PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI nr. 27 (277) — joi 2 iulie 1959
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

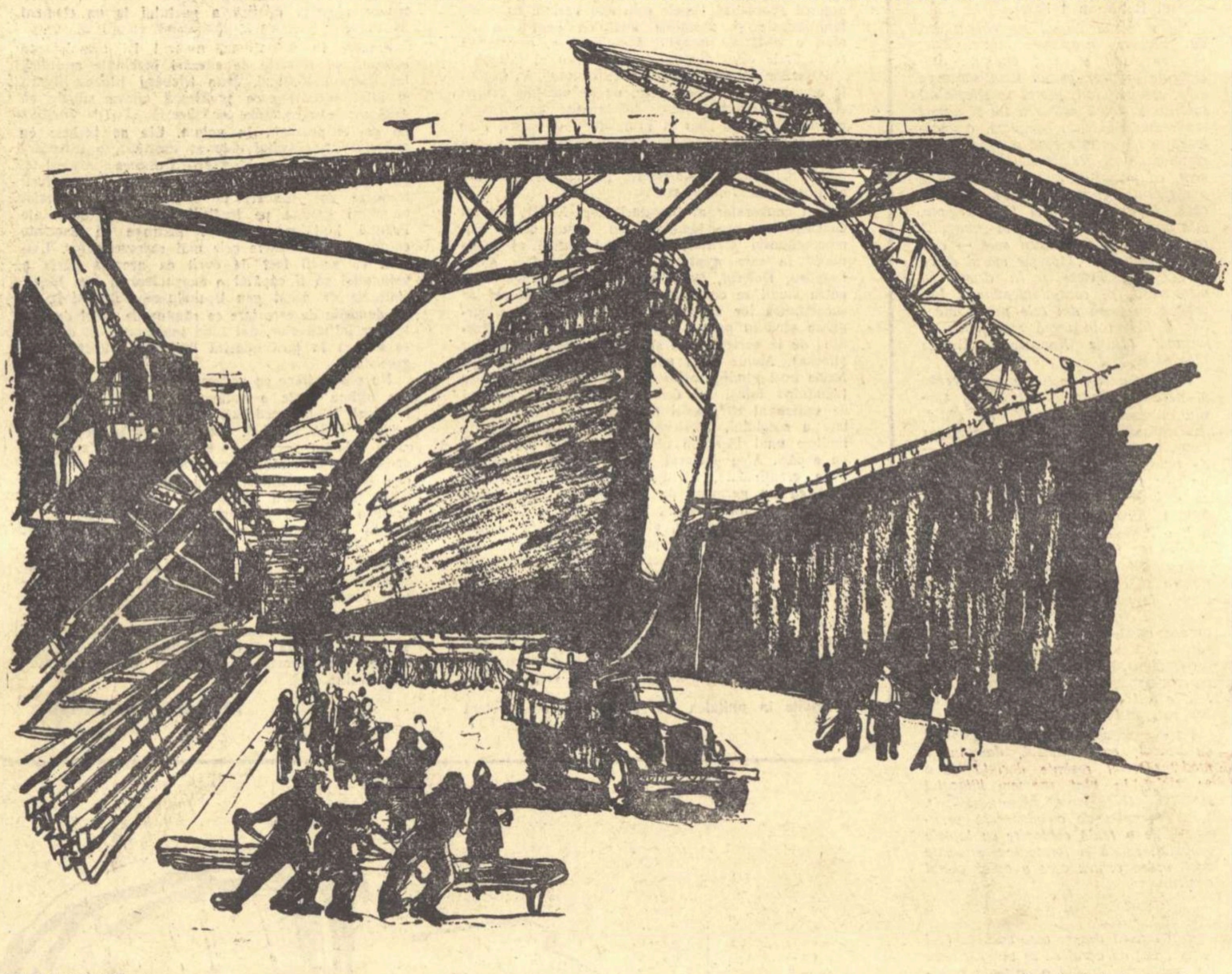

OTILIA GROSU „Constructori de vase"

RECUNOȘTINȚĂ PARTIDULUI

In general, noi artiștii, care mînuim dalta sau penelul — oricît meșteșug am avea în această nobilă dăruire — nu știm, nu putem să mînuim cu aceeași sensibilitate vorba sau cuvîntul scris, de aceea probabil, cînd avem ceva de spus — cînd sufletul nostru se simte cuprins de entuziasm și de inspirație — ne închidem în atelier și acolo căutăm, luptăm și încercăm să exprimăm plastic ceea ce cuvîntul nu ar putea să cuprindă din focul nostru lăuntric.

Deci, să-mi fie iertat dacă, încercînd să arăt prin cuvinte ce înseamnă pentru mine partidul, gîndul meu va fi mai puțin bine exprimat decît ar face-o un critic de artă iscusit, studiind viața și opera mea artistică în mod comparativ. Cînd spun comparativ, mă gîndesc la munca și reușitele mele artistice dinainte și de după 23 August 1944.

In anii din preajma schimbărilor epocale din viața poporului nostru, deși eram încă în plină vigoare, aveam senzația, în privința evoluției mele plastice, de drum spre final.

Și deodată, explozia plină de sevă a transformărilor societății noastre a fost pentru mine ca un luminos și nemaiîntîlnit răsărit de soare. Mișcarea revoluționară a poporului nostru m-a întinerit.

In sufletul și gîndurile mele a început să se strecoare acel cald și generos simțămînt al inspirației și dorului de înaltă creație.

Cu puteri ce nu mi le mai bănuiam, am început să lucrez — să caut, să mă frămînt — să găsesc acel „nou" ce simțeam că se așterne luminos pe drumul viitorului scumpei noastre patrii.

Inmărmurit de pașii gigantici pe care-i făcea tînărul nostru regim spre prinderea „noului" — și pizmaș pe lipsa mea de tinerețe — de a nu putea fi un om activ în vîltoarea tuturor activităților — am simțit nevoia imediată și năvalnică să fiu alături de regimul nostru tînăr și generos.

Cu ocazia retrospectivei cu care partidul și guvernul mi-au făcut cinstea să mă onoreze în primăvara anului 1948, am dăruit patriei mele întreaga mea operă artistică, compusă din cîteva sute de lucrări, ca un modest omagiu și în dorința de a da un exemplu artiștilor noștri plastici, care nu pregetau să fie în primele rînduri ale revoluției noastre pașnice.

Și am început să lucrez cu rîvnă, să găsesc modul de exprimare pentru ca reușitele să fie la înălțimea dorințelor care le port necontenit în suflet, ca țara noastră să posede opere valoroase.

O simplă statistică ar fi concludentă pentru a se înțelege entuziasmul ce m-a îndemnat din primele clipe — și mă îndeamnă necontenit și astăzi. S-ar putea socoti lucrările mele ca număr și ca valoare artistică; și cred că în ultimii 12-15 ani am realizat comparativ mult mai mult — și le consider de mai înaltă calitate decît în timpul celor 30-35 de ani anteriori.

Este sigur însă că acest lucru se datorește nu numai năvalnicei mele dorințe de exprimare — dar și nemaiîntîlnitului sprijin pe care noi, artiștii în general, l-am primit de la stat prin atenția și necontenita grijă a partidului.

In noianul de treburi complicate pentru ridicarea tinerei noastre Republici, niciodată n-a pregetat partidul să aibă o duioasă și atentă grijă pentru noi artiștii.

Ni s-au creat condiții de muncă, — ni s-au construit ateliere, — am fost onorați cu titluri de înaltă prețuire, am fost sprijiniți materialmente într-un mod la care nici nu îndrăznesc să spere mulți artiști plastici din țările capitaliste, care pentru o pîine amară cad în cele mai absurde aberații plastice. In timp ce acolo arta merge cu pași repezi spre decadență totală, la noi, mulțumită unei speciale și atente înțelegeri avem certitudinea perspectivei luminoase a unei înfloriri artistice ce va aduce comori de preț pentru patria noastră.

Desigur că tineretul nostru este nerăbdător — și unii poate sînt încă prea grăbiți — acelora vreau să le dau sfatul sau, mai bine-zis, să le aduc aminte de un vechi și etern adagiu: că — dacă pentru a crea o operă de artă e nevoie de talent, neapărat, de zece ori mai mult e nevoie de muncă — muncă neîntreruptă — de efort continuu, de răbdare și revenire, fără răgaz asupra lucrului tău. Rog pe tinerii și talentații noștri artiști să se uite în jur și să vadă cîtă trudă au depus oamenii muncii cu lucrătorii și arhitecții lor, cu savanții și colectivele lor, pentru a putea da azi acest gigantic efort — „de salt uriaș în viitor". Intreaga țară e un șantier, tot poporul țării noastre e cuprins de o febră a construirii și a depășirii lui însuși, animat de înalta înțelegere pe care a răspîndit-o partidul în inimile oamenilor noștri, cu o perseverență și răbdare perfect conduse.

Privesc în jur și văd cît ar trebui să mai fac și eu ca să pot fi în rîndul lor — al constructorilor vieții noi.

Am fost recent la Constanța și am rămas uluit de ce se poate face cu voință, cu efort și cu dragoste de

Corneliu MEDREA
Artist al poporului

(Continuare în pag. 6)

Rolul criticii literare

ACTUALITATE ȘI PARTINITATE

In curînd se va împlini un an de la apariția în „Scînteia" a articolului „Pentru întărirea principialității marxist-leniniste în critica literară" (18 și 19 iulie 1958). Examen sever și încurajator tocmai prin caracterul său profund principial, articolul sublinia că succesele de pînă atunci ale criticii literare, succese însemnate și sugestive pentru posibilitățile luptătorilor din acest sector al frontului literar, erau încă nesatisfăcătoare în raport cu sarcinile respective, complexe și pretențioase. Se arăta astfel cum, față de ofensiva dezlănțuită și împotriva esteticii și artei socialiste de către ideologia burgheză din afară, fie ea în forme tradiționale sau „moderne", de caricatură revizionistă a marxist-leninismului, ca și față de tentativele interne mai timide dar similare, unii critici au manifestat indulgență liberalistă, șovăială mic-burgheză și, pe alocuri, tendință de compromis direct, de abdicare de la pozițiile esteticii și artei revoluționare. Semnalînd și combătînd cu intransigența proprie comuniștilor expresiile acestor porniri care, deși periferice, neesențiale ansamblului criticii, sînt totuși vătămătoare pentru sănătatea organismului literar, „Scînteia" chema pe interpreții artei cuvîntului la „curățirea propriei case", la împrăștierea atmosferei stătute și mioape de automulțumire, atît de prielnice infiltrațiilor străine, la întărirea **partinității**, a fermității în lupta împotriva doctrinelor și curentelor pseudo-inovatoare, burgheze și decadente, în lupta pentru apărarea și triumful esteticii științifice și al realismului socialist ca metodă de reflectare a realității cu adevărat nouă și creatoare. Condiția de bază pentru desfășurarea elocventă și eficace a luptei, se accentua

Mihail PETROVEANU

(Continuare în pag. 6)

SCRIU PENTRU 23 AUGUST

Interviu cu Haralamb ZINCA

Am profitat de faptul că l-am găsit pe tovarășul Haralamb Zincă într-un moment de răgaz la locul de muncă (redacția revistei bilunare „Luceafărul"). Discuția noastră a fost consacrată lucrărilor pe care scriitorul le închină sărbătoririi Eliberării, precum și părerilor sale asupra activității literare intense din preajma zilei de 23 August. Haralamb Zincă a ținut să ne împărtășească de la început ce a însemnat pentru el și pentru creația sa 23 August, comunicîndu-ne cîteva date biografice:

— Nu pot să vorbesc despre semnificația lui 23 August pentru mine fără a pomeni despre trecutul meu. La vîrsta de 11 ani mi-a fost dat să muncesc cîte 14 ore pe zi. Nu exagerez cînd spun că stăpînii mi-au omorît în bătaie copilăria. Totuși, în clipele rare de odihnă, l-am descoperit pe Gorki. Și inima marelui scriitor revoluționar, asemenea inimii lui Danko, mi-a luminat bezna adolescenței.

Un frate de-al meu, tipograf de meserie, a murit la 21 de ani, răpus de tuberculoză. Eu eram pe atunci de 13 ani. Intr-atît m-a răscolit această pierdere, încît, după înmormîntare, m-am ascuns într-o cameră și acolo, nevăzut de nimeni, am scris prima mea povestire: „A căzut o stea". Din clipa aceea, am descoperit marea liniște și mulțumire pe care scrisul o dăruiește omului. Am început să-mi făuresc tot felul de vise. Spălam podelele din casa patronului și visam: „Am să devin scriitor!" Stăpînul mă călca în picioare, căci așa obișnuia să mă bată, dar eu speram: „Am să devin scriitor!" Acest vis m-a îndemnat în vremurile acelea să bat

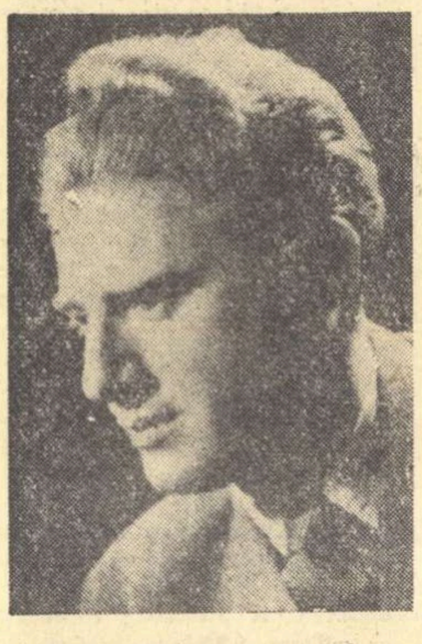

REP.

(Continuare în pag. 6)

„Imparțialitate" occidentală

Există o revistă intitulată: „In spatele cortinei de fier"! Ea apare lunar la München și se ocupă, după cum se poate deduce ușor, cu informarea cetățenilor interesați din Republica federală germană, precum și a altor interesați din diferite părți ale Europei. In această revistă a apărut, în numărul pe luna mai 1959, un articol cu știri „Din viața literară a Romîniei", articol lung, presărat cu numeroase citate din diferite articole de critică literară, apărute în publicațiile noastre, în ultimii doi ani.

Teza pe care vrea s-o „demonstreze" revista müncheneză este că în Republica Populară Romînă scriitorii, în bloc, nu sînt atașați regimului, nici partidului, nici socialismului. Cum e argumentată?

Mai întîi, nu se pomenește nimic despre operele literaturii noastre. Singura lucrare literară citată în articol este o schiță premiată la concursul unei reviste și despre care altă revistă a afirmat că nu merită să i se acorde premiu. In al doilea rînd, se menționează numai cîteva nume de autori, ale căror lucrări au fost mai mult sau mai puțin criticate în presa noastră, pentru scăderi artistice sau greșeli ideologice.

In al treilea rînd, se declară drept nesinceră, orice luare de poziție principială a scriitorilor sau a publicațiilor, în legătură cu atașamentul lor față de socialism și față de realismul socialist. De aici și titlul articolului „Arta de a ocoli".

După cum era de așteptat, tocmai părerile pe care le emite revista müncheneză se ilustrează prin meșteșugul de a ocoli sistematic adevărul. Inspiratorii și autorii articolului cu pricina doresc ca în țara noastră să existe o vastă mișcare de rezistență împotriva regimului democrat-popular, care să cuprindă întregul popor; de aceea declară că această mișcare există și că scriitorii sînt exponenții ei. Ei doresc să nu existe o literatură izvorîtă din actualitate, nici străbătută de spiritul partinic, de aceea declară că nu există o astfel de literatură. Ei doresc ca scriitorii să nu accepte îndrumarea partidului și nici metoda realismului socialist; de aceea susțin numaidecît că scriitorii sînt împotriva îndrumării de partid și resping realismul socialist.

Lucrurile sînt făcute cu o așa-zisă logică. Revista nu poate să nu constate din faptele literare — din opere și din articole — că scriitorii din țara noastră sînt atașați partidului și regimului. Și atunci judecă după procedeul lui Pristanda: hei, altele au ei în sufletul lor, dar de!...

Are loc o discuție la Uniunea Scriitorilor despre literatura de actualitate și despre partinitate în literatură și în unanimitate scriitorii caută căile cele mai bune pentru dezvoltarea literaturii. „Este greu de spus ce s-a întîmplat cu adevărat în cercurile literare din Romînia", insinuează revista..

Intr-un comunicat se anunță înființarea unei Comisii pentru sprijinirea scriitorilor care lucrează la opere cu temă de actualitate în cinstea lui 23 August 1959. Revista müncheneză scrie: „Comisia va comunica rezultatele imediat comisiei financiare a Uniunii Scriitorilor, pentru ca scriitorii care scriu opere realiste să primească un sprijin activ". Și așa mai departe.

Mediul münchenez este propriu acestui fel de logică. Acolo se află adunați mai mulți transfugi din țările de democrație populară, care se încurajează unii pe alții și fac zgomot ca să audă cei ce plătesc postul de radio „Europa liberă", revista „In spatele cortinei de fier" și alte acțiuni de același fel. Pentru a face să se creadă că sînt informați și că la rîndul lor informează obiectiv, trădătorii citează numele multora din publicațiile noastre, extrag pasaje din articole, se referă la polemici, aplică etichete unora și altora dintre critici sau dintre redacții. Numai că ei omit esențialul: unitatea frontului scriitoricesc și atașamentul față de partid. Iată de ce înlocuiesc acest element fundamental al vieții noastre literare deci realitatea cu dorința ca scriitorii să întrețină o așa-zisă opoziție, rezistență, critică la adresa regimului. Cu alte cuvinte iau iluzia drept realitate.

Cînd critica literară discută o carte, cu priceperea și justețea de care e în stare fiecare autor de articole, orice observație critică este taxată de revista müncheneză drept „atac declanșat de partid" împotriva scriitorului respectiv. Interesant e că, atunci cînd un alt critic intervine în apărarea lucrării discutate, aceeași revistă vorbește despre un nou „atac al partidului" împotriva literaților.

Dincolo de „atacurile scriitorilor împotriva partidului" și „ale partidului împotriva scriitorilor", dincolo de „nesinceritatea scriitorilor față de partid" și de „presiunea partidului împotriva scriitorilor" revista müncheneză nu mai vrea să distingă nimic altceva în peisajul literal al Romîniei democrat-populare.

Procedeul nu e nou: nici răstălmăcirea faptelor, nici înlocuirea realităților cu închipuirile și mai ales cu dorințele unui grup de fugari, nici acestea nu sînt noi. Ele fac însă parte dintr-o campanie mai vastă care încearcă să răspîndească în Occident ideea că poporul romîn nu e de acord cu socialismul, că nu iubește partidul, că intelectualii sînt împotriva drumului actual al culturii, că scriitorii abia așteaptă prilejul să se declare ostili îndrumării de partid și că, dacă nu se pronunță deschis în această privință, în orice caz ei sau ignoră realismul socialist sau îl ocolesc cu dibăcie.

Numai că faptele sînt fapte — și despre ele nu are interes să vorbească revista „In spatele cortinei de fier". Aceste fapte probează prin opere de valoare treapta superioară la care se află literatura noastră nouă datorită tocmai adeziunii scriitorilor la regimul de democrație populară și al îndrumării lor de către partid. „Nicoară Potcoavă", „Cîntare omului", și „1907", „Un om între oameni" și „Bălcescu" sînt rodul poziției conștiente și profund sincere a unor mari scriitori ca Sadoveanu, Arghezi sau Camil Petrescu, față de noile realități ale țării noastre, față de ideologia revoluționară a clasei muncitoare. La fel, opere de mare valoare ale scriitorilor începînd cu Mihai Beniuc și Zaharia Stancu și pînă la Titus Popovici, Eugen Barbu, Alecu Ivan Ghilia și Al. Mirodan, din generația cea mai tînără, sînt oglindiri directe ale realităților socialismului, ale luptei partidului, ale îndrumării de către partid. Nu odată scriitorii au declarat cu mîndrie acest lucru, cu satisfacția unei împliniri și cu încrederea în noile succese pe care le vor putea realiza numai urmînd cu consecvență acest drum. Nu odată ei și-au manifestat atașamentul total față de socialism, identificarea aspirațiilor lor cu ale poporului care construiește noua orînduire.

Ceea ce uită, — de fapt ascund — neîndemînaticii propagandiști ai revistei de la München este că învățătura partidului, ideologia partidului a devenit modul de a gîndi și de a

Mihai GAFIȚA

(Continuare în pag. 6)

Izvoarele de foc ale tuturor lucrurilor [*)]

I.

Aici sînt izvoarele de foc ale tuturor lucrurilor
Cîte s-au făcut și strălucesc pe pămînt.
Aici sînt izvoarele de foc ale tuturor lucrurilor
Pe care le coborîm în pămînt
sau le ridicăm între hotarele vîntului.
Aici sînt izvoarele de foc. Își înfig rădăcinile
Negre de arderi ascunse, roșii de-ncordare.
În inima munților se-nfig; de-acolo vin,
Orbitoare ca soarele-n lacrele lui,
înainte de a-și începe călătoria.

II

Bună dimineața! îi spun oțelarului —
și el abia mă aude,
Bună dimineața!
Și o mie de scîntei s-au scuturat.
Am rătăcit prin meleaguri dace și am băut vin
Din oale adînci ca și acestea în care curge fonta!
Și am auzit un basm fastuos, despre toate stelele,
Cum s-ar fi certat într-o noapte,
uimite,
și s-ar fi-ncăierat și ar fi dansat.
Ehei, iscusitule Hefaistos,
bună dimineața!
Tartor al oțelului!
Cum roiesc albinele tale...

III

Fluvii indolente, fluvii cu legănări de somn,
Fluvii ce traversați continentele și legendele!
Desigur, nimeni n-a cîntat atît de frumos
Culorile toate prin care vă rotiți prin zile.
Și voi, vulcanice lacuri fierbînd în clocot,
Bolborosind, proferînd blesteme sub nori de pucioasă!
Și voi, înspumegate torente,
și voi, cascade enorme,
Zdrobindu-vă-n cădere,
amețind —
Cine mai bine v-a cîntat!
Cine vă va cînta?
Dacă nu doar aceste albastre
Și violete, și roșii, și verzi, și fantastice armonii
În care metalul topit a-ntrecut toate febrele pămîntului
Și pînă la spiritualizare s-a concentrat,
revărsîndu-și arborii de-ntuneric
ai delirului.

IV

I-am observat pe oameni în serile dulci ale cîmpurilor,
Cînd osteniți se-ntorc cu sănătatea ierburilor în sînge,
I-am observat zburînd peste stînci și conducînd plutele,
Albi de crispare prin vijeliile albe —
Și în săli de concerte i-am observat, demiurgic stăpînind
Răscoalele subtile ale elementelor trezite prin sunete.
O ceață ciudată năpădește ochii, zări necunoscute
Dar presimțite mereu, spărgeau dintr-o dată, ca niște fulgere,
Dincolo de tot ce se poate cuprinde în cuvinte.
Și totuși, ceva rămînea, ceva mai puternic
Se vestea în posibil. Viața e din drumuri nestrăbătute.
Și iată, acum, în această albie stranie:
ca o femeie
în bătaia lunii
Umbra unui om, umană cum se apleacă:
se duce,
se-ntoarce.

V

Aici sînt izvoarele de foc ale tuturor lucrurilor!
Viaducte aruncate peste prăpăstii, vibrînd în azur,
Cabluri ce vă întindeți sub mări, trenuri ce colindați
deșertul
Rachete ce, glorificînd planeta, vă strecurați printre
constelații
Ca la un joc de slalom —
Chiar enunțarea voastră pare o cutezanță!
Străluciți o clipă mai altfel, cîntați
În depărtarea unde sînteți, cum vă veți pricepe,
Cu acea nostalgie fecundă cu care numai poeții
Scrutează, din cînd în cînd, întinderile copilăriei!

Uite, nici noaptea nu va mai sta deasupra noastră,
Nici frigul cu mantiile lui, nici fiarele sălbatice.
Tot ce ne-a speriat prin timp, ce în rugi am slăvit,
Ca o iluzie se destramă...
Oțelarul
Ridică sticla de cobalt
Și privește în focul teribil.

În fîntînile de foc ale tuturor lucrurilor.

Aurel RAU

---

*) Dintr-un ciclu hunedorean.

Sesiune științifică

Intre 20 şi 26 iunie 1959 a avut loc sesiunea ştiinţifică a cadrelor didactice din Universitatea C. I. Parhon. In cadrul sesiunii, profesorii, conferenţiarii, lectorii, asistenţii şi preparatorii au prezentat o serie de comunicări interesante atît în ceea ce priveşte tematica abordată cît şi prin varietatea preocupărilor ştiinţifice. Menţionăm comunicările susţinute de către colectivele catedrelor de Teoria literaturii şi Istorie a literaturii romîne ale Facultăţii de Filologie: G. Macovescu: „Autentic sau veridic în reportajul literar?“, Silvian Iosifescu: „Raportul între caracterul popular şi caracterul de clasă în literatură“, Mihai Pop: „Metoda de cercetare a folclorului contemporan“, Savin Bratu: „Spiritul de partid şi cunoaşterea vieţii“, Pavel Ruxăndoiu: „Imaginea muncii în lirica populară“, Marin Gh. Marin: „Apariţia realismului ca metodă artistică“, V. Filimon: „Portretul fetei frumoase în lirica populară“ (comunicări ţinute în cadrul colectivului de la catedra de Teoria literaturii).

Ion Vitner: „Figura comunistului în proza lui V. Em. Galan“, Emil Boldan: „O veche controversă mereu nouă: Cine e autorul poemului în proză «Cîntarea Romîniei»?“, Paul Cornea: „«Virtute» şi «Lacrimi» în literatura romînă din primele decenii ale secolului al XIX-lea“, M. Nanu: „Bolintineanu şi Unirea“, G. G. Nicolescu: „Omul sovietic în literatura noastră de după 23 August 1944“, Zoe Dumitrescu-Buşulenga: „Valori stilistice în poezia noastră nouă“, V. Mîndra: „Despre actul «Incepem» de I. L. Caragiale“, D. Păcurariu: „Un romancier progresist necunoscut din veacul trecut“, Al. Piru: „Cronica unei epoci: «Rădăcinile sînt amare» de Zaharia Stancu“, D. Vatamaniuc: „Aspecte din critica moşierimii şi burgheziei în «Cronica de familie» de Petru Dumitriu“, Alecu Hanţă: „Imaginea tineretului în proza contemporană“, Pompiliu Marcea: „Unirea Ţărilor Romîne în poezia vremii“, Eufrosina Molcuţ: „Aspecte progresiste şi limite în concepţia despre artă a lui Barbu Şt. Delavrancea“, Aurel Petrescu: „Camil Petrescu, polemist şi pamfletar“ şi „Conceptul de timp în opera lui Camil Petrescu“. Ion Rotaru: „Al doilea război mondial în folclorul contemporan“, Cazimir Strul „N. Gane, scriitor realist“, Ovidia Babu: „Umorul — manifestare a umanismului la Mihail Sadoveanu“ (comunicări ţinute în cadrul colectivului de la catedra de Istorie a literaturii romîne).

In prima zi a sesiunii, în şedinţa de inaugurare, s-au ţinut comunicări cu caracter sintetic. Gh. Ivaşcu: „Din problematica ideologică a Congresului al XXI-lea al P.C.U.S. în legătură cu sarcinile literaturii şi artei“ şi Mihai Novicov: „Literatura din R.P.R. pe drumul realismului socialist“.

PROBLEME ALE POEZIEI

Viguroasa regenerare a poeziei sub impulsul realităţii revoluţionare care prin natura ei însăşi freamătă de resurse, avînturi şi teme lirice de excepţională noutate, este reflexul unui vast proces social şi spiritual, condus de partidul clasei muncitoare, şi care angajează omul de astăzi în totalitatea manifestărilor şi a reprezentărilor sale asupra vieţii. Aceiaşi factori care determină schimbarea, în sens socialist, a raporturilor umane, înnoirea profilului moral şi spiritual al omului contemporan, acţionează ca factori stimulatori de poezie. Socialismul produce poezie şi stabileşte climatul favorabil cristalizării acesteia în rezultat artistic plin de ecouri în conştiinţa cititorului. Intr-o perioadă relativ scurtă poezia noastră a dobîndit succese considerabile a căror explicare şi generalizare fac necesară, de pe acum, apariţia unor studii critice ample, documentate, apte să definească mesajul specific poeziei romîneşti de astăzi, întruchipat în valori literare de prim rang. Sub îndrumarea atentă, plină de înţelegere şi de fermitate a partidului, poezia noastră ca şi literatura în genere şi-au constituit un profil original, de autentică noutate revoluţionară. Condiţia principală a succeselor poeziei contemporane o reprezintă aderenţa la viaţă, capacitatea de identificare cu patosul construcţiei. Astfel poezia s-a înălţat la o demnitate şi o responsabilitate, cu neputinţă de cucerit în condiţiile artei „pure“ şi „autonome“ faţă de viaţă. Sentiment şi gîndire, conţinut şi expresie se întîlnesc în cadrul realismului socialist într-o adîncă şi puternică unitate care constituie marele „stil“ al culturii socialiste. E necesar să spunem că această nouă orientare a întrunit adeziunea celor mai diferite generaţii scriitoriceşti. De la Tudor Arghezi şi Mihai Beniuc pînă la cel mai proaspăt debutant, poeţii contemporani răspund exigenţelor vremii noastre într-un elan unitar şi firesc, prielnic marilor înfăptuiri.

Tînăra generaţie a contribuit într-o măsură remarcabilă la avîntul specific poeziei contemporane. Nume ca Nicolae Labiş, Al. Andriţoiu, Aurel Rău, Tiberiu Utan, Ştefan Iureş, Ion Brad, Aurora Cornu, Ion Gheorghe, N. Stoian, Gh. Tomozei, Nichita Stănescu, Florin Mugur, Florenţa Albu, Cezar Baltag, Aurel Storin sînt de pe acum familiare cititorului de literatură. Originalitatea fiecăruia dintre ei se defineşte în procesul de însuşire organică şi reflectare lirică a ceea ce este original şi nou în realitatea însăşi a construcţiei socialiste. Experienţa lor a arătat că originalitatea autentică este rezultatul asimilării orientării noi, revoluţionare, că numai această orientare este fertilă, prielnică valorilor trainice. După cum, în genere, experienţa poeziei noastre a arătat că, dimpotrivă, goana după o originalitate ostentativă şi artificială reprezintă drumul cel mai sigur şi cel mai scurt spre monotonie şi cenuşiu, aparenţii săi antipozi. Vitalitatea socialismului face iremediabil inutile şi derizorii atributele exterioare, strălucirile false şi reci necesare doar epocilor sărăcăcioase, lipsite de conţinut şi patos veritabil. Socialismul eliberează poezia din situaţia degradantă de produs de lux, inaccesibil masei producătoare, redusă în trecut la consumaţia „strictului necesar“. Socialismul înlătură toate limitările impuse în trecut omului muncitor, anulează simplificarea brutală, totală a necesităţii, stimulează cerinţele spirituale ale oamenilor muncii, instaurînd un climat favorabil consumului de poezie şi, prin aceasta, poeziei însăşi. Generată de viaţa însăşi, sub impulsul ideilor clasei muncitoare, poezia intră în circuitul curent, printre bunurile necesare vieţii, devine obiect de primă necesitate. Acordul dintre aspiraţiile contemporanilor noştri şi valoarea ideologică şi estetică a poeziei intensifică acest circuit specific culturii socialiste. Condiţia accesibilităţii asigură poeziei o circulaţie întinsă, puterea de a acţiona efectiv, în sensul socialismului, asupra conştiinţei omului de astăzi. Au fost, de aceea, pe deplin fireşti intervenţiile publicate în presă (Lupta de clasă, Gazeta literară, Luceafărul, Tribuna) *în sprijinul acestei condiţii necesare şi specifice poeziei revoluţionare, cît şi analiza făcută cu acest prilej unor poezii (datorate în special unor autori tineri) deficitare sub aspectul clarităţii mesajului. Versurile luate în discuţie au fost scrise cu intenţia unei anume originalităţi, cu tendinţa manifestă de a ieşi „din serie“ — rezultatul s-a întors însă împotriva acestei lăudabile intenţii; de aici, poate rezulta doar un nou clişeu, de o frapantă lipsă de originalitate. Tocmai la acest aspect al problemei aş dori să mă limitez în cuprinsul rîndurilor de faţă. Intr-adevăr, eşecul acestei înclinaţii stăruitoare spre originalitate şi „forme noi“ e astăzi de domeniul evidenţei. Ar trebui să constituie un prilej de profunde meditaţii asupra zădărniciei implicate în efortul de a descoperi originalitate, acolo unde de mult nu mai e nimic de descoperit. Formele „noi“ s-au dovedit a fi foarte vechi.*

Unii tineri vorbesc mult în versurile lor de „incandescenţa“ care i-ar caracteriza. Dar aceste versuri despre incandescenţă sînt iremediabil reci. E de neînţeles, de altfel, cum se poate scrie despre „incandescenţă“, „tensiune“, „emoţie“.

E cazul să ne întrebăm de unde vin această „discreţie“, aceste accente vagi, acest ton potolit şi scăzut — că din realitate, cu siguranţă, nu vin! Prin această „discreţie“ în tratarea unor teme de mare patos contemporan („actualizarea pudică“ — de care vorbea Paul Georgescu) „discreţie“ de altfel confecţionată, livrescă şi împrumutată — cred unii autori că vor izbuti să-şi croiască drum în poezia revoluţiei, că vor izbuti să-şi cucerească adevărata originalitate? Cu această tonalitate blajină, cuminte şi egală? Un tînăr poet nu găseşte nimic mai bun de făcut, decît să-şi îndemne inima spre „un cîntec bun şi monoton şi larg“ şi care neapărat să cuprindă „ceva nostalgic şi duios“. Altul trece pe lîngă construcţii „înfăşurat în toga liniştii“.

In aceste cazuri, cînd nu e cu ostentaţie „discret“, tonul e emfatic şi mesianic la modul facil; nu ştiu cum se întîmplă, dar emfaza e direct proporţională cu banalitatea cugetării exprimate. Poetul singur se sperie de ceea ce vede şi ceea ce simte, nici lui nu-i vine a crede că providenţa l-a ales spre a se manifesta prin versul său. E linişte. Poetul pune urechea la pămînt. („Apropiindu-mi urechea de glie tac şi ascult;“) — nemaipomenită întîmplare: „Doamne, îmi pare c-aud inima pămîntului cum bate“ (Ion Cocora, Steaua, *7/58). Pentru a transcrie, fără forţă, cine ştie ce reminiscenţă de lectură, nu trebuia făcută atîta risipă de mister şi zarvă; oricum, să-l invoci drept martor pe dumnezeu din ceruri, pentru atîta lucru, să recunoaştem că e cam excesiv.*

Cînd nu e „discret“ sau „mesianic“, tonul e nebulos, poetul e neliniştit şi nu ştie ce e cu această nelinişte. Poate că a deprins-o de la vînt, poate că-i vine „din străbuni“. El personal nu ştie: „Neliniştea am învăţat-o de la vînt / Sau cine ştie, poate greşesc / Poate că era ascunsă în mine din străbuni / Poate că sufletul meu era greu de furtuni / Nu ştiu, nu-mi amintesc“. (Lucian Valea, Steaua *4/58). La autorii contaminaţi de grandilocvenţă, încercarea de a fixa în imagine lirică viaţa clasei muncitoare, chipul muncitorului angajat în construcţia socialistă, suferă de un viciu ce ar putea fi numit: monumentalitate exterioară. In loc de a ne adînci, cu mijloacele poeziei, cu patosul şi puterea de generalizare lirică a poeziei, în universul etic şi sufletesc al omului contemporan şi de a releva concepţia eroică, de neasemuită frumuseţe, a constructorului societăţii noi, grandoarea şi dramatismul construcţiei, cîte un autor se mulţumeşte a comenta atributele exterioare ale omului nou, virtuţile sale fizice, aspectul său obligatoriu — în concepţia sa — gigantic şi vînjos. In această viziune, fireşte că apar supraoamenii, dotaţi cu virtuţi de un miraculos facil: „Nu le e sete, nu le e foame“.*

Cînd e vorba în poezie de omul nou, întîlnim uneori clişeul: natura priveşte *uimită: „Brazii privesc uimiţi cum trec ei“ — stîncile sînt „înspăimîntate“ de munca „tînărului artificier“ (Negoiţă Irimie,* Tribuna *42/58), pădurea „amuţeşte“ (acelaşi,* Tribuna, *51/58). Munţii „salută“ funicularele. Locurile comune ale poeziei „industriale“: conducta care „se-ntinde severă“ şi care trece „prin pieptul de granit al muntelui“, apoi compararea conductei cu o — fireşte — „arteră“; perforatoarele care „muşcă“ în „piatra dură“. Nu mai e nevoie să spunem că asemenea observaţii exterioare, lipsite de patos, n-au nimic de-a face cu adevărata poezie a muncii.*

Altădată, un limbaj poetic compromis, de o sonoritate găunoasă, serveşte — sau deserveşte — evocarea unui centru muncitoresc, Reşiţa, „în ora cununiei cu focul din cărbune“, şi tot aici mai găsim: „fildeşul tresaltă“, „fonta străvechilor tăceri“, „cuvîntul stelar“ pe tonul unei declamaţii chinuite, obscure („Nopţi cu lună“ de I. Potopin, Scrisul Bănăţean 1/1959).

Nu e vorba numai de obscuritate, de versuri neapărat ininteligibile; mai răspîndit e cazul imaginii desfăşurate arbitrar pe un fond sărac pe care, cunoscîndu-l, poetul se sfieşte a-l înfăţişa în toată paloarea lui şi atunci umflă biata idee, o complică, o speculează, o travesteşte pînă ajunge de nerecunoscut. El are de constatat, să zicem, că pomul cunoscut din copilărie a dispărut şi-n locul său s-a ridicat o casă. Nu cităm poezia în întregime, iată însă strofa care pune în „imagini“ prima parte a constatării sale — dispariţia pomului: „Lipseşte mărul dulce cu crengile lăsate / In drum, cu mere roşii, pe care-ntotdeauna / Impreună cu fincii din cele patru sate / Noi îl lăsam în urmă mai jalnic ca furtuna“. (Darie Novăceanu, Gazeta literară *10/59).*

Intîlnim uneori „actualizarea“ săracă şi neconvingătoare — lipită la sfîrşitul unor constatări, de altfel neinteresante, asupra ireversibilităţii timpului, trecerii anotimpurilor etc. — de tipul: „Noi însă descifrind şi-aici un rost / Visăm la ce va fi şi nu la ce a fost“ (Petre Bucşa, Tribuna *51/58). Finalul n-are nici meritul de a fi o încheiere logică a constatărilor anterioare; le contrazice cu seninătate.*

Tendinţele evazioniste se pot manifesta şi mai puţin violent, oarecum ocolit, de pildă prin întrebuinţarea următorului clişeu: poetul „priveşte“ viaţa cea nouă de-a lungul a două versuri — subit însă îl „podidesc“ amintirile, „lunecă“ în „amintiri“ care fac propriu-zis conţinutul compunerii. Clişeul e atît de uzat, de tocit, încît nu are rost să-l mai ilustrăm.

Vă e cunoscut şi clişeul „contopirii“ cu veacul, cu cosmosul, dar în ce mod? Poetul resimte dorinţa de a se risipi în vînt asemeni liliacului alb (A. Gurghianu, Steaua *20/58). Dacă e vorba de o adevărată participare, de o reală contopire cu luptele veacului, există şi forme mai eficiente decît aceea pentru care a optat poetul nostru.*

★

Deşi autorii despre care vorbesc (cel puţin unii) au aerul că se îndepărtează de „şablon“ şi caută o anumită originalitate în tratarea temelor lirice ale contemporaneităţii, caută să se distingă şi să iasă din platitudine, originalitatea scontată întîrzie să se manifeste; citindu-i ai, dimpotrivă, o senzaţie foarte netă de monotonie, de repetare, de lucru deja cunoscut; căutarea unor forme inedite de expresie nu numai că nu duce, în cazul acesta, la rezultatul aşteptat, dar, de cele mai multe ori, se întoarce împotriva amatorului de originalitate afişată, ostentativă, îl împinge spre clişee vechi, puse în circulaţie de feluritele şcoli şi orientări antirealiste şi antidemocratice, îngropate definitiv în cimitirul încăpător al istoriei literare. Se resimt, în special, unele tendinţe caracteristice pentru simbolismul tardiv şi epigonic, însoţite de o înclinaţie ermetică, străină lirismului autentic şi cu atît mai nelalocul ei în frontul poeziei revoluţionare, politică şi agitatorică prin excelenţă. De unde acest surprinzător deficit de originalitate, tocmai la căutătorii şi amatorii fervenţi de originalitate? Estetica marxist-leninistă şi practica literaturii revoluţionare oferă un răspuns precis şi verificat acestei întrebări. In vremea noastră, poetul nu se poate realiza ca poet, romancierul nu se poate realiza ca romancier, scriitorul, în genere, nu-şi poate cuceri adevărata originalitate, la care în mod firesc rîvneşte, nu-şi poate cuceri un profil propriu, nu poate înlătura primejdia epigonismului, situaţia tristă de a fi afiliat uneia sau alteia dintre şcolile literare ale trecutului, decît în cadrul larg al literaturii revoluţionare şi numai din momentul cînd, pe deplin conştient, s-a hotărît să-şi cristalizeze mesajul nou şi original în procesul de cunoaştere şi de reflectare artistică, de pe poziţii partinice, a marilor adevăruri şi realităţi specifice luptei omului nou şi epocii contemporane. Nu poţi fi original, nu te vei elibera cu adevărat de tutela unor modele false (sau autentice, dar depăşite), nu vei fi tu însuţi decît în momentul cînd vei şti să exprimi ceea ce vremea noastră şi lupta oamenilor pentru comunism au adus nou şi tulburător. Apartenenţa scriitorului la realismul socialist creează cele mai bune condiţii pentru afirmarea originalităţii, pentru eliberarea ei de sub tutela unuia sau altuia din clişeele vechii literaturi. In vremea noastră, problemele „strict literare“ (cum ar fi definirea originalităţii) se rezolvă în funcţie de răspunderea politică a scriitorului faţă de lumea socialistă, faţă de ideile cărora este hotărît să le slujească, în funcţie de participarea sa pasionată la îndeplinirea sarcinilor construcţiei socialiste; aceste probleme „strict literare“ au încetat de mult de a fi „strict literare“, de resortul doar al „laboratorului artistic“. Versurile slabe, accentele vag simboliste, înclinaţia spre obscuritate — toate aceste dovezi ale deficitului de originalitate autentică — sînt, în primul rînd, rezultatul înţelegerii superficiale şi greşite a marilor răspunderi politice, proprii poeziei revoluţionare. Versul e vag, înnegurat, încîlcit şi pretenţios, cîtă vreme n-are nimic important de comunicat cititorului contemporan, cîtă vreme poetul nu descoperă un aspect nou şi tulburător al realităţii, ci se mulţumeşte doar să plutească „în jurul“ ei, „pe marginea“ ei şi să emită, în formulări afectate, consideraţii lipsite de interes despre ceea ce i se pare că este şi pretinde că simte. Cred că nici unul dintre tinerii poeţi la care mă refer nu rîvneşte la situaţia de neinvidiat de epigon, şi încă de epigon al unei orientări compromise la vremea sa, fiecare doreşte să ajungă a fi el însuşi, un artist puternic şi original. Trebuie numai să înţeleagă, cu o putere egală aspiraţiei fireşti spre originalitate, că — în vremea noastră — drumul spre originalitate se confundă în chip obligatoriu cu drumul revoluţiei şi al construcţiei socialiste. In vremea noastră, această relaţie acţionează cu puterea unei legi obiective. Pe această relaţie se şi întemeiază, de altfel, marile succese ale poeziei noastre noi, valorile autentice pe care orientarea revoluţionară a literaturii le-a afirmat şi le-a promovat.

Lucian RAICU

SOFIA UZUM „Schimbul doi“

Valentin Lipatti: „Valori franceze“

Specialist cu îndelungată practică universitară şi publicistică în domeniul literaturii franceze, Valentin Lipatti şi-a adunat în volum o parte din studiile şi articolele apărute în ultimii ani. Intenţia, după propria-i precizare, a fost aceea de a se opri asupra unor mari figuri ale literaturii franceze din trecut şi de azi într-o interpretare ştiinţifică, de pe poziţiile umanismului socialist.

Metodic, fără didacticism, erudit fără ostentaţie, mînuind dezinvolt o frază suplă şi clară, autorul abordează temele cele mai variate cu egală familiaritate şi ascuţime analitică pentru a ne oferi o suită de imagini semnificative, menite să reconstituie ceva din „adevăratul chip al Franţei“.

Părerilor eronate sau net mistificatoare, V. Lipatti le opune interpretările juste, de pe poziţiile criticii ştiinţifice. Imaginii false, încetăţenite de Lanson, a unui Corneille „om al Frondelor“, de pildă, i se substituie după o argumentare bine susţinută, cea a unui Corneille purtător de cuvînt al umanismului burgheziei ascendente, „admirator pasionat al libertăţilor republicane“.

Bun cunoscător al literaturii sec. XVIII, autorul consacră aproape jumătate din volum celor mai reprezentativi scriitori ai acestui „secol al luminilor“ în care gestează ideile revoluţiei: Montesquieu, Diderot, Rousseau şi Beaumarchais. Cele patru studii se constituie ca o sinteză unitară, iar succesiunea lor urmăreşte ascendenţa gîndirii burgheze pînă în pragul evenimentelor din 1789. Pornind de la cartezianism şi de la empirismul englez (Locke), Montesquieu aplică şi pune în circulaţie tezele unei gîndiri raţionaliste, antiteologice şi laice (rămînînd totuşi un deist), care exprimă punctul de vedere al burgheziei moderate din prima jumătate a secolului. Inţelegerea sa nu trece însă de limitele unui idealism obiectiv pe care Diderot îl va depăşi. Ateu declarat, acesta din urmă respinge ideia creaţionistă, ajunge la o gîndire materialistă cu un germene de evoluţionism care anticipează tezele lui Lamarck şi Darwin.

O dată cu Rousseau, gîndirea iluministă se plasează pe poziţii net populare. Apar primele elemente de gîndire dialectică, apare o explicaţie justă a racilelor societăţii: inegalitatea socială.

Această schiţă istorică a iluminismului francez se încheie cu Beaumarchais care cristalizează în creaţia sa dramatică ideile cele mai avansate ale epocii (aceasta evident, pînă la renegarea din anii bătrîneţii). El este cel care pune deschis, prin opoziţia Almaviva—Figaro, problema opoziţiei dintre clase.

Privite în unitatea lor, cele patru studii oferă un bun exemplu de cercetare şi interpretare dialectică folosind o argumentare susţinută pe multiple implicaţii şi modalităţi de demonstrare — nucleul unei utile monografii a secolului.

Nu mai puţin util, studiul consacrat lui Baudelaire restituie imaginea adevărată a marelui poet — un Baudelaire răzvrătit şi ateu, diametral opus celui plăsmuit artificial şi tendenţios de apologeţii săi catolici, un protestatar al cărui ideal „se axează pe fundalul unei lumi reale“. V. Lipatti reduce aşa-zisa mistică a poetului la un element de recuzită exterioară, tălmăcind emoţii laice.

Prezent în actualitate, autorul îşi completează volumul cu o serie de evocări închinate amintirii lui Romain Rolland, Jean Richard Bloch, Eluard şi alţii, evocări care profilează cîteva siluete ce depăşesc consemnarea ocazională şi îşi justifică pe deplin prezenţa în volum. Ele se încheie cu articolul „Adevăratul chip al Franţei“, o încercare utilă de sinteză a literaturii franceze progresiste. In peisajul atît de bogat reprezentat al literaturii franceze noi, născute în epoca eroică a Rezistenţei şi grefată pe tradiţiile cele mai bune ale Franţei luptătoare, criticul distinge în succinte caracterizări, siluetele cele mai reprezentative. Evident că ar fi fost de dorit ca această parte a volumului să fi căpătat o cuprindere şi mai largă, sintezele de acest gen lipsindu-ne deocamdată. E un domeniu de cercetare ce rămîne de altfel deschis tuturor iniţiativelor, dat fiind interesul ştiut de care se bucură în ţara noastră literatura franceză progresistă.

Nu putem trece cu vederea grupajul de polemici din ultima parte a volumului în care criticul şi istoricul literar cedează locul unui polemist cu nerv şi forţă incisivă. Fie că e vorba de demascarea falsului umanism existenţialist (Camus în speţă), de calomniile neruşinate ale lui Emil Cioran sau de mistificările lui Virgil Ierunca privitoare la literatura romînă, V. Lipatti se distinge printr-o atitudine just orientată şi eficientă.

Prin cuprinsul şi ţinuta ştiinţifică a interpretării, prin combativitatea pe care autorul o vădeşte de-a lungul paginilor sale şi prin vibraţia de entuziast ataşament pentru adevăratele valori franceze care susţine această combativitate împotriva a tot ceea ce ar putea umbri chipul pur al adevăratei Franţe, culegerea de studii şi articole a lui V. Lipatti se adaugă ca o substanţială contribuţie în domeniul cercetărilor romîneşti privind literaturile străine.

Modest MORARIU

BALOGH LUDOVIC „Gicu, Nicu, Iţă“

cărţi

MARIN TRAIAN:

„Ocolul lumii în cinci minute“

Dacă despre cărţile adresate pionerilor se scrie puţin, cele pentru copiii de vîrstă preşcolară, atunci cînd nu aparţin unor autori consacraţi, se bucură—e un fel de a spune—de o tăcere totală a criticii. Şi aceasta cu toate că, în volumele adresate celor mai mici cititori, scriitori tineri şi mai puţin tineri (dintre care unii — ca Horia Aramă, Titel Constantinescu, Eduard Jurist, Olga Monta, Ana Tudoraş etc. — se dedică cu precădere acestui gen de literatură) dau deseori dovadă de talent şi imaginaţie, străduindu-se să cultive la cititorii lor calităţile morale înalte ale oamenilor de mîine. Sarcina pe care şi-o asumă e dificilă, dar plină de frumuseţe.

Marin Traian, autorul „Ocolului lumii în cinci minute“, vrea să le dea micilor cititori noţiuni sumare despre lumea portuară: a bătrînilor lupi de mare, cu nelipsita pipă în colţul gurii, a marinarilor de cursă lungă, a vapoarelor care se îndepărtează cu solemnitate de cheiuri. In această întreprindere, tînărul prozator dă dovadă de curaj, încercînd să opună vechilor imagini evazioniste ale unor imperii de miraje, un port văzut în chip realist, ca sediu al unei activităţi intense şi încordate. Chiar dacă — din păcate — ţelurile şi momentul istoric în care se desfăşoară aceste activităţi nu apar cu claritatea necesară, cititorul desprinde o învăţătură de preţ: că activitatea marinarilor şi a muncitorilor portuari este o muncă nobilă — cu specificul ei, care nutreşte imaginaţia — dar totuşi o muncă, asemeni celorlalte.

Autorul foloseşte mijloace potrivite scopului. El povesteşte nu pe tonul de atîtea ori enervant al moşneagului pornit să-şi moralizeze nepoţeii; eroul, cel care povesteşte, este un copil care, condus de unchiul său, „un adevărat lup de mare“, ia cunoştinţă de viaţa portului şi, într-un stil vioi, vorbeşte despre cele văzute. Viziunea eroului e adesea feerică. Nu lipseşte nici o istorioară despre un urs, prieten al marinarilor. Se vorbeşte, nu fără lirism, despre bucuria călătorilor care revăd ţărmul, după un drum îndelungat şi semănat cu primejdii.

O mai mare adîncime a observaţiilor, o sporită dorinţă de a evita orice concesie făcută umorului gratuit, îl vor ajuta pe autor să-şi dezvolte calităţi care apar astăzi evidente.

N. PETRESCU

„Proză umoristică engleză“

Lectura interesantei antologii de „Proză umoristică engleză“, îngrijită de Vera Călin şi Silvian Iosifescu, impune cititorului o revizuire a conceptului de *umor englez* (devenit, în circulaţia curentă, aproape un clişeu), în sensul lărgirii şi îmbogăţirii conţinutului lui. Ea înlesneşte, de asemenea, considerarea diferitelor manifestări ale umorului englez într-o perspectivă istorică, lucru de o importanţă fundamentală pentru înţelegerea adecvată a acestuia.

Antologia izbuteşte să prezinte modalităţile cele mai reprezentative ale umorului englez — de la ironia necruţătoare, amară, a unui Swift sau Thackeray, pînă la zîmbetul înduioşat al unui Goldsmith, de la umorul hiperbolic, dar cu un puternic corectiv sentimental, al unui Dickens, pînă la aciditatea corosivă a unui Shaw. de la satira lipsită de iluzii, glacială, a unui Samuel Butler, la rîsul franc, în hohote nestăpînite al unui Jerome K. Jerome sau W. W. Jacobs etc. In textele alese, pot fi cu uşurinţă descoperite valenţele sociale ale umorului englez. Fie că este vorba de un virulent rechizitoriu al vieţii politice şi sociale engleze (cum ar fi pentru secolul XVIII, „Călătoriile lui Guliver“, sau pentru perioada victoriană, utopia satirică a lui Butler), fie că este vorba de o critică folosind mijloacele unui comic mai temperat (Fielding, Dickens etc.), cei mai reprezentativi umorişti englezi se situează pe poziţia unui umanism activ, respingînd falsele valori, convenţiile sociale şi etice, prejudecăţile, întreţinute de clasele dominante.

Notele critice referitoare la autorii incluşi în antologie sînt utile cititorului care ia pentru prima oară contact cu aceştia. Regretăm însă faptul că din antologie lipseşte o varietate interesantă a prozei umoristice engleze: *eseul* (aşa cum îl concep creatorii lui, Adisson şi Steele, şi aşa cum l-a păstrat, în bună măsură, tradiţia literară engleză pînă în zilele noastre). Din eseistica romantică a unui Leigh Hunt sau Charles Lamb, ambii înzestraţi cu un fin simţ al umorului şi autori de pagini remarcabile în acest sens, s-ar fi putut desigur alege fragmente demne de a figura în antologie. Ne-am fi aşteptat să găsim în cuprinsul ei şi numele lui Robert Louis Stevenson, continuator cu mijloace umoristice originale al tradiţiei „Călătoriei sentimentale“ a lui Sterne. Dar toate aceste omisiuni (uşor remediabile cu prilejul unei reeditări viitoare) nu pot umbri meritele incontestabile ale autorilor antologiei: judicioasa selecţie a textelor şi remarcabila fluenţă, în limitele unei exemplare fidelităţi faţă de original, a traducerilor (semnate, în majoritate, de Vera Călin).

Matei CALINESCU

CRONICA DRAMATICĂ

„FERESTRE DESCHISE"

de Paul Everac

(Teatrul „C. Nottara")

Paul Everac, autor dramatic debutant, care a prezentat în decurs de cîteva luni teatrelor noastre un număr de patru piese, încearcă cu fiecare nouă lucrare o altă modalitate a expresiei. „Poarta" (pusă în scenă la Iași și Pitești) a fost o narațiune analitică concentrată în ograda unei familii țărănești, vădind predilecție pentru planul psihologic și o marcată influență a prozei lui Marin Preda. „Explozia întîrziată", încă nereprezentată, trece dintr-o dată la utilizarea simbolurilor și a tehnicii planurilor suprapuse în sprijinul unei dezbateri de idei, „Descoperirea" (care va fi jucată la Teatrul Giulești) se întoarce la construcția cuminte a unei drame de familie, proiectată pe un fundal social-istoric de semnificații generale. In ceea ce privește a doua piesă a dramaturgului și anume „Ferestre deschise", avem de-a face cu un reportaj dramatic, care încearcă să cuprindă în unghiul scenei, într-un număr de secvențe reportericești, viața unui combinat siderurgic în plin avînt al construcției. Contemplînd această diversitate de procedeie, personalitatea scriitorului ne apare încă difuză dar, în ciuda trecerilor prea violente de la o tonalitate la alta, trebuie să înregistrăm o neliniște creatoare de bun augur pentru un autor dramatic care pare a poseda nu numai pasiune pentru teatru, dar și talent.

Căutările febrile ale lui Everac sînt determinate, în bună parte, de faptul că pe scriitor îl interesează exclusiv temele actualității. Solicitat de un material dramatic inedit și răscolitor, Everac a înțeles că trebuie să-și cioplească un instrument cu virtuți corespunzătoare, capabil să cînte noile melodii și este de presupus că autorului „Ferestrelor deschise" nu i s-a părut de loc tentantă croiala învechită a dramei burgheze de bulevard. Bineînțeles, cele patru debuturi ale lui Paul Everac (fiecare în alt gen și toate în același an) nu sînt de o egală valoare și nici unul dintre ele nu se prezintă drept o operă finită. Nu lipsesc defecțiunile și ezitările, iar condeiul pare deseori tentat să treacă prea repede peste dificultățile rezolvării unor probleme însemnate. Asemenea scăderi trebuie analizate cu toată atenția, fără a pierde însă din vedere că ne aflăm în fața unui dramaturg înzestrat, care se anunță a fi mai mult decît o simplă speranță.

„Ferestrele" lui Everac se deschid asupra peisajului moral al unui nou univers uman. Intreaga piesă este o dare de seamă însuflețită asupra luptei pentru obținerea cocsului romînesc la Hunedoara. Evident, acest raport de producție este susținut de cîteva caractere omenești, iar procesul de fabricație a cocsului este detailat pe planul mișcărilor sufletești. Reluînd o experiență cunoscută în teatru, ca și în cinematograf, dar pe care o inițiase cu multe veacuri în urmă Lesage în al său „Diavol șchiop", autorul dezvăluie pasaje din viața intimă a unor familii, desprinzînd peretele dinspre sală (nu însă în sensul termenului brechtian). Spectatorul obține astfel, în primul act al piesei, șase introduceri în tema vieții unui oraș socialist, dintre care cel puțin trei sînt substanțiale și trezesc un deosebit interes. De fapt, se deschid astfel un număr de procese parțiale închise într-un ciclu unic care le resoarbe. Dragostea cuplului Stelică-Rozica, conflictele care minează existența a două căsnicii, tristețea singurătății unui inginer bătrîn și ușurința nepotului său mai tînăr, toate aceste „probleme personale" sînt smulse din cercul strîmt al existențelor izolate și aduse în spațiul dezbaterilor civice. In ultimul act piesa revine asupra acestor fronturi deschise după prima ridicare de cortină, urmînd să pronunțe răspunsuri pentru fiecare întrebare în parte. Dar, dacă în urmărirea caracterelor, Everac adună în cele 3 acte (8 tablouri) un material de observație interesant, el nu izbutește să dezvolte destinele omenești în direcția soluționării convingătoare și profunde a tuturor conflictelor propuse la începutul dramei. Piesa rămîne astfel un reportaj cu personaje documentare vii (v. tabloul de pe schelă, discuția dintre Stelică și director, ș. a.) și cu cîteva tipuri promițător schițate (bătrînul Sudrigeanu, Stelică Fotea, Frențiu Teodor, într-o măsură Urlea). Alte personaje sînt sacrificate din pricina unei tratări grăbite, superficiale, în pofida profilului lor interesant (soții Sădeanu, Calistrat, Tereza-neni), în vreme ce soarta Rinei, cu toate că absoarbe o bună porție de timp scenic, este rezolvată convențional, în virtutea unor elemente discursive care nu conving.

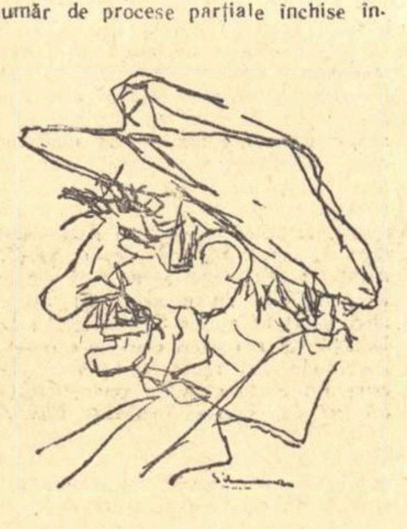

N. Neamțu-Ottonel (Axinte Sudrigeanu)

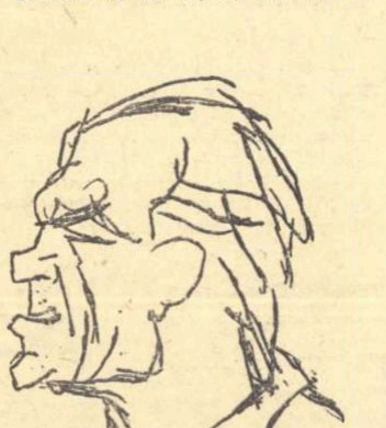

Titus Lapteș (Directorul)

Este de crezut că formula reportajului nu convine mijloacelor specifice ale genului dramatic care cere pronunțarea caracterelor prin acțiune și nu prin descripție. Autorul „Ferestrelor deschise" a pendulat între cuprinderea ilustrativă a problemelor orașului siderurgic și exigențele caracterologice ale dramei care, singure, duc la realizarea unor tipuri umane pe deplin viabile. Nu ni se pare nicidecum greșită ideea inițială a despărțirii cîtorva fragmente din viața unui colectiv pentru a reface, după o prealabilă studiere a fiecărei părți desprinse, valoarea și liniile directoare ale întregului. Dar după ce operează în primul act această detașare selectivă a unor tablouri semnificative, autorul piesei nu se concentrează asupra sarcinilor inițiale, fragmentînd mereu mai mult viața personajelor, pînă la fărîmițare. Alura exterioară de reportaj poate fi, desigur, utilizată ca o „nadă" ingenioasă, rămînînd însă ca în construcția intimă a dramei să se satisfacă cerințele proprii literaturii dramatice.

Ketty Ștefănescu (Tereza-neni) și *Dumitru Furdui* (Tudor Frențiu)

Nu încape îndoială că întregul conflict ar fi cîștigat imens dacă elementele negative n-ar fi fost tratate superficial, în linii obosite. Cei care se opun bătăliei pentru cocs sînt atît de palizi în scenă, încît devine uneori greu să înțelegi împotriva cui se dă lupta, ce anume rezistențe trebuie să înfrîngă eroii de felul lui Urlea.

Oricum, „Ferestrele deschise" aduc în teatru ceva din atmosfera șantierelor construcției socialismului. Chiar dacă imaginile nu se succed într-o compoziție fermă și unitară, în textul piesei pot fi întîlnite momente de emoție autentică. Drama este anevoios și imperfect alcătuită, dar elemenele inedite sînt atît de frecvente în acest reportaj despre oameni și cocs, încît atunci cînd pana scriitorului atinge adîncimile, spațiul scenic este iluminat de scînteieri remarcabile.

Se simte de-a lungul celor opt tablouri o caldă aderență la fenomenele vieții de azi, care dă piesei o ținută tinerească și dezvăluie încă o dată marile posibilități pe care contemporaneitatea socialistă le creează reînvierii artei în forme noi. In ansamblul dramaturgiei noastre, piesa lui Paul Everac își aduce contribuția sa entuziastă, atacînd teme și probleme pe care nu mulți dramaturgi le cunosc și le cultivă. Nu ne îndoim că rîvna și talentul autorului „Ferestrelor deschise" ne va surprinde curînd cu victorii ieșite din comun, în direcția înnoitoare proprie artei noastre revoluționare.

★

Direcția de scenă (Horea Popescu) s-a preocupat stăruitor de încadrarea continuă a acțiunii în coordonatele orașului siderurgic și — implicit — în limitele unui anume climat moral. Deși, cel puțin în tabloul prim, se puteau găsi soluții mai potrivite de urmărire a acțiunii pe cele șase planuri, regia a ținut la păstrarea cadrului general al unui oraș în construcție și n-a considerat posibil nici un moment detașarea treptată a firelor paralele care deschid acțiunea piesei. Accentînd virtuțile de reportaj ale piesei, Horea Popescu a acordat culorii o importanță excepțională. Au fost astfel amplu utilizate limbajul pitoresc ardelean, savoarea argoului de „șmecher", zgomotele combinatului, funcția decorativă a instalațiilor tehnice fascinante, petele cenușii ale salopetelor, ș.a.m.d. Este adevărat, cum s-a observat, că în construcția complicată a unora dintre decoruri, regia ca și scenografia (Tony Gheorghiu) n-au ținut seama de condițiile scenei Teatrului „Nottara". S-a încărcat, astfel, spațiul scenic cu o aparatură voluminoasă, care s-a deplasat greu, cu scrîșnete iritate, în tablourile blocului muncitoresc. Ne-au surprins de astă dată decorurile greoaie, artificioase ale lui Tony Gheorghiu, care s-a ilustrat de obicei prin soluții inspirate și sugestive cu o vădită preferință spre linia simplă și stilizată.

Direcția de scenă era chemată să contribuie la realizarea unui ritm viu al acțiunii, potrivit avîntului construcției socialiste. Bătălia pentru cocs nu are în text o dezvoltare dinamică satisfăcătoare, dar regia putea interveni în mod fericit printr-o succesiune mai vie a tablourilor și un alt tempo al mișcării actorilor.

Totuși, Horea Popescu s-a ocupat de astă dată mai ales de tratarea fiecărei secvențe în parte și mult mai puțin de organicitatea întregului conflict. S-au realizat astfel particule dramatice reliefate (unele excelente) dar nu s-a insistat în direcția obținerii unui fluid unic și cuceritor, care să ridice caracterul mobilizator al spectacolului.

Dintre interpreți au fost favorizați de text cei care au avut de spus roluri în culori vii. N. Neamțu-Ottonel (Sudrigeanu Axinte), Aurel Cioranu (Stelică Fotea), Dumitru Furdui (Frențiu Teodor) și, la o altă gamă, Ketty Ștefănescu (Tereza) au cîștigat, pe bună dreptate, simpatia spectatorilor. Primii trei mai ales au compus fără eforturi deosebite tipuri autentice care au captat atenția și considerația publicului. Sarcini mai dificile au revenit altor interpreți care au fost obligați să completeze prin gest, ton și fizionomie, carențele unor partituri deficiente. S-a remarcat astfel autoritatea bonomă a directorului, în creația lui Titus Lapteș, zbuciumul interior al intelectualului vechi aflat la răscruce, în jocul lui Dinu Ianculescu (Claudiu Sădeanu) cît și amara frivolitate pe care Maria Comșa (Rina) a dăruit-o unei soții nepregătite pentru viață. In rolul inginerului Calistrat, actorul Iulian Necșulescu a rezolvat cu o corectitudine gravă, sarcina dificilă a unor apariții pasive. S-a remarcat feminitatea discretă atribuită Virginiei Sădeanu, în interpretarea Corinei Constantinescu și expresia proaspătă (dar uneori forțat „poporană") a cuplului Urlea (Tatiana Ieckel și Andrei Codarcea). Tînărul actor Ion Miinea (Dinu Rădulescu) distribuit din nou într-un rol de negativ pomădat, este pîndit de primejdia manierizării, în ciuda calităților sale reale. In vreme ce apariția lui Dem. Hogiac (Dr. Al. Rădulescu) a fost mai ales cenușie, s-a relevat talentul tinerei Elena Pop Dan, în rolul Rozicăi, și apariția scurtă dar sclipitoare a lui Alexandru Lungu.

Inginerul negativ Turturică a devenit antipatic, fără eforturi, sub trăsăturile actorului Stroe Atanasiu. Am ascultat cu plăcere pe banda de magnetofon vocea cu inflexiuni profunde a lui Const. Codrescu, care deși nu este trecut în distribuție, a adus un aport considerabil în legarea episoadelor piesei.

V. MINDRA

POȘTA CRONICII DRAMATICE

Alexe Soloviev — Satu Mare: Am citit cu interes scrisoarea în care ne vorbiți despre turneul Teatrului de Stat din Sibiu în orașul dv. Ne găsim într-o situație de inferioritate față de entuziasmul cu care ați urmărit spectacolul „Zboară cocorii", întrucît noi nu ne-am învrednicit să-l vedem în interpretarea Teatrului din Sibiu. Sîntem însă cu totul alături de dv. în protestul pe care l-ați formulat cu privire la tăierea din spectacolul de matineu a unui tablou care s-a jucat la reprezentația de seară. Asemenea practici ni se par, bineînțeles, inadmisibile și ni se pare cu totul de înțeles vehemența cu care vă referiți la acest neplăcut incident. In ceea ce ne privește, credem că orice tăiere din textul autorului trebuie să fie temeinic justificată și este posibilă numai în măsura în care nu afectează argumentul ideologic al piesei.

Am înțeles din prima parte a scrisorii că sînteți mistuit de văpăile pasiunii pentru arta teatrului și ne place să credem că această patimă vinovată va dăinui. Ne interesează oricînd mesajele înamoraților de magia scenei și așteptăm — în consecință — alte misive explozive din partea dv.

I. Focșa — Pitești: In ceea ce privește scrisoarea dv., credem că cel mai grăitor răspuns l-ar constitui o deplasare la spectacolele Teatrului de Stat din Pitești. Este într-adevăr regretabil că n-am fost prezenți la apel în stagiunea ce s-a închis. Cronica noastră dramatică nu are, desigur, dreptul să se restrîngă la spectacolele teatrelor bucureștene. Iată de ce în stagiunea următoare vom acorda teatrelor din țară cel puțin jumătate din cronicile noastre. Teatrul din Pitești, unde avem vechi datorii neîmplinite, figurează bineînțeles printre primele noastre obiective.

D. Ciurea — București. Piesa într-un act „Prima baricadă" ni se pare de un deosebit interes. Vă rugăm să treceți pe la redacție într-o vineri, între orele 18—20.

B. D. Iași — Am primit piesa dv. „Beton-asfaltic". Vă vom răspunde mai pe larg într-unul din numerele viitoare.

V. M.

Mihail Sadoveanu

Apariția treptată a operelor complete ale lui Mihail Sadoveanu menține in actualitatea literaturii noastre un prilej permanent de încîntare și sporire lăuntrică. A ieșit de curînd de sub tipar al 16-lea volum al ediției bine întocmite, cu referințe utile cititorului și cercetătorului, in tomuri ușor de mînuit, solid legate pentru ca mai multe generații să citească in ele și să figureze cu cinste in biblioteci. Este unul din stejarii cei mai falnici ai pădurii romînești. Copiii și tinerii care se ridică astăzi, cresc împreună cu opera care se reface pentru ei. Ferice de acei care citesc acum pentru întîia oară pe Cozma Răcoare, *pe* Haia Sanis, Dumbrava minunată, Baltagul, Hanu Ancuței, Frații Jderi *și toate celelalte povestiri mai scurte sau mai lungi care au dobîndit pentru toată obștea poporului nostru acea existență desprinsă de contingent, acea viață de-a pururi, deopotrivă cu a baladelor sau a mărilor poeme eroice, in care se exprimă viața sufletească a unui popor întreg.*

Tineretul descoperă treptat opera lui Sadoveanu, iar noi, cei ajunși la vîrsta către care se lungesc umbrele serii, o regăsim cu emoția de a o afla așa cum ni s-a arătat de-a lungul zecilor de ani, și de a ne descoperi într-însa pe noi, cititorii ei tineri de altădată. Căci oricît de adînc ne-am întoarce in trecut, pînă la vîrsta primelor silabisiri, un volum de Sadoveanu se găsește totdeauna lîngă noi. L-am dus cu noi în geanta școlarului, l-am ascuns în pupitrul claselor, l-am primit în dar și ne-a însoțit la cîmp sau in pădure, am părăsit pentru el o treabă importantă a vieții practice, dar schimbul făcut cu ceasul dăruit lecturii lui a însemnat totdeauna un cîștig, un adaos de substanță. Puțini alții dintre scriitorii aceleiași generații au avut un rol atît de important, ca al lui Sadoveanu, in educația poporului întreg. Istoria literară n-are alte mijloace pentru a stabili răsunetul contemporan al unei opere, decît identificarea ei in presa zilnică și in reviste, in tabloul edițiilor, in calculul tirajelor. Toate aceste mijloace rămîn însă exterioare față de obiectul investigației lor și riscă să nu atingă esențialul, cînd este vorba de opera lui Sadoveanu, deoarece adevăratul ei răsunet trebuie căutat in conștiința contemporanilor noștri in ultimii cincizeci de ani și mai bine, pe care o îmbogățit-o cu germeni ajunși astăzi la rodirea lor deplină. Sociologia literară ar putea închipui deci o anchetă întreprinsă printre reprezentanții tuturor vîrstelor, ai tuturor profesiilor, ai tuturor straturilor populare, pentru a afla ce a însemnat Sadoveanu pentru ei, pentru întărirea legăturii lor cu partea cea mai bună a trecutului poporului, cu natura țării, pentru creșterea îndemnului general către omenie, înțelepciune și dreptate. Sadoveanu a fost, in lunga și bogata lui carieră, un învățător al poporului său, dar in acest scop a folosit, o dată cu dizertația politică și morală, care de altfel nu lipsește din opera întreagă și ar trebui să-și găsească locul in ediția ei completă, povestirea despre oameni de altădată și din vremea sa, despre întîmplări vitejești sau despre oameni simpli și umili, făcută cu o rară putere de a pătrunde in sufletele mîndre sau in cele oprimate și mîhnite, cu simpatie pentru ce este eroic dar și pentru ce își strigă dreptul la viață, in mijlocul naturii consonante cu toate tresăririle inimii omenești

Pentru a ajunge la acest rezultat și a fi jucat rolul lui atît de însemnat, au trebuit să se întrunească și să se armonizeze in personalitatea lui Sadoveanu multe și variate tendințe din largul vieții naționale, din tradițiile și din cultura ei. Este un om pornit de departe. Rădăcinile lui coboară adînc in natură, in peisajul țării, și acestei împrejurări i se datorește știința lui atît de perfectă cu privire la întreaga floră și faună a locurilor sale, familiaritatea lui cu tot ce alcătuiește chiar reacția cea mai fină in viața naturii. Simțurile lui sînt agere și atente. Distinge toate șoaptele, toate înfiorările, umbrele care alunecă pe cîmpii, furtunile care se pregătesc, tăcerile încremenite dinaintea lor. Cred că nu greșesc afirmînd că, de cînd natura a pătruns in literatură, nu ca element de cadru, cum a fost totdeauna, dar ca materie a întregului tablou, adică de cînd preromanticii și romanticii au creat tematica nouă a poeziei naturii, puțini au fost scriitorii care l-au egalat pe Sadoveanu in puterea lor descriptivă și evocatoare. Sadoveanu este unul din cei mai mari poeți ai naturii din cîți cunoaște literatura universală.

Apropierea lui Sadoveanu de natură este și a oamenilor lui. Se mișcă in povestirile lui o omenire întreagă de ființe alăturate pămîntului, pescari și vînători trăind in singurătate, dar pentru care natura înseamnă o tovărășie, călători cu toiagul pe drumuri lungi, desprinzîndu-se cu stîngăcie din pustietatea culmilor și a pădurilor pentru a regăsi lumea in sate populate sau in orașe. Este o pornire romantică, de proveniență rousseauistă in arta lui Sadoveanu, aceea de a atribui ființei apropiate de natură inocența și puritatea simțirii. Pornind de la această înțelegere și prețuire a naturii și a naturii in om, marele scriitor a recunoscut in poporul lui de țărani forma naturală a omenirii, i-a consacrat pentru aceasta întreaga lui iubire, a dat glas dorurilor și năzuințelor acestui popor, devenind unul din luptătorii cauzelor lui.

Rădăcinile lui Sadoveanu coboară însă nu numai in natură, dar și in trecut, in trecutul cel mai vechi al poporului. Maestrul este unul din cei mai buni cunoscători ai tradițiilor populare, ai folclorului, ai vechilor scrieri istorice. Este un cunoscător profund al limbii noastre, in care recunoaște pe bună dreptate cea mai de seamă creație a poporului, pe care o stăpînește ca învățat și o mînuiește ca artist, nu numai ca artist literar, dar și ca artist interpretativ, astfel încît o pagină romînească de o mare expresivitate, cum ar fi una de-a lui Eminescu, de-a lui Creangă sau de-a lui însuși, trăiește in lectura sa cu o viață nouă, plină de vrăji, cum nu i-ar sta nimănui in putință s-o realizeze la fel. Acei care nu l-au ascultat pe Sadoveanu citind într-un cerc de prieteni, la Academie sau într-o adunare literară, au avut cel puțin prilejul să-l asculte la radio, unde vocea lui răsună din cînd in cînd, pentru a ne uimi prin relieful extraordinar pe care-l dă fiecărui cuvînt, fiecărei intonații, prin măiestria lui de a anima dialogul, prin lirismul obținut din înălțările și coborîrile vocii, din accentele, din tăcerile lui. Cine l-a auzit pe Sadoveanu citind, după ce i-a parcurs opera, știe mai bine ce puteri trăiesc in limba noastră, așa cum s-a format ea in lunga experiență a luptelor, a muncii, a durerilor și bucuriilor poporului întreg, ajuns la una din expresiile ei depline in arta maestrului.

Prin adînca lui înrădăcinare in natura și in trecutul țării și al poporului, Sadoveanu a realizat in opera și personalitatea lui acea măreție liniștită in fața căreia toți contemporanii lui, mai bătrîni sau mai tineri, se înclină cu venerație. Este unul din artiștii cei mai de seamă ai poporului nostru, unul din învățătorii și din părinții lui. La vîrsta patriarhilor se pot spune aceste cuvinte de recunoaștere unui scriitor care, printr-o operă desfășurată într-un timp atît de lung, cu rezultate atît de înalte, a dat o contribuție așa de însemnată formării conștiinței generale, încrederii poporului in sine.

Cînd s-a produs marea cotitură de la 23 August 1944, trecerea către noua orînduire a democrației populare și a socialismului, putea fi Sadoveanu in altă parte decît alături de poporul său? Toate tendințele, întreaga semnificație a operei sale îl indicau in locurile de acțiune pentru libertatea și dreptatea celor mulți. Opera lui s-a îmbogățit atunci cu teme inedite, a apărut printre eroii lui și exemplarul uman nou, creatorul unei orînduiri mai drepte; tendințe mai vechi s-au deslușit mai bine și s-au întărit. Sadoveanu și-a spus adeseori, in multele lupte ale epocii, cuvîntul lui răspicat, stîrnitor de largi ecouri.

Tudor VIANU

Cartea sovietică

Pledoarie pentru romantism

Cărțile ca și florile sînt de toate felurile: unele umflîndu-se între cotoare și revărsîndu-se planturos în lături, dînd peste gard și înecîndu-te, cînd te apropii, cu emanații de cucută, și altele discrete, modeste și sfioase ca măghiranii; le desfaci corolele albe și iei contact dintr-o dată cu țărîna și cu esențele tari. Am trecut proaspăt prin paginile unei astfel de cărți, ca printr-o pădure. Lăsînd-o din mîini, aromele stăruie.

Dintre toate titlurile întinse pe masa librăriei, m-am oprit la unul: „Fabrica de cherestea". Simțindu-mă șovăind, vînzătoarea s-a apropiat discret și trezindu-mi demonul curiozității, m-a făcut să cumpăr volumul. După primele pagini ale cărții m-am găsit cu cîteva zeci de ani în urmă, într-o *dimineață a anului o mie nouă sute douăzeci și trei*, și coboram într-o haltă pustie, *pe peronul ud de ploaie*, împreună cu Ogniov și cu inginerul Mideaev. *Toată noaptea turnase cu găleata și tunetele puternice de primăvară* nu ne lăsaseră să dormim *în timpul călătoriei. Gîlceava aprinsă a glasurilor acelea cerești, atît de joase încît ai fi zis că erau voci de bas, stăruia încă în auzul* nostru: *dar aici, în gară, pe acest petec de pămînt îmbibat de apă, domnea o liniște îmbietoare la somn.* Totul era inert, placid, adormit. *Clădirea nevopsită a gării se înnegrise și ea îmbibată de umezeală... In jur, cît vedeai cu ochii, pădurile se întindeau sub bolta sinilie a cerului.* Și *pînă și mințile oamenilor* erau *încîlcite ca pădurile.*

„— *La noi totul e la fel ca înainte* — avea să le spună inginerilor în aceeași zi, cu amărăciune, Ksena, fata pădurarului, în căsuța căruia poposirăm. *Iaca: bungetul crește, foșnește, blestematul, iar noi sălășluim tot în el... parcă am fi mușchi. Se vede că schimbarea umblă prin unele locuri ca titirezul, se vîră în fiecare crăpătură, iar în altele zace ca un butuc*".

„— *Nu se face totul deodată* — rosti atunci încet Ogniov. *O să ajungă titirezul și pe aici cînd o să înceapă construcția*".

Și construcția începe răscolind, însuflețind și antrenînd satele dimprejur. Intîmplările se precipită; eroii se conturează, se definesc. Fantezia brusc ațîțată, ne aduce în minte „Pădurea rusească". Pădurile lui Leonid Leonov. *Pe sterpele întinderi ale Sotiului răsună larma și învălmășeala plutelor, iar în apropiere, într-o icoană fugară, apar blocurile uzinelor, sclipind ca niște cristale gigantice; acolo, în șase cutii uriașe și negre, în liniștea îmblînzitei mînii, își are leagănul molcoma naștere a celulozei.* In cartea Annei Karavaeva lucrurile se petrec poate mai puțin spectaculos, dar au comun același farmec romantic din „Soți". Meritul cel mai de seamă al cărții acesteia constă în faptul că-ți solicită fantezia și inima.

Pătrunzînd în pădurea descrisă de Anna Karavaeva, participînd cu un interes din ce în ce mai activ la bătălia dată pentru ridicarea fabricii de cherestea, mi-am amintit de „Rîul negru" al lui Alfredo Varela.

Nu există nimic comun între cele două cărți. Dimpotrivă. Prin lumea descrisă, prin problemele dezbătute, cele două cărți se resping total; sînt polii opuși ai pădurilor din două continente, din două lumi deosebite, reflectînd distinct două moduri de viață. Dar tocmai din această cauză, aceste două cărți ar trebui citite una după alta. Ele se completează reciproc. Sînt capetele contrariilor. Lumea societății sovietice, din care a dispărut exploatarea degradantă a omului de către om, este și mai pregnant pusă în evidență de romanul lui Varela, care zugrăvește cu o mare forță lumea zguduitoare a celei mai crîncene exploatări. Vă amintiți, desigur, cartea aceasta, sau poate tulburătorul film „Curg apele tulburi", realizat după aceeași carte. Și în una și în cealaltă, este vorba de aceeași luptă cu forțele sălbatice ale pădurii. Dar într-o parte, în Argentina, oamenii sînt cumpărați ca sclavi și condamnați să facă o muncă de sclavi, torturați cu brutalitate de stăpîni absoluți, lipsiți de scrupule și de suflet, în folosul cărora se explorează întregul teritoriu al pădurii virgine, în goană după mate, goi, flămînzi, bolnavi, biciuiți și împușcați după voie de aceiași stăpîni și apoi lăsați să curgă la vale, pe apele blestemate ale fluviului negru. In cartea scriitoarei sovietice, oamenii luptă și înving greutățile, conștienți de necesitatea și măreția luptei lor, schimbîndu-se ei înșiși odată cu bazele materiale ale construcției. *Totul era în mișcare, totul se urnise în Nizinki, totul se avîntase spre înălțimi de neatins, ca și acelea pe care le cucerise fabrica de cherestea. Acum trebuiau cu toții laolaltă să înlăture din drum bolovan cu bolovan, împrăștiind noianul inevitabil al grijilor, insucceselor și al greșelilor. Fabrica de cherestea răscolise, încă înainte de a se naște, întreg satul Nizinki și făcuse să se clatine multe rămășițe ale trecutului, ca niște dinți bolnavi.* Lucrurile nu se petrec ușor nici aici: *Cu cît se afundau în pădure, cu atît creșteau greutățile. Tăietorii erau atît de obosiți, încît foarte puțini dintre ei puteau să meargă să doarmă în sat. Bărăcile erau strîmte, iar noaptea era umed și frig pe podeaua de lut; dinspre mlaștină se lăsa o ceață jilavă și țînțarii se strecurau printre crăpăturile pereților. Oamenii beau apa din lac, căci rîul era departe. Apa lacului mirosea a mîl și era amăruie, dar nu se găsea alta mai bună.* Din pricina asta izbucnesc chiar și cîteva cazuri izolate de holeră și odată cu holera, mai rea ca boala, izbucnește panica. Dar Ogniov e prezent în mijlocul tăietorilor de lemne, nu șovăie nici o clipă, organizează lupta împotriva bolii și reînsuflețește pe oameni. Acest Ogniov, acest minunat Ogniov! Ceea ce deosebește fundamental cele două cărți și cele două lumi oglindite în ele, sînt tocmai oamenii de genul lui Ogniov. *Omul ăsta are o voință de fier* — scrie Elena, femeea îndrăgostită de el, venită pe șantier să-l ajute și să-l sprijine — *e un creator, un constructor, conduce o mulțime de oameni, e exigent cu alții, necruțător cu sine însuși... Nu e un oarecare Piotr Ogniov, ci omul unei epoci de mari transformări și a unei mărețe cotituri. Da, așa se construiește această lume nouă, așteptată de omenire, o construim noi, oamenii simpli.*

Lîngă romanul lui Alfredo Varela, zguduitorul rechizitoriu al unei lumi guvernate de legile sălbatice ale capitalismului, cartea Annei Karavaeva e o pledoarie pentru puritate morală și romantism, o chemare înflăcărată la luptă cu inerția, cu rutina, cu mîlul blestemat al rîului negru, din care oamenii revoluției s-au smuls pentru totdeauna.

Al. I. GHILIA

Lîngă flacără

Saltă flacără, saltă.
Numai vulcanii
Au iscat vîlvătaia atît de înaltă.
Numai țărîna a rupt crengi de soare
Să le prefacă-n mișcare, culoare.
Numai fluviile au știut să înfețe
Pămîntul în frunză de cîntec,
Și tu, om cu brațe-ndrăznețe.
Moștenirea?
Dîre de lanțuri pe pîntec.
Case-n ruine.
Trenuri fără geamuri.
Munți fără adiere de ramuri.
Fabrici răzlețe.
Mașini bătrîne.
Trudă de cîine prefăcută pe ele-n rugină.
Nici pîine.
Gînduri fără lumină.
Și mîini gata să te strîngă de gît.
Atît.
In unghiuri de vis și durere
Ți-e sculptat chipul, tăioasa putere.
Și vibrezi pentru om,
Pentru pasăre, floare...
Vibrezi cînd sădești în ape granit.
Vibrezi cînd scoți pe poarta uzinei tractoare.
Cînd lungi combinate fluieră-n lunci.
Vibrezi cînd legi rana fratelui obidit,
Și hoții de guler îi prinzi, și-i arunci.

Stăm lîngă flacără.
Clipele-și tremură-aripile-n noi.
Uriașă tensiune
Mistuie fierul pe loc.
Pămîntul parcă fierbe.
Pari de un calm firesc.
Ascultă, ascultă cum se topesc și pietrele.
Uite oțelul nostru.
Minune care dănțuie.
Uite oțelul nostru.
Proaspete jerbe de foc.

Violeta ZAMFIRESCU

Păsăruica

Le spusese celorlalți, îndată ce se apropiaseră toți de sîrma ghimpată din fața tranșeei hitleriste:

— Sentinela-i a mea. Il fac de-ai noștri imediat. Voi așteptați ici, în văiugă, pînă mi-ți auzi fluierînd. Consemnul, știți: nici cel mai mic zgomot.

Iarnă. Zăpadă. Munți. Sfîrșitul lui '944. Pornind singur prin pădure, mai departe, Gheorghe Petricaș suspină. Il ardea, îl ardea mereu în suflet. Și-adusese aminte iarăși, ca-n fiecare zi, în fiecare ceas, de...

As'primăvară nu era încă în partid. Lucra la vagoanele Malaxa, ieșise lucrător de cîțiva ani, chiar pe la începutul războiului. Se-nsurase. Ca la ochii din cap ținea la copil, — un băiețaș dolofan, voinic, semăna cu el. Și la nevastă, se-nțelege, că din dragoste se-nsurase doar. (Ea, tot muncitoare. La o țesătorie). Dar copilul...

Deschidea Nelița — Natalia o chema, săraca — deschidea geamul dis-de-dimineață, înainte să plece la fabrică amîndoi... Copilul îl creștea bătrîna, a murit bătrîna în '43 și i-a fost mai greu Neliței după aceea, n-avea cu cine lăsa băiatul, îl încuia de multe ori în casă; mai crescuse el, i-l primeau cîteodată vecinele, dar știi... nu poți nici așa, vecină-vecină, dar... Deschidea Nelița geamul dimineața și punea firimituri de pîine pe pervaz. Cîte-o farfurie pînă vîrf de firimituri. Zicea că-i e milă de vrăbii. Iarna, mai ales... El, Georgică, nu-i spunea nimic. Tăcea. Era, ea, pîine, pentru cine era. Dar pentru cine nu era, apoi chiar nu era de loc, — săracul tot sărac. Totuși, el nu-i spunea nimic Neliței. Ca la ochii din cap ținea și la ea. Ea și băiatul. Au murit amîndoi, ea și băiatul, la Cotroceni, în april, cînd cu bombardamentul. Patru mii de oameni răpuși într-o clipă...

Nebun umblase Petricaș vreo lună, două. Intr-una i se năzărea că-și vede băiatul rîzînd. Dădea drumul strungului, lua șubleru-n mînă, și-aducea aminte de băiat, i se părea că-l vede: strălucește strunjită piesa-n mîna lui și el, Petricaș, parcă nici n-o vede, se uită, își vede băiatul rîzînd și-l aude. Aude glasul Neliței: „Georgică, stai numai să pun pe geam și-s gata, mergem, băiatul îl duc la madam Țicău...“ O vecină. Bărbatul ei, Țicău, tot la uzină, cu Petricaș. Ajustor. Comunist, prieten el de mai demult cu unii din uzină despre care se șoptea că... După ce-au pierit și Nelița și băiatul, atunci, la bombardament, Petricaș chiar i-a căutat cu tot dinadinsul pe comuniști, a primit sarcini. Prin toamnă: „Cine vrea să plece pe front?“

— Eu.

N-a stat la gînduri. N-avea de ce. „Trimiteți-mă unde-i nevoie. Mă duc.“

Cîteva săptămîni de instrucție, repede, într-o tabără, prin Ardealul abia eliberat. Făcuse armată cu contingentul lui. Știa. In Cehoslovacia, pe front, se evidentiase numaidecît. La orice greu, el, Petricaș. Recunoașteri primejdioase, limbă de prins — Petricaș Gheorghe. Il cunoștea tot batalionul. Și decorații, și felicitări — toate. Căpitanul nu-i vorbea cum le vorbea altora, îl repezea la tot pasul, îl privea urît. Un pui de reacționar căpitanul ăsta, — a și sfîrșit-o el rău mai tîrziu, prin '48. Maiorul, nu. Alt soi de om. Democrat. Ținea la Petricaș, îl propusese pentru înaintare. Eh, parcă-l mai încălzeau pe Gheorghe Petricaș felicitările, decorațiile, înaintările și toate celelalte, dar cînd și-aducea aminte de-ai lui, de copil, de nevastă... Odată, înainte de moartea Neliței, fusese arestat. Se tot învîrtea prin uzină, de la o vreme, un oberleutnant, unul Hans Numaiștiucum, oamenii îi spuneau „Hanț“. Jandarmi, agenți de siguranță și Hanț, cum era pe-atunci în toate fabricile. Petricaș nu făcuse nimic, încă nu se prea băga la lipitul manifestelor pe zid în uzină, — i se mai și îmbolnăvise băiatul cu o seară înainte, era să-l piardă... Nu l-a pierdut atunci, i l-au sfîrtecat bombele englezilor mai tîrziu, peste vreun an... Nu făcuse nimic, nu era vinovat, dar maistrul nu-l avea de loc la stomac, îl dăduse lui Hanț pe listă. Frumușel ăsta, neamțul, tînăr, stătea pe el turnată uniforma. Petricaș o sfeclise. Vedea moartea cu ochii. Se gîndea la Nelița.

— Dai declarat care știi tu lucrători că pune manifest la zid. Dai?

— Nu!

Și-și luase-n gînd rămas bun de la nevastă, de la copil.

L-a mai frecat Hanț un timp: — Nu dai? — Nu. Nu știu.

— Nu știi pe drac' să te ia. Marș!

Totuși, i-a dat drumul. Mai tîrziu, după bombardament, înainte de 23, Petricaș chiar parcă ar fi dorit să mai aibă a face o dată cu neamțul. Il ustura inima. Cînd te ustură inima, ești cîteodată curat nebun. Făcea înadins eroisme inutile, îl certau tovarășii. Cu toate acestea, nimic. Nu pățea nimic niciodată, scăpa ca prin urechile acului. Hanț, uneori, cînd trecea prin strungărie, cine știe cum, din întîmplare, căta țintă la Petricaș de parcă-l amenința: „Mă, eu pe tine te cunosc, te pîndesc...“ Avea niște ochi albaștri, albaștri goi. Rîdeau tovarășii de el, își dădeau coate într-ascuns: „Mă, da' tîmpit mai e ăsta...“ Din april pînă-n august 1944, trei fuseseră împușcați datorită oberleutnantului — trei antifasciști din uzină. Alții — anchete, închisoare, bătăi. Petricaș, nimic. Ai fi zis că și-o caută singur cu lumînarea. Lucra pe rupte, era de-o îndrăzneală nebună. Degeaba. Nimic. Vedea într-una rîsul băiatului, auzea glasul Neliței: „Stai, Georgică, numai să pun pe geam...“ Se chinuia, își ruga moartea. Mai pe urmă, s-a învățat. Il învățaseră la partid ce-i lupta, și de ce, și cum. Indîrjire. Pe front, nu s-a mai chinuit, nu și-a mai dorit moartea. Ii era un dor de copil... Bucuria lui — una singură: să se ofere imediat, la orice acțiune mai grea, primejdioasă, ca bunăoară asta de-acum. Căpitanul, desigur, abia așteptase: dacă nu se oferea Petricaș Gheorghe cel dintîi, îl numea. Nu era nevoie. N-aștepta Petricaș.

Noapte, zăpadă, gardul de sîrmă ghimpată al hitleriștilor uite-l colo, la o zvîrlitură de piatră. In fărîma aceea din lanțul Tatra, pe unde se afla acum regimentul, frontul, de vreo două săptămîni, cam stătea pe loc, nu mai puteau înainta ai noștri, hitleriștii se-ncăpățînau, țineau cota. Trebuie — spusese căpitanul — cinci-șase oameni, nu mai mult. Să se strecoare ei lateral pînă la sîrma ghimpată, s-o taie, să treacă și pe urmă unul — de-o izbuti — să răpuie sentinela fără nici cel mai mic zgomot. Strict interzis orice alarmă. Acțiunea ori reușește, ori nu. Dar nici un zgomot: se strică altfel un alt plan, mai mare, al Statului-Major. Nici un zgomot, nici un zgomot, orice s-ar întîmpla. Să înainteze unul nevăzut — de-o fi posibil — pînă la sentinelă, vîră-i baioneta între omoplați, astupă-i gura... Cum se face de obicei. De s-a putea. De nu, îndărăt, tiptil, ca și la ducere. Nici un zgomot, nici cea mai mică alarmă inutilă. Mai degrabă să piară toți acolo, muți, cinci-șase, cîți se aflau, decît să... Poziția inamicului era adăpostită perfect — așa gîndea pesemne inamicul — nu știa că este chip de mers și pe firul văii, pe sub pădure. Ai noștri descoperiseră drumul acesta, cu o zi înainte. Vreo cinci-șase, oameni viteji, gata la orice: unul prin surpriză în spinarea sentinelei, ceilalți după el, și s-a făcut. Pe-aproape, dincolo de sentinelă, fusese observat un depozit, un post de comandă sau așa ceva, o baracă mare, încropită de curînd din scînduri și păzită zi-noapte la ușă. Putea fi luată prin învăluire, scurt, dacă izbuteau cei cîțiva să treacă de sîrmă și de prima sentinelă — venea îndată grosul alor noștri după ei.

★

Noapte albă-albăstruie cu zăpada pe cîmp întinsă ca pielea pe trup. Cît mersese ba tupiluș, ba drept prin pădure, printre picioarele copacilor, ca o gîză pornită la drum lung, întunericul frate-i fusese, îl tăinuia. Cum ieși în cîmp, pe fundul văii, despărțindu-se cu totul de ceilalți — luna. Albă-galbenă, ciobită, lunecuș între două spinări de nori vineți care parcă înadins, vrăjmași, se tot depărtau încet unul de altul.

Sentinela, cîteva zeci de metri mai încolo, făcea un pas, se oprea, iarăși umbla... „Cine știe ce dobitoc de Friț și ăsta. O jigodie. L-au tîmpit ai lui cu marșurile, cu discursurile în cazarmă și i-au pus arma-n mînă: Șo! Șo pe oameni, mușcă, ucide, dă-ți sufletul lui Hitler...“.

★

Ajunsese cu bine drept în spatele copăceilor. Se afundase-n umbra lor, făcuse una cu ei. „Mai aștept puțin și-mi trag suflarea. E bine acum, e destul de întuneric.“ Cinstit vorbind, nu era chiar, chiar întuneric, dar își făcuse el în minte o socoteală, repede: „Apuc pe colo. N-o să mă simtă. Săr pe el dintr-o dată“. Baioneta, de cu seară ascuțită bine, și-o pusese la îndemînă, numai s-o înșface. „Un dobitoc, o fiară! L-au tîmpit cu...“.

Se iviseră de partea cealaltă, din întuneric, dinspre fasciști, venind spre sentinelă, doi inși. Drept spre sentinelă veneau, călcînd rar, domol, fără grijă.

Cei doi se apropiaseră. Sentinela îi salută. Ofițeri. Unul pășea mai în față, celălalt, subaltern pesemne, se ținea un pas în urmă. Intrebă ceva ofițerul, nu se auzise, sentinela răspunse încet, dar mai deslușit. Vorbe nemțești. Petricaș zăcea întins pe brînci, între copăcei, cu baioneta la îndemînă, dar inutilă, cu automatul lungit alături ca un om. Nici el, nici automatul n-aveau voie o mișcare să facă.

Ofițerul veni mai încoace, stătu locului pe-un dîmb. Nălțuț. Ferches. Alb la față. Din nou zîmbi galben trădătoarea de lună. Petricaș căscă ochii. Hanț! Chiar el, Hanț!

Nicidoată nu avusese a face cu insul ăsta, cu oberleutnantul ăsta. O singură dată. — „Dai declarat?“ — „Nu“.

Nu mai nădușea de loc. Cute se făcuse. „De ce nu-i pot eu secera cu automatul, uite-așa, pe tustrei o dată, să termin, să termin cu ei mai repede?“ Și toate i se încheiară-n suflet aici, la hotărîrea asta deznădăjduită parcă să termine, să termine mai repede... O să cugete după aceea. „E și greu să pricepi așa... Poate, de fapt, nici nu-i ce pricepe.“

Hanț în picioare, între sentinelă și celălalt, întinse deodată brațul înainte, spre Petricaș. Il arăta alor lui cu degetul, parcă ordona fără glas: „Este colo, sub copăcei, unul culcat în zăpadă...“ Petricaș zîmbi; abia-și putea stăpîni zvîcnetul. „M-a zărit. Să trag?“ Ar fi tras, dar nu se putea. Ceilalți din grupă erau la o zvîrlitură de băț mai în urmă, pot fi măturați cu mitraliera cît ai clipi. Și zgomot, larmă. Nu trebuie nici cel mai mic zgomot. In picioare, pe dîmb, cu brațul întins. Ai fi zis că Hanț trăsese în Petricaș. Sentinela își și zmucise arma din spinare, o întinsese înainte ca pe-un alt braț al ofițerului. Ochea. Drept asupra lui Petricaș, în copăcei. „M-au curățat, gîndi omul, cutreierat de fiori. Să trag eu întîi?... Nu. Nu pot. Nu se poate. Larmă, zgomot... Cei din urma mea...“.

Groaznic lucru să te vezi luat la țintă așa, cu pușca, să nu fii legat la stîlp și totuși să stai, să stai țeapăn, ca legat. Cică la dueluri, pe vremuri... Cu doctori alături, cu ambulanță, pentru o femeie sau mai știu eu ce-o fi. Cînd turbă ăia de bine, turbă, le dă mîna. Burghezi. „Da' trage, neamțule, o dată, lovi-te-ar damblaua! Trage și termină, isprăvește-mă, fire-ai...“

Sentinela ochea încet, înnebunitor de încet. Ofițerul îi arăta mereu cu degetul spre copăcei. Nu-l lasă Hanț să strice mai mult de-un glonte pe mine. Nu vrea alarmă... „Ei, hai, hai, trăznite-ar, dă-i drumu', nu te mai mocăi atîta, dobitocule!“

Nici măcar frică nu-i mai era. Nici jale. O părere de rău scurtă ca un sughiț — atît. „N-am avut noroc... La cap! La cap mă ochește. M-a zărit și el, în sfîrșit. Nu mă zărea, de aceea s-a tot mocăit. Acum... „Dar tragi prea sus, tîmpitule, ce, ești chior? Asta-i chior frate, habar n-are, trage-n vînt. Și Hanț, deșteptul...“

Ca o tablă de fier trîntită jos, pe pardoseala de lemn din atelier, la uzină, așa bufni împușcătura, zguduind depărtările. Oricît se aștepta la glonte, cel ce zăcea întins sub copăcei, pe zăpadă, tresări. Pe urmă rămase neclintit iarăși ca o umbră adevărată, o simplă umbră neagră pe zăpada albastră.

„Am spus eu că trage prea sus, gogomanul. Să vezi acum ce chiot și zarvă...“

Nu. Ecoul se stinse încet, ca un fum care se destramă repede. Nici o altă detunătură. Liniște. Zăpada alb-albastră. Luna-n cer, lividă. Hanț căta mereu țintă spre copăcei. S-auziră crengile foșnind lung. Se prăbuși drept sub ochii lui Petricaș, pe zăpadă, o păsăruică. O biată pasăre, mai cît o prepeliță de mare. Cine știe ce neam de păsăruică o mai fi fost și aceea și ce căuta iarna, pe front, prin copacii desfrunziți, scheletici...

★

Sentinela făcuse un pas, își spînzurase arma de curea, pe braț, voia să vină să ridice pasărea. Hanț îl opri cu un gest leneș: „Nu, nu-i nevoie...“ Mai stătu locului un minut, două, privi în jur, vorbi ceva încet cu celălalt. Sentinela își luase din nou arma pe umăr. Salută ofițerii. Fără să răspundă la salut, Hanț se răsuci încet pe cîlcîie, își vîrî mîinile în buzunările mantalei și plecă împreună cu celălalt. Călcau rar amîndoi, așa cum și veniseră. Se-ndepărtară. Ii înghiți întunericul.

După ce-și pregăti cu grijă totul — baioneta la mînă, automatul jos, cu țeava pe-o ridicătură, lăsat acolo să nu-l încurce — Petricaș pîndi clipa cea mai potrivită, se tîrî, se strecură, păși tiptil cînd era neamțul cu spatele, sări, înălță baioneta — gata. Ceilalți, din urmă, veniră și ei neauziți...

A fost luptă. După ce au prins hitleriștii de veste, s-au pornit mitralierele a toca. Și de la ei, și de la noi. A năvălit grosul alor noștri. Incăierări corp la corp. Dar a fost cucerită cota... a fost luată baraca...

Aurel LAMBRINO

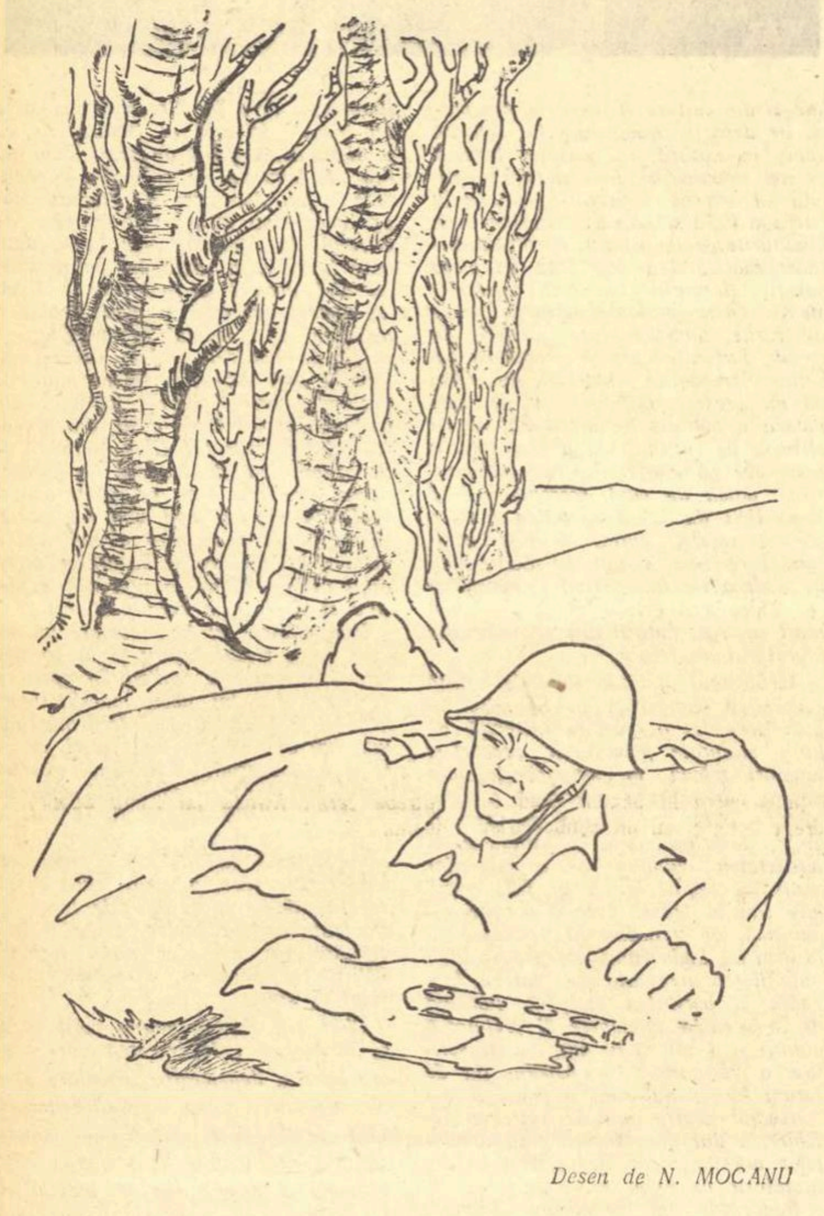

Desen de N. MOCANU

Instantaneu la Bicaz

E noapte.
Întunericul se prelinge
ca o zmoală caldă pe geamuri.

Deasupra munților
balauri de nori
se tolănesc
pe plaja ca de nisip a cerului...
Din munți aleargă un ropot de ploaie.

Deodată, ca o cireadă de zimbri.
lumina dă buzna în cameră.
Te văd. Ești atît de frumoasă.
iubita mea, încît norii
s-au făcut flaute și viori.
să te cînte în noapte
și mă simt gelos
pînă și pe lumina gălbuie a becului,
pentru că-ți pune în păr crizanteme...

Dar orga ploii
răsună-n ferestre mai tare
și, cum tu coși o bluză albă,
în ac prinzi din zbor melodia
și o brodezi
cu multă migală
pe gulerul bluzei...

Din munte a coborît
o lumină puternică. E ziuă.

Nu: a fost numai un fulger...
și alergînd către Bistrița
s-a privit, curios ca un copil,
în oglinda ferestrei...

Mîna ta albă, moale ca puful,
dar obișnuită să toarne beton.
acum, mai gingașă
și mai neobosită ca oricînd,
brodează pe bluză, în dreptul inimei.
un stîlp de înaltă tensiune
din care ies fulgere...

Și ești atît de frumoasă,
atît de frumoasă!

Constantin NISIPEANU

VARȘOVIA LUI CANALETTO

de IOAN GRIGORESCU

Omul în uniformă de feroviar a împins ușa de cristal cu mișcări stînjenite. Ducea sub braț, strîngîndu-l între cot și șold, deoarece mîna nu-i ajungea să-l cuprindă pînă jos, un tablou învelit în hîrtie de ziar legat cu sfoară veche. In sala luminată din belșug cu lămpi cilindrice de neon, plină cu desenatori în halate albe, care lucrau concentrați asupra planșelor lor, nimeni nu i-a acordat vreo atenție. Feroviarul s-a uitat împrejur, a măsurat pereții încărcați cu planșe și, zărind în capătul sălii, lîngă un fel de cușcă cu pereți de sticlă, în care se afla un singur birou și un singur om — probabil directorul — cîțiva oameni îmbrăcați în haine de stradă, așezați pe scaune de-a lungul peretelui, s-a apropiat de ei:

— Aici e?

— Cu anunțul din „Express“?

— Da, cu anunțul.

— Aici.

El era al patrulea. S-a așezat pe ultimul scaun, sprijinindu-și tabloul cu marginea de jos pe bombeurile bocancilor unși cu cremă și ușor prăfuiți. Era liniște și răcoare ca în biserică. Se auzea doar fîșîitul planșelor, alunecușul riglelor, al creioanelor și compaselor. Primii doi, dintre cei așezați lîngă cușca de sticlă, discutau în șoaptă, unul arătînd cîteva schițe a căror hîrtie îngălbenită le trăda de departe vîrsta, celălalt răsfoind în fața vecinului un teanc de vederi varșoviene dinainte de război. Directorul vorbea cu o bătrînică de modă veche, îmbrăcată din cap pînă în picioare în negru, cu dantele la borul pălăriei pe care sălășluiau două rîndunele cu aripile mîncate de molii. Bătrînica vorbea repede, dînd din mîini și bătînd cu un deget osos în cartoanele înșirate pe biroul directorului, iar acesta, cu un zîmbet de stînjeneală pe față, ridica într-una din umeri.

Primii doi din șir continuau să discute, dar acum nu mai vorbeau în șoaptă, ci destul de tare ca să poată fi auziți de toți ceilalți. Omul cu schițele îngălbenite spunea ceva despre trecut, despre artă, despre cultul frumosului care a apus definitiv, înlocuit fiind de cultul searbăd al utilului.

— Mie-mi spui, pane? i se adresa vecinul și în ochi i se putea citi că fusese cu totul cîștigat de discuție. Era un om trecut de cincizeci de ani, slab, înalt, cu o chelie lunguiață, ca o clătită lipită în lungul creștetului. Mie-mi spui? Adio artă! O cunosc, pe mine arta m-a mîncat, pane. Ei i-am închinat viața, din ea mi-am scos pîinea, așa că ce să mai vorbim? Prinții și nobilii s-au dus? S-au dus! Nici mari avocați nu mai există, nici escroci internaționali... Țin minte un diplomat dinainte de război, avea trei case și trei prietene; pe fiecare am aranjat-o.

— Prietenele?

— Nu frate, casele... Lux a-ntîia... Artă!... Ala știa să prețuiască frumosul! Sau Pozdzierski, cel cu crema Halina! După urma lui tot mai puteai cîștiga un ban... Dar astăzi? Astăzi a rămas crema Halina, dar nu mai există Pozdzierștiii!

— Eh, pane, ce să-i faci? La drept vorbind, escrocii n-au dispărut, doar că ăștia nu simt nevoia de artă... Ba și avocați s-ar găsi, numai că ăștia nu prea au bani...

— Imi dați voie? Vorbim și nici nu ne cunoaștem... Lepian Grațianko, știți pe Krakowskie, firma cu conservarea obiectelor de artă, lipitul porțelanurilor și restaurarea tablourilor... Grațianko, casa aia cu un singur etaj din dreapta statuii lui Kopernik!?

— Mă bucur. Dubrewicz, îndrăgostit de artă și... varșovian...

Strînse mîna chelului și continuă sentențios: cum vă spuneam, sînt convins că epoca atomică nu inspiră atașamentul pentru bunurile materiale. Epoca spațiului locativ poartă în sine spectrul devastării interioarelor și mobilelor, distrugerea obiectelor de valoare artistică!

— Exact, pane Dubrewicz! Varșovia de azi înseamnă oameni noi. Tînăra generație nu simte nevoia frumosului, nu se pricepe la lucrurile de artă. Oamenii veniți de la țară au alte criterii artstice, deseori de neacceptat.

In clipa aceea, directorul o conduse pe bătrînică pînă la ușa cabinetului său de sticlă și îl invită pe chel. Discuția dintre cei doi se frînse. Feroviarul le ascultase schimbul de replici cu condescendența plină de rezervă pe care întotdeauna o simțea față de intelectualii rafinați, pricepuți la ceea ce el abia intuia. In același timp, îi venea însă să li se amestece în vorbă, să le zică ceva greu, jignitor, deoarece instinctiv se simțise vizat de ei atunci cînd vorbiseră despre oamenii de azi. Nu știa ce le-ar fi spus, nu-și pregătise încă o replică, dar intenția de a le răspunde continua să-l preocupe și după ce primul din ei trecuse în camera directorului. Işi depăna gîndurile căutîndu-l pe cel mai iscusit, pe care să li-l arunce în față cu vorbe nealese. Dar îi era ciudă că nu găsește nimic și mai ales că, așa cum i se întîmpla mai întotdeauna, avea să-i vină răspunsul potrivit abia cînd va coborî scările în stradă și cînd, desigur, va fi prea tîrziu.

L-a smuls din preocupările acestea, vecinul de scaun, un tînăr, după înfățișare student, care l-a întrebat pe feroviar dînd cu familiaritate un bobîrnac, în hîrtia în care își învelise tabloul.

— Un tablou?

— Ihî.

— Portret,peisaj?

— Case.

— O amintire de familie?

— Nu, de război.

— Și credeți c-o să-i intereseze?

— Poate...

— Știți, tablourile nu sînt niciodată prea precise în redarea detaliilor arhitecturale. E clasic, modern?

— Cum?

— Zic este așa, mai vechi sau e pictat în vremea noastră?

— Io știu? Mie-mi place... E ca nou. Uneori îl privesc ceasuri întregi, fără să mă plictisesc. Nu m-am întrebat niciodată dacă este clasic sau nu...

— Și se potrivește la tema lor?

— La „temă“?

— Da, doar ați venit pentru anunț?

— Din „Expres!“

— Anunțul avea o temă precisă.

— Casa Stanislavski, pe Vistula... Nu?

— Exact!

— Atunci se potrivește... Sînt mai multe; între ele și casa Stanislavskilor.

— Cine l-a pictat?

— Cine? După nume un italian... Unul...

Feroviarul n-a mai pronunațt numele pictorului. Chiar în clipa aceea ieșea din cabinetul directorului „îndrăgostitul de artă“ strigînd:

— Țineți minte, directore! modestele mele servicii vă pot fi de un real folos. Nu uitați: de naționalitate nu sînt polonez ci varșovian; var-șo-vian! Așa că pentru tot ce vă interesează în legătură cu mica mea patrie, dinainte de distrugere sau după, solicitați-mă!

— Deocamdată, v-am spus: casa Stanislavski. Este lucrul care în momentul de față ne preocupă cel mai mult. Dacă ne veți găsi ceva, vă vom fi recunoscători. Și grăbit, directorul făcu semn studentului, să intre.

Feroviarul a rămas singur. Rama grea, de fag masiv, — o meșterise chiar el imediat după război — îi turtea degetele picioarelor, dar omului nu-i venea să pună tabloul pe parchet. Incerca să-și dea seama dacă tabloul lui era „clasic“ sau „modern“. La asta nu găsea decît același răspuns: lui îi plăcea, ba mai mult decît atît: îi provoca bucurie, mulțumire. Era ca o muzică preferată care evocă locuri natale. A încetat să se mai frămînte cu întrebarea pusă de student, socotind că în anunț nu se cerea să fie numaidecît clasic sau modern. Laconic, ca orice anunț de mică publicitate, cel publicat de „Expresul de seară“, nu cuprindea decît atît: „Centrul de arhitectură, reconstituire și sistematizare a orașului Varșovia, caută gravuri, fotografii, schițe, desene, tablouri din orice epocă, reprezentînd casa Stanislavski de pe faleza Vistulei, distrusă de fasciști în 1944. Cei ce posedă astfel de documente sînt insistent rugați a vizita „Centrul“.

A citit anunțul mașinal, mai mult din obișnuința cu care citea tot ce-i cădea sub ochi, din coloanele ziarului preferat, pe care și-l cumpăra după-amiaza, la ieșirea din depou. In anii de după război, mai citise astfel de anunțuri publicate de ziare și știa că cele cerute erau necesare pentru reconstrucția unor case, palate și clădiri publice de mare valoare arhitecturală, distruse pînă în temelii de fasciști și ale căror planuri fuseseră pierdute. A ridicat din umeri neputincios. Doar seara tîrziu, în clipa cînd a stins lumina, în acea fracțiune de secundă, cînd, ca întotdeauna, înainte de răsucirea comutatorului, se uita în cameră mai ales pentru a vedea drumul spre pat, a observat că acolo, pe pînza tabloului prins deasupra patului, se afla casa Stanislavski și o bună parte din faleză. Știa amănuntul acesta de mult, tabloul îi era drag, îi cunoștea fiecare amănunt, dar, lucru ciudat, cînd a citit anunțul nu s-a gîndit la tabloul său, iar acum, privindu-l, nu-și amintea unde anume, recent, i s-a vorbit, a auzit sau a citit ceva despre casa Stanislavski? S-a culcat, dar nu a putut adormi. Căuta în minte un amănunt de care să se poată lega pentru a-și aminti, dar orice încercare îi era searbădă, ca atunci cînd, după ce pleca să caute un anumit lucru în curte sau în camera vecină, ajuns acolo, uneori uita pentru ce a venit, ce anume căuta, și orice încercare de a-și aminti îi era zadarnică. Pentru a-și alunga obsesia, a încercat să se gîndească la altceva. Dar tabloul cu întrebarea sa îi revenea în memorie cu insistență și nu-l mai părăsea.

Il păstra din 1944, din timpul răscoalei varșovienilor și a nimicirii metodice a Varșoviei de către fasciști. Avusese sarcina să transmită detașamentelor din cartierul Wola direcția de retragere și să părăsească orașul o dată cu rămășițele acestuia. A ajuns acolo, a transmis ordinul, dar nu a plecat cu ei. Abia spre seară, cînd nemții au trecut la distrugerea organizată a orașului, stradă cu stradă, casă cu casă, a hotărît să plece din oraș spre a se salva. Trecînd prin curți, interioare, sărind ruini fumegînde, nici nu a băgat de seamă cînd i s-a alăturat un alt fugar, om de peste cincizeci de ani, cu haine negre și pălărie, pătate de funingine și moloz, înalt, slab, cu fața pămîntie pe care i se întipărise o expresie plină de disperare.

— Varșovia, domnule... Varșovia noastră... Pînă mai există, priviți-o...

Cu cuvintele acestea i s-a alăturat și, cît a mers cu el, numai pe ele le-a repetat, ca un nebun. Era neînarmat, ducea o cutie de pălării prinsă la spate cu sfoară ca un rucsac, în mîini ținea un tablou învelit într-un cearșaf murdar. Tabloul acesta îl încurca mult la mers dar, în schimb, ori de cîte ori auzea bubuitura vreunei explozii, șuier de bombă sau de obuz, și-l punea în cap ca o pavăză și se pitula sub el ca sub cel mai de nădejde adăpost. L-a culcat la pămînt un glonte rătăcit, în piața Narutowicz, înainte ca feroviarul să afle cine era, cum îl chema și de unde venea. Crezîndu-l rănit, feroviarul l-a ridicat și l-a sprijinit de un zid. Se înserase. Tavanul de fum ridicat peste oraș era luminat de pălălaia Varșoviei incendiate. Ultimele cuvinte ale muribundului au fost tot despre Varșovia.

A murit parcă fără să știe, în momentul în care feroviarul smulgea cearșeaful murdar pentru a-i lega pieptul însîngerat. Atunci, în coșmarul de fum, explozii și flăcări, feroviarul s-a trezit în față cu un colț din vechea și frumoasa Varșovie. Și a înțeles că ciudatul care abia murise era unul din acei varșovieni legați cu trup și suflet de orașul natal, pe care în cele mai groaznice clipe nu l-au părăsit. A luat tabloul cu el și ani de zile l-a purtat pretutindeni, în cabina locomotivei, cu care a cutreierat toată Polonia, în vagonul-cămin, prima lui locuință de după război, în subsolul unui bloc pe jumătate prăbușit, unde, prin 1947, își „organizase“ o cameră, în căsuța pe care și-a construit-o nu departe de depou, lîngă Gara de Est. Tabloul i se părea că e o fereastră spre Varșovia dinainte de război și, deși prin fereasta aceea nu se vedea decît un colț din fostul cartier aristocratic, unde el nu călcase decît prea rar, ghicea restul orașului, Vistula, străzile cartierului natal, dincolo de marginile pînzei luminoase.

— Tovarășe!... Mă auziți?... Ați adus ceva în legătură cu anunțul din „Express“?

Feroviarul s-a trezit buimac. Ațipise. Greutatea tabloului îi amorțise degetele picioarelor. Il mișca de umăr directorul.

— Veniți probabil din cursă, obosit frînt, nu?

Și-a amintit că noaptea trecută găsise legătura dintre imaginea din tabloul său și anunțul citit în ziar. A venit cu el imediat după ieșirea din serviciu. Directorul l-a invitat în cabinetul cu pereți din sticlă și l-a ajutat să despacheteze tabloul. In fața pînzei, a rămas mut, apoi s-a repezit la birou, și-a pus ochelarii, a cercetat pînza cu ochi de cunoscător, l-a măsurat pe feroviarul care îi urmărea fiecare mișcare cu gravitate nelipsită de stînjeneală și, pe neașteptate, a deschis ușa și a strigat spre sală:

— Domnilor, s-a găsit Canaletto!... Il am aici!

Desenatorii și-a lăsat lucrul și au dat buzna în cabinetul directorului. Nu au avut loc cu toții. Directorul a scos tabloul în sala mare și l-a așezat pe un șevalet în bătaia luminii.

— E într-adevăr un Canaletto!

— V-am spus doar că există. Inainte de război s-a aflat într-o colecție particulară, apoi a dispărut.

— De unde îl ai, tovarășe?

Toți ochii s-au întors spre feroviar. Omul stătea stingher la o parte, bucurîndu-se în sinea lui de bucuria pe care o pricinuise oamenilor cu tabloul său.

— De la un necunoscut... Din timpul răscoalei. Nu știu nimic despre el. Dar cred că de naționalitate era, așa cum a spus cineva aici mai devreme, nu pur și simplu polonez, ci varșovian... Dar unul autentic. A murit vorbind despre Varșovia...

— Și unde l-ai ținut pînă acum?

— La mine... Adică la noi... In vagonul cămin... Intorcîndu-ne dintre ruini, îl priveam și vedeam Varșovia așa cum a fost înainte... Ziceți că e Canaletto? Desigur, un pictor mare... In tablou parcă a făcut o fereastră spre Varșovia de altădată...

— Un venețian de acum două sute de ani. Un pictor renumit, care a pictat cele mai frumoase orașe ale Europei din vremea sa. A fost și la noi, fiindcă pe atunci Varșovia era unul din cele mai frumoase orașe din centrul Europei, și a pictat tot ce avea capitala noastră mai mîndru. Pînă la război, tablourile lui au avut pentru noi numai valoare artistică. Cînd am început reconstrucția și mai ales cînd ne-am pus de gînd să refacem totul așa cum a fost înainte, ba mai frumos, Canaletto ne-a fost de mare folos. Multe palate și piețe, nimicite pînă la temelii, nu-și mai păstrau planurile, fațadele caselor ne rămăseseră doar în amintire, culorile, proporțiile detaliilor ornamentale nu mai puteau fi restabilite cu precizie. Și atunci ne-a venit în ajutor Canaletto. In tablourile lui am găsit ceea ce căutam... După ele am reconstruit numeroase case din Piața orașului vechi, Palatul Lubomirski, strada Miodova, biserica Sf. Anton și altele. Tabloul adus de dumneata e tocmai ceea ce căutam, deși, ți-o spun sincer, nu aveam nici o speranță că va mai fi regăsit.

— Inseamnă că vă e de trebuință?

— Desigur. Auzi întrebare? Sîntem gata să pertractăm.

— Să pertractați? Ce?

— Condițiile dumneavoastră de vînzare.

— De vînzare? Nu-l vînd... Il dau... Il cedez...

— Va fi pus la muzeu, lîngă celelalte tablouri ale lui Canaletto.

— Mă voi duce chiar mîine, după cursă, să le văd... Dar o condiție tot am.

— Care?

— Imi dați în schimb o copie... Se poate face, nu? O copie pe care să o facă un meșter bun... Știți, mi s-ar părea casa pustie fără el. M-am obișnuit să-l privesc, mai vin la mine și prieteni, tot feroviari, unii îl știu de cînd îl țineam în vagonul-cămin... Mi-ar fi tare greu fără el!

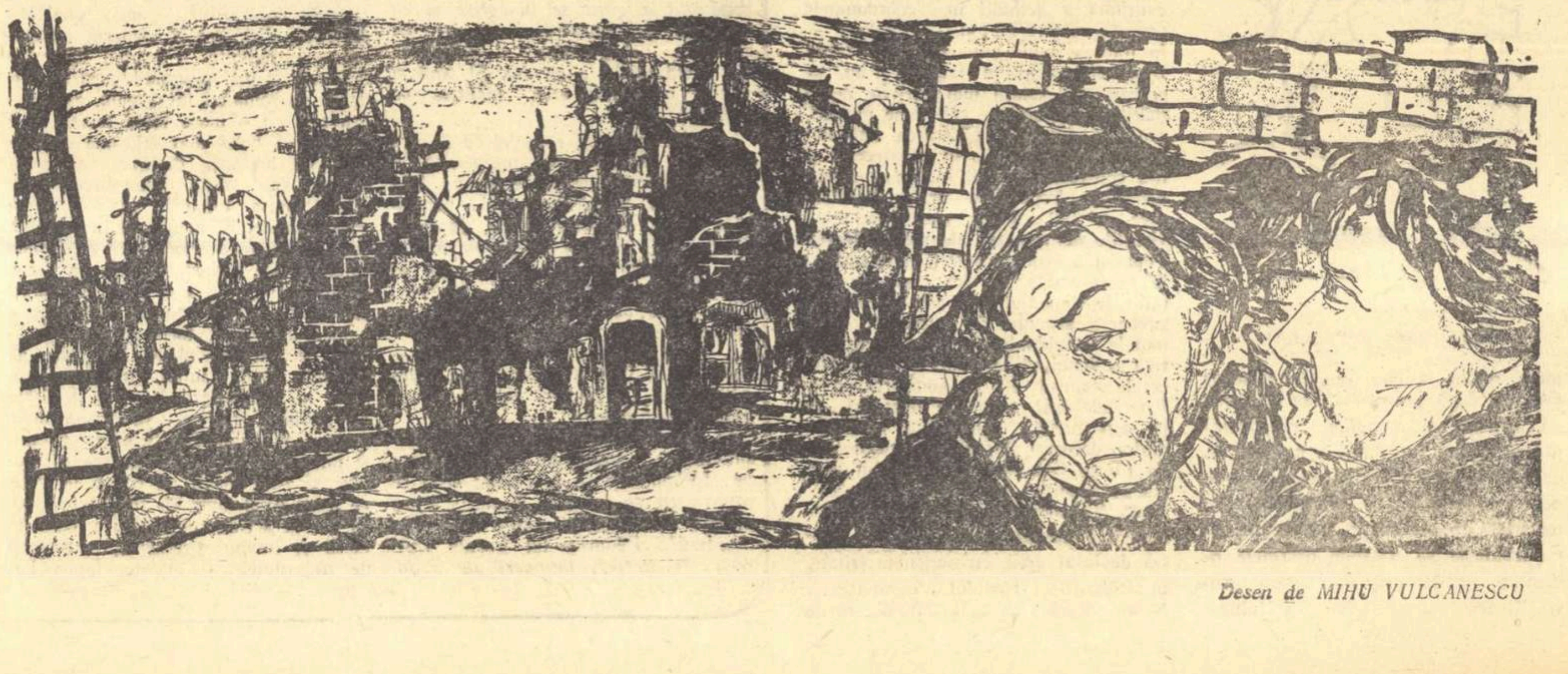

Desen de MIHU VULCANESCU

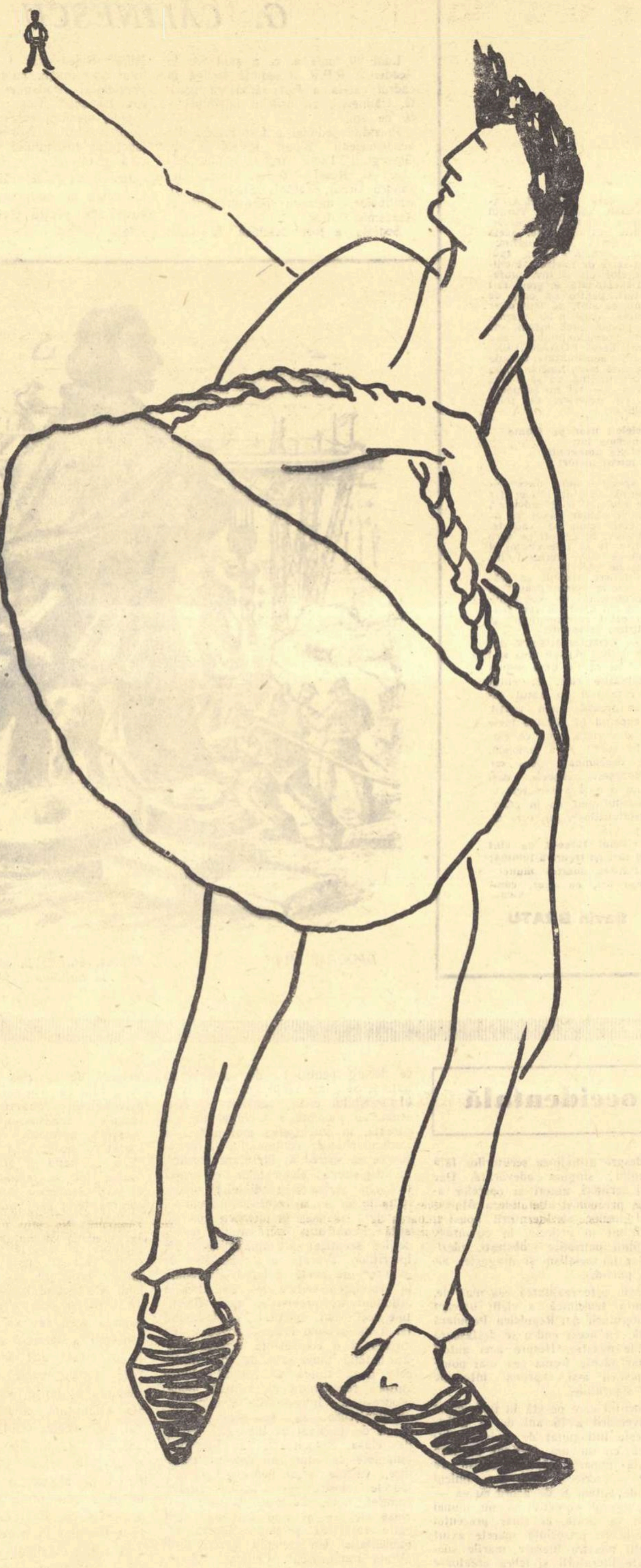

UTECIŞTII

Fragment din romanul „Pe muchie de cuţit"

de MIHAI BENIUC

Orice om a fost cutremurat măcar o dată de gîndul morţii. Dar există şi cîte o moarte care înalţă, care subliniază măreţia omului şi sporeşte conştiinţa omenească în ascensiunea ei către viaţă şi lumină.

Moartea soţilor Rotbaum a impresionat profund pe toată lumea. La Malmaison, unde a avut loc execuţia, deţinuţii, nu numai comuniştii, dar şi cei de drept comun, pînă la legionarii arestaţi de Antonescu ca duşmani personali, au vorbit multă vreme cu admiraţie de curajul cu care înfruntaseră moartea.

„Ştiu comuniştii ăştia să moară cu demnitate, ziceau pînă şi duşmanii cei mai înverşunaţi ai comuniştilor. Ce-i al lor, i-al lor! Să dea dumnezeu să se poarte şi ai noştri aşa în faţa plutonului de execuţie". Dar dumnezeu n-a apucat să le îndeplinească dorinţa, căci au fost trimişi pe frontul antisovietic, „pentru reabilitare", ca să îngrămădească noi nelegiuiri peste nelegiuirile vechi.

Inchisorile se umpleau, însă, tot mai mult de comunişti, lagărele gemeau de ei. Şi oricît îi chinuia dictatura fascistă cu labele ei mînjite de sînge, oricît îi decima, rezistenţa lor creştea şi numărul lor se făcea tot mai mare. Răsăreau dintre muncitori, dintre ţărani, dintre meseriaşi, dintre cărturari din cele mai diferite colţuri ale ţării, din categoriile sociale cele mai puţin active politiceşte pînă atunci, romîni, maghiari, germani, lipoveni, bulgari sau evrei. Nu i despărţea graiul, nu-i despărţeau nici torturile. Şi măcar că de cele mai multe ori nici nu se cunoşteau unii pe alţii, erau strîns uniţi, prin legături mai tari decît fierul, prin forţa partidului şi convingerea în biruinţa care trebuia să aducă viaţa cea nouă, întîmpinată cu atîta ură de lumea veche şi cu atîta bestială cruzime de fascism, de Hitler şi hoardele lui setoase de sînge şi de pradă.

Odată cu Liliana călăii au ucis şi viaţa care nu se născuse încă, pruncul ce se mişca în pîntecul mamei, dar n-au putut ucide îndîrjirea crescîndă a comuniştilor. Iar la soţii ucişi, la copilul omorît înainte de a fi deschis ochii în lumea în care nu era loc pentru părinţii săi, comuniştii se gîndeau cu o durere plină de mîndrie şi, fiecare, pomenindu-i, se simţea mai puternic.

Curînd după moartea lor au fost aduşi la închisoarea Malmaison nişte tineri, copii aproape, trei băieţi sub douăzeci de ani, o fată cu doi, trei ani mai mare ca ei şi un bătrîn. Erau din medii sociale diferite, cu preocupări diferite, dar ostaşi ai aceleiaşi idei, cu acelaşi ritm al inimii şi cu hotărîrea de a lupta pînă la capăt. Totuşi, rezistenţa lor morală şi fizică nu era aceeaşi. Bătrînul, Ion Răşinaru, vechi muncitor tăbăcar, a fost bătut pînă i s-a zdruncinat mintea, dar n-a trădat pe nimeni. La proces, îndată ce i se punea o întrebare el, fără să răspundă nimic, îşi desfăcea repede cămaşa arătîndu-şi rănile care nu se mai vindecau, sau scotea şapca din cap, ca să se vadă că i s-a smuls tot părul şi că are şi pe ţeastă răni deschise. Fetii, Ileana pe numele ei conspirativ, îi fuseseră opărite picioarele, încît a rămas oloagă după torturile din prima noapte, iar în nopţile ce au urmat, aşa au schingiuit-o, că nici agenţii nu mai ştiau unde s-o lovească pentru a mai găsi un locşor teafăr pe trupul ei. Nu mai putea fi dusă decît pe targă. Dar nici de la ea n-au obţinut nimic, nici o declaraţie, nici o recunoaştere. Cei trei tineri nu s-au purtat la fel. Cel mai mare, Dinu Scorţeanu, era tîmplar şi lucra la o fabrică de mobilă din Obor, unde în realitate se executau nişte comenzi militare, lăzi de muniţii. Tînărul muncitor avea nouăsprezece ani. Fratele său Radu avea numai şaptesprezece ani şi învăţa croitoria. Al treilea, Traian Gherghină, un oltean, care vindea covrigi, era tot de şaptesprezece ani.

Mustea o cunoscuse numai pe fată, rare era în anul II la Medicină. Ea venise atunci la Avram Rotaru să ia materialul redactat de Mustea în legătură cu moartea soţilor Rotbaum.

Primul a căzut Gherghină, iar după el a fost arestat tot grupul, încă vreo zece inşi. In proces însă nu erau implicaţi decît cinci, ceilalţi figurînd ca martori ai acuzării.

Gherghină era un băiat isteţ, deşi abia ştia să citească. Locuia împreună cu alţi covrigari, vreo treizeci la număr, într-o cameră mică, fără aer, fără lumină. In nădejdea că-şi va face mai tîrziu un rost, strîngea ban cu ban din vînzarea covrigilor de la o brutărie din Obor, flămînzind şi umblînd în zdrenţe. Dinu Scorţeanu fusese dat afară din fabrică, pentru că se certase cu un maistru şi pentru că directorul îl socotea un element suspect. Izbutise să contrabalanseze în fabrică propaganda legionară după 6 septembrie 1940 şi să împiedice formarea unui cuib în întreprindere, atrăgîndu-şi simpatia muncitorilor mai bătrîni. „Invăţatul" îi spuneau aceştia pentru că în pauze citea în loc să stea la taclale şi să se ţină de şotii. De cîteva ori muncitorii mai bătrîni i-au cerut chiar sfaturi. Urmîndu-le au izbutit să-i impună patronului punctul lor de vedere şi să obţină chiar mărirea salariilor. Nu e de mirare aşadar, că la prima ocazie a fost dat afară.

Şi-a găsit apoi de lucru la o brutărie, unde făcea diferite reparaţii şi lucrări de tîmplărie. Legal n-ar fi avut dreptul s-o facă, deoarece nu era înregistrat ca meseriaş cu brevet, dar proprietarul brutăriei era bucuros că a dat peste un muncitor priceput care-i munceşte pe nimica toată.

Acolo, în brutărie, l-a cunoscut Dinu Scorţeanu pe Traian Gherghină, covrigarul, care venea în fiecare dimineaţă să-şi ia marfa.

S-au împrietenit repede şi Dinu s-a gîndit că ar fi cazul să-i deschidă ochii lui Traian asupra lumii în care trăia şi să-i arate că pornise pe un drum greşit, că degeaba se chinuie şi-şi rupe de la gură, în nădejdea că se va îmbogăţi. „Altul e drumul, îi zicea mentorul. Aşa nu scapi de sărăcie. Din munca cinstită, adunînd bănuţ cu bănuţ, nu-i chip să-ţi faci un rost. Din truda săracului tot bogatul se îmbogăţeşte. Trebuie să te aduni cu alţi amărîţi ca tine şi să porneşti pe drumul care duce la o lume fără bogaţi în care să nu-i mai încalece bogaţii pe săraci".

Dascălul lui Dinu fusese bătrînul Răşinaru şi se mai întîlneau din cînd în cînd şi după ce învăţăcelul devenise la rîndul său, dascălul altora, izbutind să înjghebe o celulă de partid. Ileana îi aducea materiale pe care el, cu ajutorul unui şapirograf le multiplica şi le răspîndea împreună cu fratele său mai mic. Cu fraţii mai mari nu se înţelegea, căci ei umblau după căpătuială; nici cu părinţii, care vedeau în Dinu un „copil rău", fiindcă se certa mereu cu stăpînii (ba îl şi bătuse pe unul) deci nu avea să se aleagă nimic de capul lui, spuneau părinţii.

Dinu îl îndrăgise pe Traian pentru agerimea lui şi spera să-l atragă într-o zi în mişcare. La început l-a dus la o serbare, unde erau şi alţi utecişti, i-a citit mai întîi el o carte, „Konovalov" de Gorki, au citit apoi împreună „Mama". L-a convins să-şi cumpere un costum, ce-i drept ieftin, dar curat. L-a învăţat să poarte cravată, să se spele regulat, să meargă cîteodată la teatru. Traian ajunsese alt om şi se bucura cînd fetele primeau să danseze cu el duminica şi-l priveau cu simpatie.

Treptat, Dinu a început să-i explice lui Traian anumite probleme politice, sociale, să-i vorbească de Uniunea Sovietică, să-l facă să înţeleagă crimele fasciştilor, ticăloşia războiului antisovietic dus de Hitler şi Antonescu. Traian, cu mintea lui ageră, pricepea repede şi foarte curînd s-a arătat dornic, nerăbdător chiar să facă şi el ceva pentru ca să se înnoiască lumea aceasta cumplită în care se născuse.

A fost încîntat cînd Dinu i-a dat pentru prima dată materiale să le ducă undeva, ascunzîndu-le în coş, sub covrigi. După aceea Dinu i-a arătat şi locul ferit unde le ţinea la brutărie, ca să le poată lua singur. Covrigarul venea, le scotea, le punea în coş şi pleca cu pălăria pe-o ureche, fluierînd alene. Dar într-o zi, doi muncitori brutari au dat peste materiale şi s-au dus aţă la poliţie. Pe-nserate, a venit un comisar, a cercetat locul fără ştirea proprietarului şi la plecare le-a spus:

— Lăsaţi-le acolo şi urmăriţi cine vine să le ia. In fiecare zi un om de-al nostru, va sta prin apropiere, pe stradă şi va citi „Universul". Va purta şi o floare la butonieră. Il anunţaţi, şi gata, am prins pasărea!

Cei doi muncitori se uitară unul la altul. Imbrăcaseră ei pe vremuri cămaşa verde, dar numai de formă, pentru că aşa bătea vîntul atunci, dar acum parcă le părea rău că se băgaseră în treaba asta, din care poate tot vreun muncitor avea să se aleagă cu oasele zdrobite.

— Ce facem, frate Mihalache?

— Pe dracu ghem! Indărăt nu mai putem da, că intrăm noi la fabrica de mardeală. Am patru copii şi n-aş vrea să-i las orfani.

— Măi, măi! In ce belea ne-am vîrît! Tu eşti de vină, că ţie ţi s-a năzărit să mergem la poliţie.

— Dar dacă ne-a zărit careva, cînd am dat peste blestematul ăla de pachet? Nu te gîndeşti? Dacă nu ne duceam noi la poliţie, se ducea el să ne bage la apă.

— Mai ştii, mă?

Pe cînd vorbeau ei aşa, sosi Traian, covrigarul, nălţuţ, negricios, subţire, şi, ca de obicei fluierînd. Ii numărară covrigii în coş. El plecă, dar în loc să iasă pe poartă, se duse în fundul curţii, unde era latrina. Cel pe care-l chema Mihalache, un fălcos cu mustăţi negre şi mari şi cu un pîntec cît o covată, se luă tiptil după el, căci prin apropiere era ascuns şi pachetul cu pricina. Traian se uită furiş înapoi, dar nu băgă de seamă că este urmărit şi fuga-fuga se duse la locul ştiut, apoi apăru cu coşul pe braţ, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Mihalache se dete după zid şi nici nu răsuflă, pînă ce covrigarul ieşi în stradă. Se luă iar după el. Nu se depărtase prea tare şi o ţinea drept înainte. Se uită şi după omul care citea „Universul" şi purta o floare la butonieră. Il descoperi tocmai la capătul opus al străzii. Era comisarul în persoană, îmbrăcat civil. „Cum era să lase el aşa o ocazie grasă din mînă?" îşi zise Mihalache, dar îşi călcă pe inimă şi se duse să-l anunţe. Comisarul o luă la fugă după covrigar! Dar nu uită să-i sufle lui Mihalache în ureche că de nu-şi ţine gura o să-şi scuipe măselele!

„Bună treabă făcui, gîndi Mihalache, cu aşa ceva n-am cui mă lăuda". Totuşi, se duse şi-i spuse celuilalt.

— Mare păcat ţi-ai făcut, Mihalache!

— De, mă! Pe ceea lume vom plăti amîndoi. Dar dacă n-o făceam, plăteam chiar aicea, aşa să ştii.

— Acum, măcar să tăcem, că-i de ruşine, măi Mihalache!

— Ai dreptate, măi Tase. De se află în cartier, trebuie să ne mutăm că ajungem să se uite lumea la noi ca la ciumaţi...

Tase era un pipernicit, iar întîmplarea aceasta îl făcuse şi mai mic.

A doua zi, covrigarul nu mai veni să-şi ia covrigii. Seara Mihalache şi Tase fură chemaţi la Prefectura Poliţiei, pentru confruntare. Băiatul nu mai era de recunoscut. Il bătuseră măr. Abia se mai ţinea pe picioare.

— Il recunoaşteţi? Mama lui de bolşevic! Statul îl lasă să cîştige o pîne, ca să ajungă om şi el, în schimb, împarte otravă de la Moscova citire. Şi cînd? Acum, în plin război! Noroc că mai sînt în ţară şi oameni cinstiţi ca voi.

Tase şi Mihalache se priviră învîrtind şepcile în mîini.

— Hei, ce aţi amuţit? se răsti poruncitor comisarul, în timp ce un poliţai şi un agent în haine civile stăteau şi ascultau.

Cei doi se codeau şi tăceau.

— Cine-s ăştia, măi golane? Ii cunoşti?

Băiatul ridică ochii speriat şi se uită la cei doi.

— Nea Tase şi nea Mihalache — răspunse încet.

— Ei, aţi auzit, camarazi? De ce vă mai codiţi, că doară voi l-aţi dat pe mîna noastră! N-a venit singur...

— Da, el e, Traian covrigarul, îngăimă Tase.

— El e, repetă Mihalache.

— Atunci ce mai aşteptaţi? O decoraţie? Sau să vă luăm şi pe voi în antrepriză? De ce aţi tăcut? Ori v-aţi gîndit că tot cămaşa este mai aproape de trup?

— Apoi, zise Tase mai îndrăzneţ, dar cu mîhnire, cămaşa, pe cît vedeţi, am vîndut-o.

— Şi-ţi pare rău, nu-i aşa? Aţi vîndut-o pe cea roşie. Dar mai aveţi una verde acasă. Credeţi că noi nu ştim?

Comisarul se uită la el aspru, apoi începu să se plimbe prin birou. Dar se opri brusc.

— Hai, nu fiţi proşti. Luaţi cîte-o ţigară şi mergeţi acasă. Uite, fiecare mai primeşte şi cîte două sute de lei. Pe banditul acesta să-l duceţi unde i-i locul!

Poliţaiul îl scoase pe „bandit" în brînci, iar Mihalache şi Tase, după ce luară şovăitori cîte-o ţigară, deteră să plece.

— Luaţi şi banii. Uite-i aici! zise comisarul, întinzînd fiecăruia cîte două hîrtii. Semnaţi pentru primire. Chitanţele sînt gata.

— Mulţumim frumos, zise Mihalache, dar n-am făcut-o pentru bani. Cîştigăm destul...

Tase dete amărît din cap. Şi el cîştiga destul...

— Cum vreţi! Şi de-acum să fiţi cu ochii în patru. Vremile sînt grele. Mişună peste tot comuniştii. Trebuie să-l ajutăm toţi pe părintele nostru, pe domnul Ion Antonescu, să cîştige războiul sfînt împotriva păgînilor. Aţi înţeles?

Cei doi înţeleseseră şi ieşiră cu capul şi umerii plecaţi, ca doi hamali care ar fi avut în spinare cîte-o povară foarte grea.

Nici Dinu Scorţeanu nu se mai arătă pe la brutărie, deşi nu terminase lucrările.

Curînd s-a aflat şi de arestarea lui Dinu şi a fratelui său, Radu, croitorul. Intîi l-au înhăţat pe frate-său, apoi pe el. Intr-o seară băiatul nu mai venise acasă; fusese ridicat de la atelier. In aceeaşi noapte au venit să-l ridice pe Dinu. Acesta s-a făcut că nu înţelege ce vor de la el, deşi agenţii s-au dus aţă la ascunzătoare şi au pus mîna pe şapirograf şi nişte ştampile cu „Jos regimul fascist al lui Antonescu" şi „Trăiască Armata Roşie", care se aplicau pe bancnote sau pe etichete de lipit pe ziduri. Dinu făcea pe prostul şi se uita mirat ca la alte cele. L-au dus totuşi cu ei.

— Vom vedea noi acolo. Dacă nu eşti vinovat, ţi-om da drumul.

La închisoare a fost confruntat cu Gherghină Traian. A spus că nu-l cunoaşte. Nici Radu nu-l recunoscuse pe Gherghină, dar pentru că într-adevăr nu-l cunoştea. Gherghină pe Radu nu l-a recunoscut, dar pe Dinu da. Radu însă luase totul asupra lui, încercînd să scoată pe frate-său din cauză. Agenţii erau în mare încurcătură şi i-au snopit din bătăi. „Vă îmblătim ca pe snopii de grîu, pînă ies din voi grăunţele adevărului, ori sufletul din trupuri, ticăloşilor!" urlau agenţii. Traian Gherghină a fost adus în pivniţă, unde-l băteau pe Dinu.

— Mă Trăiene, tu eşti oltean cinstit, nu lepră de Bucureşti! Ia-l pe bolşevicul ăsta şi dă-l cu capul de pereţi pînă iese adevărul din dovleacul lui, ori creierul! Hai, nu te codi!

Covrigarul s-a apropiat cu sfială, fără să îndrăznească să se uite în ochii lui Dinu.

Pune mîna pe el!

I-a pus mîna în păr şi l-a împins cu capul în zid.

— Aşa? Ţi-e milă, nemernicule! Stai că-ţi arăt eu cum se face treaba asta.

Şi agentul s-a apropiat, l-a luat pe covrigar de chică şi l-a trîntit cu capul în zid, de i s-a zguduit creierul şi i s-a făcut lumină, apoi întuneric înaintea ochilor. După ce băiatul şi-a revenit din ameţeală, agentul i-a strigat din nou.

— Hai, încă o dată! Să te văd.

Inspăimîntat de lovitura ce-o primise, Gherghină l-a luat pe Dinu şi l-a izbit cu capul de zid, încît acestuia i s-a umplut faţa de sînge. Cînd l-a văzut, covrigarul s-a oprit şi s-a dat îndărăt, cu mîinile la ochi.

— Ce-am făcut? Nu mai pot! Omorîţi-mă! Ucideţi-mă! Nu pot, nu mai pot! Muică! De ce m-ai făcut pe lume!

Dinu stătea liniştit, cu capul în jos şi încerca să zîmbească, în timp ce covrigarul plîngea ca un copil mic.

— Scoateţi-l pe căcăciosul ăsta de-aici, răcni agentul, că pe dom'Dinu am să-l dau eu singur cu capul de pereţi, pînă o vedea nu stele verzi, ci roşii, cum îi plac dumnealui!

Dar cap, trup şi picioare zdrobite n-au dus la nici o mărturisire. Atunci a fost adusă Ileana, de care Dinu nu ştia că fusese arestată. O dăduse Gherghină care o cunoscuse la un festival organizat de utecişti. Au dezbrăcat-o în pielea goală în faţa lui Dinu.

— Uite la ea cît mai e frumoasă, că după ce-om sluţi-o n-o să-ţi mai placă, şefule! Ţi-o dăm după aceea s-o mănînci crudă.

In faţa lui au bătut-o pînă au făcut-o numai vîlci negre de sînge. Au scuipat-o în gură, i-au turtit unghiile cu uşa. I-au opărit picioarele, încît le-au făcut pe loc numai carne vie. Cumplit se chinuia trupul tînăr al femeii şi mai cumplite chinuri îl sfîşiau pe Dinu! Iar pe cînd fata, strivită, sfîşiată, dar neînduplecată, se văita sau horcăia leşinată, agenţii făceau o mică pauză şi întrebau:

— Ei, comunistule, mai rezişti? Nu te-nduri de sufletul acestei fete? E victima ta.... Ce om fără inimă! Altul ar fi vîndut pe tatăl său, şi pe mă-sa şi pe dumnezeu din cer...

Dinu a tăcut. De la fată n-a mai fost chip să se obţină nimic. Au mai bătut-o, au spînzurat-o de părul ei negru şi frumos, au încercat să o batjocorească în faţa lui Dinu, dar totul a fost în zadar.

L-au adus şi pe bătrînul Răşinaru. Dar acesta, de la început nu recunoscuse nimic. Despre el aflaseră ceva de la fratele lui Dinu, foarte puţin însă şi anume că odată la o şezătoare îl cunoscuse pe unul Răşinaru. Dar şi atît a fost suficient pentru poliţie ca să-l ridice. Pe bătrîn l-au bătut pînă l-au năucit. Incepuse să aiureze, dar nu i-a ieşit din gură nici o vorbă care să confirme cît de cît ceva din ceea ce, cu probele în faţă, încercau să-l facă să recunoască bestiile care îl torturau.

I-au dus pe toţi la Jilava. Urma să aibă loc procesul, dar se tot amîna că nu li se mai vindecau rănile şi avocaţii ar fi putut uza de acest argument, ca să le uşureze situaţia. Acuzaţii se aşteptau să fie condamnaţi la moarte, în orice caz Dinu şi frate-său, Radu.

In sfîrşit, prin noiembrie 1941 a început procesul, care din cauza rănilor nevindecate, se amînase aproape trei luni. In fiecare zi erau scoşi din celule, în lanţuri, cu Ileana în frunte, pe targă, şi erau urcaţi în dubă.

Pînă la urmă numai unul a fost condamnat la moarte: mezinul, cum i se spunea, adică Radu. Răşinaru şi Dinu au primit muncă silnică pe viaţă, Ileana, douăzeci şi cinci de ani, Traian Gherghină, zece, iar doi martori, care n-au depus „bine" pentru acuzare, s-au ales cu cîte trei ani închisoare corecţională.

Cei patru condamnaţi au fost duşi la Malmaison deocamdată, iar Ileana a fost transportată la o închisoare de femei.

Cînd au intrat în încăperea strîmtă şi au văzut prin fumul des mişcîndu-se vag atîtea fiinţe omeneşti, într-un miros greu ce te îneca şi te făcea să vomiţi, lui Dinu i s-a părut că a intrat în ţara umbrelor din infern, de care citise în mitologie. Răşinaru privea în gol şi vorbea în neştire, în frazele lui încîlcite reveneau mereu cuvintele „tîlhari" şi „fascişti", Gherghină ţinea capul în pămînt. Radu se uita drept înainte, cu un zîmbet trist pe faţă: era condamnat la moarte şi aştepta... La toţi le crescuse barba chiar şi băieţandrilor: lui Radu şi Traian.

„Atenţie la cei de drept comun! le spuse cineva. Să nu vă fure! — „Ce să ne fure?" se gîndi Dinu.

Trecură peste trupuri omeneşti, ce zăceau pe jos, pînă ce îşi găsiră un locşor. Un comunist mai vechi, tovarăşul Căliman, îi bărbieri şi le dete primele explicaţii, cum trebuie să se comporte. Ii purtă de grijă îndeosebi mezinului, încurajîndu-l şi spunîndu-i că probabil n-au să-l execute. Dar dacă totuşi... Ii povesti despre soţii Rotbaum. Radu asculta cu interes, ca un copil cuminte o lecţie la şcoală.

Nu l-au executat în 1941. Au intrat în 1942. Blitzkrig-ul nemţilor se cam fleşcăise, muindu-se în zăpezile şi noroaiele din stepă, dar mai ales se dezumflase izbindu-se de baionetele sovietice. Ştirile pătrundeau şi prin zidurile închisorilor.

— N-au să te împuşte, mezinule! zicea Căliman. Nu le mai vine la îndemînă. Se tem, că are să se întoarcă roata.

Totuşi, într-o zi au venit să-l anunţe pe mezin să fie gata, că vine preotul să-l spovedească şi să-l cuminece. Radu a pălit, dar a început să zîmbească. Nu voia să se cuminece. Să plece preotul!

In închisoare se făcuse tăcere, parcă îngheţase timpul şi se golise de orice senzaţii spaţiul. Parcă un brad de la marginea prăpastiei troznise şi se înclinase, dar înainte de-a se prăbuşi se mai oprise o clipă. Tuturor le stătuse parcă suflarea. Nimeni nu îndrăznea să rupă tăcerea grea ca o lespede de mormînt. Atunci, liniştit, Radu l-a rugat pe Căliman să-l bărbierească, iar lui frate-său i-a cerut o cămaşă curată, singura pe care o mai aveau de rezervă. Traian Gherghină începu să plîngă scîncind. După ce Căliman isprăvi cu rasul, Radu se apropie de oltean şi începu să-l mîngîie. Şi-n timp ce-l mîngîia pe păr, el hohotea cu capul în pumni. Dinu şi-a acoperit faţa cu mîinile, scrîşnind din dinţi. Răşinaru se tot ştergea la ochi şi asculta: parcă nu înţelegea bine... A venit sentinela şi a strigat: Radu Scorţeanu!

S-au îmbrăţişat cei doi fraţi, unul cu capul pe umărul celuilalt, cu obrajii lipiţi. Apoi s-au privit în ochi pentru cea din urmă oară.

— Mama să nu afle! zise Radu, liniştit, dar cu o voce parcă nu a lui.

— Fii tare, băiatule, fii tare! îl îmbărbăta Căliman, ţinîndu-i amîndouă mîinile şi privindu-l cu ochii plini de lacrimi.

Moş Răşinaru se uita în ochii lui Radu şi-l mîngîia, lin-lin, cu mîna pe obraz, rostind încet. băiatul, băiatul, băiatul...

— Sărăcuţul! zise un condamnat de drept comun. Are mai puţini ani decît jumătate din gloanţele ce le-or descărca tîlharii în trupşorul lui.

S-a despărţit şi de ceilalţi comunişti, strîngîndu-le mîna şi, înclinînd capul, a salutat pe toţi puşcăriaşii. Apoi a pornit cu paşi apăsaţi într-adins. Se urniseră parcă vremurile înseşi şi călcau rar, greu, înaintînd cu mersul aspru pe un urcuş de piatră, către o culme cu stîncile ascuţite, pierdute în neguri. Odată cu paşii duri răsunînd la prelungi intervale de timp ca nişte clopote în dungă, se înălţa glasul limpede, la început tremurat, apoi hotărît al copilului ce se apropia de moarte:

„Sculaţi, voi, oropsiţi ai vieţii..."

Cîntecul ţîşnise din apropiere, dar parcă venea de departe, de foarte departe, cîntat de o voce, care se multiplica, şi din ceţurile timpurilor se ridicau coruri-coruri ale truditilor răscoliţi de o mînie străveche, de durerile noi, de nedreptatea ce le întuneca viaţa.

Comuniştii din închisoare începură şi ei să cînte în corul stîrnit din străfundurile vieţii oropsite, însoţind glasul tînăr al lui Radu care mergea, mergea cu paşi apăsaţi pe drumul greu.

Din altă direcţie se auzi tropăitul sec al plotonului de execuţie. Intre comenzi pînă la mînuirea armelor se întindeau parcă nişte goluri fără sfîrşit, negre şi reci, peste care cîntecul se arcui ca o punte luminoasă.

Dinu stătu cu urechea lipită de geamul cu gratii. Salva de gloanţe trecu ca un cuţit peste coarde vii, făcîndu-le să plesnească dintr-o dată. Tovarăşii care-l sprijineau pe Dinu, îl lăsară în jos cu grijă, încet-încet.

Mai tîrziu a venit un locotenent să întrebe care-i fratele lui Radu Scorţeanu.

— Eu! a răspuns Dinu, privindu-l din colţul său, în ochi cu o mîndrie ciudată, ce răzbătea prin durere.

Locotenentul s-a apropiat de el şi i-a spus încet:

— Fratele dumitale ne-a impresionat pe toţi. Pînă la sfîrşit a rămas la fel de dîrz. A refuzat să fie împuşcat din spate sau să fie legat la ochi. Cînd a fost întrebat care-i este ultima dorinţă, a strigat: „Trăiască Armata Roşie"! Atît am vrut să-ţi spun. Poţi fi mîndru de el.

Dintr-un colţ se auzi un glas puternic:

— Straşnici oameni comuniştii ăştia! Parcă n-ar fi din carne şi oase. Ăştia bărbaţi! Aţi văzut? La ei pînă şi un copilandru ştie să înfrunte moartea.

Peste cîteva zile, veni la închisoare măicuţa lui Dinu şi Radu, cu un coş de mîncare, pentru „copilaşii ei". Din primele flori ale primăverii, ce se dezghioca din iarnă, le aduse fiecăruia şi cîte-un buchetel alb, miresmat, de ghiocei. Radu, însă, după cum i-a spus măicuţii Dinu, fusese mutat la altă închisoare.

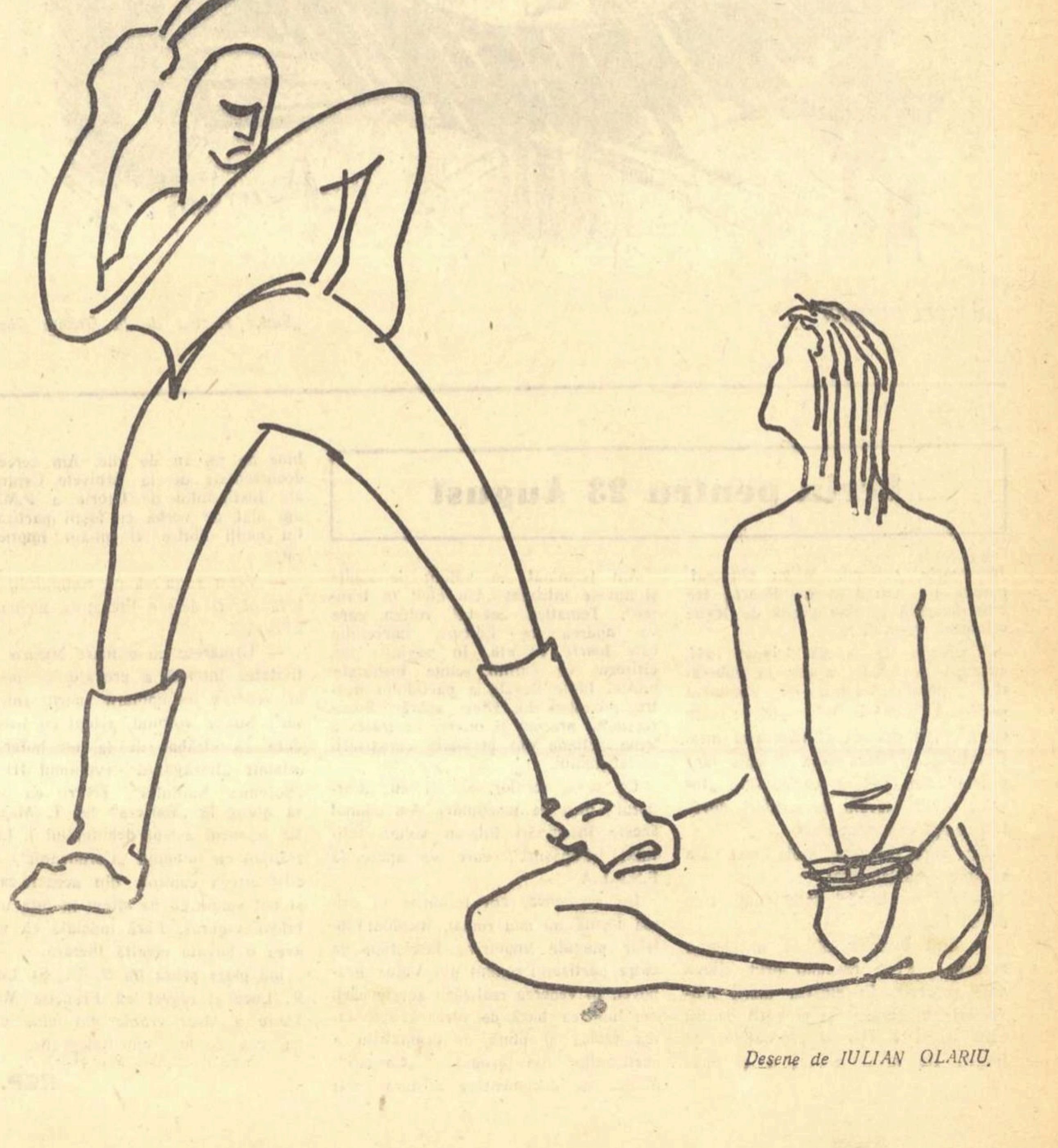

Desene de IULIAN OLARIU.

Simpozion despre

Lucrările celui de al III-lea Congres al scriitorilor din U. R. S. S.

Uniunea Scriitorilor din R.P. Romînă împreună cu Societatea pentru răspîndirea științei și culturii au organizat în după-amiaza zilei de vineri 26 iunie a.c. un simpozion literar cu tema „Lucrările celui de al III-lea Congres al scriitorilor din U.R.S.S.". Simpozionul a fost urmărit de numeroși academicieni, scriitori, oameni de artă și ziariști din Capitală.

Deschiderea simpozionului a fost făcută de scriitorul Demostene Botez care a rostit un scurt cuvînt introductiv relevînd însemnătatea deosebită a Congresului scriitorilor sovietici pentru dezvoltarea literaturii progresiste de pretutindeni.

Au luat apoi cuvîntul acad. Mihai Beniuc prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din R. P. Romînă, și acad. Zaharia Stancu, director al Teatrului Național „I. L. Caragiale", care au participat ca delegați ai Uniunii Scriitorilor din R.P.R. la lucrările celui de al III-lea Congres al scriitorilor sovietici.

Acad. Mihai Beniuc a început prin a vorbi despre însemnătatea deosebită a Congresului, pentru progresul literaturii din lumea întreagă și a literaturii din țara noastră. „Noi trăim într-o țară socialistă — a spus Mihai Beniuc — dar să nu uităm că trăim într-o țară care tinde spre comunism. In consecință, în mod foarte firesc ceea ce se discută în Uniunea Sovietică ne privește direct și pe noi, are importanță deosebită și pentru dezvoltarea propriei noastre literaturi".

Mihai Beniuc a vorbit în continuare despre necesitatea abordării în literatură a problemelor celor mai importante ale actualității, de pe pozițiile clasei muncitoare. El a subliniat marea însemnătate ce s-a acordat în cadrul Congresului scriitorilor sovietici problemei cunoașterii profunde de către scriitori a realității. „Noi scriitorii, — a spus vorbitorul — trebuie să fim foarte conștienți de importanța care ni se acordă; și tocmai pentru aceea trebuie să cunoaștem foarte bine ceea ce vrem să înfățișăm în lucrările noastre. De aceea, una din trăsăturile cele mai specifice ale unui scriitor dintr-o țară socialistă trebuie să fie cunoașterea adîncă a realității în care trăiește, de pe pozițiile de luptă ale clasei muncitoare". Relevînd problemele dezbătute la Congresul scriitorilor sovietici, Mihai Beniuc s-a referit de asemenea în continuare la problemele realizării eroului pozitiv, reprezentant al colectivității în lupta ei pentru mai bine.

In încheierea cuvîntului său, referindu-se la rolul important acordat scriitorilor sovietici de către Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, Mihai Beniuc a arătat că scriitorii din Romînia trebuie să contribuie prin întreaga lor creație la deschiderea drumului către viitor a milioanelor de oameni ai muncii care construiesc socialismul, să contribuie prin opere literare pătrunse de idealul partidului la marea cauză a comunismului.

A luat apoi cuvîntul acad. Zaharia Stancu care a subliniat ecoul amplu pe care l-a avut Congresul al III-lea al scriitorilor sovietici în rîndurile scriitorilor și oamenilor de artă din toate țările lumii. Problemele teoretice dezbătute la acest congres, și în primul rînd problema realismului socialist, a posibilităților de reflectare la un înalt nivel ideologic și artistic a contemporaneității, sînt menite să constituie un luminos îndrumar pentru artiștii progresiști de pretutindeni. Vorbitorul s-a oprit apoi asupra însemnătății educative a literaturii pentru copii, amintind contribuțiile hotărîtoare ale Congresului la dezbaterea problemelor creației pentru tînăra generație.

Acad. Zaharia Stancu a atras apoi atenția asupra răspunderii scriitorului față de popor, subliniind indicațiile deosebit de prețioase ale Congresului scriitorilor sovietici în această direcție.

Acad. Zaharia Stancu s-a referit în continuare pe larg la învățămintele care se desprind din cuvîntarea tov. Nichita Sergheevici Hrușciov de la tribuna celui de al III-lea Congres al scriitorilor sovietici. Din îndemnurile adresate scriitorilor sovietici care reflectă în operele lor mărețele fapte de eroism dovedite în muncă de constructorii comunismului, le revine scriitorilor romîni datoria de a învăța și de a trage învățăminte hotărîtoare pentru activitatea lor creatoare.

POSTA redacției

Tov. prof. GH. BOBEI, profesor la școala de 7 ani din Bărbătești, Raionul Horez, Regiunea Pitești, ne trimite de multă vreme poezii și, fără îndoială, e supărat pe noi pentru întîrziere. Așteptarea sa s-ar cuveni să fie răsplătită prin publicare dar, credem, nu i-am face un bun serviciu deocamdată. Tov. profesor știe bine regulile poeziei și versurile sale sînt pline de simțire — și de simțire cetățenească, frumoasă. Dar există o anumită demodare, nu numai de formă, ci și de conținut, pe care tov. profesor o poate depăși pentru a se integra în ritmul poeziei noastre partinice, energică și combativă, mobilizatoare și bogată în idei.

Din poezia închinată lui Ovidiu, care e, într-un fel, mai mult un exercițiu, se reține nota personală a închinării în numele satului natal:

M-osîrdiesc s-aduc cîntarea
și-omagiul-ntregului meu sat...

Poezia „Clocot de viață" pare să cînte belșugul satului nostru de azi, dar și prin expresie și prin conținut pare mai mult o... „patriarhală" a lui Șt. O. Iosif. Specificul vieții în plină transformare socialistă a agriculturii nu se vede. „Hora pentru pace" nu se ridică deasupra unui pacifism confuz și stîngăcia formală e pe măsura insuficienței de fond:

Cî toți și toate-n lume, prin traiul lor pașnic
Să depășească norme, cîntînd bucuroși:
Bateți parul cu putere
Să răsune-n depărtare...

Poezia „Trăinicie" mărturisește bune intenții și conține versuri frumoase, dar e cu totul neclară. Emoționantă e dorința poetului de a fi cîntărețul satului său pe care să-l cînte „cum nimeni nu cîntat-a alt pămînt":

Și cînd va fi să plec în depărtări
Spre somnul ne-ntreruptei înnoptări,
Să simt, în clipa ultimului gînd,
Răcoarea bucuriei fluturînd:
Că-n cîntecu-mi, tu satul meu, trăi-vei...

Izbutită ar fi poezia „Codrului", dacă izul ei filozofic n-ar tulbura sentimentul prin neclaritatea unor cugetări.

Tovarășului A. BOLOHAN din Orașul Stalin trebuie să-i exprimăm în primul rînd marea părere de rău pentru întîrzierea acestui răspuns, explicabil în parte prin reorganizarea Poștei Redacției. Cu anumite revederi pe text, unele poezii ale sale ar fi putut să vadă lumina tiparului mai demult, deoarece versurile sale constituie un autentic debut poetic.

Poezia „Tăcerile astrale", închinată marelui eveniment al trimiterii primilor soli pămîntești în cosmos, prin eforturile oamenilor sovietici, e remarcabilă, mai ales prin strofa a 3-a:

Tăcerilor, tăcerilor eterne,
De-acuma omul, mirele de humă,
Peți-va-n ceruri pe mireasa lună,
Tăcerilor, tăcerilor eterne...

Dar de ce atemporala cîntare a unei descoperiri ce marchează tocmai o epocă, epoca marii construcții desfășurate a comunismului?.

Poezia „De-ar fi știut", închinată lui Ion Roată, are versuri de frumusețe remarcabilă, ca cele din deschidere:

De-ar fi știut ciocoii că Ion Roată
Cu piatra grea se va-mplînta în vreme...

Insă aproape în toate strofele gramatica apare chinuită, probabil sub presiunea ritmului, într-adevăr perfect. Dar tocmai pentru că tov. Bolohan nu pășește stîngaci deobicei, îi putem atrage atenția — și spre atenția altor cititori ai acestei rubrici — că prin stîlcirea propozițiilor, de dragul formei, sensul însuși se pierde, se înglodează. Forma fixă a versului trebuie să fie bine mînuită pentru a cuprinde în ea o simțire adevărată și o limbă corectă, firească, bogată. Neclaritate există, la tov. Bolohan și în poezia „Invitație" asemănătoare în lacune cu precedenta.

Tovarășa care semnează ANA-ELY NAMOR, elevă, în Turnul Severin ne-a mai trimis încercări mai înainte. Ultimul plic, acela pe care îl am în față, cuprinde „Icoane din școală", adică, spune ea, „o serie de portrete închinate colegelor cît și tov. profesoare". Deocamdată e greu să-i dăm sfaturi, pentru că ceea ce ne-a trimis ea sînt, de fapt, doar jocuri naive, care n-au asemănare cu poezia nici măcar cît anagrama pseudonimului său transparent. Eleva **ROMAN ILEANA** dovedește sensibilitate; trebuie să învețe însă bine, bine la limba și literatura romînă, ca să-și dea seama că un portret nu se poate constitui cu descrieri de felul acelora ale ei:

Cu buclele-i ușor pe frunte
Lăsate-n voia lor,
Cu celelalte amănunte
Și-i cu micuț picior!

„Ceva specific unui mers" — nu înseamnă absolut nimic; iar „e foarte scumpă, o splendoare", arată un vocabular sărac și uneori trivial (cum se vădește, mult mai grav, în versuri pe care nici nu trebuie să i le cităm) și necunoașterea unor termeni întrebuințați de obicei.

Spre mîngîiere, trebuie să arătăm însă că apreciem dragostea pentru profesoara de economie politică; că am găsit un vers frumos: „cu ochii ca-ntunericul" și unele satirice, amuzante.

Pe tov. **COMAN IUSTIN** din Gheorghieni (R.A.M.) am vrea să-l mai citim ca să ne dăm seama de posibilitățile sale. El cîntă belșugul colectivei din satul natal și se-ntreabă: „am reușit oare să cuprind în poeziile mele o fărîmă din viața nouă ce clocotește în jur?" Fără îndoială, da! Insă deocamdată prea rar poetul depășește clișeele, deși creează nu o dată o remarcabilă idilă a satului nou, ca în „Cîntecul colectiviștilor", din care cităm cel puțin:

Peste cîmpul răscolit de cînt
Limpezi zări își tremură lumina;
Auru-nfrățitei noastre munci
Il culege azi, cu spor, combina...

Savin BRATU

Sărbătorirea academicianului G. CĂLINESCU

Luni 29 iunie a. c. a avut loc la Academia R.P.R. o ședință festivă în cadrul căreia a fost sărbătorit acad. G. Călinescu, cu prilejul împlinirii a 60 de ani.

Prezidiul ședinței a fost format din academicienii Mihail Ralea, I. S. Gheorghiu, Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Al. Rosetti, Tudor Vianu, Alexandru Graur, Zaharia Stancu și Al. Philippide, membru corespondent al Academiei R.P.R.

Ședința a fost deschisă de acad. Mihail Ralea care a adus sărbătoritului un omagiu călduros din partea Prezidiului Academiei. Au mai luat cuvîntul acad. Tudor Vianu, Al. Philippide, membru corespondent al Academiei și Mihai Novicov, director adjunct al Institutului de istorie literară și folclor.

In cuvîntul de răspuns acad. G. Călinescu a mulțumit partidului și guvernului pentru prețuirea activității sale.

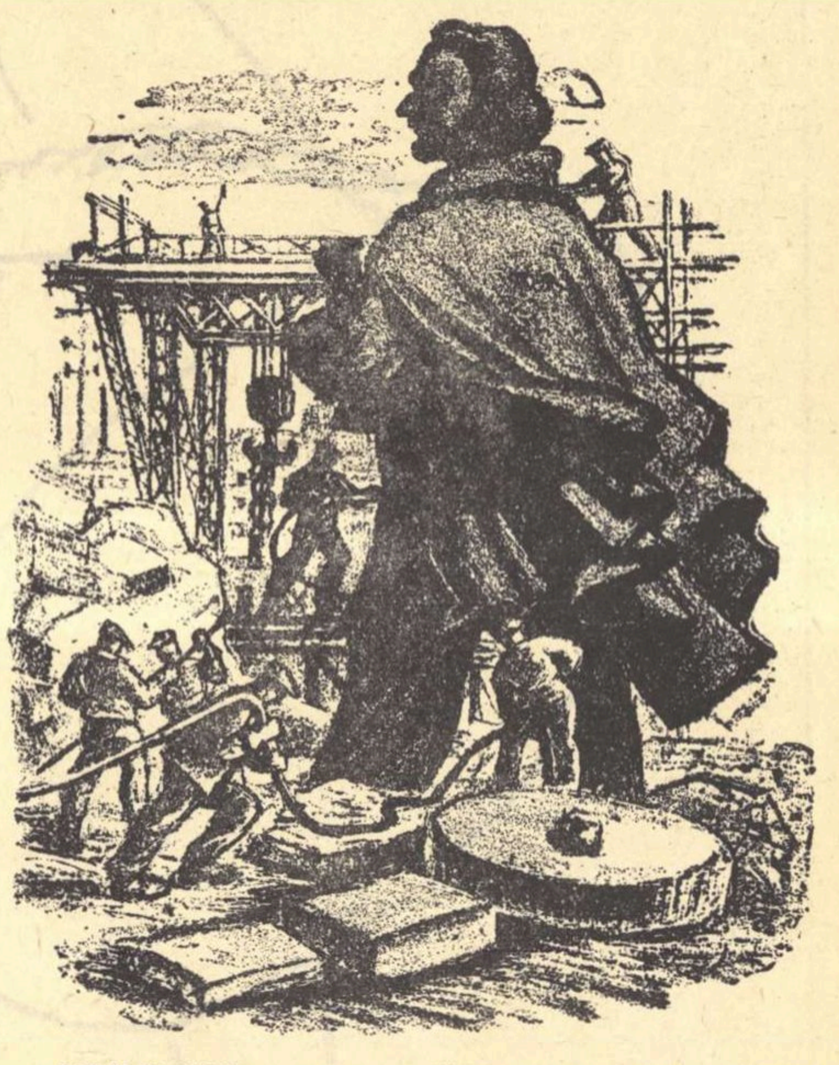

DROCSAY IMRE — *Ultima retușare la statuia „Bălcescu" la turnătoria „23 August"*

CONTINUARI

MARCEL OLARIAN — *„Sudor electric de la Grivița Roșie"*

„Imparțialitate" occidentală

simți al scriitorilor noștri și că aceasta este temelia unității lor, izvorul literaturii pe care ei o creează. Partidul nu e ceva în afara conștiinței și a sufletului scriitorilor, mulți din ei fac parte chiar din partid și ființa obștei scriitoricești întregi s-a contopit cu țelurile partidului.

Orînduirea noastră a lichidat antagonismul dintre scriitori ca exponenți ai năzuințelor poporului, și între regimul politico-social și economic. Regimul nostru este emanația aspirațiilor populare, și de aceea scriitorii patrioți, care exprimă perspectivele de viitor ale poporului, ale lor proprii, — exprimă în același timp perspectivele de dezvoltare ale orînduirii noastre, ale socialismului. Romane ca „Mitrea Cocor", „Desculț", „La cea mai înaltă tensiune", „Bărăgan", „Pasărea furtunii", „Moromeții", „Străinul", „Setea", „Cuscrii", „Șoseaua Nordului", Statuile nu rîd niciodată" și atîtea altele; volume de versuri ca „Mărul de lîngă drum", „Un cîntec din ulița noastră", „Surîsul Hiroșimei", „Se arată lumea", „Ceva mai greu", „Pentru ce inima arde", piese ca „Minerii", „Cetatea de foc", „Citadela sfărîmată", „Ziariștii", „Trei generații"și numeroase alte opere ale literaturii noastre noi sînt tot atîtea documente vii care marchează progresul literaturii noastre noi pe linia celor mai bune tradiții anterioare și vorbesc despre atitudinea scriitorilor față de regim; singura adevărată. Dar aceiași scriitori, autori ai operelor amintite, precum și alții care alcătuiesc frontul unitar al literaturii noastre, au afirmat în articole, în cuvîntări, în acțiuni patriotice obștești, adeziunea lor la socialism și dragostea lor pentru partid.

Aceasta este realitatea cea mai vie, constantă, temeinică, a vieții literare și a literaturii din Republica Populară Romînă. In acest cadru se desfășoară discuțiile noastre. Despre acei autori care nu găsesc forma cea mai potrivită pentru a-și exprima intențiile lor și aspirațiile.

Momentul care ne stă în față, acela al aniversării a 15 ani de la Eliberare, este întîmpinat de revista münchenează cu un ton destinat să lase impresia imparțialității. „Viitorul va arăta" — scrie revista. Este unicul loc unde putem fi de acord cu ea — cu singurul corectiv că nu numai viitorul va arăta, ci chiar prezentul dovedește cu prisosință marele avînt al vieții noastre literare, marile succese ale literaturii și febra creatoare a scriitorilor închinată socialismului. Iar toate acestea sînt datorite partidului. Și scriitorii sînt profund conștienți de aceasta.

Mihai GAFIȚA

Rolul criticii literare

în „Scînteia", este împletirea de nedesfăcut a activității critice cu practica vie, cu procesul continuu și multicolor al literaturii în curs de făurire, al literaturii consacrate existenței și conștiinței oamenilor muncii socialiste. Spre a-și împlini menirea de factor îndrumător și a-și asigura propria dezvoltare, critica trebuie să iasă curajos în arena vieții literare, în întîmpinarea noului, să-și spună cuvîntul plin de răspundere dar și plin de inițiativă în problemele de care depinde destinul obiectului său. Evidențiind cuceririle literaturii cu dragoste și putere de convingere, dezvăluindu-i fără menajări inutile de orgolii sau prestigii lipsurile, eșecurile sau alunecările păgubitoare calității sale ideologice și estetice, critica literară urmează să-și extindă privirea de la particular la general, prin concluzii de amploare teoretică asupra experienței literare înaintate, prin studii de sinteză capabile să deschidă perspective, să orienteze pe creatori cu privire la viitorul lor, să-i cruțe de rătăciri zadarnice, sterile. Aceleași indicații ale partidului se cuprind mai concis și în editorialul din 22 martie a.c. al „Scînteii", intitulat: „**Literatura să pătrundă în miezul actualității**". Aci, relevîndu-se necesitatea înălțării pe încă o treaptă a progreselor săvîrșite de scriitorii noștri în oglindirea actualității, se atrăgea atenția că „**din partea criticii literare sînt așteptate, pe drept cuvînt, articole și studii de sinteză care prin claritatea, prin bogăția de idei și prin puterea lor de convingere să vină în întîmpinarea intereselor și preocupărilor crescînde ale scriitorilor față de aspectele cele mai vii și mai arzătoare ale actualității, să joace un puternic rol în dezvoltarea problemelor CONCRETE ale creației**". (subl. n.). Scriitorii înșiși, prin Mihai Beniuc ca autor al referatului „Actualitate și partinitate" (ținut la 18 martie în fața Plenarei lărgite a Comitetului Uniunii Scriitorilor), și prin glasul tuturor participanților la discuțiile pe marginea referatului au reînnoit criticilor cerințele care, emanînd de la partid, emană simultan de la literatură, de la viață, de la poporul constructor al socialismului.

Nu credem a greși observînd că toate aceste analize strînse și îndemnuri calde au contribuit hotărîtor la apropierea criticii de obiectivele ce decurg pentru ea din propria sa natură. Se poate vorbi azi de un avînt al spiritului critic, sensibil în consemnarea promptă a evoluției literare curente, în înțelegerea mai adîncă a particularităților conținutului și formelor ce se succed în literatura noastră, în depistarea elementelor ei negative, în sezisarea tendințelor predominante la un moment dat în cîmpul literelor, în însăși însuflețirea mișcării critice. Contrariu deci tuturor prevederilor sceptice și compătimitoare ale ipocriților avocați ai „libertății de gîndire" de peste hotare! Procedînd la cercetarea critică și autocritică a atitudinii lor, revistele, care constituie cel mai înaintat și favorabil teren de acțiune critică, dovedesc un interes și o competență sporită pentru bătălia universală de idei dintre cele două tipuri de cultură, dintre cultura reacționară și cultura nouă, progresistă. Intervențiile împotriva revizioniștilor ca și ale oricăror specii de dușmani ai literaturii legate de clasa muncitoare, ai literaturii umaniste ca atare au devenit periodice, variate prin genurile și mijloacele folosite — articol, studiu, pamflet, notă, dialoguri, scrisori deschise etc. — și tind tot mai mult către rafinarea și împrospătarea argumentației. Un exemplu îl reprezintă „Viața romînească". Criticată de întreaga presă și de amintitul articol din „Scînteia" pentru abateri grave de la principialitatea marxist-leninistă și pentru oscilație estetică, revista a izbutit să se îndrume către o poziție de clasă clară, să-și scuture inerția generală, descrețindu-și pînă și fizionomia grafică, greoaie și posacă. Alături de comentarii regulate ale cărților, ale unuia sau mai multor articole din periodicele ilustrative pentru marasmul Occidentului burghez și pentru abandonarea „punctului de vedere al proletariatului" de către renegații din diverse **țări, au apărut și apar în același spirit**, studii de proporții, bine hrănite și inspirate ca acela al lui Ov. S. Crohmălniceanu. In „Realismul socialist și revizionismul", criticul completează în mod constructiv demascarea imposturii revoluționare efectuată de așa-zisa literatură de avangardă cu valorificarea sagace a potențialului autentic revoluționar specific realismului socialist și operelor apropiate de acesta în literatura noastră și sovietică, franceză, germană și americană. Meritul acestui tur de orizont, mai bine zis al unei asemenea poziții stă în spulberarea tezei calomniatoare după care realismul socialist ar fi un produs strict „răsăritean", conformist și birocratic, al „sovietismului stalinist" și nu al vieții însăși, al erei revoluțiilor proletare și deci general valabil. De efectul binefăcător, de suflul de bărbăție pe care-l stîrnește angajarea fără rezerve în lupta dintre concepții a început să se resimtă și la o revistă atît de justificat criticată pentru confuziile, pentru cochetarea ei fățișă, vizibilă și în poezia promovată pînă la un moment dat, cu modernismul. Ne referim la „Steaua". Articolele lui Leon Baconsky, în ciuda unui anume ton teribil pe alocuri, a insuficientei asimilări a unui material dificil, au reprezentat un aport la denunțarea decadentismului în poezie, nu numai ca artă ostilă idealului nostru estetic, ci și ca modalitate învechită, ca armă scoasă și lustruită pentru circumstanță din arsenalul diversiunii burgheze de după primul război mondial. Mai puțin concludentă datorită poate grabei, dar dotată cu vervă, este polemica îndreptată de „Tribuna" înspre aceleași obiective. Pozitivă este la colegii clujeni strădania de a opune prin paralele edificatoare tipului de erou vlăguit, dezabuzat, iremediabil izolat și deznădăjduit ori aventurier exaltat care domină în Apus și pe care oficialitățile de acolo îl laurează cu premii destinate inițial unei cauze umaniste — tipul de erou activ, devotat construcției socialiste sau comuniste, depășindu-și contradicțiile tocmai prin conștiința scopului înalt slujit. (v. de ex. „Eroul înaintat și sensul umanismului" în nr. din 27 iunie a.c.). „Tribuna" mînuiește însă un dosar de acuzare prea sărac în materiale. Se pare că mult mai bogat este cel alimentat de filozofii și sociologii burghezi decît de esteticienii și artiștii de aceeași extracție impură.

Mihail PETROVEANU

(*continuare în nr. viitor*)

EVA CERBU — *„Filatoare"*

Scriu pentru 23 August

la poarta culturii. Mi-au sîngerat pumnii tot bătînd în ea. Poarta era bine ferecată și bine păzită de legile orînduirii capitaliste.

Insurecția de la 23 August 1944, condusă de P.C.R., a dus la eliberarea poporului nostru. Iar libertatea poporului, cucerită prin atîtea jertfe omenești, a devenit și libertatea mea. Revoluția proletară mi-a deschis larg poarta către cultură, cerîndu-mi: „Invață! Avem nevoie de scriitori devotați cauzei comunismului".

Din clipa aceasta, viața mea s-a schimbat fundamental.

— Cu ce lucrări întîmpinați ziua de 23 August?

— Sînt bucuros că la întrebarea aceasta pot să răspund prin cîteva date concrete. In cinstea marii aniversări am revăzut și pregătit pentru tipar ediția a II-a a „Jurnalului de front". De altfel, cartea a și apărut.

Am terminat un volum de schițe și nuvele intitulat „Un civil în tranșee". Tematica acestui volum care va apărea la Editura tineretului este foarte variată. In paginile lui, cititorul va întîlni schițe închinate eroicei lupte ilegale a partidului nostru, povestiri din zilele apărării Bucureștiului, precum și nuvele ce tratează teme actuale din perioada construirii socialismului.

Ca orice scriitor, am și eu „Carnetul" meu de însemnări. Am adunat aceste însemnări într-un volum intitulat „Popasuri", care va apare la E.S.P.L.A.

De asemenea, am terminat în prima formă un nou roman închinat luptelor purtate împotriva fasciștilor de către partizanii romîni din Valea Prahovei. In vederea realizării acestei cărți am luat ca bază de plecare activitatea eroică și plină de dramatism a partizanilor din grupul „Carpați". Munca de documentare a durat mai bine de un an de zile. Am cercetat documentele de la Arhivele Centrale ale Institutului de Istorie a P.M.R., am stat de vorbă cu foștii partizani. Cu mulți dintre ei m-am împrietenit.

— V-am ruga să ne comunicați cîteva păreri despre literatura închinată Eliberării.

— Urmăresc cu o mare bucurie activitatea intensă a prozatorilor noștri în vederea întîmpinării marii aniversări. Sincer vorbind, aștept cu nerăbdare să străbat de la un hotar la celălalt „Bărăganul" (volumul II) și „Șoseaua Nordului", pentru ca apoi să ajung la „Bariera" lui T. Mazilu. De asemeni aștept debutul lui I. Lăncrănjan cu romanul „Cordovanii". Am citit cîteva capitole din această carte și pot spune că ne aflăm în fața unui talent viguros. Fără îndoială că vom avea o bogată recoltă literară.

Imi place proza lui N. Țic, Șt. Luca, R. Luca și regret că Francisc Munteanu a lăsat vrabia din mînă pentru cea de la... cinematografie.

REP.

Recunoștință partidului

viață. Am vizitat regiunea litoralului și am rugat Regiunea de Partid și Sfatul Popular local să ne facă cinstea, mie și soției mele (sculptorița Ada Geo Medrea), să ne primească să le lucrăm, gratuit, cîteva lucrări în piatră, pentru a aduce și noi un cît de mic aport la marea operă națională ce se înfăptuiește acolo.

Am terminat de curînd monumentul în marmură „1907", ce va fi așezat în centrul orașului Buzău. Vreau să asigur partidul și guvernul țării noastre că, departe de a mă culca pe laurii cu care regimul m-a înconjurat, creînd și Muzeul ce-mi poartă numele, nu voi pregeta să fac toate eforturile pentru ca realizările mele artistice să poată fi alături de rîvna constructorilor socialismului în țara noastră.

Corneliu MEDREA
Artist al poporului

CÎNTEC ŞI VERS PENTRU 23 AUGUST

Şantier:

Poeţi şi compozitori, împreună, pun ultimul cuvînt sau ultimul bemol pe portativ pentru cîntecele închinate zilei de 23... Poeţi de frunte şi compozitori de frunte...

Şantier...

Ne-am adresat autorilor cerîndu-le să ne vorbească despre cîntec şi vers. Care-i situaţia lucrărilor făgăduite şi aşteptate? Cum s-a desfăşurat conlucrarea dintre poet şi muzician? Pe cînd vor fi gata?

Şantier...

SABIN DRAGOI:

Rodul muncii mele...

Rodul muncii mele pentru a participa la sărbătorirea eliberării ţării noastre de sub jugul fascist este compunerea cîtorva cîntece de masă, pe versurile poeţilor noştri. Aceste lucrări sînt: „In cei cincisprezece ani" pe versuri de Cicerone Theodorescu, „Mîndrie de oţelar" pe versuri de Teodor Bratu, „De-aş avea un milion de inimi" — versuri de Al. Andriţoiu, „Din temelie te clădim" pe versurile scrise de poetul Dumitru Corbea, şi un marş pentru fanfară „Marş de întîmpinare".

Şi pentru că la marile sărbători nici copiii, vlăstarele vieţii noi, nu trebuiesc uitaţi, am terminat opera pentru copii „Păcală".

Lucrez încă, tot în cinstea lui 23 August, la un oratoriu, „Cununa" care înfăţişează serbarea secerişului. Versurile acestui oratoriu sînt scrise de poetul Cicerone Theodorescu. Nu ştiu însă dacă voi izbuti să termin această lucrare, pînă atunci. Nădăjduiesc...

DUMITRU CORBEA:

Marş muncitoresc

Cu maestrul Sabin Drăgoi am mai lucrat împreună. Sînt aproape zece ani de cînd „Balada celor patru mineri" se bucură de aprecierea unanimă a iubitorilor de muzică inspirată din folclorul nostru. M-am bucurat foarte mult că versurile mele au găsit preţuire la un compozitor de prestigiu. După ce am scris versurile marşului muncitoresc „Din temelie te clădim", am avut mai mult curaj cînd i-am dat telefon anunţîndu-l că am şi eu ceva...

L-am întrebat dacă n-ar vrea să colaborăm din nou... Poet şi compozitor, am creat acest marş muncitoresc în cinstea zilei de 23 August şi cred că am făcut un lucru folositor.

MARŢIAN NEGREA:

„Oratoriul Patriei" în opt părţi

Contribuţia mea la sărbătorirea a cincisprezece ani de la Eliberarea Patriei este lucrul la oratoriul cu titlul provizoriu „Oratoriul Patriei". Lucrarea este în opt părţi, pentru orchestră, cor, solişti şi recitator. Frumuseţile patriei, cîmpiile cu holde, munţii plini de minereu, apele, munca oamenilor de la oraşe şi sate, înfrăţiţi pentru acelaşi ţel comun, realizările socialismului sînt înfăţişate de Vlaicu Bîrna în versuri, iar eu voi căuta să le dau forma muzicală.

Prima parte a oratoriului este o invocare a patriei şi a ceea ce au zidit cu avînt muncitorii. Partea a doua — „Brazdă nouă" — înfăţişează desfăşurarea muncilor agricole de primăvară. „Cîntec de miner" este partea a treia, unde se descrie munca grea şi eroică a minerilor. Partea a patra, „Ciocîrlia cîntă în slăvi" este un cîntec dedicat secerişului; iar partea a cincea, „Scoatem petrol" e un cîntec de sondor. Copiilor, vlăstarelor tinere ale patriei, le este dedicată partea a şasea, înfăţişîndu-i în acţiuni de muncă patriotică la sădire de pomi, sau la cules de spice. Partea a şaptea, „Octombrie în podgorii" este dedicată culesului strugurilor. Ultima parte, încheierea, începe cu cîteva versuri ale invocării pe care le dezvoltă într-un final apologetic.

Părţile oratoriului sînt legate prin recitatul rapsodului. Aşteptăm cu emoţie verdictul ascultătorilor.

EUGEN FRUNZA:

Colaborarea mea cu compozitorul

Ca autor al textului pentru „Cantata Patriei" de Laurenţiu Profeta, mi-aş îngădui mai întîi o apreciere asupra muzicii. Foarte melodioasă şi generoasă, cu stăruitoare accente lirice, dar şi cu o puternică mişcare dramatică, profundă ca sentiment şi concisă în expresie — lucrarea mi se pare a fi deosebit de izbutită. Rolul hotărîtor atribuit corului, chemat să domine chiar şi în momente susţinute de obicei prin orchestră — sporeşte, cred, valoarea lucrării, apropiind-o de auditor prin căldura şi varietatea inepuizabilă a glasului omenesc. După părerea mea, muzica frapează prin originalitate, fiind în acelaşi timp, de la un cap la altul, străbătută de melosul popular romînesc.

Desigur, nu mă gîndesc să anticipez o cronică muzicală; nici nu sînt specialist în materie. Opiniile de mai sus vor să justifice doar încrederea cu care am pornit şi am reuşit să scriu textul. L-am scris pe muzica dată, ceea ce — în paranteză fie zis — implică destule avataruri. Insă frumuseţea muzicii m-a îndemnat să duc lucrul pînă la capăt. Textul încearcă să exprime dragostea de patrie a poporului, lupta sa îndelungată şi plină de jertfe pentru libertate, apoi Eliberarea şi construcţia socialistă. Sînt subliniate rolul hotărîtor al clasei muncitoare sub conducerea Partidului şi ajutorul frăţesc al Uniunii Sovietice.

Nu ştiu cît de bune vor fi versurile, dar ştiu că le-am scris cu dorinţa de a contribui şi prin cîntec la marea sărbătorire ce se apropie, cu dorinţa de a sluji o lucrare muzicală bogată în idei şi simţire, închinată patriei noastre libere.

Imi permit să închei aceste rînduri cu catrenul care încheie cantata:

„Munţii mei cu piscuri înstelate,
Codrii mei cu fluiere de vrajă,
Cîmpuri mari de aur, legănate,
Pentru voi stă inima-mi de strajă."

LAURENŢIU PROFETA:

Colaborarea mea cu poetul

In cinstea marii sărbători mi-am propus să scriu o lucrare abordînd o tematică majoră, la înălţimea marelui eveniment. Aceasta mă obligă la o aprofundare a meşteşugului, la o adîncire a concepţiei mele ideologico-artistice. „Cantata Patriei" constituie pentru mine o încercare oarecum îndrăzneaţă. Abordez pentru prima dată genul cantatei, apoi în această lucrare cînt pe altă strună — ca să zic aşa, — părăsind pentru un moment lumea copiilor, căreia îi erau închinate ultimele mele lucrări. Am renunţat deci la o paletă oarecum experimentată a voioşiei, umorului, culorilor strălucitoare, abordînd o muzică sobră, de puternică solicitare emoţională, un gen dramatico-eroic

Colaborarea cu poetul Eugen Frunză — al cărui sprijin neprecupeţit şi sincer a constituit pentru mine un imbold permanent — mi-a asigurat textul poetic dorit, bogat în idei, scris cu fantezie şi caldă vibraţie, exprimat într-o limbă firească şi muzicală.

Din punct de vedere al construcţiei muzicale am urmărit o permanentă dezvoltare de la simplu la complex, punctul de plecare fiind un cîntec liric de cea mai simplă factură ce exprimă dragostea de patrie (un fel de leitmotiv al întregii lucrări). Ar fi multe de spus cu privire la mijloacele de expresie folosite. Aş putea vorbi despre folosirea intonaţiilor cîntecului popular şi ale cîntecului de masă actual, despre „citatul muzical" din vechile cîntece haiduceşti şi cîntece muncitoreşti revoluţionare, despre utilizarea armoniilor de cuarte suprapuse, despre orchestraţia economică, punînd în valoare pe prim plan corul şi renunţînd la instrumentele de coarde, despre folosirea largă a recitării pe fond muzical etc. Cred că astfel de consideraţii interesează publicul numai după ce a ascultat şi eventual a fost emoţionat de aceste „mijloace de expresie".

Arătam la început că pentru mine această lucrare constituie o anumită îndrăzneală şi ca orice îndrăzneală ea poate surprinde în bine sau în rău. Deci, trebuie auzită şi rămîne de... văzut, cum vor reacţiona ascultătorii şi criticii.

ALFRED MENDELSOHN:

Simfonie cu coruri

In cinstea celei de-a cincisprezecea aniversări a Eliberării Patriei am scris trei lucrări: simfonia cu coruri „Sub cerul de vară", o uvertură festivă şi trei piese festive pentru orgă. Simfonia descrie evenimentele din preajma Eliberării. Versurile Mariei Banuş evocă în retrospectivă anii de crîncenă teroare ai regimului antonescian şi ai fascismului german, apoi lupta neînfricată a Partidului, a oamenilor cinstiţi şi a vitezei armate sovietice care au adus lumină şi căldură în sufletele noastre şi încrederea în viaţă.

Uvertura festivă, scrisă cu un an în urmă, este închinată marii sărbători. Are caracterul unei festivităţi populare şi este dominată de veselie şi hotărîre.

Cele trei piese festive pentru orgă reflectă viaţa clocotitoare (în prima piesă), cea de-a doua este un cîntec de seară, iar a treia (Passacaglia) vrea să redea imaginea creşterii, a transformării care cuprinde viaţa şi conştiinţa oamenilor ziditori ai lumii noi, socialiste.

RADU PALADI:

Un tablou dramatic

Pentru marea sărbătorire lucrez la un oratoriu în colaborare cu poetul Eugen Jebeleanu. Poemul evocă momente din trecutul de suferinţă şi de luptă al poporului romîn, subliniind abnegaţia celor mai buni fii ai lui, comuniştii, şi măreţia jertfei lor pentru a crea un drum luminos generaţiilor de azi.

In versuri dinamice sînt înfăţişate zilele de neuitat ale Eliberării, scuturarea de sub jugul monarhiei şi victoria noii orînduiri a ţării.

Scriind acest poem, Eugen Jebeleanu s-a preocupat şi a izbutit să clădească un adevărat tablou dramatic în plină desfăşurare, cu o acţiune închegată şi dinamică ce se pretează foarte bine la o construcţie muzicală cum este oratoriul.

Compunînd muzica, am bucuria să constat că intenţiile poetului se împletesc cu viziunea mea asupra lucrării, fapt care-mi face munca deosebit de plăcută.

HILDA JEREA:

Un poem muzical de actualitate

Sărbătorirea celei de-a cincisprezecea aniversări a Eliberării constituie un eveniment important în viaţa poporului nostru, eveniment de la care nu trebuie să lipsească nici compozitorii. Particip la această mare sărbătoare cu un ciclu de cîntece pentru cvartet vocal şi pian pe versurile Mariei Banuş. Poemele pe care le-am ales, sînt: „Marea speranţă", „Plecarea", „Romanţa", „Veghe", „Ţin minte focul", „Epilog" şi „Veselie". Cu toate că la prima vedere cititorul poate rămîne nedumerit, văzînd această enumerare, ţin să spun că au fost aşezate într-o anumită ordine, alcătuind astfel textul unui poem muzical de mare actualitate, aşa cum sînt şi versurile.

Am terminat şi cîteva cîntece de masă pentru coruri: „Legămînt de pace" pe versurile poetului Cicerone Theodorescu, un altul pe versurile Violetei Zamfirescu; două cîntece pentru tineret pe versurile Florenţei Albu: „Cîntec vesel de brigadier" şi „Veniţi cu noi".

Manifestări S. R. S. C.

DESCHIDEREA LECTORATULUI TURISTIC „SA NE CUNOAŞTEM PATRIA". Societatea pentru răspîndirea ştiinţei şi culturii, filiala Bucureşti şi O.N.T. „Carpaţi" anunţă deschiderea lectoratului turistic: „SA NE CUNOAŞTEM PATRIA" ce va avea loc astăzi, 2 iulie orele 19,30 în sala Casei Centrale a Armatei din B-dul 6 Martie nr. 2. Prima conferinţă se intitulează: „DESPRE FRUMUSEŢILE PATRIEI" şi va fi expusă de scriitorul Eusebiu Camilar, membru corespondent al Academiei R.P.R.

DESPRE ROMANUL ROMINESC ACTUAL. In sala Lectoratului Central S.R.S.C. din str. Biserica Amzei nr. 5—7, criticul literar D. Micu va vorbi sîmbătă 4 iulie orele 19 despre „Un succes însemnat al literaturii noastre de după Eliberare — romanul romînesc actual".

In cadrul ciclului „MOMENTE DIN ISTORIA ARTEI UNIVERSALE" tov. Remus Niculescu, şef de sector la Institutul de Istoria Artei al Academiei R.P.R., va vorbi duminică 5 iulie orele 11 a.m. în sala Lectoratului Central S.R.S.C., despre: „NICOLAE GRIGORESCU şi ION ANDREESCU". Conferinţa va fi însoţită de proiecţii.

Tribuna creatorului

ACTORII LA SATE

Mi s-a propus să scriu despre deplasările pe care le efectuăm în diferite unităţi de producţie, instituţii, fabrici, uzine, gospodării colective — şi vă mărturisesc că de mult nu am avut o sarcină atît de plăcută.

Nu vreau să par un artist tînăr, un începător, care se impresionează de primele întîlniri cu spectatorul, slavă domnului, am atîţia ani de teatru... mi-e şi ruşine să-i mărturisesc... în care timp am străbătut ţara noastră de-a lungul şi de-a latul, pe jos, cu căruţa, cu autobuzul, cu trenul şi cu orice fel de mijloc de locomoţie, poposind oriunde ne era îngăduit să ne spunem cuvîntul.

Am apucat încă vremurile cînd ideea de teatru era străină — şi greu de înţeles — în anumite părţi ale ţării, iar centrele mai populate preferau cinematograful şi trupele din străinătate.

Poate că repertoriul nu era întotdeauna cel mai indicat şi desigur mijloacele tehnice: decor, costum, efecte sonore, iluminare scenică, machiaj, nu ne erau la îndemînă.

Dar, mai ales, nu exista un program luminos, pe baza căruia să se desfăşoare activitatea artistică, atît de necesară în dezvoltarea culturală, aşa cum ne-a apărut clar pentru toţi în anii revoluţiei în care trăim şi pe care acum sîntem chemaţi să o desăvîrşim. Acum, se poate observa trezirea setei de cultură a poporului şi în ce priveşte nivelul de înţelegere de la care se ascultă un spectacol acolo unde noile aşezări omeneşti mijesc cu putere spre viaţa nouă.

Astăzi, după 15 ani de la eliberarea patriei noastre, mă gîndesc cum ar fi arătat omul ale cărui condiţii de viaţă sînt asigurate, dacă sufletului lui, minţii lui i-ar fi lipsit bucuria luminii.

Acestui gînd i s-a răspuns de mult în societatea noastră şi realizările practice sînt: teatrele, căminele culturale, bibliotecile săteşti, cercurile artistice muzicale, instrumentale şi corale, echipele de jocuri şi cîntece populare, care sînt răspîndite pe tot întinsul ţării şi care prin activitatea lor au adus în prim plan, un cetăţean ce diferă cu mult de generaţia de ieri. Astăzi muncitorul şi ţăranul poate discuta asupra operelor clasice de circulaţie mondială.

Da! Tu, actorule, cetăţean care altădată băteai la porţi închise să fii primit, azi eşti invitat, nu poţi să lipseşti. Trebuie să te duci să vezi noile aspecte, vei avea nevoie de ele în interpretările tale, căci azi colectivitatea e în continuă transformare, luptă pentru ştergerea diferenţei dintre sat şi oraş.

Iată o clădire lată şi lungă, încăpătoare, în spate mai ridicată. Căminul cultural. Sub ridicătură, scena. Aci se produce acum tineretul, ducînd mai departe tradiţiile străbune —, învaţă să cînte, deprinde jocurile.

Ne vom opri aci maşinile şi vom coborî în faţa frontului de pionieri, pentru că sîntem aşteptaţi.

Din rînd se desprinde o pionieră, să tot aibă zece ani. E veselă, plină de viaţă, ne vorbeşte ca unor vechi cunoştinţe ce promisesem o întîlnire. Ne arată bucuria lor şi a părinţilor pentru această vizită.

Curajos înaintează spre noi un grup de copii, ne prind pe piept insigna şi cravata de pionier, umplîndu-ne braţele cu flori.

Mulţumind apoi partidului pentru grija ce le-o poartă lor şi celor ce muncesc în patria noastră, ne sărută şi ne urează tradiţionalul: „Bine aţi venit la noi!"

Emoţionaţi de dragostea şi căldura cu care sîntem primiţi, ne despărţim cu greu şi intrăm pe scenă, de unde în scurtă vreme le oferim din măiestria noastră tot ce avem mai bun, cu gîndul că acolo, în mijlocul lor, va apare cîndva, un talent care va veni să ne ia locul nouă, să ducă mai departe, mai bogat, mai cuprinzător arta noastră teatrală.

Ne aflăm la Plopeni, sala plină pînă la refuz. Noul spectator, după care tînjim de atîta vreme, ascultă atent. Piesa poetului Mihai Beniuc „In Valea Cucului", l-a captivat. Actorii se mişcă liber în acţiunile scenice şi produc efecte surprinzătoare. In pauză se discută tema, se compară situaţiile piesei cu situaţiile din realitate. Spectatorul îşi aminteşte de lupta pe care a dus-o să înlăture pe duşmanii vremurilor noi. Aplauzele se ţin lanţ şi culminează în final. Vorbesc localnicii, sînt fericiţi că au asistat la spectacol, regretă pentru cei care nu au avut loc în sală. Cer ca piesa să fie filmată, pentru a fi văzută pe tot întinsul ţării. Răspunde poetul Mihai Beniuc, emoţionat şi conştient de mesajul lucrării sale.

Astfel de manifestări ale Teatrului Naţional „I. L. Caragiale" au mai avut loc la Tîrgovişte, Vidra, Mogoşoaia, Videle, dovedind nivelul ridicat al spectatorului pe de o parte, iar pe de altă parte întărindu-ne în convingerea că realizările noastre actoriceşti sînt satisfăcătoare.

In crucea nopţii ne desprindem greu unii de alţii, am stabilit o legătură, nevoia de a ne revedea, de a învăţa unii de la alţii. La revedere... caravana se pune în mişcare, începe să înghită kilometri spre casă... Toţi tăcem... dar avem acelaşi gînd... Comparăm... ne gîndim că spectacolul a fost ascultat ca la Bucureşti, s-a rîs la fel, poate mai mult... tovarăşului de la volan i s-a dezlegat limba, ne cunoaşte acum de pe scenă, ar vrea să mai meargă cu noi... „Te mai luăm dacă nu ne hurducăi... Pe tovarăşul cutare îl doare ficatul". Zice — „la anu' trec pe helicoptere şi fac numai deplasări cu artiştii, că mi-e drag să văd lumea rîzînd"...

Marcel ANGHELESCU

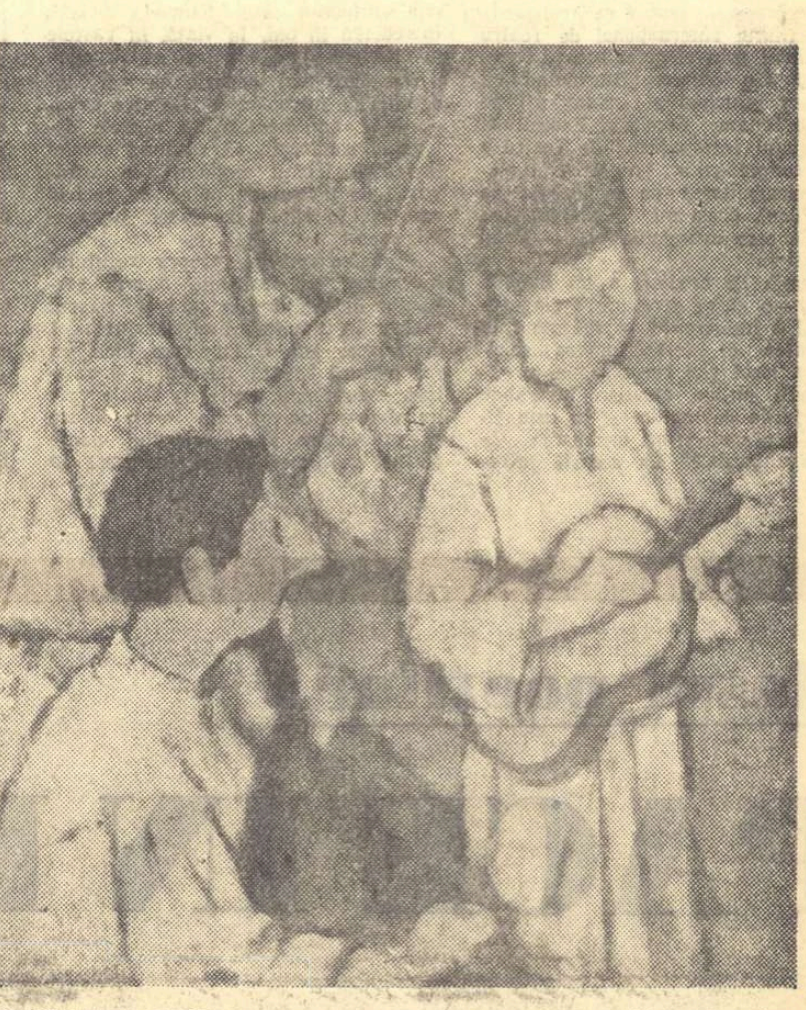

CONSTANTIN DIPŞE „Micii ceteraşi"

PRIN EXPOZIŢII

A. MIHAILOPOL „Portret de fetiţă"

Fotografia şi-a dovedit şi în ţara noastră, mai ales în ultimul deceniu, dreptul de a figura în rîndurile artelor plastice. Căci o fotografie artistică poate să aducă o interpretare a realităţii, cu un conţinut de idei şi de sentimente specifice şi vremii şi societăţii actuale.

Expoziţia tinerilor artişti fotografi, de curînd deschisă la Galeriile Fondului Plastic, reprezintă o convingătoare mărturie asupra posibilităţilor de care dispune această artă nouă în ţara noastră.

Se pot deosebi, printre lucrările prezentate în această expoziţie, diferite stiluri caracteristice fiecărui artist. Astfel, de pildă, Sandu Mendrea foloseşte fluiditatea luminii, variaţiile ei subtile şi învăluitoare, care dau un aspect fantastic marilor construcţii industriale ca în Tunelul hidrocentralei de la Bicaz *sau în* Palatul de sare, *pe cînd Aurel Mihailopol recurge la contrastele puternice de alb şi negru, care amintesc uneori de efectele gravurii, ca în remarcabila compoziţie* Oţel, *unde jocul de artificii al scînteilor se desfăşoară pe un fundal de un negru intens. Iosif Lică, dimpotrivă, preferă fundalurile albe, luminoase, evitînd zonele opace sau contrastele dintre umbră şi lumină, ceea ce dă un aspect optimist imaginilor sale. In* Primul Zîmbet, *duioşia sentimentului matern se împreună cu bucuria vieţii libere a ţăranilor de astăzi, într-o imagine senină, clară şi expresivă. O altă lucrare a aceluiaş artist, intitulată* Constructorii *e însufleţită de optimismul oamenilor noi, care înfruntă dificultăţile naturii. Iosif Giurcă se îndreaptă mai mult către crearea unui climat psihologic, în evocatoarea compoziţie* ...Şi balaurul a fost răpus, *o simplă şi fermecătoare scenă de gen, în care bunicuţa povesteşte un basm nepoţelului ei, sau în* Zi de primăvară, *ingenioasă şi expresivă imagine a vieţii fericite a copiilor de muncitori din patria noastră. Aceeaşi ingeniozitate în construirea imagini defineşte şi lucrarea sa* Un etaj mai sus e cerul.

Efectele obţinute prin geometria îmbinărilor de forme circulare caracterizează fotografiile Cazangerie, *de la uzinele Mao Ţze-dun, şi* Filatoarea *de Alexandru Florescu, pe cînd Boris Ciobanu redă un sugestiv instantaneu sportiv în lucrarea* Şi acum şut. *Tot în fotografia sportivă s-a specializat şi F. Brandrup, cu* Săritura grea, Polo pe apă *sau* In plină viteză.

O influenţă a neorealismului din cinematografia italiană apare în lucrările Griji mărunte *de Sandu Mendrea sau* Cu Mingea *de Al. Florescu, realizate cu o mare fineţe.*

Toate acestea dovedesc că fotografia şi-a depăşit stadiul de virtuozitate tehnică şi a ajuns, la cei tineri, la o interpretare semnificativă a realităţii actuale. Poezia scenelor de muncă, măreţia construcţiilor socialismului, viaţa luminoasă a oamenilor muncii de Republica Populară Romînă sînt temele principale, redate cu ingeniozitate şi vibraţie lirică în cele mai bune fotografii din această expoziţie.

Ca document uman şi ca document social, fotografia artistică ilustrează prin evidenţa vizualului, cuceririle socialismului în patria noastră. Aceasta justifică rolul din ce în mai important pe care ea îl ocupă în creaţia plastică actuală.

Un fenomen deosebit de caracteristic este dezvoltarea în proporţii din ce în ce mai mari a activităţii cercurilor de artişti amatori, care grupează vreo 4.500 membri, proveniţi din rîndurile oamenilor muncii.

Cu prilejul unei conferinţe la Casa Creaţiei Populare, am fost impresionat de interesul, căldura sufletească şi dragostea pentru artă a acestor muncitori care în orele libere se îndeletnicesc cu pictura, grafica sau sculptura. Setea lor de cunoaştere, perseverenţa, entuziasmul şi voinţa lor de creaţie oglindesc dimensiunile morale ale revoluţiei culturale săvîrşite în ţara noastră în regimul de democraţie populară.

De aceea socot că expoziţiile artiştilor amatori merită o atenţie deosebită din partea criticii de artă şi a presei noastre. Fiecare cuvînt scris despre munca şi activitatea lor trezeşte un ecou puternic în atîtea inimi, înseamnă un sprijin şi un îndemn într-o activitate atît de frumoasă.

La Casa Centrală a Sindicatelor din Bucureşti s-a deschis o expoziţie a artiştilor amatori, care reuneşte peste o sută de lucrări. Din păcate, condiţiile în care ele sînt prezentate apar neprielnice. In patru şiruri suprapuse, tablourile ajung pînă aproape de tavan. Ingrămădite unele lîngă altele, fără nici un spaţiu între ele, aceste lucrări nu sînt valorificate cum se cuvine. Şi totuşi, din mulţimea lor, se desprind cîteva opere valoroase, în care se vădeşte un incontestabil talent. Ar fi de ajuns să amintim aci de tablourile şi de acuarelele semnate de Pătru Monea, de Liana Petruţiu, de Georgeta Soare şi de Liana Saxone, care sînt semnificative în această privinţă, prin prospeţimea şi vioiciunea notaţiei, prin seriozitatea problemelor pe care şi le-au pus artiştii amatori.

Trebuiesc semnalate însă aci trei pericole: acela al grabei, cel al facilităţii precum şi cel al imitaţiei procedeelor altor artişti. Unele lucrări lasă impresia că au fost tratate în pripă, că s-au oprit la stadiul simplelor notaţii, că n-au ajuns în faza exprimării sentimentului artistului în faţa vieţii. Efortul trebuie dus pînă la capăt pentru a crea o adevărată operă de artă. Graba este cel mai mare duşman al artistului, pentru că îl amăgeşte şi îl face să lunece pe panta facilităţii. Amatorul nu trebuie să se lase cucerit de efectele ieftine, de combinaţiile plăcute de culori, care nu sînt puse însă în slujba exprimării unor idei sau a unor sentimente. Arta de agrement nu corespunde cerinţelor vremii noastre şi a fost definitiv condamnată de istorie. Şi, în sfîrşit, artistul amator trebuie să evite pericolul imitaţiei, să nu preia pur şi simplu procedee folosite de alţi artişti, să nu semene pre mult în lucrările sale cu un maestru sau altul. Numai în măsura în care va ajunge la exprimarea adecvată a personalităţii sale va izbuti să creeze o operă de artă.

E sarcina instructorilor care activează în cadrul diferitelor cercuri de amatori să urmărească atent în munca fiecărui membru înlăturarea acestor pericole şi să nu îngăduie decît expunerea acelor lucrări în care amatorul a dat întreaga măsură a posibilităţilor sale artistice din acel moment.

Nivelul expoziţiilor de artişti amatori creşte în fiecare an şi aceasta reprezintă rodul muncii devotate, depuse de conducătorii caselor de creaţie pentru propăşirea acestei mişcări, care contribuie la îmbogăţirea vieţii noastre artistice.

Ionel JIANU

Revelaţii artistice

— Insemnări de la un concurs —

Faza raională a concursurilor formaţiunilor artistice de amatori (cor, solişti vocali, orchestre, dans şi brigăzi de agitaţie) s-a desfăşurat în faţa juriului, dar cu participarea publicului.

Militez de peste trei decenii în domeniul activităţii artistice corale. Din timpul colaborării cu maestrul înaintaş al muzicii romîneşti **Ion Vidu** am rămas nedespărţit de această formă puternică a manifestărilor artistice-populare de masă şi-mi este bine cunoscută istoria ei în ţara noastră. De aceea sînt în măsură să fac, bazat pe o documentare reală şi completă, o comparaţie între ceea ce a fost şi ceea ce se petrece azi în viaţa corală din ţara noastră şi să apreciez drumul parcurs de formaţiunile de dansuri populare. Timpurile cînd în tot cuprinsul Olteniei, Munteniei şi Moldovei un cor constituia o apariţie singulară, o victorie a vreunuia din marii muzicieni **Muzicescu, Kiriac, Cucu,** şi apoi **Chirescu,** au fost înlocuite, revoluţionar, cu epoca noastră, în care sub steagul partidului şi sub îndrumarea lui directă se desfăşoară, amplă, revoluţia culturală, antrenînd uriaşa contribuţie activă a forţelor creatoare descătuşate din sînul maselor populare. In aceste condiţii, în decurs de numai 15 ani, într-un singur raion din Bucureşti, aproape total lipsit altădată de formaţii corale sau echipe de dansuri populare, s-au perindat acum în faţa juriului examinator **13 coruri, 26 echipe de dansatori, 11 formaţii orchestrale cu zeci de solişti de muzică populară şi 28 brigăzi de agitaţie artistică,** însumînd aproape două mii de persoane, în colective care reunesc, înfrăţiţi laolaltă, muncitori, tehnicieni, ingineri, medici, activişti de partid şi sindicali, tineri şi bătrîni. „Sub steagul Partidului!"...., cîntat de toţi aceştia, n-a fost numai un vers dintr-o piesă de concurs, ci o chemare şi o declaraţie programatică, o idee conducătoare, care raliază şi antrenează lumea muncitoare a republicii, nu numai la construcţia bazei tehnico-materiale a socialismului, dar şi la desăvîrşirea revoluţiei culturale şi artistice.

In momentul de faţă, un cor ca acela al Intreprinderii Regionale de Transporturi Auto **(I.R.T.A.),** echipe de dansuri populare ca cele de la fabricile **Kirov, Bere-Rahova,** brigăzile de agitaţie artistică de la **Intreprinderea Poligrafică 4, Spitalul 9** şi **Bere Rahova,** se află la un nivel de execuţie şi interpretare artistică de cea mai bună calitate, care le va permite, în scurt timp, să se situeze la nivelul formaţiunilor corespunzătoare profesioniste.

In ceea ce priveşte întrecerea corurilor, rezultatele cele mai bune au fost obţinute de formaţiunile care se bucură de interesul activ al întregului colectiv al întreprinderilor. Asemenea condiţii au făcut posibilă ridicarea corului I.R.T.A., la un efectiv de peste 80 de persoane, din care fac parte muncitori, funcţionari şi tehnicieni, în frunte cu directorul întreprinderii şi cu inginerul şef, cor instruit de un dirijor calificat, stăpîn pe programul prezentat. In programul acestui cor, clasat primul la faza raională, am admirat interpretarea viguroasă a cîntecelor de masă din autorii noştri progresişti şi am rămas încîntaţi de interpretarea subtilă a piesei „Dorul", dificila lucrare corală a compozitorului Baciu.

Intrecerea corurilor a ocazionat o luptă strînsă, în special între corul puternic şi el, al **Uzinelor Tudor Vladimirescu,** şi formaţiile fabricilor **Flamura Roşie** şi **Viscofil.** Sectorul gospodăriilor colective a fost bine reprezentat prin Corul Căminului Cultural din **Popeşti Leordeni.**

O noutate apreciată au constituit-o dansurile cu temă în care au excelat unele echipe, în frunte cu echipa de la Fabrica de încălţăminte **Kirov.** Neîntrecuţi atît în originalitatea, varietatea cît şi ritmul îndrăcit în care au executat jocurile populare din Banat, Năsăud şi Făgăraş, îmbrăcaţi în minunate costume autentice, au fost dansatorii echipei de la Fabrica Bere-Rahova. Părăsind linia greşită a unei tendinţe de „şablonizare" a dansurilor populare, formaţiunile de la Kirov şi Bere-Rahova au strălucit tocmai prin valorile artistice autentice pe care le cultivă, fără să se lase amăgiţi spre ieftine „efecte" acrobatice.

De altfel, un anumit simţ sănătos al măsurii şi exigenţei a caracterizat şi manifestările brigăzilor de agitaţie artistică, formă nouă în manifestările artistice de masă şi care cunoaşte o dezvoltare pozitivă. In afară de activitatea mai cunoscută a brigăzii dela I.P. 4, cu materialele vii ale tovarăşului muncitor tipograf **C. Păun,** s-a afirmat cunoscuta brigadă de la **Spitalul 9,** cu doctorii **Cornel Constantinescu** şi **N. Călinescu.** Textele Brigăzilor de agitaţie artistică s-au situat pe linia criticii constructive, fără a reedita niciuna din formulele perimate, ieftine şi de prost gust ale genului „revuistic" de altădată, — ci practicînd pe un material nou, un ton nou, proaspăt şi cald. Un asemenea text a fost şi cel oferit de echipa brigăzii **Bere-Rahova.**

Notaţiile de aci sînt rezultatul bucuriei resimţite la vederea aspectelor noi, inedite ale manifestărilor artistice populare, în plină înflorire, din ţara noastră. De aceea, aceste notaţii nu-şi propun să aducă şi recomandări organizatorice. Totuşi, socotesc neapărat necesar să subliniez importanţa ce trebuie acordată dirijorilor de coruri şi instructorilor de dansuri, care, în numeroase cazuri, se află sub nivelul capacităţilor şi exigenţelor formaţiilor de care se ocupă. Ridicarea nivelului profesional şi politic al dirijorilor şi instructorilor aflaţi în activitate, selecţionarea atentă şi competentă a cadrelor viitoare, vor face posibil, în viitorul apropiat, paralel cu dezvoltarea şi mai largă a acestor manifestări, un salt calitativ în acest domeniu atît de important al culturii socialiste.

In aceste condiţii, sub îndrumarea partidului, mişcarea artistică de masă va înscrie noi succese.

Filaret BARBU

Discuție despre avangardă

Congresul I. I. T. de la Helsinki

Institutul Internațional de Teatru de pe lîngă organizația U.N.E.S.C.O a cărui constituire a avut loc în 1948 la Praga, și-a ținut recent la Helsinki al VIII-lea Congres. Scopul acestei organizații internaționale este înscris în Art. I din Chartă și constituie însăși baza activității I.I.T.-ului. In ceea ce privește realizările sale, Institutul Internațional de Teatru a izbutit să devină după zece ani de strădanii meritorii, un organism în plină dezvoltare. Astăzi, Institutul Internațional de Teatru se află — după chiar afirmația secretarului general, Jean Darcante — la un punct de răscruce a existenței sale, cînd i se cere să fie nu numai un organism viu dar să devină și esențial. Această nouă calitate a Institutului Internațional de Teatru a început să se contureze în cursul dezbaterilor care au avut loc cu prilejul Congresului de la Helsinki și cred că aportul unor țări afiliate recent la I.I.T. — Uniunea Sovietică, Republica Populară Romînă și Republica Democrată Germană — va contribui la atingerea scopurilor nobile înscrise în Charta I.I.T.-ului și care țind la progresul teatrului în lume, la strîngerea legăturilor între toți slujitorii teatrului de pretutindeni și la însuflețirea mișcării teatrale universale în scopuri umaniste, pașnice și progresiste.

Dezbătînd pentru prima oară o problemă importantă a creației dramatice contemporane — teatrul de avangardă — Institutul Internațional de Teatru a subliniat prin alegerea acestei teme, spiritul său creator. Desemnînd ca exponent principal al „avangărzii" pe Eugène Ionesco, Comitetul Executiv al Institutului Internațional de Teatru a oferit congresiștilor, prin această alegere, posibilitatea de a dezbate pe larg, două chestiuni fundamentale: — Ce este avangarda? și — Rolul avangărzii.

Profesia de credință a lui Eugène Ionesco—o lungă pledoarie a singurătății și a indiferenței — reflectînd în totalitatea ei descompunerea spirituală a ideologiei burgheze, nu a găsit decît puține aprecieri favorabile în rîndurile delegaților și în mod firesc s-a născut prima întrebare: „Ce este avangarda?" La această întrebare au răspuns numeroase delegații, arătînd fundamentul eronat al teoriilor lui Ionesco, relevînd faptul că ele reprezintă ultimele ecouri ale unei filozofii perimate, reflexul dezagregării societății burgheze și o armă periculoasă folosită spre menținerea stărilor de nevroză politică.

Delegația sovietică și delegațiile țărilor de democrație populară au făcut o analiză profundă a profesiei de credință înfățișată Congresului de către referent, scoțînd în evidență cîteva din trăsăturile ei fundamentale: caracterul anti-uman și retrograd al unei asemenea poziții. In numele delegației romînești, tov. Aurel Baranga a supus referatul la o analiză științifică și argumentată, destrămînd țesătura argumentelor lui Eugène Ionesco, din care nu au rămas în cele din urmă decît încercarea neizbutită de a da drept avangardă ceea ce de fapt nu este decît o ariergardă la remorca unei ideologii reacționare.

Opunînd acestei așa-zise avangărzi, adevărata avangardă, delegația noastră a amintit de Maiakovski, care știind să descopere în ziua de „azi" lumina zilei de „mîine" a dovedit un simț ascuțit al noului și a cărui artă intervine cu mijloace de expresie noi, eficient și activ în viață. S-a amintit de asemeni de Bertolt Brecht și Federigo Garcia Lorca al căror teatru poate fi socotit pe drept o avangardă atît prin conținut cît și prin formele de expresie artistică. Adevărata avangardă a zilelor noastre o scriu artiștii realiști de pretutindeni, care animați de idealuri umaniste opun disperării sau solitudinii unui Samuel Beckett, încrederea în om, în viață, în vastele perspective ale creației și construcției.

Mergînd mai departe pe drumul deschis de întrebarea: „Ce este avangarda?" am încercat, în numele delegației romînești, să răspund acestei întrebări, legînd noțiunea de avangardă de teatrul de mîine, de teatrul maselor, în sfîrșit de teatrul întregului popor.

Aruncînd o privire asupra trecutului îndepărtat al teatrului, asupra serbărilor dionisiilor din care s-a născut teatrul în sunetul vesel al cîntecelor dionisiace, am arătat cum închipuirea noastră bogată, de artiști și creatori, îmbrățișînd zecile de secole care ne despart de primele forme difuze și embrionare ale teatrului, poate desluși mulțimea uriașă integrată în jocuri, cîntece și dansuri, fiecare fiind totodată actor, cîntăreț, dansator și poet, fiecare avînd simțul înnăscut al jocului, trebuind să rîdă sau să plîngă, stîrnind rîsul sau plînsul. Inchipuirea noastră nu poate însă zăbovi numai asupra trecutului și cu ajutorul visului, întîmpină viitorul: teatrul de mîine.

Oare nu întrezărim încă de azi mulțimile uriașe îmbinînd într-un tot armonios jocurile spirituale cu munca plină de bucurie? Fiecare om al muncii fiind un artist, fiecare școală avînd o scenă, fiecare universitate, fabrică, uzină avînd propriul său teatru? Și dacă acest viitor mai este încă îndepărtat, noi, cei care credem în el, știm să descoperim semnele precursoare care vestesc acest viitor. Mugurii teatrului de mîine abea se deschid, dar oare întreaga omenire de mîine nu-și afirmă dreptul la viață prin fiecare prunc ce s-a născut azi? Datorită acestei credințe pe care o avem și căreia am vrea să i se alăture toți oamenii cinstiți și mai ales adevărații artiști, respingem cuvintele lui Eugène Ionesco prin care acesta afirmă că „teatrul e pe moarte", respingem ideile lui Samuel Beckett care, privind lumea prin prizma propriei sale nebunii, ar vrea să ne facă să credem în demența fără speranță a întregii omeniri.

Noi avem toate temeiurile să nu înălțăm steagul negru al disperării ci dimpotrivă să ne bucurăm de zorile vestitoare ale fericirii depline. Dînd drept pildă revoluția culturală din țara noastră, am arătat avîntul nestăvilit al mișcării noastre artistice, cum pe tot cuprinsul țării se nasc spontan mii de formații artistice de amatori, călăuzite de dragostea lor fierbinte pentru teatru și însuflețite de descoperirea minunată pe care au făcut-o a frumuseții expresiei artistice. Aceste formații își ridică teatre după concepțiile cele mai diverse, fie în locuri stabile, fie improvizînd scene volante, își alcătuiesc singure repertoriile după gustul și imaginația înaripată a mii de animatori care-și scriu piesele, le pun în scenă și le joacă. Astfel se nasc texte dramatice ce pun pe gînduri scriitorul profesionist, folclorul se îmbină cu creația cultă, poezia depășește tiparele clasice și muzica se liberează de canoane. Găsind un climat prielnic de înflorire, rezervele nemărginite ale imaginației creatoare de care dispune omul sînt eliberate de orice stavilă și irup în viață, dînd artei un nou impuls, o nouă semnificație, o nouă grandoare. Avînd de nenumărate ori prilejul să asist la manifestările acestei arte spontane, fecunde și viguroase, am dat exemple grăitoare ca acelea, de pildă, ale concursurilor succesive și din ce în ce mai selectate în care se întrec cele mai bune formații artistice și din care putem descifra ceva din grandoarea întrecerilor ce se desfășurau în cetățile grecești, grandoare care și-a pus pecetea pe lumea antică și care va constitui desigur una din trăsăturile dominante ale teatrului de mîine, atît de bogat în posibilități creatoare. Omul simplu, dar nu omul singur, își descoperă azi universul prin bucuria unei arte colective și plurale, tonice și fertile. Aceasta este adevărata artă, singurul teatru care-și poate justifica existența și a cărui avangardă se înalță ca un steag în întîmpinarea zilei de mîine. Arătînd cum se dezvoltă acest teatru, astăzi, în țara noastră, am adăugat că el își duce viața alături de teatrul cult fiind influențat de tot ce este mai bun în teatrul profesional și influențînd la rîndul său teatrul cult, schimbul de valori făcîndu-se pe principiul vaselor comunicante. Fuziunea acestor două teatre într-un tot armonios se poate înfăptui în viitor, iar rolul avangărzii este de a proiecta o lumină puternică și vie asupra acestui viitor și de a-i descoperi noile forme care să-l cuprindă.

Increderea manifestată de delegația noastră în viitorul luminos al artei, precum și exemplele concrete care înfățișează victoriile dobîndite în domeniul artei de către țările care construiesc socialismul și cu osebire ampla expunere făcută de către delegația sovietică, au trezit în sînul Congresului un deosebit interes. Glasuri tot mai numeroase s-au făcut auzite cerînd ca arta să fie descătușată de constrîngerile morale și materiale, cerînd ca teatrele să se poată extinde dincolo de limitele meschine ale obișnuitelor mansarde sau pivnițe—pline de pitoresc, e drept — în care nu-și găsesc locul mai mult de 80—100 de spectatori. S-a amintit de rolul educativ al artei — problemă care va constitui obiectul unui studiu temeinic în cadrul I.I.T.-ului — afirmîndu-se, împotriva teoriilor lui Eugène Ionesco, că teatrul, adresîndu-se mulțimilor, este dator să educe publicul spectator în spiritul unei morale sănătoase și în formarea gustului său estetic.

In problema avangărzii Congresul nu a dat nici o rezoluție.

Aceasta însă nu ne împiedică să relevăm pozițiile antagonice de pe care s-au purtat discuțiile asupra avangărzii și să tragem concluziile noastre:

De o parte o „avangardă", expresie a disprețului de viață, care proclamă; „omul este sortit să moară, nu să trăiască", „a trăi sau a muri este același lucru".

De altă parte avangarda care descoperă toate bucuriile vieții și le vestește lumii cu un ceas mai devreme:

„Ce-i poezia
toată?
Spre neștiut, prin vreme,
o arip-avîntată..." (Maiakovski)

Aceasta e singura, adevărata avangardă.

Dina COCEA

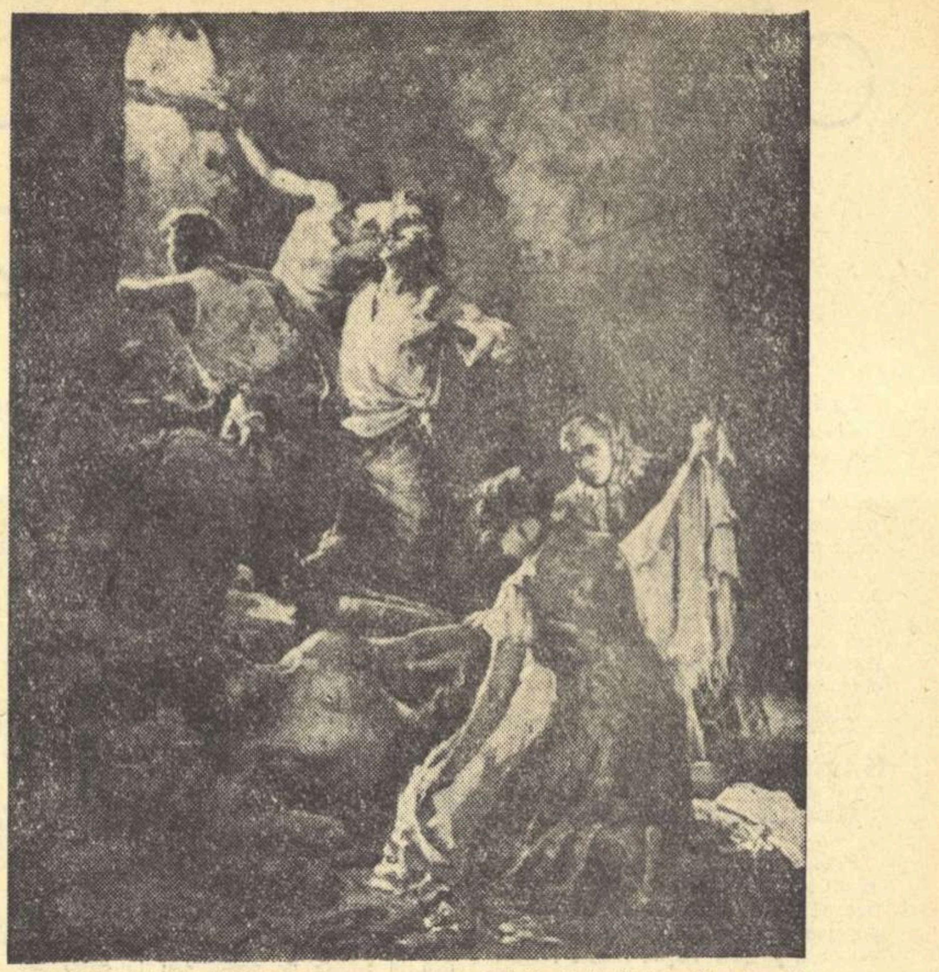

AHREMCIK IVAN OSIPOVICI „Apărătorii fortăreței din Brest"
(Expoziția R.S.S. Bieloruse)

Un fapt PE SĂPTĂMÎNĂ

Perspectivele GENEVEI

Nu există om pe suprafața pămîntului, interesat cît de cît de destinele păcii, care să nu-și pună întrebarea: și acum, ce se va întîmpla la Geneva, începînd de la 13 iulie?

Lucrările conferinței au fost întrerupte (deși unii le-ar fi vrut oprite) nu din voința și dorința delegației sovietice. Ele vor reîncepe, în pofida zîmbetelor acre de la Bonn sau a scepticismului arborat pe cale oficială și semi-oficială de aceleași cercuri ale „războiului rece". E un fapt. Un prim fapt, al cărui merit aparține opiniei publice internaționale și exponenților ei cei mai consecvenți. Spiritul tratativelor a cîștigat prea mult teren, pentru ca să poată fi oprit în loc.

In al doilea rînd, ideea conferinței la înalt nivel a prins rădăcini puternice în conștiința popoarelor, care sînt încredințate că șefii statelor, investiți cu împuterniciri corespunzătoare și satisfăcînd imensa voință de pace a locuitorilor planetei noastre, pot și trebuie să ia hotărîri care să ducă la risipirea norilor care plutesc pe orizontul situației internaționale. Logica elementară indică, și într-un caz și într-altul, că întîlnirea la înalt nivel trebuie să aibă loc, fie că miniștrii de Externe ajung la o înțelegere, fie că nu. Dacă ajung la o înțelegere, cu atît mai bine, dacă nu, întîlnirea șefilor de state devine cu atît mai necesară. De aceea apare absurdă poziția acelor cercuri occidentale care-și închipuie că pentru conferința la înalt nivel, Uniunea Sovietică trebuie să plătească un „anumit preț", poziție care e în același timp auto-demascatoare, deoarece arată cine se împotrivește spiritului tratativelor și încetării războiului rece, și care e lipsită și de realism deoarece ignoră voit că statele occidentale sînt cel puțin tot atît de interesate ca și Uniunea Sovietică în reglementarea actualelor divergențe internaționale.

E foarte greu să aperi în fața opiniei publice internaționale o asemenea poziție impopulară, care contravine celui mai elementar bun simț. După intervențiile lui MacMillan și Selwyn Lloyd în Camera Comunelor, primul ministru al Australiei, Menzies, și-a exprimat înainte cu cîteva zile convingerea că o conferință la nivelul cel mai înalt va aduce „mult bine" și că Occidentul „nu are de ce să se teamă de pe urma continuării întrevederilor cu reprezentanții lumii răsăritene". Deci, după ce a cucerit în suprafață și în adîncime globul, ideea întîlnirii la cel mai înalt nivel își face drum în Occident și în sus, în atitudinea exprimată de șefii unor guverne.

In al treilea rînd, discuțiile care s-au desfășurat în prima etapă a Conferinței de la Geneva au spulberat calomniile debitate de anumite oficine ale „războiului rece" despre „inutilitatea oricăror negocieri cu sovieticii". După cum s-a văzut, delegația sovietică n-a transformat într-o problemă de principiu termenul pînă la care Berlinul occidental va continua să rămînă ocupat de trupe străine și s-a arătat dispusă să găsească în această privință o soluție de comun acord cu puterile occidentale. Dar, așa cum a declarat A. A. Gromîko în recenta sa expunere asupra mersului tratativelor la Geneva, se pune întrebarea: „Cît timp vor ele (puterile occidentale) să mai prelungească această ocupație: 50 sau 100 ani?" Problema principală este de a se pune capăt regimului de ocupație care mai dăinuie în această parte a orașului după 14 ani de la încetarea războiului. Cu cît mai repede, cu atît mai bine pentru Germania, pentru Europa, pentru popoarele Angliei, Franței și S.U.A.

Arătîndu-se înțelegătoare în ceea ce privește fixarea termenului pentru încetarea regimului de ocupație în Berlinul occidental, delegația sovietică a demonstrat bunăvoință, a făcut pași înainte în întîmpinarea poziției occidentale.

Ce-au făcut puterile occidentale? Ele se cramponează în apărarea unei poziții imposibil de apărat, care susține menținerea la infinit a ocupației străine a Berlinului occidental.

Ministrul de Externe al Uniunii Sovietice a arătat în recenta sa declarație că, deși prima etapă a conferinței n-a adus rezultatele așteptate de popoare, schimbul de păreri a fost totuși de un anumit folos prin clarificarea pozițiilor și a divergențelor existente, prin încercările întreprinse de a se apropia pozițiile părților în diferite probleme. După relatările agenției France Presse, cercurile britanice informate consideră declarația publicată la 28 iunie de Gromîko drept „încurajatoare". Cercurile menționate sînt de părere că „această declarație deschide perspectiva unui acord interimar cu privire la Berlin".

E o recunoaștere a eforturilor Uniunii Sovietice de a se obține rezultate reciproc acceptabile. Pentru înțelegere și destindere pe plan internațional e nevoie însă de poziții constructive din partea tuturor partenerilor. E rîndul delegațiilor occidentale să se reintoarcă la Geneva și să abordeze problemele litigioase într-un spirit mai lucid și mai realist, de bunăvoință și înțelegere reciprocă, contrariu spiritului „războiului rece".

Opinia publică internațională așteaptă.

Ion MIHAILEANU

Erată: *In articolul din numărul trecut s-au strecurat 2 erori de tipar. Se va citi corect* Jack Kerouack *în loc de Jack Keronac și* heroină *în loc de heronia.*

Glasul poeților:

PACE ÎN BALCANI

IANIS RITSOS
(Grecia)

Pace

Visul copilului e pacea.
Visul mamei e pacea.
Cuvintele iubirii sub arbori
sînt pacea.

Tatăl care se-ntoarce seara cu zîmbetul larg în priviri,
purtînd în mînă un coș plin de fructe,
purtînd pe frunte stropi de sudoare
ca un ulcior cu apă limpede la fereastră,
aceasta e pacea.

Cînd cicatricile se închid pe obrazul universului,
cînd în gropile săpate de obuze se plantează arbori,
cînd în inimile arse de incendiu
răsar primii muguri ai speranței,
cînd morții se pot întinde pe o parte și să doarmă fără să mai plîngă,
încredințați că sîngele lor nu a curs în zadar,
aceasta e pacea.

Pacea e aburul supei calde în orele serii
cînd o frînare bruscă în stradă nu stîrnește teamă,
cînd o bătaie în ușă înseamnă prieteni.
Pacea e cînd deschizi fereastra în orișice clipă
și aceasta înseamnă cerul,
cerul cu clopotele îndepărtate ale culorilor lui
cîntînd o sărbătoare în privirile noastre,
aceasta e pacea.

Pacea e o cană cu lapte cald și o carte în fața copilului care se trezește,
e clipa în care spicele se apleacă unul spre altul spunîndu-și: lumina, lumina!
cînd din cupa orizontului prea plină se varsă lumina.
Aceasta e pacea.

Cînd închisorile se transformă în biblioteci,
cînd în noapte un cîntec trece din poartă în poartă,
cînd luna primăverii iese din nori
ca un muncitor care iese proaspăt ras de la bărbier sîmbătă seara.

Aceasta e pacea.

Cînd fiecare zi ce trece nu e o zi pierdută,
ci o rădăcină care face să crească frunzișul bucuriei în noapte,
cînd fiecare zi care trece e o zi cîștigată,
o zi urmată de somnul celui drept
și pe urmă cînd simți că soarele se grăbește să-și înnoade șireturile
ca să gonească tristețea din toate cutele timpului,
aceasta e pacea.
Pacea e în clăile de raze din cîmpiile verii,
e abecedarul bunătății pe genunchii zorilor,
e clipa cînd spui: frate — cînd spunem: mîine vom construi,

clipa cînd construim și cîntăm,
aceasta e pacea.

Cînd moartea ține prea puțin loc în inimi,
cînd furnalele înalță spre fericire un deget plin de certitudini,
cînd imensa garoafă a crepusculului
își împarte poetului și proletarului deopotrivă parfumul,
aceasta e pacea.

Pacea e în mîinile ce se strîng ale oamenilor,
e pîinea caldă pe masa omenirii,
pacea nu e decît surîsul unei mame.

Și plugurile care taie brazde adînci în pămînt
scriu un singur cuvînt: Pace.
Numai acest cuvînt: Pace.
Și trenul care gonește către viitor
alunecînd pe albele șine ale versurilor mele,
trenul acesta încărcat cu grîu și cu trandafiri
e pacea.

Frați, în pace
universul respiră din plin,
universul întreg cu toate visurile noastre.
Dați-vă mîna, frații mei,
aceasta e pacea.

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

Un aspect din golful Suda — insula Creta

CARNET SOVIETIC

In cuvîntarea sa la cel de-al III-lea Congres al Scriitorilor din U.R.S.S., N. S. Hrușciov cita versurile vibrante și înflăcărate ale unuia din cei mai apropiați prieteni ai săi din tinerețe, muncitorul-poet Pantelei Mahinin. Ele fuseseră tipărite cu mulți ani în urmă în revista „Stepele Cubanului". Cercetînd recenta presă sovietică, am putut afla că această revistă, apărută între anii 1915—1917 la Ekaterinodar (azi Krasnodar), a fost, în acea vreme, o răspîndită publicație a proletariatului, unul din nucleele de formare ale literaturii revoluționare muncitorești.

Revista era condusă de fierarul bolșevic M. K. Sedin. Redactorii și colaboratorii trebuiau să lucreze în condiții extrem de grele, fiind permanent hărțuiți de cenzură și poliția țaristă. In ciuda tuturor opresiunilor, conducerea revoluționară a revistei a reușit să facă din „Stepele Cubanului" una din cele mai populare publicații în rîndurile muncitorilor

La ea colaborau tineri scriitori, muncitori și ei, devotați revoluției. Versurile, povestirile și schițele publicate de ei, ni-i arată ca niște minunați luptători

★

Konstantin Fedin intenționează să scrie un roman despre Iasnaia Poliana (localitatea în care a trăit Lev Tolstoi), așa cum arăta ea în timpul Marelui Război de Apărare a Patriei. Autorul publică în „Literaturnaia Gazeta" o serie de note, schițări fugare, mici fragmente, care, după cum însuși Fedin ne spune, „nu vor intra în întregime în roman, dar fără ele romanul nu ar putea fi scris". Chiar acest material aproape brut, conține mici bijuterii de artă, splendide prin savoarea lor. Transcriem (pe cît ne permite spațiul) cîteva rînduri din aceste însemnări:

„La cîțiva pași de mormîntul lui Tolstoi, e îngropat calul său, Delir. Locul, bătătorit la suprafață, nu poate fi observat dacă nu ți-l arată cineva. Așa și trebuie.

Calul a supraviețuit o vreme stăpînului. La bătrînețe ajunsese o gloabă; era susținut în grajd, cu chingi, ca să nu cadă. Dar cît de frumos arătase cînd îl purta în șea pe acel călăreț, unic în lume!...

Ședeam în preajma mormintelor, cînd iată că se apropie un cîrd mărunțel de copii ținîndu-se de mînă... Erau de la grădinița de copii din Șcekin. Educatoarea începu să le spună cîteva cuvinte despre cel care era înmormîntat aici. Gîndesc: uscată coajă de pîine pentru dințișorii lor de lapte! Copiii priveau în lături și mai ales la vîrfurile copacilor..." Paznicul se apropie de copii și le spuse ceva cu un aer misterios. Toți se întoarseră și se luară după el „...Și atunci cînd reîncepu paznicul să vorbească, fără să miște vreunul, copiii priveau atenți pămîntul bătătorit: el le arăta locul unde fusese îngropat Delir.

Țîncii plecară extraordinar de mulțumiți, iar paznicul așezîndu-se lîngă mine, îmi spuse nu mai puțin mulțumit:

— Cunosc eu ce le trebuie; lor despre cal să le vorbești... Ii știu eu".

★

Recentul volum de „Poezii" al Anei Ahmatova, apărut în Editura de stat pentru literatură artistică (Goslitizdat), cuprinde roadele unei activități poetice de o jumătate de veac (cele mai vechi poezii incluse datează din 1909). Datorită acestui fapt, culegerea oferă cititorului o privire generală asupra evoluției sinuoase a Anei Ahmatova. Cartea dezvăluie transformarea, îmbogățirea cu timpul, a semnificațiilor artistice și sociale ale operei poetei. Unul din recenzenții volumului, Lev Ozerov, referindu-se la evoluția poetei, arată că lirica ei este o „lirică a înfrîngerii solitudinii, este confesiunea unei fiice a secolului, care a înțeles că singurătatea și izolarea îl duc pe artist la o dureroasă dramă".

★

„Literaturnaia Gazeta" a publicat două scrisori inedite, una aparținînd lui Victor Hugo, cealaltă lui Emile Zola.

Cea datată „Jersey, 21 august 1852" și semnată de Victor Hugo a fost scrisă de marele romantic în perioada emigrației sale, după lovitura de stat a lui Napoleon al III-lea din 2 decembrie 1851. Scriitorul fusese nevoit să emigreze, datorită participării sale active la mișcarea antimonarhică, în Belgia; apoi, datorită presiunilor împăratului asupra guvernului belgian, trebui să se mute la Jersey. Scrisoarea este adresată unei persoane necunoscute, probabil tot unui emigrant politic. Cuvintele „eu lupt pentru eliberarea popoarelor" ne fac să ne gîndim la pasionatele discursuri rostite de marele scriitor la Congresul Păcii din Paris, 1849, în care milita pentru „prietenia între popoare, împotriva războialelor de cotropire" — arată cercetătorul sovietic Iuri Danilin, care publică și comentează aceste documente literare.

Scrisoarea lui Emile Zola (Paris, 22 iulie 1899) era adresată prietenului său André Antoine, actor, regizor și director la „Théâtre libre", artist animat de puternice tendințe realiste, pe care scriitorul îl împărtășea întru totul.

Cezar BALTAG

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor-șef); EUGEN JEBELEANU,** membru al Academiei R.P.R.; **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI nr. 28 (278) — joi 9 iulie 1959 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | 8 pagini 50 bani

Condiția socială a scriitorului

Cînd deschizi voluminosul Jurnal al fraților Goncourt, prețios tezaur de informații asupra societății pariziene între 1850 și 1890, nu se poate să nu dai, ori de unde ai începe lectura, după o pagină sau două, cîteodată chiar după cîteva rînduri, de povestea unui fapt sau de vreo observație care scoate la iveală situația scriitorului în acea societate și în acea epocă.

O situație nesigură și copleșită de greutăți de tot felul, materiale și morale; o luptă continuă cu editorii, cu publicul rău informat și rău îndrumat de cele mai multe ori, dar care, atunci cînd era lăsat să judece singur, nu greșea și mergea din instinct spre valorile reale; în sfîrșit, luptă cu coteriile literare reprezentate de gazete și reviste, în dosul cărora se ascundea foarte adesea fie interesul financiar, fie ambiția vreunui politician oarecare. Existau desigur și pe atunci critici care gîndeau cinstit și liber, dar aceștia aveau de întîmpinat exact aceleași greutăți și de înfruntat aceleași dușmănii pe care le întîmpinau și le înfruntau scriitorii.

Tabloul acesta al ambianței literare franceze din a doua jumătate a secolului trecut, pe care îl întîlnești în paginile Jurnalului fraților Goncourt, este, cu variații doar de amănunt, acela al împrejurărilor în care este silit să trăiască orice scriitor într-o societate burgheză.

Așa a fost și la noi pînă la Eliberare. Sub o libertate aparentă, scriitorul era supus la tot felul de presiuni și de constrîngeri. Fiindu-i imposibil să-și cîștige existența din scris (niciun scriitor la noi nu trăia pe atunci numai din scrisul literar, nici chiar cei foarte puțini care aveau mare succes de librărie), scriitorul era nevoit să aibă o meserie, să fie funcționar de cele mai multe ori într-un domeniu care nu avea nimic de a face cu literatura, să facă gazetărie la cutare sau cutare ziar al cutăruia sau cutăruia partid sau partizan politic, sau să fie avocat, medic, inginer, adică să fie, ca să poată trăi, mai întîi altceva și abia după aceea scriitor. Scrisul era deci aproape întotdeauna ocupație de „ceasuri libere", o ocupație săvîrșită în timpul vacanțelor meseriei principale.

Pe drumul lui 23 AUGUST

Și cum s-ar fi putut să nu fie așa? Scriitorul era la cheremul editorilor. Aceștia aveau tot interesul să favorizeze o literatură superficială, ușoară, distractivă în sensul cel mai de jos al cuvîntului, o literatură ieftină și ușor de răspîndit în marea masă a cititorilor nu destul de educați și de luminați și ținuți într-adins departe de valorile adevărate ale literaturii, tocmai pentru a face din ea. mereu consumatori de literatură mediocră. Din această cauză, piața literară era invadată de traduceri proaste din cea mai de jos literatură a Occidentului, literatura polițistă în primul rînd.

In cei cincisprezece ani de la Eliberare, situația scriitorului pe de o parte și gustul publicului pe de altă parte s-au schimbat în chip radical. Astăzi în țara noastră socialistă, scriitorul se poate devota pe de-a-ntregul muncii literare, deoarece el e sigur că își poate cîștiga bine existența din munca literară. Această muncă a devenit ocupația sa unică. El nu mai are nevoie, ca sub regimul burghez, să-și caute și să-și afle o ocupație care să-i asigure existența, deoarece munca sa de scriitor i-o asigură.

In ce privește publicul, transformările sînt tot atît de adînci. Avem astăzi un public format, a cărui receptivitate pentru literatura bună a crescut în chip considerabil. Gustul lecturii s-a răspîndit astăzi în niște proporții care, acum cincisprezece ani, ar fi fost de neconceput. O producție literară abundentă este absorbită de un public cititor considerabil ca număr, pregătit în ce privește discernămîntul și cultivat în ce privește gustul. Ediții de zeci de mii de exemplare se epuizează în cîteva săptămîni. Versurile, care pe vremuri rămîneau ani de zile nevîndute în depozit, ating azi tiraje la care odinioară nu ajungeau decît romanele de mare succes.

Formarea publicului, educarea lui, îndrumarea lui, toate acestea fac parte din marea operă de construire a socialismului în care sînt angajate toate forțele creatoare ale țării. Poziția socială a scriitorului nu poate fi decît una singură, aceea de constructor al socialismului, în rînd cu toți ceilalți muncitori din toate domeniile de activitate creatoare. Literatura, astăzi, la noi, urmează hotărît altă cale decît aceea pe care o urma acum douăzeci de ani și decît aceea pe care o urmează literatura decadentă a țărilor capitaliste. Personal în expresie, scriitorul, potrivit îndrumărilor date de partid și după exemplul literaturii sovietice, așa cum apare în dezbaterile recentului Congres, al treilea, al scriitorilor sovietici, are drept sarcină capitală să oglindească în creația lui actualitatea cu toate variatele ei aspecte. Cînd am spus „personal în expresie" am afirmat o condiție esențială a unei creații viabile: tema este comună, dar ea trebuie să fie văzută și mai cu seamă exprimată, ilustrată, cu mijloace originale, potrivit cu stilul fiecăruia.

In Hotărîrea adoptată de Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Romîn și de Consiliul de Miniștri al R. P. Romîne cu privire la cea de-a cincisprezecea aniversare a zilei de 23 August, se acordă o atenție deosebită scriitorilor și sarcinilor pe care ei le au de îndeplinit cu prilejul marii sărbători. Activitatea bogată a editurilor în vederea acestei aniversări, numeroasele declarații ale scriitorilor în care și-au expus încă de mult proiectele de realizat cu acest prilej, dovedesc că la chemarea rostită în Hotărîre se răspunde, în sectorul muncii literare, cu entuziasm. Privind în urmă pe drumul celor cincisprezece ani care au trecut de la Eliberare, scriitorii noștri își vor da seama că dacă transformarea socialistă a literaturii a mers progresînd de la an la an, mai sînt încă multe de făcut pentru realizarea ei pe deplin. La Congresul scriitorilor sovietici s-a pus accentul în chip deosebit pe calitatea artistică a operei literare. Observația aceasta este, desigur, valabilă în chip adînc și la literatura noastră. Tematica este limpede și liniile ei generale sînt trase în chip apăsat și hotărît: oglindirea sub toate aspectele a construcției socialismului în țara noastră. Cu această tematică definitiv asigurată și în condițiile de lucru extrem de prielnice, scriitorii noștri se pot consacra ilustrării unei actualități bogate și fecunde cu grijă mereu sporită de a atinge, în expresia lor, o valoare artistică mare.

Al. PHILIPPIDE

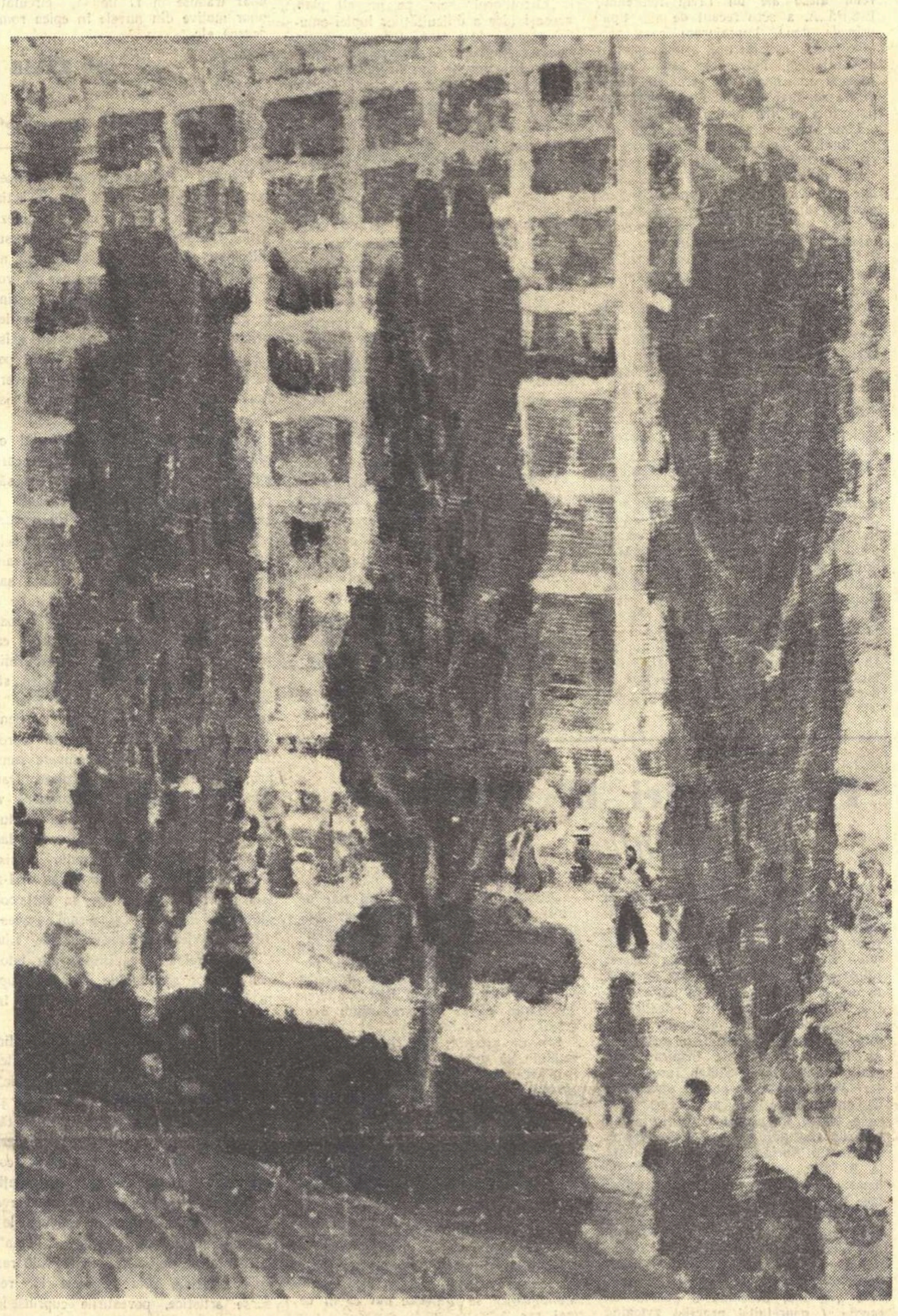

CONSTANTIN DIPȘE „Construcții pe bulevard"

140 de ani de la nașterea lui

N. BĂLCESCU

S-au împlinit 140 de ani de la nașterea lui Nicolae Bălcescu, înflăcărat patriot și democrat-revoluționar, unul dintre cei mai dîrzi și consecvenți luptători împotriva rînduielilor absolutist-feudale din Țările Romîne de la mijlocul veacului trecut. Poporul nostru, aflat în preajma marii sărbători a împlinirii celor 15 ani scurși de la eliberarea de sub jugul fascist, nutrește o dragoste fierbinte eminentului său fiu, căzut în lupta pentru un ideal pe care vremea noastră nu numai că l-a realizat, dar l-a depășit și l-a dus mai departe.

N. Bălcescu a trăit într-o epocă zbuciumată, caracterizată prin creșterea luptei revoluționare a maselor. El s-a născut la 1819, cu doi ani înainte de răscoala condusă de Tudor Vladimirescu, și a murit la 1852, curînd după înnăbușirea revoluției burghezo-democrate de la 1848 din Valahia. Viața sa scurtă, retezată de o boală necruțătoare la vîrsta de numai 33 ani, s-a desfășurat într-o ciocnire continuă cu boierii feudali și liberalii burghezi, cei dintîi, adversari ai revoluției, și ceilalți, trădători ai ei, aparent de concepții deosebite, dar obiectiv uniți prin dușmănia față de popor și teama de prefaceri politice radicale.

N. Bălcescu a făcut parte din acel grup de patrioți proveniți, cei mai mulți, din rîndurile nobilimii mici și mijlocii, care s-au hrănit cu ideile înaintate ale timpului, s-au angajat de tineri, cu entuziasm și devotament, în mișcarea de eliberare culminată cu evenimentele anului 1848, contribuind prin activitatea lor teoretică și practică la zdruncinarea ordinei feudale și la înviorarea culturii și literaturii naționale. Dar nici unul dintre pațruzecioptiști nu a fost atît de clarvăzător, nu și-a cheltuit forțele cu atîta jertfire de sine ca Bălcescu, nimeni nu s-a contopit mai mult decît el cu interesele și năzuințele maselor populare. Ca om politic, conducător al aripii stîngi în revoluția burghezo-democrată din 1848, ca valoros istoric și scriitor, el a fost însuși glasul conștiinței poporului său, om care a înțeles cel mai profund necesitățile istorice ale momentului și și-a dăruit toată energia pentru a le împlini.

Activitatea lui Bălcescu este remarcabilă prin exemplul admirabil ce-l oferă, al unei strînse împletiri între teorie și practică, al deplinei concordanțe dintre gîndirea și fapta revoluționară.

In 1840, cînd avea de-abia 21 ani, Bălcescu a fost condamnat la 3 ani închisoare pentru că luase parte la un complot care țintea la răsturnarea rîn-

Paul CORNEA

(Continuare în pag. 6)

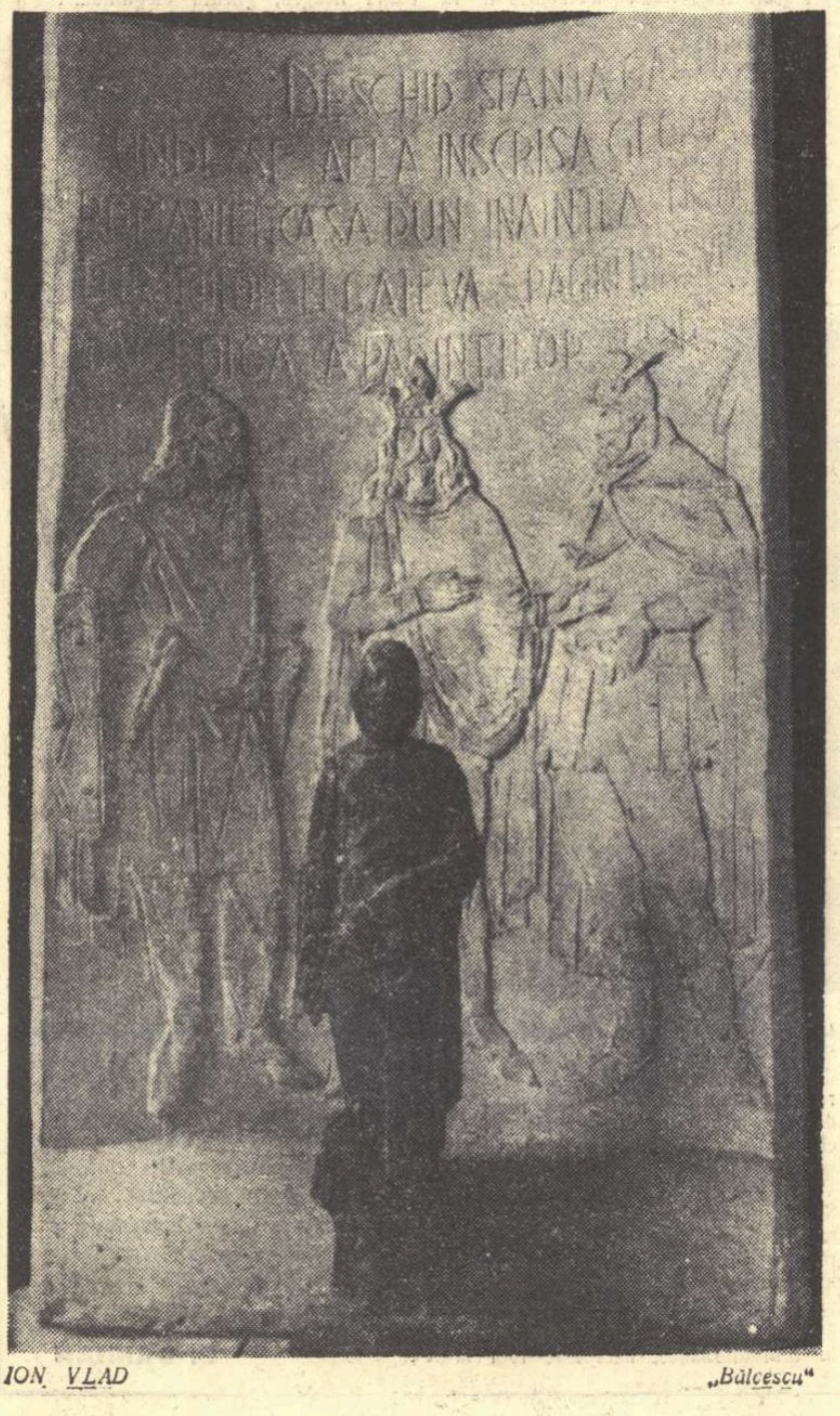

ION VLAD „Bălcescu"

ACTUALITATE ȘI PARTINITATE

Rolul criticii literare

Lupta împotriva revizionismului, a ideologiei burgheze se desfășoară într-un mod mai concret, mai „intim" (apropiat de obiect) și pozitiv. Respingerea de principiu a tezelor dușmane este însoțită de reliefarea urmărilor fecunde generate de programul nostru estetic asupra creației contemporane. Aproape toate revistele au deschis rubrici anume deservirii acestui scop, întreținute în colectiv de redactori și colaboratori sau de un singur cercetător: „Creatori și opere" (Viața romînească — Ion Vitner): „Profiluri contemporane" (Steaua); Profiluri literare (Luceafărul — Al. Oprea); „Sinteze" (Scrisul bănățean); „Anul XV" și „Actualitate și partinitate" (Gazeta literară) etc. Critica pune în lumină gradul de asimilare a metodei realismului socialist și de dezvoltare, sub zodia ei, a personalității scriitoricești prin trasarea destinului, a evoluției creatorilor noii literaturi — creatorii recunoscuți sau numai afirmați înainte de 23 August 1944 ca și născuții artisticește sub soarele construcției socialiste — ori prin exemplificarea categoriilor esteticii marxiste guvernat de principiul fundamental al partinității cu ajutorul operelor

Mihail PETROVEANU

(Continuare în pag. 3)

Scriitorii sovietici și eroul pozitiv

„Al III-lea Congres al scriitorilor sovietici este, fără îndoială, un eveniment nu numai de mare importanță actuală, ci și de o mare importanță pentru viitor, pentru dezvoltarea literaturilor din lumea întreagă în sensul realismului, în sensul de a se pune în slujba popoarelor respective pentru a le ajuta să înțeleagă mai bine drumul progresului în lume."

Mihai Beniuc s-a referit în prima parte a conferinței sale la semnificația internațională a Congresului scriitorilor sovietici, la importanța sa pentru întreaga literatură progresistă și pentru întreaga literatură cu caracter realist. Vorbitorul a arătat apoi care sînt învățămintele Congresului pentru literatura din patria noastră.

„Noi trăim într-o țară socialistă, — a spus Mihai Beniuc — dar să nu uităm că trăim într-o țară care tinde spre comunism. In consecință, în mod foarte firesc ceea ce se discută în Uniunea Sovietică ne privește direct și pe noi, are importanță deosebită și pentru dezvoltarea propriei noastre literaturi.

In țările noastre, literatura și artele în general au trăsături specifice. Ele sînt puse în slujba poporului. Ele au o bază ideologică solidă: concepția marxist-leninistă despre lume și viață. Ele caută să întruchipeze în primul rînd viața, să zugrăvească noul în luptă cu vechiul, marile realizări ale oamenilor muncii și profundele transformări din conștiința oamenilor, dobîndite sub îndrumarea partidelor de tip leninist. Ele trebuie să răspundă unei mereu sporite exigențe din partea publicului cu privire a claritatea ideilor noastre, cu privire

(Continuare în pag. 6)

---

*) *Darea de seamă a expunerii tovarășului acad. Mihai Beniuc la simpozionul consacrat lucrărilor celui de al III-lea Congres al Scritorilor Sovietici.*

ANUL XV

Petru Dumitriu

La apariția primului volum al lui Petru Dumitriu, — intitulat „Euridice", după una din cele „8 proze" care-l alcătuiau, — nimic nu lăsa să se întrevadă evoluția acestui scriitor. „Prozele" erau lucrări simbolice, cu ample referiri mitologice, de un patos straniu, în care eroticul imprecis se îmbina cu anumite căutări tulburi și unde nu lipsea aplicarea spre frondă. Intr-un cuvînt, o literatură care continua o linie abstractă, nebuloasă, întîlnită destul înainte de război. Reținem din acest volum numai proba vădită a meșteșugului literar, irosit în acest fel de jocuri, de care scriitorul s-a debarasat curînd, am spune, chiar odată cu ieșirea volumului de sub tipar.

Cartea sa următoare, ampla nuvelă „Dușmănie", era rezultatul unui prompt dar adînc proces de atașare față de noile realități și sezisarea unora din cele mai caracteristice fenomene ale ei. Scriitorul zugrăvea viața satului în perioada de acute contradicții, cînd se petrecea radicalizarea rapidă a țărănimii și ruperea ei de sub influența chiaburilor, prima treaptă înaintea cotiturii către conștiința socialistă. Reliefarea rolului comuniștilor în acest proces și conturarea cîtorva figuri de oameni noi ai satelor, apoi ascuțimea contradicțiilor și dramatismul împrejurărilor zugrăvite au făcut din această nuvelă una din cele mai semnificative pentru nuvelistica noastră din acea epocă.

Odată cu nuvela „Dușmănie" a început să se desfășoare una din cele mai fecunde personalități scriitoricești ale noii noastre literaturi, aflată acum în plină activitate.

Petru Dumitriu lucrează în prezent la un ciclu de „Biografii contemporane", dintre care a și publicat cîteva prin reviste; între „Euridice" și aceste biografii a publicat numeroase volume.

O activitate bogată, care dovedește o mare îndemînare în compoziție, o imaginație activă, spontaneitate în mînuirea limbii și, bineînțeles, talent.

Se poate deduce lesne că, într-o operă atît de întinsă, realizată în atît de puțini ani, există și inegalități, inerente oricărui scriitor care abordează o tematică diversă, mulțimi de personaje și acțiuni ce se desfășoară pe sute și sute de pagini, ca în cărțile lui Petru Dumitriu. Unele din aceste inegalități sînt datorate deci acestei febre a scrisului; altele, dorinței autorului de a nu se repeta de la carte la carte, sau numai neputinței de a depăși unele modele sau canoanele unor procedee care l-au atras mai mult; altele se datoresc cunoașterii mai limitate a unor domenii ale realității noi, către care scriitorul s-a avîntat cu îndrăzneală, iar altele, în sfîrșit, efortului său de a se afla neîntrerupt prezent în dezbaterea unor probleme mai noi și mai vechi. Toate, dorințe și împrejurări firești la oricare scriitor și cu atît mai mult la unul de impetuozitatea lui Petru Dumitriu.

Maturizarea scriitorului s-a petrecut îndată după debut și s-a făcut remarcată în opere din cele mai diverse. Noutatea și originalitatea literaturii lui s-a impus în principal în tratarea temelor actualității, a problemelor și oamenilor socialismului; prin aceste opere el este unul din cei mai de seamă scriitori ai realismului socialist. „Pasărea furtunii" este lucrarea reprezentativă pentru această latură a scrisului său. Petru Dumitriu a abordat aici lupta comuniștilor pentru construcția socialistă, într-un sector ca al vieții pescarilor de larg, în care vechiul, în forme dintre cele mai primitive, se împletește cu un pito-

Mihai GAFIȚA

(Continuare în pag. 3-a)

Intrigă și iubire

Am să vă povestesc pe scurt și — vai! — fără talent, o lăcrimoasă poveste de iubire. Zucky l-a văzut pe Childy și n-a mai putut dormi. Childy a văzut-o pe Zucky și nu s-a mai putut gîndi la nimic altceva. Iar într-o bună zi ei au fugit în noapte. Departe de familia neînduplecată a junelui amorez, Zucky cea orbită de dragoste a avut grijă să se oficieze o căsătorie veșnică cu îndeplinirea tuturor formelor legale. De unde astfel de porniri prozaice într-un asemenea vis beat de amor? Cum? Șoaptele fermecate de sub azurul infinit al cerului nu cîntăreau mai greu decît orice fel de acte și slujbe sacramentale? Vedeți că Zucky îl iubea pe Childy, dar nu pentru buzele sale groase, nici pentru caracterul său egocentric și nici decum pentru privirea-i leșietică. Fugind cu el într-un superb Rolls-Royce, ea știa bine că iubitul său, împotriva refrenului unei cunoscute romanțe, era... un prinț. Prințul Childy, la rîndul său, o iubea pe Zucky fără sentimentul eternității și, ținînd seama de amoralitatea sa precoce, orice precauții împotrivă-i erau pe deplin îndreptățite. Dar biata Zucky nu știa că totul-i trecător și, mai ales, că prințul visurilor sale crescuse cu un intens dispreț pentru orice angajament, pentru orice iscălitură și, în general, pentru ceea ce se cheamă simțul onoarei. Așadar, Childy a părăsit-o pe Zucky, dînd actelor legale de unire o utilizare ignobilă. Zucky a rămas fără coroană, dar cu un teribil argument de șantaj bănesc, sub forma unui bebeluș limfatic cu zulufi blonzi. Prințul

V. MÎNDRA

(Continuare în pag. 6)

In pagina 8-a

LIBERTATE LUI MANOLIS GLEZOS!

Versuri, articole, telegrame: **Maria Banuș, Eugen Barbu, Demostene Botez, Marcel Breslașu, Oscar Walter Cisek, Mihu Dragomir, Eugen Jebeleanu, Horia Lovinescu, Titus Popovici, Veronica Porumbacu, Dimos Rendis, Ion Marin Sadoveanu, Zaharia Stancu, Szemlér Ferenc.**

RĂSFOIND REVISTELE

● „LUCEAFĂRUL" consacră numărul său din 1 iulie, tineretului. Revista înfățișează aspecte diverse din viața tinerilor noștri și a celor de peste hotare.

● Academicianul Tudor Vianu se adresează tinerilor vorbindu-le de trecutul întunecat, de necesitatea însușirii temeinice a unei specialități dar și a unei culturi generale. „Toate formele muncii tind să dobîndească însușirea calificării, a calificării înalte. Muncitorul format în școlile superioare va fi un tip social al viitorului și, de pe acum, figura lui începe să se întrupeze în jurul nostru". T. Vianu arată că „deosebirea dintre profesiunile «intelectuale» și «manuale» ne apare astăzi ca rămășiță a unei orînduiri în care munca era înlănțuită și disprețuită". „In țara noastră se generalizează, în acest moment, sub îndrumarea partidului, școala elementară de șapte ani, pentru a nu mai vorbi de întinsa operă a completării instrucției și educației publice prin toate instrumentele moderne ale difuzării culturii.."

● In „Schimbul de miine" Dumitru Corbea stabilește o paralelă între modul în care este „educat" tineretul în societatea burgheză și viața tineretului într-un stat socialist. „Tineretul din țara noastră a fost educat de partid, în spirit patriotic, în spirit internaționalist, în dragoste de muncă și popor, după exemplul gloriosului Comsomol leninist".

● „Nu mai eram copii...", schița lui Radu Cosașu, evocă o întîmplare dramatică din adolescența chinuită a celor ce s-au format în plin război. Despre aceiași tineri scrie Dan Hăulică în articolul „Generația noastră", citind din diferite opere literare dedicate acestei teme. Ne miră însă că au fost omise „Războiul" de Mihu Dragomir și „Generatia mea" de Veronica Porumbacu, poeme caracteristice din acest punct de vedere.

● Ilie Purcaru semnează un reportaj despre „Orașul ucenicilor" în care se documentează noile condiții în care trăiesc viitorii maeștri de miine. Nicolae Țic publică o schiță din viața șantierelor noastre.

● Cronica dramatică, de Valeriu Ripeanu, intitulată „O piesă despre tineret", se ocupă de piesa lui Teofil Bușecan, „Dialog în parc". La rubrica „Profiluri literare", Al. Oprea scrie despre Nicolae Țic. Schița satirică „A fugit Macario" nu e chiar satirică.

● In acest număr mai apar poezii, articole, traduceri, grupate în jurul aceleiași tematici. Felicităm redacția „Luceafărului" pentru acest număr util și interesant.

CRONICAR

cărți

LIVIU REBREANU:

„Opere alese" (vol. I și II)

Din ediția în cinci volume a **Operelor alese** ale lui Liviu Rebreanu, E.S.P.L.A. a scos recent de sub tipar primele două, împrejurare care permite unele considerații asupra muncii editorului și, îndeosebi, asupra unor aspecte însemnate ale creației unuia dintre cei mai de seamă prozatori realist-critici ai literaturii noastre.

Unul dintre aceste aspecte este pus în lumină de nuvelistica scriitorului. Din perspectiva cunoașterii ei, putem spune că schițele, povestirile și nuvelele lui Liviu Rebreanu cuprind în germene și anticipă cu surprinzătoare siguranță caracterele specifice și evoluția ulterioară a prozei scriitorului.

In limita îngăduită de caracterul acestor scurte notații, să observăm că aria tematică a viitoarelor sale construcții epice este de pe acum desenată. De fapt, în nuvelistica lui Rebreanu facem cunoștință pentru prima dată cu acel puternic simț al tragicului, propriu creatorului lui „Ion", al „Pădurii spînzuraților" și al „Răscoalei", tragic nutrit de conflictele de clasă, de condițiile de viață ale eroilor săi într-o societate potrivnică oricărei aspirații spre omenie.

Modul în care funcționărimea statului burghez disprețuiește oamenii din popor apare înfățișat cu pregnanță în „Proștii". Bătrînul Nicolae Tabără și fiul lui, plecați din sat de cu noapte, pierd trenul după ce niște impiegați îi bruftuluiesc în derîdere. Cînd bătrînul Tabără înțelege ticăloșia slujbașilor cu care a avut de-a face, izbucnește laconic într-un blestem ce închide într-însul toată obida și ura lui pentru regimul care l-a umilit. In nuvela „Pozna", un hamal, bătut fără temei de patron, vine acasă și își descarcă toată amărăciunea asupra nevestei. In „Norocul", un modest salariat, dornic să-și schimbe sieși și familiei cursul unei existențe mediocre, vinde lozul cel mare — care ani de zile îi fusese singura speranță — tocmai cînd lozul iese cîștigător. Ion Mititelu își vede nădejdile spulberate, înțelege că destinul îi este ostil, însă nu încearcă o altă cale spre a-l modifica.

„Ocrotitorul" reia, pe un alt plan, aceeași idee a dificultăților luptei omului sărman de a se scutura de sărăcie, aceasta fiind ca și samavolnicia, abuzurile superiorilor sau brutalitatea lor, un fenomen inerent structurii sociale existente. Alte povestiri, precum „Fapt divers", „Nevasta" sau „Ofilire", dezbat teme înrudite cu aceeași intenție: aceea de a arăta frămîntările și necazurile celor asupriți. Această luare de atitudine critică, în care întrezărim nemulțumirea sinceră și tăioasă față de traiul mizer al oamenilor simpli de la țară sau din periferia citadină, o vom regăsi în „Ion" și mai cu seamă în „Răscoala". După cum, din păcate, vom regăsi în aceste scrieri ale maturității prozatorului și tentativa deplasării unor probleme de pe făgașul lor social, ca o consecință a situării unor personaje (Toader Căpățînă din „Pozna" ori cuțitarul Cîntăreanu din „Culcușul") sub semnul exclusiv al domniei instinctelor.

Trebuie să semnalăm pozitiv, ca un merit al ediției, studiul introductiv semnat de Ov. S. Crohmălniceanu, datorită căruia cititorul capătă o imagine clară a contribuției lui Liviu Rebreanu la edificiul romanului romînesc, dar și a erorilor sale grave, reflexul pe plan literar al ideologiei claselor exploatatoare sub influența cărora a căzut Rebreanu în ultima parte a vieții.

Se cuvine apreciată, de asemenea, munca îngrijitorului ediției, Nicolae Liu, un entuziast cercetător al operei scriitorului. Regretăm lipsa unor note bibliografice și a aparatului critic ce ar fi înlesnit cunoașterea unor detalii privitoare la felul în care a creat autorul operele sale, cum le-a întîmpinat presa, ecoul lor în străinătate (unele lucrări ale lui Liviu Rebreanu au fost doar traduse în 17 limbi), circulația unor motive din nuvele în epica romînească etc.

H. ZALIS

„Pagoda vieții veșnice"

Volumul „Pagoda vieții veșnice" oferă cititorului o suită de povestiri inspirate din viața copiilor chinezi. Titlul, desprins parcă din universul mitologiei populare, nu trebuie să ne înșele. Cele 11 proze cuprinse în volumul de față au prea puține contingențe cu lumea basmului sau a legendelor. Și chiar cînd acestea există, așa cum se întîmplă în cazul povestirii lui Ba Tzin, ele sînt convertite într-un simbol potrivit celor mai bune tradiții ale prozei realiste.

Multe din povestirile volumului oglindesc copilăria întunecată pe care au trăit-o, în vechea Chină, cei săraci și exploatați. Despre aceasta a scris la vremea lui și Egon Erwin Kisch în paginile dedicate micilor țesători chinezi, care cunoșteau, la vîrsta de numai 9 ani, robia salariată. Aceeași sursă de inspirație a permis apariția unei opere de valoarea cunoscutei tragedii a „Fetei cu părul cărunt". Paginile autobiografice ale lui Gao Iui Bao („Vreau să învăț", „La fabrica de porțelan") sau „A-fen", povestirea lui E Șen-Tao recompun, la dimensiuni aproximativ identice, același univers sumbru, întunecat pînă la dezolare. Dar dincolo de apăsătoarea atmosferă a unei copilării ratate, se află conturul viitorului încă îndepărtat, dar prin aceasta, nu mai puțin precis. Epopeea glorioasei armate a VIII-a și-a găsit un ecou firesc în viața copiilor de muncitori și țărani. Povestirea „O femeie milostivă" de Liu-Cien ne relatează episoade din istoria luptelor armatei de eliberare, lupte la care au participat și ostași în vîrstă de 13—14 ani.

Paginile dedicate copilăriei din China nouă reprezintă, de fapt, cîteva secvențe din „poemul pedagogic" al educării și autoeducării copiilor și pionierilor dintr-o țară socialistă. Dragostea față de munca folositoare patriei, recunoașterea autorității colectivului și a opiniei sale, grija față de avutul obștesc, iată doar cîteva din temele abordate în povestirile: „Ingrijitoarea de porci", „Taina", „Cravata Roșie", etc. Prin valoarea lor educativă, prin bogatele lor resurse artistice, povestirile cuprinse în antologia „Pagoda vieții veșnice" se înscriu printre reușitele genului, constituind mărturii evidente cu privire la calitățile literaturii realist-socialiste destinate celor mai tineri cititori.

H. FABIAN

Preocupări literare în *„Scînteia Tineretului"*

Deși nu mai publică săptămînal o „pagină", „Scînteia Tineretului" continuă să acorde un spațiu larg literaturii. Așa cum era de așteptat într-un ziar de tineret, „Scînteia Tineretului" publică multă poezie și de multe ori, la loc de cinste, în pagina întîia. E vizibilă strădania redacției de a răspunde dorinței cititorilor de a afla în paginile gazetei o poezie de un bun nivel artistic inspirată din realitate. Ion Brad, Ștefan Iureș, Victor Mașek publică poezii străbătute de un autentic fior artistic și, ceea ce e foarte îmbucurător, inspirate din preocupările actuale ale tineretului. Poezia lui Adrian Beldeanu, publicată la 5 iulie, în pagina întîia, într-un frumos chenar, pe un spațiu generos, face în mod energic notă aparte. Poetul e în contradicție cu logica, de la început pînă la sfîrșit, neacordîndu-și nici o clipă de răgaz. După ce ne anunță că „se apropie o zi în stoluri de emoții" aflăm mai departe că eroul liric „va mai deschide o poartă cu esența / neprețuitei practici zvîcnind stăruitoare". Spre sfîrșit, poetul e în întregime cuprins de frenezia propriei sale abdicări de la logică și în această viteză amețitoare, merge drept înainte, nesovăitor, fără să se mai uite înapoi, vorbind încontinuu de „practici zvîcnind stăruitoare", de „trandafirii vîrstei" și de „cadența de avînturi și petale".

„Scînteia Tineretului" e un ziar de mase, iubit și prețuit de un mare număr de cititori, iată de ce așteptăm să găsim în paginile sale alături de versurile tinerilor poeți, poezii ale poeților noștri de frunte. Pe cînd poezii de Mihai Beniuc, Maria Banuș, Eugen Jebeleanu, Victor Tulbure, Mihu Dragomir, Dan Deșliu?

Era de așteptat ca „Scînteia Tineretului" să publice schițe și povestiri inspirate din viața tineretului, dar lucrările de acest fel absentează. Intîlnim un bun reportaj literar, semnat de Dragoș Vicol.

Tînărul critic Miron Dragu publică un articol: „Răspunderea de a cînta viața nouă". Autorul, după ce subliniază cîteva realizări remarcabile ale poeților tineri pe linia apropierii de viață, supune unei binemeritate critici pe acei poeți care caută originalitatea în afara vieții.

In general însă, articolul de critică, cronica literară, recenziile, notele bibliografice se întîlnesc din ce în ce mai rar.

Tinerii scriitori desfășoară o bogată și rodnică activitate, iată de ce „Scînteia Tineretului" are datoria de a da o atenție mai mare sectorului de critică literară; de a-i ajuta pe aceștia în ridicarea măestriei artistice, în maturizarea lor ideologică

N. PETRESCU

O carte pe săptămînă

Tudor Măinescu: „Florile prieteniei"

Tudor Măinescu a publicat de curînd în Editura Militară, o plachetă de versuri. Cartea are două părți: „Florile patriei", care conține un grupaj de poezii originale în care poetul cîntă realizările poporului nostru în anii de democrație populară, în contrast cu aspectele vieții de mizerie din trecut și „Florile prieteniei", cuprinzînd tălmăciri din diferiți poeți ca Pavel Antokolski, Erich Majtenyi, Siui Șu Jen și alții.

In „Florile patriei" poeziile abordează o tematică variată, zugrăvesc sectoare diverse de activitate ale poporului nostru: șantiere, uzine, viața ostășească, etc. Versurile sînt străbătute de un puternic suflu patriotic. Poetul se străduie să surprindă aspecte multiple, prin care să închege fizionomia țării în trăsături caracteristice. Menționăm în acest sens „Chipul țării", „Imn", „30 Decembrie", „Sirena", etc. Poeziile închinate ostașilor reflectă noul conținut al vieții ostășești în armata populară. In unele din ele recunoaștem ușor obișnuitul umor al lui Tudor Măinescu. Așa de pildă, în „Salutul ostășesc" unde versul capătă inflexiuni satirice la adresa vechii armate: „Nu-nseamnă astăzi: sluga dumitale! / Cum însemna salutul în trecut / Cînd ofițerul se plimba agale, / Și răspundea c-un deget la salut". Tudor Măinescu consemnează, aproape în fiecare poezie, opoziția între cele două realități: viața din trecut și viața de azi.

Abundente resurse verbale dezvăluie Tudor Măinescu în poezia de dimensiuni mai largi și cu un fir epic: „Zidarii". Pe locul unde „domnul Trică", samsarul Vitanului, închiria niște ruine igrasioase celor ce nu aveau unde să locuiască, astăzi se întinde un șantier, în care se construiesc locuințe luminoase și confortabile pentru oamenii muncii. Un frunziș luxuriant de amănunte, risipite cu vervă, compun ampla descriere a vechiului Vitan și a matrapazlîcurilor „domnului Trică". Poetul intră în vorbă cu portarul șantierului de astăzi, arătîndu-i viața grea a poeților în trecut. Concluzia e că poeții de astăzi sînt și ei constructori avîntați ai vieții noi: „Poetul pune-odată cu poporul / O roșie și nouă cărămidă". Verva face din această cronică rimată un voios îndemn poetic, pentru zugrăvirea în artă a muncii pașnice, constructive. In poezia „Noapte de Mai", euforia lui Macedonski generată de reînvierea naturii („privighetoarea cîntă și liliacul a-nflorit"), reluată pe alt plan de Tudor Măinescu, e întregită de bucuria omului de azi, stăpîn pe munca sa, a poetului care se simte și el întinerit, regenerat odată cu țara și natura țării sale. Umoristul devine un liric duios și sincer în această replică dată peste ani, altui poet.

Tălmăcirile, reunite, așa cum am arătat sub titlul comun „Florile prieteniei", care dă și titlul cărții, au evidențiat reale calități de traducător.

Remarcăm în mod deosebit, frumoasele traduceri: „Pe rîu, în amurg", de poetul indian Devendr Satiarti, „Datorie filială" de Mihail Sukonin, poet sovietic, „Pe-aici a trecut Comuna", de Eugène Pottier, autorul Internaționalei.

Cezar BALTAG

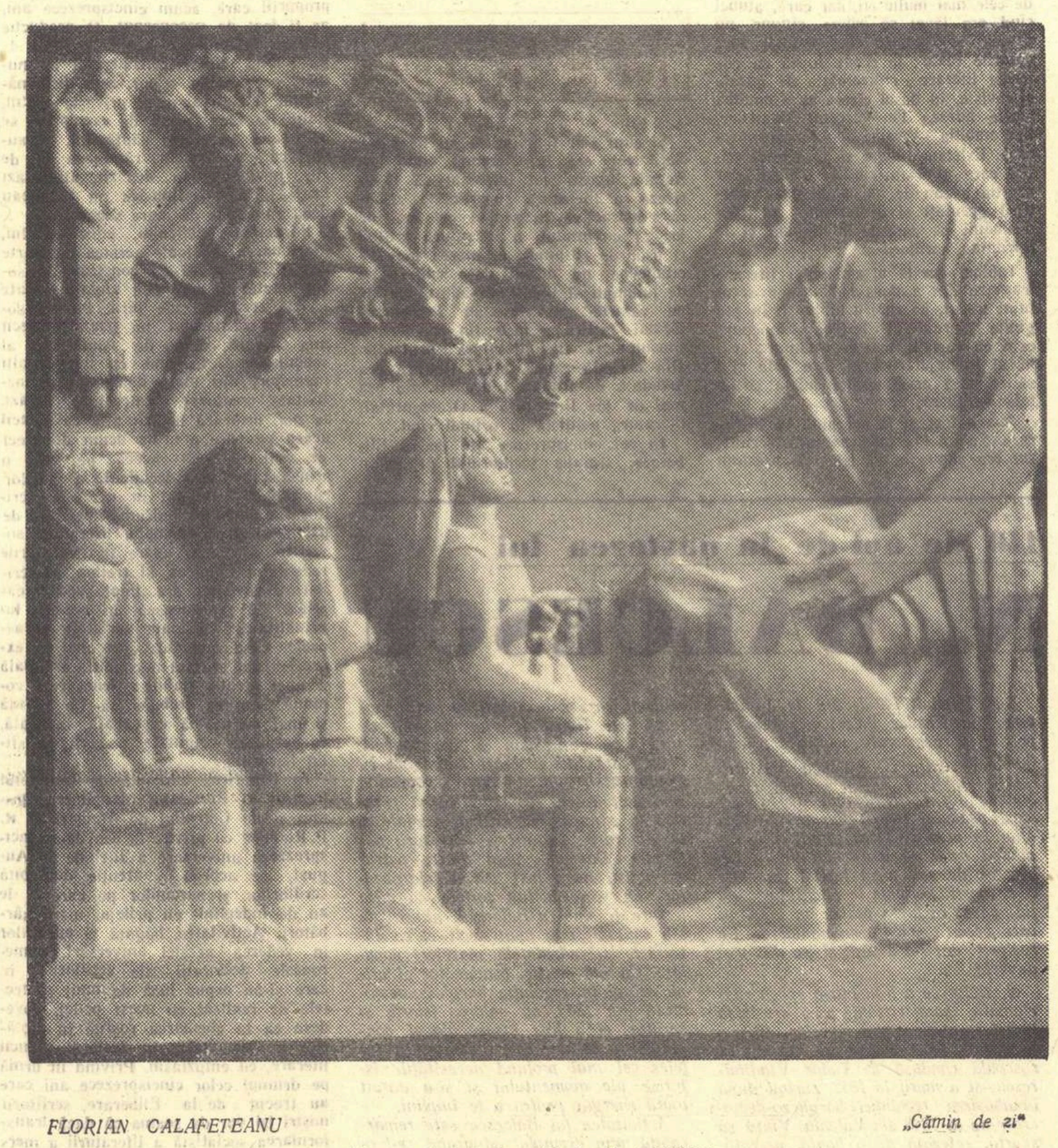

FLORIAN CALAFETEANU *„Cămin de zi"*

(Lucrare în cinstea zilei de 23 AUGUST)

CRONICA LITERARĂ

Mihail Sadoveanu:

„OPERE" vol. XVI

„Poveștile de la Bradu Strîmb", „Anii de ucenicie"

Departe de „hora destrăbălării funeste" — cum denumise războiul fascist — Mihail Sadoveanu se refugiază în acea vreme în singurătățile de la Valea Frumoasei, pe culmea Oașa Mică, veghind cu stăruință la respectarea sihăstriei. Își întemeiază o casă prin aceste meleaguri, încîntat de calmul priveliștilor. Alegerea locului nimerit se face cu un gest scos din repertoriul lui Ștefan cel Mare, maestrul înfigînd un toiag în pămînt și indicînd solemn: **„— Aicea, la bradul ăsta strîmb!"** Cu cei cîțiva prieteni, ispitiți și ei de plăcerile vînătoarei, Sadoveanu încearcă să stabilească o regiune a liniștii, ferită de dezmățul din afară. Una din clauzele pactului încheiat între vecini este interzicerea pătrunderii vreunei gazete antonesciene. In casa de la Bradu Strîmb se naște o nouă suită de povești. Dezgustat de urîțenia realității, scriitorul se apleacă din nou spre lumea animalelor (**Prietenul nostru Cezar, Taori, pasărea tainică**) sau apelează la istorii străvechi (**Punte: I. Hojoki și II. Cartea ieromonahului Vichentie Șipkă**). Dar distanțarea de contemporaneitate se dovedește doar un pretext spre a se putea enunța cîteva adevăruri neplăcute regimului de teroare al burgheziei. Aluziile sînt străvezii. Savantul japonez de acum opt sute de ani, claustrat de bună voie, refuzînd prietenia oamenilor josnici, puternicii zilei, și preferînd tovărășia harfei și a flautului, a lunii și a florilor, sau schivnicul leah din veacul al șaptesprezecelea, și el izolat de lumea cupidității, sînt variante ale aceleiași nemulțumiri în fața unei epoci de minciună și persecuții. De aceea Sadoveanu precede reconstituirea întîmplărilor de demult cu simbolica declarație că aici, la Bradu Strîmb, pare a fi locul chinoviei sale. Lîngă sălbătăciuni și brazi, dar nu lîngă păturile suprapuse ale societății burgheze, pe care le detestă. De altfel, o istorioară de un comic monden apare stridentă în mediul singuraticilor, răzvrătiți în felul lor. Intîmplarea lui Doxopraxa nu stîrnește ilaritate. **„Povestea asta ne-a spus-o Comandorul, oaspetele bucureștean. V-aduceți aminte că făceam oarecare haz de anecdotele și poveștile sale. Pe urmă, cînd am rămas singuri, ne-am întrebat ce avem noi cu lumea „cealaltă"? De comun acord, am decretat că asemenea istorisire nu ne place".**

Prilej de desfătare în pustietatea așezărilor rămîne, conform obiceiului, cunoașterea oamenilor simpli, locuitorii munților, cu morala lor curată, sigură, reconfortantă. Căutarea unei vaci și a unui armăsar (**Bradu Strîmb**) se desfășoară ca într-un ceremonial. Intr-un ajun de sărbătoare, Sadoveanu nu pierde priveliștea din fundul văii; șiraguri după șiraguri de călăreți ducîndu-se la pășunile cele mari ale Șurianului. Procesiunea e formată din munteni, muntence și copii, fiecare în tarnița sa, pe călușul său; pleacă lin, în pas domol, spre limpezimea munților, unde vărează turmele lor cele multe. Straiele bărbaților, gătelile femeilor, saricile albe ale pruncilor și copilelor nu s-au schimbat. Moștenirea păstorilor cei vechi îl impresionează, ca întotdeauna, pe scriitor. In stabilitatea demnă a oamenilor din popor, descoperă reazem sufletesc. Sînt sugestive aceste povestiri sadoveniene, scrise în anii războiului, și care marchează o formă originală de protest împotriva bestialei apăsări fasciste.

Intr-un sens, același e substratul **Anilor de ucenicie**. In zilele cumplite cînd „latră tunurile", scriitorul găsește alinare în evocarea atmosferei patriarhale de la debuturile sale literare. Se lasă în voia amintirii cu fluxurile ei ciudate de întoarcere. Relatează cu o cuviincioasă sinceritate peripețiile vieții din perioada cînd era întrebuințat, ca greutate, la operația ce se numește învălitul sulului, cînd a învățat ce înseamnă ițe, călcători, vatale, spat și natră pînă în momentul faimei literare consolidate, sfîrșitul unei faze tihnite a vieții; căci pe urmă, de la 1914, cum zice Sadoveanu, **„liniștea mea a făcut aripi și a intrat în furtună".** Este o întreagă perioadă din istoria literaturii romîne cuprinsă în memoriile sale. Aflăm cum s-a zămislit talentul unui scriitor care va domina mișcarea de idei a veacului, sintetizînd ca nimeni altul aspirațiile poporului.

Ceea ce prezintă o valoare deosebită în aceste amintiri, încărcate evident de judecăți subiective, este explicația pe care o dă scriitorul formației sale artistice, înclinațiilor semnalate în sumedenia de volume apărute.

S-a remarcat de pildă adesea insistența scriitorului în reluarea unor anumite motive artistice, reluare care nu e niciodată însoțită de monotonie. De cîte ori nu a descris Sadoveanu tresăriri asemănătoare din viața naturii și a firii umane, înfățișate cu o prospețime neașteptată! Care este resortul tainic? Iată răspunsul: **„Se înșeală cine crede că o priveliște e aceeași văzută în aceleași condițiuni: că răsăriturile, amiezile și amurgurile se repetă; că clipele curg monoton".** Trebuie să fii receptiv la dialectica dezvoltării și nu vei trece indiferent pe lîngă bogăția inepuizabilă a fenomenelor: **„Cine e atent vede și aude pururi altceva; fiecare fracțiune a vieții își schimbă perspectivele necontenit — și în sine și în raport cu noi".** In tăcuta nemișcare a observatorului se petrec mari prefaceri lăuntrice, prin succesiunea imaginilor recoltate. Efectuată cu pasiune, contemplarea oferă o bucurie majoră a existenței: **„M-a interesat totdeauna orice peisagiu în orice împrejurare și orice clipă a vieții, fără să mă obosească, fără să mă plictisească, m-a interesat nu cu voința mea, ci numai printr-un fenomen de participare, osmoză și simbioză".** Misterul descripțiilor fascinante se arată a fi o înțelegere adîncă a frumuseților: **„Mă incorporez lucrurilor și vieții, am simțirea că totul trăiește în felul său particular: brazdă, stîncă, ferigă, tufiș de smeură, arbore și tot ce pare nemișcător: faptul de a avea o asemenea cunoaștere mă face să iau parte la viața tainică a stîncii, arborelui, smeurii și ferigii".**

Imaginile naturii, percepute la o anumită epocă, rămîn icoane în amintire, revăzute cu evlavie. S-au înregistrat nu numai detaliile priveliștii, dar și fiorii contemplării. Căci Sadoveanu a cunoscut dezghețurile, stolurile de păsări, primele străfulgerări de primăvară, gîrlele capricioase ale rîului, dumbrăvile de plopi, sălcii și arini, cîmpia grea de lumină pînă la pîcla vînătă a munților — încă înainte de începuturile sale literare. Scriitorul apreciază cu luciditate valoarea acestor revelații ale primei tinereți. Ceea ce s-a depozitat, a ajuns mai tîrziu avut de preț al bătrîneții. Fecunditatea ceasurilor de contemplare se măsoară apoi direct cu etalonul literaturii. Fiindcă **„asemenea expediții, în singurătățile și tăcerile lui Dumnezeu, însemnau și ceasuri de nemișcare în care se înșiruiau și se cristalizau în mine armoniile de cuvinte".**

Raportul natură-om capătă un profund înțeles în opera lui Mihail Sadoveanu. Se petrece un proces identic de osmoză între scriitor și băștinașul locurilor. In simplitatea măreață a peisajului se poate integra numai sufletul luminos, lipsit de întortocheri, impunător în liniștea sa, al omului simplu, descendent al ciobanilor de veacuri. După cum relevă **Anii de ucenicie**, un filon al amintirilor este legătura cu viața păturilor de jos. Interesul lui Sadoveanu pentru oamenii simpli era organic și nu se rezuma numai la o reacție sentimentală în fața suferinței. Spiritul popular devenise pentru el o concepție literară. De aci mărturisirea: **„eram prigonitor pînă la exces al neologismelor și găseam în literatura populară și în popor o perspectivă de noutate, la care se adăoga dragostea mea adîncă pentru umiliți, ofensați și nedreptățiți".** Mihail Sadoveanu voia să împărtășească, în creație, durerea poporului: **„Simpatia pentru țărănime era prezentă în mine ca o suferință".** Revine în **Anii de ucenicie** această profesie de credință: **„Eu sînt partizanul lui Ion Secăreanu și al tuturor celorlalți umiliți și vămuiți ai vieții".** Altă dată, din nou: **„simpatia pentru cei necăjiți și obijduiți am avut-o prezentă în mine necontenit".** Sînt mărturii prețioase pentru interpretarea conținutului social al operei, estompat adesea cu bună știință de critica burgheză.

Spre a lămuri originea acestei afinități cu viața țăranilor, Sadoveanu indică înrîurirea mamei sale. **„Nu-mi dăduse ea oare privirea, auzul și zîmbetul păstorilor din veac?"** Prin familia mamei, scriitorul era coborîtor al țăranilor clăcași din Valea Moldovei, urcînd prin el prima generație de cultură. Obligația e sacră: **„După moartea mamei, sporul meu de cunoștinți și de reflecție m-a dus dincolo de zona primejdioasă prin sterilitatea ei, unde se opresc definitiv semidocții păturii noastre suprapuse".** Autorul **Poveștilor** și al **Durerilor înăbușite** a refuzat temele traiului de salon, preocupat pentru totdeauna de soarta mulțimii.

Il interesa vorbirea colorată a pămîntenilor de la apa Moldovei. Admira ritualul vieții țărănești și legea inflexibilă a datinilor, felul demn, arhaic și original în care se înfățișau, în manifestările vieții obștești, acești oameni simpli. In epoca rușinoasei decadențe literare, Mihail Sadoveanu a păstrat neabătut contactul cu poporul, creînd, ca printr-un miracol, capodopere ale literaturii realiste, democrate, accesibile, optimiste. Merită cercetări ample noțiunea de caracter popular la Sadoveanu, cheie în descifrarea viziunii generale a operei. Afecțiunea sa nedezmințită pentru mulțime a fost o premisă importantă a adeziunii la ideologia clasei muncitoare și la realismul socialist.

In atitudinea față de popor, Sadoveanu prelua ștafeta unor glorioși înaintași. Scriitorul vorbește cu venerație de dascălii săi literari: Negruzzi, Kogălniceanu, Eminescu, Creangă. Sosit la Iași, atinge vestigiile trecutului cu sentimentul că trăiește o realitate înălțătoare. **„Buna tradiție artistică era în aer, o respiram cu florile plantelor agățătoare de la cetatea Goliei, cu mireasma teilor de la Copou, cu adierile grădinițelor rustice din mahalaua Țicăului".** Cu pietate reface itinerariul lui Creangă și, descins în Folticeni, anunță mîndru că locuiește într-o casă unde a fost găzduit cîndva și marele humuleștean. Viața intelectuală a vremii află în Sadoveanu un excelent interpret. Deși scriitorul evită în **Anii de ucenicie** construcțiile epice, rod al fanteziei, urmărind o relatare sobră, în ritmul agale cunoscut, profilurile vechilor săi colegi și prieteni sînt desemnate în linii dinamice, nervoase. Iată silueta lui Mihail Codreanu: **„Era un tînăr efeb cu aer preocupat și sumbru, cu fruntea nouroasă, un Child Harold ușor disprețuitor de opinie, însă foarte atent la ce se întîmplă în jurul său. Palid profil apolinic, haină neagră, gheată elegantă...".**

O apariție captivantă: Dimitrie Anghel. **„Era un bărbat mărunțel, cam uzat; bărbuța roșcată începuse a-i cărunți. Elegant și boieros. Amator de vin bun și stridii. Mare cunoscător al poeziei contemporane europene, de gust subțire și sigur".**

Oamenii se mișcă în plină fierbere, împinși de demonul pasiunilor. **„Dragoslav își argumenta viziunile bogomilice bătînd cu palma în dușumea și apoi, săltînd brusc din poziția-i incomodă, gesticula spre icoane cu stînga, pe cînd cu dreapta, își arunca după urechi pletele-i bălăi".**

In **Anii de ucenicie** se istorisesc numeroase întîmplări din tinerețea scriitorului, cu referire mai ales la sedimentarea primelor straturi de poezie. Totuși o aură discretă acoperă unele unghere ale sufletului. Cîteodată răzbate o rază imprudentă, destăinuind date de caracter. Ca să justifice silința depusă în timpul încorporării, Sadoveanu recunoaște: **„Țineam să ajung a-mi îndeplini cu strictețe și desăvîrșit datoria, ca să nu dau nimănui prilej să mă jignească și să mă umilească".** Intr-o altă împrejurare, decis să-și apere interesele, afirmă: **„Ii observam în tăcere și c-o naivitate ce începea să-mi fie armă de atac".** Din paginile memoriilor reiese imaginea omului care s-a construit după propria voință, stăpînindu-și pornirile și cucerind o nobilă detașare. Chiar rarele răbufniri de impulsivitate sînt admonestate autocritic. Biografia omului care a cunoscut îndeaproape viața țării și a poporului, și-a format o întinsă cultură și și-a făurit cu migală personalitatea, devenind reprezentantul literar cel mai proeminent al maselor largi, trezește via curiozitate a tinerei generații.

Lectura cărților sale constituie momente de reculegere. La 15 ani de la Eliberare, privind ciclul grandios al „Operelor", sîntem mîndri că Mihail Sadoveanu se află printre noi spre gloria țării noastre și a literaturii socialiste.

S. DAMIAN

TREI POVESTIRI

A socoate schița și nuvela anticamera romanului tratîndu-le cu o îngăduitoare superioritate — iată o prejudecată veche, dar tenace, de vreme ce sub influența ei se mai află și unii critici și unii scriitori. Nimeni nu neagă, bineînțeles, că povestirea este un instrument viu și sigur de investigare a realității, dar tomurile masive impun, înainte chiar de a fi citite, un respect pe care o schiță sau o nuvelă rareori o pot obține din capul locului. Și dacă povestirile apărute în diverse publicații rămîn adesea învăluite în umbră și uitare, faptul trebuie pus pe seama acestei prejudecăți. Se așteaptă ca schițele și nuvelele să se adune în volum, dobîndind astfel o „stare civilă" respectabilă. Cîtă putere de sinteză, ce artă a concentrării, cîtă disciplină, stăpînire de sine și siguranță cere o poveste scurtă nu mai trebuie dovedit pentru a reconstitui prestigiul genului scurt. Trebuie, în schimb, cercetate lucrările apărute, pentru că pe micul lor ecran, din cîteva raze fasciculate — un surîs, o ciocnire, un gest — prind viață acele trăsături care, în acțiunea lor solidară și reciprocă, alcătuiesc structura epocii noastre.

Să ne oprim asupra a trei povestiri care au comună preocuparea pentru transformările ivite în satul nostru în drum spre socialism.[1] Cine străbate aceste bucăți observă că autorii lor — Sütő Andras, Grigore Beuran și Remus Luca — caută și descoperă consecințele procesului social prin care trece țărănimea. Nu este o viziune microscopică a vieții pierdută în labirintul fracțiunilor de sentimente. Dimpotrivă, scriitorii dezvăluie aspecte importante ale revoluției, arătînd cum conștiința oamenilor se află stăpînită pînă la ultimele adîncimi de problemele realității și luminînd conexiunea între destinele individuale și transformarea societății. Viața personajelor descrise e îmbibată de planurile, de acțiunile, de directivele istoriei. Avem de-a face cu reacții diferite în fața aceleiași realități. Dacă eroul lui Sütő Andras încheie din instinct un acord cu epoca urmînd calea care l-a dus la împlinire morală, eroul lui Grigore Beuran nu poate înțelege sensul vieții în comun și astfel în numai cîțiva ani se singularizează. Intre acești doi eroi se plasează personajul lui Remus Luca, suflet ciudat urmînd o traiectorie sinuoasă.

Cu un vocabular nuanțat, imagini plastice, culori tandre, cu un fel cu totul personal de a impune o sugestie coborînd ușor vocea și mai ales cu un umor plin de duioșie, Sütő Andras a compus o galerie de portrete foarte semnificative pentru epoca noastră. Acest scriitor, care se solidarizează cu propriile sale personaje fără să se lase depășit de ele, a creat admirabile portrete de țărani. Portretele sînt zugrăvite cu arta diferențierii individualităților și știința motivelor care lucrează în sufletele simple. Oamenii săi au ca o caracteristică lipsa unei caracteristici exprese, adică ceea ce e specific vieții obișnuite. Un fior de poezie trece peste existențele comune, peste psihologia fin observată a oamenilor

Colectivistul Karikas Ferencz, eroul povestirii „Cheltuiala lui Karikas", „șade bățos și posac" înaintea contabilului. Cînd acesta prinde să-i numere banii pentru zilele-muncă prestate, colectivistul e cuprins de spaimă. Contabilul numără prea iute și cu ochii duși în altă parte. Și apoi niciodată n-a văzut el o sumă atît de mare: sînt șase mii două sute patruzeci de lei. Karikas ia bancnotele, „omul se pregătește ca de trîntă", dar nu știe număra atît de repede. „Are degete groase, leneșe, noduroase". Contabilul îl întreabă dacă e „în regulă". Karikas răspunde „cu vocea omului care recunoaște un furt" că sînt cu două sute mai mult. Dar contabilul are încredere în experiența sa și-i spune: „Dacă-i așa să-ți fie de bine. Du-te cu sutele". Abia acum țăranul devine neliniștit și în ființa lui prinde să se nască gîndul că a fost înșelat. Mai numără odată banii, caută bancnotele la lumină, ca pe niște ouă, și conchide că a primit mai puțin cu trei sute. Contabilul se răstește la el. Karikas verifică socoteala și constată că contabilul n-a greșit, dar pentru bună regulă se retrage în remiza mașinilor și ia numărătoarea de la cap. In fine, liniștit și bucuros, pleacă. Dar la mijlocul drumului constată că a pierdut banii. Gemînd, o ia la goană spre gospodărie, caută disperat bancnotele, bănuiește paznicul de furt, e cît pe aci să se ia la bătaie cu el, cînd acesta îi arată surîzînd banii...

„Cheltuiala lui Karikas" este, în felul ei, un dialog angajat cu o întreagă literatură consacrată rolului nefast al banilor. Alterarea omului sub presiunea aurului, lupta pentru putere, acumularea de avuții, hîrtia de bancă — monstru însuflețit devorator de sentimente, de elanuri, de purități — formează unul din cele mai impresionante capitole ale artei și deasupra căruia ar putea fi puse ca un motto aceste cuvinte ale unui erou balzacian: „te iubesc ca pe un milion". Concluzia acestei literaturi este că banul generează rivalități, lupte, crime — acolo unde el reprezintă valoare și scop suprem. Dar acolo unde etalonul cel mai înalt este munca, spune Sütő Andras, conflictele iscate de bani s-au devalorizat și nu odată au intrat în raza comicului. Povestirea lui Süttő Andras reliefează efectul salutar al societății noastre asupra oamenilor și psihologiei lor.

Aurel Tăgărcea, eroul lui Beuran din „Rușinea", este un țăran orgolios, căruia îi place să se lase rugat, să se „încontreze" și să conducă. Se vrea o personalitate, o excepție. De aceea nu se înscrie în G.A.C., gustînd satisfacțiile unui refuz care-l pune într-o poziție aparte. Cînd președintele G.A.C. stăruie pe lîngă el, Tăgărcea face un gest spectaculos: oferă pămîntul său gospodăriei, dar refuză să se înscrie în colectiv. Actul este, bineînțeles gratuit, căci nimeni nu-i vroia ogorul; și Tăgărcea care știe foarte bine acest lucru, gustă magnificența inimii sale. Adevărul este că țăranul acesta harnic, dar peste măsură de orgolios, suferă fiindcă oamenii nu l-au vrut președinte al G.A.C. Impins de aceleași simțăminte să se măsoare cu toți ceilalți, Tăgărcea hotărăște să se apuce de grădinărit, triumfînd astfel asupra G.A.C. Faptă oarbă care nu-și reprezintă bine nici scopurile, nici căile ei! Pentru a lărgi frunturiile grădinii, Tăgărcea începe — în plînsul alor săi — prin a dărîma totul din curte. Apoi se așterne pe treabă nădăjduind mereu să repurteze victoria. Dar la G.A.C. se face de asemenea grădinărit, și în această întrecere cîștigă, bineînțeles, cei de la gospodărie. Acum Tăgărcea speră să fie chemat cel puțin ca brigadier, dar nimeni nu-l cheamă. Fata pe care o iubise și pe care a vrut s-o desprindă din G.A.C. nu vrea să-l urmeze în absurda lui încăpățînare. Și Tăgărcea înțelege că viața trece pe lîngă el, că pierde totul.

Momentul istoric și soarta personajului

Beuran sugerează bine un tip de energie sufletească. In felul lui Tăgărcea de a-și realiza personalitatea, de a-și comanda destinul, se desenează un caracter. Retese clar durerea omului condamnat la singurătate și rușine. Căci în final Aurel Tăgărcea încearcă nu atît spasmul unui orgoliu ofensat cît suferința de a se vedea străin, îndepărtat de sat, de drumul lui ascendent, exclus de la acea largă simpatie și solidaritate umană pe care se întemeiază viața celorlalți. Echilibrul său lăuntric, tulburat de aceste gînduri, se va restabili, poate, căci suferința, întovărășită de conștiința cauzelor care au provocat-o, înalță și purifică. Grigore Beuran notează aceste trăsături cu exactitate, chiar dacă nu cu nuanțe și distincții. Este în această precizie de observație o calitate plină de făgăduinți. Chipul în care orgoliul creează refuzuri, înconjururi, complicînd și întîrziind o decizie firească, sînt urmărite cu un simț realist, deși sumar. Intre o secvență și cealaltă lipsește, uneori, acel racord care este însemnul vieții vii și spontane. Oricum, această povestire dovedește un talent ce merită subliniat. In special, se cuvine reținută clipa de emoție din final cînd eroul înțelege că trebuie să opteze. Momentul acesta, în care el are viziunea greșelii sale, deschide o dreaptă perspectivă asupra societății noastre care nu închide niciodată calea oamenilor cinstiți, deschizîndu-le larg porțile realizării lor.

Remus Luca, prozator temeinic, a cărui artă se încheagă din calități nete, cu un simț special pentru sufletele care gem sub povara unor dureroase solitudini morale, ne înfățișează în „Sucașu" un destin aparte. Nu este pentru întîia oară că Remus Luca se apleacă asupra unor ființe care dispun de facultăți deosebite, dar care au fost înstrăinate de o societate nedreaptă și de aceea apar derutante: „Sucașu pe la noi se zice despre un om cu apucături ciudate, sucit, care în orice vorbă i-o spui caută un gînd ascuns, jignitor pentru el, care se supără că-i dai bună ziua, cînd el vede că ziua i-a fost rea, care niciodată nu-i mulțumit de nimic, căruia veșnic îi ninge și îi plouă". Sucașu este porecla pe care oamenii i-au dat-o lui Dumitru Cătană, țăran amărît care a nădăjduit întreaga viață să-și serbeze triumful asupra sărăciei și a fost mereu înfrînt. De aceea a devenit ursuz în familie, străin între puținii prieteni, închis față de toți și de toate. Sezisind înțelesul superior al muncii colective, Dumitru Cătană a vrut în trecut să întemeieze o cooperativă și a și întemeiat-o. Dar în cooperativă au intrat, alături de cei lipsiți, și oameni bogați. Rezultatul a fost că cei săraci au pierdut totul, iar cei avuți și-au sporit cîștigurile. Disprețuit de săteni, mînios pe el însuși, Sucașu a încetat să mai lupte cu acea forță străină și asupritoare care părea să-i impună din afară un sens existenței sale. Hărnicia și înțelepciunea lui Dumitru Cătană, constant dezamăgite de realități sociale ostile, s-au prefăcut în îndărătnicie și mizantropie. Otrăvită de neputința de a se desfășura, generozitatea s-a transformat într-un sentiment potrivnic.

Cînd vremurile s-au schimbat și Cătană a fost chemat să se înscrie în G.A.C., el a refuzat un timp din mîndrie. Apoi a acceptat. In cele din urmă capacitățile sale l-au promovat în funcția de președinte al G.A.C. In epilogul bucății, scriitorul face cunoscute victoriile lui Sucașu. Scriitorul povestește ca întotdeauna simplu, firesc, sensibil la resorturile tainice ale psihologiei țăranului. Atitudinile sale sufletești sînt cumpătate și puse mereu sub controlul unui temperament artistic prudent în reacțiile sale.

Analiza celor trei povestiri — inegale ca valoare — scoate la iveală un adevăr general: prezența fecundă a istoriei în soarta unor eroi definiți, în evoluția lor morală și în evenimentele hotărîtoare din existența lor. In acele acțiuni care au repercusiuni asupra unei vieți întregi, în acele meditații care schimbă întregul curs al unui destin, deslușim clar semnele revoluției pe care o trăim.

Dreptunghiul de lumină al paginei de artă, scrisă astăzi, cuprinde fragmente dintr-un uriaș proces social care solicită și angajează creator tot ce e uman: idei, fapte, atitudini, sentimente, credințe.

B. ELVIN

---

[1] „Chetuiala lui Karikas" de Sütő Andras (*Tribuna*, nr. 18/959), „Rușinea" de Grigore Beuran (*Tribuna*, nr. 12/959), „Sucașu" de Remus Luca („*Gazeta literară*, nr. 23/959).

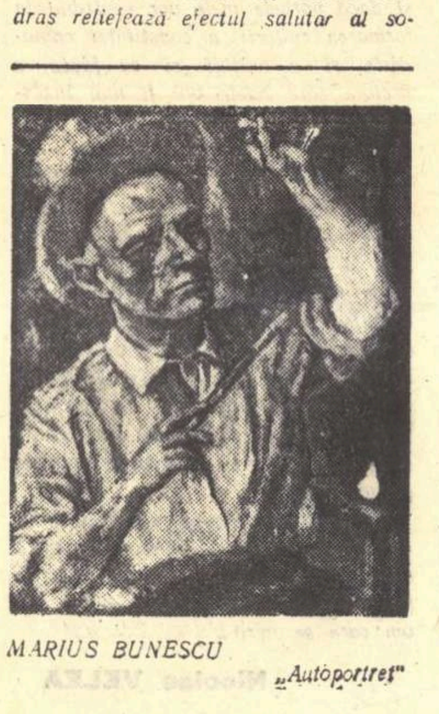

MARIUS BUNESCU „Autoportret"

Din cronica lui 1944

Lupta politică intensă de după 23 August, prin care s-a consfințit deplina eliberare a poporului muncitor, l-a inspirat pe Corneliu Leu în nuvela „Sîngele și apa", recent apărută în „Viața romînească". Momentul înfățișat de autor se petrece în toamna anului 1944, la Constanța, și reprezintă smulgerea puterii din mîinile fostelor clase exploatatoare. Infăptuitorii actului decisiv sînt muncitorii docheri, al căror avînt spontan devine conștient și eficient sub îndrumarea partidului comunist. Avem de-a face cu un rapid proces de radicalizare a conștiinței revoluționare a maselor, hotărîte să-și consolideze drepturile abia cucerite și să lichideze rămășițele vechiului regim reacționar. Reacțiunea, prezentă în nuvelă prin elemente ale partidului liberal strecurate în posturi de conducere, duce o activitate subterană de sabotaj, urmărind neîndeplinirea armistițiului și înrăutățirea situației economice. Jocul acesta, demascat de către partidul comunist, arată celor pînă mai ieri exploatați că nu pot avea încredere decît în proprii lor reprezentanți. Soluția pe care înseși împrejurările o impun, este de a-i înlătura cu forța pe sabotori. Astfel se ajunge la instalarea unui muncitor în funcția de primar. De la urzeli de culise și momeli demagogice, vîrfurile reacțiunii trec, ca pe vremuri, la folosirea forței armate împotriva muncitorilor. Insă, semn al vremurilor noi, ostașii nu întîrzie să se alăture maselor populare. Doar un ofițer îndrăznește să tragă, ucigîndu-l pe bătrînul docher Cazan și rănindu-l pe Drăgan, cel destinat să stea de aci înainte în fruntea treburilor administrative ale orașului. Tocmai această jertfă de sînge este simbolul fermității, a eroismului și fidelității de clasă.

Nuvela se apropie foarte mult de reportaj și surprinde mai cu seamă starea de spirit, atmosfera epocii. Realizată în scurte secvențe, ea beneficiază de un ritm adecvat împrejurărilor respective. Altminteri, individualitatea eroilor rămîne palidă sau — ca să ne exprimăm în stilul autorului — pare atinsă de leucemie. O vădită ușurință a autorului în a așterne pe hîrtie, generalizată, se transformă în defect. Tipurile sînt sumar conturate, le lipsește consistența psihologică, iar situațiile în care se găsesc, rezolvate cu o ușurință neașteptată, le privează de posibilitatea reliefării pregnante. Insuși Drăgan ca luptător de prim plan nu se distinge printr-o personalitate corespunzătoare: ceea ce îi dă valabilitate sînt mai puțin aluziile la meritele sale, cît acele clipe de tulburare lăuntrică, reală și bine prinsă, cînd își măsoară forțele stăpînit de grija de a face cît mai bine față sarcinii încredințate de tovarăși. In neliniștea sa este multă autenticitate și multă forță, care duc în cele din urmă la evidențierea calităților specifice unui conducător ridicat din sînul clasei muncitoare.

Chiar dacă nu este o izbîndă deplină, nuvela lui Corneliu Leu zugrăvește imagini pline de interes prin semnificația lor istorică

G. Ș.

ANUL XV

Petru Dumitriu

(Urmare din pag. 1)

resc ispititor pentru scriitorul puțin avertizat, ca și pentru cititori. El a distins însă cu ochi sigur elementele esențiale ale noii vieții, ale noii atitudini umane, și le-a configurat în chip expresiv în țesătura romanului. Comunistul în fața vieții, a oamenilor, a naturii, este urmărit în dramatice înfruntări, prin destinul lui Adam Jora, eroul central al cărții.

Dorința scriitorului de a afla formele cele mai corespunzătoare pentru redarea chipului unui comunist, a problemelor care-l frămîntă, a proceselor pe care le străbate, a idealului care-l însuflețește, l-a condus către o repetată refacere a cărții. Nu numai cadrul social s-a lărgit în aceste reluări succesive, nu s-a îmbogățit doar peisajul marin în care se petrec majoritatea întîmplărilor, dar s-a adîncit analiza unei figuri de om nou, pătruns în toate fibrele ființei sale de conștiința socialismului.

Acest fel de „căutări" sînt dintre cele rodnice și ele probează atașamentul scriitorului la realismul socialist. Petru Dumitriu a mai demonstrat „căutări" asemănătoare, deci adînciri ale unei noi perspective, și în legătură cu romanul „Drum fără pulbere. El a refăcut în întregime compoziția cărții, desfășurarea acțiunii, destinele multora din personaje, reliefînd mult mai pregnant tipurile pozitive, perspectivele și idealurile lor, lupta lor pasionată împotriva reprezentanților vechii orînduiri și pentru construcția socialistă. O lucrare de refacere profundă a întreprins scriitorul în prezent asupra „Biografiilor contemporane", ciclul de povestiri ample care continuă opera sa cea mai întinsă de pînă acum, „Cronică de familie" și care se resimte într-o măsură încă mai mare, de o limitare a viziunii, ce caracterizează „Cronica". „Cronica de familie" a devenit o amplă frescă a descompunerii claselor dominante, pornind de la nucleul realizat în 1949 în „Bijuterii de familie", prin urmărirea destinului pe care l-au avut faimoasele bijuterii din momentul cînd ele ajung în stăpînirea familiei Cozianu, acum un veac, pînă în veacul nostru cînd puterea lor drăcească e sfărîmată și ele însele sînt cu desăvîrșire pierdute. Vom obiecta acestui ciclu de ample povestiri și romane condensate, rămînerea obiectivului scriitorului ațintit în special la procesul pe care-l străbat clasele de sus, ceea ce face să nu fie reliefată, decît pe alocuri, și doar ca un slab ecou, forța sub ale cărei lovituri se prăbușesc aceste clase — forța luptei revoluționare a comuniștilor. Vom putea constata, de asemenea, că sensul celor trei volume ale „Cronicii" duce la încheierea că burghezia s-a autonimicit total, că resturile ei, atîtea cîte mai sînt, au devenit inofensive. Ruperea lui Pius Dabija — ultimul descendent al rămuroasei familii, a cărei „cronică" o înșiră scriitorul, — smulgerea lui din marasmul putrezitei ascendențe care, totuși, îl apasă încă, are semnificația unui mesaj pozitiv, cu toată atmosfera nelămurită care domină cea de-a 24-a parte a ciclului. Dar lupta cu rămășițele întîrziate ale familiei burghezo-moșierești din „Cronică de familie", aceasta continuă, încă nu s-a terminat, așa cum desprindem din părțile ultime ale acestei cărți. Rămîne ca, în „Biografiile contemporane", care trebuie să întregească tabloul început în „Cronică", scriitorul să dea răspuns și acestei probleme fundamentale a actualității, a cărei soluționare se petrece sub ochii noștri. Intregită cu acest mesaj și cu latura revoluționară a vieții social-politice din Romînia ultimelor decenii, „Cronica de familie", făcînd un trup unic cu „Biografiile contemporane", va putea aparține din plin realismului socialist, alături de alte scrieri de valoare ale lui Petru Dumitriu.

Intr-o scrisoare recentă prin care se adresează cititorilor săi, Petru Dumitriu a arătat că înțelege să readucă pe masa de lucru fragmentele apărute pînă acum în reviste, pentru a adînci și extinde viziunea „Biografiilor", în principal prin zugrăvirea luptei comuniștilor. Ținînd seama de împrejurările anterioare în care el a procedat asemănător, în cazul romanelor „Drum fără pulbere" și „Pasărea furtunii", e de presupus că eforturile sale vor da roade pe liniile fundamentale, adică în reliefarea tipurilor pozitive, revoluționare ale realității noastre actuale.

★

Trecînd peste experiența gratuită din „Euridice", Petru Dumitriu a început prin a fi un scriitor al satului. Nuvelele „Dușmănie", „Vînătoare de lupi", „Nopțile din iunie", sînt episoade dramatice ale satului în care înfruntarea dintre sărăcime și chiaburi se rezolvă în sensul socialismului. Ultima din cele trei de mai sus se încheie asupra momentului cînd se constituie gospodăria agricolă colectivă. „Vîntul de martie", nuvelă publicată în 1954, va alcătui împreună cu „Dușmănie" și „Nopțile din iunie", „Cronica de la cîmpie" (1955), care se deschide odată cu întoarcerea luptătorilor de pe front și cu reforma agrară, și se încheie cu începutul drumului către socialism. Sensul cărții este unul clar și actual; el vorbește despre schimbările raportului de forțe în satul romînesc după Eliberare, în favoarea țărănimii muncitoare.

Scriitorul a făcut ca mai multe personaje să treacă dintr-o nuvelă în alta, dîndu-le astfel o continuitate de ciclu unitar. Introducerea nuvelei „Bedros din Bazargic" în această structură a „Cronicii" rupe unitatea ei, cu un episod de sine stătător, legat însă de asemenea de tematica satului contemporan.

„Bijuterii de familie", punctul de pornire al viitoarei noi „cronici", evocă marile răscoale țărănești din 1907. Pe fondul tragicelor evenimente, este zugrăvită aici concurența dintre două surori moșierese care-și dispută o colecție de bijuterii, mergînd pînă la crimă, dușmănie care continuă apoi între mamă și fiică. Lucrarea s-a impus prin violența înfruntării de clasă și prin expresivitatea chipurilor, atît a celor din clasele de sus, cît și din rîndurile țăranilor.

Istoria acestor bijuterii o lărgește autorul și în trecut, înainte de 1907, și în anii care au urmat marilor răscoale, reconstituind o întreagă epocă, în stilul și tradiția literaturii noastre realiste anterioare.

Originalitatea cărții se referă, așadar, în special la curiozitatea pe care o deșteaptă împrejurările lumii descrise, care-și transmite bijuteriile prin cumpărare, moștenire, dăruire sau furt pur și simplu. Istoria bijuteriilor rămîne un pretext, locul principal îl ocupă în ciclu drumul burgheziei și moșierimii, care se întăresc printr-o alianță strînsă de interese în urma înăbușirii revoluției de la 1848 și promovează aurul, banii, drept valoarea și scopul unic în viață. Evoluția acestor clase de-a lungul unui secol, este urmărită pe planul moral, pînă în zilele noastre, cînd elementul esențial îl constituie munca liberă, creatoare și cînd aceste vestigii ale trecutului dispar. Tablourile din viața marilor mase sau ecourile luptei lor sînt rare în carte sau, cînd ele există, privesc numai lumea satelor. Expresiv în redarea decăderii morale a acelor forțe care au reprezentat vechea orînduire, tabloul „Cronicii de familie" rămîne însă parțial, prin ignorarea factorilor revoluționari ai epocii mai apropiate de noi, cei de azi.

Cu „Drum fără pulbere" și apoi cu „Pasărea furtunii" se continuă firul „Cronicii de la cîmpie", al lucrărilor în care spiritul partinic caracterizează atitudinea scriitorului în tratarea temelor de strictă actualitate. Romanul este consacrat unui mare șantier, în care se adună oameni de tot felul, de pe tot întinsul țării. O largă galerie de tipuri, destine, o mare complexitate de probleme și aspecte permit scriitorului o profundă investigație în toate straturile sociale ale noii Romînii, punînd în lumină superioritatea și triumful democrației populare, al socialismului. Diferitele probleme și raporturi familiale și contradicțiile acute între clase sînt urmărite cu o luciditate și cu spirit angajat direct. Un succes deosebit îl reprezintă aici zugrăvirea oamenilor simpli, a eroismului masei în rezolvarea unor dificile probleme de construcție, în apărarea cuceririlor socialiste și în reliefarea condițiilor unei vieți noi a foștilor exploatați, ridicați de epoca socialismului la trepte superioare de viață și la o nouă putere de a năzui. Sublinierea clară a idealului socialist care călăuzește pe oamenii noi, este una din principalele realizări ale romanului.

„Pasărea furtunii" urmărește formarea și activitatea concretă a unui om simplu din mase, de felul acelora de care e plin și romanul anterior. Adam Jora este, în tinerețe, un revoltat anarhic împotriva orînduirii, a celor care-l exploatează, împotriva mării, a naturii. El va deveni un luptător conștient, un revoluționar, un organizator și un constructor. Procesul acesta este numai indicat în liniile lui mari. Scriitorul se preocupă de munca lui concretă, de activist comunist, ca instructor de partid pe lîngă colectivul unui mare combinat pescăresc.

Marea, cu poezia ei uneori tulburătoare, cu primejdiile și atracțiile ei, cu munca grea a oamenilor, constituie cadrul larg în care sînt dezbătute conflicte și probleme dintre cele mai actuale. Drama iubirii adînc rănite, înăbușite vreme îndelungă, drama învinuirii pe nedrept, zbaterea între dorința de a răzbuna umiliri și nedreptăți îndurate și între teama de a nu se lăsa copleșit de dorul răzbunării în dauna spiritului de dreptate și de obiectivitate — astfel de conflicte și frămîntări urmărește scriitorul în destinul lui Adam Jora, care se relevă pînă în cele din urmă ca un erou reprezentativ pentru umanitatea socialismului.

Tematica actualității caracterizează și piesele „La ora șase", a cărei substanță se trage dintr-un episod al romanului „Drum fără pulbere", plasat în lumea uzinei, și „Romanticii", lucrare în care se dezbate un aspect al problemei raporturilor de familie în societatea noastră. Oamenii uzinei, oamenii legați direct de munca entuziastă, constructivă, conferă și acestor piese ca și celor două romane, acea lumină care lipsește „Cronicii de familie", din cauza absenței forțelor revoluționare, a luptei lor pentru o nouă viață. Această lumină este așteptată să triumfe în „Biografii contemporane" și să aducă în amplele construcții cu care Petru Dumitriu este prezent în noua noastră literatură, un mesaj mereu actual și ferm, izvorît din realitățile luptei noastre pentru socialism și comunism.

Mihai GAFIȚA

Din volumele lui Petru Dumitriu:

Nuvele: „Dușmănie" (1948); „Vînătoare de lupi", „Bijuterii de familie", „Nopțile din iunie" (1949), „Primăvara lui șaptezeci și unu", „Să vii să-ți dau pîine" (1951), „Dreptate" (1952), „Din tată-n fiu", „Povești adevărate" (1953), „Aquarium" (1956) etc.

Romane și cicluri: „Drum fără pulbere" (ed. I—1951, ed. II—1952); „Pasărea furtunii" (ed. I—1954, ed. II—1955); „Cronică de la cîmpie" (1955), „Cronică de familie" (ed. restrînsă — 1955, ed. întregită — 1956).

Teatru: „La ora șase", „Romanticii" (1956), scrise în colaborare.

Eseuri și publicistică: „Din viață și din cărți" (1954), „Noi și neobarbarii" (1957) etc.

BALOGH LUDOVIC „Jucători de șah"

ION GHICA inedit

Editura de stat pentru literatură și artă inaugurează cu Ion Ghica o colecție nouă: *Documente literare inedite*. Se înțelege că nu poate fi vorba de literatură propriu-zisă, de valoarea neasemuitelor *Scrisori* către Vasile Alecsandri. Ghica a fost un mare scriitor ocazional, ca să nu spunem un diletant în literatură. Nimeni ca dînsul, nici Filimon pe care-l admira și l-a urmat, depășindu-l, nici chiar Odobescu, arheologul scriitor, care a reușit să facă să se uite arheologul în profitul scriitorului, n-au reușit să învie trecutul cu atîta firească înzestrare a penelului, parcă substituit penei. Geneza *Scrisorilor* a fost hazardul, sub chipul unui secretar de redacție cu intuiție. „Imi atribuiesc mie — scria Iacob Negruzzi, cu ocazia unei donații de autografe, într-o comunicare academică, — meritul de a fi provocat această prea interesantă corespondență. Ion Ghica adresase lui Alecsandri o epistolă, probabil fără intenția de a o vedea publicată. Dar Alecsandri, găsind-o prea interesantă, mi-o comunică, întrebîndu-mă dacă n-ar fi bine s-o dau la lumină în «Convorbiri literare». Revăzînd îndată marele interes ce asemenea scrisori vor deștepta nu numai în generația mea, dar și în cele următoare, i-am îndemnat cu multă căldură să urmeze amîndoi corespondența începută, dîndu-i o cît de largă dezvoltare. Ambii autori mi-au făgăduit că vor urma stăruințelor mele, însă numai Ion Ghica s-a ținut de cuvînt. Alecsandri a publicat o singură scrisoare, aceea în care vorbește de țiganul dezrobit Porojan!" Am încercat nu de mult să dovedesc că imboldul secret al corespondenței acesteia a fost la Ion Ghica dorința de a lăsa posterității imaginea cît mai avantajoasă a omului politic ce fusese, o intenție *pro domo* care trecuse neobservată. In orice caz, memorialistul nu și-a dat prea multă osteneală ca să devină de la o zi la alta un mare scriitor, fapt împlinit fără voia lui. Iată într-adevăr cum continuă textul secretarului de redacție al *Convorbirilor literare*: „Ion Ghica scria foarte repede, năvălindu-i în memorie cu grămada amintirile din copilărie și tinerețe, așa încît de lucru mai avea grijă de punctuație, ba, cîteodată, nici chiar de construcția gramaticală a frazelor și adeseori am avut destulă muncă să pot reda propozițiilor o înfățișare corectă ca formă. Dar autorul n-a băgat niciodată seamă de schimbările ce făcuse în manuscrisele sale redacția *Convorbirilor literare*" (*Autografe romîne*. Ședința de la 23 mai 1919, Cultura Națională, București, 1923, pag. 4).

În tinerețe, Ion Ghica încercase să facă un roman de moravuri contemporane, după cartea de mare succes a economistului Louis Reybaud: „Jérome Paturot, à la recherche d'une position sociale", urmată, îndată după revoluția din 1848, de o continuare mai puțin izbutită: „Jérome Paturot à la recherche de la meilleure des républiques". O publicistă harnică, Eugenia Carcalechi, crezuse în 1906 că descoperise în colecția ziarului *Independența*, din 1861, romanul publicat anonim sub titlul *Don Juanii Bucureștilor*. Girul lui Ilarie Chendi și mai cu seamă al lui N. Iorga acoperise atribuirea. Cel dintîi care a zdruncinat-o serios a fost G. Călinescu, în 1947 („Romanul lui Ion Ghica", articol semnat Aristark, în „*Națiunea*" de la 27 octombrie) propunîndu-l ca autor pe Pantazi Ghica, fratele lui Ion. Iar actualul editor al „Documentelor literare inedite", D. Păcurariu, cercetînd în arhiva Academiei R.P.R. printre manuscrisele lui Ion Ghica, a pus chestiunea la punct, dovedind că încercările marelui memorialist, două la număr, rămăseseră inedite (*Steaua* Cluj, 2/1956). Este istoria unui Alecu Șoricescu, deținut politic sub domnia lui Alexandru D. Ghica. Eliberat, încearcă numeroase meserii, ca și prototipul său parizian, spre a denunța viciile alcătuirii politice din anul 1837 și următorii, pînă ce se fixează la negoțul grînelor. In substanțiala prefață a lui D. Păcurariu, zece pagini dense analizează încercarea de tinerețe a lui Ion Ghica, pe care Alecsandri încerca s-o treacă lui Al. Hurmuzache, ca să fie publicată în revista *Bucovina* (1849). Un argument în plus că Ion Ghica nu putea fi autorul *Don Juanilor din București* îl găsesc în faptul că scriitorul, cînd grifona fragmentele cu Alecu sau Alecache Șoricescu, ducea atît de departe, pînă la [illegible] nea într-un loc despre un craidon de suburbie: „Era domnul Jean al soarelor de mahala..." ! Domnul Jean pentru Don Juanul ! O notă ar fi fost, mi-i așa, nimerită ca să se explice sensul acestei misterios... Domnul Jean !

D. Păcurariu a adunat în volum cele două capitole ale adevăratului Jérome Paturot naturalizat romîn, apoi două fragmente colorate, pagini inedite despre năravul boierimii de a cheltui cu echipajele de lux (*La Mogoșoaia*), un fragment, poate destinat corespondenței, cu ciudata pagină în care falansterianul Teodor Diamant, la persoana întîi, își debitează programul și metodele de captare de partizani, o istorioară despre vărul autorului Pericle Ghica, student la Paris, și titlul „Note în legătură cu pregătirea și începutul revoluției muntene din 1848". Punem punct la seria de „Scrieri literare și cu caracter documentar", partea întîia și cea mai interesantă, urmată din „Corespondență", în romînește și în franțuzește, cu Alexandrina Ghica, soția lui Ion, cu Matei Millo, actorul, și cu D. Ollănescu-Ascanio, scriitorul. Se adaugă un grup de „Documente", începînd cu un certificat de naștere al lui Ion Ghica și sfîrșind cu decizia lui de pensionare.

„Addenda" conține fragmentul de comedie, descoperit de Eugenia Carcalechi și care urma să fie scris în colaborare cu același Ascanio. Proiectul e din 1883, momentul „Scrisorilor". E o ascuțită critică a „mondenității" burgheziei, văzută din salonul senatorului Ștefănică Cicală. Alte personaje se cheamă, cu aceeași onomastică șarjată de tipul comediei lui Vasile Alecsandri: Coțofenescu, Becerescu, Ciocoiescu, Naivescu, Necaz, iar Scotocescu e cronicarul monden Claymoor, deghizat literar, înainte de schița lui Caragiale *Temă și Variațiuni (Voința națională*, 1885).

Materialele sînt foarte interesante, fără a fi revelatoare. Nu adaugă nimic la gloria literară a lui Ion Ghica. Conștiinciosul editor a avut să lupte din greu cu transcrierea manuscriselor, nu chiar ilizibile, dar, așa cum spunea mai eufemistic Iacob Negruzzi, scrise aproape fără ortografie și fără punctuație. D. Păcurariu i-a dat o fățuială îngrijită, după criterii juste de editare critică, enunțate în „Notă asupra ediției". Anumite ezitări trebuie însă relevate, ca acea frecvență a formei *mulțimi*, *mulțimire*, cînd autorul scrisese *mulțumi* și *mulțumire*, pentru a reda ortoepia *mulțimi* și *mulțimire*, înainte de încetățenirea literei *î* ! Iată și cîteva erori de lecțiune nu mai puțin importante: pentru un loc greu de descifrat, în manuscris: *dalcauci*, pag. 5; și îndată apoi: „O să-ți zică a doua zi ci-i cășuț verșoara Anica *Havalea*... ! (în loc de *havalea*, nume comun, în expresia: a o cea havalea = a cădea belea pe cap). La pag. 11, lecțiunea cea bună e *frontispis* (cum sună în franțuzește), iar nu *frontispicis*. La pag. 18: *marturii*, în loc de *martirii*, dar cu același înțeles. La pag. 23: „o probă de cincuantină (porumb cincantin, specie americană, cu bob mărunt!) în loc de *cincantină*, poate fi o greșeală de tipar. În loc de Domnul Jean, în sens de Don Juanul, ar fi fost oportun ! Acest Don Juan „îmbrăcat totdeauna în *negre*" ! așa cum se mai spune încă la țară și nu caravalea, nu în *negru*, ca în text, la pag. 25. La pag. 40, penultimul paragraf, trebuiau „în *favorul constituții*", iar nu „în folosul constituției", iar mai jos, i s-a pus în vedere lui Magheru că „nu poate intra *armat*" (cuvîntul lipsește!) Alte cuvinte omise de transcriptor: pag. 28, rîndul 10: sute de mii de galbeni pe *an*", r. 11: „o mie cinci sute de galbeni pe an *de cap* (și un cuvînt indescifrabil: *slab*?); r. 17: „Provincia este oglinda în care se resfrîng și se *reproduc* frumusețile Capitalei". Nu mergem mai departe cu această înșirare, dar remarcăm că responsabilul cărții, factor editorial nou și atît de oportun în actuala structură culturală, era dator să facă în locul nostru colaționarea la biblioteca Academiei R.P.R. El i-ar fi putut atrage amical atenția editorului supus greșelilor, ca orice alt muncitor intelectual, că *Dl.* A. Popescu de la pag. 136 nu poate fi Domnul A. Popescu, ci *Dla* (Demoazela) Anicuța Popescu, ca la rubrica *Indice de nume* De asemenea, redactoarei căreia i se aduc mulțumiri pentru revizuirea textelor în limba franceză (nu mai ortografice la Ion Ghica decît cele romînești!) îi vom imputa cîteva distracții. Astfel, în versul clasic, transcris: *mangeant le fond avec le revenu*, și tradus în notă: „mîncînd capitalul împreună cu venitul" (fr). trebuia *le fonds*, cu s final la singular, spre a deosebi cuvîntul de *le fond*, fondul.

„Notre Copia", la pag. 105, este „notre Capi = Capi (tale), București ! Acolo unde Ion Ghica creionează agasat asiduitățile sanitare ale d-nei Paulina V. Alecsandri, „un crampon" (un scai, în traducere liberă), corespondentul adaugă: „Elle craint toujours que son mari ne transpire, ne se refroidisse, ne meurt, enfin" (Se teme tot timpul ca bărbatul ei să nu transpire, să nu răcească, să nu moară, în sfîrșit). Subjonctivul cerea: „ne meure" (pag. 82) De asemenea, corect: *ne refroidisse*

Intr-o scrisoare cu savuroase bîrfeli la adresa lui P. P. Carp, Ion Ghica, slab latinist, scrie *collequs*, fără să știe că era corect *collega* (pag. 104). Editorul putea să-l îndrepte, cu sau fără notă, cum a mai făcut-o nesistematic ! Ce e drept, jocul de cuvinte în jurul inițialei P în limba franceză, rămîne intraducibil, cu sugestia lui olfactică, plăcută numai nietzscheanului bogomil.

Așa mi-ar fi sugerat, la timp oportun, unele note, acolo unde intenția poate scăpa cititorului. Ion Ghica, scriitor progresist, ironizează înainte de Caragiale hailaiful (High-life) autohton, [illegible]: „Vineri seara, seara Afroditei, adunare de *lume mare, de al leajă*, cum zice englezu, în grădina la frumoasa și grațioasa M-me Ciocoiescu" (pag. 144) ! Acest: *al leajă* e pentru *high-life*, ceea ce s-ar numi filologic, o „etimologie populară" ! Hailaiful, avînd venituri grase, din exploatarea proletariatului, [illegible] lefurile mari.

Șerban CICCULESCU

Un poem al tehnicii moderne

Instalația de foraj „4LD" se bucură de-o unanimă apreciere în lumea petroliștilor. Personal, am devenit un admirator al ei, cu mult înainte de a fi văzut-o, numai din relatările altora. De cîte ori venea vorba de „4LD" ochii interlocutorilor mei se făceau strălucitori, iar glasul înfiorat: «cum, încă n-ați văzut „4LD"! Să mergeți neapărat în schela cutare să vedeți cum lucrează. Nu se poate să scrieți o carte despre petrol fără „4LD". E o adevărată operă de artă!»

Am văzut pentru prima dată pe „4LD", într-o dimineață de primăvară. Mi-a apărut pe neașteptate în față, proiectată pe cer, suplă și grațioasă, ridicîndu-se deasupra tuturor halelor, din incinta uzinei „1 Mai". Eram încă la depărtare și-am grăbit pașii, atras ca de-un magnet, fără s-o părăsesc din ochi. Deodată, turla începu să se aplece, alunecă pe cer, ca-ntr-o prăbușire, dispărînd după copaci și acoperișuri. Deoarece nu știam ce se întîmplă, am grăbit pașii cînd, spre surprinderea mea, după un scurt răstimp, turla se ridică din nou, cu un gest ușor, măsurînd, semeață, clădirile din jur.

Cînd am venit mai aproape, mi-am dat seama despre ce era vorba. Montată în incinta uzinei, pe-un stand de probă, instalația era supusă la cele mai diverse încercări, înainte de a fi trimisă la destinație. Am ocolit turla, cercetînd-o din toate unghiurile. Față de clasica turlă de foraj, în forma piramidală, aceasta e mai ușoară, mai suplă, mai luminoasă, afară de avantajul evident de a fi mai bine montată, cu mare economie de timp. Din profil, turla lui „4LD" pare un obelisc uriaș, dantelat, care străpunge cerul. Totul, pînă la cele mai mici detalii a fost bine chibzuit, executat cu grijă, îmbinînd suplețea cu forța, folosul economic cu frumusețea. Aceeași impresie de încîntare îți produce și cercetarea instalațiilor motrice, care pun garnitura de foraj în mișcare. In fond „4LD" înseamnă pur și simplu că instalația are 4 motoare Diesel, iar însumarea puterii se face prin lanțuri. Comenzile sînt pneumatic centralizate pe-un panou unic. Pentru cei care nu cunosc tehnica de foraj, aceste caracteristici înseamnă prea puțin. Dar ar fi suficient să-și imagineze că în locul unor manevre greoaie, care cereau efort, conducerea noii instalații se face prin simple întoarceri de manete, ca de la pupitrul de comandă al unei stații electrice. Munca omului a devenit mai ușoară, mai plăcută, armonizînd, ca și întreaga instalație, randamentul economic, tehnicitatea înaltă și frumusețea. Privind pe „4LD", sau după cea mai recentă denumire „4LD-150 A", am înțeles motivele admirației și dragostei petroliștilor noștri pentru această realizare a industriei noastre noi.

La început a fost revoluția

S-ar părea, la prima vedere, că „4LD" a rezultat, ca orice instalație industrială, pe baza unei colaborări între un institut de proiectări — în speță: Institutul tehnologic pentru construcții de mașini (I.T.C.M.) și o uzină executoare: „1 Mai" Ploești. De fapt, lucrurile nu stau așa de simplu, deși succesiunea dintre idee și faptă, între concepție și realizare se impune cu firescul logicii elementare. Totuși, la început n-a fost proiectul tehnic al lui „4LD", ci revoluția socialistă, fără de care un asemenea proiect n-ar fi fost măcar imaginat.

Inainte de august 1944, utilajul petrolifer se aducea din străinătate, în special din S.U.A. La Reșița și Concordia (astazi „1 Mai") Ploești se fabricau sporadic: trolii, mese de foraj, geamblacuri — fiind reproduse după modelele consacrate. Munca de proiectare a utilajului petrolifer, organizată pe baze științifice se afirmă după Eliberare, luînd un deosebit avînt după naționalizarea industriei. Rînd pe rînd, grupurile de proiectanți denumite „birouri de construcții" se contopesc într-o instituție centrală, din care va rezulta în 1956 un Institut de proiectări special, devenind în 1958 un sector al I.T.C.M.-ului. „4LD", conceput în 1955, face parte dintr-o serie de instalații petrolifere, proiectate aici pentru prima dată în țara noastră.

Uzina „1 Mai" a trebuit de asemeni să treacă pragul revoluției socialiste pentru a fi aptă de înfăptuiri deosebite.

Infiintată în 1907 de un grup de burghezi belgieni, sub numele de „Prima societate romînă de foraj", cu instalații rudimentare (mașinile se porneau cu o locomotivă de treer) și cu ateliere insalubre (ziua în amiaza mare era beznă din cauza fumului), uzina avea de scop spolierea muncitorilor și nu progresul tehnicii. Ulterior, modernizarea unor instalații nu face decît să accentueze acest caracter nefast. Muncitorii luptă contra spolierii, prin greve (în 1929 și 1933), sau prin acțiunile curajos conduse de comuniștii ilegaliști.

Intre 1941—1944, fiind considerată captură de război de la belgieni, uzina e ocupată ca o fortăreață dușmană de hitleriști, care instalează mitraliere la ușa atelierelor și încredințează conducerea unui comandament militar. 500 de bombe incendiare și explozive produc avarii grave atelierelor și seamănă moarte. 23 August 1944 pune capăt acestei duble terori, terestre și aeriene. Muncitorii, conduși de partid, reclădesc uzina, preiau administrația ei în propriile mîini, modernizează instalațiile, ridică ateliere noi și o serie de construcții ca policlinica, spitalul, cantina, cămin pentru tineri muncitori, etc., armonizînd astfel pentru prima dată în istoria uzinei, progresul tehnic și grija față de om. De aici rezultă izvorul acestei forțe tehnice și morale, al acelui avînt creator, datorită căruia „1 Mai", fostă „Concordia", a devenit dintr-o uzină cu veleități modeste, o unitate industrială cunoscută peste hotare. Astăzi, uzina farmecă pe vizitator prin armonia ei și printr-un echilibru intern, care-i sînt particulare. Nicăieri nu te izbesc stridențe, nici în înfățișarea exterioară, nici în activitatea oamenilor. Toate sînt cum trebuie, la locul lor. Secțiile se leagă între ele prin drumuri asfaltate, totdeauna curate. Tinerii sînt avîntați și au brigăzi care lucrează în contul anilor viitori. Secțiile sînt conduse de bărbați maturi. Dar se găsesc oameni cu părul cărunt pe posturile care li se potrivesc pentru a da povețe celor mai noi. Se face activitate culturală, dar nu se neglijează nici sportul. „1 Mai" deci este o uzină echilibrată, armonică, menită parcă anume pentru a produce pe „4LD", acest poem armonios al tehnicii noi.

Sute și, poate, chiar mii de creatori

Multă lume își închipuie că singurii creatori ai unei instalații industriale sînt proiectanții care fac lucru de concepție, elaborează planurile, pe cînd ceilalți, muncitorii și inginerii din uzine, sînt simpli executanți. Sau că, odată ce planurile au fost definitivate, creația încetează, deoarece produsele se fabrică în serie, iar seria industrială presupune repetare mecanică.

Fabricarea lui „4LD" dezminte ambele erezii. „4LD" este opera unei mari colectivități, iar creația nu încetează în ciuda repetării seriilor. Posibilitățile de îmbunătățire sînt infinite. De aceea, la sfîrșitul prospectului ce însoțește instalația se află următoarea notă: „Beneficiarii noștri sînt rugați a scuza eventualele neconcordanțe ce pot interveni între prezentele instrucțiuni și realizarea instalației ca atare, datorită îmbunătățirilor ce se aduc pe parcurs. Asupra lor se fac mențiuni în pașapoartele instalației respective". Nici n-au trecut doi ani de la punerea în funcție a primei instalații (august 1957) și „4LD" a suferit o modificare substanțială, încît a trebuit să i se schimbe și denumirea, fiind vorba de un nou tip al ei. Cuplajele pneumatice cu discuri au fost scoase în consolă, iar cutiile intermediare au devenit mai simple. Aceste revizuiri, chiar dacă nu spun mare lucru neinițiatului în tehnică, au cerut însă proiectanților o revedere simțitoare a vechilor planuri, precum și multă inițiativă muncitorilor, fiindcă întreaga schimbare s-a făcut „din mers" într-un timp extrem de scurt. Cele 16.000 de repere care compun instalația se nasc nu numai prin cooperarea tuturor secțiilor de bază ale uzinei „1 Mai", ci și din contribuția altor uzine din țară, din care nu lipsesc: Reșița, 23 August, Mao Tze-dun, Hunedoara, Roman, ca să pomenim pe cele mai importante.

SONDORI

Foto: Iosif Ginca

Miile de muncitori care lucrează pentru „4DL", alături de proiectanți, constituie tot atîția creatori care scriu laolaltă, cu modestie și răbdare, acest subtil și sobru poem al tehnicii moderne: „4LD-150 A". Reportajul de față e un elogiu adus acestor mii de creatori anonimi

Opera unui om de rînd

Turnătoria este prima treaptă metalurgică. Aici se nasc și capătă formă piese de primă importanță pentru „4LD". O masă rotary (de 2,50 t.) e o piesă colosală pentru turnarea căreia se asamblează cîteva zeci de cochile. Suporții care susțin turla de 40 metri trebuiesc executați ireproșabil — „în condiții ideale" îmi precizează inginerul — fără nici o incluziune de pămînt sau porozitate. Deci fiecare piesă e calculată și desenată de proiectanți; execuția ei, pentru prima dată, ridică probleme dificile a căror rezolvare cere gîndire originală, inițiativă și — dacă vreți — inspirație ca în orice operă de creație. De aceea, un creator poate fi socotit, de pildă, Toma Rusea, șeful unei echipe de turnători. El n-a sculptat o Venus din Milo, dar piesele sale trebuie să atingă perfecția unei statui. Opera sa se numește: „reducerea rebuturilor la rampa de turnare". Și ca orice operă, are importanță istorică: „E un record (de două, trei ori mai puțin decît procentul admis), nemaiîntîlnit în viața secției". Pe scurt, faptele s-au desfășurat astfel: fiind comunist și bun muncitor, Toma Rusea a fost trecut la rampa de turnare, locul unde se dădeau cele mai multe rebuturi. La început, fiind nou, n-a strălucit, a fost chiar ironizat, dar și-a văzut de treabă, a observat, a gîndit, a organizat echipa. Nu numai opera de artă cere meditație, muncă răbdătoare, dăruire de sine, și nu numai între artiști există emulație. Scăzînd vertiginos rebutul la echipa lui Toma Rusea, capacitatea celorlalte schimburi a fost pusă sub semnul întrebării. De aici ambiția lor firească de a nu se lăsa mai prejos. Exemplul lui Toma Rusea antrenează pe ceilalți. Rebutul pe secție coboară sub procentul admis, atingînd cifre record. Urmează întrebarea firească: Cine e Toma Rusea? Greu de răspuns printr-o formulă, fiindcă însuși eroul acestei întîmplări trece printr-un moment de cotitură. Caracterizat sumar: Toma Rusea e un muncitor cum sînt cu sutele și miile în Ploești. Face gospodărie pe lîngă casă, citește o carte, vede un film, e nelipsit de la meciurile „Petrolului", duminică seara merge la „Prahova", împreună cu soția ca să asculte „o muzică". Perseverența cu care a muncit fără să se descurajeze, abnegația, capacitatea de organizare, sînt calități care, pe drept cuvînt, îl afirmă, și-l scot din anonimat, aducîndu-l în primele rînduri ale luptei pentru socialism. Toma Rusea și ceilalți turnători și-au făcut datoria, turnînd piese ideale, fără fisuri. E acum rîndul „inginerilor de suflete omenești" de a turna și de a scoate din forme, fără incluziuni și fisuri, figurile acestor oameni. Aș zice, cu aceeași perseverență, ambiție, dăruire de sine cu care muncitorii însuflețesc oțelul.

Marca fabricii — prestigiul țării

La uzinaj se desăvîrșește ceea ce a realizat turnătoria sau forja. Răspîndită pe freze, pe strunguri de toate felurile, obișnuite, orizontale, carusel, într-o hală imensă, instalația „4LD" capătă finețe și precizie, lăsînd fîșii de șpan albastru sau strălucitor ca argintul. Aici creația oamenilor care luptă cu micronii e de domeniul unei subtilități aproape imperceptibile. Oare numai în pictură putem vorbi de nuanțe și de inefabil? „Ca execuție în atelier, „4LD" e diferit de anul trecut printr-o precizie sporită ce asigură interșanjabilitatea la un număr cît mai mare de repere". Prin acești termeni pur tehnici, obișnuiți, Dumitru Dragomirescu, șeful secției de uzinaj, îmi descoperă un fapt revelator și anume că: instalația „4LD" poate diferi de la an la an, deci poate fi perfecționată, devenind mai trainică, mai exactă, chiar fără schimbări de proiect, numai prin aportul modest al sutelor de strungari. Schimbări imperceptibile, de o infinită varietate sînt posibile în industrie, ca și în natură, permițînd, aici ca și dincolo, aserțiunea heraclitiană asupra curgerii dialectice. „Nu ne scăldăm de două ori într-un pîrîu, căci mereu alte ape izvorăsc dintr-însul".

Șeful secției de uzinaj e un om cu părul cărunt, ridicat în funcție de la strungar și maistru. Imi spune că fabricarea lui „4LD" a provocat o cotitură în munca secției. Precizia a cerut calificarea cadrelor. Oamenii au trebuit să învețe să lucreze la mașini noi, unice în țară. Pentru a descongestiona unele mașini aglomerate (ca borvercurile), execuția pieselor a fost mutată pe altele, ceea ce a cerut inventarea unor dispozitive. Cuvintele par comune, strict tehnice, dar încercați să vă închipuiți în spatele fiecărui cuvînt nopțile nedormite ale inovatorului, sau dificultățile întîmpinate de acela care a montat o mașină necunoscută în țară, străduința celor care au trebuit să organizeze fluxurile de fabricație, ca să vă dați seama de amploarea acestei activități, ce a cerut ea în permanență: gîndire, soluții noi, cu un cuvînt, creație. Dumitru Dragomirescu, el însuși inventator al unei mașini de rectificat batiurile la strung, face parte dintr-o familie al cărei drum ascendent este extrem de semnificativ pentru dezvoltarea muncitorimii noastre după 23 August 1944. Un frate al său din trasator a devenit ofițer, altul, tot din trasator — tehnician (e și popicar renumit, maestru al sportului). Altul, din băiat de prăvălie — funcționar, altul, din strungar — specialist în turbine cu practică în U.R.S.S., iar sora e căsătorită cu un strungar care azi e director de fabrică.

Toți membrii acestei familii, ca și atîți alți muncitori, au crescut odată cu uzina, cu țara, ceea ce explică și faptul de ce astăzi prestigiul uzinei, al țării și al lor personal coexistă ca un tot monolit. La „1 Mai" am auzit invocîndu-se de la director și pînă la ultimul muncitor, peste tot, prestigiul țării ca pe un lucru sacru. „Nu putem întîrzia livrarea, e obrazul țării în joc" (Directorul). „Trebuie să fim foarte exigenți fiindcă lucrăm pentru export" (Dumitru Dragomirescu). „Trebuie să dăm calitate, fiindcă instalațiile merg în țările capitaliste și e în joc prestigiul nostru de stat socialist" (Virgil Nicolescu, despre care va fi vorba în capitolul următor). O declarație asemănătoare îmi face și un bărbat scund, negricios, volubil, cu o tichie pe cap și el admirator al „Petrolului" (cine în Ploești nu admiră „Petrolul"?) — strungar de înaltă calificare, Constantin Dumitrescu, — pentru ziariști — și „nea Costel" în particular. Vorba a venit în treacăt de la discuția despre rebuturi la care strungarul reacționă imediat: „Nici nu concep la calificarea mea să rebutez piese. Mi-ar fi rușine să aud că a dat rebut Constantin Dumitrescu, strungar de categoria a opta. E și fața țării în joc. Trimitem marfa la export".

E vorba de un patriotism cotidian integrat în acțiuni, în gînduri, în adîncul ființei, lipsit de retorică, manifestîndu-se ca o adevărată forță motrice. Oare puterea, grația și frumusețea lui „4LD" nu sînt o reflectare a acestui sentiment? Nu numai prin statui se poate exprima patriotismul...

Jurnalul unei călătorii prin timp

Cazangeria este un haos de zgomote. Aici ți se evocă vuietul unei mări captive care se zbate, geme și freamătă, venind spre țărmuri în suluri de spumă foșnitoare; aici, din contra, crezi că ești într-o pădure metalică, în care niște topoare și joagăre fantastice retează și ferăstruiesc arbori de oțel; aici, ți se pare că stai pe un cîmp deschis, printre fulgerele și tunetele unei teribile furtuni. Zgomotul colosal (dar care nu are nimic poetic; ce bine ar fi dacă s-ar realiza absorbirea lui, așa cum se absoarbe aerul viciat!) însoțește nașterea membrelor titanice ale lui „4LD", începînd cu substructurile metalice și pînă la cele trei tronsoare care alcătuiesc turla.

Din toate zgomotele haotice ale cazangeriei mi-a rămas mai pregnant cel care evocă marea, poate prin asociație de idei, fiindcă într-un atelier alăturat acestei secții, am citit un caiet cu scoarțe uleioase, pe care l-am asemănat cu un jurnal de bord. In el o brigadă de tineret și-a notat evenimentele unei călătorii extraordinare prin timp, ca pe întinderile unei mări necercetate. Un anumit gen de literatură apuseană caută să ne convingă că nimic nu este mai captivant decît cufundarea bergsoniană în abisurile propriului eu, în căutarea unui timp consumat. Banalități! Să descoperi ce știai, învîrtindu-te într-un cerc închis. Dar ce poate fi mai captivant și mai în acord cu acest secol, decît avîntarea într-un timp netrăit încă de nimeni, ca într-un zbor cosmic, printre planete necunoscute? Ceva în genul acestor călătorii a realizat brigada de tineret a lui Virgil Nicolescu, înființată la 20 octombrie 1953, cum e notat pe prima pagină a caietului. Astăzi, brigada lucrează în contul anului 1972!

Nu e neașteptat, extraordinar să citești o asemenea notație, scrisă într-o zi oarecare a anului 1956 sau 1957: „Se lucrează cu șase ani și cinci luni înaintea calendarului. Intreaga brigadă este bine dispusă și muncește cu avînt mereu crescînd". E ca și cum ai stabili cu sextantul coordonatele unui punct pe mare și ai adăuga: „Echipajul e bine dispus. Ne avîntăm pe mare senină". Caietul e un roman în miniatură, în care sînt notate toate evenimentele mărunte ale vieții de brigadă: luna aceasta, tovarășul cutare a fost distins cu titlul de cel mai bun strungar din secție; sau: astăzi am lucrat într-un schimb de onoare, am obținut următoarele rezultate, iar brigada a fost popularizată la stația de amplificare. Sînt consemnate, cu candoarea verbului simplu al scriitorilor de anale, făcute pe margine de cărți, și evenimente mai dificile, ca mustrarea în ședință a unor tovarăși. Uneori, pe un ton îngrijorat, șeful brigăzii își avertizează echipajul: „In această lună avem un program foarte greu. Toți membrii brigăzii trebuie să acorde muncii importanță foarte mare". Pentru ca, după ce încercarea a trecut, aceeași mînă să noteze cu satisfacție, dar fără cuvinte de prisos, ca într-un comunicat de front: „Brigada si-a realizat sarcina de opt turle, astfel că uzina a putut livra comanda tovarășilor chinezi. S-au evidențiat... (urmează nume). In luna aceasta nu s-a întîmplat nici un rebut".

Spațiul nu ne permite a cita alte pasaje, cum ar fi clipele solemne de primirea steagului de fruntaș, consemnarea angajamentelor, impresiile celor veniți în permisie pe timpul stagiului militar.

Am cunoscut pe doi dintre navigatorii prin timp, regretînd de a nu-i fi văzut pe ceilalți. Unul e Virgil Nicolescu, șeful brigăzii, în vîrstă de 28 de ani, inteligent, bine calificat, cîntăreț la chitară și amator de plimbări cu motocicleta în orele libere. Altul, mai tînăr, Trandafirescu, cel mai citit membru al brigăzii, care a intrat în corespondență cu o fată necunoscută din Gheorghieni, cu prilejul concursului „Să ne cunoaștem patria", la care au participat amîndoi. Băieții brigăzii merg împreună la cinema și la fotbal, își propun să lupte pentru atitudine civilizată în muncă. Știu să muncească bine și se pricep să poarte o haină elegantă. Cei mai instruiți, cu școli profesionale, vorbesc celorlalți de „teoria lui Pitagora", de chimie sau fizică. „Adevărați oameni noi" — îi caracterizează Nicolescu. Oare puterea, grația și frumusețea lui „4LD" nu reflectă avîntul și cutezanța acestor tineri? Oare a călători prin timp, cu treisprezece ani înaintea calendarului, nu înseamnează tot operă de creație?

Momentul suprem

In fine, sosește și ziua hotărîtoare cînd toate subansamblele mecanice sau de construcții metalice sînt aduse în incinta uzinei la stadiul de probă, spre a fi montate. Operația aceasta ce se execută în mijlocul unor dîmburi și tufișuri de metal n-are nimic remarcabil. Doar noaptea, cîteodată, cînd sudorii suflă o flacără albastră și răspîndesc stele de aur peste tronsoanele colorate în roșu se arată un tablou plin de farmec. Incolo, montajul se face la sol, într-un perfect anonimat. Prezintă totuși interes operația de vopsire a instalației care diferă, după condițiile climaterice ale țării de destinație. Astfel, pentru India de pildă, instalația se „tropicalizează", prin aplicarea unor vopseli speciale care o feresc de căldură și umiditate. Turla e dată cu bronz alb, strălucind ca aripile unui avion de aluminiu.

La standul de probă, trebuie să lucreze oameni cu reflexe repezi și cu un deosebit simț al motoarelor pentru a le regla accelerația. Aici se încearcă funcționarea pompelor, a granicului, și rezistența turlei. Probele pentru manevrarea turlei constituie momentul suprem și cel mai impresionant în care se concentrează, parcă, tot sensul muncii depuse de întreaga uzină. Aceste probe se fac de obicei la prînz, cînd se înlocuiesc schimburile, devenind un spectacol cu o numeroasă asistență. Cu turla coborîtă „4LD" pare un vultur cu aripa frîntă sau un avion prăbușit, pe care nu-l remarci dintre mormanele de fiare ce-l înconjoară. Dar imediat ce turla se ridică, sfruntînd cupola de azur a cerului, întreaga instalație capătă sens, grandoare. Manevrarea turlei e un număr de virtuozitate. La comenzi stau numai oameni încercați, cu sînge rece, care pot reacționa într-o fracțiune de secundă. Cu o viteză vertiginoasă pentru înălțimea ei, turla se înclină spre pămînt și la o scurtă comandă încremenește în poziție orizontală. La o nouă comandă, tresare scurt și ia calea întoarsă, spre cer, ca o lunetă uriașă care caută zenitul. Ieșind în ușile atelierului, oprindu-se în grupuri, muncitorii uzinei privesc la „4LD" cu ochii înfiorați de parcă ar zice: „Vedeți cum răspunde la comenzi, cît de exact și de suplu se mișcă? Ei bine, minunea asta a ieșit din mîinile noastre..."

Scurtă concluzie

Realizările uzinelor noastre de utilaj petrolifer îndeamnă la cîteva reflecții. Inainte de 23 August 1944 produceam puțin utilaj, copiat după alții, iar astăzi fabricăm pe „4LD", pe „T-75" sau „P40" și alte instalații de foraj, elaborate, spun specialiștii, după idei care ne aparțin, originale. Știm că e abia începutul, dar asta nu ne împiedică să fim entuziaști și să ne mîndrim că montorii din uzinele „1 Mai" pleacă în India sau în R.D.G. ca să instaleze „Eldeuri". Noi, cei dintr-o țară socotită incapabilă de industrializare, nu se poate să nu fim mîndri cînd aflăm că o revistă indiană — „Forum" din Bombay — scrie: „Utilajul romînesc e la fel de bun ca cele mai perfecționate utilaje din lume". Cînd delegația țării noastre susține la ONU necesitatea unei largi colaborări economice internaționale pentru dezvoltarea industriei petrolifere a țărilor slab dezvoltate, aceasta se face pe baza experienței cîștigate în acești 15 ani de libertate, ce poate fi utilă și altora. Zi de răscruce, 23 August 1944, ne-a scos din subjugarea imperialistă, încadrîndu-ne într-o lume nouă, armonioasă, în care s-au putut afirma, printr-o judicioasă împărțire a muncii, talentele și capacitatea de creație a poporului nostru.

Vasile NICOROVICI

---

*) Din volumul în pregătire: „Marele arc petrolifer"

La căminul „Carpați", înainte de examen...

„Gazeta literară" la Facultatea de filologie

N-am avut sentimentul reporterului — reporterul e un om care se miră — aici totul îmi era familiar.

E agitația obișnuită a zilelor de examen. Felicitări, urări de succes, strîngeri în brațe și uneori lacrimi.

O studentă care cobora vijelios scările este oprită de o colegă și întrebată ce-a făcut la examen. Răspunsul e dat din fugă prin ridicarea degetelor de la ambele mîini — zece. Și fuge mai departe și nimeni n-o poate opri. Iese pe stradă și după un timp se înapoiază mai liniștită însă cu fața tot atît de aprinsă. O cheamă Grosu Adriana, e studentă în anul I și tocmai a ieșit de la examenul de literatură romînă. Mergem într-o sală liberă și o rog să-mi spună cum s-a pregătit. Își trece palma peste frunte, se uită la mine cu o privire absentă — cred că nici n-a auzit întrebarea — zîmbește, desface carnetul de studentă, se mai uită o dată la notă, apoi se uită la mine rizînd de-a binelea fără să spună nimic. Mă tem să nu fugă din nou și repet întrebarea. Cum să se pregătească? — a fost la cursuri, la seminarii, a citit „toată bibliografia", a cercetat „tot ce se putea cerceta". Răspunde parcă ușor iritată, îmi dau seama că ar vrea să plece, dar n-o slăbesc:

— Ce cărți de literatură actuală ai citit și ți-au plăcut? (în anul I se studiază numai literatura veche). Răspunsul e o avalanșă: „Desculț", „Moromeții", „Bărăgan", „Străinul", „Cronica de familie" (mă surprinde că a citit mai multă proză — fetelor le place de obicei poezia). Totuși a citit și versuri: Beniuc, Iebeleanu, Labiș, Mihu Dragomir: îmi și recită cîteva versuri din „Războiul". Deoarece observ că s-a mai liniștit, îndrăznesc să fiu mai didactic: „De ce ți-au plăcut?" Incepe să-mi vorbească despre „Desculț": „Prospețimea amintirilor, autenticitatea imaginilor, lirismul aspru și zguduitor". Imi vorbește și despre alte cărți dar după un timp văd că dă din nou semne de nerăbdare și ne despărțim.

Incercările mele de a vorbi cu cei care intră sau ies de la examene se dovedesc infructuoase. Răspunsurile sînt frînte, precipitate, gîtuite de emoție sau de bucurie. Mă îndrept mai bine spre cei care n-au examen astăzi.

Andrei Zamfira, pe care o întîlnesc ieșind din bibliotecă, pare, deși în anul al III-lea, încă o elevă de liceu. Are gesturi timide, retezate brusc. Citește „Gazeta literară" și urmărește mai ales poezia tinerilor. I se pare însă că poeții tineri insistă prea mult asupra imaginilor — care, e drept, sînt adeseori frumoase — și mai puțin asupra coeziunii dintre ele în asa fel încît poezia să fie un organism omogen. De aceea, cînd vor publica volume, acestea s-ar putea numi foarte bine nu „versuri alese", ci „imagini alese". Citește și critică din Gazetă și-i plac mai ales articolele care leagă fenomenul strict discutat sau cartea analizată de probleme mai generale ale literaturii. Dintre prozatorii mai tineri a citit pe Titus Popovici (așteaptă romanul studențesc anunțat) și Francisc Munteanu. Ar dori ca în Gazetă să se afle cît mai multe ecouri ale vieții studențești, și de asemenea, la pagina de artă să fie comentate și manifestările artistice din provincie, nu doar cele din București.

Păru Lidia din anul al IV-lea și Grigorescu Valeria, anul al V-lea, îmi spun că multe articole din revistă le-au folosit la pregătirea pentru examen. De pildă articolele mai vechi ale lui Savin Bratu, despre „Fantoma lui Maiorescu" și în general articolele de teorie și estetică literară care ar dori să fie publicate în număr mai mare. Urmăresc ultima pagină a Gazetei unde găsesc informații despre literatura străină și ar dori să se facă mai multe traduceri.

In apropierea unui grup gălăgios (probabil colegi de grupă) am văzut un student cu cîteva cărți învelite în „Gazeta literară". Stătea deoparte tăcut, cu înfățișarea detașată și reflexivă — încetățenită aici — a celor care în facultate nu se îndeletnicesc doar cu bibliografiile și seminariile, ci și cu scrisul, însă, deoarece încă n-au reușit să publice, își ascund cu pudoare încercările. Se numește Botez Mihai și este în anul al II-lea. Reușesc pînă la urmă să-i smulg mărturisirea că scrie piese de teatru. Citește Gazeta urmărind, bineînțeles, îndeosebi cronica dramatică. A citit din dramaturgia sovietică pe Korneiciuc, Arbuzov, Romașov. Crede că ar trebui ca și în Gazetă să existe o rubrică unde să se dea cuvîntul cititorilor. De asemenea, să se inițieze o revistă a revistelor ce apar în Uniunea Sovietică și în țările de democrație populară.

Luni, 15 iunie a avut loc o ultimă adunare generală a anului al V-lea. Inainte de a începe ședința am stat de vorbă cu cîțiva studenți. Cei mai mulți și-au dat lucrările de diplomă și acum se pregătesc pentru examenul de stat. Cum le-a folosit „Gazeta literară" la întocmirea lucrărilor și la pregătirea examenului? — Mai întîi prin studiile de sinteză publicate în cadrul rubricii „Anul XV", apoi prin articole de teorie literară publicate la rubrica „Actualitate și partinitate" (Florin Mihăilescu cere ca articolele acestea să prezinte nu static un scriitor sau o problemă, ci să se urmărească mai „dramatic" evoluția literaturii noastre noi, cum a crescut, cum a învins prejudecățile tendințelor ostile, sau ideile înguste). Le-au folosit discuțiile despre realismul socialist. Pe Sandu Vasile care a făcut lucrarea de diplomă despre Arghezi l-au ajutat articolele publicate în ultima vreme.

Incepem să discutăm fiecare sector al Gazetei și pentru că uneori părerile sînt contradictorii, discuția decurge de la sine. In privința prozei au plăcut reportajele lui Eugen Barbu și Ghilia și în general grupajele de reportaje. Unii sînt pentru publicarea fragmentelor de roman, alții nu. Toți vor însă cît mai multe schițe. Poezia tinerilor (cum e și firesc, aceasta e discutată îndeosebi) chiar dacă uneori are insuccese e interesantă și citită — se caută formule noi și se vede că e scrisă de tineri. Uneori, însă, poeziile, mai ales cele festive, par scrise în pripă (M. Bălăeț amintește că Maiakovski spunea că scrie poezia pentru 1 Mai din iarnă). Criticii i se aduc obiecții legate de faptul că fiecare critic merge pe pista lui, fără să se atingă de celălalt: de aici o monotonie în articole. A fost urmărită cu interes polemica dintre M. Gafița și D. Micu privitoare la ultimul volum al lui Francisc Munteanu. Studenții de la teorie și critică literară cer o mai mare receptivitate a Gazetei față de tineri. Să nu fie doar „Gazeta literară la Facultate", ci și „Facultatea la Gazeta literară". In cinstea Festivalului Mondial al Tineretului din vara aceasta propun să se dedice o pagină studenților.

Inceperea ședinței întrerupe discuția. E o ședință în care se analizează autocaracterizările (e o modalitate nouă și cu totul potrivită aceea ca absolvenții să spună ceea ce cred ei despre activitatea lor în anii de studii și aceste aprecieri asupra lor înșiși să fie discutate în adunările de grupă și an). Am citit cîteva autocaracterizări. Au o fizionomie comună: după expunerea seacă a datelor biografice, se trece, în ultima parte, la opțiunea pentru profesie și la planuri pentru viitor. Aici tonul e cu totul altul. Spicuiesc din autocaracterizarea studentei Martu Mioara: „Nu concep viața în afara activității pentru societatea noastră. Departe de gîndul unei poetizări de circumstanță, vreau să spun că-mi pot găsi mulțumirea sufletească numai urmînd adevărul exprimat de Gorki: «Dacă tu nu ești pentru tine, cine să fie pentru tine? Dar dacă ești numai pentru tine, la ce bun să mai existi?» In urma unei predilecții mai vechi cred că voi reuși în meseria mea de profesoară de romînă. Aș fi mulțumită dacă aș reuși să-i fac pe elevii mei să-și iubească țara prin limba și literatura ei, să lupte pentru idealul ei socialist, și dacă vorbele mele vor contribui la formarea culturii, a conștiinței comuniste și a unității ei cu fapta, a acelora care poate vor fi mai înzestrați decît mine".

Comentariile ar fi palide.

Intre bănci și catedră sînt doar cîțiva pași. Insă pentru a-i parcurge au trebuit ani de studii. Am fost de față la parcurgerea ultimului pas de către promoția din acest an a Facultății. Și odată ajunsă la catedră această promoție și-a afirmat încă o dată crezul ei socialist: „Toate forțele, gîndurile, năzuințele, cunoștințele noastre, în fapte — pentru socialism", a spus secretarul anului, în numele colegilor săi.

Mi-a părut firesc și nu m-a uimit entuziasmul acestei promoții pornită să sporească lumina în toate colțurile țării. Deși reporterul e de obicei un om care se miră...

Nicolae VELEA

Libertate lui Glezos

Pe toate meridianele și paralelele
Se aude un nume: Glezos!
Se aude un strigăt: Libertate lui Glezos!

E strigătul oamenilor simpli, al omeniei.

Manolis Glezos spion?
El care a smuls svastica de pe cerul Greciei?
Pe acuzatori să-i creadă strigoiul lui Hitler.

Ce vor acuzatorii?
Vor rampe pentru rachete
Vor uciderea lui Glezos

Se tem de îndrăzneala lui, de îndrăzneala poporului.
Vor să înalțe din nou steagul cotropirii străine pe Acropole.
Dar nu vor putea. Nu-i lasă vîntul Libertății.

Uite, vor să se urce pe Partenon
Și nu pot.
Nu pot.
Cad de-andaratelea.
In timp ce vîntul Libertății le strigă spulberîndu-i:
— Dați-i drumul lui Glezos!

Cristian SIRBU

GRIVIȚA ROȘIE

Fragment dintr-un ciclu de RADU BOUREANU

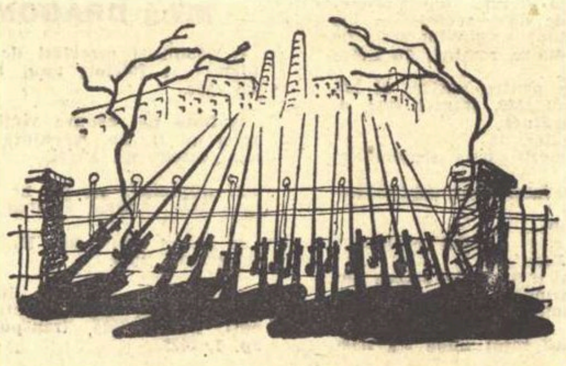

Orașul e spintecat din nou
De marele sunet, de marele fulger de sunet,
De gîtlejul sonor al sirenei,
De parcă gîtlejul imens al întregii lumi muncitoare
Sugrumat de mîini dușmănoase și bestiale
Azvîrle strigătul lung, înalt ca un tunet,
Fulgerînd spre miezul orașului,
Gemînd către mahalale.

Nu e litanie, nu e chemare de jale,
E lungă explozie sonoră de revoltă,
E un cuțit de sunet uriaș
Ce spintecă stratul de osînză al marelui oraș,
Broască țestoasă de nepăsare
Incremenită cu sîngele laș
Sub oarba, idilica boltă.

Orașul e spintecat din nou
De un sunet puternic și nou
Peste nestinsul ecou
Din anul răscoalelor — '888,
Cînd s-au lovit întîi cu tîlharii
La Grivița-n cetatea lui Bucur
Pentru pruncul dreptății de mîine,
Pentru pîine,
Feroviarii.

Timpul ? Februarie, la jumătate,
Vremea ? Coasă de ger, coasă de vînt
Orașul străbate.
Pe ziduri vechi afișe colorate,
Smulse de vînt, bălăbănite
Ca niște mîini schilodite
În mîneci largi, sfîșiate,
Fac semne cu mișcări zbuciumate, rotite,
Rari trecători pieziș le privesc ;
Frînturi de cuvinte, cifre, date :
Afișele smulse de vînt
Agitate, aplaudă. Trecătorul citește,
Mai mult îi sare în ochi cuvîntele : — „Teatru",
„Premieră". — Dintr-un titlu de piesă
Doar jumătate cuvînt
Cu litere roșii ;
„Viforul"
Svîcnind ca flacările sau ca sîngele,
E un rebus pe care trecătorul
Nu-l mai dezleagă. E ora patru.
Apasă cerul. De bitum e norul.
Cuțitul sirenei sfîșie cerul,
Pînză de un albastru de Prusia ;
Minte gromovnicul, nu vine gerul,
Vine căldura dreptății din Rusia,
Smuls din panoul de afișaj
Sfertul afișului fuge cu vîntul pe stradă,
Trece-un pluton de jandarmi,
Cizmele bat cadențat pe pavaj,
Afișu-i călcat de ritmul pașilor grei
Infundat într'un prag de zăpadă ;
Se mai citește cuvîntul „Premieră",
Și două cifre din anul... '33.

Sparge sirena munți de liniște grea ;
Amurg, februarie, la jumătate ;
Aspră, coasă de ger, coasă de vînt
Orașul străbate.
Parcă venind pe pînza sonoră
Ce-c desfășoară sirena peste cetate, sunînd
Uzine, fabrici, inimi, mîini, picioare,
Aspre lumini, crunte tăceri,
Străbat orașul sfărîmînd
Munții de uriașă burgheză nepăsare,
Chemarea sirenei ca un șuvoi parcă-i soarbe,
Unde se duc, întreabă orașul cu ferestrele oarbe ?
După ferestrele cu grele catifele
Ura și frica soarbe țigări și cafele,
Mîni nevăzute umbrele morții aștern,
Ca pe amare vezici biliare
Storc inimile domnilor miniștri din guvern ;
E hotărîtă soarta revoltei feroviare...

E hotărîtă soarta revoltei feroviare ?
E hotărîtă ? Da, e hotărîtă !
„Fabrica doarme, roțile nu se'nvîrtesc,
Oamenii muncii somnul dreptății trezesc,"
Cu pîrghiile brațelor, cu sila,
Dreptatea săracilor harnici
Nu cerșește'ndurarea și mila.
Auzi-o, orașule,
Cum strigă prin glasul sirenei metalice !"
„Fabrica doarme, roțile nu se'nvîrtesc"
Pe linii, în ateliere'n triaj
Locomotivele încremenesc
Pachiderme metalice.

E vreun poem în stare să cuprindă
Imaginea copilăriei suferindă ?
Bordeiele periferiei,
De boturile bolilor scurmate,
Moartea intrînd, ieșind cu prăzi din toate
In negrul ei turneu prin jalea Romîniei ?
Dar mîinile celor fără de lucru'n lături
Pe lîngă trup căzînd ca niște mături ?
Un vifor să le-mpingă să mături din țară
Gunoiul peste prag afară.

Ei, viforul a început să bată,
Un vifor care bîntuie-n tăcere,
Un vifor de voință și idee
A străbătut orașul, țara roată,
Cu aripa de suflet și lumină
A scos din fabrici, din ateliere
Muncitorimea tristelor bordeie.
Partidul le-a dat aripi mari de vifor
Să mături-n avîntul lui burghezul viciu.
Paharele de bacara
Pe mese de banchete, bete
Țipînd strident s-au răsturnat
Zăpada mesei au pătat ;
A fost un semn prevestitor
Și un îndemn la spaima domnilor
Că vinul era roșu, neagră spaima lor.
Erau tocmai la masa... tarabă de vînzare
Cu țara scoasă la mezat
Și ospătau năprasnic, beau sînge, cu rabat
Bancherii de peste hotare.
Cînd viforul s-a întețit
Satrapii țării i-au mințit
Pe muncitori,
Și le-au pus trupul în lanțuri ;
Le năluceau viziuni ca-n '907
Cu stive de morți, puhoaie de sînge prin șanțuri,

Coruri de corbi cobind sub nori
De plumb, de bitum, de albastru de Prusia
Planau peste orașu-n care corbi în redingote
Cadavre visau cobind cu scîrnave note.

Grivița arăta ca o cetate asediată ;
Pichetele de grevă cioplite în granit
Stăteau la porți. — Pe stradă focul, focul
Aprins parcă la focul din inimi, creștea
Contururile, gesturile, ardea și zăpada,
Grivița arăta ca o cetate asediată ;
Sub fluviu de tălpi era zăpada măcinată,
Orașul se trezise ? Orașul de la fund,
Orașul din bordee, din fabrici, din uzine,
Cu genele-amintirii de vechi imagini pline,
Cînd se urnea poporul pentru dreptate,-acum
Orașul își tăia-n păduri de baionete drum ;
O mie de pîini negre zburau peste zăbrele
Ca niște discuri negre și sacii cu tutun ;
Nici neagra-ntîmpinare a gurilor de tun
N-ar fi oprit orașul, orașul de la fund
Să sprijine dreptatea asediată,
Sirena se despletește peste oraș,
Tresare zăpada, vibrează ?
Sub pătura rece cetatea e trează,
Cetatea are febră, aiurează ;
Au febră domnii din cetate :
Vedenii, măceluri, armate...
Sirena se revarsă peste oraș.
Cartierele dînd roată Gării
Tălăzuie freamătul mării.

De neurnit, la Grivița pe stradă
Mulțimea-i desenată cu tuș pe zăpadă,
Cioplită în aerul serii de iarnă,
In fața pîrjolului, roșie coarnă,
Departe de focul ce arde pe stradă
E o biserică, turlele-nalte
Inalță cepe roze de zăpadă,
Dincolo de florile focului învoalte
Trupele, armele, cartușele,
În spatele trupelor gradele — uniforme fine,
Umbra strîmbă a crimei ce vine
Cu sînge pe labe, de-a bușile.
Petalele focului au poleit ostrețele
Gardului Griviței, trupurile, fețele.
Bronzuri vii muncitorii pe baricadă,
O, cum ar vrea călăii, copoii,
Coasa morții să-i radă !
Coasa morții parcă e știrbă și grea,
Doarme, dormi-r-ar bătrînu-i cosaș ;
Giulgiuri albe stau pe oraș
Dar sînt giulgiuri de nea.

Glasul sirenei vorbește orașului,
Despre cetatea dreptății asediată,
Despre lupta muncitorimii feroviare
Să smulgă dreptatea, roaba din lanțuri și gheare,

Cu floarea de foc a faclei în mînă
Feroviaru-i vorbește ostașului :
Scînteia din foc i-a adus
În pleoape soldatului lacrima ?
Sau cuvîntul spus,
Cuvintele simple cu clocot de viață
Ochii i-au înroșit, sau focul din față ?

Glasul sirenei umple orașul.
De foc poleit țîșnește ostașul :
„Nu trageți în frați,
Muncitori,
Soldați !
Muncitorii sînt frați
Nu fiți ucigașii
Fraților voștri,
Cuțite scăldate în sînge frățesc
În mîinile vrăjmașilor noștri !"

Un glonț a pornit. A tras un ofițer.
Parcă focul din stradă a zvîcnit către cer.
Flacăra vie, soldatul s-a stins,
Zace în fața trupei întins.
Trupa tace cu armele-n mîini,
Mîinile tremură ; ochii spre cîini.

Rîul de oameni pe stradă se zbate,
Roțile, dubele nu pot străbate,
Brațe de bronz le zdrobesc,
Femeile-n luptă se despletesc ;
Păstrează cetate marea imagine !
Parcă-s femeile vechii Cartagine,
Corzi vrînd să facă din cozile lor,
Furii să treacă arcurilor.
O, dar ce crudă luci dimineața !
Cîrnă și oarbă-și apropie fața.
Un ofițer își mișcă manșeta ;
Spartă și rece sună trompeta,

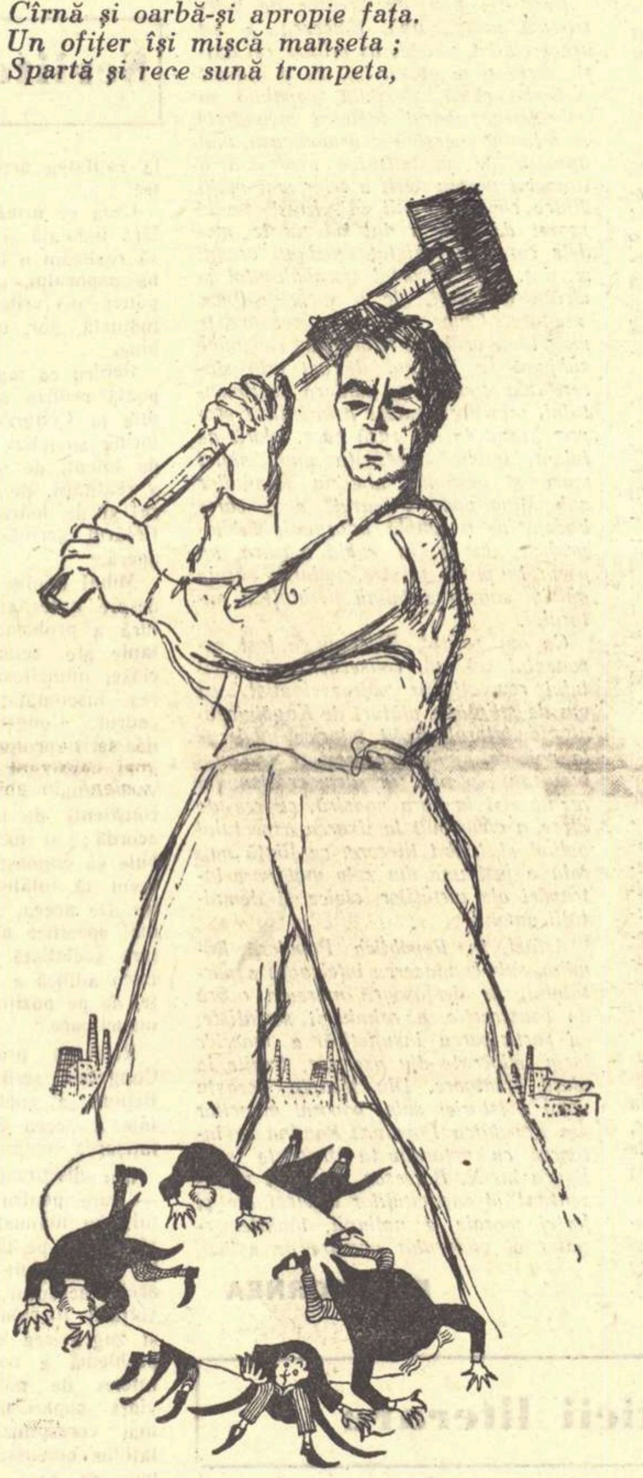

Parcă răsună sub arcul de cer
O cucuvea de metal în cartier.
Parcă grăbite să nu iasă soarele
Pornesc metalice ciocănitoarele.
Pînă departe ritmează-n cartiere
Ritmul de moarte din mitraliere.
Pichetele de grevă cioplite în granit
La prima salvă s-au rărit,
Ca anticele statui răsturnate
De barbari năvăliți într-o cetate.
Dar nu-i prăbușire, e dîrză-nălțare,
Cînd cade copacul, tulpina, vibrînd,
Pămîntul sub ea măsurînd,
L-arată cît e de mare.

„Statuile ca să le sfarmi
Bea drojdie aspră răcane".
Otravă le-au dat, nu basamac.
Trupelor proaspete pentru atac
Haitelor de jandarmi.
Ofițerași cu talii de lăcuste
Parc-ar ucide cu ura otrăvei
Țîșnită din privirile-nguste.
S-au răsucit — pe talii pivotînd,
Descărcînd pistoalele automate
In turlele bisericei cu bulbi trandafirii de ceapă,
Jandarmii văzîndu-i trăgînd
Nici nu se trudeau să priceapă,
Doar un gradat, de alcool miruit,
De o cizmă lucioasă-mboldit
A început să zbiere :
„Bă, trag bolșevicii în biserică din ateliere !"
In ateliere se trăgea numai sirena,
Și grupul care se rărea
In mîini doar răngi de fier avea
Și numai în priviri oțele,
Și gloanțe, — dar în carne,
Și cînd au început mai des să se răstoarne
Statuile mîndriei proletare,
Parcă urla sirena mai tare
Mînia cumplitelor zile,
Sună sirena neîntrerupt,

Stă dedesupt feciorul Vasile
Prins de manetă stă dedesupt
Ca un ciorchine mare de visuri,
Ca un ciorchine mare de sînge ;
Strînge maneta,
Maneta îl strînge ?
Gloanțele bat la porțile vieții !
Viețile stau la porțile morții !
Moartea e umbră sub morți și sub vii ;
E o redută Grivița, plină
De uriașa, viitoarea lumină !

Ureș dau trupele de-alcool ațîțate,
Iureșul orb poruncit de călăi.
Înapoi ! ! !
Nu-i '77 'n balcanice văi,
Grivița, nu e turceasca cetate,
Nu-s ieniceri,
Sînt muncitori, țăranii de ieri,
Ca și voi.

Vin hoardele, cad sfărîmatele statui,
Cad îndîrjite asprele vieți,
Pun pe zăpadă sînge, peceți ;
De sîngele muncii nu sînt vampirii oare sătui ?

La încheiatul zilei sîngeroase,
Prin pînzele tainei, treceau printre case,
Negre furgoane, noaptea cărau
Nu dărîmatele statui, ci morții,
Și îi ardeau,
Dar steagurile roșii de luptă
Plesneau în călăi mai departe,
Steagurile desfășurate, înfășurate în inimi,
Visul, voința,
Nu le puteau arde o dată cu ființa,
Stoarsă de sînge, cu carnea ruptă
Roșul steag al voinței de luptă
Plesnea în călăi, peste călăi, mai departe,
Steagul acesta roșu nu-l puteau arde !

Nu puteau arde, nu puteau frînge
Brațul Partidului, steagul de sînge,
Cei ce-l suiră să fluture-n vînt
Vrînd ca să mături-n aripa-i roșie
Tot ce e negru și slut pe pămînt,
Brațu-l întind peste zăbrele,
Peste oraș, mai departe,
Brațul trece peste putreziciune și moarte ;
Moartea, zidul osînzei burgheze, nepăsarea,
Glonțul, cătușa, munții și marea,
Nu pot opri din mers comuniștii.

*

La Grivița statuile de bronz ale puterii creatoare
Pichetele de grevă, dacă au căzut
Sub baionete, sub gloanțe,
Dacă bronzul a sîngerat, a fost ars în cuptoare,
Steagul de luptă nu l-au pierdut,
Partidul îl poartă spre viață,
Peste ură și moarte,
Pe culmea de ode și stanțe
Ce se aude vuind de departe
Către orașul de umbră și ceață.

Orașul își distilează încă dezmățul!
Rechinii și-au reluat ospățul.
Pe mese de banchete, bete,
Paharele bacara
Poate că le-or mai răsturna
Peste zăpezi de fețe de olandă,

Rechini, călăi, nesăturată bandă,
Zdrobind dreptatea poate vor mai însîngera
Orașul îmbibat de sînge,
De sîngele curat al muncii,
De sîngele ce parcă incendia
Zăpezile atuncea în februarie...

În albia răbdării spre revărsări se strînge
Vărsatul sînge și se înalță către praguri,
În el își colorează răbdarea roșii steaguri,
Să fîlfîie deasupra mulțimii ce se strînge
Să pună pas pe golul vieților căzute.
O să-ți rămînă fiară, pahare nebăute.
O să răsune-odată în ornic ora gravă
Cînd vinul în pahare ți s-o părea otravă,
Zăpezile însîngerate la treapta vremii se vor strînge
Dovada ucigașă a veacului ce-l spurci,
Și cînd la judecată vei fi silit să urci
Dovezile și-ar rupe pecețile de sînge.

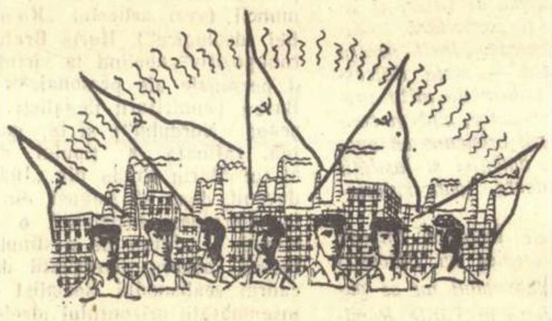

Desen de N. MOGANU

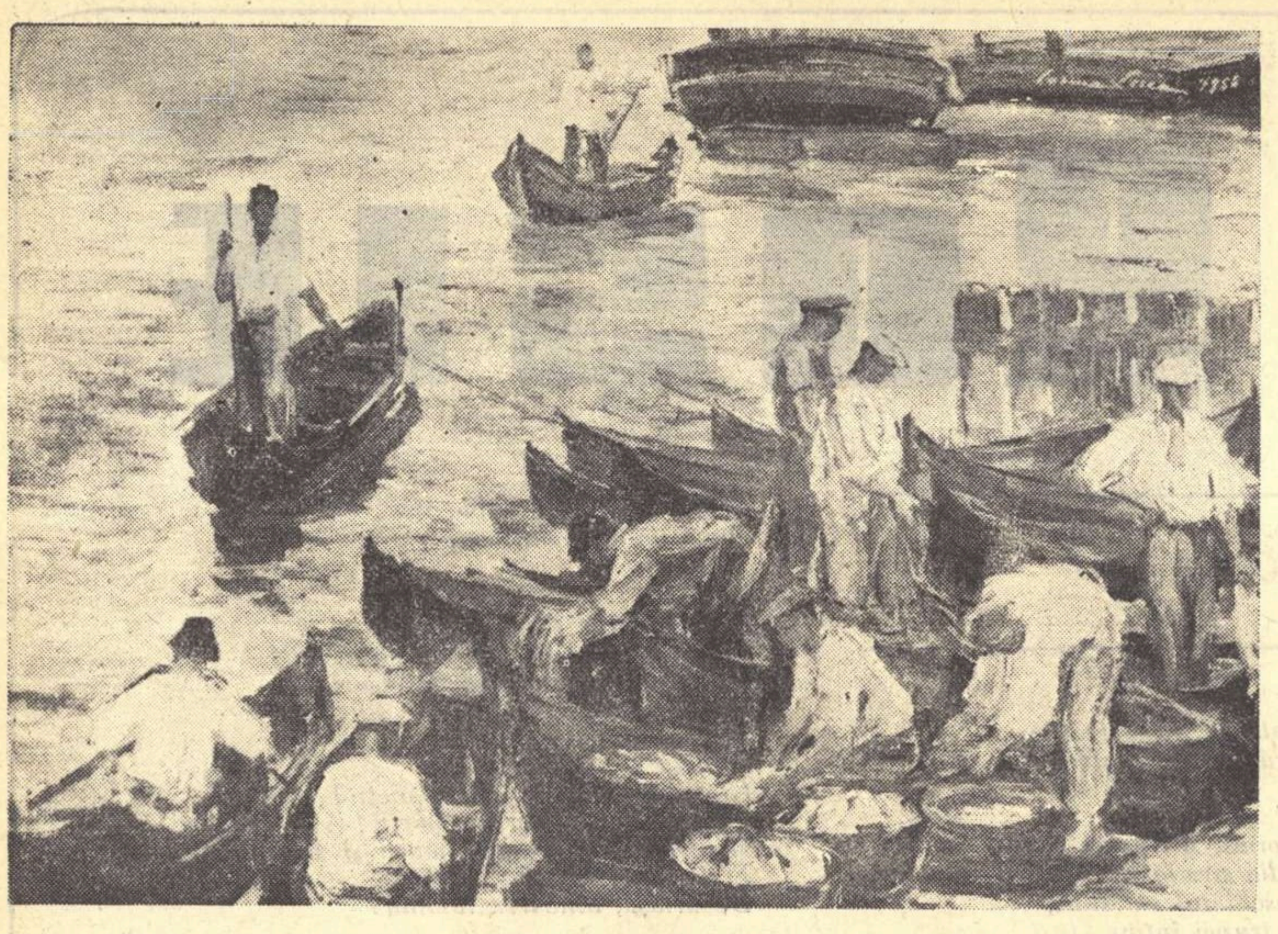

CORINA LECCA „Colectarea peştelui la Tulcea".

In legătură cu data naşterii lui D. Th. Neculuţă

Se împlinesc, anul acesta, o sută de ani de la naşterea primului poet muncitor din ţara noastră, Dumitru Th. Neculuţă. Cum în privinţa datei de naştere mai există controverse, şi calendarele, şi chiar unele articole recent apărute, indică o dată evident eronată, credem că este necesar — deşi faptul a mai fost precizat — să ne oprim o clipă asupra documentelor care probează adevărul în această privinţă.

Pînă nu de mult, unica sursă de informaţii asupra vieţii poetului erau cele cîteva amintiri ale unor prieteni, şi în primul rînd prefaţa lui Al. Constantinescu, îngrijitorul primei ediţii din **„Spre ţărmul dreptăţii"** (1907). Folosind, desigur, chiar spusele poetului, Al. Constantinescu nota: **„D. Th. Neculuţă s-a născut în anul 1859, 15 iulie, în oraşul Tîrgul-Frumos, din părinţi ţărani, săraci lipiţi pămîntului"**. De aici, data a trecut în toate indicaţiile biografice, fiind preluată şi de tov. I. Vitner în „Viaţa şi opera lui D. Th. Neculuţă" (1950), studiu care a şi reconsacrat această dată.

Mărturiile prietenilor, şi chiar ale scriitorilor înşişi, în privinţa datelor, sînt de multe ori extrem de discutabile. Vom cita numai cazul Eminescu. Că prietenii lui Neculuţă nu cunoşteau exact data lui de naştere o dovedesc şi actele de deces. In actul publicat de acad. G. Călinescu se constată, după mărturiile lui I. C. Frimu şi V. Anagnoste (amîndoi buni prieteni cu poetul) că:... „Dumitru Niculiţă, de patruzeci şi şase ani, pantofar, necăsătorit, născut în Tîrgu-Frumos, jud. Iaşi, alte amănunte nu s-au putut lua".[1]

De asemeni în declaraţiile aflate în dosarul de autopsie date de V. Anagnoste şi Mica Constantin Ioniţa (proprietara casei unde locuia poetul) nu se arată decît anul naşterii.[2]

In 1949, presa a comemorat 90 de ani de la naşterea poetului la 15 iulie, consacrînd, odată mai mult, această dată.

Cu acelaşi prilej, însă, apare şi prima indicaţie asupra datei reale, în ziarul „Opinia" din Iaşi, unde se arată: **„Pe baza unor cercetări întreprinse la Arhivele Statului din Iaşi, cu concursul directorului acestei instituţii, s-a putut constata că poetul s-a născut la 20 septembrie 1859, după cum se vede din actul de naştere nr. 15 din mitrica de născuţi a bisericii Sf. Nicolae din Tg. Frumos. (...) In acest act copilul Dimitrie este trecut ca fiu al lui Teodor Aciubotăriţei şi al Zamfirei. Că Aciubotăriţei este una şi aceeaşi persoană cu Neculuţă o deducem din Catagrafia meşterilor patentari din Tg. Frumos unde sub numele de Teodor Niculuţă este trecut ca meşter de treapta a III-a posesor al brevetului nr. 124."**[3]

Aceleaşi date au fost folosite cu o mai precisă indicare a documentelor de tov. Maria Goleanu, în cadrul unei recenzii a studiului citat al lui Ion Vitner.[4]

In prefeţele celor două ediţii apărute în „Biblioteca pentru toţi" (1956 şi 1959), subsemnatul s-a servit de acelaşi document, comunicat de tov. Constantin Turcu. Iată actul de naştere, transcris de data aceasta în întregime, după originalul scris pe hîrtie, în limba romînă, cu litere chirilice[5]:

„Registru pentru naştere şi botez pe anul 1859, ţinutul Iaşi, ocolul Cîrligătura.

Nr. curgător, 15.

Data naşterii: luna septembrie, ziua 20.

Data botezului: luna septembrie ziua 25.

Sexul: fiu.

Numele care s-a dat pruncului la botez: Dimitrie

Numele şi pronumele, starea sau meseria părinţilor pruncului: Toader Aciubotăriţei şi soţia Zamfira.

Poliţia sau satul unde s-a născut pruncul: Tîrgul Frumos, sf. Neculai.

Numele şi pronumele naşului sau a naşei: Vasile Crişmaru

Iscălitura preutului, a naşului şi a părinţilor: Ioan, econom, eu Vasile Crişmaru, eu Teader Aciubotăriţei, eu Zamfira soţie."

Data de 20 septembrie stil vechi corespunde datei de 3 octombrie stil nou, care, conform actelor, trebuie socotită drept data de naştere a poetului, cînd este firesc să şi aibă loc comemorarea.

Mihu DRAGOMIR

---

[1] Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor, anul II, 1953, pag. 228.

[2] Date noi asupra vieţii şi operei lui D. Th. Neculuţă „Viaţa romînească" nr. 8/1954.

[3] „Opinia", an 41, nr 886, 26 iulie 1949. Articol semnat I. L.

[4] „Iaşul nou", an. II, nr. 5-6, septembrie 1950.

[5] Arhivele Statului, Iaşi. Registrul stării civile pentru născuţi, nr. 116/1859, transport 1819, ap. I, 2083.

CONTINUARI

N. Bălcescu

duielilor existente· După ispăşirea pedepsei, în condiţiuni grele, care i-au ruinat sănătatea, a desfăşurat o vastă activitate organizatorică şi propagandistică în vederea pregătirii unei noi izbucniri revoluţionare. Prin publicarea unor studii de istorie ca, de exemplu, „Starea socială a muncitorilor plugari" şi „Puterea armată", prin înfiinţarea revistei „Magazin istoric pentru Dacia" şi participarea la crearea organizaţiei conspirative „Frăţia", el a tras concluziile încercării nereuşite de la 1840 şi s-a devotat cauzei continuării luptei revoluţionare.

La 1848, profitînd de condiţiile internaţionale prielnice, „Frăţia", în unire cu un grup de reprezentanţi ai burgheziei liberale, a dat semnalul ridicării poporului. Bălcescu a avut un rol de seamă în întocmirea programului revoluţiei, care prevedea lichidarea iobăgiei, independenţa naţională, egalitatea civilă şi politică, libertatea tiparului şi alte revendicări democratice. In general, ţelul era înlăturarea privilegiilor feudale şi transformarea Ţării Romîneşti într-o republică parlamentară burgheză. După cum se ştie, revoluţionarii, sprijiniţi de masele populare orăşeneşti şi ţărănimea dornică să scuture jugul iobăgist, au cucerit puterea. Insă, curînd după aceasta, majoritatea burgheză, înspăimîntată de avîntul revoluţionar al maselor, a trădat cauza revoluţionară, refuzînd să satisfacă cerinţele îndreptăţite ale poporului şi în primul rînd desfiinţarea obligaţiilor feudale ale ţărănimii. Cu toată opoziţia înverşunată a lui Bălcescu, liberalii burghezi şi-au impus punctul de vedere şi revoluţia, trădată dinăuntru, sugrumată din afară de oştile turceşti, s-a prăbuşit.

Bălcescu a trecut atunci în Ardeal, unde forţele revoluţionare maghiare erau angajate într-o luptă eroică împotriva absolutismului habsburgic. Dînd dovadă de o profundă înţelegere a momentului istoric, el a militat hotărît pentru unirea popoarelor subjugate, romîn şi maghiar, într-o mişcare comună împotriva asupritorilor.

Ultimii ani de viaţă Bălcescu şi i-a petrecut în exil, departe de ţară. Din ce în ce mai bolnav şi hărţuit de mari greutăţi băneşti, el n-a renunţat o clipă să ardă pentru marea cauză căreia îi închinase viaţa· A încercat să coordoneze eforturile disparate ale celorlalţi emigranţi, susţinînd în faţa opiniei publice europene drepturile călcate în picioare ale poporului romîn. Alături de munca politică istovitoare, el a dezvoltat în acest timp o importantă activitate teoretică. Lucrările lui „Mersul revoluţiei în istoria Romînilor" şi „Reforma socială la Romîni" (versiune romînească a unei lucrări în limba franceză) reprezintă o analiză documentată şi multilaterală a situaţiei social-economice a Ţărilor Romîne, un rechizitoriu necruţător al claselor exploatatoare, o caldă pledoarie pentru democraţie şi libertate naţională. Mai ales însă, el a trudit în aceşti ani, grăbit parcă de presimţirea unui sfîrşit apropiat, la elaborarea monumentalei monografii: „Istoria Romînilor sub Mihai-vodă Viteazul".

Bălcescu a murit la 1852, la Palermo, după o grea suferinţă, pe care a înfruntat-o cu un curaj exemplar, singur şi atît de sărac, încît osemintele i-au fost azvîrlite la groapa comună.

Mercenarii ideologici ai claselor dominante din Romînia s-au străduit decenii de-a rîndul să falsifice sensul operei sale, să-i ponegrească memoria şi să-i minimalizeze importanţa. In ciuda duşmăniei pe care i-au arătat-o reprezentanţii culturii oficiale reacţionare, Bălcescu a exercitat, totuşi, o influenţă considerabilă asupra literaturii şi gîndirii sociale progresiste din ţara noastră.

Bălcescu a jucat un mare rol în formarea unui curent de opinie printre oamenii înaintaţi ai timpului, de adversitate categorică faţă de rînduielile iobăgiste. El a denunţat cu o neîntrecută forţă combativă asuprirea nemaiauzită a ţărănimii, a criticat în mod documentat şi fără nici un menajament boierimea lacomă de titluri şi averi, cosmopolită şi parazitară, complet inutilă socialmente: „Incît pentru aristocraţia noastră — scria Bălcescu — noi, care studiem de atîta vreme istoria patriei noastre, sîntem convinşi mai mult decît orişicare că egoismului, mîrşăviei, ambiţiei şi laşităţii ei, ţara a fost datoare toate suferinţele sale".

Cu toate limitele inerente, impuse de faptul că în vremea lui Bălcescu contradicţiile capitalismului nu se putuseră încă manifesta în Ţările Romîne, înaintatul gînditor are meritul de a fi dăruit poporului, prin concepţiile asupra problemei agrare, o armă spirituală a eliberării sale.

De o însemnătate remarcabilă este poziţia înaintată a lui Bălcescu în problema naţională. Bălcescu a înţeles că deosebirile de stare socială au întîietate asupra celor de naţionalitate. „Boierii nu sînt romîni — spunea el — ...ei sînt boieri". Spulberînd ideea existenţei unei aşa-zise unităţi pe deasupra claselor, Bălcescu a militat pentru alianţa frăţească a popoarelor subjugate împotriva asupritorilor.

In concepţia lui Bălcescu, lupta pentru cîştigarea independenţei naţionale era legată de lupta pentru eliberarea socială. Pentru înfăptuirea acestui dublu scop, el considera necesară înarmarea poporului. Bălcescu a insistat adesea asupra nevoii de a se crea o puternică armată, bazată pe mobilizarea maselor, care să fie o şcoală de educaţie cetăţenească şi patriotică a naţiunii, capabilă să apere dreptul la o existenţă de sine stătătoare a Ţărilor Romîne.

Bălcescu a rupt hotărît cu concepţiile iluministe ale celor mai buni dintre nobili şi cu reformismul liberalilor burghezi. El a preconizat calea revoluţionară ca mijloc al transformării sociale. — „...Impăraţii, domnii şi boierii pămîntului — spunea Bălcescu — nu dau fără numai aceea ce le smulg popoarele". La 1848, după victoria forţelor revoluţionare, Bălcescu a cerut reprimarea prin violenţă a împotrivirii claselor răsturnate de la putere. „Revoluţia nu trebuie să stea la tocmeală cu duşmanii săi; ea trebuie ori să-i învingă, ori să fie învinsă de ei".

Definind sarcinile urgente ale revoluţiei, Bălcescu a avut în vedere şi s-a călăuzit după necesităţile obiective ale locului şi momentului istoric. Instituirea republicii democrate, votul universal, înfiinţarea de şcoli pentru luminarea poporului trebuiau să consolideze şi să completeze cele două principale obiective ale mişcării de eliberare: descătuşarea din iobăgie şi cucerirea independenţei naţionale.

O deosebită însemnătate o au concepţiile filozofice ale lui Bălcescu, formulate mai ales în legătură cu problemele istoriei. Bălcescu a respins metoda metafizică de a considera istoria ca o cronologie seacă de evenimente, fără legătură unele cu altele, survenite întîmplător sau prin acţiunea arbitrară a unor personalităţi marcante.

Bălcescu avea convingerea că istoria este făurită de masele populare şi se desfăşoară după anumite legi. El credea astfel că în succesiunea diferitelor orînduiri îşi croieşte drum o lege obiectivă: „legea înălţării plebeianismului... la putere". Bălcescu a văzut cu limpezime existenţa luptei de clasă, care va domina pînă cînd se va instaura „domnia dreptăţii şi frăţiei", cînd „nu va mai fi nici un rob, nici naţie roabă, nici om stăpîn pe altul, nici popor stăpîn pe altul".

Deşi n-a fost un creator de beletristică propriu-zisă, Bălcescu e pe drept cuvînt considerat printre cei dintîi scriitori ai epocii lui. El a utilizat o limbă clară, flexibilă, capabilă să îmbrăţişeze zborul ideii şi meandrele ei, o limbă energică şi armonioasă, mai aproape de modalitatea expresivă a timpului nostru decît a celor mai mulţi dintre contemporanii săi. In domeniul prozei de idei, a dat adevărate modele care au rezistat eroziunii vremii şi sînt, sub raportul vocabularului şi alcătuirii frazei, de o surprinzătoare noutate. Chiar articolele consacrate unor teme aride de istorie sau economie subjugă pe lectorul de azi prin sinceritatea tonului şi căldura sentimentului, prin acea putere a încîntării proprie literatului de rasă care, afară de talent, implică prezenţa unui suflet mare şi pasionat. „Istoria Romînilor sub Mihai-vodă Viteazul" e o carte bazată pe o amplă informaţie bibliografică, dar e, în egală măsură, un poem în proză printre rîndurile căruia ghicim zvîcnirea inimii fierbinţi a autorului.

Ca om politic, Bălcescu a fost exponentul cel mai consecvent al spiritului revoluţionar patruzecioptist, ca om de ştiinţă e, alături de Kogălniceanu, fondatorul şcolii istorice moderne la noi, ca gînditor reprezintă cea mai înaintată poziţie a democratismului premarxist în ţara noastră, ca om de litere a contribuit la fixarea aspectului actual al limbii literare, ca fiinţă morală a fost una din cele mai pure întrupări ale virtuţilor civice şi demnităţii umane.

Astăzi, în Republica Populară Romînă, sub conducerea înţeleaptă a partidului, se desfăşoară măreaţa operă de construcţie a orînduirii socialiste, cu participarea însufleţită a maselor largi, eliberate din aservire, trezite la viaţă creatoare. Din treapta aceasta nouă a istoriei sale, poporul muncitor din Republica Populară Romînă se întoarce cu neţărmurită dragoste spre figura lui N. Bălcescu, strălucit reprezentant al capacităţilor intelectuale şi forţei morale a naţiunii, înaintemergător al victoriilor noastre de astăzi.

Paul CORNEA

Rolul criticii literare

concludente, ale unuia sau mai multor autori. La Camil Petrescu — sublinia D. Micu — „Un om între oameni" şi piesa „Bălcescu" sînt atestări remarcabile ale autorităţii ideologiei proletariatului, ale concepţiei materialist-istorice asupra unui talent deosebit care, păstrîndu-şi tematica favorită (rolul intelectualului) a reuşit să-şi transforme viziunea despre om şi societate, să depăşească antagonismul dintre gîndire şi acţiune, propriu vechilor convingeri şi să-şi obiectiveze chiar modalitatea artistică. Pentru Mihai Gafiţa, cariera neaşteptat de rapidă şi de robustă a lui Titus Popovici se explică graţie perspectivei înaintate dobîndită de precocele romancier şi care i-a permis înţelegerea profundă a proceselor sociale de amploare şi i-a dat posibilitatea fructificării talentului său de pictor de mare frescă, de mînuitor al mişcărilor de mase dar şi de suflete complicate. Polemizînd cu teoreticienii „neutralizării în opera de artă a semnificaţiilor acestei lumi", cu propagandiştii literaturii aliterare, golite de idei şi de orice imagini amintind realitatea obiectivă şi sensurile ei, Radu Lupan oferă în cazul lui Antonică din „Munca de jos" a lui Eugen Barbu, un model de erou exponent al acţiunii perseverente de plămădire a sufletului nou pe care o întreţin cu succes comuniştii, forţele creatoare ale societăţii noastre, chiar printre cei mai înapoiaţi oameni ai muncii (vezi articolul „Rolul concepţiei ideologice"). Horia Bratu, în „Eroul pozitiv", apelînd la virtuţile civice şi personale ale personajelor lui Eugen Barbu (muncitorii ilegalişti din „Şoseaua Nordului") şi la complexitatea rafinată a tipului de ţăran al lui Marin Preda din „Indrăzneala" devenit, după 23 August, din „erou de la marginea societăţii" o conştiinţă demnă şi sigură de destinul ei liber, insistă asupra diversităţii de eroi în cadrul realismului socialist şi asupra însemnătăţii orizontului ideologic marxist pentru creatori, în special pentru cei care, ca Eugen Barbu, erau captivii, fie ei foarte dotaţi, ai unor instrumente şi ai unor concepţii înguste, elementare.

Un efort asemănător însufleţeşte şi cronica literară curentă, săptămînală sau lunară care abandonînd prejudecata strictei specializări profitabile empirismului, fugii de dezbatere a ideilor, utilizează cartea recenzată, fireşte nu mecanic ci cînd aceasta se pretează prin conţinutul şi valoarea sa, la demonstrarea „pe viu" a fertilităţii poziţiei de clasă în artă şi literatură. E cazul unor cronici din „Viaţa romînească" („Cu un ceas mai devreme", volumul lui Mihai Beniuc, de Ov. S. Crohmălniceanu), din „Gazeta literară" („Versurile alese" ale Mariei Banuş şi Radu Boureanu de Paul Georgescu) şi în ultima vreme, uneori din „Tribuna". S-a arătat astfel cum, şi în ultimul volum, Mihai Beniuc, ca militant consacrat al socialismului, dezminte şi prin factura versului său popular şi totodată îndrăzneţ, aserţiunile revizioniste după care angajarea poeziei pe baricade şi schele ar jugula inspiraţia. Pe de altă parte s-a evidenţiat cum cotitura Mariei Banuş şi a lui Radu Boureanu întreprinsă odată cu eliberarea ţării, de la o artă intimistă, a senzaţiilor sau a fabulosului, a mitului „pur" către o artă a emoţiilor colective, a declanşat patosul cetăţenesc şi umanist la cea dintîi, iar pe cel de-al doilea l-a făcut să adauge pe paleta sa fastuoasă culoarea speranţei omului într-o lume nouă, eliberată de tortura războiului şi a opresiunii.

Indreptate spre acelaşi ţel sînt articolele de generalizare a fenomenelor pozitive şi negative din proza şi din poezia tinerilor. In articole ca „Mirajul falsului dramatism", Al. Oprea de ex., pe baza unor ilustraţii convingătoare, alese din activitatea unuia şi aceluiaşi scriitor spre a-l putea orienta, a demarcat foarte clar problema conflictului realist, desprins din ciocnirile dintre vechi şi nou şi rezolvarea în avantajul noului, conform direcţiei însăşi a vieţii în opoziţie cu „falsul dramatism" artificial, izvorît dintr-o optică deformată de tip naturalist şi negativist ori chiar de tip formalist sau schematic. Cu o deosebită atenţie, stimulată de articolul din „Lupta de clasă" nr. 3 („Pentru o poezie strîns legată de actualitate, bogată în idei") este înconjurată producţia tinerilor stihuitori. Lucru perfect explicabil, pentru că generaţia lui „23 August", reprezentînd schimbul de mîine, e datoare a nu ezita în alegerea drumului, a nu ceda presiunii evazionismului în timp şi în spaţiu, în trecut sau în natură, sau oricăror altor forme de apolitism care, — ele, da! — sînt sterilizante, a nu confunda, în dorinţa ei legitimă de originalitate, noul, limbajul formelor revoluţionare cu simulacrele moderniste. Pot fi amintite între altele intervenţiile lui I. D. Bălan în „Viaţa romînească" şi „Luceafărul", Leonard Gavriliu în „Scrisul bănăţean", Lucian Raicu chiar în numărul precedent al „Gazetei literare".

Mihail PETROVEANU

(Continuare în nr. viitor)

Scriitorii sovietici şi eroul pozitiv

la calitatea artistică a operelor noastre.

Ceea ce urmărim, ceea ce urmăresc fără îndoială şi scriitorii sovietici este să realizăm o literatură bună, în slujba poporului, să realizăm din acest punct de vedere cît mai mult, fără îndoială, dar, mai cu seamă, cît mai bine.

Pentru ca toate aceste lucruri să se poată realiza în spiritul celor dezbătute la Congresul al III-lea al scriitorilor sovietici, desigur că este nevoie de talent, de o profundă cunoaştere a realităţii, de multă iniţiativă şi curaj şi de foarte multă răspundere a fiecărui scriitor faţă de propria sa operă."

Mihai Beniuc a vorbit în continuare despre necesitatea abordării în literatură a problemelor celor mai importante ale actualităţii, de pe poziţiile clasei muncitoare. El a subliniat marea însemnătate ce s-a acordat, în cadrul Congresului, problemei cunoaşterii profunde de către scriitori a realităţii. „Noi, scriitorii, — a spus vorbitorul — trebuie să fim foarte conştienţi de importanţa care ni se acordă; şi tocmai pentru aceea trebuie să cunoaştem foarte bine ceea ce vrem să înfăţişăm în lucrările noastre. De aceea, una din trăsăturile cele mai specifice ale unui scriitor dintr-o ţară socialistă trebuie să fie cunoaşterea adîncă a realităţii în care trăieşte, de pe poziţiile de luptă ale clasei muncitoare."

Relevînd problemele dezbătute la Congresul scriitorilor sovietici, Mihai Beniuc a subliniat marea însemnătate a „ceea ce am putea numi înfăţişarea noului şi eroul pozitiv."

„In discursul tov. N. S. Hruşciov — care pentru noi, scriitorii, constituie un manual în orientarea noastră ideologică pe tărîm literar — s-a vorbit foarte mult şi s-a pus în mod deosebit accentul pe acest aspect al dezvoltării literaturii: înfăţişarea noului şi zugrăvirea eroului pozitiv. Această problemă a noului, aşa cum trebuie înţeles de noi, presupune forme de viaţă superioare, mai cuprinzătoare, mai corespunzătoare nevoilor şi relaţiilor omeneşti. Este vorba de acel nou, de acea formă de viaţă nouă, care oferă oamenilor posibilităţi din ce în ce mai largi de a se bucura în această lume de bunurile materiale şi morale. Aceasta este posibil numai prin lupta pe care o duc comuniştii pentru realizarea socialismului, pentru realizarea comunismului în lume.

Eroul pozitiv însuşi devine erou din momentul în care are de luptat cu foarte mari greutăţi, din momentul în care trebuie să treacă prin încercări pe care alţii nu le acceptă uşor. Acest erou pozitiv trebuie în mod deosebit scos în evidenţă în literatură, aşa cum a arătat tov. N. S. Hruşciov."

„Unii credeau — a spus Mihai Beniuc — că eroul pozitiv e ceva fabricat în creierul cîtorva cetăţeni şi pus ca model în faţa oamenilor pentru ca eventual să-l imite cine vrea. Dar eroul pozitiv există la noi în ţară şi el are un rol hotărîtor în dezvoltarea relaţiilor dintre oameni, în viaţa socială.

Este clar că eroul pozitiv nu întotdeauna învinge, dar luptînd cu greutăţile, chiar dacă se prăbuşeşte, rămîne pozitiv prin exemplul pe care îl dă urmaşilor."

Vorbitorul a exemplificat apoi, citînd numele unor eroi cunoscuţi, ca Iulius Fucik şi Alexei Meresiev.

Mihai Beniuc a remarcat că „la un moment dat, erou pozitiv poate să devină însăşi colectivitatea. Părerea mea este că eroii pozitivi nu sînt decît reprezentanţii colectivităţii. Ei niciodată nu sînt exemplare unice, rupte de viaţă. Dimpotrivă, prin excelenţă, ei sînt reprezentanţi ai vieţii şi ai poporului în lupta lor pentru mai bine; şi tocmai pentru aceasta devin ei pozitivi. Aşa se poate întîmpla ca într-o carte, în loc să ai un erou pozitiv, să ai ca erou pozitiv însăşi masa, însuşi poporul.

In legătură cu eroul pozitiv s-a ridicat în Uniunea Sovietică — şi s-a ridicat şi la noi — problema aşa-zişilor „poleitori", adică a acelora care caută în mod deosebit să zugrăvească în culori puternice, vizibile, trăsăturile eroului pozitiv. S-a spus că aceasta este o exagerare şi că această exagerare poate să fie în orice caz dăunătoare dezvoltării literaturii, pentru că o împinge spre schematism. Dacă am merge pe linia aceasta, de a crede că toţi aşa-zişii „poleitori" sînt, prin definiţie, nişte oameni care exagerează în general şi falsifică realitatea, atunci ar însemna ca întregul romantism, în părţile lui pozitive, să-l considerăm realizat de nişte simpli „poleitori".

De fapt mulţi dintre cei calificaţi drept „poleitori" indică cu vigoare un anume drum în realitate; în momentul de faţă dispunem de fapte suficiente, pentru a arăta că acesta este singurul drum care duce la bunăstarea întregii omeniri, şi din punct de vedere material, şi din punct de vedere moral."

Intîmpinînd eventuale întrebări referitoare la raportul dintre pozitiv şi negativ în actualitate, vorbitorul a spus:

„Există realizări pozitive pe toate drumurile; în cultură, în agricultură, în industrie. Dar ce facem cu părţile negative? Ele nu există? Fără îndoială că ele există. Eu cred că niciun adevărat promotor al ideilor noi nu poate să scoată în evidenţă în literatură eroi pozitivi, dacă nu arată prin ce greutăţi trebuie să treacă aceştia, prin ce greutăţi trebuie să treacă partidul nostru, poporul nostru, pentru a realiza ceea ce este nou. Şi atunci, în mod firesc, ideea de erou pozitiv şi de nou nu se poate pune decît în luptă cu vechiul, nu se poate pune decît dialectic. In sensul acesta nu încape îndoială că cine reuşeşte să prezinte realitatea nouă, eroul pozitiv, reuşeşte întotdeauna, tot atît de bine, să-l prezinte şi pe cel negativ, tocmai pentru a arăta din ce rezultă noul şi cu cine are el de luptat. Fapt este că părţile negative ale vieţii, chiar dacă există, nu durează, ele sînt menite dispariţiei. Acesta este sensul mişcării noastre şi acesta este sensul comunismului în lume, de a înlătura din ce în ce mai mult ceea ce este negativ.

Fireşte că niciodată noi, ca scriitori, nu trebuie să ocolim greutăţile prin care trecem. Atunci cînd le înfăţişăm însă, trebuie să ştim pe ce poziţie de luptă ne situăm.

Eu cred că un adevărat scriitor realist-socialist nu se poate plasa decît pe poziţia de luptă a partidului. In lumina concepţiei marxist-leniniste, pozitivul combate şi înlătură negativul pînă la urmă, prin lupta socialismului şi a comunismului.

Totuşi, nouă, scriitorilor, nu ne este uşor de înfăţişat realitatea. Oamenii nu se împart în pozitivi şi negativi, iar scriitorul trebuie să-i arate aşa cum sînt şi aşa cum pot ei — în relaţiile noastre sociale — să se transforme, pentru a deveni nişte oameni cu calităţi superioare."

Mihai Beniuc a arătat apoi că scriitorii nu au dreptul să şovăie în operele lor, fiindcă aceste şovăieli se transmit cititorilor. Un scriitor care şovăie nu mai e apt să facă educaţia cititorilor săi.

In continuare, vorbitorul s-a referit la unele greşeli şi confuzii care s-au manifestat în opera unor scriitori. Totodată, Mihai Beniuc a arătat că aceşti scriitori trebuie educaţi, trebuie să li se arate drumul adevărat al creaţiei lor.

Referindu-se, în altă ordine de idei, la aşa-zisa teorie a „distanţei", combătută la Congres, vorbitorul a declarat: „Aceasta este una din cele mai false teorii. Nu putem fi de acord că trebuie să treacă foarte mult timp ca să poţi să scrii despre ceea ce se petrece sub ochii tăi. Dante a luat oamenii epocii sale şi, judecînd după vederile sale despre lume, i-a băgat, o parte în iad şi altă parte în paradis, lăsîndu-le unora purgatoriul ca să se mai cureţe de păcate. El i-a pedepsit încă din viaţă. Heine spunea că acei dintre contemporanii lui Dante, care se descopereau în operele sale, se temeau mult mai mult de terţinele lui decît de muncile iadului, de a căror existenţă nu erau chiar aşa de siguri.

Noi avem posibilitatea deplină să prezentăm viaţa de astăzi aşa cum este ea, cu lupta care se dă, cu faptele mărețe ale clasei muncitoare şi să înfierăm, să pedepsim prin înfăţişarea acestei lupte, tot ceea ce este încă negativ în viaţa noastră."

Vorbitorul a abordat apoi o altă problemă, ridicată la Congres de către A. Tvardovski, problema calităţii în literatură şi, legată de aceasta, problema reflectării actualităţii. Intre altele el a spus: „Nu există ceva mai greu în literatura noastră decît să scrii despre actualitate şi să scrii just despre actualitate. Just, înseamnă de pe poziţiile de luptă ale clasei muncitoare.

Literatura de actualitate nu se realizează uşor, necesită cunoaştere, necesită bătaie de cap, necesită discuţii lungi şi o deosebită aprofundare a faptelor. Dar cine nu îndrăzneşte să înfrunte aceste greutăţi, foarte greu va ajunge vreodată la opera care să rămînă cu adevărat."

„Eu aş putea să spun, a continuat tov. Mihai Beniuc, că situaţia din ţara noastră din acest punct de vedere este bună. Cei mai mulţi scriitori şi cei mai buni scriitori au ales drumul progresului, drumul actualităţii, al înfăţişării contemporaneităţii, de pe poziţiile de luptă ale clasei muncitoare, ale partidului. Acesta este meritul cel mai mare al scriitorilor noştri care au reuşit să pătrundă în ultimii 15 ani, măreţia ideilor partidului. Partidul ne-a transformat în luptători căliţi pentru socialism

Aş putea spune că, în întîmpinarea celei de-a 15-a aniversări, nu există un scriitor mai de seamă care să nu fie angajat cu lucrări serioase, importante, menite să scoată în evidenţă aspecte ale actualităţii noastre, ale contemporaneităţii, ale construcţiei socialismului.

Este meritul partidului că a reuşit ca pe cei mai buni şi cei mai mulţi scriitori să-i ajute să meargă pe acest drum al noului şi pozitivului care, fără îndoială, este destul de greu.

Pentru a putea însă ajunge la obiectiv, scriitorii noştri trebuie să înţeleagă un lucru extrem de important şi anume răspunderea pe care o poartă fiecare scriitor faţă de opera sa. Despre acest lucru a vorbit A. Tvardovski la cel de-al III-lea Congres al scriitorilor sovietici."

Mihai Beniuc s-a referit şi la contribuţia criticii literare în dezvoltarea literaturii noastre, contribuţie pusă în lumină de Congresul scriitorilor sovietici. In legătură cu critica literară, vorbitorul a arătat că trebuie evitată atît critica negativă, cît şi cea tămîietoare. Mihai Beniuc a combătut apoi tendinţele unor tineri scriitori de a se considera valori mondiale, de a se considera mai mult decît sînt în realitate.

In încheierea cuvîntului său, referindu-se la rolul important acordat scriitorilor sovietici de către Partidul Comunist, Mihai Beniuc a spus: „Eu cred că şi noi, scriitorii din Romînia, trebuie să ajungem prin tot ceea ce facem, prin toate lucrările noastre, să contribuim la deschiderea drumului către viitor zecilor de milioane de oameni ai muncii pe faţa cărora a şi început să joace din plin razele socialismului.

Desigur, să nu uităm niciodată nici pe aceia care ni se pun împotrivă. Toţi oamenii care vor să vină cu noi, pot să vină. In ce priveşte pe aceia care au greşit, nu este bine să uităm, dar este bine să nu le aducem aminte mereu că au greşit, cum spunea tov. Hruşciov. Este mai bine să facem un nod, iar dacă cumva greşesc din nou, să ne aducem aminte că au greşit, ce au greşit, şi de ce au greşit. Să căutăm să-i ajutăm pe toţi scriitorii să meargă pe acest drum minunat pe care l-a deschis omenirii Revoluţia din Octombrie, pe care azi merge şi poporul nostru, pe care mergem şi noi, cu misiunea înaltă pe care a acordat-o scriitorilor partidul: aceea de a contribui la deschiderea drumului spre viitor, prin cuvîntul nostru pătruns de idealul partidului şi înfăţişînd minunatele fapte ale oamenilor muncii din ţara noastră."

Intrigă şi iubire

a devenit rege al Romîniei. Nu şi-a mai semnat scrisorile parfumate cu pseudonimul Childy şi n-a mai conferit o vreme altor femei rangul de Zucky. Poltroneria din tinereţe a deschis însă drumul unei strălucite cariere de escroc internaţional pe care Carol II de Hohenzollern a alimentat-o mereu cu noi mîrşăvii sublime.

Ne-a căzut în mînă, cu o regretabilă întîrziere, cartea de lamentări sentimentale ale fostei Zucky[1], actualmente matroană cu principii morale, după o viaţă de dulci plăceri plătite mensual din tezaurul Băncii Naţionale. Pe plan artistic, cartea face parte din familia spirituală a colecţiilor ieftine scoase pe vremuri la editura Ignatz Hertz, în vreme ce pe plan etic, ea se potriveşte, negreşit, gustului burgheziei pariziene, care are nevoie la ora digestiei de asemenea condimente amoroase cu o dîră de parfum exotic.

In ceea ce ne priveşte nu mai servim de multă vreme dulceaţă de trandafiri culeşi din grădina tiranilor afemeiaţi şi — în general — nici un fel de brînză regală. Se înţelege aşadar cît de puţin ne poate interesa volumaşul dezesperat al unei femei care, debutînd ca soţie ilegală a lui Carol II, i-a devenit apoi amantă legitimă şi a terminat prin a se mulţumi cu bijuteriile reginei Elisabeta. Mimînd cu un vesel cabotinism rolul lui Madame Butterfly în veşnică aşteptare, Zizi Lambrino procură însă istoriei cîteva date cu privire la trăsăturile de familie ale Hohenzollernilor, trăsături care merită a fi consemnate. Căci Zizi, după ce a răspuns o vreme la apelativul Zucky, a născut un Baby, pe care Regele-străjer n-a vrut să-l recunoască cu nici un preţ. Mircea-Carol, odrasla acestui amor morganatic a vădit încă din anii firavi ai pruncieí, după mărturiile mamei sale, cele mai sigure semne ale apartenenţei la clanul hulpav al strămoşilor săi. Astfel, el iubea nespus de mult cîinii, mirosea cu voluptate parfumul suav al florilor şi... zîmbea cu toată faţa la vederea arginţilor sunători. Dragostea de oameni nu intra în zestrea morală a înaintaşilor acestui Caroluţ-micuţ care şi-a ratat de la început şi pentru veşnicie cariera de satrap. Semnul magic al descendenţei sale princiare a putut fi desluşit însă în uimitoarea întîmplare drăgălaşă, pe care o redăm mai jos în versiunea gingaşă a mamiţii sale:

„Mircea-Carol n-avea încă trei ani. Deoarece era foarte nebunatec, i-am cumpărat un crucifix pe care i l-am atîrnat deasupra patului, spunîndu-i că „bunul Dumnezeu va dispare (n.n. cu crucifix cu tot) dacă Baby Carol nu va fi cuminte. A doua zi, micuţul care simţea o poftă nebună de a săvîrşi vreo poznă m-a întrebat:

— Maman, este adevărat că bunul Dumnezeu va pleca dacă nu voi fi cuminte?

— Desigur.

— Dar cel puţin, în acest caz, o să-ţi înapoieze banii pe care i-ai cheltuit, cumpărînd crucifixul?"

Mama a surîs înduioşată. „Era limpede" — a scris ea în cartea vieţii sale — băiatul iubea banii... „Se vădea aci" — a adăugat apoi cu mîndrie maman — „o trăsătură a familiei sale din partea tatălui". Dovada supremă a descendenţei lui Baby-Mircea din osul Hohenzollernilor era astfel obţinută. Nici un act, nici o parafă, nici una dintre scrisorile de inimă albastră legată cu panglici rozbombon nu putea să producă o mai deplină probă de paternitate regală. Poporul nostru întreg a simţit de-a lungul a patru domnii încrîncenate, ce teribilă valoare definitorie a avut setea de bani pentru neamul descins dintre ruinele castelului Sigmaringen. Inconjuraţi cu cîini aprigi şi mirosind cu graţie parfumul florilor de seră, Carolii mici şi mari au schimbat în galbeni lucitori lacrimile şi suspinele supuşilor lor. Iar cînd supuşii nu s-au mai supus, rudeniile încoronate ale lui Baby-Carol s-au dezumflat dintr-o dată şi s-au trezit singuri şi stupizi. Alungaţi departe de hotarele ţării noastre, ei au început să se joace de-a coroanele fără acoperire. Baby-Mircea s-a certat cu Baby-Mihai cel peltic, iar regele Childy şi-a dat sufletul în braţele ultimei sale Zucky.

Singurul lucru ciudat este că în anii care înregistrează marile cuceriri economice şi culturale ale Romîniei socialiste, se găsesc în Parisul republican amatori care să citească paginile de sentimentalism stătut ale unei epave cu ţifne şi ifose, dintre edecurile fostului paşalîc regal de tristă memorie.

V. MINDRA

---

[1] Jeanne Lambrino: Mon mari, le roi Carol — Ed. Calmann-Lévy.

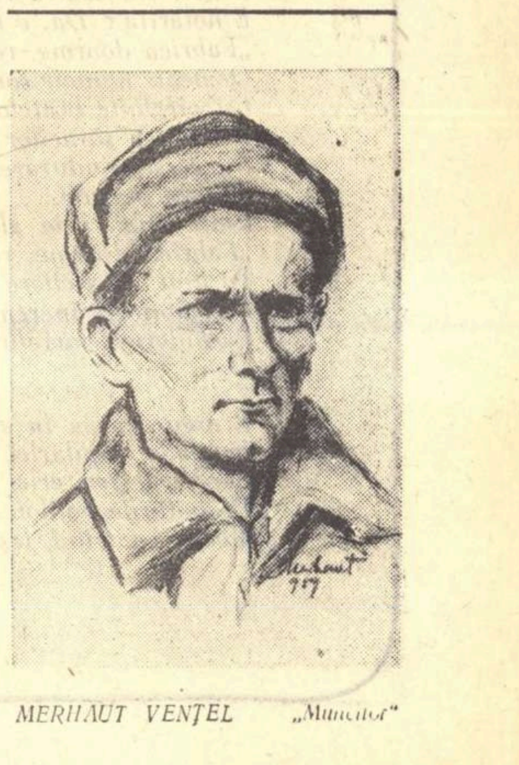

MERHAUT VENŢEL „Muncitor"

SPECTACOLE LA LOCUL DE PRODUCȚIE

De la „Căruța cu paiațe" la turneele Teatrului Național ● 42 deplasări ● Cîteva sugestii pentru viitor. Una din ele: „Cercuri de prieteni ai teatrului."

Cu peste 100 de ani în urmă cînd Matei Millo pornea cu **căruța lui cu paiațe** pe drumurile desfundate ale Moldovei ca să ducă tîrgoveților și țăranilor spectacole cu piesele trupei sale, nu s-ar fi gîndit nimeni că astăzi, pe cuprinsul întregii țări, teatrele aduc la sate și în fabrici, în mod organizat, cele mai bune echipe de actori cu cele mai bune spectacole. Nu numai pe vremea lui Matei Millo și Costache Caragiale cînd teatrul cult abia se născuse, dar pînă acum 15 ani, teatrul nu-și găsise încă funcția lui socială, patriotică și militantă, nici actorul nu se eliberase din costumul de paiață cu care-l înzestrase burghezia. A fost necesar măreţul act de la 23 August și îndrumarea partidului, pentru ca teatrul să devină o înaltă tribună de luptă și cultură, iar actorul un propagator al ideilor noi, un cetățean-luptător în primele rînduri ale frontului revoluției culturale.

Teatrul zilelor noastre, spre deosebire de cel vechi, a adus un **public nou** la spectacole, **marele public** alcătuit din oameni care n-au fost altădată la teatru pentru că nu aveau ce învăța din ceea ce se reprezenta pe scenă, publicul care azi formează opinia țării, publicul care germinează idei mari și sănătoase, dînd teatrului materialul viu de construcție a noii dramaturgii romînești realist-socialiste. In acest sens, publicul nou, este desigur cel care vine, seară de seară, la spectacol, dar și cel pe care teatrul îl caută la **locul de producție**, prin deplasări cu spectacole la fabrici, în instituții și la sate. Sub acest aspect în special, teatrul atinge o formă nouă — de o înaltă semnificație și cu consecințe cu adevărat creatoare — de manifestare a sarcinii sale principale: **teatrul în slujba poporului**, a poporului făuritor al tuturor bunurilor materiale și spirituale.

Deplasările acestea pe teren mijlocesc contactul dintre actori, regizori și dramaturgi pe deoparte, cu realitatea din care ei trebuie în permanență să învețe și să se inspire, cu viața în care ei trebuie să stea permanent ancorați, pe de altă parte. Unde se poate face mai viu acest contact cu munca și muncitorul decît în uzină și pe ogoare? Unde putem fi mai trainic confruntați pentru a ști dacă actul nostru de creație este conform, este viabil sau e născut în șapte luni, — decît acolo unde a fost zămislit modelul actului nostru de creație: pe locul de producție, între oamenii muncii? Din contactul acesta între oamenii de creație și oamenii generoși ai muncii, nu avem decît de cîștigat și unii și alții:

— actorii, regizorii și scenografii își îmbogățesc „arhiva", trăind alături de modelele autentice ale personajelor lor, studiindu-le felul de viață, felul de a gîndi;

— scriitorii descopăr un material dramatic la fel de autentic, ferindu-se astfel de a crea muncitori sau țărani idilici sau „construiți" (chiar dacă „construirea" lor a fost proiectată în... case de odihnă!);

— oamenii muncii, pe care-i vizităm la locul lor de muncă, iau contact direct cu lucrările și munca noastră artistică; văd, analizează și critică cu mare înțelepciune și instinctul sigur pe muncitorii sau țăranii prezentați de noi pe scenele lor, după cum se recunosc sau nu în ei.

★

In complexul acestor deplasări la locul de producție, Teatrul Național „I. L. Caragiale" fiind primul teatru al Republicii, trebuie să fie și în această muncă fruntaș. In stagiunile anterioare, Teatrul Național a avut sarcini pe plan internațional de care s-a achitat prin tot atîtea victorii obținute la „Théatre des Nations" (Paris) și „Festivalul Goldoni" (Bienala Veneția), victorii confirmate în turneul de la Moscova. In stagiunea actuală, Teatrul Național a avut sarcina de a purta în țară parte din spectacolele lui, încadrate cu actorii, costumele și decorurile de la premieră. A executat astfel 42 de deplasări (la Giurgiu, Cîmpina, Călărași, Slobozia, Filipeștii de Pădure, Moreni, Mija, Tîrgoviște, Alexandria, Otopeni, Ploești, Plopeni, Videle... la școli, instituții [illegible] și uzine), reprezentîndu-se în aceleași condiții de interpretare și montare ca la sediu, o serie de spectacole de succes din repertoriul permanent: „In Valea Cucului", „Un post rentabil", „Minunata pantofăreasă" și „Baraca", „Bădăranii" și „Hangița", „Puștile Terezei Carrar", „Sălbaticii", „Steaua fără nume" etc.

Cu ocazia acestor spectacole s-a constatat o participare masivă a oamenilor muncii care au populat la refuz frumoasele săli de teatru (adesea pînă la 700 locuri); peste tot am fost primiți cu entuziasm și dragoste, iar „cravatele roșii" ne-au dăruit flori și lumina caldă a sufletului lor curat. Cu cîte amintiri și daruri minunate ne-am înapoiat din aceste deplasări, chiar atunci cînd le-am făcut în condițiuni mai dificile, unele echipe înapoindu-se tîrziu după miezul nopții, pentru ca după cîteva ore să intre în repetiții la teatru și în continuare în spectacole de matineu sau seara! Dar nimeni nu s-a plîns, nimeni nu s-a arătat ostenit. Aplauzele muncitorilor din seara precedentă erau păstrate cu emoție și datorită lor oamenii noștri din teatru găseau tăria să-și continue munca mai departe.

In lunile de iarnă, o echipă din Teatrul Național compusă din Ion Cojar, N. Kirilov (regizori) și Gh. Soare, Gabriel Florea, Gh. Buliga (actori) a efectuat un turneu voluntar de instructaje artistice, instruind brigăzile artistice din mai multe comune din regiune și regiunile limitrofe, în vederea concursurilor echipelor artistice de amatori și continuînd a păstra în restul stagiunii contactul cu brigăzile amintite. In unele din aceste deplasări, tov. Aurel Baranga, director adjunct al Teatrului Național, Sică Alexandrescu, primul regizor artistic al aceluiași teatru, Mihai Beniuc — în calitatea sa de autor dramatic — și secretarul literar al teatrului Ioan Massof au luat cuvîntul arătînd însemnătatea spectacolelor în deplasare. Avem apoi instructori pe lîngă colectivele de actori amatori din întreprinderile și instituțiile din capitală, colective care s-au distins în etapele de pînă acum ale concursurilor pe țară. Din inițiativa Organizației U.T.M. s-a organizat un ciclu de conferințe experimentale pentru studenți, iar sub conducerea regizorilor Ion Cojar și Lia Niculescu, au luat ființă trei brigăzi cu programe special constituite pentru deplasări la sate.

Este așadar vorba de o activitate laborioasă cu rezultate îmbucurătoare, activitate bine orientată, organizată cu grijă, pricepere și entuziasm, sub îndrumarea Organizației de partid, de către conducerea Teatrului Național, cu sprijinul Sindicatului și al Organizației U.T.M. angrenate laolaltă într-o fructuoasă colaborare și cu largi perspective pentru stagiunea următoare. Iar actorii, regizorii și muncitorii din teatru au răspuns cu entuziasm, cu dragoste, cu dăruire acestei mărețe sarcini.

★

Ca să putem înnoi și înavuți munca noastră de teren, aș face o serie de sugestii, cu scopul de a angaja discuția în jurul problemei. Acțiunea de difuzare a spectacolelor la locurile de producție unde se va deplasa teatrul, să se facă după un plan bine și din timp organizat;

— contactul stabilit cu activiștii culturali să nu aibă întreruperi, să fie continuu, fie prin legături directe (instructori), fie prin corespondență pentru sugestii, trimitere de materiale documentare etc.;

— înainte de efectuarea deplasării, actori, regizori sau autorul spectacolului anunțat să fie programați cu conferințe despre activitatea lor creatoare; acest deziderat s-ar putea realiza în cadrul unor „cercuri de prieteni ai teatrului" care ar lua ființă în incinta fabricii, instituției, gospodăriei colective etc., orientînd astfel noul public, instruindu-l, făcîndu-i accesibil repertoriul — și ar constitui totodată un real sprijin adus colectivelor de amatori;

— repertoriul să fie cu mai multă grijă întocmit, numai din piese militante pentru triumful ideilor înaintate, iar repetițiile generale să se facă cu public și cu discuții pentru a avea astfel o primă verificare înainte de a duce spectacolele la fabrici și sate;

— să ia ființă în întreprinderi panouri cu „Cronica teatrului" în care activiștii culturali să analizeze cele mai bune și mai recomandabile spectacole, îndrumînd astfel muncitorii a le viziona;

— invitarea autorilor dramatici originali — după exemplul dat de primul secretar al Uniunii Scriitorilor, Mihai Beniuc — să-și însoțească piesele pentru a angaja discuții cu muncitorii și țăranii, la locul lor de producție; în felul acesta scriitorul va primi impresiuni inedite, de cele mai multe ori extrem de judicioase, care-l vor ajuta în munca lui de creație, în afară de faptul că va fi pus în contact direct cu modelul viitoarelor lui personaje;

— schimbul de invitații: nu numai Teatrul Național să dea spectacole la locul de producție al oamenilor muncii, dar echipele noastre să asiste ele însele la spectacole date acolo de echipele locale de amatori; în felul acesta se vor putea descoperi valori artistice care, îndrumate, pot deveni elemente de bază, fie ale teatrului profesionist, fie pentru teatrul popular de amatori;

— cele mai bune spectacole să fie reprezentate prin rotație, cu ocazia deplasărilor pe teren, pentru a da acțiunii de culturalizare continuitatea necesară, pentru a prezenta un repertoriu de calitate, pentru a populariza cît mai mulți actori;

— fiindcă Teatrul Național are un profil complex, e obligat să-și completeze... profilul și cu matinee pentru copii și tineret, îmbogățindu-și astfel și acțiunea lui largă de culturalizare.

Ca o concluzie finală, generală, socotesc că Teatrul Național care este primul teatru al Republicii, are înalta sarcină de a nu se dezminți niciodată și de a nu fi niciodată mulțumit de ceea ce a realizat. Numele pe care-l poartă, sarcinile care-i incumbă, succesele pe plan internațional îi creează obligația de a se depăși permanent. In stagiunea care s-a consumat, el are frumoase rezultate obținute prin deplasări pe teren, pe plan regional. Este timpul ca această sarcină să ia forme mai largi, angajîndu-se pe întregul teritoriu republican. Propun așadar ca în stagiunea următoare, paralel cu activitatea lui regională de teren, Teatrul Național să treacă la marile turnee pe țară, prezentînd astfel spectacolele cu care s-a impus pe plan internațional la Moscova, Paris și Veneția precum și marele succes original al stagiunii ultime, „In Valea Cucului".

★

Mă întorc iarăși înapoi în timp, de data aceasta nu cu o sută de ani, ci mai pe aproape, în anii care au precedat ziua Eliberării noastre. Mi-amintesc că ziarele de specialitate ale vremii erau preocupate să întrebe actrițele ce toalete vor „arbora" în viitoarea lor premieră... Astăzi, actorii sînt întrebați unde s-au deplasat, la ce uzină, la care gospodărie. Altădată actorii nu cunoșteau decît spectatori îmbrăcați în frac și goi la suflet. Azi, actorii cunosc oameni în salopetă și ițari, oameni adevărați. Purtăm cu mîndrie salopeta și costumul țărănesc pe scenă fiindcă ne înțelege și ne iubește omul din stal, îmbrăcat aidoma. Teatrul nostru e viu și adevărat acuma. Actori, muncitori, țărani — laolaltă — ne leagă munca noastră socialistă.

Niky ATANASIU

artist emerit, laureat al Premiului de Stat

Tribuna creatorului

ZENAIDA PALI: Solia artei romînești peste hotare și roluri pe scena Teatrului de Operă și Balet

Carmen, Azucena, Amneris... Moscova, Paris, Sofia, Praga, Budapesta, Belgrad, Varșovia și lista ar putea continua la nesfîrșit... de 6 ori în Uniunea Sovietică, de 2 ori în Polonia, Bulgaria și Iugoslavia. In ultimii ani, Zenaida Pali a făcut cam 20 de călătorii, purtînd solia artei romînești peste hotare.

— Ce ne puteți spune despre aceste călătorii?

— **Am călătorit mult, fiind invitată să cînt la spectacole, să dau concerte sau să fac imprimări. Repertoriul meu însumează cam 300 de lieduri, începînd de la preclasici și terminînd cu muzica modernă. Cînt în messe de Bach, Haendel, Simfonia IX, Requiemurile lui Mozart și Verdi; apoi lieduri de Ceaikovski, Rahmaninov, Haendel, Gluck, Benedetto Marcello. La Paris am imprimat pentru Pathé Marconi lieduri și arii, iar în Ungaria am imprimat „Amorul vrăjitor" de De Falla sub bagheta lui Constantin Silvestri. Pe cît pot, interpretez acest repertoriu în limba în care a fost creat.**

— Ce impresii v-au produs spectacolele în care ați cîntat?

— **Amintirile sînt foarte bogate. Trecîndu-le în revistă, nu știu la care să mă opresc mai întîi. Și totuși alegerea nu este greu de făcut. Spectacolele și concertele în Uniunea Sovietică se detașează de toate celelalte. Am cîntat în nenumărate orașe și peste tot fie că eram la Moscova, la Cernăuți, Stalino, Kiev sau Harkov, mi-am dat seama de nivelul ridicat al artei. Spectacolele au o înaltă ținută artistică, chiar dacă premiera a trecut de mult. Pregătirea interpreților este desăvîrșită. Un alt factor, foarte important și el, este publicul. Dăruirea plină de căldură cu care te întîmpină acest public nu-ți permite să-l dezamăgești. Răsplata aplauzelor sale este impresionantă pentru un artist.**

Anul trecut am mai cîntat, în cadrul festivalului „Primăvara la Praga", în Simfonia IX de Beethoven, sub bagheta dirijorului Heinrich Bungartz din Dresda, iar la Budapesta am interpretat „Carmen", sub conducerea dirijorului italian Molinari Pradelli.

— In afară de rolurile interpretate pe scena Teatrului de Operă și Balet care este repertoriul de cîntece romînești noi?

— **Repertoriul nou, înfățișînd transformările țării noastre, lupta poporului, s-a îmbogățit datorită creațiilor compozitorilor noștri. Matei Socor, Alfred Mendelsohn, Giroveanu, Vieru, iată numai cîțiva din compozitorii ale căror lucrări și-au găsit interpreți în cîntăreții noștri. Așteptăm și alte lucrări pentru a le prezenta publicului. Așteptăm și noi, așteaptă și publicul.**

— Palmaresul dumneavoastră cuprinde și roluri de compoziție: Azucena și Quickly în noua premieră a Teatrului de Operă și Balet.

— **Fiecare din rolurile interpretate sînt pentru mine probleme interesante de studiu. Fără să mai vorbesc de studiul muzical, mă preocupă îndeosebi personajul, apartenența sa socială. Evoluția dramatică în spectacol este o urmare firească a cunoașterii personajului înaintea momentului în care publicul ia cunoștință de existența sa. Costumul și machiajul sînt elemente care la rîndul lor trebuie să facă parte integrantă din rol. Rolurile de compoziție sînt cu atît mai interesante. După douăzeci de ani de închisoare, Azucena nu-și mai poate plînge durerea, lacrimile i-au secat, durerea s-a interiorizat, a împietrit-o, s-a transformat în răzvrătire față de nedreptatea asupritorilor. Iată deci sarcina grea a interpretei de a realiza un asemenea rol, în care trăirea interioară nu poate fi ruptă de interpretarea muzicală.**

Acum Quickly... Pregătirea operei „Falstaff" s-a desfășurat sub semnul muncii în colectiv. Dirijorul a învățat partitura pe dinafară, sugestiile, părerile cîntăreților au dus la discuții care au îmbogățit profilul personajelor, așa cum s-a văzut în spectacol.

Comicul fiind greu de redat, mijloacele artistice trebuiesc alese cu mare atenție, fiecare intenție trebuind logic justificată, logic interpretată. Joc sincer, reacții sincere. Quickly pune probleme vocale și scenice. Ea este cheia spectacolului, subtilitatea sa de raisonneur este dificil de înfățișat. Mai mult despre Quickly nu pot să spun... verdictul este al publicului și după cum ați văzut al criticii.

— Ce pregătiți pentru viitor?

— **Pentru un recital în Polonia, studiez ciclul de lieduri ale lui Wagner spre a fi imprimate; apoi cele șapte cîntece populare de De Falla. Mai am în plan noi lieduri rusești și sovietice, rolul Branghenei din „Tristan și Isolda" și al Marinei din „Boris Godunov". Atît deocamdată, fiindcă munca nu-i ușoară pentru a pune la punct toate cele prezentate, mai ales că tot ceea ce cînt, așa cum am mai spus, cînd în original.**

Voi mai participa așa, cum am participat, la recitalurile pe care teatrul nostru le dă în fabrici. Este o foarte interesantă experiență pentru noi contactul acesta direct cu publicul, impresiile pe care le au despre noi și pe care ni le comunică după terminarea recitalului. Sarcina artistului este de a crește, de a educa publicul punîndu-i la dispoziție valorile literaturii muzicale naționale și internaționale în cele mai bune condiții de interpretare. Este ceea ce mă preocupă și mă străduiesc să fac zi de zi.

REPORTER

Mario del Monaco la „Balșoi Teatr"

Cu numai două săptămîni în urmă, îl revedeam pe Mario del Monaco la București, în filmul Verdi, și încercam emoția muzicală neobișnuită pe care ți-o inspiră vocea de cristal a acestui mare tenor dramatic. Aflasem din presă că va cînta, peste cîteva zile, la Balșoi Teatr *în* Carmen *și* Paiațe. *Regretam imens de a nu-l putea asculta „pe viu", și-i invidiam pe cei pe care ii și vedeam ovaționînd din lojile și balcoanele aurite ale marelui teatru moscovit. Numai întîmplarea a făcut să-l mai pot prinde pe Mario del Monaco la Moscova. Și mai ales, să pot intra la unul din spectacolele lui — cel cu* Paiațe. *A fost, într-adevăr, o fericită întîmplare, aș putea spune un miracol, să pot procura, într-o zi, biletul la care jinduiau de săptămîni mii de moscoviți. Interesul stîrnit printre aceștia de apariția lui del Monaco pe scena lui* Balșoi Teatr *a fost de o amploare rar întîlnită chiar și în această uriașă capitală, al cărei public este de mult obișnuit cu marile celebrități ale lumii. Încă din subteranele metroului, melomanii ce nu izbutiseră a-și procura bilet te întîmpinau cu veșnica întrebare: „N-aveți un bilet în plus?"*

...Iată-mă în mult rîvnitul fotoliu. Ultima oară cînd mă aflam în această sală, acum vreo trei luni, tot Paiațe *se juca. Triumfa atunci compatriotul nostru David Ohanesian, care smulsese ropote de ovații moscoviților prin dramatismul interpretării sale. In sfîrșit, luminile se sting, se cîntă prologul, se ridică cortina și apare îndelung așteptatul del Monaco în rolul lui Canio. Sala parcă se umple de vibrațiile acestei voci, pură, într-adevăr, ca un cristal, a cărei transparență te lasă însă să vezi flacăra arzătoare a unei mari tensiuni lirice. Egalitatea acestui glas este uimitoare: de la sunetele cele mai grave, pînă la acutele care-ți opresc răsuflarea (și pe care Monaco, ca orice italian ce se respectă, le prelungește spectaculos...). Vocea acestui minunat tenor se desfășoară cu o fluență și dezinvoltură care te fac să crezi că el cîntă cu aceeași ușurință cu care ar purta o discuție amicală. Iți amintește vocea, unică prin strălucirea și limpezimea ei, a lui Carusso, pe care de altfel Monaco l-a și interpretat într-un film devenit foarte popular în Uniunea Sovietică. Pe Canio el l-a zugrăvit în culori violente, punînd pentru aceasta în acțiune toate resursele de patetism ale temperamentului său meridional. Celor obișnuiți cu interiorizarea interpretării, unele izbucniri melodramatice ale tenorului italian, lovindu-și pieptul excesiv, smulgîndu-și părul și scoțînd strigăte de disperare, le-au sunt oarecum fals. Dar cînd te afli în fața unui atît de mare artist, înzestrat cu un glas pe care nu de multe ori în viață îl poți auzi, uiți bucuros de aceste neajunsuri. Ceea ce au și făcut moscoviții, a căror vijelie de ovații a corespuns pe deplin nu mai puțin furtunosului temperament al tenorului italian.*

C. B.

Moscova, iunie 1959.

Mario del Monaco printre cîntăreții sovietici, după prezentarea operei „Pagliaccio"

Carnet teatral

Turneul Teatrului de Stat „Valea Jiului"

Atît **Anii negri** cît și **Invățătoarea** sînt piese cunoscute publicului bucureștean, din stagiunile trecute. Prima a cunoscut, în interpretarea artiștilor Teatrului Național „I. L. Caragiale", un succes binemeritat; cea de a doua a constituit de asemenea izbînda categorică a Teatrului Municipal. Colectivului artistic al Teatrului de Stat „Valea Jiului" din Petroșani, aflat în turneu în Capitală, îi revenea așadar o sarcină grea prezentînd aceste piese. Ansamblul omogen al Teatrului din Petroșani, sub regia lui C. Dinischiotu, a biruit în genere, această dificultate, prezentînd două spectacole, care în linii mari fac cinste creatorilor lor.

Anii negri — această emoționantă evocare a luptei comuniștilor din țara noastră pentru eliberarea poporului romîn din lanțurile exploatării, a luptei neînfricate împotriva opresiunii și a terorii dezlănțuite de regimul burghezo-moșieresc în anii fascizării țării — a găsit în colectivul artistic de la Petroșani interpreți entuziaști și pasionați, hotărîți să contribuie din toate puterile la evidențierea bogatului conținut de idei al piesei. Cele două tabere aflate în luptă crîncenă, exploatații și exploatatorii, revoluționarii și asupritorii, au fost astfel, precis și bine delimitate în spectacol. Dincolo de individualizarea rolurilor, interpreții luptătorilor comuniști au realizat în genere un tot unitar, bine definit în opoziție cu lumea burgheză din piesă. Conflictul central al piesei a fost, astfel, scos în evidență cu claritate, iar mesajul ei a găsit, în final, o exprimare viguroasă și emoționantă.

G. Iordănescu (Mihai Buznea), Ana Colda (Maria Buznea) și Romeo Mogoș (Virgil Preda) au dominat scena cu jocul lor convingător, cald, bine nuanțat. Mai multă dîrzenie în unele momente ale acțiunii i-ar fi adus lui G. Iordănescu împlinirea creației sale. Artistul ar fi putut evita de pildă scăderile din tabloul întîi, cînd primește sarcinile trasate de Preda cu o surprindere prin nimic justificată de antecedentele personajului — încercat luptător comunist; așa cum ar fi putut evita momentul penibil al intrării în casa prietenului său Tudor Tomescu. Dorind să înfățișeze conținutul sufletesc profund uman al personajului, interpretul a accentuat aci unele slăbiciuni omenești ale acestuia, realizînd un Mihai Buznea copleșit de greutățile luptei și diminuînd astfel caracterul general mobilizator al spectacolului.

Dăunătoare echilibrului spectacolului a fost prezența dominantă a personajelor negative în interpretarea unor actori valoroși, ca Vladimir Jurăscu (inspectorul de Siguranță Puiu Gheorghian) sau Dumitru Drăcea (comisarul Spălățelu), ca și a întregii echipe de actori care au interpretat rolurile de gazetari.

O nemulțumire manifestată și de publicul spectator: deseori interpreții vorbesc pe scenă atît de încet, încît cu greu poate fi înțeleasă discuția lor. Caracterul conspirativ al acțiunii din unele tablouri nu trebuia să-l ducă pe regizor la orientarea dialogurilor pe linia unei surdine excesive, care a făcut de neînțeles scene întregi.

Deficiențele semnalate n-au impietat asupra spectacolului cu **Anii negri** pînă la întunecarea absolută a calităților. Ansamblul Teatrului din Petroșani ne-a oferit, în linii mari, un spectacol bun.

★

Valoarea reală a ansamblului de la Petroșani s-a vădit cu mai multă claritate în reprezentarea piesei clasicului maghiar Bródy Sándor.

Textul bogat al piesei, cuprinzînd o violentă critică la adresa orînduirii capitaliste, împletită cu rămășițele feudalismului maghiar, a prilejuit astfel, în primul rînd o remarcabilă creație Anei Colda, care a susținut rolul învățătoarei Toth Flora cu convingere și pasiune. De la ingenuitatea și exuberanța primei apariții, în actul întîi al piesei și pînă la forța patetică din final, de la conversația ușoară inițială și pînă la intensitatea replicilor din ultimul act, Ana Colda a desfășurat o mare varietate de nuanțe, reliefînd cu subtilitate și vigoare tonalitățile cele mai delicate ale textului. Actrița a avut un partener valoros în persoana lui Romeo Mogoș, interpretul tînărului Nagy, care n-a manifestat însă suficient simț critic în interpretare. Interpretul s-a lăsat captivat de calitățile umane ale tînărului Nagy, neglijînd reliefarea acelor componente ale rolului care permiteau înțelegerea exactă a situației sale sociale. Dimpotrivă, o ascuțită atitudine critică față de rol, a vădit G. Iordănescu, interpretul capelanului. Artistul a desfășurat o bogată gamă de mijloace în demascarea fățărniciei preotului catolic, corupt și venal, exponent grăitor al putredei morale burgheze.

O mențiune specială merită tînărul actor Ion Pavelescu în rolul de compoziție al învățătorului ratat, victimă a nedreptei orînduiri sociale în care trăiește.

Restul ansamblului în frunte cu Dona Pantazopol, Milena Rizescu, Cristian Niculescu, Dem. Columbeanu, Justin Handoca, Elisabeta Belba și Vladimir Jurăscu a împlinit armonios cerințele unui spectacol de calitate, realizat într-o viziune unitară de regizorul Constantin Dinischiotu.

Mihai VASILIU

„discul"

In ultimul timp casa noastră de discuri „Electrecord" lucrează într-un ritm neobișnuit, înregistrînd și imprimînd zeci de lucrări, din cele mai valoroase creații universale și, în special, naționale.

Iată cîteva din ultimele apariții:

DIVERTISMENT RUSTIC de SABIN DRAGOI. Orchestra de cameră din București: dirijor Mircea Cristescu.

„Divertismentul rustic" (premiul național de compoziție „George Enescu" din 1928), prilejuiește discofilului bucuria de-a asculta pe un disc realizat la înalt nivel tehnic, o lucrare strălucitoare, — operă a unui din cei mai importanți compozitori romîni ai timpului nostru. (o față și 1/2,30 cm, 33 ture, ECE-010, Electrecord 1959).

TREI PIESE PENTRU ORCHESTRA DE COARDE, opus 4, nr. 2 — de CONSTANTIN SILVESTRI.

In aceeași interpretare ca și lucrarea lui Sabin Drăgoi, cele trei piese pentru orchestră de coarde se remarcă prin originalitatea și culoarea paletei sonore a compozitorului Silvestri. (1/2 față, 30 cm, 33 ture, ECE-010, Electrecord 1959).

SERBARI ROMANE — poem simfonic — de OTTORINO RESPIGHI. Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii Romîne; Carlo Felice Cillario.

Această remarcabilă imprimare a celei mai colorate și vii lucrări a lui Respighi, elev demn de profesorul său, extraordinarul vrăjitor al combinării timbrelor, Rimski-Korsakov, a fost realizată cu ocazia primului FESTIVAL INTERNAȚIONAL GEORGE ENESCU (București, 4—22 septembrie 1958) cu Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii Romîne avînd la pupitru pe renumitul dirijor italian, Carlo Felice Cillario. (două fețe, 25 cm, 33 ture, ECD-60, Electrecord, 1959).

ARII DIN OPERE.

Orchestra Teatrului Național din Praga, Dan Iordăchescu — bariton.

Orchestra Simfonică a Cinematografiei, Teodora Lucaciu — soprană.

Putem considera acest disc, ca una din cele mai valoroase realizări ale Electrecordului. Vocea lui Dan Iordăchescu, „una din cele mai frumoase voci de bariton, din cîte cunoaștem", după cum afirmă profesorul Constantin Stroescu, în prezentarea care însoțește discul, răsună atît de clar interpretînd arii din Mozart, Rossini și Verdi, atît de puternic și plină de căldură, încît n-avem suficiente cuvinte de laudă pentru acuratețea acestei înregistrări. Deasemenea și soprana Teodora Lucaciu, cucerește pe ascultătorul discului în aria Desdemonei din „Othello" de Verdi. (două fețe, 30 cm, 33 ture, ECE-017, Electrecord 1959).

Trebuie neapărat să menționăm frumoasele mape în care sînt prezentate discurile de mai sus. Ar fi minunat dacă și pe viitor vom găsi la magazine numai discuri în astfel de mape însoțite de texte documentare asupra lucrărilor cuprinse.

AMATOR

FILM

„Săgeata albastră"

Experimentarea unui nou tip de avion cu reacție sovietic — „Săgeata albastră" — înzestrat cu remarcabile caracteristici de zbor, este urmărită de un grup de spioni imperialiști care au ca misiune să fure secretul de fabricație al avionului. Datorită lipsei de vigilență a unui ofițer, care-și va primi de altfel pedeapsa bine meritată, spionii află ora zborului de încercare și izbutesc, cu ajutorul submarinului militar de pe care acționează, să prăbușească avionul; aviatorul, maiorul Karpenko, care se salvează cu parașuta, devine prizonierul lor. Unul dintre spioni, echipat ca scafandru, demontează pe bordul aparatului scufundat, piesa care constituia îmbunătățirea tehnică adusă noului tip de avion. Dar, în cele din urmă, datorită luptei plină de eroism a militarilor sovietici, acțiunea spionilor este zădărnicită, iar aceștia sînt prinși. Tensiunea situațiilor, desfășurarea palpitantă a acțiunii, nu abat atenția regiei (I. Estrin) de la sarcina creării de personaje vii, cu trăsături distinctive bine conturate. Tipul omului sovietic, înzestrat cu înalte trăsături etice, ca și chipul odios al dușmanului orînduirii sovietice, nu sînt redate schematic, ci, dimpotrivă, cu mijloacele unei arte realiste, pătrunsă de respect pentru adevărul vieții. Este interesant personajul lui Ostapciuk care, ținut multă vreme într-un lagăr fascist și supus acolo unor groaznice torturi, acceptă să fie utilizat ca spion împotriva patriei sale, dar care, în cele din urmă, își dă seama de caracterul criminal al activității sale și îl salvează pe Karpenko de la moarte, ajutînd efectiv la prinderea mai grabnică a spionilor. Ostapciuk este iertat pentru trecutul său și devine lăcătuș la o fabrică, desăvîrșindu-și, cu ajutorul generos pe care i-l acordă societatea sovietică, transformarea morală. In general, filmul izbutește să potențeze cu claritate semnificația etică a atitudinii fiecăruia din personajele principale, relevînd calitățile minunate ale oamenilor sovietici, devotați patriei socialiste. Echipa de actori (A. Goncearov, G. Ostașevski, N. Muraviov, I. Bogolibov etc.) s-a distins printr-un joc natural, fără stridențe, încadrîndu-se în ritmul alert al întregului film.

„Fata în negru"

Acțiunea filmului „Fata în negru" se desfășoară într-un tîrg de pescari de pe una din micile insule ale arhipelagurilor grecești. Peisaj stîncos, arid, vegetație săracă, dominată de conurile negre, austere, ale cipreșilor. Locul este vizitat, pentru pitorescul său, de turiști. Dar oamenii care trăiesc acolo, (ne amintim varietatea remarcabilă a măștilor suferinței, săpate pe chipuri, împietrite de tensiunea așteptării, cînd bărcile se întorc la țărm cu cadavrele copiilor morți), — oamenii aceștia reprezintă, prin însăși existența lor măruntă și dureroasă, un contrast puternic, care poate căpăta și semnificația unei ironii amare, față de cei veniți pe insulă spre a-și consuma, lipsiți de griji, cîteva săptămîni de vacanță. De altfel, întregul film al lui Mihail Kakoianis e construit pe contraste care capătă valori simbolice: începînd cu imaginea, care exploatează cu subtilitate sensurile dialogului dintre alb și negru (silueta fetei îndoliate lunecînd peste zidurile albe, sau proiectată pe lumina intens albă a soarelui) și terminînd cu conflictul propriu-zis dintre caractere.

Fata în negru, Marina (interpretată cu deosebite resurse de actrița Ellie Lambeti) trăiește experiența tragică a decăderii familiei ei, lipsită de sprijinul tatălui care murise în timpul războiului. O soră a Marinei se sinucide, pentru că omul pe care-l iubea nu vedea în ea decît o slută. Iar mama fetei, o ființă slabă, nu respinge asiduitățile unor amanți de ocazie, lucru care în mica insulă ajunge cunoscut de toată lumea. Toate acestea o umilesc pe Marina și o fac să sufere, să se izoleze într-o existență tăcută, singuratică, resemnată. Durerea îi conferă fetei în negru o demnitate, o mîndrie splendidă și totuși paralizantă fiindcă îi interzice orice bucurie, pînă și surîsul. Veniți pe insulă spre a-și petrece vacanța, doi atenieni, arhitectul Antonio și prietenul său Pavlo, închiriază două camere în casa Marinei. Pavlo, la început mai mult ca să se distreze, hotărăște s-o cucerească pe fata în negru. De fapt însă, el se îndrăgostește de ea, și este la rîndul lui iubit. Pentru Marina el este singurul bărbat care, departe de a o umili, caută s-o înțeleagă, oferindu-i posibilitatea unei ieșiri din viața tristă pe care o ducea. Dar dragostea dintre acești doi oameni care fac parte din două lumi complet deosebite poartă în ea germenele tragicului. Antonio, lucid, caută să-l convingă pe Pavlo să părăsească insula, dar acesta refuză... Și iată că, printr-un hazard, se produce catastrofa înecării copiilor. Episodul e de un dramatism care poate aminti de epica unui Thomas Hardy, cu a cărui Tess of the d'Urbervilles eroina filmului are unele trăsături comune. In urma catastrofei însă, finalul filmului, care sugerează un deznodămînt fericit pentru dragostea lui Pavlo și a fetei în negru, apare oarecum facil, lipsit de o justificare profundă.

Dacă dragostea Marinei pentru Pavlo este întru totul explicabilă, acesta din urmă, fiu al unor oameni bogați, afectînd poza de boem cinic, de „om de prisos", este adevărat ca personaj atîta vreme cît acțiunile lui poartă amprenta disponibilității, dar umanizarea lui, transformarea lui morală în urma experiențelor tragice pe care le trăiește, este poate prea bruscă spre a putea avea forță de convingere artistică. De altfel, situîndu-ne în perspectiva spectatorului, după secvența înecului copiilor, — în care se simte ceva din fiorul vechii tragedii grecești, o prezență a destinului — faptul că cei doi eroi se vor căsători, precum și implicațiile pentru Pavlo ale acestei hotărîri, sînt estompate în semnificația lor, și poate că și din această pricină finalul este factice.

In ciuda acestui neajuns, precum și a faptului că mesajul lui social nu se relevă cu claritate, filmul „Fata în negru" este o realizare de merit a cinematografiei grecești contemporane.

Matei CALINESCU

LIBERTATE LUI MANOLIS GLEZOS

In numele adevărului

Să ne amintim. Trebuie să ne amintim. Putem să ne amintim. Pentru că nu au trecut de atunci nici măcar douăzeci de ani. Și pentru mulți oameni biruința fascismului părea menită să dureze, dacă nu un mileniu, cum pretindea Adolf Hitler, cel puțin cîteva secole. Cizmele fiarelor fasciste spurcau, cu tălpile lor, pămîntul bătrîn al Franței, grădinile daneze, munții norvegi, cîmpiile poloneze, șesurile rusești, întreaga Europă centrală, peninsula balcanică, însorita Cretă și o însemnată parte din țărmul de miazănoapte al Africii. In fața avalanșelor de fier și foc ale armatelor hitleriste — născute nu numai din dorința nesăbuită a Führerului de a cuceri lumea ci și din năzuințele mai vechi ale militariștilor germani — toate fronturile din Apus se prăbușiseră. Este adevărat că uneori se mai auzeau rare împușcături pe țărmul de miazănoapte al Africii dar nu acolo, la marginea nisipurilor fierbinți, avea să se hotărască soarta lungului, crîncenului și sîngerosului război. Singurul front care rezista și care măcina oră de oră, zi de zi și noapte de noapte puternicile, sălbaticile și întunecatele forțe ale fascismului era frontul de Răsărit, frontul ținut de armatele oamenilor muncii, frontul sovietic. In noaptea îndelungă a acelor ani grei, plini de scrum și de sînge, Stalingradul a luminat ca o înaltă și de nestins făclie. Se dovedea acolo, în Răsăritul depărtat, pe Volga, că biruința fascismului este cu totul și cu totul vremelnică. Se dovedea că fascismul poate să fie învins, zdrobit, nimicit. Victoria de la Stalingrad a armatelor sovietice le-a redat oamenilor de pretutindeni încrederea în viață, încrederea într-un sfîrșit fericit al războiului, încrederea într-un viitor luminos. S-a răspîndit, în Europa cea încărcată de ruine și de proaspete morminte, cu iuțeala fulgerului, lozinca: „Fascismul trebuie stîrpit. Moarte fascismului". Din nordul norveg și pînă în sud, în Creta, de la Volga și pînă la Atlantic oamenii au ridicat frunțile și și-au întețit activitatea lor împotriva ocupanților. In zadar au umplut hitleriștii rîpile rusești cu populația civilă care li se împotrivea. In zadar au sporit numărul spînzurătorilor și în zadar au atîrnat în lațurile lor mîndrii și viteji comsomoliști. In zadar au distrus Lidice. In zadar au schimbat în cenușă Oradourul. In zadar au dublat și triplat cuptoarele din lagăre. In zadar au ucis prin împușcare bărbați și femei în munții înalți ai Norvegiei. In zadar au pus în funcție securea și butucul în Franța și în Cehoslovacia. In zadar au incendiat orașe și sate în Balcani. „Fascismul trebuie stîrpit. Moarte fascismului". Niciodată nu se va cunoaște numele tuturor oamenilor care, cu prețul vieții lor, au contribuit la doborîrea puterii armate a fascismului. Cinstim memoria celor căzuți în luptă cu fascismul. Ei au pierit pentru cauza cea mai dreaptă. Ei și-au dat viața pentru cauza cea mai nobilă. Dar noi ținem în mare cinste și pe cei care au izbutit să iasă vii din cumplita încleștare cu fiara fascistă.

In acei ani grei, plini de scrum și de sînge, cînd pe pămînt alergau pîrjolul, spaima și moartea și cînd deasupra pămîntului atîrna întunericul unei nopți care părea fără sfîrșit, trebuia să înceapă și în Grecia bătălia împotriva vremelnicilor ocupanți fasciști. Pe Acropole, unde de milenii străjuiește cetatea Atenei acea minune arhitecturală care se cheamă Parthenon, fîlfîia, ca semn de îngenunchere a Greciei și de umilire a poporului grec, spurcatul semn cu svastică. Steagul acesta, cel mai odios din cîte s-au desfășurat vreodată în lume, era păzit de soldați înarmați. Smulgerea nemernicului steag de pe Acropole, chiar de sub nasul paznicilor, în acel moment și în acele condiții, era un act de o deosebită cutezanță. Punîndu-și în joc viața-i tînără, patriotul grec Manolis Glezos a înfăptuit acest act. Manolis Glezos a spus atunci: „Trebuie stîrpit fascismul. Moarte fascismului. Libertate pentru poporul grec". Lupta pentru eliberarea poporului grec de sub vremelnica ocupație fascistă era deschisă. Ea s-a și desfășurat în condițiile cunoscute. Ocupanții fasciști, cuprinși de turbare, l-au urmărit pe tînărul erou al poporului grec și tribunalele lor militare l-au și condamnat la moarte. Poporul grec însă, cu toate că se afla sub apăsarea ocupanților fasciști a știut, atunci, să salveze viața unuia dintre cei mai iubiți eroi ai săi. Din acel moment numele lui Manolis Glezos s-a aflat pe toate buzele și a devenit popular și în afara hotarelor grecești. Toți oamenii care au luptat împotriva fascismului — și apoi, după doborîrea și strivirea puterii militare a fascismului — au luptat și luptă pentru menținerea și întărirea păcii, pentru conviețuirea pașnică între popoare au văzut și văd în Manolis Glezos un erou nu numai al poporului grec, ci un erou al întregii omeniri progresiste. Nouă ne este scumpă amintirea tuturor celor care au luptat și au căzut în crîncena luptă cu fascismul. Nouă ne este scumpă viața tuturor acelora care au luptat împotriva fascismului, au ieșit întregi din această luptă și care militează astăzi, în orice parte a globului, pentru nimicirea ultimelor rămășițe ale fascismului, pentru pace, pentru conviețuirea pașnică între popoare. Smulgînd ticălosul steag cu svastică de pe Acropole, Manolis Glezos a strigat: „Libertate pentru poporul grec"

Noi trebuie să spunem astăzi, răspicat, și tare, să se audă nu numai pînă la Atena ci pînă la marginile lumii:

Libertate pentru toți luptătorii antifasciști, libertate pentru toți luptătorii pentru pace care zac în închisorile din țările capitaliste.

Libertate pentru neînfricatul luptător antifascist, Manolis Glezos.

Libertate pentru eroul poporului grec, Manolis Glezos.

Libertate pentru marele luptător pentru pace, Manolis Glezos.

Noi viețuim într-o epocă măreață, fără seamăn în lunga și zbuciumata istorie a omenirii. Am fost, mulți dintre noi, martorii izbînzii Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Noi am văzut, cu ochii noștri — cum se spune — cum s-a clădit, pe temelii noi, întîiul stat al muncitorilor și țăranilor, Uniunea Sovietică. Noi am văzut cum acest stat al muncitorilor și țăranilor, în condiții extrem de grele, a rezistat tuturor loviturilor pe care au încercat să i le dea statele capitaliste.

Noi am văzut cum acest stat al muncitorilor și țăranilor a crescut și s-a întărit. Și am mai văzut cum în lungul și crîncenul ultim război mondial tot acest stat al muncitorilor și țăranilor a dat cele mai multe și cele mai prețioase jertfe de sînge. Este greu de închipuit că omenirea ar fi izbutit să se salveze de fascism dacă nu ar fi existat pe scoarța pămîntului Uniunea Sovietică și dacă ea nu ar fi aruncat în balanța aliaților formidabila ei forță tehnică, inepuizabila ei forță umană.

Noi am văzut cum oamenii sovietici au fost primii din lume care au zvîrlit sateliți artificiali în jurul globului pămîntesc și planete artificiale în jurul soarelui. Noi am văzut cum s-au născut, cum cresc și se întăresc în două continente țări de democrație populară. Noi vedem cum se destramă vechile imperii coloniale. Noi vedem cum oamenii de toate culorile și de pe toate continentele, aspirînd către libertate și luptînd pentru libertate, rup lanțurile robiei. Noi vedem cum oamenii urăsc tot mai mult războiul. Noi vedem cum oamenii îndrăgesc tot mai mult pacea, se străduiesc pentru menținerea și întărirea ei. Noi vedem cum își croiește drum tot mai larg ideea nobilă a conviețuirii pașnice între popoare.

Insă, din nefericire, tot noi sîntem sortiți să vedem, de cîțiva ani, și unele manifestări monstruoase ale unor oameni care deși trăiesc în epoca noastră sînt mai aproape, ca mentalitate și apucături, de nefericiții noștri străbuni din peșteri care abia descoperiseră focul, și care își rezolvau neînțelegerile dintre ei cu bîta și cu pietroiul, decît de noi, cei ce iubim pacea, progresul, și muncim pentru a făuri o lume liberă, fericită.

Puterea militară a fascismului a fost înfrîntă. A fost zdrobit militarismul german. Dar cercurile reacționare din Apus și de peste ocean au sădit iarăși, în destule locuri, sămînța blestemată a fascismului. Din această sămînță au și scos capul, în lumină, buruienile blestemate. Cu ajutorul acelorași cercuri reînvie în Germania federală militarismul german. Rampe pentru lansarea proiectilelor teleghidate în Franța și Anglia! Rampe pentru lansarea proiectilelor teleghidate în Japonia și în Taivan! Rampe pentru lansarea proiectilelor teleghidate în Italia și în Grecia și în atîtea și atîtea alte locuri. Celor ce fac asemenea pregătiri de război împotriva marelui și puternicului nostru lagăr nu le sînt însă îndeajuns nici rampele de lansare, nici avioanele și flotele cu care se tot laudă, nici bomba atomică, nici bomba cu hidrogen. Pentru ca pregătirile lor să se desfășoare mai repede și mai fără piedici, reacționarii au început, în toate țările în care ei au puterea sau în care pot influența pe cei ce au puterea, o adevărată vînătoare împotriva celor ce au luptat cîndva contra fascismului, împotriva celor ce activează pentru menținerea și întărirea păcii în lume, pentru conviețuirea pașnică între popoare. Un luptător antifascist întemnițat sau ucis înseamnă încă un pas înainte în pregătirea războiului. Un luptător pentru pace întemnițat sau ucis înseamnă încă un pas înainte în pregătirea războiului fierbinte.

Arestarea, cu luni în urmă, a lui Manolis Glezos, întemnițarea lui, trimiterea acestui erou al poporului grec și al întregei lumi progresiste în fața unui tribunal militar pentru închipuite călcări de lege, face parte din acțiunea vastă, care se duce pe planul războiului rece, de intimidare și chiar de nimicire a adversarilor războiului fierbinte, de intimidare și chiar de nimicire a luptătorilor pentru pace.

Dar, cine nu s-a temut de Hitler și de Mussolini, cine nu s-a temut de ceilalți dictatori fasciști, cîți au mai fost și pe unde au mai fost, și de cîinoasele lor unelte, nu se poate lăsa intimidat astăzi nici de perspectiva temniței și nici de a morții. Capul șarpelui fascist a fost strivit cu mulți ani în urmă, în inima Berlinului. Dar șarpele — este știut — chiar după ce-i strivești capul se mai zbate. Șarpele cu capul strivit se zbate pînă la asfințit. Asfințitul ultimelor rămășițe fasciste este aproape. Este aproape și asfințitul celor ce, trăind în măreața și luminoasa noastră epocă, cred că este potrivit să păstreze mentalități și apucături asemănătoare nefericiților străbuni din peșteri.

Cercurile reacționare din Grecia să se trezească în acest ultim moment. Ele nu trebuie să-și mînjească mîinile cu sîngele lui Manolis Glezos.

In numele adevărului și al dreptății cerem anularea actului acuzator care nu are la temelia lui nici o dovadă reală. Cerem libertate pentru eroul poporului grec și al întregei omeniri progresiste, Manolis Glezos.

Zaharia STANCU

Eroul

Dacă n-am ști decît atît: că mîinile acestea, astăzi încătușate, au zmuls acum 18 ani blestemata zvastică de pe Acropole, și tot n-am putea să tăcem!

Dar noi știm mai mult, știm că actul eroic al tînărului Manolis Glezos, n-a fost o aprinsă și izolată izbucnire juvenilă.

Manolis Glezos și-a pus întreaga și strălucita sa activitate sub semnul luptei populare pentru pace și progres.

Sub semnul aceleiași lupte, ne exprimăm indignarea împotriva monstruozității politice și judiciare urzite de cercurile reacționare din Grecia și de aiurea, și cerem eliberarea cetățeanului erou Manolis Glezos.

Maria BANUȘ

Conștiința luptătorului

Se pregătește uciderea unui om.

Și omul acesta e nevinovat.

Iar nevinovatul nu e o biată victimă anonimă, sacrificată în taină, ci un erou luminos al zilelor noastre. Așa că uciderea se pune la cale, cu sfidare, sub ochii întregii omeniri, care nu poate s-o ignore și să nu răspundă de cele întîmplate.

Ce-ar mai fi de adăugat?

Că actul acesta feroce urmează să fie săvîrșit în numele unei bizare criptografii: 375. Ce se ascunde sub acest Număr-Moloh, care a mai devorat mii de nevinovați de pe pămîntul Minotaurului, nu e cazul să fie adîncit aici. De menționat doar faptul că pe Manolis Glezos moartea îl pîndește ghemuită sub masca unei abstracțiuni ipocrite. Cu alte cuvinte, nu X, Y, Z vor moartea eroului, ci 375. Greu de imaginat ceva mai sinistru!

Cam acestea ar fi, reduse la forma cea mai elementară, datele cutremurătoarei probleme.

Cînd, în primăvara lui 1941, Manolis Glezos a smuls de pe Acropole steagul nazist, gestul și-a luat zborul, ca un porumbel, dintre palmele celui care l-a înfăptuit, transformîndu-se într-un simbol radios al luptei pentru libertatea omului. De atunci, Glezos e însoțit pretutindeni de această inefabilă lumină, care strălucește cu atît mai intens, cu cît bezna temniței în care a fost aruncat omul — lampadoforul — e mai adîncă.

Iată ceea ce fiara cu numele 375 nu poate îndura și ceea ce o face ca, dincolo de nimicirea lui Glezos, să rîvnească, în fond, pieziș, viclean și ambițios, la o țintă mai înaltă: la stingerea iritantei lumini. Dar lucrul acesta oamenii adevărați de pretutindeni nu-l pot accepta, pentru că o astfel de tentativă îi atinge direct și vital pe toți la un loc și pe fiecare în parte.

Judecătorii de la Atena ar trebui să mediteze cu luciditate la acest fapt. Solidaritatea cu Glezos nu e o simplă afirmație sentimentală, ci o imensă și complexă realitate, pe care e greșit s-o ațîți și cu atît mai mult să-ți închipui că o poți zdruncina.

Horia LOVINESCU

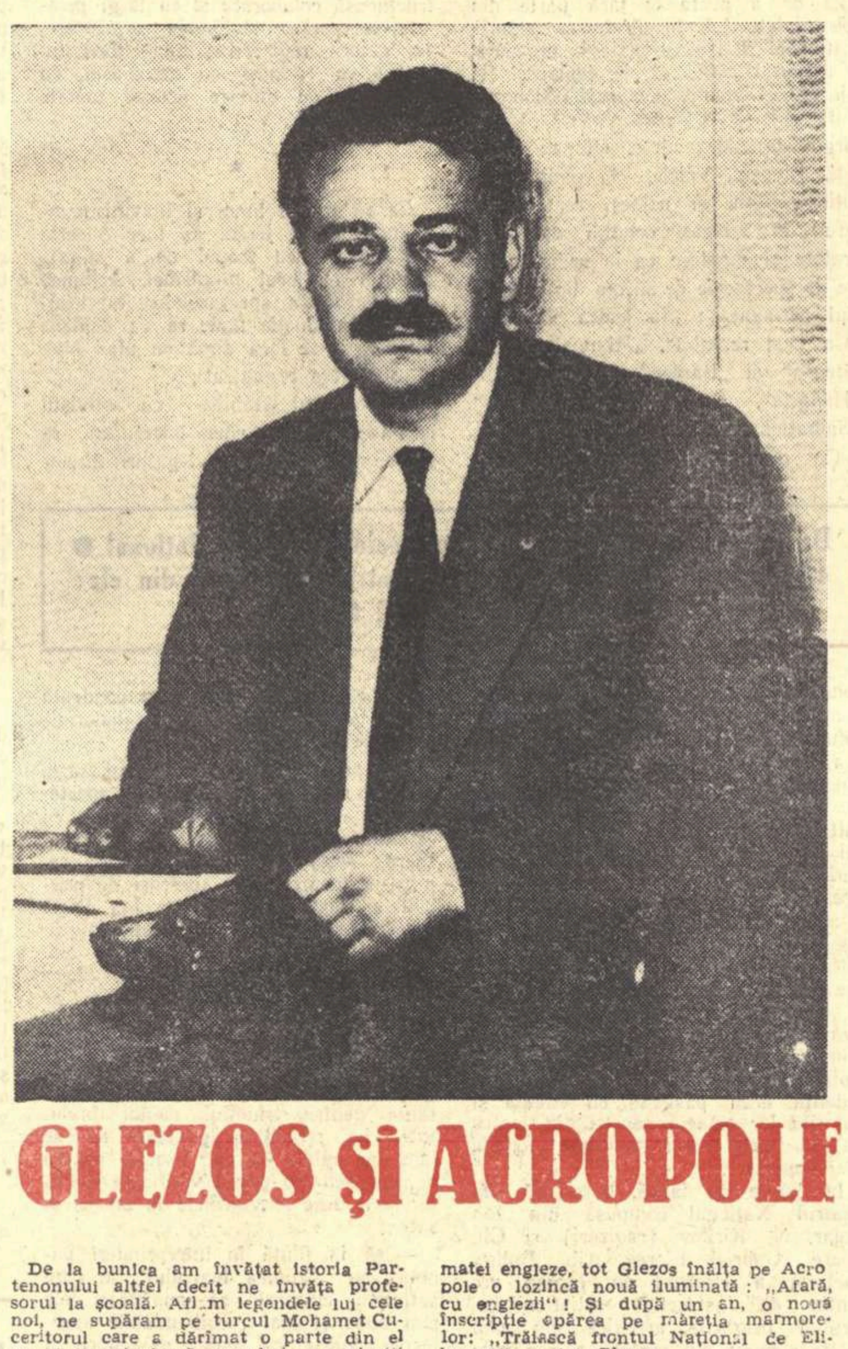

GLEZOS ȘI ACROPOLE

De la bunica am învățat istoria Partenonului altfel decît ne învăța profesorul la școală. Aflam legendele lui cele noi, ne supăram pe turcul Mohamet Cuceritorul care a dărîmat o parte din el ca să construiască moschei, pe pirații apuseni care îl transformaseră în templu catolic, ne gîndeam cu groază la ziua de 26 septembrie 1687 cînd fusese aruncată în aer această măreață operă...

An de an se adunau în noi legendele ei.

...Turcii, se zice, erau odată pe stînca Acropolei, asediați de haiduci. Erau pe punctul de a se preda din lipsă de muniții cînd au descoperit că la baza coloanelor există plumb. Cînd haiducii văzură că Turcii dărîmau coloanele ca să scoată plumb, le-au trimis din plumbul lor, cu următoarea solie, după cum spune legenda: „luați din acest plumb, nu stricați coloanele. Dacă se va termina și el, înainte să vă dăm afară, ne mai cereți și noi vă vom mai trimite".

...Se mai spune că atunci cînd nemții apărură pe Propilee, soldatul care făcea de gardă în fața port-drapelului s-a înfășurat în steagul grec și s-a aruncat din vîrful stîncii strigînd „libertate". Prin aceste legende și prin aceste gînduri și sentimente despre Acropole, am ajuns în dimineața aceea de sfîrșit de mai din 1941.

O, dimineața aceea...

Ne-a trezit o tăcere stranie, o tăcere topită în lumina aurie, o tăcere care striga: „Ieșiți să priviți Acropole!"

Am ieșit pe terase, pe străzi, pe dealurile dimprejur, și pentru prima dată din ziua cînd intraseră nemții în Atena, ne-am ridicat frunțile aplecate de povara robiei. Acolo, pe stînca Acropolei, s-a produs minunea: zvastica nu-și mai bătea aripile pe stîncă. In locul ei, flutura victorios drapelul Greciei, albastru și alb.

In dimineața aceea pentru prima dată am văzut Acropole. In dimineața aceea pentru întîia oară am simțit în noi solilile marmorelor, am simțit sensul profund al unghiului drept, imaginar format din coloanele în picioare și cele căzute, sensul monumentului de piatră simplă înălțat Zeului Necunoscut. In dimineața aceea, noi, copiii care nu respectam nimic și pe nimeni, împreună cu cei vîrstnici ne făcuserăm toți de o vîrstă, egali, și am descoperit Zeul acela Necunoscut căutat de grecii antici. Cine altul putea fi Zeul Necunoscut decît acela care săvîrșise miracolul din dimineața aceea?

Și era un zeu tînăr, precum aflarăm mai tîrziu, aproape un copil, și nu purta nici nume din cele strălucitoare ale anticilor — se numea Manolis Glezos. Și avea un frate care a fost apoi executat de hitleriști, și o mamă simplă, cu păr alb și basma neagră — o familie care nu locuia în Olimp.

In dimineața aceea, pentru prima dată am simțit măreția Partenonului. Contopirea aceea stranie și anacronică — Veacul de aur-Fidias, Stucas-Glezos — a înălțat pentru a doua oară Partenonul.

De atuncea pașii noștri urmăreau pașii aceluia care a călcat liber ca nimeni altul pe marmora Acropolei. Mîna noastră a devenit o paralelă a mîinii aceleia care a dat jos de pe sacra stîncă zvastica. L-am numit eroul național, l-am numit mîndria noastră. Dar toți îi spuneam simplu Manolis. Ca și cum am fi spus: Fidias. Pentrucă niciodată, vorbind despre Fidias, nu vei spune: sculptorul acela care a făcut Partenonul. Apoi bătrînii și copiii care nu au cunoscut băncile școlii încurcaseră numele. O bătrînă îmi spuse odată că Glezos a construit Partenonul. Și nu mințea, nici nu poți spune că-și dovedea neștiința. Pentru că, într-adevăr, Glezos pentru a doua oară a construit Partenonul. A dat marmorelor adevărata lor strălucire, ștergînd de pe ele pata neagră-cenușie a zvasticii.

Din dimineața aceea Acropole intra în noua ei eră. După doi ani Glezos înălța pe stînca ei, sub nasul hitleriștilor o lozincă iluminată: „Frontul Național de Eliberare". Mai tîrziu, cînd garda hitleriștilor a fost înlocuită cu cea a armatei engleze, tot Glezos înălța pe Acropole o lozincă nouă iluminată: „Afară, cu englezii"! Și după un an, o nouă inscripție apărea pe măreția marmorelor: „Trăiască frontul Național de Eliberare", — tot Glezos.

Dar în istoria Acropolei se adăuga încă o pagină, rușinoasă pentru acei care vor să se prezinte ca civilizați. O nouă legendă: în timpul luptelor cu englezii în 1944 cartierul în care se află Acropole era în mîinile armatei populare. Venise atuncea un colonel englez cerînd să fie evacuat cartierul din respect pentru antichități. Reprezentanții armatei populare au căzut de acord să se retragă pentru ca acest cartier să rămînă o zonă neutră, un simbol al păcii. Armata se retrase. A doua zi de dimineață însă, englezii, instalați cu artileria pe stînca Acropolei, începură să bombardeze Atena...

Dușmanii libertății poporului grec l-au tîrît de cîteva ori pe erou în fața tribunalelor. A fost condamnat de două ori la moarte, a fost închis, deportat cîțiva ani. Lupta poporului grec și a popoarelor iubitoare de pace i-au salvat atunci viața.

Și iată că acum din nou dușmanii libertății poporului grec, îi pregătesc un nou proces sub acuzare de spionaj. Au dezgropat și o lege fascistă din timpul dictaturii lui Metaxas ca să-i ajute în opera lor, o lege pe baza căreia au fost trimise în fața plutoanelor de execuție cîteva mii de patrioți luptători pentru libertate și pentru pacea poporului grec și a tuturor popoarelor. Au nevoie de asasinate ca să sperie lumea, să-i sperie pe toți acei care luptă pentru pace, pentru destinderea încordării internaționale, pentru a împiedica prefacerea Greciei într-o bază de lansare a rachetelor, într-o bază a morții.

Dar și de data asta poporul grec, și alături de el toate popoarele se ridică împotriva acestui plan monstruos și cer cu toată puterea:

— Eliberați-l pe Glezos!

— Descătușați mîna care a doborît zvastica de pe Acropole!

— Glezos aparține libertății și păcii, aparține tuturor popoarelor care doresc cu tot sufletul lor o viață pașnică!

Dimos RENDIS

Niciodată zidurile închisorilor, înscenările judiciare și gloanțele plutoanelor de execuție n-au putut înăbuși glasul adevărului. Ceea ce a dat poporul grec umanității este o mărturie grăitoare: Manolis Glezos aparține acestui patrimoniu universal care se numește demnitate umană.

Imi unesc glasul cu al tuturor oamenilor cinstiți de pretutindeni, cerînd punerea în libertate a eroului care prin viața și lupta lui a cinstit noțiunea de OM.

Titus POPOVICI

Dacă celor mai buni..

Resimțim cu profundă revoltă urîciunea morală ce se lasă în zilele acestea de albastru cer atenian peste splendoarea Parthenonului, cu care eroismul lui Manolis Glezos s-a identificat din anii grei ai poporului său.

Descrierea transportării sale din Creta în temnițele Atenei, în fața Tribunalului Militar, închis douăsprezece ore într-o mașină, închisă la rîndul ei în cala încinsă a unui biet vaporaș, indică intențiile guvernului cu privire la soarta lui Glezos.

Dacă celor mai buni guvernul grec de astăzi le pregătește soarta aceasta, ce mai păstrează același guvern criminalilor de rînd?

Față de nedreptate și samavolnicie, alături de toți oamenii de bună credință, cer de îndată eliberarea luptătorului cinstit democrat, Manolis Glezos.

Ion Marin SADOVEANU

TELEGRAME către guvernul grec

Persoana mea vă este necunoscută. Sînt un scriitor romîn care slujește de aproape cinci decenii o zeiță altădată dragă atenienilor.

Glasul meu e slab dar el se adaugă gîndului a sute și sute de milioane de oameni care vă cer eliberarea lui Manolis Glezos.

Marele areopag, instituție supremă a înțelepciunii eline, l-a judecat și nu i-a pus cătușe, nici cunună de spini, ci aureolă de erou.

Nu vă spălați pe mîini, trecînd săvîrșirea nelegiuirii tribunalelor militare.

Poporul grec, omenirea, viitorul, au nevoie de oameni ca Manolis Glezos.

Cutremurată, conștiința lumii libere, fiica bună a vechii civilizații eline, cere eliberarea și slăvirea, nu osînda lui Manolis Glezos, brav reprezentant al eroicelor tradiții grecești.

Demostene Botez

Manolis Glezos nu este numai gloriosul erou național al poporului său. El este în același timp o ilustră figură în galeria luptătorilor antifasciști de pretutindeni, a combatanților pentru libertate, pentru o viață fericită. De aceea opinia publică mondială e îndreptățită să ceară: viață și libertate pentru marele fiu al Greciei și al umanității.

Marcel BRESLAȘU

Numele lui Manolis Glezos trezește în inimile noastre cele mai nobile ecouri ale demnității omenești.

Viața lui aparține umanității întregi în slujba căreia se află.

Intăriți pacea, eliberați-l pe Manolis Glezos!

Eugen JEBELEANU

Calomnii mărunte și născociri mîrșave nu trebuie să constituie materialul de judecată al unui tribunal cînd este în cauză viața atît de prețioasă a marelui erou național al Greciei, viața lui Manolis Glezos. Șoimul libertății care a smuls din vîrful Parthenonului drapelul cu zvastica hitleristă a devenit de mult un simbol scump pentru lumea liberă de pretutindeni. Faima nemuritoare a poporului grec să nu fie pătată printr-un act de cruntă nedreptate. De aceea mă asociez din toată convingerea milioanelor de glasuri care cer dreptate și libertate pentru Manolis Glezos.

Oscar Walter CISEK

O dată cu milioane de oameni din lumea întreagă, cer eliberarea eroului național grec, Manolis Glezos. Mi se pare de neconceput să fie acuzat de trădare tocmai acela care în anii întunecați ai ocupației fasciste a smuls de pe mîndra Acropole cîrpa cu zvastică și a înlocuit-o cu drapelul elin.

Eroi ca Glezos sînt încununați cu lauri în orice țară democratică, nu aruncați în închisori, așa încît cer cu insistență eliberarea lui, convins că uneltirile unor cercuri diversioniste vor fi în cele din urmă dejucate.

Eugen BARBU

Cu tine sîntem!

Un teatru antic sub cupola zării
e azi Mediterana. Scena — greacă.
O tragedie ce se joacă fără
coturni și coruri, ba și fără mască.
Albastră mare, plîngi pe țărmuri albe,
cu lacrimile valurilor tale;
pe steag marin, jeliți, culori elene!
Judecător stă infamia însăși,
iar acuzat, eroul care-a smuls
în gestul lui sublim, un steag mînjit
cu svastici, de pe-Acropole... Destinul
spălă astfel stigmatul tău, Eladă...

O, blîndă născătoare de eroi,
tu nu lăsa să cadă fiu-n sînge!
Albastră mare, tu, pe țărmuri albe,
să spulberi sub talazuri infamia!
Pe steag marin, vuiți, culori elene,
desfășurate-n vînt, învăluiți-l!
Destinul e în mîna ta, Eladă!
Cu tine sîntem sub cupola zării,
o platoșă pe pieptul tău viteaz.
În vastul teatru, coru-ndoliat,
într-un protest al lumii s-a schimbat!

Veronica PORUMBACU

Către patria lui Manolis Glezos

Salut, pămînt al vechilor eroi,
cu mări de-azur și cer spălat de ploi,

lăcaș zeiesc cu fruntea pînă-n nori,
cu crînguri verzi și murmur de izvor.

Aci Gîndirea strînse jar în faguri,
și Frumusețea a-nflorit prin veacuri.

Aci e Termopile legendar,
și Maratonu-n frunze de stejar,

și Missolonghi unde-n lupte cade
poetu-ndrăgostit de libertate.

Salut poporul tău ce-a-nfrînt tiranii,
și-a alungat cu arma-n mîini dușmanii!

Salut eroul plin de cutezanță
ce smulse de pe-Acropole-acea zdreanță,

punînd în locu-i steagul tău, Eladă,
înfiorat pămîntu-ntreg să-l vadă.

Eliberați-l! Lanțul care-l leagă
pe Glezos, leagă Grecia întreagă!

SZEMLER Ferenc
În romînește de H. GRĂMESCU

Scrisoare eroului grec

Și bezna vrea să judece lumina,
ar vrea s-o stingă, negăsindu-i rost —
dar mai puține bezne sînt azi precît au fost
și doar în ele moartea li-i și vina.

Și gheața vrea să judece căldura,
ar vrea în sloiuri albe s-o înghețe —
dar e silită-ntr-una să învețe
pîraielor curgînd spre văi, măsura.

Și mîlul vrea să judece uscatul,
l-ar suge cu ventuze uriașe —
dar omul netezește mocirlele, ca patul,
și crește-n urmă arbori și orașe.

Și-un urlet vrea să judece-armonia,
ar vrea acordurile să sugrume —
dar omul cadențează în cîntec și urgia
și urletul în spume.

Pustiul vrea să judece pădurea,
ar vrea în brațe nisipoase s-o cuprindă —
dar omu-i intră-n curte și în tindă
și loc pustiul nu-și găsește-aiurea.

Ci tu, prin gratia ce ne desparte,
zîmbești, știindu-i neputinții plata,
și stînd de partea legii fără moarte
nu poți fi judecat — ești judecata.

Mihu DRAGOMIR

Către

ASOCIAȚIA NAȚIONALA A SCRIITORILOR GRECI

Atena

DOMNULUI PREȘEDINTE STRATIS MYRIVILIS

Scriitorii din Republica Populară Romînă își unesc glasul lor la protestul care a ridicat milioane de oameni cinstiți de pretutindeni împotriva acuzării lui Glezos și cer eliberarea lui.

Patriot înflăcărat și luptător activ pentru pace, pentru viața fericită a oamenilor, împotriva fascismului și a războiului, Glezos este un exemplu demn de urmat, un fiu glorios al poporului grec, care a dat atîtea strălucite figuri de eroi, dealungul timpurilor. Un om ca Glezos nu este și nu poate fi un trădător.

Ne adresăm scriitorilor patrioți greci, chemîndu-i să protesteze împotriva judecării și condamnării lui Glezos, pentru respingerea calomnioasei acuzații care i s-a adus și pentru eliberarea lui neîntîrziată.

In numele vieții, în numele demnității de oameni și de scriitori, salvați-l pe Manolis Glezos.

CONDUCEREA UNIUNII SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA POPULARA ROMINA

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI nr. 29 (279) — joi 16 iulie 1959

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Însemnătatea îndrumării de către partid

PE DRUMUL LUI 23 AUGUST

Scrisul meu, în nici un fel, nu putea să se situeze în afara marelui proces revoluționar petrecut în țara noastră în ultimii 15 ani.

Opera mea literară de după 23 August 1944, structura ei intimă, conținutul ei, forma ei artistică adecvată, toate își au izvorul în învățătura partidului și în marile realizări obținute de poporul nostru muncitor. Scrisul nostru, conceput și realizat după metoda realist-socialistă, presupune prin el însuși, prin esența lui, prezența noastră ca oameni și ca cetățeni nedespărțiți de partid, de îndrumarea lui, de învățătura marxist-leninistă.

Lumea nouă, materială, la zidirea căreia partidul este laolaltă și inginer și arhitect, a creat, ca o consecință o nouă lume spirituală, creînd valori noi, durabile, dîndu-le celor vechi strălucire nouă, descătușîndu-le de tot ce îmbolnăvea și înjosea demnitatea umană. Numai însușirea acestor noi concepții, numai aderarea conștientă și totală la aceste noi valori spirituale și morale, poate sta la baza unei opere literare artistice de mare preț.

Partidul a înscris pe steagul său de luptă pentru construirea socialismului în patria noastră, ideile marxist-leniniste. Aceste idei, partidul le-a semănat în cugetul fiecăruia, supraveghind creșterea, înflorirea și rodul lor.

Sub conducerea partidului, poporul a făcut din țara aceasta un imens șantier. In epoca deschisă la 23 August 1944 se făurește un om nou — conștient de idealul pentru care luptă și muncește, gata să se sacrifice oricînd pentru idealul lui. Această lume nouă, cu oameni noi, cu bunuri noi, cu suflet nou, este azi lumea în care trăiește scriitorul. Această lume nouă e noul lui cîmp de observație, e materia primă a scrisului său. Și pe aceasta scriitorul o datorează luptei revoluționare a partidului.

Partidul mi-a arătat și mie poziția de pe care să observ viața, oamenii și raporturile între ei. Și conștiința mea, aspirațiile mele de totdeauna au acceptat-o.

După 23 august 1944 învățătura partidului, cunoașterea ideilor marxist-leniniste m-au ajutat să răspund unei căutări de demult, mi-au dat cheia cu care am descuiat multe porți ce închideau regiuni de mister. Ideile marxist-leniniste formează un singur sistem de gîndire, un singur tot, atît de masiv și de bogat, încît ele răspund la toate problemele pe care mi le-am pus și eu ca om și ca scriitor.

Personal, am trăit în perioada formării mele spirituale, în cercul „Vieții romînești" de la Iași, după ce în liceul internat avusesem o serie de profesori democrați: G. Ibrăileanu, Axinte Frunză, A. Ionescu, Mihai Jakotă, Ion Paul. Ideile de acolo au avut cel puțin pentru mine folosul de a mă fi situat pe o poziție potrivnică exploatatorilor, și alături de poporul muncitor.

Aceasta a dus și pentru mine, ca scriitor, și pentru mulți alții din generația mea la realism-critic, și m-a ferit de a mă juca de-a simbolismul, de-a futurismul, de-a dadaismul.

Dar dacă vedeam nedreptatea socială și luam atitudine față de ea, rămîneam la atît, nu cunoșteam legile dezvoltării societății, nu cunoșteam drumul spre eliberare. Intrucît acea societate nu oferea putința de servire a unui ideal înalt, am căzut în păcatul multora, într-un pesimism extrem, iar în artă, în poezie, la concepția după care ea trebuia să rămînă în afară de lupta de clasă. Luam atitudine în articole de ziar, nu în poezie, nu în opera mea literară.

După Eliberare, învățătura marxist-leninistă mi-a dat acel sistem de gîndire, care mi-a luminat toate problemele în care aveam îndoieli, șovăieli sau lipsuri.

Ideile partidului mi-au pus în față un ideal pentru care merită să lupt, pentru care atîția oameni cinstiți au luptat și au căzut, jertfindu-și viața. Credința nezdruncinată a comuniștilor, curajul luptei lor, marea lor abnegație mi-au fost cel mai de preț îndemn și au dat vieții și scrisului meu, un scop înalt.

Revoluția și roadele ei m-au învățat care este singura cale, de netăgăduit, pentru eliberarea de sub exploatarea omului de către om. Am văzut concretă, pozitivă, eficace soluția, singura, la nedreptatea socială care-mi preocupa gîndurile, într-o societate în care credeam că rezolvare nu poate fi, sau nu o întrevedeam.

Am preamărit atunci, în scrisul meu, cu toată credința, Marea Revoluție din

Demostene BOTEZ

(Continuare în pag. 6)

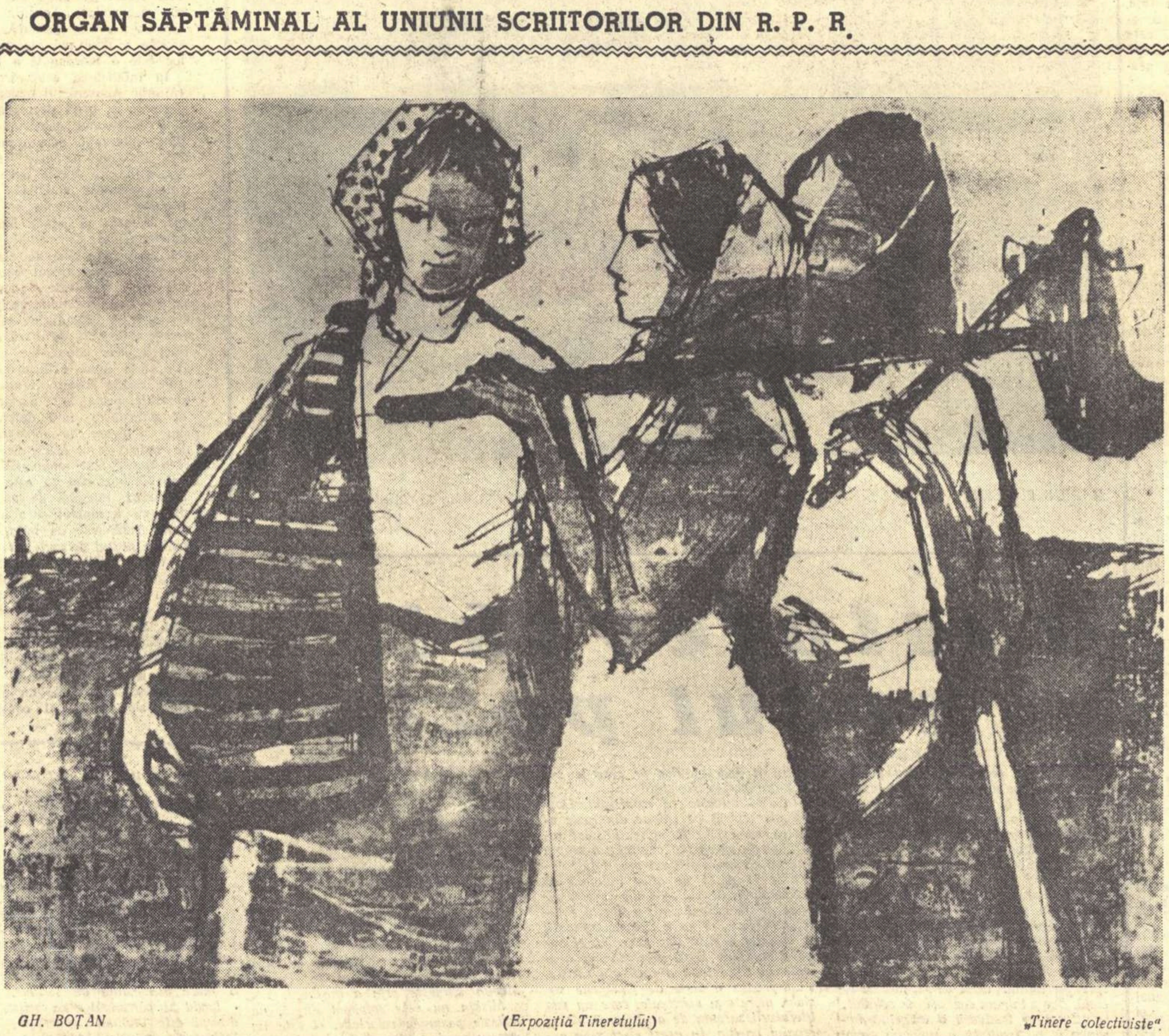

GH. BOȚAN (Expoziția Tineretului) „Tinere colectiviste".

G L E Z O S

Cu o privire necruțătoare, Gulliver a denunțat polițismul din „Tribnia" (Britain = Britania) sau Langdem (England = Anglia) de acum 200 de ani: „In împărăția aceea, comploturile sînt de obicei opera persoanelor care doresc să-și cîștige faima de politicieni iscusiți, care vor să înviorreze o administrație căpie, să înnăbușe sau să adape pe alte făgașuri nemulțumirea unanimă, să-și umple lăzile cu amenzi și să determine creșterea sau scăderea încrederii publicului, potrivit cu propriile lor interese. Din capul locului, ei se înțeleg între dînșii asupra oamenilor care urmează să fie învinovățiți de complot, apoi au grijă să pună mîna pe toate scrisorile și hîrtiile acestora, iar pe autorii lor — în lanțuri. Aceste hîrtii sînt încredințate unor artiști foarte pricepuți în descifrarea înțelesurilor ascunse ale cuvintelor, silabelor și literelor. Așa, de pildă, ei știu că „scaun găurit" înseamnă consiliul privat: „cîrd de gîște", senatul; „cîine schiop", un năvălitor; „ciuma", armată permanentă; „cărăbuș", prim ministru; „gută", mare prelat; „spînzurătoare", secretar de stat; „oală de noapte", consiliul marilor dregători; „sită", doamnă de la curte; „mătură", revoluție; „cursă de șoareci", slujbă publică; „prăpastie fără fund", visterie; „canal", Curte; „tichie de bufon cu clopoței", favorit; „trestie ruptă", curte judecătorească· „butoi gol", general; „rană cu puroi", administrație[1]).

Sărmanul Gulliver sub ale cărui impresii se ascundea Jonathan Swift nu avusese nevoie să străbată peste nouă țări și mări ca să descopere tehnica justiției represive. Intr-o lume unde „cea mai mare parte a poporului e alcătuită din denunțători, martori, informatori, acuzatori, reclamanți, mincinoși și sperjuri, cu toate slugile și uneltele lor, toți folosiți și plătiți de miniștri și locțiitorii lor", nu e de mirare că marele scriitor devenise în cele din urmă un mizantrop îndîrjit pînă și împotriva urîțeniei și belșugurilor fizice ale speciei noastre.

Mă dusese gîndul deunăzi, pe neașteptate, dar foarte spontan, la reflecțiile amare și lucide ale lui Swift asupra farselor judiciare sinistre, citind în presă punctele de susținere cu totul neconcludente ale actului de acuzare relatat contra lui Manolis Glezos, omul căruia moartea, jignită de el în mai multe rînduri îi dă iar tîrcoale, așa cum, în miturile antice, zeii urmăreau neîndurători pe aceia dintre muritori care, prin isprăviile lor, le întunecau strălucirea.

Or, Manolis Glezos este bărbatul care a sfîșiat zdreanța fascistă de pe monumentul cel mai grăitor al omenirii: Acropolea.

A sfidat moartea și ea nu i-o poate ierta.

Așadar, nimic nou sub soare?

Nu sînt îndeajuns de învățat în marxism. Mi se pare însă că deslușesc aici un element nou, pe care Swift nu l-a intuit. Vorbea despre popor, despre popoare. Mai mult ca oricînd, azi popoarele își spun răspicat cuvîntul.

Popor viteaz, marele popor grec mai dă un exemplu umanității: procesul înscenat lui Manolis Glezos se transformă într-o tribună de acuzare a acuzatorilor. Și nu se găsesc nicăieri martori ai acuzării. Bărbați eminenți de stat, de toate nuanțele politice, se pronunță nu numai împotriva unei sentințe de condamnare dinainte fixată, dar chiar împotriva faptului că un asemenea proces a putut fi înscenat. Grecia neoficială este unanimă alături de eroul ei național.

A devenit, în zilele noastre un obicei, ca atunci cînd se comite o nelegiuire, fiecare om să-și spună cu vîntul. Brațul secular, avertizat de atîtea glasuri, încremenește cu o clipă înainte de a lovi. Acesta este un fapt nou, un mare fapt nou sub soare.

Glosatorul, nărăvit de uzul studiilor comparate, de cercetări genetice, de plăcerea exemplului demonstrativ și dacă se poate istoric, simte nevoia să scoată cartea de sub braț și să citeze din „pîinea lui cea de toate zilele", atunci, de fapt, o datorie civică îl îndeamnă ca, alăturîndu-se tuturor, constructorului, pavatorului, electricianului, să ceară cu hotărîre: libertate lui Manolis Glezos!

Șerban CIOCULESCU

---

[1]) Citatele sînt împrumutate din „Călătoriile lui Gulliver", 1956, Ed. Tineretului, în traducerea semnată Leon D. Levițchi.

Privind spre Geneva

După aproape o lună, Conferința miniștrilor de Externe s-a redeschis în ziua de 13 iulie la Geneva, sub semnul aceleiași constante, care se cheamă sincerul efort al Uniunii Sovietice pentru ameliorarea situației internaționale. Dar dacă aceasta este poziția fermă a marelui stat sovietic, trebuie arătat că ea nu a fost primită numai de un cor de bunăvoințe. Deși augurii chiar ai glasurilor reacționare din presa engleză și franceză prevăd deznourări, deși chiar presa elvețiană afirmă posibilitatea unei apropieri între punctele de vedere apusene și sovietice și deși sînt speranțe mai ales la oamenii cinstiți, cu sinceră dorință de încetare a războiului rece, atitudini negative nu încetează, mai ales din partea guvernului de la Bonn. Manifestări secundare care n-au de-a face, firește, cu mersul propriu-zis al Conferinței, sînt declanșate de același Bonn, pentru crearea unei atmosfere ostile. Minutele de tăcere impuse în Germania de Vest de guvernul federal constituie pur și simplu o farsă ieftină menită ca, prin practica funebră pe care o sugerează, să impresioneze poate chiar și cercurile din jurul Conferinței, după cum permanent ostila atitudine a ministrului de Externe vest-german von Brentano arată hotărîrea guvernului cancelarului Adenauer de a zădărnici orice apropiere între cele două state germanice.

Și, totuși, aci e punctul central al tratativelor de la Geneva. Problema germană stă nu numai în centrul preocupărilor, dar și a soluționărilor posibile. Și lucrul acesta l-a explicat cît se poate de lămurit ministrul de Externe al Uniunii Sovietice, Andrei Gromîko, vorbind mai ales despre problema Berlinului de vest. El propune, ca punct de plecare al noilor tratative de la Geneva, reexaminarea propunerilor sovietice din 19 iunie, care vin în întîmpinarea propunerilor puterilor din vest, în chestiunea Berlinului occidental.

Firește că, dacă în cadrul acestor tratative s-ar aborda de amîndouă părțile absoluta sinceritate și dorința de a se ajunge la o soluție practică, s-ar putea găsi o posibilitate de înțelegere, o punte care să fie aruncată peste distanța dintre poziția Uniunii Sovietice și aceea a statelor din vest. Intr-adevăr, care este cauza acestei deosebiri de poziții? După cum a arătat Gromîko, S.U.A., Anglia și Franța vor să permanentizeze regimul de ocupație din Berlinul de vest, în vreme ce Uniunea Sovietică este de părere să se lichideze acest regim care stă în calea unificării Germaniei și a pacificării Europei întregi. Față de pozițiile contrare însă, tot Uniunea Sovietică, prin ministrul său de Externe, indică un drum nou pentru viitoarele lucrări ale Conferinței de la Geneva, și anume întocmirea unui statut provizoriu, prevăzut cu un termen, pentru regimul Berlinului de vest, prin consensul celor patru puteri, care nu vor mai exercita o ocupație, ci o supraveghere a executării întocmai a regimului impus prin Statut Berlinului de vest. Gromîko arată, cum e și firesc, necesitatea unui termen de valabilitate al statutului, în caz contrar ajungîndu-se pe o cale ocolită la aceeași stare de cvasi-ocupație nedeterminată.

Ion Marin SADOVEANU

(Continuare în pag. 6)

Scena iugoslavă și actualitatea

Însemnări pe marginea unui festival teatral

In a doua jumătate a lunii mai a.c. a avut loc la Novi Sad, pentru a 4-a oară, Festivalul de teatru iugoslav, intitulat „Sterijino Pozorje" în cinstea unuia dintre fondatorii dramaturgiei sîrbe, Sterija Popovici.

Novi Sad este un oraș încîntător așezat pe malul Dunării și totodată un vechi centru de cultură. Aici am vizitat prima instituție de editură din Iugoslavia („Matița srbska") întemeiată în 1825. Aici există de asemenea o foarte îndelungată tradiție teatrală. Acestui oraș i-a revenit deci pe drept cinstea de a găzdui anual, în finala Festivalului, trecerea în revistă a celor mai bune spectacole cu piese din dramaturgia autohtonă, prezentate de colective teatrale din întreaga țară.

A IV-a ediție a „Jocurilor teatrale ale lui Sterija" a fost consacrată celei de a 450-a aniversări a nașterii lui Marin Drjici, dramaturg din Dubrovnic, încă prea puțin cunoscut și studiat, pînă nu de mult, chiar și în Iugoslavia. Figură remarcabilă a Renașterii, Marin Drjici (1508—1567) a fost, fără îndoială, la vremea sa, unul din cei mai mari autori dramatici europeni. Cu mult înaintea lui Lope de Vega, ca să nu mai vorbim de Molière sau Goldoni, Drjici — contemporan cu Piero Aretino — scria comedii pline de viață, de naturalețe, pătrunse de spirit popular, cu o acțiune scenică bine închegată, piese puternic realiste oglindind tipuri și moravuri ale epocii. Am văzut, de pildă, „Avarul" (după Plaut, ca și „Avarul" lui Molière), al cărei erou principal e puternic conturat. „Tirena" (interpretată de teatrul de dramă din Zagreb) este o pastorală în stil antic, dar printre nimfe, pani și satiri își fac loc autentici țărani și tîrgoveți sîrbi, plini de umor și bun simț. Cea mai bună dintre piesele lui Drjici este probabil „Dundo Maroje", povestea unui tînăr ușuratic, trimis de tatăl său, din Dubrovnic, să studieze la Roma. „Fiul risipitor" este atras de ispitele marelui oraș, iar aventurile sale ne dau prilejul să cunoaștem cămătari, negustori, studenți, curtezane, tot felul de caractere, zugrăvite în cadrul unei acțiuni vii, antrenante. Este o comedie care se joacă cu succes în diferite țări și care, după părerea mea, ar putea interesa și publicul nostru.

Festivalul de la Novi Sad ne-a dat prilejul să cunoaștem de asemenea colective teatrale, actori și regizori de incontestabilă valoare. Inaugurînd Festivalul — hors-concurs — Teatrul Popular din Belgrad a prezentat „In agonie" de Miroslav Krleja, dramă profundă, pusă în scenă de Bojan Sturița sobru, realist, ca o analiză necruțătoare a descompunerii clasei aristocratice, după primul război mondial. In spectacolul Teatrului Popular sloven din Liubliana cu „Fetița" de Ferdo Kozak, tînăra artistă Dușa Pocikarieva a creat cu mult talent, sincer și interiorizat, chipul fetei care-și vede idealurile pîngărite de mercantilismul societății burgheze.

Trebuie să spun cîteva cuvinte, în mod special, despre teatrul din Novi Sad, care numără regizori și actori de talent. Unii dintre dînșii au jucat recent, cu succes, „Scrisoarea pierdută". Am făcut cunoștință, astfel, cu simpaticul interpret al lui Pristanda, extrem de popularul actor S. Dușanovici

La Festivalul de anul acesta, teatrul din Novi Sad a prezentat cel mai bun spectacol, care a fost, de altfel, premiat. Este o adaptare scenică după schițele satirice ale scriitorului R. Domanovici. In regia expresivă, adînc gîndită în cele mai mici amănunte, a lui Iovan Putnik, spectacolul (deși cu unele exagerări expresioniste) s-a transformat într-o frescă socială extrem de grăitoare și convingătoare a unui regim samavolnic, a mizeriei maselor, a luptei între exploatatori și exploatați.

Am fost impresionat de bunul gust al intelectualității din Novi Sad — care a constituit seară de seară publicul Festivalului și care a manifestat de cele mai multe ori un real discernămînt artistic, susținînd valorile realiste și primind în genere cu răceală diferitele exhibiții moderniste. De pildă, la spectacolul Teatrului de dramă din Zagreb cu „Dundo Maroje", au fost aplaudați unii actori înzestrați (și mai ales Pero Korgici) dar inovațiile formaliste în decor și regie nu s-au bucurat de succes. Unii spectatori mi-au spus în pauză că această punere în scenă a răpit mult din savoarea și adevărul piesei lui Drjici.

Lipsa unei concepții realiste clare dăunează nu numai unor spectacole, dar mai ales dramaturgiei contemporane iugoslave. In presă, în discuțiile organizate cu prilejul Festivalului, ca și în rîndurile publicului a fost exprimată deschis decepția generală cu privire la situația creației originale. Repertoriul Festivalului s-a bazat în majoritate pe piese clasice sau scrise între cele două războaie. Au fost reprezentate doar trei piese noi, dintre care una se petrece în Infern, a doua în Olimp iar cealaltă pe pămînt dar... într-o epocă istorică nedefinită. Nimic izvorît din viața, din preocupările oamenilor din Iugoslavia de astăzi.

Intr-o conferință despre „teatrul de avangardă", dramaturgul modernist Ioje Iavorșek a afirmat că avangarda urmărește să creeze un teatru iugoslav „eliberat de influențe străine". In aceeași seară însă, teatrul experimental „Oder 57" din Liubliana a prezentat piesa „Bucuria vieții" de I. Iavorșek și s-a putut vedea foarte limpede că aceasta, departe de a fi o creație întemeiată pe specificul național al poporului iugoslav, nu este decît un amestec de influențe din Beckett și Pirandello, din Maeterlinck, Ionesco și alții.

Eroul piesei „Bucuria vieții" este pictorul Malici, torturat de cele două surori ale sale nebune, Țița și Țața. Ele îl leagă de un stîlp, îi distrug tablourile și-l aruncă în mare pe ucenicul pictorului, Fantazel. Salvarea vine din partea a două surori tinere, Dora

Andrei BALEANU

(continuare în pag. 7-a)

Luna și asasinul

Tezismul schematic

Opera de artă este un echilibru anumit între general și particular. Marile epoci ale creației — numite de aceea și impropriu, clasice — au excelat în descoperirea sintezei dialectice a contrariilor, sinteză formulată ca „redare a generalului prin particular". Decadența se manifestă, dimpotrivă, prin ruptura acordului necesar, iar decadența burgheză va apare ca o îngrămădire la cei doi poli: starea coloidală se aglutinează fie într-o literatură a particularului fără idei generale, fie într-un schematism abstract. S-a vorbit adeseori despre primul aspect al decadenței ca dezagregare, abundență a nesemnificativului cu dinamitarea caracterului, descompunerea compoziției, patologia imaginii etc. De remarcat că o literatură a hipertrofierii eului duce, prin aglomerarea notației, la sufocarea eului, că o artă a individualismului nu poate crea personaje. Denumirea dată de Benda, în „Franța bizantină", decadenței, mi se pare exactă numai pentru unul din poli, fiindcă arta bizantină e o artă de tip schematic, simbolic, în care omul e reprezentarea unei idei, iar gestul nu transcrie o mișcare (în lumea prototipurilor eterne nu poate fi schimbare) ci marchează, simbolic, un atribut al prototipului. Denumirea de bizantină s-ar putea da doar acelei modalități a decadenței, despre care se amintește foarte rar, deși ea mi se pare a fi cea mai activă și nocivă ideologic. Camus, recentul laureat al premiului „Nobel", aparține acestei literaturi abstractive. E o literatură tezistă, în care adevărul psihologic al acțiunii este abolit în folosul unei demonstrații (în care se abuzează de sofism) și în care personajele sînt teze ce evoluează pe planul abstracțiilor, rupt de viață. Iată de ce nu poate fi vorba de conflict (ciocnire fecundă), nici de dialog; fiecare personaj-idee nu poate comunica, nu se poate modifica, rămînînd în eternitate „tel qu'en lui même". Conflictul presupune (duce la...) modificare or, pe cerul incolor și neschimbător al metafizicei, sfinții damnați ai existențialismului se concentrează hieratic pe modulațiile egale ale unui monolog infinit, necontingent, sterp.

Politica agoniei

Agonia bîntuită a literaturii burgheze, care și-a ridicat neputințele și sterilitățile la rangul de valori, este spasmul negru al conștiinței care a renunțat la ea însăși. Precipitată la cei doi poli ai creației, pe care i-a disociat, ea ignoră că numai interacțiunea celor doi poli, generalul și particularul, în cîmpul creației, poate fi fecundă. Or, revenind la unul din-

Paul GEORGESCU

(Continuare în pag. 6)

ROLUL CRITICII LITERARE

Cum este de așteptat — nu și de acceptat —, critica literară are... și lipsuri. Drumul bun pe care a pornit, drumul marxism-leninismului, nu se așterne plat către un țel plat. Călătoria sistematică în literatură, în literatura nouă, este o ascensiune spre piscuri. Orice ascensiune e aridă, comportă sinuozități, accidente, neprevăzutul terenului. Literatura e o geologie completă și în mișcare, „făcîndu-se" sub ochii noștri vrăjiți. Știința ei, critica, devine atunci un marș lung și fermecat printre idei. Și „marșul cel lung", ne învață chinezii revoluționari, trece prin glorie...

ACTUALITATE ȘI PARTINITATE

Nu puține însă dintre încercările de profilare a scriitorilor, de stabilire a raporturilor dintre actualitate, partinitate și literatură, în fine de generalizare de orice fel alunecă pe șesul locurilor comune. Inscrierea curbei de evoluție creatoare se reduce încă la sensul propriu al notațiunii, la un soi de grafic ideologic veșnic și lin suitor, cînd nu e pur și simplu un indice tematic. Ca și cum fiecare carte scrisă azi ar aparține din oficiu realismului socialist! Chiar săptămîna trecută Mihai Gafița a identificat cu un accent net limitele „Cronicii de familie" în absența relativă a forțelor revoluționare (nu atît cantitativ cît calitativ). De ce accentul nu apasă cu aceeași vigoare principială pe opera lui Cezar Petrescu pe care a prezentat-o într-un mod mai degrabă descriptiv? Urmărind perspectiva revoluționară de-a lungul romanului „Un om între oameni", Dumitru Micu nu-și pune însă probleme analoage în fața piesei „Caragiale și vremea lui" a lui Camil Petrescu. Intr-o idilică uniformitate se confundă unele din portretele contemporane din „Steaua", (Titus Popovici și Veronica Porumbacu) In polemica îndreptățită cu Ov. S. Crohmălniceanu, pentru care „Ion Sîntu" este un produs hibrid, Leon Baconsky restrînge preocupările proprii esteticii științifice legate de concepția autorului, de tipul eroului, la constatări zgîrcite și prudente în enumerarea lor: **„Deosebim cu alte cuvinte în Ion Sîntu o alăturare de secvențe (termen cam impropriu n.n.) uneori poate discontinui dar întotdeauna revelatorii pentru formarea viitorului (sperăm să nu ne înșelăm!) intelectual-progresist, proiectate pe un fundal de frescă — veritabil studiu istoric și sociologic, cu trecerea în revistă a principalelor împrejurări (în sens goethean) și evenimente (răscoala din 1907, ecourile mișcărilor revoluționare din Rusia, cu episodul sosirii în țară a răsculaților de pe vasul Potemkin, luptele politice, războiul, cu cele dintîi urmări ale sale, etc) și a reflectării lor în conștiința eroului".** Atent la poziția mai veche a autorului său, de dinaintea lui 23 August 1944 și impregnată cu note mistice — excepție romanul „Sfîrșit de veac în București" —, criticul clujean se arată un timid teoretician în privința unei creații pe care o apără strict artistic, cu argumente de ordin formal. Consecință deseori directă a acestui punct de vedere în esență obiectivist și în orice caz criticabilă este estomparea judecății de valoare, a diferențelor artistice dintre o operă și alta, dintre un creator și altul. Inconsecvența în mînuirea criteriului ideologic ori teama de „reacția" scriitorului discutat, atrag după sine apologia, placidă sau exaltată. Trasarea, fie și în raccourci a schemei de dezvoltare ideologică a cuiva nu anulează, presupune tocmai aprecierea operei corespunzătoare. In artă, nu există idei „în sine" în afara expresiei artistice. Doar adoptarea realismului socialist nu constituie o operație magică, generatoare de valoare de talent prin ea însăși. Nu fiecare carte scrisă azi adaugă automat o treaptă la monumentul autorului. Progresul în artă, considerată în ansamblu și mai ales la scară individuală, nu se realizează

Mihail PETROVEANU

(Continuare în pag. 6)

Cărți

VIORICA HUBER:

„Ghil Thagar“

Viorica Huber este la a cincea carte de basme. In volumul de față, autoarea începe prin a povesti o legendă din viața țiganilor în care este vorba de un copil care scapă de robie datorită darului său de neasemuit cîntăreț („Ghil Thagar").

Alte două narațiuni ale volumului „Ghil Thagar", „Povestea despre fiul de împărat și măcieșul cel alb" și „Fiara fără chip", recompun o lume sumbră, dominată de crai cruzi și despotici, de a căror urgie norodul este salvat prin vitejia unui flăcău năzdrăvan. Acesta nu va reuși să fie deplin învingător decît atunci cînd își va uni forțele cu ale altor voinici din popor. In ambele povești se înfruntă puterile întunericului și ale luminii, lupta sfîrșindu-se cu izbînda acestora din urmă. Povestirea „Fiara fără chip" ne relatează despre judecata pe care mulțimea o face foștilor ei dregători. Intîmplarea este narată cu mult dramatism, iar peripețiile luptătorilor hotărîți să-și dobîndească dreptatea, sînt zugrăvite cu talent de povestitor.

Ca și în toate basmele populare, eroii celor trei povești au, uneori, puteri supranaturale și apelează la forțe supranaturale. Trebuie însă subliniat caracterul realist al fantasticului din povestirile Vioricăi Huber și faptul că înfruntarea dintre bine și rău sădește în cititor optimismul și încrederea în viață, în justiție și omenie. Caracterul antrenant al acțiunii și folosirea largă a izvoarelor folclorice oferă bucăților dinamism și culoare.

Limba în care sînt scrise basmele este bogată, cu multe construcții de natură folclorică. Mai puțin binevenite ni se par abundențele de arhaisme și uneori pastișarea stilului cronicăresc care îngreuiază, întrucîtva, lectura micilor cititori.

Camil BALTAZAR

E. N. VEREISKAIA:

„In anii aceia“

Cartea cuprinde o suită de povestiri pentru copii, avînd ca temă lupta revoluționară dintre anii 1905—1917.

Scriitoarea aparține acelei intelectualități progresiste ruse care s-a atașat sincer de cauza revoluției socialiste.

E. N. Vereiskaia surprinde tocmai procesul complicat de înțelegere și limpezire politică a tineretului „în anii aceia" deosebit de bogați în evenimente revoluționare. Eroii povestirilor sînt copii care trăiesc cu intensitate și pasiune lupta ilegală a fraților sau a părinților lor, și care reușesc să devină ei înșiși luptători, ajutînd cu o inteligență, timpuriu maturizată de condițiile aspre ale terorii țariste, pe cei vîrstnici în lupta conspirativă. Ei se desprind de vorbele bunicilor, ale oamenilor bătrîni, obișnuiți să creadă orbește în țari și dumnezeu și intuiesc adevărul în cuvintele revoluționarilor care le arată calea pe care trebuie să o urmeze.

Serioja, din povestirea „O zi memorabilă", vede cu ochii săi cum mătușa Polia și prietenul său Vitka sînt uciși în „duminica sîngeroasă" din 1905. El își dă seama că pentru el nu mai există decît o singură cale, aceea a luptei revoluționare. Povestirea „Lanterna" se înscrie printre bucățile cele mai realizate din volum. Aici, autoarea înfățișează un aspect al relațiilor dintre copii și părinți, acela al înțelegerii tacite și spontane în vederea derutării copoilor poliției. Același aspect este abordat de scriitoare și în alte povestiri din volum ca: „Locuința prințului", „Crimă împotriva statului", „Rîndunica".

„In anii aceia" ne înfățișează pagini memorabile din istoria revoluției socialiste, evenimente impresionante văzute adeseori prin prisma conștiinței copilului sensibil și atent față de tot ce se petrece în jurul său.

Cezar BALTAG

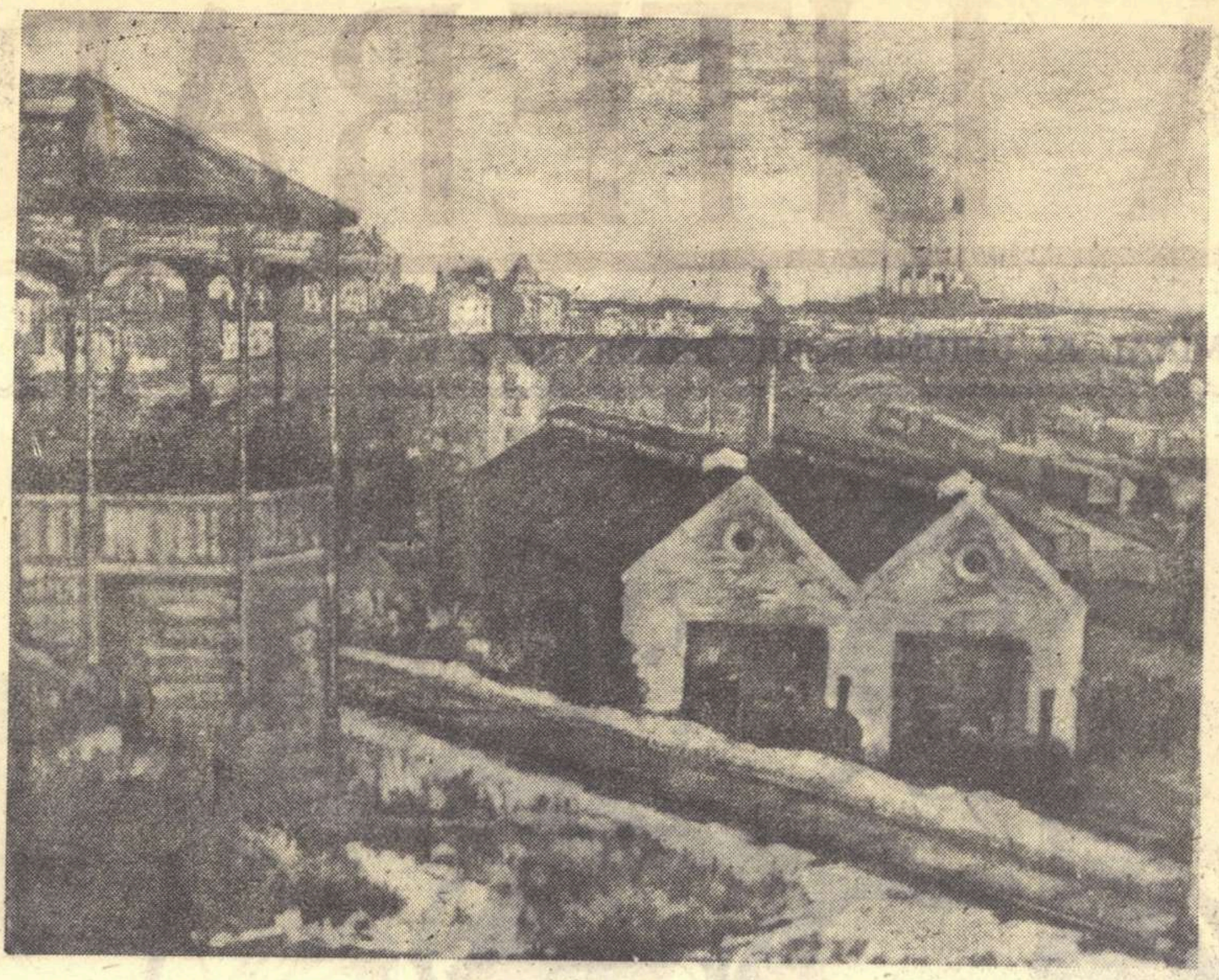

MARIUS BUNESCU „Cuirasatul Potemkin la Constanța în 1905"

O CARTE PE SĂPTĂMÎNĂ

Vasile Nicorovici: „Meridianul de foc“

Noua carte a lui Vasile Nicorovici ne dezvăluie un reporter harnic, străbătînd drumuri legate printr-o puternică tradiție istorică, printr-un „meridian de foc", cum îl numește autorul (marcînd locuri de unde au izbucnit în trecut flăcările răscoalelor). Tradiția se îmbogățește în zilele noastre cu alte sensuri datorate operei de construire a unei noi societăți: „Astăzi meridianul de foc este o coordonată a revoluției socialiste".

In înfățișarea celor trei mari locuri de popas (Munții Apuseni, Hunedoara și Valea Jiului) reporterul va privi deci realitatea prin prizma istoriei, comparînd neîncetat, confruntînd date, culegînd informații, adesea polemizînd cu falsa și idilica imagine pe care burghezia a încercat s-o creeze despre aceste meleaguri. Indignarea călătorului polemist amintește de patosul reportajului bogzian: „Nicăieri ca în Țara Moților n-a reieșit mai evident că patria burghezilor este aurul, iar naționalismul e veninul verde cu care-și apăra interesele meschine de clasă parazitară".

Prin antiteza trecut-prezent reporterul tinde așadar să restabilească adevărul istoric, combătînd cu pasiune lăudabilă vechile și falsele mituri întreținute de stăpînii de odinioară, și mai ales, să releve neîncetat, pe bază de date și mărturii precise, expuse adesea pe un ton simplu, de relatare, fața nouă a locurilor străbătute.

Pe Vasile Nicorovici nu-l rețin cu deosebire frumusețile peisajului; acestea nu-i smulg accente de entuziasm, nu-l determină să creeze imagini sau să uzeze de comparații patetice. Descrierile de natură sînt foarte rare. Pe reporter nu-l atrag prea mult nici amănuntele sau faptele de ordin artistic; viziunea sa este una mai mult generală, urmărind imagini de ansamblu asupra locurilor pe unde a umblat și a oamenilor pe care i-a întîlnit. Tablourile de natură sînt, deci, incidentale, faptele destul de rare, iar cînd e vorba de oameni, portretul, mijloc foarte utilizat de alți tineri reporteri, este foarte rar abordat. In schimb, relatarea precisă, evocarea istoriei îndepărtate sau a celei recente, crearea tabloului general, temperatura locului, climatul moral muncitoresc sînt în atenția autorului „Meridianului de foc".

Deși prezintă și biografii ale unor moți sau mineri, nu atît fizionomiile individuale sînt cele ce interesează, ci trăsăturile tipice, contururile sociale ale locului și oamenilor cercetați. Mediile muncitorești sînt în primul plan al obiectivului reporterului. Pentru a sugera starea de înapoiere în care au trăit locuitorii Munților Apuseni pînă în vremea instaurării regimului democrat-popular, autorul amintește faptul semnificativ că în trecut în satele moțești o pereche de pantofi sau de bocanci constituia o raritate: „...nu de mult cel care avea o pereche de pantofi era cunoscut ca un om celebru în tot satul. Pantofii se încălțau la zile mari, la nuntă și încă de cîteva ori, și erau lăsați moștenire la urmași". Măsura zilelor noastre este dată de un alt amănunt; autorul istorisește o întîmplare hazlie, dar semnificativă, care i-a fost povestită de un om din sat, despre un moț dornic să se înroleze pasager voluntar pe satelitul sovietic: „Apoi eu, tovarășe, m-am luptat și cu dracu' și n-am pățit nimic — și-a pledat cauza astronautul amator. Nici să mă duc în satelit nu mi-e frică".

Menționăm, de asemeni, reușitul portret spiritual al minerului — zugrăvind coordonatele etice ale unei categorii de oameni integri, cu un pronunțat simț al demnității umane.

In „Cronica Munților Apuseni" și în „O cetate a Revoluției", Vasile Nicorovici nu numai că rezistă tentației elementului pitoresc, dar are aproape aversiune pentru termen. O aversiune, desigur, nemotivată pentru că, totuși, lipsind cu totul coloritul priveliștilor, relatarea exactă, lucidă, rămîne pe alocuri săracă și neatractivă pentru cititor. In schimb, autorul preferă cîteodată în cadrul stilului de cronică sobră, pasagii de efuziune a expresiei, țintind grandiosul, expresie stimulată de realitățile muncitorești întîlnite:

„Cine a văzut Hunedoara într-o noapte de vară, de pe o înălțime din preajmă, sclipind cu miliarde de lumini ca niște stele tremurătoare printre flăcările roșii și violete ale aparatelor de sudură care fulgeră și clipesc prin întuneric asemenea unor sori fantastici, nu va pregeta să încadreze această priveliște impresionantă în sfera sublimului". (pag. 44).

„Meridianul de foc" completează într-un anume sens viziunea interesantă a unui harnic și neobosit reporter, pasionat cercetător al așezărilor muncitorești din țara noastră, orientare care merită încurajare deplină.

Eugenia TUDOR

CARTEA RUSĂ

Dostoievski și eroul pozitiv

Ideea de a realiza un erou pozitiv a preocupat pe unii din cei mai însemnați scriitori ai lumii. Acest erou s-a născut dintr-o necesitate obiectivă, fie ca un exponent înaintat al societății, fie ca o proiecție a unor aspirații ideale. El întruchipa virtuți neobișnuite, reprezentînd un tip uman evoluat. Trăsăturile morale și spirituale îi acordau o fizionomie proprie, unică. Eroul nu era o abstracțiune. Izvorise ca o expresie reală, istorică, a societății. E adevărat că, în unele creații literare, apărea mai degrabă ca o nostalgie spre perfecțiune decît ca o identitate socială. Dar și într-un caz și în celălalt, eroul pozitiv traducea o exigență imperioasă, o tendință a timpului spre crearea unei figuri reprezentative prin noblețe, sinceritate, dezinteres și abnegație. Acest erou varia de la epocă la epocă, de la artist la artist, diferențiindu-se prin concepțiile respective.

Este într-adevăr tulburător să știi că însuși Dostoievski a fost frămîntat de realizarea eroului pozitiv, bineînțeles în sensul său, că prințul Mișkin din romanul „Idiotul" vrea să fie o replică la Rahmetov din romanul „Ce-i de făcut?" al lui Cernîșevski, la Bolkonski și Bezuhov din epopeea lui Tolstoi „Război și pace".

Despre eroarea concepției sale vom avea prilejul să vorbim mai încolo, deocamdată semnalăm această preocupare, care devine pentru el intensă și patetică, oscilînd între speranța și teama de eșec, într-atît i se pare de dificilă întreprinderea. Astfel, într-o scrisoare adresată nepoatei sale Sofia Alexandrovna Ivanova, el scrie: „Ideea principală a romanului este de a zugrăvi chipul unui om întru totul minunat. Nimic mai greu nu poate fi pe lume și mai cu seamă acum. Toți scriitorii, și nu numai ai noștri, dar și cei din Europa, care au abordat tema unui erou pozitiv întru totul sublim, au dat greș. Pentru că sarcina aceasta e nemăsurat de dificilă". (Scrisori, vol. II, pag. 71).

Intr-o altă scrisoare trimisă aceleiași destinatare, Dostoievski recunoaște cîteva figuri mari, izbutite, de eroi pozitivi: Don Quijote, Pickwick și Jean Valjean. El consideră că primul își atrage simpatia prin contrastul dintre ridicolul și frumusețea caracterului său, iar cel din urmă prin „tragicul său destin și nedreptăților pe care le suferă din partea societății".

In ce-l privește pe eroul său, Dostoievski afirmă că „nimic din toate acestea nu există la mine, absolut nimic, și de aceea mă cuprinde o teamă imensă că voi suferi un eșec total".

Este în afară de orice îndoială că preocuparea de a crea un asemenea erou nu s-a născut dintr-o simplă emulație literară, ci ea a fost determinată de realitatea rusă din deceniul al șaselea. Indată după reformă și dezvoltarea capitalistă a societății țariste, s-au produs o serie de fenomene sociale, morale și spirituale, care au pus literaturii sarcina de a ataca problema eroului pozitiv. In acest efort s-au angajat, alături de democrații revoluționari, scriitori ruși cei mai de seamă ai secolului al XIX-lea. Era firesc ca Dostoievski să-și încerce și el forțele. Calea pe care a apucat-o era însă în total dezacord, într-o contradicție ireconciliabilă cu poziția democraților revoluționari. De aici începe și eroarea lui.

Dostoievski a fost desigur izbit de funcția banului în societatea capitalistă, de ravagiile sufletești pe care le provoacă, de mutilarea ființei umane. Cele mai strălucite pagini ale sale sînt tocmai acelea care relevă, cu o ascuțime psihologică neîntrecută, deformările conștiinței omului sub presiunea acestei forțe devastatoare: banul. Aroganța, vidul, platitudinea claselor suprapuse, luxuria unora și decăderea altora, suferințele celor umili au mai fost tratate și de alți scriitori, dar nimeni nu a aruncat o lumină atît de fulgurantă în adîncimile insondabile ale sufletului omenesc. Aceasta face și valoarea excepțională a teribilului analist.

Dostoievski n-a putut rămîne indiferent, cum am spus, față de racilele societății capitaliste. In măsura în care era un mare scriitor realist, el n-a trădat realitatea, chiar dacă interpretarea poartă în ea amprenta unei viziuni terifice și a unei concepții retrograde. O adeverește și „Idiotul". Rogojin, generalul Epancin, Lebedev, Toțki, Ganea Ivolghin, sînt tot atîtea ipoteze ale acelui feroce instinct de posesiune, generat de societatea capitalistă. Formele pe care le ia sînt diferite (mă refer la Rogojin, al cărui instinct se convertește într-o neagră pasiune erotică). Important e instrumentul puterii, banul, pe care fiecare dintre acești eroi vrea să-l stăpînească (unii parvin, alții nu) și care pînă la urmă ajunge să-i stăpînească în așa grad pe ei înșiși încît le distruge orice alt sentiment omenesc. In jocul acestor pasiuni, Nastasia Filipovna e nimicită, iar prințul Mișkin sfîrșește prin a înnebuni.

Mișkin nu este implicat direct, nu trăiește pasiunea celorlalți, el este un simplu spectator sensibil, plin de afecțiune și înțelegere față de om, fie că acela e lacheu, general sau o nefericită țărăncuță. Apariția sa în societate stîrnește la început nedumerire, ironie, fiind socotit un redus mintal. Sinceritatea, naivitatea, bunătatea, puritatea sa sufletească surprind, scandalizează. E considerat un anormal. Intr-un mediu social unde toate valorile sînt pervertite, normalul își pierde sensul obișnuit, originar. De aceea, Mișkin va fi privit cu suspiciune, cu un amestec de haz și de uimire.

Firește că chipul său moral se va dezvălui unora dintre eroi (Nastasia Filipovna, Rogojin, Aglaia Epancin), va exercita o oarecare seducție asupra lor, ca un ideal de neatins, dar nu va putea modifica întru nimic destinul lor tragic. Și ei au nostalgia acestei curățenii și desăvîrșiri lăuntrice, dar sînt sfîșiați de contradicții, de o permanentă luptă dintre bine și rău.

Prințul Mișkin reprezintă în sine o depășire a dualității. In el, contrastele s-au resorbit, s-au topit într-o armonie etică superioară, care face farmecul ființei sale. Natura lui și-a păstrat puritatea nativă și incoruptibilă.

Mișkin nu se mulțumește doar cu propria sa desăvîrșire, ci năzuiește la redresarea morală a celor din jurul său, la convertirea lor cu ajutorul „smereniei", a „pocăinței" și „milei". Cît e de iluzorie profesarea acestor principii reiese și din faptul că intervenția lui Mișkin nu schimbă nimic din logica fatală a evenimentelor. Dar aici devine străvezie concepția teologică a lui Dostoievski, pe care vrea s-o substituie concepției materialiste a democraților revoluționari. Idealului social, ei îi opune unul moral, respingînd lupta de clasă și revoluția ca singurele mijloace de eliminare a răului. Răul este imanent, deci omul e un damnat și ca atare salvarea lui e cu putință numai prin ispășire, prin revenirea în sînul bisericii.

Dostoievski refuză să vadă cauza reală a contradicțiilor, a răului, a cărui natură era socială, în strînsă legătură cu condițiile economico-politice. Or, aceste condiții conțineau morbul tuturor deformărilor morale și sufletești ale omului, denunțate cu o mare vehemență de scriitor.

Lucid și pătrunzător ca artist, gînditorul este victima concepției sale teologice. El se hrănește cu ideea dualității — a se înțelege lupta dintre bine și rău ca o transpunere a contradicțiilor societății capitaliste — închipuindu-și că ea poate fi rezolvată prin renunțare, umilință și supunere, adică prin practicarea principiilor creștine. Slavofilia lui îl împinge pînă într-acolo, încît propovăduiește prin gura lui Mișkin autodesăvîrșirea morală a claselor suprapuse, unirea între autocrație și popor, în vederea împlinirii rolului istoric al Rusiei. Era o utopie reacționară și a eșuat.

Mișkin, propagatorul unor asemenea idei, eșuează la rîndul său. In fond, în ciuda frumuseții sale morale, el este un infirm, hărăzit să sufere, incapabil să se lecuiască pe sine și pe ceilalți, de unde și aerul lui ireal și oarecum fantastic, ca toți cei dezintegrați de realitate.

Eroul pozitiv al lui Dostoievski este o replică — oricît de strălucită — în gol. Mișkin n-a lăsat urmași. Rahmetov a lăsat. Și tocmai din ramura lui s-au desprins acei eroi plini de noblețe, de dezinteres și abnegație, visați de romancier, care nu numai că au eliberat pe om de sclavia lui, au eliminat răul, dar ei au contribuit la măreția Rusiei și au întărit rolul poporului rus în lupta celorlalte popoare pentru cucerirea fericirii.

Ieronim ȘERBU

N. A. E de remarcat că apare la noi pentru prima oară o traducere integrală, de o bună calitate literară, a romanului „Idiotul" (E.S.P.L.A.), traducere îngrijită de N. Gane, completată de un studiu introductiv și note.

SZASZ LUCREȚIA „Ileana"

CRONICA LITERARĂ

Octav Pancu-Iași:

„Cartea cu ochi albaștri“

Ca să descopere lumea aventurii, Octav Pancu-Iași nu se deplasează pe insule solitare, în afara zonei civilizației, acolo unde se petrec întîmplări senzaționale și enigmatice. Căci un scriitor pentru copii, dacă stăpînește secretul meseriei sale, găsește peripețiile fantastice chiar în traiul obișnuit. E destul să pătrundă în universul aparte al copilăriei.

Chiar dacă le trăiește, micul erou nu admite situațiile banale de fiece zi; o existență ștearsă contravine dorului după isprăvi extraordinare. Atunci lucrează imaginația și, tacit, copiii devin complici în transfigurarea realului. Normele jocului impun o conduită pretinsă, de multe ori, numai în regiunea pericolelor dezlănțuite. A sta în casă, docil, cu un program previzibil — nu corespunde viziunii copiilor din romanul lui Octav Pancu-Iași. De aceea ei își construiesc un bordei pe un maidan părăsit. Adăpostul e ferit de ochi indiscreți și nu beneficiază de nici un confort. Asperitățile singurătății sînt un examen necesar al aventurii. Refugiul este mobilat avar. O panoplie de praștii sugerează expedițiile agresive prin împrejurimi. Colecția de pipe, mai mult decorativă, rămîne un accesoriu indispensabil urmașilor lui Robinson Crusoe. Ca să inițieze o acțiune în piața de la barieră, copiii consultă atenți o hartă a orașului, împînzită de semne convenționale. Nici una din indicațiile împărțite generos de cărțile vestite ale genului nu e lăsată deoparte. Cei patru fugari ascultă de legile conspirației. Cine destăinuie o informație însemnată, încalcă legămîntul și e tratat ca un trădător. Intre copii, primele scrisori de dragoste poartă pecetea aceluiași joc de-a primejdia. Ele sînt ascunse de o mînă nevăzută după burlan și cuprind declarații patetice. In acest cadru de spectacol, nici convorbirile oarecari nu pot fi seci și indiferente. Limbajul devine ceremonios. Pentru Gaie, intrepidul conducător al grupului, unul dintre amici este conte, altul marchiz sau baron. Poruncile severe, chiar vorbele de dispreț, poartă vălul ceremonialului cavaleresc.

Ce reprezintă acest decor artificial? O încercare de evadare de la datoriile serioase ale vieții de școlar? Un amuzament al unor derbedei incorigibili? In nici un caz. Gaie și ai săi sînt băieți inteligenți, înzestrați cu aptitudini deosebite. Tudorel, de pildă, este îndrăgostit de chimie și din experiențele lui năstrușnice, eșuate adesea, se întrevede viitorul cercetător pasionat. Profesia de scriitor îl atrage pe Lică și deși deocamdată s-a dedicat confecționării romanelor de detectivi, patima literaturii nu-l va părăsi. Cît despre Andrei, eroul principal, el suferă cînd nu poate intra în școală. De altfel, copiii trebuie să organizeze o întreagă intrigă, ca să faciliteze drumul lui Andrei spre învățătură. Așadar, avem de-a face cu elemente de valoare, deviate în parte de la o activitate productivă și disciplinată.

Vechiul instructor de pionieri, scos din muncă, întrebuința o metodă rigidă în activitatea cu copiii. Consecința: unii dintre ei au căutat în alte locuri satisfacerea pornirilor lor spre joc și aventură. Astfel a luat ființă bordeiul, unde misterul trebuia să aureoleze ambianța sărăcăcioasă.

Tema romanului se concentrează, de fapt, în activitatea de redresare a colectivului pe care o duce noul instructor de pionieri, Mihnea Cumpătă. Misiunea e dificilă, fiindcă grupul lui Gaie pare recalcitrant. O reeditare a pedagogiei uscate, ilustrate de predecesor prin discursuri moralizatoare și sancțiuni radicale, ar fi cu totul ineficace. Și atunci Mihnea Cumpătă recurge înțelept la metoda cea mai bună. Se va dovedi că pățaniile extraordinare pot fi găsite pretutindeni și în realitate, mai ales în epoca noastră, cînd socialismul oferă prilej de eroism și abnegație în serviciul idealurilor înalte. Organizația de pionieri va trebui să canalizeze energia copiilor spre fapte mari de folos obștesc. Nu se va părăsi deocamdată nici bordeiul, nici limbajul ceremonios. Conținutul nou poate accepta temporar forma veche. Altfel victoria nu e posibilă. Instructorul de pionieri expune, într-o conversație cu fata pe care o iubește, teoria lui asupra rolului aventurii în recuperarea băieților dotați, dar refractari disciplinei. Vîrsta pantalonilor scurți trebuie înțeleasă și acceptată în esența ei. Aventura, adică: „curiozitatea, căutarea, neprevăzutul, lupta, primejdia", pot fi incluse în activitatea cotidiană. Toată munca lui politică o desfășoară ținînd seama de aceste caracteristici. Faima de fotbalist (este jucător renumit în echipa ceferiștilor) o precede pe cea de instructor. Mihnea participă la jocuri caraghioase, se încadrează aparent regulilor codificate, împrumută limbajul solemn. Din interior persiflarea țintește mai bine ca să reteze fanfaronada micilor prieteni. Ironia, susținută de exemple convingătoare alese din același cadru al jocului, îndeplinit cu toată gravitatea, devine instrumentul cel mai fin în subminarea perspectivelor false.

Prin efortul lui Mihnea Cumpătă, problemele cetățenești de educație comunistă ajung tema principală a activității detașamentului de pionieri. Lucrurile importante, necesare formării viitorilor constructori, sînt înfățișate ingenios și atractiv, respectînd vîrsta pantalonilor scurți. Grupul pitoresc al lui Gaie se distinge în fine ca un factor motor în viața detașamentului.

Octav Pancu-Iași nu este la prima carte consacrată celor mici. El știe să evidențieze în imagini literare noțiunile de prietenie, solidaritate, entuziasm pentru activitatea creatoare, noțiuni însușite în spiritul moralei comuniste. O invitație la acțiuni îndrăznețe în cadrul realității socialiste, cartea este scrisă cu vervă, ocolind ariditatea și tonul sfătos. Pedagogia parvine prin literatură.

Autorul a înțeles că zîmbetul caustic al lui Mihnea Cumpătă ascunde o taină prețioasă. Maniera de relatare a scriitorului seamănă, de aceea, de multe ori, cu procedeele de convingere elaborate de instructor. Octav Pancu-Iași ia parte la joc, utilizează și el vocabularul fastuos, slăvește vitejia. Numai unda ironiei distilează treptat emfaza frazelor. O ironie îngăduitoare, pornită din simpatie, urmărind corijarea formelor de manifestare și nu stăvilirea înclinațiilor spre fapte mari. După o bătaie zdravănă încasată, iată sosirea eroului în bordei: „Se deschide ușa și intră, cu obrajii încinși, cu dungi roșii pe picioarele ieșite din pantalonii scurți, prăbușindu-se pe o ladă, ca un ostaș întors din prima linie, Andrei".

Ca să marcheze însemnătatea unei discuții între Andrei și Gaie, autorul construiește un prolog voit pompos:

„Istoria înregistrează numeroase întîlniri celebre. Anul, luna, ziua, iar la unii cercetători mai scrupuloși ceasul și clipa, cînd pentru prima oară s-au fulgerat din priviri două capete încoronate, ori și-au încrucișat săbiile doi conducători de oști, au fost notate cu sfințenie". Apoi se descrie imediat întrevederea celor doi copii la capătul străzii Cuțitaru. Mimarea grandilocvenței e efectuată fără răutate, cu o admirație presupusă, ceea ce dă o turnură voioasă narațiunii.

Nu numai ca o concluzie a unei concepții asemănătoare asupra rolului aventurii în viața copiilor adoptă autorul stilul de relatare, aplicat de instructorul de pionieri. Mai există și un alt motiv. Dușul ironiei este un remediu indicat și pentru excesul de compasiune. Este util un autocontrol, cînd duioșia amenință să inunde paginile. Ca orice moldovean, scriitorul cade ușor pradă sentimentalismului. Fiecare aluzie amintește de teii de la Copou și totul se învăluie în melancolie. Proza leșinată poate fi fatală în povestirea pentru copii. Ce este mai tînguitor decît părăsirea Iașului de către un băiețaș orfan, nimerit apoi în forfota Bucureștilor! Sau calvarul micului Andrei într-o familie străină, supus insultelor și maltratărilor! Octav Pancu-Iași își cunoaște slăbiciunea, se rușinează de ea, o evită fluturînd floreta ironiei. Gluma vioaie intervine și chiar dacă înțeapă sufletul tandru al autorului, e reconfortantă. Totuși scriitorul face și concesii regretabile. Paznicul, hotărît să cenzureze sentimentalismul, dormitează uneori și atunci răbufnește stilul dulceag, chinuitor la lectură. Nu mai deosebești ironia, imitația premeditată, de imaginea pătimașe născută spontan. Clișeele sînt numeroase.

Copilul își amintește nostalgic o apă: „Mohorîtă și murdară, leneșă și obosită, apa Bahluiului își duce viața de azi pe mîine, așteptîndu-și cu resemnare sfîrșitul. Nici primăvara, cînd cel din urmă pîrîiaș se simte îndrăzneț și puternic, gata de hîrjoană și de șotii, nici atunci Bahluiul nu se înveselește".

Moartea unui soldat pe front: „Il îngropară în grabă, fără să-l plîngă nimeni și fără să vadă cine-i. Și odată cu el, intră sub pămînt, presat între foile actelor, un fir plăpînd de busuioc, rupt de pe o aleie a Copoului, ca să-i amintească de Iași, de nevastă și de băiat"...

Introducerea în peisaj după o sobră expunere de fapte: „Venise o toamnă timpurie a cărei lumină îți fura privirea și ți-o suia pe dealurile de aramă ale viilor".

Caracterizarea sumară a unui băiat: „Pe altul îl chema Truță, era mare bătăuș, dar tare mai îndrăgea păsărelele".

Nu lipsește nici o mătușă Aglaie, personaj familiar în literatura pentru copii, harnică și săritoare, cu frică de cutremur, de șoareci și de mînia sfîntului Niculai „prea milostivul cu femeile bătrîne". După ce-l bate pe Andrei, mătușa are remușcări, devine gînditoare, nu mai are mintea la treabă, se mînie și cîteva zile nu mai aprinde candela sub icoana scorojită a sfîntului.

O confruntare amoroasă atinge apogeul într-o controversă cu privire la estetica nasului:

„— Ei asta n-aș mai crede-o! Nu uita că înainte de fotbal am făcut și box! — Chiar dacă aș uita, nasul tău ca o gogonea mi-o amintește. — Bine că al tău e mai frumos. — Nu-ți mai place? — Nu... — Am să-mi cumpăr altul. Cum vrei să fie? — Să-ți răspund sincer? — Da! — La fel ca al tău..."

Din pricina invaziei povestirii duioase, și compoziția cărții se resimte. Nu toate împrejurările sînt verosimile, iar unele coincidențe necesare pentru realizarea intențiilor autorului apar forțate. De aceea, evocarea anilor petrecuți de Andrei la Iași constituie porțiunea cea mai fragilă a cărții.

In ierarhia literaturii pentru copii, Octav Pancu-Iași deține un rang important. Și de aci se poate constata că el intuiește de cele mai multe ori psihologia micului erou și se pricepe să înfățișeze aspectele de educație într-o manieră adecvată. Talentul său nu trebuie să cedeze însă presiunii sentimentalismului. Să abordeze continuu surîsul acela care seacă efuziunile și acordă vitalitate povestirii pentru copii.

S. DAMIAN

TINERI CRITICI

Sensul polemic

Literatura noastră nouă dezvoltă tradiţia literară printr-un proces dialectic de preluare a cuceririlor şi de înlăturare sau corectare a erorilor, săvîrşind, implicit, un act critic. S-a subliniat, de aceea, sensul polemic al „Morometilor" sau al ultimului roman al lui Titus Popovici, „Setea", constînd în depăşirea vechilor modele sau infirmarea prin creaţie a unor false imagini sau soluţii, care şi-au găsit expresie în literatura trecutului. Insemnările de faţă îşi propun să discute sub acelaşi aspect un roman, care reia şi tratează, de pe poziţiile metodei realismului socialist, o temă caracteristică realismului critic. Şi aici se vădeşte caracterul inovator al concepţiilor estetice bazate pe ideologia marxist-leninistă.

„Cronica de familie" de Petru Dumitriu este cronica unei clase în treptată şi neîntreruptă decădere, care a trebuit, în cele din urmă, să cedeze în faţa mişcării revoluţionare a maselor. Literatura noastră consemnează multe verigi care compun destinul clasei moşierilor. Unul din momentele de început, îl aflăm în tabloul înfăţişat de Negruzzi, al mulţimii care asediază palatul domnesc al lui Lăpuşneanu. Minia poporului irupe spontan în revendicarea unilaterală şi fără eficienţă socială: „Capul lui Moţoc vrem". De aici pînă la imaginea din „Cronica de familie" a maselor care, strînse în 1945 de asemenea în faţa palatului, protestează, însă acum organizat, conduse de comunişti şi urmăresc obiective care vizează o întreagă orînduire, — se parcurge o distanţă imensă care marchează saltul revoluţionar. Se desfăşoară paralel, pe plan istoric-social şi pe plan istoric literar, un drum al înţelegerii care deşi urmează un sens ascendent, nu este lipsit de unele inconsecvenţe.

Intransigenţa consecventă a ideilor marxismului care îl înspăimîntă atît pe Şerban Romano, constituie tocmai suportul principal al viziunii autorului „Cronicii de familie" asupra diverselor categorii sociale înfăţişate în roman. Istoria noastră literară consemnează momente de reflectare realistă a raporturilor sociale, însă adeseori această receptivitate se oprea la cauzele directe exterioare ale întocmirii sociale defectuoase.

„Răscoala" de Liviu Rebreanu este una din operele puternice ale realismului critic, prin înfăţişarea cu o forţă artistică deosebită a mizeriei ţărănimii şi a ambianţei politicii romîneşti. Totuşi, nici aici inconsecvenţele în prezentarea marilor latifundiari nu lipsesc. Imaginea lui Miron Iuga e aceea a unui boier bun, a unui părinte pentru ţăranii de pe moşia lui. Deoarece Miron Iuga e surprins încadrat în procesul de exploatare a ţărănimii, imaginea sa nu e lipsită totuşi de unele rezerve critice. Grigore Iuga, fiul său, care stă mai mult în Capitală, e zugrăvit însă fără reticenţe ca un boier bun.

In romanele sale, Hortensia Papadat-Bengescu desface draperiile strălucitoare care mascau meschinăria şi degradarea morală a acestei lumi. Din nefericire, înăuntrul mentalităţii clasei pe care o reprezintă rămîne scriitoarea şi atunci cînd caută mijloace extra-sociale pentru remedierea stărilor de lucruri pe care le consemnează.

N-am epuizat operele literare care înfăţişează raporturile sociale dintre boieri, arendaşi şi ţărani. Ar mai trebui analizate literatura lui Sadoveanu, G. Călinescu, Cezar Petrescu, Brătescu-Voineşti etc. Este însă o trăsătură comună a realismului critic, faptul că în ciuda unei prezentări veridice şi adeseori necruţătoare a vieţii sociale, nu lipsesc inconsecvenţele şi concesiile.

Un scriitor înarmat cu o înţelegere superioară a resorturilor societăţii, înfăţişînd momente sociale apropiate de cele amintite, nu putea, năzuind — după cum mărturiseşte el însuşi — „să nu fie nedrept şi să nu calce adevărul", să nu polemizeze cu imaginile şi soluţiile unilaterale sau false elaborate de predecesorii săi. Pornind la refacerea veridică a articulaţiilor unor momente sociale, trebuia să înlăture de la început erorile de bază. Ceea ce izbeşte în unele din creaţiile literare precedente este că, în comparaţie cu imaginile destul de realizate ale boierilor, arendaşilor sau chiar ale domnitorului, imaginea ţăranului avea mult mai puţină consistenţă. Ţăranul era un personaj colectiv, nediferenţiat, mişcîndu-se în mase compacte.

„Cronica de familie" este construită, după cum s-a observat, pe o schemă fundamentală, bazată pe două planuri: al planului aristocratic şi al maselor. Planul din urmă este uneori adîncit pînă la crearea de individualităţi reprezentative ca Uracu, Minică, Iordache etc. şi poate deveni, în funcţie de momentul istoric, prim-plan, aşa cum se întîmplă în „Vîntul de martie". Acest plan este însă discontinuu, adesea dispare sau e estompat. Prin caracterul său de cronică deschisă, romanul lui Petru Dumitriu angrenează, în desfăşurarea sa epică, aproape toate categoriile societăţii care au cunoscut, după cum am văzut, o tratare mai apropiată sau mai îndepărtată de adevăr în literatura noastră. Toţi reprezentanţii păturilor suprapuse, începînd cu regele şi familiile boiereşti ale Cozienilor şi ale Vorvorenilor şi sfîrşind cu arendaşii Ivancea şi Capone, sînt expuşi în lumina unui necruţător realism, prin zugrăvirea lor în complexul relaţiilor sociale şi prin raportarea lor la adevărul istoric fundamental: aderarea sau nu la interesele şi tendinţele maselor. Funcţionarea consecventă a acestui criteriu fundamental în sancţionarea claselor sociale duce la destrămarea întregii ţesături de prejudecăţi în care a fost înfăşurată în unele momente ale literaturii noastre una sau alta din aceste clase. De pildă, Eustaţiu Cozianu, acest inofensiv pasionat de astrologie, manierat şi cu unele manifestări filantropice, ar fi fost, prin oprirea la aparenţe, într-o altă tratare literară, un „boier bun". Supunîndu-l însă unei confruntări capitale, aceea cu ţăranii din Dobrunu, cărora le răpeşte pămîntul, autorul a descifrat dinapoia acestor aparenţe un exemplar obişnuit

„CRONICA DE FAMILIE" Ediţia a II-a

al faunei odioase a Vorvorenilor şi Cozienilor. Imaginea acestui boier polemizează deci cu toate imaginile boierilor buni din literatura noastră.

Petru Dumitriu infirmă de asemenea şi ideea unei opoziţii sociale de principiu între boieri şi arendaşi, arătînd că esenţialul în raporturile dintre aceste categorii sociale îl constituie comunitatea de interese în asuprirea maselor. Intr-o dispută, Eleonora Smadoviceanu îl apostrofează pe arendaşul Ivancea, spunîndu-i că-i cunoaşte toate escrocheriile, inclusiv şi pe aceea că-i înşeală pe ţărani măsurîndu-le optsprezece prăjini de pămînt în loc de douăzeci şi patru. Le cunoaşte şi le îngăduie, ca să-l poată manevra uşor pe Ivancea, pentru ca, după cum îi ripostează arendaşul mînios, să stoarcă prin el de la ţărani „arenda şi chirii şi corvezi şi tot ce-ţi trebuie dumitale". De aceea, ţăranii din „Cronică" nu fac deosebire între exploatatori, fie ei arendaşi, moşieri sau rege. Ei îi urăsc deopotrivă, fie că e vorba de Ivancea „gras ca un mistreţ", sau de „hoaşca Smadoviceanca". Cînd Rizea întreabă sceptic pe Iordache dacă ceea ce se zvonea, c-ar fi ordin de la regină ca ţăranii să se scoale împotriva boierilor, era adevărat, acesta, care-şi dăduse seama că zvonul era menit să-i urnească pe cei nehotărîţi, răspunde: „Ba, zise Iordache, şi începu s-o înjure crîncen pe regină, cu ură, de stropea cu bale cînd împroşca blestemul".

Am căutat să prezentăm sumar schema fundamentală a raporturilor dintre clase în cîteva din etapele istoriei literare, pentru a lumina sensul polemic al operei unui scriitor care, fiind înarmat cu o înţelegere ştiinţifică a societăţii, a înfăţişat cu un realism deplin, necruţător, de astă dată fără concesii şi devieri de la adevărul istoric, descompunerea claselor dominante în Romînia burghezo-moşierească.

Nicolae VELEA

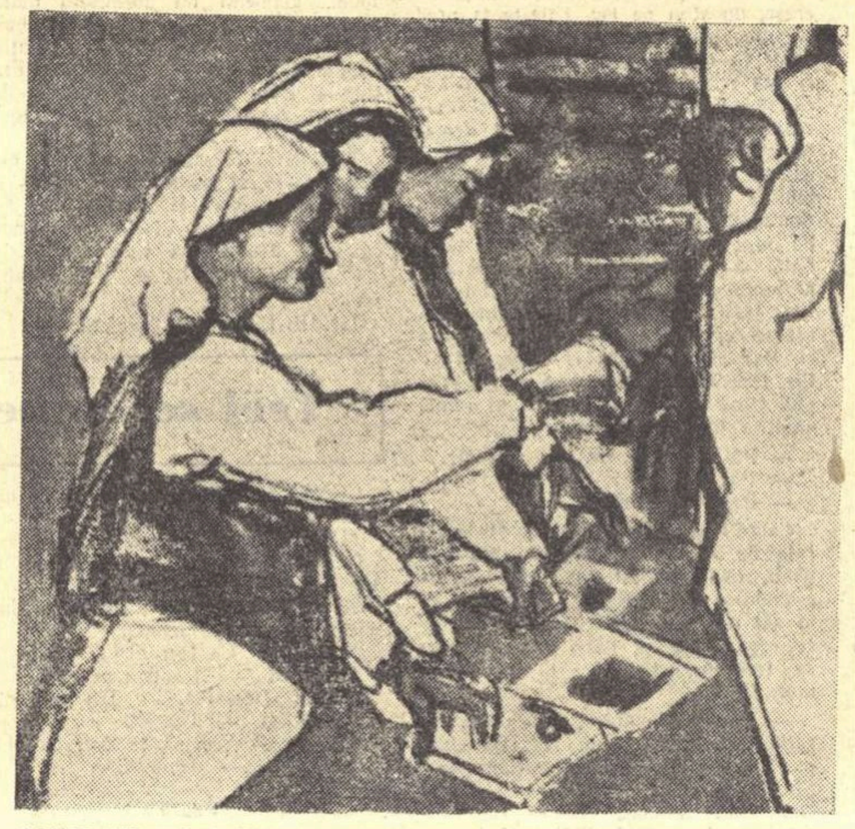

CONSTANTIN BACIU „Librăria satului" (Expoziţia Tineretului)

ASPECTE ALE SATIREI

Acum, la apariţia ediţiei a doua, interesul cititorilor pentru „Setea" îl confirmă pe cel al criticilor care, în numeroase cronici şi articole, au supus cartea unor analize de cele mai multe ori substanţiale. Pe linia acestor cercetări ni se pare util a discuta despre elementele satirice în romanul „Setea" — aspect semnalat în multe ocazii, dar care nu a făcut încă obiectul unei atenţii speciale.

In cartea lui Titus Popovici, mijloacele satirei nu acţionează neîntrerupt. Exprimînd acel spirit polemic de care vorbea Paul Georgescu în legătură cu „Setea" (Incercări critice, II, ESPLA, 1958), ele sînt solicitate în anumite momente de natura personajelor sau de conjunctura în care se află aceste personaje. Cînd are ocazia, scriitorul construieşte cu vădită satisfacţie tablouri violent satirice, ca acela prilejuit de vizita lui George Teodorescu la inspectoratul şcolar. Cei pe care îi întîlneşte acolo oferă proaspătului întors de pe front un spectacol grotesc prin opacitatea lor faţă de istorie, prin viaţa la întîmplare (de fapt criminală) pe care o duceau. Mai mult decît simpla referire critică la existenţa precară a unor dascăli, sînt condensate aici semnificaţii care vizează întreaga mică burghezie sedentară şi retrogradă.

Imaginea satirică se închează din creionări îngroşate, caricaturale şi mai ales din notarea replicilor, căci dascălii, care se „intelectualizau" la cîrciumă cu bîrfe şi anecdote fără duh, sînt oameni de mare verbiaj. Perspectiva din care George îi contemplă în finalul scenei este sintetică şi stigmatizatoare: „înghesuiţi în jurul mesei slinoase, ude, cu capetele apropiate, printre sticlele goale, asudaţi, beţi, prost îmbrăcaţi, nechezau ameţiţi de veselie". Tabloul este construit prin suprapunerea a două optici: a scriitorului, care şarjează amuzat, şi a lucidului George Teodorescu. De aici amestecul de ironie vioaie şi gust amar care stăruie de-a lungul întregului episod.

Dar secţiunea din roman în care procedeele satirei se multiplică şi se împletesc într-o vie acţiune polemică este, în primul rînd, aceea care descrie avatarurile profesorului Suslănescu. Personajul este şarjat cu perseverenţă şi cu o anume voluptate. Scriitorul îi pregăteşte o discreditare treptată. Aparenţele grave (şi uneori eroice) pe care profesorul le avea cînd înjgheba raţionamente, sînt subminate la început de un comic voalat, abia perceptibil; cititorul este mai degrabă surprins de repetatele inconsecvenţe în gîndirea acestui om ca şi în acţiunile sale practice. Dar, pe măsură ce pendulările sale între forţe contrarii sînt mai mari, comicul invadează aparenţa solemnă şi Suslănescu este împins în situaţii din ce în ce mai groteşti. Ele culminează cu simbolica bălăceală prin noroaie din noaptea în care este alungat de la baron. In carte Suslănescu completează seria personajelor care acţionează în virtutea unui dezechilibru sufletesc. Acest dezechilibru îl împinge la crimă pe Ezechil, o brută la discreţia instinctelor elementare. La fel se întîmplă şi cu Picu Marchiş, antrenat la violenţe şi de condiţia sa specială, de bolnav. Şi el un dezechilibrat, Suslănescu trece prin întîmplări care, spre deosebire de ale acestora, nu au pentru desfăşurarea acţiunii nici un fel de consecinţă. Există în legătură cu Suslănescu un joc permanent al neconcordanţelor între aspiraţii şi realitate. De aici izvorăşte comicul amar care însoţeşte de-a lungul cărţii prezenţa acestui personaj. El se căzneşte să înţeleagă istoria, dar fără eficienţă, fiind determinat la aceasta de o raţiune meschină: nevoia de a se şti cu orice preţ în siguranţă. Dar adeziunea sa la o idee sau alta, la un grup de forţe sau altul, vine totdeauna în contratimp. Neputinţa aceasta nu este însă o dramă autentică şi scriitorul o şarjează cu mijloacele satirei. Ea înseamnă măcinare în gol şi pentru a o reprezenta simbolic, Titus Popovici a construit intenţionat un personaj care, prin acţiunile sale, nu influenţează în nici un fel desfăşurarea epică a romanului.

„SETEA" Ediţia a II-a

Aria rîsului este întinsă în „Setea" şi ea se nuanţează în raport cu semnificaţiile pe care le poartă eroii cărţii. Ironia corosivă şi rece, cu care este urmărit pe tot parcursul Suslănescu, se încălzeşte şi se schimbă în zîmbetul abia ghicit cu care scriitorul comentează uneori acţiunile unui erou preferat: Mitru Moţ. Autorul se amuză prieteneşte, dacă se poate spune aşa, de renghiurile pe care firea, prea impulsivă, i le joacă adesea lui Moţ. Cititorul, edificat despre autenticele valori sufleteşti ale lui Mitru, asistă cum acesta, încă neformat politiceşte, este condus uneori de impulsul primei porniri. Iată-l, în memorabila zi de la tîrg, tîrît într-o acţiune de brigandaj împreună cu doi flăcăi din sat. Aventura este rizibilă, căci pe măsură ce se trezesc din beţie, celor trei le piere elanul de jaf şi chiar sînt cuprinşi de frică. Pînă la urmă îi încolţeşte foamea şi acţiunea lor „eroică" se încheie cu un prînz în lege, compus din pită, slănină şi castraveţi.

Mitru Moţ este înclinat spre ieşiri anarhice, pornite uneori din bune intenţii, prost duse pînă la capăt. Episodul autoînscăunării lui Moţ la primărie este de un comic savuros pe care scriitorul îl fructifică. Mitru este grav, solemn, pătruns de însemnătatea actului pe care îl pregăteşte. Pentru a-i da greutate, se îmbracă în hainele noi, dar prea largi, ale uriaşului Gligor, îl aduce pe Sofron la primărie şi numai acolo, în lăcaşul oficial, îi anunţă destituirea. După ce îl alungă pe jandarm, o singură directivă mai are să-i dea lui Gligor, care-l urmăreşte fascinat:

„Auzi, Gligor, du-te la mine acasă şi spune-i muierii că eu mi-s la primărie, unde mi-s primar".

Comicul rezidă în contraste.

Cu aceasta, filonul satiric din „Setea" n-a fost epuizat. Ramificaţiile sale, mereu nuanţate, se împletesc organic în întreaga ţesătură a romanului, relevîndu-ne o particularitate definitorie pentru proza lui Titus Popovici.

G. DIMISIANU

Iluzie şi realitate

Poate că niciodată viaţa satului romînesc în condiţiile orînduirii capitaliste n-a fost descrisă cu atîta pătrundere, cu atîta dureroasă luciditate ca în „Moromeţii" lui Marin Preda. Marea tradiţie realistă a epicii noastre rurale a descris, adeseori în culori de neuitat, soarta tragică a ţăranului, violentele lui izbucniri de revoltă, viaţa lui de trudă şi mizerie. Cu toate acestea, în viziunea realist-critică, una din dimensiunile adînci ale ţăranului — e adevărat, mai greu de perceput — nu se desluşea limpede. Ne referim la posibilitatea ţăranului de a-şi pune problema semnificaţiei existenţei lui sociale, de a se întreba (desigur, nu în termeni generali, teoretici) asupra menirii lui sociale, asupra măsurii în care este liber. Fără îndoială că aceste frămîntări ale conştiinţei sale sociale, însuşi ţăranul nu le putea exprima clar, eficient, dar ele existau, erau reale şi determinau, în ultimă instanţă, felul său de a fi, de a gîndi.

Adevărata dramă a lui Ilie Moromete, pe linia celor spuse mai sus, ni se pare a fi aceea de a fi trăit, într-o lume fundamental lipsită de libertate, cu iluzia libertăţii, dovedită ca falsă în cele din urmă.

Moromete nu-şi dă seama — şi, în epoca aceea, nici n-avea cum — că libertatea lui este limitată, aproape anulată, în primul rînd din punct de vedere economic. Inainte de primul război mondial, el lucrase, împreună cu tatăl său, pe moşia boierului. După reforma agrară din 1921, împroprietărit, **„el trăi atît de deplin bucuria de a fi scăpat de moşier, încît nu băgă de seamă, sau mai bine zis nu vroi (s.n.), să bage de seamă în ce măsură era el liber faţă de loturile pe care le stăpînea. Pămîntul îi dăduse într-adevăr o anumită libertate. Nu se întreba însă cît de liber era, dar nici nu se lăsa constrîns, se răzvrătea, spera" (s.n.)** De fapt exploatarea directă fusese înlocuită prin alta, la fel de aspră, dar indirectă, mai greu de perceput. In viaţa micului proprietar agrar, odată cu instaurarea capitalismului, banul începe să joace un rol foarte important: ţăranul trebuie să-şi plătească impozitele în bani (deci să vîndă produsele muncii lui, să le transforme în bani); băncile agricole îi acordă credite în bani, pe care el trebuie să le înapoieze tot în bani etc. Vechea gospodărie autarhică s-a destrămat complet, existenţa ţăranului depinde acum, într-o mare măsură, de fluctuaţiile pieţei, de jocul preţurilor cerealelor. („Moromeţii" sînt o excelentă lecţie de economie politică rurală pentru perioada dintre cele două războaie, am putea spune, reluînd — mutatis mutandis — celebra afirmaţie a lui Engels despre Balzac). In nici o altă carte despre ţărani, problema banilor nu este atît de atent considerată şi cu atîta subtilitate analizată ca în romanul lui Marin Preda.

Intr-adevăr, viaţa lui Moromete este caracterizată printr-o continuă zbatere în plasa foarte complicată a datoriilor băneşti (către statul burghez, sub formă de impozite, către bancă, şi alte datorii auxiliare pentru a le plăti pe acestea). Moromete este forţat de împrejurări să calculeze, să-şi imagineze tot soiul de combinaţii spre a se putea descurca din aceste datorii. Existenţa banilor ca atare, pentru micul producător agricol care este Moromete, apare ca un paradox, ca un lucru „ciudat" (într-o iarnă, cînd este nevoit să plece la munte spre a-şi vinde porumbul cu un preţ mai bun, el îşi dă seama, cu mirare, că banii, din punctul lui de vedere, reprezintă un circuit închis, un cerc vicios: **„Aşadar să facă comerţ cu cereale şi să cîştige bani. Şi cu banii ce să facă?. Să plătească impozite! Ce ciudat, unde ajunsese!"**) Totuşi, Moromete simte obscur că banii reprezintă, cel puţin în ceea ce-l priveşte, un principiu ostil.

„MOROMEŢII" Ediţia a II-a

In mînuirea banilor, Moromete foloseşte o tactică simplă aparent (dar în fond plină de riscuri şi complicaţii): amînarea la maximum a achitării datoriilor. Amînînd plata lotului primit la împroprietărire, pe care de altfel nici n-ar fi avut cu ce s-o acoperi, suportînd cu răbdare ameninţările, somaţiile agenţilor fiscali, el este, în cele din urmă, unul din cei care profită de pe urma legii conversiunii (în timp ce alţii, pentru a-şi plăti loturile, le înjumătăţiseră prin vînzare). „Timpul e răbdător" pare a-şi spune Moromete... De altfel, posibilitatea de a-şi amîna datoriile către stat este una din principalele surse ale impresiei lui că este liber. Moromete este abil în aparenţă, dar de fapt el este de o naivitate aproape copilărească.

După 1933, cînd se terminase criza economică mondială a capitalismului, Moromete crede că situaţia ţăranului se va îmbunătăţi mereu. Se apucă de „politică" (el are voluptatea de a vorbi, de a explica, este un discursiv), dar nu-şi dă seama că modul lui de a face „politică" este total ineficient. Incetul cu încetul, Moromete observă — fără s-o recunoască explicit — că ţărăniştii şi liberalii (el însuşi, fără să se ştie de ce, după asasinarea lui Duca de către legionari, devine liberal fracţionist) — nu se deosebeau prin nimic în momentul în care puneau mîna pe putere. „Politica" era însă, pentru Moromete (ca şi pentru alţi ţărani în situaţia lui) o iluzie derivată din altă iluzie — aceea că este liber — şi corespunzînd, la urma urmelor, necesităţii fireşti a oricărui om de a participa la destinul **clasei lui**, de a-şi apăra interesele de clasă. Numai că, în acest caz, necesitatea de care vorbeam era satisfăcută, pe planul iluziei, al deziderátului. Ca într-un joc care mimează realitatea, dar n-are nici o legătură substanţială cu ea. Bineînţeles, lui Moromete îi este greu să renunţe la iluziile sale (deşi are momente cînd este aproape conştient de inconsistenţa lor) pentru că pe ele şi-a sprijinit el acea linişte sufletească, acel echilibru interior, care sînt secretul farmecului, al seducţiei pe care el o exercită chiar asupra unor oameni cu totul opuşi lui prin temperament, cum ar fi Ţugurlan. Acesta din urmă, lucid, îşi dă seama că oamenii de felul lui Moromete trăiesc într-o lume himerică, pe care deşi el n-o putea admite, o priveşte cu oarecare îngăduinţă atunci cînd simte „nevoia de a se împăca cu lumea", de a se apropia de oameni.

Pentru ca iluziile lui Moromete să se spulbere, e nevoie de zguduirea adîncă prin care trece. Abia atunci îşi dă el seama că este prizonierul unei lumi pe care n-o înţelege, dar pe care vrea, trebuie s-o înţeleagă. In acele clipe de mare tensiune interioară, cînd îşi adună gîndurile şi le concentrează asupra propriei sale vieţi, Moromete, departe de a se lăsa purtat cu pasivitate de valul nenorocirilor abătute asupra lui, departe, de asemenea, de a se revolta steril împotriva destinului, devine conştient de necesitatea unei gîndiri limpezi — **„acea gîndire necruţătoare care duce înţelegerea pînă la capăt şi care loveşte şi arde pînă la os credinţa în pacea şi armonia lumii"**. In impresionanta lui dezbatere interioară, Moromete constată, într-un fel, că primul lucru însemnat pe care trebuie să-l facă este acela de a pricepe lumea în care trăieşte.

Căci Moromete îşi dă seama, în cele din urmă, că drama lui personală, sfîşierile din sînul familiei lui, fuga celor trei fii mai mari nu reprezintă un caz izolat, un efect al hazardului, ci sînt consecinţa existenţei acelei „lumi necruţătoare" — lumea capitalului — pe care multă vreme crezuse că o cunoaşte, dar care abia acum i se revela în adevărata ei lumină...

Matei CALINESCU

Drumuri noi în poezia erotică

Dezvoltarea liricii erotice a urmat în anii noştri o cale foarte proprie, nu lipsită de sinuozităţi şi contradicţii. Se ştie că, o vreme, tema erotică a fost lăsată în părăsire, socotindu-se probabil că dragostea — ca sentiment al tuturor timpurilor — n-ar fi aptă să cuprindă în receptacolul său ecoul viu al contemporaneităţii, tumultul ei specific. Cînd oamenii desfăşoară o luptă fără precedent prin amploare, semnificaţie şi perspective, ce le-ar mai putea spune versurile consacrate unui sentiment atît de vechi?... Fireşte, judecăţi şi prejudecăţi ca acelea de mai sus n-au fost nicăieri formulate astfel, — cel puţin în scris. Dar că ele au existat, fie şi în stare difuză, ne-o dovedeşte cu evidenţă faptul că, un timp oarecare, lirica erotică n-a figurat decît incidental pe agenda preocupărilor poetice. Această împrejurare o şi îndreptăţea pe Maria Banuş să întrebe, chiar în primele versuri ale poemului „La porţile raiului": *„Ce se întîmplă? / De ce nu se-aud răsunînd imnuri / spre lauda ta, zeu al iubirii? / Unde-s statuile tale ?/ Unde e harfa îndrăgostiţilor?"*

Acum, dacă vine vorba despre sentimente ori caractere eterne şi despre cei care cred în existenţa lor, ar trebui poate să reeditām pe alt plan disputa medievală a universaliilor, să ne situăm pe poziţia nominaliştilor şi să-i combatem pe „realişti", să dovedim că nimic nu poate fi „etern" înainte de a fi concret-istoric etc., etc. Ar fi prea mult pentru scopul nostru. Şi de altfel, sîntem scutiţi de înfruntarea unor asemenea altitudini teoretice, căci în domeniul ce ne interesează graiul simplu al faptelor răsună mult mai convingător. Cum am putea ignora profundele consecinţe, pe planul relaţiilor dintre bărbat şi femeie, ale transformărilor social-politice petrecute în ţara noastră? Cum am putea uita că, în lupta împotriva asupririi şi pentru construirea unei societăţi noi, femeile au păşit întîia oară alături de bărbaţi, egale cu ei în drepturi şi în datorii? In ce priveşte sentimentele de dragoste, se ştie că nici o epocă n-a fost mai ostilă dezvoltării lor decît era burgheză, care le hărăzea pieirea în „apa rece ca gheaţa a calculului egoist". Mărturii ale acestei tragice condiţii abundă în lirica trecutului. Inainte de Eliberare, Mihai Beniuc a fost cîntăreţul „Induratului Eros", a deplîns simţămîntul ce-şi frînge zborul sub zodii potrivnice: *„Se vor desprinde cîntece gingaşe / Ca stele căzătoare de pe cer — / Ci sufletul va rămînea stingher / Şi dorurile vor tînji în faşe..."* („Da capo", în vol. „Cîntece de pierzanie").

Doborîrea rînduielilor capitaliste produce şi în sectorul delicat al sentimentelor de dragoste schimbări categorice, structurale: „cînd înlăturarea producţiei capitaliste şi a raporturilor de proprietate create de ea va fi îndepărtat toate acele consideraţiuni economice secundare... nu va mai rămîne alt motiv decît acela al înclinaţiei reciproce". (Fr. Engels: „Originea familiei..."). Eliberarea omului de exploatare înseamnă deci şi eliberarea sentimentelor sale.

Aşezarea liricii erotice pe noile coordonate impuse de viaţă n-a fost nici rapidă, nici lesnicioasă. Putem desluşi un întreg proces evolutiv, a cărui desăvîrşire continuă. A fost depăşită de mult etapa anecdotismului plat şi a „actualizărilor" convenţionale. Au fost combătute (poate încă nu de ajuns) alunecările spre intimism, spre dezvăluirea unor stări sufleteşti mărunte, subiectiviste, netipice. Dar dincolo de ezitările şi imperfecţiunile inerente oricărui început, putem acum să ne mîndrim cu o seamă de reuşite, atestînd naşterea şi dezvoltarea unei lirici erotice cu adevărat noi.

O trăsătură a ei, care se impune de la început atenţiei, este aceea că poeţii noştri nu cîntă dragostea „în sine", ca un ostrov singuratic, ci o integrează în marele context al epocii, al luptei, al idealurilor sociale, ca parte constitutivă a unui crez indivizibil: *„Cred în pieirea inevitabilă a nedreptăţii, / în declinul final al asupririi şi-al umilinţii, / cred în restructurarea profundă a pămîntului, / în prăbuşirea cetăţii blindate şi reci, / pentru-nflorirea vastului spaţiu al dragostei!"* (N. Cassian: „Cred", în vol. „Vîrstele anului"). Poeţii de astăzi nu mai separă „Caietul roşu" de „Caietul dragostei" şi nu ar subscrie declaraţia lui C. Mille: „Am scris sub înrîurirea ideilor mele socialiste-revoluţionare întîia parte, şi sub aceea a dragostei pe a doua": în vremea noastră, creatorul poate şi trebuie să se dăruiască luptei cu întregul lui tumult lăuntric între simţirile sale individuale şi ambianţa socială nemaiexistînd contrazicere. O consecinţă imediată: cuplul îndrăgostit nu mai năzuieşte la izolare, ca în mediul vitreg de odinioară („Şi sîntem atît de singuri / Şi atît de fericiţi!") ci — dimpotrivă — la o comuniune cît mai directă cu frămîntările mulţimii.

Calitativ nouă se înfăţişează şi natura raporturilor dintre îndrăgostiţi. Adevărata iubire nu poate fi concepută decît pe temeiul luptei comune şi al unei depline unităţi de convingeri: *„...Nimeni n-are să poată şterge / Văpăile din inimi, acest pojar nestins, / Căci pe cărări de sticlă alături ne vor merge / Ideile, îmbrăţişate strîns"*. (N. Labiş: „Primele iubiri"). Dragostea apare ca un legămînt între doi luptători, ca un mod de potenţare reciprocă a energiilor dăruite colectivităţii: *„Imbrăţişarea ta e o mare / în care mă pierd / şi mă cufund / pentru ca-n zori să mă-nalţ / mai senin şi mai ager, / cu auzul mai viu la toate chemările lumii"*, exclamă Adam („La porţile raiului"), iar Eva — răspunzîndu-i — invocă lupta ca un filtru magic al iubirii nepieritoare: *„Ca să fiu alături de tine, / sînt plecată departe. / Ca sărutarea noastră să nu se termine / te chem de-atîtea ori noaptea cu buze arse de sete / din cortul bătut de vînturi, / de pe cîmpul de luptă"*. Este pusă astfel în lumină o relaţie dialectică foarte caracteristică pentru dezvoltarea sentimentului în epoca noastră: iubirea se naşte şi creşte în clocotul activităţii sociale, iar forţa dobîndită o întoarce fără rezerve în albia efortului unanim.

In această ambianţă, era imposibil să nu dispară vechile imagini ale femeii ca făptură deşi „inferioară", agreabilă, ori — în cel mai bun caz — ca spirit tutelar detaşat. Mersul neistovit al istoriei a scos la lumină condiţiile în care capătă viaţă o veche previziune a lui C. Dobrogeanu-Gherea: „O femeie ai cărei creieri sunt munciţi de gînduri multe şi vii, al cărei cap e frămîntat de problemele întinse şi grele ale vieţei omeneşti, a cărei inimă bate cu durere pentru durerile lumei, care ştie să se aprindă pentru idealurile înalte ale vieţei omeneşti, care ştie şi să iubească lucrurile vrednice de iubire, şi să le urască pe cele cărora li se cuvine dispreţul: o femeie tovarăşă, pe viaţă şi pe moarte, a bărbatului: o femeie care ştie să ţie sus, împreună cu dînsul, steagul pe care-s scrise cele mai înalte cerinţi ale viitorului omenirei, care va şti să înalţe acest steag şi să-l poarte singură la nevoie, care va şti să sugereze în copii cele mai înalte virtuţi cetăţeneşti; o femeie care să ştie a munci şi a se lupta, a da piept cu nenorocirile vieţei; o femeie care ştie şi să trăiască, dar şi să moară, femeia-erou într-un cuvînt... Pe această femeie eroică, ideală, o vor cînta poeţii viitorului". Au trecut şaptezeci de ani de la scrierea acestor rînduri, şi deschizînd volumul „Trăinicie" al lui Mihai Beniuc, citim: *„Nu te-aş iubi, de n-ai fi tu aceea / Ce m-a-nvăţat să înţeleg femeia, / Tovarăşă-n senin şi pe furtună, / La cumpănă precum şi-n voie bună"*.

Ce laturi, ce valenţe, ce virtuţi specifice îşi dezvăluie iubirea în împrejurările vieţii noastre noi? Iată întrebări la care poezia lirică s-a străduit de asemenea să răspundă. Au fost celebrate puritatea şi trăinicia sentimentului, însuşiri cimentate în muncă şi în luptă.

Cu ce unitate de măsură s-ar putea acoperi distanţa dintre această poziţie etică şi atitudinea cutărui bard de altădată, care clama volubil: *„Nu ştiu cine eşti! / Nici nu ştii cine sînt! / Atît mai bine!"* sau *„Eu ştiu c-ai să mă-nşeli chiar mîine..."*, etc.? Astăzi, perenitatea sentimentelor se arată capabilă a înfrînge orice bariere ale lui Cronos; devine caduc adagiul horaţian „Carpe diem", pe care Ronsard îl tradusese erotic în „Cueillez dès aujourd'hui les roses de la vie". („A Hélène"). O întreagă poezie a dragostei cărunte s-a dezvoltat în ultimii ani şi am putea să cităm în acest sens nenumărate bucăţi ale lui Mihai Beniuc (*„Iubito, nu mai sîntem tineri"*, *„Din cenuşia vîrstă"*, *„Ce bine-i stă dragostei"*, *„Focuri din adînc"*), adăugîndu-le *„Cîntecul părului alb"* de Maria Banuş sau sonetul *„Argint şi aur"* al lui Eugen Jebeleanu.

Un alt aspect pus în valoare de noua lirică erotică este desăvîrşirea dragostei în cadrul familial, singurul mediu capabil a-i adăposti şi confirma menirea superioară. Teza esteticianului burghez Charles Lalo despre caracterul „afamilial" al artei cunoaşte în zilele noastre cea mai categorică infirmare. Răsună imnuri ale iubirii casnice, se înalţă elogii tovarăşelor de viaţă care nu-şi drămuiesc participarea la efortul comun: *„Inima izvor ce cere / De credinţă şi putere... / De mi-am luminat amarul / Măre! ea mi-a-ntins amnarul. / De-am răzbit cu voi, pădurea / Nu i-a stat nici ei securea..."* (Cicerone Theodorescu: „Cîntec pentru nevastă", în vol. „Un cîntec din uliţa noastră")

In sfîrşit, ceea ce se poate remarca la parcurgerea noilor poeme închinate iubirii este tonalitatea luminoasă şi optimistă ce îndeobşte le defineşte. Sfîşierea tragică a omului, înstrăinat de propria lui esenţă, aparţine trecutului. Capitalul nu mai poate ridica obstacole imunde în calea sentimentelor. Din „lung prilej pentru durere", dragostea se preface în liman fericit: *„Aşa să intri-n era noastră nouă / Cu flamurile-i roşii pe clădiri, / Să ai pe gene-n loc de lacrimi rouă, / În aurora caldelor iubiri"*. (M. Beniuc: „Codana").

Turul de orizont pe care l-am efectuat ne sprijină convingerea că noul şi-a spus cuvîntul şi în acest domeniu, că realismul socialist şi-a afirmat o dată mai mult forţa şi vitalitatea, aducînd suflul proaspăt al marilor prefaceri acolo unde unii socoteau că ar domni tipare eterne şi imuabile. Putem privi cu încredere dezvoltarea viitoare a liricii erotice. Multiplicînd legăturile lor cu viaţa, poeţii vor izbuti să cuprindă mai bine meandrele intime ale sentimentului şi să le reflecte mai deplin în oglinzile versului.

Lirica erotică a străbătut şi ea etapa manifestelor poetice, şi lucrul nu e de natură a surprinde: era momentul delimitărilor precise, al afirmării crezului călăuzitor. Alături de „ars poetica", s-a făcut auzită „ars amandi". Ce altceva este „La porţile raiului" decît o meditaţie, pe alocuri dramatizată simbolic, despre noua condiţie a dragostei? Este replica timpului nostru la eminesciana „Scrisoare a IV-a". Mai puţine, mai palide sînt încă replicile la „Floare albastră", „Lacul" sau „Dorinţa", cu alte cuvinte cîntecele de iubire care să transcrie pe portativ contemporan întreaga muzică subtilă şi nuanţată a sentimentului, alcătuită din forţă şi gingăşie, din îndrăzneală şi discreţie, din zbucium şi seninătate.

Şt. CAZIMIR

TRAIAN VASAI „La cules" (Expoziţia Tineretului)

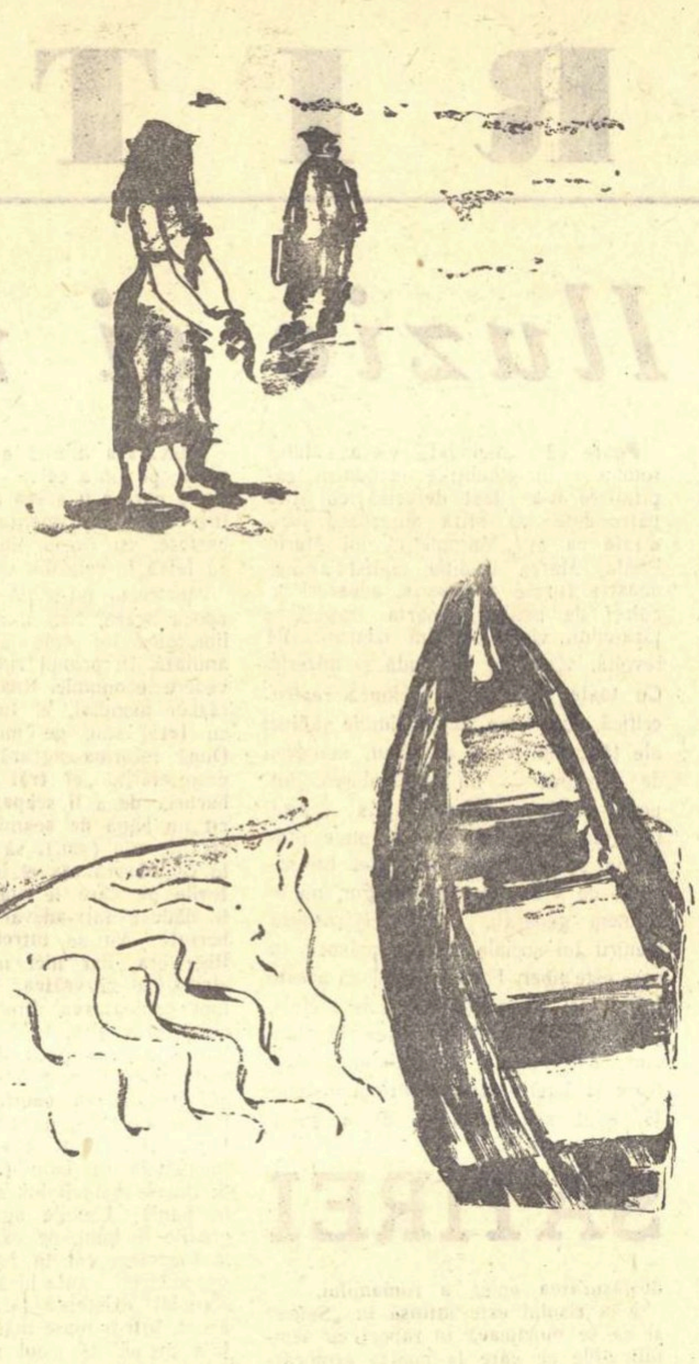

Plecarea

E o dimineaţă tăcută, fumurie şi rece. Trei zile a nins în şir cu fulgi mari. A nins în linişte. Nu s-a iscat nici o adiere de vînt şi vremea a rămas călduţă. Numai acum, spre ziuă, s-a lăsat puţin frig. Ninsoarea a stat. Copacii sînt albi. Pe uliţi şi prin ogrăzi nu se zăreşte încă nici o urmă. Doar peste drum de biserică, la Ilie Ciornei, în faţa casei, zăpada-i măturată şi strînsă cu grijă. Pe prispă doarme covrigit, cu capul în blana-i miţoasă, un cîine. Din colţul prispei, străbătînd ograda, porneşte urma lăsată de nişte bocanci cu ţinte. Zăpada-i moale şi pufoasă şi semnele ţintelor se văd ca-n palmă.

In uliţă, urma lăsată de bocancii cu ţinte se ţine o bucată bună pe lîngă gardul bisericii, apoi o ia la stînga pe ulicioara care trece prin dreptul gospodăriei colective şi dă în ţarină. Gospodăria are zăplazuri noi, cu streaşină. Poarta se făleşte şi ea cu acoperiş de tablă. Acum e nins. Urma lăsată de bocancii cu ţinte trece prin mijlocul uliţei, fără să se oprească. După vreo cincizeci de paşi se apropie de gardul de cătină de pe partea cealaltă şi merge pe lîngă el pînă la colţ. De aici taie ţarina în două şi se pierde departe ca o dungă liliachie la capătul căruia se desluşeşte silueta unui om. Ţarina-i albă şi netedă. Pe suprafaţa ei nu se zăreşte decît dunga aceea dreaptă şi subţire ca un fir de păianjen.

Omul are în mînă o lădiţă de lemn. E un ins înalt şi robust, cu umerii largi şi gîtul vînjos. Işi ţine privirea plecată, fără să se uite însă pe unde calcă. Merge drept înainte de parcă picioarele ar şti singure unde trebuie să-l ducă. Din cînd în cînd, îşi şterge sudoarea cu mîneca lucioasă şi rece a pufoaicei. Atunci privirea-i alunecă o clipă către horbota viorie a sălciilor de pe malul gîrlei care se zăreşte tot mai desluşit în faţă. După asta îşi pleacă iar ochii. Pe chipul ursuz şi ars de vînt nu i se poate citi nici un gînd. Doar cuta care i se adînceşte uneori între sprîncene arată că e nemulţumit de ceva.

Gîrla-i îngheţată. Sălciile au crengile încărcate de zăpadă. De aproape par ninse cu praf catifelat de mîţişori. Malul celălalt e înalt şi priporos. Omul se opreşte nehotărît. La vreo cîteva sute de metri spre dreapta se zăreşte puntea.

— Asta-i bună... mormăie el şi se îndreaptă într-acolo. După vreo zece paşi însă se răzgîndeşte. N-are nici un rost să-şi mai facă drum pînă la punte. Gîrla tot e-ngheţată... Işi schimbă lădiţa de lemn dintr-o mînă în alta şi începe să coboare.

— Asta-i bună — îşi spune încă o dată în gînd şi parcă nu-i vine să creadă. Cu patru ani în urmă, cînd a venit prima dată în sat, i s-a întîmplat acelaşi lucru. Doar că atunci venea dinspre gară. Uite, îşi aminteşte totul, de parcă ar fi fost ieri. Era o după-amiază de august plină de zăduf. Cerul era alb şi uscat. In gară, nu s-a dat jos din tren decît el. I s-a spus că trebuie s-o ia pe la punte. Aşa ajunge mai repede. S-a îndreptat în direcţia arătată pe-o cărăruie îngustă şi tare ca piatra. Intr-un loc însă cărăruia se desfăcea în două. N-a stat să se întrebe pe care din ele să meargă mai departe. Şi-a urmat drumul drept înainte. Dar în loc să iasă la punte, s-a trezit cu vreo trei sau patru sute de metri mai la deal. De partea cealaltă, adică pe unde coboară el acum, se zărea o luntre cioplită dintr-un trunchi gros de salcie. Pe mal, în faţa unei colibe de stuf, stătea Domnica. Impletea sau cosea ceva cîntînd. A strigat-o să-i aducă luntrea. Fata s-a ridicat, l-a privit lung, apoi s-a îndreptat fără prea multă bunăvoinţă spre luntre. A împins-o de la mal, a sărit în ea şi luînd prăjina, a îndreptat-o uşurel în direcţia în care se afla el. Apa gîrlei era roşcată. Pe suprafaţa ei pluteau flori galbene de nuferi şi libelule albastre într-un zbor ţeneş şi nepăsător.

Domnica a oprit luntrea la mal şi l-a aşteptat să urce privindu-l pe sub sprîncene, fără nici un cuvînt. El şi-a pus mai întîi lădiţa şi haina albastră de doc cu care venise pe braţ, dar cînd a dat să pună şi piciorul luntrea s-a aplecat brusc într-o parte. Fata a bătut aerul cu braţele a încercat să se prindă de ceva şi cum nu avea nimic la îndemînă a căzut îmbrăcată în gîrlă. Apa era destul de adîncă, dar ea ştia să înoate. S-a prins mînioasă de marginea luntrii:

— De ce nu te uiţi, tovarăşe, cum calci? Unde-ţi închipui că te afli?

El i-a întins mîna să se urce, dar ea a prins să înoate spre malul celălalt. Cînd a ajuns şi-a întors capul şi a strigat:

— Hai, ce-ai rămas aşa? Că doar n-ai fi de lemn.

El nu se mai urcase niciodată într-o luntre. A luat prăjina, dar la cea mai mică mişcare luntrea se apleca atît de mult încît ameninţa să se răstoarne dintr-o clipă în alta.

Domnica a stat, cît a stat, lîngă mal şi dacă a văzut că nu are nici un spor, s-a întors să-l ajute. I-a spus rîzînd:

— Se vede că nu prea eşti învăţat cu motoare dintr-astea. Lasă prăjina şi aşează-te pe lădiţă.

S-a prins de luntre şi a început să înoate. Aproape de mal l-a întrebat:

— Vii pentru colectivă?

El a încuviinţat mirîndu-se.

— De unde ştii?

Domnica şi-a scuturat capul şi a rîs.

— Ştiu... Pînă acum au mai fost trei ca dumneata... In loc s-o apuce spre punte, veneau încoace pe cărarea noastră. I-am trecut pe toţi cu luntrea... Şi la venire şi la plecare...

Cînd rîdea, fetei i se vedeau dinţii albi şi mărunţi, iar ochii i se îngustau mult şi străluceau. El şi-a luat lădiţa şi haina şi a sărit pe mal, unde l-a întîmpinat prietenos un căţelandru roşcat.

Domnica a rămas în spatele luntrei.

— Pe unde o apuc? a întrebat-o el după ce s-a depărtat cîţiva paşi.

Ea a ieşit repede din apă. Cu rochiţa udă şi lipită de piele, părea mai subţirică şi mai înaltă. A trecut înaintea lui storcîndu-şi părul cu amîndouă mîinile. In faţa colibei s-a oprit arătînd cu capul:

— Pe-aci. Cărarea asta te scoate chiar în spatele bisericii. Nu mănînci un pepene?

El a privit grămada de pepeni din faţa colibei şi a clătinat capul.

— Mulţumesc... Poate altă dată... Fata s-a luat cîţiva paşi după el, storcîndu-şi părul. Apoi s-a oprit şi a rostit încet, cu părere de rău parcă:

— Nici nu mi-ai spus cum te cheamă.

El a întors capul mirat.

— Vasile Banciu... De ce întrebi?

— Aşa!... Ochii fetei rîdeau. Poate că vrea să ştie şi Ursei.

Inţepătura ei l-a făcut să roşească şi să-şi plece ochii. Ar fi vrut să răspundă şi el cu o înţepătură sau cu o glumă, dar cînd şi-a ridicat ochii, fata dispăruse. La doi paşi stătea Ursei; îl privea ţintă mişcîndu-şi ciotul cozii. El a rîs strîmb, a înălţat din umeri şi nu fără oarecare părere de rău şi-a văzut de drum. De cîteva ori a tot vrut să se uite înapoi, dar s-a stăpînit...

Acum, pe Vasile Banciu îl încearcă un simţămînt asemănător. De cînd a ieşit din sat vrea mereu să se uite înapoi, dar n-are curaj. Adică nu-i vorba de curaj. Dar ce rost ar avea să se uite? Dacă a plecat, gata, e bun plecat... Da, dar a plecat fără să spună nimănui o vorbă. Oamenii or să-l aştepte. Poate că s-au şi apucat să sape gropi ori să care piatră pentru temelie. De unde să ştie că el s-a răzgîndit? Te pomeneşti că-l cred dus la raion cu treburi urgente, cum a fost dus de-atîtea ori. Şi ei dau zor şi lucrează mai departe...

In minte-i răsare fără să vrea statura măruntă şi sprinţenă a lui Gheorghe Jderu — preşedintele gospodăriei. Se învîrte printre oameni ca o sfîrlează. In preajmă, zeci de lopeţi dau zăpada la o parte. Se aud rîsete, bufnituri de cazmale, zuruitul pietrişului adus cu săniile; pe locul şanţurilor în care s-a bătut bine pietrişul, apar pereţii de cărămidă ai unei case, cu uşi şi ferestre mari. Deasupra ,pe acoperişul roşcat de ţiglă, flutură o batistă albă. Cineva a legat în ea o hîrtie de douăzeci şi cinci de lei, ca să poarte casa noroc. In pragul casei stă el, în strai negru de sărbătoare. Stă ţeapăn ca la fotograf. Lîngă el se află Domnica. Il strînge uşor de braţ şi clipeşte des, speriată. Prin mulţimea care s-a strîns în faţa casei îşi fac loc Gheorghe Jderu, preşedintele gospodăriei, Pavel Aroşiţei, secretarul organizaţiei de partid şi moş Ion Boţoloagă. Gheorghe Jderu îi întinde o legătură de chei şi netezindu-şi mustaţa mare, muscălească, le urează cu glas răguşit:

— S-o stăpîniţi sănătoşi...

In aceeaşi clipă, din cerdac izbucneşte taraful lui Nică Suru. Ii zice un „mulţi ani trăiască" asurzitor...

Vasile Banciu se trezeşte rîzînd.

— Uite c-a ajuns şi proprietar. Nici cînd a supt ţîţă n-a visat aşa ceva. Ptiu!...

Cuta dintre sprîncene, care-i dispăruse o clipă, i se adînceşte din nou. Se uită cu atenţie să găsească urma unei cărări pe care să urce malul. Zăpada le acoperă însă pe toate. Pînă la urmă n-are încotro Incepe să urce la întîmplare. Aproape la fiecare pas piciorul îi lunecă şi el cade într-un genunchi. Se ridică însă repede şi ca şi cînd nu s-ar fi întîmpla nimic, urcă mai departe.

Cînd ajunge sus, lasă lădiţa de lemn în zăpadă, îşi deschide pufoaica şi scoate un ceas de buzunar cu capac. Priveşte lung minutarele de sub sticla gălbuie. E şapte şi douăzeci. Trenul trece abia la nouă. Işi pune ceasul în buzunar şi scoate tabacherea. Poate să fumeze liniştit o ţigară, că doar nu-l fugăreşte nimeni. Mai degrabă el fuge. Da, da, fuge! Şi de ce, mă rog? Uite, să stăm puţin jos şi să judecăm lucrurile la rece, tovarăşe Banciu. Aşa. S-o luăm de la început: Oamenii te-au întrebat dacă vrei să rămîi la ei. Şi tu ce le-ai răspuns? Rămîn. Te-ai gîndit într-o la Domnica şi-ai spus că rămîi. Atunci ei, ce şi-au zis? Tovarăşul Banciu a venit la noi, s-a zbătut şi ne-a scos la lumină. Ne-a deschis ochii să ştim şi noi cum să trăim. Şi dacă s-a hotărît să rămînă între noi, înseamnă de-acum că-i de-al nostru. Şi-atunci de ce să n-avem grijă de el? Posibilităţi sînt, slavă domnului. Aşa cum am ridicat într-un an douăzeci de case pentru colectiviştii noştri, hai să-i ridicăm şi lui una. Poate că omul a pus şi el ochii pe cineva. Mîine-poimîine se însoară. Poate că are el pe cineva acolo în fabrică. Şi mîine-poimîine, acel cineva are să vină încoace. Le trebuie şi lor un acoperiş? Le trebuie... Şi s-au apucat să-ţi facă oamenii casă. Iar tu, tovarăşe Banciu, te sperii şi fugi. Aşa-i? Da! Te-ai cam speriat. Şi pe bună dreptate. Să te pomeneşti aşa, dintr-odată, proprietar, nu-i lucru simplu. Doar eşti proletar din tată-n fiu. Ai ştiut tu vreodată ce-i acela simţ de proprietate? Nu. N-ai ştiut! Braţul pe care ţi-ai pus capul să te odihneşti a fost singura ta proprietate. De asta nici nu ţi-ai făcut probleme. Nu te-ai tînguit niciodată... Dar să lăsăm asta. Să zicem că rămîi în sat. Ţi se face casă. Ce vezi rău în asta? Bine că sînt posibilităţi. Omul trebuie să trăiască mai bine că de aceea construim socialismul. Aşa! Mai ai ceva de spus? Vezi că te-ai speriat degeaba?

Stai, nu te grăbi, tovarăşe Banciu. E frumos, şi e bine că am ajuns aici. Dar tu eşti activist. Ei, şi ce? N-are dreptul un activist să aibă casă? Ba da, are! Dar vezi, tu eşti plămădit dintr-un aluat afurisit. Tu eşti învăţat să alergi, să pui umărul la treabă vîrtos, să rezolvi probleme. Acum, ce-i drept, mai sînt şi aici unele greutăţi la care poţi pune umărul. Dar ia spune-mi. Peste cinci-şase luni, un an, ce vei face? Oamenii cresc, nu stau pe loc. Uite-te la preşedinte, la Gheorghe Jderu. Cînd ai venit în sat, acum patru ani, era mut. Ii era frică să vorbească. Ii era frică să se apropie de oameni. Il mai recunoşti? Nu. Dar de Pavel Aroşiţei ce zici? Iţi mai aminteşti? Munca de secretar era făcută cu schimbul. O săptămînă-două, unul; o săptămînă-două, altul. Dacă omul avea de arat ori de semănat, lăsa totul baltă şi-şi vedea de lucru. Trei zile ai umblat după secretar şi tot nu l-ai găsit. Aveai numele a cinci secretari şi nu găseai pe niciunul din ei. Dar abia a patra zi l-ai găsit pe Ilie Ciornei. I-ai călcat bucuros pragul. Cînd ai spus pentru ce ai venit, omul a înălţat din umeri:

— Păi, nu mai sînt eu secretar.

— Dar cine-i?

— Pavel Aroşiţei.

Caută-l pe Pavel Aroşiţei. O jumătate de zi l-ai căutat. Şi cînd l-ai găsit, te-a ascultat tot timpul scărpinîndu-se după ureche. Pe drum pînă în sat n-a scos o vorbă. Ţi-a deschis la organizaţie şi, luînd caietul în care se treceau cotizaţiile, ţi l-a întins mormăind.

— Uite-te, tovarăşe, asta-i organizaţia. Descurcă-te cum ştii. Eu unul, nu mobilizez pe nimeni. Pînă după Sfîntul Dumitru n-ai să faci nimic. Omu' are treabă... Nu se rupe nimeni de la muncă să-ţi vină la şedinţă...

Da'pe moş Ion Boţoloagă cît ţi-a trebuit să-l lămureşti ca să intre în gospodărie? Aproape doi ani. Şi el o ţinea una şi bună.

— Lasă, boierule, dumneata le ştii pe ale dumitale, eu pe ale mele... De pămînt nu mă despart. Am muncit o viaţă pentru el. Cu pămîntul poţi să faci orice. Banul arde, se pierde, ţi-l fură tîlharii la drum. Pămîntul nu arde şi nici nu putrezeşte...

Iţi zicea boier. Aşa-i? Te lua în rîs, chipurile. Dar în al treilea an a venit singur şi a cerut să fie primit...

Vasile Banciu îşi aprinde ţigara arsă pe jumătate. Trage un fum şi uită iar de ea. Departe, în vale, se zăreşte satul.

Asta-i! Trebuie să te gîndeşti serios, tovarăşe Banciu. Dacă rămîi, peste o jumătate de an ai să te învîrţi între cei patru pereţi, ori ai să te plimbi între casă şi biroul organizaţiei şi-ai să-ţi dai cu pumnii în cap că n-ai plecat. Tu eşti un om care nu poţi trăi uitîndu-te ce face Gheorghe Jderu sau ce drege Pavel Aroşiţei.

In concluzie, trebuie să te întorci frumos în sat, să spui oamenilor că pleci. Că, mă rog, se descurcă ei de-acuma şi singuri... Iar tu mergi frumos la raion şi ceri să te trimită în alt sat. Uite! In Mînzăteşti, ori în Coada Stîncii. Acolo, da! Ai avea ce face. Acolo-i de tine, tovarăşe Banciu!

Şi Domnica? Cu ea cum rămîne?

Cum! Treci, îţi iei rămas bun şi gata. Găseşti tu prilejuri să o mai vezi. La toată urma îi scrii. Şi-ntr-o scrisoare, lucrurile se limpezesc mai repede. Altă pretenţie nu poţi avea. In patru ani de zile n-ai schimbat cu ea nici vorbă. Nu i-ai dat decît bună-ziua. Te-ai gîndit la ea, e drept. Dar de unde vrei să ştie ea asta?

Şi acum gata! Iţi iei lădiţa şi te întorci în sat. Aşa... Că doar nu pleci din codru.

Vasile Banciu se ridică, rămîne cîteva clipe cu privirile aţintite către sat, apoi îşi ia lădiţa şi coboară înapoi spre gîrlă. După cîteva clipe pufoaica i se zăreşte dincolo de sălcii. Urmele de pe zăpadă se ţin după el ca nişte căţeluşi dolofani.

Costache ANTON

Desen de M. VRANCEA

Amintiri din ziua a II-a

Trei scene pentru 23 August

SCENA I

Cineva pleacă de acasă

COMENTATORUL. — Era ziua a doua... Oamenii nu dormiseră toată noaptea. Era ziua a doua. Oamenii încercaseră cea mai frumoasă dintre nopţile albe: aceea a libertăţii... Era ziua a doua. Tînărul s-a rezemat de gard şi aşteaptă... Ce aştepţi, dragul meu?

TINARUL **(răspunzînd chipului nevăzut de el, al Comentatorului)**. — Il aştept pe utecist. Il cheamă Titi. Ce nume! Il aştept pe utecist. Mi-a spus că vine. Trebuie să vină.

COMENTATORUL. — Poate întîrzie...

TINARUL. — Are bicicletă.

COMENTATORUL. — Poate nu mai vine de loc...

TINARUL. — E muncitor.

COMENTATORUL. — Poate că a murit...

TINARUL. — Ar fi singura lui scuză... Uite-o pe mama...

MAMA. — Ce faci aici?

TINARUL. — Il aştept pe Titi...

MAMA **(tresare)**. — Titi este...

TINARUL. — Utecist.

MAMA. — Vrei să te duci cu el?

TINARUL. — Trebuie...

Pauză

MAMA. — Sînt singură, dragul meu...

TINARUL. — Trebuie, mamă.

MAMA. — Eşti doar un copil... Ce cauţi tu... acolo?

TINARUL. — Caut ceva, mamă...

MAMA. — Mi-e frică...

TINARUL. — Ar trebui să ne fie frică de frică, mamă... Să fugim în faţa fricii. S-o alungăm, s-o hăituim, s-o ucidem. Trebuie să ucidem frica, mamă.

MAMA. — Ce-o să spună tata?

TINARUL. — Nu ştiu...

MAMA. — Eşti singurul nostru copil... Ce-o să spună tata?

TINARUL. — Lasă-l să doarmă. E frînt...

Sonerie de bicicletă. La poartă, uite-l pe Titi. Coboară. Deschide poarta şi intră în curte, împingînd bicicleta. Titi are la braţul stîng o brasardă tricoloră: „Grupele patriotice de luptă". Mama îl vede, tresare şi intră în casă.

TITI. — Vii?

TINARUL. — Viu...

TITI. — Ia-ţi de mîncare. Ne ducem la o casă pe Dragoş-Vodă, nu ştiu cît o să stăm acolo. Aşteptăm ordine... Ia-ţi de mîncare...

COMENTATORUL. — Sst! s-a sculat tata.

Intr-adevăr, tata s-a trezit sau a fost trezit din somn şi, obosit, a ieşit în curte. Schimb de priviri. Schimb de tăceri. Tatăl coboară scările şi se apropie de „băieţi".

TATAL. — Bună ziua, Titi.

TITI **(bîiguie)**. — Bună ziua, don'... **(Inghite cuvîntul)**... Nicu...

Tăcere

TATAL. — Vrei să-l iei... cu tine?

TITI. — Da.. dacă vrea. **(Repede)** Dacă vreţi...

TATAL. — Dacă vreau... **(Tăcere)** Cred că n-am dreptul să nu vreau. Cred că nici nu doresc să nu vreau.

TINARUL **(emoţie frînată)**. — Tată!...

TATAL **(lui Titi)**. — Să ai grijă de el, Titi.

TITI **(emoţie frînată)**. — O să am...

TATA. — Sst! vine mama...

Uşa se deschide încet, iese mama. Cu lacrimi stinse, ducînd un pachet... Coboară treptele, se îndreaptă spre băiat şi spune:

MAMA. — Uite pîine, ouă şi roşii... Să mănînci. Să nu uiţi... Cum eşti tu zăpăcit...

SCENA II

Cineva învaţă Internaţionala

O cameră în strada Dragoş-Vodă. O cameră cu geamuri la stradă. Opt-zece-doisprezece băieţi şi fete pe scaune... Şi în plus, o armonică...

COMENTATORUL. — Era ziua a doua. Oamenii nu dormiseră toată noaptea... Era ziua a doua. Oamenii încercaseră cea mai frumoasă dintre insomnii: aceea a libertăţii. Era ziua a doua. Uteciştii s-au adunat în fosta casă conspirativă şi aşteaptă...

INSTRUCTORUL. — Aşadar... noi sîntem **(aruncă o privire circulară)**. Aşadar... noi sîntem. Pînă azi nu ne-am cunoscut... Pînă azi numai eu ştiam de existenţa voastră a tuturora. Pînă azi nu ne-am văzut împreună... Ce e azi?

TITI. — 24 August...

INSTRUCTORUL. — Sîntem liberi. Lupta s-a terminat, trăiască lupta. **(Işi freacă mîinile)**. Ei, cum vă simţiţi în legalitate? **(rîsete)**. Parcă e mai altfel, nu? Avem trei sarcini, notaţi **(ascultătorii aşteaptă)**: I-a sarcină: toată lumea e mobilizată aici. Nimeni nu pleacă pînă la noi dispoziţii. Vom merge probabil la Comandamentul de la Şosea, pentru a întări grupele patriotice. Trebuie să ajutăm armata. Trebuie să spunem nemţilor vr-o două vorbe... A 2-a sarcină: cum vom avea o clipă de linişte, să aducem fiecare oameni noi în U.T.C. Mai ales din fabrici.

O FATA. — Le vorbim... deschis?

INSTRUCTORUL. — E 24 August. Au trecut 12 ore de cînd vorbeam... închis. Sau închişi... Trebuie să vorbim deschis. Duceţi-vă la porţile fabricilor, organizaţi mitinguri zburătoare şi vorbiţi. **(tăcere)**

TITI. — Şi acum?

INSTRUCTORUL **(Surîzînd)**. — Acuma? Acuma... cîntăm **(se ridică, ia armonica şi încearcă sunetul clapelor)**.

TINARUL **(sugrumat)** — Cîntăm Internaţionala?

INSTRUCTORUL **(cîntă din armonică primele acorduri ale Internaţionalei)** — „Sculaţi, voi, oropsiţi ai vieţii..." **(se deschide brusc uşa şi cineva — gazda — năvăleşte alarmat în cameră)**.

GAZDA — Sst.! Se aude...! **(toată lumea în picioare)**.

INSTRUCTORUL **(nedumerit şi pe scaun)** — Ce se-aude?

GAZDA **(speriat)** — Cîntecul. Se-aude cîntecul în stradă...

INSTRUCTORUL **(încruntare)** — E cineva care l-a auzit?

GAZDA — Da... un vecin... Popescu... unul care se întreba mereu de ce vin atîţia... hm... prieteni la mine-acasă. Ce facem acuma?

INSTRUCTORUL **(gîndire)** — Da... ai dreptate... ce facem?

GAZDA **(negru)** — Ne-am deconspirat....

INSTRUCTORUL **(sec)** — Foarte bine... Era şi timpul... **(poruncă)**. deschide fereastra!

GAZDA **(derutată)** — Nu mai sîntem casă conspirativă?

INSTRUCTORUL — Nu **(pauză)** Ce zi a fost ieri?

GAZDA **(mecanic)** — 23. **(revelaţie)** Aha... **(pauză)**.

INSTRUCTORUL **(sever)** — Ai înţeles? Ţi-o spun pentru ultima oară: sîntem oameni liberi! E timpul să înţelegi! Deschide fereastra! **(Titi, rapid, se execută, luînd-o înaintea gazdei)**. Dă perdeaua în lături **(Titi — acelaşi zor)**. Unde e vecinul?

GAZDA **(care s-a aplecat pe fereastră)**: E cinci...

INSTRUCTORUL — Cum cinci?

GAZDA — Cinci vecini... A venit şi nevastă-sa şi cizmarul din colţ şi doi copii... Sînt cinci. Ce facem?

INSTRUCTORUL — Pofteşte-i la fereastră... **(către uteciştii)**. Toată lumea cîntă după mine... **(uteciştii îşi dreg glasurile şi, uite, au răsărit cinci chipuri cercetătoare la fereastră. Cinci oameni la fereastră)**.

POPESCU **(respectuos)**: Bună ziua!

INSTRUCTORUL **(face semn băieţilor, unu-doi-trei)** — Sculaţi, voi, oropsiţi ai vieţii... Voi, osîndiţi la foame, sus **(cor...)**.

SCENA III

Cineva difuzează Romînia liberă

COMENTATORUL: Era în ziua a doua. Oamenii nu dormiseră toată noaptea. Era ziua a doua. Oamenii încercaseră cea mai frumoasă dintre insomnii: aceea a libertăţii. Era ziua a doua. Pe strada ziarelor din Bucureşti rotativele scoteau din plumb, ca de obicei, cuvinte, dar cuvintele erau altele acuma... Era ziua a doua a libertăţii şi se schimbaseră cuvintele...

(Strada Sărindar... din clădirea unde se tipăreau primele exemplare din „Romînia liberă" legală, ţîşnesc tineri utecişti cu ziare proaspete năvălind în stradă. Trecătorii îi privesc cu uimire ca pe nişte făpturi din altă lume decît aceea ştiută pînă atunci).

I-iul TRECATOR **(ciocnindu-se cu Titi)** — Ce e domnule, ce s-a întîmplat?

TITI **(strigă, fluturîndu-i ziarul în faţa ochilor)** — Romînia liberă!"

Al 2-lea TRECATOR **(adresîndu-se tînărului)** — Hei, tinere, arăţi cam ciudat pentru un vînzător de ziare... Ce eşti dumneata, la urma urmii?

TINARUL: Romînia liberă!

Al 3-lea TRECATOR **(bine îmbrăcat, prost dispus)** — Cine v-a dat voie să urlaţi aşa pe stradă?

FATA: Romînia liberă!

AL 4-lea TRECATOR **(către al 3-lea trecător)** — E ceva care nu-mi sună bine...

TITI: Romînia Liberă!

I-iul TRECATOR **(aruncîndu-şi privirea pe gazetă)** — Spuneţi-mi... nu înţeleg... ce vreţi voi?

TINARUL: Romînia liberă!

Al 2-lea TRECATOR **(mulţumit de lectura ştirilor din pagina I-a)** — In sfîrşit... De cînd am aşteptat...

FATA — Romînia liberă!

Al. MIRODAN

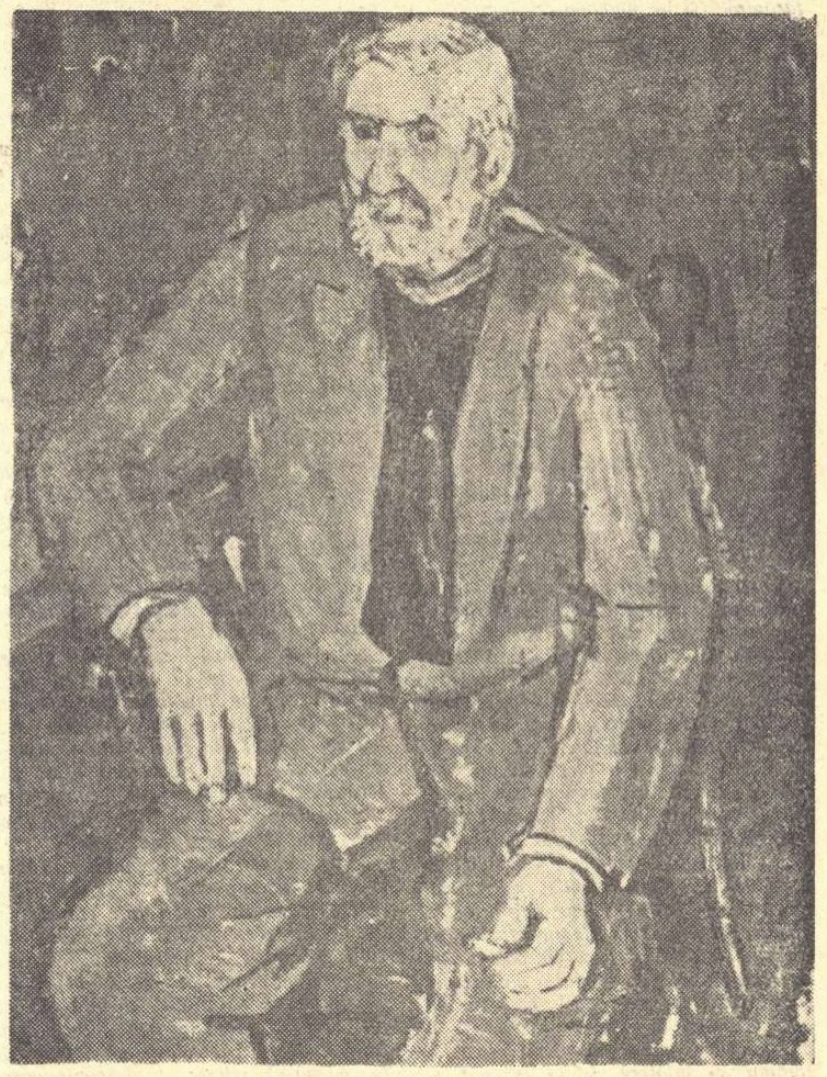

CONSTANTIN PILIUŢA „Portret de dulgher"

(Expoziţia Tineretului)

CASA LUMINATA

Cerul strălucea alb şi lustruit de ger. Pădurile de la marginea cîmpiei erau înnăduşite în ceaţă. In nedesluşirea depărtării, se ridicau îndesiţi de iarnă, munţii Cugirului. Seara se învălmăşi cu omătul năpustit pe toate hotarele, pînă dincolo de Orăştie şi de Alba. Drumurile de ţară erau oprite, Cîmpul Pîinii era o unire albă, sticloasă şi netedă, fără nici o despărţire între cer şi pămînt.

Viscolul a plugărit toată săptămîna din urmă. Intre un stîlp prăbuşit şi altul pe ducă, răsunau şerpeşte sîrmele de telegraf.

In acel ceas întîrziat, singurul călător care a coborît din trenul accelerat de Bucureşti, în gara Şibot, a fost o femeie. Femeia se deslipi de lîngă cele două geamantane. Cîţiva paşi, către gară. Şi căută cu ochii împrejur. Zări, tare departe, la capătul celălalt al trenului, unde-i locomotiva, luminiţa de la lămpaşul impiegatului de serviciu. Cînd trenul porni din nou şi şuierul lui nu se mai auzea, se văzu la marginea liniei, într-o pustie întunecoasă şi rece, cuprinsă din toate patru părţile pămîntului de singurătate şi de dorul de acasă, care i se lipea parcă pe trup.

Se sperie şi vru să strige ajutor, cînd în spatele ei se înfăţişă un om mare gros, cu mustaţa flocoasă pleoştită peste buze, din care răzbi pînă la ea întîi de toate, duhoarea de mahorcă amestecată cu spirt. Cu paşi rari, omul se apropie mai mult şi întrebă domol:

— Dumneata eşti doamna doftor?

— Da, eu... Un val de bucurie topi în clipa aceea toată spaima de mai dinainte, şi întunericul îi păru că se limpezeşte în lumină. Ii cuprinse omului mîna şi i-o strînse cu toată puterea ei femeiască, întrebînd voioasă: — Tete, aţi primit telegrama mea? Aţi primit?

Ţăranul răspunse însă sec:

— Apoi, eu, doamnă dragă, nu-s nimic, să ştiu; io nu-s decît un vecin cu tovarăşul preşedinte, ş-apoi el n-o vint că s-o dus la raion. Şi m-o trimis pe mine să v-aştept. Atît mi-o zis, să v-aduc în sat. După oleacă de şovăire, întrebă modest: — Da' oare pe mine mă mai ţineţi minte, doamnă dragă? Eu îs Visilie Boldur.

Ana Arbore se trudi îndelung să-şi reamintească, din copilărie, pe acest bun ţăran care venise în întîmpinarea ei. Sincer spus, nu şi-l mai reamintea; totuşi, să nu se facă de ruşine, răspunse afirmativ. Se reîntorcea acum, în comună, după o despărţire de zece ani. Rămasă orfană — tatăl îi murise pe front, mama, o femeie tînără şi frumoasă, a fost împuşcată de un neamţ, în 1944, că nu se lăsase violată de el — Ana Arbore nu mai avea pe nimeni din familia ei în Răscruci. De altfel, nici nu era băştinaşă de aici. Familia i s-a aşezat în Ardeal venind din Moldova năpăstuită de front. Cu toate acestea, în anul 1948, după ce a terminat şcoala primară, comuna a trimis-o la un cămin al statului, de unde a putut apoi să se ducă să înveţe la liceu şi, mai pe urmă, la facultatea de medicină din Bucureşti. După terminarea facultăţii, cu diploma în mînă, a alergat la poştă şi a trimis o telegramă în Răscruci, anunţînd sfatul popular al comunei că vine aici medic. Era în septembrie şi toţi din Răscruci s-au bucurat cînd au primit această înştiinţare. După alte două zile, Ana Arbore i-a anunţat şi de trenul care o va aduce. Au aşteptat-o la gară, cu şareta inginerului agronom de la gospodăria agricolă colectivă. Dar în ziua fixată, Ana Arbore n-a sosit. Preşedintele sfatului popular al comunei s-a reîntors de la gara Şibot amărît, zicîndu-şi că doctoriţa poate şi-o găsit un loc mai bun la oraş, unde are traivan şi domnişori, nu uliţele fără electrică şi beteji care atunci cînd se tau, la coasă, pun peste rană pămînt presat cu sare şi se vindecă singuri.

Adevărul este că Ana Arbore n-a sosit în septembrie, deoarece o boală îndelungată a reţinut-o în spital pînă în iarnă. Cînd însă a ieşit din spital, refăcută, a stat pe gînduri mult timp: să mai trimită o nouă telegramă în Răscruci, că soseşte, sau să renunţe. Ii cunoştea pe ţărani: ei sînt firi încrezătoare, dar odată minţiţi, cu nici un aur nu le mai cîştigi încrederea. Totuşi, a telegrafiat fără sorţi că va răspunde cineva la apelul ei. Cînd trenul accelerat a trecut munţii în Ardeal, şi se apropia de Şibot, avea senzaţia că viscolul se înteţeşte tocmai împotriva ei, că pămîntul Ardealului o respinge tocmai pentru nepăsarea ei de a nu-l revedea timp de zece ani. Teama de a se găsi singură în gară, într-o asemenea noapte, o făcea să regrete că n-a primit propunerea de a rămîne stagiară la un spital din Bucureşti. In deosebi, ultima amintire o făcu, în propria ei conştiinţă, să-şi dea seama de micimea raţionamentelor ei. Cît de fals a putut să-i considere pe aceşti minunaţi oameni care nu şi-au pierdut încrederea în ea, care au înţeles-o, care a aşteptau cu bucurie, socotind-o însă de-a lor.

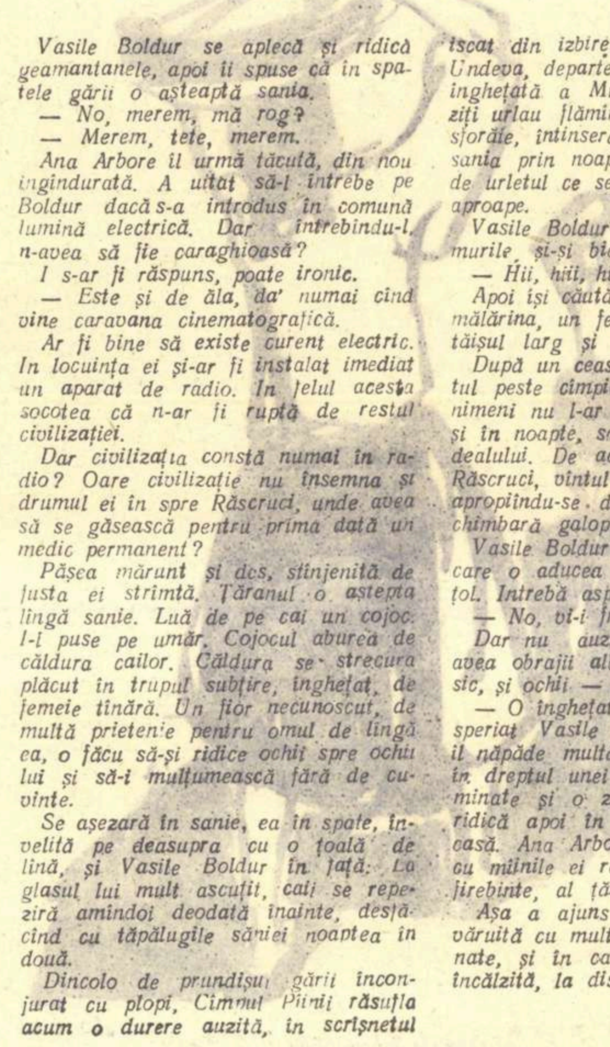

Vasile Boldur se aplecă şi ridică geamantanele, apoi îi spuse că în spatele gării o aşteaptă sania.

— No, merem, mă rog?

— Merem, tete, merem.

Ana Arbore îl urmă tăcută, din nou îngîndurată. A uitat să-l întrebe pe Boldur dacă s-a introdus în comună lumină electrică. Dar întrebîndu-l, n-avea să fie caraghioasă?

I s-ar fi răspuns, poate ironic.

— Este şi de ăla, da' numai cînd vine caravana cinematografică.

Ar fi bine să existe curent electric. In locuinţa ei şi-ar fi instalat imediat un aparat de radio. In felul acesta socotea că n-ar fi ruptă de restul civilizaţiei.

Dar civilizaţia constă numai în radio? Oare civilizaţie nu însemna şi drumul ei în spre Răscruci, unde avea să se găsească pentru prima dată un medic permanent?

Păşea mărunt şi des, stînjenită de fusta ei strîmtă. Ţăranul o aştepta lîngă sanie. Luă de pe cai un cojoc. I-l puse pe umăr. Cojocul aburea de căldura cailor. Căldura se strecura plăcut în trupul subţire, îngheţat, de femeie tînără. Un fior necunoscut, de multă prietenie pentru omul de lîngă ea, o făcu să-şi ridice ochii spre ochii lui şi să-i mulţumească fără de cuvinte.

Se aşezară în sanie, ea în spate, învelită pe deasupra cu o ţoală de lînă, şi Vasile Boldur în faţă. La glasul lui mult ascuţit, caii se repeziră amîndoi deodată înainte, desfăcînd cu tăpălugile săniei noaptea în două.

Dincolo de prundişul gării înconjurat cu plopi, Cîmpul Pîinii răsufla acum o durere auzită, în scrîşnetul iscat din izbirea vîntului în zăpadă. Undeva, departe, în urmă, peste apa îngheţată a Mureşului, lupii înzăpeziţi urlau flămînzi. Caii începură să sforăie, întinseră hamurile şi purtară sania prin noapte, iute, înspăimîntaţi de urletul ce se auzea parcă tot mai aproape.

Vasile Boldur strînse mai bine hamurile, şi-şi biciui caii. Strigă gros:

— Hii, hiii, hiiiii!

Apoi îşi căută, să ţină la îndemînă, mălărina, un fel de secure mare, cu tăişul larg şi bine ascuţit.

După un ceas de galop, de-a dreptul peste cîmpie, că drumul de ţară nimeni nu l-ar fi găsit în înzăpezire şi în noapte, sania a ajuns pe vîrful dealului. De acolo, la coborît, către Răscruci, vîntul se simţi mai potolit; apropiindu-se de comună, caii preschimbară galopul în trap.

Vasile Boldur privi la călătoarea pe care o aducea şi o văzu strînsă în ţol. Intrebă aspru:

— No, vi-i frig?

Dar nu auzi răspuns. Ana Arbore avea obrajii albi ca floarea de piersic, şi ochii — ca apa tulburată.

— O îngheţat, doamne-o feri! gîndi speriat Vasile Boldur, simţind cum îl năpăde multă căldură. Opri sania în dreptul unei case cu ferestrele luminate şi o zgîlţîi pe călătoare. O ridică apoi în braţe şi o aduse în casă. Ana Arbore îşi reveni strîngînd cu mîinile ei reci, grumazul aspru şi fierbinte, al ţăranului.

Aşa a ajuns Ana Arbore în casa văruită cu mult alb, cu ferestre luminate, şi în care o aştepta o odaie încălzită, la dispensarul comunei.

Sever UTAN

MARELE ANONIM

Fragment din romanul „Pe muchie de cuțit" de **MIHAI BENIUC**

Desen de IULIAN OLARIU

La Sibiu, Mustea avusese, în primele zile ale războiului, o discuție cu un renumit poet, pe care îl poreclise Marele Anonim. In ciuda înclinațiilor sale mistice și a influenței vădite exercitate de Rilke asupra operei sale, Marele Anonim era, fără îndoială, un poet de talent. Ca atare, Mustea nu putea să nu-l prețuiască. Trecea cîteodată să-l vadă, dar convorbirile lor erau foarte banale, de multe ori se reduceau la formule obișnuite de politețe căci poetul, cînd nu i se vorbea despre opera sau persoana lui, se închidea într-o carapace masivă de tăcere pe care nimic nu o putea dinamita. In schimb, cînd îl lăuda sau îl lingușea cineva, era în stare să-l asculte ceasuri întregi. In astfel de împrejurări, ochii stinși i se luminau ca ferestrele unei case în asfințit, devenea volubil și începea chiar să povestească el însuși, firește, tot despre sine.

Mustea, îl numea Marele Anonim din cauza filozofiei sale căutătoare a unei mari forțe cosmice, mistice și unice, pe care o definea mai mult verbal decît conceptual. Impămîntenise misticismul său de mediocră proveniență germanică, identificîndu-l cu necunoscutul spirit tracic, rezumat într-o atitudine antiistoricistă, socotită, fără justificare, de Marele Anonim, caracteristică poporului romînesc. După părerea lui, romînul s-a salvat în istorie „boicotînd-o" și trăind într-un „spațiu ovin atemporal", orientîndu-și destinele „după coada oii", care se mișca de la Baltica la Pind și de la Adriatica pînă în stepele asiatice, căutînd pășuni grase. Datorită acestui spațiu, străin de conceptul de granițe și refractar relațiilor sociale, dar ridicat la rangul de supremă viziune metafizică, romînul, printre donițele cu zer și roatele de caș, în timp ce măgarul căra în dăsagi mieii prea slabi pentru drumurile prea lungi ale turmelor, evolua în contemplația stelelor și a morții. Acest fals idilism, care i-ar fi stîrnit primului păstor romîn ce l-ar fi înțeles un rîs cu cracii în sus, către eternele stele, era amenințat, după părerea Marelui Anonim, de materialismul istoric și de logica și legile lumii contemporane cu luptele ei de clasă, cu industria ei, cu progresul uman în genere. Ființa tracă a poporului putea fi apărată numai de Garda de Fier și de mesianismul sîngeros al lui Hitler, zicea poetul filozofînd. Nu e de mirare că Marele Anonim, cu o astfel de filozofie, a ajuns gînditorul oficial al partidelor de dreapta din Romînia și un „geniu" proslăvit de legionari, pe care nici el nu-i detesta, dimpotrivă! — deși îmbrăcase uniforma albastră a Frontului Renașterii Naționale sub Carol al II-lea și se înfruptase pînă la indigestie din favorurile acestuia. Filozofia lui mai era periculoasă și din alt punct de vedere. Prin stilul pompos, frazeologia scolastică, profunzimea simulată care îi camuflau găunoșenia, această pseudofilozofie putea exercita influențe pernicioase asupra unor minți plăpînde și fierbinte însetate de a cunoaște legile vieții și ale universului. Marele Anonim se pretindea atotștiutorul și te lăsa să crezi că-ți poate pune în mînă cheile de aur ale înțelepciunii veșnice și ale tuturor misterelor și tainelor din trecut, prezent și viitor. Mustea știa bine că totul se reduce la o pretențioasă și artificială vorbărie, fără nici o bază conceptuală serioasă. Dar vorba lui Mephistopheles:

...Denn eben wo Begriffe fehlen
Da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein.

Toată această vorbărie se sprijinea vizibil pe un pic de Spengler și de Nietzsche, pe un pic de Freud și de Jung, totul însușit din a doua mînă, mai mult din cărți de semipopularizare științifică decît din sursele originale, ele însile tulburi, colcăind de confuzii și spirit reacționar. Mustea ar fi vrut să-l dea în vileag pe Marele Anonim. Dar cum? A încercat să publice cîteva articole, dar nu i le-a primit nimeni. A discutat cu el combătîndu-l, dar n-a reușit să-i stîrnească „filozofului" decît un vag zîmbet sceptic, poate disprețuitor. Totuși, nu rupeau relațiile. Marele Anonim avea impresia că-și încearcă ideile pe pila raționalistă a minții tînărului biolog și era convins că, pînă la urmă, are să-l cîștige măcar pentru vitalism. Discuțiile lor despre entelechie, despre Driesch, despre elanul vital al lui Bergson se lungeau la nesfîrșit, fiindcă Marele Anonim exclama doar din timp în timp „Ei! și?", ceea ce-l făcea pe Mustea să reia și să amplifice argumentațiile sale, pînă ce obosea și Marele Anonim de atîta „Ei și?". Atunci îi întindea tacticos mîna și, zîmbind, îi spunea: „Altă dată, dragă Mustea. Incă nu m-ai convins. Gîndește-te, totuși, dacă entelechia nu este altceva decît materia." Mustea pleca și pe drum rîdea singur de inutilitatea și inegalitatea luptei. „Marele Anonim nu prinde lungimea de undă a rațiunii, zicea el pentru sine. Ciudat cap! Nu izbutește să se ridice mai sus de gîndirea magică a vrăjitorului. De fapt, nici nu gîndește. El vede, adică are viziuni. Numai nu știu cît o fi șarlatanie și cît o' fi bună-credință la acest Petrache Lupu al confuzului spirit metafizic germanic altoit pe superstițiile autohtone."

— De ce te mai duci pe la el? întreba cîteodată Sandu Crai, care îl cunoștea bine pe Marele Anonim și îl considera cam escroc. Crai însuși îl cultiva totuși, fiindcă în secret trăgea nădejdea că Marele Anonim, care se bucura de atîta trecere, îl va ajuta să devină mai repede conferențiar, ca apoi, de la catedră, să răspîndească filozofia hegeliană.

Mustea răspundea la întrebarea lui Sandu Crai mereu cu aceleași versuri ale lui Goethe:

Von Zeit zu Zeit seh ich den Alten gern,
Und hüte mich, mit ihm zu brechen.
Es ist gar hübsch von einem grossen Herrn.
So menschlich mit dem Teufel selbst zu sprechen.

— E absurd! răspundea Crai. Intîi și întîi, nu el vorbește, ci tu. Cel mult poți spune că te ascultă și încă! Te lasă să zici pe cînd el tace și se gîndește la noua sa carte metafizică, în care va pleda tot pentru iraționalism și dogmatism. Argumentația logicistă și materialistă este un fundal pentru teoria lui; mai mult: o schelărie pe care o înlătură după terminarea clădirii sale. Căci el consideră că misterul, adică pîinea sa cotidiană, începe unde se termină cerul luminos al raționalismului tău, a cărui rază este infimă față de raza prelungită dincolo, în tenebrele fără circumferință ale necunoscutului, o altă parte mică, după el, din sfera și mai mare a incognoscibilului, apărată cu săbiile misterelor de către Marele Anonim, de către dumnezeu. Ce cauți tu în această junglă metafizică?

— Vreau să-i dau foc.

— Cum adică, să ardă Marele Anonim?

— Să ardă!

— E absurd! Marele Anonim se hrănește din mit, adică din minciună și învie ca pasărea Phoenix — alt mit, altă minciună. Pentru el, chiar raționalismul tău științific și experimental nu-i decît un mit sau o parte a mitului.

— Și dacă faptele vor vădi că mitul său nu-i decît un mit? Că lucrurile sînt mult mai simple decît învelișul lor de vorbe scolastice și misterioase?

— Lucrurile nu sînt simple. Tu le simplifici cu mintea ta înclinată spre simplificare. Dar aceasta-i altă chestiune. Marele Anonim este ca șarpele, — îi zdrobești capul, îl tai bucăți și fiecare bucată continuă să miște.

— Dar numai pînă la asfințitul soarelui, cum se spune la noi în sat.

— Adică pînă la „Untergang des Abendlandes", ai zice tu.

— Nu chiar. Aș zice însă pînă la asfințitul lumii burgheze.

— C'est la même chose! Dar n-ai dreptate. Și după aceea, părțile șarpelui, cu capul zdrobit, vor mai mișca un timp, stîrnind interesul unora și îngrijorarea altora.

— Un timp, da. Nu veșnic, însă. Apusul burgheziei va aduce și sfîrșitul șarpelui.

— Dar pînă la apusul acesta mai va!

— Nu se știe. Sîntem în război.

— Numai că războiul poate aduce și apusul răsăritului.

— Iar după aceea, sau poate chiar înainte, tu te vei prosterna în fața lui Hitler, cum ai spus la 24 iunie. Nu-i așa?

— Dacă Hitler învinge, înseamnă că ei au avut dreptate, nu noi. Știu ce vei răspunde: „De cinci mii de ani, înțelepții luptă împotriva proștilor, a ticăloșilor, a făcătorilor de rele și de războaie. Eu, fără să fiu înțelept, m-am băgat în tabăra lor. Pînă acuma n-am învins. Dar nici proștii n-au învins și sînt semne că nu vor învinge. Dimpotrivă, noi vom învinge, chiar dacă va mai trebui să luptăm cinci mii de ani!" Cam aceasta e fraza ta. Și nici nu e a ta. Se găsește pe undeva prin Heine.

— Ei, da. Vom învinge. Și chiar în acest război.

— Să vedem, frate Atanasie, să vedem. Pînă la sfîrșit, însă, eu nu trădez...

— Atîta ți-ar mai lipsi. Te-aș împușca eu însumi, cu mîna mea. Vorba ceea, eu te-am făcut, eu te omor. Căci eu te-am făcut membru de partid, nu uita!

— Așa-i... Nu uit. Și știu că ești în stare să mă omori. Dar, pînă la sfîrșit, n-o să ai prilejul. Dacă pierdem...

— Nu pierdem, mă!

— Cel mult murim.

— Hai, lasă vorba. Mai bine însoțește-mă pînă la Marele Anonim, că i-am promis să-i fac o vizită.

Acest final de discuție a avut loc între cei doi prieteni în ultimele zile dinaintea plecării fiecăruia la armată.

Marele Anonim i-a primit în halat și papuci și, după ce i-a tratat cu dulceață de portocale și cu apă de la gheață, l-a întrebat pe Mustea ce părere are, cît va dura războiul? Mustea a dat din umeri.

— Vrei să-ți spun eu?

— Cum să nu vreau? Cred că și Hitler ar fi bucuros să afle.

— El știe, n-ai nici o grijă. Doar el l-a pornit.

— L-a pornit el, dar alții or să-l încheie.

— Mă rog! Deși mă miră încăpățînarea dumitale. Ce zici, Crai?

— Ce să zic? Eu nu mai zic nimic. Aștept ordinul de chemare.

— Atunci, să vă spun eu. Războiul acesta va dura șase săptămîni. Cel mult. Căci în curînd va începe în Rusia prăbușirea internă, care va fi mai dezastruoasă decît războiul.

— Deci șase săptămîni! repetă Mustea, privindu-l cu un zîmbet ironic pe Marele Anonim.

— Da! zise acesta satisfăcut, aruncîndu-i o privire triumfătoare lui Mustea. De altfel, totdeauna fusese mulțumit de sine, dar, de la izbucnirea războiului antisovietic, nu-și mai încăpea în piele, devenise chiar mai vioi, mai comunicativ.

După o pauză continuă, punînd picior peste picior.

— E lupta dintre spirit și materie, dintre Sacru și Profan. Spiritul, Sacrul, va învinge.

— Războiul sfînt! izbucni Mustea.

— Da, sfînt! Dar de ce strigi așa? Sfînt, fără îndoială.

— Evreii uciși la Iași. Atacul mișelesc al lui Hitler, în ciuda tratatelor! Ordinele sîngeroase: Treceți Prutul! Ucideți! Copii, femei, bătrîni, fără cruțare! Jefuiți, distrugeți, ardeți! Acesta-i războiul sfînt.

— De ce strigi așa, dragă Mustea? S-ar putea să ne audă cineva! Din această baie de sînge, din acest măcel se va înălța mai curat duhul pravoslavnic al Rusiei robit în anul 1917. Uzurpatorul sfîntului tron al țarilor din auria Moscovă are să fie prins, judecat și osîndit pentru păcatele sale. Sper să primesc o invitație la proces. Voi trăi clipe de elevație.

— Peste șase săptămîni! zise Mustea, de data aceasta calm.

— Peste șase săptămîni, dragul meu. Cînd am fost ministru plenipotențiar, a venit la mine un reprezentant al lui Franco — tocmai izbucnise războiul spaniol — să-mi ceară un sprijin bănesc din partea Romîniei. L-am întrebat cît crede că va dura războiul. „Trei săptămîni" — mi-a răspuns. După ce m-am informat asupra diviziilor și a fondurilor de care dispun, i-am spus: „Vă înșelați. Războiul va dura mai mult. Dar veți învinge, căci așa a hotărît destinul, așa cere Ordinea Nouă, Hitler și Mussolini". Le-am dat și eu cît am putut, după ce am vorbit cu Bucureștiul. Previziunea mea s-a împlinit. Războiul a durat mai mult și au învins, dragă Mustea.

— Și dacă războiul va dura și de această dată mai mult și vor învinge rușii?

— Imposibil. Eu nu mă joc. Am spus șase săptămîni. Cel mult.

— Bine, maestre. Peste șase luni, deci nu peste șase săptămîni, am să viu din nou la dumneavoastră să vă întreb cît mai durează războiul.

— Ha, ha, ha! Știi că nu ești lipsit de umor? Peste șase luni vom vorbi despre Rusia ca despre un protectorat, ca despre un „Guvernămînt General", ca despre Franța lui Petain, etcetera. Zău, Mustea, nu fii naiv!

— La revedere, maestre. Peste șase luni mă înființez la dumneavoastră.

— La revedere, dragii mei, și dacă mergeți pe front, să fiți viteji!

După ce ieșiră, Mustea-l întrebă pe Crai.

— Ce zici de Marele Imbecil?

— Mi-e să n-aibă dreptate.

Mustea se opri, se uită lung la Crai și zise:

— Nu știu care dintre voi e mai mare imbecil!

— Poate tu! i-o întoarse Crai.

Mustea nu răspunse, dar își aduse aminte ce-i spusese de curînd un muncitor tipograf, pe care îl cunoștea încă de la Cluj: „De data asta i s-a înfundat lui Hitler. Sovieticii au să-i rupă șira spinării! Așa-i, domnule Mustea?" „Acest simplu muncitor știe mai mult despre realitățile politice decît toți acești filozofi, care se bucură de toate bunurile vieții!" se gîndea Mustea.

Peste șase luni, cînd Mustea veni pentru cîteva zile la Sibiu, se prezentă la Marele Anonim, de astă dată singur, căci Sandu Crai se găsea undeva pe front, cu regimentul său de artilerie grea. Fu primit tot în halat și papuci. Halatul era de păr de cămilă. Uitîndu-se la fruntea lui înaltă și îngustă, de sub care se furișa privirea opacă a ochilor cenușii, Mustea își spuse: „Ia te uită cum seamănă Marele Anonim cu înfățișarea atribuită de obicei lui Mefisto. E dracu-n tălpi, numai coarnele-i lipsesc.

— A! Mustea, prietene, cît mă bucur că te văd. Va să zică n-ai murit cum credeau unii?

— Nu tot ce crezi este dat să se întîmple, maestre.

— Atunci înseamnă că e prea slabă, credința, dragul meu.

— Inseamnă că nu are temei.

— Bază materială, cum ai spune dumneata. Dar să lăsăm aceasta. Tocmai citeam pe Heidegger, zise Marele Anonim arătînd spre o carte ce zăcea cu foile învîlvorate pe o masă în stilul Renașterii. Citind-o, m-am gîndit la dumneata. In Heidegger ai putea găsi un temeinic suport filozofic pentru teoria dumitale biologică. Așa, cu baza ei materială e, ca orice edificiu, supusă vremelniciei; durează un timp și se prăbușește, chiar de ar fi mai solid clădită decît piramidele deșertului. Trebuie să sustragi timpului clădirea dumitale teoretică și să-i pui o temelie metafizică, unde nu mai acționează durata.

— Vă referiți la teoria mea despre „vatră"? N-am poftă să-mi îngrop bruma de cunoștințe și de păreri în cimitirul ideilor imobile și al sistemelor filozofice defuncte. Iar pe Heidegger, mărturisesc, nu-l cunosc!

— Nici nu te-am suspectat că-l cunoști, zise Marele Anonim, stăpînindu-și ironia ce i se traducea în finele cute din jurul gurii. Eu vreau numai să te ajut, căci ai descoperit în zona materiei niște fapte interesante, care nu se poate să nu aibă rădăcini în lumea fără timp și spațiu a incognoscibilului ce ni se prezintă sub masca pieritoare a cunoștinței. De altfel, vrei nu vrei, pe acest tărîm ne înrudim, ce-i drept, pe departe. Mă refer la spațiul ovin, cum îți place dumitale să batjocorești față de alții concepția mea despre poporul și plaiurile noastre.

— E o asemănare părelnică, maestre, dacă-mi este îngăduit să mă exprim și eu în termeni mai neaoși. De altfel mi-am mai completat teoria sau, cum ar zice Toader Becu, m-am mai desăvîrșit întru autodefinirea propriei cunoașteri.

— Becu nu-i decît un snob metafizic! — făcu Marele Anonim. De altfel, în ultimul timp, văd că războiul sfînt l-a făcut să-și desfășoare aripile.

— Da, în spatele frontului. Ura! Ura! Muriți, frați romîni, în Răsărit, ca să cîștigăm în Apus. Cuceriți Rusia ca să căpătăm Ardealul de Nord.

— Apropo, Mustea, dumneata n-ai fost încă pe front?

— Nu. Detest războiul sfinților călăi Hitler și Antonescu. Iar dacă m-aș duce pe front și aș muri, ar fi numai o întîmplare stupidă. M-aș simți bine numai dincoło de linii și anume cu arma întoarsă către apus.

— Imi place că ești cinstit, deși eu nu te aprob de loc. Dimpotrivă.

— Apropo, maestre, ce mai spuneți, cît are să mai țină războiul? Au trecut cele șase săptămîni fixate de dumneavoastră. S-au împlinit șase luni de cînd am stat de vorbă.

— A! de aceea ai venit?

— Mai mult de acea.

— Bine. Am să-ți spun. Dar întîi să-mi spui dumneata cum ți-ai completat teoria despre vatră. Eu susțin primatul discuției filozofice asupra războiului, războiul nefiind decît un accident, o poticnire sau un gest premeditat al metafizicei.

— Sau al proniei, cum ar spune Hitler, înțelegîndu-se pre sine prin pronie.

— Mai știi, dragă Mustea? Omul acesta, cu adevărat providențial, nu este lipsit de patos metafizic, însă nu se ridică decît pînă la exprimarea afectivă a ideilor...

— ...Prin vărsare de sînge, prin incendiu și crimă, prin uciderea a milioane de oameni.

In timpul acesta, trecea pe stradă o companie de nemți, cîntînd sinistrul lor cîntec:

Und geht die Welt in Trümmern
Es soll uns der Teufel kümmern

Apoi trecură brusc la altul:

Sechzehn Jahre
Blonde Haare
Kommt ein' Kugel...

— Da, zise Mustea, pe gînduri. Aici, la dumneavoastră, e cald. Miroase a gutui. Cărțile stau orînduite. Foile de hîrtie așteaptă pe masă, albe, să vă așterneți pe ele gîndurile cu cerneală neagră... In timpul acesta, obuzele dărîmă case, soldații germani adună evrei și ruși în ghettouri, le dau foc, o mamă își ridică din flăcări, deasupra capului, copilul... Un copilaș plînge printre dărîmături, căutîndu-și mama și strîngînd la piept un căluț de cîrpă... Mase de soldați desfășurați în trăgători năvălesc unele asupra altora printre tancuri huruind greu și vărsînd foc peste cîmpurile desfundate; cai răniți sfîșie văzduhul cu nechezatul lor; un soldat căzînd se apucă de sîrma ghimpată cu mîna... E un geamăt general al vieții sfîșiate în acest carnagiu al neomeniei împotriva omeniei... Cum poți rămîne indiferent la nimicirea vetrelor, a simțămintelor calde, a gîndurilor bune...

O servitoare cu șorț alb intră, aducînd pe o tavă cești de ceai și prăjituri. Mustea se întrerupse. Arăta ca un om trezit dintr-un vis groaznic.

— Amice Mustea, ia o ceașcă de ceai, zise Marele Anonim. E un ceai strașnic, bun și aromat. Trebuie să-ți placă. E sovietic, din Georgia. Pradă de război. Mi-a adus un maior vreo zece pachete. Săracul, a plecat înapoi pe front și peste 10 zile a primit nevastă-sa vestea că a murit moarte de erou...

Mustea asculta, gîndindu-se la altceva. Intr-un tîrziu răspunse:

— Nu pot. Mulțumesc. Nu-mi trebuie. Mi-ar sta în gît „prada de război".

— Prejudecăți!

— Nu pot. E o barbarie pînă și expresia „pradă de război"! Imi pare rău că maiorul a lăsat probabil o văduvă și copii, dar n-aș avea ochi să-l văd, dacă ar mai trăi.

— Prejudecăți. Mai bine spune-mi la ce concluzie ai ajuns cu teoria vetrei, pe care ziceai că ai dezvoltat-o, îl stîrni Marele Anonim, sorbind tacticos din ceai.

— Concluzia e foarte simplă. Trebuie sporite în așa fel cunoștințele omului în toate domeniile — în domeniul fizic, biologic, social și moral — trebuie înmulțite în așa măsură bunurile vieții materiale și spirituale și puse la îndemîna tuturor, încît omul, prin cunoștință și confort, să se simtă la sine acasă oriunde, vatra sa să fie pămîntul întreg și chiar mai mult decît pămîntul, tot universul acesta. Căci vatra în esență este o cucerire a spațiului și a timpului prin cunoaștere, prin știință.

— Și prin război, dragă Mustea.

— Nu, categoric nu. Germanii au cucerit în toată Europa teritorii imense, „spațiu vital", cum zice sîngerosul lor Führer, dar nu sînt acasă nicăieri. Tremură pretutindeni, nu se simt acasă nicăieri, totul le este străin „unheimlich" și „ungemütlich" cum zic ei. E firesc să fie așa, căci au pătruns în vatră străină ca dușmani și-i omoară necunoscutul și înșiși stăpînii vetrei pe care au cotropit-o. Vatra universală a omului nu poate fi cucerită decît prin dreptate socială și prin cunoașterea cît mai deplină a legilor fizice și biologice, prin obținerea celor trebuincioase de către fiecare după nevoile sale, fără jaf, fără a nedreptăți pe alții.

— Asta-i teoria? Ți-aș răspunde cu cuvintele poetului dumitale preferat, ale solitarului de la Weimar. „Grau teurer Freund ist alle Theorie, und grün des Lebens Goldner Baum", dacă din arborul vieții n-ar cădea atîtea picături mari de sînge în zilele noastre.

— Da, de ramurile arborelui vieții, Hitler a spînzurat trupuri omenești și pe crengile negre croncănesc corbii.

— Așa-i. Aceasta-i una din formele de a se manifesta ale destinului.

— Și cît vrea să se mai manifeste în acest chip destinul?

— Te referi la cele șase săptămîni trecute.

— Nu. Mă refer la cele șase luni, după care v-am spus, maestre, că voi veni să vă întreb cît mai durează războiul.

— De fapt, Rusia a fost înfrîntă în primele șase săptămîni. Dar (scuză-mă că fac o comparație care știu că n-o să-ți placă, și te rog s-o iei numai ca mijloc de exprimare metaforică a unui gînd) cînd porcul n-a fost bine înjunghiat de la început, el mai grohăie multă vreme...

— Maestre, comparația dumneavoastră este indecentă. Probabil vă supără prezența mea. Și Mustea se ridică să plece.

— Te rog, te rog. Ți-am spus că n-o să-ți placă. Dar eu nu pot gîndi decît intuitiv. Șezi și ascultă-mă. Apoi combate-mă. La noi acasă, odată, s-a întîmplat următorul lucru: tatăl meu, deși era preot, a înjunghiat o dată un porc mare, gras. Au stat vreo șase bărbați să-l țină la pămînt, pînă ce tatăl meu i-a băgat cuțitul în gît. A izbucnit un guițat de ți se părea că cineva sfîșie văzduhurile. Și guițatul nu se mai isprăvea. Eu stăteam în odaie, la fereastră, cu degetele în urechi. Apoi m-am suit în pat și mi-am îngropat capul în pernă. Dar guițatul se auzea tot mai tare, pînă ce a trecut într-un horcăit greu, iar după o vreme, cît o mie de ani, a contenit. Innebunisem. In sfîrșit, oamenii s-au apucat să îngrămădească paie pe porc, să-l pîrjolească. Le-au dat foc și repede s-a încins vîlvătaie mare, cu șperlă aruncată în aer. Dar deodată s-a auzit un guițat mai cumplit ca cel dinainte, porcul s-a ridicat ca un stog de paie aprinse și a început să fugă. Inchipuie-ți spaima! Oamenii, după el! Dar cine să apuce flăcările cu mîna? Și porcul, cu pîrjolul în spate, a fugit în grădină. Au luat foc jirezile de paie și stogurile de fîn, s-a aprins grajdul, au început să mugească vitele și să rupă lanțurile. Oamenii, înspăimîntați, fugeau încoace și încolo. Era să ardem de tot. Cu greu am scăpat casa, după ce luase foc acoperișul de șindrilă. Ba tata urla speriat că are să ia foc și sfînta biserică din apropiere, acoperită tot cu șindrilă, coaptă de veche. Așa, dragă Mustea, am pățit-o noi cu porcul prost înjunghiat. Să ferească dumnezeu de așa ceva. Pînă la urmă porcul, înjunghiat și pîrjolit, a murit în fundul grădinii lîngă gardul de rugi sălbatici și de tufe de mure desfrunzite, căci eram ca acum, în decembrie.

Marele Anonim oftă, căzu pe gînduri apoi, revenindu-și, zise:

— Așa, dragă Mustea. După părerea mea, războiul s-a terminat în primele șase săptămîni. Noi asistăm acum la o lungă agonie. Poporul rus cred că s-ar fi predat de mult, dar Stalin e un încăpățînat, comuniștii sînt niște oameni absurzi și continuă o luptă de mult pierdută. Să ferească dumnezeu de pățania cu porcul, că ardem toți!

— Maestre, vă repet că resping cu indignare o asemenea comparație indecentă. E vorba de un popor, un popor care se apără vitejește de niște năvălitori bestiali. Iar dacă-i vorba să spunem lucrurilor pe nume, Hitler a intrat de data aceasta în cuțit și urlă ca un lup rănit. Fiara va mai fugi încă prin imensa stepă, turbată, încoace și încolo, apoi, urmărită îndeaproape de oameni, va alerga spre bîrlog, unde va pieri înecată în propriul sînge. Imaginea n-am inventat-o eu. Fiara fugind spre bîrlog se găsește în „Război și Pace" a marelui Tolstoi, carte foarte instructivă pentru aceste timpuri. Citiți-o, maestre, și Hitler nu va pieri în exil, pe Sfînta Elena, ca Napoleon, cu care n-are nimic comun decît meșa de păr pe frunte, ci în bîrlogul său și într-adevăr înecat în propriul său sînge. Abia atunci se va sfîrși războiul, maestre.

— N-ai putea preciza cînd? zise Marele Anonim cu o voce batjocoritoare.

— Peste cîțiva ani, cînd imensa Uniune Sovietică, de la Vladivostok pînă la linia frontului, se va pune toată în mișcare.

Marele Anonim tăcu o vreme, dus pe gînduri. De mai multe ori schiță intenția de a vorbi și tot de atîtea ori tăcu. Dar pînă la urmă tot el rupse tăcerea.

— Nici comparația dumitale, sau a lui Tolstoi, sau a lui Stalin cu fiara urmărită pînă în bîrlogul ei nu este tocmai decentă, cînd se referă la Hitler, la cel mai mare om al timpurilor. Dar eu nu mă supăr. Să știi, însă, că războiul nu poate sfîrși cum crezi dumneata. Marea Britanie și Statele Unite își vor înțelege în cele din urmă misiunea lor istorică. Și chiar dacă, orbite pentru moment, nu s-ar trezi la timp, războiul nu se poate isprăvi astfel decît pentru cîțiva ani, va fi o pauză, după care va reîncepe cu și mai mare furie, pînă la victoria definitivă a spiritului asupra materiei. Va fi nevoie de o nouă limpezire a apelor prin sînge și prin foc.

De data aceasta, Mustea tăcu și el îndelung.

— Intr-un fel, poate că aveți dreptate, dar nu în felul în care credeți, ci tocmai invers: victoria definitivă va fi a celor ce vor introduce dreptatea socială și știința în lume.

— Și aceștia nu pot fi decît comuniștii dumitale. Așa-i?

— Hotărît!

— Timpul va hotărî.

— Și oamenii în luptă cu adversitățile. Maestre, peste șase ani, dacă mai trăiesc, viu să vă văd la Cluj. Atunci va fi pace.

— Pace va fi atunci cînd nu vor mai fi oameni care să pună în discuție temeiurile istorice ale omenirii, așezate din veac și desfășurate de voința Forței celei mari, peste capetele înguste ale oamenilor. Ai citit pe Prinzhorn? El, zice într-un loc: „Cu ce drept revoluția franceză din anul 1789 a pus în discuție orînduirea de veacuri a feudalismului?" Eu aș zice: Cu ce drept comuniștii pun în discuție orînduirea, iarăși de veacuri, a burgheziei?

— Cu același drept!

— Cu care?

— Cu dreptul omului de a se ridica spre lumină și a combate nedreptatea socială.

— Orice dreptate aduce după sine o nedreptate. Gîndește-te la capetele nobililor ghilotinați în Franța! Pentru ce? Pentru dreptatea domnilor Dupont și Durand.

— Dar pentru dreptatea celor ce fac pîine, mașini și toate bunurile vieții, cu mîinile și cu capul, nu merită să zboare cîteva capete?

— Nu. Capetele celor de sus trebuie să rămînă unde le-a pus Forța cea mare, adică pe umeri, căci aceste capete au fost date lumii spre a fi condusă de ele.

— Dar de ce n-am putea spune că „Forța cea mare", de care vorbiți, investește într-o bună zi popoarele cu forța de a-și face dreptate?

— Nu mi se pare a fi orînduirea firii. Pe cei de jos îi roade o simțire josnică, pe care nu se poate clădi nimic nobil. Această simțire este invidia că ei, cei de jos, nu sînt bogați ca cei de sus. Pe indivie poți clădi oare ceva nobil?

— Dar cei de sus pe ce și-au clădit bogăția? Care-i sentimentul nobil de la baza ei?

— Nu știu. In orice caz, aceasta-i o stare de fapt.

— Ba știți foarte bine. Este jaful și exploatarea. Aceasta e nobil?

— Mustea, Mustea! Ești incorigibil.

— Maestre, vă las șase ani să vă gîndiți. In timpul acesta, magistre vitae, istoria ne va da tuturor lecții ce nu se vor uita.

— Eu nu iau lecții de la această profesoară bătrînă. Ea însăși nu-i decît o umilă ucenică a Forței celei mari.

— Forța cea mare este în brațele și capetele celor ce muncesc.

— Ale clasei muncitoare, cum spui dumneata.

— Așa-i maestre. Peste șase ani, deci!

— Ai să mă găsești același. Nerăsturnat, nezguduit.

Mustea ieși în stradă; un aer rece și proaspăt îi pătrunse în plămîni. Se îndreptă spre gară încet, după ce îmbrățișă cu privirea, de la marginea orașului, munții Făgărașului înzăpeziți și Cîndrelul încă neacoperit de zăpadă.

Din tren văzu casa unde stătuse o noapte cu Li. Cerul era neguros. Incepu să fulguie încet și rar, cu fluturi mari și albi.

Soarele din august

Hornurile noilor fabrici sînt fluiere imense de orgă
și poartă cerul pe ele.
Coboară o mie de mii de lămpașe în bezna minelor —
de parcă s-ar fi răsturnat o baniță de stele.

Pămînturile colectivelor și-au uitat numele stăpînilor
și e foarte firesc să nu le mai cunoască nici ciocîrliile hotarele —
pentru că ciocîrliile urăsc beznele și iubesc soarele!

Pătrunde-n lemnul schelelor viitoare — cu dinți de șoarec —
ferestrăul electric și-l aud zumzăind vesel, din zori
și pînă-n faptul serii.
Dar iubesc și pădurile duminicale cînd veverițele — ca ciocanele
unui țambalagiu — sar din coardă-n coardă
pe țambalul tăcerii.

Ca un călăreț răsucindu-se în șa, mă-ntorn din timp în timp
și cu ochi de stăpîn dau cerc zării...
Pentru că răspund de toate minunile care se petrec pe aceste
meleaguri, de la arcul munților care lansează
săgețile albastre ale rîurilor —
pînă la apele negre ale mării!

Pentru că eu răspund și de cîntecul fără de început și fără de sfîrșit
scos de sub arcușul vîntului care se plimbă pe struna
plopului întinsă de la pămînt la lună,
cîntecul pe care tocul dintre deștele mele pătate de cerneală și vis
încearcă pe hîrtie să-l pună!

23 August

Înseamnă mirosul pătrunzător de praf de pușcă și sînge —
dar și mirosul proaspăt al ierburilor care încolțesc primăvara.
Înseamnă zornăitul prelung al lanțurilor care se prăbușesc
sfărîmate în bezna unei fîntîni fără sfîrșit.
Înseamnă că — asemeni boabelor care germinează și către soare,
străbat fără greș scoarța pămîntului —
și noi ne vom sorbi dușca de soare.
Înseamnă codrul de pîine care va poposi la ora cinei
între copiii mei și mine.
Înseamnă că meșterul Manole nu-și va mai sfărîma aripile de șindrilă.
Înseamnă noua noastră demnitate — asemănătoare pădurilor
care înfruntă semețe furtunile.

Iată pentru ce te urmăm, soare din august,
cum pîlcurile compacte ale copacilor urmează cursurile apelor
care fertilizează cîmpurile!

Cezar DRAGOI

In rînd cu Maiakovski

Etern, în lutul milenar,
Aud cum tună „Aurora"
Sub timpul tău vizionar,
Iubită zînă Terpsichora.

— Eu sînt, auzi ?, agitator...
O strigă-n gura mare tropii.
Nu leşinat stihuitor
Scălîmbăind la lună plopii.

Rafala versului de foc
Imi vine-n stoluri cadenţate
Ca nişte păsări — la soroc,
De frunza inimii chemate.

O bucurie nesecată
Lăuntric ochiul mi-aprins
Şi luminează avîntată
Un slobod vis de neînvins.

Descătuşat, cu pasul dur,
M-aşez în linii de bătaie
Şi dau imaginii contur
Incendiind ca o văpaie.

Aştern în lume primăvara,
Mulţimile înviorînd
Să urce azi Comunei scara
La porţi de aur, forfotînd.

Aud în lutul milenar,
Etern cum tună „Aurora"
Sub timpul lui vizionar,
Iubită zînă Terpsichora

Ion CALOVIA

POSTA redacţiei

Elisabeta Orzescu – Cluj. V-am citit în „Steaua" şi v-am remarcat. Poeziile trimise „Gazetei literare" merită, fără îndoială, să vadă lumina tiparului. Dv. faceţi o lirică de actualitate, combativă şi bine orientată ideologic, fără să fie lipsită de feminitate. Dovediţi lectură poetică la zi, mişcîndu-vă cu îndemînare printre imagini, sugestii şi ritmuri libere de canoane. Indeosebi considerăm izbutită poezia „Cîntecul femeii din Congo" căreia sper că i se va face loc în paginile gazetei noastre. Apreciem ca interesantă poezia „Bibliografie", în legătură cu care vă cerem permisiunea să vă dăm cuvîntul aici : „Bibliografie" – ne scrieţi – după cîte constataţi este închinată maestrului Beniuc, pentru care am o nemărginită admiraţie. Nu ştiu dacă am reuşit să redau exact ceea ce am simţit scriind această poezie, însă am scris-o din tot sufletul, dorind în acest fel să aducă un omagiu celui plecat din Cluj să vestească „timpurile noi".

Bineînţeles, nu vă putem asigura că aţi „redat exact" ce simţiţi. Din ceea ce scrieţi am înţeles că vă daţi bine seama că poezia nu prea „redă exact", deobicei, în sensul că nu **defineşte,** dar poate reconstitui „exact" o anumită stare sufletească, adică s-o transmită cititorului în intensitatea şi specificul ei. Poezia dv. izbuteşte mai ales un exerciţiu de evocare lirică a temelor poeziei lui Beniuc, prin citarea titlurilor într-o compoziţie sugestivă. Vă cităm din stihurile mai reuşite :

Din Clujul ursuz, bătrîn şi posac
Ai pornit în fruntea **Coloanei de atac.**
Paşii tăi tineri, înscrişi în lut şi sînge,
Duceau cu ei durerea **Garoafei** care plînge.

Azi timpla ţi-e ninsă dar rodeşti şi-acum
Miinilor noastre, **Măr de lîngă drum.**

Ştefan Gorun – Medgidia. Scurta dv. scrisoare păcătuieşte în ceea ce priveşte ortografia, ceea ce înseamnă că trebuie să mai studiaţi, temeinic şi perseverent, limba şi literatura romînă. „M.cile creaţii", cum le numiţi dv., dovedesc o înclinare categorică spre pastel. E remarcabil, fragmentar, tabloul ţiganilor nomazi, care începe cu :

Un punct micuţ din zare creşte

şi se termină cu

tar dimineaţa pe răcoare,
Cînd roua cerne liniştit,
Un punct micuţ se pierde-n zare :
Ţiganii iarăşi au pornit.

Din păcate viziunea dv. este însă depăşită de vreme, mergînd pe urme vechi şi neţinînd seama tocmai de aspectele **noi** ale vieţii. Şatrele nomade încep să aparţină trecutului şi **noul** pătrunde tot mai mult, în viaţa ţiganilor inclusiv, transformîndu-i, punîndu-i pe picior de egalitate cu toţi cetăţenii ţării. Decît tabloul demodat al celor „hoinari de-a pururi", mai interesant şi mai poetic ar fi fost tabloul ţiganilor statorniciţi, alături de ţăranii muncitori, în colective, sau valorificîndu-şi talentele strămoşeşti în echipele culturale. Cum se poate să scrieţi, ca pe timpuri, că

„aşa le este dat de fel,
ca şatra lor mereu pe drumuri
să n-aibă niciodată ţel" ?

Greşiţi profund, ignorînd realitatea în prefacerea revoluţionară a zilelor noastre.

Cu poezia **Zumzet,** închinată fabricii de ciment Medgidia, vă apropiaţi de actualitatea atît de febrilă în regiunea dv. Pe calea aceasta trebuie să **şi** mergeţi. Insă şi de data aceasta nu rămîneţi decît la suprafaţă. Cîntînd fabrica din Medgidia ca pe o „stea a vremii noi", cum bine o spuneţi, nu izbutiţi să reliefaţi tocmai această idee bună şi vă împrăştiaţi într-o descriere destul de plată a peisajului industrial, din care scoateţi tocmai elementul principal : **omul.** Apoi, micşoraţi cu totul sugestia industrializării prin comparaţia netertcită a zumzetului de fabrică : „juri că-i de bondar"? Asta-i tot ?

Strigoilor naziştii vă dovedeşte intenţia pozitivă, dar e haotică şi stîngace. Sînt de citat doar versurile :

Şi văd că din ţărînă iar
Aţi vrea să viermuiţi

Un sfat pentru dv. şi pentru mulţi alţi tovarăşi care ne trimit încercările lor poetice : continuaţi să scrieţi mult şi insistent, pentru că astfel cîştigaţi experienţă, dar neîntrerupt ridicaţi-vă nivelul cultural şi ideologic, pentru că altfel meşteşugul vă va rămîne sterp. Lirica zilelor noastre trebuie să fie realmente a zilelor noastre şi trebuie să sezisaţi tocmai **noul** revoluţionar în viaţa de toate zilele, noul care caracterizează epoca noastră măreaţă.

G. Damian – Rădăuţi. Poezia dv. merită întreaga atenţie. Dv. vă arătaţi pasionat tocmai de măreţia şi complexitatea epocii noastre, cîntînd-o cu avînt şi luciditate, în liniile ei esenţiale sau în aspectele ei intime. Sînteţi însă inegal, faceţi abuz de neologisme, cădeţi uşor în prozaisme din exces de intelectualitate şi din mînuirea uneori puţin armonioasă a versului liber.

Poezia noastră, realist-socialistă, nu îngrădeşte gusturile şi lasă libere preferinţele poeţilor, spre versul clasic sau spre versul alb, spre imaginea tradiţională, poetică şi melodioasă, ca şi spre imaginea directă, de invocaţie verbală, voit lipsită de metafore. Esenţială este însă stăpînirea desăvîrşită a formei care să permită transmiterea limpede şi emoţionantă a sentimentelor omului nou, părtaş la marile prefaceri revoluţionare.

Savin BRATU

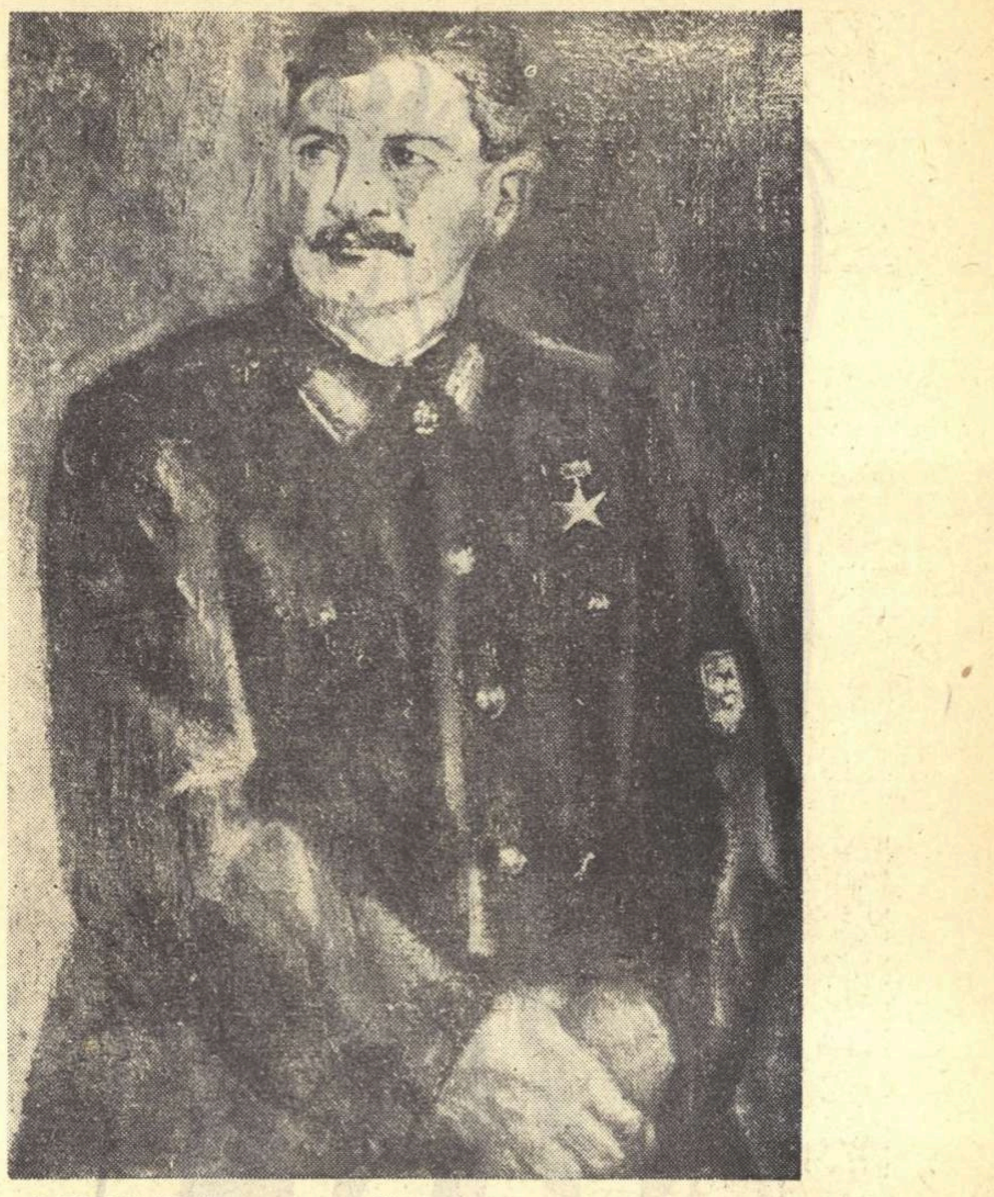

MATHILDA ULMU „Ştefan Lungu, erou al muncii socialiste"

CONTINUĂRI

Insemnătatea îndrumării de către partid

Octombrie, actul de la 23 August 1944, partidul.

Am scris :

PARTIDULUI

Tu te-ai născut din dragoste, ca omul.
Şi din durere te-ai născut, ca el.
Ai rădăcini în ţara mea, ca pomul,
Şi-nspre lumină-ai năzuit, la fel.

Tu te-ai născut din sete de dreptate,
Din sîngele acelor ce căzură :
Din osul celor ce-au fost traşi pe roate,
Şi din protestul cu căluş la gură.

Tu te-ai născut din istovită trudă
Şi din nădejdea ce-a durat prin vreme.
Pe care nimeni n-a vrut s-o audă
Şi care de nimica nu se teme.

Tu te-ai născut din istovită trudă
Din nesfîrşita gloată anonimă,
Şi ai crescut ca floarea de-nălţime
In aspra şi purificata climă

A neuitatului Octombrie-n care,
In Petersburgul rece de la nord,
O „Auroră" cu sclipiri de soare
Ilumina matrozii de pe bord.

Partidul, încrederea deplină în ideile marxist-leniniste, avîntul creator al poporului, mi-au fost îndemn pentru a intra în rîndurile scriitorilor-cetăţeni, pentru a participa cu opera mea, cu specificul muncii mele, la marea şi istorica operă de construire a socialismului.

Avînd un scop nobil, un ideal înalt, luminos, înaintea mea, am căpătat energia creatoare, încrederea şi bucuria de a trăi, ieşind din negurile funerare ale unui pesimism obsesiv.

Poezia mea, „Floarea soarelui" mi se pare cea mai sintetică şi mai cuprinzătoare din acest punct de vedere.

Mă-ntorc acum spre viitor cu faţa.
Lumina lui îmi trece prin pleoape.
Şi oamenii îmi sînt şi mai aproape
Şi parcă m-a luat de mînă viaţa.

Partidul mi-a pus în faţă acest ideal. De la partid am învăţat romantismul revoluţionar, însoţindu-l cu cea mai riguros ştiinţifică gîndire, şi am primit lumina optimismului.

Poezia mea s-a apropiat tot mai mult de viaţă şi de oamenii muncii. Am cîntat munca, am cîntat oamenii care muncesc şi creează şi am găsit în viaţă o poezie autentică, înaltă, inspirată, sănătoasă în conţinut, pe care n-o văzusem înainte.

In cei 15 ani de după Eliberare, partidul m-a învăţat să ştiu pentru cine scriu, pentru ce scriu: El mi-a pus în mînă pentru a medita, acel articol călăuză al lui Lenin din 1905 : „Organizaţia de partid şi literatura de partid", care cuprinde în cîteva pagini, normele îndrumării literaturii pentru secole.

Scrisul meu a devenit tot mai puţin un joc personal, şi tot mai mult o participare la viaţa şi problemele întregului popor.

Mi se pare de netăgăduit că atît cît îmi îngăduie puterile mele, cîmpul meu de inspiraţie s-a lărgit înfăţişînd laolaltă tot mai mult din ceea ce frămîntă gîndirea şi simţămintele poporului muncitor.

Evenimentele petrecute în aceşti 15 ani mi-au dat conştiinţa că prin scrisul meu fac un lucru folositor, că meşteşugul scriitoricesc îşi are un rost, că el se poate înălţa la înălţimi altădată nebănuite prin frumuseţea şi măreţia idealului pe care îl serveşte. Şi cu aceasta, mi-au insuflat tenacitatea, dorinţa şi munca de a căuta să ridic arta scrisului spre înălţimea acelui ideal.

Partidul m-a scos din melancolia trecutului idilic şi pastoral, din negrele vizuini ale unui nihilism sufletesc din cercul strîmt în care căutam în neştire „eul" şi mi-a arătat lumina viitorului, marşul triumfător spre făurirea lumii noi, ţinta spre care mergem, pe drumul lui 23 August 1944.

Demostene BOTEZ

Luna şi asasinul

tre ei, polul tezismului schematic sau, dacă vreţi, al abstracţiilor hieratice, trebuie să constatăm că această literatură este nu numai în fond politică (aşa cum era estetismul, „arta pentru artă") ci este evident, violent politică. Aici nu e vorba de o idee care s-ar deduce necesar dintr-o acţiune, ci de o teză politică dezvoltată în dauna artei : acţiunea dramatică devine schemă teoretică nudă iar personajele, fantome hieratice, purtătoare de cuvînt ale unei teze (fireşte reacţionare). Romanul devine eseu, piesa de teatru demonstraţie politică. Iată în numele cărei literaturi evident, violent politice (fireşte reacţionare) sîntem noi acuzaţi de a promova o literatură de idei în sensul progresului. Dar literatura noastră, realist-socialistă, reuşeşte tocmai acel echilibru clasic al generalului cu particularul (fireşte, în operele realizate), promovăm idei în cadrul autentic al artei. Este semnificativ că literatura decadentă a renunţat la estetismul „apolitic" devenind făţiş politică.

Revolta metafizică

Reluată recent la Paris, în jazul criticei burgheze, piesa lui Camus — „Caligula" —, constituie o asemenea poziţie ideologică, politică, deschisă. Cu riscul de a contrazice subtila critică pariziană, trebuie să văd aici — textul mă obligă — o justificare a tiraniei. Problema reală însă — pe acest plan se manifestă politic autorul — este devierea revoltei de pe planul social pe cel metafizic, adică pe planul asoluţional. Să mă explic. Intr-un eseu voluminos, „Omul revoltat", Camus încerca să demonstreze că singura revoltă reală, nobilă este revolta metafizică, gratuită, în care problema soluţiilor nu se pune. Vrînd să arate că toate revoltele sociale ar eşua inevitabil în contrariul lor (deci : inutilitatea revoltei şi a revoluţiilor), Camus încearcă să atragă această uriaşă forţă — revolta umană — pe canalul socialmente ineficace (în care eficacitatea e abolită) al „revoltei metafizice". Or, „Caligula" este ilustrarea însăşi a tezei revoltei gratuite. Ideea este de altfel reluată de un critic tînăr, R.M. Albérès care o extinde la întreaga literatură burgheză actuală. Raţionamentul său este următorul : scriitorii din trecut (realişti critici, n. n.) ridicau probleme sociale concrete şi cereau remedierea unor rele existente ; sarcina aceasta a fost trecută acum ziariştilor. Scriitorii actuali (decadenţi n. n.) ignoră acum aceste probleme, ei ridicînd doar probleme metafizice, fără soluţie şi nesoluţionabile: existenţa morţii, singurătatea esenţială a individului, etc.

Luna şi destinul

Că aceasta e o diversiune, e clar. Sofismul lui Camus şi al celorlalţi constă în separarea arbitrară a două planuri : planul social (pe care evoluează istoria şi care e al aparenţelor) şi planul esenţial, acela metafizic (pe care nu-l definesc fiindcă e indefinisabil). Caligula abuzează de puterea pe care o are ca împărat, asasinează absurd, e crud fără utilitate. El e ucis de o conjuraţie şi condamnat pe planul istoriei ; dar autorul îl absolvă metafizic, mai mult, îl consideră superior tuturor celorlalţi.

De ce ? Ce vrea Caligula ? El vrea luna ! Ce este luna ? Luna este imposibilul. După moartea amantei sale, Caligula ajunge la concluzia că „Oamenii mor şi nu sînt fericiţi". Şi : „Lumea asta, aşa cum e făcută, nu e suportabilă. De aceea am nevoie de lună, sau de fericire, sau de nemurire, în orice caz de ceva poate dement, dar care să nu fie din lumea aceasta".

Folosind puterea pe care o are, împăratul vrea să realizeze, prin forţă, imposibilul : „Tocmai ! e vorba de ceea ce nu e posibil sau mai degrabă de a face posibil ceea ce nu este"... „la ce-mi foloseşte această uluitoare putere dacă nu pot schimba ordinea lucrurilor, dacă nu pot face soarele să apună la răsărit, ca suferinţa să scadă şi ca fiinţele să nu mai moară ?" Raţionamentul lui Caligula este acesta : Lumea este condusă de destin, dar destinul e absurd. Pentru a fi liber, el, împăratul, va lupta cu destinul : va fi absurd. Şi actele sale devin absurde şi criminale.

Tragedie şi comedie

Aparent, „Caligula" e o tragedie pe tema clasică a luptei cu destinul. Dar omul luptă cu destinul (nu are rost să discutăm aici conceptul destinului şi nici absurditatea sau logica sa) folosind mijloacele specific umane. Absurdului îi opune raţiunea şi frontul cunoaşterii umane înaintează mereu. Or, Caligula nu luptă cu destinul, ci îl parodiază, dorind să-l înlocuiască. Renunţînd la raţiune şi la solidaritatea umană, Caligula se găseşte singur şi neputincios în faţa unei forţe pe care nu vrea să o sfarme, ci să i se substituie. Tragedia modernă a destinului e deci înlocuită cu o comedie a substituirii. De altfel, despărţind artificial un plan metafizic de unul real, istoric, Camus falsifică valorile, împiedică orice judecată (ceea ce şi urmăreşte) : omul nu poate lupta decît în planul uman, real, istoric, şi numai pe acest plan se poate exercita acea funcţie a raţiunii numită judecata. Pură sau practică, raţiunea e umană, ea se desfăşoară istoric şi în afara istoriei raţiunea îşi pierde raţiunea de a fi. Dar nu numai că nici un moment Caligula nu se gîndeşte să folosească raţiunea, Camus o interzice şi celorlalţi. Tînărul Scipion, care reprezintă perfecţia în bine, aşa cum Caligula reprezintă perfecţia răului şi care făcuse parte din conspiraţie, renunţă. Discutînd cu şeful conspiraţiei, Cherea, despre uciderea lui Caligula, Scipion argumentează refuzul.

„— Cherea: Şi totuşi, ţi-a ucis tatăl !

— Scipion : Da, totul începe aici dar şi totul se sfîrşeşte cu asta. (...) Ceva, în mine, ne aseamănă. Aceeaşi flacără ne arde inima.

— Cherea : Există ore în care trebuie să alegi. Eu am făcut să tacă în mine orice i-ar fi putut semăna.

— Scipion : Nu pot alege fiindcă şi eu sufăr de ceea ce suferă el. Nenorocirea mea e de a înţelege tot.

— Cherea : Atunci ai ales : îi dai dreptate !

— Scipion : O, Cherea, te rog, nimeni, înţelegi, nimeni pentru mine nu mai poate avea dreptate".

Şi fiindcă personajele sînt idei, traducerea e uşoară : binele şi răul se egalează pe planul metafizic, substanţa lor e comună. Caligula şi Scipion au părăsit planul istoriei, ei nu mai pot fi judecaţi. Mai mult : nu avem dreptul să judecăm. Camus îl absolvă deci pe Caligula şi crimele sale.

Da! raţiunea există!

Ce vrea să spună deci recentul laureat al premiului dinamitei ? Că nu există asasini şi victime, exploatatori şi exploataţi ; că o lume absurdă nu poate fi dreaptă sau nedreaptă; că într-o lume absurdă raţiunea e inoperantă, valorile iluzorii, judecata abolită. Că, deci, răul e în afara societăţii, iar problemele n-au soluţii. Nici un om inteligent nu mai îndrăzneşte să proclame excelenţa capitalismului. Dar ceea ce încearcă aceşti apologeţi pudici ai burgheziei, ai exploatării, ai crimei, este să ne abată energia revoluţionară pe un teren mort, să ne convingă de inutilitatea luptei noastre.

Noi însă trăim pe planul uman şi — solidari — cu sprijinul raţiunii vom respinge din ce în ce domeniul auman, vom micşora necunoscutul. Noi, comuniştii, vom aprinde în cosmos lumina raţiunii.

Da ! Există raţiune, există legi, necunoscutul poate fi cunoscut. Da ! există valori, omul e responsabil !

Paul GEORGESCU

Privind spre Geneva

Dar întru completarea noilor tratative cu privire la încheierea unui tratat de pace, ministrul de Externe al R.D.G. Bolz a arătat că acest act trebuie precedat de o reunificare a Germaniei, condiţionată de apropierea dintre cele două state germane.

Drumul cel nou al Genevei pune mai ales pe miniştrii de Externe ai puterilor occidentale în faţa unor mari hotărîri de luat, în faţa cărora ezitările şi lipsa de bunăvoinţă sînt de multe ori evidente.

Problema Berlinului occidental, care include în ea problema germană, este fără îndoială astăzi punctul central al viitoarelor tratative de la Geneva. Ea e problema vitală pentru întregul popor german din ambele state, popor care, de bună seamă, cu marile calităţi pe care le are, doreşte o paşnică convieţuire europeană, contribuind la progresul omenirii. Dar în calea acestor largi realizări democrate se ridică stavila politicii de la Bonn, politică reacţionară şi revanşardă.

Cade în sarcina noului drum al Genevei să părăsească chemările greşite şi sugestiile care frînează drumul spre pace şi linişte al omenirii. Tratativele de la Geneva sînt urmărite cu vie emoţie pe întregul glob. Speranţele oamenilor simpli de pretutindeni obligă pe participanţii la Conferinţă să păşească către o rodnică înţelegere, pe drumul păcii mondiale.

Ion Marin SADOVEANU

Rolul criticii literare

linear. Sîntem convinşi că şi H. Zalis cunoaşte asemenea elementar adevăr. De aceea oricine este surprins citindu-i, în „Scrisul bănăţean", articolul despre Geo Bogza. In elanul său tînărul a „uitat" oare că ultimele versuri ale marelui autor al „Cărţii Oltului" necesită un examen critic? Dacă scriitorii lucizi mărturisesc public eşecuri şi, chiar pe parcursul muncii, sînt gata „să o ia de la început", criticului i se impune prin însăşi funcţia lui ca, în special lucrări de genul celor de faţă care sînt vrînd nevrînd, reconsiderări, să dezvăluie, să ierarhizeze o activitate, sub raportul conţinutului şi al forţei plămăditoare, al valorii ei, aşa cum procedează I. Vitner în portretul lui Remus Luca din „Viaţa romînească" nr. 4.

Horia Bratu, într-un articol de altfel bine gîndit şi plin de referinţe interesante la concepţia lui Marx despre unitatea eroului şi la dezbaterile Congresului scriitorilor sovietici unde un Tvardovski de ex. a stăruit asupra originalităţii şi a formelor noi, invoca printre modele un personaj din „Biografiile contemporane" pe care Petru Dumitriu le revizuieşte în acest moment pentru că, între alte motive, le socoteşte palide şi nereprezentative ! Să recunoaştem totuşi, că nu numai el este vinovat.. Niciunul dintre noi nu a scos un cuvînt critic în legătură cu suita „Cînd se deschide o uşă". Cititorii au fost mult mai curajoşi, după cum am aflat din declaraţiile lui Petru Dumitriu însuşi, relevîndu-i neajunsurile importante ale ciclului în pregătire. Se pare că ei nu se sfiesc a mînui „măturica".

S. Damian a dovedit în numeroase rînduri virtuţi critice deosebite printre care, poate în primul rînd, aptitudinea de a discerne specificul scriitorilor în funcţie de viziunea şi atitudinea acestora. Voi aminti numai de articolul global „Spiritul de partid, trăsătură fundamentală a literaturii noi" („Viaţa romînească" nr. 8/1958), în care particularităţile gîndirii, stilului, temperamentului unui Petru Dumitriu, Marin Preda, V. Em. Galan erau cu îndemînare şi convingător proiectate pe fundalul concepţiei lor comune materialist-istorice, al adeziunii lor profunde la „cauza general-proletară". Insuşire de preţ, dar insuficientă faţă de cerinţele supreme ale spiritului critic, ale criticii militante. S. Damian ezită în cronicile sale (v. cronica la ultimul volum al lui Mihu Dragomir din „Gazeta literară") să-şi pronunţe verdictul, indiferent de direcţia lui afirmativă sau negativă, mulţumindu-se cu expunerea „detaşată" a preferinţelor tematice, a poziţiei generale şi a fizionomiei autorilor. Fireşte, S. Damian nu e un izolat. Şi pentru alţi colegi ai săi afişarea punctului de vedere propriu, neinfluenţat de nimic altceva decît de „meritele ideologice şi artistice ale lucrării", cum spune N.S. Hruşciov în cuvîntarea ţinută la cel de-al treilea Congres al scriitorilor sovietici, apare adesea ca un deziderat nesatisfăcut, ca o problemă nerezolvată. Este oare necesar să redefinim rostul criticii ? In aceeaşi cuvîntare, N.S. Hruşciov, cerînd scriitorilor să primească ajutorul criticii, l-a precizat din nou : **„Critica literară, analiza profundă de zi cu zi a operelor literare, este cea mai importantă condiţie pentru dezvoltarea cu succes a literaturii noastre. Iată de ce nu aveţi dreptul să vă îndepărtaţi de la criticarea confraţilor voştri şi de la analiza operelor lor. CE ÎNSEAMNA CRITICA LITERARA ? INSEAMNA ASCUŢIREA ARMEI SCRIITORICEŞTI, ANALIZA PROFUNDA A OPEREI, INSEAMNA PERFECŢIONAREA MAIESTRIEI SCRIITORILOR".** (subl. n.).

Aşadar, analiză profundă. Imperativ pe care-l încalcă cîteodată şi critici versaţi ca Ov. S. Crohmălniceanu. In cronica sa despre „La Răzeşi" de V. Em. Galan, criticul „Vieţii romîneşti" expediază foarte sumar şi cu nu ştiu ce aer de sus parcă, înţelesurile cărţii, analiza personajelor în beneficiul exclusiv şi, din acest motiv disproporţionat, al limbajului şi elementului de pitoresc, al artei narative a autorului. De unde impresia de relativă minimalizare a cărţii recenzate şi de neglijare a valorificării imaginii artistice în dependenţă de conţinutul pe care-l transmite. Partea a doua a cronicii subsemnatului la „Cu un ceas mai devreme", care trebuia să susţină practic, printr-o investigaţie la obiect, platforma teoretică antirevizionistă din partea întîia, a sărit peste etapele necesare unei demonstraţii răbdătoare şi concludente. Studiul pătrunzător, animat de dorinţa îmbogăţirii fie şi cu o nuanţă a tabloului literaturii realist-socialiste, a categoriilor estetici ştiinţifice, ar intensifica puterea de generalizare, semnificaţia principală a contribuţiilor de pînă acum (ca aceea din rubrica „Actualitate şi partinitate" din „Gazeta" noastră), disputele teoretice ca atare, interesul publicului pentru astfel de cercetări. Vera Călin, de ex., a reafirmat, cu subtilitate şi unele exemplificări inedite din literatura engleză, distincţiile esenţiale dintre realismul socialist şi realismul critic, în numele perspectivei revoluţionare specifice artiştilor înaintaţi. După părerea noastră, a limitat însă amploarea acestei trăsături capitale, care nu s-ar manifesta decît în momente oarecum excepţionale, festive aproape, de meditaţie anume în viaţa eroului luptător. Credem că „perspectiva revoluţionară", conştiinţa viitorului trebuie să se verifice pe întreg parcursul unei existenţe, deoarece face parte din structura, din fiinţa personajului care o încarnează. Pe Kirilov din „Drumul spre ocean" îl simţim un combatant pentru comunism nu numai cînd visează ci cînd acţionează în situaţii cotidiene, de muncă practică, „măruntă", aparent îndepărtată de idealul său. Revoluţionarii autentici trăiesc icoana zilei de mîine ca orice sentiment. Problema concretizării artistice a perspectivei revoluţionare este dificil de soluţionat pentru scriitorii care o separă artificial de comportarea generală a creaturilor lor, consacrîndu-i capitole sau scene convenţionale.

Critica nu este un privilegiu, un drept absolut exercitabil în afara răspunderii. Critica este o datorie faţă de literatura prezentului. De aceea implică grijă prietenească pentru operele care, denunţînd vechiul, promovează noul din societatea noastră. In general şi cu deosebire în perioada de care vorbim, critica a sprijinit cu o dragoste care n-a exclus luciditatea, tot ce slujeşte dezvoltării realismului socialist. Probă, favoarea de care s-a bucurat romanul lui Al. I. Ghilia, „Cuscrii". Tocmai de aceea ne-a uimit concluzia lui Leonard Gavriliu din cronica la aceeaşi carte, de un dogmatism neaşteptat, în dezacord cu restul analizei pozitive şi cu linia generală a criticului (vezi „Scrisul bănăţean"). A contesta veridicitatea premiselor, a condiţiilor acţiunii cărţii sub cuvînt că s-ar umbri succesele luptei partidului pentru transformarea agriculturii, înseamnă a nu observa exact contrariul : mesajul politic al „Cuscrilor", care confirmă prin destinul eroilor şi perspectivele deschise biruinţa forţelor vii, avansate, în frunte cu comuniştii, asupra elementelor duşmane, carieriste, impostoare, în situaţia dată. Nu ne putem închipui că Leonard Gavriliu nu se va încredinţa de propria eroare.

Critica trebuie să ştie odată cu pentru ce luptă şi cum luptă. Articolul lui Al. Oprea din „Viaţa romînească" nr. 5, dedicat problemelor schiţei, consumă prea multă muniţie pentru obiective reale, importante, dar nu atît de „enorme" cum îşi imaginează autorul antrenat de pasiune stimabilă. Pretenţios şi fastidios, studiul nu-şi realizează bunele şi justele intenţii. Articolul lui I.D. Bălan despre poezia tinerilor, publicat în „Luceafărul", ni se pare că nu-şi atinge nici el complet ţinta. Luînd poziţie pe drept în contra tendinţelor moderniste, ignoră simptomele de „însănătoşire" ale unora dintre tineri (şi Petre Stoica !) şi astfel riscă să-i demobilizeze în aspiraţia lor utilă.

Literatura noastră se găseşte în plină tensiune creatoare. Majoritatea făuritorilor este angajată în lucrări dintre care unele sînt aproape încheiate, de reflectare vibrantă a epocii construcţiei socialiste, a luptei partidului şi clasei muncitoare împotriva capitalismului, pentru aşezarea rînduielilor fără clase. Chiar şi acei tineri dezorientaţi o clipă de sirenele decadentismului şi apolitismului, rup mrejele trecutului, apropiindu-se de chemarea bărbătească a actualităţii. Stimulată în hotărîrea de a se devota vieţii contemporane de către flamura celor 15 ani de la eliberarea ţării, literatura e pe calea săvîrşirii unui salt calitativ. Critica consecvent partinică, receptivă la tot ce reprezintă noul în literatură şi promptă în combaterea a tot ce încearcă să-l stăvilească, reazem al oricărei strădanii creatoare, mature sau înmuguritoare şi poate mai cu seamă al acesteia din urmă, dar intolerantă faţă de abaterile ideologice şi rebuturile artistice, — oricare le-ar fi provenienţa, — apărînd teoria realismului socialist de atacurile denigratorilor revizionişti, căutînd ea însăşi mijloace originale de afirmare, eliminînd din trupul ei toxinele estetismului ca şi ale inerţiei dogmatice, îşi va îndeplini menirea de crainic, de propagandist al scrisului revoluţionar.

Mihail PETROVEANU

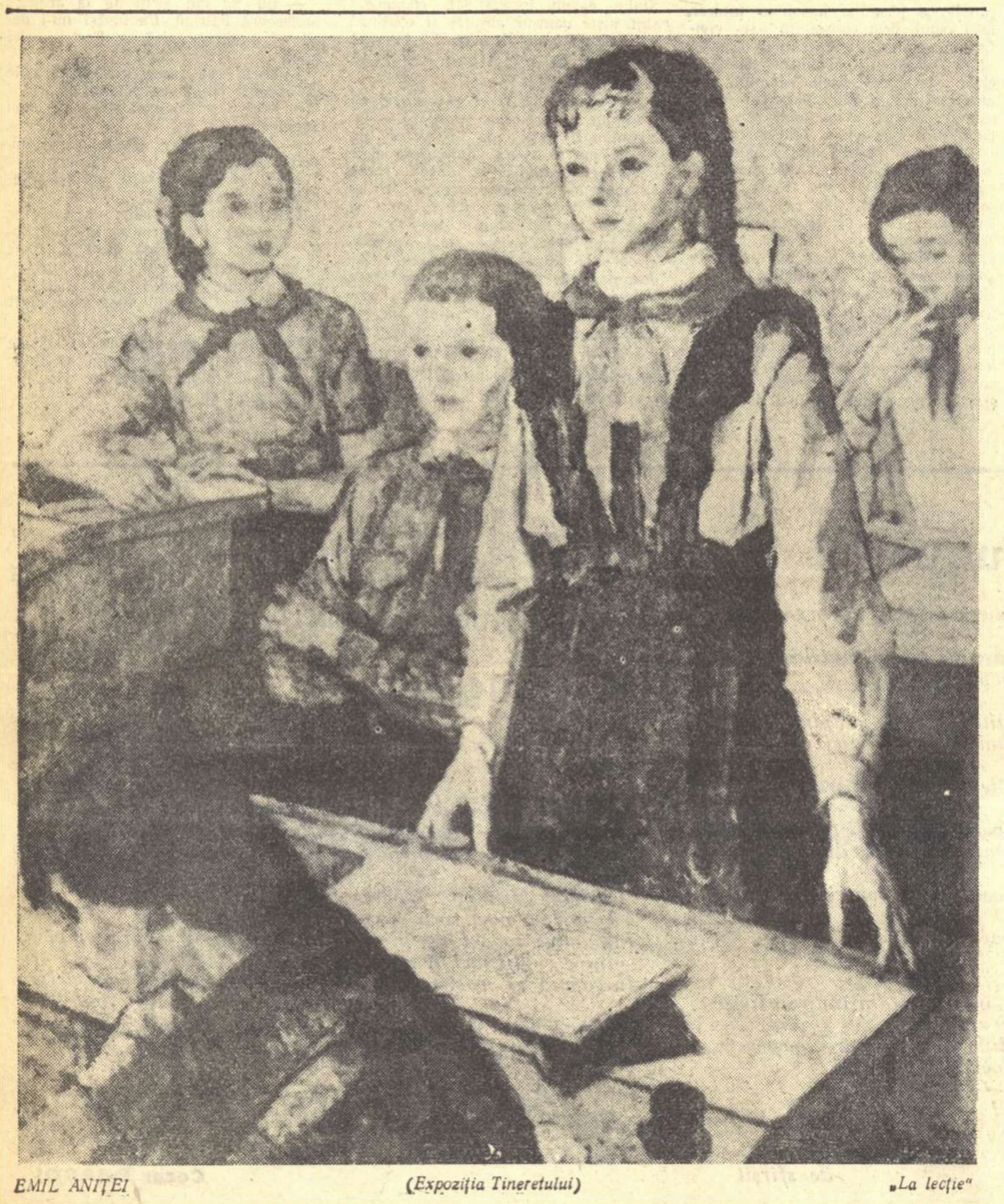

EMIL ANIŢEI (Expoziţia Tineretului) „La lecţie"

TEATRU pentru 23 AUGUST

„Surorile Boga"

Teatrul Naţional „I. L. Caragiale"

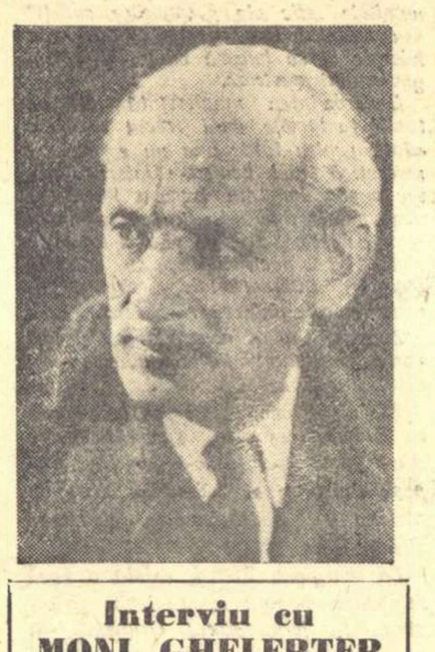

Interviu cu MONI GHELERTER

Maestru emerit al artei

Teatrul Naţional „I. L. Caragiale" va prezenta în cinstea zilei de 23 August — în cadrul Decadei Culturii Romîneşti — noua piesă a lui Horia Lovinescu: „Surorile Boga". Ne-am adresat regizorului Moni Ghelerter pentru a ne comunica unele aspecte din munca de pregătire a acestui spectacol.

— Activitatea dv. regizorală din ultimii ani marchează o vădită predilecţie pentru piesele originale...

— Nu e vorba numai de o „predilecţie", deşi munca la piesele originale, prin strînsa colaborare cu autorul, pentru desăvîrşirea formei ultime a piesei, ca şi aceea cu actorii care vor da viaţă scenică pentru prima oară personajelor, creîndu-le poate prototipul, este nu numai un ispititor prilej de emoţii creatoare pentru un regizor, ci prima datorie a tuturor slujitorilor teatrului nostru. Pentru ei însufleţita promovare a literaturii dramatice originale care, — oglindind realităţile actuale ale construcţiei socialismului, — are nobila menire de a fi un factor activ în transformarea revoluţionară a societăţi şi conştiinţei noastre, trebuie să fie totdeauna în centrul preocupărilor lor artistice.

— Prin unele date sugerate de însuşi autorul piesei, ar reieşi o apropiere tematică între „Surorile Boga" şi cele „Trei surori" ale lui Cehov— cu care de altfel şi dv. aveţi o mai veche afinitate...

— Desigur că Horia Lovinescu „reia" o temă cehoviană, sau mai bine zis ideea piesei lui porneşte oarecum de la „Trei surori", fapt pe care spectacolul nostru n-a vrut să-l uite întru totul. Dar e vorba de alte trei surori, de altă epocă, de alte probleme. Şi tocmai de aceea — fără să fi fost aceasta intenţia autorului romîn — „Surorile Boga" sînt poate mai apropiate, dacă nu greşesc, de cele două surori din „Calvarul" lui Alexei Tolstoi, căci aşa cum viaţa acestora va fi fundamental schimbată de furtuna Marii Revoluţii din Octombrie, tot astfel şi viaţa surorilor Boga va lua alt curs în urma schimbărilor revoluţionare care au avut loc la noi după actul Eliberării.

— Ca regizor al „Citadelei sfărîmate" nu aţi găsit puncte comune între această piesă şi noua lucrare a lui Horia Lovinescu?

— Da. Problema „Surorilor Boga" este de fapt o continuare a temei din „Citadela sfărîmată". Pentru cei doi fraţi, Matei şi Petru, în „Citadela", se punea problema luării unei poziţii faţă de evenimentele care au urmat după 23 August, necesitatea de a opta pentru vechi sau pentru nou. Tema aceasta a optării este mult mai lărgită în „Surorile Boga" decît în „Citadela". Căci, de data aceasta, acţiunea nu se petrece numai în casa surorilor, ele sînt puse să reacţioneze în însuşi miezul evenimentelor, în vîltoarea acestora. Realitatea nouă ajungea în casa lui Dragomirescu doar sub forma unor ecouri, pe cînd în „Surorile Boga" această realitate este înfăţişată mult mai direct. Autorul a adus pe scenă de astă dată nu numai problemele unei familii în cadrul ei îngust, ci a ieşit în stradă, a participat în noaptea de 23 August la insurecţia condusă de comunişti contra hitleriştilor şi a surprins apoi cîteva aspecte din viaţa unei judeţene de partid şi din frămîntările care au precedat evenimentele de la 6 martie.

Importanţa noii piese a lui Horia Lovinescu este că ea constituie într-o măsură şi o frescă a unei perioade hotărîtoare din istoria patriei noastre, perioadă în care s-a început viaţa nouă de azi. Şi una din sarcinile regiei în acest spectacol a fost tocmai găsirea unui ritm unitar într-o piesă în care alternează momente grele de bogat conţinut sufletesc şi de reţinut lirism cu altele foarte vii şi dinamice. E cînd o piesă de atmosferă, cînd una de vie acţiune.

— Aţi pomenit de colaborarea cu autorul. Cum a decurs ea de astă dată?

— Audiatur et altera pars. Ar trebui să fim întrebaţi amîndoi. Eu cred că bine.

De la versiunea prezentată consiliului artistic al Teatrului Naţional şi pînă la aceea care va vedea lumina rampei în preajma zilei de 23 August, piesa a suferit unele modificări care i-au crescut calitatea şi i-au făcut şi mai clar mesajul. Acestea, fie că au fost sugerate de consiliul artistic sau de alţi factori răspunzători care au citit piesa, fie că au fost iniţiate chiar de noi, de Horia Lovinescu sau de mine în timpul repetiţiilor, s-au făcut — nu totdeauna cu uşurinţă — dar într-un spirit de permanentă şi prietenească înţelegere.

— Cum a decurs munca cu actorii?

— Calităţile speciale de scritor de teatru ale lui Horia Lovinescu se verifică şi se vădesc mai ales în contact cu interpreţii. Aceştia iubesc rolurile din piesele lui pentru că sînt bine scrise. Fiecare — chiar dacă nu rămîne decît doar cîteva minute pe scenă — are ceva de spus, şi de spus cum trebuie spus pe scenă: cuprinzător, firesc, viu.

Sînt unele simple apariţii ca aceea a soldatului flămînd, în retragere de pe frontul de la Iaşi, sau ca ale flaşnetarului de pe uliţele oraşului de provincie, din care actorii pot face mici creaţii, iar dăruita noastră artistă Eugenia Popovici face într-adevăr operă de artă într-un rolişor care nu se întinde, cu replicile partenerilor cu tot, decît pe parcursul a două sau trei pagini.

E greu şi riscat să vorbeşti despre un spectacol care încă nu-i spectacol, care adică n-a primit încă controlul şi adeziunea publicului. Nu cred însă că în apropiatul spectacol să nu se reflecte atmosfera de laborioasă, devotată şi armonioasă colaborare care a caracterizat munca repetiţiilor.

Teatrul Naţional are astăzi o excelentă echipă de actori tineri. Mulţi dintre ei — Valeria Gagialov, Mişu Fotino, Damian Crîşmaru, Gheorghe Cozorici, Costache Diamandi, Igor Bardu, Grigore Pavel, C. Rauţchi — fac parte din distribuţia piesei, unii din ei deţinînd rolurile principale, iar o nouă angajată — Silvia Popovici— căreia i-am fost un timp şi profesor la Institutul de Teatru — debutează pe prima noastră scenă în rolul celei mai tinere dintre surori.

Două figuri luminoase, specifice societăţii noastre de azi, aceea a luptătorului comunist şi a doctoriţei Iulia Boga, sora cea mare, sînt caracterizate cu fermitate şi căldură de către Toma Dimitriu şi Irina Răchiţeanu. Aurel Munteanu colorează cu acuitate satirică şi cu variate nuanţe un personaj hilar, epava unei lumi trecute. Roluri interesante au de interpretat Marietta Anca, Nelly Dordea, Ion Henter. Decorurile au fost concepute de Paul Bortnovski, iar schiţele de costume desenate de Gabriela Niţescu-Nazarie.

Intregul colectiv este cu emoţie pătruns de răspunderea că el va reprezenta contribuţia Teatrului Naţional la marea sărbătoare naţională a poporului nostru.

— Aveţi şi alte proiecte apropiate?

— Da. Şi unul pe care l-aş dori foarte apropiat. Este vorba de „Interviu cu un comunist", noua piesă pe care autorul „Ziariştilor", Alexandru Mirodan, a prezentat-o de curînd direcţiei Teatrului Naţional.

„Vlaicu şi feciorii săi"

Teatrul Municipal

După „Răzeşii lui Bogdan" de E. Maftei, „Dansatoarea, gangsterul şi necunoscutul" de V. Bîrlădeanu şi „Ferestre deschise" de P. Everac, piesa Luciei Demetrius „Vlaicu şi feciorii săi" la care lucrez în prezent reprezintă contribuţia pe care cu modestie am căutat s-o aduc în ultima vreme la promovarea dramaturgiei originale şi mai cu seamă strădania mea de a întîmpina cu cinste cea de a 15-a aniversare a Eliberării patriei.

Teatrul Municipal, spre lauda sa, întru întîmpinarea acestui eveniment pare a păşi în fruntea celorlalte teatre, prezentînd în premieră două piese originale în cadrul decadei culturii romîneşti: „Vlaicu şi feciorii săi", premieră ce va avea loc la sala Filimon Sîrbu, şi „Dacă vei fi întrebat" de D. Dorian, la sala Matei Millo.

Marile prefaceri survenite în structura economică şi socială a patriei noastre în cei 15 ani de la Eliberare au creat o artă nouă. Viaţa nouă a generat o dramaturgie nouă cu o tematică nouă şi variată, capabilă de a reflecta construirea socialismului. Incă din primii ani ai puterii populare socializarea agriculturii a fost şi mai este încă cu siguranţă una dintre cele mai importante probleme. Dramaturgilor noştri colectivizarea le-a oferit şi le oferă un bogat şi interesant material de viaţă. Piesa „Vlaicu şi feciorii săi" se aliniază acestei tematici şi trebuie să recunoaştem că în această ordine de idei ea aduce realizări noi. Noul trebuie văzut în primul rînd, în remarcabila rezolvare a problemei ţăranului mijlocaş pe care atîtea condeie s-au străduit să ni-l prezinte şi care după părerea mea o găsim mai reuşită în „Vlaicu" decît în literatura noastră dramatică de pînă acum. Mai trebuie remarcat faptul că personajele au mult farmec şi pitoresc fără a vorbi un limbaj arhaic sau artificial şi subliniez, fără înjurături. Dimpotrivă, ele vorbesc un limbaj rustic contemporan, adică un limbaj în care vom găsi cuvinte şi expresii ce pot supăra unele urechi semănătoriste. Noul apare însă mai ales în felul meşteşugit în care materialul de viaţă a fost ordonat. Mergînd pe formula clasică a construcţiei dramei, autoarea a reuşit să redea unitate, claritate ideologică, şi mai cu seamă creşterea acţiunii dramatice.

Date fiind deci, „canoanele ortodoxe" în construcţia piesei, precum şi realismul strict al situaţiilor şi personajelor ce nu lasă loc adausurilor de metaforă şi simbol, problemele regizorale nu pot fi decît în aceeaşi factură „ortodoxă". Deci o regie fără „îndrăzneli". De această dată îndrăzneala mi-aş dori-o ca şi „noul" Luciei Demetrius, adică nu un drum pe care nu a umblat nimeni, nu o formulă ce nu s-a experimentat în teatru (sau cel puţin aşa ni se pare nouă), ci *ceva mai bine* pe un drum de mult bătut şi încercat. M-aş bucura mult dacă spectacolul acesta ar demonstra nu „îndrăzneli" ci maturitate şi echilibru regizoral, atribute pe care vîrsta şi experienţa mea de pînă acum le impun.

Deşi repetăm numai de aproximativ 35 de zile fără a abuza de zilele libere şi fără a prelungi orele de repetiţii sîntem în stadiu de finisare, sau cum se spune, în ajun de premieră. Acest fapt demonstrează odată mai mult felul în care conducerea şi rîvna cu care colectivul artistic şi tehnic al teatrului Municipal au înţeles să-şi închine munca lor zilei de 23 August.

Colectivul artistic cuprinde vîrfuri ale generaţiei mature: Ştefan Ciubotăraşu, Marieta Rareş, Mimi Enăceanu, şi o parte din înzestrata generaţie mai tînără a Teatrului Municipal: Benedict Dabija, Petrică Gheorghiu, Octavian Cottescu, Mara Dabija, Vasilica Tastaman, Chiriţă Misail, şi M. Başta. In formularea plastică a spectacolului am fost ajutat de I. Savin şi Elena Forţiu.

Horea POPESCU

„Cînd vei fi întrebat"

Teatrul Municipal

In noaptea de 23 August 1944, într-un orăşel din nordul Moldovei, a fost asasinat un muncitor. Justiţia burgheză încearcă să ascundă pe adevăraţii vinovaţi, căutînd să stingă orice urmă a acestei crime. Dar un procuror secret, inteligent şi sensibil, caută la începutul iernii aceluiaşi an, cu înfrigurare, adevărul...

Acesta este punctul de plecare al piesei tînărului şi talentatului dramaturg romîn Dorel Dorian, sugestiv intitulată: „Dacă vei fi întrebat..."

Iar un colectiv larg de actori, tehnicieni, muncitori din Teatrul Municipal se străduieşte să dea viaţă textului în preajma zilei de 23 August 1959. Vor fi prezenţi pe scenă, la a 15-a aniversare a Marii Eliberări, talentaţii actori Ionescu-Gion, Septimiu Sever, V. Ronea, Gina Petrini, George Carabin, Nelly Sterian, Mircea Albulescu, Vasilica Tastaman, Nicolae Mavrodin şi alţii.

Noi toţi ne vom strădui să transmitem, prin intermediul spectacolului care va apare pe scena unuia din primele teatre ale patriei socialiste, mesajul luminos al piesei lui Dorel Dorian.

Spectatorii vor putea vedea pe cei mai buni fii ai poporului, comuniştii, în clipele eroice în care au înălţat steagul insurecţiei, steagul libertăţii şi al fericirii.

Spectatorii vor vedea cum unii dintre cei mai buni au căzut în luptă, rămînînd veşnic în amintirea poporului căruia i-au închinat întreaga lor putere de muncă şi chiar viaţa.

Aşa a fost şi Panait Vancea, muncitorul comunist asasinat în noaptea de 23 August 1944...

Piesa pe care o vom reprezenta: „Dacă vei fi întrebat..." sugerează aproape tuturor personajelor ideea responsabilităţii în faţa vieţii, a soartei poporului.

Ce vor răspunde personajele — şi cum — întrebării adresate conştiinţei lor, — aceasta o vor afla spectatorii în seara primului spectacol.

Dar, de pe acuma, aceeaşi problemă a răspunderii grave ne animă pe toţi cei ce muncim la realizarea spectacolului.

Chemarea partidului este chemarea propriei noastre conştiinţe.

De aceea artistul va răspunde „prezent", în rîndurile strînse care păşesc sub steagul lui 23 August.

Dinu NEGREANU

4 piese de teatru

Ies în întîmpinarea lui 23 August cu patru piese de teatru.

Două din ele au şi fost reprezentate la sfîrşitul stagiunii trecute; ele îşi capătă acum conturul definitiv. Celelalte două au fost create în mod special pentru marcarea importantului eveniment, şi aşteaptă botezul scenei.

Am încercat să cuprind în ele patru zone de viaţă, patru probleme. Am scris despre ţărani („Poarta"), despre muncitori („Ferestre deschise"), despre intelectuali („Explozie întîrziată"), despre lupta partidului în preajma Eliberării („Descoperirea").

Dacă sub raportul conţinutului ele au acest punct comun că se înscriu, toate, în cea mai pregnantă actualitate, ca formulă artistică, în schimb, sînt sensibil diferenţiate, încît un cronicar dramatic a putut vorbi recent despre cele patru debuturi ale mele. (N-am spiritul atît de întortochiat încît să-l bănuiesc de maliţie).

Diversitatea e uneori tatonare; dar nu totdeauna. De acest lucru răspunde opera singură. Dacă e realizată ea nu acuză inconstanţa autorului, — dimpotrivă. Ea e vulnerabilă pentru ceea ce este, ca specie, dar în nici un caz nu pentru că aparţine altui gen.

Scriind „Poarta" am avut în vedere un timp *ţărănesc, o anumită distensiune a faptelor, cerută de specificul mediului. Astfel, inflexiunea* noului *se face cu o anume parcimonie ţărănească ale cărei meandre trebuiesc urmate, cu zăbavă, îndeaproape, atîta cît canoanele dramatice o îngăduie. Dar dacă vrei să scrii despre Hunedoara, şi în general despre un mediu muncitoresc, te izbeşte de la început o varietate de tipuri, de situaţii, de frămîntări atît de diverse, încît problema este de a alege din multiplu, de a compune disparatul, de a face să funcţioneze deodată zeci de resorturi sufleteşti, cu teama de a amputa altele o sută. Hunedoara se regăseşte mai puţin în familia unui oţelar decît se regăseşte satul în familia unui mijlocaş. Şi asta pentru că Hunedoara este prin structura ei un conglomerat şi te invită s-o tratezi ca pe un conglomerat, într-o formulă cît mai cuprinzătoare, fireşte în marginea legilor dramatice. „Ferestre deschise" a devenit inevitabil altceva decît „Poarta".*

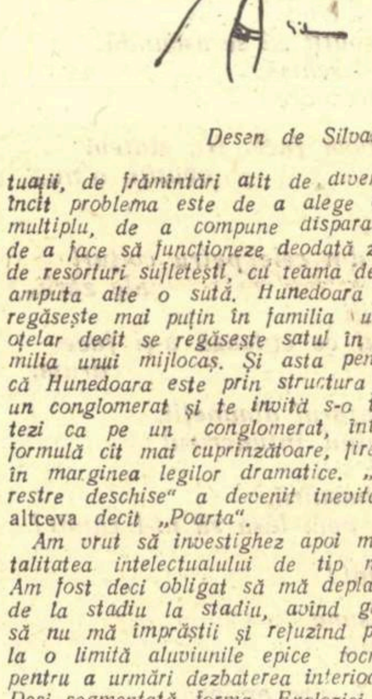

Desen de Silvan

Am vrut să investighez apoi mentalitatea intelectualului de tip nou. Am fost deci obligat să mă deplasez de la stadiu la stadiu, avînd grijă să nu mă împrăştii şi refuzînd pînă la o limită aluviunile epice tocmai pentru a urmări dezbaterea interioară. Deşi segmentată, forma „Exploziei întîrziate", nu mai e de frescă *(asemeni „Ferestrelor deschise"), ci de* discurs *dramatic unitar.*

In sfîrşit, „Descoperirea", piesă a insurecţiei armate, se reazemă pe fapte. Firul psihologic e tot timpul rupt, deviat, zgîlţîit de fapte imediate, calde, încărcate de urmări. Elementul activ, de luptă, joacă aici primul rol: luptă deschisă, dar mai ales luptă înfundată, subterană; luptă pentru poziţii fizice, dar mai ales luptă pentru mobilizare şi captare morală. Piesa se înnoadă şi se deznoadă alternativ, se încarcă de aşteptări, irupe, etc. Vreau să spun că timpul *ei, atîta cît intenţia mi s-a tradus în* text, *a încercat să fie un timp prin excelenţă dramatic, şi chiar cînd fluxul acţiunii se abate în moral sau în teoretic, dedesubt faptele se ţes înainte, hotărîtoare.*

Sînt deci, în cadrul realismului socialist, multe feluri de a aborda actualitatea; a o face într-un singur fel mi se pare a o sărăci. Ceea ce trebuie să rămînă unitar nu e nicidecum expresia, modul, ci conţinutul în tendinţa lui.

După 15 ani de la Eliberare — avem satisfacţia de a putea da în dramaturgie, un răspuns din ce în ce mai luminos, mai deschizător de perspective, mai iradiant de optimism.

Paul EVERAC

„Ediţie specială"

Teatrul Tineretului

E întotdeauna greu să începi. Mai ales cînd ţi se cere să vorbeşti despre tine însuţi. Pentru că în fond a vorbi despre lucrarea ta, despre piesa ta, înseamnă a vorbi despre tine, despre experienţa ta de viaţă, fără de care n-ai fi putut aşterne un rînd şi hîrtia ar fi rămas albă şi stearpă.

Am scris pentru a 15-a aniversare a Eliberării patriei o piesă, o dramă. Piesa se numeşte „Ediţie specială" şi se repetă acum la Teatrul Tineretului. E prima mea piesă, poate nu şi ultima. Am scris-o greu, am scris-o uşor? Nu mai ştiu. Cînd am pornit s-o scriu vroiam să-i înfăţişez pe comunişti şi lupta lor într-o perioadă grea a istoriei noastre — bătălia pentru cucerirea puterii de către clasa muncitoare a ţării. Vroiam să arăt celor de azi, celor tineri, celor care în anii aceia de geneză a unei vieţi noi pe pămîntul patriei, erau copii, ce au însemnat pentru noi comuniştii şi, de ce n-aş spune-o, ce au însemnat pentru mine comuniştii. Vroiam să arăt cum atunci ca şi acum spre partid, spre comunişti, se îndreptau toate speranţele noastre, ale întregului popor muncitor. Am încercat să arăt toate acestea într-un mediu care-mi era apropiat, pe care-l cunoşteam mai bine: în redacţia unui ziar de partid al acelor ani — în care la un moment dat un tînăr ţăran devine gazetar, luînd locul unui tovarăş căzut în luptă. Şi aici intervine experienţa de viaţă de care vorbeam la începutul acestor rînduri. Experienţa aceasta începe ca şi pentru eroii mei, în ziua aceea de 23 August 1944, ziua insurecţiei armate condusă de partid împotriva fascismului, pentru eliberarea ţării. Dacă — sînt aproape cincisprezece ani de atunci — n-aş fi început să lucrez într-o redacţie de genul aceleia pe care poate o veţi vedea pe scenă dacă n-aş fi trăit cu aceeaşi intensitate cu care am încercat să-i fac pe eroii mei să trăiască, evenimentele de atunci, cine ştie dacă piesa aceasta s-ar fi născut vreodată. Poate s-ar fi născut alta. Un lucru mi se pare însă limpede şi aş vrea să-l subliniez — dacă n-ar fi fost 23 August 1944 în amintirea căruia am aşternut pe hîrtie sub forma unei drame un elogiu adus comuniştilor şi luptei lor, eu cel puţin n-aş fi scris nici o piesă. Nu din lipsă de subiecte, poate nici din lipsă de talent, în orice caz din lipsă de condiţii, de încurajare, de îmbărbătare. Cine aş fi fost eu fără partidul nostru, fără acel

23 August făurit de el? Unul din milioanele de oprimaţi şi exploataţi de burghezie. Cine sînt astăzi? Un dramaturg începător, e drept, dar nu depinde decît de mine să fiu unul consacrat. In orice caz sînt un om liber, un om care închină astăzi partidului prima sa lucrare şi care poate trece la prezent în toată liniştea, cu toată dragostea şi bucuria, una din replicile eroilor săi, care atunci, în 1945, era spusă la viitor: „Ce e pentru mine partidul? E fiecare slovă care mi-a luminat mintea şi fiecare rînd pe care-l scriu în slava lui. E fiecare plug care răstoarnă brazdele noastre, trecînd peste legile ciocoilor. E fiecare bucată de pîine albă pe care o taie pe masă mama... E fiecare strung care cîntă liber în uzinele noastre, fiecare om liber să iubească, să se bucure, să cînte...".

Mariana PIRVULESCU

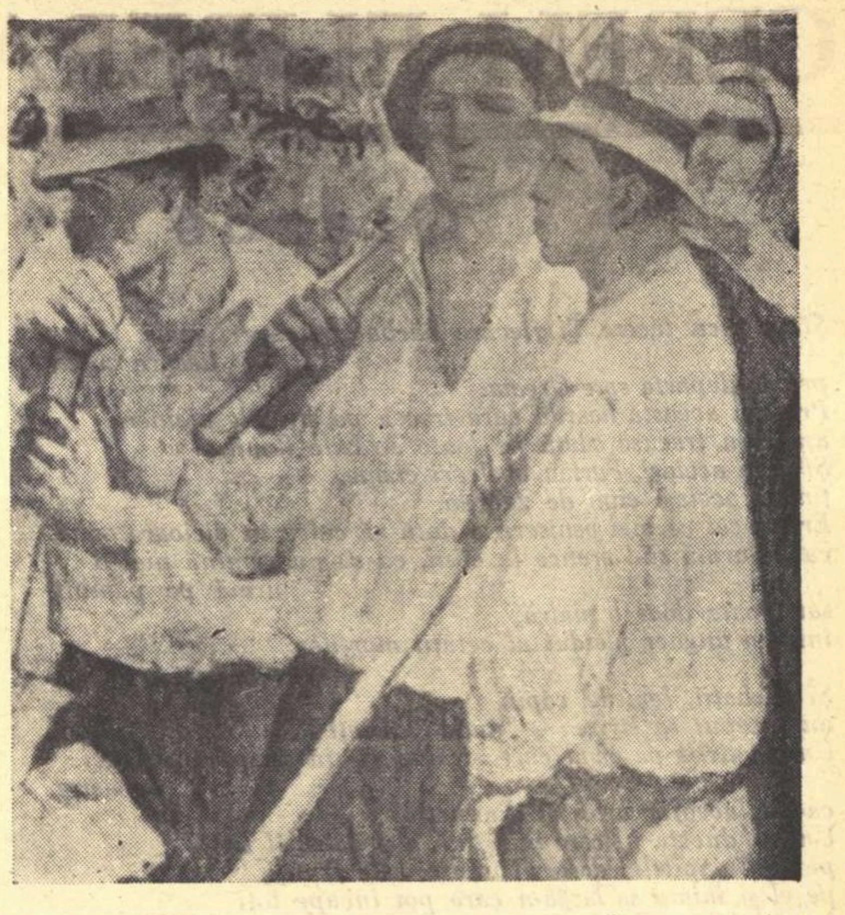

MIRCEA VREMIR (Expoziţia Tineretului) „Ţărani muncitori"

Scena iugoslavă şi actualitatea

(urmare din pag. I-a)

şi Zora, îndrăgostite, una de pictor şi alta de Fantazel. Pictorul este eliberat iar Ţiţa şi Ţaţa pleacă pe lumea cealaltă, suindu-se la volanul cîte unui sicriu motorizat (această copilărie „originală" e prezentă pe scenă, în văzul publicului). Ucenicul e pescuit din mare, dar acum nu mai e un singur Fantazel ci trei, în urma unei disocieri pirandelliene a personalităţii. Cum va fi viaţa acum? Mai fericită? Cîtuşi de puţin, pentru că Dora, măritîndu-se cu pictorul Malici, nu-i înţelege arta şi-i face viaţa imposibilă. La rîndul ei, Zora e nefericită deoarece nu se poate mărita cu trei Fantazeli deodată. Piesa se încheie, după izgonirea celor două surori, cu întrebarea deznădăjduită a pictorului: „Ce să fac?"

Aceasta ar fi deci „bucuria vieţii". Ce ne aşteaptă după moarte, am putut afla din piesa „Infernul rămîne mereu infern" de Iosip Tavciar, prezentată de Teatrul Sloven din Triest. Un fost bruttar, Iuri Marek, cu sufletul negru de păcate, ajunge în iad unde i se oferă toate plăcerile şi întreg confortul modern (vilă, Cadillac, iacht etc.). După ce face amor cu Cleopatra şi cu alte femei celebre, obţine oricînd şampanie apăsînd pe un buton şi se plimbă numai cu racheta atomică, Iuri începe să se simtă apăsat de această viaţă prea uşoară. Libertatea şi comoditatea alungă fericirea omului — spune el — şi este foarte dezolat la vestea că şi pe pămînt va fi în curînd la fel. Belizariu, şeful iadului, încearcă să-i explice că acesta e drumul logic al dezvoltării civilizaţiei, iar Iuri trage concluzia că logica şi fericirea nu pot sta laolaltă. Norocul — afirmă un alt personaj al piesei — constă în suferinţă.

In toată această simbolistică pretenţioasă nu este, evident, nimic inedit. De mii de ani ideologiile mistice au tot afirmat că viaţa e un chin şi au propovăduit resemnarea în suferinţă. Moderniştii subliniază aceeaşi teză reacţionară, adăugînd însă că nici în lumea de apoi nu ne aşteaptă ceva mai bun. Concluzia este: să părăsim orice speranţă şi orice efort de făurire a unei vieţi libere, fericite.

Oare de acest „mesaj" au nevoie oamenii muncii din Iugoslavia? Această „noutate" aşteaptă ei s-o audă de la înălţimea prestigioasă a scenei? Nu este greu de observat că asemenea idei (odată cu tot felul de extravaganţe formale menite să dea aparenţa de „originalitate"), sînt pescuite în apele tulburi ale literaturii decadente burgheze. La Festival, numeroşi oameni de teatru şi-au exprimat părerea că o dramaturgie originală, puternică şi viabilă, va putea creşte numai din viaţa şi frămîntările actuale ale poporului iugoslav, iar mulţi s-au referit la aniversarea lui Drjici ca la un prilej de a relua firul tradiţiei realiste viguroase, al legăturii cu contemporaneitatea, care a caracterizat creaţia maeştrilor teatrului iugoslav.

Intr-una din zilele Festivalului a avut loc o largă discuţie cu tema: „Concepţia mea despre teatru", la care au luat parte reprezentanţi ai multor teatre din ţară. Aci s-a vorbit destul de dur despre o criză a teatrului iugoslav, despre o letargie a teatrului, determinată de foarte slaba lui legătură cu viaţa, de lipsa unui ţel social determinat, de faptul că pe scenă se reflectă preocupări snobe, intelectualiste. In aplauzele asistenţei, delegatul Teatrului din Titograd a declarat că publicul are nevoie de un teatru plin de viaţă, de pasiuni puternice, iar nu de rafinamente pariziene gen Eugène Ionesco. Teatrul trăieşte din opere actuale, înţelese de public — a spus la rîndul său directorul Teatrului din Zagreb — iar ceea ce nu este înţeles astăzi, nu va fi înţeles nici peste 200 de ani.

Acestea nu sînt simple discuţii teoretice; ele sînt strîns legate de marile dificultăţi economice prin care trec teatrele iugoslave. Din cauza frecvenţei slabe a publicului şi a lipsei de spriijn din partea oficialităţilor, multe teatre sînt ameninţate cu falimentul, iar deasupra actorilor planează spectrul şomajului. In Muntenegru s-au închis 5 teatre iar actorii au rămas fără angajament. Sînt de asemenea multe cazuri cînd absolvenţii Conservatorului nu-şi găsesc loc în teatre. Asemenea fapte, citate în număr mare la dezbaterea amintită, au îndreptăţit pe unul din vorbitori să afirme că „problema centrală în teatrul iugoslav este, astăzi, «problema pîinii», «problema sălii pe jumătate goale»."

Iar unii vorbitori, nemărginindu-se să exprime deruta şi neliniştea, au pledat pentru o soluţie sănătoasă: apropierea teatrului de publicul muncitoresc — singurul în stare să sprijine din toată inima arta înaintată — şi alcătuirea acelui repertoriu profund realist, potrivit cerinţelor şi necesităţilor reale ale celor ce muncesc.

Andrei BALEANU

Lucrări din „Expoziţia Tineretului"

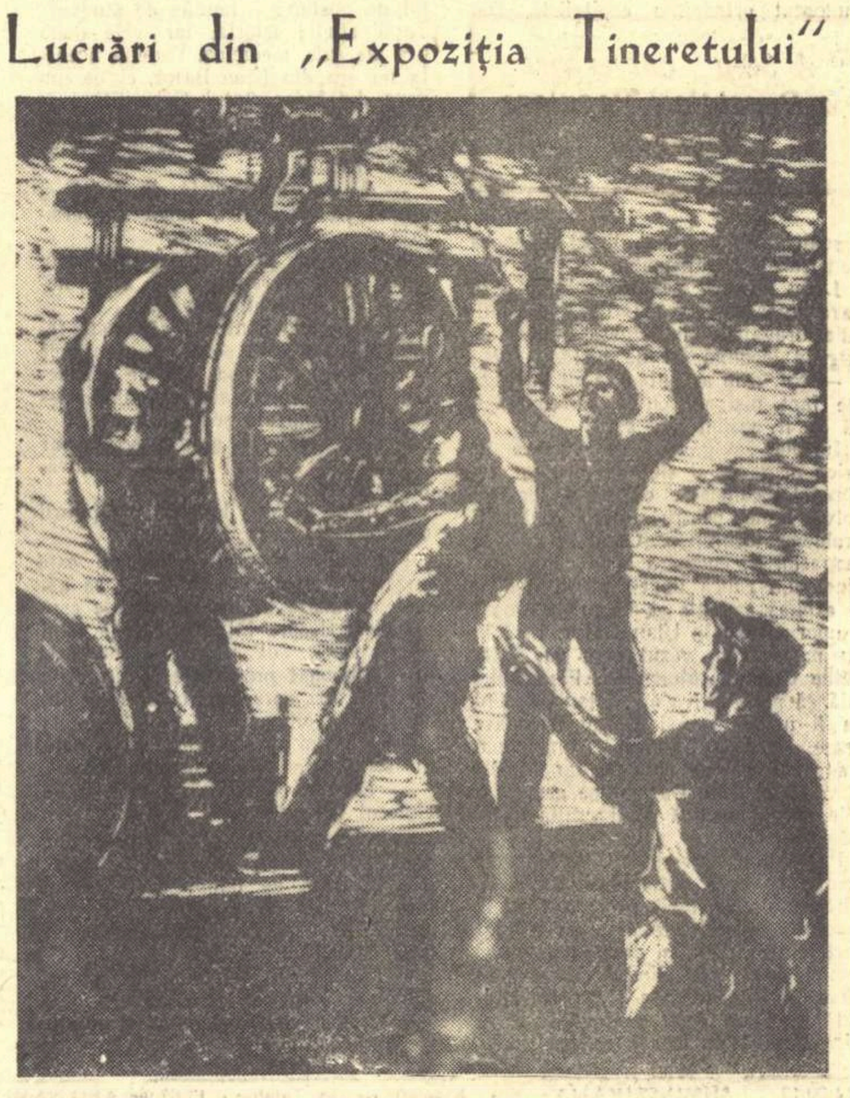

VASILE PINTEA „Incărcarea roţilor"

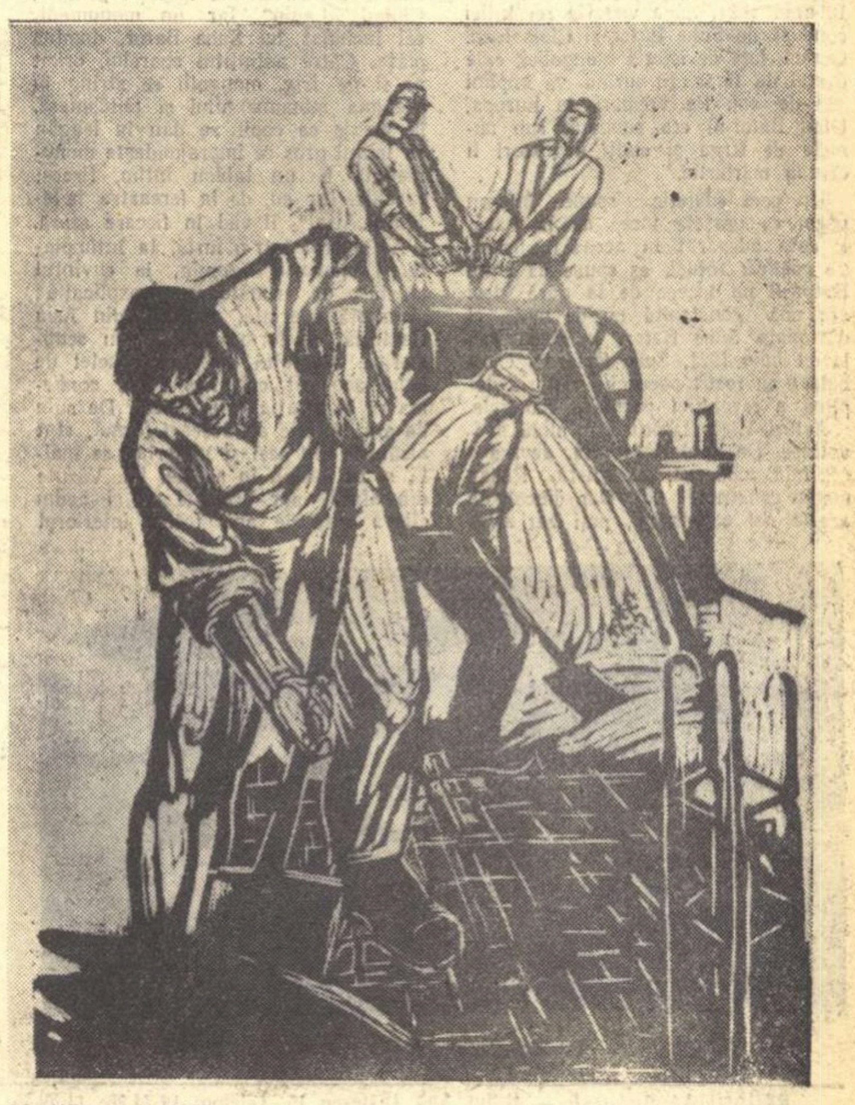

CORNELIA DANEŢ „Turnatul betonului"

CEREM ELIBERAREA EROULUI!

Glezos e al nostru!

Și se făcu tăcere. Și fiecare bărbat, fiecare femeie, fiecare copil,
privea departe spre Grecia.
Priveau această hoardă care trecea pe străzile ateniene
așa cum trecuse odată pe toate străzile lumii.
Și erau aceiași. Purtau aceleași cizme.
ținînd aceiași cîini de zgardă.
Erau acei ce mai veniseră o dată să calce în picioare omul
ca pe urmă să-l arunce la cîini, ca să nu rămînă nici o urmă pe pămînt
sau poate doar o piatră,
într-un ungher pierdut al cetății morților.

Și bărbații, femeile, copiii
au început să strige: — unde-l duceți?
Unde-l tîrîți pe omul care strălucește în noaptea hoardei voastre
ca un luceafăr uriaș al dimineții?
Unde-l duceți, în care mlaștină a voastră îl tîrîți
pe el și capitelul doric al înaltei sale frunți,
pe el și inima sa largă-n care pot încape toți
împreună cu Grecia voastră — Grecia noastră,
pe el și sufletul cu care a-mbrățișat
pe fiecare bărbat, femeie sau copil
și omenirea-ntreagă.

Unde-l duceți? Îndrăzniți să-i furați străzile
care duc la poalele Acropolei?
Dar veți vedea atunci cum omu-acesta strălucește
cum strălucește marmora.
Veți vedea cum poate să ridice ceru-ntreg pe umeri
asemenea coloanelor ce nu s-au aplecat vreodată sub uriașa lor povară.
Veți vedea că-n clipa-n care patria-i rănită
și cînd genunchii i se-ndoaie,
omul acesta poate să o ridice,
să o ajute să se țină pe picioare.
pînă cînd vor alerga
orașele și satele din cele patru colțuri ale zării
cu lăncii ridicate
sfidînd pe cel ce-ar îndrăzni să o lovească.

Unde-l duceți? Oare ați uitat
că nu puteți să-l duceți nicăieri?
Că omul acesta și-a ales pentru vecie locul său
și că se află în centrul libertății
ca un stejar cu rădăcini înfipte în pămînt?
Că el s-a înălțat din inimile noastre
precum o stîncă uriașă
ce rupe și sfîșie toate vînturile?

Și ați uitat că-n vremea cînd un văl cernit
acoperise fruntea soarelui
omul acesta l-a sfîșiat
descătușînd soarele pentru noi toți?
Că-n vremea cînd se năpustise iarna-ngrozitoare
care-și clădea în grabă zidul cenușiu în jurul lumii
ca să gonească pentru totdeauna primăvara
omul acesta ne-a trimis rîndunica zîmbetului sau
spre-a ne vesti că noua primăvară
pornise să-și croiască drum?

Ați uitat că-n timpul
cînd v-ați năpustit întîia oară
cu cizmele și cu dulăii voștri,
omul acesta nu v-a lăsat să zdrobiți omenirea
ca s-o zvîrliți la cîini să-i dispară orice urmă?

Așa vorbiră oamenii, femeile, copiii.
Și se făcu tăcere. Și toți priveau spre Grecia
și așteptau.
Și era ca și cum timpul, obosit de-atîta mers,
își face infinitezimala haltă de la miezul nopții,
cînd, șovăind, se clatină și nu știi încă
de se va hotărî să meargă mai departe
sau își va-ntoarce pașii spre amurg
sau va-mpietri pe loc — în miezul nopții.
Așa era tăcerea și așteptarea...

Dar se auziră iar
cizmele răsunînd pe asfaltul Atenei.
Și așteptarea se stinse, ca și cum nici n-ar fi fost,
și tăcerea se sparse cu zgomot, ca și cum nici n-ar fi fost.
Așa că nu e nici o haltă de la miezul nopții
pentru soare, apă, timp și oamenii care înaintează.
Și oamenii, înaintînd, au mai spus: De hoarda asta
noi curățisem totuși drumurile noastre!
Pe ce cărări, prin ce unghere-a izbutit să se ascundă,
prin ce poartă, lăsată de noi întredeschisă,
a izbutit, cu pași de lup, să se strecoare?

Va trebui să-ncepem iar... Și o vom face. Nu sîntem obosiți, o nu!

Nu obosește omul de-a fi om,
de-a smulge colții cîinilor,
nu, nu-i obosită lumea să alerge din cele patru colțuri ale zării,
să facă cerc în jurul fraților răniți
cu lancea ridicată împotriva celui ce cutează a-și face drum.

Acest om care strălucește ca luceafărul dimineții,
acest om care înaintează răsturnînd întunericul
ca să deschidă drumul celor mulți
acest prunc al Greciei și fiu al Omenirii,
acest Glezos este al nostru, și nu vom lăsa să ni-l răpiți!

Nu vom lăsa să fie aruncat la cîini!

Și nu veți face încă o dată să răsune
cizmele voastre pe drumurile lumii.

Și era ca-n clipa cînd timpul urcă spre amiază.
Și ora cînd viața continuă,
ora cînd începe lupta.

3 iulie 1959

Th. PIERIDIS

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

Să fie redat libertății!

Smulgînd acum 18 ani de pe Acropole steagul barbariei fasciste, Manolis Glezos a afirmat totodată, în chip curajos și măreț, voința de luptă a popoarelor pentru libertate, democrație și pace.

Lumea află astăzi cu adîncă indignare că eroul național grec este pe nedrept implicat într-un proces odios și că viața lui este amenințată. Condamnarea lui Manolis Glezos ar însemna o crimă care ar arunca o pată de neșteasră rușine asupra epocii noastre. Pentru împiedicarea acestei crime, îmi unesc glasul cu milioanele de glasuri din lumea întreagă și cer ca Manolis Glezos să fie redat libertății.

Al. PHILIPPIDE
Membru corespondent al Academiei R.P.R. Laureat al Premiului de Stat

Minciuna nu-l poate doborî!

Imprejurul lui Manolis Glezos, autorii înscenării judiciare de la Atena au țesut cu o febră plină de grije și de spaimă, o rețea mai trainică și mai arzătoare decît legendara cămașă a lui Nessos, credeau ei. Această țesătură a depozițiilor mincinoase, înveninate, trebuia să aducă pieirea marelui patriot grec.

Dar cuvîntul adevărului, a destrămat țesătura otrăvită. Totul s-a prăbușit. Iată însă în ruinele fumegînde de otravă încinsă, uneltitorii neadevărului, țes fără fir, în văzul omenirii revoltate — și vor cu orice preț să-l îmbrace pe Manolis Glezos în cămașa ucigătoare a sentinței.

La Atena, se desfășoară o revoltătoare acțiune inumană, lipsită de cea mai mică lumină a eticei umane, a adevărului. Faclele negre ale cipreșilor și ramurile măslinilor simbolici, ar putea să aprindă flăcări de revoltă împotriva nedreptății și minciunii.

La Atena se joacă drama poporului grec, care e călcat în picioare în ce are mai curat, mai nobil. Glasul popoarelor care se ridică pentru viața și libertatea lui Glezos, nu e corul antic al dramelor pe care vechea Eladă le-a trăit și marii clasici le-au scris. Glasul popoarelor e viu, scrie istoria, și cei care la Atena lucrează în umbra neadevărului, trebuie să-l asculte.

Radu BOUREANU

Eroul nu poate fi condamnat

Manolis Glezos este pentru opinia publică a lumii un om și un simbol: simbolul libertății pentru care poporul grec a luptat de-a lungul veacurilor, simbolul revoltei spiritului împotriva brutalei presiuni fasciste. Acel ce a smuls steagul cu zvastica de pe Acropole nu poate fi judecat și condamnat! De aceea cerem viață și libertate pentru Manolis Glezos

Veronica PORUMBACU

Un fapt PE SĂPTĂMÎNĂ

Un, doi, trei...

Recent, peste 20.000 de foști soldați și ofițeri ai Wehrmachtului hitlerist, îmbrăcați în binecunoscutele uniforme cenușii scoase de la naftalină, împodobiți cu decorații pe care se vedea bine zvastica nazistă, au mărșăluit în pas de gîscă, în piața Ring din centrul Vienei.

Un, doi, trei... Se auzea o fanfară, răsuna o melodie, nu era desigur valsul vienez al lui Strauss, fluturau steaguri de tristă amintire, dar inteligentul și „independentul" ziar austriac „Wiener Zeitung" observa doar că „vechii soldați vor pace".

Vroiau „pace" desigur și „oaspeții de onoare", delegații „Uniunii soldaților germani" din Germania occidentală, care arborau și ei decorații primite în războiul hitlerist.

Vroia „pace" și Otto Jaus, fost ofițer al Wehrmachtului, decorat cu ordine naziste, care a afirmat în cuvîntarea sa că soldații austrieci din Wehrmachtul hitlerist au luptat pentru „popor și patrie".

Stranie a fost apariția la această întîlnire a ministrului de Război al Austriei, Graf. Vorbind, ca și antevorbitorul său, despre membrii Wehrmachtului hitlerist, Graf a susținut că aceștia „și-au îndeplinit numai datoria" și n-au făcut „ceva necinstit sau nejust".

Desigur. „Pentru popor și patrie" a ajuns la Stalingrad Wehrmachtul hitlerist, unde a primit cea mai răsunătoare lecție a istoriei. Acei care au prefăcut în cenușe Oradour și Lidice „și-au îndeplinit numai datoria". Milioanelor de spînzurați la toate răspîntiile Europei, milioanelor de gazați la Auschwitz sau Buchenwald nu li s-a făcut „ceva necinstit sau nejust".

Prea își închipuie autorii unor asemenea declarații că amnezia a luat locul memoriei popoarelor și prea sînt cuprinși de amnezie neo-naziștii care nu-și amintesc cum și-au sfîrșit viața Hitler, Goering și Goebbels.

La o întîlnire a S.S.-iștilor din Innsbruck, fostul general hitlerist, Kurt Mayer îndrăznea să spună: „Nu regret nici o zi și nici un ceas!" referindu-se la conștiința sa încărcată de atîtea bravuri naziste, făptuite în toate țările Europei. Kurt Mayer nu regretă nimic pentru că în loc să mediteze undeva, într-un loc răcoros, la toți acei pe care i-a trimis în lumea drepților, e liber și e liber să facă asemenea declarații.

Ce vor Kurt Mayer sau Otto Jaus, foști generali sau ofițeri hitleriști și actualmente lideri ai „Uniunii soldățești din Austria" nu e un secret pentru nimeni și mai cu seamă nu e un secret pentru militariștii și revanșarzii din Germania occidentală.

E însă de mirare că asemenea demonstrații cu un net caracter revanșard și militarist, cum au fost așa numitele „zile ale germanilor sudeți" sau recentul marș asupra Vienei sînt tolerate și se bucură chiar de girul guvernului austriac.

Generozitatea manifestată față de toate fantomele unui trecut dispărut odată pentru totdeauna nu e nici democratică, nici neutră. Datorită luptei popoarelor din Europa împotriva nazismului și în primul rînd a popoarelor sovietice, Austria și-a cîștigat un statut de neutralitate, cu anumite obligații internaționale, care o ferește de amenințarea războiului.

Zvastica nu e neutră, nici glorificarea „vitejiilor" hitlerismului în cel de-al 2-lea război mondial.

Viena e frumoasă, ea poate cunoaște cu adevărat ce este „gemütlichkeit". Anschlussul n-a făcut-o fericită. Nici pașii cadențați ai S.S.-iștilor, care au răsunat încă odată înainte cu cîteva zile în Ring.

La marginea Vienei, există o zonă deluroasă, bogată în viță de vie Grünzing. In fermecătorul Grünzing, la vremea culesului viilor, în dreptul fiecărei porți, se află atîrnată sus o ghirlandă de frunze, semn că trecătorul bine intenționat e bine venit ca oaspete să guste din nectarul lui Dionysos.

Pe locurile în care au trăit Beethoven, Mozart, Schubert, Strauss, unde au răsunat imnuri închinate omului, n-au ce căuta oaspeți nepoftiți, strigoi în marș.

Viena și Austria neutră trebuie să rămînă deschise numai păcii și prieteniei.

Ion MIHAILEANU

Interzisă la Roma — reprezentată la Leningrad

In ultimul număr al revistei italiene de teatru „Il dramma" care apare la Torino, se publică o piesă de teatru despre care vorbește, de cîțiva ani, toată Italia, fără însă ca vreun spectator s-o fi văzut: „Soldatul Piccico" de Aldo Nicolaj. Pe coperta revistei, reclamă: o piesă interzisă de cenzură în Italia, se reprezintă în Uniunea Sovietică.

Intr-adevăr...

Aldo Nicolaj, fost mulți ani de zile diplomat de carieră, s-a întors în țară cu maturitate, experiență și... manuscrise. Mai ales teatru...

A debutat în 1948 cu o piesă intitulată „Teresina". A avut succes, a continuat și continuă (Ultima sa piesă a văzut lumina rampei, în aprilie trecut). A dobîndit consacrarea și o colecție apreciabilă de premii. In anul 1955 a scris comedia la care ne referim „Soldatul Piccico", cucerind unul dintre cele mai însemnate premii de artă „Pescara Teatrale". Aici însă drumul piesei s-a oprit: teatrul care intenționa să o reprezinte a fost împiedecat de cenzură. De patru ani așteaptă „Soldatul Piccico" viza de reprezentare. De patru ani n-o primește.

De ce?

Și care-i vina soldatului?

Soldatul Piccico (un tip foarte simpatic, trăind de altminteri la sfîrșitul veacului trecut) suferă din cauza moravurilor subumane ale militarismului, ridicîndu-se într-un act disperat împotriva nedreptății. Așadar Soldatul Piccico este vinovat.

Soldatul Piccico, deși trăiește în 1897—1898, face indirect unele aluzii neplăcute la manifestările de injustiție ale Italiei contemporane. Așadar Soldatul Piccico este primejdios.

Soldatul Piccico (și mai ales autorul său) a refuzat sugestia cenzurii de a se muta, în timp... mai încolo, adică prin epoca Burbonilor, dacă nu și mai bine, pe vremea lui Vercingetorix. Așadar Soldatul Piccico este încăpățînat.

Persecutat la el acasă, soldatul Piccico a găsit înțelegere în alte locuri... Piesa lui Nicolaj, se reprezintă — cu mare succes la Teatrul Gorki din Leningrad; de aici a trecut la Odessa; de la Odessa la Moscova, unde au început repetițiile. De la Moscova drumul pînă la Paris e mai scurt, uneori, decît de la Roma și Claude Santelli autorul „Familiei Arlequin", a tradus comedia, impresionat de succesul din U.R.S.S., în limba franceză, piesa avînd șanse a fi reprezentată în viitoarea stagiune. Dacă, bineînțeles, nu s-o opune cumva cineva...

Pentru că se găsesc și la Paris carcere pentru soldați ca Piccico.

AL. M.

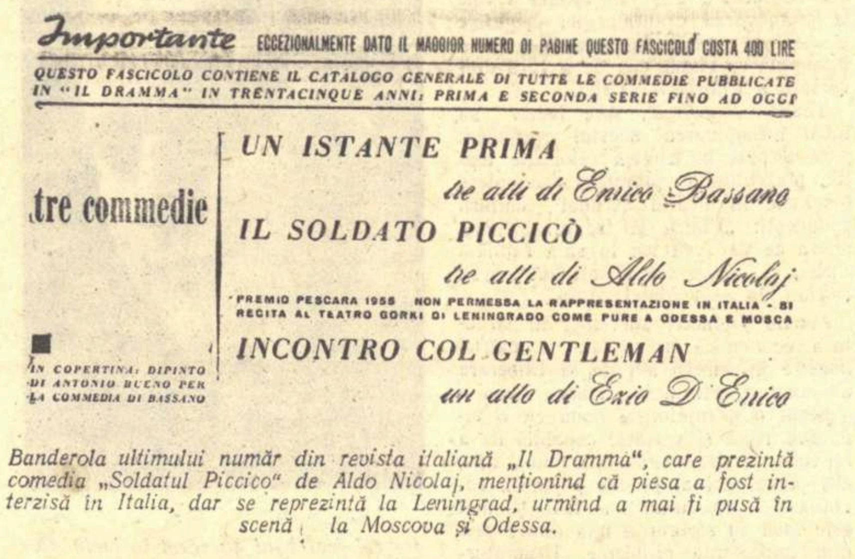

Importante ECCEZIONALMENTE DATO IL MAGGIOR NUMERO DI PAGINE QUESTO FASCICOLO COSTA 400 LIRE

QUESTO FASCICOLO CONTIENE IL CATALOGO GENERALE DI TUTTE LE COMMEDIE PUBBLICATE IN "IL DRAMMA" IN TRENTACINQUE ANNI: PRIMA E SECONDA SERIE FINO AD OGGI

tre commedie

UN ISTANTE PRIMA
tre atti di Enrico Bassano
IL SOLDATO PICCICÒ
tre atti di Aldo Nicolaj
PREMIO PESCARA 1955 NON PERMESSA LA RAPPRESENTAZIONE IN ITALIA - SI RECITA AL TEATRO GORKI DI LENINGRADO COME PURE A ODESSA E MOSCA
INCONTRO COL GENTLEMAN
un atto di Ezio D'Errico

IN COPERTINA: DIPINTO DI ANTONIO BUENO PER LA COMMEDIA DI BASSANO

Banderola ultimului număr din revista italiană „Il Dramma", care prezintă comedia „Soldatul Piccico" de Aldo Nicolaj, menționînd că piesa a fost interzisă în Italia, dar se reprezintă la Leningrad, urmînd a mai fi pusă în scenă la Moscova și Odessa.

SCURT...

- **Marele actor de cinematograf, Marlon Brando a hotărît să creeze un film închinat liberatorului Cubei, Fidel Castro, în care să joace rolul principal. Marion Brando s-a adresa scriitorului Ernest Hemingway, cerîndu-i să scrie scenariul filmului și spre stupefacția Hollywood-ului, Hemingway a acceptat. Marele scriitor american cunoaște bine Cuba și apreciază revoluția în fruntea căreia s-a aflat Fidel Castro.**

- **Recent a apărut în librăriile pariziene cartea lui Aragon „Il faut appeler les choses par leur nom" cu o prefață de Maurice Thorez, intitulată „Problèmes de notre époque". Scriitorul istorisind felul în care au luat naștere unele din cărțile sale cele mai cunoscute, face importante considerații asupra aplicării metodei realismului socialist în Franța.**

Prin Mongolia socialistă

APRILIE 1958

Aici, în Mongolia, anotimpul primăverii e încă departe. Ce-i drept, cerul e adînc, senin, dar suflă un vînt rece, de gheață. Se spune că vîntul acesta nu obosește niciodată: suflă într-una, tăios, încercînd tăria munților și a oamenilor. Aproape că nu există primăvară; vara se instăpînește brusc, cu călduri mari și furtuni violente.

Ulan Bator — capitala Mongoliei, înseamnă în romînește Viteazul Roșu. Denumirea aceasta a fost dată în anul 1924, după victoria revoluției condusă de Suhe Bator și Cioibalsan. Orașul, față de istoria Mongoliei, este destul de tînăr. In curînd va împlini 320 de ani. Pe vremuri, în Europa, Ulan Bator-ul era cunoscut sub numele de Urga și mulți negustori îi căutau mărfurile.

Un poet sovietic spunea într-un poem că orașele încep de la gară. E ceva adevărat în această afirmație poetică. Totuși, aș spune că Ulan Bator-ul nu începe de la gară, deși are una construită nu de mult, ci din piața Suhe Bator. In acest loc, la 11 iulie 1921, Suhe Bator și Cioibalsan au rostit poporului victoria deplină a revoluției populare mongole.

Astăzi, Ulan Batorul e în plină dezvoltare. De la o zi la alta, devine o capitală modernă, socialistă. Răsar mereu construcții noi. Dar dincolo de aceste noi construcții, poți zări străvechile iurte. Văzute de departe, aduc cu niște turme de oi ce coboară către oraș. Ciudat peisaj!... La răscruce de drumuri, vezi întîlnindu-se iurtele de pe vremea lui Gingis-Han cu locuințele confortabile ale epocii construirii socialismului. Insă acest oraș nou crește văzînd cu ochii, înghesuind tot mai mult iurtele spre stepă.

Piața din inima Capitalei are forma unui careu. Cele patru laturi sînt determinate de un număr mare de clădiri cu mai multe etaje — Casa Guvernamentală, Teatrul de Operă și Balet, Universitatea, Hotelul „Altai", Clubul „Lenin". Iar un monument, cel închinat lui Suhe Bator, domină piața. Către asfințitul soarelui, oricît ar fi de frig, mongolii se strîng în preajma monumentului și tăifăsuiesc, în vreme ce copii se dau în leagăn pe lanțul gros ce împrejmuiește monumentul. E un tablou intim, firesc, specific. Iar eu, de la fereastra hotelului „Altai", îl văd în fiecare seară.

Am intrat într-o iurtă, la întîmplare. Dicționarul romîn, la cuvîntul „iurtă", dă următoarea explicație: „locuință specială, nomadă, din Asia Centrală, de formă conică sau semisferică, alcătuită dintr-un schelet de lemn acoperit cu pîslă". Pot confirma că explicația este exactă. De sute de ani, iurtele au aceeași formă, sînt alcătuite din același material, se înalță și se desfac în același fel. Văzute din afară, par aceleași ca și acum cîteva sute de ani, totuși interiorul lor te uimește prin elementele sale contradictorii. Curentul electric, cu binefacerile sale, a pătruns în fiecare iurtă. Vizitatorul european privește uimit această îmbinare între vechi și nou, între iurtă pe de-o parte, și radio, fier de călcat, mașină de cusut, telefon pe de altă parte. In fața unei iurte, el va găsi fie o motocicletă, fie un „Moskvici", fie o cămilă, fie un catîr. Mongolii folosesc astăzi toate mijloacele de călătorie, începînd de la catîr și terminînd cu avionul Y.1.14. Nu trebuie să ne mire. Poporul mongol, în dezvoltarea sa, n-a cunoscut orînduirea capitalistă. Din feudalism, el a trecut direct în epoca construirii socialismului.

A 38-a aniversare a Republicii Populare Mongole

L-am întrebat pe stăpînul iurtei în care intrasem dacă iarna, cînd bîntuie uraganele, nu suferă cumva de frig în locuința sa de pîslă. A rîs:

— Nu, cum ar putea să-mi fie frig? De fapt, nici nu putea să conceapă că ar fi posibil așa ceva.

Iurtele se găsesc de vînzare în orice magazin și sînt de diferite mărimi. Deocamdată, existența lor rezolvă lesne pentru tinerii căsătoriți problema locuințelor. Omul se duce la magazin, își cumpără iurta care-i convine, și-o ridică unde-i place. Așa se și explică apariția și dispariția bruscă a unor străzi, în Ulan Bator. Insă la un muzeu, am văzut cum va arăta mîine Capitala Mongoliei. Fără îndoială că peste cîțiva ani, Ulan Bator-ul va fi unul din cele mai frumoase orașe din Asia Centrală. Atunci, macheta va părăsi muzeul, iar iurtele îi vor lua locul. Dar de pe acum casele de zid domină configurația Capitalei.

Partidul și guvernul R.P. Mongole acordă o mare grijă dezvoltării învățămîntului de toate gradele. Pînă la revoluție, în Mongolia, n-au existat decît cîteva școli, și acestea pe lîngă templele budiste, limba de predare fiind cea tibetană. In Urga de altădată nu ființa decît o singură școală laică, cu 60 de locuri, pentru copiii bogătașilor. Arații — adică țăranii — nu-și puteau trimite copiii la învățătură.

Astăzi, în Mongolia, sînt 340 de școli primare, 58 de școli elementare. 35 de licee, 16 școli tehnice, o universitate cu 2500 de studenți. Decanul Universității este cunoscutul poet Cimid. Intr-una din zile, vizitînd Universitatea, el a ținut să-mi arate laboratorul electrotehnic dăruit studenților mongoli de către Ministerul Agriculturii din țara noastră. Aici, la Universitatea din Ulan Bator, am întîlnit un caz rar și, în felul său, destul de nostim: o familie de studenți. Tatăl studia istoria, iar cele două fiice ale sale, medicina. Familia aceasta nu era din Ulan Bator, ci de undeva din îndepărtatul Gobi. Stînd de vorbă cu cei trei studenți și interesîndu-mă unde locuiesc, capul familiei mi-a răspuns:

— Mi-am adus iurta de acasă și mi-am ridicat-o aici, lîngă Universitate.

Intr-adevăr, în spatele clădirii moderne a Universității, am zărit nenumărate iurte studențești.

In Mongolia continuă să existe familii nomade care pornesc cu turmele prin stepă și străbat mii de kilometri. Pentru copiii acestor familii — au fost organizate școli-internate. Copiii sînt lăsați în seama școlii, iar părinții, la sfîrșitul anului de învățămînt, vin să și-i ia acasă.

In felul acesta, lumina învățăturii cuprinde întreaga Mongolie.

Folclorul poporului mongol este bogat și variat. Mi-a fost dat să ascult minunate basme și legende care glăsuiesc despre înțelepciunea acestui vechi popor de păstori. Indeosebi m-au pasionat proverbele și zicătorile mongole, pe care le-am cules și din care citez cîteva:

— A sfătui un prost este ca și cînd ai semăna pe coarnele unui bou.

— Departe e croncănitul ciorii de cîntecul privighetorii.

— N-apuca tigrul de coadă, dar dacă l-ai apucat, atunci ține-l bine.

— O sută de lămpi desenate nu face cît una adevărată. Iar o mie de cuvinte nescînteietoare nu face cît unul singur scînteietor.

— Cînd tigrul se joacă în pădure, asinul tremură în pripoană.

— Fricosului i se pare că și munții tremură de frică.

— Calul de-ți scapă, îl mai prinzi,
Vorba de-ți scapă, n-o mai prinzi.
— Acolo unde tinerețea pune umărul
Bătrînețea ajută cu sfaturi înțelepte
— Fricosul moare de zece ori
Neînfricatul doar o dată

Proverbele și zicătorile poporului mongol merg la sufletul omului și-l fac mai bun, mai înțelept, mai curajos.

Călătorind prin R.P. Mongolă, m-a interesat în mod deosebit procesul de formare al clasei muncitoare mongole. In acest sens, plină de învățăminte a fost vizita făcută la minele din Naleh. In anul 1922, la această mină trudeau 12 mineri chinezi. Mina nu era de fapt decît o văgăună jalnică. Păstorul mongol, obișnuit cu spațiile imense ale stepei, nu-și putea închipui că va veni o vreme cînd va folosi ascensorul pentru a coborî în adîncul galeriilor din Naleh. După victoria revoluției, Partidul Popular Revoluționar din Mongolia s-a adresat tinerilor țărani, chemîndu-i să pășească în rîndurile celor care constituie clasa muncitoare mongolă. Mii și mii de tineri au răspuns apelului. Astăzi, minele din Naleh sînt o întreprindere modernă, numărînd peste 3000 de muncitori. Pînă nu de mult, minerii locuiau în iurte. Acum au un oraș al lor, frumos, civilizat, cu un palat al culturii.

In general industria Mongoliei cunoaște un ritm rapid de dezvoltare. O contribuție de seamă la această cauză o aduc specialiștii sovietici, chinezi, cehoslovaci, unguri și germani. Curînd, pe aceste meleaguri aspre vor apărea și specialiști romîni. In deșertul Gobi au fost descoperite zăcăminte bogate de petrol, iar specialiștii noștri în domeniul industriei petrolifere se bucură de bună reputație.

De la un an la celălalt clasa muncitoare din Mongolia devine tot mai numeroasă. Conștientă de înalta sa misiune politică, ea muncește fără preget, îndeplinindu-și cu onoare sarcina complexă a construirii socialismului sub conducerea Partidului Popular Revoluționar Mongol.

Haralamb ZINCA

Intr-un Huton (cătun) mongol

Statuie reprezentînd pe conducătorii poporului mongol Suhe Bator și Cioibalsan

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor-șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R.; **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct); CICERONE THEODORESCU. ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI nr. 30 (280) — joi 23 iulie 1959

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Acest număr este scris de cititori

Exceptînd pagina externă care a rămas în sarcina redacţiei, celelalte şapte pagini au fost rezervate în întregime articolelor, cronicilor, declaraţiilor, povestirilor şi poeziilor aparţinînd cititorilor noştri.

CITITORII

Legătura artei cu poporul este una din trăsăturile hotărîtoare ale realismului socialist. Pentru măreaţa revoluţie culturală, desfăşurată în condiţiile construcţiei socialiste, ridicarea maselor largi spre comorile artei şi literaturii reprezintă un fenomen caracteristic.

Nu au trecut decît 15 ani de la Eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist. Dacă ne întoarcem cu gîndul în trecut, ne amintim tragica ruptură dintre bogăţiile culturii şi mulţimile înrobite. Feroce erau mijloacele presiunii spirituale exercitate de clasele stăpînitoare. Ignoranţa şi obscurantismul trebuiau să adoarmă revolta maselor, să le insufle resemnarea şi sentimentul supunerii. Intîlnirea poporului cu ştiinţa şi arta ar fi subminat bazele exploatării. Romînia burghezo-moşierească era vestită prin numărul imens al neştiutorilor de carte. Prădarea poporului de cultură nu însemna numai pregătirea terenului pentru infiltrarea şi menţinerea prejudecăţilor, a concepţiilor retrograde, a misticismului.

Chiar scriitorul care intenţiona să creeze o operă realistă, utilă progresului social, era lipsit de contactul cu energia mulţimii, era lipsit de controlul şi exigenţa adevăratului public. Departe de problemele vieţii maselor, artistul dezarma adesea, făcea concesii tentaţiilor infamante, rătăcea pe drumul individualismului, pe drumul unei literaturi închise, inaccesibile, sterile. Funestă era, pentru dezvoltarea artei, politica sălbatică, antipopulară a burgheziei.

Saltul realizat după cucerirea puterii de către clasa muncitoare este uriaş. S-au aplicat în viaţă cuvintele vestite ale lui Lenin, rostite după instaurarea dictaturii proletariatului: „Inainte, întreaga inteligenţă, întregul geniu al omenirii crea numai pentru a asigura unora toate binefacerile tehnicii şi ale culturii şi a lipsi pe ceilalţi de lucrul cel mai necesar — cultura şi progresul. Acum însă, toate minunile tehnicii, toate cuceririle culturii vor deveni un bun al întregului popor şi de azi înainte inteligenţa şi geniul omenirii nu vor mai fi transformate niciodată în mijloace de constrîngere, în mijloace de exploatare". Se aplică în viaţă noţiunea leninistă asupra caracterului popular al literaturii: „Arta aparţine poporului. Prin rădăcinile ei cele mai adînci, ea trebuie să pătrundă în adîncurile maselor largi ale oamenilor muncii. Ea trebuie să fie pe înţelesul acestor mase şi apreciată de ele, să unească sentimentele, gîndirea şi voinţa acestor mase, să le ridice".

Revoluţia socialistă din ţara noastră, lupta partidului, au schimbat radical profilul literaturii. A pierit din paginile publicaţiilor literare, din vitrinele librăriilor imunda maculatură a decadenţilor. Realismul socialist este incompatibil cu trivializarea artei, cu cultivarea instinctelor josnice, cu pervertirea gustului public. S-a făurit o literatură nouă, care continuă tradiţiile democrate, o literatură pusă în slujba poporului. Eroii acestei literaturi sînt tocmai mulţimile, creatoare ale istoriei. Temele acestei literaturi coincid cu preocupările milioanelor de locuitori ai patriei: lupta pentru pace şi socialism. Educat de această literatură, se dezvoltă un tineret dîrz, harnic, devotat patriei socialiste şi cauzei revoluţiei. S-a format şi un tip nou de scriitor, care trăieşte în mijlocul poporului, se inspiră din faptele lui eroice şi consideră ca un semn al gloriei înţelegerea şi preţuirea contemporanilor săi. Actualitate şi partinitate — acestea sînt coordonatele artei noi, populare.

O asemenea transformare a peisajului literaturii după 23 August 1944 nu era posibilă fără apariţia unui alt cititor, exponent al forţelor descătuşate. Care este identitatea acestui nou consumator de cultură? Niciodată n-a cunoscut ţara noastră un astfel de ritm în iniţierea spre cul-

GAZETA LITERARA

(Continuare în pag. 6)

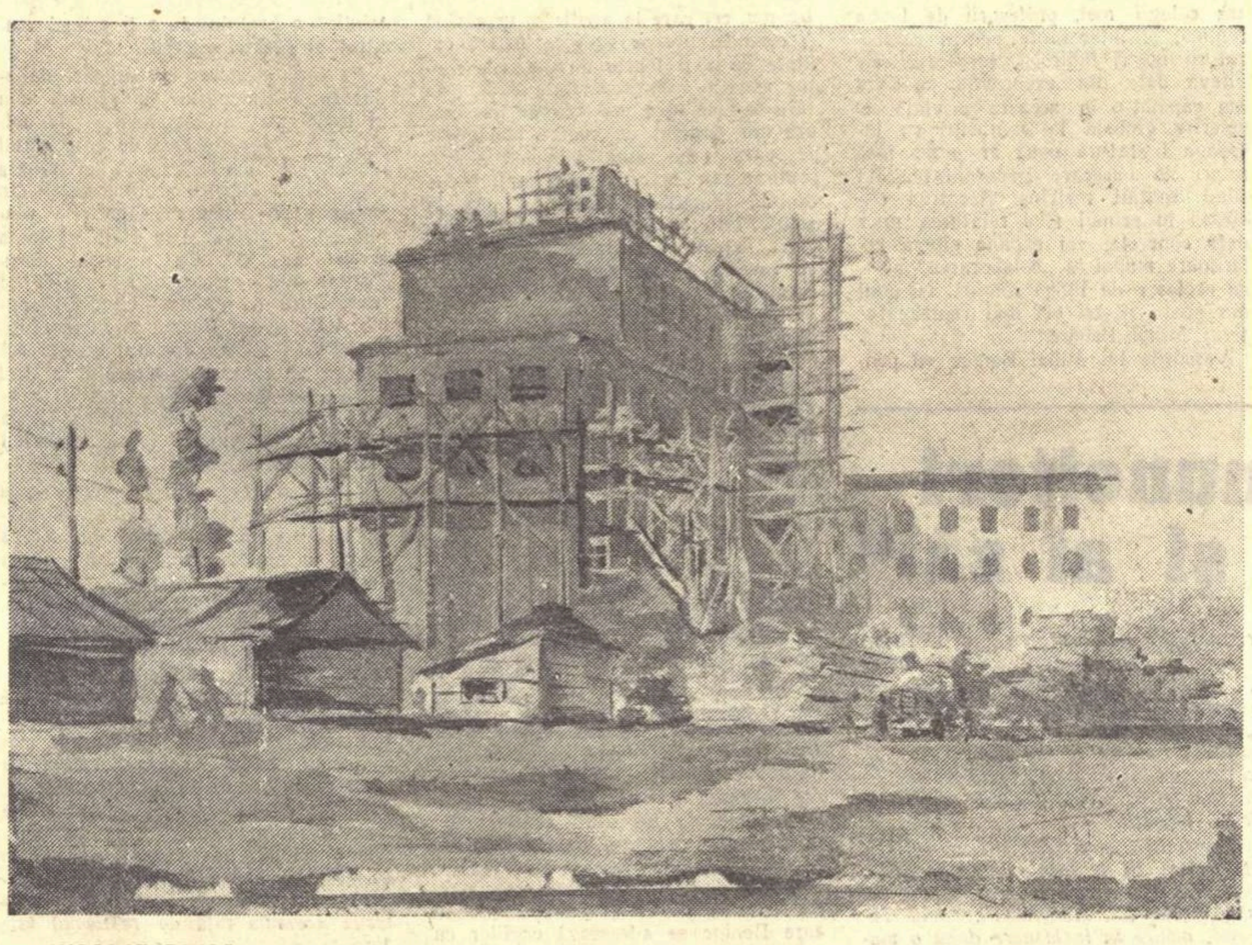

NICOLAE DINCĂ mecanic-lăcătuş
Cercul plastic de la uzinele „23 August"
„Noi blocuri în cartier"

CALOMNII FĂRĂ ECOU

Oficinele reacţionare din Occident continuă să împroaşte cu noroiul calomniei grandioasele realizări din patria noastră pe drumul construirii vieţii noi socialiste, politica înţeleaptă a partidului de-a strînge în jurul lui toate forţele sănătoase ale societăţii.

Un articol din ziarul „Der Bund" (Berna, 24 mai a. c.) susţine în mod calomnios că partidul şi guvernul urmăresc să înlăture vechea intelectualitate din viaţa publică pentru a o înlocui cu o intelectualitate nouă. „Toate arată că vechea intelectualitate a Romîniei trebuie să dispară de la orizont", conchide „Der Bund".

Pentru orice om cinstit care gîndeşte obiectiv e limpede că, sub îndrumarea partidului, s-a desfăşurat, după 23 August 1944, o vastă acţiune de reeducare a vechii intelectualităţi din ţara noastră, de înnoire spirituală a ei pentru a putea face faţă cu succes sarcinilor revoluţiei culturale. Această acţiune a îmbrăţişat multiple şi variate forme. Majoritatea intelectualităţii vechi şi-a însuşit mesajul luminos al socialismului şi luptă cu entuziasm pentru înfăptuirea lui.

Sub îndrumarea partidului, s-a obţinut o colaborare armonioasă între vechea intelectualitate care a aderat la lupta poporului muncitor şi noua intelectualitate, izvorîtă din mijlocul clasei muncitoare.

Nimic nu arată că vechea intelectualitate trebuie să dispară de la orizont. Manifestări din ultimul timp confirmă, dimpotrivă, preţuirea deosebită pe care regimul nostru democrat popular o acordă intelectualilor cinstiţi din vechea generaţie, muncii şi creaţiei lor.

La 29 iunie 1959, am asistat la sărbătorirea academicianului George Călinescu care a împlinit 60 de ani. Sala de festivităţi a Academiei R.P.R. era arhiplină de intelectuali de toate vîrstele. Erau academicieni care au depăşit glorioasa vîrstă de 70 de ani, ca Tudor Arghezi sau Victor Eftimiu. Erau academicieni de peste 60 de ani, ca Mihai Ralea, Tudor Vianu, Cezar Petrescu sau sub 60 de ani, ca Al. Philippide, Mihai Beniuc şi alţii. Erau nenumăraţi oameni tineri, scriitori şi cercetători de azi, schimbul de mîine al culturii noastre.

G. G. URSU
Profesor la Şcoala medie nr. 4
Bucureşti

(Continuare în pag. 6)

Ne vorbesc eroii cărţilor noastre

Mi se spune Anton Filip...

Imi pare rău că nu am răgazul trebuincios pentru a scrie articolul despre romanul „Bărăgan" pe care mi l-a cerut „Gazeta literară". Rîndurile de faţă le-am dictat pe cîmp, redactorului delegat al „Gazetei", în timpul deplasărilor repezi pe care trebuie să le fac de la o combină la alta, de la o secţie a gospodăriei la alta. Ne aflăm în plină campanie de recoltare. Cele 58 de combine ale gospodăriei noastre de stat din comuna Pietroiu trebuie să recolteze într-un ritm rapid griul de pe o suprafaţă de 2150 hectare. Recolta e frumoasă, 4000—6400 kg. griu la hectar. Dacă cele 58 de combine ar stagna un ceas numai, 10 vagoane de griu ar rămîne nerecoltat. Pentru a scrie un articol cum îi trebuie unei reviste literare ar trebui cîteva ceasuri. Bate şi un vînt care vesteşte ploaie. Chiar fără ploaie întîrzierea ne-ar costa, căldura e mare şi griul nerecoltat la timp s-ar scutura. Articolul cerut ar ieşi prost dacă l-aş scrie în această situaţie, iar pagubele la griu ar fi, poate, foarte mari. Nu pot scrie, dictez totuşi cîte puţin, cu dese întreruperi, rîndurile de faţă, pe cînd străbatem drumurile celor peste 7500 de hectare ale gospodăriei, aflate în întregime în Balta Borcei.

★

De la apariţia romanului „Bărăgan" mi se spune Anton Filip... Şi nu puţini sînt aceia care sînt convinşi că Gospodăria agricolă de stat din Lespezi, despre care vorbeşte romanul, nu poate fi alta decît gospodăria din comuna Pietroiu... Sînt adesea invitat la şcolile din partea locului, ca erou principal al cărţii, să vorbesc elevilor despre carte, despre V. Em. Galan şi, ceea ce e ciudat, şi despre mine. Sînt întrebat mereu cînd apare volumul II şi ce conţine, ca şi cum scriitorul Galan ar scrie cartea împreună cu mine. Se caută în realitate personajele din carte. Sînt întrebat despre „inginerul agronom Matei", cum îl cheamă de fapt, ce a devenit el, şi dacă şi cartea îi va urmări dezvoltarea. Le vorbesc despre carte, am citit-o, o recitesc, aştept şi eu cu nerăbdare volumul II să văd ce conţine, ce i se va mai întîmpla lui Anton Filip şi închei vorbindu-le mai ales de munca noastră de zi cu zi: adică de Gospodăria agricolă de stat din Pietroiu, despre dezvoltarea ei de azi, despre comuniştii care o sprijină şi o conduc, despre muncitorii ei, despre viaţa şi educaţia lor nouă, despre planurile noastre de viitor. Şi ascultătorii rămîn convinşi că viitoarele volume ale romanului „Bărăgan" vor conţine lucruri foarte importante...

★

Cînd scriitorul V. Em. Galan a venit să se documenteze la noi, în 1950, G.A.S. din comuna Pietroiu era la începuturile ei, era slab dezvoltată. Scriitorul a mers împreună cu noi, zile întregi, prin Balta Borcei. La întoarcere, noaptea, avîndu-mă adesea şi pe mine lîngă dînsul, prindea pe hîrtiile sale ceea ce întîlnise, văzuse şi auzise. Treceam de multe ori de miezul nopţii, discutînd despre dezvoltarea gospodăriei, pe atunci în faşă, despre soluţiile care trebuiesc căutate. Nu numai gospodăria noastră i-a oferit scriitorului unele date pentru romanul său. Şi scriitorul, la rîndul său, în timpul documentării, ne-a dat sprijin prin întrebările şi problemele pe care şi le punea şi ni le punea şi nouă, ca să şi le lămurească mai bine. Şi la rîndul nostru ni le lămuream şi noi. Imi amintesc că scriitorul schiţa adesea în carnetul său tot ce-i spuneam. Scriitorul V. Em. Galan e un om calm, cu mult tact în discuţii. După ce a apărut cartea, m-a surprins cum şi cînd a aflat atîtea despre gospodărie, despre situaţia ei de atunci, despre noi, despre gîndurile noastre cele mai apropiate.

★

In 1950, Gospodăria de stat din Pietroiu a devenit fruntaşă pe ţară Nu cred că e nimerit să se caute

Dumitru G. DUMITRU
Directorul Gospodăriei agricole de stat din comuna Pietroiu,
Reg. Constanţa

(Continuare în pag. 6)

„La cea mai înaltă tensiune" şi cărţile noi pe care le aşteptăm

Am fost printre primii cititori din Uzinele metalurgice „Unirea"-Cluj ai romanului lui Nagy Istvan „La cea mai înaltă tensiune". Cartea îşi are izvoarele şi în unele realităţi petrecute în fabrica noastră. Un motiv în plus ca romanul să ne intereseze. Imediat după apariţie, cartea a circulat în zeci de exemplare printre muncitori. Au urmat discuţii aprinse, consfătuiri...

Scriitorul venise printre noi, se documentase asupra evenimentelor prin care fabrica trecuse în preajma naţionalizării ca şi după acest moment important din viaţa fabricii şi a noastră. El a luat cunoştinţă de eforturile pe care muncitorii noştri le-au depus după naţionalizare, pentru a scoate uzina din starea de plîns în care o lăsaseră exploatatorii. Am avut de învins pe atunci greutăţi dintre cele mai mari. Scriitorul a cunoscut mai ales starea grea în care se afla Secţia de Turnătorie, problemele dificile pe care le ridica pe atunci maleabilizarea fontei. In centrul cărţii se află tocmai Secţia de Turnătorie, fundamentală pentru producţia uzinei. Bucsi, directorul uzinei din cartea „La cea mai înaltă tensiune", căuta să găsească cauza rebuturilor de la turnătorie, şi mai ales de ce întîrzie rezolvarea maleabilizării fontei. Bucsi şi muncitorii înaintaţi, urmaţi de colectivul uzinei, trebuiau să învingă toate piedicile pentru ca fabrica să-şi poată aduce partea ei de contribuţie la întărirea economiei naţionale, atît de zdruncinată de război. Aceasta a fost de fapt şi preocuparea noastră principală, a muncitorilor de atunci, de la uzina „Unirea". Pentru elaborarea fontei maleabile nu dispuneam în acea vreme decît de un cuptor primitiv. Eram lipsiţi de mijloace ştiinţifice pentru controlul calităţii şarjelor. Instalaţiile mai preţioase, laboratorul, fuseseră demontate în preajma lui 23 August 1944 de către capitaliştii care au fugit cu ele peste graniţă. Nu aveam cum face analize chimice la fonta maleabilă. Lucram cu aproximaţie, bazîndu-ne pe practica îndelungată a muncitorilor mai vechi. Imi amintesc că inginerul-şef de atunci achiziţionase în numele fabricii vagoane întregi de materiale şi ne ceruse să le punem în lucru. Ştiam că sînt materiale oxidate. Acel inginer-şef nu ţinea seama de munca noastră, de eforturile muncitorilor îndreptate spre înlăturarea rebuturilor, spre întărirea economiei naţionale. Am pus în lucru numai 300 de kgr. din acel material, ca să dovedim în faţa tuturor despre ce material e vorba. Din cele 300 de kgr. n-am putut scoate decît o plăcuţă de fontă, cam cît o scrumieră, pe care am trimis-o inginerului-şef cu explicaţia: această plăcuţă înseamnă 300 de kgr. de material!

Cartea lui Nagy Istvan a ridicat o serie de probleme importante, existente după momentul naţionalizării şi în fabrica noastră. Am găsit în romanul lui Nagy Istvan pagini preţioase care ne-au vorbit cu limpezime despre rezolvarea problemei naţionale, despre solidaritatea muncitorilor în jurul partidului. Cartea ne-a fost aproape, pentru că şi noi am avut de trăit lucruri asemănătoare celor amintite de scriitor, şi noi am învins greutăţile, am avut de luptat cu elemente duşmănoase şi afaceriste pe care le-am înlăturat. Uzina noastră se afla înainte la periferia industrială, într-o stare foarte înapoiată în ceea ce priveşte maşinile şi producţia. Produceam războaie de ţesut de tip vechi, saboţi

NAGY Eugen
Şeful Secţiei Turnătorie
Uzinele Metalurgice „Unirea"-Cluj

(Continuare în pag. 6)

Scrieţi despre clasa muncitoare!

ACTUALITATE ŞI PARTINITATE

Operele literaturii sovietice îmi sînt deosebit de dragi, deosebit de apropiate. De ce eroii lui Şolohov, Leonov, Ostrovski, Fedin sau Panova sînt oameni pe care simt că aş putea oricînd să-i întîlnesc în viaţa unei societăţi socialiste? Dacă m-aş ocupa nu numai în calitate de cititor de diferitele aspecte ale muncii literare, răspunsul meu ar fi fost — cu siguranţă — mai documentat. Nefiind însă cazul, prefer să-mi exprim părerile ca un simplu cititor care e solicitat să ia cuvîntul în problemele literaturii. Cred că ceea ce asigură succesul literaturii sovietice în rîndul muncitorilor se datorează în primul rînd actualităţii, partinităţii şi combativităţii revoluţionare de care dau dovadă cele mai bune produse ale acestei literaturi. Şi aceasta reprezintă un preţios îndreptar pentru dezvoltarea literaturii noastre noi. Căci valoarea unei munci, indiferent de natura ei, fie ea munca strungarului, a inginerului sau a scriitorului, se măsoară în procentajul de utilitate, în randamentul ei. Munca noastră, a muncitorilor şi tehnicienilor de la Uzinele „Klement Gottwald", se verifică în primul rînd pe bancul de probă, iar apoi în exploatare. Munca scriitorului, deşi prezintă unele aspecte care o deosebesc de activitatea din producţie, cunoaşte şi ea diferite norme de verificare. Intre altele, numărul de cărţi achiziţionate de către diferitele biblioteci sau cititori particulari. Un scriitor citit de zece, douăzeci sau o sută de cititori are, din acest punct de vedere, un randament foarte scăzut.

Or, succesul de public, şi în primul rînd succesul în faţa unui public format din rîndurile celor ce muncesc, dovedeşte că literatura sovietică a obţinut, prin caracterul ei actual şi partinic, dragostea cititorului nou. Acelaşi lucru se poate spune despre un mare număr de lucrări ale literaturii noastre noi ca şi despre operele de frunte ale literaturii realist-socialiste de pretutindeni.

In coloanele „Gazetei literare" s-a discutat de către oameni deosebit de competenţi despre actualitate şi partinitate în literatură pentru ca să pot adăuga ceva cu totul nou. Totuşi îmi permit, pe baza observaţiilor proprii, să arăt cîteva din aspectele actualităţii aşa cum o văd eu în literatură. Aş vrea să pornesc de la ceea ce s-a întîmplat în fabrica noastră în ultimii 10—11 ani. Inainte, la noi, fiinţa vechiul A.S.A.M. In cîteva a-

Ion NECIU
Cazangiu — Uzinele Klement Gottwald"

(Continuare în pag. 6)

Un tînăr ziarist despre „Ziariştii"

Pe Cerchez nu l-am întîlnit numai pe scenă. Chipul lui, chipul sutelor de reporteri, l-am întîlnit printre piramidele de cărămidă ale marilor construcţii, cu obrajii arşi de dogoarea cuptoarelor Martin, notînd grăbit pe reversul unui formular ultimele succese ale brigadierilor de la Borzeşti, cu hainele fluturînd, cu ochii aprinşi, alergînd, căutînd, cercetînd noul, veşnic prezent pe fronturile cele mai înaintate ale construirii socialismului.

Nu a îmbătrînit de loc de cînd a traversat scena Teatrului Naţional, ieşind dintre noi reporterii adolescenţi ai „Scînteii Tineretului" din anii 1951-1952.

Mi-am început activitatea gazetărească în redacţia aceluiaşi ziar comunist al tineretului în care lucra şi Al. Mirodan. Mi-l amintesc bine: nu avea un chip deosebit de al nostru. Şi el era un Cerchez, veşnic agitat, întreprinzător, plin de iniţiative (era căpitanul echipei nostre de fotbal) rar întîlnit pe coridoarele redacţiei, totdeauna descoperind un nou şantier, o brigadă fruntaşă, un inovator.

Cu bucurie ne-am întîlnit viaţa noastră de ziarişti răsfrîntă în lupta „Vieţii tineretului" pentru izbîndirea cauzei lui Ion Gheorghe, cauzei organizaţiei noastre şi a triumfului celor ce luptă pentru transformarea socialistă a patriei noastre.

Pe Cerchez îl simţim alături, ieşit dintre noi, esenţa celor mai înalte calităţi ale luptătorului comunist legat organic de clasa muncitoare, simbol al ziaristului de tip nou.

Ion Gheorghe, eroul nevăzut şi totuşi puternic prezent din piesa „Ziariştii", este colaboratorul, şi prietenul nostru cel mai apropiat şi ne trimite zilnic din toate colţurile ţării ultimele veşti, ultimele coordonate ale peisajului industrial al ţării mereu viu, ultimele ştiri despre noile comune complet colectivizate.

„Ziariştii" lui Al. Mirodan este pentru noi ziariştii un succes, un necontenit imbold în lupta noastră pentru afirmarea noului, pentru o legătură de neclintit cu cititorii noştri, tineretul muncitor.

Indivizi ca Tomovici nu mai sînt de mult printre noi. Ei au fost demascaţi şi extirpaţi din rădăcină, dar piesa lui Al. Mirodan şi a noastră, rămîne un permanent îndemn la vigilenţă, la situarea noastră, a ziariştilor, mereu în mijlocul evenimentelor şi al oamenilor care transformă faţa ţării.

Al. PINTEA
Redactor la „Scînteia Tineretului"

O viaţă nouă, mereu mai fericită

PE DRUMUL LUI 23 AUGUST

La noi, la „Griviţa Roşie", Hotărîrea partidului din 13-14 iulie 1959 ne-a sosit cu ziarele de dimineaţă. Aş vrea să vă spun că emoţia şi satisfacţia noastră, a mea şi a tovarăşilor mei, a fost de neuitat. Ne-am bucurat din tot sufletul citind Hotărîrea precum şi Raportul tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej, pentru că am văzut în aceste importante documente ale partidului nostru expresia înaltă a grijii faţă de oameni, a preocupării consecvente, în fapte, pentru viitorul nostru, pentru viaţa clasei muncitoare, pentru ridicarea necontenită a nivelului nostru de trai. Am participat fiecare dintre noi la şedinţele în care au fost prelucrate atît Hotărîrea cît şi Raportul tovarăşului Gheorghiu-Dej. Am aflat pe larg, în cadrul adunărilor noastre pe secţii, care sînt noile perspective pe care Hotărîrea ni le deschide pe drumul ridicării standardului de viaţă, al îmbunătăţirii condiţiilor noastre de muncă, de odihnă, de trai în genere. Dar aş dori să arăt cu prilejul acesta că am înţeles mai bine măsurile concrete şi spiritul întregii Hotărîri, cînd am recitit-o din nou, acasă, în linişte. Mi-am dat seama atunci cît de important este pasul pe care-l consemnează acest document în viaţa clasei noastre muncitoare, în istoria construirii socialismului. Noile măsuri pentru îmbunătăţirea salarizării şi reducerea preţurilor le văd încadrate într-o acţiune uriaşă, permanentă preocupare a partidului nostru: crearea unei vieţi mai bune, mai îmbelşugate pentru constructorii socialismului. Şi fără să vreau, plecînd de la această perspectivă nouă, fericită a muncitorimii noastre de astăzi, m-am întors cu gîndul înapoi cu cîteva decenii, în anii cînd am început să muncesc la Atelierele „Griviţa" ca ucenic. Era în 1925, primeam un salariu de mizerie, care după plata chiriei nu-mi putea permite să mănînc. După eliberarea din armată, am umblat luni de zile flămînd şi ostenit, pe la toate uşile şi scările directorilor generali din minister, pentru a fi reprimit la lucru. Nu era o viaţă de oameni aceea pe care o duceam atunci, era un adevărat calvar. Am rezistat totuşi. Sub conducerea partidului, ne-am împotrivit regimului de exploatare la care ne supunea burghezia şi moşierimea. M-am numărat şi eu printre greviştii „Griviţei Roşii" din 1933.

Noi, care am trăit acele vremuri, ştim să preţuim şi să ne bucurăm de noile condiţii în care trăim astăzi. Am fost trimis la şcoală, am devenit maistru, am căpătat posibilitatea să mă ridic în anii regimului democraţiei populare. In calitatea mea de maistru, aducîndu-mi contribuţia în organizarea muncii de la Secţia de Sudură-Locomotive a Atelierelor „Griviţa Roşie", am putut să cunosc îndeaproape sentimentele noi, elanul entuziast în muncă

Dumitru BUICULESCU
Maistru la Secţia de Sudură-Locomotive a Atelierelor C.F.R. „Griviţa Roşie"

(Continuare în pag. 6)

Ce se citeşte la Petroşani

O CITITOARE DESPRE CITITORI

— Numele meu este Alina Nechelciuc şi sînt bibliotecară aici, la clubul întreprinderii.

— Cum se cheamă întreprinderea?

— Intreprinderea de reparat utilaj minier... Clubul este al sindicatului, avem biblioteca asta, dincolo e o sală de expoziţie...

— Am văzut caricaturile. De ce sînt numai reproduceri după „bucureşteni"? Aş fi vrut să văd şi caricaturi originale, făcute la Petroşani...

— Sînt. Aţi fost la Lupeni? Acolo e o expoziţie cu lucrări ale minerilor... Sînt. Avem, dacă aţi văzut în curte, o scenă pentru spectacole şi o estradă de dans...

— Se dansează mult?

— Da.

— Se citeşte mult?

— Da.

— Ce se citeşte?

— Să ne uităm prin fişe... Uite, Gabor Aurel, strungar la secţia mecanică. A citit în ultima vreme, e tînăr, „Mathias Sandorf" şi „20.000 leghe" de Jules Verne, Un caracter slab" de H. Rohan. Teodor Cîrşot de la forje a citit din aprilie pînă astăzi zece cărţi: „Nicoară Potcoavă" de M. Sadoveanu, „Sora Carrie" de Dreiser, „Doi căpitani" de Kaverin, „Istoria Romei" — vă miraţi? — de Appian, „Aşa a fost la Leningrad" de Ceakovski... Se citeşte mult. Aş putea spune că se citeşte din ce în ce mai mult. Vreau să înţeleg prin asta că oamenii de treizeci de ani citesc mai mult decît bătrînii şi copiii de şcoală mai mult decît oamenii de treizeci de ani... Creşterea setei de lectură este, ca să zic aşa, direct proporţională cu apariţia noilor generaţii. Peste cinci ani vom avea nevoie de un local nou. Uitaţi-vă, Elisabeta Copil, fiică de turnător, a citit anul acesta 76 de cărţi. A citit versurile lui Eminescu şi poezii de Coşbuc, Arghezi, Beniuc... Rodica Madona, fiică de muncitor, este în clasa a VII-a. A citit anul acesta 62 de cărţi: Radu Tudoran, „Unsprezece" de Eugen Barbu etc. Ii plac — şi nu numai ei — cărţile dinamice, de acţiune... Interesant este că le citeşte împreună cu maică-sa... Se citeşte mult... Bună ziua (o să vedeţi acuma...) Ai adus cartea îndărăt? (e soţia sudorului Ioan Marin, face gospodărie şi cum prinde un timp liber, se repede pînă la noi). Ţi-a plăcut? (E „Bîlciul deşertăciunilor" de Thackeray.) Da, e foarte bună. Ce-mi dai acuma, că am lăsat mîncarea pe foc? Aş vrea „Blestemată fie ziua", am auzit că e o carte bună. Mi-o dai?... O clipă... Aşa. Dar soţul dumitale nu mai vine pe-aici? Vine. La revedere... Aţi văzut? Se citeşte mult. Ieri am dat 21 de cărţi...

— Aveţi vreo propunere?

— Am. Să se scrie numai cărţi interesante.

— Voi comunica sugestia.

— Pentru că muncitorilor din Valea Jiului le place să iasă — vedeţi, acum e vară — după lucru la deal, să citească o carte plăcută, să fie lectura prilej de gîndire, dar şi de recreare...

— Aveţi vreo nemulţumire?

— Am. La noi citesc îndeosebi muncitorii. Intelectualii din întreprinderi — mă refer de pildă la ingineri — dau mai rar pe la bibliotecă... Aş dori să-i văd mai des...

CITITORII DESPRE CĂRȚI

Beniuc, colaboratorul nostru

Nu știu dacă este îndeajuns de evident faptul că realizările noastre, ale profesorilor de romînă, sînt în mare măsură rodul unei colaborări, ce e drept indirecte, cu scriitorii. Ea există datorită unui obiectiv comun: formarea omului nou, constructor al socialismului. In scrierile cele mai bune ale autorilor contemporani, profesorul de limba romînă va găsi ca nicăieri în altă parte materialul cel mai viu, cel mai adevărat și cel mai convingător pentru a cultiva în elevii săi trăsăturile de caracter ale omului epocii noastre.

Socotesc de aceea folositoare pentru colegii mei, profesorii de limba romînă, și interesante pentru colaboratorii noștri indirecți, scriitorii, cele cîteva date din experiența pe care am căpătat-o în această privință. O referire globală la contactul cu întreaga literatură nouă ar putea însă suferi de oarecare generalitate, dat fiind spațiul restrîns. Socotind eficientă în primul rînd relatarea unor date concrete, voi expune cîteva referitoare numai la „colaborarea" mea, ca profesor de limba romînă, cu unul din poeții noștri cei mai reprezentativi: Mihai Beniuc.

Versurile lui Mihai Beniuc au pentru noi, cei care le analizăm urmărind și considerente pedagogice, marea calitate de a fi foarte directe. Ele conțin adesea acea sonoritate cadențată care le face ușor memorabile, ceea ce are din punctul de vedere pedagogic pe care l-am amintit (deși lucrul poate părea de ordin exterior), o deosebită importanță. Reținînd „de la sine", fără recomandări venite din afară, strofe din Beniuc, elevii mei au învățat să definească patria din versurile vibrante ale poetului: „Ce-i patria? — e Dunărea albastră / E Bărăganul, munții Apuseni, / E lupta de milenii, lupta noastră / Romîni și neromîni, dar pămînteni". Cu această simplitate firească sînt condensate aici dezideratele majore ale educației comuniste pe care noi urmărim să le sădim în elevi: patriotismul socialist și internaționalismul proletar. Am remarcat predilecția deosebită a elevilor de la școala noastră pentru versurile optimiste, mobilizatoare. Se rețin mai ales gesturile temerare ale poetului: „Ei! cînd mi-oi smulge inima — grenadă / Și voi trînti-n dușmanii mei cu sete / S-o face roșă culmea de zăpadă / Și munții vor porni cu foc în plete". Deși nu sînt trecute în manualul școlar, aceste versuri le-am auzit declamate adesea de elevii mei. Faptul consemnează desigur apropierea firească a unor oameni foarte tineri față de un poet avîntat care le transmite o mare energie. Comuniunea are însă resurse mai adînci, curentul de simpatie fiind reciproc. Sînt cunoscute în școală poeziile în care Beniuc se adresează copiilor cu prietenie caldă, cu dragoste pe care de multe ori ei o simt părintească. Cravatele pionierești, elevele trecînd drumul către școală, copiii jucîndu-se — sînt motive frecvente în poeziile lui Mihai Beniuc și ele nu lipsesc nici din ultimul său volum „Cu un ceas mai devreme".

Predînd literatura la clasele școlii elementare, am căutat să îmbin formarea educației estetice cu a celei cetățenești. Am căutat, mai ales în ultimele luni, să țin trează atenția copiilor în legătură cu actul istoric de la 23 August, a cărei a cincisprezecea aniversare o sărbătorim peste puțin timp. Ceea ce am urmărit în primul rînd a fost înțelegerea profundă a semnificațiilor pe care le are pentru poporul nostru această sărbătorire. Am discutat în acest sens, în amănunțime, poezia „Letopiseț" care figurează în manualul de clasa a VII-a. Cunoscînd din această analiză literară — pe care am completat-o cu date din istoria lui 23 August — împrejurările în care el a fost înfăptuit, elevii au înțeles mîndria patriotică a poetului de a fi primul cîntăreț al acestei cuceriri.

Pe linia aceleiași preocupări de educare a tineretului în spiritul nou al luptei pentru socialism și de cultivare a dragostei față de eroii clasei muncitoare, am organizat în tabăra regională a elevilor școlilor medii din Făgăraș un concurs „Cine știe răspunde", pe tema „Din viața și lupta eroilor uteciști". Ca material documentar am recomandat elevilor și fragmentul de roman „Uteciștii" publicat de Mihai Beniuc în „Gazeta literară". Citit și discutat în cercul literar al taberei, fragmentul a fost primit cu un deosebit interes și elevii și-au manifestat dorința de a citi cît mai curînd întreg romanul „Pe muchie de cuțit".

Pentru a reveni la experiența mea din orele de clasă, trebuie să consemnez aci că am folosit cu succes poezia lui Mihai Beniuc pentru a preda elevilor noțiunile de teorie a literaturii, din programul clasei a VII-a. In artele poetice beniuciene pe care le-am analizat la clasă, în mod special, elevii mei au remarcat însemnatul rol social pe care și-l asumă poetul: acela de a fi militant în prima linie pentru idealurile cele mai înaintate ale epocii ca și încrederea sa neclintită în viitorul comunist. Pornind de la aceste trăsături pe care le-am urmărit apoi în principalele opere literare contemporane, am încercat să explic elevilor mei principiile realismului socialist ca și deosebirile acestuia față de realismul critic.

Pe scurt, relatarea mea a căutat să prezinte cîteva modalități în care elevii pe care îi îndrumez au fost familiarizați cu opera lui Mihai Beniuc. Țin să adaug însă, că de foarte multe ori apropierile pe care le-am menționat s-au făcut din inițiativa personală a profesorului sau chiar a elevilor. N-am fost ajutați îndeajuns, în această privință, nici de manualele școlare și nici de programul de învățămînt. Cu aceasta țin să expun, în încheiere, o constatare făcută și la recenta consfătuire a cadrelor didactice din raionul Făgăraș: insuficienta prezență (sau uneori o selectare nejudicioasă) în manualele școlare, mai ales la clasele V—VII, a materialului din literatura de după 23 August 1944. Nu trebuie să uităm că pentru a forma oameni ai zilelor noastre, oameni care trăiesc în mijlocul realităților noi, sprijinul literaturii romînești contemporane este de neprecupețit.

Ion FUNARIU
Profesor la Școala de 7 ani, Comuna Copăcel, Raionul Făgăraș

Figuri de muncitori în „Oaie și ai săi"

Cu volumul de nuvele recent apărut, intitulat „Oaie și ai săi", Eugen Barbu ne dezvăluie o dată mai mult realele sale calități de autentic observator al vieții celor ce muncesc.

Eugen Barbu se apropie de muncitori, de sufletul lor, le intuiește felul de a fi, de a se comporta în anumite situații, scoate la iveală bogatele lor resurse sufletești. In paginile cărții se zugrăvește evoluția caracterelor de la pasivitate la dîrzenia revoluționară, la înțelegerea superioară a faptelor. Cristache Cuțu, tramvaistul, personaj central în nuvela „Truda", este un om sărac, neomenos exploatat, totuși blajin și neîncrezător în eficiența acțiunii. Dincolo de revolta înnăbușită, de nemulțumirea firească, acționează permanent nesiguranța zilei de mîine, frica de o izbucnire care ar duce la pierderea sursei de existență. Cristache Cuțu nu e un temperament revoluționar, nu e un răzvrătit, dar atunci cînd mizeria și suferințele îndurate depășesc limita răbdării lui, se alătură celor ce luptă pentru drepturile muncitorilor. Puterea de înțelegere a lui Cristache Cuțu a parcurs un drum spinos; îl vedem frămîntîndu-se, șovăind, puțin temător, puțin egoist, apărîndu-și — cum credea el — pîinea amară pe care o cîștiga. In eroul nuvelei „Truda" nu se aprind deodată flăcările revoltei; de la o atitudine la alta nu se face un salt. Printr-un complex de împrejurări se ajunge la înțelegerea deplină.

O evoluție interesantă urmează și Tereza, eroina nuvelei cu același nume. Tereza e o femeie simplă, căreia noțiunile de „exploatare", „capitalism" îi sînt necunoscute; preocupările ei de la început n-au nimic comun cu marile probleme sociale. Contactul cu elemente revoluționare, însă, va clarifica treptat înțelegerea Terezei și va definitiva, în cele din urmă, transformarea ei într-o luptătoare activă.

In categoria personajelor pe care Eugen Barbu le surprinde în procesul de transformare a caracterelor, se situează și familia bătrînului Oaie, din nuvela intitulată „Oaie și ai săi".

Sărac o viață întreagă, bătrînul Oaie nu e adeptul unei atitudini hotărîte, protestatare, ci robul unei mentalități conservatoare, înrădăcinată în conștiința lui. Fiului mai mic, Zamfir, care manifesta un atașament vizibil pentru ideile revoluționare, i se adresează cu cuvinte din acestea:

— „Mă, tu să fii liniștit, să nu te amesteci, că eu așa am învățat de la tata: oala acoperită nu dă gunoaiele în ea. Ce te iei tu după alde Busulică, după alde Furdui? Fiecare cu treaba lui! Noi să ne vedem de-ale noastre!"

Oaie trăiește însă o perioadă de transformări revoluționare cărora le e martor și care schimbă treptat și felul său de a privi viața. Sub influența vremurilor noi, a elementelor purtătoare de idei revoluționare, Oaie se transformă și, ca și ceilalți eroi ai lui Barbu, ajunge să priceapă sensul luptei partidului.

In nuvelele lui Eugen Barbu, figurile luptătorilor comuniști se conturează în prim plan. Stamate din „Truda" „avea o vorbă întărîtată, ruptă din suflet". Energic, combativ, e convins de zădărnicia atitudinii pasive și de necesitatea luptei, pentru că: „nu încape împăcare cu ăștia!" Stamate exprimă convingător necesitatea solidarității celor ce muncesc. Tot așa în nuvela „Oaie și ai săi", Busulică, vechi comunist, îi demonstrează lui Oaie: „Oaie, noi sîntem proletari, mă, tu știi ce-i asta? Și nu sîntem puțini, sîntem milioane. Și nu nouă trebuie să ne fie frică, altora trebuie să le fie frică, înțelegi?"

Comuniștii sînt pilde de abnegație, de eroism. Ei nu fac fapte de bravadă; eroismul lor e simplu, dar măreț în simplitatea lui. Constantin, soțul Terezei, moare în închisoare după o viață de luptă închinată cauzei celor mulți, și e un erou între atîția alții necunoscuți. Mareș, Lupu Marcel și alți doi comuniști din nuvela „La lumina lunii", — remarcabilă prin tensiunea dramatică pe care o creează și o menține de la început pînă la sfîrșit, — întreprind o acțiune disperată de evadare înaintea momentului execuției. Ei doresc să-și salveze viața fiind conștienți că sînt necesari revoluției, sînt necesari celor care, în libertate, continuă lupta. Moartea lor, se gîndește Mareș, ar fi însemnat „patru soldați mai puțin în frontul strîns al comuniștilor, patru oameni căzuți, patru locuri goale care trebuiau luate de alți patru tovarăși. Își aminti cît de greu este cînd lanțul acela nevăzut se rupe într-un loc, cît de dificil era să se reînnoade legăturile. Nu era vorba numai de moartea lor, de pieirea a patru comuniști, ci de primejdiile de moartea posibilă a cine știe cîtor alți comuniști".

In zugrăvirea figurilor de comuniști, Eugen Barbu a subliniat bogatul lor fond sufletesc, umanismul lor, trăsături care dau frumusețe și căldură chipurilor lor. Comuniștii sînt înainte de toate oameni, oameni adevărați, cinstiți sufletește, conduși de înalte principii morale. La tovarășii săi comuniști găsește Antonică, eroul nuvelei „Munca de jos", sprijinul care îl ajută să meargă mai departe pe drumul drept. Iar Sabina din nuvela „Casă nouă" află tot în tovarășii ei, de asemeni comuniști, îndemnul moral care îi călăuzește pașii spre o viață nouă.

Suita de nuvele cuprinse în volumul „Oaie și ai săi" se remarcă așadar printr-o construcție realistă a figurilor de muncitori, personaje care gîndesc, simt și acționează firesc în paginile nuvelelor, oameni înfățișați așa cum trăiesc ei, cu bucuriile și suferințele lor, cu lupta, cu năzuințele lor. Prezentînd în culori adevărate viața muncitorilor, pătrunzînd complexitatea caracterelor lor, Eugen Barbu scoate la iveală frumusețea lor morală, sentimentul demnității umane.

Nuvelele din volumul „Oaie și ai săi", prin investigația subtilă a autorului în lumea celor ce muncesc, sînt mărturia de netăgăduit a valorilor certe pe care această realitate le conține.

Eugen Barbu e un scriitor epic prin excelență. Și totuși, în nuvelele amintite, devine liric atunci cînd, cu vigoarea unei admirabile descrieri, surprinde ceea ce se numește de obicei poezia faptului mărunt.

Ileana CERBU
Elevă, Școala medie nr. 7.
București

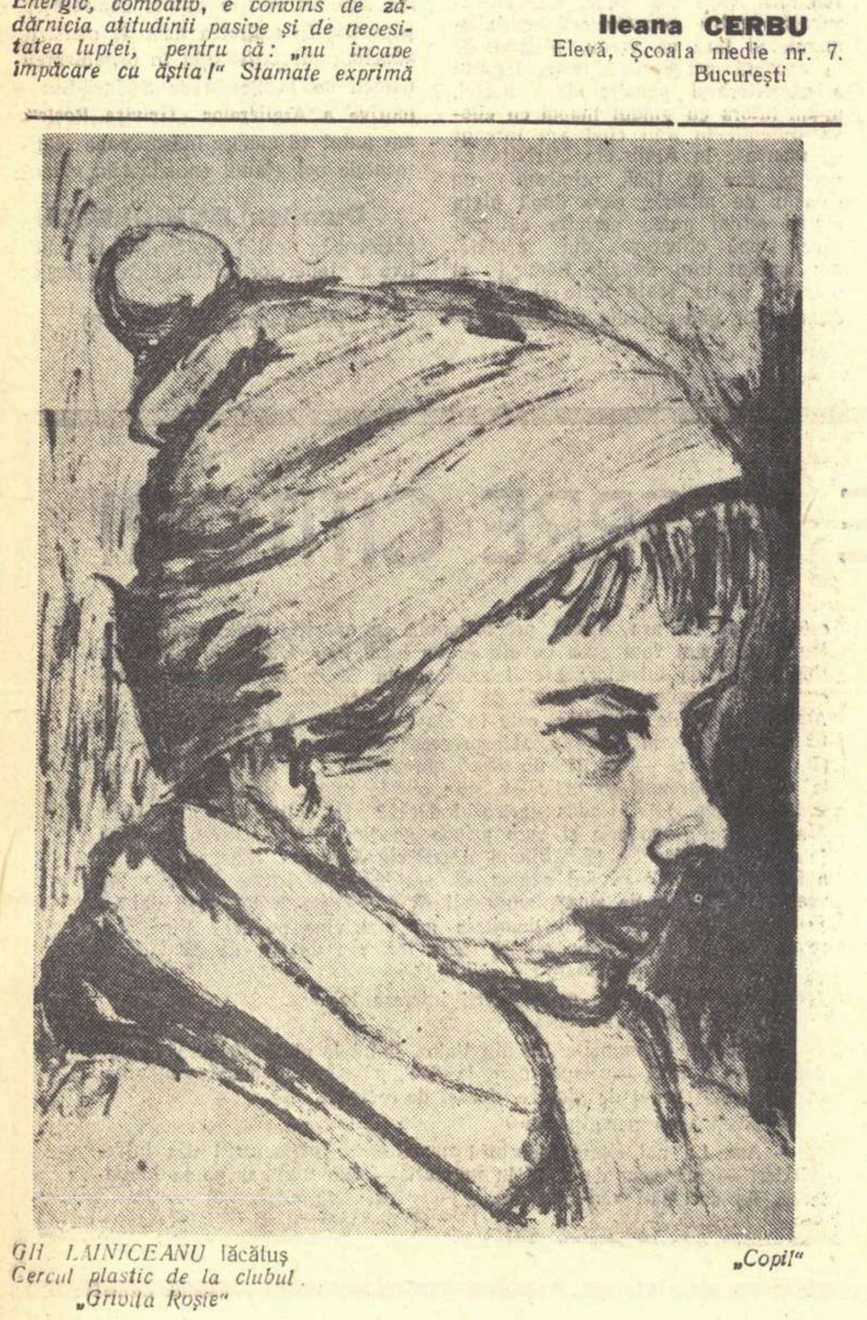

GH. LAINICEANU lăcătuș
Cercul plastic de la clubul „Grivița Roșie"

„Copil"

Imaginea noastră

In munca noastră de zi cu zi, muncă ce se desfășoară în mijlocul maselor, literatura beletristică ne este de un real folos. Literatura este unul din cei mai buni sfătuitori ai activistului de partid, ajutîndu-l să se orienteze în rezolvarea problemelor, să fie un agitator și un mobilizator neobosit pentru traducerea în viață a hotărîrilor partidului și guvernului.

Se spune că lucrurile nu se petrec la fel ca în cărți. E adevărat. Dar e tot atît de adevărat că nu o dată noi am fost puși în situațiile în care este pus Davîdov în luptă pentru transformarea socialistă a satului Gremeacii Log sau Ion Țurlea din nuvela lui Marin Preda „Desfășurarea". Și din felul cum se comportă și află ei soluții, noi am avut întotdeauna de învățat.

Literatura noastră nouă ilustrează transformările politice, sociale, economice, cît și cele petrecute în conștiința oamenilor sub regimul democrat-popular. Infățișarea acestor prefaceri este însoțită aproape întotdeauna de înfățișarea figurii activistului de partid, ca om ce intervine direct și activ în acest proces de transformări. Figuri de comuniști activiști de partid găsim în „Nopțile de iunie" de Petru Dumitriu, pe Nelă Lepădat, în „Desfășurarea" de Marin Preda pe Ion Țurlea, și în „Setea" de T. Popovici pe Ardeleanu.

Ne vom opri asupra acestuia din urmă.

Romanul „Setea" înfățișează lupta pentru înfăptuirea reformei agrare într-un sat din Ardeal. Exproprierea moșiei baronului Papp de Zerind împarte satul Lunca în două grupuri cu atitudini diferite și ostile: pe de o parte reprezentanții claselor exploatatoare — Papp, Spinanțiu, Baniciu, Picu, Cloambeș, iar pe de alta comuniștii și oamenii săraci și cinstiți din sat: Ardeleanu, învățătorul Teodorescu, Mitru Moț, Gligor etc. In această luptă, Ardeleanu și ceilalți comuniști n-au de înfruntat doar pe cei din tabăra dușmană, ci și acei oameni care au un fel înapoiat de a gîndi și se află încă sub influența dușmanului de clasă. Din această pricină Ardeleanu trece adeseori prin momente grele cărora însă știe să le facă față. Tocmai de aceea în trăsăturile lui, în acțiunile lui noi regăsim ceva din noi și din munca noastră. Și noi am trecut și trecem adeseori prin diferite încercări. Acum cîțiva ani, în acțiunea pentru colectivizarea agriculturii, cînd o echipă de activiști am mers în comuna Slobozia, chiaburii și cîțiva oameni de sub influența lor au aruncat cu bolovani și au spart geamurile de la mașina în care eram, iar alții stăteau cu bîtele pe zona șoselei, pîndindu-ne. Atunci raionul de partid a intensificat munca politică în această comună, a trimis mai mulți activiști. Am stat acolo peste o lună de zile. Ne-am împărțit pe echipe și mergeam împreună cu sătenii membri de partid din casă în casă. Oamenii la început erau greu de urnit, apoi treptat, treptat, la început doar cîțiva, apoi din ce în ce mai mulți s-au convins de adevărul vorbelor noastre și au intrat în gospodărie. Acum sînt mulțumiți, gospodăria merge bine

Dar să ne întoarcem la eroul care ne reprezintă. Ardeleanu întruchipează calitățile unui activist de partid și în general ale tuturor comuniștilor. El este calm, hotărît în acțiunile sale, cu putere de pătrundere adîncă și multilaterală în rezolvarea problemelor ce-i stăteau în față. Ca mecanic la moara lui Papp de Zerind din satul Lunca, el știe să înfrunte greutățile din timpul luptei în perioada ilegalității. Apoi după 1944, cînd se desfășoară lupta pentru putere și partidul luptă pentru dobîndirea unei cît mai mari influențe în mase, Ardeleanu dă dovadă de mult tact, de simț politic și organizatoric în rezolvarea situațiilor concrete în care se desfășoară lucrurile în satul Lunca. De exemplu, cînd Mitru Moț, țăran sărac, comunist, destituie cu de la sine putere pe primar și-i ia locul, Ardeleanu apreciază just situația; el arată că acesta era un act de stîngism care forța starea de lucruri de atunci, și e de părere să fie pus primar un țăran mijlocaș cinstit și cu popularitate în sat, pe care oamenii să-l urmeze, dar pe care, în același timp, celula de partid să-l influențeze și să-i călăuzească activitatea pe linia urmată de partid.

De asemeni, în fața complexului de probleme care stăteau în fața transformării satului și a oamenilor, Ardeleanu alege veriga principală, înfăptuirea reformei agrare prin împărțirea moșiei baronului, lăsînd pentru altă dată pe celelalte, importante și ele dar care nu necesitau o rezolvare imediată. Așa este de pildă rezolvarea oscilațiilor și frămîntărilor de mic-burghez ale profesorului Suslănescu.

Munca lui Ardeleanu, munca noastră este grea, dar dă satisfacții nebănuite. Atunci cînd Ardeleanu, îndreptîndu-se spre Lunca, se simte bucuros pentru că în curînd are „să-i vadă (pe luncani) cum se schimbă, cum încep să gîndească altfel fără să-și dea seama", el exprimă multe din gîndurile noastre. Pentru că și noi cînd trecem azi printr-un sat la a cărui transformare socialistă am contribuit și colectiviștii ne vorbesc cu mîndrie despre ultima recoltă bogată și despre veniturile obținute, încercăm același simțămînt de satisfacție al datoriei împlinite care îl stăpînește și pe Ardeleanu.

După cum am arătat, în literatura noastră a apărut adeseori imaginea activistului de partid. Este o imagine în general apropiată de realitate. Se simte totuși în zugrăvirea chipului activistului o atitudine oarecum convențională. Activistul e înfățișat mai mult sub aspectul muncii sale obștești și mai puțin sub aspectul vieții personale, care adeseori nu apare de loc. (Chiar și în „Setea", în comparație cu celelalte personaje ale cărții, ca Teodorescu sau Mitru Moț, Ardeleanu se bucură de mai puțină atenție din partea autorului, — poate nu întîmplător el are doar nume de familie). Noi am dori din partea scriitorilor o zugrăvire mai atentă și mai bogată a chipului activistului, aceasta pentru ca cititorul să poată avea imaginea sa întreagă. Așteptăm o operă nouă în care activistul de partid să fie figura centrală a unui roman, a unei nuvele sau a unei piese de teatru.

Florica CURELARU și Ion VOICU
Activiști de partid
Comitetul Regional P.M.R. Pitești

Marea și oamenii

Trăiesc în Dobrogea și practic medicina la un spital unic. La cîțiva kilometri se află un sat de lipoveni. Ii cunosc atît ca pacienți, cît și ca pescari. Poate de aceea m-a impresionat „Pasărea furtunii" de Petru Dumitriu. Am citit-o de mai multe ori în ordinea apariției edițiilor noi.

In prima ediție sfîrșitul e nelămurit. Nu se știe dacă Adam Jora scapă sau moare, după cum nu se știe ce se întîmplă și cu alții dintre eroii cărții. Au mai apărut și celelalte ediții care m-au lămurit despre viitorul și soarta lui Adam Jora. Ar fi fost nepotrivit ca un tînăr atît de înzestrat să moară stupid, după ce a luptat și a suferit atît de mult. Adam Jora nu este un om epuizat. Perioada maturității sale începe abia la sfîrșitul cărții. El mai are încă multe de făcut în viață și mai ales în munca lui de instructor de partid în cadrul flotilei de pescuit. De asemeni, el și-a întemeiat o familie și așteaptă un copil. Viața lui adevărată abia acum începe. Poate că această viață nu mai poate constitui subiectul unei cărți, deși eu personal consider că da. Rămîne ca autorul să decidă.

Cartea cuprinde două momente din viața lui Adam Jora, situate la o distanță bunicică în ani. Intîiul moment cuprinde furtuna, revenirea și procesul. Apoi, după un număr de ani, după 1944, intervine al doilea moment din viața lui Adam Jora. Avem descrise din viața lui doar cîteva luni, în două perioade; prima, pe la 17 ani, iar a doua pe la aproape 30 de ani. Cred că e prea mare distanța între cele două momente. Intr-o carte nu se poate urmări evoluția formării caracterului unui om, surprinzînd doar două momente din viața lui. E adevărat că aceste momente sînt cruciale, că ele pot transforma un om, dar tocmai această transformare ar fi fost interesant de redat în carte.

In primul moment Adam Jora e un tînăr răzvrătit și bătăuș, cu sufletul înfocat de dragoste pentru o fată.

După mulți ani, în al doilea moment, el este un bărbat cu înaltă conștiință, adînc aplecat în sine și cu multă dragoste de oameni.

Schimbarea este diametrală, interesantă, dar pentru cititor e un mister cum s-a produs.

Un tînăr răzvrătit se poate transforma într-un luptător conștient, dar această transformare necesită complicate procese de conștiință și multe influențe binefăcătoare din afară. Și tocmai această transformare lipsește din carte. Adam Jora-bărbatul apare gata format, la prea mulți ani după ce a dispărut Adam-flăcăul. Eu, ca cititor, nu vreau să aflu din carte numai ce s-a întîmplat; doresc să știu și cum s-a întîmplat și de ce s-a întîmplat așa și nu altfel.

In literatura noastră sînt puține cărți care descriu marea. „Pasărea furtunii" e una dintre acestea, iar marea este magistral înfățișată. Sînt multe pagini cînd simți aievea că stai în barcă sau pe vapor și plutești între cer și apă sau te lupți cu furtuna. Sugestia e uneori atît de puternică, încît simți chiar legănatul bărcii sau boarea de vînt dinainte de furtună. Descrierea furtunii e de-a dreptul emoționantă. Pregătirile cerului, acumularea zidului de nori amenințători, senzația de înăbușire fizică, de lipsă de aer, transpirația abundentă, emoția adîncă a celor din barcă, ce merge pînă la tremuratul mîinilor, sînt urmate scurt de un ropot de ploaie, după care începe obositoarea furtună, iureșul cumplit al vîntului și valurile nimicitoare ale mării dezlănțuite. Descrierea mării în furtună este cînd directă, privind forma și culoarea valurilor și a cerului, cînd indirectă, arătînd doar zbuciumul bărcii și al saulei care o ține ancorată, dar mai ales, ea este reflectată în psihicul celor din barcă, care gîndesc în furtună, trăiesc în furtună, se zbuciumă în furtună, ațipesc, adorm, se trezesc, se luptă cu ei înșiși, cu gîndurile lor, cu furtuna, cu viața și cu marea.

Marea nu e lașă, nu e perfidă. Ritmul ei e fățiș. Valurile vin unul după altul, ridicînd și coborînd barca. Sînt fracțiuni de secundă care te țin încordat, apoi fracțiuni de liniște și iar altele de încordare, într-o succesiune uluitor de constantă. Obositoare nu e clipa de încordare sau, dacă vreți, succesiunea ritmică a clipelor de încordare, cît senzația de tensiune a acelui ceva îngrozitor care trebuie să se întîmple și nu se mai întîmplă.

Pe Adam Jora, flăcăul de 17 ani, marea nu-l poate omorî, nu numai pentru că el luptă împotriva ei și a tensiunii nervoase pe care o dă furtuna, ci și pentru că în această luptă el are un suport sufletesc în dragostea pentru Uliana, acea dragoste care „îi transformă parcă brațele în aripi și îi dă o putere uriașă".

Dacă în prima furtună Adam Jora este singurul supraviețuitor, în a doua furtună și un al doilea, Emilian, scapă de moarte datorită forțelor noi aduse de Adam Jora în conștiința pescarilor de larg.

Marea nu-i protejează pe cei slabi, iar celor puternici le mai trebuie încă ceva ca s-o poată învinge. Toți pescarii de larg sînt puternici; totuși, în luptă cu furtuna, dacă nu posedă o forță interioară întăritoare, năzuința spre mai bine, ei cad în fața valurilor formidabile nu prin puterea fiecărui val, ci prin suma forțelor, prin constanța și ritmicitatea lor.

Adam Jora și tovarășii lui nu sînt ființe aventuroase care să se cațere pe valuri de dragul cățărăturii. Ei pescuiesc, așa cum alții scot cărbuni sau topesc oțelul, îndeplinind funcția socială de muncitori pescari. Și în cadrul acestei munci, ei au de învins furtuni, așa cum oțelarii au de învins dogoarea minereului arzînd la mii de grade. Totuși furtuna, această forță oarbă a naturii, poate fi învinsă și cu cît prețul în vieți omenești e mai mic, cu atît mai mare este meritul acestor muncitori.

Dar lupta cu furtuna este factorul de excepție în caracterul lui Adam Jora. Mai importantă și mai demnă de luat în seamă este perseverența pe care o arată el în munca de instructor de partid în cadrul flotilei de pescuit. In această muncă, ca și în furtună, trebuie pe lîngă o tărie de nezdruncinat și o deosebită suplețe spirituală în a diseca trăsăturile pozitive de cele negative din caracterul fiecărui om.

Cînd citești „Pasărea furtunii" și trăiești viața intensă a pescarilor de larg, te simți, de multe ori și fizic, alături de Adam Jora. Treptat, pe măsură ce avansezi cu lectura, îl înțelegi tot mai mult pe erou și continui să fii alături de el, chiar în momentele de șovăială sau de neînțelegere exactă a situațiilor. Gîndirea lui Adam, acțiunile lui sînt firești și reale. El este un om, poate deosebit, puternic, tenace, perseverent; dar evoluția acțiunilor lui e atît de fermă și atît de bine redată, încît nu te pune în dezacord. Nici un moment, eu, cititorul, nu am gîndit că aș fi putut proceda altfel decît Adam Jora, pus în condițiile lui de viață și acesta e încă unul din meritele principale ale cărții. Adam Jora e un erou pozitiv și de la el poți învăța multe lucruri bune care să-ți folosească, indiferent de meseria pe care o practici.

Cînd termini de citit cartea, parcă te-ai și schimbat puțin. Ești mai bun, mai puternic, mai îndrumat în viață. Sentimentele sînt mai net trasate. Știi acum să iubești mai mult oamenii care se zbuciumă în munca lor și să-i urăști mai adînc pe cei care vor să împiedice această muncă. Și mai știi încă un lucru foarte important: să nu-i judeci pe oameni după primul lor aspect sau după vorbele lor, ci să înveți a-i cunoaște și a-i prețui după faptele lor, după munca lor și după rezultatele muncii lor.

Constantin PAVLOVICI
Medic -Hîrșova

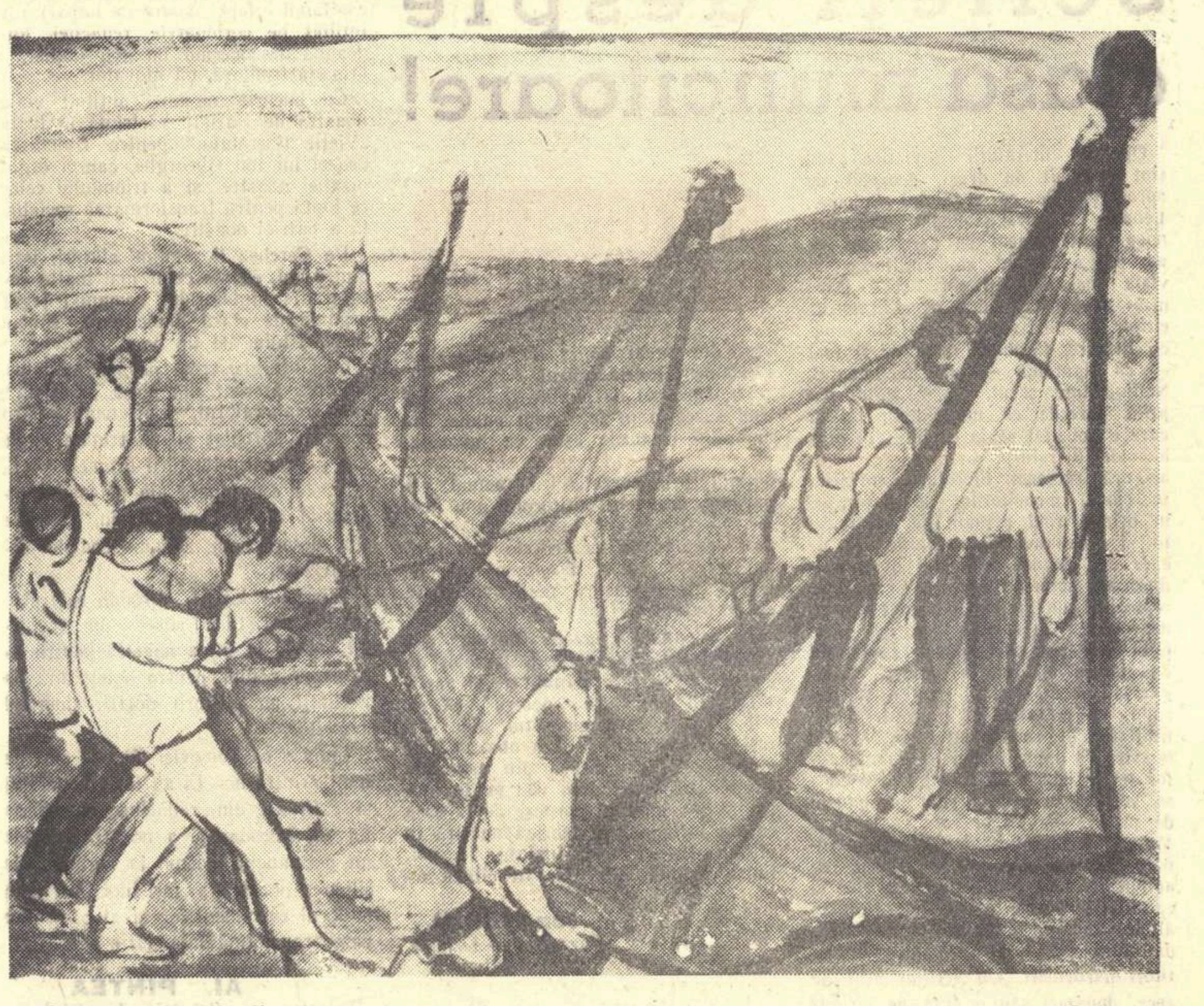

CONSTANTIN RUSSU, elev

„Șantier"

(Expoziția artiștilor amatori)

MULȚUMIM PARTIDULUI

Bucurie în casă nouă

Am fost printre primii care am văzut de dimineață, în ziua apariției, Hotărîrea plenarei C.C. al P.M.R. Am citit cu atenție atît Hotărîrea cît și Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, ținut la ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959. Documentele acestea ne arată fiecăruia dintre noi cît de consecventă este politica partidului pentru ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc. Pentru mine personal, ca strungar la Secția IV Mecanică, noul sistem de salarizare îmi va aduce o majorare a salariului de la 1300 la 1500 de lei aproximativ. Este un puternic stimulent pentru munca mea, este o bucurie pentru fiecare dintre noi, cei care muncim în fabrici. Ridicarea salariilor, scăderea impozitelor și ieftinirea prețurilor va face posibilă realizarea unui nivel de viață mult mai ridicat pentru oamenii muncii. Eu am primit nu numai cu acest prilej o dovadă a grijii partidului față de viața noastră, a muncitorilor. In baza Hotărîrii Consiliului de Miniștri nr. 4015, mi s-a alocat un imprumut de 25.000 lei, recuperabil în 18 ani, cu ajutorul căruia mi-am ridicat o casă frumoasă, încăpătoare, pentru familia mea.

Iată de ce Hotărîrea plenarei C.C. al P.M.R. îmi apare ca o nouă măsură destinată să contribuie considerabil la îmbunătățirea vieții noastre.

Aurel ANDREIAȘ

Strungar la Secția IV Mecanică
la Atelierele C.F.R.
„Grivița Roșie"

Mă angajez să scriu despre aceste minunate realități

Hotărîrea recentă a plenarei C.C. al P.M.R. dovedește că temelia socialismului este solidă și că odată cu ridicarea unei industrii naționale — puterea de cumpărare a maselor crește într-o proporție din ce în ce mai mare.

Miliardele oferite de către statul nostru muncitorilor și funcționarilor în fiecare an, reprezintă beneficiile rezultate din munca organizată — a noastră, a tuturor.

Bunăstarea materială va aduce și o bunăstare culturală foarte importantă. Cît despre mărirea considerabilă a pensiilor, ea mi se pare încă o dovadă de înaltă prețuire dată muncii. Am trăit într-o mahala de ceferiști și-i cunosc pe acei bătrîni de demult care așteptau bacșișul lunar, pentru că bacșiș era — dat de către regimul burghez truditorilor de la Ateliere. Sume de nimic după o viață de caznă și de lipsuri, o batjocorire a ideii de asistență socială — iată plata dată pe atunci muncitorilor.

Astăzi se asigură celor care au muncit o odihnă fără griji — o bătrînețe lipsită de spectrul mizeriei.

Sînt convins că în viitorul apropiat voi avea ocazia de a saluta și alte Hotărîri tot atît de importante — pentru că drumul revoluției noastre duce către o viață mereu mai îmbelșugată.

Ca slujitor al literelor, mă angajez să înfățișez în viitoarele mele cărți minunata realitate a acestor zile pe care le trăim. Mă angajez să scriu cărți ce vor reflecta lupta eroică a maselor de muncitori conduși de comuniști pentru ridicarea Romîniei la nivelul de trai al erei comunismului.

Eugen BARBU

Angajamentul meu

Cu multă bucurie am citit Hotărîrea plenarei C.C. al P.M.R. în care se arată că pe drumul construirii socialismului în țara noastră, s-a dobîndit un nou și important succes pe tărîmul ridicării nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii. Măsurile luate de partid pentru mărirea salariilor, pentru mărirea pensiilor și micșorarea impozitelor, urmăresc să aducă un aport considerabil la îmbunătățirea vieții clasei noastre muncitoare, a tuturor celor ce muncesc în patria noastră. Eu sînt muncitor tipograf și urmăresc cu multă atenție articolele din ziare, foiletoanele, ca și în genere materialul beletristic, inspirate deopotrivă de noile realizări ale țării noastre. In cadrul numeroaselor realizări dobîndite pînă acum, în acești 15 ani care s-au scurs de la Eliberare și pînă astăzi, recenta Hotărîre a plenarei C.C. al P.M.R vine să marcheze un pas hotărîtor pe drumul transformării vieții noastre într-o viață îmbelșugată și fericită.

Țin să-mi exprim recunoștința cu prilejul acestor rînduri în fața partidului și a guvernului pentru grija pe care o arată în mod consecvent, prin fapte, în mod concret, pentru ridicarea nivelului nostru de trai. Este o mare deosebire, ca de la cer la pămînt, între modul cum este prețuită munca la noi și cel din țările capitaliste, unde muncitorii trăiesc în condițiile unor crize economice cumplite, ale unei scăderi grave a puterii de cumpărare a salariaților. Noi muncitorii ne dăm seama că această majorare a salariilor, realizată paralel cu reducerea de prețuri, constituie o nouă dovadă a trainiciei economiei noastre naționale, a faptului că în drum spre socialism, urmărind realizarea în practică a mărețului program de luptă trasat de Congresul al II-lea al partidului, se dobîndesc succese mari pe drumul îmbunătățirii condițiilor vieții noastre pe plan material și cultural.

Inteleg să răspund la rîndul meu, alături de ceilalți muncitori din întreaga țară, la această nouă dovadă concretă a grijii partidului pentru îmbunătățirea vieții noastre prin intensificarea străduințelor mele în producție, prin ridicarea nivelului calitativ al lucrărilor pe care le execut la Secția de Zețărie, ca și prin intensificarea muncii mele de agitator pe care o depun în cadrul grupei noastre de partid de la Zețărie.

Imi iau angajamentul în calitatea mea de muncitor și de comunist, să nu precupețesc nici un efort pentru a-mi aduce la îndeplinire cu cinste sarcinile mele din cadrul producției ca și pe cele primite pe linie de partid.

Petre DAMCIUC

Zețar la Intreprinderea Poligrafică nr. 2

Siguranța unei bătrîneți liniștite

Pentru că profesez la Secția Serală, bucuria față de însemnata Hotărîre luată de partid am împărtășit-o atît cu colegii mei din corpul didactic cît și cu elevii. Ei înșiși salariați, susținători de familii al căror nivel de viață va crește acum simțitor, elevii Secției Serale și-au manifestat din plin încrederea și recunoștința față de Partidul Muncitoresc Romîn care le îmbunătățește pe zi ce trece condițiile în care ei muncesc și învață.

In ceea ce mă privește, Hotărîrea Plenarei din 13—14 iulie a C.C. al P.M.R., pe care am studiat-o cu cea mai mare atenție, are o importanță îndoită. Peste puțin timp voi părăsi munca la catedră și clauzele din Hotărîre privitoare la majorarea tuturor categoriilor de pensii îmi dau siguranța unei bătrîneți liniștite și îmbelșugate.

Victoria GEORGESCU

Director adjunct la Secția Serală a Școlii medii Nr. 22 „Gh. Lazăr"

Simțim grija permanentă pentru nevoile noastre

Am simțit în permanență ajutorul partidului încă de la început, atunci cînd am intrat la școala de calificare pentru a învăța filatura. Am fost sprijinită să învăț și să mă calific ca muncitoare, la terminarea școlii am căpătat un salariu corespunzător cu gradul meu de calificare. In permanență, în viața noastră de producție de la Secția Ringuri, avem posibilitatea să simțim grija permanentă a partidului față de nevoile noastre, față de problemele dezvoltării pe plan material și spiritual. Apariția Hotărîrii partidului referitoare la mărirea salariilor și reducerea prețurilor la îmbrăcăminte și alimente mi-a dat un nou elan în muncă, mi-a întărit încrederea în justețea politicii partidului nostru, o politică îndreptată spre folosul și binele oamenilor muncii.

Mulțumesc din inimă partidului pentru noua sa Hotărîre prin care contribuie la ridicarea nivelului de trai al nostru, al celor ce muncim.

Ana GHINEA

Muncitoare la Secția Ringuri a Filaturii „Dacia"

Vom realiza 1.350.000 lei economii peste plan, înainte de termen!

Sînt student în anul III la cursurile fără frecvență ale Facultății de Metalurgie de la Institutul Politehnic din București. Mă străduiesc să-mi însușesc temeinic noțiunile tehnice, mulțumită cărora voi putea să devin un bun inginer. In zilele acestea, cînd am citit Hotărîrea plenarei C.C. al P.M.R. privind majorarea salariilor și reducerile de prețuri, mi-am dat seamă că răspunderea noastră, a celor care ne pregătim pentru a deveni cadre de nădejde ale industriei noastre socialiste, a crescut considerabil.

Ca responsabil al cabinetului tehnic al Uzinelor „Boleslav Bierut", am posibilitatea să cunosc entuziasmul și satisfacția muncitorilor care au primit recenta Hotărîre cu angajamente concrete și cu realizări deosebite. Maistrul Pîlca Vasile a realizat în zilele acestea o inovație care aduce economii de 29.000 de lei anual. Muncitorii uzinelor noastre și-au luat angajamentul de a da economii peste plan, în valoare de 1.350.000 lei mai devreme de termenul fixat inițial. Toate aceste angajamente, izvorîte din inimă, întărite prin realizări de zi cu zi, prin inovații și depășiri constante ale normelor de producție, arată că noi mulțumim prin fapte grijii partidului pentru ridicarea nivelului material și cultural al oamenilor muncii.

Dumitru MOLDOVAN

Responsabilul cabinetului tehnic
al Uzinelor „Boleslav Bierut"

Vom depăși cu 13 la sută planul pînă la 23 August

Sînt șeful brigăzii utemiste de producție de la Secția Laminaj. Apariția Hotărîrii plenarei C.C. al P.M.R. din 13-14 iulie 1959 a stîrnit un puternic entuziasm în rîndurile membrilor brigăzii noastre. In pragul împlinirii a 15 ani de la Eliberare, după numeroase și importante măsuri menite să îmbunătățească viața clasei noastre muncitoare, am văzut în recenta Hotărîre o importantă contribuție la îmbunătățirea condițiilor noastre de muncă și trai. Pentru mine personal, ridicarea salariilor înseamnă o creștere a nivelului meu de trai și îmi întărește încrederea în drumul nostru înainte, către socialism, către o viață mai bună.

Angajamentul brigăzii noastre utemiste, ca răspuns la Hotărîrea plenarei C.C. al P.M.R., este de a contribui în mod activ la ridicarea producției și mai ales la economisirea de materiale prime și auxiliare în mai mare măsură decît am reușit pînă acum. De asemenea, noi, membrii brigăzii utemiste de la Secția Laminaj, ne-am luat angajamentul să depășim cu 13% planul de producție pînă la 23 August.

Ilie NICOLESCU

Șeful brigăzii utemiste de la Uzinele
„Boleslav Bierut"

La Casa de ajutor reciproc a pensionarilor din raionul „Grivița Roșie"

Indemn pentru noi realizări

In calitate de șef de echipă la Secția de Laminoare a Uzinelor „Boleslav Bierut" am putut să cunosc îndeaproape, în mod concret, în ce măsură vor crește salariile tovarășilor alături de care muncesc, în urma apariției Hotărîrii plenarei C.C. al P.M.R. Fiecare dintre noi, laminoriștii de la „Boleslav Bierut", am simțit în acest document al partidului un îndemn către noi realizări pe drumul construirii socialismului. Ca un răspuns la creșterea salariilor noastre, la scăderea impozitelor și a reducerii prețurilor la produsele industriale și alimentare, noi ne-am luat — imediat după apariția Hotărîrii — angajamentul de a realiza economii în folosirea unor metale rare. Printr-o justă încărcare a mașinilor, prin realizarea unui aliaj de bună calitate, noi am hotărît să economisim pînă la sfîrșitul anului materiale în valoare de 103.000 lei.

In felul acesta înțelegem să răspundem noi grijii partidului și guvernului pentru ridicarea nivelului nostru de trai.

Sofronie PEREVERZAU

Laminorist la Uzinele „Boleslav Bierut"

Citirea raportului tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej ținut la plenara C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959, la Secția Montaj de la Uzinele „Semănătoarea" din Capitală

Eram în mijlocul familiei mele...

Mare mi-a fost bucuria și emoția ascultînd la radio vestea despre Hotărîre. Eram în mijlocul familiei mele și fiecare din cei patru copii, ghicind că urmează să satisfac fiecăruia cîte o dorință deosebită, s-a bucurat împreună cu mine. Nu mică a fost satisfacția mamei mele a cărei pensie de 350 de lei se va mări simțitor.

Am simțit și pînă acum grija permanentă a partidului care mi-a stimulat munca evidențiindu-mă și acordîndu-mi prime de producție. Nu pot decît să fiu recunoscătoare acestei griji părintești care asigură acum, familiei mele, o creștere a veniturilor cu cel puțin 30%.

Georgeta RADULESCU

*Vînzătoare la raionul de cadouri
Magazinul „Victoria"*

M-a cuprins o puternică emoție

Fac parte din cea mai veche generație de scriitori romîni în viață. Am străbătut în trecut drumurile țării, i-am cunoscut pe oamenii de atunci, am descifrat problemele dureroase ale vieții lor, încercările și zbuciumul care alcătuiau existența lor. Viața trecutului era o viață fără perspectivă.

Eliberarea noastră a deschis fiecăruia dintre noi, muncitori sau cărturari, orizonturi noi, nemaipomenite pînă astăzi.

Recenta Hotărîre a plenarei C.C. al P.M.R., privitoare la majorarea salariilor, a pensiilor și a reducerilor de prețuri, constituie un eveniment de mare importanță pentru viața noastră. Am citit cu emoție și satisfacție Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, ținut la Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn din 13-14 iulie a.c. și am deslușit în acest document istoric temeiurile mărețeі înfăptuiri pe care o reflectă Hotărîrea. Măsurile luate acum pentru îmbunătățirea vieții oamenilor muncii se încadrează, așa cum spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, într-un amplu program de muncă și luptă pentru dezvoltarea economiei naționale, pentru creșterea rapidă a forțelor de producție și, pe această bază, pentru îmbunătățirea continuă și sistematică a nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii. Este vorba așadar de un plan grandios pe care construirea socialismului îl implică și care întîlnește adeziunea sinceră și profundă a maselor muncitoare, stimulează un puternic avînt al inițiativei creatoare și determină o muncă plină de abnegație și eroism.

Datele pe care le cuprinde Hotărîrea indică o creștere considerabilă a nivelului de trai material și cultural al maselor. Aceste date vor deveni în scurt timp realități. Ele fac parte din grandioasa perspectivă care se deschide astăzi înaintea ochilor noștri. Prin grija partidului și guvernului se făurește o viață nouă, mai bună, mai îmbelșugată. Cînd scriu aceste rînduri nu pot să nu mă gîndesc la viața oamenilor din trecut, la cei pe care i-am cunoscut și despre care am scris ca scriitor și trebuie să vă mărturisesc că mă cuprinde o puternică emoție. Viața cea nouă oferă nu numai o perspectivă ci și o certitudine în prezent, în felul cum trăim astăzi.

Ca scriitor, mărturisesc că trăiesc bucuria zilelor de astăzi și mă mîndresc că acuma, la 74 de ani, am ajuns să trăiesc asemenea momente în care poporul muncitor, ajuns la putere, se cîrmuiește cu destoinicie și dobîndește an după an biruinți remarcabile. Imi iau angajamentul de a reflecta, în paginile articolelor și reportajelor pe care le voi scrie, înfăptuirile constructorilor socialismului, și îndeosebi numeroasele șantiere care se ridică astăzi pretutindeni, în Capitală ca și pe întreg cuprinsul patriei noastre. Succesul drumului spre socialism poate fi întrezărit cu certitudine și în paginile recentei Hotărîri. Ea face parte din marea noastră perspectivă a viitorului socialist.

Mihail SORBUL

Iată cum este prețuită munca mea!

Am fost cazangiu. Am lucrat în aceeași uzină din 1913. Fratele meu Ion Spătaru, lăcătuș constructor, a fost împușcat în 1918 în Piața Teatrului Național. Pentru că a luat parte la manifestațiile muncitorești din acel an, soția mea, Paraschiva Spătaru, a fost concediată de la întreprinderea „Confecția Armatei" unde lucra. Am luat parte la greva generală de șase luni din 1920 făcută pentru mărirea salariilor de mizerie. Am suferit alături de ceilalți muncitori aplicarea curbelor de sacrificiu impuse de țărăniști. La fel a dus-o și fratele meu Ilie Spătaru, de treizeci și cinci de ani cazangiu la Uzina „Vulcan", azi „Mao Țze-dun". Asta a fost viața noastră în trecut. Despre viața de astăzi pot vorbi în primul rînd băieții mei. Cel mare, muncitor modelier în aceeași uzină, este secretar al Clubului sportiv și a fost trimis în Cehoslovacia, Polonia, Bulgaria. Mijlociul este mecanic ajustor la atelierele de întreținere din uzină, iar cel mic, utemist, a primit de curînd carnetul de lucrător la modelărie. Toți beneficiază de actuala Hotărîre a partidului care prevede mărirea salariilor.

Hotărîrea prevede un spor de 63% pentru pensionari ca mine.

Iată cum știe să prețuiască Partidul Muncitoresc Romîn cei 41 de ani de metalurgie grea pe care i-am muncit.

Dumitru SPATARU

Pensionar-București

Recunoștință

Cu cei care trudesc mă-ngîn
Cîntîndu-ți slava-n largul zării,
Partid Muncitoresc Romîn,
Cîrmaciul de nădejde-al țării.

Cu ochi neadormiți veghezi,
Privirea-ți raze vii aruncă.
Porți pe-ale timpului livezi,
Comori de-nfloritoare muncă.

Le ești părinte tuturor
Și bun ca miezul cald al pînii.
Spre prunci te pleci mîngîitor,
Cinstești ca-n datină, bătrînii.

Tu faci să aibă-al muncii stup
Lumină-n suflete curate
Și straie-alese pentru trup
Și masa plină de bucate.

Torni bucurie în pahar,
Trecînd din bine spre mai bine.
Și lucrător și cărturar,
Sînt sprijiniți mereu de tine.

Nezăbovind pe la răscruci,
Cu-nalte țeluri și tărie
Tu țara noastră o conduci
Spre pace și prietenie.

De asta strînși sub mîndru-ți steag,
Pășind prin zilele ce cîntă
Și ție mulțumind cu drag,
Poporul te binecuvîntă!

George LESNEA

Iași, 17 iulie 1959

Cinste NENCESCU ION
care în urma apariției
HOTĂRÎRII C.C. al P.M.R.
și-a mărit angajamentul luat
de a depăși sarcina de plan
de la 15 la 18

Primul angajament îndeplinit

Comunistul Nencescu Ion, strungar la Uzinele „Steaua Roșie" din Capitală, hotărît să sprijine prin succese însemnate în producție măsurile luate de Plenara C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie a.c., și-a luat angajamentul să depășească planul de producție cu 18%. El a declarat „Gazetei literare": „Mi-am terminat acum planul de producție pe luna iulie, la data de 21. In felul acesta continui să lucrez, depășindu-mi angajamentul și realizînd un indice de 20%. Răspund prin această realizare a mea grijii partidului și guvernului, pentru ridicarea nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii din patria noastră".

PE GÎNDURI...

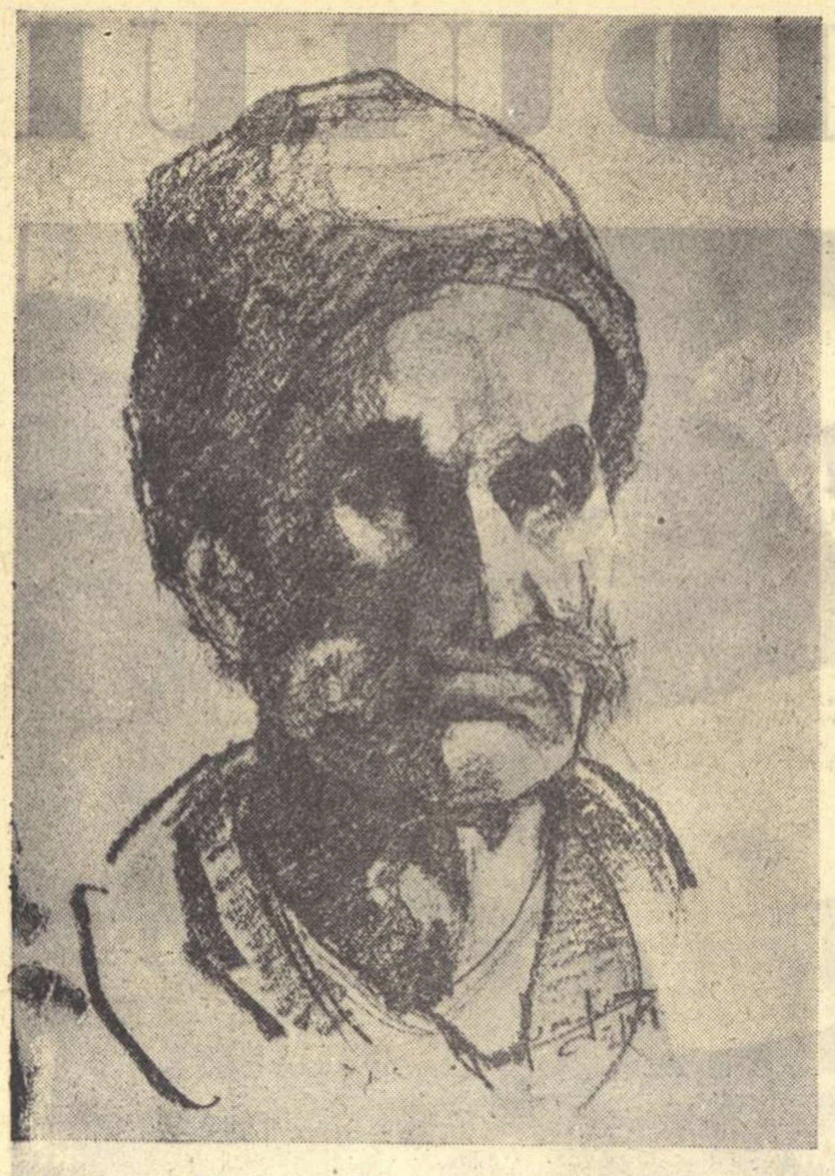

LIANA SAXONE, elevă „Moş Gheorghe, tăietor de lemne"
(Expoziţia artiştilor amatori)

Unul cîte unul, cursanţii Universităţii Populare „Griviţa Roşie" au plecat.

A rămas, în sala în care s-au ţinut cursurile, numai Dima Matei. Priveşte lung, lung, spre tabla neagră, pe care tot o mînă ca a lui, stîngace şi tremurîndă, a aşternut înainte de cursuri trei cuvinte grăitoare despre o viaţă nouă: muncă, libertate, pace. Trei cuvinte care arată că, asemeni multor altora ca el, Dima Matei este azi un om nou, un om al cărui mers înainte cu nimic nu poate fi stăvilit; un om care zvîrlind cît colo samarul amărăciunilor, a pornit cu paşi hotărîţi pe un drum senin, spre o viaţă fericită.

Şi cum stă el aşa, cu capul proptit în mîini, deodată gîndul prinde să-l poarte în urmă, să-i depene firul amintirilor.

Iată un bordei ascuns printre dealuri departe, hăt departe de şosea, peste care taică-su îşi scuipa în fiecare seară, cînd venea de la muncă, de pe moşia ciocoiului, în ciudă, necazul.

Toţi îl hărţuiau, bietul de el. Şi perceptorul, şi notarul, şi popa, şi jandarmul. N-avea odihnă, dar de muncă de rob avea parte... Iar nevastă-sa, puioasă rău, an de an îi aducea la masă cîte-o gură în plus.

Anii au trecut, taică-su s-a-ncovoiat de nevoi, maică-sa abia de-şi mai trăgea sufletul de muncă şi obidă.

Şi imaginea se schimbă. Iată-l într-o zi pe Matei cu alde taică-su la hanul lui Rădoi, naşul lui. Stau şi el şi taică-su în uşă şi nu le vine să meargă mai departe. Intr-o vreme, Rădoi s-a învrednicit să-i privească:

— Da ce stai în uşă, finule? Fă-te mai încoa!

S-au dat şi ei lîngă tejghea. Taică-su a prins a spune:

— Uite, venii şi eu la dumneata, naşule, cu Matei, că poate o fi aci pentru el ceva de muncă, că eu cu opt guri nu mai răzbesc.

Rădoi l-a cîntărit mult pe Matei, a strîmbat din nas, ca la o afacere proastă, apoi a zis:

— Dacă zici că-ţi merge aşa greu, lasă-l ici, dau eu la cîini o mîncare, dar lui care mi-e fin!

Şi uite-aşa a rămas rob la Rădoi, pentru un codru de mămăligă, ani de ani.

De crescut, crescuse, dar munca şi mai cu seamă hrana, îl încovoiaseră mai rău ca pe alde taică-su.

Intr-o zi, în crîşma lui Rădoi a intrat un călător străin. Nu era de prin partea locului, dar cică avea pe-aici rude. Venea de pe la Bucureşti. Sătenii s-au strîns pe-alături să afle ce veste-poveste, de pe la oraş. S-a dat şi Matei pe-alături, dar naşul Rădoi, cu un picior, l-a dat cît colo.

Omul ar fi vrut să intervină, apoi şi-a luat seama. A băut ce a băut, a arătat cît de greu e jugul pentru cei ce muncesc şi la oraş, apoi şi-a văzut de drum. Pe drum, l-a întîlnit pe Matei, care venea de la puţ cu hîrdăul de apă.

— Cînd n-o să mai poţi duce viaţa asta, vino la Bucureşti, băiete, poate oi face şi eu ceva pentru tine. Aci hăitaşul parcă-i mai hain decît pe la noi.

Şi i-a scris pe un petic de hîrtie o adresă.

Matei a băgat biletul în sîn, a dat bineţe călătorului şi şi-a văzut de drum.

Intr-o zi şi-a amintit de vorbele străinului:

— Cînd n-o să mai poţi duce viaţa asta...

Şi a pornit ca un cîine hărţuit spre oraş. Părea o umbră pornită pe drumul deznădejdii.

Stă Dima Matei şi gîndeşte la drumul acela, parcă fără de sfîrşit, şi ochii prind să i se înnoreze.

Omul acela, care s-a abătut odată prin satul lui Dima, s-a pomenit într-o zi cu el la poartă

— Venişi?

— Apoi că ce era să fac, spuse Matei cu amărăciune.

Matei Dima îşi aminteşte că şi omul la poarta căruia bătuse, era împovărat de necazuri. Dar hrană şi un loc de hodină tot i-a dat, cu bună voie.

După un timp a reuşit să intre şi la Griviţa. Nu era el, hăitaşul, aşa aprig ca Rădoi, dar nici prea breaz nu era. Muncă grea pentru umerii lui. Şi dacă ar fi fost numai asta, dar seara după lucru mai aveau şi şefii atîtea de făcut că-l năpădea prea rău greul.

. . . .

A venit 23 August, ziua Eliberării. Acum Matei Dima nu mai e hărţuit...

Işi aminteşte că într-o zi l-a chemat maistrul Panait:

— Măi, Matei, eu zic că a venit şi pentru tine timpul să-ţi schimbi viaţa. Ai tras destul la carul amărăciunii. Aşa că prinde şi tu, mai băiete, de învaţă o meserie. Eu zic să treci la raboteză.

Lui Matei i-au dat lacrimile în ochi de bucurie... Cît timp a trecut, n-o să-l mai socotească acum, dar într-o zi a fost trecut la maşină. Ce sărbătoare în ziua aceea! Nimeni nu-l mai suduia. Era parcă alt om. De l-ar vedea acum Rădoi!... Un singur lucru îi mai lipsea. Nu putea să deslușească buchea cărţii. A fost îndrumat spre şcoala de alfabetizare. A început cu sîrg să înveţe. Şi acum totul prinde să curgă limpede, ca un rîu, în faţa privirilor sale. Cînd a prins bine a citi şi a scrie, parcă i-a zburat şi obida din suflet.

Vremea şi-a tras iar de pe fuior un fir lunguşor şi iată-l într-o zi pe Dima Matei şi la Universitatea Populară.

— Dacă am pornit la drum, spuse el, de ce m-aş poticni?

...Şi aci, ca şi la maşina de rabotat, ca şi la şcoala de alfabetizare, a venit plin de nădejde să învingă... Şi a învins.

Dima Matei, rabotorul nostru, şi-a ridicat capul din mîini. Intîi pare surprins că a rămas singur în sală de cursuri, apoi prinde a rîde vioi.

Se îndreaptă din umeri, mai priveşte o dată spre tablă, apoi hotărît porneşte la drum.

Niculae GHERCU
Muncitor la Complexul C.F.R.
„Griviţa Roşie"

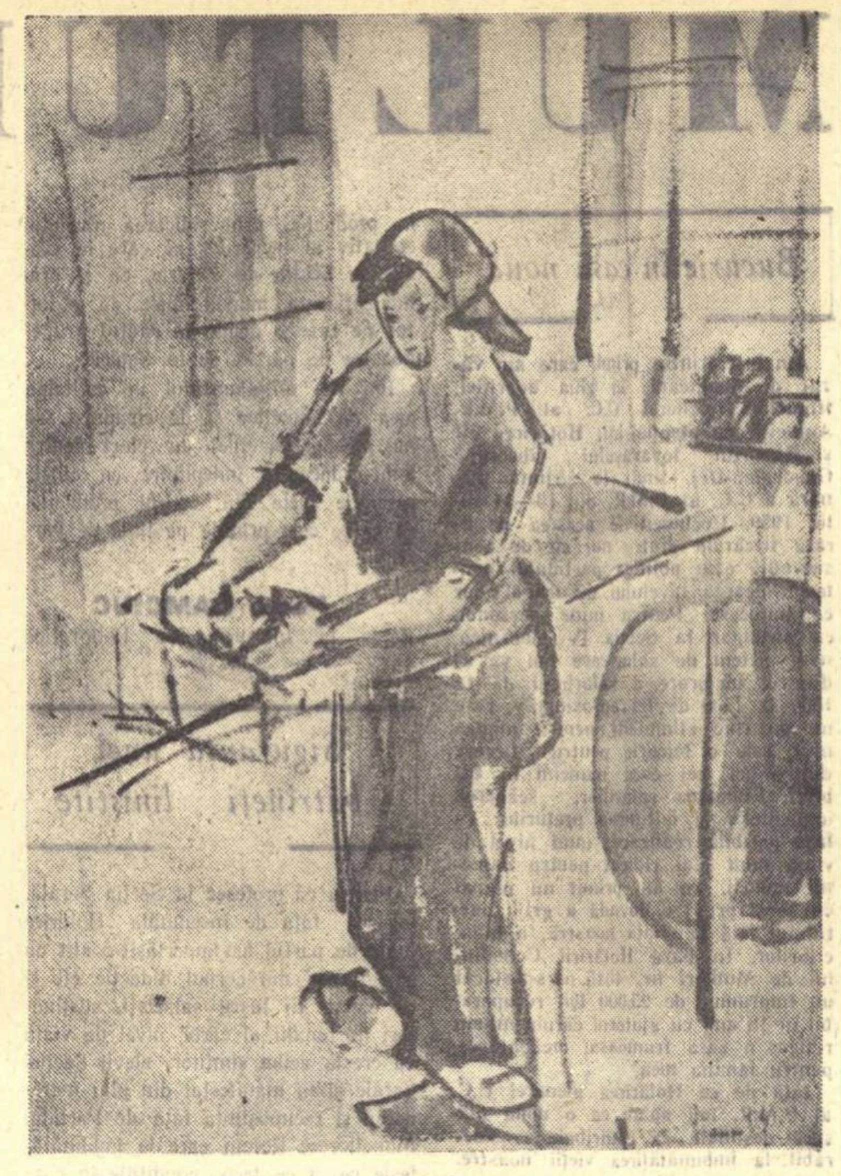

LIANA PETRUŢIU, elevă „Miezuitoare la Uzinele „Mao Ţze-dun"
(Expoziţia artiştilor amatori)

Va trăi Maria Tudor?

— O poveste din zilele noastre —

La spitalul din Craiova medicii consultă o femeie în stare gravă: Maria Tudor, o tînără de 22 ani dintr-o comună a raionului Cujmir, mamă a patru copii. Analizele şi studiul asupra pacientei duc la următorul diagnostic: peritonită generalizată, stare toxico-septică, şoc decompensat. Situaţia este mai mult decît îngrijorătoare... Singura şansă de salvare ar fi fost intervenţia chirurgicală. Infecţia înaintată nu mai permitea însă nici măcar această încercare...

— In asemenea situaţie nici un medic din lume n-ar mai putea face nimic! rosti unul dintre chirurgi în cele din urmă.

Tînăra, o umbră lividă în care viaţa abia mai pîlpîia, zăcea pe brancardă. Undeva în apropiere, tatăl ei, un bătrîn puţintel la trup, îşi frîngea mîinile, în vreme ce buzele-i tremurau mut. Cu greu vorbi:

— Măcar să apuce copilaşii s-o mai vadă o dată...

— Linişteşte-te, moşule, om face ceva şi n-o să-ţi moară fata pînă acasă.

O ultimă injecţie întăritoare şi maşina porni spre aeroport s-o transporte încă în viaţă pînă acasă cu ajutorul avionului. Nu mai era nici o nădejde de scăpare...

Bătrînul, cu ochii scăldaţi în lacrimi, nu se îndură să-şi ia mîinile de pe trupul plăpînd al bolnavei pînă la uşa avionului. Sub pernă, la capul ei, aşezase luminarea şi o cutie de chibrituri...

— Copiii tatii, lăsaţi cîrma şi fiţi cu ochii pe ea; să nu se stingă fără luminare...

Uşa avionului se închise. Elicea porni să se învîrtească amarnic şi pasărea de metal se urni dintr-o dată...

— Fil... fil.. fil.. A murit acum! De jos păru într-adevăr că se produsese o zmucitură grozavă la pornire. Lacrimile din ochii tatălui rămas pe aeroport îşi dădură de acum drumul în voie:

— Uite unde ajunse fata mea să moară, în cer... Doamne, de ce nu mi-ai luat zilele că ea săraca avea patru copilaşi de crescut...

★

In noaptea aceea chiar, maşina de salvare a raionului Cujmir o aduse pe Maria Tudor în comună la Gîrla Mare şi o lăsă la dispensar. Diagnosticul era evident real. Femeia mai avea cîteva ore de trăit. Moartea învinsese deja pe jumătate şi cu fiecare clipă cîştiga teren... O viaţă de om se stingea...

In salonul dispensarului sătesc, la căpătîiul bolnavei, doi tineri se îndîrjeau să ridice stavilă morţii, să-i întîrzie măcar cît vor putea, victoria. O mîngîiere pe fruntea fierbinte a bolnavei, comprese, injecţii cu seruri antibiotice, cuvinte calde din care multe nu mai ajungeau la conştiinţa ei — nimic din ceea ce le stătea în puteri nu era uitat... Şi totuşi aceasta era numai o slabă alinare de moment. Viaţa femeii avea să se stingă curînd sub ochii lor.

Minutele treceau. Conştiinţa medicului Constantin Cioroabă se zbuciuma adînc. Trebuie să facă ceva. Trebuie să încerce ceva... Nu poate sta neputincios în faţa înaintării morţii. E medic, e om, e comunist. E tînăr şi sub ochii lui o fiinţă aproape de aceeaşi vîrstă se stinge încetul cu încetul... O viaţă de om. O viaţă de om...

In fereastra deschisă larg, negurile nopţii se ridicau. Incepea o nouă zi, în viaţa medicului.. Ultima din viaţa Mariei Tudor... Nu! Nu se poate!

Cîteva minute mai tîrziu, în Gîrla Mare, la poarta lui Mihai Deliu, instructor al comitetului raional de partid Cujmir, bătea cineva cu înfrigurare. Era candidatul de partid Constantin Cioroabă...

Cuvinte puţine şi hotărîrea fu luată. Cu mijloace locale medicul de circumscripţie îşi lua răspunderea unei operaţii deosebit de grele. Şi prima din viaţa lui Trebuia să încerce. Să ia moartea de piept cît timp încă nu era totul pierdut...

Soneria telefonului ţîrîi prelung în sediul Aviasan-ului din Craiova. La celălalt capăt al firului, medicul Constantin Cioroabă şi instructorul de partid Mihai Deliu din Gîrla Mare cereau să se trimită sînge conservat pentru o operaţie urgentă...

Pe uliţele comunei, bătrînul Partenie, tatăl Mariei Tudor, abia venit de la gară alerga trăgîndu-şi din greu răsuflarea să-l scoale pe gestionarul restaurantului pentru a aduce gheaţă...

In sala de consultaţii a dispensarului Aurora Cioroabă, soţia medicului şi sanitarului Ion Băcanu sterilizau instrumentele şi pregăteau masa improvizată în vederea operaţiei.

Pentru orice eventualitate, în cazul cînd avionul nu putea aduce sîngele necesar transfuziei s-a făcut apel şi la donatori voluntari. In mai puţin de o jumătate de oră aproape o sută de oameni, bărbaţi şi femei, bătrîni, tineri, aşteptau cu mînecile suflecate, gata să-şi ofere sîngele pentru a salva viaţa Mariei Tudor...

Un uruit puternic vibră în aer. Avionul cu semnul Crucii Roşii se apropia în volte-concentrice de pămînt. Mai aproape.. Tot mai aproape.. Oamenii — din care unii nu văzuseră încă nici tren — au asistat emoţionaţi la paraşutarea sîngelui şi cortizonului necesar intervenţiei.

Pe parcursul celor peste trei ore cît a durat operaţia, în curtea dispensarului sute de oameni aşteptau într-o muţenie impresionantă rezultatul. Doctorul Cioroabă, tînărul medic al dispensarului lor, înfiinţat în anii aceştia, opera asistat de soţie, de sanitarul Băcanu şi de Mihai Deliu, activist de partid.. Firele telefonice cu Gîrla Mare erau ţinute tot timpul la dispoziţie.. Pentru a doua oară avionul a venit să paraşuteze fiole cu sînge...

Satul întreg aştepta cu sufletul la gură... Telefonistele se întrebau în răstimpuri din centrală în centrală ce veşti mai sînt.. Se va petrece minunea? Maria Tudor va trăi?

Timpul se oprise parcă în loc...

Intr-un tîrziu, în uşa dispensarului un om cu halatul alb apăru încet şi se rezemă de colţul zidului zîmbind blînd.

— Trăieşte...

★

Minunea a fost săvîrşită. O viaţă de om a fost întoarsă de pe drumul neființei.

Cîteva luni mai tîrziu, pe o bancă în curtea dispensarului sătesc din Gîrla Mare, doctorul Constantin Cioroabă stătea alături de soţia sa. Cineva se apropie cu paşi repezi.

— Bună seara! Vai, iertaţi-mă că n-am mai venit zilele astea pe la dumneavoastră... Am avut atîta de lucru! Ştiţi, aşa e toamna...

Maria Tudor îşi vizita tinerii săi... părinţi. Cei care după cum spune, pe bună dreptate satul, i-au dat a doua viaţă...

Adrian PETRINGENARU
Cenaclul literar „Traian Demetrescu"-Craiova

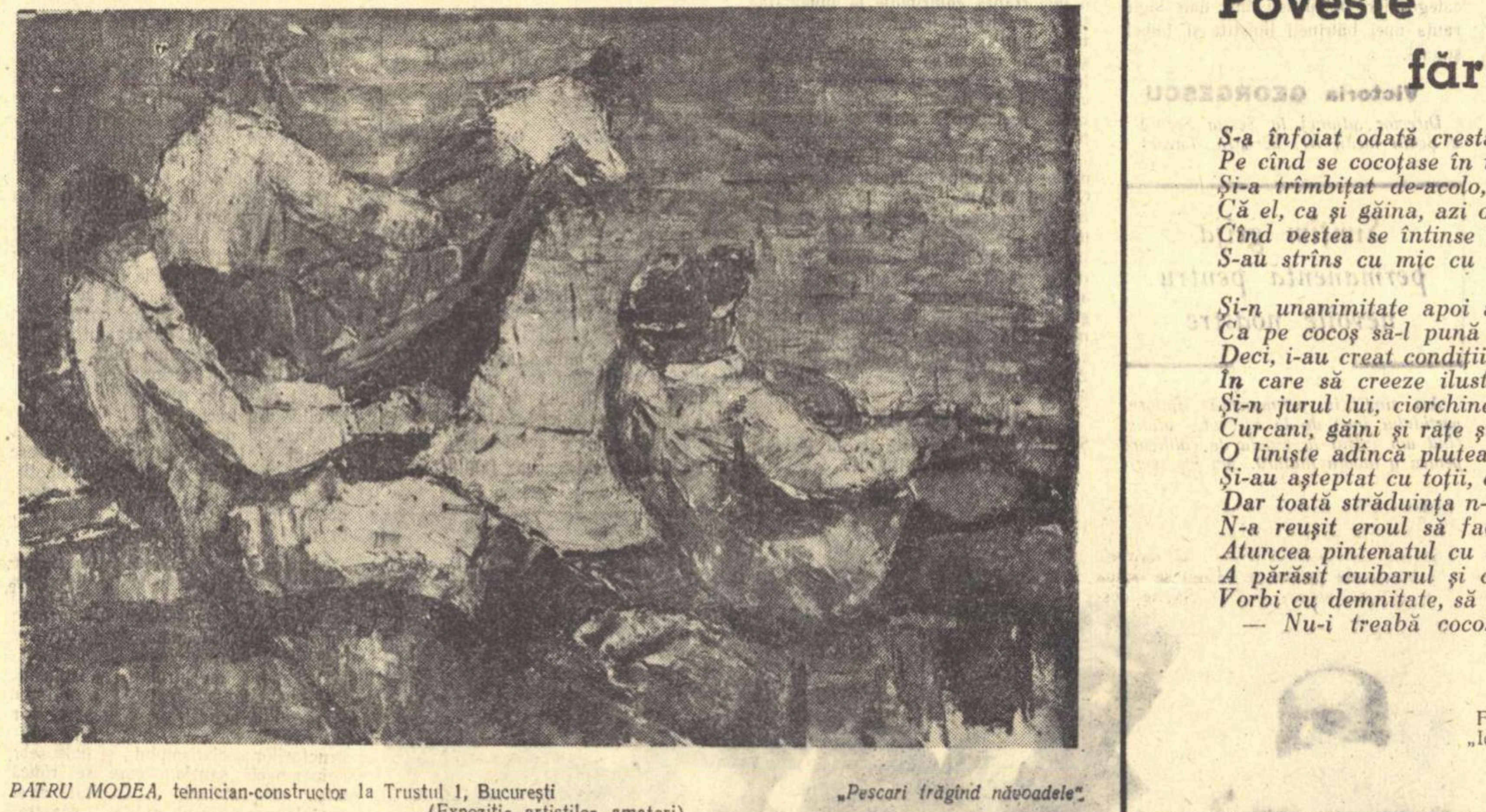

PATRU MODEA, tehnician-constructor la Trustul 1, Bucureşti „Pescari trăgînd năvoadele"
(Expoziţia artiştilor amatori)

Poveste fără urmări

S-a înfoiat odată crestatul pintenog,
Pe cînd se cocoţase în vîrful unui stog,
Şi-a trîmbiţat de-acolo, puternic, cocoşeşte,
Că el, ca şi găina, azi ouă, cînd pofteşte.
Cînd vestea se întinse în lumea păsărească,
S-au strîns cu mic cu mare, uimiţi, ca să-l privească.
Şi-n unanimitate apoi au decretat,
Ca pe cocoş să-l pună urgent la încercat.
Deci, i-au creat condiţii: un călduros cuibar,
În care să creeze ilustrul exemplar.
Şi-n jurul lui, ciorchine, stăteau îngînduraţi
Curcani, găini şi raţe şi vreo cîţiva confraţi.
O linişte adîncă plutea în adunare...
Şi-au aşteptat cu toţii, o zi întreagă-mi pare,
Dar toată strădMuinţa n-avu nici un ecou;
N-a reuşit eroul să facă nici un ou.
Atuncea pintenatul cu aerul semeţ,
A părăsit cuibarul şi cu-n profund dispreţ,
Vorbi cu demnitate, să facă-n minţi lumină:
— Nu-i treabă cocoşească... e treabă de găină!

Ion RUS
Funcţionar. Cenaclul literar
„Ion Păun-Pincio" Bucureşti.

ISPITA

Ghiţă Busuioc e tare supărat. Necazul ce-l roade, ca un vierme nesăţios, îl face să stea pe ghimpi în sala de şedinţe. Aruncă priviri piezişe celor din jur.

„Ce de popor s-a strîns! se miră el. O fi aflat lumea că vor să mă critice? S-a bulucit care mai de care, ca la nici o adunare generală. Parcă ar fi mers cineva de la o ureche la alta spunînd: vino fă, sau, hai mă, o să rîzi pînă ţi s-or slăbi băierile burţii: Ghiţă Busuioc, fruntaşul, a cîrmit-o înapoi spre cele geambăşeşti şi o să-l critice la «Diverse»".

Dar pînă la „Diverse" mai e multă vreme. Găman, preşedintele colectivei, umple sala cu glasul lui dogit, vorbind despre muncile din timpul iernii. Sutele de ochi ţintesc spre el; nimeni nu se gîndeşte la Ghiţă.

Prin mintea lui Ghiţă trece imaginea celor ce crede că se vor întîmpla: îl vede pe văru-său Ion ridicînd mîna sus, înălţîndu-şi scăfîrlia cu creastă cocoşească şi povestind. Oamenii din sală or să asculte bob cu bob vorbele lui şi apoi care mai de care o să se învrednicească să rîdă. Moş Zainea are să mehăie ca un ţap tras de barbă şi o să tuşească pînă ce i-o cădea cuşma pe prichiciul ferestrei unde s-a aşezat. Iar zbanghiul lui Coţofană, care-şi răsuceşte un ochi la făină şi altul la slănină, are să hăhăie să se audă pînă la poarta ţărnii; el parcă înadins şi-a căutat loc lîngă fratele ţapului, să-i poată ţine isonul. Şi nici bondocul de Găman nu e mai breaz decît ei. Şi dacă ei nu sînt mai breji, la ce ai putea să te aştepţi de la muieri? Drăcoaicele n-au să-i ia în seamă bruma din mustaţă. Dar de la „plozi"? Impieliţaţii au să-şi lărgească guşile ca broscoii: aşa prilej de haz n-au avut vreodată. Şi tocmai de cine au să rîdă! De el, Ghiţă Busuioc, omul care în anul de cînd e colectivist n-a supărat niciodată cu voie pe cineva, n-a criticat pe nimeni şi nici nu a rîs, măcar pe ascuns, de vreunul căzut în păcat şi luat în tarbacă la adunare.

S-ar cuveni ca şi ceilalţi oameni să se poarte cu el la fel: nu-ţi zic nimic, nu-mi zici; nu te calc pe bătătură, fereşte-mi piciorul... Tocmai fiindcă oamenii nu-s aşa, e bolnav de ciudă. Că de-ar fi toţi mintoşi, nu l-ar mistui pe el acum focul necazului şi al ruşinii. Amarnic îl perpeleşte! Măiculiţă doamne; cum de a fost gură-cască? Plecase de la colectivă spre oraş, cu căruţa la care avea înhămaţi un cal şi o iapă cu mînz. Se oprise la rampa căii ferate. Trecea un tren. Mînzul s-a speriat, a sărit bariera sfîrşindu-şi zilele sub roţile locomotivei.

Frămîntat de gînduri, Ghiţă nu-şi dădu seama cînd se trecu la „Diverse". Din fundul sălii, dintre zecile de capete, se ivi creasta cocoşească a lui Ion. Ceru cuvîntul. Vocea lui îl trezi din frămîntări: se simţi parcă îmboldit în ceafă cu o bîtă noduroasă.

— Aflaţi — zise Ion — ce a făcut Ghiţă Busuioc. Intinse către el pumnul care semăna chiar cu o bîtă. Tot atunci, sutele de priviri ţintiră făptura înaltă, spătoasă, cu capul acoperit de o perie ca a ariciului, cu faţa adumbrită de sprîncene stufoase atît de lungi, încît întîlneau mustăţile răsucite.

Ghiţă Busuioc tocmai atunci întorcea capul spre văru-său; surprinse privirile celor din jur, văzu pumnul şi se răsuci la loc, simţindu-se mai îmboldit.

— Dacu' m-a împins să-mi găsesc loc tocmai în mijlocul sălii, se mustră el. Sigur că sarsailă.

Căindu-se, se strînse pe bancă, retrăind silnic întîmplarea pe care o povestea Ion...

El şi cu Ion plecaseră la tîrg să vîndă 3 cai ai colectivei, printre care şi un roib molîu şi bolnav de tihnafes. Il legaseră de fundul căruţei. Calul nu mai tuşea ca înainte şi chiar era plin de neastîmpăr ca un armăsar. Starea nouă a calului părea să-l fi pus pe gînduri pe văru-său: îi dădea tîrcoale, în timp ce Ghiţă sta rezemat de oişte şi-i iscodea neliniştit mutra bănuitoare. El îl făcuse pe roib să pară altul, închizîndu-i tihnafesul geambăşeşte şi punîndu-i ardei pisat sub coadă. Săvîrşise isprava împreună cu un geambaş din satul lor, Vasile Breazu, cu care pe vremuri fusese tovarăş la tîrguri; tot cu el plănuise să-l vîndă, făgăduindu-i misitie.

Ion îl ştia bun de geambaşlîcuri, nu era însă sigur că i-a făcut ori nu ceva calului. Să se dumirească, se opri încruntat înaintea lui:

— Ce i-ai făcut calului?

S-ar fi încurcat cu răspunsul, dacă nu venea în acel moment Vasile Breazu. Bănuind pesemne că Ion e pe cale să afle geambaşlîcul, geambaşul îl luă repede cu vorba.

— Frate Ionică — îi spuse — mă întîlnii cu Găman, preşedintele vostru, şi mi-a zis să-ţi fac vînt la el. Il găseşti la „Ferometal".

Ion păru că uitase de bănuială şi dispăru prin îmbulzeala tîrgului. Breazu plecă şi el, întorcîndu-se cu un ţăran tinerel. Ghiţă s-a apucat să laude calul:

— Aşa mîndreţe nu găseşti în tot tîrgul; duce povară cît un bou şi e sprinten ca un cal de curse. Poţi să te întreci cu oricare flăcău din sat.

Să-l amăgească, a înghiontit mîndreţea în burtă cu codiriştea lui Breazu. O codirişte de sînger cu ţepuşe de fier în cap. Ardeiat cum era, atît i-a trebuit roibului, parcă juca sîrba.

L-au încîntat pe tinerel. A scos de la brîu o legătură şi a numărat 3.000 lei. A prins de coada căpăstrului, şi mîndru de parcă l-ar fi cumpărat pe El Zorab, a încălecat, i-a dat pinteni şi în trap buiestraş s-a îndepărtat spre îmbulzeala pe unde plecase Ion.

In urma lui, Ghiţă şi-a frecat mîinile mulţumit. Un zîmbet şiret i se aşternuse în ochi şi sub mustaţă gîndind că Breazu o să-i ceară misitia făgăduită; şi n-a zăbovit.

— Frate Ghiţă, scoate paralele.

S-a prefăcut mirat.

— Mi-ai făgăduit trei sutare.

Dacă nu era zarvă în tîrg, hohotele lui Ghiţă s-ar fi auzit pînă hăt departe. Il minţise că îi dă misitie numai să-i aibă ajutorul, nicicum să înşele colectiva. Ar fi rîs încă dacă nu se pomenea cu Ion. Era cătrănit, pornit parcă să-l nimicească şi pe el şi pe Breazu. Geambaşul s-a îndepărtat înjurînd. El a rămas rezemat de dulapul căruţei, ţintă privirilor nimicitoare şi vorbelor bănuitoare ale lui Ion.

— Cît ai luat pe roib?

I-a răspuns fără să clipească:

— 30 de sute.

— Adică trei mii?

— Crezi că am vrut să înşel colectiva? Ghiţă îi văzuse bănuiala pe faţă: 3.000, verişorule, bani buni! Cu tine aici, nu luam nici 2.000. D-aia te-am îndepărtat.

— Aşa!...

— Aşa. Acum trebuie să fii mulţumit.

— Mulţumit pentru că ai pungăşit omul, hai?

— Ha, ha! l-a îngînat oţărît. Nu i-am vîrît mîna în buzunar.

— I-ai spus metehnele calului?

— D-aia i le-am ascuns. Şi Ghiţă se cruci, apoi închipuindu-şi-l pe Ion cumpărătorul, s-a maimuţărit în faţa lui cu vocea schimbată: Vezi matale, măi flăcăule, roibul e sănătos tun, are numai niţeluş tihnafes; e bun de ham dacă-l mîngîi cu parul; ce mai vorbă, îl ardeiezi din cînd în cînd sub coadă şi faci treabă bună cu el. Se răsti apoi către Ion: un căpos ca tine aşa ar fi făcut, fiindcă i-a spus preşedintele „faceţi tîrg cinstit".

Clocotea de scîrbă. A scuipat între încălţările lui Ion care se prefăcu că nu ia în seamă gestul.

— Şi, zici că nu l-ai pungăşit?

— Păi nu.

— Dracu' să te ia, tot geambaş ai să mori! Acum pregăteşte-te să-i dai banii omului.

— Ce faceee?!

— Halde, scoate-i. Il vezi? — i l-a arătat pe tinerel, undeva, nu departe de ei — aşteaptă să-l chem şi stricăm tîrgul.

— Eşti nebun!

Ion a făcut semn cu pălăria cumpărătorului, care aduse roibul înapoi. Şi-a luat banii şi a plecat să caute alt cal...

De atunci au trecut cîteva săptămîni. De cîte ori nu s-au certat amîndoi în acest timp. Pînă la urmă, Ghiţă l-a rugat pe Ion să nu-l critice în adunare. Nici n-a vrut să audă. Şi iată-l că acum spusese totul cum se petrecuse.

„O fi terminat sau... Aş!"

— Am stricat tîrgul fiindcă ni se ducea faima de înşelători — spuse Ion cu voce categorică. Ne făcea de rîsul lumii, el, goşgogeamite găliganul...

— Ce-ţi pasă de lume? îl încontră Ghiţă oţărît.

Ion se prefăcu că nu-l aude şi continuă:

— ...Să ne spună, pentru ce a făcut fapta asta?

— Parcă nu ştii! Ghiţă umplu sala cu glasul lui tunător: Am vrut să scot paguba colectivei pentru mînzul omorît de tren. N-am făcut rău, n-am geambăşit pentru mine. Nu-i aşa că n-am făcut rău? întrebă rotindu-şi privirea în sală.

Nu căpătă aprobarea nimănui, nici măcar prin vreun semn. Aşteptă încă: tot nu se clinti nimeni. Prinse mai multă ciudă pe ei: îşi aminti că se aştepta să se rîdă. O, cît de mult ar fi dorit să-i audă rîzînd! Ar fi scăpat lesne: trăsnăile pe seama cărora rîd oamenii, se uită: cele care nu stîrnesc haz, aduc furtună. Simţi că se pregăteşte furtună în sală, că bărbaţii mocnesc ceva. Dar muierile? Dacă le-ar pieri graiul întotdeauna ca acum! Dorea asta din toată fiinţa lui, cu răutate. Işi duse nădejdea la tineret; măcar ei să rîndă. Căută cu privirea pe feţele unora, urechile îi stăteau ciulite. Hohoti un flăcăiaş undeva, într-un colţ; numai unul. De l-ar ţine ison şi altul. Aşteptînd, îşi simţi mustaţa năpădită de sudori. Zadarnic aştepta. Ba nu, nu, cineva, şi nu un tînăr, ceru cuvîntul preşedintelui. Cine s-o fi îndurat să-i ia apărarea? Căpătă nădejdi: îşi întoarse privirea din partea cealaltă, spre fereastră, unde se afla vorbitorul. Era zbanghiul lui Coţofană. Ghiţă îl ţintui: lui nici nu-i păsa. Ba, îi făcu semn cu ochiul, parcă vrînd să-l încurajeze. Oare îl apără? Hei, îi vine ajutor tocmai de la cine nu se aştepta: treburile au să se întoarcă pe turta lui. Il înfundă pe văru-său Ion dacă-l apără zbanghiul.

— Ascultaţi-mi părerea — zise al lui Coţofană. Tovarăşul nostru, Ghiţă Busuioc, e îndemînatic la treburi geambăşeşti: norocul nostru. Infiinţăm o ramură anexă: geambăşia, şi pe el îl punem şef.

— Ce de bănişori am cîştiga! încuviinţă Ghiţă ademenit.

— Mai ales dacă-l atragem şi pe Vasile Breazu, să-ţi fie ajutor.

— Pe ăsta nu, se opuse el. E pungaş. Ar dosi bani.

— La aşa meserie, aşa oameni...

„Oare mă ia la vale?" se gîndi el. Bulbucă ochii aruncîndu-şi sprîncenele sus şi se hotărî să-l înfrunte.

— Eu zic aşa: e pungăşie, cît geambăşeşti pentru tine: cînd îi vorba de colectivă, atunci se schimbă...

Se înfierbîntase: încropi în gînd o seamă de cuvinte ca să-şi susţină părerea şi sta gata să le dea drumul potop. Il opri o voce din sală.

— Zău!

— Păi da, fiindcă...

Acum îl opri mehăitul zbanghiului: rîdea să se prăpădească. Pe moş Zainea îl văzu clătinîndu-se pe prichici, zguduit de hohote. După el se luară alţii şi alţii; rîdeau şi Găman şi tovarăşul de la raion. Aţin-te Busuioc! In văzul tuturor, cu un umăr lăsat în jos ca sub o povară, înţepeni prostit de întorsătură. Hohotele îl loveau în urechi, se furişau toate în el, adunîndu-se buluc atît de multe încît îl doborîră pe bancă.

Gh. HOINARU
Lăcătuş la Uzinele „Semănătoarea"

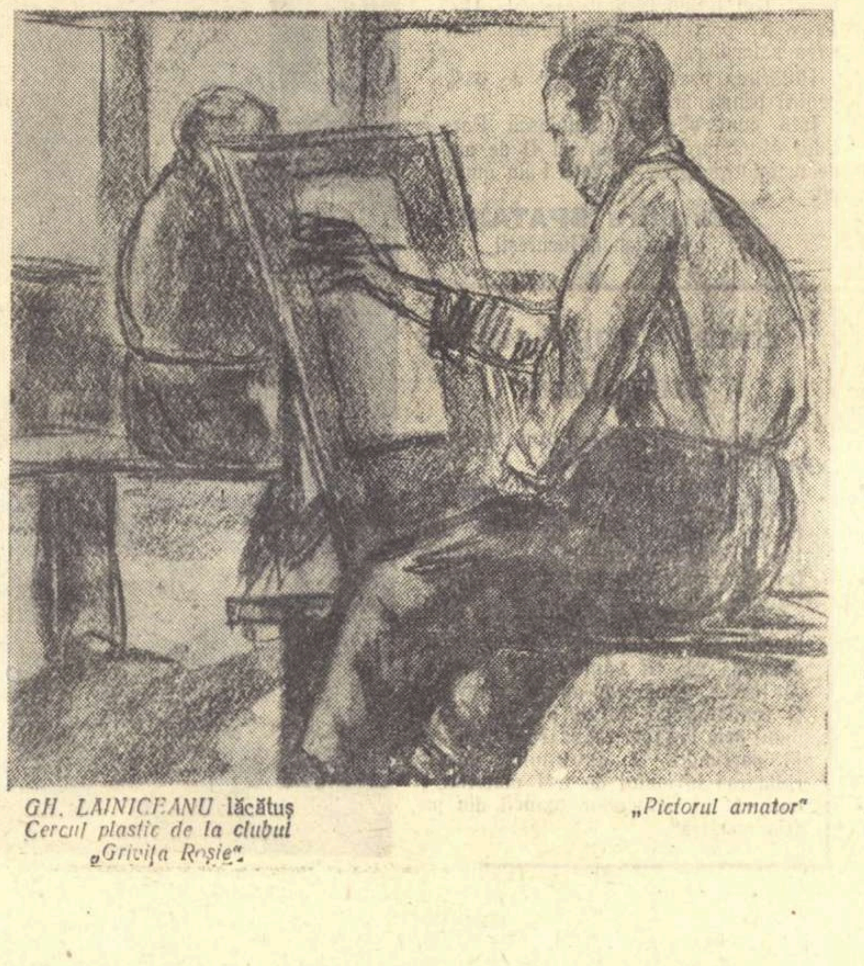

GH. LAINICEANU lăcătuş „Pictorul amator"
Cercul plastic de la clubul
„Griviţa Roşie"

Muncitorii de la „Mao Țze-dun" la „Gazeta literară"

Sîmbătă, 11 iulie a. c., „Gazeta literară" a invitat la sediul redacției un grup de muncitori de la uzinele „Mao Țze-dun" pentru o convorbire prietenească asupra activității din ultimul timp a „Gazetei literare" precum și cu privire la proiectele ei de viitor.

Tovarășul *Mihai Gafița,* secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R. i-a salutat pe muncitorii de la uzinele „Mao Țze-dun", în numele Uniunii Scriitorilor. Tovarășul *Paul Georgescu,* redactor șef al „Gazetei literare", i-a invitat apoi pe oaspeți să-și spună părerea despre realizările și lipsurile gazetei, despre ceea ce ar dori [illegible] în paginile ei.

Primul a luat cuvîntul tovarășul **Ion Gherman,** responsabil cu propaganda și agitația în comitetul de partid al Uzinei „Mao Țze-dun". Intre altele, vorbitorul a spus: „La noi se urmărește într-o măsură destul de mare „Gazeta literară". Aș putea să remarc că „Gazeta literară", mai ales în urma Plenarei C.C. al P.M.R. din 26—28 noiembrie 1958, a început să abordeze unele probleme legate de procesul de producție, să oglindească elementele noi din viața noastră. Am studiat mai atent cîteva din ultimele numere, și mi-am dat seama că în reportajele publicate și în unele bucăți de proză se acordă problemelor muncitorești o atenție deosebită. Se simte într-adevăr că „Gazeta literară" urmărește să înfățișeze noua noastră atitudine față de muncă. In paginile ei se vorbește mult despre muncitori, despre rezultatele obținute de ei în producție și acesta e un lucru îmbucurător. Am citit cu atenție și cîteva numere din martie, aprilie, mai, în care s-a pus accentul asupra problemelor colectivizării și am întîlnit cîteva schițe literare bine scrise în care se vorbește despre viața colectiviștilor. Trebuie să observ, ca un fapt pozitiv, că „Gazeta literară" se străduiește să înfățișeze toate sau aproape toate aspectele muncii noastre. Am citit în „Scînteia" un articol de fond în care se arată că literatura trebuie să îmbrățișeze mai larg problemele de producție. Se spunea în articol că o serie de scriitori fruntași vor publica romane în cinstea zilei de 23 August. In această direcție, gazeta i-a ajutat desigur pe scriitori. Ea a încurajat totodată și o serie de inițiative din uzinele noastre. Muncitorii noștri sînt dornici să afle ce metode folosesc alți muncitori, ce și-au propus ei să dea pentru dezvoltarea patriei noastre, și toate acestea le pot afla și din paginile „Gazetei literare". In ultimul timp, s-au publicat în gazeta dv. portretele cîtorva muncitori din uzinele noastre. In urma acestui lucru, oamenii s-au interesat mai mult de gazetă. Am avut o discuție cu strungarul Vasilache, despre muncitori și despre popularizarea celor mai buni dintre ei în reviste și am ajuns la concluzia că despre acești oameni se vorbește mult în gazetele de uzină, în gazetele de perete, dar prea puțin în gazetele literare. Așa cum se arată în documentele noastre de partid, rolul hotărîtor în economia noastră îl are industria grea, industria constructoare de mașini. Muncitorii care lucrează în industria grea ar trebui să fie prezentați mai des în „Gazeta literară", să aibă un loc important în tematica dumneavoastră de viitor. Cred de asemenea că „Gazeta literară" ne va ajuta în muncă și pe linia activității culturale de masă. Avem o echipă de teatru, o echipă de dansuri care a luat premiu în faza pe oraș. Se vorbește încă foarte puțin despre ele și ar fi bine să le popularizați".

In altă ordine de idei, vorbitorul a declarat: „In legătură cu unele bucăți de proză care apar în presa literară, am sezisat un lucru: mulți dintre autori nu cunosc bine caracterul și uneltirile chiaburilor. Am fost și eu la sat în munca de colectivizare și de trei ori era să fiu ucis. Chiaburii sînt cu mult mai vicleni decît reușesc să-i zugrăvească unii scriitori. Lupta de clasă are forme foarte diferite și dintre cele mai neașteptate. Fiindcă a venit vorba despre descrierea vieții satului nostru, trebuie să spun că mi-a plăcut foarte mult piesa „In Valea Cucului" de Mihai Beniuc, din care a apărut un fragment în „Gazeta literară". Nu te plictisești citind-o sau văzînd-o pe scenă, la teatru. Autorul nu folosește cuvinte pompoase, eroii săi vorbesc pe limba poporului, trăiesc cu adevărat.

Am fost foarte impresionat cînd am citit poezia „Lenin" de Veronica Porumbacu, din care am și reținut versuri. Noi toți am studiat materiale despre Lenin. Lenin e cunoscut și iubit de o lume întreagă. Insă citind poezia Veronicăi Porumbacu, am simțit mai profund măreția acestui genial conducător al proletariatului, și în special cît de mult avem de învățat de la Lenin, cum trebuie să păstrăm legătura cu masele.

Eu am citit literatură în școală și citesc și în momentul de față (trebuie să ne pregătim să stăpînim o serie de probleme tehnice și culturale). Am să urmez Politehnica. Sigur, mai am multe de făcut în această direcție, dar voi învăța. Voi citi cît mai mult.

Revenind la „Gazeta literară", vă asigur că discuția noastră de astăzi va trezi mult interes în rîndurile muncitorilor noștri. Ne vom strădui să fim nu numai cititori, ci și colaboratori ai gazetei. Vă vom da materiale din viața uzinei, vom deveni, dacă vreți, corespondenți voluntari".

A luat apoi cuvîntul, din partea „Gazetei literare", tov. Eugen Barbu, șeful secției de proză, care a arătat că procesul de reflectare în literatură a realităților din uzine s-a intensificat considerabil în ultimul timp. Vorbitorul s-a referit la cele văzute de el în peregrinările sale prin uzinele din țară și din București, între care și la „Mao Țze-dun". „In afară de reportajele pe care le-am publicat, — a declarat Eugen Barbu — în romanul care va apărea în cinstea lui 23 August, se află un episod din perioada insurecției armate de la 23 August 1944, în care cîțiva eroi sînt muncitori de la uzina „Vulcan", astăzi „Mao Țze-dun". Din documentarea făcută de mine, am aflat că la „Vulcan" a existat un adăpost antiaerian în care una din formațiile de apărare patriotică făcea exerciții în mod organizat, în vederea luptelor pentru doborîrea fascismului. Alți scriitori desigur că au găsit astfel de realități în alte uzine".

A vorbit apoi tovarășul Nicolae Georgescu, mecanic ajustor. El a spus: „Am venit în uzină imediat după 23 August. La „Vulcan", în această perioadă, a existat o puternică organizație de partid și de U.T.C. In adăpostul din această uzină s-a făcut pregătirea gărzilor muncitorești. La „Vulcan" existau echipe puternice, foarte bine organizate".

Vorbitorul s-a referit apoi la problemele ridicate în cadrul consfătuirii.

„Gazeta literară" e o revistă de specialitate — a spus el — o revistă de literatură și e imposibil ca ea să îmbrățișeze toate laturile vieții noastre. Ea are, fără îndoială, multe sarcini. Tov. Gherman sublinia că în ultimul timp gazeta a reușit să facă lucruri interesante în ceea ce ne privește. Revista a publicat într-adevăr multe materiale de bună calitate. Astfel, tov. Mihai Beniuc semnează un fragment foarte interesant—despre utecişti—dintr-un roman al său. Eu am citit și poeziile sale, nu toate, și m-am convins că Beniuc scrie într-un fel care îmi place. Și-mi place nu numai mie, dar tuturor muncitorilor. El abordează în fragmentul de care vorbeam o temă pasionantă, legată de educația tineretului. Sînt prezentați cîțiva uteciști care au știut să se poarte eroic în fața călăilor Siguranței. Acest fragment contribuie desigur la educația partinică și patriotică a tineretului nostru. De aceea mi-a plăcut acest fragment.

Vreau să-mi mai spun părerea în legătură cu trei aspecte ale activității „Gazetei literare": cum se ocupă revista de politica internațională, cum contribuie revista la ridicarea nivelului ideologic al literaturii actuale și cum reliefează ea elementul nou al zilelor noastre. Articolele pe temă internațională, semnate de Demostene Botez, Eugen Barbu, Ion Mihăileanu și alții trezesc mult interes printre cititori. Scriitorul e interesat de viața politică internă și internațională și acest lucru este foarte important.

Cu privire la al doilea aspect, am observat că în ultimele numere ale gazetei sînt subliniate cîteva idei în legătură cu partinitatea în literatură, în articolele publicate de Mihail Petroveanu, Horia Bratu, Ieronim Șerbu și alții. In mod deosebit mi-a plăcut articolul scris cu prilejul împlinirii unui an de la apariția articolului din „Scînteia" despre partinitatea în literatură. In acest articol se subliniază cîteva lucruri importante despre atitudinea scriitorului în problema oglindirii realității de pe pozițiile spiritului de partid.

In sfîrșit, al treilea aspect. Am cîteva observații de făcut cu privire la înfățișarea elementului nou, a eroului pozitiv al zilelor noastre. Socotesc că ar trebui să fie urmărit muncitorul și în procesul vieții sociale sau de familie. Ce face el după ce termină procesul de producție? Cum se ocupă el de creșterea copiilor? Să se descopere clocotul interior din sufletul muncitorului. Sînt oameni care nu pot dormi pentru că n-au găsit o soluție care să simplifice și să îmbunătățească procesul de producție. Rolul deosebit pe care trebuie să-l aibă scriitorul este acela de a dezvălui caracterul eroului de tip nou. „Gazeta literară" a făcut progrese însemnate în acest domeniu, dar mai are foarte mult de făcut. Nu trebuie redați oamenii noștri numai în culori trandafirii, în sensul că muncitorul nu e altceva decît un om care știe să dea mult și bun! Nu, el are poate și părți negative, el nu trăiește sub pămînt, ca o cîrtiță, ci în societate, iar societatea are asupra lui o influență bună sau, în cazul societății burgheze, una negativă. Noi am moștenit de la societatea burghezo-moșierească un bagaj de prejudecăți și nu trebuie să uităm de combaterea lor. Dar trebuie sezisate și combătute părțile negative, fără a le prezenta numai pe ele, cum spunea și tov. Hrușciov în cuvîntul său la Congresul Scriitorilor Sovietici. Am vrut să subliniez această idee pentru că ea va sta poate în centrul atenției tovarășilor de la „Gazeta literară", care se ocupă de critica literară. Aș vrea să mă refer acum și la o altă problemă, aceea a stilului literar. Forma are un rol însemnat și, în măsura în care e potrivită, ea reușește să ajute la o exprimare corectă a conținutului. Trebuie ca lucrările cu un conținut interesant să fie redate într-un stil ușor de înțeles și nu greoi, într-un vocabular apropiat de cel al poporului. Contribuția la educarea patriotică-socialistă a cititorilor va crește. Astfel va crește și numărul cititorilor. Și pentru scriitor nu există mulțumire mai mare, cred eu, decît aceea de a se ști citit și apreciat de mase cît mai largi. Dacă ar trăi Eminescu, s-ar bucura că milioane de oameni îl citesc astăzi. Problema accesibilității, după părerea mea, este o problemă foarte însemnată".

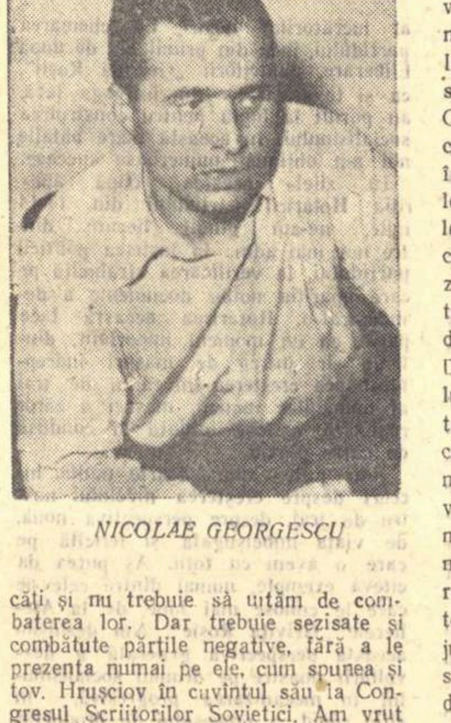
NICOLAE GEORGESCU

In continuare, tov. Nicolae Georgescu s-a referit la necesitatea întăririi legăturilor dintre scriitori și muncitori, folosindu-se și consfătuiri de felul celei organizate de „Gazeta literară". Vorbitorul a mai propus ca un număr de scriitori mai mult citiți în uzinele noastre, să stea mai des de vorbă cu cititorii lor. „Compartimentele noastre de preocupări sînt foarte vaste, a spus tov. Nicolae Georgescu. Tovarășii mei de muncă nu se ocupă numai să dea reductoare de bună calitate, ci se ocupă și de situația internațională și de cărțile noi care au apărut. Tovarășii mei de muncă au devenit foarte exigenți față de revistele noastre. Ei se ocupă și de viața culturală. Și în acest domeniu „Gazeta literară" ne poate da un ajutor serios folosind diverse forme, cum ar fi aceea a relatării dezbaterilor care au avut loc cu prilejul întîlnirii dintre scriitori și cititori. Firește, în măsura în care ceea ce s-a discutat e interesant, căci sînt consfătuiri și consfătuiri".

Intervenind în discuție, tov. **Mihail Petroveanu,** redactor-șef adjunct la „Gazeta literară", s-a referit la problema limbajului criticii. „După mine, — a spus el — problema unui limbaj pe înțeles e foarte importantă pentru noi criticii. Ce înțelegeți dv. printr-un limbaj greoi?"

Nicolae Georgescu: „Unele articole de critică literară sînt greoaie și adeseori ele nu pot fi înțelese de către cei care nu sînt de specialitate".

Mihail Petroveanu: „Limbajul nostru are un caracter tehnic. E ceva asemănător între limbajul nostru tehnic și limbajul tehnicienilor dumneavoastră".

Nicolae Georgescu: „Limbajul tehnicienilor și inginerilor e și mai greu de înțeles. Dar limbajul criticii literare se poate îmbunătăți treptat prin lărgirea legăturilor cu viața. In ultimele numere ale „Gazetei literare" s-a mai limpezit limbajul criticii și, prin aceasta, după părerea mea, gazeta a devenit mult mai atractivă".

Mihail Petroveanu: „Poate că și articolele prea lungi sînt obositoare pentru cititori?"

Nicolae Georgescu: „Nu pot spune că toate materialele lungi sînt și plictisitoare. Depinde în primul rînd de tema pe care o tratează".

A luat cuvîntul apoi tov. **Constantin Mirea,** sudor, care a arătat la început ceea ce i-a plăcut mai mult în paginile „Gazetei literare". Intre altele, vorbitorul s-a referit la „Cele două glorii" de H. Rohan. „Lucrarea mi-a plăcut, căci autorul ei folosește un limbaj simplu și redă cazuri concrete din viața de zi cu zi. Autorul vorbește foarte pe înțeles. De asemenea mi-a plăcut schița lui Dumitru Ignea, „Fiul fierarului", scrisă într-un stil foarte simplu și foarte atrăgător. Cînd avem răgaz și citim, căutăm lucrări simple. Nu ne atrag materialele încîlcite, scrise într-o limbă neînțeleasă. Nu mă gîndesc la materialele legate direct de activitatea de specialitate, care pentru specialiști prezintă un interes mai mare decît pentru noi. Sigur că gazeta n-o să scoată din paginile ei asemenea materiale. Dar ne-ar plăcea foarte mult să citim lucruri scrise simplu, direct, care să trezească un viu interes printre noi, cititorii, lucrări despre oamenii care muncesc în diferite sectoare de activitate: în industrie, în agricultură, în mine. Cred că e necesar ca în toate materialele publicate în „Gazeta literară" să fie accentuat interesul scriitorului pentru particularitățile limbajului folosit de eroii săi. Intr-un fel se vorbește în București, altfel în Ardeal, altfel în Bărăgan.

Paul Georgescu: „Ce vi se pare mai interesant, fragmentul de roman sau reportajul? Vi se pare că se citește mai mult reportajul?"

Constantin Mirea: „Reportajul e mai interesant pentru că are fapte și oameni adevărați. El e citit de majoritatea cititorilor. Ne interesează în reportajele din „Gazeta literară", înainte de toate omul, cu viața lui personală și cu activitatea lui în producție".

A luat apoi cuvîntul tov. **Neagu Udroiu,** lăcătuș, care a spus: „Eu urmăresc „Gazeta literară" încă de la apariție. Am citit la început diferite lucrări mai accesibile. Cu timpul am reușit să citesc tot ce apare în gazetă. Constat că de la un an la altul, „Gazeta literară" își îmbunătățește conținutul, în sensul că scriitorii, învățînd din experiența trecutului, se străduiesc să pună la dispoziția cititorilor producții cît mai bune. Am constatat că scriitorii și-au însușit îndrumările date de plenarele Comitetului Central și merg cu consecvență pe linia trasată de partid. Rubrica „Scriu pentru 23 August", a adus informații interesante asupra activității scriitorilor în cinstea lui 23 August. Ar fi fost mai îmbucurător pentru noi, tinerii muncitori, dacă am fi aflat printre operele pe care scriitorii și-au propus să le publice, cărți despre tineretul nostru, despre felul cum contribuie el la construirea socialismului în țara noastră. Tema aceasta nu e neglijată, desigur, dar ar fi fost bine ca scriitorii să facă drumuri mai multe în fabrici, să țină legătura cu organizațiile U.T.M. și de partid din fabrici, să-i cunoască pe tinerii muncitori, pentru a scrie opere în care să apară și eroi din rîndurile tineretului muncitor. Transformările din conștiința tinerilor muncitori trebuiesc înregistrate și transpuse de scriitori în operele lor. Scriitorii trebuiesc atrași în fabrici și în uzine cu ajutorul consfătuirilor și cu prilejul evenimentelor culturale. Dorim expuneri făcute direct de scriitori, discuții la locul de producție, pentru a putea analiza calitățile sau lipsurile operelor literare".

ION GHERMAN

Apoi vorbitorul s-a referit la materialele publicate în „Gazeta literară". „Cronicile dramatice, materialele de artă sînt și ele lămuritoare pentru noi. Mă gîndesc de asemeni la articolele polemice, critice".

Tov. V. Mîndra, redactor-șef adjunct la „Gazeta literară", a intervenit în discuție: „Dacă aveți preferințe pentru anumiți scriitori, ar fi interesant pentru noi să le înregistrăm aici":

Neagu Udroiu: „Prefer scriitorii care oglindesc realitatea de la țară. Imi place prozatorul Titus Popovici și tînărul poet Nicolae Stoian, pe care l-am auzind citind la cîteva șezători la care am participat. De la Marin Preda aștept cu nerăbdare și alte romane.

V. Mîndra: „Cum vi s-a părut rubrica noastră „Cultura de masă?"

Neagu Udroiu: „La noi în întreprindere s-a intensificat activitatea culturală de mase. S-au produs progrese însemnate în ultima vreme. Este păcat că o gazetă ca a dumneavoastră, care se ocupă de probleme culturale, nu acordă acestei rubrici o suficientă atenție. Ea apare rar și nu este destul de cuprinzătoare. Mai bune și la un alt nivel sînt celelalte cronici și materiale din pagina de artă a „Gazetei".

A vorbit apoi tov. **Florian Dănilă,** lăcătuș. „Ceea ce voi spune în primul rînd — a spus el — se referă la ultimele numere. Mi-au plăcut fragmentele de roman: „Uteciștii" de Mihai Beniuc și „Tinerețe fără tinerețe" de Ion Istrati. In „Uteciștii" am întîlnit un episod din lupta dusă de tinerii comuniști pentru realizările de azi, teroarea la care erau supuși cei care luptau pentru împiedicarea războiului nedrept antisovietic. E foarte impresionantă reacția utecistului în fața plutonului de execuție. Aceste fragmente sînt deosebit de educative pentru tineretul nostru de azi". In altă ordine de idei, vorbitorul a spus: „Unele lucrări am constatat că sînt prea lungi și te plictisesc citindu-le. Trebuie alese fără discuție cele mai bune lucrări, dar, dacă se poate, să fie mai scurte și exprimate într-un limbaj mai pe înțelesul cititorilor. Reproducerile după opere de artă sînt de multe ori bune și bine alese. „Gazeta literară" trebuie însă să-și îmbunătățească activitatea și în privința aspectului grafic și astfel va putea să pătrundă și mai mult în rîndurile muncitorilor. In felul acesta vor avea satisfacții mai mari și scriitorii.

A luat cuvîntul tov. **Constantin Fara,** gestionar de materiale. „Tovarășii mei s-au întrecut în aprecieri elogioase despre gazetă, aprecieri în mare parte îndreptățite. Eu vreau să arăt însă și cîteva aspecte negative. Gazeta nu este atît de mult citită în uzină, poate fiindcă nu și-a cucerit îndeajuns cititorii. Limbajul unor articole din gazetă nu e înțeles. Muncitorii nu au timp destul pentru a putea să analizeze fiecare expresie. Am citit o cronică muzicală despre opereta „Boccaccio" care avea prea mulți termeni tehnici. Pentru că a venit vorba, vreau să observ că în cronicile artistice pe care le publicați nu se povestește totdeauna subiectul spectacolului, tratîndu-se mai mult despre interpretare. Dar cei care n-au obișnuița de a se duce la spectacole sau care se duc numai la anumite spectacole, vor să cunoască și subiectul.

Ar trebui apoi ca „Gazeta literară" să se preocupe mai mult de problemele de artă. Lipsesc și articolele despre munca activiștilor culturali, articole în care ei pot găsi un îndreptar în muncă. Se vorbește prea puțin despre activitatea artiștilor amatori. La cercul teatral al uzinei noastre, ni s-au propus unele piese slabe de către Casa Creației Populare. Dacă ar apărea un articol critic pe această temă, ne-ar folosi foarte mult.

O altă problemă pe care vreau s-o sezisez. Am văzut în paginile gazetei dv. o fotografie sub care scria „marinar", dar articolele care încadrau această fotografie nu se refereau la această ilustrație. Nu s-ar putea scrie ceva și despre marinari? De asemeni, n-am întîlnit destule articole despre viața culturală din țările de democrație populară. In schimb, găsesc că este foarte bine faptul că se alătură lucrărilor, așa puține cîte sînt, despre viața culturală din țările socialiste, și articole critice despre literatura decadentă din Occident. Așa, puse față în față, cititorul poate să-și dea mai bine seama de prăpastia dintre cele două culturi".

A luat cuvîntul mai departe, tov. **Chiriac Constantin,** tehnician, care lucrează acum ca secretar de redacție la ziarul „Metalurgistul" al Uzinelor „Mao Țze-dun": „Aș vrea să încep cu problema următoare: se publică multe reportaje în „Gazeta literară", dar nu sînt încă destule cele care oglindesc viața din uzine, unde știm cu toții că lucrează un mare număr de muncitori. Vreau să vă ofer un subiect foarte interesant care n-a fost pînă acum tratat în gazeta dv. E vorba de morile de ciment care se lucrează în uzina noastră și sînt exportate în China, Coreea, Vietnam. La un moment dat piesele principale, atît axele cît și fundurile, se rebutau aproape una după alta. (Și o piesă din acestea cîntărește trei mii de kilograme!). Ele erau turnate în alte întreprinderi. Apăreau fisuri mari, zeci și sute de pori la ultimele operații și trebuiau rebutate. Turnătorii de la „Mao Țze-dun" au spus: să încercăm să le turnăm noi. Și nu numai că au încercat să le toarne, dar au realizat piese de o calitate superioară. Nici una din piese nu a fost rebutată. Acesta ar fi un subiect bun de reportaj.

Vreau să mai fac o remarcă: atunci cînd îmi pică în mînă o gazetă, îmi place să mă uit la paginație. După mine, paginația e oglinda unui ziar. (Mă ocup și eu de problemele de paginație). „Gazeta literară" a realizat în ultimul timp o paginație foarte atractivă, cu desene expresive, titluri scrise cu caractere de litere variate, sînt folosite cu multă pricepere formatele și corpurile de litere. Și, de ce n-ași spune-o, chiar culoarea. Ilustrarea cu fotografii a gazetei este de asemeni plăcută. Ilustrațiile sînt așezate în pagini, cu variație de mărimi și totodată cu mult echilibru. Cred însă că o asemenea gazetă ar trebui să fie tipărită pe o hîrtie mai bună.

Aș vrea să mă mai refer la o problemă, aceea a accesibilității. In reportajul lui Horia Liman, „Călătorind prin Valea Arieșului", se folosesc prea multe expresii regionale. De ce era nevoe, de exemplu, să spună „17 ai" în loc de 17 ani? Numai de dragul limbajului colorat nu trebuie să ne exprimăm astfel. Ca să nu mai vorbesc de cronici. In majoritatea cazurilor, cînd citești o cronică, trebuie să stai cu dicționarul lîngă tine ca să le pătrunzi. (Din fericire, a apărut noul Dicționar al Academiei). Pe cît posibil, materialele publicate trebuie să fie pe înțelesul tuturor.

CONSTANTIN MIREA

Referindu-mă la scriitorii care-mi plac mai mult, trebuie să spun că îl prefer pe Marin Preda, căruia i-am savurat „Moromeții", dar n-am avut prilejul să-l cunosc personal. M-a surprins plăcut prezența aici a tovarășului Al. Mirodan. Am văzut piesa „Ziariștii" de două ori. Imi pare rău, tovarășe Mirodan, că n-ați putut reda mai amănunțit activitatea ziariștilor pentru prezentarea la timp a materialelor. Dar munca în tipografie ați redat-o foarte apropiat de realitate.

In încheiere, vreau să arăt că aș dori să citesc în „Gazeta literară" mai multe reportaje despre viața muncitorilor, reportaje interesante pentru o sferă mai mare de cititori. Să lipsească, pe cît posibil, descrierile nefolositoare și înfloriturile, care umplu unele reportaje, reducînd miezul doar la cîteva fraze".

A vorbit în încheierea discuției tov. **Paul Georgescu:** „Vă mulțumim pentru vizita pe care ne-ați făcut-o. Părerile dv. o să apară în revistă și noi o să studiem stenograma mai îndeaproape pentru a vedea cum o să putem realiza practic o serie de sugestii și propuneri care sînt foarte interesante. Revista noastră e relativ tînără. Noi am făcut greșeala de a ne opri un timp aproape numai la problemele literaturii și totodată ne-am adresat mai mult mediului scriitoricesc. Ne-am dat seama însă că principala sarcină pentru noi e să fim un săptămînal ca toate celelalte, dar un săptămînal scris de scriitori într-un mod literar. Tocmai de aceea noi căutăm să găsim formele cele mai potrivite de prezentare a unei largi tematici politice și culturale.

Discuția aceasta e cu atît mai interesantă cu cît ea se leagă de unele preocupări ale noastre de viitor și ne va ajuta să găsim mai repede aceste soluții.

Sînt o serie de lucruri importante care n-au fost reflectate în „Gazeta literară". E și vina noastră, dar într-o măsură mai mică. Ziarele au redacții foarte mari, au corespondenți, au create legături, fire. Noi avem o redacție mai mică și cu mai puțină experiență în ziaristică. Este bine să ne atrageți atenția, să ne chemați chiar dv., fie pentru un reportaj, fie pentru ca un scriitor să urmărească un proces mai îndelungat, pentru a scrie o nuvelă sau un roman. In intenția noastră a fost și dorința de a primi o serie de sugestii și de a stabili o legătură mai durabilă, care ne va fi folositoare și nouă și va ajuta și uzinei să popularizeze o serie de succese. Uzina dv. e o uzină dintre cele mai însemnate și care lucrează într-un domeniu dintre cele mai importante ale vieții noi industriale. Cred că trebuie să avem un contact mai viu cu ziarul dv. de uzină și, în general, să considerăm această întîlnire ca începutul unei colaborări continue și rodnice între noi.

★

După discuțiile însuflețite care au avut loc, s-au făcut propuneri concrete în vederea stabilirii unor legături mai strînse între „Gazeta literară" și cititorii săi de la Uzinele „Mao Țze-dun".

Discuțiile s-au dovedit deosebit de fructuoase pentru colectivul nostru redacțional, care-și propune să organizeze cît mai des astfel de întîlniri, pentru a păstra permanent legături rodnice cu cei cărora le adresăm în fiecare săptămînă cele opt pagini ale „Gazetei literare".

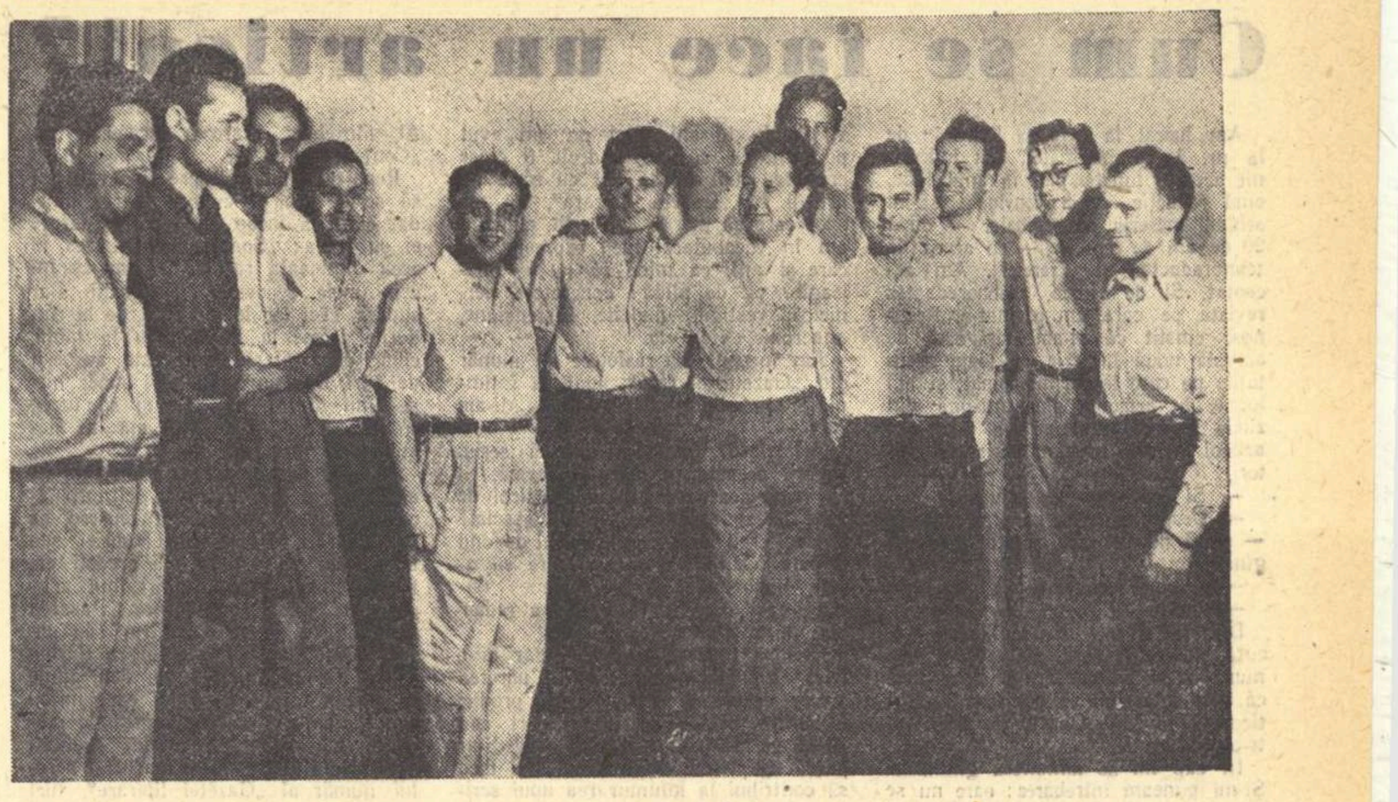
Oaspeții de la „Mao Țze-dun" împreună cu redactori ai gazetei, după consfătuire.

Manolis Glezos

Te-au aruncat în închisoare, Manolis Glezos!
Ți-au clădit în fața ochilor
un mănunchi de bare ruginite
pe care poposesc cîteodată
rîndunelele dimineții.
Ți-au îmbucătățit cerul
în mici pătrate egale care nu satura
nezăgăzuita ta sete de libertate.
Ți-au profanat averea cea mai de preț:
iubirea de oameni.
Au interzis sărutul catifelat al copilului
pe fruntea crestată de cuțitele timpului,
au împotmolit cu bolovani colțuroși
apa viorie a nostalgiilor tale
(In seri străvezii de aprilie poate povesteai
copilului
un basm cu o flamură neagră, flămîndă
de inimi senine de prunci și de oameni —
iar mîinile lui căzute lîngă corp
erau ca două aripi frînte.
Cînd basmul povestea înfrîngerea
mîinile copilului aplaudau ca două aripi de
pasăre-n zbor
și-ntotdeauna glasul întreba:
„Dar cine a smuls flamura neagră?"
Tu-i răspundeai încet, ca pentru tine:
„Un om oarecare, din mulțime...")

Și-acum,
acum cînd poate ar fi trebuit
să-l înveți să cînte și să zdrobească fără
milă
rădăcinile ca niște bice întoarse ale flumurei
negre —
acum,
ți-au încercuit grumazul
cu arcurile înveninate ale mișeliei —
să nu poți flutura peste lume
zîmbetul tău ca o sabie de oțel.

Totul este însă zadarnic.
Nu pot agăța steagul de doliu la porțile
larg boltite ale curajului tău.
nu pot să-ți exileze iubirea de patrie —
iubirea aceasta care crește cu fiecare cicatrice
întinsă pe trup.

Nu pot ucide nici micșora lumina lăuntrică
a inimii tale
care pîlpîie ca un steag al demnității
în străfundurile tuturor oamenilor simpli,
care arde ca un steag de revoltă și luptă
în inimile tuturor continentelor.

Constantin ABALUȚA
student la Facultatea de arhitectură

Cîmpia

Cîmpia
A răbufnit peste haturi ca o apă
Și cu umărul, a împins zările spre nesfîrșit.
Oamenii
Au venit să-i acopere rănile pline de ierburi
Cu brazda adîncă, — vestitoare de rod.
Și, pentru prima dată,
Oamenii au simțit,
Că pămîntul își caută sprijin sub pașii lor,
Că adîncurile negre s-au deschis sub
mîngîiere
Și că leagănul pămîntului
Așteaptă pruncii belșugului

Galina CIOBOTARU
elevă. Cenaclul „Ion Păun-Pincio"-București

Cum se face un articol?

Am lucrat la „Gazeta literară" de la nr. 1, ca paginator. Am îndeplinit această funcție pînă în anul 1956, cînd redacția m-a convins să-mi schimb meseria de paginator — după 20 de ani de meserie, — cu aceea de tehnoredactor al „Gazetei". Am acceptat. Și de atunci, tehnoredactez revista pe care am paginat-o. Recunosc cinstit că m-am îndrăgostit de această nouă meserie, cu toate greutățile pe care le-am întîmpinat, și am lucrat în armonie pînă într-una din zilele trecute, cînd mi s-a cerut un articol pentru numărul scris de cititori.

— Și despre ce să scriu?

— Despre ce vrei. La orice rubrică — și să nu fie mai mare de trei pagini.

— Și cînd trebuie să fie gata?

— Vineri.

Discuția a avut loc săptămîna trecută, miercuri seara. Mai aveam deci numai o zi. Mi-am zis în sinea mea că este imposibil să pot scrie un articol la nivelul „Gazetei literare" într-o singură zi.

In cap mi se amestecau gîndurile. Și-mi puneam întrebarea: oare nu se va descoperi cu acest prilej un povestitor sau un critic literar, un poet sau un cronicar dramatic? De ce nu? Dacă va apărea acest articol, rog pe tovarășii scriitori (căci cred că de data aceasta „Gazeta literară" va trebui să fie citită de dînșii) să fie indulgenți și să nu mă critice pentru destăinuirea de mai jos, dar nu pot începe să scriu fără să spun ce s-a întîmplat în conștiința mea. Nu vreau să-mi fac o autobiografie, dar aceste cîteva cuvinte sînt necesare.

Eu am intrat ucenic tipograf la vîrsta de 13 ani, deci nu am avut posibilitatea să învăț decît 5 clase primare. Cum am să pot eu scrie un articol la „Gazeta literară", un articol care să merite a fi citit, cînd nu am în vocabularul meu expresii pe care și alții ca mine să nu le înțeleagă? ca de pildă: concretețe, pernicios, vestigiu, malefic, distensiune, anacronic, etc. etc.

Am început să răsfoiesc un număr din „Gazeta literară", luat la întîmplare, ca să-mi aleg rubrica. Mi-am zis:

Articol de fond nu pot să scriu. Pentru aceasta îți trebuie o temă. Și ce temă poate să aibă un articol de fond la un asemenea număr special? Și apoi cred că, totuși, articolul de fond trebuie făcut de redacție, care să arate importanța unui asemenea număr, căci doar ideea a fost a redacției, nu a cititorilor...

Cronică literară aș scrie, dar mi-e frică, fiindcă spunîndu-mi părerea sincer despre o carte, să nu produc tulburare printre criticii literari sau să nu se întîmple ceva mai grav. S-ar putea ca prin această cronică a mea să contribui la înfumurarea unui scriitor, la desființarea unei cărți, sau invers...

Cronică dramatică, — de la început nu mă încumet să scriu, fiindcă nu vreau să se întîmple și cu cititorii cronicii mele, așa cum am pățit eu uneori, citind cîte o cronică dramatică, adică am renunțat să mă duc la spectacolul respectiv.

Rubrica sportivă, cu mare plăcere aș scri-o, fiindcă îmi place sportul ca spectator, cum îmi place și „Gazeta literară" ca cititor, dar de ce să încep eu o rubrică inexistentă în această gazetă și să nu o continue tov. Al. Mirodan, care o începuse în „Contemporanul"...?

Reportaj, numai despre tipografi pot să scriu, căci îi cunosc foarte bine, dar cum să încep un reportaj despre ei cu fraza: „Soarele își trimitea în acea dimineață razele..."? Cam așa încep unele reportaje. Tipografii s-ar supăra, căci lor le vin raze de la rîndurile culese la linotip sau la mînă, chiar dacă afară cerul este acoperit de nori. Dar nu vreau să-i supăr nici pe unii dintre reporteri și să încep cu altă frază. Mai bine mă las păgubaș de reportaj...

Nu știu de ce, dar am impresia că am început să plictisesc cititorii acestui articol, fiindcă nu reușesc să mă hotărăsc asupra unei rubrici sau teme: dar vă rog să mă credeți că, totuși, m-am fixat asupra unui articol. Voi scrie sau despre „Pasărea furtunii" de Petru Dumitriu sau despre „Oaie și ai săi" de Eugen Barbu.

Dar s-a întîmplat ceva. Am ajuns să termin cele trei pagini care mi-au fost indicate și, fiind tipograf de meserie, nu vreau să produc greutăți secretarului care face macheta acestui număr al „Gazetei literare", nici redactorului de serviciu, care ar fi obligat să taie pasaje întregi ca să încapă articolul, și nici tovarășilor mei de muncă din tipografie, care ar fi obligați să reculeagă din nou unele rînduri.

Deci, articolul pe care m-am hotărît să-l scriu îl voi da într-unul din numerele viitoare ale „Gazetei literare" scrisă de cititori.

Gheorghe BALABAN
Tehnoredactor la „Gazeta literară"

POȘTA redacției

G. Damian-Rădăuți. Vă dăm cuvîntul, pentru cele mai izbutite versuri din poezia

Alergăm spre tine, Comunism:

Strunim herghelii năzdrăvane
Și-aruncăm peste munți și prăpăstii
Sorii Bicazului, strădania omului!

Te simțim în miinile noastre, Comunism,
Cu ele, mai aproape te aducem.
Nu ești himeră sau Fata Morgana
Existi în forța ideilor noi, omenești,
Te crește steaua de veghe a Moscovei...

Oțelarii Hunedoarei îți modelează trupul
Din unduirile metalului incandescent,
Brigadierii șantierelor îți aștern drumuri,
Grădinarii îți coasă
Cămașa spumoasă, podoabă aleasă.

La chemarea ta, Comunism,
Stîlpii curentului de înaltă tensiune
Iși croiesc cărare,
Grîul mustăcios, dolofan, fără tăciune.

Se-nghemuie-n hambare...

Aveți versuri frumoase și în poezia **Pe cîmp.** Trebuie să vă îmbogățiți însă gama imaginilor, acum încă atît de săraci încît repetați, chiar în a doua poezie pe care ne-o trimiteți, o imagine din prima:

Grîiele, cu spice dolofane, mustăcioase...

Zaharia Plăianu—Suceava. Vă reproducem aproape integral poezia **Clădiri noi**, remarcînd frumusețea dezvăluirii zidirilor dintre schele și justețea cu care relevați impetuozitatea construcției de locuințe pentru oamenii muncii, dar atrăgîndu-vă atenția asupra prozaismelor scăpate printre rînduri („Un oțelar renumit pentru munca-i / s-a mutat cu nevasta!").

Sub bolțile cerului
  Spre scapărul stelelor
Zidarii
  cu brațe arămii și vînjoase
Dezbracă somptuoasele, albe clădiri
  Din iedera schelelor.
Și fiecare apartament
  e un cuib de lumină
In noul cartier ce se naște
  lîngă uzină
. . . .
Albe, somptuoase clădiri
Cu miresme tari, primăverii (?)
Tăinuind în ele oameni harnici
Visuri, rumenindu-și florile pe ramuri

Dragoste, copii și bucurii...

Gheorghe Lîncă. Poeziile dv. **Forme noi** și **Convorbiri cu puștiul meu** le-am propus spre publicare, ca debut interesant, însă vă rugăm să citiți și răspunsul dat tovarășului G. Damian, cu care aveți comun excesul de intelectualitate și primejdia prozaismului.

Tică Feteșteanu. Ne puneți întrebarea pe care au mai pus-o și alții în atîtea rînduri: „A scri sau a nu scri". Ca și altora, vă răspundem: dacă nu puteți să nu scrieți, scrieți! Dacă scrieți doar pentru că v-a spus cineva că „aveți talent" și pentru că rimați ușor, mai bine nu mai scrieți! In sonetul dv. **A fi poet** vă răspundeți de altfel destul de bine, singur. Spuneți acolo că „oprit la vama criticii odată", vi s-a spus „că versul curge curgător, cuminte", dar că vă lipsește ceva. Acest ceva dv. spuneți că ar fi „un gram de nebunie". Dacă înțelegem prin aceasta, metaforic, o specifică fantezie și o sensibilitate ieșită din comun, așa este cum spuneți. Poetul nu e, bineînțeles, cîtuși de puțin un „anormal", deci nu e, în nici un sens, „nebun". Ceea ce vă lipsește dv. este însă, mai ales, miezul poetic. Avem impresia că versificați fără să aveți ce spune. Sonetele dv. sînt, formal, corecte, dar fără conținut. Intrebați-vă, deci, mai întîi, nu **dacă să mai scrieți, ci de ce scrieți?**

Seghe — Tr. Măgurele. Cuvîntul dv., pe un motiv de Mihai Beniuc, nu e încă **poezie**, dar exprimă sentimente demne de oamenii patriei noastre. Vă cităm fragmentar:

Să fiu partidului oștean

Lui M. Beniuc

Să fiu partidului oștean,
Să fac din țară o grădină,
Cu multe roade prinse-n ram,
Din munca mea ca de albină.

. . . .

Să fiu partidului oștean,
Ca tine vreau așa să fiu:
Despre fruntași și despre plan,
Cu foc nestins și eu să scriu...
Scrieți!

Savin BRATU

CONTINUĂRI

Cititorii

tură a păturilor largi ale populației. Porțile învățăturii sînt deschise larg copiilor de muncitori și țărani muncitori, altădată hărăziți mizeriei și întunericului. Familia lui Moromete nu mai trebuie să se zbată în chinurile foamei spre a-l trimite pe micul Nicolae la școală. Analfabetismul ajunge o amintire rușinoasă, stigmat al trecutului.

Cine colindă astăzi prin orașele și satele patriei noastre și vizitează șantierele industriale, gospodăriile colective etc., constată cît de adînc a pătruns cartea în popor și cît de competent și instructiv își exprimă oamenii muncii părerile despre literatură.

Frumosul nu mai esta apanajul unei elite închistate. Fiorul artei devine astăzi privilegiul mulțimilor, avide de știință și literatură, atrase definitiv de frumusețile muncii creatoare. Se dezvoltă o intelectualitate nouă, provenită din rîndurile poporului. Cresc talente literare din generația primilor mînuitori ai condeiului.

Este un spectacol grandios acest asalt spre cultură pe care-l întreprind milioane de oameni. In sfîrșit, opera lui Eminescu, Caragiale, Creangă, tezaurul literaturii universale, făurit pentru popor, ajunge în mîinile lui, își atinge ținta. Literatura nouă socialistă se naște din legătura strînsă cu actualitatea vieții poporului.

In această efervescență a culturii, este normal să se modifice și raporturile dintre scriitori și cititori. O carte apărută în vitrinele librăriilor poartă pe copertă numele autorului. Dar, la crearea ei au participat, anonimi, numeroși oameni. In perioada culegerii materialului, scriitorul s-a consultat cu diverși eroi ai cărții, constructori eminenți în sectorul respectiv al vieții socialiste. Apoi, primele fragmente publicate în reviste au fost supuse criticii serioase, severe și drepte a colectivului de producție în cadrul căruia a activat scriitorul. Prima versiune a romanului terminat a fost discutată în nenumărate consfătuiri cu oamenii muncii, care și-au spus cu discernămînt părerea, aducînd laude, formulînd obiecții judicioase, confruntînd opera literară cu viața. Căci aprecierea cititorului indică valoarea creației literare. Așa cum spunea tovarășul N. S. Hrușciov la Congresul al III-lea al scriitorilor sovietici: ...„cînd o anumită părere despre o carte reprezintă părerea majorității cititorilor, înseamnă că este vorba de o apreciere generală".

Publicul nou manifestă o exigență demnă de epoca pe care o trăim. Dacă opera literară servește educației socialiste, dacă ea este veridică, dacă animă spre acțiuni mari, constructive, în folosul poporului, dacă ea este durabilă din punct de vedere artistic — toate acestea le decide acum noul cititor. Nu „domnița întinsă leneșă pe canapea" din poemul lui Arghezi, ci oțelarul de la Hunedoara, minerul de la Petrila, ceferistul de la „Grivița Roșie", constructorii luminii de la Paroșeni, ai chimiei moderne de la Săvinești și ai „neonului" de la Eforie, lucrătorii ogoarelor socialiste, reprezentanții tehnicii avansate din toate domeniile. Cine cunoaște mai bine, din experiența autentică, realitatea contemporană, problematica ei complexă, sarcinile concrete ale muncii socialiste? Sursa de inspirație a scriitorului este tocmai viața acestor oameni, angajați într-un efort comun, condus de partid, efort care stă la baza minunatelor cuceriri ale regimului nostru de democrație populară. Nu este firesc ca opinia cea mai autorizată despre eficiența literaturii s-o așteptăm de la acești creatori ai vieții noastre noi?

Numărul de față al „Gazetei literare" este scris de către cititori. Publicăm, în cadrul rubricilor permanente, cîteva articole despre cărți, viața artistică și ideile realismului socialist. Observațiile „amatorilor" devin pentru noi, „profesioniștii", sugestii prețioase, propunerile lor — indicații de urmat.

In socialism, distanța, opoziția scriitor-cititor a dispărut. Scriitorul citește cu interes pe cititor, iar acesta scrie, creîndu-se astfel o strînsă și continuă colaborare. Numărul de față reprezintă — între alte numeroase fapte ilustrînd legătura organică a creației cu viața — o dovadă elocventă.

GAZETA LITERARA

Mi se spune Anton Filip...

apropieri exacte și să stabilească în ce constă diferențele între carte și acele realități de la care scriitorul a pornit să-și scrie romanul. Consider că ceea ce e valabil, ceea ce e meritul principal al cărții, e adevărul comunist pe care-l pune în fața cititorilor. Autorul a cuprins mult mai mult decît ceea ce a văzut la noi și totul din carte e atît de bine legat de gospodăriile de stat în general, încît cele scrise sînt valabile și pentru noi. Chiar dacă nu s-au întîmplat la noi, sau s-au întîmplat, dar nu exact așa. Mă interesează Anton Filip, experiența lui plină de învățăminte și aștept volumul II. Romanul „Bărăgan" redă viața muncitorilor din gospodăriile de stat, limpezește atitudinile lor față de trecut, față de prezent și deschide perspective către viitor. Romanul „Bărăgan" a devenit o carte de frunte a locurilor noastre.

★

In 1958, Gospodăria de stat din Pietroiu a împlinit 10 ani de existență. Romanul „Bărăgan" ne amintește de perioada de început a gospodăriei noastre. Printre oamenii care au pus umărul, atunci, pentru salvarea și dezvoltarea gospodăriei se numără și inginerul agronom Dumitru Pîrvu, pe care V. Em. Galan l-a folosit întru cîtva pentru figura inginerului Matei din roman. Pîrvu Dumitru era la acea dată un om dur, un „zbir", nu suferea niciun neajuns. Energia lui, hotărîrile pe care le lua privind treburile gospodăriei erau în folosul producției. Dar el nu vedea că nu numai în asta stă sarcina unui conducător tehnic. El n-avea în vedere omul, demnitatea lui. Pîrvu n-avea încredere în oameni, socotea că-i poate face harnici bruscîndu-i, tratîndu-i cu asprime, batjocorindu-i ori de cîte ori nu-și îndeplineau datoriile. Ajutat de colectivul nostru, Pîrvu s-a transformat treptat, s-a convins de încrederea și prețuirea pe care comuniștii i-au dat-o, punîndu-l în fruntea treburilor tehnice ale gospodăriei. După opt ani de muncă, el a devenit candidat de partid aici la Pietroiu. Atitudinile lui față de oameni s-au schimbat. Apreciat ca bun cetățean și agronom, e numit un timp director la G.A.S. Cobadin, lucrează și aici foarte bine și e trecut ca director la trustul de la Constanța. Devotamentul său față de partid, față de sarcinile agriculturii e remarcat și aici. Acum se află la G.A.S. din Pantelimon și e socotit printre directorii valoroși. Nu știu ce va deveni inginerul Matei în volumul II al romanului „Bărăgan", sînt nerăbdător să aflu și consider că nu mai puțin nerăbdător e și Dumitru Pîrvu. Oricum, viața a mers înainte. Așteptăm cartea.

★

Realizarea celor despre care am vorbit în ceea ce privește dezvoltarea gospodăriei n-ar fi fost posibilă fără munca de partid. Romanul „Bărăgan" are ca principală problemă acest aspect al activității G.A.S.-ului. Am căutat, aici în Pietroiu, să ne creăm agitatorii noștri care să meargă prin sate. Din 1948, activul nostru de partid a crescut foarte mult. Pe membrii de partid pe care i-am găsit aici, gospodăria i-a crescut; l-aș numi pentru asta pe Ion D. Nicolae, care muncește astăzi pe post de inginer-mecanic. Romanul „Bărăgan" răspunde sarcinilor noastre de bază. Cînd a apărut, în cîteva zile muncitorii noștri și-au procurat 50 de volume. A fost citit și discutat cu amănunțime în colectiv. Romanul a devenit cartea lor preferată. Datorită acestei cărți, gospodăria noastră de stat din Pietroiu a crescut în prestigiu. Autorul a pus în cartea sa ceea ce era esențial de arătat pentru acea perioadă, despre gospodăriile de stat.

★

O scurtă privire asupra dezvoltării pe care a atins-o azi gospodăria noastră din Pietroiu. Cîteva cifre, din care scriitorii pot trage concluzii folositoare. In 1948, G.A.S. Pietroiu n-avea decît un tractor, o pereche de boi, două perechi de cai și o casă. Salariați permanenți, 6. Nu fac un inventar. Aș vrea să fie citite semnificațiile. Pe parcursul anilor din 1948 încoace, gospodăria s-a dezvoltat: 82 de tractoare, 58 de combine, 24.000 de oi, 25.000 de păsări... Un vaporaș și 3 șalupe, două bacuri a 10 vagoane fiecare, tanc petrolifer de șase vagoane, 5 autocamioane, semănători de porumb 42, de cereale 36, 100 de colonii de stupi, teren arabil 7500 de hectare față de 250 de hectare din 1948. Pînă în 1950 terenul gospodăriei era mereu inundat de apele Dunării și Borcei. In 1950 partidul și guvernul au hotărît că această parte a Bălții Borcei să fie îndiguită și astfel s-a construit un dig trainic. Digul este veghiat de 7 cantoane legate între ele prin rețea telefonică. Pînă acum digul a fost încercat de apele Dunării și Borcei de patru ori dar nu l-au putut trece. Cîteva cifre de producție: 4000—6400 kg. grîu la hectar; pînă la 14 tone porumb la hectar, 50 de tone sfeclă de zahăr la hectar. Gospodăria cultivă anual 2000—2500 de hectare de grîu, la fel porumb, iar sfeclă de zahăr 500 de hectare... In privința construcțiilor: s-a construit un atelier mecanic cu o capacitate de 52 de tractoare; 5 grupuri sociale pentru muncitorii nefamiliști a cîte 50 de persoane; 12 locuințe pentru familiști. Pentru viitor: alte 36 de locuințe a cîte două apartamente, 10 noi grupuri sociale, electrificarea totală a gospodăriei..

Printre lucrurile care ne interesează e problema legăturii cu scriitorii. Sînt așteptați. Ne interesează prezența scriitorilor în mijlocul nostru foarte mult. Nu poate fi decît bună și pentru noi și pentru scriitor. Dovadă romanul „Bărăgan". Ar fi binevenită o întrecere între viață și cărți: care merge mai bine și mai înainte: viața sau cărțile? Ca un obiectiv imediat: cărțile să se țină în pas cu viața.

Dumitru G. DUMITRU

Scrieți despre clasa muncitoare

teliere se reparau motoare de avion. Din 1948 pînă azi, uzinele „Klement Gottwald" au devenit — în sectorul electrotehnic — una din principalele fortărețe ale industrei noastre socialiste. Ei bine, această activitate îndîrjită a scos la iveală destui eroi ai muncii, oameni care au dovedit prin fapte atașamentul lor pentru cauza partidului. Cred că a fi actual și partinic în literatură înseamnă a scrie despre asemenea oameni, despre dragostea și voința lor de a munci. Bineînțeles, exemplul pe care l-am dat nu este unicul și poate nici cel mai însemnat. Destule evenimente depășesc, în epoca noastră, realizările colectivului din care fac parte. Să ne gîndim numai la ceea ce se construiește la Bicaz. E un sector deschis, necercetat pînă acum, care poate fi „desțelenit" de talentul scriitorului realist-socialist.

Aș putea, desigur, să înșir un număr de titluri de lucrări literare, pe care le-am citit în ultimii ani și care m-au impresionat: Petru Dumitriu — „Pasărea furtunii", Titus Popovici — „Setea", Marin Preda—„Desfășurarea" și atîtea altele încă. Desigur, apreciez ca valoroase o serie întreagă de opere care se inspiră din trecutul de luptă al clasei muncitoare sau din materialele pe care le oferă istoria marilor lupte de clasă în anii 1944—1947. Cred însă că, despre noi, despre clasa muncitoare din Romînia epocii construirii socialismului, s-a scris încă puțin, mult prea puțin. Exceptînd două-trei cărți, nuvelele lui Eugen Barbu, „Drum fără pulbere" de Petru Dumitriu și alte cîteva opere pe care le poți număra pe degete, scriitorii ne-au rămas datori. Aș vrea — și de data aceasta vă rog să mă credeți că nu vorbesc numai în numele meu — ca această datorie să fie cît mai grabnic acoperită. Pentru că numai în acest fel vom asista la triumful principiilor de bază ale literaturii realist-socialiste. N-aș vrea să fiu înțeles greșit. Consider într-adevăr că orientarea ideologică reprezintă un element fundamental în aprecierea operei de artă. Insă ideologia unei opere nu trăiește „în gol", în afara calităților artistice, în afara măiestriei. Oglindirea partinică a actualității mi se pare imposibil de realizat în lipsa unui înalt nivel al măiestriei artistice. Exemplele de care dispunem sînt destul de numeroase și nu se mai cer citate.

Viața din fabricile noastre oferă scriitorilor o bogată sursă de inspirație. Eroismul în muncă, lupta dintre vechi și nou (nu numai în cadrul strîmt al procesului tehnologic), reeducarea în procesul muncii, ridicarea generațiilor tinere, iată doar cîteva din temele care se oferă cu dărnicie scriitorilor

Ion NECIU

„La cea mai înaltă tensiune" și cărțile noi pe care le așteptăm

de frîne, pompe Neptun, chei de fontă maleabilă, fitinguri, cuie pentru potcoave. Azi, uzina noastră e fundamental schimbată. Atît de schimbată, încît s-ar putea scrie despre ea o carte nouă și foarte bună. Ne lipsește un roman al prezentului care să vorbească despre progresele din industria noastră, din viața noastră materială și culturală. Am intrat în perioada modernizării uzinei. Deținem laborator pentru analize chimice condus de specialiști. Pentru elaborarea fontei maleabile, în locul cuptorului primitiv manevrat manual, avem trei cuptoare de maleabilizare cu funcționare automată, alimentate cu gaz metan. Față de 5—6 tone lunar de fontă maleabilă pe care, imediat după naționalizare, abia le puteam da, astăzi uzina noastră dă 50 de tone lunar. Uzina și-a schimbat întru totul profilul producției. Dispune de instalații, de mașini, de utilaje ajutătoare cu o înaltă productivitate care au ușurat mult munca noastră și care ne-au dat cunoștințe avansate în domeniul industriei.

Sîntem o uzină nouă. Noutatea uzinei noastre, progresele ei, se pot vedea și în preocupările culturale multiple ale muncitorilor, în largă mișcare de inovații care cuprinde toate secțiile uzinei. Datele pe care le oferă responsabilul cultural al uzinei, Traian Ioana, sînt grăitoare: uzina înapoiată de ieri a rămas o amintire; avem o vastă bibliotecă tehnică, cu 23.540 de exemplare (cărți, broșuri, reviste). In afară de biblioteca tehnică, uzina noastră are o alta cu 3100 de exemplare, cărți de literatură și de cultură generală.

Printre construcțiile sociale noi, amintesc căminul muncitoresc de peste 100 de locuri destinat salariaților nefamiliști, care au club și bibliotecă separate de cele ale uzinei. In mișcarea de inovații din uzina noastră se poate vedea creșterea nivelului tehnic, condițiile noi de muncă de care ne bucurăm. Cîte piedici întîmpinase muncitorul inovator Ianoș Pall din „La cea mai înaltă tensiune"! De greutățile de care s-a lovit Ianoș Pall ne-am lovit și noi pe atunci. Dar și în acest domeniu, victoria a fost a muncitorilor.

Inginerul Ghiolțean Ion, care are în grija sa inovațiile, poate arăta o seamă de muncitori inovatori care au adus frumoase contribuții dezvoltării uzinei, productivității muncii, economiilor în bani și materiale. Mișcarea de inovații crește simțitor, de la o perioadă foarte scurtă la alta. O comparație între semestrul II din anul 1958 și semestrul I din 1959: față de 40 inovații înaintate, s-a ajuns la 49; față de 23 acceptate la 36; în ceea ce privește economiile post-calculate, de la 43.600 la 106.000 iar recompensele s-au ridicat de la 9.900 la 16.000.

Eforturile noastre ale tuturor se îndreaptă spre mărirea producției și productivității muncii, spre economii și ieftinirea prețului de cost, pentru a răspunde cu cinste grijii pe care partidul a arătat-o încă o dată față de muncitori prin Hotărîrea plenarei din 13—14 iulie 1959.

Intrăm într-o perioadă de muncă nouă, interesantă și pentru scriitori. Ii așteptăm în mijlocul nostru.

NAGY Eugen

Calomnii fără ecou

Vorbitorii au elogiat calitățile acestui strălucit intelectual din vechea generație care a înțeles măreţele idei ale socialismului. G. Călinescu, după eliberarea patriei noastre, și-a dat adeziunea imediată la lupta poporului pentru înfăptuirea reformelor democratice, apoi pentru trecerea la revoluția socialistă.

Prof. Călinescu a arătat în cuvîntul său, cu plasticitate, că oamenii vîrstnici pot înflori a doua oară prin socialism și că esența vieții este de a vedea neted prezentul viu. Imbătrînesc numai cei care sînt otrăviți de colbul trecutului. Atitudinea de rară frumusețe a lui G. Călinescu a dovedit că intelectualitatea veche, atîta timp cît își menține entuziasmul față de tot ce e sănătos și tineresc și are bucuria faptei comune, este nouă prin optimism și robustețe.

Cu prilejul „Zilei Invățătorului", sărbătorită la 7 iulie a. c., s-a acordat prin ordinul nr. 179 al Ministerului Invățămîntului și Culturii titlurile de „Invățător fruntaș" și „Profesor fruntaș" unui număr de peste 800 de cadre didactice, în majoritatea lor oameni vîrstnici.

Am citit lista învățătorilor și profesorilor fruntași, cinstiți de regimul nostru pentru munca lor nobilă, pentru strădaniile lor neobosite. Mai toți sînt oameni bătuți de brumă, cum așa de sugestiv îi numește poporul pe oamenii bogați în ani: Teodor Nicol, Alexandru Tomescu, Gheorghe Pascali, Constantin Nuțu, Cornelia Teodorescu, Constanța Popescu etc. etc.

Partidul n-a urmărit dispariția vechii intelectualități. Este o minciună și o calomnie. Partidul a urmărit și a realizat înnoirea vechii intelectualități. Partidul i-a ajutat și-i ajută pe intelectualii crescuți la școala veche să se elibereze de spiritul individualist, de pozițiile apolitice și obiectiviste acolo unde e cazul, să se înarmeze cu concepția despre viață a clasei muncitoare, să lupte pentru nobilele idealuri ale lumii noi.

Minciunile și calomniile Occidentului la adresa culturii noastre continuă să se răspîndească și pe calea undelor. Postul de emisiune „Europa liberă" a comunicat că la cea de-a VIII-a întrunire anuală de la Paris a așa-zisei „Academii Internaționale libere" a vorbit despre viața culturală din Romînia în 1958—1959, transfugul Raul Bossi.

Raul Bossi reia răsuflata basnă că producția artistică din patria noastră este supusă unei stricte supravegheri, că scriitorii sînt supuși unor metode de constrîngere, sînt amenințați, etc. El pretinde că vorbește în numele libertății creației artistice care ar fi încătușată de regimul nostru popular. Minciuna a devenit banală și nu mai poate convinge nici măcar pe un naiv.

Lenin a demonstrat că a trăi în societate și a fi liber față de această societate este cu neputință. Orice operă de artă implică o atitudine, o poziție de clasă și aceasta nu în virtutea unei constrîngeri exterioare. E constatarea simplă a unei legi obiective, verificate de întreaga creație artistică a lumii. Nimeni nu se mai îndoiește că transfugii care pretind că apără libertatea în creația artistică nu-s decît niște jalnici simbriași ai imperialismului. Mihai Gafița a ironizat cu drept cuvînt în „Gazeta literară" așa-zisa lor „imparțialitate".

Integrarea literaturii noastre în lupta proletariatului revoluționar pentru triumful idealurilor socialiste a fost un proces îndelung în care scriitorii noștri și-au însușit în mod liber ideologia clasei muncitoare, politica partidului. Anii 1944—1945 au fost și anii cînd scriitorii noștri au început să pătrundă principiile esențiale ale partidului în domeniul literaturii.

După limpezirile ideologice, scriitorii au manifestat încă din anii 1947—1949 un interes din ce în ce mai viu față de aspectele vieții noi, față de primele succese pe drumul construcției socialismului, față de problemele luptei de clasă. Au apărut poezii, nuvele, piese de teatru inspirate din noile realități.

Conferința din martie 1949 a scriitorilor din R.P.R. a făcut bilanțul succeselor de pînă atunci ale literaturii și a apreciat perspectivele viitorului. Salutul adresat Conferinței de către Comitetul Central al P.M.R., sublinia datoria scriitorilor de a creia „o literatură care să oglindească profundele transformări prin care trece țara noastră în drumul ei spre socialism și o literatură care să fie ea însăși un factor activ al acestor transformări".

Partidul a făcut apel la scriitori. N-a fost nevoie de nici o constrîngere. Erau realitățile noi care s-au impus scriitorilor prin puterea lor de viață. Scriitorii au răspuns cu elan la apelul clasei muncitoare. Au apărut opere de mare valoare artistică în care metoda nouă a realismului socialist era ilustrată strălucit.

Primul Congres al scriitorilor din R.P.R., ținut în iunie 1956, a demonstrat din nou unirea strînsă a scriitorilor din toate generațiile în jurul partidului și guvernului. „Literatura noastră e o literatură cu adevărat liberă — se arată în Salutul C.C. al P.M.R. adresat acestui Congres — deoarece toți scriitorii talentați s-au situat în mod liber, deschis, pe baza propriei lor convingeri, de partea forțelor progresiste ale societății". Acestea sînt realitățile.

Dar articolul citat din „Der Bund" e scris probabil de un om cu fantezie bolnăvicioasă, care își imaginează atacuri repetate ale partidului și ale ziarului „Scînteia" împotriva scriitorilor. Unul din aceste atacuri s-ar referi, — scrie „Der Bund" la faptul că scriitorii ar neglija problemele construirii socialismului și s-ar refugia în trecut.

Intr-adevăr, la noi se luptă pentru primatul actualității în literatură, dar aceasta nu înseamnă respingerea literaturii cu caracter istoric care evocă trecutul poporului, atunci cînd aceasta e scrisă de pe pozițiile contemporane, realist-socialiste.

Critica noastră literară a dovedit în repetate rînduri — vorbind despre problema contemporaneității — că nu e vorba decît de a pune capăt acelor romane istorice și scrieri despre trecut slabe artistic, care nu aduc nimic nou din nici un punct de vedere. Actualitatea s-a impus și se impune din ce în ce mai mult în opera scriitorilor noștri, nu numai datorită caracterului ei revoluționar, dar și datorită faptului că, întotdeauna, adevărații scriitori au oglindit, în primul rînd, realitatea epocii lor. Și realitatea epocii noastre este realitatea socialistă.

Strădaniile presei reacționare din apus și ale transfugilor de a lovi în atașamentul scriitorilor noștri față de popor și partid sînt zadarnice, fără niciun ecou. Cultura noastră nouă continuă să se ridice pe culmi tot mai înalte, chiar dacă oficinile specializate în calomnii o defăimează.

G. G. URSU

O viață nouă, mereu mai fericită

al lucrătorilor noștri. La chemarea partidului, încă din primii ani de după Eliberare, muncitorii „Griviței Roșii", ca și tovarășii lor din întreaga țară, au pornit la luptă pentru construirea socialismului. In această mare bătălie noi am obținut numeroase succese.

In zilele acestea, după apariția Hotărîrii partidului din 13-14 iulie, ne-am gîndit fiecare dintre noi mai adînc la justețea politicii partidului, la verificarea strălucită pe care apariția noilor documente a demonstrat-o. Hotărîrea aceasta face parte, ca un moment important, dintr-un șir întreg de măsuri îndreptate spre creșterea nivelului de trai al oamenilor muncii, măsuri a căror realizare a fost inițiată și condusă de către partid.

S-ar putea spune foarte multe lucruri despre creșterea nivelului nostru de trai, despre perspectiva nouă, de viața îmbelșugată și fericită pe care o avem cu toții. Aș putea da cîteva exemple, numai dintre cele pe care le cunosc mai bine, de la Atelierele „Grivița Roșie". Noi deslușim această perspectivă generală a dezvoltării noastre pe drumul socialismului în mecanizarea progresivă, în ritm rapid, a procesului de producție, în îmbunătățirea hotărîtoare a condițiilor de muncă. Acolo unde, în urmă cu ani de zile, era o maghernită unde munceau înghesuiți, sufocîndu-se din lipsă de aer, peste 300 de muncitori, există acuma o oțelărie modernă, construită după ultimele indicații ale tehnicii înaintate. S-a realizat prelungirea halei de cazangerie, s-a construit o nouă turnătorie, în toate atelierele au fost introduse aparate și mașini moderne care ușurează considerabil munca omului, stimulează ridicarea nivelului de calificare tehnică și transformă munca într-o activitate plină de entuziasm și avînt. Trebuie să amintesc aici de noile construcții care s-au ridicat în incinta atelierelor noastre, de staționarul medical cu o capacitate de peste 100 de paturi, de noua policlinică și de maternitatea C.F.R. care stau astăzi la dispoziția muncitorilor griviteni. In puțini ani s-au realizat obiective sanitare și industriale pe care nicicînd în trecut, vechea conducere n-ar fi fost în stare să le ridice.

Perspectiva nouă deschisă astăzi clasei noastre muncitoare este un fapt concret, la îndemîna fiecăruia dintre noi. Fiecare dintre muncitorii noștri are perspective multilaterale de calificare la locul de producție, la școala de calificare serală, la cursurile de minimum tehnic și mai ales la institutele de învățămînt superior. Printre tovarășii mei de muncă se numără și Ion Spiridon, sau Constantin Bercaru, muncitori care învață la Secția fără frecvență a Institutului de Căi Ferate. Asemenea lor sînt numeroși alții la atelierele noastre. Posibilități noi de a urma cursurile școlilor medii și ale institutelor de învățămînt superior s-au deschis recent în fața noastră cu prilejul Hotărîrii partidului privind organizarea învățămîntului seral și fără frecvență. La toate acestea trebuiesc adăugate și numeroase alte drepturi și înlesniri menite să ne ușureze munca, să ne facă viața mai frumoasă, mai bună. Anul acesta, din secția noastră au plecat, printre alții, la Slănic-Moldova Gh. Băbeanu, la Borsec — Victoria Brad și Ceamburu Gh., iar la Vasile Roaită — Filip Toma. De-a lungul litoralului, în Valea Prahovei, în stațiunile climaterice și balneare, pretutindeni se întîlnesc ceferiștii și minerii din Valea Jiului cu oțelarii de la Reșița și Hunedoara, constructorii Hidrocentralei „V. I. Lenin" de la Bicaz cu muncitori de pe schelele șantierelor socialismului din țara noastră.

Noile noastre condiții de viață pe care am început să le trăim de la Eliberare, ne insuflă un puternic sentiment de mîndrie, de satisfacție. Clasa muncitoare din țara noastră își manifestă încrederea nestrămutată în politica partidului nostru și poate să constate încă o dată, în fapte, consecvența și fermitatea aplicării liniei politice a partidului pe drumul construirii socialismului, al ridicării neîncetate a nivelului material și cultural al oamenilor muncii. Apariția Hotărîrii privitoare la ridicarea salariilor oamenilor muncii, la reducerea prețurilor la produse industriale și alimentare, constituie un mare succes al luptei partidului nostru din acești 15 ani de viață liberă, de muncă pașnică, creatoare.

Mulțumim din inimă partidului pentru viața pe care ne-o făurește și îmi exprim aici încrederea că fiecare dintre noi, muncitorii care trăim o viață nouă, mereu mai fericită, în patria eliberată acum 15 ani, nu vom precupeți nici un efort pentru a contribui la construirea socialismului cu un ceas mai devreme, pentru a îndeplini cu cinste sarcinile încredințate de partid, atît în producție cît și în activitatea obștească.

Dumitru BUICULESCU

CITITORII DESPRE ARTĂ

Teatrul Muncitoresc G.F.R. din cartierul Giuleşti

Ancheta noastră

Ceferiştii despre teatrul lor...

Muncitorii de la atelierele G.F.R. „Griviţa roşie" frecventează cu asiduitate în timpul lor liber sălile de spectacol. Un mare număr de ceferişti sînt la curent cu mişcarea noastră teatrală, preţuind la justa lor valoare şi judecînd competent spectacolele văzute. Setea de teatru e atît de mare încît ei sînt nemulţumiţi de felul cum se difuzează biletele. Unul dintre muncitorii de la cazane ne-a spus: „Cînd noi sîntem o sută şaizeci de oameni în secţie şi ni se repartizează şapte bilete ce putem face? Vrem să ne ducem toţi la teatru şi nu putem, e foarte greu".

Ne-am adresat cîtorva dintre ei cerîndu-le părerea asupra repertoriului Teatrului C.F.R. Giuleşti. Iată opiniile acestor spectatori.

Cornel Lepădatu

muncitor la secţia nichelaj

„Am văzut toate spectacolele pe care le-a prezentat în actuala stagiune Teatrul Giuleşti. Unele m-au interesat foarte mult şi le-am văzut chiar de cîte două ori. Imi plac piesele cu tematică actuală. „Răzeşii lui Bogdan" este o piesă interesantă despre colectivizare. Ultima piesă văzută în această stagiune a fost „Domnul Puntilla şi sluga sa Matti". Cred că este o comedie satirică foarte educativă, care dă de gîndit spectatorilor asupra celor ce se petrec pe scenă. Rolurile au fost foarte bine interpretate. Mi-au plăcut mai ales actorii care au interpretat pe Domnul Puntilla şi pe Matti. Au jucat cu multă naturaleţe. Aş dori pe viitor să văd piese care să reflecte aspecte diferite ale vieţii şi procesului nostru de muncă. Munca ceferiştilor poate fi un bogat izvor de inspiraţie pentru autorii noştri dramatici, aşa că i-am ruga să scrie şi piese cu acest subiect. Aş dori să văd mai multe piese din celelalte ţări socialiste dacă se poate tot cu subiect feroviar sau cu alte aspecte din munca de construcţie. Am dori să cunoaştem prin teatru şi cîte ceva din activitatea muncitorilor din ţările mai îndepărtate, din China sau Corea.

Acum vreau să spun ceva care nu ţine de întrebarea dumneavoastră direct dar e vorba de o lipsă care trebuie îndreptată pentru ca să ne putem bucura de teatru mai bine. Este vorba de bilete la teatrul „nostru". La noi în secţie cînd vin bilete, sînt puţine şi proaste. Tot locuri în fundul sălii sau sus de tot la balcon. Am dori să putem vedea mai de aproape faţa actorului în timpul cît joacă".

Vasile Tănăsescu

de la secţia cazangerie

a văzut o mare parte a spectacolelor teatrului Giuleşti. El ar dori să vadă piese cu specific ceferist şi crede că teatrul cel mai nimerit pentru a le reprezenta este „ăsta al nostru".

„Imi plac foarte mult şi piesele autorilor clasici atunci cînd au un puternic mesaj moral. Aş dori să se joace cît mai multe. Din piesele sovietice aş dori să mai văd „Intr-un ceas bun" de Rozov. Aş dori să fac o propunere şi în acelaşi timp să-mi exprim şi o nedumerire. Nedumerirea mea se referă la faptul că actorii teatrului Giuleşti nu vin prea des la clubul nostru cu recitări, cu scenete. Propunerea: să vină la noi chiar cu piese care nu au un decor prea complicat. Astfel autorii vor fi cunoscuţi mai bine de către muncitorii noştri. Ar fi bine deasemeni să aibă loc mai des şi întîlniri între muncitori şi actori".

Ion V. Popescu

de la triplevalve

este responsabil cultural al comitetului de întreprindere şi doreşte ca repertoriul teatrului Giuleşti să fie schimbat cît mai des. „Dacă sînt piese care trebuie prin valoarea lor să facă parte din repertoriul permanent, celelalte însă ar trebui înoite mereu. Doresc să văd piese cu specific muncitoresc şi din alte domenii de producţie, nu numai ceferist. M-ar interesa în chip deosebit o piesă despre viaţa tineretului din ţara noastră".

Aurel Micu

tîmplar — clasă

este mîndru că vede toate spectacolele de teatru în primele zece zile după premieră. „Eu nu ştiu restaurant sau altceva, îmi iau nevasta şi ne ducem la teatru. Văd toate piesele. Cîteodată merg de patru-cinci ori pe săptămînă la spectacol. La teatrul Giuleşti am văzut toate spectacolele. Mi-a plăcut piesa „Răzeşii lui Bogdan" în care acţiunea colectivizării este bine redată. Această piesă după părerea mea ar trebui popularizată mai ales în regiunile unde colectivizarea nu este pe deplin făcută. „Domnişoara Nastasia" arată celor care nu cunosc, fiind prea tineri, cum îşi duceau oamenii viaţa pe la marginea oraşului. Interesant, deşi cu unele confuzii, este subiectul piesei „Serbarea lampioanelor" a cărei acţiune se petrece în Japonia. Am mai văzut din repertoriul clasic „Nevestele vesele" de Shakespeare şi „Intrigă şi iubire" de Schiller. M-a interesat Schiller fiindcă văzusem în acelaşi timp şi „Hoţii". Mi-a plăcut din repertoriul sovietic piesa „Intr-un ceas bun" de Rozov care a fost interpretată bine, cu talent... Şi fiindcă teatrul Giuleşti este al ceferiştilor ne interesează şi gospodărirea lui. Sala este foarte frumoasă, fotoliile bine tapisate, comode, dar au un defect: scîrţîie şi de multe ori împiedică ascultarea cu atenţie a spectacolului. Sper că în stagiunea viitoare acest lucru va fi înlăturat".

Grigore Efrim

de la secţia I, centrul III vagoane

se plînge că nu a putut procura bilete la piese care l-ar fi interesat şi despre care tovarăşii săi i-au spus că au fost bine jucate. „La „Răzeşii lui Bogdan" n-am putut să capăt bilete şi tare am vrut să văd piesa asta.. Poate că la toamnă o să fie mai uşor. „Domnişoara Nastasia" este un spectacol bun care arată în mod critic, realist, viaţa care se ducea la mahala în anii dinaintea Eliberării. Doresc pe viitor să văd piese inspirate din lupta grea a ceferiştilor, înainte de Eliberare. Vreau să văd mai multe piese inspirate din realizările noastre actuale. Ar fi interesant să apară pe scenă muncitorii în procesul de producţie şi în viaţa particulară: „Să fim «noi» acolo, noi, spectatorii".

Tribuna creatorului

Munca mea de instructor artistic

In stagiunea care s-a încheiat, în afara obligaţiunilor mele profesionale, am primit sarcina de a îndruma şi controla munca artiştilor amatori din raionul V. I. Lenin. Cînd am primit această sarcină tocmai mă întorsesem de la ţară.

Nu sînt singurul membru al colectivului Teatrului Municipal care a îndrăgit această muncă, pe care ne-am învăţat a o socoti una din răspunderile noastre faţă de marea familie a făuritorilor de bunuri din patria noastră.

Seara i-am întîlnit la căminul cultural. Lumină electrică. Un film la diascop şi apoi brigada artistică. Oamenii aplaudă, rîd, se bucură, iar cei puţini se roşesc ca para focului la greşelile pentru care sînt citaţi; şi cînd e vorba de înţepături glumeţe, poporul nostru are forma cimiliturii şi strigăturii — echivalentă cu epigrama cultă — pe care o mînuie de veacuri, aşa cum a ştiut să-şi cînte revolta sau iubirea în doine şi balade.

Altfel e satul, altfel sînt oamenii decît acum 15 ani.

S-au bucurat că e lumină electrică şi dacă nu merge într-o zi, sau cearcă unul să i-o stingă, omul nu mai îngăduie. S-a învăţat cu lumina ca şi cu libertatea.

Le place teatrul şi vor să vadă şi să joace. In satul în care am fost, toţi cunoşteau piesele într-un act scrise pînă acum; le jucaseră pe toate şi aveau păreri critice despre unele din ele. Imi cereau piese noi.

— Nu sînt scriitor, tovarăşi, nu ştiu scrie piese, eu le pot juca după puterile mele.

Muzica şi poezia bune sînt dorite şi ascultate cu evlavie de ţăranul colectivist sau întovărăşit. Gustul pentru frumos, care a fost contestat muncitorilor agricoli pînă în ceasul marilor prefaceri din zilele noastre, a fost scos la iveală şi cultivat de cînd a pătruns pe ogoarele patriei suflul socialismului.

In raion avem întreprinderi şi instituţii de tot felul, de la uzine pînă la trusturile de alimentaţie publică. Cînd le iei pe rînd pe fiecare, noul te întîmpină peste tot. Aflăm din ziare, radio, jurnale cinematografice, cum în fiecare zi se clădesc noi uzine, fabrici, sute de blocuri muncitoreşti din ce în ce mai moderne. Am avut bucuria de a merge acum cîţiva ani la Bicaz, cînd se trasau jaloanele lacului de acumulare şi şantierul nu se desluşea bine între cele două coame de munţi. Astăzi aştept cu emoţie şi mîndrie vestea intrării în funcţiune a marei hidrocentrale. M-am întrebat dacă aş recunoaşte ceva din ce-am văzut cu ani în urmă. Ce să recunoşti, băiete, cînd pe drumul de la slujbă pînă acasă au crescut în vara asta 8 şantiere de blocuri şi în fiecare seară sînt mai înalte cu un etaj decît de dimineaţă?

Şi am pătruns în fabrici şi uzine. Cum să le recunoşti? In cîţiva ani s-au construit noi clădiri, mari ateliere, s-au modernizat uneltele de producţie.

Şi omul? Omul — acest preţios capital — este altul de cum era atunci. Această minunată clasă muncitoare — stăpînă pe destinele ei şi pe mijloacele de producţie — poartă în ochi lumina blîndă a vieţii celei noi. Din adînc sclipesc metalic umbrele amintirilor — Griviţa Roşie, 13 Decembrie, ilegalitatea, insurecţia armată, Eliberarea!

Primii 15 ani de viaţă liberă sînt un şir de salturi succesive în dezvoltarea muncitorilor din patria noastră.

Puternicii tăcuţi care fierb oţelul incandescent în cuptoarele clocotinde, se adună la clubul uzinelor „Mao Ţze-dun" în orele libere şi cîntă, joacă teatru, repetă pentru brigada artistică, citesc versuri şi schimbă păreri despre spectacolele văzute. La început stîngaci, dar dornici de a învăţa, se acomodează imediat cu actorul instructor, şi apoi încet, încet, sentimentele se încheagă, replicile se înşiră curgător şi bucuria reuşitei înlocuieşte tictacurile ceasornicului cu calda bătaie de inimi colectivă.

Repede trece vremea la repetiţii!

Şi aşa se întîmplă cu vrednicii muncitori de la „Grigore Preoteasa", cu îndemînatecele ţesătoare de la „Tricotajul Roşu" (a căror echipă de dansuri a luat premiul I pe raion), cu muncitorii de la „Steagul Roşu" care ne spun în cîntec şi în vers cum se fabrică pîinea, cu salariaţii TAPL 6 care au cea mai bună brigadă artistică.

La „Republica" — blănuri — mergea greu cu brigada artistică. N-aveau texte. Au încercat în stînga şi-n dreapta şi pînă la urmă s-a format un colectiv de creaţie compus din electricianul Gavrilescu George, tînărul inginer Gioglovan şi inimosul director, tov. Drăghici, care au compus singuri textul spectacolului de brigadă cu care s-au prezentat în concurs. Şi asemenea cazuri mai pot fi citate în instituţiile şi întreprinderile raionului V. I. Lenin. Dar orchestra de la Uzinele „Grigore Preoteasa"? Dar cîte şi cîte fapte care ne creează o mîndrie patriotică pentru valorile artistice ale muncitorilor noştri şi o bucurie neţărmurită pentru viaţa nouă pe care ne-o făurim sub conducerea partidului.

Ca artist şi cetăţean al patriei mele frumoase, de cîte ori am stat mai mult în mijlocul muncitorilor, m-am despărţit de ei întrebîndu-mă: oare fac şi eu tot ce-mi stă în putinţă pentru clasa aceasta căreia îi datorăm toată bucuria zilei de azi, avangardă căreia îi închinăm toate nădejdile noastre pentru ziua de mîine?

Şi nu ştiu de ce, de fiecare dată, m-a cuprins un sentiment de înălţătoare răspundere şi am simţit întipărindu-mi-se în suflet o solemnitate gravă ca un angajament.

Paul SAVA
Actor la Teatrul Municipal

Despre muzică, concerte şi altele

Cronicari competenţi au discutat la timp fiecare manifestare a orchestrei Filarmonice „George Enescu". Consideraţiuni tehnice şi subtilităţi de interpretare în cadrul unor articole bine venite din presa zilnică şi reviste, au subliniat succesele primei noastre formaţii orchestrale, care a ajuns astăzi la o valoare comparabilă cu a celor mai bune orchestre de pretutindeni.

Mă voi referi, de aceea, numai la cîteva aspecte generale, care deşi destul de disparate, ar putea constitui probleme de rezolvat în viitor.

Am menţionat progresele deosebite realizate de orchestra Filarmonicii din Bucureşti. Alcătuită din talentaţi instrumentişti, formînd un ansamblu destul de omogen, cu deosebită muzicalitate şi capacitate largă de redare în bune condiţiuni a unor opere cu stiluri şi din epoci variate, am apreciat-o sub conducerea unor dirijori de temperamente diferite şi reprezentînd şcoli diferite. Poate că există încă un mic decalaj de valoare între coarde şi suflători, în avantajul primei partide, dar credem că n-au fost epuizate toate posibilităţile de îmbunătăţire a capacităţilor ei muzicale de ansamblu.

Dacă nu am avut ocazia să urmărim la pupitrul Filarmonicii prezenţa decît a cîtorva dirijori străini—ce părere are OSTA pentru stagiunea următoare? — am fost însă impresionaţi de valoarea mereu crescîndă a unor tineri dirijori romîni. Dacă Mircea Basarab poate fi considerat deja un „consacrat", Mihai Brediceanu şi Mircea Cristescu — pe care l-am vedea cu încîntare conducînd mai des orchestra filarmonică — dovedesc calităţi remarcabile, fiind demni continuatori ai artei dirijorilor George Georgescu sau C. Silvestri. Pe cînd un turneu mai prelungit şi la Bucureşti al ultimului?

Prezenţa în programul fiecărui concert al Filarmonicii a unei bucăţi muzicale romîneşti a prilejuit manifestarea multor compozitori înzestraţi, de la Ion Dumitrescu şi Alfred Mendelsohn la Basarab, Bentoiu sau Aurel Stroe, etc. Sînt reprezentate astfel generaţii diferite de muzicieni care au talent şi sîrguinţă, se inspiră din muzica noastră naţională, şi îmbogăţesc patrimoniul muzical romînesc.

A fost o iniţiativă bună confruntarea cu auditorii a compozitorilor noştri, prin creaţiile lor, şi aceasta va determina un imbold în activitatea componistică. Acest fapt va duce şi la o exigenţă sporită faţă de ceea ce se cîntă şi cred că vom avea ocazia tot mai rar să audiem opere cu lungimi obositoare şi inconsistente, reprelucrări ale unor teme vechi, în care crearea cîtorva disonanţe nu justifică denumirea de „nouă lucrare".

Programul concertelor constituie o problemă complexă şi poate suscita multe discuţii. Există preferinţe pentru un stil sau altul, pentru un compozitor sau alt compozitor, preferinţe depinzînd în bună măsură şi de pregătirea muzicală individuală.

O mai mare unitate a programelor de concert este însă în general utilă. Beethoven şi Ceaikovski ne sînt mai aproape, cu Mozart şi Chopin ne simţim mai în largul nostru, receptivitatea noastră este mai ascuţită, satisfacţiile intime sînt mai mari. De aceea cred că ar trebui acordată o greutate specifică mai mare muzicii „clasice" în cadrul concertelor noastre. Muzica modernă, deosebit de necesară, ar putea constitui programul special al unor concerte date atît de Filarmonică cît şi de o formaţie orchestrală cu oarecare profil de specializare: de ce nu orchestra Cinematografiei?

Varietatea de interpretare a unor aceloraşi opere muzicale, la scurt interval, ar fi alt element de luat în seamă. „Patetica" lui Ceaikovski, prezentată sub conducerea unor dirijori diferiţi, ar reprezenta un factor important în desăvîrşirea educaţiei muzicale a marelui public şi sînt convins că şi pentru „marii iniţiaţi" şi muzicologi ar fi prilej de satisfacţii majore.

Cîteva sonate de Beethoven sau concertele de pian ale lui Rahmaninov— şi exemplele se pot multiplica pentru pian, vioară şi violoncel — cîntate de solişti diferiţi, ar crea posibilitatea nuanţării în înţelegere, a desăvîrşirii cunoaşterii.

In acest caz, cronicarii noştri muzicali ar căpăta un rol mai însemnat, deşi s-a întîmplat ca urmărind unele cronici muzicale, să le înţeleg mai greu decît însăşi interpretarea muzicală (nu e vorba numai de unele cronici din „Contemporanul").

Un punct de vedere original în alcătuirea cronicii are criticul J. V. Pandelescu. Cîteva formule, 2—3 idei, schimbi numele bucăţii cîntate şi al solistului şi gata schema infailibilă şi imuabilă dincolo de timp şi de spaţiu.

Nu mi-am însuşit acest punct de vedere, dar dacă perseverează, poate obosesc şi ajung la aceeaşi concluzie cu redacţia gazetelor care-l publică.

N. DUMITRESCU
Medic la Spitalul t. b. c.
„Griviţa Roşie"

P. S. Conducerea administrativă a Filarmonicii, pe lîngă rezolvarea impecabilă a problemelor organizatorice, se preocupă şi de asigurarea varietăţii de audiţii muzicale pentru abonaţii săi. Ai abonament pentru concertele de sîmbătă seara sau duminică dimineaţa, primeşti la cumpărarea biletului şi alt bilet contra cost pentru miercuri sau vineri seara. De obicei n-ai timp să mergi, dar trebuie să cumperi biletul, iar în schimb, amatorii pentru respectiva manifestare nu găsesc bilet.

Nu este o înţelegere mecanică a problemei răspîndirii muzicii în cercuri cît mai largi? Trebuiesc vîndute biletele numai de formă?

N. D.

Scenă din filmul „Alarmă la graniţă"

Un boxer la cinema

De vorbă cu Mircea DOBRESCU, maestru emerit al sportului

— Tovarăşe Dobrescu, sînteţi un amator al filmelor de acţiune; dacă ne puteţi spune ce părere aveţi despre „Alarmă la graniţă"?...

— M-au impresionat eroismul şi abnegaţia grănicerilor sovietici, care veghează neobosit frontierele patriei lor, eroism care merge pînă la jertfirea vieţii, dacă misiunea o cere. Acţiunea întreprinsă de grănicerii sovietici pentru prinderea duşmanului care s-a strecurat pe pămîntul sovietic, încercînd să-şi pună în aplicare planurile mîrşave, este un exemplu strălucit de patriotism. In afara acestei acţiuni principale este interesant şi felul cum se desfăşoară acţiunea secundară, a dragostei, felul cum spionul profită de cinstea sentimentelor fetei ca şi suferinţele tînărului ofiţer de grăniceri care o iubeşte şi totuşi renunţă. Foarte bine realizat este momentul cînd cei doi se întîlnesc faţă în faţă pe pod: acolo, din felul cum vorbeşte „logodnicul" despre „muieri", grănicerul „simte" ceva.

Urmărirea care începe duce, bineînţeles, la descoperirea duşmanului, care cu toate încercările sale disperate de a se salva, este prins.

Un alt moment impresionant în desfăşurarea filmului este episodul în care spionul-„logodnic" o împuşcă pe mama fetei pe care vroia s-o ia de nevastă.

— Ce ne puteţi spune despre jocul actorilor?

— Actorii au jucat cu multă înţelegere sufletească, reuşind cîteva compoziţii interesante.

Vreau să pomenesc cu plăcere şi despre actorul fără grai, cîinele poliţist, tovarăş nedespărţit al grănicerilor în timpul odihnei şi plin de atenţie în momentele grele ale misiunii.

— Aţi dori să mai vedeţi asemenea filme?

— Da, mă interesează foarte mult. Vreau să văd „Săgeata albastră". Poate că, pînă cînd apare acest interviu să-mi fi îndeplinit această dorinţă.

— Alte impresii despre ultimele filme...

— Dintre filmele care mi-au plăcut în ultima vreme, au fost „Fata cu ghitara", o comedie muzicală izbutită şi „Fata din Kiev", în desfăşurarea căreia am putut urmări istoria luptelor duse de ucraineni începînd de la revoluţie, trecînd prin Războiul de Apărare a Patriei şi ajungînd pînă azi, cînd toţi locuitorii Uniunii Sovietice se bucură din plin de munca lor paşnică

— Dar despre producţiile romîneşti?

— Am urmărit cu interes ecranizările făcute după opera lui Caragiale, „Două lozuri" şi „D'ale carnavalului". Jocul actorilor este bine pus la punct. (De altfel piesa „D'ale carnavalului" am văzut-o şi la Teatrul Naţional, tot în interpretarea lui Birlic şi Giugaru.) M-am bucurat cu acest prilej s-o văd pe ecran, interpretînd un rol foarte greu, pe Vasilica Tastaman pe care o cunoşteam din Brăila — oraşul în care m-am născut. Aştept de asemeni să văd noul film care se lucrează tot după Caragiale: „Telegrame".

Despre filmul „Moara cu noroc" pot să vă spun că unii dintre actori au jucat, după părerea mea, cam teatral. Insă, în general, filmul a fost mulţumitor.

Aştept cu nerăbdare să văd pe ecran filmele care se anunţă a fi gata în cinstea zilei de 23 August. Şi, fireşte, cred că nu era nevoie să precizez, aş dori un film inspirat din viaţa sportivilor noştri...

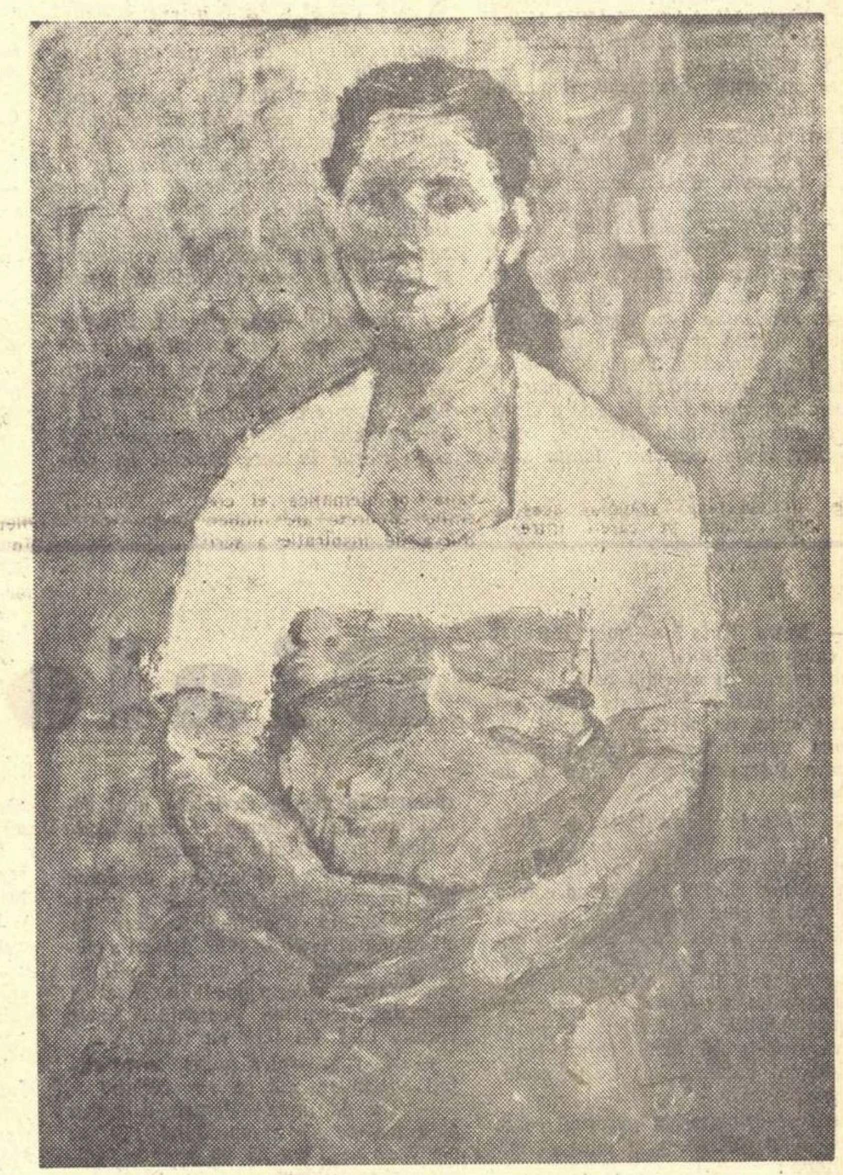

GEORGETA SOARE, casnică „Portret de muncitoare fruntaşă de la F.R.B."

(Expoziţia artiştilor amatori)

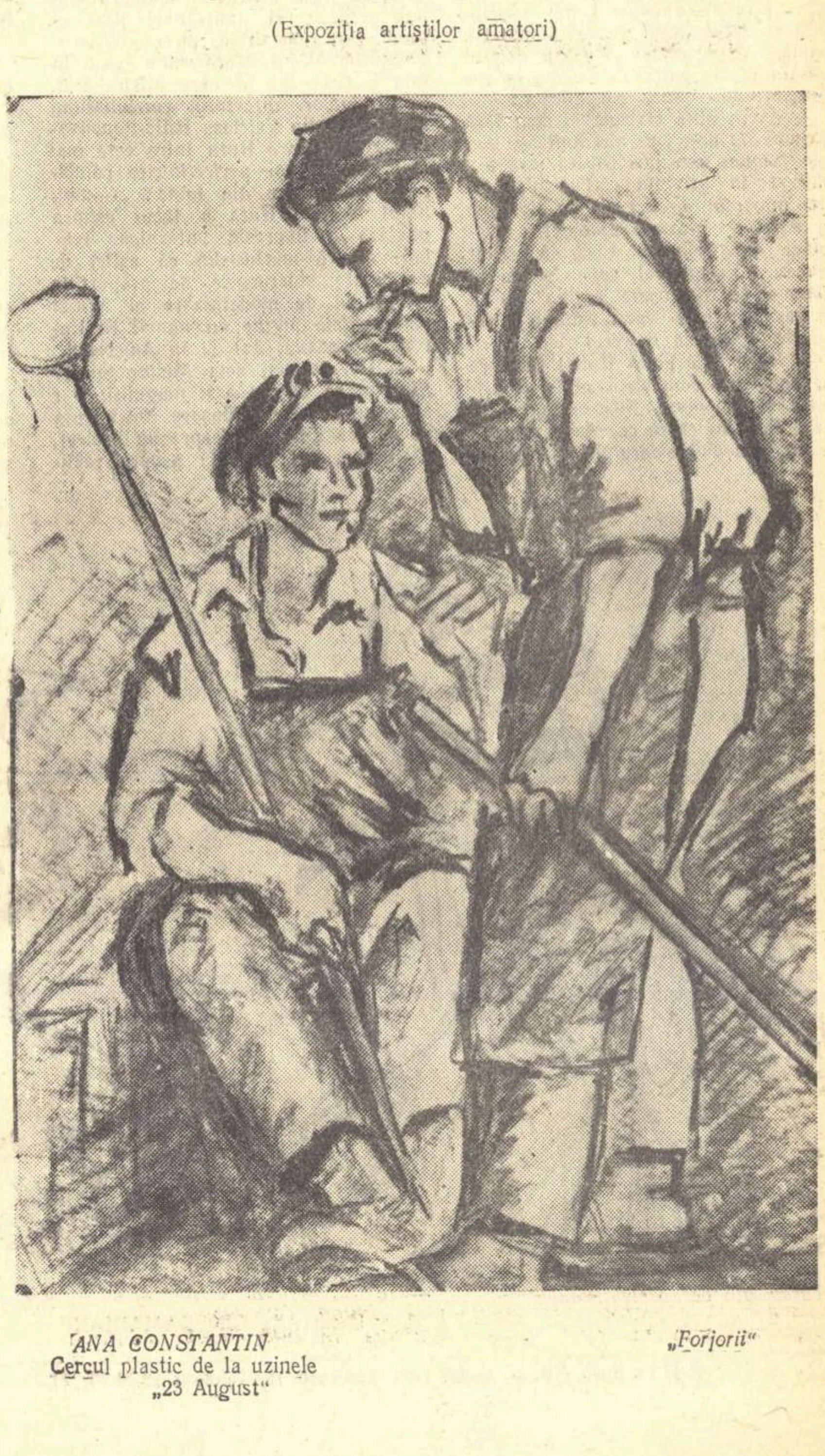

ANA CONSTANTIN
Cercul plastic de la uzinele „23 August"

„Forjorii"

Plecarea delegației R.P.R. la cel de al VII-lea Festival al tineretului de la Viena

MAREA DEMONSTRAȚIE A TINEREȚII

In clipele grele ale războiului, în dimineața atacurilor hotărîtoare, cînd ostașul lovit era ajutat să-și vindece rana, în puținul răgaz cînd își treceau țigara de la unul la altul și discutau despre neveste și copii, s-a născut solidaritatea tineretului antifascist și, odată cu ea, ideea Festivalurilor tineretului.

*Armatele fasciste predaseră armele, dar tinerii ostași deschideau poarta casei cu un sentiment de nesiguranță. Fascismul putea să renască și o dată cu el războiul. Ostașul își îmbrățișase iubita, se mirase cît de mult crescuse băiatul, apucase să-și înalțe o casă, nouă, își dăduse seamă că nu uitase să danseze, din prima zi a întoarcerii de pe front bucuriile păcii îl învăluiseră din toate părțile. La lumina acestor bucurii războiul i se înfățișă și mai absurd.*La lumina acestor bucurii crescu și hotărîrea sa de a lupta mai departe împotriva fascismului, împotriva războiului.*

Festivalurile tineretului care au avut loc la Praga, Budapesta, Berlin, București, Varșovia și Moscova au constituit o demonstrație palpabilă a infinitelor bucurii ale păcii. Băieți și fete din Uniunea Sovietică, din Franța și Rominia, din Birmania și Congo au dansat în piețele publice pînă noaptea tîrziu. Prieteniile s-au legat ușor; nici limbile diferite și nici distanțele n-au constituit o piedică. Festivalurile tineretului au demonstrat cît de mare e nevoia oamenilor de a rîde, de a cînta, de a dansa. Grația dansurilor, orgia culorilor, vraja cîntecelor, larma străzilor înțesate cu tineri de toate culorile au însemnat tot atîtea argumente în favoarea păcii, împotriva dezastrelor războiului. E îmbucurătoare imensa dorință a oamenilor de a cînta, dansa și de a trăi vesel; toate acestea sînt bariere în calea războiului. Căci oamenii care gustă din plin, dar cu solemnitate și sinceritate, bucuriile adevărate ale vieții știu să și lupte împotriva războiului. Sînt convins că tinerii care luptă cu pasiune pentru pace sînt cei care cunosc multiplele bucurii ale vieții, care se lasă copleșiți de ele cu sinceritate dar și cu o anume gravitate.

Tinerii se mîndresc cu tot ceea ce țara lor a contribuit la tezaurul artistic și etic al umanității. Ceva din ceea ce îi e foarte drag tînărului sovietic, cîntecele și felul lui de a fi se străduiește să-i fie la fel de drag tînărului din ori care altă țară. Ceea ce îi e foarte drag tînărului francez, ceea ce face parte de obicei din patrimoniul intransmisibil al bucuriilor și satisfacțiilor lui caută să devină la fel de intim și firesc tînărului din țările nordice. E plină de noblețe bucuria tînărului parizian care vede că noul său prieten din Suedia devine tulburat și îngîndurat ascultînd cîntecele patriei sale.

Festivalurile demonstrează tinerilor cît de aproape sînt oamenii în ciuda convingerilor lor filozofice sau religioase, cît de universală e năzuința spre pace. Descoperă cu uimire dar și cu o adîncă satisfacție cît de asemănătoare sînt felurile în care oamenii își proclamă bucuria de a trăi. Cîntecele de dragoste din Rominia nu se deosebesc fundamental de cele din îndepărtatul oraș australian, cîntecele de leagăn sînt pretutindeni aceleași, fetele primesc cu aceeași emoție și aceeași gravitate sărutul primei iubiri.

Tinerii din țara noastră, ca și tinerii din toate țările socialiste care se îndreaptă în zilele acestea spre Viena duc cu ei bucuria unei tinereți care se împlinește armonios sub soarele luptei pentru triumful ideilor comunismului. Ideile comunismului au dat tinereții tocmai ceea ce constituie rațiunea ei: un țel înalt spre care să-și îndrepte toate forțele. Lupta pentru construirea socialismului, iată ținta nobilă pe care, a dat-o tineretului nostru Partidul clasei muncitoare. De aceea tinerii din patria noastră vor duce la Festival bucuria unui tineret care a găsit scopul suprem al tinereții și al entuziasmului în lupta de fiecare zi pentru construirea socialismului.

La sfîrșitul Festivalului după o nobilă tradiție, care simbolizează maturitatea tinerei generații, spiritul ei de răspundere, tinerii din toate colțurile lumii își iau legămîntul de a lupta împotriva războiului, de a apăra pacea.

Tradiția face ca jurămîntul să aibă loc în ultima zi a Festivalului. Cunoscînd multiplele bucurii ale vieții, descoperind cît de aproape sînt unii de alții, tinerii se leagă prin jurămînt să le apere, să baricadeze drumul războiului.

Teodor MAZILU

Să fie anulată rușinoasa sentință!

Evidența nevinovăției lui Manolis Glezos a înclinat cumpăna dreptății hotărîtor de partea lui, în văzul omenirii întregi. Totuși procurorul s-a așezat cu umerii sub talgerul greu al adevărului și s-a opintit scrîșnind să-l răstoarne. Judecătorii de la Atena n-au vrut dreptate, ci condamnare. Ei au făcut totul pentru ca să aplece cumpăna justiției de partea rușinei și oprobriului. La această nedreptate strigătoare, lumea are un singur răspuns: Atît Glezos cît și toți ceilalți învinuiți să fie puși în libertate! Dacă acuzatorii nu se tem de umbra zeiței înțelepciunii, Pallas Athena, care-i privește crunt din veșnicia ei, atunci să se cutremure de fulgerele ce scapără din milioane de ochi vii ai popoarelor, ce și-au ațințit privirea asupra celor ce au condamnat pe nedrept pe Manolis Glezos și tovarășii săi. Fapta lor va fi pentru totdeauna trecută între crimele pe care istoria nu le uită și nu le iartă. Manolis Glezos și tovarășii săi năpăstuiți cu strîmbătate trebuie să fie readuși în sînul familiilor lor, în rîndul oamenilor slobozi, sub cerul luminos al Eladei, pe care nu trebuie să-l întunece sentințele și condamnările nedrepte.

Libertate lui Manolis Glezos și tovarășilor lui!

Să fie anulată rușinoasa sentință!

Acad. MIHAI BENIUC

IANIS RITSOS

Ai aflat desigur despre Manolis Glezos

(fragment din „Scrisoare lui Joliot-Curie")

Amară-i viața, Joliot, și să cînt nu pot
cînd în fereastra strîmtă de-nchisoare,
dindărătul gratiilor, înghesuite stau chipurile luptătorilor
privind strada cu cei cîțiva piperi sălbateci prăfuiți,
auzind glas de copil dinaintea brutăriei
și trista armonică a amurgului de dincolo de dealuri.

Trenul de Larisa șuieră departe. In șuierat el duce
mireasma cîmpiilor secerate ale Tesaliei.
Ah, afară domol coboară-o seară greacă atît de diafană,
lumini se-aprind la berăriile cu mesele pe trotuarele
bulevarului Alexandru — în aer
miros de chitici prăjiți și de piersică —
iar chipurile-aceastea, mereu ghemuite dindărătul fiarelor,
rupînd o crenguță de stele ca s-o miroasă în somn,
ascultîndu-și puterile nefolosite săpîndu-le sub coaste,
ascultînd pasul temnicerului pe coridor,
ascultînd cheia cea mare învîrtindu-se-n broască,
așteptînd — așteptînd libertatea și pacea.

Ai aflat desigur, Joliot, despre Manolis Glezos
o, gura-mi cum să-ți spună, Joliot,
cînd trecea, cu mîinile în buzunarele pantalonilor,
prin ulicioarele Plakei,
copil frumos, zîmbind visului lumii pe deasupra
lanțului de munți ai mizeriei;
cînd se cățăra pe stîncile Acropolei
strîngînd în cei doi pumni tineri
mînia tuturor popoarelor și speranța lor;
cînd sub nările răsfrînte ale mitralierelor flămînde
spărgea cu amîndoi pumnii crucea încîrligată,
spărgea cu amîndoi pumnii dinții morții —
și, uite, — acum, de ani de zile
Manolis Glezos, Joliot,
de dindărătul gratiilor privește lumina,
iar mîinile-i, ce poartă urma cătușelor,
tot mai șterg ochii înlăcrimați ai lumii,
șterg fruntea asudată
a libertății și a păcii.

In romînește de ȘTEFAN POPESCU și IANIS VEAKIS

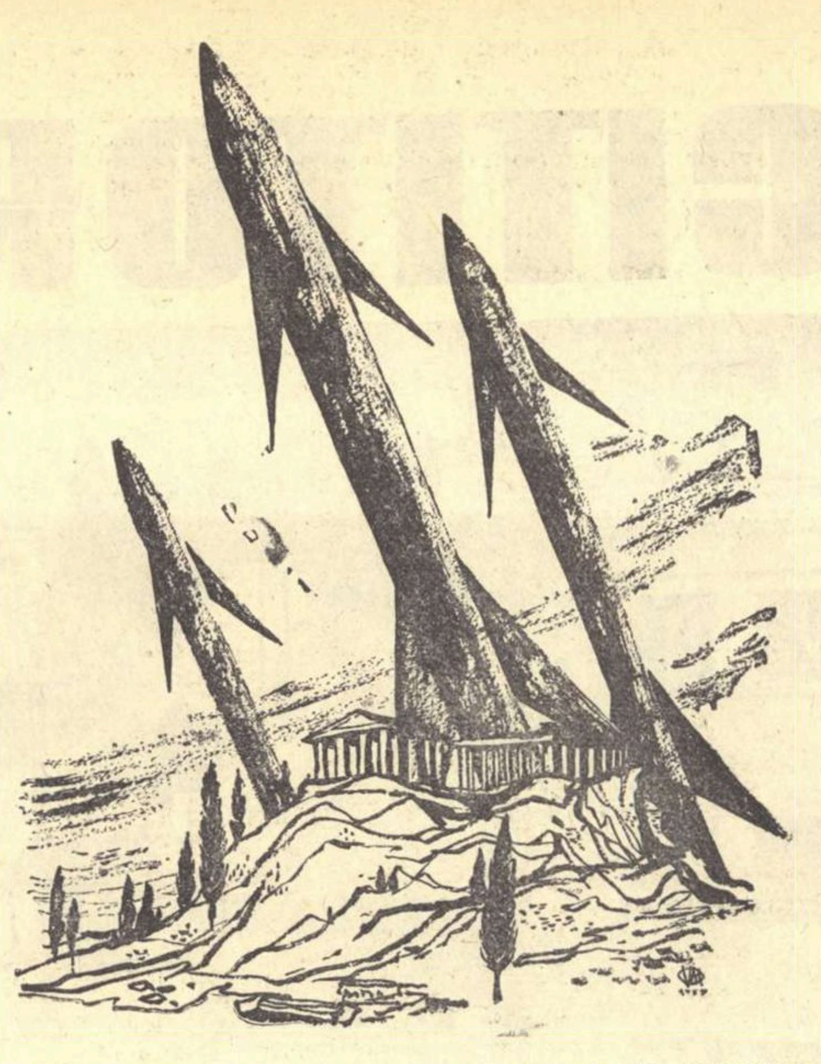

1959 — Noi zeități pe Acropole Desen de VAL MUNTEANU

Libertate eroului

„...o lume de suflete valoroase de eroi..." — cum spune marele poet al vechii Grecii, se încearcă, prin sentința de la Atena, să fie asasinată; un proces monstruos în care lipsa dovezilor s-a luat la întrecere cu samavolnicia, în pofida adevărului relevat chiar în ședințele tribunalului și împotriva unui fapt cunoscut de întreaga omenire: patriotismul lui Glezos și al celorlalți acuzați. Manolis Glezos nu poate fi învinuit de spionaj, ci de patriotism! Aceasta e „vina" lui. Manolis Glezos și ceilalți acuzați trebuie să fie puși în libertate, iar cei care au încercat, în ciuda evidenței, să le arunce în spinare fapte îndreptate împotriva Greciei, să fie deferiți justiției ca dușmani ai poporului grec.

Eroul național al Greciei, îi acuză!

Libertate lui Glezos!

Să fie anulată sentința monstruoasă!

Al. ȘAHIGHIAN

CEREM ELIBERAREA!

In zilele procesului un lucru a devenit limpede. S-a prăbușit schela de calomnii construite împotriva lui Glezos și a comuniștilor greci, a luptătorilor pentru libertate de ieri și de azi.

Totuși, Glezos și tovarășii lui au fost condamnați. Condamnarea lor sfidează orice simulacru de justiție, ea dovedește că sentința s-a dat înainte de judecată și indiferent de ea.

Glezos și tovarășii lui trebuie eliberați.

Silvian IOSIFESCU

Adevărul: Glezos e nevinovat!

Cine a citit pledoaria lui Manolis Glezos a simțit vibrînd în cuvintele sale demnitatea, onoarea, conștiința apărătorilor celor mai nobile idei ale umanității.

Acest proces nu a fost altceva decît un atentat la convingerile democratice ale poporului grec, o sfidare la adresa opiniei publice democratice mondiale. Tribunalul din Atena să ia aminte: condamnînd pe Manolis Glezos, Vutsas și pe ceilalți patrioți greci, tribunalul s-a condamnat pe sine însuși, și-a atras oprobiul tuturor oamenilor de bună credință din întreaga lume.

Ieronim ȘERBU

Dialoguri la Nowa Huta

La a 15-a aniversare a eliberării Poloniei

— Nowa Huta? — m-a întrebat un coleg de breaslă, varșovian, căruia i-am mărturisit intenția mea. — Ce să cauți acolo? S-a scris atîta, s-a vorbit atîta, de parcă Polonia ar însemna numai Nowa Huta și nimic altceva interesant nu ar mai fi de văzut!...

— Du-te la Nowa Huta! — mi-a spus un altul. Vei vedea de ce e capabil poporul eliberat, ce forțe colosale poate dezlănțui atunci cînd e bine îndrumat și cînd devine stăpîn pe ceea ce clădește. Afară de aceasta, Nowa Huta e cea mai bună ilustrare a roadelor colaborării și prieteniei frățești polono-sovietice. Numai cu ajutorul tehnico-științific al acesteia, a putut apare marele combinat. Nowa Huta e simbolul Poloniei Noi. Du-te acolo, nu vei regreta.

Un fost demnitar în guvernul reacționar al lui Mikolaicik, a ținut să mă convingă:

— Face s-o vezi. E colosul cu picioare de lut. Ce ne-o fi trebuit nouă așa investiție pentru care niciodată nu vom avea suficientă materie primă? Megalomanie de epocă, asta e!

I-am găsit replica de răspuns în cuvintele unui miner din Silezia:

— Avem atîta cărbune, și doar fără cărbune nu poți face nici fontă și nici oțel. Sîntem cea mai bogată țară din Europa în privința cărbunelui.. Și nici minereul de fier nu ne lipsește. Ai auzit de ultimele descoperiri geologice din Polonia Centrală? Sînt grozave! In general, putem spune că Polonia se descoperă pe ea însăși. In sensul acesta Nowa Huta e o revelație. Face să o vezi!

— Nu există Nowa Huta! Ceea ce au construit comuniștii acolo e primitiv și înapoiat! Nici nu putea fi altfel fără aplicarea cuceririlor apusului în domeniul siderurgiei! — mi-au răsunat în ureche cuvintele unui comentator de la Europa Liberă, „specialist" în chestiuni poloneze.

— Chiar așa! se lamenta un domn din Cracovia. Nowa Huta e o investiție colosală dar inutlă. Ceea ce clădeam noi acolo în 1957, apusul a clădit cu 50 de ani în urmă! Pe lîngă combinatele siderurgice din America sau din Germania Federală... Nowa Huta... Eh! Ce țară de idioți!...

— Mă rog, i-am răspuns, poate sînteți specialist.. Cu ce vă ocupați?

— De de unde! Pentru a vedea asta trebuie să fii specialist? Cu ce mă ocup?... Cum să vă spun?... Inițiativă particulară...

Nu eram o autoritate în materie de siderurgie pentru a tempera elanul criticist al „inițiativei particulare". Dar mai tîrziu, directorul combinatului Nowa Huta mi-a pus în față o scrisoare în care Mister E.B. Speer junior, directorul combinatului siderurgic din Fairlees Hills-Pensilvania, situa Nowa Huta între cele mai moderne și mai perfecționate combinate siderurgice din lume: „Combinatul Nowa Huta a făcut asupra noastră o impresie puternică. Trebuie să vă mărturisim că astfel de combinate siderurgice de proporțiile și gradul de modernizare al Nowei Huta există puține nu numai în Europa Apuseană, dar și în America".

— Dv. spuneți asta Mister Speer? Sîntem, ca să zic așa, măguliți. Dar acum zece ani cînd despre Nowa Huta se vorbea doar ca despre un proiect, v-ați exprimat îndoiala asupra realizării lui. Ba unii confrați de-ai dvs. au fost și mai drastici.

Sir Ionathan Hamilton era la o recepție londoneză mai mult decît sentențios!

— Imposibil! E un proiect cu totul utopic! Polonia ruinată de război, tocată de nemți ca un biftek nu e în stare să-și care singură nici măcar ruinile din orașe, dar-mi-te să construiască un astfel de colos!

Pan Mikolaicik, redresat complet după incomoda călătorie făcută în portbagajul mașinei Ambasadei Americane din Varșovia, care în forma aceasta și-a îndeplinit rolul de trambulină pentru saltul ultimului falit al burgheziei poloneze în Apusul „liber", se grăbea, de astă dată fără nici un fel de mîndrie națională, să țină isonul capitalistului englez.

— Cunosc bine Polonia, excelență! O știu de ce e capabilă și de ce nu. Chestia cu Nowa Huta nu e altceva decît propagandă comunistă.

Desigur, Pan Mikolaicik, ultimul premier burghez, cunoștea Polonia, dar aceasta era Polonia mizeră dinainte de război, pradă ușoară pentru capitaliștii străini și autohtoni. El nu putea cunoaște Polonia nouă de astăzi, condusă de cei mai buni fii ai clasei muncitoare și încurajată de grija și sprijinul țărilor socialiste și în primul rînd al Uniunii Sovietice.

Pornită în mersul greu și costisitor al reconstrucției orașelor distruse de război, Polonia cerea oțel. Orînduirea care se așeza avea nevoie de baze solide. Oțelul îi era necesar ca pîinea, ca aerul, ca soarele. Pan Mikolaicik știa el ce știa. Dar din poziția incomodă de otreapă a istoriei, aruncată în portbagajul automobilului diplomatic american, nu se putea făli cu o perspectivă prea arătoasă. De altfel, aci, pe malul Vistulei, lucrurile s-au petrecut cu o repeziciune uimitoare. Istoria nu a mai cunoscut etape, peste pămîntul uitat de veacuri al satului Moghila a trecut năvalnic suflul unei adevărate epopei. Și așa ceva e greu de văzut tocmai de pe malurile cețoase ale Tamisei. Pan Mikolaicik cunoștea totuși bine terenurile acestea. Doar aici bandele lui au avut de acționat din gros imediat după ultimul război mondial și chiar prin aceste împrejurimi și-au prezentat în 1946 strălucita... capitulare.

Mai întîi pe vatra Moghilei au poposit urbaniștii și arhitecții. Aveau să clădească pe locul acesta un oraș pentru 100.000 de oameni.

Pan Mikolaicik a zîmbit sceptic: Cracoviei, aflată la numai 6 kilometri departare, i-au trebuit pentru a construi atît, nu mai puțin de șapte veacuri, de la dinastia Iagelonilor pînă în secolul nostru. Și totuși arhitecții Nowei Huta socialiste, au socotit că le sînt îndeajuns 7 ani.

Astăzi orașul ultramodern Nowa Huta numără 110.000 locuitori și construcția continuă. In viitorul apropiat acest cel mai tînăr oraș al Poloniei trebuie să adăpostească 150.000 de oameni. Tot te mai îndoiești, Pane Mikolaicik?

Orașul și combinatul Siderurgic au fost construite după două proiecte separale. Combinatul, pe baza proiectelor întocmite de Ghipromezul Sovietic, la Moscova, iar orașul, după planurile semnate de un colectiv de arhitecți și urbaniști polonezi.

Rîuri de oameni au curs din toate colțurile Poloniei spre acest loc de pe Vistula superioară, unde țara distrusă de război își înălța cu ajutorul frățesc al Uniunii Sovietice, monumentul viitorului. Cîteva blocuri din nordul orașului Nowa Huta sînt locuite în exclusivitate de țigani. Hotărîrea guvernului polonez pentru localizarea și productivizarea țiganilor nomazi a prins aici viață într-un fel original dar propriu fenomenului. Mulți țigani nu au putut rezista tentației de a se reîntoarce la șatre și între timp au părăsit orașul. Dar majoritatea au rămas, locuiesc în apartamente cu baie și încălzire centrală, copiii lor învață carte, ba există chiar și un excelent ansamblu artistic țigănesc cu cîteva turnee peste hotare, colectiv al cărui suflet e familia țiganului Ciurei venit aci, sub Tatra, de prin părțile Sighișoarei.

Un țigan nowo-hutean îmi spune:

— Locuiesc de patru ani aci. Gaz, încălzire centrală, baie, cinematograf, tramvai pînă la combinat... Abia acum simt și eu viața!

Excelenți fierari, țiganii din Nowa Huta s-au dovedit a fi neîntrecuți siderurgiști. Se regăseau aici în elementul lor, dogoarea metalului topit le era familiară, jerbele de scîntei cu fantasticul lor cîntec le aminteau de proporțiile epocii în care făcuseră saltul miraculos de la clan la socialism și poate, de cuptorul primogen în care au copt cea dintîi potcoavă.

In combinat mi-a fost dat să aud în legătură cu problema țigănească:

— In lupta noastră cu întunericul și analfabetismul nu avem voie să uităm nici un singur om, și deci nu ne putem imagina cine știe ce „rezervate" pentru țigani cînd doar nu e vorba de zimbri ci de oameni.

In 1949 primul escavator a mușcat din pămîntul satului Moghila. Pan Mikolaicik, primind vestea în vila sa de pe malurile Tamisei a zîmbit sceptic. Iarna, cînd au început să se înalțe schelele primelor construcții a zîmbit și mai sceptic, declarînd planul compatrioților săi o utopie.

Știa el ce știa. Iarna aici e grozavă, adevărată Siberie, existau mari greutăți de aprovizionare, oamenii erau lipsiți de experiența construirii unor astfel de obiective gigantice. Dar se înșela. Constructorii polonezi lucrau alături de specialiștii sovietici, oameni care în condiții mult mai vitrege ridicaseră Komsomolskul pe Amur și Magnitogorskul, reclădiseră Stalingradul și Kievul. Și iată că la 22 iulie 1954, în ziua celei de a zecea aniversări a eliberării Poloniei, din primul furnal de 1000 de tone — construcție ciclopică ridicată într-un timp record, țîșnește cea dintîi șarjă vie, incandescentă, însoțită de o sgomotoasă jerbă de scîntei, de urale și strigăte de bucurie.

— Tot mai crezi că e o utopie Pane Mikolaicik?

In 1955 e dată în exploatare oțelăria care singură, cu cele opt cuptoare ultramoderne sovietice, a atins curînd și a întrecut cea mai ridicată producție de oțel a Poloniei capitaliste.

— Tot nu te-ai răzgîndit, pane Mikolaicik?

In 1956 s-a pornit laminorul a cărei hală-colos atinge 1300 metri lungime și se întinde pe 7 hectare. Al doilea laminor recent terminat are 6 hale lungi de cîte 700 metri fiecare.

In 1958 Nowa Huta avea trei cuptoare siderurgice, două de cîte 1000 de tone iar al treilea, o construcție ce prin proporții depășește orice semen al său din Europa, are o capacitate de 1400 tone. Pe o suprafață de 1000 hectare se înălțau 500 construcții industriale între care cîteva uzine, ele însile adevărate combinate, o termocentrală, numeroase ateliere și hale acoperite. Producția anuală curentă a ajuns la ordinul milioanelor de tone la oțel, fontă, tablă și cox.

— Pane Mikolaicik, răzgîndește-te cît mai ai timp!

Din cei 100.000 locuitori ai Nowei Huta 48.000 sînt salariați, între care 18.000 tehnicieni și ingineri. Vîrsta medie a locuitorilor 35 de ani. In orașul care numără mai puțin de 10 ani, oamenii nu au avut timp să îmbătrînească. Țiganul Walenty Gil, unul dintre cei mai buni furnaliști — înalt, slab, cu o frunte de fildeș încrustat cu sgură, ochi mari negri neobișnuit de frumoși — a primit cea de a patra distincție în muncă. Combinatul aduce un venit zilnic de un milion de zloți. Se construiește fără întrerupere. In 1958 Nowa Huta a primit din Uniunea Sovietică 5000 tone mașini și instalații necesare amploarei pe care o capătă combinatul în drum spre o producție de 4 milioane tone oțel anual.

— Pane Mikolaicik, ești ridicul!

Mister E.B. Speer junior din Pensilvania ți-a luat-o înainte. A recunoscut. Iți ridicăm cuvîntul ca nul și neavenit. Au recunoscut puterea gigantului de pe Vistula patroni de siderurgii din Anglia, Franța, Belgia, Germania Federală.

La Varșovia reapar primele personaje din dialog.

— Ai fost totuși? Mă rog, mă rog, nimeni nu contestă! Dar prea se duc toți acolo. Și doar sînt atîtea altele de văzut!...

— Cred că te-ai convins, e un simbol... Un prieten, poet din Rominia îmi spunea: Alături de apus ați fi fost un Auschwitz imens, cu Uniunea Sovietică și cu întreg lagărul socialist, Polonia e o Nowa Huta. A avut dreptate?

Ciudat, anacronic și pentru oricine bizar, postul de radio Europa Liberă repetă aceleași enormitări: „inițiativa particulară" e de negăsit. Ce-o fi pățit?

Lui Pan Mikolaicik nu îi mai dăm cuvîntul. A luat puțin miros de benzină din portbagajul automobilului diplomatic american și ține să facă pe incendiarul.

Imi amintesc doar de un tînăr inginer siderurgist din Nowa Huta:

— Am crescut odată cu ceea ce vedeți în jur. Nu mă opresc, nici Nowa Huta nu stă în loc. Veți auzi încă multe despre noi. Noile instalații, rampele de încărcare și descărcare, laminoarele vor fi dotate cu aparate de televiziune tehnică... Ne gîndim la un mic laborator atomic pentru folosirea izotopilor radioactivi în controlul tehnic.

— Lasă-l, e un exaltat — mi-a spus un altul. Nu zic că toate acestea nu se vor face, dar nici așa cum crede el, cît ai bate din palme... Aici totul s-a născut din greutăți, au curs rîuri de oameni din toată țara, au venit, au pus cărămizi, s-au împrăștiat... Cine a rămas, știe că îl așteaptă muncă, nu glumă. Pînă la capătul drumului va mai curge multă apă pe Vistula... O să vedeți...

— Văd și cred. Păcat însă, vroiam să mai vorbesc cu „exaltatul" acela. Imi plăcea.

Rămîn să privesc împurpuratul peisaj de irumperi rubinii ale șarjelor, pe care nu l-ar putea cuprinde decît un ecran panoramic.

Ioan GRIGORESCU

CHIPURI POLONEZE

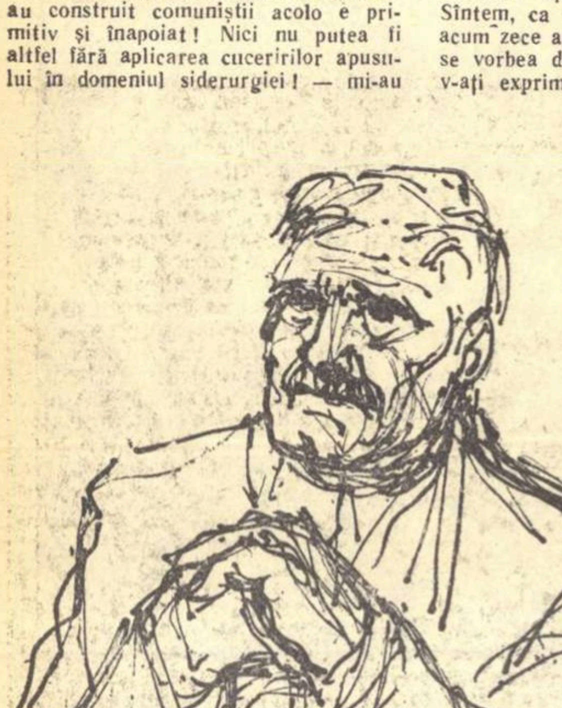

Țăran din voevodatul Poznan

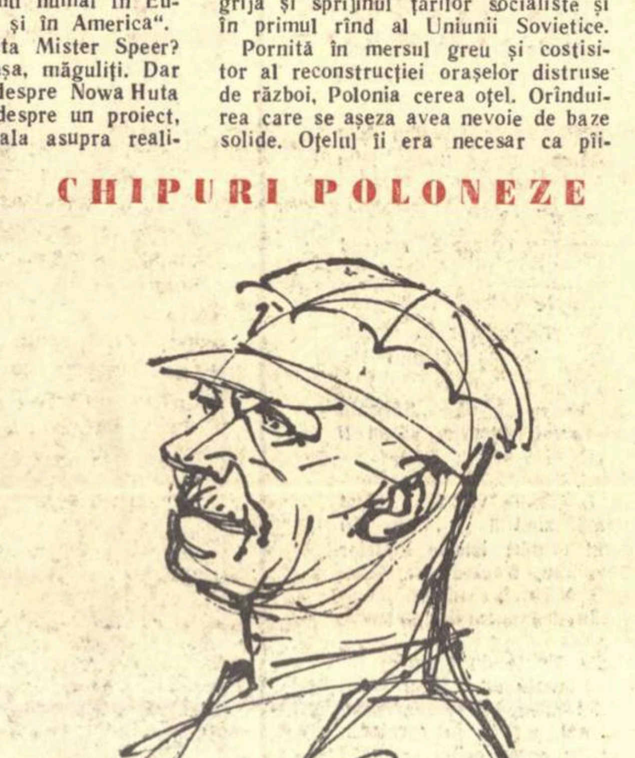

Miner din Silezia

Desene de CIK DAMADIAN

Arhitectul orașului

Unul din arhitecții orașului Varșovia a elaborat pe ascuns planul reconstrucției Capitalei pe vremea cînd era deportat de hitleriști într-un lagăr de exterminare.

Prizonier într-o baracă sumbră,
aproape de cuptorul cu trîmbele de fum,
se înălța — cernită, aspră umbră,
pe hărțile Varșoviei în scrum.

Sub gratiile hainelor vărgate,
își apăra întîiul său proiect
cu grație modernă și antice palate:
epura unui simplu arhitect

care-și zidea și umbra sa în piatră,
ca să dureze-orașul trasat doar în contur,
aproape de cuptorul cumplit, a cărui vatră
mai fumega-n azur...

Veronica PORUMBACU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor-șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R.; **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct); CICERONE THEODORESCU. ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.71.26; 11.39.36; 11.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI nr. 31 (281) — joi 30 iulie 1959
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

MULȚUMIM PARTIDULUI

Să ne mărturisim obligația fiecăruia față de marea Hotărîre

Recenta Hotărîre a Plenarei C.C. al P.M.R. pentru creșterea nivelului de trai al oamenilor muncii a fost primită cu o justificată însuflețire de întreaga țară. In această nouă măsură se precizează cotele cu care vor crește salariile și pensiile. In felul acesta oamenii muncii se găsesc în fața unui nou succes de mare însemnătate pe drumul ridicării continue a nivelului de trai, care se sprijină foarte firesc, așa cum arată Hotărîrea Plenarei C.C. al P.M.R. pe realizările oamenilor muncii în domeniul dezvoltării economiei naționale.

De asemenea, Hotărîrea prevede o reducere apreciabilă a prețurilor la o serie de lucruri de primă necesitate. Stimulați de noile măsuri, oamenii muncii depun eforturi sporite pentru creșterea productivității muncii, condiție de bază a neîncetatei creșteri a nivelului de trai.

Sporul pentru acoperirea noilor majorări propuse se ridică la 4 miliarde 700 milioane anual. **„Această sumă se acoperă în întregime din veniturile realizate de stat din dezvoltarea economiei naționale“.**

Ceea ce dă încredere și entuziasm oamenilor muncii e permanenta preocupare a partidului pentru bunăstarea lor, pentru înălțarea continuă a nivelului nostru de viață. Politica partidului, cu atît de luminoase rezultate, indică pentru azi și pentru viitor drumul patriei în necontenită creștere.

Și e firesc ca în fața acestei perspective, fiecare dintre noi să se simtă sporit de bunăstarea generală dar și de răspunderea pe care o are din colțul său de activitate, ca părtaș la o faptă atît de mare a tuturor, pentru toți cei ce muncesc: lupta pentru construcția socialismului.

Intrucît mă privește îmi simt această obligație morală din care decurge în mod firesc angajamentul de a sluji cu vorba și cu scrisul realizările tot mai mari ale comunității căreia îi aparțin. Voi încerca să dau lucrări scrise din actualitatea vieții noastre de azi, nu ca reflectări indiferente ale unor stări obiective dar pătrunse de entuziasmul meu sincer și care să deschidă, poate, un orizont pentru cei care ar lua contact cu ele.

Ion Marin SADOVEANU

Angajament

Succesele înțeleptei politici economice a partidului au dus la realizarea acestei importante măsuri, adoptată în Hotărîrea Plenarei C.C. al Partidului Muncitoresc Romîn din 13—14 iulie 1959.

Mărirea substanțială a salariilor și reducerea prețurilor la un număr important de articole de larg consum sînt o mărturie impresionantă a grijii partidului pentru ridicarea continuă a nivelului material și spiritual al oamenilor muncii. Avînd condiții bune de trai, oamenii vor trăi mai bine, se vor hrăni mai bine, vor citi mai mult, își vor îmbogăți viața spirituală. Aceasta presupune transformări calitative considerabile în conștiința oamenilor în drumul lor spre socialism. Este o datorie de onoare a scriitorilor de a reflecta la un nivel artistic cît mai înalt aceste transformări în conștiința contemporanilor noștri.

Personal, îmi iau angajamentul ca prin reportajele și schițele pe care le voi scrie să oglindesc ceva din aceste mari transformări.

Alecu Ivan GHILIA

Despre asemenea oameni trebuie să scriem

Am fost zilele acestea prin locurile copilăriei, în cartierul Rahovei „la capătul lui 15“. Locurile copilăriei erau de nerecunoscut; o altă lume mi se înfățișa în fața ochilor, o cu totul altă lume. N-am mai regăsit vechea, prăpădita, nenorocita piață a Gnencei și nici brîul de noroaie care o înconjurau sistematic din toate părțile. Pe aceste locuri se construiește o altă piață, elegantă și impunătoare ca un teatru de operă. Unde era înainte capătul lui 15, s-au construit un șir de noi magazine și clădiri care îți dau o senzație odihnitoare de civilizație și confort. Se construiește și o nouă școală. Ai impresia că te afli în centrul orașului, cuvîntul periferie devine în asemenea împrejurări inadecvat. Fără îndoială, construcțiile și realizările sînt și mai multe, dar eu n-am pomenit decît pe cele care mi-au ieșit în drum, colindam locurile copilăriei cu mîinile în buzunar, fără obligații reportericești. Dar ceea ce mi se pare și mai important e sentimentul de încredere și de bucurie pe care l-am ghicit în ochii oamenilor, senzația de viață bogată și plină.

Recenta Hotărîre a Plenarei C.C. al P.M.R. cu privire la creșterea nivelului de trai este încă o măsură importantă pe care partidul a luat-o pentru ca viața oamenilor să fie mai frumoasă și mai îmbelșugată. Preocuparea partidului pentru creșterea nivelului de trai al oamenilor muncii este permanentă. Recenta Hotărîre constituie încă o dovadă în această privință.

Odată cu creșterea nivelului de trai crește și orizontul cultural al oamenilor muncii, se înmulțesc preocupările lor spirituale. Cînd altădată cineva din mahala mergea la un cinematograf, gestul lua amploarea unui eveniment. Astăzi, teatrul, cinematograful, cartea, au devenit preocupări firești și de fiecare zi.

Devenind stăpîni în țara lor, robii de ieri duc un trai pe măsura adevărată a omului, sînt dornici să priceapă tot mai mult bucuriile artei. Despre asemenea oameni trebuie să scriem, despre comuniștii care au ridicat poporul muncitor la bunăstare și lumină. E o mare fericire pentru un scriitor să aibă asemenea subiecte pentru viitoarele lui cărți.

Teodor MAZILU

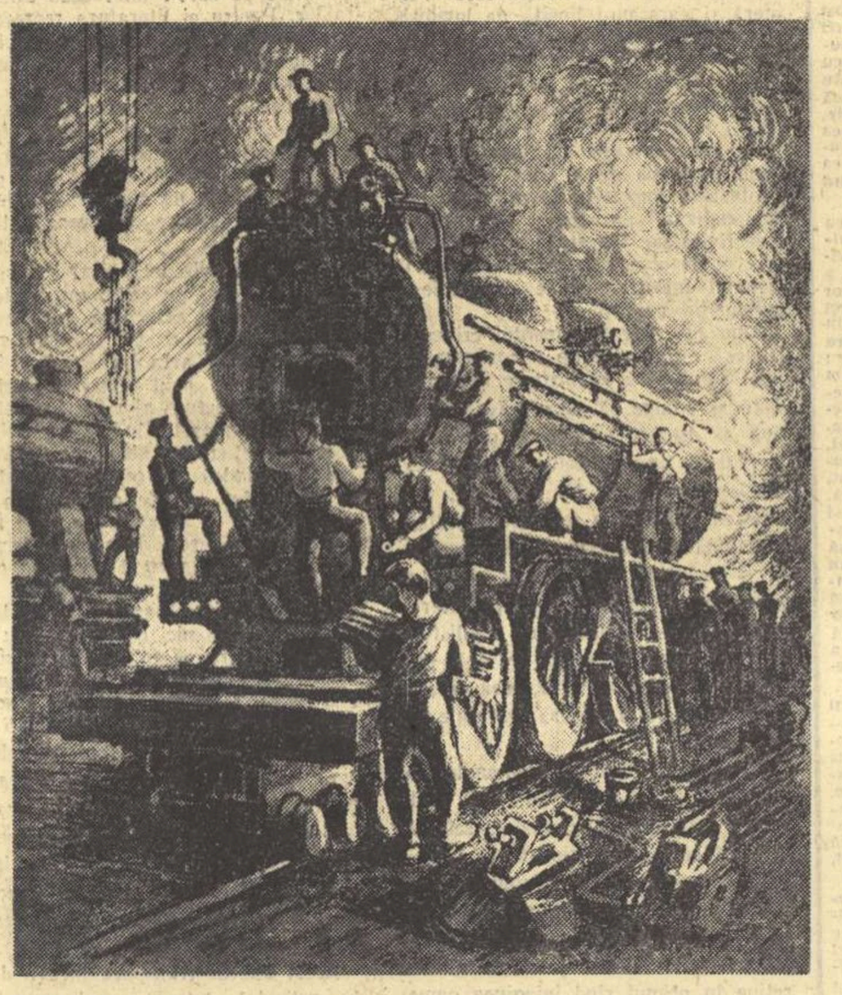

DROCSAY IMRE „Tineri muncitori de la «Grivița Roșie» lucrînd la locomotiva «Festivalului»“

O dovadă între dovezi

Inamicii Festivalului au pronosticat, mai de mult, cînd se anunțase Viena ca oraș al întîlnirii din '59, că Festivalul nu va avea loc: duminică pe Wiener-Stadion 15.000 tineri au dansat „Dunărea albastră“. Pe cer, privit din Karlplatz, s-au ridicat cîteva aeroplane, avînd, în coadă, cîteva cîrpe, avînd, la rîndu-le, înscrise cîteva cuvinte: Festival ohne uns (Festival fără noi). Cîrpele se agitau printre stele și țipau dar jos, pe pămînt, în tribunele Vienei 50.000 austrieci aplaudau frenetic: „Cu noi!“

S-au deschis, alături de chioșcurile de ziare, limonadă și frankfurteri, — peste noapte, niște chioșcuri

Al. MIRODAN

(Continuare în pag. 6)

SUB SEMNUL VIEȚII NOI

ACTUALITATE ȘI PARTINITATE

Cea de a cincisprezecea aniversare a Eliberării găsește țara și poporul nostru pe o treaptă de dezvoltare unică în istoria lor, în plină ascensiune și într-un ritm cum n-au mai cunoscut și nu era posibil decît în condițiile create de revoluția socialistă. Au fost răsturnate fără nici o posibilitate de revenire vechile relații sociale bazate pe exploatare; poporul a luat în mîinile sale puterea și a trecut la construirea vieții noi, socialiste, în frunte cu clasa muncitoare condusă de partidul ei marxist-leninist.

In acești ani de luptă încordată în care nu s-a precupețit nici muncă, nici eroism, masele populare sub înțeleapta conducere a comuniștilor, au schimbat în mare măsură fața întregii țări. Lanurile adunate și științific cultivate au început să dea rod însutit; bogățiile cu care natura a hărăzit din vechi vremuri pămîntul patriei cunosc o justă valorificare; se înalță, ca-n basme, uriașe uzini și hidrocentrale; apar orașe întregi, necunoscute de geografia veche, și se amplifică, modernizîndu-se cele vechi; bunurile materiale și culturale de care masele populare au fost spoliate în trecut se produc azi din abundență și aparțin celor ce muncesc. Țara înflorește, în plinul înțeles al cuvîntului; bunăstarea și fericirea omului sînt preocuparea principală a conducerii de partid și de stat.

Un salt calitativ corespunzător s-a efectuat și în domeniul creației artistice și literare. Noile fenomene social-politice, în tot complexul lor, au solicitat din plin inspirația și participarea militantă a scriitorului. In locul individualismului steril, al intimismului fără orizont, al naturalismului frapant sau al romantismului siropos, pe care le cultiva burghezia în literatura dintre cele două războaie; în locul exhibiționismului poetic de diverse variante sau a literaturii de aventură și scandal erotic; în locul unei literaturi care în mare măsură se desfășura sub zodia mincinoasei formule, aparent „obiective“, de „artă pentru artă“, sau etala ieftin captivant mirajul modului de viață burghez, s-a născut o altă literatură legată de popor, fidelă adevărului. Momentul Eliberării, de epocală importanță în istoria țării noastre, a oferit artei și literaturii posibilitățile trecerii de la realizările sale realist-critice din trecut, de certă valoare progresistă, la faza marei literaturi ale epocii noastre, — literatura realist-socialistă. Concepția marxist-leninistă, care a devenit îndrumătoarea ideologic-politică a întregului proces de desfășurare revoluționară a vieții noastre sociale, a oferit artei și literaturii principiile dezvoltării sănătoase și a rostului lor adevărat și mare în viața noii societăți.

Din pragul marii aniversări, întreaga evoluție a literaturii noastre noi ne apare, într-o privire de ansamblu, caracterizată, întîi de toate, prin militantismul ei revoluționar, prin puternicul atașament la viața nouă a poporului, prin partinitatea ei, în creațiile cele mai de seamă.

Nu ne-am propus aici să facem un „bilanț“ sau să stabilim o ierarhie, eventual în cadrul prezentării unui profil evolutiv, a valorilor care s-au consacrat, în această perioadă, pe linia realizărilor remarcabile cu care s-a îmbogățit literatura noastră nouă, legată de popor, inspirată de idealurile lui revoluționare, atașată de munca, greutățile și bucuriile lui. N-a fost nici un eveniment de seamă în viața poporului nostru, nici un eveniment important în viața omenirii contemporane, nici un îndemn al partidului, care să nu fi avut un larg ecou în conștiința scriitorilor.

Partinitatea literaturii noastre respiră cu prospețime și entuziasm din cîntecul poeților care slăvesc viața nouă și preamăresc eroii care au luptat și s-au jertfit în lupta de clasă. Poeții își dovedesc atașamentul față de popor și partid prin imnurile înălțate păcii și prin protestul vehement cu care condamnă hidoasele porniri spre un nou război, prin interesul și dragostea cu care urmăresc viața muncitorului din uzine și de pe ogoare. A da nume? A cita titluri? Ar fi o listă cu mult prea mare. Capitolul intimismului solipsist în care ermetismul formei exprima tocmai obscurantismul conținutului e de mult încheiat, pentru noi, în arta poetică pe planul mare al dezvoltării literaturii. El aparține acelui trecut care nu mai interesează pe nimeni și nu mai folosește nimănui.

Partinitatea literaturii noastre se regăsește în cuprinsul și metoda de creație a celor mai remarcabile opere ale prozei contemporane. Cine a parcurs cît de cît proza dintre cele două războaie își amintește în ce măsură marile probleme care frămîntau masele erau ocolite. Țăranul era tratat sau idilic sau ca o curiozitate amuzantă în felul ei, sau „obiectivist“, ca un ins rudimentar, un purtător de instincte elementare, — în orice caz ca un om resemnat cu soarta pe care o are în slujba chiaburului și a boierului, ba chiar fericit că trăiește așa, împăcat filozofic cu existența de aici, sperînd eventual la una mai bună „dincolo“. Orașul, ți-l înfățișau unii misterios și luxuriant ca o junglă; un destin implacabil, — viața —, zvîrlea cu talazurile ei, la întîmplare și noroc, pe om. Și chiar cînd romancierul pătrundea pînă jos, în straturile mizeriei și oropsirii, — nu se vedea din nici o parte vreo soluție de salvare. Era o lume parcă pornită pentru veșnicie să rămînă așa, sub un cer sumbru în care binele și frumosul cădeau cele mai adesea jertfă. — „Așa e viața“ — părea să-ți spună autorul drept consolare ție cititor care te revoltai că „e așa“. Alții o idealizau. Intraseră în viață pe poarta favorizaților și n-o vedeau decît din ambianța salonului luxos, printre ramurile zarzărului înflorit peste noapte la geam, visînd în mireasma portocalei, cu adolescentină sensualitate. Și iarăși lumea părea să stea pe loc, visul suspendind timpul, sugerîndu-ți o stare de euforie cînd devii dispus să zici că lumea pare cea mai bună din toate cîte ar mai fi posibile...

Viața însă nu era, de fapt, nici cea mai bună, nici iremediabil dezolantă. Și nici n-avea de gînd să stea pe loc. In curînd, huzurul nedrept și îmbogățirea nemăsurată și nemeritată, izvor de putreziciune morală, de aven-

Dumitru ISAC

(Continuare în pag. 6)

Despre o „săptămînă“ și încă ceva...

Aflu din ziare că în Statele Unite a fost organizată o Săptămînă a statelor *„captive“*. Cum termenul *„captiv“* îmi este completamente străin și necunoscut, mă decid să-mi sporesc erudiția. Deschid deci micul „Larousse“ și în dreptul cuvîntului *„captiv-ă“* aflu următoarea definiție: *„Om ce și-a pierdut libertatea în războaie... Unele popoare își extermină prizonierii, captivii...“* La lumina acestei explicații, lucrurile încep să se simplifice. Probabil, îmi spun, că în Statele Unite a fost organizată o săptămînă a Vietnamului de Sud. N-au fost exterminați acolo, în chipul cel mai barbar, mii și mii de captivi prin glonț, ștreang și otravă? Sau poate că săptămîna e consacrată Coreei de Sud. N-au fost uciși acolo zeci de mii de captivi, a căror unică vină era că luptaseră pentru libertatea patriei lor?

S-ar putea, de asemeni, ca săptămîna respectivă să fie închinată Greciei. Nu zac în temnițele și în lagărele ei mii de captivi politici, la care s-au adăugat în ultima vreme și osîndiții fără vină din procesul Glezos? Tot atît de bine ar putea să fie vorba și de Spania. Nu sînt pline temnițele lui Franco de captivii ce zac acolo de peste două decenii?

Și totuși, nu știu ce presentiment mă avertizează că Săptămîna *„statelor captive“*, organizată de Congresul american, cu girul personal și prestigios al președintelui Eisenhower, are o altă semnificație. Nu e exclus ca definiția micului „Larousse“ să fie insuficientă. Să consultăm, deci, alte surse mai savante. Marele „Larousse“ dă o referință mult mai amplă: *„Popoare ce și-au pierdut libertatea“*... *„Oamenii ajunși în ruină materială și morală“*... *„Captivul e îngenuncheat și în speranțele sale“*... *„Captivii sînt supuși unei asemenea regim, încît omul trăiește fără iluzii, mulțumindu-se, nu să existe, ci să supraviețuiască“*... *„Captivii n-au istorie, ci un lung șir de anecdote“*...

La lampa acestei definiții, m-am lămurit. Informația pe care o dețin e incompletă. Acum sînt însă edificat. In America a fost organizată o săptămînă tragică, înfățișînd drama Statelor Unite captive.

Sînt încredințat că dincolo de Ocean se desfășoară actualmente o săptămînă închinată condiției omului american, care, confruntat cu definiția de mai sus, e un captiv în accepția deplină și zguduitoare a termenului.

Nu sînt cei o sută cincizeci de milioane de americani de rînd captivii unei minorități de învingători care au înlocuit scutul și lancea cu simplul carnet de cecuri, armă contemporană de un tir precis și necruțător?

M-am aflat acum doi ani în Statele Unite, unde am rămas aproape patru luni și unde am cunoscut o zguduitoare realitate umană. M-am plimbat de nenumărate ori pe Fifth Avenue, una dintre cele mai elegante străzi din cîte poate arăta astăzi un oraș al lumii, orbit de focul bijuteriilor și al limuzinelor somptuoase. Dar de la capătul de nord al acestei artere, fără nici o pregătire și fără nici o tranziție, intri subit în infernul Harlemului negru, unde colcăie un univers abandonat și fără speranțe, unde se nasc, trăiesc și mor o parte din captivii acestui oraș tentacular. Un popor care tolerează o asemenea captivitate, mai e un popor liber?

In timp ce mă aflam acolo, ziarele au redat cu ample amănunte cîteva cazuri de linșaj. De altminteri, nimeni nu se mai miră cînd vede scris că în Statele Unite uciderea unui negru nu constituie decît un banal spectacol. Poate un stat, care îngăduie o astfel de fărădelege să se considere altceva decît un stat captiv? Definiția marelui „Larousse“ vorbește de *„ruină materială și morală“*.

S-a scris de nenumărate ori despre problema nivelului de trai american, nivel ridicat dacă îl socotești de la frigider și de la fierul electric de călcat. Dar cine a descris disperarea americanului de mijloc, crunta dezolare ce-l cuprinde din clipa în care a rămas șomer? Aparatul de radio, luat în rate, dispare. Aparatul de televiziune, luat în rate, dispare. Fierul electric de călcat, dispare. Locuința dispare. Și rămîne doar lunga, neagra lui captivitate între zidurile celui mai străin și mai dușmănos dintre toate orașele lumii. Da, hotărît, săptămîna de care vorbesc ziarele trebuie să fie închinată acestor State *Unite* acum două secole prin speranță, *dezunite* ulterior prin cea mai adîncă prăpastie socială, *unite* astăzi doar prin captivitatea în care sînt deopotrivă ținuți și fermierul, pîndit de spectrul sărăciei, din nord, și micul producător, desființat de concurența trusturilor, din centru, și plantatorul spoliat de impozite, din sud.

„Captivii — spune în continuare definiția — *sînt îngenuncheați în speranțele lor“*. Și în această direcție, termenul *„captiv“* se potrivește perfect americanului mărunt, adică acelor o sută cincizeci de milioane de oameni care au renunțat de multă vreme să aibă și o altă perspectivă decît cea strict limitată a zilei de mîine.

O anchetă, organizată acum un an de o mare publicație americană, punea

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 6)

ROMINIA peste hotare

Antologie romînească: EUROPE, iulie-august 1959

La fiecare mijloc de iulie, gîndul ne zboară spre o fortăreață de demult, ștearsă de pe fața pămîntului de mînia unui popor îndelung urgisit. Căderea Bastiliei 14 iulie, revoluția franceză din 1789, au devenit de mai bine de un veac și jumătate simboluri ale luptei popoarelor pentru libertate, însumînd parcă acea tradiție a spiritului iacobin, democratic, cu care Franța de azi și de mîine are încă a se făli.

Dar iată că anul acesta, semnificației unei aniversări devenite legendare a venit să i se adauge una nouă, izvorîtă din realizări foarte recente.

In preajma lui 14 iulie delegația romînă, condusă de academicianul Mihai Ralea, a încheiat la Paris un acord cultural cu Franța, în virtutea căruia noi perspective de colaborare culturală și științifică se deschid între Franța și țara noastră. Și tot în această vreme, pentru a marca parcă strîngerea legăturilor dintre cele două țări, trei evenimente literare s-au impus atenției cititorului parizian.

Primul dintre ele îl constituie apariția unui număr special (iulie-august 1959) al revistei EUROPE, număr consacrat literaturii romîne.

Cine nu cunoaște EUROPE, — revista, pînă nu de multă vreme, cu scoarțe portocalii și titlu albastru, asupra căruia plutește, neîntinată, amintirea lui Romain Rolland și a fidelului său tovarăș de luptă și de idei, Jean-Richard Bloch? De ani și ani, Europe stă alături de La Pensée, în lupta pe care intelectualitatea franceză de avangardă o dă pentru triumful raționalismului, al democrației și al spiritului republican, într-o vreme în care asupra Franței s-au abătut,

Valentin LIPATTI

(Continuare în pag. 8)

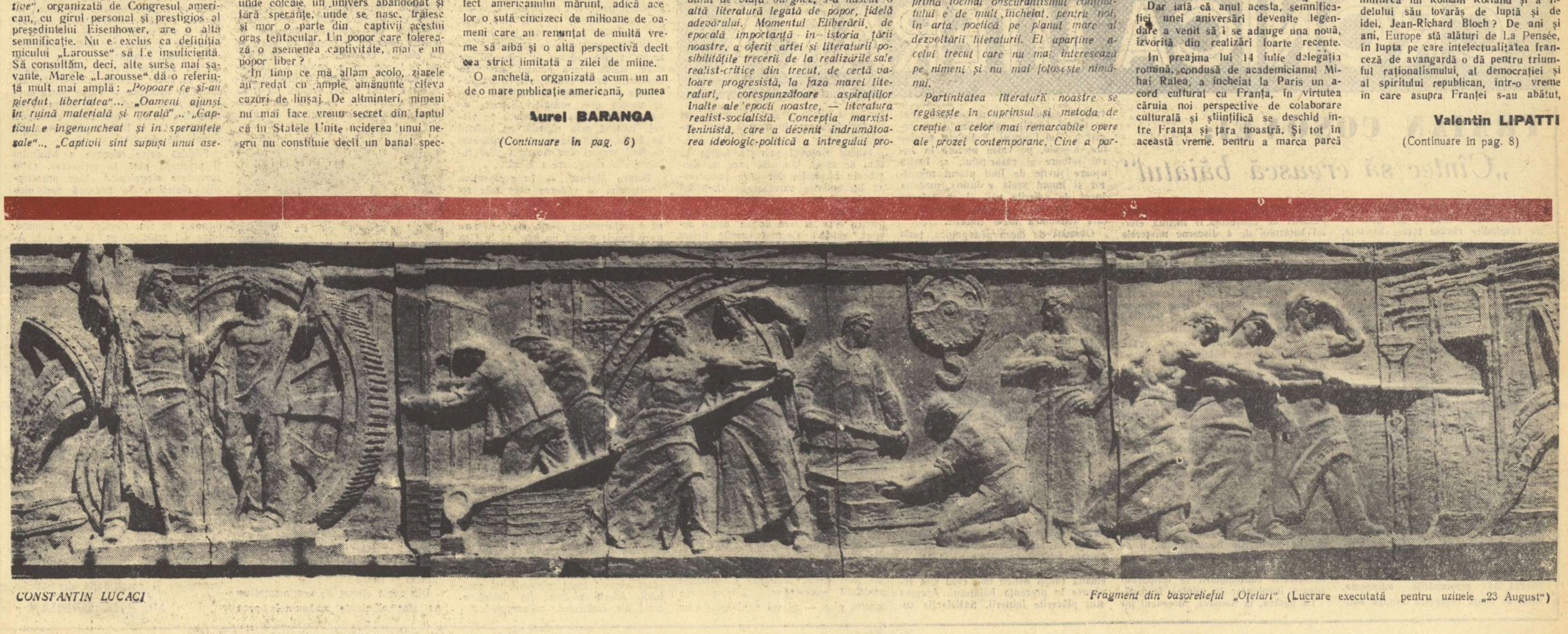

CONSTANTIN LUCACI

Fragment din basorelieful „Oțelari“ (Lucrare executată pentru uzinele „23 August“)

Dimos Rendis — scriitor pentru copii

Obişnuindu-ne cu polivalenţa talentului său, Dimos Rendis ne oferă acum basmul „Cutia cu chibrituri“, nou prilej, atît pentru poet cît şi pentru prozator, să nu se dezmintă. Autorul dă viaţă eroilor şi întîmplărilor sale, pornind de la o frumoasă idee poetică: chibritul (prozaicul chibrit de toate zilele!) este pentru el simbolul pîlpîirii de-o clipă a dorinţei. De aici izvorăşte şi sensul etic al lucrării: nu-ţi irosi dorinţele (cele douăsprezece chibrituri putînd îndeplini, fiecare în parte, numai o singură dorinţă) alege-ţi-le cu grijă, alege-ţi deci cu scrupulozitate ţelul în viaţă. „Poetul“ se remarcă mai ales în întîmplările cu naiadele, în lupta voinicului pentru readucerea ploii pe pămînt (seceta se datora absenţei norilor, care nu mai veneau ca înainte, odată pe an, să se adape, bînd din mare, etc.).

Construcţia vastă a basmului, cu nenumăraţi eroi, cu peripeţii multiple, cu meandre şi fire imprevizibile, trădează mîna îndemînatică a „prozatorului“ Dimos Rendis, creator de întîmplări captivante. Surprinde deci observaţia autorului notiţei critice din „Contemporanul“ nr. 28 (666), în care despre „Cutia de chibrituri“ se spune: „... nu are peripeţii captivante şi nici scene feerice de basm“... sau „... acţiunea fără gradaţie şi cu fapte nerevelatoare...“ Afirmaţia, întru nimic argumentată, este atît de lipsită de temei, încît nu ne rămîne decît să presupunem, spre scuza anonimului recenzent, că n-a citit cartea cu atenţia cuvenită. „Prozatorul“ excelează de asemeni şi în caracterizarea personajelor. Stihia-Mării e descrisă ca un stîlp de apă care se înalţă mereu, mereu, avînd un cap cît un butoi de fiert must (comparaţie reuşită, vrînd şi izbutind să sugereze cititorului ameţeala care l-ar cuprinde dacă s-ar pomeni vreodată faţă-n faţă cu o asemenea ipostază a mării) o barbă lungă de o sută de metri, un păr de două ori pe atît...

Aparenţa de prolixitate de care îl învinuieşte în continuare, tot pe nedrept, aceeaşi notiţă critică se datoreşte desigur faptului că Dimos Rendis nu păstrează construcţia clasică a basmului, în care se succed, după tipic, un anume număr restrîns de întîmplări, cu crescendoul obişnuit. El include dimpotrivă în lucrarea sa o suită de douăsprezece basme cu acelaşi erou, legaţi printr-un ţel comun.

Inimă-Bună, eroul central al basmului, nu porneşte la drum spre nenumăratele peripeţii ce-l aşteaptă din cine ştie ce forţă de fapte extraordinare, ci numai pentru că vrea să le facă părinţilor o casă nouă, cea veche fiind umedă, iar taică-său fiind suferind de picioare. Pe parcurs însă, eroul întîlneşte nenumărate nedreptăţi şi neajunsuri care, chinuind oamenii (duşmănia unor elemente naturale ca seceta, bolile, etc.), nu-l pot lăsa nepăsător. Rezolvînd necazurile mulţimii cu ajutorul chibriturilor fermecate, al propriei sale capacităţi şi al apropiaţilor săi prieteni Gît-Lung şi Mînă-Lungă, el izbuteşte să-şi găsească şi rezolvarea propriilor aspiraţii. Basmul „Cutia cu chibrituri“ naşte în cititor încrederea în supunerea de către om a forţelor naturale potrivnice, în triumful dreptăţii.

Personajul central al basmului este un erou de esenţă populară: isteţ, iubitor de părinţi, prietenos, om cu haz, inimos, îndrăgostit nu numai de dreptate, ci şi de o... naiadă. Pe-un astfel de erou autorul înţelege să-l boteze simplu „Inimă-Bună“, socotind că alesele însuşiri cu care l-a înzestrat se cuprind perfect în numele simbolic dat, (la fel: uriaşul Seacă-Apă, împăratul Uscăţilă, uriaşul Tulbură-Mare). De aceea şi e Inimă-Bună profund uman, are „carne“ şi „nervi“ şi trăind ca orice personaj realist, nu e doar un conglomerat de însuşiri abstracte (de pildă în luptă cu uriaşul Seacă-Apă, e cît pe ce să nu-l poată înfrînge, deoarece uită «pur şi simplu!» că armăsarul său e... înaripat).

In ţesătura lucrării, Dimos Rendis a strecurat şi un fir zglobiu, autorizîndu-se, adeseori, în versuri pline de haz, de la „fanteziile“ obligatorii în basm. Astfel de versuri, risipite cu dărnicie şi umor în întreg volumul, au şi alt scop: de a-l transforma pe cititor în „ascultător“, căci un povestitor trebuie să vorbească direct celor cărora li se adresează. De unde, la acelaşi grăbit recenzent, părerea total lipsită de logică: „Deşi este presărat cu versuri, cu excepţia unor scene... basmul nu are ineditul întîmplărilor şi curge monoton...“ Care e legătura dintre versuri şi „monotonie“, imposibil de dedus.

Traducerea lui Petre Solomon bună, cu mici excepţii (e păcat că traducătorul nu ţine seamă de sensul consacrat al expresiei „Mînă-Lungă“ cu care-l botează pe unul din eroii pozitivi sau că într-o altă parte spune, „crăpau şi pietrele de milă“, deşi confundarea milei cu gerul e mai mult decît surprinzătoare).

Mihai STOIAN

Cartea viitorului

In legătură cu destinul literaturii, esteticienii idealişti emit adesea cele mai dezastruoase profeţii, vînturînd tabloul unor halucinante catastrofe: viitorul va răpi forţa de radiere a cărţii, literatura va pieri în adîncurile inexplorabile ale timpului. De aceea, cînd citim astăzi că **literatura se îndreaptă către dispariţia sa**[1] propoziţia ni se pare familiară ca un şlagăr desuet. Mai interesant este însă să urmărim motivaţia care ni se oferă şi care nu-i lipsită de luciditate şi adevăr dacă o aplicăm la literatura burgheză. Arta se înnăbuşă fiindcă se mărgineşte să fie preocupare pentru propria sa esenţă, căutare sterilă a posibilităţilor ei. Poemul a devenit poemul poemului, romanul a devenit aspiraţia de a scrie un roman. Protestînd împotriva „dureroasei despersonalizări“ pe care ar reprezenta-o obiectivitatea, literatura şi-a restrîns aria ei de observaţie şi de acţiune la jurnalul intim, ceea ce constituie o anticipaţie a morţii ei.

Amuzant în raţionamentul criticului francez este faptul de a confirma, avînd aerul de a combate, o idee marxistă şi anume că perspectiva subiectivă şi deseori haotică a orizontului individual, lipsa de contact cu oamenii, introspecţia dusă la paroxism, neglijarea completă a realităţilor sociale, înseamnă pentru orice artist deprimare şi neputinţă, iar pentru opera sa stigmatul sterilităţii. Forţa literaturii realiste, a literaturii realist-socialiste constă în faptul de a fi proiectată către om şi lume, ceea ce constituie cea mai sigură garanţie de durabilitate.

Care va fi destinul romanului, al teatrului, al poeziei? Cum va arăta cartea viitorului? Deocamdată schelele acoperă edificiul şi nimeni nu i-a pipăit contururile. Dar privind în jurul nostru nu se poate să nu înţelegem ce forţe îl vor ocupa şi îl vor locui. Viitorul este selectiv şi cărţile lui vor reţine în primul rînd imaginea oamenilor pe care epoca i-a implicat în mişcarea ei, i-a somat să se pronunţe şi i-a împins înainte o dată cu valurile fierbinţi ale revoluţiei. Obiectul literaturii va fi viaţa acelora care reprezintă cîmpul de acţiune al istoriei şi depozitul adevărurilor prin care ea se exprimă: masele muncitoare. Nu-i nimic inedit în această afirmaţie, dar o repetăm fiindcă îşi găseşte mereu o confirmare mai temeinică.

Se cunosc vorbele pe care Napoleon le-a spus pe insula Sf. Elena, meditînd într-o clipă de trist răgaz la drumul pe care îl lăsase în urmă: „La urma urmei, ce roman este şi viaţa mea“. Aceste cuvinte le-am putut asculta mai tîrziu rostite de fiinţe foarte obişnuite care nu cutreieraseră Europa şi Africa, nu conduseseră sute de mii de oameni în lupte, nu hotărîseră gloria sau ruina unor întinse ţări. „Dacă ai şti ce roman este viaţa mea“ spuneau altădată făpturile simple şi ele voiau astfel să sublinieze caracterul agitat şi dramatic pe care-l îmbrăcase existenţa lor. Pentru ei literatura reprezenta sediul vieţilor frămîntate, căminul aventurilor neobişnuite. Confruntîndu-şi soarta cu o carte sau alta, găseau firesc să-şi numească viaţa un roman. „Mi se spune Anton Filip“, mărturiseşte în numărul precedent din „Gazeta literară“ directorul unei gospodării agricole de stat, trasînd hotărît direcţia pe care o urmează literatura.

Incotro se îndreaptă arta? Pentru ce să mai scriem? In ce moment literatura devine o activitate justificată? Autorul articolului din „Lettres nouvelles“ socoate arta închisă fără ieşire în termenii unui impas şi declară că fluviul impetuos al vieţii se preface într-o apă moartă îndată ce atinge pămînturile sterpe ale literaturii. Şi aceasta fiindcă „a rezuma literatura la un cuvînt atît de esenţial (ca eu n.n.) şi care în punctul său final face să răsune tăcerea, înseamnă decapitarea artei“. Sugrumat de sentimente catastrofice, transformînd viitorul într-o meditaţie a neantului, criticul francez uită că nici o fatalitate nu sileşte literatura să se închidă în sfera îngustă a eului solitar şi că această claustrare reprezintă refuzul absolut opus vieţii şi fraternităţii omeneşti de către exponenţii dezabuzaţi ai unei clase care nu mai poate întreţine speranţe în om, în viitorul omului. Vocaţia literaturii este, dimpotrivă, să definească fondul social şi perspectiva istorică a fenomenelor umane, proclamînd o ordine a universului şi descifrînd misterul destinelor noastre.

Acest adevăr transpare încă o dată în articolul datorat unui muncitor metalurgist şi tipărit în „Gazeta literară“ de săptămîna trecută. Eugen Nagy vorbeşte despre literatură ca despre un instrument de comunicare între un om şi celălalt, iar despre cultură ca despre un element activ al conştiinţei şi o expresie combativă a unei concepţii de viaţă. Discutînd „La cea mai înaltă tensiune“, el spunea că romanul i-a fost „aproape“ lui şi celorlalţi muncitori, fiindcă volumul se ridica pe temelia unor fapte şi a unor probleme care erau ale tuturor şi explică răsunetul cărţii prin acordul între scriitor şi cititor în acest punct esenţial.

Condiţia artistului care acceptă să se ferece în lumea propriilor sale preocupări, respingînd cu un gest suveran tot restul universului, educat în religia cultului de sine, a descris-o Thomas Mann în „Doctorul Faustus“. Adrian Leverkühn, care se încrede în puterile miraculoase ale eului său, cuprins de un sentiment de putere şi de triumf fiindcă nu datorează nimic celorlalţi, socotindu-se interpretul unei sfinte şi pure inspiraţii, eliberată de îndoială şi plină de fervoare, va cădea înfrînt. Arta sa va înspăimînta prin fiorul ei glacial, iar oamenii o vor simţi străină de ei şi duşmănoasă ca un pustiu bătut de vînturi potrivnice.

Marii artişti se consideră întotdeauna purtătorii de cuvînt ai unor colectivităţi şi sensul operei lor îl caută nu în ei înşişi ci în lumea pe care o reprezintă. Merită reamintite cuvintele lui Mihail Sadoveanu: „Ceteam cu uşurinţă în sufletele lor; îmi erau dragi; speram şi mă bucuram cu dînşii. Natura o vedeam prin ei, codrii şi apele le asociam cu viaţa acestor fraţi pe care îi simţeam venind spre timpurile nouă din cel mai adînc trecut, purtînd povara persecuţiilor şi exploatării“.

Arta de a te contopi cu lumea de preocupări a celor mai mulţi cititori rămîne cea mai solidă, şi oricît de extinsă şi de adîncă ar fi o anchetă socială, ea nu va putea niciodată înlocui pagina care vibrează la unison cu lectorul, care este scrisă din punctul lui de vedere şi cu cuvintele lui. Este ceea ce se străduie şi ceea ce reuşeşte să facă literatura noastră, şi anume să transmită fiorul unei participări, al unei solidarităţi organice cu cititorii. Ei bine, această revărsare de clarităţi morale, cartea viitorului o revendică pentru sine.

„Simplitatea scriitorului şi artistului care consimte să dispară în anonimatul unei cărţi“, despre care vorbeşte plin de îndoieli criticul francez, este calea ce duce la marile opere. Viitorul şi cărţile lui au nevoie de cunoaşterea reală a lumii, de viziunea realităţii obiective, fiindcă numai o asemenea viziune deşteaptă necesitatea şi setea acţiunii.

Deschizînd o carte, cititorul de mîine nu va voi să uite, ci să afle, nu va voi să se piardă în meandrele unor aventuri unice ci să se regăsească, nu va voi să trăiască prin procură o existenţă excepţională ci să-şi urmărească viaţa sa, nu va voi să obţină bucurii imaginare, ci să descopere calea pentru a dobîndi satisfacţii reale. Cu un cuvînt, cartea viitorului va urma o politică a fericirii omeneşti.

B. ELVIN

---

[1] „Les lettres nouvelles“, 1 iulie 1959. Cartea viitorului de Robert Montero.

O carte pe săptămînă

Tudor Vianu: „Ideile lui Stendhal“

Extrăgîndu-şi materialul mai ales din „scrierile minore“ ale lui Stendhal („Istoria picturii în Italia“, „Memoriile unui turist“, „Vieţile lui Mozart, Haydn şi Metastasio“, „Roma, Neapole şi Florenţa“, „Despre iubire“, „Viaţa lui Napoleon“, „Jurnalul“, „Viaţa lui Henri Brulard“ etc.) — din care atitudinile gînditorului şi ale omului reies mai direct decît din marile lui creaţii epice — cartea lui Tudor Vianu discută unele aspecte ale personalităţii scriitorului francez fără de care este greu, dacă nu imposibil, să defineşti spiritul stendhalian. Romancierul realist, înzestrat cu o mare forţă epică, creatorul atîtor caractere vii, ne este prezentat acum ca filozof, moralist, psiholog, călător, gînditor politic şi pătrunzător autobiografist. Cartea lui Tudor Vianu este în acelaşi timp un eseu şi un portret: un eseu în care sînt expuse şi comentate, într-o cuprindere sintetică, ideile stendhaliene, şi un portret moral al spiritualului consul francez la Civita-Vecchia, discipol al lui Chamfort, Vauvenargues şi al abatelui Galiani, gînditor lucid în buna tradiţie a materialiştilor veacului al XVIII-lea, dar şi sentimental la modul preromantic, ascunzîndu-şi sub masca unei veselii uşor cinice sensibilitatea în continuă agitaţie. Sprijinit pe numeroase citate, acest portret (care se extinde peste limitele capitolelor în care este expusă, succint, biografia scriitorului şi caracterul său), izbuteşte să sugereze continua mobilitate a spiritului lui Stendhal, acel neastîmpăr intelectual şi emotiv care constituie una din trăsăturile distinctive ale personalităţii sale.

Fără îndoială că unele dintre ideile lui Stendhal sînt astăzi depăşite şi conştiinţa contemporană recunoaşte în ele limitele epocii care le-a produs, neasimilîndu-şi-le ca atare; dar sinceritatea cu care au fost ele formulate, resortul lor profund, caracterul lor polemic, implicit sau explicit, toate acestea nu s-au putut învechi. De altfel, cele mai multe dintre ideile exprimate în cuprinsul aşa-numitelor „scrieri minore“ ale lui Stendhal sînt surprinzător de apropiate de spiritul vremurilor noastre. Critica socială îndrăzneaţă, minuţioasa şi aproape voluptoasa distrugere a multor prejudecăţi burgheze, respingerea conformismului şi a clişeelor intelectuale prin mijloacele unei ironii corosive, ateismul (e celebră, în acest sens, vorba lui de spirit: „Singura scuză a lui Dumnezeu e că nu există“), respectul său pentru libertăţile democratice, ni-l arată pe Stendhal ca pe un creator animat de generoase idei progresiste. Ceea ce îl apropie însă, într-o măsură mai mare, de înţelegerea contemporană, este marea lui sinceritate. După cum arată şi Tudor Vianu, conceptul stendhalian de sinceritate poate părea, la prima vedere, paradoxal, pentru că în unele cazuri el nu exclude nici poza, nici disimularea. Stendhal era aproape un maniac al pseudonimelor, iar scrierile lui intime sînt pline de anagrame, abreviaţii, nume schimbate, date false etc. „Dar această aplecare de a se ascunde..., observă pe bună dreptate Tudor Vianu, este determinată fie de teama pe care i-o inspira poliţia vremii... fie de dorinţa de a uimi sau de a-şi amuza prietenii“. De fapt, sinceritatea la Stendhal trebuie înţeleasă ca avînd un puternic caracter polemic. Ea este o reacţie faţă de subiectivismul grandilocvent şi deformant al romanticilor, o afirmare a continuei mişcări a spiritului omenesc, a inepuizabilei sale diversităţi. „Alţi autobiografişti, remarcă Tudor Vianu, şi-au compus despre ei înşişi o imagine oarecum consolidată, încît au putut să-şi povestească viaţa şi să-şi picteze caracterul, aşa cum ar fi făcut-o despre nişte personalităţi străine“. Stendhal, prin marea lui sinceritate, este ferit de această primejdie, şi din această pricină poate, scrierile lui ne par astăzi atît de proaspete.

Cu multă pătrundere este examinată de către Tudor Vianu atitudinea lui Stendhal faţă de Napoleon. Tudor Vianu descifrează în admiraţia lui Stendhal faţă de figura lui Napoleon două aspecte. Scriitorul vedea în acesta, pe de o parte, pe „generalul republican, campionul democraţiilor burgheze“, pe de altă parte „reîncarnarea vechiului condottiere sau a feudalului italian trecentist, a străvechei energii italice“. In imaginea lui Stendhal există, ce-i drept, un element care poate fi luat drept punct de plecare pentru edificarea unui mit napoleonian, dar „Stendhal n-a proslăvit niciodată în figura lui Napoleon energia pură, pe condottierele şi tiranul renascentist... ci numai însuşirile acestuia puse în slujba civilizaţiei şi democraţiei“. Concluzia lui Tudor Vianu, perfect justificată, este că „invocarea posibilă a lui Stendhal pentru a legitima irupţia forţei împotriva cuceririlor democratice ar fi deci cu totul abuzivă“.

Scrisă cu o sobrietate care e a pasiunii reţinute, beneficiind de largile posibilităţi pe care le oferă o mare cultură şi un remarcabil spirit de sinteză, noua carte a lui Tudor Vianu este o valoroasă contribuţie la cunoaşterea unor aspecte ale gîndirii şi personalităţii lui Stendhal mai puţin familiare cititorului romîn.

Matei CALINESCU

Cărţi

CALIDASA: „Sacontala“

Virtuoasa Sacontala, simbol al ingenuităţii şi sacrificiului, apariţie de feerie orientală, renaşte în zilele acestea. Cititorii au încă o dată prilejul să remarce calităţile excepţionalei tălmăciri a lui George Coşbuc.

Intr-un scurt studiu introductiv — studiu de veritabilă informaţie şi apreciere — Edg. Papu analizează creaţia lui Calidasa, arătînd cum în cele cincisprezece secole de la apariţia poemului s-a dezvoltat cariera sa glorioasă.

Sacontala — fiică adoptivă a lui Camva, preot, bătrîn patriarh, trăind între fiarele pădurii şi altarele sale de jertfă — se îndrăgosteşte de regele Duşanta, ce vîna prin apropiere, înfricînd pustietăţile şi sihaştrii cu sunete de corn.

Duşanta iubeşte la rîndu-i pe Sacontala, neprihănită fată, credincioasă şi blîndă, dar după un timp o părăseşte. Sacontala îl caută, îl găseşte plimbîndu-se îngîndurat prin coridoarele palatului său, ascultînd şoaptele încurcate şi rele ale sfetnicilor săi. Regele tînjeşte după dragostea fetei din pădure pe care însă, regăsind-o fără inelul de logodnă ce semnifica fidelitate, n-o recunoaşte şi-o alungă. Aici poemul atinge punctul său culminant şi persoana sacrosanctă a regelui este pusă în lumină albă, crudă. In curgerea domoală a versurilor şi a întîmplărilor, silueta regelui e văzută de obicei în mod idealizat, optica e deformată de misticism şi de prejudecăţi de castă. Dar aici, unde Duşanta îşi alungă soţia, gestul apare lui Calidasa atît de absurd şi samavolnic, încît normele bunei tradiţii şi ale cuminţeniei sînt părăsite şi prin gesturile largi şi exclamaţiile celor nedreptăţiţi poetul strigă:

„...tu care minciuna ţi-o alegi / De haină, tu acel ce singur îţi faci legi / Şi scuipi pe toată Veda şi îţi baţi joc de lume, / Tu rege după haina ce-o porţi şi după nume / Dar sclav în gînd şi-n faptă, mişel întunecat, etc...“

Sau:

„Nici sfinte legi / Nici drepturi nu cunoaşteţi, nimic, voi sarbezi regi! Poporul vi se-nchină şi el vă dă dreptate, / Iar voi, orbiţi, vă credeţi trup fără de păcate / De n-aţi fi voi puternici şi dac-ar fi deştept / Poporul să vă spună ce crede el pe drept, / Voi a-ţi vedea că-n urmă cenuşa va rămîne: / Ieri slavă, azi părere, prostie însă mîine, / Aceasta-i munca voastră!“

Totul se sfîrşeşte cu bine însă. In ultima parte a poemului, Duşanta porneşte la o expediţie militară ca aliat al zeului Indra, învinge şi drept recompensă, zeii Kasyapa şi Aditi i-o dăruiesc pe Sacontala, ridicată de ei în ceruri unde-şi creşte copilul, nepotul lui Poros, rodul lui Duşanta. Acesta o îmbrăţişează pocăit, îi redă inelul logodnei, regăsit în apele Gangelui şi îşi întîlneşte odrasla jucîndu-se cu leii în pădurile celeste, ocrotită de nimfe.

„Sacontala“ este un viu document al secolului V indian, al moravurilor lui, al instituţiilor şi prejudecăţilor sale, reînviind atmosfera apăsătoare a despotismului oriental, la începuturile erei noastre. Regele, nepăsător, uşuratec, violent, aplecat spre intrigile miniştrilor săi ce păzesc cu străşnicie barierele de castă, preoţimea parazită exploatînd ignoranţa şi credulitatea poporului de rînd, iată cîteva aspecte ale tabloului zugrăvit cu măiestrie de „bătrînul Calidasa“...

Intr-o îmbietoare ediţie grafică, Ed. Tineretului îmbogăţeşte cu „Sacontala“ tezaurul noilor noastre apariţii cu o operă de bună şi înaltă tradiţie.

Nicolae BREBAN

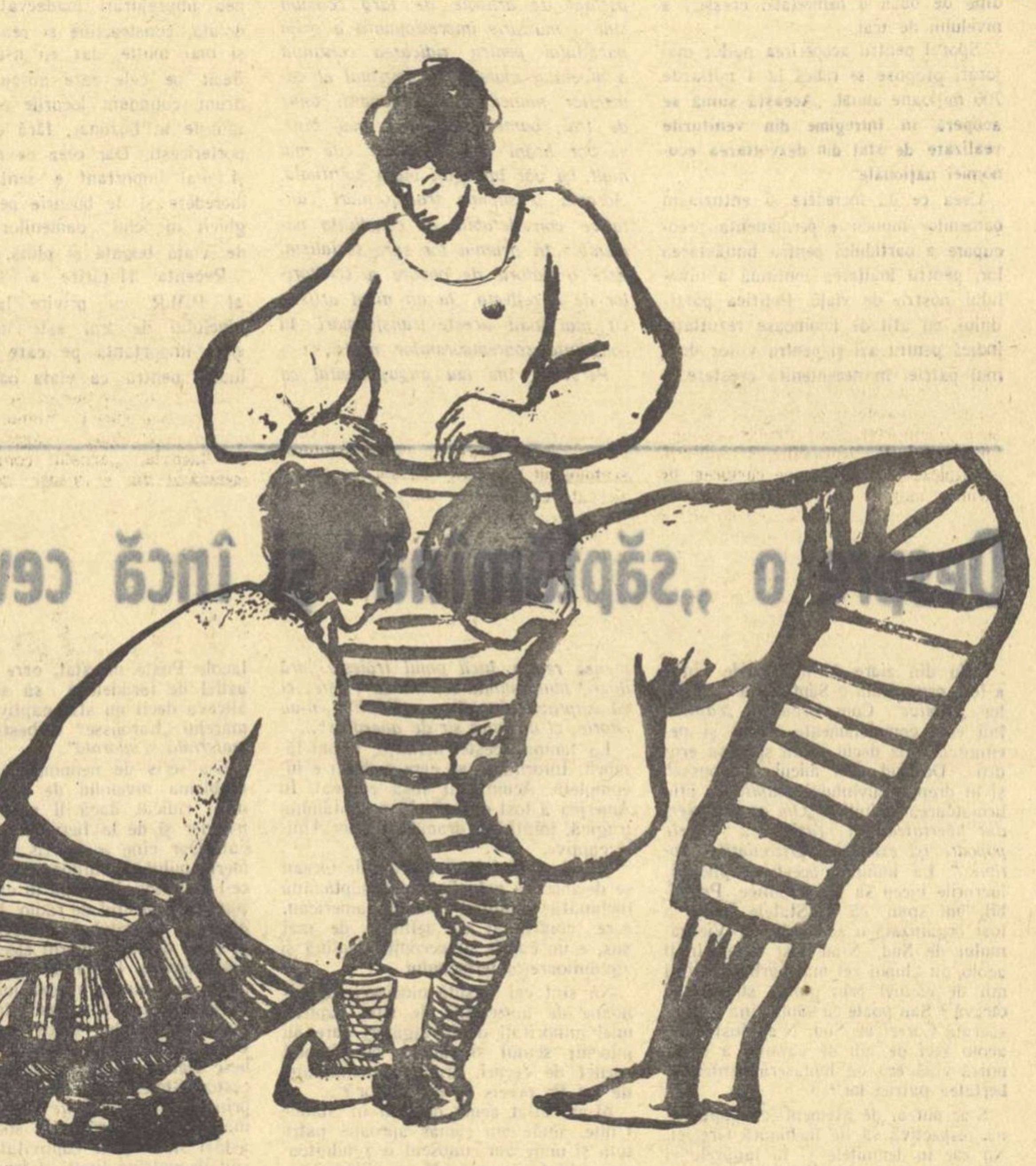

GH. BOŢAN „La Căminul cultural“

CRONICA LITERARĂ

TRAIAN COŞOVEI:

„Cîntec să crească băiatul“

Intr-o casă se naşte un copil. Evenimentul aduce bucurie, dar aria lui de răspîndire rămîne totuşi limitată. Altceva se petrece însă, dacă tatăl noului născut este scriitor. Fiecare gest poate fi atunci înregistrat atent şi imortalizat.

Fiul lui Traian Coşovei a devenit astfel cel mai tînăr erou de literatură. O carte voluminoasă (peste 380 de pagini) îi reconstituie toate întîmplările de la 0 la 4 ani.

Incercarea scriitorului este interesantă, originală şi ea dovedeşte încă o dată talentul lui Coşovei.

Coşovei ne transmite bucuria paternităţii într-o societate socialistă. O lume întreagă ocroteşte dezvoltarea băiatului. Au dispărut condiţiile tragediilor economice şi sociale care caracterizau în trecut, în regimul burghezo-moşieresc, viaţa unei familii. Atitudinea socialistă faţă de om se manifestă mai ales în grija de viitorul copiilor. Intr'un climat de bunăstare, înconjurat de o minuţioasă asistenţă medicală, Moreacul creşte în plenitudine. Sînt intercalate în paginile povestirii crîmpeie din copilăria de altădată a părinţilor Moreacului, care atestă teribila discrepanţă. Desigur, eliberat de preocupările adiacente, tatăl se poate concentra asupra educaţiei sufletului. Il interesează primele tresăriri de conştiinţă. Il încîntă efortul băiatului de a discerne misterele lumii înconjurătoare şi revelaţiile treptate sînt notate riguros.

Intenţia scriitorului este ca din plăpînda vîrstă fiul să pătrundă frumuseţea naturii şi a creaţiei omeneşti, să se formeze pentru marile răspunderi cetăţeneşti, să înţeleagă fericirea de a trăi într-o ţară socialistă.

Profesia de părinte implică grave atribuţii decisive. Solemnitatea iniţierii băiatului îl transfigurează şi pe înduioşatul tată. O generaţie se oglindeşte în cea următoare. Confruntarea are loc în mod impresionant. Cu uimire observă Coşovei cum lucrurile de mult clasificate la etatea maturităţii sînt acum percepute de sensibilitatea proaspătă a micului explorator. In decursul iniţierii, ascultînd reflecţiile stupefiante ale copilului, tatăl redescoperă şi el lumea. Rodul acestei redescoperiri este adunat în mare parte în acest „cîntec să crească băiatul“.

In zori, tatăl îşi plimbă fiul prin străzile pustii ale Bucureştiului, îi arată cerul, stelele, teii înfloriţi şi casele simetrice, aliniate pe bulevarde. Rezultatele contemplării se întipăresc adesea involuntar în mintea fragedă.

La bunica, la Somova, Moreacul învaţă să admire răsăritul soarelui. Aici se relevă vechile aptitudini de peisagist ale lui Coşovei. E linişte, neclintire, ici-colo, pe valea înecată în aurul tulbure al răsăritului, se înalţă uşoare şuviţe de fum plăcut mirositor şi fumul acela e întins, modelat încet de adierile văii şi se aşterne peste sat ca o gingaşă broderie în care scînteiază toate culorile.

Obsedat de ideea pedagogică, tatăl caută un loc care să întrunească toate cerinţele educaţiei patriotice. Pe harta nouă a ţării, el nu e greu de găsit. Ce trebuie să se contopească aici? Imensitatea pămîntului şi a apelor; dealurile — şir lung de valuri grele, adormite; în apropiere să fie oraşul cu enigmele, cu luminile, cu vraja lui; viile cu nuci şi cireşe şi cîntece; satul răspîndit pe patru dealuri şi dincoace, orăşelul minier.

Măreţia milenară a naturii patriei concordă astăzi cu strădui̇nţa transformatoare a omului eliberat. Copilul trebuie să înţeleagă de mic sensul muncii socialiste.

Pe dealurile dinspre amiază, în vălugele şi pe coamele lor, pe unde coboară în asfinţit şiruri de turme şi cirezi în legănat de clopote, se deslusesc turlele înalte, cenuşii, ale unor sonde care scormonesc măruntaiele dealurilor. Se aude vuiet de motoare. Iată un peisaj care poate sugera copilului continuitatea poporului dar şi voinţa lui prezentă, creatoare de minunate izbînzi socialiste.

Lucruri de mult cunoscute parcă emană totuşi delicii noi, cînd sînt revăzute în prezenţa băiatului. Acestea sînt plăcerile iniţierii. Satisfacţia supremă a tatălui: un zîmbet discret de încîntare care luminează chipul copilului.

Traian Coşovei priveşte lumea cu ochi de uriaş. Un ochi care nu deosebeşte nuanţele, dar care proiectează întîmplările oarecari în simboluri gigantice. Nu e de mirare deci că mărturiseşte continuu o admiraţie pentru arta lui Geo Bogza. Spirit delicat, sensibil, Coşovei insuflă lirism fiecărei imagini. Nu-şi închipuie o altă modalitate de comunicare a adevărului decît aceea solemnă, la temperatura marilor revelaţii. Totuşi, realitatea familială care-l inspiră este cea obişnuită, prozaică. Fără îndoială, ivirea unei fiinţe noi, abia acomodate cu mediul, poate suscita viziuni patetice de genul celor utilizate de Coşovei. Dar aglomerarea de grandios pe spaţii reduse poate fi sufocantă. Persistenta angajare în monumental creează uneori asociaţii curioase, penibile în contextul de toate zilele. Cînd priveliştea e searbădă, considerarea ei la altitudinea de hiperbolă e fără sens.

Prima întîlnire dintre tată şi fiu în grădina maternităţii este astfel extrasă parcă din decorul unor ere mitice. Sub crengile îndoite de rod ale merilor şi cireşilor, feciorul e înconjurat de păsările cerului, iar mamei i se pare că în clipa aceea înfăţişarea tatălui e a unui ţap sălbatic oprit din goana lui, speriat, năucit, la marginea tuturor minunilor lumii. Altă dată, rătăcit prin culoarele maternităţii, tatăl e surprins de gemetele sălbatice ale unei femei. Naşterea îi stîrneşte meditaţii superlative. „Sub puterea acestui glas — glasul unui uriaş care se opinteşte să urnească din loc pămîntul întreg — i se părea că natura întreagă creştea, se desfăcea, ieşea din ea însăşi“.

Timbrul acesta de o sonoritate extremă revine adesea în cîntecul de toate zilele. Dacă băiatul are vreo supărare, tatăl sentimental o împărtăşeşte în tonalităţi dramatice şi simte nevoia unei refugieri departe de oameni. Evadarea se produce pe viscol, înotînd prin zăpadă, cu băiatul în braţe, recitindu-i, ca o rugăciune de foc, versuri din Goethe: „Sei ruhig, bleib ruhig, mein Kind“...

Pentru Moreac, — în perspectiva scriitorului — vederea unui măr reprezintă o etapă memorabilă în procesul cunoaşterii. Atingerea lui înseamnă o performanţă uriaşă. De data asta nu o femeie muşcă un măr, ca la Geo Bogza, ci un copil prinde în braţe fructul rumen, parcă ar vrea să strîngă astfel pămîntul întreg.

In realizarea atmosferii de stare extraordinară, autorul apelează la procedeele de animare ale naturii, specifice naraţiunii fabuloase. Cînd tatăl e obligat să colinde oraşul în căutarea unor medicamente salvatoare, îl întîmpină o noapte de catran şi de smoală care se despică troznind înfricoşător; pămîntul întreg ia foc: „Bălţile auiră, foindu-se, dealurile gemură pînă-n adînc, apoi totul se scufundă în beznă“.

Dus de sentimentalism, tatăl îşi transformă fiul într-un mic tiran, privit ca o zeitate. Este normal ca zeul să fie răsfăţat şi oricărui gest să-i fie atribuite calităţi excepţionale.

Dimineaţa, în casa scriitorului, familia audiază într-o încremenire solemnă melodia pruncului. „Il ascultăm cu respiraţia oprită, nu cumva să-l speriem, să nu-l întrerupem pe acest minunat oaspete care, în pacea adîncă, într-o pace cosmică, vine lîngă noi, în aşternutul nostru şi cîntă. O, acest cîntec! Incet, gîngurit, al copilului. Aceste picături din fîntîni adînci ale cîntecului, neîncepute!...“

Priveliştea soarelui instigă şi ea pornirile supraterestre ale băiatului care conversează amical cu astrul scos din impasibilitate. Moreacul îi întinde soarelui o bucată de pîine şi un biscuit, îmbiindu-l: „— Na, pîi'e, soa'ele! papă pîi'e, soa'ele!...“ Coşovei adaugă prevenitor: „Fireşte, soarele n-a putut părăsi drumul lui şi să vină la fereastră să-şi ia darul din mîna băiatului, dar, dacă ar fi putut să se abată din orbita lui şi să se apropie, cu siguranţă că ar fi venit, l-ar fi îmbrăţişat şi, în semn de dragoste, ar fi muşcat bucuros din felioara lui de pîine şi din biscuit“.

Dragostea faţă de copil devine pînă la urmă o aberaţie oarbă, care nu refuză umilinţa, îndeplinirea fiecărui capriciu şi aureolarea lui extatică. Căci, cum zice scriitorul, copii sînt „mici, delicaţi şi suavi-divini!“

Din acest climat de sentimentalism nu sînt eliminate amănuntele prea brutale care într-o proză sobră, reţinută, ar fi fost ocolite. De aceea aflăm cu conştiinciozitate fiecare schimbare a scutecelor băiatului şi fiecare returnare a mîncării prost digerate.

La spital, consultat energic, Moreacul nu suportă tratamentul ireverenţios, se zbate, icneşte, roşu-vînăt, tuşeşte, se opinteşte şi varsă peste doctoriţă, peste biroul ei, în borcanul cu linguriţe, peste nişte cutii cu medicamente. Ca şi în alte dăţi, operaţia e descrisă detaliat.

Fiindcă orice mişcare a băiatului îl preocupă pînă la fetişizare, tatăl reproduce sîrguincios chiar prescripţiile dietetice. Se notează meticulos datele medicale: „Copilul vine de la maternitate la 14 decembrie 1954. Alimentat la sîn. Copilul este flămînd. Suge cel mult 40 gr. la o masă. Adoarme sugînd. Suge 7—8 mese pe zi“ etc. La anumite tulburări gastrice, sfatul medicului este cerut imediat: „— Femeie, faci mai departe cum îţi spun eu: îi dai copilului supă de morcovi. Nu-i dai sîn. Nu facem risipă de antibiotice. Regim hidric — zeamă de morcovi, zeamă de orez. Ne-am înţeles!...“

Menţinerea la orizontul restrîns al Moreacului lipseşte cartea de dinamism epic. Această perspectivă este neîndestulătoare pentru simbolurile ideologice pe care le sconteazä autorul. Prea puţina variaţie în relatarea întîmplărilor oboseşte. Şi lirismul în proza epică trebuie servit în doze bine proporţionate ca şi laptele sugaciului.

Traian Coşovei s-a evidenţiat şi în cărţile anterioare ca un reporter liric înzestrat, cultivînd o manieră specifică. Ar fi bine ca, decis să oglindească aspectele realităţii noi, socialiste, să-şi elaboreze mai cumpănit cărţile, supraveghind sever înclinaţiile sentimentaliste şi gesticulaţia dramatică.

S. DAMIAN

23 AUGUST și drumul nou al literaturii

Deși tînără, avînd numai cincisprezece ani de existență, literatura noastră contemporană înfățișează cercetătorului o istorie proprie. Valorile sale reprezentative s-au constituit într-un proces de dezvoltare ascendentă, de loc uniform. După cum nu s-a trecut brusc la construcția socialismului, nici literatura n-a ajuns dintr-o dată la fizionomia actuală, la prezentul realist-socialist, deosebit calitativ de tot ce a fost pînă acum. Stadiul de astăzi va fi mai bine înțeles dacă știm frămîntările ce l-au precedat, pregătindu-l, dimensiunile realizărilor se vor distinge mai limpede, iar eforturile spre alte izbînzi însemnate vor fi stimulate prin valorificarea experienței acumulate. O bogată experiență datează chiar din anii imediat următori lui 23 August. Evocarea, fie și a cîtorva aspecte doar din acea perioadă, este în măsură să demonstreze eficacitatea drumului pe care a pășit literatura noastră și rolul hotărîtor îndeplinit de îndrumarea atentă, plină de grijă, permanentă a partidului.

Consecvent învățăturii leniniste despre literatură ca parte integrantă a cauzei proletare, partidul clasei muncitoare a desfășurat întotdeauna o activitate susținută pentru apropierea scriitorilor de viața maselor, ajutîndu-i să înțeleagă și să exprime aspirațiile acestora către o nouă orînduire socială, fără capitaliști și moșieri. Dacă în ilegalitate fiind, acțiunea de lămurire a partidului a dat roade cristalizate la poeți ca Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, D. Corbea, la Al. Sahia, Geo Bogza etc — cu atît mai mult avea să fie încununată de succes în condițiile social-politice create prin actul istoric al Eliberării. Conducător al revoluției populare, partidul a mobilizat forțele creatoare pentru a lichida, o dată cu dominația claselor exploatatoare în politică, și supremația culturii lor putrede, reacționare.

In confruntarea cu propaganda burgheză reacționară, principiile marxismului și-au dovedit viabilitatea. Poziția clară și constructivă a partidului a obținut repede adeziunea intelectualilor nelegați prin interese economice de burghezie și animați de sentimente patriotice.

Acestor intelectuali, inclusiv creatorilor de frumos, s-a adresat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în noiembrie 1946. Conducătorul partidului a dat o ripostă nimicitoare acelora ce căutau, prin menținerea ideii despre antagonismul dintre democrație și cultură, să izoleze mai departe pe cărturari de avîntul maselor. In discursul său, a fost demonstrată esența retrogradă a acestei idei preluate din arsenalul obscurantismului fascist. Ruptura brutală, negativismul incendiar, este tot ce poate exista mai străin de democrație. „Democrația și concepția care o călăuzesc — a explicat atunci tov. Gh. Gheorghiu-Dej — înseamnă tocmai salvarea de la naufragiu a celor mai autentice valori etice, culturale și politice, înseamnă o revalorificare a tuturor valorilor reale ale trecutului.“ A sluji știința, a îmbogăți creația, înseamnă a merge în pas cu poporul și, firesc, democrația vine în întîmpinarea acestor tendințe. Citînd exemplul savanților și creatorilor de renume, tov. Gh. Gheorghiu-Dej a arătat că aservirea la interesele claselor asupritoare ca și indiferentismul contravin „exigențelor științei“: „Intelectualul trădează știința atunci cînd se înregimentează în rîndurile reacțiunii sau chiar atunci cînd se izolează în turnul de fildeș, pentru că astfel nu ajută la păstrarea purității gîndirii, ci o sterilizează, o rupe de rădăcinile vii ale vieții și adevărului.“ Indemnul destinat intelectualilor de a se încadra în lupta poporului se întemeia nu pe deziderate impuse din afară, ci chiar pe cerințele intime ale oricărei activități creatoare puse în acord cu momentul istoric.

In acele momente de înaltă tensiune, partidul și-a demonstrat grija față de destinul literaturii noastre, ferind-o de marasm, prin combaterea estetismului și orientarea scriitorilor către sfera inepuizabilă de inspirație a realităților înconjurătoare. Cu toată mulțimea problemelor presante, politice, sociale, economice, în organul central al partidului, imediat după apariția sa legală în septembrie 1944 s-a rezervat continuu spațiu pentru îndrumarea literaturii și artei. Incercările claselor înlăturate de la putere de a-și exercita influența asupra literaturii, menținînd-o în afara tumultului vieții, al luptei de clasă ascuțită, au primit ripostă energică în „Scînteia“. Aici au fost combătute tendințele burgheze care împingeau creația spre anemie iar pe creatori îi invita să-și irosească talentul în invenții formale, lipsite de seva vieții. In „Scînteia“ din 16 decembrie 1944, de pildă, se făceau următoarele prețioase precizări: „Ceea ce se impune astăzi poeziei, nu se reduce la o problemă de formă, nici la experiențe și reforme de limbaj și expresie, ci aplicarea ei la noua orientare a vieții. Pentru că nu în căutarea de soluții expresive inedite, bizare sau senzaționale stă sarcina poetului, ci în servirea, cu uneltele lui, a marilor teme umane, pe care se întemeiază cea mai patetică și creatoare luptă a poporului muncitor.“ La sfîrșitul anului, un alt articol din „Scînteia“ constata: „Va trebui să se transforme și literatura noastră. Din statică să devie dinamică. Din contemplativă, stimulatoare a energiilor naționale.“ Și mai departe: „Ne întîlnim cu o nouă viață în plin mers. O nouă literatură va trebui să apară, care să oglindească viața muncitorimii și țărănimii romîne, iar cartea care a fost un bun al privilegiaților va deveni unul din bunurile de preț ale maselor.“

Impotriva burgheziei care privea literatura ca o „nobilă inutilitate“, însăși această considerare a cărții drept „bun de preț al maselor“ era de natură să stimuleze creația, deschizînd creatorilor perspectiva unor satisfacții necunoscute. Prin atitudinea sa, partidul cultiva dragostea pentru literatură, învățînd masele să prețuiască pe creatorii cinstiți. Sînt cît se poate de semnificative în acest sens, rîndurile apărute în publicația muncitorească „Lupta C.F.R.“ din 14 ianuarie 1945, sub semnătura unui cazangiu de la Grivița Locomotive: „Prieteni scriitori, noi muncitorii vă așteptăm de mult. Pășiți cu încredere în mijlocul nostru, a sutelor de mii de muncitori, și veți vedea că nu ați greșit. Veniți să contribuiți la făurirea lumii noi în care frumosul și cultura să devie un bun al tuturora. Destul am fost ținuți în întuneric.“

Rezultatele acțiunilor întreprinse de partid și ale muncii sale de lămurire n-au întîrziat să se arate. In primul rînd a avut loc o restructurare a mentalității artistice înseși. Cu prilejul constituirii în august 1945 a Uniunii Sindicatelor de Scriitori, Artiști și Ziariști, Mihail Sadoveanu exprima noua tendință a majorității scriitorilor astfel: „Lozinca noastră nu poate fi decît una: înainte, pe calea democrației. Cu puteri unite, cu seriozitate și sinceritate, înainte, în slujba poporului.“ Sub înrîurirea ideilor partidului și folosind exemplul scriitorilor sovietici ale căror opere încep să fie larg popularizate acum, se afirmă deschis și puternic conștiința scriitorilor noștri despre funcția socială a artei și despre rolul militant al creatorului. Impasibilității senine cultivate de burghezie, îi ia locul angajarea declarată, atitudinea deschisă alături de popor. G. Călinescu afirma fără echivoc la inaugurarea ziarului „Tribuna poporului“ din 15 septembrie 1944: „Ar fi o lipsă de spirit civic, acum la începutul noii ere democratice, să stăm la o parte. Poporul intră în plinele sale drepturi, trebuie și vrem să fim alături de el.“ Mihai Ralea, în săptămînalul de luptă socială „Gîndul nostru“ din 29 octombrie 1944, combătea sub titlul „Cărturarii și politica de stînga“ teoria elitelor, pentru a se pronunța în favoarea tipului de intelectual năzuitor spre „umanismul social“, decis să contribuie, luptînd, la ridicarea mulțimilor. Tot pe atunci, N. D. Cocea prevedea necesitatea unei transformări a artei în direcția revitalizării sale în contact cu marile primeniri sociale. El a văzut foarte just că ieșirea poporului pe arena vieții politice reclamă alte creații decît cele destinate „inițiaților“: „Arta... va trebui să se prefacă din temelie, să îmbrățișeze întregul destin al unei omeniri mai vaste, să evoce sonor, ca o scoică uriașă, tumultul maselor...“ („Arta liberă“, 10 dec. 1944.) Păreri asemănătoare formula și Eugen Jebeleanu în articolul „Scriitorul romîn și năzuințele poporului“ din „Romînia liberă“, 5 oct. 1944.

Dar n-au fost numai declarații. Traducerea lor în practică a luat forma cea mai potrivită împrejurărilor și anume publicistica. Cursivul și articolul de imediată actualitate au dinamitat turnul de fildeș și au ascuțit receptivitatea scriitorilor la chemările vremii. Campaniile inițiate de partid împotriva rămășițelor fascismului, pentru respectarea armistițiului, pentru realizarea reformelor democratice și demascarea uneltirilor reacțiunii interne, au fost susținute în presa cotidiană de numeroși scriitori, avînd în frunte pe M. Sadoveanu și continuînd cu Gala Galaction, G. Călinescu, Geo Bogza, Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Ion Călugăru, Demostene Botez, Eusebiu Camilar, Cicerone Theodorescu, Mihnea Gheorghiu, Radu Boureanu și alții. Un criteriu necunoscut înainte, operativitatea (opusul gestației îndelungi) capătă prestigiu. Cel destinat să-i răspundă va fi reportajul, gen în care s-au dobîndit încă de atunci realizări certe și o experiență încă nefructificată îndeajuns. Seria realizărilor a inaugurat-o Geo Bogza, reconstituind, în pagini de un tragism sobru, dezastrul războiului între Siret și Prut. Un ciclu de reportaje pe aceeași temă a publicat și Miron Radu Paraschivescu — „Moldova după 23“ — în „Tribuna poporului“, octombrie 1944. Caracterul unui rechizitoriu, menit să denunțe opiniei publice ororile săvîrșite de fasciști, îl are amplul reportaj „Ninge peste Ucraina“ al lui Aurel Baranga. In „Romînia liberă“, la începutul lui 1945, Paul Georgescu semnează o suită de reportaje avînd ca obiect viața aspră a țăranilor muncitori din Bărăgan: prin punerea în contrast a huzurului boieresc cu munca dură, prestată de truditorii întinselor moșii, se argumenta în favoarea reformei agrare. Despre faptele de eroism săvîrșite de ostașii romîni pe frontul antihitlerist scriu reportaje pline de nerv D. Corbea și Laurențiu Fulga în „Scînteia“. Ca încercări de a surprinde patosul constructiv al tineretului, sînt de amintit și reporajele lui Al. Mirodan din „Tinerețea“. Nu este lipsit de elocvență faptul că ultimii doi au tras din activitatea de reporter material pentru creații artistice ulterioare. Și unul și altul, transfigurînd dramatic, după ce au restituit-o brut, o experiență proprie intens trăită. Ceva mai tîrziu se adaugă celor amintite reportajele lui V. Em. Galan din „Scînteia“ și ale lui Ieronim Șerbu din „Contemporanul“.

ÎNTOARCEREA LA VIAȚA

Promptitudinea este și la îndemîna poeților, sporind poeziei nota de autenticitate. Cu toate reziduurile formaliste ale opticii puriste și atemporale, s-a jalonat curînd drumul unei poezii în care, după o formulare a lui G. Bacovia, „artistul combină acum freamătul din el însuși cu ecourile maselor populare și le contopește.“ („Contemporanul“, 11 oct. 1946.) Dorința de a comunica direct cu oamenii, sentimentul eliberării și bucuria primelor victorii în luptă explică tonul de manifest, lirismul incandescent și fluid al acestor producții. De multe ori chiar titlurile poeziilor traduceau această particularitate specifică. Poezia pe care Mihai Beniuc o publica în primul număr al seriei noi din „Viața romînească“ se chema programatic „Trebuie să învingem“. Ritmurile întretăiate sugerează țîșnirea noilor idei poetice sub impulsul evenimentelor din toamna lui 1944: „Păunul s-a urcat / Roșu pe casă / V-am spus eu, v-am cîntat / C-așa o să iasă. / De-acuma însă nu-i / Timp de cuvinte / Hei, fiii veacului, / Inainte, înainte.“ Alte poezii de Mihai Beniuc, dînd aceeași impresie de lavă, urmează în „Scînteia“. Tot în „Scînteia“ apare poemul de revolte condensate „Ceea ce nu se uită“ al lui Eugen Jebeleanu, iar apoi „Celor căzuți pentru libertate“. Versuri agitatorice, de o caldă vibrație personală, semnează în același ziar Dumitru Corbea. Dorința de primenire a expresiei poetice devine ea însăși motiv al inspirației și dă loc unor poezii ca aceea datorată lui Miron Radu Paraschivescu și apărută în „Viața romînească“, martie-aprilie 1945: „Acum ori niciodată să scoatem din vrafurile de tinichea / goarna cea tare, răsunătoare! / Să zăngănim oțelul altor vorbe / Și să cătăm în ele tăișul ascuțit.“ Și acesta era de fapt tot un manifest, către confrați de astă dată, dublat de un pamflet la adresa poeziei evazioniste, decadente. Declarațiile-angajament vor abunda în stadiul de geneză a noii poezii. Marcel Breslașu în „Contemporanul“, Nina Cassian în „Romînia liberă“, Mihu Dragomir și Eugen Frunză în „Orizont“ semnează însuflețite „arte poetice“. Caracteristica lor este că au sensul unor mesaje, traducînd senzația tonică de descătușare, împlinită cu descoperirea unor înțelesuri emoționante în viața clocotitoare din jur. Frecvența artelor poetice într-un prim stadiu, simultan cu tendința spre poezia manifest, denotă o efervescență poetică reală și fructuoasă, față de care au apărut naive și uneori de-a dreptul ridicole încercările de resuscitare a suprarealismului. Surparea turnului de fildeș, compromiterea manevrelor propagandistice ale claselor izgonite de la putere a provocat din partea acestora reacții violente împotriva orientării literaturii îndreptate spre popor. Dar partidul i-a îndemnat pe scriitori să depășească piedicile ivite în cale, i-a înarmat împotriva influențelor păgubitoare, pentru ca întoarcerea lor la viață să fie deplină și definitivă.

GEO ȘERBAN

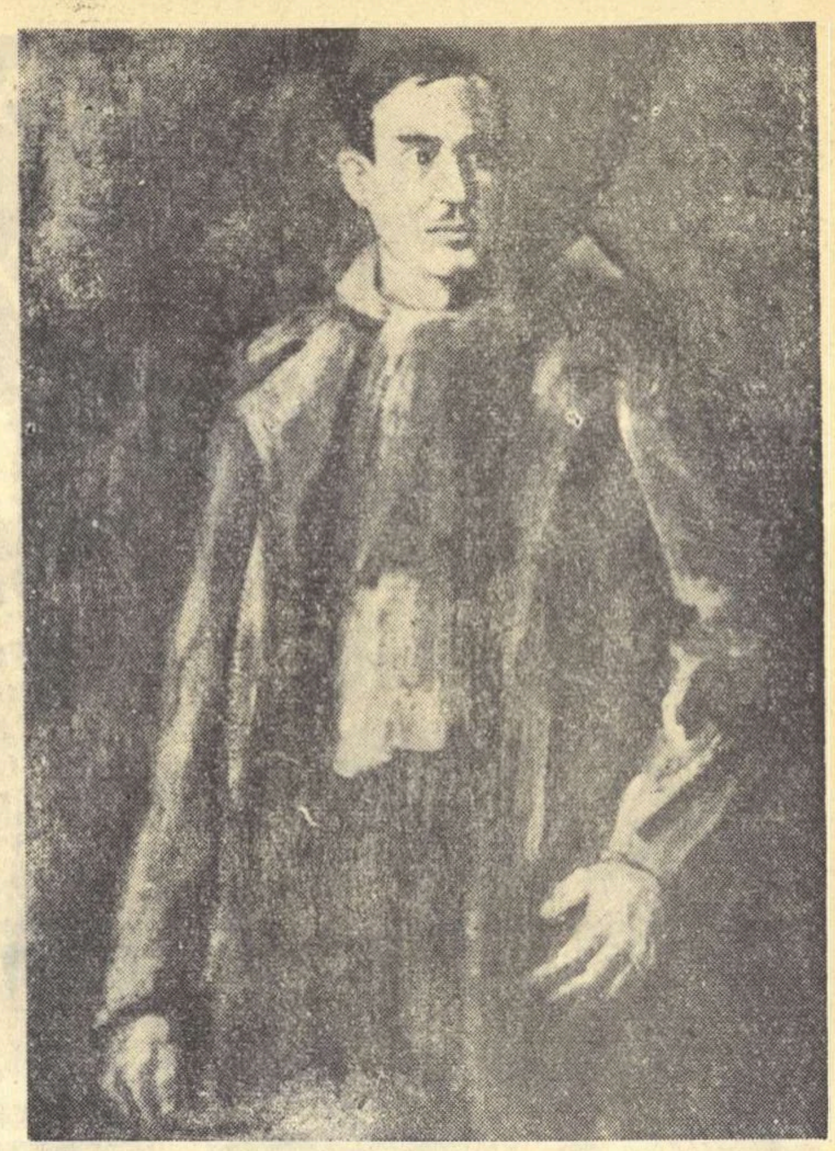

MATHILDA ULMU „Dumitru Popa, erou al luptei revoluționare (Grivița 1933)“.

Actualitate și limbă

Dicționarele noastre mai vechi au ocolit cu spaimă băbească un cuvînt care nu era de rușine spre a fi tabuizat (interzis). Acest cuvînt e **ambliopia** și definește slăbirea vederii, la orice vîrstă, boală în genere incurabilă și premergătoare orbirii. Nu vreau să încalc însă domeniul medicinii, ca să nu-mi găsesc bucluc cu specialiștii. Radicalul grecesc cu ipsilon se găsește și în zoologie pentru unele batraciene, ierte-mi-se cuvîntul vulgar, răscrăcărate, dar și în geometrie, pentru unghiul obtuz: **ambligon (amblygon).** Vederea celor sortiți cecității e și ea difuză (întinsă, lățită, răspîndită) și se cuvine cruțată. Grea disciplină, mai ales la copii! Invățămîntul nostru popular și-a extins acțiunea și în acest domeniu. Un reportaj din **Informația Bucureștiului** de la 6 iunie a.c. cu titlul: **Școala de ambliopi** și cu un clișeu ne introduce în drama nevîrstnicilor, pe care școala vrea să-i recupereze cu cea mai atentă grijă. Aflăm cu acest prilej că în Capitala noastră funcționează de doi ani școala specială de ambliopi din Str. Traian nr. 166, în care învață copiii care din diferite motive (accidente, boli sau din naștere) au rămas doar cu „resturi de vedere“ și care nu-și pot concentra atenția vizuală mai mult de zece-cincisprezece minute pe oră. E prima experiență ce se face la noi în acest sens, cu ajutorul metodelor sovietice, la această școală cu două clase elementare, care-și va adăuga în fiecare an cîte o nouă clasă. A venit, așadar, momentul ca noile dicționare ale Academiei R.P.R., ambele epuizate și în curs de retipărire, să se arate receptive față de cuvîntul a cărui omisiune, din păcate, nu poate suprima beteșugul sau boala.

Un cuvînt nou și dintre cele mai surprinzătoare e acela care desemnează un tip de autobuze noi, de dimensiuni reduse. Ar fi greu de pus la concurs ghicirea vocabulului savant, care este microbuz. Am calificat denumirea noilor autobuze ca surprinzătoare, deși prefixul grecesc micro vrea să zică mic și autobuzul e într-adevăr mic. Surprinderea provine și din obișnuința noastră cu unele cuvinte ca **microscop, microorganisme, microbiologie, etc.,** care ne dau sugestia invizibilității cu ochiul liber. Din fericire publicul le poate deosebi din depărtare atît de vechile autobuze, ca să nu spunem **macrobuze,** cît și de automobilele zise de turism, dar mai mici, concurente onomastice numai dacă ar putea vorbi. Asupra noului radical al cuvîntului și mai ales asupra legitimității lui nu mă încumet să glosez, ca simplu filolog, lăsînd prioritatea lingviștilor cărora le rămîne inițiativa în criticarea, dacă nu și în crearea cuvintelor noi.

După ce am indicat doi prunci fără stare civilă lexicografică pe meleagurile noastre, ca variație îmi propun să examinez un alt fenomen lingvistic, pretins arhaic. Izvorul la care m-am adăpat e o carte nouă, dintre cele mai instructive, din tipăriturile atît de variate ale Institutului de Lingvistică din București, și anume volumul I de „Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba romînă“, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1959. In **Cuvînt înainte** se justifică necesitatea acestui capitol lingvistic, pare-se insuficient studiat la noi pînă acum și superficial tratat în Gramatica Academiei R.P.R. In anii viitori, sîntem asigurați, va apărea chiar un **Tratat de formarea cuvintelor în limba romînă.** Ni se dă deocamdată un antegust al acestei cercetări științifice exhaustive, prin studii speciale asupra limbii vii și prin altele asupra unor texte vechi, din secolul al XVI-lea. Ne bucurăm răsfoind noua lucrare, metodic alcătuită, în așteptarea tratatului care va soluționa problemele încă necercetate. Din întîmplare privirea mi s-a oprit la pag. 161 pe o înșirare de compuse slave din epoca mai veche, în sectorul terminologiei bisericești, cu radicalul **blago** = bine. „La Dosoftei, Varlaam, Cantemir și alți scriitori vechi, găsim atestate cuvinte ca: **blagoboreț, blagocestie, blagocestiv, blagocestivie, blagocin, blagodarenie, a blagodari, blagoiavlenie, blagomanie** etc. (mai urmează unsprezece cuvinte înainte de etc.!). Să ne oprim la ultimul cuvînt. Să fie într-adevăr un termen bisericesc, de la Dosoftei, Varlaam, Cantemir sau alt scriitor vechi? Să fie oare, ca și cuvintele precedente și cele următoare, de pură formație slavă? Dacă începem cercetarea în mod invers, termenul al doilea: **manie,** de origine greacă (nebunie!), răspunde negativ. Dar dacă reflectăm asupra întîii părți a cuvîntului compus: **blago,** parcă adulmecăm în acest cuvînt un iz de modernitate și îndemnul de a-l lega de radicalul francez: **blague** = glumă, palavră, minciună, moft. **Blagomania** e un cuvînt care apare, credem, la sfîrșitul secolului trecut, la noi, cînd întîlnim pe lîngă acest substantiv și adjectivul **blagoman.** Astfel Caragiale, care nu gusta de fel teatrul romantic, ba chiar își bătea joc de strălucitele-i tirade lirice, numește într-o cronică de la data de 18 octombrie 1885 pe Ruy Blas din drama lui Victor Hugo cu același nume, lacheu **„blagoman** și impertinent“ (vezi **Opere,** V, 1938 pag. 274). De ce? Pentru că debitează „toată seara tirade piramidale, în care-și face reclama mărețelor sale calități de inimă“. E deci un... moftangiu.

In același studiu ni se mai spune că damblaua se numește, în termeni compuși, „luatul-ielelor sau **boala copiilor** (eufemisme)“. Boala copiilor e însă epilepsia, în timp ce damblaua e boală de adulți, ba chiar bătrînească. In sfîrșit, se traduce expresia **un om cuminte** ca „un om ascultător“. Omul **cuminte** (într-un cuvînt) e altceva decît copilul **cuminte,** care e într-adevăr ascultător, docil. Omul cuminte e adultul ponderat, înțelept și se deosebește astfel de omul **cu minte,** bine definit ca **„om deștept“.** Ințelepciunea e însă parcă preferabilă deșteptăciunii. In orice caz, e o calitate mai rară.

Șerban CIOCULESCU

Unele probleme ale difuzării revistelor literare

Zilele trecute a avut loc o consfătuire de lucru la Direcția Generală a Difuzării Presei. Scopul acestei consfătuiri a fost să se facă o analiză a felului cum se desfășoară munca de difuzare a presei și să se ia măsuri corespunzătoare pentru continua îmbunătățire a pătrunderii presei în masele largi de cititori din țara noastră.

Au luat parte la această consfătuire tovarăși din secțiile de propagandă ale comitetelor regionale de partid din țară, precum și directorii oficiilor poștale regionale. Se știe că Direcția Generală a Difuzării Presei este tutelată de Departamentul Postelor și Telecomunicațiilor.

Ca invitați, au participat instituțiile care editează ziare, reviste politico-sociale, publicații literare, științifice. A fost invitată, deci, și Uniunea Scriitorilor care editează 10 reviste literare și anume: Gazeta literară, Viața romînească, Luceafărul, Utunk, Steaua, Igasz Szo, Iașul literar, Neue Literatur, Scrisul bănățean, Novi Jivot.

Din partea Direcției Generale a Difuzării Presei a fost prezentat un referat, în care s-au arătat uriașele progrese realizate în anii puterii populare în ceea ce privește numărul din ce în ce mai mare de ziare și reviste ce apar și marile tiraje la care ele au ajuns, — urmare firească a revoluției culturale din țara noastră.

In prezent, în țara noastră se editează zilnic 32 ziare centrale și locale, într-un tiraj de 2.400.000 exemplare.

Numai tirajul actual al ziarului „Scînteia“ depășește cu mult cel mai înalt tiraj al tuturor ziarelor — luate împreună — ce apăreau pe vremea regimului burghezo-moșieresc.

In afară de cotidiene, mai apar 40 de reviste săptămînale, un mare număr de ziare bisăptămînale, precum și numeroase periodice lunare.

Totodată nu a putut fi trecut cu vederea faptul că, în munca de difuzare a presei, există încă lipsuri, care se cer remediate.

Una din principalele lipsuri constă în aceea că nu toți înțeleg că difuzarea presei este o muncă politică. Unele organe ale difuzării privesc difuzarea presei printr-o prismă îngustă, exclusiv comercialistă. Ziarele și revistele ajung cu întîrziere în orașele din provincie. Revistele literare, în special, nu se bucură de atenția cuvenită din partea unora dintre organele de difuzare. Astfel, nu se dau în unele localități din țară exemplare suficiente în rețeaua vînzării cu bucata. Nu peste tot se duce o muncă îndeajuns de susținută pentru colectarea de abonamente la revistele literare. Centrele de librării nu dau nici ele suficientă atenție difuzării revistelor literare. Pătrunderea masivă a slovei tipărite în mediul sătesc este asigurată de rețeaua cooperativelor de consum. Se poate spune că majoritatea lucrătorilor din cooperație au înțeles și înțeleg importanța muncii de difuzare. Mai sînt însă, din păcate, unii care au o atitudine înapoiată în această privință. Credem că organele de conducere din cooperație ar trebui să se seziseze de aceasta și să ia măsuri de îndreptare.

Printre deficiențele enumerate nu au fost numai acele ce aparțin organelor de difuzare. Multe din lipsuri se datoresc și publicațiilor. Unele publicații apar cu întîrziere. In această situație se găsesc două din publicațiile Uniunii Scriitorilor. Este vorba de revistele „Viața romînească“ și „Steaua“. Conducerile acestor reviste vor trebui să ia măsuri ca revistele respective să nu mai apară cu întîrziere.

Printre cei ce au luat cuvîntul au fost și unii tovarăși care au arătat că o mare importanță o constituie conținutul publicațiilor. Cu cît revistele literare vor publica în paginile lor materiale cît mai variate, din ce în ce mai interesante, la un nivel artistic din ce în ce mai ridicat, cu atît va crește interesul cititorilor pentru revistele literare.

In ultimul timp publicațiile Uniunii Scriitorilor și-au îmbunătățit conținutul. Ele trebuie să se străduiască ca să aducă noi îmbunătățiri calitative în materialele publicate. In felul acesta apariția revistelor literare va fi așteptată cu interes de către cititori. Masele de cititori ale revistelor literare cer ca acestea să publice lucrări cu un bogat conținut de idei, pătrunse de un adînc spirit de partid, scrise la un înalt nivel de măiestrie, așa cum merită temele mărețe cărora le sînt consacrate.

Cea mai mare parte din referatul prezentat s-a ocupat de măsurile ce se vor lua pentru îmbunătățirea muncii de difuzare a presei.

Măsurile practice, care devin obligatorii pentru organele de difuzare, vor fi aplicate, cu titlu de experiență, începînd de la 1 iulie 1959, în regiunile Iași, Timișoara, Hunedoara, urmînd ca de la 1 ianuarie 1960 ele să fie generalizate în toate regiunile țării.

Munca de difuzare a presei nu poate fi lăsată să meargă de la sine. Pentru ca difuzarea presei și a revistelor să poată da rezultate corespunzătoare, este nevoie de o serioasă muncă de popularizare.

La consfătuirea de lucru care a avut loc s-a hotărît ca această muncă de popularizare să se facă prin acțiuni comune ale difuzării presei împreună cu instituțiile care editează ziare și reviste.

In ceea ce privește revistele literare editate de Uniunea Scriitorilor, s-au făcut și pînă acum unele acțiuni de popularizare ale acestora. Astfel, s-a dus muncă de popularizare prin biblioteci, institute de învățămînt mediu și superior. In marile întreprinderi industriale din Capitală, care au instalate posturi de radioficare, s-au transmis și materiale privitoare la revistele literare, materiale publicate în „Gazeta literară“, „Viața romînească“, „Luceafărul“, etc.

Prin activiștii culturali din cadrul comitetelor sindicale s-a obținut sprijinul pentru afișarea sumarelor și expunerea revistelor noastre la colțurile roșii.

Au fost folosite și alte mijloace de popularizare. Revista „Luceafărul“, spre exemplu, a organizat cîteva zeci de consfătuiri cu cititorii, în întreprinderi și centre importante ale țării.

Considerăm, însă, ca insuficiente mijloacele folosite pînă acum.

Credem că Direcția Administrativă a Uniunii Scriitorilor nu a depus suficiente eforturi ca să asigure condiții materiale pentru ca tovarășii din Secția de Popularizare a Uniunii să se deplaseze mai des în țară, în vederea controlării felului cum se face difuzarea revistelor literare. Vom intensifica, deci, pe viitor, acțiunile de popularizare. Concret, Secția de Popularizare a Uniunii Scriitorilor și-a propus îndeplinirea următoarelor angajamente: 1) să tipărească pliante cu tematica celor 10 reviste, care vor fi puse la dispoziția organelor difuzării presei.

2) să intensifice legăturile cu căminele culturale, cu comitetele sindicale și cu casele de creație populară.

3) să organizeze consfătuiri între cititori și redacțiile revistelor literare și anume: „Gazeta literară“, „Viața romînească“, „Luceafărul“, în toate regiunile țării. „Utunk“ și „Igasz Szo“ în regiunile cu cititori de limbă maghiară. „Steaua“ în special în regiunile din Ardeal. „Iașul literar“ în Moldova. „Neue Literatur“ în Banat și Ardeal. „Novi Jivot“ în Banat. „Scrisul bănățean“ în Banat și Ardeal.

4) să ia legătură cu centrele de difuzare a cărții, pentru ca și în librării să se dea atenția cuvenită revistelor literare.

5) să solicite consiliile sindicale regionale pentru îndrumarea comitetelor sindicale în popularizarea revistelor literare.

6) după exemplul revistelor „Gazeta literară“ și „Viața romînească“, să sugereze celorlalte publicații ale Uniunii Scriitorilor inițierea anchetelor printre cititori, ca aceștia să-și spună părerea asupra materialelor publicate și să trimită redacțiilor propuneri de îmbunătățire a conținutului. Consfătuirea de lucru care s-a ținut în legătură cu îmbunătățirea difuzării presei a dus la luarea de măsuri bune. Putem trage nădejde că rezultatele pozitive nu vor întîrzia să se arate. Credem, de asemenea, că organele de difuzare, de sus pînă jos, vor trebui să acorde atenția cuvenită revistelor literare, care prin conținutul lor contribuie la făurirea omului nou, constructor al socialismului — factor esențial în făurirea orînduirii socialiste în țara noastră.

Barbu GRUIA

CONSTANTIN RUSSU
elev

„Suflători la fabrica de sticlă“

Libertate lui Glezos

Procesu-acesta încă și-acum se desfășoară
La Roma și la New York, pe coastele africane,
La orice paralele, la orice meridiane,
Oriunde-s cei ce luptă dreptatea să nu moară.

Și iată tribunalul. O sală nesfîrșită
Cu mii și milioane de dîrzi acuzatori
Ce au venit să-și spună aici cuvîntul lor
Și Glezos e un simbol de luptă neclintită.

Și glasuri fără număr străbat întreaga lume.
Cumplit vuiește sala, cutremurînd pămîntul
Necruțător răsună, înaripînd cuvîntul
Rechizitoriul lumii și-n zeci de limbi îl
spune:

De cînd sînt generalii trimiși în tribunale
Să-nlănțuie dreptatea și să o interzică?
Să judece eroii ce glasul și-l ridică
Spre alte idealuri? Cu ce drept, generale?

Cu ce drepturi pigmeii să-nlănțuie cutează
Pe-acel ce-ntruchipează iubirea de dreptate
Pe-acel care își face din oprimat un frate
Și dragostea de oameni el o întruchipează!

Dar ca o mare-adîncă ce-a fost dezlănțuită
Vin mii și milioane de dîrzi acuzatori
Și cere-eliberarea lui Glezos glasul lor,
Căci Glezos e un simbol de luptă neclintită.

Suzana DELCIU

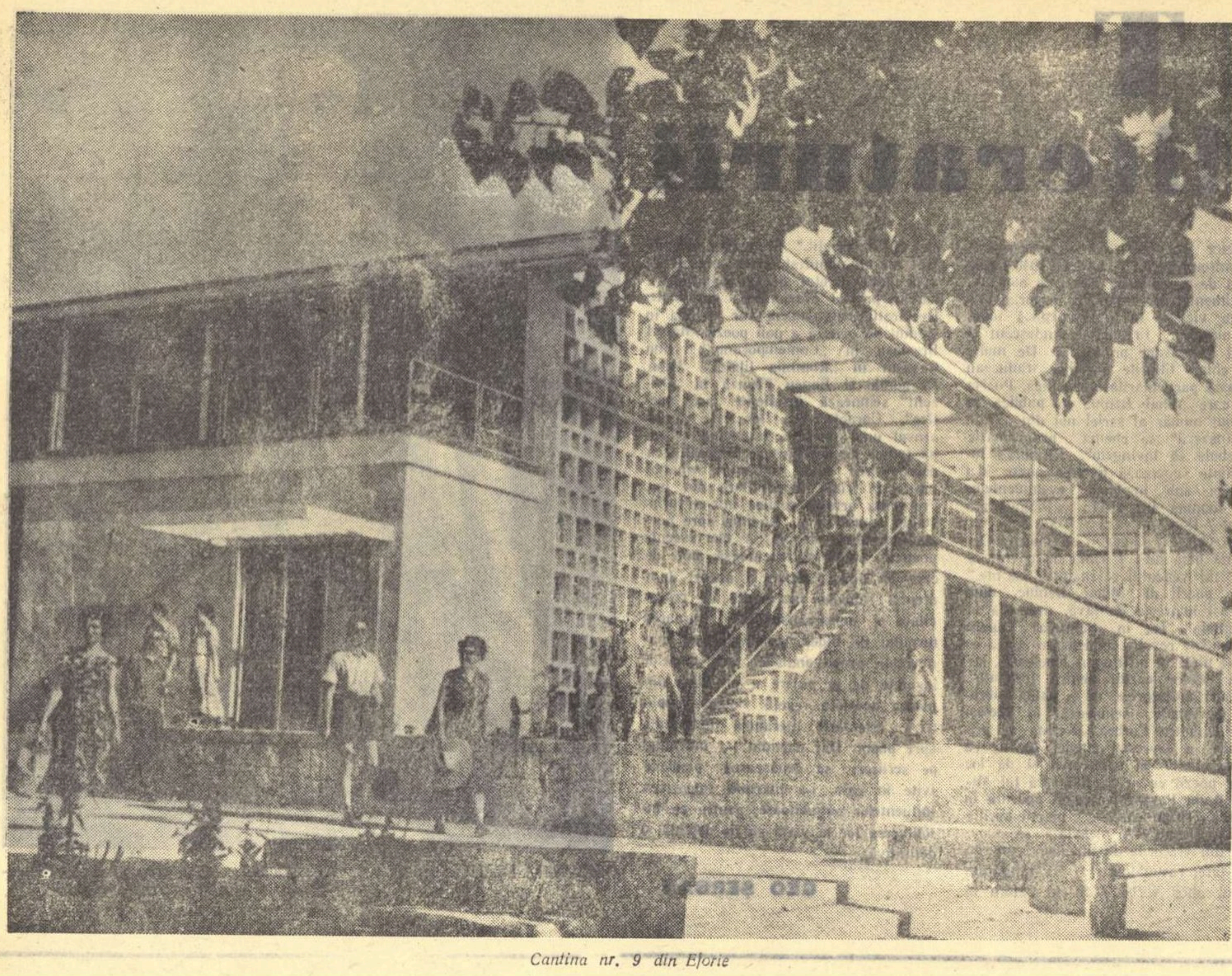

Cantina nr. 9 din Eforie

LITORAL 1959...

Litoral 1959... Autobuzul aleargă pe șosea. E dimineață. Cerul și marea, unite într-o singură lumină, cu irizări infinite, ne cheamă ca un cîntec. Deschid ochii mari, dornic să înțeleg ce prefaceri s-au putut petrece în acest peisaj parcă etern. Dincolo de porțile Constanței, șoseaua e spintecată pe porțiuni lungi; valuri de pămînt s-au revărsat în afară, umede, ca un sînge negru, coagulat. Tabloul ar părea dezolant, dacă n-ar fi oamenii. Oameni puzderie, poate cîteva sute, încovoiați peste cazmale și tîrnăcoape, arătînd soarelui spinările violent colorate. In fața mașinii, mulțimea se despică-n falduri dense, ca de bronz topit. Se modernizează șoseaua Mamaiei. Aici se va desfășura o autostradă modernă, cu linie de troleibus (instalată deja) și cu lampadare cu lumină fluorescentă, pe țărm, cît ține drumul, ajutînd ochiului să ritmeze mișcarea valurilor. Un nor de colb fin și sclipitor ca o făină de stele. Intrăm în Mamaia, febrilizați de intensa activitate constructivă care ne-a ținut tovărășie trei sferturi din drum.

Dintre localitățile litoralului, Mamaia pare — sau chiar e — cea mai scăldată în lumină. Poate unde-i lipsesc clădirile înalte și-nguste, ocupante de spații mici, în proporție inversă cu despletirile umbrei. Soarele se oglindește superb, adînc, cu reverberații egale, și totul, casele deschise spre mare ca niște chilioare de faguri, curțile, zăplazurile, pomii, tremură într-un alb orbitor (puțin trist) sugerînd litografii siciliene. Am amintit lucrul acesta pentru că tabloul de azi al Mamaiei este cu totul altul. Liniile vechi s-au estompat. Albul e brăzdat de culori, mai ales roșu. Lîngă Mamaia veche, nu prea veche (în 1939, profesorul Simionescu o denumea: „cuib de vile care spun intenția creării unei stațiuni"...), cresc copleșitoare construcții care-și numără vîrsta cu lunile ultime. In centru, pe istmul, pînă mai ieri părăginit, de nisip zburător, dintre mare și lacul Sînt-Ghiol, a apărut un complex de hoteluri pentru 3.500 de oameni, care se continuă cu un restaurant-cofetărie-bar și cu un mare cinematograf descoperit; și construcțiile acestea nu-s decît presimțirea stațiunii de mîine; de pe acum o mulțime de blocuri „la roșu" adîncește perspectiva spre Năvodari, ambele localități contopindu-se, peste puțin, într-un singur complex balnear. Nu voi face acum descripția construcțiilor noi, deși aici, la Mamaia, ele se văd foarte frumos de pe yolele care destramă Sînt-Ghiolul (supus și el unor amenajări inteligente, care i-au subliniat farmecul de „petite sauvagerie naturelle"). Important de relevat mi se pare, în primul rînd, sentimentul de responsabilitate al constructorilor față de opera lor; profilul acestor oameni. Am stat de vorbă cu Gheorghe Dobra, șeful unei brigăzi de zidari. Eram foarte aproape de cer, pe schela unuia din noile blocuri, printre mormane de cărămizi ca niște poame mari, pîrguite, cu care meșterul Dobra hrănea clădirea și-o făcea să crească. Sub noi, departe, Sînt-Ghiolul lucea ca un ochi de linx, cu treceri neașteptate de la violaceu la aur și verde. Nu-mi amintesc decît vag cele vorbite atunci — Dobra îmi făcea istoricul drumului său de meșteșugar, debutînd cu blocurile din Ferentari, trecînd apoi prin Medgidia, Bicaz, Galați — dar știu c-am trăit tot timpul un sentiment încîntător, de elevație, de sublim. Mă simțeam martorul unui ceas grandios. Poate fiindcă omul acesta, cu ochi șterși, cu trăsături asprite de vînturi și arșiță, a avut o vibrație neașteptată cînd mi-a spus: „Trebuie să construim frumos, foarte frumos!" L-am întrebat dacă toate camerele vor avea vedere la mare. Răspunsul: „firește!", plus alte cîteva observații, mi-a destăinuit că simțul estetic al meșterului (cucerit, odată cu meseria, în 1949) ar fi fost jignit dacă toate odăile n-ar fi avut vedere la mare. Lîngă el, un grafic arăta că-și depășește planul cu 50% și că-i maestru la calitatea lucrărilor. Dobra mi-a spus că toți oamenii șantierului își depășesc planurile cantitativ și calitativ. Soarele se făcuse vertical. Jos era larmă. Se-ntorceau de la plajă oameni veseli și proaspeți, cu culori pe veșminte; și-n ochii meșterului meu, cercănați cu colb alburiu, era numai prietenie. Gheorghe Dobra nu trudește pentru foștii „fericiți' ai zilei", ci pentru tovarăși de muncă aflați în vacanță (cum va fi și el peste-o lună sau două). Asta-l obligă să „construiască frumos".

Această grijă pentru frumos, care ține de noblețea muncii, am întîlnit-o peste tot: manifest. Douăzeci de mii de flori părăsesc zilnic serele și grădinile, reapărînd pe țărmul Mamaiei. Astfel, îmi închipui, lalelele își vor scutura în fiecare dimineață căciulițele de catifea în fața noului stăpîn al acestor locuri : majestatea sa muncitorul. Nu lipsesc chiparoșii. Semințele acestui arbore rezistent și plin de parfumuri au fost aduse de un grup de constructori, anul trecut, dintr-o excursie cu „Transilvania" la Ialta, și aclimatizat de un bătrîn grădinar — Iosif Csáky — căruia decorul inovat al Mamaiei îi datorează enorm. Și nu-i doar pasiunea pentru frumos (etern și universal omenească); — este noua educație de muncă a acestor constructori. Cu prilejul săpăturilor pentru amplasarea marilor complexe turistice și sanatoriale de la Mangalia s-a descoperit un sarcofag din secolele IV—III î.e.n., aparținînd, — după frunzele-i de laur din bronz aurit, — unui personaj important din Callatis. El ține-n mînă, în chip tulburător, un sul de papyrus. A fost invitat un reputat specialist sovietic pentru „desfășurarea" sulului de pergament putrezit. Astfel de piese se mai găsesc (extrem de rare) doar în Egipt. In Europa, el constituie o descoperire arheologică unică. Ziarele l-au salutat pe primele pagini. Puțini știu însă că tulburătorul mesaj a fost descoperit, și dezgropat cu grijă infinită, de către o brigadă de muncitori săpători, care l-au predat arheologilor învelit în cămașa de stambă a unuia dintre ei.

Așa i-am cunoscut pe constructorii noului litoral. Oameni deosebiți. Sau poate că nu-s decît oamenii obișnuiți ai zilelor noastre... Cărora lumina mării le vrăjește obrajii cu alte culori.

*

Caracteristică pentru litoralul anului XV este în prezent Eforia. Aici s-a construit cel mai spectaculos. Stațiunea vilelor vechi, mediocre prin repetare — aceleași implicații cubiste cu aluzii marine, sau transplantări directe de pe străzile boierești ale Bucureștiului — e literalmente copleșită de construcțiile noi, care sorb în întregime privirile: în fața lor, ochiul se refuză altor orbite. Pe unde-o fi hotelul „Belona", coperta strălucitoare a Eforiei de ieri? Construcțiile primei etape (vara asta) au fost terminate. Deci nu mai e colb, larmă, huruit de mașini, ci doar calmul voluptos al valurilor.

Reclădirea Eforiei face parte dintr-un vast plan, inițiat de partid și guvern pentru odihna oamenilor muncii. Ca, de altfel, și a Mamaiei, Mangaliei, Năvodarilor, a stațiunilor Vasile Roaită și Techirghiol. Impresionează dimensiunile, remarcabile chiar și pe fondul infinitului marin (cele 5 complexuri de hoteluri, case de odihnă și case sanatoriale construite doar în vara asta pot găzdui 5.000 de oameni!). Arhitectura e superbă, cerul liber și luminiscența mării relevîndu-i pînă la evidență cel din urmă detaliu. Știm, din filmul „Cîntărețul mexican", cum arată Cannes-ul în imagini de perspectivă. Linia clădirilor e rigidă, numai tehnică, artă deloc. Fără exagerare, perspectiva Eforiei e mult mai frumoasă. Am privit orașul din depărtarea șoselei. M-a încîntat prin grandios și în același timp puritate.

Un tînăr inginer mi-a făcut onorurile „Complexului" sau „Cvartalului Nr. 1", dat în funcțiune încă din vara trecută. Conține 1988 paturi, plus 168 pentru personalul de deservire, cantină-restaurant, cinematograf cu 800 de locuri, club, policlinică, magazine alimentare și cu articole de plajă, fabrică de ghiață, de sifoane etc.; tot consumul unei adevărate stațiuni, care ar putea viețui și singură, într-un deșert. Vilele sclipesc ca niște yachturi nou-nouțe: de data asta, marea lor e de flori și frunziș, cu bătrîne conifere transplantate din sihlele munților. Vizitarea Complexului ar dura cîteva ore. Ne păstrăm pentru Complexul Nr. 2, inaugurat la 31 mai 1959, cu o lună înainte de termen, după 11 luni de eforturi care-și pretind legitim romancierul (sub viscolul proverbial al acestor locuri, uscînd tencuiala cu radiatorul legat de butelia aragazului, sau străbătînd cu sapa prin stîncă și ape subpămîntene). La banchetul din seara lui 31 mai, unul dintre constructori a ridicat paharul în sănătatea „Perlei mării"; botezînd astfel, inspirat, cvartalul. El copiază în principiu Complexul 1, dar la o scară de dimensiuni și frumusețe mărită. „Perla mării" e de fapt un colan. Alei somptuoase, largi, de o perfectă acuratețe și decorație verde, brăzdate monumental de clădiri impunătoare. Prima e cantina-restaurant. Parterul fără pereți (restaurant) sprijină pe stîlpi ușori palierul dăltuit în foi de sticlă, pe care curg, feeric, jaluzele de aluminiu multicolor, dîndu-le umbra de mister a poeziei. Lumina e fluorescentă: cînd, în noapte, contururile marii clădiri se topesc, prin pereții cu culori străvezii se vede forfota mulțimii dinlăuntru ca într-un imens acvariu. O feerie de alb e grădina, cu mari cilindri verticali de neon, așa-zișii „pitici", ca niște gnomi, prin boschete. Peste toate, luna așterne un covor hoffmannesc. Sînt invitat să cobor la subsol, trec prin laboratoarele de patiserie, cu aerul parfumat de sucuri aromate, prin laboratoarele de preparat carnea, de preparat peștele, unde mașini moderne, emailate alb, se scutură cuprinse ca de friguri; urmează: camera de ventilație, 3 camere-frigidere, depozitele de alimente; apartamentele personalului care deservește. Aici iau masa 2.000 de vilegiaturiști. Mîini bătucite de strung și ciocan, taclamuri fine, clipe de șovăială în fața porțelanurilor diafan-albastre, care se scurg însă repede — doar totul, aici a fost făurit pentru ei —, rămînînd doar sentimentul recunoștinței profunde față de arhitect, împărțitorul de daruri.

Căutînd cunoștința locatarilor, am descoperit interioarele celor 9 pavilioane de locuit. De la holurile pardosite cu mozaic roman și încrustații de marmoră care răsfrîng lumina răcorind-o discret, pînă la ultimul detaliu de mobilier, peste tot se simte migala, dragostea, grija deosebită pentru odihna omului muncitor. Vizitînd, în luna mai, șantierele litoralului, conducătorii partidului s-au interesat personal de condițiile de odihnă și tratament. In camerele cu cîte două paturi (cînd se vine cu copii, e loc destul și pentru o canapea de puf legănat) impresionează, din prag, peretele ce dă spre mare, de sticlă tot, filtrînd văzduhul și făcîndu-l dulce și răcoros ca un lichid. Dincolo de el e loggia căptușită albastru, cu funcțiune dublă, nu numai de ornament ci și de balcon. Camerele dispun de toate subtilitățile tehnicii moderne: veieuze cu lumină fluorescentă, dulapuri în perete, mobilă zveltă, cu implicații de mase plastice (mi se spune că e de 2—3 ori mai ieftină decît cea obișnuită), băi proprii.

Jos, în hol, studiez lista locatarilor, Gheorghe Stoica, tehnician la rafinăria nr. 2 din Ploiești, Ilie Neagu, tractorist la S.M.T. Andrășești, Constantin Georgescu, tipograf bucureștean, M. Rotman, rihtuitor la fabrica de încălțăminte „Kirov", Carol Drotlet, strungar la Mediaș, etc. Bat zadarnic la uși. E ceasul blînd, pîrguit, care prevestește amurgul, toți au plecat pe faleză. Am totuși noroc cu Gheorghe Stoica.

„Intră!" Vocea e puternică, poruncitoare, aspră. Cînd deschid ușa, mă întîmpină un bărbat între două vîrste, nu prea voinic, obraz delicat, ochi cu timidități adolescente. Surprins, își înbumbează repede cămașa albă, descheiată din pricina căldurii. Tocmai citea. Văd cartea întoarsă pe noptieră: „Tratat de tehnologie a metalelor". Acesta-i motivul pentru care și-a refuzat plimbarea pe faleză. La toamnă, îmi povestește, va da examen la cursurile fără frecvență ale Institutului Politehnic.

Discuția se desfășoară pe un ton egal, potolit, ritmată de liniști lungi între fraze. Își caută vorbele, vrea să se exprime cît mai exact — scrupul de viitor intelectual. Muncește de prin 1930. In primii 15 ani n-a avut o zi de vacanță („Marea am văzut-o totuși, în '37. Am lucrat la instalațiile electrice ale hotelului „Belona". Pe vremea aceea, singurii muncitori de pe-aici erau șoferii și slugile"). Ultimii 15 i-au adus totul, fiecare e încrustat definitiv pe memorie, cu bucurii, descătușări materiale și spirituale. Institutul, Eforia (unde vine a 3-a oară). Aici s-a împrietenit cu Rotman, cizmarul. Cizmarul i-a povestit că are acasă televizor. Surîde : „Ce-ar zice Topîrceanu?" — și obrajii i se-mpurpurează, pregătindu-se să se avînte pe noul teren al discuției. In odaia cu tăceri și umbre subtile, de draperie scumpă, replica are o rezonanță deosebită.

In primele zile de concediu a străbătut litoralul de la un capăt la altul. E la curent cu tot ce s-a făcut și se va face. Imi completez carnetul: lumina fluorescentă s-a introdus în toată Eforia; cinematograful în aer liber al Complexului 2 are 1400 de locuri; policlinica — 18 medici și 18 surori; copiii mănîncă la cantina „mama și copilul", cu regim alimentar special; prețul de cost, fixat pentru 23.000 lei patul (locul) a fost coborît de constructori la 21.000 lei, economiile investindu-se în amenajarea lacului Techirghiol, lucrări de rețele electrice între Techirghiol—Eforie, etc.; lacul Belona este astăzi ștrand ultramodern, pentru diminețile cu mare agitată; s-au lărgit plajele, și la Eforia și la Vasile Roaită, și la Techirghiol. Etc. etc. etc. Imi povestește despre noua radă a turiștilor și pescarilor — construită în portul Constanța de unde vor pleca navele de pasageri la Eforie, Roaită, Mangalia. Ascultîndu-l, regret că n-am început explorarea noului litoral de acolo, ca să am la-nceput senzația necuprinsului.

Intîlnire pe faleză, o oră mai tîrziu, cu docherul brăilean Costache Dumitru, cunoștință veche. Bem „bruderschaft" la barul Complexului. A rămas neschimbat. Aceeași figură dură, aspră, ochi de oțel albastru, care știu ce vreau, care știu să fie și de-o veselie molipsitoare, corp uscat și sănătos de muncitor sub cerul liber. E strîns în veșnicu-i tricou marinăresc, cu fular de mătase la gît (luxul duminical al flăcăilor din port): dar părul i-a albit complet. Are 53 de ani. Cînd l-am întîlnit ultima oară, în toamna trecută, căpitănia portului îl vîna pentru pensionare. „Ce-ai făcut?" Se strîmbă: „Și dumneata?! Da' mai lăsați-mă, nene, n-am nici pe dracu"!" — și-mi întinde, spre verificare, dreapta cu bicepșii încordați tinerește.

E om al muncii de la vîrsta jocului cu zmeul. Prima silabă pe care a articulat-o a fost: „bani". Asta auzise de cînd se născuse. Taică-său, docherul, plecase să pescuiască bureți în marea Egee, nădăjduind un bănuț mai mult. Cei 12 frați plîngeau într-una după bani de cărți și de ghete... La 7 ani „făcea bani", vîntura Dunărea cu o bărcuță cît mica, prindea pești și-i dădea bătrînilor pescari lipoveni, cu bărbi de patriarhi, care-i vindeau în tîrguri depărtate. „Cum se fac banii mulți, nene Timoșa?" Bătrînii înțelepți ai Dunării ridicau a neputință din umeri. Aceeași întrebare a pus-o, la 18 ani, domnului Costalos Mazarichis, grecul din Pireu care-și deschisese agenție la Brăila și se procopsise cu un vapor după 6 ani și care l-a bătut vesel pe umăr: „Prin muncă, psihi-mu!" Armatorii Dreyfus și Draculis i-au răspuns la fel. Răspunsurile l-au scos din sărite. Cei trei stăteau zi și noapte la ghiulbahar, în vreme ce pentru ei trudeau ca vitele muncitorii din port. In 1927 a luat parte la prima grevă. Timp de 45 de zile, în fiecare zi, și-a făcut tot alt ochi la curea. Unii însă, trăiau; erau „șmecherii" portului, cuțitarii, clienții cu buzunarele doldora ai tavernelor de pe chei, spărgătorii de grevă. Apoi, cu timpul, s-a apropiat de comuniști. Alte lupte, mai grele. Omul acesta n-a stat o clipă. In iarna lui 1944-45, cînd s-a întors de pe frontul de vest (unde plecase voluntar), portul era trist și deșert în lințoliul alb al zăpezii, sfărîmat de flăcările războiului. A pus mîna la reconstrucția lui. Apoi s-a apucat să califice tineri, „schimbul de mîine", al unui mîine de tihnă pe care-l amîna mereu.

Amurg. Rătăcim amîndoi pe faleză. Il văd, îl simt cum începe să se abandoneze odihnei. Fața i s-a destins. Ochii i se umplu de pace. Muncitorul Costache Dumitru se odihnește. A așteptat clipa asta decenii întregi, ca pe un miracol, ca pe un vis prea frumos. Anul XV o consemnează ca pe un moment firesc în curgerea sa.

Ultima rază de soare dizolvă totul într-o lumină sărbătorească. In fața noastră e marea. Valurile se rostogolesc rotund spre Răsărit.

Ilie PURCARU

ȚIGARA

In zilele insurecției armate

Acum, în preajma celei de a XV-a aniversări a Eliberării patriei, oamenii își aduc aminte de o serie de întîmplări și mari și mici petrecute în zilele insurecției armate. Cele de mai jos mi-au fost povestite de un tîmplar dintr-un orășel din Transilvania. Incerc să redau totul, pe cît mă ajută memoria, fidel.

...cred că era în 26 sau 27 august 1944. Cele două ferestre mici ale adăpostului erau permanent închise din cauza prafului de moloz ce se lăsase peste caldarîm. Dacă întîmplător se făcea o clipă de liniște (pentru asta era nevoie ca doamna Balaban să adoarmă între două rugăciuni) se auzea înfundat, ca țăcănitul unei mașini de scris, rîpîitul unei mitraliere germane mușcînd din ornamentația de ipsos de pe fațada casei. Doamna Balaban însă adormea rar și în loc de lătrat de mitralieră auzeam „...precum în ceruri așa și pe pămînt" ceea ce de altfel era inexact : în primul rînd pentrucă în ceruri era o liniște perfectă, bolta azurie de sub sălașul domnului nefiind străbătută decît foarte rar de cîte un nor mic, scămos, iar pe pămînt era tămbălău ; și în al doilea rînd pentrucă dracu știe cum o fi în ceruri. Tămbălăul era chiar deasupra adăpostului unde mă ascunsesem cu două zile în urmă. Gărzile patriotice au înconjurat vreo două batalioane de SS-iști, lăsate în oraș pentru asigurarea retragerii grosului trupelor nemțești aflate în cartierul gării.

In timpul nopții, cînd am fost de planton, nemții nu instalaseră încă mitraliera îndreptată împotriva adăpostului nostru. Ai noștri, doi soldați, unul cu moletiera desfăcută și încolăcită în urma lui ca un șarpe, stăteau în spatele unei noptiere aruncată lîngă rigola trotuarului : ceilalți, niște muncitori de la fabrica de vagoane, stăteau sub poarta unei case cu etaj. Cel mai tînăr dintre ei, un ucenic pistruiat, își curăța tot timpul arma. Nu tresărea la nici o explozie ; părea de un calm nefiresc. Ștergea închizătorul Z. B.-ului cu o batistă mare, murdară de ulei. Era atît de absorbit de această muncă, de parcă de strălucirea închizătorului ar fi depins întreaga lui existență. Apăruseră zorile cînd unul dintre muncitori îmi făcu semn că totul e în ordine, că pot să mă duc să mă culc. Eram obosit : făcusem nouă ore de planton. Inainte de a adormi auzisem încă vag glasul pițigăiat al doamnei Balaban : „precum în ceruri așa și pe pămînt". N-avem putere să-i spun să tacă.

M-am trezit pe la ora prînzului. In adăpost era zăpușeală : transpirau oamenii, pereții, dar nimeni n-avusese curajul să deschidă ferestrele de aerisire. Mitraliera începuse să ciugulească ornamentația de ipsos de pe fațada casei. Am urcat scările pivniței și, cu multă băgare de seamă, am deschis ușa de fier a adăpostului. In stradă totul era încremenit : și casele și oamenii. Soarele învăluise totul într-o lumină orbitoare, rea. A trebuit să treacă cîteva minute pînă m-am obișnuit cu lumina zilei. Soldații din spatele noptierei erau morți. Cel cu moletiera desfăcută stătea cu fața spre cer și dacă n-ar fi avut ochii deschiși aș fi crezut că doarme. Celălalt soldat, un rezervist cu o barbă de cîteva zile, își ținea degetele încremenite la buzunarul stîng al vestonului. Probabil își dusese mîna la locul unde pătrunsese glonțul. Sîngele închegat de pe caldarîm avea culoarea ruginei.

Nici muncitorii de sub poarta casei cu etaj nu mai trăiau. Numai ucenicul pistruiat. Stătea culcat lîngă zid, parcă lipit de el, cu arma ațintită înainte spre colțul străzii unde, firma de tinichea a unei tutungerii baricada drumul. Cînd mă descoperi, îmi făcu semn să traversez strada. M-am tîrît pînă la el. N-avea mai mult de 17 ani. Poate nici atît nu avea. Din cauza pistruilor mari și roșcați aveam impresia că are fața îmbujorată.

— Au contraatacat prin surprindere, mă lămuri într-un tîrziu. Spune, de dincolo, de la adăpost se vede tutungeria ?..

— Da.

— Ai văzut ceva mișcare ?.

— Nu.

— Asta e bine. Neapărat va trebui să ajung la tutungerie. Clipea des ; și din cauza luminii și de nesomn. Avea buzele crăpate, arse. Mi se făcuse milă de el. Nu eram fumător dar îl înțelegeam. Văzusem tovarăși în lagăr care își dădeau rația de pîine pentru o jumătate de țigară. Știam că cel mai mult ce aș fi putut face pentru el era să-i procur o țigară. Nu un muc, nu o țigară răsucită în hîrtie de ziar, ci o țigară adevărată, întreagă. Nu i-am promis nimic ca în cazul că n-aș fi putut face rost să nu-l amăresc și mai mult. M-am depărtat de el, tîriș, pe lîngă soldatul cu moletiera desfăcută și am intrat în adăpost Doamna Balaban nu fuma. Am lăsat-o să se roage în continuare. Am făcut apel la cei vii, i-am buzunărit pe cei morți, dar n-am găsit nici o țigară. Am ieșit din nou din adăpost Mitraliera mai scuipa gloanțele în ornamentația de ipsos de pe fațada casei. De felul meu sînt încăpățînat : eram convins că pînă la urmă am să fac rost de o țigară. De o țigară adevărată, întreagă. Totuși eram puțin supărat pe puști. La ce, mama dracului, fumează! Nicotina e vătămătoare și apoi n-o fi chiar un calmant atît de formidabil precum se spune. Dar dacă pistruiatul a stat toată dimineața la post și acum vrea o țigară, fie. O merită.

Soarele ajunse tocmai deasupra capului nostru și dogoarea înfiorător : nu era petec de umbră în toată strada. M-am tîrît peste drum pînă la pistruiat.

— Hai să încercăm să ajungem pînă la tutungerie.

— Am încercat de vreo trei ori pînă acum. Dar colțul a fost ocupat de nemți. Și zău, aș da un an din viață să ajung pînă acolo.

— Să încercăm și a patra oară

— N-am voie să risc. Asta e singul drum care duce la gară. Și ei au încercat să treacă de vreo două ori. Cînd spuse ei, împinse capul înainte. M-am uitat într-acolo. Sub firma de tinichea a tutungeriei era întins un subofițer neamț, cu casca căzută alături. Își ținea capul rezemat de bărbie și părul blond, parcă decolorat la soare, îi acoperea jumătate din fața ciuruită de gloanțe.

— Văd că ai rămas singur...

— Am avut noroc. Ajutoarele trebuie să sosească din clipă în clipă. Sînt cantonați aici, undeva, într-o clădire.

Arăt spre soldații morți lîngă rigolă.

— Poate au avut ei țigări...

— Nu. Nea Stanciu nu era fumător, iar celălalt, cu moletiera desfăcută, mi-a cerut mie țigări.

— Atunci eu mă tîrăsc pînă la tutungerie.

— Consemnul e să nu încercăm decît după ce apune soarele. Tot timpul își lingea buzele crăpate... Dar dacă tu vrei să încerci... Eu am să fac totul ca să-ți asigur înaintarea. Mai am opt gloanțe...

Lipit de zid, ca o pisică, m-am ridicat în coate și am făcut o mișcare înainte. Pistruiatul mă trase înapoi.

— Spune, nu ești tu civilul care a făcut planton azi noapte?

Civilii eram cei fără bransardă tricoloră.

— Eu sînt

— Așa mi se părea și mie. Ești tare slăbănog. Ai grijă la prima poartă Acolo mai poate fi cineva. Dimineața s-au tras focuri de acolo. Dar dacă te-ai răsgîndit, du-te înapoi în adăpost.

In clipa aceea chiar dacă aș fi fost convins că sub prima poartă sînt zece nemți și nu mai m-aș fi întors. Altminteri cum mai m-aș fi uitat vreodată în ochii pistruiatului? Am făcut încă o mișcare înainte. Mitraliera care trăgea în ornamentația de ipsos n-avea cum să mă vadă: era instalată undeva pe un acoperiș și făcea mai mult act de prezență să rețină atacurile gărzilor patriotice. Am ajuns în dreptul primei porți. Imi auzeam fiecare bătaie a inimii. M-am uitat printre crăpăturile scîndurilor dar n-am văzut nici o mișcare. Era doar o baricadă părăsită, făcută din mobile. Am răsuflat ușurat și mi-am lăsat capul pe umăr. Eram și obosit și flămînd. Și ca omul flămînd m-am apucat să filozofez. Imi spuneam: ciudată e viața! Numai cu cîteva zile în urmă reușisem să evadez dintr-o coloană de deportați. Fusesem luat prizonier de pe stradă. Și nu eram militar. M-au încolonat și m-au tîrît nu știu spre unde. Am fugit după 12 ore. De atunci aproape că nu mîncasem nimic. In drum spre casă, de teama gloanțelor n-am avut curajul să traversez o stradă pînă la o brutărie și numai după o zi mă tîram spre o tutungerie pentru o țigară care nici măcar nu era pentru mine, ci pentru un oarecare pistruiat pe care abia ieri l-am văzut pentru prima oară. Ar fi fost stupid să mor în zilele revoluției împușcat fără să fi avut și eu armă la umăr. Intorc privirile spre pistruiat : acesta ținea arma întinsă înainte, îmi urmărea fiecare mișcare. Eram hotărît să-i fac rost de o țigară. Mă și vedeam întinzîndu-i țigara gata aprinsă să nu-și mai piardă timpul cu aprinsul, trăgînd fumul păcătos în piept. Mare patimă e și fumatul ăsta!

După cîteva minute am ajuns în apropierea firmei, dărîmate : am izbutit să citesc și numele tutungiului : Văduva Ecaterina Balaban. Uite, uite o cunoștință. Nici nu-ți închipui, madam Balaban, cît de mult doresc să-ți devastez tutungeria. Incet mă ridic în genunchi și încerc ușa. Era deschisă. Cred că aș fi izbucnit în plîns dacă aș fi găsit-o încuiată. După colț nici o mișcare. Ii fac semn pistruiatului să vină și el. Aștept pînă ajunge în dreptul primei porți, apoi intru în tutungerie. Intind mîna după primul pachet de țigări. Am nimerit un Bucegi. Aprind o țigară să-i fac pe plac pistruiatului. Tocmai intra. Ii întind țigara, el mă privește mirat.

— Ia-o.

Imi întoarse spatele și privi în stradă. Imi venea să-i ard una după ceafă.

— Na, mă, țigara!...

— Nu fumez.

Ii spun cu voce tare ;

— Atunci la ce, mama frasului, m-ai trimis aici?...

— Doar nu crezi că pentru o țigară. Avem o mitralieră după tejghea. Aici e depozitul Balaban. E o femeie de treabă bătrîna.

In cele din urmă am fumat eu țigara Calmează. Jur că așa e.

Francisc MUNTEANU

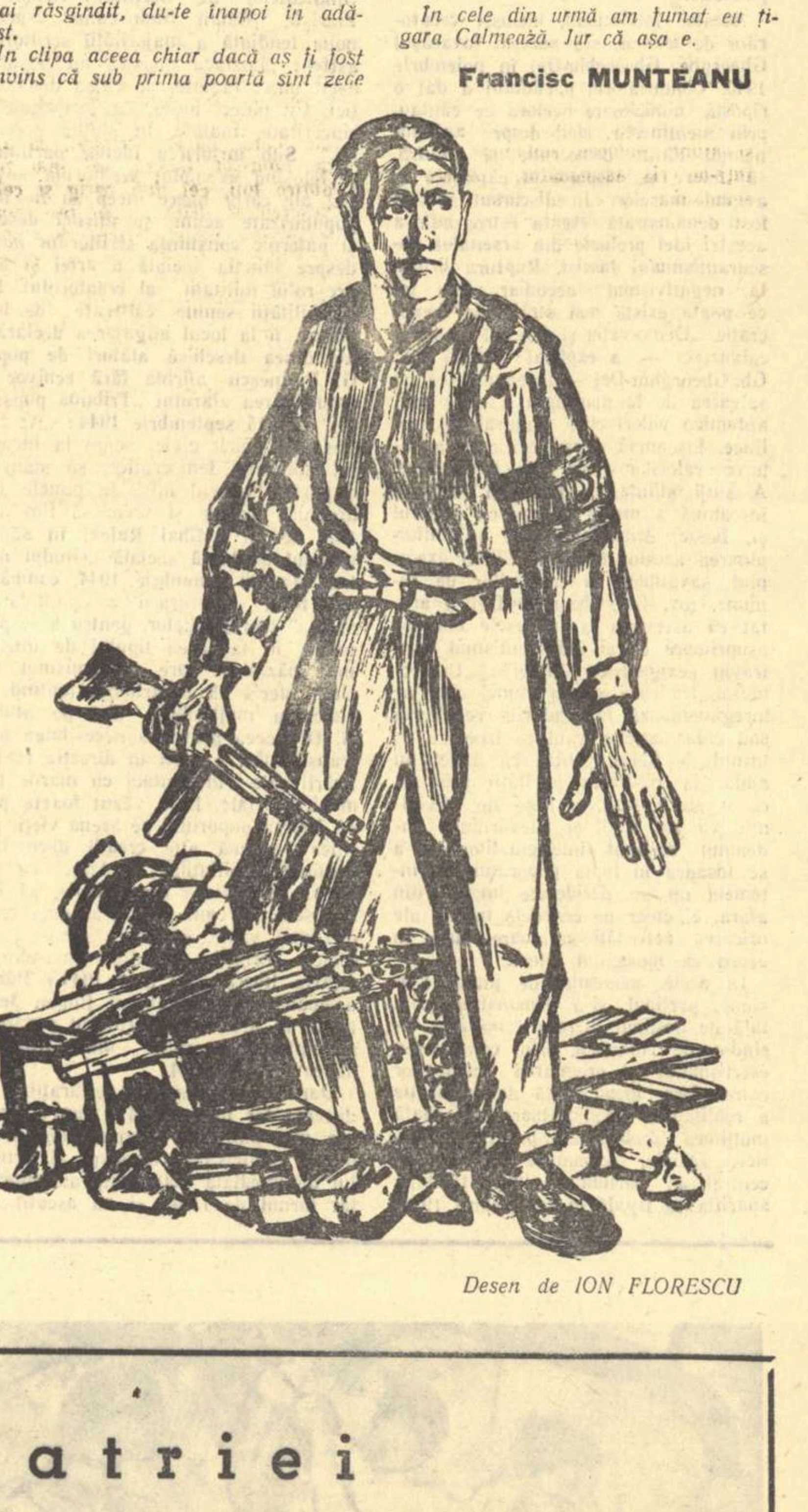

Desen de ION FLORESCU

Patriei

De cum deschis-am ochii, te-am iubit —
Și moartea m-ar găsi nepotolit.
Iubire ești... în fiii hotărîți ;
Și ură naști în cei ce ni-s urîți...

Străvechi izvoare-ți scapără argint ;
Iți este munca omului alint —
Safir imens ți-e cerul. Munții tăi
Ți-nchină vegetale vîlvătăi

Spre slava tinereții ; necurmat
In miezul lor, tezaur, inimi bat —
Aici Ștefan cel Mare e, Mihai
Viteazul ce visa unitul plai...

Poporul tău — etern nedomolit
Un pisc înalță-n piscuri de granit,
Vis ce-n exil Bălcescu îl purta
Și l-am turnat, foc viu, în stînca ta :

Urcușul ni-i mai clar, ni-i mai firesc ;
Vezi trandafirii din belșug cum cresc —
Ilene Cosînzene pînză țes,
Și Feți-Frumoși bronzați din mînă ies.

Lalele negre : sondele, pe rînd,
Vor străluci sub raze noi, cîntînd ;
Și va juca brădetul îmbătat
De-alcoolul lunii din belșug vărsat.

Cînd soarele-n zenit va fi, atunci
Ne va svîrli peneturi de ierunci —
Și tu ca el, tu patrie, vei fi
In noi, cum ești, o prea frumoasă zi.

Nu în zadar e pieptul tău brodat
De sînge mult prin bătălii vărsat ;
Sînt maci, gherghine și garoafe sînt.
De par eroii-ntorși pe-al lor pămînt.

George Demetru PAN

UN PRIETEN VECHI

Fragment din vol. II al romanului „Bărăgan"

de V. EM. GALAN

In dimineața aceea, călcîndu-și obiceiul statornicit de-o viață întreagă, Nistor Cîrmiș se lăfăise în pat pînă la prînz. Nu pentru că i-ar fi fost rău ori lene: de ciudă! Mai mult perpelit decît lăfăit!

Ieri de cu seară îi căzuse pe cap — musafir, vezi Doamne! — Spiru Nedelea... Și se culcase cu inima tulburată. Și visase rău. Și se trezise cum se culcase: sigur că-l aștepta o zi nenorocită, o zi peste care parc-ar fi vrut să sară, s-o amîne dormind.

Serile, ca de obicei în vremea din urmă, după cină, Nistor asculta radio: stringîndu-și capul între palme ca să țină căștile păsuite pe urechi, ședea țeapăn pe-o margine de scaun și asculta. Nevastă-sa, lîngă el, într-un ungher, parcă uitată acolo, torcea abia învîrtind fusul, și cînd, plimbîndu-și privirile de colo-colo, întilnea chipul bărbatului, zîmbea mulțumită de mulțumirea lui; doar uneori, furată de gînduri, își uita rosturile — și atunci sfiriitul spornic al fusului prindea glas; însă numai o clipă, pentru că fiică-sa, pufnind în rîs, îi făcea semn — și fusul era domolit. De sub căștile lui, Nistor le aproba pe amîndouă cu un mic surîs plin de superioară blîndețe. Fiică-sa spăla vasele — întîi cu apă puțină (hrana cîinelui!) apoi cu apă mai multă (să fie și curate!); iar cînd, furată la rîndu-i de gînduri, începea să murmure o frîntură de cîntec, ori turna apa prea de sus, maică-sa, speriată, îi întorcea semnul — și atunci pufneau amîndouă mutește, într-un rîs asemănător, pentru că seamănau bine, și totuși altfel: mama, parcă stingherită și rușinată de propria-i făptură; fata, din parte-i, numai înduioșată, și nu prea tare, nici tocmai în serios, de noua slăbiciune a tatălui... Simțindu-le, Nistor își surîdea îngăduitor, mulțumit cît se poate de grija și tihna cu care-l înconjurau ai lui.

Afară, cîinele hămăia la noroc, a foame; iar cînd Spiru i-a trecut pe sub nas, a tăcut.

De aici, întîia nemulțumire: Nistor s-a pomenit cu Spiru pe prag, mormăindu-i ceva ce el, care nu apucase să-și smulgă la timp căștile de pe urechi, nici n-a auzit.

— Ia du-te, fato, de vezi: ce-i cu cîinele ăla? se răsti la Lenuța. S-a prostit? A turbat? S-a boierit? Ce-i cu el, de nu mai știe-a lătra?

Cînd strigi așa la fiică-ta, de față cu omul care abia ți-a trecut pragul, omul, dacă-i om, se simte. Spiru, nu: a rînjit, a luat un scaun, l-a tîrît lîngă scaunul lui Nistor (făcînd, în treacăt, și lampa mai mare) apoi s-a așezat. Parc-ar fi fost dintr-ai casei! Iar Nistor se uita la el ca la un strigoi; îi venea să-l ia de gît; și pentru că totuși știa bine că de gît nu-l va lua, continuă să strige la fiică-sa:

— Lasă mîncarea acolo, fată! Vîră-ți mințile-n cap, Lenuțo! Ți-am spus să vezi ce-i cu el, nu să-i duci de mîncare! și nu se potoli nici după ce fata plecă. Eu, dacă nu latră cînd trebuie să latre-un cîine, îl las să crape! Nu s-o fi pierdut sămînța cîinilor! Il dau pe gîrlă, îl înec! Așa-i fac! Altul!

Dar ușa sări în lături, și Lenuța, repezindu-se, înșfăcă totuși mîncarea pregătită.

— Vin' să-l vezi! bombănea, gata-gata să plîngă, fără a se uita la nimeni. I-a ars nea Spiru o botină-n bot! Vin' să-l vezi! De-aia nu latră... Așa se intră-ntr-o casă?! Ca la furat? Ca hoții?

Lui Nistor îi plăcu îndrăzneala fiică-sa. Totuși, gîndindu-se la ce ar fi fost Spiru în stare să-i răspundă, o luă iarăși la zor:

— Du-te, fată, dacă-ți spun, n-auzi? Dă-i demîncarea și gata! Nu ți-e rușine să vorbești ca un d-ăla, făr' de căpătîi?

— Cu așa oameni... — aruncîndu-le tuturor, peste umăr, din ușă, o privire furioasă, înlăcrimată, Lenuța ieși.

Năzuind să afle cît mai tîrziu ce pacoști i l-or fi trimis pe Spiru în casă, Nistor tăbărî asupra nevestei:

— Dumnezeu știe cum o crești, fata asta! N-are minte nici cît găina, da' să tacă, neam! Spune-n gura mare orice-i trece prin cap! Păi! Unde s-a pomenit?

Nevastă-sa asculta înlemnită. Își cunoaștea bărbatul: acasă el vorbea așa, mult și mînios, vrute și nevrute, numai cînd intrat la vreo ananghie, căuta în gînd izbăvirea.

Dar de astă dată, necunoscîndu-și încă ananghia, Nistor nu găsi nici izbăvirea: tăcînd brusc, își holbă ochii albaștri către Spiru.

Spiru se uita însă pe urmele fetei:

— Frumoasă coz, negruța! și clefăi, plescăi gros din buze: Mțo! Mțo!... Dacă dă Dumnezeu și-mi îngrop baba pînă-i timp, aici trimit pețitori! și rîse singur: Hă-hă... Ce zici, Irină?

Glumea, pesemne. Dar nu era nici un pic de veselie în vocea lui Spiru, nu era veselie nici în rîsul lui, și de aceea vorbele, rămînînd numai ele, cu înțelesul lor cumplit, răsunau ca un croncănit rău prevestitor. Inlemnită, cutremurată, Irina aștepta o hotărîre și-un ajutor de la bărbatu-său — și fu cît se poate de mulțumită cînd el, în loc să-i răspundă lui Spiru, începu din nou să strige la dînsa:

— Tu ce stai? Ce te caști? Du-te după fata aia, vezi ce-i cu dînsa! Ce tot stă pe-afară? S-a-necat?... Zi-i să se culce! Colea, colea: doar n-o sta toată noaptea să legene-n brațe o cotarlă!... Da, da, colea, unde te uiți? Nu-i de-aici din casă fiică-ta? Nu doarme colea?.. Stai, Irină, bre! Pleci așa cu capu-n traistă?! Ia cojoacele, n-auzi?

Casa lui Nistor Cîrmiș avea patru încăperi și-o tindă. Pe dinafară, tare arătoasă; înăuntru, cam goluță, mai mult pereți. Iarna, neavînd cu ce face foc decît aici, trăiau aici toți grămadă. Pricepînd că bărbatu-său a hotărît să se descurce cu nedoritul musafir de unul singur, Irina luă cojoacele și, oftînd, porni după Lenuța. „Colea", dincolo, în oricare din celelalte trei încăperi era mai rău ca-n ghețărie. Dar aici, cu asemenea oaspete, era și mai rău.

— Mde... făcu Spiru, parcă întrebîndu-se dacă să aprobe ori nu expulzarea femeilor; cînd însă o văzu pe Irina plecînd, ridică din umeri și, uitînd-o, căzu pe gînduri.

Nistor aștepta, pîndea.

★

Nu-i era prieten, Spiru. Cîndva îi fusese poate chiar mai mult de-atîta; dar asta cu vreo douăzeci de ani în urmă.

In generația flăcăilor de atunci, Nistor fusese cel mai tînăr: un băiețandru cam pocit dar tare vesel, cam fricos dar tare bun de gură; iar Spiru, flăcău întîrziat, cu armata de multișor făcută, cel mai frumos dintre toți, cel mai aprig și cel mai descreierat bătăuș pe trei comune, îngăduise acelui Nistor de-atunci să se lipească de dînsul precum un rob, precum o umbră... ca să-i facă servicii pe care nimeni altul nu i le-ar fi făcut... ca să ofteze, nedumerit și dinainte resemnat cînd întîile fete dragi lui îl lăsau cu buzele umflate îndată ce Spiru, doar în batjocură, le făcea cu ochiul... și-i îngăduise, în sfîrșit, să încaseze în locu-i, și-n numele prieteniei cu dînsul, cîte-o bătaie soră cu moartea.

Nistor însă, deși cu aproape zece ani mai tînăr, se însurase înaintea lui Spiru. După asta, privindu-l cu alți ochi și găsindu-l pur și simplu „un ticălos", i-o spuse — și făcu așa cum făceau, odată însurați, toți flăcăii: lăsă baltă cîrdășia cu el.

Din vechea lor legătură, Nistor s-a ales pînă la urmă doar cu prietenia bătrînului Nedelea. (Ca de obicei, în Lespezi: cînd feciorii neamului Nedelea își pierdeau ori își părăseau prietenii — fie din pricina atîtor morți năprasnice cîte se abătuseră asupra neamului lor, fie, dacă-i vorba de Spiru, din pricina cîinoșiei și a înticăloșirii, prietenii feciorilor se descopereau vechi prieteni ai bătrînului — și prieteni îi rămîneau).

Cu Spiru, de douăzeci și mai bine de ani Nistor avea a face doar din an în paște: erau vecini de ogor, și Spiru se sfădea la cuțite cu toți vecinii de ogor: o dată, primăvara, cînd bănuia că vor să-i încalce hatul, și a doua oară toamna, cînd bănuia că vor să-i fure din recoltă. Și cum tată-său nu-i dăduse încă pe mînă nici un petic de pămînt, începea sfada în numele lui tată-său; dar tată-său lua partea vecinilor și a dreptății, și-atunci Spiru, lăsînd vecinii, tăbăra pe bătrîn, care, în ciuda vîrstei, era totdeauna mai tare decît Spiru — fie că Spiru rămînea la vorbe, fie că trecea la pumni

★

Bănuind că Spiru încerca să strămute obișnuitele-i sfezi de primăvară pe la împricinați pe-acasă, Nistor inventarie dintr-o privire toate obiectele împrejmuitoare bune la o nevoie drept arme, și, alcătuindu-și un chip cît mai liniștit, așteptă.

— Mda! pufni într-un tîrziu Spiru, sătul de-atîta cît se lăsase privit; și, ridicîndu-se, se apropie de aparatul de radio — un mic receptor cu galenă, improvizat într-un penar școlăresc și așezat pe-o policioară anume bătută în perete. Hă-hă! făcu. Asta ți-i da-ra-dai-ca? și, pînă să apuce Nistor a-i răspunde, Spiru repezi într-o muchie a penarului un bobîrnac ciudos; „daradaica", zornăind din toate sîrmele-i lăuntrice, se lipi de perete, într-o rînă. Hă-hă! își admiră Spiru, mulțumit, isprava; apoi, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, rămase la ale lui: Fierbinți, negruțele! Cele mai fierbinți! De-aia și țin: nu-mbătrînesc ușor. Nevastă-ta... zici că-i fată. Hă! Dac-ai crăpa și tu, ei i-aș trimite pețitori; nevesti-ta! Cu fata... hă! m-aș înțelege eu, mai tîrziu, și cu fata..

Glumea, Spiru...

Nu-l ducea mintea, pesemne, să lege altfel vorba, după atîta amar de ani, decît începînd de-acolo de unde-o lăsaseră în vremea tinereților buiace.

Glumea... Ca altădată, cînd el, Nistor, orbit și robit de mîndrie la gîndul că un flăcău cum era Spiru atunci îl socotea prietenul și egalul său, asculta cu zîmbetul pe buze chiar dacă Spiru glumea — tot așa, totdeauna așa — pe seama maică-sa ori a surori-sa... și chiar dacă în timp ce glumea așa, Spiru, tot în glumă, îi punea cărbuni aprinși pe pălăria nouă ori i-i strecura în buzunarul hainei. Zîmbea, Nistor cel de-atunci, pentru că era un copil neștiutor — și poate pentru că Spiru mai era și el cît de cît vesel, pentru că răutățile și nerușinările-i mai semănau poate întrucîtva a glumă. Zîmbea, Nistor cel de-atunci, și-n adîncul sufletului tremura, simțind pesemne, așa copilandru prost cum era, că veselia lui Spiru-i mai mult răutate.. și gluma lui mai mult cruzime... ori poate numai răutate și cruzime...

...Recunoscîndu-și în adîncul sufletului vechiul tremur, Nistor, încremenit, se uita la aparatul lui de radio rămas pe-o coastă — și nu-i venea de loc să rîdă. Ridicîndu-se, își desprinse căștile uitate după gît... așeză penarul la loc... îi clădi căștile deasupra... și întrebă de-a dreptul, cu nesfîrșită lehamite.

— Ce vrei, Spirule? De ce-ai venit?

Dar Spiru, se vede, nu mai voia nimic. Un timp îl privi strîmb cu ochii lui cenușii, de corb, apoi, mîrîindu-și în barbă niscai înjurături, porni spre ușă.

Oricît de nedumerit și mînios era, Nistor, călcîndu-și pe inimă, îl lăsă în pace. Intorcîndu-i spatele, luă căștile, cu gînd să vadă dacă mai erau ori nu bune de ceva. Dar nu apucă să le ducă la ureche. Spiru se oprise... revenea...

Se-ntoarse să-l întîmpine.

Cu mîinile în șolduri, Spiru, vădit preocupat de niscai gînduri noi, îl cîntărea, îl măsura.

— 'scultă ici! îl auzi Nistor în sfîrșit. Eu, în locul tău, știi ce-aș face? Aș pune mîna pe-o custură și-aș ieși în capul imașului: spre Bîrsani! Mîine! Auzi? Inainte de-a se lumina! ...Vii și tu! îi hotărî, scurt.

— Cum adică? Unde să...

— M-aștepți acolo: vezi atunci!.. Vii și tu! îi hotărî din nou; și după ce, ridicînd din umeri, chibzui ceva, adăugă răstit, parcă drept explicație: Pe fiică-ta s-o ții din scurt! Pînă crapă ăl bătrîn, scrîntitul! Auzi? Dup-aia pun șaua pe frate-miu ăl mic, pe Prîslea! O ții pe fiică-ta pentru el... dacă nu crapă și Prîslea! și se uita agasat la Nistor, care, nemaipricepînd nimic, neștiind cum să întîmpine un asemenea pețit neobișnuit, neștiind ce să întrebe mai întîi și dacă să întrebe ceva, învîrtea la nesfîrșit căștile printre degete, ca pe niște uriașe mătănii. Auzi? Să n-o dai după holodronțul ăla cu... isprăvindu-i fraza, arătătorul lui Spiru desenă în aer un semicerc cuprinzînd căștile, aparatul. Ăștia atîta știu! răbufni, ars de mînii dintr-o dată trezite; și vocea i se înăspri... și-n ochi îi răsăriră șuvițe roșii... și-n fundul gîtlejului începu să-i hîrîie tusa. Atîta știu: colhoz! cu hapca: fată, casă, pămînt, sat, tot: colhoz! Atîta! Lasă-l dracului p-ăl bătrîn: s-a scrîntit: comitet, asociație, tractor: colhoz? Aia-i: frate-miu-l înnebunește, el, ăl mic, Prîslea!... Da' de-acuma crapă! Gata: toți!

— Ce spui?... Ce tot spui?! bîlbîia Nistor, nefiind sigur dacă Spiru îi mai vorbea lui, sau doar sieși, sau nimănui, ca toți nebunii; dar Spiru, odată dezlănțuit, nu mai putea fi oprit; tușind, hîrîind, croncănea ațintindu-l din ce în ce mai amenințător, mai poruncitor.

Invîrtind mereu căștile între degete, Nistor se străduia zadarnic să lege cît de cît una cu alta, să prindă un fir. Spiru o ținea una și bună: în două zile urma să „crape toți"... undeva trebuia împărțit ceva... printre „toți" aceia, va crăpa și Nedelea bătrînul... ceea ce trebuia împărțit era un conac... Lenuța trebuia ținută din scurt... după ce-or „crăpa toți" se vor împărți și niște pămînturi... „holodronțul", adică Țiripan, trebuia „cenătuit"... pămînturile „crăpaților" se vor împărți, dar ferma model din Bîrsani, nu: acolo, dacă n-o fi apucat a crăpa, avea să vie Hector Pană, ca să crape după ce-o veni, că moșia tot la-mpărțit avea să-i intre... mîine însă conacul trebuie „scuturat"... concul din Bîrsani, ferma model rămasă a lui Pană-Grăniceru și după reforma agrară... și pe Lenuța, măcar și legat cobză dacă nu de bună voie, avea s-o ia Nedelea cel mic... asta după ce-o crăpa Nedelea-bătrînul... dacă n-o crăpa o dată cu el și Prîslea...

— Ce spui?!... Ce tot spui? murmura Nistor aiurit, cînd în cele din urmă Spiru, biruit de tusă, trebui să-și îndese o palmă pe gură, rămînînd să amenințe și să poruncească doar cu brațul celeilalte mîini, pe care-l învîrtea prin aer ca pe-o sabie. Ce spui tu?

Dar Spiru, luîndu-și seama, nu-i mai spuse nimic nou: îndoit de tuse, porni spre ușă.

— Mîine!... In zori!... Ascuțită, custura! izbuti să-i mai amintească, în loc de rămas bun; și, după ce-l fulgeră cu o ultimă privire, plecă.

Plecă întocmai ca pe vremuri: sigur că Nistor nu-i va ieși din cuvînt... Și, în drum spre poartă, repezi cîinelui a doua lovitură.

Intocmai ca pe vremuri! Ca pe vremuri, cînd, tot așa, îi trimitea să-i scoată din casă, cu cine știe ce minciuni, fata vreunor gospodari cumsecade, care, și ei și fata, aveau să-i blesteme după aceea pe amîndoi.

Petrecîndu-și căștile printre degete, Nistor rămase ascultîndu-i îndepărarea pașilor. Nu pricepuse mare lucru; știa că nu se va duce după Spiru nicăieri; dar îl uimea dureros simțămîntul că omul acesta, căruia de douăzeci și mai bine de ani el aproape că nu-i vorbise, a trăit fără să bage măcar de seamă că el, fost cîndva prietenul lui, nu-i vorbea; fără a simți că între Nistor și dînsul se schimbaseră multe, toate, pentru totdeauna.. Nu băgase de seamă nimic! Ori poate-și închipuia că el, Spiru, s-a îndepărtat de Nistor.., și poate-și închipuie că la cuvîntul, la semnul lui, Nistor i se va supune ca altădată, îi va ști ca altădată de frică... Timp de douăzeci și mai bine de ani, simțindu-se el însuși neschimbat în ticăloșia lui, Spiru nu luase de loc aminte cum în juru-i se schimbau toți, toate!...

Ridicînd obosit din umeri, cu gîndurile la Spiru și parcă aiurea, Nistor apropie în sfîrșit căștile de urechi. Tăcuseră amîndouă. Hlobănă aparatul într-o parte, în cealaltă — nimic. Răsuci contactul — și, simțind în cutie zvîcnetul unui arc scăpat din cine știe ce strînsori, renunță.

Afară, cîinele schelălăia încă, din ce în ce mai moale, ogoindu-și singur durerile.

„Sărac de tine!" gemu Nistor în șoaptă, neștiind el însuși dacă se gîndea la aparatul stricat, la Spiru, la cîine, la el cel de-acum douăzeci și mai bine de ani, la el cel de acuma, ori la toate dimpreună.

Amărît, făcu lampa mai mică, așa cum fusese înainte de a veni Spiru... își chemă nevasta, fata...

Veniră: tinere amîndouă, frumoase amîndouă, amîndouă cu obrajii îmbujorați de frig... ori poate de somn... ori poate de căldura toropitoare a cojoacelor.

— Ce-a vrut? pufni Lenuța.

Nistor ridică dintr-un umăr — semn că n-avea de gînd să-i dea socoteală — și Irina, simțindu-și fata pornită pe sfadă, îi făcu semn să tacă.

— Eh! o repezi Lenuța; apoi, lui tată-său: Găsiși și 'mneata cui să ții partea! Cîinele-i de-o mie de ori mai om ca el!

— Gata!... Culcă-te!... Culcați-vă!

Asprimea-i era atît de altfel decît în alte dăți, încît Lenuța se supuse fără a mai cîrti.

— Puneți dracului la loc și scaunul ăla! Cît să se-ncurce omu-ntr-însul?!

Era scaunul pe care șezuse Spiru. Fu, bineînțeles, pus la loc.

Nistor, reașezîndu-se pe scaunul său, își potrivi cu gestul obișnuit căștile. Crezînd că el asculta, femeile, oarecum liniștite, se culcară ca de obicei, vorbindu-și mutește. Cînd totuși Lenuța scăpă din greșeală pieptenele în lighean, nu îndrăzni să zîmbească... și nici Nistor nu surîse îngăduitor, ca altădată: cu căștile pe urechi, măcina la nesfîrșit aceleași gînduri... simțind că-s altele decît ar fi vrut... mai mult întrebări decît gînduri... și, poate, aștepta o minune. Dar, desigur, minunea nu se întîmplă: căștile rămaseră mute.

Se culcă tîrziu, nemulțumit, mînios pe nevastă-sa, mînios pe fiică-sa, cu inima tulburată, neizbutind să înțeleagă pînă la capăt ce-o fi vrut de fapt Spiru cu dînsul... și de ce tocmai cu dînsul... și pentru cine trebuia ascuțită custura... și de ce, la urma urmelor, n-ar fi totuși potrivit pentru Lenuța un ginere ca băiatul lui Nedelea... și cu ce „crăpat în două zile" amenința Spiru tot satul... și... și... Și adormi greu, visă rău, se trezi devreme... Sigur că-l păștea o zi nenorocită, lăsă în seama femeilor toată grija gospodăriei; poate pentru întîia dată-n viață, nu se clinti din pat pînă la prînz.

Teamă de Spiru nu-i era. Nu-i recunoștea nici o autoritate asupră-i. Totuși, cînd fu sigur că Spiru n-avea de gînd să-i dea noi semne de viață, răsuflă ușurat.

Se sculă, se îmbrăcă, mîncă zdravăn, fără un cuvînt, apoi, cu bățul într-o mînă și penarul-galenă în subsuoara celeilalte, plecă în sat.

Cunoscîndu-l bine, Irina nu-l întrebă nimic. iar Lenuța cu atît mai mult nu îndrăzni: dacă între cauzele supărării lui tată-său intra și penarul acela, galena, atunci ea una prefera să-și muște limba bucată cu bucată decît să-l sîcîie tocmai acuma, la supărare, cu întrebări.

★

Aparatul fusese adus în casă de Nicu. Așa: mai mult sau mai puțin de către Nicu. Erau de atunci cam două luni.

— Galenă patent Țiripan! își prezentase Nicu marfa. Fără tensiune auxiliară de polarizare!

Acest limbaj păsăresc îl impresionă pe Cîrmiș-tatăl mai mult decît umila cutiuță din subsuoara băiatului.

— Făr' de ce? pretinse el explicații suplimentare.

Le primi: „...detector cu contact... efect de detecție... caracteristică neliniară, aia, bre!... cristal moale, nu pricepi?... cubic, tată! holoedric, domnule!.... oscilații cu modulație: curbura-n jurul originii, colea, na!"

Nepricepînd absolut nimic, Nistor se lămuri doar atît cît să poată da lămuriri depline altora:

— Nicu-al meu, el l-a scornit!...

In vremea asta, Nicu, Lenuța și

Țiripan umblau prin copaci: o întreagă după-amiază, tulburînd cu veselia și strigătele lor tot satul. au întins antena. Peste trei curți.

Seara, Țiripan, tăcut, sfios, șurubea cele două butoane montate într-o coastă a penarului. Nicu, mîndru ca un curcan, i se-nvîrtea împrejur, plin de curiozitate și mult mai puțin vorbăreț decît înaintea lui tată-său. Lenuța se-nvîrtea împrejurul amîndurora. Irina se ținea după fiică-sa... Iar Nistor, în mijlocul camerei, cu picioarele crăcănate și mîinile-n buzunare, drept, nemișcat, stătea ca un stîlp în calea tuturor: aștepta să vadă ce-o ieși pînă la urma urmelor din cutia lui fiu-său... pe care vedea bine că nu fiu-său o șurubea, ci Țiripan... în jurul căruia se-nvîrte fiică-sa... și de aceea era nevastă-sa cam fisticită — pentru că de fapt, galena, Țiripan o făcuse; pentru Lenuța; și cu știrea Irinei era predată galena „casei" drept „a lui Nicu"... Așa stăteau lucrurile! Iar el, stăpînul familiei, prefăcîndu-se a nu vedea nimic, o priveghea pe Lenuța... și pe Țiripan... și pe Nicu... și pe Irina.. lăsîndu-i să-și închipuie că, toți, pe sub mînă, complotau oarecum împotriva lui. Chibzuia în liniște, păstrîndu-și neatins dreptul ultimului cuvînt. Și trebuia chibzuit și răschibzuit! Trebuia! Un an în urmă ar fi fost ușor: Țiripan era argat, argatul lui Zăpodeanu, deci un „holodronț" și pentru Nistor, nu numai pentru Spiru; adică, scurt — „pofta-n cui!" Acuma însă, la gospodăria de stat, Țiripan cîștiga de două ori cît Nicu... și chipul îi stătea pe panoul cu fruntașii comunei... și nu mai avea omul cum ști de unde sare iepurele... și Nistor, în asemenea împrejurări grave, obișnuia să măsoare de zece ori înainte de-a tăia o dată...

Fapt este că, în noaptea aceea, Nistor a pus întîia oară-n viață căștile la urechi — și Nicu, Lenuța, Irina, ca și Țiripan întîrziat printre dînșii, trebuiră să stea tăcuți, nemișcați, fiecare-n colțul lui, tot privindu-l și tot privindu-se, pînă le trecu os prin os... pînă-i apucă ciuda... pînă le trecu ciuda... pînă-i apucă somnul...

De atunci, adică de vreo două luni, Nistor Cîrmiș nu se culca seara, și nu se apuca de treabă dimineața, fără să asculte un ceas ori două radio. (Peste zi, desigur în numele bunului mers al treburilor lui gospodărești, vocile din căști încetau).

Asculta pentru întîia dată radio la el acasă, și asculta orice, cu nevinovată evlavie și afurisit egoism: muzică, informații, conferințe... Abia după ce învăță semnalul pauzei pe de-a rostul, începu să-și cheme nevasta, fata:

— Ia! Ascultați și voi

Generos, le ținea el însuși căștile la ureche: una uneia, alta celeilalte.

— Așa-i că-i frumos? și cînd simțea că pauza a încetat, își înfunda iarăși propriile urechi în căști: își pedepsea așa, fără răutate, fata și nevasta, pentru toate tainele aduse de ele în casă o dată cu galena...

Afla o sumedenie de lucrui noi, prindea o sumedenie de cuvinte noi, și, chiar dacă nu pricepea totdeauna tot pînă la capăt, chiar dacă din cît apuca a pricepe uita repede o bună jumătate, simțea singur, cu adîncă bucurie, cum încet-încet satul îl trecea din rîndul celor care „mai mult întreabă", în rîndul celor care „mai mult răspund". (In rîndul celor care „mai mult tac și-nghit", el, Nistor, nu fusese niciodată).

Intr-un cuvînt, — Spiru, cu bobîrnacul lui, nu lovise numai o mașinărie oarecare.

Desene de TIA PELTZ

Să înceteze experiențele atomice

Impărăția oxigenului

(Fragment)

Pămîntul e scobit de galerii,
minele negre l-au rănit ici și colo.
Pămîntul e scobit de morminte,
pe toată-ntinderea lui e rănit de morminte.
Cînd proprietarii de mine
găsesc că armarea îi costă cam scump
— prea scump pentru
niște mineri —
atunci furia oarbă scutură pămîntul.
galeriile minelor
și mormintele
devin un singur lucru.

Eu văd în adîncuri,
acolo,
în bezna de iad ce-a pecetluit surpătura,
în grota cărbunelui negru,
mai negri ca el, și mai negri
ca bezna de iad ce-i strivește,
văd ochii minerilor prinși de neîndurarea pămîntului.

Ei închid și deschid iarăși ochii
asupra aceleeași bezne,
închid și deschid iarăși ochii
fără alt rost
decît
ca mișcările pleoapelor reci să le-arate
că încă trăiesc,
că încă respiră,
acolo,
în fundul pămîntului.

În afară de mișcarea inimii,
e singura mișcare pe care și-o îngăduie,
căci gesturile fură oxigen,
fiecare gest consumă oxigenul necesar
pentru patru sau cinci respirații.
Minerii erau oameni săraci
în casa părinților lor ei nu s-au deprins cu risipa,
de pe masa lor pîinea nu cade pe jos, cocoloașe,
pantalonul îl poartă cinstit cu un petic curat,
chiar de altă culoare,
n-aruncă un muc pînă cînd nu pîlpîie focul [illegible]

dar deși muncitori socotiți,
nici unul,
nici cînd,
nicăieri,
nu s-a gîndit să economisească
invizibilul gaz ce învăluie lumea.

Acesta, și alte cîteva lucruri,
puține,
puține la număr,
se află pretutindeni
din belșug și pe gratis
și pentru că nu costă parale
rămîn neluate în seamă.

Iar jos, în adînc, sub pămînt,
în grota cărbunelui negru,
unde timpul adoarme chircit
ca un cîine cu trupul covrig
și orele cad în neștire.
amețite de bezna opacă,
zac oameni voinici drămuind oxigenul
și tare-ar mai vrea să ofteze
dar nu îndrăznesc,
căci dacă oftează acum cineva
cineva va muri c-un minut mai devreme.

★

În vîrfuri de turnuri,
pe înalte terase rotunde,
telescoapele,
cu o piruetă grațioasă,
se rotesc și ațin
cu ochiul lor de ciclop
calea planetelor.
Urmașii lui Galileo Gali
întind antene fragile
către corpuri cerești.
pe urmă,
clătinîndu-și bărbiile rase,
se-afundă în calcule lungi, complicate.
și iarăși urcă treptele terasei
și iarăși coboară la masa de lucru,
îmbătrînesc astfel tot confruntînd
hîrtia înstelată cu cerul înstelat.
dar spre sfîrșitul vieții, răpuși de oboseală.
comunică lumii
că planetele
cutreeră moarte prin cosmos,
stînci nude, rotunjite de neant,
mărgele grele, rupte din șiragul
mătăniilor unui pustnic orb...

Pămîntul, oază unică a vieții,
pămîntul, cap încununat cu nimb,
pămîntul dăruit cu oxigen
plutește în oceanul fără maluri
sub drapelul clorofilei.
Iar cîțiva inși din echipajul său,
persoane care se-ndeletnicesc
îndeobște
cu afacerile,
(cu tot felul de afaceri
mai mari sau mai mici)
văzînd că nu pot să cîștige
cu exportul oxigenului pe alte planete,
au socotit mai simplu, deocamdată,
— și, desigur, la fel de rentabil —
să obțină beneficii
din otrăvirea celui existent.

★

Răspunzînd
pentru toate celulele vii
de ambele regnuri
existente acum și în veacuri,
răspunzînd
pentru parfumul crizantemei și pentru viitoarele genii,
răspunzînd
pentru foc și pentru apă,
pentru pămînt și pentru cer,
depinde de noi,
cele 2.500.000.000 de conștiințe,
dacă
pe poligonul experimental din Nevada
exploziile sinistrei ciuperci alburii
vor răsuna mai puternic
decît ultimul cîntec al poetului tînăr,
decît bătaia unor inimi de mineri
care-au rămas închiși în subteran
și decît
răsuflarea simfonică a unei planete norocoase
care se cheamă
Pămîntul.

Ștefan IUREȘ

GAZETA LITERARĂ

La... uzinele „Ernst Thälmann“

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE UNIŢI-VĂ!

Un grup de muncitori fac o demonstraţie asupra calităţilor noului tip de tractor universal

O călătorie în 23 de ţări

Mă aflam în biroul responsabilului cultural din comitetul sindical al uzinei cînd graficianul întreprinderii veni să-şi prezinte macheta viitorului afiş pentru Colţul Roşu. Pe harta în galben a ţării noastre era proiectată imaginea tractorului U.T.O.S.-26 înconjurată de drapelele a 23 de ţări. N-am înţeles la început despre ce era vorba. Mi s-a explicat că, datorită în bună măsură uzinelor de tractoare din Oraşul Stalin, întreţinem în prezent relaţii cu 23 de state. Unora le livrăm tractoare pe bază de acorduri comerciale, altora le trimitem spre omologare maşini agricole pe care, ulterior, firmele respective le reclamă pentru expoziţii şi comenzi. Astfel, în afară de ţările de democraţie populară din Europa şi Asia, uzinele au fost solicitate şi au trimis tractoare în Grecia, R.A.U., Argentina, Turcia şi Brazilia. De curînd un prim transport de 20 de tractoare a şi fost expediat în Spania. Răsfoind mapele cu procese-verbale de recepţie a livrărilor am trăit sentimente de mîndrie, ca şi cum cuvintele pline de aprecieri, dactilografiate în atîtea limbi, răsunau distinct în încăpere şi mă priveau şi pe mine.

Cîteva cifre şi unele comparaţii

Bibliotecarul-şef al uzinelor, tovarăşul Năpar Ion, este un om bine informat. Işi cunoaşte perfect sectorul de activitate dar ştie la fel de bine ce se întîmplă cu cercul literar, care sînt ultimile performanţe ale cineclubului „Cutezătorii“, sau ce pun la cale harnicele brigăzi artistice de agitaţie.

Aflasem mai înainte, de la un muncitor bătrîn, că vechiul I.A.R., se lăuda cu o bibliotecă de 400 de volume. Tovarăşul Năpar mi-a dat unele cifre pe care involuntar le-am raportat la realităţile trecutului. In biblioteca uzinei se află peste 35.000 de cărţi în 4 limbi, dintre care peste 15.000 au fost împrumutate cititorilor numai în primele patru luni ale acestui an.

Cercul literar „Vladimir Maiakovski“ ţine săptămînal şedinţe. Păcat că numărul participanţilor este încă redus: paisprezece-cincisprezece persoane. Uneori împreună cu cenaclul orăşenesc cercul organizează în comun seri literare şi publică cele mai bune lucrări în paginile ziarului local „Drum nou“. Responsabilul cercului, poetul Daniel Drăgan, a fost coleg de promoţie la şcoala de literatură cu regretatul Nicolae Labiş. Cînd s-a reîntors acasă a devenit redactor la ziarul local. Insă activitatea redacţională nu l-a mulţumit pe deplin şi a cerut să revină în uzină ca muncitor. Imi dă să citesc cîteva poezii proprii şi o fabulă despre „Cei ce rîvnesc succesul efemer“ şi, cînd încep să zîmbesc, întreaga lui faţă se destinde brusc, semn că orgoliul firesc al scriitorului e mulţumit.

Infăptuiri şi proiecte

Stau de vorbă cu Sebastian Gologan, dramaturg, autorul unei reuşite comedii satirice „Caprele cu bucluc“ jucată de echipa de teatru, acum un an în oraş şi în regiune. Primesc toate desluşirile din partea tovarăşului Elefterie Voiculescu, responsabilul primului cineclub muncitoresc din ţară, cineclubul „Cutezătorii“ şi ascult tot ce mi se spune despre concursul republican de coruri, despre orchestra de muzică uşoară, despre expoziţiile de artă plastică ale muncitorilor şi tehnicienilor din fabrică, despre inovaţiile în producţie şi doleanţele dansatorilor.

Din toate acestea se desprinde clar că la „Ernst Thälmann“ se desfăşoară o activitate culturală febrilă şi rodnică.

Corul cu un efectiv de 104 oameni e premiant de zece ani încoace aproape fără întrerupere. Are un repertoriu divers de la cîntece populare pînă la oratorii. Colaborează cu fanfara alcătuită din 60 de instrumentişti, cu orchestra de mandoline şi formaţia de dansuri naţionale. Orchestra semi-simfonică este condusă de dirijorul şi compozitorul Val. Melinte. Cu totul sînt peste 250 de persoane la care se adaugă membrii celor 7 brigăzi artistice de agitaţie. Membrii cercului literar „Vladimir Maiakovski“ scriu textele pentru manifestările brigăzilor şi tot ei le conduc. Alături de tovarăşii de la cabinetul tehnic şi în colaborare cu S.R.S.C. ei ţin conferinţe la club şi organizează seri literare. Care este programul? Ni se oferă spre consultare un dosar din răsfoirea căruia aflu că acum zece zile s-au aniversat 140 de ani de la naşterea lui Bălcescu (conferenţiar: Prof. Silviu Răduleţ) şi că au fost prezentate medalioane despre Eminescu, Caragiale, Coşbuc şi Gogol. Se proiectează organizarea unor conferinţe şi simpozioane pe teme literare şi sociale cu concursul organizaţiei U.T.M. şi a filialei Uniunii Scriitorilor. Paralel, activişti, ingineri şi candidaţi în ştiinţe conferenţiază despre procesele tehnologice menite să ducă la modificarea unor repere şi, în consecinţă, la economisirea de metal, despre „Aspectul moral al tînărului de tip nou“, despre prietenia şi colaborarea internaţională, sau „Impresii din U.R.S.S.“, — conferenţiar: inginerul Virgil Boroş.

Aspect de la banda de montaj general al tractorului UTOS-26 unde se fac ultimele lucrări de montaj.

Printre cei care fabrică tractoare

Foarte puţini dintre cei care-şi terminaseră schimbul la ora 14 se pregăteau să plece. Tovarăşa Solomon Aneta avea repetiţie la dansuri, tovarăşul Mititeanu Petre, ca responsabil al corului, urma să pregătească programul unei ieşiri într-o comună învecinată, în vreme ce sudorul Ţirea Ion urma să-şi verifice brigada de agitaţie... Cam în acelaşi timp, Pop Florica împrumuta de la bibliotecă cea de-a 54 carte, în ultimele patru luni. Iar inovatorul Nandrea Octavian relua consultaţiile cu inginerul Eugen Dumitrescu şeful cabinetului tehnic. Fiecare e grăbit. Fiecare acordă interviuri cu dificultate. Tovarăşul Ţirea e mai înţelegător. Şi el se ocupă cu scrisul, face texte pentru brigada lui de la „presă“ şi îşi dă seama că „meseria asta, dom'le, e a dracului de grea. Mai ales acum, cînd cuvîntul şi gîndirea au atîta greutate...“

Aflu că lucrează în uzină de 7 ani şi că din 1957 este membru de partid. Işi depăşeşte norma cu 145—150%, cîteodată atinge şi 215%. Cînd îl laud, întoarce repede vorba şi începe să discute despre literatură. Imi povesteşte despre concursul Casei de Cultură din oraş, iniţiat pe tema: „Cum ajută tineretul dezvoltarea vieţii noi“, mărturisindu-mi că s-a decis să participe cu o scenetă inedită.

— La mine acasă toţi mîzgălesc hîrtia. Mai cu seamă nevastă-mea, căreia îi plac tot felul de spectacole fiindcă „îi dau idei“. Tovarăşul Ţirea zîmbeşte ironic: „parcă fără idei poţi avea inspiraţie?“

Dacă sudorul Ţirea Ion este o figură pitorească, iar din punctul de vedere al reporterului, indispensabilă, inginerul Cască Constantin, şeful producţiei pare cu totul prozaic. E laconic şi se refuză oricărei invitaţii la dialog. Se explică repede, fără nici un fel de concesii pentru metafore.

— In munca noastră cifrele sînt totul.

După ce mi le notez, îi dau dreptate. Fără îndoială limbajul lor este expresiv.

— Aşadar — urmează şeful producţiei — în 1958 am realizat 7.000 de tractoare, în 1959 vom da cu cîteva mii în plus, dintre care unele U.T.O.S.-26, adică tractoare universale şi altele U.T.O.S.-27 — capabile de lucrări speciale şi foarte solicitate la export. Ne-am angajat să dăm peste plan 1.000 de tractoare şi să economisim în acelaşi timp 1.500 tone de metal. Ce mai aveţi să mă întrebaţi tovarăşe ziarist?

Nu mai am nimic de întrebat. Totul este limpede.

O ultimă surpriză

Convorbirile pe care le port cu oamenii sînt fructuoase, dînd la iveală noi date. Deşi stau de 3 zile în uzină sînt încă departe de a afla totul. Bunăoară credeam că ştiu esenţialul despre realizările social-culturale cînd tovarăşul Caie mă întreabă:

— La tovarăşul Petcu ai fost?

Ii răspund că n-am fost şi primesc îndemnul să merg de grabă. Tovarăşul Petcu e şi el lapidar.

— S-au construit 35 de blocuri muncitoreşti cu un total de 582 apartamente în care vor locui peste 600 de familii. Am clădit şi un cămin modern pentru 800 de tineri necăsătoriţi. Valoarea acestor construcţii se ridică la 31 milioane lei.

Mă întorc la tovarăşul Caie. Nici n-am răgazul să răsuflu că sînt din nou luat la cercetare.

— Ce zici de ştafeta noastră culturală? N-am ce zice pentru că nu ştiu despre ce e vorba. Aflu de îndată. Iniţiată de uzinele „Steagul Roşu“ din localitate, ştafeta a fost preluată şi sprijinită de uzinele „Ernst Thälmann“ care au organizat cu schimbul spectacole, seri literare, manifestări muzicale în întreprinderile din regiune spre a le stimula în desfăşurarea muncii culturale de mase. La rîndul lor acestea au trebuit şi ele să-şi prezinte realizările pe acelaşi tărîm.

Socialismul înseamnă şi iniţiativă, avînt creator. Mă pregăteam să închid bloc-notesul; tocmai în acel moment tovarăşul Voiculescu, responsabilul cineclubului muncitoresc „Cutezătorii“, a irupt în biroul sindicatului şi m-a poftit să-i vizitez laboratorul, să-i cunosc rezultatele muncii şi să-i fac sugestii critice.

„Cutezătorii“ ar fi realizat mai mult dacă de la constituirea clubului, în ianuarie 1958 şi pînă relativ recent, s-ar fi bucurat de sprijinul reclamat. Mult timp membrii săi n-au putut întreprinde mai nimic din lipsă de mijloace. De curînd, sezisat de eficienţa iniţiativei, Comitetul de Partid local a început să le acorde atenţie şi ajutor. Faptul se reflectă direct în înviorarea activităţii cineamatoare. Acum, în cinstea lui 23 August, colectivul condus de tovarăşul Voiculescu a ajuns să pregătească premiera a două filme de scurt metraj.

H. ZALIS

Steagul roşu — Oraşul Stalin

Vechii stăpîni de-aici scoteau în lume
Spre înălţimile de cer, albastre,
Păsări de fier să samene anume
Sămînţa morţii-n cîmpurile noastre.

Azi, înşirate ca pentru paradă,
Tractoarele aşteaptă semnalul de plecare
Spre cîmpurile ţării, să le vadă
Cerul înalt, cînd se pornesc să are.

Darie NOVACEANU

Oraş în creştere

O, e amiază şi zidul urcă supus
Lîngă schela subţire ca un strigăt în sus
Cîte-o minută de fiecare volută în unghi
Mistria se odihneşte lîngă genunchi.

O, e amiază. Acoperişurile lucesc aburinde
Eu te aştept să vii dintre străzi cu merinde
Şi gîndind la meşterul Manole, în întîmpinare
Ţi-am făcut cu creta pe zid sprîncenele-amare
Şi geana dulce şi ochii ca două peştere

O, e amiază. Oraşul e-n creştere.

Nichita STANESCU

CONTINUARI

Despre o „săptămînă“ şi încă ceva...

cititorilor săi următoarea întrebare: „La ce vă gîndiţi cînd deschideţi dimineaţa ochii?“.

Zeci de mii de oameni au răspuns stereotip: „La ce o să mănînc în aceeaşi zi“, sau „Unde o să găsesc un loc de lucru?“, sau „Cît o să mai meargă aşa?“. Un răspuns m-a impresionat prin laconismul lui tragic: „Cum se moare cel mai simplu“? Intrebarea şi-o punea un absolvent al unei facultăţi umaniste, şomer de peste patru ani.

Se poate concepe o mai sinistră abandonare a speranţelor, şi mai încape vreun dubiu că Săptămîna statelor captive se referă exclusiv la Statele Unite? „Captivii — spune în continuare definiţia — se mulţumesc nu să existe, ci să supravieţuiască“. Nuanţa e subtilă şi plină de sensuri demne de a fi descifrate. A exista înseamnă a te afirma, a te face simţit în mijlocul cetăţii prin opiniile tale comunicate semenilor tăi. Am cunoscut zeci, sute de americani care de mult au renunţat să mai gîndească astfel. Pentru ce să te zbaţi şi să consumi inutil energie, cînd nu te aşteaptă şi nu te ascultă nimeni? Libertatea afirmării unei opinii a devenit de decenii, în America, o iluzie şi o poveste bună de adormit copiii. Cine va ţine seama de părerea ta, cînd deciziile esenţiale au fost de mult luate în conformitate exclusivă cu interesele trusturilor gigante şi ale registrelor lor? De aici resemnarea americanului anonim, mulţumit să supravieţuiască, fericit să mai rupă o filă din calendar, adăugînd trecutului o clipă a unui prezent inutil şi a unui viitor problematic.

Nu e evident deci că Săptămîna de doliu a ţărilor captive se referă exclusiv la Statele Unite, ajunse astăzi în captivitatea propriului lor tezaur şi a unui pumn de zarafi laborioşi?

„Captivii n-au istorie, ci un şir de anecdote“...

Aflu în ultima clipă, cu stupoare, că Săptămîna „statelor captive“, aşa cum a fost iniţiată de Congres, se referă la statele socialiste... Nu, nu e cu putinţă. Nu pot crede. E vorba de o anecdotă. Fiindcă altfel cum pot să-mi închipui că preşedintele Eisenhower şi Congresul cred cu seriozitate în „captivitatea“ unor state care de cincisprezece ani duc o luptă gigantică pentru făurirea unei vieţi demne, eliberată de orice servitute pentru popoarele lor? Cum pot să-mi imaginez că mascarada cu prapuri şi rugi, cu posturi şi închinări, cu procesiuni şi prosternări ce se desfăşoară actualmente în Statele Unite este şi altceva decît o mascaradă, adică un soi de anecdotă, fără umor, excesiv de lungă, şi, în consecinţă, de plicticoasă?

Anecdota „Săptămînii statelor captive“ n-are alt rezultat decît exemplificarea vie şi concretă a marelui „Larousse“:

„Statele captive n-au istorie, ci un lung şir de anecdote“...

Aurel BARANGA

„La Maluc“ Foto: A. MIHAILOPOL

Sub semnul vieţii noi

turi şi crime, de prăbuşiri şi drame, de cruzimi şi perversităţi, pe care le absorbeau cu nesaţ scriitorii de literatură ieftină dar pe placul consumatorului burghez, — toate acestea aveau să treacă la lada de gunoi a istoriei împreună cu factorii care le generau. I-a sosit un ordin de chemare lui Mitrea Cocor, sluga boierească de la Dropii, şi s-a dus cu alţii de seama lui, s-a învălmăşit pe front fără nici o ispravă, a rămas prizonier la bolşevici care nu i-au făcut altceva decît că i-au deschis mintea deplin. Şi s-a întors Mitrea comunist, cu conştiinţă de clasă, şi-a îndrăznit ca atare să facă o revoluţie „de jos“ preluînd pe seama satului moşia boierească. Pe boier nu s-a răzbunat ca-n „Judeţul Sărmanilor“ ci doar l-a răsturnat de sus din trăsură şi l-a pus să tragă la plug brazdă mănoasă pentru ţara nouă care avea să aparţină de atunci încolo oamenilor ce muncesc. Fapta lui Mitrea Cocor avea în sine întreaga semnificaţie a unei mari primeniri istorice în viaţa poporului nostru, în vechea conştiinţă umilită şi asuprită de veacuri, a maselor.

In lupta de clasă purtată de masele populare sub flamura partidului, pentru socializarea agriculturii şi construirea industriei socialiste, scriitorii noştri au lansat o serie de eroi memorabili, în lucrări care au pătruns larg în aprecierea publicului cititor. Ilie Barbu, sluga de ieri a chiaburului, cunoaşte în „Desfăşurarea“ un amplu proces de luminare şi dezvoltare a conştiinţei de la umilinţa şi ignoranţa de ieri la demnitatea de membru de partid, socotitor la gospodărie, factor politic al satului. In preajma întocmirii gospodăriei, în ascuţita luptă de clasă cu chiaburimea veninoasă, Ilie Barbu dă dovadă de o mare forţă morală, de un curaj senin, de o dîrzenie şi disciplină partinică în atitudinea lui faţă de chiaburi. Marin Preda ne-a dat în „Desfăşurarea“, aşa cum se ştie, o creaţie literară de mare şi durabilă valoare în care se reflectă, cu pitorescul şi complexele frămîntări psihologice, un aspect din procesul tipic al colectivizării în perioada opoziţiei crîncene a chiaburimii.

In bătălia de hotărîtoare importanţă social-politică pentru transformarea socialistă a agriculturii, scriitorii noştri au creat numeroşi luptători de seamă, animaţi de un entuziast spirit partinic, plini de iniţiativă, întreprinzători, muncitori neosteniţi, pasionaţi în dorinţa de a înfrînge răul social, de a dărîma cuiburile de paraziţi şi dăunători ai colectivităţii, de birocraţi ruginiţi, de duşmani de clasă ascunşi care uneltea din umbră. In „Bărăgan“ a apărut un Anton Filip, activişti de partid, asesori populari, simpli oameni cinstiţi ca inginerul Matei, în luptă deschisă cu rămăşiţele vechilor pături sociale exploatatoare, în luptă cu năravuri menţinute de generaţii întregi în rîndurile slujbaşilor vechiului regim. Aparte de aspecte pozitive numeroase, asupra cărora nu mai e cazul să insistăm fiindcă şi aşa sînt bine cunoscute, romanul lui V. Em. Galan este un elogiu strălucit adus omului de partid. Cînd Olteanu îi arată inginerului Matei că şi vizitiul Mitu e comunist, acesta pronunţă cuvinte de dispreţ despre capacităţile lui. Urmează replica lui Olteanu: „Poate să fie, dar... dar dac-ar fi aici domnul Mindirigiu, eu... eu sînt absolut sigur că ţi-ar arăta de ce domnul... domnul Mitu Cîrstei stă... dintr-o mulţime de puncte de vedere cu... cu cel puţin şapte trepte deasupra dumneavoastră!“ După care cuvinte, urmează iluminarea lui Matei care începuse încă mai de mult să simtă înţelepciunea şi puterea partidului.

Evident, partinitatea nu se reduce, — literar, la a face portrete de activişti de partid. Ea este o atitudine a scriitorului, şi generală şi faţă de fiecare fenomen în parte; o situare pe poziţiile clasei muncitoare şi pe linia politicii partidului în rezolvarea concretă a situaţiilor şi conflictelor desfăşurate în opera literară. Partinitate înseamnă angajarea scriitorului pe linia înfăţişării marilor probleme sociale şi politice dintr-un punct de vedere care să promoveze rapida şi deplina lor rezolvare. Partinitate înseamnă zugrăvirea entuziastă a vieţii noi, a trăsăturilor morale şi spirituale comuniste, înfăţişarea omului care se desprinde de toate prejudecăţile egoismului mic-burghez şi se dăruieşte generos şi eroic luptei pentru bunăstarea şi fericirea poporului exploatat şi oprimat în trecut. Partinitatea e implicată în înfăţişarea desfăşurării şi izbînzii revoluţiei socialiste în toate domeniile vieţii sociale, de la agricultură şi industrie pînă la adîncul conştiinţei umane. Partinică poate fi alegerea sectorului de viaţă ca obiect al operei literare, partinică şi rezolvarea problemelor care frămîntă această viaţă. Dacă în romanul „In oraşul de pe Mureş“ scriitorul şi-a ales ca temă izbînda construcţiei socialiste în industrie, prin lupta celor mai cinstite cadre muncitoreşti şi sub îndrumarea unor activişti de partid tenace şi neclintiţi, — opera sa oferă odată cu satisfacţiile estetice izvorîte din dotaţiile unui real şi remarcabil talent, un elogiu adus eroismului muncii, clasei muncitoare, un exemplu de urmat, un îndemn mobilizator şi entuziasmant, adînc educativ —, şi înseamnă prin toate acestea că reflectă viaţa poporului, — că este partinică. Cu atît mai mult cu cît izbînda n-a fost uşoară, — nici în viaţă nici în carte —; duşmanul de clasă opera în ascuns, perfid şi periculos; sabotajul punea piedici şi ridica dificultăţi. In aceste condiţii s-a văzut ce pot oamenii muncii cinstiţi, devotaţi poporului, partidului, — s-a văzut ce pot oamenii educaţi de partid, activiştii săi de frunte, adevăraţii comunişti. Dacă în „Statuile nu rîd niciodată“ se înfăţişează într-un cadru similar lupta muncitorilor unei fabrici, conduşi de activiştii de partid, împotriva actelor de sabotaj şi a tentativelor criminale ale proprietarului capitalist Wollmann şi ale acoliţilor săi, avem din nou o operă literară inspirată adînc din lupta clasei muncitoare şi a partidului.

Evident, exemplificările ar putea ocupa spaţiu vast, literatura noastră avînd bogate realizări de seamă în zugrăvirea vieţii noi care înfloreşte în ţara noastră. Mai mult însă decît o asemenea recapitulare, — care cum spuneam n-a stat de fel în intenţia noastră aici —, ni se pare indicat să desprindem cîteva concluzii privind orientarea ei generală. Literatura noastră s-a situat deplin şi prin cele mai bune valori ale ei în slujba idealurilor revoluţiei socialiste; prin remarcabilele creaţii de pînă acum ea a început să aibă o certă tradiţie realist-socialistă, — e adevărat, de dată recentă, dar înţelegem prin aceasta că a dat opere şi tipuri de eroi care pot servi ca puncte de plecare în dezvoltarea viitoare a creaţiei. Literatura nouă s-a ataşat de nedesprins de interesele majore ale poporului, fiind alături de el în rezolvarea problemelor concrete, mereu în actualitatea luptei sociale şi politice. Toate acestea s-au realizat sub luminata îndrumare a partidului, a învăţăturii marxist-leniniste şi în contactul strîns şi permanent cu desfăşurarea vieţii însăşi. Astfel, cea de a cincisprezecea aniversare a măreţului eveniment al Eliberării găseşte frontul literaturii noastre gata să răspundă marilor sarcini viitoare pe care le va pune în faţa sa dezvoltarea vieţii sociale spre realizarea deplină a socialismului şi deschiderea erei comuniste.

Dumitru ISAC

O dovadă între dovezi

„informare“, aprovizionate cu agitaţie antifestival. Neagreînd marfa, vienezii şi cîteva mii de turişti străini au determinat, prin absenţă, tragerea cîtorva obloane. Glasul din chioşcuri dă faliment, lumea preferă vocea lui Tito Schipa şi a lui Paul Robeson, oaspeţi de onoare ai Festivalului.

Au fost aruncate pe Ring, lîngă Catedrala Sfîntului Ştefan sau la Belvedere cîteva tone de manifeste împotriva reuniunii. Cine tolerează veninul? Ochii s-au îndreptat toţi şi luminoşi către posturile înfăţişate la expoziţia internaţională.

Clerul, prin înalte persoane, a chemat tineretul Vienei să se întîlnească pe străzi cu prapuri şi torţe şi, fără zîmbet, să demonstreze împotriva „păcatului“ înfăptuit la 2 August. Dar a zburat din vioara lui Stefan Ruha o ciocîrlie şi locuitorii pădurii vieneze, în loc de prapuri şi încruntare, au plimbat pe stradă melodia... A luat fiinţă, întruchipată pentru această împrejurare, o organizaţie „cam“ reacţionară, avînd drept ideal zizania, vrajba între tineri, între popoarele lumii. Totuşi, veniţi cu vapoarele peste Atlantic, argentinienii s-au întîlnit sub un coş de baschet cu jucătorii bulgari. Calculele şovine, de sursă agresivă, imperialistă, se poticnesc între dansuri, jocuri şi surîsuri înfrăţite.

Aşadar inamicii Festivalului pronosticau eşecul ideii, pornind de la considerentul că o formă de coexistenţă între tineri de diferite credinţe, convingeri şi culori ar fi imposibilă. „Dar oamenii de bună credinţă — spune N. S. Hruşciov în mesajul adresat participanţilor la Festival — vor ca principiile coexistenţei paşnice să triumfe, ca omenirea să poată fi salvată de ororile războiului, pentru ca tineretul să poată depune toat forţele şi capacităţile sale într-un domeniu paşnic pentru binele omenirii şi pentru progresul ei“...

— Şi iată o dovadă între dovezi: Festivalul a intrat în a 4-a zi...

Al. MIRODAN

Creaţia populară - AZI

Folclorul nostru după 23 August

Imaginile vieţii noi în cîntecul popular

Folclorul actual s-a dezvoltat în vîltoarea transformărilor revoluţionare şi a luat adesea forma de strigătură înrudită prin pregnanţă şi dinamism cu lozinca versificată. Sub această formă şi sub formă de cîntec ocazional, a mobilizat masele populare la luptă pentru înlăturarea orînduirii burghezo-moşiereşti şi a consemnat victoriile clasei muncitoare pe drumul instaurării regimului democrat-popular. Astăzi poporul cîntă în creaţii noi iubirea de patrie, dragostea şi recunoştinţa faţă de Partid, înfăptuirile construcţiei socialiste, munca nouă pe ogoarele gospodăriilor colective, armata nouă şi hotărîrea de a apăra pacea. Inspirată din viaţa nouă a oamenilor, oglindind un nou orizont politic şi cultural şi o viziune artistică înnoită, creaţia nouă exprimă în multiple forme proprii stilurilor regionale, gîndurile, năzuinţele, optimismul şi elanul omului liber.

Imaginile cîntecului nou se făuresc de către creatorii populari pornind de la mijloacele pe care le oferă tradiţia folclorică:

Frunză verde iarbă deasă
Măieran de lîngă casă
Măieranu să înflorească
Republica să trăiască.
(Com. Ruşciov, reg. Cluj)

Pentru a-şi găsi expresie deplină, sentimentele noi cer însă lărgirea imaginilor tradiţionale, crearea de alte imagini ce se nasc în folclor, odată cu lărgirea orizonului social al creatorilor, printr-un proces natural de înnoire a tradiţiei.

Tendinţa de a sparge limitele sistemului tradiţional de imagini apare de mai multă vreme în cîntecul popular cu tematică socială, apare mai cu seamă acolo unde experienţa de viaţă a creatorilor depăşeşte hotarele şi rînduiala satului tradiţional. In cîntecele iobăgeşti de răzvrătire, în cîntecele de cătănie şi război, în cîntecele de înstrăinare, în cîntecele ţăranilor proletarizaţi sub orînduirea capitalistă, găsim nenumărate imagini ce vestesc apariţia cîntecelor noi.

Imaginea lirică a cucului vestitor de bine, atît de frecventă în doinele olteneşti, în cîntecele de cătănie şi în cîntecele de despărţire, capătă în cîntecul iobag de răzvrătire valoare de incitaţie la răscoală:

Foaie verde de năgară,
S-o strîns cucii de prin ţară
Şi s-o pus pe la hotară
Şi cîntă de se omoară
Şi cîntă şi-o păuniţă
Şi-aşa spune din guriţă
Că la vară-i răzmeriţă.

In cîntecul nou aceaşi imagine îmbogăţită cu elemente sugerate de realitatea socială a satului contemporan, este o afirmare a bucuriei vieţii şi muncii libere:

La colectiva din deal,
Cîntă cucu pe un tulpan.
Cîntă rar şi cîntă tare,
Cîntă clasei muncitoare,
Ţărănimii pe ogoare,
C-a scăpat de supărare,
Şi-a făcut ogorul mare.
Cîntă cucii, cîntă bine
C-au sosit zile senine.
Fără plînset şi suspine.
Cîntă cuce, cîntă frate
C-avem roade şi bucate
De la colectivă luate.
Cîntă frate, cîntă cuce
Că trăim, îţi jur pe cruce,
Viaţă nouă, viaţă dulce.
(Teiul din Vale, reg. Piteşti)

Imaginile în care realitatea nouă îmbogăţeşte expresia poetică tradiţională şi îi dă un nou înţeles, abundă în creaţia populară actuală. Ele apar în cîntecele de dragoste:

Dragă-i floarea de muşcată
Şi mîndruţa sprîncenată
Floarea-i dragă pusă-n iie
Şi mîndra'n gospodărie
idem

sau

Bădiţa de pe tractor
Trage brazda pe ogor
Dă pîine pentru popor.
idem

şi în chiuiturile menite să dea mai mult avînt jocului:

Joacă sîrba pe săltate,
Să s-audă-n şapte sate
C-am făcut gospodărie
Şi ni-i traiul o mîndrie.
idem

Prin tematica lor, cîntecele închinate armatei sovietice eliberatoare, partidului, patriei, au îmbogăţit folclorul nostru cu imagini ce oglindesc noua conştiinţă socială a oamenilor, cîntece care alături de ideile noi, aduc un vocabular nou, noi moduri de exprimare.

Pentru cîntăreţul popular obişnuit să mînuiască mijloacele vechii poezii epice eroice, metafora armatei sovietice eliberatoare, este soarele ce vine din răsărit aducînd dezrobirea popoarelor:

A venit din răsărit
Soare mîndru pe pămînt
Incălzind cu razele
Dezrobind popoarele.
(Jeud, reg. Baia Mare)

Imaginea Partidului înregistrează realizări multiple. Ea se leagă întotdeauna de înfăptuirile concrete pe care poporul le-a săvîrşit sub conducerea lui, în munca de construire a socialismului. Sub steagul Partidului munca este o mîndrie:

Foaie verde iasomie
Să muncim toţi cu mîndrie
Să muncim cu mare avînt
C-avem steagul roşu sfînt.
(Horezani, reg. Craiova)

Cînd munca porneşte sub îndrumarea Partidului înfloreşte ţara toată:

Foaie verde ca năutu
A-nflorit dealul şi cîmpu
Cînd ţăranii au pornit
Cu-ndrumare de partid
Munca nouă-n colectiv.
(Bibeşti, reg. Craiova)

Partidul, prin cuvîntul lui, prin hotărîrile lui, aduce în sate lumină:

Foaie albastră din grădină
S-a făcut în sat lumină
Lumina din vorba lui
Dragului, Partidului.
(Teiul din Vale, reg. Piteşti)

Văzute în ansamblul creaţiei populare noi, aceste imagini constituie elementele unui poem al uriaşelor schimbări ce au intervenit în viaţa poporului nostru muncitor, al realizărilor pe care sub îndrumarea Partidului, clasa noastră muncitoare le-a obţinut într-un deceniu şi jumătate. Poporul şi-a făurit ţară nouă:

Ţară nouă, piept de munte
Căci Partidul merge în frunte.
(Slobozia, reg. Piteşti)

Şi toate gîndurile lui exprimate în nenumărate cîntece şi strigături, se îndreaptă spre propăşirea, spre înflorirea patriei socialiste:

Astăzi cînd avem pămînt
Facem mare legămînt
Şi mai aprig să muncim
Ţara noastră s-o înflorim,
(Măgura, reg. Ploeşti)

spune cîntecul satului colectivist, iar la horă strigătura:

Foaie verde, bob secară
Mare bucurie-n ţară
Republica Populară,
idem

apare în variante ce trec din gură în gură şi din loc în loc.

Una din temele frecvente ale cîntecului tradiţional era tema norocului, mai bine zis tema nenorocului, care a generat în poezia noastră populară imagini de mare frumuseţe ce vorbesc despre marile dureri ale celor exploataţi.

Ca un răspuns la acest cîntec al nenorocului, poezia populară nouă a creat cîntecul omului stăpîn pe soarta sa, cîntec în ale cărui imagini se cristalizează încrederea omului de astăzi în puterea lui creatoare.

Tema străveche a folclorului, tema încrederii omului în forţa lui, temă ce apare de îndată ce omul tinde să se elibereze de teama stihiilor şi porneşte lupta împotriva închipuirilor pe care singur şi le-a făurit pe treapta inferioară a magiei, — temă ce a generat întreaga epocă eroică, — îşi găseşte în cîntecul nou o expresie a cărei claritate şi pregnanţă nu se putea înfăptui decît de pe poziţia omului nou:

Foaie verde de gutui,
Tare-i forţa omului,
Că pe vînt mi-l potoleşte,
Gerul crunt mi-l ogoeşte,
Steaua-n sticlă o înveleşte,
Şi-o coboară la fereastră
S-aurească tinda noastră.
(Cordăreni, reg. Suceava)

In acest cîntec steaua ce luminează tinda omului muncitor, electricitatea, este un simbol al biruinţei lui asupra naturii.

Prin aceste imagini şi prin altele de felul lor, creaţia populară nouă dovedeşte încă odată că folclorul înnoindu-se mereu, ţine pas cu vremea, răspunde gîndurilor şi năzuinţelor înaintate ale poporului. El îşi dovedeşte astfel vigoarea şi trăinicia. Cele cîteva imagini înmănunchiate arată că, în perspectiva noii concepţii de viaţă a oamenilor, folclorul crează noi frumuseţi menite nu numai să consemneze feţele multiple ale realităţii de azi din patria noastră, ci să şi contribuie la făurirea conştiinţei socialiste a poporului nostru.

Mihai POP

Formaţia de dansuri a întreprinderii „Kirov" din Capitală

Brigăzile artistice de amatori

Astăzi în ţara noastră interesant pentru artă şi manifestările artistice este un fenomen de masă, iar activitatea formaţiilor artistice de amatori reprezintă o mişcare culturală demnă de remarcat. Concluzia aceasta se impune oricui a urmărit uriaşa desfăşurare de manifestări muzicale, coregrafice şi teatrale care a început acum două luni şi se află acum în pragul fazei finale, republicane, anume cel de al 5-lea concurs al formaţiilor de amatori pentru cor, solişti, muzică instrumentală, dans şi brigăzi artistice de agitaţie

Ceea ce acum 15 ani constituia o activitate sporadică, întîmplătoare, a devenit acum o mişcare puternică, trainică, de o amploare neobişnuită, la care masele de muncitori, ţărani, funcţionari, tineretul, ca şi oamenii maturi participă cu convingere şi entuziasm. Ca un grădinar priceput care-şi iubeşte grădina, Partidul a cultivat cu pricepere şi consecvenţă interesul maselor pentru cultura şi arta adevărată, stîrpind fără cruţare buruiana manifestărilor decadente şi cosmopolite.

După 15 ani de activitate metodică în această direcţie, manifestările din anul acesta au adus în faţa comisiilor de selecţionare un uriaş efectiv de peste 250.000 de cîntăreţi, dansatori şi actori, înrolaţi în sute de formaţii corale, orchestre, echipe de dansuri şi brigăzi de agitaţie artistică, iar publicul în faţa căruia au evoluat, timp de două luni, în toată ţara aceste formaţii artistice, este de ordinul milioanelor.

Afirmaţia că artiştii amatori s-au înrolat în mişcarea cultural-artistică a revoluţiei culturale din R.P.R. îşi găseşte o strălucită confirmare în conţinutul militant al programelor muzicale, coregrafice şi de agitaţie artistică a formaţiilor respective. Prin activitatea la care participă şi pe care o servesc, artiştii amatori nu-şi satisfac numai o necesitate spirituală, o depun cu convingerea că, prin ea, contribuie la construcţia culturală a socialismului în patria noastră, la întărirea luptei pentru pace.

Consider în mod deosebit îmbucurător faptul că mişcarea artistică de amatori a prins rădăcini trainice în ţara întreagă şi în capitală. Pînă acum 15 ani întreaga ţară şi capitala se sufoca sub puzderia unor manifestări fără valoare sau retrograde, în timp ce masele populare tînjeau în incultură. Mişcarea culturală de masă a răscolit energii creatoare proaspete, chemînd la o nouă viaţă spirituală cele mai largi pături ale celor aproape două milioane de locuitori ai Capitalei. Iar răsunetul acestei opere revoluţionare s-a oglindit, între altele, în faptul de o valoare şi semnificaţie extraordinară, că timp de trei săptămîni, în sala teatrului de Estradă, prin faţa comisiilor de examinare s-au perindat zeci de coruri, formaţii instrumentale, solişti de muzică clasică şi populară, echipe de dans şi brigăzi de agitaţie artistică, toate din Bucureşti. Formaţiile şi echipele aparţin sindicatelor, caselor de cultură şi căminelor culturale.

La faza orăşenească, recent încheiată, a concursului artistic de amatori au participat corurile, echipele de dans, soliştii, orchestrele şi brigăzile artistice din Bucureşti, care au cucerit, în faza raională, locul întîi. Faza aceasta, penultima, a concursului, a fost cea mai grea din toate punctele de vedere, punînd la încercare capacităţile, talentul şi pasiunea artistică a concurenţilor. Formaţiile bucureştene întrunite în faza orăşenească a concursului artiştilor amatori s-au prezentat la un nivel artistic mult superior anilor precedenţi, iar unele echipe s-au situat la nivelul artistic al formaţiilor profesioniste. Marea încordare a întrecerii pasionate, care a durat trei săptămîni, s-a conturat, încă de la primele manifestări, ca o caldă şi frăţească sărbătoare, de aleasă calitate artistică, a cîntecului şi jocului, precum şi a teatrului de amatori. Ţinuta, repertoriul, talentul echipelor şi soliştilor, ca şi costumele pitoreşti ale formaţiilor au constituit prilejuri de deosebită bucurie.

Corurile Statistica, Republica, I.R.T.A., Griviţa Roşie, Finanţe-Bănci şi Gara C.F.R., reprezintă formaţii bune, în luptă pentru dobîndirea unei tehnici ridicate şi echilibrarea compartimentelor vocale, în timp ce corurile C.S.P., Comerţ, Confecţii Gheorghiu Dej, Mao Ţze-dun, Industria Grea, se află în plină desfăşurare, atît ca forţă vocală, cît şi ca pregătire tehnică.

O amintire plăcută a lăsat formaţia corală dela căminul cultural N. Beloianis, alcătuită din pensionari, în vîrstă dela 50—80 de ani, unii dintre ei foşti cîntăreţi profesionişti, dirijată de Aurel Bobescu. Un cor mare, cu posibilităţi numeroase este corul lucrătorilor din învăţămînt (învăţători şi profesori), pe care-l dirijează tovarăşul Alexandrescu; avem convingerea că dacă în viaţa acestui cor s-ar asigura continuitatea în muncă, el ar deveni, în scurt timp, o formaţie în măsură să ne reprezinte cu succes şi peste hotare. Menţionăm şi de astădată corul tinerilor colectivişti de la Căminul Cultural din Popeşti-Leordeni, care s-a prezentat cu un program adecuat posibilităţilor vocale ale unei formaţii corale tinere.

Succesele corurilor care au cucerit primele locuri au consacrat cîteva nume de dirijori, ca S. Sachelarie, N. Dogaru, Em. Marango, Ştefan Mureşan, Jean Dumitrescu, Petru Kristofor, Ilie Buzatu, N. Grigoraş şi Agopian. De asemenea, analiza critică a concursului a scos în evidenţă necesitatea imperioasă a unor cursuri de îndrumare şi perfecţionare, care să dea o instrucţie corespunzătoare începătorilor şi să completeze pregătirea dirijorilor care s-au dovedit instructori buni.

Presa a subliniat, pe drept cuvînt, ca un succes, dansurile cu temă, îndrăgite şi realizate cu măiestrie de formaţiile de amatori. Pentru viitor, în scopul realizării unor noi progrese în această direcţie, sînt necesare cîteva lucrări cu valoare de model, care să vină în sprijinul instructorilor, prin lărgirea orizontului fanteziei coregrafice, formarea şi dezvoltarea unei tehnici adecuate textului, precum şi înlocuirea mimopantomimei cu paşi şi figuri de dans. Măsura posibilităţilor ridicate, de care dispun forţele artistice de dansatori amatori, în direcţia realizării unor spectacole de calitate a fost dată de dansurile cu temă ale fabricilor Republica, Kirov şi Tudor Vladimirescu în care echipele de dansatori au ştiut să îmbine toate elementele spre a alcătui scene şi ansambluri coregrafice corespunzătoare

Acolo unde dansatorii-amatori nu sînt străini de o pregătire profesională, ca la echipa Casei de Cultură 1 Mai (instructor tov. Grama dela Teatrul de Operă şi Balet al R.P.R.), ansamblul atinge prin graţia mişcărilor, la fete, sau saltul bărbaţilor, realizările care ar justifica prezentarea formaţiei şi peste graniţele ţării.

In dansurile populare, varietatea şi autenticitatea cea mai mare s-a manifestat în programul echipelor dela Flamura Roşie, C.A.M., I. P. 13, M.A.I., F.C. Gheorghiu Dej, Bere-Rahova, Drumuri şi Poduri; casele de cultură, Griviţa Roşie, N. Bălcescu, Fr. Schiller, Armenii, sau căminele culturale, 23 August, V. Vasia, Jilava şi Otopeni, care au ştiut să păstreze atît avîntul, cît şi specificul regional al dansurilor prezentate.

Deşi mai recentă, activitatea amatorilor din brigăzile artistice de agitaţie s-a consacrat prin realizări foarte izbutite. Părăsind linia înşiruirilor de scene „gen revistă", autorii materialului literar aduc pe scenă un lanţ neîntrerupt de fapte şi idei, care oglindesc, spiritual, viaţa nouă din întreprinderi, popularizînd aspecte pozitive şi satirizînd cele negative. Autorii aranjamentelor muzicale nu se lasă atraşi spre ritmul de jaz, utilizează variat melodiile populare şi piesele de muzică uşoară romînească, obţinînd o ilustrare muzicală izbutită a situaţiilor. Pe linia unor asemenea manifestări au obţinut succese remarcabile brigăzile de agitaţie artistică de la Fabrica 7 Noiembrie (instructor tov. Bogdan Căuş), Spitalul No. 9 (Medicii), Bere-Rahova, I.P. 4. (instructor şi libretist tipograful C. Făun), Institutul de Studii Energetice, Dir. P.T.T.R., Int. Trei Izolaţii, I. P. 13., Pionierul (Pîine), Steagul Roşu, 23 August; de la casele de cultură, Baruh Berea (în limba idiş) şi Griviţa Roşie, iar dela căminele culturale Gh. Dej din Măgurele şi Popeşti-Leordeni.

Realizările formaţiilor orchestrale de amatori sînt remarcabile (orchestra simfonică a medicilor şi farmaciştilor, orchestra simfonică I.P.C.A, dirijor Sergiu Paiu, orchestra de mandoline de la Poşta Centrală şi M.T.T.-Transporturi —, muzicuţele de la Constructori, P.T.T.R. şi C.F.R. „David", echipele de fluieraşi I.T.B. şi P.T.T.R., Fanfara Griviţa Roşie (formată din copii), sau taraful I.T.B., şi orchestra Flamura Roşie); sînt ansambluri care dispun de instrumentişti buni, care izbutesc să dea coloritul orchestral potrivit genului. Considerăm însă că tendinţa acestor formaţii, în general tinere, de a ataca, de pe acum simfonii (ne referim îndeosebi la ansamblurile simfonice şi semi-simfonice) este prematură.

Cum e şi firesc, un concurs de amploarea celui care se desfăşoară acum în ţara noastră, scoate la iveală, în afară de manifestări colective, ca cele amintite, şi unele realizări individuale excepţionale sau formule originale de manifestare artistică. Aşa s-a impus interpretarea cu totul remarcabilă a tovarăşei Aura Müller, din brigada de agitaţie artistică a Fabricii 7 Noiembrie, precum şi programul de cîntece şi jocuri, foarte original, al formaţiei dela M.T.T. (Transporturi). Imbinînd, armonios într-un ansamblu unitar corul, cu echipa de dansuri şi cu orchestra, în decorul pitoresc al unor costume populare variate, M.T.T. a izbutit să valorifice cu succes o nouă formulă, pe care o cunoaştem dela ansamblurile sovietice, în care manifestările diverse (de cor, orchestră şi dans), se completează una cu alta, continuă şi se sprijină. Formula aceasta practicată de formaţia M.T.T. (dirijor tov. Nic. Gănescu şi coregrafia Dita Sever), deschide perspective noi în alcătuirea programelor formaţiilor de amatori cu mai multe secţii.

De încheiere trebuie să subliniem şi aportul adus de unii solişti vocali, ca Maria Drăgulin, Vasile Marcu, Florica Rudaru, Maria Rancan, Anachida Mizachian Vasile Elinescu, Niculina Mitroancă ş.a. care au cîntat piese din muzica noastră populară, precum şi cîteva arii din muzica clasică.

Faza orăşenească a concursului formaţiilor artistice de amatori din Bucureşti s-a încheiat. In momentul de faţă, cu pasiune sporită, dar şi cu experienţă întregită, ele se pregătesc pentru marea întîlnire a fazei republicane, care le va pune faţă-n faţă cu cele mai bune formaţii din ţară, într-o mare olimpiadă de cîntece şi dansuri, precum şi de brigăzi artistice, închinată cu dragoste şi entuziasm, marii sărbători a Eliberării dela 23 August 1944.

Filaret BARBU

Oameni şi folclor din Muscelul de azi

Decovilul icneşte şi în zuruitul scrîşnit al roţilor, porneşte într-o fugă greoaie. La o ferestruică înaltă, ce înrămează un dreptunghiu de cer, o cătană cu obrazul în bătaia vîntului strigă locurilor şi sieşi „Frunză verde şi-am pornit".

S-au deschis canaturile împărăţiei lui Frunză Verde...

Vis-à-vis de mine foşnesc ziarele, oamenii discută cu aprindere ştirile. La capătul băncii, un flăcău desface cu grijă un pachet din care scoate o pereche de pantofi noi. Un baci ce-şi înfundă opinca în blana unei namile de lup ucise pe care o duce acum la Ocolul Silvic din Aninoasa, ciocăneşte ca un cunoscător talpa, întoarce pantofii, îi răsuceşte, zgîrie cu unghia pielea.

— „Cît ai dat pe ei mă, că vrea şi fiu-mi-o", întreabă baciul, dîndu-şi pe ceafă pălăria mocănească.

Răsfiraţi printre oameni încercăm să aflăm cîteceva despre satul şi nunta la care mergem.

Mirele e miner, ca de altfel mai toţi bărbaţii din Aninoasa.

Despre mireasă aflăm lucruri contradictorii.

— „E zdrăvănoacă, desfăcută ca bujorul", ne spune o muiere tînără, potrivindu-şi pe frunte o basma cărămizie.

— „E tăndăloasă, seamănă măsii", intervine piţigăiat o femeie cu gura smochinită.

Printre bîrnele îmbucate rudimentar ale pereţilor vagonetului flutură zdrenţe de peisaj. In forfecături, se ivesc culmile pietroase acoperite ici colo de cîte o spuzeală de zăpadă.

ANINOASA.

Un aer limpede şi tăios spală lucrurile şi oamenii.

Ne îndreptăm spre gazdele noastre tămîiaţi de o mireazmă difuză în care desluşim cînd aroma amăruie a ţuicii, cînd răsuflarea dulce a miezului de caisă. Satul e cam pustiu; bărbaţii sînt la mină, femeile după treburi. O luăm pe drumul mirelui. Nea Floroiu, socrul mare, tatăl ginerelui ne întîmpină în prag şi ne omeneşte cu ţuică. Curtea e în fierbere; neamurile şi vecinii lucrează cu spor. Nimeni nu se economiseşte. Unii taie cu fierăstrăul, alţii dau la rîndea şi fixează pe picioare scîndurile care devin mese şi bănci pentru nuntaşi. Două babe ne privesc de sub straşina basmalelor, în timp ce mîinile nu le stau — curăţă burţi. Glasurile se încrucişează, nume strigate se ciocnesc, fierăstraiele hîrşie, tingirile se izbesc în vaiere, uşa cămării scîrţîie lăsînd să se vadă movile de mere, coşuri cu pîine, ficaţi sîngeroşi. Ne îndreptăm spre casa miresii.

Socrul mic, tatăl miresii, ne pofteşte în casă cu un gest larg. Urcă socotit treptele — nu face nici o mişcare de prisos omul acesta mătăhălos şi suplu în acelaşi timp.

— Munceşte de tînăr la rampă, ne spune cu vorba lui temeinică gazda, nu ştie cum o fi cînd stai.

In cameră intră pîşîit Baba Floarea.

— „E maică-mea — ne spune Nae Albescu — se ţine ţeapănă".

Baba Floarea întoarce spre noi un obraz ponosit. Jocul zbîrciturilor, mobilitatea gurii sensibile şi-o flăcăruie neadormită ce-i stăruie în priviri îi modifică în fiecare clipă fizionomia.

Aflăm că la douăzeci şi opt de ani a rămas văduvă de război cu doi copii. Omul ei ajunsese într-un spital de răniţi din Bucureşti şi trăgea să moară cînd a chemat-o la el. S-a uitat la ea — o fi fost fraged pe atunci obrazul ăsta bătrîn — şi i-a spus nişte vorbe din acelea pe care femeile nu le pot uita.

— „Să iubesti fă, că eşti tînără, da să alegi om mai frumos ca mine", i-a spus bărbatul pe care războiul îl despărţea pe veci de femeia lui.

— „Mi s-a tăiat inima cîn' l-am auzit" îmi spune Baba Floarea.

— „Păi erai femeie tînără, n-ai mai găsit dumneata un bărbat pe potrivă?" o întrebăm noi.

— „Ce-i dintîi nu-i pe urmă maică", ne spune ea cu un alean tînăr în ochii mîncaţi de zimţii mărunţi ai ridurilor.

Am văzut ciungi, ologi şi orbi de pe urma războiului, dar parcă niciodată nu mi s-a părut mai năpranic şi mai nedrept acest flagel ca în faţa femeii acesteia, căreia în dogoarea tinereţii i se furase găsitul.

Cineva ne bate în geam. E unul din fraţii de ginere care ne pofteşte cu plosca la nuntă. S-a lăsat o negură blajină; tot satul e împînzit de „chemători" care se perindă fantomatici de la o casă la alta, vestind neobosiţi evenimentul. De după un tufiş încercănat de ceaţă se iscă o arătare de copil. E Ionică, fratele cel mic al mirelui care ne întinde şi el plosca.

— „Veniţi şi dumneavoastră disearâ la Cămin, se joacă Fedeleşul" — ne spune el cu voce subţiratică.

LA CAMIN.

Salopete şi sumane, haine de oraş, căciuli, marame şi şepci se învolburează într-un vîrtej năpraznic.

Nae Jean şi cu fraţi-so Trăienică — lautarii nunţii — au fost cocoţaţi pe un podium improvizat într-unul din colţurile Căminului. Sub ei, pe un soi de raft stă Romanuţ, clarinetistul, care-şi bălăngăne în aer picioarele de cocostîrc.

— „Iete-l soro şi pe ginere" — spune o babă măruntică, iţită în vîrful cipicilor.

Aţos, cu o privire concentrată, mirele supraveghează bunul mers al petrecerii. Oamenii sînt iuţi şi fuduli pe aici, din ţe miri ce se poate isca gîlceava.

Abia acum observ că tumultul jocului e perfect organizat. Cîte un băiat comandă lui nea Jean un cîntec, apoi joacă cu o fată în faţa lăutarilor; în acelaşi timp, spirala sîrbii se încolăceşte după un desen ştiut, tîrîtă de mîna dibace a unui fecior ce înlocuieşte în conducerea jocului pe cel ce, separat, cu aleasa lui, face arabescuri apăsate în văzul şi fala satului.

— „Aşa băieţi, aşa, în ordine" strigă mirele.

Se simte în vorbele lui sentimentul unei discipline deprinse în munca de echipă din mină.

Jocul s-a înteţit; doar în zbor s-ar putea trece peste cercul de foc al jucătorilor. Nea Jean îşi ţuguie buzele turnînd miere şi pară în fiece vorbă. Romanuţ cîntă cu ochii închişi marcînd ritmul cu genunchii, fetele joacă cu capul pe spate, minerii bat neobosiţi, pămîntul.

A DOUA ZI A NUNŢII LA MIREASA ACASĂ.

Mere roşii şi ceroase pe poliţe, pe masă, pe cuptor.

— „De frumuseţe le-am pus" îmi spune Lenuţa cu un zîmbet de gazdă care ştie că e bine la ea.

Intr-un colţ descopăr un ciob de oglindă, cu cutiuţă de Nivea uitată deschisă, un clondiraş cu colonie şi o sticluţă de ulei de nucă. Realitatea contrazice imaginea ţăranului miţos ce-şi dă cu unt pe plete. Dresurile au sedus destul de repede gustul ţăranului şi întrebuinţarea lor de către tineret în momentele festive e destul de generală.

In cameră e o foială tăcută şi solemnă. Trei fete, prietenele miresii, împodobesc bradul cu ciucuri, panglici, fire colorate şi pampoane. Soacra mică trage la maşină un ştergar. Mireasa stă hieratică pe scaun.

Nu mai are ochii fierbinţi de aseară la Cămin. Ascultă cuminte, discret emoţionată notele pe care le picură clarinetistul. Din tindă Romanuţ cîntă rar şi deslînat melodia cîntecului „Ia-ţi mireasă ziua bună, de la fată, de la mumă". Una din fete a rămas cu un moţ de lînă în mînă — ascultă cu obrazul încremenit.

Vine alaiul mirelui. In frunte lăutarii, nunul mare cu nuna — pe de mărgini fîlgîie copiii. Din ploştile care se umplu într-una cu ţuică rudele închină la răscruci cu toţi oamenii care le ies în cale.

Oraţia cerbului e scurtată. Oamenii şi-au schimbat mentalitatea; excesul de tradiţionalism e resimţit adesea ca un balast.

Nea Jean se improvizează în maestru de ceremonii.

— „Aşa mă, lasă-te în genunchi — spune lăutarul mirelui — pupă mîna lu soacră-ta".

Alaiul şi-a luat mireasa şi dă să plece. Mirele se întoarce din drum şi se repede la soacră. După un vechi obicei trebuie să-i bage în sîn nişte bani — plata pentru alăptatul miresii — şi să-i sfîşie iia. Obiceiul e resimţit însă ca prea dur pentru mentalitatea evoluată a unor ţărani deveniţi astăzi mineri, aşa că mirele simulează doar violenţa gestului.

MASA MARE LA GINERE ACASĂ.

La o masă stau bătrînii şi la alta, paralelă, tinerii; sub hambar la o măsuţă joasă au fost aşezaţi copiii. Gazdele aleargă pe ruptele de la o masă la alta. E o obligaţie şi o ambiţie socială ca toţi oaspeţii să fie mulţumiţi.

— „Răspundere mare cu atîta lume — ne spune soacra — ce e de glumit?".

Prima grijă sînt însă lăutarii; spre ei se îndreaptă fleicile cele mai mustoase, sarmalele cele mai gogoneţe.

Ţuica dezleagă limbile oamenilor. Minerii s-au bulucit la aceeaşi masă; vorbesc de echipament, de protecţia muncii, de noi tuneluri. Doi băieţi s-au luat de după gît şi în vacarmul general cîntă de se omoară: „De trei zile merg pe plai măi / Nu băui nici nu mîncai / Numai la cuc ascultai". Baciul din tren ne explică:

— „Te cunoaşte oile, dacă eşti cu şapcă nu vine la tine".

— „Dă o căzăcească" strigă un miner lăutarilor.

— „Scumpă — răspunde nea Jean — aia doi poli metrul".

— „Un cîntec greu de Eminescu" — cere dintr-un colţ al mesii pădurarul.

Nea Jean cîntă „Pe lîngă plopii fără soţ" într-o succesiune originală a strofelor. Pentru amintirea pioasă a poetului pătrunderea sa — fie şi alterată — în folclor, e o dovadă a corespondenţei sale adînci cu poporul, un semn al permanenţei sale poetice.

Electrificarea care e în curs de aplicare la Aninoasa e problema la ordinea zilei; oamenii aşteaptă cu emoţie terminarea lucrărilor. Oraşul nu mai e pentru sat o cetate îndepărtată, de basm. Oamenii sînt familiarizaţi cu distracţiile citadine. Comentează filmele, emisiunile posturilor de radio, vorbesc de tramvaie, de C.E.C., etc.

Nu trebuie să se deducă de aici că vitalitatea folclorului slăbeşte. Lîngă mine, o femeie cu buze groase şi ochi căprii cîntă făcînd gogoloaşe din miez de pîine: „De s-ar vinde dor în piaţă / M-aş scula de dimineaţă / Şi l-aş pune-n camioane / Şi l-aş duce-n piaţa mare / Şi-aş da doru de vînzare". Vinul încremeneşte învins în pahare; oamenii ascultă încordaţi.

Dacă anumite forme de folclor se perimează prin transformarea social-istorică a vieţii săteşti, alte forme, împrospătînd cu noţiuni şi sensuri noi tradiţia, se ivesc şi se vor ivi mereu din creuzetul artei populare.

Monica RAHMIL

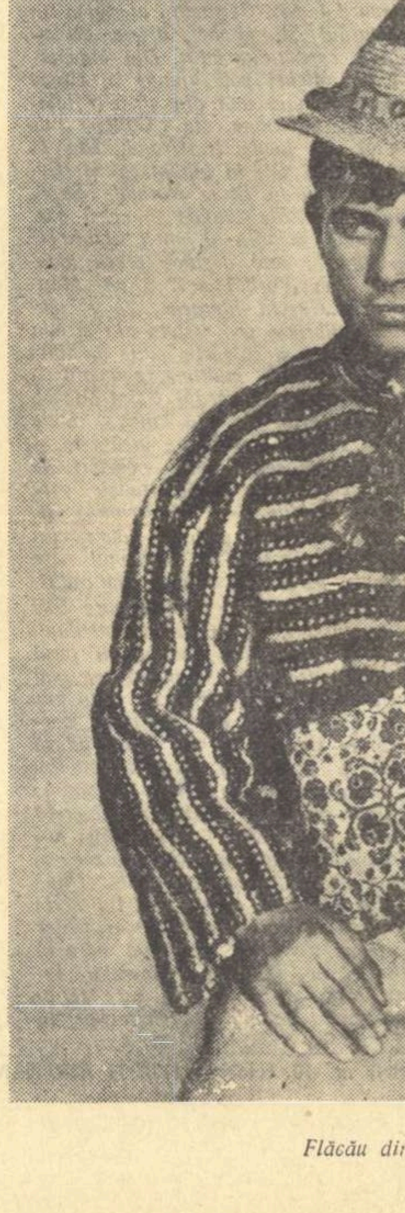

Flăcău din Ţara Oaşului

ROMÎNIA peste hotare

(Urmare din pag. 1)

ca un nor de lăcuste, ocupația nazistă mai întîi, haotica politică a guvernanților burghezi mai apoi și, în cele din urmă, neo-fascismul generalilor colonialismului din Algeria. De ani și ani, Europe este un glas al Franței pe care o iubim noi, al Franței adevărate, cea care continuă marile tradiții izvorîte din acel 14 iulie 1789 amintit adineaori.

Iată de ce, laolaltă cu prezența lui „Tudor Arghezi, poet romîn" într-un număr recent din „Cahiers du Sud", ne-a bucurat apariția acestui volum, în care peste 225 de pagini din 300 sînt închinate creației scriitorilor noștri contemporani.

Ne-am bucurat că acest număr al revistei Europe a ieșit de sub teascuri tocmai în zilele în care se cimenta, la Paris, acordul cultural franco-romîno.

EUROPE
revue mensuelle
Juillet - Août 1959
LITTERATURE ROUMAINE

Coperta revistei „Europe — număr închinat literaturii romîne.

Sumarul cuprinde o mică antologie a poeziei și prozei romînești de azi. Sînt prezenți Tudor Arghezi și Bacovia, Mihai Beniuc, Demostene Botez, Eugen Jebeleanu și Cicerone Theodorescu, Marcel Breslașu, Maria Banuș, Victor Tulbure și Dan Deșliu, Imre Horvath și Ferenc Szemler. Prozatorii, în frunte cu Mihail Sadoveanu, oferă cititorului francez o imagine rotundă, împlinită a nuvelei și romanului nostru contemporan: Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, V. Em. Galan, Aurel Mihale, Marin Preda, Petru Dumitriu, Titus Popovici. Un loc aparte, de proporții mai mari, îl deține Zaharia Stancu cu „Florile pămîntului" prezentat de René Jouglet. Textul, într-o versiune pe care am realizat-o acum cîțiva ani, neputînd fi cuprins integral în numărul special, va continua să apară și în numărul special din septembrie.

Nu am putut pînă acum să-mi dau seama de valoarea exactă a traducerii unor creații atît de deosebite și atît de greu de tălmăcit. O voi face poate cu alt prilej.

Ceea ce știu e că, luînd în mînă revista, ca un cititor străin, neavertizat, am fost în general plăcut impresionat de varietatea și nuanțarea traducerilor, de farmecul care se desprinde și din versiunea franceză. Dar nu asupra acestui aspect aș vrea să zăbovesc acum. Ci asupra felului în care Europe îi prezintă pe scriitorii noștri. Intr-un articol introductiv mai amplu, Pierre Abraham, directorul revistei, scriitorul remarcabil și neobositul polemist pe care-l urmărim cu acelaș interes de ani și ani, caută să schițeze coordonatele noii noastre culturi. Pierre Abraham ne-a vizitat țara în 1958 și a reținut ceea ce trebuia să rețină, trăsătura majoră, esențială, a noii noastre culturi: setea maselor de a se instrui, strădania creatorilor de a da opere pe măsura timpurilor eroice pe care le trăim. Mai laconică în aprecieri, celebra ziaristă Geneviève Tabouis își aduce mărturia ei în favoarea unei Romînii noi, renăscută, ca pasărea Phoenix, din cenușa unui trecut pe veci spulberat. Henri Laugier, eminentă personalitate franceză în viața culturală și științifică internațională, ne comunică impresii recente, culese în iunie trecut din Bucureștii în care Muzeul Satului și varietatea folclorului i-au lăsat o amintire de neșters. Istoricul literar Antoine Adam profesor la Sorbona, și scriitorul Pierre Paraf, amîndoi oaspeți și amîndoi prieteni sinceri ai poporului nostru, evocă realități romînești și speră că intensificarea schimburilor culturale franco-romîne nu vor întîrzia să creeze acel climat necesar cunoașterii și înțelegerii între toate popoarele lumii.

In sfîrșit, istoricul Emile Tersen schițează, cu competență, un tablou al istoriei statului nostru modern din ultimul veac.

După o succintă prezentare informativă a poeziei romînești, o scurtă discuție asupra unor romane actuale, publică Petru Dumitriu. Despre teatrul și dramaturgia romînească scrie Jean de Beer; urmează note despre muzică semnate de Radu Gheciu, și despre artele plastice de Jules Perahim.

Volumul acesta elegant, de pe a cărei copertă te cheamă parcă la lectură păunii grațioși ai Ligiei Macovei, e primul semn mai mult decît îmbucurător, că opera marilor noștri scriitori, depășind îngrădirea lingvistică la care e supusă orice literatură a unei limbi de mică răspîndire, își ia zborul pentru a cuceri, în ierarhia valorilor mondiale, locul pe care-l merită.

Alte două evenimente au mai însemnat însă, în acest iulie canicular, prezența Romîniei peste hotare: cartea lui Mihai Ralea, Visages de la France și intrarea în amfiteatrele Sorbonei a lui Mihail Eminescu, printr-o strălucită teză de doctorat... Dar despre acestea vom mai vorbi altădată.

Valentin LIPATTI

Delegația romînă defilînd la deschiderea Festivalului

Literatura romînă în Cehoslovacia

In ultimul timp, presa literară din Bratislava relatează amplu despre succesele literaturii romîne contemporane. Interviul acordat de tov. Mihai Beniuc corespondentului ziarului „Kulturny Zivot" din Bratislava a îndemnat pe redactorii și pe scriitorii slovaci, să ne vină în întîmpinare pe „podul de aur al literaturii și artei".

Sub titlul „Ce-i nou în literatura romînă", Milcș Ruppeldt de la „Kulturny Zivot" prezintă în numărul din 6 iunie 1959 al revistei ultimele creații ale scriitorilor noștri. Operele prezentate: „Biografii contemporane" de Petru Dumitriu, „De la potop încoace" de V. Em Galan, „Moromeții" de M. Preda și altele, deși nu sînt încă traduse, se bucură totuși de un interes viu din partea cititorilor slovaci. Mult interes a stîrnit anunțarea romanului „Rădăcinile sînt amare" al lui Zaharia Stancu. Fragmentele din acest roman, publicate în „Revue Roumaine" au captivat. De la apariția în limba slovacă a romanului „Desculț", cititorii din țara prietenă își manifestă dorința de a mai citi și alte lucrări din opera lui Zaharia Stancu.

Același articol informează despre pregătirile scriitorilor noștri pentru 23 August și despre activitatea creatoare a scriitorilor de origină maghiară și germană din țara noastră (Szemlér Ferenc, Nagy István, Sütö András, Paul Schuster).

In limba slovacă va apare o culegere din poeziile lui Mihai Beniuc, iar poetul Jan Brezina va traduce o parte din poeziile Ninei Cassian.

In timpul vizitei în țara noastră, Jan Brezina și criticul Bjetislav Trehler au asistat la spectacolul cu piesa lui Mihai Beniuc „In Valea Cucului" și și-au exprimat dorința ca piesa lui Mihai Beniuc să fie tradusă în limbile cehă și slovacă.

In numărul 6—7 din iunie a.c., al revistei pentru literatură și artă „Mlada Tvorba", Milota Sidlova semnează o notă informativă cu privire la cele două romane ale lui Titus Popovici: „Străinul" (publicat anul trecut și la Praga) și „Setea". Elogiile aduse tînărului nostru prozator îndreptățesc pe semnatara notei din „Mlada Tvorba" să propună spre traducere și romanul „Setea".

Datorită tradiției culturale care leagă cele două țări și a interesului sincer manifestat de publicul din Cehoslovacia pentru literatura romînă contemporană, relațiile noastre literare vor cunoaște în viitor o și mai mare dezvoltare.

G. CALIN

„CE SE ÎNTÎMPLĂ CU ACEȘTI COPII?"

Tînăra generație a fost întotdeauna și probabil va fi mereu obiectul unui interes special pe care societatea, din instinct de conservare, îl acordă propriului ei viitor. Numai că fiecare societate are optica ei proprie asupra educației tineretului și fiecare societate așteaptă altceva de la moștenitori. In Franța, tineretul burghez reprezintă astăzi încă o enigmă greu de dezlegat. Educatorii, ziariștii, cineaștii, părinții își pun aceeași întrebare: „Ce se întîmplă cu acești copii?"

Prăpastia dintre tineretul din jurul vîrstei de douăzeci de ani și celelalte generații se accentuează mereu și, la șaisprezece ani, un tînăr este obișnuit cu ideea că e un neînțeles. Pentru el, oameni trecuți de 30 de ani sînt „des amortis", amorțiți, cei trecuți de 40 sînt „des croulants", pe punctul de a cădea în ruină, iar ceilalți sînt, evident, „des vestiges"...

La Paris, în cartierele afecționate de tineret, domnește o atmosferă particulară și de aceea sîmbătă seara, cafeurile din Saint-Germain-des-Près sînt invadate de mica burghezie pariziană care vine să se distreze bînd un punch și privind cum se amuză tineretul. Aici, în Saint-Germain-des-Près, se află faimoasa „Flore" care, după cel de al doilea război mondial, a substituit amintirii lui Guillaume Apollinaire gloria lui Jean Paul Sartre. La „Flore", existențialismul s-a transformat dintr-un curent filozofic într-o modă. In jurul ei au apărut cîteva din acele „Caves" în care se pătrunde coborînd o scară luminată discret și în care cîntăreții lansează versurile tinerilor poeți. Jean Paul Sartre și Simone de Beauvoir au părăsit obiceiul de a staționa la „Flore", dar locul a rămas impregnat de suflul filozofiei care consideră că existența e lipsită de sens și în jurul lui forfotește un tineret care e existențialist fără s-o știe. Aici se întîlnește cel mai des faimosul „blue-jean", pantalonul de modă americană, deopotrivă purtat de fete și băieți și care cu cît e mai uzat cu atît cîștigă în valoare. Eleganța e o chestiune de ton și de alură. Aici încălțămintea preferată e papucul, sandaua cu o baretă sau două, din care clempănesc cu aceeași plăcere băieții ca și fetele. Toate extravagențele sînt adunate la un loc în Saint-Germain-des-Près și nu-mi închipui ce ar mai putea stîrni aici mirare, admirație sau indignare. Puloverul cel mai lălîu, fusta cea mai scurtă, corsajul cel mai decoltat, tocurile cele mai înalte și jupoanele cele mai înfoiate sînt de față. Lîngă fetele tunse băiețește sau cu cunoscuta pieptănătură coadă de cal, își fac apariția posesoarele unei capeluri tot atît de revărsate ca a Genovevei de Brabant. Băieții poartă cele mai bizare forme de barbă și de mustață, dar nu văd nici un inconvenient să fie rași, chiar în cap, după moda lansată de o anume vedetă americană. Perechile de îndrăgostiți se plimbă înlănțuite sau rămîn nemișcate pe terasele cafeurilor într-o îmbrățișare prelungită ca într-un eden primar.

Din Saint-Germain-des-Près, urmînd bulevardul St. Germain, ajungem în bulevardul St. Michel, artera principală a cartierului latin. Din bulevardul St. Michel poți ajunge în cîteva minute, urmînd una din străzile laterale, la Sorbona, la Collège de France, la Louis le Grand, sau la liceul Henri IV, la biblioteca St. Geneviève sau la Ecole Normale Supérieure. Librăriile abundă în acest cartier unde se află și mica „Librairie du Globe", care desface presa mondială, „New York Times" lîngă „Munca" și „Gazeta literară", ca și cunoscuta librărie progresistă din strada Racine. Dar și cafeurile pline de tineret abundă. O mulțime zgomotoasă forfotește pe bulevardul Saint-Michel, unde cafeurile se țin lanț și unde tarabe șubrede dar supra încărcate etalează sub cerul liber ochelari de soare, coliere de cîțiva franci care imită bijuteriile cele mai scumpe, șireturi de ghete și cravate, fulare, ciorapi, cărți poștale și șamponul care vopsește părul „în culoare naturală".

In înghesuiala de tineret care iese de la cursuri, de vînzători ambulanți și de șmecheri care adună în jurul lor toată strada ca să vîndă cea mai extraordinară invenție „pour trois fois rien" (bineînțeles că invenția care costă de trei ori nimic, odată adusă acasă, e ea însăși bună de nimic), se ivește uneori un artist, și anume un tînăr pictor. El desenează cu cretă colorată, pe trotuar, în văzul unei numeroase asistențe, un peisaj bizar, cu copaci scheletici și cer verde. După ce și-a terminat opera, artistul scrie cu litere foarte citețe: „Pour aider les jeuns peintres" și lîngă această invitație la ajutorarea tinerelor talente plasează o cutie în care se adună obolul anemic al privitorilor, în timp ce autorul își fumează răbdător luleaua.

In cartierul latin rulează mereu, cînd la un cinematograf cînd la altul, filmul lui Marcel Carné „Les tricheurs", care se petrece în zilele noastre și în aceste locuri. Eroii lui sînt recrutați din rîndurile tineretului care forfotește pe Boulevard Saint-Michel și în Saint-Germain-des-Près. Vedeta filmului, Jacques Charrier, un tînăr el însuși abia trecut de 20 de ani, locuiește în cartier, Rue le Goff, într-o cameră de student (și face fericirea tinerilor liceene cînd îl zăresc în stradă curățindu-și mașina). Ecranul reflectă viața zgomotoasă a bulevardului Saint-Michel și agitația tineretului de bani gata care îndrăgește cîteva lucruri cu mare ardoare: jazzul, dansul, viteza, actul sexual (cu condiția să fie dezinteresat, fără dragoste) și libertatea în înțelesul: fiecare poate face orice-i trece prin cap, indiferent de consecințele actului său. Un tînăr fură dintr-un magazin un disc, pur și simplu pentru frumusețea „gestului". Un alt tînăr cumpărător l-a zărit. „Ești" pentru sau contra?" — îl întreabă hoțul. „Nici pentru, nici contra", răspunde celălalt.

In acest mediu, tinerii se silesc să considere dragostea o slăbiciune rușinoasă. Un tînăr trebuie să fie cît mai cinic, un „dur", să nu se îndrăgostească, să nu se înduioșeze, să nu încerce niciodată mila sau rușinea chiar dacă e prins în flagrant delict de șantaj, furt sau chiar mai rău. Dacă-i place o fată, e mai bine să a cedeze unui „copain", unui amic, ca să arate că nu e un sentimental. Romantismul, sau ceea ce cred acești tineri că e romantismul, e socotit ca o calamitate. Unii au totuși pînă la urmă curajul, aș putea spune enorm, de a-și mărturisi dragostea, firește au oironizîndu-se: „Cînd mi-a scris «Găsesc această declarație ridiculă, dar cred că te iubesc», am putut să-i răspund pe același ton, fără să mint: «Această declarație e ridiculă, dar și eu te iubesc». (Fr. Sagan). Dar mulți cedează presiunii mediului. Marcel Carné i-a numit pe aceștia „trișori". Termenul a prins și cunoaște acum o mare răspîndire. Trișorii sînt tinerii care deși cunosc căldura unui sentiment adevărat, se rușinează de el și se silesc să urmeze obiceiurile mediului, înșelîndu-se astfel pe ei înșiși pînă la catastrofă. In fața acestei realități, vîrstnicii se întreabă copleșiți, ca doctorul din film: „Ce dumnezeu se întîmplă cu acești copii?"

Acești copii nu reprezintă însă nicidecum întreg tineretul Franței și în nici un caz tineretul muncitor. Este viu încă exemplul eroilor tineri ai rezistenței.

Pe zidurile bulevardului Saint-Michel există sumedenie de plăci pe care e înscris numele cîte unui tînăr francez mort pe locul respectiv, în timpul eliberării Parisului. Pe aceste ziduri studenții adăugau la inscripția ocupanților „Hitler vaincra" două cuvinte: „ou crêvera"... Cartierul latin poartă pecetea lăsată de un tineret eroic care a luptat pentru eliberarea Franței. Am văzut și astăzi în Franța un tineret demn de acești înaintași. In prima duminică a lunii iunie, la cimitirul Père Lachaise am văzut tineretul defilînd prin fața zidului care se numește „Mur des Fédérés". In fața acestui zid au fost împușcați ultimii comunarzi care, după o luptă eroică și inegală, printre morminte, au murit copleșiți de un adversar superior numeric dar neînvinși sufletește. La intrarea cimitirului ne-au oprit două fete tinere: „Tovarăși, nu uitați insigna voastră". Pe această insignă scria: „Trăiască Comuna din Paris".

Georgeta HORODINCA

ALEXANDĂR MURATOV
(R. P. Bulgaria)

Porumbelul lui Picasso

Tu n-ai crescut întemnițat
Și n-ai trăit în colivie,
Din mîini de meșter ai zburat
Ca o văpaie argintie.

Singur erai, dar lumea-ntreagă
Văzu mulțimi pe boltă-n zbor,
Aripa ta unire-nchează
Intre țăran și muncitor.

De-asupra mărilor de-azur
Intinde-ți aripile spumii,
N-or să oprească zboru-ți pur
Cei ce urzesc pieirea lumii.
. . . .

Tu floare-a mîinilor de meșter
Dă lumii-ndemn spre pașnici căi,
Să piară-ntunecimi de peșteri
Lîngă înaltele-ți văpăi.

Peste-ai lumii munți și fluvii
Plutește iar, vestind pămînt,
Să poți opri orice diluvii
Pocnește-ți alb aripa-n vînt.

În romînește de TUDOR ROTARU

CARNET SOVIETIC

Articolul Galinei Nikolaeva din „Literaturnaia gazeta" nr. 79 (4045) intitulat „Aripile comunismului" este consacrat sarcinilor scriitorilor în lumina lucrărilor plenarei Comitetului Central al PCUS.

„Plenara C.C. al P.C.U.S., — arată autoarea — a insuflețit întreaga noastră țară, pentru că ea dezbate problemele de ordin hotărîtor ale tehnicii comunismului. Lenin ne-a învățat să găsim, în fiecare lanț de evenimente, veriga principală. Partidul a fixat veriga principală în dezvoltarea forțelor de producție și care este automatizarea, tehnica societății comuniste".

Sarcina scriitorului este să înfățișeze în literatură figura constructorului entuziast al tehnicii noi. „Iată, el, muncitorul viitorului, este în fața noastră, el, reglorul, mecanicul, dispecerul viitoarelor uzine automate. Trăsăturile lui le putem clar întrezări în trăsăturile muncitorului zilelor noastre". Scriitorul este dator să prezinte în opera sa calitățile acestui om nou, înalta sa conștiință profesională, dragostea de muncă și de orice activitate creatoare".

★

Evoluția în literatură de-a lungul veacurilor, a figurii legendarului Faust, simbol al setei de știință și adevăr, a constituit obiectul a nenumărate cercetări de istorie literară (mai ales germane) din Europa. „Legenda doctorului Faust" apărută în 1958 în U.R.S.S., care reunește textele literare legate de motivul faustic (atît de rodnic exploatat în toate artele de aproape 400 de ani încoace), este, în această direcție, prin valoarea ei literar-documentară și prin spiritul științific care o călăuzește deasupra tuturor celorlalte studii cunoscute.

Culegerea include printre altele: prima carte populară germană despre Faust, apărută în 1587, materiale despre piesele pe această temă reprezentate în Evul Mediu de teatrele de păpuși și trupele de actori ambulanți, texte din diverse alte piese populare, versuri ale poetului popular german din sec. XVI Hans Sachs, tragedia „Faust" a dramaturgului Renașterii engleze Marlowe, apoi texte legate de figura lui Faust din creația lui Lessing și a scriitorilor perioadei „Sturm und Drang", etc..

Numeroase idei noi, deosebit de prețioase sînt conținute în eruditul articol de sinteză care însoțește culegerea, intitulat „Istoria legendei lui Faust" și datorat lui V. M. Jirmunski, membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S. și al Academiei germane. Jirmunski arată că multitudinea sensurilor, bogăția ideilor legate de figura lui Faust, se datoresc circulației vaste pe care a avut-o motivul în creația populară. Autorul stabilește apoi o interesantă paralelă între conținutul filozofic (determinat sub înrîurirea ideilor vehiculate în cercul umanist al lui W. Raleigh) al operei lui Marlow și filozofia lui Giordano Bruno.

Pe drept cuvînt, „Legenda doctorului Faust" este o realizare deosebită a științei literare sovietice, realizare a cărei însemnătate depășește granițele U.R.S.S. intrînd în circuitul culturii universale.

★

Pe scena Teatrului Mare din Moscova se reprezintă opera „Djalil" de N. Jiganov. Ea a fost inspirată de figura poetului tătar Musa Djalil, erou al Războiului de Apărare a Patriei. Spectacolul se remarcă prin structura sa compozițională nouă, neobișnuită, prin introducere în tehnica operei și baletului a unor modalități artistice împrumutate din cinematografie. Pe scenă evoluează fără întrerupere, de la un capăt al altuia al spectacolului, un singur personaj: poetul în închisoarea hitleristă de la Moabit, trăindu-și ultima noapte din viață. A doua zi urma să fie executat de călăii fasciști. El își amintește întîmplări din viața sa, retrăiește în scurtul răstimp cît i-a mai rămas pînă la moarte, evenimentele a căror succesiune recompun destinul său luminos de poet comunist. Și amintirile prind viață pe scenă, care are ca decor pereții celulei; întîmplările, evenimentele trecute, se înfățișează închipuirii eroului și ochilor spectatorului. Asiști la o schimbare continuă de planuri, imaginile se succed continuu, apar personaje noi, se îndepărtează, se pierd, reapar, trăiesc, concretizează viața poetului care va fi curmată în zorii zilei. Dialogurile eroului cu soția sa sînt de o excepțională intensitate lirică.

Regizori: B. Pokrovski și G. Miller. Interpretul lui Musa Djalil: I. Isbuliakov, solist al teatrului de operă din Kazan.

★

Scriitorul danez Martin Andersen Nexö a fost tot timpul vieții sale un prieten devotat al Uniunii Sovietice. In timpul secetei care se abătuse în 1921 asupra regiunii Povoljie, a patronat azilul de copii orfani din Samara (Kuibișev), vărsînd instituției onorariile ce-i reveneau pentru cărțile tipărite în URSS. In 1922 a fost ales membru de onoare al sovietului orășenesc din Samara.

Evocînd figura lui Andersen Nexö, „blîndul vultur al Nordului", scriitorul sovietic Nikolai Tihonov scrie: „Intotdeauna mi-am amintit fermecătorul chip al prietenului nostru. Inchid ochii și revăd statura lui spătoasă, fața lui cu o undă de zîmbet, ochii lui de vultur al mării, privind în largi depărtări, ochi în care pîlpîiau flăcări subțiri, care puteau deveni văpăi fierbinți ale urii sau puteau scînteia într-un rîs blajin, liniștit".

Cu prilejul sărbătoririi a 90 de ani de la nașterea scriitorului, pe clădirea fostului azil de copii din Kuibișev se va instala o placă comemorativă.

Cezar BALTAG

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei RPR, **PAUL GEORGESCU (redactor-șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei RPR; **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct); CICERONE THEODORESCU. ION VITNER.**

Un fant PE SĂPTĂMÎNĂ

Cine bate pasul pe loc la Geneva ?

Se apropie luna august și după tratative dificile care au durat aproximativ două luni, miniștrii de Externe intră în faza hotărîtoare a Conferinței de la Geneva.

Alarmiștii de profesie, inspirați de surse care au privit de la început cu neplăcere dialogul Est-Vest, se grăbesc să anunțe din nou eșecul Conferinței. Corespondentul agenției United Press, John Hightower, neputînd folosi termenul de eșec care este prea compromis și de rău augur, a transmis o știre după care secretarul de stat Herter ar putea să propună întreruperea pe termen lung a Conferinței de la Geneva. Același corespondent este silit să recunoască că „întreruperea" poate „să întîmpine opoziție atît din partea orientalilor cît și din partea occidentalilor".

Baloanele lansate de strategii războiului rece au o soartă tristă: explodează înainte de a ajunge la destinație, ca și nefericitele rachete americane de la Cap Canaveral.

Faimoasa și ridicola săptămînă a „națiunilor captive", lansată cu atîtea surle și trompete, care n-a avut alt efect decît că s-a întors ca un bumerang împotriva organizatorilor ei, trezește de pe acum regrete postume într-o parte a presei americane. „Washington Post" găsea că „Hrușciov a avut motive să fie supărat de proclamarea de către S.U.A. a săptămînii «națiunilor captive»" care, după același ziar, „a fost o acțiune de provocare inutilă și zadarnică".

Experiența arată că anumiți politicieni nu învață nimic sau prea puțin de pe urma „provocărilor inutile și zadarnice", altminteri nu s-ar putea explica gestul domnului Herter care n-a găsit o altă distracție mai plăcută în timpul său liber, duminica trecută, decît să viziteze Berlinul occidental și să țină un discurs de pe poziție de forță.

Și totuși, la Geneva, există posibilitatea să se ajungă la o înțelegere. Bunăvoința și tactul delegației sovietice au făcut ca acum, mai mult ca oricînd, să se poată încheia un acord provizoriu asupra problemei Berlinului occidental, urmînd ca între timp, pînă la expirarea înțelegerii, reprezentanții celor două state germane, R.D.G. și R.F.G., să poarte tratative pentru soluționarea treptată a diverselor probleme politice controversate. Există oare o soluție mai rezonabilă pentru a face primul pas pe calea destinderii în Europa?

Reprezentanții puterilor occidentale, care de cîteva zile își cheltuiesc muniția oratorică pentru a demonstra ceea ce nu se poate demonstra, că e nefiresc ca reprezentanții ambelor Germanii să discute la aceeași masă viitorul țării lor, împiedică prin poziția lor obstrucționistă progresul conferinței.

Intr-un articol recent apărut în „New York Herald Tribune" din 21 iulie a.c., Walter Lippmann reproșa puterilor ocicdentale că tactica lor la Geneva a urmat prea îndeaproape politica lor Adenauer. Referindu-se la trista soartă a planului pachet, Lippmann susține următoarele: „Am fi putut începe cu un plan pentru statutul provizoriu al Berlinului occidental... și care să fi fost menit să reconcilieze securitatea Berlinului occidental cu cererile sovietice și cu necesitatea sovieticilor pentru o mai largă acceptare a Germaniei răsăritene. Pe baza acestei tactici noi am fi făcut de la început concesiile noastre necesare și inevitabile. Astfel am fi evitat efectul neplăcut și oarecum jenant de a ni se fi stors aceste concesii".

Pentru opinia publică mondială, nu e nici prea tîrziu nici jenant, ca occidentalii să adopte „o tactică nouă" contrarie spiritului războiului rece.

Din acest punct de vedere, ar fi îmbucurătoare, dacă s-ar dovedi reale, știrile care anunță că reprezentantul Angliei, Selwyn Lloyd, se pronunță pentru convocarea în viitorul apropiat a conferinței la nivel înalt, independent de rezultatul actualelor tratative de la Geneva, deși din aceleași surse se afirmă că pozițiile reprezentanților american, vest-german și francez au rămas la fel de rigide și acum.

Chiar dacă divergențele anglo-americane și anglo-vestgermane, despre care pomenesc agențiile de presă occidentale, s-ar datora, după cum afirmă France Presse, faptului că în vederea viitoarelor alegeri „partidul conservator dorește ca diplomația sa să-și poată atribui succesul conferinței la cel mai înalt nivel", ele arată că nici reprezentanți ai puterilor vestice nu pot scăpa de marea presiune a opiniei publice din țara lor și din toate țările. Lucrările Conferinței de la Geneva pot fi urnite din loc. Cu o condiție: ca luciditatea, spiritul realist să înlocuiască la occidentali baloanele răsuflate ale războiului rece.

Ion MIHAILEANU

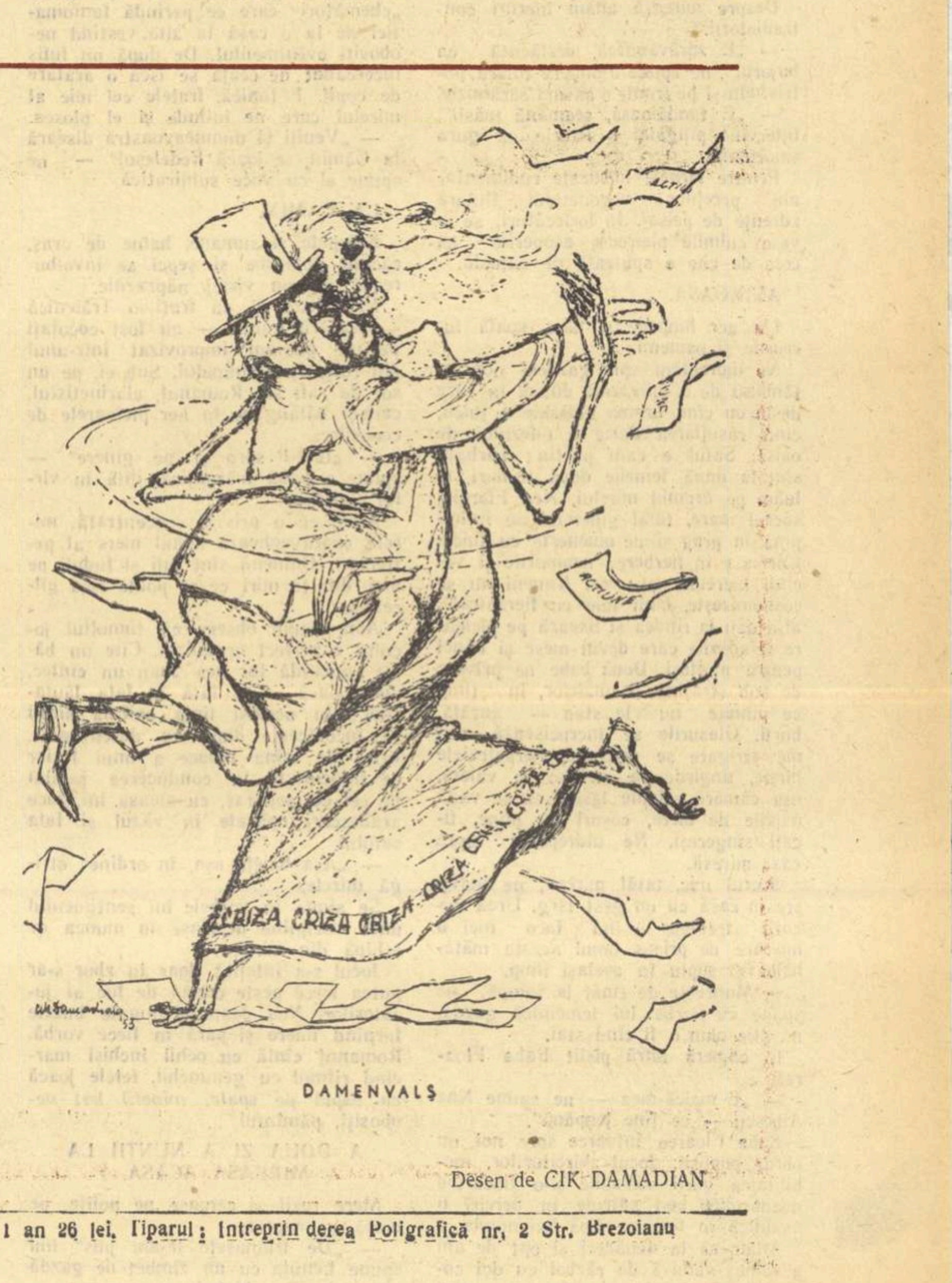
CRIZA CRIZA CRIZA CRIZA CRIZA

DAMENVALȘ

Desen de CIK DAMADIAN

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚARILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

despre CLASA MUNCITOARE

Anul VI nr. 32 (282) — joi 6 august 1959

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

LITERATURA ȘI CLASA MUNCITOARE

Ca să se apropie de omul simplu, scriitorul trebuia să înfrîngă o veche prejudecată reacționară. O prejudecată întreținută de estetica burgheză și infiltrată ani de zile în mediul literar. Aparent, era vorba doar de o înțelegere obtuză a resortului creației. Cu morgă maioresciană, sufletul omului simplu era decretat liniar, redus la reacții rudimentare, deci sărac pentru a inspira o bogată varietate a artei. Privite din balconul aristocratic, siluetele oamenilor de rînd li se păreau acestor subtili esteticieni semănînd aidoma unele cu altele. Scriitorul era îndemnat de aceea să sondeze exclusiv lumea saloanelor mondene, unde civilizația rafinată ar produce și complexitate și profunzime psihologică.

Inlăturarea muncitorului din galeria eroilor literari nu era numai o interdicție de ordin estetic. Descrierea suferințelor și a mizeriei, a urii acumulate, ar fi dus literatura pe o poziție de clasă militantă. Din cărți s-ar fi ivit nu imaginea amorfă a resemnării și a supunerii în fața destinului — cum îi plăcea burgheziei să închipuie profilul de decor al mulțimii — ci ar fi răzbit o imagine cruntă a exploatării și o amenințare violentă la adresa claselor stăpînitoare.

Artistul realist năzuia spre adevăr și spre un ideal pozitiv. Dezgustat de tînguirile învinșilor incapabili de acțiune, de un protest eficace în fața corupției sociale, scriitorul aștepta un chip viguros, înzestrat pentru lupta de eliberare socială, apt să înviorezе și imaginile literaturii. Intîlnirea scriitorului de talent, pornit în căutarea unui erou luminos, cu muncitorul revoluționar decis să curme înjosirea, s-a petrecut rareori în literatura trecutului. Era vinovată pentru această ruptură și prejudecata estetică insinuată de burghezie.

Dacă parcurgem retrospectiv cuceririle literaturii noastre noi, constatăm de îndată schimbările imense pe care le-a produs apariția clasei muncitoare ca erou literar. Chipul muncitorului exprimă esența epocii noastre socialiste, în care dispare asuprirea omului de către om, în care puterea aparține poporului descătușat și toate porțile culturii sînt deschise oamenilor muncii. Clasa muncitoare, condusă de partidul ei de avangardă, înfăptuiește revoluția socialistă, inaugurînd o altă eră. Niciodată în istorie n-a putut să se manifeste o forță socială care să aibă mai multă clarviziune și dîrzenie în realizarea țelului, mai multă generozitate și încredere optimistă în viitor.

Ajutat să-și descopere idealul în realitate, scriitorul trăiește astăzi o renaștere a artei. In paginile cărților scrise după 23 August 1944, prezența eroilor recrutați din rîndurile clasei muncitoare a determinat trăsături calitativ deosebite. S-a împlinit vechea năzuință spre eroul pozitiv. Aspirația către dreptate nu o mai revendică insul vlăguit, inadaptabilul lovit fără cruțare de un adversar considerabil superior, ca în societatea burghezo-moșierească. Astăzi, reprezentantul forțelor noi, sănătoase, care dețin puterea în statul popular, este un om care pricepe limpede mecanismul istoriei, datorită aplicării ideologiei marxist-leniniste, și este în stare să transpună în viață normele morale avansate, insuflînd elan revoluționar, credință în victoria comunismului. Numai realismul socialist putea să oglindească în adevărata sa lumină profilul acestui erou caracteristic epocii socialiste.

In critica noastră literară s-a scris adeseori despre reflectarea clasei muncitoare în literatură. S-au analizat cărțile apărute, relevîndu-se meritele și scăderile inerente unui început de drum. S-a insistat asupra importanței temei pentru literatură. Exemple numeroase, provenind din diferite sectoare ale construcției socialiste, au subliniat însă cîte surse de inspirație sînt încă neutilizate de către scriitori. Ca să răspundă sarcinilor actualității, ca să creeze opere pătrunse de spirit de partid, la un înalt nivel artistic, scriitorii trebuie să-și îndrepte în primul rînd atenția asupra vieții clasei noastre muncitoare.

In lupta pentru triumful realismului socialist au fost zdrobite tezele retrograde ale esteticii burgheze. Practica literară arată absurditatea ideii că prin orientarea creației spre temele actualității s-ar nivela personalitatea scriitorilor, ar secătui originalitatea artei. Calomnia n-a rezistat în fața probelor evidente ale creației. Inspirîndu-se din mediul muncitoresc, scriitorii au cules tipuri și subiecte străine altădată literaturii. Puternice construcții epice au luat naștere din explorarea uzinelor și a șantierelor. S-au nivelat oare talentele? Dimpotrivă. Literatura a cucerit o nouă vitalitate, dezvoltîndu-se pe cărări multiple, stimulînd stiluri diferite, de o certă maturitate artistică. Să amintim pe scurt cîteva exemple din domeniul prozei consacrate clasei muncitoare.

După cum ne indică reportajele sale,

GAZETA LITERARA

(Continuare în pag. 6)

Construcție și constructori

Bucureștii sînt în plină transformare constructivă. Se transformă centrul Capitalei noastre, periferiile, suburbiile ei. Dacă se întîmplă să nu fi trecut cîteva luni printr-una din arterele ei, o regăsești îmbogățită cu blocuri noi, cu magazine, cu săli publice, cu parcuri. Vechile imagini zugrăvite de pictorii Bucureștilor dobîndesc astăzi, în afară de vechea lor valoare plastică, un nou interes documentar. Unde era, altădată, o căsuță de mahala, aplecată într-o parte, gata să se prăbușească, acolo unde se răsfățau rondurile de flori ale grădinițelor gospodărești, bolta de viță, ulucile clătinate, se înalță acum o construcție de mai multe etaje, cu obloane verzi, cu flori în jardinierele ferestrelor, afirmînd o linie stilistică echilibrată, clasică. Plîngă-se alții de dispariția idilei periferice a Bucureștilor de altădată. Dacă ne examinăm bine, putem găsi în noi destule fire sentimentale care ne leagă cu trecutul copilăriei și al părinților, dar mai ales dorința de înălțare spre civilizație, spre forme mai umane, mai înalte de viață. Cred că socialismul răspunde unei astfel de dorințe și expresia lui o regăsesc în elanul de transformare constructivă a Capitalei noastre, pe care îl constat și îl admir la fiecare pas.

Dacă apoi părăsesc pentru cîteva săptămîni Bucureștii, ca în acest răstimp al vacanței de vară în care îmi place să schimb mediul pentru a mă regăsi într-o formă mai proaspătă, avîntul constructiv al țării întregi îmi apare tot atît de evident în schimbarea constantă din vechile centre cunoscute, în marele număr de fabrici, de uzine, de instituții de cultură și de utilitate publică, de cartiere noi, de orașe noi. In țara noastră spațiul social, așa cum ni l-au lăsat moștenire vechile, detestatele orînduiri, nu era prea dens. Nu se construise prea mult, nu întîmpinai prea multe intervenții umane în natură, prea numeroase mărturii ale aspirației omului de a-și supraviețui în construcțiile lui. Raportul dintre natură și civilizație se rezolva în țara veche în avantajul celei dintîi. Iubim cu toții natura; această iubire este o parte constitutivă a sufletului nostru. Aici, la munte, privesc zăcămintele negre ale pădurilor și primesc răsuflarea lor ca o hrană întăritoare, necesară plămînilor și sufletului meu. Fără variata podoabă a reliefurilor noastre am fi alții, n-am mai fi noi. Dar dorința de afirmare umană, tot atît de vie în noi, găsește satisfacție și jubilează cînd constată, dacă nu răsturnarea, cel puțin marea creștere a civilizației în raportul ei cu natura, așa cum ni l-a transmis trecutul. Este incontestabil progresul civilizației în jurul nostru, creșterea aportului uman constructiv pentru stăpînirea naturii,

Tudor VIANU

(Continuare în pag. 6)

Ziua Minerului

...Șapte mineri din bazinul carbonifer al Văii Jiului, conduși de minerul Cenușă Cornel, șeful de echipă, sînt mereu fruntași în îndeplinirea planului și a angajamentelor. Ei vor da peste 500 tone de cărbune în cinstea celei de a 15-a aniversări a Eliberării Patriei.

Mesaj muncitoresc

Pentru numărul special al „Gazetei literare" consacrat clasei muncitoare am primit la redacție scrisori ale unor muncitori din țările prietene. Pînă în ajunul apariției au continuat să ne sosească la redacție telefonic, telegrafic sau prin poșta aeriană mesaje prietenești care vorbesc cu entuziasm despre viața, lupta și succesele clasei muncitoare din țările socialiste; despre certitudine și satisfacție, despre demnitate și bucurie, despre recunoștință și devotament față de partidele comuniste și muncitorești — conducătoare înțelepte pe drumul nostru comun spre socialism.

Iată mai jos cîteva dintre aceste mesaje ale prieteniei, reprezentative pentru internaționalismul proletar în spiritul căruia se înfrățesc popoarele noastre.

LENINGRAD

Despre noi, despre constructorii navelor care formează flota militară și maritimă sovietică scriu mereu ziariștii, scriitorii, autorii scenariilor cinematografice; în genere, literatura se ocupă deseori de viața și de munca noastră. Noi sîntem mîndri că putem aduce o contribuție personală la uriașul efort creator pe care-l desfășoară întreaga societate sovietică pe drumul construirii comunismului.

Sute de vase de pasageri și marfare construite aici la Leningrad, în orașul vestitelor șantiere navale baltice, brăzdează astăzi mări și oceane, altele sînt gata să pornească în prima lor cursă. Menționez cu acest prilej că primul spărgător de gheață atomic din lume, „V. I. Lenin", va ieși curînd din șantierele noastre. Succesele noastre constituie rodul eforturilor pline de abnegație depuse de muncitorii șantierelor navale, care-și îndeplinesc cu cinste sarcinile ce le revin în cadrul planului septenal.

Realizările dobîndite au fost posibile numai datorită efortului conștient și entuziast al atîtor generații de muncitori care, acum mai bine de patruzeci de ani, au început să muncească pentru gloria patriei socialiste. Pe șantierele noastre există multe dinastii de muncitori care, din tată în fiu, și-au consacrat întreaga lor putere de muncă, pregătirea tehnică, voința și inteligența cauzei construcției comunismului. Aș putea pomeni aici de neamul Streltovilor (acum lucrează pe șantier trei frați, unul dintre ei conducînd o brigadă a muncii comuniste) ca și de numeroși alți constructori fruntași de nave sovietice, muncitori de care putem fi mîndri.

Și eu, alături de numeroși alți constructori bătrîni am fost martorul succeselor remarcabile cucerite în muncă de-a lungul anilor, nu numai de muncitorii leningrădeni de pe malurile Balticei, ci în general de către glorioasa clasă muncitoare din Uniunea Sovietică.

Lucrez de cincizeci de ani pe șantierele navale din Leningrad și-mi amintesc foarte bine cum se trăia înainte de Revoluție, spre a putea compara viața neagră, mizeră, cumplită de atunci, cu realitățile fericite de astăzi. Familia mea locuiește astăzi într-o casă nouă. Stăm aici soția mea

Vasili MIHAILOV

forjar — șantierele navale din Baltica — U.R.S.S.

(Continuare în pag. 6)

PRAGA

Voi împlini în curînd 60 de ani. Se știe că în trecut viața era deosebit de grea în Cehoslovacia.

Am învățat meseria de coșar, acum mai bine de 40 de ani și eram plătit, ca adolescent, cu 12 coroane pe săptămînă. Acești bani nu-mi ajungeau decît să beau trei sticle de bere și să cumpăr o cutie cu țigări. După aceea nu mai rămîneam cu nici o lețcaie în buzunar. O pereche de pantofi costa 120 de coroane, adică de zece ori mai mult decît salariul meu. Era firesc de aceea să umblu desculț.

O asemenea viață mizeră m-a revoltat și iată pentru ce am devenit membru al Partidului Comunist din Cehoslovacia. Era în 1921. Patronul m-a concediat curînd și a trebuit să-mi caut de lucru în altă parte. Dar în genere, de atunci, în Cehoslovacia, se găsea cu greu de lucru pentru toată lumea, șomerii împînzeau ulițele și stăteau ciorchine la porțile fabricilor; cu atît mai puțin putea găsi de lucru un muncitor comunist ca mine. Și pentru asta am fost obligat să mă duc să caut de lucru în Franța. După 8 ani petrecuți în străinătate, îndurînd și aici lipsuri grele, m-am întors din nou, în 1932, în Cehoslovacia. Firește, nu era de lucru nicăieri. Parcurgeam sute de kilometri de la un șantier la altul, pe ploaie sau pe arșiță, fără a putea găsi de lucru.

Este interesant că, ascultînd povestea vieții mele, tinerii mei tovarăși de muncă din fabrică rămîn cîteodată pe gînduri, sau alteori le vine greu să creadă... Desigur că este de necrezut ceea ce se întîmpla cu un muncitor în acele vremuri, cînd procurarea pîinii de fiecare zi era de multe ori o problemă de nerezolvat. Tocmai pentru că eu am trăit acele vremuri, aș vrea să vă spun că inima îmi este plină de o mare satisfacție astăzi, cînd viața clasei muncitoare s-a schimbat, și pe zi ce trece devine din ce în ce mai îmbelșugată, mai frumoasă. Astăzi, tinerii muncitori au alte griji. Problema pîinii nu se mai pune de mult. Ei vor să-și cumpere motociclete, automobile sau chiar mici cabane la țară pentru

Frantisek CILEK

Strungar la Uzinele C.K.D. — Sokolovo Praga

(Continuare în pag. 6)

SOFIA

Aceste pagini de jurnal vi le trimitem noi, opt lăcătuși care formăm brigada comsomolistă de la depoul căilor ferate din Sofia. Vă scriem vouă, muncitori romîni, pentru a vă vorbi despre viața noastră de toate zilele, despre succesele și realizările noastre dobîndite sub conducerea înțeleaptă a Partidului Comunist din Bulgaria.

Jurnalul nostru a consemnat la data de 30 mai 1959 un eveniment sărbătoresc: în casa nouă a muncitorului Țvetan Bojilov de la depoul căilor ferate s-a reunit întreaga noastră brigadă pentru a-l felicita cu prilejul inaugurării noului său cămin. Dacă răsfoim mai departe jurnalul brigăzii noastre, citim: „La 2 iunie brigada s-a reunit din nou cu brațele încărcate de flori, cîntînd și glumind, pentru a-l sărbători, în noul său apartament pe Deciov Penev, unul dintre membrii brigăzii noastre..."

Toți membrii brigăzii noastre au primit locuințe noi. Noi simțim în felul acesta, într-o problemă vitală pentru fiecare dintre noi, ajutorul partidului și guvernului nostru. La rîndul nostru, ne străduim să răspundem cu entuziasm și hotărîre sarcinilor de plan care ni se încredințează. Munca brigăzii noastre se bucură de o prețuire deosebită în cadrul depoului.

Dar, în afara sarcinilor noastre în producție, mai avem numeroase alte preocupări legate de dezvoltarea noastră profesională și cultură. Ne-am angajat ca patru dintre membrii brigăzii noastre comsomoliste să învețe cîte o limbă străină. Pe lîngă aceasta, alți doi dintre membrii brigăzii, Pencio și Andrei, s-au însărcinat să termine liceul în sesiunea din acest an. Și bineînțeles că pentru aceasta întreaga brigadă a fost de acord ca cei 2 tovarăși să plece în fiecare zi cu două ore mai devreme de la lucru.

Fiecare dintre noi învață! Invățăm să cunoaștem mai profund procesul tehnologic, normele tehnice generale în cadrul depoului nostru, urmăm cu regularitate cursurile școlii de calificare profesională de gradul IV.

Stoian MLADENOV

Șeful brigăzii de la depoul căilor ferate din Sofia

(Continuare în pag. 6)

BERLIN

„In marș, visînd, fluierînd..." Un titlu puțin deosebit pentru o schiță biografică? Este titlul unui mic volum de lirică de Horst Salomon, un tînăr miner care, ca și mine, a parcurs drumul de la muncitorul care știe să citească la muncitorul care știe să scrie: un volumaș care a apărut într-una din cele mai mari edituri ale noastre.

Aș spune că este mai mult decît titlul unui volum de poezii. Răpăit de tobă și visuri, aceasta este atmosfera în care luptă mulți tineri scriitori, actori, artiști plastici sau compozitori ai republicii noastre. Dar acesta ar putea fi în același timp leit motivul unui raport despre dezvoltarea și creșterea tînărului nostru stat de muncitori și țărani. Răpăit de tobă și visuri, luptă și visuri, despre un mîine mai bun, vis despre o viață mai bună și luptă, muncă pentru acest vis, pentru această viață.

Visul trebuie să aibă un scop. Fascismul a lăsat în urma sa, în toată Europa, ruine cenușii și pline de sînge. Și ca în toate țările al căror pămînt a fost călcat de cizmele criminalilor din SS, ca peste tot unde zvastica și spînzurătorile au lăsat ruine și morminte comune, ne-a fost greu și nouă, poporului german, să înlăturăm ruinele barbariei din republica noastră. Mai greu încă au cîntărit ruinele în mintea și inimile oamenilor în primii ani de după război. Atunci se visa un acoperiș impermeabil deasupra capului, o oală plină cu supă, îmbrăcăminte călduroasă și burta plină. Unii însă visau chiar atunci, mai departe, în viitor, se gîndeau la reconstrucția țării noastre, la socialism. Atunci lucram zilnic într-o mică fabrică de mașini din Chemnitz, acel oraș pe care mai tîrziu poporul nostru l-a numit Karl Marx-Stadt.

Aici am învățat o muncă pașnică, am învățat meseria de lăcătuș. Am început să veghez nopțile asupra cărților, în acei primi ani de după 1945, cînd apăreau la noi primele volume care mi-au făcut cunoscut scriitori ca Anna Seghers, Hans Marchwitza, Erich Weinert și Willi Bredel, Maxim Gorki și Martin Andersen-Nexö.

Așa m-am dezvoltat ca un muncitor cu o conștiință de clasă clară. Primele pagini le-am scris pentru gazeta de perete a întreprinderii. S-au oglindit aci cîteva fapte din viața instituției noastre, care nu-mi mai dădeau pace seara sau dimineața, pînă cînd nu le așterneam pe hîrtie.

Și totuși, dacă ai în urma ta opt ore de muncă grea, dacă degetele îți sînt neîndemînatice și capul ți se apleacă obosit deasupra cărților, atunci nu-ți vine ușor să iei în mînă condeiul. Pe vremea acelor ani de început, însemnătatea literaturii, pregătirea tinerei generații scriitoricești, a muncitorilor-scriitori era deseori subapreciată. Un tovarăș îmi spunea pe nedrept la întreprindere: „Scrisul ăsta este o treabă pentru chiulangii. Cu mîinile trebuie să creezi obiecte concrete". Pe atunci tocmai mă căsătorisem. Soția mea arăta destulă înțelegere pentru „extravaganțele mele", mă numea copil mare sau visător incorigibil, dar, de ce aș ascunde-o?, deseori îi era lehamite de încercările mele.

S-a întîmplat la un moment dat să nu mai știu singur pe care drum să apuc. Dar atunci am găsit un nou maistru, am găsit partidul. Partidul m-a trimis la comisia de îndrumare a tinerilor scriitori de pe lîngă Uniunea scriitorilor din R.D.G., am devenit corespondent voluntar al presei socialiste și mai tîrziu colaborator extern. Partidul s-a ocupat de creația mea literară, m-a ajutat să înțeleg probleme teoretice mai complicate, m-a învățat să găsesc criteriul fundamental al adevăratelor valori literare nu în cărți sau în teorii străine de viață,

Werner BRAUNIG

scriitor—fost lăcătuș

(Continuare în pag. 6)

MULȚUMIM PARTIDULUI

Acum, cînd scriu aceste rînduri, trebuie să mărturisesc că îmi este încă vie în inimă emoția acelei dimineți de acum cîteva săptămîni, cînd ziarele au adus vestea Hotărîrii plenarei Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn. Eram în fabrică printre tovarășii mei de muncă și bucuria care am citit-o pe fețele tuturor a constituit o mărturie spontană, firească, a încrederii și dragostei pe care fiecare dintre noi le nutrim pentru politica partidului. Hotărîrea aceasta care urmărește ridicarea apreciabilă a salariilor muncitorilor, inginerilor și funcționarilor; urcarea pensiilor și scăderea prețurilor la numeroase produse industriale și alimentare, dovedește încă o dată justețea liniei partidului în construirea socialismului în patria noastră.

Imi dau bine seama că nu numai noi, muncitorii de la Uzinele „Timpuri Noi", ci și întreaga noastră clasă muncitoare a considerat în zilele acestea adoptarea acestei Hotărîri ca o urmare firească a luptei consecvente pentru dezvoltarea economiei naționale, pentru creșterea productivității muncii și pentru reducerea prețului de cost. Toate aceste măsuri menite să ridice considerabil economia noastră națională, să aducă o contribuție hotărîtoare la construirea socialismului, au făcut posibilă creșterea necontenită a nivelului de trai al oamenilor muncii. Toate aceste măsuri și concluzii de seamă ale Hotărîrii plenarei C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie au fost dezbătute pe larg în cadrul convorbirilor organizate de agitatorii noștri, pe marginea Hotărîrii și a raportului tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej. Entuziasmul muncitorilor de la „Timpuri Noi" a fost impresionant; grupuri numeroase de muncitori au venit la Comitetul de Partid și au cerut să trimită Comitetului Central al Partidului și direct tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej scrisori de mulțumire și recunoștință.

Așa cum reiese din Hotărîre, aplicarea noilor sisteme tarifare, îmbunătățirea actualului sistem de pensii precum și scăderea prețurilor, vor duce la ridicarea nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii din țara noastră. Aceasta este, firește, o biruință remarcabilă a luptei partidului nostru, un pas important pe drumul spre socialism.

Muncitorii Uzinelor „Timpuri Noi" au participat și ei la lupta revoluționară a clasei muncitoare pentru zdrobirea dictaturii fasciste. Lucrătorii vechilor uzine „Lemaître" au participat la numeroase greve în deceniile doi și trei ale acestui secol, greve de protest împotriva salariilor de mizerie și a silniciilor regimului burghezo-moșieresc. Din trecutul de luptă revoluționar al muncitorilor de la „Timpuri Noi", fac parte acțiunile greviștilor noștri, care au fost sprijinite în 1920 de numeroși muncitori bucureșteni de la „Vulcan", „Dealul Spirii" și „Bucureștii Noi". De asemenea în zilele insurecției armate de la 23 August 1944, comuniștii și muncitorii de la Uzinele „Timpuri Noi" au alcătuit echipe de luptă patriotică ce au răpus cu arma în mînă ocupantul fascist. Am luat și noi parte la luptele și demonstrațiile de stradă din 1945 împotriva lui Rădescu. După naționalizare, atunci cînd împreună cu întreaga clasă muncitoare din țara noastră am început să ne gospodărim singuri, s-a inaugurat o eră nouă pentru uzinele noastre. Inzestrarea tehnică pe cap de muncitor a crescut. Astăzi productivitatea muncii a crescut cu 561,5%, în 1958, față de 1949. Aceste rezultate de onoare dobîndite de muncitorii noștri în lupta politică, ca și pe tărîmul producției, constituie mărturii grăitoare ale înaltei conștiințe socialiste și patriotice a tovarășilor de la „Timpuri Noi". Printre muncitorii din fabrica noastră s-au evidențiat fruntași ca Ion Petrescu, Ion Moldoveanu care este de altfel deputat în Marea Adunare Națională, decorat cu Steaua Republicii clasa III-a, Mircea Iorgu, Pavel Petre și alții.

Pe drumul spre socialism, clasa

Ion GHERMAN

locțiitor al secretarului comitetului organizației de partid de la uzinele „Timpuri Noi"

(Continuare în pag. 6)

In brigadă

Lîngă soare, sus pe munte,
Mă uimise zborul lor:
Șoimi păreau, cu stea în frunte,
Săgetînd în viitor.

Iar cînd luna răsărise
Peste codrul argintiu,
Lîngă tineri, lîngă vise,
Adormii într-un tîrziu...

Noapte cu garoafe-n plete,
Noapte ca un cîntec pur —
Dorm unelte și planete
In fîntîni adînci de-azur.

Numai inimile saltă
Fără somn pe șantier:
Mii de inimi laolaltă
Luminează timp și cer...

M-am trezit, stingher, cu zorii...
Unde-s șoimii?... Șoimii nu-s!...
Au zburat cutezătorii
Din culcuș, pe munte, sus...

Vai, bătrîne! Lung popasul!
Somnorocea cu cîrcei...
Drege-ți glasul! Ține pasul!
Fugi cu cobza după ei!

Eugen FRUNZA

UZINA ÎN LITERATURĂ

RĂSFOIND REVISTELE

„Metalurgistul"

Am în față ultimele numere ale ziarului de uzină „Metalurgistul" (Ziar al muncitorilor de la Uzinele „Mao Țze-dun"). Colaborările sînt exclusiv ale muncitorilor din întreprindere privind munca și productivitatea ei, rezultate ale întrecerilor socialiste, noi angajamente, precum și încercări literare, versuri, imagini din viața uzinei.

Fiecare număr al ziarului este bogat și divers în materiale, dispus pe diverse rubrici. De un deosebit interes mi se pare rubrica intitulată „In cinstea zilei de 23 August" cuprinzînd materiale ca: „Noi răspunsuri la chemarea oțelarilor" (nr. 6 din 7 iulie 1959), „Noi chemări la întrecere" (o chemare la întrecere pentru toate echipele care lucrează în exterior cît și pentru cele din uzină — (nr. 7 din 15 iulie 1959), „Și-au îndeplinit angajamentul cu șase zile înainte de termen" sau sugestiva ilustrație intitulată „Secretarul", înfățișînd pe Victor Caraman, secretar al organizației de bază U.T.M de la mecanica reductoare, fruntaș în producție la locul de muncă.

Articolul „O vizită la «Librăria Noastră»" semnat de M. Lațiu semnalează preocuparea pentru carte a oamenilor muncii din uzină, ca și materialul „In vizită la «Gazeta literară»", comunicînd schimbul de experiență dintre muncitorii Uzinei „Mao Țze-dun" și redactorii noștri.

Interesante ni se par articolele și ilustrațiile care popularizează metodele înaintate de lucru, bunăoară: „Ridicarea nivelului profesional, preocupare de seamă a multora dintre salariații noștri", „Cu aparatul de fotografiat prin turnătorii", „Electricianul" sau substanțialul articol „Autoranga".

Dragostea de cultură, trăsătură caracteristică a muncitorului, este oglindită din plin în paginile ziarului. Menționez articolele „Cum am devenit bibliofil", semnat de Iliescu Romeo, „Corul și-a dovedit măiestria" de Cristian Laurențiu sau spirituala rubrică „Epigrama săptămînii" unde sînt satirizate rămînerile în urmă.

Ziarul „Metalurgistul" este interesant, cu un bun nivel politic, bine paginat. Muncitorii Uzinei „Mao Țze-dun" își găsesc oglindite în el viața și preocupările lor de fiecare zi.

Urăm din inimă colectivului de muncitori care îl redactează și colaboratorilor, succes în activitatea lor publicistică.

N. S.

Poezia muncii

Poezia muncii întrunește în literatura noastră nouă o seamă de contribuții al căror principal merit este de a pătrunde în lumea aspirațiilor ce călăuzesc activitatea clasei muncitoare. Este interesant de observat că, în universul poeziei noastre, munca se asociază cu un sentiment al grandiosului în timp și în spațiu, cu solemne gesturi lirice și cu supreme probleme ale existenței. Tot ceea ce se raportează la muncă stă cu porțile deschise spre gîndire. Prin toate mijloacele sensibilității și fanteziei, poeții reflectează la muncă, socotind, și pe drept cuvînt, că societatea în care munca deține primul loc pe tabla de valori, are înscrisă în conformația ei morală această temă cu toate întrebările, problemele și răspunsurile ce o alcătuiesc. Ființa noastră nu se închează decît sub raza muncii pe care o depunem, a cauzelor care o conduc, a țelurilor care o inspiră. Nu ne putem manifesta și valorifica decît lucrînd. munca fiind semnul direct al prezenței noastre în lume, prilejul de a ne descoperi pe noi nouă; cu un cuvînt, ea înseamnă larga posibilitate de cuprindere a vieții și a omului. De aici vine relația atît de strînsă care s-a stabilit în poezia noastră între muncă și meditație.

Socialismul stimulează setea acțiunii, acel grăunte de demiurgie care e în fiecare om; socialismul este în istoria lumii un nou început; revoluția din cîmpul societății pășește în istorie odată cu revoluția din cîmpul atomului. Din acest întreit motiv, momentul genezei, cosmosul și puterea nucleară constituie fundalul de reflecție obișnuit al poeților noștri, ori de cîte ori abordează tema muncii.

Nici un artist n-a fost mai dăruit sarcinii de a compune un imn muncii decît Tudor Arghezi, și marele nostru scriitor a făcut-o în acel poem pe mai multe voci care este „Cîntare omului" și prin mijlocirea căruia în creația argheziană se concretizează un adînc și fecund proces de înnoire. „Cîntare omului" este elogiul muncii ca instrument al eliberării noastre din spaimele unei viziuni sumbre, mijloc de înălțare spirituală și parolă de comuniune între suflete. O clasă sortită să dea o nouă înfățișare relațiilor omului cu natura și un nou înțeles muncii în societate își trimite prin versurile poetului mesajul său.

Recapitulînd din perspectiva muncii istoria, invenția uneltelor este pentru Tudor Arghezi o dramă a cunoașterii cu două personaje, un dialog în care primele replici sînt oarbe, în care multe tăceri pipăie incertitudinea, în care mișcările sînt un joc al pîndei și al inteligenței la capătul căruia omul triumfă. Cînd construcția unei unelte a luat sfîrșit, privindu-și opera, omul rămîne surprins de viața ei proprie, amestec de rigiditate și ființă vie, de inerție și inițiativă, uimit de miracolul muncii: „Tot căutînd zadarnic și încercînd aiurea, / Ai născocit tăișul, cuțitul și securea / In petecu-ți de țară împotmolit, sfruntata / Și îndrăzneața minte a născocit și roata / ...Ai născocit și luntrea să umbli pe ghicite / Și-n marea cu talaze și valuri răzvrătite / Primejdia te cere și-o cauți, orișiunde / Ghicești că te pîndește și bănui că se-ascunde".

Ce înseamnă munca în raportul dintre om și univers, se întreabă Mihai Beniuc? Oare toată agitația noastră nu apare ca trepidația pulberii într-o dungă de lumină? Cum se poate măsura durata măruntă a vieții umane cu infinitul? In ce chip putem păși vama nimicniciei și a sterilității: „De am să strig în cosmica tăcere / La despărțire, oare pînă unde / Răzbi-va-mi glasul dureros în sfere / Și cine oare atunci îmi va răspunde?" Dar valurile meditației sparg oglinda unei imagini a personalității umane care mutiplică zadarnicul cu inutilul și poetul conchide: omul face o cumpănă desăvîrșită universului în clipa în care, ca și natura, creează în acord cu un mare ideal, pentru împlinirea lui. Muncind pentru socialism, înfrîngem efemerul, moartea: „Să cînte fă izvoarele-n turbine/ Țițeiul să se-avînte spre văzduh / Ori fă tractoare, cîrduri în uzine / Ca-n deltă cormoranii printre stuh".

Reluînd în poemul „La porțile raiului" străvechiul mit biblic, Maria Banuș vede în viitorul comunist refacerea unității dintre om și fericire, ruptă în clipa legendară a izgonirii din eden. Munca și dragostea, ridicate la rangul marilor funcțiuni transformatoare ale vieții, vor săvîrși „minunea".

Munca și dragostea amintesc că la temelia lor se află un act de creație plin de inspirație, de vitalitate și de frumusețe, că amîndouă reprezintă o formă superioară de viață, deasupra simplei animalități și care, în condițiile dezrobirii ei, transformă existența în argintul curat al bucuriei: „Dacă așa este omul / Dacă așa este bărbatul / Perechi, perechi de dihănii încîrligate / Cine a zidit casele? / Cine a născocit fluierul / Și rotunda armonie a roții? / Cine a zugrăvit cina cea de taină, / Cine a -nălțat avionu-n văzduh / Cine a deschis fagurii primei centrale atomice?".

Munca reprezintă pentru Eugen Jebeleanu domnia asupra forțelor primordiale, punctul de foc în care e cuprinsă toată lumea. Flacăra face în jurul muncitorului o cunună de lumină: „Fierarul / încununat de un pașnic nimb de jar / In care pîlpîie garoafe, umbre, fluturi, constelații".

Cosmosul e un haos de scîntei reci, învîrtindu-se în beznă, după legi irevocabile, conduse de un destin care nu cunoaște împotrivirea: un abur dictează mișcarea lor și edificiul de fier, de tenebre și de eternitate e supus voinței lui neînfrînate. In poezia lui Cicerone Theodorescu, tot un abur conduce locomotiva prin noapte, dar acesta este expresia rațiunii care controlează procesele materiei, înscriind o traiectorie de lumină: „Astrele crivăț de focuri năuce / Un abur gigant, dinăuntru, le duce / Zgîlțiind bolților fierăria / Biciuind noaptea și veșnicia / Aici unde jucăria bătrînă tot un abur o mînă / Toiul nopții se-ngroașă, dă vrej / Și dă semințe roșii în vîrtej / Crivăț de stele bate-n vijelia / Trenului, biciuind cu lumina cîmpia".

Există un sentiment fundamental pe care-l deșteaptă munca în socialism și acest sentiment este al libertății. El cheamă preocupări etice majore și insuflă, ca în poemul lui Dan Deșliu „Minerii din Maramureș", simțămîntul unor superioare responsabilități, operînd schimbări radicale în conștiința muncitorului. In „Minerii din Maramureș", inima muncitorului aspiră să zorească timpul și să-i imprime ritmul bătăilor ei febrile: „Spune Toader, nu cumva / Ceasul ți-i înainte? / Ceasul meu e inima / Inimă fierbinte. / Omule, e beznă afară / Pînă la ziuă-i vreme / Ba eu voi ca să răsară / Ziua mai devreme".

Lui Mihu Dragomir, comunismul îngemănat cu folosirea pașnică a energiei nucleare îi deșteaptă imaginea unui ev sustras oricărei parțialități, imaginea unei vremi în care nostalgiile se împlinesc fecund. Cînd vorbește despre muncă versul devine adesea o coardă care aruncă gîndul spre comunism, spre lumea de mîine în care atomul va înfăptui o revoluție cu cele mai fericite urmări. Sub căldura noilor sori, în ordinea aspirațiilor, se va petrece un fenomen tot atît de firesc ca al pămîntului care rodește sub căldura soarelui: „Și tot ce-acum e doar pe jumătate / va fi pe totdeauna un întreg".

Pînă atunci vom marca acest bloc compact care este cosmosul cu personalitatea noastră creatoare, smulgînd morții și neantului lutul lipsit de structură și dîndu-i un sens și o ordine. Căci acolo unde se construiește, încetează rătăcirea și haosul, iar edificiul alungă dintre oameni sentimentul solitudinii. Instrumentele de construcție înscriu în forme geometrice și disciplinate imensitatea nedeslușită a lumii, o circumscriu și o restrîng. Veronica Porumbacu închipuie muncitorul ca pe un arhitect lucrînd pe mari spații, iar universul întins figurează ideea cea mai clară de substanță care așteaptă să fie modelată: „Beton și riglă, stîlpii și mistria / Și universu-n față larg deschis".

Pentru Alexandru Andrițoiu, cei ce construiesc socialismul sînt marea putere a cosmosului. In poezia sa minerii înfăptuiesc gesturile miraculoase ale divinității transformînd întunericul în lumină printr-un ritual care este „sacru" fiindcă este al muncii libere: „Nopțile-mpietrite în cărbune / ard în focuri și trezesc minune".

*

La capătul acestor sumare considerații, reiese că în lirica noastră, poezie, muncă și umanitate se completează, se întrețes și se susțin reciproc ca aspecte ale luptei poporului pentru socialism.

B. ELVIN

Figuri eroice

Reflectarea chipului eroului muncitor a însemnat pentru proza noastră nouă, încă din perioada începuturilor, explorarea unui sector de creație extraordinar de bogat în perspective, descoperirea unei lumi de valori care exprimă sensul profund, direcția istorică a epocii în care trăim. Astăzi, după cincisprezece ani de la Eliberare, putem vorbi de existența unei întregi literaturi inspirate din viața muncitorilor și de necesitatea, pentru a o studia în bune condiții, a unor lucrări de sinteză (care, bineînțeles, ar depăși cu mult limitele unui articol ca acesta).

Problema eroului muncitor în proza contemporană este una din cele mai pasionante pentru criticul literar. Căci pentru epoca noastră figura eroului muncitor este cea mai reprezentativă, purtătoare a tot ceea ce este nou, atît pe plan social cît și pe plan etic. Fără să reluăm analiza unor succese ceva mai vechi ale prozei noastre realist-socialiste în această privință, vrem, în cele ce urmează, să ne oprim asupra cîtorva dintre lucrările inspirate din viața muncitorilor, apărute mai de curînd.

Interesul lui Petru Dumitriu pentru lumea muncitorilor (care altă dată i-a prilejuit realizări de mare valoare ca „Drum fără pulbere" sau „Pasărea furtunii") se regăsește îmbogățit în portretele de muncitori comuniști din „Biografiile contemporane". Figuri ca Tase Anghel sau Panait Petre, prezente în fragmentele publicate pînă acum, întruchipează acea umanitate superioară, proprie luptătorului revoluționar, în care spiritul de abnegație se însoțește cu încrederea în viitorul cauzei proletare. Să ne amintim de episodul în care Tase Anghel iese cu tunul din tranșee ca să tragă „din vedere" în mauri, riscîndu-și viața, sau de curajul cu care Panait Petre înșală Siguranța, preluînd manifestele de la un ilegalist urmărit ca să le predea meșterului său.

Un fapt îmbucurător este interesul masiv arătat de tinerii scriitori față de realitățile muncitorești. Pop Simion, neobosit reporter, se dovedește un nuvelist cu resurse în „Cinstea minerului" („Gazeta literară" nr. 18 din 30 aprilie 1959). Figura minerului Achim Nicolae, frămîntarea lui, după ce dintr-o greșeală a unui reporter, în ziarul regional i s-a atribuit o depășire de plan pe care el n-o realizase, prilejuiesc scriitorului pagini scrise cu nerv, în care stilul pe alocuri reportericesc aduce un suflu de prospețime. Mi se pare totuși că finalul nuvelei (discuția la telefon dintre secretarul de redacție al ziarului regional și nea Georgică, paginatorul) păcătuiește prin abandonarea figurii centrale a lui Achim și prin exploatarea unei surprize la care cititorul, după parcurgerea primei jumătăți a textului, se așteaptă. Nicolae Țic își valorifică experiența de reporter pe marile șantiere ale construcției socialiste în ampla nuvelă intitulată „Șantier". In „Sîngele și apa", Corneliu Leu reconstituie un moment al luptei muncitorilor din portul Constanța, imediat după 23 August, pentru democratizarea administrației orașului. Constantin Chiriță urmează să publice un roman muncitoresc, „Intîlnirea", al cărui erou este comunistul Severin (fragmentul apărut în „Gazeta literară" nr. 5 din 29 ianuarie 1959 nu ni se pare suficient de revelator pentru angajarea de pe acum a unei discuții asupra cărții). Radu Cosașu a închinat de curînd o nuvelă interesantă actului naționalizării („In zori, de veghe" — „Gazeta literară" nr. 24 din 11 iunie 1959).

Talentul viguros al lui Remus Luca, care s-a manifestat pînă acum cu predilecție pe tărîmul epicii rurale, abordează tematica muncitorească în nuvela de proporții mai mari „Dimineața de mai" („Viața romînească" nr. 6, 1959). E un fapt semnificativ această creștere a interesului scriitorilor noștri pentru viața muncitorilor. Remus Luca prezintă tipul unui muncitor din Ardeal, om cinstit dar rigid, însetat pentru o vreme de ideile social-democrației de dreapta. Ion Cîndea, fochist la calea ferată, încă dinaintea primului război mondial fruntaș al mișcării sindicale, nu înțelege sensul revoluției socialiste care se desfășura în Ungaria, în 1917. După un timp însă, dîndu-și seama de greșeala lui, el vrea să devină comunist. dar condițiile aspre ale luptei ilegale nu îngăduie partidului să-i acorde încrederea. Abia în 1945 el este primit în partid, dar va continua și de aci înainte să-și regrete rătăcirile tinereții, care-l împiedicaseră, ani în șir, să lupte alături de comuniști. Se desprinde din nuvela lui Remus Luca sensul — pe care îl evidențiază existența fiecărui muncitor revoluționar — al comunismului ca împlinire a vieții, ca putere morală unificatoare. Departe de tumultul luptei, Ion Cîndea simte că trăiește steril, inutil, și are momente cînd rîvnește soarta comuniștilor din închisori — pentru că suferința acestora nu e inutilă, pentru că lumina care însoțește această suferință lui îi este refuzată. Izbutit e și portretul Mariei Cîndea, dar anecdotica propriu-zisă a nuvelei, pregătirea în secret de către familie, ca o surpriză, a aniversării celor 60 de ani pe care îi împlinea vrednica femeie, pare nesemnificativă și oarecum factice.

Dintre operele literare recente care reflectă viața muncitorilor, cele mai izbutite ni se par ale lui Eugen Barbu („Oaie și ai săi", „Șoseaua Nordului", „Patru condamnați la moarte") și romanul „Bariera" de Teodor Mazilu.

Ceea ce aduce nou Eugen Barbu în proza noastră, după cum s-a mai remarcat, este o viziune din interior a universului sufletesc al muncitorului. Și, fapt important, întreaga realitate percepută de scriitor (pînă și în cele mai fine nuanțe ale ei), se integrează armonios, pregnant, acestei viziuni coordonatoare. Muncitorii lui Eugen Barbu sînt tipuri vii, pline de pulsația realului, complexe și unitare totodată. Sînt individualități memorabile. Mareș, Dumitrana, Tereza (din „Șoseaua Nordului"), Antonică (din „Munca de jos"), Sabina (din „Casa nouă"), spre a da numai cîteva exemple, se conturează ca tipuri pe care cu greu le poți uita. Eugen Barbu intuiește foarte exact raporturile dintre muncitori și muncă, faptul că întregul univers sufletesc al acestuia, sistemul lui de valori, sînt determinate, în coordonatele lor esențiale, de muncă. Iată de ce Antonică, tipograful care se abate de la normele unei comportări morale, fiind trimis la „munca de jos", găsește în participarea directă la procesul productiv resursele unei regenerări spirituale adînci. Iată de ce dragostea nefericită a Sabinei nu-i poate atinge în nici un fel demnitatea, noblețea pe care o datorează muncii. (Drama femeii părăsite se desfășoară acum în limitele demnității umane. Prin muncă, în socialism, femeia devine la fel de liberă ca și bărbatul și suferința n-o mai poate înjosi).

Dacă Eugen Barbu este un talent prin excelență epic, înzestrat cu o mare putere de evocare și cu intuiția directă a vieții — Teodor Mazilu din „Bariera" apare mai degrabă ca un eseist și portretist cu mijloace epice. Intr-un fel, am putea considera „Bariera" (un fragment a fost publicat recent în „Gazeta literară") ca o polemică la adresa literaturii mai vechi despre lumea mahalalelor. Și aici, e vorba de o periferie bucureșteană. Dar pitorescul joacă un rol cu totul secundar în romanul lui Mazilu. O izbutire remarcabilă a scriitorului o constituie figura lui nea Vițu, muncitor la „Bazalt", militant comunist omorît, cu puțin înainte de Eliberare, de către organele Siguranței antonesciene. Vițu este un tip de proletar care, în condițiile capitalismului, a ajuns la deplina maturitate a conștiinței sale de clasă. Dincolo de orice prejudecăți, Vițu își construiește un univers de valori care corespund întocmai poziției lui sociale de proletar. Vițu își are concepțiile lui despre dragoste, despre viață, despre felul cum trebuie să te întorci acasă (niciodată cu mîna goală, altfel ar fi umilitor), despre moarte etc. Iși bate joc vehement de tot ceea ce e burghez sau mic-burghez. Viața e pentru el un lucru grav, ea nu trebuie închisă în convenții, în prejudecăți. Toate actele omului trebuie să fie grave și simple. In dragoste el nu admite „giugiuleala", nu poate să creadă „că cei care trăiesc pe spinarea altora se iubesc cu adevărat, cum se iubesc toți oamenii". Il irită pînă și cel mai neînsemnat gest care îi amintește de un obicei mic-burghez (căci a fi mic-burghez înseamnă a fi mărginit, meschin, laș). Ca un profund moralist, nea Vițu știe că nimeni n-are dreptul să contrazică prin acte sau sentimente poziția lui socială. Pentru nea Vițu, comunismul reprezintă dimensiunea cea mai firească a existenței, sensul ei profund. Inainte de a fi executat, cu acea gravitate care îl caracterizează tot timpul (fără să-l împiedice de altfel să glumească adeseori, fiindcă a glumi, a rîde, poate fi și o îndeletnicire gravă), nea Vițu își precizează concepțiile despre moarte. Moartea lui de luptător comunist îi apare ca o încununare a vieții duse de el pînă atunci.

In pragul aniversării a cincisprezece ani de la Eliberare, apariția unor opere valoroase ca „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu și „Bariera" de Teodor Mazilu, ambele inspirate din viața și lupta muncitorilor, dovedește încă o dată potențialul inepuizabil artistic al muncitorilor de tip nou și în ultimă instanță viabilitatea și fecunditatea metodei de creație realist-socialiste.

Matei CALINESCU

ANUL XV

FRANCISC MUNTEANU

Francisc Munteanu și-a făcut intrarea în literatură odată cu Titus Popovici, semnînd împreună o suită de schițe în ultimul număr pe 1950 al revistei „Viața romînească" și intitulată ulterior „Mecanicul". Prima carte proprie este nuvela „Lența", publicată patru ani mai tîrziu, în 1954. Din acest moment a desfășurat o activitate febrilă, scoțînd în fiecare an cel puțin un volum, pentru ca să ajungă în 1957 la două romane și un volum de nuvele.

Formulele artistice ale lui Francisc Munteanu sînt mereu prilejuri de dispute literare între critici și, adesea, între scriitori. E un semn că ne aflăm în fața unui scriitor interesant, original, care caută să-și îmbogățească mereu universul, mijloacele de creație. Trebuie menționat faptul că proza sa aduce adesea înnoiri surprinzătoare în ce privește procedeele utilizate, în ce privește viața eroilor, reacțiunile lor și chiar desfășurarea faptelor. Aceste înnoiri dezvăluie laturi inedite ale sufletului personajelor și conferă cărților sale un caracter atractiv. Dar Francisc Munteanu este uneori original într-un mod forțat, ostentativ aproape, ajungînd pînă la excentricități, pînă la notarea unor detalii naturaliste, cu convingerea că, totuși, face realism. O vreme autorul a susținut chiar cu argumente teoretice necesitatea, nu numai valabilitatea realistă a acestui fel de literatură, pe care a practicat-o în nuvele ca „Ilie Teleagă", „Ciocîrlia" (1955), în volumele de schițe și nuvele „Hotel Tristețe" (1957) și mai ales „Cerul începe la etajul 3" (1958) și chiar în romanul de mici dimensiuni „Fericitul negustor" (1957). Elementele senzaționale n-au lipsit — iar uneori au abundat — în aceste scrieri, amestecîndu-se cu împrejurări și biografii ciudate, mai multe din ele date drept întîmplări proprii, ceea ce i-a și atras din partea criticii replici vehemente. O anumită sfruntare juvenilă, o anumită bravare există la Francisc Munteanu care, crezînd că în acest fel inovează, reia modalități depășite și incompatibile cu realismul și cu atît mai mult cu realismul socialist.

Evoluția meșteșugului lui Francisc Munteanu este destul de greu de stabilit. El a debutat cu o nuvelă foarte bună, „Lența", solid construită, cu caractere bine motivate, cu un puternic conflict social, proiectîndu-și consecințele cele mai variate în sufletele oamenilor, — membri ai unei gospodării colective. Romanul care a urmat acestei nuvele, „In orașul de pe Mureș", conține mult mai multe stîngăcii în construcție, explicabile poate prin trecerea la o acțiune diversă și într-un mediu puțin frecventat la noi anterior, cum e viața uzinei și a șantierului. „Ciocîrlia" — povestea unei femei a cărei tinerețe s-a irosit din cauza mizeriilor, a legilor vieții sociale și morale din trecuta orînduire — ne înfățișa iarăși un constructor experimentat dar grăbit. Cealaltă nuvelă a aceluiași volum, „Ilie Teleagă", îl dezminte însă într-o anumită măsură datorită chipului contradictoriu în care este zugrăvit acest tăietor de lemne de o brutalitate primitivă și de o candidă puritate în același timp. După „Scrisoarea" (1955), episod integrat cu neînsemnate modificări în finalul romanului „Statuile nu rîd niciodată" și în care eroul central, muncitorul Gherasim, este succesorul lui Horvath, apare „A venit un om" (1956). E o nuvelă întinsă, consacrată unui muncitor trimis ca activist de partid într-un sat în perioada înființării gospodăriei colective. „Fericitul negustor" descrie istoria unui om care, deformat sufletește de viața în orînduirea capitalistă, își căuta cu înfrigurare o salvare. Intr-un fel, faze, perioade și întîmplări ale unei asemenea biografii prezintă și cele mai multe din schițele și nuvelele volumelor „Hotel Tristețe" și „Cerul începe la etajul 3". Toate acestea alcătuiesc, împreună cu „Fericitul negustor", materialul sau numai schița unui roman anunțat mai demult de scriitor, „Născut în Europa". Francisc Munteanu ține mult la acest proiect deoarece se pare că sintetizează și o anume experiență de viață proprie. Nu trebuie să conferim totuși acestui material caracterul unei autobiografii, întrucît, cu toate aparențele care ar îndemna să se creadă așa ceva — scriitorul a fabulat intens, — a schimbat datele esențiale conform cerințelor literare. Procesul de elaborare a elementelor biografice urmează să se adîncească pe liniile fundamentale, care se remarcă din plin în romanul „Statuile nu rîd niciodată" apărut în 1957 — între „Hotel Tristețe" și „Cerul începe la etajul 3" — și însemnînd în activitatea literară a scriitorului treapta cea mai ridicată a gîndirii artistice și a poziției sale de scriitor militant, a talentului său.

Dincolo de această evoluție curioasă și nu lipsită de sinuozități, chiar de discontinuități, dintre care o parte aparțin și unei stîngăcii în scris și febrei de care se lasă dominat cînd scrie și cînd selecția — indispensabilă realismului — parcă încetează; dincolo de toate acestea, Francisc Munteanu este un scriitor aparținînd din plin actualității, unul din cei mai valoroși reprezentanți ai literaturii actuale și ai metodei realismului socialist. Temperament scriitoricesc tumultuos și plin de neastîmpăr, de curiozitate, el se organizează și se desfășoară pe linii centrale, de adîncime atunci cînd scrie despre clasa muncitoare, despre socialism, — domenii în care este pînă în prezent unul din cei mai activi prozatori contemporani. Principalele sale cărți sînt închinate clasei muncitoare, luptei ei pentru eliberarea și apoi refacerea țării după război și pentru construcția socialistă. Romanele „In orașul de pe Mureș" și „Statuile nu rîd niciodată" sînt în cea mai mare parte cărți izbutite despre muncitori și, în special cel de-al doilea, despre muncitorii comuniști.

Acești oameni sînt zugrăviți de scriitor ca ființe pasionate, convinse organic de drumul pe care merg. Sub aparența unor temperamente capabile de violențe și precipitări necugetate, sau a unor firi calme, închise în ele — care au determinat pe unii critici să-i numească „statui care nu rîd niciodată" — eroii muncitori din cărțile lui Francisc Munteanu sînt oamenii epocii noastre, oamenii socialismului. Ei vin din trecut cu suferințe și dureri; în sufletul multora din ei, orînduirea anterioară a săpat urme care nu se vor șterge ușor, poate chiar niciodată, — și de aici reacții uneori neașteptate, ciudate, de aici încrîncenări sau veselii inexplicabile, alteori răbufniri și prejudecăți chiar nedorite. Dar totdeauna flacăra vie care caracterizează clasa, muncitorimea în ansamblul ei, flacăra pasiunii ei pentru libertate și pentru o viață nouă, a pasiunii pe care partidul știe să o descopere și să o îndrepte către socialism, — îi încinge și pe ei, eroii lui Francisc Munteanu.

Sub anumite raporturi uzina, privită ca unitate de bază a noii vieți sociale, și clasa muncitoare, ca forță conducătoare, organizatoare și educatoare a întregului popor — sînt coordonatele care guvernează viitorul patriei, radiază putere și umanitate în concepția lui Francisc Munteanu. Tabloul țării în reconstrucție după război e pictat din perspectiva clasei muncitoare: întemeiat pe efortul ei, pe necesitatea de a dezvolta industria ca un mijloc de dobîndire a libertății visate. Acesta e sensul romanului „Statuile nu rîd niciodată". De aceea, nu numai că eroii lui pozitivi, deținători ai valorilor umane, sînt fii ai clasei muncitoare, dar însuși conflictul esențial al cărții, în țesătura căruia sînt angajate toate personajele, se axează pe o problemă industrială dintre cele mai acute, dezvoltarea uzinei, respectiv instalarea unor noi ringuri la o fabrică textilă, pentru ca muncitorii să aibă de lucru, pentru ca să-și cîștige cele necesare traiului și în același timp să sporească producția, împotriva sabotajului patronal. (Sîntem în anii 1945—46). Problema aceasta, a industrializării, apare centrală și în celălalt roman, „In orașul de pe Mureș", unde acțiunea se rotunjește în jurul construcției unei fabrici de strunguri, deși în condiții politice deosebite — condițiile preluării puterii de către popor.

Acest lucru trebuie cu deosebire subliniat, pentru că reflectă una din principalele trăsături ale profilului lui Francisc Munteanu și ale originalității sale în literatura noastră.

O a doua trăsătură principală o aflăm în faptul că scriitorul nu analizează doar caractere izolate, legate prin diferite conflicte, mai mult sau mai puțin închegate, ci viața colectivă, a clasei muncitoare, aspecte ale formării ei, anumite tendințe care îi diferențiază la un moment dat membrii, și apoi rolul ei în lichidarea vechii orînduiri ca și în apărarea cuceririlor revoluției socialiste.

In „Statuile nu rîd niciodată", scriitorul a dat chipurile luminoase ale lui Horvath și Gherasim, Farcaș și Suru, — aceștia din urmă mai puțin individualizați — dar mai mult decît atît, el a reflectat masa, profilul luminos al clasei muncitoare, fața ei nouă, înălțimea ei morală, capacitatea ei de luptă, descoperind cu acest prilej și căile prin care anumite elemente proletare șovăitoare, slab înarmate, au putut fi corupte și împinse spre descompunere de către burghezie, sau înșelate o vreme de demagogia social-democrației de dreapta.

Rămîne ca o izbîndă principală relevarea complicatului mecanism al relațiilor sociale, politice și economice de-atunci, a modului în care situația obiectivă, procesele social-politice influențează decisiv raporturile personale dintre oameni pînă la cele de familie; în acest mecanism complicat, spiritul activ, partinic-revoluționar al clasei muncitoare, apare ca unul din principalii factori de prefigurare a viitorului.

„In orașul de pe Mureș", anterior cronologic, oglindește o etapă ulterioară a aceluiași proces. Trăinicia și creșterea puterii clasei muncitoare, scriitorul o sugerează și prin menținerea unor personaje din alte scrieri, ca de exemplu a unor activiști de partid. Acțiunea se petrece tot la Arad și e dedicată construcției unei uzine, ceea ce presupune întîi un șantier, unde se adună tot felul de lume și unde se ciocnesc oameni și poziții din cele mai complicate. Dar sensul cărții este evident acela de subliniere a rolului clasei muncitoare și a uzinei. Șantierul însuși apare ca un moment preliminar al vieții de uzină; în cadrul ei beneficiază de o tîrzie dar binefăcătoare întinerire tehnicieni decepționați de trecut ca Isaia Ardeleanu, își află împlinirea tineri blazați și sceptici ca Mircea Rotaru sau tineri curați la suflet și întreprinzători, dar anarhici, care descoperă o cale nouă, prielnică, nevisată, ca Gheorghe Brad, ciobanul coborît din munți. Uzina apare la Francisc Munteanu nu numai ca un loc de muncă, ci ca un miez, un suflet al vieții sociale contemporane, o școală, o modalitate de viață. Oniga, muncitorul lăcătuș, organizatorul de partid al șantierului, este, cu toate imperfecțiile autorului în conturarea lui, un chip reprezentativ al acestei puternice conștiințe a clasei lui și el se manifestă ca atare în substanța artistică a cărții; la fel tineri ca Pavel Cuc.

Importanța ideologică și artistică a acestui roman, — nu lipsit de stîngăcii și chiar bizarerii în construcție — rezidă tocmai în oglindirea convingătoare a clasei muncitoare și a rolului ei în construirea unei noi societăți, a unei noi umanități. Travestirea Liei Ardeleanu în muncitoare, pentru a-și camufla intențiile dușmănoase, apare cu atît mai odioasă cu cît personajul înjosește prin atitudinea și activitatea sa înaltul titlu de muncitor.

Același obiectiv, rolul clasei muncitoare în noile condiții, scriitorul îl vizează și în destinul lui Mihai Bochiș, trimis ca organizator de partid la sate pentru înființarea unei gospodării colective din „A venit un om". Cadrul satului — mai puțin sugerat în „Ciocîrlia" (satul vechi, dinainte de război) și în „Ilie Teleagă", un sat destul de incert, atemporal — dobîndește în „Lența" și în „A venit un om" relief, tocmai fiindcă adăpostește scena pe care se desfășoară bătălia socialistă.

Motivele artistice sînt diferite în cele două cărți, dar sensul e același — al unei depline prezențe a scriitorului în actualitate, — a militării sale active pentru socialism.

Francisc Munteanu se remarcă tocmai prin această sevă vie a actualității care pulsează în scrisul său și care face ca și unele rezolvări mai facile, unele paralelisme în construcție, repetări în destinele eroilor săi, să le „tolerăm" — datorită atracției irezistibile pe care o exercită totdeauna imaginea vieții, a vieții și omului nou de care scrisul său mustește.

Mihai GAFIȚA

LITERATURA ÎN UZINĂ

Intr-o asemenea sală de lectură, e plăcut să citești o carte de literatură sau una tehnică. Lucrul acesta îl știu foarte bine muncitorii de la Intreprinderea „Electroaparataj" din Capitală. In orele libere, nu prea găsești locuri vacante. De aceea utemistul Vasile Dobre și comunistul Dinu Georgescu sînt primii care se prezintă.

Cinci interviuri

Activitatea cultural-artistică din uzine a devenit, mai ales în ultimul timp, obiectul unor materiale publicistice din revistele de specialitate, care deși au apărut sporadic, s-au remarcat, cel puțin ca inițiative. Fie că astfel de materiale se refereau la problema răspîndirii literaturii beletristice în uzine (pe care o constatau prin anchete succinte), fie că vorbeau despre activitatea artiștilor amatori (echipe de teatru, brigăzi de agitație, coregrafie, coruri etc.), ele au deschis dezbateri asupra unor aspecte interesante de viață. După părerile culese din diferite întreprinderi, asemenea materiale publicistice trebuie să tindă tot mai mult să arate adevărata măsură a actualei dezvoltări culturale a uzinelor. Din raritatea articolelor de acest gen apărute, din tonul lor „ocrotitor" și grijuliu, din lipsa unei arii mai largi de informație, s-ar putea trage uneori nedorita concluzie că viața culturală a uzinelor se află într-o fază față de care nu se poate folosi un bogat registru de observații. Muncitorul Nicolae Apetrii de la secția centralei telefonice din Uzinele „Grigore Preoteasa" ne-a făcut, cu cîtva timp în urmă, următoarea remarcă: „Nu urmărim prin activitatea noastră cultural-artistică o preocupare aparte de viața uzinei, o ușoară distracție sau recreație. Această activitate ține nemijlocit de dezvoltarea uzinei înseși. Sînt probleme serioase, esențiale pentru noi muncitorii, cărțile, biblioteca, echipele artistice. Nu cunosc un fruntaș în producție nepăsător la artă și literatură, după cum nu e nepăsător la progresele tehnice. Un om interesat mereu de cultură într-o uzină, nu-i o apariție de care să se mire gazetarii. Iar problema fruntașilor în producție ține de munca de educație pe care colectivul uzinei condus de comuniști o desfășoară. Și în această muncă cultura, arta, literatura ocupă un loc de frunte. Din partea revistelor culturale și literare avem nevoie de sprijin concret, de observații serioase, nu numai de laude. De lăudat ne putem lăuda și noi și încă mai bine și mai la obiect".

Iar inginerul Cristea Anca de la resortul cultural al aceleiași uzine ne-a spus: „E un început bun inițiativa revistelor de a se ocupa special din cînd în cînd de activitatea culturală din uzine, de a stimula în rîndul muncitorilor interesul pentru literatură. Atît numai că uzinele, în ceea ce privește cultura, nu se mai află la început. Permiteți-mi, dacă reiese cumva din unele articole că e vorba de un început, acela e al revistelor și anume în chestiunea legăturilor directe cu uzinele și a oglindirii preocupărilor culturale actuale ale muncitorilor. Cît de rodnice ar fi asemenea legături dacă ele s-ar desfășura temeinic! Activitatea noastră ar merge înainte iar articolele dumneavoastră despre noi și-ar îmbogăți conținutul."

Tehnicianul Camil Georgescu de la același resort cultural: „Desigur, ideea înființării unei rubrici permanente, denumită «Curierul artiștilor amatori», este mai bună decît aceea de a publica articole numai cu prilejul concursurilor. Credeți-ne, activăm nu numai la concursuri, ci în tot cursul anului. Un «Curier al artiștilor amatori», publicat consecvent pe marginea unei foi de reviste de prestigiu, ar informa despre cele mai bune forme ale activităților culturale din diferite uzine, ar remarca talentele și le-ar stimula; o uzină ar avea de învățat de la alta; ar fi un schimb activ de experiență și informații. Un asemenea «Curier» ar trebui susținut de oameni competenți care să poată într-adevăr îndruma".

La acest „Curier", adăugăm noi, ar fi de propus consemnarea concursurilor literare și activității „comisiilor de creație" formate din muncitori, existente la Uzinele „Grigore Preoteasa" pentru fiecare sector cultural în parte (teatru, dansuri, orchestră etc.). De asemenea, amintim dorința muncitorilor de la această uzină ca aceste „comisii de creație" să fie sprijinite de un scriitor care să aibă o legătură directă cu ele. Invitația e îmbietoare. Eugen Barbu n-a putut răspunde acestei invitații, avînd o sarcină asemănătoare pe lîngă Clubul „Grivița Roșie". Cine se înscrie pentru uzinele „Grigore Preoteasa", „Tudor Vladimirescu, „Clement Gotwald", „Mao Țze-dun", pentru uzinele „Unirea" și „Ianoș Herbak" din Cluj? Scriitorii sînt chemați de muncitori la prețioase acțiuni obștești, la un rol activ în viața uzinelor. Revoluția culturală a creat în uzine colective cultural-artistice, cu originalități distincte. Clubul „Grivița Roșie" și activitatea de la Uzinele „Grigore Preoteasa", deși apropiate ca dezvoltare, nu dau ideea unei plate nivelări cultural-artistice, ci suscită observația spre trăsături diverse. Despre tendința generală a uzinelor de a-și realiza colective culturale originale, pot spune ceva cuvintele lui Traian Ioana de la Uzinele metalurgice „Unirea" din Cluj: „Pînă nu de mult uzina noastră ținea ca și alte fabrici din Cluj de clubul „Metalul". Dar uzinele au urmat o continuă dezvoltare. Trebuia găsită o formă nouă pentru activitatea culturală, proprie fiecărui colectiv, care să fie creată după necesitățile respective, care să cuprindă activ toate forțele colectivului, să țină seama și să slujească direct obiectivele principale ale vieții propriei uzine. Avem acum colectivul nostru cultural temeinic stabilit. Dacă nu l-am folosi, viața uzinei ar rămîne trunchiată. Oare există o uzină socialistă care să nu-și prețuiască talentele și să le folosească? Să nu se preocupe și de îndrumarea muncitorilor spre cultură, artă și literatură? Dacă găsiți vreuna, vă rugăm să ne telegrafiați".

Despre cărți, reviste și scriitori

Uzina „Tudor Vladimirescu" din București e o uzină tînără. Și dacă-i socotim vîrsta de la data schimbării profilului producției, e tot atît de nouă ca autobusele și troleibusele de tip romînesc pe care le fabrică. Procentul tinerilor în uzină e impresionant, peste optzeci la sută. Procentul e asemănător și în ce privește muncitorii angajați în întreceri socialiste. Uzina e receptivă la noutățile tehnice realizate de alte întreprinderi. La „Tudor Vladimirescu" sînt organizate „Zilele experiențelor înaintate", în care se fac demonstrații la diferitele secții din uzină cu metodele cele mai noi sau se aduc la cunoștință muncitorilor inițiativele luate de alte întreprinderi. Dacă, făcînd o vizită Uzinei „Tudor Vladimirescu", am cerceta numai fișele de lectură de la bibliotecă, am pierde poate din vedere dezvoltarea organică a acestei uzine în multiplele ei sectoare de activitate.

— V-aș putea da lista celor mai citite cărți și a celor mai frecvenți cititori, ne-a spus bibliotecara Herescu Marcela de la această întreprindere. Dacă ați fost în uzină putem sta de vorbă.

— Da, uzina e tînără și în problemele culturale poate că e la început... N-aveți decît vreo 8.000 de exemplare în bibliotecă după cîte sînt informat.

— Informația e aproape exactă. O cifră luată însă izolat de activitatea uzinei nu poate spune prea mult. „Zilele experienței înaintate" interesează nu numai producția ci și activitatea culturală. In colaborare cu A.S.I.T.-ul s-a organizat în uzina noastră un ciclu de conferințe tehnice. Amintesc pe acela despre „Metoda Vlah" și despre „Agenda metalurgistului". După ținerea acesteia din urmă am primit din partea muncitorilor comenzi pentru șaptezeci de exemplare din „Agendă".

— Lipsesc, vreți să spuneți, conferințele literare pe care doriți să le organizați împreună cu Uniunea Scriitorilor pentru o mai largă răspîndire a cărților de literatură?

— Am fost la Uniunea Scriitorilor să invit la uzina noastră pe scriitorii Titus Popovici, Haralamb Zincă și Francisc Munteanu, — care se numără printre cei mai citiți de muncitorii noștri. Un salariat al Uniunii care se ocupă de problema legăturii cu întreprinderile mi-a răspuns că cel mai nimerit lucru este să iau legătură directă cu ei. Vrem un sprijin mai atent din partea Uniunii Scriitorilor. Apar mereu cărți noi. Am putea organiza conferințe ale criticilor literari despre cărțile noi. Nu există carte recent apărută care să nu sosească și în biblioteca uzinei noastre. Prin „Colectura de standuri" din cadrul „Difuzării Cărții" s-au organizat standuri cu vînzare în diferitele secții ale uzinei. Stația noastră de amplificare are programată o „oră a cărții" unde se vorbește îndeosebi despre noutăți. Difuzăm prin uzină un buletin periodic dactilografiat despre cărțile apărute, cu scurte priviri asupra conținutului. Panourile, fotomontajele de coperți de cărți sînt folosite pentru popularizarea noilor apariții. Dispunem ca atîtea uzine, pe lîngă biblioteca de față, de biblioteci volante pe secții. Toate acestea însă nu pot suplini legătura directă cu scriitorii și criticii literari. Vreau să arăt că muncitorii sînt, în mare număr preocupați să-și facă biblioteci personale. Oamenii nu se îndreaptă numai spre un gen de cărți. Standurile din uzina noastră și-au epuizat exemplarele din „Dicționarul limbii romîne", se cere mult „Istoria Universală" precum și o serie de cărți tehnice ca și de literatură. E interesant de aflat că biblioteca Uzinei „Tudor Vladimirescu" numără peste 700 de cititori. Dar este tot atît de interesant să discernem sensul preocupării serioase a muncitorilor de a-și face biblioteci personale, solicitînd volume din cele mai diverse domenii, mărturisind astfel aspirația spre o cultură cît mai cuprinzătoare. Dorim ca scriitorii să vină în uzina noastră. Oamenii simt nevoia să discute, să dezbată aprins cărțile. E o necesitate imperioasă, izvorîtă din efervescența culturală proprie vieții actuale a uzinelor. Socotesc că acest lucru trebuie subliniat cu tărie. Se pot organiza discuții rodnice și în Uzina „Tudor Vladimirescu" despre scriitori și cărți, deși se spune că e o uzină tînără. Cu acest gînd am pornit cînd ne-am adresat Uniunii Scriitorilor. Legătura revistelor culturale și literare cu uzinele e o problemă serioasă a cărei rezolvare va contribui la dezvoltarea armonioasă a activității culturale din întreprinderi și, cred că nu mă înșel, și lărgirii ariei de investigație a literaturii și a revistelor în viața uzinelor."

Ștefan BANULESCU

Cîntece de la Bicaz

DIALOG CU BISTRIȚA

— Hei, cine mă trezește din visările mele
cu codri și stele?

Cine îndrăznește să-mi spulbere
cărarea mea fără pulbere?

Cine are atîta putere să mă alunge?
— Noi, niște fete, niște brigadiere.
Ajunge!

Ajunge surată, alungă-ți visările de pe pleoape
Avem o voință mai tare, decît oțelul acestei ape.

Ți-am văzut, prin străveziul tău fără măsură,
inima, în stare să scînteie și să dea căldură.

Vino cu noi și te vom duce
pe alt drum,
lasă cărările vechi să se usuce.

In vechiul tău vad
ți-am plantat un puiete de brad.

Curînd în jurul lui va ieși din pămînt
lumea măruntă și verde, cu trupul plăpînd.

Și toate ierbile vor scrie cu slove de fire și foi
că nu te mai poți întoarce înapoi...

TUNELUL

Erau niște băieți
frumoși ca merii
în primăvară,
brigadierii.
Purtau
veșnic un cîntec pe buze.
De la ei au învățat codri cîntece de seară
și cerul a prins să îngîne
pentru scînteietoarele lui buburuze.

Erau niște băieți
cu ochi adînci
și curați,
ochii căprioarelor și ai tinereții
și-acasă moșii poate-i mai știau de țînci
dar ei munceau ca niște bărbați
copți la dogoarea aprigă
a vieții..

Indrăgiseră munții ăștia
flăcăi,
înalți cît visele și cît dorințele
și Bistrița, Bistrița plină de văpăi,
care murmură și fură mințile.

Iar cînd au plecat, i-au lăsat Bistriței
în dar un inel
să încapă
apa Bistriței în el.

Și i-au lăsat în dar Bistriței pe plai moldovean
sub munte, în adîncime,
pentru ochii ei umezi un ochean
să-i urmărească în viitorime.

Și i-au lăsat Bistriței în dar sub poieni,
sub norul pietrelor mari,
un bucium, un bucium prelung,
de la Dodeni la Stejari,
un bucium prin care Bistrița să sune
cînd va porni spre turbină
și să amintească tuturor de cîntecul lor
vestind vremuri noi
și lumină...

(Din volumul sub tipar „Bună dimineața, lume"...)

Mioara CREMENE

„GAZETA LITERARĂ" LA FABRICA „1 SEPTEMBRIE" — BUȘTENI

Reportajul acesta trebuia să arate altfel.

Pentru că eram într-o întreprindere de fabricare a hîrtiei și pentru că voiam să scriu despre profilul cultural al întreprinderii, plănuisem ca din cele cîteva mii de volume ale bibliotecii (peste 11.000) și din cele cîteva sute de cititori (peste 800) să aleg doar o carte și pe cititorii ei. Această carte e un remarcabil roman sovietic care înfățișează lupta pentru crearea unui combinat de producere a hîrtiei. Se numește „Soti", de Leonid Leonov. Trebuia să urmăresc cum a pătruns și s-a păstrat în memoria cititorilor imaginea lui Uvadiev, eroul principal al romanului. Reportajul trebuia să înceapă cu înfățișarea unui episod din carte. E vorba de episodul următor: Uvadiev, inginerul Favorov și Suzana mergînd spre Soti, sînt siliți din pricina unei ploi să se adăpostească la un schit. Călugărul Vasian, vistiernicul schitului, îl zărește noaptea pe Uvadiev și crede că e un diavol, însă nu știe care dintre ei. Scriitorul înfățișează astfel nedumerirea lui Vasian: „Cărturar cum era (Vasian — n.n.) cunoștea pe de rost apucăturile tuturor diavolilor mai cu vază, dar acesta nu semăna cu nici unul dintre ei. Nu știa încă în clipa aceea că de fapt îi despărțea o prăpastie și mai adîncă decît cea care desparte pe un călugăr de un diavol. Muncindu-și îndărătnica lui minte, căuta tot mereu să afle numele diavolului celui nou. Iar numele acestuia era: *Hirtia.*

Așa îmi concepusem reportajul — ar fi ieșit fără îndoială un reportaj frumos — și așa mi-am și început documentarea. Intr-adevăr, pe poarta fabricii intrase de mult un bărbat voinic, cu umeri largi, tuciuriu, tăcut, poate puțin cam ursuz, care se numea comunistul Uvadiev. Despre el mi-au vorbit mulți muncitori. Ii smulgeam din timpul producției și îi rugam să mergem în curtea fabricii unde ne așezam pe o stivă de blăni. Imi vorbeau despre Uvadiev, comunistul plecat spre Soti pentru a-l scoate din amorțirea-i milenară, omul sever și aspru cu ceilalți — pentru că în primul rînd era nemilos cu el însuși. Și în fața noastră — la nici 500 de metri — se înălța aspru și sever masivul Caraiman. Așa că apropierile se făceau firesc.

Și totuși... totuși a trebuit să renunț curînd la felul cum plănuisem reportajul. Ar fi ieșit interesant, dar avea cadrele prea înguste și ar fi trunchiat mult imaginea vieții culturale a uzinei. Pentru că strungarul Aldica A. Ion n-a citit doar o carte. De curînd a terminat „Statuile nu rîd niciodată". L-a impresionat îndeosebi figura comunistului Horvath. Cunoaște și alte romane sovietice. Acum citește volumul II din „Rada din Pereiaslav". Și nu e numai un cititor sîrguincios. E și corist („din 1944, corist bătrîn"). E preocupat și de lucrări tehnice de specialitate — a citit „Strungarul de precizie" de Orlov. Ii place mult muzica. Printre lucrările preferate îmi amintește de suita „Valea Prahovei" de Dănciulescu.

Stoica I. Ion, care lucrează la secția de fabricație 202, îmi declară de la început că pînă în 1946 nu citise aproape nici o carte. De ce? Pentru că tinerețea îi fusese stoarsă de uzinele din Sinaia. Aici era patron Emil Costinescu. Se lucra adeseori și 12 ore pe zi. De biblioteci sau de timp de citit nici nu putea fi vorba. De abia dacă avea timp să citească ziarul. („Dar și ziarul îl citeam degeaba, de noi muncitorii nu pomeneau nimic"). Apoi a început războiul, s-a întors în 1945, și de-abia din 1946 a început să citească mai susținut. Acum Stoica Ion lucrează la o secție unde se produce hîrtie pentru ziare. E responsabil cu biblioteca volantă a secției. Imi vorbește despre Anton Filip din „Bărăgan", despre Gaidar, despre *„Jurnal de front"* de H. Zincă. Intrebat dacă volumele din biblioteca volantă a secției de care răspunde sînt cerute de muncitori și dacă îi sînt înapoiate nedeteriorate, răspunde: „Nici discuție. Sînt foarte solicitate (e un cuvînt care-i place, îl folosește des). Acum vorbesc despre noi, muncitorii, sînt cărțile noastre scrise pe hîrtia noastră și avem grijă de ele".

Lui Gavrilă G., strungar utemist, îi place literatura de acțiune, dinamică. A citit mai ales cărți despre luptele partizanilor sovietici („Obcomul clandestin în acțiune", „Insemnările unui partizan" de Ignatov etc.). Vasilicoiu Maria și Vlaicu Maria, laborante, au terminat de curînd școala profesională din oraș și acum urmează cursurile liceului seral. Sînt puțin intimidate, mă consideră un fel de examinator și vorbesc ca la școală, în fraze lungi, spuse pe nerăsuflate: „In romanul «Bărăgan» autorul ne înfățișează felul cum s-a înjghebat o gospodărie de stat, cum s-a descurcat noul director trimis acolo, cum a înlăturat elementele reacționare, creînd în jurul său un colectiv de oameni cinstiți". Vlaicu Maria, care e membră în comitetul UTM pe secție cu problemele culturale, îmi spune: „Am îndrumat toți tinerii din secție să intre în echipele artistice sau sportive". Deși n-a împlinit 20 de ani îi denumește, distanțîndu-se, pe tovarășii ei, „tinerii". Imi mai spune: „Acum toți tinerii de la noi din secție se pregătesc pentru examenul de «Prieten al cărții»".

Mi se prezintă și alte aspecte ale vieții culturale de aici. Tovarășa Dacu Maria, instructoare coregrafică, îndrumează formația de balet a fabricii. Formația cuprinde copii între 5 și 15 ani. Imi vorbește despre o elevă strălucită, Dumitrescu Sorina, care are o mimică „extraordinară" și mă încredințează: „O să auziți curînd de ea, va ajunge celebră, o să vedeți!".

Tov. Ion Sinca, responsabilul cu activitatea culturală a fabricii, mă conduce într-una din sălile clubului. Aici un perete întreg este acoperit cu diplome sau mențiuni de la concursurile județene (pentru că unele datează din 1945—46) sau regionale. Mi se prezintă istoria fiecăreia dintre ele. Ne oprim la ultima: la concursul regional al formațiilor artistice de amatori din mai 1959, corul fabricii a obținut premiul II. „De fapt trebuia să luăm premiul întîi, îmi explică parcă puțin iritat însoțitorul meu. Chiar și cei din comisie au spus că în privința repertoriului și a interpretării meritam primul loc. Ghinionul nostru a fost ținuta. Am plecat de aici în niște camioane deschise, dar spre Ploești ne-a prins ploaia și vai de costumele noastre. Petroliștii, care au luat premiul întîi, au venit în autobuse închise". Imi mai vorbește apoi despre formațiile de dans, de teatru, despre brigada artistică de agitație (îmi dăruiește cîteva texte ale programului brigăzii).

Inainte de a pleca, mai trec o dată prin halele de fabricație. Urmăream procesul de producere a hîrtiei, de la holendru unde se macină celuloza, pasta mecanică sau caolina, prin toate fazele în care pasta lichidă inițială capătă treptat consistență, — pînă la mașina de bobinat pe care se înfășoară hîrtia. In fiecare minut se înfășoară cîțiva zeci de metri de hîrtie. Pe fiecare centimetru al acestei suprafețe, degetele tipografilor vor așeza un sens sau o imagine care se vor răspîndi în toate părțile țării. De aceea mi s-a părut firesc sentimentul de mîndrie al muncitorilor fabricii exprimat într-unul din textele brigăzii de agitație:

„Din bogăția brazilor cărunți
Trimitem noi lumină celor mulți.
Din ce aici noi fabricăm
O țară-ntreagă luminăm;
Noi dăm hîrtie de tipar
Și mii de cărți din ea apar".

Și gîndindu-mă la kilometrii de hîrtie produși zilnic aici, hîrtie destinată ziarelor, manualelor școlare și cărților de toate genurile, mi-am explicat încă o dată spaima lui Vasian, călugărul cu mintea înțepenită, căruia îi plăcea ca în timp ce dormea sau trîndăvea în chilie, să-i lingă chelia o pisică, spaima lui în fața diavolului celui nou, diavolul alb: Hîrtia.

Nicolae VELEA

Tinerilor de la „Timpuri Noi"

SCRISOARE DESCHISĂ

Dragii mei prieteni, elevi ai școlii profesionale de pe lîngă Uzina „Timpuri Noi", am fost nu demult în mijlocul vostru. Am coborît Calea Văcăreștilor, m-am oprit la cotitura Dîmboviței și am privit o clipă de pe chei, bătrîna gîrlă bucureșteană. Aici se adunau, cu o jumătate de veac înainte de nașterea voastră, spălătoresele, aici se aplecau, cu respirația grea de oboseală și umezeală. De-aici le-a adunat stăpînul din 1905 al acestor locuri — franțuzul Lemaitre, cu numele însuși ca un calambur al destinului. Intîi o hală de spălat, apoi un atelier de călcătorie, în sfîrșit o mică uzină de reparat locomotive... Așa s-a populat terenul uzinei de azi, al școlii unde voi deprindeți cele mai simple și cele mai complicate mașini... In jurul vostru, clădirile se innoiesc, orizontul se deschide. In jurul ucenicilor de acum cîteva decenii, zarea era neagră, sufletul fără zîmbet. Pe aici, unde vă jucați sau vă plimbați prin curte, trecea, băiețandru încă, tatăl inginerului șef de astăzi. Ce a văzut acest om care a lucrat timp de 58 de ani în uzină, ca forjar și apoi meșter forjar? Nici cînd mașinile au trecut din mîna lui Lemaitre în cea a unui consul elvețian, Jaumotte, forjarul nu a observat altă schimbare decît apariția unei vile noi în curtea uzinei. O vilă nouă — care e azi liceul seral... Vilă nouă, asuprire veche, din ce în ce mai grea; stăpîni noi, suferință veche, dar și răspunsuri demne ale bunicilor și părinților voștri...

Dragii mei prieteni noi, dacă împlîntați pe planul Bucureștiului nostru, stegulețe roșii, pentru marcarea fortărețelor muncitorimii, atunci între „Grivița Roșie" și „Regia C.A.M.", între „Vulcan" și fostele Uzine „Wolf", puteți cu mîndrie fixa un asemenea simbol al luptei pe uzina voastră, „Timpuri Noi". L-ați auzit doar pe veteranul acestor lupte, pe Alexandru Țărăngoiu. Era într-o după-amiază, în preajma concursului vostru „Drumeții veseli", cu tema „Trecutul uzinei". N-aveți de ce s-o căutați numai în broșuri! Martorii oculari și participanții la greve mai sînt în incinta aceleiași fabrici. Și prin ei v-ați schimbat soarta, tinerii mei prieteni! Bătrînul Țărăngoiu (asta o spun între noi, căci el care lucrează încă, deși pensionar, s-ar supăra să mă audă) a participat la greva din 1918. A fost în piața fostului Teatru Național, pe lîngă care treceți de atîtea ori, citind inscripția de pe piatra comemorativă; a cunoscut botezul de foc, a văzut căzînd tipografi împușcați, a fost închis el însuși, cînd cîteva zile, cînd cîțiva ani, pentru că a împărțit pentru voi, dragii mei tineri prieteni, manifeste, pentru că cerea și pentru voi, care încă nu vă născuseți, dreptul la muncă, la carte, la odihnă! Pe Alexandru Țărăngoiu îl puteți vedea, îl puteți saluta respectuos în preajma cazanelor lui. Pe Petre Ionescu, pe atunci puțin mai în vîrstă ca voi, nu-l mai puteți cinsti decît cu o coroană pe placa ce-i păstrează numele. Fiu de forjar, ca și inginerul vostru șef, om simplu și demn utecist, el a căzut sub gloanțe la altă grevă, chiar în curtea uzinei. A căzut pentru ca voi să puteți respira aerul unei patrii libere, ca să învățați meseria altfel decît furînd-o, pe locurile unde a trudit, a deschis aripile visului și s-a frînt, fără a fi înfrînt, Petre Ionescu.

Nu uitați trecutul uzinei, tineri elevi ai școlii profesionale! Nu uitați, liceeni din casa de odinioară a lui Jaumotte, ce drum lung și însîngerat a urcat clasa muncitoare, pentru ca voi, fiii ei tineri, să puteți sui azi atît de simplu treptele.

NEL MEZZO DEL CAMIN

Eugen Hankievicz, inginerul „de control", în vîrstă de 42 de ani, poartă acest titlu numai de 3 ani. Nici statura lui măruntă, nici făptura lui osoasă nu mărturisesc o viață ușoară. In adevăr, el nu doar că nu s-a născut inginer, dar nici n-a urmat normal liceul, apoi facultatea. In 1931, a intrat ucenic la mecanică-auto și a trudit rînd pe rînd în toate atelierele, pe toate șoselele bucureștene. In timp ce muncea din greu ca meșter la o anexă a garajelor „Leonida" — SARAL — poporul a smuls în 1948 SARAL-ul din mîna proprietarilor și acționarilor ei, și întreprinderea a trecut, prin marele act al naționalizării, în mîna celor ce muncesc. Ca director, dintre cei mai pricepuți și devotați muncitori, a fost numit Eugen Hankievicz, intrat în rîndurile partidului încă din 1946. Dar fostul lucrător n-a cunoscut odihna și nu s-a mulțumit numai cu munca cea de toate zilele. Avea 7 clase elementare. Atît. Dar voia să fie pe măsura răspunderilor, pe măsura timpului ce-l trăia. Anul 1951 îl află la un curs de pregătire pentru Politehnică. Avea, bătuți pe muchie, 35 de ani. Nel mezzo del camin, „la mijlocul vieții", cînd omul trece prin pădurea deasă a întrebărilor, cînd își revizuiește propria sa valoare, Eugen Hankievicz a ieșit limpezit, a ales: să învețe, să-și trăiască de două ori mai intens viața pe care capitaliștii i-au întunecat-o. De aceea omul acesta mărunt, cumsecade, șters în aparență, cu griji noi în muncă și răspunderi familiale, s-a apucat la 35 de ani să deschidă cărți de algebră superioară.

Fata lui, elevă pe atunci (căci în regimul democrat-popular putea urma liceul, inaccesibil, în adolescență, tatălui) îl ajuta să se descurce în hățișul necunoscutelor, pentru ca în curînd școlarul vîrstnic să-și poată ajuta la lecții pe tînăra lui profesoară. Din 1951 pînă în 1956, Hankievicz a fost student la Politehnică... Eu însămi am, ca orice poet, respectul celor ce răzbesc prin pădurea matematicilor. Dar înaintea acestui om cu voință de fier, care a izbutit să umple golul între cele 7 clase primare și Politehnică și să stea aplecat pe cele mai grele cărți timp de cinci ani, îmi înclin fruntea.

De aceea îți vorbesc despre el azi, ție, Emilian Bărăgan, elev al școlii profesionale, cu părul negru și ochii mari, albaștri cum e cerul vara, ție Emiliane, născut la 1 mai 1944, fiu liber al unei patrii eliberate! Știi tu, băiat de modești perieri, care poți azi învăța la școala profesională, participa la concursuri culturale pe meserii, pe școli, pe regiuni, știi tu, privire albastră căreia i se par atît de firești și școala de azi, și liceul, și politehnica de mîine, ce îndatoriri îți revin pentru toate aceste daruri ale poporului?

Dar tu, Nicolae Gegea, pasionat după strungărie încă de cînd ai vizitat S.M.T.-ul comunei Niculești, unde ai văzut lumina zilei, îți dai seama că poți urma la școli la care părinții tăi nu puteau măcar visa — și deveni mîine bursier al uzinei la Institutul de Mecanică, așa cum sînt azi Ion Făgețeanu sau Călin Virgil?

Și tu, Lucică Seboiu, absolvent de 6 ani al aceleiași școli, inovator iubit în uzină, fiu de țăran, frate de tractorist, ești conștient cui datorezi drumul tău în viață?

Dragii mei frați mezini, vă vorbesc și ca o soră, și — iertați-mi tonul didactic — ca o fostă învățătoare. Dar din toată uzina cu oameni căliți în luptele trecute, ca Țărăngoiu, oțeliți în munca prezentă, ca fruntașii Ion Petrescu sau Victor Popa de la strungărie, vouă mă adresez, vouă, speranța și viitorul uzinei. Nu uitați că, învățînd aici, în școala profesională, deveniți ramuri ale copacului uriaș „Timpuri Noi", cu rădăcina în trecut, cu foșnetul în viitor. Și nu uitați că fiecare frunză îmbogățește coroana sunătoare și cîntă melodia bogată a vremii pe care o trăim.

Veronica PORUMBACU

ZIUA MINERULUI

Peisaj minier contemporan

Documentul fotografic nu e suficient de expresiv pentru transformarea Văii Plîngerii într-o Vale a Soarelui. Prima explicaţie ce vine sub condei: noi blocuri muncitoreşti, în bazinul carbonifer al Văii Jiului. Puneţi însă culoare, la uşi şi geamuri, culori deschise, pastelate, vernil, bleu, intraţi în noile încăperi ale blocurilor, cu pereţi netezi albi, mobilate elegant cu cele mai noi produse ale industriei de mobile şi gîndiţi-vă că toate acestea constituie mediul de viaţă al celui ce scoate cărbunele negru din fundul pămîntului.

Concluzii la un dialog

In mina Lupeni nu se coboară vertical, cu ascensorul. Se intră din curte, orizontal, cu vagonete de persoane, trase de o locomotivă de mină, care atacă întunericul unui tunel. Un tunel fără sfîrşit. Vagonetele au bănci laterale, despărţite la mijloc de propriul lor spătar. Minerii iau loc unul lîngă altul, cîte trei sau patru pe o parte şi de alta a vagonetului, spate în spate.

Cînd garnitura e completă, răsună semnalul pe galerii: „Se transportă oameni" şi locomotiva dispare prima din faţa ochilor, apoi vagonetul unu, doi, trei... De acolo înainte numai cei ce sînt pe bănci ştiu ce se petrece. In urmă rămîne un semicerc alb, ca un soare turtit la bază. Cei mai mulţi stau de vorbă, nu se uită îndărăt. Unii nu-şi dezlipesc privirile de la acest soare care se face din ce în ce mai mic, pînă nu se mai vede.

Dimineaţa intră oamenii, iar în restul zilei, pînă la isprăvirea programului de lucru, pe aceleaşi şine, ies vagonete cu cărbune — semn că oamenii care au intrat, trăiesc şi lucrează.

Cei care iau loc pe băncile din partea stîngă — avînd în faţă gura minei — de cîte ori intră la lucru, înainte de a dispare în tunel, apucă să vadă piatra comemorativă care glorifică pe eroii grevei din 1929.

Atrag atenţia în mod deosebit asupra cuvîntului „eroii". Fiind vorba de oameni ucişi în timpul unei greve, deci de oameni cu mîinile goale, unii ar putea fi înclinaţi, din sentimentalism şi necunoaşterea faptelor, să-i socotească victime şi să căineze nefericita lor soartă. Pe mormintele eroilor nu se plînge. Lacrima de durere pentru cel căzut, lacrima ce nu ne-o putem opri, nu are nimic de-a face cu bocetul deznădăjduit la capul unui mort pierit în chip absurd. Eroi au fost toţi cei 3800 de oameni care, cu atîta înverşunare, s-au ridicat la luptă, urmîndu-i pe comunişti şi au ocupat, la îndemnul şi sub conducerea lor, uzina electrică — comandamentul motric al minei, poziţia fortificată a frontului. Şi dacă au căzut dintre ei, au căzut **în luptă**, au căzut fiindcă au refuzat să dea curs somaţiilor prefectului, procurorului, judecătorului de instrucţie de a părăsi uzina electrică, deşi în spatele acestora erau şase sute de grăniceri, **echipaţi de război**, cu baioneta la armă, un detaşament de mitraliere (adus în noaptea de 5 spre 6 de la Sibiu), peste trei sute de jandarmi cu armele îndreptate spre piepturile lor şi nu spre picioare, cum prevedeau chiar regulamentele militare ale armatei burgheze, în asemenea împrejurări.

Au mai fost greve ale minerilor, greve mari, care au antrenat în luptă mii de mineri (3000 la Anina, înainte cu un an). Nici una nu i-a îngrozit atît de mult pe capitalişti. De aceea au şi reprimat-o atît de sălbatic. Ocuparea uzinei electrice arăta că partidul comunist, deşi scos din lege, era puternic: izbutise să ridice la un înalt grad de maturizare spiritul revoluţionar al minerilor. Şi dacă n-ar fi fost trădarea şefilor social-reformişti, care au împiedicat transformarea grevei de la Lupeni într-o grevă generală a Văii Jiului, sfîrşitul luptei ar fi fost altul.

Ultimul dialog

Cînd cel din urmă vagonet e înghiţit de întuneric şi-mi amintesc toate acestea, privind gura minei, văd Lupenii de acum trei decenii. Dispar clădirile noi care adăpostesc băile moderne — mici cabine cu duşuri, de unde minerul iese alb ca laptele — sălile dulapurilor de haine, sala de apel cu pardoseală din cioburi de marmoră, ghişeele care eliberează lămpile de mină electrice. Dispar casele noi ale minerilor, blocurile, reînvie de sub cimitirul de steril fosta colonie „Ileana" din care n-au mai rămas azi decît casa bătrînului Gaiovschi ca o mărturie a mizeriei. Din fundul minei dispar havezele complexe, craterele de mare capacitate, locomotivele cu acumulatori, care anulează pericolul de explozie şi nu otrăvesc aerul din galerii cu gaze de motorină arsă.

...1929. Ultimul vagonet a trecut în împărăţia întunericului. Ce se petrece acolo de acum înainte?

Ceea ce nu a fost admis de Comisia de Arbitraj de la Deva în hotărîrea sa din 8 aprilie 1929, care a dat cîştig de cauză patronilor la tratativele dintre delegaţii minerilor şi societatea „Lupeni" cu privire la contractul colectiv.

Dialogul dintre mineri şi patroni a decurs astfel (cererile minerilor sînt extrase din proiectul de contract colectiv pe 1929, depus încă din noiembrie 1928 şi care nu a fost aprobat pînă-n august, cînd a izbucnit greva. „Ecoul" nu este altul decît domnul doctor în drept, Virgil Olariu, preşedintele Tribunalului Deva şi preşedintele Comisiei de Arbitraj):

MINERII: Muncitorii care lucrează la foc şi gaze să nu fie constrînşi a lucra prea mult, pînă ce cad în nesimţire.

SOCIETATEA LUPENI: Nu se admite!

ECOUL: Nu se admite!

MINERII: Să fie supuşi muncitorii la o muncă raţională.

SOCIETATEA LUPENI: Nu se admite!

ECOUL: Nu se admite!

MINERII: Timpul de muncă să fie reglementat în mod raţional.

SOCIETATEA LUPENI: Nu se admite!

ECOUL: Nu se admite!

MINERII: Să se aibă în vedere condiţiunile de muncă în apă sau cînd apa cade de sus, unde muncitorii sînt expuşi.

SOCIETATEA LUPENI: Nu se admite!

ECOUL: Nu se admite!

MINERII: Personalul de control şi superior să aibă o atitudine mai binevoitoare faţă de muncitorii expuşi în tot momentul pericolului.

SOCIETATEA LUPENI: Nu se admite!

ECOUL: Nu se admite!

MINERII: Muncitorii care lucrează la foc sau emanaţiuni de gaze să aibă tratament special.

SOCIETATEA LUPENI: Nu se admite!

ECOUL: Nu se admite!

MINERII: Să se stabilească care este producţia normală a unui om sănătos pe un timp dat.

SOCIETATEA LUPENI: Nu se admite!

ECOUL: Nu se admite!

MINERII: Revizuirea întreagă a modului de salarizare, cerînd pentru muncitori minimum de existenţă.

ECOUL: Nu se admite!

SOCIETATEA LUPENI: Domnule preşedinte, vă rugăm să îngăduiţi acum şi delegatului nostru să formuleze din partea noastră o singură cerere.

ECOUL: ...O singură cerere.

SOCIETATEA LUPENI: Articolul I din capitolul I al contractului colectiv pe 1928, preluat în întregime de contractul colectiv pe 1929, sună astfel: „Timpul de lucru pentru toţi lucrătorii ocupaţi la suprafaţă va fi de 8 ore (la faţa locului) pe zi sau 48 ore pe săptămînă. Pentru muncitorii din mină, timpul necesar pentru coborîre şi ieşire în şi din mină **va fi socotit în aceste 8 ore.** (s. n.) coborîrea începînd fără întîrziere la ora fixată". Cerem suprimarea acestui ultim aliniat.

MINERII: Nu se admite!

ECOUL (redevenind pentru circumstanţă, Virgil Olariu): Se admite!

Intrarea în mină pînă la locul de muncă durează între o jumătate de oră şi o oră. Cu cît lucra mai în adînc, cu atît minerul trebuia să se scoale mai devreme şi cu atît mai tîrziu ieşea de la lucru. Ziua de muncă se prelungea astfel cu două ore.

Un nor acoperă soarele. Monumentul de la intrarea în mină, umbrit, pare un obraz tăiat în marmoră. Neclintit. Ii ascult confesiunea mută.

Nici o somaţie din lume nu mai putea să ne scoată din uzină şi din jurul uzinei. Ei nu voiau să înceapă tratative pînă nu eliberăm uzina. Atunci am înţeles cîtă dreptate avuseseră conducătorii noştri cînd hotărîseră s-o ocupăm. Eram tari dacă ei se îndîrjiseră aşa împotriva noastră. Pînă atunci îşi bătuseră joc de noi. Reformiştii ne înşelaseră pe mulţi pretinzînd că „în condiţiile economiei romîneşti greva ca măsură radicală este imposibilă şi că nu ne rămîne altceva decît apelarea la instanţele judecătoreşti". Am văzut ce ne-au adus instanţele judecătoreşti. Eram acolo, toţi cei 3800, peste capul agentului de siguranţă Munteanu, pus de prefectul Rosvani în fruntea unui sindicat de 200 de bătăuşi, supranumit „independent".

Norul trece spre orizont şi lumina soarelui scaldă deodată toată curtea minei şi dealurile din jur. Colonia „Ileana" dispare în cimitirul de steril, nu rămîne decît casa bătrînului Gaiovschi. Blocurile muncitoreşti sînt la locul lor, clădirea mare de la intrare în incinta complexului este şi ea acolo, cu băile şi sălile ei, cu ghişeele care eliberează lămpi de mină electrice, havezele şi craterele muşcă automat cărbunele şi-l transportă automat în vagonete, de la locul de tăiere. Pe dealul din faţă, risipite ca nişte pete de culoare pe scara şerpuită, tăiată în trunchiul lui de piatră, urcă femeile cu sacoşele pline spre locuinţele din vîrf. Acolo mai sînt oameni care au luat parte la grevă, văduve ale celor ucişi.

O stradă a amintirilor

Am luat de la un capăt la altul prima stradă a coloniei de pe vîrful dealului din faţa minei. Omul pe care-l opresc întîi îmi spune că el a venit la Lupeni după grevă şi mă îndreaptă spre o casă cu gard înalt. Bat, şi, în aceeaşi clipă, poarta se deschide. O femeie măruntică, albă, grasă, cu păr cărunt, apare în cadrul porţii, ţine poarta cu piciorul pînă intru şi în timpul acesta îşi şterge mîinile de făină. Prin uşa deschisă a bucătăriei, situată chiar lîngă poartă, se vede o copăiţă în care aluatul lăsat atunci din mînă se culcă moale pe fund. Ii spun de ce am venit şi o îndemn să-şi vadă de treabă. Eu o să aştept. Cînd termină, acoperă copăiţa cu o pînză curată şi în timp ce sub pînză se petrece simplul mister al creşterii pîinii, rezemată de uşorul bucătăriei, o bătrînică povesteşte unui necunoscut întîmplări de acum trei decenii.

Un jgheab cu flori

Soţul ei nu mai este. Nu, nu la grevă a murit, după aceea. Dar a fost unul dintre cei care au luptat pentru sindicatele unitare. De multe ori a făcut ea pîine pentru minerii veniţi la şedinţe în casa lor.

Pentru a-mi dovedi cele spuse — deşi sînt convins că spune adevărul, povesteşte totul cu o mîndrie atît de sinceră! — adaugă următoarea întîmplare:

Băiatul ei, în vîrstă de 15 ani, a găsit într-o zi, mutînd un jgheab cu flori din grădină...

Nu, nu aşa.

In mica grădiniţă din dosul casei, unde creşteau cîteva pătlăgele roşii, ceapă verde, ardei iuţi, avea un jgheb de lemn, un fel de copaie, un vălău, umplut cu pămînt, în care sădise nişte flori. Jgeabul stătea sub fereastră pe un dulăpaş vechi, scund, fără picioare. Intre fundul jghiabului şi platforma dulăpaşului era un spaţiu. In acest spaţiu ea ţinuse ascunse portretele lui Marx şi Engels. Intr-o zi unul din băieţi, cel de 15 ani, făcînd ordine prin grădină fără ştirea ei, a ridicat jgheabul cu flori să-l mute mai lîngă perete şi a descoperit tablourile. Trăind în atmosfera de teroare deslănţuită de banda de bătăuşi a agentului lui Rosvani, prefectul judeţului, împotriva comuniştilor, auzind la fiecare cîteva zile de arestarea unui alt bun prieten al tatălui, sau chiar a unor rude, băiatul, speriat, — citise în josul portretelor numele celor doi conducători ai proletariatului — le-a distrus. Cînd a aflat ce i-a făcut băiatul, mama a început să se căineze amar:

— Vai, copile şi cîţi ani m-am chinuit eu să le ţin.

Imi arată fereastra:

— Aici erau.

„Cusătoresele"

O vecină care vine să-i ia pîinea la cuptor, tot din aceeaşi generaţie, dar mai prăpădită, pusă la curent cu scopul vizitei mele, mă invită la ea şi apoi la copiii ei, mineri. Pe drum îmi povesteşte cum, înainte de grevă, au venit o dată nişte femei de la organizaţia de partid din Timişoara — trimise la soţul cuscrei sale — (şi acela a murit) — cu o misiune. Vecinele, curioase, au început să întrebe cine sînt femeile.

— Cusătorese, le răspundea cuscra. Le-am adus să coasă zestre pentru fete.

Difuzorul de ziare

Cîteva case mai departe, dau peste un bătrîn uscat, nervos, care-şi aminteşte cu precizie că în ziua de 3 august 1929 (o zi înainte de hotărîrea cea mare) a primit misiunea să difuzeze ziare de partid şi nişte scrisori-manifeste, la fabrica de cărămidă, situată la 30 de kilometri de Lupeni. Nu ştie ce conţineau scrisorile. Mai dusese şi altă dată asemenea scrisori la Vulcan. Presupunem amîndoi că trebuie să fi fost chemări la solidarizare cu greviştii.

Bătrînul Maxim

La colţul străzii, bat multă vreme pînă mi se deschide. Bătrînul Maxim nu aude bine. Eu strig, el vorbeşte încet. Nevastă-sa e bolnavă. Stă în pat şi-l priveşte cum gesticulează. Din cînd în cînd zîmbeşte. I se pare probabil comic. Mie nu mi se pare de loc.

— Farkaş s-a aruncat la pămînt, povesteşte Maxim. Eu m-am aruncat peste el să nu mă izbească glonţul. L-am simţit pe Farkaş murind sub mine. Am luat-o la goană.

După grevă, l-au arestat. L-au dus la închisoarea din Deva. Il scoteau din celulă de cîteva ori pe zi şi-l aduceau în faţa judecătorului de instrucţie. Nu spunea decît atît:

— Eu n-am fost închis nicio dată! Ce-am făcut decît am cerut pită?

Cînd îl băgau înapoi în celulă şi se închidea uşa în urma lui i se părea că n-o să mai iasă nici o dată de acolo. Il cuprindea o revoltă aproape de nebunie: „Ce-am făcut decît am cerut pită?" Incepea să strige şi să bată cu pumnii în uşa celulei. I se dădea mîncare cu frică. O arunca în faţa gardianului. Nu înţelegea cum se putea ca numai fiindcă a cerut pită, Farkaş să moară sub pieptul lui, al lui Maxim, iar după toate acestea tot dînsul, Maxim, să fie închis! Oare nu era destul că simţise cum moare Farkaş sub el? N-a spus nimic despre conducătorii grevei. Judele de instrucţie n-a aflat nimic de la el. Ajunsese vestit în închisoare. Intr-o noapte, unul din gardieni, făcîndu-şi rondul, a ridicat lampa cu flacără de carbid în dreptul vizorului uşii de celulă să vadă ce se petrece înăuntru. Maxim a suflat dinăuntru şi flacăra i-a ars gardianului mustaţa.

Amintindu-şi de întîmplare, bătrînul se destinde. Capul îi tremură uşor, dar ochii albaştri apoşi, surîd.

Eroii au fost oameni obişnuiţi. Greva a fost şi a femeilor şi a copiilor.

Pînă la clipa masacrului, greviştii n-au putut fi clintiţi. Numai moartea i-a putut soma să se retragă. Era o luptă inegală. Cu mîinile goale, greviştii au fost nevoiţi să dea înapoi. Retrăgîndu-se prin canalul de evacuare a apelor fierbinţi — canal ce ducea spre apa Jiului — au fost atacaţi în continuare cu o bestialitate fără margini. Baionetele au intrat în funcţiune. Inchipuiţi-vă o mulţime înghesuită într-un şanţ de un metru lăţime şi un metru şi jumătate adîncime, asupra căreia se abat de sus sute de baionete şi paturi de arme. Inchipuiţi-vă oameni care fug pe trunchiul muntelui, **asupra cărora se trage ca la vînătoare de cerbi.**

S-ar putea crede că în faţa unei asemenea sălbăticii, greviştii au fugit îngroziţi.

O masă animată de spirit revoluţionar, ca aceea a minerilor, pregătită de luptă sub influenţa comuniştilor şi organizată de aceştia, o masă care a aruncat peste bord metodele de luptă ale reformiştilor, nu putea fi dezarmată moraliceşte nici de cea mai cruntă represiune. Dovada acestei afirmaţii o fac cu cîteva relatări din ziarele vremii, despre situaţia de **după masacru:**

ORA 3 NOAPTEA

Deva 7. D. Iuliu Maniu preşedintele Consiliului de miniştri, plecat Marţi seară din Capitală spre Ardeal, în urma gravelor evenimente de la Lupeni a trecut prin Braşov, dimineaţa trenul avînd o întîrziere de cinci ore cauzată de deraierea unui tren de marfă la Sinaia. La Braşov primul ministru a primit o telegramă de la Lupeni anunţînd **că situaţia e mereu gravă, domnind o mare agitaţie printre muncitori,** (s.n.) şi fiind temeri de o întindere a grevei, prefectura Hunedoara **a cerut trupe de la Timişoara.** (s.n.)

„Curentul" 9 august 1929

Deva 7 (noaptea) Liniştea a fost restabilită (liniştea, principala grijă a burghezilor) (n.n.) **totuşi spiritele muncitorilor sînt agitate.** (s.n.)

Ieri s-au trimis din Deva la Lupeni încă trei companii de soldaţi, iar de la Orăştie şase sute de grăniceri. Prefectul, procurorul şi judecătorul de instrucţie stau în Lupeni. Detaşamente fixe şi mobile ocupă toate punctele mai importante din Valea Jiului.

„Curentul" 9 august 1929

„Inmormîntarea a fost fixată pentru ora 2 după-amiază. Şi în vederea ei s-au luat severe **măsuri pentru menţinerea ordinei.** (s.n.)

In apropierea spitalului şi în jurul cimitirului s-au concentrat numeroase patrule care nu îngăduiau nimănui să se apropie.

De la spital şi pînă la cimitir, pe o distanţă de cîţiva kilometri s-au postat puternice cordoane de jandarmi. Circulaţia vehiculelor a fost întreruptă.

Mii de curioşi (sic!) s-au strîns pe dealurile din apropierea spitalului, aşa că la un moment dat **au barat completamente trecerea spre spital. (s.n.).** Autorităţile au luat dispoziţiuni pentru împrăştierea mulţimii şi nu s-a îngăduit decît familiilor victimelor să ia parte la înmormîntare.

SCENE IMPRESIONANTE

La descoperirea cadavrelor s-au produs **scene impresionante. Cadavrele** aveau răni adînci pe faţă şi pe piept provocate de gloanţe şi de baionete.

După oficierea slujbei religioase, cadavrele au fost urcate în căruţele de transportat gunoaie ale direcţiunii minelor şi duse la cimitir.

MUNCITORII PROTESTEAZA

Faptul acesta a provocat o vie nemulţumire în rîndurile minerilor care au început să murmure. In faţa acestei situaţii reprezentanţii autorităţilor **au grăbit înhumarea cadavrelor** şi au luat în acelaşi timp măsuri pentru **dublarea cordonului** care a însoţit convoiul pînă la cimitir. (subl. noastre)

Tristul convoi a străbătut în grabă oraşul şi după oficierea unui scurt serviciu s-a procedat la înhumarea cadavrelor.

STAREA DE ASEDIU

In amurg, şefii autorităţilor au dat ordine să bată toba şi populaţia a fost înştiinţată că circulaţia pe străzile oraşului nu este îngăduită după ora 8 şi jumătate seara. Intreaga regiune minieră a fost împănată cu trupe din reg. 4 grăniceri, 92 infanterie şi alte unităţi. („Dimineaţa" 9 august 1929).

La Lupeni, azi, cînd ieşi din mină, pe măsură ce te apropii de capătul tunelului şi lumina de la acest capăt se măreşte şi se aureşte, ai senzaţia că te apropii de soare. Iar ieşirea din tunel echivalează cu o aterizare chiar în astrul lumină.

Această imagine nu vrea să spună numai că Lupenii este astăzi un oraşel luminos ca înfăţişare fizică (mai are, ici-colo, pete din trecut pe care socialismul le va şterge definitiv). Infăţişarea luminoasă a aşezărilor omeneşti de azi este expresia materială a noii noastre alcătuiri sociale. Intr-un sens mai restrîns, în zona cărbunelui ea face, un travaliu aproape de protecţie a muncii: blocurile noi, în culori vesele, scuarurile, florile risipite în tot locul, pieţele asfaltate, tablourile viu colorate ale vitrinelor noilor magazine, clocotul tineresc al străzii, rîsetele, chipurile calme ale celor de acasă, toate acestea reconfortează puternic, din prima clipă, pe cel ce iese din fundul pămîntului. Această reconfortare rapidă ar fi însă imposibilă, dacă minerul ar veni la suprafaţă din împrejurări de muncă ca acelea care au constituit cerinţe ale contractului colectiv pe 1929 (şi încă noi am reprodus doar o parte).

Dacă am pune faţă în faţă numai unele din acele cerinţe şi măsurile obligatorii prevăzute azi în „Normele de tehnica securităţii în minele de cărbuni şi nisipuri bitumindase" şi încă ar fi suficient pentru a avea o imagine a grijii şi respectului de care se bucură minerul în societatea noastră.

MINERII: Muncitorii care lucrează la foc şi gaze să nu fie contrînşi a lucra prea mult, pînă ce cad în nesimţire.

ART. 529: **Dacă în locul de muncă conţinutul de gaz metan se ridică la 2%, se va opri orice lucrare... Lucrătorii vor fi evacuaţi şi plasaţi în alte locuri de muncă.**

MINERII: Să se aibă în vedere condiţiunile de muncă în apă sau cînd apa cade de sus, unde muncitorii sînt expuşi.

ART. 658: **In cazul cînd în lucrările actuale, aflate în vecinătatea celor vechi inundate, apar semne de pericol (asudarea pereţilor şi frontului de lucru, accentuarea picăturilor, etc.) se vor evacua imediat oamenii din lucrările ce-ar fi ameninţate cu inundarea în cazul unei erupţii.**

Cît despre faptul ca personalul de conducere şi superior să aibă o atitudine tovărăşească faţă de muncitorii expuşi în tot momentul pericolului, nu mai e nevoie să apelăm la normele de tehnica securităţii — acest personal nu face parte dintr-o clasă opusă minerilor: sînt minerii înşişi.

Şi în faptul acesta stă întreaga măreaţă concluzie a grevei eroice.

H. ROHAN

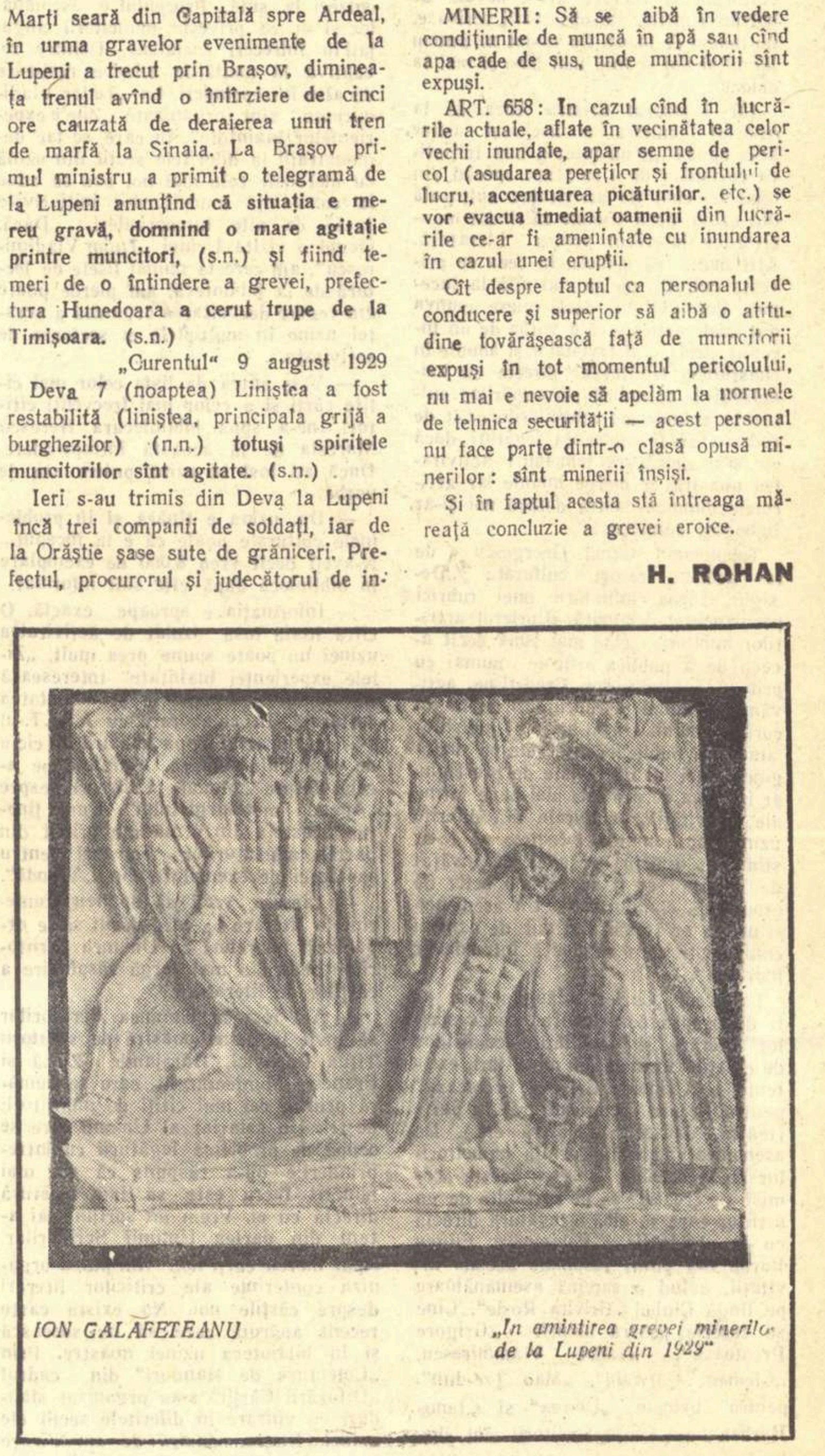

ION GALAFETEANU

„In amintirea grevei minerilor de la Lupeni din 1929"

Căutătorii, temerarii

Partidul i-a spus:
„Vei găsi!"
Temerar şi senin, descifrează ca dintr-o carte,
vîrsta straturilor
— netezite ca o oglindă de meşteri vechi
sau sfîrtecate — răni oarbe — de explozii —
zdrobeşte cu ciocanul cîte-o piatră,
o fărîmă între degete
şi porneşte, iar, mai departe,
cu o busolă în mîini şi-o lopată
spre inima pămîntului...
E sigur că va găsi
piatra căutată.

Se strecoară, mlădiindu-se după forma
steiurilor.
prin planuri înclinate,
prin galerii surpate
urmăreşte — plin de speranţă —
prin ţesutul rocilor
linia capricioasă a unei vîne de minereu,
zdrobeşte cu ciocanul piatra,
o fărîmă între degete
şi vede gonind locomotive subterane
în locuri unde se roteau cu paşi egali
cai orbi,
aude limpede vuietul benzilor rulante
în locul huruitului de roabe,
şuierul ascensoarelor electrice
ducînd şi aducînd echipe de mineri
în locul coliviilor
ce ţineau oamenii cu spaima-n beregată.
Dar e miraj!
E o urmă de mult vlăguită, secată...
Se opreşte o clipă să răsufle
din pieptul plin,
se sprijină de-un eşafodaj
— rămas în picioare de veacuri —
sau de un morman de piatră
năruită din boltă
şi porneşte, iar, mai departe,
înainte, spre inima pămîntului.
să-i descopere tainele,
comoara uitată.
Şi e sigur că va găsi
piatra căutată.

Se furişează printre trunchiuri de arbori
prăvăliţi prin ere de mari catastrofe
— speranţa îi luminează calea —
se strecoară de-a lungul pereţilor albăstrui
de marnă mineralizată
— ca fundul unui ocean —
de-a lungul urmelor carbonizate
ale unui imens codru preistoric,
se opreşte prin vechi cuiburi de minereu.
loveşte cu ciocanul stînca,
ascultă cu auzul încordat ecoul
rostogolindu-se multiplicat de-a lungul
galeriilor.
ascultă cum răsună, sterilul, doar sterilul,
şi tăcerea,
şi din timp în timp, căderea
sonoră
a picăturilor de apă.
Şi porneşte iar, la drum.
mai departe,
înainte
spre inima pămîntului
să-i descifreze istoria zbuciumată
să-i descopere tainele
şi să aducă oamenilor, la suprafaţă.
comoara neştiută de nimeni, uitată.
Şi e sigur că va găsi
piatra căutată.
Partidul i-a spus:
„Vei găsi!"

Toma George MAIORESCU

UN VICEPREȘEDINTE

Fragment de NAGY ISTVAN

A doua zi după-amiază, o Pobedă cenușie se opri în fața porții cu grilaj de la Universitate. Era vicepreședintele comitetului executiv al Sfatului Orășenesc. Ședea pe bancheta de lîngă șofer și privea mereu spre intrarea principală a Universității. După un timp, apăsă claxonul. In curînd ieși din clădire Lukács Imre, purtînd o servietă doldora de acte. Portiera mașinii se deschise și înainte de a fi avut vreme copiii adunați acolo, să-și dea seama ce se întîmplă, Pobeda porni în goană spre gară.

Pe locul de lîngă șofer, vicepreședintele se rezemă obosit pe pernele mașinii, în timp ce îl lămurea pe Lukács Imre că profitase de cîteva clipe de răgaz pentru a veni să-l ia la Gîrlești, unde urma să constate amîndoi, la fața locului, ce se putea face pentru rezolvarea memoriului înaintat de locuitori. In drum, se opriră la blocul cu trei etaje, care se construia în apropiere de gară. Lucrările se opriseră: nu se putea executa tencuitul interiorului, din pricină că lipseau țevile Berman pentru instalația electrică. Vicepreședintele nu știa ce să facă: dacă oprea tencuitul ca să aștepte sosirea țevilor, era sigur că orașul va pierde întrecerea; dacă în schimb executa tencuitul fără să instaleze țevile, zidurile urmau să fie sparte ulterior. Care era pierderea mai mare? Promisese să predea blocul de ziua proclamării Republicii — dar de-acum nu mai era chip să-și realizeze angajamentul, decît cel mult dacă țevile soseau totuși în cîteva zile.

Mormăi — printre dinții galbeni de nicotină — cîteva înjurături la adresa celor care nu livraseră țevile la timp.

In fața clădirii cu ziduri roșii, prinse între schele, vicepreședintele sări din mașină și, urmat de profesor, intră în clădirea împrejmuită cu împletituri de papură. Inăuntru, o betonieră zuruia pietrișul cu care era șliftuită. Președintele urcă în grabă pe schelele umede, strigînd de zor după arhitectul șef al șantierului. Acesta coborî; era plin de var și îl primi pe vicepreședinte cu o veste bună și cu una care te făcea să-njuri și mai amarnic decît înainte:

— Au sosit țevile, tovarășe Bojan, dar tîmplarii au greșit zece centimetri la ramele ferestrelor pentru etajul doi. Sînt cu zece centimetri mai mici de cum trebuia, dar dacă nu le preiau, durează un an pînă să mai primesc din astea, căci au măsură specială. Dacă le iau și completez zidul, nu mi se ajung cărămizile și depășesc fondul de salarii.

Bojan își scoase pălăria boțită și o trînti furios pe dușumeaua plină de var.

Arhitectul se scuza, palid: el nu e de vină, tîmplarii au lucrat după desene, numai ei au putut greși dimensiunile. Totul poate fi verificat.

— De ce n-ai controlat înainte de a se fi croit bucățile?

— De unde să fi știut eu că nici de atîta nu-s capabili?

— Nu-i voie să neglijezi nimic, zise Bojan, privindu-și ceasul. Diseară la nouă vă aștept la comitetul executiv. Să vină și șeful tîmplarilor... Dă un telefon la bancă și... raportează la Planificare.

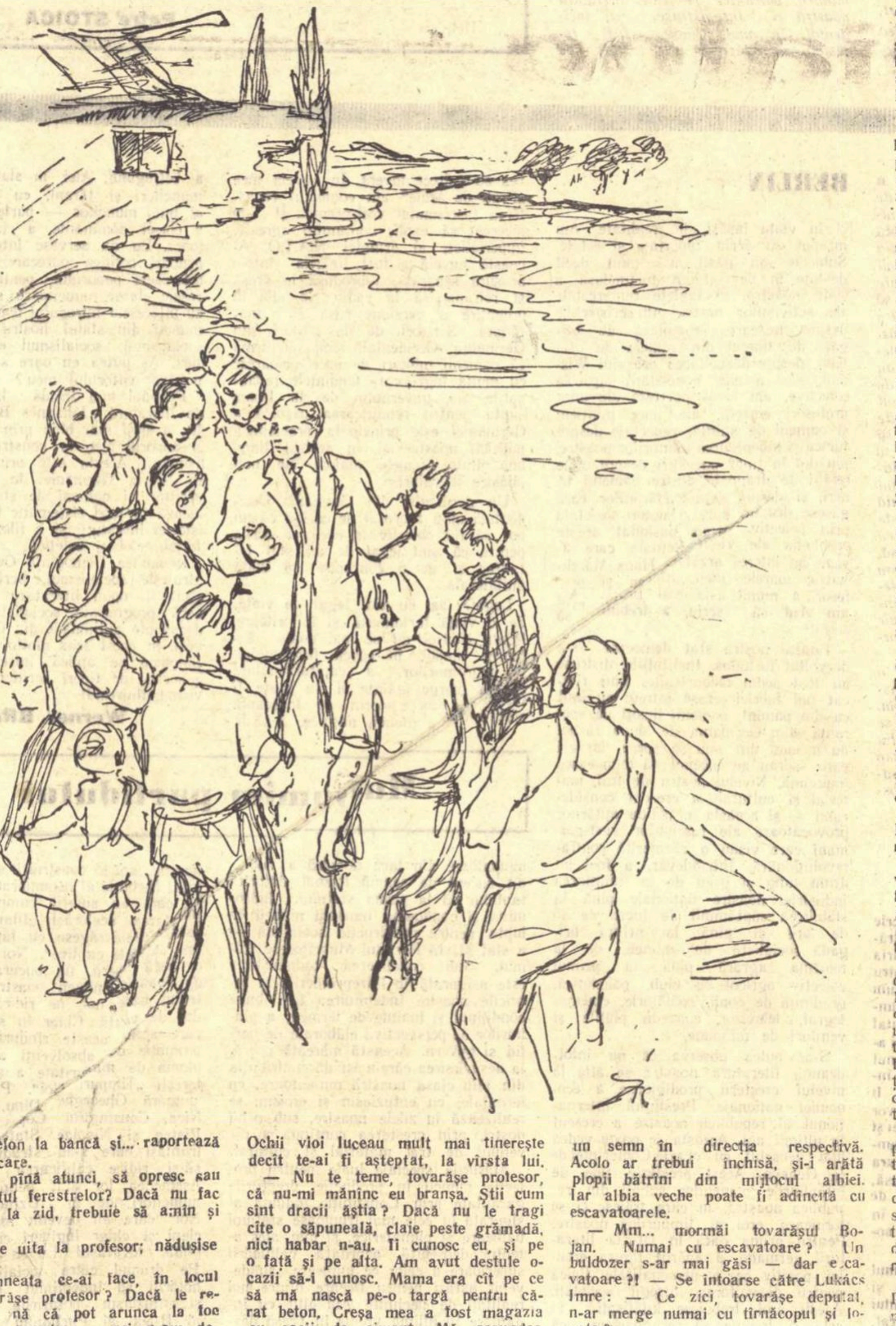

— Dar, pînă atunci, să opresc sau nu montatul ferestrelor? Dacă nu fac adăugirea la zid, trebuie să amîn și tencuitul...

Bojan se uita la profesor; nădușise de furie.

— Dumneata ce-ai face, în locul meu, tovarășe profesor? Dacă le refuz, înseamnă că pot arunca la foc treizeci de ferestre — ori n-am decît să fac altă casă, pe măsura lor. Pricepi? Faci haina după nasture! Dacă în schimb completez zidul, banca poate să refuze plata. Păi, oameni sînt ăștia? Să-mi strice un etaj întreg! Cum o să mai armonizăm suprafețele de zid, mărite, cu cele de la etajul întîi? se răsti el din nou la arhitectul care aștepta, alb ca varul. Dacă deschid proces, nu se mai poate muta nimeni de Anul Nou; or, celor care așteaptă nu le e totuna! Fire-ar să fie, toți constructorii din lumea asta! Ăștia toți lucrează fără să se gîndească și la oamenii care plîng după locuințe.

— Poate exagerezi puțin, generali chiar într-atîta, zise profe înjenit. La urma urmei și dumneata ești inginer-arhitect, tovarășe Bojan.

— Mai bine n-aș fi, zise Bojan, luîndu-se de cap. Să vezi dumneata ce-mi face mie organizația de partid orășenească... Apoi, se întoarse brusc către șeful de șantier: — Pune ferestrele așa cum sînt, completînd peretele, tovarășe Lörincz — cel mult intru și eu la apă, odată cu tîmplarii, dacă am luat o hotărîre greșită. Dar bagă de seamă să repartizezi suprafețele proporțional. Incepe din dreapta și stînga dintr-o dată, mergînd spre balconul mare de la etajul întîi, pentru ca surplusul să se concentreze acolo.

— Vă rog să-mi dați în scris, bîigui șeful de șantier.

— N-am vreme acum; e însă martor tovarășul deputat Lukács Imre. Diseară ai și hîrtia.

Bojan îi întoarse spatele și coborî sprinten, pe scîndura care se legăna la fiecare pas. Dădu fuga în stradă și — împiedicînd circulația stînjenită și fără asta, de grămezile de cărămidă și nisip îngrămădite pe trotuar — începu să studieze fațada clădirii, care se întrezărea, roșie, printre schele: voia să-și dea seama cum va arăta cu suprafața de zid mărită cu cîte zece centimetri de fiecare parte. Fierbea de mînie, dar nu numai din pricina lucrării stricate, ci și pentru că el însuși avusese inițiativa înființării întreprinderii locale de tîmplărie care executa lemnăria pentru bloc. Și-acum, poftim: la prima comandă mai mare, conducerea comite o greșeală atît de grosolană! Dacă organele competente refuză ferestrele mai mici decît dimensiunile prescrise, dă faliment toată uzina și au să iasă învingători cei care se împotriviseră din răsputeri înființării întreprinderii locale de tîmplărie.

Lukács Imre îl aștepta în mașină, îngîndurat. Povestea cu ferestrele croite defectuos și perspectiva încurcăturilor ce se puteau trage dintr-însa îl făcuse să se simtă atît de abătut, ca și cînd el ar fi fost răspunzător. Cîte mii de oameni așteaptă să se isprăvească blocurile, și să se poată muta într-însele! Cîți dintre alegătorii săi nu-i ceruseră să intervină, ca să li se dea locuințe în noile blocuri!?

Bojan se așeză lîngă șofer; era ceva mai liniștit acum, după ce studiase puțin fațada și se mulțumi să spună, scurt:

— Direcția Gîrlești.

După ce stătu puțin pe gînduri, se rezemă cu coatele de spătarul banchetei. Pe fața lui arsă de soare apăruseră pete de culoare mai deschisă. Părul castaniu era plin de fire argintii, cu toate că omul nu avea încă nici patruzeci de ani împliniți. Ochii vioi luceau mult mai tinerește decît te-ai fi așteptat, la vîrsta lui.

— Nu te teme, tovarășe profesor, că nu-mi mănînc eu branșa. Știi cum sînt dracii ăștia? Dacă nu le tragi cîte o săpuneală, claie peste grămadă, nici habar n-au. Ii cunosc eu, și pe o față și pe alta. Am avut destule ocazii să-i cunosc. Mama era cît pe ce să mă nască pe-o targă pentru cărat beton. Creșa mea a fost magazia cu sacii de ciment. Mă ascundea mama acolo, diminețile, și venea pe furiș, să mă alăpteze, cînd mă apucam să urlu. Maiștrii se prefăceau că nu știu nimic. Mai tîrziu — abia eram înalt cît o cofă — căram apa de pe o schelă pe alta, să aibă zidarii ce bea. De cîte ori nu mi-a opărit varul degetele picioarelor! Dar dacă-mi dădeau lacrimile, mă și luau repede, cu toții: „Nu te lăsa, băiete. Ai o soartă de cîine, dar numai așa ai să ajungi cîndva un bun arhitect". Credeam că-și bat joc de mine. Taică-meu — vorba celor ce-mi reproșau că eram copil nelegitim —, „se pierduse printre tufe". Cine să se fi ocupat de mine? Nici buchea n-am învățat-o decît la școala de ucenici; ce-i drept, mă învățau cîte ceva și zidarii. Eram sigur că tata era unul dintr-înșii. Tocmai de aceea îi iubeam pe toți și țineau și ei la mine. De la ei, mai multe am învățat decît poate învăța de acum înainte oricare dintre tinerii constructori de azi. Dacă știam — atunci cînd partidul m-a trimis la Liceul Seral și apoi la Politehnică — dacă știam că n-o să apuc să termin bine și are să mă și propună vicepreședinte de sfat popular, zău că dădeam bir cu fugiții. Eu mi-am zis întotdeauna că adevăratul meu loc e printre schele și binale. Acolo sus nu am amețeli niciodată, dar cînd intru în biroul luxos de la Sfat... nu pot suferi hîrtiile. Mie-mi plăcea să văd cum cresc zidurile sub mîna mea. Tii, ce mai ziduri duram eu! Numai în orașul ăsta, cîte case poartă urma mîinii mele!...

Făcînd un viraj îndrăzneț, Pobeda ieși pe șoseaua dinspre Gîrlești, flancată de case puține; cîte un teren viran se pierdea în nesfîrșitul orizontului. Niște copii de școală plantau pomi pe marginea șoselei. Puieții de anul trecut prindeau a înfrunzi, iar prin adîncături începea să dea colț iarba proaspătă și mătăsoasă. Pe lîngă drum, un cioban tînăr, îmbrăcat în sarică mițoasă, mîna mioare în urma turmei de oi care păștea agale. Măgărușul din coada convoiului pășea rar sub povara samarului încărcat și ciulea urechile privind lung la camioanele care goneau pe șosea.

Pobeda viră pe o stradă plină de hopuri. Lukács Imre o recunoscu pe dată: era aceea în care îndiguiseră malul, cu cîteva săptămîni în urmă.

In fața ultimelor case aștepta o mulțime de oameni, îmbrăcați în straie de ceferiști și de cele țărănești. Crețiu, deputatul localnicilor pe lîngă Sfatul Popular, făcu cîțiva pași spre mașina care stopa. In loc de căciulă, purta de data aceasta pălăria de paie de anul trecut.

— Să auzim, ce vă doare atît de rău, zise vicepreședintele, sărind din mașină și pornind spre malul Someșului, urmat de oameni. Dincolo, pe malul celălalt, înfloreau prunii, iar răchitele dăduseră în frunză de ai fi zis că n-a fost iarnă niciodată. Spre dreapta însă nu era bine să privești. In partea aceea, colțul casei lui Sáfrány Sándor mai atîrna tot deasupra surpăturii. Apele, scăzute, curgeau sub casă, făcînd un cot ascuțit. Mai în sus, o albie mai puțin adîncă și plină de buruieni, semnala direcția în care o viitoare inundație ar pătrunde pînă-n inima cartierului.

— Uite, asta ar trebui s-o aranjăm, tovarășe vicepreședinte, făcu Crețiu un semn în direcția respectivă. Acolo ar trebui închisă, și-i arătă plopii bătrîni din mijlocul albiei. Iar albia veche poate fi adîncită cu escavatoarele.

— Mm... mormăi tovarășul Bojan. Numai cu escavatoare? Un buldozer s-ar mai găsi — dar escavatoare?! — Se întoarse către Lukács Imre: — Ce zici, tovarășe deputat, n-ar merge numai cu tîrnăcopul și lopata?

— De, te mulțumești cu ce ai, încuviință profesorul.

— Ba aci nu merge așa, interveni Crețiu. Noi am socotit că trebuie scoși pe puțin treisprezece mii de metri cubi de pămînt și pietriș din albia veche, dacă vrem să întoarcem apa acolo.

Bojan se uită întîi la malul apei, apoi la oameni.

— Treisprezece mii... Mare brînză! Cîți locuitori are cartierul ăsta?

— Vreo patru mii cinci sute, cu copii și bătrîni cu tot, răspunse Fieraru, ursuzul președinte al Cooperativei de valorificare din cartier.

Bojan îl întrerupse cu un gest.

— Să-i lăsăm în pace pe bătrîni și pe copilandri. Să contăm pe trei mii de oameni în toată puterea și să împărțim cele treisprezece mii de metri cubi: vin patru și jumătate, pe cap de om. Un zilier bun scoate doi metri cubi pe zi. Dacă voi mîntuiți treaba asta în cinci zile — cinci zile de muncă voluntară pe cap de om — ați făcut ispravă mai ceva decît escavatorul, care s-ar împotmoli la sigur aici, pe moale... Ar fi un punct grozav pentru întrecere...

★

Tocmai în vremea asta sosea acasă Piroska János. Văzînd-o pe nevastă-sa cu copilul în brațe, printre oameni, se apropie și el, așa că mai prinse ultimele cuvinte. Despre rest află de la Katița. Femeia îi spuse numele vicepreședintelui și al lui Lukács Imre — dar János îl recunoscu singur. Se trase mai la o parte, posomorît. In ultimele zile, uitase cu totul de făgăduința lui, căci la fabrica de fier începuse întrecerea de 1 Mai. Monteurii erau în întrecere cu secția frezelor. Ca să-și liniștească conștiința, reparase clanța portiței și împrăștiase pe stradă o căruță de pietriș; în afară de aceasta, începuse să se obișnuiască și cu graiul orășenesc. Nimeni nu-i pomenise însă lui Mile Pál despre toate acestea. Numai Katița îl îmbrățișase, exclamînd bucuroasă: „Jani, începi să vorbești ca lumea! Oare cine a făcut minunea asta?..." Incolo, János constată cu amărăciune că vestea faptelor bune se răspîndește încet de tot. Acum însă, într-o străfulgerare a minții, — în timp ce privea fețele îngîndurate și neîncrezătoare ale vecinilor săi — el pricepu limpede că a sosit prilejul să-și vadă numele chiar prin ziare și că pentru asta nu era nevoie decît să facă o singură propunere. Nu era nevoie decît să spună că, într-adevăr, oricine își poate lua angajamentul să scoată doi metri cubi și jumătate de pietriș. Pe vremuri, el scotea chiar trei, cînd voia să se laude puțin cu puterea lui, ori dacă voia să cîștige bani de cheltuială în plus, pentru duminică. Acesta să fie așadar „întregul" despre care vorbea Mile Pál, lucru pe care l-ar putea săvîrși umăr la umăr cu obștea? Prin aceasta s-ar putea deci arăta destul de copt pentru candidatura de partid? Da, dar cîte după-amieze libere și-ar mînca pînă să poată scoate — ostenit de munca de la fabrică — patru metri și jumătate, partea lui... ori poate chiar opt — căci de bună seamă nevasta n-ar fi în stare să-și facă singură porția. Ei, ar fi cam prea multă osteneală!

★

Vocea lui Crețiu îi tulbură gîndurile. Cu pălăria de paie în mînă, deputatul orășenesc începu să vorbească, înșirîndu-și parcă gîndurile cu voce tare:

— Dacă am putea face rost de un singur escavator — zise el, privind furiș la Lukács Imre — restul trebii s-ar putea isprăvi și cu tîrnăcoapele. Pe muieri nu ne prea putem bizui.

— Tocmai la asta mă gîndeam și eu, zise Piroska János, foarte atent la cuvintele pe care obișnuia să le pronunțe în dialect, dar regretă imediat, deoarece profesorul se întoarse imediat spre el, recunoscîndu-i vocea.

— Ia te uită! exclamă el. Și dumneata ești pe-aici, tovarășe Piroska? Imi pare bine, adăugă el întinzîndu-i mîna. Dacă e cu noi fabrica de fier, nu-i mare brînză să terminăm treaba.

— Dar oare e într-adevăr cu noi? făcu Crețiu. Căci pînă acum n-am prea simțit.

Piroska János, îmbujorat, se apropie de Crețiu și începu să vorbească:

— Numa' dumneata n-ai simțit. Mai mult o făcut fabrica de fier pentru oraș, decît tătă mahalaua la un loc. Trii milioane dădurăm și anul trecut. Socotiți cît o fost partea mea. Io cred că să cade să pună osul și Sfatul Popular la săpatul albiei.

Bojan îl privi atent pe Piroska, apoi pe oamenii din jur și, văzînd că mulți dintre ei încuviințau din cap întrebă puțin cam enervat:

— Nu-i așa că dumneata ești de pe Cîmpie?

— De unde știi? făcu Piroska și mai îmbujorat.

— Oi fi fost și eu la botez. Dar să lăsăm asta. Să vedem mai bine cum poate pune osul Sfatul Popular. Că doară nu-s numa eu ori căsierul, sfat popular!, adăugă el, apăsînd cuvintele cu oarecare ironie. Cine v-a ales deputații? Voi! Cui îi folosește canalizarea albiei? Mie, ori populației întregi? Dacă aveți să faceți lucrarea asta prin muncă voluntară, oare nu tot Sfatul Popular a pus osul? De-acum, a noastră e „puterea și mărirea" și nu a „tatălui", ce naiba!...

Oamenii se uitau cu admirație la vicepreședinte, înghiontindu-se ca pentru a spune: deștept om, măi!, pe ăsta nu-l duci cu vorba. Crețiu începu să încuviințeze și el, zîmbind cu șiretenie.

— Așa e, tovarășe vicepreședinte, dar de, cum e omul!? Unde poate, lasă greul pe seama altora. Căci, orice s-ar spune, n-ar strica să avem un escavator, măcar pentru grosul trebii. Restul îl dăm gata, noi, bărbații, căci de pildă, fiică-mea e funcționară — habar n-are cum se ține o lopată... Cred că așa ceva i-o fi trecut prin cap și tovarășului Piroska.

Lukács Imre urmărea schimbarea petrecută în dispoziția oamenilor: în taină, se distra de minune pe socoteala încurcăturii lui Piroska. Iși dădea seama că omul nu mai avea cum să scape de munca obștească și, pentru a-i închide și ultima posibilitate de a bate în retragere, continuă el, remarca binevoitoare a lui Crețiu:

— Da, da, sînt sigur că tovarășul Piroska are să fie demn de renumele metalurgiștilor. Cred însă că îl mai încurcă mult-pomenitele milioane, vărsate la bugetul orașului, din depășirea beneficiilor de la fabrica lor. I se pare probabil că și-a plătit partea lui, pentru toate treburile...

— Pentru toate? făcu Bojan uimit. Păi, știe măcar tovarășul Piroska, de cîte are nevoie un oraș? Căci despre cele trei milioane, numai pe urmă s-ar putea vorbi, mai ales că de plătit aievea, nici două nu s-au plătit pe de-a-ntregul. De ce? Să se întrebe tovarășul Piroska pe sine însuși și să-i întrebe pe tovarășii săi de muncă sau pe cei de la administrația fabricii. De altfel, dacă-l interesează în cîte locuri ar mai fi nevoie de contribuția lor și în cîte părți trebuie să ne cheltuim fondurile, să vină cu mine, să dăm o raită pe la șantiere. Cît despre escavatorul cu pricina, am să încerc, dar să nu contați pe el prea mult, dacă nu vreți să vă pomeniți cu apa-n casă, la anul — căci nu e sigur că vă pot face rost.

Dădu mîna cu cei din apropiere, strîngîndu-le ba dreapta, ba stînga, apoi deschise portiera Pobedei care se întorsese și-i făcu semn lui Piroska.

— Poftim, dacă vrei... Dumneata vii, sau mai rămîi, tovarășe profesor?

— Rămîn, să discutăm amănuntele.

Lui Piroska îi era rușine să dea înapoi și, îndemnat și de Katița, urcă în mașină, plecînd cu vicepreședintele.

— Trebuitu-mi-a mie asta? se întreba el, rușinat. Nu puteam să-mi țin gura? Acum, cine știe unde mă opresc?

Pobeda se legăna ca o barcă, sărind peste hopurile ulițelor cu aspect țărănesc, din Gîrlești; ai fi zis că o scuturau valurile unei mări furtunoase. Pe strada principală, asfaltată, în fața unei clădiri aducînd a grajd, cu calcanul spre stradă, vicepreședintele exclamă brusc:

— Stop! Ne oprim aici.

După ce se opriră, îl pofti pe Piroska să coboare, arătîndu-i clădirea împrejmuită cu gard de scînduri. Pe o tăblie galbenă, scria: „Stațiunea de Montă".

— Știi ce-i asta, tovarășe Piroska?

— De unde să știu, că pînă acum nici n-am băgat-o în seamă!?

— Asta-i fabrica în care se fac viteii și mînjii pentru agricultorii din împrejurimi. Să intrăm o clipă. Am primit reclamații de la localnicii proprietari de vaci. Zic că-s prea multe deșeuri.

Piroska îl urmă bănuitor, intrînd în curtea plină de paie și gunoi. Intr-adevăr, clădirea era un grajd. Prin ușa larg deschisă, se vedeau, în boxe separate, cinci armăsari de diferite culori, ocupați să-și ronțăie porțiile de fin amestecat cu paie. Deasupra ieslelor erau prinse în perete tăblițe cu numele și rasa animalelor. Ingrijitorul, un bărbat înalt, nebărbierit, încălțat cu cizme, sări de pe scăunelul unde se așezase pentru a-și răsuci o țigară. Vicepreședintele îi spuse cine era și pentru ce venise.

— Avem reclamații împotriva voastră, zise el. Se spune că din trei iepe abia dacă prinde mînz una singură. Cît despre însămînțarea artificială a vacilor, sînt și mai multe plîngeri. Cine e responsabilul?

Piroska János începea să priceapă unde nimerise.

Ingrijitorul armăsarilor nu mai știa la care întrebare să răspundă mai întîi. Era însă om cu tabieturi, așa că începu cu armăsarii. Ii istorisi vicepreședintelui că din ianuarie nu mai primiseră un bob de ovăz măcar și că de la o vreme era silit să amestece fînul cu paie. Pînă la recoltă, armăsarii nu prea aveau să realizeze norma calitativă. Recolta de ovăz din anul trecut fusese tare slabă și încă și mai slabe repartițiile.

Privind armăsarii, Piroska Janos își aminti de caii tatălui său. Ii fremătau nările de mirosul de fîn, amestecat cu amoniac. Bătu pe crupă armăsarii și fiecare dintr-înșii luă act de gestul său de intimitate, potrivit caracterului pe care i-l anunța însuși numele de pe tăbliță. Furioso întoarse capul, arătîndu-și albul ochilor; Fulger se dădu la o parte, iar Blegu cel alb nici nu scoase măcar nasul din iesle.

— Ce-i drept, e drept — făcu Piroska, pentru a-și demonstra priceperea — mînjii buni, cu ovăz se fac!

— Am să mă interesez de ce n-a venit ovăzul, declară vicepreședintele, amenințător. Apoi adăugă: — Cine controlează să-și primească armăsarii porția, după ce le-o repartizăm?

— Eu, zise îngrijitorul.

— Și cine le dă să mănînce?

— Tot eu.

— Adică, te controlezi singur. Fain control, n-am ce zice! Dă-mi condica de evidență.

Ingrijitorul deschise o cutie cilindrică, din tinichea, scoțînd dintr-însa o fiolă mare, învelită în cîrpe și așezată între bucățele de gheață. Bătu cu unghia în sticlă, atrăgîndu-le atenția asupra lichidului dens.

— Cel puțin pentru doi viței. Din patru în patru zile ne sosește stoc proaspăt. După patru zile nu mai e bun de nimic.

— Care trebuie să fie temperatura constantă, ca să nu se altereze? — întrebă vicepreședintele, luînd fiola.

Ingrijitorul tăcea.

— Nu știi?

— Nu-i resortul meu. Pentru asta răspund tehnicienii. Eu fac doar paza.

— Ai putea să știi totuși — îi zise Piroska János, în gînd. — Să fiu în locul dumitale, aș ști de bună seamă. Abia mai e gheață în vasul ăsta.

Vicepreședintele notă ceva în carnet, apoi, fără să-l închidă, se apropie de cealaltă masă, pe care se afla un registru gros și soios. Deschise registrul și căută însemnările din luna martie. Aplecat deasupra registrului, vicepreședintele constată că nu prinseseră vițel decît treizeci și șapte de animale. Iși notă și asta.

— Ascultă, omule, de cîte ori pe săptămînă mănînci carne dumneata? — i se adresă el îngrijitorului care aștepta, vădit îngrijorat.

Cel întrebat așeză după ureche țigara dintre degete și încruntă sprîncenele, posac.

— Ce are asta cu treburile mele de aici, tovarășe președinte?

— Las-că ai să vezi dumneata. Intîi vreau răspunsul.

— Nu mă prea dau în vînt după carne, dar plozii mei ar înghiți zilnic cîte un vițel întreg. Trebuie să se mulțumească însă cu cîte un kilogram, odată sau de două ori pe săptămînă.

— Ei, vezi? Și vouă totuși nu vă pasă că din șaptezeci și una prind vițel numai treizeci și șapte.

—Nu-i vina mea, tovarășe președinte... Acolo unde depinde de mine, pică în fiecare an cîte-un băiat ori cîte-o fată. Tocmai că nevasta s-a cam săturat...

Piroska János rîdea din toată inima. Vicepreședintele zîmbea și el, interesîndu-se de orele cînd li se dădeau furaje armăsarilor și de orele de însămînțare artificială a vacilor. Nota fiecare răspuns, dar cu cît nota mai mult, cu atîta îngrijitorul era mai îngîndurat. Pînă la urmă, nu se putu răbda să nu întrebe:

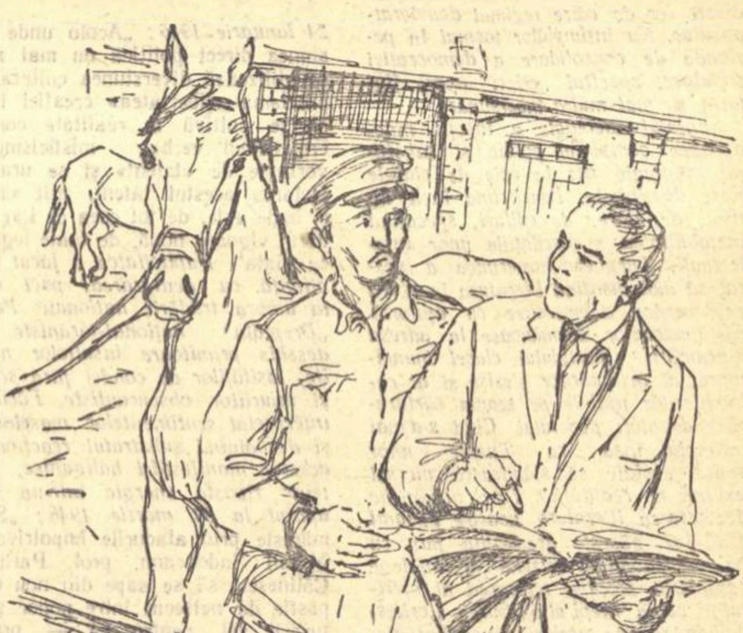

— Dumneavoastră credeți într-adevăr că eu ar trebui să știu care e temperatura constantă trebuincioasă la păstrarea spermei?

— Te las să hotărăști dumneata. Dar, în viitor, am să trec mai des pe-aici.

— Serios ai să treci? — îl întrebă Piroska János, după ce se văzură din nou în Pobeda pornită cu șaizeci pe oră spre centru. Dumneata mai ai vreme și pentru asta?

Bojan vîrî în buzunar carnetul și stiloul, rezemîndu-se de banchetă. Era ostenit.

— Unde mergem? — întreabă șoferul.

— La cariera de pietriș, Péter. Vreau să văd camioanele repartizate acolo.

Pobeda coti pe o stradă ce dădea în cîmp și se opri sub ripele unui deal alcătuit din straturi de pietriș. Sus, în dreapta, dincolo de vîrful dealului, se vedea un rînd de case noi. Acoperișurile roșii ale caselor zugrăvite în culori deschise păreau că ard cu flacără în soarele de după-amiază. Pe deal, păștea o vacă a vreunui om din împrejurimi; din cînd în cînd înălța capul, părînd că savurează priveliștea din jurul ei. Jos, printre grămezile de pietriș scos din carieră, așteptau două camioane. Cîțiva bărbați, îmbrăcați numai în pantaloni și cămașă, le încărcau cu pietriș.

Vicepreședintele se amestecă printre ei. Piroska János se opri ceva mai departe, voind să observe ce greșeli va descoperi vicepreședintele aici. Ar fi vrut să știe cine erau oamenii cu pricina. In privința primei întrebări, curiozitatea sa fu satisfăcută în curînd. Vicepreședinele găsise un șofer dormind. Omul sforăia, frînt peste volan. Vicepreședintele îl trezi:

— Hei, tovarășe, asta-i vremea de dormit? Ai putea pune mîna pe lopată și dumneata!

Tînărul șofer se frecă la ochi și se uită, căscînd mereu, la cel ce îl trezise. Recunoscîndu-l pe vicepreședinte, se trezi de-abinelea, cît ai clipi din ochi. Coborî din cabină și deschise capota motorului.

— Am destulă treabă și cu motorul — zise el, trebăluind pe la piese.

— Ia să vedem ce are? — sări vicepreședintele. — Unde e defect? Mă pricep și eu o leacă. Dacă ai de reparat, cînd ai de gînd să te apuci? Pe drum, după ce rămîi în pană?

— Ei, și? — se încăpățînă tînărul, trîntind capota la loc. — Sînt după orele de lucru. Eu mi-am făcut porția pe azi.

— Parcă tovarășii de colo nu și-au făcut-o?

— Ii privește, ei își pietruiesc strada lor. Nu-i destul că le transport pietrișul?

Lui Piroska János începea să nu-i mai fie la îndemînă. I se părea că el însuși este șoferul cel țîfnos — și n-ar fi putut spune că-i era simpatic. Tînărul slăbut dădea din umeri, roșu ca racul, închipuindu-și de bună seamă că atitudinea lui era una din cele eroice și că îl făcuse mart pe vicepreședinte.

Piroska se rușină la gîndul că cu cîteva săptămîni în urmă se rățoia și el tot așa, dar se rușină și mai mult, văzînd că unul dintre oamenii de la lopată — un vlăjgan înalt, blond, care îi părea foarte cunoscut — pornise către șofer. Piroska îl recunoscu: era Mile Pál, secretarul organizației de bază din secția lor de freze. Mile se duse, șchiopătînd, la vicepreședinte, salutîndu-l.

— Lasă-l să doarmă, dacă are vreme, tovarășe Bojan, că-i tînerel și firav. Sîntem la al treilea camion. Are dreptate omul: pietruim strada noastră, nu a lui. Noi ne aflăm în întrecere cu strada vecină. El, săracul, nu are stradă de dragul căreia să se întreacă. Strică omul zeci de străzi prin oraș, cu mașina lui, iar dacă i se frînge vreun amortizor la vreun hop de uliță mărginașă — nici aia nu-i strada lui.. .Ce-i pasă lui, că pe urmă are de reparat pînă dimineața și stă culcat toată noaptea sub mașină, în loc să stea în pat?!?

Piroska János se strecură tiptil de lîngă oamenii care trudeau la lopată: trecu de cealaltă parte a Pobedei să nu-l vadă, căci îi era teamă să nu-l întrebe de ce căsca gura sau dacă el nu se afla în întrecere.

Vicepreședintele discută ceva cu celălalt șofer, apoi se urcă în Pobedă; Piroska îl urmă, rușinat. Vicepreședintele însă își vărsă focul, vorbindu-i direct șoferului.

— Luați-l puțin la rost pe mucosul ăla, Péter! Organizați întrecere între comioane. Avem atîtea cereri de transport, încît nici cu douăzeci de camioane nu le-am putea satisface. Măcar astea cinci să le folosim cum trebuie. Nu pentru el, ci pentru populația orașului vrea comitetul executiv să cîștige întrecerea.

— Se va face, tovarășe Bojan. Mîine avem ședință de grupă. Am rămas puțin în urmă cu angajamentele pentru întîi Mai, dar recuperăm noi!

Pe bancheta din spate, Piroska tăcea, cuprins de remușcări. I se părea că a picat drept în mijlocul unui vîrtej; se ținea de perna banchetei, în timp ce — după circulația mai intensă sau mai slabă din străzile centrului — Pobeda încetinea brusc sau țîșnea din nou înainte, făcîndu-l să se clatine mereu pe locul său. In Piața Eroilor Sovietici, cînd aruncă o privire prin geamul portierei, degetele i se cramponară și mai vîrtos. Nu mai fusese prin oraș, în ultimele două săptămîni. Priveliștea îl lăsa acum perplex. Vechea piață ce purta numele Eroilor Sovietici, piața patrată, cu linia neregulată a vitrinelor vechi, părea că se dezbrăcase. Fațadele tuturor magazinelor erau în plină transformare: pretutindeni, dulgherii și cu lăcătușii demontau, montau, ciocăneau ori tăiau cu fierăstrăul cîte ceva. In fața unui magazin, niște zidari își montau schelele. De după scîndurile putrezite ale vechilor vitrine demontate, ieșeau la iveală bolți negre de fum, capiteluri de stîlpi și ramele de piatră ale ferestrelor gotice. O casă din colț era prinsă pe de-a-ntregul în păienjenișul grinzilor de schele; se pregătea o supraetajare. Uimit, Piroska János îl întrebă pe vicepreședinte:

— Doar nu vreți să demolați toată piața?

— N-am băut gaz, tovarășe Piroska. Piețe ca asta nu-s multe în țară. Dar vrem să descălțăm palatele astea, de ciorapii și botinele scîrboase ale burjuilor. Vrem să afle toată lumea că pînă și clădirile care sînt monumente arhitectonice, întineresc de cînd orașul acesta nu mai e gospodărit de negustori burtoși, ci de niște foști zidari și lăcătuși cum sîntem noi. Ni se întorcea stomacul pe dos, cînd treceam prin fața scîrboaselor de vitrine ale capitaliștilor alungați. O să le azvîrlim la gunoi, lîngă foștii lor stăpîni, iar orașul avem să-l întinerim și să-l înfrumusețăm încît muncitorii au să creadă că-s la cinema, cînd or trece pe străzile lui.

Lui Piroska János îi plăcea și nu-i plăcea luxul acesta: lui, Piața Eroilor Sovietici i se păruse formidabilă chiar așa, cu vechile vitrine. De ce să cheltuiești atîta, numai ca s-o faci și mai frumoasă? Era de părere că a aflat de-acum pe ce nu trebuie azvîrliți banii orașului, realizați din depășirea beneficiului fabricii de fier.

Intre timp, Pobeda se opri în cîteva locuri, iar vicepreședintele coborî să vadă cîte un parter mai interesant, recent dezghiocat de sub scîndurile vitrinelor.

— Ia uitați-vă la capitelul acesta corintian, tovarăși — exclamă el extaziat. — Știți de peste cîte hotare e ăsta? Trebuie să le fi făcut într-adevăr plăcere, zidarilor, cînd l-au așezat în perete.

Pînă să se întoarcă la Pobedă, spunîndu-i lui Péter că vrea să se ducă la „Sanț", Piroska prinse destul curaj ca să rostească presupusul adevăr, descoperit adineaori.

— Tovarășe vicepreședinte, nu ești de părere că banii orașului s-ar putea cheltui și pe lucrări mai urgente și mai trebuincioase decît vitrinele astea! — se încumetă el, nădușit de emoție.

— De pildă ce fel de lucrări — făcu vicepreședintele, întorcîndu-se cu o mișcare fulgerătoare, ca și cum l-ar fi ars cineva cu un tăciune aprins.

— De pildă, în strada noastră nu există încă apa.

— Are să fie în curînd, n-ai nicio grijă.

— O fi, dar nu se vede.

— Are să se vadă îndată. Mînă, Péter, că se va face seară.

Péter mînă. Trecură podul larg, de beton, construit după război. Podul avea grilajele prea joase și era împodobit cu lămpi glob, agățate pe stîlpi caraghios de subțiri și eșalonați la intervaluri mult prea mari. Podul acesta de beton nu era nici pe departe atît de aspectuos ca podul de fier, cu mai multe arcade, aruncat în aer în zorii zilei de 10 octombrie 1944. De cîte ori trecea pe acolo, vicepreședintele își aducea aminte că odată, pe vremea cînd era ucenic, se urcase — desculț — în vîrful podului și-l trecuse mergînd pe sus, pe arcadele acelea. In dimineața aceea întîrziaseră de pe la școli, toți copiii de prin cartierele din jurul podului, căci se opriseră să asiste, încordați, încercînd să ghicească dacă va cădea sau nu în Someș și dacă își va sfărîma ori nu, toate oasele, dacă avea să cadă. Nu, nu căzuse; copiii îl primiseră cu urale, iar gardienii publici cu bastoanele de cauciuc, cînd se dădu jos teafăr și nevătămat, în celălalt capăt al podului.

Atunci își dăduse seama pentru prima dată că putea ajunge cineva, dacă avea curajul să întreprindă lucruri mari, fără să-l ia cu amețeală — și, iată, viața îl purtase într-adevăr în sus. Calfa de zidar și-a făcut loc printre inginerii arhitecți, căci niciodată nu i-a dat prin gînd că s-ar putea prăbuși de pe urcușul povîrnit. De-atunci, cînd aude pomenindu-se despre trecutul glorios și incomensurabilele perspective de viitor socialist ale clasei muncitoare, se gîndește întotdeauna la el însuși și la ceilalți, ajunși prin luptă pe locurile unde stau astăzi, după ce au pornit de la targa pentru mortar, de lîngă menghine ori de la vagonetele de mină. Bojan se întoarse de cîteva ori să vadă dacă și Piroska e frămîntat de o mîndrie asemănătoare și de ambițiile clasei muncitoare, ori dacă e doar un omuleț care se poticnește de orice mușuroi.

In romînește de GELU PERIANU

Desene de
CONSTANȚA CEPTUREANU

23 AUGUST și drumul nou al literaturii

Aruncați peste bord, adepții turnului de fildeș s-au grăbit să prezinte propriul lor naufragiu ca pe o catastrofă universală. In speranța că-și vor camufla eșuarea lipsită de glorie, au trecut la penibile lamentări pe tema unei presupuse crize a literaturii. Odată spulberat mitul burghez al impasibilității artistului, a fost confecționat un alt motiv menit să zdruncine încrederea scriitorilor în condițiile create lor de către regimul democrat-popular. Nu întîmplător tocmai în perioada de consolidare a democrației populare, spectrul „crizei" apare fluturat cu mai multă înverșunare.

Șantajul ideologic a însoțit îndeaproape complotul politic și sabotajul economic pus la cale de clasele foste dominante. Beneficiind încă un timp de ziare, de edituri, speculînd instabilitatea și oscilațiile unor intelectuali, burghezo-moșierimea a sperat să mai mențină literatura în afara prefacerilor democratice cu ajutorul răstălmăcirilor dușmănoase la adresa îndrumării partidului clasei muncitoare, al insinuărilor piezișe și al calomnierilor inabile pe seama cărturarilor devotați poporului. Cînd s-a mai întîmplat însă ca iluziile unor epave sociale să stăvilească mersul înainte al realității? Cine urmărește dezvoltarea literaturii noastre în anii 1945—47 găsește dezmințită pas cu pas propaganda crizistă și înțelege caracterul profund retrograd al spiritului ce a inspirat-o. Sursa „crizismului" rămîne același permanent dispreț al cercurilor suprapuse față de tot ceea ce confirmă superioritatea poporului, vigoarea și noblețea sa sufletească. Indreptarea scriitorilor către aceste valori trebuia împiedicată cu orice preț, fie și cu condiția înfeudării mai departe a culturii noastre modelelor occidentale perimate. „Ingrijorarea" celor de la „Dreptatea" sau „Liberalul" pentru destinele creației artistice romînești s-a dovedit practic a nu fi decît o pavază subredă pentru cel mai virulent cosmopolitism.

De pe platforma luptei pentru redresarea economiei naționale, pentru scoaterea țării din înapoierea trecutului și dobîndirea suveranității ca o garanție a democratizării interne, partidul celor ce muncesc a destrămat agitațiile „criziste" asigurînd condițiile necesare înfloririi fără precedent a culturii. Sub titlul „Pentru o cultură națională", organul central al partidului cu data de 7 ianuarie 1946 preciza caracterul profund regenerator al noii politici culturale: „Democrația tinde să restabilească sensul real al culturii prin ridicarea maselor la un nivel de trai omenesc, la condițiuni de viață intelectuală și artistică care să le atribuie un rol activ în promovarea creațiunii culturale". Articolul subliniază momentul de „răscruce" pe care îl trăia cultura chemată să se pătrundă de „vigoarea luptei maselor populare", în spiritul tradițiilor progresiste. Insatisfacția „criziștilor", iritarea lor vehementă, vine de la această nouă orientare a culturii și implicit a literaturii. Profeții „crizei" s-au recrutat dintre apologeții aristocratismului artei, nemulțumiții cercului îngust de inițiați care-și văd năruite privilegiile și profetizează prăpădul cu gîndul că, în haosul pricinuit, doar-doar se va mai putea salva ceva. „Scînteia" prevenea asupra acestei fățărnicii într-o notă din 24 ianuarie 1946: „Acolo unde diversiunea direct politică nu mai merge, se utilizează diversiunea culturală. Se proclamă «libertatea» creației literare și se cultivă în realitate confuzia, ermetismul verbal, misticismul. Se vorbește de «talent» și se urmărește izolarea acestui talent, atît cît este și unde este, de tot ceea ce i-ar putea dărui vigoare nouă, de toate legăturile cu viața". Duplicitatea a făcut atunci alianță cu denigrarea, pact mutual la umbra trădării naționale. Paginile „Dreptății" național-țărăniste s-au deschis primitoare insultelor nesăbuite, lașităților de condei fără scrupule și injuriilor obscurantiste. Făcîndu-se interpretul sentimentelor maselor largi și dezvăluind substratul reacționar al acestor manifestări huliganice, „Scînteia" riposta energic într-un articol apărut la 30 martie 1946: „Se urmărește prin atacurile împotriva unui Mihail Sadoveanu, prof. Parhon și Călinescu, să se sape din nou o prăpastie de netrecut între popor și cărturarii săi, pentru ca — profitînd de o stare culturală înapoiată — aceleași clici trădătoare să poată manevra cu ușurință masele și să-și facă interesele străine de interesele neamului întreg". Alte articole de punere la punct și de lămurire a opiniei publice s-au succedat la scurt interval în „Scînteia" anului 1946. La 3 aprilie, Ion Călugăru denunța „Ura împotriva culturii", la 8 aprilie Nestor Ignat semna articolul „Anonimii anticulturali", la 9 iunie sub iscălitura lui Mihail Florescu apărea articolul „Incotro merg cărturarii", la 19 august era rîndul lui Miron Radu Paraschivescu să combată, sub titlul „Noua epocă istorică", aserțiunile „Liberalului", și tot el, la 4 oct. să sublinieze, în „Drumul pînă la capătul lumii", hotărîrea majorității scriitorilor noștri de a păși mai departe pe drumul indicat de partidul muncitorilor. Trebuie neapărat adăugate acestor intervenții prompte, articolele semnate de Grigore Preoteasa — „Ideologia lui înapoi" și „Crizologi și marxistofagi" — în „Contemporanul" la începutul anului 1947.

In vreme ce ofensiva partidului avea în sprijinul său realizări concrete, obținute în răstimpul de la Eliberare, „criziștii" perorau în vînt, mistificînd sau ignorînd. Uitînd că nu aveau calitatea morală de a vorbi despre independență în creație, ei își imaginau că scriitorii care au înțeles să lege soarta operei lor de a poporului săvîrșiseră abdicări sau renunțări pretins primejdioase. Scriitorii în cauză știau prea bine ce pierduseră și ce cîștigaseră și nu se fereau să o declare singuri. „Scriitorul romîn are azi toate libertățile — constata Eusebiu Camilar într-un cursiv din „Scînteia", 3 febr. 1946. Singura libertate care i se ia scriitorului e aceea de a mai fi cerșetor, de a mai ajunge la ospiciu". Partidul l-a eliberat pe scriitor din condiția umilă a stipendiatului din sacul cu bani al burgheziei, l-a ajutat să nu mai fie silit de a se conforma gusturilor anti-artistice specifice burgheziei, i-a asigurat condiții materiale care să-l pună la adăpost de griji pentru a putea să-și cultive talentul, armonios și pînă la capăt, așa cum îl va inspira viața nouă a poporului său. Poate inspirația din viața maselor să fi fost considerată ca o deposedare! Departe de a recurge la constrîngeri, partidul avea în vedere tocmai exemplul precursorilor, propunîndu-și să-i scutească pe creatorii contemporani de neajunsurile ce au apăsat umerii acelora și de multe ori i-au sufocat înainte de a-și da măsura întregului talent. Poate „abdicare" era socotită anularea vechilor legi, la adăpostul cărora editorii capitaliști făceau averi de pe urma operelor unor scriitori deseori lipsiți de strictul necesar! Campania „crizistă" n-a izbutit să întunece meritul partidului de a fi redat scriitorului toată demnitatea și de a i-o fi asigurat, nu în vorbe, ci în fapte. Realitatea este necruțătoare și adevărul, pînă la urmă, s-a impus fără posibilitate de a fi tăgăduit: au rămas, acoperiți de rușine pentru totdeauna, cei ce fabricau injurii la adresa lui Sadoveanu, Parhon, Călinescu. Partidul oamenilor muncii, care, în primele alegeri democratice din 1946, îi propunea pe cei de mai sus și pe alții (George Enescu, Gala Galaction) să reprezinte poporul în parlament, și-a arătat prețuirea și priceperea de a cinsti creația adevărată.

FALIMENTUL CRIZISMULUI

După cum reprezentarea poporului în parlament stîrnea furia celor excluși de la putere, îngrădiți tot mai serios și pe plan economic, constituirea unui activ scriitoricesc larg și de valoare, însuflețit de idealurile mulțimii a stîrnit neliniști care au luat forma proorocirilor sumbre. In ciuda evidenței, se pronostichează înăbușirea talentelor, seceta artistică. Dacă nu ne călăuzim numai după ce apărea în edituri, unde sabotajul vechilor patroni era mare, și dacă ținem seama că timpul scurt nu îngăduia elaborarea lucrărilor ample, imaginea pe care o oferă contactul cu periodicile vremii este reconfortantă. Ideea stagnării, gustul sec al epuizării îl avem cînd răsfoim paginile anemice și sclerozate ale „Universului literar" bunăoară, care a mai supraviețuit o vreme și după 1944. In schimb senzația prospețimii și a impetuozității o simte oricine parcurge colecția „Orizontului", întîia dintre revistele de afirmare a noului crez literar. „Din prima clipă a apariției acestei tribune — se scria într-o notă redacțională la 1 aprilie 1945 — am accentuat în coloanele ei, necesitatea părăsirii «turnului de fildeș» în care se complăceau pînă mai ieri unii scriitori, ca un imperativ categoric al vremurilor noi, ca o necesitate organică a luptei pe care o duce azi norodul muncitor contra fascismului și pentru libertatea economică și emanciparea politică". Sub semnul acestor convingeri au activat, în paginile sale, un bogat șir de colaboratori, dintre care amintim: Athanase Joja, P. Constantinescu-Iași, Scarlat Calimachi, N. D. Cocea, Ion Călugăru, Sașa Pană, Miron Radu Paraschivescu, Ion Vitner, Gh. Dinu, Horia Liman, Aurel Baranga, Geo Dumitrescu, Vl. Colin, Petre Iosif. Nu mult mai tîrziu a apărut „Veac Nou", destinat cu precădere popularizării valorilor literaturii ruse și sovietice, și care a avut o prezență direct-eficientă pentru orientarea scriitorilor noștri. In afara celor amintiți mai sus, aici pot fi întîlniți: Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Ion Pas, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Ieronim Șerbu, Victor Kernbach, Petru Vintilă ș.a. In 1945 apare „Lumea", săptămînal larg deschis literaturii, sub conducerea lui G. Călinescu. „Un artist apatic, nevibratil la timpul lui, este un estet debil", observă conducătorul revistei în primul număr, atrăgînd luarea aminte asupra clasicilor, cărora nu le-a lipsit „pasiunea civicului". Zaharia Stancu a susținut aici cronica dramatică, în vreme ce Perpessicius pe cea literară, iar Tudor Vianu publica articole evocatoare. Revista se situa pe terenul cert al realismului, nu fără ezitări și confuzii în planul teoretic, care, de altminteri, răsăreau și în celelalte publicații. Creația pe care a promovat-o s-a ilustrat prin cîteva nume. In primul rînd Geo Bogza, apoi Maria Banuș, Nina Cassian, Marin Preda și Veronica Porumbacu, pare-mi-se debutantă în aceste pagini. In 1945 apare și „Tinerețea", revistă în care regăsim versul combativ și de o înaltă ținută artistică al lui Mihai Beniuc, prezent cu „Toboșarul timpurilor noi", „Luminiș", etc Inainte de a publica în „Lumea", Marin Preda semnează aici două nuvele de bun augur. Se semnalează și prezența Ninei Cassian. Anului 1946 îi aparține apariția „Contemporanului" care aduce o notă de fermitate ideologică superioară și va contribui, prin creațiile literare inserate în paginile sale, la consolidarea începutului de reviriment constatat mai înainte. Își dau concursul, cu proză sau cu versuri, Ion Călugăru, Marcel Breslașu, Geo Bogza, Hortensia Papadat-Bengescu, Maria Banuș, Miron Radu Paraschivescu, Laurențiu Fulga, V. Em. Galan, Mihail Davidoglu, Marin Preda, Zaharia Stancu, Radu Boureanu, Emil Isac, Dumitru Corbea. In 1947, alături de „Contemporanul", militează pentru dezvoltarea noii literaturi „Revista literară", unde încep să se afirme noi talente: dintre acestea, desigur cel mai interesant a fost Victor Tulbure. Acest rapid tur de orizont trebuie completat cu existența, în aceeași perioadă, a „Vieții romînești", a „Apărării" sau „Studentului romîn". Au rămas în afara enumerării ziarele care au întreținut, prin organizarea paginii culturale, o emulație pozitivă: la „Scînteia" cum s-a și văzut — la „Romînia liberă", „Tribuna poporului", „Victoria" scriitorii orientați către o literatură a epocii au găsit spațiu pentru afirmarea punctului lor de vedere și uneori chiar pentru publicarea producțiilor oglindind efortul constructiv al maselor populare. De unde atunci strigătul alarmist al „criziștilor"? N-au lipsit publicațiile care să facă simțită prezența efectivă, rodnică a unei orientări noi, n-au lipsit numele capabile s-o ilustreze cu autoritate. Nici operele de prestigiu, care au înfruntat ulterior și au trecut cu bine examenul timpului, n-au lipsit. Cînd „criziștii" strigau mai tare, în 1946, a apărut volumul de versuri al lui Beniuc „Un om așteaptă răsăritul", care a rămas o piatră unghiulară, definitorie, pentru înțelegerea și justa apreciere a personalității poetului și a perspectivelor literaturii. Vaietele „criziștilor" nu l-au împiedicat nici pe Marcel Breslașu să-și dezvăluie o latură, necunoscută pînă atunci, în volumul „Niște fabule mici și mari pentru mari și mici", elocvente și durabile prin mînuirea cu abilitate a ascuțișului satirei îndreptat spre racilele lumii vechi. Dumitru Corbea cu o culegere de „Balade" se afla în 1946 la a patra sau a cincea plachetă de după 23 August, afirmîndu-se același cîntăreț înaripat al suferințelor din trecut ori al aspirațiilor prezente ale mulțimii muncitoare. In revistă, au fost publicate cîteva lucrări semnificative pentru începuturile literaturii noastre contemporane. Geo Bogza a făcut să apară în „Lumea" din 13 ianuarie 1946 acea excelentă nuvelă „Moartea lui Iacob Onisia" în care vibrează umanismul specific literaturii noastre noi. Ion Călugăru publică în „Contemporanul" (4 oct. 1946) nuvela „Am dat ordin să tragă", inspirată din lupta glorioasă a clasei muncitoare, în care este stigmatizată politica de represiuni sîngeroase practicată de burghezie. Aproape concomitent, Cicerone Theodorescu în „Viața romînească" și Marcel Breslașu în „Contemporanul" au tipărit în acel an cîte un vast poem dedicat Griviței luptătoare, dînd glas unei mîndrii patriotice pe care literatura noastră n-o înregistrase, decît incidental. In anul următor, 1947, revistele au adăpostit alte lucrări de valoare deosebită. In „Contemporanul" au apărut masive fragmente din „Desculț" al lui Zaharia Stancu, Radu Boureanu a publicat din poemele ce vor alcătui apoi interesantul volum „Sîngele popoarelor", iar Maria Banuș din „Bucurie". Lista s-ar putea prelungi încă. Este limpede că o asemenea abundență de autori și de opere, respirînd suflul unei literaturi în plin proces de constituire, nu justifica afirmația de „criză".

Ce ar fi vrut protagoniștii „crizei" să devie literatura pentru a potoli spiritul lor recalcitrant, se poate deduce destul de ușor din acele producții ale vremii îmbibate de spiritul decadent burghez și cărora ei se grăbeau să le acorde girul consacrării. Respinse de public, uitate imediat chiar și de puținii cititori, a rămas din acele „creații" doar amintirea izului stătut, rezultat din iraționalism în concepție, evazionism în poezie, erotism obsesiv-maladiv în proză, domnia pretutindeni a hazardului, a impulsului, dezordinea absurdă, anarhia legiferată, acceptarea cinică a eșecului ca perspectivă fatală. Ce aveau toate acestea de a face cu ridicarea poporului la o nouă condiție a existenței, necunoscută nicicînd în trecut, și la o înțelegere superioară a rostului său în istorie? Evident că nu aveau nici o legătură și tocmai aici intervenea strategia „crizistă" de a crea o psihoză deprimantă, de a deruta, tăind avîntul creator. „Criza" era sinonimă cu condamnarea la circulația exclusivă între „Plantații" și „Izolare" sau în proză între „Zilele nu se întorc niciodată" ori „Zilele nu mai sînt aceleași", adică mai departe și generalizată a rofierea simțului vital, veșnicul epigonism, reproducerea clișeelor consumate în altă parte, acum două, trei și patru decenii și în orice caz potrivite acolo unde o lume descompusă și fără viitor se mai menține la suprafață prin inerție, teroare, silnicie.

Cînd la noi această lume s-a prăbușit sub loviturile clasei muncitoare condusă de partid, literatura a intrat și ea în era sa nouă. Am urmărit primul simptom al înnoirii, care a fost fenomenul „întoarcerii la viață", am văzut caracterul calomniator, nefundat, al teoriilor „criziste", rămîne să cercetăm în continuare unele trăsături distinctive, de conținut, care au marcat restructurarea literaturii noastre noi.

Geo ȘERBAN

COMUNICAT

Juriul de premiere al concursului de creație literară organizat de Comitetul Central U.T.M., Ministerul Invățămîntului și Culturii, Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și Uniunea Asociațiilor Studențești în cinstea celui de al 7-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților de la Viena și a celei de a 15-a aniversări a Eliberării țării noastre de sub jugul fascist, a acordat următoarele premii:

a) **POEZIE**

Premiul I a 3.000 lei: **Adrian Munțiu** pentru poemul **„Valuri sfîșiate"**

Premiul II a 2.000 lei: **Mihai Negulescu**, pentru poemul **„Tinerețea părinților"**

Premiul III a 1.000 lei: **Bihari László**, pentru poezia **„Békezsoltar"**

Mențiuni a cîte 800 lei fiecare:

- **Aurel Storin**, pentru ciclul de poezii **„Tinerețea ni-e dragă**;
- **Mózes Huba**, pentru textul de cîntec **„Lánc, lánc, teglalánc"**;
- **Niculae Stoian** pentru poeziile **„Semnul nemuririi"** și **„Intrebări și răspunsuri"**.

b) **PROZA**

Premiul II a cîte 3.000 lei fiecare:

- **Avramescu Florian**, pentru scriița **„Chițorlan"**;
- **Cornel Omescu** pentru **nuvela „Treizeci de speranțe"**
- **Ioniță Marin**, pentru povestirea **„Cine l-a ucis"**.

Premiul III a 2.000 lei:

- **Titel Constantinescu**, pentru ciclul de schițe **„Inima omului"**.

Mențiune a 1.000 lei:

- **Ana Lungu**, pentru povestirea **„Ea și cei cinci"**

c) **REPORTAJ**

Mențiuni a cîte 700 lei fiecare:

- **Mihai C. Lucan**, pentru reportajul **„Prin țara minunilor"**.
- **Balint Ana**, pentru reportajul **„Józsi bacsi"**.

Pentru piese de teatru și scenarii cinematografice juriul n-a acordat premii.

Inmînarea premiilor va avea loc la o dată care va fi anunțată în presă ulterior.

Din Juriul de decernare a premiilor concursului au făcut parte reprezentanți ai Comitetului Central U.T.M., ai Ministerului Invățămîntului și Culturii, ai Uniunii Scriitorilor din R.P.R. și ai Asociațiilor Studențești.

Pietre kilometrice

Tu știi: Toate înfăptuirile mari,
cele mai puțin însemnate
sînt pietre kilometrice
în care stau săpate
clar și adînc
cifrele distanței ce rămîne de parcurs
pînă la comunism.
Tu știi. De cîte ori pe zi
micșorezi
această distanță?

Petre STOICA

CONTINUARI

Literatura și clasa muncitoare

Geo Bogza preferă proiecțiile literare monumentale. Ochiul reporterului, în faza contemporană, nu e atras de detaliile vieții omului. Doar două-trei trăsături sînt extrase sumar și încărcate apoi cu semnificații gigantice. In viziunea scriitorului, chipul omului muncii apare ca un simbol al măreției socialiste. Reportajele lui Geo Bogza abundă în hiperbole, paralele uriaș desfășurate în timp, exclamații solemne, menite să exprime metaforic grandoarea luptei clasei muncitoare.

Zaharia Stancu apelează la alte procedee de caracterizare a figurii muncitorului. In „Rădăcinile sînt amare", întîmplările vieții lui Licuș Oroș sînt însoțite de intervențiile lirice ale scriitorului. Nevoia explozivă de a-și afirma adeziunea e satisfăcută prin elogiul închinat luptătorului comunist. Năprasnic în stigmatizarea ororilor, Zaharia Stancu dezvăluie în capitolele dedicate muncitorilor revoluționari cealaltă extremă a stilului său: lirismul patetic. Ritmul febril, tonalitatea afectivă oglindesc într-un mod specific traiul proletariatului.

La Petru Dumitriu, universul muncitoresc aduce o viziune optimistă asupra desfășurării istoriei. Preocupat de aspectele tragice ale vieții omului, aspecte cercetate pe plan etic, scriitorul modifică perspectiva cînd descrie drama muncitorului Iordan din „Drum fără pulbere". Durerea există, ea se repercutează brutal, dar activitatea constructivă a lui Iordan, alături de tovarășii săi, dă o altă turnură conflictului. Depășirea patimilor personale este bine înfățișată în figura lui Adam Jora. Nicicînd eroul trecutului nu ar fi putut să înfrunte destinul cu atîta înverșunare, cu atîta sete de angajare în folosul colectivității, ca temerarul pescar din „Pasărea furtunii". Sensul romantic al figurii muncitorului revoluționar se relieîează în ardentele încleștări descrise de Petru Dumitriu.

Cu Oaie și ai săi, lui Eugen Barbu îi place să zăbovească, atent în fiece tresărire a noului în sufletele lor. Scriitorul deapănă istoriile cu încetineală, scotocind pe îndelete biografiile muncitorilor. Prin notația meticuloasă, Eugen Barbu, urmărește tocmai procesul trudnic de transformare a conștiințelor, de întărire a combativității de clasă. Mulțimea capătă entitate, este o forță vie și elocventă a solidarității proletare.

Tot efortul minuțios, de zi cu zi, necesitînd tenacitate, îl solicită și pe Nagy Istvan. „La cea mai înaltă tensiune" este un roman închinat activității modeste, îndîrjite. Fără a miza pe scene spectaculoase, scriitorul înfățișează o latură importantă a caracterului muncitoresc. Relatarea sobră, reținută, sporește parcă frumusețea vitejiei în muncă.

Intr-o narațiune nervoasă, punînd accent pe fapte, evitînd vădit caligrafia imaginii, istorisește Francisc Munteanu acțiuni eroice din fabricile Patriei.

Mai mulți scriitori tineri se preocupă în ultima vreme de reflectarea în literatură a clasei muncitoare. Dintre ei, de un bun augur se anunță Teodor Mazilu cu romanul „Bariera". Nu aspectele pitorești ale periferiei Bucureștiului îl ispitesc pe talentatul prozator. El încearcă o reconstituire psihologică a mentalității proletare, intuind profund concepția ei specifică asupra demnității.

Diferențierea stilistică sugerată nu destramă unitatea de principii ideologice. In reflectarea clasei muncitoare, toți acești scriitori împărtășesc aceleași convingeri politice, se sprijină pe învățătura marxist-leninistă asupra lumii, aderă la aceleași vederi estetice ale realismului socialist. Platforma comună ideologică permite însă multitudinea formelor artistice.

Cele cîteva particularități de viziune estetică în zugrăvirea clasei muncitoare nu au pretenția de a epuiza în vreun fel vastitatea problemei. Ar merita un studiu amplu această diversitate a stilurilor, favorizată de bogăția umană a tipurilor muncitorești.

Ceea ce trebuie însă spus cu toată tăria este că literatura nouă, prin varietatea realizărilor în această direcție, a sfărîmat prejudecata uniformizării răspîndită de estetica burgheză. Sufletul omului simplu s-a dovedit a cuprinde comori de umanitate, altădată rămase în umbră, necunoscute.

Nici o stavilă nu împiedică astăzi accesul eroilor muncitori în literatură. Abordarea acestei teme este un prilej de afirmare a personalității creatoare, de evidențiere a talentelor.

GAZETA LITERARA

Construcție și constructori

pentru folosirea ei. La această muncă generală a țării luăm parte cu toții, muncitori ai uzinelor și ai cîmpiilor, specialiști din diferite ramuri ale științei și ale tehnicei și, după cum mă măgulesc a crede, și noi, scriitorii, care rînduim zi de zi, în șiruri lungi, neîntrerupte, cuvinte scrise cu migală și iubire, facem mai limpezi gîndurile tuturor și, după puterile noastre, le ajutăm să se înfăptuiască.

Nu încape îndoială că, odată cu marea activitate constructivă, vizibilă la fiecare pas, se produce treptat și un alt rezultat, unul din cele mai de seamă din cîte putem aștepta. Cine construiește se construiește. Cînd pui o piatră peste alta, execuți un act de cugetare și de voință, o faptă a atenției, a socotelii prevăzătoare, a răbdării și a dragostei pentru o sarcină umană. Cînd se înalță o casă, cînd se croiește un drum nou, cînd se plantează o grădină și se scrie o carte, crește lîngă toate acestea un om, un grup de oameni harnici, exacți, prevăzători. Civilizația materială este o civilizație spirituală. Din multele fapte de construcție din jurul nostru se desprinde deci acea sporire, creștere morală a poporului întreg, în care avem creația cea mai de seamă a socialismului.

Tudor VIANU

Zamora, august 1959.

Mesaj muncitoresc

LENINGRAD

și cu mine, împreună cu cinci copii, care acum sînt mari, fiecare la rostul său. Ludmila este căsătorită cu un inginer, specialist în transporturi feroviare. Ea însăși este inginer, absolvind nu de mult institutul corespunzător. Alexandru este cercetător științific într-unul din institutele Academiei U.R.S.S. din Filiala Leningrad. In orele libere practică pictura din cînd în cînd, colindă împrejurimile Leningradului cu un șevalet și o cutie de culori. Verile ni le petrecem într-o căsuță din apropierea Leningradului, o cabană mică, numită de noi „Dacia". Fiica mea cea mai mică împreună cu soția se îngrijesc de grădina de flori care ne înconjoară cabana.

Curînd voi ieși la pensie. Și mă gîndesc că atunci, cînd voi primi de la stat peste o mie de ruble pensie lunară, îmi voi putea petrece timpul și vara și iarna, în „Dacia" noastră de la țară, îngrijind de flori.

Este o imensă satisfacție pentru noi, muncitorii sovietici, de a culege astăzi roadele atît de bogate și de elocvente ale strădaniilor noastre de generații. Și eu, ca și ceilalți muncitori sovietici, mă bucur de toate drepturile și beneficiile pe care ni le asigură construirea cu succes a comunismului. Munca mea a încetat de mult să fie o muncă istovitoare și grea; dimpotrivă, ea a căpătat un caracter intelectual, un sens superior. Pe baza experienței mele de lucru am terminat o carte intitulată „Cincizeci de ani la forja șantierului". Pe oricare dintre tărîmurile vieții noastre sociale și culturale ne-am afirma, noi muncitorii sovietici, ne dăm seama cu bucurie că la noi, bunăstarea și fericirea au devenit realități incontestabile.

Vasili MIHAILOV

PRAGA

vacanță. Ei fac planuri, în fiecare an, să-și petreacă concediul pe litoralul mării Baltice sau al mării Negre, la Varna sau la Mamaia.

Adevărul cu care ne mîndrim este că viața s-a îmbunătățit considerabil în Republica noastră. Clasa muncitoare a determinat prin eforturile ei tenace, eroice, depuse în producție, o creștere simțitoare a productivității muncii; ceea ce a dus la realizarea unor însemnate biruinți pe tărîmul construirii socialismului. Aceasta a făcut posibilă înfăptuirea unei serii de măsuri concrete privind ridicarea nivelului nostru de trai. Ar fi elocventă o comparație cu nivelul de trai din trecut pentru a ne da seama ce salt s-a produs în viața clasei muncitoare din Cehoslovacia. In 1937 trebuia să muncești 35 minute pentru a cumpăra un kilogram de pîine, pe cînd astăzi îți ajung doar 23 de minute. In domeniul patiseriei prețurile produselor au scăzut de la 96 la 51 de minute de muncă. Costul electricității a scăzut de asemenea de la 43 de minute muncă la 7 minute/Kw. Aș putea să dau aici și multe alte exemple care să ilustreze realizările concrete ale socialismului pe tărîmul ridicării nivelului de viață al poporului și care niciodată n-ar fi fost posibile în capitalism. Este adevărat, noi sîntem încă în urmă cu planul construcției de locuințe. Insă, la al XI-lea Congres al Partidului s-a luat hotărîrea de a se rezolva problema locuințelor înainte de 1970. Pentru îndeplinirea acestei sarcini trebuie să se construiască 1.200.000 de apartamente noi.

Sub conducerea Partidului, trăind o viață din ce în ce mai bună, noi construim socialismul în Cehoslovacia. Clasa muncitoare din țara noastră se mîndrește cu realizările obținute. Eu însumi sînt foarte fericit că particip la această operă grandioasă consacrată vieții fericite a poporului nostru.

Frantisek CILEK

SOFIA

Nu există cuvinte pentru a descrie satisfacția și emoția pe care am trăit-o atunci cînd am intrat în librăria în care se vînd cărți străine, pentru a cumpăra noi volume. Tot așa cum s-a bucurat din adîncul inimii și muncitorul Anton Mihailov, care a căutat zilele acestea un garaj în care să-și adăpostească noua sa mașină. Nici unul dintre noi, nici chiar în cele mai îndrăznețe visuri ale noastre, n-am fi putut nădăjdui vreodată că ni se vor deschide larg înainte porțile științei și ale culturii, că fiecăruia dintre membrii brigăzii noastre i se va asigura o locuință confortabilă și frumoasă, că vom realiza un salariu mediu de 800 de leva și că vom trăi din ce în ce mai bine pe drumul construirii socialismului.

Despre succesele dobîndite pe tărîmul ridicării productivității muncii, ca și pe tărîmul îmbunătățirii nivelului nostru de trai material și cultural, despre toate acestea vorbesc paginile jurnalului pe care-l scrie cu regularitate brigada noastră.

Scrisoarea aceasta, pe care v-o trimitem vouă, muncitorilor romîni, cuprinde cîteva citate din paginile jurnalului nostru. Sîntem ferm convinși că aceste pagini consacrate vieții brigăzii noastre nu se vor pierde, că ele vor fi păstrate de către urmașii noștri, care la rîndul lor vor identifica în rîndurile scrise de noi, mărturii vii ale urcușului spre culmile unei vieți noi. Le-am păstrat și le vom păstra pentru a ne aduce aminte, pentru a putea să povestim copiilor noștri cum am luptat și cum am învins.

Stoian MLADENOV

BERLIN

ci în viața însăși, în realitate. Am început să scriu reportaje și schițe. Subiecte am găsit mai mult decît destule în dezvoltarea furtunoasă a vieții noastre, în faptele remarcabile ale activiștilor noștri. Am scris schițe despre mișcarea complexă de brigăzi de tineret din minele de cărbuni, despre dezvoltarea orașului Wismut, sau a unei gospodării agricole colective, am făcut portrete ale unor profesori emeriți, ale unor milițieni și oameni de știință, reportaje despre lumea și îndeplinirea planurilor noastre, am dat la tipar povestiri despre noile relații de dragoste dintre oamenii tineri, și despre faptele țăranilor care găsesc drumul spre o nouă societate prin colectiv. M-au pasionat aceste probleme ale vieții actuale care aveau un interes arzător. Hans Marchwitza, marele meu prieten și profesor, a numit asta mai tîrziu: „Nu am vrut să scriu, a trebuit să scriu!"

Tînărul nostru stat democrat s-a dezvoltat furtunos. Instituțiile distruse au fost acum reconstruite, s-au ridicat noi fabrici, orașe întregi au ieșit ca din pămînt, oamenii lipsiți de speranță din Germania de după război au început din nou să spere, iar cei care sperau au început să muncească împreună. Nivelul nostru de trai, material și cultural, a crescut considerabil — și aceasta în pofida ațîțărilor provocatoare ale fasciștilor vest-germani care visau o răzmeriță contrarevoluționară. Intr-adevăr, a fost un drum lung și greu de la înființarea industriei noastre naționale pînă la stabilirea săptămînii de lucru de 45 de ore și pînă la prima brigadă socialistă de muncă, de la reforma agrară pînă la primul colectiv agricol cu club, policlinică, grădiniță de copii, spălătorie, cinematograf, televizor, concedii plătite și venituri de milioane.

S-ar putea observa că nu întotdeauna literatura noastră se află la nivelul creșterii prodigioase a economiei naționale. Prestigiul internațional al republicii noastre a crescut în ultimii ani. Aceasta se poate vedea mai deosebit cu ocazia Conferinței de la Geneva. Acest prestigiu ține de înfăptuirile oamenilor simpli din republica noastră, în care trăiesc și se formează eroi ai timpurilor noastre. Pentru prima oară în istoria literaturii germane, a apărut figura eroului pozitiv ca o personalitate tipică pentru dezvoltarea întregii societăți. Acești eroi trebuiesc înfățișați în artă și trebuie să recunoaștem că ne lipsesc deocamdată astfel de lucrări literare care să afirme în imagini desăvîrșite înaltele calități morale ale eroilor timpului nostru.

Tematica multora dintre cărțile noastre nu atinge probleme mai importante, mai profunde. Scriitorii tineri ai primilor ani de după victoria asupra fascismului discutau în general despre utilitatea și necesitatea socialismului. Noi am depășit această fază. Pentru noi, muncitorii comuniști ai Germaniei democrate, scriitori angajați organic în lupta poporului pentru socialism, este important să creștem și să educăm oameni în spiritul socialismului, al unității patriei noastre, al luptei pentru triumful păcii în lumea întreagă.

In vestul patriei noastre dezvoltarea se petrece invers. In nuvela mea „Frați de arme" am combătut renașterea fascismului vest-german și am încercat să explic conținutul agresiv, imperialist, al armatei N.A.T.O. Această nuvelă a fost tipărită într-o broșură separată, reprodusă în presă și retransmisă la radio. Se află în pregătire o versiune rusă și maghiară. Scrisori de la cititori din Germania Occidentală îmi confirmă că oamenii iubitori de pace urmăresc cu multă îngrijorare tendințele revanșarde ale guvernului de la Bonn. Lupta pentru reunificarea pașnică a Germaniei este principala problemă a politicii noastre și, în același timp, una dintre temele majore ale noii noastre literaturi.

Un germanist din Germania Occidentală mi-a reproșat de curînd că nu pot să fiu obiectiv în ceea ce scriu, pentru că sînt legat de un stat totalitar și de o concepție de viață unilaterală.

Legat? Da, eu sînt legat de viață, de o viață furtunoasă și înfloritoare. Roata istoriei nu se mai poate întoarce înapoi, în epoca fascismului, a pogromurilor, a capitalismului! Istoria merge înainte și nu poate fi ținută în loc; istoria se îndreaptă spre o eră a muncii pașnice, a păcii, a belșugului. Aici, în statul meu de muncitori și țărani, eu sînt — fiu al unui muncitor — parte integrantă a clasei dominante, a clasei muncitoare. Eu nu servesc interesele unei grupări politice oarecare, ci slujesc interesele poporului, pentru că interesele clasei muncitoare sînt aceleași cu interesele întregului popor. Oamenii muncii din statul nostru construiesc socialismul; socialismul este viitorul meu. Aș putea eu oare să scriu împotriva viitorului meu?

Partidul m-a trimis la Institutul de literatură „Johannes Becher" pentru a sluji mai bine prin scris, clasa și poporul meu în construirea socialismului. Acesta este primul institut în istoria Germaniei în care tineri scriitori și oameni de știință se formează în mod sistematic în domeniile istoriei literaturii și a filozofiei, a istoriei artei și esteticii.

Republica Democrată Germană construiește socialismul. Scriitorii noștri socialiști opun literatura noastră liberă, progresistă, socialistă, literaturii decadente antiumane din Germania de vest. In acest sens motto-ul lui Horst Salomon se aplică întregii noastre generații de tineri scriitori: **In marș, visînd, fluierînd!**

Werner BRAUNIG

Mulțumim partidului

muncitoare din țara noastră a dobîndit sucese de seamă tocmai datorită faptului că la cîrma statului, îndrumînd și conducînd oamenii muncii în lupta pentru construcția socialistă — a stat și stă Partidul Muncitoresc Romîn. Sub conducerea comuniștilor este asigurată în întreprinderile și fabricile noastre îndeplinirea în bune condițiuni și înainte de termen, a planurilor de perspectivă elaborate de partid și guvern. Această măreață operă, la desăvîrșirea căreia își dă contribuția din plin clasa noastră muncitoare, cu fermitate, cu entuziasm și eroism, se realizează în zilele noastre, sub ochii noștri, prin creșterea continuă a nivelului de trai material și cultural.

Măsurile speciale luate pentru protecția muncii în producție, drepturile garantate prin Constituție, odihna asigurată în cele mai frumoase stațiuni balneare și climaterice, și mai ales atenția deosebită acordată calificării superioare a celor ce muncesc, au devenit astăzi pentru fiecare dintre noi realități de neclintit. Am citit cu indignare în ultima vreme în presă despre ponegririle nerușinate ale unora dintre ziarele presei capitaliste, care pretind că în țara noastră nu ar exista libertate, că muncitorii ar îndura o existență grea, etc. Aceste calomnii sînt respinse de fiecare dintre noi, muncitorii de la „Timpuri Noi" ca și din oricare alte uzine sau întreprinderi din țară. Noi sîntem în drept să dăm un răspuns nimicitor fățarnicilor filantropi care organizează în Statele Unite ale Americii acele „săptămîni ale statelor captive". Nimic nu poate fi mai nerușinat în aceste calomnii, decît afirmația absurdă că astăzi, cînd clasa muncitoare deține puterea în stat, cînd principalele mijloace de producție ne aparțin nouă muncitorilor — astăzi, noi cei care sîntem posesorii bunurilor produse, noi n-am fi liberi. Muncitorii romîni realizează în anii aceștia, ani ai construirii socialismului, visul fierbinte al nenumăratelor generații care au suferit cumplit sub exploatarea acelorași „filantropi" care astăzi pălăvrăgesc cu fățărnicie despre „statele captive". Noi trăim acum o viață liberă, ne bucurăm din plin de roadele muncii noastre, ne construim case noi, ne ridicăm standardul de viață. Chiar în săptămîna în care scriu aceste rînduri, o nouă promoție de absolvenți a primit diploma de maturitate a școlii muncitorești „Timpuri Noi". Printre ei se numără Gheorghe Dinu, Constantin Nica, Constantin Copeschi, Tudor Ristea și Nicolae State, muncitori fruntași care s-au străduit neîncetat să-și ridice calificarea profesională. Asemenea lor sînt nenumărați alți muncitori de la Uzinele „Timpuri Noi" care au devenit maiștri, tehnicieni și chiar ingineri cum este, de pildă, tovarășul Eugen Hanchievici. Pe drumul către socialism, sîntem hotărîți să îndeplinim cu fermitate și entuziasm hotărîrile Congresului al II-lea al Partidului Muncitoresc Romîn, să luptăm neîncetat pentru reducerea prețului de cost, pentru realizarea de economii în cele mai importante sectoare. Colectivul de muncitori, tehnicieni și ingineri de la „Timpuri Noi" s-a angajat să realizeze și să depășească suma de un milion lei economii peste plan, în acest an.

In întîmpinarea celei de a 15-a aniversări a Eliberării țării, înțelegem ca alături de toți oamenii muncii să ne consacrăm toate forțele cauzei poporului nostru, să aducem contribuția noastră la măreața operă comună pe care o făurim [illegible] conducerea Pa [illegible] construire

ARTA ÎN UZINĂ

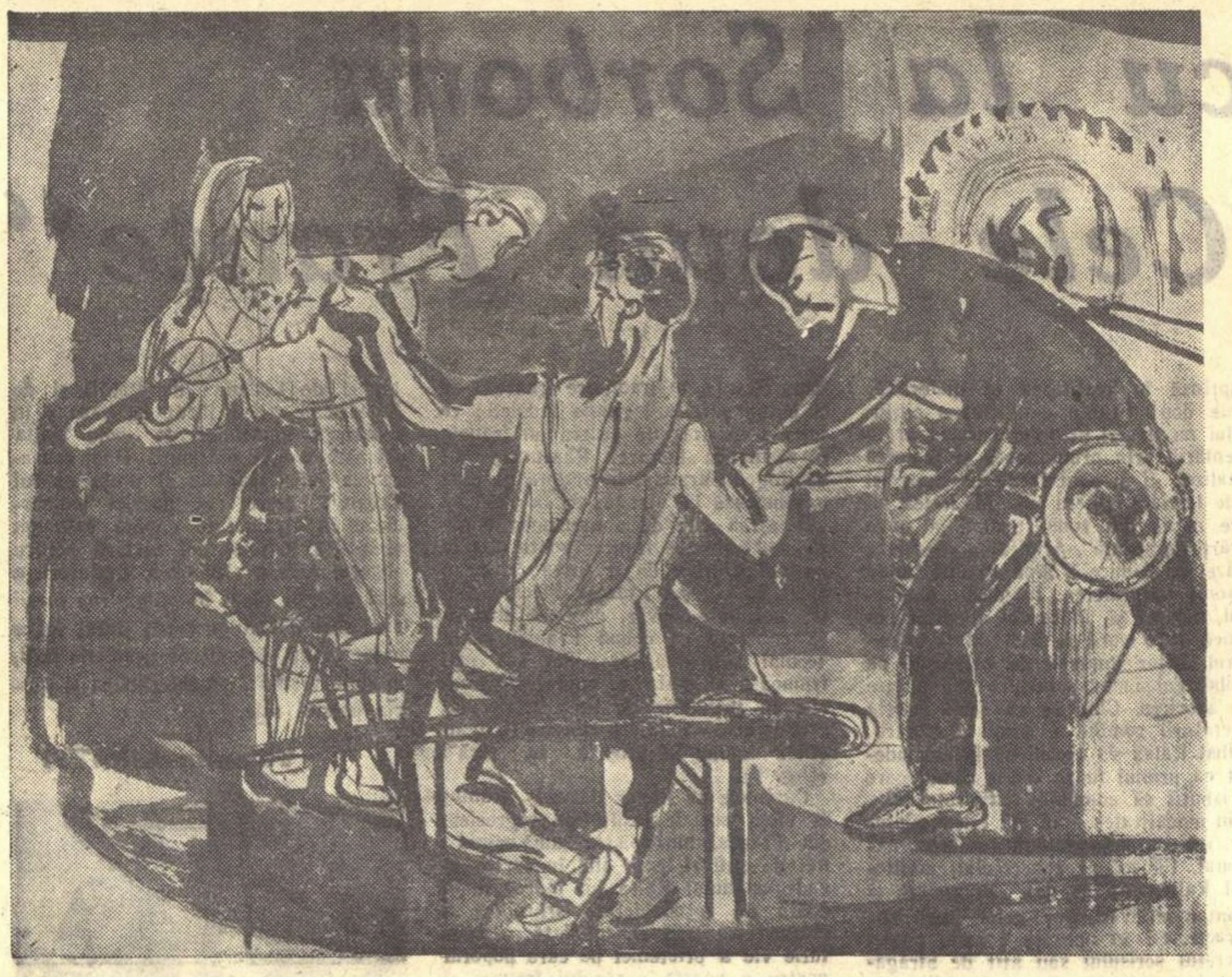

MARIANA PETRAȘCU „Maiștri sticlari"

Actorii și fabrica

Aflîndu-mă săptămînile trecute și într-o împrejurare la Teatrul Municipal, am constatat (între altele) următoarele:

1. Actorii doresc și se străduiesc să cunoască viața clasei muncitoare. Inceputul acesta e: cunoașterea. Au fost de aceea, nu de mult, în fabrici, lîngă strunguri și strungari. Au fost nu numai, cum s-ar putea bănui, actori „mici" sau membri în comitetul sindical ci, după expresia înrădăcinată, „vîrfurile": Jules Cazaban, Șt. Ciubotărașu, Tanți Cocea... Și — trebuie să remarcăm — au fost firesc, fără tiribombe și reportaje în gazete, ca la un eveniment.

2) Actorii doresc și se străduiesc să colaboreze cu muncitorii, pe linia artei. Secretara organizației de partid, Ana Negreanu, ne-a informat și Paul Sava, cunoscător în materie, a confirmat, că 47 de actori sînt instructori (activi) pe lîngă 47 întreprinderi (majoritatea-fabrici) din raionul Lenin, creînd acolo brigăzi artistice de agitație. Instructorii s-au legat de fabrică, muncitorii artiști de artiștii muncitori. Citeva nume, luate la întîmplare: Vasilica Tastaman, Aurora Șotropa, Marius Pepino, Vali Voiculescu, Beatrice Biega. Actori. Dimineața la repetiție, ora două la radio, după-amiază o scenetă cu cazangii, seara Hamlet. Să adăugăm la paragraf, pe cei cincisprezece actori care, în iarnă și alături de confrați de literatură, plastică și cîntec, au trăit la sate, învățînd viață și oferind în schimb artă?

3. Actorii doresc și se străduiesc să-i aducă în sală pe muncitori, la fiecare piesă și în fiecare seară. A fost o lună, iarna trecută, cînd nu mergeau bine — popularizarea era insuficientă — vreo două sau trei spectacole. S-au dus atunci în fabrici actori, tehnicieni și oameni din administrație, cu tramvaiul, să ofere bilete muncitorilor, chemîndu-i seara la dramă. S-a vîndut un spectacol la Telefoane. Teodora Munteanu, din corpul de ansamblu, a vîndut în fabrică locuri de 2500 lei. S-a dus așadar teatrul la spectatori.

A mai fost o lună — era epidemia de gripă — cînd direcția și artiștii se îngrijorau de soarta pieselor. S-au dus atunci, încă o dată, cei de la Municipal în fabrici... Grigoruță, candidat de partid, îi transporta disdedimineață la uzinele „23 August".

4) Actorii doresc și se străduiesc să-i aducă în scenă pe muncitori. La 1 Mai anul acesta, adunarea festivă de la Municipal, arăta altfel: la rampă ieșeau, primind aplauze, muncitorii (instruiți în cele 47 întreprinderi de către actori) iar în stal admirau „profesioniștii". Răsturnare de roluri să-i spunem — sau revoluție culturală?

Al. MIRODAN

ION VLAD monument pentru orașul Timișoara

Plastica pentru 23 AUGUST:
CHIPURI DE MUNCITORI

După cum se știe, în preajma zilei de 23 August se va deschide la București o mare expoziție cuprinzînd opere inedite consacrate marii sărbători.

Firesc, o parte însemnată a picturii și sculpturii oglindește chipul muncitorului, luptător pentru eliberarea de la 23 August și pentru construirea socialismului.

Iată mai jos, expuse prin glasul autorilor, cîteva realizări pe care vom avea prilejul să le vedem curînd.

Jules Perahim

Pentru sărbătorirea celei de a 15-a aniversări a Eliberării pregătesc un ciclu de gravuri, avînd ca temă istoria mișcării muncitorești în țara noastră. Ciclul începe cu aspectele de mizerie și de luptă ale muncitorilor înainte de 23 August, lupta pentru Eliberare, momentul Eliberării, instaurarea puterii populare și realizările obținute, sub conducerea partidului, pe drumul construcției socialiste.

Mariana Petrașcu

Prin ciclul de gravuri în acua-tintă, intitulat „Sticlarii de la Tomești" — reg. Timișoara, mă străduiesc să contribui la sărbătorirea Eliberării. Temele principale ale acestui ciclu sînt: „La cuptoare" (fabricarea sticlei). „Maistrul sticlar" (un tors de muncitor preocupat de fasonarea unui vas), „In fața cuptorului" (cap de bănățean cu pălăria specifică portului, în fața cuptorului luminat de flăcări, mînuind țeava de suflat) și „Construcții noi la fabrica de sticlă". In acuarelă-guaș am pregătit lucrarea „Dimineața în curtea fabricii" (încărcarea sticlei în camioane pentru a fi transportată spre locurile de desfacere).

Zoe Băicoianu

Pentru 23 August lucrez la o sculptură reprezentînd un muncitor din industria grea, simbol al avîntului tineresc pentru construirea socialismului. Realizarea acestei lucrări mi-a fost inspirată de o vizită făcută în cetatea Hunedoarei. Așa cum am mai spus, acțiunea pe care o înfățișează lucrarea este simbolul elanului muncii creatoare.

Lucian Grigorescu

Particip la expoziția festivă ce se va deschide în cinstea sărbătorii a 15 ani de la Eliberare cu cinci lucrări și în primul rînd cu: „Portret de muncitoare în răsăritul soarelui", o pînză de mare proporție. Această muncitoare este figura centrală a unei compoziții intitulată „Republica". Prezint apoi Portretul lui „Nicolae Bălcescu", înfățișîndu-l în epoca revoluției la masa de lucru; „Membri ai asociației vînătorilor și pescarilor sportivi la vînătoare"; „Peisaj la Mogoșoaia", (castelul văzut de pe lac) și în sfîrșit un autoportret.

Ion Vlad

In cinstea zilei de 23 August am lucrat pentru orașul Timișoara un monument intitulat: „Ostașul romîn — erou al războiului antifascist". Monumentul se compune dintr-o statuie a ostașului și din două basoreliefuri așezate pe laturile monumentului, la soclu. Basoreliefurile reprezintă — unul scene de luptă din război, lupta a armatei, a gărzilor muncitorești și a populației orașului în timpul ocupației orașului — iar celălalt basorelief reprezintă eliberarea orașului, întîlnirea trupelor romîne și sovietice, întîmpinate cu flori de populație și de gărzile muncitorești.

V. Dobrian

Pentru sărbătorirea Eliberării am terminat trei lucrări: „Recunoștință" — înfățișînd primirea pe care populația țării noastre a făcut-o la 23 August armatelor sovietice eliberatoare. Soldatul sovietic intră într-o gospodărie unde este întîmpinat cu flori. Mama, care ține în brațe fetița ce întinde flori soldatului sovietic, simbolizează dragostea noastră pentru eliberatori. „Instalarea noului director" — reprezintă momentul naționalizării în timp ce noul director, un muncitor, preia conducerea fabricii înconjurat de tovarășii săi de muncă; în ultimul plan, fostul director, în redingotă, își ia pălăria, exprimînd astfel sfîrșitul unei „cariere" al unei lumi. „Sudor, în repaus" — este muncitorul surprins într-un moment de odihnă lîngă uneltele sale de muncă. Figura îi exprimă optimism, încredere în viață iar din atitudine se desprinde forță și demnitate.

Pentru cine a fost scrisă Simfonia a IX-a...

Pe cel care asculta transfigurat Simfonia a IX-a de Beethoven îl cunoșteam bine; era un muncitor inovator despre care scrisesem un reportaj la gazeta unde lucram pe atunci. Știam cu cîtă pasiune lucrase zile și nopți la inovația lui, cu cîtă răbdare luase totul de la început și apoi cît se zbătuse s-o pună în aplicare, să înfrîngă birocratismul unora și indiferența altora. Omul credea în inovația lui tot așa cum eu credeam în cartea pe care aveam de gînd s-o scriu. Această încredere comună ne apropiase repede unul de celălalt. El îmi povestise despre planul inovației sale, iar eu îi vorbisem despre eroii viitoarei mele cărți. Era sigur de reușita inovației și nu numai fiindcă credea în capacitatea lui de a o realiza, ci, mai, ales, pentru că îi era foarte clară necesitatea ei; era ferm convins că aplicarea inovației va aduce fabricii economii substanțiale. Convingerea că muncea la ceva foarte necesar, îi dădea putere și energie.

Peste puțină vreme l-am reîntîlnit în sala Ateneului ascultînd „a IX-a" de Beethoven. Nu cunosc subtilitățile tehnice cu care se răsfață cronicarii noștri muzicali, dar simt că dintre toți compozitorii lumii Ludwig van Beethoven a scris anume pentru cei puternici, pentru cei care au învins furtunile, pentru cei care creează. De aici vine și măreția muzicii lui; se adresează celor care trăiesc cu adevărat, celor care iubesc cu adevărat. Nici prietenul meu nu stătea, pesemne, foarte bine cu subtilitățile tehnice, nu știa cînd se eliberase Beethoven de sub influența lui Mozart și nici diferența între o rapsodie și o simfonie, dar jur că dintre toți spectatorii aflați în sală, el asculta cel mai înfiorat. Și nu numai că asculta cu adîncă evlavie, dar sînt convins că el INȚELEGEA. Cum să nu înțeleagă, cînd sufletul lui trăise sentimente mari și adevărate? Și de aceea arta necunoscută pînă atunci îi devenise deodată apropiată și familiară. Muzica lui Beethoven nu întîlnea în drumul ei un suflet bine informat, dar steril, ci sufletul unui om puternic căruia îi este proprie amploarea sentimentelor. Lîngă prietenul meu se afla o doamnă stafidită care, sînt sigur, nu primise cu bucurie decretul cu privire la naționalizarea principalelor mijloace de producție... Probabil că doamna știa ce înseamnă contrapunctul și o vreme cîntase, poate, și ea la pian... Dar îi era peste puteri să se concentreze, sufletului ei penibil și cariat îi era străină arta lui Beethoven. Și chiar dacă doamna s-ar fi emoționat puțintel, spectacolul n-ar fi fost mai puțin grotesc. Ințelegerea adîncă a unei opere de artă presupune neapărat un schimb de incandescențe umane. Și cel care înțelege cu adevărat arta, dă ceva creatorului, acea nobilă complicitate fără de care truda artistului n-ar avea sens; nu degeaba se spune că a înțelege, înseamnă a egala. Indrăznesc să spun că și anonimul meu muncitor îi dădea ceva nemuritorului compozitor, o înțelegere deplină și gravă pe care ar fi invidiat-o toți artiștii lumii. Intre el și Beethoven se producea un schimb de mari și nobile experiențe. El se prezenta în fața Simfoniei a IX-a cu o viață plină și bogată; avea deci toate motivele să o înțeleagă. Există opere de artă pe care nu le poți desluși dacă nu vii și tu cu ceva în fața lor, dacă n-ai cunoscut sentimente mari și adevărate..

Am spus că dacă doamna cu sufletul penibil și cariat s-ar fi emoționat puțintel, spectacolul n-ar fi fost mai puțin grotesc. Cu ce se prezenta doamna în fața Simfoniei a IX-a? Cu cîteva anecdote de care rîsese cu adîncă bucurie, cu cîteva amintiri legate de amorul ei cu nu știu ce prefect din nu știu ce Romanați? Cu un asemenea tezaur sufletesc e aproape fatal să-ți fie ostilă arta marelui compozitor. Dacă printr-o întîmplare doamna cu sufletul penibil se emoționează o țîră — fiți liniștiți — emoția doamnei e provizorie. Ajunsă acasă, doamna se va reîntoarce la anecdotele și la amintirea prefecților ei.

Arta gravă e făcută pentru cei puternici, pentru cei adevărați, pentru cei care muncesc, pentru cei care creează, pentru cei mîndri, pentru cei care cutează.

Pentru ei și numai pentru ei a scris Ludwig van Beethoven Simfonia a IX-a.

Teodor MAZILU

Luminile clubului

Călătorul sosit de pe mare zărește de departe luminile portului Constanța. Sînt faruri speciale, asociate cu semnale sonore, și lumini albe, roșii ori galbene; sînt reflectoarele marilor remorchere, lampioanele docurilor, farurile macaralelor, semnalele luminoase ale vapoarelor. In mijlocul acestor reverberații se poate observa în fiecare seară, din orice parte a portului — și mai ales de către cei ce vin dinspre mare — clădirea masivă, înălțată pe o colină care expune spre largul mării fața cu toate ferestrele luminate. Este o construcție masivă, impunătoare: clubul muncitoresc „Dezrobirea" din portul Constanța. Luminile clubului strălucesc la ferestrele celor trei etaje, îți bucură ochiul, ca și panorama multicoloră a portului văzut într-un neuitat spectacol nocturn. Pentru că noaptea, portul, șantierele și clubul compun o jerbă strălucitoare de lumini care pîlpîie, se aprind sau se sting, vestind pretutindeni mișcarea, viața, efortul uman care nu ostenește pe întinsul marelui port al țării.

Orașul socialist oferă călătorului — semnal luminos al culturii și prieteniei — ferestrele strălucitoare ale clubului, ale sălilor de lectură, de cinematograf, sau ale sălii micului muzeu intitulat „Din trecutul de luptă revoluționară a muncitorilor din portul Constanța", cadrul estradei pe care se reprezintă programele brigăzii artistice.

Iată luminile clubului... Fiecare fereastră se deschide într-una din sălile speciale. Biblioteca și sala de lectură adăpostesc peste 30.000 de volume, precum și fișele a 2.000 de cititori. Tot aici se organizează șezători literare la care participă membrii cenaclului literar din localitate, se țin conferințe consacrate marilor aniversări literare. In cinstea lui 23 August se afla în pregătire, în momentul vizitei noastre, o consfătuire cu cititorii bibliotecii pe tema „Reflectarea Eliberării în operele literaturii noastre".

Discuțiile cititorilor sînt axate pe trei romane actuale: „Mitrea Cocor" de Mihail Sadoveanu, „Străinul" de Titus Popovici, „La cea mai înaltă tensiune" de Nagy Istvan. Utemista Livia Dinu, bibliotecara, ne recomandă pe cîțiva dintre cei mai harnici cititori ai bibliotecii: muncitori ca Petre Cornea, Dumitru Ungureanu, Prodan Petru, Margareta Moraru, Ionescu Iuliu sau Mira Nicolae se numără printre cei ale căror fișe sînt înțesate de cărți aparținînd scriitorilor romîni contemporani. Răsfoind fișele lor, am întîlnit numele lui Mihail Sadoveanu, Mihai Beniuc, al lui Cezar Petrescu și Titus Popovici, Marin Preda și V. Em. Galan. In seara zilei în care răsfoiam aceste fișe „Transilvania" părăsea portul, și bibliotecara noastră ne-a amintit că motonava ducea în larg peste două sute de volume ale bibliotecii. Marinarii își luaseră de citit.

Luminile clubului... O altă fereastră. Brigada artistică. Pe o estradă care aparține sălii de festivități fac ultimele repetiții, în vederea unei reprezentații festive, tovarășii Constantin Milcoveanu și Pavel Voiculescu de la secția de construcții. Tot aici pot fi auzite și orchestra de mandoline sau orchestra de muzicuțe, taraful sau corul, fanfara sau echipa de dansuri. Toate acestea se numără printre punctele principale de atracție ale programelor artistice care au făcut de mult renumit clubul „Dezrobirea" în orașul Constanța.

„Puternică, liberă, pe soartă stăpînă!..." își începe corul primele sale acorduri

Brigada artistică de agitație are cuvîntul

Orchestra de mandoline

Luminile clubului... In sala de șah, la cercul de scrimă, în sala de ping-pong, la cercul de radio-telegrafie, la cercul de electricitate și radiofonie, la cercul de balet sau, în sfîrșit, la universitatea populară muncitorească, pretutindeni, căderea serii adună grupuri numeroase de muncitori-docheri, silozari, piloți, macaragii — și funcționari care activează cu dragoste în cadrul clubului.

Seara tîrziu, luminile se sting treptat. Repetițiile încetează, reprezentațiile iau sfîrșit. Pentru ca a doua zi această multilaterală viață artistică să înceapă din nou, cu aceeași prospețime, și cu bucuria caracteristică.

Miron DRAGU

ROMÎNIA PESTE HOTARE

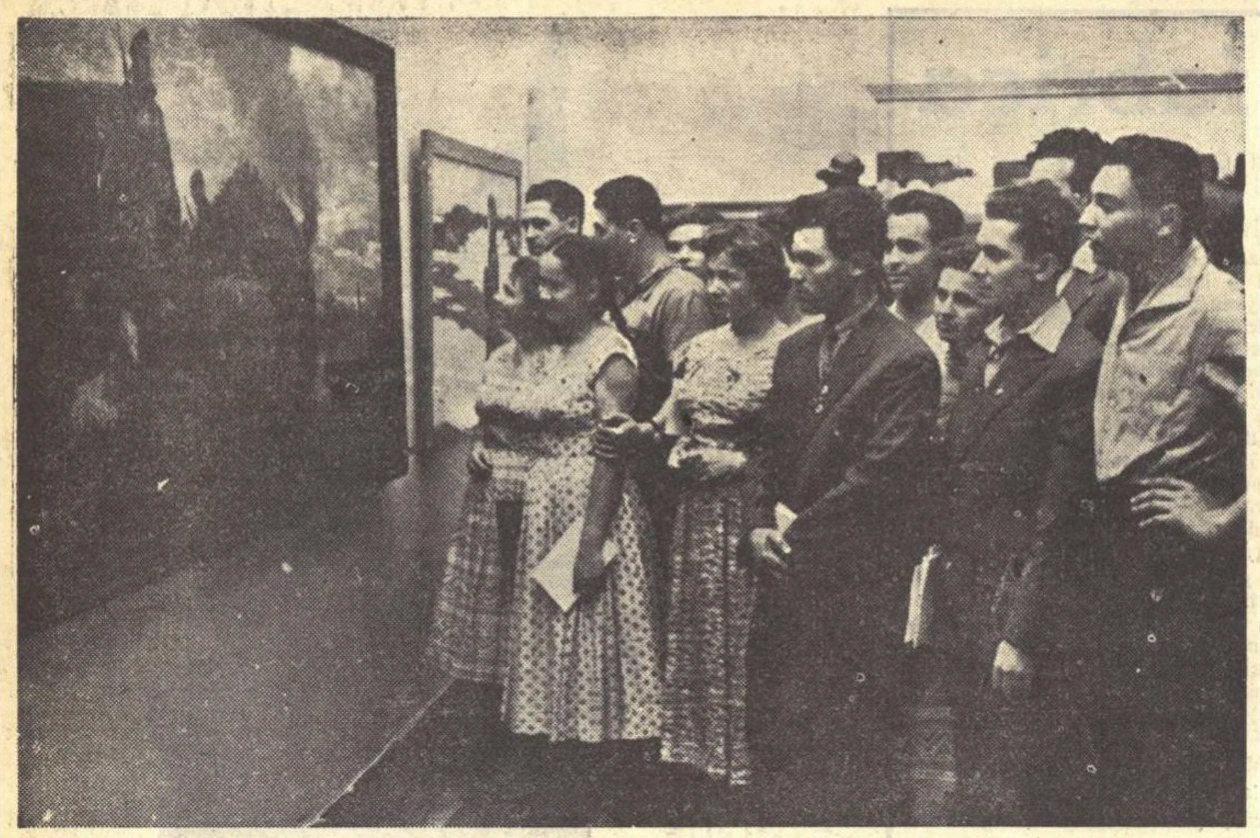

Un grup de delegați romîni în vizită la Expoziția internațională de artă plastică deschisă la Viena cu prilejul celui de-al VII-lea Festival Mondial al Tineretului. Tinerii romîni admiră lucrările plastice expuse de tinerii artiști din Uniunea Sovietică.

Eminescu la Sorbona și „Cele două Franțe“

Cel de-al doilea eveniment care, după cum aminteam în articolul precedent, vine să cimenteze parcă recentul acord cultural romîno-francez este apariția acum trei săptămîni la „Editions Sociales“ din Paris, a cărții acodemicianului Mihai Ralea Cele două Franțe sub titlul de Visages de la France.

Acum cîțiva ani, cînd a apărut la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, cartea lui Mihai Ralea a stîrnit, pe drept cuvînt, interesul publicului și al criticii pentru un dublu motiv: trăinicia substanței, originalitatea stilului. Concepută și realizată științific, de pe pozițiile militante ale materialismului marxist, opera lui M. Ralea a izbutit să fixeze într-o sinteză de 300 de pagini, complexitatea fenomenului cultural francez din ultimele două veacuri și jumătate. Fără a aluneca în schematismul formulelor prea generale, M. Ralea și-a structurat expunerea pe două planuri antagoniste: pe de-o parte, prezentarea aspectului retrograd și conservator al culturii franceze — de la ideologia politică a claselor reacționare la diversiunea practicată, ieri și azi, de catolicismul social și la formele cele mai subtile și deci și cele mai perfide ale idealismului contemporan; pe de altă parte, cercetarea atentă a coordonatelor culturii franceze progresiste: materialismul filozofic din veacul al XVIII-lea, spiritul revoluționar care leagă generația lui Robespierre de cea a lui Blanqui și de a comunarzilor din 1871; Jaurès și idealul său de pace, marii scriitori francezi — Voltaire, Rousseau, Diderot, Hugo, Zola, Anatole France, Barbusse sau Romain Rolland.

Mică monografie a culturii franceze, suprinsă în realitatea ei dialectică, Cele două Franțe s-au impus cititorului nu numai prin seriozitatea argumentării, prin profunzimea și justețea analizei, ci și prin farmecul expresiei sale literare. Opera lui M. Ralea nu are nimic din tonul pedant al unei „cărți de știință“. Ariditatea și emfaza frazei academice îi sînt străine. Le-au izgonit naturalețea, tonul cald, emoțional, umorul și, îndeosebi, ineditul notației, care verifică încă odată în autorul atîtor impresii de călătorie, pe psihologul și moralistul cu o mare putere de asociere. Cînd se va scrie istoria literaturii romîne a secolului nostru, Mihai Ralea va trebui să fie considerat ca primul mare eseist romîn, care a izbutit să comunice cititorului său, prin modalitatea unui stil critic, sintetic, un conținut profund autohton, național. Filozof al concretului, scriitorul Ralea știe să dea pregnanță și contur adevărurilor celor mai abstracte. Și în aceasta constă, poate, secretul scrisului său atît de atrăgător și de eficace. Ca și filozofii veacului luminilor, un Voltaire sau un Diderot, M. Ralea nu e un filozof „de profesie“, el nu scrie „tratate“, ci eseuri, în care teze filozofice profunde circulă accesibil la nivelul sensibilității și înțelegerii cititorului. „Diletantismul“ lui M. Ralea, de care s-a vorbit uneori „cum ira“, nu înseamnă superficialitate și incompetență, ci, dimpotrivă, anti-pedantism, naturalețe, intuire și exprimare a generalului în haina lui individuală. Gînditorul și istoricul literar operează deci cu mijloace de scriitor autentic, în spiritul tradiției moraliștilor francezi, în care observația concretă a omului se împletește nemijlocit cu afirmarea marilor idealuri morale și sociale ale umanității.

Carte de inițiere a cititorului romîn în realitatea culturală franceză, Cele două Franțe, în traducere franceză ar fi putut suscita legitime îndoieli: ce interes să prezinte pentru un francez o asemenea lucrare? Răspunsul ni-l dă Roger Garaudy, în prefața pe care o semnează la Visages de la France: „Lucrarea este de o asemenea bogăție, încît fiecare francez poate afla în ea noi motive de a lupta și de a spera în viitorul Franței. Fiecare dintre noi, într-adevăr, poate fi mîndru să constate că chipul Franței apare tocmai sub înfățișarea lui cea mai frumoasă și mai vie, cînd este desenat cu măiestrie de un intelectual care-și consacră viața construirii unui viitor uman în propria sa țară“. (pag. 9).

Cuvintele lui Roger Garaudy, fruntaș al vieții sociale și culturale progresiste din Franța, anticipă și rezumă opinia a mii de cititori, care află în cartea academicianului Ralea un îndreptar în opera de reconsiderare științifică a culturii franceze și, totodată, o mărturie vie a prieteniei pe care poporul nostru o poartă poporului francez și cărturarilor săi.

★

Eminescu ca obiect de studiu la Sorbona mi se pare a fi însă evenimentul cel mai emoționant care luminează azi tot mai puternic cunoașterea reciprocă a valorilor culturale pe scară internațională. Intr-o notiță din Nouvelles littéraires, sta scris de curînd că A. Guillermou, cunoscut pentru studiile sale de filologie romînă, și-a susținut teza de doctorat despre geneza poeziilor lui Eminescu. Intr-o zi de vară, așadar, într-o zi asemenea cu cea în care, cu șaptezeci de ani în urmă, se curmase zbuciumul bolnavului din strada Plantelor, geniul lui Eminescu a intrat în marele amfiteatru al Sorbonei, alătăuri de Hölderlin și de Lenau, de Petőfi și de Mickiewicz, și a făcut să răsune în conștiința oamenilor de acolo înalta chemare a Luceafărului... După consacrarea lui Caragiale și prețuirea lui Creangă, cercetarea poeziei eminesciene în străinătate capătă valoarea simbolică a unei noi victorii pentru poporul care a zămislit-o. Eminescu e deci prezent și el în pregătirea marii sărbători din August 23; darul lui e prezența lui, departe de granițele țării, în solie veșnică, pentru cinstea și gloria patriei sale.

Valentin LIPATTI

Mihail RALEA
VISAGES DE LA FRANCE
PRÉFACE DE Roger GARAUDY
EDITIONS SOCIALES

Coperta ediției franceze a cărții acad. Mihai Ralea „Cele două Franțe“

Corespondență telefonică de la Viena

FESTIVAL

In cea de a 8-a zi a Festivalului, grupul scriitorilor romîni invitați la Viena a participat la un seminar internațional consacrat problemelor actuale ale literaturii. Au luat cuvîntul în cadrul acestui seminar, în fața unui mare număr de tineri mînuitori ai condeiului și iubitori de literatură, scriitori din diferite țări cu o bogată experiență literară — invitați de onoare ai Festivalului. O contribuție substanțială au adus în cadrul dezbaterilor — academicienii Cezar Petrescu și Zaharia Stancu. Ei au vorbit despre literatura din țara noastră, despre succesele ei, relevînd condițiile deosebit de favorabile create de regimul de democrație populară pentru dezvoltarea literaturii și culturii. S-au amintit doar cîteva cifre cu privire la tirajul și numărul edițiilor în care apar cărțile în țara noastră — cifre care au produs o adîncă impresie în rîndurile tinerilor din țările capitaliste, coloniale și dependente — țări în care scriitorii și mai ales cei tineri au de înfruntat greutăți deosebit de mari. Nu intenționez să relatez felul în care au decurs discuțiile, problemele deosebit de interesante care s-au pus — acest lucru ar necesita un articol aparte.

Vreau doar să relev un fapt petrecut la acest seminar, după părerea mea, semnificativ. După pauză, vorbitorii urmau să răspundă diferitelor întrebări puse de cei prezenți în sală. Tovarășului Zaharia Stancu i-a fost înmînat un bilețel scris în limba engleză de către un corespondent oarecare al unei societăți de radio-difuziune dintr-o țară apuseană. Pe semne, cifrele și faptele citate de tov. Zaharia Stancu, siguranța și optimismul ce s-au degajat din cuvîntarea sa l-au iritat peste măsură pe corespondent, deoarece acesta a ținut ca întrebările sale să fie însoțite de un comentariu în care îl acuza pe scriitorul romîn că ar fi vorbit cu emfază. A urmat un răspuns scurt și demn, aplaudat de cei prezenți în sală.

„Sînt un scriitor liber dintr-o țară liberă. Să știe domnul corespondent că Romînia nu este Kenia sau o altă țară care geme sub călcîiul dominației coloniale și căreia să i se poată dicta în voie de către unii. Dacă faptele citate de mine nu convin domnului corespondent, n-am ce să-i fac“. Acum, în penultima zi, cînd scriu aceste rînduri, gîndindu-mă la șirul succeselor obținute de delegația tineretului nostru mi s-a părut deosebit de potrivit să citez răspunsul dat de Zaharia Stancu acelui corespondent care, din indiferent ce motiv e iritat de adevăr, care nu înțelege sau nu vrea să înțeleagă că nu emfaza, ci forța creatoare a unui popor liber l-a inspirat pe autorul „Desculț“-ului. Această forță au simțit-o prietenii noștri — sutele și miile de tineri din diferite țări, muncitori și funcționari ai Vienei care au participat la programele oferite de delegația tineretului nostru. Nu se pot uita ovațiile și aplauzele cu care au fost primite cîntecele și dansurile noastre. Nu se pot uita dragostea și aprecierea de care s-a bucurat arta noastră la Festivalul de la Viena. Am participat la majoritatea programelor prezentate de ansamblul nostru artistic. Programul de gală al tineretului nostru din marea sală Konzert Haus va rămîne mult timp întipărit în amintirea celor prezenți. A fost o izbucnire de entuziasm. Prietenii ne-au ovaționat. Cei care nu ne cunoscuseră ne-au devenit prieteni. Așa a fost și la cele două spectacole naționale prezentate în alte săli, așa a fost și la programele date în diferite piețe și centre muncitorești ale Vienei. Rezultatele concursurilor artistice internaționale au adus încununarea oficială a succeselor artei noastre la cel de al 7-lea Festival mondial al tineretului și studenților de la Viena. In fiecare zi se anunțau noi succese. Corul Ansamblului U.T.M. sub conducerea artistului emerit Marin Constantin a deschis seria succeselor obținînd premiul I. A fost apreciată omogenitatea corului, calitatea sa armonică, muzicalitatea sa, execuția desăvîrșită. Echipa de dansuri cu jocul „călușarii“ a primit de asemenea premiul I. Orchestra populară dirijată de Ionel Budișteanu, care a încîntat pe mulți iubitori de muzică, nu a rămas mai prejos obținînd tot premiul I. La concursul de canto, președintele juriului, Ilona Steingruber, profesoară la Academia de Muzică din Viena — a fost captivată de calitatea vocală a concurenților romîni și de înalta școală de care au dat dovadă soliștii noștri. Din peste 80 de participanți, Cornel Fănățeanu a obținut premiul I (la canto) Ladislau Konya premiul II iar Buicu Buciuceanu Iulia și Andrei Elena premiul III. Nu se poate sublinia îndeajuns acest succes aici, la Viena, orașul care a dat muzicii universale atîția mari maeștri. In orașul lui Mozart, Schubert, Strauss șirul succeselor nu s-a încheiat. Tînărul Mihai Nicolae, în vîrstă de 16 ani a obținut locul I la țanbal. Stanciu Ion locul II la nai; la acordeon, premiul I a fost acordat tot unui tînăr artist romîn. Iată de ce nu vorbim cu emfază, ci cu mîndria unor succese obținute de tineretul nostru. Arta noastră a cucerit Viena, a cucerit prețuirea miilor și zecilor de mii de tineri din întreaga lume. Arta noastră a adus o contrbuție importantă la victoria Festivalului care, în pofida dușmanilor săi, a fost o mare și înălțătoare reuniune a tineretului pentru pace și prietenie.

Teofil BUȘECAN

Intîlnire pe străzile Vienei pentru o plimbare prietenească a tinerilor din R.P.R. cu tinerii delegați ai Marii Chine Populare. Se procedează la tradiționalul schimb de autografe și insigne.

FESTIVALUL CINEMATOGRAFIC DE LA MOSCOVA

Festivalul internațional al filmului a dat capitalei Uniunii Sovietice un aspect sărbătoresc care amintește de Festivalului mondial al tineretului. Numeroase steaguri ale țărilor participante sînt arborate în fața teatrului din Kremlin, în diverse piețe, la marile cinematografe, la stadionul Lujniki sau la hotelul Moscova unde sînt găzduiți invitații la Festival.

Festivalul mondial al filmului se bucură de larga participare a maselor. Cea mai tînără dintre arte este și cea mai răspîndită. Dragostea cu care Festivalul e primit de marele public o simțim în fiecare moment.

3 August. Prima zi a Festivalului. Delegațiile vizitează Moscova. Mașinile cu emblema Festivalului pornesc din fața hotelului. Parcurgem strada Gorki, apoi ne oprim în piața sovietului orășenesc, la monumentul lui Dolgoruki, la monumentul lui Maiakovski, pe cheiul Frunze de pe riul Moscova, la colinele lui Lenin și în Piața Roșie. Acestea sînt primele întîlniri cu moscoviții. Pînă la sfîrșitul Festivalului asemenea întîlniri vor mai fi numeroase, dar din această primă dimineață am simțit căldura și dragostea cu care sînt înconjurați reprezentanții cinematografiilor ce s-au adunat aci să afirme lozinca: pentru umanism în arta cinematografică, pentru pace și prietenie între popoare. Delegațiilor li se strîng miinile, li se oferă flori.

In aceeași zi s-a deschis la casa centrală a cinematografiei o interesantă expoziție închinată artiștilor sovietici de cinematograf. Manifestările care au loc în cadrul Festivalului sînt deosebit de numeroase. Vor fi vizionate un număr de peste 150 filme de lung și scurt metraj. Vizionările se vor face în sala teatrului din Kremlin. Vor avea loc întîlniri cu marele public la cinematografele Udarnik și Forum sau în piețele publice special amenajate; vor avea loc întîlniri și dezbateri de creație; vor fi vizitate întreprinderi, cluburi, expoziții, etc. Două jurii internaționale își vor desfășura simultan lucrările pentru decernarea premiilor Festivalului. Despre lucrările juriului și despre filmele care vor fi prezentate vom relata în corespondențele viitoare

Ora 19. Deschiderea solemnă a Festivalului. O masă imensă de moscoviți aplaudă ieșirea delegaților în fața hotelului Moscova. Strada blocată de lume oferă un coridor îngust prin care trec în ordine alfabetică cele peste 40 de delegații oficiale ale țărilor participante, numeroșii invitați, zecile de ziariști străini care vor înregistra „filmul“ Festivalului. Coloana de mașini se îndreaptă spre palatul sporturilor de la poalele colinelor lui Lenin. Sala de 15.000 de locuri este neîncăpătoare. Publicul ovaționează pe reprezentanții cinematografiei mondiale, veniți la Moscova în scopul afirmării unei arte progresiste puse în slujba umanității și a păcii. Președintele comitetului de organizare al Festivalului, ministrul Culturii al U.R.S.S., N. Mihailov, dă citire mesajului trasmis Congresului de către Nikita Sergheevici Hrușciov. Participanții sînt salutați de N. Bobrovnicov, președintele comitetului executiv al Sovietului Orășenesc Moscova, de Serghei Gherasimov, președintele Uniunii cineaștilor sovietici, de Jaques Frogerai, președintele federației internaționale a producătorilor de filme. In sunetele imnului de stat al Uniunii Sovietice este înălțat steagul alb purtind emblema Festivalului.

Prima zi a Festivalului internațional al filmului de la Moscova a început!

Virgil POP

...LA BUDAPESTA

In luna iulie a avut loc la Budapesta vernisajul expoziției pictoriței Florica Cordescu. Au fost expuse ilustrații la romanul „Rădăcinile sînt amare“ de Zaharia Stancu, ilustrații la poemul „Surîsul Hiroșimei“ de Eugen Jebeleanu și o serie de acuarele-peisaje din Budapesta. Expoziția s-a bucurat de mare succes, prelungindu-se pînă la data de 9 august.

Dăm mai jos cîteva citate din cronicile publicate în presa maghiară:

„...Aceste desene minunate ne vorbesc în mod lapidar nu numai despre dezmățul claselor exploatatoare sau despre condițiile mizerabile de trai ale păturilor muncitoare, dar mărturisesc totodată ce ton dur, satiric poate să găsească artista care le-a creat, dacă vrea să ne înfățișeze prin tipuri excelent caracterizate pe asupritorii poporului, și cîtă milă, cîtă compasiune îi îmblînzește creionul care lovește mereu la țintă, atunci cînd ne prezintă imaginea acelor oameni, care s-au angajat cu eroism pentru o lume mai bună și mai omenească.“

„...Numai un suflet bogat poate fi atît de inventiv. Florica Cordescu urmează calea marilor artiști sociali, cum au fost Goya, Daumier și Käthe Kollwitz.“

(Magyar Nemzet)

„...Florica Cordescu este exponenta artistică și luptătoarea activă a celor mai progresiste gînduri ale epocii noastre — este deci artista adevărată a epocii noastre. Expoziția ei, deschisă la Institutul Relațiilor Culturale ne mărturisește atitudinea de luptă a unui mare artist. Ilustrațiile ei de forță dramatică, pun o oglindă în fața omenirii, biciuind cu pasiune și cu ton acuzator societatea capitalistă, cruzimile fascismului — și protestînd cu o forță zguduitoare împotriva războiului.

„...Demască cu linii de penel curajoase și acuzatoare înfățișarea clasei exploatatoare, cinisul și sălbăticia ei. Infățișează cu atîta căldură umană și finețe eroii poporului, desenează cu atît curaj și ascuțime adevărata față a societății capitaliste — cum nu este capabil s-o facă decît un artist mare și combativ.“

(Elet és Irodalom)

„...Principala virtute a operelor expuse este faptul că ele nu sînt DOAR ilustrații, accesorii simple ale operei literare, ci operă de artă de sine stătătoare.“

„...Florica Cordescu lucrează cu mijloace extraordinar de simple. Cu cîte o trăsătură ușoară de penel, cu cîte o linie, care pare doar schițată, ea ne caracterizează figuri complicate și ne transmite în mod sugestiv conținutul de idei. Deșteptînd sentimente și pasiuni în privitor — în fața ochilor noștri defilează, paralel cu figuri cinice, demne de ură, oameni săraci, luptători dîrzi și comuniști conștienți. Florica Cordescu ne înfățișează prin imagini patetice și eroice lupta pe care Partidul Comunist Romîn a dus-o împotriva asupririi moșierești, a exploatării capitaliste și a fascismului.“

(Esti Hirlap)

Un fapt PE SĂPTĂMÎNĂ

Ce-ți doresc eu ție, dulce Romînie!...

Că anumiți transfugi, în plictiseala lor de moarte, transoceanică, cad uneori pe gînduri și visează, visează, visează cît de bine se trăia pe moșiile de altădată ale Romîniei, că pe calea undelor nu trece zi fără ca Arghezi, Călinescu, Beniuc să nu fie înjurați ca la ușa cortului, nu e de mirare.

Nimic nu ne mai miră cînd ceva poartă emblema „Europa liberă“. Și totuși...

In memorabila seară din 27 iulie, această hilară emisiune a bătut recordul ridicolului, dacă nu pe întreaga planetă, măcar pe continentul european. Despre ce este vorba?

In căutare de imagini mai palpabile asupra viitorului Romîniei, așa cum e văzut de cei aciuați la „Europa liberă“ pentru un blid de dolari sau mărci vest-germane, mult prea chinuiții domni din exil au găsit în sfîrșit un cuvînt magic: Porto-Rico.

Ce-ți doresc eu ție, dulce Romînie? — ar suna întrebarea, iar răspunsul, simplu și exact: să fii ca Porto-Rico!

Și, ca să ne cunoaștem bine viitorul — ca în Porto-Rico — aflăm că am avea dreptul să fim „asociați“ (splendidă formulă!) cu S.U.A., că ne-am bucura de democrație și libertate sindicală „în relațiile cu patronatul“ și, ca să nu ne plictisim, „în sezonul de 6 luni în care nu se lucrează pe plantațiile de zahăr“. Ministerul Muncii de acolo „ne-ar face educație“.

Incîntați, domnilor de la „Europa liberă“! Mai ales că știm și unele amănunte, care scapă în focul unei expuneri atît de strălucite. Am auzit, de pildă, că Porto-Rico ar fi o semicolonie a S.U.A., că Partidul Independent (care nu e comunist, ferească dumnezeu!) a cerut libertate și a acuzat S.U.A. că dețin ilegal puterea de stat, că din opt portoricani unul e șomer, că 455 întreprinderi aparțin capitalurilor americane care se află în flux continuu, pentru că se bucură de scutire de impozit și pentru că mîna de lucru (adevărat, colonială!) e ieftină, că în aprilie, anul acesta, muncitorii de la Telefoane, sătui de atîta bine, au făcut grevă cîteva săptămîni, că pe acolo se fac marșuri care cer evacuarea trupelor americane și — maximum de fericire ce poate fi atinsă pe acest pămînt — libertatea portoricană va fi deplin asigurată, pentru că o comisie a F.B.I. și o comisie pentru cercetarea activităților antiamericane și-au instalat definitiv domiciliul acolo.

Și acum, cităm concluzia finală a „Europei libere“: „din aceste cîteva extrase, ascultătorii își vor putea face ușor o idee despre teza pe care o apărăm și de care sîntem siguri că romînii sînt pătrunși de mult“.

Curat „pătrunși“! Pentru ca să ne „pătrundem“ și mai bine, recomandăm scumpilor noștri autoexilați un mic „sejour“ de cîțiva ani pe plantațiile de zahăr din Porto-Rico. Se vor simți ca-n paradisul din Haway. Atunci, cine știe, poate că specialiștii în gogoși și minciunele nu vor mai bate recordul mondiali al ilarității.

Dar vor fi demni descendenți ai „Rrrromînilor verzi“ ai lui Caragiale, astăzi, patrioți nevoie-mare: „Rrrromîni portoricani“.

Ion MIHAILEANU

Acceptarea din partea guvernului elen a instalării de baze americane cu rachete și arme atomice în Grecia, echivalează cu sinuciderea.

(ziarele)

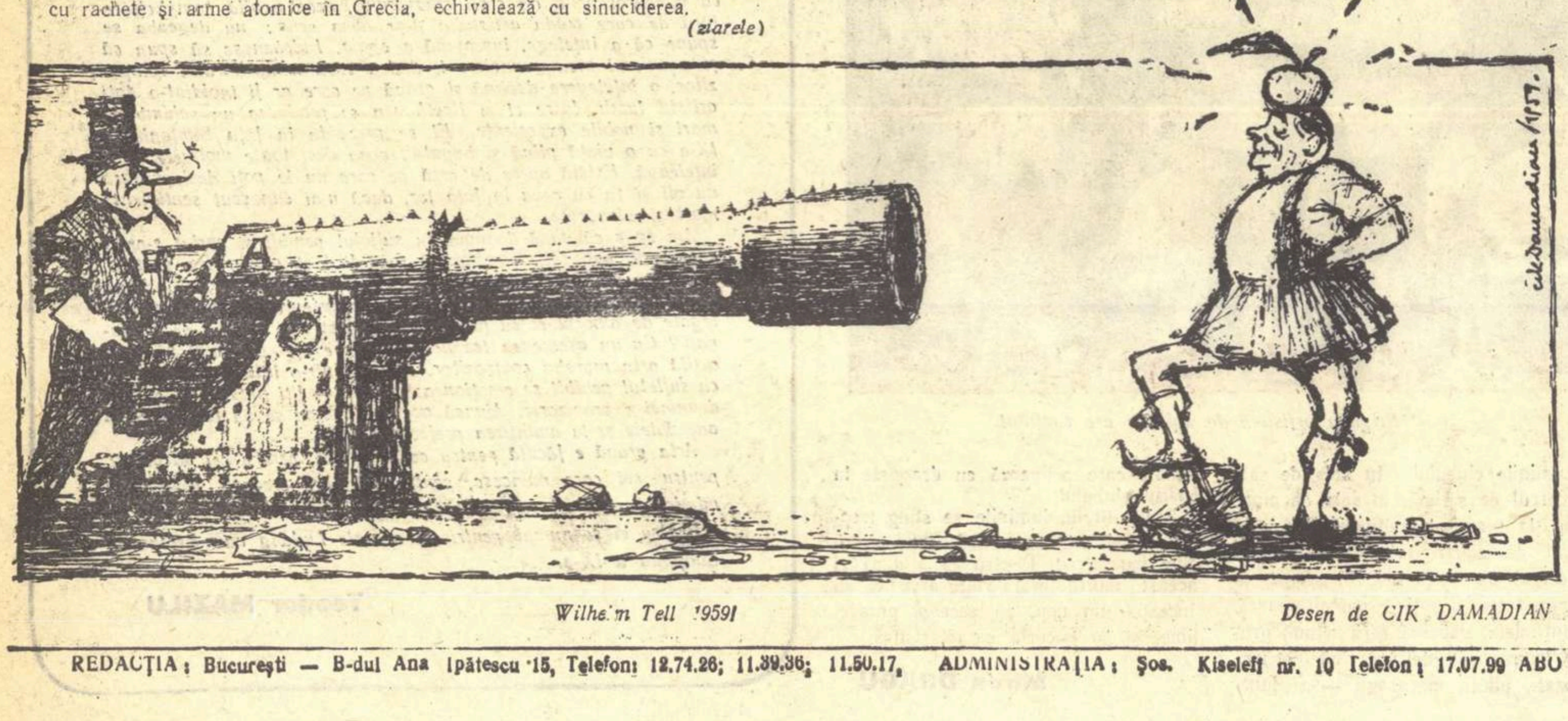

Wilhelm Tell 1959!

Desen de CIK DAMADIAN

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor-șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R.; **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct); CICERONE THEODORESCU. ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI nr. 33 (283) — joi 13 august 1959

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

In întîmpinarea marii aniversări

Expresie simbolică dar vie a contopirii sentimentelor personale cu interesele şi aspiraţiile „cetăţii", ale ţării, sărbătorile patriotice şi, cu caracter internaţional ale clasei muncitoare de pretutindeni au devenit de mult sărbători ale fiecăruia din noi. Intîmpinarea acestora prin pregătiri deosebite, prin eforturi sporite la locul de producţie, şi prin angajamente anume în activitatea proprie, constituie o deprindere pătrunsă în viaţa oamenilor muncii ca un eveniment familiar, solemn şi firesc în acelaşi timp. In anul de faţă, febra creatoare din preajma lui 23 August este mai absorbantă, mai răscolitoare ca oricînd. In afara fundamentului ei istoric, emoţia are şi un alt înţeles. Marile succese obţinute de poporul muncitor în mărirea producţiei şi a productivităţii muncii, ne dau perspectiva clară a apropierii cu un ceas mai devreme de prima ţintă a visului colectiv, construcţia socialismului. Recentele măsuri luate de partid şi guvern, privitoare la creşterea salariilor şi a pensiilor precum şi la reducerea preţurilor unor bunuri de larg consum, intensifică satisfacţia, mîndria şi aşteptarea fremătătoare, caracteristică atmosferei unor evenimente festive. Dovadă, mărturiile lucrătorilor de pe toate tărîmurile vieţii sociale despre recunoştinţa cetăţenească faţă de partid, despre încrederea poporului în justeţea şi fecunditatea drumului croit de comunişti pe baza aplicării consecvente a învăţăturii marxist-leniniste; dovadă mărturiile spre convingerea obştească în biruinţa deplină a viitorului pe care îl ridicăm normă cu normă, pe care îl transformăm tot mai iute în prezent; dovadă, emulaţia ce a cuprins întreg procesul muncii. Cea mai mare sărbătoare a poporului romîn, numită în vocabularul cotidian ziua sa onomastică — toţi avem vîrsta lui 23 August! — se anunţă deci, în 1959, nu pur şi simplu ca încă o crestătură pe trunchiul viguros, de stejar tînăr, al istoriei naţionale, ci ca o încununare a luptei uriaşe depuse pentru cauza socialismului de suflarea muncitoare de pe pămîntul nostru.

Purtaţi de valul elanului general, scriitorii de toate generaţiile îşi manifestă devotamentul pentru idealurile şi acţiunea practică a poporului prin imagini consacrate direct sau indirect marii cotituri. Au fost şi sînt mereu anunţate lucrări de diverse proporţii şi genuri, de la poemele cuprinzătoare la piese de teatru, romane (chiar ciclice), filme, oratorii şi cîntece de masă, avînd ca obiect fie însuşi actul celebrat, fie împrejurările apropiate ori îndepărtate care l-au înlesnit, fie urmările sale revoluţionare. Cunoaştem cu toţii operele programate, dintre care unele s-au cristalizat şi se află pe calea tiparului, iar altele s-au şi ivit în librării, spre a mai fi necesară o enumerare. Natural, aprecierea realizărilor nu poate fi întreprinsă decît la strînsul recoltei totale. Totuşi, de pe acum, pe temeiul primelor „vitrine", al fragmentelor epice sau cînturilor lirice publicate în reviste sau în colecţii condensate, al şantierelor deschise vizitelor reportericeşti sau prezentate de creatorii înşişi în interviuri, articole, confesiuni, se prefigurează unele concluzii, se detaşează cel puţin trăsături revelatorii pentru calitatea ideo-

Mihail PETROVEANU

(Continuare în pag. 6)

Decada comparaţiilor

A început, în Bucureşti şi în toată ţara, Decada culturii. Au început spectacole festive de cîntec şi joc, cărţile sînt în vitrine, noile premiere sînt pe afiş. Dar, mai cu seamă, a început comparaţia. Cred că decada de azi este în chip deosebit o decadă a comparatiilor: după 15 ani.

Am fost de curînd în Valea Jiului să văd cum trăiesc minerii în (ca să folosesc expresia „Gazetei") anul XV. Am fost la Petroşani, m-am oprit la Vulcan, am trecut prin Lupeni. Am vorbit cu minerii bătrîni despre ziua de ieri şi cu mineri tineri despre ziua de azi.

— Vezi, îmi spunea cineva, aci era o cîrciumă. Acuma se vînd cărţi. Aci, după 12 ore în întuneric, zdreanţă şi foame, cereai foc. Acum, după 7 ore de muncă cu maşini moderne ceri o idee.

Scrisă despre şi pentru omul care munceşte, cartea a sărit de la 2.000 la 20.000 exemplare tiraj, de la biblioteca cucoanei la ochii strungarului, de la funcţia de afrodisiac la misiunea de cunoaştere şi însufleţire către creaţia socialistă.

— Vezi, îmi spunea cineva, la noi, în Valea Jiului, se mînca făină de lemn şi casele erau luminate cu lămpi de carbid. De teatru sau de pictură mulţi nici nu auziseră, pentru că atunci cînd pîinea albă e un vis, arta e o utopie. Acum sînt afişe pe zidul blocului nou: Teatrul de Stat Petroşani prezintă „Înşir-te mărgărite..."

Gîndit despre şi pentru omul care munceşte, teatrul a sărit de la cîteva scene în Bucureşti şi două sau trei „Naţionale" în ţară, la zeci, în Reşiţa, Bîrlad sau Baia Mare, de la capriciul vedetei în furou la comanda socială a constructorului, de la funcţia de desert la masa burgheză, la sarcina înfăţişării adevărului şi a strădaniei creatoare.

— Vezi, îmi spunea cineva (Eleonora Sicomaş, soţie de miner bătrîn de la Vulcan), eu pînă la Eliberare n-am văzut cinematograf. Primul film a fost pentru mine una din cele dintîi bucurii.

Creat despre şi pentru omul care munceşte, filmul romînesc (se putea vorbi înainte, cu seriozitate, despre o cinematografie autohtonă?) a sărit de la aproape zero la studiourile Buftea, de la ignorare absolută pe piaţa mondială la premiile de la Cannes şi de la privirea foarte, foarte sceptică asupra posibilităţilor sale la filmele care se realizează în Anul XV şi pe care pagina a 7-a din numărul de azi le găzduieşte destul de înghesuit, fiind multe...

Al. MIRODAN

Sub stele mari de august

de Radu BOUREANU

A răsuflat pămîntul cînd a fost prinsă fiara.
Un braţ puternic smulse din carnea
ţării gheara

Şi prin fierbintea oră de august a trecut
Curat, fiorul proaspăt din primul început.

Parcă fugea urîtul pe Dîmboviţa veche;
Ţinea atent oraşul imensa lui ureche

Să prindă gravul tunet, de zile, neoprit.
Işi întindea auzul mai mult spre răsărit.

Nu-şi rotunjea pe cerul de august,
albul, norul.

Era-n amurg, — pe stradă tălăzuia poporul.
Se despărţea mulţimea, în vis şi aşteptare;
Cei mulţi pofteau dreptate, — puţini,
pîndeau trădare.

Sub stele mari de august oraşul încercat
De urgisiri de veacuri, spre stele-a explodat.

★

Parcă din fiecare casă
A explodat o rachetă a bucuriei;
Parcă alergau rîuri de lumină pe străzi,
pe pavaj,

Izvoare subterane în nopţi de camuflaj
Îndelung pipăite de privirile oarbe,
De antenele dureroase ale aşteptării.
Marile bulevarde,
Ca nişte albii de rîuri secate,
De apele vii au fost inundate,
De unda vieţii,
De valuri de oameni.

Oraşul se spală în rîu de lumină;
Oare aceste stele mari de august îmbracă
În aur oraşul ieşit ca dintr-o teacă
Din întunerecul robiei,
Din groază?

Nu astrele cu cereasca lor rază,
Nu felinarele, vitrinile,
Cu tîrnăcoapele de aur, nu luminile
Au spart imensul bloc de întunerec
Ce apăsa oraşul pe gene.
Cine a smuls cernita perdea
De catifea mortuară şi grea
De pe umerii nopţilor bucureştene?

Oraşul şi-a lepădat jugul;
Nu mai apasă
Pe fiecare inimă, pe fiecare casă.

Ce mînă puternică a sfărîmat
Jugul ruşinii îndelungat?
Zvastica neagră incendiată
N-o să te mai înjuge niciodată
Oraş străvechi, oraş străbun,
O spune puternic glasul de tun
Spre care se deschide urechea ta de piatră;
Ecou-l cresc Carpaţii,
Ajunge-n marea Tatră,
Sovieticul pas îşi creşte vibraţiile;
Noaptea de august şi-a pus decoraţiile,
Pieptul gigantic al bolţii cereşti
E plin de stele peste Bucureşti,
Dar nimeni nu înalţă privirea să le vadă;
Privirile se caută pe stradă
Şi stelele din pleoape sînt comete;
Ce uriaş magnet a scos mulţimile pe străzi
În noaptea de august sub stelare parăzi?
În această noapte de douăzeci şi trei
Şi-a lăsat ceva din focul de aur soarele.
De ce-au încremenit, ce-ascultă mulţimile?
Un glas sonor îi sparge nopţii înălţimile;
În tîmpla oraşului au vibrat difuzoarele,
Un glas a spart mocnitul ceas:
Lîngă hotarul anilor grei
Un glas cioplește parcă în ziduri
Pentru vecii o cifră: — „23"...
Sub lespedea timpului mort
O putredă lume-a rămas;
În difuzoare glasul răsună:
„Am ieşit din război, am ieşit din minciună,
Am ieşit din valul de ură şi sînge!"
Mulţimea tălăzuie, mulţimea se strînge
Ca o pădure mişcată de vînt,
Cu unduită mişcare de horă,
Noaptea de august e-o auroră!
Atîta lumină e în ferestre,
În cerul de jos care dilată
Umane priviri ca astre ce luminează;
Întîia noapte de aur a acestei cetăţi
Atîţia ani camuflată.
Mulţimea tălăzuie, mulţimea se strînge
Ca o pădure mişcată de vînt;
Nu se mai vede cizma nazistă,
S-a scufundat în pămînt?
Pe vechile străzi nu-şi mai bate cadenţa,
Nu îşi mai lăfăie hoarda demenţa,
N-o să mai ucidă, n-o să mai fure,
Nu bat cadenţa pe străzile îndurerate
Cizme pătate de sînge, cizme dure;
Poate acum prin umbra pădurilor fug.
Oraşule, dragul nostru oraş!
Ce putere, ce mînă uriaşă, nevăzută
Te-a scos de sub jug?
Nimeni nu ştie? Nimeni nu spune?
Ar trebui în pîlnii de aur să răsune
Numele forţei liberatoare
Ca o explozie de soare!
Dar tu îl ştii bătrîne oraş
Braţul puternic care-a lovit
Neomenosul, duşmanul trufaş;
Ştie granitul străzilor,
Ştiu tîmplele zidului,
Coroanele copacilor, inimile simple;
Toate-au ştiut, toate-au văzut
Braţul în lupte-ncordat în trecut,
Braţul de azi, uriaş al partidului.

Sub stele mari de august inima lui vibrează;
Şi auzind bătaia ei revoluţionară,
Sub roşul, nevăzutul steag care se desfăşoară
Braţele muncii se înarmează.

Veche cetate, o, Capitală!
Nu-i răzmeriţă, nu e răscoală,
Nu e un iureş negru de gloată,
Inima roşie ţara-şi arată!

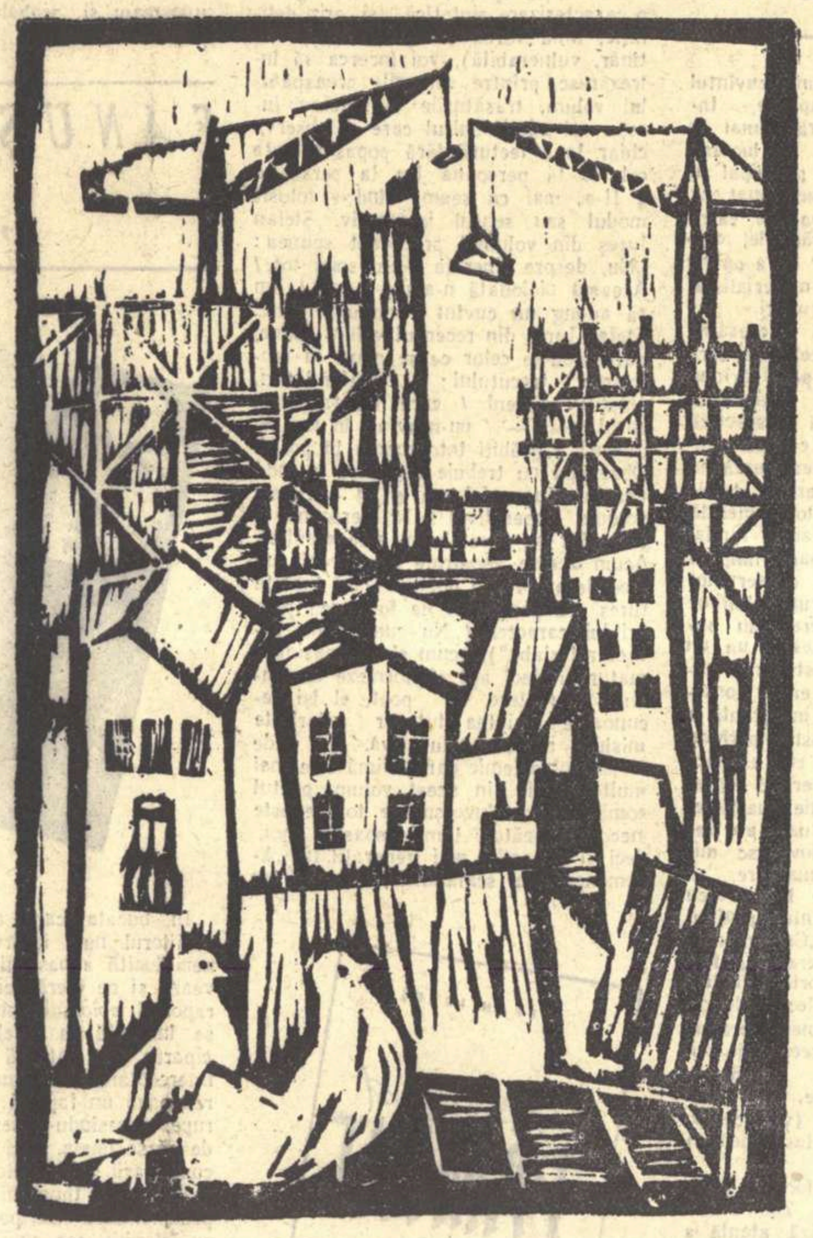

EUGEN MIHAESCU „Fereastră" (gravură în lemn)

S-a întîmplat la 23 August...

Adolescenţa mea chinuită şi contradictorie a stat sub semnul unei romanţe din care ţin minte, obsedat, doar două versuri: „s-au cunoscut la marginea mării, era frumoasă, iar el era bogaat"... Prelungirea prin dublarea vocalei a din cuvîntul „bogat", izvora, evident, din necesităţi de ritmică, dar mie mi-a apărut şi ca un fenomen lexic: pronunţat simplu, cuvîntul era privat de solemnitate. Accentuat, „bogaat" căpăta o rezonanţă somptuoasă şi fascinantă, evocînd o mantie, un bal, o bătaie de flori, un festin, semănînd, prin asociaţie, cu „sire" sau „my lord"...

In ţara adolescenţei mele chinuite şi contradictorii exista un palat regal, o cafenea plină de nobleţe, o stradă centrală, un cartier de vile, şi toate erau „bogaate". Restul, restul era sărac, sărac simplu, fără diftongări şi fără alterări fonetice. Şcoala la care am învăţat era cenuşie, igrasioasă şi săracă, strada pe care locuiam avea pomi desfrunziţi şi săraci, gîrla ce curgea la picioarele mele îşi tîra o apă umilită spre marginea săracă a oraşului, de unde se zăreau printr-o ceaţă lăptoasă abatorul şi închisoarea. Totul era iremediabil pauper. Am învăţat să descifrez literele pe un abecedar tipărit pe o hîrtie întunecată şi săracă, am înaintea ochilor mei un învăţător costeliv, veşnic în căutarea unei odăi sărace, ţin minte orfelinate supravegheate de oameni cu priviri necruţătoare şi sumbre, ocne premature. Cînd am pus pentru prima oară piciorul în tren, m-am înspăimîntat de moarte în mijlocul unei lumi chi-

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 6)

ELIBERAREA TINEREŢII

Aflat la a treia ediţie, „Străinul" face parte dintre cărţile asupra cărora critica s-a oprit îndelung. I s-au consacrat nu numai cronici, ci şi articole ori eseuri care au reţinut cîte o trăsătură. Cartea a permis revenirile prin importanţa şi complexitatea momentului pe care reuşea să-l surprindă, fiind una dintre primele scrieri de calitate despre Eliberare, prin modul original cum se îmbină la Titus Popovici soliditatea epicii ardelene cu o mare mobilitate intelectuală, prin însăşi imperfecţiile ei de început... „Setea" a probat curînd că accesul brusc la faimă şi multele elogii nu l-au ameţit pe prozatorul tînăr.

E interesant să apreciem operele lui Titus Popovici, inserîndu-le într-o linie istorică. „Străinul", cartea adolescenţei, se remarcă prin noutatea ei artistică şi politică, deşi explorează un teritoriu străbătut în lung şi în lat.

Romane despre adolescenţi, adesea adresate în special adolescenţilor, sînt foarte numeroase în literatura noastră din ultimele cîteva decenii. De altfel, între cele două războaie mondiale, în literatura ţărilor capitaliste, fenomenul e general. La noi, paginile mai vechi de proză care se opresc la vîrsta incertă, de trecere, se pot număra pe degete: idila pe lac a lui Mihai Comănesteanu cu atîta discreţie descrisă, cîteva pasaje de rememorare la Vlahuţă şi Traian Demetrescu, la Sadoveanu în „Însemnările lui Neculai Manea". Apoi, între cele două războaie, o avalanşă de cărţi cu adolescenţi — originale sau traduse.

Ar fi simplist să uniformizăm un fenomen cu faţete diverse, în care se ciocnesc atitudini opuse faţă de viaţă: resemnarea, teama, răzvrătirea. Dar în liniile mari, predilecţia pentru adolescenţă, descrisă din ce în ce mai insistent ca un univers tulbure şi izolat, devine o formă particulară de evazionism. Figura lui Peter Pan, împrumutată de la scriitorul englez James Barrie, figura copilului care nu vrea să crească e pomenită frecvent în literatura şi eseistica din jurul lui 1930. Intr-adevăr, viaţa în capitalism e în anii marii crize ciclice puţin îmbietoare. La marginea vieţii, tinerii scrutează umbrele din faţă — şomajul de masă, obsesia slujbelor greu de găsit şi greu de păstrat. Refugiul în universul ciudat al adolescenţei devine refuzul realităţii capitaliste. Protestul struţului... „Copiii teribili" ai lui Cocteau se joacă toată viaţa. Camera copilăriei e pentru ei o lume închisă, cu valori magice.

In literatura noastră din acea vreme bîntuie diferite tipări de adolescenţi. Domină însă două, cu semnificaţie socială mai pernicioasă. Prin 1935, un romancier a găsit cu cale să adauge la vechea lui specialitate, — misticismul, şi cochetăria socotită oportună — cu fascismul. A scris atunci un roman în care făcea elogiul tipului de huligan: adolescentul sau tînărul care neagă culturalul în bloc şi slăveşte biologicul, „vitalul", trăind amoral şi instinctiv. Această justificare a huliganismului, încercată de un intelectual cu rutină, acorda titluri de nobleţe logodnicilor morţii. Asasinii, care peste cîţiva ani au atîrnat la abator oameni despicaţi cu toporul, nu citeau nici un fel de li-

Silvian IOSIFESCU

(Continuare în pag. 6)

ANUL XV

Marin Preda

Marin Preda s-a relevat ca un creator epic viguros încă din primii ani de după Eliberare, cînd îi apăreau în **Lumea, Contemporanul şi Revista Literară** cele dintîi nuvele, intrate, unele, şi în volumul de debut **Intîlnirea din pămînturi** (1947). Incă în aceste scrieri, ce mărturisesc prezenţa unui prozator stăpîn pe uneltele sale, ştiind mai ales să refacă artistic stilul particular al vorbirii ţărăneşti dintr-o anumită regiune, se pot descifra elemente ale unei viziuni inedite a satului, a ţăranului.

Cu toată diferenţa mijloacelor artistice, Marin Preda este, într-un anume sens, un continuator al lui Sadoveanu. In sensul că şi literatura lui are ca erou central ţăranul cu suflet delicat, cu o inteligenţă ascuţită, ţăranul a cărui esenţă morală este incomparabil superioară aparenţei. Eroii lui Marin Preda sînt oameni care gîndesc, îşi pun probleme, au frămîntări interioare, trăiesc drame de conştiinţă. Un ţăran clocoteşte de indignare că, fiind „tînăr şi sărac", este desconsiderat de consătenii înstăriţi, socotit „prost", privit „ca şi cînd n-ar mai fi" **(In ceaţă)**. Un altul, povestind într-o „adunare liniştită" cum a călătorit la munte cu un vecin, comentează conduita bizară a aceluia, dezvăluindu-i firea sucită cu o remarcabilă putere analitică **(O adunare liniştită)**. Bătrînul Moromete îşi mustră copiii, demonstrîndu-le cu o logică strînsă că n-au nici un motiv să-şi urască mama vitregă **(Dimineaţă de iarnă)**. Sondînd lumea lăuntrică a personajelor sale, prozatorul nu pătrunde încă, în primele sale nuvele, în adîncimile acestei lumi

şi, mai ales, nu observă consecvent determinarea socială a vieţii sufleteşti. El se exersează uneori în decuparea unor „felii de viaţă" neconcludente, înfăţişînd, bunăoară, un flăcău ce are vedenii, un bătrîn care îşi omoară şi jupoaie calul, bolnav de răpciugă, doi ciobani care violează o fată, un om ce, înainte de a muri, sugrumă medicul aflat lîngă el, — fixînd deci momente din care nu se despinde nici un înţeles mai general. **Intîlnirea din pămînturi** conţine doar germeni, elemente constitutive ale personalităţii lui Marin Preda. Această personalitate se va afirma în plinătatea ei în lucrările următoare ale scriitorului, lucrări create pe baza metodei realismului socialist: romanul **Moromeţii** (1955), nuvelele **Desfăşurarea** (1953), **Ferestre intunecate** (1956) şi **Indrăzneala** (1959). Apariţia acestor lucrări discreditează definitiv teza criticii burgheze după care „psihologia" ar fi apanajul mediilor în care domneşte luxul şi trîndăvia. Autorul **Moromeţilor** şi al **Desfăşurării**, este crea-

D. MICU

(Continuare în pag. 6)

Popas într-o uzină

de KISS JENŐ

Flacăra jucînd, a cuptoarelor-nalte,
fîlfîie-n urmă-mi
şi mă urmăresc eternele stele
ale fierului alb.

In vîrful degetelor — aninată lumina
metalului;
în urechi, duduit de departe şi sunet compact
de maşini.

Ei, ce vîrtos a izbit ciocanul cu aburi
înnegrit de funingini!
Cuţitul cojise oţelul cu miez de argint,
ca pe un măr!

Abia acolo văzut-am severitatea
măsurilor,
şi-am înţeles pentru totdeauna
ce-i un micron.

Abia acolo văzut-am materia-mblînzită
de vrerea umană,
şi între forme de-o splendidă preciziune,
munca-n triumf.

Cuprinză deci cîntu-mi coloanele voastre,
hale imense; şi omul
ce dă materiei grele, diforme, —
scop şi menire!

Traducere de VERONICA PORUMBACU

CĂRȚI PENTRU 23 AUGUST

SAVIN BRATU și ZOE DUMITRESCU:

„«Contemporanul» și vremea lui"

In capitolul erorilor deliberate ale istoriografiei literare burgheze, un loc important îl ocupă nedreptatea făcută „Contemporanului". O revistă de mare prestigiu în epocă, cu un rol cert în istoria culturii romînești, care a creat un curent și a alimentat o tradiție progresistă, a fost cu premeditată consecvență sau ignorată, sau minimalizată. Și aceasta pentru că revista „Contemporanul" a fost o revistă socialistă, marcînd un moment însemnat în mișcarea muncitorească din Romînia, pentru că a militat împotriva concepțiilor reacționare ale ideologilor burghezo-moșierimii. După 23 August 1944, cercetarea științifică a restabilit adevărul, așezînd „Contemporanul" la locul ce i se cuvenea în istoria culturii și literaturii noastre. Lipsea însă o lucrare de ansamblu, monografică, care să studieze multilateral activitatea revistei. Această sarcină și-au asumat-o Savin Bratu și Zoe Dumitrescu, realizînd-o în bună măsură prin volumul recent apărut.

Incursiunea din primele capitole în istoria mișcării noastre socialiste din ultimul pătrar al veacului trecut urmărește, cum se arată în prefață, situarea revistei în cadrul istoric și social al epocii. Desigur, specialiștii nu vor întîrzia să-și spună cuvîntul asupra valorii acestor capitole. Insemnarea noastră se referă numai la partea de istorie literară a lucrării care ocupă de altfel locul principal în volum. Se cuvine menționat că binevenită este sublinierea de către autorii monografiei a străduiei continue a „Contemporanului" de a opune idealismului o tribună materialistă, științifică, cu variate preocupări.

Fără îndoială, cele mai interesante capitole din volum sînt acelea în care e analizată înfruntarea pe tărîmul esteticii dintre Gherea și Maiorescu. Pentru a da fundament și perspectivă cunoscutei dispute dintre cei doi preopinenți, Savin Bratu le cercetează cu atenție biografia, după care e descifrată minuțios concepția lor generală despre lume și viață. Pe acest fundal cu implicații teoretice, apare limpede că lupta dintre Maiorescu, conservatorul, adeptul și susținătorul relațiilor feudale și socialistul Gherea nu putea avea în domeniul esteticii un alt caracter decît cel știut. Estetismul reacționar al lui Maiorescu era o consecință firească și o parte integrantă a viziunii sale idealiste și ostile pretacerilor revoluționare, după cum estetica materialistă a lui Gherea era o consecință a cunoașterii concepției marxiste. Portretele morale și spirituale ale celor două personalități dovedesc minuție și capacitate de nuanțare.

Capitolul tratat de Zoe Dumitrescu înfățișează amplu și nuanțat profilul literaturii publicate de „Contemporanul", care, pînă la Eliberare, a fost sistematic ignorată de istoriografia literară. E subliniată la obiect valoarea tematică și artistică a unei literaturi străbătute de virulente accente de critică la adresa societății burghezo-moșierești și de întrezărire, chiar dacă in forme naive și utopice (vezi de ex. bucata „Spirca" a lui Basarabeanu) a noului social.

Documentat și bogat informat, volumul lui Savin Bratu și Zoe Dumitrescu realizează o analiză atentă a activității și semnificației istorice a unei reviste care a făcut epocă, creînd în literatura și cultura romînească bazele unei tradiții progresiste, militante, de peste o jumătate de secol.

Cezar BALTAG

ȘTEFAN IUREȘ:

„Pe acest pămînt"

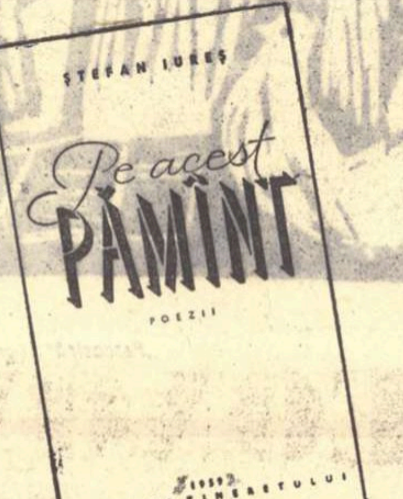

Pînă la acest volum, Ștefan Iureș a fost nu numai un poet tînăr, dar și un poet al tinereții, cu rigoare, aproape cu fanatism. I-a cîntat pe „cei născuți în '30", fidel pînă la exclusivism „vîrstei de aur", nevoind parcă să iasă din cadrul „însemnărilor unui adolescent" — așa cum deducem fără efort din ciclurile volumului precedent, „Fructe în mai" (1956). Deodată — spun astfel, fiindcă un volum de versuri constituie, cred, cel puțin teoretic, un salt calitativ în creația autorului — Ștefan Iureș apare în postura unui om grav, matur, preocupat părintește de jocurile și de evoluția copilului său, de viitorul acestuia, de viitorul tuturor copiilor, căci răspunderea crește prin această, s-o numim, experiență personală. Se petrece în Ștefan Iureș un fenomen firesc. Poetul nu poate cînta o viață întreagă tulburările trecerii de la infantilism la adolescență, frînturi de amintiri din epoca fericirilor calme, schimbarea psihologiei și a vocii sau visurile caracteristice vîrstei. Dacă despre Beniuc spunem că este un poet al tinereții eterne, n-o facem fiindcă poetul s-ar fi oprit la „vîrsta de aur", peste care nu vrea cu nici un preț să treacă, ci pentru că, acumulînd permanent noi valori umane, poezia lui Beniuc păstrează totodată nealterate cele mai proprii valori ale tinereții.

La Iureș maturizarea e plurală. Nu numai obiectul liric s-a diversificat considerabil, dar însăși structura liricii s-a dezvoltat, a căpătat densitate, s-a îmbogățit în substanță. Despre Iureș nu se mai poate vorbi atît de lesne ca despre un „tînăr poet". Cred că „pe acest pămînt" pășește acum un poet format și caracterizările vechi nu se mai potrivesc așa cum, vai, nu se mai potrivește azi autoportretul care însoțea volumul „Fructe în mai".

Pentru că spațiul mă constrînge la o caracterizare sintetică (și prin definiție, fiind vorba totuși de un poet... tînăr, vulnerabilă), voi încerca să întrezăresc, printre versurile proaspătului volum, trăsăturile lui Ștefan Iureș... cel adult. Saltul care se observă chiar la o lectură fără popasuri este cel de la persoana I-a la persoana a II-a, mai cu seamă cînd e folosit modul sau sensul imperativ. Ștefan Iureș din volumul precedent spunea: „Nu, despre tinerețe n-am spus tot, / Aceasta niciodată n-am s-o pot / Am să adaug un cuvînt mereu..." etc. Ștefan Iureș din recentul volum spune, adresîndu-se celor ce se pierd în scotocirea trecutului: „...Cufundători, cinstiți prieteni / care scrutați trecutul mort — / nu-ntîrziați în reci adîncuri, / grăbiți întoarcerea în port!" Obsevația nu trebuie înțeleasă în mod absolut. Iureș folosea și în primele volume imperativul la persoana a II-a, dar nu acest lucru este esențial. Acum aceste apostrofe au devenit un mod de a vorbi, o poziție. Dacă înainte Iureș era preocupat de formarea propriului caracter („Nu cumva am caracterul slab?"), acum el se consideră matur și deci apt să formeze la rîndu-i caractere. Ca poet, el își recunoaște înaintea tuturor celorlalte misiuni pe cea educativă. De unde freamătul polemic care animă cele mai multe poezii din acest volum, poetul combătînd cu înverșunare tot ce este necorespunzător lumii noastre noi, deci și educației noii generații. In „Asemenea unui scafandru", din care am citat, polemizează cu tendința de refugiu în trecut, în „Hotarul" se bate cu reformismul călduț, în „Nemurire" denunță falsa imortalitate a foștilor stăpîni care și-au ridicat singuri statui, în „Puritatea" respinge vechile modele de puritate, ca nereprezentative (zăpada, oglinda apei, aurul etc.), opunîndu-le puritatea autentică a steagurilor noastre „din care Marx și Lenin / privesc sever și cald" etc. Deci Iureș a rămas tot bătăios, doar că a înlocuit reflexul spontan cu ofensiva cumpănită, patima zgomotoasă cu argumentul exact (ceea ce nu înseamnă, desigur, că a părăsit definitiv și pretutindeni emfaza, alura medievală în luptă, cu toate zorzoanele specifice). Era totuși patetic, pătimaș, și a devenit mai măsurat, mai lucid.

Inmulțindu-și temele abordate (care în volumul anterior erau, cu rare excepții, legate doar de tinerețe): insurecția de la 23 August 1944 (ciclul „Luminile din august"), construcțiile socialismului (ciclul „Șantierul"), lupta popoarelor înrobite pentru pace și libertate (ciclul „Meridianele mele") etc., Iureș și-a demonstrat capacitatea de a cuprinde liric un univers cu mult mai vast decît cel pe care i-l cunoșteam și, probabil, și-l cunoaște, această „luare de proporții" fiind și ea un semn (aici bun!) al maturizării.

Firește, un volum de „salt", cum este „Pe acest pămînt", merită din partea criticii literare o atenție și o predispoziție la analiză sporite, și nu ne îndoim că se va bucura de ele.

Dumitru SOLOMON

FĂNUȘ NEAGU:

„Ningea în Bărăgan"

In bucata care deschide volumul, scriitorul nu intervine în ciocnirea nemijlocită a pasiunilor, el se obiectivează și ne oferă ceea ce numim, sub raportul *epicii*, o nuvelă. Nu la fel se întîmplă în celelalte, unde participarea sa e intensă și merge pînă la interceptarea dialogurilor. Un personaj relatează un fapt și scriitorul îl întrerupe, adresîndu-ni-se: „Ați putea crede că se lăuda. Nici pe departe". Prin comentarii asemănătoare este sugerată și trecerea timpului: „Anii trec repede, fiindcă nu poți priponi timpul cu frînghii, așa cum priponea Nicolae Suflet măgarii, cînd strîngea turmele în perdea". *(Dușman cu lumea.)* Comparația e sugestivă prin raportarea la ocupațiile zilnice ale lui Suflet. In carte abundă întorsăturile cu iz de zicală, butade care aduc o discretă nuanță umoristică unor bucăți cu conținut dramatic. Ele imprimă tonul de comunicare directă, de taifas uneori, specific artei *povestitorului*. Cele mai multe bucăți din *Ningea în Bărăgan* sînt *povestiri*.

Cadrul întîmplărilor (Bărăganul lui Fănuș Neagu înseamnă de fapt marginea cîmpiei, bălțile Brăilei, cu cei care le populează, pescarii) oferă destule surse de pitoresc, folosit pe alocuri cu oarecare ostentație. Tematica e legată de actualitate. Astfel, tema clasică a dezumanizării datorită aurului îl interesează pe Fănuș Neagu sub aspectul implicațiilor referitoare la viața de astăzi. Comunistul Ceairu cade victimă unui grup de chiaburi și foști legionari, dar aceștia oferă cititorului imaginea dezolantă a haitei încolțite și definitiv condamnate de istorie. (*Copacul și umbra*). In *Moștenirea* — povestirea e remarcabilă prin concentrare și gradație — deznodămîntul are semnificații simbolice. La capătul unei goane înfricoșătoare prin viscol, Petrea Boculei rămîne în brațe cu cadavrul tatălui său, căruia în zadar voise să-i smulgă moștenirea. Tema amintită este ilustrată de întîmplări sumbre, neobișnuite.

Intrezărim aici o anume predilecție pentru senzațional. Ea nu se repetă și în nuvela mai amplă *Ningea în Bărăgan*, care încearcă să surprindă procesul de transformare radicală a vechiului univers țărănesc sub presiunea impetuoasă a vieții noi. Agresivitatea lui Chivu Căpălău, care întruchipează vechea mentalitate țărănească, nu poate găsi sprijin în realitatea de astăzi. Profundele transformări sociale oferă celor doi tineri, lui Onică și Vicăi, plecați să lucreze la oraș, posibilitatea de a trăi cu adevărat.

Volumul de debut al lui Fănuș Neagu ne descoperă un prozator înzestrat, preocupat să surprindă în conflicte de tensiune dramatică înfruntarea dialectică dintre nou și vechi, să afirme izbînda revoluționară a socialismului.

G. DIMISIANU

HARALAMB ZINCĂ:

„Jurnal de front" - ed. II

Reîntîlnirea cu cea de a doua ediție a „Jurnalului de front" după aproape cinci ani de la prima sa apariție ne-a prilejuit considerații îmbucurătoare privind evoluția artistică a autorului.

Ne amintim desigur de primirea favorabilă pe care critica a făcut-o primei ediții socotind această carte drept cea mai însemnată realizare din întreaga activitate scriitoricească a lui Haralamb Zincă. De atunci și pînă astăzi scriitorul a mai publicat romanul „Ultima toamnă" și, recent, un volum de reportaje și o culegere de nuvele intitulată „Un civil în tranșee". Ar fi deci prea devreme să stabilim dacă „Jurnalul de front" a rămas punctul de maximă al creației lui Zincă sau dacă el a marcat primul jalon al unui continuu drum ascendent. Din ceea ce cunoaștem pînă acum, deși nu beneficiem încă de posibilitatea unei lecturi integrale, înclinăm categoric spre cea de a doua ipoteză. Haralamb Zincă manifestă de la „Jurnalul de front" încoace o tendință vizibilă de maturizare artistică, de adîncire a fizionomiei personajelor sale, de concentrare a acțiunii și de înlăturare a episoadelor sau pasajelor declarative, reporterești.

Dar să revenim la „Jurnalul de front". Scrisă după formula clasică a „jurnalului", cartea lui Haralamb Zincă nu-i însă o simplă relatare a unor întîmplări petrecute pe o anumită distanță de timp. Haralamb Zincă a trăit aceste fapte. Tot ce se află în acest jurnal poartă deci, mai înainte de toate, pecetea autenticului, a faptului relatat în urma unei cunoașteri directe. Sînt oare însă fragmentele de viață recompuse de Zincă numai simple momente senzaționale, căutînd să redea clipele dramatice ale războiului și starea de tensiune a combatanților, sau au și o finalitate mai înaltă? In mod cert, autorul n-a urmărit o simplă înșirare de episoade spectaculoase ci, în primul rînd, relevarea fizionomiei morale a omului sovietic și a unui tînăr romîn care ia parte, în rîndurile armatei sovietice, la lupta împotriva mașinii de război hitleriste.

Eroismul ostașului sovietic este în primul rînd evidențiat de Zincă în filele acestui jurnal. Notațiile concise, cuprinzătoare, sînt grăitoare pentru marile însușiri morale dovedite de oamenii sovietici care au îngenunchiat trufia fascistă.

Autorul urmărește aici în prim plan să evidențieze fizionomia spirituală, deosebită, impresionantă a omului sovietic, vitejia și bărbăția lui, înaltele sale trăsături de caracter.

Jurnal de front

Imbinînd relatarea nudă cu reflecția, cu amintirea îndurerată, cu momentele de reverie, cu întrebarea sau descrierea înflăcărată, H. Zincă reușește să redea imaginea multilaterală a acestor zile eroice și a celor ce, prin jertfa lor, au clădit viitorul liber al omenirii.

V. RIPEANU

EUGEN FRUNZĂ:

„Oameni și căști"

Lui Eugen Frunză i-au apărut de curînd, în condiții grafice superioare, (menționăm îndeosebi ilustrațiile lui Eug. Taru) „15 inscripții pe cele 15 zile petrecute în Germania de Vest", reunite în cartea ce poartă titlul „Oameni și căști".

In scurta notiță care deschide volumul, autorul consemnează cu modestie: „Rîndurile ce urmează s-au substituit unui jurnal de călătorie". Poezii concepute sub forma unor note de călătorie sau, cu un termen de acum consacrat, „itinerarii lirice", s-au mai scris. E destul să amintim excelentul „Dialog al vîntului cu marea", cu subtitlul „motive bulgare", de Nina Cassian. Eugen Frunză, vizitînd o altă lume — total opusă celei înfățișate în volumul Ninei Cassian — vizitînd o țară în care tendințele belicoase și revanșarde sînt cultivate sistematic de către guvernanții ei, vizitînd medii sociale de decadență burgheză, pe care le urăște, și mijloacele poetice cu care va zugrăvi aceste realități vor fi evident altele. Poeziile vor fi luări de atitudine, tranșante. „Răzimat între două Germanii", poetul definește de la bun început antiteza dintre cele două lumi: „e noapte aici"... — noaptea reînvierii militarismului și a războiului, „dar dincolo zorii" construcției pașnice a Germaniei Democrate. Permanent, confruntarea dintre ele o simți chiar dacă nu e întotdeauna direct exprimată. Și în același timp, simți cum se înfruntă înlăuntrul aceleiași Germanii de Vest, lumea lui Krupp, lumea bancherilor și a foștilor SS-iști, cu lumea oamenilor cinstiți care aspiră către idealuri de pace și libertate.

In poezia „La Beethoven", după părerea noastră una dintre cele mai bune din volum, poetul evocă în imagini puternice atmosfera tulburătoare a lăcașului marelui compozitor, a casei în care fiecare lucru respiră melodii și ecouri: „De-aici și timpul a fugit învins / De-o frunte dură ca un arc întins / Dar e un imn aici în orice semn, / In pragul mut, în scările de lemn". Clipa de reculegere e lovită de ritmul barbar al muzicii decadente, care se aude din stradă.

Ieșiți în stradă, vizitatorii își mai întorc odată privirile spre casa titanului muzicii: „Și geamul, sus, se lumină sfios / Cînd ne-am întors privirile de jos... / ... / Sus, în pervaz, văzurăm chipul lui! / Cu ochii-n zbucium, încruntat privea / Orașul surd și cerul fără stea".

Verva satirică, ironia mușcătoare și sarcasmul sînt cultivate din plin de Eugen Frunză, în poezii ca „Noapte în Ruhr", „Lupte", „In casa lui Krupp", „Scena mută", etc., în care demască putreziciunea planurilor războinice, revanșarde sau conștiința viciată a acelei părți corupte a tineretului vest-german, a feciorilor de industriași și bancheri, doritori de senzații tari. Poetul schițează în linii violente, caricaturale, lumea aceasta descompusă față de care își manifestă fără ocol oprobriul și mînia. Revenind din călătorie, el se eliberează ca de sub povara unei apăsări dureroase, de imaginea acestei lumi descompuse.

Cartea lui Eugen Frunză constituie de bună seamă un succes al liricii militante. Ea este în același timp o viguroasă condamnare a militarismului german —, pledoarie înflăcărată în favoarea păcii și libertății.

Z. ORNEA

CRONICA LITERARĂ

MARIA BANUȘ:

„Torentul"

Poezia Mariei Banuș e greu de definit într-o formulă condensată, deoarece ea a parcurs mai multe etape, înglobînd atitudini lirice diferite. Nu este aici locul potrivit pentru a cerceta detaliat această ascensiune poetică, mai ales că trăsături esențiale au fost relevate în critica noastră. Trebuie reamintit, dintr-un anumit unghi de vedere, doar punctul de pornire, căci ceea ce e evident acum în versul Mariei Banuș este faptul că a trecut de mult epoca supunerii la capriciile senzațiilor. Altădată, abandonul poetei în voia impresiilor fugare era ca o beție în fața primejdiei. Atunci spaimele alergau năuce și, dintre versuri, poeta implora ocrotire. Ochiul sensibil descoperea pretutindeni primejdia reală a fascismului și o transpunea pe planul artei în imagini de halucinație. Nu se putea atenua groaza fiindcă speranța n-avea contururi precise. Lipsa de claritate în interpretarea istoriei năștea panica. Sub domnia fantomelor, versul Mariei Banuș înregistra defilarea haotică, însoțind-o cu strigăte de durere. Și universul dragostei era guvernat de jocul senzațiilor; în „țara fetelor" vise vagi, amenințătoare și fascinante, căpătau învelișul poeziei. La faza transcripției impulsurilor se oprea adesea efortul de generalizare.

Nu sînt invocate vechi caractere ale liricei Mariei Banuș decît pentru că acest volum marchează o traiectorie. Cine citește astăzi ciclurile reunite în „Torentul" constată îndată gravitatea calmă a imaginii. O minte limpede ordonează trecutele coșmare și nimic nu mai răzbate diform, nedisciplinat.

Este vorba numai de o sedimentare a temperamentului poetic? Desigur că nu. Poezia Mariei Banuș a trecut în acești cincisprezece ani printr-un proces evolutiv de clarificare ideologică. De la universul închis, intim, poeta a evadat în lumea largă, preocupată de marile transformări sociale contemporane. In lirica noastră revoluționară, Maria Banuș deține un rang de frunte.

„E lung în urmă drumul și intru-n înserare / Se stinge amănunt-ul, conturur-ile-s clare". Nevoia de claritate decide sensul poeziei. Fără suportul solid al înțelegerii, poeta ar simți din nou pericolul spaimelor. Numai certitudinea înlătură aprehensiunea. Datorită asimilării marxism-leninismului, datorită apropierii de energia revoluționară a maselor, Maria Banuș scrie sub o zodie senină. Increderea în clasa muncitoare este o credință lucidă și de neclintit. Poeta închină un elogiu devotamentului trainic față de partid. Statornicia credinței se verifică în contact cu tortura și ispita. Nu evitarea ororilor îți asigură liniștea sufletească. Spaima trebuie înfrîntă prin luptă, prin curajul de a suporta durerea, prin dragoste („Credința") de popor.

Memoria funcționează ca un avertisment în călătoriile poetei prin Occident. Suferința trecutului a ascuțit simțurile și poeta descifrează intențiile agresive încă în formele incipiente. Acolo reînvie fantomele, care i-au răvășit tinerețea. Iar se dezlănțuie dansul făpturilor bizare, dar poeta le privește acum calmă, lucidă. Descriind figura generalului Speidel, Maria Banuș imaginează reînceperea marșului sinistru. Insă cohorta de monștri nu rezistă la seninătatea replicei finale. Acum poeta răspîndește pretutindeni optimismul revoluționar. Este o schimbare de optică, prin care se dovedește înfrîngerea spaimelor.

Aria preocupărilor a devenit extrem de largă. In acest volum, roadele Eliberării, roadele adeziunii la realismul socialist se ilustrează încă o dată. De mult, de cînd s-a sfărîmat strîmtul adăpost al eului, poeta cutreieră spațiile vaste ale patriei, interesată de tot ce făurește poporul eliberat. Virtuțile cetățenești se manifestă de pildă prin grija față de soarta tineretului. Din experiența acumulată în revoluție, poeta vrea să alcătuiască un testament. Care este sfatul dat tînărului? Să fie precaut, să nu irosească moștenirea. Căci crengile gem de roade, și tînărul are azi buza răsfățată și alege. In epoca în care au sădit părinții era pustiu și frig, pămîntul se arăta tare și numai visul alina mizeria. Trebuie să memorezi trecutul, ca să-ți prețuiești descendența. „Nu, **nu-i ușor să fii moștenitor, / Să cureți pomii, să sporești livada, / Să altoiești și soiuri mai suave.**" Pedagog perspicace, poeta știe că, în zilele construcției socialiste, și necesitățile tineretului au crescut („**Tu muști adînc și tot flămînd ți-e dorul**"). Ea îi cere să fie demn de tradiția eroică și la orice încercare să rămînă credincios cauzei Revoluției („Colocviu cu tineretea").

S-a spus despre Maria Banuș că scrie o poezie a maternității. Mai mult decît tineretul, o solicită continuu imaginea copilului nou născut, simbol al creației umane. Copilul are nevoie de ocrotire. Poeta vrea să fie pavăza de protejare a copilăriei fericite. Versul devine un apel la solidaritatea în favoarea a tot ceea ce este fraged, nevinovat, lipsit de apărare. Cunoaștem formele patetice în care s-a manifestat voința de luptă a poetei („**Voi lansa strigătul adînc, pătimaș / Al femeii ce crește copii / Și vrea să-i vadă crescînd**".) Aici, din nou, conflictele majore sînt văzute prin prisma maternității. Cele două Germanii sînt întruchipate de doi feciori, al căror conflict sfîșie inima unei mame („La poarta Brandenburg"). Femeia care trebuie să nască este o ființă sfîntă și de aceea gestul fascistului care o lovește bestial este stigmatizat cu ură. Semnul fericirii se arată în libertatea demnă a mamei: „**Pe străzi, mame treceau, înfiorate și mîndre, / legănîndu-și pîntecul greu, țuguiat, / și lîngă umărul lor, / Ingerul marei vestiri / schița un surîs / și-și încerca desfăcutele aripi.** („Lumini și umbre pe Acropole").

Ca protector al fragilității, Maria Banuș contopește imaginea copilului cu cea a surîsului. Surîsul, pentru poetă, concentrează într-o fracțiune esența unor lumi. Versurile cresc azi într-o zonă a bunei dispoziții, printre oamenii care ridică societatea socialistă. Sentimentul plenar de satisfacție este sugerat pe diferite planuri. O poezie după alta preia însă leitmotivul surîsului. Oamenii mileniului X vor găsi totuși înrudirea cu străbunii, constatînd că „știau surîde". Pentru epoca veche, schițarea unui surîs era o clipă trecătoare de desfătare, de cunoaștere a frumosului într-un șir de dureri. „**Intre două ruine am zidit o casă, / Intre două năluci am sădit o credință, / Intre două hăuri am pus o masă cu șervețele și solnițe, / Intre doi munți de cadavre am văzut o brîndușă și am zîmbit, / Așa am trăit, dragii mei. Acum înțelegeți? Așa am trăit.**"

Cu intuiție feminină, Maria Banuș știe să sugereze momentul delicat al zorilor de viață. Momentul surîsului este și momentul „ieșirii din noapte", momentul cînd se sfîrșește lunecarea prin spații absurde, fără culoare. Eliberarea înseamnă alungarea spaimei. „**Ea venea plutind peste mări de ruine și munți, / peste absurdul nostru infern de cenușă, / venea cu mirosul proaspăt de var al pereților uzi, / de-abia ridicați din cenușă / venea plutind în aur și azur, / strălucind, cu toate scînteile, / smulse din haos și regăsite, / cu tot ce salvăm: / forme, esențe, lumini, / cu tot ce zărim prin tragicul văl: / Cetatea de mîine a lumii, / cu frumusețea ce abia s-a născut, / cu lutul acesta miraculos, străveziu / cu veșnicul nostru lut**".

Ademenitor este momentul „ieșirii din noapte" căci poți nutri iluzia c-a dispărut orice amenințare: „**Mirosea a pămînt și a ninsoare, / A clorofilă fragedă, de lapte / De-abia ieșisem / — și ce greu —/ Din noapte**". Amintirea suferințelor menține însă trează starea de veghe. Maria Banuș este una dintre cele mai inspirate cîntărețe ale acestei zile plăpînde și gigantice: „și a fost ziua întîia".

Prin participarea la lupta poporului, s-a modificat substanța ideologică a poeziei și timbrul liric. Ferită de rătăciri, Maria Banuș stăpînește printr-o concepție sigură lava poetică. Precizia ideii, dispunerea ei sistematică nu atenuează vigoarea emoției. Maria Banuș aderă acum și la formele clasicismului, convinsă că fiorul revoluției și pasiunea luptei pentru comunism pot fi înfățișate în moduri armonioase și simetrice. Este o îmbinare interesantă de stiluri în cadrul poeziei realist-socialiste pe care o profesează Maria Banuș.

Obscurul și echivocul trebuie să dispară. Dificultatea de a obține o imagine limpede devine o suferință. Poeta se plînge, de pildă, că „torentul" veacului este atît de vast încît sistematizarea devine complicată, mai ales efectuată chiar din focarul evenimentelor („**Mi-e greu / să te cuprind, bătrîne.**") Nu poate auzi întreg imensul ropot, fiindcă se află acolo printre eșaloane și osiile țipă-n noapte, „**caii nechează, / Ca fumul, vise urcă diafane, / Din guri căscate-n somn. / Fanare / Se clatină / Și fețe ies din umbră, / albe, ca de promoroacă / Alături, unul moare, / Cîțiva joacă / In zaruri, soldățește / Se topește, / In necuprins, / Coloana.**" Neliniștea se destramă cînd din frînturi se închează o imagine reprezentativă. Țelul poetei este acum de a sezisa atributul semnificativ, de a-l expune fără opacități.

In lirica militantă, Maria Banuș cultivă o poezie de construcție severă fortificată adesea prin bogăția ideilor. Un filtru intelectual selectează șuvoiul impresiilor. Există o preocupare insistentă pentru latura filozofică a fenomenelor, poeta convertind abstracțiunile în imagini. Nu conflicte între patimi trebuie dezlegate, ci ecuații, ecuații de gradul I, ecuații de gradul II, ecuații de gradul III... (poezia „Ecuații"). Algebra presupune un cifru, fie el elementar, deci și o inițiere prealabilă. Accentul poeziilor Mariei Banuș este mai meditativ, acordînd răgaz pentru aprofundare. Intr-un loc se declară că rostul versului este cîntarea transmutațiilor, adică a lanțului de explozii care leagă actul Revoluției de fiecare amănunt, aparent disparat, al progresului contemporan. Cîteodată excesul de intelectualitate duce la complicarea expresiei, ceea ce tocmai contravine intențiilor inițiale. Tot așa poeta se exersează uneori pe panta satirei, coborînd din păcate în facilitate.

Din calma contemplare a lumii se desprinde și preocuparea pentru autodefinire. Poeta caută prin introspecție să ghicească esența, smulgînd falsul penaj. O pace împăcată, cu bucurii egale, luminează acum viața intimă. Această simetrie realizată treptat, probabil cu eforturi, apare în faza actuală degajată, firească. „**A noastră-i toamna largă, policromă, / Impărăția frunzelor ușoare / Și crama cu răcoare și aromă**". Nu este însă sigură temperarea. O presimțire înfioară acalmia: „**Dar nu știu ce neliniște, ce boare, / Vestește că April, un crai sălbatec, Va-mpresura, va sparge calmul atic**".

Drumul întreprins o îndeamnă pe poetă să privească în urmă, să tragă concluzii. Intîlnim schițe de autoportret: „**Străvechi culturi, adînc stratificate, / Surîd prin politeța mea, urbana. / — Comuna, crezul, țara-s atacate? / In șa se-azvîrle, scitic, amazoana**".

De aceea, nimeni nu trebuie să se îngrijoreze că, la popas, poeta e atrasă în contemplare, de nuanțe, de răbdătoare și subtile distincții. Esența combativă se menține proaspătă. Poeta n-a uitat că este, în primul rînd, o luptătoare. „**Dar nu vă temeți: blînda irizare, / Tot spectrul meu, în șapte descompus, / Cît ai clipi e snop și fulgerare, / Cînd comuniștii strigă: Oameni! Sus!**"

In „Torentul", combativitatea lirică a Mariei Banuș se exprimă în forme noi, originale, evidențiind una dintre cele mai fructuoase evoluții la noi a poeziei realismului socialist.

S. DAMIAN

Oaspeţi dragi la „Gazeta literară"

De curînd au trecut prin Capitală, în drum spre Moscova, tovarăşii S. S. Smirnov, redactor-şef al revistei „Literaturnaia Gazeta" şi B. A. Galin, scriitor. Oaspeţii noştri se întorceau dintr-o călătorie făcută în Republica Populară Bulgară, unde au vizitat şi staţiunile balneare de pe litoralul ţării prietene.

Tovarăşul Smirnov, publicist şi dramaturg, autor al unui zguduitor reportaj intitulat „In căutarea eroilor de la Brest", intenţionează să reia tema în cadrul unei opere de proporţii mai ample. Discuţia noastră a început de aceea, de la acest proiect important.

— Cartea apărută acum reprezintă pentru mine doar un început, deoarece, pe baza faptelor cunoscute, a datelor noi pe care le-am aflat în ultima vreme, mă simt în stare să aprofundez şi să amplific lucrarea iniţială. Sper să scriu o carte care să oglindească măreţia eroismului oamenilor sovietici în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

— Mai pregătiţi şi o altă lucrare?

— Da... O piesă inspirată tot din epopeea ultimului război, din aceeaşi încleştare dramatică în care s-a afirmat puternic înalta conştiinţă socialistă şi patriotică a ostaşilor sovietici.

— Dumneavoastră, tovarăşe Galin, ce ne-aţi putea spune despre şantierul dv. de creaţie? Cunoscînd cele două cărţi ale dv. apărute în traducere romînească: „Insemnările unui propagandist" şi „O forţă măreaţă", am vrea să ne vorbiţi despre cărţile pe care le pregătiţi.

— In drum spre patrie, vorbeam tocmai cu tovarăşul Smirnov despre proiectele noastre. Şi în primul rînd ne refeream la apropiata mea călătorie în regiunea pămînturilor desţelenite din Siberia. Aici vor sosi peste cîteva săptămîni două vagoane speciale, transportînd subredacţia mobilă a revistei „Literaturnaia Gazeta" din Moscova, în rîndurile căreia mă voi număra şi eu.

— Este prima expediţie documentară a revistei spre pămînturile desţelenite?

— Nu. „Literaturnaia Gazeta" trimite, de mai multă vreme, periodic — pe termen de trei luni — brigăzi de redactori şi scriitori către regiunile pămînturilor desţelenite, în vederea cunoaşterii vieţii şi realizărilor constructorilor acestor aşezări noi. In mijlocul lor edităm o gazetă de „campanie", şi în genere, participăm la munca lor culturală. Sper ca rodul observaţiilor şi impresiilor mele de pe aceste şantiere să-mi folosească la elaborarea unui roman.

— Tovarăşe Galin, dv. care aţi fost în Bucureşti şi în urmă cu 15 ani, ce ne-aţi putea spune despre schimbările survenite în Capitala noastră?

— Intre ceea ce am observat atunci, în calitatea mea de corespondent de front, în primele zile ale Eliberării Romîniei şi ceea ce revăd acum, după un deceniu şi jumătate de construcţie socialistă, este o deosebire entuziasmantă. Am lăsat un Bucureşti pestriţ, meschin, pătat de fascism. Intîlnesc o nouă Capitală, modernă, primenită şi înfrumuseţată. Ne răsfaţă privirile o Capitală vrednică de o ţară socialistă. Construcţii multe şi noi, o arhitectură armonioasă, palate ale culturii şi monumente de tradiţie istorică recomandă Capitala dv. ca un oraş interesant, de neuitat.

— Impresiile dv. despre Bucureşti, tovarăşe Smirnov...

— ...se pot rezuma într-un singur răspuns: o singură zi de vorbă cu prieteni dragi, te face să-i cunoşti şi să-i îndrăgeşti mai bine decît dacă ai citi despre ei de o sută de ori. Bucureştenii, oamenii de pe stradă, mi-au plăcut nespus de mult. Din imaginea Capitalei dv. se degajă mult elan, patos constructiv.

— Ce ne-aţi putea spune, tovarăşe Smirnov, despre relaţiile dintre redacţiile revistelor „Literaturnaia Gazeta" din Moscova şi „Gazeta literară" din Bucureşti?

— Constat cu bucurie că în ultima vreme legăturile noastre s-au înteţit şi că, spre satisfacţia ambelor părţi, ni se deschid înainte bogate perspective de intensificare a colaborării noastre pe viitor.

Profit de prilej spre a transmite o propunere: organizarea unei consfătuiri a scriitorilor şi redactorilor care lucrează la Bucureşti şi la Moscova, în cadrul revistelor săptămînale respective ale Uniunii Scriitorilor.

Colaborarea dintre revistele noastre constituie pentru mine o realitate tericită şi nu pot să-mi închei răspunsul fără a promite tovarăşilor de la „Gazeta literară" că noi, cei de la „Literaturnaia Gazeta", vom urmări în permanenţă asigurarea schimbului periodic de articole, materiale beletristice, proză şi versuri între redacţiile noastre.

REPORTER

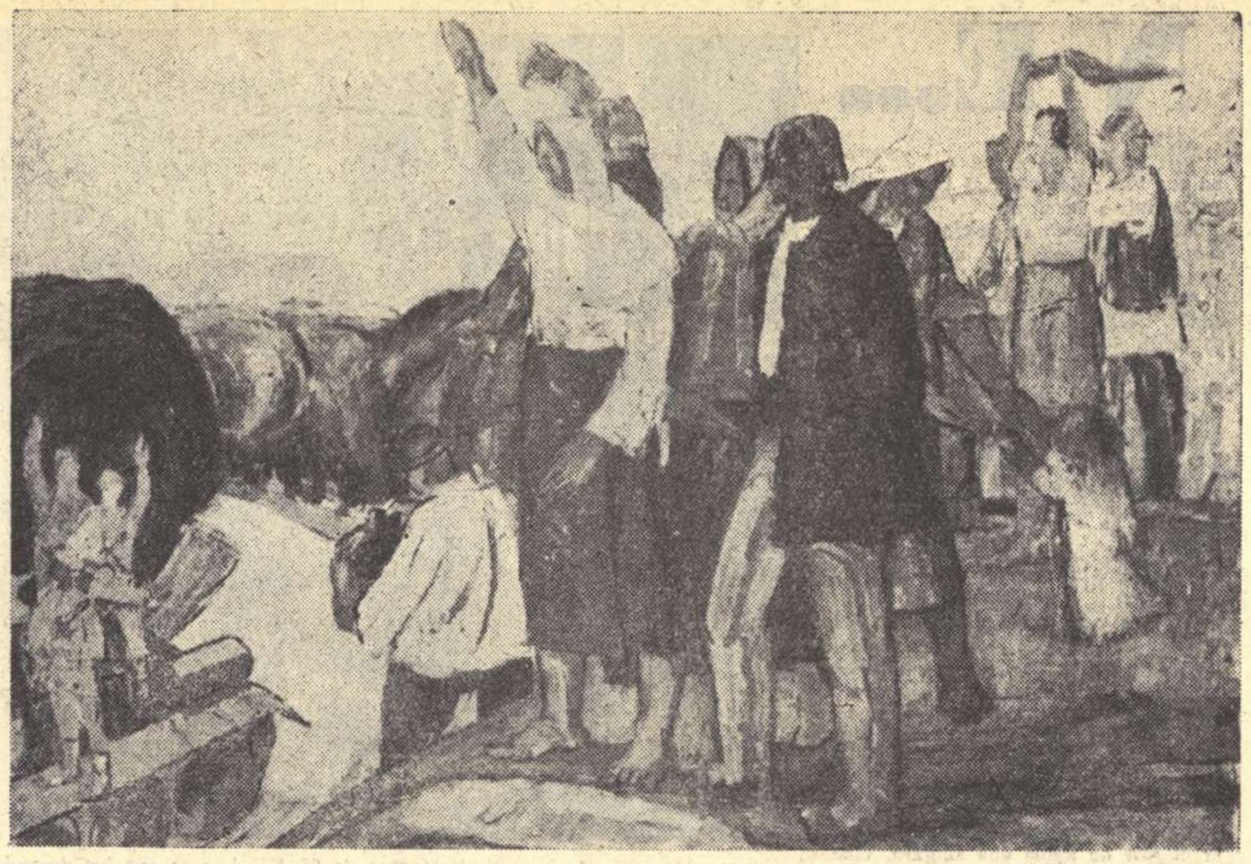

AUREL ANIŢEI „Intîmpinînd eliberatorii"

Lucrări plastice în cinstea zilei de 23 AUGUST

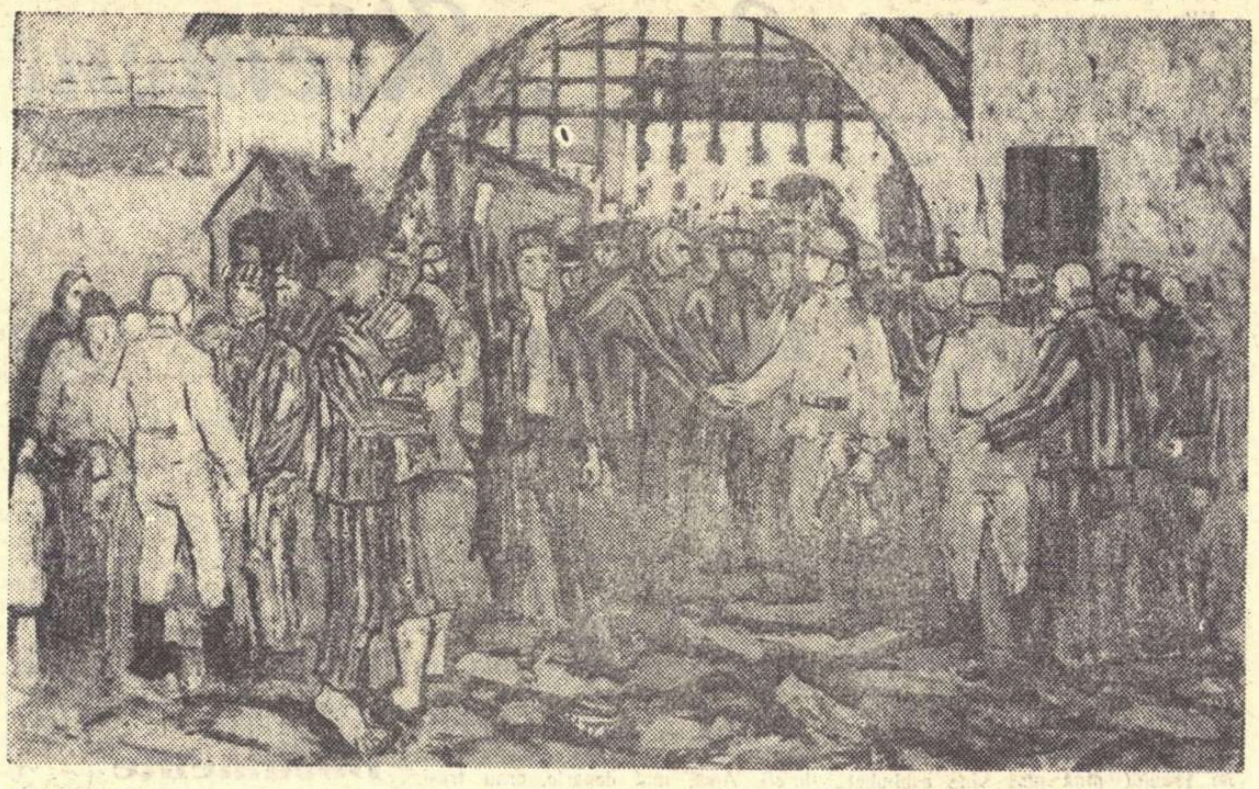

C. PILIUŢA „Deţinuţi politici eliberaţi de ostaşi sovietici"

MULŢUMIM PARTIDULUI

Un mare succes

Extraordinara dezvoltare pe care economia socialistă a patriei noastre a luat-o în ultimii ani sub conducerea partidului şi guvernului, ne-a îngăduit ca în preajma glorioasei aniversări a zilei de 23 August să ne bucurăm de o nouă şi importantă reducere de preţuri. Un asemenea succes economic, care dovedeşte avîntul continuu în care se află industria ţării noastre, nu este cu putinţă în nici una din ţările capitalului, pentru că acolo criza economică sugrumă totul şi covîrşeşte marea majoritate a populaţiei muncitoare cu impozite, condamnînd-o la o viaţă mizeră.

Noi sîntem mîndri că oamenii muncii din patria noastră au obţinut prin această nouă reducere de preţuri o nouă cucerire pe tărîmul ridicării nivelului de trai, cultural şi material, pe drumul luminos al construirii socialismului.

Alexandru KIRIŢESCU

Printre alegătorii circumscripţiei mele

Vestea reducerii preţurilor a fost primită cu bucurie în circumscripţia electorală nr. 227, unde sînt deputat. Ziarele sosite de dimineaţă, avînd afişate pe prima pagină noile preţuri au trezit un entuziasm deosebit în rîndurile oamenilor muncii din Băneasa. Am stat de vorbă cu cîţiva dintre alegătorii mei, cu Elena Simionescu, cu Valeriu Costescu şi cu alţii, funcţionari şi pensionari care văd în noua reducere de preţuri o nouă dovadă a grijii partidului şi guvernului pentru ridicarea nivelului de trai material şi cultural al oamenilor muncii. Ei au calculat cu cît vor cîştiga mai mult din noua reducere de preţuri. Şi trebuie să spun că pentru fiecare dintre familiile pe care le cunosc din cartierul meu, această reducere de preţuri vine să aducă o contribuţie însemnată la realizarea unei vieţi mai bune, mai îmbelşugate, pe drumul construirii socialismului.

Iosif MORARU

Deputat al Sfatului Popular raional, circumscripţia nr. 227
Băneasa

Pentru o viaţă mai bună

Am intrat ca ucenic acum mai bine de 30 de ani în atelierul unui patron particular. N-aş vrea să vă povestesc acum cît de greu a fost drumul uceniciei, pînă am ajuns mecanic şi apoi maistru. Vreau să subliniez aici că pentru noi, muncitorii, viaţa nouă pe care o trăim astăzi se deosebeşte, ca de la cer la pămînt, de viaţa dinainte. Avem acum o altă perspectivă, şi această perspectivă spre mai bine îşi găseşte o dovadă concretă în fiecare dintre hotărîrile şi înfăptuirile partidului şi guvernului. O asemenea dovadă care ne dă nouă muncitorilor încredere deplină în justeţea politicii partidului pe drumul luminos al socialismului — o constituie şi Hotărîrea C. C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959.

Reducerile de preţuri care au fost afişate în presă zilele trecute au adus îmbunătăţiri însemnate pe drumul ridicării nivelului de trai al clasei muncitoare. Pentru mine, noua reducere de preţuri reprezintă un ajutor considerabil acordat mie şi familiei mele, din partea statului nostru. Acum voi avea şi eu posibilitatea să încep construcţia casei, pe terenul pe care l-am cumpărat deja.

Pe cele mai diferite căi, în viaţa de toate zilele, noi avem posibilitatea să simţim sprijinul puternic, moral şi material al partidului şi al guvernului. O grăitoare dovadă a acestui sprijin o constituie recenta reducere de preţuri.

Păun SOARE

Maistru mecanic la Atelierele de întreţinere „Tarom"

Angajamentul nostru

Fiecare dintre noi, muncitorii Atelierelor de Gospodărie şi Reţea — ITB, am primit cu un sentiment de puternică satisfacţie apariţia listei noilor preţuri reduse la obiectele de larg consum. După ce am citit împreună Hotărîrea de reducere a preţurilor, am avut posibilitatea să vedem pretutindeni în vitrinele magazinelor, noile preţuri afişate şi în primul rînd, numeroase produse industriale de valoare superioară, fabricate în ţara noastră.

Toate acestea ne bucură pentru că ne fac viaţa mai uşoară, deschid drumul belşugului în casele noastre. Noi ştim că aceste înfăptuiri importante ale partidului şi guvernului menite să aducă o contribuţie hotărîtoare la creşterea nivelului nostru de trai, se datorează efortului creator al clasei noastre muncitoare, luptei consecvente pentru economii şi reducerea preţului de cost. De aceea noi muncitorii ITB — de la secţia Gospodărie şi Reţea ne luăm angajamentul să facem în două zile 8 ore de muncă voluntară, să realizăm lucrările noastre în cele mai bune condiţiuni, la termen.

Sandu ALEXE

Strungar, locţiitor al secretarului Organizaţiei P.M.R. de la I.T.B., Atelierele de Gospodărie şi Reţea.

Economie politică şi poezie

— Mereu îmi vorbiţi de talent. Bine! Eu am talent. Ce-mi mai trebuieşte totuşi pentru a deveni un poet adevărat?

E o întrebare a unui poet tînăr căruia i s-a răspuns astfel:

— Economie politică. Poetul contemporan nouă trebuie să cunoască foarte multă economie politică.

Şi, sînt sigur că tînărul împricinat trecînd prin faţa vitrinelor şi entuziasmîndu-se de noul salt al nivelului nostru de trai, a dat dreptate sfătuitorului său. Creşterea salariilor şi simbriilor pe deoparte, şi scăderea costului pe de alta, vădesc necontenita primenire şi fortificare a economiei noastre socialiste, creşterea prestigiului monetei şi veridicitatea legilor după care se călăuzeşte partidul celor ce muncesc în neostenita lui luptă pentru fericirea tuturora. Astfel, economia politică devine lirică şi cuprinde mari sarcini de poezie. Numerele devin simboluri şi tălmăcesc lumină şi îndestulare. Inţeleapta gospodărire a economiei noastre poate inspira fulgerător poeme şi proză, de un strălucitor entuziasm. Iată, masa tovarăşului meu, metalurgul, sau a vecinului meu, învăţătorul, va fi mai plină şi deci mai frumoasă. Căci utilul capătă, în patria noastră, straie frumoase, contopindu-se cu estetica. Iată: pîinea şi mierea şi vinul, hainele de lînă şi de mătase, radioul aducător de veşti şi de cîntece, jucăriile copiilor şi bomboanele multicolore, sandalele cu sunet melodios şi sticla, şi cristalele, şi porcelanul şi multe altele vor împodobi mai copios încăperile. Vistieria celor ce muncesc va înflori necontenit, paralel cu patria, în conformitate cu armonioasele legi ale dialecticii marxiste.

Al. ANDRIŢOIU

INSEMNĂRI MARGINALE

Citind pe LEONID LEONOV

Arta este de bună seamă cunoaştere, dar ideile sînt veştede dacă nu înfloresc pe trunchiul imaginilor. Prin alte cuvinte, învăţăturile vieţii, pe care le caută cititorii mai ales între filele romanelor, nu au sorţi de izbîndă dacă nu sînt altceva decît precepte noţionale, dar se vădesc eficace cînd imaginea vieţii construită de autor îşi impune firesc concluziile, cu forţa evidenţei carteziene. Un roman îşi comunică aşadar mesajul nu prin substitutul epic al autorului, totdeauna transparent, ca şi raisonneurul în teatru, ci prin intensitatea imaginilor de viaţă, de care dispune numai romancierul de mare vocaţie. Artă de altminteri complexă, epica îşi subsumează astăzi toate valorile genuistice, furînd poeziei lirice intuiţiile ei esenţiale, împrumutînd scenei secretul dialogului şi înfruntările dramatice ale voinţelor, ba chiar şi muzicei tainele ritmurilor şi procedeul leitmotivelor, ca să nu mai vorbesc de arta frescei pe care, pierzînd-o pictura cea nouă, a regăsit-o de mai bine de un veac geniul balzacian. Dacă i s-a putut imputa muzicii wagneriene, cu mai multă sau mai puţină dreptate, la începuturile ei atît de contestate, varietatea mijloacelor şi a împrumuturilor, în vederea unei sinteze noi, nimeni nu se gîndeşte astăzi să şicaneze genul său literar preferat, romanul, pentru că se foloseşte de o varietate nesfîrşită de mijloace artistice ca să se realizeze cît mai deplin.

Un asemenea romancier este desigur Leonid Leonov. Nu i-am citit decît două din operele sale fundamentale, Soti *şi* Drumul spre Ocean, *dar mi-a fost suficient ca să simt de la primele pagini prezenţa unui maestru compozitor, priceput să orchestreze cu pecetea personalităţii tumultul stihiilor naturale şi al celor sociale, răzvrătindu-le şi pacificîndu-le cu siguranţa de baghetă a unui mare dirijor. Ca să ies însă de pe făgaşul lunecos al metaforei, mă grăbesc să precizez că Leonov e înainte de orice un mare cunoscător al omului, ceea ce se numeşte în literatură ca şi în ştiinţă, un psiholog. Este condiţia primordială a romancierului.. Cunoaşterea omului la autenticii creatori epici, e ca şi la marii diagnosticieni, însumarea unei experienţe de viaţă, care se traduce în creaţie prin intuiţii numai în aparenţă instantanee. Deschid la întîmplare o carte de Leonov, pe la început şi citesc: „Afară se lăsa amurgul timpuriu de toamnă. Pe linie cernea o burniţă măruntă, deasă, aproape ca o ceaţă. Printre vagoane rătăceau găini grase, ciugulind grăunţele risipite pe jos. Doi băieţaşi cu feţele murdare, înfofoliţi, pesemne copii de muncitori de la depou, se jucau lîngă cutia de ungere a unui vagon. Cel mai mare îi lămurea celui mai mic cum se toarnă nisip în ea. Nu era nevoie să auzi ce spune, ca să-ţi dai seama că băieţaşul acesta avea un neobişnuit talent pedagogic. Copiii adunau cu lopăţele nisipul de sub picioare şi îl turnau în cutia de ungere. Era un vagon de marfă, din altă regională de cale ferată, care trebuia să fie dus la atelierele de reparaţie".* (Drumul spre Ocean, *1958, Cartea Rusă, traducere de C. Toria şi Steinberg A., pag. 17).*

Romancierul născut iar nu făcut aruncă o privire şi surprinde cu ochi de poet aspectul meteorologic al naturii, într-un moment al zilei şi al anotimpului. Totodată, cu ochi de pictor, cuprinde toată întinderea cîmpului vizual şi nu-i scapă nimic din ce ar putea constitui măcar un crochiu de atelier. Psihologul apare la prezentarea omului, indiferent de vîrstă, pentru că şi copilăria are universul ei psihic propriu. El ne avertizează că nu e nevoie să-l auzi pe cineva vorbind, ca să ştii ce spune. Mimica şi gesturile vorbesc în limbajul lor tot atît de inteligibil şi de grăitor ca şi sunetele articulate. Un accent uşor de ironie străbate din enunţul prin care meşterul romancier se fereşte de a conferi intuiţiilor lui nu ştiu ce har supranatural sau mistic, ca acela, bunăoară, cu care se credea investit însuşi Balzac, cînd vorbea de a „doua vedere". De fapt această a doua vedere nu e clarviziunea de natură ocultistică, cum credea contemporanul lui Swedenborg şi al altor mai mărunţi şarlatani ai comunicărilor ascunse, ci e pur şi simplu intuiţia psihologică, exercitată şi educată îndelung, înainte de a ajunge fulguraţie intuitivă.

Impresionantă este la Leonov, cum spuneam, răscolirea stihiilor naturale. Instalarea unei mari fabrici de hîrtie, în sălbăticia codrilor în care elanii sorb din piraiele reci, în vecinătatea schitului, nu întîmpină atîta rezistenţă din partea forţelor inerte ale societăţii vechi, cît din învolburarea marilor elemente naturale. Cele două planuri ale romanului Soti *sînt lupta dintre nou şi vechi cu biruinţa noului, dar mai ales lupta dintre om şi natură în care biruinţa omului nu se mai învederează atît de uşoară. Evident, etica socialistă nu subordonează omul unei forţe oculte, cum ar fi destinul sau fatalitatea, dar romancierul care a ştiut să potenţeze grandiosul sihlelor impenetrabile, a realizat în* Soti *imaginea tulburătoare a naturii. Un mare poet al naturii — l-am numit pe Mihail Sadoveanu — a dat în* Nopţile de Sînziene *o afabulaţie fermecătoare, dar de o valoare pur simbolică, prin care vietăţile codrului ridică o barieră eficace împotriva cupidităţii exploatatoare a capitalismului străin. Altceva este* Soti, *epopee modernă a industrializării socialiste în luptă cu obscurantismul religios, şi mai ales a uneltei, uneori neputincioasă înaintea stihiei, dar a uneltei care are totuşi ultimul cuvînt. Este un moment memorabil în istoria socialismului, o etapă grea a începutului, biruită eroic graţie încordării teribile a comuniştilor, a maselor călăuzite de ei. „Trebuia să ai o credinţă foarte tare ca să nu cazi pe brînci în această primă etapă a drumului. El (Uvadiev, personajul reprezentativ al constructorului) avea această credinţă deşi n-ar fi mărturisit-o nimănui, nici măcar unui frate. Undeva, acolo, pe tărîmul unor minunate înfăptuiri, în strălucirea de curcubeu a viitorului, soldatul acesta dintr-o bucată vedea o fetiţă pe care o chema Katia şi care n-avea încă nici 10 ani. Pentru ea şi pentru fericirea ei, se ducea la luptă."* (Soti, *ediţia II, 1951, în romîneşte de D. Manu şi T. Berindei) Eroul pozitiv la Leonov nu e un retor. El are un sentiment de pudoare în sentimentele sale cele frumoase şi printre ele în conştiinţa sa socialistă. De aceea poate n-are noroc în dragoste, unde nu strică puţin teatralism.*

Şi fiindcă a venit vorba de teatru, în Drumul spre Ocean, *problema teatrului propriu-zis, a talentului şi a lipsei de vocaţie o ridică interesantul personaj feminin Liza, care visează ca actriţă să întrupeze rolul Mariei Stuart de Schiller. Liza e o veleitară şi ea îşi dă seama de aceasta numai cînd îl iubeşte pe autenticul revoluţionar Kurilov, de la care împrumută lucrul cel mai de preţ din lume: piatra de încercare a autenticităţii.*

Nu îmi simt căderea de a mă angaja într-o discuţie asupra personajului pozitiv. Am însă impresia că Leonov i-a găsit secretul în arta de a-l prezenta firesc, fără ostentaţia actorului. Kurilov, splendidă figură de militant, e un realizator şi un vizionar, sinteză rară în societatea trecutului, unde în genere înfăptuitorii sînt cam lipsiţi de orizont, iar utopiştii de spirit creator. Această sinteză este în socialism încarnată în proporţii de masă şi în primul rînd de comunişti. La capătul liniei ferate siberiene, el vede o lume nouă şi o metropolă uriaşă, pe care o numeşte Ocean, scop final al activităţii lui progresiste. Visul se împleteşte strîns în realitate, la oameni de această factură, cum sînt şi Uvadiev şi Potemkin din Soti. *Strălucite sînt paginile viziunii sociale de viitor din* Drumul spre Ocean, *scris în urmă cu douăzeci şi cinci de ani, dar ale cărui „visuri" interplanetare sînt aproape traduse astăzi în faptă, datorită ştiinţei sovietice. Lipsiţi de patos verbal, eroii pozitivi ai lui Leonov sînt însă dotaţi cu un autentic patos etic, cu atît mai preţios cu cît el nu este expresia unei conştiinţe de sine, ci a unei forţe morale inflexibile, care transformă lumea şi modifică pe oamenii cu care vine în atingere.*

Pe linia clasică a lui Tolstoi, dar şi a realismului socialist trasat de Gorki, Leonid Leonov confirmă la lectură posibilităţile nesfîrşite ale genului epic, animat de îndoitul mesaj al cunoaşterii omului şi al construirii societăţii viitoare. Eroii săi, de metalul sufletesc al lui Kurilov, sînt prezenţe stimulatoare şi după ce inima le-a încetat să bată. Iar operele lui corespund formulei memorabile din cuvîntarea sa la al II-lea Congres al Scriitorilor sovietici: „Poporul vrea să vadă viitorul prin ochii literaturii noastre. Pentru o astfel de literatură, ar fi prea puţin să cînte numai: trebuie să joace rolul de pionier".

Şerban CIOCULESCU

„CALE LUNGĂ" de Alexei Arbuzov

FIŞE PENTRU NOUL REPERTORIU

Cei doi plutonieri care scrutează sala de teatru înainte de a ţese, în falduri grave, firul „Tragediei optimiste" îşi justifică impetuozitatea lirică prin misiunea lor de ambasadori ai unei epoci pe lîngă publicul nou, ocupant al fotoliilor din staluri. Ei recunosc spectatorul ca un factor implicit al reprezentaţiei dramatice. Solicitarea sălii ca participant activ la desfăşurarea magiei scenice este proprie unei bune părţi din literatura teatrului revoluţionar al erei noastre. Nu este o întîmplare că, într-un mod sau altul, eroii dramelor populare, iluminate de perspectiva înfăptuirii comunismului, preferă adesea să stea de vorbă cu semenii lor într-un chip mai direct. Ei refuză în orice caz să ignore existenţa unui auditoriu, parte interesată în atingerea ţelurilor demonstraţiei dramatice. Este aci un semn al înnobilării teatrului contemporan de către creatorii realismului socialist care acordă o nouă şi considerabilă importanţă discuţiei de idei şi anume în lumina unei concepţii ştiinţifice, capabile nu numai să delimiteze poziţiile în luptă, dar şi să pronunţe soluţii capitale. In această dezbatere, publicul este inclus ca juriu inteligent şi de o reală competenţă. El încetează de a fi un simplu client, hidră cu sute de capete dornică să rîdă şi să plîngă cu orice preţ sau eventual gratuit.

Ultima piesă a lui Alexei Arbuzov, „Cale lungă", se înscrie pe linia acestei lăudabile tendinţe de a angaja, prin creaţia dramaturgică o vie şi suculentă convorbire între eroi şi anonimii reprezentanţi ai opiniei publice contemporane. Autorul intenţionează să vorbească noilor generaţii despre tinereţe şi revoluţie, prin intermediul experienţei eroice a comsomoliştilor din anii primelor cincinale. Dar faptele nu sînt lăsate să vorbească singure. Scriitorul simte imperios nevoia să sublinieze anume accente, să comenteze actele săvîrşite de eroi, să reliefeze cu tact şi sensibilitate semnificaţiile majore ale conflictului. Arbuzov încredinţează sarcina acestui comperaj subtil secretarului de Komsomol al unei secţii de pe fostul şantier al metroului din Moscova. Intrucît Anton, eroul secretar, primeşte din partea autorului un text substanţial şi fermecător, misiunea este dusă la capăt în cele mai bune condiţiuni. Utilizînd mijloacele vrăjitoreşti ale artei teatrale, povestitorul se amestecă vreme de trei acte (5 tablouri), printre personajele piesei, trecînd cu dezinvoltură din proscenium în planul piesei şi invers, cu intenţia mărturisită de a-i învăţa pe eroi să devină eroici şi cu scopul tacit dar nobil de a preda tinerilor privitori lecţii practice despre viaţa omului noii societăţi, cu ilustraţii dramatice în text.

Interesul lui Arbuzov pentru „ale tinereţii valuri" este după cum se ştie constant şi fecund. Cele mai multe dintre piesele sale înregistrează şi comentează înţelept avînturile şi problematica tineretului sovietic, dezvăluind izvoarele adînci ale faptelor merituoase şi elaborînd cu grijă răspunsuri limpezi la întrebările vîrstei romantice. „Oraşul visurilor noastre", „Căsuţa de la marginea oraşului", „Tania", „Ani de pribegie" se înscriu ca etape succesive ale activităţii de moralist a acestui dramaturg atras cu deosebire de sferele eticei socialiste. Deşi nu lucrează pe baza unor punctaje exacte şi inamovibile sau tocmai din această cauză, Arbuzov este un pedagog remarcabil, călăuzit de cerinţele vii ale moralei comuniste. De la o piesă la alta, dramaturgul încearcă virtuozitatea unor noi procedee, adecvate materialului de viaţă aşezat în raza obiectivului său. „Oraşul visurilor noastre" a cărui acţiune se petrecea pe şantierul Komsomolskului a fost conceput ca o frescă generală, multicoloră dar unitară, înfăţişînd istoria dramatică şi eroică a construirii unei noi citadele socialiste. Unghiul dramei fiind larg deschis, autorul a obţinut acuitatea conflictului prin mutarea obiectivului într-o cadenţă vie, de la un grup la altul. O asemenea viziune nu se putea opri asupra pasiunilor personale, dar le-a înregistrat pregnant, într-un proces de acumulare care a dat consistenţă coordonatelor mari, spectaculoase, ale încleştării celor două tabere potrivnice.

In „Cale lungă" Arbuzov îşi fixează din nou privirile asupra unui şantier al tineretului, dar de data aceasta caietul său de sarcini prezintă alte caracteristici. Este vorba de a urmări cîteva destine omeneşti în zilele hotărîtoare ale maturizării lor spirituale. Construcţia nu se află în centrul dramei. Ea este însă invocată ca factor etic, al cărui climat determină cotituri decisive în viaţa tinerilor eroi. Pe scenă nu străjuiesc imense macarele metalice şi nici nu se revarsă şuvoaie incandescente de oţel special. Spectatorul este pus în legătură continuă cu frămîntările şi aspiraţiile celor cinci personaje. Doi băieţi şi trei fete parcurg de la prima scenă pînă în final drumul care-i duce pe pragul vieţii adevărate. Cea mai mare parte dintre eroi (Ilia, Maxim, Lilia) trec prin transformări profunde şi impresionante. După prima ridicare a cortinei, aceştia se află în faţa spectatorului covîrşiţi de un tumult interior pe care nu-l pot descifra dintr-o dată şi care-i face să şovăie sau să se izoleze. Visătorul Solnişkin sau ursuzul Samodeinii, apar la început în postúri penibile care contrazic fondul lor sufletesc pur. Construcţia şi mai ales constructorii înlătură zgura din cugetul acestor tineri, eliberînd esenţa pozitivă a caracterului lor.

Nu se produce un proces artificial care să se opereze din exterior, la suprafaţa lucrurilor. Recuperarea unor tineri derutaţi ca Ilia sau a celor cu „dureri personale" ca Lilia Bregman se produce evident prin tratarea cu delicateţe educativă a comorilor ascunse în sufletul celor care au pierdut pasul. Cu intenţii simbolice, secretarul Anton împarte în primul tablou al piesei, într-o noapte de carnaval, planete norocoase de flaşnetar, cu acelaşi conţinut. Toţi cei care intră în scenă sînt aşadar născuţi în aceeaşi zodie şi posedă un horoscop identic. Ei aparţin unei singure generaţii şi năzuiesc, în numele aceloraşi idei, la fericire, într-o accepţie comună a acestui termen miraculos. Construcţia viitorului capătă ea însăşi valoare de simbol, întreaga piesă fiind o remarcabilă demonstraţie a faptului că participarea însufleţită la ridicarea unei noi societăţi implică mişcări sufleteşti hotărîtoare şi determină caractere.

Drama Lioşkăi, energica şefă de brigadă care iubeşte fără speranţă pe unul dintre cei pe care i-a ajutat să se schimbe, nu devine în piesa lui Arbuzov o temă laterală de interes particular. Lioşka este un om tare, capabil să molipsească pe mulţi alţii cu entuziasmul său matur şi clarvăzător. Autorul nu pune la cale îndrăgostirea neaşteptată a eroinei cu scopul de a o „umaniza" obligator. Dragostea survine în viaţa Elenei Liaşenko (Lioşka) ca o altă urmare a tensiunii înalte la care se ridică viaţa pe şantierul staţiei Sokolniki. Săpînd cu antren tuneluri în pămîntul tare, în ritmul muncii unui popor care-şi pune cu temei problema construirii fericirii sale, Lioşka este supusă radiaţiilor incurabile ale acestei uriaşe chemări la viaţă plină. Ea descoperă altora marea bucurie a muncii eliberate şi capătă în schimb revelaţia marii iubiri. Dragostea neîmpărtăşită nu produce prăbuşirea catastrofală a eroinei, tocmai pentru că Lioşka aparţine unei spiritualităţi morale înalte, care îi transmite puterea de a iubi mîndru şi generos. Pierderea nădejdei de realizare a visului său de dragoste are desigur un sîmbure tragic, dar şi tragedia dragostei neîmplinite capătă în noua condiţie umană a societăţii socialiste o altă perspectivă. Lioşka respiră în ritmul întregii colectivităţi şi simte fără oprire pulsaţia cetăţii. Şi ea a tras, alături de ceilalţi, în primul act al piesei, una dintre „planetele" lui Anton, planetă care se termina invariabil cu aceeaşi sentinţă: „Ţine minte: te-ai născut sub semnul lui Saturn şi fericirea e în mîinile tale".

Recomandăm călduros teatrelor noastre această piesă despre tinerii născuţi sub semnul lui Saturn, tineri bine cunoscuţi în lume pentru modul în care şi-au fructificat convingerea că deţin în chiar mîinile lor semnele şi consemnele fericirii.

V. MINDRA

O ACȚIUNE...

Fragment de roman

de H. PANAITESCU

In noaptea aceea fără lună urma să aibă loc o acțiune deosebit de importantă. Trebuia să aruncăm în aer depozitul german de armament din șoseaua Dunării. Era în martie 1942.

Cînd Pavel mi-a spus să nu trec în ziua aceea pe la tehnic am înțeles că se petrecuse ceva deosebit.

După aproape o săptămînă aveam să aflu chiar din gura lui Gelu amănuntele zguduitoarei întîmplări. Liniștea grea din colibă era întreruptă doar de țăcăniturile regulate ale rotaprintului. Părea că nimic nu se schimbase. Și totuși în încăperea aceasta...

— Il căutau cu disperare — a început într-un tîrziu Gelu, părînd că-și vorbește șie-și — și Siguranța și Gestapoul. Ar fi dat orice să puie gheara pe el, dar mereu li se strecura printre degete. Și își continua activitatea cu tot mai multă înverșunare. Avea o energie nepotolită. Prezent peste tot în sectorul ce i se încredințase, stabilea planurile de acțiune, controla desfășurarea lor și lua parte directă la numeroase acte de sabotaj, împrăștieri și altele.

De cîteva ori copoii îi mirosiseră urma, ba avuseseră ocazia să-l și vadă la față. Tocmai îl înșfăcaseră de acasă pe Sandu și se pregăteau să-l transporte la Prefectură, cînd a bătut cineva la ușă.

— Intră — s-a grăbit să strige unul dintre agenți, fericit că va face o nouă captură. Pînă să se dumirească și să fugă-n stradă după el, parcă intrase în pămînt. Cu toate astea nu putea fi departe.

Au lăsat cîte doi paznici la capetele străzii cu ordinul să „umfle" orice suspect.

— Cine o fi ăsta care a ieșit din bloc și se îndreaptă șontîc-șontîc spre ei? Are mustață și ochelari, nu poate fi ăla. — Un foc, da cu plăcere. — Nu, hotărît nu putea fi el. Nu-i tremura de loc mîna cu țigara și nici n-a tresărit măcar. Doar dacă... S-a întors din drum să-l întrebe cît e ceasul. Nu, cu siguranță nu era „ăla".

Și totuși „ăla" era. Fusese necesar să se stabilească dacă Sandu căzuse pentru a se trece de urgență la măsuri corespunzătoare și, bineînțeles, luase sarcina asupra sa. Pe el îl priviseră o clipă agenții Siguranței. Ochelarii n-aveau dioptrii, mustață își lăsase de două luni, șchiop fusese doar o oră, iar mîna nu-i tremura niciodată.

Altă dată îl înhățaseră în plină zi pe o stradă laterală, unde avea o întîlnire. L-au îndesat în taxiul care îi aștepta, satisfăcuți că nu dă semne de rezistență.

Cel din stînga l-a prevenit amenințător: — Să nu faci vreo „șustă" că te ard! și și-a pipăit semnificativ revolverul din buzunar. Au mers așa pînă în Piața Mare. Aici mașina a trebuit să încetinească puțin din pricina aglomerației pentru a lăsa să treacă tramvaiul.

In aceeași clipă cel dinspre trotuar a sărit ca împins de un resort irezistibil drept în brațele celui cu revolverul. Pînă să se dumirească ce-a fost și să se împace, au constatat că taxiul devenise mai încăpător. Arestatul dispăruse!

Acuma însă nu mai putea să le scape! Il descoperiseră datorită unei întîmplări. Se duseseră să verifice adresele înscrise pe buletinul unui arestat. Și pe cele vechi. La una dintre ele, cînd să intre, s-au ciocnit nas în nas cu el. Ușa s-a închis fulgerător și cheia s-a răsucit de două ori în broască.

Dar n-avea cum să fugă. Casa era izolată. Unul a rămas la ușă, altul în stradă, iar al treilea s-a dus să telefoneze după întăriri. Nu strică. In cîteva minute au mai sosit cinci. Au înconjurat casa și se pregăteau să înceapă asaltul. Deodată ușa s-a deschis larg. Păzitorul ei a zburat în mijlocul celor din stradă urlînd:

— Uite-l la cîțiva pași, vrea să fugă!

Au tras toți, în plin!

Fuge înainte. Asta-i necuratul. Nu se poate să nu-l fi lovit. A trecut de colț!

După el, nu poate s-ajungă departe!...

— Ce cald mi-e! Unde-or fi? Nu se văd din pricina ceții! Sînt lac de sudoare. Să nu m-ajungă! Nu se putea să ard documentele! Materialele noastre distruse! Nu! In mîinile lor! Ce încet merg! Bine c-am apucat tramvaiul ăsta. Să nu mă fi văzut! Nu mai știu nici să săr. Nici nu mă doare genunchiul. Să trec drumul să văd. Ceața asta păcătoasă.

Nu mai am mult pînă la Gelu. Să mai trec odată. Căldura! Uite-o. Am aj...

— Am auzit o bufnitură în ușă. M-am uitat în jur; totul la loc! Am strigat: Care ești mă!? Nici un răspuns. Cînd am deschis ușa s-a întins cît era de lung. A mai murmurat: Docume...

I-am descheiat haina și cămașa și am găsit la piept, năclăit de sînge, materialul de partid.

Nu mai sufla.

Avea corpul ciuruit de gloanțe.

O lacrimă se scurgea încet la vale pe nasul lui Gelu. A șters-o cu grabă.

— Bocim și noi ca muierile de parcă asta ar aștepta de la noi! Il aud și-acum spunîndu-mi: Dacă murim luptînd, cu capul sus, înseamnă că și frunțile noastre vor sta temelie viitorului.

Acesta a fost Gheorghe!

★

In noaptea aceea de martie și stelele își ascunseseră fața.

Acțiunea era greu de dus la îndeplinire. Se putea să nu ne mai întoarcem.

Mă gîndisem la asta toată ziua. Moș Emilian era furios ca niciodată. Pesemne îl întîlnise mai mult ca de obicei pe Fritsche. Orice făceam nu-i era pe plac. Mă repezea la fiecare pas și se mînia foc fiindcă îi primeam reproșurile cu zîmbetul pe buze.

Ce să-i faci! Nu m-aș fi putut supăra pe el pentru nimic în lume. Mai cu seamă în clipele acelea. Om dintr-o bucată! Făcea parte din viața mea, bine fixat, odată pentru totdeauna.

Acasă, lingura rămînea suspendată la jumătatea drumului între farfurie și gură. Stăteam așa, pierdut, privind chipurile de mult știute. Mamă; tată; cuvinte unice, făpturi fără seamăn de dragi. Ce n-aș fi dat să-i pot strînge în brațe! Dar expansivitatea asta neobișnuită le-ar fi provocat îngrijorare. Ce avea băiatul, ce-l frămînta oare? Nu! mai bine îmi înfrînez pornirile pentru a nu le răpi cele cîteva ceasuri de liniște. Pe urmă...

Ceasul. Deabia cinci. Mai am timp. Să alerg, să-i spun acuma, poate că... De cum o văzusem, am știut, am simțit... Nu credeam și cu toate astea... Dragoste la prima vedere, doar în romane... Și totuși nu încăpea îndoială. Dragoste! Unică! Nu te amăgii. Au mai fost și altele unice. Poate că inima are capacitatea de a repeta unicitatea. Mira nu ți-a ucis inima. Fiecare pulsație aducea viață, cerea dragoste. Au mai fost și altele, Crisanta, Lia... Dar nu era la fel. Nu putea fi. De data aceasta...

O vedeam aproape zilnic. Munceam în aceeași organizație. Discutam despre toate, probleme curente, determinism, calea lactee, contradicții, teoria „paharului cu apă", despre toate. Cu aplicație, cu pasiune. Numai cînd vroiam să ating subiectul tabu, mi se punea un nod în gît. Și vroiam în permanență. Nu-i spusesem: „Ioana, vrei să fii..." încă niciodată. Pînă acum! Acum însă...

Să mă duc să-i spun! Ce să-i spun? Știe de mult. I-au mărturisit ochii mei.

Dacă n-a înțeles înseamnă că vorbim graiuri diferite.

Tare m-aș fi dus! Lasă fleacurile, s-a făcut opt! Aș fi vrut, totuși.

★

Iorgu a fost, ca-ntotdeauna, punctual la întîlnire. Cît de înalt era. Parcă i se mai lungise și fața. Ne-am dus pe căi ocolite la stația de taxiuri, la care urma să-l găsim pe Mitu.

— Ești liber!? Sărmanul de el, nu era încă; dar avea să fie cu siguranță într-o bună zi.

Iată-ne la locul cu pricina. Mitu ne aștepta după colț, cu motorul sub presiune.

Am intrat în stradă, fiecare prin alt capăt, ținînd „Universul" ostentativ în mînă. Cel cu servieta venea spre mine mușcînd dintr-un măr. M-a măsurat de la distanță. Nu-l mai văzusem vreodată. N-avea nimic deosebit, nici nu i-am reținut trăsăturile feței. M-a întrebat liniștit de parcă ar fi avut zarzavaturi în servietă:

— Nu știi, te rog, unde e strada Frumoasă?"

— Departe, foarte departe: la mii de kilometri — i-am răspuns plin de convingere.

Intr-o clipită servieta și-a schimbat proprietarul. Mi-a strîns mîna și a plecat fără o vorbă, dar știam că și inima acestui necunoscut va fi alături de noi în noaptea aceea.

M-am înapoiat la mașină, cu băgare de seamă, încet, cu toate că aș fi vrut să zbor. Prețiosul explozibil nu permitea însă nici un pas greșit. Era un tip special de grenadă din care ar fi fost de ajuns una singură, bine țintită, ca să ne îndeplinim misiunea. Și eu duceam sub braț patru.

Pe Iorgu a trebuit să-l mai aștept cîteva minute. Controlase strada după plecarea noastră. Acum, abia acum, începea partea cea mai grea.

Mitu mergea cu aproape 60 pe oră, dar nouă ni se părea că stă pe loc. Cu toate astea, uite, calea Beretari, șina, strada Moinei, mai avem puțin și am ajuns. Mitu a tras mașina pe o fundătură din șoseaua Dunării, iar noi, Iorgu și cu mine, am luat-o încet de-a lungul ei. Mergeam cînd el, cînd eu înainte, avînd grijă să nu intervină nici un nepoftit. Mîinile strîngeau cu înfrigurare „roșiile" din buzunarele hainei.

De la ultima casă din șosea pînă la cazarma care preceda depozitul, se întindea un loc viran ca de vreo trei sute de metri. Nici un copac, nici o ridicătură după care să te adăpostești, nimic. Loc neted ca-n palmă și la capătul lui, cocoțată pe platforma de lemn, sentinela Wermachtului pîndea. Noroc că bezna nopții nu-ți îngăduia să zărești nici la trei pași.

Ne-am tîrît așa, pe burtă, sprijiniți în coate cu grenadele în mîini, vreme fără sfîrșit. Apoi, Iorgu care era în față s-a oprit, a lăsat grenadele în iarbă și mi-a făcut semn să-l aștept. Pînă am înțeles ce vrea să facă, era prea tîrziu să-l mai pot opri. Am zărit prin negură o umbră uriașă prăbușindu-se, s-a auzit o bufnitură, un horcăit scurt, apoi nimic. După o clipă, Iorgu se afla lîngă mine: — Să ne grăbim pînă nu-i vine schimbul — mi-a șoptit gîfîind.

— L-ai omorît?!

— Nu-mi spurc eu mîinile cu unul căzut la pămînt! I-am băgat fularu-n gură și i-am legat coatele cu cureaua!

Am trecut prin fața cazărmii nestingheriți. In dreptul depozitului 2 o siluetă masivă se mișca în cadență. Nu mai era vreme de pierdut. Am sărit amîndoi deodată și pînă să-și revie zăcea și ăsta cu mîinile legate înghițindu-și fularul.

Abia porniseră grenadele și ne-am aruncat jos. Explozia ne-a zvîrlit mai departe. Părea că și pămîntul s-a deschis și vrea să ne-nghită.

O clipă de buimăceală, dar ne-am venit repede în fire și-am luat-o la picior înapoi. Nu ne mai uitam nici în dreapta nici în stînga. Am auzit mai întîi un: Halt! gutural apoi o rafală de pușcă-mitralieră. Reușise probabil cel de la cazarmă să-și desfacă mîinile. Apoi „cățeaua" a răpăit din nou și am simțit că Iorgu nu mai e lîngă mine. L-am căutat bîjbîind, pe jos. Mai respira.

— Fugi! Lasă-mă!

I-am apucat brațele și am început să-l tîrăsc prin mijlocul drumului. Deodată o umbră mi-a tăiat calea. Mă pregăteam să-l pocnesc cînd mi-a strigat: Apucă-l tu de picioare! Era Mitu. Auzise explozia și venise în întîmpinarea noastră.

După două luni, Iorgu era iar sănătos tun. Vorba lui Nae: Nu l-au atins decît pe un centimetru și el are atîția.

Și au urmat alte acțiuni, mereu altele. Pînă cînd a venit, ca o încununare firească: Eliberarea.

Inima mea

Ca să cînt Partidul cum se cuvine
nu am nevoie de un flaut fermecat,
este de-ajuns să-mi așez inima
pe un lan de grîu cînd îl bate vîntul...

Un colectivist cu palma mirosind a floare
de cîmp, va ridica de alături inima mea
și ducînd-o pe buze ca pe o frunză, va face
să răsune, din ea, dragostea mea de patrie!

Constantin NISIPEANU

Recoltă nouă

Mașini cu steaguri roșii și spice
trec în amiază spre sat,
de la arie.

Rămîn în preajma batozelor
cu cîntec de boabe
și colburi de soare, —
rămîn oamenii
să vînture-n palme,
lîngă hambarul batozei — grîul,
să-l încarce
și — cu pălăriile pe ceafă
să treacă, legănînd pe umeri sacii,
să glumească-ntre ei

și să se-asculte glumind și rîzînd;

Să se-asculte,
cu atenția cu care rămîn să privească
în urma mașinilor încărcate.

In toate acestea
pare că-și văd alte chipuri,
se privesc îndelung, să se cunoască —
se ascultă..

Și merg cu sacii pe umeri,
legănînd un pas semeț
și-și dau pălăria pe ceafă
să-i vadă soarele.

Florența ALBU

Portret de brigadier

Fața scrijelată de viață
Ca de-un vîrf de lamă nezărit,
Iarnă împietrită pe mustață
Și pe părul negru, răvășit.

Ochi ca apa Deltei azurie
Cu lucirea crapilor tîrziu,
Fruntea ca o geană de cîmpie
Cînd e grîul copt și arămiu.

Brațele aripi ce urcă, zveltă,
Fața combinatului spre cer,

Trupul ca o trestie de deltă
Ce-a rămas tot verde după ger,

Purpurie stea pe salopetă
Prinsă lîngă inima de foc,
Semn că pe viață sînt unite
Inima cu steaua la un loc.

Sufletul răboj umplut de viață
Coborît în deltă la Chișcani
Și pe care inima învață
Zîmbetul la patruzeci de ani.

Rusalin MUREȘANU

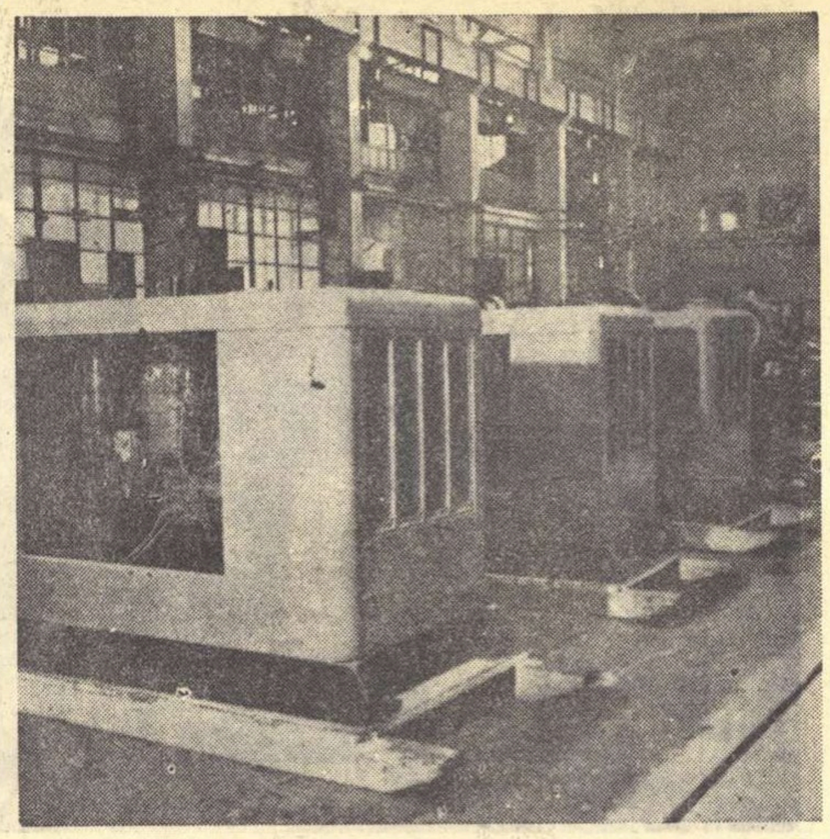

O nouă serie de grupuri electrogene de 25 K.V.A. care vor lua drumul R. P. Chineze. Aceste grupuri se folosesc pentru echiparea instalațiilor de foraj petrolifer.

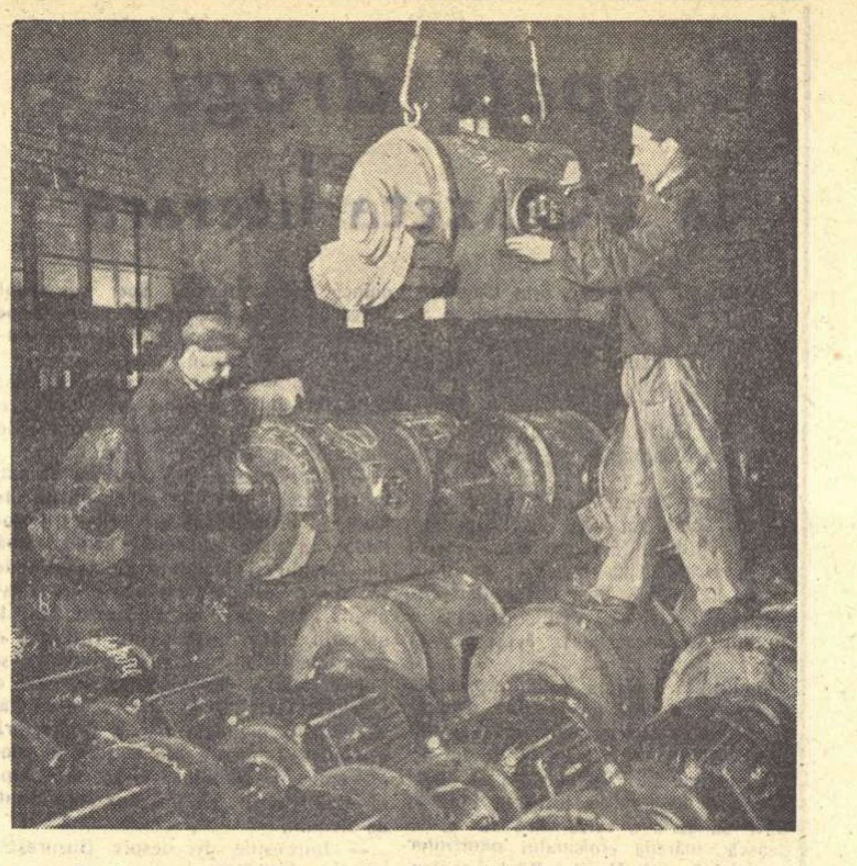

Montorii Ioan Moraru și Ștefan Cașmir făcînd ultimul control unui lot de motoare electrice de 35 și 45 Kw.

La „Klement Gottwald", în aceste zile

Zile de leafă

Pe locul unde se înalță azi uzinele „Klement Gottwald", se afla pe vremuri vechiul A.S.A.M. Mi-a rămas întipărită în minte trista agitație care domnea altădată în fața fabricii în zilele de leafă. Privind droaia de negustorași care în fiecare sîmbătă asalta oamenii cu pînză de americă proastă și litografii cu „Gică-i băiat frumos", aveai senzația unei neînduplecate conspirații împotriva muncitorilor. După ce oamenii erau jefuiți în fabrică și primeau plicul cu un salariu de mizerie, intrau pe mîna negustorilor care-i încolțeau încă de la poarta fabricii. Apoi, mai departe, erau trași pe sfoară de negustorul din colțul străzii, de unde cumpărau pe datorie pînă la leafă. Fiecare se socotea îndreptățit să-i jefuiască pe măsura posibilităților și a caracterului său.

Ziua de leafă era o zi grea. Toată familia se aduna și calcula de cîteva ori simbria, să vadă cum o s-o scoată la capăt. Era o muncă dificilă împărțirea banilor. Această operație începea întotdeauna prin renunțări; numai pe această bază se putea discuta, numai pe această bază discuția progresa. Ideea venea întotdeauna de la nevastă, care, avînd obsesia lucrurilor strict necesare, privea cu un fel de dușmănie orice fel de alte cumpărături.

— Las-o dracului de pălărie... Mai mergi și cu aia veche. Pretențiile cuiva de a merge la cinema sau de a cumpăra o carte erau privite în același fel...' „Cum o să dau bani pe cinema? Cu banii ăia cumpăr un kil de roșii!".

Omul era obligat să excludă tot ce i-ar aduce vreo bucurie sau vreo desfătare ca să-și asigure astfel umilitorul și nedemnul „strict necesar". Cîteodată capul familiei închidea ochii, nu mai ținea seama de sfaturile prea înțelepte ale nevestei.

— Ii luăm lu' ăla mic ghete noi...

Hotărîrea era primită de ceilalți membri ai familiei cu tristețe; ei știau că această măsură va avea consecințe asupra hranei de fiecare zi a tuturora.

Astăzi lîngă gheretа portarului se află aliniate un lung șir de biciclete și motociclete, toate proprietatea particulară a muncitorilor. Cine a cunoscut odinioară trista larmă din fața fabricilor e imposibil să nu simtă semnificația pe deplin istorică a acestui eveniment. De semnificația istorică a acestui fapt, sînt convinși, și proprietarii motocicletelor, și cei care nu și-au cumpărat încă, dar se gîndesc să-și cumpere. De altfel, ideea de a scrie despre aceasta mi-au dat-o mai toți oamenii cu care am stat de vorbă: „despre asta trebuie scris". Mi se pare o dovadă de mare noblețe sufletească bucuria cu care vorbesc despre acest eveniment ca despre o victorie a lor, a tuturora. E o victorie a tuturora, faptul că o parte din ei au reușit să-și cumpere motociclete. O socotesc ca pe o victorie a tuturora și se mîndresc cu ea în aceeași măsură în care se mîndresc cu calitatea frigiderelor „Pinguin".

Tovarășii din comitetul sindical s-au arătat dispuși să-mi dea toate relațiile.

— Păi sînt mulți... e și Nagel Toma, Saft Albert, Patrulei Vasile...

— Și-a cumpărat și tovarășul Leceanu Iancu...

— Și-a cumpărat și Leceanu? se miră, iluminîndu-se de bucurie, tovarășul secretar al comitetului sindical. Știi precis?

— L-am văzut cu ochii mei cum dădea drumul la motor...

★

Recenta Hotărîre a Plenarei C.C. al P.M.R. cu privire la ridicarea nivelului de trai a făcut ca oamenii să se gîndească să-și împartă leafa în alt mod, să-și facă socoteli și calcule noi. Discuțiile despre ce vrea să-și cumpere omul la leafă mi se par și ele de o mare importanță istorică; de aceea socotesc că e necesar să citez o parte din ele.

— Aparatul de radio nu prea-mi place... Trebuie să mi-l schimb.

— Am auzit că s-a adus mobilă frumoasă... Niște fotolii mi-ar trebui.

— Am cărți și n-am unde să le pun... Trebuie să-mi fac rost de o bibliotecă...

Tovarășul Vasilescu Gheorghe, muncitor rectificator, îmi prezintă dorința lui de a-și cumpăra un televizor ca pe-o fatalitate de neînlăturat. De multă vreme fetița îl bătea la cap în această privință. Și soția dorea neapărat să stea acasă și să vadă un spectacol la televizor. Toate converg într-o singură direcție. Lucrurile sînt de așa natură încît cumpărarea televizorului nu mai poate fi amînată sub nici un chip.

— Trebuie să-mi cumpăr televizor... zor...

De altfel tovarășul Vasilescu Gheorghe mai are asemenea probleme.

— Măsurile partidului ne-ajută să trăim mai bine... De cînd a apărut Hotărîrea am pus mîna pe condei și fac calcule... Am de gînd să-i amenajez fetiței o cameră, să aibă camera ei... Fata a crescut... caută tovarășul Vasilescu să mă convingă de justețea dorinței sale... ca mîine-poimîine merge la școală, e bine să aibă camera ei...

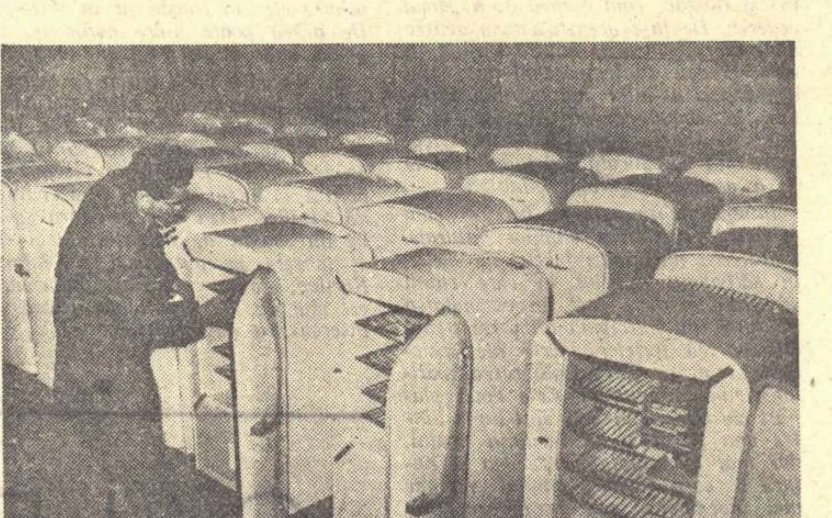

Controlorul tehnic Dumitru Dumitrescu face verificarea frigiderelor „Pinguin".

Documente

Intrînd în curtea fabricii, zărești pretutindeni afișe și panouri care vorbesc despre progresele înregistrate de uzină în anii puterii populare. Lîngă sediul comitetului de partid se află un panou în care se arată în cîte țări ale lumii sînt exportate produsele electrice fabricate de uzinele „Klement Gottwald".

Tovarășului locțiitor de secretar îi face o deosebită plăcere să citească acest panou.

— Argentina, Austria, R. P. Albania Turcia, R.A.U. India, Republica Populară Chineză, Republica Populară Democrată Coreeană, U.R.S.S., Republica Democrată Vietnam.

In 1948 s-a construit o hală nouă, impunătoare și luminoasă, e o adevărată bucurie să muncești aici. „Ce zici de hala noastră? E grozavă!" De altfel, toate izbînzile obținute de uzină în acești ani au devenit izbînzile fiecărui muncitor. „Noi exportăm și în India". „Ați văzut frigiderele noastre?

In spatele uzinei, dincolo de garaje, se află secția de frigidere. Uzina a început să le fabrice în serie și scrisorile primite arată că oamenii apreciază calitatea lor.

La gazeta de perete, secția de frigidere, am citit articolul tovarășului Radu Vasile, care, cred eu, trebuie reprodus în întregime.

„Imi aduc aminte de comandantul militar al fabricii, care pentru orice lipsă sau abateri te bătea, îți dădea zile de carceră sau te trimitea în fața curții marțiale. Dacă atunci cînd venea directorul în fabrică și i se da onorul, vreun muncitor nu lua poziție de drepți, se da avertisment pentru concediere sau era pălmuit. Se gîndeau oare vreodată sub regimul trecut Nițu Ion, care a fost copil de trupă, că astăzi să fie inginer. Se gîndea oare Iordan Lazăr, muncitor strungar, să ajungă deputat în Marea Adunarea Națională? De altfel nici eu nu mă gîndeam că am să pot să am o familie fericită și să mă bucur că am condiții să-mi cresc copilul și să-i dau educația pe care aș fi dorit s-o am și eu. După 23 August, ucenicii și muncitorii au scăpat de mizerie, bucurîndu-se de toate drepturile cetățenești".

★

In grupul social al uzinei se află și redacția ziarului de uzină. Port cu secretarul de redacție o discuție oarecum profesională. Cu acest prilej aflu că ziarul de uzină a scos o ediție specială la apariția Hotărîrii Plenarei C.C. al P.M.R., privind ridicarea nivelului de trai al poporului muncitor. In această ediție specială muncitorii și-au spus părerea despre Hotărîrea Plenarei C.C. al P.M.R. Iată cîteva asemenea păreri:

„Recenta Hotărîre a Plenarei C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959 cu privire la îmbunătățirea nivelului de trai al oamenilor muncii din țara noastră, am primit-o cu deosebită bucurie.

Eu sînt muncitor bobinator. Soția mea de asemeni este muncitoare în această întreprindere. Pentru noi, ca tineri căsătoriți, această hotărîre, care este menită de a da posibilități și mai mari oamenilor muncii de a avea un trai mai bun, înseamnă că din salariul ce-l vom realiza împreună, după aplicarea majorării salariului și reducerea impozitului, precum și a ieftinirii unui sortiment larg de produse, vom putea mai ușor și mai repede să ne complectăm mobila de care avem nevoie, să obținem mai devreme realizarea unor dorinți: un aparat de radio, un covor, un aparat foto pentru excursii.

Eu și soția mea, alături de întregul popor, mulțumim partidului și guvernului pentru grija deosebită ce o poartă oamenilor muncii.

ISPAS ALEXANDRU
responsabilul unei brigăzi de tineret

„Inainte, pe vremurile de tristă amintire, trudeam din greu din zori și pînă în noapte, pentru a-mi cîștiga existența. Banii pe care mi-i dădeau patronii abia mi-ajungeau să trăiesc de pe o zi pe alta. Intorcîndu-mă cu gîndul în trecut, mi-amintesc de nesiguranța în care trăiam, aproape în fiecare an eram concediat, iar în anul 1928 am îngroșat rîndurile șomerilor din țara noastră. Și așa luptîndu-mă din greu pentru o bucată de pîine, au trecut anii, a trecut tinerețea.

Adevărata viață, cînd omul este om în adevăratul înțeles al cuvîntului, liber și apreciat, o trăiesc abia de la 23 August 1944. Pentru prima oară am simțit că pentru noi muncitorii, pentru cei obidiți și oropsiți, începe o nouă viață. Partidul nostru, partidul celor ce muncesc, s-a luptat din primele zile pentru a crea poporului o viață din ce în ce mai îmbelșugată, mai fericită. In cei aproape 15 ani de la Eliberarea patriei noastre partidul nostru a dovedit permanent acest lucru. Ca o dovadă a grijii cu adevărat părintească ce ne-o poartă partidul este și Hotărîrea Plenarei C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie a.c.

Și eu, ca toți muncitorii din fabrica noastră, am primit cu nespusă bucurie această veste care ne dă siguranță, puteri mai multe și ne înflăcărează în munca noastră de construire a socialismului.

LICUȚA MIHAI

Fericirea

Stau de vorbă cu tovarășul Trandafirescu Vasile în hala nouă, largă și spațioasă, construită în anii aceștia. I se dăduse tocmai atunci încă o nouă sarcină, nu știu unde trebuia să se ducă sau ce trebuia să facă. O primise cu bucurie, arătîndu-și parcă recunoștința pentru cel care-i adusese vestea; era o veste bună. El vrea să muncească, el vrea „să dea", de aceea e foarte bucuros cînd i se dă posibilitatea s-o facă.

Incepem discuția cu partea materială a lucrurilor, ceea ce pe tovarășul Trandafirescu nu-l prea încîntă.

— Imi fac o casă în Militari... îmi spune asta ca și cum ar fi făcut cine știe ce pozna; surîde rușinat și încîntat în același timp. Numai în urma insistențelor mele reușesc să aflu că a cheltuit cu casa vreo 30.000 lei și că are gînd s-o facă cu tot confortul. Dar povestea cu casa nu i se pare de un interes prea general și de aceea îmi spune, rugîndu-mă aproape:

— Intreabă-mă despre producție...

Rugămintea tovarășului Trandafirescu mă găsește oarecum nepregătit și ca să îndrept lucrurile îi pun o întrebare foarte legată de producție:

— Iți place meseria?

— Foarte mult...

Despre munca sa tovarășul Trandafirescu vorbește cu bucurie, asta da, așa mai zice și el, asta i se pare important, asta da temă, asta da discuție.

— Trebuie să muncești cu dragoste... spune tovarășul Trandafirescu cu gravitate, semn că se gîndise multă vreme la toate acestea... Dacă nu muncești cu dragoste... degeaba... Cel mai mult mă scot din sărite ăia care muncesc cu indiferență și fac pe deștepții... Muncesc prost dar au ei o credință, nu știu de unde au ei credința asta, că pînă la urmă tot o să iasă bine, tot să iasă piesa cum trebuie... Și nu iese... Cum dracu să iasă?

Ca și cum eu l-aș întreba încontinuu, tovarășul Trandafirescu îmi răspunde la tot ceea ce crede el că e important și demn de interes obștesc.

— ...A, sînt mulți băieți buni,... sînt de la școala profesională cîțiva băieți foarte buni...

— Imi plac oamenii care știu meseria, e o plăcere să te uiți la ei...

— ...De multe ori tinerii vin la mine și mă întreabă: — Cum să fac aicea, cum să dreg dincolo? Eu știu și le spun și lor... Dacă știi, ești obligat să le spui... Așa e normal.

— Eu sînt membru de partid... Dar pentru asta trebuie să fii puternic, trebuie să fii pregătit... Trebuie să te apropii de oameni, să muncești bine. Eu trebuie să fiu muncitor fruntaș, nici nu se poate altfel, dacă mă întreabă cineva ceva eu trebuie să știu ce să-i răspund, trebuie să fiu la curent cu toate...

A munci cu îndîrjire, a răspunde atîtor sarcini obștești, a ajuta oamenii să muncească mai bine înseamnă pentru tovarășul Trandafirescu fericirea.

In drum spre poartă mă întîlnesc iarăși cu tovarășul Vasilescu Gheorghe, cel care vrea să-și cumpere televizor. Mai stăm de vorbă și aflu cu acest prilej că a făcut pînă acum trei inovații. Ceea ce, cred eu, trebuie remarcat în primul rînd e mobilul acestei activități. De ce și-a pierdut tovarășul Vasilescu nopți întregi? De ce a făcut tovarășul Vasilescu atîtea calcule, de ce a luat adeseori totul de la început?... Fiindcă era absolută nevoie... De altfel cînd discută despre inovația lui, tovarășul Vasilescu ține să-mi amintească avantajele ei, vrînd parcă să-și justifice strădania.

— Reduce timpul de producție la jumătate... operația se face cu mai multă precizie...

Cînd discutăm despre cărți, tovarășul, Vasilescu ține să mă convingă că e mai bine să ai cartea ta, decît s-o împrumuți de la bibliotecă.

— Cînd ai cartea ta, nouă-nouță, o mîngîi și scrii pe ea numele tău, știi că e a ta, poți s-o recitești cînd vrei... Nu-i numai părerea mea. La noi e mai mare numărul celor care cumpără cărți decît al celor care le împrumută... Fiecare cu biblioteca lui personală, e bună ideia asta... Cărțile se vînd repede...

Despre alte viitoare inovații tovarășul Vasilescu Gheorghe nu-mi vorbește încă; nu a găsit pesemne ceva care să ceară o soluție imediată. Căci numai convingerea că lucrează la ceva absolut necesar, indispensabil mersului înainte al uzinei, îi dă puterea de a lucra zile și nopți întregi...

— Dac-o să fie nevoie... dacă descopăr eu ceva, găsesc eu o soluție...

Vanitatea nu-l ispitește, dorința de a se evidenția cu orice preț îi este organic străină, numai cerințele uzinei îi pot da aripi, îi pot stimula puterea și creația...

Muncitorii de la uzinele „Klement Gottwald" se străduiesc să-și îndeplinească și să-și depășească angajamentele luate în cinstea zilei de 23 August. Ei se străduiesc să întîmpine cea de a 15-a aniversare a Eliberării patriei cu importante realizări în producție, avînd sentimentul că în acest fel își îndeplinesc și o datorie față de ei înșiși...

Teodor MAZILU

PARTIZANII

Mustea începu să se gîndească la sarcina pe care i-o dăduseră în seara aceea nenea Tudor și Barbu: să învețe pe niște tineri mînuirea mitralierei. Urcă încet treptele locuinței sale, ca să nu o trezească pe „domnișoara" și să nu-l țină de vorbă două ceasuri în toiul nopții. Se dezbrăcă pe întuneric și trase pătura peste el.

Nu ațipi însă bine și se pomeni cu niște bătăi încete în ușă. Nu răspunse, dar se ridică într-un cot. „Mi s-o fi părut", își zise. Bătăile se repetară. Să răspundă, să nu răspundă? Ca niciodată, începură să-i clănțăne dinții. Un frig puternic îi scutură tot corpul. Bătăile se repetară mai tare.

— Cine-i?

— Eu, fratele tău.

Lui Mustea nu-i veni să creadă, vocea i se păru străină; se duse încet la ușă, după ce-și luă revolverul de sub pernă, și deschise, dîndu-se după ușă și aprinzînd brusc lampa.

— Eu sînt, repetă aceeași voce și în odaie pătrunse Ștefan îmbrăcat militar.

— Tu ești? De unde vii? întrebă Mustea, clănțănind încă din dinți.

— Ce-i cu tine? Ți-e frig, de tremuri așa? Ori nu ți-e bine?

— N-am nimic. Nu știu de ce tremur. Se vede că mi s-au muiat corzile de atîtea bombardamente. Că altfel nu mi-i frică...

— Asta poate fi. Iar după război, o fi și mai rău cu nervii noștri. Acuma nu ne dăm seama.

— De unde vii? Șezi și hai să bem un pahar de coniac.

— Trei să-mi dai!

Unul după altul, Ștefan turnă pe gît trei pahare de coniac. Atanasie bău unul singur și umplu încă o dată paharele cu mîna tremurîndă.

— Vin din părțile Bacăului.

— Cum? Nu erai în munți la noi?

— M-au prins în Gara de Nord. „S-a isprăvit cu mine", mi-am zis. Te-am zărit atunci în gară, nu știu ce căutai acolo, dar tu nu m-ai văzut pe mine. „Mai bine-i așa", mi-am zis. M-au dus la comenduire, dar sînt așa de mulți dezertori, încît n-are cine să-i tot judece atîta, iar să-i împuște nu-i vine nimănui la îndemînă acum.

— Mai împușcă ei destui.

— Acelea-s cazuri speciale. M-au întrebat, dacă vreau să merg pe front. Am răspuns da, și m-am dus. La altă unitate, nu la regimentul nostru. Dar și asta a fost distrusă înainte de Iași, și acum eram în refacere lîngă Bacău.

— Dar scrisoarea mea?

— Nu m-a căutat nimeni în buzunare și am ars-o după ce am plecat spre front.

— De ce nu mi-ai scris?

— Pentru că am tot fugit și din fugă se scrie greu.

— Și acum ești în concediu?

— Nu. Iar am dezertat.

— Ce vorbești?

— Am dezertat, fiindcă la Bacău mi s-a întîmplat ceva grozav.

— Mai bea un coniac și spune tot.

Cei doi frați ședeau unul lîngă altul pe pat.

Ștefan începu cu pățania din Gara de Nord. Arătă că a fost trecut nu de mult, la legiunea de jandarmi, că, încă înainte de a intra în luptă, batalionul din care făcea parte fusese surprins de un bombardament, în cîmp deschis și făcut harcea-parcea. Cei scăpați au fugit ca vai de ei, luînd o parte din răniți, dar lăsîndu-i pei cei mai mulți în părăsire.

In refacere, s-au apucat numaidecît de instrucție, unitatea completîndu-se cu oameni noi. Dar în curînd au primit ordin să urmărească partizanii sovietici, lansați din avioane cu parașutele. Prin codrii Bacăului însă, cei parașutați se pierdeau repede, iar cînd ajungeau prin sate, țăranii îi ascundeau și-i ajutau să stabilească legăturile de care aveau nevoie. Ultima expediție în căutarea partizanilor îl și determinase pe Ștefan să dezerteze din nou. Totul se petrecuse cu cîteva zile în urmă, cînd se aflase că niște avioane sovietice au lansat iar parașutiști. S-a stabilit cu aproximație locul și întregul batalion a fost trimis într-acolo. Știrea o confirmase un cioban, mai bine-zis proprietarul unei turme de oi, care venise să anunțe că el văzuse partizanii și vorbise chiar cu ei. Dovedea aceasta și printr-un pulover nou, ce distona cu cămașa sa zdrențăroasă și murdară pe care zicea că îl primise de la șeful partizanilor. Erau cinci la număr, trei bărbați și două femei, dintre care numai o femeie și un bărbat nu vorbeau romînește. Șeful lor era, după grai, un moldovean.

Comandantul batalionului s-a pus în fruntea unității, a înconjurat din toate părțile zona unde erau partizanii, închizînd-o cu trei brîuri de jandarmi așezate la diferite înălțimi în jurul unui deal împădurit, dar nu prea ridicat. Apoi au pornit mici grupe în cercetare. O grupă din brîul exterior era însoțită de ciobanul ce îi vînduse pe parașutiști, căci numai el știa locul unde se aflau. Grupa călăuzită de cioban se apropiase de brîul al doilea unde era și Ștefan, culcat la pămînt și cu arma pregătită, ca și ceilalți soldați. Partizanii însă nu se zăreau nicăieri. Nu le era greu să se ascundă în desișurile ce încurcau la fiecare pas mersul și tăiau vederea.

— Unde-s, banditule, că acuș te împușc? amenința, abia stăpînindu-și vocea, locotenentul ce mergea înainte cu revolverul în mînă.

— Pe aici trebuie să fie, domnule locotenent, să trăiți! Aici i-am lăsat și le-am spus să mă aștepte pînă mă duc să le aduc de-ale mîncării.

— Unde, mă?

— Uite aici, prin huceagurile acestea.

Dar nu apucă să isprăvească bine, că și porni un foc nimicitor de arme automate. Ofițerul se răsturnă într-o clipă, ciobanul se prăbuși peste el, grupa o luă la fugă, mai căzură cîțiva, iar restul se rostogoli de-a berbeleacul la vale.

Partizanii ieșiră din ascunzișul lor, dar nu încercară să-și taie drum în afară, cum s-ar fi așteptat oricine, ci o luară la deal, spre vîrf, unde codrul era mai des. Trebuiau să treacă printre două brîuri de jandarmi și începură retragerea trăgînd și înainte și înapoi. Putere de foc aveau neobișnuit de mare. Peste primul brîu trecură cu ușurință, căci soldații trăgeau în silă, de frică să nu-i prindă snopul de foc. Cînd ajunseră la ultimul brîu, cel dinspre vîrf, situația se complică, deoarece o altă grupă de jandarmi se apropia de ei, în frunte cu alt ofițer, care trăgea neîncetat cu pistolul. Soldații aveau numai puști și mai ocheau, mai nu ocheau, cînd deodată îl auziră pe unul dintre partizani strigînd:

— Nu trageți, frați ostași! Și noi sîntem romîni, sîntem frații voștri!

Soldații încetară focul și se opriră. Numai ofițerul continua să înainteze, înjurînd. Dar cum se desprinse din grupul soldaților, o rafală scurtă îl culcă la pămînt.

Partizanii își continuară retragerea, fără să slăbească focul și astfel reușiră să treacă prin ultimul brîu și să se piardă în codru. Unul din ei avea pieptul plin de sînge, altul fusese împușcat în picior, dar nu se lăsa nici unul. Ștefan, printre tufișuri, văzu cum o femeie își scoase uniforma militară și rămase îmbrăcată în port moldovenesc, apoi cum încercă să-și taie drum prin încercuirea exterioară, ferindu-se de vijelia de împușcături. I se păru că numai el văzuse aceasta și nu suflă un cuvînt. Grupa lui Ștefan primi ordin să urmărească pe partizani, alte grupe la fel, îndesind cercul intern, în care erau de-acum prinși cei patru, căci femeia dispăruse. Sosi și comandantul, un maior, cu un ciomag mare și gros în mînă.

— După ei!

Soldații se codeau să intre printre copaci, dar ploua cu ciomege peste spinarea și peste capetele lor, într-o învălmășeală de sudălmi, de amenințări cu împușcarea, încît nu avură încotro. Nimeni din ei nu avea însă curajul să ridice ochii în sus, ci umblau în brînci, tîrîndu-se ca dobitoacele. Se temeau ca partizanii să nu se fi urcat în copaci.

— Eu nu știu cum căzui într-o hîrtoapă și mă întorsei cu cracii în sus, povestea Ștefan. Am înghețat de spaimă! Partizanii erau deasupra noastră, în niște giugaștri. Repede, mă întorsei cu fața în jos și nu mai umblai decît cu nasul prin pămînt. Ne pierdurăm unii de alții. Comandantul urla de la marginea pădurii, dar pînă la urmă gornistul sună retragerea pentru noi și oamenii se furișară bucuroși afară din pădure, împușcînd din cînd în cînd în gol. Eu rămăsei în pădure. „Dracul se mai întoarce la ciomege!" mă gîndii. Știam ce au de gînd ai noștri: să țină pădurea înconjurată, că pînă la urmă tot trebuia să încerce partizanii să iasă. Asfințea soarele, lucrurile se liniștiseră. Aruncai pușca și pusei o batistă, destul de albă pentru un soldat, în vîrful baionetei. Mă apropiai de locul unde lăsasem pe partizani. Mă văzură și întinseră automatele spre mine, dar ridicai îndată mîinile în sus, încremenind pe loc. Știam că n-au să tragă, căci n-aveau de ce atrage luarea aminte asupra lor. Totuși mă temeam.

Coborîră unul după altul și-mi făcură semn să vin mai aproape. Ii lămurii că vreau să fug din armată și că după ce se întunecă pot să-i ajut și pe ei, căci cunosc locurile.

„Ne-a mai ajutat și un cioban azi dimineață", zise unul, ce mi se păru șeful lor, privindu-mă cu neîncredere. Era un bărbat nu prea înalt, dar cu niște umeri zdraveni, cu obrazul colțuros, galben la păr și cu ochii vineți. Romînește vorbea ca mine și ca tine, frate!

Lîngă el stătea un rus înalt, acela care fusese împușcat în piept, și-i trecuse glonțul de la o subsoară la cealaltă, dintr-o parte în alta. Sîngera încă și avea cizmele pline de sînge. La fel femeia care-l pansă, pesemne sanitara, fusese și ea rănită de un glonte ce-i străpunsese o pulpă. Pe ea o pansă șeful. Celălalt bărbat era un romîn negricios, după grai, un oltean.

Pînă la urmă se înțeleseră cu Ștefan și-l crezură că le vrea binele.

Noaptea pe la ora trei, cînd oamenii dorm mai adînc, se strecură cu ei prin albia unui pîrîu, care dădea tot în niște desișuri. Inainte de-a ajunge la gura lui, Ștefan îi sfătui să iasă, urcînd rîpa, deasupra, căci desigur, la gura pîrîului se găseau postați jandarmi. El făcu tot timpul pe cercetașul și reușiră, pe cînd răsărea soarele, să se îndepărteze de orice pericol.

— Uite aici hîrtia pe care am primit-o de la șeful lor. Ce să fac cu ea?

Mustea o întoarse pe o parte și pe alta, o citi și descifră semnătura: Sergiu Precul.

— Păstrează-o. Are să fie bună mai tîrziu. Numai să vedem ce-o face acum? Dar partizanii încotro au luat-o?

— Către răsărit. Așa au zis. Dar acum ce mă sfătuiești să fac?

Mustea stătu puțin pe gînduri, cu fruntea încrețită.

— Am să-ți spun mîine.

. . . .

Pe la prînz, Ștefan se înghesui pe scara unui tren către Arad, ținîndu-se doar cu o mînă de bara de la ușa vagonului.

Partizanii pe care îi salvase Ștefan Mustea s-au întors către Prut, ca să ajungă în pădurile din apropierea Chișinăului unde luptau alți partizani, în spatele frontului germano-romîn, șubrezit și rar, ca o pînză ponosită ce se destramă, căci în acest sector nu se făcuse nici un fel de reconcentrare a trupelor, linia de mare rezistență fiind calculată numai la vest. Dintre ei, Sergiu Precul era moldovean, ceilalți doi, căpitanul Obuhov și felcerița Natașa Delkina erau ruși. Al patrulea, tot romîn, a dispărut a doua zi. Și căpitanul și felcerița fuseseră răniți, el în piept, de-a curmezișul, de la o subsoară la alta, ea în picior. Rănile se înrăutățiseră și începuseră să se obrintească. De medicamente și de pansament nici vorbă căci le pierduseră în pădurea de lîngă Bacău. De fapt fuseseră lansați vreo douăzeci în aceeași zi de aceeași escadrilă, dar fuseseră prinși toți, cu excepția celor trei. Avuseseră printre ei un trădător, care se dusese direct la postul de jandarmi. Cum se apropia ctie un parașutat de punctul de întîlnire dinainte fixat, jandarmi și soldați dintr-o unitate hitleristă, care stăteau la pîndă, îl somau să se predea. Veneau pe rînd, fiindcă fuseseră lansați pe o zonă de aproape 15 km și trebuiau să identifice poziția după hartă. Cinci tineri însă, dintre care doi utecişti romîni și trei comsomoliști, au opus o asemenea rezistență, încît a fost imposibil să fie capturați vii. De altfel doborîseră atîția soldați antonescieni și hitleriști pe cînd erau împresurați, încît nici nu mai puteau spera să scape cu viață. Patru au căzut luptînd, al cincilea, un romîn, chiar din orașul Bacău, a rezistat pînă la ultimul cartuș, cînd s-a predat și a fost executat pe loc. Colonelul de jandarmi, care condusese pînă la urmă operațiile, nu putea cu nici un chip înțelege de unde se concentrase atîta dîrzenie și ură împotriva fasciștilor în acești copilandri.

— Un țîngău! urla turbat. Și nici măcar nu i-a fost frică! Dacă i-ar fi fost, nu se preda, ci își zbura singur creierul cu ultimul cartuș, că doar știa că nu-l ducem de aici la restaurant, să-l cinstim. Asta soldat, mă, răcanilor! Priviți!

Și colonelul întinse mîinile arătînd spre cadavrele zăcînd în sînge, risipite peste tot, ale propriilor soldați. Intr-adevăr fuseseră uciși mulți. Cîțiva inși din cei căzuți gemeau și strigau „apă" sau „sanitar" sau „Mutti". Sanitarii umblau printre ei. Soldații rămași teferi tăceau. Hitleriștii scăpați cu viață se strecuraseră printre copaci și, cu un locotenent de-al lor în frunte, plecară spre oraș, în formație, cîntînd **„Die Strasse frei"**. (Drum deschis).

In iarbă, cu fața în jos, cu pumnii strînși, cu brațele aruncate în lături, zăcea tînărul partizan executat. Un jandarm, la ordinul colonelului, îl întoarse cu fața în sus. Avea gura plină de țărînă și de iarbă. Mușcase pămîntul. Dar fața îi era senină. Ai fi zis că zîmbește mulțumit. Și era atît de tînăr! Să tot fi avut nouăsprezece ani. Un copil, aproape imberb, cu pielea obrazului fină, cu doi ochi mari albaștri, privind parcă mirați, cu o frunte netedă, peste care căzuseră șuvițe aurii. Un tip de moldovean din cei bălai. Era destul de voinic pentru vîrsta lui. Pe piept avea sîngele revărsat ca o platoșă. Lîngă capul lui, un smoc de albăstrițe se legănau în vînt. Un soldat scoase din buzunar o gazetă și i-o întinse cu grijă peste față.

Cei trei partizani scăpați din încercuire chiar în primele ore după ce au fost parașutați, erau de două zile pe drum și se furișau către Lunca Prutului. Purtau uniforme romînești, rusul, de locotenent, romînul, de căpitan, fata, de soldat și toți aveau automate nemțești. Romînește știa însă numai locotenentul. Acum, în trei, trebuiau să facă ceea ce ar fi îndeplinit înainte, în mod organizat, douăzeci de inși,

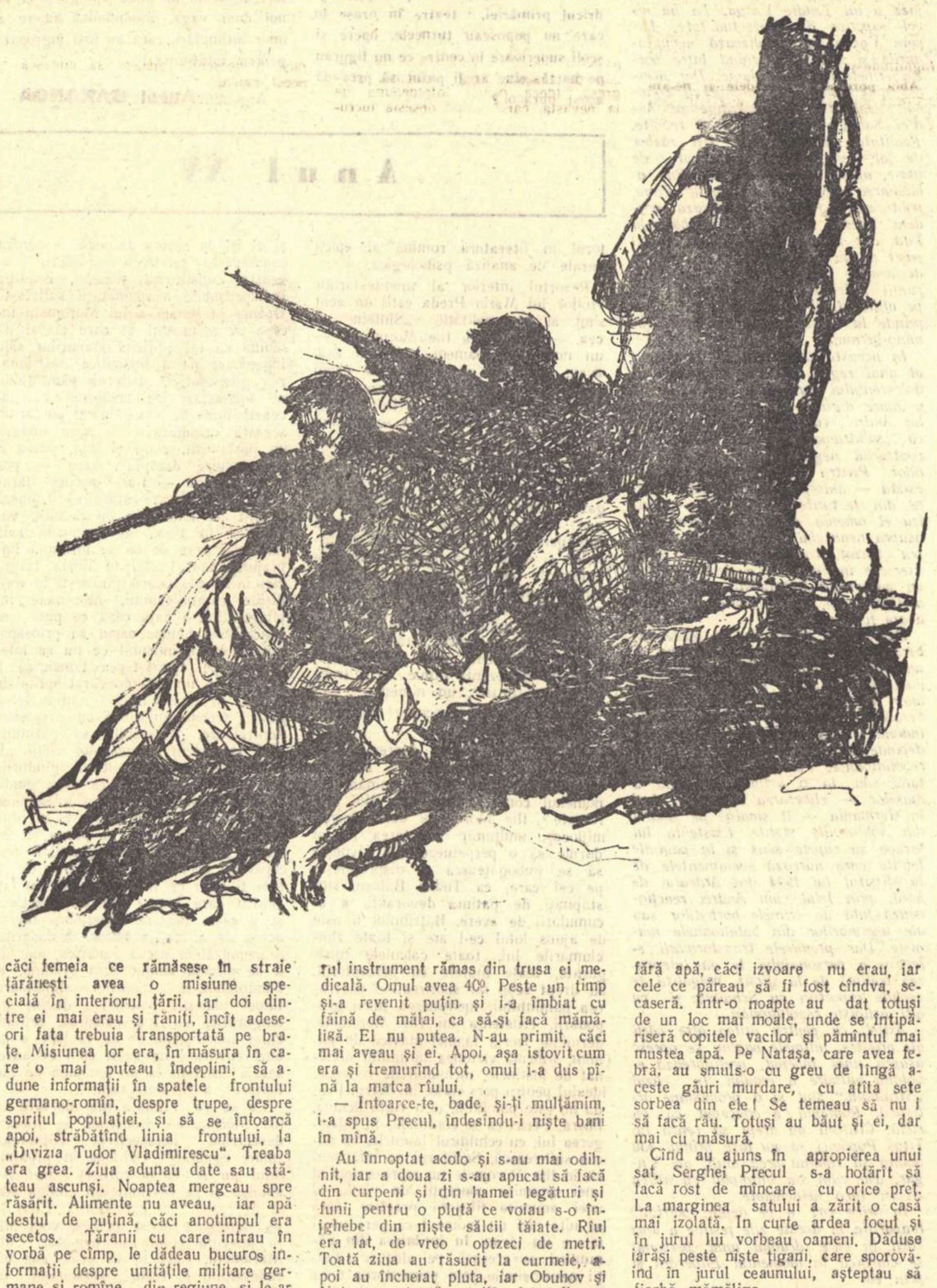

căci femeia ce rămăsese în straie țărănești avea o misiune specială în interiorul țării. Iar doi dintre ei mai erau și răniți, încît adeseori fata trebuia transportată pe brațe. Misiunea lor era, în măsura în care o mai puteau îndeplini, să adune informații în spatele frontului germano-romîn, despre trupe, despre spiritul populației, și să se întoarcă apoi, străbătînd linia frontului, la „Divizia Tudor Vladimirescu". Treaba era grea. Ziua adunau date sau stăteau ascunși. Noaptea mergeau spre răsărit. Alimente nu aveau, iar apă destul de puțină, căci anotimpul era secetos. Țăranii cu care intrau în vorbă pe cîmp, le dădeau bucuros informații despre unitățile militare germane și romîne, din regiune, și le-ar fi dat și de mîncare dar nu prea aveau la ei. Să intre în sate ar fi fost prea primejdios, chiar și noaptea. Nu era recomandabil nici să trimită vreun țăran după alimente, chiar pe bani (aveau la ei destui), căci se putea întoarce cu jandarmii după el. Doar o pătiseră la început cu ciobanul ce-i vînduse. Dar foamea era chinuitoare, setea și mai mult. Poți răbda o zi, două, trei, cinci, cînd ești sănătos, dar cu febra pricinuită de răni și de oboseală, cu nervii într-o stare de încordare și de grijă continuă, trupul se istovește, încît îți vine să te culci pe pămînt și să nu te mai scoli niciodată. Nu astfel de oameni erau însă Obuhov, nici mica felcerița Natașa Belkina, nici crîncenul Serghei Precul, om blajin la vorbă, bun la inimă, însă necruțător, cînd avea de dus la îndeplinire o sarcină de partid. Vechi ilegalist în P.C.R., fost luptător în Spania, ofițer, încă de la constituire, în „Divizia Tudor Vladimirescu", Serghei Precul nu știa ce-i oboseala, rezista la orice muncă și la orice efort. Cum era singurul teafăr între cei trei, lui îi revenea partea leului din greutăți, dar nu se plîngea niciodată. Figura lui colțuroasă de țăran muncitor nu trăda nemulțumiri de nici un fel. Căra tot armamentul, cîteodată și pe Natașa în brațe, se ducea în cercetare, controlînd harta, identificînd locurile și luînd contactul cu oamenii. Firește, se dădea drept ofițer romîn, pierdut de unitatea sa, care trebuia să fie pe undeva, la nord de Iași... De fapt ceea ce spunea era cam adevărat, căci era ofițer în „Divizia Tudor Vladimirescu".

Ziua întreagă stăteau prin desișuri, ori culcați în porumb. O dată s-au ascuns sub niște brazde de fîn, în timp ce în preajma lor pășteau oile fugite dintr-o miriște vecină pe care se tot străduia să le adune o fată ce le păzea. Fata cînta fără sfîrșit un bocet despre un Ion care a plecat pe front și nu s-a mai întors. Din cînd în cînd cîntecul era întrerupt de hohote de plîns, fata se trîntea cu obrazul la pămînt și gemea, gemea. Tăcea un timp, apoi relua bocetul. Așa a tot jelit o zi lungă de vară, fugărind cu greu oile din fîneață spre miriște. De fiecare dată oile treceau gonind pestre trupurile celor ascunși sub otavă, înfingîndu-le în spinare copitele ascuțite.

Altă dată au dat peste niște țărani cosind. Oamenii i-au ascultat, dar văzîndu-i pe toți înarmați, iar pe doi dintre ei, răniți, s-au dumirit repede de ce este vorba.

— Dumneavoastră puteți spune ce vreți, dar și noi avem dreptul să credem ce știm. Spuneți-ne ce vă trebuie și noi vă aducem din sat orice. Să n-aveți nici o teamă.

Unul a plecat pe un cal ce-l aveau cu ei și, peste vreo trei ceasuri, s-a întors cu două pîini mari, cu cîteva kilograme de brînză, cu niște făină de mălai, cu ouă și cu cîteva sticle de vin. Numai după lungi stăruințe au primit ceva bani pentru alimentele aduse. Partizanii s-au informat asupra mișcărilor de trupe, apoi un țăran i-a condus pînă într-un loc, de unde le-a arătat cum să ajungă în Lunca Prutului.

Printre zăvoaie au dat de un om într-o colibă. Ii atrăsese lătratul unui cîine. Omul zăcea cu febră mare. Avea tifos și aiura. Greu le-a fost să desprindă un tîlc din aiurarea lui. Natașa i-a pus termometrul, singurul instrument rămas din trusa ei medicală. Omul avea 40°. Peste un timp și-a revenit puțin și i-a îmbiat cu făină de mălai, ca să-și facă mămăligă. El nu putea. N-au primit, căci mai aveau și ei. Apoi, așa istovit cum era și tremurînd tot, omul i-a dus pînă la matca rîului.

— Intoarce-te, bade, și-ți mulțămim, i-a spus Precul, îndesîndu-i niște bani în mînă.

Au înnoptat acolo și s-au mai odihnit, iar a doua zi s-au apucat să facă din curpeni și din hamei legături și funii pentru o plută ce voiau s-o înjghebe din niște sălcii tăiate. Rîul era lat, de vreo optzeci de metri. Toată ziua au răsucit la curmeie, apoi au încheiat pluta, iar Obuhov și Natașa, cu toată muniția și cu alimentele procurate, s-au așezat pe ea. Starea lor fizică fiind foarte proastă, din pricina rănilor infectate, nu puteau să treacă fără primejdie prin apă. Serghei s-a dezbrăcat și cînd se învăluia ziua cu noaptea, a intrat în apă și a început să tragă pluta încet. Apa era destul de repede și-i mîna mereu la vale, pînă au ajuns la un cot al rîului. Acolo abia au dat de greu. Serghei nu mai biruia cu pluta ce i-o lua mereu înainte, vîrtejele îi vînzoleau, și puțin a lipsit să nu piară cu toții. Obuhov s-a dezbrăcat și el repede și, așa rănit, s-a luptat cu valurile, pînă ce au trecut de cotitură și au ajuns vlăguiți pe malul stîng al Prutului. Nici nu le-a mai trebuit de mîncare. Au adormit îndată în niște desișuri de răchită. Natașa gemea încet, cît putea mai încet, ca să nu-i trezească. O dureau cumplit rănile și abia mai putea respira.

Dimineața, înainte de a răsări soarele, au luat-o din loc căutînd bunget mai întunecos. Dar au dat peste o gospodărie mare, o moșie, de unde hitleriștii tocmai cărau grîul, după ce-l treieraseră. S-au oprit la oarecare distanță, să observe ce se petrece. La muncă erau puși țigani, prinși de nemți, pe cînd se întorceau tocmai de lîngă Bug, unde-i deportase Antonescu. Seara, țiganii au făcut un foc de vreascuri, au început să cînte, să vorbească, apoi să se certe. Atunci au apărut cei trei partizani (Natașa la înfățișare era ca un soldat și nimeni nu bănuia că-i fată). Țiganii s-au trîntit la pămînt, speriați. Curînd, punîndu-le întrebări cu oarecare asprime poruncitoare în voce, Precul a descoperit din spusele lor motivul certei. Se împărțiseră în două grupe și se pîrau unii pe alții. Cei mai tineri propuneau să fugă și să-i lase acolo pe nemți cu grîul lor cu tot. Bătrînii erau însă de altă părere.

— **Ne prinde** și ne împușcă hitlerii pe toți, dobitocilor, strigau ei.

Și de la vorbe, amenințări și înjurături, au trecut la păruială.

— Dar de ce nu vă place să lucrați aici?

După oarecare codeală a reieșit că-i bătea mai ales un sergent romîn, plecat acum în sat să petreacă.

Precul s-a sfătuit pe șoptite cu Obuhov, apoi le-a spus:

— Mîne sergentul va fi arestat. Voi să plecați acasă cît mai repede. Acu, imediat. Hai! Executarea.

— Să trăiți, dom' colonel! au început să strige țiganii și, potîrnichi s-au făcut în cîteva minute!

Cei trei partizani au luat de la țigani o căruță și au întins-o, alături cu drumul, prin întuneric, mai departe către răsărit. Deodată s-au pomenit cu o rafală de automate descărcate asupra lor. Cu greu au izbutit să sară din căruță. Caii speriați au pornit-o razna. Precul o luase pe Natașa în brațe și cu toții s-au trîntit în șanțul de la marginea drumului. Nemții, căci nu puteau fi decît ei, judecînd după automate, trăgeau de zor. Precul și Obuhov au deschis și ei focul. Nemții au încetat, pesemne surprinși că aud tot automate germane. Apoi au început să strige ceva pe limba lor. Obuhov și Precul încetară și ei focul și așteptară. Nu peste mult auziră un tropot de cai pe drum, îndepărtîndu-se. Au mai stat ce-au stat și, văzînd că-i liniște, s-au sculat și au intrat în pădurea din apropiere. Prin pădure au rătăcit vreo trei zile, pînă au rămas din nou fără alimente și fără apă, căci izvoare nu erau, iar cele ce păreau să fi fost cîndva, secaseră. Intr-o noapte au dat totuși de un loc mai moale, unde se întipăriseră copitele vacilor și pămîntul mai mustea apă. Pe Natașa, care avea febră, au smuls-o cu greu de lîngă aceste găuri murdare, cu atîta sete sorbea din ele! Se temeau să nu i să facă rău. Totuși au băut și ei, dar mai cu măsură.

Cînd au ajuns în apropierea unui sat, Serghei Precul s-a hotărît să facă rost de mîncare cu orice preț. La marginea satului a zărit o casă mai izolată. In curte ardea focul și în jurul lui vorbeau oameni. Dăduse iarăși peste niște țigani, care sporovăind în jurul ceaunului, așteptau să fiarbă mămăliga.

L-au poftit în casă, au intrat și ei, speriați și curioși. Dar au rămas în tindă. Erau trei bărbați, patru femei și vreo șase copii de toate mărimile; copiii, mai mult goi decît îmbrăcați.

Cel mai bătrîn dintre țigani era un bărbat înalt, cu plete albe pînă la umeri și cu barba căruntă pînă la mijlocul pieptului. Pîcîia mereu din lulea și o lăsă de o parte numai cît mîncară mămăliga. Precul ceru să-i facă și lui o mămăligă, una mai mare, că plătește, și, dacă se poate, să-i vîndă și niște ouă. Țigăncile se arătară gata, iar un flăcău se duse după ouă.

— Dar de unde veniți și unde mergeți, dacă nu-i cu supărare? întrebă moșneagul.

— Mă întorc pe front și am și niște camarazi cu mine, care au rămas în apropiere.

— Da! zise țiganul. Și-i greu războiul, greu...

— Este. N-am ce zice. De s-ar găta odată!

— Apoi de gătat s-o găta el, dar cum?

— Cum vezi și dumneata, noi tot mai încoace, rușii după noi...

— Asta-i așa. Rusia-i mare. N-o poate bate nime... Domnul Ion nu știu dacă a făcut bine că a băgat țara în așa necaz.

Precul se întrebă cine o fi „domnul Ion", dar se dumiri singur că-i vorba de Antonescu.

— Ce să facem? Nemții ne-au băgat.

— Nemții da, zise bătrînul, băga-s-ar furca lui Iscariot în burțile lor!

— Nu-i prea iubești, moșule.

— Dar cine-i iubește, dom' colonel, să fie cu iertare?

— Asta-i cam așa. Numai noi știm ce tragem cu ei pe front.

— Am auzit dă la soldații care fug. Dar nu mai trece mult și se gată...

Bătrînul tăcu un timp, apoi continuă:

— Noi dă ruși nu ne temem. Eu am fost în ălălalt război, la Mărășești, la luptele cele mari. Doamne! ce oameni de treabă, rușii! Apoi, fără ei nu cîștigam noi la Mărășești. Că anteleria lor a tras în nemți, sireaca, dă i-a făcut zob! Fără anteleria rusească nu dădeam noi atacurile dă care învață copiii la școală, după cît am auzit. Da, da! I-am cunoscut și pă sovietici. Oameni de treabă. Nu mai au domni. Rusia-i tare. Vai de mama neamțului!

— Cum ai cunoscut pe sovietici, moșule?

— Apăi, deh! cum să-i cunosc? Ne-a trimis domnul Ion în Transnistria, cum știi și dumneata. Mulți au pierit acolo, țigani de-ai noștri. Și mulți ivrei au pierit! zău așa. Dar mai mulți romîni au pierit și nemți încă și mai mulți, după cum se aude. Acolo i-a bătut Dumnezeu, la Cotul Donului, la Stalingrad și acum iacă-i bate aici în Moldova. Nu se mai mînă mult și-i bate la ei acasă, acolo la Berlin. Zău așa! Ii bate dumnezeu pentru atîta sînge vărsat și atîta stricăciune cîtă au făcut pă lume.

— Oare dumnezeu îi bate, moșule, ori Armata Roșie?

— Apăi Armata Roșie, cum știi și dumneata, domnule colonel.

Țiganca făcuse mămăliga, numai flăcăul cu ouăle nu mai venea.

— Eu aș crede să pleci cu mămăliga numai, zise bătrînul scărpinîndu-se cu camișul pipei în barbă, că derbedeul ăsta cine știe pă unde întîrzie...

Precul citi neliniște în ochii bătrînului și se hotărî să plece. Luă mămăliga, după ce i-o învelise în foi de pălămidă țiganca. Apoi plăti și pieri în întuneric. Dar nu apucă să facă nici două sute de pași că și auzi din urmă tropot de cai. Se retrase pe islaz și se culcă în iarbă, pregătit pentru orice.

— Numai pă aici a putut-o lua! se auzi o voce, pesemne a flăcăului ce se dusese după ouă.

Precul nu crîcni și lăsă jandarmii călări să se piardă în noapte. Apoi se întoarse în pădure la ai săi și, după ce îmbucară ceva, porniră iar la drum. Natașa mergea tot mai greu și trebuiau s-o țină de subsuori. Merseră toată noaptea, iar în zori ajunseră la un bordei, nu departe de pădure, în mijlocul unui cîmp de harbuji și de pepeni galbeni, zăcînd printre loaze ca purceii, în razele răsfrînte prin rouă ale soarelui de dimineață.

Precul se apropie de bordei și fu întîmpinat de un bătrînel, cam adus de spate, dar vioi la chip și sprinten la trup.

— Pe mine mă cheamă Gheorghieș, zise el privind cu luare aminte pe noul venit.

Precul spuse un nume cu escu la sfîrșit și explică ce dorește, anume că ar vrea să cumpere niște pepeni pentru unitatea sa.

— Așa, bade Gheorghieș. Cred că am nimerit unde trebuie.

Badea Gheorghe, în spatele căruia se arătase și o bătrînică, pesemne soața sa, îl măsură din ochi pe ofițerul cu grenade la centură și cu automatul atîrnînd la spate. Se uită și la cuțitul înfipt printre grenade. Apoi privi la cele două galoane de aur de pe umărul lui Precul și începu să zîmbească.

— De ce rîzi, bade Gheorghieș? întrebă Precul.

— Nu rîd. Numai mă întreb de ce n-ai două stele în loc de firele acelea de aur...

— Stele? Cum așa?

— Apoi de mine n-are rost să te ascunzi. Ca dumneata mai sînt pe-aici. E plină pădurea de colo!

Moșul arătă către răsărit.

— Spune-mi numai cu ce te putem ajuta.

Dacă văzu cum stau lucrurile, Precul îi spuse că are nevoie mai ales de medicamente și de ceva pîine, căci are doi tovarăși răniți. Aduse apoi de la Natașa o listă cu medicamentele de care avea nevoie și bătrîna lui badea Gheorghieș plecă în sat să facă rost de ele. Veni nu peste mult, aducînd și cîteva sticle de vin și o pîine, căci altceva nu găsise.

Natașa își începu activitatea de infirmieră și, desfăcînd pansamentele lui Obuhov, pline de puroi și mirosind urît, îi curăță rănile. Ii puse meșe, ca să adune copturile, și îl pansă la loc. Femeia lui badea Gheorghieș ajuta și ea. Natașa își desfăcu apoi pansamentul ei, scoțînd o groază de puroi și sînge din răni. Lui badea Gheorghieș îi curgeau tot timpul lacrimi din ochi și i se prelingeau pe mustățile cărunte. Clătina din cap și își schimonosea buzele, să nu izbucnească într-un hohot de plîns.

In aceeași seară porniră spre pădure. Badea Gheorghieș mergea cu o furcă de fier la vreo douăzeci de pași înaintea lor. Pătrunseră între copaci, după ce trecură de niște desișuri. Cineva strigă:

— **Kto tam? Postoi!** (Cine-i acolo? Oprește!).

Dar cel ce stătea de pază recunoscu numaidecît vocea lui badea Gheorghieș.

— **Eto ti, diadia Gheorghieș? Idi, moi drug!**

Bătrînul înaintă singur și vorbi ceva cu pîndarul, apoi din pădure se mai iviră cîțiva inși. Se sfătuiră un timp și la urmă strigară către noii veniți că, de vor să se apropie, atunci să spună, de pildă, cîteva nume de comandanți din „Divizia Tudor Vladimirescu" sau din altă mare unitate militară. Dădură mai multe nume, apoi pe ale lor proprii, Obuhov și Precul. Dintr-o dată izbucniră de cealaltă parte strigăte de bucurie. Se cunoșteau, unii din ei fuseseră parașutați înainte, și acum se adunaseră aici. Erau printre ei și romînii fugiți recent din armata antonesciană.

In sfîrșit, cei trei ajunseseră! Foarte curînd, după ce transmise peste linia frontului prin curieri speciali informațiile culese, Precul se integră în detașamentul de partizani local. Obuhov nu putea, căci era prea slăbit, dar Natașa se refăcu repede și începu să-și ducă munca ei de felceriță.

Hitleriștii se temeau de partizani mai tare decît de orice. Și pe front erau atacați din față, din flancuri, adesea chiar împresurați, din toate părțile, dar era front. Partizanii însă răsăreau din pămînt, de unde nu se aștepta nimeni. In orice loc, în orice clipă, cînd hitleriștii se credeau mai în siguranță. Apoi, partizanii, cum n-aveau unde să-i țină, nici cu ce să-i hrănească, nu făceau prizonieri.

Frontul era foarte aproape, dincolo de Chișinău, pe Nistru. Partizanii mișunau pretutindeni. In pădurile cunoscute ca adăposturi ale partizanilor, hitleriștii se fereau să intre. Umblau numai pe drumuri deschise, pe care cărau cu camioanele și cu orice alte vehicule tot ce mai puteau găsi, tot ceea ce li se părea de preț, de la grîne și fructe, butoaie cu vin, saci cu făină, cu mazăre, păsări și ouă, pînă la lucrurile din casele țăranilor. Cirezile de vite le mînau pe jos.

Dar jaful acesta masiv și organizat întîmpina tot mai multe piedici, căci partizanii, anunțați de țărani, interveneau la timp. Rezultatul era că, noaptea, numeroase care cu alimente se îndreptau spre păduri, la partizani.

La o astfel de acțiune de stăvilire a jafului luă parte și Precul. Se aflase că vreo douăzeci de camioane, încărcate cu pradă, aveau să pornească dintr-o comună mare, către cine știe care centru de aprovizionare al hitleriștilor. Din satul acela, așezat ca mai toate satele de prin partea locului pe o vale, convoiul trebuia să urce la deal, pe drumul ce taie valurile nu prea înalte ale podișului dintre Nistru și Prut. De obicei partizanii, cunoscînd ruta convoiului din indicațiile țăranilor, îi ieșeau înainte, pe cai. Calculau lungimea convoiului după numărul vehiculelor și distanța obligatorie, de cel puțin cincizeci metri, dintre ele. Intre prima mitralieră, care luă în primire convoiul, și ultima, lăsau distanță egală cu lungimea presupusă a lui; ceilalți partizani, înarmați cu automate, cu branduri și cu grenade, se înșirau pe interval.

Precul avea în primire mitraliera, care trebuia să deschidă focul și aștepta cu doi tovarăși, sub culmea dealului, pe unde avea să treacă convoiul. Cînd își lipi urechea de pămînt, auzi cum se apropie camioanele. Primul camion apăru pe drum, de după deal, în mare viteză. Al doilea se arăta după el, apoi al treilea, al patrulea... Precul stătea încordat cu mîinile pe mitralieră. Tovarășii de lîngă el își și pregătiseră grenadele. In cabina primului camion, în afară de șofer, ședea și un ofițer, iar la spate mai erau doi soldați. Ofițerul purta ochelari și fuma, avea o țigară aprinsă în gură. Precul îi vedea fața roșcovană, cu pistrui. Dar nu i-o văzu decît o clipă, căci la ordinul său zbură în fața camionului o legătură de grenade și porni mitraliera. Indată după aceasta se auzi și cealaltă mitralieră, care așteptase să-i defileze prin față întreg convoiul, apoi rafale de automate însoțite de cîteva grenade. Convoiul fu cu desăvîrșire imobilizat. Cîțiva soldați germani reușiră să fugă sărind din camioane, dar vreo cincizeci rămaseră pe loc, morți ori zvîrcolindu-se în sînge și în pulberea drumului.

Țăranii sosiră nu peste mult cu carele și își încărcară lucrurile furate de hitleriști, pornind în grabă cu ele peste deal, către codru. Partizanii incendiară camioanele cu benzina din rezervoare, căci ei tot nu le puteau folosi, iar nemții le-ar mai fi putut repara. Apoi dispărură și ei în pădure.

Intr-una din zilele următoare Precul primi ordin să fie pregătit, căci va trebui să plece în Romînia odată cu înaintarea trupelor sovietice și să-i caute pe cei din detașamentul cu care fusese lansat, căzuți în mîinile inamicului. Bineînțeles nu i se comunicase data, nici amănuntele misiunii. Știa însă că trebuie să țină totul secret, și aștepta. Nici măcar lui Obuhov nu-i suflă un cuvînt.

Era în douăzeci august, o zi senină și liniștită, cum mai trecuseră destule în vara aceea. Precul stătea la postul de observație într-un stejar înalt. Un uliu se rotea în albastrul cerului, căutîndu-și prada pe pămînt. Drumurile erau pustii, pe nemți parcă-i înghițise pămîntul. Țăranii abia începuseră să iasă la lucru. De altfel munca cîmpului era pe isprăvite. Serghei Precul se gîndea la ordinul primit și la nevastă-sa, care fusese prinsă de jandarmi. Pe ea o zărise Ștefan Mustea, atunci la Bacău, dezbrăcînd uniforma militară și apărînd ca țărancă. Se părea că trăiește, după informațiile primite. Era la o închisoare din Galați sau din Brăila. „Au s-o condamne la moarte", își zise el, „e romîncă din București, partizancă, urmărită de Siguranță ca veche comunistă..." Oftă.

Deodată simți pămîntul zguduit de un cutremur. Dacă nu se agăța de o creangă, ar fi căzut din copac, deoarece puternica zguduitură îl asvîrlise de la locul său. Se prinse cu picioarele de trunchi și începu să coboare repede. Uliul fusese izbit și rupt bucăți, i se vedeau numai penele împrăștiate în văzduh.

„Au pornit ai noștri!" își zise Serghei, cu glas tare, dar fără să se audă, căci zgomotul detunăturilor era atît de mare, încît te asurzea. Tunuri de toate calibrele, pe care urechea lui de soldat deprinsă cu frontul știa să le deosebească, sute de baterii, apoi „Catiușele" temute de hitleriști („orga lui Stalin", le ziceau frîții) trăgeau din plin toate deodată, făcînd să se zgîlțîie pămîntul și să se cutremure tăria cerului. Pădurile luară foc. Văzduhul se umplu de nori, apoi de avioane, încît se întunecă cerul și soarele nu se mai zărea decît la intervale. Din pămînt se ridicau vălătuci de praf, iar aerul mirosea a fum, a pulbere de pușcă, a război, a prăpăd. Partizanii ocupară poziții, știind că în curînd vor apărea nemții puși pe fugă de trupele sovietice.

Incepuse marea ofensivă de pe frontul Chișinău — Iași.

Ilustrație de IULIAN OLARIU

Fragment din romanul „Pe muche de cuțit" de MIHAI BENIUC

„Distracții" în Bucureștiul de altădată

N-au trecut prea multe decenii de-atunci. Fetele din cartierele mărginașe ale orașului aveau drept unică distracție balurile populare periodice „de la Hîrdău". Li se spunea astfel, pentru că dansatorii — fete și băieți — veneau desculți prin ulițele desfundate de noroi, se spălau pe picioare în hîrdăul de la intrarea „salonului" și apoi se încălțau. Așa cerea patronul sălii de dans, care nu voia să cheltuiască bani pentru curățirea dușumelei. Era pe vremea cînd protipendada organiza de asemenea baluri, dar la Teatrul Național sau în saloanele prințesei Șuțu, ale prințului Bibescu, ale doamnei Oteteleșanu. La un asemenea bal — după cum ne informa în „L'Indépendance Roumaine" faimosul Claymoor, cronicarul dramatic și... al recepțiilor, balurilor și nunților din „lumea bună" — prințul Bibescu a venit costumat în ducele de Marly (costum Ludovic al XI-lea), Grigore Cantacuzino în Cromwell, Emanuel Băleanu în Don Juan, Alexandru Marghiloman în marchiz din timpul lui Ludovic al XV-lea, prințesa Bibescu în țărancă franceză, prințesa Ghica în... nebună, iar prințesa Știrbey în... noapte de toamnă. Era, într-adevăr, multă noapte în țara întreagă, despuiată de petrecăreții Louis al XI-lea și Louis al XV-lea din aristocrație, care-ncepeau să prindă rugină asemeni peisajelor autumnale. Era pe vremea cînd înalta societate nici nu voia să audă de teatrul și actorii romîni. Dar cum aristocrația, care nu frecventa spectacolele Naționalului, ci pe acelea date de trupele străine în sala Slătineanu, se simțea vizitată uneori de sentimente „patriotice", organiza din cînd în cînd „reprezentații de gală" pentru acești „pauvres acteurs roumains" (sărmani actori romîni) — cum sunau afișele — prilej de etalare a toaletelor și bijuteriilor strălucitoare. Atunci se producea la pian prințesa Bibescu, iar domnișoarele Burelly și domnii A. de Lens, Cr. Paleologu și A. Marghiloman interpretau vreo comedie stupidă, bineînțeles în limba franceză, din motive de necunoaștere a celei romînești.

A avut un anume tineret și cluburi. Chiar destul de numeroase. Dacă am lua la rînd numai pe cele din Calea Victoriei, am putea număra: Clubul național-liberal, Clubul regal, Clubul constituțional, Clubul presei, Clubul tinerimii romîne, Clubul jocheilor etc., etc. Li se zicea „societăți de cultură". Dar nu dispuneau nici de biblioteci, nici măcar de jocuri de șah, ci de jocuri de noroc. Accesul era îngăduit numai celor înstăriți, mari proprietari de pămînturi și acareturi, mari negustori, fabricanți sau bancheri. Mizele se ridicau la cifre astronomice, iar atunci cînd vreunul dintre „culturali" își golea buzunarele și-și pierdea și moșiile, un foc de revolver punea capăt unei vieți de desfrîu. Este drept însă, bibliotecă și discuții de idei se puteau afla în strada Doamnei nr. 9: dar acolo nu se întîlnea protipendada, ci oameni care reprezentau primăvara țării. Acolo se găsea Clubul muncitorilor. Franțuziți nu vedeai pe băncile modeste și scorojite. Dar oamenii în salopetă puteau recita din Eminescu și Coșbuc, iar dacă îi priveai mai bine, recunoșteai în ei pe „galeriștii" Teatrului cel Mare — cum i se zicea Naționalului, — singurii care știau să aplaude cu frenezie pe un Matei Millo sau pe Nottara. Pentru ei, artiștii romîni nu erau „ces pauvres", ci o torță care le lumina drumul. Teatrul Național nu era un local de petreceri, de recepții și de baluri costumate, ci un lăcaș de cultură. Dimpotrivă, cînd Millo a vrut să joace satira politică „Haine vechi sau zdrențe politice", protipendada vizată i-a tăiat lumina în sală.

După concepția oficială, a burgheziei, „școala dă cultura dar nu și funcția". Din întreaga Europă, Romînia era țara cu procentul cel mai ridicat de șomeri intelectuali. După 20 de ani de studii, aceia care izbuteau să treacă pragul Universității cu o diplomă în buzunar, deveneau — cu excepția feciorilor de bani gata — o pradă ieftină a partidelor politice, ba chiar și a poliției secrete. In octombrie 1934, ziarul „Universul" scria negru pe alb: „In special în țara noastră, intelectualul — trăind din mila și bugetul statului, din solda partidelor în care este înscris sau din punga unor consorții cari nu au nimic de-a face cu sufletul și aspirațiile poporului romîn, — este robul cel mai caracteristic al epocii". Nu mult înaintea apariției acestor rînduri, 21 de cetățeni au fost condamnați pentru că au vrut să înființeze o „editură populară".

In țara în care înalta societate adulmeca prestigii de salon și climat de tavernă, artiștii și scriitorii erau cunoscuți în cerc închis, în vreme ce „arta" oficială se confunda cu spectacolele de cabaret, la „Colonade", la „Colorado", la „Moulin Rouge" sau la „Zig-Zag". Disputele de „idei" ale bursierilor de stat și ale bursierilor proprietarilor de conace și moșii se desfășurau în fumul compact al cafenelei „Corso" ca și în zgomotul tacului de biliard, pentru a degenera — prin anii 1930—1940 — în „polemici" cu pistolul și cu tăișul pumnalului, în asasinate în masă. Iar în timp ce boiernașii și boierii își purtau persoana importantă, în Simplon și în Arlberg către vest, către nord, către țărmurile Mediteranei, nevoia de soare, de aer și de lumină a tineretului fără „papă" și safe la bancă era satisfăcută numai de asociațiile turistice muncitorești, care organizau excursii în țară, hăituite de copoii Siguranței.

Cît despre manifestările sportive — care nu erau hărăzite oricui —, ele dispuneau de patru sau cinci terenuri, cel mai mare fiind acela al O.N.E.F.-ului, cu 15.000 de locuri. Celor cîteva mii de odrasle ale zarafilor țării le ajungeau „Country-Club", și „Tennis-Club Romîn", și „Doherty". Milioanelor de tineri le erau destinate maidanele.

Mi se pare deosebit de semnificativ faptul că, printre primele măsuri adoptate de „Fundația Culturală", care purta girul acultural al monarhiei a fost aceea a suprimării Orchestrei Simfonice din București. Cum ar fi putut să înflorească, într-un asemenea climat, artele și literatura?! „Vom avea o artă națională — scria «Facla literară» în 1923 — atunci cînd artiștii vor ieși nu numai din pătura, de o compoziție dubioasă, a micii burghezii, cînd deci artiștii vor purcede direct din clasa țărănească... Adică, peste cîteva veacuri, cînd vom avea școli și spitale la sate..."

Partidul clasei muncitoare a grăbit procesul acesta de dezvoltare a patriei eliberate de junii și mai puțin junii stăpîni de safe-uri. Și astfel, „Facla literară" s-a înșelat cu... cîteva secole. Pe toate meridianele pămîntului, arta națională romînească triumfă, sub semnul socialismului.

Horia LIMAN

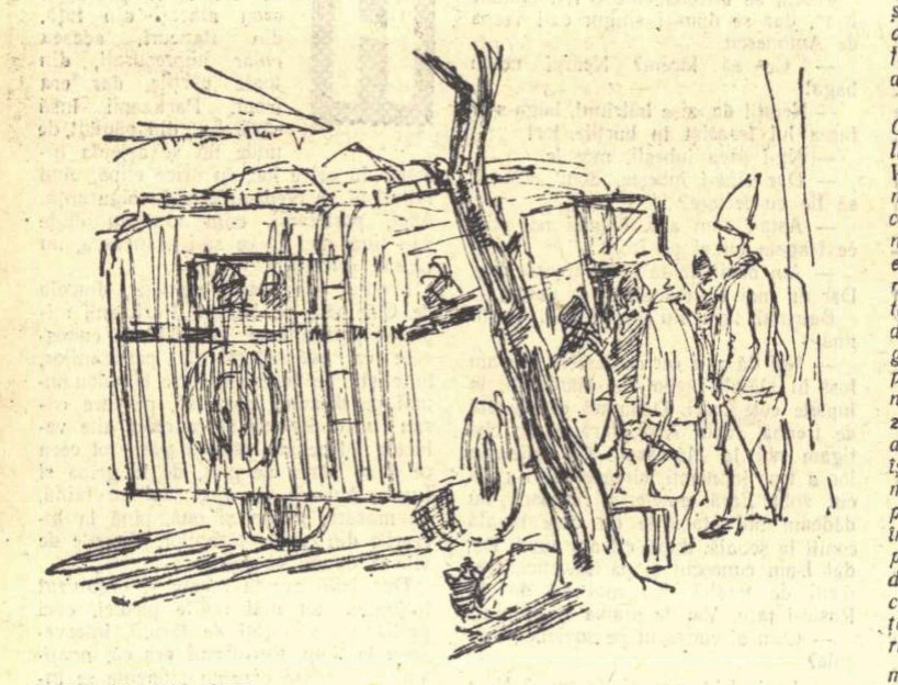

BALOGH LUDOVIC

„Așteptînd plecarea cursei"

NICOLAE DARASCU

Din pleiada maeștrilor picturii romînești, care și-au început activitatea artistică înainte de primul război mondial, a făcut parte și Nicolae Dărăscu.

La începutul activității sale, în compoziții tematice de mari dimensiuni („O fierărie", „Secerișul", „Podul", etc.) a redat aspecte din viața proletarilor și a țăranilor muncitori, cu un vădit accent de protest social. Mai tîrziu, peisajul și mai ales peisajul marin, au ocupat primul loc în creația sa. El n-a înfățișat însă zbuciumul talazurilor pe vastele întinderi ale mării, nici dramaticul contrast dintre stînci și valurile spumoase. Peisajele sale marine reprezintă popasuri în porturi, unde corăbiile mici stau cu pînzele întinse, gata de plecare, unde pescarii harnici aduc rodul muncii lor, unde clădirile, văzute de obicei frontal, limitează imaginea și o concentrează în primul plan. Ceea ce l-a atras mai mult a fost lumina din preajma mării, care decolorează nuanțele, pune surdină tonurilor și are fluidități transparente. Albastrul, predominant în paleta sa, pare apos, acoperind suprafețe largi, îmbinîndu-se în subtile acorduri de nuanțe armonioase.

In peisajele rurale, el a preferat să picteze priveliștile deluroase din Muscel și Argeș, cu colinele care opresc fuga ochiului, mărginind spațiul, colorîndu-l cu reflexele orizonturilor albastre. Căci Dărăscu n-a pictat atît lumina, cît reflexele ei. Și de aceea, tablourile sale au o mobilitate a culorii, care învăluie în joc diafan consistența formelor. Indrăgostit de natură, Dărăscu i-a exprimat frumusețile într-o viziune realistă, cu un lirism subtil și discret, cu o mare știință coloristică.

S-a născut la Giurgiu, la 18 februarie 1883. Și-a făcut studiile la Școala de arte frumoase din București și la Academia Julian din Paris, iar în 1911 și-a deschis prima expoziție la Ateneu, izbutind să se impună, încă de la început, în viața noastră artistică. L-au prețuit îndeosebi Ștefan Luchian și Constantin Brîncuși. Luchian l-a invitat să-și prezinte lucrările alături de el, în 1914, la cea din urmă expoziție a sa. Era un act de generozitate, dar și o dovadă de încredere în tînărul talent care se ridica. Și Dărăscu, prin opera sa, a confirmat această încredere, mergînd pe drumul luminii și al culorii, al lirismului și al dragostei de patrie, pe care l-a ilustrat Luchian.

Dărăscu și-a continuat activitatea creatoare pînă în ultimile zile ale vieții. Pe șevaletul său a rămas încă o pînză neterminată. A participat și la expozițiile de stat, din anii puterii populare, cucerind admirația tuturor prin peisajele sale luminoase, în care cînta frumusețea priveliștilor patriei noastre.

Opera sa, în care sentimentul se îmbină cu știința adîncă și subtilă a picturii, se înscrie pe linia marii tradiții realiste și lirice a artei romînești.

Prin moartea lui Nicolae Dărăscu, pictura romînească pierde pe unul dintre cei mai autentici reprezentanți ai vechii generații de maeștri.

Ionel JIANU

CONTINUARI

In întîmpinarea marii aniversări

logică și intențiile artistice ale unui neobișnuit de abundent flux literar. Oglinda creației izvorîte sau doar ocazionate de 23 August 1959 răsfrînge, puternic pronunțată, fizionomia contemporaneității, mai precis chipul constructorilor socialismului. Succesiunea masivă a titlurilor corespunzătoare, pecetluind definitiva înfrîngere a concepțiilor idealiste și reacționare după care arta ar fi incompatibilă cu „seducțiile" clipei, ale „efemerului", statornicește fertilitatea cerințelor imediate ale omului, ale vieții, adevărul exigențelor de bază ale realismului socialist, valabilitatea exemplului literaturii sovietice și mai cu seamă marea însemnătate a îndrumării creației artistice de către partid. Semnificativă în acest sens e reliefarea forțelor care s-au opus vechiului, l-au înfrînt și-i înlătură sistematic resturile, încă dăunătoare ale înrîuririi sale, printr-o luptă neîncetată, neabătută: mulțimea anonimilor disprețuită de esteți, a muncitorilor și țăranilor din mijlocul cărora s-au înălțat drept călăuze: *comuniștii*. Așezînd în focarul inspirației aceste forțe, dirijînd dinamica acțiunii și destinul caracterelor din perspectiva acelorași modelatori de oameni și situații, prozatorii actualității nemijlocite nu respectă deziderate artificiale, cum susțin calomniatorii literaturii noi, ci relațiile existente, direcția realității obiective, rolul covîrșitor împlinit de pionerii progresului care sînt ostașii partidului și, strîns legate de ei, elementele cele mai înaintate ale clasei. Trebuie subliniat că adoptarea opticii revoluționare riguroase, departe de a stînjeni originalitatea, simplifica și nivela „materialul" de viață sau chiar de a mutila sufletul personajelor, prilejuește expansiunea invenției într-adevăr creatoare, solicită măiestria artistică și puterea de pătrundere în adîncime, de scrutare a nuanțelor.

Succesele și cu deosebire perspectivele întinse înaintea literaturii noastre decurg din pătrunderea sensurilor actualității prin unghiul marxism-leninismului, din situarea consecventă pe pozițiile factorului politic diriguitor al societății noastre, pe pozițiile partidului, din contopirea cu ideile, cu modul specific promotorilor noului de a înțelege, reacționa și interveni pozitiv în lume, în viață. A participa cu patos lucid, clarvăzător la opera transformării sociale și etice a omului, la socialism, nu este însă altceva decît a te integra cauzei general-proletare, a te anima de spiritul de partid. *Actualitatea și partinitatea*, adică reflectarea luptei poporului nostru pentru deplina sa înflorire — în lumina teoriei și practicii partidului, a poruncilor istoriei însăși, — iată esența și totodată condiția trainiciei și dezvoltării mai departe a literaturii „epocii revoluțiilor proletare". Atacurile revizioniștilor și ale decadenților dezlănțuite tocmai asupra acestei „ecuații" estetice sintetizînd realismul socialist, sînt un semn sigur al îndrumării juste asigurate de partid scriitorilor. Iar valorile născute pînă acum confirmă viabilitatea, potențialul creator al orientării partinice în actualitate. Omagiul cel mai prețios pe care mînuitorii cuvîntului trebuie să-l înalțe aniversării a 15 ani de la dezrobirea Romîniei este mersul înainte, fără șovăire, pe acest drum.

Mihail PETROVEANU

Eliberarea tinereții

teratură. Dar în spatele lor, bănuiai profilul intelectualilor rasați, care descriseseră trăirea pur biologică și filozofaseră asupra neantului.

Elogiul huliganismului se referea și la adolescenți, dar nu numai la adolescenți. „Medelenizarea" e un fenomen specific.

Nu voi căuta să analizez într-o paranteză opera contradictorie a lui Ionel Teodoreanu. La cinci ani de la moartea scriitorului, ar fi vremea să discutăm cărțile acestea care s-au bucurat și de vogă și de negație totală. Să reținem ceea ce dă farmec incontestabil acestui poet și psiholog al copilului, ceea ce a trezit entuziasmul lui Ibrăileanu, și să identificăm critic concepția retrogradă, prolixitatea, maniera.

Pentru moment să rămînem la „medelenizare" — concept care pornește de la principalul roman al lui Ionel Teodoreanu, dar e mult mai larg.

E în felul lui Teodoreanu de a trata adolescența o dublă reîntoarcere spre copilărie și spre patriarhalism. Căci copilăria personajelor lui Teodoreanu nu se petrece în camera răvășită a „copiilor teribili" și cu atît mai puțin în cadrul mizer în care flămînzeau personajele lui Dickens sau Gorki. „Literatura cu zarzări" e inseparabilă de parcul conacului, de vacanțele petrecute molcom la moșiile moldovenești. De fapt, în structura sa generală, „medelenizarea" e o formă a sămănătorismului aplicată la adolescență. Cîteva pagini ale „Medelenilor" discută semnificativ alternativa: Iașul patriarhal sau trepidația bucureșteană. Alternativa e simplist pusă, cum face în general sămănătorismul. Termenii ei nu se mărgineau la tradițiile boierești și la capitalism. Dar ecourile luptei muncitorești nu puteau pătrunde pînă la conacul „Medelenilor". Luînd în discuție doar cei doi termeni, Ionel Teodoreanu admitea triumful lui Herr Direktor, al capitalismului și tehnicii, dar continua să regrete imobilitatea Iașilor și viața de conac.

„Medelenizarea", cu tot ce implică — sentimentalismul dulceag, arpegiile de ghitară— merită să fie cercetată mai îndeaproape pentru că îi regăsim ecourile chiar și în scrieri de azi, cu orientare atît de deosebită. Așa cum fronda modernistă sau bătrînii sfătoși ai sămănătorismului reapar cu surprinzătoare vitalitate în pagini contemporane, mai descoperim în cîte o carte petale presate ale veșnicilor zarzări. In scrisul lui Octav Pancu-Iași, atît de inteligent și vioi, s-a strecurat chiar și în titlul ultimei sale „Cărți cu ochi albaștri".

S-ar părea că și „Străinul" plătește tribut „medelenizării"; în special în felul cum e construit principalul personaj. Andrei Sabin e un genialoid sau măcar un precoce și autorul îl drapează romantic cu însușiri nenumărate, care îl izolează de colegii săi, înălțîndu-l. Felul cum Andrei Sabin acumulează succesele intelectuale, erotice și sportive, amintește oarecum de patinajul, amorurile și tezele la limba romînă ale lui Dan Deleanu.

Dar e aici mai mult consecința faptului că într-un roman scris la nu mult după douăzeci de ani, scriitorul nu s-a rupt cu totul de viziunea adolescentului și a fost ispitit să plăsmuiască un conglomerat de însușiri strălucitoare, idealul romantic al unui personaj care se distinge pe toate tărîmurile. E mai curînd o problemă de recuzită și ar fi cea mai nedreaptă și mai chinuită interpretare a personajului, să-l reducem la cele cîteva atribute exterioare. Pentru cine cunoaște o carte de reală, — de totală medelenizare — cum e „Vara" lui Mircea Alexandru Petrescu, apărută prin 1945, distanța e elocventă. „Străinul" e primul nostru roman important despre adolescenți, care se opune prin concepție și metodă artistică patriarhalismului — tonului de romanță, melancoliilor neputincioase, așa cum stilul lui Titus Popovici — cu contururi nete, de o obiectivitate care-l face să imite adesea în povestire limbajul personajelor, — se opune parantezelor lirice și cascadelor de metafore. Prin luciditate, puterea de observație socială și mai ales prin perspectivă socială, „Străinul" e un roman prin excelență anti-medelenizant.

Cartea începe o dată cu ruperea lui Andrei Sabin de mediul său, cu izbucnirea de revoltă pe care elevul o plătește cu eliminarea din școală. Dar, constructor de o surprinzătoare maturitate de la prima lui carte, Titus Popovici evoca, prin cîteva retrospective condensate, faptele care au dus la momentul de răscruce. Ele urmăresc etapele de contact cu realitatea ale unui adolescent din 1944. Poziția socială și formația individuală a lui Andrei îi interzic o serie de adăposturi în care s-au virtt cunoscuții lui de aceeași vîrstă. Fiul micului funcționar ceferist n-are conac la care să viseze. El nu cunoaște războiul numai din ziare și din discursuri șovine, ca odraslele de ambuscați, ci din spusele rudelor care s-au întors îndîrjite de pe front. Orizontul lui nu se poate mărgini la înjurături și călărie, ca la băiatul generalului Belega, nici la muzica de jazz a lui Teddie Varga. La un nivel superior de intelectualitate, Lucian Varga își canalizează nemulțumirile și spaima alternînd între poezia ermetică și spovedanie. Dar acestea sînt soluții echivalente cu conacul. Realitatea îl constrînge pe Andrei Sabin să vadă și să se revolte. Realitatea anului 1944. Un război de jaf, respins de la început de mase, apare tuturor pierdut. Sub oblăduirea șireată a baronului Papp, politicienii „istorici" tatonează prudent terenul pentru o schimbare la față, dar îndată ce li se pare că au pășit pe un loc primejdios, reînnoiesc declarațiile de credință față de ocupanții hitleriști și se denunță unii pe alții... Insurecția populară îi surprinde la o serbare a asociației romîno-germane.

In această atmosferă de naufragiu al unui regim, are loc izbucnirea adolescentului care caută neliniștit, cu o mare dorință de puritate. Reacția lui Andrei, care-și strigă convingerea că „șandramaua se va dărîma", e contrariul negării bestiale a huliganilor. Pentru Andrei Sabin cultura există — autorul i-a împrumutat multe din lecturile lui proprii — pentru el omenia există. Nu filozofează asupra neantului și nu e un egocentru blazat, capabil cel mult să-și exerseze instinctele. Va deveni curînd un adolescent îndrăgostit. Sub alura atotînțeleaptă, va străbate o candoare firească.

Dar Andrei Sabin nu se poate elibera singur și numai prin negație. E un merit important al romanului că ilustrează artistic, prin convergența unor fapte complexe, adevărul că eliberarea politică sau morală a unui individ nu se înfăptuiește izolat, că depinde de integrarea lui în forțele revoluționare. Participarea alături de tatăl său la o acțiune spontană a maselor — eliberarea ucenicilor duși în Germania — îl smulge pe Andrei din soliloculile sterile. Existența lui începe să capete sens și în paginile febrile care narează evenimentele de la sfîrșitul lui 1944 din Ardealul de nord, prin felul cum Andrei reacționează față de crimele hortiștilor sau ale legionarilor din batalioanele maniste. Dar premisele transformării efective a personajului le dă integrarea politică de la sfîrșit, pregătită de vechile raporturi cu Schwartz și cu alți activiști revoluționari.

Astfel, ca pentru atîtea alte cărți ale noastre, ultimele pagini se opresc asupra unui început, prefigurează evoluția viitoare a eroului. In cazul „Străinului" sînt și o promisiune artistică. Romanul e conceput ca un ciclu. Cititorii au drept să ceară lui Titus Popovici să nu lase primul său volum să rămînă prea mulți ani singur, așa cum s-a întîmplat cu atîtea cicluri încă neîncheiate.

In orice caz e pe deplin potrivită reapariția în aceste zile festive a unei cărți în care drumul unui personaj se clarifică în momentul Eliberării și prin ea.

Silvian IOSIFESCU

S-a întîmplat la 23 August...

nuițe, umanitate de clasa a treia, cei mai săraci oameni de pe pămînt. Am descins atunci, neprevenit, într-un sat de baltă și-am văzut că în jos sărăcia n-are sfîrșit.

In București, în localuri de noapte, guristul, devenit prin occidentalizare „diseur" agoniza sentimental „romanța fetei frumoase și a domnului «bogaat»". Dar în satele din jurul orașului, ca și în suburbiile lui, totul era iremediabil damnat și definitiv sărac. In acea epocă, noțiunile trăiau o vertiginoasă înnoire. Vizitiul devenea pilot, ibovnica, metresă și banii de ciorap cont la „Banque des Pays-Bas". O singură noțiune rămînea constantă și imuabilă ca steaua polară: sărăcia cu înfățișarea ei plurală, cu măștile ei diverse și macabre: malarie, mortalitate infantilă, sifilis, analfabetism, pelagră. Vorbesc de timpul cînd diseurul sentimentaliza întîlnirea de la marginea mării, cînd fata era frumoasă, iar el era „bogaat", cu impresia că evoc epoca, știu eu, a lui Caragea Vodă și a pestei lui, cînd mă refer de fapt, la o vreme de care ne despart doar cincisprezece ani. Dovadă că simpla scurgere a nisipului prin clepsidră nu e total semnificativă.

Un deceniu și jumătate a operat în satele și în orașele noastre un miracol la care nici cele mai cutezătoare minți n-ar fi năzuit vreodată. Sate electrificate și analfabetismul lichidat, malaria stîrpită și cinematograf în cătune de munte, spitale acolo unde stăpînea imperiul negru al descîntecelor, case moderne și salubre în locul bălților fetide, șosele pe unde abia își făcea drum, cu prudență, măgărușul docil, inutil ofensat în fabule, universități în tîrguri ce tînjeau după gazul lampant, biblioteci în cartiere în care nu călca niciodată poștașul pentru că oamenilor de acolo nu le scria nimeni niciodată, fiindcă pe acolo trecea doar toba percepției și dricul primăriei, teatre în orașe în care nu poposeau turneele, opere și școli superioare în centre ce nu figurau pe hartă, cine ar fi putut să prevadă acest miracol?

Adolescența mea chinuită și contradictorie a stat sub semnul unui refren de romanță"; „s-au cunoscut la marginea mării, era frumoasă, iar el era bogaat" și această noțiune imperială „bogaat", somptuoasă și fascinantă, evocînd o mantie, un bal, o bătaie cu flori, un festin, semănînd prin asociație cu „sire" sau „my lord" părea să fie sortită Istoriei și Veșniciei, ca și corespondentul ei teluric, sărăcia, cu toate măștile ei macabre.

Dar a venit o zi, și cu ea sfîrșitul domnului „bogaat" și sfîrșitul sărăciei...

S-a întîmplat la 23 August 1944.

Cînd mă pomenesc uneori fredonînd romanța adolescenței mele chinuite și contradictorii: „s-au cunoscut la marginea mării, era frumoasă, iar el era bogaat", am impresia unei îngînări ce vine de demult, din vremi îndepărtate, ale străbunicilor bunicilor, de acolo de unde ajunge pînă la noi doar vaga, somnolenta adiere a unor întîmplări, care au fost îngropate pentru totdeauna.

Aurel BARANGA

Anul XV

torul în literatura romînă al epicii rurale de analiză psihologică.

Resortul interior al manifestărilor eroilor lui Marin Preda este un acut simț al personalității. „Sîntem aicea, — zice odată Ilie Moromete, — un număr de oameni care, nu așa, avem pretenția că e ceva de capul nostru. ..." Aceste cuvinte rezumă părerea despre ei înșiși a tuturor țăranilor ce populează opera scriitorului nostru. Cea mai mare satisfacție pe care o încearcă un personaj de-al lui Preda e aceea de a putea arăta că este „cineva". Citind cu glas tare gazeta, duminica, în „poiana lui Iocan", comentînd cele citite, glumind inteligent pe seama regelui, miniștrilor și deputaților, secundat de hohotele de rîs ale celor de față, Moromete este în culmea fericirii; în asemenea momente, el are sentimentul superiorității, al plenitudinei sale intelectuale, al autorealizării. Opusul acestui sentiment este sentimentul de a nu reprezenta nimic, de a trece drept un „prost", un nimeni.

Oare asemenea preocupări sînt proprii unor țărani?

Nu sînt ele cumva expresia unor frămîntări intelectualiste atribuite țăranilor gratuit? Să examinăm fenomenul concret. Cine este Ilie Moromete? Ilie Moromete este țăranul mijlocaș, mulțumit de starea lui și dornic să o perpetueze. Nu rîvnește să se îmbogățească și disprețuiește pe cei care, ca Tudor Bălosu, sînt stăpîniți de patima devorantă a acumulării de avere. Bătrînului îi este de ajuns lotul ce-l are și toate zbuciumările lui, toate calculele înfrigurate, toate luptele cu perceptorul, au drept scop nu sporirea, ci păstrarea pămîntului, menținerea micii gospodării. Existența lui Ilie Moromete, dezminte teoria foamei atavice de pămînt, infirmă viziunea țăranului dominat de instincte, incapabil de reflecție. Idealul pentru personajul lui Marin Preda nu este pămîntul, ci o viață demnă, liberă. Fericirea se confundă, în înțelegerea lui, cu echilibrul lăuntric, cu pacea sufletească. Scriitorul ne înfățișează în Ilie Moromete un reprezentant al unei anumite concepții de viață, al unei anumite filozofii practice, fără să uite nici un moment că personajul său e un țăran. **In întîlnirea din pămînturi** se creează pe alocuri situații neverosimile prin prezentarea unor țărani încercați de crize morale (influența lui Dostoievski?) cuprinși de isterie, asemenea bătrînului din nuvela **Inainte de moarte**, — și aceasta datorită ignorării substratului social al dramelor din conștiință. In **Moromeții** și în celelalte opere de maturitate ale prozatorului, specificul rural nu se reduce la cadrul în care se desfășoară acțiunea, el poate fi descifrat în permanență în cele mai intime simțăminte și gînduri ale personajelor. Gîndirea lui Moromete este a unui țăran. Ca țăran năzuiește el la o existență calmă, tihnită. Ilie Moromete trăiește într-un chip particular drama unei întregi categorii sociale, țărănimea mijlocașe condamnată în capitalism la pauperizare. Zbătîndu-se să-și apere liniștea, libertatea lăuntrică, bătrînul luptă de fapt — și el își dă seama de asta — pentru conservarea relativei bunăstări, aceasta constituind temeiul, condiția indispensabilă a seninătății sufletești. Drama personală a lui Moromete începe în momentul în care el își dă seama că tot edificiul planurilor sale ingenioase de a împiedica destrămarea gospodăriei, știrbirea pămîntului, se întemeiase pe amăgirea că „această lume de perceptori și jandarmi, această orînduire care avea undeva un parlament, ziare și legi, putea fi o orînduire dreaptă", care — putem adăuga — i-ar permite țăranului cu oarecare stare să trăiască liniștit pe lotul său de pămînt, văzîndu-și în tihnă de treburile sale fără să-i pese de ce se întîmplă împrejurul său. Prăbușită iluzia trăiniciei micii gospodării țărănești în condițiile capitalismului, Moromete înțelege dintr-o dată ceea ce pînă atunci nu-și bătuse capul să priceapă, anume că optimismul ce nu se întemeiază pe cunoașterea temeinică a realităților, nu este adevărat optimism și că, în consecință, contemplarea pasivă trebuie înlocuită cu o gîndire scrutătoare, capabilă să pătrundă pînă la miezul fenomenelor vieții. „Ii trebuia — rezumă autorul gîndurile personajului — mai ales acea gîndire necruțătoare care duce înțelegerea pînă la capăt și care lovește și arde pînă la os credința în pacea și armonia lumii". Odată cu această descoperire personajul încetează de a mai fi ceea ce fusese. Dintr-un om pentru care lumea era un spectacol și a cărui plăcere superioară fusese aceea de a sta la taifas, desfășurînd o inepuizabilă vervă caustică, sau de a se plimba singur prin grădină, abandonîndu-se reveriei odihnitoare, tihnei plăcute, bătrînul devine un singuratic, un ins măsurat, reținut, chiar morocănos, ce se preface a nu auzi cuvintele de salut ce i se adresează. Asistăm la un fenomen de „alienare" a personalității.

Ce se va întîmpla mai departe cu Ilie Moromete? Romanul, se încheie deschizînd perspectiva viitoarelor „mari zguduiri" (sîntem în preajma celui de al doilea război) ce-i vor smulge și pe bătrînul din „lunga stare depresivă" în care se află. Cum se va desfășura acest proces, vom afla la apariția volumului următor din **Moromeții**. Cert e, în orice caz că, redevenind el însuși, personajul nu va reveni, pur și simplu, la vechea stare, la acel optimism facil al cărui suport fusese ignorarea legilor ce guvernează realitatea socială.

In timp ce în **Moromeții** scriitorul studiază un proces de despersonalizare, de detașare dramatică a unui personaj de sine însuși, substanța nuvelelor sale o formează procese inverse, de regenerare morală. Eroii **Desfășurării, Ferestrelor întunecate** și **Indrăznelii** sînt oameni „din aceia care la adunări stăteau la margine", oameni de la periferia vieții sociale a satului, cărora, de îndrăznesc vreodată să deschidă gura spre a exprima o părere, mintosul Cocoșilă, nedespărțitul prieten al lui Moromete, le spune cu o suverană îngăduință: „Ești prost". Prezențe decorative în **Moromeții**, asemenea personaje sînt aduse în nuvele — sub alte nume — pe primul plan. Țărani săraci, foști argați sau lucrători cu ziua la chiaburi, Ilie Barbu, Vasile Bodescu, Anton Modan, sînt oameni ce trec, asemenea lui Ilie Resteu din mai vechea nuvelă **In ceață**, amintită mai sus, drept niște neajutorați, niște naivi, față de care oricine își poate permite orice. Ceea ce poate părea încă la ei sărăcie cu duhul este, de fapt, candoare, bunătate. Eroii nuvelelor lui Marin Preda au, în ultimă analiză, firea lui Moromete, voioșia lui zburdalnică. Constrînși de împrejurările în care își trăiseră o parte a vieții, să-și reprime firea, să renunțe la personalitatea lor, ei ajung să-și valorifice capacitățile, dobîndind astfel sentimentul propriei însemnătăți, în urma unor experiențe posibile numai într-o societate care eliberează energiile constructive ale omului, creează condiții dezvoltării nestînjenite personalității lui creatoare.

Transformarea acestor eroi este rodul ridicării lor la înțelegerea modului în care exploatații și nedreptățiții de altădată își pot croi o altă existență, devenind singurii lor stăpîni. La o asemenea înțelegere năzuia și nu izbutea deocamdată să ajungă Ilie Moromete. Cucerind-o, eroii nuvelelor nu dobîndesc doar acea voie bună, spontană, acea înclinație temperamentală spre zburdălnicie, pe care vechea orînduire le-o refuzase; ei dobîndesc mult mai mult: Un optimism profund, de nezdruncinat, a cărui expresie este elanul avîntării înfocate în lupta pentru biruința definitivă a noii vieți.

Ce determină saltul în conștiința eroilor nuvelelor lui Marin Preda? Ilie Barbu trăiește o experiență capitală în ziua înființării în satul său a gospodăriei agricole colective. Descătușarea sufletească a lui Vasile Bodescu, se produce de asemenea în momentul trecerii satului la agricultura socialistă. In sufletul lui Anton Modan, triumfă „îndrăzneala" de a fi el însuși în primele luni după Eliberare, cînd eroul se remarcă prin fapte de vitejie pe frontul antihitlerist. Proiectate pe frontul marilor evenimente, procesele morale parcurse de eroi, apar, conform adevărului, ca rezultatul unor adînci procese social-istorice, eliberarea personalității lor fiind precedată de eliberarea de exploatare sau de descoperirea căii spre acest țel.

Inrudiți îndeaproape, protagoniștii celor trei nuvele nu se confundă, fiecare își are individualitatea sa distinctă și fiecare ajunge pe un drum propriu la despovărarea de sentimentul penibil al neputinței de a fi ceea ce este și a deveni ceea ce năzuiește să devină. Punctele de la care începe și la care se încheie evoluția fiecăruia din personaje, diferă de asemenea. Anton Modan este urmărit îndeaproape pe parcursul cîtorva ani. In primele episoade ale nuvelei **Indrăzneala,** fixate în anii imediat premergători izbucnirii ultimului război mondial, cunoaștem un tînăr țăran ce se revoltă neputincios împotriva lui Miuleț, chiaburul care găsește o plăcere nespusă în a se amuza vulgar și imbecil pe socoteala lui.

Odată însă cu prăbușirea regimului militaro-fascist, se petrec lucruri ce răstoarnă toate reprezentările lui Anton Modan, dezmint scepticismul său. Conștient că trăgînd cu tunul în hoardele hitleriste contribuie la sfărîmarea lumii lui Miuleț și a celor de o seamă cu el, caporalul se aruncă în foc cu adevărată frenezie, luptă neînfricat, uimindu-și camarazii și superiorii prin curajul și priceperea sa. Participarea la lupta ce avea să ducă la nimicirea Germaniei fasciste îi creează eroului încredere în el însuși, ridicînd pentru totdeauna de pe inimă „ceva greu și dureros". După cucerirea victoriei Anton Modan, înapoiat în sat, se avîntă într-o luptă nu mai puțin pasionantă decît cea din munții Cehoslovaciei, lupta pentru schimbarea lumii.

Eroul central al **Desfășurării,** țăranul sărac Ilie Barbu este, în momentul intrării în acțiune, membru de partid înscris în gospodăria colectivă, ce urmează să se constituie. El nu are de străbătut, asemenea lui Modan, o cale sinuoasă, nu are de învins îndoieli. Transformarea ce se petrece în conștiința lui constă în trecerea de la o anumită pasivitate, de la atitudinea contemplativă, morometiană, la o atitudine activă, tradusă în acțiuni concrete energice de sprijinire a operei înnoitoare întreprinsă de partid.

Revelația pe care o are Ilie Barbu cu prilejul marelui eveniment din viața satului, este aceea că, pentru înmormîntarea trecutului de suferință și înjosire, nu e deajuns aderarea platonică la viața cea nouă, că este necesară ducerea unei lupte perseverente și necruțătoare, împotriva celor interesați în menținerea vechilor rînduieli. Scriitorului îi revine marele merit de a fi izbutit să înfățișeze formarea acestei convingeri nu ca rezultat al unui proces cerebral ci ca o consecință firească și imediată a unor întîmplări surprinse în concretețea lor, în desfășurarea lor dinamică, emoționantă. Pasiv pînă în ziua trecerii majorității țăranilor la forma superioară de gospodărie, personajul se transformă imediat într-un luptător. Prezența lui în acțiune devine hotărîtoare pentru evoluția acesteia, pentru rezolvarea conflictului. Ilie Barbu aduce o contribuție esențială la demascarea legăturilor lui Ghiocioaia și Bădîrcea, ce se pregăteau să acapareze conducerea colectivei cu ceilalți chiaburi din sat, dușmani fățiși ai colectivizării, la zdrobirea mașinațiunilor chiaburești, menite să submineze din interior gospodăria pe cale de a lua ființă.

Operă axată pe procesul psihologic al formării în conștiința unui țăran ce nu cunoscuse pînă deunăzi decît obida și care se resemnase a fi considerat un ins oarecare, dacă nu chiar un neisprăvit, a sentimentului răspunderii personale pentru soarta colectivității din care face parte, nuvela „Desfășurarea" are o țesătură complicată. Ințelesul spre care converg toate firele acțiunii e acela că noul este invincibil, că revoluția socialistă, descătușînd forțele creatoare ale celor mulți, restituind demnității lor omenești pe apăsații de odinioară, înaintează continuu — vijelios, fără oprire — măturînd din cale orice rezistență.

Procesul moral dezvăluit în **Ferestre întunecate** are o semnificație mai restrînsă, nu lipsită însă de adîncime. Servitor al unor veri ai săi, Vasile Bodescu trăise ani mulți sub stăpînirea fricii de ei, a unei frici grele, paralizante. Dornici să-l țină toată viața într-o stare de dependență, aceștia caută să-i perpetueze frica, vorbindu-i batjocoritor, amenințîndu-l, purtîndu-se cu el ca și cu o slugă, chiar după ce se însoară și chiar după înscrierea lui în viitoarea gospodărie colectivă. Unul din veri împinge cutezanța pînă acolo că o pălmuiește în casa ei pe nevasta lui Vasile. Intîmplarea pune capăt răbdării personale. Din momentul în care se știe eliberat obiectiv de orice fel de servitute, Vasile Bodescu nu mai suportă înjosirea; el se revoltă împotriva verilor chiaburi, le impune să-l considere om.

Prin scrierile sale inspirate din lumea satului, autorul **Moromeților** și-a creat un loc de frunte în literatura noastră contemporană. Apariția romanului **Moromeții**, precedată de aceea a nuvelei **Desfășurarea**, înscrie un moment în dezvoltarea epicei romînești. Faptul că aceste opere, ce aduc o viziune nouă a țăranului romîn, au apărut în anii puterii populare, fiind create pe baza realismului socialist, demonstrează asemeni atîtor alte realizări ale literaturii noastre noi, eficiența acestei metode, invederează posibilitățile largi pe care ea le oferă scriitorilor. Nu încape îndoială că viitoarele lucrări ale lui Marin Preda, între care continuarea romanului **Moromeții**, pe care scriitorul ne-a promis-o, vor reprezenta noi biruințe ale autorului și ale prozei noastre realist-socialiste în general.

D. MICU

BIBLIOGRAFIE

Intîlnirea din pămînturi, nuvele ed. Cartea Romînească 1947,

Ana Roșculeț, E.P.L.A., 1950.

Desfășurarea, E.S.P.L.A. 1953

Moromeții, roman, E.S.P.L.A. 1955,

Ferestre întunecate, Ed. Tineretului 1956.

Indrăzneala, Ed. Tineretului 1959.

A sosit în țara noastră, ca oaspete al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., tov. Bölöni György, președintele Consiliului literar din R. P. Ungară, al Fondului literar și al Penclubului maghiar.

FILME NOI ÎN ANUL XV

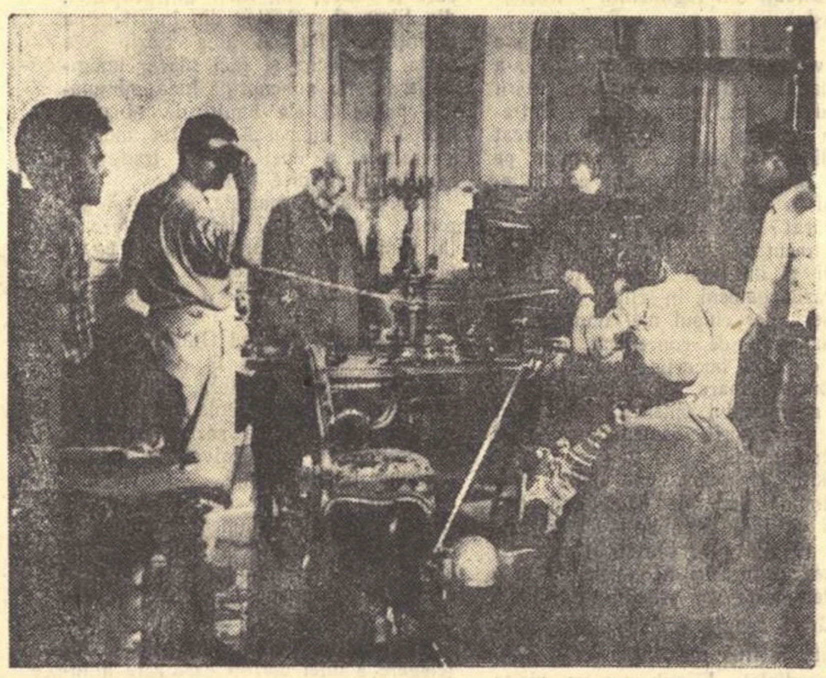

Atenţiune! Filmăm! (Scenă din timpul turnării filmului „Telegrame").

„Telegrame"

A juca în piesele lui Caragiale este pentru un actor o sărbătoare, avînd în vedere deosebitele satisfacţii ale interpretării, dar în acelaşi timp este un prilej de serioase răspunderi, textul marelui dramaturg reclamînd profunzime şi precizie, pentru a nu fi alterată satira ascuţită, caracteristică operei sale. A juca într-un film făcut după opera lui Caragiale implică o răspundere şi mai mare.

După „O noapte furtunoasă", după filmul spectacol „O scrisoare pierdută", după ecranizarea comediei „D-ale carnavalului", ecranizare în care autorul scenariului a inclus şi „Conu Leonida faţă cu reacţiunea", după „Două lozuri", acum se lucrează la filmul „Telegrame". Scenariul este scris de Mircea Ştefănescu.

„Telegramele" sînt o frescă demascatoare a burgheziei şi moşierimii exploatatoare din trecut. Afacerismul domnea în cercurile conducătoare şi guvernul burghezo-moşieresc era legat direct de învîrtelile pe care le făceau toţi reprezentanţii săi, începînd cu prefecţii judeţelor, prefecţi ce veneau şi plecau de la putere aşa cum veneau şi plecau de la putere partidele istorice Tipurile acestor venali exploatatori, care-şi urmăreau interesele personale sub masca „dragostei de patrie", sînt foarte bine redate în scenariul filmului „Telegrame".

Noi, interpreţii, ne vom strădui să realizăm veridic această lume. Eforturile noastre sînt permanent susţinute şi îndrumate de regizorii filmului A. Miheles şi Gh. Nagy care lucrează într-o colaborare perfectă. In tot timpul muncii am observat atenta lor pregătire şi seriozitatea cu care au studiat şi aprofundat opera lui Caragiale. Concursul pe care ni-l dă Sică Alexandrescu în calitate de director artistic al filmului este deosebit de preţios. Contribuţia celorlalţi realizatori ai „Telegramelor" merită toate laudele. Costumele sînt de un gust artistic deosebit, iar decorurile creează atmosfera necesară desfăşurării acţiunii Colectivul de interpreţi este format din: Carmen Stănescu, Gr. Vasiliu-Birlic, Marcel Anghelescu, Al. Giugaru, Neamţu Ottonel, Mişu Fotino, Remus Comăneanu, Şt. Ciubotăraşu, Mircea Şeptilici, Florin Vasiliu.

Inainte de a încheia, vreau să subliniez că datorită unei munci intense, colectivul speră ca acest nou film romînesc în culori să fie terminat în condiţii optime, realizîndu-se în acelaşi timp şi însemnate economii bugetare, ceea ce este un merit în plus.

Niki ATANASIU

Artist emerit

„Furtuna"

Mă simt onorat că particip la realizarea filmului „Furtuna". Onorat, pentru că filmul, al cărui titlu provizoriu este „Furtuna", îşi trage substanţa din eroismul simplu, din jertfa fără limită, din patriotismul lipsit de emfază cu care comuniştii au scris hotărîtoarea pagină din istoria ţării noastre, în zilele de neuitat de la sfîrşitul lui august 1944.

Scenariul filmului aparţine lui Titus Popovici şi Francisc Munteanu. Intîlnim în el aspecte din operele lor atît de preţuite, dar filmul nu este ecranizarea nici uneia dintre ele. Este o operă de sine stătătoare, dinamică şi cu un bogat conţinut de idei şi sentimente. O lucrare scrisă cu sinceritate şi căldură

Acţiunea se petrece în Ardeal, într-un oraş de frontieră, în primele zile următoare lui 23 August.

Abia ieşiţi de după gratiile închisorilor, comuniştii se apucă de lucru şi trebuie să facă faţă sarcinilor grele care le-au revenit în acele zile istorice. In strînsă colaborare cu armata, şi sprijiniţi de masele largi ale poporului, ce se alătură în rînduri tot mai dese acţiunii lor, oamenii de partid duc la bun sfîrşit sarcinile ce şi-au asumat, dar nu fără dureroase pierderi. Mulţi dintre ei cad în aceste împrejurări, dar cad cu mulţumirea datoriei împlinite şi cu gîndul spre viitorul luminos în care cred şi pe care îl trăim noi astăzi.

Regia a fost încredinţată tinerilor regizori, harnici şi talentaţi: Şinişa Iveticì şi Andrei Blaier. Imaginea a fost lăsată în grija operatorului Aurel Boian, iar sunetul unui valoros tehnician, inginerul Cioalcă. Muzica filmului e scrisă de Alfred Mendelsohn.

Latura actoricească a filmului este de asemeni pe mîini bune. Rolurile mici şi mari au fost distribuite unor actori, bine aleşi. Iată numele cîtorva dintre ei: Jules Cazaban, artist al poporului, artiştii emeriţi Ion Manta, Toma Dimitriu şi Silvia Dumitrescu-Timică şi actorii Mircea Constantinescu, Silvia Popovici, Benedict Dabija, Victor Rebenciuc, Miţura Arghezi, Florin Stroe, Enache-Praida şi mulţi alţii.

Decorurile sînt opera tînărului şi talentatului scenograf Simionescu.

Munca noastră o închinăm cu adînc respect Partidului, o aducem ca un prinos la marea sărbătoare de azi a ţării noastre.

Sică ALEXANDRESCU

Artist al poporului, laureat al Premiului de Stat

Scenă din filmul „Furtuna".

„Valurile Dunării"

Despre „Valurile Dunării" s-a scris pînă acum în presă destul de mult, ceea ce ne obligă pe toţi cei care am lucrat la realizarea filmului la o exigenţă sporită faţă de munca noastră. Scenariul lui Francisc Munteanu surprinde un moment al luptelor pentru pregătirea actului de la 23 August 1944, un moment de încordare eroică trăită de o mînă de comunişti care transportă clandestin muniţii pentru luptătorii antifascişti. Transportul muniţiei se face pe unul din şlepurile care navighează pe Dunăre. Incercarea temerară „care le pune" vieţile în primejdie reuşeşte cu ajutorul oamenilor cinstiţi, dornici să salveze ţara de sub jugul fascist. Mă rezum la această enunţare a subiectului, pentru a lăsa spectatorilor surpriza de a vedea realizarea pe care am înfăptuit-o. Aş vrea să fac cunoscut mai ales ceea ce nu se va vedea în film, felul cum s-a lucrat la realizarea lui. Unii dintre cei care au lucrat la acest film au cumulat sarcini. Francisc Munteanu a fost în acelaşi timp autorul scenariului şi regizor secund ceea ce îi va folosi şi lui ca autor de viitoare scenarii, ceea ce ne-a folosit şi nouă, care am găsit în el un tovarăş de muncă priceput, dăruit cu tot sufletul echipei; Liviu Ciulei — cu care am colaborat într-o perfectă înţelegere şi la „Erupţia" — a lucrat ca regizor al filmului şi ca actor, regizorul Ciulei fiind tot atît de exigent cu actorul Ciulei ca şi cu întreaga echipă.

Scenă din filmul „Valurile Dunării".

Munca regizorului a fost împărţită cu ceilalţi colaboratori. Timpul pe care l-am avut la dispoziţie a fost scurt şi eforturile noastre, ale tuturora, au căutat să compenseze prin intensitate, timpul scurt care ne-a stat la dispoziţie. Datorită coeziunii echipei, greutăţile au fost înfrînte cu succes şi, rămînînd pe platourile de la Buftea sau oriunde ne-o cerea scenariul, nu ore, ci zile întregi, am reuşit, sper, să realizăm ceea ce am dorit. Un ajutor nepreţuit ne-au acordat organizaţiile de partid, conducerile locale şi armata. Fără acest sprijin preţios n-am fi putut ajunge atît de repede la terminarea filmului. Pentru exterioare, pitorescul natural pe care ni l-a oferit peisajul fluvial ne-a uşurat munca şi ne-a permis să filmăm imagini de o mare frumuseţe. Restul asupra muncii colectivului nostru, îl vor spune spectatorii şi cronicarii cinematografici.

Gore IONESCU

operator

„O poveste ca în basme"

Făceam parte din delegaţia noastră la Festivalul internaţional al filmului de la Cannes, 1958.

Momente solemne, emoţii, prietenii...

Ii exprimasem atunci regizorului Ion Popescu-Gopo dorinţa de a juca într-un film de-al lui. Şi iată că Gopo a trecut de la omuleţul său atît de cunoscut, la un film cu actori. In acest film am devenit şi eu unul din interpreţi.

O diferenţă, nu? In primul rînd de... înălţime. N-a fost vorba de data aceasta de un film care se materializează în liniştea cabinetului de lucru, ci de un film în care jocul actorilor e îmbinat cu desenul animat.

Fără dialoguri, filmul lasă imaginea să vorbească. Se numeşte „O poveste ca în basme". Este un basm ca toate celelalte, care începe cu: „A fost odată... un împărat şi o împărăteasă care aveau o fată. Intr-o bună zi, prinţesa vrea să se mărite, prinţii vin s-o peţească..." Deci o poveste asemănătoare cu cele pe care mi le povestea mama, un basm satiric cu vervă şi umor, basm pe care regizorul însă îl doreşte nou, prin interpretarea şi semnificaţia laptelor

Scenarist şi regizor al filmului este Ion Popescu-Gopo, secondat de echipa compusă din: Aurel Samson (operatorul imaginii în culori), Constantin Neagu (regizor secund), Dumitru Capoianu (compozitor), Neli Grigoriu (scenograf), N. Goldman (arhitect decorator), Dan Ionescu (inginer de sunet), Popescu Alexandru (autor al filmărilor combinate) şi Aurelia Matache (machiaj). Impreună cu actori de frunte ai scenei romîneşti, cu care am bucuria să joc: Eugenia Popovici, artistă emerită (împărăteasa), Ion Manta, artist emerit (sfetnicul), Nucu Păunescu (împăratul), C. Ţăpîrdea (zmeul). Dem. Savu (prinţul monezilor de aur) şi Cezarina Kiriţescu, interpreta prinţesei — elevă a unei şcoli medii — echipa a realizat filmul printr-o muncă plină de rîvnă, abnegaţie şi tinereţe.

Filmul este acum la Moscova, unde va fi prezentat în cadrul Festivalului internaţional, fără a concura, deoarece prezenţa regizorului, Ion Popescu-Gopo în juriu nu permite decît o astfel de participare.

Aştept cu nerăbdare şi emoţie premiera filmului „O poveste ca în basme", care face parte din realizările închinate de cinematografia noastră măreţei sărbători a lui 23 August.

Florin PIERSIC

Actorii C. Ţăpîrdea şi Florin Piersic, într-o scenă din filmul „O poveste ca în basme".

„La miezul nopţii a căzut o stea"

Fără îndoială, un scenariu e cu totul altceva decît un roman. Scenariul obligă, în primul rînd, la unele limite de ordin cantitativ. De această limită cantitativă a trebuit să ţin seama atunci cînd, împreună cu tînărul meu confrate D. Carabăţ, am elaborat scenariul literar al filmului „La miezul nopţii a căzut o stea". Deşi unele scene din roman puteau fi transcrise direct în scenariu, fiind veritabile secvenţe cinematografice, a trebuit să renunţăm la ele pentru ca, în spaţiul limitat care ne stătea la dispoziţie, să putem scoate cît mai bine în evidenţă mesajul filmului.

Filmul vrea să înfăţişeze eroismul înflăcărat cu care trupele romîne, alături de cele sovietice, au luptat pentru eliberarea Ardealului, pentru zdrobirea armatelor hitleriste. Crescut şi educat de partid, comunistul Ulea Mihai izbuteşte, datorită inteligenţei, perspicacităţii, curajului şi înaltului său patriotism să iasă învingător în bătălia care se angajează, la cîţiva kilometri în spatele frontului, între odiosul Abwehr şi serviciul de contrainformaţie romîn. In această bătălie, comunistul Ulea Mihai nu este singur. In secvenţele finale, îndeosebi, spectatorii iau act cu mare satisfacţie că la prinderea primejdioşilor spioni hitlerişti colaborează nu numai ofiţerii Dimitriu, Smeu şi Paraschivescu, dar şi soldaţii — teteriştii Burlacu, Tomiţă etc.

Pentru ca mesajul filmului să fie cît mai clar, în elaborarea scenariului literar a trebuit să ne abatem întrucîtva de la fabulaţia romanului, deşi, în linii mari, ea a rămas aceeaşi.

Scenă din filmul „La miezul nopţii a căzut o stea"

Presa a informat la timp că regia filmului a fost încredinţată tînărului regizor Lucian Bratu. Preocupat să realizeze roluri de compoziţie, regizorul izbuteşte să imprime actorilor „jocul cinematografic" necesar şi să găsească, întotdeauna, cadenţa impusă unui film bazat pe acţiune.

Este îndeobşte cunoscut marele aport pe care îl poate da operatorul în reuşita unui film. C. Ciobotaru se dovedeşte a fi un operator deosebit de înzestrat. Bine inspirat, găseşte interesante unghiuri de filmat şi, pentru a face să vorbească imaginea, ştie să întîrzie cu aparatul asupra unor amănunte, în aparenţă lipsite de semnificaţie, care, însă, pentru spectator devin dintr-o dată deosebit de elocvente.

In ceea ce priveşte decorurile, mi se par interesante şi ingenioase interioarele realizate de pictorul-scenograf Mariţan Ştefan, mai ales acelea din castelul contelui András Komáromy.

După nenumărate probe de filmare, alegerea regizorului s-a oprit asupra unei echipe de actori, căreia i se va datora, în mare parte, reuşita filmului.

Rolul principal, al comunistului Ulea Mihai, a fost încredinţat tînărului actor Em. Petruţ, care nu este la prima sa apariţie pe ecran. In rolul căpitanului Dimitriu apare Geo Maican, iar în al generalului Popincariu, actorul Al Rădulescu Rolul căpitanului sovietic Voinov este interpretat de Dan Nicolae. In rolul dificil al spionului Tălimbau apare Mihai Mereuţă, în al lui Dorobăţ — celălalt spion — George Măruţă, iar în rolul spioanei, „sărmana domnişoară guvernantă", actriţa Angela Chiuaru. Teteriştii sînt interpretaţi de actorii: Tănase Popescu în rolul lui Tomiţă, Dumitru Rădulescu în rolul lui Burlacu etc., iar în rolul intendentului apare Mircea Constantinescu.

In ceea ce mă priveşte, mă simt fericit că am putut contribui cu modestul meu aport, la crearea unui nou film romînesc.

Theodor CONSTANTIN

Două imagini din filmul „Avalanşa"

„Avalanşa"

Patru oameni sînt surprinşi de o avalanşă într-o cabană pe vîrful muntelui, fiind sortiţi morţii. Datorită eforturilor pe care le depun tovarăşii lor, ei sînt însă salvaţi.

Acesta este, pe scurt, subiectul filmului al cărui scenariu a fost scris de Horia Lovinescu, în colabarare cu Gh. Turcu, care semnează şi regia.

In timp ce la Bucureşti era primăvară, echipa de filmare şi colectivul de actori, care au lucrat la exterioare, aveau de luptat cu natura dezlănţuită a unei ierni viforoase. Din fericire, operatorii Jean Pierre Lazare şi Lupu Gutman nu sînt la prima încercare de acest fel, întrucît ei au filmat unul dintre primele documentare de alpinism de la noi. Transportul aparatelor, al blendelor, al recuzitei s-a făcut cu mari greutăţi. Regizorul Turcu, devenit schior, conducea cu băţul de schi în loc de baghetă toate aceste operaţiuni. Deasemeni, alpinişti încercaţi, maeştrii sportului Emilian Cristea şi Aurel Eremie, susţin filmările. Aportul lui Eremie nu este numai tehnic. El este interpretul unui rol principal în film.

Spectatorul va fi îngrijorat de soarta mea, a lui Marcel Anghelescu, a lui Mircea Constantinescu şi V. Ichim, cei îngropaţi sub avalanşă şi va urmări cu emoţie strădania celorlalte personaje. Sportivi sau nu, actorii Gh. Măruţă, Romulus Neacşu, Sandu Sticlaru, Boris Ciornei, Petre Gheorghiu au făcut eforturi considerabile pentru a se adapta condiţiilor grele de filmare, meritînd toată recunoştinţa noastră, a celor salvaţi.

Andrei CODARCEA

„Băieţii noştri"

Film artistic de lung metraj, „Băieţii noştri" porneşte de la următoarea idee: Pilu Almăjanu, eroul central al povestirii cinematografice, pune mai mult preţ pe calitatea de sportiv talentat, decît pe meseria lui de bază, îndemnat fiind la aceasta de către responsabilul sportiv al combinatului siderurgic unde este angajat. Forţa colectivului şi prietenia unei fete de care se va îndrăgosti, îi schimbă însă radical atitudinea faţă de muncă şi viaţă.

Cineastul francez René Clair scria undeva că filmele bune sînt acelea care se pot povesti în cîteva cuvinte.

Indrăznesc această anticipare, ca unul care colaborez zi de zi, în optime condiţii, cu cei doi regizori, Gh. Vitanidis şi Anastasia Anghel.

Amîndoi sînt tineri, entuziaşti şi... talentaţi.

Şi cei doi operatori sînt tineri. Nicu Girardi şi Aurel Costrachevici sînt la primul lor film, „singuri".

Cadrul filmului? Un mare combinat siderurgic republican, creaţie a anilor de după 23 August 1944. Un orăşel asemenea. S-au turnat exterioare pe stadionul din Ploeşti, la Hunedoara, lîngă Cîmpina, în Cîmpina, la Bucureşti, pe diverse baze sportive.

Această ambianţă este însufleţită de actori, care, aleşi cu judiciozitate — colaborează la reuşita filmului. Gr. Vasiliu-Birlic îl înfăţişează pe responsabilul sportiv, Pantelimon. Marcel Anghelescu creează un excelent tip de director al combinatului, simpatic şi uman. Iurie Darie, fotbalist vedetă şi muncitor sudor — va reveni la meseria lui, după o transformare, pe plan sufletesc, plină de peripeţii. Eroina principală, Irina, pe numele adevărat Florentina Mosora, studentă în anul trei la Facultatea de Biologie — îşi face cu această ocazie debutul cinematografic — şi încă un debut mai mult decît promiţător! Const. Ţăpîrdea joacă rolul unui maistru blajin, dar hotărît să nu permită dispreţul faţă de muncă. Nu-l vom uita din citarea noastră pe Dorin Dron.

Şi rolurile de compoziţie sînt susţinute de nume consacrate. Credem că este suficient să-i pomenim pe Costache Antoniu şi Jules Cazaban, pe Marieta Rareş, Fory Etterle, Iulian Necşulescu, Antonescu-Cărăbuş, etc, etc.

Al. STRUTEANU

„Vînt de Martie"

E greu să vorbesc despre un film în care sînt implicată şi care îmi oferă cotidian surprize. Lucrăm, toţi membrii echipei „Vînt de martie", cu mult entuziasm şi îmi dau seama, după trei filme romîneşti în care am turnat pînă acum, că elanul şi încrederea cu care actorii şi tehnicienii se apropie de materialul viitorului film e un semn bun.

Scenariul filmului „Vînt de martie" este scris de Malvina Urseanu, după o idee de Petru Dumitriu. Operatorul filmului este Gh. Fischer. Regizor secund A. Ivancenco. Muzica este semnată de compozitorul Radu Paladi. Scenarista, care este totodată şi regizoarea filmului, foloseşte elemente şi împrejurări din „Vînt de martie", unul dintre cele mai interesante capitole ale impunătoarei „Cronici de familie". De la început m-a cîştigat acest scenariu dens şi subtil, plin de semnificaţii sociale şi omeneşti. Impărţirea pămînturilor moşiereşti, act revoluţionar care a schimbat din temelii existenţa a milioane de ţărani muncitori, este înfăţişată în momente semnificative. Peste toate satele ţării adie un „vînt de martie" proaspăt, aducător de viaţă nouă şi înregistrarea pe peliculă a acestui ciudat personaj, — Vîntul de martie — constituie, mi se pare, intenţia scenariului şi a regiei. Interpretez, în acest film, rolul tragic al unei tinere femei căreia războiul fascist şi mizeria i-au pustiit viaţa şi i-au secat izvoarele bucuriei. Maria, aşa se numeşte eroina mea, a fost iubita lui Mitriţă Mitrache, unul dintre aceia care, în satul oltenesc care serveşte drept cadru acţiunii, înfăptuiesc împărţirea moşiilor. In timpul războiului — Mitriţă Mitrache fiind socotit mort — Maria, constrînsă de mizerie şi, poate şi din apatie sufletească, se căsătoreşte cu Eftimie, primarul chiabur al satului, făptură sălbatică şi brutală. Reîntoarcerea neaşteptată a lui Mitriţă declanşează în sufletul ei o dramă din care nu găseşte ieşire. Sfîrşitul îi va fi năprasnic, pricinuit de ura sălbatică şi mistuitoare a boieroaicei Elvira Vorvoreanu.

Mă voi strădui să-mi înfăţişez veridic eroina şi mai ales să „justific" artistic ura pe care i-o inspiră Elvirei Vorvoreanu; ura unei lumi care apune sîngeros şi fără strălucire împotriva unei lumi al cărei răsărit e luminos şi măreţ.

Nu pot încheia fără să vorbesc de ceilalţi interpreţi principali ai filmului, Olga Tudorache, Colea Răutu şi Gh. Cozorici, despre care am convingerea sinceră şi de loc convenţională că vor crea figuri autentice şi profunde pe care spectatorii nu le vor putea uita.

Dana COMNEA

CUM A FOST LA FESTIVAL

Cu tineri laureați despre concursuri și Festival

La sediul Ansamblului U.T.M. e o concentrare de veselie și de satisfacție în urma recentului triumf al colectivului. Se discută mult despre Festival, despre concurs și despre o întîlnire care-i va reuni din nou pe proaspeții laureați într-o grădină, de astă dată bucureșteană.

Ne exprimăm dorința de a sta de vorbă cu tovarășul Marin Constantin, conducătorul ansamblului și dirijorul corului U.T.M., cor laureat cu premiul I la Festivalul de la Viena.

Impresionantă și totuși caracteristică pentru epoca noastră evoluția acestui om. Invățător încă înainte de a-și fi terminat studiile medii, nu se mulțumește cu acest nivel profesional și, după luarea bacalaureatului, asaltează simultan două facultăți: Conservatorul și Filozofia, secția pedagogie-psihologie. La terminarea celor două facultăți devine asistent, dar nu la Conservator, cum era de așteptat cunoscîndu-i îndeletnicirea prezentă, ci la Pedagogie și psihologie. Paralel cu aceasta, conduce și corul Universității, fiindcă totuși talentul dirijoral se arată... necruțător, ca pînă la urmă să-l acapareze cu desăvîrșire. Se formează corul și ansamblul U.T.M. compus numai din amatori: tineri muncitori, funcționari, studenți, elevi. Marin Constantin începe munca de consolidare și dezvoltare a tînărului colectiv.

MARIN CONSTANTIN
dirijorul corului U.T.M., cor distins cu premiul I

Succesele repetate, premiile, laurii, decorațiile, titlurile vorbesc elocvent despre eforturile și realizările colectivului. Ansamblul este premiat la Festivalurile tineretului de la Berlin, București, Moscova și Viena. Personalități culturale din întreaga lume adresează ansamblului cuvinte de laudă. Cîteva declarații culese de la Viena. Gunar Heerup (Danemarca): „Această formație corală, deși alcătuită din amatori, întrece în măiestrie artistică majoritatea formațiilor profesioniste din Occident". Profesorul Al. Svecinikov, directorul Conservatorului din Moscova: „Formația corală romînească a lăsat să se întrevadă o clară și avansată școală interpretativă, care îmbină o înaltă cultură cu dragostea de cîntec". Acad. Petko Stainov (R P. Bulgaria): „Forța interpretativă deosebită a corului U.T.M. se bazează pe o intonație, dicțiune și omogenitate ireproșabile, puse în slujba unui mesaj înaintat".

NICOLAE FLORIAN
premiul I acordeon

A. DUMITRACHE
premiul II balet

NICOLAE MIHAI
premiul I țambal

MAGDALENA POPA
premiul II balet

STANCIU SIMION
premiul II nai

Marin Constantin reproduce aceste cuvinte cu o mîndrie reținută, fără emfază, conștient că aceste elogii îl obligă la o perfecționare continuă. Apoi discuția noastră se concentrează în jurul Festivalului.

— Organizațiile reacționare din Austria — ne spune Marin Constantin — au dus o campanie sălbatică împotriva Festivalului, sperînd că Festivalul va înregistra un fiasco. Au organizat expoziții, au împrăștiat sute de mii de manifeste, au tipărit afișe și broșuri împotriva acestei întîlniri a tineretului. Dar Festivalul nu numai că a avut loc, ci a constituit și un veritabil triumf al păcii și prieteniei. Oamenii de bună credință din Austria au fost cuceriți de partea Festivalului.

Vorbind despre succesele ansamblului, tovarășul Marin Constantin a declarat:

— Aceste succese ale noastre se datoresc condițiilor excepționale pe care ni le-a creat partidul, se datoresc marei griji a statului nostru democrat-popular pentru dezvoltarea multilaterală a tineretului. Sîntem adînc recunoscători pentru ajutorul primit.

Și alți laureați ai Festivalului de la Viena, cu care ne-am întîlnit la sediul Ansamblului U.T.M., au ținut să-și exprime recunoștința lor față de partid și față de Uniunea Tineretului Muncitor pentru condițiile create. Toni Iordache (Nicolae Mihai), care a luat premiul I la țambal, ne-a spus cu înflăcărarea și emoția celor 16 ani ai săi: „Mulțumesc conducerii partidului și conducerii organizației U.T.M. pentru posibilitățile mari pe care ni le-au creat nouă, tinerilor talentați, de a învăța și de a ne dezvolta necontenit talentul".

Tinerele balerine care au luat premiul II la concursul de balet, Alexa Dumitrache (prim-solistă a Teatrului de Operă și Balet din București) și Magdalena Popa (elevă în ultimul an la Școala de coregrafie din Leningrad) doresc și ele să-și exprime recunoștința față de partid și față de statul nostru pentru grija care li s-a purtat și li se poartă în permanență, pentru ajutorul pe care-l primesc ca să se poată dezvolta și perfecționa. Magdalena Popa mulțumește și profesorilor ei de la Leningrad care i-au insuflat, odată cu înalta învățătură, dragostea statornică pentru artă.

Pregătirile pentru concurs au fost deosebit de serioase, participanții fiind conștienți de marea răspundere pe care și-o asumau, prezentîndu-se în fața unui juriu internațional. „Am făcut zilnic repetiții pentru concurs, dimineața, după-amiază și seara", spune Stanciu Simion, deținător al premiului II la nai. „M-am pregătit temeinic, zi și noapte pentru concurs, deoarece știam că va fi o comisie foarte competentă și exigentă", declară Toni Iordache. „Mă trezeam zilnic la 5,30 și studiam, făceam exerciții. In fiecare pauză, mă „recream" la acordeon și numai datorită acestei pregătiri serioase, am reușit să obțin premiul I". (Nicolae Florian). „Am primit un ajutor prețios de la maeștrii de balet, mai ales de la Tilde Urseanu. Știam că avem concurenți redutabili îndeosebi printre balerinii sovietici" (Alexa Dumitrache, a cărei declarație o întărește Magdalena Popa). „M-am pregătit zile și săptămîni întregi pentru concurs, la Conservator, unde sînt studentă în anul II. Eu sînt coristă și știam că nu e ușor să concurezi alături de soliști încercați. Un mare ajutor mi-a dat maestrul Dagobert Bucholtz, profesorul meu de la Conservator" (Elena Andrei, premiul III la canto).

Toți acești tineri sînt fericiți că au cucerit, după eforturi apreciabile, bine meritatele premii. Toți sînt bucuroși că Festivalul, în ansamblu, a avut un succes răsunător și că tineretul patriei noastre, alături de tineretul din celelalte țări socialiste, a demonstrat „pe viu" — vorba Magdelenei Popa — înaltele calități și înalta pregătire a tineretului lumii socialiste. Și acești tineri entuziaști nu doresc — niciunul nu dorește — să se culce pe laurii gloriei. Toți ne-au declarat că, în urma acestor succese, vor munci mai înverșunat pentru a atinge culmile artei. Nicolae Mihai vrea să studieze mult ca să devină dirijor și compozitor. Stanciu Simion continuă să se perfecționeze și să lupte pentru succesul său personal și pentru succesul țării noastre. Nicolae Florian vrea să devină un bun acordeonist și un cunoscător al muzicii. Alexa Dumitrache așteaptă cu emoție marele ei rol — Julieta, în baletul „Romeo și Julieta" de Prokofiev, care va fi montat în stagiunea viitoare la Teatrul de Operă și Balet din București. Magdalena Popa visează să danseze, după terminarea școlii — mai are un an — în „Lacul Lebedelor", în „Romeo și Julieta" în „Giselle", în „Haiducii", în „Tricornul" și „La piață", în „Călin" (o, dar în cîte balete n-ar dori să danseze această talentată balerină de 18 ani!). Enumeră într-una, dar se întoarce mereu la „Lacul lebedelor" care, pare-se, a fascinat-o. Elena Andrei este emoționată: „Voi participa la Concursul internațional de canto clasic de la Geneva, care va avea loc anul acesta, în septembrie. Mă pregătesc mult și sper să reușesc."

Festivalul de la Viena a constituit o etapă, o etapă frumoasă în creșterea artistică a acestor tineri talentați, cărora regimul democrat-popular le-a deschis cele mai vaste perspective. Arta lor se înalță astfel ferm, pe terenul fertil și trainic al socialismului victorios.

S. DUMITRU

Paul Robeson în mijlocul unui grup de tineri delegați ai R.P.R. la Festival

Maturizare politică

Am făcut parte din grupul de metalurgiști trimis la Festival. Am discutat cu delegații țărilor participante la Festival problema șomajului din țările capitaliste, problemele educației tineretului, am vorbit despre pace și prietenie, despre mijloacele de îmbunătățire a nivelului de trai. Au luat cuvîntul și tineri din țările capitaliste. Un muncitor suedez a arătat situația tristă a tineretului din Suedia, unde șomajul e în floare și unde patronii au principiul „ultimul angajat, primul concediat", tăind posibilitatea calificării tinerilor. De multe ori, tinerii șomeri fac tot posibilul ca să fie arestați. Cel puțin la închisoare, a declarat metalurgistul suedez, au o masă asigurată.

La o altă întîlnire prietenească, delegații din Sudan au arătat că guvernul țării lor le-a interzis participarea la Festival amenințîndu-i cu închisoarea. Delegații sudanezi care au fost la Festivalul de la Moscova stau și acum la închisoare. Acestea sînt libertățile capitalismului.

Festivalul a fost pentru mine un prilej de maturizare politică. Cunoscînd țările capitaliste și numai făcînd un simplu raport între salariile mici ale muncitorilor austrieci și prețurile mari ale bunurilor de consum, mi-am dat încă o dată seama cît de dezastruos este sistemul capitalist pentru muncitor.

Dar Festivalul m-a încredințat în același timp că marea majoritate a tineretului din țările capitaliste dorește pacea și luptă pentru ea.

Carol DINA
ajustor la uzinele „23 August"

Avem încredere în cauza păcii!

Eram cu o baterie de 105 mm. în satul Furceni, pe malul Siretului, cînd, sfîrșindu-se primul război mondial a venit vestea semnării armistițiului. In luncă, luptau, ca infanteriști, soldați din regimentul 7 Roșiori din Iași.

Am văzut atunci, în clipa cînd s-a aflat vestea, chipul unui soldat: s-a iluminat la față, ochii i s-au mărit privind în zare, buzele, bărbia îi tremurau convulsiv, parcă ar fi încercat să rîdă și nu putea. A pus mîna pe brațul meu și m-a întrebat cu un efort și o nădejde extraordinară: — „Adevărat?! Adevărat?!"

Au trecut de atunci mai mult de 40 de ani și nu l-am uitat. Intre timp, am văzut oameni în clipe de mare bucurie, dar chipul nici unuia nu a exprimat, atît de concentrat, atît de total, organic, bucuria.

O bucurie mare, ca o exteriorizare nudă a sufletului omenesc, am văzut acum pe chipurile oamenilor, cînd am citit comunicatul:

„Nikita Hrușciov va vizita Washington-ul timp de două sau trei zile și va face o călătorie de aproximativ 10 zile prin Statele Unite. El va avea convorbiri neoficiale cu președintele, care vor prilejui un schimb de păreri asupra problemelor care prezintă interes reciproc".

„Președintele Eisenhower va vizita Moscova și va face o călătorie de cîteva zile prin Uniunea Sovietică. Acesta va fi un nou prilej pentru convorbiri neoficiale și schimbul de păreri cu președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. asupra problemelor care prezintă interes reciproc".

Au trecut doar 14 ani de cînd a contenit măcelul celui de al doilea război mondial. Trăiesc încă pe tot întinsul globului multe milioane de oameni care l-au făcut, care au trăit cu adevărat zi de zi, grozăvia lui, întrebîndu-se în fiecare clipă încotro se îndreaptă bombele sau obuzele care se auzeau vuind în văzduh. Ah! Acel „acum, acum" care sfredelea mintea fiecăruia, sub focul artileriei sau sub covorul morții, al bombardierelor.

Toți aceștia care au trăit un război ucigător, au avut pe față iluminarea soldatului din 1917, sperind că, în sfîrșit sufletul lor se va liniști.

S-au luminat la chip și sutele de milioane de tineri, care n-au cunoscut direct, grozăviile războiului, dar care le cunosc din cărți, din povestiri, din filme și mai ales din îngrijorarea părinților. Sînt de abia treziți la viață. Nici ochii și nici măcar imaginația lor nu au cuprins încă minunatele priveliști ale lumii, de abia au început să cunoască bucuria muncii, a creației, a unei minuni ieșite din mîinile lor harnice și dibace.

S-au luminat mamele, soțiile și surorile, acele făpturi dătătoare de viață, pentru care moartea este o negare oribilă a însăși operei lor de creație.

S-au luminat fețele a miliarde de oameni.

Sînt decenii de cînd Uniunea Sovietică, plecînd urechea la dorința fierbinte a tuturor acestora, luptă pentru pace, pentru prietenie între popoare, pentru ștergerea războaielor dintre mijloacele de rezolvare a neînțelegerilor internaționale.

In anii de după cel de-al doilea război mondial, Uniunea Sovietică a chemat mereu pe conducătorii țărilor imperialiste la realitate, la înțelepciune, la o umană și adîncă înțelegere a vieții popoarelor.

Nu este cu putință ca această înțelegere a unei dorinți care este a tuturor oamenilor, să nu se întîmple. Ar fi prea mare răspunderea. S-a ivit pe chipurile oamenilor o speranță pe care nimeni nu o poate risipi.

Acolo, în acele convorbiri neoficiale, glasul omenirii se va auzi prin glasul tovarășului Hrușciov. Fie ca el să fie înțeles cu seninătate și cu judecată.

Avem încredere neclintită în cauza păcii. Presimțim descătușarea imenselor energii creatoare ale oamenilor de pretutindeni în ziua cînd se vor simți eliberați de climatul paralizant al războiului rece. Cunoaștem puterea de neînvins a vieții.

Credem, de aceea, în izbînda păcii, în găsirea acelei înțelegeri care să asigure tuturor popoarelor o coexistență pașnică, pentru fericirea întregii omeniri.

Demostene BOTEZ

CONFERINȚA INTERNAȚIONALA DE FOLCLOR

Intre 12—17 august, are loc la Sinaia a XII-a Conferință internațională a I.F.M.C.-ului. In viața științifică internațională, două organizații coordonează astăzi activitatea folcloristică: C.I.A.P.-ul (Comisia internațională de artă populară) și I.F.M.C.-ul (Consiliul internațional de muzică populară). Pe cînd C.I.A.P.-ul, organizat pe baze mai largi, grupează alături de folcloriști și pe cercetătorii artelor populare plastice, I.F.M.C.-ul, tinzînd la o mai mare specializare, cuprinde numai pe folcloriști și înainte de toate pe folcloriștii muzicali. El a luat ființă în septembrie 1947 sub prezidenția cunoscutului folclorist englez RALPH VAUGHAM WILLIAMS, fixîndu-se ca obiectiv culegerea, studierea și popularizarea muzicii populare din toate țările, încurajarea studiilor de folclor comparat și întărirea legăturilor de prietenie dintre popoare prin stimularea interesului internațional pentru creația artistică populară.

Pentru a-și realiza obiectivele, I.F.M.C.-ul organizează conferințe și festivaluri internaționale de folclor, coordonează permanent activitatea arhivelor care păstrează culegerile naționale și internaționale, orientează spre valorificarea cîntecelor și dansurilor populare autentice, emisiunile de folclor ale posturilor de radio și televiziune, înlesnește schimbul de informații, publicații științifice și specialiști, de către institutele de folclor din diferite țări. Din I.F.M.C. fac astăzi parte, pe lîngă cei mai de seamă folcloriști din lumea întreagă, peste 70 institute de folclor și 18 posturi de radio și televiziune din 52 țări. Țara noastră este reprezentată prin Institutul de folclor și Radioteleviziunea romînă.

Activitatea I.F.M.C.-ului se desfășoară sub auspiciile UNESCO-ului. De la înființare, el a organizat în fiecare an conferințe folclorice la care s-au dezbătut probleme principiale și metodologice.

In urma invitației Institutului de folclor și a Comisiei Naționale a R.P.R. pentru UNESCO, adunarea generală I.F.M.C., care s-a ținut anul trecut la Liège, a hotărît ca a XII-a conferință internațională să aibă loc în 1959, la Sinaia. La această Conferință iau parte peste 80 specialiști, reprezentanți ai institutelor de folclor și posturilor de radio și televiziune din 27 țări. Este pentru prima dată cînd o reuniune folcloristică de mari proporții are loc într-o țară de democrație populară. Cu toate că în același timp are loc la Kiel și Copenhaga consfătuirea internațională pentru studiul basmului popular, organizată de C.I.A.P., a XII-a Conferință I.F.M.C. de la Sinaia este socotită cel mai important eveniment folcloristic internațional al anului. Importanța ei se datorește nu numai numărului mare de institute reprezentate prin specialiști de valoare internațională recunoscută, ci și problemelor ce se dezbat. In centrul dezbaterilor, alături de probleme de strictă specialitate ca: analiza stilului vocal și stilului instrumental sau studiul instrumentelor populare, se găsește problema studiului legăturii dintre muzică, poezie și dans în creația populară, deosebit de importantă pentru profunda înțelegere a faptului artistic popular în realitatea lui sincretică și problema tradiției și înnoirii ei în folclorul contemporan. Rezultatele dezbaterii acestei probleme vor fi hotărîtoare pentru cunoașterea profundă a realității folclorice actuale, pentru pătrunderea în esența procesului de dezvoltare a folclorului, pentru orientarea generală a cercetărilor de folclor spre contemporaneitate, pentru depășirea definitivă a orientării tradiționale. La lămurirea acestei probleme, o contribuție deosebită aduc comunicările delegației romîne (Sabin V. Drăgoi: „Creația de cîntece noi în R.P.R.". Mihai Pop: „Tradiție și inovație în folclorul romîn contemporan" și V. Adăscăliței: „Despre actul creației populare") și comunicarea folcloristului cehoslovac I. Chlibec: „Tendințe noi în muzica populară contemporană instrumentală din Moravia de Est". Delegația noastră mai susține comunicări în legătură cu stilul vocal și stilul instrumental (C. Zamfir: „Baza instrumentală a stilului vocal din Năsăud") și în legătură cu studiul instrumentelor populare (T. Alexandru: „Studiul instrumentelor muzicale populare în R.P.R."). Comunicările delegației noastre sînt bogat ilustrate cu exemplificări muzicale imprimate pe benzi de magnetofon. Pe lîngă aceasta, în timpul conferinței au loc două seri de cîntec popular romînesc, la care unii din cei mai buni interpreți vocali și instrumentali, prezintă specialiștilor străini cîntece tradiționale și noi din diferite regiuni ale țării. Frumusețile patriei noastre, marile înfăptuiri ale regimului de democrație populară, bogăția noastră folclorică sînt înfățișate, prin filme documentare. Un stand de cărți și obiecte de artă populară dă putința participanților să cunoască și sub acest aspect rezultatele cercetării și valorificării folclorului și artei noastre populare.

In zilele de 18—19 august, după terminarea lucrărilor conferinței și a adunării generale I.F.M.C., care dezbate probleme organizatorice, alege noul comitet și hotărăște data și locul viitoarei conferințe, va urma o excursie organizată în regiunea Stalin, atît de bogată în folclor, care va da prilej specialiștilor străini să cunoască nemijlocit creația noastră populară și să ia parte la o cercetare de teren pe care Institutul de folclor o face în raionul Sibiu. Aici ei vor cunoaște direct metoda de lucru a institutului, modul în care cercetătorii noștri studiază folclorul viu în cele mai de seamă realizări artistice ale lui și determinările social-economice ale faptelor de folclor, legătura permanentă dintre creația artistică populară, concepția despre lume a oamenilor și dezvoltarea economică și socială a locurilor cercetate.

Intre 17—21 august, are loc la București finala celui de al V-lea concurs al formațiilor artistice de amatori din cluburile sindicale, colțurile roșii și căminele culturale. Cele mai bune coruri, formații de muzică instrumentală, echipe de dans, brigăzi de agitație, cei mai de seamă soliști vocali și instrumentali iau parte într-un număr impresionant la acest concurs. Folcloriștii celor 27 țări participante la conferința de la Sinaia vor asista în zilele de 20—21 august la finala concursului și vor avea ocazia să constate aici marea prețuire pe care clasa muncitoare o acordă folclorului, chipul nou în care bunurile artistice tradiționale și creațiile populare noi sînt valorificate în viața noastră culturală, proporțiile uriașe ale mișcării artistice de amatori, contribuția ei la formarea conștiinței socialiste a poporului.

Sîntem convinși că prin dezbaterea fructuoasă a importantelor probleme ce formează obiectul conferinței și îndeosebi a problemelor privind realitatea artistică sincretică a faptelor de folclor și procesul de dezvoltare al creației populare prin înnoirea tradiției, prin cunoașterea și aprecierea justă a realității noastre folclorice contemporane, a muncii de cercetare și valorificare a creației populare, Conferința I.F.M.C. de la Sinaia are o semnificație deosebită în viața folclorică internațională. Ea va contribui hotărîtor la realizarea unuia din obiectivele esențiale ale acestui important for științific internațional: întărirea legăturilor de prietenie dintre popoare, prin dragostea și interesul pentru folclor, prin cunoașterea cît mai adîncă a realității folclorice contemporane, prin pătrunderea rolului pe care folclorul îl are în viața culturală de astăzi a maselor populare de pretutindeni.

Mihai POP

Forța noastră

Am participat pentru prima dată la un Festival Mondial al Tineretului. Așa că emoția mea din primele zile, e explicabilă.

Din cadrul manifestărilor numeroase ale Festivalului, mă voi opri numai asupra uneia. O întîlnire a participanților, din profesia noastră. S-au discutat multe probleme ca: salariul real al muncitorilor, asigurarea drepturilor la muncă, ziua de lucru de 8 ore, măsuri de protecția muncii etc. Marile realizări obținute în acest domeniu în țările socialiste, i-a determinat pe tinerii din țările capitaliste să arate că la ei, în America, în Anglia, în Franța, în colonii, nici nu se pomenește de măsuri pentru protecția muncii. Tinerii din Italia, de pildă, au arătat că, la ei, accidentele în muncă sînt nenumărate.

La Festival am legat multe prietenii. Am plecat de acolo cu convingerea că tineretul este o forță puternică în lupta pentru apărarea păcii.

Dumitru MUȘAT
muncitor, secția de turnătorie
uzina „Vasile Roaită"

Triumful prieteniei

— DE VORBĂ CU IOANA COTLEANU, MUNCITOARE LA F.R.B. —

— Tovarășa Cotleanu, cîteva impresii de la Festival...

— Nu e ușor să te rezumi la cîteva impresii... voi alege totuși ceea ce mi se pare mai deosebit. In primul rînd, victoria pe care tineretul a cucerit-o la Viena. Ați fost desigur informați de strădaniile pe care cercurile reacționare le-au depus pentru a împiedica bunul mers al Festivalului. Imperialiștii au mobilizat o întreagă armată de lefegii. In timpul marilor manifestări populare legate de „Ziua luptei pentru pace", provocatorii au organizat un „marș al tăcerii". Insă, tineretul lumii i-a înfrînt pe provocatori. Festivalul prieteniei și al păcii a trecut ca un tăvălug peste planurile imperialiștilor. Aș fi nedreaptă dacă nu aș aminti sprijinul pe care ni l-a acordat populația vieneză.

— Ce ați putea să ne răspundeți despre activitatea delegației noastre la Festival?

— Am lăsat o impresie deosebită. Am fost lăudați pentru ținuta noastră, pentru disciplina de care am dat dovadă, pentru spiritul tineresc al întregii delegații.

— Ați participat la întîlnirile pe profesii?

— Desigur. In grupa noastră — textile, confecții, încălțăminte, — discuțiile au durat 3 zile. Delegația romînă a avut două intervenții care au fost primite cu deosebit interes.

— Și acum, la înapoiere?

— Mă așteaptă tovarășii... Diseară intru în schimb. Primul de cînd m-am întors de la Festival.

REP.

CINEAȘTII LUMII LA MOSCOVA

Corespondență telefonică

Au trecut șapte zile de la deschiderea Festivalului internațional al filmului de la Moscova. Peste alte șapte zile vor fi cunoscute rezultatele concursului ce se desfășoară în prezent pentru alegerea celui mai bun film de lung metraj creat în ultimele 18 luni, a celui mai bun scurt metraj. Se va ști cui au fost acordate premiile pentru regie, interpretare, arta operatorului, muzică, etc. Nu pot fi făcute încă pronosticuri. Este o întrecere într-adevăr creatoare, urmărită cu un mare interes atît de cineaști cît și de marele public. Pe ecranele teatrului din Kremlin și ale sălii Casei Cinematografiștilor au loc vizionările filmelor selecționate pentru concurs. In clădirea comitetului Festivalului de pe Vasilevskaia sînt programate vizionările pentru vînzarea și cumpărarea filmelor. Pe ecranele cîtorva mari cinematografe din Moscova, la cluburile muncitorești, în piețe, rulează, pentru marele public, filmele festivalului. „Filme pe care nu le-ați văzut", iată un afiș care stîrnește curiozitatea spectatorului; într-adevăr se pot vedea filme vechi ale lui Pudovkin, Dovjenco, Ciaureli, Iutkevici, Gherasimov, Kalatozov și alți maeștri ai artei cinematografice sovietice.

In cadrul concursului filmelor de lung metraj a produs o adîncă impresie asupra celor prezenți admirabila creație a talentatului regizor Bondarciuk, „Soarta unui om", realizată după nuvela lui Șolohov. Ne este înfățișat cu mult dramatism destinul unui simplu om sovietic pe care nici războiul, nici captivitatea, nici marile dureri pricinuite de moartea celor dragi nu-l pot înfrînge. Frumusețea morală, tăria de caracter, dragostea de patrie a lui Andrei Sokolov, eroul filmului sînt valorificate cu mare măestrie de către Bondarciuk, care este în acelaș timp și interpretul principal. Lung metrajul „Noua poveste a bătrînului soldat" — producție a studiourilor din Șanhai este un film cinemascop în culori, conceput pe sistemul documentarului artistic. Asistăm la desfășurarea momentelor de mare autenticitate din viața Chinei democrat populare: formarea unei gospodării agricole de stat, introducerea tehnicii înaintate în agricultură; greutățile întîmpinate în lupta pentru stăpînirea naturii au fost înfrînte, concomitent cu transformarea conștiinței oamenilor. Filmul regizorului Sen-Fu este ilustrarea artistică a acestui proces.

„Papette merge la război" filmul regizorului francez Cristian Jaques s-a bucurat de succes, fiind o satiră la adresa armatei burgheze în general și a celei fasciste în special. Brigitte Bardot s-a dovedit a fi în acest film o actriță de un real talent, capabilă să creeze savuroase momente de comedie autentică, dezmințind pe facila interpretă a filmelor de duzină pe care le-a turnat în ultimul timp. In afara concursului, delegația neoficială a S.U.A. a prezentat un impresionant film realizat după piesa „Jurnalul Annei Frank".

Tematica filmelor prezentate la concurs este, după cum se vede, foarte variată. Filmul libanez „Pentru cine strălucește soarele" vorbește despre aspirațiile la fericire ale unei tinere muncitoare textiliste; „Vulturul" — film polonez — este o reconstituire dramatică a luptei unui submarin polonez împotriva marinei militare hitleriste; „Cîntecul matrozilor" (R.D.G.) realizat de Kurt Maetzig, este inspirat de evenimentele revoluționare din Germania anului 1917. Aceasta este o foarte sumară înșiruire din filmele prezentate la Festival.

Numeroase și variate sînt și filmele de scurt metraj. Iată cîteva titluri edificatoare: „Născuți în luptă" (R.P.U.); „Grădinile japoneze" (Japonia); „Marșul la Aldermastone" (Marea Britanie); „Bulgaria nouă" (R.P.B.); „Insulele de corali" (R. P. Chineză); „Cultivatorii mării" (Tunisia); „Jurnalul Annei Frank" (R.D.G.); „Pescarii" (Canada); etc. etc.

Delegația noastră a prezentat cele două filme de scurt metraj care au fost selecționate pentru concurs de comitetul de organizare al Festivalului. Este vorba de „Bicaz, cota 563" producție a Studioului Alexandru Sahia — regizor Mirel Ilieșu — și „La Horă", film în culori, producție a studioului București — regizor Elisabeta Bostan. Primul film este inspirat din munca plină de eroism a constructorilor hidrocentralei „V. I. Lenin" de la Bicaz. Creatorii filmului s-au oprit asupra muncii macaragiilor de la betonierele care lucrează la zăgăzuirea apelor Bistriței. Utemistul Ion Găină este unul dintre aceștia. La cota 563, la o înălțime de 400 metri împreună cu ceilalți muncitori de la macarale, el îndeplinește o muncă de mare răspundere. „La Horă" este ecranizarea dansurilor ansamblului „Ciocîrlia", inspirate din tablourile lui Aman și Grigorescu, pe muzica rapsodiei I-a de George Enescu. Frumusețea folclorului nostru atît de cunoscută și apreciată și peste hotare a fost inteligent și cu gust valorificată de regizoarea Elisabeta Bostan. Cei prezenți în sală au aplaudat cu căldură aceste două scurt-metraje prezentate la concurs.

In viitoarea corespondență vom da noi amănunte asupra desfășurării Festivalului internațional al filmului, asupra noilor filme vizionate, asupra întîlnirii prietenești dintre cineaștii țărilor participante.

Virgil POP

Moscova, 11 august 1959

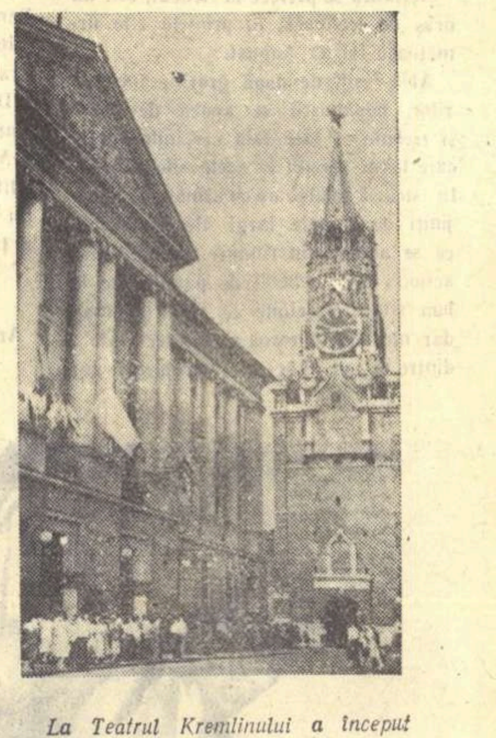

La Teatrul Kremlinului a început vizionarea filmelor din cadrul concursului Festivalului internațional al filmului.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R, PAUL GEORGESCU (redactor-șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R.; GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct); CICERONE THEODORESCU. ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

TRĂIASCĂ 23 AUGUST

ziua eliberării Romîniei de sub jugul fascist, cea mai mare sărbătoare națională a poporului romîn!

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI nr. 34 (284) — joi 20 august 1959
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
10 pagini 50 bani

23 AUGUST

de acad. Zaharia STANCU

La 23 August 1944, după îndelungi și minuțioase pregătiri, poporul nostru, în frunte cu partidul marxist-leninist al clasei muncitoare, a trecut la insurecția armată, a doborît dictatura fascistă antonesciană și a pus capăt criminalului război antisovietic. Această acțiune, care a însemnat o cotitură fundamentală în lunga și plina de suferință istorie a patriei noastre și a poporului nostru, a fost înlesnită de condițiile create prin marile victorii cîștigate pe front, de către armatele sovietice, în luptele duse împotriva armatelor hitleriste și fasciste.

Pentru priceperea și vigoarea cu care a fost condus la insurecția armată poporul nostru a rămas recunoscător pe vecie partidului marxist-leninist al clasei noastre muncitoare. Pentru condițiile create și pentru înlesnirea eliberării sale de sub greul jug fascist, poporul nostru a rămas, de asemenea, recunoscător pe vecie marelui popor sovietic și vitezelor armate sovietice. Atunci, la 23 August 1944, poporul nostru s-a legat și mai strîns de partid. De atunci, de la 23 August 1944, poporul nostru a văzut în partidul comuniștilor, cu și mai multă claritate decît înainte, acel partid care era sortit, singurul, să-l ducă mai departe, din victorie în victorie, spre împlinirea tuturor năzuințelor lui.

23 August 1944 este și temelia pe care poporul nostru, condus de partid, a zidit, ceva mai tîrziu, după ce a înlăturat monarhia Hohenzollernilor de la conducerea statului, Republica Populară Romînă. Realizarea Republicii Populare Romîne a ușurat considerabil condițiile pentru construirea socialismului în patria noastră, pentru făurirea unei vieți noi, mai bune și mai drepte, în care fiecare om al muncii să-și poată făuri bunăstarea și să-și poată găsi fericirea.

Noi credem profund în regimul nostru de democrație populară, regim pe care noi înșine ni l-am dorit și ni l-am făurit. Și mai credem, cu sinceritate, că numai democrația populară poate fi numită adevărată democrație.

Uneori auzim glasuri în partea apuseană a lumii — ale cui sînt aceste glasuri nu mai este nevoie să însemn și aici — care neagă democrația noastră și ne ceartă că am lepădat democrația burgheză. Auzind toate acestea, ne vine să rîdem cu hohote. Și chiar rîdem. Cui vor să vîndă aceste gogoși rîncede glasurile anonime, ce vin de departe, prin întuneric? Nouă? Dar noi am cunoscut îndelung democrația burgheză. Intre cele două războaie mondiale, însăși burghezia și-a bătut joc de așa-zisa ei democrație. In mintea noastră, a celor mai vîrstnici, sînt încă vii scenele din parlamentul democrat burghez, din faimosul și ridicolul parlament burghez în care nu se afla nici un țăran, nici un muncitor, ci numai clănțăi. Liberalii le strigau țărăniștilor pînă răgușeau:

— Sînteți hoți!

Țărăniștii, cu ochii ieșiți din orbite, le replicau:

— Ba voi sînteți hoți!

Averescanii îi învinuiau de hoție și corupție atît pe țărăniști cît și pe liberali. Iar țărăniștii și liberalii strigau în gura mare că oamenii adunați în jurul generalului nu erau altceva decît lepădături. Gogo-cuziștii numeau pe legionari „coade de topor" ale lui Hitler, iar legionarii, la rîndul lor, îi făceau pe gogo-cuziști albii de porci. Poporul, dezolat, scîrbit și mîhnit îi asculta și-i privea, îi privea și-i asculta și le dădea tuturor dreptate pentru că, într-adevăr, toți erau, în corupție și în ticăloșie, o apă și un pămînt. Nici un om care a trăit vechile timpuri, moarte pentru totdeauna, nu va uita alegerile democrației burgheze: sate păzite de jandarmi și declarate contaminate de boli molipsitoare, oameni bătuți, schingiuiți și chiar uciși în zilele de alegeri, urnele cu două funduri, silniciile de tot felul și crimele cele mai odioase... Nici un partid politic burghez nu a avut un alt fel de a se comporta decît cel arătat aci. In vara anului 1926 m-au prins niște alegeri în satul meu natal. La putere se afla Averescu, iar ministru de Interne însărcinat cu alegerile era Octavian Goga pe care îl cunoșteam personal. In fața casei părintești de la Salcia, era un loc viran. Alegerile aveau loc la o școală din apropiere. De cum a început votarea, locul viran a devenit cîmp de măcel. Intervenind cu naivitatea vîrstei pe care o aveam atunci pe lîngă ciomăgași să nu mai schilodească oamenii, am căzut și eu victima lor. La o săptămînă, venit în Capitală, îi povesteam poetului ajuns ministru, pățania și-i arătam vînătăile. Goga m-a ascultat cu interes. Pe urmă m-a întrebat:

— La voi în curte se găsea o pivniță?

— Da.

— Trebuia să te ascunzi în fundul ei și să rămîi ascuns acolo pînă a doua zi.

— De ce, domnule ministru?

— Pentru că eram hotărît ca, la nevoie, mai bine să omor toată țara decît să cad în alegeri

Probabil că am făcut ochi mirați. Goga m-a privit un timp. Apoi a adăugat:

— Regele mi-a dat ordin să cîștig alegerile. Trebuia să le cîștig și le-am cîștigat... Nu puteam să am nici un scrupul...

Este adevărat că în constituția vechei Romînii burghezo-moșierești erau scrise niște vorbe goale despre libertățile cetățenești, despre secretul votului, despre inviolabilitatea domiciliului și multe altele. Dar de cele scrise în constituție n-au ținut nici odată seama nici partidele burgheze care alcătuiseră constituția și o votaseră și nici regele care o semnase. Cuvîntul n-a fost liber în vechea Romînie. Alegerile au fost falsificate toate. Votul țăranilor a fost smuls uneori prin făgăduieli demagogice și mincinoase, alteori furat ori obținut prin teroare și silnicie. Muncitorii nu și-au putut spune niciodată la lumina zilei părerile. Partidul lor a fost aruncat în ilegalitate la scurt timp după ce se născuse. Grevele lor pentru pîine și dreptate au fost înecate în sînge. Fruntașii lor au fost uciși în bezna beciurilor polițiilor ori aruncați în temnițe de ev mediu menite să le macine sănătatea și să le aducă grabnic pieirea. Am uitat noi oare tribunalele care-i judecau pe comuniști în lanțuri și cu ușile închise, într-o țară care își spunea democrată? Nu. N-am uitat. Poporul nostru are bună ținere de minte. Poporul nostru n-a uitat nici gloanțele și obuzele de la 1907, nici mitralierele de la Lupeni, nici represiunea sîngeroasă de la Grivița, nici biciurile vătafilor boierești, nici închisorile în care au fost azvîrliți cei mai buni fii ai lui. Atunci ce are poporul nostru de regretat din trecut? Jafurile lui Carol și ale lui Mihai? Temnițele în care i-au aruncat pe oameni și gloanțele cu care i-au împușcat cînd Brătianu cînd Maniu? Exploatarea la care poporul a fost supus de monarhie și de partidele burghezo-moșierești? Lăncierii spărgători de capete ai lui Goga-Cuza? Legionarii asasini ai lui Codreanu și Sima? Asupririle și sîngele în care au scăldat țara fasciștii lui Antonescu? Nu. Poporul nostru nu are nimic, dar absolut nimic de regretat din tot ceea ce a fost în trecutul întunecat. Dimpotrivă. Pentru trecutul întunecat poporul nostru nu are decît ură și dispreț.

Poporul nostru, sub conducerea comuniștilor, a dărîmat și a îngropat adînc de tot ceea ce a fost putred și ticălos în trecut. Plin de mînie pentru cît a răbdat și pentru cît a suferit, poporul nostru a sfărîmat partidele burghezo-moșierești și a alungat, de pe tronul ei îmbuibat, monarhia.

Cu inima plină de dragoste și de nădejde, poporul nostru s-a adunat în jurul partidului comuniștilor care îl conduce, de ani și ani, pe noul drum al construirii socialismului. Poporul nostru nu cunoaște altă forță vrednică să-l conducă spre viitor decît forța partidului comuniștilor. In regimul nostru de democrație populară noi ne simțim, pentru întîia oară de cînd viețuim pe pămînt, oameni liberi, oameni cu adevărat liberi. In regimul nostru de democrație populară, partidul comuniștilor a învățat poporul nostru să fie demn și mîndru, i-a ridicat conștiința cetățenească și politică, i-a dat învățătură și l-a obișnuit să privească departe, în viitor.

Adevărata democrație noi o găsim în regimul nostru. Nu vrem cu nici un chip să mai auzim de democrația burgheză. Am înghițit prea mult, pe vremuri, din această bolnavă zeamă lungă. Cu vorbe goale nu umblăm. Ne străduim să ridicăm, treaptă cu treaptă, pînă la îndestulare, nivelul de trai al întregului nostru popor. Față de jalnica stare de lucruri pe care am moștenit-o, munca noastră nu e ușoară. Dar rezultatele la care am ajuns, în acești cincisprezece ani, sînt mai mult decît îmbucurătoare. Am atins realizări mari în industria grea și în industria ușoară. Am realizat mult în agricultură. Am creat sate și orașe noi. Fața vechilor orașe o schimbăm și o îmbogățim. Poporul nostru harnic, condus de partidul comuniștilor, muncește cu spor în vederea dezvoltării întregii noastre patrii. Iar unitatea dintre partid, guvern și popor este, la noi, de nezdruncinat, oricît ar lătra la lună cîinii de pază ai cliccilor imperialiste.

In regimul nostru cultura a devenit, într-adevăr, un bun al poporului. In aceste împrejurări este lesne de înțeles că s-au creat condiții prielnice pentru înflorirea artei și literaturii noastre, condiții pe care, în trecut, nici măcar nu le-am putut visa. Cărțile clasicilor noștri, și ale unora dintre noi, au ieșit în lumea largă și ele sînt citite din Islanda pînă în Ceylon, din China pînă în Chili. Dirijorii noștri sînt solicitați pretutindeni. Artiștii noștri, oriunde se duc, la Moscova sau la Paris, cîștigă lauri. Arta noastră plastică stîrnește admirație nu numai la noi ci și în afara hotarelor. Ce ar putea să regrete scriitorii și ceilalți oameni de artă și cultură din Republica noastră? Timpul în care erau jefuiți de editori, disprețuiți de pleava politică burghezo-moșierească? Nu. Nici noi nu avem ceva de regretat din trecut, cum nu are nimic de regretat din trecut muncitorimea noastră, țărănimea noastră.

Intrăm cu brațele încărcate de roade și cu inimile pline de încredere în viitor, în cel de al șaisprezecelea an de la Eliberare. Vom merge înainte, mereu înainte și vom întări și îmbogăți, zi de zi, patria noastră socialistă. Iar călăuză, pe acest drum, către viitorul luminos, ne va fi partidul, numai partidul.

G. BARASGHI „Omagiu partidului"

DIN INIMĂ

de Serghei S. SMIRNOV

Membru în Comitetul Executiv al Uniunii Scriitorilor Sovietici și redactor-șef al revistei „Literaturnaia Gazeta"

Acum 15 ani — pe atunci eram corespondent de război al unuia dintre ziarele sovietice militare — am fost martor și participant la luptele pentru eliberarea Romîniei. Imi amintesc cu claritate, ca și cum ar fi fost ieri, acea dimineață senină din 20 august 1944, revăd colinele de lîngă Iași pîrjolite de soare și nu pot uita liniștea aceea, liniștea din faptul dimineții de pe front, o liniște ca și cum nicăieri pe lume n-ar fi fost război.

La răsărit, dincolo de dealuri, cerul se lumina tot mai mult, se aștepta ivirea soarelui. Și deodată, ici și colo, deasupra dealurilor, au răsunat urale prelungi. Ele izbucniseră înaintea noastră, în tranșeele infanteriștilor, pe urmă se auziră la stînga, la dreapta și în rafale au răsunat tot mai departe, deasupra dealurilor de un verde-roșcat. Se citea trupelor ordinul de declanșare a ofensivei, semnat de mareșalul Uniunii Sovietice, Gheorghi Malinovski. Ostașii sovietici salutau cu puternice urale ora mult așteptată a eliberării pămîntului romînesc. Undeva, aproape de noi, salutau evenimentul ostașii romîni din Divizia „Tudor Vladimirescu" care, în acea zi istorică, își începea drumul triumfal pe meleagurile natale, umăr la umăr cu frații lor sovietici.

Pe urmă, de după coline, răsări un disc admirabil; soarele, în toată splendoarea lui. Deodată, sub tălpile noastre s-a cutremurat pămîntul, zguduind dealurile de lîngă Iași. Simfonia impresionantă a artileriei răsuna pe zeci și sute de kilometri, pe întreaga linie de front a două mari armate. O oră mai tîrziu trupele au pornit înainte în misiunea lor eliberatoare, pe pămîntul Romîniei.

In aceeași zi de 20 august, în ziua cînd aceste rînduri își fac apariția în paginile „Gazetei literare" din București, acum 15 ani, la ieșirea din valea care duce spre Iași, o bombă germană l-a ucis pe bunul meu prieten Alexandr Pobrijev, muncitor electrician în Extremul Orient, comandantul plutonului de recunoaștere al regimentului 8 de gardă. Nici n-am avut posibilitatea să păstrez un moment de reculegere la mormîntul lui, deoarece pornisem înainte cu trupele noastre. Undeva, lîngă colinele din vecinătatea orașului Iași se poate găsi și astăzi, mormîntul acestui om de o vitejie remarcabilă, care visa din toată inima să se întoarcă la viața pașnică de după război, să-și reînceapă traiul obișnuit, alături de bătrîna lui mamă.

Iar trei zile mai tîrziu, la 23 August 1944, zi pe care o sărbătorim **acum alături de voi cu toată bucuria** inimilor noastre, într-un mic cătun romînesc, batalionul nostru de gardă aflase vestea că Romînia a devenit liberă și a declarat război Germaniei hitleriste. Noi știam că în ajun, batalionului nostru i se predase o formație imensă de ostași romîni care refuzau să mai lupte pentru Hitler și slugoii săi. Dimineața, acești ostași romîni au fost aliniați pe poiana de lîngă cătun pentru a li se comunica vestea că țara lor se alătură coaliției antihitleriste. Am fost martorul unui entuziasm de nedescris; ostașii romîni și-au scos capelele, le-au aruncat în sus, s-au îmbrățișat între ei, ne-au îmbrățișat pe noi, prietenii lor sovietici. Din acea clipă am devenit frați de arme, aliați în lupta dreaptă împotriva fascismului.

Dar drumul nostru de lupte pe pămîntul romînesc a fost încă lung și greu. Imi aduc aminte de orașul Ploești, mutilat oribil de bombardamentele inamicului, de luptele grele de lîngă Turda, de ciocnirile înverșunate cu hitleriștii, îmi aduc aminte de entuziasmul Clujului eliberat.

Și pretutindeni, mereu, valuri noi de prieteni, muncitori și țărani, oameni ai muncii din Romînia, oameni de toate categoriile sociale, bătrîni și copii, bărbați și femei, ne întîmpinau cu bucurie, în campania noastră grea dar glorioasă.

In vara anului acesta am avut prilejul să străbat un drum de-a lungul Republicii Populare Romîne. Am văzut holdele mănoase ale Moldovei, coșurile fumegînde ale uzinelor din Iași, printre care și noul combinat de antibiotice. Am văzut pădurea de sonde din valea Prahovei — reînviată. Am simțit din plin clocotul vieții fericite din București, unde confrații mei — oameni ai scrisului romînesc — ne-au făcut o primire excepțional de caldă. Am vizitat orașul, am vorbit cu oamenii lui, am colindat pînă tîrziu străzile Capitalei d-voastră. Vedeam la fiecare pas reprezentanți demni ai poporului romîn, oameni simpli care prin efortul lor diurn făuresc o operă măreață — socialismul.

Și acum, cu prilejul glorioasei aniversări a eliberării Romîniei — ca unul care am fost în țara d-voastră acum 15 ani, în zilele deopotrivă de grele pentru noi toți și în zilele bucuriei Eliberării, ca și acum, în acest an al trecerii în revistă a succeselor remarcabile pe care le-ați obținut, țin să spun din toată inima dragilor mei prieteni vechi și noi: Drum bun, prieteni, pe calea voastră luminoasă! Vă doresc mulți ani fericiți, viață rodnică și fericită pe pămîntul liber **și însorit al Romîniei de astăzi.**

În acest număr semnează:

Aurel Baranga, A. Băleanu, Ion Bănuță, Mihai Beniuc, Bölöni György, Horia Bratu, Savin Bratu, Marcel Breslașu, Lev Cassil, Otilia Cazimir, Liviu Călin, Șerban Cioculescu, Oscar Walter Cisek, Lucia Demetrius, Dan Deșliu, Vasile Dincă, B. Elvin, Eugen Frunză, Mihai Gafița, Dmitri Gulia, Georgeta Horodincă, Dumitru Ignea, Dumitru Isac, Ion Istrati, Ștefan Iureș, Al. Jebeleanu, Eugen Jebeleanu, Arthur Kahn, Nicolae Limban, Radu Lupan, Henryk Malinowski, Majtenyi Erik, V. Mîndra, Spiros Melas, Al. Mirodan, Francisc Munteanu, Nagy Istvan, Giorgio Nataletti, E. Eddy Nadel, Constantin Ojog, Al. Oprea, Mihail Petroveanu, Pop Simion, Veronica Porumbacu, Hristo Radevski, Aurel Rău, Ion Marin Sadoveanu, František Sorm, Nicolae State, André Stil, Szemler Ferénc, Ieronim Șerbu, Cicerone Theodorescu, Ion Tudorache, Tudor Vianu, Constantin Vintilă, **André Wurmser, Vinko Zganec etc.**

Gata de noi lupte, de noi victorii

de Paul GEORGESCU

Sărbătoarea aceasta, a fiecăruia dintre noi și a noastră, a tuturor, sărbătoarea aceasta de o copleșitoare frumusețe, reprezintă nu numai simbolul viu al triumfului, libertății și demnității, ci și — pentru fiecare dintre noi, pentru noi toți — o neîntreruptă confruntare. E sărbătoarea confruntărilor! Patria socialistă se compară cu aceea ce ieșea, acum 15 ani, din ruine, se confruntă cu propria sa imagine și se bucură. Fiecare uzină și fiecare instituție, fiece unitate de muncă sau domeniu de activitate se confruntă cu propria sa imagine și se bucură. Lumina vie, lucidă și entuziastă a lui August nu e prielnică ascunzișurilor și fiecare dintre noi, limpede și bărbătește, confruntă cu imaginea trecută a proiectelor și posibilităților sale, realizările pe care le-a obținut. Confruntarea prezentului cu trecutul nu este însă doar un moment de bucurie ci, mai ales, sursa energiei viitoare, izvorul unui nou avînt creator. Astfel încît 23 August 1959 este nu numai sărbătoarea angajamentelor împlinite ci și a noilor angajamente.

Vor defila cu o bucurie demnă, prin fața conducătorilor partidului și guvernului, toate domeniile de activitate, cu angajamentele lor, vor defila și artele — parte integrantă din frontul socialismului și al păcii. Indrumate de partid, artele — muzica, pictura, literatura — și-au găsit un scop și un sens. Artistului — compozitor, pictor, actor, scriitor — integrat în activitatea creatoare a tuturor ziditorilor socialismului, i s-a restituit odată cu utilitatea sa socială și integrala sa demnitate. Arta noastră pasionat angajată, partinică, și-a verificat justețea principiilor prin strălucite și incontestabile creații. Cînd patria socialistă își trece în revistă forțele, tot ce are mai bun intelectualitatea noastră, se află aici, alături de oamenii muncii din uzine și gospodării colective. Intelectualii merg neabătut înainte pe drumul trasat de partid. Da! și noi scriitorii sîntem aici, gata de a da noi lupte, de a obține noi victorii.

Literatura noastră realist-socialistă a realizat, pînă acum, un însemnat număr de succese. Care sînt aceste succese? La o asemenea întrebare se răspundea, pînă nu de mult, prin liste de autori și opere. Dar operația aceasta a devenit din ce în ce mai anevoioasă, ea este astăzi practic imposibil de realizat și necesită un volum: istoria literaturii romîne contemporane! S-au scris opere care au intrat sau vor intra în circuitul universal, opere cu o mare putere de circulație, opere ce răspund unor probleme și necesități urgente, presante, după cum s-a produs și inevitabila pleavă; dar recolta nu se judecă după pleavă. Operația de sinteză și ierarhizare valorică a criticii e de-abia la început, dar ceea ce ni se pare esențial este ecoul fără precedent al literaturii noastre în mase fără precedent de largi. Sînt deosebit de semnificative, de asemeni, succesele cărții noastre peste hotare. Pentru a se impune în lume, o literatură are nevoie nu numai de o echipă de scriitori talentați, ci și de opere de idei, care să răspundă la marile întrebări ale contemporaneității, care să poarte un mesaj universal valabil. Or, concepția despre lume a clasei muncitoare, marxism-leninismul, metoda de creație a realismului socialist, au dat posibilitate unor mari talente de a crea opere de valoare universală.

Transfugi penibili sau revizioniști agresivi caută — într-un efort absurd dar remunerat — să anuleze succesele evidente ale literaturii noastre. In acest scop care-i caracterizează, ei folosesc fie calomnia stupidă, fie negația violentă și nediferențiată, fie **polemica împotriva unor păreri tot de** ei formulate și atribuite, cu generozitate, nouă. Fasciști aciuați pe la debite imperialiste se îngrijorează de soarta democrației și în emisiuni politice ne sfătuiesc la apolitism. Sofismele gifiite ale anonimilor detractori stîrnesc hazul cuvenit și nu pot — firește — păta ce e autentic și nici abate de la drumul verificat de o practică artistică victorioasă.

Eroii literaturii noastre sînt cititorii și criticii ei, care se transformă transformîndu-ne și pe care îi transformăm. Interpenetrație fecundă de influențe, permanent schimb de substanță, viu schimb de idei, care tind, împreună, la crearea omului nou. Invățînd de la realitatea socialistă, reflectînd-o, scriitorul o transformă prin opera sa, adică o ajută să se dezvolte în propriul său sens. Scriitorul, prin eroul pozitiv, nu impune un model preparat din substanțe teoretice, ci generalizează trăsături existente, generate de realitatea socialistă și aflate în curs de generalizare.

Forța educativă a literaturii nu constă deci, — așa cum ne acuză cu rea credință, dușmanii noștri, — în impunerea din afară a unui model etic, a unui catehism al valorilor, lucru de altfel imposibil; funcția educativă a literaturii noastre constă în forța imaginii înfățișate care este tocmai imaginea realului. Firește însă că această imagine este selectivă în direcția dezvoltării societății socialiste, curățată de impurități și limpezită de accidental. Noi refuzăm falsele dileme: modernism — tradiționalism, poleire — negativism, refuzăm adică să alegem între două erori. A descrie numai laturile pozitive ale unui fenomen sau numai laturile sale negative este fals și neconcludent. Critica partinică a subliniat adeseori că fenomenul nu poate fi înfățișat decît în complexitatea sa dialectică. Aceasta nu împiedică pe diverși publiciști revizioniști să afirme cu ușurință denaturantă că **noi am fi pentru o înfățișare exclusiv pozitivă, unilaterală a vieții. Asemenea calomnii, azvîrlite fără răspundere, ignoră voit realitățile. Noi am afirmat, combătînd negativismul, că problema nu constă într-o anumită proporție dintre pozitiv și negativ, ci în stabilirea sensului, în perspectiva revoluționară a fenomenului, în sezisarea forței invincibile a noului.**

Indrumată de partid, literatura noastră s-a dezvoltat, a crescut în lupta permanentă împotriva ideologiei burgheze, a infiltrărilor ei în frontul nostru literar. Dacă una sau alta din formele ideologiei burgheze au cerut o ripostă energică, aceasta nu înseamnă de loc că ele au fost vreodată predominante în noua literatură. Creația valoroasă, viabilă, s-a realizat prin situarea fermă pe linia leninistă elaborată de partid. Continua dezvoltare a creației artistice pe drumul realismului socialist, unitatea principială a scriitorilor din toate generațiile, colaborarea frățească, fecundă, a scriitorilor romîni cu cei care scriu în limbile minorităților naționale, dorința de a învăța și pe mai departe din bogata experiență a literaturii sovietice, dorința de a colabora și mai strîns cu scriitorii din țările socialiste, cu scriitorii progresiști din toate țările și mai ales credința noastră înflăcărată în socialism, constituie principii clare, realități care vorbesc de viitorul luminos al literaturii noastre.

Scriitorii noștri au întîmpinat aniversarea glorioasei zile a Eliberării patriei prin numeroase opere literare. Aceste opere, care vor fi analizate pe larg în viitor, marchează o deplasare masivă spre temele majore. Iată de ce putem considera că lozinca noastră de luptă — „Actualitate și partinitate" a cucerit o victorie remarcabilă. Strîns uniți în jurul partidului, cot la cot cu oamenii muncii din celelalte domenii de activitate, însuflețiți de ideile socialismului și comunismului, scriitorii noștri sînt gata **de noi lupte, de noi victorii.**

23 August 1944
23 August 1959

Poezia

CONȘTIINȚA PARTINITĂȚII

Reconstituind itinerariul nelinear, accidentat uneori dar ferm ascendent al poeziei din „anii aceștia", întîmpinăm ca puncte de reper, mai numeroase decît marcajele alpine și frecvente chiar la unul și același poet cum e Mihai Beniuc, arte poetice în miniatură, dedicate toate, în diversitatea lor, datoriei creatorului de a urma indicațiile ghidului istoriei contemporane, — partidul. Toate aceste confesiuni, alcătuind un adevărat gen al profesiei de credință, nemaiîntîlnit de la 1848, culminează în omagii de recunoștință și angajamente de solidaritate necondiționată cu cauza conducătorului clasei muncitoare. Fiecare generație își are desigur temeiurile ei. Dan Deșliu, V. Tulbure, V. Porumbacu, Aurel Rău, St. Iureș, Al. Andrițoiu, Ion Brad, A. Gurghianu etc., crescuți o dată cu edificiul socialist, sînt beneficiarii filozofiei și metodei artistice puse la îndemînă de partidul care i-a scutit astfel de dibuiri zadarnice. Alții, ca Demostene Botez, Cicerone Theodorescu, Radu Boureanu, Eugen Jebeleanu și mai tineri, ca Mihu Dragomir și Nina Cassian, resimt o gratitudine justificată pentru forța politică răscolitoare a jarului lor amenințat cu stingerea în retortele simboliste, ermetice, — moderniste. Iar precursorii realismului socialist, A. Toma, Mihai Beniuc, D. Corbea, salută în comuniști pe făuritorii libertății pentru care au militat din ilegalitate. Dincolo însă de mobilurile subiective, etice și civice, proclamarea periodică a „actului de botez" al literaturii actuale, a principiilor călăuzitoare, — reluată și în mărturiile cunoscute sub titlul „Partidul și creația mea", — are o implicație estetică generală și obiectivă. Gestul solemn atestă unitatea vîrstelor în cadrul unei conștiințe partinice comune. Identificîndu-și deschis obîrșia și caracterul în popor, confundîndu-și expres scopurile cu scopurile socialismului, postulînd îndrumarea inspirației, nu numai a societății, de către partid, poezia își afirmă, în formele specifice, sursa sa nutritivă care este spiritul de partid. A înfățișa lumii întregi apartenența de clasă cu spontaneitatea și mîndria cu care Maiakovski își arăta vameșului „pașaportul sovietic", este primul semn al tăriei unei arte decise să respingă propunerile ofensatoare revizioniste de renegare a obiectivelor sociale și a condiției vitalității sale, — spiritul de partid.

CONȚINUT, FORME, STILURI

Consecventă cu propriul program, respectiv cu teoria și practica marxism-leninismului, poezia a devenit parte integrantă din politica partidului și a statului de democrație populară, legată nemijlocit de etapele acesteia. Istoricește-concretă, poezia, lirica în special, datorită spontaneității sale relative (în comparație cu celelalte arte literare), a ajuns din tradiționalul ecou mai îndepărtat sau mai apropiat al marilor evenimente —, un reflex prompt ca un fapt fizic, de nu chiar un fenomen sincronic și uneori anticipativ al mersului înainte. Vizînd entuziasmarea maselor pentru îndeplinirea sarcinilor succesive ale dezvoltării socialiste, a devenit militant-agitatorică. Temele poeziei sînt temele procesului social, ale vieții înseși al cărei conținut fundamental coincide cu construcția orînduirii fără clase. La care dintre poeți nu s-a repercutat unul sau altul dintre momentele hotărîtoare ale istoriei contemporane, surprinse în înfăptuirea, consecințele, aniversarea și, dacă împrejurarea o permitea, în pregătirea lor? Amintim Eliberarea țării, fazele cuceririi puterii în stat de către clasa muncitoare în frunte cu partidul, naționalizarea, începutul și avîntul transformării socialiste a agriculturii, campanii anume, economice sau politice, alături și în cadrul cărora se profilează figuri marcante de oameni simpli, eroi ai muncii, întrecerii socialiste, ai pazei frontierelor țării. Cîntînd actualitatea, poezia, de astă dată cu deosebire poezia epică, cimentează puntea dintre prezent și trecut prin evocări de amploare ale mișcărilor de masă și exponenților ei, începînd cu răscoalele țărănești, trecînd la revoluția de la 1848 (Bălcescu), Unirea Țărilor Romîne, războiul de independență, apoi la acțiunile, grevele și martirii muncitorimii (Ilie Pintilie, Vasile Roaită, Donca Simo, etc.) din 1918, 1933 și sfîrșind cu lupta impunătoare a comuniștilor, a forțelor patriotice împotriva hitlerismului, a slugilor sale legionare-antonesciene, pentru întoarcerea armelor alături de armatele sovietice eliberatoare. S-a reînnodat astfel tradiția socială și patriotică a poeziei clasice, de pe poziții și cu un fond de idei nou, capabil — privind în perspectivă — să depășească modelele moștenite. Tematica înscrie în circumferința ei aspecte, eroi și semnificații ale luptei oamenilor muncii de pretutindeni. Au pătruns în universul poeziei noastre pentru prima dată cu asemenea intensitate și stăruință, continente, chipuri, popoare de pe toate meridianele, în frunte cu familia popoarelor sovietice și a țărilor socialiste, cu luptătorii păcii și progresului. Cel mai fin organ al frumosului se dovedește și cel mai sensibil la comanda socială, a cărei presiune de aer tare, muntos, în loc să-i distrugă țesutul fragil cum susțin esteții și reacționarii, îi accelerează creșterea și-i complică diferențierea. (Indici ai sănătății și adaptării superioare în artă ca și în biologie). Cine nu și-a plimbat pensula pe întreaga paletă a poeziei, nu mînuiește, adesea concomitent, trusa instrumentelor consacrate și a celor mai recente? Pe locuri unde parazitau moduri perimate și decadente reînfloresc soiuri străvechi și reziste și se mențin spețe moderne viabile. A răsărit viguroasă planta caracteristică epocii, a poeziei politice propriu-zise, publicistice. Natural, poezia, prin talentele sale e conștientă că primenirea repertoriului de teme și forme nu generează automat calitatea nouă. Ascultînd de imperativele dublei exigențe ideologice și artistice, ale măiestriei, imprimă motivelor sale forță de generalizare și individualizare prin promovarea sensurilor mai vaste pe plan social și uman pe care ele le implică, prin împletirea lor cu aspirațiile, întrebările și condițiile general-umane (dragostea, căsnicia, realizarea de sine, atracția către natură, moartea) în lumina filozofiei revoluționare despre lume și om, prin asimilarea lor ca elemente organice, ca resorturi ale eului creator, ale viziunii și temperamentului personal. Patosul muncii socialiste, substanță a poeziei noastre, cunoaște astfel interpretări și formulări artistice distincte. „Minerii din Maramureș" acționează sub autoritatea unuia din principalele motoare ale energiei colective — patriotismul socialist — și a impulsului dat de sentimentul de stăpîni uniți și, de aceea, responsabili de fapta lor, într-un spirit de voioșie familiară, tinerească și populară, specific lui Dan Deșliu. Pentru Adam și Eva din „La porțile raiului" al Mariei Banuș, munca și dragostea se contopesc într-o creație unică, purtătoare a sigiliului unei umanități mature în durere și bucurie, pasionată pînă la senzualitate dar gravă și înnobilată de conștiința deplinei libertăți și a țelului superior comun, a acordului dintre năzuințele individuale și cerințele sociale. La Cicerone Theodorescu, munca așează alături de artist pe sondor sau fochist, înlăuntrul aceleiași strădiunțe de a domina stihia, materia informă prin opere sau bunuri puse în serviciul omului. La Mihu Dragomir, munca în viitorul comunist și atomic creează omului posibilitatea împlinirii sale complete („Oda fulgerelor"). In „Mișcarea de revoluție" a lui A. E. Baconsky (poem suscitat de lozinca „10.000 tone cereale"), munca țăranilor însuflețiți de chemarea partidului și de perspectiva socialismului decurge feeric și armonic, într-un ritm calm, maiestuos, ușor nostalgic, care este al poetului ca și al viziunii omului senin — cîrmaci și nu rob al trudei sale. In ochii vigilenți ai lui Beniuc, munca lucrătorului și țăranului, încoronată de propria creație, este văzută ca o tensiune febrilă, un fureș continuu dublat de o disciplină de soldat la post, care, cu fiecare victorie, izbește în dușmanul dinăuntru sau din afară și dă omului posibilitatea de a se sustrage morții, de a-și întipări imaginea în vecie. In fine, la Tudor Arghezi munca eliberată este miracolul perpetuu, generator de roade infinite prin care omul își revelă puterea fecundă și se instalează în locul divinității. De observat de asemeni că prestigiul poemului „Surîsul Hiroshimei" se înalță nu numai din dragostea umanitară de pace, ci din sentimentul internaționalist de fraternitate proletară cu masa victimelor compusă din nevoiași a căror muncă chinuită de exploatare și de împrejurări naturale vitrege este descrisă aparte, în cînturi anume cînd înduioșate, cînd sfîșietoare, cînd proiectate într-un fantastic torturat. După cum lupta aceluiași pentru dreptate, însoțită de perspectiva triumfului ei, desăvîrșește apoteotic, — într-un limbaj tumultuos, pletoric, — înfierarea ororii imperialiste.

★

Da, poezia îmbibată de spirit de partid își respectă cuvîntul dat coram populo. Luîndu-și zborul pentru de-a pururi din celula individualismului, s-a oprit pe umărul omului, de unde îi veghează munca liberă și constructivă, îl îndeamnă spre noi piscuri și-i țese borangicul visului grandios dar pe măsura sa, — al comunismului.

Mihail PETROVEANU

ANUL XV

GEOGRAFIE NOUĂ

Ne mai despart cîteva zile de împlinirea a 15 ani de la marea cotitură din istoria țării noastre. Literatura sărbătorește această aniversare cu o recoltă mai bogată, mai plină de strălucire și de patos pentru noua noastră viață, decît în toți anii de pînă acum. Se întîlnesc în librării, în cinstea acestei zile, o mare parte din operele valoroase create în cei 15 ani și tipărite cu data de apariție anul 1959 — acest al cincisprezecelea an al noii noastre istorii. Le stau alături cărți ale marilor maeștri ai cuvîntului romînesc, ctitori ai literaturii cu care se mîndrește poporul nostru, cîntăreții din trecut ai suferinței și nădejdii, stinși înainte de marea sărbătoare — unii cu puțini ani numai, alții cu decenii sau cu secole. Intre aceste prezențe, acelea ale lui Caragiale, prin întîiul volum al seriei de „Opere complete", și ale lui Filimon, prin ediția de lux a romanului „Ciocoii vechi și noi", indică noul mod de a cinsti pe scriitorii clasici, părtași de demult ai luptei pentru doborîrea nedreptei orînduiri sau măcar pentru izgonirea beznei în care era cufundat poporul.

Dar acest al cincisprezecelea an al orînduirii noastre este grăitor mai cu seamă prin bilanțul de înfăptuiri ale deceniului și jumătate scurs de la 23 August 1944 și prin aparițiile noi pe care el le aduce.

Două din aceste cărți, reeditări ale unora mai demult scrise și tipărite, se vor înfățișa ca deosebite prin semnificația lor. Una este volumul 17 din ciclul de opere ale lui Mihail Sadoveanu, (în frunte cu „Mitrea Cocor") cealaltă este volumul care cuprinde întreaga operă poetică a lui Tudor Arghezi, (culminînd cu „1907" și „Cîntare omului").

Prezența în librării a acestor două volume antologice în preajma aniversării pe care o sărbătorim, vorbește despre puterea nouă pe care o dobîndește în epoca noastră arta și literatura, și despre dragostea și entuziasmul cu care vechea generație de scriitori, căreia îi aparțin Sadoveanu și Arghezi, s-a alăturat noului drum al poporului spre socialism și comunism.

Intre retipăriri, un loc deosebit îl ocupă cărțile închinate momentului Eliberării și construcției socialismului, în special în opere de proză. Ele marchează nu numai momente ale istoriei poporului, dar urmăresc și drumul suitor străbătut de literatura noastră în acești ani.

Recitim astăzi paginile romanului „Negura" înfățișat de Eusebiu Camilar într-o ediție nouă, îmbunătățită și condensată în unele locuri. La 11 ani de la apariția sa, acest roman, — primul în ordinea cronologică a romanelor care zugrăvesc întunecata derută din prima parte a războiului criminal antisovietic — ne face să retrăim cu aceeași strîngere de inimă drama țăranului sărac Costan Cimpoieșu, trimis să se bată pentru o cauză care nu era a lui. Atmosfera grea a țării bîntuite de război, bombardamentele, teama, nesiguranța și așteptarea care chinuiau o mare parte a populației — dar și lupta celor mai buni fii ai poporului, comuniștii, le vom găsi reconstituite în romanul „Străinul" de Titus Popovici, retipărit în preajma acestui 23 August. Cine-l va uita pe Andrei Sabin, eroul acestui roman, tînărul pe care Eliberarea îl orientează către forțele revoluționare?

Volumul de nuvele „Nopți înfrigurate" de Aurel Mihale face parte și el dintre cărțile din nou prezente în librării. **Scriitorul a adăugat ediției anterioare de acum doi ani,** noi documente umane, noi nuanțe, care amănunțesc tabloul războiului just purtat de armata noastră alături de armatele sovietice împotriva hitleriștilor pînă la nimicirea acestora. „Jurnalul de front" al lui Haralamb Zincă adaugă de asemenea pagini acuzatoare adresate popoarelor fasciste și slăvește eroismul ostașilor sovietici, în rîndul cărora a luptat autorul în acea vreme.

Vom însoți apoi — prin cărțile retipărite — dezvoltarea țării noastre după Eliberare în etapele importante ale noului drum al poporului spre socialism. In „Setea" de Titus Popovici, avem în fața ochilor din nou reforma agrară din 1945. Primele etape ale luptei pentru refacerea țării, pentru lichidarea sabotajului patronilor și pentru sporirea producției în industrie le urmărim în romanul „Statuile nu rîd niciodată" de Francisc Munteanu. Primul volum al romanului „Bărăgan" de V. Em. Galan reconstituie tabloul anului 1948 în agricultură. „Cumpăna luminilor" de Nicolae Jianu, în ediție nouă, îmbunătățită și sporită, ne poartă în lumea marilor șantiere ale socialismului. Piesele lui Mihail Davidoglu și Aurel Baranga însoțesc și ele etape ale drumului străbătut.

Volumul apărut în colecția „Cele mai frumoase poezii" la Editura Tineretului reîncheagă în linii esențiale profilul poetului comunist de mare valoare, Mihai Beniuc. Cîntecul lui pasionat, care a oglindit încă din condițiile ilegalității lupta partidului pentru o nouă orînduire, a răsunat în toate împrejurările importante din acești 15 ani.

Aceste cărți proaspăt reeditate realizează o imagine a drumului continuu pe care l-a urmat dezvoltarea literaturii noastre în acești ani, datorită noii metode de creație. Iar aparițiile din al 15-lea an de viață liberă în Romînia democrat-populară vin să marcheze un mare pas înainte pe drumul realismului socialist.

Anul 1959 a început prin cîteva opere de seamă care au însoțit răspîndirea celor apărute la sfîrșitul anului trecut și între care erau: ciclul „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, volumul de poeme „Oameni și dragoste" de Cicerone Theodorescu, romanul „Cuscrii" de Alecu Ivan Ghilia, culegerile de nuvele „Oaie și ai săi" de Eugen Barbu, „De la potop încoace" de V. Em. Galan și altele. Odată cu răspîndirea lor în mase, au prins să apară alte cărți, recolta anului al 15-lea, începînd cu acel semnificativ volum al lui Mihai Beniuc, intitulat simbolic „Cu un ceas mai devreme". Aceste apariții accentuează în mod luminos trăsăturile de bază ale noii noastre literaturi. Spiritul ei partinic, legătura ei vie cu actualitatea patriei noastre ajung, prin operele anului 1959, la o mare strălucire. In acest an, metoda realismului socialist cunoaște cea mai mare înflorire din întreaga perioadă de la Eliberare; ea este generalizată pe întreaga literatură. Sporul cu care literatura noastră își adîncește puterea ei de zugrăvire a oamenilor și faptelor, este deosebit de important.

Operele nou apărute alcătuiesc, la un loc, o parte a răspunsului scriitorilor la acea chemare adresată literaturii de cel de-al doilea Congres al partidului, — datoriei de a acorda o atenție permanentă temelor mari și aspectelor fundamentale ale luptei eroice a poporului muncitor pentru construirea socialismului, ca și din **istoria ultimelor decenii. Teme ca, de** pildă, lupta partidului în ilegalitate, pregătirea insurecției armate, Eliberarea — pînă în prezent puțin reprezentate în opere de sine stătătoare, — acum își dobîndesc o oglindire la înălțimea lor, în romane, nuvele și poeme aparținînd scriitorilor din toate generațiile.

Mihai Beniuc în romanul „Pe muchie de cuțit", Eugen Barbu în romanul „Șoseaua Nordului" și în nuvela „Patru condamnați la moarte au evadat", Marin Preda în nuvela „Indrăzneala", Eugen Jebeleanu în poemul-oratoriu închinat Eliberării, Szemler Ferenc în romanul „Solstițiu", Haralamb Zincă și Titus Popovici în nuvela „Un civil în tranșeie", Ion Istrati în romanul „Tinerețe fără tinerețe" sau Ben Corlaciu, de asemenea într-un roman, „Cazul doctorului Udrea", Mihu Dragomir în „Intoarcerea armelor", replică la poemul „Războiul", „Nemuritorul August" de Alfred Margul Sperber — întruchipează, împreună cu alți scriitori, o amplă imagine a momentului a cărui aniversare o sărbătorim.

Istoria drumului spre socialism, surprinsă în momente dintre cele mai semnificative, este de asemenea sugestiv reprezentată de noile cărți apărute. Tabloul industriei noastre ne apare în romanele „In munții de miazănoapte" de Dragoș Vicol, „Intîlnirea" (2 volume) de Constantin Chiriță, „Bariera" de Theodor Mazilu, în reportajele lui Simion Pop din „Paralela 45". Viața nouă a satului o zugrăvește V. Em. Galan în cel de-al doilea volum al ciclului „Bărăgan", atît de așteptat de cititori; o înfățișează tînărul Dumitru Radu Popescu, aflat acum la primul său roman, „Zilele săptămînii"; îi dă o scînteietoare reprezentare Mihai Beniuc în piesa „In Valea Cucului", jucată pe scene la începutul anului și acum apărută în volum.

O mare bogăție de apariții înregistrează poezia prin volume ca „Torentul" de Maria Banuș, „Intreg și parte" de Veronica Porumbacu (în curs de apariție), „Laude și alte poeme" de Miron Radu Paraschivescu „Eu nu cînt că știu să cînt" de Victor Tulbure, „Oameni și căști" de Eugen Frunză, „Schimbul de mîine" de Marcel Breslașu, „Pe acest pămînt" de Ștefan Iureș, „Vară creatoare" de Majtenyi Erik, „Versuri" de Fr. Szemler (în limba maghiară), „Noroc bun" de Franz Liebhard, „Roadele lui August" de Lotte Berg (în limba germană), „Patriei iubite" de B. Kerpinișan (în limba sîrbă) și numeroase altele.

★

La Editura Tineretului apare în aceste zile o culegere interesantă de fragmente literare închinate frumuseților țării noastre de către scriitorii noștri din trecut și de azi. Sînt pagini însuflețite de cea mai arzătoare dragoste de patrie, adesea și de durere în fața unor mari suferințe și nedreptăți îndurate cîndva de poporul nostru. Se va putea urmări în această culegere nu numai o hartă a patriei, dar și o istorie a acestui pămînt, pînă în zilele noastre, cînd constructorii socialismului schimbă fața țării. Lucrarea are o valoare simbolică. Ea vorbește despre faptul că prin noua literatură cunoaștem o nouă geografie a țării noastre, a înfățișării sufletești a oamenilor, a idealului lor de viitor. O geografie nouă — a socialismului.

„Anul al XV-lea", cum ne-am obișnuit să-l numim, reprezintă un moment esențial în zugrăvirea de către literatură a acestei noi geografii.

Mihai GAFIȚA

Eroii pieselor noastre

Goethe a reprodus, după cum se știe, afirmația fantastului Gozzi care stabilea în teatru 36 de situații dramatice posibile. Schiller ar fi încercat să mărească numărul acestor „situații" dar, după cîte ne încredințează autorul lui „Faust", n-ar fi ajuns nici măcar la fatidicul număr de mai sus. Ca să fim drepți, mai tîrziu, în dramaturgia burgheză de după primul război mondial, numărul situațiilor dramatice a scăzut considerabil față de cifra lui Gozzi. Epigonii lui Ibsen și Cehov au inovat cu măsură și aproape numai prin recondiționarea vechilor scheme. Materialul dramatic îngust și rărit de prea multe spălături n-avea cum să producă ciocniri inedite. „Teatrul cu punțile tăiate" al anilor 1920—1944 poate fi rezumat la două sau trei situații-cheie, cu variațiuni de formă pe aceleași obsesive conflicte.

Noua dramaturgie răsărită la noi pe urmele Eliberării de la 23 August, a îndreptat asupra vechilor întrebări lumină unei filozofii complete și și-a permis să dezbată problemele noi-născute cu rîvna și îndrăzneala cunoașterii depline a tainelor societății.

Situarea celor mai bune condeie pe poziția clasei muncitoare a deschis calea către un alt mod de reflectare a vieții și a modificat astfel structural vechea listă a celor 36 de „emoții". Ieșind de sub obrocul ignoranței și al neliniștii metafizice odată cu toate celelalte arte, drama și teatrul au trecut de la oarba contemplare a conflictelor la sezisarea competentă a rădăcinilor sociale și a putut astfel să elaboreze finaluri limpezi și soluții salutare. Limitarea situațiilor dramatice la un oarecare multiplu al lui 3 a devenit în acest chip rizibilă.

Cînd ne referim la drumul parcurs de literatura noastră dramatică în ultimii 15 ani, este așadar pe deplin firesc să începem prin a evidenția schimbările esențiale care s-au produs în termenii de bază ai conflictului. Deplasarea mobilurilor dramei de la resorturile pur pasionale către izvoarele istorice ale marilor înfăptuiri a dat noilor texte teatrale o gravitate excepțională, redîndu-le scopurilor cetățenești ale scenei. Au fost trecute la arhivă nu numai compozițiile bulevardiere „cu un singur accesoriu" (patul), dar totodată și falsele conflicte ticluite printr-o înțelegere șchioapă a raporturilor dintre întîmplările oamenilor și mecanismul orînduirii economice. Drame de coloratură socială s-au scris și în perioada „anilor negri", dar abia după dezlănțuirea revoluției populare a devenit posibilă dezvoltarea unei dramaturgii iluminate de cunoașterea adîncă a procesului luptelor de clasă, într-o viziune partinică, capabilă să zămislească creații de o deplină autenticitate. Conflictul dramatic a căpătat astfel vaste posibilități de investigație a sufletului omenesc. Refuzînd să rupă arbitrar intriga teatrală de ambianța străzii, electrizată de mersul impetuos al revoluției, noua dramaturgie a deschis larg porțile unor eroi pînă de curînd cu totul necunoscuți scenei noastre naționale.

Intr-adevăr, între cele două războaie mondiale, singurii reprezentanți ai oamenilor simpli în dramaturgia originală au fost „florile ofilite" ale peisajului uman provincial sau periferic, figuri mizericordioase și piezișe, purtînd în suflet otrava resemnării. In anii pe care îi numerotăm azi de la 1 la 15, au suit pe scîndura scenei oameni aparținînd proletariatului și păturilor țărănimii muncitoare, o lume întreagă mîndră, complexă și unitară, viguroasă și de o mare varietate tipologică. Eroii aceștia necunoscuți au dat un nou curs acțiunii și au impus transformări considerabile în structura conflictului pe linia fundamentală enunțată mai sus.

Populînd noua dramaturgie cu imagini tot mai asemănătoare modelelor vii ale realității, personajele vremii noastre au introdus un alt limbaj scenic, au obligat la modificarea construcției dramatice și, printr-un proces repetat de confruntare cu un public mereu mai exigent, l-au apropiat considerabil pe dramaturg de suflul dramatic al actualității. Cînd Anton Nastai din „Minerii" lui M. Davidoglu sau Anton Vadu din „Cumpăna" de Lucia Demetrius au debutat pe scenă cu procese sufletești strîns legate de evenimente politice capitale, spectatorul s-a aflat în fața primelor întîlniri cu o nouă concepție despre dramă și erou. Mai tîrziu, depășind caracterul enunțiativ al primelor piese noi, scriitorii noștri au pătruns mai departe în chimia sufletească a înfăptuitorilor socialismului. Atunci am putut asista la transformarea patetică a bătrînului Petre Arjoca, angajat într-o bătălie crîncenă cu inamicul, la destrămarea rețelei de cucută care bara calea spre fericire a „Miresei desculțe" sau la clarificarea treptată a colțosului Vlaicu și a bunilor săi feciori.

Eroii din familia lui Anton Nastai au creat pe scena noastră o atmosferă particular favorabilă verificării într-o nouă lumină a figurilor vechii societăți. In fața unui auditoriu de oameni ai muncii și pe un podium străbătut adeseori de personaje angajate ferm în construcția socialistă, analiza scenică a familiei burgheze a dus la înfățișarea justă a acesteia ca „Citadelă sfărîmată", ca o formă socială definitiv condamnată de istorie. Piesa lui Horia Lovinescu, confirmînd victoria unui nou talent, a alăturat lucrărilor dramatice despre bogăția sufletească a noilor eroi, demonstrația convingătoare a sărăciei interioare proprii stăpînilor de ieri, — descriind o paralelă psihologică, limpede și profundă.

Intr-o creștere firească, literatura dramatică de după Eliberare a condus la o prezentare mereu mai complexă a eroului înaintat. In vreme ce datele personale ale „Indrăgostiților" din piesa Mariei Banuș erau cel puțin imprecise, Cerchez din „Ziariștii" a afirmat excepționala forță morală a comunistului printr-un cuceritor joc de nuanțe destinat să compună profilul unitar al unui luptător ferm și fermecător. Eroi ca Cerchez și tovarășii săi au intervenit obligator în inovarea mijloacelor de expresie, căutînd formele cele mai potrivite unor conflicte inedite, incompatibile cu rețetele și „sforicelele" teatrului de bulevard.

Pe tărîmul comediei, noile personaje au creat în mod fatal situații neobișnuite și au cerut soluții originale. Literatura ultimilor 15 ani trebuie să consemneze astfel și apariția eroului pozitiv în lucrările romînești din repertoriul comic. Rîsul a încetat să rămînă singurul personaj opus caracterelor incriminate din comedia satirică. Spiridon Biserică, urmat mai apoi de alți semeni, a opus spiritul său dîrz și onestitatea sa activă tarelor condamnabile ale celor tributari vechilor deprinderi. Cu atît mai remarcabilă este apariția în satiră a unor luptători aprigi, de felul lui Toma Căbulea din recenta piesă a lui Mihai Beniuc. „In Valea Cucului" este un act de acuzare grav și vehement a dușmanilor socialismului. Intr-o construcție senină și optimistă, care utilizează într-o nouă accepție, de inspirație folclorică, genul comediei.

Primele luni ale anului XV au adus noi texte și astfel noi speranțe repertoriului teatrelor noastre. Dintre creațiile recente, cîteva au și beneficiat de traducerea lor în limbaj scenic. Este greu să repartizăm de pe acum aprecieri și judecăți definitive, dar și în aceste compoziții dramatice oamenii timpului nostru au pătruns cu impetuozitate în zeci de conflicte străine teatrului de odinioară. Cele 36 de situații socotite pe tăblița lui Carlo Gozzi își păstrează utilitatea doar pentru cercetătorii harnici ai bătrînelor biblioteci. In ceea ce privește dramaturgia noastră realist-socialistă, ea își continuă drumul său către inima erei contemporane, printre ciocnirile și evenimentele celei mai uluitoare epoci din cîte cunoaște istoria omenirii.

V. MINDRA

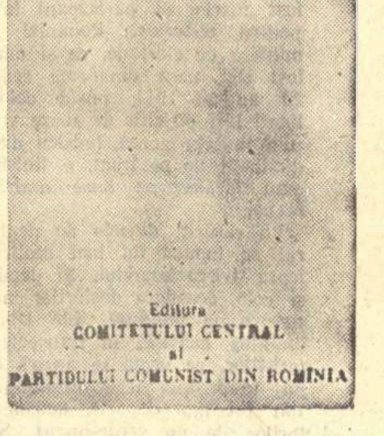

ARMATA ROȘIE VINE

Editura
COMITETULUI CENTRAL
al
PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÎNIA

Coperta broșurii „Armata Roșie vine" editată ilegal de P.C.R. în iulie 1944.

Victoria epicii noi

Numai în mod excepțional o perioadă de 15 ani poate consfinți victoria unei epici noi.

Epicul, masiv și dens, nu tolerează ușor inovația superficială. Formalismul în epică se demască repede. Nici o formulă „modernistă" nu s-a putut impune aici, oricîtă energie a cheltuit decadentismul burghez contemporan în ura sa împotriva romanescului autentic, realist prin esența sa. Romanescul, principala manifestare a epicului modern, e creația monumentală, săpată în piatră dură, a multor generații de scriitori care au căutat să cuprindă în opera lor tumultul vieții contemporane, în întreaga sa amploare și diversificare socială și umană. Un efort dificil și continuu a dus la marele roman realist-critic, care a folosit la maximum mijloacele bătrînei narațiuni epice pentru a prezenta „personaje tipice în împrejurări tipice", menite în înlănțuirea lor organică, să reflecte tabloul social, conflictul dintre individualitatea umană și societatea bazată pe exploatare, care o strivește sau o denaturează.

Singura revoluție, autentică și necesară, în epicul modern, avea s-o aducă realismul socialist, capabil să dezvolte pe o treaptă calitativ superioară cuceririle realismului critic și să înlăture limitele acestuia. Numai înțelegerea științifică a legilor dezvoltării sociale a putut asigura această transformare. Marile probleme pe care romanul realist-critic a știut să le pună, și-au găsit acum răspunsul. *Orizontul cețos s-a luminat. Epicul, genul narațiunii, al timpului trecut, a putut deveni nu numai al prezentului dinamic, în curs, ci și al viitorului, întrezărit lucid și pregătit conștient de istorie.*

Sărbătorirea celor 15 ani de la Eliberarea patriei înseamnă, pentru literatura noastră, și posibilitatea unui bilanț victorios în istoria epicii noastre noi, care a cunoscut revoluția realismului socialist.

Noua epică romînească, epica celor 15 ani, a marcat saltul pe care numai realismul socialist îl putea marca. Ceea ce nu fusese văzut a început să fie dezvăluit, realizîndu-se pentru prima dată tabloul societății contemporane în raporturile sale fundamentale. Adevăratul roman citadin a început să fie înfăptuit. Romanul rural a căpătat adîncimea și orizontul înțelegerii istorice a evoluției sociale. Intrebările și-au găsit răspuns. Trecutul istoric a fost integrat în perspectiva luptei maselor făuritoare ale istoriei iar prezentul a fost sezisat în transformarea sa revoluționară. Ideologia marxist-leninistă și spiritul de partid au adăugat dimensiuni noi epicii, au schimbat-o dintr-o reflecție pasivă sau zbuciumată într-o reflecție activă și constructivă, optimistă și mobilizatoare, în care dramatismul vieții intense se pătrunde de patosul revoluționar.

Liniile generale ale unui bilanț excepțional pot fi ușor sugerate, pe diverse planuri.

Cei mai mari creatori epici care au trăit experiența romanescului realist-critic și au scris apoi și în epoca noastră revoluționară au trecut ei înșiși la o fază nouă în creație, pășind pe calea luminoasă a realismului socialist. Mihail Sadoveanu și-a reluat, semnificativ, opere de altădată, dînd, cu Nada Florilor *și* Nicoară Potcoavă, *fructul viziunii superioare a realismului socialist asupra unor întîmplări și oameni care stîrniseră de mult întrebări în sufletul marelui scriitor. Prezentul în prefacere revoluționară și-a găsit însă, în cel ce s-a plecat întotdeauna cu înțelegere asupra durerilor înăbușite ale țărănimii, unul dintre primii săi scriitori, care a trecut de la răzvrătitul Constantin Moțoc la înfăptuitorul acțiunii revoluționare,* Mitrea Cocor, *și de la năzuințele utopice la reflectarea organizării socialiste a agriculturii într-o carte a actualității ca* Aventură în lunca Dunării. *Camil Petrescu, chinuit de setea de a înțelege rolul în istorie al personalității, a putut da propriilor sale căutări de altădată dezlegarea clarvăzătoare din drama* Bălcescu *și din romanul* Un om între oameni. *Un roman ca* Sfîrșit de veac în București, *al lui Ion Marin Sadoveanu, și-a găsit nu numai continuarea, ci și perspectiva istorică limpede, în* Ion Sîntu, *carte a începutului de veac în același București, care cunoștea noul avînt al mișcării muncitorești refăcute după trădarea generoșilor și sub influența primei revoluții ruse. Observații asemănătoare se pot face și în legătură cu evoluția romancierului* Cezar Petrescu.

Tema tradițională a satului s-a îmbogățit cu romane de valoare istorică, alăturîndu-se acelor capodopere cu care se mîndrește peste veacuri o literatură. Desculț *al lui Zaharia Stancu a dus peste hotare biruința noului roman închinat satului din trecut ros de mizerie, călcat în picioare, exploatat și chinuit, dar păstrînd în el neștirbit depozitul de amintire și de ură pentru răsturnările viitoare. Tema vieții țărănești — reluată în „Dulăii" — este mult amplificată apoi cu descrierea numeroaselor categorii sociale, într-o vastă frescă a Romîniei ultimelor decenii în* Rădăcinile sînt amare. *Marin Preda a revoluționat tradiția temei rurale, trecînd la marea proză psihologică, în stare să discearnă, în tabloul social, individualitățile și să le investigheze în complexitatea lor. Intervertind ordinea cronologică a aparițiilor, se poate spune că* Moromeții, Indrăzneala, Desfășurarea *și* Ferestre întunecate *constituie jaloanele unei profunde narațiuni realist-socialiste despre satul romînesc în ultimii douăzeci de ani.* Bijuterii de familie *și* Vînt de martie *ale lui Petru Dumitriu fixează axa monumentalei* Cronici de familie, *roman al decăderii boierimii, cronică valoroasă în istoria epicii romînești.* Cronica de la cîmpie, *a aceluiași, se înscrie printre cele mai bune scrieri despre satul nostru în anii transformării sale revoluționare, pe calea socialismului.*

De la Setea, *romanul reformei agrare, al lui Titus Popovici, pînă la* Bărăgan *al lui V. Em. Galan și la* Cuscrii, *datorat tînărului Al. I. Ghilia și multe altele; drumul revoluționar al țărănimii noastre conduse de partid poate fi reconstituit, printr-o convingătoare frescă epică, astfel cum niciodată n-a putut-o da o perioadă de numai 15 ani.*

Dacă tema rurală s-a înnoit și s-a înălțat, în aceiași 15 ani a fost creată, *fără să aibă decît rare precedente, tema orașului industrial, mai ales marea temă a vieții și luptei clasei muncitoare. Ion Călugăru, Nagy Istvan, Eugen Barbu, Francisc Munteanu, Ieronim Șerbu și alții au deschis astfel un drum pionieresc, ale cărui realizări nu se pot măsura la justa lor valoare fără aprecierea ineditului însuși.* La cea mai înaltă tensiune *a lui Nagy Istvan rămîne unul dintre succesele incontestabile ale temei, iar* Statuile nu rîd niciodată, *a lui Francisc Munteanu, o carte închinată luptătorilor pentru întemeierea industriei noastre socialiste. Romanul lui Petru Dumitriu,* Pasărea furtunii, *care înfățișează aspecte fundamentale ale vieții actuale a clasei muncitoare, mută analiza psihologică de la sufletul searbăd al elitei burgheze la sufletul clocotitor al omului din popor. Epicul șantierelor naționale, cu patosul eroic al construcției, desfășoară tema clasei muncitoare pe cele mai diverse planuri psihologice.*

Culegerea de povestiri Oaie și ai săi *de Eugen Barbu relevă un viguros scriitor al mediului muncitoresc, prevestind remarcabilul roman, recent apărut,* Șoseaua Nordului.

Despre viața clasei muncitoare, în imagini metaforice, utilizînd simboluri de o largă semnificație istorică, a scris Geo Bogza, încununînd astfel opera sa militantă.

O biruință a epicii noastre noi înscrie tema războiului, care a lăsat în urmă atît idilismul patriotard cît și pacifismul dulceag, pentru a da puternice documente artistice ale istoriei contemporane în lupta pentru un viitor luminos al omenirii, împotriva imperialismului ucigător de trupuri și de suflete. Negura *lui Camilar,* Eroica *lui Fulga și nuvelele din* Nopți înfrigurate *ale lui Aurel Mihale rămîn creații valoroase pe această temă.*

Impletită cu tema războiului, epica Eliberării patriei noastre a pus pe primul plan tema luptei partidului clasei muncitoare, în ilegalitate, pentru răsturnarea dictaturii fasciste. Incununînd un bilanț aniversar, cu recunoscute succese, vede acum lumina tiparului romanul lui Mihai Beniuc, — Pe muche de cuțit *— pasionantă și lucidă narațiune despre anii pregătirii, desfășurării și încheierii criminalului război antisovietic.*

Frontul nostru scriitoricesc este astăzi extrem de larg. Alături de cei menționați mai sus, trebuie amintiți, fără a putea insista așa cum s-ar fi cuvenit, prozatori ca Ion Istrati, Remus Luca, Süto Andras, Haralamb Zincă, Nicuță Tănase, Dumitru Ignea, Mircea Șerbănescu, Dumitru Mircea, Petru Vintilă, Traian Coșovei, Dragoș Vicol, Teodor Mazilu, Pop Simion, Nicolae Tic, Vasile Nicorovici, Eugen Mandric, Vasile Rebreanu, D. R. Popescu, Fănuș Neagu și înșirarea aceasta — care nu presupune nici o ierarhizare — ar mai putea continua.

Nouă și originală în totalitatea sa unitară, epica celor 15 ani poate fi de pe acum studiată ca o înmănunchere armonioasă a celor mai diverse talente noi și originale.

Savin BRATU

Oratoriul eliberării

—FRAGMENT—

de Eugen JEBELEANU

ORCHESTRA :

(Azi. Pace. Sfîrşitul unei zile îmbelşugate. Bărăganul. Ultimele sunete ale coaselor. Rostogolitul armonios al undelor Dunării. Maiestuoasă, răsuflarea împăcată a mării. Foşnetul pădurilor, în care se aud ultimele ciripituri ale păsărelelor, ce vor adormi. Împletindu-se cu acestea, vuietul din ce în ce mai îndepărtat al uzinelor, poleite pe nesimţite de o lumină nouă. Secerea lunii. Linişte). *Pauză aproape imperceptibilă, apoi :*

CORUL :

(amplu, cu seninătate)
Vreme de astăzi, pace, o muncă
încununată de spice...
Iată, veni secerişul cel paşnic...

Vreme-a culesului, toamnă de aur,
linişte-a spicelor grele,
binevenită fii, toamnă de aur,
toamnă veghează de stele.

ECOU :

(glasuri de copii)
De roşii stele !

ALT ECOU :

(glasuri de femei)
De roşii stele !

ALT ECOU :

(glasuri de bărbaţi ; puternic)
De roşii, eternele stele !

POVESTITORUL :

Cîntaţi,
cîntaţi mergînd înainte,
cu faclele roşii-ale snopilor —
(puternic, subliniat de orchestră) :
Dar nu uitaţi !...

UN ECOU :

Dar nu uitaţi !...

ALT ECOU :

Dar nu uitaţi !...

POVESTITORUL :

Dar nu uitaţi ce-a fost
pîn-a rodit Bucuria.

COR VORBIT :

(solemn)

Apropie-ţi pasul, făptură ţîşnită
din undele-adînci ale Luptei.
Apropie-ţi pasul, copil şi iubită,
ţîşnită din marea Durerii.
Apari :
pavăză,
armă
şi strajă !
Apari,
furioasă
şi blîndă !
Cu genele tale de suliţi,
cu ochii mai mari decît cerul,
apari, strajă prietenă !

CORUL :

Apari, Amintire !

COR VORBIT :

Ca să cunoaştem preţul de aur
al secerişului nostru,
ca să cunoaştem preţul de astăzi
al Bucuriei,
apari, Amintire !

ORCHESTRA şi
COR FĂRĂ CUVINTE :

(sunete de oceane rostogolindu-se).

AMINTIREA :

(impetuos)
Iată-mă ! Sînt !

ORCHESTRA :

(meditativă, apoi)

AMINTIREA :

Ia-mă de mînă şi vino cu mine,
povestitorule.

POVESTITORUL :

Unde mă duci ? Spune ? Unde ?

AMINTIREA :

În ţara asta cum a fost cîndva,
cînd bieţi secerătorii culegeau
nu boabele de grîu, ci lacrimi mari,
cînd domn era călăul şi gîrbaciul...
cînd ne mureau copiii cei mai buni,
pentru ca liberi să fiţi cei de azi
şi somnul blînd, şi drepţi să crească pruncii...
Vino cu mine ca să vezi ce-a fost
şi să auzi. Priveşte. Ce vezi ?

POVESTITORUL :

E noapte. Nu văd.
Dar aud un glas.

UN ECOU :

Noapte, noapte, noapte-amară,
noapte lungă, noapte fiară,
noapte ce ne strîngi în gheară,
noapte, noapte...
noapte peste-ntreaga ţară...

ALT ECOU :

Biată ţară...

ALT ECOU :

Nu luceşte-o stea, nu lună,
întunericul s-adună,
lanţuri grele-n beznă sună,
sună, sună...
Trăsnetele se adună !...

ORCHESTRA :

(sugerînd clipele premergătoare furtunii)

AMINTIREA :

Priveşte. Parc-a scăpărat ceva...
Ţi-i mîna rece. Spune ce zăreşti ?

POVESTITORUL :

Nu e lumina lunii, nu sînt stelele,
nu-i soarele ce luminează ţara,
ci e războiul care pîrjoleşte
şi sabia călăului ce fulgeră
şi gura-i de pucioasă care spune :

CALAUL :

Să nu mai fie soare-aici nicicînd.
Soboli să fiţi, popor ce se tîrăşte,
bătrînii să muncească pentru mine,
iar tinerii-n războiul meu să plece,
să facă scrum din soare — sau să piară...

(ropot de tobe).

POVESTITORUL :

Oh, iată-i, iată-i cum pornesc, şi nu ştiu
că Răsăritul o să-i ardă-n flăcări
şi-o să-i vegheze lungi făclii de gheaţă...
Şi iată mamele smulgîndu-şi părul,
căci inimile mamelor ştiu totul...
Auzi-le cum plîng, căci mulţi
îşi duc cu ei şi giulgiul, nu doar arma.

ECOUL MAMELOR :

N-o să vă mai ştim, vai, chipul,
o să-l mistuie nisipul...
În zăpezi or să vă-mbrace
trupuşoarele sărace.
Trîmbiţele vîntului
la capul mormîntului
or să sune şi-o să staţi
sărăcuţi şi nemişcaţi,
sărăcuţi şi nemişcaţi...

AMINTIREA :

S-au dus să moară unde-a vrut Coroana,
cravaşa domnilor şi strîmba cruce
cu braţe de spînzurători... S-au dus...
S-au dus, şi-n locul lor se-ntoarce vîntul
cu glasul lui pustiu, nimicnicia,
ecou neputincios, care acuză
scîncind, plîngînd, ca pruncul părăsit.

POVESTITORUL :

În locul celui dus, se-ntoarce plînsul
ostaşului căzut în Răsărit...
Oh, îl aud...

ECOU :

(glasul ostaşului căzut în Răsărit)
Vai, mi-au dat boierii partea
să mă logodesc cu moartea,
să cad pe cîmpii străine,
departe, mamă, de tine...
departe, mamă, de tine...
Greierii să-mi cînte-n cască,
nimeni să nu mă-nvelească,
nimeni să nu mă-nvelească.
Nimeni să nu ştie-n lume
că mi-i groapa fără nume,
c-am tunica de pămînt,
buzele fără cuvînt
şi mormînt fără mormînt.

POVESTITORUL :

Vai, cîte lacrimi, ce perdele dese,
de la Carpaţi şi pînă-n largul mării,
un cor scrîşnit de lanţuri, lanţuri, lanţuri,
pereţi zgîriaţi de unghii-nsîngerate,
suflarea morţii, scrîşnetul cătuşii...
Copiii strigă-n somn, auzi !

ECOU :

(glas de copii)
Ni-e foame.

POVESTITORUL :

Călăul — iată-l cum îşi schimbă chipul —
acum e galben, se numeşte Foame.
Fără de mîini, el gîtuie flămînzii,
flămînzii prunci... şi, iată-i, au tăcut...

COR A CAPPELLA :

(ca un cîntec de leagăn şi de mormînt)
Cine o să mai învie
ochii tăi de cer curat,
palidă copilărie,
miel tăcut, înjunghiat ?
(sfîşietor)
Oh, floare-a noastră, cea mai crudă floare,
oh, inimă rămasă fără soare,
oh, grai sărman, rămas fără cuvinte,
nepricepută gură...
(mai departe, cîntec fără cuvinte, un murmur tragic cîntat cu dinţii strînşi)

POVESTITORUL :

(cu indignare)
Unde-i răzbunătorul, unde e,
unde-i dreptatea ? Spune-mi, Amintire.

AMINTIREA :

Priveşte-o. Luptă, urmărită.
O vezi ?

POVESTITORUL :

O flacără văd.

PERSONAJE:

1. POVESTITORUL
2. AMINTIREA
3. LIBERATORUL
4. CĂLĂUL *(luînd rînd pe rînd, înfăţişarea diferitelor calamităţi : zbir, beznă, temniţă, foamete, rege, moarte).*

ECOURILE
COR
COR VORBIT
COR DE COPII

CORUL :

(semeţ)
Ca un şoim de pară !

POVESTITORUL :

Văd o lumină doar.

CORUL :

Toţi o-nconjoară.

AMINTIREA :

Toţi o-nconjoară,
da, toţi o-nconjoară.
S-o apere mulţimile-o-nconjoară,
pe cînd călăul s-o reteze vrea.
O vezi ?

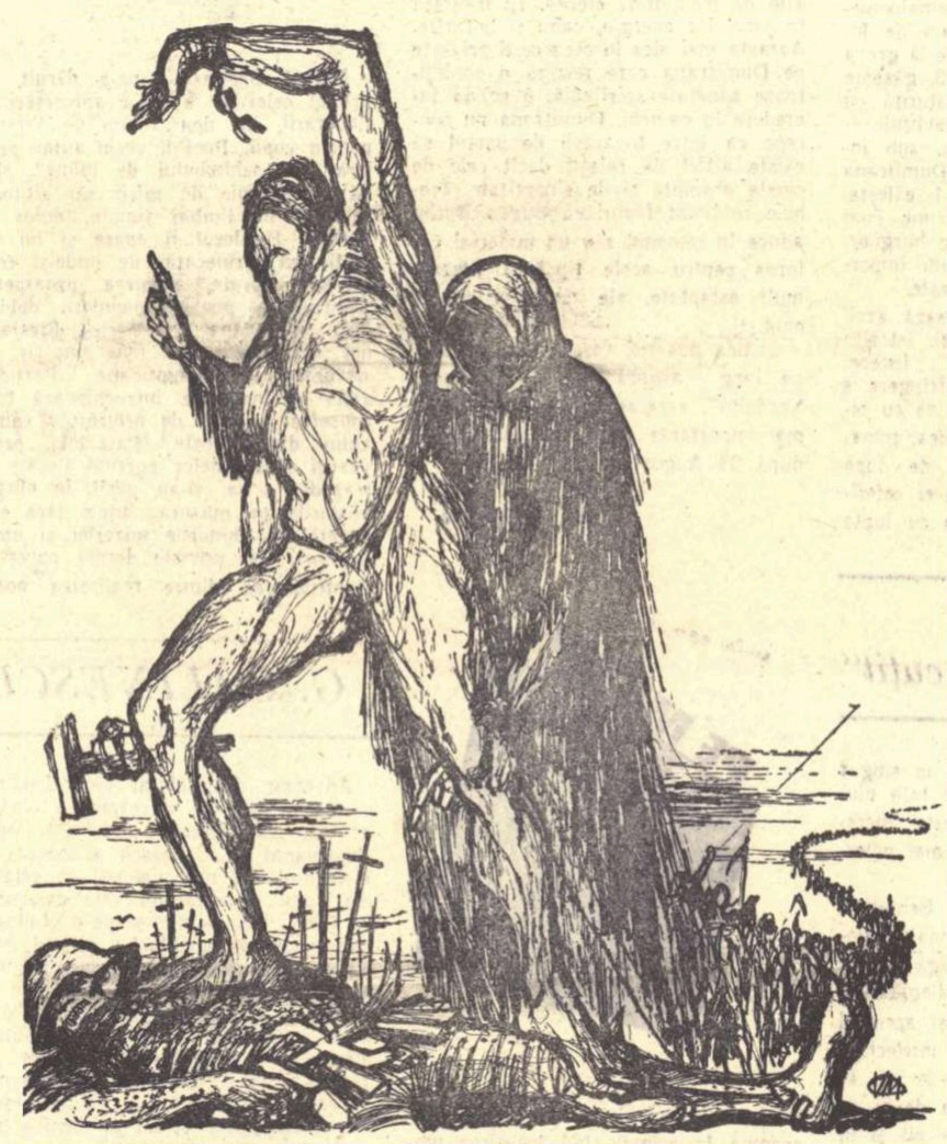

POVESTITORUL :

O văd. O văd.
E flacără.

AMINTIREA :

(ca o flacără ce sare peste ea însăşi — de fiecare dată mai sus — de trei ori).

E Om !
OM !
OM !

POVESTITORUL :

Care ţi-e numele, văpaie sfîntă ?
Rosteşte-l, să-l cunoască Universul.

UN ECOU :

Liberator !

ALT ECOU :

Partid !

ALT ECOU :

Popor !

ALT ECOU :

Partid ! Partid !

AMINTIREA :

Priveşte-l bine. Luminează noaptea
cu mii de fluturaşi, pe care scrie :

COR VORBIT :

„Pîine
Pace
Libertate !
Pîine
Pace
Libertate !
Pîine
Pace
Libertate ! "

(După invocarea imperativă a acestor cuvinte, motiv orchestral sugerînd liniştea aparentă, apoi — un trăsnet)

POVESTITORUL :

Oh, iată iar Călăul. Vorba „Pace"
îi surpă jeţul, îi încruntă zbirii.
Aleargă după flacăra luminii,
s-o-nece în catranul beznei grele.
Şi ce văd, vai !
Căzut-a cineva.
Cine-i femeia ?
Pletele i-s negre
ca penele de corb !
Cine e, spune,
să spun mai departe !
Mîndru i-e chipul.
Văd şi butucul.
Priveşte,
o duc spre butuc ! ...
Merge spre moarte.

AMINTIREA :

Fără de teamă, merge spre moarte.

COR VORBIT :

Strînsă-ntre crucile încîrligate,
dreaptă-ntre crucile încîrligate,
merge spre moarte,
spre moarte,

POVESTITORUL :

Dreaptă-i.
Călăul, proptit în secure,
(vai cum sclipeşte securea,
ca luna,
ca luna ce-alunecă peste morminte,
nepăsătoare)
călăul, proptit în secure-i şopteşte :

CALAUL :

Încă nu-i prea tîrziu !
Dă-ne un nume,
un nume doar spune,
şi peste grumaz (cît de alb ţi-e grumazul)
nu o să cadă sărutul securii.
Braţele pruncului or să-l înconjure.

AMINTIREA :

Priveşte. Stă mută, stă mută.
(pauză încordată).
Dar nu !

ORCHESTRA :

(colocviu sfîşietor între viorile care plîng, sugerînd sentimentul matern, şi instrumentele de suflat, sugerînd sentimentul datoriei)

POVESTITORUL :

Buzele-i freamătă,
buzele-i freamătă !
Auzi,
a strigat :

ECOU :

(vehement)
Trăiască Partidul !

ORCHESTRA :

(motiv orchestral sugerînd repercutarea ecoului din stîncă în stîncă, din ocean în ocean, din seminţii în seminţii. Talazuri pînă-n stele. Apoi, linişte încordată).

POVESTITORUL :

Oh, de-aş putea să-ntorc repede capul,
să nu văd, să nu văd, să nu văd !

AMINTIREA :

Sînt lîngă tine. Priveşte.

POVESTITORUL :

Călăul ridică securea !
A fulgerat.

ORCHESTRA :

(sunet înfundat de tobă, sugerînd căderea capului. Pauză. Apoi...)

ORCHESTRA şi COR FĂRĂ CUVINTE :

(...un vaiet al tuturor copacilor lumii rămaşi în picioare, pentru copacul doborît)

AMINTIREA :

De ce întors-ai capul ?
N-ai văzut
tot ce se cuvenea...

POVESTITORUL :

Oh, povesteşte-mi tu, stăpîna mea !

AMINTIREA :

Din sîngele nevinovat, ţîşnit-a
un om şi încă unul,
o mie de oameni sîngele-a născut.
Pornesc la luptă, iată-i...

COR VORBIT :

O mie
de capete,
o mie de oameni noi
mai drepţi ca spada, trasă
din pîntecul înfiorat al tecii.
O mie
de flamuri
ce nu se văd, dar luminează ţara,
o mie
de luptători pe viaţă şi pe moarte,
toţi pentru viaţă,
împotriva morţii,
o mie,
de luptători în locul celui dus ;
în locul fiecărui luptător căzut
a zămislit norodul înc-o mie,
o mie
de luptători trimişi de cei umili
s-alunge bezna, moartea şi războiul
şi să răzbune lacrima şi chinul.
Pornesc la luptă, iată-i,
cu ceilalţi împreună
şi-i întovărăşesc
toţi ochii plînşi de veacuri.
(crescendo cu fiecare vers)
Îi văd cum trec neînfricaţi de gloanţe,
de cazne şi de fiarele Doftanei,
cum zvîrle-n beznă boabe de lumină,
cum spintecă-ntunericul cu pumnii,
cum săgetează noaptea cu rachete
ce zboru-şi iau din darnicul lor sînge.

AMINTIREA :

Un codru de fiare-i pe urmele lor.
Auzi-le paşii...
(sunetele unei goarne surde)

POVESTITORUL :

(cu oroare şi furie)
Chipuri hidoase de fier, ochi de otravă,
făpturi ale beznelor, cum vă numiţi ?

UN ECOU :

(acesta, cît şi ecourile următoare, răspund foarte repede şi maşinal, ca un aparat de înregistrare a cifrelor)
Minciună.

ALT ECOU :

Trădare.

AL TREILEA :

Tortură.

AL PATRULEA :

Moarte.
(sunetele goarnei se întăresc. Mînioase cornuri de vînătoare. Trăsnete).

AMINTIREA :

Ascultă lupta dintre zi şi noapte,
cumplita luptă surdă-n care omul
dă ochii cu Fiara şi cu fierul laş.
Ascultă glasul blestemat al Fiarei !

CALAUL :

Un nume dă-ne, Sîrbu Filimon,
şi eşti mai liber decît ciocîrlia
ce se avîntă ciugulind din stele.
(sfîrîit de aripi săgetînd înaltul cerului, triluri de ciocîrlii).

CALAUL :

Un nume dă-ne, Sîrbu Filimon.
Spune-l, ascult :

UN ECOU :

Partidul să trăiască !
(imediat, subliniind sacadat cuvintele, răpăit de mitraliere).

CALAUL :

Un nume, doar un nume, Donca Simo !

ALT ECOU :

Partidul să trăiască !
(răpăit de mitraliere).

CALAUL :

Un nume, Petre Gheorghe, dă-ne unul.
şi-o să mai vezi de zeci şi zeci de ori
albastrul mării, pomii grei de floare
şi faţa de fecioară a luminii.
Un nume pentru-o viaţă :
viaţa ta.
Un nume pentru mii şi mii de zile !

ORCHESTRA :

(sunete îndepărtate de harfe, glasuri de femei, ca o irezistibilă chemare, suavă, plină de melancolie).

CALAUL :

Un nume doar !

AL TREILEA ECOU :

Partidul să trăiască !
(răpăit de mitraliere)

ORCHESTRA :

(lamento, la început, apoi, crescînd din ce în ce şi transformînd jalea ajunsă pe ultimele creste într-un vuiet nesfîrşit, care aşteaptă un semn ca să se prefacă în forţă).

Ilustraţie de VAL MUNTEANU

CĂRȚI PENTRU

TUDOR ARGHEZI: „Versuri"

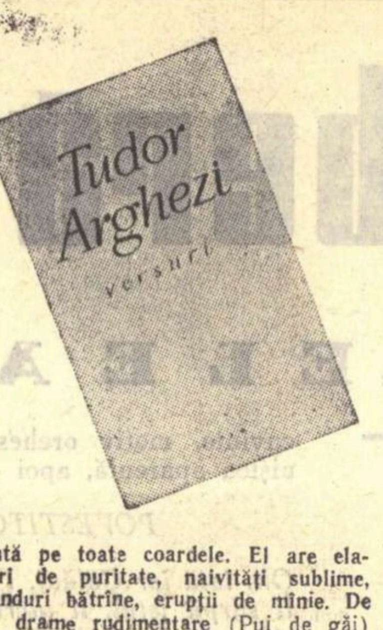

Față în față cu volumul recent tipărit și care ne îngăduie să străbatem una din marile opere ale timpului nostru, de la o graniță la cealaltă, o întrebare ia ființă, ca întotdeauna cînd citim un vers de Arghezi, dar mai tulburătoare ca oricînd; cine este poetul, cine este Arghezi ?

Este, fără îndoială, un răzvrătit care săvîrșește acea miraculoasă alchimie despre care vorbește în Testament. Sapa bunilor se schimbă în condei, durerea și ura se convertesc în slovă. Odată aprinsă scînteia, flacăra se alimentează din tot ce sufletul poetului a acumulat ca mînie și dispreț împotriva tiraniei și a corupției burgheze. Tot una-i ce faci :/ Sau culci pe bogați sau scoli pe săraci, spune Arghezi într-o sclipire de suferință, dar și de ironie sîngeroasă. O vreme flacăra va arde mocnit, acoperită de scrumul unor întrebări care nu-și găsesc răspuns. Din cînd în cînd însă, palele ei răbufnesc la suprafață în răzbunări lirice de o plasticitate inimitabilă. La lumina lor putem măsura prăpastia care desparte pe poet de boier (Flautul descîntat). In jocul de umbre și lumini ale versurilor, cei care primesc osînda scriitorului capătă diformități monstruoase. Dacă am stoarce vorbele care condamnă exploatatorii și crimele lor, din cuvinte ar țîșni numai foc și pucioasă. (Carnet). In 1907 flacăra va izbucni din nou la suprafață, înălțîndu-se pînă sus și cuprinzînd întreaga alcătuire socială burgheză: Toată firea și simțirea/ Is de-acum cu răzvrătirea. Atunci poetul se va liniști: flacăra a ars pînă la capăt.

Nu numai în ordinea socială a fost Arghezi un răzvrătit. Poetul se ridică împotriva tuturor tiparelor în care sistemele de gîndire religioasă încercau să închidă complexitatea lumii: Cînd mă găsesc în pisc/ Primejdia o caut și o isc/ Mi-aleg poteca strîmtă ca să trec/ Ducînd în circă muntele întreg. Iată de ce relațiile sale cu universul nu sînt abstracte și generale, sînt raporturile concrete și patetice ale unui om cu lumea, iar poezia sa este o operă de răfuieli intime, de vigilență permanentă, de credință și tăgadă, de luciditate și luptă cu divinitatea. Cu o privire ce îmbrățișează infinitul mare și infinitul mic, Arghezi se zbate să înțeleagă și să stăpînească o dramă ale cărei taine îi sînt insuportabile. El intră în refugiile, în culisele ei, încrîncenîndu-se să aducă totul sub ochii săi, îndîrjindu-se să nu rămînă nimic dincolo. Uneori cere un răspuns și primește o piatră, alteori se războiește cu prooroci mincinoși. După o clipă de umilință, în care s-a lăsat cotropit de un sentiment de destrămare, de lentă năruire, izbucnește impetuos, hotărît să afle numele tuturor lucrurilor, decis să treacă peste orice interdicție. E o fugă după înțelesul fiecărui fapt, după sensul fiecărui gest, o căutare care nu permite nici nepăsare, nici răgaz. In cele din urmă tot ce i-a neliniștit mintea și inima se limpezește. Atunci se aude strigătul adevărului de o forță care nimicește orice rezistență: E timpul, slugă veche și robul celui rău/ Tu, omule și frate, să-ți fii stăpînul tău. E „Cîntare Omului". Ceea ce era ambiguu și nedeslușit a devenit acum, sub influența binefăcătoare a ideilor clasei muncitoare, clar și neted. Răzvrătitul a reușit să rupă lanțurile smereniei și să fugă din chilia solitudinii și a sterilității în soare, în lumină. Privind vechile altare la care a îngenunchiat, el strigă: Invierșunat de piedici, să le sfărîm îmi vine/ Dar trebuie, îmi dau seama, să-ncep de-abia cu tine.

Acest răzvrătit e un suflet care cîntă pe toate coardele. El are elanuri de puritate, naivități sublime, gînduri bătrîne, erupții de mînie. De la drame rudimentare (Pui de găi) trece la scene cosmice (Logodna), de la conflicte sumare (La popice) pășește la marile probleme ale existenței. (De-a v-ați ascuns)). Blestemului mustind de ură îi urmează cîntul neprihănit al unei inimi fecioară. Dragostea e îmbrățișare pătimașă (Rada), încrîncenată (Tinca), ciudată (Morgenstimmung) sau înfiorare suavă și gingașă (Nu am, Frageda).

Opera lui Tudor Arghezi constituie o lume plăsmuită într-o lungă izbucnire de revoltă. In ziua în care această lume pierdută între propriile ei hotare a descoperit dimensiunea umană a marilor conflicte sociale, energia răzvrătitului a căpătat un țel și o direcție. Era însăși direcția istoriei, direcția luptei poporului eliberat.

Apariția integrală a operei poetice a lui Arghezi, în cinstea lui 23 August, reprezintă o emoționantă mărturie de solidaritate și comuniune cu poporul care sărbătorește în această zi zorii celor mai fecunde împliniri din istoria sa.

B. ELVIN

EUGEN BARBU: „Șoseaua Nordului"

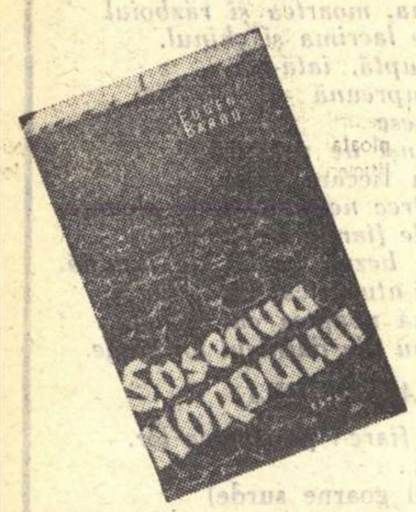

Il știu pe Eugen Barbu pictor și poet al peisajului citadin, mai exact al cartierelor din marginea orașului.

Reportajele și nuvelele sale certifică eforturile serioase pe care le face prozatorul pentru a se folosi de cunoștințele bogate pe care le are asupra vieții oamenilor din cartierele periferice, în descoperirea și fixarea orizontului psihic al muncitorilor. Din acest punct de vedere, volumul de nuvele „Oaie și ai săi", a constituit o repetiție pentru romanul recent apărut „Șoseaua Nordului", unde eforturile amintite sînt duse mai departe și încununate de izbîndă. Afirmația poate fi întărită ușor dacă o ilustrăm cu cîteva elemente din analiza eroilor principali.

Intreaga lumină a reflectorului se concentrează asupra gesturilor pline de demnitate ale muncitorului comunist. Și în „Șoseaua Nordului", scriitorul a izbutit să închege admirabile portrete de muncitori.

Mareș, prin temperamentul său, putea ușor să ia calea revoltei anarhice. Bătut la poliție la un moment dat el nu se poate stăpîni și încearcă să se arunce asupra comisarului. Viața l-a supus unor încercări nemaipomenit de aspre. După cinci ani de închisoare pentru că participase la greva ceferiștilor din februarie 1933, găsește fata pe care o iubea, căsătorită cu un altul. Luptînd însă în condițiile eroice ale ilegalității. Mareș, sub influența unor comuniști ca Dumitrana își cizelează caracterul și-l călește. Nu numai că nu devine un cinic, cum s-ar fi întîmplat cu un mic burghez, dar, făcînd față unor misiuni importante se îmbogățește sufletește.

Eugen Barbu își proiectează eroii pe fundalul unor evenimente istorice uriașe. „Șoseaua Nordului", începe, ca să spunem așa, cu o înfrîngere a maselor populare și se termină cu biruința lor glorioasă. Acțiunea romanului se deschide în anii de după sîngeroasa reprimare a grevei ceferiștilor din 1933 și se încheie cu lupta victorioasă a gărzilor muncitorești care înfăptuiesc insurecția armată. In cadrul acestor evenimente de cotitură radicală din viața țării noastre, muncitorii comuniști se descoperă cu toate trăsăturile clasei din care fac parte. Tînărul intelectual Niculescu, atașat mișcării comuniste, dar suferind de limbuție și cam exaltat, rămîne uimit în fața caracterului luptătorilor Dumitrana și Mareș, ființe integre, lipsite de frămîntări sterile. Ei iradiază în jurul lor energie, calm și hotărîre. Aceasta mai ales în ceea ce îl privește pe Dumitrana care respiră o copleșitoare sănătate spirituală, o solidă încredere în oameni. Dumitrana nu concepe ca între tovarășii de partid să existe altfel de relații decît cele de cinste absolută și de sinceritate. Trebuie subliniat faptul că Eugen Barbu aduce în romanul său un material valoros pentru acele tipologii literare mult așteptate, ale muncitorilor comuniști.

Critica noastră va discuta, desigur, pe larg asupra valorii „Șoselei Nordului", care se înscrie printre cele mai importante apariții beletristice de după 23 August.

Al. OPREA

MIHAI BENIUC: „Pe muche de cuțit"

Ceea ce impresionează pe cititorul romanului „Pe muche de cuțit" este autenticitatea cu care autorul redă întîmplările din viața eroului său principal Atanasie Mustea. Intenția programatică a lui Mihai Beniuc este de a nu-și înconjura eroii pozitivi cu o aureolă, există mereu o luciditate analitică, o obiectivare în raport cu destinul eroului principal.

Romanul începe „ex-abrupto" intrînd direct în materie. Acțiunea se deschide în plin clocot (în ziua dictatului de la Viena), în tumultul protestelor populare stîrnite de vînzarea Ardealului de Nord lui Horthy. Comuniștii din Cluj organizează mari demonstrații antifasciste la care participă muncitorii romîni și maghiari. Volumul I, apărut acum, se încheie puțin după dezastrul fasciștilor de la Stalingrad; atunci, în țară, sînt arestați mulți dintre membrii grupului de luptători ilegaliști în cadrul căruia activa și Atanasie Mustea. Volumul II va cuprinde perioada care include lupta comuniștilor pentru ieșirea din războiul mișelesc al lui Hitler și Antonescu, pregătirea insurecției armate, ofensiva victorioasă a armatelor sovietice, participarea lui Mustea la eliberarea Clujului, pînă la luptele din Tatra, unde Mustea este dat dispărut în cursul unui atac. Eroii principali ai cărții sînt intelectuali comuniști. Incă de la începutul romanului, îl găsim pe Atanasie Mustea cu drumul gata ales. Lumea în mijlocul căreia activează el, pestriță și specifică —, cadre universitare, publiciști, medici, — este o lume în care se manifestă din plin apucăturile și tarele intelectualului mic burghez, fie că el se menține în espectativă, sau că mizează din oportunism sau convingere pe cartea hitlerismului, a legionarismului, ori încearcă să-și salveze pur și simplu pielea. Ei sînt zugrăviți autentic și firesc prezentîndu-se brutalitățile cu care se gratifică și mai ales blazarea, cinismul infam cu care își împărtășesc filosofia agonică despre viața, despre lume, despre patrie. In această direcție se valorifică, cu deplin succes, vîna satirică a lui Mihai Beniuc, care realizează cu mare virtuozitate adevărate demascări ideologice ale unor campioni de filosofie apocaliptică cum este Marele Anonim, acest „Petrache Lupu al confuziei spirituale". Insă autorul nu vede lumea intelectualilor ca un bloc nediferențiat, căci înăuntrul ei există oameni cinstiți, patrioți, de o mare integritate morală, plini de ură împotriva cotropitorilor fasciști. Mustea le este însă mult superior prin faptul că e înarmat de partid cu înțelegerea clară a evenimentelor. Moartea îl pîndește pe Mustea în fiecare moment, moartea, căci este suficient un singur pas greșit ca să ajungă în fața plutonului de execuție. In aceste împrejurări excepționale reies și mai puternice calitățile comuniștilor.

In romanul său Mihai Beniuc a reușit să proiecteze pe fundalul biografiei lui Mustea o întreagă tipologie muncitorească, de la flegmaticul Gabor pînă la vehementul și aprinsul Vasile Ozun. Superioritatea intelectuală și morală a noului tip de om se exprimă atît în comportarea de zi cu zi în sferele vieții personale cît și în sfera acțiunii obștești, unde el denotă o nouă atitudine față de viață și moarte, o nouă concepție despre eroism.

Urmărind evoluția lui Mustea pe fundalul raporturilor sale cu tovarășii muncitori, Mihai Beniuc pune în evidență ideea prețioasă că pentru un intelectual apropierea de partid înseamnă în primul rînd însușirea modului de a gîndi și a acționa al clasei muncitoare.

MIHAI BENIUC
PE MUCHE DE CUȚIT
ROMAN

In romanul „Pe muche de cuțit" se simte suflul aprig al unor vremuri crîncene și autenticitatea neștearsă a materialului de viață trăit.

Horia BRATU

ANDREI BĂLEANU: „Conținut și formă în artă"

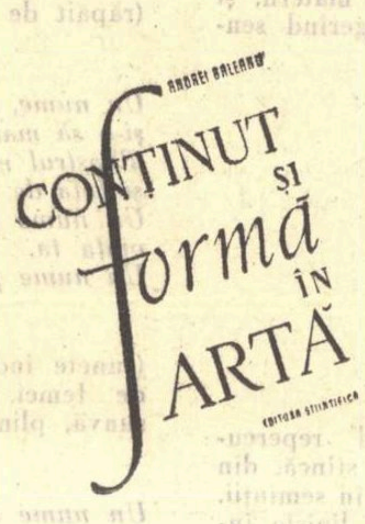

Studiul lui Andrei Băleanu dovedește din plin succesele înregistrate de cercetarea noastră în domeniul esteticii marxiste. Problema importantă a conținutului și a formei în artă, a raportului lor reciproc este cuprinzător dezbătută, elucidîndu-i-se cu atenție înțelesul și valoarea. Așezîndu-și cercetarea pe terenul științific al concepției materialist-dialectice, subliniind că problema raporturilor dintre conținut și formă este subordonată problemei fundamentale a filozofiei, autorul face, ca o introducere în chestiune, o utilă incursiune în istoria luptei dintre materialism și idealism în estetică. In acest fel, superioritatea materialismului dialectic pe planul esteticii apare cu toată claritatea. Se evidențiază limpede că numai această nouă optică a depășit unilateralitatea sufocantă specifică idealismului și materialismului premarxist, privind pentru prima oară opera de artă ca oglindire a lumii obiective și ca produs al subiectivității.

Capitolul care ia în discuție problemele conținutului combate la obiect principiul „autonomiei" artei, se oprește îndelung asupra naturii specifice a raporturilor estetice dintre artă și realitate, concepute ca raporturi active, creatoare, evidențiindu-se apoi că operei de artă îi este necondiționat proprie o idee artistică, că artistul este întotdeauna însuflețit de un ideal social estetic care imprimă creației sale o tendință socială determinată. In acest mare capitol îndeosebi, se vădește contribuția creatoare a lui Andrei Băleanu în discutarea problemei specificității reflectării în artă. Indicația lui Marx cu privire la însușirea artistică a lumii, ca însușire practic-spirituală, este cu justețe pusă în valoare, autorul delimitînd nuanțat însușirea practic-spirituală a realității (arta). de cea teoretic-speculativă (știința). O egală atenție acordă Andrei Băleanu problemelor formei în artă. E subliniată astfel funcția specifică a formei (de a structura și exprima conținutul artistic) și caracterul ei senzorial și concret-individual, se relevă trăsăturile generale ale procedeelor artistice și sînt indicate mijloacele de expresie ale artei. In sfîrșit, un capitol final documentează despre unitatea dialectică între conținut și formă, atît în procesul dezvoltării istorice a artei, cît și în procesul de creație artistică, precizîndu-se caracterul determinant al conținutului și rolul activ al formei.

Lucrarea lui Andrei Băleanu se distinge ca un studiu foarte informat și documentat. Avînd o ținută autentic științifică, studiul atestă competență și bogată informare, deopotrivă în problemele esteticii ca și în cele ale diferitelor genuri ale artei. Capitolele intitulate „fișe ilustrative", ca și varietatea de exemple care abundă în capitolele propriu-zis teoretice dovedesc aceasta convingător. O calitate esențială a studiului este caracterul său declarat polemic. Combativ prin însuși scopul urmărit, volumul în discuție demască argumentat și la obiect punctele de vedere potrivnice esteticii marxist-leniniste. Important este faptul că autorul nu s-a limitat la combaterea tezelor estetice idealiste, ca să spunem așa, „clasice", ci s-a ridicat totodată împotriva opiniilor diversioniste ale revizioniștilor contemporani pe care le demască vehement, dezvăluindu-le întotdeauna poziția socială și de clasă. Nu sînt cruțate nici punctele de vedere eronate, vlăstare ale obiectivismului și liberalismului, afirmate în anii din urmă de unii esteticieni sau critici literari de formație marxistă.

Scris într-un stil cursiv, plăcut, care dovedește reale calități esetistice, „Conținut și formă în artă" e un studiu științific, fără a fi doct și inaccesibil unui cerc mai larg de cititori. Lucrarea lui Andrei Băleanu e o contribuție valoroasă la dezbaterea unei importante probleme a esteticii marxist-leniniste.

Z. ORNEA

MARCEL BRESLAȘU: „Schimbul de mîine"

Marcel Breslașu ne-a dăruit, în pragul celei de a XV-a aniversări a Eliberării, un nou volum de versuri pentru copii. Poetul, vechi autor preferat al „schimbului de mîine", știe să se apropie de micii săi cititori, folosind un limbaj simplu, duios și patetic. Folclorul îi apare și lui ca o fîntînă fermecată, de unde-și trage seve curate, pururea proaspete. Simbolurile poeziei populare dobîndesc sub pana lui Marcel Breslașu noi semnificații sau, mai bine-zis, adevărata lor semnificație. Partidul celor ce muncesc întruchipează frumusețea și forța de nebiruit a voinicului din poveste (Partidul), eroii vestiți ai basmelor purtînd fiecare o tragedie a sa, și-au găsit, în sfîrșit, rosturile pe măsură, într-o țară eliberată de chinurile mizeriei și umilințelor. (O poveste despre povești). Confruntarea dintre realitatea noastră socialistă și lumea fantastică a basmului se realizează în imagini care împrumută simplitatea și concizia populară. Sînt acestea două calități esențiale ce conferă poeziilor lui Breslașu o valoare specifică.

Iubind claritatea, autorul „Schimbului de mîine" scrie un vers asemănător cu al cîntecului de masă, capabil să emoționeze, dar și să educe. Copiii trebuiesc deprinși cu perspectiva istorică și atunci sînt foarte necesare evocările unor figuri eroice din trecut, ca Vasile Roaită sau Donca Simo, ilustre exemple de dragoste și devotament față de clasa muncitoare. (Cîntec de leagăn al Doncăi, Sirena lui Vasile Roaită). Cercul cunoștințelor, — primele noțiuni de educație politică și cetățenească — se lărgește în poezia „Republica populară", admirabilă istorie a patriei, în care pregnanta imagine antitetică, executată cu cea mai bună tehnică de alb-negru, susține întregul edificiu.

Marcel Breslașu, apropiat prieten al copiilor, îi învață să-și iubească patria și să-și cinstească înaintașii, le sădește în inimi sentimentele cele mai nobile, din care nu lipsește dorința fierbinte de pace (Cîntec pentru copiii lumii). Viciile satirizate în cele cîteva fabule — înfumurarea, egoismul — îl îndeamnă, prin contrast, pe micul cititor (ca și pe adult) spre modestie și simplitate.

Cea mai tînără generație, „Schimbul de mîine", găsește și de data aceasta în Marcel Breslașu un făurar migălos și pasionat, creator al unei poezii proaspete, luminoase, tinerești, pătrunsă de spiritul educației comuniste.

Al. SANDULESCU

G. CĂLINESCU: „Nicolae Filimon"

Adversar declarat al biografiei romanțate (pe care o respingea cîndva pentru „hibriditatea genului"), academicianul G. Călinescu a socotit că elementul cel mai valoros în relatarea vieții unui creator este documentul însuși. Intemeindu-se pe o uluitoare informație documentară, autorul studiului consacrat lui Nicolae Filimon a scos din arhivele, din mărturiile literare și istorice ale vremii un material amplu, în stare să reconstituie într-o mare bogăție de culoare nu numai viața scriitorului, ci și o epocă întreagă, prezentată cu tot pitorescul moravurilor, dar și cu problemele sociale cele mai importante.

G. Călinescu îmbrățișează aspecte numeroase, aparent nelegate între ele, pe care le contopește însă într-un aliaj dens; ceea ce la început pare digresiune, se leagă cu problematica centrală a cărții într-o țesătură puternică.

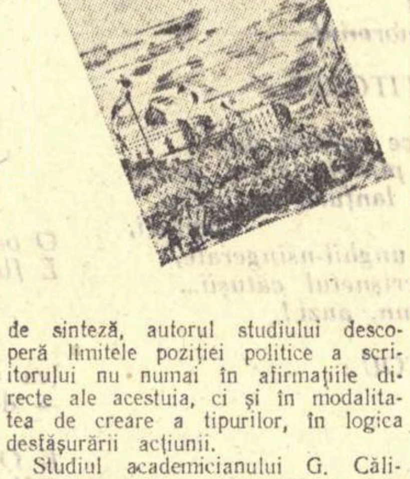

Opera multilaterală a lui Nicolae Filimon e analizată pe rînd, în cele mai caracteristice manifestări ale ei. Nuvelistul, romancierul, memorialistul, criticul muzical și dramatic, polemistul politic se înfățișează în fața cititorului. Ideile scrierilor sînt cercetate în permanență într-o fermă unitate cu izvoarele de inspirație, cu mijloacele de expresie dar, mai ales, cu împrejurările sociale și biografice care le-au generat. Filimon e înfățișat ca un democrat, un discipol al revoluționarilor pașoptiști, un dușman neîmpăcat al despotismului și asupririi naționale. Cu o mare putere de sinteză, autorul studiului descoperă limitele poziției politice a scriitorului nu numai în afirmațiile directe ale acestuia, ci și în modalitatea de creare a tipurilor, în logica desfășurării acțiunii.

Studiul academicianului G. Călinescu demonstrează posibilitatea de transformare a documentului de arhivă în vibrantă pagină literară. Pentru că, în afară de excepționalul interes științific, lucrarea sa rămîne o operă cu o certă valoare literară. Un tablou de epocă plin de mișcare, un portret lucrat în trăsături sigure.

Dan GRIGORESCU

CONSTANTIN CHIRIȚĂ: „Intîlnirea"

CONSTANTIN CHIRIȚĂ
INTÎLNIREA
ROMAN

Debutul ca romancier al lui C. Chiriță coincide cu un succes. Romanul Intîlnirea este deosebit de actual atît prin oamenii pe care-i înfățișează, prin problemele pe care le dezbate, cît și prin felul, în multe privințe nou, în care tratează artistic materialul de viață. E de notat, bunăoară, faptul că, situînd o mare parte din acțiunea cărții într-o uzină, autorul depășește vechea viziune îngustă a unor literați care concepeau muncitorul ca anexă a mașinii.

Figura centrală a romanului este aceea a strungarului Alexandru Severin, care de la început atrage simpatia cititorului. Uriașul acesta bun și visător, veșnic însetat de noi cunoștințe, modest, cu o bogată viață sufletească, este inventatorul unei mașini care va ușura mult munca tovarășilor săi. Severin este prototipul muncitorului înaintat din țara noastră, care revoluționează producția, ridicînd pe-o nouă treaptă tehnica și declanșînd forțe creatoare umane altădată înnăbușite de exploatare.

In uzină Alexandru Severin se „întîlnește" cu inginerul Eugen Pîrvan, sub a cărui înfățișare inițial rezervată și rigidă, se ascunde multă frumusețe sufletească și o discretă dar puternică dragoste de oameni. Deși se apropie cu greu de Al. Severin, inginerul are deodată revelația unei lumini noi cînd strungarul îi arată invenția sa. Un minunat cuplu creator se poate crea prin „întîlnirea" muncitorului cu inginerul. In realizarea acestei întîlniri, un rol esențial îl are secretarul de partid al uzinei, Iulieș Livede, comunist cu mare experiență.

Pe firul acestei „întîlniri" se axează numeroase alte episoade care dau o imagine complexă a vieții noi din țara noastră: dragostea profundă dintre Lucian Severin — fiul strungarului — și Cornelia Cernat; cariera retezată repede a arivistului Nistor, care un timp izbutește să înșele vigilența organelor de partid; salonul frumoasei Orhideea Miclescu, unde la partidele de bridge se întîlnesc diferiți reacționari; viața și munca din redacția ziarului local, etc. C. Chiriță a scris un roman despre clasa muncitoare cu personaje puternice, angajate pe multiple planuri de acțiune, prinse într-o intrigă captivantă.

Pompiliu CARAIOAN

EUGEN FRUNZĂ: „Cîntece de veghe"

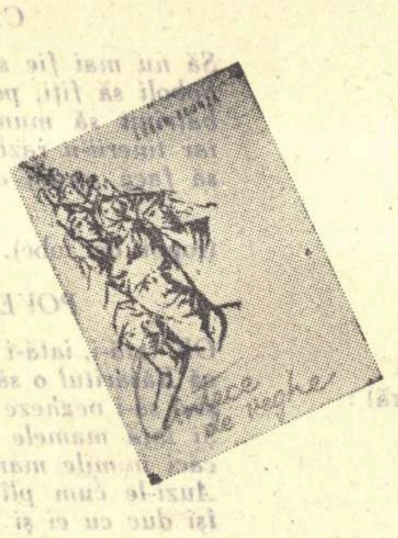

„Cîntecele de veghe" grupează o suită de confesiuni lirice ale unui combatant cu armele poezei. Prezent, așa cum ne-a obișnuit întotdeauna, în primele rînduri ale luptei pentru actualitate în lirică, Eugen Frunză își definește cu modestie propria sa creație artistică: cîntecele poetului sînt cîntece „glotașe", ostași de rînd, „sub steagul purpuriu", purtînd „în raniți flori pentru mulțimi" și plumbi care țintesc vrăjmașii. Atitudinea lirică a poetului exprimă întotdeauna totala dăruire, autorul refuzînd concesiile, soluțiile parțiale: „Ah, chinul de-a nu fi iubit/ pe de-a-ntregul/ Nimica din cîte credeam că iubesc!.../ Ah, chinul acesta/ vă jur, niciodată/ eu n-am să-l trăiesc." Extrem în manifestare se află pe toate planurile: tăișul poemului-invectivă („Ochii noștri", dedicat „unui ticălos"), ironia dezarmantă a satirei („Rîsul victoriei", „Cască albă") sau confidențele ce definesc etica poetului cetățean: „Vai, ce m-aș face de n-ar mai cădea/ Urletul fiarei lîngă inima mea."

Caracteristic pentru arhitectonica volumului „Cîntece de veghe" cred că se dovedește a fi poemul „Mărturisire", o realizare lirică, cu străluciri policrome, în care se răsfrîng convingerile civice, morale și artistice ale poeziei lui Eugen Frunză: „Dați-mi o floare bătută de brumă / și va renaște la inima mea; / am să-i dau sevă / și boare / și humă / și-un strop de sînge să-l bea".

Generozitatea deplină în fața tovarășului face loc, în fața dușmanului, imprecației și blestemului: „Dar un nemernic de-mi iese în drum,/ Unul ce-și vinde cîntec și țară.../ Da-ți-mi, o dați-mi durere să-l doară/ Și flăcări Să-i facă inima scrum".

Actuală, partinică, pătrunsă de sentimentul responsabilității, poezia lui Eugen Frunză ilustrează succesele liricii noi, combative, care s-a încetățenit în literatura noastră o dată cu victoria principiilor realist-socialiste.

Tudor ROTARU

V. EM. GALAN „Bărăgan" (vol. II)

Dacă în volumul întîi al romanului lui V. Em. Galan acțiunea este subordonată luptei de ridicare a gospodăriei de stat de la Lespezi, în acest al doilea volum acțiunea își schimbă centrul de greutate. Satul e în primul plan, cu multiplele sale probleme, cu multitudinea sa de personaje. Cadrul e într-adevăr altul, perspectiva înaintării înspre un țel comun însă e aceeași. Și nu e un simplu simbol literar faptul că volumul al doilea se termină cu transmiterea la radio a rezoluției ședinței plenare a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn din 3—5 Martie 1949 cu privire la transformarea socialistă a agriculturii.

Privind mai puțin de astă dată prin ochii lui Anton Filip, care aici intervine mai rar în acțiune, deși continuă, firește, să influențeze mersul lucrurilor, autorul nu demască mai puțin violent pe cei ce se opun progresului. Momentul premergător trecerii la transformarea socialistă a agriculturii este un moment de cotitură. Ofensiva noului, reprezentată în sat prin „cei de la gospodăria de stat" va trezi rezistența disperată a vechilor rămășițe moșierești cum ar fi fostul căpitan Honețiu, cunoscut și din primul volum, Erhan, acum președinte al comitetului provizoriu, Berijan, sabotor și asasin și al altora asemeni lor.

Galan a zugrăvit cu măiestrie cele două personaje din volum (Erhan și Berijan) asupra cărora s-a și oprit mai îndelung. Ticăloșia și duplicitatea lui Erhan sînt dezvăluite în acest volum într-un chip magistral care ne amintește prin pregnanță de Iacov Luchici din „Pămînt desțelenit". Berijan, sabotorul venit în sat cu false referințe e viclean dar nu într-atîta încît să se poată impune total și unor priviri mai cercetătoare cum ar fi aceleia a lui Filip. Rînd pe rînd îndrăzneț și laș, blînd cu ipocrizie și dur pînă la cruzime, Berijan se izbește mereu de acesta.

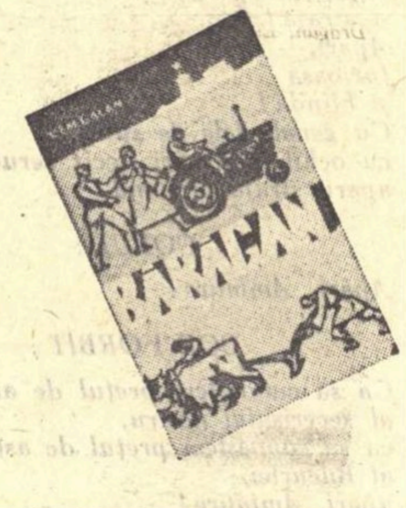

Anton Filip e același comunist însuflețit de un nestăvilit avînt de luptă pentru a smulge Bărăganului „cheia cămărilor", pentru a arăta țăranilor din Lezpezi avantajele gospodăriei colective. Lupta dusă pînă acum l-a maturizat, l-a învățat să-și aleagă mai bine obiectivele precum și mijloacele corespunzătoare atragerii maselor de țărani pe calea socialismului. Ni se pare de aceea semnificativ pentru sensul întregului volum, ritmul impetuos în care se desfășoară preluarea de către „cei de la gospodăria de stat" a fermei de la Bîrseni. Petrecîndu-se în ultima parte a cărții, acțiunea aceasta sugerează un asalt irezistibil, al cărui triumf coincide cu instalarea la Bîrseni — realizată noaptea la lumina făcliilor — și cu anunțarea trecerii la înfăptuirea primelor gospodării agricole colective.

E în această „coincidență" nu o simplă întîmplare, ci exprimarea literară a certitudinii că oricîte greutăți se mai ivesc, ele sînt pînă la urmă biruite de asaltul forțelor care reprezintă socialismul.

V. Em. Galan dezvoltă cu acest al doilea volum al „Bărăganului" — și care nu e ultimul — imaginea plină de autenticitate a luptei date pentru victoria noului în satele țării noastre.

Radu LUPAN

ION ISTRATI: „Tinerețe fără tinerețe"

ION ISTRATI
fără

Recent apărută, cartea lui Ion Istrati se înscrie în marele ciclu al operelor consacrate Eliberării. Prozatorul care ne-a obișnuit în ultimii ani cu prezentarea mediului rural moldovean ne redă acum, în paginile romanului „Tinerețe fără tinerețe", o imagine a orașului său. In contextul evenimentelor cruciale din primăvara anului 1944 — anul Eliberării — Istrati recompune atmosfera dramatică a Iașului devenit teatru al luptelor politice, obiectiv important al frontului și cadru al acțiunilor îndrăznețe ale luptătorilor comuniști din ilegalitate.

Romanul este scris în genul cronicilor sociale care evocă momente fundamentale în viața popoarelor. Impresia de caleidoscop, de cuprindere multilaterală, a vieții citadine în condițiile războiului, se realizează în cartea lui Ion Istrati prin mijloace diverse. De la jurnalul de front „copiat" după însemnările pătate de sînge ale unui ostaș necunoscut, la citarea ordinelor de zi ale armatei sovietice, sau ale comunicatelor postului clandestin de radio „Romînia liberă", alternînd cu episoade din viața intimă a eroilor cărții, totul deopotrivă, ficțiunea ca și documentul, concordă în a realiza integral tabloul marilor bătălii care au precedat Eliberarea. Textele autentice ale comunicatelor conferă precizie și orientare istorică celorlalte elemente ale compoziției. In prim planul romanului se pot urmări figurile unor conducători comuniști, cum sînt muncitorii Vasile Dron, Andrei Lupu sau Alexandru Murariu, evoluînd în împrejurările partizanatului, ale activității pline de pericole din cadrul tipografiilor ilegale — demontate piesă cu piesă noaptea și

23 AUGUST

ascunse undeva, prin rîpile din împrejurimile orașului.

Ideia abnegației comuniștilor se distinge cu claritate din mesajul romanului. Astfel, un episod zguduitor al cărții îl constituie anchetarea la Siguranță a comunistului Murariu. Prozatorul a știut să deseneze în trăsături sobre, profilul luptătorului comunist care în perioada rezistenței, s-a aflat la datorie împărțind manifeste, punînd la cale dinamitarea podurilor și a trenurilor, și, însfîrșit, rezistînd la torturile Siguranței.

Romanul vădește o manieră monografică în alcătuirea sa. Obiectivul narațiunii se deplasează cu mobilitate de la descripțiile amănunțite ale interioarelor mînăstirii Trei Ierarhi. la tabloul fantastic al frontului, de la atmosfera sălilor de curs și a căminelor studențești, la cadrul halucinant al spitalelor ieșene din zona frontului. Rețin atenția scenele de masă, panorama marilor aglomerări ale gărilor din anii refugiului, suflul fierbinte al mulțimilor agitate în piețele publice, etc.

Detaliul, culoarea locală, armonizează cu trăsăturile de ansamblu ale epocii pentru a înfățișa o cronică a acelor ani în care se hotăra destinul Romîniei de astăzi.

Miron DRAGU

CORNELIU LEU: „Sîngele și apa"

După romanele Ochiul dracului, Vîrsta de aur *și suita de povestiri* Nopți dobrogene, *Corneliu Leu se prezintă acum cititorilor cu cinci nuvele adunate sub titlul* Sîngele și apa. *Fenomenul se petrece, în mod obișnuit, invers. Cei mai mulți tineri scriitori debutează din punct de vedere editorial, cu scrieri scurte. Narațiunile ample vin mai tîrziu. De fapt, în cazul de față nu avem de-a face decît cu o simplă omisiune. Corneliu Leu a colaborat și el, la început, în presa literară cu nuvele și reportaje, rezervîndu-le dreptul la volum pentru mai tîrziu... Revenirea la vechile preocupări, înregistrată prin această recentă apariție la E.S.P.L.A., marchează totodată și un salt calitativ în scrisul tînărului prozator.*

Corneliu Leu
Sîngele și apa

Sîngele și apa, *nuvela care dă și titlul culegerii, poate fi considerată un mic roman. Aici firul acțiunii, planurile, imaginea de ansamblu a evenimentelor înfățișate cunosc o discretă echilibrare. Alternanța de scene și momente este în așa fel concepută, încît caracterele se conturează firesc. Ne aflăm în toamna anului 1944, la Constanța. Lupta clasei muncitoare sub conducerea încercatului său partid, ieșit de curînd din ilegalitate, cunoaște o mare varietate de forme și aspecte. Reprezentanții reacțiunii, aflați în diferitele posturi „cheie" — prefectură, primărie, etc. — se dedau la tot felul de mașinațiuni, cu scopul de a împiedica înfăptuirea reformelor democratice, aprovizionarea populației, de a discredita activitatea comuniștilor. Mulțimea alungă însă pe primarul orașului, liberalul Segărcescu, înlocuindu-l cu muncitorul comnist Drăgan.* Sîngele și apa *este de fapt, povestea evoluției politice, în aceste zile grele, a fostului hamal Drăgan. Evenimentele îl surprind fără o haină mai ca lumea pe el. Cineva, unul dintre foștii săi tovarăși de lucru, îi oferă scurta sa. In nuvelă se profilează o figură de curajos și cinstit conducător popular.*

Mama *și directorul morilor,* Tovarășul Roșca *și urmașul său conturează chipuri vii, pilduitoare prin noutatea lor, de comuniști angajați în activitatea practică a construcției socialiste.*

Sînt în această carte și pagini de prisos, lucruri care puteau să lipsească. Intoarcerea fiului risipitor *ni s-a părut cam liniară ca subiect și fără să se ridice la înălțimea unei demonstrații artistice valabile. Schematică rămîne fără îndoială și* Cicatricea. *Conștient de facilitatea construcției. Leu încearcă, în asemenea cazuri, să-și compenseze lipsurile prin observații de amănunt, prin descrieri sau pasaje lirice, fragmentar reușite. La o analiză mai severă însă, fisurile ies la iveală.*

Sîngele și apa *este în ansamblu o izbutită alcătuire de nuvele care ilustrează tematic momente importante din istoria recentă a țării noastre.*

Gh. ACHIȚEI

HORIA LIMAN: „Cînt oamenii și zările"

HORIA LIMAN
CÎNT OAMENII ȘI ZĂRILE

Publicist încercat, Horia Liman oferă cititorilor săi un nou volum de reportaje. Pentru structura operei sale titlul ni se pare potrivit: ritmul și sonoritatea odelor sînt invocate pentru a reconstitui întreaga măreție a epocii construirii socialismului.

Față de „Hotarul soarelui", precedentul volum de reportaje semnat de Horia Liman, „Cînt oamenii și zările" are toate avantajele pe care le oferă investigația unor spații mult mai largi. De data aceasta reporterul a schițat o autentică dioramă a patriei. Itinerariul său cuprinde cele mai variate altitudini și configurații geografice: în Țara moților, peste întinsul „continent al apelor" din Deltă, la București, la Petroșani sau în Craiova, vechea cetate a banilor, astăzi unul din pilonii industriei electro-tehnice.

Volumul ca atare, nu reprezintă un amalgam. Pentru că nici arta reportajului nu o permite. Pamfletar în „Scrisoare deschisă unei scrisori închise", eseist în „Civilizație", istoric de circumstanță în mai toate scrierile cuprinse în volum, Horia Liman reunește diferitele modalități ale artei sale pe făgașul unei ample polemici. In reportajele sale imaginea trecutului întunecat este în permanență raportată la realizările luminoase ale regimului nostru democrat popular. Confruntările schițate de Horia Liman au o vigoare caracteristică celor mai întemeiate rechizitorii.

In ultimul său volum, Horia Liman dovedește încă o dată calități de portretist. Nenumărate fișe caracterologice îmbogățesc reportajele sale. Oameni vii, „din carne, oase și nervi", oameni în adevăratul sens al cuvîntului, cu biografii și destine greu încercate în anii de dinaintea lui 23 August 1944, populează suita de reportaje cuprinsă în volumul „Cînt oamenii și zările". Un moș Galici, un Gligor Petra, un Feodor Cuzmin, un Ion Tărăngoi sau un Incze-baci sînt cîteva din figurile reportajelor lui Horia Liman. Alături de ei, generația tînără, cei care la 23 August aveau între 5 și 15 ani: Ioana Mareș, Gheorghe Codreanu, Luzeta Panteleu. Aceștia sînt oamenii pe care reporterul i-a întîlnit în timpul drumeției sale. Ei alcătuiesc geografia spirituală a patriei renăscute. Fidel față de viață și eroii ei, reporterul i-a reunit în paginele volumului său, așa cum însăși viața i-a apropiat pe toți constructorii socialismului, indiferent de vîrstă sau naționalitate.

H. FABIAN

TEODOR MAZILU: „Bariera"

Romanul foarte concentrat pe care Teodor Mazilu, pînă acum autor de schițe, îl prezintă sub titlul „Bariera", seamănă prin natura tematicii sale cu „Dincolo de barieră" de Nagy Istvan. Timpul romanului lui Mazilu este perioada războiului antisovietic ca și la Nagy Istvan, și cu precădere perioada imediat premergătoare actului istoric de la 23 August 1944. Eroul romanului este, ca și la Nagy Istvan sau Eugen Barbu, un erou colectiv: o stradă, un cartier, — ceea ce se chema înainte „o mahala".

Cartierul muncitoresc își trăiește viața lui specifică, bine precizată în tradițiile, obiceiurile și mentalitatea lui proprie, nu în decursul unei acțiuni principale și unitare care poartă de obicei numele de subiect, ci izvorăște din gruparea micilor schițe care prezintă aproape paralel, dar fără să se sustragă întregului, eroi și acțiuni caracteristice mediului. Teodor Mazilu și-a păstrat și în cursul romanului „Bariera" calitățile sale de autor de schițe, fără ca prin aceasta să contravină cerințelor noului gen. Prin firea sa, ro-

TEODOR MAZILU
BARIERA
ROMAN

manul de tip, să zicem, monografic, simpatizează ideea unei unități făcută din mici piese autonome, ideea unei unități în mozaic. Și Teodor Mazilu a știut să dea tuturor schițelor sale densitatea, substanțialitatea necesară pentru a-și împlini cu succes sarcina artistică ce le revine într-un ansamblu de acest fel.

Făcînd descripția vieții unui cartier muncitoresc în timpul războiului antisovietic, Teodor Mazilu a reluat unele figuri cu tradiție în literatură și le-a dat o nouă consistență, impusă de momentul istoric pe care-l trăiesc. In acest moment istoric nu mai interesează atît iluziile pierdute ale pictorului de firme, altfel simțit evocate de Mazilu, cît încercarea lui tardivă dar mișcătoare de a afla vieții un sens, ca om, dacă e prea tîrziu ca artist. Această posibilitate i-o oferă tocmai momentul istoric, posibilitatea de a salva viața unui băiețel evreu. In acest moment istoric, nu mai interesează atît amuzamentele duminicale modeste ale tînărului ucenic, cît descoperirea pe care acesta o face, întîmplător am zice, citind programul unui cinematograf devenit manifest antifascist. In acest moment istoric, viața cartierului muncitoresc, păstrînd în aparență același caracter, devine altceva. Teodor Mazilu este preocupat tocmai de apariția acestui altceva, adică de deșteptarea conștiinței revoluționare a cartierului sub influența comuniștilor. El a arătat că în „pitorescul" mahalalei trăiesc oameni deosebiți, cu o mentalitate superioară asupra vieții, oameni care pînă în cele mai mici lucruri pun o înțelepciune, un principiu de o surprinzătoare adîncime. Cine sînt acești oameni dintr-o bucată, cu sufletul sănătos și puternic, cu mintea luminată, curajoși și respectați de toată mahalaua, cine sînt oamenii aceștia neatenți la propriile lor suferințe și adînc mîhniți de ale celor din jurul lor?

Răspunsul la aceste întrebări ni-l dau faptele acestor oameni care-și pun viața în primejdie ca să transporte muniții pentru luptătorii antifasciști, ca să grăbească eliberarea țării. Acești oameni sînt comuniști. Teodor Mazilu a știut să creeze tipul muncitorului comunist, pe care cititorul îl simte și-l respectă ca atare.

Georgeta HORODINCA

MIRON RADU PARASCHIVESCU: „Laude și alte poeme"

Republicarea „Laudelor", îmbogățite și adăogite cu „alte poeme", în preajma marii sărbători a Eliberării este cît se poate de firească. Este un mod de a sublinia legătura structurală dintre poezia lui Miron Radu Paraschivescu și actul istoric de la 23 August — și un prilej pentru critică de a urmări multiplele fațete ale acestei legături. Ce altceva sînt amplul poem „Cîntarea Romîniei" și suita „Cinci toasturi de ziua partidului" decît expresii lirice intense ale unei conștiințe poetice luminate de patosul noii vieți? Poetul aștepta încă din anii întunecați ai trecutului de exploatare ziua eliberării și nu pregeta s-o vestească deplin încrezător în forța combativă a maselor muncitoare. Amplul poem „Bună ziua", publicat în anii noștri, dar datat 1942, conține versuri prevestitoare străbătute de avîntul încrederii nezdruncinate. Odată libertatea dobîndită, poetul nu se mulțumește să celebreze simplu victoria. Pentru a fixa integral dimensiunile acesteia, el simte nevoia să reconstituie tabloul luptelor ce au precedat și au pregătit prezentul. De aici incursiunea istorică din „Cîntarea Romîniei", care nu este însă un poem de evocare a trecutului, ci un elogiu al poporului liber de astăzi, constructor al unei patrii cum nici n-au putut-o visa predecesorii: „Te-am revăzut, o, țara mea cea dragă, / Născînd din umilință și din jale!" *Partidului clasei muncitoare, care călăuzește azi pașii poporului spre culmile izbînzilor socialiste, poetul îi închină versuri străbătute de admirație și mîndrie.*

Cînd Miron Radu Paraschivescu își ia ca motto uneori versuri din Withman sau Maiakovski, el își recunoaște indirect filiația, căci poezia sa trăiește dintr-un puternic și activ sentiment al civicului. Mereu versurile sale evocă prezența în mijlocul oamenilor, participarea la un efort sau la aspirații comune. Contemplația și tot ce poate

MIRON RADU PARASCHIVESCU
Laude
ȘI ALTE POEME

presupune izolare, rămîn străine de preocupările poetului. De aceea și este atît de frecventă în poezia sa „lauda" roadelor. El se poate extazia înaintea unui „măr", a unor „cărbuni", ca să nu mai vorbim de „carte", însă nu ca existențe autonome, ca obiecte plăcute ori sugestive pentru ochi în sine, ci ca rezultat al unei activități umane rodnice. Nu este de mirare că poetul preferă primăverii, anotimpul greu de roade al toamnei pe care o celebrează de mai multe ori tocmai din unghiul împlinirii, al strîngerii recoltei. O poemă se și cheamă „Recoltă" și este un imn al abundenței datorită muncii prestată cu sîrg de omul contemporan. Chiar și atunci cînd închină un poem „Semănătorului", de fapt intenția ultimă este de a deschide perspectiva spre recoltele de mîine. Deși poetul închină poezii „maternității" el nu se preocupă de miracolul genezei, ci revelația rodirii, a împlinirii, sub toate formele, a marilor speranțe îl atrage.

Geo ȘERBAN

MARIN PREDA: „Indrăzneala"

MARIN PREDA
INDRĂZNEALA

In „Indrăzneala", Marin Preda descrie evoluția țăranului sărac Anton Modan de la starea de umilire și neputință, la îndrăzneală și creație istorică conștientă. Anton Modan ducea o viață nepotrivită — cu această constatare începe cartea. Avea încă o seninătate ușuratică de flăcău, se credea îndrăzneț, nu-și dădea seama cît de mult l-a încovoiat și l-a înlănțuit exploatarea. Batjocura chiaburului Miuleț îl frige, îl trezește parcă.

Izbucnește războiul și autorul se oprește asupra cîtorva momente esențiale în clarificarea lui Anton. O scrisoare cu vești de la nevastă îl face să priceapă că a fost trimis „să bată cu tunul în partea aia ca să-i fie bine domnului Miuleț în partea astălaltă".

Indată după Eliberare, Anton se întîlnește cu ostași sovietici, observă că „pe ei nu-i împiedică nimic să se bucure" și simte dorința fierbinte de a vedea deschizîndu-se și la noi, aici, calea spre aceeași bucurie. Ia parte la un mare miting organizat de Partidul Comunist, în București, și-l tulbură adevărul celor aflate.

Anton se întoarce acasă senin, cu o lumină caldă în priviri, se simte întinerit, arată ca pe vremea cînd era flăcău, dar liniștea și îndrăzneala lui nu mai sînt aparente. Acum Anton știe ce are de făcut, știe că se va răfui cu Miuleț și că Humă trebuie pus primar. Dorința de a trece neîntîrziat la acțiune îl îndeamnă să plece voluntar pe frontul antifascist, ca să se termine mai repede cu hitleriștii.

Acum, Anton Modan e un om cu inițiativă, discută strategie cu ofițerul și participă la lupte cu un fel de preocupare gospodărească, analizînd totul și avînd despre toate o opinie personală. Pe parcursul cîtorva capitole, Marin Preda își lasă eroul de-o parte pentru a descrie situația generală a regimentului, ura soldaților contra fascismului, curajul și geniul militar al căpitanului Ioan. Prinderea unui prizonier prilejuiește o comparație edificatoare între îndîrjirea dementă a mitraliorului hitlerist, care trage din cruzimea de a ucide oameni, și vitejia ostașilor romîni, care se bat pentru libertatea patriei lor.

Astfel, aproape pe nesimțite (acesta e un secret care aparține desăvîrșitei simplități și sobrietăți a stilului său), Marin Preda a pregătit deznodămîntul printr-o densă și închegată dezbatere de idei. Actul de eroism al caporalului Modan — care decide soarta unei întregi bătălii — apare ca expresie a eliberării sale de sub vechea apăsare, a unei înțelegeri superioare a vieții și unei forțe noi pe care el a dobîndit-o ca urmare nu doar a unor aspirații subiective, ci a unei prefaceri sociale fundamentale la care el ia parte. Acele cătușe nevăzute care au făcut să i se împleticească pașii, atunci cînd a vrut să izbească în Miuleț, nu mai există astăzi. Anton Modan se întoarce acasă, „parcă s-ar fi întors de pe undeva din vecini, și nu dintr-o călătorie lungă, care durase atîția ani". Viața își reia firul, dar cu alte rosturi, în alte împrejurări și va fi trăită altfel decît înainte.

Andrei BALEANU

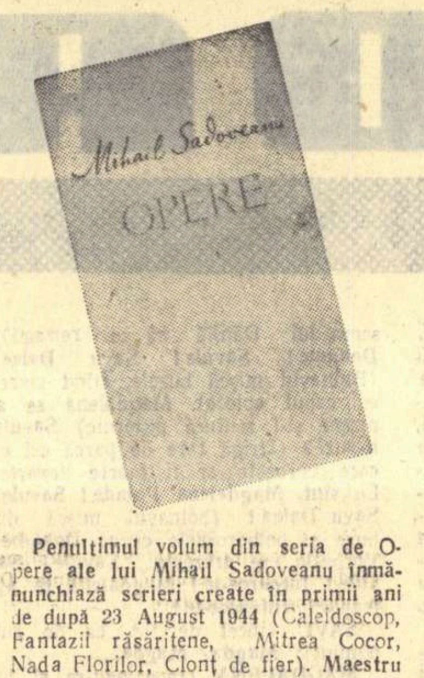

MIHAIL SADOVEANU: „Opere" (vol. XVII)

Penultimul volum din seria de Opere ale lui Mihail Sadoveanu înmănunchiază scrieri create în primii ani de după 23 August 1944 (Caleidoscop, Fantazii răsăritene, Mitrea Cocor, Nada Florilor, Clonț de fier). Maestru incontestabil al prozei romînești, Mihail Sadoveanu, scriitor legat de cele mai înalte năzuinți ale poporului, s-a alăturat îndată după Eliberare forțelor populare conduse de partid, care puneau temeliile unei lumi noi. Insușindu-și metoda realismului socialist, scriitorul va da în acești ani de avîntată construcție socialistă cîteva din capodoperele prozei sale. Mitrea Cocor (1949), carte distinsă în1950 cu Medalia de aur a păcii, este una din lucrările de bază cuprinse în acest volum. Dovedind, prin întreaga sa activitate literară anterioară o statornică dragoste pentru muncitorul chinuit al pămîntului, Mihail Sadoveanu, inspirîndu-se mai ales din realitatea revoluționară a anilor 1944—1945, reliefează drumul pe care țărănimea trebuia să-l urmeze spre a-și afla fericirea. Țăranul revoltat din scrierile mai vechi, lipsit de perspective, anarhic adeseori în manifestările sale, capătă acum conturul viguros al unui revoluționar conștient. Mitrea Cocor, prin chipul țăranului comunist din Malu Surpat, aducea în peisajul variat al creației literare din ultimii 15 ani, figura unui dintre primii eroi pozitivi, tipic pentru o importantă etapă a dezvoltării țării noastre în mers spre socialism..

Reluînd o carte mai veche, îmbogățind-o în idei, Nada Florilor (1950), ne poartă prin locurile cunoscute din fermecătoarea Impărăție a apelor. Instructiva întîlnire cu muncitorul Alecu Dumitriu, lămurește prin imagini convingătoare starea mizeră a țărănimii noastre răsculate pentru dreptate și pămînt, la sfîrșitul celuilalt veac.

Intregit cu unele prețioase mărturii, referitoare la contactul scriitorului cu realitatea sovietică, Caleidoscop — 1946 —, volumul, la care se adaugă povestirile din Fantazii răsăritene (1946) și nuvela Clonț de fier (1951) (evocare a unui aspect din lupta de construire a socialismului) constituie o prețioasă și semnificativă contribuție editorială la sărbătorirea Eliberării. Cititorii vor afla în paginile acestei cărți chemarea la luptă pentru construirea unei vieți noi, chemare care în zilele noastre a prins ființă datorită uriașului efort al oamenilor muncii conduși de partid.

Tiberiu AVRAMESCU

ZAHARIA STANCU: „Rădăcinile sînt amare" (vol. V)

Volumului al V-lea din romanul în curs de elaborare, autorul i-ar fi putut trece ca subtitlu „Afacerea Drugan". Preliminariile juridice în care bancherul Drugan apare ca presupus asasin al actriței Tia Cudalbu sînt un prilej cum nu se poate mai nimerit pentru a demasca corupția aparatului de stat burghezo-moșieresc în frunte cu monarhia.

De procesul lui Drugan se interesa însuși regele, a cărui poftă scelerată de beneficii nu cunoștea limite. Diversele anchete erau dirijate din culisele palatului, iar presa timpului, dacă nu era asociata camarilei, reprezenta interesele inculpatului finanțat de marile monopoluri.

Principiul justiției burgheze, fiind oricare altul în afara adevărului, explică rețeaua de intrigi stipendiate, ca în cazul procesului Drugan.

Negustorul turc Aramic Tair, care apare implicat în procesul bancherului, anchetat de poliție, dezvăluie nu pe autorul real al asasinatului, cum se urmărea, ci o serie întreagă de legături între capitaliștii din Romînia și cercurile fasciste, legături de care nu era străin de altfel întreg aparatul de stat.

E momentul 1939, cînd una din măsurile dictaturii regale a fost intensificarea arestării comuniștilor. Grupul Licu Oroș, Gavril Toduță, Mihu Uibaru și Justin Vlaicu e adus de la Satu Mare la București și în beciurile Siguranței supus unor groaznice chinuri. Aici se întîlnesc cu Gînjii și cu alți ilegaliști, arestați în diverse colțuri ale țării. Prin aceasta Zaharia Stancu a urmărit să arate cît de puternică a fost acțiunea comuniștilor în acea perioadă de fascizare a țării, puternica influență pe care a avut-o asupra maselor.

Volumul al V-lea din „Rădăcinile sînt amare" urmărește așadar, paralel, pregătirea a două procese: unul al bancherului presupus asasin, iar celălalt al comuniștilor. Indiferent că ele se situează la extremități, dovedesc prin toate implicațiile cît de josnică și criminală a fost politica dusă de clasele exploatatoare.

Și în acest volum, ca și în primele patru, Zaharia Stancu ne apare ca scriitorul care a izbutit să realizeze un roman-frescă, mergînd la ceea ce a caracterizat o întreagă perioadă de timp: samavolnicia claselor posedante pe de o parte, lupta maselor populare

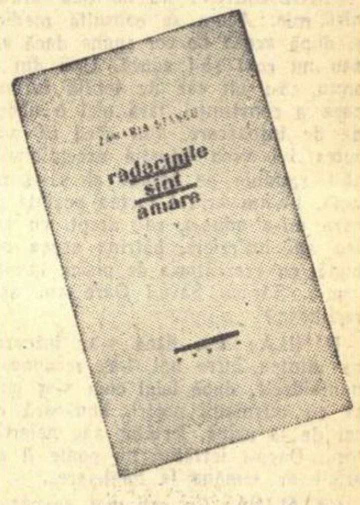

pentru eliberarea de sub jugul exploatării, pe de alta. Tipurile de politicieni burghezi cu tribulațiile lor grotești apar stigmatizate de autorul lui „Desculț", a cărui măiestrie artistică e unanim apreciată.

In paginile volumului ne reîntîlnim cu poetul Zaharia Stancu, creatorul de atmosferă prin notația inedită, revelatoare. Pasajele descriptiv-lirice sînt însă puține, autorul preocupîndu-se de reliefarea diverselor aspecte social-politice din preajma celui de al II-lea război mondial.

Neprevăzul acțiunii, marele număr de planuri investigate, uluitoarea galerie de personaje, inedítul construcției, constituie caracteristici ale acestei cărți cu totul originală.

Liviu CALIN

SZEMLER FERENC: „Muntele cu trei cocoașe"

SZEMLER FERENC
MUNTELE CU TREI COCOAȘE

Familia Balász nu emigrează pe malurile Adriaticei chemată de mirajul litoralului, ci silită de boală și de lipsa de lucru, condiții tragice impuse oamenilor săraci în societatea capitalistă. Acțiunea se desfășoară în epoca premergătoare primului război mondial.

Pentru bogătașii de pe litoral, reprezentați în carte de familia Tötössy, Balászii apar ca veniți în căutarea divertismentului. De aceea Tötössy încearcă o apropiere de familia muncitorului. Naivă, Böske, soția lui István, e gata să stea la masă cu această lume care aparent o primește cu brațele deschise. Soțul ei însă, conștient de situația lor de emigranți în căutare de lucru, înțelege falsitatea acestor relații. Josnicia și lașitatea bogătașilor iese curînd la iveală.

Copiii muncitorilor Balász sînt de fapt eroii întîmplărilor. In special, micul Piști, fiul bolnav și foarte sensibil, care este ademenit de mirajul muntelui cu trei cocoașe, trece astfel prin peripeții cumplite.

In cadrul acestor întîmplări se întărește și conștiința de clasă a muncitorului Balász, obligat să lucreze într-un șantier unde se fabrică vase de război. Ajutată de ceilalți muncitori conștienți, familia Balász se apropie, și se integrează în frămîntările mișcării muncitorești.

Cu multă înțelegere zugrăvește scriitorul psihologia copilului, modul în care el descifrează primele noțiuni ale diferențierilor de clasă. Simplitatea stilului, cu notații sugestive în caracterizarea micilor eroi, este o calitate prețioasă a cărții lui Szemler Ferenc. Sensul educativ al lucrării apare cu claritate din prezentarea vieții grele a muncitorului Balász în opoziție cu traiul de huzur al bogătașilor de pe litoral.

M. BOGDAN

A. TOMA

S-au împlinit cinci ani de la moartea poetului A. Toma. Timp de aproape trei sferturi de veac versurile sale au cîntat lupta clasei muncitoare, idealurile ei înaintate, afirmînd de fiecare dată cu tărie și consecvență încrederea în viitorul proletariatului revoluționar. Cunoscutele stanțe din „Secerișuri sfinte" mărturisesc programatic optimismul său militant:

O, frate! zvîntă-ți plînsul cu sterpele-i revolte:
Spun graiuri din adîncuri, miresme spun prin bolte
Că nu în multă vreme vom fi secerători...

Atunci, vreo ciocîrlie ne va trezi din noapte
Și-mbrățișați ferice vom asculta prin zori:
— „Semănători de visuri, recoltele sînt coapte!"

Legat încă din perioada începuturilor sale literare de mișcarea socialistă, A. Toma și-a conceput arta ca un arbore crescut pe solul tradițiilor poeziei noastre clasice. Nici în cea mai cruntă perioadă de intensificare a decadentismului burghez în literatură, poezia lui nu s-a abătut de la cerințele realismului, fapt care-i va înrîuri întreaga evoluție artistică. A. Toma a fost în poezia noastră dinaintea Eliberării ceea ce a însemnat Al. Sahia pentru proza aceleiași perioade: un înaintaș al realismului socialist. Abordînd o tematică strict legată de actualitatea politică a timpului, preocupat să confere fiecărui stih o finalitate precisă, de unde și forța mobilizatoare a versului său, A. Toma a împletit adeziunea sa la lupta celor oprimați cu vestirea unei lumi în care va dispare oprimarea. Solidaritatea activă a celor exploatați — iată izvorul tăriei lor: **Sus clăditori ai vieții, sus! / Aveți un cîntec nou de spus / Sub steagul cel roș la dreptății!.**

Pe măsură ce evenimentele îi solicită tot mai mult atenția și îi oferă izvoare proaspete de inspirație, poezia lui A. Toma cîștigă în combativitate. Umanismul scriitorului își sporește eficiența cînd legătura lui cu partidul comunist îi lărgește înțelegerea realității și îi precizează limpede direcțiile ei de dezvoltare. Poezia lui A. Toma se ridică pe o treaptă superioară în anii luptei ilegale a partidului, cînd poetul își ocupă locul pe baricadă cu sentimentul că fața lumii va cunoaște înnoiri iminente: **Izbiți, stăruiți, tîrnăcoape, — / Simt ziua prin noaptea adîncă / Spărgîndu-și drum alb spre pleoape.**

Rechizitorul inechității și ferocității capitaliste nu ignoră poezia viitorului liber, visul romantic într-o lume ce nu va mai cunoaște nici minciuna și nici samavolnicia. In „Marea preluare" (scrisă în anii criminalului război anti-sovietic), A. Toma zugrăvind revolta maselor și ura lor față de războiul ce le-a fost impus, îi demască pe dușmanii celor ce muncesc. Spiritul partinic al poeziei dă și mai multă pregnanță imaginii prin care autorul își reprezenta atunci luminoasa zi de mîine.

Măreţul eveniment al Eliberării a însemnat continuarea și îmbogățirea celor mai de seamă trăsături ale poeziei mai vechi scrise de A. Toma. Ostaș încercat al partidului comunist, poetul slujește transformările revoluționare cîntînd înfăptuirile regimului democrat-popular. Arta sa e directă, sinceră, pătrunsă de patos agitatoric. A. Toma a fost printre primii noștri poeți care îndrumați de partid au

închegat frontul tînăr al noii literaturi. Poeziile sale „Cîntec pentru Republica Populară Romînă", „Partidului", „Semnați Apelul Păcii" sau „Silvester Andrei salvează abatajul" exprimă un sentiment de răspundere și admirație față de cuceririle maselor populare. Poetul recunoaște în toate gîndul înaripat al partidului, setea de mai bine a celor ce muncesc.

A. Toma a ținut sus steagul poeziei luptătoare în anii grei ai ilegalității ca și în aceea cînd arta nouă înfrunta tendințele formalismului și decadentismului burghez.

Astăzi, în condițiile avîntului literaturii noastre pe drumul realismului socialist, meritele creației sale se precizează în contururi nete. A cîntat și pregătit izbînda socialismului și i-a venit în întîmpinare cu o însuflețire caracteristică.

Grădinile din versul meu
le-a-nsămînțat norodul —
Stăpîne-al meu ești mulțumit
Cu floarea și cu rodul?

Al. I. GHILIA

ÎNTOARCEREA

Executînd o misiune în liniile inamice, cu puțin timp înainte de sfîrșitul războiului, sergentul Savu Dalea, membru de partid din ilegalitate, este rănit la cap. Lovit de amnezie, e internat într-un spital din Cehoslovacia. Aci este recunoscut, după zece ani, de o prietenă care, în dragostea ei, încearcă să-l însănătoșească recurgînd la un mijloc original. Impreună cu cîțiva din foștii tovarăși apropiați ai lui Savu, adus în țară, înscenează o piesă de teatru avînd ca obiectiv reconstituirea evenimentelor anterioare șocului, începînd din toamna anului 1940, o dată cu momentul dictatului rușinos de la Viena, continuînd cu diverse aspecte din lupta grupului de comuniști și patrioți din care făcuse parte Savu și sfîrșind cu întoarcerea armelor, cu înrolarea eroului în armata noastră, pe frontul antihitlerist.

Atras în acțiune, bolnavul își redobîndește treptat memoria. El se integrează în noua viață a poporului său. Cu ajutorul acelorași tovarăși, se convinge de mîrșăvia unui fost prieten, inginerul Filip. Acesta se strecurase în fabrica în care lucra acum Savu, dedîndu-se la acte de sabotaj, ca acolit al unei bande de legionari.

Precizăm că drama „Intoarcerea", al cărei sens ultim reprezintă o patetică chemare la vigilență revoluționară, se desfășoară pe două planuri: unul în trecut, iar celălalt în actualitate.

Reproducem primul și, fragmentar, al doilea tablou, de expunere a situației, precum și ultimul, în care trădătorul este demascat și semnificația politică și morală a piesei se dezvăluie complet.

TABLOUL I

Antecameră cu o fereastră dînd spre o curte, la un spital de boli nervoase din Cehoslovacia, în provincie. In jurul unei mese rotunde, cu reviste pe ea, șed în fotolii Magda, cu fața spre public, iar lateral, din profil, Dănilă, Cătălina și Preda. Magda se uită îngîndurată, ceilalți doi răsfoiesc reviste, la ridicarea cortinei, vizibil în continuarea unei discuții.

DĂNILĂ (ca pentru sine): Ce-i drept, din război mulți, săracii de ei, s-au întors cu etajul de sus răvășit. Dar ăsta era om de-al nostru, cu conștiință de oțel. Dacă este el, se trezește-n el comunistul...

CĂTĂLINA: Ce tot aiurezi aici? Lasă c-o să-l vedem acuși.

MAGDALENA: Nu mi l-au arătat nici mie. Acum se consultă medicii și după aceea ne vor spune dacă are sau nu rost să-l aducă. Unii din ei spun că-i un caz de totală întunecare a conștiinței, fără nici o nădejde de întoarcere, alții cred că s-ar putea ivi vreo situație excepțională, să-l zguduie pe bolnav și să-și revină. Le-am arătat cartea poștală pe care mi-a adus-o, ce-i drept, cu patru ani întîrziere, bătrîna aceea nebună, cu crescătoria de pisici, la care locuia. Săracu Savu! Oare am să-l recunosc?

DĂNILĂ: Eu, dacă s-ar întoarce cu mintea între noi, l-aș recunoaște numaidecît, după felul cum s-ar purta cu dușmanii noștri, bunăoară cu cei de la uzină, iertător sau neiertător... Dacă-i iertător, nu poate fi el, oricît ar semăna la înfățișare...

CĂTĂLINA: Tu ești mai apucat ca un nebun. Nu-i nici locul aici, nici timpul acum pentru filozofia ta. De altfel, chiar bolnavul, dacă-și revine, te contrazice, poate. Lasă acestea. El va vedea totul cu alți ochi, mai curați. Magda, ce-au spus medicii de cartea ceea poștală, a soldatului german?

DĂNILĂ: De aceea merg la tine treburile cum merg. N-ai găsit într-o zi o șopîrlă printre dosare? (către Magda) A trecut prin spitalul lor acel prizonier german?

CĂTĂLINA: Stîngistule.

PREDA: Iară v-ați apucat? Iară s-au desfăcut foarfecele? Unul vede numai dușmani în oamenii de ieri, altul a uitat că sînt printre ei și dușmani.

MAGDALENA: Să venim la oile noastre. Medicilor nu le-a comunicat că la un moment dat bolnavul ar fi spus: „Bukarest—Roma—Zwei". Acum află întîia oară. Faptul însă că aceste trei cuvinte coincid cu adresa omului pe care-l caut eu este foarte interesant, — zic ei.

DĂNILĂ: De ce n-ai fi încercat întîi să dai de urma prizonierului german? (pentru sine) Și tocmai unui soldat fascist a trebuit să-i vorbească! Unui dușman...

MAGDALENA: Nu v-am spus? Am scris eu la Dresda, căci omul își dăduse adresa. Dar familia lui mi-a răspuns că Ruprecht Weber nu mai este. Așa-l chema. Intre timp, a murit în urma leziunii ce-o avea la cap. V-am povestit parcă. A făcut cancer la creier...

CĂTĂLINA: Nu ne-ai povestit.

MAGDALENA: Asta-i tot. De altfel, de nu era acea carte poștală, nici nu mai mă gîndeam să-l caut pe Savu. Dar vreau să fiu cu conștiința împăcată că am făcut tot pentru el. E ultima încercare. Vă rog să mă iertați că v-am adus după mine, tovarășă Cătălina, tovarășe Dănilă, și mai ales dumneavoastră, tovarășe director, care nici nu l-ați cunoscut, în loc să vă las să umblați prin acest oraș frumos împreună cu ceilalți excursioniști. Păcat să vă pierdeți timpul din pricina mea.

PREDA: E vorba de un tovarăș, Magda. Se poate?

CĂTĂLINA: Sigur. Cum? Se poate? Savu este tovarășul nostru.

DĂNILĂ: A fost tovarășul nostru de luptă. Omul a dispărut cu fața la dușman, cînd noi puneam piciorul pe pragul vieții noastre noi. Sînt zece ani de-atuncea, de la 23 August 1944, și aproape cincisprezece ani de la dictatul de la Viena. O lume, o istorie întreagă! Cîte nu s-au schimbat! Numai dușmani au rămas încă destui.

CĂTĂLINA: Tu o ții mereu cu dușmanii tăi de la uzină. Ești în stare să învii morții ca să te aprobe... Eu de altceva aș vrea să regăsim pe Savu. Pentru mine ar fi o experiență neobișnuită, un examen! Să deschidă ochii într-o lume nouă! O lume față de care visurile noastre de atunci sînt ca o jucărie din cuburi față de o casă de piatră... Și chiar din cei ce nu ne înțelegeau pe atunci, ba ne erau chiar adversari, cîți nu s-au apropiat de noi!

DĂNILĂ: Da, dar mai sînt ploșnițe prin casă... Tu nu le vezi, ori te prefaci...

CĂTĂLINA: Știu. Sînt încă și șobolani și alte lighioane. O să le strivim noi, măi Dănilă! Ai răbdare. Dacă... Dar tu ești în stare să dai cu toporul în fruntea omului ca să omori musca, pasă-mi-te, ca Păcală...

MAGDALENA: Tragedia ar fi, dacă l-am regăsi, să nu-l putem smulge totuși din boala sa, din tăcerea în care zace scufundat... Oricum, însă, ar fi mai bine să-l regăsesc. Este omul care a dat un rost vieții mele. La Cluj, cînd ne-am despărțit, „așteaptă-mă, a spus, că eu mă-ntorc". Nu uit niciodată aceasta. Poate s-a întors...

Dr. NECHVATOL (intrînd): Consultul nostru s-a terminat. Nădejdi sînt foarte puține, totuși bătrînul nostru profesor este de părere să mai încercăm.

DĂNILĂ: Să-ncercăm! Cine nu-ncearcă nu are șansă. (pentru sine) Să aflu ce l-a scufundat în întuneric și să văd eu ce zice de dușman... Bunăoară... (apoi brusc) Dar de unde știți așa bine romînește, tovarășe doctor?

Dr. NECHVATOL: Am fost refugiat în Romînia, după ce nemții au ocupat Cehoslovacia. Cît despre bolnav, noi am încercat tot. Șocuri electrice, tratament cu insulină, întîlniri ca acestea, cu ruși, cu germani, cu unguri, cu romîni etc. Totul zadarnic. Chiar azi am făcut o încercare cu acele cuvinte din cartea poștală: „Bukarest — Roma — Zwei", punînd să fie rostite în fața lui, mai încet, mai tare, de diferite voci, bărbătești, femeiești... Totul zadarnic. Incercați și dumneavoastră. Dacă-l recunoașteți, bineînțeles. Altminteri vă pierdeți timpul. Poate să încerce doamna (arată spre Magdalena) întîi singură... Dumnealor să se retragă. Dacă e ceva, mă anunțați. In caz că reușește întîlnirea și-și revine, anunțați. Mai tîrziu va trebui să încercați un fel de teatru, pentru reconstituirea momentelor esențiale și reintegrarea bolnavului în circuitul evoluției anterioare a personalității sale. E o părere a mea... s-ar putea să dea rezultate excelente.

MAGDALENA: Pentru el sînt în stare să scriu și piese de teatru adevărate.

DĂNILĂ (care a ascultat intrigat pe doctor, și ieșind): Să-i spui, Magda, că bătălia continuă. Asta nu se poate să nu-l trezească! Teatru! (face semn dezaprobator cu mîna) vom vedea... (Ies toți, afară de doctor și de Magda).

Dr. NECHVATOL (privind-o pe Magda): Nu vă fie frică, doamnă. Uitați-vă întîi pe geam, jos în curte. Acolo, sub tei, pe bancă, este un om. Il vedeți?

MAGDALENA (stă, se uită prelung): Parcă-i fantoma lui...

Dr. NECHVATOL: Să-l aducem?

MAGDALENA: Știu eu? Mi-e teamă. Poate visez. Totuși să-l aducem, doctore, să-l aducem...

Dr. NECHVATOL (după ce a sunat și a făcut un semn, cînd s-a deschis ușa): Curaj, doamnă.

MAGDALENA: Of! dumnezeule! Este ultima încercare. După asta mă dau bătută. Ajunge! Poate că era mai bine să nu-mi ajungă acea carte poștală. Cincisprezece ani... Ceva nu-i în ordine cu mine. Poate că n-aș fi fost așa de nebună, dacă el nu-mi spunea atunci: „Așteaptă-mă că eu mă întorc, așa să știi, Magdalena. La tine mă întorc. Ai să m-aștepți?" Ah! cu ce voce mi-a spus aceasta, doamne! N-am să uit niciodată. Și cum m-a privit în ochi. Știam că o iubește încă pe cealaltă. Dar în clipa aceea... Am simțit un val de căldură, de nespusă fericire. Simțeam că s-a întors cu inima spre mine. Și i-am spus: „Da!" Era prima oară că-i spuneam da unui bărbat. L-am așteptat. Il mai aștept încă... Dar pînă cînd? pînă cînd? pînă cînd, doctore? (Este introdus bolnavul, ținut de subsuori de doi infirmieri, care-l așează într-un fotoliu. Poartă haine de spital. Se lasă moale în fotoliu și nu privește nicăieri, ci stă cu mîinile atîrnate, cu ochii închiși, cu capul plecat. Magdalena parcă-l recunoaște. Se uită întîi mirată, speriată, apoi se apropie).

Dr. NECHVATOL (ieșind și strîngînd-o de braț pe Magdalena): Curaj, doamnă.

MAGDALENA: El să fie oare? E așa de schimbat, așa de bătrîn! Avea părul negru, acum e cărunt de-a binelea... Nu, nu este el... Și totuși, parcă seamănă puțin. Aceeași frunte, același nas... De i-aș vedea ochii... Să-l strig. (strigă mai mult șoptit). Savule. De ce nu răspunzi?... (îi pune mîna pe obraz) Este el! Și totuși, așa de schimbat... (il strigă aproape de ureche) Savule! Sînt eu, Magdalena... Nu răspunzi?... Doamne! Și totuși, el este! (îi ridică bărbia) Este el! Savule! Și ochii ăștia care s-au deschis! Parcă sînt de mort... Mie frică! Savule! Nu m-auzi? (se dă înapoi cu spaimă) Poate e mort. Poate a murit acum. Nu, nu se poate! (strigă înspăimîntată, dar nu spre bolnav) Savule! Savule! Savule! A închis iar ochii...

DĂNILĂ (vîrîndu-și capul pe ușă): El e? Se întoarce? Strigă-l tare. Cheamă-l îndărăt! Spune-i de dușman... (Bolnavul parcă mișcă buzele, fără să spună însă nimic).

MAGDALENA (după ce i-a făcut semn lui Dănilă să se retragă): Doamne! Savule! Savu Dalea! (Bolnavul mișcă buzele, stînd mereu cu capul aplecat. Magdalena se apropie și-l scutură puternic) Savule, n-auzi? (strigă tare de parcă cel cu care vorbește ar fi foarte departe) Eu sînt, Magdalena Palade! Savule! Savu Dalea! (bolnavul mișcă din buze și bolborosește ceva) Doamne! Vorbește, se trezește... Savule! Savule! Intoarce-te! Magdalena te așteaptă! Intoarce-te!

SAVU (încet de tot, ca de sub pămînt): Magda, Magda...

MAGDALENA (repezindu-se și luîndu-l de umeri): Da! eu sînt, Savule! Te aștept. Intoarce-te odată! (Savu deschide încet ochii) A deschis ochii! Savule! Nu mă cunoști? Eu sînt, Magda! Intoarce-te!

SAVU (tot cu glas foarte slab): Magda, Magda... Așteaptă.

MAGDALENA (înnebunită de bucurie, de spaimă, de exaltare, uitîndu-se în ochii lui): Da! Te aștept, sînt aici. Vino, iubitule! Intoarce-te. Doamne! A vorbit. Este el, s-a întors. Unde-i doctorul? (Intră secretara).

SECRETARA (speriată): Ce este, doamnă? Ce s-a întîmplat?

SAVU (deschizînd ochii și recunoscînd-o pe Magdalena): Magda! Unde sînt? Cum am ajuns aici?

MAGDALENA: Te-ai întors la ai tăi.

SAVU: Nu înțeleg. Eram înainte de atac, s-a terminat lupta?

DĂNILĂ: (exaltat și el, care între timp a deschis ușa și intrînd împreună cu Preda a auzit cuvintele lui Savu): Nu. Nu s-a terminat. Lupta continuă!

SAVU (ca prin vis): Dușmanul este în față... (recade în stupoare).

DĂNILĂ: Adevărat! Dușmanul... Lupta continuă! Asta-i urmașul meu!

PREDA (zîmbește, trăgîndu-l îndărăt): Stai, moșule, că nu sîntem la cadre, în București!...

MAGDALENA (făcîndu-i energic semn lui Dănilă să plece, venind în fața lui Savu): Nu, Savule! Nu-i nici un dușman în fața ta. Sîntem în Cehoslovacia. Este anul 1955. Eu sînt în fața ta, Magda! Nu mă cunoști? Magda! Adu-ți aminte și întoarce-te! Ții minte? Acum cincisprezece ani, la Cluj...

—Cortina—

TABLOUL II

In fața unei cîrciumi, pe dealul Feleacului, la Cluj. Sub un arbore bătrîn, o masă rotundă dintr-un bloc de piatră. In jur, scaune de lemn fără spetează. Mai departe se văd alte mese de lemn, cu scaune obișnuite. E înainte de amiază. Mușterii nu sînt. La mese se intră prin stînga, unde e drumul ce urcă pe Feleac. In cîrciumă se intră prin dreapta, clădirea fiind așezată în diagonală pe scenă, spre fund. Drumul se vede parțial în stînga, suind. Fondul îl constituie ridicături, copaci și primele case ale satului Feleac. La ridicarea cortinei scena e goală. Din stînga se aud venind de departe ecourile unei demonstrații de masă; intermitent, voci nelămurite, cîntece, strigăte ca „Dați-ne arme!" „Jos cu trădătorii de țară!", toate aduse, parcă, și duse de vînt. Din cînd în cînd, pe drum se aud claxoane de mașini, căruțe sau soldați în marș. Scena rămîne cîteva clipe goală.

DĂNILĂ (ieșind din cîrciumă și uitîndu-se în toate părțile): Of! Ce zi urîtă. E senin, e soare, dar ce folos? In suflet e nor gros, ca de vifor. Și nu fulgeră, nu tună, nu trăznește...

PĂLICĂ (care a ieșit după Dănilă și a început să deretice pe la mese): Noa! Moș Dănilă, strînge șatra, că tîrgul s-o spart! Meri acasă la Cîrța, te descalți de țipele și pui obiala și opinca... Că la fabrica de unde ai venit aici nu te primește. Știu ei de ce...

DĂNILĂ: Astupă-ți latrina cea de gură, că trag muștele la putoare, prostovane!

PĂLICĂ: He-he! Ți-i ciudă, că Hitler și Mussolini băgară foarfecile în Romînia Mare. Dé-amù să mai fie Romînia Mică, destul o fost mare!

DĂNILĂ: Și ce bacșiș capeți tu din asta, mă căpușă? Are să-i fie mai bine lui Feri-baci care lucrează la fabrica de ghete „Dermata", ori se va îngrășa Cati-neni, spălătoreasa?

PĂLICĂ: Apoi cum o fi, cum n-o fi, dar să mai fie și altfel. Că n-o fost bine cum o fost. Pentru mine mai rău n-o fi. Bunica mea-i șvăboaică din Banat, tata-i ungur, mama-i romîncă. Știu și nemțește, și ungurește, și romînește... Pe bunica o chemat-o Resli Purzelbaum. Schimb numele și are să mă cheme Paul Purzelbaum.

DĂNILĂ: Cum ai zis, mă Pălică? Paul Pîrțînpom? Frumos nume! N-am ce zice. Poți mere la fotograf cu el. (Intră Magdalena Palade, cu o servietă subsuoară. Se oprește, se uită împrejur).

Poftiți, domnișoară, luați loc. Căutați pe domnul Savu? N-a venit încă. Dar vine el. Trebuie să vină! (Magdalena se așează și scoate o carte) Cu ce vă pot servi? O bere?

MAGDALENA: O limonadă.

DĂNILĂ: O limonadă de la gheață, Pălică. Laufschritt, neamțule! (Pălică intră în cîrciumă, aruncîndu-i o privire mînioasă lui Dănilă) Ce se mai aude, domnișoară? Pleci și dumneata?

MAGDALENA: Nu, domnule Bulz. Părinții mei sînt de-aici, din Mănăștur. Oameni săraci și bătrîni. Cui să-i las aici? Lui Horthy?...

DĂNILĂ: Ce ne facem? Hitler se pregătește de război cu Răsăritul și vrea să se asigure de Romînia...

MAGDALENA: Da' ce, domnule Bulz? Romînii au să-l iubească mai mult, după ce le-a luat o parte din Ardeal și li s-a înfipt ca sulița în inima țării...?

DĂNILĂ: N-au să-l iubească nici ungurii de aici. Nu-i trebuie lui dragostea romînilor, nici a ungurilor. Aici are pe Horthy. In Romînia a adus la putere pe Antonescu și Garda de fier. Ce-i mai trebuie? Dar s-o întoarce ea, vremea! Că nu intră zilele în sac! Mai vine ea și ziua noastră! Om da de pămînt atuncea și cu Horthy și cu Antonescu, dar și cu Hitler. (se apropie Pălică cu limonada) Să nu mai vorbim că... (face semn cu ochiul spre Pălică) Eu plec, dar dumneata rămîi...

MAGDALENA: Pleci, moș Dănilă și dumneata? Ne lași?

DĂNILĂ: Rămîne Pălică obăr... Iși schimbă și numele. Cum ai zis, mă, că te cheamă?

PĂLICĂ: Soarbe-zeamă! Ce-ți pasă?

DĂNILĂ: Ca să știu cum să-ți zic, atunci cînd ne-om întoarce.

PĂLICĂ: Vă întoarceți voi cînd mi-oi vedea eu ceafa fără oglindă...

DĂNILĂ: Să nu-ți vedem noi ceafa, cînd îi da să fugi, și nu-i avea unde, fără numa-n borta șarpelui... (intră Savu Dalea, Veturia Guşter, Filip Lungocea) A! iacă și domnu' Savu, domnu' Filip, domnișoara Turi. Bună ziua! Poftiți! Lauți loc. Să aduc cîte-o halbă rece? (Toți se apropie de masa unde stă Magdalena, o salută și se așează. Savu, care-i militar, își pune jos ranița, proptește pușca de un scaun, desface centura cu cartușierele, baioneta și lopata Lineman și se așează pe un scaun. Revolverul, cu o curea în diagonală, îl păstrează la șoldul drept, potrivindu-și-l în față, după ce se așează lîngă Magdalena).

SAVU: Da, cîte-o halbă, să ne mai astîmpărăm focul. (Turi ia pe Filip de braț. Savu o vede și se uită la ea) Dragă Lungocea, nu prea e bine ce-ai făcut. Ai tîrît-o pe altă pantă...

FILIP: De ce? Trebuia să rămînă o manifestație cuminte, o dovadă a forței, cum spui tu, dar nu și a violenței... Așa-i? Nu, frate, nu-s de acord. Lasă-i un pic să simtă ungurii că-i tare pumnul romînesc.

SAVU: Ați bătut cîțiva muncitori maghiari de la „Dermata", care manifestaseră cu noi alături...

TURI: De ce s-au băgat în manifestația noastră? Lor le-a luat Ardealul sau nouă?

SAVU: Turi, ce-nțelegi tu din treburile politice? Noi nu pe maghiarii care-s cu noi trebuie să ne supărăm. Poporul maghiar nu-i mai fericit ca al nostru. Noi cu fasciștii avem val...

FILIP: Nu-l lăsa, Turi, atacă-l pe comunist. El pune mai presus comunismul lui decît naționalismul nostru. Dar mă, ungurul tot ungur e și romînul tot romîn!

SAVU: Nu-i bine, mă, așa. Pe muncitori i-a apăsat Romînia Mare pînă ieri, îi vor apăsa de azi fasciștii lui Horthy și nemții lui Hitler și le vor sfărîma fălcile. Tot așa cum le vor sfărîma legionarii și Antonescu pe-ale muncitorilor romîni.

FILIP: Tu nu cunoști muncitorii, Savule. Cînd lucram în uzină, la „Industria Sîrmei", am avut ocazia... Ah, ce mai zurbagii!... Numai mărirea salariului... Numai nemulțumiri împotriva direcției.... Pretenții, pretenții, pretenții! Asta-i muncitorul de orice neam ar fi.

SAVU: Și tu afli c-o duc prea bine muncitorii?

FILIP: Nu poate toată lumea trăi bine! Din ce? Atîta-i cozonacul, atîta revine fiecăruia. Stăpînului mai mult, că-i al lui și cuțitul și cozonacul. Slugii mai puțin, după cum se poartă!

SAVU: Și tu ești, mă, țăran sărac de-acasă. Mamă-ta-i văduvă de război...

FILIP: Am învățat ingineria în Belgia, de ce mi-a dat statul bursă? Măcar eu din neamul meu să fiu sus!

TURI: Ah! ce plictisitori sînteți! Altceva nu mai știți vorbi? Asta-i din cauza ta, Savule! Totdeauna vorbești de dreptate socialistă, de muncitori... Hai, Filipe, să ne plimbăm puțin prin pădure...

(Intre timp a sosit berea. Filip soarbe repede o halbă, apoi pleacă, ieșind prin spatele cîrciumei, cu Turi).

MAGDALENA: Ești supărat, Savule? Te uiți așa de trist după ea...

SAVU (distrat și mîhnit): Veturia Guşter... Veturia... Da, da... Ce-ai spus, Magdalena? Scuză-mă, n-am fost atent...

DĂNILĂ: Pleci, domnule Savu?

SAVU: Ce să fac? Dar ne întoarcem. Hotărît ne întoarcem. Așa nu pot rămîne lucrurile!

MAGDALENA: Savule, ai să te gîndești?

SAVU: In definitiv, de ce nu vii și tu? Uite, Turi vine. Iși lasă părinții aici, la Bistrița, și pleacă în aventură.

MAGDALENA: Mă iei tu?

SAVU: Draga mea, eu nu pot. Sînt militar. La trei fix sosește aici autobuzul în care e și grupa mea. Urc și m-am dus. Dar să vii așa... cu Filip de exemplu, care și-a procurat un camion și o ia și pe Turi... Incapi și tu cu ei.

MAGDALENA: Numai ei doi se duc?

SAVU (căzînd pe gînduri): Se pare că da...

MAGDALENA: O iubești mult?

SAVU: Să lăsăm asta, Magda. De altfel, în ultimele zile m-am gîndit la orice, numai la dragoste nu...

MAGDALENA: Totuși, chiar și acum te gîndești la dragoste... La ea...

SAVU: Magda!

MAGDALENA: De acord, Savule. Să lăsăm asta... In nici un caz eu nu plec. Nici cu tine... Am venit să-mi iau rămas bun de la tine... Spune-mi, îți pare rău că pleci?

SAVU: Plecăm. Adică nu. Mai bine zis ne lăsăm alungați. O armată înfrîntă, fără a fi tras un cartuș. Ah! ce rușine, ce rușine în istoria țării noastre... Cu ce a meritat poporul acesta o astfel de rușine? E o pată care nu se mai șterge...

MAGDALENA (oftînd jenată): Eu te-am întrebat dacă-ți pare rău și altfel... Dar e o prostie... De fapt, părerea de rău e numai a mea...

SAVU (privind-o înduioșat): Nu fi tristă, Magda. Sigur că-mi pare rău de tine. Sîntem doar cei mai buni prieteni.

MAGDALENA: Prieteni...

SAVU (se scoală): Ei, da! Prieteni. Cei mai buni. Și asta nu trece. Prostia cu Turi a și trecut. Sînt sigur. (S-a sculat în picioare și Magdalena, Savu o ia de umeri, o privește în ochi și-i vorbește cu duioșie în glas) Poate ar fi mai bine să vii dincolo, deși fascismul e tot fascism — fie că-i nemțesc, unguresc sau romînesc. Dacă nu vei putea învăța aici, vino dincolo. Eu te aștept. Dar dacă nu vii, atunci așteaptă-mă tu aici. Căci noi ne întoarcem. Eu am să mă întorc. Tot așa, militar, și totuși altfel. Cu alte steaguri, cu steaguri biruitoare! Negreșit ne întoarcem. Să știi, Magdalena. Mă întorc la tine, în Clujul nostru drag. Ai să m-aștepți?

MAGDALENA (căreia i-au dat lacrimile, stînd aproape de pieptul său, dă din cap și spune șoptit): Da... Te aștept... Vino... Intoarce-te...

SAVU (strigînd aproape): Am să vin, Magdalena. Ne întoarcem! Negreșit ne întoarcem. Draga mea... (O strînge la piept și o sărută pe ochi și pe gură. Dănilă a ieșit în ușa cîrciumii, îi vede și se retrage numaidecît discret).

MAGDALENA (șoptit): Te voi aștepta... Intoarce-te... Și acum plec. La revedere, dragul meu! Dar dacă nu voi putea rezista aici, plec dincolo. Deși fascismul tot fascism e oriunde... (Iși pune cartea în servietă. Se îndepărtează zîmbind și iese prin stînga. Savu o urmărește și după ce a dispărut. Din dreapta vine Filip cu Turi).

TURI: A plecat monumentul virtuții?

FILIP (rîde): Ho-ho-ho-ho! Asta-i bună!

SAVU: Eh! Turi, Turi... Să nu te văd eu pe tine odată la picioarele acestui monument, cu fruntea plecată...

TURI (rîde): Hi-hi-hi-hi! Asta-i bună! (Se repede la Savu, care încă nu s-a așezat, îl cuprinde după gît și-l sărută pătimaș pe gură) Am să ard cu focul dragostei virtutea din tine. Am să te fac om ca mine și ca alții. Și am să te gonesc apoi! Luptătorule pentru dreptatea socială!...

SAVU (zăpăcit): Ești nebună...

FILIP (înțepat): Da, culmea e că ne înnebunește și pe noi...

TURI: Fac ce vreau! „Jună sînt, belă sînt și de nimeni nu depand!" cum zice Caragiale sau vreun alt ticluitor de vorbe.

FILIP: Apropo de vorbe Savule, știi că am de gînd să scot o gazetă la Sibiu? Te angajez pentru cronica de politică externă.

SAVU: N-ai nemerit-o. Iți trebuie un om care să-l laude pe Hitler, pe Antonescu. Eu n-am s-o fac odată cu capul... (intră Cuțundrache și Bocu) Uite oamenii tăi!

CUȚUNDRACHE, BOCU: Bună ziua! Bună ziua! Trăiască legiunea și căpitanul!

SAVU: Ați băut un pahar mai mult?

BOCU: Acum vrem să bem. Faci tu cinste?

SAVU: Pentru dreptatea solomonică a lui Adolf al vostru?

CUȚUNDRACHE: Permiteți să stăm cu voi la masă?

SAVU: Nu-s destule mese libere?

BOCU: Așa... din prietenie...

(Amîndoi se așează călare pe cîte un scaun, proptindu-și bărbia de spetează).

PĂLICĂ (sosind în grabă): Camarade Cuțundrache, camarade Bocu! Ce vă dorește inima?

TURI: Ia te uită la ei! Camarade-n sus, camarade-n jos! Ba încă mai presupune că au și inimă!...

FILIP: Turi, nu te băga...

CUȚUNDRACHE: Ce cîrciumă proastă, Bocule! (se uită către Turi) E voie să intre aici și cînii? Pălică, două țuici. La masa vecină, însă.

BOCU: Vrei să zici de cățele...

SAVU: Se vede că e voie, dacă ați intrat și voi. Pune-le țuicile colo pe masa din fund.

(Se întinde după pușcă și șade pe scaun proptit cu bărbia în ea).

BOCU: A! viteazul care se retrage vitejește. De ce n-ai oprit armatele lui Horthy, dacă ești așa de crîncen?

SAVU: Din cauza voastră și a stăpînilor voștri!

CUȚUNDRACHE: Foarte bine! N-are să ne strice un veac de dominație germană. Am cochetat cu englezii? Am stabilit relații diplomatice cu bolșevicii? Tolerăm comuniștii în țară?... Pe unul ca dumneata, de o pildă... (Arată spre Savu). Acum să plătim! Să bage disciplina în noi. Trebuie să plătim!

BOCU: Să plătim!

DĂNILĂ (care s-a ivit în spatele lor): Domnii vor să plătească? Poftiți! Ieșirea-i în partea asta...

CUȚUNDRACHE: Nu ți-e bine moșule? Cînd te-oi lua de cravată și te-oi izbi de copacul ăsta, îi zice că n-ai avut noroc!

SAVU: Nu te burzului, ca-ma-ra-du-le! Că te otînjesc cu patul puștii, de-ți pute-a moarte!

PĂLICĂ (care a sosit cu țuicile): Sînt clienții mei! Ce te bagi, moș Dănilă? Sînt ai mei.

DĂNILĂ: Ai tăi, ai tăi, servește-ți-i bine! Servi-ți-ar Sînpetru de cină cremverști cu busuioc și vin din potirul cu cuminicătură...

(Cuțundrache și Bocu s-au sculat brusc și au pus mîna pe cîte un scaun. Savu s-a sculat și el, cu pușca în mînă).

FILIP: Domnilor, fiți serioși. Nu vă supărați, Bocule, Cuțundrache... Măi Savule! Ce dracu?

SAVU (scurt, arătînd cu pușca): Ieșirea-i pe acolo!

(Cei doi se uită la el crunt, apoi se îndreaptă spre ieșire).

CUȚUNDRACHE: Vom mai vorbi la Sibiu!

BOCU: Vom trece și la fapte...

CUȚUNDRACHE: Pentru oameni ca tine, tovarășe Dalea, avem și argumente mai ascuțite...

BOCU: ...mai contondente!

SAVU (repezindu-se spre ei): Incă n-ați plecat? Soarele și crucea-mbîrligată...

(Cei doi o iau la fugă).

FILIP: Savule! Ești nebun! Nu-ți dai seama...

SAVU: Tu încă te mai și scuzi în fața canaliilor!...

DĂNILĂ: Da iuți mai sînt de picior! Aștia se împiedică în iepurele ce fuge înaintea celui cu lupul după el și strigă: „Fugi feară leneșă!"

★

VARȘANDI: Am venit să-mi predai legăturile. Of, Savule dragă, ce situație mi-ați creat...

SAVU: Și dacă nu vreau să ți le dau?

VARȘANDI: Ce? Am auzit bine? Hai! repetă, că nu te-am auzit.

SAVU: Nu vreau! Ințelegi? Nu-ți predau legăturile.

VARȘANDI: Savule, hai să vorbim ca oamenii. Ce dracu'? Am fost nu numai tovarăși, dar și prieteni. Are rost să ne despărțim ca dușmani? Nu pricepi? Noi vom avea greutăți mari cu naționaliștii unguri, care se vor repezi acum ca lupii la romînii de aici. Va trebui să ne mobilizăm toate forțele, ca să-i combatem. Nu e limpede?

SAVU: Naționalismul romîn și naționalismul maghiar nu se deosebesc unul de altul mai mult ca holera de ciumă. Ce mi-e una, ce mi-e alta? Amîndouă trebuie combătute. Erai dator să vii la demonstrație. Așa a hotărît partidul. Nu? Eu am fost; Merész a fost și la Cluj și la Brașov. Și-i ungur ca și tine... Horthy nu iubește mai mult comuniștii unguri decît pe cei romîni, cum ai să vezi în curînd... Comuniștii vor plăti primii.

VARȘANDI: Vom plăti, vom plăti! Asta din cauza voastră, care ați vrut să vă arătați. Eu m-am săturat să tot plătesc. Douăzeci de ani am tot plătit sub romîni...

SAVU: Mai plătești cîțiva ani sub fasciștii unguri. Apoi se va termina cu domnia burghezo-fascistă!

VARȘANDI: Eu, Savule, nu mai cred... Vezi bine că Hitler... Cine-i mai poate sta în cale? Apoi m-am săturat de romîni ca de mere acre...

SAVU: Așa pui tu problema?

VARȘANDI: Așa. Am suferit destul...

SAVU: Și mai voiai să-ți dau legăturile de partid...

VARȘANDI: Mă suspectezi?

SAVU: Am tot dreptul. In orice caz...

VARȘANDI: Legăturile să mi le dai. Trebuie să apăr oamenii, să-i previn. N-o să mai putem duce muncă ilegală sub Horthy ca înainte.

SAVU: Cum adică? De asta-mi ceri tu mie legăturile, ca să oprești munca celor ce luptă în ilegalitate?

VARȘANDI: Și de asta. Vreau să apăr oamenii de mînia oarbă a fasciștilor. Ii voi preveni... Măcar pentru un timp să stăm liniștiți. Să adormim dușmanul de clasă.

SAVU: Ești nebun! Nu, e ceva și mai grav. Nu mai ești al nostru... De legături nici vorbă să ți le dau!

VARȘANDI: Nu cumva a fost Merész pe aici? Aha! Ințeleg. Ei! Bine! Văd mai departe ca voi! Uniunea Sovietică va fi mai devreme sau mai tîrziu, atacată. Hitler va învinge...

SAVU: Credeai că păcălești partidul. Numai pe tine te-ai păcălit. Dacă ai ajuns aici, înscrie-te la „crucile cu săgeți", acolo e locul tău.

VARȘANDI: N-am să te întreb pe tine ce am de făcut! De altfel, plecați plini de glorie... V-a înfrînt Hitler și Horthy fără să cheltuiască măcar un cartuș cu voi! Auzi brava oaste romînă cum se retrage? (Se aude armată în marș, camioane, cai, vehicule grele, tunuri, tancuri) E ultimul eșalon! Vin de-acum honvezii! Uite colo spre Gilău, pe drumul de la Florești. Uite jos în oraș, vezi? Primele patrule au și ajuns în Piața de la statuia lui Màtyàs Kiràly... Curînd vor urca și dealul Feleacului... (Savu se uită cînd la drum, cînd la Varșandi, dar nu spune nimic). Așa, vă retrageți, măi, ca romînii, străbunii voștri, în fața goților!

SAVU (distrat): Goților... și a altor barbari...

VARȘANDI: Eu va trebui să apăr pe romînii de aici împotriva cărora voi ați trezit o ură dreaptă. Va trebui să apăr pe muncitorii romîni, maghiari, pe care voi, ca niște descreierați, i-ați scos la manifestație.

SAVU: Ascultă, domnule Varșandi!

VARȘANDI (ca trezit deodată): Ce?

SAVU (rar și răspicat): Noi ne întoarcem îndărăt. Iarăși venim!

VARȘANDI: O-ho! Așa o barbă voi avea eu atuncea! (arată cu mîna pînă în josul pieptului).

SAVU: Nici n-ai să te razi de prea multe ori pînă ce ne întoarcem. Dar nu venim singuri... și nu cu Antonescu.

VARȘANDI: Dar cu cine, mă rog?

SAVU: Cu Armata Roșie! Vreau să știu unde te găsesc atunci.

VARȘANDI (furios dintr-o dată): De astălaltă parte a baricadei, luptînd împotriva voastră! (Deodată se aude o rafală puternică de mitraliere, ce se intensifică) Ce-i asta? Au înnebunit romînii? Au început războiul? Ori poate ai noștri nu se mai pot opri la hotarele fixate și merg mai departe, pînă la capăt! Doamne! (Dă să plece, speriat. Din cîrciumă apar Stramm și Pălică, foarte agitați. Vine repede un caporal. Se aude pe aproape un autobus claxonînd).

CAPORALUL: Ai noștri trag în aer, ca să-i mai astîmpere pe fasciști, că prea se reped să ia în stăpînire granița nouă! Dar hai repede, domnule Savu. Că-s aici! (Dalea își ia ranița în spinare, după ce și-a pus centura. Focul a încetat. Dalea pornește liniștit, dar cînd să iasă, întoarce capul).

SAVU: Așadar, vei fi de cealaltă parte a baricadei cînd ne întoarcem noi cu Armata Roșie!

VARȘANDI (strigînd): Da! De cealaltă parte! Cu arma în mînă!

SAVU (tare): Vei fi cu mîinile ridicate!

— Cortina —

TABLOUL VIII

(Un birou la uzina de mașini agricole „Ogorul", pe locul fabricii de armament „Plugul", unde Savu Dalea, la întoarcerea în țară, a fost numit director adjunct. Printr-o fereastră mare, dînd spre curte, se văd proiectate în depărtare semănători, combine etc. Intrarea e prin stînga, printr-o ușă așezată lateral. In dreapta, altă fereastră ce dă spre stradă. Sub fereastră, masa de lucru a lui Dalea, pe care se află, în afară de dosare, și o vază cu trandafiri. In mijlocul încăperii, o mescioară rotundă, cu fotolii împrejur. Alte două fotolii sînt în fața biroului. Intr-un dulap în colțul din dreapta se văd, prin sticlă, dosare groase. Pe peretele din fund, la dreapta ferestrei, un grafic al uzinei; la stînga, o hartă a Romîniei. Pe birou, o lampă și un bust de bronz al lui Lenin, în dreapta. Din tavan atîrnă un lustru simplu. La ridicarea cortinei, Magdalena șade la mescioară cu profilul spre public, din dreapta, și urmărește cu ochii pe Savu, care se plimbă cu mîinile la spate în spațiul dintre avanscenă și fereastra din fund, printre biroul său și mescioara din centru).

SAVU: Uite-așa s-au petrecut lucrurile. Ai văzut ce bine le-am jucat? Aieve! Daa... (Se apucă deodată cu mîna de frunte și-și lasă capul în jos, de parcă ar fi simțit deodată o durere puternică).

MAGDALENA (neliniștită): Ce este?

SAVU (revenindu-și): Nu-i nimic. A trecut. Durerea asta mi-a venit întîia oară cînd am stat lîngă mort, atunci noaptea. Știu că e absurd ceea ce-ți spun, dar parcă pătrunsese în mine altcineva... Eram și totuși parcă nu mai eram eu. Știam, însă, că mă voi întoarce... Uite, cînd am jucat acum, am simțit același fior!

MAGDALENA: Dar nu mi-ai povestit cum s-a întîmplat atunci, la sfîrșit de tot, cînd... Ne-ai rămas totuși dator cu povestea aceea.

SAVU (așezîndu-se pe un fotoliu lîngă birou, privește în gol): Da... (Se apucă iar brusc cu amîndouă mîinile de cap).

MAGDALENA (ducîndu-se repede la el): Nu, nu! Nu-mi povesti, Savule, lasă, întoarce-te...

SAVU: Nu-i nimic, nu-i nimic Am să-ți povestesc. Spuneam că de-atunci m-am schimbat. Da! Parcă aveam în mine o nouă forță, care mă depășea. Eram în stare de orice, parcă o altă mînă mă dirija, mai sigură, mai viguroasă și mă supuneam ei.

MAGDALENA: Ciudat! Și te gîndeai la cineva în timpul acesta?

SAVU: La început da, cîteodată la mort, cîteodată la tine... Știam că voi v-ați întîlnit și la închisoare o dată, ba chiar de mai multe ori, apoi la București...

MAGDALENA: Da, dar n-ai ce-ți face gînduri... Cît te-am așteptat, cît te-am urmărit! Eram ca sub forța unui magnet.

SAVU: Sînt un mare prost. M-am gîndit de multe ori... Și îmi era rușine... Chiar după moartea lui m-am mai gîndit un timp... Apoi nu m-am mai gîndit la nimic. Parcă steagul roșu clocotea peste noi, bubuiau tunurile și vîjîiau avioanele. Și mergeam, mergeam, fără să ne pese de primejdie. In pusta ungurească, în munții Cehoslovaciei, treceam ca o furtună și doboram cu o furie și cu o sete cumplită zăgazurile ridicate de hitleriști în fuga lor înfricoșată. (se șterge la ochi) Dar nu mai vreau însă să văd chipurile de atunci, viața schimonosită de moarte și ucisă. Uite, îmi plac steagurile roșii în care bate o boare proaspătă, ce aduce mireasma copacilor și a cîmpurilor din apropiere, amestecată cu fumul uzinei...

MAGDALENA: Și tot nu mi-ai spus încă...

SAVU: Am să-ți spun. De fapt nu știu ce să-ți spun. S-a întîmplat în Cehoslovacia, dar ce s-a întîmplat, nu-mi aduc bine aminte.

MAGDALENA: Lasă, dacă te obosește.

SAVU: Nu! Vreau să-mi aduc aminte. Eram singur, singur. Foarte ciudat! Uite, îmi vine în minte cu totul altceva.

MAGDALENA: Hai, spune ce-ți vine în minte. Imi place să rătăcesc prin amintirile tale cu tine, ca altădată prin pădurea Făgetului la Cluj, dar numai în vis, căci nu cutezam să te invit...

SAVU: ...Cînd eram elev de liceu, m-am îndrăgostit de o femeie foarte frumoasă, dar foarte ciudată. Era o văduvă tînără. Bărbatul ei fusese un actor bătrîn, cîndva cunoscut prin străinătate, dar la bătrînețe era ratat și decăzut. Ea, însă, fusese nebună după el. O dragoste absurdă, nesatisfăcută. După moarte tot la el se gîndea. Pe mine nu mă iubea.

MAGDALENA: Și atunci? Altă poveste de dragoste absurdă, neîmplinită... Dar a ta de data asta, nu a mea...

Un moment de răgaz pe front, în 1944

Piesă în 8 tablouri de MIHAI BENIUC

SAVU (cu reproș): Magda! Te îndoiești? Oare pot să uit eu tot ce ai făcut pentru mine? Tu ești mai mult decit o dragoste. In sfirșit... (continuă) Mă tolera în preajma ei și eu eram fericit.

MAGDALENA: Interesant fenomen mai e și dragostea! Hai, povestește.

SAVU: Da. Cîteodată stăteam cu ea toată noaptea și-mi povestea. Iar eu sufeream. Intr-o noapte a vrut să-mi explice de ce nu mă iubește. Dar n-a reușit. Mi-a arătat o cutie neagră de abanos pe o masă și mi-a spus s-o deschid. „Acolo voi găsi ceva și am să înțeleg de ce nu mai poate iubi pe nimeni, zicea ea.

MAGDALENA: Misterios ca-n Edgar Poe...

SAVU: Am deschis cutia, am cercetat cu de-amănuntul toate lucrurile: niște monede vechi, un pumnal de bronz preistoric, niște scrisori, niște broșe, fotografii, iar printre ele, artistul pe catafalc...

MAGDALENA: Asta era, desigur.

SAVU: Așa am crezut și eu. (sună telefonul) Alo! Da. Tu ești, Dănilă? Ai ceva fapte noi? Da? Extraordinar! Vino peste o jumătate de oră. Nu! n-a trecut pe-aici. Nici eu pe la el. Bănuiește ceva. Se vede pe nasul lui... Nu-i nimic. Vom rezolva chestiunea, orice s-ar întîmpla. Dacă-i în mîna lui Preda chestiunea, nici o grijă! Ți-a adus fapte noi și Cătălina de la cealaltă uzină? Nemaipomenit! Ei! vezi, degeaba o suspectai... Las' pe mine... (vine și se așează în fața Magdalenei) Dănilă a mai descoperit ceva. Asta-i Scherlock Holmes în tălpi! Preda ține la el ca la ochii din cap. Și așa, cum spusei, am crezut și eu că de fotografie era vorba.

MAGDALENA: Și nu fotografia era?

SAVU: Cînd i-am spus ce cred, mi-a răspuns: „Nu-i asta, du-te și uită-te încă o dată", a zis. De trei ori m-a făcut să răscolesc în cutia neagră și tot n-am găsit nimic. Dar totdeauna spuneam că am găsit. Mă întreba: „Ce?" îi spuneam, iar ea zicea mereu: „Nu-i asta!" A patra oară, i-am spus că am găsit ceva, dar nu pot spune ce. „Asta e!" mi-a spus.

MAGDALENA: Și?

SAVU: De-atunci a început să mă iubească. Dar știi cum? Nebunie curată! Ce a provocat schimbarea, n-am înțeles nici pînă astăzi. De multe ori m-am întrebat dacă am văzut ceva, sau nu am văzut nimic... Poate am spus numai așa... Mi-a rămas în minte doar cutia neagră cu un ce misterios în ea, nedescoperit de mine.

MAGDALENA: Ce poveste curioasă. N-are nici cap, nici coadă și nu văd ce legătură are cu ceea ce vorbeam.

SAVU: Misterul! Adică ceea ce nu se poate lămuri. Tot așa pățesc și de cîte ori vreau să dau de rostul accidentului meu din Cehoslovacia. E un mister, o cutie neagră pe care o tot răscolesc în minte și nu dau peste nimic. Capul meu e o cutie neagră, plină de amintiri, dar nici una nu-i aceea...

MAGDALENA: Povestește-mi tot. Poate că-ți spun eu dacă-i aceea sau nu-i aceea... Ca femeia ta ciudată... Astept. Numai că eu te iubesc dinainte. Vreau să știu însă...

SAVU: Și după aceea mă iei? Ori poate tu n-ai să mă mai iubești după...

MAGDALENA: Prostii! Cu căsătoria-i însă altceva. Asta-i o chestiune mai complicată. Ți-am spus.... Dragostea m-a pus pe drumuri cincisprezece ani. Te-am întors, dacă-mi îngădui să zic așa. Dar uite că lucrurile se-ncurcă... Despre căsătorie nu poate fi deocamdată vorba. Mai bine spune-mi cum s-a întîmplat atunci...

SAVU (după ce a stat pe gînduri un timp): ...atunci cînd mi-am pierdut identitatea... psihică. Și n-am găsit alta în loc, timp de zece ani. Și ai venit tu și ai găsit-o pe cea veche. Da!... Totuși n-a fost așa de complicat, se pare. Nu puteam trece printr-o strîmtoare între stînci din cauza unei mitraliere germane, plasată dincolo de-o gîrlă umflată. Era la începutul primăverii. Trebuia să treci gîrla, să te cățări pînă la nemți și să termini cu ei.

MAGDALENA: Și tu, bineînțeles, te-ai prezentat voluntar!

SAVU: Nu. Eram într-o dispoziție, cum să zic, poetică... Mă întreabă căpitanul: „La ce te gîndești, Dalea?" „La logodnica mea" — îi spun.

MAGDALENA: Așa i-ai spus? Eu știu că tu mă stimezi, dar...

SAVU: De ce te miri? Eu încă de cînd am aflat că m-ai căutat la Sibiu, consideram că ești logodnica mea... firește așa, pentru mine... Da! Și zice căpitanul: „Logodnică? Noi avem una singură toți. Umblă pe aici prin vale, nevăzută. Dar cum o vezi la față, așa-i de frumoasă că te dărîmi în fața ei... Toți se cam feresc însă de ea. Nu vrei tu, Savule, s-o pui pe goană?" „De ce nu?" — zic.

MAGDALENA: Și te-ai dus să pui logodnica pe goană, să pui pe fugă „a lumii mireasă", cum zice cîntecul bătrînesc.

SAVU: M-am dus. M-am strecurat ca o șopîrlă printre stînci. Am coborît în vîlcioară. Printre niște tufe de arini și răchiți m-am dezbrăcat gol, să fiu mai ușor. Am trecut apa, ținînd sacul de pîine plin cu grenade pe deasupra, cu o mînă. Atît aveam! Șuierau gloanțele și plescăiau în apă de mai mare dragul! Nemții au crezut că m-am scufundat — ucis. Am ieșit însă neobservat la țărm, am urcat pe cealaltă coastă și m-am apropiat...

MAGDALENA: Și?

SAVU: Nu știu, la un moment dat m-am simțit singur, parcă mă părăsise cineva... Tremuram de frig. Poate mi-era și frică. Prima oară îmi era frică, de cînd murise Merész. Dar m-am apropiat. M-am cățărat la ei. M-am oprit. Ii vedeam... Unul blond, un copil, stătea peste mitralieră și pîndea. Unul mai bătrîn citea o scrisoare și zîmbea. Doi inși își arătau reciproc niște fotografii și vorbeau între dînșii. Al cincilea stătea cu ochii închiși. Nu dormea. Dar stătea cu ochii închiși. Pesemne se gîndea. Tare mi-ar fi plăcut să știu la ce se gîndește. Era un flăcău frumos, puternic. „Peste o clipă nu veți mai fi", îmi ziceam. Și tare mi-ar fi plăcut să știu la ce se gîndește acela cu ochii închiși... Imi dădeam seama că nu-i bine ce fac. Eram în fața dușmanului. „Ce-ți pasă la ce se gîndește el? Treaba lui". A mea era să-i dobor fără milă, chit că unul sau altul chiar în clipa aceea s-o fi gîndind la copii, la logodnică... Dacă începi să filozofezi, ești pierdut și poți face să mai piară și alții, ai tăi, din cauza ta. Dușmanul nu trebuie cruțat. Prima dată filozofam... Eram deasupra unei rîpi. Mă țineam cu o mînă prins de niște rădăcini. Am scos o grenadă din sacul ce-l aveam sub bărbie. Am lucrat cu dinții și cu cealaltă mînă. Apoi am aruncat grenada. N-am auzit detunătura. N-am văzut nimic, căci mă orbise praful și fumul. Ceva m-a lovit în cap și m-am prăbușit... Pesemne nu fusesem destul de precaut sau nu mă țineam bine. Asta-i tot. Ce zici, Magdalena? Poți spune „Asta e"? Altceva eu nu mai știu. Și parcă totuși n-am găsit încă ceea ce trebuie în cutia neagră...

MAGDALENA: Să ne mai gîndim... (Bate cineva la ușă).

TURI (prin deschizătură): Nu deranjez? E voie?

SAVU (sculîndu-se): Poftim, poftim! La dispoziția dumneavoastră...

TURI (vorbind copilașilor, care au rămas afară și vor să intre): Nu, puișorilor! Nu se poate. Mama are o treabă importantă. Nenea Savu n-are vreme de voi. Mergeți la tăticu... Hai, Gelule, ia-o de mînuță pe Esmeralda... Puișori scumpi... Hai, duceți-vă... (închide ușa și se întoarce spre cei din birou) Of! copiii... Mare fericire pentru cine-i are, dar mai fericit cine nu-i are... Servus, Magda, bună ziua Savule. Sper că nu v-am deranjat.

MAGDALENA: Eu tot voiam să plec. Am de ținut o conferință.

TURI: Vai! Totuși v-am deranjat...

MAGDALENA: Zău, nu! Cu bine, dragii mei (iese).

TURI: Iartă-mă, Savule. Dacă știam...

SAVU: De ce atîtea formalități?

TURI: Ei! Dragul meu... Are timpul niște foarfeci la care se spune suferință... Mi-a tuns cu ele tupeul, obrăznicia, îngîmfarea, și chiar încrederea în viață. Dar ce să mai ocolim? Spune, Savule, îl vei distruge pe Filip?

SAVU (plimbîndu-se prin odaie): Nu te înțeleg. Te rog, ia loc. Explică-te.

TURI (așezîndu-se): Ce să explic? Odată cu întoarcerea ta, în căminul meu a intrat o cucoană mare, abia de-o mai încape casa, deși avem un apartament spațios... Cucoana aceasta se cheamă „Neliniștea"...

SAVU: Și ce vină port eu?

TURI: Că te-ai întors ne pare bine, și mie și lui Filip. Deși nu mai credeam că exiști... Dar că te-a trimis partidul, chiar la această uzină, pe tine, ca director adjunct și pe Dănilă la Cadre, nu-i nici o bucurie... Despre Preda nici nu mai vorbesc! Ieșit direct din muncitori, ce vrei de la el?

SAVU: Să plecăm, va să zică. Numai că nu depinde de noi...

TURI: Știu... Și eram așa de fericiți! Avem copii drăguți. Filip e mare specialist... Și-a ispășit păcatele din trecut... De fapt nu scrisese aproape nimic în timpul războiului, numai că scosese o gazetă antonesciană, la care, de altfel, ai colaborat și tu...

SAVU: Se știe asta.

TURI: Da... Sigur... Bărbatul meu a fost primit în cîmpul muncii. S-a ridicat. Și-a cîștigat stima muncitorilor, a partidului. Este devotat regimului. Uzina-i fruntașă, e mereu evidențiată. El a fost distins cu Premiul de Stat... Eram așa de fericiți! Și acum deodată totul începe să se destrame. A venit neliniștea... E ca apa tare, care mîncă tot...

SAVU (întrerupînd-o): De ce și-a schimbat bărbatul tău numele și în loc de Filip Lungocea își spune Filip Arcan?

TURI: Mă așteptam la întrebarea aceasta. Au fost și rațiuni estetice... Apoi a vrut s-o rupă cu trecutul pînă și prin renunțarea la numele de familie, pe care el are impresia că l-a pătat...

SAVU: De ce și-a spus Arcan?

TURI: Hm! Sînteți așa de bănuitori... Crezi că e lațul de prins caii din herghelie sau cîinii vagabonzi?... Te înșeli, dragul meu. E numele de familie al mamei sale. Dar așa sînteți voi... Bănuială... bănuială... bănuială!... După fiecare colț se ascunde un dușman, după fiecare cuvînt pîndește un vrăjmaș, fiecare vechi intelectual e un conspirator...

SAVU: Hai, nu exagera! I-am spus eu ceva lui Filip, care să-l supere sau să-i dea de gîndit?

TURI: Tocmai asta e, că nu-i spui nimic. Ești foarte politicos cu el, aș putea spune chiar binevoitor, drăguț... Dar de cînd ați venit voi, întîi Dănilă, apoi tu, masa noastră nu mai e masă, somnul nu mai e somn, viața-i un chin... Așa nu se poate trăi. Trebuie să se isprăvească odată!

SAVU: Filip nu mi-a spus nimic.

TURI: E prea mîndru. E prea conștient de ceea ce face pentru această țară. Vrei să se tîrască în genunchi? Vrei să se umilească în fața ta?

SAVU: Nu înțeleg. Are el vreo dovadă că eu îi vreau răul?

TURI: Poate nu. Dar fiecare om are greșeli, sau așa-zise greșeli, pe care din ură personală ceilalți le pot exploata... Apoi tot acest așa-zis teatru pe care l-ați făcut. Filip vorbește de intenții de demascare...

SAVU: Ură personală? Dar, Turi... Teatrul a fost prescris de medici. A avut un scop curativ. Auzi colo? Demascare...

TURI: El presupune că în fundul sufletului tu nu te poți împăca nici azi cu gîndul că eu sînt soția lui și nu a ta... Nu-ți dai poate nici tu seama. Dar inconștientul acționează chiar contra celor mai bune intenții conștiente... Eu am auzit sau am citit că există undeva prin America niște puțuri adînci, dar cristaline ca lacrima, iar la fund stă la pîndă cîte un crocodil...

SAVU: Extraordinar! Plutim în plin freudism... Ce-mi rămîne de făcut? Primesc o sarcină de partid la o întreprindere unde inginerul-șef este soțul unei foste iubite din tinerețe. Iubita nu m-a vrut. L-a ales pe el. Am fost jignit în amorul propriu. Deci urmează că odată, dacă voi avea prilejul, mă voi răzbuna. Nu cumva voi folosi pentru aceasta situația mea de vechi comunist, de om ce se bucură de încredere? Tu crezi, desigur, că așa voi face. Așa-i? Deci nu-mi rămîne decît să închid ochii la orice sau să plec, ceea ce e tot una, ca să nu mă dovedesc robul inconștientului, al instinctului erotic lezat...

TURI: De ce nu te căsătorești cu Magda? Ar fi poate o ieșire... Sîntem prietene...

SAVU: Nu vrea ea.

TURI: Nu vrea? Foarte curios! Te-a căutat 15 ani, te-a găsit, știu că te iubește, și nu vrea să te ia de bărbat... Asta o aflu pentru întîia oară. Poate nici nu-i adevărat.

SAVU: Atunci mint eu?

TURI: Nu, dragul meu, iartă-mă, n-am vrut să spun asta... (Bate cineva la ușă)

SAVU: Intră!

(Intră Filip și Găvozdea)

A! Noroc, Filipe, bună ziua, Găvozdea!

FILIP: Noroc. Măi, ce om ești, mă! Sîmbătă după-amiază stai la birou. Și tu, Turi?

TURI: Am intrat pentru o clipă. Nu spuneai că-l invităm la masă pe Savu?

FILIP: Da, frate, sper că nu ne refuzi. Vii mîine la noi. Vine și Magda.

SAVU: Bucuros.

GĂVOZDEA: Sînt convins că și colegul meu întru cadre, Dănilă, tot la treabă e încă. Și uite, e trei fără un sfert.

SAVU: Se pare că da. M-a căutat adineauri la telefon.

GĂVOZDEA: Noi, de la „Oțelul Nou", nu sîntem chiar așa de exagerați. Nici tu duminică, nici tu sărbătoare.... Numai tovarășa Cătălina, bat-o s-o bată!... In ultimul timp, și-a băgat în cap un gărgăune... L-o fi împrumutat de la Dănilă.

FILIP: Savule, am o propunere. Hai la pescuit. Nu ești pescar, știu. Dar puțin aer curat nu-ți strică. Vii? Nu mă refuza! Trec pe la cinci să te iau. Tu mai stai, Turi?

TURI: Vin și eu! La revedere, Savule. Deci, mîine la masă!

GĂVOZDEA: Tovarășe inginer Arcan, invitați-l și pe colegul meu Dănilă!

FILIP: Sigur! De bună seamă! Savule, la pescuit vii după masă? Mai stăm de vorbă... Aer curat... Apă.. (ies toți afară de Savu)

SAVU: Nu pot. Am o ședință. Altă dată. Cu bine! La revedere. (rămas singur) Vorba ceea: e greu războiul în timp de pace... (Bate cineva la ușă) Intră!

MAGDALENA (puțin înțepată): Am venit din nou. Ei! v-ați lămurit?

SAVU: Nicidecum. Dar ce e cu tine, Magdalena? Poate-ți pare rău că m-am întors? Ori, mai bine-zis, că m-ai întors? (Ea nu răspunde. El începe să se plimbe prin cameră de-a lungul ferestrei mari) Și eu care mă bucurasem atîta la început! Dintr-un somn greu ca nămolul în care te-ai tîrît ca un vierme, să te ridici deodată ca nufărul înflorit, peste oglinda apei, în soare, sub cerul vălmășit încă de nori, dar într-un văzduh de vînturi proaspete... Trecusem printr-o realitate de sînge și de moarte, de prăpăd și de slavă, de zbucium nemaipomenit al omenescului contra neomenescului... Din acest zbucium cumplit trebuia să se întruchipeze... Nu! Ce tot spun eu? Nu să se întruchipeze, ci să se înfăptuiască visul nostru: Romînia Socialismului... Iată-mă trezit dintr-o dată în visul ce se întrupează... Ce greu, totuși, se întrupează un vis! Și totuși, trebuie să se întrupeze!

MAGDALENA: Văd că ești foarte hotărît.

SAVU: Mă voiai altfel?

MAGDALENA: La drept vorbind, nu. Dar...

SAVU: Hai, spune!

MAGDALENA (căzînd pe gînduri): Uite, Savule, eu n-aș dori ca fericirea noastră, ca să-i zic așa, să se clădească pe nefericirea altora...

SAVU: Dar dacă fericirea unora este clădită pe nefericirea de acum ori de mîine a altora?

MAGDALENA: Vorbim două limbi. Eu pun problema concret, într-un caz dat, individual, iar tu discuți mereu la modul abstract, social. Prea te identifici tu cu interesul obștesc și tragi concluzii fără apel... Dragul meu, nu cumva uiți că și tu ești un om, un ins aparte, cum sîntem toți?

SAVU: Crezi tu, Magda, că societatea este mai abstractă decît individul, că-i mai puțin reală pădurea decît copacul? Eu nu concep insul, cum spui tu, aparte de societate, în contradicție cu ea. In orice caz acesta-i un adevăr pentru societatea noastră socialistă, nu pentru dușmanii ei.

MAGDALENA: Nu spun eu că vorbim două limbi diferite? Dar nu știu cum să mă fac înțeleasă. Tu-l suspectezi pe Filip de sabotaj, ba poate și mai rău. Nu știu dacă ai dreptate. Nici tu, nici Dănilă. Mai rău, s-a unit cu voi și Preda, poate și Cătălina. Dar de unde vine suspiciunea, cel puțin la tine, nici nu te întrebi...

SAVU: De unde vine? Nu cumva din faptul că Turi s-a căsătorit cu Filip și mi-a rănit amorul propriu?

MAGDALENA: Răspunde-ți tu singur. In orice caz, omul muncește, este evidențiat, prețuit. Apoi are un cămin, are copii, este fericit.

SAVU: Și dintr-o dată vin eu...

MAGDALENA: Cu Dănilă, acest apucat care vede peste tot numai dușmani, și cu Preda, care se lasă influențat de Dănilă.

SAVU: El și Preda or fi oare de asemenea jigniți în amorul propriu că Turi s-a căsătorit cu Filip?

MAGDALENA: Nu. Poate nici tu nu ești. Tustrei sînteți comuniști și ca atare căutați dușmanul de clasă cu lumînarea. Dar despre tine se poate spune și că ești rănit în amorul propriu.

SAVU: Depinde cine o spune. Dar să lăsăm asta. Ai zis că sîntem amîndoi comuniști și căutăm dușmanul de clasă cu lumînarea. Să zicem nu cu lumînarea, ci cu revolverul...

MAGDALENA: Incepi să fii ridicol. Iartă-mă că ți-o spun... La voi bătălia trebuie să continue cu orice preț. (bate cineva la ușă)

SAVU: Care-o mai fi și asta? Că azi e ziua vizitelor. Poftim!

DĂNILĂ (intrînd cu un dosar): Am cheia întregii situații! Preda-i brici de inteligență. A prins firul. (zărind pe Magdalena) A! Fata noastră! Ce faci? Poate că am tăiat un fir de mătasă ori chiar de aur, cum intru eu așa năpraznic peste oameni. Mă rog de iertare și pardon!

MAGDALENA: Pe mine să mă iertați. Eu plec. Savule, diseară poate-ți telefonez.

SAVU: Sînt aici pînă tîrziu. Poate nici nu ies. Am foarte mult de lucru.

MAGDALENA: Așa! Va să zică nu ești liber...

SAVU: Poate treci pe aici.

MAGDALENA: Nu cred. La revedere. (iese)

SAVU: Poate, totuși.

DĂNILĂ: Hm! Aici e o hibă în bai. Vorbele nu se îmbucă una într-alta; sînt ca la roțile dințate cînd e rupt un colț. Ceva nu viețește aici.

SAVU: Naiba să știe... Femeia-i ca fluturele. Stă pe trandafir, nu-i lipsește nimic, și-odată vezi că-și ia zborul. Incotro? Nu știe nimeni. De ce? Prinde-l dacă poți și întreabă-l.

DĂNILĂ: Altcineva a zis altmintrelea: muierea-i ca broasca, țucu-i cerul gurii de muiere, niciodată nu ghicești unde sare! Dar mai frumosu-i cum zici tu cu fluturele, — înseamnă că o iubești. Și ea pe tine!

SAVU: Mai știi cine dă cu bobii! Eu nu înțeleg nimic. Zice că fericirea nu se poate clădi pe ruinele fericirii altora... Ce poți alege și ce poți înțelege din asta?

DĂNILĂ: Ia femeia cum este, că om e și ea, ca și tine. Nu-i făcută în atelier, la bandă rulantă. Are complicații. De altfel, vine îndărăt și te cată. Uite la mine: de n-o fi adevărat, o combină mănînc, din cele fabricate la uzina noastră, una din cele refuzate de G.A.S. Auzi? O combină întreagă, fără sare și fără muștar!

SAVU: Are și ea încă destule rămășițe mic-burgheze.

DĂNILĂ: Așa vezi! S-a dovedit undeva o zgîrietură mică și tu repede lipești o vorbă mare deasupra... Dacă oul nu-i chiar rotund, atunci musai să fie în patru colțuri...

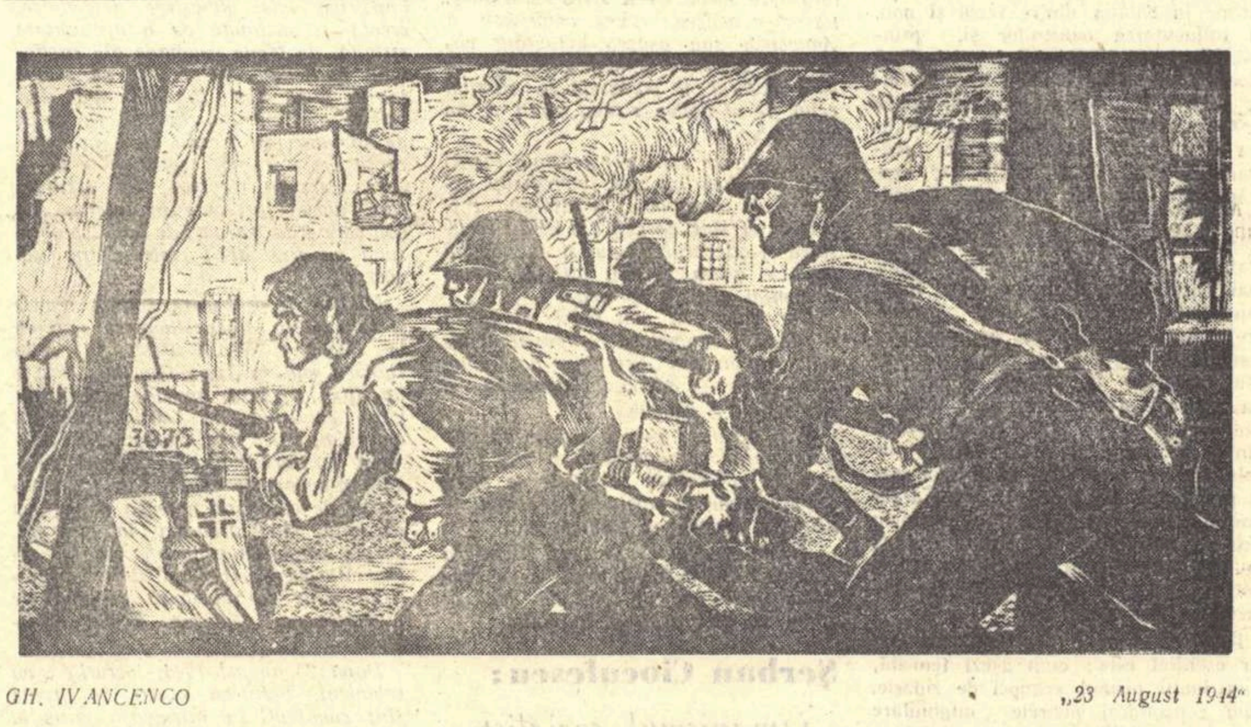

GH. IVANCENCO

„23 August 1944"

SAVU: Nu pricep.

DĂNILĂ: Da. E greu pentru tine, că ești îndrăgostit. Indrăgostitul e ca un cocoș de munte: cînd cîntă i se lasă penele pe urechi, de nu mai aude și nu mai vede... De asta te superi așa ușor.

SAVU: Ea s-a supărat.

DĂNILĂ: Nici ea nu-i mai bună ca tine. Se teme, dacă vă luați și dacă aceasta se întîmplă odată cu prăbușirea gloriei păcătoase a lui Filip, că n-o să fiți fericiți, știind alături de voi nefericirea acestuia.

SAVU: Ce are a face una cu alta?

DĂNILĂ: N-are! Firește că n-are. Ce are a face că unde-i această uzină acum, altădată era o fabrică de armament, iar în jur, în locul caselor muncitorești, erau circiumi, bordele și gazde de noți? Dar se teme că tu vei avea mereu înaintea ochilor drama Veturiei, a femeii iubite altădată, și aceasta va întuneca dragostea voastră. Una la mînă! Mai departe. Se teme ca nu cumva toată acțiunea aceasta de dezvăluire a mîrșăviei lui Filip să nu fie pornită, la tine, nu la mine, din gelozie, din răzbunare... Mai tîrziu te-ai căi, și iarăși ar fi întunecată, de două ori, dragostea voastră. E cam confuză... Vrea să nu-i fie umbrită fericirea de nimic. Dacă ar ști ea însă cine-i Filip! Și va ști... Atunci se va convinge că nu gelozia te mînă... Pînă atunci...

SAVU: Cum s-o lămuresc?

DĂNILĂ: Nicicum. Se lămurește ea singură.

SAVU: De Filip însă și mie îmi pare rău. Moșule, poate că exagerăm...

DĂNILĂ: Exagerăm? Niciodată. Uite aici dosarul acesta. Cu cincizeci de file s-a sporit.

(Sună telefonul)

SAVU: Da? El. Pe cine? Da, da. Poftim, îndată. E aici... Pe tine, moș Dănilă. E Preda!

DĂNILĂ: Vine spre uzină? Interesant. Cu încă doi inși? Mă rog... Nici o grijă! (către Savu) Lucrurile s-au complicat în ultimele zile. Nici n-am apucat să-ți spun. A intrat pe fir și Securitatea. Preda e mai crîncen ca noi, ție-mi-l Dumnezeu.

SAVU: Unde o să ajungem? Moș Dănilă...

DĂNILĂ: Noi vom sta pe loc... Unde or să ajungă alții, asta-i întrebarea! E chestie mare... A fi ori a nu fi, cum zice la teatru prințul Danemarcei...

SAVU: Zău că Magda este îndreptățită să creadă orice... Deși eu pentru Turi am numai milă, zău!

DĂNILĂ: Dacă singur te-ndoiești... Stai să vezi. Așadar, vorba oamenilor învățați, așadar, piesa aceea care face să se defecteze mereu motorul la combinele noastre a fost comandată prin Găvozdea la uzina lor, la „Oțelul Nou". Din cauza acestei piese, am primit pînă acum 150 de reclamații. O sută cincizeci de combine, care nu funcționează! Muncitorii noștri turbă. Ceilalți de la uzina unde-i Găvozdea, habar nu au, ei nu știu nimic. Au fabricat ce li s-a comandat. Așadar — cum zic savanții, producția noastră ridicată, premiată, evidențiată, este defectuoasă... Crezi că Filip, care se preface că turbă, nu știe? L-am dibăcit eu. „Nu se poate — zice — dobitocii ăștia de mecanici de la G.A.S. nu se pricep. Distrug mașinile, banditii! Ce dracu! Sînt inginer"

SAVU: Poate că el, într-adevăr, nu știe... Dar, la urma urmei, Cătălina ce păzește acolo?

DĂNILĂ: Las-o pe Cătălina, că ea m-a ajutat. S-a dat pe brazdă. Dar scoaterea din uzină, pe rînd, la intervale, a comuniștilor? Nici de asta nu știe? Cine face propunerile? El! Dar de angajarea, pînă acum, a patrusprezece legionari, pe care el i-a recomandat? Nici de asta nu știe? Ha?

SAVU: Parcă el trebuia să le cunoască dosarele! El judecă profesional...

DĂNILĂ: Stai să vezi, și mai bine șezi, ca să nu trebuiască să te sprijini... Este pe bulevardul Magheru o tutungerie. Acolo responsabil e un individ grozav de drăguț, te servește, te întreabă, îți oferă, te îmbie, laudă hotărîrile guvernului...

SAVU: Pînă acum nu văd nimic rău. Căci nu prea ne putem lăuda cu drăgălășenia vînzătorilor în această fază a socialismului.

DĂNILĂ: Asta-i o excepție. Acolo cumpără țigări și Filip al nostru...

SAVU: Ei, și? Poate că și tu cumperi acolo.

DĂNILĂ: De un timp da. După ce mi-a atras atenția Preda. Mi-am zis: dacă merge inginerul șef pînă acolo — de aici de la uzină, trecînd pe lîngă zeci de tutungerii — trebuie că acolo-s mai bune țigările. Căci Preda nu mi-a spus ce bănuiește el personal. Poate că a dat peste chibrituri bune, căci, la astelalte tutungerii se vînd numai deacelea care se aprind cel mult două la trei...

SAVU: Exagerezi. Unele se aprind după ce le arunci, și dacă le mai apuci din aer sau n-au căzut într-un scuipat să se stingă, atunci le mai poți folosi.

DĂNILĂ: Hai, hai, ne apucăm și noi de bîrfă. Nu-s bune chibriturile... Mă rog... Nici combinele noastre nu-s bune.. Poate că e și pe la chibrituri un Filip... inginer.

SAVU: Bine, dar ce-i cu tutungeria? (se scoală).

DĂNILĂ: Hm! Șezi, ca să nu cazi! (tainic) E un cuib legionar! Dacă nu și mai mult... Poate Oficiul brațelor de muncă pentru ei, condus de ei...

SAVU: Sherlock Holmes! Sherlock Holmes!

DĂNILĂ: Toți legionarii care au fost angajați aici la noi, de-acolo au fost trimiși... Responsabilul cel drăguț e, pe cît se pare, o căpetenie, unul periculos de tot... Filip îl cunoaște. Și tu îl cunoști. Vine pe-aici cîteodată...

SECRETARA (intrînd): O scrisoare din străinătate.

SAVU (citește pentru sine): Da, e de la doctorul Nechvatol din Cehoslovacia, știi care. Mă întreabă cum merge cu teatrul nostru. El nu știe că am isprăvit. Și ce-i cu tutungeria? Cum îl cheamă pe tutungiu?

DĂNILĂ: Vătafu Epaminonda. Are bilet de liberă intrare la noi în uzină, semnat de Filip...

SAVU: A! funcționarul acela de la nu știu care minister, zice el? Cunosc. L-am văzut de vreo două ori... Are cicatricea aia oribilă pe frunte...

DĂNILĂ: N-ai remarcat nimic deosebit la el?

SAVU: Nu. Afară de cicatrice. Atît.

DĂNILĂ: Nu seamănă cu cineva?

SAVU (dînd din umeri): Oamenii seamănă unii cu alții... ba și cu animalele uneori... Tu semeni cu o morsă... ai niște mustăți numai țepi...

DĂNILĂ: Și tu aduci la cap cu un cal. Dar să lăsăm prostiile. L-am întrebat odată pe acest domn Vătafu: „Dumneata nu semeni cu fratele dumitale?"

SAVU: Deșteaptă întrebare, n-am ce zice!

DĂNILĂ: A rămas uimit o clipă. Eu am adăugat: „Ai un frate... geamăn; firește, fără cicatrice. Locotenent Vătafu..." Parcă l-a trăsnit.

SAVU: Ce? (se izbește peste frunte cu palma, sculîndu-se în picioare) Seamănă cu Vătafu! Cum de n-am băgat de seamă? Perfect seamănă! Minus cicatricea, ar fi leit Vătafu de la închisoare!

DĂNILĂ: Așa-i? De altfel, cicatricile nu-s din naștere. Ai să-l vezi acuși... Vine încoace, la mine...

(Bate cineva la ușă)

VĂTAFU (deschizînd ușa): Tovarășul Bulz nu-i aici? A! Tovarășul Dalea. Ce bucurie... Și azi la lucru.... Treabă, mereu treabă... Dumneavoastră comuniștii, sînteți oameni dintr-un aluat deosebit... Dar și eu am să ajung odată membru de partid... Intr-o lume ca a noastră, te molipsești... Dar așa molipseală să tot fie... Domnule... pardon! tovarășe Bulz, doi cunoscuți de-ai mei, pe care-i recomandă tovarășul inginer Filip Arcan, tare-ar vrea să le dăruiești o clipă din prețiosul dumitale timp... Sînteți de acord, iubite tovarășe adjunct?

DĂNILĂ: Ce vor?

VĂTAFU: Au o propunere foarte interesantă... De fapt, de la dumneata vor un sfat prietenesc... Umblă să-i păcălească unul Bocu, pe care dumneata l-ai fi cunoscut, zice-se, la închisoare... și...

DĂNILĂ (ieșind): Să vedem. Vin îndată îndărăt, Savule.

VĂTAFU: Zău, tovarășe Dalea, vă distrugeți sănătatea...

SAVU: Altfel ne distrug dușmanii.

VĂTAFU (rîzînd): Deformație profesională a comuniștilor: numai dușmani, dușmani peste tot! E singurul lucru de care nu-mi place la comuniști. In orice om ei văd un dușman de clasă. Aspră trăsătură! Parcă ai atinge tăișul unui cuțit, cînd te apropii de ei...

SAVU: Asta-i una din trăsăturile lor esențiale. (Se aude vacarm afară, un strigăt sugrumat, trînteli) Ce-i asta? (dă să iasă).

VĂTAFU (care a scos repede un pistol): Mîinile sus! Și nici un cuvînt, că altfel va fi ultimul! Cu fața la zid! Și nemișcare totală. Ca-n sicriu! (Savu se supune, executînd tot. Vătafu se apropie de masă, vede dosarul pe care l-a lăsat acolo Bulz și începe să-l răsfoiască, interesat. Din cînd în cînd, aruncă ochii spre Dalea. Acesta, în timp ce aude foșnind foile dosarului, a scos repede ceva din buzunarul de la vestă. Totul a durat o clipă. Vătafu n-a prins mișcarea. I s-a părut numai că aude ceva și a ridicat capul. Dar iarăși a început să răsfoiască. Savu manevrează cu dreapta. Apoi strînge pumnii. Vătafu e foarte interesat în răsfoirea dosarului) Aha! faimosul dosar... Intoarce-te, comunistule! Să te interoghez eu acuma, pe limba noastră... (Savu s-a întors fulgerător, dar cînd să ridice Vătafu pistolul, i-a zburat ceva în obraz, sub ochi. Se apucă cu mîna, începe să-i curgă sînge printre degete, în timp ce un briceag a căzut jos. In același moment, Savu a și sărit și l-a apucat de beregată, încît Vătafu scoate limba și începe să horcăiască. Pistolul a căzut. Savu îl ridică, după ce l-a pipăit cu piciorul și n-a slăbit nici un moment pe Vătafu).

SAVU (cu pistolul în mînă, retrăgîndu-se doi pași, iar Vătafu căzînd ca o cîrpă într-un fotoliu): Acum să mai vorbim și pe limba noastră. Te-ai izbit de trăsătura esențială a comuniștilor! E cam tăioasă, ai? domnule Vătafu!

VĂTAFU (revenindu-și și scrîșnind): Lasă că vin ai mei! Te mai tăvălești tu în propriul sînge! (Ușa se trîntește puternic în lături, după ce s-au auzit pași care l-au făcut pe Vătafu să tresară de bucurie și să se-ntoarcă. Intră doi ostași de la Securitate.)

SAVU: Cred că nu la aceștia te-ai gîndit? Aștia nu-s ai tăi... (intră Cuțundrache și Bocu, legați la mîini cu lanțuri). Aștia trebuie să fie! (Vătafu se uită la ei și cade în fotoliu, zdrobit. Intră în continuare un maior de la Securitate și alți doi ostași).

COSMA: Noi de mult eram pe urmele lor... Am prins nucleul legionar de la „Ogorul", al cărui șef este directorul Filip Arcan. Asta de-aici (arată spre Vătafu) este vîrful unui buboi mare de tot. Va trebui să stoarcem bine buboiul de puroi și să-i smulgem vîrful. Aveau legături și cu banditii din străinătate. De-acolo primeau instrucțiuni cum să acționeze. Astea nu-s vrăbii de rînd, ci ereți. Luați-i și păziți-i, că din ăștia (arată spre arestați) mult venin de șarpe vom stoarce (soldații îi duc afară). Dar pe mine, tovarășe Savu Dalea, nu mai mă cunoști?

SAVU (privindu-l lung): Parcă te-am mai văzut, parcă nu, dar nu pot rosti... (reamintindu-și) Da... Imi aduc, îmi aduc aminte. Chiar astăzi de dimineață i-am vorbit Magdei... Da, da. Inchisoarea... Un tînăr ucis... Niculae Cosma... fratele lui... Sorin... Internaționala... Dumneata ești.

COSMA: ...Eu sînt. Cosma Sorin Am auzit de moartea lui Merész, atunci cînd s-a întîmplat.

SAVU: Dar unde-i Dănilă? Ce s-a întîmplat? (Intră furtunos și speriat Filip, după el Găvozdea, Turi și Magdalena. După ei, mai la urmă, singur, Preda.)

FILIP: Ce s-a întîmplat?

PREDA: S-a întîmplat ceea ce trebuia să se întîmple.

COSMA: S-a întîmplat de-am arestat pe camaradul domniei-tale, pe Vătafu și alți doi camarazi, Bocu și Cuțundrache. (Toți rămîn stupefiați).

FILIP (bîlbîit, neputînd să vorbească): A... ă...

TURI: Filipe, ce-ai făcut? Pentru numele lui Dumnezeu!

FILIP (înspăimîntat): Asta-s eu? Nu se poate!... Savule!

PREDA: Domnule inginer șef, dumneata ești, nu altul!

TURI (desperată): Ce vreți? Să-l sfîșiați? de viu? Ah, fericire mincinoasă! Filipe, Filipe...

FILIP (strigînd isteric): Nu-s vinovat! Veți răspunde în fața legilor! Vă urăsc! Vă urăsc! Inventați dușmani!

SAVU: Dar ăștia ce sînt?

FILIP: Nu știu. Nu-i cunosc. Dănilă cu tine i-ați scos din fundul iadului...

TURI: Ah! dumnezeule, rău ne-ai putut pedepsi!

SAVU: Unde-i Dănilă? Ce-i cu el?

COSMA: I s-a întîmplat ceea ce era să ți se întîmple și dumitale.

SAVU: Cum? A fost asasinat?

GĂVOZDEA: Dar eu ce caut aici?

COSMA: Ai venit la timp, domnule Găvozdea. Te căutam.

GĂVOZDEA: Pe mine? Nu se poate. E o gravă eroare!

SAVU: Unde-i Dănilă? (se apucă desperat de frunte).

MAGDALENA (care se apropie de Savu): Vine, Savule, vine. Intoarce-te, Savule.

COSMA: Vine! Mă duc să văd ce-i cu el.

PREDA: Inginerul Filip Arcan vine în fața muncitorilor. (Ies toți. Rămîne Magdalena cu Savu).

FILIP: Nu vreau! Nu vreau! (E dus de subsuori).

SAVU (revenindu-și): Dacă au ucis pe Dănilă, nu știu ce am să fac! Magda, de tot ceea ce ai făcut pentru mine, eu îți mulțumesc. Nu-mi pare rău că m-am întors. Tare aș vrea să le pot spune aceasta și celor care nu se pot întoarce niciodată... Aș vrea să le împărtășesc atîta doar: că am învins! Asta e tot. Dar le-aș mai spune că lupta continuă și că plătim scump de tot. Dănilă, Dănilă!...

MAGDALENA: Savule... Și eu care amestecam în luptă mica și meschina mea gelozie...

SAVU: Știu că te-a zguduit această dramă a ticăloșiei omenești. Puteam eu, pentru a-mi păstra dragostea și stima ta, să le menajez mîrșava fericire, înțelegi, a lui Filip, bazată pe uneltire și crimă împotriva acelora ce asigură bunăstarea tuturor, inclusiv a lui, a acestui nemernic de Filip? Dar de ce nu aduc odată pe Dănilă? Ori o fi mort! Mă duc să văd...

MAGDALENA: Nu, Savule. Voi ați avut dreptate. Mă duc eu să văd ce-i cu Dănilă. Tu stai aici. Dragul meu...

SAVU (ceva mai liniștit): Eu și pe front am fost un comunist. Dușmanul, fascistul, nu era un simplu dușman, ci un dușman de clasă, care trebuia nimicit, atîta timp cît era înarmat. Ți-am spus că în luptă purtam amintirea lui Merész vie (mai încet) și a ta. Erau simbolurile luptei și dragostei. Iar ca lupta revoluționară și dragostea omenească să trăiască, trebuia să piară dușmanul lor. O singură dată m-a cuprins o slăbiciune inexplicabilă; m-am simțit singur. Atunci... Ți-aduci aminte... Ori nu ți-am spus? Incepusem a mă înduioșa de dușman, poate. L-am lovit totuși. Dar m-am prăbușit și eu. Acum nu mă simt singur. Mii și milioane de oameni vii, cu dirzenia lui Merész de altădată, sînt lingă mine. E Partidul (mai încet) Numai dragostea parcă a început să se îndepărteze...

MAGDALENA: Nu, Savule, nu...

SAVU (fără s-o asculte): Mi-ai spus să-ți povestesc ce s-a întîmplat cu mine cînd am căzut. Am aflat. Știu acum. Se putea întîmpla și-aci: duioșie, slăbiciune... Dar... nu sînt singur. Nu mai sînt singur. M-am întors din tăcerea aceea neagră iarăși la ai mei. Acolo era liniște, dar întuneric. Aici e luptă, dar e și lumină.

MAGDALENA: Asta e, Savule, asta e! Sînt și eu cu tine. Nu e mare lucru că sînt, dar sînt și eu. Dacă mă poți ierta... Am înțeles de mult că fericirea individuală nu se poate clădi pe nelegiuire, nu trebuie! Dar aici eram amestecați și noi. Mi se părea... In orice caz, nu știam ce știu acum. A dispărut aburul duioșiei... L-a împrăștiat oroarea și crima. Se cere dreptate aici. Iar dreptatea nu-i o linguriță de dulceață. (Intră hohotind Turi și se trîntește pe un fotoliu.)

MAGDALENA: Ce s-a întîmplat? A murit Dănilă?

SAVU (sărind brusc): Cum? A murit?

TURI: Nu de asta-i vorba! Ce vrei să se mai întîmple? Nu-i destul ce s-a întîmplat? Acum ce se face Filip?

MAGDALENA: De ce nu ne-a întrebat el înainte de-a fi intrat în această urzeală?

TURI: Ce crudă ești! Sînteți nepăsători. Numai partidul, partidul... Dar bărbatul meu? Dar copiii mei!

MAGDALENA: Dar bărbații și copiii altor femei, dacă-i izbuteau planurile, prin absurd, bandei în care Filip a intrat? Nu vrei cumva ca pentru uneltiri dușmănoase și sabotaj să-l decoreze cu Steaua Republicii? Ce bucurie ar mai fi pregătit el, să fi putut, pentru copiii muncitorilor! De copiii voștri vom avea noi grijă. Ii vom crește noi... dar altfel. Și de tine, dacă n-ai știut nimic. Dar Filip, oricît l-ar durea, trebuie strivit. Poate că și pe viperă o doare cînd o strivești. Dar e mai bine oare să te lași mușcat?

TURI: Nu-i șarpe! E un om și a greșit.

MAGDALENA: N-a greșit pur și simplu, ci a uneltit. Eu am greșit, cînd am crezut că Savu și Dănilă exagerează...

TURI: Nu vă înțeleg! (iese. Este adus Dănilă de subsuori, abia ținîndu-se pe picioare, bandajat la cap. Prin bandaj a răzbit sîngele. Il țin Cătălina și maiorul Cosma).

DĂNILĂ: S-a lămurit. S-a terminat cu ei. Dar bătălia continuă.

PREDA (revenind): Moșule, am învins!

SAVU: Dănilă, prietene! Noi care credeam că exagerezi...

DĂNILĂ: Bătălia...

CĂTĂLINA (ajutată de Cosma vrea să așeze pe Dănilă într-un fotoliu): ...continuă. Pînă nu vom fi înfăptuit socialismul lupta continuă. Și eu am crezut că o putem lăsa ceva mai domol. Dar iată unde am ajuns. Sub ochii mei dușmanul își făcea mendrele. Dar ce-i cu tine, Dănilă? Parcă ți-e rău! Chemați doctorul!

DĂNILĂ: Mi-e bine... Savule, unde ești? Faceți lumină...

SAVU: Aici sînt, lîngă tine, bătrînule prieten. Ți-e rău? Ce te doare? Dănilă!

DĂNILĂ: Plec... Merész îmi face semn cu mîna...

SAVU: Dănilă, întoarce-te!

COSMA: Nu vine odată doctorul?

CĂTĂLINA: Nu se poate să moară! Dănilă...

SAVU: A murit? Dănilă, moș Dănilă! Nu m-auzi?

DĂNILĂ (deschide ochii și spune, stăpînindu-și suferința): Deschideți ferestrele să vină aer proaspăt. (Magdalena deschide fereastra dinspre uliță) Așa! (Se aud pionierii cîntînd, întîi tobele, apoi cîntecul) Acum iară mi-e bine. Și arde Steaua roșie din capul meu, arde!

MAGDALENA: Se duc să facă pregătiri pentru sărbătoarea Eliberării. Pentru aceștia merită să mori și să învii! (se uită cu tîlc la Savu)

(La fereastra dinspre curte se ridică steaguri roșii și tricolore, ca o pădure).

CĂTĂLINA: Se duc și muncitorii (arată spre steaguri, apoi se întoarce spre Dănilă) Unde am pomenit noi pe vremea noastră, măi Dănilă, sărbătoare ca aceasta? Steaguri, veselie, cîntece, — și toate ale noastre! (visătoare) Pe timpul nostru...

DĂNILĂ (cu încrîncenare): Asta-i timpul nostru! Iar bătălia...

SAVU (întrerupîndu-l cu patos): ...continuă!

— Cortina —

PENTRU PACE

Ion Bănuță:

23 August, cartea și poezia cifrelor

Bezna în care zăcea de veacuri poporul romîn a fost sfîșiată la 23 August 1944 de steagurile roșii purtate de comuniști, de stelele în cinci colțuri de pe căștile ostașilor sovietici în dezlănțuirea lor nemaipomenită în vederea lichidării totale a fiarei fasciste, generatoarea imensului întuneric.

Drumul spre lumină al poporului a fost deschis. Cartea, care sub regimurile de cruntă exploatare era o cenușăreasă, a devenit împărăteasă. Impărăteasa lumii și a culturii. Conținutul cărții s-a schimbat fundamental. In locul domnițelor încărcate de lene și desfrîu din iatacurile aurite ori al „eroilor" din romanele polițiste, au început să apară altfel de cărți, ai căror eroi sînt oamenii noi, făuritori ai istoriei. Am început să facem cunoștință în literatură cu clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, luptătoare pentru libertate și bunăstare, pentru socialism, pentru progres, pentru umanitate, pentru pace. Scriitori legați de popor, de marile lui aspirații, identificîndu-se cu lupta lui, au dat la iveală lucrări artistice de mare valoare, care au umplut librăriile și au început să facă obiectul preocupării tot mai insistente a lucrătorilor din fabrici și de pe ogoare, care de pe acum au bibliotecile lor personale, fapt neîntîlnit pe vremea regimului burghezo-moșieresc.

Fără îndoială că această sete de cultură a impus editarea an de an, în sute și sute de mii de exemplare, ajungînd la niște cifre cu totul impresionante, care nici măcar nu suferă comparație cu cele din trecut. De pildă, 440.000.000 de exemplare ale unui număr de peste 28.500 de titluri — este cifra care reprezintă tirajul total al cărților tipărite în țara noastră în ultimul deceniu, între anii 1949—1958.

Opera genialului nostru poet Eminescu, în timp de 80 ani de regim burghezo-moșieresc n-a depășit ca tiraj cifra de aproximativ 115.000 exemplare. Numai în 10 ani de democrație populară Eminescu a fost tipărit într-un tiraj de peste 700.000 de exemplare. Și exemple de acest fel sînt nenumărate.

440.000.000 de exemplare! Ce cifră impresionantă! Cîtă poezie se află în această aproape jumătate de miliard de exemplare! Cîte milioane de muncitori și țărani treziți la viață nu se desfată din acest limpede izvor al literaturii. Ei sorb cu nesaț pentru că le place, pentru că se recunosc în aceste cărți, pentru că ele oglindesc lupta lor, viața lor!

Cum de-a fost posibil ca într-un răstimp istoricește atît de scurt să se producă o revoluție atît de uriașă?

Se poate răspunde simplu și scurt și acest lucru îl știe oricare dintre noi.

Această piramidă uriașă de cărți de 440.000.000 de exemplare, al cărei vîrf parcă atinge cerul, a fost posibil să crească atît de uluitor de repede datorită acelui de neuitat 23 August 1944, datorită înțeleptei politici a partidului legat prin mii și mii de fire cu poporul.

Aurel Baranga:

Ce-aș fi însemnat...

Ce-aș fi însemnat, care ar fi fost drumul meu în literatură și în viață fără ziua Eliberării noastre? Am debutat cu trei decenii în urmă cu o poezie de o violență aparent protestatară, expresie a curentelor decadente la modă într-o Europă istovită și indiferentă. Cultivam o revoltă formală ce nu atingea nici o țintă, sau, mai exact, care practic viza un țel contrar: mă îndepărta de la orice ideal concret de luptă. Am descoperit adevărul și cuvîntul partidului în februarie 1933, cînd luptele pline de abnegație ale ceferiștilor și petroliștilor, conduși de partidul comuniștilor, au însemnat primul semnal de luptă al muncitorilor din Europa împotriva marșului nazist ce începea să-i primejduiască cerul cu ororile sale. Am intrat atunci în presa democratică și antifascistă, dar cine putea nădăjdui, în acei ani întunecați și aprigi, că va găsi răgazul să se dedice unei munci literare susținute? Această speranță — și realizarea ei — mi-a adus-o 23 August 1944. Cel mai mare dar ce mi s-a făcut a fost certitudinea care mi s-a dat — mie și tuturor colegilor mei de condei — că e nevoie de noi. Am fost ani de zile, în regimul unei burghezii ignorante, niște ființe inutile și am devenit într-o zi oameni liberi, demni, chemați să participăm prin truda noastră la un gigant proces de construcție. Ce bucurie mai mare decît aceea de a simți că ești util? Am scris în acești cincisprezece ani liberi, 12 piese de teatru, dar cea mai mare satisfacție am simțit-o în următoarele împrejurări: mi se juca o comedie într-un oraș de la granița de nord a țării. După spectacol au venit cîțiva spectatori și mi-au spus: „Subiectul l-ați luat de aici de la noi..." Șase luni mai tîrziu mi se reprezenta aceeași piesă într-un oraș de la mare. După spectacol au venit cîțiva oameni și mi-au declarat: „Am văzut. Subiectul l-ați luat de aici de la noi..." Un an mai tîrziu mi se reprezenta aceeași lucrare la Senftenberg, un oraș muncitoresc din Republica Democrată Germană. După spectacol primarul orașului mă întreba surprins: „De unde ați aflat? Tot ce spuneți dumneavoastră s-a întîmplat aici la noi".

Să vezi că oameni din atîtea locuri diferite te așteaptă și te iubesc, ce satisfacție mai deplină poate trăi un scriitor, ce altă supremă lumină își poate dori și visa?

Te slăvesc în fiece clipă, sărbătoare a vieții noastre, a vieții mele, îți închin deciziile mele esențiale și te laud în toate gesturile mele zilnice, sărbătoare a libertății, a demnității și a fericirii noastre! Partidului ce te-a înfăptuit, slavă!

Marcel Breslașu:

...Și ceva cu privire la Prîslea

1944—1959! Cincisprezece ani de muncă, de creație, de construcție în toate domeniile, prilej de bilanțuri și de noi angajamente! Din perspectiva lui Prîslea — literatura pentru copii — cincisprezece ani constituie o vîrstă la care treci pragul adolescenței, cea dintîi etapă a maturizării cetățenești, politice; cravata de pionier e preschimbată cu mult rîvnitul carnet de utemist. Am meritat oare noi, slujitorii literaturii pentru cei mici să trecem acest însemnat prag de viață? S-a petrecut maturizarea, pe planul cantității și al calității lucrărilor noastre? Putem socoti că am depășit noi înșine vîrsta copilăriei — și a copilăriilor! — a stîngăciilor — și a stîngismului? După „matură" reflecție cred că pot răspunde: Da! Pionieratul nostru a fost fructuos, la sărbătorescul popas de astăzi nu venim cu mîinile goale și, așa cum îi șade bine oricărui lucru pus sub semnul tinereții, viitorul se înfățișează plin de făgăduinți, pentru creșterea mai departe a ceea ce trudnic am sădit în anii aceștia.

Viitorul literaturii în genere, și al celei destinate celor mici în special, este parte integrantă, constitutivă a însuși viitorului Patriei, a dezvoltării și desăvîrșirii noului tip de umanitate care va înfăptui comunismul. Unde oare mai bine decît în domeniul scrisului pentru copii își găsește justificare definiția dată de Gorki realismului socialist: „A privi prezentul cu ochi viitorului" — decît acolo unde este vorba de ochii ce abia se deschid fermecați, peste marea carte a lumii, de ochii acelora care încep să privească, limpezi și lucizi, în jurul lor și în ei înșiși?

Parcă niciodată mai mult decît în frămîntata lume de astăzi rolul scriitorului militant nu a fost atît de hotărîtor în bătălia dintre vechi și nou, în influențarea oamenilor și, printr-înșii, aceea a cursului Istoriei. Erei atomice pe planul tehnicii îi corespunde acest nou umanism, cea mai înaltă treaptă urcată de gîndirea și simțirea omenească, uriașă energie creatoare de cultură și civilizație, asemănătoare energiei nucleare — eliberată și stăpînită — pusă și ea în slujba idealurilor noastre celor mai statornice, a viselor noastre celor mai cutezătoare. Paradoxului lumii capitaliste muribunde, care îmbină progresele științei cu dezagregarea conștiinței, ordinea materială cu haosul moral — noi îi opunem concepția noastră armonioasă, echilibrată a corespondenței și înrîuririi reciproce dintre economic și social, dintre nivelul de trai și nivelul eticii profesate și practicate. De aceea și artei decadente, defăimătoare a omului, îi opunem o artă constructivă, care exaltă viața și pe om, ancorată în Prezent ca într-o adevărată Patrie pe coordonatele ireversibile ale vremii!

Dar, ca în toate domeniile, un factor esențial este: cum așezi temelia, cum înalți primul crîmpei de zidărie, cum consolidezi pietrele unghiulare ale acestui edificiu care e sufletul omului de mîine?

Eu unul cred că... e mai ușor de făcut în practică decît de spus în teorie! Dovadă stau zecile, poate sutele de lucrări izbutite și în domeniul nostru, numărul mare de scriitori afirmați și confirmați în acest răstimp relativ scurt, tirajele impozante, retipăririle masive... Tot mai mult se face simțit și în literatura pentru copii și tineret spiritul de partid, din ce în ce mai multe sînt lucrările inspirate din actualitatea nemijlocită, mereu mai bine se realizează anevoiosul cumpăt dintre ficțiune și realitate, dintre visul — de care copilul și tînărul nu trebuie lipsiți — și lumea cea aievea la care sînt martori și părtași.

— Dar lipsuri dumneavoastră nu aveți? — Ba bine că nu! Poate chiar mai multe decît în alte sectoare, dar — ce vreți? — unde e firul mai subțire, acolo se și rupe. Ca să nu umbrim bucuria sărbătorească de azi, să numărăm tot printre laturile pozitive și... faptul că ne cunoaștem în bună măsură metehnele, că sîntem hotărîți să le combatem și să le învingem, pentru a crește din micii noștri cititori pe cititorii marii literaturi naționale și universale, lectori pricepuți și entuziaști — și în același timp eroi și modele ale cărților noastre.

Otilia Cazimir:

Marele exemplu al literaturii sovietice

In calitatea mea de traducătoare a 40 de cărți din literatura rusă și mai ales din cea sovietică, sînt poate mai în măsură decît alții să-mi dau seama de înalta valoare morală și educativă a acestei literaturi și de strălucitul exemplu pe care ni-l oferă cu atîta dărnicie tuturor.

Sprijinindu-se pe experiența marii literaturi ruse progresiste a celor din urmă două veacuri, literatura sovietică n-a apărut ca un fenomen spontan. Dar evoluția ei, legată îndeaproape de momentele istorice și politice ale patriei socialiste au urmat un drum ascendent uluitor.

Literatura sovietică e literatura poporului. Materialul din care e plămădită e adevărul social ca și cel etern omenesc, iar poezia pe care o promovează e o poezie cu totul nouă, a cărei existență nimeni n-ar fi bănuit-o vreodată, și nu s-ar fi încumetat s-o realizeze: poezia muncii socialiste. A muncii tuturor, pentru fiecare în parte, a muncii fiecăruia pentru toți.

De aceea, eroii literaturii sovietice, deși îndeobște oameni simpli, au totdeauna un contur precis, o personalitate bine definită. Ieșind din paginile cărților, ei pășesc de-a dreptul în viață — în viața noastră — puternici, hotărîți și optimiști, și tot de aceea cînd se întîmplă ca autorul să nu ducă pînă la sfîrșit povestea unui asemenea om adevărat, ne pomenim gîndindu-ne la el ca la un prieten de la care n-am mai avut de mult știri. Așa, după ce au apărut cele două romane ale lui Fedin „Primele bucurii" și „O vară neobișnuită" după care trebuie să urmeze al treilea, chiar noi traducătorii am primit multe scrisori în care ni se cereau lămuriri asupra viitoarei evoluții spre socialism a scriitorului Alex. Pastuhov, asupra carierei actoricești a Annocikăi sau asupra activității viitoare a tînărului comunist Kirill, pe care autorul îl părăsește la sfîrșitul celui de al doilea roman, rănit pe un pat de spital.

Oamenii pe care ni-i prezintă literatura sovietică nu sînt improvizați exclusiv de imaginația scriitorului respectiv; ei sînt născuți din însăși realitatea și adevărul locului și al timpului lor. De aceea și sînt atît de vii și îi simțim atît de apropiați.

Dar cine s-ar mai îndoi că există o poezie a muncii să recitească și ultimul capitol din „Secerișul" de Galina Nikolaeva, — adevărată apoteoză a fericirii de a munci.

Prin scriitorii care o slujesc cu nestrămutată convingere, ca și prin operele lor, literatura sovietică ne oferă exemplul viu al unei înalte conștiințe artistice, morale și politice.

Acesta e drumul pe care literatura sovietică ni-l deschide nouă, celor care pășim doar cu un sfert de veac în urma ei, spre aceleași împliniri.

Docherii din Constanța

de CICERONE THEODORESCU

In portul Constanța
Pe arșița deasă,
Frumoasă-i vacanța
Și munca-i frumoasă.
Spinarea e leoarcă
Dar trage cît trei —
Incarcă, descarcă
Docherul pe chei.

Ne cheamă la muncă
Vapoarele noastre
Și marea ne-aruncă
Ochiade albastre.

Ea spală-n furtună
Dogoare și praf
Și viața-i mai bună
Și nu e vătaf.

In portul Constanța
Bat vînturi de mare,
Se duce vacanța
Dar munca e-n floare.
A lumii povară,
Comorile ei —
Le-nalță, coboară.
Docherul pe chei.

Către cel ce ne-a eliberat

de SZEMLÉR FERENC

Drapelul tău, trecut prin foc și sînge,
Noi, liberi, l-am urmat pe asprul drum.
Ca o lumină-n jurul lui ne strînge
Spre comunism să ne-nălțăm acum.

În romînește de H. GRĂMESCU

Șerban Cioculescu:

Umanismul socialist

Unul dintre fenomenele cele mai izbitoare ale noii politici culturale, de cincisprezece ani încoace, a fost acela al difuzării în mase a clasicilor. De la cărțulia de buzunar, zisă portativă pînă la ediția în format mare, ilustrată și comentată, trecînd prin treptele intermediare ale facturii bibliologice, de la cartea destinată tineretului școlar începător pînă la aceea ce avea să servească studenților, cu un aparat științific competent, capodoperele scriitorilor noștri din trecut și pînă în ajun au fost răspîndite în ediții succesive de zeci de mii de exemplare. O parte deservesc cele cîteva zeci de mii de biblioteci publice care s-au deschis în toate comunele, urbane și rurale din țară, cele mai multe însă solicită din vitrine și de la etalajele de pe stradă, pe trecătorul care a prins un gust nou: acela al lecturii. Paralel cu construirea socialismului s-a produs și o revoluție culturală; din vîltoarea ei s-a născut cititorul unanim, la care rîvneau suspinînd, scriitorii dinainte de 23 august, ale căror cărți mai adesea rămîneau stocate în depozitele editurilor, înainte de a se lichida la cîntar.

Privesc cu bucurie în rafturi, șirurile dense de cărți în legătură de pînză albastră, în care se aliniază clasicii noștri, de la Grigore Ureche la C. Dobrogeanu-Gherea. Textul, colaționat în modul științific cel mai vrednic de încredere, însoțit de note și variante, de introduceri și studii obiective, păstrează parfumul de epocă al limbii. S-a dat un impuls nou studiului filologic și metodelor de istorie literară, chemate să reconstituie atît conturul moral al scriitorilor, cît și fizionomia momentului istoric. Autorii clasici nu mai sînt nume venerabile dar ocolite, amintind cuvîntul mușcător al lui Voltaire despre un contemporan necitit: „sfinți sînt, nimeni nu se atinge de ei". Dimpotrivă, sînt în mîinile tuturor, pe înțelesul și pe gustul fiecăruia. Cei mai mari, Eminescu, Creangă și Caragiale, au atins tiraje de sute de mii de exemplare, chiar cele numite cîndva „de lux" sînt astăzi de zeci de mii de exemplare și dintre cele mai căutate. Mai sînt și „clasicii în viață" și sub acest nume înțeleg pe scriitorii mari de astăzi, creatori de valori verificate fără acea nevoie de „perspectivă istorică", despre care s-a vorbit cîndva. Mă gîndesc îndeosebi la Mihail Sadoveanu și la Tudor Arghezi. Opera celui dintîi, retipărită în întregime, aproape, stă alături de cărțile unice ale lui Neculce și Creangă. Iar „Versuri" de Arghezi stau alături de „Poezii" de Eminescu, în ediția completă pe hîrtie velină biblie. Umanismul socialist, pe care se sprijină întreaga teorie și practică a conducătorului revoluției socialiste, partidul clasei muncitoare a sfărîmat bariera dintre generații și a creat un climat de înțelegere a frumosului, actualizînd mesajul etern al clasicilor noștri.

Oscar Walter Cisek:

Cu tot entuziasmul

Pentru scrisul german din R.P.R., ziua de 23 August 1944 a însemnat cea mai esențială cotitură, care a dus la realizări neașteptate și cît se poate de rodnice. In epoca burgheză, literatura sașilor din Ardeal și a șvabilor din Banat a avut de luptat continuu împotriva unei atmosfere neprielnice, creată și susținută de o mentalitate strîmtă, de legile neumane ale capitalului particular. Celor mai de seamă talente le-au lipsit condițiile unei dezvoltări nestînjenite. Editori cu suflet de cămătari își plasau banii în publicarea operelor mai senzaționale de la care așteptau cîștiguri, iar scriitorii care aveau încredere în talentul lor sau care erau pătrunși de suflul progresului nu erau decît prea puțin cunoscuți.

Inainte de Eliberare scriam nuvele și romane a căror acțiune se petrecea în Bărăgan, la București, în Delta Dunării sau în Țara Oașului. Despre apariția lor, însă, aproape nimeni nu luase cunoștință în orașul natal al autorului, adică în București. In Societatea Scriitorilor din Rominia de altădată n-aveam ce căuta. Cîte un „maestru" de categoria a zecea mă privea cu milă, cînd vorbeam, în fața lui, despre versurile minunate ale lui Alfred Margul Sperber sau despre povestirile pline de substanță genuină ale prozatorului ardelean Erwin Wittstock.

După 23 august 1944, lucrurile s-au schimbat. Scriitorii noștri de frunte sînt cunoscuți în întregul cuprins al țării, iar versurile și proza lor au fost răspîndite nu numai în originalul german dar și în traducere romînă și maghiară.

Astăzi, sînt mîndru că Editura de Stat, care publică operele lui Tudor Arghezi și Mihail Sadoveanu, nu disprețuiește nici opera mea. După ziua Eliberării, scriitorii noștri de limbă germană dispun de cercuri literare, case de cultură și două teatre de stat care propagă creațiile lor. Proză și versuri germane sînt publicate de Editura de Stat pentru Literatură și Artă, de Editura Tineretului, în două reviste literare și trei cotidiane de limbă germană.

Marea sărbătoare a fost, așadar, totodată și ziua eliberării scrisului nostru german. Tot ce a urmat acestei zile de înălțare patriotică sprijină continuu creșterea aportului prin care scriitorii noștri de limbă germană contribuie, cu tot entuziasmul lor, la construirea socialismului în patria noastră, Republica Populară Romînă.

Lucia Demetrius:

Publicul nou

Așa cum în țara noastră, în timp de 15 ani, atîtea lucruri s-au schimbat fundamental, literatura și publicul s-au înnoit și ele. Conducerea înțeleaptă a partidului a crescut o pleiadă de scriitori noi și a crescut o conștiință nouă a scriitorilor mai vîrstnici. Partidul a crescut și noi cititori pentru care arta a devenit o necesitate. Și scriitorii vechi și cei noi, iubind viața noastră viguroasă și proaspătă, viața noastră de lupte și biruințe, de construcție și de pace, au învățat să scrie despre ea fără sfială și fără stîngăcie, s-o cunoască, s-o zugrăvească în culorile ei puternice, în frămîntările ei rodnice, în clocotul ei revoluționar. Sinceritatea, simplitatea, adevărul, s-au născut firesc din cunoaștere și dragoste. Iar sinceritatea și adevărul au trezit gustul de lectură, dragostea pentru teatru, pentru literatură, în sute de mii de oameni, străini sau aproape străini pînă atunci de ele, pentru că acești oameni sînt și ei sinceri și adevărați.

Publicul cel nou e cel care îl interesează pe scriitor, pentru că lui i se adresează, despre el și pentru el scrie.

Cînd dramaturgul se află în sală, la reprezentarea unei piese a lui și vede sute de oameni — pentru că a trecut de mult vremea în care o piesă romînească avea mai puțină căutare decît una străină, — primind gîndurile lui, reacționînd la ele așa cum își dorise el, așa cum visase, atunci simte satisfacția muncii îndeplinite. Cînd scriitorul se duce la o fabrică de pildă, să stea de vorbă cu cititorii lui și vede eroii pozitivi ai literaturii sale aievea în față, cinstindu-l, spunîndu-i adevărul asupra operei lui, fără pornire și fără cruțare, atunci are într-adevăr sentimentul că meseria lui e minunat de frumoasă, că rostul lui în lume e un rost nobil și că nici un fel de efort nu e prea mare pentru a mulțumi acești cititori.

Ceea ce deosebește scriitorul de azi de cel dinainte de 23 August este în primul rînd faptul că literatura lui spune, cu mijloace artistice: „oameni, așa trebuie să fim". Ceea ce deosebește publicul nou de cel de odinioară este faptul că el caută în artă cum trebuie să fie omul. Reacția cititorilor față de o carte, a spectatorilor față de o piesă, pe o mare scenă din București sau la un Cămin Cultural dintr-un sat din fundul munților, ne umple inima de bucurie.

Vasile Dincă:

Oțelar la Uzinele „Mao Țze-dun"

Hotărîrea clasei muncitoare

In cinstea zilei de 23 August, am realizat o producție de oțel lichid cum n-a mai existat în istoria oțelăriilor „Mao Tze-dun". Planul a fost depășit aproximativ cu 102 tone și, peste angajamentele noastre, am dat alte 47 de tone. Un progres deosebit a înregistrat și calitatea oțelului, reducîndu-se rebuturile cu 3 la sută față de coeficientul admis.

Hotărîrea partidului din 13—14 iulie a făcut ca cea de a 15-a aniversare a Eliberării patriei noastre să rămînă o dată de neuitat în conștiința noastră. Provocările imperialiștilor se vor izbi de puternica noastră clasă muncitoare, care știe să riposteze tuturor celor care se ridică în calea construirii socialismului.

Defilînd în formațiunile gărzilor muncitorești, alături de ceilalți tovarăși ai mei, vom demonstra hotărîrea și puterea de muncă a clasei noastre muncitoare.

Eugen Frunză:

Atunci mi-am început viața...

Am fost întrebat ce a însemnat pentru mine 23 August 1944. E greu să vorbești despre ceva care pare circumscris, dar cuprinde, de fapt, totul. Nu întîmplător această zi m-a găsit în partea de nord a Moldovei, de unde — încă în martie — fusese izgonit fascismul. Nu întîmplător, în august 1944, un text romînesc pe melodia vestitului cîntec „Katiușa" circula, tipărit pe foi volante, purtînd semnătura mea. Le spun acestea pentru a sublinia, prin modestul meu exemplu, un adevăr cunoscut de toată lumea: 23 August a fost expresia celor mai profunde și arzătoare năzuințe ale poporului nostru.

Trebuie să declar că de atunci mi-am început viața; deși — potrivit calendarului și certificatului oficial — aș fi cu mult mai în vîrstă. Mă întreb: înseamnă oare să trăiești atunci cînd pribegești străin și stingher într-o lume cu porți ferecate? Atunci cînd toate drumurile duc în pustiu? Atunci cînd totul în tine e durere și umbră?

Acesta eram. Fiul trist al unui institutor de țară pe care îl chinuia reumatismul și care, cu toate sforțările, nu și-a realizat niciodată visul de a-și îngriji picioarele bolnave la Techirghiol, măcar două săptămîni dintr-o viață de 61 de ani.

Ce-aș putea să adaug la cele spuse despre Eliberarea patriei noastre, decît faptul că a coincis cu eliberarea sufletului meu?!

Am muncit de atunci mult și cu pasiune. Am mers încolonat între ostașii socialismului. M-am bucurat de fiecare nouă cucerire și m-am simțit părtaș la toate victoriile noastre comune. M-am gîndit la viitor și am privit, împreună cu poporul nostru, de pe fiecare culme, noile piscuri ce ne așteaptă. Am cîntat, cît m-am priceput — și am fost fericit cînd vreun cîntec de-al meu era poftit în casă de om muncitor. Intr-un cuvînt: am trăit.

Și dacă la sărbătoarea celor 15 ani glorioși îmi va cădea o lacrimă, va fi a dragostei și a mîndriei pentru tot ce-a izbîndit poporul romîn și pentru strălucirea anilor ce vin.

Dumitru Ignea:

La Iași se construiește

A fost un cîmp gol. Un loc pustiu. Se chema Valea Lupului. Au venit aici tineri ingineri, au desfăcut planuri, au trasat și au construit. Rapid, temeinic, cu pricepere. Au crescut ca din apă pavilioane zvelte, au fost instalate uriașe fermentatoare pe care era scris: „Moscova vă salută"

O dată cu fabrica, au crescut tehnicieni, chimiști, operatori. S-a născut o nouă întreprindere ieșeană: Fabrica de penicilină. Penicilină romînească, penicilină ieșeană.

Astăzi munca continuă: streptomicină, auromicină, vitamina B 12... realizare socialistă în numele vieții

RULMENȚII

Lîngă apa mitică a Bîrladului se prăseau popîndăi. Cîntau ciobanii din fluiere. Se speteau, pe vremuri, țăranii pe moșii. O hotărîre a partidului și guvernului: s-a născut Fabrica de rulmenți. In scurt timp, sute și sute de muncitori au căpătat o înaltă calificare. Din mîinile lor ies zilnic prețioase bijuterii: rulmenții romînești.

FILATURA NOUĂ

Ringuri moderne, valuri de bumbac imaculat, parchet pe jos, aerisire exemplară, fete tinere și vesele. Sute și sute de tinere calificate. Ce a fost acum cîțiva ani aici? Bălării.

Pe strada Socola s-a construit o filatură nouă.

CONDUCTA DE APĂ

Iașul nu avea apă suficientă. Industria nu avea apă. Cetățenii nu aveau apă. — Să se construiască conducta de apă Prut-Iași — a sunat Hotărîrea. Și s-a construit într-un an și jumătate. Astăzi Iașul are apă zi și noapte. Unde e febra tifoidă? A pierit o dată cu regimul burghezo-moșieresc. De sus, de pe dealul Sorogarilor, zîmbește casa de ape. Salută Iașul.

LA NICOLINA

Hala nouă de rotărie. Muncitorii nu mai lucrează iarna în ger și viscol. Azi, la vagonaj, altă hală nouă. Pentru prima dată la Nicolina se toarnă cilindri de locomotivă, se construiesc cazane noi, ceferiștii sînt veseli.

Dumitru Isac:

Noua viață culturală a Clujului

In țara noastră, orice institut de învățămînt este deschis în mod egal minorităților naționale. Tocmai de aceea condițiile locale fac ca instituțiile de învățămînt și de cultură în genere să se remarce printr-o puternică și frățească colaborare și colegialitate, atît în rîndurile oamenilor de știință și ale cadrelor didactice, cît și în rîndurile studenților de diverse naționalități. Așa e la Universitatea Babeș-Bolyai, așa e la Filiala Academiei R.P.R., la Institutul de Artă, în cadrul Filialei Uniunii Scriitorilor și în celelalte instituții.

Datorită aceleiași politici care ține seamă în mod deosebit de dezvoltarea culturală egală a tuturor minorităților naționale, Clujul oferă particularitatea existenței a două teatre și a două opere, — în limba romînă și în limba maghiară — cu remarcabile tradiții artistice și cu o dezvoltare necunoscută în trecut.

Pe plan literar, Clujul este reședința unui bogat colectiv de scriitori, dintre care unii sînt recunoscuți printre condeiele de seamă ale țării. De diverse vîrste, activi în cadrul Filialei Uniunii, prezenți în acțiunea de difuzare a culturii în mase și în toate activitățile de ordin cetățenesc, prezenți pe frontul literar cu creații anuale de la roman la nuvelă, schiță, poezie sau piesă de teatru, scriitorii clujeni se regăsesc în activitatea lor publicistică în coloanele celor șase reviste pe care Clujul le oferă ansamblului publicistic al țării. E vorba de revista lunară „STEAUA", de factură preponderent literară, și de săptămînalele cu profil mai complex „UTUNK" și „TRIBUNA", de revista lunară de ideologie și știință „KORUNK, precum și de o revistă pentru copii și una pentru femei, ambele în limba maghiară. Ce-am mai putea să notăm în acest atît de restrîns tur de orizont cultural asupra Clujului? Dacă ai accepta ca punct de perspectivă creasta „Cetățuiei", ai avea, — pe lîngă panorama orașului, vastă, de la Someșeni pînă în preajma Floreștilor — cîteva elemente topografic-culturale proprii și semnificative. Departe, sub poala Feleacului, se întind grădinile și așezămintele agronomice și biologice ale savantului Palocsay; mai în dreapta se deslușește observatorul astronomic sub care se desfășoară cunoscuta grădină botanică, expresia unei munci și capacități științifice bine organizate. Treapta următoare e grupul de clădiri ale complexului medico-farmaceutic care coboară pînă la Biblioteca Centrală, instituție bogat înzestrată și asiduu frecventată, lîngă care se clădește în momentul de față un monumental palat al culturii pentru studenți.

In dreapta perspectivei noastre panoramice, am avea ca o contrapondere a grădinilor lui Palocsay și Observatorului, o vastă clădire neterminată încă, unde funcționează încă un institut al Academiei iar sus, în Horja, domeniul și instalațiile parcului etnografic.

Menționînd încă o școală de creație populară, diverse muzee — creații ale regimului democrat-popular — cred că n-am epuizat formele de manifestare a culturii noi, socialiste, multilaterale și cu adevărat populare, caracteristice acestui oraș.

Izbînzile culturii socialiste se afirmă adesea și departe de granițele țării unde, printre oamenii de știință, scriitorii și artiștii care ne reprezintă în străinătate, se află și nume cunoscute din Cluj. Oameni crescuți într-o țară democrat-populară, care dă prețuirea cuvenită științei și artei adevărate.

Ion Istrati:

Iașul culturii socialiste

Iașul nostru, socotit în marea familie a celorlalte orașe ale Rominiei burghezo-moșierești drept o biată cenușăreasă, s-a scuturat în anii puterii populare de molozurile războiului fascist și, înviind din zgură și din propria-i cenușă, a devenit și devine o așezare urbană în care fiece construcție nouă vorbește tot mai convingător despre maturizarea noastră socialistă. Alături de înfăptuirile mărețe pe plan economic sînt numeroase și demne de unanimă stimă izbînzile de ordin cultural. In anii regimului nostru de democrație populară, la Iași s-a isprăvit construirea universității „Alexandru Ioan Cuza"; s-a înălțat clădirea nou-nouță a Institutului agronomic „Ion Ionescu de la Brad", pe dealul Copoului; s-au adăugat corpuri de clădiri noi la vechiul edificiu al Institutului de medicină; s-a ridicat impozantul Institut de chimie „Petre Poni" al filialei Academiei R.P.R.; s-au renovat Muzeul Unirii și Teatrul Național „Vasile Alecsandri", dotat cu scenă turnantă; s-a inaugurat de asemeni casa-muzeu „Ilie Pintilie" și cartierul muncitoresc Nicolina și s-au reparat, căpătînd nouă înfățișare, cinematografele „Maxim Gorki", „Ilie Pintilie", „Timpuri Noi" și „Ion Creangă" din cartierul Tătărași.

Deasemeni, vechea curte domnească a devenit, prin buna purtare de grijă a călăuzitorilor poporului nostru, Palat al Culturii. Aici și-au găsit adăpost valoroasa galerie de artă plastică, muzeele de etnografie, istorie, științele naturii și sînt găzduite biblioteca regională, precum și uniunile de creație ale compozitorilor, artiștilor plastici și scriitorilor.

La toate acestea trebuiesc adăugate numeroasele cămine studențești, căminele culturale, bibliotecile de cartier, și, mai ales, existența la Iași a Operei de stat și a Filarmonicii „Moldova", a ansamblului coral „Gavril Muzicescu", a ansamblului de muzică populară „Doina Moldovei", a Teatrului Evreesc de Stat, a teatrului de păpuși și a studioului regional de radio.

Oricine vine azi la Iași, nu mai găsește nimic din atmosfera stătută, patriarhală și tristă de odinioară și află un Iași nou, întinerit prin rivna obștească a maselor de oameni ai muncii, care adaugă la vechiul prestigiu cultural de ieri, trainice biruințe, capabile să sporească slava culturii noastre socialiste.

Ștefan Ureș:

Generația învingătorilor

Generația lui 23 August, cum pentru totdeauna îi va rămîne gravat numele în istoria poporului nostru, această armată pașnică de oameni tineri și liberi și-a dat măsura puterii pe șantierele care au împînzit țara de la un capăt la celălalt; a asaltat știința, descifrîndu-i cu uimire și satisfacție tainele; s-a putut realiza într-o mie și una de ramuri de activitate creatoare pe solul fertil al înfăptuirilor populare; în sfîrșit, și-a putut descătușa dragostea și visurile din strînsoarea calcului meschin care odinioară a ucis atîtea inimi dornice de puritate.

Tot ceea ce aparține bucuriilor intense, toate atributele esențiale ale tinereții, această generație nu le-ar fi obținut fără actul Eliberării. O datorie imensă. Și un singur mijloc de a face față acestei datorii: munca eroică, adînc devotată poporului, comportarea demnă, integră, în spiritul socialismului.

Nava cu flamurile tinereții înaintează cu toate pînzele sus. Partidul comuniștilor i-a trasat drum neabătut. Vremea e tot mai prielnică, dar nici furtunile nu vor speria echipajul: există un optimism verificat prin 15 ani de izbînzi istorice iar forța noastră, a tuturor, este infinit mai mare decît suma forțelor individuale care o compun.

Sîntem generația celor deprinși să învingă.

Al. Jebeleanu:

Timișoara, „orașul aripilor întinse"

Pe cînd eram elev și începeam să simt setea de cultură, frumosul oraș al parcurilor, Timișoara, denumit pe atunci de mine „orașul aripilor frînte", îmi oferea extrem de puține izvoare de lumină. Nu exista un teatru, nu exista în inima Banatului — renumit pentru cîntecele și cîntăreții săi — o operă, nu s-a putut înjgheba nici o filarmonică. Apărea cîteodată o revistă literară cu viață efemeră. Atît aveam la Timișoara: o bibliotecă municipală unde, ce-i drept, se îmbulzea tineretul. In oraș funcționa un singur institut superior de învățămînt: Școala politehnică. Trecutul acesta l-am îngropat însă pentru totdeauna și numai dușmanii îl mai pot jeli.

După 23 August 1944, Timișoara a avut o dezvoltare culturală vertiginoasă. I-am urmărit urcușul care n-a fost chiar atît de ușor. Am cunoscut lupta consecventă a partidului pentru o artă și o cultură socialistă. Am văzut cum dintr-o trupă de actori, mică la început, susținută prin eforturile materiale ale muncitorilor, s-a pus temelia Teatrului Popular care a devenit — după aceea — Teatrul de Stat. Acest teatru, iubit de populația muncitoare, a dat pînă acum 2684 de spectacole vizionate de 1.130.179 spectatori. După Teatrul de Stat romîn, au luat ființă Teatrul de Stat german și maghiar, un ansamblu sîrbesc de coruri și dansuri, dîndu-se astfel posibilitatea minorităților naționale să-și dezvolte cultura lor socialistă în conținut și națională în formă.

In acest an, scriitorii din Timișoara sărbătoresc 10 ani de la înființarea Filialei Uniunii Scriitorilor din Timișoara și de la apariția primului număr al revistei noastre: „Scrisul bănățean". Pentru noi, ca și pentru scriitorii din celelalte regiuni, 23 August a deschis calea spre o artă majoră a literaturii realist-socialiste. Sînt cunoscuți și apreciați scriitori ca Mircea Șerbănescu, care s-a impus cu romanul „O fată din cele multe", poetul german Franz Liebhardt, traducătorul Fr. Zoltan, criticii literari Leonard Gavriliu, Traian-Liviu Birăescu. Alături de ei crește o generație mai tînără, ridicată în ultimii ani, din rîndurile cărora amintesc pe Anghel Dumbrăveanu, Nicolae Ciobanu, Ion Arieșanu, Ilie Măduță, Dimitrie Rachici. Odată cu aceasta s-a dezvoltat și literatura minorităților naționale. Au apărut scriitori ca: Vladimir Ciocov, Zvetomir Raikov, Lazar Ilici. Dar cîte locuri și fapte nu pot să grăiască despre avîntul cultural al Timișoarei! Personal, țin să-mi exprim recunoștința față de Partidul Muncitoresc Romîn sub a cărui îndrumare și grijă Timișoara — acum „orașul aripilor întinse" — a devenit un înfloritor centru cultural al țării.

Limban Nicolae:

Muncitor la Secția Mecanică reductoare la Uzinele „Mao Țze-dun"

O trecere în revistă

23 August, în anul acesta, este și o trecere în revistă a muncii noastre de la Eliberare. Angajamentele pe care mi le-am luat pentru îndeplinirea planului de producție vor fi realizate cu o zi înainte de termen.

In ceea ce privește sprijinirea măsurilor luate de plenara Comitetului Central, ne-am angajat ca să folosim mai bine timpul de lucru și să îmbunătățim calitatea produselor, iar împreună cu cealaltă brigadă de muncitori condusă de Pană Dumitru,

ŞI SOCIALISM

să realizăm o economie la materiale în valoare de 6400 lei. Alături de ceilalţi tovarăşi ai mei, răspund la chemările partidului privind acţiunile de producţie în întîmpinarea zilei de 23 August.

Al. Mirodan:

Eliberarea de moarte

Eliberarea ne-a eliberat de moarte.

In anii adolescenţei, care coincideau cu anii războiului şi ai fascismului (am fost — deci — vreodată adolescent ?), scriam versuri deprimante avînd fiecare la motto un citat din Schopenhauer, filozoful pierzaniei. Din amar scoteam amar şi fruntea era plecată pămîntului. Unde e caietul ? Aş pune acuma faţă-n faţă un sonet de ieri cu dialogul de azi, pentru ilustrarea revoluţiei din suflete. Trăiam atunci singur, deşi alături de atîţia tineri intelectuali (vreau să spun elevi de liceu) cu fiinţa adînc înrîurită de cărţile lui Gide sau Papini care, departe de a indica soluţii de viaţă, ofereau, cu drăcesc condei, minţilor în stare de plămadă, absurdul, scepticismul, desconsiderarea valorilor şi o dezarmantă neîncredere în putinţa omului de a se înnoi şi de a înnoi lumea. Negarea era ispititoare, fiind comodă. Ea nu solicită, — spre deosebire de afirmare — efortul, cerîndu-ţi doar să te laşi tîrît, ca-n apele somnului, de o inerţie, să te dizolvi în pară şi nimic, precum colegii noştri de generaţie ai Parisului „existenţialist", pe care-i macină, ieri ca şi azi, cu St. Germain de Près cu tot, o nesfîrşită sterilitate artistică.

Eliberarea a fost, pentru generaţia de tineri intelectuali a timpului, o eliberare de moarte spirituală. Să-i mulţumim încă o dată, la marea sărbătoare a poporului, aceluia care ne-a deschis drumul împlinirii în gîndire şi acţiunii, partidului clasei muncitoare. In locul absurdului, învăţătura despre lume ca despre o realitate cognoscibilă şi raţională. In locul scepticismului, convingerea, întemeiată pe marxism-leninism şi pe înfăptuirile Uniunii Sovietice, că realitatea poate fi transformată şi răul (mlaştină, pustiu sau tristeţe) poate fi înfrînt prin acţiunea colectivă. In locul individualismului de impas şi al solitudinii care mistuie persoana în Apus, ideea, din partid născută, a solidarităţii şi conlucrării umane.

Şi, pentru scriitor, în locul căilor sterile în care viaţa şi ideea sînt acuzate de desuetudine şi înlocuite cu zerouri şi demenţă, soluţia realismului socialist, adică viaţă, viaţă, viaţă.

Francisc Munteanu:

Pe drumul socialismului

Astăzi, în pragul marii noastre sărbători, mă simt solidar cu emoţia şi satisfacţia imensă a tuturor oamenilor muncii din ţara noastră, care trec în revistă, cu un sentiment de legitimă mîndrie, şirul remarcabil al succeselor dobîndite sub conducerea partidului pe plan economic, social, politic, cultural şi artistic. Sînt succese obţinute datorită înţeleptei conduceri a Partidului Muncitoresc Romîn, datorită eforturilor eroicei noastre clase muncitoare, a luptei unite a întregului nostru popor pentru pace, pentru socialism.

Scriitorului contemporan aceste succese îi deschid o perspectivă de creaţie de o nebănuită bogăţie, îi ridică răspunderea socială, politică şi artistică.

Datoria de a reflecta la un înalt nivel ideologic şi estetic marile prefaceri produse în conştiinţa contemporanilor noştri, de a demonstra cum au fost posibile marile noastre realizări socialiste, este o datorie de onoare a oricărui scriitor din ţara noastră. Către îndeplinirea noilor noastre sarcini pe drumul socialismului năzuim cu toţii, păşind hotărîţi, entuziaşti, pe drumul anului XVI — spre socialism.

Nagy Istvan:

Clasa muncitoare, sarea vieţii noastre

Pentru noi, întreaga semnificaţie a lui 23 August este legată de clasa muncitoare. Prin luptele ei s-a călit acea avangardă curajoasă şi înţeleaptă căreia îi spunem lapidar Partid şi care, strîns legată de clasa muncitoare, este şi va fi călăuza poporului nostru. Internaţionalismul proletar a cimentat legăturile dintre oamenii muncii de diferite naţionalităţi din patria noastră, închegîndu-i într-o unitate indisolubilă şi contribuind astfel la construirea socialismului în patria noastră. Prietenia şi ajutorul neprecupeţit al popoarelor din marea Uniune Sovietică au fost de nepreţuit pentru muncitorii care au înfăptuit insurecţia armată, cucerind libertatea şi punînd bazele democraţiei populare.

Sub îndrumarea partidului nostru, care aplică principiile şi practica dictaturii proletare, clasa muncitoare a lichidat proprietatea particulară a mijloacelor de producţie, dominaţia claselor exploatatoare, — exploatarea omului de către om — punînd capăt în acelaşi timp şi stării sale de proletariat mizer.

Clasa muncitoare — mult sporită numeric, prin masele de oameni ai muncii eliberaţi şi prin industrializarea accentuată a ţării — transformată în acelaşi timp şi calitativ, a devenit un epicentru vital, a devenit sufletul, generatorul spiritului de iniţiativă al economiei socialiste planificate, a devenit eroul central al planurilor cincinale.

Avîntul clasei muncitoare a antrenat de asemeni ţărănimea noastră muncitoare pe drumul agriculturii socialiste.

Constituind un exemplu pentru toţi oamenii muncii, clasa muncitoare progresează cu paşi uriaşi şi în domeniul culturii, al ştiinţei, al artelor şi ne dă azi adevărate contingente de intelectuali, avînd în acelaşi timp un adînc respect pentru munca creatoare a vechilor intelectuali ataşaţi poporului şi însuşindu-şi realizările lor.

Intelectualitatea clasei muncitoare, dinamizată de partid, depistează valorile acumulate în cultura poporului nostru vreme de secole întregi şi asigură, selecţionîndu-le în mod critic şi întregindu-le în cultura noastră socialistă aflată în plin avînt, acestor valori locul de cinste ce li se cuvine.

In clasa muncitoare se concentrează mai expresiv tot ceea ce a fost şi va fi mai mare şi mai nobil în poporul nostru, întărindu-ne cu fiecare victorie — ca acea care a dat naştere recentei Hotărîri a partidului referitoare la creşterea nivelului de trai — certitudinea în viitorul socialist al ţării noastre, al Republicii Populare Romîne.

Constantin Ojog:

Muncitor la secţia Forjă de la Uzinele „Mao Ţze-dun"

Contribuţia mea

In urma Hotărîrii din 13-14 iulie şi în cinstea zilei de 23 August vom îndeplini planul de producţie cu trei zile înainte de termen; de asemeni calitatea pieselor va fi îmbunătăţită şi predarea lor va fi făcută înainte de timpul cerut de necesităţile planului, putînd în felul acesta să asigurăm celorlalte secţii, care prelucrează piesele ieşite din secţia noastră, depăşirea planului.

Tot în cinstea lui 23 August ne-am luat angajamentul să reducem rebuturile la zero.

Convingîndu-mă încă o dată de grija pe care o are partidul faţă de muncitori, am fost însufleţit în hotărîrea de a aduce şi eu o contribuţie la economiile statului şi ale întreprinderii. M-am angajat să fac economie de materiale în valoare de aproximativ 400 de lei. Pînă în momentul de faţă, mi-am depăşit angajamentul, făcînd o economie de 766 lei, împreună cu echipa mea. Pînă la sfîrşitul anului, valoarea materialelor economisite în cadrul atelierului se va ridica la suma de 4500 lei. Aceste angajamente le-am luat în faţa adunării generale de partid şi, ca membru de partid, sînt conştient şi mîndru de aceste sarcini pe care le voi aduce la îndeplinire.

Pop Simion:

Tinereţe în August

Noi, tinerii scriitori, a căror vîrstă gravitează în jurul a 30 de ani, sîntem nişte ostaşi care nu am participat decît la bătălia paşnică pe care partidul nostru o duce pentru socialism. Ce am făcut noi, la acea vîrstă aproape adolescentină? Impărţeam afişe antifasciste ori redactam gazete de stradă; suiam cu tîrnăcopul în munţi, ca să deschidem drumuri prin piatră şi să înălţăm viaducte; ţineam entuziaste mitinguri tinereşti, ori uceniceam în redacţiile ziarelor locale de partid. Intr-un cuvînt, n-am avut timp să observăm că ne împlinim, că ne facem bărbaţi. Ne-am trezit maturi, fiecare dornic să împlinească o mie de vise. Cu vremea, fiecare şi-a făurit armele care se potriveau mai bine puterilor şi posibilităţilor sale. Actualitatea şi partinitatea au fost criteriile esenţiale după care ne-am condus atunci cînd am hotărît să ne aşternem gîndurile pe pagina albă. Drumurile nesfîrşite ne-au furat inima, umplîndu-ne cu tumultul faptelor noi, cu imaginea robustă a oamenilor care se schimbau sub privirile noastre. Ne-am modelat spiritul după chipul şi asemănarea ţării pe care am bătut-o statornic cu piciorul, ca s-o întruchipăm cu mijloacele artei noastre în cărţi de poezii, în cărţi de povestiri şi reportaje, ori în romane făurite trudnic, din minereul mult al unor experienţe trăite cu toată pasiunea tinereţii noastre. Pe acest drum greu, partidul ne-a fost îndrumător, însufleţindu-ne dar şi mustrîndu-ne la nevoie, ca un părinte drept şi aspru şi bun.

Cu prilejul celei de a 15-a aniversări, acest moment festiv, deosebit de solemn în viaţa poporului nostru şi a fiecăruia dintre noi în parte, noi, scriitorii tineri, din generaţia lui 23 August, ne manifestăm recunoştinţa noastră fierbinte pentru partidul şi guvernul ţării, care ne-au pus la îndemînă cele mai bune condiţii de lucru şi învăţătură. Ceea ce am izbutit pînă acum este abia un început, o bază concretă în sprijinul angajamentului nostru de a sluji statornic, cu mijloacele artei literare, ideile noastre comuniste, pentru dezvoltarea necontenită a literaturii realist-socialiste, sprijin activ în transformarea conştiinţelor celor ce construiesc socialismul în republica noastră.

Aurel Rău:

Erau lumini, multe lumini...

Mi s-a întîmplat să sosesc noaptea pe vastul şantier şi să dorm în baraca nu mai ştiu cărei brigăzi a tineretului. Incepuse construcţia unei mari termocentrale şi se adunaseră în locul acesta, odinioară dezolant, din cîmpia munteană, oameni dornici de muncă de pe întreg cuprinsul ţării.

Am mai sosit aici tot noaptea, cîţiva ani mai tîrziu, cînd intra în funcţiune prima turbină şi am fost găzduit la unul din blocurile noi care luaseră fiinţă în marginea dinspre miazănoapte a şantierului. Am fost impresionat puternic, prin contrast, de tot ce între timp se înălţase. Erau lumini, multe lumini, care se legănau în vînt şi aruncau peste cîmp umbre speriate, porneau spre toate zările, în lungi vibrări, pulsau de o energie fără precedent.

Reţeaua de mine carbonifere din jurul Petroşanilor, cu şirurile nesfîrşite ale caselor muncitoreşti, urcînd colinele pînă departe, sondele petrolifere din aria Moldovei, atît de noi, impetuozitatea creşterii de care se bucură azi, dotate cu cele mai moderne mijloace tehnice şi aparate de precizie, sfredelind pămîntul, în zumzet şi uruit uniform, la mii de metri adîncime, rafinăriile din Prahova, cu ţevăria lor atît de complicată şi abia ieşite din îngrăditura schelelor prin care s-au înfăptuit marele combinat de prelucrare a stufului, care prinde contur în vecinătatea Brăilei, parcurile de maşini şi lanurile întinse ale fermelor de stat, uriaşul organism al centrelor metalurgice cum sînt Hunedoara şi Reşiţa, un întreg univers pentru inepuizabile investigaţii viitoare — Săvineştii — spre a reveni la izvoare, Bicazul atît de patetic. De pe treptele barajului, urcînd taluzuri abrupte, pe sub braţele enorme ale macaralelor-funicular, care se întind de pe un mal spre altul cu scîrţîituri metalice şi cu strigăte de glasuri omeneşti, Valea Bistriţei se dezvăluie pînă departe, cu forţă şi valoare de simbol. E aici şi în acestea depăşirea trecutului şi confluenţa cu viitorul cel mai îndrăzneţ, efortul colectiv al unui întreg popor care, înfrîngînd inerţia şi indiferenţa vechilor stăpîni modelează hotărît, din granit, chipul unei lumi mai bine alcătuită, mai dreaptă şi mai luminoasă.

Să urmărim, bunăoară, numai evoluţia unui oraş ca Hunedoara, a combinatului şi a oraşului nou de azi prin toate fazele pe care le-a străbătut, de la modestele sale uzine de fier, odinioară, şi de la situaţia sa de mică aşezare insalubră, contemplîndu-i străzile largi, teatrele, parcurile pline de flori, trecătorii grăbiţi şi atît de schimbaţi, coşurile drepte ale blumingului şi monştrii candizi ai furnalelor sub steagul de foc — nu e cîtuşi de puţin lipsit de interes.

Esenţial este însă să nu-ţi scape acest patos care îi animă pe oamenii noi din patria noastră, această dragoste de tot ce ia fiinţă, de tot ce e în stare să transforme şi să înfrumuseţeze peisajul existent, acest ritm captivant care înscrie dimensiuni şi perspective cu totul nebănuite de înaintaşii noştri.

Ion Marin Sadoveanu:

La 23 August, primii cincisprezece ani dintr-o epocă glorioasă

Mai ales oamenii din generaţia mea au la îndemînă criteriul după care înfăptuirile de astăzi să apară mai gigantice. Pentru un tînăr, şantierul uriaş din Piaţa Republicii, de pildă, este fără îndoială un lucru important — dar sînt atîtea în întreaga ţară, pornite să schimbe complet chipul tîrgurilor de odinioară! Pentru noi însă, cei care venim mai de departe şi care ştim că zeci de ani nu s-a putut limpezi urbanistic răscrucea dintre bulevarde, de lîngă Universitate, pentru că un potentat avea o cocioabă care ieşea ca un dinte şi nu voia să se lase expropriat cu nici un preţ, şantierul de la Palatul Republicii ia alte proporţii.

Şi cazul de la răscrucea bulevardelor bucureştene nu era izolat. La fiecare pas întîlneai unul, la fiecare pas, dacă ai fi vrut să clădeşti, privind viitorul ţării, te loveai de interesele personale ale cuiva. Şi astăzi Bulevardul Bălcescu, de la strada Rosetti, a rămas gîtuit, pentru că altă persoană importantă n-a vrut să-şi retragă proprietatea la aliniere... Aşa era. Şi era şi groaznic şi stupid. Astăzi, în schimb, după cincisprezece ani de la Eliberare, se clădesc fabrici, locuinţe în mod sistematic, ţara e în floare venitul naţional a crescut cu 112% faţă de cel din 1938. Pe baza acestui venit s-au majorat recent salariile şi pensiile; s-au ieftinit nenumărate articole. Regiuni sărace cîndva — Dobrogea, între altele — astăzi trepidează de viaţă. Iar omul liber însfîrşit, creşte şi el în bunăstare, sănătate şi mulţumire.

Pentru îngrijirea lui s-a făcut enorm. Nu mai există nici un neştiutor de carte, iar media vîrstei a crescut la 63 de ani. Iată dovezi de ce s-a realizat pentru sănătatea şi pregătirea fiecărui cetăţean din cei 18.000.000 ai R.P.R. Cartea este astăzi în mîna oricui, la orice vîrstă, cartea bună, fireşte. Aceşti cincisprezece ani l-au format pe lector ca şi pe spectator, pentru desfătarea ca şi pentru educarea căruia funcţionează 36 de teatre naţionale şi de stat.

Şi, întorcînd privirile — dinspre această minunată dezvoltare colectivă înspre mine însumi — găsesc oare ceva de spus? Desigur, şi foarte mult. Afirm astfel că în aceşti cincisprezece ani n-am găsit decît îndemnuri şi bunăvoinţe pentru a mă putea integra complet în lumea scriitoricească. In anii Republicii democrate m-am statornicit definitiv în profesia mea de scriitor. Am avut acum şi tihna la muncă şi posibilitatea de a culege roadele acestei munci. Şi trebuie să adaug că, în integrarea mea în ritmul colectivităţii muncitoare — mi-am sporit cunoştinţele cu o ştiinţă care mi-a deschis noi perspective — marxism-leninismul. Sînt recunoscător partidului şi guvernului pentru aceste binefaceri.

Nicolae State:

Strungar Uzinele „Timpuri Noi"

Ce a însemnat 23 August în viaţa mea

De mic copil, de la etatea de 12 ani am fost băiat de prăvălie în comerţul particular, unde am slugărit timp de nouă ani. Odată cu naţionalizarea întreprinderilor industriale, comerciale şi bancare de la 11 iunie 1948, am trecut în comerţul de stat. Plecînd militar şi fiind utemist mi-am dat seama că pot contribui mai activ la construirea socialismului în ţara noastră printr-o muncă concretă. După satisfacerea serviciului militar am intrat în şcoala de calificare a uzinei „Timpuri Noi". Aici am avut ca instructor pe tînărul utemist Petre Nicolae care mi-a dat toate îndrumările necesare, făcîndu-mi posibilă calificarea mea în 2 luni în loc de 6.

Apoi cu sprijinul comuniştilor Petrescu Ion, Penea Gheorghe şi alţii şi cu acela al maiştrilor din secţie, am putut să devin un bun strungar, apreciat de tovarăşii de la locul de muncă. Tot datorită încrederii tovarăşilor în mijlocul cărora munceam, în decembrie 1955, am devenit membru al partidului clasei noastre muncitoare. Datorită Hotărîrii partidului şi guvernului, referitoare la condiţiile deosebit de prielnice prin care muncitorii pot să-şi ridice nivelul cultural şi de specialitate, m-am putut înscrie la şcoala serală „Timpuri Noi". Anul acesta am terminat clasa XI-a şi am luat diploma de maturitate.

23 August 1944, a însemnat deci pentru mine o viaţă mai bună, plină de perspective, condiţii optime de muncă şi cultură. De aceea aniversarea sa, în momentul în care, pe baza victoriilor hotărîtoare obţinute de clasa muncitoare, de oamenii muncii, partidul a iniţiat cunoscutele măsuri pentru mărirea salariilor şi pensiilor ca şi reducerea preţurilor la unele bunuri de consum, nu poate decît să-mi insufle un nou avînt în muncă, în hotărîrea de a învăţa, de a-mi închina toate forţele, poporului de care sînt legat, cauzei construirii socialismului.

Sub flamura lui August

de **DAN DEŞLIU**

Din valul vremii zbuciumate
s-a înălţat, prin anii grei,
slăvitul steag de libertate
din August douăzeci şi trei

Lumina lui, ce se răsfrînge
pe chipul patriei acum,
demult, în veac de foc şi sînge
porni spre noi să-şi taie drum.

In faldul fluturînd spre soare
răzbat, din secolii uitaţi,
străbune flăcări vestitoare
jucînd pe vîrfuri de Carpaţi...

Sclipeşte vînătă ca iadul
coroana Dojei, prin văpăi,
cu sînge-i plînge Bălgăradul
pe Horia şi soţii săi...

E-n falduri fulgerul săcurii
şi jarul vechii răzvrătiri
purtat în inimi de pandurii
viteazului din Vladimiri...

Şi-n largul foşnet de mătase
nu-i vîntul doar, cu-a sale şoapte :
e şuierul tăios, de coase,
ecou din nouă sute şapte...

E vijelia-nnoitoare
dintr-un februarie de foc,
cînd glasul clasei muncitoare
vestea al beznelor soroc,

cînd tari în viforul restriştii,
cu viaţa lor au pus temei
acestor zile — comuniştii
la Griviţa, în treize-ş-trei.

Poate că-n ultima clipită
vor fi zărit, prin văl de fum,
această ţară dezrobită
sub raza soarelui de-acum...

Poate privea spre noi, spre ani
în care munca-i bucurie,
de sub ruinele Doftanei,
spre noi, Ilie Pintilie...

De aceea se înalţă steagul
atît de sus, în ţara mea,
că-i fără de sfîrşit şiragul
celor căzuţi spre-a-l înălţa.

Şi-adeseori de-aceea, poate,
se zbate zbuciumat în vînt,
că-n el bat inimile toate
a celora ce nu mai sînt.

Tu, flacără biruitoare
peste furtuni, în anii grei,
ce viu te-ai avîntat spre soare
în August douăzeci şi trei!

Te-a ridicat spre zarea-albastră,
spre zori, din asfinţitul trist,
puterea şi mîndria noastră,
Partidul nostru Comunist!

Salut, simbol al tinereţii,
steag viu, pe care-l poartă sus
cutezătorii, îndrăzneţii,
sub steaua fără de apus!

Salut, lumină de victorii,
partidul nostru neînfrînt,
făuritor al aurorii
şi-al fericirii pe pămînt!

Ieronim Şerbu:

Ziua de aur

Este foarte greu să surprinzi fizionomia unei zile, cînd sufletul ţi-a fost entuziast. A fost — atunci — o zi extraordinară, în care s-au condensat atîtea frămîntări, atîtea speranţe şi atîtea bucurii, încît venirea ei a fost o explozie luminoasă pe cerul sumbru al dictaturii antonesciene.

Ceea ce ţin minte cu preciziune este starea de nemaipomenită tensiune, sentimentul imens al eliberării, conştiinţa că s-a petrecut o răsturnare definitivă, hotărîtoare pentru poporul romîn, cu implicaţii din cele mai adînci, privind însăşi existenţa şi viitorul său.

Toate aceste impresii, la acel ceas îndelung aşteptat, în acea zi de aur, bogată şi solemnă ca o simfonie, erau încă nedesluşite, dar ele s-au limpezit repede în clocotul evenimentelor care le-au urmat. Poate de aceea, neuitatului 23 August din '44 i s-au suprapus imagini ulterioare, de o pregnanţă rămasă şi astăzi tot atît de vie. Căci, ceea ce mie mi se păruse atunci o splendidă explozie în şirul de zile întunecate, era un act pregătit într-o luptă surdă, crîncenă şi neîntreruptă dusă de către Partidul Comunist. Partidul răsărise atunci ca un soare nou şi tînăr, încălzind inimile, dînd curaj, insufleţind şi conducînd insurecţia armată, al cărei succes a fost asigurat de ofensiva nimicitoare a trupelor soviettice eliberatoare.

Fiara fascistă se mai zvîrcolea: Bucureştiul adolescenţei şi tinereţii mele mai era terorizat de piraţii nazişti ai aerului, trupele sălbăticite porniseră să ia cu asalt Capitala, în văzduh încă mai plutea fumul incendiilor şi distrugerilor, dar peste această întreagă răscolire suna chemarea irezistibilă a partidului. E greu, cu neputinţă de transcris emoţia, bucuria, certitudinea apropiatei libertăţi, pe care le inspira această chemare, trezind ca printr-un miracol, elanuri şi vitejii. Şi atunci am văzut străzile cutreierate de autocamioane cu muncitori înarmaţi, femei, tineri alergînd cu elan să stăvilească, să alunge pe urîţii invadatori hitlerişti. Aleea Alexandru, de care nu auzisem, ajunsese deodată pe buzele tuturor. Acolo era centrul, era inima şi creierul acestei lupte de eliberare.

Abia mai tîrziu am putut să-mi dau seama că în ziua aceea, cînd detaşamentele muncitoreşti, cu banderole tricolore la braţ, se aruncau în focul bătăliei, gestul însemna mult mai mult decît îmi închipuiam. Eliberării fizice, eliberării de sub imperiul fricii, i se adăuga un dar nepreţuit pentru orice intelectual demn de acest nume. Muncitorii îi cuceriseră libertatea, dar tot ei aveau să-i înlesnească eliberarea conştiinţei, deschizîndu-i poarta unei minunate viziuni umaniste şi ştiinţifice: socialismul.

Iar acum, la cincisprezece ani de la Eliberare, profunda transformare a ţării şi a oamenilor, victoriile clasei muncitoare, succesele ştiinţei şi culturii socialiste, sînt legate pentru mine de acea memorabilă zi de 23 August, de eroismul şi de înţelepciunea partidului.

Ion Tudorache:

Strungar Uzinele „Timpuri Noi"

Uzina noastră şi 23 August

Ca un muncitor cu 22 de ani vechime în această uzină, nu pot să uit munca grea din vremea patronilor. Lucram în timpul iernii în hala de montaj cu zăpadă pe piese şi bancurile de lucru. Nu pot să uit lipsa totală de interes a patronilor faţă de măsurile de protecţie a muncii, faţă de muncitori.

Odată cu evenimentele de la 23 August 1944, uzina noastră s-a schimbat radical. Astfel, dintr-o uzină de reparat locomotive a devenit o întreprindere modernă, în care se produc motoare reputate în ţară şi peste hotare. Lucrăm datorită grijii partidului în condiţii deosebit de bune, ca urmare a măsurilor de protecţie a muncii. Sînt bucuros că astăzi, la 15 ani de la eliberarea poporului nostru şi începutul luptei pentru o nouă şi luminoasă faţă a pariei, lucrez din plin la produsele noastre care, chiar după ce ies pe poarta uzinei, nu mai sînt surse de profituri pentru exploatatori, rămînînd tot ale noastre, ale oamenilor muncii. De aceea mă străduiesc şi mă voi strădui întotdeauna să lucrez cît mai productiv şi mai bine ştiind că roadele muncii mele sînt necesare tovarăşilor mei din alte sectoare ale industriei, ale construcţiei socialiste.

Acad. Tudor Vianu:

Intelectualii îşi dau contribuţia lor la clădirea ţării noi...

Cei cincisprezece ani de la Eliberarea patriei, în timpul cărora a luat naştere Republica Populară Romînă, alcătuiesc o epocă istorică în plină desfăşurare, pe care, ca cetăţeni şi ca intelectuali trebuie s-o sprijinim prin toată activitatea noastră. Ce s-a întîmplat în acest deceniu şi jumătate? Poporul romîn şi-a aşezat viaţa pe noi temelii, într-o nouă orînduire. Clase sociale, multă vreme oprimate, au fost chemate la viaţa publică şi la conducerea statului, după numărul şi însemnătatea lor în procesul creaţiei sociale. S-a impus ideea că ţara trebuie să fie nu a celor care o exploatau, ci a celor ce o construiesc în fiecare zi. Nu cunosc cazul nici unui cetăţean al Republicii, dispunînd de pregătire şi capacităţi, înţelegînd şi aprobînd principiul pus la temelia clădirii, hotărît să muncească cu spor şi bună-credinţă, care să nu-şi fi găsit locul său în cîmpul larg al producţiei materiale sau spirituale. Trăim în Re-Populară Romînă. Acesta este cadrul social şi istoric în care muncim, ne agonisim viaţa, creştem generaţiile noi şi înălţăm cultura nouă a ţării. Este deci datoria noastră de cetăţeni, de muncitori în toate domeniile, de oameni de cultură, să dăm partea cea mai bună a activităţii noastre ridicării pînă la culmi şi desăvîrşirii patriei. S-a lucrat mult în acest deceniu şi jumătate. Au fost eliminate în cea mai mare parte, pricinile înspăimîntătoarei mortalităţi infantile din trecut. Au fost combătute şi învinse în proporţii mari bolile sociale. A dispărut analfabetismul. In locul tîrgurilor lîncezitoare de altă dată au apărut oraşe cu populaţie numeroasă, înzestrate cu toate instituţiile necesare întreţinerii sănătăţii şi progreselor culturii. Pe-alocuri s-au ivit oraşe noi. S-au făcut pretutindeni mari lucrări naţionale şi comunale. Romînia a devenit, în acest timp, o ţară industrială şi industrial-agrară şi, ca urmare, a crescut prosperitatea generală. Cultura s-a răspîndit în masele largi ale poporului, prin marile mijloace puse la dispoziţia creaţiei ştiinţifice, literare şi artistice şi în vederea difuzării ei. S-au făcut lucrări însemnate în toate domeniile creaţiei de cultură şi oamenii de ştiinţă, artiştii şi scriitorii au putut lua parte la viaţa culturală internaţională. Regimul democraţiei populare s-a dovedit deci o forţă a civilizaţiei şi omenirea a cîştigat, prin el, un nou domeniu al progreselor sale.

O ţară care construieşte este o ţară pacifică. Romînia este o ţară pacifică. Munca în pace este idealul nostru. Nu ridicăm în jurul nostru ziduri despărţitoare de restul lumii. Ne deschidem cu iubire tuturor progreselor umane, oriunde s-ar produce ele, şi dorim să le îmbogăţim prin creaţia dinlăuntru. Niciodată n-au călătorit mai mulţi străini în ţara noastră şi, niciodată mai mulţi romîni n-au trecut graniţele ţării şi n-au atins puncte mai îndepărtate ale lumii. Orizontul mondial al romînilor de azi s-a extins considerabil. A crescut patriotismul general, fiind că el este astăzi al tuturor straturilor sociale excluse altă dată de la libertăţi şi de la cultură, dar s-a dezvoltat şi simţirea participării la viaţa întregii omeniri civilizate, pacifice, iubitoare a progresului social şi uman.

Intelectualii îşi dau contribuţia lor la clădirea ţării noi, socialiste, şi, dacă se mai găsesc printre ei oameni şovăitori, nelimpeziţi, prizonieri ai vechilor prejudecăţi sau ai vechiului egoism de clasă, fie ca ei să se alăture de toţi constructorii, pentru ca împreună cu toţi aceştia să-şi dea măsura lor şi să ajute la realizarea binelui care mai trebuie făcut.

Constantin Vintilă:

Muncitor la Uzinele „Timpuri Noi"

Angajament

Ziua de 23 August 1944 a marcat o cotitură nemaiîntîlnită în viaţa tuturor oamenilor muncii din ţara noastră. Sub conducerea înţeleaptă a partidului, patria noastră a făcut paşi uriaşi pe drumul construirii socialismului. In cei 15 ani, partidul a manifestat o grijă permanentă pentru creşterea nivelului de trai al celor ce muncesc. Stau mărturie în această privinţă, toate hotărîrile partidului şi guvernului, începînd cu cele din primii ani de după Eliberare şi pînă la cea mai recentă dintre ele, care prevede mărirea salariilor şi scăderea preţurilor de cost. Stă mărturie şi faptul că noi, în uzina noastră, nu mai lucrăm în fum şi mizerie cum lucram înainte de 1944.

Sărbătoarea de la 23 August noi o socotim în primul rînd o sărbătoare a noastră, a munictorilor. E un prilej pentru noi de a recapitula succesele obţinute şi de a fixa noi obiective de cucerit. Eu mă oblig în faţa tovarăşilor mei din uzină să dau numai produse de bună calitate la maşina mea.

Cadenţa luminii

de **VERONICA PORUMBACU**

Ţii minte cadenţa luminii pe corzile nopţii?
De mult te doream, Libertate,
plimbîndu-ne degetele ca pe-o ghitară
pe şipcile gardului..
Şi corzile toate cîntau
cuvîntul Pace
şi Pîine
şi Libertate.

Cînd ridicam mîinile,
în vîrful fiecărui deget aveam cîte-o stea
şi tot întunericul, toate
pădurile sure de mult camuflate
licăreau dintr-o dată.

Cînd ridicam ochii,
abia ne zăream în obscuritate,
şi primul sărut ne era
nu odată şi ultimul
între sîrme ghimpate.

Ţii minte cadenţa luminii, în vară,
cînd ultima noapte fascistă,
a sfîşiat-o clasa-n atac,
şi noi am primit, ca un suflet, în ţară,
oastea de mult proletară...

Ţii minte cadenţa luminii pe corzile nopţii?
Ca pe ţărm ascultam pe şosea, către margini.
Erai tu, eram eu,
eram atîtea catarge
necunoscute-ale ţării
şi toate
veneau cu steagul speranţei — de flăcări —
înaintea ta, Libertate!

Atunci m-am născut

de **MÁJTENYI ERIK**

Atunci m-am născut
Cînd omul a devenit om,
cînd viaţa a devenit viaţă,
cînd libertatea a-nfruntat tirania
printre căderile coroanelor,
printre luminile stelelor,
cînd noile temeiuri
au sădit în inimi dreptatea —
cînd omul a devenit om
şi-n numele ramurii purtătoare de rod
în numele primăverii a luat armele,
cînd munca a devenit liberă,
atunci m-am născut,
de-atuncea trăiesc.

Aşa cum mii de fibre mă leagă
veşnic de huma din care-s plămădit,
la fel să mă lege, să nu mă dezlege,
fiecare rădăcină de epoca mea.
O lege mai dură ca diamantul
mă-ndeamnă să trăiesc,
să vorbesc pentru ea, pentru epoca mea
bărbătească, trezită la viaţă,
în care ziua de mîine apare
şi frumuseţea pură răsare.
în care omul a devenit om.

În romîneşte de GEORGE SANDIANU

MESAJE DE PESTE HOTARE

LEV CASSIL:

Scriitor — U.R.S.S.

Prietenia noastră pe veci!

In aceste zile, cînd Romînia îşi serbează pentru a 15-a oară acea eroică dată care a însemnat retragerea unui întuneric vitreg şi funest din faţa forţelor luminoase ale libertăţii, doresc să transmit cîteva cuvinte prietenilor mei din Republica Populară Romînă.

Dragi prieteni, gloriosul drum parcurs de voi în aceşti 15 ani este una din cele mai elocvente dovezi ale avînturilor şi cuceririlor către care tinde un popor care a cunoscut adevărata libertate, care a ştiut prin demnitatea sa naţională să şteargă ruşinea cu care-l mînjiseră în trecut trîndavii împilători ai soartei sale.

La noi, în U.R.S.S., oamenii sovietici urmăresc cu statornic interes înflorirea generală a culturii voastre şi progresele ei excepţionale, demonstrate întregii lumi de către oamenii Romîniei noi, oameni de înaltă inspiraţie şi de înalt talent în toate domeniile activităţii umane, înţelepte şi paşnice.

Scriu aceste rînduri în maşină, în drum spre aerodromul din Moscova, de unde, peste cîteva ceasuri, „TU“ mă va duce pe malurile Atlanticului, pentru ca, apoi, traversînd oceanul, să vizitez pămîntul american. Acolo, în ţara acestui mare, înzestrat şi puternic popor, s-a terminat de curînd, printr-un eşec ruşinos, un spectacol lipsit de înţelepciune, ai cărui regizori şi participanţi pretindeau, într-o zgomotoasă comedie de bîlci, că ei sînt pentru apărarea „popoarelor înrobite de comunism“. Strîmbîndu-se, ei şi-au compus grimase de compătimire şi la adresa Romîniei Populare. După cum se ştie, această mascaradă n-a avut nici cel mai neînsemnat succes.

Să mă întrebe pe mine impresarii acestei comedii de bîlci ce am văzut în Romînia „înrobită de comunişti“ în acele zile în care am avut posibilitatea să-i vizitez pe prietenii noştri romîni! Nădăjduiesc că voi şti să le vorbesc, dacă vor dori să mă asculte, despre discuţiile mele cu ţăranii care şi-au luat în propriile lor mîini soarta, creîndu-şi gospodării colective, despre vizitele în uzinele Bucureştiului, unde stăpîni se simt azi acei muncitori care, acum 15 ani, erau pe jumătate sclavi, despre neuitatele întîlniri cu pionierii, cu aceşti copii ai poporului „înrobit“, cărora li s-au pus la dispoziţie cele mai bune palate ale ţării, printre care şi unul din fostele palate regale.

Vreau să vă felicit din toată inima, prieteni din Romînia, cu ocazia importantei sărbători, visînd că voi vizita încă o dată frumoasa şi primitoarea voastră ţară, care se află în plin avînt pe drumul cuceririi idealului propus, că voi putea iarăşi ciocni cu voi un păhărel de ţuică sau că voi ieşi din nou cu batista răsucită, în cercul veselei „perinițe“ şi, cine ştie, poate îmi va dărui şi mie o prea frumoasă fată din tînăra Romînie, tradiţionalul sărut.

DMITRI GULIA:

Scriitor — U.R.S.S.

Salut fierbinte

Cu prilejul celei de a 15-a aniversări a Eliberării Romîniei, încerc o bucurie deosebită şi vă adresez din inimă, dragi prieteni romîni, un salut fierbinte.

In aceşti 15 ani am putut cunoaşte nu numai literatura romînă, care a luat un considerabil avînt, dar l-am întîlnit personal pe mulţi dintre reprezentanţii talentaţi ai acestei literaturi. Aceleaşi sentimente pe care le încerc eu, le împărtăşesc şi numeroşii mei colegi, scriitorii sovietici, cu care am discutat în aceste zile despre succesele cu care poporul romîn întîmpină ziua de 23 August 1959, în toate domeniile vieţii economice, sociale şi culturale.

Tocmai de aceea mă simt îndreptăţit să vă transmit nu numai sincerele mele felicitări, ci să vă aduc, cu acest prilej, şi cele mai calde urări de fericire şi succes pe drumul socialismului, din partea celorlalţi tovarăşi ai mei, scriitorii sovietici.

BÖLÖNI GYÖRGY:

Preşedintele Pen-clubului din R. P.
Ungară.

Salutăm succesele voastre

Aniversarea eliberării Romîniei de sub jugul fascist, ne bucură din tot sufletul. Noi, scriitorii maghiari ştim bine ce înseamnă fascismul: din îmbrăţişarea lui mortală am reuşit să scăpăm în cursul unor tragedii naţionale. In timpul contrarevoluţiei din octombrie am simţit din nou suflul lui odios. Faptul că am reuşit să ne punem din nou pe picioare — il datorăm ajutorului prietenesc al Uniunii sovietice şi democraţiilor populare — printre altele şi Romîniei. De aceea pentru noi e o sărbătoare cea de a 15-a aniversare a eliberării Romîniei prietene de sub jugul fascist. In succesele mărețe ale celor 15 ani noi simţim şi activitatea colegilor noştri, scriitorii romîni, pentru că ei au stat în fruntea ridicării culturale a întregului popor. Fermitatea ideologică, curajul şi credinţa scriitorilor au făcut fără îndoială din literatura romînă de azi un factor serios al culturii, care se îndreaptă spre comunism. Cu ocazia sărbătorii naţionale a marii aniversări, salutăm din toată inima pe colegii noştri, scriitorii romîni şi poporul frate romîn.

Bucureşti, la 18 aug. 1959

ARTHUR KAHN:

Ziarist — S.U.A.

O ţară în plin avînt

Romînia în pragul celei de a 15-a aniversări a Eliberării sale!

O ţară în construcţie, o ţară în plin avînt, în care alături de monumentele trecutului, de semnificaţie istorică şi patriotică, se ridică într-o unitate firească construcţiile noii societăţi, construcţii ale epocii moderne. Am fost în Transilvania şi Dobrogea, în Bucovina şi Moldova, şi am fost puternic impresionat nu numai de elanul extraordinar al construirii locuinţelor, fabricilor, şcolilor, aşezămintelor de cultură de tot felul. Ceea ce m-a impresionat îndeosebi a fost unitatea dintre generaţiile vechi şi noi, o apropiere intimă în conlucrarea ştiinţifică — pentru că am vizitat numeroase instituţi ştiinţifice, foruri ale Academiei — ca şi pe tărîmul oricăror altor activităţi sociale sau obşteşti Intregul popor este solidar, munceşte entuziast, dar în acelaşi timp îşi consacră o bună parte a timpului său, culturii şi artei. De asemenea, un semn al progresului ştiinţific îl constituie Institutul de cercetări în geriatrie. Descoperirile d-voastră sînt demne de toată lauda. Pot spune că am fost primul american care a făcut la Institutul condus de d-na profesor Aslan, prima injecţie profilactică împotriva bătrîneţii.

Aş avea foarte multe cuvinte bune pentru preţuirea care se acordă în ţara d-voastră dezvoltării artei populare. Am vizitat în Făgăraş cîteva echipe de dansuri care au participat la concursurile regionale. Erau echipe sindicale, aparţinînd unor cămine culturale, simple echipe de amatori. Impresiile mele au fost excelente. Cîntecul, jocul şi dansul lor exprimau o formidabilă bucurie, o psihologie senină şi optimistă. Am fost de asemenea bucuros de a găsi în R.P.R. o arhitectură atît de înaintată, idei noi, economice, îndrăzneţe şi moderne în proiectarea faţadelor şi a liniilor generale de construcţie.

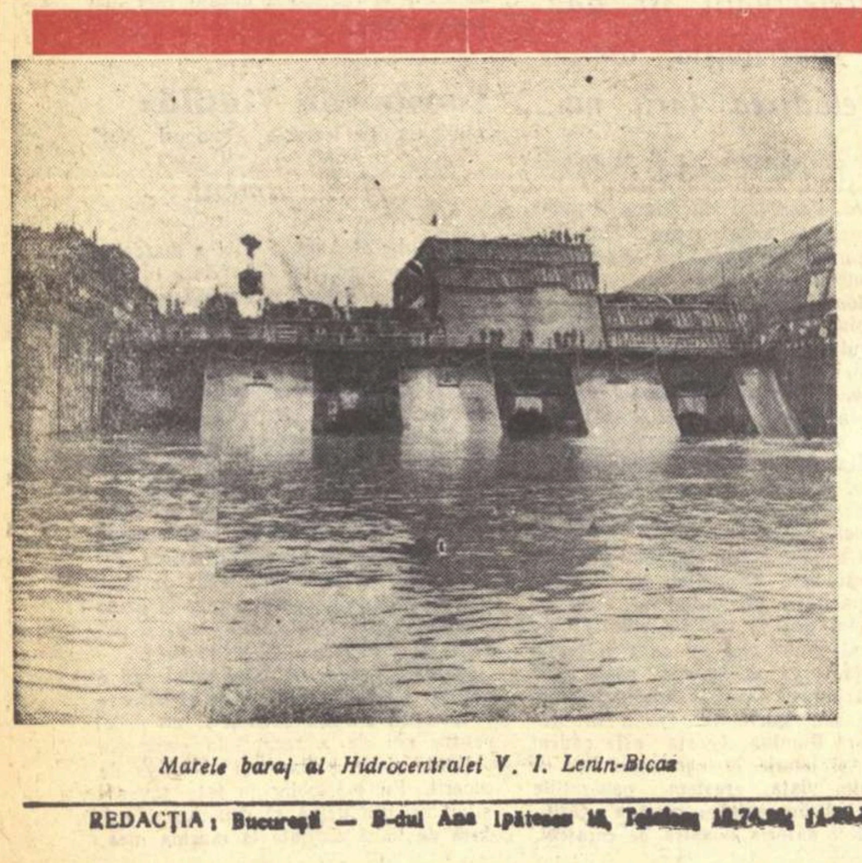

Marele baraj al Hidrocentralei V. I. Lenin-Bicaz

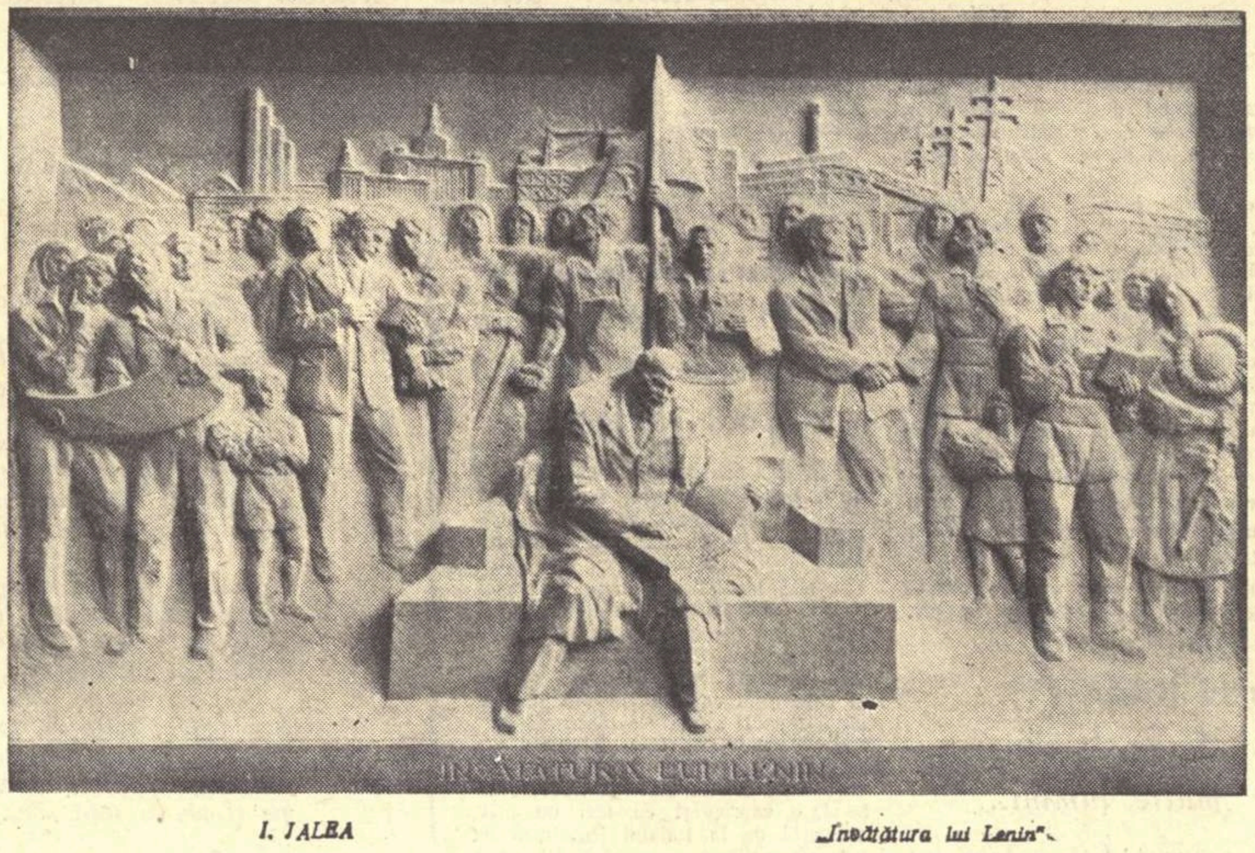

I. JALEA „Invăţătura lui Lenin“.

Am vorbit cu foarte mulţi oameni, oameni simpli, artişti, scriitori sau savanţi. Voi pomeni aici doar cîteva nume: Tudor Arghezi, Lucia Sturdza-Bulandra, Scarlat Calimachi, d-na profesor doctor Ana Aslan, rabinul Moses Rosen şi numeroşi alţii — toţi deopotrivă foarte buni patrioţi, buni propagandişti în favoarea Republicii Populare Romîne, care mi-au vorbit cu entuziasm şi încredere despre construcţia socialismului.

Am asistat de asemenea şi la un miting muncitoresc şi am schimbat opinii cu muncitorii; trebuie să vă spun că am fost impresionat de certitudinea pe care ei au arătat-o, de fermitatea credinţei lor în succesul drumului creator pe care îl parcurge societatea d-voastră. Ei şi-au exprimat dorinţa de a realiza o puternică întărire a prieteniei dintre muncitorii americani şi romîni în numele păcii şi al bunăstării popoarelor.

Urez succes Romîniei moderne, acum, cînd păşeşte într-un an nou, cel de al 16-lea de la Eliberarea sa!

HENRYK MALINOWSKI:

Publicist — R. P. Polonă

Succesele artei romîneşti în Polonia

In Polonia dinainte de război se ştia prea puţin ori aproape nimic despre Romînia — „ţara pitorească din Balcani“. Eliberarea ţărilor noastre, cu ajutorul glorioasei armate sovietice, a deschis perspective de adevărată cunoaştere reciprocă între popoarele noastre.

Tradiţiile prieteniei şi colaborării reciproce au rădăcini istorice, dar numai datorită eliberării popoarelor noastre de sub jugul asupritorilor fascişti şi al regimurilor trecute ele s-au putut dezvolta.

Aş vrea să reamintesc cîteva momente din relaţiile culturale între noi, pe parcursul celor 15 ani. In Polonia, după Eliberare, au fost traduse zeci de lucrări din domeniul artei şi ştiinţei romîne. Citez cîţiva scriitori din ale căror opere s-a tradus în limba polonă: I. L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, Mihai Beniuc, Cezar Petrescu, Geo Bogza, Petru Dumitriu, Eusebiu Camilar. Anul acesta ne va mai aduce o serie nouă de traduceri din literatura romînă. Astfel, mai mulţi poeţi polonezi se pregătesc să traducă o culegere de poezii din marele clasic romîn Mihail Eminescu. Planul editorial pentru anii următori prevede traduceri de opere interesante din diferite domenii ale ştiinţei şi artei romîne.

Teatrul romînesc se bucură la noi de un mare succes. Piesa clasicului romîn I. L. Caragiale, „O scrisoare pierdută“, montată de maestrul Sică Alexandrescu, la teatrul din Lodz, a cucerit publicul.

De asemenea, piesa „Steaua fără nume“ de Mihail Sebastian este jucată cu succes la teatrele de la Varşovia, Sosnoviec, Jelenia Gora şi Gniezno.

In Polonia au fost vizionate o serie de filme ale tinerei cinematografii romîneşti. In ultimii ani au avut mare succes o serie de filme de lung şi scurt metraj, fiind primite călduros de publicul nostru. Schimbul în domeniul muzicii este tot mai larg. Grandiosul succes al Filarmonicii „George Enescu“ sub direcţia maestrului de renume mondial George Georgescu şi a talentatului Mircea Basarab, au repurtat un triplu succes la noi în ţară: o dată la „Primul festival al muzicii contemporane din Varşovia“, festival care a strîns un public numeros venit din toate colţurile lumii, a doua oară în timpul turneului din 1956 la Gdansk, Wroclaw şi Katowice; a treia oară, în timpul turneului din 1959 la Varşovia şi Lodz.

Reputaţia bine stabilită în domeniul muzicii de operă a maestrului Egizio Massini, şi continuele succese repurtate la noi ne-au făcut să-l invităm din nou în 1959 în Polonia pentru realizarea spectacolului cu opera „Trubadurul“ de Verdi la Opera din Varşovia. Atît publicul, cît şi criticii muzicali, au fost unanimi în aprecierea spectacolului.

Trebuie să amintim marile succese obţinute de soliştii romîni, care venind la noi în fiecare stagiune, au dus faima artei muzicale romîne pînă în cele mai îndepărtate colţuri ale Poloniei. Ansamblul Forţelor Armate din R.P.R., ansamblurile populare romîne din timpul Festivalului mondial al tineretului, colectivul artistic Electrecord au popularizat cu mare succes în masele largi ale poporului polonez diferite genuri ale muzicii romîneşti. Despre aceasta, presa polonă a scris cu entuziasm de nenumărate ori.

Publicul polon a primit cu un deosebit interes o serie de expoziţii din R.P.R.: trei expoziţii din domeniul artei plastice, o mare expoziţie cu tema „Realizările Republicii Populare Romîne“, o alta consacrată arhitecturii romîneşti. Tineretul polon a primit cu multă bucurie darul R.P.R. „Expoziţia de materiale didactice“. Un alt dar, pentru care sîntem recunoscători prietenilor romîni, este o colecţie de instrumente de muzică populară romînă, oferit Muzeului de instrumente muzicale de la Poznan. Rezultatele acestui schimb rodnic de cincisprezece ani între popoarele noastre ne arată cît de eficace şi folositoare este cunoaşterea reciprocă. Prietenia polono-romînă este o importantă contribuţie pe drumul întăririi lagărului socialist în lupta noastră comună pentru pace.

Varşovia, august 1959.

GIORGIO NATALETTI:

De la Academia „Santa Cecilia“ din Roma

Un popor iubitor de pace şi libertate!

Pentru noi, Romînia înseamnă George Enescu, Tudor Arghezi, Dinu Lipatti, Mihail Sadoveanu, Mihai Beniuc, înseamnă o ţară a culturii latine, care a dobîndit succese remarcabile pe drumul unei arte de valoare europeană. Cunosc îndeosebi literatura d-voastră folclorică, sînt entuziasmat de amploarea deosebită a studiilor ştiinţifice recente, îndeosebi în domeniul folclorului, şi aş vrea să spun că Congresul folcloriştilor de la Sinaia a constituit totuşi o revelaţie pentru mine.

A fost un congres al demonstrării marii importanţe pe care guvernul d-voastră o acordă în genere culturii, şi îndeosebi studierii acelor ramuri ale artei prin care se exprimă mai bine, mai plastic şi mai specific înţelepciunea, geniul şi vrerea unui popor.

Apreciez lucrările remarcabile în domeniul folclorului ale lui Sabin Drăgoi, Mihai Pop sau Tiberiu Alexandru. Sînt cercetători care aduc o contribuţie importantă la teoria şi practica studierii elementelor folclorice din cultura unei ţări.

In zilele acestea, cînd pretutindeni împrejurul nostru se fac pregătiri pentru aniversarea Eliberării d-voastră, adresez un salut din inimă tuturor colegilor romîni, folclorişti, vîrstnici ca şi tineri, scriitorilor, tuturor oamenilor de cultură din ţara d-voastră, prin strădaniile cărora se poartă pretutindeni în lume mesajul poporului romîn iubitor de pace şi libertate.

E. EDDY NADEL:

Prof. universitar — Boston

Oamenii sînt veseli, sînt fericiţi!

Eu sînt specialist în problemele folclorului şi conduc catedra respectivă de la Facultatea Universităţii din Boston. Trebuie să vă spun că am urmărit cu foarte multă atenţie nu numai aspectul teoretic al discuţiilor şi problemelor dezbătute la cel de al VII-lea Congres al folcloriştilor. Am citit studii, am ascultat imprimări pe bandă de magnetofon, şi am admirat frumoasele costume naţionale, coloritul, imaginaţia ca şi talentul celor care sculptează frumoasele d-voastră obiecte de artă populară.

Dar, ceea ce vreau să relev în primul rînd este ceea ce am înţeles din mimica, intonaţia şi expresia artistică a celor pe care i-am văzut dansînd la Casa Culturii din oraşul Sinaia. A venit aici o echipă de ţărani moldoveni, o echipă de amatori, observam acest lucru foarte bine, care au cîntat, au lansat strigăturile tradiţionale şi au dansat în faţa noastră. Ei bine, trebuie să vă spun că, mai presus de amploarea cercetărilor, de condiţiile ştiinţifice deosebite pe care le are la dispoziţie studiul folclorului din Romînia, m-a impresionat ceea ce exprimau aceşti artişti populari. Vă închipuiţi că nu m-am mărginit numai să-i văd dansînd, să le urmăresc zîmbetul, însufleţirea, vioiciunea, veselia ci, la terminarea spectacolului, am venit în mijocul lor şi am vorbit împreună. Mi-am dat seama că sînt foarte prietenoşi, comunicativi, că au o fire deschisă şi că ştiu să vorbească cu multă însufleţire despre bucuria de a cînta, de a munci, de a dansa în libertate. Poporul romîn are nu numai dansuri frumoase, moştenite din străbuni, dar are o mare bucurie, entuziasm şi elan ale zilelor de azi. Oamenii sînt veseli, sînt fericiţi! sînt ţărani moldoveni care, după discuţia noastră, n-au uitat să mă cheme la ei în Moldova, unde să-mi poată arăta nu numai dansuri, ci şi elemente concrete, esenţiale din viaţa lor nouă.

Admir grija deosebită a guvernului Romîniei pentru păstrarea tradiţiilor naţionale, pentru înflorirea artei populare, pentru ca poporul să-şi poată exprima în libertate, după tradiţiile sale vechi, bucuria de astăzi.

Eliberarea d-voastră de acum 15 ani se află fără îndoială la rădăcina acestei bucurii pe care noi, folcloriştii de la Sinaia, am desluşit-o cu toată limpezimea: bucuria unui popor eliberat.

SPIROS MELAS:

Preşedintele Academiei din Grecia

Succes în drumul vostru spre viitor!

Am fost bucuros că m-am aflat în Romînia în aceste zile din ajunul marii d-voastră sărbători, aniversarea a 15 ani de la Eliberarea de sub jugul fascist. Salut victoria d-voastră împotriva fascismului şi vă doresc mult succes în drumul pe care îl parcurgeţi spre un viitor mai bun.

Am venit în Romînia pentru a aduce o contribuţie la întărirea prieteniei dintre popoarele noastre, la cunoaşterea reciprocă a literaturilor noastre şi trebuie să spun că am fost entuziasmat de cunoaşterea scriitorilor romîni pe care i-am întîlnit şi cu care am stat de vorbă îndelung. Sînt entuziasmat de bogăţia ideilor lor, de îndrăzneala şi certitudinea planurilor lor de viitor, ca şi de nobila lor ambiţie de a contribui la cauza fericirii poporului.

Am văzut listele de opere care urmează să fie traduse în greceşte şi romîneşte, am putut afla numeroase lucruri despre dezvoltarea dramaturgiei originale, despre amploarea pe care a luat-o prezentarea repertoriului clasic pe scenele d-voastră şi, în acelaşi timp, mi-am putut face o părere despre progresele realizate pe tărîmul interpretării artistice, ca şi al concepţiei regizorale.

In concluzie, pot să vă spun: pentru această Romînie nouă, atît de vie şi entuziastă — cele mai bune urări ale mele!

HRISTO RADEVSKI:

Scriitor — R.P. Bulgaria

Drum fericit Romîniei frăţeşti!

Vă urez dragi prieteni şi tovarăşi de luptă, cu prilejul celei de a 15-a aniversări a Eliberării voastre din adîncul inimii ceea ce poţi ura numai patriei tale! Fie să crească fabricile şi uzinele şi să semene cîmpiile cu maşini şi magazinele cu mărfuri. Fie ca tineretul romîn să cînte cîntecele sale vesele, şi să-şi dedice cele mai bune forţe ale sale — patriei socialiste! Poporul liber, care a reuşit numai în 15 ani să distrugă sistemul capitalist şi să clădească bazele unui viitor fericit, va şti fără îndoială să realizeze toate aceste visuri măreţe. Viitorul este al lui.

FRANTIŞEK SORM:

Vicepreşedintele Academiei Cehoslovace de Ştiinţe

Constructori dîrji ai socialismului

Cu prilejul marii sărbători a Romîniei contemporane — eliberarea de sub jugul fascismului în urma insurecţiei armate de la 23 August 1944 — vă trimit dragi tovarăşi un fierbinte salut tovărăşesc!

Mă adresez tuturor oamenilor de ştiinţă şi de cultură din ţara dumneavoastră, ca şi întregului popor romîn, constructor dîrz şi eroic al socialismului, pentru a vă transmite în numele Academiei Cehoslovace de ştiinţe cele mai sincere urări de succese în construirea orînduirii socialiste, în cadrul luptei unite pentru pace a tuturor popoarelor lumii.

ANDRÉ STIL:

Scriitor — Franţa

Aniversare comună

Istoria a făcut în aşa fel încît Romînia şi Franţa să-şi sărbătorească în acelaşi timp cea de a 15-a aniversare a Eliberării.

Eliberarea!

Dar cît de diferit poate suna acest cuvînt într-o ţară şi în alta!

Aici, acest cuvînt sună pentru oameni ca o speranţă trădată; ca o remuşcare pentru alţii.

In ţara voastră, el exprimă pur şi simplu ceea ce vrea să spună: libertatea cîştigată, orizonturile viitorului larg deschise.

23 August, dragi prieteni romîni! Sărbători fericite şi mulţumiri pentru înfăptuirile voastre!

De la economie la cultură, de la fabrică la masa scriitorului, fiecare dintre succesele voastre, fac să pară şi mai anacronice vechile regimuri, cu instituţiile lor, cu Bastiliile care au mai rămas.

Paris, 18 august 1959

ANDRÉ WURMSER:

Scriitor — Franţa

Sînteţi pe drumul cel bun!

Am fost eliberaţi. Am păşit împreună, în acelaşi moment, pe un nou drum... N-au trecut decît 15 ani de atunci!

Dacă ni s-ar fi spus acum 15 ani că Romînia, într-un timp atît de scurt, va face asemenea paşi gigantici înainte, probabil că noi n-am fi crezut.

Dar, dacă ni s-ar fi spus că după 15 ani de la eliberare Franţa va fi atît de puţin înaintată, cu siguranţă, cu atît mai mult n-am fi crezut.

Dar pentru că voi, dragi tovarăşi, sînteţi pe drumul cel bun, vă dorim să urmaţi cu fermitate acest drum. Şi oricît de repede aţi merge, trebuie să vă spunem că, fără îndoială, vom veni după voi!

Paris, 18 august 1959

Dr. VINKO ZGANEC:

Folclorist — R.P.F. Iugoslavia

Stimularea şi dezvoltarea culturii naţionale

Mi-a lăsat o puternică impresie demonstraţia ansamblurilor de dansuri ale ţăranilor din ţara d-voastră. Mi-am putut da seama, cu prilejul participării mele la lucrările celui de al VII-lea Congres internaţional de folclor, că în Romînia se acordă o deosebită importanţă culegerii şi studierii poeziilor populare, dansurilor şi tuturor elementelor care fac bogăţia şi mîndria culturii unui popor.

M-a impresionat în mod deosebit stimularea de către stat a tuturor ansamblurilor folclorice, de cele mai diferite naţionalităţi. Folclorul sîrb se bucură în Romînia de toată cinstea cuvenită, este încurajat cu dragoste şi rezultatele cercetărilor în acest domeniu sînt importante.

Voi spune mai departe, voi povesti despre impresiile mele din aceste zile ale Congresului internaţional al folcloriştilor. Pînă atunci, aflîndu-mă în Romînia, ţin să transmit, cu prilejul acestor rînduri, un cald salut folcloriştilor romîni, care, împreună cu poporul lor, lucrează în patria eliberată, pentru stimularea şi dezvoltarea culturii naţionale.

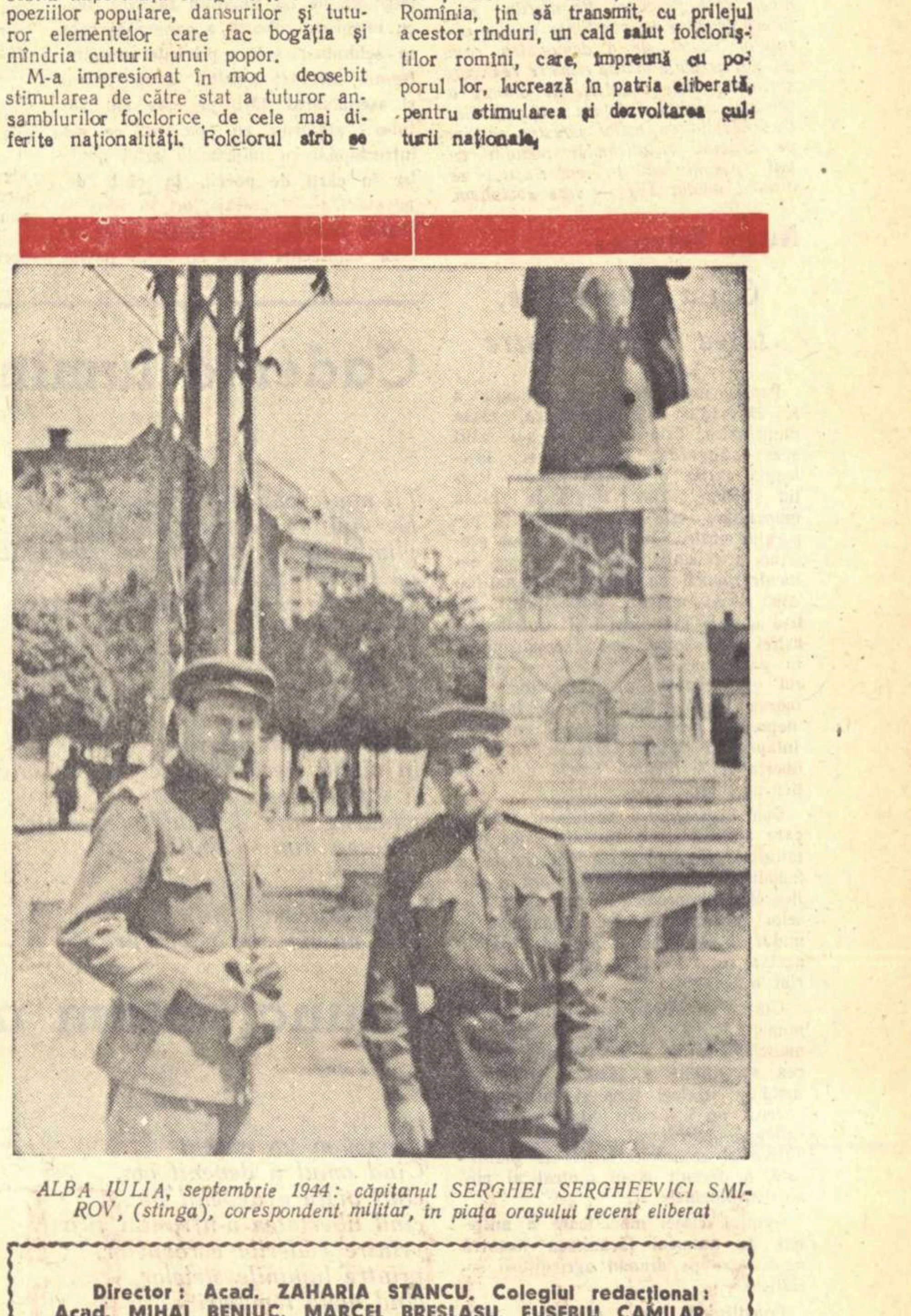

ALBA IULIA, septembrie 1944: căpitanul SERGHEI SERGHEEVICI SMIROV, (stînga), corespondent militar, în piaţa oraşului recent eliberat

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R.; PAUL GEORGESCU (redactor-şef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R.; GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor-şef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor-şef adjunct); CICERONE THEODORESCU. ION VITNER.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 18.74.80; 11.20.24; 11.50.17, ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.90 ABONAMENTE: 3 luni 6.50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI nr. 35 (285) — joi 27 august 1959

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

FERICIREA OAMENILOR MUNCII, ESENȚA ORÎNDUIRII NOASTRE

Sărbătorim în aceste zile împlinirea a cincisprezece ani de la evenimentele care au adus nu numai eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist, ci au schimbat pentru totdeauna destinul poporului nostru, deschizîndu-i drumul spre o nouă orînduire. Mai puțin de două decenii ne despart de întunecații ani cînd țara noastră cîrmuită de burghezie și moșierime, ținută într-o stare de cumplită înapoiere, juca rolul trist de hinterland agrar al marilor puteri industriale, cînd viața maselor muncitoare nu însemna decît trudă silnică, mizerie, teroare. Azi în această țară devenită un stat liber și puternic, se realizează construirea societății socialiste spre care au aspirat întotdeauna oamenii muncii. Uriașele succese dobîndite sub conducerea partidului ne stau chezășie că în anii apropiați, terminînd construirea socialismului vom urca o nouă treaptă spre țelul glorios — trecerea la etapa desăvîrșirii construcției socialiste. E un salt istoric gigantic, care nu poate fi conceput fără existența primului stat din lume al muncitorilor și țăranilor, fără îndelungata luptă plină de abnegație. dusă de comuniști atît în grelele condiții ale regimului burghezo-moșieresc și ale dictaturii antonesciene cît și după Eliberare. Datorită acestei lupte s-a realizat actul istoric de la 23 August 1944, iar poporul nostru a căpătat posibilitatea să contribuie la înfrîngerea hitlerismului și la terminarea victorioasă a războiului în Europa

In expunerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, ținută la sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, consacrată celei de a 15-a aniversări a eliberării Romîniei de sub jugul fascist, se arată, cu deosebită claritate lupta eroică dusă de partidul clasei muncitoare pentru eliberarea Romîniei de sub jugul fascist, pentru făurirea Romîniei socialiste: „In aceste clipe grele pentru țară și popor, partidul comunist a fost acela care a organizat lupta maselor împotriva dictaturii militaro-fasciste și a războiului antisovietic. Nici o clipă nu s-a clătinat dragostea de patrie a comuniștilor, convingerea lor că forțele democrației și socialismului în frunte cu Uniunea Sovietică vor triumfa asupra ciumei fasciste, încrederea lor în victoria cauzei eliberării poporului. Punîndu-și la fiece pas viața în primejdie, comuniștii uneau în jurul lor forțele patriotice ale țării, organizau lupta oamenilor muncii din orașe și sate împotriva jafului și terorii, sabotau mașina de război hitleristă, chemau prin ziarele și manifestele ilegale întregul popor la luptă pentru răsturnarea clicii antonesciene, pentru ieșirea Romîniei din criminalul război antisovietic și alăturarea ei la coaliția antihitleristă".

Cu același eroism cu care au înfruntat închisorile și gloanțele burghezo-moșierimii, comuniștii au pornit lupta pentru răsturnarea regimului de jaf și exploatare, pentru făurirea orînduirii socialiste. La temelia tuturor uriașelor schimbări pe care țara le cunoaște a stat lupta plină de abnegație a clasei muncitoare. Ea n-a cunoscut nici șovăiala, nici temerea în fața greutăților. După cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în expunerea sa „este meritul istoric al clasei muncitoare de a se fi dovedit promotorul consecvent al politicii de industrializare și transformare socialistă a țării, de a fi înfruntat cu abnegație lipsurile și greutățile începutului, de a fi dat întregului popor un înalt exemplu de eroism, de credință nestrămutată în partid, în cauza socialismului. Clasa muncitoare s-a dovedit demnă de glorioasele ei tradiții revoluționare și își îndeplinește cu succes misiunea de clasă conducătoare a societății și statului nostru, a operei de construire a socialismului".

Asigurarea unei vieți fericite și îmbelșugate tuturor oamenilor muncii a fost scopul de totdeauna al partidului clasei muncitoare, pentru a cărui realizare a luptat neobosit și fără șovăire. „Intregul mers al construcției economice și culturale din țara noastră confirmă că esența orînduirii socialiste constă în satisfacerea tot mai deplină a necesităților de viață ale oamenilor muncii, făuritorii tuturor valorilor materiale și spirituale ale societății".

Aceste cuvinte din expunerea tovarășului Gheorghiu-Dej umplu de bucurie și de mîndrie inimile oamenilor muncii.

Fericirea oamenilor muncii — aceasta este esența orînduirii noastre.

Tot ceea ce se realizează, începînd cu noile locuințe, și palatele de cultură și sfîrșind cu cărțile și simfoniile, toate sînt dedicate oamenilor muncii. Aceasta e esența orînduirii noastre.

Fericirea oamenilor muncii — acesta e programul de luptă al orînduirii socialiste, pentru aceasta se străduiesc inovatorii să descopere noi metode, pentru aceasta muncesc cu abnegație activiștii partidului, pentru aceasta și numai pentru aceasta...

In expunere se arată și căile care trebuie urmate pentru creșterea continuă a nivelului de trai, pentru dezvoltarea economiei naționale. Ca întotdeauna partidul arată deschis ce s-a realizat și ce mai trebuie realizat,

Teodor MAZILU

(Continuare în pag. 6)

IILOR NOASTRE!

In tribună se află oaspeți de seamă de peste hotare: popularul cîntăreț american Paul Robeson și cunoscutul scriitor sovietic Boris Polevoi

Socialismul defilează prin fața tribunelor

Duminică, 23 August 1959, la orele 8 dimineață, socialismul a început să defileze prin fața tribunelor.

A deschis defilarea — după trecerea în revistă a trupelor și cuvîntul rostit de ministrul forțelor noastre armate — academia militară.

— Trec prin fața tribunelor viitorii ofițeri și lucrători politici ai armatei, adică oamenii care vor alcătui, peste un an, doi sau patru, cadrele tăriei și un avertisment pentru cine-ar dori să ridice mîna...

— infanteria trece pe urmă și cu ea o tradiție veche, trec pontonierii, și cu ei amintirea lui Eftimie Croitoru, soldatul care a intrat cu prețul mare al vieții în minele fasciste de la Tiszalök și în legendă și a cărui faptă va trebui cîndva să fie întipărită în carte;

— drapelul diviziei „Tudor Vladimirescu-Debrețin" și amintirea zilei cînd, împreună cu armatele sovietice eliberatoare, ostașii romîni au intrat în București aducînd patriei onoare;

— artileria antiaeriană și amintirea zilelor grave cînd salvele ei se ridicau împotriva „Ștukasurilor", izgonindu-le de pe cer și împiedicîndu-le să facă din București ceea ce au făcut cu Teatrul Național.

Pentru că prin fața tribunelor trece cu pas foarte apăsat socialismul.

★

Defilează pe urmă, prin fața tribunelor, gărzile muncitorești:

— oameni cu brasarde tricolore, ieșiți din noaptea ilegalității și a teroarei fasciste și, patrulînd acum 15 ani, spre uimirea trecătorilor, pe străzile Bucureștiului cu vestea cea mare și încredere;

— oameni, adunați acum 15 ani, la comandamentul de la șosea, înarmați de partid și plecați să se bată la Băneasa împotriva hitleriștilor;

— oameni garantînd cu mîna pe armă cucerirea începutului de drum.

Defilează socialismul.

★

Defilează apoi prin fața tribunelor, ca urmare a gărzilor, pionerii:

— notele 9 și 10;

— bronzul taberelor de la Marea Neagră;

— dorința de a zbura în lună;

Defilează socialismul.

★

Defilează după aceea, în fața tribunelor raioanele Capitalei cu fabrici puternice, cu, numai după 15 ani, o industrie de nivel european.

— „Grivița roșie" cu amintirea lui '33, cu ceferiștii care-au făcut parte la 23 August din gărzile patriotice, cu șinele de oțel străpungînd în anii din urmă piatră și munte și dînd vieții noi putința de a circula;

— „23 August" cu agregate umblînd în lume și turbosuflante pentru furnale care trec numele țării peste întinderi de apă;

— școala profesională a uzinei unde, ca-n gîndul lui Marx, muncitorul se preschimbă în inginer și munca brută în trigonometrie.

— „Timpuri noi" și „Mao Țze-dun" și „Semănătoarea" și „Klement Gottwald" și cu ele o sută, o mie, un infinit de „Ordine" ale muncii strălucind în dimineață, de cantine în faianță și de creșe pentru copiii foștilor, demult, exploatați...

— muzica aparatelor de radio născute în țară: Balada sau Romanța (înainte muzica se aducea numai din import);

— zgomotul frigiderelor albe născute, la rîndu-le, în țară (înainte zăpada se aducea acasă numai din import).

Paul Robeson, aplaudînd Coloanele, aplaudă socialismul.

★

Defilează pe urmă marea construcție a locuințelor din Capitală;

Al. MIRODAN

(Continuare în pag. 5)

Fereastră spre viitor

—Sensul cărților noastre—

Cei cincisprezece ani care au trecut de la primul 23 August, ziua eliberării patriei noastre, înseamnă o scurtă perioadă istorică. Dar realizările, pe toate planurile, sînt atît de uimitoare încît încerci sentimentul real că timpul a fost depășit, învins. Este de aceea explicabilă bucuria, elanul cu care poporul muncitor a întîmpinat măreața sărbătoare care marchează un punct de răscruce în destinul și istoria sa.

Eliberării de opresiune fascistă i-a urmat în mod firesc o explozie a tuturor forțelor creatoare, cărora regimul democrat-popular le-a asigurat condițiile necesare pentru cea mai mare înflorire. Iată de ce la aniversarea a 15 ani de la actul revoluționar din 23 August 1944, săvîrșit de clasa muncitoare sub conducerea Partidului Comunist Romîn, entuziasmul oamenilor muncii s-a concretizat în numeroase angajamente și depășiri de plan. Ca întotdeauna, muncitorii au fost cei dintîi care au dat semnalul bătăliei. Construcția socialistă este în plină desfășurare. In uzine, pe șantiere, laboratoare, pe ogoare, pretutindeni se duce mai departe lupta pentru construirea impunătorului edificiu al socialismului în țara noastră.

Firește, că nici scriitorii n-au putut rămîne în urma celorlalți constructori. Odată cu ei, animați de aceeași fervoare, au căutat să fie prezenți prin opere, contribuind astfel la strădania colectivă spre progres. De aceea, în vitrinele librăriilor au apărut nenumărate lucrări literare în cinstea marii sărbători, consacrate tocmai acelora care sînt autorii tuturor victoriilor de astăzi: muncitorii.

Două fapte ni se par deosebit de semnificative; întîi, că printre acești scriitori, cei mai mulți sînt tineri, iar ascensiunea lor literară s-a înfăptuit în această perioadă, sub influența binefăcătoare a îndrumării partidului. Activitatea lor nu poate fi desprinsă de condițiile deosebite create de regimul nostru pentru a-și manifesta din plin talentul. Volumele apărute constituie deci un răspuns, singurul răspuns demn de un scriitor, acela de a răsplăti grija, respectul și dragostea cu care e înconjurat, prin opere care să oglindească viața pasionantă a actualității.

Al doilea fapt este în strînsă legătură cu actualitatea, cu eroii contemporani, al căror exponent este muncitorul, muncitorul comunist. Ținînd seama că el este un factor determinant al societății, în mod firesc el trebuie să devină figura centrală a literaturii noastre noi. Este o necesitate impusă de realitatea contemporană, a cărei înțelegere n-ar fi posibilă fără existența aceluia ce-o reprezintă în gradul cel mai înalt.

Desigur că nu este ușoară abordarea acestui erou, relativ recent pe scena literară, complex și original, de care unii scriitori s-au apropiat la început cu oarecare sfială. Dacă funcția lui istorică și socială le era limpede, întîmpinau însă dificultăți în pătrunderea universului său sufletesc. Acest lucru se datora în parte și împrejurării că-l priveau dinapoia mașinilor, adică de la oarecare distanță. Asta și explică stîngăciile începutului. Ele aparțin acum trecutului. Apropierea scriitorului de eroul său central i-a deschis dintr-o dată perspective nebănuite. Se afla în fața unui om viu, cu o mare profunzime sufletească, cu probleme deosebite, cu o conștiință ridicată, căreia trebuia neapărat să-i găsească o întruchipare literară pe măsura valorii sale.

A-l exprima cît mai fidel, în imagini artistice puternice și expresive, constituie obiectivul cel mai impor-

Ieronim ȘERBU

(Continuare în pag. 6)

Răspuns revanșarzilor

Revanșarzii din Germania Occidentală, nu se mai astîmpără. Le e dor, probabil, de o nouă înfrîngere, de bombardamente de orașe distruse și poate chiar de nimicirea pe care o vestește războiul atomic. De cîțiva ani, hitleriștii incurabili și-au scos capul din dărîmăturile rămase de pe urma ultimului război, țin întruniri și acoperă paginile cotidianelor lui Adenauer cu născociri dintre cele mai absurde. Această campanie prezentată ca „acțiune patriotică" s-a dezvoltat, în timpul din urmă, într-un ritm tot mai accelerat și astfel, de vreo trei luni de zile, fasciștii autohtoni și transfugii întrebuințează propria presă ca și parte din presa zisă democratică din R.F.G. și Austria, pentru răspîndirea a tot felul de scorneli grosolane și defăimătoare la adresa republicii noastre.

Privirile magnaților cărbunelui și oțelului s-au îndreptat din nou spre răsărit, spre țara noastră. După provocările debitate cu prilejul „Zilei germanilor Sudeți", după manifestările legate de „Ziua șvabilor dunăreni", după jalnicul faliment moral al așazisei „Săptămîni a națiunilor captive", presa revanșardă și radioul din Republica Federală Germană și din Austria își continuă campania de calomnii împotriva Republicii Populare Romîne.

Culmea calomniei și ridicolului a fost atinsă de un articol publicat în cotidianul „Die Presse" din Viena, sub titlul „Presiunea crescîndă asupra germanilor din Romînia". Plin de „constatări" răuvoitoare, care n-au absolut nimic comun cu realitatea noastră, articolul încearcă să falsifice sau să nege toate realitățile, toate succesele incontestabile ale regimului nostru de democrație populară. Construirea socialismului sub îndrumarea Partidului Muncitoresc Romîn, neasemuitele progrese făcute în Patria noastră în cei 15 ani de după Eliberare, sînt denigrate de acești miopi care privesc totul prin ochelarii diformanți ai hitlerismului. Reauavoința și tendința naționalistă a acestor „informatori" ai

Oskar Walter CISEK

(Continuare în pag. 6)

LAUDĂ ROMÎNIEI

Și iată-mă din nou aici...

Se mai păstrează la noi și astăzi în popor o datină străveche din vremurile acelea cînd străbunii noștri, vechii slavi, călătoreau peste mări și țări pe corăbiile lor la fel de străvechi: de vrei să revezi țara pe care ai îndrăgit-o, îmbunează-l pe zeul apelor aruncînd o monedă într-o apă adîncă. Ieri, în zi de sărbătoare, în timp ce ne plimbam cu barca pe lacul Snagov, mi-am adus deodată aminte că, undeva, pe fundul lacului zace o monedă. O aruncasem acolo, în urmă cu aproape cincisprezece ani, cînd mă întorceam de la București, îndreptîndu-mă spre front cu o unitate a mareșalului Konev, care în acele zile lupta pentru eliberarea Poloniei.

In viltoarea războiului, am avut prilejul să trec prin Romînia, unde totul era încă în fierbere, totul clocotea după marea furtună din august. Acolo, unde se înalță astăzi, cu aripile întinse deasupra parcurilor, Casa Scînteii, se mai vedeau tranșeele germane și grămezile de fier scorojit pe care și începea să-l roadă rugina. Un vechi comunist romîn, participant la acele glorioase lupte istorice, ne arăta nouă, ofițerilor sovietici, urmele încă proaspete ale războiului, povestindu-ne cum s-au petrecut evenimentele, iar noi, care am ajuns aici dintr-un sector din cele mai grele ale frontului, ne pătrundem de sentimentul unei profunde stime față de noii noștri aliați în marea luptă comună împotriva fascismului german căruia ei îi dăduseră o lovitură hotărîtoare pentru destinul țării.

Toate acestea s-au petrecut de mult, dar și acum se păstrează vie amintirea acelor zile...

Santinele în uniformele lor de operetă făceau de gardă în fața pa-

Boris POLEVOI

(Continuare în pag. 6)

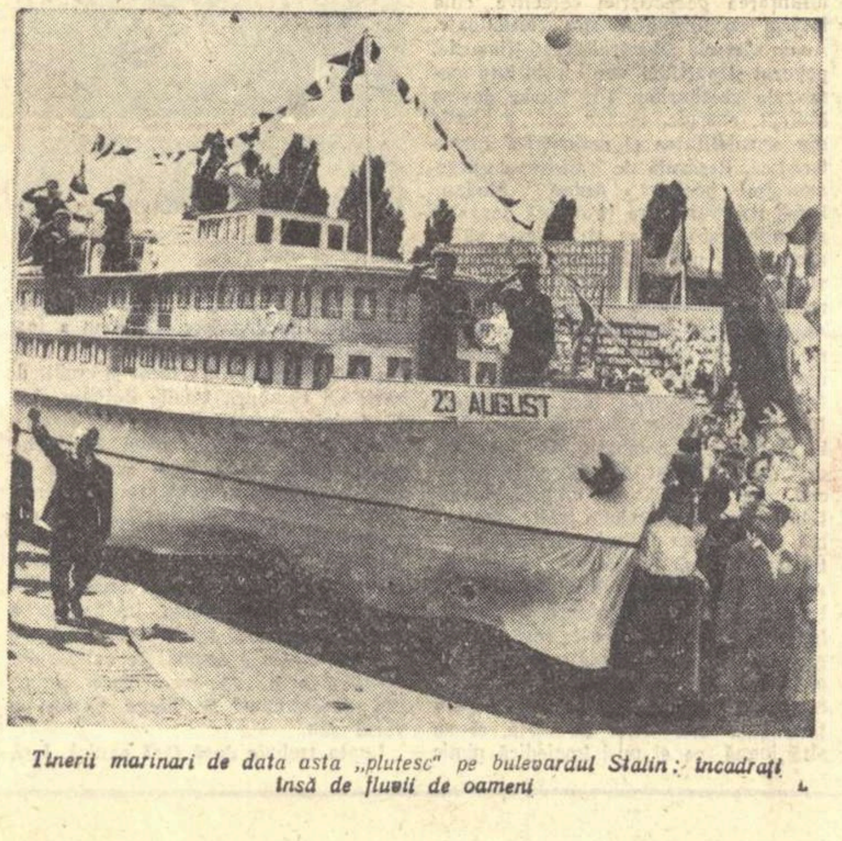

Tinerii marinari de data asta „plutesc" pe bulevardul Stalin: încadrați însă de fluvii de oameni

Elvio Romero și Antonieta Dias de Moraes:

In zilele marii noastre sărbători, Capitala a fost, ca de obicei, gazda a numeroși oaspeți veniți să se bucure alături de noi, din toate colțurile lumii, printre care Paul Robeson, Boris Polevoi, Nicolas Guillen și doi poeți paraguayeni — Elvio Romero și soția sa, Antonieta Dias de Moraes.

Adresîndu-ne acestora din urmă, în legătură cu impresiile lor despre manifestările de la 23 August și realitățile noastre, i-am întrebat:

— Ați asistat la demonstrația oamenilor muncii din dimineața zilei de 23 August. Ce ne-ați putea spune?

— *V-am putea spune foarte multe lucruri* — ne-a declarat Elvio Romero. *Emoția ne este încă proaspătă. Pentru că, știți, în viață sînt momente care nu se uită niciodată. V-aș vorbi despre numeroase aspecte concrete ale acestei demonstrații inedite, tulburătoare. Dar cred că v-am putea oferi o perspectivă mai cuprinzătoare și mai semnificativă a impresiilor noastre, dacă v-am spune că am plîns de emoție. Asistînd pentru prima oară la manifestația de masă a unui popor eliberat, ne gîndeam la tot ce a realizat acest popor în 15 ani, la prestigiul pe care l-a căpătat în acest răstimp în care a creat liber, entuziast, pentru el, pentru fericirea lui. Și totodată ne gîndeam la poporul paraguayan care încă nu a pornit pe acest drum al fericirii.*

Noi, în America Latină, credeam că marile mitinguri și demonstrații populare din țările socialismului sînt sărbători solemne și grave. Or, trebuie să vă spun că ceea ce am văzut noi aici nu numai dimineața, ci și după amiaza, seara și noaptea, în marile piețe publice, la lumina soarelui sau în strălucirea luminilor, ale reflectoarelor și jocurilor de artificii — este prin excelență un spectacol al entuziasmului spontan, de o cuceritoare naturalețe. Coborînd de la Marea Adunare Națională, am văzut un grup de tineri purtînd în mîini viitoarele lor torțe. Se duceau să se încoloneze pen-

REPORTER

(Continuare în pag. 6)

Trăsături noi în roman

ACTUALITATE ȘI PARTINITATE

Literatura realismului socialist este, precum se știe, literatura afirmării personalității umane și a trece de la „eu" la „noi" nu înseamnă a sărăci, ci, dimpotrivă, a îmbogăți sfera de manifestare a personalității. A o îmbogăți cu tot ceea ce presupune aflarea și gîndirea sensului real al istoriei prezentului, istorie a trezirii și ridicării conștiente a maselor la lupta pentru înlăturarea a tot ce îl înstrăinează pe om de adevărata natură umană.

Necesitatea existenței pentru literatura nouă a eroului pozitiv apare a fi în aceste condiții nu un postulat teoretic, ci o necesitate reală, obiectivă. Eroul pozitiv este acela în conștiința și personalitatea căruia epoca se reflectă în toată complexitatea ei, se gîndește, și își găsește căile practice de manifestare a tendinței sale revoluționare. (Aceasta spre deosebire de eroul literaturii trecutului, în care epoca se reflecta, se gîndea uneori, dar nu-și afla mai niciodată căile de transformare). El dă un răspuns concret, pe plan literar, firește, întrebării ce înseamnă a trăi azi, în vremea noastră. Răspunsul poate fi infinit variat, dar singurul viabil rămîne acela care, chiar dacă nu epuizează problema, înfățișează măcar una din posibilitățile fundamentale de intervenție activă a oamenilor în făurirea propriului lor destin. Este lesne de înțeles cît de puțin se pot apropia de acest răspuns simplele afirmații, declarații sau descripțiile exterioare. In primul rînd pentru că aceasta ar însemna a plimba în fața acestei lumi doar o oglindă, ceea ce nu făcea nici măcar Stendhal, deși o afirma. Și mai apoi pentru că acțiunea de participare la transformarea realității implică de-o potrivă cu conștiința țelurilor urmărite și cunoașterea căilor care duc spre acest scop. Nu a descrie, ci a urmări cum învinge această conștiință cu alte cuvinte aceste elemente ideologice devenite fundamentale în înclinațiile și acțiunile oamenilor, înseamnă a reconstitui cu adevărat acea dialectică a sufletului și a evenimentelor care poate înfățișa epoca noastră, epoca în care revoluția a fost și este singurul răspuns la întrebarea ce înseamnă a trăi

Ultimele apariții literare, și mă refer în special la romanele: „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, „Rădăcinile sînt amare". vol. V de Zaharia Stancu, „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu și „Bariera" de Teodor Mazilu, romane ale vremii imediat premergătoare lui 23 August, constituie o elocventă mărturie în această direcție.

A trăi „pe muche de cuțit" înseamnă pentru veșnic nedomolitul erou al lui Mihai Beniuc, Atanasie Mustea, a avea conștiința că singurul chip în care poți viețui în anii aceia ai silniciei, e împotrivirea, e lupta. „Nu te lăsa nici mort", așa formulează undeva, în roman, deviza comuniștilor, unul dintre personaje Vlad Nicoară.

A lupta pentru fericirea altora, cu prețul a nenumărate suferințe, înseamnă pentru Licu Oroș a trăi. A uita de tine pentru că ai datoria să nu-i uiți pe ceilalți, pe cei care suferă și sînt asupriți.

A trăi pentru Mareș sau Dumitrana sau Niculescu, luptătorii ilegaliști din romanul lui Eugen Barbu, nu înseamnă a-ți păstra viața, ci a ți-o dobîndi. Nu înseamnă că trebuie să nu mori, ci că trebuie să învingi.

A trăi pentru nea Vițu, muncitorul comunist de la periferia capitalei, înseamnă a te purta astfel încît să faci pe cei din jurul tău să viețuiască într-o lume a sentimentelor și gîndurilor real umane, potrivnică „lumii bune" care, disprețuind pe cei de la barieră, trăiește ea într-o sărăcie și degradare morală odioase.

Că toți acești oameni iau parte la lupta plină de primejdii, pîndită ades de moarte, a partidului comunist nu e o împrejurare, e o consecință. O consecință a aprecierii epocii, a cunoașterii tendințelor istoriei ei. Adeziunea la această luptă nu este de ordin sentimental, ci purcede dintr-o examinare lucidă. E singurul preț cu care îți poți păstra omenia într-o vreme cînd încleștarea dintre oameni și neoameni pune fiecăruia problema alegerii. Și Mustea, și Mareș și nea Vițu se întîlnesc aici, luptători la această graniță a „nemărginitului și a viitorului", dar ajung pe drumuri care le sînt proprii

Radu LUPAN

(Continuare în pag. 6)

REALISMUL ÎN OFENSIVĂ

23 AUGUST ŞI DRUMUL NOU AL LITERATURII

Fără îndoială, cel mai caracteristic fenomen al constituirii unei noi literaturi în ţara noastră, paralel cu consolidarea democraţiei populare, rămîne ofensiva realismului. Cîtă vreme burghezia se aflase la putere, interesele sale, străine de ale poporului, îi dictaseră să tăinuiască mizeria inegalităţii sociale, înăbuşind — în consecinţă — tendinţele de înfăţişare veridică consecventă a realităţilor respective în artă şi literatură. A fost necesară acea zguduire socială radicală în urma căreia poporul a intrat definitiv în drepturile sale fireşti, pentru ca asemenea tendinţe să-şi afle mediul prielnic de dezvoltare. Proletariatul, interesat în cunoaşterea şi răspîndirea adevărului cu privire la natura raporturilor sociale, s-a dovedit şi cel mai consecvent promotor al realismului artistic. Acţiunile partidului pentru punerea în adevărata lumină a vieţii poporului au fertilizat crearea unor viguroase imagini realiste, orientînd literatura spre forme de realizare trainice. Existenţa încă un timp a unor focare de răspîndire a concepţiilor burgheze a putut să întîrzie realizările, dar nu să le anuleze. Manifestările rezultate din ofensiva realismului indicau încă din 1946 un cert şi semnificativ reviriment literar. Făcînd bilanţul acelui an, Ion Călugăru avea prilejul să constate: „Se vădeşte începutul unor tendinţe la scriitori de a deveni ingineri ai sufletelor, se observă o rupere de artificiile estetismului din trecut, iar în cărţile apărute izbucneşte tot mai vizibil sentimentul de exaltare a vieţii, de bucurie, de speranţă în forţele ce se înalţă din adîncul maselor, în construcţia democratică a ţării". („Almanahul poporului" 1947)

Prin contribuţia scriitorilor, care au înţeles just îndemnul partidului de a părăsi turnul de fildeş, are loc un progres rapid în ce priveşte lărgirea orizonturilor literaturii. Obsesia eului sfîşiat de contradicţii, introspecţia sterilă a insului singuratic şi celelalte marote ale literaturii decadente burgheze sînt împinse spre periferie, în vreme ce se extinde şi devine preponderentă preocuparea pentru social, intenţia de a surprinde starea de spirit proprie maselor populare.

Sporul de substanţă ce a decurs de aici a fost imediat verificat de antenele sensibile ale poeziei. Cei ce s-au înverşunat s-o înfeudeze vechiului estetism şi-au semnat cu mîna lor condamnarea la artificialitatea precară.

Dimpotrivă, ieşirea din izolare s-a dovedit tonică şi a înălţat poezia deasupra vagului senzaţiilor şi atitudinilor contemplativ-absenteiste, făcîndu-o purtătoarea unor sentimente robuste, cum ar fi sentimentul nevoii de a comunica cu semenii sau al răspunderii implicată în actul creator. Egocentrismului de altădată îi ia locul ideea dăruirii. „Sufletul meu e al vostru, tovarăşi", exclamă Maria Banuş în „Mărturisire" (Scînteia, 26 iunie 1946).

Lira unor poeţi cu experienţă meritorie în trecut îşi amplifică acordurile, capătă accente mai profund emoţionale, ca o consecinţă a integrării în ampla mişcare de renaştere spirituală a mulţimii. Marcel Breslaşu dăduse în „Cîntarea Cîntărilor" probe incontestabile, nu numai de virtuozitate meşteşugărească, ci şi de vibraţie personală autentică. Cu toate acestea, circumscrierea voluntară a tematicii sale la o unică stare, îi limita simţitor mesajul poetic. Abia după Eliberare, cînd registrul său poetic capătă o coloratură socială puternică, potenţialul lui liric se desfăşoară complet. Sensibilul aed al iubirii dezvăluie şi un preţios filon satiric, o spontaneitate substanţială în comentarea faptelor de artă, ca şi în depistarea tarelor trecutului, surprinzînd cu vervă şi manifestările noului. Identică este situaţia lui Eugen Jebeleanu. Somptuozitatea marmoreeană a acestuia se completează acum fericit cu o căldură umană care sporeşte comunicativitatea poeziei sale, lăsînd în urmă, ca pe o fază depăşită, impresia de frigiditate. Această căldură nu este altceva decît patosul luptei purtată de popor pentru edificarea lumii noi şi la care poetul ia parte cu armele sale specifice.

Valenţe depreciate de estetica idealistă a fostelor clase dominante au trebuit să fie reafirmate şi restabilite la justa lor valoare. Apologeţii autonomismului artei, odată cu îndepărtarea creaţiei de sursele realităţii, au prescris un fals antagonism între frumos şi moral. Scriitorul, pentru Lovinescu, n-avea de satisfăcut decît „un scop curat estetic", ceea ce ducea la decretarea indiferentismului drept condiţie a creaţiei. Arta nouă — continuînd cele mai valoroase tradiţii clasice — a dovedit absurditatea acestor susţineri. Literatura pe care clasa muncitoare a stimulat-o şi pe care o preţuieşte are la bază criteriile luptei de clasă, nu se abstrage unei judecăţi lucide a ceea ce este just ori nu, a ceea ce reprezintă sau trădează adevărul, cinstea, dreptatea, solidaritatea umană, din punctul de vedere cel mai înaintat, al proletariatului revoluţionar. In felul acesta, descrierea realistă capătă mai multă pregnanţă şi o reală forţă transformatoare, influenţînd activ asupra conştiinţelor. O nuvelă de pildă, — cum este aceea a lui Marin Preda, „Plecarea" din revista „Tinereţea" (16 septembrie 1945) — putea să facă mai vizibil rechizitoriul războiului nedrept punînd accentul pe responsabilitatea morală a celor ce au asistat pasivi la dezastru, decît dacă ar fi zugrăvit sentimental ororile cîmpului de luptă, aşa cum s-a mai procedat. Adevărul acesta l-a sezisat şi Laurenţiu Fulga, mutînd şi el accentul — în evocările din război publicate în 1946—47. (R.F.R. Contemporanul, Revista literară) — de pe scenele de luptă, oricît de spectaculoase în ordinea imediată, pe dezbaterea morală de un ecou incomparabil mai consistent în inimile cititorilor. Eroul său, sublocotenentul Teofil Corbu, realizează marea dramă umană a războiului declanşat de clicile exploatatoare, pornind tocmai de la un sever examen moral.

Fuziunea creatoare dintre ideologic şi estetic era firesc să declanşeze o reconsiderare chiar a atitudinilor lirice, dezvăluind fără cruţare carenţele anterioare, generatoare de zbateri în vid. „A trebuit vie luptă / Să facă critica poezie", spune Nina Cassian foarte sugestiv într-o poezie puţin cunoscută, dar nu mai puţin încărcată de emoţie: „N-am ştiut să vorbim oamenilor / Cum trebuie, / Cum o cereau condamnaţii fără apel din beciurile istoriei. / N-am ştiut să vorbim despre marea fărădelege a lumii..." („Pentru marea fărădelege a lumii" în Tinereţea 30 sept. 1945).

Desigur, nu tuturor scriitorilor li se adresa această apostrofă. Aflaţi mai demult pe poziţiile unui realism popular şi militant, Mihai Beniuc, A. Toma sau Geo Bogza dăduseră revoltei lor un conţinut eficient, fără gesturi inutile. Pe noul drum al literaturii noastre de după 23 August, ei au păşit formaţi şi deplin pregătiţi să facă faţă sarcinilor de a contribui la consolidarea orînduirii democrat-populare. Dar şi în cazul lor, ceva s-a adăugat, conţinutul creaţiilor s-a îmbogăţit şi a crescut în expresivitate prin sporul de conştiinţă revoluţionară, prin spiritul de partid. Beniuc trece acum de la starea de revoltă ţărănească, de la răzvrătirea neorganizată la afirmarea deschisă a rolului conducător îndeplinit de clasa muncitoare în lupta întregului popor. Acel sentiment de „exaltare a vieţii, de bucurie", pe care-l remarca Ion Călugăru ca o trăsătură nouă a literaturii, nu apare nicăieri mai evident decît în stihurile lui Beniuc din acei primi ani ai existenţei noastre libere. „Am spart butoiul bucuriei", exclamă poetul într-un moment de îndreptăţit elan. Avîntul său este împrumutat, sau, mai bine-zis, este inspirat de mersul înainte, invincibil, al proletariatului, ceea ce-i procură sentimentul dătător de entuziasm al reîmprospătării propriei cîntări poetice. Sînt bine cunoscute versurile din „Cu pluguri trase de tractoare", frumuseţea lor emoţionînd mereu ca la prima citire.

Acelaşi optimism viguros apare în paginile lui Geo Bogza despre minerii Văii Jiului. Imaginea lumii petrolului de altădată avea accente critice ascuţite, fără a găsi însă rezolvarea cerută de realităţile sociale descrise. Mizeria, durerea, suferinţa petroliştilor rămîneau oarecum fără răspuns concret. Datele acestui trai dur hărăzit muncitorilor în regimul capitalist revine şi în cartea despre mineri scrisă în 1945—46. Aici însă ele apar ca o moştenire a trecutului, însoţite de siguranţa că în foarte scurt timp vor deveni vestigii de muzeu.

„...Va trebui adusă în viaţa minerilor bucuria care domneşte în jurul lor, în cantităţi suficiente să facă fericirea unui popor întreg. Va trebui adusă în viaţa minerilor toată lumina şi toată măreţia ce învăluie valea, pe fundul căreia ei atît s-au chinuit". Realitatea a împlinit aşteptările poetului. Patetismul său n-a sunat gol întrucît s-a întemeiat pe cunoaşterea şi înţelegerea adevărului social al zilelor noastre. Noii literaturi i-a fost străin, prin structură, procedeul poleirii, criticat aspru în documentele de partid de cîte ori s-a manifestat, — promovînd optimismul de fond rezultat dintr-o viziune artistică substanţial pătrunsă de ideologia marxismului creator.

Apartenenţa ideologică făţişă a fost de la început o sursă de putere pentru literatura noastră nouă. Tendenţiozitatea declarată a făcut ca ofensiva realismului să nu se limiteze la cuceririle artei din epocile anterioare, ci să tindă spre formele superioare ale realismului socialist. Desigur, aceste forme nu au fost clare din primul moment şi nici nu s-au realizat practic atunci. In unele comentarii şi articole programatice erau totuşi pomenite ca deziderate de viitor. Incercînd să schiţeze perspectivele literaturii, într-un articol din Orizont, 1-15 iunie 1945, Athanase Joja preciza că realismul ce se impunea cu necesitate „nu va degenera şi nu va trebui să degenereze în copie fotografică, în verism sau naturalism, ci să se apropie de realismul socialist, expresie cuprinzătoare şi armonică a vieţii". Tot acolo se prevedea dezvoltarea artei sub primatul accesibilităţii, renunţîndu-se la rafinamentele de laborator şi tinzîndu-se către un umanism înnoitor. Dezideratele acestea, formulate într-un stadiu primar de limpezire a poziţiilor abia, fixau just perspectivele de viitor. Inspre aceste obiective literatura noastră s-a îndreptat cu paşi siguri, înfrîngînd opoziţia rămăşiţelor decadentismului şi influenţele ideologiei burgheze retrograde. In permanenţă, garanţia succeselor repurtate — care au statornicit triumful ulterior al realismului socialist — a reprezentat-o fermitatea ideologică, însuşirea şi situarea cu hotărîre pe poziţiile de luptă ale partidului.

Geo ŞERBAN

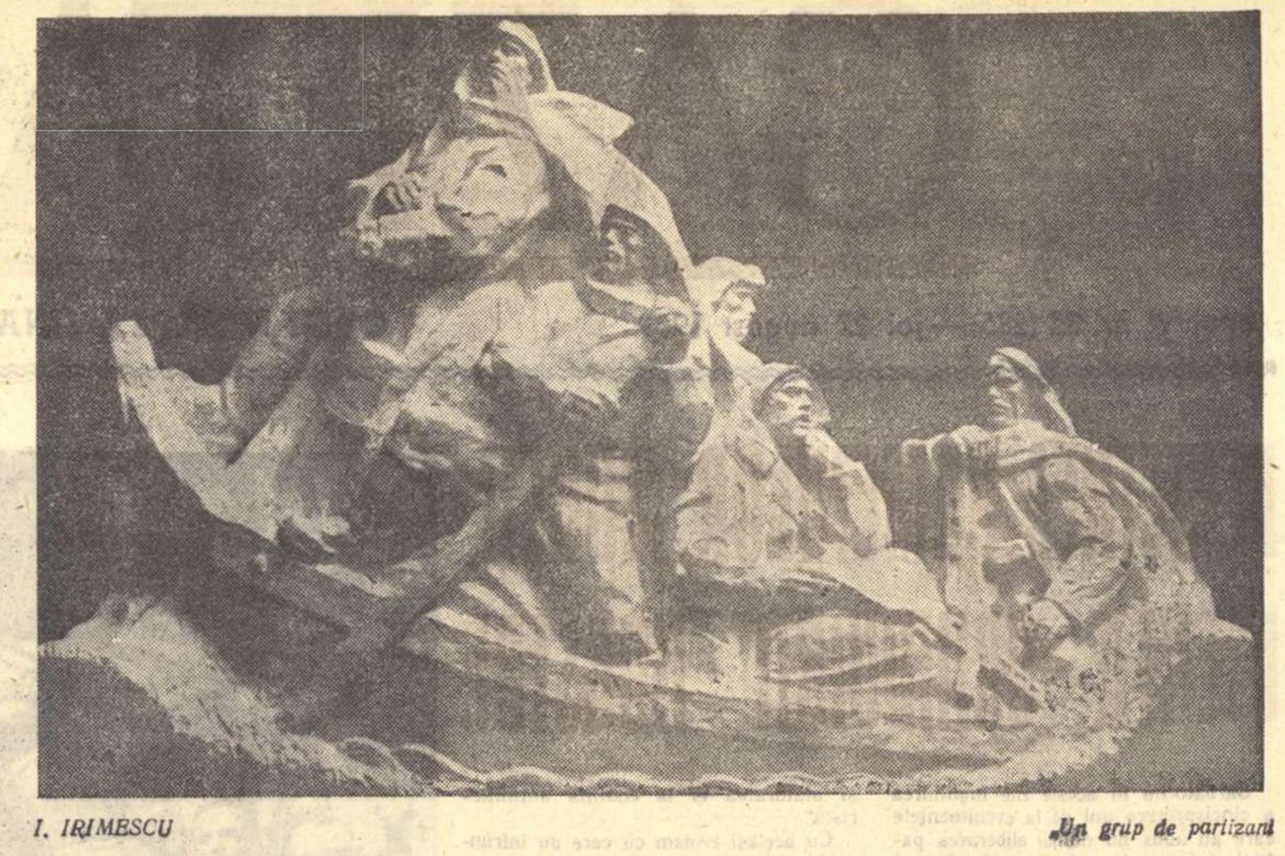

I. IRIMESCU

Un grup de partizani

Tineri reporteri

In cuprinsul noii noastre literaturi, reportajul literar cunoaşte o dezvoltare remarcabilă. Aici nu e vorba numai de faptul că în presa literară, mai ales în ultima vreme, apar deosebit de multe reportaje şi că editurile tipăresc tot mai frecvent volume ce cuprind asemenea producţii. In momentul de faţă, referitor la acest gen, se poate vorbi de existenţa unei varietăţi de stiluri, din ce în ce mai distinctă şi, în consecinţă, de conturarea evidentă a unor profiluri artistice de reporteri formaţi după Eliberare. Este semnificativ că, spre deosebire de starea de lucruri de acum 4—5 ani, critica literară, cînd se ocupă de activitatea reporterilor tineri din punctul de vedere al fizionomiei literare, nu mai înregistrează continuu o manieră uniformizată de reportaj, sub influenţa covîrşitoare a lui Geo Bogza.

Intr-un articol apărut nu de mult în Luceafărul, *Eugen Barbu observa cu legitimă satisfacţie că noua noastră literatură numără în rîndurile ei o seamă de scriitori, mai ales tineri, „specializaţi", deveniţi „profesionişti" în materie de reportaj. Faptul prezintă un real interes: s-a eliminat în practica literară falsa opinie după care reportajul literar ar fi un gen tranzitoriu, marcînd o etapă de experiment. Aşadar, reportajul literar, în zilele noastre, se impune ca un gen al prozei de sine stătător, autonom, cu caracteristicile sale bine precizate, indiferent că este practicat de un scriitor dedicat cu exclusivitate sau de altul care cultivă şi alte domenii.*

De aceea o încercare a criticii literare de a identifica o seamă de note originale şi specifice, învederate de producţia noastră reportericească, mi se pare pe deplin utilă. In cele ce urmează, nu aspir de loc să tratez detailat problema. Vreau doar să fac unele observaţii care, în cele din urmă, să sugereze varietatea de modalităţi artistice şi de direcţii interesante de dezvoltare ale reportajului nostru actual. Cred că următoarele două puncte de plecare pot fi pe deplin eficiente. Mai întîi mă gîndesc la specificitatea raporturilor ce se stabilesc între reporteri şi realitate, mai clar spus la modul propriu al scriitorului de a se apropia de această realitate. Pe urmă, dependent de acest prim aspect, am în vedere mijloacele de expresie artistică, în ultimă instanţă tonul *(liric, metaforic, obiectivat şi sobru, vehement, savant, etc.) care caracterizează profilul reporterului.*

Astfel, cînd Paul Georgescu spune despre Eugen Barbu, ca reporter, că „este un liric care ne comunică sentimentele şi gîndurile sale în faţa unei realităţi simţite, şi nu un descriptiv care povesteşte peisajul" (Incercări critice *II, p. 102), este neîndoielnic că are în vedere aceste două elemente. La polul opus acestei modalităţi proprii lui Eugen Barbu, spre exemplu, se situează Vasile Nicorovici. Aceasta o dovedeşte nu numai cartea* 400 de *zile în oraşul flăcărilor, ci şi lucrările ulterioare ale reporterului. V. Nicorovici e un minuţios, un reflexiv reţinut şi un spirit metodic. Reportajele lui dau impresia unor adevărate studii. Ai zice că scriitorul Nicorovici este dublat tot timpul de omul de ştiinţă care nu pierde de loc din vedere caracterul strict, exact, atît în aspectul general cît şi în cel particular al lucrurilor, al realităţii. De aci impresia de elaborare aproape savantă şi de monografie sintetică, cu infiltraţii teoretizante, a lucrărilor sale. Tocmai aceste însuşiri conferă cărţii despre Hunedoara originalitate şi valoare artistică; şi tot de aici rezultă şi calităţile unui reportaj cum este cel despre regiunile petrolifere ale Olteniei („Viaţa romînească", nr. 1/1959). Sub semnul aceloraşi trăsături specifice este conceput şi lucrat şi reportajul intitulat* Un poem al tehnicii moderne, *apărut nu de mult în „Gazeta literară". Cred însă că, de data aceasta, V. Nicorovici nu s-a folosit cu deplină eficienţă de mijloacele de care dispune. Mai ales cred că nu le-a folosit suficient de judicios, cu real discernămînt. Astfel reportajul* Un poem al tehnicii moderne *păcătuieşte printr-un exces supărător şi obositor de amănunte tehnice. In acest caz V. Nicorovici a confundat minuţia şi exactitatea elaborată şi sintetică cu redarea ternă, naturalistă a amănuntelor.*

In această ordine de idei, judecînd lucrurile prin contrast, trebuie spus că nu îşi ating scopul nici acele reportaje, în care autorii respectivi îşi închipuie că pot suplini redarea concretă (prin surprinderea detaliului semnificativ şi revelator) a vieţii cu consideraţii generale cunoscute de toată lumea (vezi reportajul lui N. Jianu despre Bucureşti, publicat în „Tribuna", din 4 iulie a.c.).

Spre deosebire de genul de reportaj-studiu, ilustrat de V. Nicorovici, alţi reporteri abordează formula reportajului instantaneu. Intre alţii mi se pare că în spiritul acestei modalităţi scriu Pop Simion şi Romulus Rusan. Cu toate acestea, modul de lucru al celor doi reporteri nu se aseamănă întru totul. In timp ce reportajele lui Romulus Rusan dau impresia, de cele mai multe ori, de jurnal de călătorie, cu înregistrarea grăbită dar interesantă şi făcută cu real simţ de observaţie a celor văzute, reportajele lui Pop Simion au un caracter mult mai elaborat, ţintesc spre generalizări mai largi şi mai profunde şi sînt scrise cu mai mult spirit selectiv. Totodată, autorul Paralelei 45° *nu ezită să intercaleze fragmente de pură proză epică. De remarcat că atitudinea scriitorului, este de astă dată vădit afectivă, prin excelenţă lirică, prezenţa sa făcîndu-se mereu şi pe deplin simţită. Afirmarea noului, a plenitudinii vieţii noastre socialiste apare convingător şi emoţionant*

Fiind animat de dorinţa de a surprinde chipul protagonistului luptei pentru socialism, al omului nou, al constructorului, Nicolae Ţic, în schimb, merge pe linia unui reportaj de investigaţie psihologică, cu scopul de a închega portrete umane. Aş zice că cele mai izbutite reportaje ale lui N. Ţic sînt adevărate reportaje-portret. Interesul acestor portrete literare creşte şi prin aceea că autorul lor surprinde caracteristicile eroilor săi în dinamica vieţii, în cadrul unei susţinute acţiuni epice. Ţic foloseşte foarte puţine elemente de ordin descriptiv şi aproape de loc comentariul personal, fie explicativ, fie liric. Oamenii săi îşi dezvăluie caracterul, se definesc în acţiune. Şi Ţic ştie cu reală abilitate să surprindă seminifcaţia unui gest sau a unui fapt. In acest sens, felul în care este surprinsă, de exemplu, personalitatea brigadierului constructor Dragostin, în reportajul O aniversare *(„Luceafărul" din 15 iulie a.c.) este pilduitor. Acelaşi lucru se poate spune şi despre alte reportaje ale scriitorului, cum este şi cel apărut în nr. 1 pe anul acesta al „Vieţii romîneşti". Adesea, datorită forţei generalizatoare a reportajelor sale şi adîncimii semnificaţiei lor umane, N. Ţic scrie un reportaj de probleme şi idei.*

Aspecte interesante, cu vădite note originale, învederează şi activitatea de reportaj a lui Ioan Grigorescu. Ioan Grigorescu practică un reportaj agitatoric, căruia îi este proprie luarea de atitudine directă şi nereţinută. Acest din urmă reporter evoluează sub semnul publicisticii militante al lui Ehrenburg, practicînd reportajul-pamflet, reportajul anti-imperialist. Paginile unor astfel de reportaje, cum sînt cele antifasciste — Paranoia în beton armat, Varşovia lui Canaletto *(„Gazeta literară"),* Se caută noi... führeri *(„Contemporanul"), indică în Ioan Grigorescu pe unul din publiciştii noştri cei mai buni din generaţia tînără.*

Desigur că cele spuse în acest articol cu privire la direcţiile de dezvoltare ale reportajului nostru actual, aşa cum îl practică tinerii, nu cuprind diversitatea fenomenului. Observaţii interesante sînt cu putinţă de făcut şi pe marginea activităţii reportericeşti a altor tineri cum sînt H. Rohan, Vasile Căbulea, Ştefan Bănulescu, Ilie Purcariu, şi alţii.

Este evident faptul că reportajul literar la noi se dezvoltă deosebit de favorabil şi pe căi evident originale şi interesante. Epoca construcţiei socialiste reclamă şi stimulează cu accentuată vigoare acest gen literar relativ tînăr.

N. CIOBANU

CRONICA LITERARA

MARIN PREDA:

„Indrăzneala"

Nu utilizăm destul de consecvent noţiunea de unitate în interpretarea operei unui scriitor. După ce stabilim coeficientul de veridicitate, orientarea social-politică şi confruntăm creaţia literară cu realitatea, trebuie să privim noua lucrare şi în dependentă de cele anterioare, circumscriind universul specific al scriitorului, un univers inedit, închegat pe planul artei. Tipurile literare sînt adesea reluate în alte variante, şlefuind şi precizînd o ideie favorită, destăinuind preocupări dominante ale autorului.

Despre „Indrăzneala" s-au spus lucruri esenţiale, remarcîndu-se valoarea ei ideologică în tratarea temei Eliberării. Ar fi necesar să se releve şi firele care leagă povestirea de cărţile precedente ale lui Marin Preda, spre a atesta vechi înclinaţii şi a verifica soluţii literare. Dacă spunem „ţăranul lui Sadoveanu" dîndu-i astfel o identitate, putem spune şi „ţăranul lui Marin Preda". Căci, autorul „Moromeţilor", dotat cu o forţă excepţională de fixare a tipologiilor, şi-a definit în cele cîteva cărţi un mod personal de-a concepe viaţa satului. Il recunoaştem pe eroul unitar al lui Marin Preda în ipostazele lui variate şi-l explicăm şi prin viziunea proprie a scriitorului, viziune confirmată de realitate. Un ţăran care nu e obsedat de patima pămîntului, un ţăran care se îngrijeşte de treburile gospodăriei sale, mai mult spre a nu fi silit să renunţe la timpul rezervat meditaţiei şi visării. Cînd se scoală în zori, cu privirea limpede, uşor şi liniştit, el gîndeşte cu mirare: „Uite, domnule, s-a făcut dimineaţă!" Se bucură sincer, ca pentru întîia oară de spectacolul vieţii. Pe uliţă, în plimbarea agale, este vesel şi expansiv, se uită la toată lumea cu ochii larg deschişi, parcă fără să clipească: „Mă vedeţi? Eu sînt, Ilie Barbu. Ei, ce ziceţi?". La seceriş, abia aşteaptă să termine porţiunea sa de lucru, ca să se piardă în contemplare. Il încîntă fiecare mişcare a firii şi priveliştile proaspete îi dau delicii nebănuite. După muncă, stă pe prispă, în aşteptarea cuiva care să se oprească la taifas. Conversaţia invadează peste hotarul frămîntărilor zilnice, legate de pămînt şi atinge multiple subiecte, Ilie Moromete demontînd cu răbdare raţionamente încîlcite. Simte plăcerea rîsului şi-l satisface încleştarea sonoră a vorbelor. Este dispus mereu să întruchipeze un personaj de comedie, căutîndu-şi parteneri de acelaşi calibru. Născoceşte de aceea scenete vesele, integrate în traiul obişnuit, el asumîndu-şi un rol de interpret stupefiat, veşnic uimit de desfăşurarea evenimentelor, cu o falsă surpriză care sporeşte hazul. Victimele ironiilor sale subţiri sînt indivizii ahtiaţi de avere, reprezentanţii modului de viaţă şi de gîndire capitalist. Cu aceşti profitori meschini, rolul comic se conturează: vrea să pară naiv şi neştiutor, să dea aparenţa inferiorităţii, avînd în schimb mulţumirea, chiar ascunsă, că el e omul deştept şi superior din punct de vedere moral. In toate acţiunile sale îl conduce un simţ al omeniei, o solidaritate cu cei asupriţi. Ideea dreptăţii sociale animă pe eroul moromeţian, iar ironia şi depărtarea netă de ipocrizia profitorilor e forma lui incipientă de protest. Increderea optimistă în viaţă îi procură acea bucurie liniştită, prelungită, care-şi pune pecetea pe chipul tuturor ţăranilor lui Marin Preda. Fiecare dintre eroii săi apără conştient o anumită zonă de umanitate, o anumită stare specifică de destindere voioasă (în care se cuprinde plăcerea contemplării, a jocului comic, a descoperirii frumuseţilor lumii). Această fericire calmă, senină, constituie esenţa modului moromeţian de a trăi. De altfel, scriitorul o invocă de multe ori denumind-o cînd „bucurie", cînd „linişte voioasă" cînd „îndrăzneală".

Este probabil ca unele dintre trăsăturile eroilor moromeţieni să fie constatate şi în operele altor scriitori romîni, iluştri predecesori literari, de pildă, simularea prostiei la ţăranii lui Creangă. Dar amestecul original de ironie şi candoare, de interes limitat pentru problemele materiale şi de dor de contemplare, etc. această unitate a reacţiilor, rămîne o particularitate a literaturii rurale a lui Marin Preda.

Ceea ce trebuie subliniat în primul rînd este aportul concepţiei marxist-leniniste în realizarea viziunii literare a lui Marin Preda. Partidul l-a învăţat pe scriitor să se opună părerii reacţionare, acreditată de o binecunoscută literatură a trecutului, după care ţăranul ar fi o fiinţă rudimentară, condusă de instincte, cu procese trudnice, năprasnice în declanşare, stăpînită pînă la obsesie de pofta pămîntului, inaptă pentru alte preocupări, superioare. Scriitorul, educat în spiritul adevărului, vede în ţăranul istovit de muncă, trăsături de umanitate şi generozitate revoluţionară. Aşadar, Marin Preda dezvăluie virtuţile sufleteşti ale omului simplu, zăcămintele nobile care se cer explorate. Este o direcţie pe care realismul socialist o cultivă cu strălucire.

Regăsim în „Indrăzneala" caracterele vechilor eroi, tipul moromeţian? Să menţionăm în acest scop cîteva episoade concludente: Scena plecării lui Anton Modan la seceriş, cu înfrigurarea omului încărcat de mari răspunderi, aminteşte intenţia continuă a eroilor lui Marin Preda de a juca un alt rol decît cel de toate zilele. De astădată Anton Modan interpretează pe un vechi Modan, cel cu gospodărie vastă, pentru care ieşirea la seceriş presupune îndeplinirea unui ritual. In discuţiile cu ofiţerii, Anton Modan preferă să pară nătîng, dînd răspunsuri în doi peri, numai din dorinţa de a-şi bate joc în acest fel de obtuzitatea şi lipsa de spirit a militarilor burghezi. Gesturile de tandreţă faţă de nevastă („măi copile!"), clătinarea stării de bucurie la prima jignire, încă neînţeleasă („Ce dracu e cu Miuleţ ăsta?"), atracţia spre manifestările de exuberanţă, expresie a sincerităţii sufleteşti (întîlnirea cu ostaşii sovietici), mirarea simulată care retează pornirile necugetate ale altora (în război, cînd plutonul său se retrage în panică) — toate acestea evocă reacţii familiare pentru cititorii operei lui Marin Preda.

Totuşi, deocamdată, s-au subliniat semne exterioare de înrudire. In dialectica transformării lui Anton Modan, aflăm însă o asemănare de structură între „Indrăzneala" şi celelalte cărţi ale scriitorului. Se evidenţiază astfel încă o influenţă adîncă, decisivă, a concepţiei marxist-leniniste. Marin Preda face o demonstraţie splendidă a determinării destinului individual de către împrejurările social-istorice. Este posibilă oricînd afirmarea modului moromeţian de trai? Nu, răspunde scriitorul, totul depinde de starea economică, de factorii politici. Şi în povestirea „Indrăzneala" se arată cu argumente de netăgăduit că plenitudinea personalităţii este condiţionată de revoluţia socialistă. Să ne explicăm. Starea aceea de linişte voioasă — susţine Marin Preda — ajunge, de fapt, penibilă, în epoca exploatării, dacă eroul e lipsit de înţelegerea exactă a mecanismului istoriei. Brusc, odată cu năvala capitalismului, valul indiferenţei se destramă şi eroul observă gravele inechităţi sociale. Supus la umilinţe, el nu se poate menţine în atitudinea de contemplare nepăsătoare. Dispare plăcerea jocului şi a convorbirilor spectaculoase. Siguranţa veche se arată falsă, clădită pe o iluzie. După ce gospodăria lui suferă zdruncinări serioase, Ilie Moromete pricepe zădărnicia fostelor sale bucurii, pe care le ocrotise cu stăruinţă. Intre capitalism şi voioşia vieţii apare o contradicţie dureroasă. De aceea el intră într-o etapă a tristeţii, cînd euforia, care continuă pentru alţii, i se pare un sacrilegiu. Despre un fost companion de desfătări gîndeşte acum: „Era unul dintre aceia care mai credea că lumea era aşa cum şi-o închipuia el, care credea că speranţele sînt bucurii adevărate şi nenorocirile numai ale altora şi care în loc să se oprească pe loc, să se trezească şi să se înspăimînte, trecea pe drum liniştit şi încrezător şi dădea bună ziua".

La Anton Modan, revelaţia întîrzie să se producă şi îndrăzneala lui anacronică li se pare, pe drept cuvînt, celorlalţi, ridicolă. Cînd vrea să răspundă jignirii lui Miuleţ, pornind hotărît să-l înfrunte, ţăranii din jur, presimţind desnodămîntul inerent, îşi pleacă privirile, nevoind să-i mărească ruşinea neputinţei. Starea de îndrăzneală şi bucuria nepăsătoare nu se puteau perpetua, fiindcă raportul de forţe era inegal, iar Anton Modan, ca să trăiască trebuia să lucreze pentru Miuleţ. Inţelegerea adevărului dur alungă din nou şi aici bucuria. Discrepanţa între închipuire şi realitate alimentase o vitejie de Don Quijote tragică şi comică totodată. Această nepotrivire este bine surprinsă de Marin Preda. Ea constituie o temă predilectă a autorului „Moromeţilor".

Momentul prăbuşirii iluziei se repetă ca substanţă în toate lucrările scriitorului. Ilie Moromete seziseazå subit aportul lui de vinovăţie (fiindcă s-a lăsat ademenit de mirajul contemplării) şi se afundă în mohorîtă tăcere. Totuşi, dac-ar fi avut perspectiva clară asupra antagonismelor de clasă, s-ar mai fi putut salva. Credinţa în sfîrşitul relaţiilor neomenoase capitaliste îl caracterizează de exemplu pe Ţugurlan. După ce Ţugurlan depusese eforturi serioase ca să-şi însuşească modul de gîndire moromeţian („Ceea ce îl uimise însă pe Ţugurlan şi îl făcuse să părăsească gîndul de a-şi mai bate joc de ei, era faptul că ei pluteau pe apa aceasta a lor cu atîta seninătate, încît era cu neputinţă să nu-ţi dai seama că acest fel de a fi era bucuria şi libertatea lor") îl întrece apoi prin participarea la lupta revoluţionară. Conştiinţa de clasă îi asigură lui Ţugurlan certitudinea pieirii burgheziei. De aceea, deşi mai sărac ca Moromete, Ţugurlan păstrează starea de voioşie („Credea că numai el putea fi aşa, sau în orice caz i se părea cu neputinţă să fie cineva aşa cînd trebuia să dea jumătate din munca lui altcuiva". „Aia e, Moromete — gîndi Ţugurlan din ce în ce mai înveselit — aşa stau lucrurile, dacă vrei să ştii"). Inţelegerea în cazul lui Ţugurlan biruie desnădejdea.

Plăcerea de a trăi este incompatibilă cu orînduirea capitalistă. Marin Preda ilustrează prin creaţia lui regenerarea vitală produsă de socialism, de adeziunea la lupta partidului. Trecerea de la o stare de bucurie la cealaltă în condiţii noi — deci procesul chinuitor, — formează subiectul tuturor povestirilor lui Marin Preda. Durata procesului sufletesc este hotărîtă de stadiul dezvoltării istorice.

Pentru Ilie Barbu redresarea este mai puţin dificilă, traversarea purgatoriului mai rapidă. Căci el trăieşte aceste dramatice momente — recidivele perfide ale duşmanului — după înfiinţarea gospodăriei colective, cînd forţele socialismului sînt consolidate. Acum victoria adevărului este limpede, poporul şi partidul vor zdrobi iute manevrele chiaburilor. Ilie Barbu devine îndîrjit, energic, tenace fără a pierde din sensibilitatea şi delicateţea caracteristică. Perioada de tranziţie decurge anevoie pentru Anton Modan. După revelaţia care provoacă devastare sufletească, el se străduieşte să se acomodeze noilor împrejurări. Ca să supravieţuiască, rămînînd totuşi onest, rezistînd tentaţiilor infamante burgheze, trebuie să părăsească vechea bucurie. „Uneori inima i se mai aprindea, dar descoperise în el puterea de a o domoli, putere care făcu să crească în el o mîndrie ciudată, sumbră..." El cîştigă însă combativitate de clasă, descoperă treptat originea răului social. Se forţează să înlăture trecutele ispite. Cum trebuie trăit? „Cu inima închisă, nu trebuie nici să te întristezi, nici să te bucuri". Incet-încet, el delimitează pe vinovaţii ororilor. Lupta împotriva exploatării devine ţelul vieţii. Persistentă este însă aceeaşi preocupare: recăpătarea stării de linişte voioasă. Intîlnindu-se cu ostaşii ruşi, distinge îndată bucuria lor spontană („Ei duc altfel de viaţă, ei au altă inimă, pe ei nu-i împiedică nimic să se bucure, prin sufletul lor trece în voie bucuria de a trăi"). Impiedicarea bucuriei o consideră tragedia vieţii lui şi a tovarăşilor săi. După Eliberare, în Bucureşti, găzduit în casa fraţilor Mihoc, care-i istorisesc demonstraţiile de masă, organizate de partid, Anton Modan înregistrează iarăşi, mai întîi veselia lor. („Fraţii Mihoc izbucniră în rîs şi se veseliră grozav. Ciudat lucru, ce veseli erau!") Sub înrîurirea acestor muncitori ţăranul îşi dă seama de necesitatea Revoluţiei şi a solidarităţii poporului pentru îndeplinirea tuturor revendicărilor. De aci înainte ştie ce misiune îi revine în uriaşele transformări care se pregătesc. Inţelegerea aduce pentru el, de astădată, bucurie. Din nou bucurie, dar ca un fel de negaţie a negaţiei. Deoarece bucuria de acum nu mai seamănă cu aceea neştiutoare, ridicolă şi ruşinoasă de altă dată. „Era îndrăzneală, dar nu îndrăzneala de altădată care ţîşnea din mînie şi jignire, cum se întîmplase în ziua aceea la seceriş, ci îndrăzneala rece, fără bătăi de inimă, necruţătoare şi sigură de sine". La întoarcerea acasă, nevasta e uimită de „lucirea curată în ochi, o limpezime adîncă, o tăcere liniştită şi vie".

Pe Marin Preda îl preocupă stilul de luptă al eroului, după obţinerea atitudinii de degajare. Excelent a fost descris acest proces în nuvela „Ferestre întunecate". Torturat şi umilit de verii săi chiaburi, Vasile Botescu simte dorinţa răzbunării. Furia îi electrizează imaginaţia şi eroul îşi închipuie cum îl va pedepsi exemplar pe vărul său Dan. Dar în scena propriuzisă a încăierării, privind laşitatea adversarului, Vasile e conştient de infinita sa superioritate morală, şi-şi subordonează pornirile personale cerinţelor Revoluţiei. Forţa invincibilă a mulţimii schimbă total stilul de luptă al eroului. Cu o seninătate calmă, detaşată, cu o „nepăsare care ignoră ura duşmanului" îl judecă Vasile pe vărul său.

Lupta trebuie dusă fără panică, fără pîndă febrilă. Răfuiala cu Miuleţ, Anton Modan n-o mai poartă cu încrîncenarea oarbă, care exista în primele sale ameninţări, neputincioase. („Toată lumea înţelesese că, de fapt, ameninţarea aceasta semăna cu o flacără care mai rămîne o clipă în aer, deşi paiele dedesubt sînt cenuşă"). Acum puterea lui este uriaşă prin calmul ei, ceea ce îl determină pe Miuleţ care o intuieşte imediat să bată în retragere. Pe frontul antihitlerist Anton Modan are iniţiativă, se descurcă cu sînge rece în situaţii complicate şi periculoase, lovind curajos pe redutabilul inamic, tocmai fiindcă e convins de inferioritatea materială şi morală a armatelor fasciste şi are certitudinea înfrîngerii lor. Revenirea acasă, cu dezlegarea vechilor dileme, se petrece într-o linişte sobră şi calmă, cu o tărie care va deveni obişnuinţă: „Parcă s-ar fi întors de pe undeva din vecini şi nu dintr-o călătorie lungă care durase atîţia ani".

Argumentaţia pe planul artei la Marin Preda este deplină. Se demonstrează desluşit determinarea socială a destinului individual. Starea de bucurie senină, specifică eroilor moromeţieni, este nepotrivită în era exploatării capitaliste. Intîrziaţii stîrnesc compătimire fiindcă situaţia lor e ridicolă. Numai socialismul permite renaşterea omului. Atunci bucuria senină a eroilor moromeţieni nu se mai asociază cu contemplarea nepăsătoare a vieţii colectivităţii. Devine o expresie a solidarităţii şi a generozităţii în acţiunile obşteşti care favorizează renaşterea lui Ilie Barbu, Anton Modan sau Vasile Botescu. Să înţelegi şi să rămîi senin, capabil să foloseşti forţa visului şi a fanteziei în serviciul Revoluţiei sau de la donquijotism la romantism activ, revoluţionar!

„Indrăzneala", preluînd o temă preferată a autorului, aduce elemente noi. Examenul vechii stări sufleteşti nu se mai rezumă la o experienţă restrînsă ca în „Desfăşurarea" sau „Ferestre întunecate". Aici, eroul trece prin filiera marilor evenimente din istoria recentă a poporului (Eliberarea, alianţa cu armatele sovietice, participarea la războiul antihitlerist, marile demonstraţii politice de masă din 1944—45, lupta pentru înfăptuirea reformei agrare, etc). Evoluţia este aşadar generalizată deşi toate aceste evenimente se repercutează în conştiinţa unui singur individ. Povestirea cuprinde scene antologice: momentul secerişului, confruntarea cu ostaşii ruşi, străpungerea pe front efectuată de căpitanul Ioan. De altfel, construcţia povestirii se reazemă tocmai pe prezentarea acestor momente, într-un sens disparate, spre deosebire de continua curgere epică a celorlalte povestiri. Aceste observaţii depăşesc însă cadrul cronicii. Căci nu atît diferenţierile cît concordanţa motivelor, unitatea operei, ne-au solicitat atenţia.

S. DAMIAN

CĂRȚI PENTRU 23 AUGUST

M. BENIUC: „Poezii"

„Cele mai frumoase poezii" ale lui Mihai Beniuc, sînt, desigur, mult mai numeroase decît cele adunate în cărticica astfel intitulată, pe care ne-a dăruit-o de curînd Editura tineretului. Aproape toate bucățile din această culegere sînt, fără discuție, foarte frumoase, dar se puteau găsi în volumele poetului și altele, multe, tot atît de splendide, dintre care, cîteva măcar, trebuiau neapărat incluse în buchetul de capodopere. Chivără Roșie, *bunăoară, acest poem atît de original, apoi* N-am putut să cînt în cîntec, Fulgere și stele, Umbra de la Hiroșima, *în orice caz, și, însfîrșit, unul sau două cîntece de dragoste scrise în anii pe care poetul exagerînd, și-i consideră intrați în „cenușia vîrstă". Dar cine știe, ținînd seama de toate revendicările cititorilor, editura ar trebui să retipărească întreaga operă lirică a lui Mihai Beniuc. Lucrul de seamă este că, într-o cărticică de buzunar, sînt cuprinse, dacă am numărat bine, cincizeci și nouă de compoziții lirice, selectate din cele nu mai puțin de cincisprezece volume de versuri, publicate de poet din 1938, anul apariției* Cîntecelor de pierzanie, *pînă astăzi, cînd poetul întîmpină a cincisprezecea aniversare a Eliberării cu volumul de stihuri militante intitulat, atît de sugestiv,* Cu un ceas mai devreme, *— compoziții din care cititorul (ajutat și de inspiratul cuvînt introductiv semnat de Paul Georgescu) își poate face, incontestabil, o idee despre personalitea lui Mihai Beniuc.*

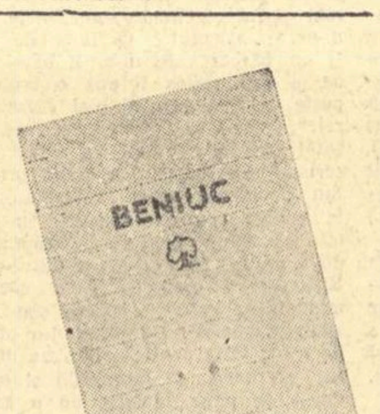

De la volumul de debut pînă la cel în care Beniuc își înmagazinează ultima recoltă lirică e o distanță de douăzeci și mai bine de ani — și ce ani! — parcursă de poet în condiții ce nu puteau să nu înrîurească hotăritor evoluția creației sale, și, totuși, cîtă consecvență în urmărirea aceluiași ideal artistic, ce identitate structurală, în ciuda deosebirilor vădite, între tînărul ce lovea în stînci, pentru ca, despicate, să țișnească din ele „șuvoi de ape", și cîntărețul care, astăzi, exclamă, tulburător: „Tare ești frumoasă, vîrsta mea căruntă!" Mihai Beniuc era în trecut poetul răzvrătirii maselor oropsite, în versetele lui vuiau gemete și mînii milenare, răsunau cuvinte profetice: „Ci trebuie să plec! / Sînt multe de făcut în țara noastră / Va fi mare clocot și chiot în crama vieții / Și voi veți călca poate-n picioare / Strugurii putrezi de copți / Din care-avem să stoarcem / Vinul de viață lungă / Al neamului nostru!"

După Eliberare, Mihai Beniuc a devenit în chip firesc bardul revoluției populare, al luptelor și biruințelor oamenilor muncii conduși de partid spre era sublimă a Comunei. Poetul cîntă acum „steagurile mari de fum" ale fabricilor, „întinderile cîmpenești fără răzoare", înfăptuirile poporului muncitor, „mîndria de-a rosti partid */ Așa de simplu cum bei apă, / Cum dai copilului din blid, / Cum intri-n șut, ori mergi la sapă".*

Poet al revoltei altădată, astăzi cîntăreț al vieții noi, al mersului neîntrerupt înainte, spre comunism, ce e comun între Beniuc din 1934, care își scria „poemele sălbatice" „cu ascuțișul coasei", și cel din 1958, care zice: „Măr cu foi de aur, măr de lîngă drum, / Nu mai sînt eu tînăr, sînt bătrîn de-acum"? Se poate răspunde fără ezitare: tinerețea sufletească, vigoarea puse în slujba Revoluției. Nimic din ce constituia zestrea creatorului de „poeme sălbatice" nu s-a pierdut pe drum de-a lungul anilor. Intreg tumultul Cîntecelor de pierzanie *îl regăsim, concentrat, canalizat într-o direcție nouă, în volumele publicate de Mihai Beniuc în ultimii cincisprezece ani. Intreg tumultul și toată candoarea căci, ceea ce conferă poeziilor lui Beniuc farmecul lor particular e fuziunea forței cu o incoruptibilă ingenuitate. Inima poetului, pe care el o „lansează" în viitor ca pe o rachetă, e o inimă candidă, pură („La vîrsta cenușie tot inimi de copil / Păstrăm și sîntem veseli ca-n luna lui april").*

Dumitru MICU

GEO BOGZA: „Scrieri în proză-vol. IV"

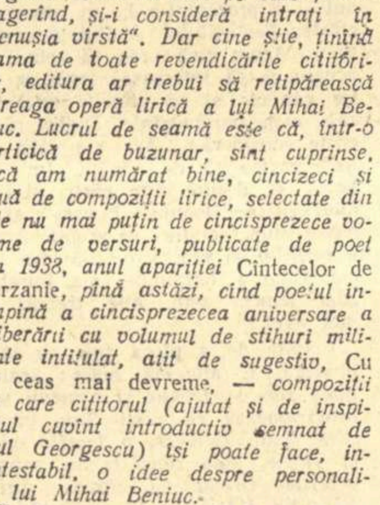

Volumul aduce un imens material cules de pe parcursul a douăzeci și trei de ani de activitate jurnalistică (1934—1957), relevînd aspecte caracteristice ale scrisului lui Geo Bogza pe acest tărîm. „Anii împotrivirii" prezintă o imagine cutremurătoare a Romîniei aflată sub lanțurile sclaviei. „Pagini contemporane" constituie antipodul, imaginea Romîniei de astăzi în evoluția ei istorică ce a urmat actului de la 23 August. Volumul IV reunește ambele perioade ale activității lui Bogza, oferind cititorului, în succesiunea aceasta de pamflete, medalioane, articole și poeme în proză, imaginea drumului ascendent al poporului nostru de-a lungul unui sfert de secol.

Să recitim acum aceste „pagini de proză" în succesiunea lor. Faptele apar banale (cazul sublocotenentului Petrescu, tratamentul barbar dintr-o colonie școlară, accidentele de automobil de la șosea, lipsa de igienă a mijloacelor de locomoție de pe căile ferate, moartea a doi curățitori de latrine etc., etc.) ar putea părea, la prima vedere nesemnificative dacă Geo Bogza nu le-ar așeza în contextul social, stabilindu-le geneza și evidențiindu-le prin asociații tulburătoare semnificația pentru epoca respectivă. Marea artă a lui Bogza stă tocmai în surprinderea aspectelor obișnuite ale vieții de toate zilele, din care știe să extragă sensurile generale. O știre oarecare din anul 1936, în legătură cu dispariția unei fetițe desculțe, îi permite lui Bogza următoarea constatare înfiorată: „Din cap pînă în picioare, o simplă rochiță roșie și picioarele goale. O negresă dacă ar fi dispărut dintr-un trib din Africa și tot s-ar fi putut da despre ea mai multe amănunte, fie chiar și despre bucățile de fildeș pe care sălbatecii le poartă pe nas". Concluzia: „Știrea aceasta e publicată în pagina a zecea a ziarului, printre reclame. Trebuia pusă în pagina întîi, în locul articolului de fond". Geo Bogza a ridicat articolul de ziar la rangul literaturii patetice.

Ceea ce caracterizează prima secțiune a volumului este indignarea în fața nedreptății sociale, a pregătirilor de război, a crimelor fasciste. Diferența de tonalitate se face imediat simțită atunci cînd răsfoim filele ciclului intitulat sobru „pagini de presă". Primul articol datat 1945 se încheie cu următoarea constatare pornită de la vizita făcută unui prefect, fost învățător, și de la contemplarea stiloului cu care acest om semna hîrtiile: „Iar eu, privindu-l, mă gîndeam că s-a schimbat totuși ceva în lume". Fie că este vorba de prima întîlnire cu pandurii, de impresia produsă de cărțile de vizită aflate pe ușa apartamentelor locuite de muncitori, de Festivalul mondial al tineretului și studenților de la București, de țăranii care vin la mare, de îndatoririle scriitorilor, Geo Bogza consemnează în paginile sale „de presă" sau „literare" imaginea grandioasă a transformărilor petrecute acum, în anii noștri, în viața poporului.

Poem al victoriei umanității asupra sălbăticiei, al triumfului luminii asupra întunericului, al biruinței libertății asupra tiraniei, așa am putea defini paginile acestea de apoteoză cu care Bogza încheie cel de-al patrulea volum al scrierilor sale în proză.

Valeriu RIPEANU

BEN CORLACIU:
„Cazul doctor Udrea"

Romanul „Cazul doctorului Udrea" reînvie cîteva aspecte ale perioadei în care partidul a trecut la organizarea insurecției armate de la 23 August 1944. In cartea lui Ben Corlaciu se înfruntă două lumi, cu specificul pe care-l capătă această înfruntare în viața intelectualilor, între medici. Lumea exploatatorilor, pentru care apropierea frontului de orașul Iași a însemnat semnalul degringoladei, e reprezentată de indivizi ca președintele de onoare al „Salvării", moșierul Mateianu, administratorul ei corupt Emilian Popescu, generalul Cantemirescu, politicianul demagog Daniel Postolache, doctorul criminal Mouscha, indivizi care acum devin mai venali și își confecționează în grabă atitudini „democratice" ca să se salveze. Cealaltă lume, din care face parte Toma Udrea, eroul principal al romanului, elevii săi, doctorul Pavel Pavel, docentul Naim, profesorul Panait Cristoloveanu, medicul comunist Simion Neagu, luptătoarea ilegalistă Maria Bogdan — se împotrivește exploatării și corupției, se evidențiază printr-o îndîrjită corectitudine profesională și apoi prin participarea la lupta ilegală dusă de partid. Udrea se arată intransigent față de încercările administratorului „Salvării" de a creea un climat favorabil afacerismului în schimbul unor avantaje materiale, îndepărtează pe brancardierul Chițimia, care sabota inițiativele spitalului, cere anchete în toate cazurile dubioase. Din ce în ce mai însingurat, lovit vrăjmășește de ura cupidă a profitorilor, Toma Udrea își găsește mîngîiere în mînuirea bisturiului, în apropierea față de elevii săi istoviți de condițiile grele de lucru, de foamete, de nesomn. Medicii cinstiți sînt din ce în ce mai pătrunși de necesitatea eliberării patriei datorită muncii de agitație întreprinsă în spital de luptătoarea ilegalistă Maria Bogdan sau de doctorul comunist Simion Neagu care-l convinge pe Udrea să semneze un memoriu adresat lui Antonescu de către un grup de intelectuali progresiști. Romanul este valoros mai ales prin asemenea figuri pozitive, reușind să reflecte drumul transformării vechiului intelectual — altădată predestinat ratării sau servilismului față de clasele exploatatoare — într-un cadru conștient al revoluției politice și culturale, drum deschis de lupta clasei muncitoare. Deși Toma Udrea ajunge uneori, — înaintea contactului cu partidul, — să profeseze filozofia retragerii din fața loviturilor — acum, după ce acest contact s-a realizat, își învinge cu îndrăzneală timorarea și răspunsul său la calomnii și încercări de demoralizare e prompt, categoric, eficace.

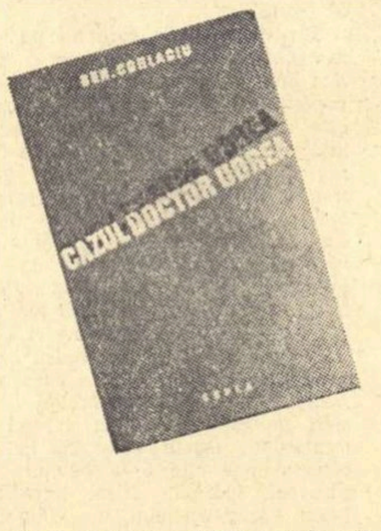

Ben Corlaciu are un scris sobru, aruncînd fascicolul de lumină asupra evenimentelor centrale, lăsînd în umbre de întuneric locurile unde ne-am aștepta la comentarii și descripții. Aparent impersonal, el conduce personajele către un deznodămînt rapid. Destinele eroilor romanului sînt rezolvate simplu, dramatic, „Cazul doctorului Udrea" realizează o evocare emoționantă a zilelor în care se pregătea Eliberarea.

Ștefan CRISTEA

EUGEN JEBELEANU: „Poezii"

A scrie într-un spațiu atît de restrîns despre o culegere care încearcă să reconstituie profilul unei activități poetice, extinse pe un interval de peste douăzeci de ani este o sarcină dificilă. După cum desigur, mult mai dificilă este chiar alcătuirea unui astfel de volum. In cazul de față, însuși autorul și-a asumat această sarcină, și felul în care și-a selectat poeziile ni se pare judicios. Intr-adevăr, din paginile acestei culegeri aflăm un impresionant drum ascendent care ne dezvăluie clarificarea politică, ideologică și artistică a poetului, integrarea lui în lupta pentru pace și socialism a poporului nostru, încadrarea operei sale în literatura realismului socialist.

Poezia lui Eugen Jebeleanu a reușit de-a lungul acestui drum să devină o tribună a păcii, un mod de manifestare a solidarității față de suferințele omenirii, o armă de luptă împotriva războaielor și a imperialismului. Putem cita în acest sens poezii ca: „Ceea ce nu se uită", „Dușmanilor păcii", „Lidice", „Răgazul", „Adu-ți aminte!", „Capitalismului" prezentate în acest volum, pentru a nu mai aminti tulburătorul „Surîs al Hiroșimei". Glasul poeziei sale este plin de ură pentru dușmanii păcii și libertății popoarelor, glasul care cere răzbunarea neiertatelor crime săvîrșite de capitalismul în agonie împotriva umanității: „Fugiți! Căci sînt cenușă, pot intra / ca umbra tremurîndă pe sub ușă / și să mă cern pe chipul vostru-n somn / și să vă dau sărutu-mi de cenușă". In același timp, poezia lui Jebeleanu afirmă superioritatea orînduirii socialiste, unde s-au înlăturat condițiile tragediilor provocate de mizerie și de bestialitatea fascistă.

Prefața semnată de Ov. S. Crohmălniceanu conține observații judicioase și interesante. Criticul surprinde în „gesticulația patetică" a poeziei lui Jebeleanu, în „desfășurarea grandioasă a imaginației", în „preferințele pentru momentele de tumult sufletesc și pentru cadrul romantic", elemente romantice. Toate acestea însă, arată Ov. S. Crohmălniceanu, sînt subordonate spiritului revoluționar al realismului socialist.

Salutăm inițiativa Editurii Tineretului de a tipări în colecția „Cele mai frumoase poezii", culegeri reprezentative din operele poeților noștri contemporani.

Cezar BALTAG

EUGEN LUCA:
„Poezia lui Marcel Breslașu"

Creația poetică a lui Marcel Breslașu, nealterată în prospețimea și surprinzătoarele ei înnoiri, ispitește pe drept cuvînt investigațiile criticii. Capacitatea poetului de a fi cînd grav, cînd duios, sprințar, ori meditativ, comunicîndu-și gîndul în modalități atît de diverse cum sînt sonetul și fabula, poemul și oratoriul, ridică dificultăți de interpretare, la fel de reale ca și cele iscate de evoluția sa lirică. Atras de valorile umaniste și militante ale literaturii lui Breslașu, Eugen Luca s-a străduit și în parte a reușit să depășească greutățile de care aminteam. Autorul studiului a ales în scopul prezentării și cercetării particularităților unei creații, în parte încă necunoscute publicului larg, procedeele analizei cronologice. Era însă mai firesc ca Eugen Luca să exploreze universul poeziei lui Breslașu după criteriul unității problematice, împrejurare care ar fi făcut evitabile repetițiile, reluarea unor comentarii atunci cînd mențiunile criticului reintîlneau într-o formă sau alta, aceleași trăsături fundamentale.

Insă dincolo de această obiecție referitoare la organizarea materialului, studiul lui Eugen Luca merită prețuit pentru atentele și receptivele sale analize la text ca și pentru unele definiții sintetice. Criticul a reușit să ilustreze, convingător, drumul ascendent al liricii lui Breslașu, de la acea „Cîntare a cîntărilor" pînă la pateticul „Cîntec al Doncăi" sau la „Dialectica poeziei".

Referindu-se la versuri scrise mai de mult și rămase inedite, Eugen Luca le-a pus în legătură cu producțiile recente ale scriitorului; îmbogățirea motivelor a apărut o dată cu clarificările ideologice și cu manifestarea patosului comunist, atît de emoționant, de pildă, în amplul și dramaticul „Cîntec de leagăn al Doncăi".

Eugen Luca a înțeles că fiecare lucrare în parte („Povestea Poveștilor", „Dialectica Poeziei" ș.a.) nu constituie experiențe creatoare izolate unele de altele. Opera poetică a lui Marcel Breslașu se închegă ciclic într-o unitate care în ciuda varietății temelor rămîne organică prin ideia esențială ce o străbate. Breslașu demonstrează prin fiecare din versurile sale (satirice, fabule sau de dragoste) că lirica este un mod de adeziune activă la idealurile socialiste ale epocii noastre.

Sezisînd această particularitate E. Luca a urmărit cum se manifestă sensibilitatea poetului comunist cînd el se rostește afirmînd virtuțile eroice ale clasei muncitoare („Grivița Roșie"), demascînd lumea veche sau profesînd arte poetice implicate uneori în textul de apăsate semnificații politice al „Stanțelor din Marea Primăvară". Breslașu nu e niciodată numai liric; îi interzice temperamentul înclinat spre euforie dar și spre meditația umoristică sau chiar sarcastică.

Cu justețe stăruie Eugen Luca asupra îmbinării în versurile discutate a elementului liric cu cel epic și satiric într-o fuziune rafinată și totuși deosebit de limpede. Polemica îndreptată împotriva celor care îl consideră pe Breslașu, din pricina unor accente sentențioase, un didactic, ni se pare la fel de îndreptățită ca și pledoaria lui Eugen Luca pentru stanțele valabile din „Cîntarea cîntărilor" ce realizează o oportună reabilitare a poeziei sentimentale, compromisă de epigonii lui Topîrceanu și de minulescieni. Evidențiind valoarea incontestabilă ale lui Breslașu, Eugen Luca nu s-a ferit să-i reproșeze poetului unele tendințe spre abscons, din exces de cizelare, sau spre facilitate.

Scris cu seriozitate și aplicație, studiul lui Eugen Luca ne îngăduie să cunoaștem mai bine poziția pe care Marcel Breslașu o ocupă în frontul poeziei noastre realist-socialiste.

H. ZALIS

MARIN MIHALACHE:
„Zborul Șoimului"

Viața de fiecare zi a atelierelor ceferiste, lumea săracă a periferiei de altădată constituie mediul în care a crescut și s-a dezvoltat Constantin Godeanu, eroul cărții lui Marin Mihalache. Spectacolul mizeriei și al umilințelor, imaginea protestelor și a împotrivirii crescînde pe care o trezea asuprirea burghezo-moșierească în mijlocul muncitorimii se impunea în inima sensibilă a tînărului. Adolescentul acesta resimțea oroare ori de cîte ori privea alcătuirea socială ai cărei piloni erau patronul și jandarmul. Simpatia și adeziunea sa entuziastă mergeau către alte forme de viață în care aspirațiile fundamentale ale omului ajung la înflorirea lor cea mai deplină, către acel ideal despre care îi vorbiseră comuniștii. In imediata lor vecinătate, sub calda lor veghere, în sufletul tînărului au luat ființă simțăminte nobile. Ceea ce era o naivă abandonare a spiritului în puterea impulsurilor a fost promovat la rangul revoltei conștiente și el a pășit către oameni cuprins de cel mai pur elan de dăruire, de generozitate, decis să-și asume cele mai grele răspunderi în lupta pentru o altă societate. Arestat sub învinuirea de a fi minat orînduirea burgheză și de a se fi ridicat împotriva fascismului, Constantin Godeanu a cunoscut schingiuirile Siguranței; a trecut examenul dîrzeniei și a triumfat asupra călăilor săi prin înalta sa conștiință morală. Condamnat și închis între zidurile reci ale temniței, el nu a rămas în afară de cîmpul activ al societății, de frămîntările și aspirațiile poporului, continuînd să ia parte și de aci înainte, alături de tovarășii săi, la luptele menite să schimbe desfășurarea existenței pe care clasele dominante o hărăziseră poporului.

Aci, la închisoare, Constantin Godeanu învață de la comuniști încercați să grupeze miile de trăsături răzlețe ale realității într-o unitate și să le deslușească direcția și țelul. Suma bucuriilor înalte pe care le dă înțelegerea societății, a mecanismului ei, satisfacțiile pe care le obține din încrederea și sprijinul tovarășilor, pătrund în existența eroului ca o lumină puternică și caldă. Indată după Eliberare, Constantin Godeanu se alătură diviziei Tudor Vladimirescu pornind în cele mai grele misiuni de luptă. Piere eroic într-una din aceste bătălii, făcînd încă o dată dovada înaltelor calități etice care-l conduc.

„Zborul șoimului" povestește simplu, cursiv și educativ, o pagină vibrantă din lupta clasei muncitoare pentru socialism, pilduitoare nu numai pentru tineret.

B. ELVIN

FLORIN MUGUR"
„Casa cu ferestre argintii"

Se poate spune că recentul volum de versuri pentru copii al lui Florin Mugur exista virtual în celelalte două cărți (mai ales în „Romantism"), tipărite mai de mult de poet. Lectorul atent constată îndată drumul unitar în esență parcurs de poet, trebuind în acelaș timp să recunoască evoluția mijloacelor sale artistice. Aceste concluzii se referă în parte și la poeziile publicate în ultima vreme prin diverse reviste, poezii neadunate încă într-un volum, și care ridică probleme de un real interes.

Poezia lui Florin Mugur închega într-un univers poetic propriu, elemente ale vieții citadine. Orașul, văzut în rapida-i transformare socialistă, în entuziasmul noilor săi constructori și în munca lor avîntată, în mișcarea energică a brațului care mînuiește mistria, sau în fîlfîitul sărbătoresc al steagurilor, este de astă dată, în cartea pentru cei mici, privit prin prisma conștiinței copilului, care crește odată cu blocurile, cu parcurile, cu uzinele. Viața, întîmplările, lucrurile care-l înconjoară capătă farmec și sens în mintea copilului. Amintirea lor îl urmărește și în vis (unul dintre cicluri se intitulează chiar „In casă, pe stradă, — și în vis"). Visul prelungește în somn bucuriile zilei; el nu mai este o lume în care copilul se refugiază pentru ca să uite de foame și de bătăile stăpînului. Copiii de multă vreme nu mai cunosc toate acestea. Poetul surprinde cu multă sensibilitate dialectica interioară a vîrstei celei mai fragede, reușind în poezii ca „Tata cîntă «Ciocîrlia» la vioară", „Fetița", „Mama mi-a dat o floare", „Trandafiri de 8 martie", „Aș vrea să am o soră", etc. să ne dezvăluie cu delicatețe o parte din tainele care populează lumea copiilor. Autorul știe să reconstituie atmosfera și cadrul copilăriei, uimirea copilului în fața lumii pe care începe să o deslușească, în fața situațiilor neprevăzute, a obiectelor cărora le descoperă sensuri noi.

Cum e și firesc nota dominantă a cărții este optimismul care luminează viața fericită a copiilor de azi. Cititorul matur, își aduce aproape fără să vrea aminte de Vanka al lui Cehov sau de imagini apăsătoare din propria-i copilărie. Comparația se impune de la sine și ea este revelatoare pentru a înțelege și în această direcție ce au însemnat pentru poporul nostru cei 15 ani de viață nouă.

Tudor ROTARU

NICOLAE ȚIC: „Profiluri"

Aplecîndu-se asupra fișelor sale de reporter, Nicolae Țic s-a hotărît să le prelucreze, individualizînd literar o serie de chipuri din mediul muncitoresc. Astfel, bătrînul petrolist Muscalu așteaptă cu părere de rău vremea pensionării, căci, îndrăgostit de sondele la care lucrase patruzeci de ani, nu poate trăi departe de ele (Incredere); comunistul Tudor duce o luptă înverșunată cu boala gravă care îl roade, dar pînă la urmă o biruie, trăind ca să îndeplinească mai departe sarcinile de partid (Tudor): Pavel Modoran, deși își primejduiește viața ca să salveze de la incendiu niște rezervoare de țiței, ascunde cu modestie fapta sa eroică (Modoran). Aceste mici povestiri ilustrează dinamic virtuțile sufletești de care vorbeam, profilurile lui N. Țic fiind de fapt portrete morale în mișcare. Ambianța în care se desfășoară aceste întîmplări este și ea foarte vie, autorul familiarizîndu-ne cu ritmul marilor concentrații muncitorești: mine, fabrici, sonde și mai ales marile șantiere naționale de construcții. De cele mai multe ori scriitorul evocă acest cadru folosind exercițiile sale reporterești: notarea frustă a impresiilor, obținute adesea pe calea interviului. Aparent de sine stătătoare, momentele surprinse de prozator se dovedesc pînă la urmă componentele unor conflicte de natură epică, ceea ce marchează o trecere — ea se produce aproape nesimțit — de la reportaj la povestire.

Acestor calități li se adaugă o remarcabilă îndemînare de a mînui comicul, preponderent în nuveleta Unul la fel ca ceilalți, care relatează cu umor renghiurile pe care i le joacă unui băiat cam megaloman, înclinația sa spre pălăvrăgeală.

In nuvela Șantier Nicolae Țic abordează epicul de proporții mai mari. Chipul eroului principal Ilie Cernat, proaspăt candidat de partid, are vigoare și frumusețe. Elanul cu care o brigadă de muncitori tineri începe anevoioasa construire a unei conducte în munți este bine înfățișat. Alături de Ilie Cernat sînt memorabile cîteva figuri de muncitori înaintați ca Mihai Crețu, conducătorul șantierului, sau brigadierul Dumitrache, ca și multe alte chipuri de oameni noi prezenți în această carte — omagiu călduros adus clasei noastre muncitoare.

G. DIMISIANU

VICTOR TULBURE:
„Eu nu cînt că știu să cînt"

Victor Tulbure este un cîntăreț neobosit și inspirat al celor mai simple, mai firești și, în același timp, mai profund omenești sentimente ale contemporanilor săi ce alcătuiesc marea și entuziasta masă a constructorilor socialismului din patria noastră. Acest fapt l-au învederat cu claritate cele mai bune dintre producțiile sale de pînă acuma. Ultimul său volum, recent apărut, aduce un plus de argumente concludente în această direcție.

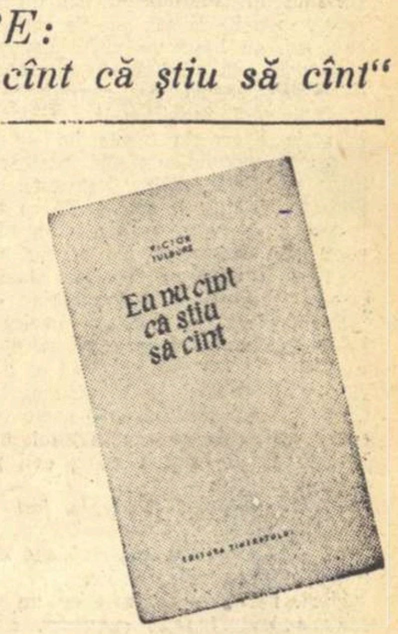

Format în spiritul adîncit și organicei dragoste de patrie, fidel în acest sens tradiției marilor noștri clasici, îndeosebi a celor moldoveni („Am ucenicit la tata Sadoveanu", mărturisește undeva ca pe un crez, poetul). Victor Tulbure readuce în diferite variante tema cetățenească-patriotică. Poezia „Inscripție", de pildă, arată viguros și emoționant sensul iubirii de țară. In epoca noastră, a construcției mărețe a socialismului, poetul sugerează cititorilor săi că a-ți iubi patria înseamnă a cunoaște și venera istoria acesteia, a-i străbate cuprinsul, a-i păstra, îngriji și desăvîrși frumusețile, și mai ales a-ți dedica toate forțele împlinirii visului Comunei. Ilustrarea unor atari forme de manifestare a patriotismului o constituie majoritatea poemelor cuprinse în prima parte a volumului, cum sînt: „Cîntecul stegarului", „Harfa", „Codru-mi zise", „Era luminii", „Pragul de aur", una din cele mai reușite piese ale acestei culegeri și altele. Preocupările poetului în această direcție nu lipsesc nici din compunerile inspirate de călătoriile făcute în unele țări, cum sînt Republica Populară Bulgaria, cu care prilej este evocată vitejia poporului nostru în luptele din războiul pentru independență („Pe dealul Plevnei"), sau Italia, care-i amintește de sfîrșitul tragic al lui Bălcescu,

Demn de remarcat cu privire la acest aspect, dominant, al poeziei lui Victor Tulbure — patriotismul — este faptul că acum poetul ne apare în vădit progres pe linia adîncirii semnificațiilor. Din ce în ce mai puțin tributar anecdoticii diluate și descripțiilor de suprafață, Victor Tulbure se arată acum mai reflexiv și preocupat să găsească generalizări revelatoare. De aici o mai organică și diferențiată observare a realității revoluționare a epocii noastre.

Iată cîteva din virtuțile acestei interesante cărți de poezie, pe scurt relevate aici, care întăresc și mai mult părerea după care Victor Tulbure este unul din poeții marcanți ai generației de scriitori care au apărut o dată cu zorii Eliberării și sub ale cărei raze luminoase au evoluat, intrînd în deplina lor maturitate.

N. C. SAVA

DRAGOȘ VICOL:
„In munții de miazănoapte"

Romanul lui Dragoș Vicol înfățișează momente din marea bătălie pentru industrializarea țării noastre.

In munții din ținutul Dornei, la cererile insistente ale furnaliștilor hunedoreni, conducerea întreprinderii miniere locale se obligă să livreze în timpul cel mai scurt un minereu superior. Inginerul Uzum, ajutat de directorul Pavel Ursuț și muncitorii Teofil Omeliță și Grigore Balantiuc, va descoperi pînă la urmă minereul manganifer căutat. Ca să se asigure însă triumful acțiunii trebuie întîi înlăturată opacitatea conservatoare a unor oameni ca Bender și trebuie prevenite sabotajele unor elemente reacționare ca inginerii Leonti Brumaru și Pascaly, coalizați cu Alexis Veizer, fostul patron al complexului minier.

Antrenați în acest conflict, eroii lui Dragoș Vicol se mișcă firesc, autorul evitînd efectele spectaculoase în favoarea sobrietății.

Trebuie remarcată figura directorului Pavel Ursuț, fostul muncitor minier, portret solid conturat. Nu impresionează numai arta cu care el conduce din postul directorial ci și tenacitatea acestui om care știe să facă față celor mai dificile împrejurări găsind soluția adecvată. Uzum, inginerul, este tipul savantului nou, comunist, care, renunță la munca sedentară „de birou" în favoarea contactului creator cu terenul.

Concentrat pe un parcurs de timp limitat, romanul este bine dozat dramatic, capitolele succedîndu-se asemeni secvențelor cinematografice și insistînd asupra ciocnirilor de caractere.

Așadar un roman al zilelor noastre, cu oameni vii, autentici, eroi ai construcției socialiste.

Grigore HAGIU

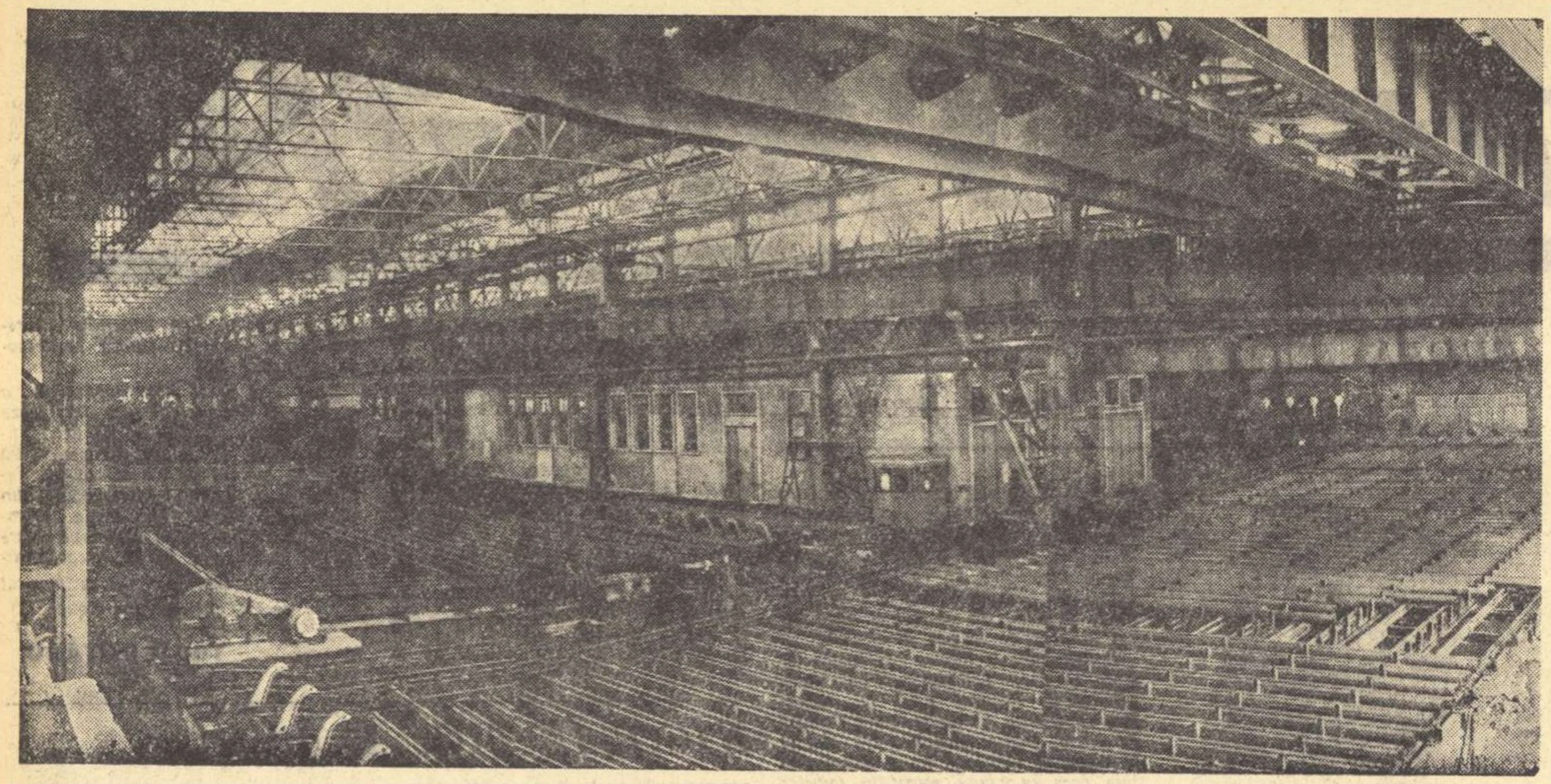

Aspect dintr-o hală a marelui laminor dela Roman

Reportaj la Roman

Cînd acceleratul de București oprește în gara Roman, la unsprezece fără un sfert noaptea, trenul de serviciu al fabricei de țevi tocmai a plecat, sau dacă are vreo întîrziere, e gata să plece.

In noaptea aceea, trenul mai zăbovise puțin. Locomotiva F.T.R. (Fabrica de Țevi Roman) bondoacă, pusă de-a-ndaratelea, cu cei 40 de km pe oră ai ei — pentru cei șase kilometri pe care îi are de parcurs pînă la peronul întreprinderii, nici nu-i trebuie mai mult — scotea, impacientată, șuierături definitive, mecanicul se tot apleca peste marginea ferestrei, făcînd semne în urmă, hei, gata, plecăm! Acceleratul, negru, felin, dispăruse discret pe sub semaforul verde.

Trenurile astea mici, cînd pleacă din gară, fac un tapaj, de parcă cine știe unde ar porni-o! Cel pe care-l priveam acum, avea și un aer vesel, excursionist, ca și cum ar fi plecat la Snagov. Poate și fiindcă cei mai mulți călători erau tineri, băieți, fete. Mai tîrziu aveam să aflu că în ziua aceea, în schimbul trei, lucrase „Brigada tineretului".

Ciorchini de capete umpleau ferestrele. Cîțiva se plimbau pe peron cu indiferența pasagerului aventuros, care nu se urcă în vagon decît în ultimul moment, după ce trenul s-a pus în mișcare. Unul tocmai venea grăbit cu o bicicletă, pe care o săltă într-un vagon „cu ușă-n burtă", special rezervat pentru velocipediști. Era un băiat de vreo 25 de ani, mic de statură, cam șui, cu basca pe vîrful capului, și ulterior am aflat că are și aparat de fotografiat, aparat de proiecții, aparat de radio, acordeon la care cîntă în orele libere, în căsuța lui de la marginea oborului, o căsuță joasă, curată, cu două odăițe, îngropată în flori. Stă singur în ea. — De ce nu te-nsori? — N-am aragaz, mi-a răspuns. Mai îmi trebuie un aragaz, un televizor, și pe urmă, oi vedea. Dacă-i pe-așa, mult n-o să rămînă burlac.

Dar iată că trenul pleacă. Impiegatul îi încredințează ceva mecanicului, care dă din cap, asigurîndu-l și ducînd două degete la cozorocul șepcii. Gălăgia a crescut. Sînt vreo șapte vagoane, și de la un cap la altul, băieții se strigă în gura mare, unii pe alții:

— Giculeee, mă Gicule, a fost și Aspasia, mă?

Gicu nu răspunde, sau nu-l aud eu. E o hărmălaie asurzăitoare.

Unul, în fața mea, bate cu un obiect de metal în rama geamului, cîntînd apăsat, îndărătnic, pe același ton:

— Tirli, tirli, tirli, hop! tirli, tirli, tirli, hop! La altă fereastră, un grup lălăie un fel de melopee, cu un aaaaa nesfîrșit, modulat. Deci, a trecut și pe aici „Vagabondul".

Trenul se urnește din loc, gălăgia a atins paroxismul plecării, și, fără să vreau, le fac cu mîna, cînd trece un tren pe lîngă tine, nu-i așa? trebuie să-i faci cu mîna, și, în timp ce vagoanele defilează încet prin fața mea, aud o voce tunătoare, pleznind ca o goarnă de bîlci:

— Marojnîia, ia marojnîia!

Băieții aceștia se duceau noaptea la muncă.

Rămăsesem singur pe peron, în auz cu o vorbă ciudată, al cărei tîlc, atunci, nu-l pricepusem. Să fi fost un nume de fată? Sau poate un salut: „La revedere", „vă las cu bine", „noroc", ceva așa, ca „dasfidania"? Ies în spatele gării. Autobuzele nu mai circulă. Birjele, le-or fi luat alții. — Cît e pînă la hotel? — Un kilometru. Și plec. E o noapte senină, cu lună. Dar n-apuc să fac zece pași și în stînga văd o întindere mare de verdeață, înnecată în umbră. A, ăsta trebuie să fie vestitul parc din Roman. Intru în el. Un trenuleț abandonat zace proptit, ca un berbece, într-o opritoare cu două tampoane: punctul terminus. Linia — vreo două sute de metri. Pe vagoane scrie: copii, stați jos. Ceva mai încolo, zece călușei de ghips dorm cu picioarele aruncate nărăvaș într-un galop falnic. Uite și un chioșc. Tam-tararam-tararam-tam-tam. Bătrînul chioșc al muzicii militare, cam putrezit de ploi, cu marșurile lui defuncte. Vizavi o grădină de vară pitită în verdeață. Prin paravanul întunecat al frunzelor jucăușe, scapă reflexe electrice aurii. In grădină, cîțiva inși beau bere. Or fi din schimbul doi. Se răcoresc.

Să mergem însă la hotel. Bulevardul e drept, străjuit de o parte și de alta de tei. Și e o mireasmă... Alta decît la București Teii Moldovei, mai lirici, distilează altfel aerul. In jur, tăpenie de om. Să mergi singur, noaptea pe lună, printr-un oraș necunoscut... Trec pe lîngă un panou cu afișe. Să vedem. Afișele sînt un fel de foaie de observație a temperaturii orașului, ele îi arată exact febra. O pală subțire de vînt agită ușor teiul de alături, o creangă se clatină repede, repede, umbrind o clipă becul din mijlocul străzii, a cărui lumină cade pieziș pe panou:

— IN CAUTAREA FERICIRII, de Rozov. TEATRUL C. NOTTARA din București. Buun.

— SARBATOAREA LAMPIOANELOR. TEATRUL DE STAT DIN BACAU. Interesant.

— MARE MECI DE FOTBAL, LAMINORUL CONTRA PIATRA NEAMȚ. Am să mă duc neapărat, și, sigur, voi ține cu Laminorul. — Hai, LAMINORUL! Și parcă de pe acum încep să nu mă mai simt singur. Totuși, întîi și întîi trebuie să te întîlnești cu un om. Nu cunoști pe nimeni în tot orașul, umbli stingher, și, pe neașteptate, te-ntîlnești cu un om, și omul acesta mai cunoaște încă un om, zece, o sută, îi spui ceva, dai mîna cu el. Iți zîmbește, îi zîmbești și gata, ai pătruns în oraș. Undeva în dreapta se aude muzică. RESTAURANTUL MOLDOVA. Pe geam scrie: deschis pînă la 1 noaptea. E un fel de „Parcul Trandafirilor". Să intrăm și aici. Inăuntru, înghesuială. Prea mulți oameni, așa, deodată, și prin fum nici nu-i distingi. Sus, pe estradă, orchestra cîntă; cîntă, la microfon, și cîntăreața, îmbrăcată într-o rochie neagră de seară, cu decolteul puțin lăsat pe-un umăr.

— In Bucureștiul iubiiit...

Petrece, lumea petrece. Ei, dar unde o fi hotelul? Am făcut mai bine de un kilometru. Văd o dugheană luminată: loto, librărie—tutungerie. In colț, un milițian domol-domol: îi spun cine sînt, ce caut și mă lămurește că pînă la hotel mai e un kilometru și ceva și că nu se știe dacă mai sînt camere. — E vreun telefon pe aici? Poftiți, chiar în tutungerie. Tutungiul tocmai își număra banii. — Merge telefonul? — Merge. Și iese afară și mă lasă cu toți banii în față.

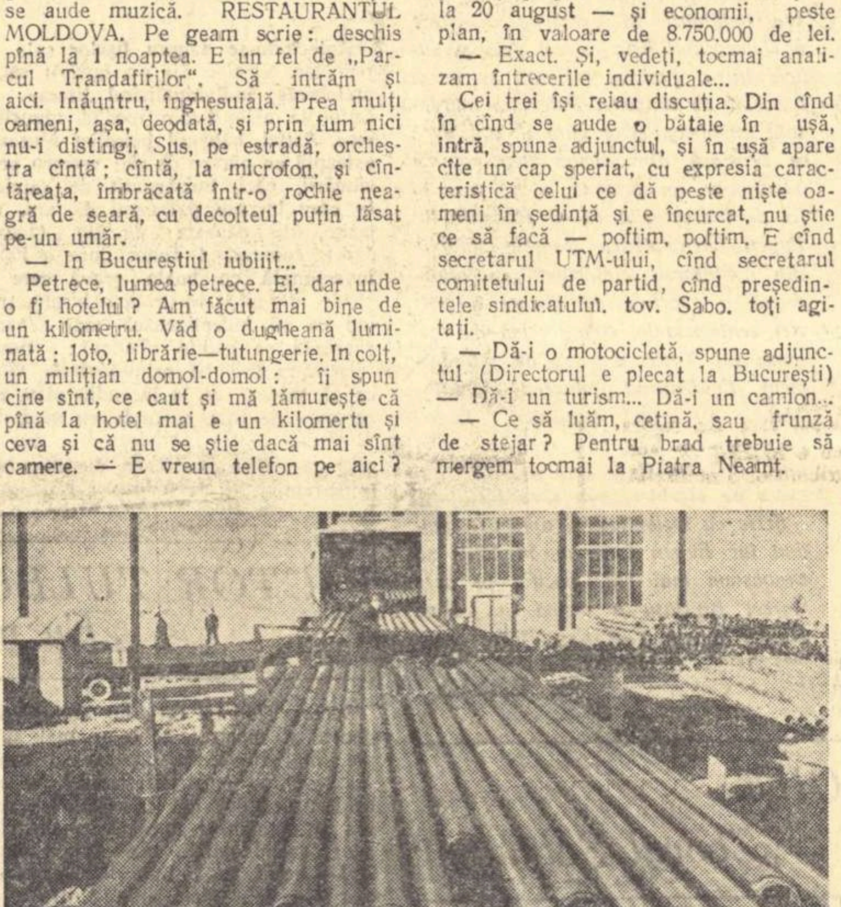

— Alo fabrica... alo... — Cine știe, poate pleacă din oraș vreo mașină.

Și tocmai cînd telefonista fabricii îmi răspunde și dau să-i explic ce și cum — milițianul îmi face semne de afară cu amîndouă mîinile.

— Veniți, iacătă-l pe tovarășul director. Și de aici încolo totul a mers ca-n povești. In prag apare un bărbat de vreo treizeci și ceva de ani, blond, chipeș, cu ochi albaștri, îmbrăcat corect într-un costum gri cu cămașă albă și cravată bleu, cu un mers dezinvolt, cu un profil avîntat: face cîțiva pași, se oprește, mă scrutează surîzînd, un surîs totuși puțin reținut, se îndreaptă apoi spre mine, și, luîndu-mi delicat receptorul din mînă, vorbește:

— Tovarășa telefonistă? Eu sînt, Bosoiu... Nu, nu mai e nevoie, tovarășul merge cu mine, da,da, repetă cu o energie blîndă.

Dăm mîna, ne prezentăm și, cu un alt surîs de astădată aerian, mi se pare mie (sigur, e o coincidență nu toți aviatorii zîmbesc astfel, dar tovarășul Bosoiu Gheorghe, membru vechi de partid, muncitor în industria petroliferă la Moreni, la Ploești, frezor la I.M.S. Roman, acum, directorul adjunct al fabricei de țevi a fost, cîțiva ani, și pilot) — cu o amabilitate, cu acea noblețe simplă, fermă, în care ghicești numaidecît insul educat încă din adolescență de partid, mă conduce afară, unde-l așteaptă o fată drăguță, brunetă — soția mea, mi-o recomandă și, mergem, vreau să spun ceva, nu găsesc ce, și deodată, așa, decis și stăpîn pe hazard cum e, tovarășul Gheorghe Bosoiu îmi pare un Prospero, un Prospero romașcan, — sigur, acum are să mă ducă într-un palat, și-am să dorm, și-am să dorm...

— Aici veți dormi, poftiți! îl aud spunînd cu o voce gravă. Tresar. Mă uit. O clădire mare, albă, solidă, cu un grilaj de fier și o peluză încîntătoare. Inăuntru, lux,lux, lux.

Era casa de oaspeți a fabricei.

★

La ora opt băteam în ușa directorului adjunct, ca să-i dau bună dimineața. Se afla în ședință cu vicepreședintele sindicatului, tov. Petrescu și cu contabilul șef. Discutau un proiect de hotărîre după o analiză făcută de comitetul de partid în legătură cu întrecerile socialiste în cinstea zilei de 23 August.

— Iertați-mă, nu vă deranjez?

— Nu-i nimic, deranjați-ne, deranjați-ne, tovarășe reporter, mă întîmpină cu surîsul lui nocturn adjunctul, sculîndu-se de pe scaun și arătîndu-mi un fotoliu — luați loc. — Nu-i asta meseria dv.? Dv. trebuie să vă simțiți peste tot acasă.

Iată o definiție clară a reporterului!

— Știți angajamentul fabricei noastre?

— Da, am citit în ziare. Uzinele mari din capitală au lansat la începutul anului o chemare pentru îndeplinirea sarcinilor de plan pe primele opt luni, pînă la 20 august. Dumneavoastră, ca să nu vă lăsați mai prejos, ați propus să se facă — tot pînă la 20 august — și economii, peste plan, în valoare de 8.750.000 de lei.

— Exact. Și, vedeți, tocmai analizam întrecerile individuale...

Cei trei își reiau discuția. Din cînd în cînd se aude o bătaie în ușă, intră, spune adjunctul, și în ușă apare cîte un cap speriat, cu expresia caracteristică celui ce dă peste niște oameni în ședință și e încurcat, nu știe ce să facă — poftim, poftim. E cînd secretarul UTM-ului, cînd secretarul comitetului de partid, cînd președintele sindicatului, tov. Sabo, toți agitați.

— Dă-i o motocicletă, spune adjunctul (Directorul e plecat la București) — Dă-i un turism... Dă-i un camion...

— Ce să luăm, cetină, sau frunză de stejar? Pentru brad trebuie să mergem tocmai la Piatra Neamț.

— Mergeți la Piatra Neamț și luați brad că-i mai frumos și ține.

— Dar cu pînza, ce ne facem cu pînza? Băieții cer pînză albă — al bastră au. Să le dăm din depozit?

— Să le dăm.

— Și dacă ne-o aduc ruptă înapoi?

— Să n-o aducă ruptă, convinge-i!

A, mîine e festivalul! Și toate se rezolvă pe rînd. Cei trei vorbesc mai departe despre întreceri. Tovarășul Petrescu e un bărbat măruntel de vreo patruzeci de ani. Vioi, cu ochelari groși, de intelectual — maistru la secția „ungere de mașini". Se încinge o discuție de termeni în jurul cuvîntului „obiectiv". Tovarășul Petrescu aplică noțiunea nu numai la sarcinile de producție ale fiecăruia, ci și la capitolul disciplină, întîrzieri, etc. Tovarășul Bosoiu nu e de acord, dintr-un scrupul nu atît formal, cît ideologic.

— Tovarășe Petrescu, obiectiv înseamnă ceva ce este în afară de tine și trebuie atins. O cifră x de atîtea țevi e un lucru pe care ți-l propui să-l realizezi, un bun material, nu-i așa?

— Dar disciplina, ce? nu poate fi și ea un obiectiv, atunci cînd nu e în om — ripostează vicele — cînd omul e nedisciplinat?

— Nu, tocmai aici e, răspunse adjunctul, apărîndu-și nuanța, mai dialectic, mai familiarizat cu studiul — cuvîntul nu se potrivește în cazul ăsta. Disciplina sau lipsa de disciplină e în om, nu-i un obiectiv ca celelalte obiective materiale; ea este o chestiune omenească de educație, și trebuie s-o deosebim, să-i găsim alt termen Să-i zicem scop, și s-o notăm cu puncte ca la școală, să-i facem punctajul.

Să-i zicem și scop, convine vicepreședintele, nesezisînd precis diferența.

Se termină ședința, mergem la Comitetul de partid. Secretarul e plecat la stația de radioficare. Aici, cînd intrăm, vorbind tare între noi — stupefacție.

— Ce-ați făcut? Și opt oameni ne privesc mustrători. Am înlemnit. — Ați stricat înregistrarea, zice unul vorbind în șoaptă, probabil ca să nu fie imprimat. Un băiat și o fată veniți de la București, de la Radio, cu un magnetofon complicat, făceau înregistrări, tot pentru 23 August..

— Nu-i nimic, ne salvează fata, intervenind prompt cu o fantezie regizorală mai pronunțată — e foarte bine asa, continuați, vorbiți mai departe. Timp de vreo două minute, pe banda de magnetofon nu s-au înregistrat decît rîsete. Le venise oamenilor inima la loc.

Afară, camioanele, vin, pleacă. Construcțiile exterioare nu sînt gata, se mai lucrează la ele. Fabrica a intrat în producție din 1957, dar clădirile — anexe, vestiarele dispensarele și celelalte nu sînt gata încă — vor fi în 1960. Impreună cu maestrul Petrescu pornesc spre hală. In sfîrșit. Acum e acum. Dar pe drum, îl mai întreb: — Și cum vor fi vestiarele, săli, așa mari, cu dulapuri? — Nu, tovarășe, camere mici, să se simtă omul ca acasă. — Și dușurile? — Nu sînt numai dușuri, vom avea băi, băi ca-n bloc, spălătorie, pentru spălarea materialelor de protecție, fabrica noastră e una dintre cele mai moderne ce, ne jucăm? — Și dispensarul? — Vorba vine dispensar, e spital, ca cel din oraș, cu toate secțiile, chirurgie, interne, dentistică, mă rog... — Dar asta, ce-i? — Sala mașini nr. 1. De aici pornește energia electrică în toată fabrica. Inăuntru, șeful, tovarășul Mercor, stă la masă cu cîțiva băieți. Pe masă, o listă lungă bătută la mașină. Căldare Alexandru, absolvent al școlii profesionale, răspunde ca la examen. Lista cuprindea 76 de puncte și ajunseseră la întrebarea 40: „Ce se înțelege prin pierderile Joules și prin pierderile Foucault?" Parcă mă văd, elev, în laboratorul de fizică, privind fermecat polii scăpărători ai mașinii Whishmurst.

Invață băieții, învață. Dealtminteri 75% din muncitori sînt tineri între 19-25 de ani, trecuți prin școlile profesionale. Fabrica e o adevărată academie tehnică.

Și cînd ajungi în hala cea mare, rămîi — vă rog să mă credeți, nu e o figură de stil — literalmente cu gura căscată. Un singur epitet îți vine pe buze (deși, vai, atît de uzat!) — fantastic. Tovarășul Petrescu a dispărut printr-o trapă, misterios, jos, la mașinile lui de la subsol — lasă că mă descurc eu. Am mai văzut laminoare, cunoaște-ți metaforele ce se pot aplica unui drug de oțel înroșit, tăvălit, chinuit pînă se transformă în ce vrea omul; dar nimic nu se poate compara cu ce vezi aici. Mai întîi, fascinantă e automatizarea. Pe o suprafață de vreo 400 m.p., la capătul din fund al halei, acolo unde țevile, după ce trec prin toate purgatoriile posibile se rînduiesc una după alta pe benzi late, rulante, executînd singure fel de fel de mișcări: de rostogolire, avansare, ridicare, sucire la dreapta, la stînga, mergînd din ghiară în ghiară, cuminți, drepte, negre, lucioase, ciocnindu-se uneori între ele cu un vaier lung, de durere parcă — operație care ar necesita o sută de oameni cu cîngi — ședea, picior peste picior, în fața unui pupitru (la început nici n-o văzusem) o fată cu poșetă: Lucia Gheorghiu, operatoare la postul de răcire. A fost funcționară, nu-i place să stea la birou, a cerut să fie mutată în fabrică dar și aici e tot un fel de birou, cu butoane. In clipa aceea, la capătul celălalt, la intrare, departe de tot, se aude un fluierat și în hală intră, cum ar intra un cal într-o casă, un tren de marfă încărcat cu țigle. Sub șuierăturile puternice ale locomotivei se aud altele mai slabe, scurte, stridente — un cod. Să vină electricianul! Să vină cutare! ș.a.m.d. Aici nu se aude om cu om. Cuptoarele duruiau. Un băiat firav de vreo 20 de ani, utemist, în maieu, așezat într-o cabină prevăzută cu un ciudat geam în față, scoate țaglele înroșite din văpaia cuptorului și le trimitea mai departe, la perforatoare. Țaglele i le servea, din cînd în cînd, cu bonuri, Candrea Viorica, utemistă și ea — muncile acestea le fac de obicei fetele. Am văzut-o pe Candrea Viorica ieșind din cabina ei, nu știu pentru ce, și coborînd iute treptele cu acel mers stîngaci dar cochet, care e numai al femeilor, fugind pe o punte, urcînd și iar coborînd. Să vezi o fată sveltă, frumoasă, îmbrăcată nu în salopetă, ci în rochie, într-o rochie de stradă, cu pantofi cu tocul destul de înalt, străbătînd acel decor brutal... Sau pe Malainic Maria, conducătoarea podului rulant, ridicînd 15 tone — o tetișcană sfioasă, mititică, macaragistă de la 15 ani!

Singura operație care nu poate fi mecanizată, pentru că cere o deosebită îndemînare, e aceea pe care o fac doparii. Drugul gros de oțel, după ce este încălzit, trece la perforatoare, niște pistoane grele, lungi, care îl găuresc. Dar înainte de a fi găurit, trebuie destupat cu un dop uriaș de oțel, o ghiulea de vreo 40 de kg. Ca să ridici greutatea asta și s-o vîri în conducta incandescentă de la o jumătate de metru distanță, îți trebuie 3—4 secunde. Dacă stai mai mult, te-ai ars. Mie, de la 3 metri depărtare, începuseră să-mi miroasă hainele a pîrlit. De aceea, munca aceasta periculoasă se face prin rotație, cîte un sfert de oră fiecare. In dreptul perforatorului, mereu așteaptă, la rînd, hîrjonindu-se cîte 5—6 băieți. Toți, zdraveni, spătoși. Niște gladiatori. L-am văzut pe unul, un vlăjgan cu capul gol, cu cămașa lipită de piele, șiroind de sudoare, lăsîndu-se puțin în jos, apucînd cu o mînă ghiuleaua, săltînd-o, vîrînd-o cu o mișcare precisă în țeava ce scotea flăcări verzui, răsucind-o bine în ea, cu necaz, și cu o expresie teribilă de concentrare ferindu-și apoi fața cu antebratul și răcnind (ce credeți?), răcnind cu o veselie ciclopică, în timp ce sărea îndărăt, fript:

— Marojnîia, ia marojnîia.

Nu știam, atunci, că acest flăcău, mai glorios decît însuși Hercule, biruitorul leului din Nemeea, își exprimase, în acel moment, cea mai mare dorință a lui.

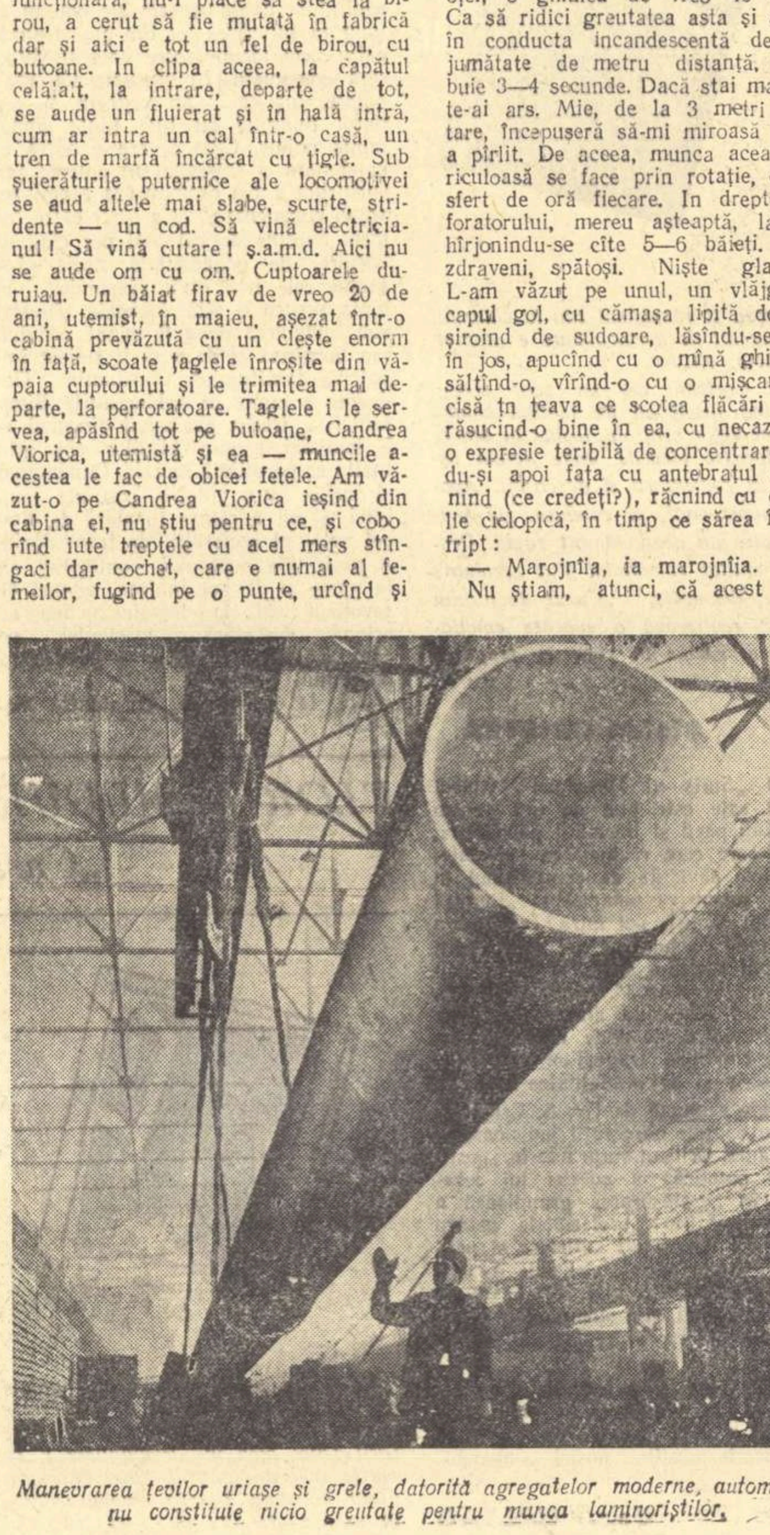

Manevrarea țevilor uriașe și grele, datorită agregatelor moderne, automate, nu constituie nicio greutate pentru munca laminoriștilor.

Din loc în loc, la fiece brigadă, gazete de perete al căror nivel, acum, nu mă mai surprinde. Politică externă. De pildă, citesc în „Laminorul":

ADENAUER NU VREA SA PARASEASCA SCENA.

„Adenauer s-a răzgîndit. In lumea politică de la Bonn, vestea că bătrînul cancelar vrea să-și mențină postul de șef al guvernului, a avut un efect seismic".

In Ajustorul, caricaturi, epigrame, pline de spirit și bine aduse din condei (autor: Cazacu Mihai, maistru la atelierul de ajustaj). O caricatură înfățișează un băiat spilcuit, cu nasul în sus, la gît cu o cravată hoață, puțin scoasă în afară și cu mîinile (degetele mici ridicate delicat) abia atingînd o țeavă. Tovarășului Aramă Gheorghe:

Puteți să încercați odată
(Cînd veți binevoi, firește)
Să mai lucrați cu mîna toată,
Că țeava... nu se murdărește.

Alta, lui Benone, de la Preliminar, unde se ștampilează țevile:

„S-a întîmplat odată la Preliminar
Cel puțin e bine că se-ntîmplă rar
Un amic de-al nostru, Benone Tofan,
In loc de conductă, a bătut burlan.

Acum închipuiți-vă un burlan de sobă îngropat în pămînt și trecînd prin el un șuvoi de petrol sau de gaze!

Mi s-a făcut deodată foame. — E vreo cantină pe-aici? — Da, uite acolo un bufet. Un bufet chiar în mijlocul halei! — Ce doriți? mă-ntreabă vînzătorul. Mă uit: lapte, iaurt, unt, compot, rahat, dulceață, șvaițer, șerbet, biscuiți, prăjituri, salam, pîine albă, pîine neagră, șuncă, ciocolată amăruie, ciocolată cu vanilie, Sardele Delery, sardines a l'huile d'olive pure, fabrication du Maroc. — Dă-mi un pahar cu lapte!

După masă, la club, Brigada Veselia, ansamblul artistic al fabricii, participant la un concurs pe țară, repetă cu înfrigurare pentru faza regională de la Bacău. Cinci băieți și cinci fete cîntă acompaniați de un acordeon, o tobă și o vioară cu un antren de revistă autentică. Să le dăm cuvîntul. — Crainicul, la difuzor: „Tovarăși și tovarășe, avîntul întrecerilor socialiste în cinstea zilei de 23 August se desfășoară în întreaga țară: la fabrica de țevi din Roman, colectivul de muncitori a realizat pînă în prezent economii de 5.515.000 lei și 342.330 kg, metal, iar productivitatea muncii a crescut cu 23%, față de aceeași perioadă a anului trecut (brigada se bucură).

Unul din brigadă: tovarăși, am o ideie. Hai să mergem prin uzină, să-i vedem pe cei care au contribuit la aceste realizări, și pe cei care mai au lipsuri.

Al doilea: Minunat! Și, ca să le aflăm metodele de lucru, să organizăm un concurs: „Cine e fruntaș, cîștigă", cu tema: „Reducerea prețului de cost". Juriul... vom fi noi! Iar deviza (toată brigada cîntă):

Iubim economia și prețul mic de cost.

Combatem lenevia și treaba fără rost.

Să poftească primul concurent. Se deschide cortina. Se vede o tablă cu un burete și o cretă. — Mă numesc Tiron Vasile, laminorist. — Examinatorul: Ce este toleranța negativă? — Toleranța negativă este... este... se bîlbîie, nu știe. Timpul de gîndire a trecut. Altă întrebare: Ce legătură este între cifrele 1 și 400 la sectorul Laminor? (nu știe). Să-ți spunem noi Din cauza muncii dumitale proaste, perforatoarele au stat timp de o oră și jumătate, întrerupînd lucrul; dacă laminatorul stă un minut, se pierd 400 de lei. In total deci s-au pierdut 36.000 lei. Ai pierdut și dumneata. Următorul... Aceeași întrebare.

— Sînt Neacșu Nicolae, ajutor de maistru la agregatul Duo. Toleranța negativă este o metodă de laminare prin care se obțin economii în valoare de milioane de lei. Laminînd cu această metodă, se obțin țevi mai lungi.

Juriul: Formidabil!!! 100.000 de puncte!

Urmează o serie de codași care nu contribuie la scăderea prețului de cost și de fiecare dată — Prețul-de-cost, un personaj pîntecos, străbate scena pipăindu-și cu palmele burta și rîzînd mulțumit: ha, ha, ha.

Brigada trece pe la cabinetul tehnic. Ia să vedem cum stăm cu inovațiile.. Cortina se ridică, pe scenă apare un birou mic cu un coș enorm de hîrtii. Brigada intră tiptil, și, pe melodia „Iubitul meu nu este prinț", cîntă: Priviți aici în cabinet / Cum stă un inginer discret / Printre dosare. / Zapalcea e numele lui / De inovații să nu-i spui / Că-i jale mare. / Dacă primește vreun proiect / Il proiectează el direct / Intr-un coș mare / Iar dacă îl întrebi cumva / Ce faci cu inovația mea / Habar nu are.

Prețul-de-Cost, umflat ca un balon, străbate scena legănîndu-se și hohotind cu gura pînă la urechi. Dar scopul brigăzii nu e numai să critice, ci să și evidențieze fruntașii. Prin fața juriului se perindă, primind premii, cîte un cîntec: Argint Mircea, sudor, Pavel Vasile, fochist, Iacob Alexandru, retezător, Roman Gheorghe, inginer inovator, Doboș Ioan, Iamandi C., de la secția filetat, și pe măsură ce rîndul fruntașilor se îngroașe. Prețul-de-Cost se desumflă din ce în ce mai mult, în vreme ce din partea cealaltă a scenei apare prețul-mic-de-cost, gingaș, mititel. Brigada îi face urări, invers decît „la mai mare" și micul-preț de-cost răspunde: Mulțumesc pentru urare / Nu mă voi lăsa de loc / Am să cresc așa de mare / Să mă vezi la microscop. Și după o serie de alte tablouri, care de care mai pline de haz, revista se încheie într-un tempo îndrăcit, într-o explozie de entuziasm, pe aria Ciocîrliei

Constantin ȚOIU

„GAZETA LITERARĂ" LA...

FABRICA DE CONFECȚII „GH. GHEORGHIU-DEJ"

Informîndu-mă asupra preocupărilor culturale ale colectivului întreprinderii, m-am găsit în fața unei diversități de aspecte care mi-a cerut de la început un efort de selecție, făcut mereu cu conștiința că știrbesc imaginea ansamblului. Deoarece echipele de cor și dans se numărau printre cele selecționate să prezinte pe stadionul Republicii un dans cu tema „23 August", am găsit-o pe tov. Maria Pipaș, responsabila resortului cultural, foarte agitată din pricina mobilizării pe care trebuia s-o facă. Mergea din sector în sector, de la o mașină de cusut la alta:

— Tov. Teodorescu, după masă la 5, în stație la Hajdeu, mergem la repetiție. De cele mai multe ori se încuviința mut, printr-o înclinare a capului. Unii întrebau: — Și dacă plouă? (pe cer se învălmășeau nori).

— Nu plouă!

Și tot așa prin cele 8 sectoare ale fabricii.

— Tov. Ștefan, la 5 ne întîlnim la Hajdeu, repetiție pe Republicii.

— Și dacă plouă? (Afară începuse să picure).

— Veniți cu costumele pe braț, învelite în hîrtie. (Adică întrebarea nu era: dacă plouă, mai venim? nu mai putem veni, plouă; ci: dacă plouă, ce facem cu costumele? Le udă. Nu le îmbrăcăm, venim cu ele pe braț? — Atunci e în ordine).

Pentru că aici activitatea culturală e înconjurată de o stimă deosebită, pentru că este „a doua muncă" după cum mi-a spus cineva, un reportaj de cîteva pagini s-ar fi putut scrie numai despre fiecare din aceste formații și despre succesele sale. Anul acesta e prima dată cînd echipele fabricii au obținut premiul II pe oraș. De obicei obțineau premiul I.

M-au interesat însă îndeosebi formele active ale muncii culturale care influențează asupra îmbunătățirii producției. In fabrică există cîteva brigăzi artistice de agitație (ar trebui ca ele să fie extinse la toate sectoarele și de asemeni e nevoie de o mai mare exigență față de calitatea textelor). Am cunoscut pe una din cele mai active textiere. Se numește Pavel Anica, e croitoreasă în sectorul II. O femeie în jurul a 40 de ani, cu o față severă, tăiată de linii aspre. Destinul acestei femei l-a hotărît în mare parte, cartea. S-a născut într-un sat din Moldova. Părinții ei erau oameni săraci și aveau chiar o poreclă din pricina asta. Fetei i-a plăcut de mică să citească. După ce a sfîrșit școala primară, terminase de citit și biblioteca școlii și începuse să facă versuri, — a rămas acasă. Voia să citească și nu mai avea ce. In sat era o moșieriță, una Haranga, care avea cărți. I-a împrumutat cîteva, însă nu gratis. Pentru zile de lucru. A făcut atunci niște versuri: „Pentru-o carte s-o citesc / Imi ceru ca să plătesc / Nu cu bani că sînt săracă / Dar să-i fac o zi de clacă". Intre timp crescuse. Era tot săracă, nu prea avea cu ce să se îmbrace duminicile și era mereu umilită de fetele bogaților, mai „îmbrăcățele". Ca să se răzbune, le ironiza în versuri pe care — scrise pe hîrtie — le răspîndea noaptea pe drum, și oamenii le citeau a doua zi. Pe urmă s-a îmbolnăvit și a fost internată într-un spital din Bîrlad. Aici a citit multe cărți, care vorbeau frumos despre orașe. I-a auzit vorbind frumos și pe oameni. Intoarsă în sat n-a mai putut să îndure umilințele. „Ce m-ar fi așteptat? O liotă de copii și un bărbat care m-ar fi bătut. Era ca și cum mi-aș fi pus o broboadă peste ochi și n-aș fi mai văzut soarele". Voia să plece din sat dar tatăl n-o lăsa. Atunci a ticluit niște scrisori, ca din partea unor prietene din București, care fuseseră și ele la spital și care o chemau în capitală să învețe croitoria. „Vrăjmașul", după multe „încontrări", a lăsat-o. In București a nimerit la o cocoană unde făcea gulere, cîrpăcea cămăși și spăla dușumelele. De plătit n-o plătea, de trăit, trăia prost — dormea în atelier pe masă, la mansardă și mînca cireșe cu pîine, laolaltă cu o actriță rămasă fără slujbă. Nici meserie nu învăța, așa că a plecat curînd. Știa că moșierița din sat avea un frate în București și s-a dus la el. A primit-o ca servitoare. A stat cîteva luni pînă cînd, într-o seară, după o petrecere a boierilor i s-a dat să spele „un regiment de farfurii, de pahare, și de cești". A spart o ceașcă dintr-un serviciu scump și temîndu-se să nu fie certată și bătută și-a luat lucrurile și a fugit. A uitat un caiet cu versuri dar nu s-a mai întors să-l ia. A intrat într-un atelier de croitorie. Lucra 12 ore pe zi. A învățat meserie dar și aici spăla dușumelele și vase. S-a certat peste cîtva timp cu patroana și a plecat. O vreme a lucrat pe cont propriu, cu o mașină de cusut împrumutată de la niște vecini. N-o prea scotea la capăt și, de cum s-a înființat fabrica aceasta, a venit să muncească aici. De la început s-a apropiat de celelalte muncitoare și le-a cîștigat încrederea. A primit munci de răspundere — curînd a fost numită responsabila grupei sindicale. Apoi a devenit membră de partid. Tot timpul a continuat să scrie versuri. Mi-arată cîteva publicate în ziarul de uzină. Imi dă să citesc și un dosar unde are strînse „o groază de poezii". Se numără printre cititorii „Gazetei literare" și-mi vorbește despre materialele publicate în revista noastră. Ar dori să se publice mai multe poezii de dragoste: „Ce, nu se găsesc atîția băieți și fete care împletesc dragostea cu munca?"

Aceasta este Pavel Anica, una din autoarele unor izbutite texte pentru brigăzile artistice. „Scriu ca să-mi ajut tovarășii" spune dînsa, sintetizîndu-și arta poetică.

In fabrică există și un cerc literar care numără 18 membri. Cunosc pe cîțiva dintre ei. Tovarășa Radu Lidia e calculatoare, — muncă nu prea înrudită cu poezia. „Scriu poezii, îmi declară, — poate tocmai pentru că simt nevoia și unei alte munci". Nu e doar o amatoare. „Pentru mine poezia e o muncă la fel ca toate celelalte, îmi mai spune. Ca versificație e ușor, ca să păstrezi o idee de la început pînă la sfîrșit n-ajunge însă doar muzicalitatea; de asta e mai greu". Intr-adevăr în buletinul cercului, semnează cîteva poezii ale căror imagini și idei rețin atenția. Imi vorbește despre lecturile ei, despre biblioteca personală. Ii plac poeziile Veronicăi Porumbacu și Mariei Banuș. Din lucrările de proză i-au plăcut „Moromeții". Aceasta pentru că preferințele îi merg către proza realistă, — („cînd îți imaginezi un personaj, să te poți transpune imediat în situația lui").

Tov. Romocea Alexandrina de la sectorul 8, conducătoarea cercului îmi spune că ședințele respective se țin regulat, că se discută cu pasiune și că se petrec uneori, incidente pitorești: cînd cineva citește o poezie și i se spune că un cuvînt nu sună bine sau că ar mai trebui lucrată, se supără, o rupe, o aruncă, și iese trîntind ușa. Insă a doua zi vine singur și te întreabă în treacăt dacă nu ți se pare că „sună" mai bine cutare cuvînt, decît cel găsit nepotrivit la ședință. Vorbindu-mi despre preocupările proprii, tov. Romocea îmi spune că lucrează la un roman. Prima parte a terminat-o acum doi ani și a prezentat-o la un concurs în cinstea Festivalului. A obținut o mențiune. Acum însă vrea să refacă tot pentru ca să întărească legătura dintre capitole și să elimine unele pasaje cam sentimentale. Dintre cărțile citite consideră: „Așa s-a călit oțelul", cartea sa de căpătîi. Imi vorbește și despre alte cărți. Mai de mult citise „Doamna Bovary", și suferise atunci alături de eroină. Acuma a recitit-o și eroina nu i-a mai plăcut. Cînd a terminat-o s-a întrebat: „dar femeia asta, alte treburi n-a mai avut?"

Inainte de a pleca trec pe la bibliotecă. E afluență mare: urmează două zile de repaus și oamenii se aprovizionează cu cărți. Tov. bibliotecară Radu Zenovia, o femeie micuță și vioaie, abia reușește să satisfacă cererile. Discut cu cîțiva cititori. Născuțiu Marin de la atelierele auxiliare, un tînăr slăbuț și înalt („plouat la vreme" cum îi spune cineva, rugîndu-l să scoată o carte dintr-un raft de sus), e pasionat de romanele de aventuri. A citit tot ce a apărut în colecția „Cutezătorii" și „Povestiri științifico-fantastice". Scrie recenzii la gazetele de perete și e primul colaborator al bibliotecii. Nițulescu Petruța, elevă în clasa 11-a Școlii medii muncitorești a epuizat colecția „Meridiane" aflată în bibliotecă. Ii plac romanele cu tematică muncitorească și-mi enumeră cîteva titluri. E o elevă și o muncitoare fruntașă. După terminarea școlii medii vrea să meargă la Universitate.

Prin fața rafturilor se perindă zeci de cititori. Bibliotecara, străduindu-se să-i deprindă cu lecturi ordonate, le recomandă cărți înrudite tematic cu cele pe care le citiseră mai înainte. Unuia, un om scund, de vreo 30 de ani, îi plac numai povestirile despre copilărie. Altuia, lucrări de istorie; altuia cărțile de călătorie. (S-a creat și un profil al cititorului). Li se întind cărțile cerute. Și niciunul nu pleacă numai cu una singură sub braț.

Cu ani în urmă Pavel Anica împrumuta cărți de la o moșieriță dintr-un sat din Moldova. Și pentru fiecare carte făcea o zi de clacă...

Nicolae VELEA

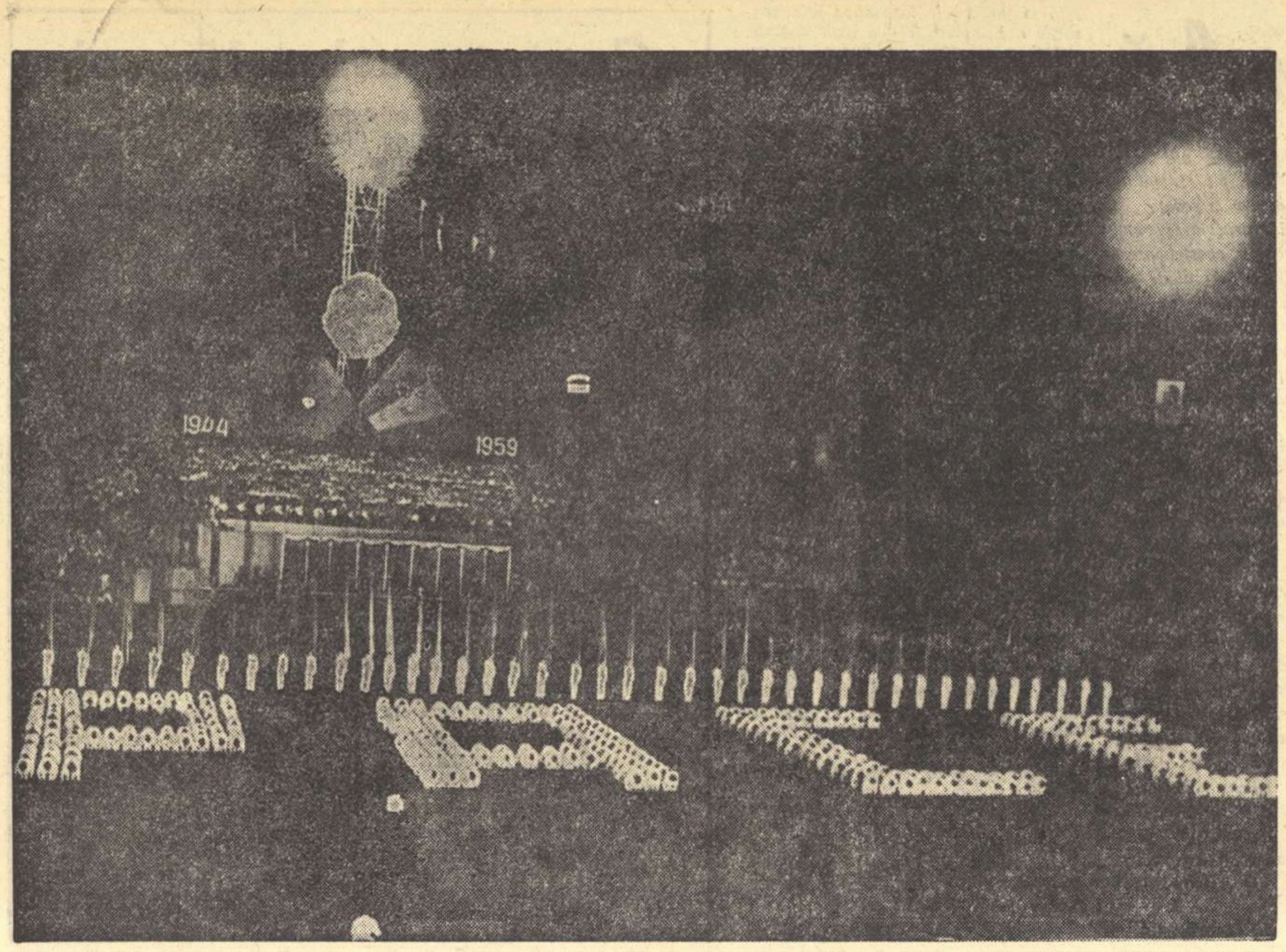

Imagine de la spectacolul popular de pe stadionul Republicii. Sportivii alcătuiesc la lumina reflectoarelor, cu trupurile lor, un cuvînt scump oamenilor cinstiți de pretutindeni

Dansul, cîntecul, teatrul sînt bunuri ale culturii noastre noi, socialiste, de mesajul cărora se bucură întreg poporul

In rîndurile dese și nesfîrșite ale manifestanților, ca niște fluvii, se văd portretele conducătorilor partidului și guvernului, semn al prețuirii și dragostei de care se bucură din partea oamenilor muncii

Il recunoașteți, nu? Sînt cei mai tineri manifestanți pentru ziua de 23 August: pionierii, schimbul de mîine al patriei

SOCIALISMUL DEFILEAZĂ PRIN FAŢA TRIBUNELOR

(Urmare din pag. 1)

— locuințele muncitorești mai vechi, din Ferentari;

— blocurile mai noi, din noul cartier Floreasca;

— blocurile albe din bulevardul Magheru;

— apartamentele din piața Kogălniceanu;

— zidurile masive ale sălii Palatului;

— odăile copiilor din blocul „Macul Roșu";

— 10.000 apartamente oferite oamenilor pînă acuma;

— 12.500 apartamente a căror ridicare a început;

— lumina albă de pe bulevarde;

— lumina, luminile albe ale orașului...

E ora 12 și trece — salutîndu-i pe conducătorii partidului și guvernului, în frunte cu tovarășii Gh. Gheorghiu-Dej și Chivu Stoica — socialismul.

★

Defilează, mai departe, în fața tribunei, satul nou:

— spic de grîu și coșuri de fructe;

— lumină electrică pe uliți;

— colectiviști în tren expres la Moscova, coborînd de la etajul 26 al hotelului „Ucraina" și îndreptîndu-se, două sau trei sute, la Expoziția unională pentru experiență;

— 85% din familiile țăranilor muncitori din regiune s-au cooperativizat;

— astă-seară film.

Ora 12 și jumătate, soarele e deasupra capetelor și trece, trece, — fluturînd fapte și flori — socialismul.

★

Defilează cultura:

— învățămîntul care, după 15 ani de strădanie, a ucis analfabetismul;

— atomii de la Institut;

— medicamentele create de chimiștii noștri (sănătatea se fabrică în țară);

— cîteva sute de scriitori, cîteva milioane de cititori, cîteva sute de milioane de cărți (defilează în rînduri strînse, versul);

— ovațiile Parisului pentru „Scrisoarea pierdută" și „Ultima oră";

— bagheta lui Silvestri tăind aerul în Australia;

— privirea moscovitului oprită pe alb-negrul picturii lui Baba;

— ritmul diavolesc al dansatoarelor, triumfător la Agriggento;

— gluma lui Gopo, care s-a întors din voiaj acasă, cu o medalie de aur.

Trece pirn fața tribunelor o nesfîrșită coloană de cultură.

★

E ora prînzului și a intrat în piața Stalin, pe cîteva rînduri compacte, sportul celor 15 ani...

— Stadionul, purtînd numele marii sărbători, pentru 80.000 spectatori;

— Iolanda Balaș peste ștachetă și granițe, la 1,83 m.

— Pumnul de piatră al lui Nicolae Linca la Melbourne;

— Barca lui Leon Rotman împodobită cu două titluri olimpice;

— Glonțul țîșnit precis din arma lui Ștefan Petrescu;

— Incremenirea oaspeților la organizarea competițiilor internaționale;

— Șah pe Bărăgan;

— Volei în Țara Oașului;

— Sute de mii la o spartakiadă.

E ceasul prînzului și socialismul — sub chip de bronz și tricou alb — defilează prin fața tribunelor.

La ora 2, adică după șase ore de mers prin fața tribunelor, defilarea socialismului s-a terminat.

Coloana oamenilor de ordine a intrat în piață, s-a aliniat în fața conducerii partidului și guvernului și fanfara, împreună cu toți oamenii, au intonat „Internaționala".

Socialismul cîntă imnul solidarității internaționale a celor ce muncesc.

Socialismul cîntă ideea prieteniei eterne cu marea Uniune Sovietică, cu toate țările lumii socialiste, cu toate popoarele iubitoare de pace, de libertate.

Socialismul cîntă socialismul.

AL MIRODAN

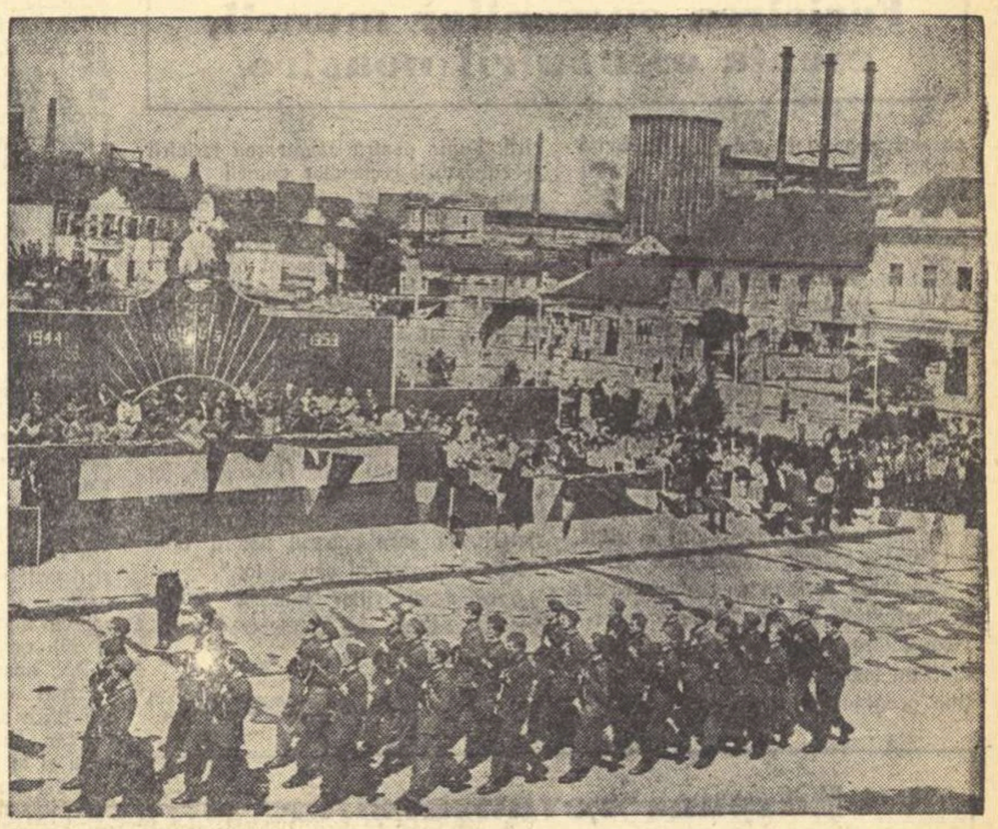

In cetatea metalului, Hunedoara, manifestația pentru cea de a 15-a aniversare a eliberării patriei s-a desfășurat pe fondul unor mari victorii cucerite de bravii siderurgiști

Manifestează cei mai tineri soli ai artei noastre populare

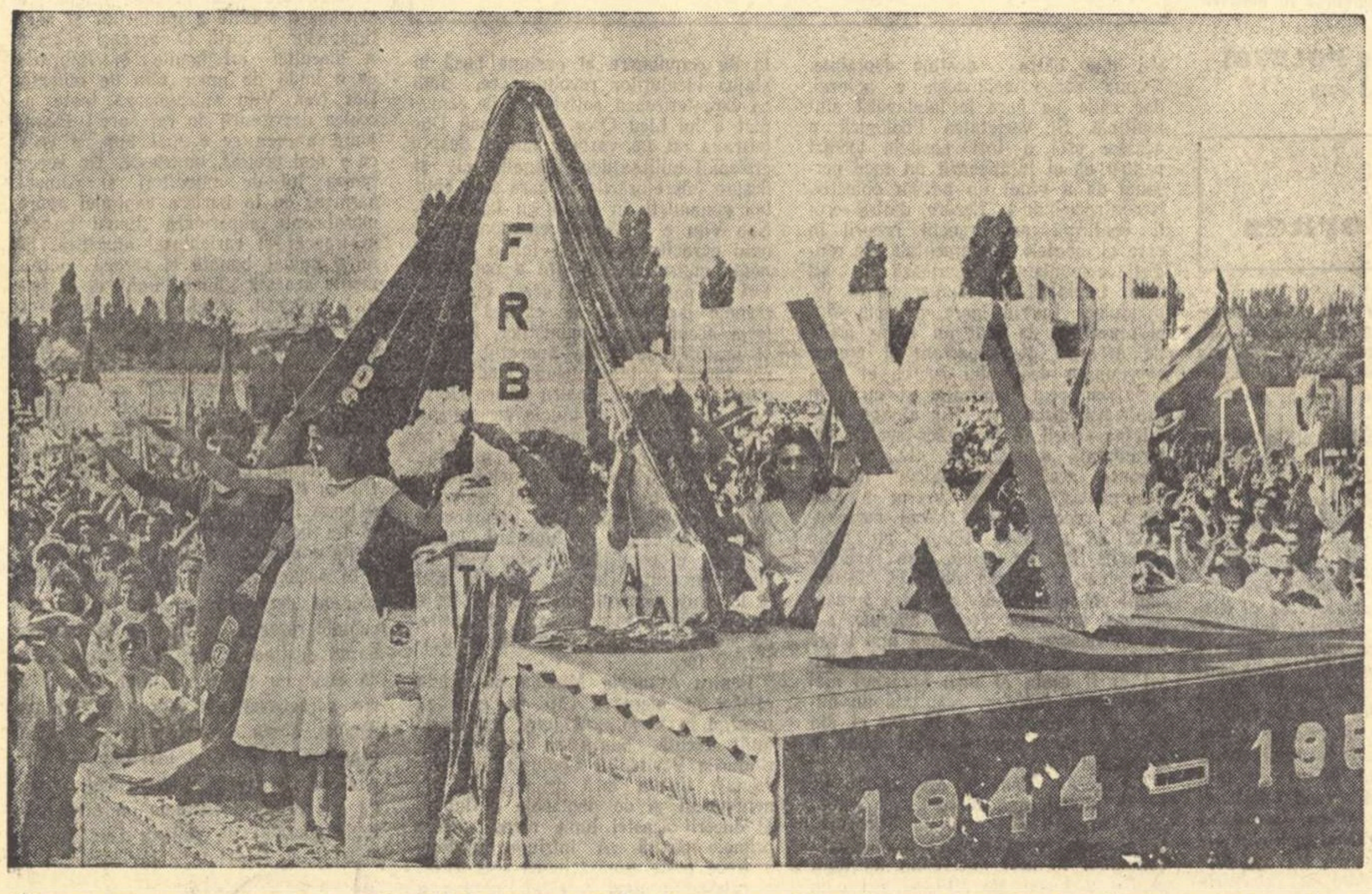

Harnicele muncitoare textiliste, de la Filatura Romînească de Bumbac, au pregătit pentru cea de a 15-a aniversare a eliberării patriei un car alegoric original și bogat, plin de semnificații. Este pe măsura succeselor lor

Colectiviștii din preajma Bucureștiului au venit să defileze în Capitală, în fața conducătorilor partidului și guvernului: simbolul muncii lor în comun, a rodniciei pămînturilor înfrățite, sînt cununile de grîu cu spice grele, aurii, cu care manifestează

Actualitate şi limbă

In prefaţa sa la „Versuri" de Tudor Arghezi, poetul Mihai Beniuc intervine cu autoritate într-o chestiune mai ales dezbătută de către lingvişti în ultimii ani: aceea a rolului scriitorilor în creaţia limbii. Desprind un fragment care mi se pare decisiv într-o problemă pînă deunăzi închisă în cercul specialiştilor.

„Eu ştiu că există oameni de ştiinţă lingvişti care consideră că în perfecţionarea şi formarea unei limbi, scriitorii nu au nici un rol şi că numai omul de pe stradă, presa, armata şi alte instituţii sociale contribuie propriu-zis la progresul celui mai durabil dintre bunurile unui popor pentru a-şi comunica cugetul şi simţirea, limba. Desigur problema poate fi discutată. Foarte probabil că asupra acelor lingvişti care nu citesc literatură scriitorii prin opera lor nu au nici o înrîurire. Dar a afirma că bunăoară Eminescu, Caragiale, Creangă, Sadoveanu şi alţii, pe care-i învaţă copiii la şcoală şi-i citesc tinerii cu sete, nu influenţează şi ca limbă *şi mod de* exprimare, *ci numai ca conţinut de idei şi de sentimente, este cel puţin riscat. Iar opera unui scriitor, din punctul de vedere al limbii, nu este pur şi simplu un registru sau numai un registru al formulărilor verbale prinse de la alţii, ci în foarte multe cazuri, mai de multe ori decît pentru omul care nu se ocupă de arta cuvîntului, un izvor de expresii originale, ce nu o dată devin locuţiuni şi zicători. Goethe a populat limba germană cu versurile sale. Formulările din fabulele lui Gr. Alexandrescu sau replicile din piesele lui Caragiale au ajuns proverbe. Un gînd, un sentiment deseori pătrund în sufletul omului prin formularea fericită a unui vers, a unei replici teatrale, rămîn ca atare, se cristalizează şi se folosesc ca atare. Tot aşa cum pictura şi muzica rafinează înţelegerea prin mijlocirea senzaţiilor vizuale şi auditive, limba literară acţionează asupra limbii vorbite, înfrumuseţînd-o, făcînd-o mai plastică, mai lapidară, mai aptă să cuprindă şi să întruchipeze verbal aspectele vieţii şi realităţii".*

Aşa este, cu sau fără voia unor lingvişti, studios plecaţi asupra cuvintelor sau a expresiilor de largă circulaţie, cercetîndu-le pe toate feţele, dar suspicioşi faţă de iniţiativele filologice ale scriitorilor. Eminescu a putut apărea ca un „stricător de limbă", nu numai înaintea ochilor tulburi ai anonimului de la Blaj, dar şi ai celor inteligentisimi ai lui Haşdeu, care îşi îngăduia sie-şi ipotezele cele mai îndrăzneţe în ştiinţa lingvistică, arătîndu-se însă nereceptiv faţă de experienţele de limbă ale poeţilor. Cînd în dîrdora semănătorismului, Gala Galaction s-a ivit cu un vocabular bogat, alăturînd cuvintelor cu buchet arhaic, neologisme pînă atunci abia tolerate în ziaristică, o bună parte dintre paznicii purismului lexical au protestat zgomotos. Scriitorii mai multor generaţii s-au temut de cîte un Pisani al momentului respectiv, care arnăuţea cu străşnicie ogorul literelor, între cele două războaie mondiale. Unii lingvişti, pe de altă parte, se folosesc inechitabil de două măsuri. Cînd au de a face cu un cuvînt nou, recent înregistrat pe o arie restrînsă sau chiar cu unul argotic, iau act cu satisfacţie şi omologhează. Cînd însă un scriitor în căutare de sine încearcă şi să inoveze filologic, ei înalţă indexul pedagogic, admonestînd: „quos ego". Pecetea anonimatului le impune, aceea a semnăturii îi indispune. Aşa-s unii lingvişti. O nouă etimologie populară e înregistrată cu satisfacţie, în timp ce iniţiativa filologică în literatură este examinată în spiritul unei cenzuri severe, spre a fi mai adesea respinsă fără apel. Se cere mereu scriitorilor să se inspire din graiul colectivităţii. Se înregistrează cu satisfacţie oralitatea cîte unui scriitor şi caracterul lui regional sau provincialist. Cîte un editor savant al lui Eminescu, cu studii lingvistice superioare, îşi dă osteneala să transcrie textul poeziilor în fonetismul particular, cu „rânit" pentru „rănit", „râpit" pentru „răpit", „steua" şi „neua", în loc de „steaua" şi „neaua".

In schimb, aceloraşi lingvişti le scapă fenomenul contrar: acurateţa în vorbire la un număr mereu mai mare de oameni simpli. Acurateţă, adică îngrijire, manifestată atît lexical, prin cuvinte alese, cît şi sintactic, prin frazare aleasă. Şcoala şi mai ales lectura literară, mereu mai răspîndită, sînt factorii acestei notabile evoluţii a graiului. Ţăranii de azi nu mai vorbesc ca în cărţile de altă dată şi cine încearcă să comunice cu ei în aşa zisul vocabular „neaoş", riscă să nu fie înţeles. Ei ştiu mai bine ce este „organizaţie" decît „orînduire", „libertate" decît „slobozenie".

Lingviştii îşi asumă un rol normativ în aprecierea limbii scriitorilor tineri şi avertizează asupra neviabilităţii unora dintre experienţele lexicale noi. Dar nici rolul clasicilor noştri în evoluţia limbii nu li se pare prea însemnat. In istoria limbii franceze vedem însă că un număr mare de cuvinte de formaţia savantă, îi sînt atribuite homeridului Rabelais, fără să i se facă proces pentru fenomenul frecvent al verbigeraţiei erudite sau pur şi simplu calamburistice. Noi nu avem încă un dicţionar istoric al limbii noastre, ca să putem măsura cu date certe contribuţia scriitorului (desigur, eminentă), la crearea unor cuvinte sau la fixarea neologismelor. Această contribuţie nu trebuie minimalizată.

Scriitorii mari sînt interesanţi şi prin semantismele lor, adică prin sensurile noi pe care le dau unor cuvinte. Astfel e relevabil la Tudor Arghezi cuvîntul alean, *cu o altă semnificaţie decît aceea de suferinţă morală. In vechile noastre texte de limbă, semantismul originar din limba maghiară (ellen — împotriva, contra) era mai învederat. Imprumutăm exemplele noastre din dicţionarul romîn-german al lui Tiktin. In texte religioase din secolul al XVI-lea:*

„Să... veţi hi âmblând în aleanul *mieu, eu âncă voiu âmbla în* aleanul *vostru". Sensul originar se mai păstrează şi în poezia noastră populară „Cîte-s (fete) de la noi la deal, / Toate ţin pe mine —* alean*". Aci se schiţează sensul* supărare. *La Eminescu, în* Freamăt de codru, *cuvîntul are sensul modern: dor, nostalgie, regret, chin sufletesc.*

„Eu privindu-l (lacul) din pădure, / Las aleanul *să mă fure". La Arghezi, sensul cuvîntului e contrar, antonimic.*

„Nu vreţi să staţi pe loc puţin, / Să mă gîndesc ce e. alean *ori chin?" (Clopotele, Versuri, pag. 338). Sunetul clopotelor, se întreabă poetul, e* alinare *sau chin? Acelaşi înţeles se precizează în poema unde e vorba de cei „Ciţi în nădejde şi în rugăciune / Nu au aflat* alean *şi-nţelepciune"* (Cînd ei se bucură, *pag. 367). In cunoscuta poemă* Vraciul, *aleanul e sinonim cu leac, medicament. „In farmacia mea atotlecuitoare, /* Aleanuri *am la chinurile-abia simţite, / Misterioase şi nemaitămăduite, / Pe cînd prin jur se naşte lumea şubredă şi moare"*

Intr-o nouă ediţie a dicţionarelor academice epuizate, sensul arghezian al cuvîntului alean *nu va putea lipsi. Chiar dacă redactorului cuvîntului, filologiceşte încruntat, i-ar fi, vorba poeziei populare,... în alean!*

Şerban CIOCULESCU

Cantata celor 15 ani

Ca într-un vis ce s-a-mplinit,
străvechiul vis de libertate
aevea s-a înfăptuit,
ni-s năzuinţele-ntrupate,
le-a fost oşteanul, — Făt-frumos.
Cum apele vin în bulboane —
într-un april tumultuos,
sutaşii hidrelor duşmane,
de mîna lui de năzdrăvan
în august douăş-trei, pieriră.
De-atunci, în cînt, paletă şi condei,
aducem cald prinos pe liră
acelui făt-frumos-oştean.
Oraşele eliberate
pe harfă mîinile îşi trec
şi grav, pe strune înflorate
în fiecare an se-ntrec
oştenilor să le dea slavă
şi slavă dau la luptători,
că azi ni-i ţară o dumbravă,
norodul, slobod şoim în zbor.
Vrem să cinstim cu osebire
în slava celor cinsprezece ani,
Cantată plină de simţire
de un nestăvilit elan,
că din izbîndă în izbîndă
am mers de-atuncea, an de an.
Lanţuri căzură s-a dus jale,
suavul tulnic strămoşesc
răsună-n munte şi cîmpie,
că liber e norodul romînesc,
stăpîn şi liber pe-avuţie.

Camil BALTAZAR

CONTINUARI

Fericirea oamenilor muncii, esenţa orînduirii noastre

cheamă poporul la muncă şi la luptă pentru noi victorii. „Partidul nostru cheamă poporul la muncă şi la luptă pentru noi realizări în domeniul dezvoltării economiei naţionale şi creşterii bunei stări a oamenilor muncii. Forţele trebuie îndreptate în mod deosebit spre scoaterea la iveală a numeroaselor şi importantelor rezerve care există în toate ramurile economiei naţionale. In fiecare uzină, în fiecare loc de producţie, aceste rezerve pot şi trebuie să fie puse în valoare în vederea creşterii producţiei şi productivităţii muncii, reducerii continue a preţului de cost şi sporirii rapide a acumulărilor, asigurîndu-se un volum sporit de investiţii în scopul dezvoltării în ritm accelerat a industriei socialiste".

Reducerea preţului de cost, mărirea productivităţii muncii, folosirea rezervelor interne, toate acestea fac parte dintr-un foarte concret şi foarte ştiinţific program pentru asigurarea fericirii. Lupta pentru asigurarea fericirii şi bunăstării oamenilor muncii a căpătat un caracter organizat, metodic şi ştiinţific, şi tocmai în acest caracter organizat, metodic şi ştiinţific stă măreţia şi nobleţea acestei bătălii.

Uniunea Sovietică a ajutat ţara noastră să construiască bazele socialismului, iar acum victoriile oamenilor sovietici deschid în faţa noastră perspectivele luminoase ale comunismului. „O însemnătate covîrşitoare în viaţa omenirii contemporane, în întreaga evoluţie a societăţii, în lupta tuturor popoarelor pentru pace şi progres, au victoriile obţinute de Uniunea Sovietică în construirea comunismului — victorii, în care poporul nostru vede imaginea propriului său viitor."

Spre acest viitor luminos se îndreaptă astăzi, sub conducerea partidului, şi poporul nostru.

Teodor MAZILU

Răspuns revanşarzilor

străinătăţii sînt atît de evidente, încît trebuie să producă ilaritate. Care om sincer şi cu mintea întreagă s-ar gîndi oare să pună pe hîrtie fraze ca acelea despre „criza economică în care se găseşte ţara"? Sau, bunăoară, frazele care susţin că, „toţi germanii din Romînia care în timpul celui de al doilea război mondial au slujit în armata germană" au fost concediaţi din serviciile lor? Sau invenţia de-a dreptul ridicolă despre „aprovizionarea insuficientă" şi despre „preţul pîinii" care ar fi „crescut cu sută la sută faţă de preţul oficial"?

„Das Papier ist geduldig", („Hîrtia e răbdătoare") spune neamţul. Incontestabil, este. Dar asemenea minciuni prăpăstioase depăşesc totuşi orice limită.

Realitatea noastră e alta. Cine cunoaşte, cît de cît, condiţiile de viaţă ale populaţiei germane din Romînia, îşi dă seama de avîntul luat de viaţa economică şi culturală a popoarelor conlocuitoare în republica noastră, de legile noastre care pedepsesc aspru ura de rasă sau orice discriminare rasială sau naţională. Astăzi, vrajba şi neîncrederea semănate, timp de secole, de clasele exploatatoare, au dispărut cu desăvîrşire.

Infrăţită în munca cu poporul romîn şi celelalte naţionalităţi conlocuitoare, populaţia germană din R.P.R. se bucură din plin de roadele luptei pentru socialism. Recenta hotărîre a Partidului cu privire la ridicarea nivelului de trai al poporului muncitor a avut, cum era şi normal, un larg răsunet în rîndurile oamenilor muncii germani. Prin munca lor avîntată germanii din R.P.R. răspund grijei Partidului pentru îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale constructorilor socialismului.

In sectorul socialist al agriculturii activează, cu drepturile acordate oricărui muncitor, indiferent de obîrşie şi naţionalitate, peste 40.000 familii de ţărani germani. Gospodăriile colective din Ţara Bîrsei şi din Banat — îmi amintesc, în deosebi, de Chimbav (Weidenbach) şi de Lenauheim — au ajuns la rezultate şi cîştiguri extraordinare.

In munca industrială, şvabii din Banat şi saşii din Ardeal s-au distins în mod deosebit şi au dat elemente dintre cele mai valoroase care au fost decorate cu Medalia Muncii şi Ordinul Muncii. Cinci dintre aceşti tehnicieni şi muncitori sînt laureaţi ai Premiului de Stat.

Populaţia germană din R.P.R. dispune de peste 300 şcoli primare şi medii în care învaţă 38.212 elevi şi eleve. Numărul caselor germane de cultură şi a corurilor germane se află de asemenea într-o vertiginoasă creştere. Una dintre cele mai active case de cultură din capitala republicii este, fără îndoială, cea germană care poartă cu cinste numele marelui poet progresist Friedrich Schiller. Biblioteca ei e consultată zilnic, în medie, de peste 100 cititori, ceea ce constituie o mărturie impresionantă şi convingătoare pentru interesul pe care-l poartă populaţia noastră germană producţiei literare contemprane, problemelor politice, economice şi sociale, dezbătute în paginile tipăriturilor noastre.

Avem în republica noastră trei cotidiene germane care apar la Bucureşti, Timişoara şi Oraşul Stalin. Dintre acestea, „Neuer Weg" are un tiraj de peste 70.000 exemplare. (Cel mai de seamă cotidian săsesc de altădată „Siebenbürgisch-deutsche Tageblatt", apărea la Sibiu, într-un tiraj de numai 15.000 foi). Revista noastră „Neue Literatur", („Literatura nouă") publică cele mai reuşite versuri şi bucăţi de proză şi articole de critică, semnate de autori cunoscuţi ca Anton Breitenhofer, Adolf Meschendörfer, Alfred Margul Sperber, Erwin Wittstock, Franz Liebhard, Alfred Kittner, Andreas A. Lillin, Otto Fritz Jickeli, Werner Bossert, Else Kornis, Gerti Rath, Lotte Berg, Pauline Schneider, Hedi Hauser, Astrid Connerth, Hanz Kehrer, Paul Schuster, Oskar Pastior, Christian Maurer şi alţii. Tot în Bucureşti apare revista de cultură populară „Volk und Kultur" („Poporul şi cultura").

Niciodată viaţa literară germană din cuprinsul ţării noastre n-a fost mai activă şi mai rodnică decît astăzi. Editura de Stat pentru literatură şi artă (E.S.P.L.A.) şi Editura Tineretului dispun de secţii germane care tipăresc şi răspîndesc în fiecare an, un număr foarte apreciabil de volume. Altădată, editura Krafft din Sibiu publica, în medie, cîte un volumaş pe an. Astăzi, în cele două edituri de Stat, apar zeci de opere literare. Proză şi versuri semnate de Erwin Wittstock, Alfred Margul Sperber, Franz Liebhard şi alţii au apărut şi în traducere romînă şi maghiară. Niciodată tineretul nostru creator n-a fost mai consecvent sprijinit decît astăzi. Constatări nu mai puţin îmbucurătoare pot fi făcute şi în domeniul artelor plastice sau al muzicii.

La radio, emisiuni speciale în limba germană informează populaţia noastră despre evenimentele politice interne şi externe, despre realizările economice şi sociale ale regimului nostru, despre mişcarea culturală şi artistică. In transmisiunile curente, o deosebită însemnătate este acordată folclorului german din Banat şi Ardeal, cîntecului popular german. Academicianul prof. George Oprescu a publicat de curînd cea mai completă lucrare despre bisericile-cetăţi — vestitele „Kirchenburgen" — din regiunile cu populaţie săsească ale Ardealului. Din iniţiativa şi sub ocrotirea directă a Academiei R.P.R. apar acum, în mod regulat, în culegeri voluminoase, studiile secţiei ştiinţifice din Sibiu şi material documentar, cu privire la trecutul pămîntului şi al populaţiei din Ardeal.

Astfel arată, aşadar, mult propagata „accentuare a presiunii politice asupra populaţiei germane din Romînia"! De altfel, despre toate acestea s-a putut convinge şi un grup de parlamentari din R.F.G. care au făcut de curînd o călătorie prin republica noastră populară.

Fireşte, revanşarzii nu publică nici un cuvînt despre aceste realizări, cînd preaslăvesc situaţia din trecut, caracterizată prin şovinism şi naţionalism, prin interesele de clasă ale exploatatorilor. Progresele realizate în zilele noastre sînt ghimpi în ochii acestor duşmani de dincolo de hotare.

Liniştiţi şi încrezători în viitor ne continuăm viaţa şi munca. Ştim prea bine că roata istoriei nu se va mai întoarce înapoi. „Strămutaţii", fugarii hitlerişti, agenţii şi revanşarzii aflaţi pe teritoriile Republicii Federale Germane şi ale Austriei vor mai ţipa, probabil, din cînd în cînd, împroşcînd venin. Dar calomniile lor se vor irosi fără folos, deoarece adevărul nu poate fi răstălmăcit cu neruşinare.

Oscar Walter CISEK

Şi iată-mă din nou aici...

latului regal. In pofida frigului de octombrie, ţărănci desculţe stăteau pe trotuare, oferind trecătorilor struguri minunaţi. Ca nişte răni deschise purpurii se profilau ruinele frumosului oraş. La bursa neagră speculaţiile nebuneşti erau în toi. Pe la periferii, în faţa grădinilor de zarzavat, femeile cu castroane în mînă se înşirau în faţa maşinilor noastre cu bucătării de campanie, aşteptîndu-şi porţia din mîncarea soldăţească. Tot aici, în cartierele mărginaşe, se încingeau frumoase mitinguri muncitoreşti şi tot mai puternic, tot mai hotărît răsunau vocile cerînd ca roadele măreţe ale actului din august să fie culese nu de speculanţii hrăpăreţi, nu de afaceriştii fără ruşine, nu de cei ce operau la bursa neagră, ci de oamenii muncii din această ţară, jefuită de hitlerişti, pustiită de război.

Cu toate că rănile războiului erau încă nevindecate iar poporul stors de vlagă, Romînia era o ţară minunată. Nu puteai, după ce ai cunoscut-o cît de puţin, să nu-i îndrăgeşti poporul plin de voie bună şi dragoste de muncă, acest popor cu sufletul deschis, atît de mult înclinat spre prietenie, spre pace. Şi noi — doi ofiţeri sovietici — luîndu-ne rămas bun de la pămîntul pe care îl îndrăgisem am aruncat în glumă cîte o monedă în lacul Snagov, dîndu-ne cuvîntul să revenim odată aici pentru a vedea cine va culege după război roadele muncii în Romînia. Şi iată-mă, după cincisprezece ani, din nou aici. Mă aflu în aceeaşi piaţă unde odinioară un vechi comunist dintre ceferiştii de la marginea Bucureştiului evoca scenele luptelor antifasciste, spunîndu-ne:

— Uite, aici eram noi, iar acolo se aciuiseră soldaţii hitlerişti...

Mă aflu acum undeva, aproape de acel loc, împreună cu bunul meu prieten, poetul Mihai Beniuc şi în virtutea unei ciudate potriviri care se întîmplă nu numai în închipuire dar şi în viaţă, prietenul meu, participant la glorioasele evenimente din august, rosteşte aproape aceeaşi frază:

— Uite, aici eram noi, iar acolo fasciştii...

Dar nici cea mai vie imaginaţie n-ar putea să reconstituie tabloul acelor zile îndepărtate...

Ne aflăm acum într-una din tribunele festive şi în faţa noastră, cîteva ore de-a rîndul, se scurg într-un şuvoi larg şi năvalnic coloane nesfîrşite de demonstranţi, se rostogoleşte în valuri înspumate fluviul bucuriei omeneşti spre înaltul cerului, albastru şi senin de parcă s-ar fi spălat înadins pentru sărbătoare, urcă zvon de cîntece, frînturi de melodii orchestrale îşi iau zborul stoluri de porumbei albi, se avîntă în ciorchine multicolore o sumedenie de balonaşe.

Noi stăm chiar pe malul acestui fluviu viu şi zgomotos, înfierbîntaţi de acelaşi suflu al bucuriei omeneşti, iar în minte îmi stăruie unul şi acelaşi gînd: ai naibii oameni, au de ce să fie mîndri! Au dreptate: ce mult au reuşit să facă în aceşti 15 ani!

Cîntă orchestrele. Deasupra pieţei plutesc sunetele voioase de marşuri şi melodiile vechilor doine. Răsună lozinci. Se scandează refrene. Păşeşte poporul liber, mîndru de libertatea lui. Păşesc oamenii muncii, conştienţi de măreţia celor înfăptuite de ei, încredinţaţi că în faţă li se deschid perspective nemăsurate, luminoase.

Alături de mine e vechiul meu prieten Paul Robeson. Am avut prilejul să-i fiu oaspete la New York în împrejurări deosebit de vitrege pentru el cînd, ţinut de reacţiune într-o colivie invizibilă, i se luase dreptul să cînte pînă şi în templele negrilor. Zăcea bolnav în locuinţa sa, fără mobila pe care fusese nevoit s-o vîndă, însă neîncovoiat. Ştia să înfrunte cu o rară stăpînire toate loviturile soartei.

Dar acum aici, la tribună, iată-l emoţionat! Cînd apare coloana tinerilor sportivi şi pe asfalt se aşterne parcă un covor viu de flori multicolore, ochii lui expresivi se umezesc. Ii şterge cu mîna lui neagră şi mare, şoptindu-mi la ureche în ruseşte:

— E bine, Boris... E tare bine...

Il înţeleg. Sînt şi eu emoţionat. Şi-i răspund acestui prieten pe care l-am văzut calm în cele mai grele încercări:

— Da, e tare bine, Paul!...

Iar soţia mea îmi vîră discret batista în mînă pentru că şi mie mi s-au umezit ochii... Din nou îmi revin în amintire cuvintele:

— Uite-aici eram noi, iar acolo hitleriştii. Ne împroşcau de-acolo cu focul de mitralieră, aruncau în noi cu mine...

Mă întreb, puteau oare să-şi închipuie cei care au luptat aici la 23 August, ce va fi peste 15 ani?... Probabil că nu. Dar ei credeau în comunişti mergînd la o luptă pe viaţă şi pe moarte, în frunte cu comuniştii, ei — ostaşii armatei romîne, muncitorii şi ţăranii din Romînia care au întors cu curaj armele împotriva duşmanului adevărat, împotriva groaznicului duşman înarmat pînă-n dinţi — erau încredinţaţi că numai comuniştii le vor îndruma paşii spre o viaţă fericită...

Şi iată-i acum păşind prin faţa tribunelor siguri de ei, puternici, mîndri de conştiinţa propriei puteri, mîndri de măreţele lor victorii.

Aceşti prieteni buni ai marelui meu popor sînt fraţii lui de arme împotriva fascismului german, sînt fraţii lui în munca paşnică, constructivă...

Nu, zău, orice s-ar spune, merita să arunc în apele Snagovului o monedă ca, revenind aici peste 15 ani, să particip la măreaţa sărbătoare a tuturor celor ce muncesc în această minunată ţară.

Boris POLEVOI

Bucureşti, 24 august 1959

Elvio Romero şi Antonieta Dias de Moraes

tru a pleca apoi, cu faclele aprinse, să continue demonstraţia de dimineaţă într-o admirabilă paradă nocturnă. Or, trebuie să vă spun că ce am înţeles din ochii vii şi strălucitori ai acestor tineri ne-a impresionat profund şi ne-a sugerat — unitar şi plastic — atmosfera dominantă a marii sărbători. Tinereţea şi entuziasmul, bucuria de a trăi şi de a crea recomandă de minune spiritul general al manifestaţiei de la 23 August 1959. A fost o revelaţie...

— A fost o revelaţie?

— *Mai mult. A fost o verificare spontană şi tulburătoare, a ceea ce ştiam despre succesele poporului romîn pe drumul socialismului, despre marele pas pe care el l-a făcut în istoria contemporană. Ne-a plăcut mult că ideea noastră preconcepută despre „solemnitate" şi „gravitate" a fost infirmată de voioşia şi bucuria oamenilor de pe stradă, de întreaga manifestaţie care s-a caracterizat printr-o desăvîrşită naturaleţă. Oamenii strigau mereu lozinci şi ne-a plăcut foarte mult elanul trăit cu sinceritate, impulsul firesc care vibra în glasul celor care aclamau, „U.R.S.S. — BASTION AL PACII EI". Tot aşa cum ne-a emoţionat profund aclamaţiile care au salutat parada militară. Erau expresia dragostei unui popor paşnic şi constructiv, pentru o armată a păcii, a apărării operei lor.*

— Aţi putut să vă faceţi o părere despre literatura şi poate chiar, cultura romînească?

— *Pînă de curînd, Romînia şi marile ei realizări în domeniul culturii şi artei nu erau cunoscute în America latină. Doar Mihail Eminescu, marele dumneavoastră poet naţional era pomenit ca un demn reprezentant al literaturii romîneşti. In rîndurile largi ale popoarelor din ţările noastre el este mai cunoscut acum mai ales după apariţia traducerii lui Rafael Alberti. După Eminescu, numele lui George Enescu constituie o altă personalitate reprezentativă pentru cultura romînească. Muzica lui se cîntă la noi şi este foarte mult apreciată. Proza lui Mihail Sadoveanu consituie şi ea, la rîndu-i un ambasador inspirat al geniului artistic al poporului romîn, tot aşa precum poemele populare şi cîntecele ţării dvs., sînt unanim admirate şi apreciate în America latină.*

— Aţi ascultat recent cîntecele populare romîneşti?

— *Da. Intervine Antonieta Dias de Moraes. Tocmai venim de la Institutul de Folclor unde am descoperit ca pe un miracol, arta dumneavoastră populară. Ne-am dat seama că în anii regimului de democraţie populară s-au deschis uriaşe perspective pentru dezvoltarea folclorului. Ne referim nu numai la condiţiile acordate cercetătorilor ştiinţifici. Am vrea să vorbim în primul rînd de sprijinul concret, de acea grijă emoţionantă pe care Romînia contemporană o arată păstrării tradiţiilor frumoase ale străbunilor ei, am vrea să vorbim despre atenţia şi înalta apreciere care se acordă pe atîtea căi artei populare. Sîntem cuceriţi de voioşia strigăturilor, de tinereţea şi elanul impresionant al cîntecului popular, ca şi de arta remarcabilă a celui care modelează în lemn, a fetelor care împletesc minunate ţesături cu motive naţionale. Vom vorbi la întoarcerea în patrie cu plăcere despre aceste lucruri ca şi despre sensul de bucurie autentică, de încredere puternică în viitorul socialist pe care-l exprimă prin măestria lor admirabilă, aceşti continuatori ai trecutului dar şi creatori ai folclorului Romîniei contemporane.*

— Intenţionaţi să transmiteţi impresiile dvs. din Romînia, la întoarcerea în America latină?

— *Nu numai atît, precizează Elvio Romero. Vrem să facem cunoscută arta şi mai ales literatura ţării dvs. Antonieta Dias de Moraes strînge acum poeme ale celor mai reprezentativi scriitori ai dvs., pregătind o antologie din paginile căreia nu vor lipsi cei mai talentaţi dintre poeţii dvs. Sperăm că antologia aceasta va constitui o contribuţie importantă la o cunoaştere efectivă a poeziei romîneşti contemporane în ţările Americii latine şi că acest pas va fi urmat de numeroase altele, pe drumul răspîndirii culturii şi artei dvs., a ideilor generoase ale păcii şi socialismului în ţările noastre. Antologia de poezie, care va apărea într-o traducere portugheză, va fi probabil urmată de o altă antologie de nuvele actuale, pe care o va alcătui Antoineta Dias de Moraes sau eventual de alt scriitor din America latină.*

— In călătoriile dvs. aţi trecut prin R.D.G., Cehoslovacia, Uniunea Sovietică cu gîndul de a poposi în Republica Populară Chineză. Aţi putea caracteriza aspectul general al ţărilor socialiste, aşa cum l-aţi sezisat, pe viu?

— *Da, conchide poeta. Dacă am vrea să cuprindem totul într-o singură frază, am spune că în această parte a Europei se construieşte viaţă în fiecare cartier, cu fiecare clădire nouă, cu fiecare nou oraş, că pretutindeni înaintea noastră am întîlnit semnele viitorului şi acolo unde pe cer se profilează uriaşe macarale ca şi acolo unde în laboratoare sau în cămine se nasc idei sau vin oameni pe lume. Nu vom uita niciodată că la Moscova, patria socialismului victorios, construcţia rapidă a devenit o nouă dimensiune a vieţii de toate zilele. Dacă am lipsit patru zile de la hotelul unde stăteam, Hotelul Sovietskaia, am găsit pe terenul viran din faţa lui primele etaje ale unui nou imobil. E un miracol al construcţiei, o realitate vie a zilelor noastre, a viitorului omenirii.*

REPORTER

Fereastră spre viitor

tant. Ambiţiei nobile de a realiza această imagine, a muncitorului înaintat, a comunistului, îi datorăm scrierea unora dintre cele mai valoroase cărţi apărute cu prilejul Decadei. Alături de scriitori maturi ca Zaharia Stăncu şi Mihai Beniuc, care în „Rădăcinile sînt amare" şi „Pe muche de cuţit" înfăţişează aspecte interesante şi dramatice din lupta în ilegalitate a comuniştilor, tineri scriitori ca Eugen Barbu, Constantin Chiriţă, Teodor Mazilu, Corneliu Leu, etc. au atacat frontal o seamă de probleme dificile, legate de realizarea figurii muncitorului înaintat, a comunistului.

Efortul spre caracterologic, spre portretistic este remarcabil. Tipologia muncitorului a devenit variată şi complexă. Culoarea e mai pregnantă, mai nuanţată, trăsăturile mai adînci şi expresive. Portretele stau în picioare. Mareş, Viţu sau Alexandru Severin sînt diferite ipostaze ale acestui erou, ale cărui virtuţi se manifestă fie în perioada insurecţiei armate, fie în ilegalitate sau în anii construcţiei socialiste. Tabloul e vast şi poate fi urmărită dezvoltarea eroului, îi pot fi descifrate resorturile sufleteşti, dezvăluindu-ni-se bogăţia universului său moral şi spiritual.

Galeria eroilor muncitori numără aşadar noi şi interesante figuri. Reconstituirea fizionomiei autentice a muncitorului e unul din meritele cele mai de seamă ale tinerilor prozatori. Literatura noastră începe să-i surprindă cu măiestrie dimensiunile reale, să-i acorde locul reprezentativ care i se cuvine. Este o sarcină de onoare pentru fiecare scriitor de a crea cu mare eficienţă artistică figura eroului muncitor. Rolul efectiv pe care acesta îl joacă în mersul societăţii se defineşte prin prezenţa sa în clocotul evenimentelor descrise prin participarea la acţiune, dar şi prin proiecţia în perspectivă istorică. In acest sens, fiecare carte a noastră trebuie să-şi tragă seva din actualitate, şi în acelaşi timp, să fie o fereastră deschisă spre viitor.

Ieronim ŞERBU

Trăsături noi în roman

şi-i duc către destine deosebite. Steaua care-i călăuzeşte e aceeaşi, dar căile pe care le luminează sînt multiple. Şi varietatea tipologică a acestor eroi a fost posibilă tocmai pentru că ei înfăţişează un mod personal de a gîndi un adevăr obiectiv. Necontrazicîndu-l, fiecare dintre eroi îl confirmă prin reacţii proprii în care elementele fundamentale ale gîndirii comuniste influenţează în alt chip înclinaţii şi temperamente individuale. Lucrul pare evident, dar el semnifică de fapt un cîştig artistic deosebit de important şi anume exprimarea destinului social al personajelor prin implicaţie şi nu prin explicaţii discursive. Nu ajunge descrierea epocii, a factorilor sociali determinanţi, a mediului, etc., cu alte cuvinte acel „balzacianism" de tip documentar, ci este necesar a face ca în reacţiile şi gîndirea personajelor să grăiască timpul cu toate ecourile lui. In unele din articole care, ca şi acesta de faţă, făceau unele consideraţii desigur încă sumare asupra lucrărilor recent apărute, s-a vorbit despre o perspectivă mai largă a evenimentelor. Termenul mai potrivit ar fi acela al unei aprecieri mai profunde a faptelor, rezultată nu numai din scurgerea a 15 ani ci din sumarea experienţei de pînă acum a literaturii noastre noi.

De aceea Atanasie Mustea nu ne spune numai cum au acţionat comuniştii în anii din preajma Eliberării, ci şi cum s-au format intelectualii comunişti în acei ani. Cum să lupţi pentru a forma pe alţii — aşa cum am mai remarcat şi altădată — prin propriul tău exemplu, prin puterea ta de convingere şi pasiune pusă în slujba idealurilor revoluţionare, iată ce caracterizează activitatea de comunist a lui Licu Oroş. Mareş sau Dumitrana nu ne vorbesc numai despre eroismul militanţilor ilegali, ci şi despre împrejurările în care s-au călit noi comunişti în lupta cu fascismul. Nea Viţu e ilustrarea emoţionantă a unui caracter comunist într-o permanentă muncă de educare a noi luptători ai partidului. In acest chip romanele menţionate ne explică de ce forţa ascunsă a comuniştilor, hăituiţi şi urmăriţi de întreg aparatul represiv fascist, putea înfrînge piedici neobişnuit de grele, pentru că era o forţă care se călea şi se înnoia permanent, cîştiga noi puteri din însăşi lupta pe care o duceau în mijlocul maselor. E o trăsătură nouă a romanelor noastre despre lupta partidului, surprinderea acestui proces de permanentă formare şi călire de luptători, menit a duce, în condiţiile istorice care ne sînt cunoscute, la victorie. De aici şi forţa de generalitate a eroilor care animă paginile romanelor amintite, de aici şi caracterul exemplar al destinelor lor.

Pentru Atanasie Mustea nu există ezitări în alegerea căii pe care să meargă în viaţă. „Alegerea fusese de mult făcută, odată cu primirea în rîndurile Partidului Comunist din Romînia". Există însă drumul plin de neprevăzut şi de obstacole al luptei, al ducerii acestei lupte mereu de pe primele poziţii. A înfrînge durerea, a trece peste amărăciunea eşecurilor, a răbda în mod înţelept, pentru a lovi cînd trebuie şi cît mai cu putere în duşmanul de clasă. A lupta cu tine însuţi ca, nerenunţînd la neîncetata spontaneitate şi vivacitate a sentimentelor şi a gîndurilor, să apreciezi cu cumpătare şi pondere cum trebuie să acţionezi pentru a atinge obiectivele indicate de partid.

Este impresionantă această neostoită şi umană aspiraţie către acea luciditate care desigur nu alterează cu nimic puritatea şi prospeţimea sentimentelor, luptătorilor ci dimpotrivă le dăruieşte acuitate. Luptătorul se defineşte astfel a fi un om, un om al epocii sale, în care lupta pentru idealurile socialismului este însăşi lupta pe care o duce partidul şi în care intelectualul comunist Atanasie Mustea îşi are în chip firesc locul. Mihai Beniuc a reuşit să arate cu o deosebită artă, tocmai caracterul acesta necesar obiectiv al destinului personajului său, destin în care-şi găseşte expresia tendinţa istorică.

Multiplicitatea încercărilor prin care trec muncitorii ilegalişti Mareş şi Dumitrana spune parcă, fără de concluzii explicit formulate, ceea ce descoperă studentul Niculescu, după îndeplinirea unei misiuni primejdioase: „Asta era desigur esenţa eroismului — să-ţi domini frica şi slăbiciunea din convingerea că lupţi nu ca să mori, ci să trăieşti". Credinţa profundă în viaţă, dorinţa de a supravieţui şi a învinge pe duşmanii revoluţiei, iată care e forţa acestor luptători care izbutesc să scape de sub gloanţele plutonului de execuţie, care iau armele de la duşmani, care rezistă celor mai îngrozitoare torturi, care luptă împotriva fasciştilor fără răgaz, pentru ca să existe un după aceea o vreme cînd prin lupta lor, fasciştii vor fi învinşi şi va fi o lume întreagă de clădit. Şi întreaga mîndrie, mîndrie atît de umană a celui care luptă pentru fericirea altora răzbate în gîndurile lui Mareş, cu puţin înaintea ultimei lupte date pentru izgonirea hitleriştilor din împrejurimile capitalei: „Eu, mecanicul Gheorghe Mareş, fiul unui spărgător de piatră la calea ferată, sînt unul din aceia care vor scoate lumea din ghearele fricii (a fricii de foame, de stăpîn, n.n.) şi nu mi-e ruşine s-o spun în gura mare. Ce-mi dă dreptul să cred că eu sînt un astfel de om?... Calitatea mea de membru al partidului comunist!

Lumina şi umbra, culoarea şi ceaţa, zîmbetul şi lacrimile, da lacrimile, acestei prea pămînteşti şi eroice lupte au găsit în Eugen Barbu un măestru evocator al unor vremi atît de apropiate de noi, prin sensurile şi concluziile ei.

Există o profundă înrudire, precum spuneam, între eroii acestor romane, şi intenţia mea în aceste rînduri nu a fost de a stabili ierarhii sau a analiza mai pe larg bogăţia şi diversitatea psihologică a caracterelor, — sînt convins că o vor face alţii — ci de a sublinia ceea ce mi se pare mai semnificativ în destinul lor comun.

Nea Viţu, — dacă-mi îngăduie de-o potrivă Maria Preda ca şi Teodor Mazilu — este un Moromete în lumea muncitorilor. Aceeaşi dorinţă de a ajunge la sufletele oamenilor, la gîndurile lor mai puţin exprimate, aceeaşi puritate a intenţiilor şi presupunerilor. Nea Viţu nu e un disimulat, are însă aceeaşi fineţe a exprimării subtile a gîndurilor şi sentimentelor proprii. O aceeaşi plăcere a discuţiei inteligente şi nelipsite de o undă de umor plin de omenie. Dar Nea Viţu subsumează toate acestea dezvăluirii în cei care-l înconjoară a ceea ce e mai bun, a ceea ce e mai preţios, omeneşte. De aceea lumea lui de muncitori şi oameni sărmani de la bariera capitalei apare moralmente superioară „lumei bune", în treacăt şi caricatural amintită. Şi nu e numai banală şi săracă moralmente această „lume bună" ci şi jalnică, odioasă, cînd devine agresivă prin slujbaşii ei cum ar fi jandarmul Ieftimie. Nea Viţu nu va descoperi cum e alcătuită lumea burgheziei, el o cunoaşte. De aceea luptă împotriva ei, pentru că îi cunoaşte şi josnicia şi ticăloşia. Şi eroismul său e firesc, e simplu, e eroismul comunistului care ştie că moare pentru ca o lume mai bună să învingă, o lume în care vor trăi cei pe care el i-a educat să lupte, să apere valorile omeniei.

In aceasta constă caracterul exemplar al destinelor eroilor din recentele romane, în aceasta şi asemănarea destinelor lor. Ele concretizează cum nu se poate mai bine una din caracteristicile literaturii lui 23 August, aceea de a exprima mai propriu, mai profund şi mai organic implicarea istoriei în destinul individual, de a exprima aceasta la un nivel artistic deosebit de ridicat. Dar despre aceasta, cu îngăduinţa dumneavoastră, într-un articol viitor.

Radu LUPAN

Din dramaturgia lui 23 AUGUST

Scenă din piesa „Surorile Boga"

„Surorile Boga"

de Horia Lovinescu

Teatrul Naţional I. L. Caragiale, în cadrul decadei culturii, a sărbătorit marele eveniment al acestor 15 ani de la 23 August 1944, reprezentînd noua piesă, „Surorile Boga", de Horia Lovinescu.

Articolul de faţă, care nu este o cronică dramatică, ţine să sublinieze anumite valori din noua şi preţioasa dramă, care este un prilej pentru un foarte izbutit spectacol.

Lucrare de maturitate, „Surorile Boga" a reuşit să unească armonios si clar semnele sub care s-a realizat, exprimînd în acelaşi timp mesajul pe care-l avea de adus, cu putere. Cele „Trei surori" ale lui Cehov sînt un punct de plecare şi Horia Lovinescu le reaminteşte de la început. Elementele atmosferei lîncede de mică burghezie provincială în care, fără orizont şi cu foarte puţine nădejdi, fiecare soră e înfăţişată, sînt toate prezente de la început. Ba e aci şi o replică, cehoviană, şi ca melodie şi ca deznădăjduit conţinut, pusă în gura Iuliei Boga, doctoriţa, sora cea mai mare: **„Sîntem ca frunzele pe apă".** O replică de încadrare am numi-o noi, pentru că încercuieşte conţinutul piesei şi transformarea lui, devenind în final: **„Nu mai sîntem ca frunzele pe apă"** — cuvinte rostite de aceeaşi Iulie, după ce şi-a aflat rostul şi înţelesul vieţii, prin intervenţia comunistului Pavel Golea. Apoi acţiunea desfăşurîndu-se, întîlneşti acel hotărîtor 23 August 1944, care stă în centrul tuturor întîmplărilor din piesă, şi nu numai ca eveniment, ci şi ca reacţiune sufletească, pentru că adînca transformare sufletească este tema esenţială şi reuşita lui Horia Lovinescu. Odată cu insurecţia de la 23 August irumpe o lume nouă în datele lucrării, lumea comunistă, care avea să transforme ţara şi oamenii. Şi lumea asta, reprezentată de Pavel Golea îşi are şi ea replica ei: „Putregaiul se curăţă cu toporul". Nu pornire inumană, ci hotărîre nestrămutată, ură deliberată. De altfel, o replică finală a lui Pavel, care afirmă ura aceasta tămăduitoare, încheie actul întîi. Ceea ce este remarcabil sub mîna scriitorului e confruntarea acestei virile etici cu moliciunea umanitarismului inoperant, de esenţă burgheză, al profesorului Mereuţă, care însă pînă înainte de moarte avea să se transforme neîncetat. Autorul izbuteşte deosebit figurile acestea de afînare sufletească. Eufrosina Grosu, personaj pe care interpretarea excepţională a Eugeniei Popovici a pus un relief de neuitat, e caracteristică în acest sens, fiind salvată de la vegetare de o candoare infantilă şi de setea ei de viaţă. De acelaşi dar al autorului — care va fi primit sugestii şi din „Calvarul" lui Alexei Tolstoi, sugestii transformate, fireşte, în realităţi romîneşti, în cu totul alte împrejurări — ţine şi zugrăvirea atît de pregnantă a transformării celor trei surori Boga. Fiecare din ele, naturi modelabile, receptive, găseşte o realizare, pe plan sentimental sau moral în schimbarea adusă de lumea cea nouă. Iulia adaugă pasiunii şi devotamentului pentru profesiunea ei de medic, afecţiunea serioasă faţă de Golea. Valentina, a doua, cea mai bătută de vînturile incongruenţei şi amoralităţii burgheze, găseşte o mare durere şi un ataşament postum care îi dau o altă înfăţişare morală, iar Ioana, cea mai mică, după o trecătoare realizare a unei fericiri îndoielnice, se limpezeşte şi se cristalizează în dăruirea cea mai completă, în participarea la lupta pentru socialism.

Fauna tuturor transformărilor şi devenirilor este foarte bogată la Horia Lovinescu. „Negativii" săi sînt variaţi şi nu despovăraţi de un anumit patologic

Crima şi demenţa şerpuiesc printre cei vechi culminînd în Catinca şi Eleonora Gorăscu şi atingîndu-l într-un fel şi pe Radu Grecescu — odios „condotier" modern — al cărui singur rost pe lumea asta e să omoare, în numele legilor războiului. O largă pauză epică introduce H. Lovinescu în desfăşurarea dramei sale, susţinută cu multă vioiciune de altfel, o pauză pentru zugrăvirea epocii şi atmosferei ei.

Comunistul Pavel Golea este descris cu căldură şi reţinere de la prima întrevedere cu Iulia, pînă la sfîrşitul piesei.

Spuneam că o anumită fineţe şi adîncime psihologică sînt esenţiale scrisului lui Horia Lovinescu. In „Surorile Boga" lucrul acesta a ajuns pînă la o adevărată virtuozitate. Iată un exemplu:

Dragostea profesorului stăruie pe lîngă Valentina Boga (plecată de la soţul ei şi părăsită de o fluşturatecă aventură). Ceva s-a clintit în femeie în sensul unei duioşii, al unui ataşament, dar ea nu cedează profesorului căruia o anumită candoare (candidele personaje lovinesciene!) nu-i dă un suficient prestigiu de mascul! Afirmarea sentimentelor pare imposibilă, într-o scenă de rîs şi de batjocură, îndoielnică însă în sensul ei. Scena pare fără ieşire, psihologia Valentinei pare insolubilă. Dar aceea ce n-ar mai fi putut duce mai departe analistul, dezleagă viziunea promptă a dramaturgului, stăpînul acţiunii. Mereuţă e împuşcat. Faţă de moarte deznădejdea Valentinei e o descătuşare fără fard, iar acţiunea — psihologic de data aceasta — trece mai departe, la grupul Radu-Ioana, la bănuielile Ioanei, la clintirea ei, la pregătirea ei pentru o altă viaţă morală, iar dramatic la dezvăluirea lui Radu ca asasin.

Inteligenţa şi sensibilitatea lui Moni Ghelerter, ajutat de un colectiv de actori, pentru care, într-o cronică dramatică pentru fiecare ar fi multe de spus şi numai de bine, au dat un spectacol echilibrat, ritmat, reliefat ca intenţii, reuşit în mod deosebit.

Concepţia regizorală, care a servit lucrarea lui Horia Lovinescu, a fost clară, căutînd să dea un relief deosebit devenirii celor trei surori şi luptei aprige dintre taberele cu concepţii opuse. Scenograful, Paul Bortnovski, a căutat să transcrie în decoruri conţinutul piesei, în decoruri degradate şi ca tonuri şi ca tratare, diferenţiind descompunerea burgheză chiar de la interiorul surorilor Boga, la acela mai închis, putred, al casei Gorăscu. Intenţia din cele mai lăudabile, realizată însă ca un tablou de şevalet, fără dimensiuni spaţiale, în care elementele necesare ale realităţilor: bănci, fotolii, mese şi alte amănunte distonau, neizbutind să se lege organic.

Un mare merit al directorului de scenă a fost încercarea, în ansamblu izbutită, de a folosi şi strînge unitar, în distribuţie, diferite generaţii de actori. O pildă: chiar surorile Boga. Autoritatea artistică, calmul bogat totuşi în vibraţii al Irinei Răchiţeanu, în Iulia; feminitatea, cochetăria şi veridica reîntoarecere spre simplitate umană a Valeriei Gagialov, în Valentina şi pasiunea tînără, dar dîrză, pentru fiinţă ca şi pentru idee a Silviei Popovici, în Ioana, ne-a prezentat trei generaţii de actriţe în ce au mai expresiv şi mai armonizat.

Asprimea şi ticăloşia deliberată a Catincăi Gorăscu şi-au găsit o expresie de efect în mijloacele artistice ale Mariettei Anca, intrată de la „Arborele genealogic" în reuşite posibilităţi ale unui nou registru de interpretări.

Toma Dimitriu nu numai că şi-a înţeles rolul dar l-a şi iubit pe comunistul Pavel Golea. De aceea a izbutit să-i dea o gravitate, o linişte creatoare, o monumentalitate — am scrie. Aurel Munteanu, în dezarticulatul burghez Ghighi Mirescu, şi-a privit cu dezgust personajul şi l-a redat cu mijloace simple, cu tonuri nesigure — din incongruenţa personajului, — magistral. Finalul din scena cu Iulia ni s-a părut îndeosebi valoros. Trecerea lamentabilă şi dezorganizată a lui Miluţă Petrescu a fost realizată cu o convingere de aspră critică şi înfăţişare de stenter, după cum aceleaşi calităţi le-a avut Damian Crîşmaru în criminalul Radu Grecescu. Calităţile deosebite ale lui Gheorghe Cozorici n-au reuşit să filtreze întreaga otravă a cinicului Alec Gorăscu. Robusteţea şi tinereţea interpretului spărgeau afînarea veştedă ce i s-ar fi cuvenit pictorului decadent. O sensibilitate fără patetism şi cu măsură a pus Mihai Fotino în Mereuţă. O orientare pe tragic şi nu pe grotesc ar fi dat poate contururi mai netede Eleonorei Gorăscu, în interpretarea lui Nelly Dordea.

Ion Marin SADOVEANU

Descoperirea

de Paul Everac

Colectivul artistic al Teatrului C.F.R. Giuleşti şi-a încununat cu succes activitatea desfăşurată în cadrul decadei culturii, prezentînd o lucrare dramatică originală, inspirată din lupta muncitorilor ceferişti împotriva războiului hitlerist, în preajma actului istoric de la 23 August 1944.

Noua piesă a lui Paul Everac oglindeşte, în prim-plan, avîntul revoluţionar al muncitorilor ceferişti de pe Valea Prahovei, în frunte cu comunistul Dincă Docan, eroismul şi spiritul lor de sacrificiu în lupta pentru eliberarea ţării de sub jugul fascist. Autorul a izbutit să contureze cu vigoare şi prospeţime chipurile unor luptători ca Dincă Docan, Pandele Brehui şi fiul său Costică, Ştefan Irimia sau Anghel Cătuleanu, Ilarion Bobe, Nina Docan sau Vasile Drugă. Curajul şi entuziasmul unor asemenea personaje e manifestat în acţiuni importante, ca aruncarea în aer sau întîrzierea trenurilor ce transportau trupe hitleriste, cu armament, muniţii sau combustibil pentru războiul de cotropire.

Curajul şi entuziasmul, împletite cu dragostea adîncă faţă de om şi izvorîte din încrederea nestrămutată a dreptăţii cauzei pentru care luptă, dau acestor personaje un relief pregnant, o mare forţă de trăire, chiar cînd partiturile respective nu numără decît puţine replici. Este o reuşită a autorului construirea eroilor pozitivi din piesă, aşa cum li se cuvine laude interpreţilor acestor personaje, în frunte cu N. N. Matei (Dincă Docan), Aurel Coliţescu (Ştefan Irimia) şi tînărul Al. Azoiţei (Costică Breboi), pentru naturaleţea cu care şi-au trăit rolurile.

Unor asemenea personaje pozitive autorul le-a opus din capul locului pe ofiţerul nazist Ottokar Plonicsek, întruchipare a sălbăticiei hitleriste (interpretat cu suficient simţ critic de C. Gheorghiu).

Problematica personajului Nelu Docan e interesantă: fiu de muncitor ceferist, tînărul a lipsit cîţiva ani din ţară, urmînd o şcoală militară în Germania nazistă şi a luat parte la criminalul război antisovietic. Instrăinat şi „cu sufletul în zdrenţe", cum singur o spune, fiul lui Dincă Docan descoperă treptat, la întoarcerea acasă, adevărurile pe care pînă atunci le ignorase (sau le uitase) şi termină prin a se alătura luptei alor săi.

Drama locotenentului Nelu Docan a fost însă insuficient adîncită de autor, drumul transformării personajului străbătînd faze prea rapide, nedeslușite şi contradicorii, care alterează întrucîtva valoarea piesei. Este, astfel, greu de crezut că fiul de muncitor ceferist a putut să fie rupt atît de profund de familia lui, numai în cîţiva ani de despărţire, fără ca în acest timp să fi intervenit motive foarte puternice pentru aceasta. Aşa cum este greu de crezut ca un om care are nevoie să se clarifice, să-şi explice propriile forţe şi credinţe — cum pretinde a fi Nelu Docan — să manifeste o atît de îndărătnică rezistenţă la înţelegerea ţelurilor de luptă ale tatălui şi surorii sale. O asemenea atitudine, venind la rîndu-i în contradicţie cu duşmănia, evidentă de la bun început, faţă de ofiţerul nazist. Neverosimilă ni s-a părut de asemenea rapiditatea cu care locotenentul Docan se supune, în final, ordinului dat de comunistul Vasile Drugă, de a-l ţine de vorbă pe ofiţerul nazist în timpul necesar unei anume acţiuni.

Tînărul actor Ion Vîlcu a biruit în genere dificultăţile unui text insuficient adîncit şi ne-a oferit multe momente sincer trăite şi emoţionante, păstrînd însă uneori o rigiditate supărătoare în gest şi mai ales în glas. O mai atentă preocupare în acest sens a direcţiei de scenă poate încă ameliora interpretarea.

Sînt evidente, de altfel, în spectacolul de la Teatrul Muncitoresc C.F.R. eforturile, în cea mai mare parte izbutite, ale direcţiei de scenă, semnate de Lucian Giurchescu, de a îmbogăţi pe scenă textul dramatic, accentuînd elementele mobilizatoare ale piesei, stăruind asupra reliefării personajelor pozitive şi imprimînd întregului spectacol un ritm emoţionant. Mai multă grijă pentru evitarea unei exagerate surdine pe alocuri ar fi, totuşi, binevenită.

Decorurile şi costumele datorite Sandei Muşatescu au dat interpreţilor posibilitatea să se mişte şi să acţioneze într-o ambianţă firească, — contribuind la realizarea unui spectacol care face cinste colectivului artistic al teatrului.

Mihai VASILIU

Magdalena Buznea şi Ion Vîlcu într-o scenă din ultimul act

Actorii Ştefan Ciubotăraşu, artist emerit, Marieta Rareş, Benedict Dabija, Oct. Cottescu şi Petre Gheorghe, într-o scenă din piesa „Vlaicu şi feciorii lui"

„Vlaicu şi feciorii lui"

de Lucia Demetrius

Cu noua sa lucrare dramatică, Lucia Demetrius abordează după „Vad Nou" şi „Oameni de azi" — de astă dată nu atît problemele satului în dezvoltarea lui socialistă, ci mai degrabă un alt aspect, acela al transformării conştiinţei (în cazul de faţă a unui ţăran mijlocaş), al reacţiilor lui psihice faţă de problemele noi şi adînci ce-l confruntă. Această schimbare a unghiului de observaţie, de la conflictul social la cel psihic, autoarea a făcut-o cu intenţia evidentă de a demonstra, prin însăşi evoluţia personajelor noii sale lucrări, profunda înrîurire pe care marile prefaceri sociale o au asupra structurii sufleteşti, asupra fondului etico-moral al omului, aci în piesă asupra unui ţăran mijlocaş.

Sarcina aceasta se dovedeşte a fi deosebit de anevoioasă şi mai ales solicitînd o tratare complexă, o cunoaştere adîncită a resorturilor sufleteşti şi o riguroasă explicitare a lor, nu pe linia obişnuitelor reţete care invocau persistenţe atavice în firea ţăranului, ci prin evidenţierea condiţiilor economico-sociale ce i-au fasonat comportarea.

Pornind cu o astfel de ţintă, cu o astfel de perspectivă asupra eroilor şi conflictului autoarea avea de urmărit procese lăuntrice sufleteşti, a căror evoluţie în timp depăşeşte cei trei ani (1955—1958), în care îşi situează acţiunea piesei, şi avea apoi de localizat caracteristicile unei epoci, care de fapt apare anterioară aceleia indicate expres. Conflictul este astfel specific mai degrabă epocii de început a transformărilor socialiste în agricultură decît perioadei la care se referă autoarea şi care presupune eroi mai avansaţi.

Conflictul social din „Vlaicu şi feciorii lui" este de fapt un fundal dramatic pe care se proectează, major şi acut, conflictul interior al lui Vlaicu. In cugetul acestuia se dă o luptă aprigă — cînd exteriorizată, cînd înfundată în morocănoase manifestări ori zăboviri îngîndurate pe prispă — între aceea ce este *vechi* în conştiinţa sa (dorinţa pătimaşă de a avea cît mai mult pămînt şi de a-l munci numai de unul singur, pentru că aşa a pomenit din moşi strămoşi) şi ceea ce este *nou*, rod al unor prefaceri sociale pe care nu le poate nega, cu toată obstinenta sa ţinere de-o parte, cu tot individualismul său, exacerbat tocmai de sentimentul şubrezeniei lui. Lupta aceasta lăuntrică este dramatică pentru Vlaicu, dar proectată pe acest fond social, pe datele epocii noastre, ea apare anacronică şi deci cu accente comice, ridicule şi chiar groteşti uneori. Aspectul acesta al piesei a fost de altfel cu inteligenţă sezisat şi exploatat în spectacol de regizorul Horea Popescu, care face — odată mai mult — dovada atît a talentului său regizoral cît şi a pasiunii cu care se dăruieşte slujirii textului, căci a înţeles să mişte desfăşurarea piesei pe cele două planuri pe care le solicita. Toate celelalte personaje nu apar surprinse decît printr-o singură trăsătură caracterizantă, situîndu-se mai degrabă ca nişte ipoteze, în funcţie de care personajul central îşi divulgă mereu alte reacţii, atitudini şi argumente. Şi astfel, pe măsură ce acţiunea înaintează, figura lui Vlaicu se întregeşte cu noi amănunte semnificative, înlesnindu-ne desluşirea complicatei lui biografii, în timp ce restul personajelor rămîne la singura dimensiune simbolică, sub care au fost aduse în ambianţa dramatică. Unul dintre aceştia simbolizînd de pildă determinarea şi luciditatea (Mitru), celălalt şovăiala (Andrei), iar Toader poziţia retrogradă a celui ce se umileşte ca slugă la chiabur în speranţa de a dobîndi pămînt. Şi pe rînd, Vlaicu este cînd autoritar cu cel slab, cînd plin de vicleşug cu cel hotărît şi puternic, cînd dezinteresat cu cel faţă de care nu se mai simte obligat materialmente.

Ştefan Ciubotăraşu a înţeles că întreaga piesă trăieşte de fapt prin personajul incarnat de el, că toate firele acţiunii pornesc de la el şi se întorc la el. Cu multă artă şi mai ales cu discreţie, el a căutat să valorifice la maximum chiar şi acele trăsături ce sînt mai palide, a urmărit să nuanţeze şi să îmbogăţească universul lăuntric al personajului său — pe care regia lui Horea Popescu a căutat anume să sublinieze. Concepţia în virtutea căreia a fost lucrat spectacolul de pe scena Municipalului a urmărit cu precădere crearea unui *climat veridic* înlăuntrul căruia să se poată desfăşura drama psihologică nu despărţită, ruptă, ci condiţionată de evenimentele din viaţa satului, ce sînt mereu prezente. Regia a urmărit apoi să faciliteze trăirea efectivă a rolului, moment cu moment, şi a realizat acest lucru cu ajutorul mijloacelor de teatru modern — lipsit de fals teatralism, de tonuri idilice, axînd întreaga desfăşurare pe exploatarea replicii ca semnificaţie, ca treaptă în construirea caracterului.

O distribuţie omogenă, în care — alături de artistul emerit Ciubotăraşu — s-au impus Petre Gheorghiu, Octavian Cottescu, Benedict Dabija şi în bună măsură, Lucia Mara şi Vasilica Tastaman, a dovedit virtuozităţi în redarea unei partituri dificile prin construcţia ei. Este deci neîndoielnic că noua piesă a scriitoarei Lucia Demetrius, admirabil portret dramatic — slujită cu atîta dăruire şi talent pe scena Municipalului, se înscrie ca o biruinţă a dramaturgiei şi artei noastre scenice şi în acest sens ea constituie un omagiu adus însăşi marii noastre sărbători, în cinstea căreia a şi văzut lumina rampei.

Mircea ALEXANDRESCU

FESTIVALUL FILMULUI DE LA MOSCOVA — O BIRUINŢĂ A IDEALURILOR OMULUI

Timp de două săptămîni, la Moscova, s-a desfăşurat primul Festival Internaţional al filmului avînd ca deviză: „Pentru umanism în arta cinematografică, pentru pace şi prietenie între popoare". Din toate punctele de vedere, Festivalul a reprezentat un succes deplin. A fost o întrecere creatoare, în care cineaşti din 50 de ţări au făcut bilanţul creaţiei lor puse în slujba progresului social. Deviza Festivalului s-a dovedit a fi platforma comună a celor mai de seamă creatori contemporani din domeniul filmului. Ea reprezintă tendinţa principală care se manifestă în dezvoltarea artei filmului pe plan mondial. Pe parcursul vizionărilor, dezbaterilor oficiale, discuţiilor prieteneşti care au avut loc între cineaşti, a devenit evident că afirmarea artei puse în slujba marilor idealuri ale umanităţii, în slujba păcii şi prieteniei între popoare reprezintă astăzi cea mai largă şi mai cuprinzătoare modalitate de protest a creatorilor împotriva politicii reacţionare şi agresive duse de cercurile imperialiste, — un mobil care însufleţeşte arta cineaştilor înaintaţi din întreaga lume

A devenit evident că progresul artei filmului nu poate fi despărţit de progresul umanităţii. Producţiei de serie a caselor de filme puse în slujba cercurilor imperialiste, interesate în menţinerea încordării internaţionale, ruperii spectatorilor de problemele sociale, creatorii cei mai de seamă din întreaga lume se străduiesc să le opună o artă care să abordeze o tematică umană, care să emoţioneze, să educe. Această tendinţă acţionează în zilele noastre ca un adevărat factor motrice pentru dezvoltarea artei filmului. Faptul că la Moscova, în capitala Uniunii Sovietice, s-a desfăşurat un festival internaţional al filmului care răspunde acestor nobile idealuri ale creatorilor progresişti din interaga lume are un sens simbolic evident, care a fost remarcat de un mare număr de personalităţi prezente la Festival. Despre aceasta a vorbit Ministrul Culturii al U.R.S.S., preşedintele Comitetului de Organizare al Festivalului, în cuvîntul de deschidere a Festivalului, afirmînd că filmul pus în slujba progresului „este capabil să dezvolte cele mai bune, cele mai nobile trăsături umane, care contribuie la cauza nobilă a înţelegerii dintre popoare".

Jacques Frogerais, preşedintele Federaţiei Internaţionale a Asociaţiilor Producătorilor de filme, exprimînd acordul Federaţiei pe care o conduce cu privire la considerarea Festivalului de la Moscova ca una din manifestările cele mai importante ale cinematografiei mondiale, a declarat: „Felicit Uniunea Sovietică pentru iniţiativa de a strînge legăturile culturale dintre naţiuni prin mijlocul cinematografului, acest admirabil limbaj internaţional". *Guy Besson, bătrînul preşedinte al Festivalurilor de la Cannes, preşedintele comitetului parizian al asocaţiei Franţa-U.R.S.S, prezent printre oaspeţii de onoare la Moscova, a declarat printre altele că festivalul de la Moscova „marchează o epocă în evoluţia artei cinematografice mondiale". Marele regizor sovietic Ivan Piriiev, preşedintele comitetului de organizare a Uniunii Cineaştilor Sovietici, vorbind despre marea forţă a artei cinematografice ne-a declarat:* „Festivalul filmului de la Moscova este un mijloc de a lărgi relaţiile amicale în efortul creator dintre cineaştii tuturor ţărilor lumii, o înaltă tribună pentru un schimb rodnic de experienţă, de idei şi de opinii menite să ducă la dezvoltarea artei filmului, arta cea mai populară care trebuie să fie şi cea mai progresistă dintre toate artele". *Regizorul Abel Gance, referindu-se la legăturile sale personale cu Eisenştein, Pudovkin, Dovjenko şi alţi creatori sovietici, şi-a exprimat convingerea că în condiţiile existente în Uniunea Sovietică există posibilităţi de a se crea opere de artă care să ducă la dezvoltarea mai departe a artei filmului. El a afirmat că Festivalul de la Moscova a fost o uriaşă manifestare cinematografică, importantă în primul rînd pentru crearea de legături de prietenie între cineaşti, pentru cunoaştere reciprocă şi întărirea prieteniei între popoare.*

In coloanele Buletinului de Informaţii al Revistei Festivalului, precum şi în întreaga presă sovietică au fost oglindite îndeaproape manifestările care au avut loc în cadrul Festivalului, am găsit zilnic asemenea declaraţii entuziaste. Intr-un interesant articol publicat în „Pravda" cunoscutul regizor sovietic, Serghei Gherasimov, referindu-se la lupta de idei de pe frontul artei cinematografice, afirma că cei mai buni maeştri ai filmului din întreaga lume sînt astăzi în exprimarea ideilor progresului social: „Umanismul, relaţiile cu adevărat umane au fost întotdeauna şi sînt accesibile creatorilor. O artă întemeiată pe ideile progresului uman, contrazice arta maladivă, descompusă, care serveşte claselor burgheze." *Despre tendinţele progresiste ale artei cinematografice actuale a vorbit şi istoricul francez de cinema, Georges Sadoul într-un articol publicat în „Pravda" sub titlul „Istoria vie a cinematografului".*

Promovarea unei arte în care să triumfe ideile păcii şi prieteniei între popoare, iată nota dominantă a Festivalului de la Moscova. „Devine din ce în ce mai clar — *scria în primele zile ale Festivalului ziarul „Berliner Zeitung"* — că acest Festival a justificat scopul pentru care a fost organizat, acela de a arăta umanismul artei cinematografice, marele său rol pentru cauza păcii şi prieteniei între popoare". *Corespondentul ziarului „Messaggero", Renzo Tiare, referindu-se la caracterul reprezentativ al delegaţiilor, la posibilitatea de a cunoaşte Moscova, de a observa viaţa sa cotidiană, arăta că Festivalul de la Moscova în comparaţie cu alte festivaluri cinematografice este „extraordinar şi atrăgător". Chiar şi organe de presă burgheze, care în general nu manifestă simpatie faţă de lumea socialistă, cum ar fi „Daily Herald" sau „Daily Cinema" din Londra, „Cine-mundial" din Mexic sau „Mainitchi" din Tokio au fost nevoite să recunoască succesul deplin al Festivalului de la Moscova. Ziarul belgian „Le journal de Charleroi", sub titlul „Ruşii vor să aibă Festivalul lor", a publicat un articol în care califică Festivalul de la Moscova drept unul din cele mai importante festivaluri mondiale din 1939. „Ciné d'Orient" care apare în Liban salută de asemenea Festivalul, exprimînd dorinţa cineaştilor africani de a participa la acest festival. Ziarul finlandez „Kansat Untiset" a publicat in extenso interviul acordat de regizorul S. Iutkevici revistei „Cultura sovietică" despre participanţii la festival, cu un comentar în care se preciza că* „... Festivalul de la Moscova a luat deja forma unei manifestări grandioase, fără precedent în lumea cinematografiei". *Ziarele din Republica Arabă Unită („La Bourse Egyptiene", „Al Shaab", „Al Gumhouria" şi altele) au oglindit îndeaproape manifestările care au avut loc la Festival. Revista mexicană „Esto", comentînd favorabil alegerea filmului „Foamea noastră cotidiană" pentru a reprezenta Mexicul la Festival, preciza în legătură cu deviza Festivalului că* „...Rusia le astăzi suscită cel mai mare interes din întreaga planetă", *iar o altă revistă mexicană nota:* „Industria cinematografică sovietică, care a dobîndit în aceşti ultimi ani o mare forţă, va arăta la Festival filme pline de un mare umanism, consacrate problemelor sociale comprehensibile deopotrivă şi spectatorilor noştri".

Interesul deosebit pe care l-a stîrnit Festivalul în întreaga lume poate fi ilustrat şi prin următorul amănunt: căutîndu-se un film care să răspundă cît mai deplin ideii şi cuvîntului de ordine a Festivalului, un grup de cineaşti englezi au ales o comedie poliţistă care satiriza activitatea unui diplomat britanic („Aventurile lui Carlo Brown"). Se credea — după expresia unui ziar londonez — că acest film „va plăcea publicului moscovit". Au fost şi păreri opuse. Aproape 30 de ziare şi reviste engleze au participat la dezbaterea acestei probleme. Mister Watkins, preşedintele Asociaţiei britanice a producătorilor de filme, a declarat la o conferinţă de presă specială că în urma consultării unor specialişti experimentaţi s-a ajuns la părerea că este indicat ca acest film să nu figureze pentru festivalul de la Moscova. Pînă la urmă „cazul" a constituit şi obiectul unei interpelări în parlamentul britanic. Reprezentantul „Foreign Office"-ului, într-un răspuns scris, a precizat că departamentul său apreciază că „Aventurile lui Carlo Brown" nu este un film destinat festivalului de la Moscova.

Opinia publică mondială a apreciat primul Festival Internaţional al filmului de la Moscova printre cele mai importante manifestări cinematografice mondiale. Adeziunea unanimă a reprezentanţilor artei cinematografice progresiste din 50 de ţări ale lumii la deviza festivalului a confirmat scopurile nobile pe care le urmăresc astăzi cele mai marcante personalităţi creatoare în străduinţa de a crea o artă cinematografică pusă în slujba păcii şi progresului. Acesta este primul, şi cel mai evident rezultat al Festivalului. Şi nu este singurul. Faptul că marele premiu de aur a fost atribuit filmului sovietic „Soarta unui om" (regizor S. Bondarciuc) n-a constituit o surpriză pentru participanţii la Festival. Filmul a demonstrat că arta realist-socialistă satisface în modul cel mai deplin înalteie idealuri umaniste. Dar despre filmele prezentate, dezbaterile care au avut loc, învăţămintele trase de către delegaţia cineaştilor din ţara noastră, în numerele viitoare.

Virgil POP

„Anii nemaivăzutei înfloriri"

(Presa sovietică despre cea de a 15 aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist)

In anul 1945 un avion sovietic ateriza pe aeroportul din București. Pe bordul său se aflau doi corespondenți de război. Unul din ei era cunoscutul scriitor sovietic Serghei Mihalkov. Bucureștiul din vremea aceea era un oraș sfîrtecat de bombe, acoperit de ruine și moloz...

După 14 ani un alt avion, tot pe aeroportul din București îl aducea iarăși pe Serghei Mihalkov, de data aceasta însă nu în calitate de corespondent de război, ci ca oaspete al Teatrului Național I. L. Caragiale, invitat într-un oraș renăscut, să asiste la premiera comediei sale „Sălbatecii".

Două vizite despărțite una de cealaltă printr-o perioadă de 14 ani, două vizite pe care le evocă emoționantul articol al lui Serghei Mihalkov intitulat „Cu ocazia sărbătoririi" și publicat în „Literaturnaia Gazeta" din 22 august 1959.

In articolul său Serghei Mihalkov spune printre altele: „Poporul romîn serbează mîine ziua eliberării sale. Ziua aceasta este sărbătorită în toate țările lagărului socialist pentru care Romînia populară reprezintă un membru egal în drepturi al marii colaborări iubitoare de pace.

15 ani au trecut din ziua în care Romînia și-a cîștigat pacea și încrederea în viitor. Și poporul romîn va face totul pentru ca umbrele trecutului să nu se mai întoarcă niciodată. Niciodată nu se va repeta nedreptatea istorică în urma căreia țăranul și muncitorul romîn au fost separați de marea Uniune Sovietică printr-o frontieră a neîncrederii și a dușmăniei, ațîțate de corupta clică conducătoare a Romîniei moșierești. Sîntem frați pe vecie..."

Articolul lui Serghei Mihalkov deschide o pagină de ziar. Titlul: „Mîine se împlinesc 15 ani de la eliberarea Romîniei". Cîteva cadre din filmul realizat de studioul Alexandru Sahia din București în colaborare cu studioul de filme documentare din Moscova, film intitulat „Pe drumurile Romîniei". Spațiul central este ocupat de articolul lui Petru Dumitriu „La porțile secolului XXI". Mai jos „Cuvîntul scriitorului" de Titus Popovici. Poezia „Primăvara" de Veronica Porumbacu în tălmăcirea lui Vladimir Maximov. O pagină întreagă, o pagină care, prin articolele scriitorilor romîni, înfățișează rapida înflorire a țării noastre în cei 15 ani de la Eliberare.

Același spațiu îl închină marii aniversări și „Sovieţkaia Cultura" tot din 22 august 1959. Sub titlul de pagină „Anii nemaivăzutei înfloriri", ziarul publică articolul academicianului A. Joja „In rîndurile culturii socialiste" interviuri luate de la Costache Antoniu, Teodora Lucaciu, Corneliu Baba și Aurel Baranga.

In articolul său „Cuvînt despre prieteni", Irakli Andronicov, locțiitorul președintelui Asociației de prietenie sovieto-romîne spune: „In țara în care pînă mai de curînd țăranul asuprit era străin de tot ce se scria în limba lui maternă, astăzi nu există analfabeți. Astăzi țăranul romîn se duce la biblioteca sătească (acum 20 de ani nu exista niciuna iar astăzi sînt 13.500!), cere operele lui Lenin și ale lui Gheorghiu-Dej, romanele lui Sadoveanu, versurile lui Eminescu. El îl citește pe Arghezi la lumina becului electric, despre care în satul romînesc de altă dată putea povesti doar acela care a avut ocazia să treacă pe la oraș. In casa de cultură raională (înainte de 1944 nici nu se auzise de așa ceva!) tînărul muncitor care ia parte la înflorirea industriei romînești, care pășește în „secolul chimiei", se înscrie în cercul artistic de amatori. Iar cîntecele vechi întineresc și răsună alături de cele noi. Străvechiul nai reprezintă cu succes Romînia la diverse festivaluri, dar trebuie să adăugăm că în țară există aproape un milion de participanți la cercurile artistice de amatori. Are cine cînta în Romînia! Și are despre ce cînta! Poporul care acum 15 ani a pășit pe calea transformărilor sociale, după șase ani de aci încolo — în anul 1965 — în ce privește trăsăturile de bază va încheia construirea socialismului!".

Tot în „Sovieţkaia Cultura" un grupaj de știri face cunoscute cititorului sovietic manifestările din diferitele orașe ale Uniunii Sovietice, manifestări închinate marii sărbători a poporului romîn.

Nu demult revista „Znamia" a publicat un ciclu de poezii ale poetului sovietic Iakov Helemski intitulat „Versuri despre Romînia". Tălmăcind poeziile, cercetîndu-le vers cu vers mi-am dat seamă că în timpul vizitei sale în țara noastră Iakov Helemski a studiat cu dragoste și interes viața nouă a patriei noastre, obiceiurile și realizările ei. E și aceasta o dovadă grăitoare a permanentizării prezențelor romînești peste hotare!

★

Dar nu numai presa sovietică se ocupă de marele eveniment sărbătorit în ziua de 23 August. Așa de pildă revista bulgară „Septemvri" Nr. 8/1959 publică versuri de Anghel Todorov și Lamar închinate Romîniei. Aceeași revistă publică un ciclu de poezii ale poeților noștri, printre care Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Victor Tulbure, Mihu Dragomir, Dan Deșliu.

Din păcate, trebuie să ne oprim aici. La ora la care se închide ediția celelalte ziare și reviste n-au sosit încă. Dar și cele pe care le avem pe masă ilustrează cu prisosință dragostea de care se bucură peste hotare literatura noastră nouă.

M. DJENTEMIROV

По дорогам Румынии

Завтра — 15 лет освобождения Румынии

ГОДЫ ДЕРЗАНИЙ, СВЕРШЕНИЙ, ПОБЕД...

С праздником!

Форпосты XXI века

Слово писателя

In preajma marii sărbători naționale a poporului romîn, 23 august, revistele de specialitate din țările prietene au publicat pagini întregi închinate succeselor literaturii noastre noi. In clișeul de față reproducem o asemenea pagină publicată de „Literaturnaia Gazeta" din 22 august 1959

Mesajul acestui clișeu este simplu și concludent: carul alegoric cu harta țării pe care se ghicesc cîteva centrale electrice și cu stîlpii de înaltă tensiune, trădează și obîrșia manifestanților

CÎND SANCHO PANZA SE VREA DON QUIJOTE

Pe copertă: **George Uscatesco „La mort de l'Europe", traduit de l'espagnol par Jean Marc Guérin 1957.** Iar pe una din paginile anexă se răsfață, invidiabilă, tabla altor 6 (șase) opere ale aceluiași autor, indicînd un filozof al istoriei și un gînditor social—, ca **„Europa răsăriteană", „De la Macchiavelli la Rațiunea de Stat"**, (cu majuscule), „**Revolta minorităților**", mai bine zis a elitelor și care, probabil, e o replică la faimoasa uitată „**Revolta maselor**" a lui Ortega y Gasset. Și toate, toate șase, încăpute lesne în veștmîntul vrăjit al limbii lui Cervantes magnificul. Senzațional. In obrajii mei se aprinde valul de sînge al complexului de inferioritate orientală: să întîlnesc de abia acum pe vizionarul, pe cît de consacrat în eternitatea dintre Madrid și Paris, pe atît de ignorat la el acasă! Ce lașă ar fi mîngîierea dictonului de circumstanță: „Nimeni nu-i profet în țara lui". Indepărtîndu-i tentația nedemnă și dornic să-mi usuc pata de rușine balcanică, mă grăbesc să-l citesc ca să vi-l prezint pe cel ce a ieșit din baștina-i obscură la limanul geografic și spiritual al Atlanticului, anume pentru deșteptarea Europei, deci și a dvs., la realitate...

Iartă-mă, senor Uscatescu (așa ți se spune la poalele Pirineilor?) m-am comportat cu d-ta ca un scăpătat hidalgo: nobil dar ușuratec. Nu-mi pot respecta **pundonor-ul**, angajamentul public luat în fața cărții d-tale de a te restitui intact ca pe o fiolă în care ar intra întreagă și iberica-ți glorie, stimei tardive a unor compatrioți ingrați. Totuși nu eu sînt vinovatul. Ajuns la capătul prohodului **„Moartea Europei?"**, am fost silit să constat, dezolat și implacabil, că nu îndeplinești minima condiție indispensabilă unei recomandări: identitatea. D-ta nu exiști sau exiști cît există **nada**. Ceea ce s-ar traduce cu **nimicul absolut** al rudei d-tale bucureștene Mitică; îți conced însă termenul spaniol care, după unii, ar ascunde implicația de neant, pe lîngă aceea de non sens, deoarece îți e mai familiar și mai pe gustul d-tale metafizic. Cum aș face cunoscut pe cineva inexistent? Mi-ar trebui o fantezie prea donquijotescă și nu o meriți. In comparație cu mistificările fascinante prin proporții și abundență din trecutul feudal al țării care, în urgisirea sa actuală are destule uscături spre a te fi importat — necum înfiat — cu entuziasm, d-ta ești o impostură meschină, nu mai mare și mai plină de gol decît o bășică, uimită de ea însăși și aproape îndoioșătoare în prostia ei ingenuă dacă s-ar mulțumi să sufle în săpun și nu în focul unor noțiuni responsabile de soarta omenirii. Convins fiind că deții și privilegiul biped al glasului articulat, vei striga desigur scandalizat, de acolo de jos unde plutești incert, la nivelul dintre amorf și protoplasmă sau coloidal cum zic biologii, am un nume, deci exist. O, prezumțioasă nulă! Sonoritatea de păstaie uscată a unei convenții sociale, a numelui d-tale, poate doar evoca în urechea poporului pe care nu știu cînd și de ce l-ai părăsit (ai fost cumva un verde?) un vesel troznet scurt și instantaneu mistuit în **nada** de unde, printr-un teribil scremut, te-ai iscat pentru o clipă. Atît. Ea nu poate, oricît te-ai umfla în vidul închipuirii, conferi harul individualității și al clarviziunii epigonicelor și oarbelor d-tale idei croncănitoare.

Ce faci, bocești sfîrșitul Europei? Păi, Uscățescule, căci așa te cheamă în graiul lepădat, să tot fie patruzeci de ani de cînd, la semnalul marelui Huhurez Spengler, stoluri de intelectuali ca d-ta, umplînd cerul cu sinistrul mai mult spoit decît autentic al penelor lor, ne cîrîie agonia. Morți de vii, toți europenii ne-am zvîrcoli în capcana decadenței fatale. Acolo ne-am fi precipitat singuri, „otrăvindu-ne" vlaga de cuceritori ai lumii cu utopiile vrednice de sclavi „secretate" de Revoluția franceză și mai tîrziu de Revoluția din Octombrie, „degradîndu-ne" prin raționalism, determinism, materialism la treapta, fie de reflexe inerte ale forțelor elementare, fie de mașini de abstracțiuni antibiologice, sfîșiindu-ne masochist în lupta de clasă „născocită" de „debili" ori „ranchiunoși", depunînd în fine la picioarele nerecunoscătoare și nemiloase ale „raselor inferioare" slavo-afro-asiatice, odată cu menirea de oameni faustici, posedați de sirena Infinitului, arta noastră „eminamente albă" de a guverna prin știință, tehnică și politică imperială, universul și masele de rînd indigene și coloniale rîvnitoare la „bunurile oprite" ale stăpînilor lor „de drept și din totdeauna". (Vezi Spengler — toate cărțile de la „Declinul occidentului" la „Anii hotărîtori"). Sînt însă tot patruzeci de ani de cînd montajul uciderii sau sinuciderii Europei a fost desfăcut în bucățile sale de carton ideologic și a fost demascat ca o diversiune monstruoasă și calomniatoare în slujba celei mai feroce reacțiuni, a imperialismului de indiferent ce extracție, prusacă, nazistă, yankee și de variațiile lui de adaptare. Ceva însă din această înscenare e adevărat Uscățescule. Va pieri, piere, a și pierit pe o pătrime a globului nu spiritul european care, ca atare, e un mit, ci cultura burgheză, vechiul în genere, ca urmare a pieirii burgheziei și a împilării de orice natură, socială sau epidermică. Și altceva e adevărat. Capitalismul nu-și suportă nici ipotetic verdictul, înlocuirea sa la conducerea societății cu proletariatul spoliat și desconsiderat ca și emanciparea națiunilor vasale de pe un continent sau altul. In vederea supraviețuirii, a prelungirii dominației, a recuperării pozițiilor sale pierdute eventual printr-un nou război absolut, orînduirea monopolurilor înfățișează moartea proprie ca o „moarte a Europei", a culturii europene asimilate tendențios cu spiritul însuși, iar drept cauze pretinsa barbarie a mulțimilor din Orient și Occident care, instalate la putere, ar sugruma tocmai idealurile democratice și umaniste ce le legitimează revolta. (De unde discreditul acestora, mereu sporit și pe plan teoretic, în forul clasic al libertății, în Franța). Bine înțeles, Uscățeii de toate soiurile uită, vor să uite că viața s-a însărcinat cam tot de-atunci și cu deosebire după cel de-al doilea război, să arate singură cine usucă și cine adapă spiritul. Vitalitatea creatoare, setea „faustică" de depășire, valorile umaniste le apără frontul socialismului și păcii, al popoarelor suverane, al luptătorilor de pretutindeni, cu și fără pigment alb. De aceea tentativele savante și glaciale ca ale lui Spengler, febrile și hipnotice ca ale lui Neitzsche mai înainte, bufone și tînguitoare ca ale lui Cioran azi, — de intimidare a viitorului devenit prezent și pe pămîntul d-tale natal, sînt condamnate, în tragicul sau lamentabilul lor, la eșecul capital. Aidoma celor militare și politice, aventurile minții în norii himerelor se risipesc tîrîte de vîntul deșertăciunii în deșerturile de nisip ale istoriei. Cum ar izbuti atunci anonimatul cenușiu al penei d-tale de corb întîrziat cu patruzeci de ani în cîrd, să cernească orizontul roșu al speranței, ba încă să paralizeze, cu fîlfîirea sa moale de cîrpă șovăielnică, avîntul spre Om al omului neîngreunat decît de nobila povară necesară zborului însuși — răspunderea!

Amestecînd cauza cu efectul, esența cu aparențele, înghițind și expulzînd din gușă pe nemestecate resturi de idei pietrificate și ciugulite printre ruine mai mult sau mai puțin ilustre (Nietzsche, Spengler, Jaspers, Berdiaef, Dostoievski, Kayserling, Ortega y Gasset, Ștefan Zweig, Köstler), te-ncurci întîi în datarea și chiar în diagnoza bolii. Europa își dă sufletul, după d-ta, cînd de la finele Evului Mediu, cînd de la amurgul Renașterii, cînd odată cu cartezianismul și voltairianismul, cînd cu liberalismul, cînd cu — nici nu se putea altfel, sub Franco — comunismul pe care, botezîndu-l gongoric „rațiune sarmatică", ești încredințat, în obscurantismul d-tale magic, că îl vei izgoni, precum vrăjitorul tribului duhurile rele. Iar la originea crizei ar sta cînd destrămarea unității catolice a Europei de către umanismul renascentist, cînd, invers, destrămarea acestuia (de către cine, nu de riposta catolică între altele?), cînd epidemia individualismului anarhizant cînd, dimpotrivă, irupția colectivismului în care, ca într-un sac, arunci laolaltă comunismul și... naționalismul. (In ce-l privește pe acesta din urmă, o faci fără plăcere și fără să scoți o vorbă despre hitlerism. Nici nu se putea altfel sub Franco). Cobe diletantă, pretențioasă și năucă, oare crezi că ești mai pătrunzătoare și mai orginală numai fiindcă ești mai confuză?

Apoi, înspăimîntat singur de perspectiva hăului prezis, te răsucești în aer într-un tumult disperat de aripi berci, te furișezi afară din ceată, îți mînjești la repezeală în alb negrul și așa spălăcit, apuci o ramură de măslin în cioc și, gata să te castrezi pentru ca să-ți confundăm croncănitul cu un gîngurit, proclami brusc și creștinește învierea mortului iremediabil, a Europei, în cadrul unei lumi care ar împăca nu numai ceea ce, conform chiar propriilor d-tale convingeri, este de neîmpăcat, dar și ceea ce ar constitui tocmai expresia crizei ei: liberalismul, naționalismul și comunismul (recunoscut ca forță viabilă după ce ai predicat o cruciadă împotriva lui). Căznindu-te, în noua ipostază de porumbel peticit al Sf. Duh, să demonstrezi posibilitatea și necesitatea unei asemenea absurde sinteze, te răzgîndești și, la fel de neașteptat și la fel de neîntemeiat, țopăi către altă pseudo-soluție, către „Europa tehnocratică" a altui augur, James Burnham, un apologet deschis și militant al imperialismului. Ai în fine o certitudine, ai adoptat o atitudine netă? Iluzie. Nu croncănești bine noua prognoză că o și retractezi, ajungînd să te îndoiești chiar de vocația d-tale: **„Din acest punct de vedere (al societății tehnocratice, n.n.) ca și din atîtea altele, rămînem la faza pronosticurilor. Dar în perioada de gravă tensiune istorică obținem un rezultat pozitiv dacă izbutim să deșteptăm atenția conștiinței universale asupra caracteristicilor unei lumi care moare".**

Cel puțin spețele Spengler și Cioran ale neamului d-tale au tăria consecvenței în sfruntare. Unul anunța scufundarea cetății în bezna doliului planetar, cocoțat cu mohorîta lui aroganță junkerească, pe vîrful turnului, în plină zi. A fi bufniță pe lumină e un fel de curaj. Celălalt, caricatural ca orice pleonasm în istorie, pînă și numele îl predestina farsei lugubre — își țipă în auzul spectatorilor blazați de tumbele deșuchiate ale unui cabotin al Nimicului, ratarea. Cinismul e un fel de sinceritate. Dar d-ta, jumătate de Cioară călare pe jumătate de Papagal, ești încîlcit și fricos. Nu sînt un sadic și nu-mi place să văd chinuindu-se nici măcar păsările cobitoare. Ce să-ți fac dacă, prins în colivia contradicțiilor, ai recăzut, sleit de puteri într-un îndelung zbucium zadarnic, tocmai în punctul de plecare al împleticitului d-tale zbor spre viitor, acolo unde te-am găsit la început, ca unul din minusculii figuranți în rolul de cioclu al Europei. Uscățescule, acesta este destinul intelectualului mic-burghez sau „chel" cum spunea disprețuitor chiar mentorul Spengler despre ciraci de calibrul d-tale. Intelectualul care, confundînd depășirea revoluționară a contradicțiilor cu compromisurile filistine, se ia pe sine drept sf. Ioan apocalipticul cînd nu e decît un „profet pentru furnici", o Sybilă, cînd nu e decît o cărturăreasă de import madrilenă, un Don Quijote cînd nu e decît un Sancho-Panza (aceasta ca o ultimă concesie spaniolismului d-tale de împrumut), un corb al stîncilor cînd nu e decît o biată cioară vopsită de care rîd și.. ciorile.

Romînia și-a alungat de mult odată cu stăpînii, toate cobele, adăpostite azi în cuiburile mucede ale Apusului burghez. Plină de viață și optimism socialist, ea răspunde croncănitului tău jalnic cu vorba corbului lui Edgar Poe: NEVERMORE (Niciodată).

Mihail PETROVEANU

---

1) George Uscatesco. Moartea Europei, tradusă din spaniolă de J. M. Guérin.

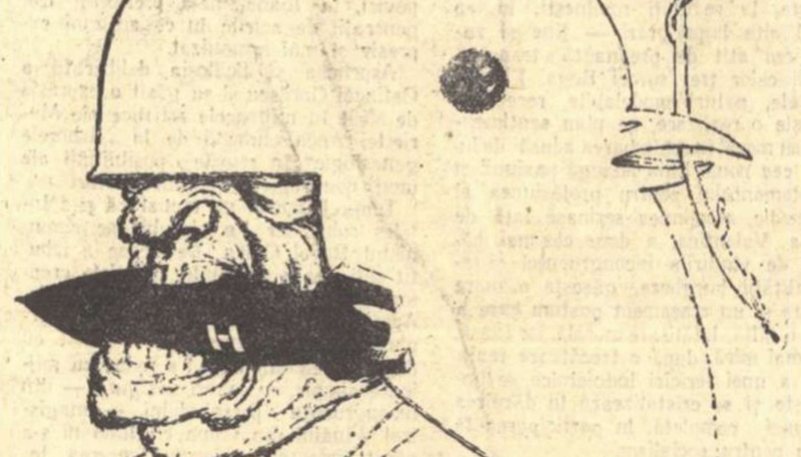

cik damadian/59

Desen de CIK DAMADIAN

Carnet sovietic

In articolul de fond din „Literaturnaia gazeta" numărul 93, intitulat „Cu principialitate, cu pasiune și înțelegere" sînt luate în discuție o serie de probleme legate de sectorul criticii literare. In articol se subliniază meritele criticii literare sovietice, arătîndu-se că una din principalele sarcini ale criticii literare este acea de a milita cu pasiune pentru aplicarea principiului leninist al partinității în artă. Critica trebuie deasemeni să evidențieze acele cărți în care sînt întruchipate artistic munca și realizările oamenilor muncii sovietici, în care sînt înfățișate trăsăturile omului contemporan, constructor al comunismului.

Criticul sovietic este înainte de toate un om cu o deplină maturitate ideologică, înarmat cu o adîncă cunoaștere a teoriei marxist-leniniste. El este principial. A fi principial — se arată în continuare în articol — înseamnă a demonstra în toate împrejurările justețea nemuritoarelor idei leniniste, împotriva denaturărilor revizioniste de orice nuanță.

Un critic adevărat este întotdeauna și un artist. Așa au fost criticii democrat-revoluționari ruși din sec. XIX. „Un om cu puternice capacități artistice a fost totodată unul dintre cei mai străluciți critici ai secolului nostru: A. V. Lunacearski".

Judecînd o carte, criticul trebuie să se aplece cu interes asupra ei, să o analizeze cu pasiune, să evite frazele șablon sub uscăciunea cărora nu se poate ascunde decît indiferența pentru fenomenul literar luat în discuție. Tonul discuțiilor și polemicilor trebuie să fie sobru, reținut, izvorînd din dorința de a ajuta pe cel ce greșește sau de a găsi cea mai justă rezolvare a problemei discutate.

Critica literară sovietică — se arată în încheiere în articol — matură din punct de vedere politic și ideologic, principială, cercetînd cu atenție fenomenul literar, e menită să se dezvolte necontenit, să obțină noi victorii de prestigiu.

★

Scriitorul sovietic Ilya Ehrenburg, semnează trei poezii într-unul din numerele trecute din „Literaturnaia gazeta". Cea intitulată „Plouă la Nagasaki" este o zguduitoare evocare a exploziei atomice care a distrus cele două orașe ale Japoniei.

„Ploaia la Nagasaki clocotește furioasă.
Fetița îngrozită ține o păpușă oarbă în mîini.
Vișinii erau în floare, florile au început să cadă.
Ploaia aceasta, de cenușă, aduce cu sine o moarte înceată:
Păpușa a orbit, fetița va orbi și ea mîine:
Scîndura sicriului ei va fi
Din durere durată și din îndelungă mînie".

Poetul sugerează deosebit de plastic ura naturii împotriva acelora care i-au încălcat legile, semănînd moartea și distrugerea. Imaginile — versul alb cere imagini puternice — sînt dure, violente, schițînd în linii aspre un univers dezlănțuit care răzbună neiertata crimă: „Porumbei vor croncăni cum croncănesc ciorile, Urlind se vor repezi peștii să sfîșie, / Florile de cîmp se vor asvîrli asupra ucigașilor, încăierîndu-i".

Finalul poeziei tonifică atmosfera generală prin mesajul său luminos și plin de umanitate. El exprimă sentimentul de solidaritate al oamenilor în fața orașului lovit. Omenirea nu poate rămîne nepăsătoare față de tragediile războiului atomic, ea se alătură păcii. Nici odată ploaia atomică nu va mai năpădi vișinii în floare.

★

In satul Mîșensk, regiunea Tula, muncitorii din localitate au refăcut parcul și livada poetului rus V. A. Jukovski. Ele fuseseră distruse de nemți în timpul războiului. In parcul reconstruit a fost ridicat un monument al poetului.

★

„Inostrannaia literatura" nr. 7 din iulie 1959 publică fragmente din cartea sexagenarului Ernest Hemingway: „Colinele verzi ale Africii" („Green Hills of Africa")ș Capitolele alese relevă părerile autorului despre artă, conținute în convorbirea pe care o poartă în paginile cărții cu un austriac snob, vizitator și el al întinsurilor continentului african. In nota care însoțește paginile traduse, comentatorul sovietic Ivan Kașkin arată că, în ciuda timpului, notele de călătorie ale scriitorului american stîrnesc și azi același viu interes ca și acum aproape 25 ani, cînd au fost scrise.

C. B.

Muntele Glezos

„UN MUNTE PRIMEȘTE NUMELE LUI GLEZOS..."

O mînă deschide o ușe,
Aprinde-o lumină,
Strînge o mînă.
— Puneți-i cătușe.

El doar trecu pragul.
Pentru ce, prietene?
Pentru ce, mamă!
— Mîna aceasta ne-a frînt steagul.

Ce mînă voinică, ce mînă grea,
Făcută flamuri să-nalțe.
Așează-se pe mîna mea.
— În fund de temniță să stea.

Se va așeza pe gratii
Și gratiile au să strige,
Se va așeza pe lespezi,
Piatra va tremura și va frige.

În miez de beznă pumnul se va-nchide,
Din rodia mîniei lacrima va stoarce
Și lacrima trecînd prin ziduri
În stei de munți se va întoarce.

Barbu SEVERIN

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R.; PAUL GEORGESCU (redactor-șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R.; GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 36 (286) — Joi 3 septembrie 1959
ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

Vedere generală a orașului Banska Bystrica, care cu 15 ani în urmă a fost principalul centru al insurecției naționale slovace.

Călătoria peste ocean

de Acad. Zaharia STANCU

Vestea că Nikita Sergheevici Hrușciov a fost invitat de președintele Dwight Eisenhower să facă o vizită în S.U.A. m-a prins la Viena. Toate ziarele vieneze au dat acestei știri importanța care i se cuvenea. Pe mine însă m-a interesat, în primul rînd, atitudinea oamenilor din diferite straturi sociale. Numeroasele răspunsuri pe care le-am primit pot fi concretizate într-o singură frază: „Din întîlnirea dintre Hrușciov și Eisenhower nu poate să iasă decît bine pentru întreaga omenire".

Intors în țară am stat de vorbă nu numai cu intelectuali, cu oameni de artă și cultură, ci și cu muncitori și țărani. Depun aci mărturie că nu am auzit decît glasuri aprobatoare și entuziaste. Intrevederile dintre Hrușciov și Eisenhower, convorbirile care vor avea loc, vor trebui să constituie, după năzuințele tuturor, începutul unei ere noi în care oamenii să muncească și să trăiască în liniște, fără teama că într-o zi sau alta s-ar putea dezlănțui un nou război mondial.

Descoperirea energiei termo-nucleare și utilizarea acestei extraordinare descoperiri în scopuri de distrugere pun în pericol nu o țară sau un grup de țări ci întreaga omenire. S.U.A. și Marea Britanie au arme atomice și cu hidrogen cu o mare putere de nimicire. Dar arme atomice și cu hidrogen, cu o și mai mare putere de nimicire are și Uniunea Sovietică. Un război între lagărul nostru socialist și lagărul capitalist s-ar solda cu orori nemaivăzute pînă acum. Fără nici o îndoială, victoria ar fi a lagărului nostru. Dar nici oamenilor sovietici, care construiesc în desfășurare treapta superioară a socialismului, comunismul, nici nouă, celor care din China Populară și Coreea de Nord pînă în Albania, construim socialismul, nu ne place războiul și nu ne trebuie războiul. Noi hrănim convingerea profundă că istoria este de partea noastră. Noi credem cu sinceritate că socialismul este superior capitalismului și că într-un timp mai scurt sau mai lung socialismul va învinge pretutindeni. Noi știm că trăim pe aceeași planetă și credem că este mai bine să continuăm a trăi pe aceeași planetă decît a o pustii și a pieri.

Deosebirea de sisteme nu poate să fie piedică în relațiile dintre state. Trebuie, prin urmare, să se tragă concluzia firească. Și concluzia firească nu poate fi decît una singură:

(Continuare în pag. 6)

Istoria noastră comună

Ne-am cunoscut, poporul nostru și poporul slovac, la una din marile răscruci ale istoriei. Ne-am smuls deopotrivă din cătușele aceluiași fascism și am realizat primul salt spre cîștigarea libertății adevărate sub conducerea cîte unui partid de aceeași esență. Sintem în sfîrșit angajați pe aceeași orbită, în perfecta înlănțuire a universului socialist, și dincolo de singura dificultate a limbii s-a stabilit astăzi, între noi, o unitate care ne face mai puternici și de neînfrînt.

Pînă acum vreo douăzeci de ani ne înregistram reciproc prezența pe hărțile de geografie și existența în istoria Europei într-un mod destul de obiectiv și indiferent. Suferințele celuilalt ne impresionau mai puțin, fiindcă ne apăsau prea mult suferințele proprii. Trăiam fiecare în cercul său destul de îngust, cu elanurile la fel de strangulate și în neputință materială de a dărîma la pămînt nedreapta orînduire ai cărei robi eram în aceeași măsură. Acele cîteva relații de omenie și cultură ce se cunosc din vremea aceea, bizuite pe întîmplare sau pe prietenii de ordin abstract-științific, n-aveau darul să determine o apropiere mai adîncă între popoarele noastre. Este sigur că pe undeva, dedesubtul realității, se nășteau și se cultivau niște afinități spirituale și politice — dar stăpînitorii respectivi, aparținînd aceleiași clase și ideologii, cunoșteau formula magică și se aflau în posesia harapnicului care să le biciuiască și să le înăbușe.

Așa se explică de ce, în toamna neuitatului an 1938, cînd motorizatele hitleriste au năpădit ca lăcustele pămîntul Cehoslovaciei îngenunchind independența a două popoare mîndre, ne-am cutremurat de groază sub amenințarea ce se apropia și de granițele noastre. In schimb, burgheziile europene jubilau. Sperau că prada pe care ele înșile i-o oferiseră lui Hitler

Laurențiu FULGA

(Continuare în pag. 6)

N. S. Hrușciov și M. A. Șolohov în stanița Veșenskaia din regiunea Rostov

Partidul nostru și întregul popor sovietic îl apreciază pe Șolohov ca pe un eminent artist care și-a consacrat marele său talent slujirii măreței cauze a construirii comunismului.

Operele lui Șolohov — a spus N. S. Hrușciov — ajută oamenilor să înțeleagă just importanța istorică a faptelor eroice săvîrșite de popor sub conducerea scumpului partid comunist.

Creația profund partinică și populară a lui Șolohov arată cu o incontestabilă putere de convingere că drumul parcurs de țara noastră a fost greu, complicat, dar a fost singura cale justă spre viața fericită a întregului popor.

Partidul comunist a condus poporul nostru pe această cale leninistă. Și în operele lui Mihail Șolohov întîlnim minunați comuniști — conducători și organizatori care trăiesc aceeași viață cu poporul. Șolohov știe să arate ca nimeni altul rolul partidului comunist, care a ridicat poporul la lupta pentru construirea vieții noi și pentru educarea omului nou.

Partidul nostru a acordat întotdeauna și continuă să acorde o mare atenție dezvoltării literaturii și artei, îi consideră pe scriitori drept ajutoarele lui active și devotate în educarea comunistă a oamenilor muncii. In prezent, cînd țara a intrat în perioada construcției desfășurate a comunismului, acest rol al artei crește în mod deosebit. Construim comunismul în numele omului, în numele fericirii. Oamenii trebuie să ajungă în comunism eliberați de deprinderile legate de proprietatea privată, de egoism, de interese meschine, de tot ceea ce împiedică pe oameni să trăiască în chip comunist. Pentru literatura sovietică este important nu numai să redea acțiunile și faptele oamenilor, ci și să arate izvoarele ideologice ale eroismului care ia naștere în cadrul luptei pentru victoria comunismului.

M. A. Șolohov arăta la cel de-al doilea congres al scriitorilor că spiritul partinic al artistului sovietic rezidă în încrederea lui profundă în justețea cauzei noastre: „Fiecare dintre noi scrie la îndemnul inimii sale, iar inimile noastre aparțin partidului și poporului drag pe care îl slujim prin arta noastră". Tocmai din acest spirit partinic, aparținînd organic creației lui Șolohov, și din legătura permanentă cu viața poporului său, izvorăște marea forță a operelor sale.

(Din cuvîntarea rostistă de N. S. Hrușciov în stanița Veșenskaia)

COLABORARE

In anii care au trecut de la terminarea celui de al doilea război mondial, țările de democrație populară avînd exemplul înalt și sprijinul neprecupețit al Uniunii Sovietice — au înregistrat, pe drumul construirii socialismului, realizări grandioase pe care nici dușmanii noștri nu le pot contesta. Marxism-leninismul, concepția de viață a clasei muncitoare, luminează drumul comun pe care merg țările socialiste. Un nou tip de relații economice și sociale au luat ființă, relații caracteristice acestei epoci în care toate domeniile activității umane sînt fertilizate de ideea măreață a socialismului. Cultura socialistă a țărilor prietene oglindește, așadar, — ținînd seama de particularitățile naționale ale fiecăreia — o structură socială și economică asemănătoare. Ea poartă doar aceeași misiune în virtutea căreia militează: construirea orînduirii fără exploatare, orînduirea socialistă. Răspunzînd aceleeași chemări, literatura își însușește și ea metoda realismului socialist, singura metodă capabilă să zugrăvească, în opere de valoare, realitatea nouă.

Cultura țărilor socialiste este deci într-o permanentă legătură; ea comunică prin afinități substanțiale, în nici un caz de natură exterioară; ele decurg dialectic din condițiile luptei comune pentru aceeași cauză.

Ca și pe plan economic, pe planul culturii fiecare țară socialistă a cîștigat, în anii aceștia de avînt constructiv, o bogată experiență. Iată de ce în interesul comun al desăvîrșirii revoluției socialiste — ceea ce presupune lărgirea orizontului cultural al maselor — pentru strîngerea prieteniei între popoarele care construiesc o viață nouă, schimbul reciproc de valori culturale este de cea mai mare importanță. Numeroasele vizite ale oamenilor de cultură, turneele artistice, cărțile traduse, mărturisesc prezența vie a acestui schimb.

In aceste condiții inițiativa Uniunii Scriitorilor Slovaci de a sărbători și printr-un număr festiv al revistei „Kulturny Zivot" ziua eliberării noastre de sub fascism consemnează o prietenie veche și trainică. De ea sîntem legați prin sîngele vărsat în comun de ostașii popoarelor noastre în lupta contra Germaniei fasciste.

Acest număr al „Gazetei literare" consacrat celei de a 15-a aniversări a insurecției naționale slovace este scris în colaborare cu redacția revistei „Kulturny Zivot" din Bratislava.

Această acțiune are însă și o altă semnificație: ea corespunde politicii culturale a tuturor țărilor socialiste bazată pe un cît mai larg schimb de valori. Cu greu putea fi concepută în trecut o astfel de politică. Ea este rodul condițiilor sociale noi în care țările noastre se dezvoltă.

Numărul festiv al revistei slovace a fost închinat literaturii noastre contemporane. Creații remarcabile ale scriitorilor noștri fruntași au dus poporului slovac mesajul prieteniei. Cu numărul de față al revistei noastre, acest mesaj al prieteniei devine reciproc. Il primim din partea poporului slovac, care la 29 august a sărbătorit a 15-a aniversare a răscoalei sale împotriva cotropitorilor hitleriști și a regimului fascist al lui Tiso. In primăvara anului 1945 popoarele ceh și slovac au fost eliberate de sub jugul fascist. Alături de armatele sovietice, au luptat pe pămîntul Cehoslovaciei împotriva trupelor hitleriste și ostașii romîni.

Publicăm în acest număr al „Gazetei literare" articole despre Slovacia socialistă, ca și impresii ale scriitorilor romîni, călători prin țara prietenă. Articolele teoretice asupra noii literaturi slovace, a cărei metodă de creație este tot realismul socialist, vor stîrni, desigur, interesul scriitorilor romîni care au astfel prilejul unui eficace schimb de experiență. Opiniile criticii vor fi ilustrate în măsura în care o poate îngădui un spațiu restrîns, de materialul beletristic pe care-l publicăm: poezii, fragmente de roman, schițe. Același interes îl vor trezi în rîndurile cititorilor romîni articolele și studiile de artă plastică, muzică sau film.

Sînt mărturii ale vieții noi care înflorește în Slovacia prietenă, socialistă.

GAZETA LITERARA

KULTURNY ZIVOT
NA ZNAK PRIATELSTVA
GAZETA LITERARA

Pagina I-a din numărul revistei slovace „KULTURNY ZIVOT" consacrat în întregime literaturii romîne, cu ocazia marii sărbători a poporului nostru

Măreața sărbătoare a poporului slovac

In cadrul marilor sărbători din istoria epocii noi a Cehoslovaciei face parte și ziua de 29 august — aniversarea Răscoalei Naționale Slovace — sărbătorită cu mîndrie de întregul popor cehoslovac.

Puternica răscoală populară împotriva guvernului Josef Tiso și împotriva ocupanților hitleriști — răscoală care în lunile de vară ale anului 1944 a izbucnit în spatele armatelor fasciste, — a răsturnat legenda propagandei fasciste despre „independența Statului Slovac" și despre falsa propovăduire a „loialității poporului slovac față de al Treilea Imperiu".

Răscoala de mase a soldaților armatei slovace, a partizanilor și a întregului popor muncitor a izbucnit ca un puternic simbol al ideii democrației și progresului, ca o manifestare de simpatie față de Uniunea Sovietică cu scopul de a crea Republica Cehoslovacă, patrie a cehilor și slovacilor.

Prin răscoala sa, poporul slovac a intrat în rîndul popoarelor iubitoare de libertate, care, alături de Uniunea Sovietică a luptat în Marele război patriotic împotriva fascismului.

Activitatea ilegală îndelungată a celor mai buni patrioți, în frunte cu comuniștii, s-a concentrat spre declanșarea revoluției naționale și democratice. Rezultatul acestei revoluții a fost acela că, în lupta grea împotriva dușmanilor din afară și împotriva trădătorilor și răufăcătorilor interni, a înflorit Republica democrat-populară, care se desăvîrșește în actuala construcție a socialismului.

Despre caracterul popular al răscoalei naționale slovace ne stă drept mărturie larga și răspîndita mișcare de partizani, care a fost pregătită de Partidul Comunist încă din ilegalitate; această mișcare de partizani a activat în toate localitățile de munte, iar în anul 1942 a pricinuit mari pierderi militare și morale puterii fasciste, panilor slovaci și, mai tîrziu, chiar trupelor de ocupație chemate de guvernul fascist.

Mișcarea de partizani din Slovacia a fost o urmare firească a teroarei fasciste la care era supus poporul slovac. Partidul Comunist Slovac, imediat după ieșirea sa din legalitate — la 6 octombrie 1938 — a lansat lozinca luptei împotriva teroarei fasciste și a dat dispozițiuni concrete pentru organizarea acestei lupte. Revistele ilegale „Glasul poporului", „Iskra", „Kladivo", „Steagul bolșevic" și altele publicate în toate părțile Slovaciei au dezvăluit poporului muncitor adevărata față a burgheziei slovace fasciste și au arătat drumul spre lupta eliberării naționale. Neînfricatele greve de la Liptanska Osada, Muran, Povajska Bystrica, Polbrezova, Jarnovița și Handlova, pe care regimul fascist le-a împrăștiat cu tancurile și cu forțe militare (așa cum a fost greva de la Handlova din 1940) au constituit o adevărată școală, în pregătirea răscoalei înarmate a maselor.

După ofensiva Uniunii Sovietice asupra hitlerismului, au început să se formeze în Slovacia — conform directivelor Partidului Comunist — grupe de partizani care activau în Carpații Mici, în Sitna, în răsăritul Slovaciei precum și în alte regiuni. Știrile ce veneau de pe frontul din răsărit cu privire la acțiunile partizanilor sovietici, au constituit o puternică forță morală în dezvoltarea mișcării slovace de partizani. Ele erau aduse de către soldații slovaci, care fuseseră mobilizați cu forța pe frontul antisovietic. In acest mod, patrioții slovaci au aflat de la ei despre

Juraj SPITZER

Membru în colegiul redacțional al revistei „Kulturny Zivot"

(Continuare în pag. 6)

500 de ani de existență

BUCUREȘTI

Privit din avion, Bucureștiul se înfățișează așa cum îl cunoaștem din hărțile topografice: un corp neregulat, cu o coloană lichidă: Dîmbovița, mai multe vertebre de asfalt: bulevardele principale și cîțiva plămîni vegetali: imensele grădini și parcuri. Spre margini, către cîmpia Munteniei, tinere păduri visătoare, cu arbori proaspeți păzesc, nopțile, somnul Metropolei.

Există un București vechi, biruit însă de ritmul construcțiilor din zilele noastre, din ce în ce mai restrîns ca teritoriu, unde un anumit farmec vetust se mai păstrează. Priviți bătrînele străzi mărginașe cu salcîmi pe margini, copaci atît de nostalgici, podoabe ale ținuturilor de șes, rezistenți la vînturile și valurile de nisip aruncate dinspre îndepărtata Dunăre sau acele case roase de vreme din unele mahalale, cu grădini sălbatice în fața, în care cresc în dezordine gherghine și mixandre, septembrii, petunii și crini, odihniți-vă ochii pe afumatele ziduri ce au adăpostit vestite curunii, urcați străzi înguste, pietruite cu bolovani lustruiți de rîu și închipuiți-vă toamnele solemne ale șoselei Kiseleff, cu jaful lor roșu de frunze și amintiți-vă iernile uneori furioase, dar cel mai ades pure și blînde ale acestei așezări iubite.

Imaginea veche a Bucureștiului este tot mai întunecată și aparține din ce în ce mai mult istoriei. In fața ochilor noștri, odată cu noi, pe ruinele poate pitorești ale vechiului, dărăpănatului oraș, lipsit în cele mai multe locuri de canalizare, de o sordidă înfățișare orizontală, înfățișarea unui oraș apăsat de mizerie și lipsuri, se ridică o capitală nouă, de tip socialist. Locul dughenelor insalubre căzute sub tîrnăcop l-au luat marile magazine universale unde găsești tot ce vrei, de la acul de cusut și pînă la paltonul cu guler de blană. Străzile înguste, neluminate noaptea, au fost lărgite și aliniate. Acolo unde urmele ultimului război mai lăsase dîrele sale odioase, s-a trecut cu tancul și vechile periferii au fost înlocuite cu cartiere de blocuri. Cine cunoaște uitata mahala a Puțului lui Crăciun să vină să vadă cvartalele aflate dincolo de podul liniei București-Constanța, cu scuarurile sale, cu restaurantele și cofetăriile elegante, cu

Eugen BARBU

(Continuare în pag. 6)

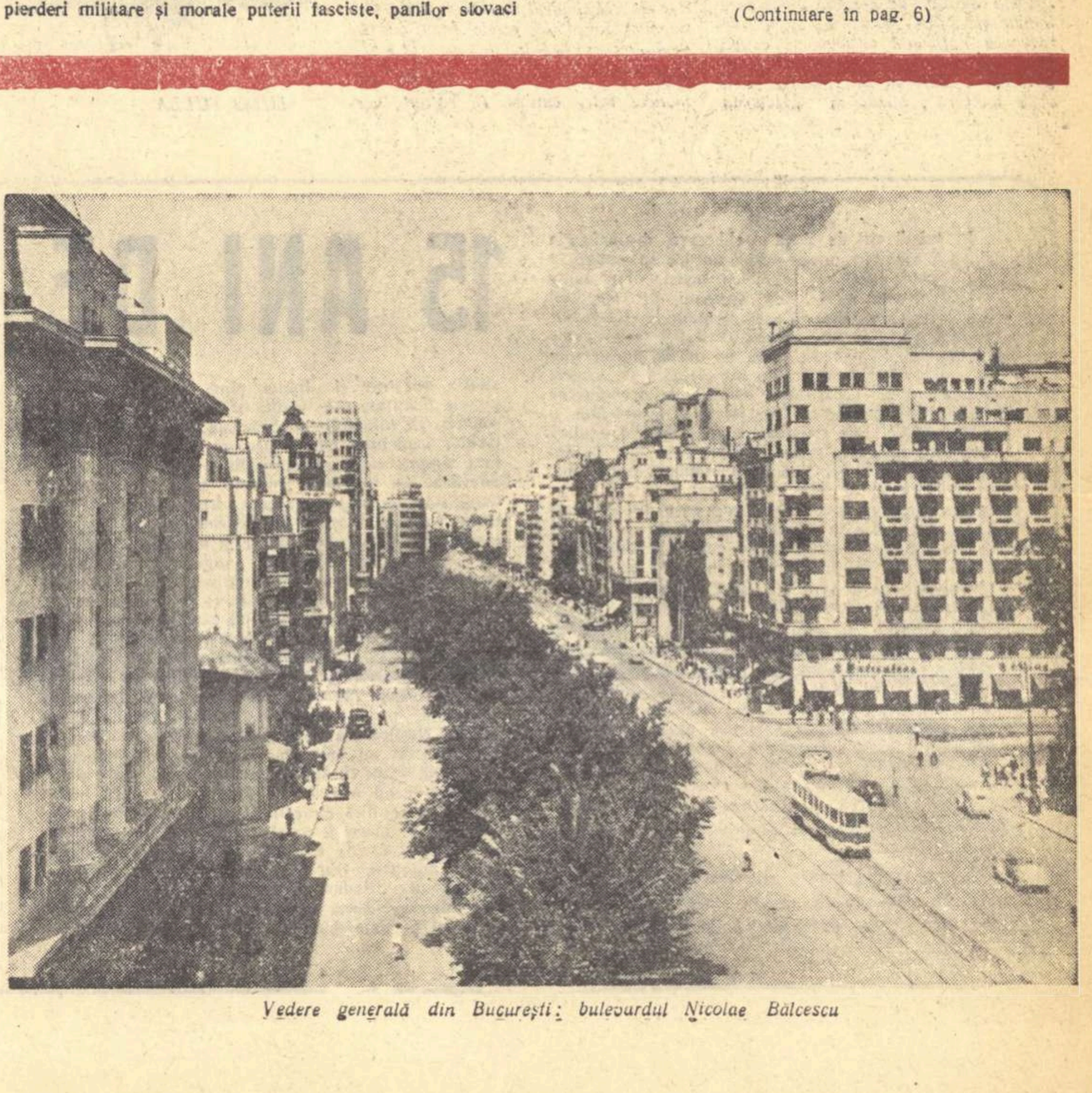

Vedere generală din București: bulevardul Nicolae Bălcescu

Despre LITERATURA SLOVACĂ

Proza — după eliberare

Proza artistică slovacă — ca, de altfel, și poezia în sensul strict al cuvîntului — nu are o istorie de secole. Istoria ei este dimpotrivă foarte scurtă: depășește cu puțin o sută de ani. De aci rezultă o seamă de concluzii importante dintre care două merită a fi amintite. In primul rînd, în scurta sa existență, proza slovacă nu a putut să se diferențieze în curente mai bogate; în al doilea rînd, în proza slovacă s-au dezvoltat și s-au stabilit anumite tendințe determinate de situația politică și socială a poporului. Poezia a stat de straje *drepturilor istorice naționale, proza a fost* în serviciul *conservării naționale și al luptei sociale; nici poezia și nici proza n-au dorit să fie artă în sine, domeniu autonom. Aceasta este tendința cea mai pronunțată a prozei noastre, tendință justificată la un popor pentru care literatura a reprezentat singurul for de manifestare a vieții lui superioare, la un popor a cărui existență a fost în istorie grav amenințată. De la social mai este un drum lung pînă la socialist dar, în sensul celor spuse, rămîne în picioare adevărul că proza socialistă slovacă după anul 1945, și mai ales după februarie 1948, a urmat nu numai exemplul literaturii sovietice și al realismului socialist slovac dinainte de 1945 (opera lui Peter Jilemnicky), ci și al reprezentanților de frunte ai realismului critic. Gorki recomanda să învățăm și de la dușmani; realiștii noștri critici, hotărît lucru, n-au fost dușmani; au fost pionieri și aliați din etapa precedentă. Este adevărat că între cele două războaie o parte dintre prozatori au deviat de la linia amintită, pe de o parte prin subiectivizare și evaziune, iar pe de altă parte prin înlocuirea aspectului social cu cel național. Această deviere n-a fost însă de lungă durată, astfel că nu s-a ajuns la o ruptură categorică și proza slovacă socialistă s-a putut dezvolta, în conformitate cu misiunea sa și pe baza propriilor sale tradiții progresiste.*

★

După 1948, proza slovacă are ca temă principală contemporaneitatea. Dar în același timp, parcă din conștiința că cel de al doilea război mondial reprezintă o mare cotitură, care deschide o nouă epocă, apar cîteva opere care zugrăvesc trecutul.

Vechiul realism zugrăvea trecutul „mare" pentru a-l opune prezentului „mic"; dintr-un anumit punct de vedere, aceasta însemna evaziune. Autorii socialiști nu cultivă istorismul pur, ei arată nu numai ceea ce aparține definitiv trecutului ci și tendințele viitorului. Cel mai adînc în trecut pătrunde, prin perioada descrisă (epoca premergătoare primului război mondial) Frantisek Hecko, în romanul „Vinul roșu" și Svantner în romanul „Viață fără de sfîrșit". Aceste două romane reprezintă ultimele opere ale realismului critic slovac. Din perioada republicii cehoslovace burgheze se inspiră primele două volume din trilogia lui Peter Karvas „Această generație" și „Generația în atac". Viața dintre cele două războaie mondiale constituie obiectul romanului „Republica popilor" de Tatarka, căruia i se alătură romanele „Piața Sfintei Elisabeta" de Iasik, „Lumini stinse" de Milo Urban, „Otrava" de Volanska, „Bezna sfîntă" de Hecko, „Așteptare îndelungată" de Minac, în sfîrșit, de răscoala națională slovacă se ocupă mai mulți autori ca: Ilemnicky în „Cronica", Tatarka în „Prima și a doua lovitură", Minac în „Moartea umblă prin munți" și Alfonz Bednar în „Ore și minute". Forma de bază și specia cea mai cultivată în vechea proză slovacă a fost povestirea; „mai mult", viața slovacă „n-a oferit". Cărțile citate, cu excepția ultimei, sînt romane. Concepția și poziția nouă, socialistă, dă autorilor posibilitatea de a prezenta în opere epice de proporții mari „mica viață slovacă" din trecut, nu redusă la aspecte locale și provinciale, ci în conexiuni largi, în legătură cu lumea, cu istoria.

„Lumea" și legătura cu ea se reflectă mai mult în proza axată pe actualitate, deși nu atît de puternic ca în poezie. Cu toate că prozatorul slovac socialist n-a izbutit să străpungă pe deplin cercul mentalității provinciale, totuși el nu mai privește fenomenele și evenimentele din patria sa numai prin ferestruicile bordeilor de la țară.

Din lipsă de centre culturale și mai ales din lipsa unui centru cultural unic, din pricina insuficienței dezvoltări a forțelor sociale și a vieții naționale slovace, în trecut, literatura slovacă s-a restrîns la spațiul cunoscut al satului; proza slovacă a fost, astfel, în mod logic și necesar rustică și populară. Orașul este înfățișat aproape întotdeauna în literatura slovacă în două chipuri: ca un simbol patetic și patetizat al decăderii sau, grotesc, în oglinda satirică a decăderii. După primul, dar mai ales după cel de al doilea război mondial, viața slovacă nu se mai limitează doar la sate, ci se dezvoltă și în orașe, dar proza socialistă — în virtutea inerției — acordă o atenție centrală tot satului. Dar dacă înainte se înfățișa satul ca loc de reconfortare, lipsit de conflicte, satul ca sălaș al purității și al liniștii unde viața stă pe loc și unde se păstrează neschimbate „veșnicele" legi ale vieții, acum apare în literatură un sat care n-a fost ferit de grozăviile războiului, care — în felul său — se apropie de oraș și care în orînduirea socialistă se schimbă din temelii, atît din punct de vedere material cît și din punct de vedere al mentalității locuitorilor lui. Trecînd prin procesul de colectivizare și luînd contact cu tehnica prin industrializarea țării, el își însușește o nouă atitudine față de muncă, față de proprietatea particulară dar și față de raporturile sentimentale. Dacă după primul război mondial n-a venit odată cu eliberarea națională și eliberarea socială, astăzi se realizează și una și cealaltă. Dacă înainte scriitorul slovac a avut în față națiunea care a făcut istoria altor națiuni, astăzi s-a ridicat poporul care își face istoria singur pentru sine și în chip socialist. Scriitorul se află în fața unor realități radical schimbate, atît în sfera materială a vieții cît și în sfera psihicului uman. Dintre cele mai importante lucrări de acest gen cităm: „Satul de lemn" de Fr. Hecko, „Cuibul de viespi" de K. Lazarova, nuvelele „La răscruce" de V. Minac și altele.

★

Ca și în celelalte țări socialiste, nici la noi literatura socialistă nu s-a născut fără discuții și polemici, fără lupte și greșeli, fără victorii și înfrîngeri. S-a discutat mult despre eroul pozitiv și negativ, despre formă și conținut, despre schematism și lipsă de conflicte, despre conținutul de idei și măiestrie. Unele probleme au fost limpezite, altele încă nu. Au rămas însă operele: unele în rafturile bibliotecilor, altele circulă permanent între cititori. In rafturi, acelea care n-au știut să sudeze într-un tot organic conținutul de idei cu calitățile artistice, în circulație acelea care au izbutit să o facă. In rafturi, acelea care dau cititorului mai puțin decît știe el însuși, deoarece îi literaturizează lucruri arhicunoscute, în circulație acelea care au o optică a lor proprie, acelea care dau cititorului ceva fără a-l dădăci; în rafturi, acelea care au sărăcit viața și realitatea, în circulație acelea care nu le-au simplificat; în rafturi acelea care n-au făcut altceva decît să împrumute de la realitate, în circulație acelea care, prin metaforă, au ridicat realitatea în sfera poeziei; în rafturi acelea care înfrîngeau fără greutate obstacolele, în circulație acelea care cultivă eroismul socialist.

In ciuda tuturor rezervelor și observațiilor care pot fi ridicate și care au fost ridicate, proza slovacă socialistă s-a dovedit azi — în procesul continuu de lichidare a bolilor copilăriei și de creștere necontenită a nivelului său ideologic și artistic — o forță socială reală în construcția socialismului în țara noastră; cei mai buni reprezentanți ai ei au creat în această activitate constructivă opere care vor rămîne.

Alexander MATUSKA

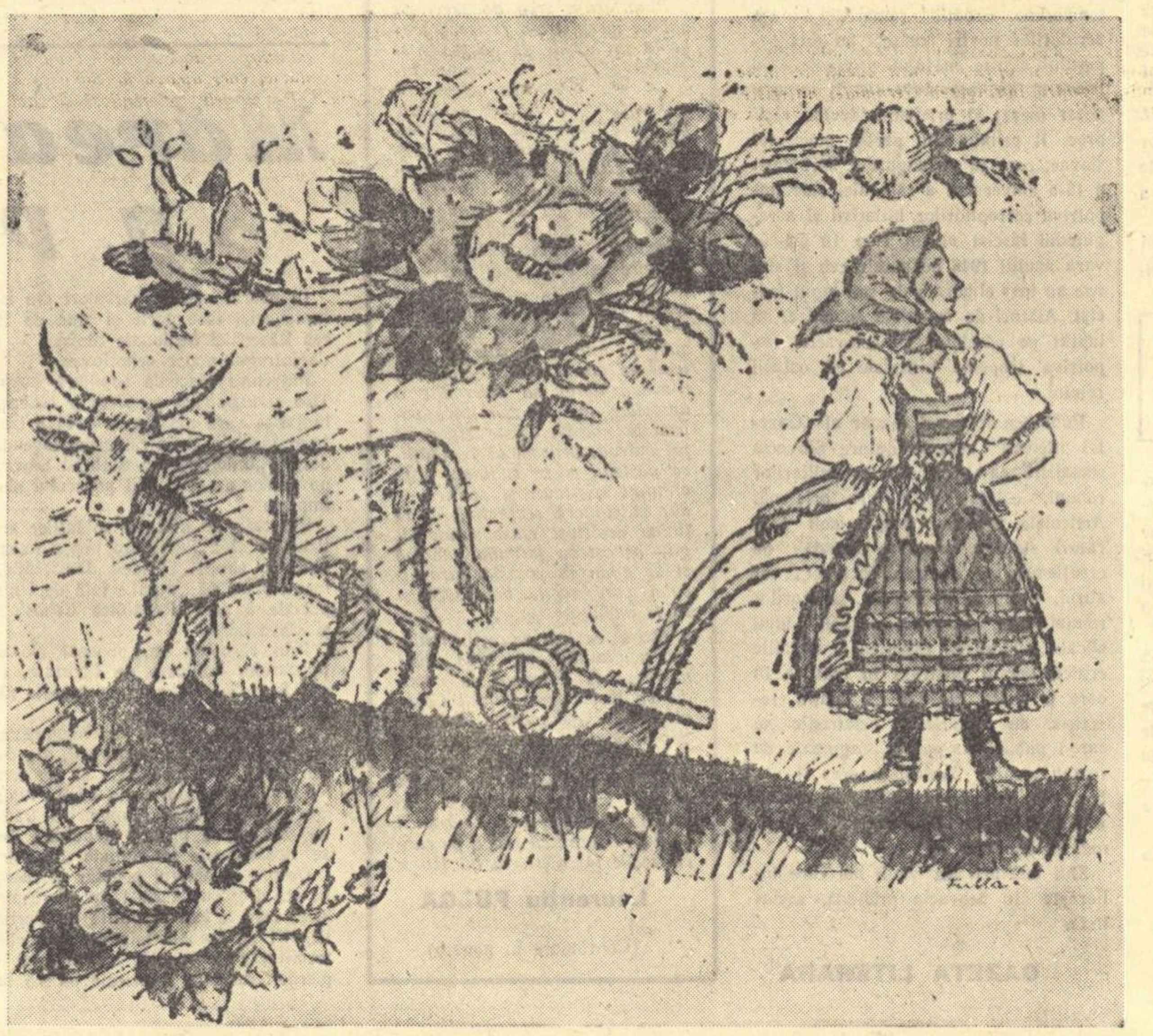

LUDO FULLA „Ilustrație, desen colorat"

DIN TRECUTUL LITERAR

Activitatea literară a strămoșilor noștri se întinde pînă departe în trecut. Urme ale acestei culturi ni s-au păstrat de peste o mie de ani, din vremurile cînd pe teritoriul locuit de slavii din apus apăruse un stat puternic, Marea Moravie, al cărei împărat, Rastislav, a chemat, în a doua jumătate a secolului al IX-lea, misionari din Bizanț pentru a paraliza astfel efectele politicii culturale ale Europei occidentale, politică ce i se părea primejdioasă pentru existența și dezvoltarea statului său. In aceste împrejurări, au venit de la Salonic pe teritoriul Marii Moravii cei doi frați învățați, Ciril și Metodiu, care au alcătuit alfabetul slav, au dezvoltat o literatură slavă, cucerind limbii slave largi drepturi în viața culturală.

Odată cu prăbușirea Marii Moravii a început să dispară și opera fraților din Salonic de pe acest teritoriu, cultura slavă deplasîndu-se în alte teritorii locuite de slavi. Cu aceasta ținuturile cehe și slovace intră în sfera de cultură a Europei apusene. Populația cehă și-a format un stat propriu care a constituit un pilon puternic și pentru dezvoltarea culturii naționale, în timp ce strămoșii slovacilor de astăzi au trăit sub asuprire națională, astfel încît din viața lor au dispărut treptat manifestările culturii proprii naționale, e adevărat, numai la clasele dominante, fiindcă masele largi populare și-au păstrat toate caracteristicele naționalității lor. Slovacia medievală și-a însușit cultura occidentală de factură romanică și gotică și au fost pregătite condițiile pentru receptarea creatoare a culturii umaniste și renascentiste.

In epoca Renașterii se dezvoltă o cultură înzestrată, din ce în ce mai mult, cu elemente naționale. Printre altele, slăbește dominația exclusivă a limbii latine asupra mediului nostru și în locul ei — și sub influența Reformei — se afirmă limbile naționale. La slovaci nu au existat condiții obiective pentru ridicarea limbii vorbite de ei la gradul de limbă literară și astfel, începînd cu secolul al XV-lea, își face loc în Slovacia limba cehă literară, înțeleasă și de cele mai largi pături populare, și aceasta a îndeplinit, în toate domeniile, pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea funcția de limbă literară națională.

Exploatarea socială și oprimarea națională din cadrul imperiului multinațional austro-ungar, au frînat dezvoltarea internă a națiunii noastre. Paralel cu oprimarea socială, politică și culturală s-au dezvoltat și forțele de apărare ale vieții slovace reprezentate prin burghezia progresistă și democratică. O consecință a acestui proces complex a fost și apariția unei limbi literare slovace codificate la sfîrșitul secolului al XVIII-lea de Anton Bernolak și de colaboratorii lui și cu aceasta începe o nouă epocă în istoria culturii slovace.

Dar și după actul lui Bernolak, care își avea centrul la Tîrnava, oraș al universității iezuite și al acțiunilor contrareformiste, grupul slovacilor protestanți, cel mai activ în domeniul culturii, a continuat să scrie în limba cehă literară. Din acest grup de oameni de cultură slovaci s-a ridicat și Ian Kollar și Pavol I. Safarik, a căror operă a depășit cu mult teritoriul mic al Slovaciei. Kollar, ca un mare poet și propagator înflăcărat al ideii de reciprocitate slavă în spiritul umanismului iluminist, a deschis drum unor idei noi în viața popoarelor slave, iar Safarik, prin vasta și geniala sa operă științifică, a contribuit la dezvoltarea unei societăți care tindea spre lichidarea feudalismului. Școala creată de Bernolak a dat un mare poet, pe Jan Holly, care, în stil clasicizant, dar în limba slovacă a ridicat literatura noastră națională la un înalt nivel, creînd opere animate de puternice sentimente patriotice.

Și astfel, în sensul dezvoltării istorice a slovacilor și în spiritul nevoilor tot mai complexe ale societății contemporane de la începutul deceniului al cincilea al secolului trecut, la Bratsilava, Ludovit Stur și colaboratorii lui, purtători ai noilor idei în sînul națiunii noastre, au făcut o altă reformă a limbii literare slovace.

Limba slovacă codificată de Bernolak se baza pe un dialect slovac periferic, în timp ce Stur și-a ales ca bază a reformei sale lingvistice dialectele centrale și a pus noua limbă literară în slujba maselor largi populare. Dacă adepții lui Bernolak au fost în marea lor majoritate oameni de bibliotecă, Ludovit Stur și generația lui au coborît în popor, au vrut să ridice și să conducă în spirit democratic întreaga noastră viață în domeniul politic, economic și cultural. Cu activitatea acestei generații se încheie procesul de constituire a națiunii slovace, care a rămas însă și după aceasta, vreme îndelungată, sub dominație străină. Activitatea școlii lui Stur a însemnat o mare cotitură și în dezvoltarea literaturii.

Inceputurile literare ale generației lui Stur, deși sînt scrise în cehă, se disting printr-o atitudine atentă față de viața poporului și față de calitățile acestuia. In aceste condiții era firesc ca atitudinea lor fără rezerve față de popor să se manifeste în limba în care și-au scris operele. De aceea, hotărîrea lui Stur din primăvara anului 1843 de a scrie în limba poporului a fost primită cu entuziasm de întreg tineretul din Slovacia crescut în spiritul realităților slovace și angajat activ în mișcările democratice și reformatoare ale grupărilor progresiste din alte țări.

Epoca de culminare a activității generației lui Stur a fost de scurtă durată. Ea s-a terminat odată cu victoria contrarevoluției, după evenimentele din anul 1848—1849. Și totuși ea a lăsat opere valoroase în toate domeniile și deosebit de durabile în domeniul creației literare. Mișcarea promovată de Stur a deschis porți largi pătrunderii romantismului în literatura noastră națională. Nu romantismului evazionist individualist și pesimist, ci romantismului revoluționar și mobilizator.

Romantismul literar slovac a început să se dezvolte cu avînt. El e reprezentat de un număr deosebit de mare, pentru condițiile noastre, de scriitori între care amintim, în primul rînd, pe poeții Andej Slatcovic, Ianko Kral, Samo Chalupka, Ian Botto și dintre prozatori, Ian Kalinciak.

Ritmul furtunos de dezvoltare a literaturii slovace a fost frînat la un moment dat de multe condiții neprielnice din afara fenomenului literar.

In literatura slovacă realismul devine curent dominant abia în pragul deceniului al IX-lea. Pozițiile lui se consolidează din punct de vedere organizatoric și teoretic prin activitatea lui Svetozar Hurban—Vajansky. Culmi înalte atinge contemporanul lui, Pavol Orsazagh—Hviazdoslav (1849—1922). Creația sa poetică neobișnuit de vastă, variată ca genuri și forme poetice, a cuprins spații largi de sentimente și idei și a zugrăvit tablouri plastice prețioase din viața poporului nostru. Compozițiile lui epice, „Nevasta pădurarului", „Ezo Vlkolinsky" și „Gabor Vlkolinsky" sînt considerate pe drept cuvînt giuvaeruri ale literaturii noastre naționale.

In același sens s-a dezvoltat și creația lui Martin Kukucin (1860—1928) prozator de frunte din perioada realismului nostru. Provenea, ca și Hviazdoslav dintr-o regiune caracteristică a Slovaciei și în povestirile și nuvelele sale a înfățișat mediul din această regiune cu toate trăsăturile lui specifice. Un fenomen interesant din viața noastră literară este Bozena Slancikova-Timrava. Și înaintea ei am avut mai multe scriitoare, dar ea, prin realismul său militant, cu simțul său pătrunzător pentru calitățile psihice și sociale ale personajelor și prin măiestria sa artistică se încadrează printre realiștii critici de frunte ai literaturii noastre.

La începutul secolului nostru intră în literatură o nouă generație care își propune țeluri noi. In literaturile națiunilor tinere și oprimate, n-au pătruns curentele literare decadente de la sfîrșitul secolului și astfel tendințele tinerii noastre generații s-au îndreptat în altă direcție, în sensul sporirii funcției sociale a literaturii, fapt reflectat și în accentuarea elementelor realist-critice, evident, însoțită de anumite noutăți stilistice și compoziționale.

Tematica rurală este continuată de Jozev Gregor Tajovsky care pătrunde adînc în analiza procesului de descompunere al satului patriarhal, exprimînd caldă simpatie pentru cei exploatați. Cel ce a satirizat mica-burghezie a fost, la noi, Janko Jesensky care alături de o proză plină de vervă a cultivat și o lirică delicată. In ultimul deceniu al vieții sale (a murit în 1945), a lăsat opere remarcabile: în afară de romanul demascator „Democrații" a compus și versuri militante antifasciste. Tajovsky și Esensky fac parte din așa-zisul curent literar modern, din care făcea parte de asemeni și Ivan Krasko, liric profund. Opera lui Krasko, deși mică în întindere (a publicat doar două mici volume de versuri) prin calitățile sale artistice deosebite și prin veridicitatea sa păstrează pînă astăzi o puternică emoție. Ivan Krasko a fost primul care a tradus la noi versurile poetului romîn Eminescu și a fost un bun cunoscător al literaturii și al limbii romîne, pe care a învățat-o în mediu romînesc, la Brașov. Și Tajovsky a cunoscut viața romînilor; înainte de 1910 a lucrat la Nădlac și a luat multe teme din acest mediu pentru povestirile sale și pentru cea mai însemnată piesă de teatru a sa „Avuție și necazuri".

Am încercat să prezint în cîteva cuvinte cititorului romîn cîteva fenomene și probleme din istoria literaturii slovace. Cred că literaturile noastre naționale au destule trăsături comune și poate să ne fie numai de folos dacă vom continua drumul cunoașterii reciproce a literaturilor noastre. Căci nu numai istoria noastră politică și socială, ci în multe direcții și istoria culturii și mai ales istoria literară au puncte comune. Și raporturile socialiste frățești dintre popoarele noastre cer ca aceste legături să se adîncească și prin cunoașterea a ceea ce ne-a legat în trecut. In ambele țări avem astăzi și specialiști care îndeplinesc această misiune.

Acad. prof. Andrej MRAZ

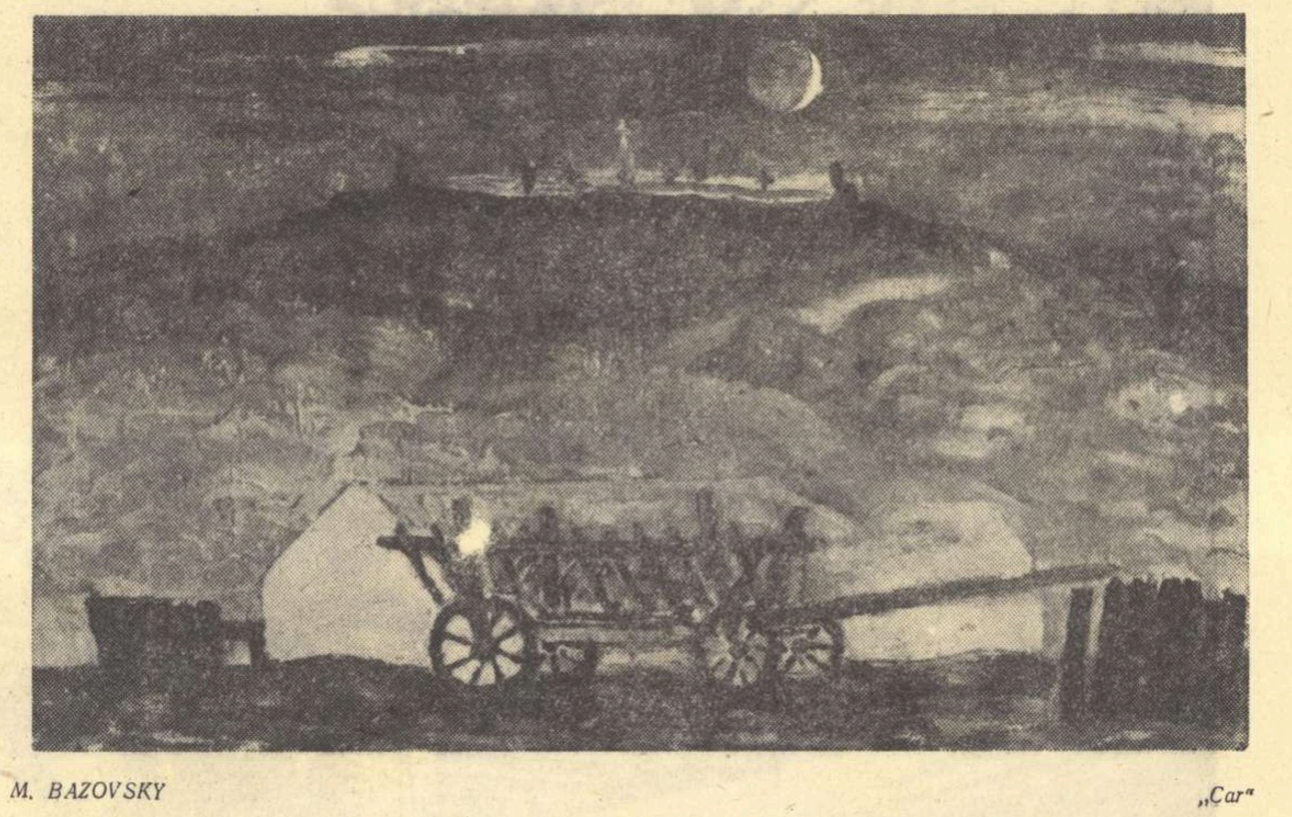

M. BAZOVSKY „Car"

15 ANI DE DRAMATURGIE NOUĂ

In primii ani de după eliberare, dramaturgia slovacă era datoare să ocupe un loc însemnat în lupta pentru viitorul republicii noastre, în lupta dintre forțele progresiste conduse de Partidul Comunist Cehoslovac și cele reacționare, burgheze. Și aici, ca și în alte domenii artistice, era nevoie ca Partidul Comunist să dea un serios ajutor moral, ideologic. Pe atunci nu intrase încă în sîngele dramaturgilor necesitatea unității ce trebuia să existe între atitudinea progresistă a scriitorului și ideea creației sale artistice; numai așa se explică faptul că unii sprijineau Partidul Comunist în acțiunile sale politice, însă în tematica creației lor, acest lucru nu se reflecta. Un aport pozitiv în această direcție, îl constituie piesa lui Peter Karvas, „Intoarcere la viață", piesă care contribuie la însănătoșirea multora din rîndurile intelectualității care-și pierduseră firea în urma grozăviilor războiului; ea a avut un aport mobilizator la reconstruirea Slovaciei distrusă de hitleriști.

Dramaturgii au afirmat cu tărie principiul partinității, mai ales după victoria din februarie 1948 a poporului muncitor asupra reacțiunii și în special după al IX-lea Congres al Partidului Comunist Cehoslovac (1949). Nu trebuie să uităm nici operele dramatice sovietice care au deschis pe scenele noastre drumul unei noi tematici. După 1949, dramaturgii noștri și-au fixat atenția asupra a trei sectoare: industrializarea socialistă a Slovaciei, colectivizarea și socializarea satului nostru, aspecte revoluționare și progresiste ale trecutului nostru.

Cu prima din temele enunțate, s-au preocupat Ladislav Mnaciko în piesele „Poduri în răsărit" și „Apa vie" — Peter Karvas în „Oameni de pe strada noastră" și „Inima plină de bucurie". In piesele enunțate este vădită străduința de a releva schimbările înfăptuite în Slovacia, ca urmare a victoriilor oamenilor muncii precum și înrîurirea acestora asupra vieții colectivității și individului. Este adevărat că nu toate piesele scrise pe această temă s-au bucurat de succes. Rezolvarea noii tematici suferea uneori de schematism, de supraapreciere a procesului literar în defavoarea studiului caracterului uman, de exagerarea exprimării scenice plină de prea mult optimism în dauna înțelegerii corecte și pătrunzătoare a esenței realității, unde piedicile nu se îndepărtau așa de ușor cum le poți îndepărta pe hîrtie. Cel care a pătruns adînc în psihologia omului simplu a fost Ladislav Mnaciko în piesa sa „Poduri în răsărit" (1952). Figura centrală a piesei este lăcătușul Vargoncik, muncitor la unul din viaductele care leagă Cehoslovacia de Uniunea Sovietică. Vargoncik, deși e un muncitor capabil și sîrguincios, păstrează totuși în sine reminiscențe ale individualismului vechii morale, — fapt pentru care intră adesea în conflict cu ceilalți muncitori. Sîmburele dramatic al piesei îl constituie tocmai acest proces de-a lungul căruia colectivul reeducă pe constructorul Vargoncik. Din punct de vedere al construcției artistice „Poduri în răsărit" se remarcă printr-o interdependență reciprocă între conflictul dramatic al personajelor principale cu ideea centrală.

Altă caracteristică a operei este folosirea limbii vii din popor. Tot pe aceeași temă și de un succes deosebit este comedia lui Peter Karvaș „Oameni de pe strada noastră" (1952) care este prețioasă mai ales pentru că relevă noile raporturi morale înaintate dintre oameni.

Alți dramaturgi s-au străduit să zugrăvească lupta de clasă la sate în etapa constituirii gospodăriilor agricole colective. Dintre multele piese cu această tematică semnalăm: „Pe celălalt mal" de Viera Zaturetka-Markoviciova, comedia „Lapte de capră" a lui Jan Skalka (1949) și altele. Pe scenă a repurtat succes și piesa scrisă în ungurește de Victor Egri sub titlul „Același drum" (1951), care în afară de schimbările satului socialist atrage atenția și asupra frăției dintre locuitorii slovaci și maghiari din regiunea sudică a țării noastre. Este adevărat că și aci s-au ivit lipsuri din pricina zugrăvirii unilaterale a realității. Dramaturgii au manifestat uneori tendința de a transforma piesele în culegeri documentare din agricultură, și de a uniformiza situațiile. Un debut mai original a realizat ceva mai tîrziu Lubomir Smîrcioc în piesa sa satirică „Ulciorul sfărîmat" (1955). Cu tot succesul său piesa nu e însă lipsită de unele lipsuri. Deficiențe au fost remarcate și la altă piesă a sa („Magda Burclova" — 1957).

o încercare de dramatizare a vieții eroinei al cărei nume dă piesei titlul. Se poate spune deci că schimbările mărețe petrecute în satul nostru nu au găsit încă în dramaturgia actuală înfățișarea lor monumentală și poetică.

Cu mai mult succes sînt oglindite de dramaturgie frînturi din trecutul nostru, unde progresul este în duel cu obscurantismul sau unde poporul muncitor luptă cu hotărîre împotriva claselor exploatatoare pentru îmbunătățirea situației lui materiale. Astfel de lucrări sînt cele ale lui Lubomir Smîrcioc, „Cneazul Rastic" (din timpul Marii Moravii) și „Binefăcătorii" (din luptele și grevele muncitorilor pentru ridicarea salariilor în sud-vestul Slovaciei — evenimente ale anilor 30). Piesa următoare a lui Smîrcioc „Vară furtunoasă" (1956) corespunde aprecierii politico-ideologice a Răscoalei naționale slovace, în care se băteau cap în cap două concepții: concepția clasei muncitoare condusă de Partidul Comunist Cehoslovac și concepția burgheziei trădătoare emigrată în apus. Epoca așa-zisului stat slovac condus de fasciști este reflectată în piesa tinerei și talentatei scriitoare Magda Matușzikova, intitulată „Cristina" (1955). Tînăra Cristina luptă pentru o viață mai bună și găsește forța necesară ca să sfîrșească cu suferințele din mediul mic-burghez unde trăia și să-l părăsească.

Majoritatea dramaturgilor care descriu etapele-cheie ale trecutului, pleacă de la aspecte actuale fiind luminați de învățătura marxist-leninistă. Cele mai actuale și cele mai apreciate din punct de vedere artistic sînt operele a doi mari dramaturgi slovaci Ștefan Kralik („Sfînta Varvara" — 1953) și Peter Karvaș („Slujba de la miezul nopții" 1959). „Sfînta Varvara" este o baladă dramatizată în care se face o paralelă între forțele progresiste ale poporului nostru în trecut și astăzi. Ea discută problemele păcii, ale luptei împotriva asupritorilor, prejudecăților și obscurantismului. „Slujba de la miezul nopții" dezvăluie caracteristicile reacțiunii și ale claselor exploatatoare din cursul Răscoalei naționale slovace și a evenimentelor ce i-au urmat. Este o piesă care a analizat pînă acum cel mai concret și pătrunzător forțele care s-au întîlnit în luptă și din care reiese însemnătatea răscoalei pentru poporul nostru. Polul satiric al operei dramatice a lui Peter Karvas s-a făcut vizibil în „Diplomații" (1957), care este o ironie la adresa imperialiștilor din țările arabe. Dintre dramaturgii pe care nu i-am putut aminti aci, nu trebuie să uităm pe Juraj Vah și mai ales ultima sa piesă „Zeii Amsterdamului" (1957).

Nu este întîmplător faptul că dramaturgului slovac i-a venit mai ușor să zugrăvească fapte și oameni din trecut decît din prezent. Prezentul este ceva mai complicat decît trecutul și în el mai sînt încă probleme artisticește nerezolvate. Tocmai aceste sarcini destul de grele îi așteaptă pe dramaturgii noștri.

Zoltan RAMPAK

ÎN SLOVACIA PRIETENĂ

NOTE FUGARE DE DRUM

Ținuturi, oameni, înfăptuiri

I. ALEXEY „In Ceacova, lingă rîu"

Cehoslovacia, țara prietenă, sărbătorește și ea — alături de noi — 15 ani de la dezlănțuirea, în august 1944, a năvalnicei răscoale slovace împotriva invadatorului fascist, încă puternic și hotărît a se apăra pînă în clipa pieirii. Cu aproape un an înaintea prăbușirii totale a lui Hitler, cînd forțele impostorului se dovedeau încă aprige și îndărătnice, poporul slovac — sprijinit de sovietici și apoi de entuziasmul trupelor noastre — și-a ridicat mulțimile dîrze în contra ocupantului și a știut să sîngereze pînă la victoria finală. Zeci de mii de partizani slovaci au pierit sub represaliile aspre ale invadatorilor în zbuciumate lupte de luni întregi pe dealuri, cîmpii și munți. Amintirea lor e pretutindeni vie și am putut-o recunoaște de-a lungul unei instructive călătorii pe care am întreprins-o de curînd pe aceste meleaguri.

Cînd pornești, într-adevăr, de la Bratislava spre Nitra și apoi mai departe spre Banska Stiavnica, o pitorească stațiune climaterică în munții mai domoli din centrul Slovaciei, și te îndrepți spre răsărit, spre renumitele coame ale Tatrei, — te întîmpină pe drum Banka Bystrica, un orășel la aproape 200 km de capitală. De aici a fost condusă cu fermitate și fără ezitare întreaga mișcare a partizanilor, ale căror strădanii eroice sînt consemnate pentru viitorime într-un impresionant muzeu al localității. O statistică enumeră dureros sacrificiile: 80.000 de slovaci, 80.000 de sovietici și, adaugă, apoi brava contribuție a ostașilor noștri: 10.000. In apropiere, spre sud, se află Zvolenul, nu departe de care se înalță aerodromul partizanilor unde aterizau avioanele sovietice cu muniții, medicamente și întăriri de tot felul. De pretutindeni te întîmpină monumente ridicate în cinstea hotărîtorului eveniment, ca de pildă la Kremnica, din preajma imediată a Banskăi Bystrica. Aici îți răsare în față un impunător monument de piatră în amintirea a vreo 200 de bărbați, femei și copii — întrega populațe a satului — asasinată de naziști.

Cu o astfel de introducere, înțelegem să desfășurăm cîteva note fugare, descriind o recentă călătorie în țara prietenă, referindu-ne deocamdată doar la ținuturile Slovaciei.

★

Cînd cobori cu trenul dinspre Praga spre sud, spre Bratislava, peisajul se schimbă într-o măsură sensibilă. Dominanta nu o mai alcătuiește priveliștea muntoasă, ci încep a apărea vaste și cuprinzătoare cîmpii de tipul șesurile noastre. Ape mici și mari, pînă la puternicul fluviu al Dunării le încercuiesc din toate părțile și un climat deosebit se statorniceşte de îndată. Satele și orașele amintesc de aproape așezările dintre Sighișoara și Sibiu de pildă, cu arhitectura lor regulată, case în chip de cuburi, sobre și solide, cu porți mari, închise, în dosul cărora bănuiești gospodării minuțios și prevăzător închegate. Pe unele case, întocmai ca în Ardealul de sud, poți descifra fraze întregi, limpede zugrăvite, cuprinzînd vechi și înțelepte proverbe țărănești. Curînd apare capitala Slovaciei — Bratislava — oglindindu-se în apele Danubiului care o scaldă și o mîngîie pe o lungă bucată de drum. Fluviul îi e reazim permanent, hotar cu două țări de care se leagă de aproape trecutul Slovaciei: Republica Populară Ungară și Republica Austriacă. O mică plimbare cu unul din numeroasele vaporașe ce delectează zilnic pe localnici, te duce de îndată la cele două granițe, străjuite de ostroave cu bogată vegetație de luncă. Bratislava, în apropierea imediată a Vienei, a cunoscut înrîurirea puternică a acesteia, de care era legată prin drumuri și vehicule depărtate doar la o oră, două de capitala Austriei. Cafenelele și restaurantele mari, cu iz de oarecare vechime, felul și politețea oamenilor, aripile melodiilor amintesc atmosfera Vienei de altădată. Un castel în ruine domină de pe înălțimile urbei peisajul danubian. La restaurarea lui se lucrează de cîțiva ani cu sîrg, așa cum de altfel se procedează cu toate vestigiile arhitectonice ale trecutului.

Infățișarea generală a Bratislavei e cea a unui mare oraș provincial cu destule străzi înguste pe care vehiculele nici nu se pot strecura uneori și care-i dau un aer de familiaritate, călătorul avînd impresia că pășește nu pe străzi, ci pe coridoarele unei imense clădiri. Elementul vechi nu are însă aci ponderea și prestigiul adesea apăsător pe care-l sugerează permanent Praga. Simți în aer fîlfîind o voioșie de ev nou, o dispoziție optimistă pentru creație, și într-adevăr, dincolo de hotarele orașului vechi, te întîmpină noile edificii ale regimului democrat-popular: cămine studențești de vaste dimensiuni, uzine colosale, blocuri de locuințe din prefabricate, cu numeroase etaje și mari lărgimi se înalță de pretutindeni, așezîndu-se pe noi străzi și închegînd mîndre cartiere muncitorești. Insoțitorii ne conturează visul constructorilor de mîine: dincolo de vechea Bratislavă se vor revărsa, pe toate laturile ei de astăzi, noi cartiere ce vor adăposti viața clocotitoare a creatorilor viitorului.

Am avut la Bratislava fructuoase întrevederi cu secțiunea locală a Uniunii Scriitorilor Cehoslovaci și cu reprezentanții editurilor și revistelor mai însemnate. Am schimbat informații cu privire la aspectele actuale ale scrisului slovac și romîn, cu privire la activitatea editurilor. Maestrul Marcel Breslașu, conducătorul micii noastre delegații din care făcea parte și un reprezentant al tinerii generații de poeți — Tiberiu Utan — s-a interesat îndeosebi de realizările literaturii pentru copii și tineret și editura i-a înfățișat lucrări valoroase, semnate de clasicii cehi și slovaci sau de scriitori ai literaturii universale, cărți prezentate într-un mod nespus de atractiv prin formele lor, prin abundența și varietatea culorilor, prin apariția neașteptată a unor poze în relief ce transformau pe nesimțite cartea într-un soi de jucărie.

Scriitorii slovaci s-au interesat și ei de realizările noastre și au cerut sugestii cu privire la lucrările romînești ce ar putea fi traduse. Și Eminescu al nostru a cunoscut o traducere valoroasă și anume pe cea a lui Jan Krasko (mort 1958), scriitor de seamă care a transpus — cu uimitoare proprietate — cîteva poeme erotice ca „Pe aceeași ulicioară", „Departe sînt de tine" sau poemele sociale „Impărat și proletar", „Scrisoarea a II-a" etc. Nu este locul aici să insistăm, mai pe larg, asupra traducerilor din limba romînă, ci vom cita doar în treacăt numeroasele transpuneri din scriitorii noștri contemporani, din M. Sadoveanu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Petru Dumitriu, Titus Popovici etc. la care și-a dăruit contribuția atît de valoroasă Jindra Hușkova, conferențiar de literatură romînă la universitatea din Bratislava.

Preocupările de istorie literară nu sînt mai puțin însemnate și putem aminti aci realizări remarcabile ca de pildă o **Istorie a literaturii slovace** redactată de **Institutul de Literatură** din care a și apărut un volum prezentînd epoca veche. Reprezentanții Academiei, cu care am avut de asemenea întrevederi, ne-au arătat publicațiile lor: ediții de clasici, studii și documente, lucrări de literatură comparată, antologii etc.

★

O țară nu poate fi desigur apreciată descriind doar capitala ei și mișcarea culturală pe care aceasta o conduce. Trăsăturile ei se întregesc și prin înfățișarea vastului ținut ce-i generează de fapt energia și o susține prin eforturile lui. Am străbătut, prin urmare, Slovacia aproape în lung și în lat, pornind — după cum am arătat — de la Bratislava spre Banska Stiavnica și Banska Bystrica, în centrul Slovaciei și de acolo prin Brezno spre Poprad, în semeții munți ai Tatrei superioare. Din capitala slovacă și pînă spre Zlate Moravca, cam la 100 km spre răsărit de Bratislava, șesul se întinde larg și neted, uniform de monoton. Abia mai departe, dincolo de 300 km, peisajul devine deluros, apoi muntos, dar nu cu o strictă consecvență. După ample desfășurări de șesuri, te surprinde un lanț neașteptat de munți, urmat de alte întinderi netede, apoi după Banska Bystrica pătrunzi — în sfîrșit — în Tatra, ce se înalță tot mai semeț și mai dominant. E ca un imens amfiteatru, care nu urcă însă brusc, prin salturi, ci prin succesiuni lente de munți tot mai înalți. In cele din urmă se conturează la orizont renumitele Tatre. Vîrfurile izbucnesc — de data aceasta — abrupt, cu forme fantastice, închipuind capete de uriași sau monștri din basme fioroase. Trăiește și acum parcă emoția începuturilor geologice ale lumii. Totul e sublim, dar și înspăimîntător. Văile sînt adînci și coastele lor verticale. Stîncile se arată golașe, ca gîturile de vulturi pleșuvi. Și cu toate acestea, dintr-o dată, într-o stațiune ca Strbske Pleso peisajul începe a se se umaniza. Un lac calm îl înviorează, vîrfurile apropiate par mai accesibile, datorită desigur și mîngîierilor mîinii civilizate a omului care a tăiat poene, a ridicat cabane, a săpat drumuri îngrijite.

Oamenii apar rar, dar cînd îi zărim — în goana mașinii — prin sate, încercăm sentimentul siguranței cu care ei stăpînesc natura și propriul lor destin. Au sufletul voios, deschis și după ce gheața rezervelor s-a rupt, ei se dăruie cu totul prin mărturisiri și anecdote.

In centrul regional Martin, situat mult spre apus de Tatra superioară, am vizitat un bogat muzeu de artă populară, închegat științific și artistic totodată, înfățișînd în săli largi condițiile vieții materiale și valorile spirituale ale poporului slovac. Am urmărit, cu duioșie, apropierile de motive dintre arta noastră și cea locală: ornamentele geometrice pe costumele populare, bucuria desfătării cu abundența culorilor vii, uneltele de muncă atît de asemănătoare cu ale noastre, apoi cimpoiul, buciumul, aidoma cu al nostru, în sfîrșit, obiceiurile de sărbători: capra, brezaia, ouăle încondeiate etc. Incă o mărturie a afinităților noastre seculare.

Dar în centrul Slovaciei, la Zvolen, pe care l-am mai citat odată, se află un alt moment al prieteniei. E țintirimul eroilor romîni căzuți cu zecile de mii pentru zdrobirea fascismului. Pe cele două coaste ale unei măguri, ușor boltite, se înșiruie, la intervale regulate, mari gropi de oseminte. Plăci de aramă înregistrează amănunțit numele celor căzuți, adunați aci de pe toate meleagurile de luptă ale Slovaciei. Pe micul platou al măgurii se înalță un sobru monument de piatră, în chip prismatic, deasupra căruia apare o impunătoare coroană sculptată, expresie pioasă a gratitudinii naționale.

Pășim printre morminte înfiorați de mărimea ecatombei, de grozăviile războiului, de dramele ce zac desigur sub fiecare brazdă de pămînt, dar și cu sentimentul mîndru al datoriei împlinite de poporul romîn în luptă cu dușmanii umanității, pentru fericirea lui și a țării prietene.

Al. DIMA

O prietenă statornică a literelor noastre: JINDRA HUȘKOVA

A devenit, nu de mult, sexagenară Jindra Hușkova, vechea prietenă din Bratislava a literelor noastre. E un nimerit prilej de a-i trimite acolo, în mîndrul și primitorul oraș de pe malurile Dunării, nu numai un vibrant salut cordial, ci și expresia gratitudinii noastre pentru strădania ei de peste trei decenii pe tărîmul închegării relațiilor culuturale romîno-cehoslovace.

Jindra Hușkova a lucrat modest, dar perseverent, informînd pe cititorii patriei ei cu privire la valorile culturii și literaturii noastre și pe noi cu privire la remarcabilele creații ale cehilor și slovacilor. Și-a terminat studiile filologice la vechea universitate din Praga încă din 1921 și a trecut apoi în Slovacia, unde a servit cu devotament în bibliotecile locale, devenind mai tîrziu lector și conferențiar de limba și literatura romînă la Facultatea de filologie din Bratislava. In această din urmă calitate a desfășurat o fructuoasă muncă didactică, izbutind a crea și noi cadre menite a continua frumoasa ei strădanie în domeniul relațiilor dintre țările noastre. Vom cita dintre acestea pe Milota Sidlova, al cărei nume a fost de curînd amintit în „Gazeta literară" în legătură cu un articol al ei informativ, cu privire la cele două romane ale lui Titus Popovici dintre care „Străinul" apăruse și la Praga, anul trecut. Tînăra cercetătoare și-a trecut examenul de stat cu o lucrare despre proza lui Zaharia Stancu, pentru care s-a documentat amănunțit la noi.

Jindra Hușkova a publicat numeroase articole și prefețe la traducerile din limba romînă ale unor scrieri reprezentative, aparținînd lui I. L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu. Ea a comunicat aproape regulat evenimentele culturale și literare de seamă de la noi, ca de pildă în cîteva numere din „Kulturnîi Zivot" din 1955, în care s-a ocupat de piesele ce se joacă în republica noastră, de edițiile de clasici, de decada cărții etc., după cum a publicat în „Gazeta literară" din același an note despre fenomenul literar cehoslovac. Prefețele ei la traducerile din Caragiale, Sadoveanu, Zaharia Stancu știu să comunice cititorilor străini elementele esențiale cunoașterii adecvate a clasicilor noștri, fără pedanterie și aparat științific prea încărcat, dar cu emoție și largă receptivitate.

Vom sublinia în sfîrșit bogata activitate de traducătoare a Jindrei Hușkova, care a transpus în limba ei opere de Petru Dumitriu — „Drum fără pulbere", Zaharia Stancu—„Desculț", Mihail Sadoveanu — „Nuvele alese" în 1953 și „Zodia cancerului" (sub tipar), A. Baranga — „Iarbă rea" (1953), I. L. Caragiale — „Opere alese" (1953), Mihail Sebastian — „Ultima oră" (1956) și „Steaua fără nume" (1957).

Cu prilejul unei recente călătorii în Cehoslovacia, traducătoarea ne-a informat că a predat unei edituri transpunerea integrală a „Zodiei Cancerului" care va apare la sfîrșitul acestui an în 40.000 de exemplare și că lucrează acum la o prelucrare slovacă a unui manual de conversație ceho-romîn, și la un dicționar slovaco-romîn și romîno-slovac împreună cu elevele ei Sidlova și Kovacova.

O atît de harnică și statornică activitate nu poate să nu dobîndească recunoașterea noastră sinceră și mișcată. Jindra Hușkova a devenit astăzi, după trei decenii de continuă muncă pe tărîmul relațiilor dintre țările noastre, o expresie pilduitoare a unui program cultural, ce trebuie adîncit și dezvoltat cu entuziasm.

D. A.

ÎNTRE TOVARĂȘI

Stăm nemișcați în mijlocul mormintelor din cimitirul romînesc de la Piestany. Prietenii mei tac, îmi respectă tăcerea și respectă tăcerea morților. Privirea îmi alunecă grea de la mormînt la mormînt. Citesc nume de ostași și ofițeri romîni căzuți în lupte pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste. E liniște. Doar o adiere de vînt dinspre rîul Vah ne lovește încet fețele. In bătaia lui, floarea aprinsă a unui mac se apleacă în răstimpuri spre pămîntul negru al unui mormînt atingîndu-l cu petala lui delicată. Mie mi se pare că-l sărută. Aș vrea să rup floarea aceea, să o păstrez, să o port cu mine. Aș vrea, dar n-o rup. Floarea sărută pămîntul acela negru și pentru mine.

Acesta este cimitirul ostașilor romîni căzuți pe pămînt cehoslovac. Pentru poporul nostru, pentru popoarele Cehoslovaciei, pentru libertatea tuturor popoarelor lumii.

Pe drum, la întoarcere, aflu de la unul din însoțitorii mei cu cîtă dragoste le-a vorbit un ofițer romîn, profesor de liceu, despre literatura romînă. A organizat conferințe pentru toți profesorii din oraș. Literatura romînă? Imi amintesc dintr-o dată de o altă împrejurare. In toamna anului 1958, poetul slovac Viliam Turcany care ne vizita pe atunci țara a început să ne recite — unui grup de cunoscuți — încet, liniștit, versuri din Eminescu. Tălmăcirea era perfectă și rezonanța pură a versului nu a lăsat nici o urmă de îndoială asupra autorului. Necunoscătorii limbii slovace au ascultat și au înțeles.

Ni se alătură o bătrînică simpatică îmbrăcată sobru, în negru, venind de pe un drum lăturalnic de țară. Cineva o întreabă dacă își mai amintește de ostașii romîni care au luptat pe meleagurile acestea. Cum să nu-și amintească? Apoi a prins să reînvie cu vioiciune vremurile acelea. Cînd a trebuit să facă un drum lung, pînă la un fecior al ei rănit grav în timpul insurecției slovace din 1944, cînd nu erau nici trenuri, nici alte mijloace de transport și cînd niște ostași romîni care mergeau pe șosea cu mașina au oprit și au luat-o cu ei pînă la spitalul în care-i zăcea feciorul.

★

Localitatea balneară Piestany, cunoscută în lumea întreagă pentru apele ei tămăduitoare, a găzduit pînă la moarte (1958) pe unul dintre cei mai mari prieteni ai poporului și culturii romînești, Ivan Krasko, poet clasic slovac. Primul și cel mai mare traducător al versului eminescian în limba slovacă. In fața casei lui clocotesc apele repezi ale rîului Vah, iar dincolo de el se ridică un șir de coline înverzite. Mă aflu în camera de lucru a poetului. In fața mea, pe masă stau înșirate cărțile și obiectele care l-au legat pe poet de țara noastră. Mihail Eminescu, poezii complecte, Iași, Editura Fraților Saraga. Și poetul și-a notat pe prima pagină data procurării volumului: 1896. Răsfoiesc după aceia diferite ediții ale poeziilor lui Eminescu pînă la cea din 1950, publicată cu prilejul sărbătoririi centenarului poetului. Se află aci și traducerile în limba franceză, maghiară și germană. Toate au fost citite cu atenție. O dovedesc observațiile la diverse poezii sau la întreg volumul. Fiica poetului mă îndeamnă să răsfoiesc cu mai multă atenție primul volum de poezii ale lui Eminescu. Găsesc numai observații, scheme metrice, traduceri și explicări de cuvinte. Bag de seamă că deși poetul nu a tradus Luceafărul a intenționat probabil s-o facă, căci poemul este studiat amănunțit ca metrică și lexic. Fiica poetului îmi spune că, foarte adesea, l-a văzut pe Krasko stînd în fotoliu cu această veche cărticică în mînă. A fost cartea lui preferată. Odihna și desfătarea lui intelectuală.

Nu pricep de ce gazdele au tăcut dintr-o dată. Parcă li s-a tăiat răsuflarea. Privesc la ei ușor contrariat; în timp ce așez pe masă ultima carte pe care am avut-o în mînă ochii îmi cad pe un mic carnețel cu coperți de piele. Il prind în mînă și încep să înțeleg că de aci provine probabil emoția gazdelor. Carnețelul se deschide fără greutate, singur, la o anumită pagină. Descopăr o șuviță de păr castaniu strînsă într-o panglică tricoloră romînească. Pe aceeași pagină: 1896. Data cînd se despărțea poetul Ivan Krasko de orașul Brașov unde trecuse examenul de maturitate la liceul romînesc. Părul era al domnișoarei Sofia Stănescu, fată a unui negustor brașovean, pentru care poetul slovac a nutrit sentimente de dragoste. In carnețel mai găsesc, în afară de versuri originale ale poetului — încercări din anii uceniciei — și o „Doină a lui Lucaci" cîntec care circula între patrioții ardeleni la sfîrșitul veacului trecut, cînd lupta împotriva asupririi naționale luase proporții mari.

Cineva aduce vorba tocmai despre sfîrșitul veacului trecut. Cum a ajuns Krasko la liceul romînesc din Brașov? In epoca cînd se uneau forțele împotriva asupririi comune din partea Austro-Ungariei habsburgice. Slovacia era supusă unei presiuni nemiloase de deznaționalizare. Nu exista nici umbră de libertate națională. Absolut toate școlile și instituțiile de cultură slovace fuseseră închise de mult. Zeci și sute de mii de oameni luau drumul emigrației. Tineretul slovac învăța în școli străine. Școala romînească din Ardeal străbătută de suflul patriotic militant era un mediu prielnic pentru tînărul Ian Botto (Krasko e pseudonim literar) care aparținea unei națiuni la fel de subjugate ca și romînii ardeleni. Dealtfel Ardealul a mai găzduit și pe alți mari scriitori slovaci: Ianko Jesenky (a studiat la Cluj), Iozef Gregor Tajovsky (a scris și o piesă de teatru inspirată din mediul romînesc). Tot în refugiu, și spre a stabili contacte între cele două mișcări de eliberare, a lucrat și gazetarul slovac Augustiny, redactor al Tribunei lui Slavici care apărea la Sibiu.

Pe urmele prietenilor slovaci mă opresc și în casa Jindrei Hușkova, la Bratislava, traducătoare neobosită și prietenă sinceră și devotată a poporului nostru. Pe masă stă întinsă recolta ultimului an: „Zodia cancerului" de M. Sadoveanu și „Ziariștii" de Al. Mirodan. Acesta este deci ultimul an. Ce a făcut pînă acum s-a spus în alte locuri și cu alte prilejuri. E enorm. Și nu este singura traducătoare. O mai cunoaștem pe dr. Alice Sabova traducătoare a mai multor volume, pe Dovalova, pe F. Kucak și alții. Incerc să-mi recapitulez mai amănunțit activitatea fiecăruia. Mi se constituie o listă impresionantă de scriitori reprezentativi romîni apăruți în Slovacia în special după Eliberare.

In timpul vizitelor pe care le fac la editurile din Bratislava constat că există un interes viu pentru literatura romînă. La „Editura slovacă pentru literatură" e în lucru „Străinul" de T. Popovici, iar editura „Scriitorul slovac" a scos anul acesta „Moromeții" de Marin Preda și pregătește „Zodia Cancerului" de M. Sadoveanu. La Editura tineretului" se bucură de succes cărțile pentru copii și tineret publicate în țara noastră. Au și fost traduse volumele „Marea bătălie de la Iazul Mic" și „Mai e un loc pe genunchi" de Octav Pancu-Iași, iar în planul editurii se mai află „Muzicuța cu schimbător" de Nicuță Tănase și „Povestiri" de Vladimir Colin. Discutăm cu aprindere despre problemele schimbului de valori literare între popoarele noastre. Ascultăm diferite păreri. Se aduce exemplul lui Karel Capek a cărui culegere de poezie franceză modernă publicată imediat după primul război mondial a creat un adevărat curent. Da, este foarte important ca „importul" să fie făcut de o mare personalitate literară. Aceasta asigură calitatea și, în bună măsură, difuzarea. Dar lucrul decisiv este ca „importul" să corespundă unei necesități interne. Sîntem cu toții de acord să traducem acele cărți care, pline de seva vieții contemporane, să prezinte cititorului celeilalte țări aspecte inedite ale realității. Asemenea cărți au și fost scrise în ambele țări. Acum, cînd podul de aur al prieteniei a fost aruncat peste frontiere, rămîne să le facem cunoscute popoarelor noastre, care au fost vitregite de politica culturală cosmopolită din trecut.

— După Eliberare s-au creat condiții formidabile, îmi spune cu elanu-i caracteristic tînărul poet slovac Milan Ferko. S-au și făcut multe, foarte multe. Eu am îndrăgit țara voastră și cultura ei. Imi recită, în traducere proprie, versuri din Arghezi, Jebeleanu, Mihu Dragomir, Andrițoiu.

— De mult doresc să alcătuiesc o antologie de poezie romînească... Și, adaugă conlocutorul meu, sînt convins că toate planurile și visurile noastre se vor realiza.

Ne-am despărțit, iar eu m-am întors în țară cu vorbele lui în inimă.

Corneliu BARBORICA

Amintire

Să alungăm herzogii cu svastici pe armură,
Am străbătut incedii și norii grei de zgură.

Vă amintiți, prieteni, răniți în linia-ntîia,
Cum ne-a pansat la Hnuste, o fată-n alb,
Maria?

Prin roi de fulgi și gloanțe cu zumzet de
știubee,
Se apleca spre targă cu-omătul din alee...

Străpuns era amurgul de lănci fosforescente,
Iar stelele, ca iodul, cădeau pe pansamente.

Ne îngheța bandajul... Din pîlnii de obuze
Privirile Mariei ne dogoreau pe buze!

Ne răcorea cu palma-i pe tîmplele încinse;
In gestul ei Slovacia, larg, brațele-i întinse

Și ne-a cuprins la pieptu-i cu munții ninși,
cu ape,
Să aibă semn urmașii că am căzut pe-aproape...

Iar celor ce în viață le-a fost dat să revină
Să ducă lîngă inimi o creangă de lumină,

O creangă ce-nflorește și azi nepieritoare
Ca mîna truditoarei prin flăcări și ninsoare...

Nicolae TAUTU

Pe strada „Victoria din Februarie" din orașul Bratislava, capitala Slovaciei, se înalță noi blocuri de locuințe pentru oamenii muncii.

„În semn de prețuire"

Acum 15 ani, la 23 August 1944, armata hitleristă înfrîntă se retrăgea în grabă de pe teritoriul Romîniei. La puțină vreme după aceea, poporul slovac, răsculat împotriva ocupației germane și a guvernului aservit ei, arestează și lichidează în orașul Martin comandamentul german care fugise din Romînia. In zilele acelea, după ce armatele romîne întorc armele împotriva Germaniei hitleriste, începea marea răscoală națională slovacă, prin care poporul slovac înscrie o pagină glorioasă în istoria luptei popoarelor pentru eliberare de sub călcîiul agresorilor fasciști. La 29 august poporul frate cehoslovac a sărbătorit a 15-a aniversare a acestui mare eveniment istoric. Evenimentele de la 23 și 29 August stau în legătură directă ca două verigi alăturate ale aceluiaș lanț al luptei popoarelor pentru libertate. Iată de ce, aniversînd eroica insurecție armată de la 29 August, poporul slovac își amintește cu recunoștință și de contribuția armatelor romîne la alungarea hitleriștilor.

In cinstea marei sărbători a poporului romîn, organul Uniunii Scriitorilor Slovaci „Kulturny zivot" închină un număr întreg succeselor obținute de literatura romînă contemporană. Numărul este deschis de editorialul scris de Rudolf Fabry, redactor-șef al acestei reviste, un vechi și bun prieten al poporului nostru. Rudolf Fabry, el însuși, a avut prilejul să cunoască regimul de teroare antidemocratică din Romînia burghezo-moșierească. In anii 1938—1939 el a stat închis la Jilava și Doftana și a fost torturat de comisarii siguranței. In editorialul său în care evocă suferințele comune îndurate în trecut, precum și cele două mari evenimente istorice din istoria de acum 15 ani a popoarelor noastre, Rudolf Fabry scrie: „Ideile comune, lupta comună, sîngele vărsat în comun ca și construirea comună a socialismului, care se înfăptuiește astăzi — acestea toate ne angajează atît pe noi cît și pe romîni să ne întărim prietenia, să extindem legăturile, să ne apropiem, să ne cunoaștem mai bine și să colaborăm mai strîns în toate domeniile de activitate. Culturile noastre naționale, culturi a două popoare apropiate și din punct de vedere geografic pot să-și ofere multe în avantajul reciproc. Literatura romînă nouă tratează teme care ne sînt și nouă apropiate, iar temele noastre sînt apropiate romînilor; literaturile noastre rezolvă probleme asemănătoare și îndeplinesc aceeași misiune. In orice caz cunoașterea reciprocă a valorilor culturale poate numai să îmbogățească orizontul nostru și să ne ajute pe drumul comun al desăvîrșirii revoluției culturale socialiste. In acest sens putem să învățăm multe lucruri unii de la ceilalți". Vorbind în continuare despre necesitatea de a se face traduceri mai multe și mai bune, Rudolf Fabry arată că „trebuie să folosim în special minunatele tradiții ale prieteniei noastre, tradiții simbolizate de însăși apropierea celor două glorioase aniversări. Poetul romîn Nicolae Tăutu, care în calitate de ofițer al armatelor romînești a participat la izgonirea cotropitorilor a publicat nu de mult un volum de poezii lirice închinate în mare parte clipelor pe care le-a trăit în luptele din munții Tatra. Multe din faptele de eroism ale ostașilor romîni, care zac în pămîntul nostru așteaptă încă să fie înfățișate în opere de artă care să eternizeze vremurile de luptă pentru libertate".

Numărul săptămînalului slovac cuprinde versuri de: Tudor Arghezi (Testamentul), Mihai Beniuc (Din umbră), Maria Banuș (Odihnă), Eugen Jebeleanu (Lidice), Victor Tulbure (Pragul de aur), Szemler Ferenc (Mulțumire); proză de Francisc Munteanu (Țigarea) și Eugen Barbu (O ladă cu trotil); articole de critică literară de Paul Georgescu (Despre creația poetică a lui Mihai Beniuc), D. Micu (Romanul romînesc după 23 August 1944), V. Mîndra (Marea sărbătoare și creația dramaturgilor romîni), S. Damian (Pe căile noi ale realismului socialist), Al. Mirodan (Reportajul în atac).

In articolul său „Prietenia noastră are rădăcini adînci" Jindra Huskova, veche și prodigioasă traducătoare din literatura romînă, amintește de succesul pe care îl au în Slovacia operele lui M. Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Zaharia Stancu, I. L. Caragiale, Eusebiu Camilar și alții, și îndeamnă la traducere mai sistematică a valoroasei creații poetice romînești de după 23 August. De asemenea autoarea subliniază rolul pe care l-au avut scriitorii slovaci Ivan Krasko, Terezia Vansova și Gustav Augustiniy (redactor la „Tribuna" sibiană) în închegarea și dezvoltarea relațiilor de prietenie romîno-slovace. In același număr Emil Bencik încalecă un articol în care evocă cei zece ani petrecuți de marele prozator slovac J. G. Tajovsky la Nădlac, la începutul secolului nostru și arată cu cîtă dragoste își amintesc pînă astăzi bătrînii locuitori ai tîrgușorului romînesc de activitatea lui Tajovsky.

Materialul literar este însoțit de bogate reproduceri după operele artiștilor plastici romîni Naum Georgescu, Ștefan Szöny, Titina Călugăru, C. Beiu-Angheluță, Ștefan Czorvassy, Ion Irimescu, Boris Caragea și alții.

Ne exprimăm bucuria și mulțumirile noastre profunde pentru această sinceră și entuziastă manifestare de prietenie din partea revistei „Culturny zivot" și, împreună cu tovarășul Rudolf Fabry, ne manifestăm convingerea că acesta este numai un început.

B. C.

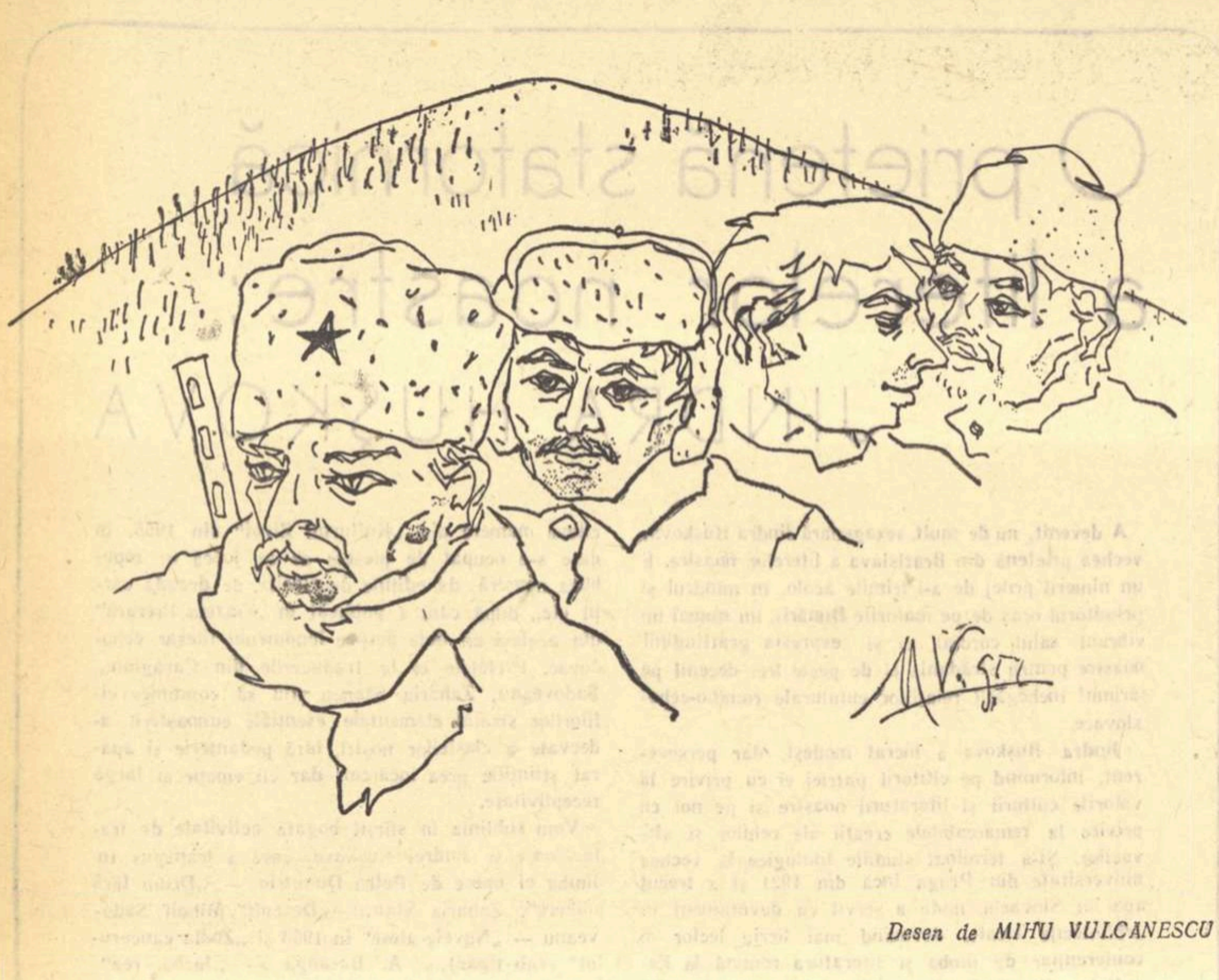

Desen de MIHU VULCANESCU

AMINTIRE

Patru bărbați înarmați pășesc în noapte. Trec prin munți, prin văi și știu bine că vor trebui să meargă toată noaptea și încă o jumătate de zi. Și cînd vor ajunge la țintă își vor spune: am mai făcut încă 40 de kilometri.

De mai bine de două ceasuri mă chinuiesc cu un pistol belgian. Vreau să-l montez, dar nu izbutesc. Locotenentul major Pavliușa mormăie și am impresia că se miră cum de s-a putut naște un om atît de neîndemînatec. N-am izbutit să-l montez: în tehnică voi rămîne pînă la moarte analfabet.

Spre dimineață sînt nevoit să renunț la această misiune. Coborîm pe o pantă abruptă, accidentată și stîncoasă. Galcar bătut de ploi și vînturi, cu crăpături înșelătoare, ascunse de tufișuri pipernicite și ierburi uscate. Natura este aici uriașă și străveche. Dar noi, ca niște capre sălbatice, sărim din stîncă în stîncă, strigăm, chiuim și ascultăm fermecați ecourile vălurind.

Jos, la capătul pantei curge un pîrîu. Facem o scurtă haltă. Bem apă, ne spălăm și ne plimbăm pe pajiște. Nu se așează nimeni, deși picioarele ne dor îngrozitor. Nimeni! Este una din legile nescrise ale războiului de partizani. De cum te așezi, picioarele devin ca de plumb, corpul se pătrunde de oboseală ca o cîrpă de apă și somnul nu mai poate fi alungat.

Pe firul văii șerpuiește un drum. Drum larg, cu urme de roate. Și iar pornim, legănîndu-ne ca niște rațe, distanțați, primul se află departe în față. Obicei. Asemenea obiceiuri intră în sînge. Bune obiceiuri. Cel din frunte se oprește. Ne face semn cu mîna să ne apropiem. Il poreclisem morarul. Și Jano. Cînd a venit la noi ne-a spus că a măcinat făină, și nimic mai mult. Venise însoțit de un activist de partid și asta era de ajuns. Numele lui de familie ne era indiferent. Ca și restul. Nimeni nu întreba, nimeni nu era curios. Cei curioși ni se păreau suspecți. Nu-mi aduc aminte să fi încălcat vreodată legile conspirației (am avut prieteni cinstiți și curajoși, săptămîni întregi am trăit lîngă ei dar nici pînă astăzi nu știu numele lor de familie, nici ei pe al meu).

In vreme ce ne apropiem de Jano zărim un cerb bătrîn. Se uită la noi și rumegă. Stă pe malul pîrîului, aproape de tot.

Jano își scoate automatul dar locotenentul major îi spune:

— Što ti? On je tebe verit, a ti striliat evo hoceș? Oi, Ooi! On je ne fașist!1) Jano nu trage.

Cerbul se întoarce leneș și intră disprețuitor în aluniș. E murdar, mai murdar decît noi, cu șezutul gol, chelbaș. Este poate tot atît de bătrîn ca și pădurea de aluni. — Harașo ti sdelal, tovariș starși litinant! — spun comandantului.2) Vorbim rusește. Toți. Ce-i drept cam stricat, dar rusește. Morarul vorbește cel mai bine. De blestemat blestemă tot așa de bine ca și Ivan Ivanovici din Kostroma. Să te dai drept rus are un farmec deosebit și, de ce să n-o spunem, și avantaje. Țăranii ospătează cum se cuvine pe „ruskovo celoveka"3). Ce au mai bun lui îi dau; iar alor noștri? Ca alor noștri. Să fie sănătoși!

— De unde ești, fiule? — îl întrebă odată un țăran pe morar în timp ce ne așezam la masă și ne pregăteam să mîncăm. Se uita la căciula morarului cu o admirație nestăpînită. Era mare cît o căldare și steaua de pe ea, cît pumnul.

— Ce-ai spus, gospodar? — se făcu el că înțelege.

— De unde ești? Otkuda? — Așa. așa...

— Ia. Sibiriak. Da dumneata știi unde-i Siberia?

— Acolo e frig. Țăranul se uită la Jano ca la o minune.

— Da, frig — zise — frig! La noi sînt șaizeci de grade frig... și dădu drumul la un șir de cuvinte tari.

— Șaizeci? țăranul dădu cu gravitate din cap, dar fără să creadă. Se uită însă la căciula lui și mai, mai, că-i venea să creadă. Comandantul Pavliușa se înfuriase...

După ce am plecat de acolo, l-a luat pe morar de o parte și i-a spus cu asprime: „Nu trebuie să prostești oamenii!"

— N-o să-i mai prostesc, tovarășe locotenet major! Lui Jano morarul îi era rușine.

Pavliușa era ofițer al armatei roșii. Originar din Caucaz, muntean ca și mine.

Și iar prin munți și prin munți.

Soarele pătrunde prin lăstărișul rar și noi înaităm cu greutate. Discuția lîncezește și trebuie să mergem, să mergem într-una, pînă cînd soarele se va opri deasupra capetelor noastre. Pasul e greu, automatul greu. Iar noi nu știm pe ce locuri ne vom opri la amiază, în ce locuri se va sfîrși marșul nostru. Pavliușa știe, dar nu-l întrebăm. Asta e legea. Bună lege...

— Băieți! De ce sînteți așa de triști? Pavliușa e nemulțumit de muțenia noastră. Pe mine mă enervează observațiile lui. Mă uit din cînd în cînd strîmb la soare, dar și el se tîrăște obosit. Urcă anevoie. Mai anevoie decît noi.

In fața noastră se deschide o poiană întinsă. In mijlocul ei, pe neașteptate, crește din pămînt o stîncă atît de mare încît cu greu am putea-o cuprinde toți patru. Pe ea se află un semn turistic cu roșu și alb. Imi vin în minte florile și vorbele aspre ale comandantului.

— Stai! — comandă Pavliușa arătînd în direcția stîncii:

— Fuga marș! și pornește primul.

— Asta-i diavol, nu om, gîndesc, în timp ce alerg și mi se pare că a parcurge distanța dată este peste puterile noastre. Nu înțeleg. Nu înțeleg. Lui îi vine ușor, e din Caucaz. Mă rod astfel de gînduri, cîrtesc și lucrul acesta mi se citește pe față.

> RUDOLF IASIK este deocamdată autor a două romane și este considerat ca unul dintre talentele de bază ale literaturii ultimilor ani. Romanele sale „Pe țărmul rîului străveziu" (1956) și „Piața Sfintei Elisabeta" (1958) sînt o contribuție importantă la proza socialistă contemporană, împrospătînd mijloacele tradiționale ale epicei slovace — narațiunea simplă și povestirea — cu dramatismul și lirismul contemporan.

— Muieri! Nu partizani, muieri! Pavliușa ocărăște îngrozitor și pornește mai departe în pas liber.

Stînca rămîne în urma noastră. Drumul urcă ușor. Mușchii ne sînt înțepeniți ca de cîrcei și fiecare pas e amar ca o durere. Dacă mi-ar da acum să-i montez pistolul, l-aș arunca și aș blestema toată Belgia. Furios cum sînt nici nu bag de seamă că mi-a trecut oboseala. Dar deodată mă opresc. Mă uit în urmă. Am chef să văd stînca, monstrul acela de piatră, dar unde a dispărut? In ea s-a scurs oboseala mea, sau unde? Pavliușa e un bun comandant. Se pricepe la munți și la oameni! Sigur... îi vine ușor, îmi zic, și mă gîndesc cîte legi are războiul de partizani.

Și soarele grăbește pasul. Cu noi. Cu siguranță că și el văzuse semnul turistic, și-a comandat și lui: — Fuga marș! Acum poate să urce mai ușor. Oamenii învață, soarele învață. Toți învață, numai fasciștii se repetă. Omoară, ucid. Ucid și omoară. Mîine se va împlini o săptămînă de cînd am vorbit cu un om care a fugit din lagărul de la Oswienczim. Oh, dacă mi-ar da acuma să montez pistolul belgian; Pavliușa mi-l va da cu siguranță, mi-l va da. Cînd o să ajungem la locul stabilit, mi-l va da. Ce-o să facem acolo? Intr-adevăr! Ce-o să facem acolo?

Grăbim pasul. De pe creastă se vede întreaga regiune. In vale, sate risipite. Care dintre noi știe ce nume are? Nu pot să mă orientez. Numai după soare ghicesc că mergem spre sud, mereu spre sud. Curiozitatea mea crește. Și odată cu ea senzația că ne apropiem de țintă. Da, un gînd mi se strecoară din ce în ce mai pronunțat. Pe aici pe undeva, aproape de tot, trebuie să fie ținta.

Copacii se răresc, pămîntul se schimbă în piatră și aici se sfîrșesc toate drumurile deoarece creasta începe să se prăbușească. In fața drumețului se deschide o prăpastie și de aici numai păsările pot merge înainte. Mă uit în golul acela siniliu și nu-mi vine să-mi cred ochilor.

— Fie și numai pentru această priveliște și tot merita să ne rupem gîturile — mă gîndesc fără să știu că în acțiunea noastră nu există nici un element turistic. De altfel, se și aude: — Culcarea, băieți! Culcarea! Ordonă comandantul. — Aha! Culcarea! Parcă de abia acum mi-aduc aminte. Cuvintele lui Pavliușa mi-au înmuiat genunchii.

— Treizeci de minute... aud ca din depărtare vocea cunoscută. Pavliușa e un băiat bun. Vom dormi și o să adoarmă și el. Oh! O să adoarmă! E bine și așa. Stînca nu e tare. Cine a spus că stînca e tare? Doamne, cine a spus?

Dintr-o dată mă pomenesc zgîlțîit de cineva, de braț, ca și cum ar fi vrut să mi-l smulgă. Am ochit deschis dar nu văd nimic. Capul mi-e greu, inaccesibil gîndurilor și imaginilor.

— Tu ești? Il zăresc pe comandant aplecat deasupra mea, mohorît.

— Muieri, nu partizani! ocărăște, și somnoroșii încep să se ridice.

Ne cercetează pe fiecare cu de-amănuntul de la bocanci pînă la bonete și căciuli, mai bine zis pînă la cele două bonete și pînă la căciula mare cît o căldare.

Căciula morarului. De-acum îl cunosc într-atîta pe Pavliușa ca să știu ce va urma. Un discurs lung, lung, nu ne iartă. Ne vorbește de parcă n-ar fi trei, ci mase întregi. Pe mine somnul mă doboară și nu pot cu nici un chip să-l alung, drace! Discursul se lungește, ca un act de acuzare și totuși acum simt ce forță magică au cuvintele. Din gura lui Pavliușa începem să aflăm dintr-o dată lucruri mari și emoționante. Aici se va desfășura conferința partidului comunist. Chiar aici, unde am dormit. Misiunea noastră este clară.

— Zece! Aceasta e parola. Zece!

— Zece! repetăm unul după altul. Acum văd că somnoroșii s-au prefăcut în șoimi.

Locul pe care am dormit este ferit dinspre miază-zi și răsărit de pereți prăpăstioși. Este nevoie să blocăm două căi de acces spre stînci, două poteci. Comandantul ne împarte în două grupe. El cu unul dintre noi se îndreaptă spre una dintre poteci iar eu, în calitate de comandant și morarul, ca grupă, începem să coborîm pe cea de-a doua. Ne pierdem într-o pădurice de brazi.

Trebuie să se fi scurs multă vreme. multă, fiindcă uneori încetam să mai cred în cuvintele lui Pavliușa, cînd, deodată, foșnetul pădurii e spintecat de un sunet străin. Se aud glasuri. Răsună din ce în ce mai tare vocea cuiva, dar oameni nu se zăresc nicăieri. Dintr-o dată se ivesc din adîncul pădurii îndreptîndu-se spre noi. Sînt trei. In față merge pădurarul cu pușca de vînătoare, mic și rotofei. De sub pălărie îi alunecă șuvițe albe.

— Șapte! răcnesc la ei.

— De unde strigă, mama lui...? Pădurea tresare, zîmbește. E știrb ca o babă.

— Mîinile sus! răcnesc încă odată. Și asta face impresie.

— Șapte! strig din nou.

— Trei! răspunde pădurarul și nu se lasă pînă nu se apleacă din nou să ne descopere.

— Pe potecă în sus, spre stînci! răspund înlăturînd crengile de brad și arătînd cu mîna direcția.

— Pașli! Pașli, tovarăși! Urcați mai repede — îi îndemnă morarul făcîndu-le semn cu automatul. Ah, căciula asta cît o căldare! Și ce mai ochi holbează pădurarul!

Trec și trag cu ochiul la căldarea mițoasă. Pasul le este așa de ușor, ca și cînd ar fi purtați de vînt. Pas solemn.

— Stupaite! Urcați tovarăși! — morarul îi bate pe umăr și pe mine mă roade invidia.

— Oameni buni, nu mai e de glumă, i-am auzit spunînd. Nu știu dacă a spus-o pădurarul dar nici nu-mi bat capul să aflu cine. Altceva mă preocupă. De unde să fac rost de o căciulă ca asta? Pe poteca noastră au trecut doisprezece.

O vreme nu s-a mai arătat nimeni. Apoi aud din nou pași. Este comandantul și încă unul. Necunoscut. Comandantul duce două pachețele unsuroase. Fără îndoială, mîncare. Deodată sare pe o buturugă, cu mîinile ascunse la spate și întreabă rîzînd:

— A nu, kak dela? Totul în ordine? Vsio v pariadke? Capul cu căldarea mițoasă se înclină afirmativ.

— Partizani! Adevărați partizani! spune Pavliușa necunoscutului, un om mic și vînos. De după umăr i se vede țeava automatului nemțesc. Mai face un pas înainte și ne spune:

— Tovarăși! Conferința partidului începe să discute despre pregătirile în vederea răscoalei armate. Toți delegații au sosit. Ar fi bine să coborîți mai jos și să fiți cu ochii în patru. Nimeni n-are ce căuta pe aici și dacă descoperiți pe cineva să-l prindeți viu! Iar noi vom vedea ce-i cu el. La fiecare pas sînt spioni... Se răsucește înjurînd și se îndreaptă spre stînci.

Cred că e un om ferm. Și deschis. Numele lui l-am aflat mai tîrziu, cînd nu mai era printre cei vii. Da, a fost ferm. Revoluționar. A mers și la spînzurătoare cu fruntea sus.

— A bătut ceasul — îi spun morarului, în timp ce ne îndreptăm spre noul post. — Care ceas? — Ceasul răscoalei!

Pădurea era în locul acela rărită și pustie...

Era la începutul lui iunie 1944...

Rudolf IASIK

---

1) Ce-i, măi! El are încredere în tine și tu vrei să-l împuști? De ce? El nu-i fascist.

2) Ai procedat bine, tovarășe locotenent major.

3) Omul rus.

Execuția

fragment din romanul „Vii și morți" de VLADIMIR MINAC

Pe la ceasurile trei din noapte, pe coridoare răsunară pași grei, se auzeau chei răsucindu-se în ușile celulelor. De astă dată nu deschideau gardienii de serviciu, care nu se vedeau nicăieri, ci oamenii de la SS și gardiști, bocăneau pe coridoare și deschideau celulele, strigau și făceau o hărmălaie ca în iad. Sturmführerul Willi Krebs ținea în mînă lista și umbla de la celulă la celulă și striga numele, le pocea în limba lui dură, germană. Plefcak striga, și Konycek, dar numele doamnei Rosenthal îl pronunță corect, strigă Gizela Rosenthal și mai era acolo încă o Gizela Rosenthal, era micuța Gizela și mai era acolo Luise Rosenthal, adică micuța Luiza. După asta ajunse sturmführerul Willi Krebs în fața celulei cu numărul patru, acolo zăcea profesorul Markech, care nu se putea încă ridica și mai era acolo și Pavel Josef Janik și Krempassky și bătrînul învățător Melicher. Sturmführerul Willi Krebs descuie ușa celulei, ușa se dădu la o parte și sturmführerul se uită pe listă și citi Josef Markech, după care citi și numele bătrînului Melicher și se zgîi în celulă ca și cum n-ar fi văzut bine. Pavel Josef Ionik stătea în poziție de drepți și tremura din toate mădularele iar fața albă ca varul a lui Krempassky se scofîlcise, dar sturmführerul Wili Krebs nu le citi numele. Krempassky avea un frate și fratele lui avea bani și obersturmführerul Erich Jahnke era un om principial dar nu refuza mita dacă, bineînțeles, era destul de grasă. De aceea sturmführerul Willi Krebs nu citi numele lui Krempassky și al lui Pavel Josef Janik, deși avea mare poftă s-o facă dar avea totodată și simț pentru ordine și respect față de acte.

Stăteau pe coridor, erau vreo douăzeci, erau bărbați, numai bărbați și în afară de ei mai era numai doamna Rosenthal și micuța Gizela și încă și mai micuța Luiza. Pe profesorul Markech a trebuit să-l scoată doi oameni de la SS și să-l țină de subțiori, în timp ce sturmführerul Willi Krebs controla lista, deoarece profesorul Markech tot nu se putea ridica în picioare. Unul din cei de la SS îi spuse profesorului Markech, „nu teme, se teranjează," era neamț din Sudeți și vrea să-i spună că se va aranja într-un fel, că o să facă ceva cu el. Profesorul Markech nu se temea, era convins că nu se teme și că nu mai are de ce să se teamă, nimic nu putea să fie mai rău decît ceea ce se petrecuse, că nu poate să urmeze nimic mai rău decît acea încăpere cu mesele de tortură, cu gardistul cu nasul ascuțit și șuieratul vergelei de oțel. Sturmführerul Willi Krebs termină de citit lista, lista era în ordine, totul era în cea mai perfectă ordine, sturmführerul împături cu grijă lista și o băgă în buzunarul pelerinei, își puse mănușile și acum puteau să pornească. Au coborît la parter; după aceea au străbătut curtea, porțile s-au deschis astfel, încît se părea că s-au deschis automat, că închisoarea aruncă pe acești 20 de oameni din lăuntrul său și se leapădă de ei. Deasupra pieței, scăpărau stelele, erau stele curate, reci și depărtate, era un infinit limpede și rece, iar profesorul Markech își aminti de discuția cu Hanka Krapova, o fată plăcută și sinceră și nădăjduia că ea o duce bine sau că măcar nu o duce foarte rău. Prof. Markech avea încredere în sine, nu se temea, tălpile picioarelor îl dureau îngrozitor, fiecare atingere îl copleșea cu valuri de durere, dar nu se temea, deși știa că aceasta înseamnă sfîrșitul, poate era singurul dintre toți care nu mai spera în nimic, deoarece se obișnuise să vadă lucrurile așa cum erau în realitate. Nu simțea frica — deși îi era teamă că în ultima clipă va pune totuși stăpînire pe el, deoarece știa că frica e ceva imposibil de stăpînit, ceva care ține de simțuri și corp și nu de spirit. Acum nu se temea încă și spera că nu se va teme nici în ultima clipă, nu vroia să moară umilit, nu vroia să se vadă, nici în ultima clipă umilit de frică și mai ales în ultima clipă, nu. Nu se temea dar regreta ceva, era o senzație nelămurită dar permanentă, care îl însoțea tot drumul acela lung și dureros.

Doamna Rosenthal ducea de o mînă pe mica Luiza iar de cealaltă pe mica Gizela. Mica Luiza era foarte frică, o treziseră din somn, fusese mai întîi foarte speriată dar acum era rea și întreba necontenit ceva. De ce trebuie să plecăm la ora asta, întreba mica Luiza, de ce mergem iar, acum, noaptea, mami? Taci, Luiza, o ruga doamna Rosenthal, nu mai spune nimic. Luisicka, o liniștea, doamna Rosenthal acum trebuie să tăcem, acum trebuie să tăcem mult de tot. Și doamna Rosenthal știa că merg spre capătul drumului, că se apropie de capătul drumului, trebuia să știe, dar spera încă, mereu, că vor evita sfîrșitul dacă vor păstra tăcere, dacă nu vor atrage atenția celor de la SS. Mica Gizela tăcea, pășea curajoasă alături de doamna Rosenthal și știa că nu mai are ce să spere și inima i se zbătea de spaimă.

> VLADIMIR MINAC, laureat al premiului de Stat (născut 10.VIII.1922). Este unul dintre cele mai mature talente ale prozei contemporane slovace, cercetător neobosit al bogăției lăuntrice, al complexității eroului contemporan, căutător de noi posibilități artistice. Romanele sale „Moartea umblă prin munți" (1948), „Ieri și mîine" (1949) reprezintă pietre de temelie în dezvoltarea literaturii slovace după eliberare. In afară de romanul „Valuri albastre" (1951) și de volumul de reportaje despre China populară, „In țara Soarelui-Răsare" (1955), foarte important este volumul de nuvele „La răscruce" (1954). Acest volum reprezintă un pas înainte în dezvoltarea nuvelei slovace moderne. In cel mai recent roman al său, din care a și apărut primul volum intitulat „Un lung ceas de așteptare" (1958), iar cel de-al II-lea, „Vii și morți", va apare curînd, Minac își extrage materialul epic din evenimentele răscoalei naționale slovace. Acest roman este, desigur, cel mai mare succes al prozei slovace. din ultima vreme.

Bătrînul Melicher călca stăpînit, bătrînește, era sigur pe sine și pe toate, acum nu-i părea rău nici de colecțiile sale numismatice, după care jelise în închisoare, acum nu se mai gîndea la soarta pasiunii sale de colecționar, care îl stăpînise toată viața. Acum îi era străină și puțin de neînțeles, atît colecția numismatică, cît și pasiunea însăși. Acum îi părea puțin caraghios că toată viața se îndeletnicise cu colecționarea de monede, că sacrificase unui atît de neînsemnat lucru toată inteligența, puterea și toți banii săi. Nici acum nu știa care este lucrul cel mai important sau măcar ce este important, dar știa ce este neimportant, ce este mic și ridicol și inutil și înțelegea și faptul că pasiunea de colecționar era numai o formă a egoismului, că a fost o zădărnicie egoistă, că a fost o zădărnicie modestă, care zadarnic s-a lăudat cu modestia sa... Pășea liniștit și sigur, gîndul că sfîrșitul drumului se apropia nu-l tulbura deloc. Călca sigur pe el și cu sufletul gol de orice scînteiere de pasiune, totdeauna a fost mîndru că este stăpîn pe el, liniștit și pur, dar acum regreta că e gol, regreta că nu are nicio amintire, că nu are nici măcar amintirea durerii și suferinții.

Se mai afla printre ei și un ofițer american, locotenent de aviație care sărise cu parașuta din avionul incendiat, avea o canadiană de piele îmblănită și era foarte elegant. Era singurul care fuma, fuma o țigară aromată, un mare privilegiu, vorbea ceva cu cei de la SS și celor de la SS li se părea că glumește cu ei, el însă înjura și blestema. Traversară piața și apoi o luară de-a lungul coloniei, colonia era tăcută și întunecată, totul era tăcut și stelele erau tăcute, reci și depărtate. In față mergeau cei de la SS, pe flancuri mergeau tot cei de la SS, dar în spate mergea gardistul Ulrich cu grupa sa și era acolo și Ignac August Kolenaty cel cu picioarele subțiri, și Vendelin Brada și mai era și Valer Ferkodici. Ulrich era acum locțiitor de comandant dar în realitate era comandant, deoarece Filip Stracho, comandantul, nu se întorsese din misiune și Lemnitzky nu se îngrijea de nimic, bea zile întregi și nu se îngrijea de nimic. Gardistul șef de grupă Ulrich a fost propus spre avansare și decorare, a ticluit singur propunerile iar Lemnitzky a iscălit-o și acum aștepta numai aprobarea de la Bratislava și era aproape sigur că o să fie decorat și avansat. Știa unde îi duce pe oamenii aceia și mai știa de ce îi duc acolo, dar asta nu era păcat, se spovediseră și căpătaseră dezlegare dinainte și la o adică ăștia erau doar niște jidovi, bolșevici și elemente dizolvante. Gardistul Ulrich avea acum prilejul să spele în întregime rușinea sa, acum putea să spele și ultima fărîmă de bănuială care provenea de la faptul că demult, cîndva, fusese căsătorit cu o evreică, acum putea să spele și ultimele rămășițe de bănuială și îndoială și putea să dovedească devotamentul său și ura sa față de evrei, bolșevici și elemente dizolvante. Ignac August Kolenaty era somnoros și căsca într-una, îi era frig și avea poftă de băutură, n-ar fi tocmai rău dacă ar avea la îndemînă o cinzeacă de rom, iar Vendelin Brada topăia în față și încerca să ghicească ce-ar mai putea să aibă ăștia ce nu le fusese încă luat. Numai Valer Ferkodici era prost dispus, în ultima vreme era mereu prost dispus, nu mai rîdea și nu mai glumea și nu-și mai arăta dinții săi frumoși cu care se mîndrea. Acum nu mai era glumă, își dădea seama, era numai mîrșăvie și murdărie, nu era nicio aventură de gentlemen, era numai mîrșăvie și murdărie, să împuști oameni lipsiți de apărare, să violezi fete și să jefuiești. Era foarte prost dispus, scuipa ca să îndepărteze scîrba care i se aduna în gură dar nu putea să îndepărteze scîrba, asculta blestemele ofițerului american, știa puțin englezește, asculta blestemele ofițerului și înjurăturile și era de acord cu el în gînd, ofițerul îi era simpatic, era un gentlemen adevărat.

Trecură de colonie și lăsară în urmă și depozitul de lemne și fabrica de cherestea, și mergeau mereu, acum se aflau în cîmp pustiu, vîntul bătea aici mai cu putere, era înghețat și ridica ușor zăpada de pe coamele nămeților. Mica Luiza plîngea, mi-e frig mamă, de ce e așa frig? Ah, ofta doamna Rosenthal și era aproape înlemnită de frică, ah Luizicika, taci odată, te implor, taci odată. Mica Gizela nu scotea o vorbă, se ținea tare cu mînuța ei de mîna mamei și mergea cuminte, deși inimioara ei se zbătea înspăimîntată.

Profesorul Markech se tîra pe picioarele sale bolnave sprijinit din ambele părți de cei de la SS, dar nu se putea face nimic, rănile de pe tălpi îi înghețaseră puțin și nu-l mai dureau atît de tare, dar fără sprijin tot n-ar fi putut să meargă singur. Totul „se teranjează", îi spusese un om de la SS, nu-i nimic, „totul se teranjează", dar profesorul Markech nu-i răspunsese și omul de la SS renunțase la convorbire. Profesorul Markech tot nu se temea. frica tot nu mai venea, o pîndea, era poate atent ca să nu vină pe neașteptate, stătea la pîndă așteptînd posibila venire a fricii.

Acum cotiră pe un drum de cîmp și cei care încă speraseră trebuiră să înceteze acum a mai spera, acum era limpede că nu e vorba de un simplu transport, acum se întindea în fața lor doar cîmpia pustie și era din ce în ce mai pustie și mai întunecată, se apropiau de pădure. Oamenii de la SS care fuseseră pînă acum relativ liniștiți turbară dintr-o dată, începură să urle, să zbiere, să înjure, să blesteme și să lovească pe deținuți cu automatele și cu paturile puștilor și să-i mîne undeva, înainte, schnell, schnell, zbierau și-i mînau înainte repede, repede porcilor, bandiților fii de porci, cîini și cățele și creaturi ale iadului! Sturmführerul Willi Krebs se opri, capul coloanei se opri, ajunseseră la acel loc, era o groapă antitanc, lîngă pădure. Acum totul merse repede, trebuiră să se așeze pe marginea gropii și toți se așezară numai locotenentul american nu vru să se așeze, striga și blestema, acum era limpede că nu glumește, acum și el înțelegea, că îl vor omorî într-adevăr într-un mod atît de stupid și nelegal, pînă acum credea poate că este numai o glumă lipsită de gust, dar acum, se înfurie fiindcă îl cuprinsese frica. Ionathan Debner cu doi oameni de la SS imobilizară pe neascultătorul locotenent american, îl bătură și în cele din urmă trebui să se așeze ca și ceilalți pentru că în toate trebuie să existe o ordine, acum era totul în ordine și Ionathan Debner cu doi oameni de la SS stăteau pregătiți în spatele celor care ședeau iar ceilalți oameni de la SS și gardiștii lui Ulrich care devenise de fapt comandant stăteau înșirați pe două rînduri cu armele pregătite în caz că cineva ar fi încercat să fugă. Dar nimeni nu încerca să fugă, ședeau toți pe marginea gropii antitanc și așteptau. Unii se uitau calm în fundul gropii ce se pierdea în beznă și unii blestemau și alții tăceau și doamna Rosenthal se tînguia și mica Luiza plîngea. Acum era totuna, totul era acum egal, acum doamna Rosenthal țipa pentru că încetase să mai spere că prin tăcere umilă își va salva viața și acum putea să plîngă și micuța Luiza și putea să plîngă și Gizela, dar ea nu plîngea tremura, tremura și îi venea rău de spaimă. Prof. Markech ședea pe marginea gropii, se simțea bine stînd, în felul acesta picioarele nu-l dureau așa de tare, acum putea să se gîndească la toate cîte ar fi vrut, acum nu-l deranja durerea, nici apropierea fizică a oamenilor de la SS și totuși, nu izbutea să se gîndească la nimic. Avea doar senzația că uitase ceva, că pierduse ceva, că stricase ceva ce nu se poate îndrepta, iar după asta n-a mai avut nici această senzație, a auzit primele împușcături și a numărat acum, acum, acum încă nu, acum și apoi s-a întîmplat, cineva l-a izbit în ceafă, a fost o lovitură parcă inofensivă după care n-a mai urmat nimic. Gizela se ținea spasmodic de mîna doamnei Rosenthal, dar Ionathan Debner era mai puternic decît spaima micuței fetițe, o smulse de lîngă mamă, cu o mînă o ridică în sus și cu cealaltă o împușcă în ceafă și o aruncă în groapă. Mami, mami striga plîngînd mica Luiza, dar deodată tăcu, căzu împreună cu mama ei în groapă și era încă vie, din nou începu să plîngă. Ionathan Debner sări blestemînd în groapă după care nu mai fu auzită nici mica Luiza. Peste o clipă încetară și împușcăturile și nu se mai auzi nimic.

In romînește de C. Barborică

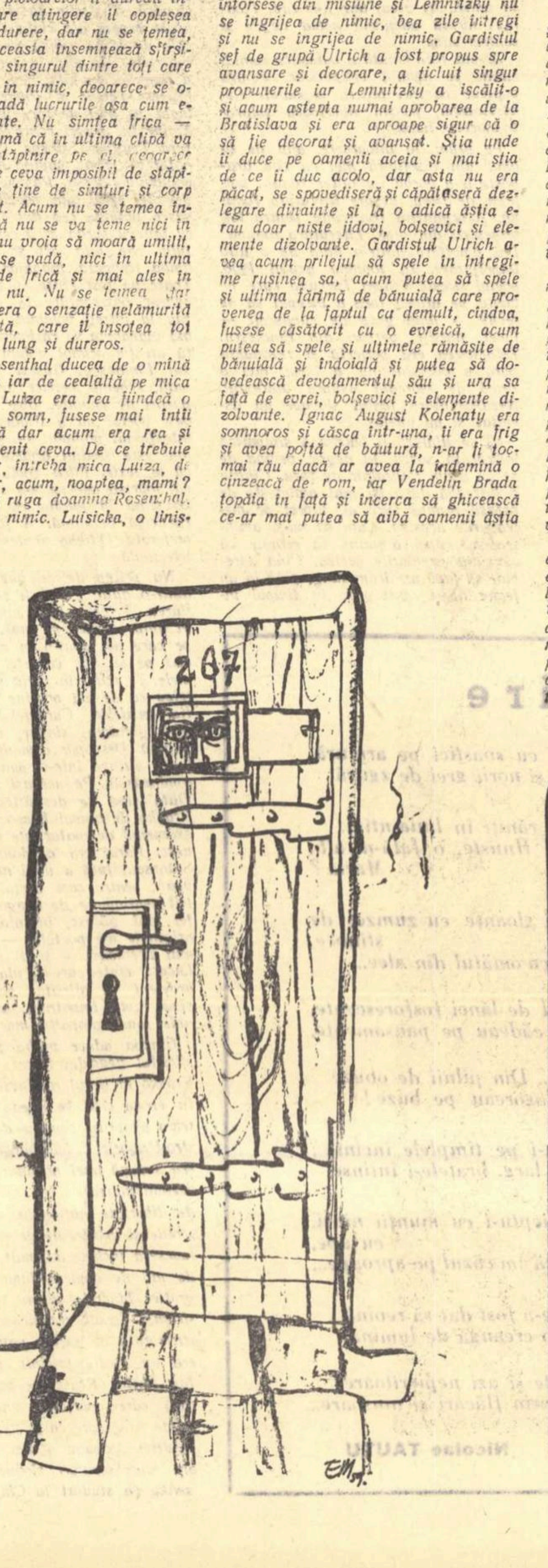

Desene de EUGEN MIHAESCU

Versuri de dragoste

de **VLADIMIR REISEL**

Tu ești iarba inundată de lumină,
ești glia ce-o iubim, ce ne-a rodit acum;
palma mea, tot mai mult de tine-i plină,
așa cum pline-s grădinile de parfum.

Vîntul înghețat scutură grădina cea frumoasă
și chiar îmbătătorul trandafir se ofilește,
dar, pentru că eu te iubesc mult, nu-mi pasă,
trandafirul nostru nu pălește!

Ești ca o vară însorită, ca o floare albastră,
ai șoldurile pline ca grîul cel bogat în spic.
Nu te gîndi niciodată să uiți dragostea noastră,
deși toamna ți-a stropit părul un pic...

Și stolul de rîndunele plecînd spre albastre căi
se va reîntoarce la primăvară din slavă...
Iți răcoresc în palme flacăra obrajilor tăi
și-ți spun: dragostea, dragostea este grozavă...

In romînește de CONSTATIN NISIPEANU

Pentru ochii noștri frumosi...

Peter Karvas (1924), laureat al premiului de stat, este unul dintre cele mai viguroase talente ale literaturii slovace contemporane. Inceputurile lui literare, în plin război, ni-l arată ca pe un scriitor frămîntat de problemele mari ale existenței omului modern, pe care societatea capitalistă îl strînge în cleștele contradicțiilor ei. Prozator și dramaturg, Karvas minuiește cu mult talent și iscusință arma satirei împotriva vechiului, demascat în numeroase fațete. Operele sale principale în proză sînt: „Dracul nu doarme" (1955) și „Copita dracului" (1958). Este și un foarte apreciat dramaturg: „Oameni de pe strada noastră" (1949), „Inimă plină de bucurie" (1954), „Diplomații" (1958), „Slujba de la miezul nopții" (1959).

Se opri la etajul cinci, în dreptul apartamentului numărul unsprezece; șovăi o clipă, să-și adune curajul, apoi întinse mîna și apăsă pe butonul soneriei. Se auzi un sunet metalic, ca de argint, urmat numaidecît de zgomotul unor pași tîrșiiți; ușa se deschise. Se arătă un bărbat mărunțel, într-un halat de casă de culoare nedefinită, cu ochelarii prinși pe un nas borcănat și pe față cu o oarecare asprime. Țeasta îi era acoperită de vreo cincisprezece fire de păr pieptănate cu grijă, paralel, pornind de deasupra urechei drepte spre cea stîngă; în picioare purta niște papuci neînchipuit de mari și întreaga-i înfățișare aducea cu aceea a unui alchimist care cine știe din ce motiv, părăsise cu o clipă înainte evul mediu și își schimbase în mare grabă îmbrăcămintea. Se uită la vizitator cu o privire fascinantă.

— Vă rog să mă iertați, spuse tînărul care sunase la ușa apartamentului numărul unsprezece; numele meu este Kvasnicka. Dumneavoastră sînteți profesorul Lomikar Mocik?

Alchimistul tresări; își pipăi cele cincisprezece fire de păr, ca și cînd ar fi vrut să se asigure că erau la locul lor, se uită bănuitor la oaspetele nepoftit, apoi la tăblița de pe ușă pe care se putea citi: „L. Mocik, profesor, pensionar", și din nou la vizitator.

— Ce doriți, stimate domn? îl întrebă cu un glas nefiresc de gros și de sonor, de parcă în locul lui ar fi vorbit o namilă de om de doi metri și jumătate, ascuns undeva prin casă.

— Bună ziua, răspunse tînărul, surîzînd cu un aer de vinovăție; eu sînt perechea de agitatori.

Ceea ce a urmat, a fost o chestiune de secundă. Cu suplețea unui tînăr atlet, profesorul Lomikar Mocik făcu iute trei pași înapoi și cu o mișcare fulgerătoare trînti ușa apartamentului numărul unsprezece. Uluit, tînărul își îndreptă ochelarii pe nas și sună, sfios, din nou. Apoi prinse curaj, deveni mai îndrăzneț și sună fără întrerupere vreo cinci minute, timp în care folosi diferite forme ritmice, ca de pildă: trei sunete prelungi și unul scurt, sau invers, trei scurte și unul lung; căci sînt oameni care deschid ușa numai la anumite semnale. Se auzi, în sfîrșit, din spatele ușii:

— Pentru numele lui dumnezeu, încetați! Ce doriți?

— Deschideți, vă rog, răspunse tînărul. E vorba de o chestiune importantă.

— Da, știu, spuse Lomikar Mocik, cunosc eu chestiunile voastre importante. Apelul păcii l-am semnat, de votat pentru frontul național, am votat, la Bratislavske Novinky m-am abonat, în asociația „Prietenii cărții clasice," sînt membru de cinci ani. Ce mai vreți de la mine?

— Eu sînt perechea de agitatori, spuse din nou foarte încrezător oaspetele, și sună încet de două ori, o dată lung, o dată scurt, ca un semn de exclamare. Fiți bun, vă rog, și deschideți.

Se scurse o clipă de tăcere. Ascensorul începu să uruie în surdină, iar undeva, la unul din etajele inferioare, se auzi un scîncet de copil. Apoi ușa apartamentului numărul unsprezece se crăpă încet, cam cît o jumătate de palmă, și prin deschizătură se văzu din spatele sticlei groase a ochelarilor, ochiul magic al profesorului Mocik Se uită cercetător în jur, apoi își aținti privirea mirat asupra tînărului vizitator.

— Cum vine treaba asta? întrebă el ironic. Cum adică, pereche... cînd dumneavoastră sînteți singur?

Intrebarea, venită prin surprindere, îl descumpăni un pic pe tînărul agitator. Dar își reveni numaidecît și încet, pe neobservate, își introduse piciorul în crăpătura ușii.

— Sînt pereche, spuse el cu un zîmbet discret, neprefăcut; dar soția mea face agitație în blocul de alături; știți, ca să meargă treaba mai repede...

Profesorul încercă să închidă ușa.

— Ascultați-mă, continuă tînărul cu insistență, vorbind aproape de ochiul profesorului Lomikar Mocik, este vorba de sănătatea dumneavoastră

— Nu sînteți pereche, spuse răzbunător profesorul. Dumneavoastră nu sînteți decît un simplu agitator individual. Aceasta este realitatea.

— Bine, răspunse cu sfială tînărul, sînt de acord. Dar nu pricep de ce țineți cu orice preț să-mi rupeți piciorul. Pentru mine asta ar fi foarte neplăcut. Mai am de făcut încă patru etaje; am început de la mansardă.

Presiunea asupra ușii cedă pe neașteptate și agitatorul individual pătruse în antreu fără să-și dea seama cum. Stăpînul casei nu mai amintea acum de „Frînge fier" cu voce de Șaliapin. Era din nou profesorul mărunțel cu chipul un pic speriat.

— Am dat la colectare o lampă veche de gătit și șase sticle de apă minerală. Ce mai vreți? încercă el un ultim atac.

Tînărul își roti privirea prin încăpere. Antreul era curat, totul era rînduit cu grijă. Prin ușa larg deschisă se vede în odaie: o bibliotecă demnă de admirat, o garnitură de fotolii de modă veche, cu măsuță și un ceas pendulă, sistem dulap, ca pe vremuri. Tînărul se uită semnificativ spre fotolii.

— Poftiți, spuse resemnat Lomikar Mocik, luați loc.

Șezură un timp, tăcuți, unul în fața altuia. In odaie se simțea un iz de mobilă veche amestecat cu miros de tutun. Pe perete atîrna un tablou înfățișînd un bărbat înfășurat într-un cearceaf alb, ca și cum tocmai atunci ieșise din baie. Din depărtare se auzea freamătul orașului — uruitul tramvaielor și pîrîitul motocicletelor.

Construcția nouă, în care profesorul Mocik căpătase un apartament frumos, de flăcău tomnatec, se afla în centrul orașului; ascensorul funcționa perfect și așa se face că se întîlneau aci agitatorii din trei raioane. Odată l-au invitat pe profesorul Mocik să vină la o manifestație, altădată au dus muncă de lămurire cu el, pentru a-l convinge să participe la lupta pentru curățenia orașului, odată au făcut propagandă pentru ziua internațională a femeii, altădată au venit să stăruie pe lîngă domnul profesor să-și restrîngă consumul de curent electric. Profesorul Mocik le-a împlinit și această dorință, considerînd-o însă drept o încălcare brutală a drepturilor cetățenești.

— E vorba de sănătatea dumneavoastră, sparse tăcerea tînărul, cu glas domol.

„Aha", își zise cu amărăciune alchimistul. „Care va să zică, începe cu sănătatea, ca să termine cu asociațiile voluntare samaritene sau cu echipele de pompieri. S-o creadă el, am cincizeci și nouă de ani!"

— Așadar, răspunse glacial, e vorba de sănătatea mea...

— Da, zîmbi tînărul, cu toate că se vedea limpede că încă nu se simțea în apele lui. In general... cum vă simțiți?

— Excelent, răspunse provocator Lomikar. Mulțumesc de întrebare. Nu-mi lipsește decît liniștea...

— Nu vă doare nimic? întrebă agitatorul, privindu-l grijuliu.

— Absolut nimic, răspunse neînduplecat profesorul.

— Și totuși, replică îngîndurat tînărul, ar fi bine să vă duceți la roentgen. Nu se știe niciodată...

— La roentgen? se miră alchimistul cuprins de neliniște. Nu era obișnuit cu astfel de propuneri din partea agitatorilor.

— Și... mă rog, de ce la roentgen? Și de ce tocmai eu? continuă el nedumerit.

— Nu numai dumneavoastră, îi răspunse încurajator tînărul. Toată lumea se duce la roentgen, pentru controlul sănătății...

Profesorul Lomikar Mocik tăcu. Se uită scrutător la tînăr, ca și cînd ar fi vrut să afle ce gînduri perfide ascunde sufletul lui de agitator. Aproape că ar fi preferat o manifestație sau un abonament la orice revistă politică. Dar roentgen, de unde pînă unde?

— Aflați, reluă agitatorul, că astăzi fiecare cetățean, la o anumită perioadă de timp, se duce cu regularitate să i se facă radiografia. Omul poate avea ceva la plămîni, de pildă, fără măcar să știe. Controlul se face în scopul tratamentului preventiv. Știți, grija pentru sănătatea poporului...

Fără să vrea, profesorul Lomikar Mocik își pipăi cu mîna dreaptă pieptul îngust, ca și cum ar fi încercat să prindă sub halatul de casă un duh necurat. Își reveni însă numaidecît și spuse cu jumătate de gură:

— Credeți că sînt bolnav?

— Nu, nu cred, răspunse optimist tînărul. Dar nu strică să se convingă omul. Institutul regional al sănătății poporului, clinica de boli interne, etajul întîi. Vineri dimineața! Poftiți...

Profesorul se uită la invitația pe care era indicată adresa. Fu cuprins de o anumită bănuială.

— Și asta așa... cum să zic...

— Gratuit, încuviință înțelegător agitatorul individual, printr-un semn din cap. Absolut gratuit.

— Și... fiecare cetățean...

— Fiecare cetățean, spuse tînărul și se ridică de pe scaun.

Profesorul Lomikar Mocik avea sentimentul profund că trebuia să-l mai întrebe ceva înainte de a pleca. Dar nici în ruptul capului nu-și putea aduce aminte ce anume. Il conduse pînă afară și închise ușa în urma lui. In culmea zăpăcelii, la despărțire, îi spuse: „Cest Praci". („Onoare muncii") *)

Apoi intră în casă și rămase un timp în mijlocul odăii, privind năuc adresa de pe invitație.

„Ia te uită, își zise el fără voie, ia te uită cum se interesează de soarta omului. De ce oare s-or fi interesînd așa? Ce mai pot obține de la un bătrîn profesor de istorie și latină, pensionar? Roentgen... Sănătatea poporului... Cîte mai născocesc... Și fără plată? Nu se poate. Trebuie să fie ceva la mijloc..."

Deodată tresări speriat.

„E cît se poate de limpede... Recrutare în toată legea! Sub masca asistenței sociale, te cercetează dacă nu cumva ești bun de uniformă!... Pînă să te dumirești, ce și cum, te trezești servant la tunuri!..."

„Nu, nu, nu! se liniști însă numaidecît. In definitiv puteau să-mi trimeată direct, fără ocol, ordinul de chemare..."

Trecu de la acvariu la bibliotecă; fără să-și dea seama, începu să șteargă praful de pe marginea raftului de sus. Se uită atent la buricul prăfuit al degetului arătător și își zise: „Roentgen... Ce-mi vor cere în schimb?... Am venituri modeste..."

Deodată, ca din senin, îl surprinse un gînd fantastic: „Te pomenești că nici n-o fi un aparat obișnuit?... Poate că se prefac numai că-ți cercetează plămînii și cînd colo caută să afle care îți sînt convingerile, dacă ai citit **Anti-Dühring,** dacă asculți sau nu „Vocea Americii", dacă nu cumva ești un reacționar înveterat..."

Spulberă însă și această idee. Pînă seara umblă agitat prin casă, se sfătui cu portretul lui Platon și în cele din urmă, luă hotărîrea să nu se ducă nicăieri. Tîrziu însă, cînd se culcă, îl străfulgeră un gînd: „Dar dacă, ferească dumnezeu, am într-adevăr ceva la plămîni?... Nu de mult am tușit... Sau, știu eu, stomacul... Te pomenești că vor să mă ajute și eu, prostul de mine, fac nazuri... Of!"

Nu izbutea să adoarmă. Il frămîntau tot felul de gînduri: „Roentgenul, își zise, e o mașinuță ingenioasă, necesară... Dar, ce le-o fi venit așa deodată?... Nimeni nu s-a interesat nicicînd de sănătatea mea... Nici nu le păsa... Să-și fi adus oare aminte de mine cei de la spital și să fi spus: ce-o mai fi făcînd Lomikar Mocik, profesorul de gimnaziu, pensionarul? O fi sănătos? Chemați-l să-l mai vedem ce-i face ficatul. M-au întîlnit poate, și m-au văzut că sînt palid. Sau, cine știe, o fi vrînd într-adevăr să microradiografieze întregul popor? Dar cine suportă cheltuielile? Și mă întreb dacă e o treabă rentabilă, cînd avem atîția oameni sănătoși?... Păi, în felul ăsta, or să ajungă la sapă de lemn!"

Se foi în pat pînă noaptea tîrziu. In sfîrșit, adormi, și avu un vis fantastic: se făcea că doi draci îmbrăcați în halate albe îl luminau cu raze roentgen, rîdeau sarcastic și îngînau: „Hi-Hi-Hi! Nu-i sindicalist! Il citește pe Schopenhauer! Hi-Hi! Știm tot! L-am dibuit, l-am scormonit pînă în adîncul rărunchilor...!"

Se trezi odată cu revărsatul zorilor și cum dimineața e mai înțeleaptă decît seara, luă hotărîrea definitivă: „Nu mă duc și basta. Nu mă las prins în cursă. Pe mine nu mă cumpără. Nu mă corup. Eu sînt om de caracter!"

A doua zi, pe la ora prînzului i se păru că vede coborînd din ascensor cîțiva milițieni care veneau să-l ia cu forța la roentgen. Dar n-au venit. Și astfel profesorul pensionar Lomikar Mocik își trăia mai departe viața de flăcău tomnatic, singuratic, cu mulțumirea că nu s-a lăsat dus de nas, că nu le-a făcut pe voie.

E drept că de vreo două-trei ori s-a trezit din somn parcă cu senzația că are o tumoare la inimă și o cavernă în plămîni. Incepu să-și bage de seamă, mai des, durerile intercostale în partea dreaptă — dar nici prin gînd nu-i trecea să se ducă la roentgen. Luase o hotărîre și aceasta era sfîntă.

Luni după-amiază sună cineva. Profesorul Mocik se duse să deschidă ușa cu o presimțire rea. Dar creierul lui pățit lucra mai repede decît mîna-i bătrînă și astfel ușa se închise la loc aproape înainte de a se fi deschis. In fața ei stătea tînărul agitator zîmbind încurcat:

— Deschideți, vă rog, domnule profesor — spuse cu o voce patetică. Zău, nu-i frumos să lăsați omul să aștepte afară, asta nu se face.

— Păreți abătut, domnule profesor. Nu arătați prea bine. Nu cumva transpirați în timpul nopții? îi spuse, în antreu, aruncîndu-i o privire plină de reproș.

Profesorul Mocik îi întoarse ostentativ spatele, atît cît îi permiteau papucii lui uriași ca niște corăbii. De bună seamă, își pierduse simțul ospitalității și bunacuviință.

Tînărul stătu o clipă descumpănit, apoi își puse degetul pe vîrful nasului. Sînt oameni care, în momente hotărîtoare, gîndesc mai bine așa. Apoi făcu un gest cu totul neașteptat: se înclină respectuos, salută și pleacă.

Lomikar Mocik, care în tot acest timp nu deschisese gura, se repezi biruitor spre portretul lui Platon. Nădăjduia că vestea înfrîngerii agitatorului se va răspîndi cu iuțeala fulgerului și că tot restul vieții și-l va trăi în liniște, fără agenți și alte bazaconii de felul acesta. Simți parcă o ușoară înțepătură sub coastă, dar n-o luă în seamă.

Nici nu trecu însă nici un sfert de oră și sunetul metalic al clopoțelului de deasupra ușii se auzi din nou.

— Cine e? strigă profesorul de se cutremurară ferestrele.

Nici un răspuns. Profesorul era ferm convins că în spatele ușii se afla tînărul acela surîzător, însoțit de doi lungani în uniformă. Parcă îl vedea. Resemnat, deschise ușa.

„Nu, își zise, a ceda în fața violenței — asta nu e rușine."

Dar iată că spre marea lui surprindere, pe culoar stătea o fetișcană blondă, rotundă la față, cu ochii albaștri, pistruiată și cu un năsuc ascuțit, numai curiozitate. Aducea grozav cu o păpușă speriată, din acelea cum se fac pe la țară în Slovacia, cu deosebirea că nu era îmbrăcată în port național, ci într-un taior verde foarte șic, chiar dacă avea croiala puțin cam fistichie.

— Ați greșit, o întîmpină Lomikar. Aici locuiesc eu.

— Nici nu mă îndoiesc, se auzi melodios glasul păpușii. Chiar la dumneavoastră veneam. Eu sînt perechea de agitatori.

Și fără să-i mai îngăduie profesorului vreo observație de ordin gramatical, intră repede în odaie, se așeză frumușel în fotoliu și începu să cerceteze locuința cu o neascunsă curiozitate. Apoi își opri privirea asupra gazdei și îi spuse zîmbind ștrengărește:

— Domnule profesor, nădăjduiesc că nu vreți să muriți?

— Să mor? întreabă acesta cu voce sugrumată.

Deodată, dumnezeu știe de ce, își aduse aminte de ținuta-i neglijentă, de papucii aceia blestemați și de haina de casă cu patru nasturi; pe deasupra era și nebărbierit. Il trecură nădușelile. Ochelarii îi căzură de pe nas și se legănau acum supărător în șnurul negru.

— Să muriți acum, ar fi o prostie nemaipomenită, îi spuse profesorului tînăra doamnă pe un ton confidențial, ca și cînd i-ar fi destăinuit un mare secret. Unde s-a mai auzit una ca asta? Tocmai acum, cînd ciorapii de silon costă douăzeci și trei de coroane, cînd frișca se găsește cîtă poftești, pe toate drumurile, cînd avem televiziune...? Asta ar fi ca și cînd ai aștepta două ore rîndul la coafor ca pînă la urmă, pierzîndu-ți răbdarea, să pleci cu permanentul nefăcut...

Lomikar Mocik își reveni în fire.

— Nu mă interesează plăcerile trupești și în general cele lumești! spuse, acoperindu-și cu palma prețioasa colecție de fire de păr, temîndu-se parcă să nu-i zboare.

— Vă interesează, nu vă interesează, tot una e, îl luă iute cu gura păpușa; mergem la roentgen și basta. Om în toată firea și se teme de un fleac.

— Nu mi-e teamă de nimic, răspunse profesorul și, cum se întunecă la față, începu iar să semene cu alchimistul din evul mediu. Nu mi-e teamă de nimic dar fac uz de dreptul de a hotărî singur. Eu sînt profesor de stat, ieșit la pensie.

Și deodată, ca și cînd abia în clipa aceea ar fi devenit pe deplin conștient de acest lucru, de importanța sa covîrșitoare, Lomikar Mocik se uită surprins la interlocutoarea lui și, uitînd de drăgălășenia ei, strigă:

— Și în general, cum vă permiteți să-mi vorbiți astfel? Ați dat cel puțin bacalaureatul?

Fata dădu din cap, înmărmurită. Ar fi vrut să rostească ceva dar glasul lui Lomikar tuna și fulgera de se încreți și plușul de pe fotoliu:

— Știți cine a fost Lucius Aemilius Paulus? Și cînd a avut loc bătălia de la Canae? Dar cea de la Siracuza?

Fata se uită la el uluită și parcă în sinea ei se convingea că de fapt profesorul nici n-avea ce căuta la radiologie, ci trebuia trimis de urgență la secția de psihiatrie.

— Care va să zică așa? Aha! te-am prins, tună glasul de contrabas al lui Lomikar; dar cine a fost Ovidius, știi? Dar Virgilius? Dar Horatius? Nu știi? Care va să zică nu știi... în schimb îndrăznești să faci agitație...

In momentul critic se auzi din nou soneria; în ușă își făcu apariția, zîmbind nesigur, vechea noastră cunoștință, agitatorul individual.

— Ei, ce se aude? întrebă nerăbdător din prag; totul e în ordine?

Dar tînăra femeie îl privi cu amărăciune în ochi. Apoi, cătînd spre alchimist, strînse din buze, ca și cînd ar fi vrut să spună: „Asta-i un sloi de gheață!"

— Hm! făcu încurcat tînărul. Rămase în picioare în fața profesorului. Cu un zîmbet forțat, spuse arătînd către păpușă:

— Imi dați voie, soția mea...

— Imi pare bine, răspunse sec Lomikar. Habar n-are cînd a avut loc bătălia de la Canae.

— Două sute șaisprezece înaintea erei noastre, răspunse prompt tînărul. Dar dumneavoastră știți cine a fost Roentgen? Un fizician celebru. Și știți ce a descoperit?

— Nu, răspunse cu înverșunare Lomikar Mocik. Și nici nu mă interesează...

Se scurseră în tăcere cîteva clipe mai îndelungate.

— Păcat, oftă perechea de agitatori, ne stricați procentajul.

— Ce vă stric? întrebă Lomikar, strîngînd pleoapele.

— Procentajul, șopti tînărul, puțin rușinat; știți, noi sîntem cea mai bună pereche de agitatori din întregul raion. De obicei lucrăm sută la sută...

Lomikar se uită țintă la Platon. Adevărat, își zise, era stăpîn pe soarta lui, nu îngăduia nimănui să se amestece în viața lui intimă dar, pe cît îl ajuta memoria, nu-și aducea aminte să fi făcut vreodată rău nici măcar unei muște; se desfăta jucîndu-se cu peștișorii, dar semenilor nu le-a pricinuit niciodată vreo neplăcere. Asta nu.

— Vreți să spuneți, întrebă într-un tîrziu, că ceilalți au și fost la roentgen?

— Trei sute zece mii de persoane, răspunse repede tînărul.

Lomikar se uită din nou la Platon; parcă i-ar fi spus: „Ce bine era de tine, pe vremea ta nici vorbă nu era de așa ceva..."

— Bine, zise pe neașteptate, și fețele tinerilor soți se luminară. Bine, o să mă gîndesc. Dar cu o singură condiție: să-mi spuneți ce mi se va cere în schimb.

Tinerii se privîră mirați.

— Asta e... în cadrul asistenței... bîigui tînărul.

— Știu, interveni nerăbdător profesorul; știu că de plătit nu se plătește, ăsta e trucul dumneavoastră, dar că n-o faceți de ochii mei frumoși, asta o vede și un chior.

— Nu aveți dreptate, îl înfruntă de data aceasta tînăra soție. Asta se face pentru controlul plămînilor.

Profesorul își ieși iar din fire.

— Și vreți să spuneți că nu va trebui să semnez nici un apel, că nu va trebui să mă înscriu în nici o asociație, că le-a venit dumnealor așa... să consume atîta curent electric pentru trei sute zece mii de oameni, numai de grija măruntaielor noastre?

Perechea de agitatori oftă.

Discuția continuă pînă seara tîrziu. In sprijinul celor susținute, tinerii aduseră date statistice, de veracitatea cărora îl asigurară pe profesor pe cuvînt de onoare! în cele din urmă, invitară chiar doi trecători de pe stradă care fuseseră la Roentgen și se întorseseră la căminele lor vii și nevătămați...

Pe la orele zece și jumătate, profesorul capitulă; se lăsă în voia soartei iar a doua zi dimineața, se duse la clinica de boli interne.

Aci totul, pînă la cel mai mic amănunt, era pregătit cu mult rafinament. Parcă intrase într-un spital adevărat și nu într-o capcană în care el, Lomikar Mocik și mulți ca el, fuseseră atrași. Sora îi scrise cu grijă pe o fișă numele, titlul și calitatea — de bună seamă pentru întocmirea unei cartoteci secrete; ah! cît de cusut cu ață albă! — apoi îl invită să ia loc în sala de așteptare. Stătu aici vreo douăsprezece minute — „fără îndoială că în acest timp îl verifica pe linie de cadre", Apoi veni din nou sora și-l conduse într-o încăpere mică și întunecoasă în care abia te puteai răsuci.

— Dezbrăcați-vă, vă rog, i se adresă cineva cu o voce glacială.

„Sînt pierdut!" își zise Lomikar Mocik.

Apoi se deschise ușa și în prag se ivi un om îmbrăcat într-un halat alb și cu un șorț de cauciuc în față. Profesorul recunoscu numaidecît că era un detectiv travestit în medic.

— Poftiți, stimate domn, i se adresă „detectivul" cu amabilitate ostentativă.

Profesorul intră într-o cameră luminată de un beculeț roșu. In față se afla aparatul Roentgen, care în închipuirea lui putea fi la fel de bine și un nou tip de ghilotină.

— Poftiți, poftiți, domnule profesor! îi spuse vesel detectivul travestit și-l împinse spre aparat. Apoi, luminița roșie se stinse și se auzi un huruit prevestitor de rele.

Profesorul de stat Lomikar Mocik își încredință sufletul celui de sus.

Deodată îl auzi pe detectivul travestit spunînd:

— Inima bate ca un motor, domnule profesor, ca la un flăcău de optsprezece ani. Veți trăi o sută de ani!

„Haid! gîndi Lomikar, s-a zis cu mine! Servant la tunuri mă trimit..."

— Pe lobul drept se văd cîteva puncte calcifiate, continuă detectivul, și-l întrebă: ați fost vreodată bolnav de plămîni, domnule Mocik?

„Ăștia știu tot! „se înfioră profesorul.

— Dar s-au vindecat de mult, îl liniști detectivul.

Huruitul se mai auzi cîteva clipe doar, apoi amuți. Lumina roșie se aprinse din nou și detectivul travestit spuse:

— Gata, domnule profesor. Asta-i tot.

„Acum e acum" își zise Lomikar Mocik, „a venit clipa hotărîtoare".

Fu condus înapoi în cămăruța întunecoasă. Pe o altă ușă își făcu apariția detectivul travestit, zîmbind binevoitor...

Profesorul Lomikar fu izbit deodată de lumina albă a zilei, apucă însă să-l vadă pe detectiv scoțîndu-și șorțul; fără îndoială asemenea șorțuri purtau odinioară călăii.

— Luați loc, îi spuse detectivul. Să vă ciocănesc puțin...

Ce s-a întîmplat după aceea cu Lomikar Mocik, nu se mai știe. Impăcat cu viața, nu opuse nici un fel de rezistență. Incetase chiar să-l urască pe detectivul travestit, deși ar fi putut pune mîna în foc că habar n-avea cînd a avut loc bătălia de la Canae. In sfîrșit, detectivul care tot timpul jucase cu atîta strălucire rolul medicului, spuse:

— Trebuie să schimbați nițel aerul, domnule profesor. Plecați pentru trei săptămîni în Tatra și totul va fi iar în ordine. S-a făcut?

Nici de data aceasta Lomikar Mocik nu izbuti să se împotrivească. Se duse acasă. Își hrăni peștișorii cu gîndul în altă parte apoi se așeză în fotoliul plușat și începu din nou să disece firul în patru: „Pentru numele lui Dumnezeu, în ce încurcătură m-am băgat iar! Dar dacă nu-i nici o încurcătură, dacă sînt sinceri? — ăștia-s în stare și de una ca asta... detectivul travestit n-a fost detectiv ci doctor adevărat?... E oare cu putință, își poate oare închipui cineva că o fac numai așa, din filantropie, de ochii noștri frumoși?... Nu! Profesorul Mocik nu a dat 30 de promoții de elevi pentru ca acum, la bătrînețe să fie prostit și să dea crezare unor astfel de naivități".

Avea inima de om tînăr, asta-l bucura nespus. Nu mai simțea parcă nici înțepăturile de sub coastă. Dormea bine. Și discuta mai des cu Platon. Totuși, aștepta cu nerăbdare să vadă ce va urma.

Și iată că într-o zi poștașul îi aduse, odată cu pensia, o scrisoare într-un plic verde. Era invitația la sanatoriul din Stary Smokovee.

Lomikar Mocik umblă cîteva ceasuri agitat între acvarium și bibliotecă, meditînd:

„S-ar putea să fie un atac psihologic, condus cu mare dibăcie, vor să-mi încerce caracterul, să mă corupă, să-mi păteze onoarea, să mă lege de ei — și de mîini, și de picioare. Dar nu vor izbuti. Lomikar Mocik nu poate fi cumpărat! S-ar mai putea să fie și altceva la mijloc; s-ar putea ca la sfîrșit să-mi prezinte pentru amabilitatea lor o notă de plată astronomică. Vor să mă ruineze. Nici asta nu vor izbuti. Lomikar e înarmat cu filozofia înțeleaptă a compromisului și prudenței. In fine, s-ar mai putea să mai aibă nevoie de mine ca cifră pentru completarea datelor statistice, să mă folosească de mărturie că la noi se trăiește mai bine astăzi; s-ar putea să-mi ofere anumite înlesniri și avantaje ca să facă din mine un participant anonim, fără apărare, la o dare de seamă pe care vor s-o trîmbițeze în lumea largă. Zadarnic, nici asta nu vor izbuti! Lomikar Mocik a fost întotdeauna un individualist, un om cu personalitate."

„Ce se va întîmpla însă dacă nu pleacă, și ei vor considera aceasta ca o chestiune demonstrativă? Doar știm că astăzi totul este privit prin prismă politică. Dacă vor numai să-l încerce, să-i verifice atitudinea față de politica socială a guvernului? Își poate oare îngădui astăzi cineva să aibă păreri proprii?"

In ziua stabilită, profesorul Lomikar își luă inima în dinți și plecă în Tatra. Vedea aceste locuri pentru prima dată în viața lui. Era amețit de frumusețea peisajului. Dimineața stătea în fotoliu pe o terasă ca în basme, inundată de soare, mînca chifle crocante cu marmeladă și unt, își bea liniștit cafeaua dulce, trăgea adînc în piept aerul proaspăt și curat. In timpul acesta reflecta: „Nu, nu se poate să dea ei toate acestea fără intenții ascunse! Asta ar fi fantastic!"

Făcu o excursie la Lomnica, urcă cu funicularul pînă în vîrful uriașului masiv; minunăția peisajului ce i se desfășura larg înaintea ochilor, îl îmbătă de-a binelea. Totuși, îi turbura liniștea mereu același și același gînd.

„Să fie oare cu putință? Să nu-ți ceară nimic pentru atîta fericire?... Pe cine vor ei să păcălească?"

Se îngrășă cu două kilograme, prinse o culoare șocolatie, învinse la șah pe un siderurgist din Podbrezovo, avu succes cu o conferință despre democrația în Evul Mediu; și totuși, undeva înăuntrul său îl mai rodea viermele mărunt al îndoielii:

„Ce-mi vor pretinde pentru toate astea? Care va fi prețul acestei fericiri? Cine știe ce pedeapsă voi avea de ispășit?"

Se întoarse acasă ca după un vis frumos, la peștișorii lui, la Platon, la fotoliile plușate, la pendula de modă veche. Își urma viața obișnuită, aceeași de mai înainte, de care nimeni nu se interesase vreodată, în care nimeni nu-i oferise ceva fără plată. Izbuti să ajungă, cu ajutorul unui gînditor de pe vremea lui Pompei, la o stare sufletească în care nimic nu-l mai putea impresiona.

Și totuși, aștepta cu nerăbdare desnodămîntul. Nutrea în colțul cel mai tainic al sufletului său speranța că într-o zi va zbîrnîi din nou soneria și va intra sfioasă perechea de agitatori, iar el, Lomikar Mocik, îi va lua de mînă și le va spune:

— Dragii mei, m-ați cîștigat, am încredere în voi. Ingăduiți-mi, de aceea, o întrebare.

Iar ei vor încuviința și Lomikar îi va întreba emoționat:

— Dar să-mi spuneți sincer, prieteni! Ca din suflet! Eu recunosc: Roentgenul e un lucru bun. Munții Tatra sînt o minunăție! Sînt de acord că ai voștri se străduiesc să dea oamenilor tot ce pot! Vor cu orice preț să fim fericiți; sînt dispus să recunosc orice. Un singur lucru însă, dragi prieteni, vă rog să-mi destăinuiți: să-mi spuneți pe cuvînt de onoare, cu mîna pe inimă, sub jurămînt: e cu putință oare ca toate astea să le faceți numai așa, de ochii noștri frumoși?

Și profesorul de stat Lomikar Mocik nădăjduiește cu stăruință că-i vor răspunde:

— Da, de ochii noștri frumoși.

Poate că așa își va găsi liniștea în sfîrșit.

Peter KARVAȘ

In romînește de Jean Grosu

Desene de C. BACIU

---

*) Salutul comuniștilor cehoslovaci.

Mamei (fragmente)

de PAVOL HOROV

Pavol Horov, laureat al premiului de Stat, s-a născut la 25.V.1914. Poezia lui, la începutul deceniului al V-lea, s-a adăpat la două mari izvoare: sacrificiile omenirii în război și viața grea din ținuturile de răsărit ale Slovaciei, înainte de eliberare, cărora le închină cea mai mare parte a creației sale și care dau poeziei lui o profundă rezonanță socială. Acestea toate, precum și expresia lui cultivată, străduința spre inovația creatoare îl așează în rîndurile celor mai de seamă reprezentanți ai poeziei slovace contemporane. Cele mai importante volume ale sale sînt: „Amiaza mea" (1952) și „Soarele este deasupra noastră" (1954).

Ce scrisoare tristă mi-ai scris, mamă!
Nu-ți mai afli liniștea — îmi spui.
Se vorbește de război. Ți-e teamă
S-auzi iar prin bezne pașii lui.

Vești din țări de ceață-asculți, urg
Prevestind, și moarte la ferești.
Tristă porumbiță cenușie,
Te gîndești la mine și jelești.

Dar poetul prinde forță, iată,
Din cuvîntul palidei scrisori
Sabie curată, fără pată.
Versul nou scînteie pînă-n nori

Pe pămîntul nostru, vechi caste
Doar ruine au rămas, pustii.
Duhurile lor, dansînd sub stele,
Nu-i mai sperie nici pe copii.

Patria se-nalță-n amplu ropot,
Către slavă, peste ce-a pierit.
Sună, sună auriul clopot
Cîntec luminos și fericit,

Cîntec izvorînd din iarba vie
De la poala fostelor cetăți,
Cuprinzînd cu marea-i bucurie
Lumea, semănînd seninătăți

Căci e vocea omenirii, clară
Și e vocea mamelor, în cor,
Răzbătînd în fiecare țară,
Peste toate crîngurile-n zbor.

Pace — spune cîntecul. Și-ți pare
Un șuvoi, din stîncă izvorînd,
Un curent ce trece peste zare
Și prin toate mările, pe rînd...

In romînește de FLORIN MUGUR

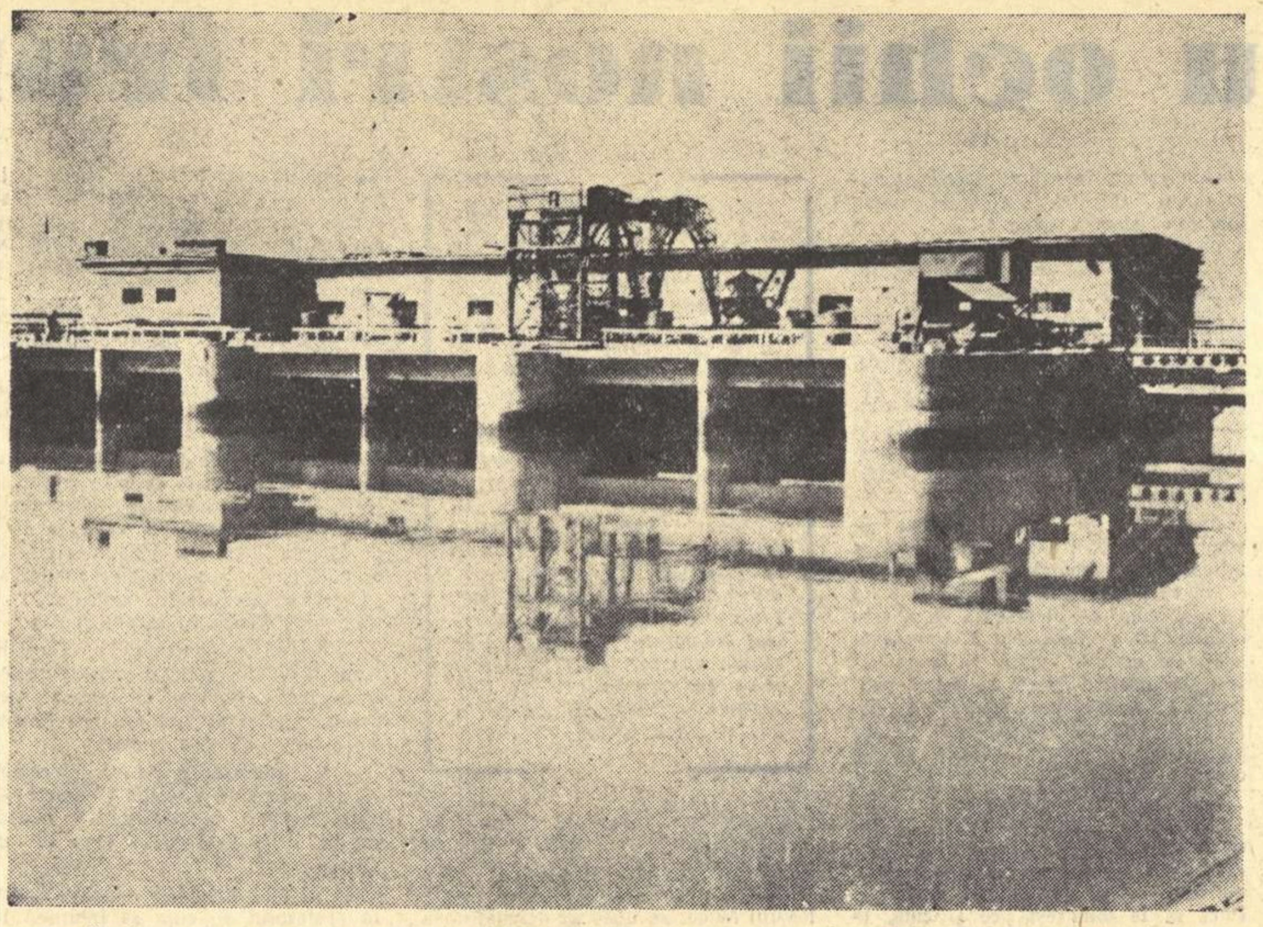

Creșterea producției de energie electrică în Slovacia, odinioară o regiune agricolă săracă, a fost considerabilă. De la eliberarea Cehoslovaciei, s-au construit în Slovacia 10 centrale electrice. In clișeu: barajul SUCANY din cadrul nodului hidraulic de pe rîul VAH din Slovacia.

LITERATURI FRAȚEȘTI

Schimbul cultural dintre București și Bratislava este o expresie a prieteniei fierbinți care leagă popoarele noastre, este o expresie a muncii noastre pentru înfăptuirea aceluiaș țel comun: socialismul, o expresie a dorinței noastre comune de pace și înțelegere. Poporul romîn și poporul slovac cuceresc zi de zi noi victorii în lupta lor pentru construirea noii societăți, adaugă zi de zi temelii trainice viitorului comunist al omenirii. Aparținînd aceleiași familii a sistemului socialist, popoarele noastre sînt animate de aceleași idealuri înalte, sînt animate de năzuința frățească de a întări prietenia noastră veșnică, de a colabora din ce în ce mai rodnic în lupta și munca noastră comună.

Literaturile noastre se înalță viguroase și tinere pe solul fecund al realismului socialist. Ele sînt rodul minunat al muncii unor popoare, care au știut să-și scuture lanțurile robiei, devenind pentru prima dată în istoria lor cu adevărat libere. Avîntul înnoitor al muncii noastre pașnice și constructive, își găsește expresia pe plan literar, în succesele de prestigiu ale scriitorilor romîni și slovaci, dobîndite în anii de democrație populară. Nicicînd culturile noastre nu au fost atît de înfloritoare ca acum.

Lista cărților romînești traduse în slovacă este bogată și ne umple de mîndrie cu atît mai mult cu cît știm că niciodată scrisul romînesc nu a avut o mai largă răspîndire peste hotare, ca acum.

Din Mihail Sadoveanu au fost traduse pînă acum: un volum de „Nuvele", „Nada florilor", „Baltagul, și „Zodia cancerului".

I. L. Caragiale a fost editat în două volume care cuprind culegeri din teatru, schițele și nuvelele dramaturgului. A apărut în 1957 un volum de poezii de Mihail Eminescu. S-au tradus „Desculț" și „Dulăii" de Zaharia Stancu și a fost anunțată tălmăcirea romanului-fluviu „Rădăcinele sînt amare" care este așteptat cu un viu interes. Dramaturgia noastră a fost reprezentată și de Mihai Sebastian cu „Ultima oră" și „Steaua fără nume", Aurel Baranga cu „Iarbă rea" și Al. Mirodan cu „Ziariștii".

Va apărea o culegere din poeziile lui Mihai Beniuc și alta din ale Ninei Cassian. „Moromeții" și „Setea" de Marin Preda și respectiv Titus Popovici vor revedea, de asemenea, lumina tiparului în limba slovacă.

S-au tipărit și la noi numeroase cărți ale scriitorilor slovaci. Ele au fost deasemenea citite cu mult interes de cititorii romîni. Spicuim cîteva titluri pe care de bună seamă mulți dintre noi le cunosc: Minac Vladimir, cu romanul „Ieri și mîine" František Hecko „Satul de lemn". Este anunțată o antologie de poezie cehă și slovacă Ea va cuprinde cele mai reprezentative lucrări ale poeților contemporani din țara vecină și prietenă. Este de asemenea anunțat romanul lui P. Jilemnicky „Cronica".

Fără îndoială, relațiile noastre literare cu poporul slovac vor lua o amploare din ce în ce mai mare, vor contribui la o și mai strînsă cunoaștere reciprocă între romîni și slovaci, vor statornici rodnice schimburi în vederea întăririi continue a literaturilor noastre naționale care au la bază metoda realismului-socialist.

Cezar BALTAG

Intoarcere...

de ANDREJ PLAVKA

Andrej Plavka, artist emerit, laureat al premiului de Stat, s-a născut la 18.XI.1907. E prozator (a publicat un roman, 2 volume de nuvele și povestiri, un volum de reportaje despre U.R.S.S. precum și un volum de reportaje din Romînia — „Primăvara romînească", 1954), dar și poet — înainte de toate poet. Poezia lui îmbină în momentul de față cel mai pronunțat tradiția populară cu contemporaneitatea socialistă. Unele dintre volumele sale de versuri postbelice, ca de pildă, „Ramură verde" (1950), poemul epic inspirat din răscoala națională slovacă „Trei ape" (1954), „Fluierul din Liptov" (1958), fac parte din principalele succese ale poeziei realist-socialiste slovace.

De freamătul amplu al lumii-am fugit,
Departe, departe,
Pe unde doar uliul în zbor a plutit
Și unde pămîntu-i virgin și sfințit,
De sute de veacuri.

De freamătul amplu al lumii-am fugit
Departe, departe,
Și-al verii înalt baldachin înverzit,
Medalii mai scumpe ca toate mi-a-ntins
Răsplată și parte,

Acelor ce pentru natalul pămînt
Arată credință,
Și șterg umilința de veacuri, luptînd.
Dar astăzi mi-e plină de farmec și cînt,
Intreaga ființă!

Trei rîuri strălimpezi șoptesc din verdeață
Cu murmur adînc,
Și ele să cînt, să iubesc, mă învață,
Cum mama își dăruie-ntreaga sa viață
Micuțului prunc.

Cu fiece treaptă pămîntul mi-arată
Isprăvi vitejești.
Pe-aicea urcau partizanii alt'dată, —
Țărîna cu sîngele lor e udată,
Ca tu să trăiești.

Și iată-ne, iarăși, prin văi, ca-nainte
Umblînd fără teamă,
Nimic nu încearcă pe-aici să mă mintă,
Cum pruncul ce-l strînge la sînu-i fierbinte.
Nu-l minte o mamă.

Mă-ntorc la izvorul puterii curate,
Țîșnind dintre stînci,
Și clipele grele se deapănă toate,
Ca-n preajma iubirii adevărate.
De-acum și de-atunci.

In romînește de TAȘCU GHEORGHIU

CONTINUARI

Istoria noastră comună

va potoli lăcomia fiarei. Dar fiara n-avea să se potolească decît foarte tîrziu, cînd îi va fi dat să se reintoarcă în bîrlogul său abia tîrîndu-se după amarnicele aventuri cunoscute la Stalingrad, Dunkerque sau Tobruk, însulițată fiind de moarte și sortită pierzării. O justiție dreaptă va plăti și burghezilor care închinaseră altădată pentru lauda și triumful lui Hitler. Festinul avea să se sfîrșească trist. Incepea să bată peste stepe și munți un uragan mistuitor a tot ce îngrozise și umilise pînă atunci omenirea.

Pe teritoriul nostru foaia de calendar arăta 23 August 1944, la numai șase zile după aceea Partidul Comunist Slovac chema poporul slovac la arme. La noi izbucnea insurecția armată, slovacii își declanșau răscoala.

Dar istoria noastră era departe de a deveni comună.

Nouă, împrejurările ne-au fost favorabile. Katiușele și tancurile sovietice băteau trecătorile spre Ardeal. Lupta unită a detașamentelor muncitorești și a armatei romîne care întorcea armele împotriva fascismului a primit un ajutor direct și nemijlocit. Mezalianțele burgheziei romînești cu generalii lui Hitler și încercările de trădare locală au fost repede date peste cap de către impetuoasa ofensivă organizată și condusă de Partidul Comunist Romîn. Pe cîmpurile de bătălie de pe Mureș, de la Cluj, Arad și Oradea Mare se năștea și se cimenta prietenia de arme romîno-sovietică, nu numai pentru recîștigarea unui teritoriu smuls patriei pe nedrept, ci mai ales pentru victoria unei revoluții. Clasa muncitoare se afla în marș forțat spre culmile visate încă de pe vremea cînd suferea chinurile temniței. Trecutul cobora pentru totdeauna în neant cu toate umbrele sale criminale, Partidul chema poporul romîn să-și făurească singur alt viitor.

E de închipuit ce panică va fi produs în cabinetul gauleiterului de la Praga și în posturile de comandă ale feldmareșalilor — dictatori peste Slovacia — vestea despre declanșarea răscoalei. Cînd atenția generală era reținută de zguduitoarele evenimente de la București, care spulberau armatei germane unica șansă de a se fixa în apărare strategică pe Carpați, cînd Hitler însuși căuta disperat soluții salvatoare din această neașteptată lovitură de teatru — în adîncul cel mai adînc al spatelui frontului se producea pe neașteptate o nouă formidabilă explozie. La fel e de închipuit ce amplă și aprigă va fi fost desfășurarea forțelor partizane slovace, pornite în avalanșă de pe crestele munților și din cîmpia Dunării, cu perspectiva de a elibera Slovacia cu un ceas mai de vreme, dacă hitleriștii au fost nevoiți să cheme în ajutorul forțelor de ocupație cîteva divizii speciale. Răscoala a fost înăbușită în sînge, dar numai atunci cînd trădarea și-a spus din plin cuvîntul. Neînfricatul conducător al răscoalei, comunistul Jan Șverma, rănit grav în lupta directă cu dușmanul, și-a dat viața alături de o sumedenie de alți partizani comuniști și necomuniști pentru ca Slovacia să arunce de pe grumajii săi jugul dominației străine.

A urmat o noapte lungă de două luni întregi. Pe cătarea mitralierelor, acum, ochiul ocupantului urmărea cu teamă crescîndă pînă și tremurul frunzei din pădure, pînă și fluturarea mîinii copiilor din leagăn. După ce asfaltul străzilor, pereții rîpoși ai rîurilor și zarea cenușie din zori cunoscuseră răpăitul sacadat al plutoanelor de execuție, după ce partizanii prizonieri și ostateci nevinovați plătiseră cu fruntea retezată în țărînă pentru a fi îndrăznit să-i demonstreze lui Hitler că mașina lui de război nu poate strivi sub șenile ființa libertății, după ce zadarnic puștile hitleriste au încercat să ucidă steaua visului slovac — munții și pădurile slovace s-au preschimbat în redute. Supraviețuitorii nu și-au lăsat pe cîmpul de luptă decît eroii S-au refugiat în munți și păduri să aștepte cel de-al doisprezecelea ceas.

Bătaia acelui ceas am auzit-o și eu. Era în noaptea de anul nou, 1945. Unitățile diviziei Tudor Vladimirescu se aflau pe rîul Ipel, diviziile Armatei a 4-a Romîne cercetau drumurile spre Rojniava, sovieticii și corpul cehoslovac de voluntari urmau să atace din Nord. Rachetele care în altfel de noapte ar fi trebuit să traseze pe cer semnale de bucurie și beție, au devenit în noaptea ceea halucinante pentru hitleriști. De-abia ajungeam la porțile uzinelor metalurgice din Podbrezova, că ne-am și întîlnit cu foștii partizani ai lui Jan Șverma.

Și astfel începea istoria noastră comună...

Am mers împreună pe drumurile răscoalei, răzbunînd cu vîrf și îndesat fiecare om răpus de gloanțele fasciste Ne-am bătut pe viață și pe moarte la Banska-Bystrica, pentru ca să nu mai fie pîngărit pămîntul în care fuseseră tăinuite inima lui Jan Șverma și a tovarășilor săi de luptă. Am dat greu tribut de sînge pe alte plaiuri slovace, pentru ca să poată fi scoase la iveală trupurile celor căzuți sub mișeleşti salve de execuție. Am ajuns pînă la Gron și alții tocmai pe meleagurile Boemiei, încleștîndu-ne cu dușmanul și murind chiar și după ce trîmbițele sunau victoria. Am dus războiul pînă la capăt pentru ca nimeni, nicăieri, să nu se mai teamă de țevile de armă care le-ar pîndi viața și viitorul de după amenințătoare ferestre sau creneluri de zid acoperite de flamura zvasticei negre.

Se va scrie cîndva o carte cuprinzătoare cu de-amănuntul a tuturor urcușurilor noastre pe înălțimile de cremene ale Tatrei, pentru a alunga de pe înălțimi păsările de pradă ale fascismului, o carte cuprinzătoare a tuturor coborîșurilor noastre în genunea morții, prin zăpezi necercetate încă pînă atunci de pas omenesc sau prin văiugi pe unde zadarnic firul de romaniță aștepta iubita pentru care să fie cules.

Cunosc un țintirim, stingher, dincolo de orașul Kosice, unde odihnesc pentru vecie alături cinci sovietici, doi romîni și patru slovaci — după ce laolaltă în aceeași tranșee și-au rostit în graiuri felurite ura împotriva dușmanului și au primit deopotrivă în piept rafala ucigașe... Cunosc o cotă, 568, unde a rămas între pietre și stînci, ca într-un sarcofag al naturii, trupul celui mai tînăr dintre noi — utecistul Constantin Godeanu... Ii știu pe cei 10485 de eroi strînși sub pajiștea verde de la Zvolen, fiecare cu numele săpat în lespedea brumărie a mormintelor proprii sau a gropii comune — și mi-i greu să-l evoc de pildă pe caporalul Abudnăriței Vasile mai mult decît pe căpitanul Voitinovici Dumitru, pe colonelul Ionescu Gheorghe mai mult decît pe soldatul Done Nicolae... Mai știu că de la această cifră pînă la cealaltă de 55.000, cît reprezintă suma jertfelor noastre pe teritoriul Cehoslovaciei, sînt încă foarte mulți risipiți pe sub arbori singuratici sau la margine de drum, la căpătîiul cărora scrie doar atît: „neznamy rumunsky" (soldat necunoscut romîn) — ca un simbol al dăruirii simple și anonime a acestor flăcăi ai noștri din Vrancea și de pe Olt, de pe Tîrnave sau țărmul dobrogean pentru izgonirea năvălitorilor.

S-ar fi putut crede că o dată încheiat capitolul acesta, s-a încheiat și istoria noastră comună. Dar iată-ne la cincisprezece ani după ce ne-am îngropat morții, stînd din nou drepți și neclătinați pe alte baricade: ale păcii și ale socialismului, mai aproape ca oricînd unii de alții. Acum nu ne-ar fi indiferent dacă am afla că nu știu care inamic din umbră urzește planuri de război împotriva poporului cehoslovac. După cum, sîntem siguri, nici prietenii noștri cehi sau slovaci n-ar primi cu indiferență vestea despre vreo nelegiuire pornită împotriva noastră. Acum, nu hazardul ordonează raporturile reciproce de prietenie, stimă și prețuire. Altă lege ordonează aceste raporturi, o lege profundă și temeinică, al cărei conținut trebuie căutat în spiritul internaționalist de clasă, ale cărei rădăcini pot fi descoperite și la punctul de întîlnire al istoriilor noastre pe cîmpul de luptă.

Am avut de două ori prilejul să străbat glorioasele căi de odinioară ale războiului și am luat astfel cunoștință de o Slovacie care știe să-și prețuiască nu numai eroii proprii, dar și pe cei ai credincioșilor săi aliați. Oricum, e impresionant să vezi oameni veniți anume la cimitirul de la Zvolen să-și petreacă palma peste țărîna unor morminte de ostași romîni, numai fiindcă ostașii aceia căzuseră chiar în ograda lor. După cum la fel de impresionant mi se pare faptul că fiecare prezență romînească pe teritoriul slovac sugerează numaidecît armatele de altădată, angajate în lupta cu fascismul.

Acolo, astăzi, se construiește socialismul. Ecoul puternic al sirenelor din cele mai dezvoltate centre industriale stăpînește acum văzduhul străbătut odinioară de uralele celor vii ai noștri sau de scrîșnetul celor frînți la pămînt. Mi se pare că-n felul acesta Slovacia cinstește nu numai amintirea vitejilor romîni de o dinioară, ci mai presus de orice propriul nostru socialism.

Istoria continuă să ne afle mereu alături...

Laurențiu FULGA

București

noul cinematograf ultramodern, pus la dispoziție de mai mulți ani locuitorilor acestui cartier îndepărtat de inima Bucureștiului.

Faimoasele gropi ale orașului, adăpost al hoților și al celor certați cu legea, au fost acoperite. Locul gunoaielor pestilențiale a fost luat de fastuoasele grădini care primenesc aerul Capitalei. Un stadion imens de beton, putînd să adăpostească aproape 100.000 de spectatori, construit în numai trei luni de brigadieri, a acoperit fundul Vergului. Păduri întregi au fost transplantate în asfaltul Bucureștiului. Bulevardele de lemn de altădată sînt de domeniul amintirii. In locul fanaragiilor care colindau străzile cu un baston de fier pe umeri, aprinzînd pe rînd felinarele cu gaz aerian, iată bastoanele luminiscente de neon, transformînd noaptea căile de acces în fluvii de lumină.

Intr-o margine a orașului, lîngă malul Herăstrăului, s-a ridicat acum cîțiva ani un arc imens de triumf făcut din piatră și marmoră: Casa Scînteii, focar de cultură, adăpostind într-un turn pierdut, undeva sub cer, antena postului de televiziune. Noaptea, călătorii sosiți în București dinspre Sud, sînt întîmpinați aici, la malul marilor lacuri asanate de această corabie de ivoriu, ancorată alături de sălcii pitice.

Intre teii venerabili ai Cotrocenilor, invadată de verdeața unui parc stă clădirea nouă a Teatrului de Operă și Balet, realizare recentă a regimului socialist. Ca pretutindeni: în Floreasca, în Ferentari, în Bucureștii Noi sau acum, mai aproape, pe marile magistrale, orînduirea proletariatului și-a pus pecetea muncii. In anii noștri, Bucureștiul poate fi numit un oraș care nu doarme.

Lîngă marile palate ale sporturilor situate în puncte opuse se ridică locuințe proaspete. Zgomotul nepotolit al macaralelor ce urcă materiale pe înaltele schele ale șantierelor nu se domolește niciodată. Deasupra vechilor clădiri ale orașului plutesc dimineața în ceață, turlele de lemn ale boburilor, indicînd înălțimea viitoarelor blocuri. Văzut de sus de tot, de la cîteva mii de metri înălțime, Bucureștiul poate părea cuiva o întinsă așezare omenească, cu aripi de lemn. Zidurile de cărămidă zărite pretutindeni au schimbat culoarea dominantă a Capitalei. Pelerina verzuie așezată pe monumentele orașului e devorată de carminul proaspăt al fațadelor clădirilor noi ridicate în termene scurte. Dintr-un oraș tihnit, cu un ritm de viață lent, Bucureștiul s-a transformat într-o Metropolă unde bate inima de fier a construcției vertiginoase. Bulevarde întregi proiectate și schimbate ca aspect în numai cîteva luni, hale de proporții impresionante, case de cultură în fiecare raion, adevărate Atenee ale tineretului unde artiștii amatori din rîndul maselor găsesc loc prielnic pentru dezvoltare, uzine întinse pe hectare întregi, ansambluri moderne, de neînchipuit în trecut, iată imaginea recentă a Bucureștiului.

Spațiul nu ne permite să evocăm aici diminețile sîrguincioase ale orașului nostru, cînd sute de mii de oameni alimentează în uzine cu energia lor, erupția spectaculoasă a înaltelor coșuri de fabrică sau nopțile fără somn ale Atelierelor căilor ferate unde se construiesc locomotive și vagoane, flăcările dogoritoare de la 23 August sau de la Republica, uruitul continuu, asemănător ritmului motoarelor de submarin, al bumbăcăriilor sau larma vitală a piețelor. Trebuie subliniat altceva: nu e vorba numai de schimbarea înfățișării Capitalei noastre ci de însăși schimbarea mentalității locuitorilor ei. A existat un București al rentierilor, oraș al după-amiezelor toride de vară, cînd sub perdelele tărcate ale bodegilor, burghezii cu venituri fixe își consumau halbele cu bere în porții zilnice, într-un lung taifas, un oraș al cafenelelor invadate de leneși pierduți în fumul țigărilor într-o lungă și stearpă visare, așa-numitul „București de altă dată", cu deșuchiate petreceri nocturne în care se iroseau averi nemeritate. Acest „București de altă dată" nu-și mai merită nici măcar amintirea.

Intrebarea firească este aceea: ce forță a schimbat așezarea pașnică într-un febril castru al muncii și al progresului? Istoria scrisă pe ziduri a Capitalei ne-o spune. Trecătorul atent poate întîlni ici și colo, sub streșinile unor vechi case păstrate intacte, mici plăci de marmoră în care sînt săpate texte de foc, consemnînd etapele cumplitei lupte duse de comuniști pentru răsturnarea burgheziei. Iată: aici s-a tipărit „Scînteia" în ilegalitate, a avut loc conferința P.C.R.-ului pentru pregătirea luptelor din februarie 1933, între pereții aceștia s-a votat înființarea partidului comunist din Romînia, toate, locuri unde tinerii vin să învețe pe viu istoria mai recentă a patriei noastre.

Un Muzeu, un bust așezat între straturi de flori, o vitrină, un colț de stradă, totul evocă figurile eroilor clasei muncitoare care și-au dat sîngele pentru cauza scumpă a socialismului.

După „farmecul" fanariot al cartierelor prăbușite sub teribila măcinare a vremii, suspine cine o vrea! Peste cîțiva ani cartiere întregi își vor schimba înfățișarea. Socialismul dă în zilele noastre o replică verticală semenată în beton, Bucureștiului de altă dată.

Eugen BARBU

Măreața sărbătoare a poporului slovac

faptele de vitejie ale căpitanului Jan Nalepka, care a trecut cu o mare unitate de partea partizanilor sovietici și care pentru meritele sale a fost decorat cu ordinul de Erou al Uniunii Sovietice. Trecerea în masă a ostașilor slovaci de partea Uniunii Sovietice a dat posibilitatea ca mai tîrziu să se creeze un corp de armată, care alături de Armata Sovietică s-a remarcat în lupta pentru eliberarea Cehoslovaciei. Mișcarea partizanilor slovaci a dobîndit o mare amploare în anul 1943 cînd 100 de ofițeri și ostași sovietici, evadați din lagărele fasciste de concentrare și din prizonierat, au găsit la poporul slovac o primire sinceră și ospitalieră.

In primăvara anului 1944 vin în Slovacia — în afară de prizonierii sovietici evadați — și primii partizani sovietici parașutați. Slovacii care au refuzat să lupte în armata lui Tiso au trecut de partea partizanilor și au îndreptat armele împotriva hitleriștilor. In zadar lansa guvernul așa-zisului stat slovac ordine de pedeapsă împotriva partizanilor. Ostașii înscriși în listele de pedeapsă au fugit în munți, s-au alăturat partizanilor. Klement Gottwald trasa linia mișcării de eliberare din Cehoslovacia spunînd că: „Pentru popoarele republicii noastre, a sosit clipa insurecției armate, clipa luptei din Șumava pînă dincolo de Tatra" (1944). Iar William Široky spunea că: „lupta ilegală trebuie să deschidă drumul revoluției populare" (1942). Aceste directive au fost puse în aplicare, ele au devenit realitate.

N-au folosit cu nimic nici teroarea exercitată de vîrfurile fasciste, nici încercările dușmanilor interni, care voiau să folosească răscoala pentru planul lor „de întoarcere la vechile palate".

Scopul burgheziei era să folosească mișcarea de masă împotriva fascismului în propriul său interes de clasă, să-i dea un caracter naționalist iar după preluarea puterii să nu dea posibilitate poporului să se organizeze. Ei ar fi asigurat astfel poziția imperialismului internațional în Cehoslovacia și a burgheziei cehoslovace însăși. Aceste planuri au dat însă faliment.

La sfîrșitul lunii august 1944, a avut loc prima mare acțiune de partizani. In multe localități din Slovacia — mai ales în cele de munte — partizanii și ostașii răsculați au început să controleze toate regiunile. La 27 august, în localitatea Turciansky-Martin ei au atacat armatele germane care se retrăseseră din Romînia. Acesta a fost semnalul răscoalei. După puțin timp, partizanii și ostașii răsculați au ocupat localitățile Turciansky-Martin Trutky, Rujemoberck, Liptovsky-Mikulaș și Banska-Bystrica, care devenise centrul întregului teritoriu răsculat. Peste tot se instaura Republica Cehoslovacă, puterea a fost preluată de organele populare revoluționare, poporul își exprima neîncetat dragostea față de Uniunea Sovietică. Adînc în teritoriul fascist apăruse un ostrov al libertății și democrației.

Exprimînd voința mișcării populare și însuflețiți de vitejiile poporului sovietic și de încercații partizani sovietici, care veniseră în ajutorul sorei lor, guvernul național slovac a declarat mobilizarea generală. La cererea guvernului fascist al așa-zisului Stat Slovac, s-au năpustit împotriva răsculaților divizii hitleriste din Austria, Polonia, Moravia și mai tîrziu din Ungaria. Din cauza trădării unor ofițeri superiori, două divizii slovace, complet înarmate, care trebuiau să atace din flanc armatele fasciste din trecătorile Carpaților Răsăriteni și să deschidă astfel drumul diviziei sovietice eliberatoare, nu au putut participa la luptă ca un singur tot; ele au fost dezarmate iar o parte a ostașilor și ofițerilor au fugit în munți și pe teritoriile răsculate. Trădarea ofițerilor superiori era în strînsă legătură cu planurile de „întoarcere la vechile palate". Această trădare a avut drept urmare faptul că răscoala națională slovacă a rămas izolată în fața unor forțe înzecite. In ciuda faptului că răsculații duceau lipsă de arme. avioane, tancuri și specialiști — datorită eroismului poporului slovac, al partizanilor, al ostașilor răsculați și mai ales datorită ajutorului Uniunii Sovietice, — poporul răsculat a rezistat două luni în fața diviziilor hitleriste înarmate pînă în dinți, ținînd piept pînă la venirea armatei sovietice eliberatoare.

In răscoala națională slovacă, au luptat aproape 80.000 de ostași și partizani. In lupta cu șapte divizii hitleriste, complet înarmate, dintre care două divizii de tancuri, răsculații au distrus sute de poduri terestre și de cale ferată, au doborît aproape 60 de avioane dușmane, au făcut inofensivi 40.000 de ofițeri și ostași fasciști etc. Aceste cifre (fără să mai vorbim de jertfele populației civile) sînt o mărturie a eroismului poporului slovac, a dragostei sale de libertate.

Răscoala națională slovacă este un capitol măreț din istoria ultimilor ani a Cehosovaciei. Intr-un cuvînt, ea a demonstrat că nu e posibil să distrugi un popor care vrea să-și hotărască singur soarta, care vrea ca totul să fie în interesul națiunii. în interesul poporului muncitor. Această hotărîre a poporului slovac a găsit răsunet în opere literare și artistice remarcabile. Răscoala națională slovacă și drumurile care au dus la ea au devenit subiectul de studiu al istoricilor cehoslovaci.

Răscoala națională slovacă a fost dictată de interesele sincere ale națiunii slovace, de necesitatea de a izgoni din țară pe ocupanți. de a neutraliza burghezia naționalistă. de a instaura orînduirea socialistă în interesul muncitorilor, țăranilor și intelectualității, de a crea o legătură de nezdruncinat cu Uniunea Sovietică și cu toate popoarele iubitoare de libertate și pace.

Un popor care luptă pentru un asemenea țel este un popor de neînvins.

Juraj SPITZER

Călătoria peste ocean

excluderea războiului ca mijloc de soluționare a litigiilor internaționale.

Uniunea Sovietică a dus din prima oră a întemeierii ei o politică sinceră și consecventă de pace. Nu tînărul stat al muncitorilor și țăranilor și-a trimis armatele în statele capitaliste ci statele capitaliste și-au trimis armatele pe teritoriul Uniunii Sovietice să intervină alături de albgardiști pentru doborîrea primului stat muncitoresc-țărănesc din lume. Este binecunoscut faptul că în acest război nedorit de tînăra putere sovietică intervenționiștii au fost cei înfrînți. Tot atît de binecunoscut este astăzi și un alt fapt și anume: dacă glasul Uniunii Sovietice ar fi fost ascultat la timp, cel de al doilea război mondial nu ar fi avut loc și omenirea ar fi fost scutită de sîngele vărsat, de suferințele îndurate și pustiirile vaste pe care le-a adus cu sine războiul.

In timpul celui de-al doilea război mondial nu Uniunea Sovietică a atacat Germania hitleristă ci Germania hitleristă și aliații ei au atacat Uniunea Sovietică.

Dacă Uniunea Sovietică nu a fost înfrîntă de către intervenționiști, atunci cînd era abia în fașă, dacă Uniunea Sovietică nu a fost biruită de către formidabila mașină de război hitleristă, ce nebun ar putea să creadă că ea ar putea să fie învinsă astăzi cînd are la dispoziție mijloace de apărare și de pedepsire a eventualilor agresori de o calitate excepțională? Dar nu numai atît: Uniunea Sovietică și aliații Uniunii Sovietice numără aproape un miliard de oameni care știu să se apere și care au ce să apere.

Politica de pe „poziții de forță" a statelor imperialiste a dat faliment după cum a început să mărturisească chiar unii adepți ai acestei politici. „Războiul rece" îi istovește zi de zi pe înșiși inițiatorii acestui război. Războiul fierbinte trebuie să fie înlăturat și poate să fie înlăturat.

Poporul nostru salută cu bucurie călătoria în S.U.A. a tovarășului Nikita Sergheevici Hrușciov și speră, alături de toate popoarele lumii, că întrevederile cu președintele Dwight Eisenhower vor constitui, într-adevăr, începutul unei noi ere, începutul unei ere de pace trainică, prielnică muncii și progresului, în care oamenii să-și poată cîștiga bunăstarea și găsi fericirea.

Acad. Zaharia STANCU

ARTA SLOVACĂ

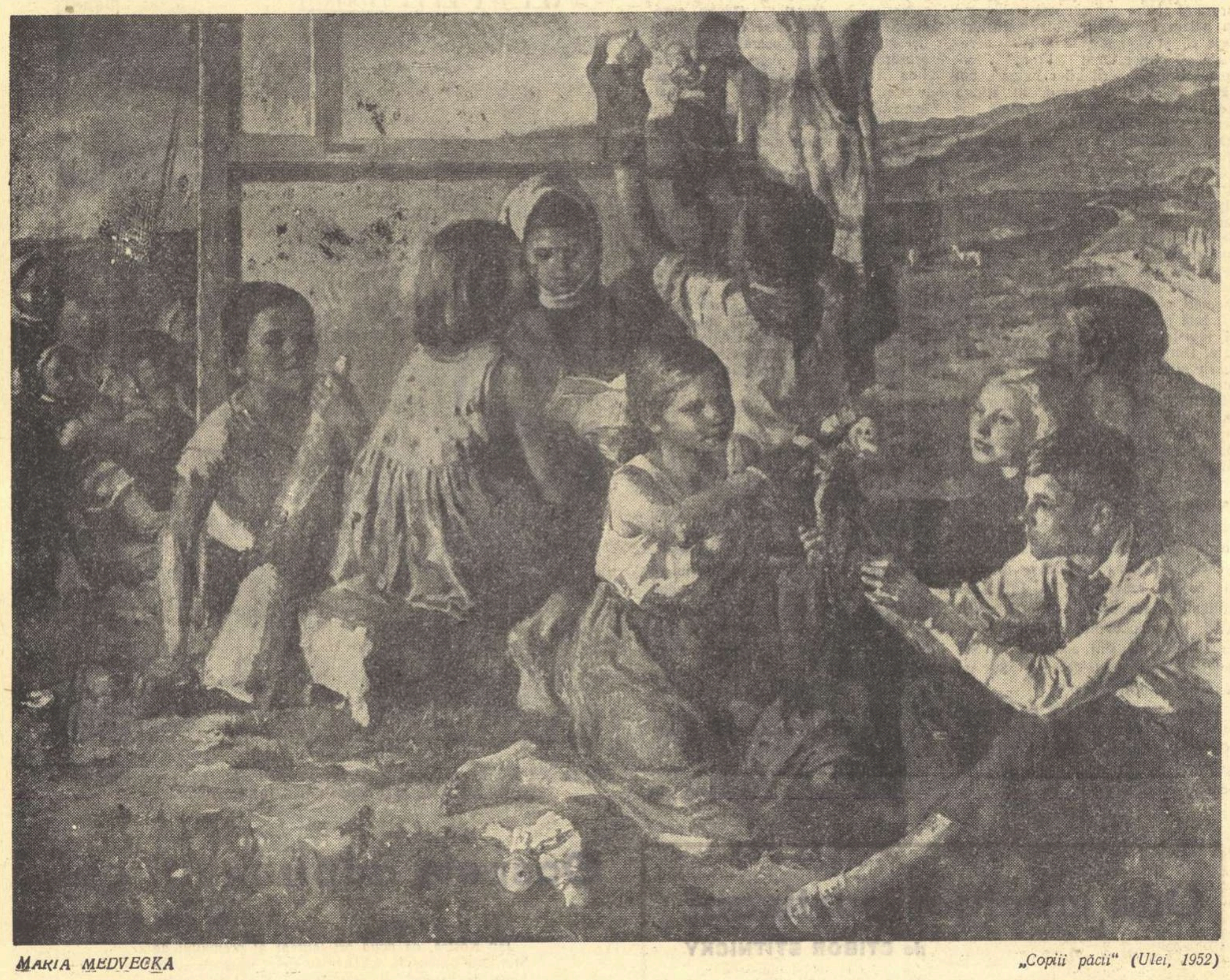

MARIA MEDVECKA „Copiii păcii" (Ulei, 1952)

Filmul după prima etapă

Pînă nu de mult se spunea aproape în mod anecdotic că fiecare film slovac este într-un anumit sens primul. Cînd în anul 1949 a văzut lumina zilei filmul despre soarta emigranţilor slovaci „Veghează!", presa s-a entuziasmat: a fost creat primul film artistic slovac! După acesta a urmat prima comedie cinematografică slovacă, primul film istoric slovac, primul film slovac în culori — şi, fără îndoială, cu acestea n-au fost epuizate toate posibilităţile, deoarece îşi va face apariţia şi primul film slovac de contra-spionaj, primul film slovac pentru copii, primul film ştiinţifico-fantastic şi multe alte felurite filme. Dar epitetul „primul" care a căpătat treptat iz de ironie binevoitoare reflectă fără doar şi poate o anumită realitate obiectivă. Trebuie să înţelegem însă faptul că această nouă artă, care necesita o mulţime de mijloace materiale de care poporul n-a dispus mai înainte vreme, a luat dintr-o dată un mare avînt abia în anii de după Eliberare.

Pe o colină împădurită de lîngă Bratislava se înalţă clădirile moderne ale studioului cinematografic, frate mai tînăr al studioului Barrandov din Praga. Vizitatorul de astăzi al acestui studio cu greu ar putea să creadă că acum şase ani se turna într-o sală de antrenament hipo, iar şi mai înainte, în fostul studio al radiodifuziunii, care era cel mai mic studio cinematografic din Europa.

Astăzi, în condiţii tehnice corespunzătoare, cinematografia slovacă îşi sporeşte din an în an producţia. Acum se produc 3—4 filme pe an şi în curînd cifra lor se va ridica la 6—7 pe an.

★

Istoria antebelică a filmului slovac este legată indisolubil de munca de pionierat a folcloristului şi creatorului de filme documentare ceh Karel Plicka, care a închinat o mare parte a vieţii lui dezvăluirii frumuseţilor Slovaciei în filme şi fotografii. Filmul „Pămîntul cîntă", creat de el, deşi prezintă o imagine oarecum idilică a Slovaciei, are totuşi calităţi plastice excepţionale şi a adus cinste Cehoslovaciei, încă înainte de război, la una din Bienalele din Veneţia. Cu ajutorul lui Plicka, tot înainte de război, începe să descopere Slovacia, ca un teren încă nefolosit pentru film (atît tematic, cît şi actoricesc), unul din cei mai de seamă regizori cehi, Martin Fric, creator al filmului despre legendarul haiduc Janosik, film prezentat aproape în toate colţurile lumii. Pe acelaşi Fric îl găsim ajutînd la dezvoltarea producţiei de filme slovace după eliberare, cînd regizează filmul „Veghează!"

Soarta ţăranilor săraci din ţinutul Kysuce a fost înfăţişată de regizorul Vlado BAHNA în filmul „Pămînt înţelenit", turnat după romanul lui Peter Jilemnicky

Acest film arăta forţele sociale care au mînat odinioară în lumea întreagă sărăcimea slovacă, lipsită de o bucată de pîine. Aceleaşi forţe, multiplicate, alimentate de o cunoaştere mai conştientă a izvoarelor nefericirii, au împins după aceea poporul în masă la răscoală împotriva fascismului. Răscoala şi-a găsit oglindirea în puternica dramă cinematografică „Gropile de lup", creaţie a unuia dintre pilonii filmului slovac, a regizorului, autorului şi scenaristului Palo Bielik. Martorii succeselor antebelice ale filmelor cehoslovace îşi mai amintesc, poate, de debutul acestuia în cinematografie în rolul haiducului Janosik, personaj legendar care lua de la cei bogaţi şi dădea săracilor.

Acelaşi regizor, cu originalitatea şi vigoarea care îl caracterizează, a creat în ultimii ani alte opere interesante ca „Barajul", film în care se oglindeşte viaţa unui sat slovac contemporan pus în situaţia de a fi inundat de lacul de acumulare al hidrocentralei în construcţie, cu ciocnirile care se petrec în gîndurile oamenilor, în lupta dintre vechi şi nou; o producţie importantă a aceluiaşi regizor este şi filmul „Cei patruzeci şi patru" căruia i s-a acordat premiul FIPRSCI, premiul Asociaţiei internaţionale a creatorilor de jurnale cinematografice, la festivalul cinematografic de anul trecut de la Karlovy Vary. Acest film reprezintă lupta soldaţilor slovaci din armata austro-ungară care sub influenţa Marii Revoluţii din Octombrie, se răscoală împotriva samavolniciei ofiţereşti şi cer încheierea păcii. Ritmul emoţionant, capacitatea de a impresiona nemijlocit pe spectator — acestea sînt principalele calităţi ale acestui regizor. El va rămîne probabil totdeauna un creator de episoade încărcate de acţiune şi de emoţie, de personaje ferme şi simple, de filme în care predomină acţiunea faţă de meditaţie. Dar la urma urmelor, aceasta este una din căile iniţiale ale filmului care are valoare pînă în zilele noastre, deşi mai demult încă au început să se dezvolte şi alte posibilităţi ale dramei cinematografice.

Intocmai ca şi Bielik — care de la actorie a trecut la regia filmelor documentare şi abia după aceea la regizarea filmelor artistice, — din şcoala filmului documentar a ieşit şi celălalt regizor din generaţia celor mai „în vîrstă", Vlado Bahna. Filmul „Pămînt înţelenit", turnat după romanul cu acelaş nume de Peter Jilemnicky — una dintre cele mai izbutite opere literare realist-socialiste — a fost un debut promiţător. Bahna a izbutit să redea în acest film soarta grea a ţăranilor într-un sat sărac de munte, poezia unui conflict de dragoste cu sfîrşit tragic, ce reprezintă axa acţiunii care generează, în pofida sumbrului sfîrşit, un optimism profund, sugerat de opera lui Jilemnicky. El nu a realizat numai ilustraţii cinetice la roman — aşa cum se întîmplă adesea cu ecranizarea romanelor — ci a prins esenţa romanului, spiritul şi atmosfera lui.

Din cele spuse pînă acum reiese că filmul documentar are în Slovacia aproape o poziţie cheie, ca o pepinieră din care cresc creatorii filmului slovac. În primul rînd regizorii şi operatorii (operatori ca Kiska şi Lukes s-au ridicat la nivelul operatorilor de talie europeană). Filmul documentar a pregătit şi pe regizorii Lettrich şi Medved; pe primul pentru ecranizarea romanului „Satul de lemn" de F. Hecko: pe cel de al doilea pentru ecranizarea nuvelei satirice „Cadrilul", creaţie a marelui prozator slovac dintre cele două războaie, Janko Jesensky. Amîndoi regizorii în colaborare au terminat nu demult turnarea filmului „In ceasul al doisprezecelea", un episod dramatic inspirat din zilele ocupaţiei germane a Slovaciei, după înăbuşirea Răscoalei naţionale slovace. Acest film, care înfăţişează într-o formă artistică emoţionantă cruzimea ocupanţilor fascişti şi a slugilor lor slovace, a reprezentat cinematografia noastră la recentul Festival internaţional al filmului de la Moscova. In domeniul filmului documentar şi-a făcut de asemenea ucenicia şi tînărul Jan Lacko, talent promiţător, care în creaţia de filme artistice se orientează spre un gen atît de dificil şi pretenţios cum este comedia.

S-au obţinut realizări şi în filmul de popularizare a ştiinţei, care s-a ridicat la un înalt nivel, cu opera regizorului Kudlac despre „Maistrul Pavol din Levoca" (document despre un admirabil monument al sculpturii gotice în Slovacia), film care a primit o înaltă preţuire la Bienalele din Veneţia. Acelaşi Kudlac s-a dovedit, în filmul lui de debut „Ultima revenire", a fi şi un excepţional regizor de film artistic. „Ultima revenire" este o dramă psihologică despre problema familiei. Se pare că fostul decorator şi regizor de teatru va deveni un autor de drame cinematografice delicate, sensibile, umane.

Filmul slovac îşi asigură treptat, în primii zece ani ai existenţei sale, lucrul cel mai important: cadre de bază capabile, înzestrate cu entuziasm şi dragoste pentru film, colaboratori îndrăzneţi şi devotaţi care caută neobosit o expresie a lor proprie şi mijloace cinematografice noi.

Avem şi greutăţi. Actorii noştri manifestă o tendinţă spre exagerare patetică în gesturi şi mimică, iar regizorii încă insuficient de experimentaţi nu izbutesc totdeauna să-i corecteze. Filmul slovac stă însă mereu în faţa celei mai importante probleme: să găsească teme care să vorbească despre actualitate, despre probleme şi lupte reale, despre bucuriile şi necazurile oamenilor noştri. Fiindcă numai tratarea cu măestrie a temelor arzătoare, izvorîte din conflicte omeneşti specifice, caracteristice pentru oamenii noştri în etapa actuală de construire a socialismului poate să deschidă filmului slovac porţile spre succese din ce în ce mai mari peste hotare.

Agnesa KALINOVA

PROFILUL MUZICII DE AZI

Cultura muzicală slovacă dispune actualmente de un mare număr de compozitori talentaţi, deosebiţi prin caracterul şi stilul lor, compozitori care împletesc într-un singur tot specificul naţional cu concepţia lor muzicală. Vorbim de întreaga şcoală slovacă de compozitori, în măsura în care se poate observa prinosul lor suigeneris. Creaţia muzicală slovacă din zilele noastre a dobîndit succese însemnate nu numai în cadrul culturii naţionale, dar ea ocupă un loc de cinste în cultura muzicală a Cehoslovaciei alături de muzica cehă, vestită pe plan mondial prin bogata sa tradiţie. Se poate spune că muzica slovacă a dobîndit chiar succese internaţionale. Operele compozitorilor slovaci, prezentate încă în anul 30 al secolului nostru la festivalurile muzicale internaţionale şi în cadrul manifestărilor creaţiei actuale, s-au făcut cunoscute nu numai odată. Numele lui Eugen Suhon, artist al poporului şi de mai multe ori laureat al premiului de Stat, e cunoscut azi în întreaga Europă, mai ales prin opera sa „Vîltoarea". Aceste fapte sînt cu atît mai impresionante cu cît ne gîndim că muzica slovacă a început să aibă o bază profesională abia după primul război mondial, deoarece în timpul stăpînirii austro-ungare slovacii nu aveau nici o instituţie muzicală naţională. Trebuie să ne mai gîndim şi că în condiţiile asupririi poporului de către clasele exploatatoare, muzica naţională se afirma cu greu. Primele instituţii, care să permită afirmarea muzicii în cultura naţională, au apărut abia după anul 1918. Aşa sînt spre exemplu Teatrul Naţional din Bratislava, primele şcoli de muzică, catedrele de ştiinţe muzicale din universitate, primele orchestre, etc. In domeniul muzicii, aceste condiţii materiale şi politice noi apar abia după eliberare.

Stilul compozitorilor slovaci mai vîrstnici, care au activat încă înainte de primul război mondial, cum sînt Miculaş Sneider-Tîrnavsky, V. F. Bistry şi M. Moyzes, s-a schimbat foarte puţin. Aveau înclinaţie către un gen şi o formă scurtă. Creaţia lor a rămas de cele mai multe ori pe tărîmul muzicii romantice. Nici întoarcerea, în 1929, a bătrînului compozitor Jan L. Bela, care în 1881 emigrase din Slovacia în Transilvania, la Sibiu, nu a fundamentat formarea muzicii noi naţionale. La o limpezire a ideilor şi stilului muzicii slovace s-a ajuns abia cu noua generaţie de compozitori a anului 30: Alexandru Moyzes, Eugen Suhon, Jan Tikker, Dezider Kardoş şi alţii pe care îi vom aminti mai tîrziu. Afirmarea noului stil muzical a fost condiţionată de mai mulţi factori, ca de exemplu acela al contactului fericit cu cultura muzicală cehă — mai ales cu compozitorii şi pedagogii cehi — sau acela al unei activităţi progresiste a criticii muzicale; aceasta s-a realizat şi prin debutul unor compozitori talentaţi, care erau capabili să rezolve aceste sarcini.

In anul 1929 îşi face debutul cu prima sa simfonie Alexandru Moyzes, care constituie chiar pînă azi simbolul noului curent al muzicii slovace. De atunci, creaţia îşi schimbă centrul de greutate în genul simfonic şi mai tîrziu al muzicii de operă. Noua muzică slovacă a luat proporţii multilaterale, se naşte noul stil popular a cărui estetică este foarte apropiată de cultura naţională muzicală a popoarelor din răsăritul Europei. Muzica lui Viteslav Novac, Iosef Suk, Leoş Ianacek, Bela Bartok, Karol Timanowsky, George Enescu şi alţii constituie platforma către care răzbate melodia compoziţiilor noi naţionale. Compoziţia muzicală slovacă se sprijină activ pe melodia populară, extrăgînd din ea tocmai notele sale specifice. Deabia acestei generaţii i-a fost posibil să descopere cele mai originale aspecte ale muzicii populare, pe care le-a folosit împletind particularităţile caracteristice fanteziei populare cu concepţia despre viaţă. Prin această generaţie muzica noastră a militat pentru o artă naţională, artă care urmărea şi exprima ideile umanistice şi progresiste. Din această tendinţă, ia naştere noul stil popular slovac şi o serioasă orientare tematică a compoziţiilor.

In cele mai bune lucrări, compozitorii noştri se remarcau prin atitudinea realist-critică faţă de viaţă. Muzica slovacă a avut astfel de lucrări ca: primele trei simfonii ale lui Moyzes, suita „In jos de vah", ciclul de cîntece „Nox et solitudo" a lui Suhon, „Concertino" al lui Tikker.

După Eliberare încep să se remarce tendinţele democratice ale muzicii slovace. In afară de înfiinţarea diverselor instituţii muzicale, au început să se facă pregătiri pentru crearea condiţiilor materiale necesare apropierii muzicii de masele largi. Aşa este spre exemplu poemul simfonic al lui Tikker „Dimineaţa", simfonia a IV-a a lui Moyzes, ciclul simfonic „Invierea" de Andrei Ocenaş, poemul simfonic „Patria mea" de Dezider Kardoş şi una dintre cele mai frumoase creaţii muzicale de după război „Suvenire pentru mică orchestră" de Tikker.

In anul 1948 poporul muncitor din Cehoslovacia hotărăşte definitiv drumul de construire a socialismului în patria sa. Cultura şi muzica se dezvoltă cu succes alături de celelalte construcţii măreţe. Muzica slovacă tinde şi mai mult spre principiul democratizării şi înţelegerii adevărate a artei. Nu întîmplător iau fiinţă atunci cercurile populare de creaţie artistică în care sînt atraşi compozitorii noştri. Creaţia muzicală se pronunţă hotărît pentru realismul socialist şi se străduieşte să caute genuri care pot pătrunde cît mai mult în sînul maselor. Aşa sînt spre exemplu muzica de operă, cantatele şi cîntecele de masă. Paralel cu acestea, se dezvoltă intens muzica simfonică şi de cameră.

In opera lui Suhon, „Vîltoarea" (1949) se împletesc organic aspecte ale operei populare cu concepţia dramatică a muzicii moderne. Este simbolul umanismului şi caracterului naţional al creaţiei muzicale slovace, lucru care determină tocmai aspectul pozitiv al acesteia. Mărturia unei înalte potenţe artistice a muzicii slovace o constituie tocmai faptul că opera, în totalitatea sa, preamăreşte omul. „Vîltoarea" nu e însă un fenomen izolat al muzicii slovace de operă. După ea, au urmat alte opere cunoscute ca „Juro Janoşik" al lui Jan Tikker şi „Beg Baiazid". Tikker s-a remarcat prin talentul şi convingerea sa muzicală dramatică. Operele sale reliefează cele mai nobile trăsături de caracter ale slovacului. Nu e de mirare că tocmai muzica dramatică, reprezentată prin personalităţi şi opere de acest fel, a cucerit cele mai mari succese ale muzicii slovace contemporane.

Compozitorii au început să mediteze şi asupra genului vocal şi instrumental, care poate activa direct în masele largi de ascultători. Pentru această străduinţă, sîntem recunoscători cantatelor „Partidul Comunist Slovac" de Andrei Ocenaş, „Cantata Păcii" şi cantata „Salut măreţei ţări" de Dezider Kardoş şi multe altele. Astăzi muzica slovacă dispune nu numai de cîţiva mari compozitori, ci de un adevărat front, care cîntă prin talentele lui ideea socialismului şi comunismului. Creaţia muzicală slovacă s-a îmbogăţit în ultimul timp cu compoziţii însemnate, cum sînt „Metamorfozele" de Suhon, simfonia a VII-a şi concertul pentru vioară de Moyzes, simfonia a II-a şi concertul pentru orchestră de Kardoş, fantezie dramatică de Tikker, serenadă şi capriciu de Ferencz, suita a II-a orchestrală de Kresaniek şi alte lucrări ale lui Jan Zimmer, Tibor Freş, Ilya Zelienka şi alţii. Pentru a 15-a aniversare a Răscoalei naţionale slovace, compozitorii noştri au pregătit mai multe lucrări simfonice şi vocale.

N-ar fi de ajuns însă, dacă ne-am mulţumi cu aceasta şi nu am aminti şi despre sistemul culturii noastre muzicale. In Slovacia sînt actualmente două opere şi două atenee, Filarmonica slovacă, cîteva orchestre profesionale şi de amatori, mai multe ansambluri artistice populare. Numărul şcolilor de muzică întrece astăzi cifra de 60, la care se adaugă un conservator şi un institut superior muzical. Putem susţine că astăzi sînt puse bazele muzicii naţionale slovace. Acum, muzica slovacă va ajunge la acel stadiu, cînd va deveni într-adevăr o comoară a poporului şi a celor mai largi pături a celor ce muncesc. Acest ideal adevărat şi curajos şi-l poate permite numai o societate bazată pe relaţii socialiste. Sarcina noastră este să organizăm un sistem larg de educaţie muzicală, în care să atragem activ masele muncitoare pentru a cîştiga lupta în educarea noului om socialist.

Ladislav BURLAS

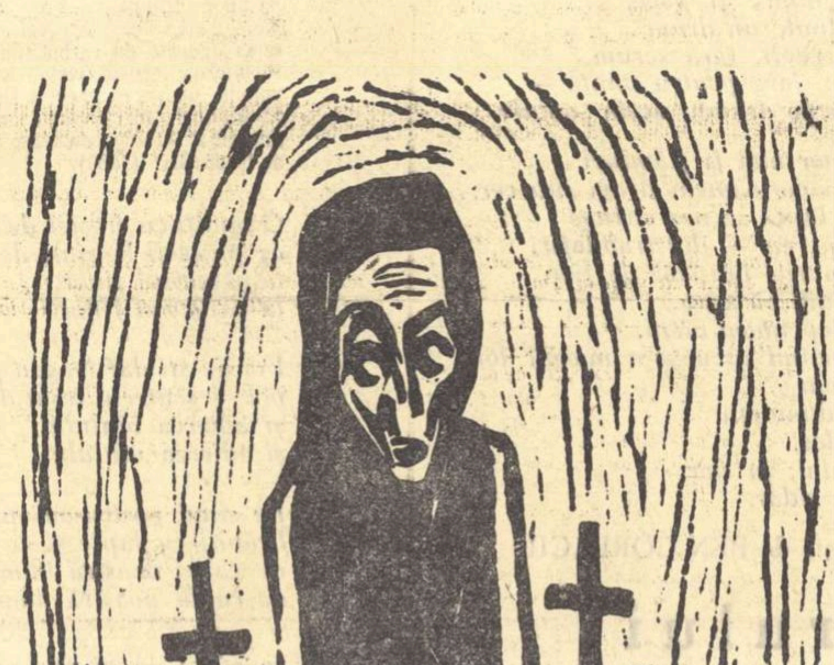

FR. STUDENY „Deasupra munţilor de martiri" (Gravură, 1945)

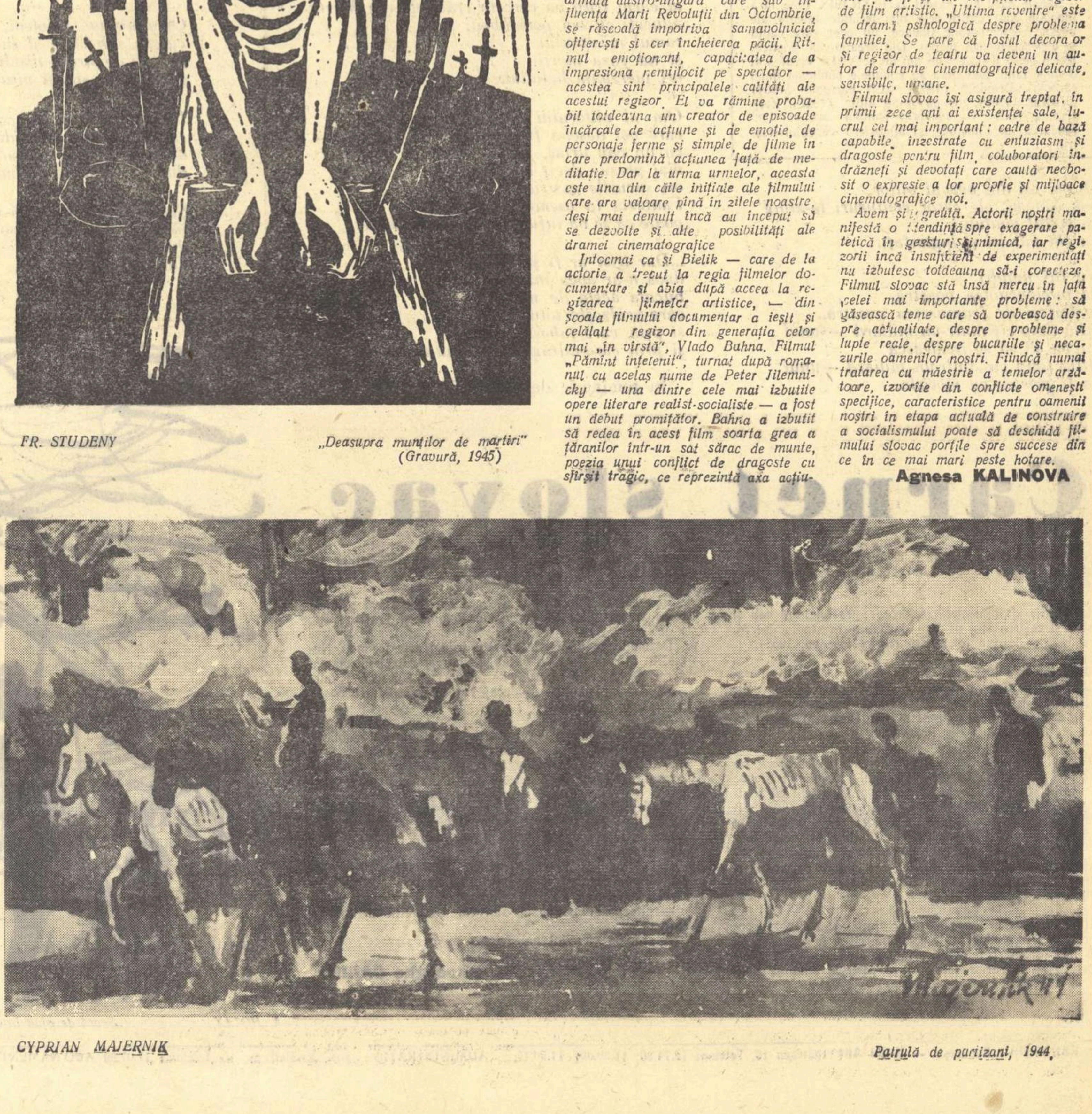

CYPRIAN MAJERNIK Patrulă de partizani, 1944

lirica SLOVACĂ

Geneză

de MILAN RUFUS

Milan Rufus a publicat pînă acum un singur volum de versuri „Cînd ne vom împlini" (1957), dar debutul său a constituit un eveniment de o mare importanță pentru poezia slovacă. El a îmbogățit poezia realist-socialistă slovacă cu teme și trăsături noi și cu o nouă imagistică. Face parte dintre talentele cele mai promițătoare ale literaturii contemporane.

Pierdut și veșted, ca un cîntec trist,
bunicul meu, bătrînul vizitiu,
s-a-ntors spre ceruri într-o bună zi
și hățurile vieții și-a lăsat
pe crucea gîrbovă de lîngă sat
și s-a tot dus.
Ce palid, vai! era, și străveziu...
Ca două sceptre mîinile, uscate,
și le-a culcat pe piept — încrucișate.

Mereu mînat sub paza sărăciei,
purtat mereu din urmă către moarte,
așa trecu prin viață omul care
n-a săvîrșit vreun rău nicicui.
Povestea lui
doar clopotele-or spune-o mai departe.

Și încă nici nu se-nchisese rana
pămîntului, tăiată de casmale,
și vîntu-abia împrăștia durerea,
cînd fiul lui, ca să-și cîștige hrana,
porni rătăcitor pe-a lumii cale,
în tînguiri să-și vîndă, pe maidane,
necoptul fruct al palmelor sărmane.
Și flutura pe casă, la plecare,
ca un drapel de doliu sărăcia.
In prea-zmintitul lumii iarmaroc,
curgea de-apururi timpul.
De-un ban milă se vindea, de-un ban noroc,
de-un ban întinse zîmbete ca stepa,
de-un ban libertate,
de-un ban lanțuri și lăcate,
de-un ban robe, săbii și sutane,
prooroci de-un ban, ai vorbelor de aur,
de-un ban ditirambi, și filantropi de-un ban,
de-un ban poeți, de-un ban cantate,
de-un ban zidari, robiți zidari sub cărămizi,
de-un ban pierzare,
de-un ban și taica de vînzare,
de-un ban copiii lui
cu neagra pîine de ovăz, sărmană pîine;
de-un ban mi-se-aprindea apoi
și nebunescul, criminal război —
misionarul sîngeros, în osanale,
zmulgea odăjdii și peruci
și oameni despuia, și catedrale;
și pretutindeni rămîneau
pe urma lui, scurmînd pămîntul,
schilozi și orbi,
pe cîmpuri rămîneau, și la răscruci,
murind necunoscuți, pierind cu vîntul.
De-un ban schilozi,
de-un ban orfani,
și se-nfioară văduvele albe
sub streașina firavelor speranțe;
De-un ban sărmani
și monumente,
de-un ban sînge și dureri.
Și iată pumnii tatei, iată-i, se strîng ca niște bolovani.

Tu, ură din inima celor săraci.
Salutul meu ție, putere!
Să spulberi tu poți peste noapte-un oraș,
dar poți și să-l crești peste ere,
durîndu-l înnalt, uriaș.
Să dormi nu e timpul. Lucrarea nu-i gata.
Din greu pe pămînt, ca-n vechimi la galere,
o duce azi neamul săracilor lumii
și trist îi e cîntul
și sufletul azi și-l hrănește cu visuri
și-a mîinilor hrană-i speranța.

Ci visele, toate,
viață vor prinde, întemeiate.
Pumnii — bobocii — se vor deschide: vor înflori palmele,
petalele degetelor se vor desface
pentru zidiri de iubire și pace,
pe pămînt vor întinde un drum
fără nori, fără tristeți, fără scrum,
larg pentru inimă, larg pentru minte —
și omul va merge pe drumul acela -nainte

Cît însă-n lume vor mai fi flămînzi
și vor muri de foame oameni dragi sub cer,
aceiași pumni în luptă se vor strînge
și legăna-se-vor mereu — doi trandafiri
închiși — pe ramurile brațelor de fier,
doi trandafiri hrăniți cu sînge,
cu sînge din înțelepciunea vieții,
doi trandafiri purtînd ascunse-n miezul lor
semințele de adevăr
ce-așteaptă roua dimineții
și izbucnirea zorilor,
semințele-adevărului, în dar
adus de meșterul zidar.

In romînește de BEN CORLACIU

Oamenilor viitorului

de STEFAN ZARY

Ștefan Zary s-a născut la 12.XII.1918. Este fără îndoială unul dintre cele mai fecunde talente ale poeziei contemporane slovace, un poet care caută și experimentează mereu. Din creația lui poetică, rod a peste douăzeci de ani de activitate creatoare, o importanță deosebită au volumele publicate după război: „Drumul" (1952), „Cît parfum" (1954) „Vizita" (1955), „După mine alții" (1957). Zary scrie o poezie cu adevărat actuală care exprimă gîndurile, sentimentele, și atmosfera veacului nostru.

O, voi cei din veacul viitor,
voi, oameni, ale căror contururi le-ating
cu vîrful gîndului,
nu fiți mîndri și îngîmfați.

Nu fiți mîndri
de înțelepciunea voastră,
îngîmfați de frumusețea voastră,
atîta timp cît dintr-un miliard — unul
nu va ști să se iscălească
Atîta timp cît dintr-un miliard —unul
va fi prieten cu mocirla.

O, voi din echipajul rachetei dintîi
al cărui trup va cerceta craterele din Marte.
aduceți cu voi porumbeii,
ramul măslinului
și nu raza morții,
ori pierzania heliului.

Om al viitorului
care vei desena frumusețea
cu un cap uriaș,
mai presus decît bărbăția
ori sucurile gastrice
Fantezia ta asemeni naturii
poate că se va înfumura atotstăpînitor...

...Dar trist ar fi și jalnic
dacă n-ar avea inimă,
bucata aceia de mușchi,
care-ncălzește totul,
și prin care iubește
și prin care-ndrăgește pămîntul.

In romînește de NICHITA STANESCU

Carnet slovac

In traduceerea lui Ivan Krasko, a apărut la Bratislava, în 1956, o culegere din poeziile lui Mihail Eminescu.

Legăturile și influențele reciproce între folclorul ceh și slovac și cel rus sînt pe larg dezbătute în studiul lui M. Azadovsky: „Istoria folclorului rus" (Moscova, 1958).

Anul trecut a fost publicată în Italia o istorie a literaturii cehe și slovace. Volumul intitulat: „Storia delle letterature ceca e slovacca" (Nouva Academia, Milano, 1958) este semnat de tînărul slavist Bruno Meriggi, docent la Universitatea din Florența.

Criticul literar slovac Bietislav Truhlar a descoperit recent la Institutul de Istorie a Partidului Comunist Slovac din Bratislava, o ediție în limba slovacă a cărții lui Eduard Urx („Cîmpii destelenite"). Pînă acum era cunoscută numai ediția în limba rusă a acestei cărți, apărută la Moscova în anul 1934 sub titlul: „Pe cîmpiile socialismului". Este al doilea document literar care alături de reportajele lui Peter Jilemnicky („Doi ani în țara sovietelor") făceau cunoscute în acea vreme realizările Uniunii Sovietice.

Haiducul slovac Janoșik a fost cîntat de-a lungul vremurilor atît în producțiunile populare, cît și în opere, datorită unor scriitori renumiți. Andrej Melichercik, cercetător și critic literar a consacrat o parte a studiilor sale acestui erou legendar, publicînd volumul: „Tradiția lui Janoșik".

In acest an Filarmonica Slovacă din Bratislava a întreprins turnee pline de succes în Polonia și la Bruxelles.

Dramaturgia națională slovacă este foarte fecundă. Numai în ultimul timp au văzut lumina rampei piese unanim apreciate ca: „La răscruce de drumuri" a lui Jozef Kunik, „Zeii Amsterdamului" de Juraj Vah și „Vară furtunoasă" de Spitzer și Smrcok.

Tînărul dramaturg Peter Karvaș este cunoscut publicului nostru prin piesa „Diplomații" jucată pe scena Teatrului Național. De curînd a îmbogățit repertoriul dramatic lucrarea „Slujba de la miezul nopții".

Studenții secțiilor de cehă și slovacă de la facultatea de filologie din București se preocupă cu atenție de literatura cehă și slovacă. Spicuim cîteva din lucrările cercurilor științifice sau de diplomă:

— „Opera lui Peter Jilemnicky și contribuția sa la dezvoltarea realismului socialist în literatura slovacă".
— „Genul scurt la Janko Jesensky".
— „Răscoala națională slovacă, oglindită în poezia slovacă".
— „Limba și stilul baladelor populare slovace".

Gheorghe CALIN

DESPRE NOI

Aminteam în numărul trecut că revista bulgară „Septemvri" Nr. 8/1959, în cinstea marii sărbători a poporului romîn, publică un ciclu de versuri din poezia noastră nouă, alături de poeme închinate Romîniei de către Anghel Todorov și Lamar.

Ultimele ziare și reviste sosite de la Sofia confirmă odată mai mult înalta prețuire de care se bucură proza și poezia patriei noastre eliberate în patria lui Hristo Botev. Mărturisesc că privind pagina a IV-a a revistei „Literaturen Front" organul Uniunii Scriitorilor bulgari, am rămas o clipă nedumerit. In stînga vezi scris mare, titlul: „Gazeta Literară". O pagină întreagă închinată Romîniei. O pagină întocmită din materiale alese și traduse din „Gazeta Literară". Iată-le: „Pe drumul realismului socialist" de S. Damian; poeziile: „Cel ce gîndește singur" de Tudor Arghezi și „Prag" de Mihai Beniuc; un fragment din romanul „Setea" de Titus Popovici. O reproducere a „Țărăncii" lui Iser. O fotografie care înfățișează un grup de pionieri oferind flori învățătoarei lor...

...Iată alături un alt pachet de ziare și reviste, sosite și ele din străinătate. Din Uniunea Sovietică. Volumul masiv și elegant broșat mai păstrează încă mirosul tiparului: „Inostrannaia literatura" Nr. 8/1959. Pe copertă, chipul lui Mitrea Cocor așa cum îl cunoaștem din ilustrațiile lui Corneliu Baba. Să cercetăm sumarul: Tudor Arghezi: „Versuri"; K. Zambaccian: „Corneliu Baba"; Mihai Beniuc: „Spiritul de partid și contemporaneitatea"; Cezar Petrescu: „Din experiența unui traducător al literaturii sovietice";, Tatiana Ivanova: „Antologia poeziei romînești"; M. Fridman: „Mihail Sadoveanu: Opere vol. XV"; I. Zaiunkovski: „Zaharia Stancu: Rădăcinile sînt amare"; A. Sadețki: „Al. I. Ștefănescu: Să nu fugi singur prin ploaie".

Traducerea poeziilor lui Arghezi, în total nouă la număr, printre care „Cuvînt", „Adame", „Cel ce gîndește singur", și altele, aparține lui A. Sendik, N. Stefanovici, Al. Revici, N. Podgoriciani, P. Viaceslavov și Em. Alexandrova.

Articolul lui K. Zambaccian, amplu și documentat este însoțit de numeroase reproduceri (alb-negru și sepia) din operele lui Corneliu Baba. Printre ele: patru ilustrații din „Mitrea Cocor", „Autoportret", „Cap de țăran", „Portretul lui M. Sadoveanu" și altele.

Merită o deosebită atenție aprecierile făcute de către criticii sovietici în legătură cu operele poeților și prozatorilor noștri. Așa de pildă Tatina Ivanova, recenzînd „Antologia poeziei romînești", spune printre altele: „Trăsăturile poetului de tip nou sînt întruchipate în creația unuia dintre poeții de frunte ai Romîniei, Mihai Beniuc.... Traducînd în viață ideile noii arte a realismului socialist, M. Beniuc vede în slujirea poporului suprema satisfacție a creatoarului. Mulți poeți: Maria Banuș, E. Frunză, M. Dragomir, V. Porumbacu, N. Cassian, și alții scriu despre viața nouă a Romîniei..." M. Fridman afirmă în legătură cu Mihail Sadoveanu: „In anul 1944 odată cu eliberarea Romîniei de sub jugul fascist a poposit în această țară și adevărul despre Uniunea Sovietică. In viața de toate zilele a țării renăscute datorită socialismului s-a conturat și adevărul pe care Sadoveanu l-a căutat atîta vreme. Era acea „izbucnire de lumină" despre care Sadoveanu scria cu atîta căldură în prima sa carte de după război „Lumina vine de la răsărit". Recenzînd „Rădăcinile sînt amare" I. Zaiunkovski scrie despre Zaharia Stancu: „Trebuie remarcată măiestria scriitorului în episoadele în care acesta prezintă viața socială a Romîniei moșierești... Cititorul are impresia că în fața lui se află un borcan cu păianjeni..." Scriind despre cartea lui Al. I. Ștefănescu „Să nu fugi singur prin ploaie" A. Sadețki constată: „Cartea este profund optimistă și plină de umor... Dinamismul povestirii se îmbină de minune cu limba vie a eroilor..."

Vorbind despre frumusețea și autenticitatea operelor literare apărute în țara noastră după 23 August 1944 recenzenții sovietici subliniază în unanimitate remarcabilele succese înregistrate de către scriitorii noștri pe drumul realismului socialist, marea valoare educativă a noii noastre literaturi.

Citind conținutul articolelor apărute în „Inostrannaia literatura" Nr. 8/1959, articole închinate Romîniei, chipul lui Mitrea Cocor de pe coperta revistei îți apare simbolic și semnificativ!

M. DJENTEMIROV

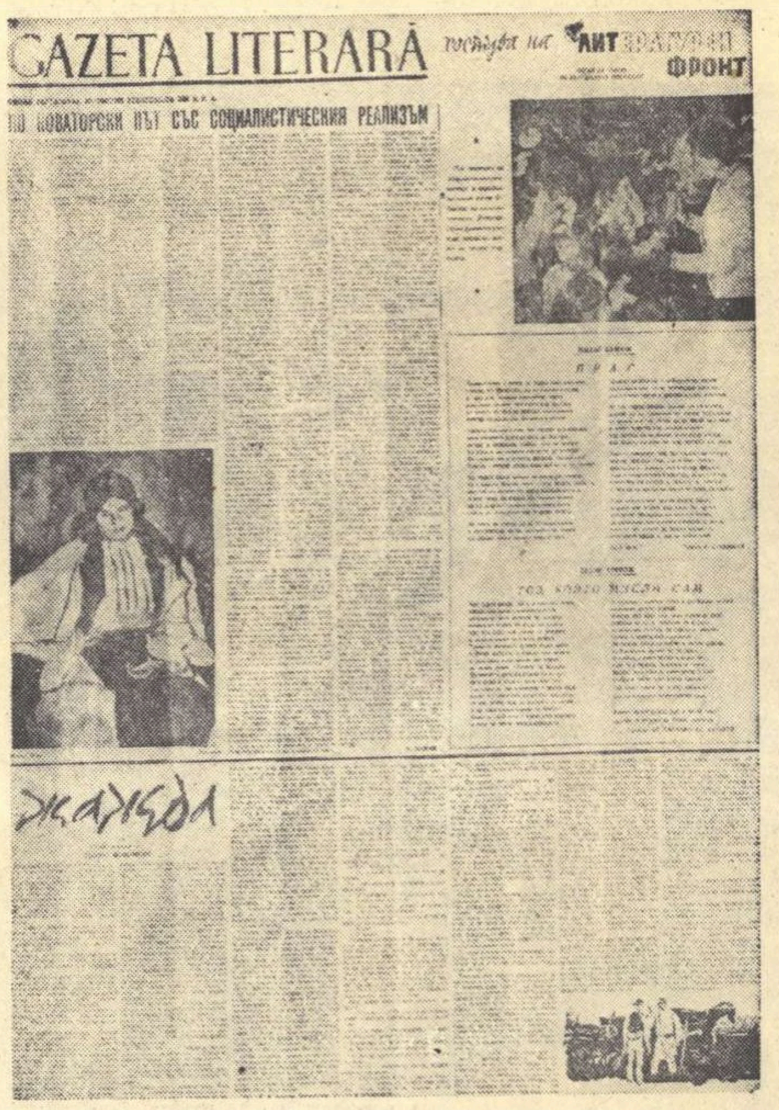

Pagină din revista bulgară „Literaturen Front" în care s-au publicat materiale alese și traduse din „Gazeta literară".

Odă munților partizani

de CTIBOR STITNICKY

Ctibor Stitnicky, s-a născut la 6.XI.1922. După două volume de poezie care tratează despre tinerețea apăsată de război, tinerețe care luptă pentru a înțelege sensul vieții, Stitnicky publică cîteva volume de poezii care îl situează în centrul strădaniilor pentru crearea noii poezii socialiste: „Familia" (1952) „Gîndesc la tine" (1954), „Plîng și trandafiri" (1959).

O munți cu creștet de aramă,
ce plîngeți lacrime de mamă
la căpătîiul fiilor,
la căpătîiul fiilor.

Voi ne-ați dat leagăn plin de soare,
voi — scutecul țesut din floare
și adierea vîntului,
și adierea vîntului.

La sînul vostru-am prins putere,
hrăniți cu lapte și cu miere
de calda voastră inimă,
de calda voastră inimă.

In mîini ne-ați pus securea lată
și-ați chiuit cu noi odată
pe-naltul pisc al stîncilor,
pe-naltul pisc al stîncilor.

Orînduiți-ne, prieteni,
culcuș sub stele și sub cetini
și stați de strajă visului,
și stați de strajă visului.

Iar plumbul dacă-n noi se-nfige,
sărutul vostru ne ridice —
duios și plin de patimă
duios și plin de patimă.

Și-acela care-n luptă moare,
învăluiască-l ierbi ușoare
durerea alinîndu-i-o,
durerea alinîndu-i-o.

În romînește de TUDOR ROTARU

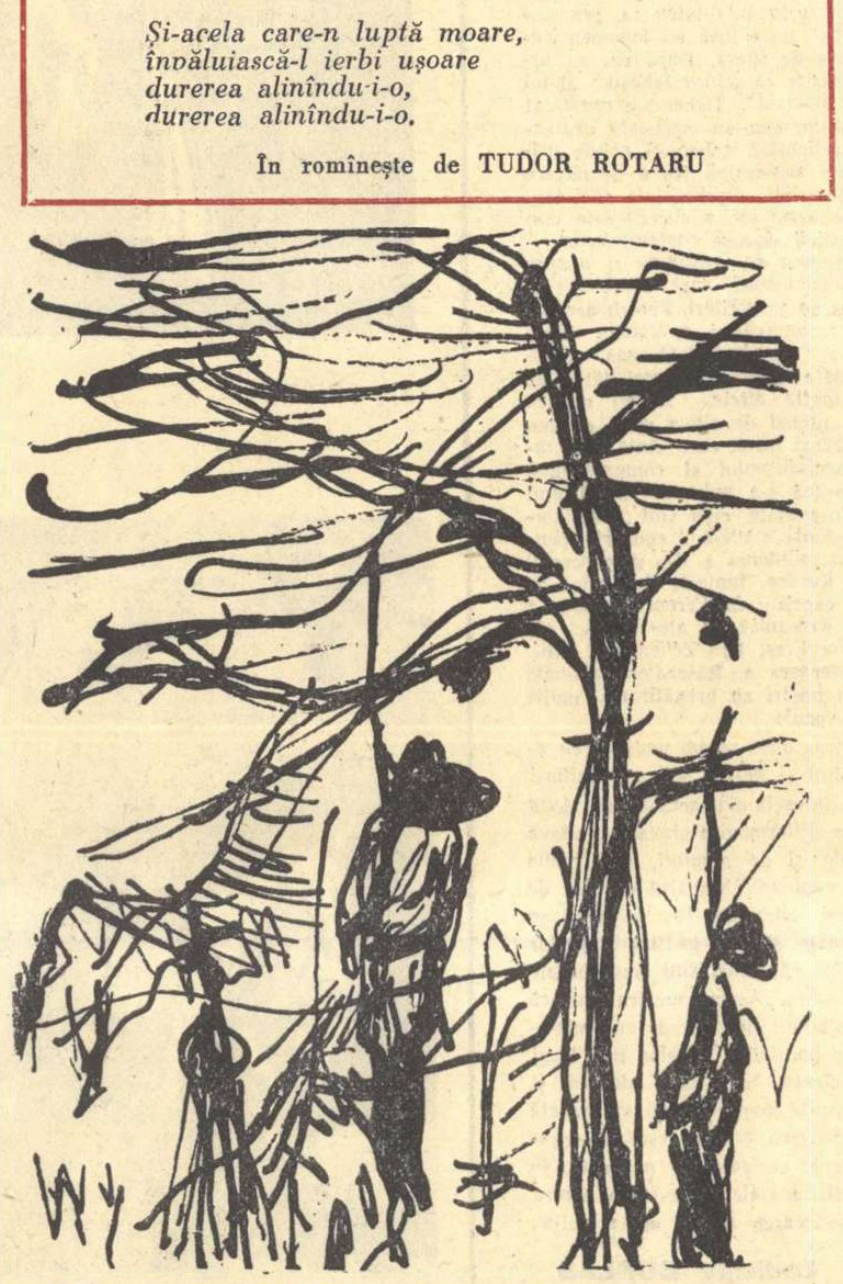

A. HOLLY „Seară de ajun în Partizanska Lupca" (Desen, 1944)

Oaspete după mulți ani

de JAN KOSTRA

Jan Kostra, de două ori laureat al premiului de Stat, s-a născut la 4.XII.1910. Cele unsprezece volume de versuri pe care le-a publicat fac parte din tezaurul poeziei slovace din ultimele două decenii. Temele predilecte ale poetului sînt: destinul individului și al societății în socialism, lupta pentru viitorul omenirii, copilăria, femeia și dragostea, celebrarea ținuturilor natale, etc. Cele patru volume de poezii pe care le-a publicat după eliberare — „Lui Stalin" (1949), „Pentru acel mai" (1950), „Frunză de arțar" (1953), „Măcieș și floarea soarelui" (1958) — constituie succese remarcabile ale poeziei realist-socialiste slovace.

Cules-au flori de cîmp mirositoare
și mi le-au pus la masa-n sărbătoare.
Pînzeturi albe,
pîine aromind...

Dar gura se-nclește cînd vrui să mestec
de parcă-n gît mi s-ar fi pus un nod;
să-nghit îmbucătura nu mai pot —
și-n ochii mei, culorile se-amestec.

Maci, albăstrele, romanițí bălaie,
albi clopoței, garoafe sîngerînd...
Am spus ceva, dar nu ce-aveam în gînd
Căci omu-așa e.

Se-aștern pe masă raze de lumină.
Inrourate, florile se-aprind.
Copiii gazdei mîinile-mi întind,
Și văd aevea-n fiecare floare,
cum pune zîmbet al pruncilor soare.

Sînt flori de mac — cravate purpurii
și floare-albastră — pînza unei bluze[1]
„E-o-ntreagă ceată" —
Prietenul, ai săi copiii
ce mîndru mi-i arată!
Dar mie, vorba mi-a pierit pe buze.

De tulburare, stau lipsit de glas.
Puternic, sănătos și ars de soare,
satul copilăriei urcă azi
spre viața nouă, noile vlăstare.

Venisem cu o tainică dorință:
cu cei de-o seamă cîmpul să-l măsor
și vechi, desculțe urme în cale să-mi răsară.

Iar timpul cel apus, tomnatic nor,
cu semnul lui demult s-a șters din țară,
căci veri l-au ars cu arșițele lor
și burnițele toamnei îl spălară.

Maci, albăstrele, romaniți bălaie,
albi clopoței, garoafe sîngerînd...
Am spus ceva, dar nu ce-aveam în gînd.
Căci omu-așa e.

Cum oare-n vorbe clipa s-o fi prins
și-amețitoarea vrajă să nu-i scuturi?
Ieri alergam cu Mișo după fluturi.
iar astăzi Mișo are părul nins

Ieri după fragi cu Marka-am hoinărit,
Ne-am zgîriat desculțele picioare.
Azi, poezia mea despre partid
a spus-o fata ei la șezătoare.

Unde-au fost fragi — un crîng foșnește-acum
Unde-au fost codri — ziduri albe suie.
Cu pas tiptil zadarnic trec pe drum,
în sat să mă cunoască nimeni nu e.

Căci, totuși, n-a trecut numai o zi...
Un veac întreg s-a vînturat pe-aici,
cît mi-a fost dat prin lume să-ntîrzii
ca să mă-ntorc brăzdat de-al vremii bici.

Maci, albăstrele, romaniți bălaie,
albi clopoței, garoafe sîngerînd...
Am spus ceva, dar nu ce-aveam în gînd.
Căci omu-așa e.

In romînește de ȘT. CAZIMIR

---

[1] Membrii Uniunii Tineretului Cehoslovac poartă cămăși albastre

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R.; **PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef. adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 37 (287) — Joi 10 septembrie 1959

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

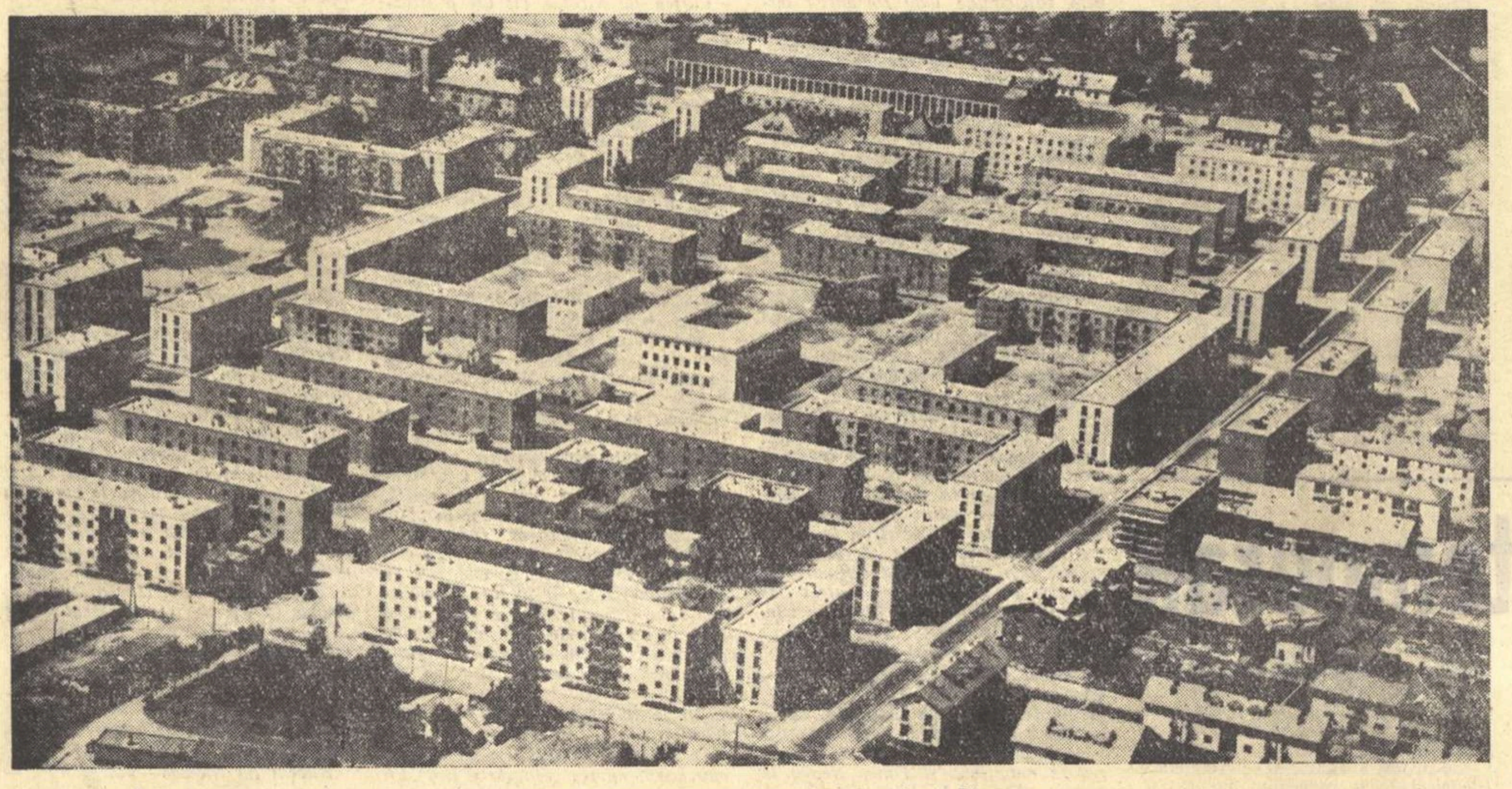

Aspect al noului peisaj bucureștean: cartierul Floreasca

Trăsături noi în roman (II)

Intr-un articol trecut*) relevam unele elemente mai caracteristice ale modului în care este realizată perspectiva revoluționară în cîteva din recentele romane închinate luptei partidului din anii imediat premergători Eliberării. Procesul formării și călirii de noi luptători în ilegalitate — reflectat în aspectele sale esențiale în acele lucrări — își găsește o firească și necesară continuare în perioada formării de noi luptători pentru izbînda construcției socialismului în țara noastră, descrisă în romane ca „Bărăgan", vol. II de V. Em. Galan, „Intîlnirea" de Constantin Chiriță, „Zilele săptămînii" de D. R. Popescu sau „In munții de miazănoapte" de Dragoș Vicol.

Critica literară va analiza cu atenție aceste romane, evidențiind realizările pozitive fără a ocoli discuția deschisă asupra lipsurilor și imperfecțiunilor. O trăsătură esențială comună determină însă perspectiva acestor romane: lupta comuniștilor pentru o tot mai largă pătrundere a ideilor partidului în mase, pentru a face din aceste idei o puternică forță transformatoare atît pe plan material cît și pe plan moral. Prezentînd în articolul de față trăsăturile generale ale romanelor noi închinate construcției socialismului, ne rezervăm dreptul de a reveni asupra fiecărei cărți cu toată exigența cuvenită.

A înfățișa modul în care revoluția cîștigînd masele devine această neasemuită forță materială, iată ce mi se pare a constitui elementul fundamental al perspectivei socialiste. Procesul de transformare, dialectica interacțiunii dintre oameni și rînduielile noi au putut fi de aceea mai complex reprezentate în aceste romane într-o mai mică sau mai mare măsură. Studierea caracterelor a devenit mai pregnant studierea relațiilor multiple dintre caracter și mediu privit în neîncetata sa devenire istorică și nu ca un cadru dat și relativ static. Firește, aceasta nu a avut cum să ducă la uniformizare, ci, dimpotrivă, atîta vreme cît s-a urmărit consecvența caracterelor, la o mare diversitate tipologică, artistică.

Al doilea volum al „Bărăganului", este deosebit ca perspectivă artistică de primul. Acolo era vorba de pregătirea lentă și minuțioasă, fără gesturi spectaculoase, a unei lupte care se apropia. Aici, în volumul doi, e momentul în care ofensiva începe: în finalul cărții se anunță trecerea, în urma hotărîrilor Plenarei C.C. din 3—5 martie 1949, la înfăptuirea primelor gospodării agricole colective. De aceea și întregul roman are o acțiune mai rapidă, atmosfera este mai dramatică, timpul de desfășurare mai scurt. Și nu e vorba doar de elemente exterioare, ci de conceperea acțiunii ca o **ofensivă a forțelor socialismului**, purtată nu de un singur om ci **de mase**. Acțiunea se desfășoară de aceea mai mult în sat și cu participarea satului. Anton Filip nu rămîne în centrul desfășurării faptelor, deși continuă să aibă, firește, o reală influență asupra lor. In centrul cărții se află această puternică ofensivă, ceea ce face ca uneltirile dușmanului de clasă, chiar dacă în chip practic nu sînt demascate ca atare, să fie totuși zădărnicite. Dușmanul, reprezentat prin Erhan, Berijan și uneltele lor, mai pune la cale tot felul de ticăloșii, dar acestea, fără a înceta să fie primejdioase, apar totuși precare. Galan a reușit, din perspectiva aleasă, să dea o imagine pregnantă a realului raport de forțe, fără a trebui să țină seama cumva de proporții „cantitative" dintre pozitiv și negativ. Este limpede că lupta pentru smulgerea „cheilor cămărilor" acestui Bărăgan se va sfîrși cu izbînda socialismului nu numai în viața țăranilor ci și în conștiința lor.

Lui Constantin Chiriță rezultatul final al luptei îi apare a fi determinat de „întîlnirea", cu caracter obiectiv dintre acele forțe care în ultimă instanță definesc noua orînduire: înalta productivitate și conștiința socialistă. Ca atare această „întîlnire" devine un prim pas către viitor. Alexandru Severin, muncitorul ale cărui inovații sînt menite să revoluționeze tehnica producției industriale, arată, în ședința în care urmează să fie primit în rîndurile partidului, că a simțit dintotdeauna nevoia cunoașterii concrete a realității: „tot ce-l în lume am pipăit cu mîinile mele... cărțile s-au deschis tîrziu în fața mea". Acesta e totuși omul care se înalță la putința proiectării și realizării primului

Radu LUPAN

(Continuare în pag. 6)

---

*) „Gazeta literară" nr. 35 a.c.

Tinereții!

de ANGHEL TODOROV
(poet bulgar)

Tinerețea, eu o văd de-a pururi,
Nărăvașe ca argintul viu,
Azvîrlindu-și visul spre azururi
Și sădind uzine în pustiu.

În Egipt și-Alger, o văd cum arde,
Cum închise porți i se deschid,
Înălțînd la Singapor stindarde
Eu o văd. Și torță la Madrid!

Despre ea să-mi cînți cu glas de luptă,
Nu sonete pașnice s-ascult,
Vreau pe strune să-mi restitui ruptă,
Tu, poete-o filă de demult.

Să-mi aduc, de-un flăcăiaș, aminte,
Ce cu viers de sînge-n bezna grea,
Ne vorbea de viață cînd, fierbinte,
Moartea-i da tîrcoale. Și rîdea.

Și de zilele pierite-n care,
Cînd vreunul ațipea visînd,
Îl trezeam citindu-i cu mustrare,
Din Smirnenski și Botev un rînd.

Să cobori acum în luptă steagul,
Liniștit că viața stă pe loc?
Nu vezi cum rîvnind să-ți calce pragul
S-au gătit vrăjmașii-n za de foc?

Iar iubirea, de-ai cîntat-o-ntr-una
Și-o dorești mereu în cîntul tău,
Amintește-ți astăzi că furtuna
Ei întîi te-a hărăzit, ecou.

Tinerețea, eu o văd de-a pururi,
Nărăvașe ca argintul viu,
Azvîrlindu-și versul spre azururi
Ca un pui de soare, purpuriu.

In romînește de MADELEINE FORTUNESCU

Intîlniri

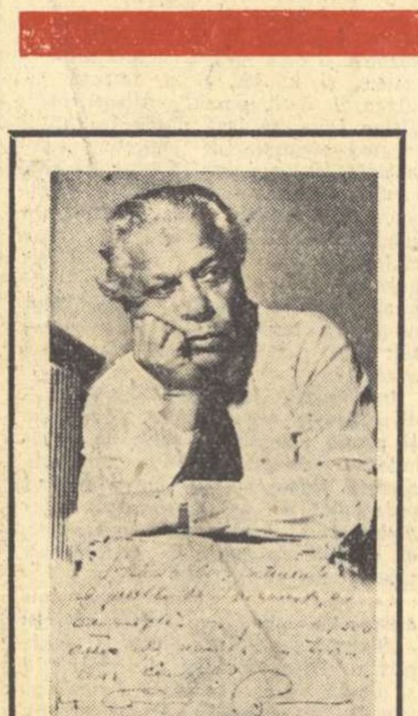

Zilele acestea a sosit în Capitală poetul cuban Nicolas Guillen. Oaspetele nostru ne-a vorbit cu mult entuziasm despre marile construcții bucureștene pe care le-a vizitat și, în ajunul aniversării semi-mileniului Capitalei R.P.R., a ținut să se adreseze prin intermediul „Gazetei literare" locuitorilor orașului nostru:

„Salut cordial bucureștenilor cu ocazia primilor 500 de ani de la nașterea frumosului lor oraș".

Nicolas GUILLEN

E un nărav livresc să confrunți mereu viața cu cărțile. Mi se pare totuși potrivit să pomenesc de textul mai vechi din Ehrenburg care mi-a revenit în minte. Intr-o carte scrisă acum mai bine de două decenii, Ehrenburg vorbea de o jucărie la modă pe-atunci — yo-yo-ul, ghemul de sfoară înfășurat pe un disc dublu de lemn pe care trecători de toate vîrstele îl făceau să salte pe stradă. Comenta ironic un anunț citit într-o vitrină pariziană „Această jucărie vă scutește să gîndiți" — și-l punea în contrast cu efortul pătimaș de a citi, cunoaște, reflecta, pe care-l întîlnea peste tot în Uniunea Sovietică.

Prima impresie pe care ți-o lasă întîlnirea cu cititorul sovietic este stîrnită tocmai de această puternică pasiune. Insărcinat de „Societatea pentru răspîndirea științei și culturii" să țin în Uniunea Sovietică mai multe conferințe despre literatura noastră contemporană, am găsit pretutindeni semnele acestei dorinți permanente de a studia, de a se informa. N-am întîlnit cititorul blazat care „a citit toate cărțile" care răsfoiește aparițiile noi cu degete leneșe. In avion, pe scara rulantă a metroului, am văzut oameni absorbiți în lectură. I-am văzut în librării pe abonații la vastele ediții de clasici sovietici și universali. „Sînt abonată și eu" — îmi spunea însoțitoarea mea de la Chișinău, arătîndu-mi o uriașă ediție Dickens — concepută, cred, în treizeci de tomuri.

Cititorul devine auditor cu aceeași ***prospețime a interesului. Conferințele*** *sînt ascultate fără atracții suplimentare, fără obișnuitul film. Străbăteam la Leningrad Parcul central de cultură și odihnă, în lumina unui apus de august. — Leningrădenii declarau cu încîntare că de cincizeci de ani n-au mai avut astfel de vară și că se pot bronza acasă, la fel de bine ca și în Crimeea. — Parcul întins și bătrîn e așezat la vărsarea Nevcăi — un braț al Nevei — în golful Finic. „Cine să vină aici, pe o asemenea vreme să asculte conferințe despre literatură?" l-am întrebat pe Mihai Ferezan, tovarășul meu de călătorie. Dar lectoriul de vară cu vreo două sute de locuri era plin. Iar în timpul conferinței s-au mai ivit auditori. Au rămas în picioare, au ascultat frazele introductive în romînește, au ascultat apoi textul rusesc pe care G. L. Andreiev, referent din Leningrad al Societății unionale pentru răspîndirea cunoștințelor politice și științifice îl citea cu claritate dar și cu explicabile ezitări în fața diftongilor din „Nicoară Potcoavă". Apoi au pus întrebări ce dovedeau că prezența lor acolo nu era numai un act de politețe pentru o țară prietenă.*

E greu să aleg dintre cele nouă întîlniri avute cu auditori foarte deosebiți prin vîrstă, profesie, pregătire literară. Peste tot dorința de a se informa se întovărășește cu interesul special pe care-l poartă cititorul sovietic vieții din democrațiile populare. In întrebările puse străbate această ***căldură atentă: „Se simte și în poezia contemporană influența folclorului? —*** *Ce s-a tradus în ultimii ani din clasicii universali? Dar din clasicii ruși?"*

Aș fi vrut să vorbesc despre uzina „Kirov" în care am pătruns cu emoție, ca într-un muzeu al Revoluției. Căci sub vechiul ei nume „Putilov" e consemnată în Istoria Partidului. In halele imensei uzine metalurgice simți în același timp și tradiția revoluționară și forțele de producție ale comunismului. Aș fi vrut să vorbesc despre discuția cu cadrele didactice de la Institutul de literatură universală „Maxim Gorki", care se interesau de ceea ce a realizat critica și teoria noastră literară cu privire la legile generale de dezvoltare a literaturii democrațiilor populare spre realismul socialist. Ori despre învățătorii din Chișinău care cereau informații precise despre cîte o carte, un autor: „A apărut romanul lui Beniuc?" „Cum a fost primit ciclul lui Ludo: «Domnul general guvernează»".

Să mă opresc la trei momente din Moscova. La uzina „Boreț", intrăm într-o secție aflată într-o clădire mai veche. Dar mașinile care o populează sînt din toate punctele de vedere noi — strunguri îngemănate care execută simultan operații complexe asupra unei aceleeași piese. Mai tîrziu, șeful secției care a intrat la cincisprezece ani în uzină și a crescut odată cu ea, m-a dus de la strung la strung.

Silvian IOSIFESCU

(Continuare în pag. 6)

Marea sărbătoare a poporului frate bulgar

de Acad.
Zaharia STANCU

La 9 Septembrie, poporul frate bulgar a sărbătorit una dintre cele mai însemnate zile ale vieții sale naționale: eliberarea de sub jugul fascist. Poporul nostru întîmpină cu deosebită bucurie această sărbătoare. Legăturile de prietenie și de frăție care leagă poporul nostru de poporul bulgar sînt foarte vechi. Aș putea spune, fără teamă că voi greși, că popoarele noastre au fost prietene încă de la începutul istoriei lor. Dunărea nu a fost, așa cum au susținut cîndva unii scribi reacționari, hotarul de apă care ne-a despărțit, ci mai curînd puntea care ne-a apropiat și ne-a legat strîns unii de alții. Aceeași putere otomană ne-a ținut sub jug și pe unii și pe alții. Aceeași putere otomană a împiedicat, veacuri de-a rîndul, popoarele noastre să se dezvolte în chip firesc. De-a lungul secolelor de robie, popoarele noastre au suferit și au plîns împreună, au nădăjduit și au luptat împreună împotriva cotropitorilor și asupritorilor care, de o parte și de alta a Dunării, au fost aceiași. Mulți romîni, obijduiți de vremelnicii noștri stăpîni, au găsit adăpost și pîine peste Dunăre. Mulți bulgari, care începuseră lupta de eliberare și ridicarea poporului lor, au găsit adăpost și sprijin la noi.

Poporul nostru a stimat și a iubit totdeauna poporul frate bulgar pentru dorul lui de libertate, pentru dragostea lui de independență, pentru tăria lui morală și pentru hărnicia lui. In călătoriile mele prin Bulgaria m-am putut convinge, și nu o dată, că și poporul bulgar nutrește sentimente de dragoste frățească poporului nostru.

Acum mai puțin de un veac, armata romînă împreună cu armatele rusești și cu patrioți bulgari și-au vărsat sîngele atît pentru independența Romîniei cît și pentru independența Bulgariei. Istoria a vrut ca, trei sferturi de veac mai tîrziu, atît poporul romîn cît și poporul bulgar să-și dobîndească din nou independența în condițiuni aproape asemănătoare.

Mulțumită nenumăratelor jertfe de sînge ale biruitoarelor oști sovietice, care au măturat de pe harta Europei ciuma nazistă, s-au creat premisele necesare pentru ca poporul romîn, și cu el o dată și poporul bulgar, să-și dobîndească, cu armele în mîini, libertatea de sub jugul fascist, dreptul la viață și dreptul la viitor.

Acum un deceniu și jumătate, poporul bulgar, ca și poporul romîn, au început, în condițiile create prin zdrobirea fascismului, o viață nouă, liberă de servituți și umilinți.

Sub conducerea gloriosului și mult încercatului Partid Comunist Bulgar, abia ieșit din ilegalitate, acum cincisprezece ani poporul s-a ridicat ca un singur om, i-a alungat pe fasciști și a pedepsit cozile lor de topor.

Ziua de 9 Septembrie 1944 înseamnă pentru poporul frate de dincolo de Dunăre începutul unui drum eroic de muncă și creație. Acest drum luminos a dus spre minunatele realizări ale Bulgariei socialiste de astăzi, — realizări care îl cinstesc pe harnicul și talentatul popor bulgar și care fac, în același timp, bucuria întregului nostru lagăr al păcii, în frunte cu Uniunea Sovietică.

Ca frați ai acestei mari familii de popoare care construiesc socialismul, se îndreaptă către comunism și care năzuiesc fierbinte să apere pacea și să slujească progresul, noi toți ne mîndrim cu succesele Bulgariei socialiste în domeniul agriculturii, al industrializării, în domeniul artei, al științei, al culturii.

Noi, cei mai în vîrstă, am cunoscut Bulgaria lui Ferdinand și a lui Boris de Saxa-Coburg. Ținem minte satele sărace, atît de asemănătoare satelor romînești. Nu am uitat vremea cînd Bulgaria era socotită aptă de a produce doar esență de trandafiri și tutun. De un deceniu și mai bine, pe locurile unde robotea pe vremuri un popor dîrz și mîndru, însă ținut în chingile unei crunte exploatări de către capitaliști, se întind astăzi gospodării colective fruntașe. Țăranii bulgari muncesc astăzi pe pămînturile lor, într-o țară care este a lor, pentru un viitor care va fi, în întregime, al lor. Pe aceleași locuri s-au ridicat, tot în acești ani, orașe industriale cu un înalt nivel de producție. Pretutindeni în țara vecină și prietenă au avut loc transformări esențiale care au schimbat fața vechii Bulgarii, i-au deschis poporului perspective uriașe și i-au asigurat un nivel de viață în continuă creștere.

Călătorul care a vizitat Bulgaria țarului Boris acum două decenii și care se întoarce pe aceleași meleaguri în zilele noastre, nu-și crede ochilor. Și, într-adevăr, cum să nu fi cuprins de uimire, cînd vezi că pe ogoarele unde un biet plug greoi scurma pămîntul se dezvoltă astăzi o agricultură mecanizată complexă, cu mașini de înaltă tehnicitate, care fac să se sporească rodul și care ușurează munca omului. Nu sînt un amator de cifre și de statistici. Este totuși semnificativ și demn de a fi reamintit un singur raport comparativ: în Bulgaria dinaintea lui 9 Septembrie 1944 nu existau decît 3000 mașini agricole, în timp ce astăzi cîmpiile Bulgariei sînt brăzdate de peste 30.000 de tractoare, la care trebuiesc adăugate 5000 de batoze și 6000 de combine. Cifrele acestea sînt, fără îndoială, depășite astăzi, fiindcă fiecare zi, fiecare ceas înseamnă, pentru Bulgaria socialistă, un pas înainte pe calea progresului și a bunăstării.

Aminteam că am cunoscut Bulgaria lui Ferdinand și a lui Boris de Saxa-Coburg. Dar ochii celor ce au vizitat recent Republica Populară Bulgaria s-au îmbătat cu priveliștea maiestuoasă a marilor centre industriale, metalurgice sau chimice, cum e uzina chimică „Steagul", uzina de materiale electrice „Vasili Kolarov" sau a marelui centru siderurgic „Vladimir Ilici Lenin".

Ca și Romînia dinaintea lui 23 August 1944, Bulgaria lui Ferdinand și a lui Boris de Saxa-Coburg era tributara unei străinătăți avare, de unde era obligată să importe ultimul șurub și ultimul ac cu gămălie.

Cine ar fi putut să spere acum un deceniu și jumătate că, cincisprezece ani mai tîrziu, Bulgaria va produce pneuri de automobile sau curele de transmisie, că va deveni ea însăși o țară ce exportă unele produse industriale, căutate și bine cotate pînă departe de hotarele ei?

Aceste miracole nu sînt de loc miracole, ci doar fructul unei munci dîrze și susținute, luminate de înțelepciunea Partidului Comunist Bulgar, călăuzitorul poporului și inspiratorul tuturor victoriilor sale. Victoriile Bulgariei socialiste, care ne bucură atît de mult, nu sînt izolate. Victorii asemănătoare înregistrăm în toate țările noastre de democrație populară, din China Populară și Republica Populară Democrată Coreea pînă în Albania.

In 1948, la al cincelea Congres al Partidului Comunist Bulgar, neuitatul Gheorghi Dimitrov a spus: „Scopul nostru nu se limitează la reconstrucția a ceea ce există în economia națională. E nevoie de o dezvoltare accelerată a tuturor forțelor productive, pentru ca să fie suprimată înapoierea economică, pentru ca să transformăm în scurt timp țara noastră într-o puternică țară industrial-agrară dezvoltată".

Poporul bulgar n-a uitat aceste cuvinte ale lui Gheorghi Dimitrov. El urmează cu încredere și cu nețărmurit devotament politica Partidului Comunist Bulgar, fiindcă este politica dezvoltării sale, a bunăstării, a prosperității, a progresului social.

Pe acest drum, arta și cultura bulgară obțin în toate domeniile succese trainice, arătînd lumii ce tezaur inepuizabil reprezintă sufletul unui popor atunci cînd el își dobîndește libertatea.

Visul lui Hristo Botev, ca arta bulgară să cunoască sub cerul lumii strălucirea pe care o merită, devine astăzi, cu fiecare ceas, o minunată realitate. Cărțile lui Gheorghi Karaslavov, ale lui Ludmil Stoianov, ale lui Orlin Vasiliev, Hristo Radevski și ale altor scriitori bulgari, au trecut de mult granițele Bulgariei și devin tot mai mult un bun a milioane de oameni, care recunosc în paginile confraților noștri bulgari minunatul suflet al poporului ce muncește demn, liber și fericit, la construcția unei patrii noi, socialiste.

In aceste clipe, frații noștri de năzuinți și de același ideal, — bulgarii — au înălțat steagurile lor glorioase nu numai la Sofia, ci în toate orașele și orășelele, în toate satele și cătunele de pe întinsul Bulgariei, în cinstea marii lor sărbători.

Inima poporului nostru bate alături de inima poporului bulgar. Victoriile și sărbătorile poporului bulgar sînt victorii și sărbători și ale poporului nostru, precum sînt victorii și sărbători ale întregului lagăr socialist!

Să trăiască în veci prietenia romîno-bulgară!

Să trăiască în veci prietenia dintre poporul bulgar și toate popoarele din lagărul nostru, în frunte cu U.R.S.S.

Să trăiască poporul frate bulgar, constructor al vieții sale socialiste!

Să trăiască Partidul Comunist Bulgar și Comitetul său Central!

Slavă partidelor comuniste și muncitorești de pretutindeni!

Amintirea lui
LIVIU REBREANU

In jurul lui Liviu Rebreanu a fost creat mitul artistului rece, de o indiferență totală față de destinele pe care la înfățișează în opera sa. Referindu-se la unele scene din „Ion", Eugen Lovinescu, susținea că autorul este de o impasibilitate pe care n-o are decît natura în fața fenomenelor biologice.

Curios este însă că recenzenții „Răscoalei" descopereau iritați în Rebreanu un apărător al țăranilor pe care i-ar fi idealizat, în vreme ce oamenii politici erau înfățișați ca niște caricaturi ale lașității și neseriozității, iar reprimarea răscoalei drept acțiune a unor cete de bestii. Totodată, spiritele pătrunzătoare denunțau chiar în „Ion", strădania voită a autorului de a-și exalta eroul, de a-l realiza ca o figură măreață a cîmpului.

Există deci îndoieli în privința acelei măști de indiferență și răceală pe care critica din trecut o atribuia lui Rebreanu.

Argumente interesante pentru stabilirea adevăratei fizionomii a scriitorului ne oferă primele sale schițe și povestiri. Aci găsim o problematică, pe care, dacă nu ne-ar fi teamă de duritatea calificativului, am numi-o sentimentală. Chiar titlurile sînt edificatoare: „Cuibul visurilor", „Ofilire", „Idila de la țară", „Lacrima" etc. O fată săracă se iubește cu fiul popii. Aflînd că acesta se va căsători se omoară, aruncîndu-se în iaz. O țărancă în fața bărbatului ei mort, strigă, ieșită din fire, că și-a irosit viața lîngă un om pe care nu-l iubea, cu care a fost silită să se mărite. Un flăcău sărac se întîlnește pe front cu rivalul său care fiind avut îi furase logodnica. Amîndoi cad retezați **de gloanțele inamicului, etc.**

Să mai ținem seama de faptul că în lucrările de debut natura ocupă un loc mai mare iar în cele care poartă amprentă cehoviană, compasiunea față de cei umili este exprimată în forme aproape directe (Situație care favorizează și influențe incidentale ale romantismului sămănătorist).

E adevărat, în romane, Rebreanu atinge suprema treaptă de obiectivare artistică. Dar explicația nu stă în temperamentul său, refractar unei viziuni lirice asupra realității cît în evoluția generală a prozei romînești. Se știe că în anii cînd scria Rebreanu, proza lirică romînească produsese toate operele sale caracteristice și intrase în crepuscul. (Singură creația lui Sadoveanu continua să crească viguroasă ca un stejar din Odorhei). Impotriva curentului estetizant — care dinamita substanța epică, fărămițînd-o în arabescuri impresioniste — ia ființă o masivă proză epică, realistă, orientată către pictura tablourilor complexe ale vieții sociale. Fenomenul nu e lipsit de cauze so-

Al. OPREA

(Continuare în pag. 6)

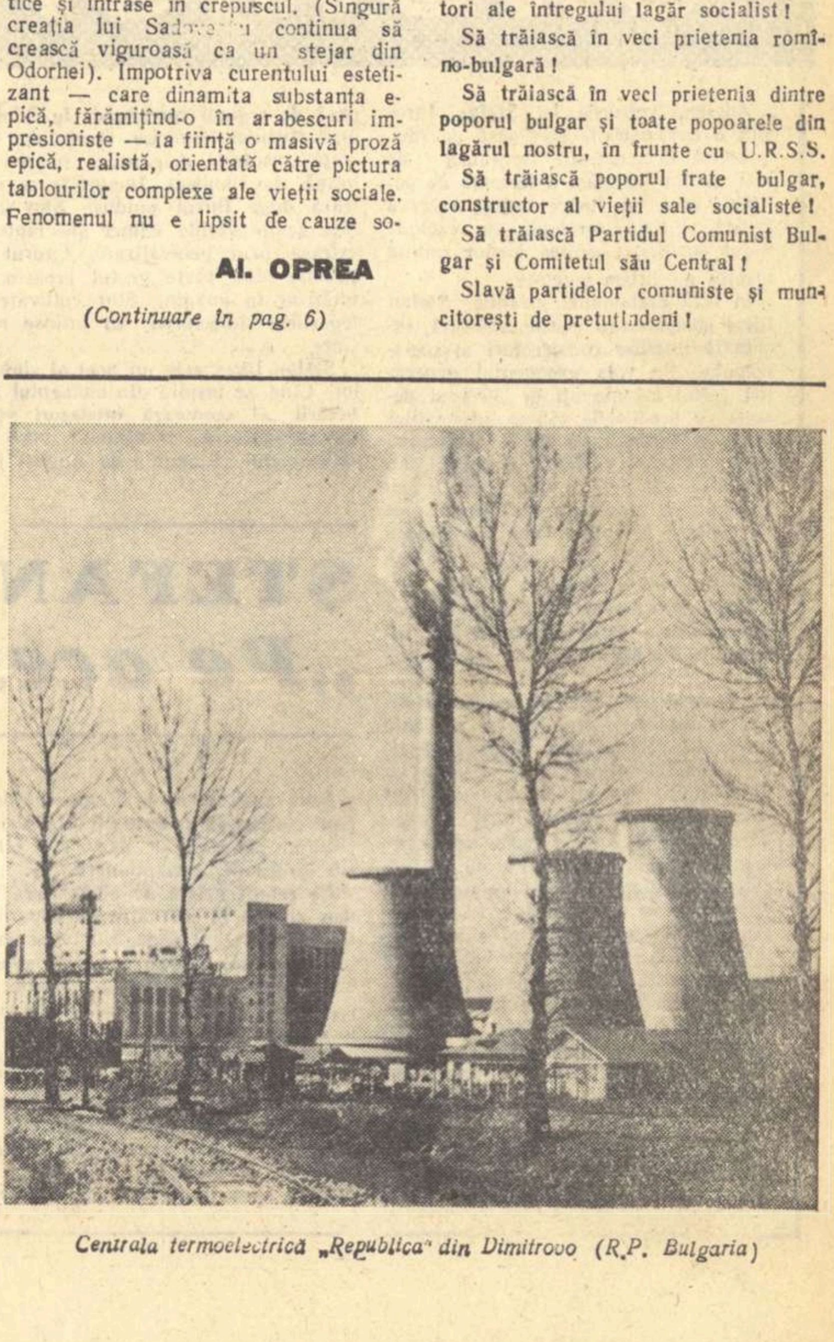

Centrala termoelectrică „Republica" din Dimitrovo (R.P. Bulgaria)

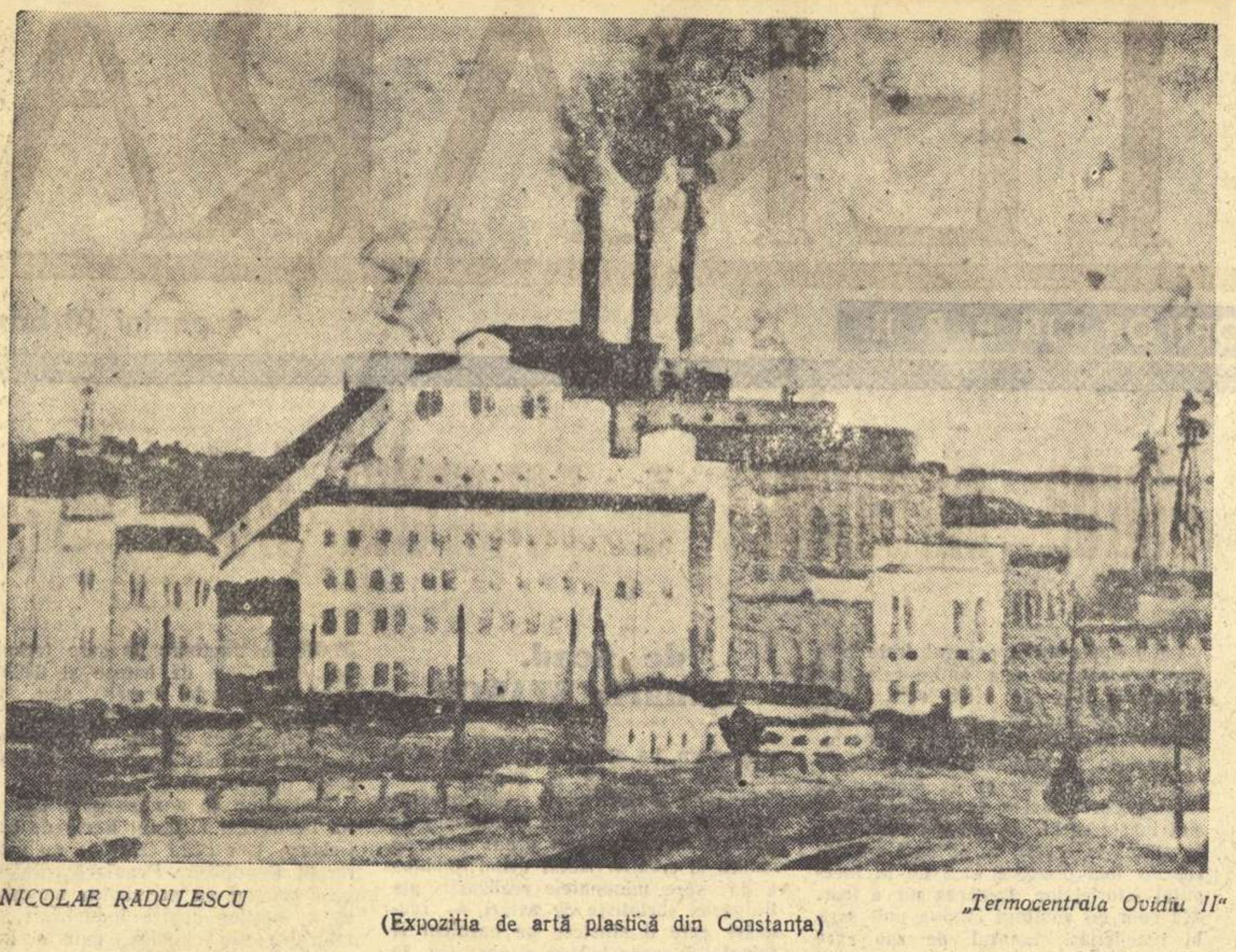

NICOLAE RADULESCU (Expoziția de artă plastică din Constanța) „Termocentrala Ovidiu II"

PERSPECTIVE IN CREAȚIA UNOR TINERI NUVELIȘTI

Proza scurtă, viu și bogat reprezentată în revistele noastre literare, este scrisă mai ales de autori tineri. Dorința de a fi neîntrerupt în actualitate îi stimulează spre schiță sau povestire — cîteva pagini de manuscris pe care orice periodic le poate găzdui cu ușurință. E și un cîmp de exercițiu proza scurtă. Aici se deprinde arta rîvnită a concentrării și mai ales se călesc forțele cu care va fi înfăptuită năzuința cea mare: romanul. Fără a generaliza se poate constata totuși că mulți prozatori tineri care au parcurs un stagiu în epica de proporții restrînse se pregătesc acum, sau au și scris, romane. Teodor Mazilu a publicat de curînd „Bariera". D. R. Popescu, după volumul „Fuga" în care cîteva schițe sînt antologice, a tipărit romanul „Zilele săptămînii". Intr-o încercare critică de sinteză, producția de pînă acum a lui Vasile Rebreanu este analizată tocmai în acest sens (Ion Lungu: „De la schiță spre roman", „Tribuna" nr. 21/1959).

Drumul spre roman cunoaște însă, în general, etapa premergătoare, care-l conține în germene și îl anunță: nuvela amplă, cu multe personaje și planuri de viață care se întretaie. Este stadiul în care se află cei mai mulți dintre tinerii prozatori, ceea ce explică eflorescența din ultimul timp a nuvelisticii noastre. Asupra ei vom încerca să facem unele analize.

După o activitate susținută în paginile „Tribunei" ca autor de schițe și povestiri scurte, Vasile Rebreanu a scris nuvela de amploare „Inainte de răsărit" („Tribuna" nr. 14, 15/1959). Impresia de ansamblu epic, cu secțiuni organice riguros convergente spre același deznodămînt, îndreptățește articolul citat să întrevadă în această nuvelă capacitățile unui romancier virtual. „Inainte de răsărit" evocă lupta dintre un grup de fasciști și oamenii cinstiți ai unui sat în zilele imediat premergătoare Eliberării. Determinarea în timp peste așadar precisă și relativ limitată. Fabulația nuvelei este și ea restrînsă susținîndu-se mai ales prin momentul culminant al răzvrătirii satului care nimicește banda de fasciști înarmați. Elementele acestea se amplifică printr-un procedeu de construcție foarte interesant. Personajele nuvelei au adeseori momente de reflectare, de meditație. Iova, țăranca cea dîrză, recapitulîndu-și tinerețea își amintește de duminicile satului, hora, dragostea cu soțul ei Petre, acum plecat în război. Fascistul Sever, își revede și el, prin aburii beției, copilăria. Il obsedează ca un coșmar amintirea înmormîntărilor pe care taică-său, popa Costan, le slujea, țiganii bătuți și chinuiți de el, acțiunile huliganice pe care viitorul legionar le iniția încă din școală. Prin suprapunerea acestor optici deosebite se recompune un mic univers țărănesc, al satului ardelean în preajma izbucnirii războiului. Aceste retrospecții abundă, conferind acțiunii propriu-zise un cadru social concret dar imprimîndu-i, în același timp, un ritm de desfășurare lent, prea lent pe alocuri.

Aplecat, în schițe, mai ales spre analiza psihologică, Vasile Rebreanu dovedește, în nuvela discutată, capacitatea de a evoca în frescă aspectele vieții țărănești. O înclinare de aceeași natură manifestă și Fănuș Neagu în nuvela „Ningea în Bărăgan". La el, interesul pentru felul de viață în cîmpia Bărăganului este foarte viu: E atent la limbajul aspru al țăranilor săi care poartă nume colțuroase, (Căpălău, Babalete, Biș), amintind onomastica „Moromeților". Scriitorul nu ocolește amănuntul pitoresc descriind cu savoare obiceiurile de la lăsata secului, cînd flăcăii dau ciinii în jujău iar seara strigă fetelor „olalie". In acest cadru specific se consumă un conflict caracteristic vremii noastre cînd vechile concepții țărănești, încarnate de bătrînul Căpălău, (individualism agresiv, sete de bani, închistare în prejudecăți), sînt silite să cedeze ofensivei noului. Sprijiniți de noile condiții sociale Onică și Vica nu îndură resemnați eforturile lui Căpălău de a-i menține sub dominația sa; ei se eliberează și pleacă la oraș să lucreze pe un șantier. Plecarea lor înseamnă înfrîngerea mentalităților învechite, cîștigarea adevăratei demnități, moment caracteristic în realitatea de astăzi a satului.

In volumul publicat recent de Fănuș Neagu, „Ningea în Bărăgan" este de fapt singura bucată pe care o putem numi, în înțelesul exact nuvelă. Tînărul prozator înclină mai ales spre arta povestirii. El nu are răbdare să-și asculte eroii vorbind ci intervine în dialog comentîndu-le spusele. Spre deosebire de relatarea sobră, în linia tradițională a prozei ardelenești pe care o folosește Vasile Rebreanu, Fănuș Neagu își colorează comentariul cu zicale și comparații cu tîlc aforistic: „Marin slăbise și umbla încruntat ca unul îmbrăcat în haine ude" sau, în aceeași bucată, („Moștenirea"): „E mai ușor să păzești un cîrd de iepuri decît să saturi un om lacom". Participarea afectivă a scriitorului în povestire e puternică la Fănuș Neagu. Indrăgostit de meleagurile natale el nu poate „să nu le aducă o laudă" (ceea ce-l îndeamnă însă, uneori, și spre pitoresc excesiv); amintește de Chiralina ca și de fabulosul haiduc Terente mărturisind astfel, indirect, (mai vizibil în „Cocoșul roșu") o filiație istratiană.

Prin ce au publicat pînă acum atît Vasile Rebreanu cît și Fănuș Neagu, se înscriu mai ales ca prozatori ai universului țărănesc. Important în nuvelistica tinerilor este locul pe care-l deține mediul muncitoresc căruia Nicolae Țic îi dedică volumul său „Profiluri" — apărut de curînd. Oamenii care populează această carte se definesc printr-o coordonată esențială: patosul muncii. Ei trăiesc pasionați epoca de construire a socialismului, entuziasmîndu-se de poezia tonică a vieții pe șantier. Ei nu acceptă să fie ținuți departe de viața activă și în acest sens este impresionantă figura comunistului Tudor, după cum s-a mai remarcat, un Pavel Corceaghin autohton.

Cartea lui Nicolae Țic are o structură originală. Ea poate fi împărțită în două secțiuni: prima cuprinde o suită de portrete-reportaj, iar a doua este o nuvelă în care portretele din prima parte devin personaje, factori ai unei desfășurări epice. Momentele care compun nuvela „Șantier" se organizează în jurul personajului central Ilie Cernat, zugrăvit cu autenticitate atîta timp cît este legat direct și firesc de realitatea șantierului. Imaginea sa nu se rotunjește însă întotdeauna, eroul fiind împins cam forțat în idila sa cu Irina, personaj feminin neconturat și exterior cu toată strădania autorului de a-l menține în prim-plan.

Și tematica preferată a lui Corneliu Leu este muncitorească, dar nu aceea pe care i-o oferă lui N. Țic uzina sau marele șantier de construcții. Lumea nuvelelor lui Corneliu Leu este a muncitorimii portuare ceea ce aduce o sensibilă notă caracteristică, atît prin noutatea mediului cît și a unor probleme specifice pe care el le ridică. O astfel de problemă se pune în „Fiul risipitor". Un marinar care trăise experiențe tragice în lumea capitalistă colindată de el vreme de douăzeci de ani, întîlnește, venit în țară, socialismul. Scepticismul la care viața dusă pînă acum îl convertise, este învins pas cu pas de transformările esențiale de la noi. Cazul este, desigur, plin de interes, dar tratat mai mult exterior, cu frecvente argumentări de ordin sentimental.

O construcție epică mai reușită, marchează nuvela „Sîngele și apa". Ea surprinde un moment caracteristic pentru perioada imediat următoare lui 23 August 1944: instalarea, de către mase, a unui primar comunist.

Prozatorii tineri a căror activitate nuvelistică am încercat s-o analizăm, se străduiesc să surprindă, filtrate de personalitatea scriitoricească a fiecăruia, sectoare cît mai întinse și mai variate din realitatea noastră. O aspirație legitimă este primenirea continuă a mijloacelor artistice.

Preocupați să evite relatarea plată, lineară, ei adoptă variate procedeie de construcție, capabile să transmită artistic un cît mai bogat conținut de idei. Interesantă în această privință este experiența lui Ion Lăncrănjan din schița „In zori" („Luceafărul" nr. 1/1959) care povestește un vis, artificiu artistic cu bogate valori simbolice. Schița creionează sigur dîrzenia unui țăran colectivist, a cărui viață nouă este amenințată de o neașteptată apariție a dușmanului său de moarte: fostul boier la care slugărise în trecut. Atît că visul lui Șofron (el visează că groful se reîntoarce în sat să-și ia înapoi pămînturile) nu ni se pare îndeajuns de motivat artisticește. Citind povestirea sîntem îndemnați să ne gîndim că Șofron trăiește o obsesie pe care, în noile condiții de viață, el nu poate să o aibă. Sînt dificultăți cu care, mai ales în proza de investigație psihologică, se poate întîlni și un condei înzestrat ca al lui Ion Lăncrănjan.

Și Nicolae Mărgeanu este atras de semnificațiile simbolice pe care le-ar putea dezvolta, folosind artificiul visului. („Visul", „Tribuna", nr. 32—33 1959). La el însă, conținutul suferă prin stîngăcii de construcție, autorul nereușind să dozeze elementele acțiunii în așa fel încît visul — care conține mesajul de idei al nuvelei — să le poată polariza în jurul său.

O altă nuvelă, „Trenul" („Tribuna" nr. 5—6—7/1959) este deficitară sub alte aspecte. Este vorba aici de un tren care în timpul războiului gonește dinspre front către țară. Cu fiecare capitol intrăm în cîte un compartiment în care facem deosebite cunoștințe: doi feroviari sovietici păziți de un fascist, ofițeri din S.S. care povestesc bestialități săvîrșite de ei în U.R.S.S., un soldat care se gîndește nostalgic la sat și la Ileana, un general plictisit și aghiotantul său un maior sătul de război, un arestat comunist condamnat la moarte, un rănit, un erou de paradă, o infirmieră, etc. etc. (inventarierea se întinde în trei numere consecutive ale „Tribunei"). Acești oameni, cu idealuri radical deosebite, împărtășesc pînă la urmă destinul comun al unei morți stupide: trenul, trecînd peste o mină, sare în aer. Ce mesaj se transmite prin această încheiere? Oare nu unul defetist?

Nuvela lui Nicolae Mărgeanu — prin rezolvarea pe care o propune — ilustrează o tendință care nu e cu totul singulară: căutarea subiectelor de senzație, care să dea posibilitatea unor finaluri „tari". Ea este evitată în realizările pe care le considerăm viabile, de valoare, analizate mai sus. Numai înțelegerea și reflectarea actualității în spirit realist-socialist le asigură trăinicia.

Evitînd și celelalte carențe la care ne-am referit pe parcurs, proza scurtă poate cunoaște, datorită scriitorilor tineri, o creștere și mai bogată. Ea se dezvoltă sigur, după cum am încercat să evidențiem, pe direcții multiple și originale.

G. DIMISIANU

Un roman despre satul contemporan

Numeroasele schițe sau nuvele de proporții reduse publicate de Dumitru Radu Popescu în paginile revistei „Steaua" — și dintre care o parte au intrat în alcătuirea volumului „Fuga" (1958), — au solicitat adeseori interesul criticii, care a recunoscut de la început în scrisul tînărului prozator clujean semnele unui incontestabil talent epic. Dar, paralel cu preocuparea sa pentru „genul scurt" (a cărui tehnică o stăpînește cu o siguranță matură), scriitorul aspira încă mai de mult spre o epică de respirație mai largă, spre arhitectura mai complicată a romanului. Elaborarea „Zilelor săptămînii pe parcursul [illegible] ani, pînă la forma definitivă a textului apărut în „Editura Tineretului", poate fi urmărită în „Steaua", care a publicat de cîteva ori fragmente din romanul lui D. R. Popescu. Mai mult însă decît procesul de elaborare al cărții ne interesează acum felul în care „Zilele săptămînii" reflectă o serie de aspecte specifice din viața satului contemporan. Căci, după părerea noastră, unul din meritele principale ale romanului lui D. R. Popescu este acela de a fi abordat în chip curajos, și cu soluții artistice de multe ori interesante, probleme dintre cele mai actuale ale transformării socialiste a satului. S-a spus frecvent, și cu deplină justificare, că epica noastră rurală de azi, cu toate remarcabilele ei succese, a rămas oarecum în urma desfășurării impetuoase a socializării agriculturii. In chip firesc, atenția prozatorilor noștri s-a concentrat, de-a lungul acestor ani de transformări revoluționare, asupra unor evenimente-cheie în dezvoltarea socialistă a satului, cum ar fi reforma agrară sau lupta pentru înființarea primelor gospodării colective. Din ce în ce mai mult însă, s-a făcut resimțită lipsa unor opere care să oglindească viața mai nouă a satului, în care primele etape ale colectivizării au fost deja depășite (astăzi există gospodării colective cu o vechime de zece ani), și în care consolidarea relațiilor de producție socialiste aduce după sine implicații de ordin social și moral deosebit de complexe.

In Valea Anilor, satul oltenesc în care se petrece acțiunea romanului lui D. R. Popescu, gospodăria colectivă s-a constituit cu cîtiva ani înainte de momentul cu care începe narațiunea. O parte din țărani a ales de la început drumul socialismului, dar mulți, ezitanți, cu o înțelegere încă neclară a evenimentelor, sau înșelați temporar de dușmanul de clasă, au preferat să rămînă în continuare mici producători agrari. In ciuda începuturilor modeste, cu scurgerea timpului, gospodăria colectivă din Valea Anilor se dezvoltă, ajunge o forță de care fiecare țăran individual trebuie să țină seama, față de care, într-un anume fel, este obligat să-și precizeze atitudinea. Ceea ce intuiește subtil D. R. Popescu în romanul său, ca un element nou, inedit, în existența morală a țăranului, este **imposibilitatea izolării**; țăranul este obligat, de împrejurările vieții noi a satului, să trăiască și să gîndească social, mentalitatea lui individualistă de mic proprietar agrar, pentru care pămîntul reprezintă garanția, desigur iluzorie, a libertății lui, a liniștii lui, este înfrîntă. Acest adevăr este ilustrat în roman mai cu seamă de țăranul mijlocaș Friță Firimiță, unul din cele mai izbutite personaje ale scriitorului. Firimiță, om apreciat și iubit în sat, este înzestrat cu o inteligență foarte ascuțită și cu o putere deosebită de a intui caracterele, nuanțele sufletești cele mai delicate care însoțesc o atitudine, un gest omenesc. El își dă seama ce va face un om, după o simplă privire a acestuia, ce ascunde, ce intenții urmărește sau ce gînduri îl frămîntă. Această luciditate de moralist, această subtilitate psihologică a lui Firimiță se asociază însă, pe planul problemelor majore, cu o teamă continuă de a consemna adevărul, cu o lașitate în fața adevărului („N-am vrut să mă bag, să nu se spargă oalele altora în capul meu. Să nu-mi pierd ce am adunat, asta e drept. N-am spus ce-am văzut, n-am spus ce-am auzit, nici ce-am crezut, n-am spus nimic. N-am spus decît ce nu putea să-mi facă vreun rău"...) Firimiță își agonisește cinstit traiul și altceva nu-l mai privește, vrea să fie „liniștit", ferit de orice risc. Totuși, fiindcă el nu este în fond egoist, „liniștea" lui e doar aparentă (mai mult o nostalgie patriarhală pe care încearcă s-o ia drept realitate) — și, în spatele acestei „liniști", sufletul lui se frămîntă mereu, e stăpînit de o secretă agitație pe care n-o mărturisește nimănui, aproape nici sie-și. Secretarul organizației de partid din sat, colectivistul Miron Boboc, îi dezvăluie lui Firimiță, fără ocolișuri sau menajamente, falsitatea situației în care se găsește, substratul egoist al „cinstei" lui („Ți-a fost frică de oameni, mai ales de cei colțoși, de cei cu casă mare. Nu te-ai certat cu ei; n-ai zis cînd i-au luat capra vecinului nimic. Ai zis să nu te bagi, să nu ți-o ia și pe-a ta... Ți-ai văzut de munca ta, de mămăliga ta, de burta ta"). Luciditatea lui Miron Boboc e de alt ordin decît aceea a lui Firimiță: o luciditate care depășește individualul, care așează lucrurile în perspectiva lor socială și istorică. In cele din urmă, Firimiță se convinge că nu poate rămîne izolat. Intrînd în colectivă el își dă seama că, dincolo de avantajele materiale, îi devine accesibilă o nouă ordine morală, superioară.

Existența gospodăriei colective oferă coordonate noi desfășurării conflictelor de clasă din satul Valea Anilor. Puterea elementelor dușmănoase, a chiaburilor, este acum limitată, lucru pe care unii dintre ei, cum ar fi Bălăceanu, fostul proprietar al cîrciumii, nu pot să nu-l recunoască. Aceasta nu-i împiedică însă să acționeze împotriva mersului înainte al socialismului. Bălăceanu, deși îl urăște pe celălalt chiabur din sat, Ion Glăv, este tot timpul alături de acesta: e o solidaritate crispată în opoziția lor față de lumea nouă. Omorîndu-l mișelește pe țăranul comunist Matei Călărașu, dintr-un fel de exasperare pe care le-o dădea sentimentul de neputință, ei se iluzionează pentru ultima oară asupra „forței" lor, căci de data aceasta crima lor va fi descoperită. In figura odioasă a lui Bălăceanu nu este interesant surprinsă de scriitor duplicitatea acestui personaj (care uneori merge pînă la dedublare), contradicția nu numai dintre ceea ce spune și ceea ce face, dar și dintre ceea ce gîndește și ceea ce face. In marea confruntare dintre nou și vechi fiecare atitudine capătă o semnificație socială. Rătăcirea temporară a lui Lae Guran, care își neglijează soția în favoarea unei femei măritate, Tanța lui Florian Lungu, al cărei bărbat era plecat la armată, este un prilej pentru Bălăceanu de a încerca să compromită, prin înscenări și exagerări mincinoase, calitatea de țăran colectivist. Lae Guran își dă seama curînd de greșeala lui, oprindu-se la timp, dar cu toate acestea lui i se vor atribui și alte fapte condamnabile, de care nu se făcuse niciodată vinovat, nici măcar în intenție.

Cei care asigură, prin activitatea lor neobosită și pasionată victoria sigură și definitivă a noului în satul Valea Anilor, sînt comuniștii: secretarul de partid Miron Boboc, brigadierul de o intransigență uneori rigidă dar animat de un entuziasm comunist mereu proaspăt — Matei Călărașu, sau activistul de partid Pandele Ionescu, personalitate interesantă, definită printr-un anume romantism care se asociază cu luciditatea practică a unui luptător comunist cu experiență, printr-o delicatețe și puritate sufletească pe care forța, hotărîrea și siguranța omului de acțiune le reliefeaza, le nuanțeaza special.

Se cuvine, totodată, să relevăm unele deficiențe ale romanului lui D. R. Popescu, printre care, în primul rînd una legată chiar de figura, jucînd un rol destul de însemnat în roman, a lui Pandele Ionescu. Deși se poate spune că, în linii mari, acesta este un personaj interesant (se vede că scriitorul a evitat în mod deliberat clișeele care au fost nu odată folosite pentru caracterizarea eroilor pozitivi) pasajele în care se fac referiri la soția acestuia, tip de femeie bovarică plictisită de viața monotonă pe care o duce, și de care, într-o anumită măsură, ar fi responsabil și bărbatul ei, nu ni se par revelatoare pentru o situație reală. De altfel, în raporturile sale cu soția, Pandele Ionescu ne apare, printr-o încalcare a sensurilor pe care în alte ocazii scriitorul le afirmă cu tărie, de o pasivitate oarecum vinovată, lipsit de acea repulsie față de compromis pe care ar fi fost dator s-o dovedească. Hotărîrea lui de a divorța, consemnată într-o singură frază la sfîrșitul romanului, este o rezolvare care nu se deosebește substanțial de unele clișee evitate de scriitor; ar fi fost binevenită o limpezire epică a acestei situații, cu mijloacele de care în alte părți ale romanului D. R. Popescu se dovedește capabil. Căci, oricum, a evita un clișeu prin altul, negativ, dar la fel de facil, nu înseamnă mai nimic. De asemeni, trebuie să observăm că romanul „Zilele săptămînii" suferă, în special spre sfîrșit, din pricina grabei autorului de a soluționa conflictele epice ale căror premise sînt destul de amplu examinate, în prima parte. Poate că din această cauză finalul romanului este de o valoare mai scăzută, destinul unor personaje fiind lichidat prin cîteva aluzii indirecte, fără o pătrundere mai adîncă în psihologia lor (mai ales că pentru multe personaje, tocmai în final se petrece cotitura așteptată în viața lor).

„Zilele săptămînii" este, totuși, un roman care, prin calitățile lui, credem că va solicita un interes justificat din partea criticii. Ceea ce ne-a preocupat îndeosebi, în cuprinsul acestui articol, a fost modul în care Dumitru Radu Popescu surprinde în proza sa unele aspecte specifice din viața satului contemporan, abordînd un domeniu deocamdată rar frecventat de prozatorii noștri.

Matei CALINESCU

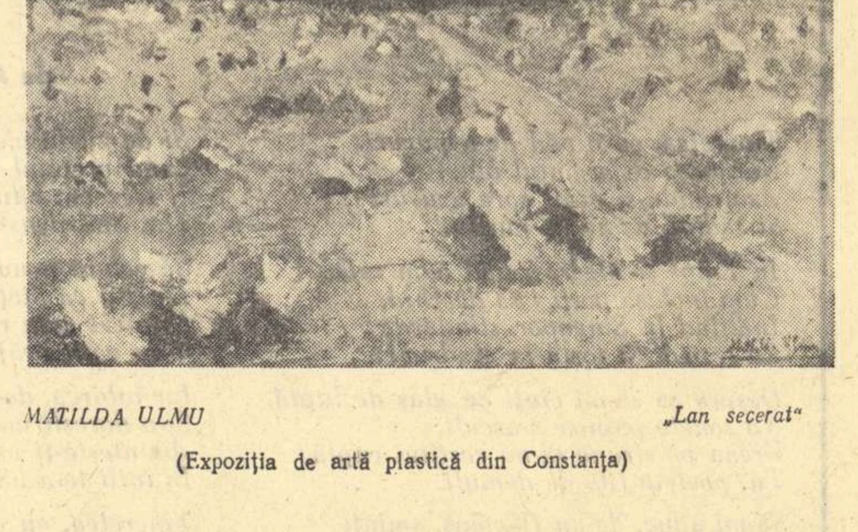

MATILDA ULMU (Expoziția de artă plastică din Constanța) „Lan secerat"

CRONICA LITERARĂ

ȘTEFAN IUREȘ:
„Pe acest pămînt"

Adesea, versurile lui Ștefan Iureș sînt o demonstrație riguroasă de idei. Spunînd demonstrație riguroasă de idei, nu întrebuințăm o formulă de politețe, care să indice totuși rezerva critică. Poezia cerebrală nu exclude fiorul emoției, ciocnirea ideilor putînd insufla un lirism autentic.

In faza exclamației juvenile, Ștefan Iureș compunea o poezie avîntată, închinată tinerilor constructori ai socialismului. Se voia exponentul generației („Noi cei născuți în '30") și descria cu predilecție călirea utemiștilor în focul luptelor de clasă. Aplecarea spre meditație, evidentă și atunci, nu era însă atît de imperativă. Mult mai puternic se manifesta îndemnul voios la acțiune. Intențiile bune nu găseau totdeauna idei poetice bogate și o exprimare adecvată.

După cum a observat și Dumitru Solomon într-o recenzie consacrată volumului „Pe acest pămînt", Ștefan Iureș preferă acum o poezie mai gravă, de generalizări. Este un răgaz destinat comentărilor, un răgaz pe care Iureș și-l acordă după vijelioase asalturi. Chiotul săltăreț nu a dispărut cu totul. Iată-l în mod paradoxal aplicat la o operație de îngropăciune: „Scuipă bine-n palmă, tată, / pune mîna pe lopată, / dacă n-ai lopată, na, / ține colea o cazma, / ori de ți-e mai la-ndemînă, / ia un tîrnăcop în mînă". Cuprins de elan, poetul cere un ritm îndrăcit de săpare a mormîntului și apoi un joc vesel peste lutul bătătorit. De ce atîta bucurie la o ocazie funerară? Explicația este dată în final: în mormînt zace un ticălos care „rău ne-a supt o viață-ntreagă". Se celebrează astfel un triumf al dreptății sociale.

In general, Ștefan Iureș este însă aici mai puțin dinamic, înclinat spre o calmă reflecțiune. Asociația ingenioasă de noțiuni corespunde în felul ei unei efuziuni lăuntrice. O melodie discretă însoțește dispunerea poeziei în formă de silogism. Imaginile se mulează după fluxul gîndirii. Sînt căutate semnificațiile adînci ale faptelor, extrase prin generalizare. Cadrul se extinde mult peste gestul propriu zis înfățișat în imagini. Sînt cultivate alegoriile, simbolurile, cu întinse referințe.

Ștefan Iureș este un poet al sintezelor. Cînd se inspiră din momentul Eliberării, el sontează înțelesuri vaste din prezentarea crîmpeielor marii bătălii (ciclul „Luminile de August"). Il solicită prefacerea, în forme subtile, a moravurilor și a mentalității. Aici, în peisajul primenit se dezvăluie sensurile profunde, revoluționare.

Ce relații există de pildă între frumos și util în mentalitatea poporului? Care este rostul podoabei? Sînt întrebări pe care Ștefan Iureș le soluționează poetic: „Sus la stînă baciul taie fluieraș din ramuri frînte / și-l încrustă: și auzul, și privirea să-și încînte. / Mai spre vale poarta mare o-nflorește gospodarul / parc-altminteri pe sub poartă n-ar putea să-și scoață carul. / Decît pînza de păianjen horbota mai fină este. / Rîde floarea din altițe la fecioare și neveste"... Aspirația poporului **spre ținuta estetică îi oferă o** sugestivă paralelă a trecutului și a prezentului. Se dovedește incompatibilitatea între frumos și lumea slută a exploatării. Paznicul frumuseții rămîne omul simplu: Și-am rămas, din treaptă-n treaptă, însetați de frumusețe, / ca pe plaiul Mioriței vraja ei să ne răsfețe". Ceea ce a produs revoluția socialistă pe acest tărîm al artei populare, stîrnește admirație.

Tot astfel îl preocupă în epoca noastră, a lansării sateliților artificiali, confruntarea omului cu stelele și implicit rolul demiurgic al pămînteanului: „Cu un superb orgoliu putem privi spre astre: / Voi risipirăți raze? Ei bine, noi le-am strîns!"

Ca și la Maria Banuș, imaginea surîsului condensează în poezia „Inscripție" saltul în dezvoltarea socială a poporului. Aci antiteza cu societatea de altădată e marcată în contururi de efigie: „Ca robul, umilindu-se sub mit, / făcut să sece mări, să sfarme munții, / a trebuit să fie născocit / blestemul biblic „cu sudoarea frunții". / Azi zîmbetul, chiar ostenit, al zilei, / e splendidul revers / al jalei, al durerilor și-al silei / din veacuri de robie ce le-am șters".

Urmărim firul gîndirii, uneori încolăcit; percepția lectorului se produce **cu un efort de concentrare**. Poetul cugetă pe marginea evenimentelor și de aceea remarcă peste impresiile fugare trăsăturile comune în sens poetic, care punctează înnoirea. El declară, de altfel, că slăvește „logodnele". Il atrage împerecherea betonului cu neonul, a sticlei cu oțelul. De la asociații elementare trece la altele, pe aripile metaforei: „A florilor, — cu mina de cărbuni, / A cărților, — cu tîrla ciobănească, / A visurilor omului — cu omul". Așadar, revelația apropierilor determinate de lupta clasei muncitoare îi slujește poetului pentru ilustrarea superiorității noilor așezări.

Arborînd o poezie de meditație, Ștefan Iureș e conștient de răspunderi. Atitudinea de comentator lucid are obligațiile ei. Poetul e dator nu numai să distingă printr-o cercetare sistematică elementele noului și să le transmită ca un vizionar celorlalți. In atribuțiile lui intră acum multiple preocupări pedagogice: el trebuie să prevadă, să avertizeze, să fie vigilent, în esență să facă muncă de educație comunistă.

Educația tineretului îl preocupă ca pe un luptător vîrstnic. In popasul contemplărilor poetul își închipuie atracțiile care pot fascina pe cei novici. Poate să-i îmbie bezna vremurilor apuse, unde s-ar mai putea găsi prin explorare, comori uitate: „Asemenea unui scafandru, / din cînd în cînd cobor tăcut, / în apa grea, întunecată, / a veacurilor ce-au trecut". Dar capriciul dorinței nu trebuie să te domine. Apele adînci te vrăjesc, pregătindu-ți neștiute sicrie. Avertismentul poetului este formulat ca o mustrare a unui om experimentat, îndreptățit să dea sfaturi: „...Cufundători cinstiți prieteni, / care scrutați trecutul mort — / nu-ntîrziați în reci adîncuri, / grăbiți întoarcerea în port!"

In acest rol, Ștefan Iureș se poartă cu seriozitate bătrînească. Dacă prin scufundarea în trecut se descoperă vechi primejdii încă neadormite, totuși și proiecția în viitor prilejuind splendide priveliști, implică în cu totul alte dimensiuni într-adevăr, supraviețuirea unor imagini, reminiscențe ale trecutului (poezia „Ultimul dușman"). Ultimul dușman, refugiat prin peșteri intime, după o lungă hibernare, se va dezmetici subit și va apare la lumină în decorul societății Comunei. Care va fi reacția mulțimilor la ivirea bruscă a meschinăriei? După surpriza, provenită din necunoașterea acestor fenomene aparținînd trecutului, va urma un hohot de rîs. Rîsul sonor, universal, este etapa finală a condamnării josniciei. Tot ce este astăzi încă odios, capabil de monstruozitate, va deveni atunci, în societatea Comunei, un obiect ridicol, desființat prin forța rîsului. Viziunea poetului expune adevărul tezei lui Marx asupra valorii sociale a comicului.

Pe căile poeziei cerebrale, Ștefan Iureș nu culege numai roade. Il întîmpină și decepții. Unde rezidă pericolul? In răceala relatării, totul rezumîndu-se atunci la o combinație uscată de idei. Și expresia devine difuză, se opacizează, în detrimentul clarității mesajului ideologic. Este regretabil că acest volum, un examen de maturitate al lui Ștefan Iureș, cuprinde încă poezii crispate, fără patos. Sînt îmbinări silnice care stîlcesc gîndirea și limbajul. In „Fantezii", Ștefan Iureș scrie: „Pietrele de rîu, rotunde, / dorm greoi, avînd drept crez / c-ar avea un dulce miez / (numai coaja li-l ascunde)." Poetul mizează uneori prea mult pe înșiruirea de abstracțiuni, secătuind astfel fiorul liric. Ca un poet comunist, atașat de idealurile Revoluției, Ștefan Iureș are de comunicat un mesaj important. Este păcat să umbrească măreția ideilor prin expresia întortochiată, distilată de lirism.

Nu-l putem încadra pe Ștefan Iures în tipare fixe, pecetluindu-l poet cerebral. El este unul dintre tinerii scriitori care colindă des șantierele și participă prin vers la stăruința constructivă a maselor. Un ciclu întreg reproduce aceste chemări agitatorice, pe care Ștefan Iureș le-a transcris cu însuflețire. (Ciclul „Șantier"). Atent ca întotdeauna la delimitări, poetul își precizează deschis preocupările: „Vă cer iertare, lună, soare, stele, / podoabe permanente-n poezii, / că vă restrîng în stihurile mele / să faceți loc cuvîntului la zi". Cîteodată versul agitatoric al lui Ștefan Iureș uzează însă de formule exterioare, cu o sonoritate țipătoare. Prin simpla așezare în monom a cuvintelor cu rezonanță izbitoare nu poate menține efectul poetic: „Ei / alt material de construcție au: / extensibil / flexibil / și autotermic, / fin, ușor, / transparent cum sînt zările / sau / colorat — după ore — / puternic. („Cîntecul betonului armat"). Este aici o rostogolire de expresii care nu denotă un conținut însemnat.

Ciclul călătoriilor „Meridianele mele" are realizări inegale. Este impresionant poemul: „Impărăția oxigenului". Aici, parcă nestînjenit de anumite constrîngeri ale formei, poetul atinge un ton de solemnitate gravă și sobră, în protestul său împotriva dușmanilor omului și ai frumosului: „Omul acela a murit de tînăr, / la vîrsta cînd alții mai bîjbîie încă / prin hățișurile lumii văzute și nevăzute / și nu știu cum să iasă la lumină. / El a știut. / Invățase să cînte, / așa cum privighetoarea învață să cînte, / firesc și sublim, / încă de la-nceput. / Tot ce gîndea, și spunea, și scria — / era muzical. / Avea aripi făcute pentru poezie. / Și tăia în zboruri rotunde, / văzduhul / care nu era nimic altceva, / în sus și în jos, / la dreapta, la stînga, / decît poezie". Alteori însă, Ștefan Iureș se lasă pradă facilității, alegînd elemente de pitoresc, ornamentale, fără o puternică vibrație („Coloană prăbușită la Atena"). In „Scrisoare fără timbru", un tovarăș este considerat ... un strugure: „Un strugure ai fost, cu boabe tari, / pe care-l ciuguleam cu lăcomie, / gîndind îngrijorați: / „o să mai fie?" Ingrijorarea nu-și avea locul, ne mărturisește poetul: „Ca peste-o zi mai darnic să apari".

In variatele fețe ale volumului — diversitate a preocupărilor — întîlnim și poezia paternității, chiar ca o coordonată în viziunea poetului. In această ipostază, din nou atitudinea pedagogică decide caracterul versului Ștefan Iureș transmite o experiență, dă consilii cu delicatețe micului cetățean, vrea să-l învețe.

Ca poet erotic, Ștefan Iureș cîntă melancolia iubirii, cu calme regrete: .....Și-am plecat. Și de atunci, / tîrziile parfumuri / cu amărăciunile prelungi / se pierd încet pe drumuri. („Pe ușă, un semn"). Sau altădată: „Arseră buștenii și în vatră / un pic de jar mai tremura pieziș. / Sub șalul alb în liniștea de piatră, / ea ochii negri și-i ținea închiși („Nepotrivire").

Volumul „Pe acest pămînt" ne-a descoperit laturi noi, lăudabile ale poeziei lui Ștefan Iureș, poezie angajată pe frontul construcției socialiste. In etapa aceasta a versului de maturitate ancorat în meditație, în progres substanțial față de producțiile anterioare, poetul trebuie să-și îmbogățească proviziile lirice, să se apropie mai intens de marile teme revoluționare, limpezind expresia, conferind și mai multă vigoare chemării poetice.

S. DAMIAN

BUCUREȘTI
500

CASELE NOASTRE

I

In ziua de 22 august am urmărit descoperirea blocului Sanitas de pe Bălcescu, demontarea schelelor paralelă cu apariția, înăuntru, a femeilor voinice, la fiecare fereastră, să șteargă geamurile. Am numărat 33 de ferestre pe etaj și sînt opt etaje. In timp ce jos, la parter, la etajul I, încă se mai învîrtejea praful și bufneau piesele de metal peste cele de lemn, sus, la etajele superioare, era lumină, aer curat și una din mișcările cele mai fascinante, o mînă de femeie ștergînd un geam într-o casă nouă. Iar în spatele meu, perforatoarele lucrau la temeliile unui nou bloc — Bălcescu 33, Intreprinderea de montaj nr. 5. Cu cît femeile lucrau mai febril, sus, cu cît străluceau mai intens în soare ferestrele, cu cît piesele metalice demontate se ciocneau mai strident — cu atît, în spate, acolo, pe noul șantier, perforatoarele mitraliau mai îndîrjit la fundații, ca și cum însăși realitatea s-ar fi încordat să sublinieze, în cele mai tari și mai clare linii, aceste două procese.

In zilele și nopțile premergătoare sărbătoririi lui 23 August 1959, curățenia deosebită a Bucureștiului a fost violată de nori de praf remarcabili înălțați din chiar centrul Capitalei, pe Bălcescu, pe 6 Martie: se măturau schelele din jurul cîtorva mari blocuri noi, se demontau aceste schele, se spulberau rogojinile. Rămîneau strălucitoare în soare, apoi în neon, clădirile. Era un praf nobil, praful schelelor demontate, praful rogojinilor — și pot spune că l-am aspirat cu plăcere, pentru că praful construcțiilor socialiste nu e vătămător, e tonic. Momentul era splendid prin brutalitatea cu care se descoperea frumusețea; odată risipită pulberea, blocurile păreau — cu ferestrele curate, cu balcoanele cochete, nelocuite, neîncepute — statui în care se modela răsăritul lumii; iar schelele, rogojinile, tot materialul adiacent, amorf cădeau în mișcarea voluptoasă a cearceafului alb smuls de pe marmora abia părăsită de daltă.

Cheia nu însemna nimic înainte. Azi, un bloc — după expresia zilei — se predă la cheie. Cheia a devenit un etalon pentru mari mase de oameni constructori. Și iată, biata rogojină socotită — ca fetele harnice din Petre Ispirescu — prostănaca prostănacelor. Casele cu mulți copii, unde se dormea direct pe jos, erau batjocorite „hotel rogojină". Deodată, în București, Capitala țării, rogojinile înseamnă altceva, oamenii se uită la ele altfel. Rogojina impune respect, simpla sugestie transmisă azi e la 180 de grade de mizeria materială pe care se calchiase cu ani înainte. Apariția rogojinei înseamnă șantier în lucru, bloc în lucru, bunăstare în lucru. Străzi întregi, întinse terenuri virane, foste grădini și grădinițe au fost împrejmuite cu garduri lungi de rogojini — și oamenii s-au dat cîțiva pași înapoi; după aceea, plini de curiozitate au început să pipăie rogojinile, să le miluiască și să le mituiască cu cîte un zîmbet ca să poată vedea exact (în linii mari știa — se construiește — dar omul nostru trebuie întotdeauna să știe exact) ce se petrece dincolo. Ce plăcere trebuie să fi simțit rogojina! Intrase printre lucrurile prețioase ale acestei țări, — betoniere, cofraje, cazmale, tîrnăcoape, mistrii, reflectoare, proiecte — ba, mai mult, mergea înaintea lor, anunțîndu-le. Și, prin acea inteligență a fiecărui obiect de care nu trebuie să ne îndoim, desigur că rogojina a mers mai departe și s-a gîndit la fabricile în care se lucrează mobila pentru apartamentele de care ea era legată într-un chip atît de nou. Sub neon, pe străzile Capitalei, ea a văzut noile camere de copii, noile sufragerii și, probabil, reflectînd la noul ei destin, s-a înfiorat emoționată, cum se întîmplă cînd peste mari întinderi imobile de stuf, vara, trece un vînt, intens ca un gînd.

Dar peste fabula aceasta duioasă, trebuie notate lucruri precise, căci sîntem în construcție. (Pe toate suprafețele rogojinilor sînt prinse placarde mari care explică tuturor cine răspunde de șantier, de proiect, care e prețul de cost al fiecărui apartament, care e suprafața locuibilă, care e termenul de predare la cheie).

II

Istoric, ritmul înalt de construcție în capitală a fost o urmare a plenarei din noiembrie 1958 a C.C. al P.M.R. Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, analizînd amplu căile de dezvoltare ale economiei naționale, prevedea, în conformitate cu succesele obținute pe întreg frontul industrial, accelerarea ridicării de locuințe pentru oamenii muncii. Pentru Comitetul orășenesc de partid din București aceasta a devenit o sarcină de căpetenie, la îndeplinirea căreia s-a trecut imediat, cu toată energia proprie comuniștilor. Era încă iarnă cînd în Capitală au început să se concentreze mari detașamente de constructori, țăruși să se înfigă în pămîntul bocnă înghețat, în nenumărate puncte ale orașului să se înalțe gherete de stuf, garduri lungi de rogojină; toate proiectele s-au urgentat și, mai mult, s-a trecut la un număr considerabil de proiecte noi. In primăvară, totul a erupt. In soare, fundațiile, betonul, cărămida, sînt entuziasmante și oamenii se îmbulzeau în jurul rogojinilor, să audă perforatoarele, să vadă benzile transportoare, betonierele, mașinile basculante. In aprilie, s-a împrejmuit cartierul din spatele Palatului Republicii, — nimeni nu mai intră pe Cîmpineanu spre Popov, pentru Luterană ocolești mai sus, pe calea Victoriei, după Biserica Enei, nici pe Brezoianu, pe Sf. Ionică nu se mai poate merge spre galeriile Kretzulescu și galeriile Kretzulescu s-au închis. Repet străzile acestea inaccesibile, cu o plăcere de cronicar, de om care le-a văzut dispărînd sau transformîndu-se, cum discută pensionarii în Cișmigiul înconjurat de rogojini, despre tramvaiul cu cai, despre ce s-a întîmplat odată pe străzile Gabroveni, Mavrogheni, Cavafii Vechi. Tramvaiele 6 și 10 nu mai întorc în Cîmpineanu, întreg Pasajul Romîn a fost evacuat. La sfîrșitul lunii mai apar în ziare machetele marilor complexe urbanistice — din Piața Republicii, din piața Gării de Nord. In Piața Republicii, aici unde mari placarde anunță că persoanele străine nu au voie să intre pe șantier, se vor înălța pînă la 31 decembrie 1959, nouă blocuri moderne cu aproximativ 900 de apartamente, gravitînd în jurul noii săli a Palatului Republicii. In șapte luni — nouă blocuri! Oamenii se înalță în vîrful picioarelor sau caută ochiuri în rogojini să vadă ce-i acolo. Cum se poate în plin centrul capitalei, în șapte luni — nouă blocuri cu 900 de apartamente? Urmăresc pe ziar și confruntă cu realitatea noul itinerariu: blocul 1 și 2, peste drum de Athenée Palace: de-a lungul lui Știrbei Vodă și Luterană, blocurile 3, 4, 5, 9, 8 lipit de Kretzulescu, unde odinioară era Müntzner care tipărea cele mai frumoase cărți de vizită pentru marile familii și case ale capitalei. Pe urmă, se țin lanț dărîmările vechilor clădiri intrate în raza noului. Oamenii se îndepărtează, e foarte mult praf, apar mari placaje, în două cuvinte, dintre care unul nou, un neologism care face imediat epocă: demolare. Atențiune, demolăm! Toată șandramaua vechiului cinematograf Gioconda, avînd într-o rînă magazia de decoruri a Teatrului de Operetă, se demolează. Oamenii iau la spinare liliacul de carton sub care Schubert cîntă celor trei fete că „totul e vrăji!" și-l pune în altă parte; după care, la prînz, cumpără „Informația Bucureștiului" și văd macheta altui bloc — calea Victoriei 1—5, paralel cu IRTA — 173 de apartamente, nouă etaje pe o latură, opt etaje pe latura dinspre Splai. Tot timpul apar în ziare machete ale viitoarelor blocuri. Tot timpul se înalță case — și astfel nu trebuie spus decît așa, simplu, se înalță case. Deodată, este îngrădită sala Dalles. Un gard de rogojini, foarte înalt, o izolează de bulevardul Bălcescu și, bineînțeles, după gard încep să se audă perforatoarele: se lucrează blocul care va îngloba Sala Dalles fără s-o dărîme. Pe rogojini se prind marile anunțuri: „Intrarea persoanelor străine de șantier interzisă. Expoziția Republicană de Artă Populară. Intrarea în expoziție pe strada Batiștei". Cred că e unic în țară cînd o expoziție se vizionează în sunet de perforator și strigăt de construcții. Dar e frumos, duceți-vă!

Cămine noi au răsărit de-a lungul bulevardului Muncii din raionul 23 August

Pe calea Victoriei, la 103, sau mai exact 103—105, se demolează; simultan apare macheta a ceea ce va fi aici — un bloc cu 9 etaje spre Cale, cu 7 pe latură. In urmă cu 11 ani, pe scările întunecoase, al căror lemn putred parcă-l mai bănuiesc prin ochiurile rogojinilor, urcau băieții din cenaclul „Tînărului Muncitor"... joia, ședință... poezii cu furnale care cîntă, cu mîini care suie, proză, cu oameni noi numiți brigadieri. Oricît de visător, nici unul nu se gîndea la dispariția casei bătrîne în care pașii redactorului-șef la etaj se auzeau la parter. In Floreasca întreprinderea Horticolă „1 Mai" are de lucru flori pentru amenajarea squarului principal — 824 m.p., vreo 17.000 flori, begonii, salvii. Pe strada Donizetti, apare clădirea unei școli, cu 18 săli de clasă, 2 laboratoare, o sală de gimnastică, punct medical; străzile noului cvartal poartă numele unor mari compozitori. Strada Bizet, strada Glinka, strada Donizetti, strada Rachmaninov — o idee excelentă a comisiei de nomenclatură care mai are însă multe lipsuri. Totuși, mi-ar place, într-o proză a anilor viitori — un sfîrșit de veac în Bucureștiul 199... — să citesc o frază banală sunînd așa: „Ajungînd în strada Bizet, tînărul așteptă cîtva timp, dar ea nu coborî. Indispus, plecă: coti pe Glinka, în neștire străbătu Donizetti, pînă la Bulevardul Beethoven"...

Cîteva zile înainte de 23 August — adică la nouă luni de la plenara din noiembrie 1958 a C.C. al P.M.R. — **Sfatul popular al Capitalei raportează că marea armată de constructori a terminat 4000 de apartamente!** Iată o listă parțială a noilor locuințe date sau care urmează să fie date imediat în folosință:

Bulevardul Duca 3-11 — 136 apartamente — muncitori și tehnicieni C.F.R. Bulevardul Duca 2-4 — 29 apartamente — Electrofar — Dir. Reg. C.F.R. Brezoianu 60—62 apartamente, Semănătoarea.

Blocul Garofița (Bălcescu) — 92 apartamente — I.T.B.

Blocul Piața Amzei — Cristian Tell — 123 apartamente.

Blocul Sanitas — (Bălcescu 36) 71 apartamente.

Strada Beldiman — colț Bulevardul 6 martie — 60 de apartamente.

13 blocuri Floreasca — 640 de apartamente.

Imediat probleme. Ziarele, — o întrebare pe zi: de ce întîrzie montarea posturilor telefonice în noile construcții? Răspunsul, urgent: e just, se remediază, e în curs de remediere. Anchetă: cum arată fațadele orașului? Alt ziarist: De ce e prost plasat radiatorul caloriferului în bucătăriile din Brezoianu 60? Arhitecții, proiectanții, sînt asaltați, trebuie să răspundă, să se gîndească; opinia publică, educată de partid în spiritul exigenței, discută suprafața locuibilă, dimensiunile ușilor, culoarea jaluzelelor. Și mobila. In noul bloc din Kogălniceanu 8, la primele două etaje, s-a deschis expoziția noilor tipuri de mobilă — 44 de garnituri, 15 tipuri de camere de zi, 12 dormitoare, 3 camere pentru copii, 14 tipuri de bucătării. La intrare, fiecăruia i se dă un chestionar pentru a-și nota impresiile. In acest timp, cît sute de oameni notează că preferă modelul 36 lui 28, schelele din jurul altor noi blocuri se demontează, rogojinile dispar, căci orice glorie e trecătoare, se mătură, se înalță norii vremelnici de praf, apar femei la ferestre să șteargă geamurile...

Și tot acum, în dimineața zilei de 22 August, deputații Marii Adunări Naționale, adunați în sesiune festivă, aplaudă **creșterea de peste trei ori a venitului național în perioada de la naționalizare pînă azi, ceea ce** — după cum explică tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în raportul său — **„a permis partidului și guvernului să introducă în mod sistematic măsuri pentru sporirea salariului real al muncitorilor și al tuturor celorlalte categorii de salariați, pentru creșterea veniturilor țărănimii muncitoare, pentru construcții de locuințe, ocrotirea sănătății poporului, dezvoltarea învățămîntului, artei și culturii și pentru alte scopuri social-culturale. Intregul mers al construcției economice și culturale din țara noastră confirmă că esența orînduirii socialiste constă în satisfacerea tot mai deplină a necesităților de viață ale oamenilor muncii, făuritorii tuturor valorilor materiale și spirituale ale societății."**

Centrul Bucureștiului, așa cum arată astăzi, în plină construcție

III

Desigur, cel mai interesant șantier de locuințe din Capitală este cel din spatele Palatului Republicii. E o esență de șantier, o esență de Bicaz, de Onești, cu toate contrastele, duritățile și nostimadele unui șantier, cu pecetea noului încrustată în fiecare mișcare, cu oameni de la Onești, Săvinești, Hunedoara, cu praf, cu mult praf, cu beton, cu fierărie și țevărie vagoane, cu puțină cărămidă și stive masive de plăci prefabricate, cu grafice, cu lozinci din codul securității muncii: „Nu stați sub macara", etc. — cu constructori transpirați din cap pînă-n picioare și care strigă de pe un bloc către celălalt: „— Nea Gică, nea Gicăăă!" Cu oameni aplecați peste cișmele să bea apă, cu jumătate de pîine la subsoară cînd vine masa la cantina plasată în Pasajul Romîn, o întreagă administrație instalată în încăperi pe geamurile cărora mai scrie: „Croitor de damă Feuerberg", „Copiat acte, traduceri", „Societatea pentru îmbunătățirea rasei calului"; cu afișe mari către constructori anunțîndu-i să-și facă mutația la comisariatele militare, să aducă acte pentru cartea de muncă, să se înscrie la cercurile de balet, gimnastică ritmică și croitorie ale clubului lor, „Constructorul" din strada Luca Stroici 13, cu afișe și mai mari anunțînd noua salarizare în construcții. Cu nenumărate paturi suprapuse, dormitoarele, instalate în foste ceasornicării sau ateliere de poșete, pînă și în aripile nefinisate ale fostului palat regal.

Caracteristica șantierului e un ritm de construcție foarte înalt, necunoscut la noi, după spusele tuturor, începînd cu Mircea Chițu directorul, om tînăr, însă cu experiență în ramura aceasta. Niciunul din oamenii veniți de la construcții faimoase nu au întîlnit un asemenea ritm; la șapte zile un etaj, la două ore un apartament! Intre 1 și 20 august, conform relatărilor presei, s-a turnat structura de rezistență și s-a făcut montarea pereților exteriori la un număr de 20 de etaje din cele 24 planificate pînă la 31 august. Sînt blocuri ajunse la etajul 6! Ca tehnică — se folosesc intens prefabricatele de beton pentru pereții exteriori, iar în interior pereții se toarnă direct din beton, excluzîndu-se cărămida. Turnarea se face în cofraje-tip, demontabile, ceea ce ușurează și accelerează considerabil lucrul. Pentru zugrăvirile exterioare se vor aduce nacele speciale — care vor fi purtate de-a lungul fațadelor, adică o nouă economie de timp. Se intră foarte rapid în faza cea mai dificilă, după aprecierea lui Chițu — anume finisarea interioară. Aici stai față în față cu omul, cu muncitorul beneficiar, cu cel căruia îi vei înmîna cheia.

— Femeile au cuvîntul hotărîtor, dacă finisarea e bună sau nu — îmi spune Catrinescu, șeful stației de betoane. Un constructor trebuie să creadă în femei. Așa am făcut la Onești, am dat acolo colonia fabricii de cauciuc, 300 de apartamente. Am lăsat să intre femeile în apartamente, să aprecieze. Le-a plăcut, atunci e bine. Știți cum sînt ele: vai, dragă, în sus, vai dragă în jos, n-aș mai pleca de-aici. Pentru un constructor, după atîtea bătăi de cap, toate fițele astea sînt o plăcere... și trebuie privite cu seriozitate.

Catrinescu e mic, bondoc, bine dispus, simpatic de la prima replică.

— Sînteți căsătorit?

— A nu, caut...

— De ce?

— Sînt de opt ani în construcții... Imi place, n-ai să mă auzi să spun ceva împotriva meseriei sau s-o las. E o meserie foarte frumoasă. Totul e să fii perseverent, betonul te ascultă, să te simtă numai deștept și tare. Și vă spun — cînd dai în primire o casă, simți că trăiești. Dar e un dar... Nu te lasă să te gîndești la căsătorie.

— Cum așa?

— Cel puțin, asta e părerea mea, nu știu ce spuneți, sînteți burlac? Am 30 de ani, dar nu m-am putut hotărî să iau pe cineva după mine. Un constructor e azi aici, mîine în Focșani, poimîine în Onești... La Onești, în '57 cînd am venit, n-aveam nici mînere la teslă. Am locuit în barăci, puteam să mai fiu cu cineva? Și mai e o chestiune: știi cum se spune, un sac trebuie să-și găsească petecul. Nu e ușor să fii soție de constructor.

— Adică...

— Adică, îmbraci dimineața o cămașe curată, seara te întorci, vai dragă cum ai murdărit cămașa, sau vai dragă cum ai rupt pantofii. Sau te întreabă de dimineață dacă seara mergi la cinema. Poți să știi de dimineață cum va fi seara? Spui — nu știu, — vai dragă, cum ești tu niciodată nu știi... De aceea vă spun, o soție de constructor nu e ușor de găsit.

Catrinescu zîmbește, ca între burlaci, și sare la rampa de încărcare a betonului. Are în mînă șantierul, la drept vorbind; betonul e aici totul și o insuficiență în alimentare... nimeni nici nu vrea să se gîndească unde ar duce. Mai răspunde și de transportul betonului la blocuri, cu mașinile; altă complicație, căci fiecare vrea mașini, fiecare inginer are alte pretenții și vrea să termine înainte de 31 decembrie, să zicem la 30... O zi... Ce nu face un om în construcții să cîștige o zi? Catrinescu îi înțelege pe toți și, bondoc, înțelept, printre mașini, beton și oameni, împarte lucrurile cum se poate mai bine cu un calm de arhanghel. Se întoarce:

— Acum, la București, poate îmi găsesc petecu'...

—Sînteți bucureștean?

— Cam așa... Dar nu mai știu de asta, cu drumurile mele, unde n-am fost?

La dreapta, tocmai unde cade, fără intenție, gestul lui, descopăr una din frumusețile oricărui șantier — blocurile de beton pentru probe. Sînt cuburi mici, în șiruri lungi, fiecare avînd marcată data turnării: 20/VIII. La 20 august au fost turnate, așteaptă un spațiu de timp bine calculat, ca după aceea să plece la probă. Sînt supuse la presare, la analiză, dacă rezistă, dacă-s conform cu stasurile. Un bloc de beton rezistînd la presă e una din cele mai tonifiante operații de tehnică. Catrinescu mă asigură că nu au avut probleme în direcția aceasta. Tot ce au trimis a fost bun, betonul caselor noastre e verificat, ține, nici o grijă. Mașinile, cu cîte trei bene de beton, pline, pleacă pe fosta Luterană spre blocuri. Betonul abia se clatină, greoi, mohorît, în benă. Pare că doarme. Poate visează. Ce poate visa betonul în București? Ajung la blocul 2 unde au început unele finisări interioare în apartamente. Intru de pe coridor în camera de zi, din camera de zi în dormitor. Aici va fi baia — văd instalată cada, alături bucătăria. Apartamentele se vor preda cu bucătăria mobilată. La un kilometru de Piața Republicii, după norii aceștia de praf, în blocul nou din Kogălniceanu, lumea întreabă cînd se pune în vînzare bucătăria nr. 5, — vai dragă, cum ar spune Cătrinescu, cu dulap rotativ, cu dulap suspendat, la asta am visat o viață întreagă...

In Piața Republicii, turiști americani fotografiază șantierul nostru, pereții noștri în prefabricate; oamenii îi văd de pe planșeul etajului 5 și printr-un singur gest îi salută și semnalizează către macaragiu unde să lase bena. Sigur, nu știu ce le trece prin cap, fotografiindu-ne

Ceea ce știu precis, e că ei nu pot înțelege o casă cum o înțelegem noi. Nici o casă din Statele Unite nu s-a spulberat sub bombardamente aeriene, nici un new-yorkez nu a căutat pe cei dragi sub zidurile fumegînde ale unui bloc, după ce sirenele au anunțat încetarea alarmei, peste nici un teatru american nu au căzut bombe incendiare, și mai ales niciuna dintre casele lor nu s-au ridicat în lumina orbitoare a libertății celor ce muncesc. Noi înțelegem o casă din temelii și pînă la acoperiș, pînă la fiecare scaun al ei, pînă la ultimul cui în care prindem un tablou, pînă la rogojina care i-a anunțat existența. Fiecare casă nouă este pentru noi un etalon simbolic în drumul spre socialism. Și în timp ce bena se descarcă, gîndul acesta intră în beton odată cu vibratoarele, vibrează odată cu el și ne leagă de pe planșeu cu cei din Moscova, Leningrad, Pekin, Varșovia, Budapesta, cu toți cei ce zidesc o casă nouă.

Radu COSAȘU

Clasicii noștri și Bucureștiul

Delavrancea, folclorul și Turnul Colței

In anii 1888—1890, Delavrancea colabora la ziarul liberal „Democrația". Directorul jurnalului era profesorul de filozofie C. Dumitrescu-Iași, pe cît de prețuit pentru cultura și talentul lui de expunere, pe atît de reputat pentru proverbiala sa comoditate. La antipodul său, Delavrancea era sufletul periodicului, capabil, ca și Eminescu la Timpul, *să scrie zilnic pe lîngă articolul de fond nesemnat, după tradiția marilor cotidiene occidentale, jumătate din gazetă, punîndu-și pecetea pînă și pe cele mai mărunte informații. Rareori folosea cîte un pseudonim. Unul din acestea, în afară de orice dubiu, pare-mi-se este acela de* Viator *(pe latinește: drumeț sau căiător). Cu acest nume de împrumut, el a scris un articol în favoarea lui Constantin Nottara, cînd strălucitul artist, la numirea lui Caragiale ca director, s-a retras de la Teatrul Național. De altfel Delavrancea a dus un statornic război de guerilla contra direcției caragialiene, convergent atacată, dar și-a arătat capacitatea amicală cu ocazia candidaturii lui Vlahuță la marele premiu academic* Năsturel-Herăscu, *împotriva lui Odobescu, nedreptățindu-l pe acesta într-o serie de articole, astăzi uitate. O altă victimă a sa avea să fie primarul Capitalei, Emanoil Pake Protopopescu, fost liberal și statornic vernescan, al cărui patron politic il părăsise pe vizirul (Ion C. Brătianu), către sfîrșitul guvernării lui de doisprezece ani. Trăsăturile pamfletărești ni se par astăzi mai puțin inspirate la Delavrancea decît fierbintea lui dragoste de folclor, care justifică deplin sacra sa furie împotriva dărîmării monumentului istoric. De aceea socotim că nu e lipsită de interes deshumarea acestui articol, în cadrul serbărilor semimileniului Capitalei noastre. Redăm articolul în* extenso.

TURNUL COLȚEA

Prea S-ției Sale Primarului

Cînd treci pe strada Colței, pe linia tramvaiului, vezi în vîrful turnului Colțea cîțiva zidari cu tîrnăcoapele cari ciocănesc de dimineață și pînă seară în fruntea uriașului bătrîn de sub picioarele lor.

A fost un cutremur mare, un cataclism care a insultat odinioară mărimea simplă și originală a acestui foișor uriaș. Aproape jumătate din acest turn a fost prăvălită de cutremur. Dar în sfîrșit o cauză mare și naturală a ciuntit un monument. E un fel de consolare. A căzut fatal, și cine a învins turnul Colței, putea învinge și turnul de la Pisa și cupola S-tului Petru din Roma și cupola S-tului Paul din Londra și Farul Libertății de pe țărmurile Statelor-Unite.

Și așa frînt de la mijloc, turnul Colței rămăsese tot mare, tot original; bătrîn și modest, fără zarzavat arhitectural ca operile Monturenilor și altora ca ei, acest turn amintea o parte din trecutul nostru, căci sub poalele lui se petrecuseră multe, și în aceeași vreme făcea parte intimă din fizionomia capitalei noastre.

Iată de ce melancolia te cuprinde cînd vezi pe nenorociții ciocli ai lui Popa Pake ciugulind cu tîrnăcoapele în fruntea bătrînului turn. Era frumos turnul Colței, cel puțin era mai frumos, în simplitatea lui, decît „pornografia" arhitecturală a noului spital din spatele lui, era mai frumos decît marchiza Suțului din fața lui. Era mai frumos. Și artiștii pictori, sculptori și arhitecți, cari au protestat contra acestei profanări istorice și estetice au avut dreptate cînd au susținut că în alte părți mai degrabă s-ar fi dărîmat spitalul Colțea pentru ca să facă loc turnului, decît turnul pentru ca să facă loc mascaradei arhitecturale din spatele lui. Turnul Colțea avea rădăcini istorice și estetice în capitala noastră. Aceste probleme au fost lămurite și este atît de adevărat încît nu putea fi la primărie decît un colivar ordinar ca să nu simtă și să nu înțeleagă acest adevăr. Și este atît de adevărat acest adevăr și atît de sfînt, încît ar trebui, intr-un viitor mai demn cu lucrările strămoșești și sfinte, să fie condamnat profanatorul Pake ca el, ca din punga lui plină de bani străini, să ridice la loc turnul.

In limba noastră, turnul Colțea a lăsat iperbole și comparații vii organice, cari nu vor pieri cît va sta în picioare neamul romînesc. Cînd vine vorba despre un om înalt, înalt, nesfîrșit de înalt, romînul aducîndu-și aminte de turnul Colței și de piticele case din jurul lui, romînul zice, rîzînd despre cel înalt, că *„este cît turnul Colței"*; cînd romînul a chemat la masă pe un vecin, pe un prieten, ori pe vreo rudă, și i-a dat scaunul cel mai înalt, cel mai bun, și l-a pus în fruntea mesei și el tot nemulțumit a plecat, romînul 'i zice: „de, i-am dat scaun, i-am dat și pernă, l-am cinstit, *doar nu era să-l sui în turnul Colței"*; cînd romînul voiește să spuie că o fată s-a măritat fără zestre, romînul zice: ce zestre a avut? *„zestre turnul Colței"*; cînd vine vorba despre vreun flăcău, strengar, care sare pîrleazurile ca nimic, romînul zice: *„apoi sare turnul Colței"*; cînd se pomenește la cutremure, în imaginația romînului apare turnul Colței, cutremurul cel mare, *cutremurul cu turnul Colței*; cînd i-ai zice romînului că cutare casă nu este destul de ridicată, el 'ți răspunde, dacă nu este de părerea ta: *„Doar n-o să fie cît turnul Colței"*; și cîte și mai cîte. Turnul Colței în vorbă-l întîmpini unde cu gîndul n-ai gîndi, în păcăleli, în snoave, în basme, în pilde, pretutindeni, în vorbă și în scris. Și atît este de adevărat că turnul Colței este intim legat cu limba noastră, încît chiar acolo unde numai geniul limbii nu-l poți afla, încît chiar în pledoariile avocaților dai de turnul Colței. Cînd un avocat voiește să arate că clientul lui n-a fost plătit, ori voiește să dea exemplu de un legat imposibil, zice: „da, *i-a dat, i-a dat turnul Colței sau las lui Primus turnul Colței"*.

Iacă de ce turnul Colțea avea întreite drepturi la viață și la respectul nostru: drepturi istorice, drepturi estetice, și drepturi limbistice.

Dar pentru Popa Pache, a căruia istorie se rezumă numai în cumplitele lupte de a conduce la bun sfîrșit mîna muribunzilor, al cărui simț estetic se rezumă în marele barometru plantat în creștetul porților, și a cărui limbă se rezumă în termenii unei polițe și a unui testament, pentru un asemenea șef de bandă, pentru acest șef al bandei Brăteștilor și Leovenilor, turnul Colței nu putea să aibă nici o valoare, nici istorică, nici estetică, nici limbistică.

In sfîrșit, să se știe, și de sigur că niciodată nu se va uita, că fiind la ministerul cultelor Maiorescu, în zilele ministeriatului Toderiță Rosetti, Popa Pache a mîncat și coliva turnului Colței, Colivar, primar și barbar.

Viator

[Democrația. *Anul I; Nr. 132, Miercuri 31 August (12 sept.) 1888]* *Cine s-ar îndoi de această paternitate literară, e rugat să citească lunga serie de articole:* Salonul Atheneului *din ultimile săptămîni ale anului cu aceeași semnătură. Ușor retușate, ele apar sub semnătură în* Revista Nouă *a lui Hașdeu, peste cîteva luni. E vorba mai ales de celebrul articol, prin care Delavrancea descoperea genialitatea lui Ion Andreescu ca peisagist.*

Șerban CIOCULESCU

Acolo unde a fost asasinată

„Pasărea Fenix”

La acea margine de oraș, cadrul era auster, dezolant. Ruinele, — sute de case tocate de canonadă, — se așterneau pe cîteva zeci de hectare, exasperînd cu sîngeriul șters al cărămizilor fărîmate. Cît cuprindea ochiul, același cîmp inform peste care orașul de altădată se răvășise stropșit de bombe și obuze, înroșind cu prăbușirea sa pămîntul. Acum, tot ce mai rămăsese, nu forma decît o „mină de cărămizi vechi” una din acele ciudate și anacronice (cu toată prezența lor în contemporaneitate) șantiere, deschise pretutindeni în orașele poloneze imediat după cel de al doilea război mondial.

Era la apusul soarelui. Briza bătea spre larg înlocuind mirosul de alge și sare marină de peste zi, cu cel de uscăciune și ziduri încinse. In jur, la acel sfîrșit de zi, nici țipenie. Doar în depărtare, orașul reclădit, zimțuia vinețiu cerul pe care se învîrtoșeau tot mai grave negurile înserării.

Și în toată această pustietate, pe o stivă de cărămizi așezată cu îngrijire ca toate celelalte care punctau haotica revărsare roșietică, un singur lucru ne amintea de Om. De Om cu majuscule. Pe acea stivă se afla o scurtătură dintr-o scîndură de brad proaspăt geluită, iar pe scîndură era scris cu creionul chimic în litere îngroșate în cîte trei-patru linii, următoarele cuvinte: „Nu-l uitați pe Mirski”. Atît.

Nu-l uitați pe Mirski! Nu puteam întreba pe nimeni cine era Mirski și de ce nu trebuia uitat. Stivele de cărămidă se înălțau ici, colo, solitare și taciturne, și doar una singură purta o inscripție atît de lungă sunînd ca o poruncă. Celelalte aveau numai cîte un nume: Dolatov, Paderewski, Kowalski, Janusewicz... „Nu-l uitați pe Mirski!” și nimic mai mult.

— Nu-l vom uita pe Mirski! Am strigat spre ruinele mute. Dar de ce?

Tăcere. Doar umbrele serii se lăsau tot mai jos în vreme ce în depărtare începeau să clipească luminile Gdanskului reînviat. Nu ne-a răspuns nimeni. Și am plecat spre oraș.

★

— Inţelegeți, ne-a spus un arhitect bătrîn, — noi am ridicat din nou totul, așa cum a fost... De la temelii, din ruini și cenușă, picătură cu picătură, am refăcut podoabele Gdanskului, frumoase ca pe vremea regelui Wladyslaw...

Vedeam bine. Un oraș în plină reconstrucție, al cărui profil tradițional ne dovedea că arhitecții lui s-au transformat în restauratori de artă. Centrul a fost reconstruit în întregime, recăpătîndu-și aspectul clasic din epoca de înflorire a orașului (1454—1794) și păstrat pînă la izbucnirea ultimului război. Intre poarta de Aur și Poarta Verde strada numită cochet „Bătrînica” reprodusă în toate manualele de artă și de arhitectură clasică, a reapărut în toată splendoarea-i de altă dată. Statuile au fost culese dintre ruini, bazoreliefurile căzute de pe fațadele caselor au fost adunate fragment cu fragment și reconstituite, s-au restaurat picturile murale, zugravii au dat din nou sclipire frescelor cu chenare policromate, a fost țesută cu dalta în lemn ori piatră dantelăria aurită de pe frontale, iar marmura statuilor noi, deși e mai albă, neîndoelnic că timpul își va așterne peste ea, din nou, patina sa.

— Podoabe... Intr-adevăr minunate! Fațade scumpe... Și în jur, încă atîtea ruini...

— Inţeleg... Dar așa sîntem noi polonezii... Nu putem altfel. Poate că fără acestea am fi reconstruit ceva mai mult. Dar cum ar fi arătat Gdanskul?... Oamenii vor să-și vadă orașele așa cum au fost înainte de coșmar și să le înfrumusețeze totodată. E o chestiune de caracter, să știți. N-ați văzut reconstrucția Varșoviei sau Wroclawului? Credeți-mă, se poate citi un răspuns în felul cum ne refacem orașele cu tot ce eie au avut mai frumos. E vorba de triumful vieții asupra morții „ursite” de fascism acestor locuri.

— Și problema locuințelor?

— Treptat se rezolvă. Pe lîngă construcțiile de stat, construiesc sfaturile populare, cooperativele de locuințe, șantierul naval și multe, foarte multe familii își ridică singure case individuale. E drept, celelalte cartiere nu au pompa acestuia.

— Și ce zic oamenii cînd văd fațadele acestea aurite?

— Le plac! Ele sînt podoaba și mîndria Gdanskului... Muncitorii înșiși au sprijinit renașterea lor!... Au adus fragmente pierdute din statui ori bazoreliefuri, cine a avut, a adus fotografii vechi, sau tablouri în care centrul orașului fusese pictat cu sute de ani în urmă... Muncitorii de la șantierul naval au reconstruit singuri „Fîntîna lui Neptun” această podoabă de bronz policrom și piatră, care pe fondul orașului distrus ar părea un lux inutil, dar care, totuși, bucură inimile atît de mult!... Aici, lîngă fîntînă a fost și a rămas tradiționalul loc de întîlnire al îndrăgostiților din Gdansk...

— Cît de distrus a fost orașul?

— Centrul, în proporție de 93 la sută! Cartierele mărginașe au scăpat numai cu 70 la sută ruini!...

★

Sîngeroșii cavaleri ai ordinului teutonic, „cruciații” care în noaptea de 11 septembrie 1308 au trecut prin sabie aproape 10.000 de locuitori ai Gdanskului, au fost mai cruțători cu orașul. Chemați de Bogusz, omul regelui polon Wladislaw Lokielek, pentru a da o mînă de ajutor în conflictul Gdanezilor cu brandemburghezii, teutonii care pe atunci călcau pentru prima dată aceste pămînturi, au măcelărit Gdanskul drept pedeapsă pentru că mercenarii lor nu fuseseră răsplătiți cum se cuvine. De fapt, de la această întîmplare se trage și urzirea destinului pe care l-a căpătat mai tîrziu orașul. Stabiliți curînd după groaznica noapte de septembrie, la Marienburg, numai la 60 kilometri de oraș, teutonii au privit cu ochi răi dezvoltarea Gdanskului ca mare centru al breslelor polone și, din ce în ce mai important port în Baltica. Ei au adus în oraș numeroși coloniști nemți cărora le-au acordat privilegii însemnate. In 1366 Gdanskul intră în faimoasa Uniune a orașelor hanseatice. In cele 15 decenii de vasalitate, Gdanskul a mai fost de două ori scăldat în sînge de săbiile călugărilor teutoni. Prima dată atunci cînd regele Jagello a primit delegația secretă a gdanezilor trimisă la Cracovia pentru a cere ajutor împotriva cruciaților, iar a doua oară în 1456 cînd orașul s-a răsculat și, cu toate pierderile suferite, a răsturnat jugul teuton. Un an mai tîrziu, cînd cruciații din Marienburg suferiseră înfrîngerea rușinoasă de la Grunwald pe cîmpul unde luptaseră și moldovenii lui Alexandru Cel Bun, la Gdansk poposea regele Kazimierz Jagellonozyk pentru a consemna actul realipirii orașului la trupul ciopîrțit al Poloniei.

Istoria e consemnată și de actualitate. Pe turnul suplu al primăriei orașului a fost reînălțată statuia de bronz a regelui Zygmund. La picioarele turnului, în stradă, un bătrînel cu beretă de marinar, face o larmă teribilă atrăgînd atenția trecătorilor asupra mărfii sale întinse pe o foaie de ziar:

— Colorate, montate și demontate! Cine mai cumpără? Pe foaia de ziar se înalță în zeci de exemplare miniaturale, turnul primăriei cu statuia lui Zygmund, turnată în doi centimetri de masă plastică.

— Colorate, montate și demontate, cine mai cumpără?

A cunoscut Gdanskul apoi, după izgonirea cruciaților teutoni, măriri și decăderi. Portul din ce în ce mai puternic, cu o poziție-cheie pentru coastele sudice ale Balticei, orașul sclipitor prin care treceau și se opreau bogății fabuloase, a fost întotdeauna mărul pe care prea multe guri pofticioase l-au învelit cu veninul discordiei.

Veneticii teutoni, deși au fost nevoiți să părăsească numai după 15 decenii de stăpînire, aceste pămînturi, au furnizat viitorilor pofticioși de expansiune germanică, „argumentul” suprem în pretențiile asupra Gdanskului.

Insăși preasupusul și deloc prea pașnicul frate Conrad, cancelarul Adenauer, cu ocazia conferirii de către defunctul papă Eugenio Pacelli, a ordinului Cavalerilor Teutoni, a declarat în public, suspinînd neputincios, că actul papal și marea ceremonie s-ar fi bucurat de un cadru mai fastuos dacă s-ar fi petrecut între zidurile „strămoșescului” Marienburg.

Infrîngerea Germaniei în primul război mondial a alimentat speranța alipirii Gdanskului la Polonia, care, după veacuri de fărîmițare și vasalitate, își recîștiga independența. Dar demnitarii burghezi care au întocmit tratatul de la Versailles au ținut mai mult partea agresorilor învinși decît a Poloniei îndelung martirizate. Ganskul a fost declarat „Oraș liber” și trecut sub tutela Ligii Națiunilor. Poloniei i s-a recunoscut doar un „gît” de pămînt spre mare, un coridor de ieșire la Baltica, de numai 72 de kilometri.

Cu timpul, tutorele Gdanskului „liber” a început să permită din ce în ce mai vădit, năstrușniciile pupilei sale, care se dovedea cuprinsă tot mai cronic de boala fascizării.

La 24 octombrie 1930 a descins pe peronul gării din Gdansk, un bărbat foarte tînăr care, de la fereastra vagonului în care călătorise a jurat în fața ruinelor Marienburgului că le va provoca renașterea. Era firav, îmbrăcat modest, și putea fi recunoscut ca „Nazi-Bruder” după șapca și ciorapii albi, caracterstici. Era același om care după 15 ani, după o ascensiune uluitoare în ierarhia hitleristă, paralizat de frică, avea să fugă din acest oraș într-un mod mai mult decît rușinos.

Acum, venea la Gdansk cu împuterniciri depline: „Parteigenosse Albert Forster prin prezenta este desemnat ca „fuhrer-komisar” pentru teritoriul orașului liber Danzig. El dispune de puteri depline față de toate organizațiile politice ca și față de SA și SS, în scopul organizării oricărui lucru pe care îl crede de cuviință...”

Adolf Hitler

In Gdanskul care trecea forțat printr-o „înfrumusețare brună” ciracul fuhrerului venea cunoscînd la perfecție decalogul hitlerist din care, îndeosebi, își propunea realizarea poruncii de căpetenie: „Noi național-socialiștii trebuie să avem grijă ca ceea ce pentru noi constituie azi numai o bază în răsărit, să devină cîndva un front larg și, mai tîrziu, o mare patrie!” („Was heute im Osten Vorposten ist, einst breite Front, und später breite Heimat werden soll!”). Cuvintele acestea au apărut sub semnătura lui Hitler, în primul număr al ziarului hitlerist înființat de Forster la Gdansk — „Vorposten”.

Teroarea brună care curînd s-a dezlănțuit în „Orașul liber” reedita în forme și mai acute „teroarea de fier” la care Cavalerii Ordinului Teuton îmbrăcați în costume de luptă medievale supuseseră cu șase secole în urmă Gdanskul. Străzile bătrînului oraș au început să fie măsurate în pas de gîscă zgomotos, acompaniat de ritmul marșurilor fasciste. Tot ce era progresist, tot ce nu era de „rasă” ariană, comuniștii, social-democrații, polonezii și evreii au devenit ținta tot mai vădită a „fraților bruni”. Detașamentele SA și SS înarmate deocamdată numai cu bîte grele, mărșăluiau prin oraș în chip demonstrativ. Odată cu întunericul, iar pe măsură ce timpul trecea chiar și în plină zi, se năpusteau sălbatic asupra a tot ce era cunoscut ca antifascist.

Patru luni după venirea lui Hitler la putere, la 22 mai 1933 au avut loc la Gdansk alegeri pentru Volkstag. Ziua aceasta a fost fatală pentru soarta viitoare a orașului. După alegeri, Forster a ajuns în fruntea ierarhiei naziste locale, a simulat o reeditare a farsei de la Berlin cu „incerdierea” Reichstagului de către comuniști, și a scos Partidul Comunist din Gdansk de sub lege. „Uo-Po” adică poliția politică înființată de el, a trecut la organizarea dictaturii brune. Rudolf Gramm fost deputat antihitlerist în Volkstagul Gdanskului (dizolvat înainte de alegerile din 1933), care astăzi locuiește la Sopot, povestește că auzind țipetele disperate care răzbăteau prin ferestrele deschise ale sediului poliției fasciste din Gdansk, a telefonat ofițerului de serviciu și l-a întrebat dacă nu cumva prin ferestrele acelea suflă curentul. Cei dinăuntru, le-au închis în grabă.

In vremea aceasta Liga Națiunilor, tutorele Gdanskului „liber” închidea ochii. Dintre toți comisarii supremi ai Ligii în Gdansk, numai irlandezul Sean Lester a comunicat la Geneva că în oraș se petrec serioase ilegalități. Dar sub presiunea nazistă, el a fost curînd schimbat.

Vreme de nouă ani, din 1930 pînă în 1939, sinistra coloană fascistă a V-a, a urzit cele mai fantastice combinații pentru a dovedi lumii că Granskul se vrea la „patria mumă”. In urma ei, în ajunul celui de al doilea război mondial au descins camuflate detașamentele în vestoane negre cu banderole pe mînecă: „SS-Danziger Heimwehr”. Au descins apoi venind din Reich pe calea apelor, unități mecanizate, artilerie grea și armament. In ajunul zilei fatale, în rada portului a apărut într-o vizită de „curtuazie” cel mai mare crucișător german „Schleswig-Holstein” însoțit de o duzină de contratorpiloare.

Ceea ce mai rămăsese din administrația poloneză în Gdansk, se reducea la administrația căilor ferate și a vămii, la un local de poștă și la reduta Westerplatte aflată pe o fîșie de pămînt între mare și Vistula, o mică fortificație militară apărată de numai 210 oameni.

In ultimele zile ale lunii august 1939 portul părea mort. Parcă presimțind războiul, navele ocoleau Gdanskul în care patrulau „curtenitor” vasele de război fasciste.

Cei 210 de pe Westerplatte se așteptau la orice. In caz de război li se spusese să reziste doar 12 ore după care vor veni la Gdansk nu mai puțin de șase divizii poloneze. Printr-o ciudată nepotrivire, celor 60 de funcționari ai Poștei Poloneze din oraș, li se comunicase că era suficient să reziste numai șase ore, timp după care aveau să primească ajutorul făgăduit. Și doar din piața Hevelius pînă la Westerplatte nu erau decît cîțiva kilometri.

La 1 septembrie ora 4,45 dimineața, „curtenitorul” Holstein și-a îndreptat tunurile spre redută. Primele salve au cutremurat orașul. Simultan, localul Poștei în care se baricadaseră cei 60, era atacat de detașamentele fasciste. 13 vase de război, o divizie SS, un batalion al Warmachtului, o escadrilă de bombardiere Luftwaffe s-au năspustit asupra celor de pe Westerplatte și din localul Poștei.

Fetișismul Danzigului, creat de fasciști, conform căruia războiul cu Polonia s-a început datorită discordiei asupra orașului acesta, se autodemasca.

Mitul se spulbera de la sine. Ziua de 1 septembrie 1939 marca data trecerii de la „cuceririle pașnice” ale celui de-al treilea Reich, la războiul cald. In ziua aceasta Germania a apucat deschis pe drumul care, consecvent, a dus-o la catastrofa din 1945.

Și, pentru că ne aflăm la Gdansk, în orașul asupra căruia în ajunul celui de-al doilea război mondial, erau ațintiți ochii întregii lumi, în orașul în care s-a consumat una din marile tragedii ale secolului nostru, orașul însîngerat de sîngele oamenilor și de sîngeriul zidurilor prăbușite, orașul reîntrupat apoi din propria sa cenușă și ruină, să facem o scurtă incursiune în cea mai apropiată istorie.

„Statul german și puternica sa armată își apără numai propria sa securitate și onoarea sa. In adînca convingere că nu există un bun mai de preț pentru Europa, decît pacea, statul german va fi întotdeauna un promotor conștient și de răspundere al ideii păcii în Europa” (Reichstag 5 noiembrie 1937).

In aceeași zi, cînd au fost rostite cuvintele acestea, aceiași oameni, zeii fasciști setoși de sînge, complotau în taină incendierea lumii. In timpul procesului de la Nürenberg s-a dat citire procesului verbal asupra ședinței cancelariei Reichului din aceeași zi de 5 noiembrie 1937. Intre altele, la această ședință s-a spus clar și răspicat: „Problema germană poate fi rezolvată numai cu ajutorul forței (...) Dacă nu începem operațiunile militare înainte de 1943-45, atunci independent de micșorarea rezervelor, fiecare an ne va accentua criza (...). Nu putem aștepta mai mult. Pe de o parte colosale forțe armate care trebuiesc întreținute și îmbătrînirea conducătorilor mișcării naziste, pe de altă parte perspectiva scăderii nivelului de trai (...) Nu ne rămîne nimic altceva decît să acționăm ofensiv (...) Pentru îmbunătățirea poziției militare, primul nostru scop în oricare caz de intrare în război trebuie să fie cucerirea Cehoslovaciei și Austriei (...) Acordurile noastre cu Polonia ne vor lega doar atît timp, cît forța Germaniei nu este lezată...”

Toate aceste cuvinte au fost rostite cu înflăcărare de paradă, de una și aceeași persoană care se autoportretiza: „Cu toată modestia mea, ca factor definitiv trebuie să-mi consider persoana de neînlocuit. Nimeni, atît dintre militari cît și dintre civili nu mă poate înlocui... Sînt profund convins de talentul meu de conducător și de forța intelectului meu. In fond, totul depinde de existența mea, îndeosebi ținînd seama de activitatea mea politică. E mai mult ca sigur că nimeni și niciodată nu se va bucura de o încredere atît de deplină din partea întregului popor german, cum mă bucur eu. Nu va mai exista în viitor un om cu o autoritate atît de mare, ca aceea pe care o am eu. De aceea existența persoanei mele este un factor de cea mai mare însemnătate”.

Avea un metru și șaptezeci de centimetri, mustață fluture și moț napoleonic. Purta cizme, pantaloni de călărie, veston cu crucea de fier pe buzunarul stîng și crucea încîrligată pe banderola neagră de pe mînecă („din nou mi-am îmbrăcat vestonul, costumul care mi-a fost cel mai drag și cel mai sfînt. Il voi dezbrăca numai după victorie...” (1 septembrie 1939).

In copilărie i se spunea Dolfi, mai tîrziu „nazibinder-ii” i-au zis Adolf, apoi ciracii săi l-au supranumit „Grofaz” (prescurtarea titlului de „cel mai mare comandant de oști al tuturor timpurilor), dar popoarele, urmărindu-i consecvența care l-a dus la fiola de cianură, bidonul cu benzină și chibritul aprins, i-au zis „sceleratul”.

Acestea sînt tot cuvintele lui: „In conformitate cu acordurile de prietenie încheiate, Germania va face totul ca să salveze idealul de care e călăuzit mai înainte de toate: pacea lumii” (20 februarie 1938).

20 ani de la izbucnirea celui de al doilea război mondial

„Noi nu dorim nimic altceva, decît pace” (9 noiembrie 1938).

Praf în ochii lumii. In timpul asigurărilor solemne și festive, se rezolva corectarea „greșelilor” comise de Tratatul din Versailles: Austria, Sudeții, Cehoslovacia.

„Germania — striga Goering în februarie 1937 — nu are față de Polonia nici un fel de pretenții, care să-i poată știrbi acesteia integralitatea teritorială — Germania nu va ataca Polonia și nu are intenția de a-i răpi acesteia „coridorul”. Noi nu vrem „coridorul”. Declar acest lucru absolut sincer și categoric. „Coridorul” nu ne este cîtuși de puțin necesar”.

Dar la 24 noiembrie 1938 Comandamentul General al Forțelor Armate a ordonat armatei germane începerea pregătirilor pentru atacarea Gdanskului. In instrucțiunile respective se puteau citi următoarele: „Führerul ordonă: trebuie să se realizeze pregătirile care să permită armatei germane ocuparea orașului liber Gdansk, prin surprindere”.

Dar cu numai șapte luni înainte de declanșarea acestui ordin, la 30 ianuarie 1939 Hitler declara în Reichstag:

„In timpul lunilor de încordare din ultimul an, prietenia germano-polonă s-a dovedit a fi unul din factorii securității europene”.

Pentru ca numai patru luni mai tîrziu, la 23 mai 1939, să spună în cadrul unei conferințe secrete: „Nu există altă cale de obținere a spațiului decît invazia asupra altor țări sau atacul asupra unor bunuri străine (...) Nu poate fi vorba despre cruțarea Poloniei. Decizia este în funcție numai de momentul potrivit cînd ea poate fi atacată”.

Cu o săptămînă înainte de agresiune, Hitler dă semnalul: „Pentru mine a fost clar că mai devreme ori mai tîrziu, conflictul cu Polonia se va produce. Eram hotărît pentru primăvară, dar credeam că voi porni mai întîi împotriva apusului și numai după aceea împotriva răsăritului. Dar ordinea aceasta nu putea fi prevăzută anticipat (...) Acum nimicirea Poloniei se află pe primul plan (...) Voi oferi propagandei faptele care să motiveze izbucnirea războiului, indiferent dacă acestea vor fi sau nu verosimile. Nimeni nu-l va întreba pe învingător dacă a spus adevărul. Lucrul cel mai important în războaie nu este dreptul, ci victoria”.

La 1 septembrie 1939 „Fall Weiss” — Planul Alb — conform căruia avea să se desfășoare războiul în Polonia, intra în faza de realizare. In linii mari, acest plan fusese întocmit cu ani în urmă, dar definitivarea lui s-a produs abia în aprilie 1939, cu mult timp înainte ca Hitler să dea lumii ultimele sale asigurări de pace.

Invazia s-a produs pe trei fronturi. Aproape simultan, cele mai mari orașe poloneze au fost bombardate din aer. La Gdansk, tragedia „orașului liber” era în plină dezlănțuire. Se consuma epopeea de la Westerplatte unde o mînă de oameni prost înarmați și fără fortificații corespunzătoare a rezistat focului infernal al artileriei de bord și comandamentelor, vreme de șapte zile. Pentru cei ce luptau acolo au trecut primele șase ore, și apoi cele douăsprezece. Reduta Westerplatte a fost rasă de pe fața pămîntului. Poștașii, curierii, funcționarii și birjarii polonezi baricadați în localul poștei au rezistat eroic respingînd atacurile hitleriste unul după altul, coborînd etaj după etaj, pînă cînd clădirea a fost complet nimicită de focul artileriei și al aruncătoarelor de flăcări. După 14 ore de luptă, din cei 60 au mai rămas 38. Puși la zid pentru că au îndrăznit să se opună forței celui de-al III-lea Reich, eroicii apărători ai Poștei din Gdansk, au fost îngropați într-un loc necunoscut, undeva sub plăcile de beton ale aeroportului din preajma orașului.

„Motivele” pentru începerea agresiunii, au fost furnizate de Führer. „Coridorul” peste care intenția nemților de a construi o autostradă care să lege Prusia de Reich, s-a lovit de refuzul polonez; „Gdanskul” a cărei populație „cerea” cu ardoare realipirea la Reich și-și manifesta această dorință prin cele mai năstrușnice modalități, între care lipitul afișelor cu „Intrarea interzisă pentru polonezi și cîini” era cea mai pașnică; incidentele de graniță provocate, după cele afirmate în fața tribunalului din Nürenberg de către generalul-maior hitlerist, fostul adjunct al lui Canaris, Erwin Lahousen, de către „polonezi”, adică de condamnații de drept comun nemți, îmbrăcați în uniforme puse la dispoziție de serviciul de contraspionaj al lui Canaris; atacul „polonezilor” asupra stației de radio din Gliwice înscenat chiar de Lahousen; pretinsa urmărire a minorității germane în Polonia, etc.

„Motivele” erau cusute cu ață albă, dar ce conta? Cine avea „să-l întrebe pe învingător”? Trebuia oare să i se mai amintească asigurările solemne date polonezilor la 5 ianuarie 1939 enunțate textual astfel: „Guvernul Poloniei poate fi liniștit și sigur că în Gdansk nu se vor petrece nici un fel de tulburări și că nu se va produce nici un lucru care să complice situația”.

Pentru cei care mai credeau în mitul Danzigului, pentru care s-ar fi început războiul, răspunsul lui Hitler dat în secret la 5 mai 1939 și aflat de popoare din documentele aduse în fața tribunalului din Nürenberg, a fost categoric:

„Danzigul nu este cîtuși de puțin obiectul conflictului. Se pune pur și simplu problema expansiunii „Lebensraum-ului” nostru spre răsărit...”

Pentru a nu fi întrebați nici în viitor de cei ce ar fi putut manifesta pretenții, prima grijă a „cuceritorilor” a fost înființarea lagărului de concentrare de la Stutthof unde și-au găsit moartea 100.000 de locuitori ai Gdanskului. Forster jurase führerului său că va germaniza în proporție de sută la sută regiunea în care guverna. La Gdînia declarase: „Auch das Kind in der Wiege, das polnisch spricht, muss ausgerottet werden”. (Trebuie să fie exterminat pînă și copilul în leagăn, dacă vorbește polona).

★

Dar a sosit și ceasul răspunderii. Nimic nu l-a mai putut amîna, nici supremul argument folosit de ofițerii Wermachtului care, pentru a potoli spaima subalternilor lor în fața iureșului armatelor sovietice, spînzurau de castanii bulevardelor din Gdansk ciorchini de soldați hitleriști cărora le atîrna pe piept aceeași inscripție: „Am fost prea fricos pentru a muri pentru patrie”. Faimoasele divizii care mărșăluiseră în Gdansk sub tactul a sute de marșuri, fugeau în derută, stropșite de focul ucigător al katiușelor. Fugarii care înțepeniți de gerurile iernii lui 1945 s-au adresat lui Forster pentru adăpost, au primit un răspuns ce a făcut să le înghețe și ultima rămășiță de sînge din vine: „Pot doar să vă înmormîntez, acesta e singurul lucru pe care mai sînt în stare să-l fac pentru voi”.

Cînd mai tîrziu, în timpul fugii spre Reich („Heim ins Reich”), i s-a comunicat că primul tanc intrat în Gdanskul năruit, pîrjolit pînă în temelii dar eliberat, a fost unul din tancurile brigăzii blindate „Westerplatte”. Albert Forster care pînă atunci îi uimise pe toți cu calmul său, a căpătat un atac de isterie. Armatele eliberatoare conduse de tînărul, dar deja legendarul general sovietic Rokossovski, au curățit orașul de ultimele resturi fasciste.

In fața justiției, Foster a cerșit, smulgîndu-și părul, îndurare.

Tancul care cel dintîi a intrat în Gdanskul eliberat a fost înălțat pe piedestal de monument, pe unul din vechile bulevarde ale bătrînului oraș.

In Gdanskul răvășit la pămînt, pe oceanul sîngeriu de ziduri sfărîmate, au apărut primele stive de cărămizi vechi, curățite de moloz, iar pe ele inscripțiile vieții: Dolator... Paderewski... Kowalski ... „Nu-l uitați pe Mirski...” Ne întrebăm mereu: De ce să nu-l uităm pe Mirski? In tot orașul, nu există un zid nou ridicat, în care să nu se fi amestecat cărămizile vechi din fostul Gdansk.

Orașul pe care fasciștii, dacă nu l-au putut stăpîni, l-au ras de pe fața pămîntului, crezînd că astfel nu se va mai reconstrui niciodată, a renăscut. Pentru cei ce îl considerau definitiv culcat la pămînt, este neverosimil. Dar Gdanskul nou, e real. In fiecare dimineață, sirenele din fabrici, din șantierul naval sau din port, trezesc la Gdansk 266.000 de oameni. O armată de 110.000 muncitori, din care 40.000 femei, pornesc la lucru. Mamele, duc la 55 de grădinițe, 6.156 copii. 31.500 școlari pornesc spre cele 47 școli elementare din oraș. 9 licee își deschid porțile pentru 2.200 elevi. Alți 11.200 tineri se îndreaptă spre școlile tehnice și profesionale. Auditoriile și laboratoarele Politehnicei din oraș se umplu cu cei 5.700 studenți ai săi. 2.228 studenți se îndreaptă spre Facultatea de medicină din oraș. In total, 60.000 de tineri. Aproape fiecare al patrulea cetățean al Gdanskului e tînăr și învață.

In ziua cînd am surprins cifric viața nouă a Gdanskului, în registrele stării civile s-au înregistrat 18 căsătorii, 24 noi născuți și 7 morți. S-au mîncat 150.000 kg. de pîine și s-au băut 5.200 litri de vodcă. S-au coborît schelele din jurul a șase case noi. In port, au intrat opt vapoare, venind din opt porturi străine, sub diferite pavilioane. La fîntîna lui Neptun s-au întîlnit 86 perechi de îndrăgostiți. Vînzătorul de lîngă primărie a vîndut 14 turnuri cu statuia de patru centimetri a regelui Zygmund...

— Colorate, demontate și montate, cine mai cumpără?

In aceeași zi, pe șantierul naval Gdanski au răsunat megafoanele:

— Atenţiune la frîne! Atenţiune... Toate frînele gata pentru destindere! Acum... Eliberați!

Pe șantier, a încetat orice mișcare. Din cabinele lor, de pe vîrfurile turnurilor metalice, macaragiii și-au ațintit privirile spre acel loc. O clipă, nu s-a mai auzit nici un zgomot. Apoi deodată, colosul de oțel a început să alunece greoi la vale, făcînd să iasă fum din tălpile de stejar unse din belșug. Scrîșnea metalic, strident, parcă neîndurîndu-se să părăsească pămîntul pe care s-a născut, parcă temîndu-se de marea verde, ce îl ademenea întinzînd spre el ritmic, ca o chemare, o undă cu horbote de spumă. S-a prăvălit pe planul înclinat și a lovit cu forța ariilor de tone, valul pe care marea l-a înălțat în întîmpinarea lui. Oamenii, cîteva mii, l-au privit încordați. In clipa cînd vasul a lovit marea, avîntîndu-se în apele răscolite, au izbucnit cu toții în strigăte de bucurie. Fetele au aruncat în urma lui buchete de flori. Marea înspumegată le-a tîrît spre trupul de oțel al colosului. Clipa era solemnă. Vuiau sirenele, se loveau timpanele fanfarei, băteau tobe.

Așa a fost lansat în mare cel de al nouălea vas din seria de vase de cîte 10.000 tone fiecare, construite la Gdansk.

Un album cu fotografii din ultimii 14 ani al șantierului, cuprinde în paginile sale imagini istorice. Șantierul complet devastat de război. Reconstrucția. Alături de muncitorii polonezi, ostașii sovietici întorși de la Berlin purtînd încă chipiurile pe care le-au zvîrlit în aer la cucerirea Reichstagului. Primul vas de mare tonaj „Soldek”.

Soldek e numele unui muncitor fruntaș de pe șantier. In 1948 cînd a fost lansat vasul, el era trasor, muncitor fruntaș. S-a luat hotărîrea ca primele vase construite la Gdansk să poarte nume de muncitori, de brigăzi, de colective fruntașe în muncă. Așa au fost botezate vapoarele „Soldek”, „Brigada lui Makowski”, „Nowa Huta”... Soldek este astăzi inginer, constructor de nave. Blond, bine legat, are aproape 40 de ani.

— Ați vrea să călătoriți pe „Soldek”? — l-am întrebat pe inginerul Soldek.

— Aș vrea! Dar nu mă lasă treburile de pe șantier. Dar și așa îi urmăresc de fiecare dată cursa și ascult comunicatele despre starea vremii în mările pe unde el călătorește.

Albumul cu fotografii se completează cu noi imagini. Șantierul a ajuns, în ceea ce privește capacitatea de producție, al zecelea din lume. Primul vas de 10.000 tone „Marceli Nowotko” a fost construit în nouă luni. Ultimul, în mai puțin de patru luni. S-a început construcția unui tanc petrolifer de 18.000 tone. Se proiectează transoceanice de 35.000-40.000 tone. Ni se spune că șantierul naval e în același timp o vastă școală de calificare tehnică și... etică socialistă.

Inginerul comunist Kudriașek, mi-a povestit că în timpul contrarevoluției din Ungaria, în octombrie 1956, unul din muncitorii șantierului, a primit din oraș un telefon anonim:

— Cu ce v-ați înarmat? — a întrebat glasul tainic, vădit îngrijorat de soarta muncitorimii poloneze — cu carabine? — Nu, — i-a răspuns muncitorul, — cu ceva mai tare!

— Poate ați făcut rost de pistoale automate?

— Am spus! Ceva și mai tare!

— Mitraliere? Grenade?

— Mai tare?

— Cu ce anume?

— Cu conștiința clasei muncitoare!

La celălalt capăt, receptorul a fost trîntit cu furie.

Inginerul Soldek, m-a întrebat întinzîndu-mi un ziar din ziua aceea:

— Ați văzut aceasta? — și a bătut cu degetul într-unul din articole. Articolul reproducea circulara „strict secretă” nr. 2 a uneia din organizațiile neofasciste din Germania de Vest „Trauer Ring” (Cercul credinței) recent datată. Citeam, și nu-mi venea să-mi cred ochilor:

„O importanță deosebită pentru mișcarea noastră o are pactul Atlanticului de Nord, prin faptul că el deschide perspectivele unei reușite renașteri militare a Germaniei... Afirmăm cu certitudine că Germania va putea folosi toate posibilitățile pe care le oferă Pactul Atlantic, inclusiv dreptul egal la producerea armei atomice. Trebuie să le fie tuturor clar că în epoca atomului, Germania își va putea exercita menirea sa, numai atunci cînd va deveni o putere atomică. De acord cu cele spuse de cancelar, în Europa Unită, Germania își va putea ocupa locul la care poate pretinde pe baza forței sale... Vor fi create bazele militare și economice pentru expansivitatea naturală a poporului german și pentru rezolvarea necesității radicale a spațiului său vital... Cu sprijinul situației create de politica lui Adenauer, vom putea trece la realizarea propriei noastre politici... Asta înseamnă că Europa va trebui să fie unită sub conducerea Germaniei...”

Soldek a așteptat pînă am terminat de citit și ultimul cuvînt. Fața i se crispase într-un zîmbet de ură și dispreț. L-am întrebat:

— Crezi că mai e posibil așa ceva?

— De încercat, da!... Dar de repetat, nu!... Astăzi sîntem alții!... Și nu uita: 900.000.000!

Cuvintele acestea au fost rostite în Gdansk, la 20 de ani după război.

Acesta e Gdanskul. Neverosimil, și totuși real.

A doua zi, am fost din nou pe cîmpul de ruini de lîngă fostul Westerplatte. Era ca și în ajun, aproape de asfințit. Inainte se vedea cerul amestecîndu-se cu marea, pămîntul răscolit al fostei redute; înapoi se vedea înaintînd îmbrăcat în schele, orașul. Stivele de cărămizi erau aceleași. Parcă mai crescuseră ceva. Printre ele, furnicau cîțiva oameni. Dezgropau cărămizile, le curățau de moloz și le așezau în stive. Dolatow... Paderewski... Kowalski... Cînd au plecat, au adus, unul după altul, cîteva cărămizi și le-au pus pe stiva deasupra căreia se afla tainica inscripție: „Nu-l uitați pe Mirski!”.

Pe ultimul, l-am oprit:

— Cine e Mirski ăsta?

— Paznicul școlii din cartier. E invalid de război, are proteze la ambele picioare. Locuiește în aceeași casă cu noi...

— Și ce faceți cu cărămizile?

— Altă casă, una nouă. Blocul nostru a rezistat pînă acum în proptele, dar trebuie dărîmat. Am primit credite de la stat... Cărămida, ne-o luăm de aici... Mirski va locui tot cu noi. La construcție, va veni cu stiva lui...

„Atunci, am simțit zburînd deasupra Gdanskului Pasărea fenix”.

Ioan GRIGORESCU

Șantierul naval din Gdansk

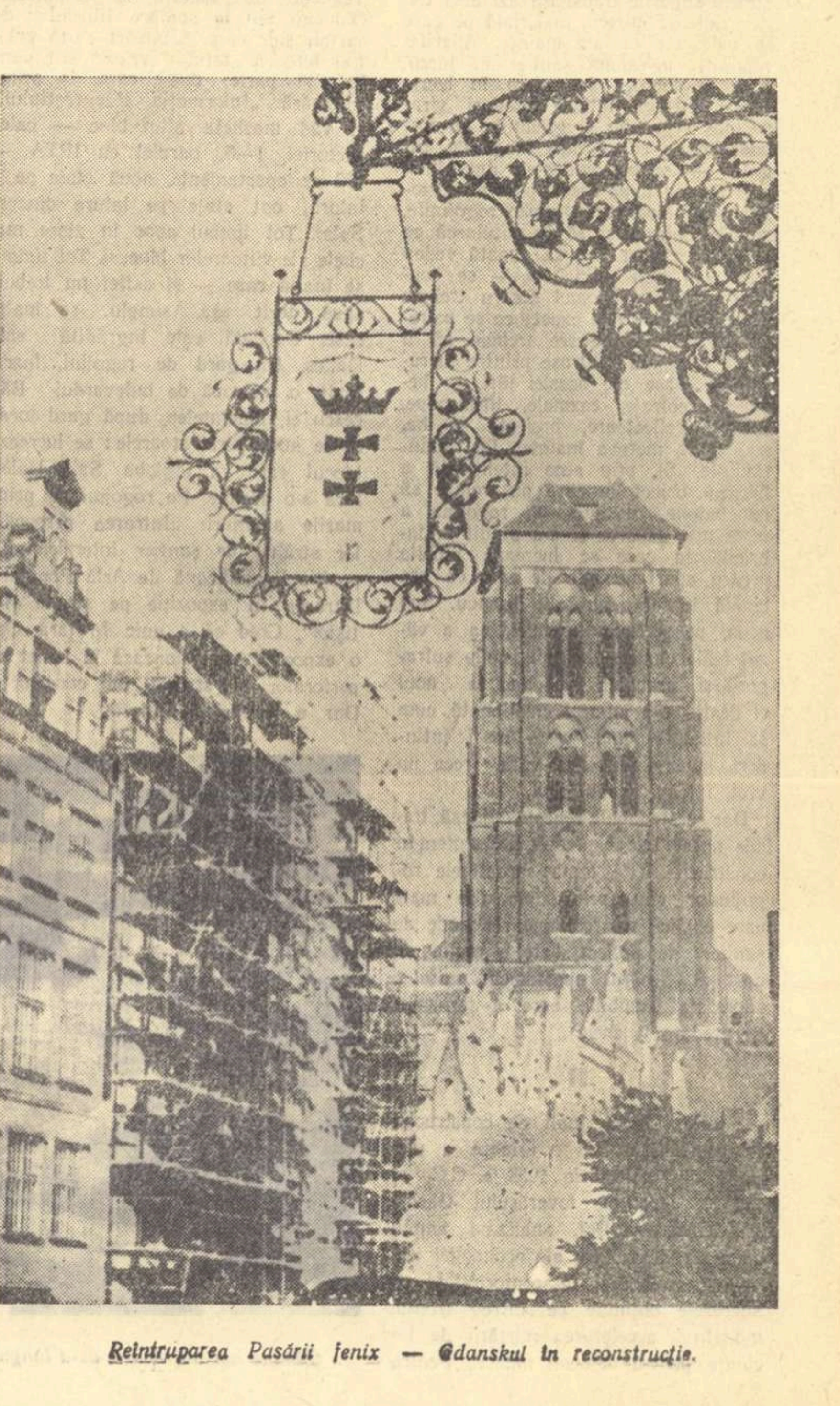

Reintruparea Pasării fenix — Gdanskul în reconstrucție.

Cu Dante prin infern

M-am dus o clipă în infern,
în bolgiile-adînci, dar Dante, —
ce zugrăvi în vers etern
excroci și papi și duci, bacante, —
pe cînd mă însoțea, în pas ușor,
și-i povesteam de Hitler, negru nor
se-nvîrteji-n coroana lui de laur
și-mi spuse : — „Astfel de balaur
mi-a întrecut și mie-nchipuirea ! —
...Dar deapănă-ți amice povestirea !
— „Pe feudalii tăi, părinte,
i-ai pus la stîlp și iadul îi desfată
cu smoală neagră și fierbinte,
dar ei, nu sînt decît copii în vată,
părinții lor acuma s-au născut !"
...Ciudat ! Să aibă tații, fiii în trecut !

—Au ars cuptoarele pe întrecute
și mii de oameni s-au sfîrșit în vînt,
privind sticlos la șirul lung de brute,
se răscula și recele pămînt !
Și mă uitai cu scîrbă-n vechea ladă,
ce-o iau în seamă numai cronicarii...
Pe tronuri mari de oase : Hitler, carii,
ce rod mărunt, căci vremea i-a mutat din lemn,
în țeasta lui să toace crudul semn
ce a-ncins amarnic fruntea omenirii...

Pe cînd umblam, — cu vîntul pustiirii, —
o pajură cu moartea-n aripi blege —
veni din New York trupul să-i închege...
Os lîngă os și gheară lîngă gheară,
să-i dea din nou putere de tiară,
și crucea strîmbă, înecată-n ură,
să verse peste lume cea mai neagră zgură !...

Pe cînd priveam la hitleri noi și vechi,
mi s-a părut, că Dante, s-a urnit din lut,
strigînd : — „În cartea de atunci n-au încăput
și filele sînt roase și străvechi...
Prietene ! Să mergem ! Turmei de tîlhari
să-i fim în veacul XX slăviți gropari !
Din tobele iubirii și-ale urii,
să cînte apele și trubadurii
și să răscoale munții -ncremeniți de veci,
să fie furnicar de oameni pe poteci,
ca trăsnetul cumplit să se prăvale
să-ngroape crima-n ruginite zale !"

Din ciclul „Buchenwald".

Ion BANUȚA

INCEPUT

fragment din romanul „Unde ne duc pașii" de MIHAI STOIAN

Pietrele albe, de kilometraj, dispăreau în goană înapoia mașinii. La fel de repede se scurseseră și zilele care îl despărțeau de sfîrșitul cursurilor. Trecuse aproape o lună de atunci. Călătorea acum pe șoseaua care țintea drept, ca o săgeată pornită din arc, să străpungă inima orizontului. Cauciucurile plescăiau. Din față veneau căruțe. Două șiruri. Una pe drum, alta oglindită în asfaltul lucios. Chipuri ostenite, ochi gata să apună îndărătul pleoapelor. Capetele se întorceau după mașini, iscodind. Coloana, o procesiune de zece autocamioane cu oameni, pietriș, scînduri, materiale, claie peste grămadă. Pe mașina din frunte, în care se afla Doru, o mînă, nepricepută într-ale scrisului, scrisese cu cretă: „SPRE ȘANTER". Nimănui însă lipsa „i"-ului nu părea că-i răpise buna dispoziție.

Șoferul arăta a domn. Conducea înmănușat. Celălalt, de lîngă student, nu clintea. Era, pare-se, inginerul șef. La ce visa cu ochii deschiși, ca iepurii cînd dorm? Studentul cerceta prin gemulețul spart, din spate, fețele tovarășilor de drum. Un vlăjgan cu chip măsliniu, strîngea în brațe o chitară, vorbind despre duza Șaulschi.

— Tencuiește ca la Veneția, stimabile! Mașina merge automat și tu te spetești, dar cîntînd serenade...

Își plimbă degetele noduroase peste strune. Un acord sprințar răsună în loc de răspuns.

— Nici de Orlov n-ai auzit? stărui el, apăsînd coardele cu toată palma desfăcută, ca să nu mai vibreze.

Cel din preajma lui, un bărbat mlădiu, clipi nepăsător.

— Nu ești zidar?!

— Nu, răspunse înălțînd și două degete la cozoroc: sînt căpitan de șlep.

Strunele intonară un acord grav.

— Păi ți-ai cam pierdut busola, căpitane, izbucni chitaristul. Noi navigăm spre Rușețu. Polul Nord a rămas, ehei, în urmă...

Ciocăni în cutia chitarei.

— Hei, șofer, pune frîna. Cineva a greșit vaporul...

— Gianni, se amestecă în vorbă altă voce, lasă omul. Mai bine cîntă-ne ceva.

Altul ceru, ca să stîrnească totuși hazul celorlalți:

— Poate „Căpitanul Roberto"...

Inainte de cîntec, la urechea lui Doru mai ajunseră hohotele de rîs ale oamenilor.

Odată cîntecul isprăvit, tăifăsuiala reîncepuse. Studentul nu-i putea zări pe cei doi care-și vorbeau acum. Le deosebea numai glasurile.

— De unde ești?

— Hm.

— De pe-aproape?

— Hm.

— Mai de departe?

— Hm.

— Aha, pricep: uitați-vă, fraților, ursul! Astuia nu-i scoți vorba din gură nici cu escavatorul.

— Chiar așa: escavatorist!

— Hm.

Abia tîrziu băgă de seamă studentul că șoferul avea un profil ciudat, cu contur perfect, tăiat parcă în carton. Conducea fluierînd. Nici o cotitură. Ca-n palmă. Cîmp, numai cîmp.

Doru se întoarse iar, să iscodească prin gemulețul dinapoia lui. Doi tineri legaseră vorba:

— Ai mai fost pe șantier? îl descusu unul, cu nas lătăreț și fruntea joasă, pe altul mai tinerel, cu obrazul spuzit de bubulițe.

— Intîiași dată, mărturisi cel întrebat.

— Ești cumva dulgher, fierar-betonist, ori montor de cale ferată?

Tinerelul clătină din cap:

— Sînt salahor.

Celălalt își lovi fruntea cu palma:

— I-auzi. Și eu care puteam jura că după mutră ești calificat.

Plescăi din limbă, nemulțumit și clipi cu subînțeles:

— Nu te-ai ținut de treabă, ai?

Dojenitul își trosni degetele, unul cîte unul, să-și ascundă stinghereala. Erau butucănoase, lovite.

— Dar tu?

Năsosul își înfundă șapca mai bine pe cap și rosti, fără tragere de inimă:

— Eu tot.

— Adică ce? ținu morțiș tinerelul să afle.

— Salahor.

— Parcă vă cunosc de undeva, domnule inginer.

Vorbise șoferul. Studentul deschise ochii. Ațipise? Tot cîmp, numai cîmp. Doar la orizont norii. Aminteau munții. Păreau că se sprijină pe pămîntul proaspăt îndestulat cu apă. Pămîntul știa să răsplătească. Și cîmpul muncit era îmbelșugat.

Răspunsul zbură peste capul tînărului.

— Poate... De la Combinatul de îngrășăminte din Podețu, sau de pe vremea baracamentelor pentru minerii din Sinari, ori cine știe, ne-om fi întîlnit pe șantierul fabricii de zahăr din...

— Cliceni! o nimeri în sfîrșit șoferul.

Scosese mănușa dreaptă și proptise volanul în piept.

— Să trăiești, domnule. Te știu bine acum.

Avea degete prelungi, osoase.

— Ești inginerul șef Tărnăuceanu. „Băiat de zahăr, ca și fabrica" spuneau băieții pe șantier. Mă bucur, zău mă bucur. Mai e și-un om subțire pe-aici. Pe deasupra și veteran de șantier. Alfa și Omega. De înțeles nu te înțeleg. Eu unul, uite, nici nu s-a început linia ferată și aștept s-o văd sfîrșită, ca s-o șterg înapoi...

Clipind:

— Ce vrei? Am logondică. Tînără, ca și mine.

Și inginerul era tînăr. Surîdea. Ce străine îi sunau vorbele șoferului. Pentru el nu exista decît șantierul, azi aici, mîine aiurea, normele, planul. Ele îi țineau loc și de logodnică, și de mamă. Plecase la Podețu direct de pe băncile institutului. Pentru doi ani doar, își propusese. Trecuseră șapte de-atunci. Cutreierase țara în lung și-n lat. Avea peste tot amintiri... Intre timp, oamenii și-o trăiau pe-a lor așa cum apucaseră din totdeauna, cu bucurii mărunte, liniștite.

Claxonul mugi prelung.

— Ce-i? se holbă Doru.

Șoseaua era pustie.

— Privește! întinse șoferul înmănușat degetul. E un salut adus lui...

In zare, îndărătul orașului, apunea soarele. Săgeata izbutise să străpungă inima orizontului. Sîngera.

Lăsaseră curînd în urmă orașul. Ii ajunsese noaptea pe drum. Șirul lung de autocamioane frînă în dreptul kilometrului 213. Farurile măturară cîmpul. Era un imens întins mărginit de albia șerpuitoare a Rușețului, mai bogat în cotituri decît în apă. Pentru o ureche ascuțită însă, curgerea molcomă a apei se făcea totuși auzită și de pe șosea.

De cum puse piciorul pe pămînt, inginerul șef se schimbă neașteptat. Omul posac din cabina șoferului cedă locul altuia vorbăreț, neobosit ca argintul viu. Alerga de colo-colo, împărțind comenzi scurte, mustrări, sfaturi. Deși osteniți după atîta zdruncinătură pe drum, oamenii erau destul de sprinteni, de vioi. Chitaristul sărise din mașină, cu amîndouă mîinile ocupate: într-una chitara, în cealaltă cutia instrumentului.

— Domnule inginer, glumi șoferul înmănușat, orchestra șantierului e gata de concert. Gianni și-a adus două chitare, o să cînte „Simfonia clasa a VIII-a de salarizare, pentru două chitare". Lipsește numai sala...

Tocmai atunci săriră închizătorile cutiei și pe asfalt căzură, una peste alta, o mulțime de cutii înguste și lungi, de spaghete.

— E gata și banchetul, băieți, lipsește doar restaurantul.

Cu instrumentul care-l încurca în mînă, Gianni se apucă să strîngă cutiile. Ingenunchiat:

— Așa-i italianul, lămuri el. Dacă n-are macaroane, degeaba trăiește. Ca grecul fără măsline sau ca turcul fără chebab...

— Ho, bucătar îl facem, fraților! îi curmă avîntul unul care, după glas doar, Doru îl recunoscu a fi cel care vorbise în mașină cu escavatoristul.

— Ba să mă iertați, vă rog, dar eu în locul dumnealui la zidărit nu mă bag.

— Aha, ia uitați-vă: bucătarul de-adevărat! îl bătu careva peste pîntecul proeminent. Și mă-ncearcă o foame...

Italianul își supse buzele groase:

— După cum arată maistrul șef al polonicului, nu pare să se încurce nici la mîncat, nici la gătit.

— Eu nu mănînc niciodată, domnule! Eu doar gust, rosti cu seriozitate bucătarul.

Inchizînd capacul cutiei, pe care o atîrnă pe după gît, ca pe o pușcă în bandulieră, explică:

— V-am spus: italianul fără macaroane...

Porniseră razna peste cîmp, în frunte cu inginerul, să găsească baraca unde aveau să tragă peste noapte. Li se spusese că e o cabană prăpădită, de stufit, părăsită cu un an în urmă de o grupă de muncitori care sondaseră prin părțile locului. Urmau s-o repare și s-o locuiască, pentru început... Descoperiră baraca, joasă și înlunecată, la cîțiva zeci de pași. Oamenii pătrunseră înăuntru, bîjbîind. Mirosea a pînză de păianjen și a aer stătut. Ici-colo, scăpărară chibrituri. Pe podea zăceau risipite un ghemotoc de hîrtie, un ziar vechi, o cutie goală de conserve...

Chemară autocamioanele cu fluierături asurzitoare, care răscoliră tihna cîmpiei. Salahorul cu coșuri pe obraz vîrîse trei degete în gură, fluierînd astfel încît să fi sculat și morții din somnul de veci. În ciuda gropilor și-a hurducăturilor, mașinile opriră lîngă baracă. Inginerul născocise cum să lumineze cabana. Potriviră în așa fel farurile în dreptul ferestrelor, încît fîșiile de lumină să pătrundă înăuntru.

Descărcară la iuțeală una din mașini. Cărau saltele, mături, găleți... Aduseseră butoaie cu apă. Unii curățau podeaua, în urma lor alții așterneau saltelele pe jos, ceilalți duceau bagajele oamenilor.

Studentul se amestecase printre ei, alături de inginer. Nu se mulțumi să tragă doar la mătură. Alergă după saltele, umplu gălețile și tot el le deșertă. Avîntul acesta, al tuturor, avea pentru el ceva nou, neînțeles și încîntător. Nici nu băgă de seamă cînd căpătă baraca altă față. Pereții rămăseseră totuși murdari, trebuiau zugrăviți, pînzele de păianjeni mai scînteiau prin unghere, în bătălia farurilor. Oboseala îi ajunsese pe oameni. Iureșul se potoli cu încetul. Semnalul de culcare îl dădu tot inginerul:

— Lăsați farurile aprinse la o mașină. Restul stingeți!

Îmbrăcați, potrivindu-și la căpătîi o boccelută sau o haină păturită, noii veniți se tolăniră pe saltele. Degeaba stărui studentul să fie lăsat să se culce laolaltă cu ceilalți, pe saltele... Il culcară în cabina autocamionului, pe bancheta moale, de piele.

Incercă să ațipească, dar i se păru că aude zvon de glasuri. Se înălță în coate, răsuci manivela geamului și deslușí:

— Tovarăși. Șantierul nostru începe...

Din senin izbucni un ropot stins, de aplauze. Studentul recunoscuse vocea inginerului: „Inceput de șantier..." Pentru el: început de profesie... Se ridică de tot. In baracă, oamenii rămăseseră întinși pe saltele. Unii ațipiseră. Iar de jur-împrejur, întuneric. Mărăcinii, proiectați pe orizont, căpătau proporții uriașe. Incolo cîmp, numai cîmp.

Desen de GH. BOȚAN

BOȘTINARII

Tăiam unda albastră a nopții, urmînd micul smoc de raze galbene al farului de la ghidon. Lumina se clătina și se zbătea parcă neliniștită, cînd într-o parte cînd în alta, aducîndu-mi aminte de o salcie pletoasă cu mîțișori galbeni, peste care trece suflarea iute a vîntului. Dacă n-aș prinde din cînd în cînd cu coada ochiului neclintirea lunei, zemoasă ca o portocală, dar nemișcată între un nor străveziu și dunga neagră a orizontului, aș fi putut ajunge, prin sugestie, la ideea că totul se clatină-n jur ca-ntr-o apă. N-am mers de mult cu bicicleta și mai țin încă, la fel ca începătorii, privirea ațintită asupra roții din față și a drumului, atît cît încape el în para de aur a luminii. Așa se și explică de ce, zărind în stînga drumului și ceva mai departe de noi un roi de stele căzute pe pămînt și întrebînd pe însoțitorul meu ce-i acolo, la răspunsul lui am fost nevoit să opresc, sărind brusc din șa; cît pe-aci să cad.

Răspunsul era acesta:

— Păi, ce crezi? Avem și noi lumină electrică!

Simplu și firesc, de parcă n-ar fi fost cine știe ce. Prea simplu și firesc pentru mine, care nu mă așteptam la așa ceva, că doar anul trecut ne mai chinuisem cu lămpi de petrol la aceeași vreme. Priveam luminile: scînteiau pe catifeaua întunericului ca niște bijuterii. Darurile vieții noi pentru acest sat, care a pășit ca atîtea altele din patria mea pe drumul socialismului, drum luminat cu electricitate, precum se vede.

Surpriza pe care mi-o descoperi însoțitorul meu, îl făcu vorbăreț. Adică, ce credeam eu, că ei îs așa, niște lasă-mă să te las, niște ăia neisprăviți?

— Da de unde, frate?! Știm să ne purtăm în lume! Ce crezi, au fost pe la noi oameni însemnați, conducătorii; și nu numai de la raion, ci și de la regiune.

Le-am arătat numai ce putem face și ce-om mai putea face. Le-am dat de înțeles ce fel de oameni sîntem noi. Le-am arătat gospodăria, care era ea la-nceput, dar se ținea țeapăn. Atunci nu eram mulți, acum e tot satul. Și, cum îți spun, i-am purtat peste tot: uite-așa am semănat, uite-aici ridicăm grajduri, ca să nu mai vorbim de oamenii noștri care-și zidesc case. Așa să știi, că Achim Fosa și Damu Sasului în casă nouă te primesc anul ăsta; să te-aștepți și să-i lauzi, chiar dacă nu-s toate gata, că tare le mai pică bine.

Mi-am exprimat părerea de bine și nerăbdarea de a le vedea pe toate și ascultînd pe urmă povestea cu oamenii însemnați care au fost pe la ei.

— După ce le-am arătat noi tot, i-am poftit și la Cămin. Aici poate c-am fost și noi puțin cam blăstămați, că le-am jucat învîrtitele noastre, ce să spun, nu așa, să adormi cu mîndra de mînă. Fierbea sîngele în noi. A fost de minune. Ne-au lăudat și ne-au dat îndemn să ne prezentăm la concursul din anul ăla. Ne-am silit mai cu sîrg, de-am ieșit anul ălălant primii pe regiune. Am jucat și pe scenă, în parcul ăl mare de cultură din Timișoara. Negru de lume era; ne aplaudau și strigau la noi care mai de care „Bavo ardelenii". Nu ne-am făcut de rușine!

Și eu am strigat atunci „Bravoo ardelenii" dar nu i-am mai spus-o și pe asta; era el, însoțitorul meu, destul de mîndru, ce să-i dau și eu încă alte pene să se umfle-n ele. Scena de la Timișoara-i largă să-ntorci un camion pe ea, dar și ei erau destule perechi. Au umplut-o. Și-au jucat simplu dansurile moștenite din moși strămoși, așa cum le știau, și cu jocul lor adevărat, autentic. N-au avut instructori de dans, de aceea meritul reușitei lor era cu atît mai mare!

— Anul ăsta avem un grîu, de nu se vede calul din el, povestește mai departe însoțitorul meu și povestind am intrat în satul care dormea de-acum sub plapoma neagră a unei jumătăți de cer acoperită cu nori. Liniștea nopții era tulburată de-un zgomot nou: bătea undeva inima de oțel a motorului care dă curent electric. Zgomot nou, pe care anul trecut nu-l cunoscusem și care dă, nu știu cum, un fel de farmec modern satului de altădată, slăvit noaptea în cîntec numai de broaște. Mă aflu așa dar într-unul din satele colectivizate, ale raionului Timișoara, el însuși complet colectivizat. Tot ce-am văzut pînă acum, sau aproape tot, poate fi întîlnit în multe, în din ce în ce mai multe comune, în care nu mai există țărani individuali, sau abia dacă sînt încă vreo cîțiva. Dar m-a îndemnat să scriu despre Albina, așezare relativ nouă de coloniști ardeleni, aproape sub poala Timișorii, pentru că țăranii de-aici sînt urmașii boștinarilor care-și au cuibul sub muntele Suru din lanțul pitoresc și minunat al Făgărașilor.

Străveche meserie boștinăritul! Și pot judeca mai bine vechimea după povești și legende și după instalația de presat care încape numai bine într-un șopron din cele încăpătoare și e toată făcută din lemn, de la vîrtejul vertical, care acționează grinda-ax pînă la „popa" și „preoteasa", adică presa propriu-zisă. Pămîntul puțin i-a silit pe oameni să găsească această cale de agonisire a traiului într-o regiune în care familiile cu șapte sau zece copii nu erau o raritate. Pe încetul, ceara obținută din boștină a căpătat puterea economică a aurului, într-o societate bazată pe exploatare. Unitatea de măsură a tuturor tranzacțiilor, de la vinderea cumpărarea unui vițel pînă la încheierea unei căsătorii, a devenit ceara.

— Cu cîtă ceară vinzi casa?

— Eu dau fetei de zestre atîtea kilograme de ceară!

Tocmelile decurgeau ca peste tot în ocazii asemănătoare; unul pleca supărat, celălalt îl întorcea de la poartă, se adunau neamuri sau ortaci de negustorie și ceasuri întregi se băteau pentru un sloi de ceară. Și tare mai e grea viața boștinarului, plecat „în țară" pe călutul lui de munte, în căruță cu coviltir, cu trenul mai nou, cel mai adesea pe drumuri moștenite din tată-n fiu, cunoscute pînă-n cele mai mici amănunte. Dacă cineva încalcă o cale a altuia, se nasc dușmănii, care nu se uită ușor. Și la drum erau înfruntate nu numai vîntul, ploaia, arșița, ci de multe ori și tîlharul, care pîndea în păduri și prin cotituri întunecoase. Așa se face că geniul popular a transformat cîntecul ciobănesc:

Foae verde-a bobului
Pe drumul Banatului
Trec oile badiului;
Toate-s mîndre și cornute
Și cu lăsături pe frunte
C-au mîncat la grîne multe

într-un cîntec al boștinarului, care sună astfel:

Vai, săracu boștinaru
Cum umblă cu ciubăraru
Și umblă din poartă-n poartă
Să strîngă boștina toată,
Fie bună, fie rea
Tot scoate ceară din ea
Ei, săracii boștinarii
Nu-și văd casa lor cu anii.

Se-ntorc acasă negustorii de ceară, cu boștina adunată, un fel de boabe ca de struguri uscați, negre și uleioase, rămase de la fiertura fagurelui ca să se scoată mierea și ceara și o pun la presă. Instalația se pare că e neam de-aproape cu piua pentru pănură și cu moara de apă. Ceara a avut dintotdeauna căutare. Nu numai pentru luminările cultelor religioase, ci și pentru unele trebuințe industriale, mai ales în ramura chimică (unele produse pentru lustruit: ceara de parchet, crema de ghete, etc. etc.). Formele socialiste au pătruns și la boștinari; ei lucrează acum pentru cooperative, sau pentru agevacop, iar la Albina formează una din sursele de venituri ale gospodăriei agricole colective. Nu cea mai însemnată, pentru că venind în cîmpie, boștinarii s-au dovedit pricepuți la lucratul pămîntului și la creșterea oilor.

Acest sat ardelenesc s-a născut în inima pustei Torontalului, cam pe la sfîrșitul celui de al doilea deceniu al veacului nostru. A coborît din munte o mînă de oameni și-au poposit pe trupul unei moșii grofești, cu care puseseră la cale ceva afaceri mănoase, niște deputați de odinioară, unși cu toate unsorile. Au dormit oamenii pe unde-au putut, prin odăile slugilor grofului, prin grajduri, sub cerul gol, pînă ce-au reușit să-și dureze căsuțe și să închee o așezare omenească în rînd cu toate așezările de țărani.

Satul-matcă, și cu derivația lui din cîmpie, continuă să trăiască o viață comună. Feciorii din Albina se duc sus la munte ca să-și aleagă nevastă, dacă dintre fetele din sat nu i-a fost nici una pe plac. Vin la cîmpie și ceilalți. Nunțile și înmormîntările adună la un loc neamurile. Vin nașii la fini și finii se duc la nași. La cîmpie, ca și la munte, se păstrează aceleași obiceiuri și același port. Adevărul e că și într-o parte și-n alta, fetele nu se mai înfoaie ca niște păunițe în fotele crețe și albe de-ți iau ochii decît de cîteva ori pe an, iar feciorii mai ales cînd se îmbracă de ginere.

Unul din prilejurile de a se purta costumul strămoșesc este cînd se joacă Hora încurcată, tradiție a satului de pe vremea baronului Bruckenthal, cu asemenea strigături, de care, din păcate, nu-și mai aduc aminte decît bătrînii:

Hora-n deal și hora-n vale
Slugile măriei sale.
Cine joacă hora-n deal?
Slugile lui Bruckenthal.

Pentru Hora încurcată încălecasem bicicleta și înotasem prin unda albastră a nopții, mirîndu-mă și încîntîndu-mă de cîte se fac în acest sat ca și-n altele. In horă se prinde tot satul; dacă stai de-o parte te prind de mînă și te trag în joc; dacă-i un grup, el este cuprins și spulberat pe rînd. Nu e chip să scapi! Cel care conduce, se bagă pe sub brațele dansatorilor, de mai multe ori și-n mai multe sensuri, încurcînd lanțul uman într-un adevărat nod gordian, pe care trebuie să aibă măiestria să-l desfacă lin, nu să-l taie ca-n antichitate.

Joacă liberi și fericiți urmașii slugilor de odinioară ale lui Bruckenthal, care, venind în Banat, au năzuit spre o viață mai bună, mai fericită.

Trecerea vremii, și mai ales schimbarea vremii, a spulberat asemenea deșartă credință, cultivată în trecut și de-o parte și de cealaltă, de cei care aveau numai de cîștigat de pe urma asta. Acum, între cele două gospodării colective s-au statornicit relații de frățească înțelegere. Am auzit la albineni o vorbă, cum că dacă ți se rupe-n drum căruța, mai cu sîrg te-ajută un ungur din Moșnița, decît altcineva. O expresie a prieteniei dintre cele două sate este și obiceiul care tinde să devină tradiție, al unui meci de fotbal amical între vîrstnici. Cu o săptămînă înainte de Rusalii se duc cei din Albina la Moșnița. Sub seară, cînd zăduful verii se mai domolește, sub amenințarea umbrelor răcoroase, oamenii serioși și vrednici ai celorlalte zile se îmbracă în echipament sportiv și pornesc cu elan să cucerească victoria.

La Rusalii e rînduită revanșa la Albina. Un arbitru adevărat n-ar avea altceva de făcut decît să se ia cu mîinile de cap văzînd cum sînt încălcate pînă și normele de joc cele mai simple.

Meciul decurge nu în condițiile regulamentului, ci ale ambiției. Mingea se află acum la Bereny Ion (în particular președintele cooperativei din Moșnița); pasa lui precisă face ca mingea să ajungă la... Lazăr Bira (și el brigadier la colectiva din Albina), care dublează cu succes pe... coechipierul său Ghiță Mangu. Moșnițeanul Imre Vass (colectivist) dă un șut de toată frumusețea pe lîngă minge și acesta e norocul lui, pentru că de altfel lovitura n-are nici o valoare, pentru că e în ofsaid. Un bun reporter de sport n-ar putea găsi elemente de spectaculos, dar ar trebui să remarce voința de luptă, concretizată în obținerea unui golaveraj cît mai bun.

Rezultatul general al celor două jocuri: întărirea și adîncirea acestei frumoase prietenii, în spiritul politicii Partidului Muncitoresc Romîn. După meci, combatanții, familiile, prietenii și... reporterii se adună la o reuniune tovărășească sub clar de lună; stau de vorbă la un pahar de vin și cîntă pe rînd în cor cîntece romînești și unguresți. De-aici, din pustă, de sub razele blînde ale lunei, în al cincisprezecelea an de la Eliberare, ei dau un răspuns simplu și emoționant uneia dintre marile probleme ale veacului nostru: da, putem trăi împreună pe acest pămînt, putem construi împreună socialismul, indiferent de limba pe care o vorbim și de cîntecele pe care le cîntăm.

Mircea ȘERBANESCU

Desen de ION FLORESCU

Flacără pe comoară

Nimic nu mi-i străin în astă țară
Și de nimic străin nu sînt nici eu,
Nici chiar de șoimul care-n ceruri zboară
Și nici de peștele din fund de eleșteu.

Că din Oradea pînă-n vechea Tulce
Sortit le-a fost acestor pași ai mei
Făptura în tot locul să și-o culce,
In lut, în ierburi, în cărbuni, în stei.

Ca zmeiele, ce din copilărie
Mai flutură-aninate-n pomi și azi,
Privirile-mi uitate-s pe-o cîmpie,
Sau rătăcesc prin cetina de brazi.

Iar inima, mereu sporit tezaur,
— Cu cît împart cu-atîta e mai plin -
Oricare drum l-a presărat cu aur,
Drept semn că pe acolo-am să revin.

Cutreierînd precum albina zarea,
Oriunde dă socialismul rod
Am săvîrșit și eu polenizarea.
Spre socialism și eu durai un pod.

Suflarea-nvăpăiatei Hunedoare,
Mi-a dogorit adesea în obraz
Și într-o iarnă-aceeași răsuflare
O regăsii în recele Bicaz.

Și-am scormonit cu munții grei în spate
Adîncu-acestui pămîntesc ocean.
Prea bine știu și pîinea cum se scoate
Din mina ce se cheamă Bărăgan.

Nimic nu mi-i străin în astă țară,
Din înălțimi pînă-ntr-al mării-afund.
Sînt flacăra ce joacă pe comoară,
Sînt comunist și pentru tot răspund.

Niculae STOIAN

Trecînd pe lingă schele

Cînd treci, zveltă și fragedă, odată cu zorile,
de parcă ai căuta la tulpina curcubeului comorile,

nu-ți întoarce profilul peste umăr, deși,
culorile pe care le-aștern pe zid sînt cele mai vii.

Nu-ți întoarce capul, suavă ca trestia de baltă,
deși, schela mea de brad e cea mai înaltă.
Treci mai departe, nu-ți întoarce amețitoarele gene,
deși, pieptul meu e tatuat cu ancore și cu sirene.

Nichita STANESCU

Cronică

Intîi sînt pietrele, în munți ; așteaptă
o sărbătoare-a împlinirii, dreaptă.
Sînt pietre vechi, încovoiate, grele,
ca buhnele, ca niște cucuvele,
și-n mijlocul pietrișului, trufași,
genunchi bolovănoși de uriași.

„Cu stele și nisip amestecate,
cu-al apei vuiet lung și monoton,
curînd, foarte curînd vom fi beton,
vom fi barajul, strălucind imens —
și existența în eternitate
va căpăta și pentru noi un sens".

Pe munte, chiar solemnii urși de pază,
la sărbătoarea pietrelor dansează.

Bicaz, iulie 1959

Florin MUGUR

Inhumarea Elenei Văcărescu

Zilele acestea au fost aduse de la Paris, osemintele poetei Elena Văcărescu, în urma dorinței exprimate înainte de moarte de defunctă, de a fi înmormîntată în patrie.

Elena Văcărescu s-a născut în 1866 într-o familie cu bogate tradiții poetice și culturale. Exilată în Franța în urmă cu aproape 50 de ani, ea s-a manifestat ca o poetă de un remarcabil talent și ca o personalitate culturală de prim ordin, aducînd astfel reale servicii cunoașterii poporului și culturii noastre peste hotare. In perioada celui de al doilea război mondial Elena Văcărescu a participat la lupta poporului francez împotriva ocupației hitleriste.

In ultimii ani ai vieții, Elena Văcărescu a fost aleasă președinta Uniunii Femeilor Romîne din Franța, fiind în același timp unul din membrii fondatori și prima vicepreședintă a Asociației „France-Roumanie".

In anii conferinței de pace de la Paris (1946—1947), Elena Văcărescu a luat de nenumărate ori poziție împotriva denigratorilor țării noastre desfășurînd o vie activitate în folosul patriei.

Numeroasele volume de versuri pe care Elena Văcărescu le-a publicat de-a lungul îndelungatei ei cariere scriitoricești se înscriu printre valorile de seamă ale literaturii franceze contemporane.

Sîmbătă, 5 septembrie a.c. a avut loc la Cimitirul Bellu din Capitală, inhumarea osemintelor poetei. Au fost depuse coroane de flori din partea Ministerului Invățămîntului și Culturii, Academiei Republicii Populare Romîne, Consiliul Național al Femeilor din R.P. Romînă, Institutul romîn pentru relațiile culturale cu străinătatea și Uniunii Scriitorilor din R.P. Romînă.

Printre personalitățile care au luat parte la ceremonia înhumării se aflau: C. Prisnea, adjunct al Ministrului Invățămîntului și Culturii, acad. Iorgu Iordan, vicepreședinte al Academiei R.P. Romîne, acad. Mihai Beniuc prim secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P. Romînă, Dionisie Ionescu, șeful Ceremonialului de Stat, Al. Buican și O. Livezeanu, vicepreședinți ai Institutului romîn pentru relațiile culturale cu străinătatea, Gabriela Bernachi și Lucia Demetrius, vicepreședinte al Consiliului Național al Femeilor din R.P. Romînă, acad. Zaharia Stancu, directorul Teatrului Național „I.L. Caragiale", academicieni, scriitori, numeroși oameni de artă și cultură, precum și rudele defunctei.

A fost de față Jacques Emile Paris ministrul Franței la București.

In fața asistenței acad. Tudor Vianu a evocat activitatea patriotică desfășurată de Elena Văcărescu departe de țară. Vorbitorul a caracterizat cîteva din cele mai importante momente ale creației ei literare.

Sicriul cu osemintele poetei a fost depus în cripta familiei Văcăreștilor.

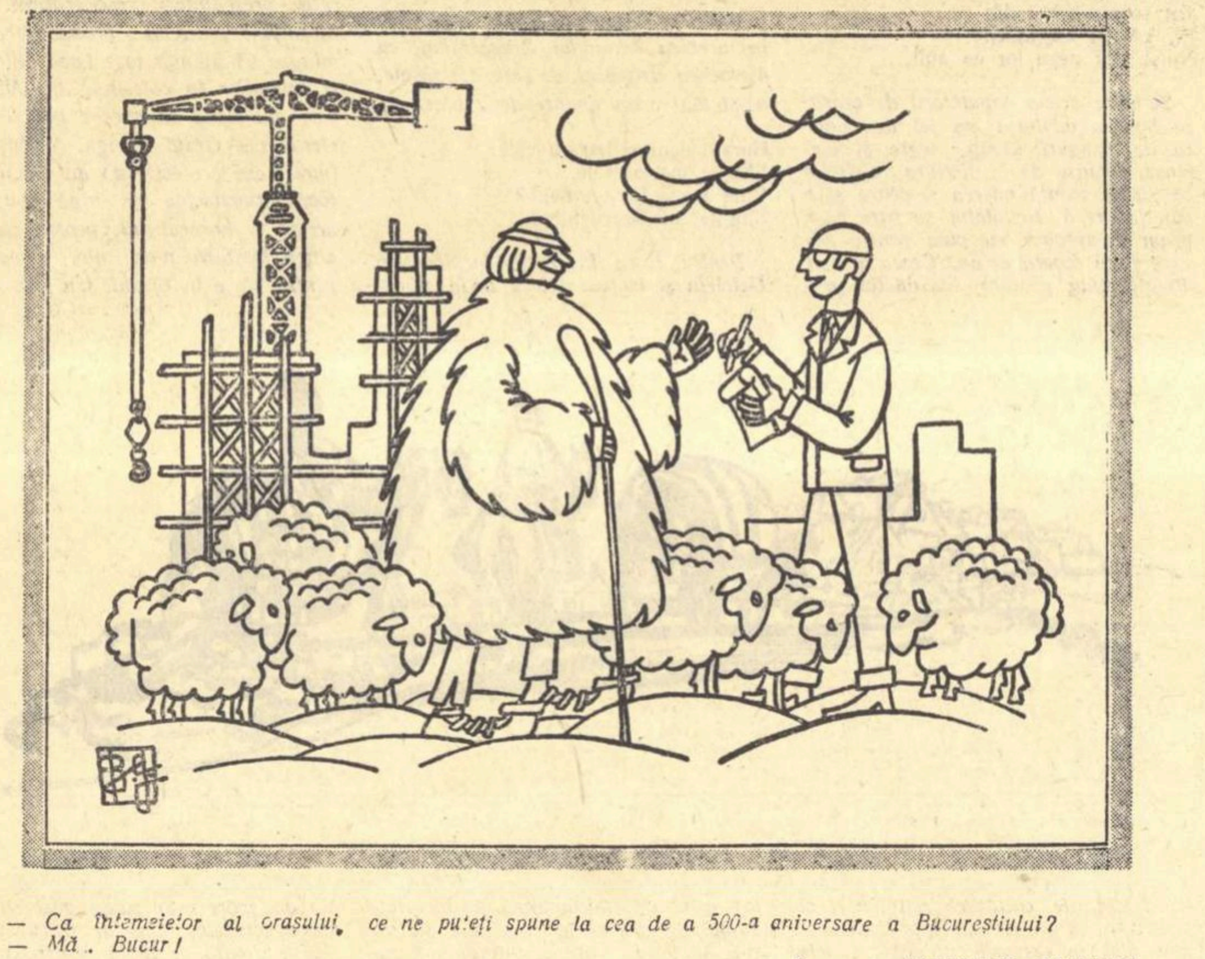

— Ca întemeietor al orașului, ce ne puteți spune la cea de a 500-a aniversare a Bucureștiului?
— Mă... Bucur!

Desen de BENEDICT GĂNESCU

A 14-a aniversare a R. D. Vietnam

Nu-mi pasă de munții înalți...[1]

Munții sînt foarte înalți, nu-mi pasă de munții înalți!
Cînd am urcat pe culmi, noi sîntem mai înalți decît munții

Cînd nu va mai crește nici un fir de iarbă în Cîmpia de Trestii,
Atunci, doar nu va mai exista nici un om în popor ca să-l răpună pe Tay[2]).

Cadavrele Tay-lor, Tay-i le aduc la post,
Cadavrele de „bao-ve"[3]), Tay-i le părăsesc la marginea drumului.

Surorile Du-kich[4]) din Thai Binh,
Cu chipiul pe-o ureche, gingașe și încîntătoare,
Dacă li se vorbește de măritiș și de prunci,
Işi clatină capul: „Intîi să-i răpunem pe Tay!"

In cer alunecă nori galbeni,
Iubita ta pleacă să ducă arme și hrană
pentru ca tu să-i nimicești pe Tay.

Tay-i primesc totul prin avion,
Dar mai de preț e ceea ce noi transportăm
cu picioarele și mîinile noastre.

Dacă vrei să mănînci pește,
Poți să te duci la rîu și să-l prinzi.
Dacă vrei să mănînci carne,
O [illegible] în pădure,
Dacă vrei să mănînci broaște,
Așteaptă ploaia cea mare.
Mîine pleci,
Noi, neveste și fete, stăm mîhnite din pricina ta.
Nu ți-om mai vedea urmele pașilor,
Oamenii de pe-aici se vor gîndi la tine,
Și te vor aștepta să te-ntorci,
Ca să te găzduiască și să se sfătuiască cu tine.

In romînește de TAȘCU GHEORGHIU

---

[1]) Cîntec popular din Vietnam, creat în timpul revoluției din August 1945.

[2]) *Tay*, occidental, ocupant.

[3]) *„bao ve"*, soldat din armata clicii sud-vietnameze.

[4]) Du-kich, soldat de guerilla.

VÁHA SOUČASNÉ PRÓZY

Pagină festivă consacrată Romîniei și literaturii romînești cu prilejul zilei de 23 August 1959 în revista poloneză „Kultura 59".

„Nowa Kultura" și „Kultura 59" despre literatura romînească

Avem în față două reviste poloneze cu materiale consacrate celei de a 15-a aniversări a Eliberării Romîniei: „Nowa Kultura" și „Kultura 59" amîndouă apărute la 23 August 1959.

In „Nowa Kultura" un articol semnat de Petru Dumitriu, intitulat „Romanul romîn modern". In „Kultura 59", sub o frescă de Jules Perahim, se publică pe cinci coloane un articol amplu semnat de criticul polonez Michal Veverka și intitulat „Proza contemporană romînească", precum și o poezie de Tiberiu Utan intitulată „Iar crematorii"?".

Articolul lui Petru Dumitriu prezintă lucrările lui Zaharia Stancu, G. Călinescu, Marin Preda, Eugen Barbu.

Michal Veverka, se ocupă de creația lui Petru Dumitriu, amintind unele fragmente din „Biografii contemporane". De asemenea, Veverka vorbește despre „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, despre „Setea" lui Titus Popovici și „Străinul" (tradus în limba poloneză), despre „Indrăzneala" de Marin Preda, despre romanele lui Francisc Munteanu, despre „Cuscrii" lui Alecu Ivan Ghilia, despre „Oaie și ai săi" de Eugen Barbu și despre „Să nu fugi singur prin ploaie" de Al. I. Ștefănescu. Michal Veverka subliniază de asemenea remarcabilele succese înregistrate după 23 August 1944 de către prozatorii noștri, marea biruință a revoluției culturale, avîntul și înflorirea noii noastre literaturi. Din întregul articol se degajă limpede prețuirea de care se bucură operele scriitorilor noștri în străinătate, interesul pe care-l stîrnesc ele în rîndurile maselor largi de cititori.

CONTINUĂRI

Trăsături noi în roman

strung automat. Socialismul care i-a dat o ascuțită conștiință a demnității umane l-a făcut să treacă la elaborarea teoretică a cunoștințelor practice. „Intîlnirea" lui Severin cu Pîrvan, inginerul care va sprijini pînă la urmă efortul de transformare „a vieții omului într-un act conștient" îl aduce și pe acesta din urmă pe drumul socialismului. Deși uneori mai puțin concludent legate de sensul acestei perspective, destinele celorlalți eroi ai cărții depind de felul în care ajută, sînt alături sau se opun acestei „întîlniri". Ea are un caracter fundamental și caută a exprima necesitatea concordanței dintre conștiința socialistă și modul ei de manifestare în viața de toate zilele a oamenilor.

Despre această viață de toate zilele dintr-un sat în care iau naștere mereu forme noi de viață alături de cele vechi, vorbește și romanul lui D. R. Popescu „Zilele săptămînii". In fiecare zi socialismul cîștigă noi și noi victorii pretutindeni în țară. Astfel că deși nu trec decît șapte zile din viața satului — numit semnificativ — Valea Anilor — socialismul la capătul acestei săptămîni a înaintat. Tot mai mulți vor fi aceia ce se vor alătura gospodăriei agricole colective.

S-ar părea, și aici e poate o influență a „Moromeților" lui Marin Preda în modul obiectiv de construcție, că timpul — de aici și semnificația titlului — nu face decît să treacă, fără a marca vreun pas mai departe făcut de comuniștii și colectiviștii din sat. De fapt, și autorul izbutește să ne zugrăvească aceasta, timpul e timpul activ al lui Matei Călărașu, Marin Boboc și al lui Pandele Ionescu, e timpul care adună argumente în favoarea vieții noi. E timpul care ni-l arată pe colectivistul Matei Călărașu ca un om cu un ideal de viață superior, care „documentează" mereu celorlalți cum „se trăiește ca oamenii". A trăi ca oamenii, adică a te preocupa de interesele obștești ca și de ale tale, a face din viața ta prilej de bucurii morale pentru tine și pentru cei din jurul tău. De aici vine și conștiința superiorității lui Călărașu asupra lui Glăv, chiaburul satului, curajul lui cînd chiaburul îl amenință cu moartea. Nu poate distruge o lepădătură ca Glăv, un fel de viață care se impune oamenilor pentru că e în esență omenesc, e menit a-i bucura și nu a-i înjosi. Matei Călărașu e ucis mișelește pînă la urmă de chiabur, dar în zilele săptămînii care urmează uciderii sale — capitole ca și cel al morții emoționant scrise — sînt tot mai mulți acei cîștigați de felul de viață pe care-l întruchipa colectivistul Călărașu. Gospodăria din sat se întărește, timpul e doar aparent inactiv, zilele săptămînii nu au trecut fără nici un alt rost decît cel al scurgerii lor.

Zugrăvirea acțiunilor dușmanului de clasă este în acest roman, ca și în cele menționate mai sus, caracterizate printr-o mai profundă demascare a dezumanizării (și mă refer aici la figura lui Berijan din „Bărăgan", la Sbîrcea din „Intîlnirea" sau Bălăceanu din „Zilele săptămînii"). Dușmanul nu poate prevedea de ce sînt capabili niște oameni normali, cu reacții obișnuit omenești, cu greșeli dar și cu reușite omenești, oameni chemați de partid la o viață nouă. Și prin aceasta autorii contureaza mai deplin ceea ce e monstruos în caracterul acestor dușmani de clasă, ceea ce arată în fapt dezumanizarea lor. In aceste romane ei sînt condamnați astfel nu printr-o excesivă sau naturalistă caricare, ci prin logica faptelor decurgînd din însăși alegerea perspectivei care subliniază, așa cum am arătat, trăsături esențiale ale mersului înainte al societății socialiste.

Individualizarea lor într-un chip care să nu reproducă doar legile generale ale acestui proces, ci să constituie și un mod nou de a le înfățișa în acțiune este mai puțin vizibilă în romanul lui Dragoș Vicol „In munții de miazănoapte". Atent cu deosebire la caracterul dramatic al faptelor, romancierul încheagă mai dificil perspectiva generală într-un chip inedit. Unor muncitori ca Pavel Ursuț, Teofil Ometiță sau Balatiuc le sînt mai puțin concludente caracterele sau acțiunile, din pricină că se reclamă de la principii generale.

★

Trăsăturile menționate în rîndurile de față, ca și în articolul anterior ne arată, desigur, o mai puternică și mai amplă — dacă nu ar fi decît simplul fapt că am avut în vedere opt romane din cele 10—12 recent apărute — prezență a figurii centrale a prozei noastre de azi: oamenii care luptă pentru socialism. Fie că e vorba de muncitori, de țărani colectiviști, de activiști de partid, sînt prezenți în centrul acestor romane acei oameni care s-au identificat cu lupta partidului, acei oameni care luptă ca ideile partidului să cîștige masele. De aici și caracterul real dramatic al multora din faptele care ne sînt relatate. Acest caracter — și el nu trebuie înțeles altfel decît ca o exprimare a unei umanități superioare și deci emoționante — e impresionant tocmai pentru că vorbește nu despre frămîntările sterile ale unui individ care e rupt de societate, de mase, ci despre truda, bucuriile și lupta acelor oameni care sînt purtătorii speranțelor și năzuințelor celor mulți. De aceea destinul lor trebuie să întruchipeze forța și capacitatea creatoare a maselor, să întruchipeze de fapt destinul unui popor, dezvoltarea conștiinței unor largi mase în epoca socialistă. Și în această direcție se poate spune că trăsătura cea mai importantă a recentelor romane despre care am vorbit, constă tocmai în faptul că ele sînt închinate celui mai caracteristic fenomen al vremii de azi și anume creșterea conștiinței socialiste a maselor și prin urmare realizarea conștientă a socialismului de către oamenii muncii. Rămîne să supunem unei cercetări profunde modul în care fiecare roman în parte izbutește să realizeze această măreață și nobilă sarcină.

Radu LUPAN

Întîlniri

explicînd operațiile cu o vioiciune și o claritate care a învins chiar agramatismul tehnic al unui critic.

In secție lucrează mai mult tineri. I-am găsit în timpul pauzei de prînz, în grădina în care se țin și adunările și spectacolele de vară. Cîteva grupuri de șahiști, cu mulți privitori în jurul fiecărei perechi de jucători. Unii se odihneau întinși pe bănci. Dar la convocarea responsabilului cultural s-au strîns și au ascultat expunerea. Apoi, întrebările. Despre poezia nouă din R.P.R. Ce poeți sovietici sînt mai cunoscuți la noi? Și o întrebare care a revenit: Cum e tradus Maiakovski? Au ascultat despre vechile traduceri din revista lui Sahia, despre traducerile numeroase din ultimul deceniu, despre activitatea lui Cicerone Theodorescu, cu mîndria vizibilă a omului care află că un bun propriu și scump e apreciat cum se cuvine.

La Biblioteca Lenin — biblioteca gigant, cu douăzeci și două de milioane de volume, cu douăsprezece săli de lectură. O discuție cu un grup de bibliotecari cu studii și competență de profesori din învățămîntul superior. Tovarășul Zubov, care prezidează, e candidat în științe. Traduce o cercetătoare de la secția romînă care se scuză mereu pentru eventualele erori, dar ne vorbește admirabil limba. Iar înaintea expunerii, un tovarăș care s-a scuzat de asemeni că nu vorbește, ci numai citește în romînă, face o informație bibliografică de o precizie uimitoare: citează titluri de articole apărute în ultimele luni în periodicele noastre. Și nu e vorba numai de fișe consultate. Vorbitorul relatează conținutul. E evident că a citit și cărțile și articolele.

Aici întrebările sînt de specialitate: influențele, într-un sens sau altul, exercitate asupra literaturii romîne, stadiul cercetărilor bibliografice făcute la noi. O cercetătoare care, gîndindu-se probabil la înrudirea limbilor, mi se adresează în spaniolă, vorbeste despre pictura lui Corneliu Baba.

O bibliotecă raională din Moscova, una între multe sute. Biblioteca nr. 106 e așezată chiar la marginea orașului, dincolo de parcul Iemailovski. O clădire nouă — una din nenumăratele ce întineresc orașul într-un ritm greu de închipuit — pe o stradă calmă, mărginașe. Copiii care se joacă în stradă, se adună în fața automobilului. Și Vasia, șoferul nostru pe care nu l-am văzut nici o secundă rău dispus, îi previne grav: „Nu vă atingeți, că-i cu reacție".

Bibliotecara își exprimă părerea de rău. A fost prevenită tîrziu, n-a putut populariza conferința. Am sosit prea devreme. Așteptăm un sfert de oră. Cînd intrăm, sala de lectură, transformată în sală de conferințe, e plină. Sînt cititori de toate vîrstele din cartier. E atmosfera cordială a unui grup de vecini și rude. Și ospitalitatea, bine cunoscuta ospitalitate rusească se face simțită de la bănci la masa conferențiarului. Cititorii întîmpină un oaspe în biblioteca lor. Intr-o vitrină s-a închegat o mică expoziție de traduceri și publicații romînești. In centru, un portret mare al lui Eminescu.

Intrebările sînt la fel de variate ca și cititorii. O adolescentă cu cozi vrea să știe dacă există la noi femei romanciere. Un bătrîn cu barbișon de clasic întreabă de traducerile din Tolstoi și Saltîcov-Scedrin. Un alt cititor vrea să știe dacă s-a tradus Nicoară Potcoavă, Moromeții, Desculț, Cronică de familie... N-apuc să răspund. Bibliotecara mi-o ia înainte. Inșiră titluri, autori.

La plecare ne însoțește un grup. Gazdele își conduc musafirii.

Concluzia a tras-o la sfîrșitul unei conferințe unul dintre însoțitorii noștri sovietici, constatînd în trecere: „Da, poporul nostru iubește cartea. Nouă și veche. A noastră și a voastră".

Silvian IOSIFESCU

Amintirea lui Liviu Rebreanu

cial-istorice. Odată cu primul război mondial vechea Romînie trece prin mari transformări. Se accentuiază parazitismul claselor posedante și totodată împotrivirea și lupta maselor populare de la orașe și sate. De asemenea relația dintre individ și societate devine mai complicată, ceea ce determină ca forma epică preferată să nu mai fie, ca pînă acum, povestirea de scurtă întindere ci romanul ori chiar ampla frescă socială.

Rebreanu se încadrează ca o culme a acestui proces, devenind creatorul unor vaste construcții epice și unde calmul observației nu contrazice, după cum vom vedea, participarea afectivă la dramele pe care le înfățișează.

★

S-a spus că „Ion" ar fi o epopee. Dar ideea se sprijinea pe observații exterioare ca, bunăoară, faptul că se cîntă cu solemnitate condițiile generale ale vieții — calendarul sempitern al satului — ca nașterea, nunta, moartea etc. Adevărul e că poezia romanului lui Rebreanu stă în... realismul său. De altfel e un loc comun acela că toți marii scriitori realiști au fost și mari poeți. Descriind cu veridicitate barbarele forme de viață care striveau omenescul din om ei formulau indiferent de natura talentului protestul lor obiectiv, ideologic-poetic împotriva orînduirii bazate pe exploatare.

Dar oare soarta lui Ion nu e soarta unui țăran sărac care intrînd sub imperiul foamei de a avea pămînt suferă o alienare sufletească? Ion al Glanetașului fusese un flăcău harnic și isteț — învățătorul Herdelea voia chiar să-l dea să învețe mai departe la oraș. La un moment dat, în dragostea sa pentru Florica se hotărăște să nu mai umble să devie ginerele țăranului avut Vasile Baciu, și să atingă bunăstarea muncind cu ziua pe la bogătași.

Dar își dă repede seama de inutilitatea hotărîrii. Sărăcia e un motiv de perpetue umilinți. Vasile Baciu îl face sărăntoc la horă, în fața întregului sat, amenințîndu-l că-l cotonogește dacă mai umblă după fiică-sa. Treptat gîndul de a deveni bogat, de a avea pămînt mult, folosind orice mijloace, îl acaparează definitiv. Dar faptul nu rămîne fără urmări pe planul valorilor sufletești. Inteligența și energia sa i se transformă în șiretenie lipsită de scrupule și în brutalitate neomenească. Pe Ana o împinge la sinucidere și chiar de copil nu are grijă decît atîta vreme cît crede că e un element important în cîștigarea procesului cu socrul său, apoi îl abandonează morții. (Și pentru că a venit vorba, de ce oare unii o consideră pe Ana drept o apariție cenușie? Cred că e o eroare. Ana este singurul personaj luminos, înconjurat cu o aureolă tragică). In privința ultimei părți a romanului, s-au făcut numeroase obiecții. Cea mai serioasă ni se pare aceasta: ideea romanului fiind anihilarea treptată a simțămintelor omenești sub acțiunea instinctului avariției, „glasul iubirii" îl îndepărtează pe autor de la subiect. Mie mi se pare însă că, dimpotrivă, îi adaogă o notă de complexitate. Ceea ce-l mai lega pe Ion de flăcăul de altă dată era numai dragostea lui pentru Florica. Este ultima criză, dacă vreți, a reziduurilor din sentimentele sale omenești după care Ion va deveni un găzdoi banal și rapace. Chiar dragostea în care se aruncă acum poartă amprenta senzualismului brutal al proaspătului îmbogățit. Eroul moare însă ciopîrțit de sapa lui George, întîmplare de un sens limitat care oglindește ceva din limitele concepției lui Rebreanu. Adevărul e că scriitorul nu a înțeles, în toate consecințele, esența tipului creat, ci dimpotrivă, prin unele episoade izolate, se dovedește că voia să-i dea cu totul altă semnificație potrivit ideilor sale tradiționaliste. Dar nu e pentru întîia oară cînd sub forța adevărului vieții se repetă cazul proorocului Bileam care voind să blesteme, profera numai binecuvîntări.

Observațiile făcute cu privire la „Ion" sînt valabile și pentru „Pădurea spînzuraților". Asistăm aici la descrierea crizei din conștiința unui intelectual mic-burghez căruia i se fărîmă încrederea sa oarbă în valabilitatea principiilor care i-au călăuzit pînă atunci existența. In certitudinile sale absolute, Bologa fusese sprijinit și de o filozofie religioasă adecvată. Pe front luptă vitejește și se împodobește cu decorații. Dar omorîrea cehului Svoboda pentru că încercase să fugă la ai săi, ca și pădurile de spînzurători care înconjoară granițele îi provoacă îndoieli, în adevărul imuabil al obligațiilor sale de ofițer față de statul austro-ungar. Procesul sufletesc se precipită, Bologa fiind trimis pe front contra romînilor. N-are curajul să ia o hotărîre clară. Șovăie, caută autojustificări, pînă cînd e numit în tribunalul care va judeca pe țăranii romîni acuzați de complicitate cu inamicul. Și atunci pornește ca un lunatic către liniile romînești. Este prins și spînzurat. Toată drama lucidității provocată intelectualilor mic-burghezi de către primul război mondial e fixată în ramele unei proze zguduitoare.

In ceea ce privește „Răscoala" cealaltă mare operă epică a lui Rebreanu și cea mai viguroasă dintre ele, critica noastră a discutat pe larg, analizînd multiplele ei trăsături. Aș vrea să mă ocup doar de latura ei de tragedie și anume de tragedie a mentalității țărănești. Vă reamintiți atmosfera teribilă, sufocantă de dinaintea răscoalei? De starea de exasperare care pustiește mințile? Dar ura fără limite împotriva boierilor se îngemănează cu iluzii în buna intenție a conducătorilor statului. De aci născocirea acelor vestitori pe cai albi care ar fi adus porunca lui Vodă să se împartă pămînturile boierești. Dar chiar după explozia răscoalei, țăranii nu-și formulează un țel precis și nici nu-și dau măcar seama că au venit într-un conflict ireductibil cu societatea burghezo-moșierească. In acest sens reacția pe care o au în fața reprimărilor bestiale ale autorităților, e elocventă. Pur și simplu ei sînt surprinși că statul — în care mai credeau — a ordonat să fie hăituiți ca niște fiare. Episodul în care baba Ioana este împușcată pe cînd drăcuia pe soldații care cu focurile lor îi împrăștie găinile, sugerează răscolitor absurditatea situației în care se afla țărănimea, lipsită de un ideal precis și de organizare. „Răscoala" este cu adevărat epopeea, cum s-a spus, cu tonalitatea de culoarea negru-verde și cuprinzînd urletul mării, o epopee ale cărei trăsături tragice, autorul le-a îngroșat, el însuși nedepășind concepția țărănească.

★

Am făcut în cîteva rînduri trimiteri la concepțiile ideologice ale lui Liviu Rebreanu. La Rebreanu întîlnim multe idei înapoiate și în general filozofia sa asupra vieții este destul de săracă și mediocră. Semnificativ e discursul său la intrarea în Academie, care te izbește prin lipsa de originalitate a ideilor. (Academicianul care-i răspunde o și spune, deși în termeni politicoși).

Faptul că Rebreanu a înălțat cîteva masive construcții epice, a căror valoare trece granițele, se explică prin poziția sa, în general justă, în problemele artei. „Ideia europeană", din 1 ianuarie 1926, publică față în față, două arte poetice, a lui Ion Minulescu și a lui Rebreanu. In opoziție cu Minulescu, Rebreanu detestă modernismul cu indiferența sa față de realitate, spunînd în cuvinte frumoase că durabilitatea și valoarea unei opere „atîrnă numai de cantitatea de viață veritabilă ce o cuprinde". Aici se mai adaogă și influența unor evenimente social-istorice majore. „Ion" și „Pădurea spînzuraților" au apărut imediat după primul război mondial (1920 și 1922) care a radicalizat conștiința intelectualilor cinstiți. Iar „Răscoala" este publicată în 1933, vîrful perioadei de mari lupte — cu răsunet internațional — ale maselor muncitoare. Se pare că atunci cînd în aer pluteau strigătele de luptă ale celor mulți, Rebreanu își depășea intențiile banale și căpăta forțe herculeane de creație, devenind autor de epopei. Dar cînd învinge concepția sa subiectivistă el din semizeu — ca să spun așa — devine un literat mediocru ori mai rău, reacționar — cum se întîmplă în ultimii ani ai vieții, — cînd ajunge să copieze tehnica romanelor polițiste (vezi „Amîndoi") ori să proslăvească instinctele biologice ale lumpenilor fascizați (vezi „Gorila"). Și, ca un paradox, autorul faimos prin ținuta sa sobră ajunge în aceste creații la scene de un melodramatism ieftin ca un poet liric de duzină.

Dar creînd în aceste condiții grele — să ținem seama că el a trebuit și să învețe limba romînă — cele mai mari opere ale lui Liviu Rebreanu se înalță ca niște masive pietre de granit la baza prozei noastre moderne. Iată de ce prozatorii contemporani depășind limitele concepției sale și ducînd mai departe arta lui de romancier, îl așază cu venerație printre maeștrii scrisului lor.

Al. OPREA

Uniunea Scriitorilor din Republica Populară Romînă anunță cu durere încetarea din viață a scriitorului Szentimrei Jenö, în vîrstă de 68 de ani.

Tovarășul Szentimrei Jenö s-a născut la 14 decembrie 1891 în Aiud. A trăit multă vreme la Cluj, activînd în frontul scriitorilor realiști ca poet, prozator și critic literar. După eliberarea țării a fost timp îndelungat director al Teatrului Maghiar din Cluj, închinîndu-și eforturile slujirii culturii noi.

Stadionul „23 August", în momentele rare, de liniște

CRONICA DRAMATICĂ

„DACĂ VEI FI ÎNTREBAT“

piesă în trei acte de Dorel Dorian

(Teatrul Municipal)

De obicei tinerele talente pășesc în dramaturgie cu pași șovăielnici, puse în încurcătură de rigorile genului. In cele mai multe cazuri, autorii debutanți se disting printr-o impetuozitate care se împacă greu cu tiparele meșteșugite ale dramei și primesc observații îndreptățite cu privire la stîngăciile construcției dramatice. Fenomenul este firesc și de loc îngrijorător. Dimpotrivă, o aliniere perfectă la vechile rețete ale arhitecturii dramei pare nepotrivită începătorilor, care se simt îndeobște purtătorii unor sarcini uriașe pe care le vor împlinite într-un mod cît mai personal. „Dacă vei fi întrebat“, piesa de debut a lui Dorel Dorian, surprinde prin siguranța meșteșugului. Cu o osatură dramatică zidită cu abilitate, piesa atestă o certă pricepere în mînuirea „sforicelelor“, ce-i drept prematură, și de aceea întrucîtva artificioasă. Nu putem încă ști dacă D. Dorian se va distinge ca un talent incontestabil, dar este sigur că el are simțul scenei și de aceea ne vom îngădui să referim despre piesa sa cu o prietenească și cordială exigență.

„Dacă vei fi întrebat“ este o piesă cu program ideologic grav, care utilizează experiența dramei polițiste. Evident, formele și formulele dramaturgiei mai vechi nu sînt întotdeauna reprobabile. Ele pot sluji cerințelor actualității atunci cînd sînt renovate prin spiritul noilor texte. Construcția dramei de idei ibseniene, de pildă, este încă durabilă ca punct de plecare în atacarea unor conflicte inedite. Genul captivant al cercetărilor judiciare dramatizate, mai minor, poate fi la rîndul său adaptat la o tematică profundă dacă sînt respectate unele limite obligatorii. Se poate spune că Dorel Dorian nu a depășit, în general, aceste margini, realizînd astfel o piesă antrenantă care nu atinge trivialul și nici spectaculosul gratuit. El a scris o povestire dramatică trepidantă, în care cele două tabere potrivnice, surprinse în preajma Eliberării țării noastre, se conturează distinct.

Judecătorul de instrucție, Barbu Dragomir, supune unei cercetări strînse împrejurările care pot dezlega misterul asasinării luptătorului comunist Panait Vancea. Sînt examinate, rînd pe rînd, depozițiile martorilor, reconstituindu-se filmul crimei pe un plan scenic secund. Personajele convocate pe cele două planuri paralele își definesc poziția sumar dar fără echivoc. în întîlniri colorate sugestiv, uneori chiar excesiv. Spectatorul înregistrează imediat caracterul politic al „cazului“ studiat și înțelege (poate prea repede) în interesul cui s-a săvîrșit omorul și care este însemnătatea dezvăluirii adevărului.

Gina Petrini și Ionescu Gion într-o scenă din piesă

Nu are loc, așadar, o crimă oarecare și nu se produce pe scenă o anchetă polițistă indiferentă la coloratura social-politică a momentului. Magistrații de aci nu sînt luați din piesele lui Brieux, acuzații și victimele nu pot figura în procesul Mary Dugan, dar reflexe și inflexiuni din aceste producții-melo intervin în cursul desfășurării acțiunii, chemate de caracterul exterior al construcției. Intr-adevăr, hotărîndu-se pentru filarea acțiunii într-o suită de imagini „tari“, tînărul autor s-a menținut la enunțul problemei, pe care l-a expus cu fantezie, dar fără a se preocupa de adîncirea caracterelor omenești. Personajele dramei sînt astfel definite intențional de la prima apariție și mutate cu nerv dintr-un pătrat într-altul, fără a mai fi supuse unor investigații psihologice care să accentueze conturul moral al fiecăreia.

Rezultă o demonstrație dramatică limpede și precisă în care fiecare erou are în cîmpul acțiunii directe sarcini concrete și explicite. Mișcările sufletești sînt însă simplificate și, astfel, deosebirile între personajele din aceeași tabără sînt infime pe plan caracterologic. Vancea seamănă leit cu Străuț și amîndoi sînt asemănători inginerului Armașu, care în intenția autorului trebuia să se afirme ca tipul omului cinstit dar lipsit de combativitate. „Negativii“ sînt de asemenea confundabili și, în orice caz, liniari. Deoarece savoarea piesei se desprinde din ritmul antrenant al anchetei propriu zise, primul plan îl ocupă nu eroii comuniști, care figurează în „cazul“ analizat, ci anchetatorul însuși, care este un Holmes blazat, cu certe porniri umanitariste. Barbu Dragomir conduce totuși o cercetare aprinsă pentru pronunțarea adevărului și acest mobil etic înnobilează cele mai bune momente ale dramei.

Preocupat în primul rînd de ancheta criminalistică, Dorel Dorian n-a putut să realizeze la același nivel de trepidație unele momente prețioase pentru sublinierea cadrului istoric și a semnificațiilor politice ale asasinatului lui Vancea. Astfel pasajul care include acțiunea gărzilor muncitorești sau cel din redacția gazetei nu capătă strălucire și pregnanță, văzute în raport, de pildă, cu scena din camera Elenei Herescu. Finalul vizionar al piesei este adăugat, de asemenea, nefiresc și în termeni grandilocvenți, după încheierea propriu zisă a conflictului.

Observațiile noastre critice nu contrazic valoarea educativă a piesei lui D. Dorian, văzută ca o nouă ilustrare a biruinței adevărului asupra dușmanilor celor ce muncesc. Intenția filozofică subliniată prin titlul dramei nu capătă destulă consistență dar prilejuiește o pledoarie favorabilă umanismului socialist, într-o creație cu categorice virtuți scenice. Cunoaștem textul unei alte piese a aceluiași autor (piesă care se află în repetiție) și avem motive să credem că Dorel Dorian poate să dobîndească succese mai complecte. Dacă va fi întrebat ce a învățat din primul său contact cu publicul, tînărul autor ar putea răspunde că rămînînd credincios cerințelor meșteșugului, va amplifica mereu glasurile omenești din viitoarele sale lucrări. Teatrul este doar, după cum se știe, un joc subtil în care cuvintele nu capătă strălucire dacă nu sînt rostite de oameni adevărați.

★

La Teatrul Municipal regia (Dinu Negreanu) a crezut indicat să pună în valoare caracterul spectaculos al piesei. S-a organizat o comunicare convențională între cele două planuri ale acțiunii și s-a acordat importanță jocului savant de lumini pentru scenele „evocate“ în cursul anchetei judiciare. Pedalînd pe factorul captivant (deși nu într-un ritm potrivit) regizorul n-a venit îndeajuns în ajutorul autorului. Este de crezut că insistînd asupra nuanțării interpretării actoricești, direcția de scenă ar fi dat mai puternic relief unor tipuri promițător profilate în text (Barbu Dragomir, Elena, Vancea). In orice caz s-ar fi putut obține un spor de culoare în diferențierea unor personaje, de pildă în scena din casa conspirativă, înaintea plecării lui Vancea.

Spectacolul evidențiază cîteva contribuții interpretative prețioase. Astfel, în ciuda cîtorva momente de poză cerebrală, participarea lui Barbu Dragomir la acțiune se realizează în interpretarea lui Ionescu Gion într-o viziune interiorizată, opusă tentațiilor unui joc superficial. Gina Petrini și-a condus cu mult tact rolul printre pericolele și ispitele melodramei: Actrița a consumat cu prudență momentele „tari“, dar n-a găsit totdeauna drumul către o altă cale de afirmare a zbuciumului său sufletesc. Deosebit de interesantă a devenit figura judecătorului Enăchescu, în versiunea scenică a lui Paul Sava. Dispunînd de un număr limitat de replici, actorul a construit prin gesturi, mers și tonalitatea glasului aproape un tip, în orice caz un profil caricatural în linii negre. Dintre „negativi“, Gh. Ghițulescu (maiorul Walter) are meritul de a fi creionat expresiv un personaj odios, în vreme ce V. Ronea (bătrînul Roznovanu) a jucat cu dezinvoltură într-un rol care i se repartizează prea des și care-l duce — fatal — la repetări și manierizare. In rolul inginerului Armașu, G. Carabin a apărut mai curind ca un tip sceptic, deși s-ar fi cuvenit să accentueze puritatea personajului. Tînărul actor a tratat cu o nejustificată indiferență momentele de lirism, care-i reveneau, și a părut, în general, stînjenit de prezența sa în scenă. Surîzînd excesiv Septimiu Sever a spus rolul lui Marin Străuț fără deosebite eforturi. Dimpotrivă, N. Mavrodin a dat căldură prezenței lui Vancea, în limita spațiului acordat de autor. Din restul distribuției mai semnalăm apariția Anei Negreanu, în sfîrșit distribuită într-un rol care atestă calitățile sale prin creațiile de compoziție.

Credem cu adevărat necesar ca regia să îmbunătățească conturul ideologic al spectacolului printr-o adîncire suplimentară a individualizării personajelor. Nu ne îndoim că direcția de scenă poate veni în ajutorul autorului, și că în săptămînile ce urmează textul literar, ca și reprezentarea sa scenică, vor putea cîștiga printr-o nouă atractiozitate, cu rădăcini mai profund umane.

V. MÎNDRA

GOSPODĂRIA AGRICOLĂ COLECTIVĂ
„DRUM NOU“

Costumele țărănești nu trebuie să înșele. Protagonistele sînt muncitoare din ansamblul de dansuri al uzinelor „Republica“

Finala

Pe marginea celui de-al 5-lea concurs al artiștilor amatori

De mai bine de două luni, țara întreagă a fost într-o continuă sărbătoare a cîntecului, dansului și brigăzilor artistice de agitație. Toți comentatorii celui de al 5-lea concurs al formațiilor artistice de amatori au fost de acord în a constata că, mai mult ca oricare altul din concursurile anterioare, cel din anul acesta a avut o forță mobilizatoare deosebită, un elan creator nemaiîntîlnit, un entuziasm, care a cucerit, cu o forță irezistibilă, mase de-a dreptul uriașe de oameni. Nu ne referim numai la cifrele impresionante de participanți la concurs (coriști, dansatori, actori, orchestre, fanfare, soliști vocali și instrumentali), cifre care au fost amintite în presă (700.000 artiști amatori, în 5.300 formații de cor, 7.900 echipe de dansuri, 1.200 formații instrumentale, 3.380 brigăzi artistice de agitație, peste 1.300 soliști vocali, dansatori și instrumentiști), ci ne referim în mod deosebit la complexul de efecte mobilizatoare, educative și organizatorice pe care masa acestor artiști amatori l-au declanșat pe toată suprafața țării, atît în faza de pregătire, cît și în faza de realizare pe etape a concursului.

Ca membru în comisiile de selecționare, am avut ocaziunea să constat, personal, cît de puternic este azi interesul maselor celor mai largi de oameni ai muncii pentru manifestările culturale și artistice de cîntec, dans, teatru. Prin efectul educativ și mobilizator al mișcării populare de artiști amatori s-a produs o creștere generală a nivelului calitativ al producțiilor formațiilor artistice de amatori și o creștere calitativă a exigențelor maselor tot mai mari de spectatori. Familia în care apare un artist amator reprezintă un colectiv cîștigat pentru cultură; de asemenea satul, fabrica, cartierul urban în care se organizează un cor, o echipă de dansuri, o brigadă de agitație artistică reprezintă o formație socială cucerită pentru cultură. Astăzi, țara noastră cunoaște fenomenul surprinzător al unei mase de spectatori, de o amploare necunoscută decît la marile competiții sportive, interesată activ pentru manifestări artistice.

Fenomenul acesta nou, produs direct al revoluției culturale înfăptuită de partid în numai 15 ani, a fost cu deosebire vizibil cu ocazia finalei, desfășurată în București, a celui de al 5-lea concurs.

Sînt adînc convins că dacă exigențele acestui examen, fie și public, n-ar fi pretins, prin natura lor, o sală închisă, ci un amfiteatru în aer liber, de mari proporții, finala ar fi fost urmărită de un public uriaș. Confirmarea acestei afirmații stă în interesul arătat de public pentru manifestările finale în tot decursul celor 7 zile, cît au durat acestea.

In anul acesta finala a reunit formații de o valoare calitativă mult ridicată față de anii precedenți. Atît formațiile cu o veche tradiție (corurile din Lugoj, Săliște, Poiana, fluierașii din Jina sau Leșu, fanfara din Topolovățul Mare, Lupeni, sau Naiștat ș.a.) cît și formațiile artistice de cor, joc, agitație artistică, ale marilor unități industriale și economice de la Reșița, Hunedoara, Uzinele Republica, Irta, 23 August din București etc., sau cele din regiunile Oradea, Cluj, Or. Stalin, Iași, Ploești, Regiunea Autonomă Maghiară ș.a., au vădit un progres apreciabil, rezultat din creșterea nivelului pregătirii, precum și din stăpînirea mai completă a tehnicii, atît de către instructori, cît și de către executanți.

In stadiul și la nivelul actual al forțelor instructorilor și executanților, se întrevăd perspectivele unor noi etape superioare, cînd formațiile de cor, spre pildă, pot trece la ansambluri mari de mii de persoane (coruri în masă), care să execute un program dinainte pregătit, după reguli unitare de execuție.

De asemenea, pe linia dansurilor cu temă, echipele de dansatori vor trebui înzestrate cu librete concepute și realizate la nivelul real, ridicat, al lor.

Creatorii muzicali, cît și cei literari, deși au acordat atenție mișcării artistice de amatori, au făcut-o într-o măsură mai mică decît merită o mișcare de amploarea existentă. Subestimarea acestor formații, ca și subestimarea forței lor culturale și agitatorice, ar constitui o gravă greșeală din partea creatorilor.

Se impune de asemenea o preocupare susținută în direcția ridicării instructorilor (dirijori, instructori de teatru, coregrafie, etc.) la nivelul forțelor artistice realizate ori încă latente de care dispun.

In anul acesta, finala concursului de artiști amatori a avut caracterul unui adevărat festival național. Caracterul festiv al concursului și-a avut izvorul, în primul rînd, în împrejurarea excepțională că a coincis cu măreția sărbătoririi celei de a 15-a aniversări a zilei de 23 August, cea mai mare sărbătoare națională a poporului nostru.

Se întrevede însă că, an de an, odată cu înflorirea continuă a vieții economice și culturale mișcarea populară a artiștilor amatori va crește în importanță.

De aceea, ne putem fixa, ca obiectiv apropiat, finale concepute la nivelul unor olimpiade artistice, care să devină, ca forță și valoare incontestabilă, o uriașă mișcare artistică-populară în țara noastră.

Filaret BARBU

CARNET TEATRAL

„Ediție specială“

Mariana Pîrvulescu dezvoltă în piesa de debut „Ediție specială“ un motiv eroic evocator. Personajele piesei — tineri gazetari comuniști — scriu cronica reformei agrare înfăptuită în Martie 1945. In condițiile vitrege ale lipsurilor materiale și ale actelor teroriste puse la cale de uneltele moșierimii — huliganii țărăniști — redactorii unui cotidian comunist dintr-un județ agricol răspîndesc cuvîntul și chemările partidului. Autoarea insistă asupra sîcîitoarelor lipsuri de inventar din redacție, pentru a sublinia entuziasmul de baricadă al tinerilor. Se topesc ultimele lumînări, se consumă ultima baterie a radioului prin care se culeg știrile externe, ziarul se tipărește pe hîrtie de împachetat, casa de bani e goală, dar apariția cotidianului nu suferă întreruperi și întîrzieri. La sate, reacțiunea organizează provocări soldate cu morți și răniți. Sezisați, redactorii se constituie într-un mic detașament de șoc. Cel mai matur dintre ei — un conducător cu experiența muncii de partid — trebuie să le tempereze impulsul răfuielilor violente, în folosul acțiunii cu mult mai necesare de agitație în coloanele ziarului. Toate eforturile se concentrează pentru a fi publicat apelul județenei de partid, însoțit de reportaje și documente care să demaște urzelile țărăniștilor din localitate. Huliganii asediază redacția, intenționînd să împiedice prin teroare apariția numărului. Tinerii rezistă cu eroism și scot ziarul la timp. In clipa victoriei, unul din cei mai buni cade ucis.

In evoluția conflictului pe aceste coordonate, Mariana Pîrvulescu a intenționat o dezbatere pe tema convingerilor și năzuințelor proprii făuritorilor de presă comuniști. Eroii se află sub imperiul unor evenimente care cer angajarea maximă a responsabilității. Piesa reține cursul exterior al acestor evenimente în momente de atmosferă bine realizate, însă individualitatea caracterelor se ghicește greu și apare abia schițată. Ceea ce duce la o desfășurare mai mult expozitivă a acțiunii și, destul de des, la superficialitatea replicii. Adeziunea unor personaje (Ion, Ileana, sau Doru) la lupta pentru demascarea provocatorilor, se exprimă prin acte de curaj și jertfă, întemeiate pe o credință revoluționară unică. Spațiul îngăduit reflecțiilor, stărilor interioare, într-un cuvînt, manifestării personalității fiecăruia, este însă limitat, astfel încît se creează impresia că autoarea a urmărit să-i deosebească doar printr-un procent mai mare sau mai mic de replici care revine fiecăruia și prin cîteva particularități temperamentale.

Cînd personajele nu sînt lineare ca cele de mai sus, ci se transformă într-un anumit sens pe parcursul acțiunii, evoluția lor apare în date sumare și exterioare. Așa este Nicolae Apetrei, corespondentul voluntar de la țară, care își învinge (declarativ) instinctul individualist germinat după împroprietărire, pentru a se dedica profesiei de ziarist. Raționamentele intelectualiste ale lui Ghiță, sceptice și cinice, își fac drum cu o uimitoare indulgență din partea colegilor săi prezentați îndeobște intransigenți. Fapt pentru care lașitatea sa în timpul asedierii redacției nu pare să trezească surpriza spectatorilor dar, în schimb, provoacă o revelație ceva cam tardivă din punctul de vedere al personajelor pozitive din piesă.

In nuanțarea calmului organizatoric al redactorului șef Horia, în discreția cu care este sugerată apropierea „ilustrissimului“ Andrei — comentator la pagina externă — de actualitatea arzătoare a evenimentelor care-și găsesc ecou în redacție, se întrevăd posibilitățile autoarei de a contura profiluri etice de eroi integrați organic în dezbaterea urmărită. Piesa Marianei Pîrvulescu are ca erou colectivul de tineri și entuziaști gazetari. Dinamismul acțiunii și valoarea agitatorică a unor scene, în care străbate un suflu de eroism revoluționar, justifică prezența ei în repertoriu.

★

Cu „Ediție specială“ Teatrul Tineretului a deschis festiv actuala stagiune. Actori de frunte ai teatrului servesc distribuția, realizînd — lucru rar pe această scenă — omogenitate în interpretare. Regizorul N. Massin a suprimat pauzele între acte, în spiritul concepției generale a spectacolului, care transmite tinerețea și avîntul acțiunilor eroice ale piesei. Am apreciat în rîndul celor mai reușite interpretări actoricești, linia conduitei ferme și totodată visătoare, dată de Florin Vasiliu personajului Ion, maturitatea și căldura cu care Liliana Ticău a înzestrat-o pe Ileana, voioșia adolescentului creat de Ion Ciprian (Doru) și timiditatea în care se ascunde energia, în jocul lui G. Păunescu (Andrei). Corneliu Gîrbea a abordat o ținută rigidă interpretîndu-l pe Nicolae Apetrei, accentuînd astfel caracterul exterior al evoluției personajului.

Decorul realizat de Ion Mitrici creează o ambianță conformă atmosferei de atunci, de precaritate materială a redacției cotidianului local. Spectacolul avea de cîștigat în claritatea mesajului său dacă decorul sonor din ultimul act (sugerînd asedierea redacției de către provocatori în fața redacției) ar fi transmis nu zgomotul confuz al unei mulțimi de oameni, ci acțiunea cîtorva huligani de profesie.

Emil MANDRIC

FILM

„Pe drumurile Romîniei“

Un reporter străbate țara în lung și lat. Ii descoperă — tulburat — fața cea nouă, însemnînd liric datele tinerei biografii naționale. Rominia de astăzi, Rominia vibrantelor cuptoare de la Hunedoara și a masivului metalic de la Bicaz, Rominia oamenilor ce smulg ogoarelor comoara vegetalelor, a oamenilor ce călătorind pe vîrfurile munților, ori pătrunzînd, adînc, în măruntaiele lor, descifrează tainele minereului și-l convertesc cu căldură și lumină, Rominia harnicilor slujitori ai științei și a artiștilor ce impun lumii forța unui popor talentat, răsare — pregnant conturată — de condeiul unui priceput gazetar. Scenariul semnat de Victor Vîntu, *ca și filmul documentar realizat după acest scenariu de* Mirel Ilieșu *și* Olga Podgorețkaia, *poartă, în întregime, amprenta unei gîndiri, a unui stil de tratare, care trădează reporterul. Filmul, prezentat de Studioul „Alexandru Sahia“ în colaborare cu studioul de filme documentare din Moscova, constituie o pagină de izbutită publicistică cinematografică, avînd larga respirație și farmecul amănuntului de viață concret, specific literaturii de acest gen. Dar și o anume fragmentare, lipsa unei solide construcții dramatice necesare de data aceasta. Simbioza literaturii cu filmul s-a produs uneori anevoios, deși numeroase secvențe mărturisesc capacitatea reporterilor de sintetizare cinematografică a ideilor scenaristului.*

Iată — de pildă — motivul drumurilor, motiv care începe și încheie armonios această monografie geografică și umană a țării noastre. Din străvechiul podiș carpatin coboară, domoale, drumurile ce împletesc legenda cu istoria. Calea ciobanului Mioriței sau calea lui Ștefan, ce-a stăvilit la Dunăre puhoiul turcesc. Aparatul cinematografic transmite — într-o vibrantă imagine colorată, dimineața pămîntului strămoșesc. Dar iată că parcurgem acum un alt drum, drumul confruntării vii a trecutului cu prezentul. Alături de piatra istorică, ce marchează locul unde a fost îngenunchiată odinioară puterea turcească, se înalță pe ecran monumentul unei victorii contemporane:

Imaginea materializează plastic, *ideea gloriosei tradiții istorice, izvorul eroismului contemporan. Iar cînd, în final, vedem filmată din avion — grandioasa perspectivă a unui drum ce se desprinde pe mare și auzim vocea comentatorului: ... și toate aceste destine omenești pe care le-am cunoscut de-a lungul Patriei noastre, se împletesc — asemeni apelor — într-unul singur: marele drum spre socialism..* ***realizăm, că în aceste momente literatura*** *s-a contopit cu cinematografia, pentru a asigura spectatorului emoția complexă oferită de cea de-a 7-a artă.*

Descrierea literară amplă, în perioade lungi, de un lirism reținut, dar vibrant, e tradusă pe ecran, în lente plimbări ale aparatului, descoperind lanuri cu spice bogate, hale uriașe cu mașini moderne produse pentru prima dată, străzi cu impunătoare blocuri și împărății tăcute de pelicani și grîul deltei — stuful. Un frumos travelling — în imagine — pe o alee de butoaie cu vin renumit, transmite spectatorului și prin comentariu, aroma piersicilor și boabelor chilimbarii de strugure, gustul migdalelor amare și al însoritelor primăveri. O alunecare înainte a aparatului, pe labirintul unor țevi cărămizii pe care intră bogății străvechi — sarea, petrolul, și apoi, retragerea aceluiași aparat spre a marca de data aceasta drumul pe unde vor ieși de aici produse moderne: cauciuc sintetic, mase plastice, îngrășăminte, sugerează — în mic — miraculoasa alchimie a zilelor noastre. Aceste frumoase — dar mult repetate — descrieri lente, încetinesc însă ritmul general al filmului, făcînd — pentru spectator — dificilă parcurgerea lungilor sale drumuri. E o defecțiune ce ține și de concepție dar mai ales de realizare — în imagine și montaj — a structurii compoziționale a filmului. Luate separat (și contopirea lor se face uneori surprinzător, nu prin treceri firești în imagine, ci prin întorsături abile de comentariu) pasajele acestui reportaj cinematografic constituie — fiecare — mici poeme lirice. Poemul trezirii la viață — în anii regimului nostru — a frumoasei adormite, Moldova, poemul răpunerii uriașului capricios, Bărăganul, poemul albelor visări de relon, ori al romanticului Făt Frumos București, ce crește într-o zi cît altul în zece. Totul se rotunjește armonios dar nu crește, în intensitate, cum ne deprind desfășurările cinematografice de această amploare. Ai crede că filmul culminează cu romîneasca urare către inima țării: „1000 de ani pace!“, cînd din nou operatorul revine la imaginea Tîrgului Mureș, pentru a relua apoi aspecte humoristice ale vieții din Capitală, alternate cu manifestări muzicale (mult prea lungi) de la festivalul Enescu, și apoi — interesantă idee, dar neîncadrată organic economiei filmului — reîntoarcerea pe locurile unde au crescut între timp noile orașe industriale.

Un merit deosebit al filmului îl constituie folosirea inteligentă (care emoționează prin contrastul puternic) a materialelor de arhivă (alb-negru) ce grăiesc despre trecutul întunecat alături de luminosul, viu coloratul prezent. Imagini surprinse în vechea „vale a plîngerii“, astăzi valea fericită a minerilor bogați, sintetizează cinematografic *drumul de milenii parcurs în 15 ani de un popor harnic, ce construiește socialismul. Portretele conducătorilor Partidului, portretele celor mai buni fii ai poporului muncitor bravi oțelari, mineri, gospodari ai agriculturii socialiste, artiști și oameni de știință, completează, fericit, cuprinzătorul portret al Romîniei Socialiste*

Alice MANOIU

Scenă din filmul „Pe drumurile Romîniei“

Colocviu internațional U.N.E.S.C.O.

La București, între 14 și 27 septembrie, Comisia Națională a Republicii Populare Romîne pentru U.N.E.S.C.O. și Academia Republicii Populare Romîne organizează un colocviu internațional de civilizații, literaturi și limbi romanice.

Reunind în jurul aceleiași mese savanți și oameni de litere din țări deosebite, această întîlnire internațională va contribui la înțelegerea internațională prin cunoaștere reciprocă și colaborare culturală.

Programul cuprinde trei cicluri: **Civilizații romanice** (14–15 septembrie) cu următoarele teme: Conrtibuția civilizațiilor romanice la formarea culturii moderne; Aspecte ale civilizațiilor romanice în țările Americii latine; Caracteristici comune ale dezvoltării artelor la popoarele romanice. **Literaturi romanice** (16–17 septembrie): Problemele actuale ale istoriei literaturilor romanice; Caracterele specifice ale literaturilor din America latină; Despre caracterele specifice ale literaturii romîne. **Limbi romanice** (18–19 septembrie): Noile atlase lingvistice ale limbilor romanice; Probleme de fonologie a limbilor romanice; Influența elementului autohton asupra limbilor romanice.

Intre 20 și 27 septembrie, oaspeții străini vor vizita Capitala, Valea Prahovei și litoralul Mării Negre.

La lucrările Colocviului vor participa lingviști, istorici literari, critici de artă, scriitori din 18 țări: Anglia, Brazilia, Bulgaria, Cehoslovacia, Elveția, Franța, R. D. Germană, R. F. Germană, Grecia, Italia, Iugoslavia, R. P. Polonă, Spania, S.U.A., R. P. Ungară, U.R.S.S., Venezuela.

GHEORGHE DANGA

„Noroc bun“ de Gheorghe Danga este cîntecul săptămînii transmis de posturile noastre de Radio în clipa cînd compozitorul ne-a părăsit pentru totdeauna. *„Noroc bun“* este ultimul mesaj artistic adresat de creatorul dispărut înainte de vreme, muncitorilor minieri, pe care i-a vizitat în adîncurile pămîntului cu cîteva luni înainte de moarte. *„Noroc bun“* este cea de pe urmă piesă pe care dirijorul corului Radio a înregistrat-o săptămîna trecută cu un grup restrîns al formației sale dragi, pentru a fi învățată de ascultătorii de pe întreg cuprinsul patriei.

Gheorghe Danga a murit la datorie. Condeiul i-a căzut din mînă la pian, în timp ce schița o lucrare pentru sărbătoarea Republicii din decembrie. El ne-a părăsit cu mult înainte de a-și fi spus ultimul cuvînt. Nu împlinise încă 54 de ani!

Compozitorul s-a născut în București la 1 octombrie 1905. A urmat liceul Sf. Sava, apoi comerțul superior și Conservatorul din Capitală (profesori Ion Nona Ottescu și Victor Gheorghiu), pe care nu l-a absolvit din pricina greutăților familiare. A debutat ca dirijor al corului din cartierul Grivița *„Zori de zi“*, pe scena Ateneului Romîn, la 17 mai 1928, afirmîndu-se ca un bun meșteșugar în mînuirea ansamblului vocal.

Intre anii 1935—1948, Gheorghe Danga a dirijat corul petroliștilor din Cîmpina, formație care a reușit — datorită talentului și muncii perseverente a entuziastului conducător artistic — să se impună pe plan național, cîștigînd o serie de concursuri. Atunci s-a născut *„Sîrba în căruță“* (piesă de antologie în muzica noastră corală), *„Zamfira“*, *„Ca la Breaza“*, *„Marșul petroliștilor“*, ș.a.

Dar afirmarea talentului lui Gheorghe Danga a găsit prețuire abia în anii Republicii, cînd a fost numit prim dirijor al corului Radio. Avea, în sfîrșit, o formație pe măsura capacităților sale artistice. Nu era eveniment mare din viața poporului, pe care Gheorghe Danga să nu-l cinstească cu un cîntec. Rînd pe rînd, cîntecele *„Minerii“*, *„Sîrba pe loc“*, *„Bade, bădișor“*, *„Partidul meu“*, *„Senin e cerul țării mele“*, *Floare roșie“*, *„Biruitor e marele Octombrie“*, *„Urare siderurgiștilor din Hunedoara“* și suita *„1907“*, i-au impus numele printre maeștrii genului de masă contemporan. Pentru activitatea sa, statul democrat-popular l-a decorat cu „Ordinul Muncii“, acordîndu-i totodată, în anul 1957, titlul de artist emerit.

Viorel COSMA

In cei 15 ani de la Eliberare, R.P. Bulgaria a cunoscut o vertiginoasă dezvoltare industrială. Vedere de ansamblu a întreprinderii de materiale infuzibile de la Elin Pelin raionul Sofia

15 ani de literatură bulgară nouă

In cei 15 ani de viață liberă, noua literatură bulgară s-a dezvoltat cu succes pe drumul realismului socialist, preluînd și dezvoltînd învățămintele primilor scriitori proletari, dar continuînd în același timp cele mai valoroase tradiții ale scriitorilor din perioada Renașterii și a realismului critic.

După 9 septembrie 1944, beletristica bulgară s-a îmbogățit cu numeroase opere însemnate. Cititorul romîn cunoaște puternicul roman al lui Dimităr Dimov „Tutunul". Eroismul partizanilor bulgari din timpul războiului împotriva fascismului este evocat în paginile multor creații beletristice, dintre care un succes deosebit a avut amplul roman al lui Dimităr Anghelov, „Pe viață și pe moarte". In general, se poate spune că cele mai mari succese ale literaturii bulgare contemporane au fost înregistrate în domeniul prozei.

Unul dintre cei mai buni cunoscători ai satului bulgar din literatura noastră contemporană Gheorghi Karaslavov — a tipărit primele două volume din marele său ciclu intitulat „Oameni obișnuiți". Marele prozator urmărește cu o măiestrie artistică remarcabilă pătrunderea ideologiei comuniste în lumea satului bulgar. creînd cîteva tipuri interesante de țărani comuniști. Pavel Vajinov este autorul nuvelei „Compania a doua" — una dintre cele mai reușite creații, care reflectă în proza bulgară nouă aspecte ale luptei eroice a poporului împotriva cotropitorilor fasciști. Andrei Guleașki în romanele sale „Satul Vedrovo" și „STM" evocă momente importante din procesul de transformare socialistă a satului bulgar. Printre reprezentanții prozei scurte contemporane se numără de asemenea scriitori deosebit de talentați cum ar fi: Emilian Stanev, Ilia Volen, St. Daskalov, Krum Grigorov, Bogomil Rainov.

Dimităr Talev a conceput o trilogie despre luptele macedonenilor. Primul roman din trilogie, „Sfeșnicul de fier", reprezintă de bună seamă capodopera autorului. Va rămîne neștearsă în memoria fiecărui cititor figura tragică a lui Sultan, personaj în care sentimentele umane cele mai înalte se ciocnesc cu prejudecățile datorate lumii vechi, burgheze.

In aceeași perioadă, scriitorii Kamen Kalcev, Pavel Vejinov și alții au scris romane valoroase despre viața clasei muncitoare, care în trecut nu era socotită demnă de a fi înfățișată în literatură. Operele acestor scriitori marchează un început bun, care va trebui însă continuat și dezvoltat pînă la realizarea unor mari creații care să descrie eroismul clasei muncitoare bulgare aflată acum în plin avînt al construcției socialiste.

Ca speranțe ale beletristicei bulgare trebuie să-i cităm pe tinerii și talentații nuveliști Ivailo Petrov, Dragomir Asenov, S. Severneac, D. Gulev, Lileana Alexandrova și alții.

Niciodată lirica bulgară nu a fost așa de variată ca astăzi. Lupta neîntreruptă pentru o poezie pătrunsă de spirit de partid, pentru originalitate creatoare — iată ce caracterizează eforturile poetului bulgar contemporan. Un reprezentant de seamă al poeziei bulgare noi este Hristo Radevski, care a adus o contribuție însemnată la dezvoltarea fabulei, veche specie literară, cultivată de mulți înaintași ai poeziei bulgare. Epoca luptei armate a poporului împotriva fascismului este reflectată cu o deosebită intensitate lirică în „Cîntecele de partizani" ale lui Veselin Andreev. Culegerea de poeme „Focul" de Mladen Isaev se inspiră și ea din eroismul luptătorilor bulgari în timpul războiului pentru apărarea patriei.

Cu intonații noi a răsunat în ansamblul poeziei bulgare de azi lirica marei poete Elisaveta Bagriana. Odată cu culegerea de versuri „Cinci stele" poeta s-a eliberat de atmosfera înnăbușitoare mic-burgheză care caracteriza unele dintre creațiile ei dinainte de 9 septembrie. Devine din ce în cei mai cunoscut și numele tinere poete Blaga Dimitrova. O poezie emoționantă închinată eroicului Partid Comunist Bulgar ne-au dăruit poeții Krum Penev, Alexandăr Gherov, Veselin Hancev, Gheorghi Djagarov, Pavel Matev și Peniu Penev, a cărui moarte prematură reprezintă o mare pierdere pentru literatura bulgară.

Unul din evenimentele cele mai însemnate în lirica bulgară contemporană îl reprezintă apariția culegerii de poezii „Am mers pe drumurile tale" de Nicola Furnadjiev și a ultimelor volume ale lui Lamar, poet care se caracterizează printr-un vers direct, dur, însă deosebit de expresiv.

Un exemplu grăitor al rezultatelor obținute în dezvoltarea literaturii, pe drumul realismului socialist este marea înviorare care s-a produs în dramaturgia noastră națională. De curînd s-a terminat festivalul dramei bulgare. Cu acest prilej am avut posibilitatea să urmărim cele mai valoroase creații ale dramaturgilor bulgari. Creațiile lui Lozan Strelcov („Recunoașterea", „Zile de neuitat", „Ora fericirii"), și Kamen Zidarov („Mila regelui", „Anii furtunoși", „Cîntecul nemuritor"), oferă exemple demne de urmat pentru toți dramaturgii bulgari. Alături de ei, Ghiorghi Karaslavov (autorul comediei „Piatra din baltă") și Dimităr Dimov (autorul piesei „Femei cu trecut"), sînt printre cele mai reprezentative figuri ale dramaturgiei bulgare contemporane. Cel mai îmbucurător este faptul că la Festival au participat o serie de autori tineri: Nikola Rusev („Zilele de lucru au multe nume"), Ivan Peicev („Fiecare seară de toamnă"), Ivan Radoev („Lumea este mică"), Kliment Țacev și alții. Fără îndoială că dramaturgii bulgari vor profita de marele interes al opiniei noastre publice față de teatru și vor studia profund conflictele realității noastre, contribuind astfel la realizarea unui repertoriu național realist-socialist deosebit de valoros.

Cu toate că se constată o anumită rămînere în urmă în domeniul criticii literare, istoriei literare și al esteticii, evoluția acestui sector deosebit de important a literaturii noastre noi este de netăgăduit. Aportul academicianului Todor Pavlov la nimicirea revizionismului estetic ca și cele mai remarcabile studii critice și de istorie literară semnate de Ghiorghi Tanev, Pantelei Zarev, Petăr Dinekov, Stoian Karolev, Pencio Doncev se înscriu printre cele mai reușite producții ale genului.

Un deosebit interes în rîndurile scriitorilor a stîrnit cuvîntarea tovarășului Todor Jivcov rostită la ultimul Congres al scriitorilor. Politica partidului de atragere a tuturor forțelor scriitoricești, pentru crearea unei atmosfere într-adevăr creatoare în rîndurile oamenilor de litere, pentru stabilirea unei legături strînse între construcția socialistă și eforturile scriitorilor, pentru realizarea unei literaturi cît mai apropiate de popor — toate acestea reprezintă o garanție sigură pentru înflorirea noii literaturi bulgare.

Scriitorii bulgari sînt conștienți de faptul că în actuala etapă a dezvoltării construcției socialismului, ei vor fi demni de încrederea pe care le-a acordat-o poporul, creînd opere de o înaltă măiestrie artistică, emoționante și rezistente timpului. Aceste opere vor apare, sîntem siguri, și noi le așteptăm cu încredere.

Petko TOTEV

TELEGRAMĂ

Către Uniunea Scriitorilor bulgari

Cu prilejul împlinirii a 15 ani de cînd poporul bulgar a doborît jugul robiei fasciste și a pornit liber pe drumul revoluției către socialism, urăm scriitorilor bulgari depline succese în activitatea lor de zugrăvire a luptei desfășurate de oamenii muncii pentru gloria și fericirea Bulgariei în familia popoarelor socialiste sub steagurile leninismului. Opera voastră, dragi tovarăși, clădită pe luminoase și vii tradiții de luptă cîntate de poeți ca Botev și Vapțarov, se ridică azi pătrunsă de spirit revoluționar în mijlocul unui popor dîrz și harnic și contribuie la construcția socialismului în țara voastră și a consolidării păcii între popoare. Succesele voastre sînt bucuria noastră și sporesc prietenia dintre poporul bulgar și poporul romîn. Să înflorească noua literatură bulgară pusă în slujba poporului și a socialismului.

In numele conducerii Uniunii Scriitorilor din Romînia

Mihai BENIUC

Carnet bulgar

De curînd, la Teatrul Popular din Sofia a văzut lumina rampei comedia cunoscutului dramaturg Gheorghi Caraslavov — „Piatra din baltă" care aduce pe scenă oameni din satul bulgar de astăzi. „Rabotnicesco Delo", într-o cronică dramatică, consideră că lucrarea este „pătrunsa de spiritul ideologiei comuniste, de partinitate... Deși autorul a reușit mai mult în zugrăvirea personajelor negative, totuși noul învinge în piesă, așa cum învinge și în viață".

★

Cunoscutul nuvelist bulgar Emilian Stanev este actualmente prezent în librării cu primul său roman, intitulat „Ivan Kondarev". Presa a întîmpinat cu mult interes apariția volumului I al romanului în care autorul zugrăvește cu măiestrie viața unui orășel de provincie după primul război mondial. Subliniind faptul că scriitorul relevă — în contrast cu descompunerea morală a burgheziei — apariția și creșterea forțelor revoluționare, ziarul „Rabotnicesco Delo" apreciază romanul ca o lucrare ce va rămîne în istoria literaturii bulgare.

★

Din inițiativa Uniunii Scriitorilor, un numeros grup de scriitori bulgari s-a stabilit pentru un timp mai îndelungat pe diferite șantiere în vederea cunoașterii nemijlocite a mediului muncitoresc. La întoarcere, Uniunea Scriitorilor a organizat o întîlnire prietenească la care cei ce au fost plecați și-au împărtășit impresiile. Discuțiile au subliniat utilitatea acestei forme de documentare care permite scriitorilor apropierea sufletească de cei ce vor fi eroii viitoarelor lor lucrări.

★

In vederea sărbătoririi a 100 de ani de la nașterea lui A. Cehov, în R.P. Bulgaria s-a constituit un Comitet Național în componența căruia se numără unele din cele mai proeminente personalități ale vieții obștești ca: Gheorghi Karaslavov, secretar general al Uniunii Scriitorilor, Tola Dragoiceva, președinta Asociației de Prietenie Bulgaro-Sovietice, S. Vasev, președintele Uniunii Ziariștilor Bulgari și alții.

Programul sărbătoririi centenarului include printre alte manifestări și o sesiune jubiliară comună a Academiei, Universității și Institutului de Teatru. Vor apare: un volum de „Opere alese", o culegere de povestiri pentru copii precum și un volum de amintiri despre Cehov.

★

O deosebită atenție s-a acordat în anii puterii populare literaturii pentru copii — aproape inexistente pînă la eliberare. Incă în 1957 numărul cărților pentru copii apărute a întrecut de patru ori ceea ce s-a editat în 1939. Ultimele lucrări din acest gen poartă semnăturile unor scriitori de prestigiu ca: Elisaveta Bagriana, G. Karaslavov, K. Kalcev, M. Marcevski, ca și a unor tineri autori ce s-au consacrat literaturii pentru copii cum sunt Dora Gabe, N. Zidarov, ș.a.

★

In cei 75 de ani de la înființare, biblioteca „Ivan Vazov" din Plovdiv a adunat în depozitele sale lucrări de o neprețuită valoare istorică: peste 500 de pergamente și mai mult de 3000 de cărți vechi printre care 4 volume din Evangheliarul lui Macarie datînd din 1512, Octoiul Venețian din 1636, ș.a. Biblioteca deține o bogată colecție de publicații și periodice — peste 45.000 de volume.

Pentru remarcabila activitate desfășurată, biblioteca a fost decorată cu Ordinul „Ciril și Metodiu", clasa I.

Zi luminoasă

de ELISAVETA BAGRIANA

Octombrie șaptesprezece... An nou,
cînd voi ați intrat în istoria lumii,
popoare din izbe și stepe rusești,
cu mîinile voastre, cu pumnii!

O flacără s-a ridicat la zenit
peste lumi și vieți renegate.
Atunci răsări în sfîrșit evul nou
pentru tine — Umanitate!

Tu, revoluție sfîntă și mare
a omului simplu, în jug pîn-acum,
tu răscolit-ai și piatra pe stradă
și stepe și-orașe în fum.

De Lenin trezite, ce drum ați bătut,
noroade din veac asuprite, plecate,
ca-n lume să fiți creatoare de viață,
ca lumii să-i dați libertate!

Cu foc în răsuflet trecu peste lume
un vifor sălbatic: războiul încins;
în șuier de gloanțe și ploi de obuze,
voi ați luptat și-ați învins.

Cu lanțuri amare de mult sfărîmate,
construcției, simplu, dați totul în dar
și desfășurați dintr-o zare într-alta
un pașnic stindard proletar.

Da: aniversarea de azi, luminoasă,
e, om sovietic, ca sîngele, — a ta.
Și ea — adevărul și soarele vremii —
planeta va lumina.

In romînește de VERONICA PORUMBACU

Jerbe-n mare

de LILIANA STEFANOVA

Șase sînt: — gloanțe
ce zboară pe mare...
Pentru dreptate-ați căzut, luptători!
Inima ars-a durerea cea mare...
Valul, pe bord, șters-a sîngele lor...

Șase sînt: — gloanțe
ce zboară pe mare...
Vatra-i departe, natalul pămînt...
Cui strînge mîna acel care moare?
Cine ascultă un ultim cuvînt?...

Și se gîndeau ei:
mai țin minte-acum, —
mîine, pe țărm, fi-va totul uitat.
Nici pescărușul, nici norul, în drum
n-or spune lumii cum viața v-ați dat.

Și își spuneau ei:
valul ce muge,
tace cînd cerul se-ntinde senin.
Algele ard, cu-otravă-or străpunge
frunțile-acestea... al algei venin...

Șase sînt: — gloanțe
la margini de zare...
Mult e de cînd răsunat-au, dar este
cine de dor să vă plîngă și are
cine să cînte a voastră poveste.

Flori se înalță
pe valuri de mare...
Jerbe, matrozii-mpletitu-v-au vouă
Pieptul de spumă al mării îți pare
marmură albă stropită de rouă.

Jerbe pe mare
miresme-or trimite.
Cerul vă va înveli în lumină.
Nu v-am uitat noi! Sub zări însorite
țărmul, eroilor, vi se închină!

In romînește de SUZANA DELCIU

Literatura Coreei libere

11 ani de la proclamarea R. P. D. Coreene

Eliberarea Coreei de către glorioasa armată sovietică la 15 August 1945, i-a dat poporului coreean nu numai posibilitatea nemărginită de a se dezvolta pe plan economic și politic, de de a trăi într-o patrie liberă și democrată, ci și perspectiva unei înfloriri fără precedent a literaturii și artei naționale, pe drumul metodei de creație a realismului socialist.

Literatura din perioada reconstrucției democratice a patriei oglindește formarea oamenilor noi care, la rîndul lor, au transformat prin munca lor creatoare mentalitatea maselor mobilizate pentru realizarea reformelor democratice.

Romanul „Pămînt" al lui Li Ghi En, nuvela „O familie de muncitor" de Li Buc Miăn și multe alte opere literare zugrăvesc cu măestrie viața oamenilor simpli. Nuvelele „Triumf" și „Drum de sînge" ale lui Han Ser Ia, poemul „Pec Tu San" al lui Zo Ghi Cen sînt opere care înfățișează momente dramatice din lupta pentru eliberarea patriei. In această perioadă s-au scris numeroase alte opere literare care exprimă năzuința arzătoare a poporului coreean către unificarea pașnică a Coreei și în care este descrisă lupta de eliberare dusă de compatrioții din Coreea de Sud.

Literatura coreeană contemporană glorifică internaționalismul proletar și prietenia coreeano-sovietică. Ea exprimă recunoștința caldă a poporului coreean față de eroica armată sovietică eliberatoare.

Războiul agresiv, dezlănțuit de imperialiștii americani și de clica lisînmanistă, în iunie 1950, a întrerupt munca pașnică a poporului nostru. In timpul războiului, în fața literaturii noastre s-a ivit o nouă sarcină, aceea de a apăra patria și cuceririle revoluționare ale poporului coreean de furia agresorilor imperialiști. In această perioadă, literatura a devenit o ascuțită armă ideologică de îndrumare și mobilizare a poporului coreean care lupta cu abnegație pentru apărarea patriei. Scriitorii au zugrăvit figurile nemuritoare ale eroilor poporului coreean, luptători împotriva năvălitorilor imperialiști. Nuvela lui Pac Un Ghăl „Telefonista", povestirea lui Hoang Căn „Insula în flăcări", ca și cea scrisă de Iun Se Zun „Soldatul vechi și cel nou", poemul lui Riong Man „Automatul meu", etc. sînt consacrate eroilor armatei populare coreene. Romanul „Te Don Gang" de Han Ser Ia, nuvela „Oamenii din satul care luptă" de Ciăn Se Bon, poema „Cîmpia A-Rări" de Men Ben Ghiun, prezintă figuri de luptători dîrzi din spatele frontului. Nuvela „Lupii" de Han Ser Ia și piesa istorică „Insula Cang Hoa" de Song En, demască în pagini vii faptele barbare ale dușmanilor omenirii.

In cursul îndeplinirii planului trienal și a primului plan cincinal, poporul coreean a realizat nu numai refacerea țării din ruinele războiului, dar a transformat partea de Nord a Republicii dintr-o țară agrară și înapoiată într-o țară agro-industrială înaintată. O dată cu industrializarea socialistă a țării s-a terminat victorios și cooperativizarea agriculturii.

In prezent se accentuează construirea socialistă pe calea înaintării spre comunism. In literatura noastră s-a reflectat această muncă de construire a socialismului ca o temă principală. Romanul „In încercare" de Iun Se Zun descrie munca însuflețită a clasei muncitoare, pentru reconstruirea țării. Romanul „Primăvara nouă din satul Săc Ghe Ul" de Ciăn Se Bon și comedia „Premergătorul" de Sin Go Son descriu transformările petrecute în satele noastre, înfrîngerea vechiului și victoria noului, prin cooperativizarea agriculturii.

Scriitorii și-au îndreptat eforturile lor creatoare spre dezvoltarea patriotismului socialist și a concepției comuniste despre viață. In trilogia „Du Man Gang" de Li Ghi En este înfățișată amplu lupta de eliberare națională a poporului coreean, în răstimp de jumătate secol, iar în romanul „Săl Bon San" de Han Ser Ia sînt prezentate luptele țărănimii împotriva cotropitorilor japonezi, în jurul anilor 1930. In romanul „Patria" de Pac Un Găl este descrisă de asemenea lupta partizanilor de aici, mineri, din timpul războiului de eliberare a patriei. Un alt roman de seamă „Să San De Sa" de Ce Miăn Ic cuprinde istoria orașului Phenian în timpul războiului de apărare a patriei împotriva japonezilor.

Au apărut de asemenea multe volume de versuri: „Poezii alese" de Pac Phal Ian, „Poezii alese" de Pac Se En și altele, iar în domeniul literaturii pentru copii s-au publicat cărți de succes ca: „Voinicul iepurilor" de Li Von Zu.

Toate acestea dovedesc încă odată avîntul continuu al creației literare coreene după război și totodată confirmă justețea politicii Partidului Muncii din Coreea în domeniul literaturii și artei.

Acum, la 9 septembrie 1959, după 11 ani de la proclamarea R.P.D. Coreene, scriitorii patriei noastre se mîndresc cu succesele dobîndite în acest răstimp pe drumul creerii unei literaturi realist socialiste, capabilă să oglindească eroismul dovedit de poporul coreean în activitatea pașnică de construcție a socialismului.

Li Buk Men
Vicepreședintele Comitetului Central al Uniunii scriitorilor din Coreea

Adevărul

de PAK SEN IEN
(poet coreean)

Tu te-ai născut în lume
fără să pizmuiești pe nimeni
deși niciodată n-ai avut nimic.

Pe paraziți însă i-ai urît
și oare mai trebuie să spun
că niciodată n-ai visat
la vreun dumnezeu din ceruri?.

O, ești un tigru năprasnic
cînd îi zărești pe hrăpăreții care-și zic
singuri „sfinți", cînd vezi
apa că e numită foc.

Ești vulcan răzvrătit acolo
unde „popor" se numesc
cei ce trăiesc în cocioabe.

Niciodată nu te-ai ferit,
cînd puteai ușura suferințele altora
dar să lauzi pe mincinos
niciodată n-ai știut,
și n-ai știut să te gîndești
la propria ta glorie.

Oare aceasta-i bogăția
sufletului tău?

...Pentru că dușmanii dibaci
să te răpească n-au izbutit niciodată
și nici să te privească, cu ochii lor
de șoareci.

Intreg te dărui tu
numai libertății și fericirii popoarelor,
și decît aceasta, ceva mai scump
nu există!

In romînește de TUDOR ROTARU

Recoltă bogată de mere la o cooperativă de fructe de lîngă Phenian

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R.; PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R.; GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.90 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 39 (289) — Joi 24 septembrie 1959

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

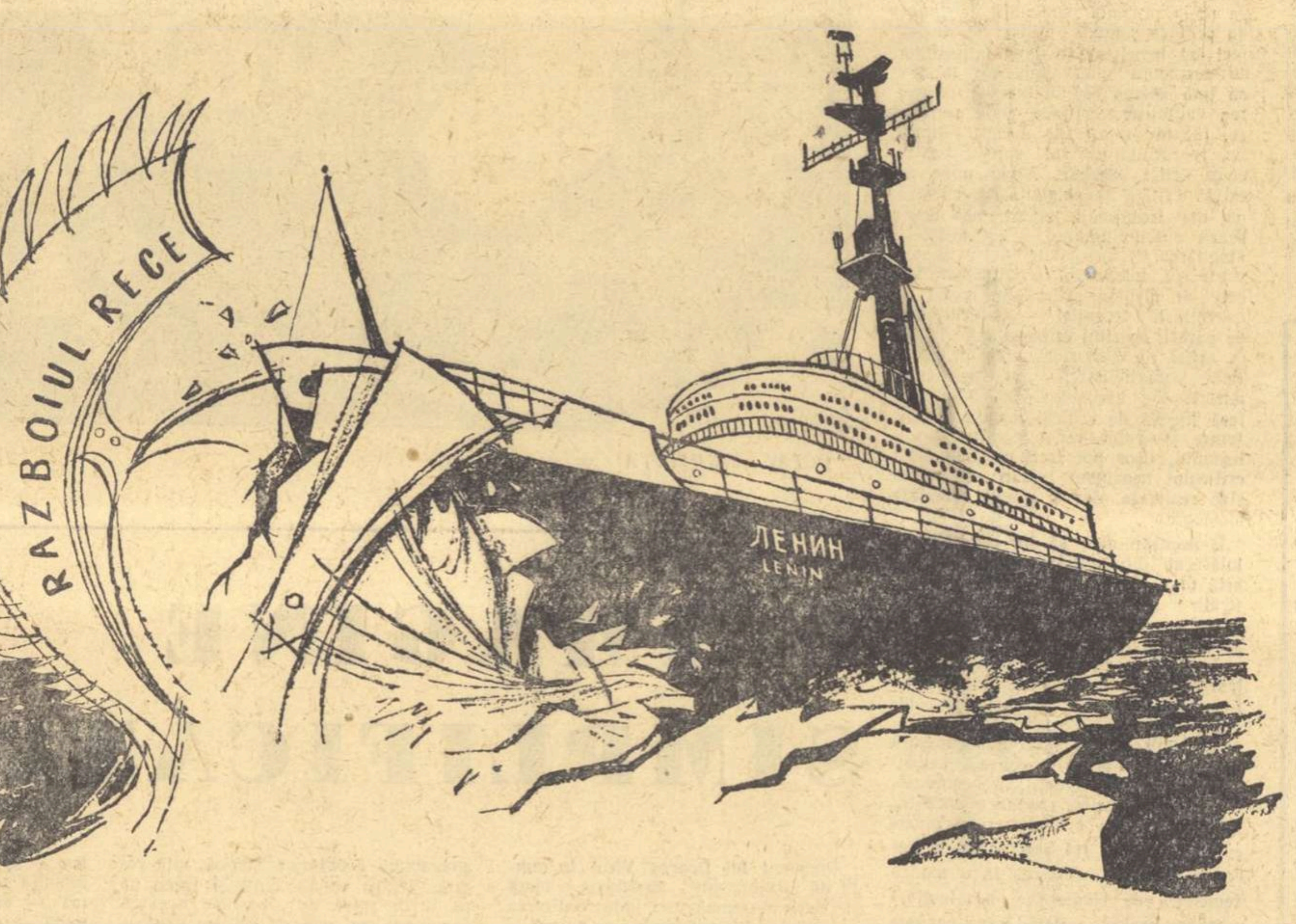

Spărgătorul de gheaţă atomic „Lenin" a ieşit în larg

Desen de VAL MUNTEANU

Impotriva tonului apologetic în critica literară şi artistică

Articol apărut în „Scînteia" nr. 4635 din 23 septembrie 1959

In dezvoltarea ascendentă a literaturii şi artei noastre pe drumul realismului socialist, critica marxist-leninistă joacă un rol însemnat, sprijinind din toate forţele noul, relevînd cu grijă şi dragoste valorile create, semnalînd şi analizînd deficienţele în scopul depăşirii lor, respingînd influenţele ideologiei burgheze. Partidul nostru, care acordă o mare importanţă criticii literare şi de artă ca instrument activ al luptei ideologice, a combătut, ori de cîte ori a fost nevoie, atît scăderea spiritului critic, tendinţele de complimentare reciprocă, de tămîiere, cît şi critica negativistă, destructivă, schimbul neprincipial de invective.

Critica literară şi de artă reprezintă vocea opiniei publice. Ea trebuie să se caracterizeze prin obiectivitate ştiinţifică, prin consecvenţă ideologică şi seriozitate. Critica noastră nu poate să fie tributară unor grupuri, prietenii sau gusturi excentrice, ea îşi îndeplineşte menirea numai în măsura în care izvorăşte din interesele şi cerinţele estetice ale poporului. Călăuza sigură a criticului, care-l ajută să nu piardă nici o clipă din vedere ceea ce este cu adevărat trebuincios şi apropiat celor ce muncesc, este învăţătura marxist-leninistă.

Ar fi greşit să-şi închipuie cineva că spiritul critic este necesar numai în analiza unor lucrări proaste; dimpotrivă, cercetarea ştiinţifică exigentă a operelor de valoare e de natură să scoată în evidenţă tot ce este reuşit, să atragă atenţia asupra a ceea ce autorul n-a izbutit încă să realizeze şi astfel să ajute pe creatorul de artă talentat să meargă mereu înainte.

După cum se ştie, în ultima vreme au apărut numeroase lucrări literare şi artistice interesante. Referindu-ne numai la literatură, remarcăm că operele tipărite recent poartă semnăturile unor scriitori de frunte, printre care Marin Preda, V. Em. Galan, Mihai Beniuc, Maria Banuş, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, ş.a. Discuţia în jurul acestor cărţi este abia la început şi fără îndoială că ea va reliefa valorile artistice reale cuprinse în aceste lucrări, precum şi slăbiciunile lor reale în ce priveşte conţinutul şi forma. O asemenea analiză serioasă va fi numai în folosul literaturii noastre realist-socialiste, în folosul dezvoltării scriitorilor noştri.

Cu totul altfel pare a concepe misiunea criticii, de pildă, Radu Popescu, care în cronica sa la romanul „Pe muche de cuţit" de M. Beniuc, publicată în două numere consecutive ale „Contemporanului", nu găseşte de făcut nici cea mai mică rezervă critică. Vorbind, într-o altă cronică din „Contemporanul", despre „Rădăcinile sînt amare" de Z. Stancu, acelaşi critic literar sugerează, în treacăt, că nici nu e cazul să se oprească asupra slăbiciunilor romanului, deoarece acesta este scris „pentru posteritate". Mihai Beniuc şi Zaharia Stancu sînt scriitori apreciaţi de publicul cititor. Tocmai respectul pentru opera unor asemenea scriitori trebuie să impună criticului datoria de a face o analiză serioasă, iar nu o înşiruire goală de superlative. Publicul preţuieşte de asemenea creaţia dramatică a lui Horia Lovinescu şi a primit cu căldură noua lui piesă „Surorile Boga". Acesta nu era însă un motiv ca Andrei Băleanu în cronica sa din „Scînteia", subliniind pe drept calităţile piesei, să nu analizeze mai profund, mai amănunţit şi deficienţele ei.

N-ar strica să ia criticii exemplu de la organizaţiile de partid, de la colectivele de oameni ai muncii din întreprinderile socialiste: există oare la noi vreo analiză a activităţii — în orice sector şi în împrejurări oricît de festive — în care alături de succese să nu fie arătate şi lipsurile, obiectivele care mai trebuiesc atinse?

Acoperind cu elogii nediferenţiate multe din cărţile de care se ocupă, I. D. Bălan, în cronicile sale literare din „Luceafărul" nu are observaţii critice nici la volumul de versuri al lui Ion Brad „Cu timpul meu", nici la „Oaie şi ai săi" de Eugen Barbu, nici la „Jurnal de front" de H. Zincă, nici la volumul lui V. Em. Galan „De la potop încoace", etc. Scriind despre „Indrăzneala" de Marin Preda, cronicarul „Luceafărului", după ce acumulează nenumărate epitete („excepţională", „rară pricepere", „aproape unică", reprezentînd un elogiu „măreţ", „remarcabile mijloace", „admirabilă imagine" — toate acestea într-un singur paragraf), compară însemnătatea pentru literatura noastră a acestei nuvele — realmente reuşită de altfel — nici mai mult nici mai puţin decît cu „ceea ce exploratorii veacului XV au făcut pentru îmbogăţirea atlasului". Adică cu... descoperirea Americii.

Ce impresie poate să facă un asemenea limbaj umflat, ditirambic? Cîtă seriozitate denotă el? Un critic sau altul poate greşi, poate să exagereze calităţile unei lucrări sau să nu remarce unele lipsuri ale ei. E vorba însă aici de o anumită atmosferă, care se poate generaliza dacă nu este risipită la vreme. Din păcate, în paginile unor reviste, tonul apologetic a devenit, în ultimul timp, un „obicei al casei". Dacă vom lua, de pildă, ciclul de articole monografice publicate în „Gazeta literară" la rubrica „Anul XV" (despre Mihai Beniuc de S. Bratu, despre Cezar Petrescu de M. Gafiţa, despre Maria Banuş de Radu Lupan, despre Marin Preda de D. Micu ş.a.m.d.) vom constata că cele mai multe sînt de

(Continuare în pag. 2)

BUCUREŞTI — 1959

Am vizitat de curînd şantierul noii săli a Palatului Republicii Populare Romîne.

Construcţia este în toi, oamenii lucrează cu vioiciune, sala enormă adăposteşte o febrilă activitate, totul trepidează în efervescenţa creaţiei.

Lucrarea se află mult înaintată, însă finisarea nu a început încă. Şi cu toate acestea, înaintea mea prinde contur viitorul profil interior al unuia din cele mai importante edificii social-culturale din Europa. Dacă m-aţi întreba ce m-a impresionat îndeosebi în ansamblul acestei grandioase construcţii, v-aş răspunde că este vorba de scheletul său încă neîmbrăcat, cu planul înclinat care nu a fost încă populat cu scaune, cu scheletul îndrăzneţ al scenei, ca şi cu înaltele galerii care se lucrează. Trebuie să mărturisesc aici că nu am mai asistat niciodată pînă acum la naşterea unei asemenea construcţii, care va străluci într-o zi cu toate luminile candelabrelor fluorescente.

In timp ce mergeam dintr-un loc într-altul, păşind cu grijă pe scările provizorii de lemn pline de praf şi vibrînd de forfota harnicilor constructori, îmi aminteam cîteva dintre cuvintele lui Tudor Arghezi despre misterul ce învăluie fundarea oraşelor. Mă gîndesc la Bucureşti şi mă gîndesc şi la celelalte mari oraşe pe care le-am văzut: într-adevăr, pentru ce s-au născut, acolo unde le întîlnim? După cum spunea Arghezi, locul unde se înalţă astăzi frumoasa capitală a Romîniei poate că n-ar fi dintre cele mai potrivite şi, este neîndoios, că aici oraşul a crescut totuşi, aici s-a dezvoltat, aici dăinuie el de cinci secole.

Dar dacă este imposibil de cunoscut motivul, data şi ziua exactă în care s-a născut un oraş vechi, călătorul are în schimb satisfacţia să urmărească pas cu pas dezvoltarea şi creşterea lui. A existat ciobanul Bucur? Probabil că nu. Dar ceea ce ştim cu certitudine este că astăzi există arhitecţi harnici şi talentaţi care au făcut proiecte îndrăzneţe şi ingineri care au condus lucrările, construind noile edificii care formează astăzi cartierele cele mai recente din oraşul romînesc. Am admirat cu bucurie giganticele blocuri de locuinţe pentru muncitori, şoselele largi, mărginite de arbori, teatrele şi palatele de cultură abia terminate, frumoasele parcuri surîzătoare şi pline de viaţă — tot ceea ce mărturiseşte efortul şi voinţa consecventă a guvernului democrat-popular pentru a face din Bucureşti o capitală de rangul întîi.

Şi în acelaşi timp mă gîndesc că, totuşi, cinci secole înseamnă foarte puţin în viaţa unui oraş. Parisul are două mii de ani vechime. Dar ceea ce ne interesează acum este realitatea prezentului prezice cu certitudine Bucureştiului un viitor strălucit în dezvoltarea sa urbanistică. Acest viitor îl asigură regimul socialist.

Acum, în vechile palate, ridicate de regimurile trecute, înaintea Eliberării, s-au statornicit instituţii de cultură, de interes obştesc, toate deopotrivă consacrate nevoilor materiale, culturale şi sanitare ale poporului. Alături de arhitectura veche, creşte acum un oraş nou, oraşul proiectat şi construit prin voinţa şi munca clasei muncitoare, care, în urmă cu mai bine de cincisprezece ani, şi-a luat soarta în propriile sale mîini. Era firesc, de aceea, ca somptuoase edificii să fie puse la dispoziţia poporului.

Te consolează să afli că, în timp ce undeva, în Hiroşima, mai fumegă încă ruinele oraşului distrus, locuitorii Bucureştiului conservă vechile edificii, monumentele de cultură, frumoasele piese de istorie ale oraşului lor şi aşează alături de ele altele, abia construite, care vor face acest oraş de 500 de ani mai tînăr, mai mare şi mai frumos, cu mai mult aer, mai multă verdeaţă, mai multă lumină, mai mult spaţiu.

Aceasta este pacea.

Nicolás GUILLEN

Bucureşti, septembrie 1959

GHEORGHE ŞARU, *„Industrie" (proiect)*

Socialismul vizitează Statele Unite

De cîteva zile asistăm la unul din cele mai interesante şi însemnate fenomene contemporane: prin mijlocirea lui N. S. Hruşciov şi a persoanelor care-l însoţesc, socialismul face o vizită de două săptămîni în Statele Unite ale Americii de Nord. Traversînd cu automobilul, trenul şi avionul sistemul capitalist, socialismul se întîlneşte cu oamenii şi ascultă, este invitat la masă şi discută. Socialismul a aterizat la Washington, a trecut prin New York, a vorbit la Hollywood cu vedetele de cinema. Ce-a adus (nu se merge în vizită cu mîna goală) oaspetele gazdelor?

Socialismul a venit de la Moscova cu pace. Vorbind la tribuna Organizaţiei Naţiunilor Unite, primul ministru Hruşciov a formulat acea idee fantastică la care se gîndeşte omul de cîteva mii de ani de istorie, dar pe care el, cel dintîi, în numele Uniunii Sovietice, a rostit-o lumii: dezarmarea generală peste tot şi pentru totdeauna, stîrpindu-se astfel posibilitatea concretă a războiului. Se poate bombarda fără bombe? Discursul socialismului a fost ascultat în sală, la radio şi televiziune cu emoţie supremă, asemeni unei simfonii de Beethoven, dincolo de care nu se mai află nimic: există capodopere ale politicii.

Socialismul a venit de la Moscova cu sinceritate, îndrăzneală şi inteligenţă cuceritoare. La întrebările „complicate", N. S. Hruşciov a răspuns simplu, desfăcînd nodurile gordiene: la provocări a răspuns tăios, tăindu-le; la naivitate a răspuns cu indulgenţă; la prostie, cu umor. Cred că n-a primit nicicînd America vizita unei asemenea delegaţii a inteligenţei. Diplomaţiei formale şi cu guler încleştat i s-a opus, după sute de ani de protocol, spiritul. Rigidităţilor, francheţa. Frunţii încruntate, gluma umană. Socialismul a venit în vizită cu stilul său, exprimînd cunoaştere lucidă a lumii şi o nesfîrşită vitalitate.

Socialismul, venit în Statele Unite cu asemenea bagaje, s-a bucurat de succes şi de o bună primire. Din păcate, succesul a supărat pe cîte unii stîrnindu-i la impoliteţe. Doi sau trei oficiali au ţinut să-şi încalce datoria de gazdă, fiind războinici la dineu, iar alţii au încercat să-l împiedice pe N. S. Hruşciov a vorbi cu oamenii de dincolo de program. N-au izbutit, ridiculii, ca oaspetele să nu poată vizita parcul Disneyland din California?

Totuşi, dincolo de umbre, socialismul vizitează Statele Unite iar noi, încă o dată îi dorim succes.

Al. MIRODAN

POEMUL DEZARMARII

Nicicînd străvechiul vis al omenirii: pacea, n-a fost mai aproape de realitate ca în zilele noastre. Sînt unul dintre cei care cred cu stăruinţă că tot vom apuca, întorcîndu-ne din aburii Selenei, să vedem, deasupra lumii, ridicîndu-se coloanele liniştite de fum ale fabricilor. Vom face atunci un tur de onoare deasupra planetei noastre şi ne vom întreba unii pe alţii:

— Acolo, jos, ce este?
— Acolo este Pittsburg...
— Dar acolo? La stînga?
— Acolo ard cărbunii Uralului.

Va fi o epocă a muncii liniştite, a bucuriei, a cîntecului, a jocului. Deasupra oraşelor lumii va vibra numai elitra de beton a reactoarelor atomice şi oamenii nu vor mai privi cu spaimă cerul. Obsesia ciupercii fosforescente va mai chinui cîtva timp somnul nostru, dar în cele din urmă va dispare.

„Poporul sovietic a ales de mult pacea", iată primul vers din marele poem rostit de Nikita Hruşciov zilele acestea în aulele americane. Cine a urmărit filmul vizitei premierului sovietic şi mai ales cine a citit cuvînt cu cuvînt discursurile sale, rostite cu diferite prilejuri, nu se poate să nu fi fost cuprins de un puternic sentiment de încredere în viitor. In faţa reprezentanţilor Naţiunilor Unite, în numele guvernului Marii Ţări a Socialismului, Nikita Sergheevici a expus un plan general de dezarmare. Aplauzele şi ovaţiile cu care a fost condus după discurs au însemnat reacţia imediată a acelei mulţimi de oameni politici ce a întrevăzut perspectivele unei epoci strălucite.

Nici cei mai înverşunaţi duşmani ai coexistenţei, şi S.U.A. nu s-ar spune că duc lipsă de ei, nu au îndrăznit să încerce măcar să bagatelizeze propunerile sovietice. Factorii de răspundere ai vieţii politice americane au anunţat că vor studia cu atenţie şi seriozitate cele cuprinse în importantul discurs al lui N. S. Hruşciov. Mi se pare unic în istorie ca un conducător de stat, înarmat cu un prestigiu uriaş, cum este conducătorul guvernului U.R.S.S., să răspundă cu atîta largheţe şi generozitate întîmpinărilor formulate pe la colţuri de generali agitaţi de ideea războiului. Tovarăşul Hruşciov a sosit în America doar la cîteva zile de la lansarea celei de-a doua rachete cosmice, rachetă ce purta, aşa cum se ştie, un conteiner cu un fanion glorios. Fără urmă de înfumurare, cu o modestie pilduitoare, el a invitat pe conducătorii americani să încerce, în mod paşnic, cu aceleaşi mijloace (în măsura în care S.U.A. dispun de ele), să refacă reputaţia ştiinţifică americană, umbrită în ultimii ani de dezvoltarea uluitoare a ştiinţei statului socialist.

„Să facem din tunurile noastre, pluguri!" — iată al doilea vers al poemului dezarmării. E vremea să ne chemăm fiii cei mai scumpi acasă. E vremea să ne îngrijim grădinile. E vremea să îngropăm armele! Supere-se geniali strategi ai războaielor preventive.

In acelaşi discurs, Nikita Hruşciov a vorbit şi de ajutorul comun pe care statele mai puternice trebuie să-l dea celor slab dezvoltate. „Umăr la umăr pentru ridicarea la lumină a celor săraci, a celor fără pîine şi cultură!" — iată versul trei din marele poem al dezarmării.

Propunerile sovietice au găsit un larg ecou în întreaga lume şi se poate spune încă de pe acum că ultimii încăpăţînaţi, siniştrii profeţi ai holocaustului universal, au pierdut în zilele acestea cele din urmă speranţe, pentru că, orice s-ar spune, este greu să faci miliarde de oameni să prefere dezastrul, distrugerea, moartea cea mai îngrozitoare în locul unui viitor fericit, strălucitor, un viitor al cuceririi ştiinţifice cele mai nebănuite.

Lumea se află în pragul acestui viitor. Lumea este îndrăzneaţă, lumea îl va trece!

Eugen BARBU

Inceputul unei ere

O dîră incandescentă, o imensă coamă alburie, aproape tot atît de luminoasă ca fanioanele siderale pe care le purta, a deschis de cîteva zile o eră nouă în istoria omenirii, poate cea mai glorioasă, la foarte scurtă vreme după ce omul a luat în stăpînire forţa de necuprins a atomului. Căci ceea ce caracterizează ultimele decenii ale veacului nostru, este ritmul dezlănţuit în care cuceresc oamenii ultimele parapete ale tainelor naturii, acele taine care au lovit, au umilit şi au îngenuncheat frumoasa omenire timp de atîtea milenii, silind-o să-şi mărturisească, împotriva chiar a rostului ei de a fi, că „totul este deşertăciune".

Minţile cele mai cutezătoare, de la Socrate la Leonardo şi de la Shakespeare la Lomonosov, poate că n-au întrevăzut că, într-o bună zi, nişte băieţi vor schiţa „după natură" pleşuvele şi pare-se stinsele cratere ale munţilor lunii, spre a se scălda apoi veseli în mările Serenităţii.

Să-i numărăm pe degetele mîinii pe acei visători himerici care afirmau că va veni în curînd ziua cînd vom străbate spaţiile la acele înălţimi de unde Terra pîlpîie ca o măruntă staţie de poştalion stelar.

Noi înşine, cei născuţi după periplul unui veac ce pretindea a se fi împlinit într-atît încît să lase urmaşilor numai nimicitoarea povară a unui plictis fără scăpare (o, nemărginită prostie a burtăverzimii!), — noi înşine, în fundul sufletului, nu puteam crede în viitorul interplanetar al omului.

Ce e drept, bîntuiţi de convenţionalism şi răsfăţînd o seculară tradiţie de breaslă, unii învăţăcei, pretenţioşi şi impresionabili într-ale poeziei, mai comiteau cîte o încercare, repede descurajată, curînd uitată, improvizaţie pe o temă romantică, — lumina de lună, — moft predestinat tăcutului coş posac al redacţiilor cu responsabilităţi serioase.

Lună şi stele — coşmarul îndeosebi al criticului militant, care îndrumă poezia spre frontul viu al participării sociale! Pe cîtă vreme acum...

Mărturisesc că-mi depling vîrsta şi specializarea. Acela care împlineşte însă anul acesta douăzeci de primăveri, apucă cu nădejde stiloul blindat (iar nu arhaicul condei), uşor, aerodinamic şi elegant ca o rachetă, să scrie cu pasiunea energiei neînfrînte epopeea desprinderii de pămînt a aceluia căruia milenii de umilitoare experienţă îi repetau obsedant că „se va întoarce în pămînt". Nepoţii noştri, ei se vor întoarce, clar... pe pămînt.

Presimt aici izvorul unei renaşteri fără seamăn a tuturor artelor, înfrăţite astăzi, în lumea umanismului socialist.

Astăzi, cînd primul spărgător de gheaţă atomic sfărîmă prin viteză gheţurile polare, cînd tovarăşul N. S. Hruşciov sfărîmă, pe cîteşicinci continentele, gheţurile războiului rece, cînd o săgeată de foc străbate viscolele selenare, fiecare om al artei trebuie să facă un mare efort de înţelegere, spre a putea crea mai departe, în condiţii de fiecare clipă noi, pentru o lume care creşte impetuos şi ale cărei cutezanţe se prefac în realităţi.

Arta revine celor care înfruntă, activează şi transformă necontenit realitatea. O realitate măreaţă, care se pregăteşte să înlăture de pe umeri ultimele veşminte ale spaimei.

Mă gîndesc la proiectul de dezarmare generală şi desfiinţare a armatelor, propus de N. S. Hruşciov înaintea Adunării Generale ordinare a Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Cred că niciodată omenirea nu s-a aflat mai aproape de realizarea celor mai arzătoare năzuinţe ale ei. Generozitatea bărbătească a propunerii conducătorului guvernului sovietic, realismul ei politic, frumuseţea ei, alcătuiesc un poem viu, asemeni unui pom înflorit.

Fie ca vizita de-a lungul continentului american, a bărbatului de stat cu privirile către viitor, să marcheze începutul unei ere de pace, de prosperitate, de mutuală încredere şi colaborare între toate popoarele — şi de dezvoltare nestăvilită a artelor.

Iar noi, cei ce stăm acum lîngă aparatul de radio, care ne transmite din ceas în ceas ecourile unui turneu fantastic, vom ieşi în cursul acestei splendide după-amiezi de septembrie să ne strîngem mîinile pe străzile unui oraş nou, care împlineşte astăzi tocmai cinci secole de existenţă documentară.

Şerban CIOCULESCU

20 septembrie 1959

Ce frumos sună acest cuvînt!

Nu este un secret pentru nimeni că de mii de ani felurite clici războinice, reprezentînd pe nesăţioşii proprietari de sclavi ori pe întunecaţii feudali, ori clerul, mai ales pe cel catolic, care a putut să dea odioasa inchiziţie, ori pe brutalii burghezi imperialişti, au generat şi au purtat războaie înfricoşătoare, invocînd nu ştiu ce idei sfinte, minţind cu neruşinare în numele umanităţii.

Luînd drept stindard pe dumnezeu sau pe dracul, luînd în deşert numele sfînt al libertăţii, clicile care s-au perindat la cîrma statelor de-a lungul mileniilor au tîrît în războaie sîngeroase popoare întregi, pe care le-au asmuţit unul împotriva celuilalt într-un nesfîrşit carnagiu care s-a soldat cu sute de mii de morţi, iar în ultimele războaie cu zeci de milioane.

Şi în prezent grupuri militariste, revanşarde, iresponsabile, dornice de bogăţii fabuloase fără muncă, încearcă să scuture peste lume norul imens şi negru al războiului. Gazetele dau de veste în fiecare zi de ceea ce ar însemna un război în condiţiile actuale de dezvoltare a tehnicii. Globul pămîntesc ar suferi distrugeri incalculabile, nefiind cruţat, folosindu-se actualele mijloace de distrugere —, nici măcar un colţişor.

In acest moment de imensă răspundere faţă de umanitate, faţă de valorile create de geniul popoarelor, cînd problema păcii se pune cu o ascuţime excepţională, primul cetă-

Ion BANUŢA

(Continuare în pag. 6)

Impotriva tonului apologetic în critica literară şi artistică

(Urmare din pag. 1)

fapt nişte adevărate panegirice. Lipsite de spirit critic sînt şi unele cronici semnate în „Gazeta literară" de M. Petroveanu, S. Damian. Volumele de versuri şi problemele poeziei în genere nu s-au bucurat în ultima vreme de temeinice şi profunde analize critice. Revărsîndu-se peste marginile cronicilor şi articolelor, spiritul de reclamă îşi face loc şi sub alte aspecte. De ce este nevoie, de exemplu, ca fotografia unui scriitor să apară în mai multe numere consecutive ale unei reviste, ba chiar şi de mai multe ori în acelaşi număr de gazetă?

Sună cel puţin neplăcut graba şi excesul de zel cu care unele reviste nu se sfiesc să laude peste măsură lucrările propriilor redactori, schimburile de complimente între autori care se recenzează reciproc, patriotismul local al unor reviste etc. Const. Ciopraga, într-un articol de 14 pagini din „Iaşul literar", nu găseşte decît trei-patru rînduri pentru nişte observaţii critice minore făcute celor trei „Tineri poeţi ieşeni", a căror creaţie o comentează.

Lipsa de exigenţă se face simţită puternic şi în critica de artă. Analizînd noile lucrări simfonice, criticii muzicali s-au limitat în mare măsură la aclamaţii neargumentate şi — uneori — chiar nejustificate. Caracteristice în acest sens sînt articole ca: „Noua creaţie muzicală programatică" sau „Creaţia simfonică actuală" de Ilie Balea (publicate în „Tribuna").

Cronicarii plastici ocolesc deseori critica, mai ales atunci cînd este vorba de artişti consacraţi (vezi de pildă, colecţia de adjective care ţin loc de analiză a pînzelor unui artist de valoare ca Al. Ciucurencu, în cronica despre Expoziţia anuală de stat a artelor plastice, semnată de M. Deac în „Informaţia Bucureştiului"). In paginile consacrate artelor din „Contemporanul" întîlnim numeroase materiale lipsite de exigenţă, cum au fost „Grafica de carte" de Eugen Schileru, cronica lui Valentin Silvestru la filmul „Mingea" etc.

Se creează astfel un climat de tămîiere şi satisfacţie de sine, neprielnic creaţiei. Scriitorii, artiştii şi criticii înşişi s-au pronunţat în diferite ocazii împotriva oricărui rabat în aprecierea măiestriei artistice, au cerut o mare exigenţă, atît în domeniul conţinutului, cît şi al formei. Se înţelege, faptul că un scriitor sau artist este talentat şi cunoscut, nu-i creează o situaţie privilegiată, care să-l facă intangibil pentru critică.

E drept că sînt şi unii scriitori care acceptă necesitatea exigenţei doar teoretic sau atunci cînd e vorba de alţii, dar văd în orice critică ce li se face lor, o „pilă" sau un „atac" pus la cale de vreun adversar literar. Unii scriitori iau chiar cuvîntul în presă, pe un ton iritat, respingînd dreptul altora de a aprecia în spirit critic lucrările lor. Se ajunge şi la presiuni personale, telefoane de protest ş.a.m.d. Redacţiile nu au nici un temei să se lase influenţate de asemenea intervenţii, ele trebuie să ţină seama că, alături de relevarea calităţilor, criticile juste, serioase, făcute pe un ton decent, ştiinţific, reprezintă un real sprijin pentru orice artist autentic. Acolo unde nu există critică şi exigenţă se creează un aer irespirabil, stătut, se încuibează automulţumirea, comoditatea, stagnarea. Cine poate dori, şi cui poate să folosească o atmosferă în care ar dispare principalul motor al dezvoltării creaţiei — confruntarea de păreri, spiritul critic şi autocritic? O astfel de atmosferă este prielnică doar superficialităţii şi linguşirilor ieftine. De asemenea, într-o atmosferă lipsită de critică, uşor pot găsi teren favorabil recidive ale liberalismului, uşor pot trece pe sub ochii criticului neexigent lucrări nu numai slab realizate, dar şi greşit orientate ideologic.

E necesar deci să fie combătut şi înlăturat din critica literară şi de artă tonul de paradă şi de proslăvire, străin spiritului de partid. Redacţiile revistelor şi ziarelor au în această privinţă un rol hotărîtor.

Anul din urmă s-a caracterizat printr-o bogăţie a creaţiei literare şi artistice, au apărut numeroase lucrări consacrate unor teme însemnate, centrale. Cu atît mai necesară este analiza critică serioasă, principială, a acestor creaţii. Deocamdată, asemenea analize, cu rare excepţii, lipsesc. In faţa criticilor şi a publicaţiilor literare stă sarcina de a trece cu toată răspunderea la o muncă temeinică de studiere şi aprofundare a noilor creaţii, ridicînd ceea ce este izbutit la nivelul unei experienţe pozitive a mişcării noastre literar-artistice, iar din slăbiciuni trăgînd de asemenea concluzii şi învăţăminte de ordin general.

Va spori astfel neîncetat eficienţa criticii noastre, contribuţia ei la ridicarea măiestriei creatorilor de artă şi prestigiul ei în faţa publicului larg.

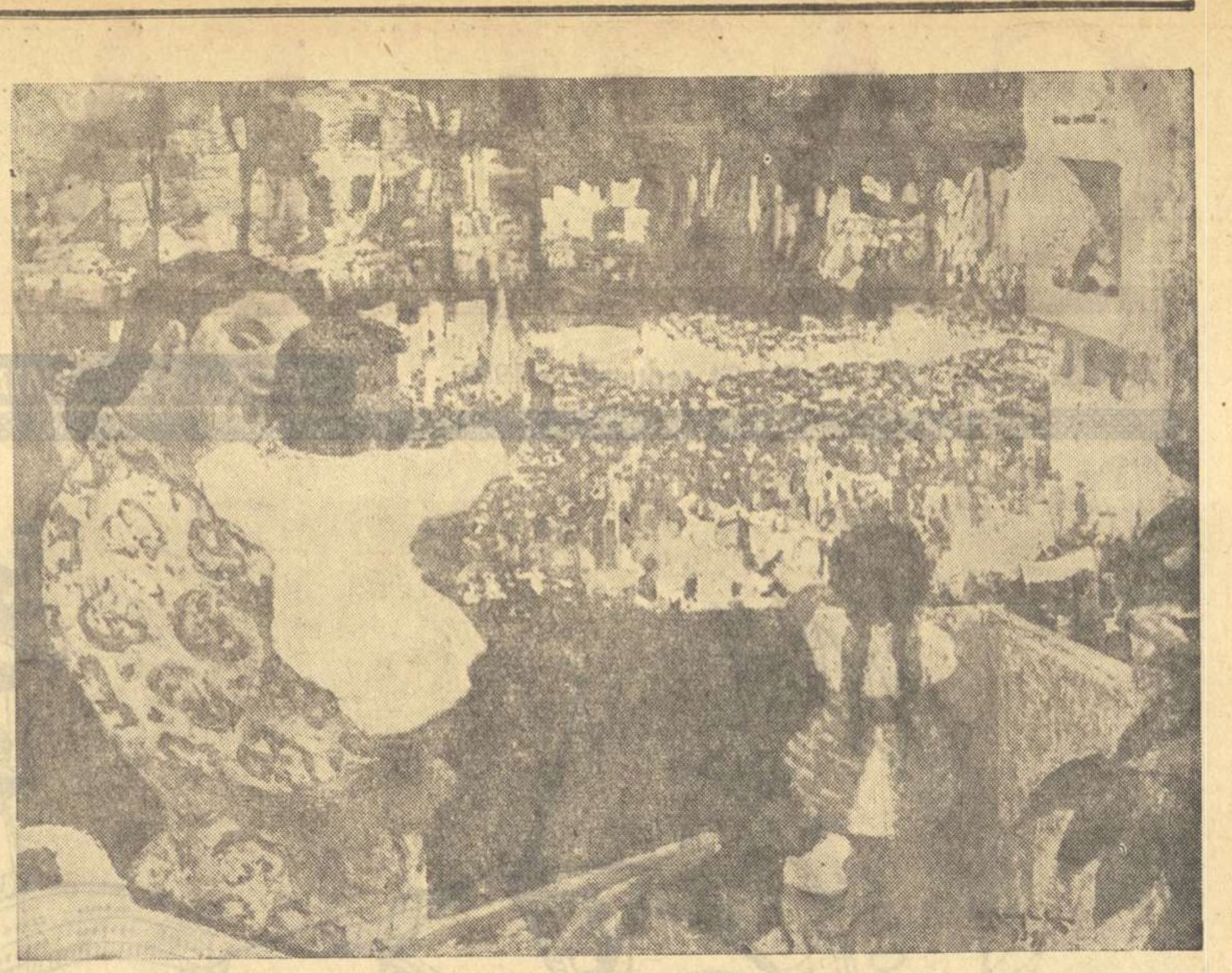

OCTAV ANGHELUŢA

„Şi de sărbătoare"

Scrisoare despre lirică

Răsfoiam deunăzi „Tribuna". Numărul din 10 septembrie a.c. publică, printre altele, poezii semnate de Valentin Munteanu. De la bun început m-a frapat obositoarea repetiţie a titlurilor folosite de autor: „Noapte la arie", „Noapte pe şantier". Oare peisajul nocturn al unei arii este atît de apropiat de acela al unui şantier, încît poetul să-şi poată permite „luxul" unor monotonii prezentate cu ostentaţie? Nu cred. Dar aceasta nu reprezintă decît o obiecţie măruntă faţă de cele pe care mi le-a impus conţinutul poetic al poeziilor în cauză.

In „Noapte la arie" nu-i vorba de peisajul nocturn al unei arii pe care viaţa clocoteşte din plin. Chiar autorul ne-o spune în primele versuri: „Zgomotul motoarelor s-a pierdut / In cîmpul nesfîrşit din jur". Era firesc să mă întreb: a putut găsi ceva deosebit poetul pe o arie scufundată în beznă? Pe o arie unde totul a amuţit? Versul său nu ar fi putut descoperi ceva mai de preţ pe o arie unde munca n-a contenit nici măcar noaptea? Autorul a vrut să-şi imagineze o astfel de împrejurare („Zgomotul motoarelor s-a pierdut / Şi-n ceasul tîrziu aş vrea să-l refac / Bucată cu bucată") însă, din păcate, pentru aceasta nu ajunge simplul efort al imaginaţiei:

„Tractoriştii stau în jurul batozei roată / Vorbesc despre fete şi visuri / Şi-n şesul întins, foşnitor, / Ţigările-aprinse în noapte îmi par / Fereastră spre sufletul lor." Cred că poetul ar fi putut să vadă ceva mai departe prin această fereastră, ceva mai mult decît eroticul din viaţa tractoriştilor. Chemarea la întrecere, munca şi activitatea de zi cu zi a tinerilor mecanizatori aparţin — deocamdată, cel puţin — unui univers necunoscut lui Valentin Munteanu.

„Noapte pe şantier" mi-a oferit aceeaşi decepţie. Pustietatea şantierului în timpul nopţii se află în centrul preocupărilor lui Valentin Munteanu. „Şantierul rămîne pustiu / ...Cărămizile dorm somn liniştit". Pentru a găsi un pretext pentru poezia sa, Valentin Munteanu personifică uneltele: „Numai uneltele nu pot dormi. / Au încă în ele / Rezonanţa zilei de muncă ce-a trecut". La drept vorbind, alt pretext nici nu putea fi găsit pe şantierul pustiu. Doar paznicul de noapte să-l mai fi inspirat la redarea vieţii adevărate.

Versurile acestea, ca şi precedentele, te surprind prin tristeţea, prin melancolia lor cu totul şi cu totul nejustificate.

Unde-i viaţa clocotitoare din creaţiile celor mai buni poeţi ai noştri? In „Cîntecul breton", altă poezie semnată de Valentin Munteanu? Citez la întîmplare: „A pierit în larguri un pescar... / Curcubeul s-a culcat pe mare. / Cu o mînă-ntinsă în zadar / ...Va mai muri şi mîine alt pescar / Unul tînăr şi cu ochi căprui / Ca un cîntec vechi al nimănui". Poate fi vorba în acest cîntec de realism socialist? De actualitate, de viaţă?

In acelaşi grupaj, Valentin Munteanu afirma în poezia „Trece un om": „Trece un om fluierînd pe stradă / Inima lui nimeni / nu poate să i-o vadă". Dar această afirmaţie desfiinţează însăşi nobila misiune a poeziei.

Deocamdată, singurul lucru pe care poetul ni-l poate spune cu certitudine e că ecoul paşilor va rămîne pe străzi „Ca un parfum pînă-n zori" (?!?) Nu pot să nu menţionez finalul „actual" al poeziei. Cînd vor veni zorii omul „s-o-ntoarce din schimb din uzină".

După ce am citit versurile poetului Valentin Munteanu, cu legitimă îndreptăţire îmi pun următoarele două întrebări: 1) Care-i cauza tristeţii în poezia sa? 2) Unde-i fondul realist-socialist al poeziei sale?

Constantin CHIRIAC
secretar de redacţie la ziarul
„Metalurgistul", Uzinele
„Mao Ţze-dun"

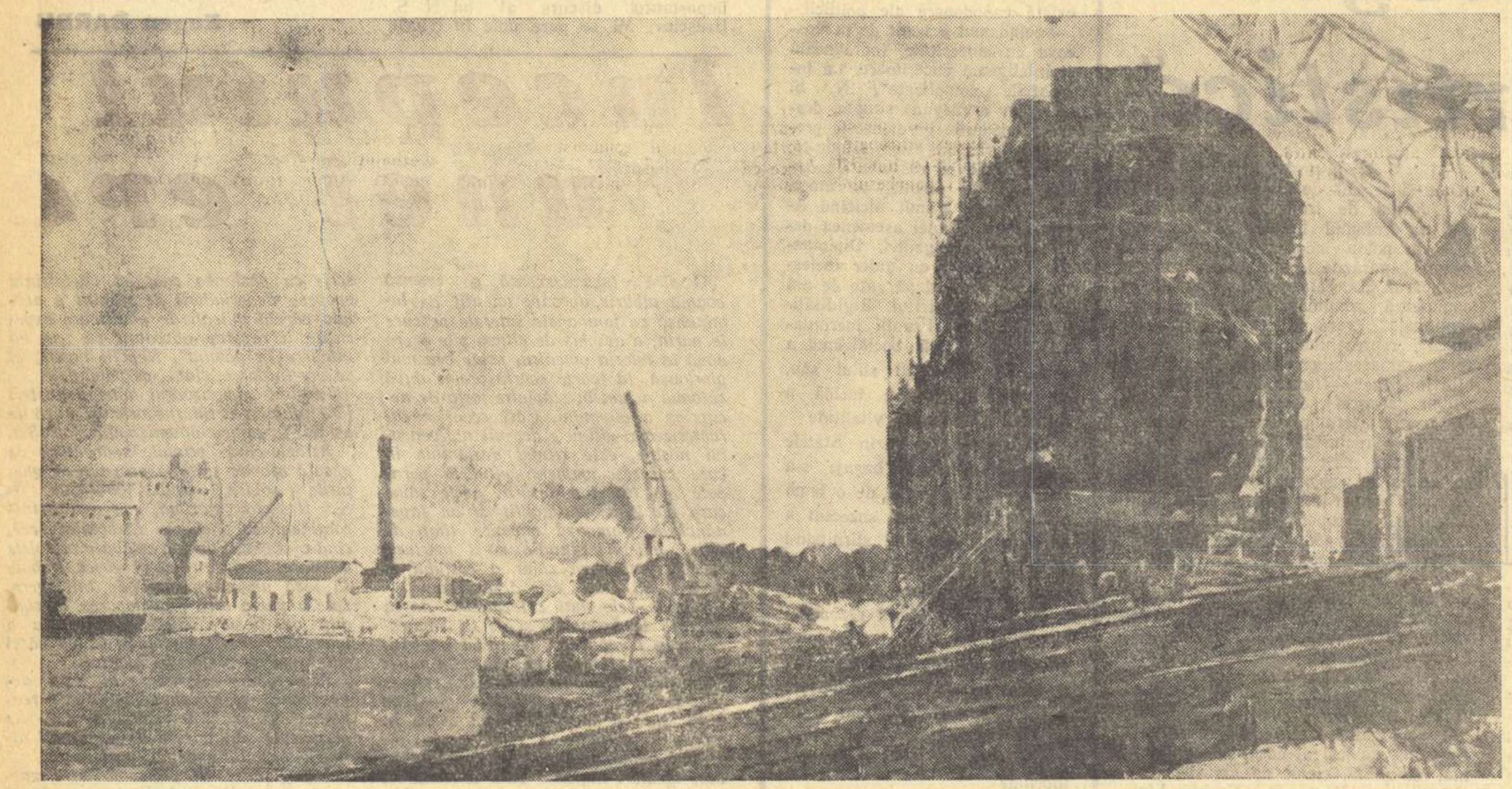

OCTAV ANGHELUŢA

„Pregătiri pentru lansare".

O IMAGINE SIMPLIFICATOARE

Romanul lui Dragoş Vicol „In munţii de miazănoapte" abordează o temă de mare însemnătate: industrializarea socialistă. Autorul tinde să refacă o epocă pasionantă (anul 1949, cînd clasa muncitoare se lupta să ridice temeliile viitoarelor construcţii socialiste, cînd duşmanii vieţii noi, strecuraţi încă în posturi importante, încercau disperaţi să saboteze). Romanul are un cadru de desfăşurare interesant — regiunea minieră Vatra Dornei, rar cercetată în literatură, bogată în probleme specifice. Romanul lui Dragoş Vicol putea fi, cu o astfel de problematică, o carte de mare interes, actuală. Iată de ce, la lectură, impresia de nerealizare, este însoţită de sentimentul regretului. Sînt cîteva laturi deficitare în cartea aceasta care, cercetate, explică insuccesul ei. Ne vom opri asupra uneia pe care o socotim esenţială: inconsistenţa personajelor.

Incă de la început autorul este nehotărît asupra eroului principal. Obiectivul său oscilează de la inginerul Uzum, descoperitorul preţiosului carbonat, la directorul întreprinderii miniere, Pavel Ursuţ. Se fixează pînă la urmă asupra acestuia (de altfel singurul personaj bine conturat) celălalt, Uzum, apărînd numai rareori în prim-plan. In carte personajele sînt grupate strict în două categorii oponente, ele gravitează în jurul a doi poli; cel negativ îl reprezintă Veizer, fostul patron ajuns în conducerea minelor, la celălalt găsindu-se Pavel Ursuţ sprijinit de muncitori, el însuşi ridicat din mijlocul lor. Ei sînt prezenţi în roman prin cîţiva mineri fruntaşi pe care însă nu-i putem reţine decît datorită unor vagi indicaţii vestimentare şi mai ales prin numele lor ciudate: Teofil Ometiţă, Balatiuc, Mezdrea. Autorul ignorează importanţa deosebită a personajelor episodice pentru compunerea unui fundal de viaţă realist. El preferă să-i prezinte pe muncitori în tablouri de masă. Sînt frecvente în carte mai ales scenele de aglomeraţie umană. Amintim secvenţele în care lucrătorii din mine se adună la Direcţie pentru a afla de ce încetase producţia. Acolo însă, dezorganizaţi, derutaţi de vorbăria şnapanului aventurier Sterică, uită repede pentru ce au venit şi încep să se certe între ei. Scenele acestea sugerează mai mult o imagine a gloatei anarhice, rolul comuniştilor printre muncitori fiind minimalizat. De altfel şi în celelalte acţiuni importante — sprijinirea inginerului Uzum şi demascarea sabotorilor — rolul organizaţiei de partid şi al secretarului Ionuţ Sava nu se reliefează îndeajuns. Ionuţ se lasă adesea tîrît de evenimente, este influenţabil, nu îl ajută la momentul potrivit pe director.

Pentru ca personajele cărţii să nu se mişte într-un mediu vidat, autorul compune o serie de legături în afara cursului principal al acţiunii, menite să creeze senzaţia vieţii autentice. Dorind să-i confere lui Ursuţ complexitate, autorul îl antrenează într-o idilă cu văduva unui miner, mort cu cinci ani în urmă într-o galerie prăbuşită. Fragmentul nu este cu totul distonant, el se acordă cu uşoara dispoziţie spre melancolie a lui Ursuţ, dar este impregnat, din păcate, cu note accentuat melodramatice. Mult mai neinspirat este episodul care relatează încercarea Ameliei Veizer de a-l compromite pe comunistul Ionuţ Sava. Amelia vrea s-o atragă în cercul ei pe Mădălina, soţia lui Ionuţ, ţărancă abia venită la oraş. Episodul este grotesc, deşi autorul nu scontase efecte comice. Noile veleităţi ale Mădălinei sînt vulgare, urîţesc personajul, notarea lor făcîndu-se în maniera ieftină a unor romane de multă vreme defuncte: „Ea nu mai este leliţa Mădălina, cum ar fi trebuit să fie dacă rămînea în Valea Fierului... Şi chiar dacă ar fi rămas, tot n-ar fi fost leliţă... Ar fi fost tovarăşă... aşa cum e aici. Dar e şi madam Sava... cum îi tot spune doamna Veizer."

Grupîndu-se aşa cum spuneam, în forţe contrarii, personajele cărţii îşi duc la capăt cu exactitate misiunile cu care autorul le investeşte, împingînd astfel acţiunea către deznodămînt. Ele nu reuşesc însă, decît rareori, să imprime faptelor lor pecetea individualităţii. Şi asta în ciuda eforturilor deosebite pe care autorul le face pentru a spori complexitatea eroilor. In intenţia sa, între Veizer şi Leonil Brumă — cei care iniţiază sabotajul în mină — ar trebui să existe mai mult decît o comuniune de interese. Autorul ar fi dorit, deşi nu realizează, un Veizer cinic şi inteligent, cu o voinţă puternică în stare să amorţească pe aceea mai slabă a inginerului Brumă. Acesta ar fi trebuit să fie un dominat care încearcă să se smulgă de sub influenţa nefastă a celuilalt, neizbutind s-o facă decît foarte tîrziu. Dacă acest caracter al legăturilor Veizer-Brumă ar fi decurs obiectiv din acţiunile şi structura lor sufletească, el ne-ar fi părut verosimil. Dragoş Vicol explică însă din afară psihologia eroilor săi, recurgînd la stilul indirect liber, comentînd grandilocvent: „Ce vrea Veizer?!... E nebun? Vorbeşte mereu de un mîine... Un mîine care-l va face pe el, Leonil, ba director în minister, ba coasociat, om puternic, cu vază. Il exaltează şi-l ameninţă... Il cucereşte şi-l joacă pe degete". Autorul nu înţelege că psihologia personajelor sale poate fi dedusă simplu din faptele lor. Din acţiunile lui Veizer cititorul pricepe limpede că acesta nu vrea decît să profite de Leonil Brumă şi apoi să-l dea la o parte. Ce rost are atunci explicaţia suplimentară pe care scriitorul ne-o oferă într-un monolog declarativ? (e vorba de visurile de viitor ale lui Veizer): „la gura minei va atîrna o firmă pe care va scrie: Intreprinderea minieră Veizer et... Fără et... ce nevoie are de et... de... et Brumă?! Ha, ha, ha!... Se va sfîrşi pentru totdeauna cu et..." Balastul unor astfel de intervenţii stînjeneşte cursul firesc al acţiunii, împiedică închegarea unor portrete vii, în mişcare; imaginile oamenilor se interferează şi se umbresc reciproc.

Dragoş Vicol realizează nuanţat peisajul muntos al Dornelor, în bune pagini de descriere. Aceste calităţi rămîn însă nefructificate, singulare. Eroii romanului, de cele mai multe ori neindividualizaţi, schematici, deservesc un fond de idei valoros, care capătă astfel o rezolvare simplistă.

G. DIMISIANU

CRONICA LITERARĂ

DIMOS RENDIS:

„Împărăţia proletară"

Insufleţit poate de curajul şi de... succesul Argonauţilor săi, Dimos Rendis a încercat el însuşi, cu amplul poem „Impărăţia proletară", o întreprindere îndrăzneaţă şi, în felul ei, nu mai puţin riscantă decît căutarea faimoasei lîne de aur. Incep cu invocarea caracterului îndrăzneţ al acestei încercări, fiindcă este impresia primă trezită la cea mai „uşoară" parcurgere a poemului. Mai mult, cutezanţa poetului se arată dublă încă de la această lectură de acomodare. In primul rînd, poemul este conceput ca o replică contemporană la „Impărat şi proletar", ca o soluţie a vremii noastre la sfîşietoarele dileme eminesciene şi... e greu să stai faţă în faţă cu marele poet, fără să te simţi mic. In al doilea rînd, poemul e conceput ca o istorie lirică a Revoluţiei şi a socialismului în ţara noastră (ştiu că istoria presupune succesiune şi luptă, că este deci epică, nu lirică, dar şi aici intervine îndrăzneala poetului la care, în mod fatal, trebuie să mă refer mereu), iar istoria a 15 ani, mai denşi şi mai plini decît 15 decenii, convertită în imagini şi versuri şi comprimată în o sută şi ceva de pagini, este un act îngrijorător de temerar.

Compunînd „Argonauţii", Dimos Rendis a avut la dispoziţie o mitologie luxuriantă şi spaţiile nemărginite ale fanteziei. Compunînd „Impărăţia proletară", el a avut la dispoziţie o realitate palpabilă, tot atît de bogată şi uimitoare ca şi o mitologie, e drept, totuşi o realitate obiectivă, care se cerea transfigurată artistic. După încercări grele, din care, fireşte, n-a ieşit cu totul nevătămat, poetul explorator a abordat ţărmurile însorite ale Colhidei sale: poemul, în ciuda unor inegalităţi şi a unor zone obscure, este reuşit.

Construit cinematografic (după ce am văzut atîtea strălucite poeme cinematografice, comparaţia nu ni se mai pare defavorabilă poeziei), poemul lui Dimos Rendis, deşi nu este epic, urmăreşte succesiv planuri alternante, înregistrînd la fiecare reluare o evoluţie a ideii iniţiale. Uneori, e adevărat, ideea stagnează şi motivul se repetă, fără să aducă în plus decît un complex de imagini proaspete, dar situaţia nu este caracteristică pentru întregul poem. Planurile sau motivele sînt, în raport cu eroii (simbolici), cîteva: Inginerul, Drumurile, Poetul, Ţăranul, Femeia, Zidarul, Visurile etc., şi în fiecare din aceste prototipuri sau ipostaze lirice ale realităţii sînt sintetizate elementele vechi, negate, şi cele noi, afirmate. De unde şi caracterul polemic al poemului. Aproape fiecare imagine nouă este văzută ca ripostă la o imagine veche, înlăturată de Revoluţie, fiecare imagine nouă este în aparenţă un paradox, căci socialismul a modificat atît de adînc, atît de radical existenţa, încît, în virtutea unei triste inerţii, ceea ce e nou şi firesc poate părea la început ireal sau neverosimil. Poporul, oamenii de rînd, în palatele în care domneau monarhi sîngeroşi, nu e uluitor? Da, dar e firesc, răspunde poetul. „O pereche de bocanci / pentru tălpile pămîntii, sparte de mărăcini, ale ţăranului", nu e un vis? A fost într-adevăr un vis, acum însă e firesc, e adevărat. Noapte cu soare. Un nonsens? Nu, răspunde poetul, polemizînd aici cu însăşi firea, noaptea de 23 August a fost o noapte cu soare. Polemica se extinde. Legendarul Manole implora natura să-i oprească soţia în drum, cunoscînd destinul tragic care o aştepta. Zidarul Cincinalului, zidarul din Impărăţia proletară (observaţi cum fuziunea celor două noţiuni, care la Eminescu erau, natural, antagonice, a transformat aici chiar şi titlul într-o replică: nu împărat şi proletar, ci Impărăţie proletară) nu mai încearcă spaima şi durerea jertfei silite, a soartei impuse. El cheamă, nu se opreşte. Natura trebuie să înlesnească drumul tovarăşei sale de viaţă: „...Vîntule pleacă-te, adie uşor, / cărarea să treacă prin crîngul în floare, / că vine nevasta zidarului, / să ajute zidirea să crească..." Femeii i se rezervă un alt destin: „femeia zidarului să vină fericită, / să zidească şi ea / şi să nu mai fie zidită".

Confruntările acestea, cărora poetul le-a dat un puternic suport ideologic şi imagistic, ar fi cîştigat mult în forţă şi dramatism dacă s-ar fi desfăşurat la temperaturi mai înalte, cu mai mult patos liric. Căci, oricît ar părea de straniu, Dimos Rendis nu este, aşa cum ne aşteptam, un pătimaş, un temperamental, artistic vorbind un romantic, ci mai curînd un lucid echilibrat, un poet de formaţie clasică. Nu ne poate înşela în acest sens nici risipa de simboluri. De altfel, atît „Argonauţii" cît şi „Impărăţia proletară" sînt, privite de la distanţa care permite sinteza, nişte alegorii şi numai desfăcîndu-le mecanismul simţim că mijloacele intime constituie, de fapt, cuceriri ale poeziei din ultimul secol. Rendis se confirmă şi prin aceasta ca un poet eminamente contemporan. Dar a fi clasicist nu e de loc un cusur, se va spune. Intr-adevăr, nu e un cusur, totuşi epoca noastră, cu patosul obiectiv pe care-l implică, ne-a deprins cu o poezie a marilor pasiuni revoluţionare. Dimos Rendis este un foarte bun observator al vieţii sociale, iar poezia sa, îndeosebi această „Impărăţie proletară", e o poezie cu adevărat politică, căreia în nici un caz nu i se pot reproşa evazionismul sau inactualitatea. Dar, tocmai pentru că este o poezie prin excelenţă politică, simţim uneori acut lipsa căldurii transmisibile. De cele mai multe ori, versurile lui Rendis luminează sideral, fără putere calorică şi de aceea pe unii cititori, nefamiliarizaţi cu acest gen, s-ar putea să-l obosească o desfăşurare lirică susţinută aproape exclusiv la un nivel cerebral (cerebral, nu teoretic, ceea ce presupune convingerea prin imagini şi nu prin precepte). Poate că sentimentul acesta de distanţare lirică vine şi din faptul că poetul a urmărit o demonstraţie, conform obligaţiei pe care şi-a asumat-o de a-i răspunde lui Eminescu. Poate... Căci, oricum, e prematur să-l introducem pe Rendis într-un sertar cu etichetă definitivă şi să convingem lumea că poetul este astfel şi în nici un alt fel. Cert e că în acest poem, Rendis nu face exces de participare, mulţumindu-se să observe, să relateze (poetic!), să impresioneze mai degrabă prin colosalul faptelor şi oamenilor noi şi prin originalitatea imaginilor, decît prin pasiune intervenţiei lirice. Chiar dacă mai întîlnim, rar, şi intermedii de veritabil patos interior — „Chemările partidului" din fiecare cînt, de pildă, — tonalitatea generală este dată de versuri ca acestea: „A venit zidarul / şi-a tras peste frunte şapca / ce-i apără privirea de soare...", sau: „Poetul / a ajuns pe şantier cu căruţa", sau: Fierarul a venit în sat / cu şorţul de fierar ruginit de scîntei..." sau: „A venit femeia / pe cîmpul năpădit de ciulini"... etc. Deci maximă sobrietate a ţinutei lirice, extremă gravitate şi obiectivare aproape rece. Situaţia are şi reversul ei pozitiv: ideile poemului, în ciuda veşmintelor de imagini destul de bogate, sînt de cele mai multe ori recepţionate direct, de la gînd la gînd.

Ideea fundamentală pe care poetul a urmărit-o în vertiginoasa succesiune cinematografică (visurile, revoluţia, asaltul palatelor şi prejudecăţilor, fuga foştilor stăpîni, ridicarea zidurilor, şantierele, drumurile, inginerii, poezia, victoria muncii colective şi din nou drumurile, construcţiile, poezia...) se profilează cu limpezime: Impărăţia proletară a răsturnat vechile rînduieli, dar numai în acest fel le-a redat poziţia normală. Sensurile noi, revoluţionare ale lucrurilor, oamenilor şi faptelor, sînt sensurile adevărate. Tot ceea ce a fost calp, mortificat şi tragic în veacurile care au zămislit legenda amară a Meşterului Manole, a dispărut. Acum abia, acum şi aici, în Impărăţia proletară, noţiunile şi-au recăpătat proprietatea sau au dobîndit proprietăţi neaşteptate. Ce însemna înainte a zidi? Iată mărturisirea zidarului: „Cîte cărămizi / n-au aşezat, una peste alta, / aceste mîini negre, / cîte ziduri n-am înălţat / pînă la nori / pentru biserici, / în care să-i adăpostesc pe sfinţi, / şi pentru palate, / în care să-i adăpostesc pe stăpîni. / Pentru mine, zideam închisori". Şi ce înseamnă acum: „Cîte cărămizi / n-au aşezat mîinile mele? / Numai acum / — poete, asculţi? — / casa mea o înaltă!" Ce însemna înainte a iubi? Femeia numea iubire robia, neputinţa şi orbirea. „Dar astăzi, / în faţa voastră o spun, / iubirea o numesc libertate / pe drumurile ţării, într-a luminii mijire / munca o-mpart cu bărbatul / în fiece casă, pe şantiere şi-n sate, / puterea numind-o iubire. / Trăiesc în fiecare zi, a doua mea naştere / ca stelele în neostoită rotire, / cu bărbatul pe schelă şi în şcoală cu fiul, / privirea descătuşată numind-o iubire". Inginerul nu este pentru poet omul care exercită pur şi simplu această meserie. Inginerul este activist de partid, căci „din palmele lui" începe o lume nouă.

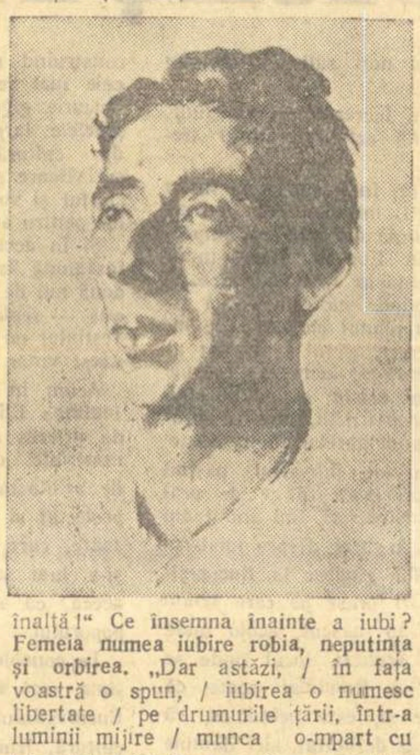

E ciudat că, din toate imaginile, tocmai cea a Poetului, la a cărei modelare autorul ar fi putut uza de avantajul privirii dinlăuntru, e mai puţin reuşită, fiind difuză şi confuză, uneori pînă la inaccesibilitate, săracă în semnificaţii şi mult prea lipsită de dramatism în comparaţie cu celelalte imagini (Zidarul, Inginerul, Femeia, Ţăranul etc.). Astfel, chiar de la prima întîlnire cu Poetul, „plecăm" nedumeriţi. Poetul a ajuns pe şantier: „In jur oamenii trudesc, / rup stîncile ca să poată zidi temelii din adînc / dar poetul / nu vede decît flori, / florile cravatei / ce-i flutură sub ochii visători..." Poetul e un vizionar, pentru că vede, aşa cum se arată mai departe, construcţia terminată sau este un idilic care, în timp ce oamenii luptă cu greutăţile construcţiei, nu vede decît florile propriei cravate şi propriile-i visuri? Rendis îl aprobă sau îl condamnă pe poet, în ipoteza citată? E greu de stabilit, deoarece autorul, consecvent modalităţii de relatare obiectivă, nu intervine şi nu face lumină. Şi aici, întîmplător, se simte totuşi nevoia intervenţiei salutare a autorului. E o scădere care, alături de altele ţinînd de opacitatea unor imagini sau de repetarea unor „situaţii" lirice, creează zone obscure, — dar nu irecuperabile — în poemul lui Dimos Rendis.

Poet al întinderilor — spaţiale şi temporale, vezi şi „Argonauţii" — Dimos Rendis se împlineşte cu deosebire în aceste poeme mari, în care poate cuprinde... împărăţii. Aici are posibilitatea de a fi liric cu puteri epopeice, de a-şi desfăşura larg înclinaţiile pentru poezia politică pe care o preferă şi o cultivă consecvent.

Dumitru SOLOMON

POEZIE ȘI EXIGENȚĂ

Ceea ce caracterizează lirica noastră nouă, este un puternic avînt, deschiderea față de universul revoluției, participarea intensă la patosul obiectiv al construcției socialiste. Intr-adevăr, experiența unei revoluții, cum este cea care se desfășoară în țara noastră, implică în mod imperativ obiectivarea. (Izolarea în subiectiv capătă și ea, într-o astfel de perioadă de mari prefaceri, o semnificație obiectivă, de act opus forțelor care duc istoria înainte). Obiectivarea, într-un sens sau într-altul, apare ca o necesitate contemporană. Fără îndoială că, de la început și fără ezitări, poeții cu adevărat înzestrați au descoperit în socialism sensul pe care, în trecut, pe căi ocolite sau chiar greșite, îl căutau cu febrilitate. Le-a fost comun acel entuziasm, acel avînt de care vorbeam mai înainte și pe care îl exprimă pregnant Beniuc într-unul din cele mai frumoase poeme ale sale: **„E timpul despărțirilor mai mari / De foști prieteni, de idei greșite. / Sus pe catarge, aspri marinari / Ai inimii acesteia cumplite! / Lăsăm un țărm cu porturi mucezite, / Intrăm cîntînd în vînturile tari.“** („Avînt"). Cuceririle revoluționare ale poporului și succesele mari obținute în construcția noii orînduiri au confirmat necesitatea vitală a integrării poeziei în lupta pentru socialism, respingînd în același timp sterilele experiențe moderniste (atît de desuete) pe care unii poeți le mai încercau prin anii 1945—1946. Evident, drumul ascendent al poeziei noastre realist-socialiste n-a fost lipsit de dificultăți și piedici; ele au fost în mare parte înlăturate prin eforturile comune ale celor mai buni poeți, însuflețiți de marele patos al actualității și înzestrați cu acea luciditate eficientă, cu acel discernămînt precis în domeniul valorilor pe care li-l dă spiritul de partid. Nu e însă mai puțin adevărat că în ciuda unor remarcabile succese, există încă numeroase poezii care nu corespund marilor exigențe ale epocii în care trăim. Poezia mai are de înlăturat din drumul ei unele obstacole.

Inainte de a ne opri asupra acestora, se cuvine însă să relevăm cîteva dintre realizările importante din domeniul poeziei, aparținînd acestui an. Dacă n-ar fi decît să amintim volumele recente ale lui Mihai Beniuc („Cu un ceas mai devreme"), Mariei Banuș („Torentul"), E. Jebeleanu („Surîsul Hiroshimei"), Cicerone Theodorescu („Oameni și dragoste"), Mihu Dragomir („Intoarcerea armelor"), Victor Tulbure („Eu nu cînt că știu să cînt"), sau Dimos Rendis („Impărăția proletară") și ne-am da seama de faptul că datorăm ultimelor luni o recoltă poetică deosebit de bogată. Străbătut de sensurile majore ale actualității, ultimul volum de versuri al lui Mihai Beniuc este totodată unul din cele mai bune ale poetului, dovedind mereu proaspăta lui vigoare lirică în care intră acum, ca o componentă, plenitudinea frumoasei „vîrste cărunte" (**„Iată-n asfințire soarele mi-i darnic, / Vin îmi toarnă-n cupă chiar ca un paharnic"**), asociată cu vechea bărbăție aspră, directă, antisentimentală care ar justifica, dintr-un punct de vedere lingvistic și stilistic, caracterizarea poeziei lui Beniuc ca o poezie a modului imperativ, a îndemnului continuu (expresie a unei atitudini profund militante). Maria Banuș, cu „Torentul" (care, în ciuda unor inegalități, cuprinde numeroase poeme memorabile, printre care și cel care dă titlul volumului) descoperă noi dimensiuni lirice printr-o renunțare aproape completă la senzație, în favoarea unei poezii în care **„se stinge amănuntul, contururile-s clare"**, a unei poezii de meditație filozofică asupra marilor teme contemporane, în care filtrul intelectual nu neagă emoția sau patosul, ci, dimpotrivă, le potențează pregnant. Străbătut de suflul generos al romantismului revoluționar, „Surîsul Hiroshimei" de Eugen Jebeleanu constituie un succes al literaturii noastre noi în domeniul poemului de largă respirație. Cu „Intoarcerea armelor", Mihu Dragomir, reluînd tema războiului, realizează poate cea mai bună culegere lirică a sa, iar volumele lui Victor Tulbure și Dimos Rendis reprezintă fără îndoială etape importante în dezvoltarea acestor doi poeți, situîndu-i în rîndurile de frunte ale liricei noastre militante. Ar trebui să mai adăugăm, pentru ca imaginea realizărilor poeziei noastre din ultima vreme să fie cît de cît cuprinzătoare, și numele unor poeți care fără să tipărească în ultimul timp volume de versuri, sînt prezenți în paginile revistelor literare cu realizări remarcabile: Radu Boureanu, Dan Deșliu, Aurel Rău, A. E. Baconsky etc.

E demn de relevat faptul că, îmbogățindu-se, lărgindu-se orizonturile, poezia noastră nouă, în realizările ei cele mai caracteristice, a păstrat pînă astăzi același avînt, aceeași febră a căutării de noi sensuri care îi erau proprii de la început. Din păcate însă, lăsîndu-se pradă facilității, acelei „inerții" de care vorbea Labiș, unii poeți au convertit patosul revoluționar, consemnîndu-l abstract, apoetic, într-un clișeu, într-o formulă comodă. Realitatea zilelor noastre, închisă în astfel de tipare, răzbate în imagini palide, sărace, dacă nu chiar deformate. Acest fenomen e cu atît mai primejdios cu cît el afectează mai cu seamă creația unora dintre tinerii poeți. Starea de elan, de bucurie care a devenit una dintre coordonatele vieții noi, este sugerată adeseori prin cîteva cuvinte cu un sens simbolic uzat, care resping emoția. In „Luceafărul" nr. 15 / 1 august 1959, citim un poem despre electrificarea unui sat, semnat de Ion Crînguleanu, tînăr altminteri nu lipsit de talent. Asociațiile sînt cele mai simple, chiar banale. E descris în cîteva cuvinte peisajul cu „stîlpii și firele" electrice. Oamenii din sat așteaptă să se aprindă becurile pentru prima oară și ochii lor sînt „adînci și curați ca fîntînile", apoi „se umplu de cînt". Finalul poemului se bazează pe un joc între sensul figurat și cel propriu al cuvîntului lumină: **„Oameni... și-n sufletul lor atîta lumină! / Oameni ...Și-n ochii lor atîta lumină! / E noapte tîrzie... Doar pruncii visează: /Satul freamătă parcă-i zi în amiază..."**

Această facilitate, care în unele cazuri nu exclude nici corectitudinea prozodică, nici o aparentă cursivitate în tratarea ideilor poetice, relevă de fapt o carență de conținut și nu una de formă. Viziunea e rece, convențională, antitezele pe care le admite sînt adeseori strict de suprafață, fără implicații mai adînci. Iată un poem al lui Darie Novăceanu apărut în „Gazeta literară" Nr. 31/30 iulie 1959 și intitulat „Steagul Roșu Orașul Stalin": **„Vechii stăpîni de-aici scoteau în lume / Spre înălțimile de cer, albastre / Păsări de fier să samene anume / Sămînța morții-n cîmpurile noastre. / Azi, înșirate ca pentru paradă, / Tractoarele așteaptă semnalul de plecare / Spre cîmpurile țării, să le vadă / Cerul înalt, cînd se pornesc să are".** Lirismul e absent din aceste versuri, iar comparația dintre trecut și prezent e de un simplism iritant. Imaginea avioanelor — „păsări de fier" create de stăpîni „să samene anume" moartea pe „cîmpurile noastre", este cel puțin irelevantă. Iar imaginea tractoarelor care se-ndreaptă spre cîmpuri **„să le vadă / Cerul înalt cînd se pornesc să are"** este rece, fără putere de sugestie. Poetul consemnează o situație, dar participarea lui lirică la această situație e aproape nulă.

Facilitatea tentează din păcate și pe unii poeți cu o experiență mai îndelungată. Combinată cu un idilism la care credeam că s-a renunțat, o recunoaștem și în „Portretul de brigadier" al lui Rusalin Mureșanu, apărut tot în „Gazeta literară". Portretul se rezumă la o suită de imagini, referitoare la aparența fizică a brigadierului (**„Ochi ca apa Deltei azurie", „Fruntea ca o geană de cîmpie",** etc.) iar apropierea de viața lui interioară se realizează artificios: **„Purpurie stea pe salopetă / Prinsă lîngă inima de foc, / Semn că pe viață sînt unite / Inima cu steaua la un loc".** Imaginea este astfel frustată de dinamica ei internă, de forța ei sugestivă. Totul este menținut la suprafață, simplificat, comentat cu o volubilitate manieristă care nu implică un efort creator.

Facilitatea, înclinarea spre pitoresc, care duce uneori la relatări seci, iar alteori la un patos convenționalizat (ceea ce e, oricum, mai grav) — reprezintă o primejdie și pentru poeți mai încercați. Deși, în ansamblu, volumul „Pe acest pămînt" de Ștefan Iureș reprezintă o fază superioară în evoluția poetului, în el găsim și unele poeme slabe, fără vibrație („Fantezii", „Coloană prăbușită la Atena"). Facilitatea sau, alteori, încercarea de a comunica idei prin imagini poetice laborioase, duc la același efect: pierderea din vedere a **mesajului**. Un mai riguros spirit de selecție l-ar fi împiedicat pe acest poet, căruia îi datorăm multe poeme militante cu adevărat inspirate, să includă în volumul lui producții de valoare scăzută.

Există la unii tineri poeți o anume tendință de a concepe exterior actualitatea, ca un cadru, ca un fundal, pe care își proiectează diferite stări de conștiință neaderente la acest „cadru". Derivată dintr-o înțelegere greșită a conceptului de actualitate, o astfel de viziune poetică nu poate deveni niciodată unitară, nu poate scăpa arbitrariului. Răsfoind recenta antologie a tinerilor poeți — „Sub semnul revoluției" — citim un poem („Imn") al Adelei Popescu, în care tendința relevată mai sus poate fi ușor identificată (alteori ea se manifestă insidios, fiind mai greu de detectat). E un poem de dragoste, în al cărui început se simte o anume vibrație autentică, în ciuda expresiei încă stîngace. Dragostea apare ca o forță elementară (**„Ne-am adunat din soare, / Din apă și din vînt" ... „Din începuturile lumii ne-am căutat, / Ca un fior prin strămoși ne-am strigat"**). Fericirea celor doi îndrăgostiți este însă evocată artificial, într-un ton idilic-festiv, care, după cum spuneam, transformă prezentul în simplu cadru, ca într-o alegorie seacă: **„Minerii ne-au primit cu sare ca spuma, / Colectiviștii cu pîine ca luna, / Țesătoarele au venit cu pînza / Ca frunza..."** Iar îndemnul adresat iubitului, în finalul poemului, este chiar nițel hilar: **„Dă bice, iubite, / Sub soare, sub lună / Să ajungem cu țara / In roșia lumii Comună".** Antologia tinerilor poeți, în care figurează poemul citat, este rezultatul unei inițiative lăudabile a Editurii de stat pentru literatură și artă. Păcat însă că pe lîngă unii poeți incontestabil talentați, cu realizări certe, sînt incluși și alții mai puțin sau de loc reprezentativi pentru tînăra generație. Insuși criteriul după care a fost alcătuită antologia — acela de a nu include decît poeți care n-au publicat pînă acuma volume de versuri — ni se pare greșit. Ar fi fost mult mai utilă o încercare de a selecta ceea ce este mai bun în poezia tinerei generații, dincolo de acest criteriu.

Dacă acum cîtăva vreme se făceau resimțite în poezia noastră anumite forme de modernism, avînd drept corolar obscuritatea, prețiozitatea și, de fapt, lipsa de mesaj, se poate constata că în ultimele luni asemenea manifestări au fost foarte rare. Unii dintre poeții criticați pentru obscuritate — ne gîndim de pildă la Negoiță Irimie sau Ion Rahoveanu — n-au avut decît de cîștigat renunțînd la imagistica greoaie, confuză, complicată (de fapt arbitrară) în favoarea unei simplități care este totdeauna un mediu favorabil pentru dezvoltarea talentului.

Trebuie să mărturisim că ne-a surprins apariția, într-un număr recent al „Contemporanului", a poemului „Anul XV" de Paul Anghel și Ilie Purcariu. O anumită ostentație modernistă, iritantă, contrazicea intențiile autorilor de a prezenta imaginea globală a realizărilor celor 15 ani de construcție socialistă în țara noastră. Ne îndoim că cititorul, om al muncii, va fi apreciat acest poem lipsit de unitate, în care aglomerarea de abstracții convertite în imagini (uneori interesante) și tonul amintind de suprarealiști, duc la o pulverizare a mesajului. Oricum, asemenea recrudescențe ale modernismului au devenit tot mai rare în ultima vreme; ca și tradiționalismul, modernismul a fost respins de poezia noastră nouă în ansamblul ei, iar falsa dilemă tradiționalism-modernism nu mai poate înșela pe nimeni.

Apropiindu-se mereu de realitate, dăruindu-se marilor teme revoluționare ale contemporaneității, învățînd să fie simpli în dialogul lor cu cititorii, numai așa poeții vor izbuti să cuprindă în creații de valoare pulsația unanimă a epocii noastre.

Matei CALINESCU

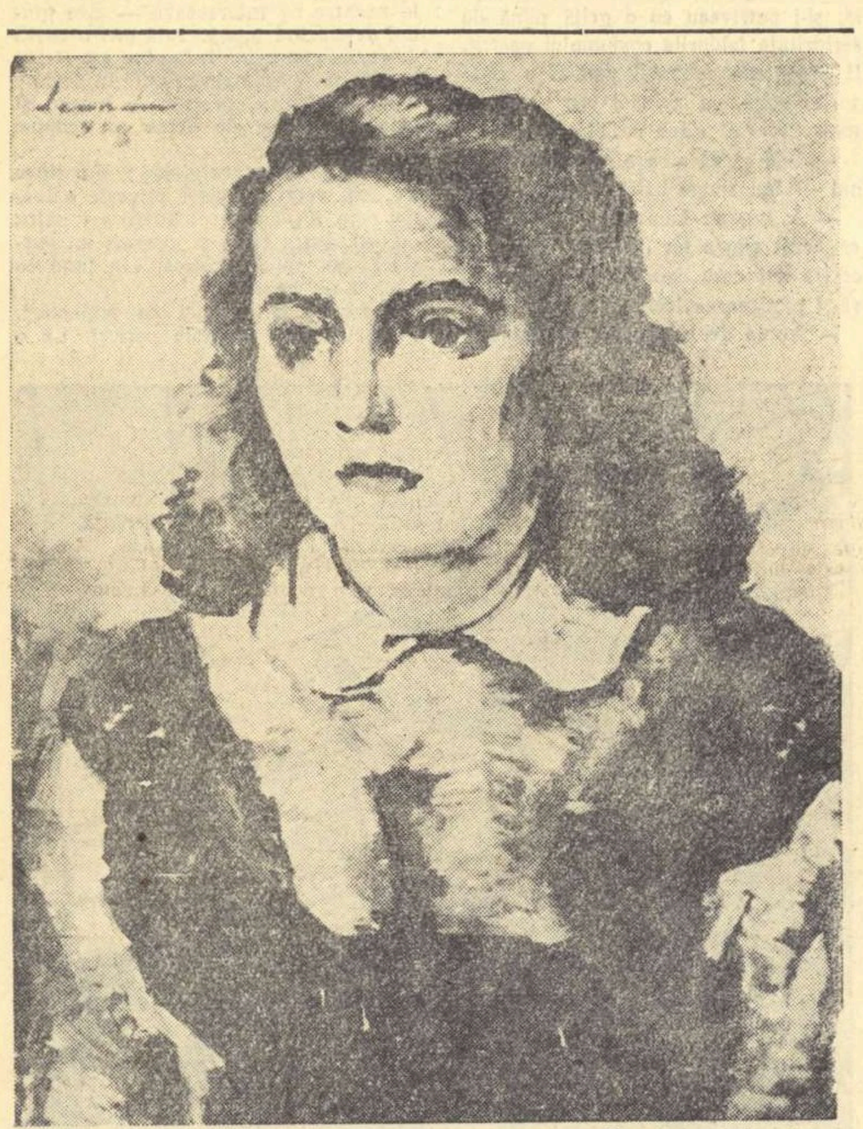

LEANDRU POPOVICI „Șorțul de uniformă"

Bucureștiul la Caragiale și înaintașii săi

In severa sa artă, cu o strictă economie, fie în teatru, fie în proză, Ion Luca Caragiale nu numai că evocă Bucureștiul vremii sale, dar îl și folosește prin aderarea organică a personajelor la mediul lor. Privind însă mai ales teatrul lui Caragiale, vom vedea că majoritatea pieselor sale au acțiunea la București, cu atîta putere folosit, încît el face parte integrantă din materialul de construcție al lucrărilor. Am mai subliniat cîndva apartenența aceasta a lui Caragiale la o anumită familie de scriitori dramatici care au trăsătura caracteristică de a dezvolta acțiunea pieselor în interioare, dar cu o evocare atît de pregnantă a spațiului înconjurător, a orașului respectiv, încît spectatorul, fără nici o greutate, se simte transpus în acel mediu. Autori din aceeași familie cu Caragiale sub acest raport sînt Molière (în marile lui comedii de caracter, cum ar fi „Burghezul gentilom", „Mizantropul", dar mai ales „Avarul") și Ibsen în cele patru piese de șoc, de violentă critică socială: „Nora", „Rața sălbatică", „Stîlpii societății" și „Un dușman al poporului".

Cu aceeași putere cu care la Caragiale se simte, din simpla țesătură a dialogului cu totul firesc, micul cartier negustoresc al Bucureștiului (în „O noapte furtunoasă"), în „Conu Leonida" aceeași lume, dar abia la sfîrșitul piesei, iar în „D'ale Carnavalului" Bucureștiul din a opta decadă a veacului trecut, la fel se simte organic construit în jurul lui Harpagon Parisul veacului al XVII-lea sau legătura peste fiorduri a orașelor norvegiene la Ibsen.

Firește că Bucureștiul a fost folosit ca „așezare" în diferite lucrări și înaintea lui Caragiale, fără însă a avea puterea și vioiciunea, viața, mai ales, a acestuia, tocmai dintr-o mai puțin organică legătură dintre personaje și mediu. Și Costache Faca în „Franțuzitele", și B. P. Hajdeu în „Trei crai de la răsărit" au evocat aproape același București, ca lume, ca și Caragiale, dar fără izbînda și mai ales fără puterea sa critică, atît de clar înfățișată și cu un efect atît de sigur.

Critica aceasta, în legătură cu Bucureștiul, înaintașii lui Caragiale au exercitat-o mai ales în alte genuri, mai lesnicioase decît cel dramatic și totuși au reușit mai puțin. Cartiere bine precizate, bucureștene, se răsfring în aceste lucrări, mai toate din prima parte a celei de a doua jumătăți a veacului trecut.

Astfel, iată „Cișmegiul" la Alexandru Sihleanu. Lucrarea este dinainte de 1857.

Astă-toamnă către seară, mă plimbam prin Cișmegiu
Admirînd cît poate arta ce din mort te face viu
. . . .
Cișmegiul e plimbarea unde fără nici o plată
Mii de oameni fără treabă, merg cu gura tot căscată.
. . . .
Aici vezi actori dramatici scurți în artă, lungi în plete;
Mume care vin să cate gineri pentru a lor fete;
Apoi vezi școlari mulțime cu ghiozdanul spînzurat.
Gol de cărți, dar plin d'arșice, ce prin școală nici n-au dat;
Pe sub sălcii trec tot cîrduri de femei ce au de fală
Să nu știe decît numai cum bărbații se înșală
. . . .
Iată ce e Cișmegiul: în el poți să observezi
Pe toți care zi și noapte umblă după frunze verzi.

Desigur, este aci o observație a autorului. Desigur, bucata, mult mai stufoasă, are astăzi o valoare documentară despre Cișmigiul de acum un veac. Dar simpla înșiruire a fenomenelor observate, încheiată cu o judecată generalizatoare, nu poate da o mostră de adevărată artă, care ar fi cerut mai puțin intervenția directă a autorului și — ca la Caragiale — prezentarea criticii o dată cu expunerea, resimțită de lector ca un efect necesar și stringent al ei. Alt cartier bucureștean, de data aceasta „Podul Mogoșoaiei" — Calea Victoriei a noastră de astăzi —, e iar aspru criticată în oameni și faptele lor, firește, dar nu cu mai mulți sorți de izbîndă literară decît icoana „Cișmegiului". E vorba de poezia cu același titlu — Podul Mogoșoaiei — de la 1857, a lui N. T. Orășanu, faimosul pamfletar bucureștean și editor al „Calendarului lui Nikipercea" pe la 1860. Iată cîteva strofe:

Urlă Podul Mogoșoaiei,
Podul nostru cel vestit,
Ce de praf și de noroaie
Niciodată nu-i lipsit.

Podul nostru cel de fală
De minune nivelat,
Cel dintîi din Capitală
Ce se zice că-i pavat.
. . . .

Pentru care multe sume
De hăpăi s-a tot mîncat,
După cum la noi anume,
Totdeauna s-a urmat.

Jalnic peisaj urbanistic — desigur, și violentă critică, dar mediocră poezie. Și ea continuă mai ales pe multe, pe foarte multe strofe, neaducînd nimic nou dincolo de aceste două puncte de vedere.

Dar Bucureștiul n-a prilejuit numai aspecte critice la înaintașii lui Caragiale, ci și lirice. Unui austriac, încetățenit bucureștean, Enric Winterhalder, i se datoresc, încă din primele decenii ale veacului trecut, efuziuni lirice cu privire la meleagurile noastre. Cea mai cunoscută poezie a sa este închinată „Dîmboviței", de unde s-a desprins mai tîrziu binecunoscutul refren, ajuns popular:

Dîmboviță, apă dulce
Cine-o bea nu se mai duce!

Nu ne îndoim că, la austriacul Winterhalder, refrenul acesta avea un caracter autobiografic.

Firește că aceste cîteva notări nu au pretenția să fie exhaustive. Ele au amintit numai de existența mai veche, literară, a Bucureștiului, și de neîntrecuta măiestrie dramatică a lui Ion Luca Caragiale.

Ion Marin SADOVEANU

ANUL XV

V. Em. Galan

Dacă n-a cunoscut ezitări, momente dramatice și întrebări privitoare la substanța și rostul creației într-o epocă revoluționară, dacă natura robustă a talentului său și mai ales fermitatea sa ideologică și estetică l-au ferit de la început de moliciunea vreunei dileme ori de plasa unei mistificări care să-l oblige la o dificilă reorientare, V. Em. Galan a cunoscut totuși saltul artistic, căci nu putem numi altfel pasul care desparte și unifică într-un elan consecvent modestul său debut literar (**Cărămidarii** apărea fragmentar în **Contemporanul**, 1946) cu maturitatea de astăzi, bogat reprezentată prin romanul **Bărăgan** (vol. I, 1954; vol. II, 1959) și deopotrivă prin nuvela **La Răzeși** (1958), contribuții esențiale aduse literaturii noastre realist-socialiste. Dar V. Em. Galan nu e în situația scriitorului care să fi muncit pur și simplu pentru a-și însuși mijloace artistice superioare, formația sa stă exact la antipodul unui proces livresc de asimilare a procedeelor literare mînuite de clasici — și, la drept vorbind, astăzi nici un scriitor adevărat nu se realizează exclusiv pe această cale. Exemplar în formația sa rămîne efortul de cunoaștere în întindere și adîncime a realității socialiste, de observare a noii tipologii și a problematicii actuale, ascuțit politice — observare și cunoaștere efectuate ca scriitor de tip nou. Ca artist, Galan n-a avut decît de cîștigat dintr-o experiență politică foarte actuală, de care stau mărturie cele mai bune pagini ale sale și în special cele două volume ale romanului **Bărăgan**, apărute pînă în prezent. Oamenii îl interesează, desigur, sub raport etic, dar etica aceasta ar rămîne o vorbă goală, un concept schematic, de n-ar comunica permanent cu materia vie a epocii, cu experiența socială, politică a contemporanilor noștri. Galan stăpînește bine această experiență. De aici valoarea ideologică și artistică a scrisului său, de aici autenticitatea, cît și un fel de siguranță, de robustețe principială puse în rezolvarea celor mai complexe probleme ale vieții înseși. Galan răspunde afirmativ și entuziast întrebării dacă literatura este chemată sau nu să rezolve situațiile complicate ale vieții. El este pentru o literatură a răspunsurilor, a soluțiilor — și consideră, pe drept, că noutatea realismului socialist se afirmă în această atitudine; manifestă o sănătoasă nemulțumire, împinsă pînă la antipatie, față de ezitările care se prelungesc, față de întrebările care stăruie fără răspuns, față de problematic și echivoc. Apare la un moment dat, în **Zorii robilor**, un soi de scriitor virtual, un individ ridicol care expune programul unui nou curent literar: „deceismul", menit să stîrnească în cititor, cu fiecare pagină, cu fiecare rînd, mereu o întrebare și mereu aceeași întrebare: de ce? Personajul răspunde și funcției de valet provizoriu al bancherului Chrisovelli, la rîndul său de părere că; „prea mulți răspund... călcăm pe urmele Rusiei". Dincolo de caricatură, apare fireasca aversiune a scriitorului față de profesioniștii întrebărilor și dilemelor fără sfîrșit. O spune de altfel foarte explicit cînd e solicitat să răspundă în cadrul unei anchete: **„In ce constă, după dumneavoastră, noutatea literaturii noastre actuale?“** („Viața romînească", 12/1957). Părerea sa corespunde spiritului intim al creației sale, hotărît ancorată în solul realității socialiste, capabilă să rezolve problematica omului contemporan. Răspunsurile date de scriitor, prin imaginea convingătoare a paginilor de literatură, nu au în vedere întrebări nebuloase și metafizice, inexistente de altfel în sfera muncii. Sînt răspunsuri care vizează aspectul etic al omului nou, formulate în spiritul vieții, în spiritul concepției comuniste despre viață, despre modul cum omul de astăzi, constructorul societății noi, gîndeste și acționează; răspunsuri formulate uneori prin personaje de valoare exemplară, precum Anton Filip ori comunistul din **La Răzeși**, alteori printr-o imagine dramatică și contradictorie, printr-un conflict ascuțit care degajă „ideea" indirect, dar tot atît de categoric. Acest fel categoric de a răspunde problematicii realității este în spiritul creației lui V. Em. Galan și constituie una din notele sale originale.

S-ar putea presupune că, întrucît e preocupat de modul în care obiectivele construcției socialiste devin realități, verificate și înfăptuite prin desfășurarea vieții, sub conducerea comuniștilor, V. Em. Galan ar trece oarecum pe un plan secundar diversitatea atîtor situații particulare, că, văzînd lucrurile în stil mare și „în general", n-ar acorda prea multă însemnătate formelor individuale, al căror neprevăzut încîntă ochiul unui artist și-i dezvăluie farmecul infinit al realului. Nu se întîmplă așa; Galan cunoaște și gustă, ca artist, „farmecul" realității și e cu totul lipsit de rigiditate cînd e vorba să-i facă loc în cărțile sale. Se arată satisfăcut de cursul adesea neașteptat al unei situații, de modul adesea neașteptat în care unul sau altul dintre eroii săi evoluează, de simpatica ciudățenie a unui tip uman ori numai a unei reacții, ori, cel puțin, a unei formulări: are ureche atentă (uneori prea atentă), care înregistrează nuanțele cu totul surprinzătoare ale vorbirii curente. Intr-un cuvînt, știe să recepteze viața în farmecul și noutatea ei. Această însușire este integrată la el viziunii de activist al partidului, modului său comunist de a rezolva situațiile vieții, uneori destul de complicate. E bucuros că viața îi oferă argumente. In genere, simțim, citind proza lui Galan, că viața însăși confirmă justețea obiectivelor socialismului, merge în întîmpinarea acestora. Simțim că viața primește în substanța ei cea mai intimă elementele socialismului. Există în scrisul său suflul unui optimism major și autentic, provenit din certitudinea înaintării spre socialism care înlătură forțele dușmanului, ale vechiului, ale inerției și prejudecății. Pînă

la sfîrșitul volumului II din Bărăgan, manevrele reacțiunii perfide, reprezentate de neamul Erhanilor și de falsul Berijan, nu sînt încă cunoscute și dezvăluite, ci abia presimțite de Filip și de tovarășii săi; totuși, nici nu resimți, artisticește, nevoia unui moment de limpezire totală, căci acest moment este implicat în reacția majoră, plină de vitalitate a oamenilor de la fermă și din sat. Incă înainte de a fi demascați, Erhan sau Berijan sînt puși într-o lumină proastă, se vede limpede că ei n-au viitor, că perspectiva acțiunii lor se tot îngustează. In volumul II, intuim limpede forța colectivului comunist, ceea ce face ca într-o măsură să nici nu prea băgăm de seamă absența lui Filip. Spun: într-o măsură, fiindcă romanul ar fi cîștigat totuși în amploare și unitate dacă Filip nu s-ar fi cufundat, în cuprinsul volumului II, într-un fel de semianonimat. Rămîne puternic în memorie noaptea premergătoare „Rezoluției din 3—5 martie", cu atmosfera ei de încredere și bună dispoziție, cu acea impresie de vitalitate ce o degajă adunarea oamenilor la „punctul fix" de la comitetul provizoriu, după ce luaseră în primire, aproape cuceriseră ferma model; atmosfera e astfel realizată încît Berijan nici nu e băgat în seamă, iar Erhan — atît de puternic odinioară — pare un om slab, istovit, cu totul neglijabil. Scena valorează tot atît de mult cît și o lămurire integrală, iar sub raport artistic putem spune că valorează mai mult. Forța aceasta umană, pe care socialismul o activizează, capătă spre sfîrșitul volumului o luminoasă claritate, împingînd pe dușman, oricît de viclean și puternic, într-o perspectivă aproape derizorie. Puterea de a releva această perspectivă, care este a socialismului, reprezintă o valoare remarcabilă a scrisului lui V. Em. Galan.

★

In primele lucrări, care coincid în timp cu începuturile dezvoltării noii noastre literaturi, în epoca imediat următoare Eliberării, găsim anticipate unele din trăsăturile caracteristice maturității. Dacă în **Memoriile agentului electoral Teică Pasăre**, publicate în foileton în preajma primelor alegeri democratice (**Scînteia**, 1946), însușirile satirice și umoristice ale scriitorului se manifestă — ca întindere — aproape din plin (domină încă șarja, caricatura îngroșată uneori cu mijloace prea la îndemînă; ulterior, în **Potopul**, umorul se va rafina, într-un dozaj bine stăpînit cu ironia de tip cronicăresc, la adresa mercantilismului drapat în veșminte bisericești, cuvioase și austere), în **Cărămidarii** găsim prefigurate însușirile sale dramatice, abia în formare. Acestea vor participa la reconstituirea fundalului tragic al răscoalelor țărănești, evocate în romanul **Zorii robilor** (1950), roman cu merite reale, redactat cu o îndemînare deprinsă, pe latura satirică, de la Caragiale (se rețin portretele de politicieni provinciali), iar pe latura narativă, evocatoare și lingvistică, de la Sadoveanu. E interesantă încercarea de reconstituire istorică, bazată pe documente, a mișcării socialiste în anii următori trădării „generoșilor", în ajunul și în timpul răscoalelor țărănești. Dar scriitorul, în ciuda documentării, nu avea încă înrădăcinat respectul adevărului: sub raport ideologic, face eroarea de a atribui mișcării țărănești țeluri străine ei la acea epocă; țăranii discută despre Karl Marx, iar muncitorii socialiști pun, cu o clarviziune uimitoare, problema transformării mișcării țărănești într-o revoluție proletară. Sub raport artistic, romanul se resimte de aceeași eroare: cel puțin în parte, cade în artificiu și neverosimil. Cu vremea, printr-o maturizare ideologică și artistică, scriitorul s-a vindecat de înclinația de a substitui realității scheme abstracte, ajungînd să respecte în grad înalt adevărul vieții, evitînd artificiul, imaginea preconcepută. **Bărăgan** impune un scriitor realist care, înarmat cu simțul și cunoașterea partinică a vieții, știe să nu cedeze exceselor (ar fi totuși de semnalat un exces: debitul oral, prea mare, îl deservește uneori pe scriitor, întunecînd limpezimea imaginii). Cartea respiră o puternică autenticitate. Scriitorul găsește în realitate argumente decisive în sprijinul idealului său, ne propune un ideal de viață prin mijlocirea vieții înseși. Nimic nu e inventat sau fals, în bine sau în rău, frumusețea reală a luptei înlătură orice tentație de înfrumusețare din afară. In înfățișarea dificultăților întîmpinate de comuniști în luptă cu reprezentanții lumii vechi și cu rutina seculară a Bărăganului, aceeași fermitate ideologică, dublată de un simț neabătut al vieții, înlătură posibilitățile unei tendințe negativiste. In genere, V. Em. Galan ne oferă, în creațiile maturității sale, convingătoare lecții de viață, uneori în contrast polemic cu judecățile și prejudecățile vechii literaturi. Le depășește și formulează judecăți noi, în spiritul principiilor comuniste. O bună parte din literatura trecutului acreditase ideea că realitatea servește o lecție dură optimiștilor, celor care cred în posibilitatea de a o schimba, de a o face mai bună, chemîndu-i la ordine pe cei prea încrezători. Meritul lui V. Em. Galan este că, pentru a modifica judecata aceasta, înlocuind-o cu o judecată comunistă, modifică în primul rînd, în spiritul realității noastre, datele înseși ale problemei. Protagoniștii dezbaterii încetează de a fi idealiști abulici. Anton Filip, Ion Dohotaru, Prund, Prodan etc. nu sînt eroi cu închipuiri frumoase, ci comuniști capabili să desfășoare o activitate energică pentru înfăptuirea țelurilor construcției (construcție reală, mereu mai puternică, nicidecum imaginea pur „ideală", „absolutul" vechilor eroi). In nuvela **A cincea roată la căruță**, V. Em. Galan nu numai că trece cu abilitate și umor pe lîngă vechea soluție, dar oferă și un manual concentrat de viață reală, văzută cu ochii scriitorului comunist. Din avatarurile eroului său, extragem o lecție de realism care, dacă tempereazā închipuirile adolescente, conține atîta adevăr și atîta finețe, încît să nu cadă în extrema negativă, servindu-ne, dimpotrivă, un îndreptar tonifiant pentru uzul celor dispuși spre exagerarea greutăților și supraaprecierea dușmanului. Panica eroului, elev al unei școli comerciale, trimis în practică pe teren, e tratată cu matură ironie, confruntată cu realitatea. Dar scriitorul are atîta tact artistic încît să nu împingă prea departe ironia. Știe să descopere cu simpatie doza de pozitivă înflăcărare a tînărului său erou, încîntătoarea sa puritate. Viața corectează imaginația lipsită de acoperire, dar confirmă și încurajează elanurile izvorîte dintr-o justă cunoaștere, verificată prin practică, izvorîtă din construcția victorioasă a socialismului — astfel ar trebui să rezumăm „teza" lui V. Em. Galan, prezentă nu numai aici, ci pe cuprinsul întregii sale creații consacrate vremurilor de azi.

Insușirile dramatice ale autorului, manifeste încă în primele pagini (v. **Cărămidarii**), dau un fruct al maturității în nuvela **La Răzeși**, care, laolaltă cu cele două volume ale **Bărăganului**, indică în V. Em. Galan pe unul din cei mai buni scriitori ai generației de după 23 August. Sobrietatea și concentrarea mijloacelor, realismul aspru al situațiilor, o atmosferă pregnantă, tulburătoare — iată calitățile acestei nuvele asupra căreia critica noastră a insistat atît de mult și pe drept cuvînt. Evoluția lui Iosub Prisăcaru se orientează, cu toată particularitatea extremă și ciudățenia cazului său, spre o etică monstruoasă care, în chip necesar, vine în conflict cu etica socialistă. In aceste împrejurări, sancțiunea aplicată de vădeni consăteanului pînă atunci temut, cu tot aerul ei de justiție arhaică, este expresia și ecoul unui nou mod de viață. Jertfa comunistului venit să izbăvească satul acesta ciudat, desprins din circuitul normal, de tirania și de obsesia forței chiaburești întrupată în Iosub Prisăcaru, dobîndește o aureolă aparte.

Evoluția creației lui V. Em. Galan constituie o dovadă a eficienței îndrumării date de partid literaturii noastre, o mărturie a valorilor autentice generate de socialism în planul artei.

L. RAICU

BIBLIOGRAFIE.

Cărămidarii, Ed. Scînteia, 1948.
Memoriile agentului electoral Teică Pasăre, E.P.L.A., 1950.
Zorii robilor, E.P.L.A., 1950.
Calul lui Moș Eftimie, Ed. Scînteia, 1950.
Bărăgan, vol. I, E.S.P.L.A., 1954.
Mesajul lui U Iun-Tuo, Ed. Tineretului, 1955.
Vecinii, Ed. Tineretului, 1955.
De la potop încoace, Ed. Tineretului, 1958.
Bărăgan, vol. II, Ed. Tineretului, 1959.

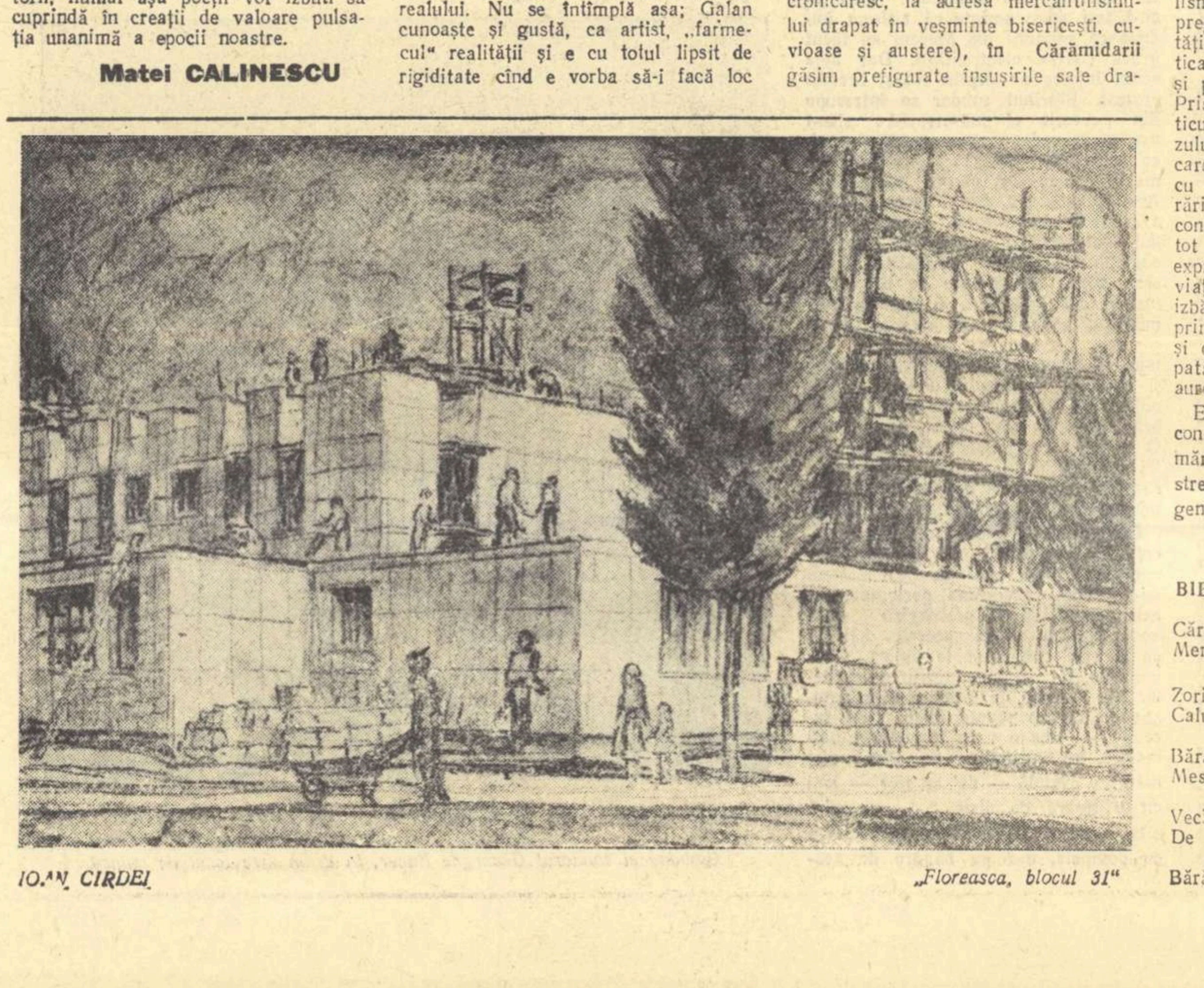

IOAN CIRDEI „Floreasca, blocul 31"

Reportaj în septembrie

— In luna septembrie, mă întrebaţi? Da, în această lună fabrica noastră produce: o mie de avioane...

— O mie de avioane?

— Patru sute de aerodinamuri, — autorapide cum li se mai spune.

— Aveţi o producţie fabuloasă. Lucraţi în plin prezent într-o fabrică a viitorului.

Deschid bloc notesul şi notez: 1000 de avioane, 400...

— Vă rog, intervine preşedintele comitetului de întreprindere, vă rog, nu notaţi. Cifrele sînt secrete.

Şi-i aruncă directorului o privire de reproş.

Inchid bloc notesul, dezarmat. Mă gîndesc însă apoi că măsura preşedintelui e îndreptăţită. Zic:

— Inţeleg. Măsura dv. e firească. Ritmul de producţie al fabricii dv. e unic, e fantastic. Secretul de producţie trebuie păstrat. N-o să notez nimic. Nenorocirea e alta: reporter fiind, am o memorie a cifrelor care nu prea mă trădează. Uneori chiar, tot pentru că-s reporter, nu numai că reţin cifrele mari care-mi plac îndeosebi, dar le mai şi umflu... Poate tocmai fiindcă-mi plac.

— Aerodinamurile le livrăm cu gări cu tot, cu gări automate — zice un cetăţean de la o masă din fund, ridicînd receptorul telefonului care zbîrnîia de cîteva clipe.

— Cu gări cu tot? — întreb.

— Alo? Da, au intrat în producţie. Pe luna septembrie? Secţia de armurărie? Vorbitorul acoperi receptorul cu palma şi se adresă preşedintelui: Ministerul Invăţămîntului. Se interesează de secţia armurărie. Producţia pe septembrie.

— Aveţi şi o secţie de armurărie? Nu mi se răspunde.

— Secţia armurărie — zice preşedintele către cel care ţine receptorul, nescăpîndu-mi însă din ochi bloc notesul şi creionul — secţia armurărie produce pe septembrie armament sportiv. Atît, armament sportiv, (Observ că explicaţiile sînt mai mult pentru mine. Admir delicateţea preşedintelui. Imi devine simpatic). Este ştiut că fabrica noastră nu produce decît armament sportiv: pe luna septembrie, 4000 de pistoale automate cu tir olimpic. Incărcătura pistoalelor e declanşată fără zgomot. Incărcătura nu găureşte ţinta, ci se fixează pe ea printr-o ventuză. Ventuza se desprinde după un timp şi poate fi folosită de repetate ori pînă la scoaterea din uz. Respectăm indicaţiile Ministerului privind educaţia cetăţenească.

Apoi preşedintele nu mă mai priveşte, intră într-o discuţie cu directorul asupra unor chestiuni importante. Notez numărul pistoalelor cu tir olimpic şi prescurtat, particularităţile. Cînd preşedintele se uită din nou la mine, blocnotesul meu stă liniştit în buzunarul hainei, cu cotorul în sus.

Mă adresez celui care vorbise la telefon:

— Mi-aţi spus că livraţi aerodinamurile cu gări cu tot, cu gări automate.

Dar în acest moment intră în birou un om mărunt, cu tîmplele albe, cu puţină burtă. E radios. Se mişcă vioi Işi reţine cu greu un surîs victorios.

— Ştiţi — zice el către cei din birou, raţa merge!

— Raţa? Merge raţa? — îl întreabă ceilalţi, surprinşi ca de o veste mare.

— Raţa? — întreb şi eu uitîndu-mă la oamenii din faţa mea care părăsiseră pe loc gravele preocupări, privind prodigioasa producţie de avioane şi aerodinamuri şi se lăsau acum cuprinşi de o bucurie extraordinară că o raţă merge.

— Merge? In sfîrşit! Unde se află acum?

— Au dus-o la secţia de proiectări. Poftiţi şi dv. cu noi, mi se adresă bătrînul care adusese ciudata veste. Raţa merge!

Nu le pot înţelege bucuria. Mi se par oameni stranii. Poate ar trebui să mă gîndesc şi la altceva ca să-mi pot explica starea care i-a cuprins. Trăind zilnic în ritmul acesta înnebunitor de producţie (o mie de avioane lunar, 400 de aerodinamuri) poate că ei află o nevinovată plăcere în a se amuza din cînd în cînd, în fabuloasa lor fabrică, cu o raţă. Poate că le e şi mascotă. Se spune, că un celebru constructor de locomotive de maximă viteză, avea slăbiciune pentru raci.

— Poftiţi, mă invită iar omul cu părul alb, trecîndu-şi braţul peste umerii mei. In drum vom trece şi pe la aerodinamuri, la secţia de montaj.

Ceilalţi grăbesc spre secţia de proiectări unde a fost dusă raţa, care, în sfîrşit, merge. Rămîn cu bătrînul în urma lor. E la fel de radios ca şi la intrarea în biroul directorului.

— Aici e secţia de montaj — zice şi deschide larg o uşă.

Am făcut cîţiva paşi înăuntru. Am vizitat multe fabrici în ultimul timp, de felurite genuri, mai toate moderne, dar n-am văzut niciodată o fabrică cu o secţie de montaj atît de bizară ca aici. Vreo cincisprezece avioane erau repede încheiate de numai doi oameni şi imediat supuse la probă. Chiar în momentul cînd am intrat, un avion îşi pornise elicea la maximum de turaţie, fără să facă alt zgomot decît un fîşîit plăcut. Nu departe de constructorii de avioane, alţi 6 oameni (notaţi 6, eu nu pot nota) — doi dintre ei la o vîrstă respectabilă, o femeie frumoasă şi trei tineri — toţi şase stăteau strînşi în jurul unui clown cu umbrelă, şi-i potriveau cu o grijă plină de seriozitate faldurile costumului pestriţ. Il pregăteau probabil pentru o călătorie lungă, cu avionul sau aerodinamul. Clownul rîdea satisfăcut.

— Văd că vă atrage mai mult clownul — îmi spune bătrînul ghid.

— A, nu, zic încurcat. Mă mir însă că acest clown nu i-a făcut şi pe aceştia doi care construiesc avioanele, să-şi părăsească locul de lucru.

— Ironia dv. e plăcută, ne flatează.

Mai sus... Mai strîns... E bine!

Inainte de a trece la aerodinamuri, să vă prezint pe muncitorul fruntaş Pelmuş Gheorghe de la secţia de avioane.

— Cum, aveţi şi fruntaşi? La ritmul ăsta fantastic de lucru, mai păstraţi încă o denumire ca aceasta — de fruntaş? Trebuie găsit un alt nume.

Pelmuş zîmbeşte, aplică elicele la cîteva avioane, le pune în funcţiune într-o fracţiune de secundă; avioanele decolează toate, exact după o tură şi jumătate.

Il urmez pe bătrînul ghid, maşinal. Multe de aici nu le înţeleg, mă depăşesc. Ajungem la secţia de aerodinamuri. Reţele întinse de şine.

Număr vreo cincisprezece aerodinamuri în lucru, date cu bronz auriu. Un tînăr brun — aflu că-l cheamă Mihai Petre — cu umeri şi braţe puternice, dar cu mîini fine, pune la punct firele electrice la vreo trei aerodinamuri. A terminat, ridică ochii spre noi.

— Dă-mi, te rog, o gară automată — îi zice ghidul. Intr-o secundă apare în faţa noastră o gară automată, cu turn înalt.

— Priviţi — îmi zice ghidul — aceasta e gara. De fapt, e lipsită de interes privită aparte. Vi s-a spus că odată cu aerodinamul livrăm clienţilor şi gara automată — sînt conectate electric. Roţile aerodinamului culeg curentul electric de pe şine. Alimentarea cu curent se face din interiorul gării. Un moment. Faceţi loc vă rog să treacă dînsa cu coşul de veveriţe.

O fată în halat alb, cu cozi negre şi groase date pe spate, trece firesc printre avioane şi aerodinamuri, cu coşul de veveriţe sprijinit pe şold, ca o florăreasă cu crizanteme pe bulevard. Veveriţele stau cuminţi în coşul fetei, dar pe mine mă privesc cu ochi sperioşi.

— Observaţi cele patru ceasuri din turnul gării. Le zăriţi? — mă întreabă ghidul zmulgîndu-mă din starea în care mă aflam. După cum vedeţi, la gara noastră automată, spre deosebire de alte gări pe care le-aţi văzut în călătoriile dv., toate cele patru ceasuri merg la fel, indică aceeaşi oră, aceleaşi minute.

Printr-o mişcare bruscă, turnul gării e întors spre mine, pe rînd, cu toate feţele. Intr-adevăr cele patru ceasuri arată aceeaşi oră.

— Aerodinamul se manevrează din gară pe întreaga rută. Manşa e în turn. Să încercăm. Iată un aerodinam cu gară cu tot. Apăsaţi pe manşă. Apăs. Aerodinamul porneşte. Acum, apăsaţi iar. Apăs şi aerodinamul îşi încetineşte mersul, se opreşte. Incă o dată, vă rog. Apăs din nou şi aerodinamul merge înapoi.

— Producem şi auto-macarale — continuă ghidul. Dar în septembrie nu mai livrăm. Am acoperit nevoile pieţii încă din lunile trecute, cînd cerinţele au fost mari, cînd şantierele tuturor localităţilor erau în vîrf de producţie. Luna asta s-au cerut îndeosebi limuzinele, avioanele, aerodinamurile. Numai pentru Bucureşti livrăm luna aceasta 55 de avioane, 55 de limuzine. Iar, de pildă, pentru părţile Oradiei, 20 de avioane, 30 de limuzine, 17 aerodinamuri mari... Ne străduim să creăm sectoare noi, care dv. o să vi se pară surprinzătoare. De la un timp ne ocupăm şi cu crocodilii... Ne plac, ne pasionează pe toţi. Vrem să facem din fabrica noastră o întreprindere universală.

— Vă ocupaţi şi cu veveriţele, desigur. (Nu mă mai mir de nimic) Crocodili aţi început... să livraţi? De pildă, în Bucureşti... Dar la Oradea? N-o să notez.

— Da, pe luna septembrie, în Bucureşti, 100 de crocodili şi 500 de veveriţe. La Oradea veveriţele se cer mai puţin. Au producţie proprie, nu-s prea departe de regiunile montane. In schimb, în afară de limuzine, avioane, aerodinamuri, ne-au cerut 30 de broaşte ţestoase şi o sută de clowni...

— Pentru Bucureşti, cîţi clowni s-au cerut luna asta?

— Patru sute douăzeci şi cinci...

— Atunci, zic, sînt gata să merg să văd şi raţa. Sînteţi nişte întreprinzători admirabili.

Coborîm scări, intrăm pe un culoar lung, mărginit de hala de mecanică fină.

— Nu numai crocodilii şi veveriţele noastre ne interesează — zice ghidul deschizînd o uşă. Iată aici o cuşcă mare, cu geam înalt, în care am strîns o colecţie de animale primite în schimb din ţări străine, precum şi maşini şi obiecte produse de firme cu renume din străinătate.

Privesc cuşca originală: un tigru cu ochi verzi, sticloşi priveşte sălbatic spre un aragaz modern cu patru ochiuri. Intre tigru şi aragaz, un purcel şi un pui de pelican. In fund se zăreşte un helicopter.

Ajungem şi la sala de proiectări. Planşetele sînt aliniate perfect. La o masă, un om solemn, grav, cu părul alb, alb, şi un tînăr cu ochelari. Tînărul priveşte roşu de emoţie la raţa care păşeşte aşezată pe masă.

— Merge? — întreabă ghidul, numai aşa ca să i se confirme marea veste încă o dată.

— Nu prea merge, zice omul solemn de la masă. (Tînărul cu ochelari roşeşte tare şi-şi potriveşte stîngaci ochelarii) Nu vezi? Asta nu-i încă o raţă. O raţă cînd merge trebuie să se legene. Asta nu se leagănă.

Omul solemn ridică raţa în două degete şi vîră o cheie în pîntece.

Vraja s-a rupt defintiv. Am fost readus în locul, unde de fapt mă aflam de aproape un ceas: la fabrica de jucării „Bucuria Copiilor" din Pantelimon, dincolo de şoseaua Dobroieşti. Raţa era cea mai nouă creaţie a fabricei şi era supusă la studiu. Creatorul raţei: tînărul cu ochelari — pe nume Stamate. Omul solemn, cu părul alb, — de la serviciul de control. Mi se adresă:

— O jucărie e de domeniul realităţii, al autenticităţii. Raţa asta nu se leagănă în mers. De aici şi capul are o mişcare falsă, ca şi ciocul. Copiii au simţ de observaţie. Trebuie să li-l stimulăm. Picioarele acestei raţe, sînt cam drepte. Să i le depărtăm puţin. Acum parcă ne apropiem. Păşeşte ca o raţă.

Ghidul continuă discuţia omului solemn, pe planul unor generalizări care mă captivară:

— Lucrăm sub privegherea Ministerului Invăţămîntului. Trebuie să fim exigenţi în crearea acestui univers minuscul din jucării, poate tot atît de exigenţi ca şi scriitorii de cărţi bune. Fără competenţă, fără oarecare vocaţie, fără simţul acut al realităţii în plin progres, meseria de lucrător într-o fabrică de jucării e ratată. Au existat cîndva jucării pornografice. Sau de prost gust estetic; fără grija pentru instrucţia atentă a copilului. In jucărie tehnica se uneşte sublim cu poezia. Ne punem nenumărate probleme în construcţia jucăriilor, şi de ordin

---

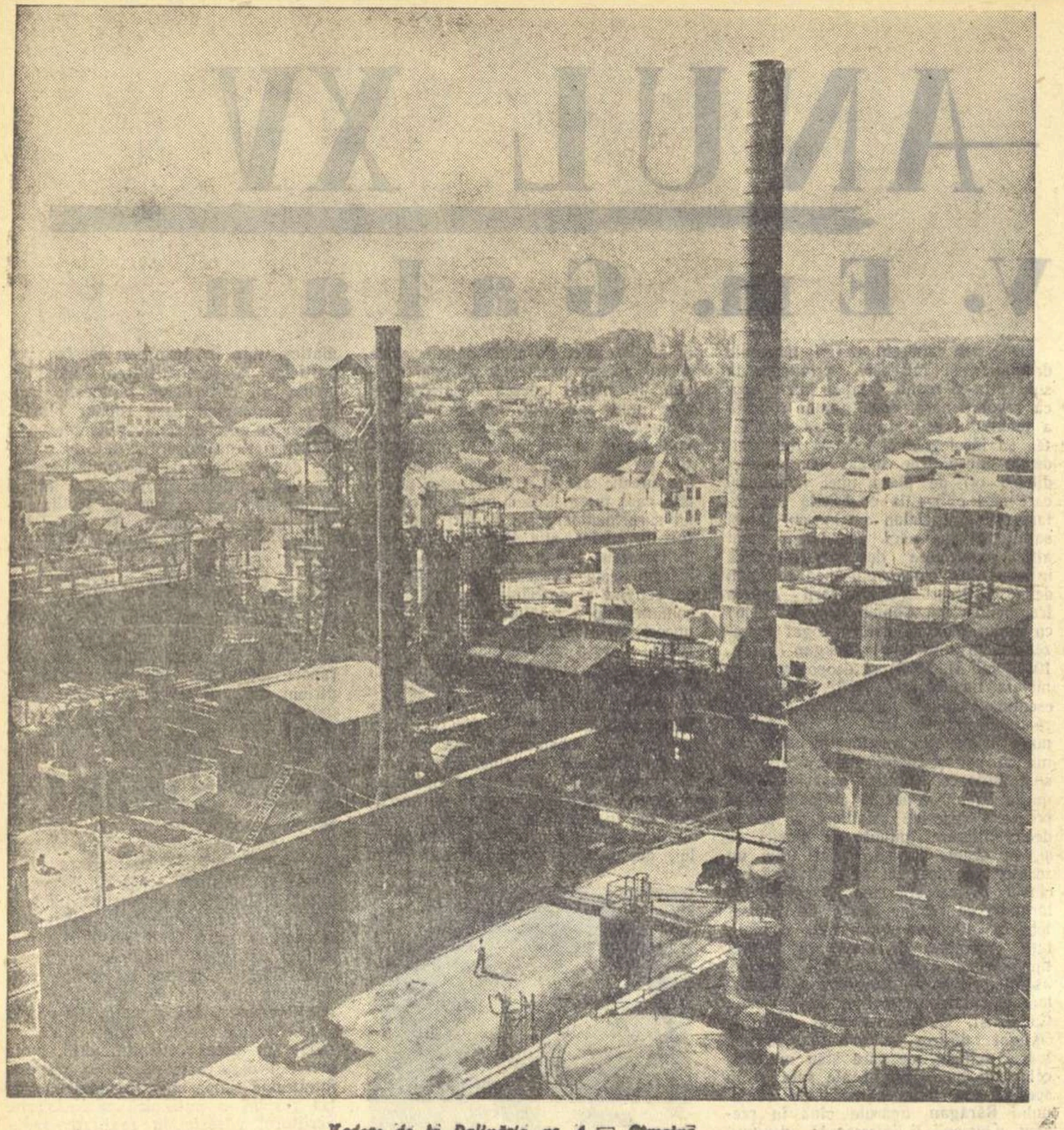
Vedere de la Rafinăria nr. 4 — Cîmpina

Ziua petrolistului

Sonda de pe stema Republicii

Valea Prahovei este leagănul petrolului romînesc. Numele acestui ţinut geografic a devenit atît de comun cînd e vorba de petrol, încît cetăţeanul de rînd înglobează în Valea Prahovei şi celelalte centre petrolifere, aflate astăzi în regiunea Ploeşti, de la marele cot al Buzăului şi pînă la dealurile Tîrgoviştei. De aici rezultă o mare diversitate de peisaj, geografic şi istoric, greu de sintetizat într-o formulă. La Tîrgovişte, vechea Capitală a Ţării Romîneşti, devenită centru petrolifer, ajungi pe o şosea străjuită de stîlpi de înaltă tensiune şi transformatori electrici, ca seara să poţi admira, pe un cer incendiat de amurg, ruinele vechii cetăţi domneşti, care l-au inspirat pe Vasile Cîrlova. Schela Gura Ocniţei, ascunsă între păduri, pare o staţiune climatică. Morenii, prin varietatea sondelor, provenite din diverse perioade — sînt un muzeu al petrolului. Cîmpina, dominată de uriaşa rafinărie, nu-ţi evocă vechea localitate unde a pictat Nicolae Grigorescu, decît printr-o lumină dulce, difuză, albicioasă, care a rămas şi astăzi ca în pînzele marelui pictor. Boldeşti şi Urlaţi se pierd între livezi, vii şi crame, pe cînd Berca, schela cea mai răzleaţă, tocmai la marginea munţilor Buzăului, se-ntinde pe un relief straniu şi arid, ca un petec de pămînt lunar, zvîrlit între colinele munteneşti.

Alăturarea unor localităţi atît de diferite ar fi cu totul arbitrară, dacă prezenţa schelelor petrolifere nu le-ar imprima o notă comună, făcîndu-le să ia parte la uriaşa luptă pentru obţinerea petrolului. Poate nicăieri nu-ţi dai seama mai bine, decît privind acest semicerc petrolifer uriaş, presărat cu sonde de lemne primitive, dar şi cu instalaţii moderne, de ceea ce a însemnat meseria de petrolist nu numai pentru aceste locuri, dar pentru viaţa întregului nostru popor. O meserie cu rădăcini istorice adînci, care se continuă de generaţii, se dezvoltă vertiginos, mai ales în ultimul secol, pentru a cuprinde familii, sate şi regiuni întregi, cîştigîndu-se astfel o pondere şi o tradiţie cum puţine meserii le au în ţara aceasta. Sonda de pe stema republicii este un elogiu adus acestei munci. In Valea Prahovei sondăritul este o ocupaţie populară, a cărei reguli tehnice au căpătat consistenţa proverbului şi se învaţă din tată în fiu, la cea mai fragedă vîrstă. De aceea, petroliştii prahoveni care pleacă în noile regiuni petrolifere din Oltenia sau Moldova, transmit localnicilor pe care-i califică în sondărit, nu numai tehnica dar şi pasiunea meseriei. Afară de aceasta, prahovenii, ca muncitori de cîteva generaţii, cu veche tradiţie şi experienţă revoluţionară, aduc un aport substanţial pentru a transforma mentalitatea noilor sondori, de provenienţă ţărănească, în membri conştienţi, luminaţi, ai clasei muncitoare.

Experienţa politică a fost cîştigată de petroliştii prahoveni în condiţii dintre cele mai dificile, fiindcă ei au avut de luptat aici, în mod direct, contra trusturilor de petrol imperialiste, cele mai hrăpăreţe, mai viclene şi mai brutale, din cîte au existat pe lume. Căci, care ramură a industriei, decît petrolul, a întruchipat mai pregnant racilele, decăderea morală şi contradicţiile lumii capitaliste? In secolul în care petrolul a devenit sufletul industriei şi al mijloacelor de locomoţie pe pămînt, pe ape şi în aer, — deci o substanţă de primă importanţă economică şi strategică, a cărei lipsă paralizează orice mişcare a concurentului în afaceri sau a inamicului — lupta pentru stăpînirea lui nu cunoaşte nici un scrupul şi nici o cruţare. Compararea trusturilor de petrol concurente, cu nişte monştri anideluvieni ce se devorează, s-a banalizat prin repetare. La noi, în ţară, petrolul a scos în evidenţă incapacitatea şi laşitatea burgheziei romîneşti. Nu se poate zice că burghezia s-a înfeudat de bunăvoie imperialismului. După primul război mondial chiar, a fost elaborată o lege de „naţionalizare" a ţiţeiului. Dar la protestul vehement al străinătăţii capitaliste, burghezia autohtonă s-a cuminţit imediat, trădînd interesele naţionale. Legea este abrogată, în schimb asupra petroliştilor se abat curbele de sacrificiu, din ordinul imperialiştilor. Toate aceste intrigi, manevre mîrşave, nedreptăţi şi trădări s-au ciocnit de împotrivirea organizată de Partidul Comunist, a muncitorilor petrolişti. Aici, în Valea Prahovei, şomerii se încălzeau iarna la focul sondelor incendiate, iar proaspătul îmbogăţit, se întorcea acasă în şapte trăsuri, care îi duceau pălăria, bastonul, haina, ghetele şi, în fine, la urmă, trupul îmbuibat de băutură. Oamenii ardeau de vii, iar prefectul de Prahova ieşea în calea trenului cu lăutarii cîntînd după el. Şi împotriva acestei lumi de samsari, de afacerişti, de excroci şi de zbiri, foind în cloaca afacerilor necurate, se ridică demnă, plină de curaj şi cinste, lumea muncitorilor petrolişti, care s-a impus în februarie 1933, cînd s-a revărsat ca o mare asupra Ploeştiului, şi în august 1944, cînd a luat parte cu arma în mînă la alungarea ocupanţilor hitlerişti. Inchisoarea Doftana, situată în apropierea inimei ţinutului prahovean, Cîmpina, stă ca un act de acuzare al unei epoci întunecate.

OAMENI DIN „INIMA PETROLULUI"

Istoria zbuciumată a petrolului romînesc are ceva din măreţia unei epopei. Eroii ei însă nu sînt nici afaceriştii şi nici samsarii venali, care s-au năpustit ca lăcustele, la începutul acestui secol asupra Văii Prahovei, ci generaţiile de muncitori petrolişti, izvorîte din timpuri imemorabile şi pînă astăzi, prin a căror muncă a fost posibilă propăşirea industriei petrolifere. Epopeea petrolului a devenit mai vastă, cuprinzînd Oltenia şi Moldova. Dar inima ei bate tot lîngă vechile vetre, de unde au pornit primii pionieri ai petrolului romînesc. După cum oamenii din Albac sau Vidra de sus, îi reprezintă de minune pe moţi, după cum cei din Vulcan sau Lupeni pe mineri, sau cei de la Griviţa Roşie pe ceferişti — oamenii din Moreni şi Cîmpina, sînt reprezentativi pentru calităţile morale ale petroliştilor noştri. Aici întîlneşti nu numai meşteri iscusiţi pentru care industria petrolului nu are secrete, stăpîni ai unei înţelepciuni acumulate de generaţii, dar şi suflete sincere, calde, deschise, devotate revoluţiei şi patriei socialiste, în mod intim, firesc, ca unii care tot de generaţii şi-au cîştigat existenţa prin truda cinstită a braţelor.

Oamenii din „inima petrolului" şi-au petrecut tinereţea în lupta cu flăcările. „Nu treceau 24 de ore fără foc" — îmi zice bătrînul sondor Ion Mircea, care lucrează de 30 de ani în Valea Pîscovului, lîngă Moreni. Sonda aceea şi aceea, şi cealaltă au luat foc. Capitaliştii nu ţineau cont de viaţa omului. Aerul era îmbibat de gaze. O simplă lovitură de ciocan putea declanşa un incendiu". Ascultîndu-l, îmi aduc aminte că citisem undeva că sondorii din Moreni au făcut grevă contra electricităţii. Dar abia acum înţeleg pe deplin rostul acestui protest. Bătrînul sondor se întrerupe din povestit şi mă-ntreabă: „Nu-i aşa că se vede acolo o sondă?" apoi, ca o scuză, adaogă: „Am fost de multe ori în foc, că nu văd bine". Apoi, glasul său devine grav: „Cînd a izbucnit acolo focul, eram pe podul unei sonde din apropiere. Ardeau oamenii de vii ca luminările. Fuseseră aduse cîteva sute ca să curețe nisipul din jgheaburi. A doua zi, dimineaţa, pămîntul era negru, ca de cărbune. Au adus 43 de coşciuge, dar n-au avut ce pune în ele. Au ars pînă şi oasele"... Pe dealul Tuicani, bătrînul îmi arată locul unde a ars „celebra" sondă de la „Romîno-Americană". O groapă uriaşă, largă de 50 de metri şi adîncă de 20 metri, nişte ţevi răsucite ,bucăţi de pămînt carbonizat mărturiseşte despre funestul cataclism.

Oamenii din „inima petrolului" discută despre sonde, ca despre fiinţe apropiate, lîngă care au trăit decenii de-a rîndul. Asemenea geriontologiei, există o ştiinţă a prelungirii vieţii sondelor, ale cărei secrete bătrînii de aici le cunosc şi le aplică. Convorbirile lor despre îngrijirea sondelor au un aer de caldă intimitate. „Sonda cutare scoate nisip. Ce-i facem?" — zice o voce îngrijorată. „Şi înainte, aţi văzut? — nu dădea nici măcar o căciulă — da' ce zic? — nici cît o ţigară de nisip..." — se miră altul. „Eu aş zice — să ne ridicăm cu pompele, dar cu băgare de seamă" — încearcă să dea altul o soluţie. „Ar trebui făcute cîteva încercări şi mai sus şi mai jos" — completează altcineva, tot un bătrîn sondor.

La Buştenari, unde are loc discuţia, e un vechi centru petrolifer, deservit de sondori bătrîni, fiindcă tinerii au plecat spre regiunile noi. Decanul de vîrstă al acestui consiliu este Constantin Lăcătuşu, un bătrînel mic, gingaş, adus din spate, dar încă iute în mişcări, care spune de cîte ori e întrebat cît o să lucreze (are 70 de ani, şi deci de 10 ani e pensionat): „Eu nu mă dau bătut, tăticule. Nu mă dau bătut deloc". La sfîrşitul discuţiei, îmi zice, ca o concluzie: „Sonde de petrol sînt toate, tăticule, dar nu se aseamănă între ele. Fiecare sondă are pretenţia ei". Această legătură intimă între om şi sondă, cîştigată după decenii de muncă, este o formă de manifestare, simplă dar deosebit de convingătoare a sentimentului patriotic. Din imboldul acestui sentiment, bătrînii sondori s-au ridicat în şedinţele de partid, în şedinţele de producţie, din toate schelele din Valea Prahovei şi-au propus reactivarea unor sonde vechi, omorîte fără nici o justificare de fostele societăţi. Se pot cita zeci şi sute de cazuri cînd în aceste şedinţe bătrînii au spus asemenea cuvinte: „Am lucrat acum 30 de ani la sonda cutare, care aparţinea cutărei societăţi. Capitaliştii au închis-o deşi producea 2 vagoane pe zi, fiindcă ziceau că e nerentabilă. Propun ca această sondă să fie redeschisă"... Urmează apoi un studiu al geologilor, după care, dacă e cazul, sonda intră în reparaţii capitale şi e redată în producţie. Impresionantă luptă, în contra limitelor impuse omului de către natură, cum e declinul schelelor vechi. In Valea Prahovei sondorii nu acceptă ideea că regiunea va înceta să producă petrol. „Vom da la adîncimi mari de noi zăcăminte". Rezultatele unei asemenea stări de spirit se vădesc prin fapte. Steagul de fruntaş, pe 1958, a fost obţinut, nu de către o schelă nouă, ci de vechea schelă Gura Ocniţei, care şi-a depăşit planul fără să sape nici o sondă nouă, ci numai prin reîmprospătarea fondului inactiv.

In ultimii ani, schela Cîmpina a reîntinerit. Stea celebră a petrolului, de renume mondial, Cîmpina s-a înălţat vertiginos şi-apoi a pălit, pentru a recîştiga iarăşi, în ultimii ani, o nouă strălucire. Producţia ei s-a triplat, schela a căpătat un puls de viaţă nouă. Au apărut noi echipamente de foraj, aceste piese de artilerie grea a petrolului, care cutremură solul. In noile secţii, predomină tineretul mai ales în meseriile de înaltă calificare. Acest tineret, porneşte în viaţă de la un stadiu mai ridicat decît al bătrînilor, pe care i-l oferă socialismul. Tînărul mecanic, Stan Vasile, care lucrează într-o secţie nouă, joacă într-o echipă de fotbal — „Voinţa" din Proviţa şi face parte dintr-o brigadă artistică de agitaţie. Localitatea în care locuieşte, Proviţa, nu departe de Cîmpina, e electrificată şi radioficată, are cinematograf, caracteristici care o apropie mai mult de oraş, decît de sat.

Tinerii din „inima petrolului" continuă, cu aceeaşi iscusinţă şi pasiune, munca înaintaşilor. Ei îşi încep cariera în posturile care cer efort bărbătesc şi curaj, cum ar fi brigăzile de intervenţii sau de reparaţii capitale. Aparţinînd prin naştere şi prin căsătorie, unor familii de petrolişti, Ion Dinescu e un tînăr cu preocupări multilaterale, care frecventează cinematograful şi terenul de sport, citeşte cărţi tehnice şi de ideologie, are la activul său şi cîteva inovaţii.

Munca de reparat sonde vechi cere atenţie permanentă şi curaj. E mai dificilă decît forajul, fiindcă „acolo nu întîmpini decît pămîntul, iar aici nu ştii nicodată peste ce dai. Intr-o sondă, unde geologii indicaseră numai un dop de lemn, am găsit bucăţi de lemn, fiare, ciment armat". După ce-mi explică, cu autoritate, dificultăţile meseriei, tînărul conchide cu un proverb născut în lumea petroliştilor: „Dar nu există să nu-i dau de capăt. Vorba ceea: reparaţia intră, reparaţia desface".

★

Oamenii din „inima petrolului" sînt senini la înfăţişare, prietenoşi, deschişi la suflet, ca toţi cei ce trăiesc într-o lume mai avansată, în care au fost lichidate racilele meschine ale speculaţiilor băneşti, ale proprietăţii private. Viaţa este şi aici cu un pas înainte, mai aproape de socialism.

Intre problemele de ordin social şi cele personale, nu există un hotar artificial, de aceea în această lume este cît se poate de firesc ca o mamă să apeleze la secretarul comitetului orăşenesc de partid, într-o „problemă de familie", cum ar fi trimiterea fiului ei la facultate. Era o neînţelegere între directorul întreprinderii unde lucra băiatul ei şi ea. Amănuntele concrete însă nu contează, cît faptul că această femeie şi-a încredinţat necazul ei matern, judecăţii unui for de partid, iar atunci cînd a intrat la secretar, am auzit-o zicînd celor de faţă, printre care şi directorul întreprinderii: „Nu e numai copilul meu, e şi al dumneavoastră. Că a crescut în uzină, în acest oraş..."

Şi tot aşa de firesc, stînd între cîţiva sondori bătrîni, vechi comunişti, am auzit asemenea cuvinte, pline de tîlc: „Pe directorul schelei noi l-am crescut, în organizaţia de bază a secţiei. Cînd a venit din şcoală, a lucrat în secţia noastră. Aici l-am făcut membru de partid. La început avea nervi dar i-a lăsat. L-am criticat părinteşte, ca pe un fecior de-al nostru". Această permanentă contopire între persoană şi societate, această convieţuire frăţească, în care sentimentele se-mpletesc cu activitatea de partid, constituie acel farmec deosebit pe care-l au comunităţile umane din „inima petrolului".

Brigada de intervenţie de la Schela petroliferă — Cîmpina, formată din maistrul sondor Andrei Gheorghe, operatorul Grigore Drăghici, podarul Vasile Ciobanu şi sondorul Gheorghe Bucur, în drum spre locul de muncă.

NOUL SENS AL VĂII PRAHOVEI

Prefacerile în Valea Prahovei nu sînt spectaculoase, ca la Hunedoara sau Borzeşti, însă ele se petrec zi de zi, ca nişte acumulări lente, încît se poate vorbi astăzi de un aspect cu totul nou al acestei regiuni geografice. La Moreni, de pildă, trei sferturi din vechile instalaţii au fost, în cursul acestor ani, înlocuite. Oraşul Cîmpina, care avea în trecut o singură stradă pietruită, este astăzi 50 la sută asfaltat, avînd peste tot gaze şi lumină electrică. (Pentru buna gospodărire, oraşul a fost premiat, pe 1958, cu utilaje de 250.000 lei). Centrul Ploeştiului e un şantier şi va căpăta, după reconstrucţie, o înfăţişare impunătoare. Vechiul Arsenal al armatei din Tîrgovişte şi fosta „Concordie" din Ploeşti au devenit uzine socialiste care fabrică utilaj petrolifer pentru export.

Pentru a enumera prefacerile, măcar cele mai importante, n-ar ajunge spaţiul unui articol, nici al unui ziar întreg. Esenţialul însă se desprinde imediat: în locul „petroliştilor" — a căror unică muncă a fost specula şi tăiatul cupoanelor — Valea Prahovei e dirijată de adevăraţii petrolişti, cei care au ridicat şi trudit în schele şi rafinării şi cunosc rostul profund al sondăritului. In locul a tot felul de birouri şi birouaşe, ale societăţilor particulare şi ale speculanţilor pe cont propriu, care se devorau reciproc în virtutea legilor de junglă ale concurenţei, la Ploeşti şi în centrele petrolifere au apărut institute de cercetări ştiinţifice, institute de proiectat schele şi rafinării şi organe superioare de conducere, care coordonează în mod ştiinţific şi planificat, după legile armoniei socialiste, activitatea schelelor din Valea Prahovei. Datorită acestor institute şi instituţii, vechiul oraş al temerarilor pionieri ai petrolului, Ploeşti, a devenit astăzi, un centru de concepţie şi de îndrumare tehnică şi economică, ce coordonează după indicaţiile partidului, guvernului şi ale ministerului de resort, multe din activităţile industriei petrolifere din întreaga ţară. Valea Prahovei e astăzi un bastion al socialismului, o imensă şcoală de cadre tehnice şi oameni întregi, care îndeplinesc o misiune hotărîtoare, într-o ramură a industriei de primă importanţă pentru economia ţării.

Vasile NICOROVICI

1 9 5 9

funcţional şi de ordin estetic. Fabrica noastră de jucării urmăreşte politehnizarea pretimpurie a cunoştinţelor copilului. Aţi văzut avioanele, decolează exact după o tură şi jumătate, iar la aterizare, elicea nu se opreşte cînd roţile ating solul. Aerodinamul şi gara automată dau cunoştinţe exacte asupra unor chestiuni elementare de electricitate. Fiecare garnitură e însoţită de o schemă clară a construcţiei electrice, uşor de dezlegat. O jucărie trebuie să ţină nu numai de prezent dar şi de viitorul tehnicei moderne, care trebuie să devină copilului scump şi familiar. Ii oferim o gară automată de unde să manevreze trenul pe întreaga rută. Ii oferim, în prezent, un viitor anticipat. La jucării nu trebuie să lipsească umorul. Copilul e cel mai optimist om din lume. Astăzi nu-i mai punem în mînă truca-truca sau jucării belicoase.

La despărţire îl întreb pe ghid:

— Cîţi kilometri pe oră atinge aerodinamul dv.?

— 14 kilometri.

— Faţă de cei doi kilometri ai locomotivei lui Stephenson e un salt epocal...

★

Mă prezint cu delegaţia la portarul uzinei „Klement Gottwald". E impresionat. Pe delegaţia mea sînt trecute o sumedenie de întreprinderi, de cele mai diferite specii: Klement Gottwald, Fabrica de jucării, Aeroportul Băneasa, Fabrica de cărămizi-Străuleşti, O.N.T. Carpaţi, Grădina Botanică, Cartea prin poştă, etc. etc.

După ce o citeşte, mă priveşte cu respect. Sînt cineva. Imi completează bonul de intrare, dar cu grijă, făcînd acolade mari la fiecare cuvînt scris. Sînt încîntat.

Nu cunosc uzina. Mă conduc după un grup de tineri vorbăreţi care cotesc spre stînga pe o alee mărginită de flori roşii şi de iarbă de un verde brun. Toamna n-a venit încă pe aceste alei îngrijite. Ajung în faţa unor trepte. Urc. In faţă un coridor lung, plin de adolescenţi. Unii par copii. O şcoală? Salut cîteva grupuri. Imi atrage atenţia un copil în trening cafeniu. E subţire, are faţa albă şi fragedă, sprîncene groase, ochi negri. Plînge. Ii curg lacrimile pe obrajii puri. Stă rezemat de perete lîngă o uşă. Il urmăresc. Işi strînge pumnii. Se desprinde apoi brusc de lîngă perete. A luat o hotărîre? Da, apasă pe clanţa uşii apropiate şi o deschide larg, lăsîndu-mă astfel şi pe mine să văd interiorul unei camere spaţioase cu birouri, cu registre mari deschise în faţa unor bărbaţi vîrstnici afundaţi cu privirile pe coloanele rubricilor. Copilul intră suspinînd. Intru şi eu. Zăresc de aproape pagina unui registru. E un catalog. E o şcoală, desigur şcoala progesională a uzinei. Cel mai vîrstnic din încăpere ridică sever ochii spre copil. E poate directorul. El trebuie să se arate primul, autoritar. Mă zăreşte şi pe mine. Se adresează întîi copilului:

De ce plîngi?

— Nu plîng. Sînt amărît.

Lacrimile i se opresc Răspunsul lui a fost ferm.

— Tu amărît? Cîţi ani ai?

— Paisprezece.

— Cum te cheamă?

— Olteanu Emil. Sînt amărît. Am fost repartizat la lăcătuşerie. Eu vreau la electricieni, la bobinaj.

— Ştii tu ce e acela bobinaj, electricitate, ca să alegi? Abia ai trecut examenul de admitere.

Elevul îşi potriveşte treningul. Vorbeşte cu glas tare:

— Ştiu ce e bobinajul. La bobinaj se fac diferite bobine pentru diferite aparate.

— Pentru ce fel de aparate? De exemplu.

— Dinamuri de exemplu.

— Ai răspuns bine, remarcă directorul cu seriozitate. Dar de ce vrei să treci la bobinaj? In toate meseriile de aici de la uzină voi o să luaţi parte la construirea maşinilor. Tu, ca lăcătuş, o să construieşti maşinile în întregime. Pe cînd ca electrician numai o parte a lor.

Olteanu Emil e dezorientat. Caută replica. Ce motiv să mai aducă? Fireşte pe cel adevărat şi fundamental:

— Da, dar mie îmi place bobinajul.

— Iţi place? E un motiv destul de serios, zice directorul şi scoate din sertar o listă pe care o parcurse cu privirea: Zice: ştii al cîtelea ai ieşit la examen?

— Al şaizecilea din o sută. Din o sută, apasă elevul, desigur cu intenţia vădită de a sublinia că în urma lui mai sînt încă patruzeci. (Am aflat apoi de la director că primii clasaţi au fost repartizaţi la secţiile electrotehnice. Olteanu reclama un merit pe care nu-l cucerise).

— In ce lună sîntem acum, îl întrebă directorul?

— In septembrie.

— Dacă vei fi primul la învăţătură în clasă pînă în decembrie, te trec la electricieni. In decembrie preizntă-te la mine.

Elevul cade pe gînduri. Işi face probabil o scurtă socoteală. Se uită în ochii directorului şi spune:

— Bine. Bună ziua. Se întoarce, iese şi închide cu grijă uşa.

Apoi directorul se arată gata să-mi pună la dispoziţie două ore ca să-mi vorbească despre şcoală... Ii spun că nu avem nevoie:

— Am aflat foarte multe încă de mai adineauri. Directorul dă din umeri. Socoteşte discuţia cu elevul ceva obişnuit, banal. E îngrijorat că nu notez, că nu cer să vizitez săli, ateliere, să cunosc aparate şi felul lor de funcţionare... Totuşi directorul mă ţine strîns şi mă poartă după dînsul. Aşa că vedem foarte multe săli şi ateliere... Dintre ele, sala electricienilor e cea mai atrăgătoare. Fiecare masă are priză. Un tablou, în spatele catedrei cu aparate de măsurat e gata să înregistreze experienţele pe care fiecare elev le face la masa sa cu priză. „E sala cea mai visată" îmi spune directorul. Trecem la lăcătuşerie. Un decor simplu, rece: mese lungi, cenuşii cu menghine din loc în loc. Menghinele stau înlemnite, cu manşele în jos, inerte. Mă gîndesc la Olteanu Emil care a plîns! Mesele n-au priză... Nu sînt aparate de măsurat... Secretul menghinei nu l-a atras pe Olteanu. E mai ascuns şi mai greu de pătruns acest secret. In sfîrşit, în decembrie se va rezolva

...Apoi clubul sălii. Televizor. Mese de şah. Ne întîlnim cu zeci şi zeci de elevi. Biblioteca clubului: 9.000 de volume. (în afară de biblioteca propriu zisă a Uzinei cu 18.000 de volume) Iancu Marin din anul II cere o matematică.

Cineva ne întrerupte lunga călătorie prin şcoală. Mi se adresează:

— Sînteţi chemat în uzină, la secţia de bobinaj.

— Eu? Mă mir. Nu cunosc pe nimeni în uzină.

— Tînărul muncitor rîde complice şi-mi zice: Vă rugăm să veniţi.

— Mai avem să vizităm cantina, să aflaţi meniul, spuse directorul nemulţumit.

Ce să fac? Dacă sînt chemat la bobinaj? Am mai mult noroc decît Olteanu Emil.

— Să mergem, îi zisei tînărului şi-l părăsim pe director.

Ce să mă aştepte la bobinaj? De secţia asta a uzinei asuzisem numai de prin ziare. Ca şi despre fabrică în întregime, care a realizat în primele opt luni ale anului 850 de mii de lei economii... Prin aplicarea a 68 de inovaţii se obţin economii de 340 mii lei... Pînă la sfîrşitul anului se realizează un milion cinci sute cinci zeci de mii lei... Nu mai departe decît zilele trecute un confrate reporter mă sfătuise: „Du-te la Klement Gottwald. Ştiu acolo nişte oameni... Petre Petre, Năstăsescu, Frăsineanu, Caşmir Ştefan. I-ai! Eu n-am timp".

Ajungem la secţia de bobinaj. Probabil că au aflat că e un ziarist în curtea uzinei. Dar ziarişti la Klement Gottwald,în fiecare zi. Atunci?

— Pe aici, îmi zice tînărul însoţitor. Mergem la Năstăsescu.

— La Năstăsescu?

Primisem de la reporterul prieten date frumoase despre Năstăsescu: cel mai rapid bobinator, fără adversar în uzină. A primit de 1 Mai apartament în Floreasca, iar de 23 August medalia muncii. Şi confratele adăugase: cred că lui Năstăsescu i se pregăteşte ceva şi de 7 Noiembrie. Pune mîna pe el!

— Dumneata eşti Năstăsescu? îl întreb pe bobinatorul la care am fost condus. E un om tînăr. Lucrează la o bobină mare. Intr-adevăr îi merg mîinile grozav. Am auzit că eşti cel mai rapid... Năstăsescu îmi arătă o masă de lucru mai încolo: — Il vedeţi pe Ghinescu Mircea? M-a luat în iunie şi iulie. Dumneavoastră sînteţi conferenţiarul?

M-am privit atent.

— Nu. Nu sînt conferenţiar.

— Astăzi la uzină la noi, zise Năstăsescu văzîndu-şi mai departe de lucru, cineva vorbeşte despre Bucureşti, la ora trei şi jumătate.

Rîd: — După cîte sînt informat, conferenţiarul e Constantin Colonaş... Eu nu sînt, eu nu mă ocup cu... Sînt gazetar.

— Foarte bine şi aşa. Noi am avut o discuţie în contradictoriu. Despre combustibil. Care e părerea dv. despre combustibil? Ştiţi despre ce combustibil e vorba.

— Ştiu, dar nu mă pricep.

— Am vrea o conferinţă, dar nu ca aceea care s-a ţinut la „Casa Sindicatelor" despre primul satelit. A fost ceva aşa, pe deasupra.

Nu m-au confundat. Dar au ştiut să mă prindă. In orice caz îmi acordă o încredere deosebită.

— Vă interesează cred problema combustibilului rachetei? Şi spuneţi că aţi vorbit despre asta în contradictoriu? Mă copleşiţi. Inseamnă că dv. ştiţi multe, foarte multe... Deţineţi lucruri scumpe. Von Braun v-ar invidia.

Rîdem cu toţii. Le făgăduiesc că am să scriu despre dorinţa lor. Notez: „O conferinţă serioasă despre racheta aselenizată, pentru tinerii de la Klement Gottwald. Au discutat în contradictoriu despre combustibil. Năstăsescu".

Sînt prezentat inginerului şef şi de control Şipovăţ. E absorbit de treburi. Taciturn. Poartă cu sine o tije cu un aparat de măsură la capăt. Mă conduce pe la strunguri. Pe drum îmi cere ziarul. Am buzunarele pline cu ziare. I le dau pe toate. Opreşte numai unul, îl deschide şi aleargă cu ochii peste titluri.

— Mi-l lăsaţi?

— Desigur.

Mă priveşte cercetător. Imi zice: eşti foarte tînăr. Observaţia nu mă flatează. Nu bănuiesc intenţia cu care a spus-o. Mă întreabă apoi ceva, nu-mi amintesc ce, în orice caz ceva cu totul străin observaţiei asupra felului meu de a fi. Apoi brusc, surprinzător, trece la chestiunile cele mai importante ale zilei:

— Racheta a ajuns în lună cu aceeaşi siguranţă cu care Tu-104 l-a dus pe Nikita Hruşciov la New-York... Lucruri care... Dumneata, poate, le vezi din alt unghi decît mine. Pari foarte tînăr.

— Ai treizeci de ani, îl întreb. Dacă zici că ai peste, înseamnă că nu sîntem depărtaţi ca vîrstă.

— Eu am fost în război. Un frate mi-a murit în vîrstă de 18 ani. Ştiinţa, pacea, trebuie privite cu toată... Dar să lăsăm cuvintele mari.

Apoi tăcu şi nu-mi mai adresă nici un cuvînt. Mă conduse la Trandafirescu, strungarul. La şeful de echipă montaj-export Caşmir Ştefan:

— Caşmir a lucrat la montarea maşinilor exportate de uzina noastră în Argentina şi Egipt. E un adept zelos al colaborării tehnice pe plan internaţional, — zise Sipovăţ rizînd blînd şi deschizînd din nou ziarul.

Trec la inovatorul Frăsineanu care îmi vorbeşte deschis, se încălzeşte, îi place discuţia. Il întreb despre aportul inovaţiilor sale la economiile uzinei. Imi explică meticulos, cu o sumedenie de termeni tehnici. Transpiră... Inovaţia de la inelul în V (colector) de la maşinile 5 KWA şi 25 KWA... pinioane demarări Ziss... Transpir şi eu. Pricep greu de tot. Frăsineanu începe iar, cu mai multă metodă... Ajunge la proiectele sale de inovaţii: dispozitiv pentru strunjirea ventilatoarelor...

— Cîţi ani ai? îl întreb.

— 36. Urmez liceul seral. Sînt în clasa a noua.

La 36 de ani!

— Prind timpul din urmă. Cînd aveam 21 de ani am fost încorporat şi trimis direct pe front.

— Intenţionezi să mergi şi la facultate? Ce facultate?

— Facultatea de mecanică.

Il privesc atent. E convins de ceea ce spune. Fac o scurtă socoteală. Are 36 de ani şi e în clasa a noua. La vreo 43 ar putea fi inginer. De ce nu ar ajunge un om la 43 de ani inginer, dacă vrea?

O rachetă a ajuns în lună.

Ştefan BANULESCU

Pe bulevardul Nicolae Bălcescu, noile blocuri se aliniază, proaspete, alături de cele vechi.

Bucureşteni de altădată

Portretul pe care Pantazi Ghica ni l-a lăsat despre „bulevardistul" bucureştean de la sfîrşitul veacului trecut, poate fi o prefigurare a „moftangiului" lui I. L. Caragiale şi a celebrilor „fanţi" din preajma celui de-al doilea război mondial. „Avea părul făcut zbîrlici în cap şi cărarea făcută la mijloc. Avea mustăţile înţepenite în două furci răsucite, pudră de orez de suliman, carmin pe buze, parfumuri de toate speciile, mănuşi de trei ori pe zi".

E sigur că în unele manifestări ale sale, Pantazi Ghica nu a fost ceea ce numim un progresist. Dar în înfierarea unor moravuri contemporane, ca şi în portretizarea acidă a unor tipuri din Bucureştii de altădată, Pantazi Ghica a fost, alături de Orăşanu — „Nikipercea", un artist cu reale resurse.

★

Apariţia „bulevardistului" pe scena Bucureştilor a corespuns acelui moment istoric în care foştii boieri „ruginiţi, cu işlic pe cap, cu anteriu pînă jos şi încinşi cu încingătoare cu paftale mari" (aşa cum ni-i înfăţişează Alecsandri şi Millo în piesele lor) — se retrăseseră în iatacul lor pentru a-şi mistui scîrba şi furia faţă de noile prefaceri, iar burghezia, grăbită să se înfrupte din binefacerile Unirii, începuse să se insinueze în administraţie, în politică, în negoţul şi în industria abia născută. Această burghezie se-ndesa la onoruri şi slujbe grase, rîvnea la un trai dulce şi comod după modelul boierimii, ţinea să-şi „căpătuiască" odraslele, încuscrindu-se cu „veliţii" de odinioară, ba chiar mai modest cu foştii „cafegii-başa" ori „tulumbagii-başa" ai lui Caragea Vodă ori Vodă Şuţu.

„Bulevardistul" a fost crisalida oamenilor politici afacerişti de mai tîrziu, care aveau să facă averi din „proviantuirile" oştirii la 1877, din comisioanele încasate de la Strussberg ori diverşii „Kalikenbergi" pe timpul lui Carol I de Hohenzollern, din traficul cu grîne şi vite pe timpul „neutralităţii"; din „paşapoartele", tunurile şi fondul aviaţiei, între cele două războaie mondiale. „Bulevardistul" a fost crisalida diverşilor ofiţeri superiori care juraseră credinţă lui Alexandru Ion Cuza, pentru ca să-l detroneze mai uşor; care s-au încărcat de grade şi fireturi pentru că recepţionau bocanci fără talpă şi tunuri fără focoase; care au pierdut Turtucaia, dar au căpătat în schimb, pentru ei, un loc în consiliul de administraţie la Letea sau la Banca Romînească. Pentru că „bulevardistul" putea deveni orice: avocat, magistrat, înalt funcţionar, ofiţer superior, mare latifundiar ori mărunt politician, cu condiţia să ştie dincotro bate vîntul şi cum să-şi aranjeze ploile. Ofiţer superior, el se asigura de avansări „la excepţional", ca Iacob Lahovary, pentru că în 1888 apărase conacele boiereşti şi trăsese „fără somaţiile legale" în ţăranii obidiţi şi înfometaţi. Lui nici măcar nu-i tresărise inima atunci cînd revoltaţii, zvîrlind toporiştele şi bitele la pămînt, i-au strigat cu deznădejde: „mai bine murim de gloanţe decît de foame"... Pe el nu-l încercase niciodată foamea. Şi mai ştia, de asemenea, că odată întors din „expediţia punitivă", avea să fie sărbătorit de boieri la „Capşa" ori la „Iordache" în Covaci, cu „foie gras", cu „caviar de Danube" şi şampanie franţuzească.

Om politic, fostul „bulevardist" prospera acuzîndu-şi adversarii de afacerism şi disipaţiune şi făcea ochi miraţi de viţel cînd aceştia îi întorceau acuzaţia. Aşa avea „să se mire" Emil Costinescu, de pildă, atunci cînd Nicolae Fleva l-a învinuit că a încasat cîteva sute de mii de lei (lei aur, din 1887) din samsarlîcul răscumpărării căilor ferate.

„BULEVARDISTUL" ŞI „MOFTANGIUL"

Pînă una alta, „cu pudră de orez pe obraz" şi „carmin pe buze", bulevardistul lui Pantazi Ghica îşi trăia juneţea. De fapt, era mai puţin „bulevardist" (socotind sensul strict al cuvîntului), fiindcă pe atunci marea arteră dintre Cişmigiu şi statuia lui Pake Protopopescu abia fusese deschisă, iar hotelul „bulevard" nu devenise încă celebru, pentru că un om politic, desemnat prim-ministru, se închisese într-o cameră de-acolo cu o cîntăreaţă de şantan, uitînd să se mai ducă la Palat să depuie jurămîntul. „Bulevardistul" se mulţumea pe-atunci cu cîţiva metri de pavea în faţa hotelului Broft, din piaţa Teatrului Naţional, de unde avea vedere spre cafeneaua Fialkovski, dar şi spre Pasaj, acel „mititelu Bucureşti", cum îl numea Orăşanu—„Nikipercea", pentru că era în adevăr o Capitală în miniatură. Aici puteau fi văzuţi: „cărturarii şi nebunii", librarii şi marşandele de modă, cartoforii şi tinerii studioşi, chiar şi

O mulţime de sirene
Ce te-atrag în laţul lor
Pînă ce te smulg de pene
Şi pe urmă, apoi, zbor!

De strajă, pe paveaua din faţa lui Broft, „bulevardistul" privea cu nostalgie la scurgerea continuă a echipagiilor elegante spre Şosea, ori aştepta vreun prieten care să facă cinste cu o gustare la Moceanu... Imbrăcat după ultima modă, „cu gheroc negru la doi bumbi, cu jiletcă de plişă vişinie cu bumbi roşii de mărgean, cu pantaloni de postav subfire gris-perle, cu pantofi de piele de mănuşă cu funde mari şi cu cataramă şi capelă înaltă", „bulevardistul" saluta în dreapta şi stînga, împrăştia surîsuri de pe buzele lui date cu carmin ori privea cu insistenţă spre damele elegante care intrau la Hugues să „supeze", după ce făcuseră obişnuitul „tur" la Şosea. Ştia „bulevardistul" că e destul ca una din aceste femei cochete şi bogate să-şi lunece o privire pofticioasă spre mustăţile lui „înţepenite în două furci ascuţite", pentru ca viaţa lui să se schimbe peste noapte şi să devină un „personagiu" în viaţa politică sau economică a ţării. Aceasta, natural, dacă „bulevardistul" nu era feciorul sau nepotul vreunui boier ce-şi tocase averea la „whist" şi „preferans" în clubul de la Török, ori dimpotrivă, îşi cîştigase casele în vreun tripou sau la „Clubul Tinerimii" şi, ca duioasă amintire, pusese să i se picteze pe frontispiciul lor un as de cupă! In aces caz, „bulevardistul" putea spera la avere şi onoruri fără să mai facă corvoadă amoroasă... De se întîmpla să aibă în buzunarul gherocului şi vreo „patalama" de avocat, luată la Paris — după ce trudise nopţile la „Bal-Mabille" şi la „Moulin Rouge" iar ziua dormitase pe băncile Sorbonei — atunci „bulevardistul" nu mai avea nici o îndoială asupra viitorului. Fiindcă, ne spune Ion Ghica — fratele lui Pantazi — avocatura era „pînea şi cuţitul" şi faptul de-a purta într-o zi „cauc pe cap şi haină de cazimir" şi de-a fi „umplut bolţile tribunalului cu răcnete", aceasta era destul pentru a deschide unui june calea spre avere şi situaţie. „Bulevardistului" avea să-i pice foarte curînd „o fată cu mîinile pline de zestrea de mii de lire" graţie căreia, el, junele care adastă pe caldarîmul din faţa lui Broft, avea să-şi cumpere trăsură şi cupea de la Viena, cai de Cluj şi casă arătoasă, cu ogradă mare, aşa cum e a Slătinencii, „unde poţi învîrti caii o zi întreagă". Atunci „bulevardistul" avea să-şi ia adio de la nopţile de veghe pe Calea Victoriei, uitînd pînă şi zgomotul pe care tocurile pantofilor săi „cu fundă şi cu cataramă" îl făcuse pe caldarîmul abia pietruit. Intra „bulevardistul" în altă viaţă!

Casa şi-a clădit-o pe Batişte sau prin mahalaua Oţetarilor, cam pe acolo pe unde Nicolae Filimon dusese pe „vechiul ciocoi" Tuzluc să moară în mizerie. Mahalaua săracă şi pustie începuse să aibă preţ însă; urmînd exemplul mai îndepărtat al lui Liebrecht, fostul chelner de la Ostanda ajuns director general al Poştelor în Ţara Romînească şi „favorit" al Mariei Obrenovici, boierii bucureşteni începuseră să-şi înalţe case pe Batişte şi mai sus, pe Oţetari. Iarna, saloanele străluceau de lumină iar vara, perdelele trase şi porţile zăvorite dădeau impresia unui cartier părăsit de oameni, după o epidemie de ciumă... Boierii nu se prăpădiseră însă, ei erau la Rucăr, să „ia aer", ori prin străinătate, la Ems şi la Baden-Baden, ca să „bea ape" şi să vadă cum se plimbă, braţ la braţ, arhiducesele austriace cu marii duci ruşi, ciripind frumos franţuzeşte. Aşa avea să sporovăiască şi el, „bulevardistul", cînd avea să se întoarcă acasă, cu nevasta, cu guvernanta şi cu prima odraslă... Ba, cu timpul, avea să i se pară că niciodată n-a vorbit romîneşte. De aceea nici nu avea să mai calce pe la „Roşca", pe la „Grădina cu cai", unde juca Ştefan Iulian, sau pe la „Bossel" iarna, unde făcea stagiunea Millo. Ce-i mai trebuia lui „Chiriţe" şi „Farmazoni de Hîrlău", ori „Apele Văcăreştilor", în care Millo îşi bătea joc de boierii bucureşteni care cred că pot deveni tafi numai fiindcă nevestele lor au băut din izvorul miraculos descoperit la „Apele Minerale", cam pe unde îşi aşezase Lemaître fabricuţa! Fostul „bulevardist" se scutura de asemenea teatru romînesc ca de friguri. Lui îi trebuia operă germană sau italiană; el o aştepta cu nerăbdare pe elveţiana Keller să-i cînte „M-zelle Nitouche" sau „Clopotele din Corneville"; pe Iacinta Pezzana, care juca tragediile lui Alfieri la circul Suhr; pe domnişoara Judic, care ştia să împartă „bezele spectatorilor şi să le mulţumească pentru aplauze, strigîndu-le: „Merçi, merçi! Je vous embrasse, tous!" Dar mai ales ar fi vrut s-o cunoască pe „la belle Otero", dansatoarea spaniolă, şi de se poate să supeze cu ea, în secret, într-un şambru separé la Hugues, fiindcă auzise că se pricepea să golească cupele cu şampanie mai abitir decît bărbaţii, iar în zori de zi ieşea pe Podul Mogoşoaiei şi dansa pe zăpadă cu picioarele goale şi sînii scoşi la aer...

Ziua, cînd trecea în trăsură pe uliţele întortochiate ale Bucureştilor, în drum spre Cameră (fiindcă părăsise pe conservatori şi trecuse la liberali, care îi plătiseră trădarea cu un mandat de deputat) — fostul „bulevardist" îşi frămînta capul cu o sută şi o mie de gînduri... O afacere fusese ratată şi alta trebuia pusă la cale, în compensaţie „şeful" îi ceruse să vorbească în chestia „construirii fortificaţiilor" şi să atace pe cei care patronaseră jaful. Dar cum să vorbească el cu inima uşoară, cînd generalul Maican şi fratele lui, colonelul, — cei care luaseră şperţul — îi erau buni prieteni şi de-abia cu două seri înainte, la „Clubul Tinerimii", îi lăsaseră în mînă, după un pocher prelungit, cîteva fişicuri cu cocoşei. Mai avea pe cap şi ticăloasa afacere Ghenadie... Cine dracu' îi puse pe mitropolit să schimbe cristelniţa de aur şi argint de la Doamna Bălaşa, numai ca să nu o dea regelui, care pusese ochii pe ea, încă de demult! Trecuseră, e drept cîteva săptămîni de cînd mitropolitul fusese smuls din pat şi expediat la Căldăruşani, dar opoziţia nu se dădea bătută şi interpelările curgeau, ploaie, la Cameră. Dar ce discuţş avea să fie el, cînd o singură frază nechibzuită ar fi putut să indispuie palatul şi să-i închidă pentru totdeauna drumul spre banca ministerială? Şi tot atît de adevărat era că şiretul de Ghenadie putea fi o vacă bună de muls, fiindcă avea lăzi cu odoare scumpe şi bani la bancă! Odoarele le luase cu el la Căldăruşani şi unii spuneau că, printre crucile şi mitrele de aur bătute cu nestemate şi odăjdiile lucrate numai în fir şi mărgăritare, bătrînul ţinea, ca să-şi mîngîie privirile, un tablou reprezentînd pe Suzana, goală — goluţă, aşa cum o făcuse maică-sa şi cum îi plăcuse lui Rubens, ori lui Rembrandt (ori cum dracu' îi zice!) s-o facă... Şi, în drum spre Dealul Mitropoliei, unde se găsea Camera, fostul „bulevardist" se gîndeşte că n-ar strica să dea o fugă pînă la Căldăruşani, să vadă şi el cu ce îşi mîngîia bătrîneţele mitropolitul.

Dar, cînd atîtea gînduri îl frămîntă, cum avea să mai vadă fostul „bulevardist" şi proaspătul „ales al naţiunii!" ceea ce se petrecea în jurul său? El nu vedea că uliţele sînt desfundate, că roţile trăsurii împroaşcă noroiul pînă pe zidurile dughenelor şi pe straiele tîrgoveţilor; că locuinţele oamenilor sînt abia de-o palmă mai sus de pămînt şi cele mai multe nu au decît o ferestruică acoperită cu jurnal sau cu beşică de vacă... El nu vedea nici plozii cu obrajii supţi de foame şi gălbejiţi de malarie, care se jucau pe uliţă, desculţi şi murdari, doar cu vreo fleandură pe ei drept cămaşă. El nu vedea nici femeile în rochii de stambă peticită; nici că în vale de Mitropolie, acolo unde la '59, tăbăcarii şi muncitorii de la Zalhana, alături de ţăranii aduşi de Mircea Mălăieru şi de Orăşanu, „cîntaseră «Hora Unirii» şi jucaseră de bucurie că forţaseră mîna ciocoilor ca să-l aleagă domnitor pe Cuza, acolo în vale, după treizeci de ani numai, noroiul şi gunoaiele se întindeau cît vedeai cu ochiul, iar ciungii, ologii şi orbii Bucureştiului îşi făcuseră culcuş peste noapte, după ce îşi astîmpăraseră foamea cu un harbuz sau cîteva roşii căzute din căruţele prea încărcate ale grădinarilor sîrbi".

Nu, el nu mai vedea şi nu mai ştia nimic... El gusta la masă vin de „Voeslauer" sau „Vieux Wacon" şi nu mai avea cum să ştie că apa se căra cu sacaua tocmai de la fîntîna din valea Filaretului; că oamenii o ţineau cu zilele în butoaie şi putini şi că o „băteau" cu piatră acră ca s-o limpezească. El avea acasă, ca să-şi lumineze salonul cu mobile de palisandru şi de lemn de trandafiri, globuri mari de sticlă de Murano, sub care pusese sită de gaz aerian. De unde să mai ştie fostul „bulevardist" că la mahalale oamenii se chiorau la feştila gazorniţelor, că trăiau şi mureau pe un pat de scînduri, cu cîteva braţe de paie drept pernă şi saltea...

Dar cum era să mai gîndească la toată mizeria asta, cînd el avea propriile lui necazuri: arendaşul de la moşie îi scrisese că nu e sigur dacă are să poată să-i avansaze arenda pe doi ani; în afacerea cu răscumpărarea căilor ferate, fusese tras pe sfoară. Işi răcise gura de pomană, Costinescu „umflase" totul... Şi iată, colac peste pupăză, îi mai căzuse pe cap şi chestia asta cu „fortificaţiile", unde era vădit că materialul întrebuinţat fusese toat atît de prost şi slab pe cît fuseseră şperţurile de bune şi de grase!

„Dacă ies din încurcătură şi în după-amiaza asta, la noapte fac un chef ca în tinereţe" — gîndea fostul bulevardist, răsturnat pe fundul trăsurii. Şi cum ajunsese tocmai prin dreptul bisericii Sf. Nicolae — „biserica de jurămînt" a negustorilor bucureşteni, — omul îşi făcu repede o cruce...

Să fie şansă, abilitate, sau sfîntul Nicolae îl lăsase înduioşat de zbuciumul său? — nu se ştie, dar seara, după şedinţa prelungită de la Cameră, deputatul era cu sufletul limpezit: discursul îi reuşise (o cucoană se şi plecase mult, pe balustrada lojii, şi îl „lorgnase" cu admiraţie, prelung), colegii îl felicitaseră, „şeful" binevoise să-i strîngă mîna şi să strecoare printre dinţi: „ai salvat situaţia; la viitoarea remaniere «n-am să te uit»"!

O asemenea reuşită trebuia sărbătorită... Şi iată-l din nou, răsturnat pe fundul trăsurii, îndemnînd din cînd în cînd pe vizitiu să mîne mai repede şi să-şi croiască drum cu biciul prin viermăria de cerşetori, de saltimbanci, de bragagii, de vînzători de salep, de ţigănci care dau cu ghiocul sau vînd flori, de lăieţi cu galbeni la urechi şi care momesc pe naivi să le facă „dintr-un ban, doi"! Dar unde avea să meargă, nu se hotărîse încă. Apoi deodată şi-a adus aminte că la „Dacia", acolo unde fusese cîndva „Hanul lui Manuk" şi unde într-o iarnă nevastă-sa îl tîrîse s-o vadă pe Anica Popescu şi pe Grigore Manolescu în „Dama cu camelii", de cîtva timp se deschisese un şantan, cu cîntăreţe, cu dansatoare străine şi cu multe „franţuzoaice", „venite să-şi uite pe malurile Dîmboviţei un amor nefericit", după cum citise el nu mai ştia unde.

S-a dus întîi la „Iordache" în Covaci, unde a mîncat bine, apoi cu cîţiva prieteni găsiţi acolo, au dat o raită la Şosea pînă la „Lăptărie"; s-au întors pe urmă la „Dacia" şi, după miezul nopţii, s-au urcat din nou în trăsuri şi au pornit-o tocmai la grădina lui „Zdrafcu", înspre Elefterie unde s-au „dres" cu saramură de peşte şi cîteva „baterii" — în timp ce ţiganul le cînta la ureche romanţe de Cavadia şi cîntece „d-alea" fără perdea. Cînd unghia trandafirie a dimineţii a început să se arate pe cerul Bucureştilor, boierii au spart cheful şi fiecare a pornit-o spre casa lui. Şi iată că, fără ca el să fi dorit-o, trăsura fostului „bulevardist" a luat-o din nou pe Calea Victoriei şi a trecut prin faţa hotelului tinereţii lui, pe unde odinioară adăstase femeile elegante care trebuiau să-i aducă noroc în viaţă. Aşa a defilat el pe locurile juneţii, „cu geam la ochi, cu mîna înmănuşată în alb, răsturnat într-o birjă al cărei zgomot zdrobeşte pavelele străzii", adică la fel cum îl văzuse B. P. Haşdeu de la fereastra casei lui Mărcuş, şi îl descrisese — fără ca el s-o ştie vreodată — în prefaţa lui „Ion-vodă cel Cumplit". Numai că, de data asta, fostul „bulevardist" era beat turtă!

★

N-a ştiut cînd a ajuns acasă, nici cine l-a întins pe patul său, cu cearşafuri şi perne de olandă. Poate vizitiul, poate feciorul cu vestă vărgată şi mănuşi albe; poate amîndoi; ţinîndu-l fiecare de-o subsuoară. Dar după vreo două ore, aşa, între vis şi viaţă, i s-a părut că o mînă uşoară, delicată, de femeie, i se plimbă pe frunte, în timp ce un glas susurat îi şopteşte la ureche: „De ce nu te potoleşti odată? Cînd au să sfîrşească toate astea?" „Dar cine eşti tu?" s-a pomenit întrebînd fostul „bulevardist..." Şi glasul de femeie i-a răspuns: — „Cum? m-ai şi uitat? Nerecunoscătorule? Te-am luat cîndva de pe caldarîm şi te-am făcut om. E drept, îmi plăcuseră mustăţile tale răsucite în două furci... şi buzele tale date cu carmin... Şi parfumul tău de toate speciile... Dar numai eu ştiu cîte lacrimi m-au costat clipele de plăcere! M-ai trimis la «şefu» să-ţi obţin un mandat de deputat; m-ai trimis la Mauriciu, bancherul, să-ţi capăt un loc în consiliul de administraţie; m-ai împins în alcovul tuturor «Kalikenbergilor» — veniţi în ţară — ca să-ţi fac rost de comisioane şi de afaceri. Iar într-o zi, cînd n-ai mai avut nevoie de mine, fiindcă te căsătoriseşi cu sluta aia care ţi-a adus zestre tot Hanul cu Tei, plus camerele cu luna şi ora de la hotelul Kiriazi, atunci ai căutat să te descotoroseşti de mine şi puţin a lipsit ca să am soarta Cazzavillancei şi să se prăbuşească balconul sub picioarele mele! Dar te-am iertat, fiindcă te-am iubit şi fiindcă aşa sînteţi voi bulevardiştii, cu lipici!"

— Şi acum ce vrei de la mine? a ţipat înnăbuşit, prin somn, omul politic.

— Vreau să-mi încredinţezi pe băiatul tău cel mare... Vreau să-l fac şi pe el om...!

Apoi vocea femeii s-a făcut parcă mai caldă:

— Nu te uita că anii au trecut peste mine... Că blestematul ăla de Caragiale nu mai mă scoate din „moftangioacă" şi a scris despre mine în „Moftu'" lui că aş suferi de stomah şi că de cîte ori trebuie să ies seara în lume nu mănînc toată ziua în vederea corsetului!... Mai spune blestematul că „...după îngheţată, mănînc icre moi, şi după Pommery extrasec frappé, mănînc iar ciucalată fierbinte şi că din cauza asta „după fiecare bal du monde, a doua zi, caii doftorilor mondains aleargă pînă le iese limba de un cot"... Chiar dacă e aşa, mă priveşte! Are dreptate numai cînd scrie că, pentru o femeie ca mine, culmea supărării e să mă scape din vedere Claymoor la rubrica mondenă din „L'Indépendance"... şi culmea ambiţiei: „un minister pentru bărbat şi un secretariat pentru amic"!

— Dar mie nu mi l-ai dat! s-a încruntat prin somn fostul „bulevardist".

— Nu-i nimic. Am să i-l dau lui fiu-tău! a răspuns cu nespusă gingăşie femeia, în timp ce făptura ei se destrăma ca un nor pe un cer de vară...

★

După cîţiva ani de la acel vis, fostul bulevardist, „scîrbit de oameni şi de politică", s-a retras la moşie ca să-şi scrie „memoriile", după ce, asemeni lui Ion Brătianu pe patul de moarte, a şoptit pe la urechile tuturor amicilor politici: „fiţi atenţi la rege, prea l-am făcut mare!" In adevăr, îl făcuseră. Il înzestraseră cu „listă civilă", îi dăduseră „domenii regale", îl vîrîseră acţionar în toate societăţile şi întreprinderile; îi dăduseră palate pentru el, pentru nepotul, moştenitorul, şi pentru odraslele încă mici ale acestuia. Pe urmă îl sărbătoriseră, în coasta Filaretului, printr-o expoziţie: un tobogan, cu Waterschutt, cu bătălii navale pe lacul luminat „a giorno", cu bătăi de flori şi cu cortegii istorice la Arenele Romane.

Iar peste un an, în 1907, îi apăraseră cu tunurile moşiile împotriva ţăranilor aduşi în mizerie şi deznădejde. Dar regele se arătase nerecunoscător: pe fostul „bulevardist" nu l-a făcut ministru. Retras la conacul — pe care un escadron de cavalerie îl apărase de furia ţăranilor — fostul om politic avea să-şi înceapă „jurnalul", în care trebuiau trecute toate întîmplările cu sinceritatea care îl caracteriza. Insă aşa cum se întîmplă oamenilor prea sinceri, a trecut cu vederea că prima soţie îl părăsise cîndva lăsîndu-i pe birou un bileţel acuzator: „plec fiindcă în afară de argintărie, totul e fals în casa ta". A uitat, de asemeni, să scrie cum ajutase lui Stelică să-şi cîştige procesul cu Dragna şi să deposedeze pe ţărani de pădurile lor, a uitat să treacă numele atîtor „Kali-

Tudor ŞOIMARU

(Continuare în pag. 6)

Călătorie

Și iată, părăsesc vechea planetă.
Vă rog, bilet, un dus și-ntors, spre Lună.
M-așez tihnit pe-o bancă din rachetă
Și în urechi simt spațiul cum răsună.

Pornesc pe drumul mare-al astei ere
Să mă deprind cu-nalte tensiuni.
Vreau să respir și alte atmosfere,
Să mă deprind cu-aceste noi minuni.

Vreau să pornesc pe drumurile drepte
Ce se-ntrețes în mine și se pierd
In universul fără bolți și trepte
Și să mă înțeleg, în spațiul cert.

Să mă privesc de-acolo, să văd omul
Cît este el, neînchipuit de mare,
Să-l văd (luîndu-mi drept lentilă-atomul)
Cu mii de fețe noi, strălucitoare.

Și să întreb pe cine nu se-ntreabă:
Această-nțelepciune nesfîrșită
Ce calcă în picioare soarta oarbă,
Cum poți să ți-o închipui nimicită?

Cum ai putea să lași ca omenirea
Să fie-oprită din gigantu-i mers,
Cînd știi cît de măreață-i e menirea,
Cînd o așteaptă-ntregul univers!

Pornim pe drumul mare-al astei ere
Și „viață", „moarte" capătă nou sens,
Iar vlagă nouă dăm bătrînei Terre
Și-un sens de-a fi dăm spațiului imens.

Suzana DELCIU

14 septembrie 1959, ora 0,02' și 24"

(ora Moscovei)

Pe-omătul Lunei omul sovietic
S-a fost semnat cu prova unei năvi!
Zi de hotar terestru. Salt patetic
Din timpul nostru-n siderale slăvi.

Privită de pe culmi, ce clară-i zarea!
Volute tot mai ample spre zenit!
Invoaltă se resfiră roșie floarea,
Prefigurînd un fruct nemairodit.

Deasupra mărilor Serenității
Și Liniștii cobor. Văd 'naltul istm.
De-acolo strig: „Cer, aștrii tăi desfăți-i
Ca pe-un stindard, și-n zbor spre comunism!"

Adrian ROGOZ

Celor ce muncesc

Mistria ta a ridicat blocul
Și tu te veștejeai în cocioabe, ucigîndu-ți norocul,
Mîinile tale au țesut mătasea, au cusut pantofii
Și se împodobeau cucoanele, grofii.
Tu ai săpat via, ai fermentat vinul
Și-ai băut numai chinul.
Rodului crescut din floarea albelor tale mîini,
Numai voi îi sînteți astăzi stăpîni!
Pentru voi se plămădește pîinea în spic.
Pentru voi saltă porumbul voinic;
Pentru iubitele voastre își crește surîsul
Rachița albastră ca visul;
Ghetuțele cele mai frumoase
De copiii voștri vor fi purtate și roase:
Vioara cu sunetul
Pentru voi își dezvelește sufletul.
Iar versul meu cu argintării noi
Il șlefuiesc tot pentru voi.
Cu viitorul la braț,
Urcați!
Partidul în voi, în fiecare,
A deschis spre fericire o zare.

Al. JEBELEANU

Rîului care va iriga ogoare

Aici, lîngă noi, apele tresar
înfiorate de aripa străvezie a soarelui.
Rîului îi smulgem îndrăzneala, îl îndreptăm
către trupul de abanos subțire al brazdelor.
Rîul e asemeni unui copac pe care ogorul
îl trece în sine. De el își va sprijini
mîine, cînd soarele va fi în tărie,
fagurii cărnii sleiți de dogoarea amiezii.
Hai, supune-te nouă. Apele tale
să urmeze inimilor noastre.
Te vom răsfira ca pe o șuviță de păr
deasupra arșiței acestor întinderi, din care
vor țîșni fluviile belșugului.
Te vom încredința cu dragoste țărînii
să-i cuprinzi cu răcoarea brațelor tale mijlocul rotund,
să-i înfiori coapsele fierbinți,
să o aprinzi de o sete nouă, necunoscută,
setea de a întinde spre soare vîrful porumbului,
setea de a fi mai aproape de stele
ca să se poată cuprinde de jur împrejur cu privirea.

Cezar BALTAG

NOPȚI CU LUNA

Lună plină

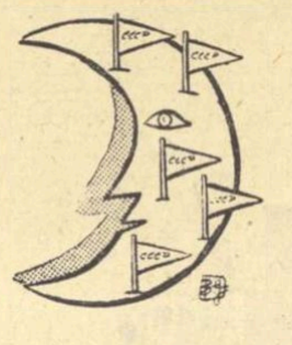
Lună plină

Noaptea, pe lună

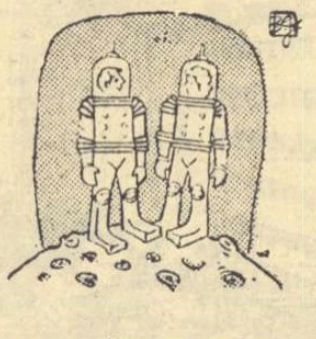
Noaptea, pe lună

Luna de miere

SEPTEMBRIE 1959
Luna de fiere

Desene de BENEDICT GĂNESCU

Racheta cosmică

Cîntă de demult poeții
Luna-n raze ca păunii.
Și iubiții-n toiul vieții
Indrăgesc lumina lunii.
Ea de sus domol se cerne,
Din singurătăți eterne.
Pune-o tainică chemare
Gîndului cu-ndemn de faur
Și plutește lin pe mare
Ca o lebădă de aur.

Oamenii ce-n veci cutează,
Propășind prin vremea lungă.
De demult de tot visează
Pîn-la lună să se-ajungă.
Și chiar mai departe încă,
Prin genunea cea adîncă.
Printre slăvile albastre
Vor să scormone-n tărie.
Către stele, către astre
Să trimită o solie...

...Și îndeplinit e visul:
Căci cu trainică ștafetă,
Omul nou, spărgînd abisul,
A trimis spre cer rachetă.
De cînd lumea-i lume, iată,
Astăzi pentru-ntîiași dată,
Ea porni dintre popoare,
Dintr-o patrie comună
Unde-i libertatea soare,
Ajungînd de-a dreptu-n lună.

Azi, frîngînd ce-i neputință,
Pe străvechiul glob poetic,
Flutură cu biruință
Roșul fanion sovietic

George LESNEA

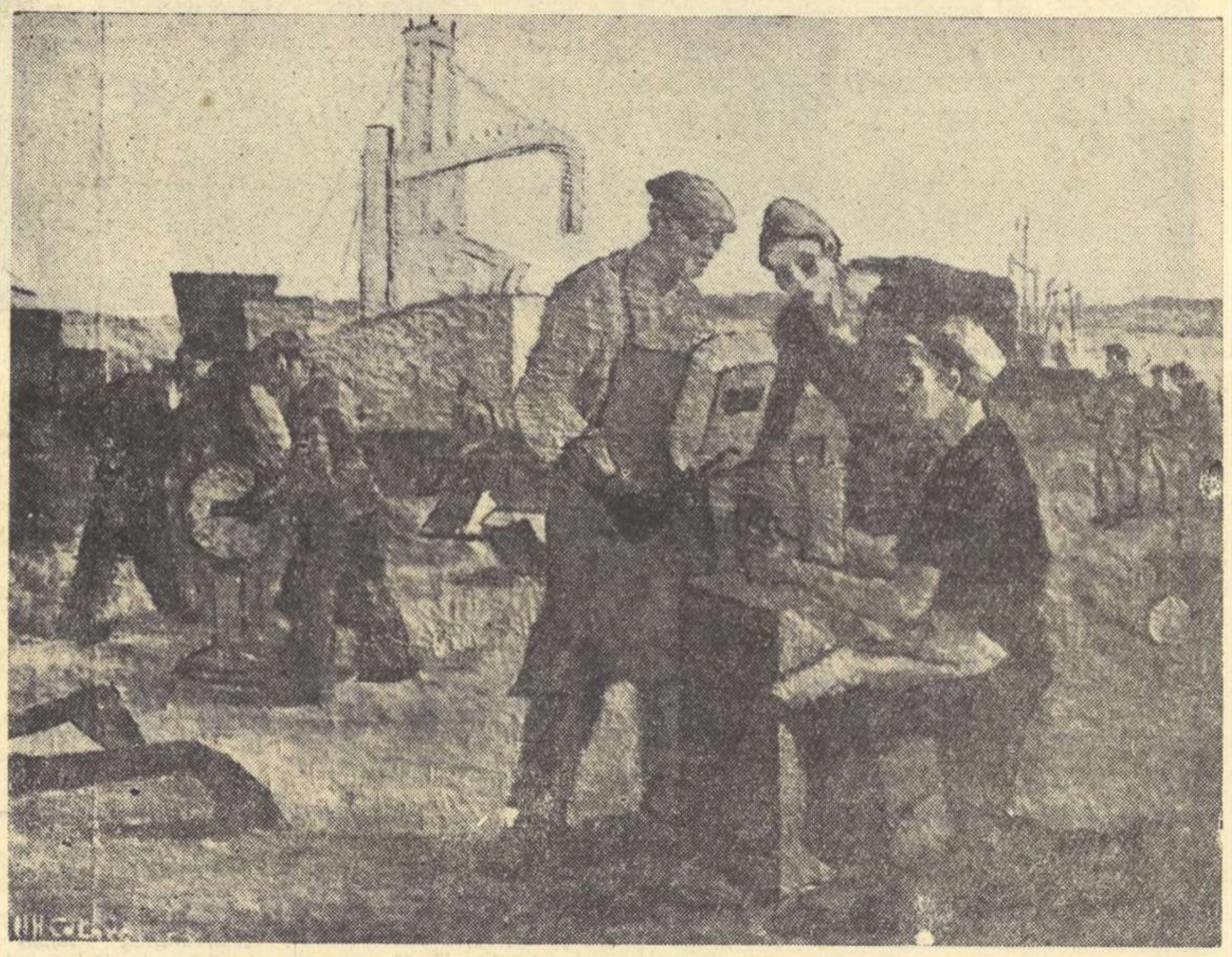
H. CATARGI *„Șantier naval"*

POȘTA redacției

Vasile Dumitrescu – Săbăreni. Sînteți perseverent și aceasta e bine. Am citit, în ultima vreme, numeroasele dvs. plicuri cu poezii, iscălite cu diverse pseudonime. Că iubiți poezia, ne este limpede. Trebuie să știți însă mult mai bine ce și cum vreți să spuneți în încercările dvs. De fapt, deocamdată repetați mereu cîteva declarații versificate destul de stîngaci. Trebuie să citiți multă poezie, din cei mai buni poeți romîni. Veți vedea că poetul își exprimă sentimentele cu forță de emoționare, mergînd drept la inima cititorului. Dvs. înșiruiți fraze, îndărătul cărora nu simțim pulsînd sentimentele poetului. Trebuie, apoi, neapărat, să cunoașteți meșteșugul versificării, de vreme ce doriți cu atîta asiduitate să-l folosiți. Studiați și exersați ritmul poetic. Din ceea ce ne scrieți dvs., în diverse scrisori versificate, se vede de altfel clar că aveți o idee destul de vagă despre poezie:

Cu-o perseverență rară
Cu migală și răbdare
Urc spre culmea literară
Rîvnind perle literare.
Calvarul artei lung și greu
Cu-o încredere deplină
Il urc neabătut mereu
Succesul are să vină.

Nu puteți urca nici o culme dacă citiți puțin, exprimați puțin, ignorați cerințele măiestriei poetice, și mai ales sînteți atît de preocupat, de pe acum, de... succes.

V. Pană – Giurgiu. Ne luăm permisiunea să vă răspundem aici, și nu „acasă", cum ne cereți, nu numai pentru că nu putem face față unei corespondențe particulare, ci și pentru că în intenția noastră este să folosim răspunsurile Poștei Redacției pentru a contribui în general la elucidarea nelămuririlor pe care le au începătorii. Noi am vrea ca fiecare din cei ce ne trimit încercări literare să tragă vreun folos nu numai din răspunsul ce-i adresăm personal ci și din răspunsurile adresate altora.

In ceea ce vă privește, avem impresia că sînteți familiarizat cu poezia. Stăpîniți elemente de măiestrie – ritm, rimă – și aveți o anumită forță de convingere, pentru că știți să dați o imagine vizuală, concret-sensibilă, a realității la care vă referiți. Poezia Noul răsărit, odă închinată muncitorului eliberat de exploatare, exprimă sentimente frumoase. Celelalte poezii trădează o stare sufletească zdruncinată, pare-se, de o dramă sentimentală. Unele versuri au realmente putere sugestivă:

Bătu la poarta inimii un vis
Și amintirea lui n-o mai aveam
Azi, dacă poarta nu s-ar fi deschis.

Dar mare lucru nu prea e de înțeles în această poezie misterios intitulată Prea tîrziu! In orice caz, nu putem fi de acord cu o poezie a deznădejdii și a resemnării, cu o poezie de dragoste care întunecă perspectiva asupra realității sociale înconjurătoare. Nu vă putem, desigur, judeca doar după aceste două poezii. Mai trimiteți, deci.

Vladimir Focșa – Trifești-Roman. Și dvs. sînteți preocupat de succes, ca și tov. Dumitrescu-Săbăreni, și socotiți că aveți poezii „numerotate pînă peste 40". Dar hotărîtoare nu e cantitatea, ci calitatea încercărilor dvs., pe care le-am vrea bogate în conținut ideologic și afectiv, bine organizate ca formă și cu migală șlefuite. Fabula „Un rege ofensat", cu discuția dintre piesele de șah, e fără efect, pentru că nu realizează tocmai calitatea specifică fabulei, de a transpune de pe un plan pe altul o realitate, lăsîndu-l pe cititor să priceapă tîlcul sau cel mult indicîndu-l, spiritual, într-o „morală" de încheiere. Fabula dvs. e o discuție și atît. Important e faptul că dvs. aveți reale posibilități. Poezia „O zi în port" merită să fie citată măcar parțial, pentru priceperea cu care începeți să creionați un pastel viu, legat de realitățile concrete ale vieții noastre, în transformare revoluționară. Ne place imaginea intrării vaselor în port și plecarea lor cu produse de export ale industriei noastre grele:

De pe albastrul frămîntat de valuri,
Croindu-și drum spre luna primitoare
Din țări cu rodii și smochini pe maluri
Ori din tăcutul Nord cu vitreg soare,
Greoaie de avuții clădite – dealuri
Vin nave-n portul nostru de la mare.
. . . .
Pe muncitori îi prinde bucuria
Cînd zi și noapte puși pe întrecute
De zor încarcă averi – ce sînt mîndria
Atîtor mii de mîini neîntrecute.
Cu marca: „Fabricat în Romînia"...
Și mai că le-ar veni să le sărute...

Rima întrecute – neîntrecute nu e tocmai lăudabilă. In general, mergeți pe linia comodității în rime, obținîndu-le din cuvinte asemănătoare prin terminațiile lor gramaticale: substantivele neutre la plural (valuri, maluri, dealuri), etc...

Poezia Un drept suprem, închinată unui prieten care luptă pentru libertate în coloniile Africei am propus-o spre publicare. Vă propunem să transformați lirica dvs. într-o lirică mai direct legată de viața noastră nouă.

Radu Felecan. Cele două poezii ale dvs., prin care vă exprimați protestul față de condamnarea eroului național al poporului grec, Manolis Glezos, sînt merituoase prin conținutul lor și dovedesc certă familiarizare cu uneltele poeziei. Prima poezie nu este însă declarativă, ca cea de a doua, și de aceea se apropie mai mult de simțirea cititorului. Nu ne putem da seama de posibilitățile dvs. numai după două poezii. Mai trimiteți-ne, cu o gamă tematică variată, în primul rînd legată de sentimentele omului în zilele marilor noastre transformări revoluționare. Vă atragem atenția asupra ritmului pe care-l schimbați din neglijență de la un vers la altul, și asupra cuvintelor de umplutură puse de dragul rimei.

Ioan N. Aurel – Sinaia. Scrisoarea dvs. merită să fie citată pentru că oglindește un fenomen tipic al revoluției noastre culturale și frumoasa dvs. atitudine bazată pe dragoste sinceră pentru poezie și nu pe setea de a se vedea publicat și cu „succes":

„Indrăznesc a trimite cîteva din încercările mele spre analiză. Se înțelege că mi-a trebuit mult pînă să mă hotărăsc, conștient fiind de lipsurile și golurile ce le am în poezie. Totuși, îndemnat de dorința de a ști dacă, cîtuși de cît, încercările mele seamănă a poezie și mai ales fiind încrezător în sprijinul ce-l acordați începătorilor m-am hotărît. Sînt lăcătuș-mecanic la uzinele „I. C. Frimu" Sinaia. După cele opt ore de lucru nu găsesc o plăcere mai mare decît a-mi așterne gîndurile, sentimentele, pe hîrtie"...

Incercările dvs. dovedesc, într-adevăr, că scrieți cu pasiune și sinceritate și că vă place să citiți poezii, în primul rînd din Eminescu. Trebuie să citiți însă mereu, mult, poezie variată, clasică și actuală. Deși încă nu sînt publicabile, cele trei poezii pe care le-am citit vorbesc despre posibilitățile pe care le aveți.

Savin BRATU

Continuări

Ce frumos sună acest cuvînt!

țean al Uniunii Sovietice, președintele Consiliului de Miniștri, Nikita Sergheevici Hrușciov, ambasador al lumii noi, călătorește prin Statele Unite ale Americii. Cuvîntul său, fie că el este exprimat în fața Adunării Generale O.N.U. ori în fața cetățenilor americani, fie că ei sînt muncitori sau fermieri, conducători sindicali sau capitaliști, primari sau secretari de stat, pătrunde ca un foc, căruia nu-i rezistă nici o platoșă, nici o baricadă, chiar dacă aceasta s-ar întinde pe mii de kilometri. Cuvîntul acesta de foc pătrunde fără să-l poată nimeni stăvili pentru că el este expresia concentrată a năzuinții întregii lumi progresiste, este visul de veacuri al tuturor popoarelor și acest cuvînt care își are dulce culcuș în orice inimă și in orice gînd, este cuvîntul PACE.

La O.N.U., Nikita Sergheevici Hrușciov a prezentat în numele guvernului sovietic propuneri de însemnătate istorică, pentru a face cu neputință războiul: „dezamarea generală și totală în decurs de patru ani".

Dezarmarea generală și totală înseamnă Pace. Pace pentru totdeauna. Ce frumos sună acest cuvînt! El flutură pe buzele tuturor cetățenilor lumii: albi, galbeni, negri. Toate limbile pămîntului îl rostesc cu admirație, speranță și încredere. Pentru el bat toate ciocanele, toate inimile, pentru el cîntă toate viorile, toate apele, toate pădurile. Pentru el se pregătesc toate nunțile, pentru ele ard toate iubirile.

Toate acestea, tot ce e frumos și sublim, tot ce e uman și generos, totul este cu d-voastră, tovarășe Nikita Sergheevici.

Succes deplin în misiunea istorică pentru care au început bătălia finală toate popoarele lumii, pentru marea fericire, demnă de secolul XX, demnă de numele de OM.

Ion BANUȚA

Bucureștenii de altădată

kenbergi", care tocmai de la Berlin alergau la București să obțină de la el...

Grosse protection
Für grosse concesion,

cum scrisese pe vremuri Iagnov.

In timp ce el scria de zor, retras la moșie, „moftangioaica" din vis se străduia să-și țină făgăduiala... A luat sub protecția ei pe odrasla cea mare a „bulevardistului", pe tînărul „moftangiu", și l-a crescut printre bibelourile și fustele ei. Pentru că se cam trecuse la chip, femeia și-a ascuns restul de frumusețe sub un voal, lucru pentru care prietenii au poreclit-o „dama voalată". Și așa, a început să intre pe la „șefi" de partide, prin cabinete de miniștri, prin birourile bancherilor si nu s-a lăsat pînă ce nu l-a văzut „aranjat" pe tînărul său protejat, subsecretar de stat, iar mai pe urmă ministru. Iar tînărul „moftangiu" s-a arătat mai abitir decît taică-său „bulevardistul"... A cheltuit cu „damele romîne" la Coțofenești, în timp ce soldații cădeau de gloanțe și de tifos exantematic, apoi, la sfîrșitul războiului, s-a întors din Moldova la București, unde și-a continuat cariera politică. A schimbat partidele fiindcă, slavă domnului, acum erau cu duiumul, tot să aleagă! A fost liberal, a fost și național-țărănist, a trecut și prin „Frontul Renașterii"... A început să facă afaceri, să ia comisioane, să se lase șperțuit. Cu frumosul Richard și cu socrul acestuia a cîștigat de la „pașapoarte"; cu bătrînul Grosz a împărțit de la „Cagero"... A dejunat la Athenée Palace cu baronul Rotschild (cel din ramura vieneză) și s-a învîrtit de-un comision; a mîncat la „Brotăcei", pe malul lacului, cu Vasilescu-Cantalup și-a mai luat ceva parale; a benchetuit cu Krueger, suedezul, după ce i-a mijlocit concesia chibriturilor și a luat și de la el comisionul. Și pentru că taică-său se unsese cîndva pe mîini din „construcția fortificațiilor", a ținut și el să fie trecut în registrul de casă al lui Seletzki, cînd cu tunurile de la Skoda.

Așa, încetul cu încetul, puiul „bulevardistului", micul „moftangiu", se aranjase cu moșie, cu fabrică și cu onoruri politice...

Dar a venit 23 August...

In fabrică s-au înstăpînit muncitoarele și muncitorii; pe moșie au ieșit cu plugurile țăranii și au făcut „colectivă"; la conacul apărat de obloane groase, — unde tocmai se gîndea să se retragă pentru a-și scrie și el „memoriile" — s-a făcut cămin cultural... Fostul om politic s-a retras în Cișmigiu, unde în zilele însorite, pe o bancă, privește florile și ascultă cîntecul privighetoarei. Dar lui i se pare că florile nu mai au miros, nici culoare, poate pentru că altădată, asemeni lui taică-său, își dăduse „cu parfum de toate speciile". Atunci o pornește pe jos, spre casă; urcă Bulevardul fără să-l mai recunoască... dă să traverseze dar se-aude un fluierat și vocea milițianului îl ceartă:

— Inapoi, bătrînelule... Nu vezi că acu-i... pe roșu?

Tudor ȘOIMARU

ABONAȚI-VA PENTRU ANUL 1960 — la publicațiile Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

GAZETA LITERARA
VIAȚA ROMINEASCA
STEAUA
UTUNK
LUCEAFARUL
IAȘUL LITERAR
NEUE LITERATUR
IGAZ SZO
SCRISUL BANAȚEAN
NOVI JIVOT

Abonamentele se primesc prin difuzorii de presă din întreprinderi și instituții, școli, factorii poștali, oficiile poștale și chioșcurile Difuzării Presei.

Surîsul prietenului

De fiecare dată uiți, omule, că omul nu e focul pe care, dacă se stinge, îl poți întreține cu surcelele amintirilor. Scotocești mereu în tine, înfrigurat și de aceea neîndemînatic, după imaginile în stare să urnească sufletul încremenit lîngă tine. Iar cînd ființa atît de apropiată ți-a lăsat, ieșind din viață, prea puțin dintr-însa, din pudoare sau din nepăsare pentru o intimitate absorbită întreagă în pasiunea impersonală a muncii, te simți parcă dezamăgit, te mînii chiar și, exasperat, îți vine să le apuci în pumn și să le aprinzi deodată pe toate, cîte au rămas și cît de derizorii, într-un fel de suprem spasm al iluziei... De ce însă de mult, din clipa în care, ca toți cei din jur, am aflat că moartea nu mai poate fi clintită din drumul lui Barbu Cîmpina, mă stăpînește una singură, cea mai îndepărtată și mai fragilă și, de aceea, poate ireală?

Acultam în primele zile ale facultății pe unul din colegii mai vechi anunțînd monoton constituirea unui cenaclu. Deodată, am fost smuls din indiferență și scepticism de ecourile elegante, domoale, nițel tărăgănate în claritatea lor mai proprie profesorului decît studentului, ale unei alte voci. Deslușeam în ele amprenta precaută dar sigură și familiară celui cît de puțin experimentat, a unei gîndiri educate marxist, vibrația unei inteligențe care transforma o inițiativă obișnuită mediului într-o perspectivă de afirmare de sine în mijlocul unei lumi a negării și, undeva, pe dedesubt, inspirația caldă a unei adolescențe năzuitoare. Era următorul vorbitor. Odată cu atenția mi-am ridicat privirea. Am întîlnit un surîs neașteptat pentru împrejurarea aceea și pentru că se păstra îndelung pe o față mai mult prelungă și îngustă, neanimată de vreo culoare, ai fi spus apatică, încheind un trup foarte firav în înălțimea sa. Așa se exprima puterea de a spera a utecistului Barbu Cîmpina? Din acea toamnă a anului 1942 se instala, și ca pe neașteptate, în sala improvizată în seminar, o lumină de calmă sfidare a fascismului din afară, de încurajare a tineretului mohorît dinlăuntru. Ca și dragostea, prietenia se declanșează uneori, și totdeauna în adolescență, prin resortul unui surîs. Poate că numai prietenia izbutește să-l mențină. Nu știu. Știu doar că surîsul de-atunci m-a însoțit peste tot. Să spun unde? In ședințele și cursurile comune, în plimbările de noapte spre dimineață, în confesiunile mele rostite în odaia lui covîrșită de obiecte, cărți și fum, ori pe terasa în soare din pragul acesteia, și primite de el cu tactul unei înțelegeri afectuoase și în dezaprobare, în schimburile de reverii și idei prea generale ale vîrstei vagului și în cadrul cărora confuziile mele erau sancționate delicat, aproape seducător de mintea lui încăpătoare și organizată mai devreme ca a celor mai buni din generația noastră, în reproșurile cu care, mai nerăbdător și mai pretențios îi întîmpinam inofensivele abateri de la codul intransigent al relațiilor dintre tineri. (Ne descumpănea pe toți o anume indolență sau inerție fizică, perpetuată pînă ieri și care, cum de nu ne închipuiam noi, prieteni orbi, va fi fost semnul șubrezeniei sale permanente și apoi una din condițiile surpării lui, la 36 de ani). Surîsul m-a însoțit în zilele Eliberării și ale cuceririi puterii, în coloanele de manifestanți, pentru împlinirea ideilor comune, la sediul U.T.C.-ului din str. Slătineanu unde, în noaptea de 5 spre 6 martie 1945 a ținut un veritabil curs tovarășilor mobilizați, în amfiteatrele Universității unde a colaborat, de pe primul plan, la înfăptuirea primelor asociații studențești democrate, în camera de corectură a ziarului „Studentul romîn" pe care, în faza inițială— îl redactam împreună, în sala căminului unde amîndoi am prezentat, la o aniversare, semnificația politică și literatura Comunei pariziene, în ziua în care, probabil solemn — eram încă adolescenți —, i-am declarat entuziasmul și convingerea în adîncimea vocației sale istorice, triumfătoare în fine asupra chemării, egale și autentice, către matematici și critică literară (Eseul categoric, de condamnare morală a jocului de oscilații, înșelător numai pentru farmecul unui stil, al lui Gide și apoi studiul despre Caragiale și epoca sa). Convingerea mea profană nu are greutate, firește. Măcar că m-am silit în ultimii ani să o întăresc, citindu-i lucrările de bază: „Despre rolul genovezilor la gurile Dunării" și „Baza socială a puterii lui Ștefan cel Mare", ea n-a fost totuși alimentată decît de sentiment și de curiozitatea diletantului. O autentifică însă, pe lîngă recunoașterea oficială („Premiul de Stat" și premiul Bălcescu al Academiei R.P.R.), mărturiile specialiștilor de vază, unanimi în reliefarea originalității istoricului Barbu Cîmpina, ca rezultat al unei viziuni materialist-dialectice asimilate creator și exemplar, al unui patriotism „neostentativ, întemeiat" cum îl califica un coleg venerabil, al unei erudiții strînse printr-o rîvnă monahală pentru noi laicii — cine i-a văzut notele admirabil ordonate la o operă de sinteză despre „Originea feudalismului și a statului feudal în Romînia" pricepe umilit tîlcul izolării și al neglijării obligațiilor accesorii și chiar amicale —, ca rezultat al unui spirit critic excepțional, capabil să epuizeze, una cîte una, toate nuanțele ideii directoare și totdeauna îndrăznețe, răsturnătoare a prejudecăților istoriografiei burgheze, cu o precizie fină, de artizan, nu numai de savant, al abstractului. Imi îngădui să adaug că, pînă și peste cărțile și studiile aride aparent, plutește acel surîs întîlnit în 1942, împărțit egal prietenilor care l-au cultivat pe rînd sau simultan (pe cine a privilegiat, a știut doar el), înarmîndu-le subtil încrederea în noblețea muncii sale, a intelectualului epocii noastre. Surîsul unui spirit echilibrat în certitudinea deplină a țelurilor și a mijloacelor ca și în alcătuirea discretă a sensibilității sale, un surîs îndreptat pînă aproape de moarte înspre noi și poate spre orizontul cunoașterii și sortit să rămînă, în absența trupului, el singur prezent în noi.

Mihail PETROVEANU

Scene din spectacolul „Zarvă între fete" de I. Miliutin, în premieră la Teatrul de Operetă din Capitală.

„Zarvă între fete"

CARNET TEATRAL

Teatrul de Operetă

Desigur, unii melomani au fost surprinși atunci cînd, anul trecut, au apărut doi „noi" autori de operetă: Șostakovici și Kabalevski. Era, de fapt, o încununare firească a viabilității artistice a unui gen căruia și-au dedicat valoroase compoziții Dunaevski, Miliutin, Kovner, Soloviev-Sedoi etc.

Șostakovici și Kabalevski atrăgeau astfel atenția, prin exemplul lor personal, asupra însemnătății operetei, accentuau contemporaneitatea, rolul ei educativ, ținînd seama mai ales de marea popularitate a operetei în fața publicului. Nu întîmplător una din cele mai îndrăgite operete de către publicul nostru este și va rămîne Vînt de libertate *de Dunaevski, lucrare reprezentativă pentru creația compozitorilor sovietici.*

Teatrul de Operetă vine să împlinească anul acesta un gol în repertoriul său, înfățișînd spectatorilor opereta lui Iurii Miliutin, Zarvă între fete *(libretul de Mih. Halperin și Victor Tipot, după V. Krilov), ale cărei arii au fost încă de mult popularizate de posturile noastre de radio.*

Avînd rădăcini adînci în tradițiile operei comice ruse, opereta lui Miliutin fructifică firul melodic al vechilor cîntece și cuplete populare, cărora le dă însă, în nota generală a spectacolului, un caracter modern, conform cu psihologia personajelor în acțiune. Diferită de clasica operetă vieneză, construită numai din șlagăre și arii (acțiunea fiind subordonată acestor melodii, pentru care se construiește de fapt țesătura dramatică), opereta lui Miliutin are un aer proaspăt și necontrafăcut, o tinerețe luminoasă care reușește în mare măsură să înlăture rigorile convenționale ale genului.

Libretul, inspirat dintr-un vodevil al fabulistului Krilov, își desfășoară acțiunea în secolul al XVII-lea, la curtea unui mare boier și dregător rus. O legendă istorisește că, din cînd în cînd, țarul avea obiceiul să-și aleagă mireasa dintre fetele de boier. Trimitea soli în țară, ceea ce ducea la ...„zarvă între fete".

Firul narațiunii dramatice urmărește satirizarea pînă la caricaturizare a moravurilor marilor latifundiari, cărora le contrapune o poveste simplă și firească de dragoste.

Libretul (mai apropiat de construcția unei comedii muzicale) se desfășoară bine împletit cu muzica, oferind o imagine armonioasă a colaborării dintre dramaturg și compozitor.

Spectacolul, cu care Teatrul de Operetă și-a deschis stagiunea, merită astfel a fi reținut și semnalat. El subliniază pașii mari pe care colectivul l-a făcut pe drumul modernizării mijloacelor sale specifice de expresie artistică. In acest sens, colaborarea regizorului Nicușor Constantinescu cu scenograful Toni Gheorghiu a fost fericită. Opereta și-a găsit astfel un veșmînt sugestiv, simplu, servind funcțional ideea de bază a textului. „Decupat" cu fantezie, ușor caricatural, decorul sugerează o pseudocandoare, un aer de joc infantil, un cadru propice deci pentru anacronicii săi eroi.

Dincolo de decorurile bogate în zarzavat înflorit cu care ne obișnuise genul, spiritualul decor al lui Toni Gheorghiu ne-a introdus cu dărnicie în atmosferă.

In ceea ce privește spectacolul, trebuie făcută constatarea că, în ciuda succeselor sale, colectivul Teatrului bucureștean de Operetă a mai rămas încă pe alocuri tributar „vechii" contradicții actor-cîntăreț. Colectivul său de actori dramatici (ca să-i numim așa) e restrîns, iar unii dintre interpreți s-au oprit, din păcate, aproape la aceleași mijloace scenice, pe care le repetă, ceea ce duce la o sărăcire a substanței personajelor, chiar dacă uneori se obțin „efecte" la public. In acest fel, o serie de actori talentați, Maria Vauvrina, Toni Buiacici (care se încăpățînează să repete la nesfîrșit clișeul unui personaj bîlbîit cu care încearcă să forțeze rîsul), Emil Popescu (care mizează pe efecte stridente vocale) etc., nu reușesc să transmită o emoție artistică de calitate. Doar N. Roman și George Groner au încercat să-și diferențieze artistic personajele, să le dea viabilitate scenică, din păcate fără a avea tot timpul suficientă pondere artistică.

In aceeași măsură unii cîntăreți, în momentele de „proză", sînt încă stîngaci, lineari. Constanța Cîmpeanu, deși are o voce plăcută, joacă exterior, „pe dinafară", N. Țăranu mai are de remediat o anumită stîngăcie care-i stînjenește jocul de scenă, iar Mugur Bogdan, în rolul important al măscăriciului, n-are mai de loc haz. Gabriel Gheorghiu, în rolul morarului Agafon, a creat un personaj bine gîndit, ajutat de o voce deosebită ca și Stefi Pîrvulescu (care ar trebui să mai renunțe la unele gesturi stereotipe).

Un studiu mai adîncit al rolurilor, o grijă mai amplă pentru ridicarea măiestriei artistice va face ca la Teatrul de Operetă să vedem din ce în ce mai multe spectacole, *în care unitatea artist-cîntăreț să fie la înălțimea exigențelor.*

Direcția de scenă a lui Nicușor Constantinescu a adus în acțiune o animație firească, grupuri bine alcătuite, un ritm susținut. Culoarea spectacolului a sugerat puțin cadrul de basm (uneori însă luminile păreau făcute nefuncțional, cu scop în sine, estradistic) și vis al întîmplării.

In sfîrșit, nădăjduim că, în timpul reprezentațiilor care vor urma, se va închega mai bine și acordul dintre cîntăreți și orchestră (puțin timidă la primele reprezentații) atît de necesar spectacolului.

Al. POPOVICI

Delegați la colocviul de romanistică

R. A. Budagov
(U.R.S.S.)

Th. S. Thomov
(R. P. Bulgaria)

Prof. Michel Dard
(U.N.E.S.C.O.)

O. Fischer
(R. Cehoslovacă)

Rita Schober
(R. D. Germană)

Mariano Picon
Salas (Venezuela)

Desene de ROSS

„discul"

Valsuri de Chopin, pian: Dinu Lipatti. Datorită unei lăudabile inițiative a întreprinderii „Electrecord", amatorii de discuri (al căror număr crește într-un ritm cu o accelerație îmbucurător de constantă, dovadă aglomerația în magazinele de specialitate a acelor care din zi în zi mai mulți solicită ultimele apariții) au acum prilejul de a obține atît de rarele înregistrări ale marelui interpret romîn de faimă mondială, Dinu Lipatti. Desigur că și în viitor vom primi, în continuare, prin grija „Electrecordului", noi piese care să completeze seria discurilor, din păcate destul de puține, cu recitalurile acestui neuitat pianist, pierit în plină activitate concertistică, la abia 33 de ani.

Excepțional înzestrat, datorită grijii manifestate de George Enescu, studiilor cu profesori ca Florica Muzicescu și Mihail Jora, Dinu Lipatti termină Conservatorul din București la 15 ani, în 1932 cînd i se atribuie Premiul „Enescu" pentru „[illegible]" și „Sonatina de vioară și pian", iar în același an primește premiul I pentru suita simfonică „Șătrarii". Urmează apoi studiile strălucite de la Școala Normală de Muzică din Paris (cu Alfred Cortot, Paul Dukas, Nadia Boulanger, D. Alexanian și Charles Münch) și seria concertelor din Romînia, Franța, Ungaria, Austria, Cehoslovacia, Italia și Germania. Sub conducerea și împreună cu George Enescu, a dat numeroase concerte din care, spre regretul nostru, doar puține au putut fi păstrate pe discuri. Se stinge în străinătate, tratînd o maladie neiertătoare, leucemia, în decembrie 1950.

Discul la care ne referim cuprinde opt din cele mai cunoscute valsuri ale lui Chopin. Trebuie remarcată înregistrarea impecabilă și presajul fără defecțiuni al „Electrecordului".

Discofilii vor fi încîntați să asculte:

„Grande valse brillante" în mi bemol major, op. 18 (una din cele mai cunoscute bucăți ale literaturii pentru pian);

Valsul nr. 6, în re bemol major, op. 64, nr. 1, denumit și „Valse-minute" și

„Valse", nr. 14, în mi minor, opus postum.

(33 ture, 25 cm., ECD-41, Electrecord 1959).

AMATOR

Visul...

Pe-aici trecu odată ciobanul Bucur, poate,
mînîndu-și turma, mai spre înserate,
cînd luna argintie printre scaieți coboară
și ochiul vede visul ca pasărea cum zboară,
și-apoi se face floare, sau fluier, sau palat
cu turle ce se-nalță și cerul îl străbat...

Trecînd cu turma-n vale pe sub bătrîni tufani,
el urmărea în visu-i cum, peste ani și ani,
pe iarba ce străluce ca aurul sub lună,
se va-nălța în veacuri măreața lui cunună,
cu străzi și bulevarde pe care trec calești
ce poartă-n ele fete frumoase ca-n povești,
și tineri bravi cu spada încinsă strîns la brîu,
sclipind precum argintul apei din pîrîu...

Și visul ăsta, măreț, de om umblat prin lume,
nu l-a lăsat să curgă ca apa printre spume,
el și-a săpat, pe locul acela de odihnă,
bordei, să se așeze și să trăiască-n tihnă.
Apoi dură din piatră lîngă bordei o casă
și în curînd și-aduse într-însa o mireasă
cu zestre, ca tot omul, cu laviți, cu macaturi
și cu perdele albe puse sub canaturi.
Chemă din depărtare flăcăi voinici și fete
și-i puse să clădească orașul, pe-ndelete.

Pe unde azi zidarii înalță-acum palate,
a poposit odată ciobanul Bucur, poate,
și-n vis, întins pe iarbă, o fi văzut el bine
cum noi, luptînd cu vechiul, ne-om înălța uzine
din care cai, ca-n basme, turnați întregi
din fier,
ne vor sălta-n spinare și ne-or purta pe cer?
Sau vor porni năvalnic pe lanul nesfîrșit,
să-l are-adînc, să deie recolta înmiit?
Nu cred. Ciobanul Bucur n-ar fi putut visa
o lume fără seamăn, pe-atunci, prin vremea
sa...

Constantin NISIPEANU

Noapte

Iubesc plimbările nocturne.
sub cerul lui august,
cu lumină egală,
plimbările pe bulevarde-șantiere,
pe unde se-nalță
statura zveltă a zidurilor albe
și brațul rotitor prin constelații
al macaralelor puternice și calme.

Iubesc plimbările nocturne,
în vuietul firesc al escavatoarelor
care cuprind în cupe uriașe
văzduhul cald — amestecat în lut

Colind orașul noaptea,
cînd prind contur pe schele
mîini mari și fețe bărbătești,
plecate
spre flacăra sudurii
și spre ziduri,
cînd fiecare strigăt
și fiece mișcare
stîrnesc efluvii largi de energie,
dînd marelui oraș
o respirație robustă,
sub cer de august cu lumini înalte.

Florența ALBU

Muzica descriptivă

CONVORBIRI DESPRE MUZICA

Descoperisem de curînd la Moscova un vechi coleg de liceu, despre a cărui soartă nu mai aflasem nimic de mulți ani. Cum știam că pe vremuri nu era insensibil la chemarea artei și, mai ales, pentru că îmi făcea plăcere să petrecem o duminică împreună, l-am invitat la un concert în sala Conservatorului. Prima parte a programului conținea, printre altele, poemul simfonic „Till Eulenspiegel" de Richard Strauss. In general nu mă simt atras să explic cuiva muzica pe care urmează s-o asculte; am convingerea că aceste așa-zise „lămuriri" introductive mai mult derutează pe ascultător și înnăbușe spontaneitatea reacției acestuia față de muzică. Dar cum amicul meu insista, i-am povestit în timp ce ne așteptam rîndul la garderobă, subiectul cu care Strauss și-a însoțit poemul său simfonic. Cît aveam s-o regret...

De-abia se dezlănțuise antrenantul ritm al muzicii straussiene, că simții cotul urmat de întrebarea șoptită a amicului:

— Spune-mi, te rog, mai e mult pînă-l spînzură pe Till?

— O, mai e încă, răspunsei; dar mai bine fii atent la muzică.

Nu izbutisem însă a potoli nerăbdarea vecinului meu decît pentru două-trei minute.

— Nu cumva acum îl spînzură pe Till? sări el la un moment dat alarmat de un acord mai brutal al orchestrei.

— Nu, făcui eu sec și vădit deranjat.

Speram să obțin liniște pînă la sfîrșitul audiției cînd, la momentul reluării duioasei teme povestitoare din introducere, prietenul mi se adresă pe un ton pur și simplu intrigat:

— Spune-mi, dragă, totuși, cînd îl spînzură pe Till?

— Till e deja mort, așa încît, din respect pentru defunct, ar fi bine să păstrezi tăcere, îi ripostai eu pe un ton nu mai puțin intrigat.

Peste cîteva minute ne aflam față-n față într-unul din foaierele Conservatorului.

— De ce te-au supărat întrebările mele? începu amicul blajin și împăciuitor.

— Pentru că nu vrei să asculți muzică și-i împiedici și pe alții s-o asculte.

— Dar bine, nu tu mi-ai povestit subiectul? Nu era de datoria mea să urmăresc toate evenimentele de care vorbeai?

— Ți-am povestit peripețiile prin care trece Till, deoarece e bine să cunoști subiectul din care compozitorul s-a inspirat, dar nu trebuie să deduci că muzica este înlănțuită de acest subiect. Ea își are sfera sa proprie de expresie, și pe aceasta trebuie să o urmărești în primul rînd.

— Cum adică, ascultînd muzica lui Strauss trebuia să fac abstracție de subiectul ei literar?

— Nu asta spun. Aflîndu-te în fața muzicii, indiferent dacă aceasta are sau nu la bază un argument literar, atenția ta trebuie să se concentreze în primul rînd asupra ideilor muzicale și dezvoltării lor. Asociațiile la care te îndeamnă argumentul literar se vor grefa pe aceste idei, le vor materializa, le vor colora, vor naște în închipuirea ta un tablou plastic al peripețiilor lui Till, dar ele rămîn întotdeauna un element subordonat ideilor muzicale. Ori de cîte ori asculți o compoziție însoțită de un subiect literar, punctul tău de plecare, de reper, să rămînă mereu muzica.

— Dar bine, eu am citit că astfel de subiecte înlesnesc înțelegerea muzicii. Nu e mai nimerit să le iau pe ele ca punct de orientare în labirintul ideilor muzicale?

— Asta e o prejudecată și, din păcate, foarte răspîndită. Nu numai că prezența unui asemenea text descriptiv nu facilitează, dar, dimpotrivă, face mai complicată înțelegerea muzicii, deoarece îl încarcă pe ascultător cu o problemă în plus: urmărirea corespondenței dintre evenimentele povestite în text și desfășurarea muzicii. In poemul simfonic „Don Quijotte" al lui Richard Strauss, fiecare din cele zece variații redau una din aventurile nefericitului cavaler al tristei figuri. Aceste variații se înlănțuie atît de organic, încît cel ce ascultă muzica pentru întîia oară, cu greu își poate da seama cînd se termină o variație și cînd începe alta. Ei bine, odată, cînd am ascultat în concert acest poem simfonic, n-am putut aproape de loc să mă concentrez din cauza vecinilor care se întrebau mereu unul pe celălalt: „Or fi apărut berbecii?" (e vorba de berbecii pe care Don Quijotte îi ia drept armata dușmană). Nu știu dacă au izbutit să identifice cu exactitate momentul apariției berbecilor, dar știu precis că din muzică ei n-au înțeles nimic. Această excesivă detailare a subiectului împiedică multe din poemele simfonice ale lui Strauss să pătrundă adînc în mase, în timp ce o simfonie de Mozart sau Haydn, un concert de Beethoven sau Chopin, deși nu-și propun să reproducă nici un fel de peripeții literare, au cîștigat definitiv simpatia marelui public. Prezența unui subiect, a unui comentariu literar, nu este, așa dar, o condiție a pătrunderii muzicii în mase, nu asigură accesibilitatea operei muzicale. Spune drept: te-a ajutat toată povestirea aventurilor lui Till să înțelegi mai bine muzica lui Strauss?

— Nu, dimpotrivă, mulțimea episoadelor m-a derutat...

— Nu trebuie să vezi aici un viciu al însuși principiului simbiozei dintre muzică și literatură. Principiul e cît se poate de rodnic și a făcut să se nască multe capodopere. Viciul trebuie căutat în felul cum Strauss concepe programul operelor sale: încărcat cu o mare cantitate de fapte exterioare, cu tot felul de aventuri și întîmplări. Un asemenea mod de a concepe programul vine în contradicție cu specificul muzicii — acela de a exprima cu prioritate nu lumea exterioară, ci viața sufletească a omului, de a nu putea ancora în terenul aspectelor particulare, deoarece puterea ei constă în zborul avîntat spre marile generalizări umane. Dar geniul muzical al lui Strauss a învins această concepție cam naturalistă despre programatism. In ciuda ei, poemele sale simfonice, cuceresc prin frumuseți melodice și intensitatea sentimentului, care dau muzicii independență expresivă.

— Dar mai poate exista și un altfel de programatism decît acela propriu lui Strauss?

— Desigur. Uite, bunăoară, pe cel caracteristic muzicii lui Liszt. Acesta evită subiectele încărcate de fapte care, la un moment dat, pot încătușa forța generalizatoare a muzicii. In „Prometeu", în „Preludiile", în simfonia „Faust", el recurge la programul filozofico-poetic care, în loc să descrie înlănțuirea unor evenimente, sugerează ascultătorului atmosfera spirituală pe care o va degaja muzica. Fără îndoială că un asemenea comentariu literar, impregnat nu de anecdotică, ci de elan liric, este mult mai adecvat specificului muzicii decît încărcatele subiecte straussiene...

— Și desigur că astfel de comentarii literare favorizează și o mai ușoară înțelegere a muzicii — mă întrerupse interlocutorul.

— Nu, îi explicai eu categoric. Să fim înțeleși din capul locului: prezența comentariului literar n-are nici o legătură cu accesibilitatea. Poate să fie el oricît de interesant, dacă ideile muzicale ale operei nu se imprimă în conștiință, făcînd să vibreze coardele sensibilității, opera muzicală îi rămîne străină ascultătorului. Programul de tip filozofico-poetic este, desigur, mai adecvat specificului muzical decît programul anecdotic, dar iată compozitorii decadenți contemporani folosesc pe scară largă acest gen de programatism și, totuși, muzica lor nu izbutește să cucerească sufletul maselor. Și „Ciocanul fără stăpîn", și „Chipul nupțial" ale lui Boulez rămîn obiect de desfătare al unui cerc extrem de îngust. Asta pentru că însăși structura muzicală a acestor opere n-a fost concepută cu logica și claritatea care să le asigure un răsunet larg în conștiința ascultătorilor. Hotărîtor, așa dar, pentru înțelegerea operei este însuși limbajul muzical folosit de compozitor pentru a exprima atitudinea sa față de viață. Pe fondul acestui mesaj muzical-expresiv, programul adaugă asociații, care colorează reprezentarea generată în noi, de desfășurarea muzicii. In mod normal nu programul, ci muzica însăși determină și orientează percepția ascultătorului; programul plasticizează, îmbogățește această percepție.

— Cred că acum încep a înțelege, zise, luminîndu-se parcă puțin, amicul meu. Dacă vreau să înțeleg cu adevărat sensul operei muzicale, trebuie să-mi îndrept toată atenția spre desfășurarea muzicii însăși...

— Da, ai pus punctul pe i. Ceea ce nu înseamnă că pe viitor, cînd vei asculta, să zicem, „Manfred" sau „Tablouri dintr-o expoziție", „Daphnis și Chloe" sau „Marea", va trebui să ignori comentariul literar, să faci abstracție de acesta. Problema constă în a nu-l fetișiza, în a nu uita că — în raport cu muzica — el are un rol subordonat, plastic; că ceea ce noi cerem de obicei de la arta muzicală — exprimarea celor mai subtile nuanțe ale sufletului — este redat nu de acest comentariu, ci de sunetele muzicale înseși.

— Revenind acum de unde am plecat: cînd îl voi asculta data următoare pe „Till", va trebui sau nu, să mă mai gîndesc la anecdotă?

— Cum să-ți spun? Și da, și nu... In măsura în care toată această poveste te împiedică să te concentrezi pentru a urmări desfășurarea muzicii, caută s-o uiți. Deprinde-te să înțelegi și să urmărești muzica în logica ei interioară. Numai sezisînd această logică vei sezisa și mesajul propriu muzicii și care e infinit mai profund, mai generalizator decît anecdota care-o însoțește. Sensul poemului simfonic al lui Strauss nu se reduce la ilustrarea pățaniilor lui Till. El este mult mai larg cuprinzător. Totuși, Strauss a fost sincer impresionat de figura legendară a lui Till și mesajul muzicii sale, oricît de larg cuprinzător ar fi el, e intim legat de peripețiile acestui erou. Din punctul acesta de vedere n-ai dreptul să uiți subiectul literar, chiar dacă acesta este obositor de încărcat. Dar interesează-te mai amănunțit de el din clipa cînd îți va fi devenit cît de cît clară structura muzicală a operei, cu temele ei principale, cu transformările la care ele sînt supuse. Atunci îți poți permite luxul de a identifica momentul cînd eroul se deghizează în preot sau cînd, în episodul spînzurătorii, orchestra redă privirile crucișe ale bietului Till. Altminteri, pornind de la asemenea momente, te vei învăța să vezi în muzică ilustrarea și imitația unor detalii exterioare. Aceasta ar fi o înțelegere denaturată a muzicii. Ferește-te de ea!

George BALAN

POATE SE PRINDE...

Desen de V. CRIVAȚ

Compozitorii bucureșteni și orașul lor

Marile orașe nu-și au numai pictorii și poeții, ci și muzicienii lor. Unii au căutat să le descrie prin sunete, alții să le evoce trecutul, alții, în fine, să transpună însuși sufletul cetății și al locuitorilor ei. „Dunărea albastră" este desigur un miraj, dar și un strop de adevăr din viața vieneză. „Fîntîna Trevi", „Pinii de pe Giannicolo" și „Serbarea Bobotezei" le revedem prin mijlocirea poemelor romane ale lui Respighi. Iar Gustave Charpentier ne-a restituit, prin opera sa „Louise", o imagine pitorească și poetică a vieții oamenilor simpli din Parisul lui 1900.

„Et in Arcadia nos..." Nici compozitorii romîni n-au evitat sugestiile farmecului bucureștean. Pitorescul vremurilor trecute sau entuziasmantele realități contemporane solicită deopotrivă fantezia creatorilor în domeniul muzicii ușoare, ca și în al celei simfonice. Gîndul ni se duce în primul rînd la valsul cu meritată celebritate al lui Mauriciu Vescan, „In Bucureștiul iubit". Alături de H. Mălineanu, A. Giroveanu și alții autori de cîntece mai vechi, numeroși compozitori de muzică ușoară au dedicat Bucureștiului melodii pe care Radioteleviziunea le înregistrează grăbit în aceste zile. Iată cîteva titluri: „Trăsurica lui Bucur" (Paul Urmuzescu), „Mi-ești drag și te cînt, București" și „Ce tînăr ești, bătrîne București", (A. Giroveanu), „Stadioane bucureștene" și „București" (Sile Dinicu), „O zi în București" (George Grigoriu), „Cele mai frumoase fete" (H. Mălineanu)...

In domeniul muzicii simfonice, se cuvine salutată încercarea compozitorului Pascal Bentoiu, de a transpune în tripticul său „București 1959" imagini actuale ale Capitalei socialiste: șantiere, grădini, stadioane

Intr-o încercare de frescă, compozitorul Alfred Mendelsohn a dat o lucrare amplă, „Cantata Bucureștiului", de-a lungul căreia găsim următoarele momente: 1848, 1877, Grivița Roșie 1933, 1940—1944, Pandurii, Constructorii (1959).

Viața de altădată a orașului o regăsim bogat reprezentată în creația noastră simfonică. Să ne amintim de strălucitorul și spiritualul balet al lui Mihail Jora, „La piață", de „Variațiunile" inspirate și solid construite ale lui Theodor Grigoriu pe o temă de Anton Pann, de-a lungul cărora întîlnim tablouri ca „La umbra bisericii Olari" sau „Vavilonie bucureșteană", sau de suita „Bucureștii de altădată" a lui Mircea Kiriac, compusă din cinci părți: „La Podul Calicilor", „Vechiul paraclis al Mitropoliei", „Serenadă în mahala", „Tîrgul Moșilor" și „Sfîrșit de veac în București".

Retrospectiva aceasta sumară nu ne poate sugera altceva decît dorința ca muzicienii noștri să ne restituie, prin mijlocirea sunetelor, imaginile Bucureștiului de astăzi, în plină construcție și înflorire, mîndria întregii țări.

Radu GHECIU

BIENALA DE POEZIE DE LA KNOKKE-LE ZOUTE

IMPRESII

La începutul acestei luni, pe țărmul mării, peste trei sute de poeți, critici, redactori de la reviste, edituri, radio și T. V., veniți din patruzeci și două de țări în acel orășel belgian, Knokke-Le Zoute — prin nimic altceva celebru decît prin aceste recente Bienale — au discutat vreme de cinci zile despre poezie, despre viitorul poeziei. Și acest septembrie blînd, fără mari excese atmosferice, a încălzit cuviincios malul unei mări nordice de pe care vilegiaturiștii se retrăseseră. Fără îndoială că luminile uluitoare ale acestor zile în care s-au succedat evenimente istorice situează Bienala de poezie într-un loc modest dar, totuși, Knokke se află și el în constelația păcii, a speranței.

Trebuie aici să mulțumesc domnilor Flouquet și Holot, inițiatorii și organizatorii acestei Bienale care a dat posibilitate atitor poeți și critici să se întîlnească, să se cunoască, să discute cu aprindere problemele care le stau la inimă. In ceea ce mă privește — deși sînt convins că nu am dreptate — prețuiesc mai mult asemenea discuții decît micile discursuri ținute la tribună, necesare și interesante desigur, dar mai puțin nuanțate și lipsite de acea fervoare, de acea vibrație specifică dialogului. Estetica la microfon simplifică, se debarasează de acel „dar", de „însă", de acele nuanțe și rezerve care irită pe mulți, dar care sînt constitutive criticii, iar oratoria, gen admirabil, are particularitățile ei, care îi dau splendoare dar o și distanțează de estetică. Dar, firește, greșesc și de altfel nici nu e o chestiune importantă.

Dacă ar fi să-mi exprim concis impresiile, aș repeta și aici că deviza celei de a 4-a Bienale mi-a părut a fi (citindu-l pe Claudel, dar cu o cu totul altă semnificație): „La connaissance de l'Est" — cunoașterea Răsăritului. In prima seară, la o recepție dată în „Grenier" (omagiu fraților Goncourt?), s-au recitat versuri (vesele), s-au citit epigrame, fabule etc. Primul text citit a fost (și căldura aplauzelor a dovedit că alegerea a fost semnificativă) o fabulă de Mihalkov, cunoscutul poet sovietic. A doua zi, primul căruia i s-a dat cuvîntul a fost un alt poet sovietic (întrerupt mereu de aclamații), Kirsanov. Iar ultimul vorbitor a fost un alt poet sovietic, georgianul Abașidze, drag nouă pentru numeroasele traduceri din Eminescu. Aș putea spune că deosebitul interes cu care au fost înconjurate delegațiile țărilor socialiste a fost permanent. Știu că scepticii vor zîmbi, dar trebuie să mărturisesc: interesul pentru literatura romînă este mare și am trăit acolo sub o adevărată ploaie de întrebări care nu aveau nimic agresiv, care demonstrau o sinceră dorință de cunoaștere. Atît Dan Deșliu cît și eu ne-am bucurat de simpatia pe care precedenta delegație romînă — Eugen Jebeleanu și Demostene Botez — au creat-o și profit de această împrejurare pentru a le transmite numeroasele saluturi prietenești ce mi-au fost încredințate. Vreau să transmit de asemeni cititorilor noștri bucuria pe care Dan Deșliu și cu mine am resimțit-o, cînd o poetă din Guadelupa ne-a vorbit cu entuziasm despre Creangă, cînd numele lui Eminescu, Arghezi, Bacovia au fost — deseori — pronunțate, cînd cîțiva critici francezi mi-au vorbit de romanul lui Petru Dumitriu, cînd cîțiva scriitori belgieni, cu care mă întîlnisem la Bruxelles, după lucrările Bienalei, mi-au vorbit cu căldură despre Sadoveanu și „Desculț" al lui Zaharia Stancu. La o altă reuniune prietenească, numeroși scriitori belgieni au aplaudat cu convingere lectura unor traduceri din Beniuc, Jebeleanu, Marcel Breslașu și Dan Deșliu. Firește, am amintit aici cîteva nume. Ele nu constituie întreaga literatură reprezentativă romînă. Ceea ce mi se pare însă important este interesul deosebit pentru literatura noastră și acel climat ce începe să se creeze, în care cărțile noastre, bine traduse (subliniez), vor fi primite cu interes.

O altă caracteristică a Bienalei (firește, nu poate fi vorba de toți scriitorii occidentali, nu am putut vorbi decît cu o parte destul de mică, dar toți mi-au confirmat impresia pe care le-am împărtășit-o...), poate fi formulată sumar: falimentul modernismului. Acest curent, care nu are nevoie să fie definit aici, nu mai interesează. Publicul, plictisit, refuză asemenea artă. Izolat de cititor redus la tiraje minime, scriitorul de bună credință caută cu aviditate să restabilească relațiile cu cititorul. De altfel, experiența lui intimă, de creator, i-a arătat că modalitățile moderniste nu-i îngăduie să se exprime în ceea ce are el profund. Necesitatea unei arte care să exprime omul contemporan și care să i se adreseze lui, a fost leit-motivul Bienalei. Am auzit atita vorbindu-se de legătura poetului cu poporul, încît — uneori — aveam impresia că mă aflu la o plenară a Uniunii noastre. Firește, n-au vorbit toți în sensul acesta; firește, multe probleme au fost tratate confuz; firește, nu se scrie încă o asemenea literatură — în general vorbind — încît ea să corespundă dezideratelor expuse la tribuna Bienalei, cu atît mai puțin pozițiilor noastre. Dar mitul poetului solitar, angoasat, vorbind pentru un cerc minim, scriind încifrat — după expresia eminesciană, — mitul poetului izolat de mase e mort sau cel puțin în agonie.

Din această nemulțumire profundă, sinceră, față de o artă absurdă a absurdului, provine interesul pasionat al creatorilor din multe țări capitaliste pentru arta noastră realist-socialistă. Cei mai mulți și cei mai buni dintre adepții de ieri ai modernismului, au senzația eșecului artei lor și caută... Chiar acei care își manifestă vijelios apolitismul, își dau seama că drumul vechi e închis și își îndreaptă spre arta noastră, a țărilor socialiste, o privire încă tulbure, plină de prejudecăți, dar dornică de a cunoaște, de a se transforma, de a se fortifica printr-un curent vital, creator. E — pentru mulți dintre ei — un moment dialectic, de tranziție, cu contradicții și confuzii, dar plin de promisiuni fertile. Trebuie să mărturisesc aici, cu gravitate, că marele număr de discuții pe care le-am avut, m-au încredințat și mai mult că drumul nostru e cel bun.

Paul GEORGESCU

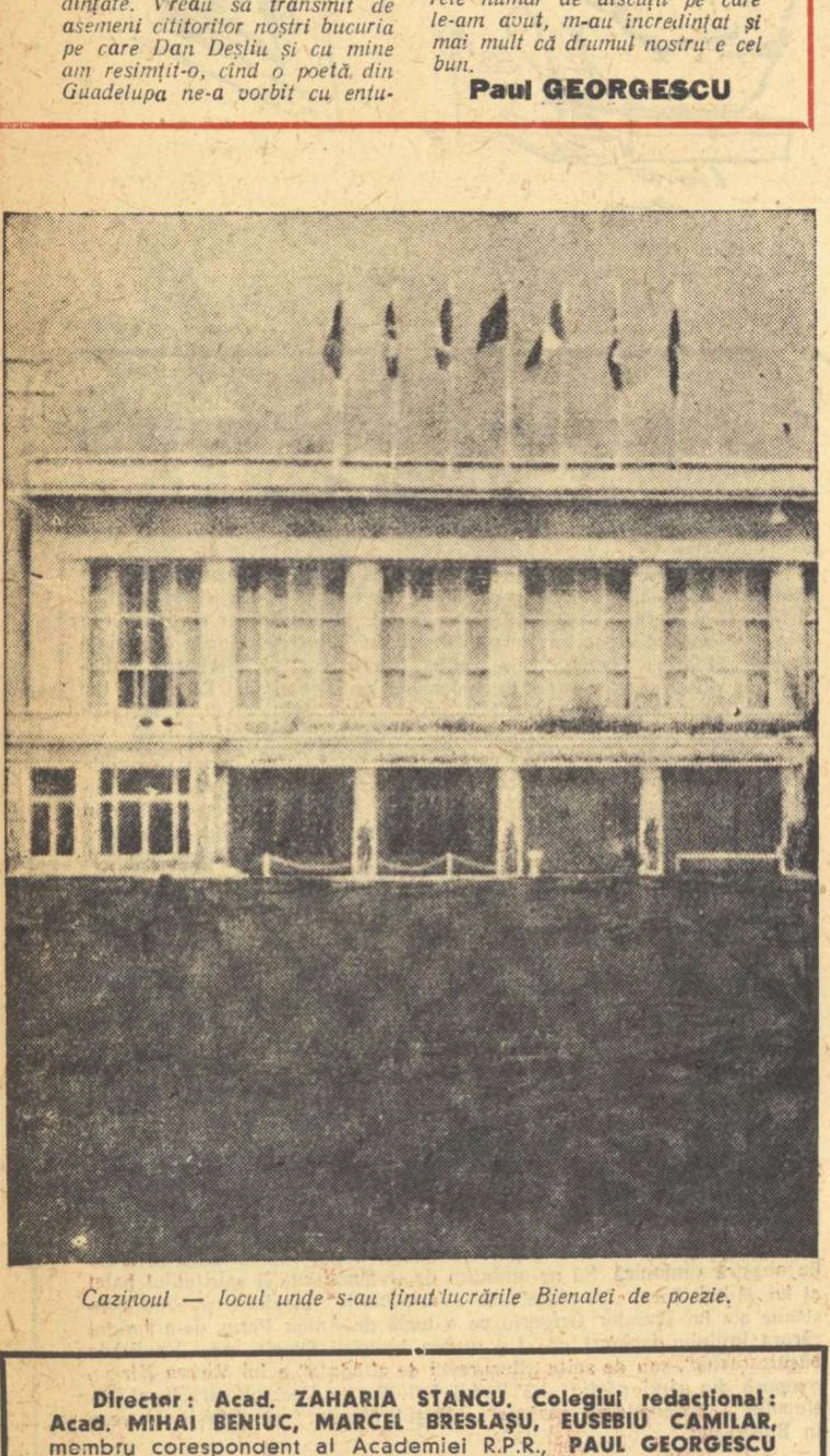

Cazinoul — locul unde s-au ținut lucrările Bienalei de poezie.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

SEMION KIRSANOV (U.R.S.S.)

„Pentru omul nou — o poezie nouă"

Ingăduiți-mi, mai întîi, să vă aduc în acest oraș belgian, Knokke-Le Zoute, — salutul poeziei sovietice.

Ați ridicat aici o problemă care ne preocupă și la care noi reflectăm mult.

Omul de mîine, — e o problemă considerabilă care privește toate domeniile vieții și toate formele de acțiune. Educatorii o studiază în școli și studenții o discută. A rămîne un om de ieri, — iată un lucru la care nimeni nu se gîndește la noi. Și pentru că poezia exprimă pe om, sînt prea puține șanse ca ea să rămînă poezia de ieri.

Istoria nu a cunoscut, fără îndoială, un secol sau o umanitate care să fi gîndit în asemenea măsură la viitor. Cine s-ar încumeta astăzi să spună „După noi potopul" ar trezi dispreț sau, poate, milă. Viitorul prelungește fiecare din viețile noastre și oamenii nu au decît un singur mîine: cel al omului viitor.

La noi se spune, în modul cel mai firesc din lume: „Noi, peste o sută de ani". Adică noi vom trăi pe pămînt, noi în persoana altora, desigur.

Noi, oamenii de astăzi, ne gîndim mult la noi, oamenii de mîine.

Sînt încredințat că oamenii de mîine nu se vor putea dispensa de poezie. Și ca să știm cum va fi poezia lor, trebuie să înțelegem cum vor fi acești oameni.

Iată o problemă care e chiar a timpului nostru.

Altădată, în secolul al nouăsprezecelea, omul se întorcea spre antichitate cu o înfiorată bucurie. El își căuta idealul de frumusețe și perfecțiune umană în săpăturile arheologilor, în mumii, în statuile antice. A fost veacul în care s-au născut muzeele și colecțiunile. Omul antichității și cel al evului mediu invadau romanele și scena.

Singuri gînditorii revoluționari ne invitau să ne gîndim la viitor. Ei ne introduceau în secolul al XX-lea, în secolul atenției pentru prezent, în secolul analizei realiste a vieții, a nefericirii și suferinței oamenilor, a nevoilor și grijilor lor. Scriitorii din multe țări — Gorki și Maiakovski într-a noastră — au ridicat atunci omul, ca subiect și ca obiect, în centrul privilegiat al atenției poeziei.

„Omul, — spunea Gorki — ce mîndru sună acest cuvînt!" „Cea mai infimă părticică de viață e mai prețioasă decît tot ce voi face și tot ce am făcut", spunea Maiakovski. Era o întreagă reînnoire a conștiinței artistice. După Revoluția din Octombrie, în țara noastră omul a început să se situeze în focarul atenției pentru poet, un om pe care „astăzi" încetase să-l mai satisfacă, un om care construia viitorul, cucerea noi condiții de existență, pe scurt, își creea ziua de mîine.

Cînd se vorbește de acest „mîine", noi distingem o oarecare teamă în glasurile ce ne ajung din străinătate. Era electronicii este deschisă — era unei revoluții în tehnică, a unei revoluții în reprezentarea noastră despre materie și univers. Automatizarea, — în locul atît de poeticei munci manuale. Idilicul fierar cedează locul altor presiuni și temperaturilor aproape solare. Unii se întreabă dacă această reacție în lanț de descoperiri și de aplicațiuni nu amenință cu iradiații nocive viața interioară, dacă poezia nu este amenințată cu moartea?

La prima vedere, contradicția este, într-adevăr, țipătoare.

Dintre toate formele creației artistice, poezia este, fără îndoială, singura care nu are nevoie de alt utilaj decît al memoriei și imaginației. Ea nu are nevoie nici de celule fotoelectrice, nici de lămpi cu trei electrozi; îi ajunge un poet. Iar în fața lui, lumea mereu mărită și mereu mai complexă a aplicațiunilor tehnice, lumea mașinilor electronice și a sputnicilor descriindu-și orbita în jurul pămîntului.

Privirile mele nu văd nici o contradicție între poet și această lume. Consider minunata înflorire a tehnicii și a științei de azi ca o manifestare naturală a vocației omului de a cunoaște și de a crea. Dar poezia nu trebuie să rămînă indiferentă nici la ceea ce omul cunoaște, nici la ceea ce el creează după ce a cunoscut.

Cunoscînd structura atomului, omul îi cunoaște și posibilitățile. Ele sînt de două feluri: a distruge două sute de mii de oameni dintr-o dată, ca la Hiroșima, sau a dărui oamenilor căldura, lumina și forța în vederea fericirii lor. Poate să pară banal, dar acesta e faptul. Poezia trebuie să aleagă între aceste două feluri de consecințe.

Poezia de altădată nu rămînea indiferentă: Dante știa pe cine să așeze în „Infernul" său. Poezia de astăzi trebuie să urmeze exemplul lui Dante. Infernul poetului de astăzi nu va rămîne pustiu.

Nu tehnica amenință viața interioară și poezia, ci indiferența. Ca atare, poezia are dreptul de a se indigna. Ea trebuie să situeze în infernul indignării ei tot ceea ce poate desfigura pe omul de mîine.

Iată de ce eu sînt pentru o poezie militantă.

Da, poezia trebuie să ia apărarea ființei umane. Nu renunțînd la lumea exterioară, la lumea reală în care o amenințare reală apasă asupra omului sub forma „războiului rece", a exploziei în Pacific sau în Sahara. Nu detașîndu-se de lumea reală ci, dimpotrivă, pătrunzînd în această lume unde omul așteaptă să i se ia apărarea direct, eficace.

Să nu mă înțelegeți în sensul strict literal. Eu nu cer ca fiecare să scrie împotriva bombei „H" și a rampelor de rachete; ar fi prea simplist. Dar cred că a alege, în sentimentele și stările noastre de suflet, ceea ce e cu adevărat uman, constituie deopotrivă și o apărare activă a omului.

Omul viitorului, așa cum este reprezentat la noi, va avea o activitate și o inițiativă și mai înaltă. Imi pare că formarea și dezvoltarea formelor progresiste ale vieții sociale pun capăt retragerii în sine însuși, singurătății, dependenței de o bucată de pîine și cîțiva bani, egoismului, ambiției, prejudecăților, spaimelor superstițioase. Omul viitorului va fi mai liber încă decît putem noi să ni-l închipuim. Și ceea ce, după părerea noastră, îi va dărui această libertate, este un nou sistem social și minunata înflorire a unei științe și a unei tehnici, pe care acest om le va stăpîni fără a fi dominat de ele.

Nici electronica, nici automatizarea, nici vitezele supersonice, nici temperaturile solare, nimic nu va împiedica poezia vieții să se dezvolte. Nimic. Dimpotrivă...

Centralele atomice comandate de roboți, să ne dea căldură și lumină, să se substituie spinării hamalilor și plămînilor suflătorilor de sticlă; omul va fi cu atît mai liber pentru poezie. Și această poezie se va face încă și mai liberă și mai puternică, pentru că ea este unicul mod de transmitere directă a simțămintelor unui singur om către ceilalți mulți, bagheta magică metamorfozînd sentimentele unuia singur în sentimente ale mulțimilor și, de asemenea, minunata unealtă de cunoaștere printr-unul singur, prin poet, a sentimentelor tuturor.

Nu: nici omul, nici poetul nu au de ce să se teamă de viitor. Dimpotrivă, chiar realitatea de astăzi și a zilelor de mîine, care înaintează, sînt cea mai bună ieșire din depresiune și descurajare. Conflictele trecutului se rezolvau prin moarte, sau mai curînd printr-o compensație dincolo de mormînt. Soluția celui mai crud conflict, azi noi o vedem în inițiativa și acțiunea omului, în zilele de mîine ale umanității, în apărarea activă a acestor zile de mîine.

Și, tot astfel, nu văd nici o primejdie pentru poezie în mijloacele de comunicare existente astăzi între oameni.

Strada Digului din Knokke-Le Zoute.

Am sosit din Uniunea Sovietică, prietenii mei și cu mine, în avion, cu o viteză de opt sute de kilometri pe oră. In poveștile arabe ale Șeherazadei, chiar djin-ul uriaș, purtînd la deget pecetea lui Solomon, nu a putut întrece, cred, această alură. Totuși, djinul celor O mie și una de nopți mi se pare că ține de poezie și avionul de tehnica rece.

Poetul trebuie să se deprindă să regăsească în avion djinul din legendă. Este spiritul binefăcător care ne permite să ne întîlnim pe toate punctele planetei. El nu a avut de străpuns, de altfel, nici o cortină de fier, pentru că n-am întîlnit pe drumul nostru decît nori, aceiași cumulus și aceiași cirrus care există de la facerea lumii.

Eu nu cred, desigur, că poetul trebuie să cînte motorul cu supape sau turboreactorul, nici să-și împăneze vocabularul cu termeni tehnici, chiar dacă limba nu scapă de influența vieții.

Ceea ce interesează mai ales aci e faptul că omul e liber acum să se transporte în cîteva minute de la turnurile Kremlinului la acoperișurile de olane din Knokke-Le Zoute și că această bătaie de aripi îl face să încerce un sentiment nou, la fel de nou ca sentimentul pe care-l încercăm în această întîlnire și la aceste contacte amicale cu voi toți, pentru care poezia este tot atît de necesară ca zborul păsării.

Materia poeziei o vor constitui aceste senzații noi și aceste sentimente noi, va fi această nouă atitudine a oamenilor, unii în raport cu ceilalți, atitudine care își are rădăcinile într-o natură umană independentă în fondul ei de orice tehnică.

Cînd vorbesc de reînnoire, eu mi-l reprezint întotdeauna pe poet ca pe un inovator. Și aș voi să explic aci punctul meu de vedere asupra tradiției și inovației.

Cînd mă gîndesc la măreţele creațiuni ale trecutului, fie ele statui, vase sau poeme, eu văd întotdeauna ceea ce acestea au adus nou pentru vremea lor. Ceea ce îmi place în vechile și bătrînele lucrări, nu e de loc vetustețea lor, ci noutatea pe care o aduc cînd le situezi în istorie. Cel care a desenat bizonii din grota de la Altamira era un inovator al vîrstei cavernelor. Iubesc în antic elementul de noutate, de reînnoire, de descoperire ce l-a reprezentat într-o zi. Nimeni nu ne împiedică să iubim un lucru pentru vechimea lui, numai că mi se pare ciudată dorința de a imita ceea ce este cu adevărat vechi...

Noi venim dintr-o țară în care noutatea se manifestă în direcția cea mai esențială: în raporturile dintre oameni. Și vrem ca omenirea să ne înțeleagă. Noi, poeții, vrem mai cu osebire ca omul nou din patria noastră să fie înțeles prin poezia noastră.

Acest om se eliberează de multe rămășițe și de multe prejudecăți ale trecutului. El nu se teme nici de reacțiile nucleare în lanț, nici de vitezele supersonice, nici de mașinile de calculat electronice. El nu va fi sclavul civilizației materiale: el va fi stăpînul ei.

Acest om își creează poezia sa, al cărei chip este chipul vieții însesi, cu dureroasele ei riduri dar și cu eternul surîs de copil.

Noi vrem ca voi să ne cunoașteți și să ne înțelegeți. Vrem să vă vorbim în toate cele șaizeci de limbi ale noastre. Vrem să vă ascultăm tot astfel și pe voi și să vă înțelegem în toate celelalte limbi ale lumii. Să vă traducem în limba universală a poeziei umane. Iată de ce ne bucurăm că vă întîlnim aici, la Knokke-Le Zoute. Și vom fi bucuroși să-i întîlnim pe poeții din toate țările la noi, la Moscova.

Organizatorii Bienalei

ARTHUR HOLOT
(poet belgian)

PIERRE LOUIS FLOUQUET
(poet belgian)

BACHCHAN (India)

Poetul nu se poate desprinde de popor

Vă aduc salutul poporului Indiei pentru succesul Bienalei voastre.

Știți că noi ieșim dintr-o îndelungată sclavie și că acum vrem să intrăm în contact cu toate popoarele lumii, — iată pentru ce am parcurs noi cele opt mii de kilometri care ne despart de Knokke, ca să ascultăm și ca să cunoaștem problemele pe care le confruntați.

In India, poezia este întotdeauna o realitate care pătrunde și îmbracă viața poporului.

In țara mea se vorbesc douăsprezece pînă la treisprezece limbi și în toate aceste limbi poezia rămîne o realitate strîns legată de viața poporului nostru.

Nu cunosc prea multe despre Occident, afară de ceea ce am aflat din cărți și publicații, dar pot să vă asigur că la noi poetul aparține societății și aș putea să mă exprim clar propunîndu-vă două principii:

1) — poezia există pentru plăcerea și fericirea omului; fericirea este destinul ultim al omului;

2) — poezia trebuie să ridice nivelul moral și estetic al poporului, poetul nu se poate desprinde de popor.

S-a cerut participanților la această Bienală să-și spună părerea cu privire la influența bombei atomice și a progreselor tehnologice asupra misiunii poetului.

Cred că și noi trebuie să acceptăm responsabilitatea noastră în fața acestor progrese. Poetul trebuie să apere viața și fericirea și trebuie să aibă voința de a-și menține principiile sale în viață, astfel cum pentru mine această idee este simbolizată prin Turnul înclinat din Pisa care rămîne în picioare.

GUY de BOSSCHÈRE (Belgia)

Pledoarie pentru poemul de circumstanță

Ce este poemul de circumstanță? Care îi este teritoriul, care îi sînt frontierele? Poemul de circumstanță poate fi poem de iubire sau poem politic, deci tot poem de iubire. Poemul de circumstanță este întotdeauna un poem cordial. El țîșnește spontan dintr-o mișcare irezistibilă. Poemul de circumstanță este întotdeauna un poem generos. El se naște fulgerător, sub imboldul bucuriei sau al revoltei.

Autenticul poem de circumstanță este întotdeauna un poem bun, pentru că el semnifică o prezență în lume. Cînd Paul Eluard scrie poemul **Libertate**, îl inspiră spectacolul aservirii Franței, este vorba deci de un poem de iubire pentru Franța.

Actualitatea care interesează este cea care nu se trece. Sub aparența fugacității, a precarității cotidianului, există o mare tendință care durează, care se încarnează în fiecare clipă de-a lungul veacurilor și care angajează viitorul. Ceea ce este întotdeauna actual ține de om. Poemul care vorbind despre eveniment, descoperă permanența omului, — acest poem este durabil. El va trăi din propria lui substanță. Poemul care descoperă că circumstanța este de-acum înainte de neuitat, pentru că e o nouă înaintare, pentru că e un nou progres al spiritului, pentru că o nouă cucerire a geniului omenesc este înscrisă în ea, acest poem este infinit de bogat și această bogăție nu poate fi epuizată.

Notă: Textele cuvîntărilor sînt prescurtate de redacție.

JEAN CASSOU (Franța)

Cuvinte de încredere

Aș vrea să vă adresez doar cîteva cuvinte de încredere. Cred, într-adevăr, că omul a știut întotdeauna să-și regrupeze forțele, să le asigure o nouă organizare, o nouă distribuire după schimbările de condiție pe care și le impunea prin revelațiile sale tehnice, economice, sociale. Geniul omului se exercită într-un continuu efort de adaptare. Acest efort n-a încetat niciodată de a-i lăsa dispoziția și garanția facultăților sale spirituale cele mai vii: acestea n-au căutat decît să-și găsească noi puncte de aplicare, să-și dăruiască forme noi. De unde noutatea perpetuă a civilizațiilor. De unde această diversitate a civilizațiilor pe care, din punctul la care am ajuns pe parcursul speciei noastre, o putem contempla cu desfătare și studia cu o nepotolită sete de a cunoaște și judeca.

Eu nu cred că trebuie să acuzăm mașina de primejdiile de care ea poate părea că ne amenință, ci mai curînd oamenii care ar întrebuința-o în scopuri inumane. Nu mașinile sînt primejdioase omului, ci unii oameni sînt primejdioși pentru om. Este un fapt că formidabilele progrese atomice, în loc să se integreze la ceea ce va fi o civilizație, sînt în clipa de față utilizate în eventuale scopuri de distrugere a însăși acestei civilizații. Trebuie acuzată știința? Intrebarea e ridicolă, căci înainte chiar de a fi formulată, trebuie constatată evidența că sînt de acuzat unii oameni.

Eu refuz, așadar, să văd în dezvoltările mașinii, oricît de fabuloase ar fi, nașterea unei lumi îngrozitoare din care poezia va fi alungată ca în foarte abstracta, mecanica și despotica republică a lui Platon. Nu este adevărat că intrăm într-o eră de determinism absolut, al cărei suveran va fi mașina, o ființă creată de om, față de care omul s-ar simți devenind cu totul eterogen, pentru că ar ignora tot ceea ce este esențial omului. Acesta e un coșmar ce mi se pare de neconceput. Cred că omul va avea întotdeauna de-a face cu oameni și numai cu oameni și că, prin urmare, el își va păstra întotdeauna facultatea de a li se adresa lor în proză și în versuri, de a le comunica în proză și în versuri ceea ce simte, ceea ce vrea.

De lumea care se pregătește, poezia nu se teme în nici un fel. Există, desigur, în ea ispite pentru voința de putere, pentru instinctul minciunii și al distrugerii. Ea implică prilejuri de a face rău, pentru oamenii posedați de forța răului. Dar una din cele mai secrete virtuți ale poeziei este exorcismul. Poezia trebuie nu numai să accepte această lume a gestației cu toate minunatele ei unelte, ci să o adopte, să o asimileze, să o integreze naturii omenești, apropiind-o omului, făcînd-o să producă toate posibilitățile ei umaniste. Și această operațiune se poate face cu entuziasm. Căci sînt de eliberat teme de entuziasm din toate transformările care au ocupat necontenit planeta de cînd e locuită de specia noastră și care sînt însăși opera speciei noastre.

Tahiti fără fard

„Tahiti, perla Pacificului"... glăsuiesc ștampilele poștei și, bineînțeles, ghidurile turistice. Este oare adevărat acest slogan plictisitor, pe care, de o sută șaptezeci de ani încoace o întreagă literatură [1]) îl întreține? Dacă cercetezi chiar numai cîteva dintre aceste lucrări, ești frapat de lirismul extraordinar pe care îl folosesc autorii lor spre a cînta această „Nouă Cytheră". Pentru Bougainville, care descoperă un Tahiti „îndulcit", pictat de Watteau, „te-ai crede în Cîmpiile Elysee"... Iar peste un veac, scriitorul britanic Somerset Maugham ne asigură și el că „Nici un cuvînt nu poate zugrăvi acest paradis". Pentru pictorul Matisse, peste măsură de încîntat de coloritul ținutului, Tahiti este „insula trîndăviei inconștiente și a plăcerii".

Dar Tahiti din cărțile atîtor călători și scriitori n-a fost niciodată Tahiti cel real. Datorită unui curios fenomen de sugestie literară, această mică insulă pierdută în imensitatea Pacificului a provocat întotdeauna, de la descoperirea ei (1767) cele mai curioase aberații ale imaginației și lirismului.

Mitul insulei Tahiti, oferit sub diverse variante de numeroșii turiști și scriitori, a ocolit totdeauna faptul că locuitorii insulei sînt supuși celor mai aspre legi ale forței, pe care o exercită aci reprezentanții colonialismului francez.

Iată însă că de data aceasta un scriitor, și chiar unul francez, Jean-Marie Loursin, înlătură în cartea sa „Tahiti" (editura Seuil, colecția „Petite Planète", Paris), toate aceste imagini ale lui Esperial care și-au urmat pînă acum, în mod glorios, cariera lor bicentenară. Astfel, clișeul „paradisului", întreținut de o întreagă literatură euforică, al unui „paradis", în care locuitorii săi nu fac altceva decît să rîdă, să se zbenguie toată ziua în apele albastre ale Pacificului, iar noaptea să cînte sau să iubească, nu ne mai apare atît de trandafiriu, cînd aflăm că economia insulei Tahiti și deci și viața localnicilor este puternic influențată de cursurile coprei, fosfatului, vaniliei și sidefului, cursuri foarte variabile pe piața mondială.

Dacă în timpul și în primii ani după ultimul război mondial, Tahiti, ca întreaga Polinezie franceză, a trecut printr-o perioadă de prosperitate considerată „sfîrșitul conflictului din Coreea", ne spune Loursin, reducînd la jumătate cursul coprei, a cufundat țara într-o criză economică persistentă, ceea ce a făcut ca tahitienii s-o ducă din ce în ce mai greu. Cu atît mai greu, cu cît și costul vieții a crescut simțitor.

Dezvăluind aceste date care, într-adevăr, nu sînt de loc poetice, Loursin înlătură orice iluzie tuturor acelora care își mai închipuie că în Tahiti dăinuie epoca lui Pierre Loti sau Gaugain.

Loursin nu se oprește doar la acest aspect al vieții tahitienilor ci, combătînd optimismul plin de încredere al atîtor confrați în ale scrisului, el ne arată că și mitul unor localnici buni, de treabă, care se înțeleg de minune cu colonialiștii francezi, nu este altceva decît un exces de limbaj care trebuie lăsat prospectelor turistice și broșurilor de propagandă.

Căci, ne spune el, una din calamitățile acestei admirabile insule o constituie „albii, și dintre ei funcționarii". Cîțiva autori, în special Alain Gerbault, care au privit cu obiectivitate insula și locuitorii ei, — s-au străduit să arate în cărțile lor neînțelegerea albilor (citește: francezilor, n.a.) față de problemele acestei insule, atît de deosebită de restul lumii, probleme pe care funcționarii coloniali francezi nu le cunosc decît la suprafață. „Cît de frumoase ar fi aceste insule (e vorba de cele aproape 100 de insule, printre care și Tahiti, care constituie posesiunile franceze din Oceania, n.a.), dacă nu s-ar găsi decît natura și indigenii", spun unii vizitatori. „Cu siguranță că aceasta-i și părerea tahitienilor" adaugă Loursin care mărturisește ceva mai încolo că atunci cînd „ai aprofundat îndeajuns psihologia indigenă, observi că dacă tahitienii nu-i iubesc de loc pe francezi în general — reflex normal la un popor «colonizat» — ei îi detestă pe funcționarii coloniali."

Rolul corupător al colonialiștilor albi nu s-a redus doar la distrugerea moravurilor tahitienilor, la folosirea tuturor abuzurilor. Colonialiștii francezi au introdus în Tahiti alcoolul pe o scară atît de largă, încît alcoolismul amenință azi degenerarea rasei băștinașe.

„De la război, ne spune tot Loursin, ești surprins de creșterea consumului de alcool în Oceania franceză. Acest alcoolism, extrem de răspîndit atît printre albi cît și printre indigeni, pare datorat unei cauze bine definite: plicitseala." „Insulele în care mori de dragoste", zugrăvite astfel de Fabiano, să fi devenit „insulele în care mori de plictiseală?" se întreabă scriitorul francez. Și se grăbește să răspundă că, de fapt, „pentru indigeni, plictiseala este, în cea mai mare parte, șomajul".

Majoritatea literaților sau ziariștilor care au trecut prin Tahiti nu s-au putut opri să nu scrie, natural, elogios, despre serviciile importante pe care colonialismul francez le-a adus în Tahiti. Să fie oare adevărat? Răspunsul ni-l dă Loursin, cînd ne spune: „Una din inconsecvențele albilor în toate țările subdezvoltate din lume constă în a ridica nivelul sanitar — și deci demografia unui ținut — fără să procure populației crescînde mijloacele de a se hrăni. E într-adevăr mult mai ușor să introduci într-o țară folosirea penicilinei decît irigația sau întrebuințarea îngrășămintelor intensive... Acesta-i cazul insulei Tahiti, a cărei demografie e în creștere, dar care nu și-a părăsit culturile ei obișnuite: copra și vanilia, ca și metodele de exploatare care datează de acum un secol".

Iată, deci, tabloul adevărat al insulei Tahiti, de pe care a căzut tot fardul edenic pe care atîția scriitori i l-au așternut pe față, — tablou care, o dată mai mult, ne convinge că, oriunde, colonialismul este însoțit de teroare, abuzuri, corupție.

Paul B. MARIAN

---

1) In 1931, bibliografia lui Joe, foarte incompletă, indica 851 lucrări despre Tahiti; actualmente, numărul lucrărilor a ajuns la 1500 (n.a.).

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.86; 11.39.36; 11.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 40 (290) — Joi 1 octombrie 1959

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

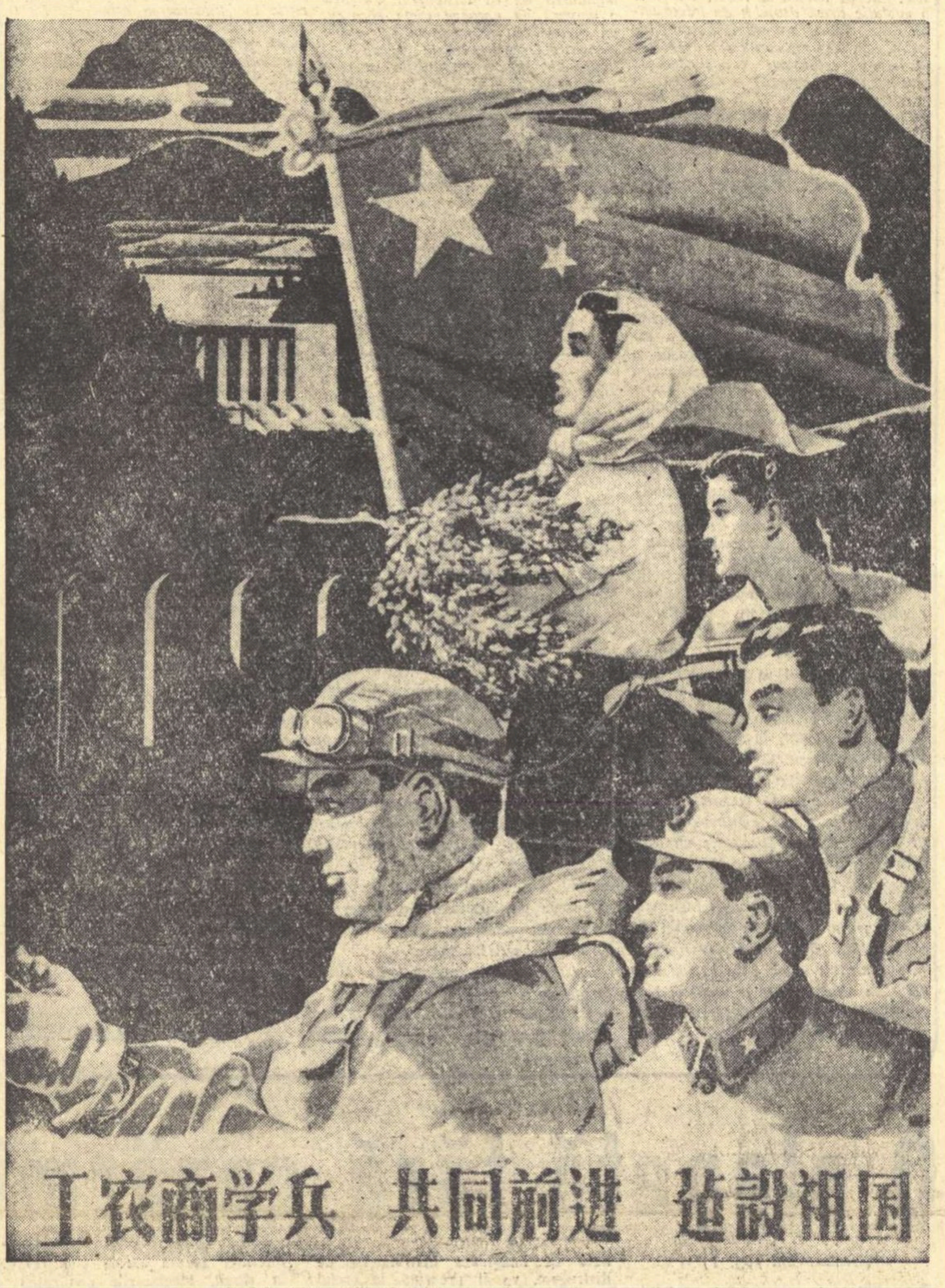
工农商学兵 共同前进 建設祖国

„Muncitori, țărani, intelectuali și soldați construiesc patria socialistă".

Afiș de TZAI-CEN-HUA

MAO ȚZE-DUN

Se duce zeul molimei

Citind în ziarul „Jenminjibao" din 30 iunie că în districtul Iucian a fost lichidată schistosomia, am fost nespus de mișcat; am stat pe gînduri întreaga noapte și n-am putut adormi. Dimineața, pe cînd afară adia o boăre de vînt, iar soarele abia răsărit îmi bătea în geam, mi-am îndreptat privirea departe-n zare, către cerul de miazăzi, și cuprins de bucurie mi-am lăsat condeiul să aștearnă pe hîrtie aceste versuri.

I

Zadarnic erau limpezi apele și verzi munții;
Străvechiul pămînt al țării era cuprins de mîhnire.
Nici chiar Hua Du, vestitul vraci din vechea Chină,
Nu găsise vrun leac împotriva blestemaților de schistosomi.

Satele se pustiau, năpădite de bălării,
Sumedenie de oameni zăceau înfrînți de boală,
Zeci de mii de case erau deșarte și părăsite;
Nu mai auzeai glas de om, ci numai cîntec de strigoi.

Azi, pe întinsul necuprins al țării,
Pot să străbat într-o zi optzeci de mii de li.
Și ridicîndu-mă pe culmile văzduhului
Să văd cum curg în cer fluvii de stele argintii.

Văcarule din cer, tu, care ești întruchiparea țăranului,
Tu vrei, firește, să afli ce mai este cu zeul molimei.
Află deci că și marea lui bucurie și durerea poporului
S-au dus mînate de vreme ca apa ce curge la vale.

II

Prin sălcii bate vîntul primăvara
Și leagănă zeci de mii de ramuri mlădioase.
Cele șase sute de milioane de concetățeni ai noștri
Sînt tot așa de deștepți și de iscusiți ca și Iao și Sun.[1]

Ploaia de primăvară, roșie ca idealurile,
Vuind ca valurile se năpustește.
O, munți acoperiți de codri verzi,
Din voi vom face poduri cerești spre mîndre plaiuri.

Prin cele cinci lanțuri de munți vecini cu cerul,
Se ridică și izbește mereu sapa lucioasă ca argintul.
Cînd își încoardă brațul lui de fier poporul muncitor,
Se cutremură uriașul continent străbătut de trei mari fluvii.

In noua lume socialistă
Nu mai este pentru tine nicăieri vrun adăpost.
Zeu al molimei! Unde mai poți să te duci?
Corabia de hîrtie, cu lumînarea alături,[2]
Arzînd, numai în cer te poate duce!

In romînește de AL. PHILIPPIDE

[1] Iao și Sun: vestiți înțelepți din antichitate.

[2] Superstiție populară după care, prin arderea unei corăbii de hîrtie și aprinderea unei lumînări, se izgonește duhul rău în cer, iar bolnavul se tămăduiește.

UN DECENIU

Implinirea a zece ani de la înființarea Republicii Populare Chineze înseamnă, pentru marele popor care reprezintă un sfert din populația de pe globul pămîntesc, un popas, atît cît să poată privi înapoi la drumul parcurs și cît e necesar pentru trecerea în revistă a marilor succese dobîndite în acești zece ani. Iar pentru întregul lagăr socialist, aniversarea Chinei și izbînzile ei înseamnă o victorie a lui, a fiecărei țări socialiste în parte, fiindcă pentru noi, cei ce luptăm pentru fericirea omului și pentru pace, o victorie dobîndită de unul dintre frații noștri e a noastră, a familiei întregi, ne întărește pe toți, ne bucură și ne consolidează unitatea și forța.

China se află în al doilea an al celui de-al doilea plan cincinal al său. Ea a înfăptuit pînă acum transformarea socialistă generală a industriei și comerțului capitalist și a agriculturii și industriei meșteșugărești. A realizat deci, în linii generale, sarcinile revoluției socialiste în ceea ce privește proprietatea asupra mijloacelor de producție. Dacă ar fi să cităm numai cîteva cifre care oglindesc, la încheierea primului plan cincinal, creșterea producției din 1952 pînă la 1957, vedem că ea a crescut ca valoare, în industrie și agricultură, cu 68%, iar în producția meșteșugărească cu 83%.

S-au consolidat ramurile de industrie existente, s-au creat ramuri noi, au crescut de trei ori față de 1952 forțele tehnice. Anul 1958, primul an al celui de-al doilea cincinal, a înregistrat o sporire și mai mare a acestor cifre, el a fost numit pe drept cuvînt anul de salt în economia națională a Chinei. O singură cifră spune limpede această minunată izbîndă. Valoarea totală a producției industriale a Chinei în 1958 a fost cu 65% mai mare decît aceea din 1957!

Această țară, în trecut săracă, exploatată, cu o uriașă populație harnică, dar veșnic lipsită pînă și de strictul necesar, a parcurs în acești zece ani un drum pe care, economicește, nu l-a străbătut odinioară în veacuri întregi. Veacuri întregi sistemul social al Chinei, sistemul semicolonial și semifeudal, n-a prilejuit și n-a îngăduit nici măcar crearea unei industrii proprii, care ar fi dat independență țării și bunăstare populației. Marile resurse naturale ale solului Chinei au rămas neexploatate. Numai sistemul social actual, numai revoluția socialistă, prin marile și fundamentalele prefaceri pe care le-a realizat, a putut să aducă China la situația din prezent, să facă din ea o țară cu o industrie proprie în plină dezvoltare, cu o agricultură care adoptă din ce în ce mai larg mijloace mecanizate și metode avansate, în care cultura și arta pătrund pînă în cele mai depărtate colțuri ale mediului rural, în care — după cum spune premierul Consiliului de Stat, tovarășul Ciu En-lai, în „Raportul cu privire la activitatea guvernului" prezentat în 18 aprilie a.c., ca răspuns la unele comentarii răuvoitoare rostite pe undeva la adresa Chinei — „muncitorii și țăranii nu au pierdut decît «libertatea» de a fi șomeri și de a muri de foame".

Acest salt realizat în 1958 nu reprezintă numai un efort pe care poporul chinez l-a realizat, sub conducerea partidului și a guvernului, la un moment dat, ci o formă de evoluție adoptată și pentru viitor, în toate domeniile de activitate, în industrie ca și în agricultură, în comerț ca și în viața culturală. Rezultatele pe care le-au dat comunele populare, învățămîntul, (adică nu numai crearea de școli de toate tipurile și gradele, ci și îmbinarea muncii intelectuale cu cea fizică, a teoriei cu practica), sînt o dovadă că în chipul acesta se poate merge mai departe, cu deplin succes.

Cel care străbate China într-o călătorie, așa cum și-a dorit de ani îndelungați, pentru a vedea, alături de mari opere de artă, de monumente vechi ,— mărturii ale unei milenare culturi — și noile împliniri de care, de data asta, beneficiază sute de milioane de oameni, cel care străbate cîmpii și munți, trece peste ape, dintr-un climat în altul, de la nord la sud, și poposește în cîte un mare .centru urban sau într-o așezare sătească, are prilejul să vadă cu ochii lui ceea ce clădește, ceea ce trăiește poporul chinez, să simtă ritmul în care se construiește, să cunoască spiritul de azi al Chinei Populare.

De la fereastra trenului care aleargă peste mii și mii de kilometri, călătorul vede pretutindeni, aproape pe fiecare palmă de pămînt, un furnicar de oameni, care modifică suprafața solului, care fac lucrări de irigații peste nesfîrșite cîmpii uscate, care nivelează terenul inegal, care retează dealuri ca să facă loc la ogoare, care ridică terasamente, poduri, sapă tunele. Sute de mii de oameni neobosiți, în necontenită mișcare, care înfrîng piedicile naturii și și-o supun. De la fereastra trenului, noaptea, poți vedea cum cîmpiile, peste care cerul și-a răsturnat parcă toți luceferii, pîlpîie și trăiesc în întuneric prin sutele lor de cocserii nepotolite.

Dacă vizitezi fabrica de piese de mașini din Șanhai sau pe cea de textile din Hou Cen, vezi aceeași activitate pe care ai putea-o numi febrilă, dacă n-ar fi dusă cu atîta liniște, cu atîta calmă încordare, cu atîta disciplină. Această hotărîre tăcută, perseverentă, această atenție, această destoinicie, puse în slujba unei mari seriozități, sînt calitățile masei în China, ale masei care construiește socialismul și ale fiecărui om în parte care ia asupra sa răspunderea întregului, cu conștiința că numai așa marile obiective ale socialismului vor fi atinse. În Universitatea politehnică din Pekin, studenții lucrează la fel, cu aceeași rîvnă și încordare, așa cum se lucrează probabil în toate celelalte universități, așa cum se lucrează în școala medie pe care am văzut-o, tot din Pekin, și în atelierul mecanic înființat de această școală pentru elevii ei.

Cei care ar înțelege din aceste rînduri că în China toți oamenii stau zi și noapte aplecați peste strung sau peste fierul plugului, încruntați, cu respirația stăpînită, n-ar avea o imagine exactă a poporului chinez. Ar trebui să adaug, pentru împlinirea acestei zugrăviri prea repezi, că fața pe care o ridică muncitorul sau studentul de pe lucrul lui e luminoasă și încălzită de acel zîmbet larg al omului mulțumit de munca lui, plin de încredere în azi, în mîine, că serbările populare au în China strălucire și se desfășoară într-o atmosferă de veselie care izvorăște din același sentiment, că seara grădinile publice sînt pline de oameni care petrec, că zecile de săli de spectacol din fiecare oraș (teatre de profesioniști, de amatori, teatre sindicale, de toate genurile) sînt pline în fiecare seară, că pereții școlilor, ai fabricilor, ai institutiilor din comunele populare sînt acoperiți de versuri și de desene, — creații populare pline de entuziasm, expresie a mulțumirii de a construi a constructorilor.

In zilele noastre, în care racheta sovietică a atins fața lunii, în care tovarășul Nikita Sergheevici Hrușciov a lansat, ca pe un nou sputnik, ideea măreață și salvatoare pentru omenire a dezarmării totale, în care toate democrațiile populare sărbătoresc prin victorii, prin roade îmbelșugate, libertatea prin care au renăscut ca țări, Republica Populară Chineză, China cea adevărată, a milioanelor de oameni puternici și liberi, intră în al doilea deceniu al vieții sale noi, plină de forță și de elan, ridicînd pe tot întinsul ei construcțiile păcii, din ce în ce mai multe. Dragostea și gîndurile noastre o urmăresc pas cu pas!

Lucia DEMETRIUS

„Trăiască rațiunea, piară întunericul!"

Printre primii poeți ai lumii, Walt Whitman a avut curajul și noblețea de a trece cu o superbă nepăsare peste subtilități, nuanțe și prejudecăți și de a proclama adevăruri fundamentale cum ar fi: pacea, democrația, dragostea, natura. Căci pe el nu l-au ispitit sensurile spinoase și intortocheate, pașii săi n-au fost uimiți de drumuri misterioase. El a fost poate printre primii poeți care a avut puterea miraculoasă de a se bucura ca de o mare minune a lumii văzînd un bărbat alături de o femeie. Simpla existență a oamenilor i se părea un izvor de certitudini și de bucurii, un fir de iarbă îi era de ajuns pentru a se cutremura de splendorile lumii, un bărbat alături de o femeie îi era de ajuns pentru a îngenunchea în fața dragostei. Whitman a atras atenția Americii, omenirii, că pe lumea asta numai lucrurile fundamentale sînt pe măsura omului și acestea sînt: democrația, egalitatea, pacea și dragostea

Sub presiunea celor interesați în dezlănțuirea unui nou război, sub avalanșa prejudecăților și a minciunilor, mulți americani uitaseră nobilele descoperiri ale marelui lor poet. Vizita lui Nikita Hrusciov, primul ministru al Uniunii Sovietice, a avut puterea de a aminti cetățenilor Americii că dincolo de deosebirile de orînduire socială, dincolo de diversitatea convingerilor politice și filozofice, există ne voia de pace, de coexistență pașnică

Cu un sentiment de nobilă răspundere pentru soarta întregii umanități, conducătorul statului sovietic a chemat la lupta împotriva războiului rece, la sfărîmarea prejudecăților, la dezarmarea totală, la crearea unui climat internațional de liniște și siguranță. Căci în toate discuțiile și luările de poziție ale conducătorului sovietic, se vede grija deosebită pentru soarta umanității, dorința ca omul să trăiască în liniște, ferit de amenințările războiului, — dovadă emoționantă a umanismului socialist. „Secolul al XX-lea este secolul celei mai mari înfloriri a rațiunii și talentelor omului — *a spus N. S. Hrușciov la întoarcerea sa din Statele Unite.* In zilele noastre, oamenii înfăptuiesc cu mîinile lor visuri de veacuri ale omenirii întruchipate în basme care păreau plăsmuiri ireale ale imaginației. Putem oare să ne împăcăm, în această epocă de înflorire a geniului omenesc care descoperă tainele naturii și care pune stăpînire pe forțele ei puternice, cu menținerea unor relații primitive între oameni, ca pe vremea cînd omul era fiară?"

Comunismul este desăvîrșirea omului și nimic nu poate opri mersul înainte al societății. Eliberat de exploatare, de orice fel de prejudecăți, omul va trăi în comunism liber și fericit ca pasărea și toate înălțimile îi vor fi accesibile. In toate discuțiile purtate în Statele Unite, Nikita Sergheevici Hrușciov și-a manifestat convingerea nestrămutată în victoria comunismului. Dar totodată conducătorul guvernului sovietic, subliniind că orînduirea socială e o chestiune internă a fiecărui popor, a chemat la întrecerea pașnică între capitalism și socialism, încredințat că din această întrecere, socialismul, de partea căruia se află legile inevitabile ale istoriei, va ieși învingător.

Omenirea a privit cu un sentiment de speranță și încredere vizita lui Nikita Sergheevici Hrușciov în Statele Unite

Nikita Sergheevici Hrușciov, în încheierea cuvîntării sale ținută la întoarcerea din Statele Unite, a citat cuvintele lui Pușkin: „Trăiască rațiunea, piară întunericul!"

Profețiile multor artiști ai lumii, profeții care porneau din convingerea adîncă în frumusețea omului, în tăria omului de a alunga prejudecățile, s-au adeverit de-a lungul veacurilor. Fie ca și nobila profeție a marelui poet rus să se adeverească.

Teodor MAZILU

Dorința de pace a omenirii

Niciodată dorința de pace a omenirii și de destindere a încordării internaționale n-a fost scăldată în mai calde speranțe decît acum, cu prilejul vizitei tovarășului Hrușciov în Statele Unite ale Americii. Felul cum s-a desfășurat contactul cu poporul american și cum tovarășul Hrușciov a izbutit să cîștige inimile oamenilor fac să fie îndreptățite aceste speranțe. Un rezultat al acestei vizite este de pe acum sigur: — anume că a sporit considerabil numărul partizanilor coexistenței pașnice, chiar acolo unde erau ei mai puțini. Aceasta va împinge popoarele celor două sisteme sociale la cunoaștere reciprocă într-un viitor apropiat, îndeosebi pe linie culturală, fapt care la rîndul său va promova destinderea internațională. Dar pe plan politic este de așteptat mai mult: tratative la cel mai înalt nivel în vederea înlăturării războiului rece și a consolidării păcii între popoare. Așteptările nu vor fi înșelate, căci ele sînt de mult în sufletul oamenilor. Cît despre propunerea lui N. S. Hrușciov la O.N.U. cu privire la dezarmarea generală, ea este nu numai de o unică măreție, corespunzînd spiritului leninist manifestat prin primul decret la înființarea Uniunii Sovietice, dar face parte hotărît din domeniul posibilului în zilele noastre. Dacă prevederile științifice cu privire la transformarea societății omenești ale lui Marx și Engels, au avut nevoie de zeci de ani ca să se întrupeze și să facă din planeta noastră un Ianus cu o față îndreptată înspre trecut, capitalismul, și alta spre viitor, socialismul — pentru dezarmarea generală hrușcioviană va fi nevoie de mult mai puțin. Lupta pentru pace a popoarelor și știința modernă vorbesc în acest sens. Un război ar fi egal cu sinuciderea pentru cine l-ar porni pe scară mondială. Este mai util să pui tehnica nouă și inteligența omenească din era atomică în slujba bunei-stări a maselor și a cuceririi cosmosului, decît să sari în prăpastia morții. Aceasta trebuie s-o recunoască militariștii și afaceriștii care privesc lumea prin viziera îngustă a măștii de pe fața lui Ianus, cea îndreptată spre trecut.

Propunerile de dezarmare generală ale lui Hrușciov sînt poarta de aur spre viitor a omenirii.

Mihai BENIUC

O planetă fără cazărmi

Sînt încredințat că nici un conducător de stat n-a înfățișat vreodată umanității un program mai concret al fericirii ca Nikita Sergheevici Hrușciov, la New York. De milenii, de la praștie și pînă la Hiroșima, lumea noastră pămîntească — precizimea începe să fie obligatorie — se sfîșie în bătălii ce-au lăsat în urmă hecatombe de vieți și cetăți în ruine. De-a lungul istoriei, catastrofele au venit cu o asemenea periodicitate, încît conștiințe uneori avansate s-au împăcat cu fatalitatea. In „Războiul Troii nu va avea loc" Giraudoux transmite lumii un mesaj funebru: „Amputați copiilor degetul arătător de la mîna dreaptă, și veți vedea că se vor război stîngacii. Tăiați bărbaților un picior și vor apare oștiri de șchiopi...". Războaiele au căpătat o alură implacabilă, spre disperarea omului de pretutindeni, umbră docilă și pedepsită. Secolului nostru îi revine un merit: dacă a cunoscut năpraznica încercare a două războaie pustiitoare, se mîndrește, în schimb, cu cea mai masivă opoziție pe care a ridicat-o deodată omenirea, opoziție conștientă și bărbătească, decisă să oprească reeditarea cataclismelor.

La New York, Nikita Sergheevici Hrușciov a prezentat un viitor statut al fericirii omului eliberat de povara armelor și a consecințelor pe care aceste unelte le implică. Fac efortul să traduc în realități cotidiene, imediate, propunerile, și-mi dau seama că omul de stat sovietic a preconizat, în fapt, transformarea planetei noastre într-un eden practic și accesibil. Imaginați-vă o planetă fără cazărmi, fără tunuri, fără bombardiere, fără tancuri, fără bombe atomice, fără stagii militare și fără ministere de război, fără instrucții și fără manevre, fără concentrări și fără adăposturi, fără sîrmă ghimpată și fără fronturi, fără explozii dar mai ales fără angoasă și panică, fără despărțiri de oameni și fără dolii, fără mutilați și fără prizonieri, fără orașe arse și fără tinereți schilodite, fără coșmare și fără atîtea blesteme negre cîte implică acest cuvînt, războiul. Discursul lui Nikita Hrușciov, astăzi al întregii lumi, ar trebui să devină obiect de meditație profundă pentru poeți și pentru statisticieni, acești vizionari tăcuți, modești și anonimi ai

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 2)

CRITICA LITERARĂ ȘI SPIRITUL CRITIC

I.

Principiul leninist al îndrumării literaturii de către partid își verifică neîncetat, în practică, justețea și temeinicia. Astfel, recentul articol redacțional publicat în „Scînteia", sub titlul clar și hotărît — „Impotriva tonului apologetic în critica literară și artistică" — constituie un substanțial ajutor în dezvoltarea criticii literare și în general a creației literare și artistice. Problema discutată este vitală pentru critică: spiritul critic. Intr-adevăr, implicațiile „tonului apologetic" sînt nebănuit de multiple, el poate duce la anularea spiritului critic, face cu neputință folosirea criteriilor științifice, anulează deosebirea dintre valoare și nonvaloare și ușurează infiltrarea ideilor străine nouă, infiltrarea ideologiei burgheze. Tonul apologetic și critica literară sînt deci noțiuni antagonice, critica apologetică fiind un nonsens.

Tonul apologetic și nediferențiat duce însă nu numai la anularea criticii ca știință și la înjosirea demnității profesionale a celor care o practică, el derutează cititorul care nu mai poate discerne nimic dintr-o rostogolire egală de elogii. Criticul nu se mai poate numi — în acest caz — mandatar al opiniei publice și renunță la misiunea sa în dezvoltarea creației artistice. Dar scriitorul? Ce poate el spune despre apologeții săi decît: „laudele lor, desigur, m-ar mîhni peste măsură..." Căci nu numai că nici o plăcere nu poate rezulta dintr-o unanimă distribuție de lauri devalorizați, dar el însuși, văzînd că cele mai bune și cele mai slabe rezultate ale muncii sale sînt egalizate, nu poate fi decît mîhnit sau derutat. „Tonul apologetic" este funest în egală măsură criticului, cititorului și scriitorului, chiar dacă acesta din urmă, într-o mișcare violentă dar trecătoare, poate reacționa împotriva unor critici aduse cărții sale. Este extrem de important ca scriitorul să înțeleagă profund că nu poate fi vorba nicidecum de un antagonism între scriitor și critic, că sensul vieții unui critic este de a fi realmente folositor creației literare, deci și fiecărui scriitor în parte și că obiecțiile criticului sînt făcute (nu totdeauna juste, nu totdeauna argumentate, firește...) în numele ideilor comune, a scopului comun: cea mai mare glorie a literaturii romîne, parte integrantă a construirii socialismului.

Fără îndoială că dușmanii noștri se vor grăbi să deformeze pe la diferite posturi de radio apariția acestui editorial din „Scînteia", și să-i găsească cele mai ciudate interpretări. Realitatea e însă clară: ne aflăm într-un moment important pentru dezvoltarea viitoare a creației și sporirea exigențelor corespunde atît dezvoltării obiective a literaturii și artei, cît și creșterii exigenței maselor de cititori. Nu se mai poate vorbi acum de „literatura nouă" de „prima carte despre..." etc. Literatura noastră de după Eliberare constituie acum un capitol masiv și important al istoriei literaturii romîne, unic prin originalitatea conținutului, tematicii și raporturilor dintre oameni. S-au creat în această perioadă valori certe, iar cîteva opere se află — artistic vorbind — alături de creațiile celor mai buni scriitori romîni din trecut, după cum pot sta cu cinste alături de cele mai valoroase creații ale scriitorilor contemporani din alte țări. Aceasta mi se pare un fapt deosebit de important, de la care trebuie să pornim în orice judecată globală. Creația închinată de scriitorii noștri Eliberării, în acest an, este impresionantă cantitativ și fără să anticipăm, constituie pentru mulți scriitori o contribuție valoroasă la dezvoltarea literelor romîne. De aceea putem vorbi astăzi despre „dezvoltarea ascendentă a literaturii și artei noastre pe drumul realismului socialist..." sau — cum scrie tot „Scînteia" — „Anul din urmă s-a caracterizat printr-o bogăție a creației literare și artistice, au apărut numeroase lucrări consacrate unor teme însemnate, centrale". Dar nu numai literatura, ci și critica a cunoscut succese, s-a maturizat. Se poate spune că s-a constituit în ultimii ani — prin îndrumarea neîncetată a partidului — o echipă de tineri critici capabili să facă față noilor sarcini care ne stau în față.

Tocmai asemenea succese, o creație bogată, variată și — fatal! — inegală, creează obligația unui spor de exigență și de seriozitate profesională. Criticii noastre i se cere ca, pe baza unei analize profunde, temeinice și

Paul GEORGESCU

(Continuare în pag. 2)

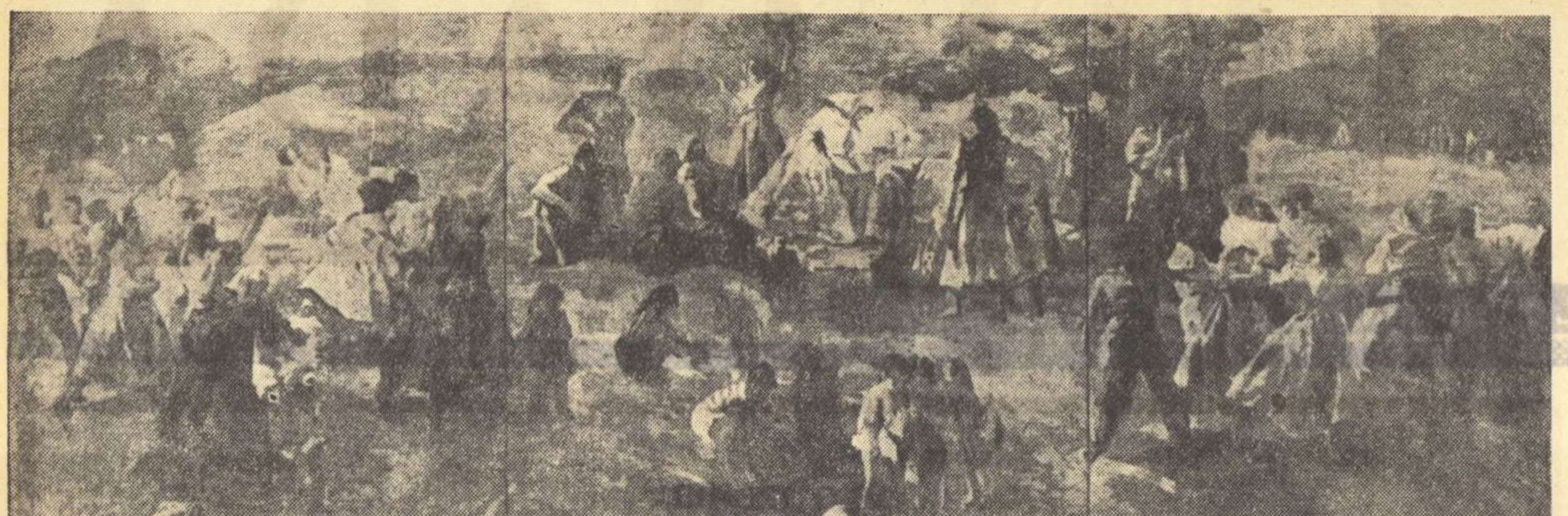

ŞTEFAN CONSTANTINESCU „O zi de odihnă la Reşiţa"

Despre poezie, critică şi exigenţă

De vorbă cu Marcel Breslaşu

— Aţi citit, desigur, articolul din „Scînteia" privind critica literară şi artistică. Se analizează acolo, pe drept cuvînt, exigenţa scăzută a criticii faţă de producţiile literare. Care credeţi că sînt efectele acestei scăderi şi ce mijloace de remediere propuneţi?

— Efectele sînt deplorabile şi mijloacele de remediere multiple! Articolul vine la timp pentru a deretica puţin prin lăcaşul literaturii noastre. Fenomenul semnalat este destul de vechi, dar el pare să se fi agravat, în ultimul timp. Lucrurile încep — după părerea mea — nu de la critici, sau nu numai de la ei, ci în acelaşi timp de la „autosatisfacţia" unora dintre scriitori, de la pierderea simţului proporţiilor (ba şi al ridicolului!). Importanţa pe care şi-o dau ei înşişi îi intimidează pe cronicari şi articlieri, care, atunci cînd ar ajunge la formularea rezervelor, sînt cuprinşi de îngrijorarea delictului de lez-maiestate şi loviţi de ataxie locomotrice. Ingăduie-mi o mică fabulă improvizată: Nici tămîiere fără înfumurare, nici înfumurare fără tămîiere! De altfel, ar fi nedrept să-i numim pe criticii noştri, aşa, de-a valma şi la modul absolut, lipsiţi de exigenţă ori de curajul opiniei. Priviţi cu cîtă minuţiozitate şi încrîncenare „freacă" pe cîte un biet debutant, fără a mai vorbi despre tremurătoarea gintă a celor care trimit versuri, la „Poşta redacţiei"! Am putea rezuma raporturile dintre „unii" critici şi „unii" scriitori la cele două capete ale carierei literare: la start, junele, fericit că în întreaga plachetă i s-a găsit o strofă frumoasă — şi la potou, maestrul vexat şi mînios că în „operele complete" i s-a găsit un vers mai puţin genial! Gluma pusă deoparte, acestea sînt probleme cu care nu trebuie glumit. Criticului i se cere, pe lîngă competenţă, discernămînt şi gust, tăria de caracter de a-şi spune părerea, aşa cum este şi oricare ar fi ea, fără părtinire şi fără brutalitate, şi aceasta despre orice operă, a oricărui autor, viu, mort sau nemuritor. In această ordine de idei, am citit, cu interes şi cu folos, şi articolul din ultimul număr al „Luptei de clasă", la rubrica de critică şi bibliografie, în care un loc important îl ocupă combaterea timorării, care merge pînă la adulaţie, a unor autori de monografii în faţa scriitorului studiat. Şi, cum spuneam, la celălalt capăt al scării, i se cere criticului dragoste şi grijă, indulgenţă — nu în sens de „rabat", ci în acela de înţelegere afectuoasă şi generoasă în faţa începătorilor, a stîngăciilor şi şovăielilor primilor paşi.

— Dar există şi scriitori de vîrstă şi „poziţie" mijlocie!?

— Fireşte. Despre aceştia se scrie mult şi nu se spune nimic! Am fost şi eu în Arcadia... Am băut pînă la fund cupa de fiere a criticilor duşmănoase, distrugătoare, şi m-am delectat cu mierea — dulce uneori pînă la îngreţoşare — a ditirambilor, inoperanţi prin însăşi lipsa lor de măsură. Cele dintîi m-au îndurerat, ca oricare act nedrept, pătimaş, cele din urmă nu m-au descumpănit prea tare, ci mai mult m-au înveselit, ca orice caricatură în care-mi văd trăsăturile îngroşate, diformate (chiar dacă intenţia portretistului era să mă „flateze" ascunzînd faptul că nu sînt chiar un Adonis!). Dar cel mai nesuferit tip de critică literară este cel mijlociu, din toate punctele de vedere mijlociu: acela al vorbăriei umflate şi găunoase, al tonului circumspect, evaziv, al aluziilor de după zarzăr şi al pitirilor pe după deget, din care pînă la urmă reiese că omul a scris o foarte slabă capodoperă!

Acum, noi, scriitorii, luăm din criticile apărute cam ce ne convine şi respingem ce ne displace! Uneori, pe tăcute, nemărturisit, mai învăţăm cîte ceva şi fructificăm observaţiile colegilor noştri critici, chiar atunci cînd nu sînt din cele mai măgulitoare, — dacă însă apar bine fundamentate, izvorînd din dorinţa sinceră de a ajuta, dacă întreg contextul cheamă şi justifică încrederea în lealitatea şi priceperea semnatarului.

Dar trebuie să spun că acesta rămîne rostul secundar al criticii, mai ales al celei apărute în periodice sau în presa cotidiană. In primul rînd, ea are menirea să îndrume, să orienteze, să ofere criterii de selecţie şi de apreciere cititorului obişnuit, tineretului „prieten al cărţii" mai cu osebire. Or, ce se petrece cu cele trei soiuri de articole critice? La pomul prea lăudat omul pleacă, după strămoşeasca înţelepciune, cu sacul cel mic, la pomul retezat — scurt şi cuprinzător — nu se mai duce de fel... iar datorită articolelor în care pomii îi ascund parcă într-adins pădurea, se rătăceşte şi pierde nădejdea să o mai scoată vreodată la capăt!

— Se vorbeşte în ultimul timp de o rămînere în urmă a poeziei...

E adevărat. Spre pildă, să recunoaştem că apar încă destul de des — şi „Gazeta" noastră nu face din păcate excepţie — poezii slabe, aş spune chiar famelice! Mai dăinuie în presa noastră o întrecere pe panta minimei rezistenţe, o emulaţie în concesii, între colaboratori şi redacţii! Numai mediocritatea e întotdeauna egală cu ea însăşi. Cei mai înzestraţi scriitori nu sînt feriţi de lucrări uneori nereuşite. De ce văd acestea lumina tiparului? Toată lumea păgubeşte: şi autorul tabu „care nu poate fi refuzat", şi publicaţia, în prestigiul şi autoritatea lor, şi nivelul general al producţiei literare, şi învăţăceii care primesc o lecţie proastă şi — pînă la urmă — „andresantul" anonim dar cunoscut, publicul cetitor. Ce să mai vorbim despre satisfacerea cu orice preţ a profilului numerelor festive, despre lipsa de rigoare şi de fermitate care nu servesc noţiunile de comandă socială, de poezie de circumstanţă, dragi nouă, şi caracteristice realismului socialist.

— Aţi publicat anul acesta mai multe cărţi pentru cei mici. Viitoarea Dv. carte tot lor le va fi adresată?

— In ciuda zeflemelelor cu care mai este adesea înconjurată, literatura pentru copii impune un sever şi matur autocontrol, depăşind răspunderile artistice, profesionale, prin implicaţiile ei pedagogice, morale, cetăţeneşti... Acum mă odihnesc. Scriu o carte pentru oameni mari. Nu doar că nu ar exista aceleaşi răspunderi şi aceleaşi implicaţii ca în cele scrise pentru copii, dar cititorul în toată firea vine, te-ntîmpină la jumătate-drum cu ceea ce ştie şi ceea ce aşteaptă. Pe cînd copilul, da, el abia aşteaptă să ştie...

REP.

Critica literară şi spiritul critic

(Urmare din pag. 1)

nepărtinitoare, să deosebească valoarea de nonvaloare, să stabilească locul pe care cartea respectivă îl are în creaţia unui scriitor şi în ansamblul producţiei noastre literare. Dar nu numai atît. Ni se cere — pe drept cuvînt — o mai mare putere de sintetizare în cronicile şi articolele noastre. Cităm din editorialul „Scînteii": „In faţa criticilor şi a publicaţiilor literare stă sarcina de a trece cu toată răspunderea la o muncă temeinică de studiere şi aprofundare a noilor creaţii, ridicînd ceea ce este izbutit la nivelul unei experienţe pozitive a mişcării noastre literar-artistice, iar din slăbiciuni trăgînd de asemenea concluzii şi învăţăminte de ordin general". Se face apel aşadar, nu numai la spiritul critic, ci şi la capacitatea noastră de sintetizare, de generalizare. De altfel — şi ar fi într-adevăr o gravă greşeală asupra căreia ni se atrage atenţia încă de pe acum — dacă în condamnarea hotărîtă a tonului apologetic şi în solicitarea unei mai mari combativităţi unii critici ar ajunge pe poziţii negativiste, ar practica „vînătoarea de greşeli" etc. Partidul nu ne cere — şi de data aceasta! — decît un singur lucru: să spunem adevărul!

In această ordine de idei, mi se pare deosebit de importantă o idee exprimată astfel: „Ar fi greşit să-şi închipuie cineva că spiritul critic este necesar numai în analiza unor lucrări proaste; dimpotrivă, cercetarea ştiinţifică exigentă a operelor de valoare e de natură să scoată în evidenţă tot ce este reuşit, să atragă atenţia asupra a ceea ce autorul n-a izbutit încă să realizeze şi astfel să ajute pe creatorul de artă talentat să meargă mereu înainte". Intr-adevăr, ar fi cu totul nepotrivit să ne demonstrăm tot spiritul critic pe cărţile mediocre sau izbutite la un nivel obişnuit, folosind tonul apologetic faţă de operele scriitorilor marcanţi. Căci tocmai faţă de scriitorii cei mai buni s-a folosit cel mai des tonul apologetic, deşi tocmai ei nu au — obiectiv vorbind — nevoie de supralicitare elogioasă. Părerea că fiecare creaţie nouă a unui scriitor trebuie să constituie o creştere calitativă, ar fi simplistă, fiindcă şi cei mai mari artişti dau uneori lucrări mai slabe sau chiar nevaloroase. Nu aceasta constituie primejdia, ci egalizarea mecanică a operelor sale în virtutea semnăturii. Aceasta duce însă la derutarea cititorului şi chiar a scriitorului care poate continua pe o linie de minimă rezistenţă, descendentă. S-a vorbit în articolul menţionat — care este deosebit de concentrat, bogat în idei fertile — de presiunile exercitate de unii scriitori asupra criticilor şi redactorilor. Ele sînt reale, abundente şi au forme deosebit de variate. Ele sînt dăunătoare, în ultimă analiză, chiar acelor scriitori care le folosesc şi care îşi închid astfel posibilităţile de confruntare cu opinia publică, deci posibilităţile lor înseşi de progres artistic. Dar răul pe care-l pricinuiesc fiind mult mai mare, e neapărat necesar ca, principial, să le rezistăm într-o măsură cu mult mai mare decît am făcut-o pînă acum. Iar asemenea manifestări fiind de natură publică, să le aducem la cunoştinţa publicului, prin presă, atunci cînd — şi dacă — ele se vor mai produce. Este însă de datoria criticii principiale să ia apărarea cărţilor bune în caz că — şi asemenea cazuri se pot ivi — ele ar fi denigrate, iar scriitorul ar fi „judecat" pe un ton jignitor.

Ar mai fi, desigur, multe de spus în legătură cu ideile cuprinse în articolul amintit. Mi se pare însă mai interesant — şi voi încerca să realizez aceasta în numărul următor al revistei — să analizez prin prisma sa cîteva cronici şi recenzii apărute în ultimul timp, insistînd — cum e şi firesc — asupra greşelilor săvîrşite în „Gazeta literară".

Paul GEORGESCU

MIHU DRAGOMIR:
„Intoarcerea armelor"

Comparaţia între recentul volum de versuri al lui Mihu Dragomir, „Intoarcerea armelor", şi poemul mai vechi „Războiul", apărut în 1954, în afară de sublinierea unei continuităţi tematice, este de natură să revele criticului o evoluţie lirică deosebit de interesantă. Căci, trebuie s-o spunem de la început, „Intoarcerea armelor" reprezintă faţă de „Războiul" (ca şi faţă de alte creaţii anterioare) o adîncire a perspectivei poetului şi în acelaşi timp o îmbogăţire a mesajului său, printr-o dăruire lirică mai autentică.

E semnificativ faptul, pe care-l scoate în evidenţă comparaţia cu poemul „Războiul", că „Intoarcerea armelor" se resimte într-o mult mai mică măsură de deficienţele primului volum. Au dispărut aproape cu totul, atît anecdotismul cît şi numeroasele dialoguri sau intervenţii orale, iar descripţia se integrează acum în trăirea lirică, este o dimensiune a ei. Intr-un cuvînt, viziunea nu mai este exterioară, ci interioară realităţii pe care o exprimă poezia. Se vădeşte aceasta şi din efortul poetului de a da mai multă pregnanţă mijloacelor sale de expresie. Imaginile se îmbină armonios, realizînd, am putea zice, o sinteză, un ansamblu ale cărui elemente sînt solidare (în timp ce în „Războiul" anumite imagini interesante, sugestive, erau deservite de un context adeseori plat). E citabil în acest sens „Cîntecul de leagăn", de pildă, care marchează momentul crucial al „întoarcerii armelor": „Iarăşi noaptea, şi drumul spre front. / Ne grăbim, ne grăbim către front. / Şi somnul te-mbie în calda-i manta, / puşca ţi-atîrnă, ca un copil, de gît / Şi mergi cu pleoapele pline de praf /... Puşca se leagănă, atîrnată de gît, / pămîntul se leagănă, / pleoapele cad..." *Această legănare, care se extinde de la puşca purtată în bandulieră, la pămînt, la întregul spaţiu înconjurător, exprimă în mod sugestiv, prin comparaţia cu legănarea unui copil, trecerea de la concretul unei situaţii la simbolul cuprinzător, plin de latenţe poetice. Ţara este un copil care s-a născut de foarte curînd, chiar în momentul „întoarcerii armelor". Ideea e implicată în construcţia întregului poem, se integrează în substanţa lui intimă, fără să fie nevoie de o enunţare abstractă a ei, care ar duce la retorism. Abordăm, relevînd acest fapt, nu numai o chestiune de formă, ci una de conţinut, de esenţă, căci — exprimat astfel — mesajul cîştigă în profunzime.*

Remarcabilă la noul volum al lui Mihu Dragomir este (cu excepţia unor distonanţe de însemnătate secundară) împlinirea lui ca ansamblu. Unitatea o asigură, în aproape toate poemele, un anume ton solemn, un fior grav, sentimentul participării la geneza unei lumi noi. Marile evenimente pe care ţara noastră le-a trăit în neuitatul August 1944 şi după aceea, sînt evocate de poet cu acea simplitate şi intensitate care definesc un lirism autentic. „Ziua Victoriei", trăită de cel care a luptat pe front, e un moment patetic de dăruire: „Ziua dorită ne-a găsit mai puţini, / Se risipiseră mulţi prin mărăcini / şi prin ploi. / Dar lumea întreagă a venit lîngă noi / şi-am împărţit victoria, ca apă şi hrană. / Şi-a început istoria noastră, contemporană". *Intîlnirea cu partidul este un prilej de adîncă confruntare lăuntrică, în urma căreia începe o viaţă nouă:* „Din haosul din noi făcut-ai vers, din gîndul nerostit — zvîcniri de lamă". *Poetul vorbeşte de „răscrucile lumii" (în poemul cu acelaşi titlu), de „ceasul marilor cumpene" („Tinereţe veşnică"):* „Şi cerul pietrificat s-a despicat / c-un fulger din scară în scară sărit. / Şi-n noapte a fost răsărit". *(„Pe cîmpul înnoptat"). E peste tot aceeaşi vibraţie care însoţeşte începutul, pătrunderea dintr-o zonă veche, tragică a existenţei într-una nouă, caracterizată prin forţă şi lărgime, prin plenitudine. Victoria noului — marea cotitură de la 23 August în istoria ţării noastre — e cuprinsă într-o imagine de o remarcabilă forţă, străbătută de acel fior al genezei pe care-l relevam mai sus:* „Vuiau oştile roşiei stele. / Vuia vara, răzbunătoare şi roşie. / Şi-n vuietul crescînd urieşesc / Se-auzeau pămînturile mele / cum se suceau pe vechea lor osie, / venind încet spre locul lor firesc".

O CARTE PE SĂPTĂMINĂ

Există totuşi în volumul lui Mihu Dragomir şi unele (din fericire puţine) poeme mai slab realizate. In „Aşa!" recunoaştem acea volubilitate familiară, destul de diluată, care există pe alocuri în „Războiul" şi care izbuteşte mai greu să stabilească o comunicare cu cititorul decît tonul mult mai simplu, mai solemn şi mai dramatic în acelaşi timp, caracteristic în „Intoarcerea armelor". De o perspectivă oarecum exterioară se resimte şi „Crucea de fier", în care descrierea fugii armatelor hitleriste se realizează printr-o aglomerare retorică: „Tot frontu-nnebunit se retrăgea. / Căruţe şi chesoane-ncălecate, / maşini mugind cu botul în şosea, / tanchete cu plutoane-ntregi în spate, / arhive, antiaeriene, prăzi, / răniţi urlînd, neauziţi, de sete, / şi groaza, zdrăngănind în roţi, în lăzi, / urlînd din dube şi motociclete". *Mai puţin izbutite ni se par şi cele două poeme în metru popular, „Cîntec de deşcă bătrînă" şi „Una de foc".*

Volumul lui Mihu Dragomir rămîne poate cel mai bun din cîte a dat poetul pînă acum. Integrîndu-se într-un climat liric major, renunţînd la unele procedee mai vechi ale sale în favoarea unei simplităţi grave, cu accente impresionante, el izbuteşte să deschidă poeziei sale noi orizonturi. Această îmbucurătoare înnoire o relevă poeme valoroase ca: „Intoarcere", „Răscrucile lumii", „Ardeal", „Cîntec de leagăn", „Soldatul anonim", „Partidului", „Ziua Victoriei" sau „Cîmpiile", din care nu ne putem opri de a cita un fragment: „Pe-aici s-au tîrît obrajii iubiţi. / Fiece cută pe cîmp e semnul lăsat. / De-un obraz pămîntiu, de soldat. / Fiece val e săpat cu pieptul. / Fiece muşuroi cu bărbia. / Praful a fost curăţat cu sprînceana şi geana. / Tîmplele au prăşit toată cîmpia. / Sudoarea a fost ştearsă cu iarbă. / Fruntea a catifelat toate pietrele. /... Fetelor, iubitelor, / eu ştiu de ce pe cîmp e-atîta lumină.../ Nu, să nu vă feriţi mîna, / cînd simţiţi, pe fruntea iubitului, ţărîna, / Cînd sărutul vi se pare ciudat, / poate-a rămas pe buze un fir de lut uscat. / Cînd vă puneţi capul pe pieptul lui, / să nu vă mire-a inimii bătaie: / s-a aciuat acolo un foşnet de ierbi şi de ploaie"...

Pusă sub semnul realismului socialist, evoluţia lui Mihu Dragomir este o dovadă a fecundităţii acestei metode de creaţie care, departe de a „uniformiza" personalitatea creatoare, aşa cum susţin revizioniştii, îi oferă largi perspective de dezvoltare.

Matei CALINESCU

O planetă fără cazărmi

(Urmare din pag. 1)

cifrelor. Fiindcă premierul sovietic a vorbit la New York despre viitorul paradiziac al pămîntului. Mă gîndesc cîte oraşe se vor ridica şi ce pustiuri vor deveni fertile. Cîte mări vor fi secate şi ce noi aşezări omeneşti se vor naşte. Cîte poduri mirifice vor uni ţărmuri depărtate şi cîţi munţi de piatră vor fi sfredeliţi. Mă gîndesc cîte biblioteci s-ar naşte din cartuşe şi cîte laboratoare din trotil. Cîte spitale din uniforme cazone şi cîte vapoare, miraculoase cetăţi plutitoare, din rampe. Cîte teatre din căşti şi cîte stadioane din măşti de gaze. Cîte locuri de odihnă pentru bătrîni din mitraliere şi cîte medicamente din rachete.

Dar mai ales mă gîndesc ce energie i-ar fi redată omenirii, cîte braţe tinere şi cîte creiere inventive. Intreaga substanţă cerebrală, astăzi condamnată să imagineze instrumente de distrugere, va fi prezentă la apelul construcţiei. Trăim un timp contradictoriu. Racheta sovietică se odihneşte în Lună, dar în atîtea colonii sînt oameni osîndiţi la o viaţă de cîine. La New York există Fifth Avenue şi Harlemul mexican, ros de lepra mizeriei. Am citit în „L'Humanité" că în Franţa — cea care pregăteşte o explozie atomică în Sahara — un biet părinte, înnebunit de mizerie şi de condiţiile groaznice în care locuia într-o cameră cu soţia sa şi cu şase copii, într-un acces de neagră disperare, a azvîrlit pe cel mai mic dintre copii pe fereastră. In Italia, trei sute de mii de oameni zac în grote şi în adăposturi antiaeriene dezafectate. Mă gîndesc că Nikita Sergheevici Hruşciov, cînd a făcut la New York propunerile pentru o dezarmare totală şi definitivă, a citat, în fapt, această umanitate în suferinţă asupra căreia s-ar revărsa, în sfîrşit, binefacerile civilizaţiei şi ale vremii în care omul supune cosmosul.

Evident, nu-mi fac iluzii şi nu nădăjduiesc la un acord imediat şi entuziast cu marii fabricanţi de armament, atacaţi de propuneri în registre şi dividende.

In schimb, programul dezarmării totale constituie pentru o întreagă planetă chestiunea ei de viaţă.

Iată de ce sper că, pînă la sfîrşit, în pofida rezistenţelor şi a atîtor rezerve, propunerile lui Nikita Hruşciov vor deveni o realitate imediată, spre fericirea tuturor oamenilor, deopotrivă dornici şi îndrituiţi să trăiască.

In Lună veghează şi îndeamnă la realizarea acestui program de fericire, fanionul sovietic.

Aurel BARANGA

CRONICA LITERARĂ

VICTOR TULBURE:
„Eu nu cînt că ştiu să cînt"

O vîrstă rotundă l-a silit pe unul dintre călătorii specializaţi, gata să-i credem perpetuum mobile ai poeziei noastre, să facă un popas. Răgazul e destinat aprecierii distanţei acoperite. Peisajele alternate şi cîntecul oamenilor, de pe plaiurile cu turme şi de pe cîmpurile unificate ale gospodăriilor colective, s-au retras din faţa obiectivului mişcător al lui V. Tulbure, pe primul plan situîndu-se meditaţia asupra luptei comune, asupra artei şi destinului artistului, asupra propriei experienţe.

Intîlnirea cu maturitatea nu provoacă panică: „Trec, tinereţe, pragul tău de aur! / Ştirbit, ulciorul cum să-l mai restaur? /... Se duce amiaza mea dogoritoare, / Imi pare rău şi totuşi nu prea tare" Conştiinţa unei vieţi depănate iute în asaltul istoriei, al istoriei anilor de zdrobire a fascismului şi parapetelor burgheziei şi de clădire socialistă şi, poate, în anume doză, temperamentul nedramatic, menţin lui Victor Tulbure privirea limpede. Voioşia sa neîntreruptă dar strunită, neexplozivă, dizolvă aproape inevitabil picătura de melancolie, într-o înduioşare abia simţită: „Că te strig, pe unde te-ai ascunde / Tu, tinereţea mea, îmi vei răspunde. / C-am pus din anii noi, în tot şi-n toate, / Ceva, din prima zi de libertate /,... In toate ai rămas şi vei rămîne — / In piatră, în cărbune şi în pîne /...Luptînd, cîntînd, arzînd sub roşii stele / Tu, tinereţea mea şi-a ţării mele." („Pragul de aur"). Puterea uitării absorbind totul, afară de chipul matern, răsuflarea cîmpului natal şi steagul lui Octombrie fierbinte, cum zice autorul, amintirea epocii brigadierilor de la Salva-Vişeu şi Agnita-Botorca dispuşi, în entuziasmul şi încrederea lor în viitor, să-şi rîdă de condiţiile vitrege ale începutului, survine fără efort dureros ca „un a doua zi": „In tren, la clasa treia, pe aspre bănci de lemn / Impërecheam cuvinte de luptă şi îndemn /... Iar cînd ne-am dus la praznic, în seara de arminden,/ Pe drumuri înfundate, c-un camion tehui / Hodorogit săracul, ca vai de mama lui /...Cum ne-au ieşit-nainte, brigadierii mii / Aprinse ca la paşte ţinînd în mîini făclii /... Cum ne săltau pe umeri cu camion cu tot". („Amintire"). Nici dispariţia lui Labiş nu e sfîşietoare, moartea sufletului curat apărînd ca o plecare discretă şi o întoarcere, înconjurată de o enigmă simplă şi gingaşă, în univers: „A coborît în uliţă o fată / Cu ochii umezi de amurg şi dor / Dar a găsit fereastra-ntunecată / Şi uşa ferecată cu zăvor /... De ce a plecat în glie şi în floare — / Nici vulturii, nici cerbii nu o ştiu" („Elegie de primăvară"). Sondarea trecutului degajează dintre ultimele straturi de amintiri, ca o pătură de aer eroic, o scenă de pe frontul antihitlerist, unde ura legitimă şi chemarea pămîntului ţării înfrînge deznădejdea unei înfrîngeri temporare, solicitînd sacrificiul ultim: „Şi stam de-atunci sub brazdă, sub cucuruz, sub grîie, / a noastră, libertatea, de-a pururi să rămîie" („Noi ne-am ţinut cuvîntul"). Tot acolo poetul se găseşte pe sine, ca aspirant nedesluşit la lumea nouă de azi şi un colector viu al mîniei străbune: „Martori sînt şi anii tinereţii mele,/ Ceasurile lunge de priveghi stingher,/ C-am pornit sub cerul împînzit de stele, / Către-o stea cum nu e alta sus pe cer /...Parcă toţi străbunii cîţi s-au frînt pe coase / Pumnii-şi încleştară-atunci în pumnii mei". Descoperirea stelei roşii, ca unic şi salutar ghid, intrarea în coloanele de constructori ai Comunei, orientarea în direcţia schelelor socialismului, încărcarea inimii cu elan, credinţă şi zîmbet, rîvna de a ocroti socialismul şi pacea, ataşamentul la mulţime şi tradiţiile ei, nu pot să nu se completeze, în această retrospectivă spontană, cu recunoaşterea cuvîntului partidului ca supremul criteriu al binelui şi răului: „Ce ţi-a dat partidul că-l urmezi supus? / Să-mi revărs, pe-ntreaga versului măsură, / Dragostea-i de oameni, sfînta lui căldură. / Şi de-o potrivă dogorîta-i lavă / Pentru tot ce este-n om-neom şi pleavă". („Spada").

Victor Tulbure are o natură artistică fericită. De obicei e egal cu sine. Patriotismul, dragostea de aşezările noi, familiaritatea nepretenţioasă, tandră, cu spiritul omului simplu, ardoarea în bătălia de clasă, respectul pios pentru moştenirea istorică şi folclorică, cursivitatea versului uşor memorizabil şi chiar cantabil, culoarea decorativă şi sensibilitatea străveziu-sentimentală în reţinerea ei, o anume poetizare sau caligrafiere a imaginii, cum ar spune G. Călinescu, adică aptitudinea de a o orna cu tact, de a-i imprima o eleganţă cuminte, formează constantele unei lirici de caracter popular şi repede difuzabile. De aceea, în „Eu nu cînt că ştiu să cînt" apare neaşteptat de ridicat procentul de poezii, dacă nu funciar stridente (am arătat că poetul are tact artistic),— inferioare producţiei anterioare. De-ar fi să selecţionăm pe cele izbutite, am reţine „Codru-mi zise", „Harfă", „Inscripţii", „Fîntînă astupată", „Pragul de aur" (nu în întregime), „Oare ştiai?", „Nu vă jucaţi cu focul", iar din ciclul strîns în urma unui voiaj în străinătate (V. Tulbure rămîne un călător!) „Sandalele zeiţei", „Pompei", „După-amiază turcă", „Edicule", „De pe colinele Erevanului" şi „Culegătoarea de struguri". In cele dintîi se cristalizează multe din trăsăturile amintite, şi în celelalte zvîcneşte — de ce atît de rar? — o fibră inedită, de evocator plastic mai robust al Turciei încă şi acum retrograde, al unei Turcii de blestem: „Ca un blestem şi turnul cu fruntea-n colb se-azvîrle/ Şi suie buruiana pe zidul năruit, / Unde-şi ascund cu freamăt, neliniştea, şopîrle / Netrebnicia ţărnii va naşte-aici doar spini, / Fîntîni de-or fi pe-aproape, / nu le va bea o gură". Majoritatea, covîrşite de un convenţionalism general valabil — oricine le poate iscăli la fel de anonim — nu au nimic reprezentativ pentru producătorul lor, aflat într-un prelungit „sfert de ceas de indispoziţie". Să cităm banalităţi de „poşta redacţiei" ca: „Dar nu ne vor întoarce din rosturi şi temei! / Va fi în lume pace! Sîntem stegarii ei!", „Apoi, în anul patruzeci şi şapte,/ Bălcescului rotund să-i fie veacul / Şi visul lui să se-nchege-n fapte / Republicii îi înălţarăm steagul / Cu roş luceafăr peste brazi şi sonde" etc. In altă ordine de idei este surprinzătoare umbra puternică proiectată de Mihai Beniuc peste profilul original al lui Victor Tulbure. Influenţa se exercită în ton, în construcţia unor imagini şi chiar în atitudini, ca în mărturisirile de modestie şi „nepricepere" (vezi poezia programatică însăşi „Eu nu cînt că ştiu să cînt") şi în ipostaza funerară, tot de tipul anonimatului aparent, din „Cîntec de sfîrşit": „N-o să las în urma mea decît / Un crîmpei de cîntec sau o stea. / Armăsarul beznei mohorît / Să-l încalec va veni cîndva. / Şi-n galopul lui neauzit, / Cavaler în platoşă de gheaţă,/ Prin pădurea fără de sfîrşit / Mă voi pierde-nvăluit de ceaţă".

E responsabilă, în ordinea imediată a cauzelor, comoditatea, graba ca la atîţia dintre colegii săi încă mai vîrstnici şi „mai" consacraţi. Condiţie încurajată desigur, aşa după cum constata „Scînteia", de unele tendinţe apologetice, de lipsa de spirit critic, de toleranţa unor redacţii faţă de literatura în serie, sfioasă ori pompoasă, dar geamănă prin sărăcia conţinutului şi caducitatea formelor, — de indiferenţa la calitatea ideologico-artistică. In legătură cu această cerinţă aş aminti următoarele, din diatriba recentă a lui Tvardovski intitulată „Predica cenuşiului şi a mediocrităţii" şi publicată în „Literaturnaia Gazeta": „Literatura noastră cunoaşte o perioadă binefăcătoare, cînd i s-au pus în mod deosebit de acut cerinţele calităţii ideologico-artistice, înaltei măiestrii, perfecţiunii formei. Fireşte că numai cărţile care satisfac aceste cerinţe pot fi primite cu atenţie şi dragoste de popor. Acest lucru îl afirmă clar şi răspicat documente politice şi literare cunoscute în întreaga lume, hotărîrile Congreselor al XX-lea şi al XXI-lea ale Partidului Comunist, cuvîntările lui N. S. Hruşciov în problemele literare, discursurile noastre înflăcărate de la tribunele congreselor scriitorilor, spiritul şi tonul presei de partid şi sovietice care acordă atît de multă atenţie problemelor legate de îmbunătăţirea calităţii ideologico-artistice a literaturii"...

Revenind la poet, cineva ar putea obiecta că, la urma urmei, ar fi vorba de un episod accidental într-o carieră, precum se întîmplă oricui, încă mai des. Admiţînd că aşa stau lucrurile, critica este datoare să intervină spre a se convinge de natura şi întinderea eşecurilor, avertizînd scriitorii, în spiritul obiectivităţii şi al grijii pentru evoluţia literaturii. In cazul lui Victor Tulbure, ni se pare că slăbiciunile semnalate constituie doar un simptom agravat al unei limite mai adînci, al unui ideal sau, mai propriu, al unei modalităţi poetice cel puţin unilaterale. In presă am mai atras atenţia poetului, odată cu alţi critici, că tocmai una din fundamentalele sale calităţi, evlavia faţă de folclor, de natură şi tradiţiile populare în genere, riscă să devină un defect pronunţat, afectînd însăşi concepţia sa despre tradiţie şi inovaţie. Datorită unei înţelegeri necritice, nemarxiste a acestui raport, V. Tulbure înfăţişează uneori noul în forme vechi, ceea ce nu poate să nu se repercuteze asupra conţinutului însuşi. Nu numai că el singur îşi deschide capcana manierismului pur şi simplu, a facilităţii pe care o comportă asimilarea oarbă a procedeelor şi elementelor folclorice, a genului de platitudine vioaie, agreabilă şi deci înşelătoare la „prima audiţie" provocată de exerciţiul cîntecului, — dar îşi făureşte o viziune idilică, patriarhală şi alegorică despre prezent, indiferent de localizare, în Romînia sau în Armenia sovietică (ciclul „Insemnare a călătoriei mele"). Perspectiva viitorului, de exemplu, perspectiva comunismului, o simbolizează o „mîndră fată cu trupul zvelt în proletara-i bluză" (!), o zeiţă devenită a zecea muză. Siluetele feminine zvelte, mai mult sau mai puţin Cosînzene sau Rodici, abundă ca într-un balet sau sînt împrumutate altor zone ca termene de comparaţie (amurgului, de ex.). Lumea socialistă sau a păcii generale e imaginată, şi ea prea deseori, ca o reuniune de gospodari, aproape de răzeşi, petrecîndu-şi viaţa între ogoare sau în uzine ca într-o grădină sau pe lîngă o vatră şi între mese cu oale de vin. Onomastica simbolică e semnificativă, mai ales în urările (de fapt un fel de oraţii) adresate ziditorilor civilizaţiei noi: „Să ni te-arăţi, Ileană, cu galben păr de orz /... Combina să-ţi plutească pe valuri de mătasă / Şi casa şi cuptorul a pîne să-ţi miroasă!/... Să nu mai plîngi, Manole, că visul ţi-e răpus". Arta poetică se compune din cîntece „crescute" în codru, rostite din „fluiere", „horite la gloată" şi păzite de secure. Năzuinţele, în fine, se depun în „cetina pădurii şi-n cîmpul meu străbun" Avînd în minte ţelul socialist al ştergerii diferenţei dintre sat şi oraş, — fireşte nu dintre natură şi civilizaţie —, ne e greu, va recunoaşte şi poetul, să-i acceptăm tabloul zilei de mîine. Fără a îndulci pilula prin complimente şi avansuri de circumstanţă, sîntem încredinţaţi că atît gîndirea sa estetică cît şi talentul îl vor îndemna să-l reconsidere.

Mihail PETROVEANU

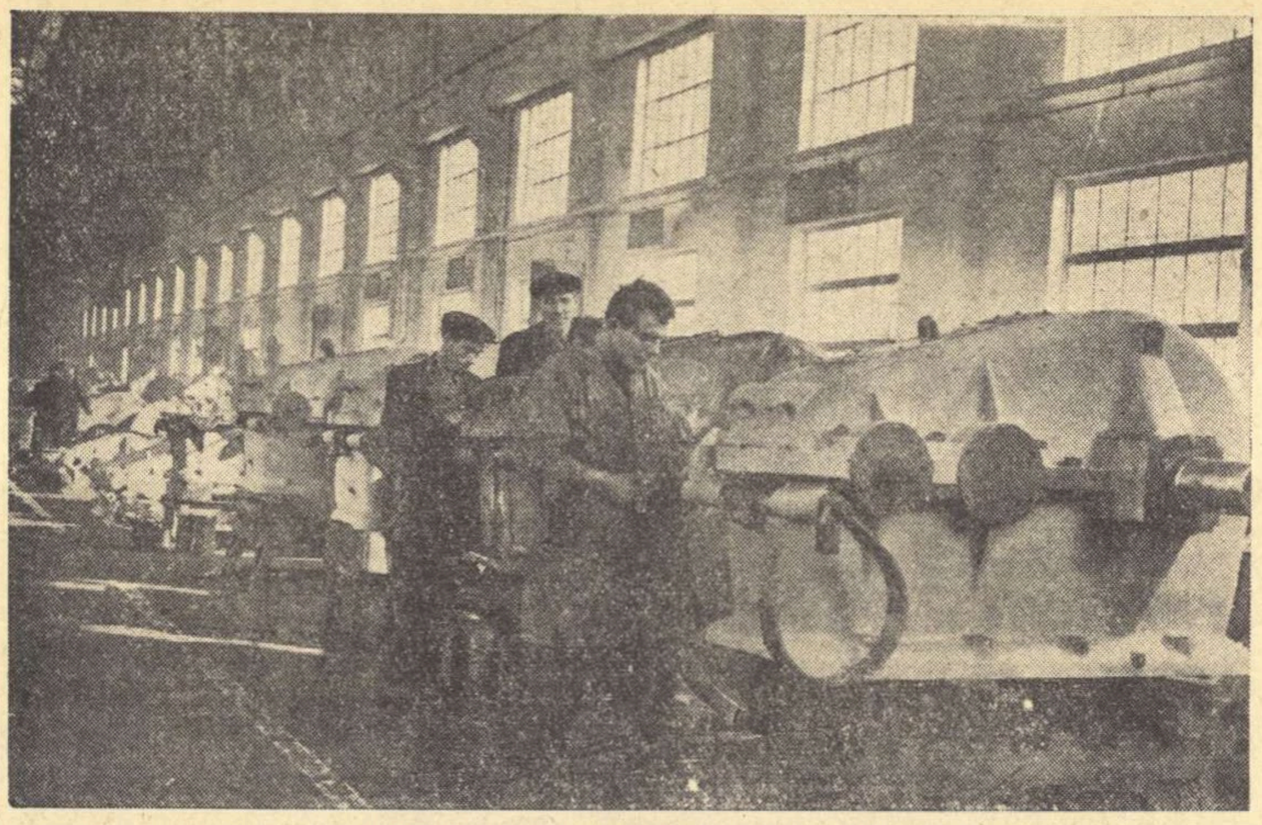

La Uzinele metalurgice „Mao Țze-dun", în Secția Mecanică reductoare. Ultimul control la un lot de reductori pentru unitățile de pompaj ce urmează să fie exportate în Argentina.

ȘI NOI L-AM ÎNSOȚIT PE TOVARĂȘUL HRUȘCIOV ÎN S. U. A.

Ar fi fost interesant de dat o cifră a participanților la mitingurile care au avut loc în întreprinderile noastre și care au marcat uriașul ecou al vizitei tovarășului Nikita Hrușciov în S.U.A., ca și al propunerilor sovietice pentru dezarmare generală și totală și pentru construcție pașnică. Dar cifra, oricît de cuprinzătoare și de exactă ar fi, n-ar putea vorbi despre spiritul deosebit al acestor mitinguri și convorbiri prelungite, continuate în timpul lucrului cu vecinul de strung sau de raboteză, cu tovarășul din echipă și brigadă, cu vecinul de-acasă sau cu prietenii care au același drum cînd pornesc spre lucru, la chemarea sirenelor de dimineață. O cifră n-ar putea oglindi pasiunea convorbirilor dintre muncitori, maturitatea politică și cetățenească cu care miile de lucrători din întreprinderile bucureștene au abordat istoricele propuneri sovietice de la O.N.U., discursurile și răspunsurile tovarășului Hrușciov, evenimentele călătoriei, simpatia de masă cu care a fost întîmpinat pretutindeni premierul sovietic, la Washington sau la New York, în statul Iowa, la San Francisco sau la Pittsburg.

In întreprinderile „Grivița Roșie", „Mao Țze-dun" și „Timpuri Noi", pe care le-am vizitat, mărturisim că ne-a fost imposibil să-i reținem pe muncitorii abordați numai la problemele fixate inițial. Ne propusesem să discutăm cu un număr limitat de muncitori. De îndată însă ce formulam întrebarea și cel întrebat pornea să-și expună părerea, interveneau alții de la mașinile vecine, interviul transformîndu-se astfel într-un colocviu. Cînd am transcris însemnările din aceste trei întreprinderi, ne-am aflat în fața unui material amplu și divers, pe care numai cîteva pagini de gazetă l-ar putea cuprinde. Ne luăm îngăduința ca, în rîndurile de mai jos, să dăm numai extrase din răspunsurile muncitorilor, și nu din toate răspunsurile, asigurîndu-i pe cei chestionați că numai din motive de ordin redacțional, privind spațiul gazetei, am procedat astfel.

Complexul „Grivița Roșie"

Ce poate garanta mai bine pacea decît lipsa armelor!

Nichita Constantin de la Filetaj, membru în biroul Organizației de bază P.M.R. a secției, organizator de grupă sindicală:

— Vizita tovarășului Hrușciov în S.U.A. e un eveniment a cărui importanță e greu s-o cuprinzi în cîteva vorbe.

Discursurile tovarășului Hrușciov, răspunsurile pe care le-a dat unor ziariști sau unor oameni politici americani, au exprimat parcă gîndurile noastre. Răspunsurile tovarășului Hrușciov mi-au plăcut nu numai prin ideile lor, dar și prin felul cum au fost expuse, pe un ton apropiat, plin de duh, uneori foarte ironic și tăios — cînd era cazul, — alteori pe un ton îngăduitor... Cînd s-a publicat declarația guvernului sovietic la O.N.U., prezentată de tovarășul Hrușciov, proiectul dezarmării generale ne-a părut la toți, fără excepție, de o măreție fără seamăn. Intr-adevăr — ce poate garanta mai bine pacea decît lipsa armelor! La convorbirea organizată aici, la locul de muncă, pe marginea propunerilor sovietice de dezarmare, puteai citi pe fața fiecăruia bucuria, entuziasmul.

Să muncim într-o epocă de pace!

Nedelcu Gheorghe, de la partida Reparații capitale, ne-a declarat:

— După cum vedeți, sînt un om mai vîrstnic, am tîmplele cărunte. Cei pe care i-ați ascultat pînă acum erau tineri, ei n-au avut prilejul să cunoască direct ce înseamnă războiul, erau copii pe-atunci. E adevărat, nici eu n-am fost pe front, pentru că noi, muncitorii ceferiști, am fost mobilizați pe loc. Munceam însă în condiții nemaipomenit de grele și am avut cu toții de suferit de pe urma bombardamentelor... In războiul trecut, mulți și-au putut da seama că diferența dintre spatele frontului și frontul propriu-zis era foarte mică. Un nou război, în condițiile actuale, cînd există arme ca bomba atomică și bomba cu hidrogen, ar însemna o catastrofă pentru întreaga omenire. Iată de ce propunerile sovietice cu privire la dezarmarea generală mi s-au părut un eveniment de o însemnătate uriașă, un eveniment unic în istorie. Ne dăm cu toții seama ce s-ar putea realiza dacă banii cheltuiți pentru înarmare ar fi folosiți în scopuri pașnice, pentru ridicarea nivelului de trai. Și apoi, munca într-o epocă de pace adevărată, în care să lipsească chiar și posibilitatea cea mai îndepărtată a unui război, ar fi, într-adevăr, cea mai mare fericire a omului...

Un simbol al prieteniei

Bănică P. Ioan, **de la Trasaj:**

— Vizita tovarășului Hrușciov în S.U.A. mi se pare deosebit de însemnată și pentru că ea a contribuit la spulberarea prejudecăților care existau în America în legătură cu lagărul nostru socialist. Cea mai bună dovadă în această privință o constituie primirea călduroasă pe care oamenii muncii din S.U.A. au făcut-o tovarășului Hrușciov. Am citit în ziar că la San Francisco, la sediul Sindicatului muncitorilor din port, un tînăr muncitor — nu mai țin minte cum îl chema — i-a dăruit tovarășului Hrușciov șapca lui de hamal. Eu văd în acest gest un simbol al prieteniei pe care muncitorii americani o nutresc nu numai față de tovarășul Hrușciov personal, dar față de socialism, față de poporul sovietic.

Strungarul *Georgescu Ion* își mărturisește admirația pentru discursurile tovarășului Hrușciov:

— Felul deschis de a vorbi al tovarășului Hrușciov a arătat un conducător dîrz al clasei muncitoare. In același timp, acest fel deschis de a discuta și pune problemele cheamă lumea la o mare răspundere față de pace și viitorul omenirii.

— Ați citit probabil relatările presei în legătură cu convorbirea avută de N. S. Hrușciov cu liderii sindicali americani...

— Mai întîi, ne-am putut da seama că acești lideri nu reprezintă clasa muncitoare din America. Asta a dovedit-o din plin atitudinea lor din cursul discuției. A fost o atitudine provocatoare, menită să pună piedici destinderii internaționale. Ceea ce Reuther a încercat în timpul convorbirii, n-a izbutit nici după aceea, prin răstălmăcirile făcute în presă. Aș vrea să mă refer acum la întrebarea pusă tovarășului Hrușciov de Reuther, în legătură cu grevele. Intr-o țară socialistă nu există greve, pentru că nivelul de trai al oamenilor muncii crește continuu prin grija statului. Grevele sînt o formă a luptei de clasă pe care o duc muncitorii împotriva burgheziei. Intr-un stat socialist, unde burghezia a fost răsturnată de la putere, muncitorii n-au de ce să facă greve. Acest lucru ar fi trebuit să-l știe și Reuther, care se pretinde reprezentant al muncitorilor.

Ne-a plăcut felul hotărît în care a răspuns tovarășul Hrușciov întrebărilor care i s-au pus, răsturnînd socotelile răuvoitoare ale liderilor și ale altora.

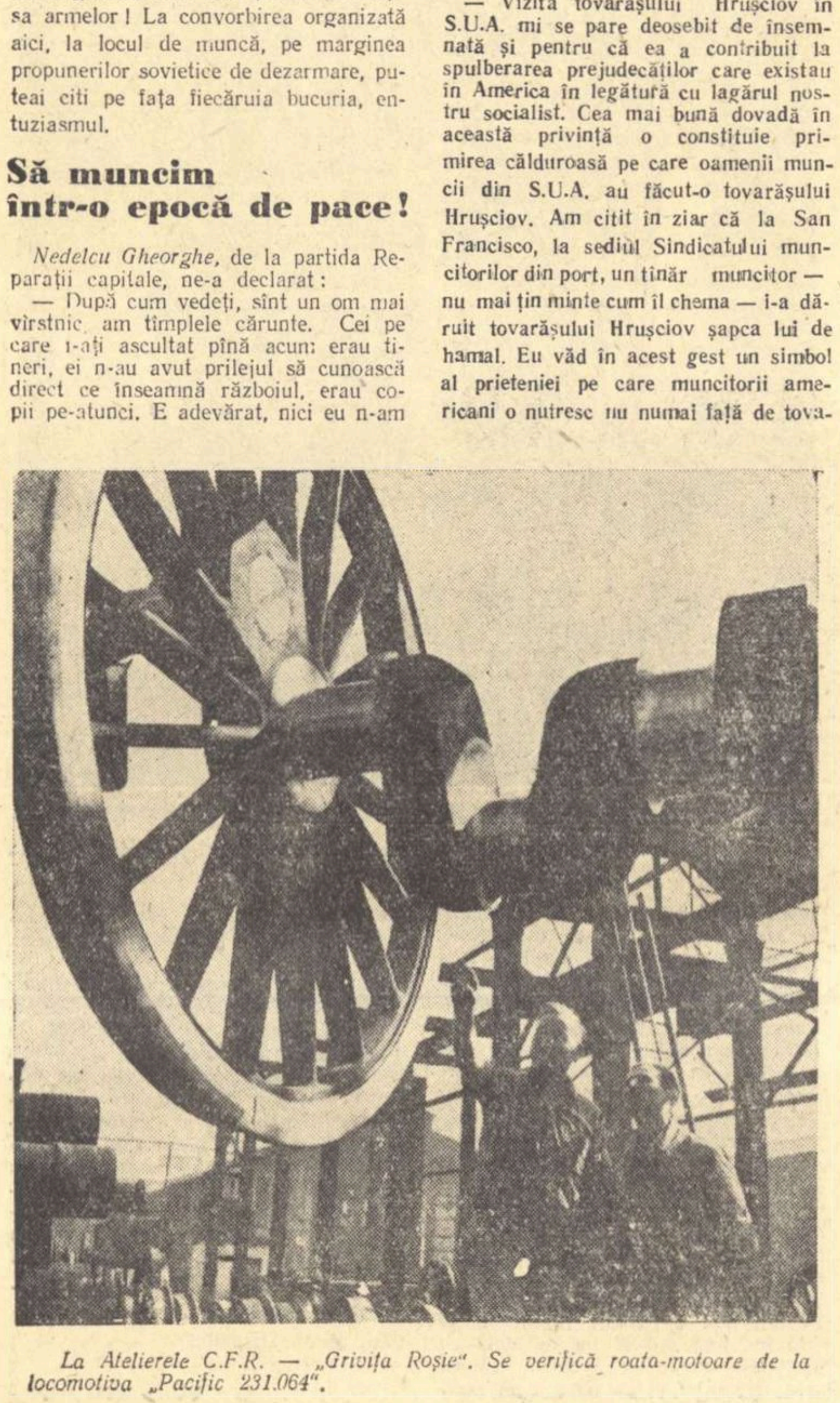

La Atelierele C.F.R. — „Grivița Roșie". Se verifică roata-motoare de la locomotiva „Pacific 231.064".

Vrem să ne terminăm în pace calificarea

Muncitorul Ion N. Popescu *de la Secția Regulatoare ne-a declarat:*

— Tinerii noștri au arătat un interes deosebit pentru călătoria în S.U.A. Ei își dau seama că numai construcția socialistă și pacea le asigură cu adevărat drumul în viață. Ei nu vor ca din pricina războiului să-și părăsească familiile, meseriile. Sînt mai toți încadrați în diferite forme de învățămînt. Vor să-și termine în pace calificarea, liceul seral, universitățile.

Cele mai frumoase cuvinte, la mitingul care a avut loc în secția noastră, le-au spus tineri ca Niculescu Ion, de 21 de ani, Spirea Mihai, de 25 de ani, sau Marin R. Nicolae.

Ne mîndrim că prestigiul U.R.S.S. și al țărilor socialiste a crescut în ochii lumii întregi și mai mult cu prilejul vizitei delegației sovietice conduse de tovarășul Hrușciov. S-a dovedit în lume că socialismul propune primul pacea și întrecerea pașnică și că folosește toate puterile sale pentru cele mai bune scopuri omenești.

Mușătescu Ion, **de la Secția Montat țevi, ne vorbește despre nerăbdarea cu care a urmărit călătoria lui N. S. Hrușciov în S.U.A.:**

— Ziarul mi-a fost nedespărțit. Nu mă culcam pînă cînd nu aflam ultimele vești de la radio. Am trăit zile pline, de neuitat. Numeroase probleme s-au pus în fața conștiinței mele de muncitor.

Mi-a crescut sentimentul de mîndrie că trăiesc și muncesc într-o țară socialistă. U.R.S.S. a luat-o înaintea tuturor și a propus un program măreț de pace, cu mare răsunet la toate popoarele. Toate speranțele noastre sînt îndreptate spre înfăptuirea păcii. Vom munci mai bine pentru victoria noastră, a socialismului.

Uzinele „Mao Țze-dun"

Descoperirea Americii

— Dumneavoastră, tovarășe *Stroiescu Traian,* sînteți strungar în fier. După cîte observ, nu lucrați la strung piese de schimb pentru tunuri.

— Cred că ați auzit că Uzinele „Mao Țze-dun" produc utilaje petrolifere, poduri rulante...

— Aveți o vîrstă înaintată. Dar la vîrsta dvs. observați uneori noutățile mai bine decît tinerii care cresc o dată cu noutățile. Evenimentele curente internaționale — întîlnirea din S.U.A., desfășurarea vizitei tovarășului Hrușciov — sînt pentru omenire o mare noutate. Ce v-a atras atenția în special, urmărind călătoria din S.U.A.?

— Simpatia populară de care s-a bucurat tovarășul Hrușciov în călătoria sa. S-a dovedit astfel că poporul american nu poartă dușmănie față de U.R.S.S. Și că a primit cu prietenie, prietenia și dorința de pace pe care țările socialiste au arătat-o prin tovarășul Hrușciov. Primirea pe care i-au făcut-o docherii, muncitorii de rînd din atîtea orașe și centre industriale americane, stau dovadă.

Programul păcii — programul comunismului

La Secția de Mecanică ușoară, lăcătușul Nicolae Olteanu, *secretar al Organizației de bază, ne-a spus:*

— Muncitorii au urmărit în tot acest timp, cu mare interes, ziarele. Discursurile tovarășului Hrușciov sînt cunoscute în amănunt. Răspunsurile lui calde, demne, glumețe, sau dîrze cînd era nevoie, au fost reținute de toți. Prietenia pe care a arătat-o față de muncitori, față de oamenii simpli din America, și prietenia cu care a fost primit de ei, au fost lucruri foarte importante pentru noi. Ceea ce tovarășul Hrușciov și delegația sovietică au propus să se realizeze în lume, ne privește direct. Pentru noi, programul păcii e un program al comunismului. Secția de Mecanică ușoară e formată în cea mai mare parte din oameni tineri Ei au fost entuziasmați de cuvîntările tovarășului Hrușciov pentru pace, auzind cuvinte spuse în numele viitorului lor. Tinerii trebuie să fie scutiți de suferințele și de piedicile care ne-au stat în față în trecut nouă, celor vîrstnici, din pricina sărăciei și a războiului. Noi, muncitorii vîrstnici, îi vom sprijini pe tineri să muncească mai mult și mai bine, pentru a desăvîrși socialismul și pentru a porni mai departe, îndrumați și conduși de partid.

Entuziasm

Ștefănescu Roman **de la Turnătoria de fontă:**

— Am ținut chiar aici, în hala Turnătoriei, un miting în legătură cu propunerile sovietice pentru dezarmarea generală. Mi-e greu să descriu entuziasmul cu care au luat cuvîntul muncitorii. Ei au arătat ce avantaje s-ar obține dacă proiectul sovietic s-ar aplica.

Cred că oricine își dă seama de aceasta. Eu cred că proiectul sovietic se poate realiza, chiar foarte curînd. O epocă de pace va urma și atunci munca noastră va da roade mult mai bogate decît astăzi. Muncitorii de pretutindeni vor pace; dar pacea pe care o vom cuceri va fi altfel decît pînă acum, va fi o pace veșnică.

Nu sînt primar în Los Angeles

— Tovarășul *Crețu Alexandru?* Ce lucrați?

— Curăț fonta la cuzineți.

— Sînteți de acord să discutăm puțin despre propunerile de dezarmare?

— Cum să nu. Doar nu sînt primar în Los Angeles. Dacă e vorba de pace, îmi aduc martoră viața. In 1938 am fost luat de la muncă, am fost concentrat. Ani de-a rîndul nu mi-am văzut familia și prietenii. Flămînzi și ei, flămînd și eu. Am cunoscut războiul cu toate grozăviile lui. Apoi au venit zilele cînd toată clasa muncitoare s-a deșteptat. Știu acum cu adevărat ce înseamnă pacea. Și ce înseamnă să lucrezi într-o uzină socialistă. Mie, ca să zic așa, din atîtea probleme mari care s-au discutat zilele astea, mi-a plăcut mai ales problema dezarmării. De curînd s-a ținut, în secția noastră de Turnătorie de fontă, un miting. Au luat parte vreo două sute de oameni. Cei mai mulți dintre ei au luat cuvîntul și au arătat cît de importantă e dezarmarea. Mi-am spus și eu cuvîntul. Ne-am simțit în aceste zile mai aproape unul de altul.

Ziua aceea e foarte aproape

Matei M. Gheorghe *de la Secția de Montaj era tocmai în timpul pauzei de la ora 10 și l-am găsit împreună cu fiica lui (cam de 20 de ani, poate chiar mai puțin), care-i adusese un pachet cu mîncare. I-am explicat pe scurt ce doream de la el.*

— Ceea ce m-a impresionat cel mai mult, în legătură cu vizita tovarășului Hrușciov în S.U.A., a fost felul în care a fost el primit de americanii simpli. Mi-am dat seama că toți aceștia nu vor război, ci pace. Propunerile de dezarmare generală ale tovarășului Hrușciov la O.N.U. au făcut ca milioane de muncitori americani să-și dea seama că Uniunea Sovietică este prietena lor. Acum va fi greu ca ei să mai creadă în vechile calomnii despre U.R.S.S. Chiar și oamenii politici de acolo, din America, au spus că propunerile sovietice trebuie privite cu seriozitate.

— Spune și despre discursurile tovarășului Hrușciov, l-a întrerupt fata. Apoi, înfrîngîndu-și o anume timiditate, a continuat chiar ea: Nouă ne-au plăcut mult aceste discursuri. Le-am citit în fiecare seară, acasă, și pe urmă am vorbit despre ele. Totdeauna, cînd citeam în ziar ce a spus tovarășul Hrușciov, noi simțeam în el un prieten al nostru, al muncitorilor...

O scurtă tăcere. Apoi l-am întrebat pe Matei Gheorghe:

— Ești de acord cu cele spuse de fiica dumitale?

— Da, întrutotul, a răspuns el cu un zîmbet pe față.

Uzinele „Timpuri Noi"

Dacă m-ar întreba cineva...

Potrivitu Alexandru, **de la Secția Mecanic-șef — Intreținere, ne-a declarat:**

— Vizita tovarășului Hrușciov în S.U.A. înseamnă pace. Am urmărit ziarele și m-am bucurat de felul cum a fost primit acolo, mai ales de către oamenii simpli. Acum, după propunerile sovietice de dezarmare generală, pe care le-a prezentat Nikita Sergheevici Hrușciov la O.N.U., toți americanii cinstiți și-au dat seama că Uniunea Sovietică vrea o pace adevărată, trainică. Ei nu mai pot asculta de ațîțările la un nou război ale monopoliștilor. Sînt sigur că forțele păcii din lumea întreagă vor învinge. Aceasta se va realiza în primul rînd datorită faptului că Uniunea Sovietică și întregul lagăr socialist sînt astăzi foarte puternice. Noi vom ști să impunem pacea. Cei de o vîrstă cu mine au avut prilejul să cunoască ororile războiului, cei mai mulți au fost pe front. Unii au murit, alții au rămas invalizi, iar ceilalți și-au irosit tinerețea prin tranșee. Dacă m-ar întreba cineva care este cea mai arzătoare dorință a mea, aș răspunde: PACEA!

Văleanu Petre de la Montaj:

— Imediat ce a apărut în ziare cuvîntarea tovarășului Hrușciov la O.N.U., muncitorii din secția noastră au organizat un miting-fulger, care s-a ținut chiar aici, pe locul de muncă. Am discutat despre propunerea sovietică privitoare la dezarmare. Ea ne-a bucurat pe toți, fiindcă fiecare dintre noi s-a gîndit la viața minunată pe care ar putea-o trăi oamenii, dacă niciodată nu va mai fi război.

Unii, partizani ai războiului rece din S.U.A., au încercat să umbrească simpatia cu care muncitorii l-au întîmpinat pe tovarășul Hrușciov. Noi ne-am dat seama ce vine din partea muncitorilor și ce nu. Imi amintesc de liderii sindicali care s-au dedat la calomnii, crezînd că pot înșela și că pot fi luați drept reprezentanți ai clasei muncitoare. N-au putut și n-au să poată înșela pe nimeni. In graba lor de a se arăta ceea ce nu sînt, ei au scos la iveală adevăratele interese de clasă pe care le apără.

Că au ieșit din toate astea în pierdere — ca să vorbim în limbaj de afaceri — e clar...

Ne place vorba plină de miez a tovarășului Hrușciov

Muncitorul Albu Ieremia, *de la Secția Prelucrătoare:*

— Nici eu, nici dvs. care mă întrebați, nu putem spune în puține cuvinte ce răsunet au avut propunerile sovietice pentru pace, dezarmare și construcție pașnică. In fiecare zi am urmărit ziarele. In fiecare dimineață, cel dintîi lucru pe care vroiam să-l aflăm, era să știm în ce alt oraș a ajuns tovarășul Hrușciov, ce a vorbit, cu cine s-a întîlnit, cui i-a răspuns. Am urmărit discursurile și răspunsurile tovarășului Hrușciov și ne simțim acum mai încrezători și mai mîndri de munca și de viața noastră într-o țară socialistă. Ne place vorba plină de miez a tovarășului Hrușciov. Multe din vorbele sale am început să le folosim și noi în viața noastră de fiecare zi, pentru a ne exprima mai bine un gînd sau o părere. A fost mare însuflețirea care i-a cuprins pe cei 240 de muncitori din secția noastră la mitingul care a avut loc de curînd. Am avut și avem zilnic discuții despre evenimentele petrecute în timpul călătoriei tovarășului Hrușciov. Am discutat despre un lucru important pentru viața și munca noastră: PACEA.

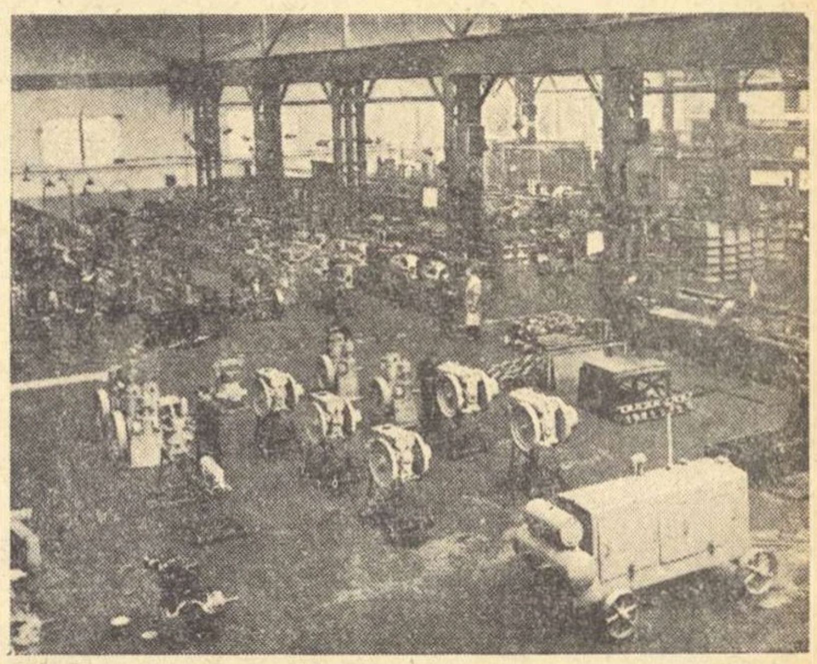

Hala de Montaj de la Uzinele „Timpuri Noi". Tipuri de motoare și compresoare în fază de finisare.

REPORTER

CINE STA PE STRADA GLINKA, 64...

Cu un bilet de tramvai de douăzeci și cinci de bani, la jumătate de oră distanță de Universitate, ți se pare că ieși dintr-un oraș pe care-l știi de mult, ca să intri nu într-un cartier de periferie, ci într-un oraș surprinzător, cu o urbanistică nouă și proaspătă. Tramvaiul s-a oprit în fața fostului lan de cucuruz. Peste drum de șoseaua cu dalele ei de piatră, în locul știuleților de odinioară, te întîmpină un bulevard cu flori, cu o circulație intensă de camioane basculante, fiindcă orașul crește necontenit în străzi și blocuri noi. Aceasta-i strada Glinka. E ora 9 și 20 dimineața. Merg pe unul din trotuarele străzii Glinka. Trec prin fața blocurilor. Printr-o fereastră cu canaturile deschise, văd o rochie mov agățată pe un umăraș. Prin altă fereastră deschisă răzbate pînă în stradă melodia unui ceardaș. Se aude și claviatura unui pian. Sînt niște simple solfegii. Pe lîngă mine trec gospodine încărcate cu plase și coșuri. Undeva în față e un șir de magazine. La „Pîine" se descarcă un camion cu franzele, cornuri, neguși, japoneze și chifle. Alături e o „Tutungerie". In geamul „Tutungeriei", afișul cu rezultatele ultimei trageri la „Loto". Mai încolo o „Alimentară", apoi „Farmacia", pe urmă un Oficiu P.T.T., un magazin cu articole tehnice și altul de încălțăminte. Numai în orașul Victoria m-am simțit cum mă simt aici, ca într-un oraș cu o arhivă s-o vîri într-o servietă, în care și poștașul, pînă să memoreze ulițele abia botezate, întreabă ca oricare trecător, alarmat și grăbit: „Nu știți unde-i strada Puccini?"

Nu cunosc pe nimeni în noul cartier Floreasca. Din niște succesive documentări vechi de-un an sau doi, nu cunosc decît vreo șapte nume de constructori: un inginer, cîțiva zidari, un betonist, un șamotor, un tinichigiu. In cele peste trei mii de apartamente, locuiesc vreo zece mii de oameni. Cam atîția sînt și în Caransebeșul meu natal. Trebuia să cer o indicație, o adresă, un nume. Am căzut ca un călător stingher într-un oraș străin. Mă opresc în fața unui bloc. Are două intrări. Trebuie să-mi încerc norocul și perspicacitatea. M-am hotărît. Am intrat. Urc la etajul întîi. Etichete de alamă la uși, cu numele locatarilor. Numele nu-mi spun nimic. Aș vrea să găsesc familia unui muncitor. Sun la o ușă unde am citit un nume: Petcu. Dinăuntru se aude un radio deschis cam tare la un post cu muzică de jazz. Soneria mea întrece bateria, saxofoanele și ghitarele. Muzica de la radio s-a oprit brusc. Dinăuntru vin pași spre ușă. S-a deschis ușa. O bătrînă cu o perie în mîini:

— Pe cine căutați?

Mi-a venit fulgerător o idee ce mi s-a părut onorabilă și salvatoare:

— Nu știți unde locuiește responsabilul de bloc?

— Nu știu, mă rog frumos, că noi ni-s mutați de curînd. Eu sînt... soacra și copiii amîndoi sînt la servici.

Iată-mă din nou în stradă. Stau cîteva minute descumpănit. Acuma ce să fac? Cum să procedez? Fac de cincisprezece ani reportaj și de fiecare dată am trac, sînt emoționat ca un debutant orbit de luminile rampei. Trece lume multă pe lîngă mine și nimeni nu-și închipuie măcar că eu sînt un reporter, în căutarea unor eroi de reportaj. Dacă aș opri pe cineva, să-i spun cine sînt și ce anume caut? Nu mă rușinez numai la gîndul acestui act de reporter stîngaci, plecat parcă la întîia lui documentare pe teren.

Au trecut doi pe lîngă mine. Un bărbat robust și o femeie. Incărcați cu coșuri și sacoșe. Au cumpărat gogoșari și roșii. Ceapă măruntă, pentru la iarnă, o funie sau două. Trecînd pe lîngă mine, omul m-a lovit cu legăturile lui de ceapă. [illegible] în urma lor:

— Hațai bărbat ai, Paraschivo dragă! Așa mai zic și eu!

M-am luat după ei. Fie ce-o fi. Au intrat într-un bloc. In blocul cu nr. 64. Urc pe scări, încet, după ei. De pe scări aud, la al treilea etaj, învîrtindu-se cheia în broască. Au deschis ușa. Au intrat. Ajung prea tîrziu, urcînd zadarnic cîte trei trepte deodată. Sînt trei uși la etaj. La care or fi intrat? La care ușă să bat? Pe ușa în fața căreia m-am oprit zăresc o etichetă simplă:

CIUPERCEA DUMITRU

Acesta să fie? Să încerc. Sun. Imi bate inima. Sînt emoționat, parcă aș suna la ușa unui medic. N-am greșit. In bărbatul care a deschis ușa recunosc pe cetățeanul în haină bleu, reiată, ce venise acasă încărcat cu funiile de ceapă. Intreb:

— Dumneavoastră sînteți tovarășul Ciupercea Dumitru?

— Da, eu sînt.

Mi-am luat inima-n dinți și, acolo, în pragul ușii, m-am legitimat și i-am spus ce vreau.

★

Așa l-am cunoscut pe Ciupercea Dumitru, muncitor la „Uzinele Chimice Romîne", locuitor în cartierul Floreasca din ziua de 1 Septembrie 1958. Aș fi putut să mă laud că sînt un reporter înzestrat cu un fler deosebit și că m-am luat după el [illegible] de cap. Am găsit însă — de ce n-aș spune-o? — o familie obișnuită, una din sutele de mii. Iată convorbirea noastră, pe care cu riscul de a părea uscată ca o anchetă, va fi poate mai concludentă:

— Tovarășe Ciupercea, s-a scris vreodată în ziar de dumneata?

— Niciodată.

— Soția lucrează undeva?

— Lucrează la aceeași uzină ca și mine.

— Ce salariu aveți?

— Eu cîștig 877 lei lunar și soția mea cîștigă 805 lei.

— Copii aveți?

— Avem doi copii: Ion de 5 ani și Maria de 4.

— Unde sînt?

— La cămin.

— Cît plătiți lunar, pentru ei, la cămin?

— 39 de lei pentru unul, 78 pentru amîndoi.

— Inainte de a vă muta aici, unde ați locuit?

— Am stat pe Banu Manta la numărul 4. Aveam o singură încăpere.

— Aici ce aveți în apartament?

— Două camere, bucătărie, baie, hol, balcon și o boxă la subsol.

— Ce chirie plătiți?

— 58 de lei.

— Dar lumina electrică?

— 10 lei.

— Gazele cît vă costă?

— Vara 5,90 și iarna 60 de lei.

— Ce v-ați cumpărat în ultima vreme în casă?

— Am cumpărat în rate mobilă pentru bucătărie, un șifonier, un aparat de radio „Victoria". Apoi am mai cumpărat, de cînd s-au ieftinit prețurile, îmbrăcăminte pentru copii, două balonseide pentru mine și soție și pantofi.

— [illegible] să mai cumpărați?

— Apoi noul an vreau să ne afle cu un dormitor nou.

— Prieteni v-ați făcut în cartier?

— Avem. La o sută de pași s-a mutat de mult un tovarăș de la noi din fabrică, Jolen Gheorghe. Lucrează cu mine, la valțuri. El a stat înainte pe Caracaș. Tot într-o singură cameră. Acum are un apartament ca și-al meu. Ne facem vizite duminica și ne cinstim cu cîte-un păhărel de vin. Și-a luat și el mobilă în rate. Acuma stă bine.

...Zăresc pe dulap un vraf de cărți. Intreb:

— Iți place să citești?

— Cum nu? Vin acasă, pun radio să cînte încet și citesc. Acuma citesc „Metello" de Vasco Pratolini.

— Ce-au fost părinții dumitale?

— Țărani sărmani. Au avut un pogon și jumate de pămînt.

— Dar ai soției?

— Ei sînt colectiviști în comuna M. Kogălniceanu din raionul Fetești.

★

Mă uit prin casă. Scoarțe jalomițene pe pereți și pe jos. Casa curată ca un trandafir. Stăpînul casei îmi arată o poză cu cei doi copii. Apoi, între alte fotografii, zăresc una de-a lui cu soția.

Pe reversul fotografiei citesc acest text de însemnare cronicărească: „Amintire din ziua de 1 Mai 1957, scoasă în parcul I. V. Stalin, București, Mitică și Chivuța".

Pînă să plec, mai aflu că el lucrează numai șase ore pe zi, pentru că la valțurile de cauciuc e muncă grea; mai aflu că duminicile merg amîndoi la cinema, ori în vizită la cunoscuți, dar că de cînd au casă nouă și frumoasă le place să stea în casă. Soția lui îmi arată gogoșarii puși pentru la iarnă și pare să fie supărată că nu mai am timp să le vizitez și boxa unde au borcanele și gavanoasele cu conserve.

...In stradă, zgomotul frenetic al marelui oraș: camioane basculante pline cu materiale; vuiet de betoniere și trecători mulți.

Nu mă mai simt între ei stingher și străin. Aici, în blocul 64, pe strada Glinka, la etajul 3, apartamentul 9, am o cunoștință. Și cînd te gîndești că pînă în dimineața zilei de 29 septembrie 1959 nici n-am știut că există.

Petru VINTILA

NOUL ÎN CHINA NOUĂ

Au trecut numai treisprezece luni de cînd, într-o zi toridă, mă aflam la etajul șase al pagodei din Parcul Palatului de Vară din Pekin și mă uitam la trei copii care sorbeau cu gravitate cantități impresionante de ceai fierbinte. Pe galeria circulară care ne adăpostea de razele soarelui, se instalase o ceainărie răcoroasă și îmbietoare, în liniștea căreia se detașau mai limpezi impresiile acumulate în ultimele plimbări și incursiuni. Dincolo de balustrada galeriei, ni se înfățișa panorama fermecătoare a grădinilor Palatului de Vară, cu lacul de un albastru neverosimil și cu chioșcurile sale roșii, care străjuiau drumul spre curțile interioare ale fostei reședințe imperiale. Dar ceea ce dădea impunătoarei priveliști o strălucire cu totul deosebită, era mulțimea de oameni veseli care popula acest peisaj, dăruindu-i mișcare și nerv, trezind la viață contemporană tabloul clasic și inert al vechilor construcții feudale. Cămășile albe ale bărbaților, bluzele înflorate ale fetelor, cravatele roșii pionierești și mai cu seamă zîmbetul larg al acestor mii de stăpîni, care se plimbau pe aleile vastelor lor domenii, intonau o amplă simfonie a renașterii Țării Soarelui în lumina orbitoare a libertății. Ni s-a părut această imagine deosebit de semnificativă pentru întreaga viață a Chinei noi. De aceea, ne-am îngăduit s-o așezăm ca prefață la însemnările noastre fragmentare despre victoria noului pe întinderile nesfîrșite ale acestei țări tinere, care își numără istoria în milenii.

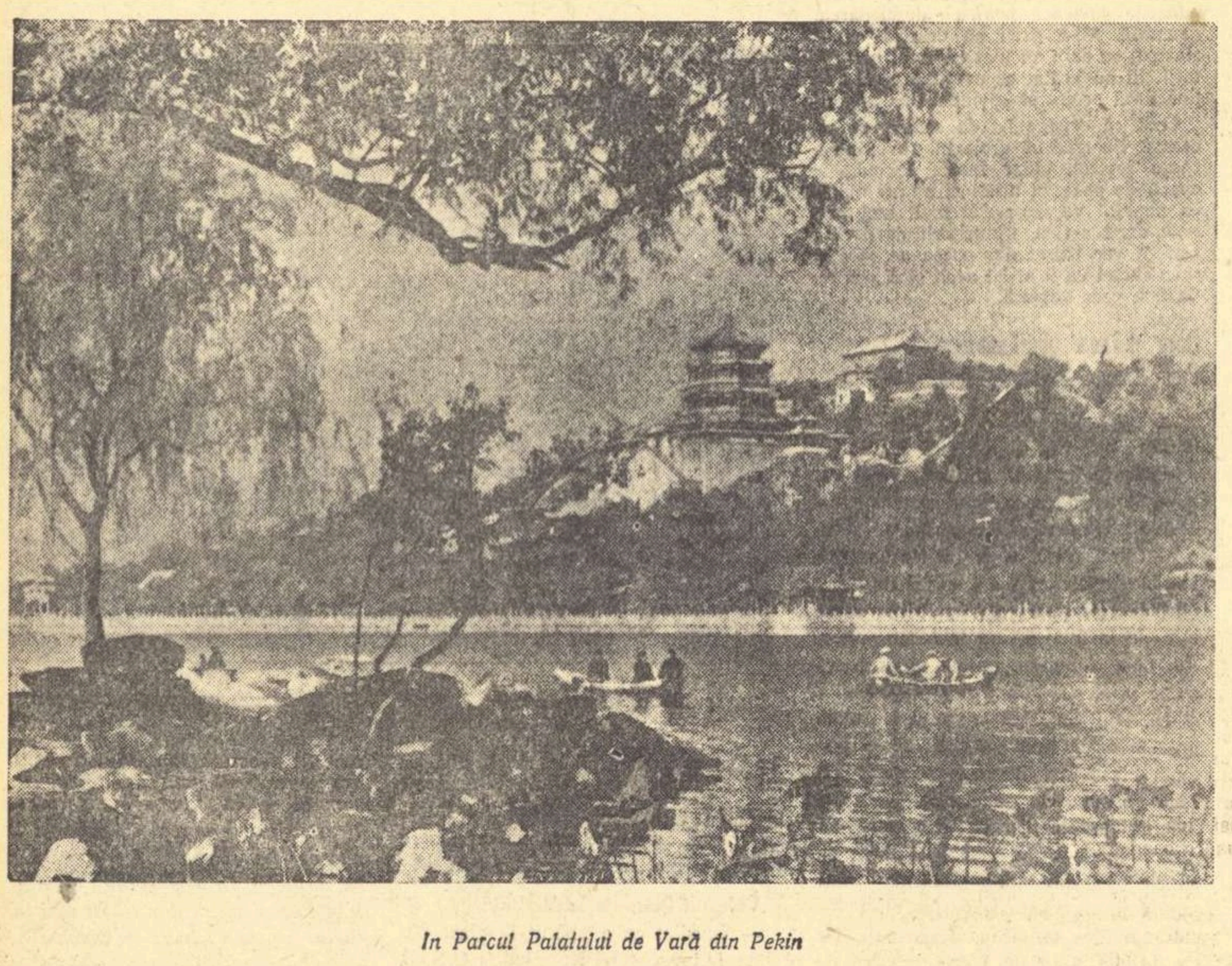

In Parcul Palatului de Vară din Pekin

In trecutele veacuri, tinerimea aristocratică din „Imperiul Cerului" își vădea calitățile spiritului în compuneri poetice care tindeau la o expresie cît mai desăvîrșită. Bătrînii clasici chinezi, în operele lor nemuritoare, atribuiau eroilor buni talentul poeziei ca unul din cele mai de seamă daruri ale minții, în vreme ce intriganții abominabili erau batjocoriți pentru incapacitatea definitorie de a rima cuvinte cu înțeles. Adeseori, apar în vechile drame juni cărturari săraci care uimesc lumea prin știința prozodiei, iar femeia judecătorului din „Pavilionul de pe rîu" de Kuan Han-cin își înfrînge dușmanul cu vin și... poezie.

Aceste antecedente mi-au reapărut în minte într-o duminică, la serbarea recoltei agricole, în piața centrală din orășelul Și-Ciau, capitala districtului Pan-Yu. Zidurile acestui ring oval, dominat de clădirea școlii locale, erau literalmente acoperite cu sute și sute de fîșii colorate. Ingrămădite unele lîngă altele, păreau a fi nu simple afișe ocazionale, ci mai curînd un șir nesfîrșit de comunicate decisive, adăugînd fiecare semnificații noi, nebănuite, într-un bilanț amplu și fremătător. Am crezut că ne aflăm în fața unor vești despre mersul muncilor agricole, dar am aflat imediat că de jur împrejurul nostru, pe toate zidurile și pe toate gardurile, pe ferestre și pe stîlpii susținători ni se înfățișau mii de poeme, scrise de țărani. Cei mai mulți dintre autori pășiseră abia peste pragul alfabetizării. Dar învățînd să scrie, țăranii chinezi de pe pămîntul cărămiziu al districtului Pan-Yu au trecut fără răgaz pe hîrtie versuri aprinse și grațioase. Cîtă vreme oare poemele acestea despre orez și despre libertate, despre iubire și despre socialism vor fi așteptat ceasul transcrierii, clipa înfiorată a comunicării lor cu umanitatea?

Comuniștii chinezi au repus poporul în drepturile ce i-au fost furate de aristocrație și burghezie. Dreptul la poezie figurează și el la loc de cinste într-o țară care a învins pentru totdeauna pe lacomul dragon al sclaviei și oprimării.

In aceeași seară, la Și-Ciau, pe una din scenele în aer liber, m-am întîlnit din nou cu Suen U-Kong. Il cunoșteam de aproape o lună și nu mă mai săturam privindu-l. Prietenul meu Suen U-Kong este o divinitate cu disprețul divinității, o făptură magică înamorată de oameni și însuflețită de spiritul binelui. Data nașterii sale se pierde în negura veacurilor. Gîndiți-vă doar că, după cîte se pare, maica sa a fost un bolovan. Personaj de seamă al vechilor epopei și drame populare, Suen U-Kong are un rang care nu i se prea potrivește, dar pe care-l suportă cu demnitate: este regele maimuțelor. In această calitate, el este un maistru al salturilor și tumbelor, însă, dincolo de masca sa comică, se ascunde preocuparea gravă pentru problemele umanității. Este un Păcală jucăuș, dar cu veleități filozofice și cu certe virtuți morale. Apariția sa pe scenă stîrnește valuri de simpatie nu numai cînd este interpretat de marele artist Li Șao-Tuen. Aci, la Și-Ciau, el a fost încarnat de un tînăr muncitor agricol și a recoltat aplauze nesfîrșite. Ce căuta însă Suen U-Kong la serbarea sfîrșitului de recoltă? Acest semizeu cu apucături omenești a fost invocat pentru a constata transformările revoluționare ce s-au petrecut în Pan-Yu, nu departe de apele fluviului Perlelor. După cîte am constatat, Suen U-Kong s-a simțit bine în climatul nou al satului chinez, abordînd cu seninătate și competență problemele culturii intensive a orezului. Vechiul său cod moral, care i-a produs în ceața legendelor nenumărate necazuri și dezamăgiri, întîlnea, în noaptea caldă a celebrării roadelor socialismului, răspunsuri complimentare care întregeau și adînceau vechile sale dorințe de a vedea sfărîmat cerul de minciuni și patimi, prin victoria sufletelor pure și a înțelepciunii populare.

Profesorul de morală al lui Cian Kai-și era, după cîte se pare, un filozof cu simț practic. El poseda în vechiul Șanhai o întreprindere prosperă de depravare și prostituție întemeiată în anii 1917-1918. Intr-o clădire cu etaje, străbătută de scări înguste, se aflau suprapuse zeci de taverne și case de perdiție înecate în fum și luminate cu economie. Pe scări și prin curțile interioare mișunau hoții de buzunare și proxeneții cu inițiativă. După ce Cian Kai-și a fost alungat, instituția patronată de mentorul său a dispărut, așa cum au pierit, la vremea lor, duhurile rele înfricoșate de vitejia viteazului Liu-Re, tăietorul de lemne din basme. In vechea clădire din centrul Șanhaiului s-a instalat un palat al distracțiilor, cu particularități remarcabile. La prima vedere aceste transformări nu par de domeniul excepționalului, dar de fapt aci, în scurta istorie a complexului „Lumea cea mare" s-au înfruntat două concepții despre nevoile spirituale ale omului. In trecut, „Lumea mare" se întemeia pe ideea meschină care limita orizontul fericirii la dezlănțuirea beției oarbe a simțurilor. După eliberare a fost întronat și aci respectul cuvenit speciei umane, recunoscîndu-i-se dreptul la marile bucurii ale artei și inteligenței. Nu știu dacă venerabilul magistru al fantomei din Taivan, seara, la ceasul numărării banilor cîștigați, simțea necesitatea aflării unui suport moral în tălmăcirea maximelor lui Mencius sau Confucius. Nu ne putem îndoi însă că la temelia locului de cultură stabilit astăzi în locul „întreprinderii" de tristă amintire, sînt adînc săpate principiile filozofice ale proletariatului eliberat.

Cumpărînd cu 40 fîni[1] un bilet de intrare, vizitatorul poate petrece în nenumăratele săli ale acestui labirint artistic 12 ore de neuitat. La prima mea întîlnire cu „Lumea mare" am rămas aci numai două ceasuri, în care timp am făcut o sumară cunoștință cu 8 stiluri de teatru din cele 320 omologate pînă astăzi pe cuprinsul marii Chine. In fiecare zi, 20.000 de oameni asistă la această desfășurare vie a istoriei și geografiei teatrului chinez, întrucît pe fiecare scenă se produce o trupă dintr-o altă regiune a țării care spune în felul său, inimitabil, poveștile sale unice. Am alcătuit astfel, în cele 120 de minute ale primei vizite, următoarea listă de prezențe în acest castel miraculos al mirajului teatral: a). o piesă de actualitate în stil Vu-Și; b) o variantă a povestei lui Mu Ku-In în stil Iang-Ciu; c) basmul arab „Lampa lui Aladin" la Teatrul de Păpuși; d) piesa dramatică „Furtuna" de Tsao Yu; e) o operă clasică în stilul Dzin-Ciu (Opera din Pekin); f) o piesă despre războiul împotriva cotropitorilor japonezi, scrisă și jucată în stilul Operei din Pekin; g) o epopee străveche, interpretată de o povestitoare într-o melopeie impresionantă; h) o piesă comică de actualitate în stilul Teatrului din Șanhai (Hu-Ciu); i) o operă tradițională în stilul provinciei Anhui, cu muzica sa ciudată, punctată de pasajele amelodice ale personajelor bărbătești... Lista unui asemenea congres permanent al stilurilor nu se oprește aci. A doua oară am circulat o zi întreagă printre culorile și nuanțele acestei hărți teatrografice, pînă cînd prietenul meu Li Sî-Tso, prevenitor și atent, m-a condus pe terasa ultimului etaj, la o masă retrasă. Aci urcau pînă la noi, din zecile de încăperi ale clădirii, sunete disparate dar persistente, părînd a se înmănunchia într-un buchet unic și amețitor. Pe estrada terasei orchestra cînta marșul victorios al tineretului comunist chinez.

Li Sî-tso, cu care m-am împrietenit la Șanhai, de profesie critic dramatic, este un bun cunoscător al teatrului din Sud. El știe să explice particularitățile stilului din Sao-Șin sau caracterul Operei din Fukien cu o reală competență, ferită de inflexiunile pedanteriei. Mic de statură și violent brunet, vorbește calm, cu o pondere care nu contrazice pasiunea sa certă pentru magia teatrului. Pare să aibă douăzeci de ani dar, de fapt, se apropie de patruzeci cu zîmbetul senin al omului care știe pentru ce trăiește pe lume.

Meseria de critic, Li Sî-tso a învățat-o pe front, în armata revoluționară unde și-a petrecut prima sa tinerețe. In marșurile crîncene la care a luat parte, a știut să privească în jurul său cu pasiunea exploratorului de conștiințe și să facă asociațiile de idei cuvenite. S-a distins în lupte și a învățat să citească. A alcătuit hărți topografice și a descifrat vechi partituri muzicale. A vorbit țăranilor despre revoluție și le-a ascultat cu luare aminte compozițiile folclorice.

In teatrul tradițional chinez interpreții eroilor tineri trebuie să cunoască arta dansurilor de luptă, ca și măiestria cîntecului liric, unind vigoarea mișcărilor virile cu grația frazelor înțelepte. Fostul soldat Li Sî-tso a adăugat virtuților sale ostășești rîvna preocupărilor intelectuale. Iată cum a devenit acest bărbat scund, pe fața căruia se văd urmele vînturilor arzătoare, un critic de teatru cunoscut și stimat. Intr-o plimbare cu steamer-ul pe fluviul Hoang-Po, după ce mi-a ținut un scurt curs documentat despre Teatrul din Șanhai, Li s-a scuzat că nu-mi poate da mai multe date și mai amănunțite. Cînd i-am replicat că expunerea sa mi s-a părut deosebit de profundă, mi-a răspuns scurt: „Nu! Trebuie să mai învăț". Și în restul drumului mi-a cerut zeci de informații despre misterele teatrului european.

Există o simplitate sensibilă a caselor care au reținut între pereții lor umbrele marilor oameni. Nu mă refer aci la ucigașii excepționali și nici la gloriile triste ale istoriei. Acolo însă unde au trăit pasionații prieteni ai oamenilor simpli, atmosfera rămîne în chip suav spiritualizată.

In cartierul japonez din Șanhai se află în fundul unei curți înguste casa lui Lu Sin, corifeul literaturii chineze moderne. Marele scriitor a ocupat unul dintre acele apartamente, specifice părții japoneze a orașului, în care cele șase încăperi mici sînt suprapuse două cîte două într-o locuință strîmtă cu două etaje, comunicînd printr-o scară interioară. La parter pătrunzi direct din curte în camera de lucru, mobilată ca și celelalte odăi cu sobrietate și economie. In această casă, care a adăpostit pe unul dintre cei mai străluciți scriitori ai lumii, nici un lucru nu pare a fi de prisos. Masa de lîngă fereastră este făcută pentru scris, iar cealaltă masă din camera alăturată pentru prînz și cină. Nimic nu înfrumusețează abuziv interiorul acestei case în care s-a trăit o viață de muncă intensă și de așteptări înfrigurate. Este evident că locatarii acestor camere au considerat prezentul ca un dureros provizorat, țintind către viitor și lucrînd pentru atingerea lui.

La primul etaj, într-o chilie ocupată numai cu un pat, o masă de scris și un cufăr, a stat în răstimpuri, ascuns de poliție, eroul comunist Ciu Ciu-Pei, ucis apoi în chip sălbatic. La ore tîrzii de noapte, Lu-Sin urca în camera prietenului său, unde aveau loc nesfîrșite conciliabule în care frazele aprinse și ideile incandescente trebuiau traduse în șoapte.

Pentru a cunoaște viața pasionată de luptă a lui Lu-Sin, tinerii din Șanhai au la dispoziția lor o vastă clădire de marmură, cu săli largi și impunătoare, în care un ghid inițiat explică semnificația numeroaselor documente și fotografii care alcătuiesc muzeul memorial al autorului „vieții lui Ah Q". După ce această lecție documentată ia sfîrșit, vizitatorii de azi se îndreaptă spre locuința strîmtă din vechiul cartier japonez, unde în cîteva încăperi întunecoase li se pare că pot asculta bătăile inimii lui Lu-Sin.

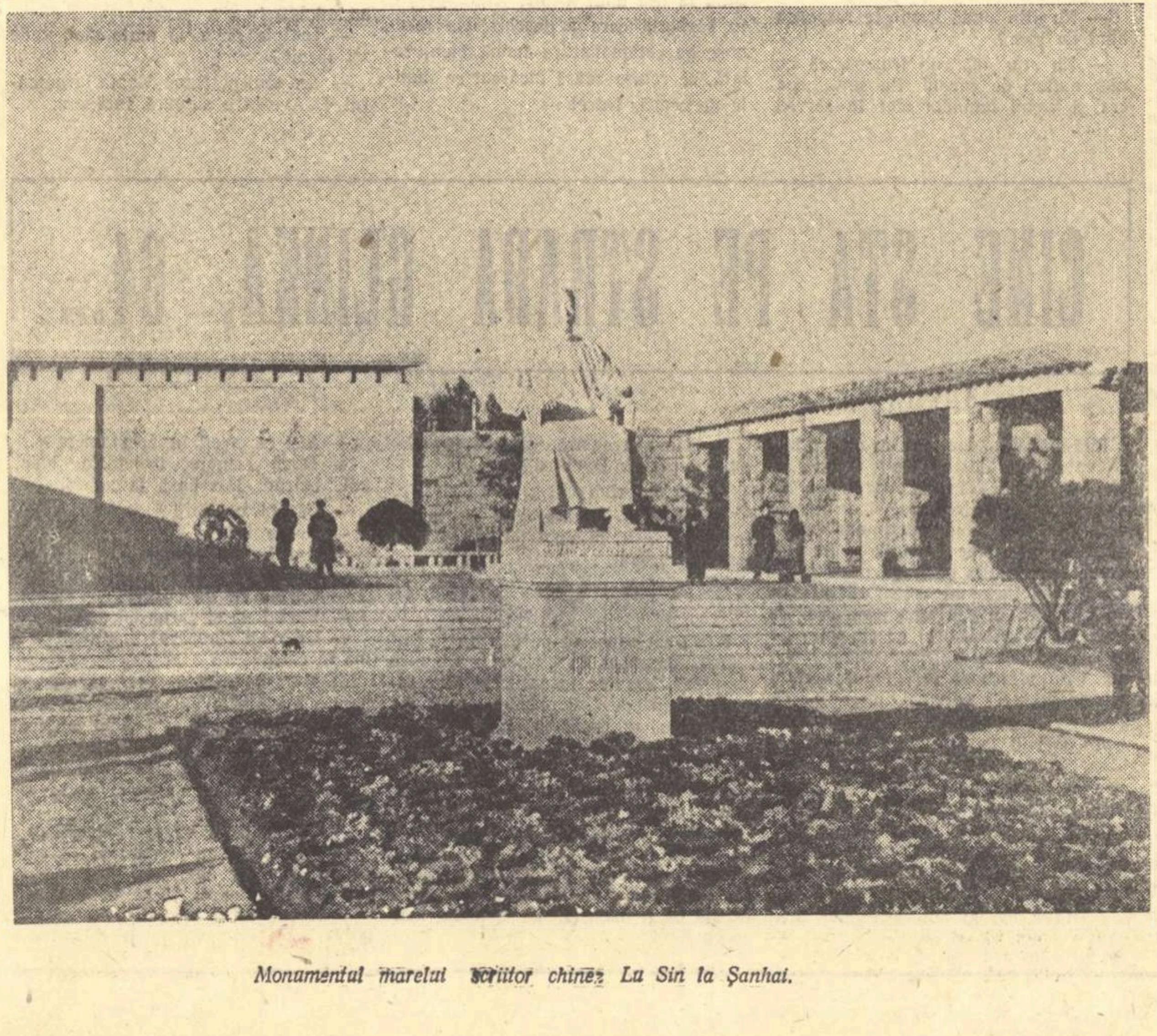

Monumentul marelui scriitor chinez Lu Sin la Șanhai.

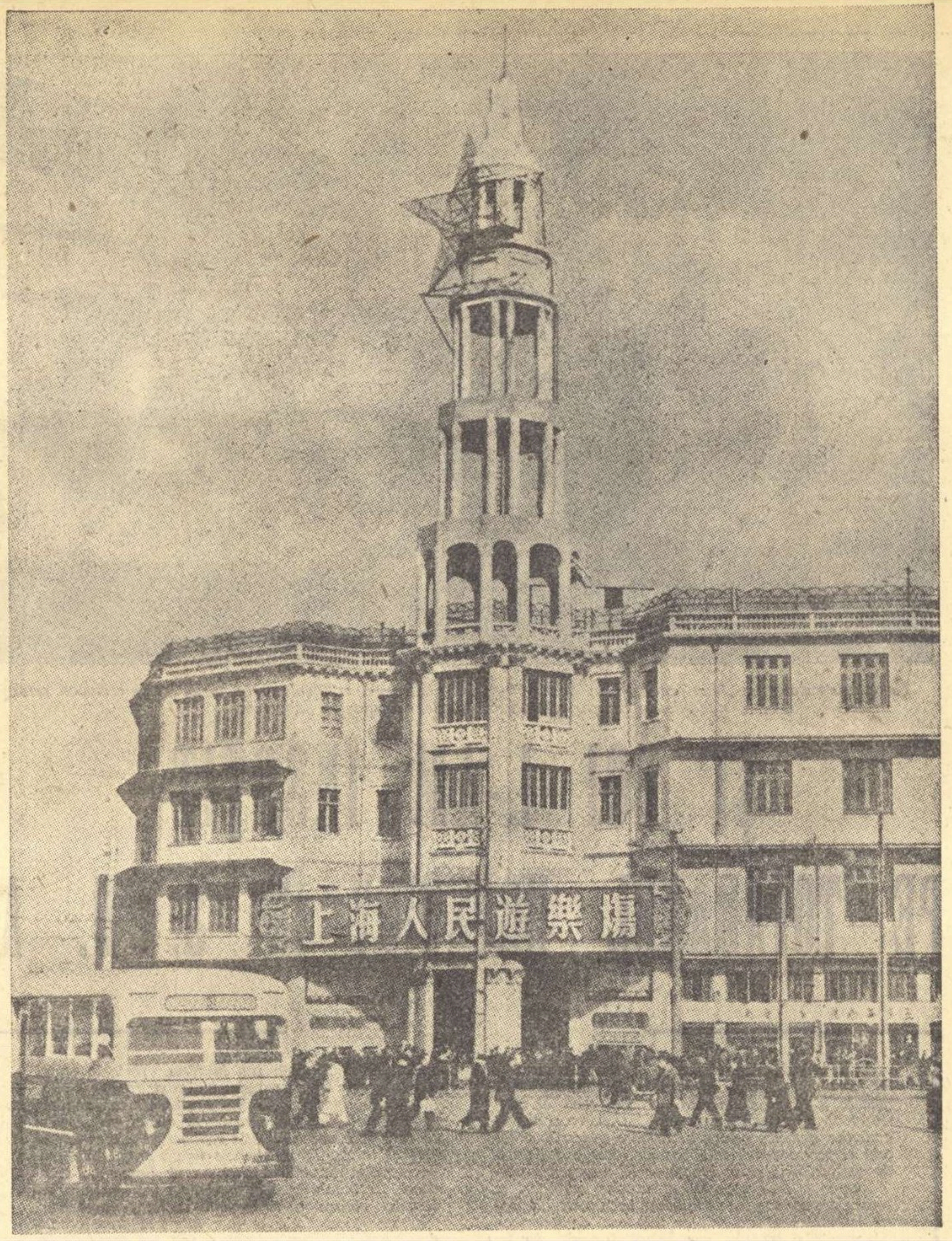

Centrul de distracții „Lumea mare" din Șanhai. Aici, în trecut, se afla un faimos loc de întîlnire al vagabonzilor, hoților și prostituatelor.

Femeia care mergea în fața mea pe strada Van Fu-Ciu din Pekin pășea într-un chip ciudat, trudnic. Era îmbrăcată în pantaloni și bluză, amîndouă din materialul negru-lucios caracteristic portului celor bătrîni, iar părul îi era cărunt, aproape alb. Atunci mi-am adus aminte de tristul obicei al schilodirii picioarelor, impus femeilor chineze în vechea societate, și dintr-odată bătrîna istovită din fața mea s-a detașat din ansamblul străzii, căpătînd contururi de simbol. Vreme de secole și milenii, condiția femeii chineze a cunoscut cele mai de jos trepte ale umilinței. Sexul frumos, slăvit eteric de poeți, a fost scoborît în cele mai urîte posturi ale speciei umane. Făcînd față prejudecăților înrădăcinate, literatura a opus însă mereu moravurilor nedrepte imaginea eroinelor exemplare, înzestrate cu cele mai înalte daruri ale naturii. Mu Ku-in, femeia-brigand, care salvează în repetate rînduri patria cotropită, a fost cîntată veacuri de-a rîndul în numeroase opere tradiționale și în zeci de stiluri regionale. „Femeia în roșu", fostă curtezană, care devine căpetenia unei cete de oameni viteji, și-a cîntat crezul cutezător în dulcele stil Iue-Ci, pe scenele din Hancen și Șanhai. Vechile drame au deplîns înjosirea femeii lipsite de avere, ca în tragica operă „Floarea vieții", au convocat pe Pao Șen, judecătorul cel drept, în apărarea soțiilor urgisite („Cian Șan-nien"), sau au lăudat iscusința feminină în texte clasice ca „Pavilionul de pe malul rîului". Femeile au lăsat în tezaurul literar al trecutului creații remarcabile, care aparțin însă nu doamnelor de la curtea împăratului, ci unor umile curtezane, alungate dincolo de barierele moralei oficiale. Astfel, în prospera epocă culturală din timpul dinastiei Yuan (1123—1341) s-au ilustrat comediile și piesele de moravuri scrise de Ciao Min-kin sau de Cian Kue-pin. Iubita lui Kuan Han-cin, marele clasic al teatrului chinez, cea căreia scriitorul i-a închinat celebrul poem „O floare în melodia Nan-Lu", aparținea lumii teatrului, lume declasată în vremea imperiului și nu numai cu șapte sute de ani în urmă. Ea putea fi vîndută ca oricare altă actriță, ca oricare dintre talentele închinate scenei, muzicii și dansului.

Teatrul capitalei (Dzin-Cin) agreiat și de împărații dinastiei Ciu, ca și unele din celelalte genuri teatrale nu primea de loc femei în rîndurile trupei. Familia de actori Mei a interpretat din tată în fiu roluri feminine, ajungînd la o deosebită măiestrie, favorizată de puternica stilizare a muzicii și mișcărilor în specificul Operei din Pekin. Marele actor Mei Lan-Fan, celebru în întreaga lume, ne-a povestit cu amărăciune vicisitudinile de necrezut care caracterizau existența slujitorilor teatrului pînă la eliberare. Simbolul poate să pară facil, dar generația de astăzi este prima care cunoaște succesele unei actrițe din ilustra familie Mei, în vreme ce teatrul Iue-Ci, urgisit multă vreme pentru că este susținut numai de interpreți-femei, cunoaște, în sfîrșit, o răspîndire binemeritată. Femeile nu și-au pierdut astăzi surîsul grațios, dar vechile oprelişti, țintuite de mii de ani în legi și conștiințe, au fost înlăturate. Bluzele multicolore ale fetelor din curtea Universității din Pekin, cîntecele nenumăratelor brigăzi de „surori" care iau ființă pe șantiere sau în comunele populare, zgomotul liric al războaielor automate din marile combinate textile dirijate de maistorițe cu ochi negri și cozi groase de abanos, toate acestea vorbesc despre o zguduitoare schimbare. Femeile chineze nu se mai plimbă fotogenic pe ceștile de porțelan, pentru că trăiesc viața cu adevărat. Viteaza Mu Ku-in nu mai stă izolată între meterezele sale din munți. Fiecare dintre fete poate asculta în liniștea serii versuri aprinse care, înștiințînd-o că se aseamănă întru totul unei flori de lotus, nu o răpesc fluxului vieții autentice, închinată unor idealuri limpezi și grandioase.

La Hanceu, într-o plimbare cu actorii Teatrului Tineretului, pe marele Lac de Apus, i-am povestit tinerei Van-Ji-lin despre întîlnirea mea de pe stradă cu amintirea absurdului obicei al mutilării picioarelor. Ochii săi s-au întunecat o clipă, apoi pe față i-a înflorit un surîs.

— Știi, mi-a spus, mă gîndesc cum ar trebui interpretate în dans suferințele și umilințele acestei sălbatice obligații.

Supliciile femeii chineze, caracteristice unei istorii milenare, au devenit așa dar astăzi simple probleme de teatru.

Decanul actorilor din provincia Guandun, bătrînul Po Ciu-jon, este orb. Supus zeci de ani unui lung și cumplit vagabondaj artistic pe drumurile prăfoase ale satelor, celebrul interpret al teatrului specific Cantonului și-a pierdut vederea, risipind-o în cîntece și dansuri. După cîte am înțeles, el a strîns însă în forul său interior ce i s-a părut mai prețios în vasta experiență acumulată și, lucrînd cu asemenea termeni de comparație, a izbutit de minune să realizeze imaginea excepțională a schimbărilor revoluționare de astăzi. Intr-o după-amiază însorită, Po Ciu-jon m-a servit cu ananas proaspăt, după care mi-a povestit din peripețiile fără de seamăn ale istoriei teatrului din Canton. Ne-am oprit un timp asupra caracterului viu al luptelor în operele acestui gen de teatru și în legătură cu asta, cineva a amintit de răscoala populară condusă, în anul 1854, de un strălucit actor, care în fruntea a 200.000 de oameni a ocupat orașul Canton și împrejurimile. Șeful unei răscoale era un remarcabil interpret de roluri războinice și deși în viață nimeni nu se luptă cu bastonașe aurite de recuzită ca pe scena teatrului, el s-a dovedit un excelent comandant militar. Este drept că schimbînd armele, actorii participanți la răscoală au păstrat spiritul combativ al operelor patriotice cu care cuceriseră inimile oamenilor. Cînd l-am întrebat pe Po Ciu-jon dacă timbrul distinct al cîntecelor de teatru și-a alăturat sclipirea la marele răsunet al Comunei din Canton, bătrînul artist a părut dintr-o dată mai tînăr și mi s-a părut o clipă că ochii săi au lucit din nou, ca odinioară.

Marele actor Mei Lan-Fan, celebrul interpret al rolurilor feminine — genul Dzin-Ciu. (Opera din Pekin)

Intr-o seară, ieșind de la teatru, am găsit străzile Pekinului invadate de o mulțime nesfîrșită. Oameni de toate vîrstele mergeau în șiruri nesfîrșite pe străzi, purtînd pe umeri umbrele colorate de bambu. Am întîlnit deseori în China imagini ale forței militare, gata să apere cuceririle socialismului. De data aceasta, mi s-a părut că oamenii care treceau prin fața mea, în rînduri strînse, și înarmați cu gingașe umbrele de soare, închipuie într-un fericit cortegiu alegoric, marea armată a energiilor pașnice din țara celor 650 de milioane. Coloanele pe care le urmăream veneau într-adevăr de la o mare întrunire pentru glorificarea cauzei păcii.

Intr-o carte veche, preotul catolic Arthur H. Smith, mărturisește cititorilor că după 22 de ani petrecuți în China, poporul acestei țări i-a rămas necunoscut, iar sufletul său s-a păstrat stingher. Este de crezut că acest reverend acru și mizantrop pierduse din copilărie cheia care deschide sufletele oamenilor și că privirile sale se opreau poticnite în ochelarii tulburi ai dogmelor. Pentru oricare călător din alte țări lumii, marea Chină își descoperă neîntîrziat tainele. Ele pot fi astăzi descifrate cu alfabetul universal al epocii victoriilor păcii și socialismului.

V. MÎNDRA

---

1) Fîn: diviziune a Iuan-ului care este măsura monetară de bază.

GO MO-JO

Pămîntule, maică bătrînă

Pămîntule, maică bătrînă,
spre răsărit se luminează cerul,
la sînul tău copilul se trezește
și tu-l aburci pe umerii tăi largi.

Pămîntule, maică bătrînă,
mă sprijini cînd îmi rătăcește pas
prin paradis; și-n hăuri de ocean
tu sufletul mi-l mîngîi cu un cîntec.

Pămîntule, maică bătrînă,
îmi ești unealtă, hrană, adăpost;
cum voi putea să-ți răsplătesc vreodată
tot ce mi-ai dăruit de-a lungul vieții?

Pămîntule, maică bătrînă,
ieși-voi din odaia ferecată
în cîmpul larg, întins pînă spre zări,
să-mi împlinesc fiiasca datorie.

Pămîntule, maică bătrînă,
îi pizmuiesc pe fiii-ți credincioși,
țăranii ce dau hrană-ntregii lumi
și cărora le porți de grijă veșnic.

Pămîntule, maică bătrînă,
îi pizmuiesc pe fiii-ți cei mai dragi,
minerii, Prometeii omenirii;
le porți de grijă pururi, maică bună.

Pămîntule, maică bătrînă,
și creanga, sora mea, o pizmuiesc:
tu i-ai dat viață să țîșnească mîndră
zveltețea și puterea i le-ai dat.

Pămîntule, maică bătrînă,
ființele trăind în sînul tău
le pizmuiesc, dar nu semețul zbor
al păsărilor ce te părăsesc.

Pămîntule, maică bătrînă,
nu năzuiesc văzduhul să-l despic,
s-alerg călare-n iarba de mătase,
ci s-o dezmierd cu talpa mea desculță.

Pămîntule, maică bătrînă,
pui mărturie pentru viața mea;
tu nu ești globul plăsmuit în vis,
nici eu viețuitoarea fără gînduri.

Pămîntule, maică bătrînă,
sîntem cu toți I-yn, de fel din Kunsan;*
nu cred că sus, în ceru-ntunecat,
trăiește-un tată-al nostru-al tuturor.

Pămîntule, maică bătrînă,
tot ce e-n lume e-ntruparea ta:
zăpada, ploaia — sîngele tău sînt
și tunetul e larga-ți răsuflare.

Pămîntule, maică bătrînă,
și cerul e oglinda ta boltită,
și soarele-n amiază, luna-noaptea,
sînt chipul tău ce-n ea se oglindește.

Pămîntule, maică bătrînă,
eu cred că stelele ce ard în cer
sînt ochii noștri,-ai miilor de oameni,
ce-și fac oglindă din întinsa boltă.

Pămîntule, maică bătrînă,
eram doar un copil neștiutor
pe care numai tu l-ai mîngîiat:
cum voi putea cîndva să-ți mulțumesc?

Pămîntule, maică bătrînă,
și apa care spumegă-n izvoare,
și roua ce se-adună în corole
s-au plămădit în sînu-ți generos.

Pămîntule, maică bătrînă,
de cîte ori aud un glas, eu știu
că e un cînt pe care îl îngîni
ca sufletul să mi-l alinți cu el.

Pămîntule, maică bătrînă,
se mișcă toate, fără contenire,
sub ochii mei; eu știu că tu dansezi
ca, astfel, sufletul să mi-l dezmierzi.

Pămîntule, maică bătrînă,
culorile, miresmele mă-mbată;
eu știu că-s jucării ce mi le dai
ca sufletul să mi-l desfeți cu ele.

Pămîntule, maică bătrînă,
știu: sufletu-mi e sufletul tău însuși;
mi-oi aduna puterea mea întreagă
să-ți răsplătesc iubirea, maică bună.

Pămîntule, maică bătrînă,
vreau ocrotirea să ți-o răsplătesc;
iubirea ta mi-e pavăză, îndemn:
mă-nveți să nu m-opresc nicicînd din drum.

In romînește de DAN GRIGORESCU

---

* I-yn, sfetnic din vremea dinastiei San, care a fost chemat de trei ori să intre în slujba împăratului Tang. Primi în cele din urmă și organiză o expediție de pedepsire împotriva tiranului Cieh, unificînd imperiul. Isprăvile lui sînt în parte legendare (n. red. chin.).

FAMILIA MEA

In povestirea autobiografică „Familia mea", din care publicăm mai jos cîteva fragmente, scriitoarea chineză Tao Cen își istorisește amintirile din timpul luptei comuniștilor chinezi împotriva dușmanilor marii revoluții din 1927. Zugrăvind viața familiei sale, autoarea atrage luarea-aminte asupra tristului destin al oamenilor muncii în vechea societate și asupra cruzimii claselor exploatatoare. Cititorul cunoaște astfel un vast tablou al luptei pline de tenacitate pe care au dus-o fiii și fiicele clasei muncitoare și împreună cu ei, pătura înaintată a intelectualității chineze, sub conducerea Partidului Comunist.

Cartea scriitoarei Tao Cen s-a bucurat de o foarte călduroasă primire, tipărindu-se pînă acum în nouă ediții, care înglobează un tiraj total de peste un milion de exemplare.

Mă apucasem din nou de vechea mea meserie. Bineînțeles, acasă nu puteam face lucruri prea mari, și de aceea brodam numai garnituri pentru haine, gulere, mîneci sau tiveam betelii.

De multe ori, lucrînd, îl așezam pe feciorul meu cel mai mare, Li-an, în pat și-i dădeam un album de modele ferfenițit. Băiatul răsfoia cartea, fără să mă stînjenească, iar cînd se plictisea, lăsa cartea din mînă și adormea.

O duceam greu, e drept, însă viața noastră era veselă. Nu ne supăram și nu ne certam niciodată. Uneori, în serile frumoase, bărbatul meu, Mei-șen, se simțea inspirat și începea să recite versuri.

Un poet din vechime zice că „soții săraci au numai necazuri"... Totuși, în familia noastră domnea veselia.

...Trecură cîțiva ani. Unul după altul se nășteau copiii. Viața se făcea cu fiecare zi tot mai grea.

Broderiile începură a se plăti foarte prost. Bunăoară, tivind poalele unei cămăși, nu primeam decît doi diao. Abia îmi luam plata și a doua zi iarăși eram fără o para. Noroc de maică-mea adoptivă, care, ori de cîte ori venea la oraș, ne mai ajuta cu cîte ceva. Altminteri, am fi fost nevoiți să flămînzim de-a binelea.

După oarecare vreme, la recomandația unor prieteni, Mei-șen intră învățător la școala particulară din satul Luntziadau, la 60 de li depărtare de oraș, și ne mutarăm cu toții acolo.

Aici erau munți, rîuri și în păduri se aflau sumedenie de păsări minunate. De-a lungul drumurilor și pe malurile apelor, creșteau pomi sălbatici cu fructe gustoase. Copiii nu mai puteau de bucurie. Adeseori, dimineața, de-abia sculați din pat, se și duceau fuga ori în munți, ori pe cîmpie. Și cînd se întorceau acasă, buzunarele le erau doldora de tot felul de lucruri: și fructe, și pietricele, și cărăbuși. Cîte nici nu-ți treceau prin minte!...

Li-an începu să învețe la școală. Traiul la țară era fără seamăn mai lesnicios: nu ne costau nici un ban nici lemnele, nici apa. Imprejurul casei ne făcuserăm o grădină de legume. Ceea ce producea grădina noastră ne era de ajuns. De aceea puturăm trăi mulțumiți. Numai lui Mei-șen parcă-i lipsea ceva.

— Nu te poți mulțumi numai cu prezentul, gîndindu-te numai la tine! îl auzeam adesea spunînd. Omul mai are și o datorie față de societate. Activitatea unui om nu trebuie redusă numai la cercul familiei.

Ce-i mai trebuia?

In 1923, el plecă de-acasă cu cîțiva prieteni, ducîndu-se la Siciuan, ca să înființeze acolo o școală. Spunea că vrea „să vadă lumea", să caute adevărul. Aveam încredere într-însul și nu l-am împiedicat să plece. Luînd cu mine pe cei cinci copii, m-am întors la Cianșa.

După trei ani, Mei-șen se înapoie acasă. Școala lor fusese închisă de militariști. Cînd venea îndărăt, spre casă, îl atacară niște tîlhari, prădîndu-l de tot ce avea. Ajungînd acasă, nu mai avea decît o singură gheată, celălalt picior era desculț...

— De data asta am suferit o înfrîngere cumplită, zise el din prag, cu un aer de nepăsare.

Luă pe copii unul cîte unul în brațe, sărutînd pe fiecare. Ințepați de barba lui nerasă de mult, copiii începură să țipe.

Și, cu adevărat, înfățișarea lui era înfricoșătoare. Era plin de noroi din creștet pînă-n tălpi. Cămașa îi atîrna în zdrențe, fața arsă de soare i se cojea. Nici glasul parcă nu mai era al lui.

— Mei-șen, parcă ești altul! am zis.

— Adevărat? făcu el și, întorcîndu-se spre mine, mă privi cu luare-aminte. Ia să văd acum dacă nu cumva te-ai schimbat și tu... Ba nu, ești tot așa de urîtă cum ai fost!

— Se vede că și inima ți s-a schimbat, glumii eu, la rîndul meu, ca să fiu deopotrivă cu el.

— S-a schimbat! grăi el, de astă dată mai serios. Am dat-o revoluției! Mai așteaptă nițel, va trece cîtva timp și toți militariștii ăștia, toți moșierii or să se prăbușească definitiv.

Atunci încă nu pricepusem înțelesul cuvintelor lui. Dar am simțit că în lume încep prefaceri și că asupritorii vor fi aruncați la pămînt, iar cei asupriți se vor scula în picioare.

Intr-adevăr, Mei-șen se schimbase mult. Acum pleca de-acasă cu noaptea în cap și se întorcea seara tîrziu. Iși schimbase pînă și obiceiul de a mesteca tacticos mîncarea și de a înghiți dumicații încet. Acum era mereu grăbit, ca și cînd l-ar fi așteptat totdeauna treburile cele mai importante. Dar schimbarea cea mai de seamă, care s-a petrecut cu el pe vremea aceea, încă nu o cunoșteam. Mei-șen era, după cum am aflat mai tîrziu, încă de pe atunci membru al Partidului Comunist.

...Imi închipui că tineretul de azi înțelege destul de greu ce a însemnat „teroarea albă". Cel care n-a îndurat el însuși toate acestea nu-și poate imagina ușor toată turbarea contrarevoluției, cruzimea ei față de revoluționari și față de popor. Chiar eu, care am trăit în acea epocă și am încercat pe pielea mea prigoanele contrarevoluției, mă gîndesc la ele ca la un coșmar groaznic.

Cîteodată, cîțiva prieteni se adunau și stăteau de vorbă liniștiți în casă. Și deodată începea să cadă prin geam o grindină de gloanțe. Oamenii se prăbușeau însîngerați pe dușumea. Iar a doua zi, apărea în ziarele reacționare o asemenea știre: „Pe strada cutare, comuniștii au organizat o ședință secretă în vederea pregătirii unei revolte. Au fost descoperiți de un grup al Siguranței. Mulți dintre răsculați au fost împușcați pe loc".

Alteori era arestată cîte o fată numai pentru că își prinsese în păr o fundă roșie. Și atunci fata era declarată „agent secret al comuniștilor". După un oarecare timp, cadavrul ei era găsit pe malul unui rîu.

De sărbătoarea tradițională a lampioanelor, în fața ușii unei case fusese atîrnat un lampion roșu. Poliția năvăli în casă, arestînd pe cel care locuia acolo. Explicația dată a fost că lampionul era un „semnal pentru începerea răscoalei". Pentru familia aceea, sărbătoarea deveni ziua de pomenire a celui răposat.

Bandiții contrarevoluționari săvîrșeau nenumărate ticăloșii. Nenorocirile și moartea se puteau năpusti în orișice clipă asupra oricărei familii. Pretutindeni curgea sîngele oamenilor cinstiți, sîngele oamenilor care-și iubeau patria...

Partidul intră în ilegalitate. Curînd după sosirea mea, organizația de partid hotărî ca Cijan Hao, Lun Dadao și Mei-șen să organizeze comitetul județean de partid la Hanian.

. . . .

Stăteam și acum în locuința cea veche. După moartea soțului meu, vecinii mă priveau cu deosebită milă.

— Ce tînără e — și văduvă! Și mai are și o casă de copii. Cum au să trăiască acum copiii ăștia? ziceau vecinii.

Folosindu-mă de această împrejurare, îmi luam de lucru acasă. Timp să cos nu prea aveam, dar trebuia s-o fac de ochii lumii.

Tovarășii Cijan Hao și Lun Dadao fură însărcinați pe neașteptate să plece la Șanhai. Asta mi-a tulburat liniștea abia regăsită. Le-am pregătit repede niște pește afumat, să-l aibă pe drum.

Lun Dadao plecă întîiul, iar cînd fu să plece și Cijan Hao, micuțul Ciji-he nu vru să-și lase unchiul cu nici un preț. Temîndu-se să nu înceapă copilul să plîngă, Cijan Hao îl luă în brațe.

— Dacă nu ești cuminte și n-ai să dormi, nenea are să te înțepe cu barba! zise el amenințîndu-l în glumă.

Micuțul Ciji-he mai rîse puțin, apoi adormi. Cijan Hao îl culcă în pat.

— Acum primejdia a trecut.

— Am să te conduc, i-am spus eu.

El nu se împotrivi. L-am luat în brațe pe Șuan-lin, iar tovarășul Cijan Hao luă de mînă alți doi copii și pornirăm spre debarcader. Uitîndu-se la copii, Cijan Hao grăi, pe gînduri:

— Surioară Mei, dacă ai să ai de stat mai multă vreme aici, ar trebui să-ți dai copiii la școală.

— Ce învățătură mai poate fi într-o vreme ca asta!

— Dar viitorul? răspunse Cijan Hao. Ei vor avea de continuat generația noastră și trebuie să fie mai înțelepți decît noi.

— Cît de departe mergi cu gîndul!

— Fiecare trebuie să privească înainte! rosti el cu înflăcărare.

Mai departe nu-l mai puteam însoți. Tovarășul Cijan Hao sărută copiii, ne făcu semn de despărțire cu mîna și plecă.

Privindu-l cum se îndepărta, mă gîndii îndelung la cuvintele lui.

Ajungînd în ulicioara noastră, am băgat de seamă că ceva nu era în regulă. Pe stradă se aflau cîțiva polițiști cu căștile pe cap și stăteau de vorbă cu proprietarul casei. Am vrut să fac calea-ntoarsă, dar proprietarul mă strigă:

— Ascultă, doamnă, s-a întîmplat un lucru neplăcut.

Polițiștii mă înconjurară și scoaseră o frînghie.

— Tu ești nevasta lui Ian?

— Ce este? am întrebat eu liniștită, ținîndu-mi copiii de mînă. Ați venit cumva pentru chirie?

— Hai la poliție!

Apropiindu-se de mine, unul din polițiști vru să mă lege, dar eu mă împotrivii.

— Ce-i asta? Ziua în amiaza mare vă legați de oameni?

— Nu face pe nebuna. Haide, mișcă-te!

Și iar încercă să mă lege.

— Eu n-am făptuit nici o crimă, n-aveți pentru ce să mă legați! Și luîndu-l pe Șuan-lin în brațe, am pornit înainte. In-țzian și Ben-ven se luară după mine. Polițiștii renunțară să mă mai lege.

Ne duseră la circumscripția a 5-a a poliției orășenești și ne închiseră în camera de prevenție...

...Timp de șapte zile, dimineața mă duceam la interogatoriu iar seara mă întorceam acasă. De fiecare dată, după ce mă întorceam acasă, plîngeam îndelung și cu amărăciune. Curînd însă, polițiștii încetară să mă mai ancheteze.

...Peste puțin, fu arestat tovarășul Cen de la prăvălia de orez. Prăvălia fu sigilată și îl reținură și pe In-țzian, care lucra acolo.

Fui nevoită și eu să fac să mi se piardă urma. Dar unde să mă fi ascuns, cînd pretutindeni puteam da peste denunțători! Activistul de răspundere al Asociației pentru ajutorarea sinistraților, Lao Cijan, nu mai putea rămîne nici el aici și, hotărîndu-se să plece la Șanhai, îmi spuse să-mi strîng lucrurile și să pornesc și eu într-acolo.

Mă legau simțăminte deosebite de acest orășel de provincie în care trăiam. Aici era îngropat bărbatul meu. Aici zăcea la închisoare al doilea fiu al meu. Dar interesele revoluției cereau să părăsesc orașul.

Mi-am adunat lucrurile în grabă și l-am anunțat pe Li-an că plec.

— Trebuie să mă mut la Șanhai. Tu să ai grijă de fratele tău. Cînd or să-i dea drumul, veniți amîndoi la mine.

Băiatul nu văzu nimic surprinzător intr-asta.

— Să n-ai nici o grijă, mamă, zise el. O să ne descurcăm noi și singuri. Cred că n-are ce să i se întîmple lui In-țzian. O să venim în curînd la tine... Și n-are rost să te duci tocmai tu să-ți iei biletele de vapor. Dă-mi bani să ți le cumpăr eu.

Cînd s-a lăsat întunericul, m-am dus cu copiii să-mi iau rămas bun de la mormîntul lui Mei-șen și apoi ne-am urcat cu toții pe dealul Guișan. La lumina tulbure a lunii, se zăreau numai conturele neclare ale turnului Huanhelou. Valurile fluviului clocoteau sub noi și se scurgeau în grabă spre zare.

Și din nou mi-am adus aminte de cuvintele spuse cîndva de Mei-șen: „Numai dacă stai pe un loc înalt, poți să vezi lărgimile zării".

Le voi vedea oare vreodată?

Așadar, iată Șanhaiul!

Ca și la Uhan, văd pe apele fluviului vapoare străine, pe catargele cărora flutură steaguri multicolore din țări depărtate. Pe strălucitoarele tăblițe de alamă de pe zidurile clădirilor de lîngă maluri, stau scrise litere străine și necunoscute. Pe pereții depozitelor din port e zugrăvită reclama binecunoscutului medicament japonez „jendan": un brav mustăcios pictat în ulei. Intrarea la debarcader este păzită de polițiști străini, care privesc cu ură pe toți trecătorii. Toate sînt aidoma cu cele din Uhan. Pretutindeni se lăfăiesc imperialiștii și cozile lor de tonor.

Da, acesta era Șanhaiul. Primul lucru care mi-a sărit în ochi cînd am trecut prin oraș, au fost marile pancarte pe care era scrisă cu ieroglife uriașe lozinca: „Datoria fiecăruia este să distrugă pe comuniști". Portretul lui Cian Kai-și, în uniformă militară de paradă era cocoțat sus pe acoperișul uneia din clădiri. Era cel mai bun comentariu pentru reclamele ce comunicau trecătorilor: „Vindem în pierdere", „Cumpărînd un obiect, primiți al doilea gratis"...

Pe străzi, zgomot multiplu de voci, iar în magazine liniște și pustietate...

Și deodată, șuieratul unui țignal de polițist. A călcat o mașină vreun cerșetor sau a fost prins un hoț? Dar n-apucai să afli despre ce-i vorba, și răsuna bubuit de tobe și dangăt de gonguri. Era o procesiune care făcea reclamă vreunor mărfuri. Reclama vie trecea întruchipată într-o mulțime pestriță de oameni cu fețe machiate și cu coifuri înalte de un metru.

— Doamnă, fie-ți milă de un nenorocit! cerșea venind după noi un fumător de opium.

Speriată de-a binelea, Ben-ven mă apucase de mînă și mă ruga să mergem mai repede în altă parte.

In același timp, alt zgomot de voci începea să umple strada: de pe acoperișul unui bloc înalt al firmei comerciale Sianși, cădeau pe caldarîm mici afișe...

Da, acesta era Șanhaiul! Ca și la Uhan, pe de o parte guvernarea despotică, iar pe de alta eroicele lupte...

...A sunat cineva.

Ciji-he căută să se liniștească, apoi ascultă atent, așteptînd semnalul știut.

— E de-al nostru, mamă. Să deschid ușa din spate?

Schimbam des semnalele de legătură. Tovarășii care veneau la noi de multe ori, pentru a intra în casă, o ocoleau și apoi intrau prin ușa din spate. Așa făceam ca să preîntîmpinăm cazul cînd casa noastră ar fi fost descoperită de dușmani și n-am mai fi avut timp să instalăm semnul de alarmă. In felul acesta, tovarășii erau feriți să cadă în ghearele dușmanilor.

Ușa din spate se întredeschise și omul de legătură, micul Liu, se strecură cu greu în casă.

— V-am adus un oaspe rar! zise el bucuros. După el intră un flăcău. Pînă să apuc a-l privi mai cu luare-aminte, tînărul mă și îmbrățișă:

— Mamă!

— Doamne! Tu ești, Li-an!

Ciji-he, văzîndu-și fratele, se aruncă în brațele lui și rosti gingaș, ca o turturică:

— Frățioare, frățioare!

Auzind zgomot, Ben-ven veni și ea și se lipi de fratele ei.

— Eu l-am adus aici. Nu mi-l puteți răpi! glumi micul Liu, luîndu-și rămas bun de la noi. Vi-l las în grijă și băgați de seamă să nu-l mai pierdeți!

Li-an era îmbrăcat într-un halat albastru vătuit și în picioare avea o pereche de ghete negre. La lumina becului, părea vioi și impozant. Il luă în mîini pe Ciji-he, ridicîndu-l în brațe și grăi:

— Ce greu te-ai făcut, aproape că nu te mai pot ridica.

Lauda fratelui său îl înălță pe Ciji-he în propriii săi ochi.

— Unde ai fost pînă acuma, mai bine de o jumătate de an? N-am izbutit să-ți aflu urma! i-am spus eu.

— Am călătorit departe! Am fost în Uniunea Sovietică! răspunse cu bucurie băiatul. Am fost la Moscova, am luat parte la Congresul internațional al tinerilor muncitori.

— Ai fost în Uniunea Sovietică? Și de ce nu mi-ai dat nici o veste?

— Voiam să vin, ba chiar ajunsesem pînă la străduța noastră, dar m-am întors, fiindcă nu se cuvenea să vin, iar altora nu le puteam da însărcinarea să-ți aducă la cunoștință vestea cea bună.

Spiritul său disciplinat, felul lui de a lucra, mă emoționară adînc.

L-am așezat lîngă mine și, mîngîindu-i părul rebel, l-am întrebat:

— Te-ai întors de mult?

— De vreo două săptămîni. Am fost foarte ocupat și n-am putut să vin pînă azi, iar acum m-a trimis chiar tovarășul He Men-siun.

...Băiatul îmi povesti că, după întoarcerea din Uniunea Sovietică, a fost ales membru în comitetul Tineretului Muncitoresc al provinciei Tzian-su. Pe lîngă asta, lucra și ca responsabil al secției de tineret în organizația sindicală din Șanhai.

Cînd veni vorba de Uniunea Sovietică, povestirile nu se mai sfîrșeau.

— Mă asculți, mamă? întreba el, dacă vedea că întîrzii cu răspunsul. După congresul de la Moscova, am umblat prin multe locuri. In Uniunea Sovietică, stăpînii țării sînt muncitorii și țăranii. Acolo nu sînt șomeri, iar pămîntul e al poporului și fiecare are dreptul la învățătură. In U.R.S.S. nu există exploatarea omului de către om și, bineînțeles, nu sînt nici polițiști străini care să-i bată pe cetățeni în propria lor țară. Deocamdată mai au și acolo unele greutăți, dar în viitor va fi, fără îndoială, și mai bine. Noi trebuie să ne eliberăm patria, trebuie s-o facem la fel ca Uniunea Sovietică. Tu cum socoți?

— Dar cînd are să fie asta?

— Mai devreme sau mai tîrziu are să vină și ziua asta. Tăcu un timp, ca și cînd ar fi calculat durata. Apoi adause: Maximum peste opt sau zece ani.

— Cînd are să învingă revoluția, maică-ta n-are să mai poată umbla pe picioare, am grăit eu.

— In acest caz ai să stai în casă, fără nici o grijă. Și răspunsul lui sună atît de precis, ca și cum nimeni altul decît el s-ar fi ocupat direct de organizarea acestor lucruri.

O bătrînețe fără griji era pe atunci numai un dulce vis al nostru. Tovarășii noștri urmăriți de dușmani duceau o viață de peregrini. N-aveau cu ce-și plăti adăpostul de noapte și adesea dormeau pe băncile din gări. Se sacrificau, îndurînd chinuri și lipsuri, nu pentru a avea o bătrînețe fără griji și fericită, ci pentru a crea un viitor fericit urmașilor lor.

— Ascultă, mamă, zise fiul meu. La Moscova mi-au publicat un articol în ziar!

După un răstimp de tăcere, îmi scutură umărul:

— Mamă, tu ai și adormit?

— Vorbește, te ascult!

— Nu, mamă, am zis și eu așa. Pur și simplu, îmi place să-ți spun „mamă".

— Copil mai ești!

Dis-de-dimineață se pregăti de plecare. Ciji-he îl apucă de mînecă și nu vru să-i dea drumul cu nici un preț. Fratele mai mare îi spuse:

— Mai așteaptă puțin, să vie primăvara și atunci vă iau pe toți să ne ducem să vedem piersicii înfloriți.

Stătea în fața mea, privindu-mă țintă, și, deodată, ca și cînd ar fi făcut o mare descoperire, strigă cu uimire:

— Mamă, ai început să încărunțești.

— Da? zisei eu. Totuși, mă simt mai tînără ca oricînd!

Băiatul era gata de plecare, însă iar se opri:

— Mamă, ai grijă de tine! rosti în sfîrșit. Poate că în curînd avem să ne ducem la o consfătuire în raioanele noastre comuniste și mă tem că nu voi mai avea răgaz să vin să te văd...

In romînește
de VICTOR KERNBACH

Isprăvile lui Muchi Kyku

Veche poveste tibetană

De mult, în vremurile străvechi, trăia pe țărmul rîului Yalun tînărul Muchi Kyku, dimpreună cu mama sa. Munceau pe un petec de pămînt din moșia fără de margini a lui Kali Gango. De dimineața pînă noaptea tîrziu, nu cunoșteau odihna, ca niște cai de povară legați în ham, ca yakul împovărat cu desagi grei cu ceai. Dar, cu toate că erau cinstiți și muncitori, stăpînul îi urgisea.

Machi Kyku avea un yak, moștenit de la răposatul său tată, care îl cumpărase în schimbul unor blănuri de vulpe. Stăpînul se hotărî să pună mîna pe yak. Se uita la el cu ochi de lup hămesit și croia planuri de vulpe vicleană.

Intr-o zi, pe cînd se pregătea să plece la Kantin, Kali Gango îi spuse lui Muchi Kyku:

— Cînd o să mă întorc de la oraș, să-mi spui de cîte ori ai dat cu sapa în vremea asta. Că de nu, yakul va fi al meu.

Mama lui Muchi Kyku începu să plîngă deznădăjduită. Cum ar putea să știe vulturul care zboară în înălțimi de cîte ori a bătut din aripi? Cum vor putea ei să-și aducă aminte de cîte ori au dat cu sapa? Se gîndiră ca, de fiecare dată cînd ridicau sapa, să pună în buzunar cîte o pietricică. Dar curînd pierdură șirul; văzură că era aproape amiaza și ei nu săpaseră decît o mică întindere de pămînt. Mama lui Muchi Kyku izbucni iar în plîns.

— Liniștește-te mamă, o mîngîie băiatul. Dacă seacă rîul în cîmpie, mai e destulă zăpadă la munte. Dacă nu știm cum s-o scoatem la capăt, să-i întrebăm pe vecini.

Se sfătuiră cu vecinii.

— Cînd vrei să prinzi o vulpe, trebuie s-o întreci în viclenie, le spuseră ei. Nu e nevoie să ții minte de cîte ori ai dat cu sapa. Și-l sfătuiră pe Muchi Kyku ce să-i spună stăpînului cînd acesta se va întoarce de la oraș.

Atunci, băiatul prinse să muncească din nou, fără să se mai îngrijească de stăpîn. Trecu o lună de zile — și Kali Gango se întoarse și îl întrebă pe Muchi Kyku:

— Poți să-mi spui de cîte ori ai dat cu sapa, sau vrei să-mi dai yakul?

— Stăpîne, răspunse Muchi Kyku, ai mei au muncit întotdeauna cu yakul ăsta, tot așa cum stîncile astea au stat mereu neclintite la locul lor. O să-ți spun de cîte ori am dat cu sapa în vremea asta, dacă o să-mi spui și tu cîți pași a făcut calul tău pe drumul spre Kantin și înapoi.

[illegible] nu se putea ca stăpînul să poată răspunde la întrebarea băiatului. Porni spre casă, fără să mai scoată nici un cuvînt, ca un cîine bătut.

Trecu o vreme și stăpînul se hotărî din nou să meargă la Kantin. Cum mergea călare pe lîngă ogorul lui Muchi Kyku, îi văzu pe acesta și pe mama sa adunînd pietre și zvîrlindu-le departe de semănături.

— Ascultă, Muchi Kyku, strigă el. Cînd o să mă întorc de la Kantin, vreau să găsesc niște haine de piatră croite pe măsura mea. Dacă nu, o să-ți iau yakul.

Mama lui Muchi Kyku începu iar să plîngă. Asta era tot așa de greu de înfăptuit ca și a țese pînză din ploaie sau brocart din zăpadă. Cum să se croiască haine din piatră? Și vărsă lacrimi de desnădejde.

Muchi Kyku o liniști din nou și se duse la vecini, care îi dădură iar un sfat înțelept. Stăpînul se întoarse de la Kantin, sigur că de data asta o să pună mîna pe yak.

— Acum îmi dai yakul? îl întrebă pe Muchi Kyku...

— Yakul ăsta a trudit pe ogorul nostru toată viața lui, tot așa cum rîul Yalun a curs totdeauna, de cînd se știe, prin aceeași albie, răspunse Muchi Kyku.

— Atunci, dă-mi hainele de piatră!

— O să ți le dau, dar nu m-am apucat încă să le croiesc. Am așteptat să-mi aduci niște ață de nisip. Mi-ai adus-o?

Și Muchi Kyku întinse mîinile după ață. Stăpînul, însă, fără să scoată o vorbă, se întoarse și plecă.

Cînd văzu că nu izbutește cu vicleniile, Kali Gango se gîndi că o să izbîndească cu tîlhăria la drumul mare. Intr-o noapte, împreună cu argații lui, înconjură casa lui Muchi Kyku, pe cînd băiatul și bătrîna dormeau, îl legară fedeleș pe Muchi Kyku și luară yakul. Zadarnic se luptă bătrîna cu hoții: aceștia îi dădură o bătaie soră cu moartea și o lăsară în pragul colibei, aproape fără suflare.

Stăpînul și argații îl tîrîră după ei pe băiat, cu gîndul să-l ucidă în vîrful muntelui, unde nimeni nu le-ar fi aflat fapta. Cînd ajunse în vîrful unei stînci, Kali Gango strigă:

— Ajunge! Să ne odihnim puțin!

Il puseră pe Muchi Kyku, care era legat strîns cu niște curele groase, pe marginea unei prăpăstii și ei se așezară să frigă niște ciosvîrte de bou. Carnea se perpelea încet; stăpînul și argații adormiră unul cîte unul. Muchi Kyku învățase de la vecinii lui ce trebuie să facă într-o asemenea împrejurare. Iși frecă legăturile de o piatră ascuțită pînă ce se rupseră și puse în locul lui, pe marginea rîpei, cîinele de aur) al stăpînului. Pe urmă, îmbrăcînd haina de păr de yak a lui Kali Gango, se așeză lîngă foc să îmbuce ceva. Cu puțin înainte de răsăritul zorilor, stăpînul se trezi. Aducîndu-și aminte de Muchi Kyku, se apropie de-a bușilea de marginea rîpei. Lovi tare cu piciorul și cîinele de aur se rostogoli în prăpastie. Stăpînul începu să rîdă mulțumit, crezînd că Muchi Kyku se făcuse fărîme pînă jos. Se culcă, mormăind: „Acum, poftă bună și ai grijă să te-mbraci gros, prietene!"*

Cînd se crăpă de ziuă și stăpînul și argații se treziră, îl văzură pe Muchi Kyku dormind lîngă foc, învelit în haina de păr de yak. Privind în jur, băgară de seamă că lipsea cîinele de aur. Stăpînul îl trezi pe Muchi Kyku.

— Tocmai visam așa de frumos! spuse băiatul. Se făcea că un lup furase un miel, dar eu l-am ajuns din urmă și l-am omorît.

— Ai de gînd să ne povestești visele? strigă furios stăpînul. Spune-mi mai bine: unde mi-e cîinele de aur? De ce ți-ai îmbrăcat haina mea? De ce ne-ai mîncat friptura?

— Nu mi-ai spus tu poftă bună? Nu mi-ai spus să mă-mbrac gros? răspunse Muchi Kyku. De-abia adormisem, cînd a venit la mine cîinele tău și m-a rugat să schimbăm locurile, fiindcă-l striviseși sub cap. Pînă să apuc să viu în locul lui, tu te-ai sculat și l-ai aruncat în rîpă. Pe urmă mi-ai spus „poftă bună" și să am grijă să mă-mbrac gros. Nu mi-era nici foame, nici frig, dar te-am ascultat. Mi-am pus haina ta și am terminat friptura cît ai bate din palme.

Stăpînul nu mai avea ce să spună. Il luă pe Muchi Kyku la el acasă. Il culcă în grajd și-l puse să muncească din greu, ca pe o vită de povară. Și căuta într-una nod în papură, doar-doar o putea să-i facă de petrecanie. Intr-o zi, sub cuvînt că Muchi Kyku îi stricase o masă de marmură cînd așezase pe ea o oală de aramă, puse să-l lege sub podul care se boltea deasupra rîului Yalun.

Cerul era acoperit cu nori negri. Sub picioarele lui, rîul bolborosea. Muchi Kyku privea la cerul mohorît și la munții acoperiți cu zăpadă, care se zăreau în depărtare. Și începu să-i cînte rîului:

Munții-s împovărați de omăt,
Soarele cînd o să iasă?
Cerul e negru, posomorît,
Norii cei grei cînd s-or sparge?

Cînta într-una, plîngîndu-și soarta, gîndindu-se cu tristețe la mama sa care rămăsese singură. Deodată, văzu un călăreț care se apropia. Era fratele stăpînului, Kala Wangpo, care tocmai se întorcea din India, unde învățase cărțile sfinte ale budismului. Cînd văzu pe cineva sub pod, se opri și întrebă uimit:

— Ce faci acolo?

— Eu? Imi întăresc spinarea.

Kala Wangpo tocmai avea niște dureri în spate, așa încît se hotărî să învețe și el cum să se vindece.

— Vrei să mă legi și pe mine și să-mi arăți ce trebuie să fac? întrebă el.

— Nu pot, răspunse Muchi Kyku. Un bogătaș nu știe cum să stea ca să se lecuiască. Dar dacă o să înveți, o să vezi cum îți piere durerea.

Vorbele acestea îl făcură pe Kala Wangpo și mai dornic să învețe leacul.

— Invață-mă, se rugă el. O să-ți dau cîinele meu de aur.

— Fie, dacă stărui! Muchi Kyku îl puse pe Kala Wangpo să-i desfacă legăturile și îl atîrnă în locul lui.

— Ai grijă acum, spuse el. Trebuie să iei de cîteva ori din leacul acesta. Dar dacă vrei să nu strici totul, să nu scoți o vorbă...

Și luînd cîinele de aur al lui Kala Wangpo, Muchi Kyku se ascunse într-o rîpă din apropiere și așteptă. Cînd se lăsă întunericul, stăpînul și unul din argații săi se apropiară de pod. Fără să spună nimic, ei tăiară cureaua de care atîrna Kala Wangpo. Acesta căzu în rîu și se înecă.

„Așa! gîndi Muchi Kyku. O să iau cîinele de aur și o să plec. Dar mieii nu pot avea liniște cîtă vreme lupii trăiesc nestingheriți". Iși aduse aminte ce-i spuseseră vecinii: „Cînd vrei să prinzi o vulpe, trebuie s-o întreci în viclenie". Se hotărî să se întoarcă în casa stăpînului. Cum se lumină de ziuă, el luă cîinele de aur și bătu la poarta lui Kali Gango.

— M-am întors, Kali Gango! strigă el.

— Cum? întrebă uluit stăpînul. Nu te-ai înecat?

— Da de unde! răspunse Muchi Kyku, mîngîind cîinele de aur. Dimpotrivă, m-am îmbogățit.

Cînd auzi cuvîntul „îmbogățit", stăpînul dădu buzna afară.

— Nu știu cine mi-a tăiat cureaua și am căzut în rîu, spuse Muchi Kyku. Mă așteptam să mă înec. Dar zeul rîului m-a primit cu alai și mi-a dat daruri de preț. Eu, însă, n-am ales decît cîinele ăsta. Și-l ridică, făcîndu-l să sclipească în soare.

— Crezi că aș putea să mă duc și eu? întrebă lacomul bogătaș.

Muchi Kyku îl privi printre gene, căzînd parcă pe gînduri.

— De ce nu? Sînt sigur că un om ca tine o să primească daruri și mai bogate.

Stăpînul nu mai putea de bucurie. Ii porunci lui Muchi Kyku să-l lege sub pod, așa încît să poată pune mîna și el pe niște comori. Pe mal, stăteau nenumărați prieteni ai stăpînului, care îl pizmuiau pe Kali Gango, gîndindu-se cum o să-l încarce cu daruri zeul rîului.

— Ascultați-mă, le strigă Muchi Kyku. Cînd stăpînul meu o să ajungă în împărăția zeului, nu o să poată să aducă toate bogățiile pe care o să le primească în dar. Dacă-i așa, el o să vă facă semn. Și o să puteți să aduceți și voi tot ce-o să vă placă.

De sub pod, Kali Gango încuviință cu un semn din cap.

— Așa să fie, spuse el.

Muchi Kyku le strigă să se pregătească. Tăie legăturile și bogătașul căzu în apă. Nu văzu nici urmă de bogăție; începu să înghită apă și își dădu seama că fusese păcălit. Ingrozit, le făcea semne prietenilor să sară și să-l scape. Crezînd că le cere ajutor ca să scoată la mal comorile, ei se repeziră buluc în valuri și se înecară.

Ca o căprioară care a scăpat din ghearele tigrului, Muchi Kyku se întoarse acasă, la ogorul său.

---

*) Bijuterie mare de aur cu care tibetanii bogați obișnuiau să se distreze în călătorie (nota. red. chineze).

LI TAI-PE

(secolul VIII e.n.)

Peste frontieră

Trecu și-a cincea lună și mai sperăm în van,
Căci stăruie zăpada în munții Tien-Șan,
Și așteptăm să vină ai primăverii zori,
Pe albele întinderi să răbufnească flori!

Și ieri cîntau soldații un cîntec de alean,
Cu sălcii plîngătoare, aici pe Tien-Șan,
Și mîine-același cîntec de dor o să-l ascult,
Dar pîn' la primăvară mai e atît de mult...

Mereu în zori de ziuă bat tobele vuind,
Și noi pornim la luptă din fugă-n șăi sărind,
Și cum se lasă noaptea, mereu, mereu așa,
Iar așteptăm atacul și picotim în șa,

Dar nu izbim degeaba al munților adînc,
Și nu umblăm degeaba cu spada la oblînc:
Ne vom pleca pe coame, oricît, în Tien-Șan,
Pîn' vom ucide vangul semeț din Loulan...

II

Ne-a dat poruncă Hanul să și sărim în scări,
Să potopim tot Nordul în cele patru zări,
Căci a strigat tot Nordul că va porni război
Și-o să-și adape caii în rîuri pe la noi...

Am cucerit poziții și-am fost și noi respinși,
Ne-am reîntors la corturi învingători și-nvinși,
Ne-așteaptă lupte grele în Răsărit și-Apus,
Dar dragostea de țară ca toate-i mai presus!

Cînd ne cuprinde setea în vîntu-nviforat,
Topim omăt la marea cu țărmul înghețat,
Și ne cuprinde noaptea în munții Tien-Șan,
Și înnoptăm pe creste înalte de gorgan,

Și oare cînd zdrobi-v-om acest semeț vrăjmaș,
Cînd vom cuprinde oare Deșertul uriaș?
Cînd l-om zdrobi pe vangul semeț din Loulan,
Vor adormi soldații profund, în Tien-Șan!

III

Pornim ca niște vînturi spre vastele cîmpii,
Pornim, și caii noștri sînt mii de vijelii,
Răsună tot Deșertul sub aprigul galop,
Necontenit la luptă ne avîntăm potop,

În fulgerări de clipă de țară ne-amintim,
Și sub lumina lunii zdrobim și căsăpim,
Luăm în piept Deșertul și munții Tien-Șan,
Să-l sugrumăm pe vangul semeț din Loulan!

La lupta cea din urmă, cînd vor porni oștiri,
Și s-o sfîrși potopul grozavei urmăriri,
Cînd vom ucide vangul semeț din Loulan,
Și-o răsuna oprirea în munții Tien-Șan. —

Atunci doar bucurie va fi oriîncotro...
Va apărea-n lumină strălucitorul Ho,
În văzul tuturora va sta-n Pavilion,
Cînd vom ucide vangul cu suflet de dragon...

IV

Dar iată că barbarii din munții Tien-Șan,
Au fost trimiși de vangul semeț din Loulan,
Din nou la luptă! Spada barbarilor acești
Ne-a scos din nou din triste colibe chinezești,

Drapelele cu tigri le-am pregătit de-acum,
Și-s gata comandanții! Din nou pornim duium,
Din nou, spre înghețatul și galbenul nisip,
Pe vangul fără milă să-l mai zărim la chip!

Necontenite vînturi mîniile-și descarc!
Pe cer aleargă luna curbată ca un arc,
Și-n timp ce oastea curge spre vechile pălănci,
Sclipește bruma albă în vîrfuri lungi de lănci...

V

Înspăimîntate focuri lucesc din deal în deal!
Pe culmi de munți în noapte ard focuri de semnal,
Încît peste cetate e ceru-n vîlvătăi,
Că parcă ard seraiuri și turnuri, pînă-n văi!

Acuma, însuși Hanul a coborît din tron,
Și a pornit spre vangul cu suflet de dragon,
Cu spada ridicată părea, gonind tumult,
Înaripatul spirit din timpuri de demult!

S-au strîns imenșii nouri de prin nemărginiri
Și-au coborît asupra tăcutelor oștiri,
Și tobele răsună la ultimul asalt,
Lîngă pereții negri ai muntelui înalt!

Eu sînt la datorie din nou, în Tien-Șan!
În lupta cea din urmă gonesc spre Loulan,
Învălmășit în oaste mă duc spre inamic,
Furtuna drept în două cu spada s-o despic!

Cascada din munții Lu

Departe-n munți, amurgul scînteietor pierea.
După albastre cețuri abia mai pîlpîia.

Și mă uitam la munții pierduți în albăstrimi.
Priveam tăcut, cascada căzînd din înălțimi.

Cum tocmai de sub ceruri cascada s-azvîrlea
și prin albaștri codri de sus, se prăvălea, —

Părea că de pe ceruri, în pulberi puhoind,
se prăvălește Calea Lactee, scînteind...

Tălmăciri de EUSEBIU CAMILAR

LU CIOU-FEN

Jurămîntul minerilor

Ciocanul de abataj pneumatic mi-e arma în lupta cea mare,
Lampa de miner călăuza acțiunii în asalt.
Sub puțul extractor e frontul nostru de înaintare,
Și „a depăși norma”. jurămîntul în marele salt!

Nu ne împiedică dîrzele straturi de cărbune,
De pulberea neagră ochii noștri n-au teamă,
Și cu tușul făcut din sudoare și înțelepciune,
Vom trage o linie roșie, ascendentă de diagramă!

LIU LAN-ȘAN

Cîntec despre lacul de acumulare Mi-iun

Spre sud a doua oară n-au lunecat cocorii
Și-n munții Rîndunicii un lac crescu ca-n vis.
Deasupra lui se-nalță un soare roș, și norii
Surîzătoare buze pe valuri și-au deschis.

Orezării se mută sub zid, de la Iantzi,
Iar lîngă Sihu cele de peste Zidul Mare.
Și dacă n-ar fi Zidul de zece mii de li, —
Spre miazăzi cocorii nu ar mai ști să zboare.

Nu-i prea departe lacul cu holde și livezi
Și de te-nalți în vîrful picioarelor puțin,
Întins de-a lung pe fluviu, departe, ai să-l vezi
La marginea cîmpiei, lucind, adînc și lin.

Acesta nu e basmul închipuit, de aur,
E un ocean din saltul cel mare zămislit!
E al întregii Chine de nord imens tezaur,
În care socialismul, din cîntec, a rodit!

In romînește de TAȘCU GHEORGHIU

VEN TZE

Sub măr

Nu mai cînta, flăcăule, nu mai cînta
rezemat de trunchiul de măr, sub crengile verzi.
De-a lungul apelor pășind, o fată se-apropie

clătinîndu-se înfiorată.
De ce îi bate inima?
De ce tresare la auzul cîntării de dragoste?

Primăvara, fata muncește-n livadă,
cîntecul îi înfioară auzul.
Flăcăul așteaptă
coacerea timpurie,
dar creanga mlădie încă n-a dat în floare.
Fără să înțeleagă, fata șoptește:
nu-mi împresura inima, cîntare de dragoste!

Flăcăul muncește în livadă vara întreagă.
privirea lui înlănțuie umerii fetei,
cîntînd se apleacă și rupe
mărul abia dat în pîrg.
Fata nu i-a ghicit gîndul șoptit numai frunzelor,
buzele ei murmură: ca o umbră prin preajmă aluneci.

Toamna e anotimpul coacerii. Crengile verzi
se-ncovoaie sub roadele roșietice.
Degetele somnului nu mai închid genele fetei,
nu cumva îi e dor de merele coapte?
Buzele ei murmură: de ce nu-mi spui
vorba cea tainică?

Nu mai cînta, flăcăule, nu mai cînta
rezemat de trunchiul de măr, sub crengile verzi.
Pe catifeaua ierbii pășind, o fată se apropie...
ce ascunde zîmbetul ei?
E timpul culesului. Spune-i
vorba cea tainică.

In romînește de CEZAR BALTAG

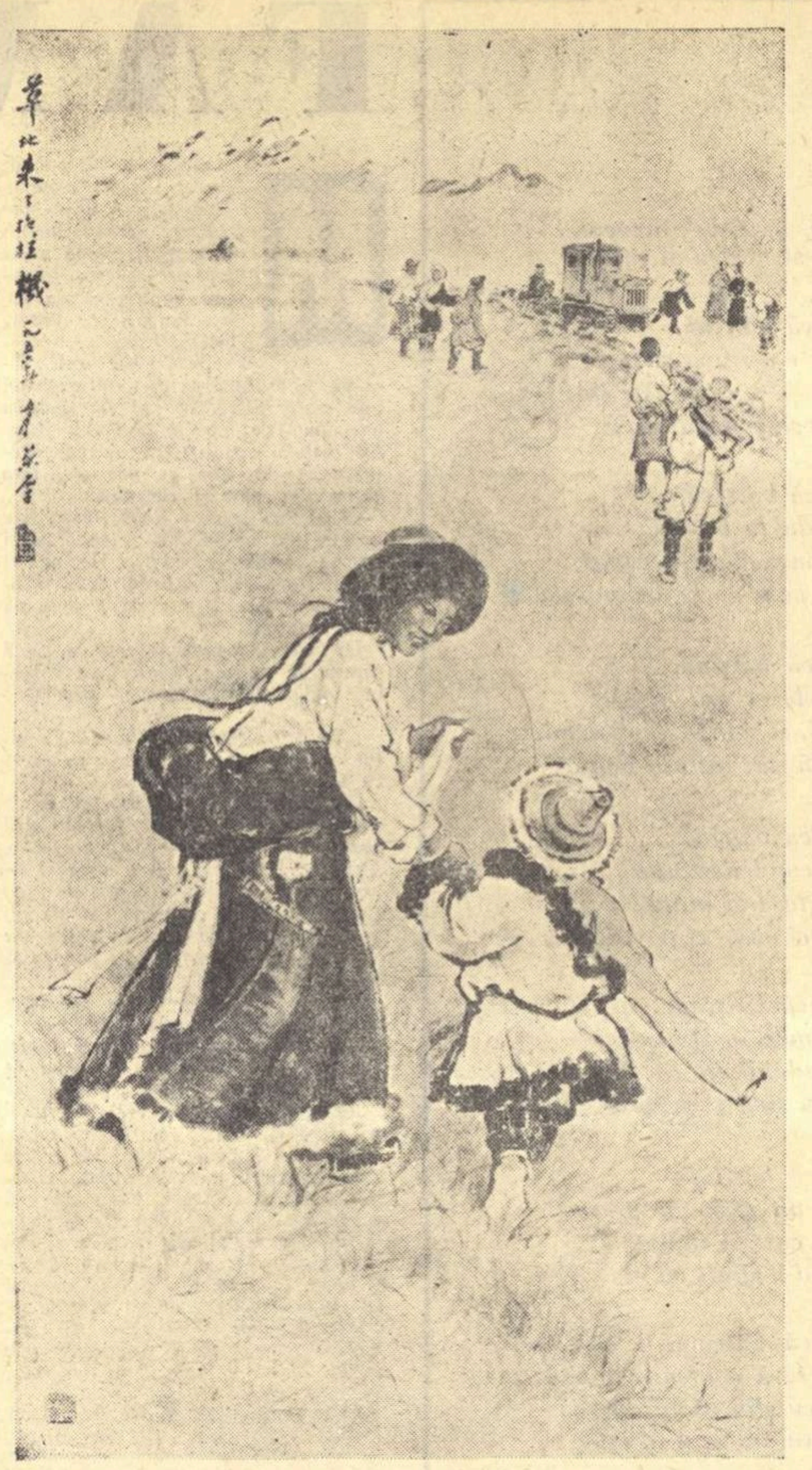

LE JUNG-HOU „Tractorul a sosit pe cîmpurile noastre”

POSTA redacției

Dudaș Gh. – Raionul Pecica, reg. Timișoara – Ne rugați să vă publicăm poezia „dacă subiectul pe care îl tratează poezia e bun, la fel și compoziția acesteia”. „Subiectul” unei poezii lirice, cum intenționează să fie bucata pe care ne-ați trimis-o, nu este decît sentimentul exprimat de autor. E „bun”, deci, dacă acest sentiment e puternic și frumos, reprezentativ pentru viața afectivă a oamenilor epocii noastre. Desigur „subiectul” textului pe care ni l-ați trimis e și el „bun”, dar textul însuși nu seamănă mai de loc a poezie. Vă dați seama și dv. că literatura cere, cum spuneți, să fie bună și „compoziția” subiectului. Cu aproximație, așa este. O poezie trebuie să fie astfel „compusă” încît cititorul ei să simtă ceea ce simte autorul. Dv. înșiruiți „versuri” banale, cu banale și stîngace comparații, fără muzicalitatea care să sprijine mărturisirea sentimentală. Nici măcar ritmul, rima și... gramatica nu sînt perfecte. Poezia cere sensibilitate, plasticitate, armonie și multe altele. printre care o profundă cultură poetică.

Ștefan Minor Pop – Oradea – Idem.

Florica Sc. Popescu – Craiova. Citiți răspunsul dat lui Dudaș Gh. Dv. aveți, evident, unele înclinații poetice. Se pot desprinde versuri merituoase:

Să prindem și secundele din zbor!
. . . .
Am ridicat spre soare fericirea
ca un palat de marmură, dantelă...

Dar frazele prozaice, declarative, șablonarde, precumpănesc. Se poate reține, pentru început, și ultima strofă:

E viața o bătaie de aripă,
dar dăltuim în stînca nemuririi,
fără să pierdem nici o clipă,
om nou, biruitorul vieții și al firii

Grigoraș Dumitriu – Iași, – Dv. nu sînteți lipsit de talent. Scrieți însă cam confuz și eliptic, cu banalități amestecate printre propoziții uneori atît de contorsionate, încît le pierzi sensul. Desigur, din două poezii (**Sus a lui Lenin stea!** și **Spre maturitate**), nu ne putem, oricum, face o părere clară. Reținem, în orice caz, ca o făgăduință, a doua poezie, rugîndu-vă să faceți toate eforturile în direcția limpezirii expresiei:

Furtuni negre alergau printre ramuri
Desprinzînd fructe încă necoapte.
Drept leagăn pămîntul le-a dat.
Ziua era mai mult noapte.
Fără s-aleagă, săgețile lor
Se-nfigeau în atîtea inimi...
Dintre ruine, adolescența mea,
Sîngerînd,
A înălțat-o spre soare,
Spre maturitate,
Partidul!

Gherdoiu Teodora Angi – Cluj. – Primim săptăminal sute de plicuri cu poezii, astfel încît răspunsul nostru este, inevitabil, mereu în întîrziere, mai ales că în multe numere, din cauza aglomerației de material, revista noastră nu poate asigura spațiul **Poștei redacției**. Poezia dv. închinată marii sărbători a lui 23 August, ar fi trebuit, ca și multe altele pe aceeași temă, să primească mai repede răspunsul. Vă putem spune, acum. că nu e lipsită de forță emoțională. E, de asemenea, în general, corectă sub raportul versificației. Dar e naivă, chiar copilăroasă. Cum spuneți: sînteți tînără, aveți 20 de ani și „învățați la facultate”. Generația care a crescut o dată cu regimul nostru revoluționar are multe de spus. Dv. sugerați ceva, dar încă prea puțin. Aveți toate condițiile să vă dezvoltați înclinațiile poetice. Dar... „învățați, învățați, învățați”...

Boșcu Florica, elevă clasa XI-a, – Călărași. – Fragmentul despre care ne spuneți că l-ați scris în clasa IX-a, fără să-l mai „revizuiți”, deși „are destule greșeli” ne dă posibilitatea să vă răspundem fără șovăire la întrebarea: „e bine să mă mai ocup de versuri?” Da, e bine! Știți, în genere, ce este poezia și aveți, realmente, „suflu poetic”. Deocamdată însă nu faceți decît pastișă eminesciană. Trebuie să vă familiarizați și cu poezia romînească post-eminesciană. Citiți multă poezie contemporană, de la Arghezi la Beniuc. Dar, mai ales, în clasa XI-a e timpul să coborîți din cînd în cînd din lumea basmelor. Nimeni nu vă cere s-o părăsiți cu totul. Însă viața noastră clocotitoare, în prefacere revoluționară, oferă generației dv. o lume de o măreție reală, pe care mă mir că o lăsați pe al doilea plan. Așteptăm de la dv. și o poezie a gîndurilor și sentimentelor unei utemiste care se pregătește să ia parte activă la construirea socialismului. Sperăm că prietenii și profesorii, care v-au sfătuit să ne cereți părerea, vă vor da un ajutor tovărășesc și în această privință.

Savin BRATU

Capitala noastră și filologia

Semimileniul Capitalei noastre a fost o sărbătoare unanimă, care a suspendat divergențele eventuale dintre filologi sau dintre lingviști. Bucurîndu-ne cu toții de înflorirea minunată din zilele noastre a vechii cetăți a Dîmboviței, nu se cade să ne certăm pe cuvinte, ca gramaticii din dictonul latin... Mai ales cînd e atît de greu să aducem lumini noi în probleme vechi, insolubile sau măcar anevoioase. Una din acestea e de natură etimologică. Capitala noastră își trage numele de la un Bucur, aceasta e cert, iar etimologiile propuse în trecut de oameni de știință străini sînt toate fanteziste. Fantezistă e și legenda ciobanului Bucur, de care se mai leagă uneori fără temei construcția bisericii lui Bucur, gratuit considerată ca monumentul istoric cel mai vechi al orașului. Nimeni nu știe însă cine a fost străvechiul Bucur, ai cărui urmași, Bucureștii, au stăpînit satul și moșia părintească, perpetuîndu-i numele pînă în zilele noastre. Dubiul etimologic nu este așadar de natură toponimică, el stăruind numai asupra radicalului familiei de cuvinte: **a (se) bucura**, — dubiu însă care nu ne tulbură de fel... bucuria. Putem așadar să ne bucurăm de vechimea și de tinerețea totodată a Capitalei noastre, în mărețul elan de construire a socialismului, fără să ne batem capul cu necazuri etimologice.

O problemă interesantă este întrebarea mereu mai stăruitoare asupra înlocuirii vechii forme articulate **Bucureștii**, cu forma nouă: **Bucureștiul.**

Care din cele două forme este cea corectă? Așa pusă, întrebarea primește un răspuns nesovăitor: forma cea veche.

In **Gramatica limbii romîne**, vol. I, **Vocabularul, fonetica și morfologia**, publicată în Editura Academiei R.P.R., 1954, Capitala noastră intră în paragraful următor:

„Foarte multe, în special numele de orașe și sate romînești, au formă de plural, fiind derivate cu sufixele **—ești** și **—eni (ani)** sau avînd terminația **—i** cu muierea consoanei precedente **(Costești, Florești, Ploiești; Boureni, Buciumeni, Urziceni; Brazi, Bușteni, Puțuri)**” Urmează, pe contrapagină, o declinare care ne interesează:

N. **Costeștii**, G. **Costeștilor**, D. **Costeștilor**, A. **Costeștii**” (pag. 154—155).

Categoric este și acad. prof. Iorgu Iordan, care nu omite Capitala noastră:

„Toponimicele avînd formă exclusiv de plural sînt, în primul rînd, cele formate cu suf. **—ani**, **—eni** și **—ești**: **Botoșani, Focșani, Roșcani, Vutcani; Gheorghieni, Petroșeni, Urziceni, Vultureni; București, Ionășești, Ploiești, Vizurești**, apoi altele, cu desinența **—i** (întocmai ca la substantivele comune de gen masculin, dar avînd drept temă tot un nume de om) ca **Cernați, Huși, Tîrzii**, în fine cele provenite din cuvinte existente în vocabularul limbii curente, precum **Cîmpurile, Fîntîni (le), Gropile, Poieni, Rîpile, Ulmi** etc. Cu excepția acestora din urmă, a căror situație e clară, căci ne trimit la existența, în locul respectiv, a mai multor obiecte din categoria celor desemnate de apelativul corespunzător, celelalte au formă de plural, pentru că arată pe urmașii întemeietorului sau stăpînului așezării omenești în discuție: **Focșani** „(descendenți) ai lui Focșa”, **Ionășești** „ai lui Ionaș”, **Cernați** „ai lui Cernat” etc. **(Limba romînă contemporană**, Editura Ministerului Învățămîntului, 1956, pag. 291—292).

Așadar, Capitala noastră e dintre toponimicele cu „formă exclusiv de plural”: **București, Bucureștii, Bucureștilor.**

ACTUALITATE ȘI LIMBĂ

Cum se explică dubletul mai recent: **București, Bucureștiul, Bucureștiului?**

Credem că unul dintre factorii determinanți este dificultatea acordului, șovăitor între: **„București** (sau **Bucureștii**) sînt capitala țării noastre” și „**București** este capitala țării noastre”. Așa s-a găsit soluția singularizării la forma articulată a toponimicului plural: **Bucureștiul** este etc.

Clasicii vechi, ca Neculce, scriau însă și declinau corect, cu respectarea strictă a pluralului: „Petriceico-vodă... — au luat pre supt codru asupra **Iubăneștilor**, întru întîmpinarea leșilor” (pag. 138, ediția Iorgu Iordan, E.S.P.L.A., 1955). Sau: „Brîncovanul, dac-au văzut că s-apropie oștile nemțești de București, au lăsat **Bucureștii** și s-au scoborît în sat la Ruși...” (ibid., pag. 180).

Creangă scrie: **„Iașii**, pe care nu-i văzusem niciodată” și „rătăcăniile de pe ulițele **Iașilor**”, dar pune o dată, în gura unui „flăcăoan”, exclamația: „**Iașu**' ista-i mare”. Singularul la toponimicele în plural e la el o excepție.

In clasicele pagini memorialistice din **Anii de ucenicie**, Mihail Sadoveanu respectă statornic acest plural, vorbind de „subsolul **Bucureștilor**” sau de „plăcuta rînduială a crîșmelor din margine a **Bucureștilor** de altădată”. Maestrul pune însă în gura lui Coșbuc, întîlnit în tren, cuvintele: „Merg și eu să văd **Iașul** înflorit”. Cînd însă vorbește în numele său, scrie: „In primăvara asta a tristeții (mai 1944 — n.n.), au înflorit în mine toate primăverile de altădată ale Iașilor”.

Și Tudor Arghezi, în „Icoane de lemn”, pluralizează: „în mijlocul **Bucureștilor**” și „mitropolitul **Iașilor**”, ba chiar și atributele se conformează acordului la plural: „în **acești** București din drum, celebri odinioară prin năravuri...” („Din drum”.

Am dat mai sus explicația ezitării asupra acordului dintre orașul București, toponimic la plural ca subiect, și predicatul său. Matei I. Caragiale, artist de tip hibrid, atît arhaizant cît și argotic, articulează **Bucureștii**, dar ezită asupra acordului: „tot ce **Bucureștii** avea mai moțat” — și transcrie blestemul popular cristalizat în dictonul: „arză-l focul București” (la plural, arză-i!).

Gazetarii din trecut transau dificultatea la fel, respectînd flexiunea gramaticală a numelui plural, dar acordînd atributul și predicatul ca și cum subiectul ar fi fost la singular, subînțelegînd **orașul**. Așa, bunăoară, în **Adevărul** de la 9 martie 1902, Ion Teodorescu vorbește de „**Bucureștii** cu enorma **lui** întindere” (articolul „De închiriat”, în foileton).

In vorbirea curentă s-a restabilit apoi acordul, sui-generis, adăugîndu-se pluralul nearticulat de la **—ești** sau radicalului urmat de **—i**, terminația articulată a singularului masculin **—ul**: **Bucureștiul, Iașul.**

Cîte un purist, ca ardeleanul Ion Gorun, și-a ridicat împotriva noii tendințe protestul indignat, încă mai acum cincizeci de ani, în cartea sa: **„Știi romînește?”** Cîteva observări asupra limbii, — cum se scrie în vremea de față, (1911, București, pag. 13—15). El releva însă singularul **Iașul**, ca „adoptat pînă și de unii din scriitorii noștri fruntași”.

Tendința actuală e aceea a uzului, care se înlesnește mai ușor cu forma **Bucureștiul**, toponimic singular (foarte singular!), decît cu gramaticalul Bucureștii, care ridică, cum am văzut, dificultăți în acordul gramatical cu atributul și cu predicatul.

Avem un ziar de după-amiază, foarte citit, anume „Informația Bucureștiului”. Scriitorii, în majoritatea lor, închinînd articole evenimentului festiv din luna aceasta, sînt de acord cu Cezar Petrescu, care începe interesantul său articol „Bucureștiul în literatură” (**Contemporanul**, 18 sept.) cu comentarea blestemului popular mai sus-amintit. Dacă această tendință se va generaliza, uzul va impune dubletul negramatical **Bucureștiul**, pentru Capitala noastră, în forma singularului articulat, alături de îngăduitul plural nearticulat, **București**. Ce se va întîmpla însă cu Bucureștii Noi? Aici, epitetul cristalizat va salva forma veche a pluralului? E greu de crezut, în evoluția către forma Bucureștiul Nou, menită mai curînd să denumească profilul nou al Capitalei în acest moment al construcțiilor pe scară întinsă, decît cartierul înfloritor al muncitorilor de la Atelierele „Grivița Roșie”.

Ne-am ferit de o concluzie normativă. Ea aparține lingviștilor și „gramaticilor” calificați.

Șerban CIOCULESCU

Reînființarea Uniunii scriitorilor unguri

In R. P. Ungară a fost reînființată Uniunea scriitorilor unguri. La 25 septembrie a avut loc adunarea de constituire a uniunii.

Scriitorul Iozsef Darvas a prezentat raportul asupra activității Consiliului literar. A luat cuvîntul de asemenea Gyula Kallai.

Participanții la adunarea constitutivă au ales conducerea Uniunii scriitorilor unguri alcătuită din 26 de persoane. Președinte al uniunii a fost ales Iozsef Darvas.

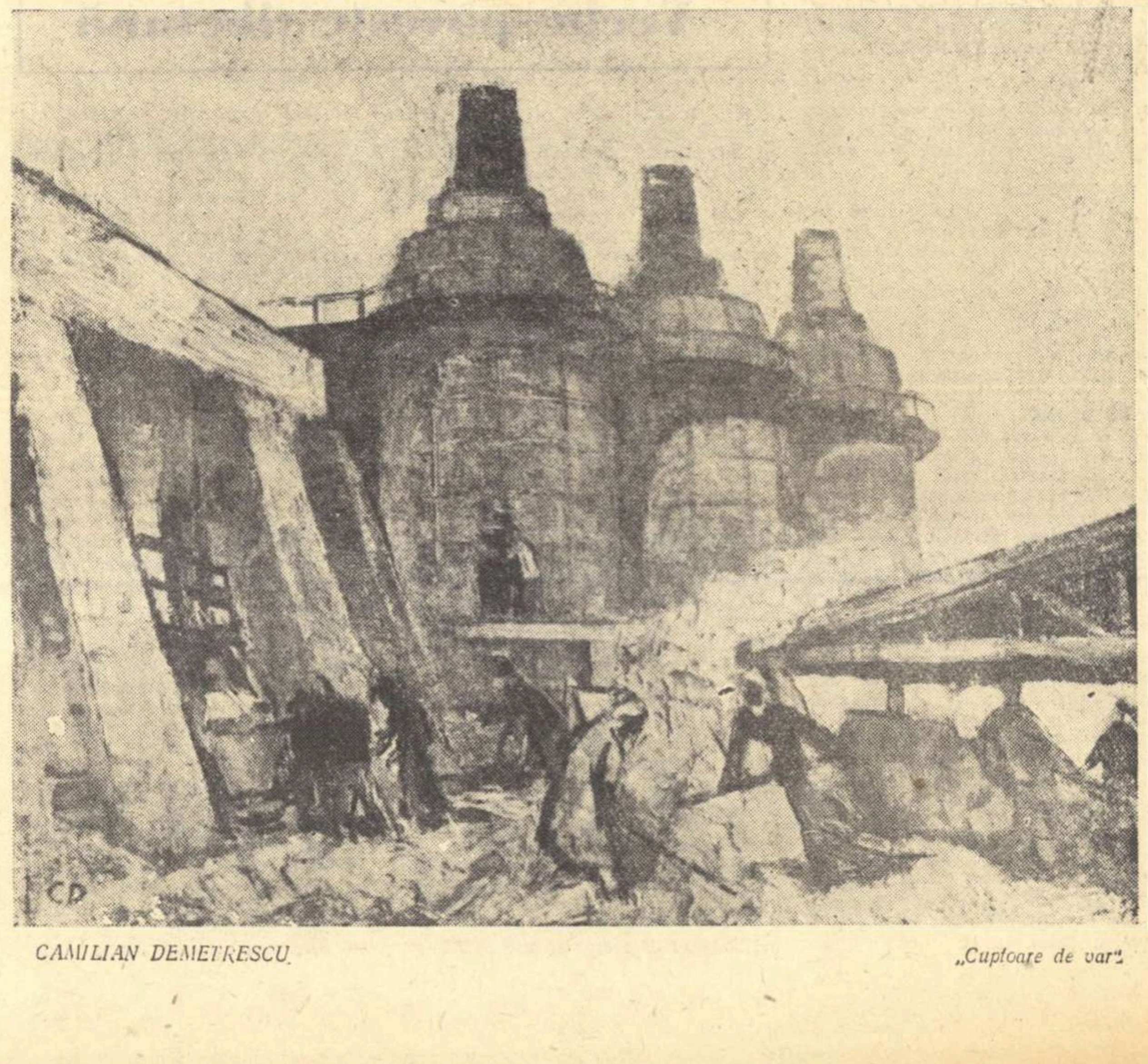

CAMILIAN DEMETRESCU „Cuptoare de var”

Insemnări despre filmul chinez

Cinematografia chineză trăiește sub semnul luminos al epocii marelui avînt. Chemarea lansată întregului popor chinez, în primăvara anului trecut, de către cea de-a II-a sesiune a Congresului al 8-lea al P. C. Chinez, de a intensifica eforturile la lupta pentru construirea socialismului, pentru aplicarea în viață a lozincii „mai mult, mai repede, mai bine, mai economic", a mobilizat și pe cineaști, care și-au propus să eternizeze pe peliculă înfăptuirile pe care le obține lupta poporului chinez în această epocă eroică.

Datorită condițiilor create pentru dezvoltarea artei cinematografice, filmul chinez cunoaște în ultimul timp un impetuos avînt. In prezent, în China se produc peste o sută de filme artistice anual, mai bine de o mie de filme documentare și de cronică, iar numărul spectatorilor depășește anul acesta 10 miliarde. Aceste cifre apar cu atît mai extraordinare, cu cît cinematografia chineză este tînără. Ea s-a născut în focul luptelor pentru eliberarea Chinei, în anul 1938, cînd s-a organizat în orașul Ienan, pe lîngă Direcția superioară politică a armatei, un grup de cineaști. Acesta, activînd în rîndul celei de a 8-a armate populare revoluționare, a fixat pe peliculă cele mai importante evenimente ale revoluției populare din China. In anul 1945, după terminarea celui de-al doilea război mondial, a fost creat în China primul studio cinematografic. Acesta a realizat de-a lungul anilor un mare număr de filme de cronică documentară. Abia în anul 1948, a fost realizat în acest studio primul film artistic de lung metraj, „Podul". După eliberarea Chinei, au fost create, pe rînd, nouă studiouri cinematografice, dintre care cinci pentru filme artistice și patru pentru filme documentare, jurnale de actualități, științe popularizate și desen animat. Sarcinile trasate de Partidul Comunist Chinez, pentru dezvoltarea cinematografiei, au dus la crearea de noi studiouri. Astfel, în prezent, se construiesc noi centre cinematografice în orașele Canton, Sian, în provinciile Guandun, Șensi, Anhui, Hubei și altele. Se prevede ca, în anul 1960, în aproape toate provinciile și regiunile autonome să se construiască studiouri cinematografice, studiouri care vor fi înzestrate cu utilaj modern.

Ceea ce caracterizează filmul chinez, încă de la nașterea cinematografiei chineze, este actualitatea temelor pe care le abordează, strădania cineaștilor chinezi de a înfățișa chipul omului nou, faptele sale eroice, filme care să înflăcăreze masele și să le mobilizeze în lupta pentru construirea unei vieți din ce în ce mai bune. Această concepție militantă privind rolul artei a făcut ca încă din cel de-al doilea an al existenței sale, cinematografia chineză să se impună pe plan internațional. Filmele „Fiicele Chinei" și „Partizana Cedo" (create în 1949) au fost astfel distinse cu premii la cel de-al V-lea Festival internațional al filmului de la Karlovy-Vary.

Noua etapă istorică a construirii socialismului în China, caracterizată prin marele avînt care se desfășoară în prezent în toate domeniile economiei și culturii, a prilejuit, în primăvara anului trecut, o seamă de consfătuiri ale cineaștilor în orașele Pekin, Șanhai și Cidaciua, în care s-a analizat într-un spirit critic, de o înaltă ținută principială, producția de filme de pînă atunci. La conferința internațională a cineaștilor din țările socialiste, care a avut loc în decembrie 1958, au fost înfățișate rezultatele unei experiențe creatoare deosebit de interesante a cineaștilor chinezi și anume realizarea unui gen nou de filme, denumite documentar-artistice. Pornindu-se de la faptul că filmul artistic trebuie să reflecte operativ avîntul epocii noastre și ținînd seama de natura prin excelență realistă a artei filmului, s-a creat o mișcare de masă pentru un stil rar în cinematografie, care se bazează pe o largă participare a maselor, începînd de la faza de elaborare a scenariului pînă la ultimul tur de manivelă. Principalii creatori ai filmului, încă înainte de elaborarea scenariului, iau parte efectivă la viața colectivului care va inspira viitorul scenariu, muncind cot la cot cu eroii viitorului film. Scenariul este apoi supus unei largi discuții, la care sînt atrași activiști de partid care lucrează în producție și masa largă a celor care vor lua parte apoi la turnarea filmului. Această participare a muncitorilor și țăranilor la întocmirea scenariului și apoi la turnarea filmului are un important rol în asigurarea calității viitorului film.

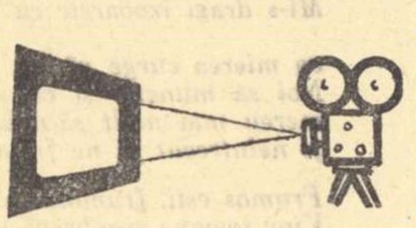

Pătrunzînd în esența vieții, venind în contact nemijlocit cu practica vieții, creatorii au posibilitatea să înțeleagă adînc omul nou, viața sa, preocupările sale cele mai diverse, contribuind în același timp la culturalizarea maselor. Formula filmului documentar artistic, asemănătoare reportajului literar, dar presupunînd mijloace artistice deosebite, a stîrnit un mare interes în rîndurile cineaștilor din lumea întreagă. Sînt mult apreciate filme cu teme inspirate din lupta revoluționară a poporului chinez, cum ar fi „Flăcări dincolo de gratiile închisorii", „Fiica partidului". „Unde radiofonice care nu dispar", filme cu teme istorice ca „Sin-Tzel-Șini", sau pe teme actuale, cum ar fi filmul premiat la Festivalul internațional al filmului de la Moscova, care a avut loc recent, „Noua istorie a bătrînului soldat". Filmele documentar-artistice nu exclud prezența actorilor profesioniști. Aceștia muncesc alături de ceilalți membri ai echipei de filmare la locul de producție, unde se va desfășura acțiunea filmului. In alte cazuri, rolurile principale sînt interpretate de înșiși eroii a căror viață face obiectul filmului. In acest sens, sînt concludente, de pildă, filmele „Eroii de oțel cu cai de fier", „Micii proprietari în marele avînt", „Tocul rezervor", „Ir-Ion l-a gonit pe Parker", sau admirabilul film inspirat din viața muncitorilor stăpîni ai construcției socialiste, colaborarea lor în spirit socialist, „Huan Bao-mei". Acest film, unul din primele documentare artistice realizate în China, dovedește pe deplin eficiența noii metode care stă la baza muncii cineaștilor chinezi. Munciaoarea Huan Bao-mei, în același timp interpreta principală a filmului, povestește fragmente din viața ei, care vorbesc despre noua conștiință a oamenilor muncii din China, felul în care aceștia luptă pentru a învinge misticismul și prejudecățile, eroismul lor în întrecerea socialistă. Filmul, această minunată artă, în care exprimarea firească a faptelor vieții constituie o condiție primordială, găsește în formula filmului documentar-artistic o modalitate de expresie nouă și interesantă, care merită să fie studiată cu atenție de către toți lucrătorii din domeniul filmului.

Formula filmului documentar-artistic este principalul fenomen ce caracterizează dezvoltarea artei cinematografice chineze, influențînd deosebit de favorabil dezvoltarea tuturor genurilor artei filmului. De altfel, respectul față de faptele vieții, interpretarea acestor fapte de pe pozițiile partinice este o calitate primordială a filmului chinez, de care și-au putut da bine seama spectatorii din țara noastră cu prilejul vizionării filmelor „Asaltul fortului din munți", „Stepa în flăcări", „Soldatul de oțel", „Fata cu părul cărunt", „Scrisoare cifrată", „Tsui-Kong", „Ciao-I-Man", „Agent secret la Canton", „Spioana din Hong-Kong" și altele. Cea mai mare parte din aceste filme sînt inspirate din lupta dusă de Armata Populară Revoluționară pentru eliberarea Chinei, ca și de eforturile depuse de poporul chinez pentru apărarea și consolidarea statului democrat-popular. Eliberarea poporului de 600 de milioane al Chinei de sub jugul imperialismului, saltul pe care-l înfăptuiește astăzi poporul chinez spre socialism este adînc întipărit în conștiința oamenilor, fiind unul din cele mai remarcabile evenimente istorice pe care le-a trăit omenirea. Filmele cineaștilor chinezi, oglindind acest uriaș proces, contribuie efectiv la progresul economic și cultural al Chinei Populare, făcînd totodată cunoscută lumii întregi prezența unei arte tinere, care se afirmă și se impune cu vigurozitate.

Silvia NICOLAU

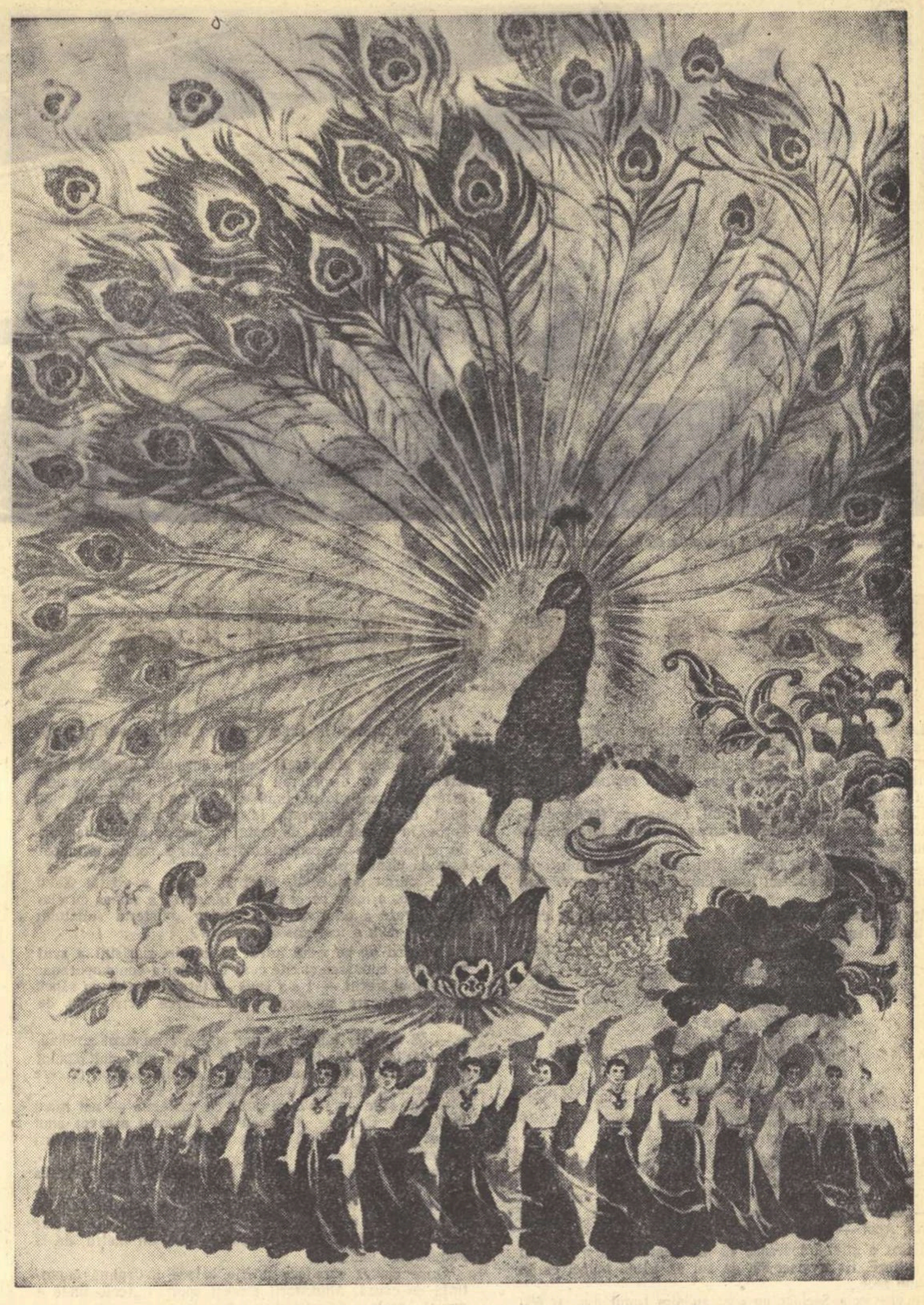

„Florile parfumate înfloresc în grădina artei".
Afiș de VAN CIAO închinat artelor din R. P. Chineză, cu prilejul zilei de 1 octombrie,

„Ne luăm la întrecere cu timpul"

Arta plastică a Republicii Populare Chineze reprezintă o armonioasă îmbinare a unor tradiții milenare și a cerințelor contemporaneității. De aceea, ea își păstrează un profil original, care exprimă elementele specifice ale individualității naționale chineze.

Pentru un european, arta chineză avea farmecul unui produs exotic, dar înțelegerea ei era mai anevoioasă, pentru că pornea de la premise cu totul opuse.

Chinezii aveau o altă concepție asupra spațiului, a perspectivei, a rolului și a dimensiunii umane în peisaj, decît europenii. Ei erau deprinși să citească de la dreapta la stînga și de sus în jos, pe cînd scrierea europeană se desfășoară pe o linie orizontală, de la stînga spre dreapta. Ochiul chinezului era deci obișnuit să urmărească imaginea pe linia unei diagonale, pornind din colțul de sus, din dreapta și s-o vadă într-o perspectivă plonjantă, în timp ce europeanul o descifrează pe axa unei orizontale, de la stînga spre dreapta. Apoi, chinezii priveau imaginea pe traiectoria unor linii de fugă divergente, care se desfășoară la infinit, pe cînd europenii o văd pe traiectoria unor linii de fugă convergente, care se unesc în centrul aflat pe imagine. Aceste deosebiri fundamentale au determinat un alt fel de compunere a imaginii.

O veche legendă chineză povestește că un pictor, care a lucrat toată viața la un peisaj, căutînd să-l desăvîrșească, a pornit, în clipa în care a simțit că-i bate ceasul din urmă, pe poteca din tabloul său și nu s-a mai întors niciodată. Tîlcul acestei legende arată că, în concepția chineză, artistul are darul de a crea o realitate tot atît de concretă ca și lumea înconjurătoare. Care este însă condiția acestei forțe a artistului?

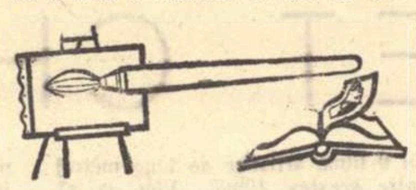

Ne-o arată cele șase principii, formulate de pictorul Sie-Ho în veacul al V-lea al erei noastre și în care predomină respectul față de formele naturii și de ierarhia lor, cunoașterea adîncă și intimă a realității și intensitatea sentimentului poetic, care dă viață imaginii artistice.

In tradiția artei chineze, exista un profund simț al ierarhiei și al proporțiilor, precis determinate de canoane. Intr-un peisaj, munții trebuiau să aibe dimensiuni egale cu de zece ori unitatea de bază a compoziției, copacii de trei ori, iar casele a zecea parte din această unitate de bază. Spațiul era sistematizat în trei planuri suprapuse, primul în tonuri mai închise, celelalte în tonuri mai deschise, sugerînd o perspectivă fantastică prin simple gradații de lumină. Spațiul astfel schematizat avea imobilitatea unui decor de basm, în care se înscria grațios și caligrafic forma, lipsită de orice valorație, pentru că arta chineză nu cunoaște umbrele. In contrast cu imobilitatea decorului, mișcarea umană, a păsărilor sau a animalelor era redată cu o extraordinară precizie, simplitate și finețe, într-o sinteză armonioasă și expresivă, de o uimitoare virtuozitate.

Artiștii plastici din Republica Populară Chineză au preluat din aceste vechi tradiții numai ceea ce se potrivea noului conținut, legat de realitățile actuale din patria lor. Incă din vremea războiului antijaponez și a luptelor revoluționare împotriva Gomindanului contrarevoluționar, ei s-au dovedit adevărați artiști-cetățeni, punîndu-și creația în slujba poporului. Ei s-au bucurat de încrederea și de îndrumarea Partidului Comunist Chinez, care a înțeles să folosească pe deplin forța educativă și agitatorică a artei. Intr-o cuvîntare ținută la Ienan, în 1942, marele conducător al poporului chinez, Mao Țze-dun, a declarat: „Funcția artistului este să traducă realitatea într-o formă organizată și sistematică, să scoată în evidență trăsăturile esențiale, să creeze tipuri, făcînd din toate acestea o operă de artă. Ea reprezintă un agent cultural important, în măsura în care este o reflectare a condițiilor politice și economice existente în societatea chineză".

Cu sprijinul Partidului Comunist Chinez, artiștii chinezi s-au situat pe linia realismului socialist, dînd un sens nou vechii baze realiste a artei lor naționale, iar succesele dobîndite în cei zece ani ai puterii populare s-au vădit pe deplin la Expoziția de artă plastică a țărilor socialiste de la Moscova, din 1958, unde operele lor s-au bucurat de o largă prețuire.

Publicul romînesc a avut prilejul să cunoască o parte din realizările actualei arte chineze la Expoziția de gravură în lemn din China, deschisă în octombrie 1955 la Muzeul de Artă al R.P.R., precum și prin lucrările aflate la Galeria Universală a acestui muzeu.

In expoziția din 1955, aspecte din șantierele marilor construcții ale socialismului, din activitatea gospodăriilor colective, din lupta împotriva analfabetismului, din viața cea nouă a poporului chinez au apărut în lucrările în care tradiționala virtuozitate era folosită în mod creator în tratarea noilor subiecte.

Printre aceste lucrări, se afla și una a gravorului Ciao En-nen, care mi-a rămas întipărită în amintire: înfățișa în planul din fund construcția unui șantier uriaș, într-o lumină feerică și purta titlul „Ne luăm la întrecere cu timpul".

Artiștii, ca și toți oamenii muncii din Republica Populară chineză, se iau astăzi la întrecere cu timpul, pentru a făuri o lume nouă, pentru a construi socialismul în patria lor. Și, din însuflețirea acestei mîndre întreceri cu timpul, se plăzmuiește și o artă nouă, care oglindește adevărata imagine semnificativă a Chinei Populare de azi.

Ionel JIANU

Cîntecul popular al Chinei libere

Muzicologul german Hans Pischner arată în lucrarea sa *Musik in China* (Berlin 1955) că unul din aspectele cele mai tipice ale vieții publice chineze îl constituie cîntecul vocal și muzica instrumentală care răsună pe străzile și în piețele orașelor și satelor. Cîntă negustorii ambulanți și micii meseriași care își oferă marfa prin melodii tradiționale caracteristice pentru breasla lor. Și țăranii și hamalii cu cobilița de lemn de bambus sau care trag căruciorul cu două roate, cîntă cîntecele lor. Cele mai iubite instrumente muzicale pot fi cumpărate pe stradă cu prețuri de nimic și vînzătorii, de multe ori copii, se dovedesc a fi nu numai negustori iscusiți, ci și minunați interpreți ai cîntecelor și dansurilor populare. Tineretul cîntă și dansează pe străzi și în parcuri dînd expresie bucuriei de a trăi o viață liberă și fericită.

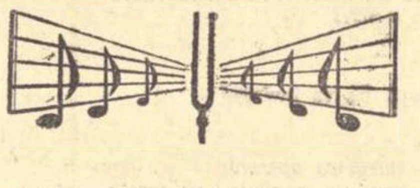

Cîntecul popular chinez este bogat și variat. El cuprinde nenumărate cîntece vocale și instrumentale, dansuri și cîntece epice strîns legate de viața poporului, expresie a gîndurilor și sentimentelor lui.

Deosebit de caracteristice pentru folclorul chinez ca și pentru folclorul celor mai multe din popoarele Asiei sînt și astăzi cîntecele epice și mai cu seamă epica eroică. Ele se cîntă la sate și la orașe, pentru țărani, pentru muncitori și pentru ostași. Aceste cîntece erau transmise pînă acum oral, din generație în generație, fiecare cîntăreț cu oarecare renume lăsînd în urma sa o școală. Acum cîntecul epic se învață în școlile de muzică, fiind predat de cei mai de seamă cîntăreți populari.

Cîntecele epice tradiționale vorbesc despre lupta poporului chinez, în general și în special a țăranilor chinezi pentru libertate socială și națională. Cîntecele noi vorbesc despre marile evenimente și înfăptuiri ale zilelor noastre, despre libertatea femeilor chineze, despre marile acțiuni de construire a socialismului.

Cîntecele noi au avut un rol deosebit în luptele revoluționare contemporane. Din 1924 ele au fost factor de seamă în mobilizarea poporului la lupta pentru libertate. Ele s-au născut în toiul războaielor civile, în timpul marelui marș spre nord și al războaielor de eliberare a patriei de cotropitorii japonezi și de bandele Gomindanului contrarevoluționar puse în slujba imperialiștilor americani.

Cele mai multe din aceste cîntece create în toiul luptei sau al marilor acțiuni revoluționare și patriotice s-au transmis pe cale orală. Totuși, chiar din primii ani ele au început să fie adunate și au circulat sub formă de caiete. Nu arareori aceste caiete au fost îngropate la temelia caselor pentru a nu cădea în mîini dușmane.

Cîntăreții populari și cei ce îi ascultau își aduc azi cu emoție aminte de cîntecele ce trezesc amintirea luptelor eroice pentru libertate. La marea olimpiadă a cîntecului popular care a avut loc în 1953 la Pekin, a luat parte o cîntăreață populară dintr-un îndepărtat ținut de munte — una din puținele ce mai știu să cînte în formă autentică cîntecele luptelor revoluționare. Pe scenă au podidit-o lacrimile cînd și-a dat seama prin ce uriașe transformări revoluționare a trecut patria ei de cînd le-a intonat pentru întîia oară.

Cele mai multe din cîntecele noi vorbesc despre faptele eroilor revoluționari, despre partidul Comunist, despre Mao Țze-dun. Cîntecul închinat în 1944 de țăranul Li Jo-Juen din Șen-Si lui Mao Țze-dun este astăzi purtat din gură în gură de întreg poporul chinez — alături de „Cîntecul libertății" și de alte numeroase cîntece noi. Creat în elanul luptelor de eliberare socială și națională, cîntecul nou înflorește astăzi ca element de mobilizare și îmbărbătare în munca de făurire a Chinei socialiste. El nu apare numai în folclorul chinez, ci și în folclorul celorlalte naționalități eliberate ce trăiesc pe teritoriul marii Chine. Cîntăreții tradiționali dau un conținut nou și vechilor lor cîntece epice, evocînd războiul antiimperialist, ajutorul dat poporului coreean, munca și faptele eroice de pe șantierele marilor construcții ale socialismului.

Marea înflorire a cîntecului popular chinez contemporan a dus în chip firesc la o nouă dezvoltare a culegerilor de folclor. Incă în 1938 a fost înființată, în cadrul Institutului de Arte din Junan, o secție de muzică avînd ca scop culegerea cîntecelor populare. Mai tîrziu s-au constituit pe lîngă centrele revoluționare din diferitele regiuni, grupuri de culegere a cîntecelor populare. Aceste grupuri au izbutit să adune încă în timpul luptelor de eliberare, aproape opt mii de cîntece.

După eliberare și trecerea la noua orînduire, culegerea și valorificarea cîntecelor populare au luat, odată cu crearea Institutului de muzică națională din Pekin, o nouă dezvoltare. Aici lucrează astăzi peste 60 folcloriști care în cîțiva ani au adunat zeci de mii de cîntece populare, în cea mai mare parte imprimate pe bandă de magnetofon, însoțite de toată documentarea necesară unei temeinice cercetări științifice. Materialele adunate sînt valorificate ca elemente de seamă în noua dezvoltare culturală a poporului chinez, în muzica lui de masă, în teatrul popular.

„Un soare roșu a apărut la răsărit. Mao Țze-dun conduce poporul chinez" — spune cîntecul țăranului Li Jo-Juen din Șen-Si. „El, marele eliberator al poporului, lucrează pentru viitorul nostru fericit. Mao iubește poporul, îl conduce, îl chiamă să făurească China nouă. Partidul Comunist este soarele nostru. Unde este el acolo e lumină. Atîta timp cît vom urma Partidul Comunist vom fi mereu liberi".

Noi orizonturi s-au deschis pentru cîntecul popular chinez, pentru culegerea și studierea lui, pentru punerea lui în slujba marilor acțiuni de făurire a Chinei Populare. Ceea ce s-a adunat și s-a păstrat peste milenii capătă rosturi nebănuite în viața marelui popor chinez liber.

Mihai POP

MAEŞTRI AI DANSULUI

Inflorirea artei, cîntecului și dansului impresionează în mod deosebit pe vizitatorii Chinei noi. Poate unii vor spune: „Bine, dar chinezii au o tradiție clasică milenară în dansul lor". Da, e adevărat, dar cui îi servea acest clasicism milenar al dansului? Răspunsul ni-l dau scenele pictate în somptuoasele palate de iarnă sau de vară din Pekin, Nankin, Hanceu sau Cun-Min, palate care stau mărturie asupra vieții pline de huzur a numeroaselor dinastii imperiale care au cîrmuit China epoci de-a rîndul. Aceste scene, mari și frumoase, erau făcute pentru un număr restrîns de spectatori, pentru împărat și suita sa. Scena era a împăratului, trupa de dansatori a împăratului, spectacolul putea să-l vadă numai împăratul și toate acestea în interiorul unui uriaș zid de piatră care împrejmuia palatul.

Dincolo de zid era poporul. Pentru el nu era nimic din toate acestea.

A venit însă ziua cînd poporul a smuls din mîinile împăraților și a marii burghezii ceea ce îi aparținea. Comorile cîntecului și dansului, au început să cunoască o înflorire fără precedent.

Au luat ființă în fiecare oraș mari formații artistice care au valorificat bogățiile folclorice ale poporului chinez.

E suficient să pomenim de Ansamblul Armatei Populare de Eliberare din Pekin, Ansamblul Central de Stat din Pekin sau cele din Mukden, Șanhai, Hanceu, Cian-ciun și încă multe altele. Ne aducem aminte de marile succese pe care le-au obținut aceste formații, atît în capitala patriei noastre cît și pe scenele mari ale lumii, la Moscova ca și la Paris, la Londra ca și la Varșovia, la Roma ca și la Berlin etc. Dansurile din repertoriul acestor formații, populare sau stilizate, de caracter sau clasice, sînt executate cu atîta măiestrie artistică, încît cei care le-au văzut au rămas de-a dreptul uluiți de gradul lor înalt de perfecțiune.

Asemenea artiști excepționali cresc și sînt educați în numeroasele școli de artă create de regimul popular, școli ce se găsesc în toate orașele. Vizitînd asemenea școli, ca Școala medie de balet din Pekin sau Academia de teatru clasic din același oraș, precum și altele, am rămas impresionați de felul în care se pregătesc tinerii dansatori. Văzîndu-i, în entuziasmul nostru, i-am aplaudat la scenă deschisă pe acești elevi, dintre care unii puteau intra imediat în scenă, alături de artiștii profesioniști.

Am văzut în China dansuri foarte multe și foarte variate, dansuri care exprimau elanul muncii pașnice, ca dansul culesului ceaiului, orezului, bumbacului, dansuri care exprimau viața diferitelor naționalități (dans mongol, tibetan, uigur etc.), dansuri care exprimau agerimea poporului, ca dansul leilor, dansul dragonilor, dansuri cu multă eleganță, ca dansul cu eșarfe, cu umbrele, cu evantaie, dansul lotusului și atîtea altele, încît ne-ar trebui pagini întregi ca să transcriem întreaga nomenclatură a dansurilor chinezești, care e de ordinul miilor și a zecilor de mii, dansuri aparținînd celor peste o sută șaizeci de naționalități.

Dacă dansul popular a cunoscut o înflorire fără precedent în anii de democrație, apoi dansul clasic chinezesc a cunoscut, de asemenea, o dezvoltare uriașă. Paralel cu creșterea înzecită a numărului de dansatori clasici, care sînt adevărați maeștri ai baletului chinezesc, din tezaurul milenarei arte au ieșit la iveală noi legende, noi balete clasice, noi creații artistice de valoare. Cîți dintre cei care au văzut, pot să uite nemuritoarea legendă „Regele maimuțelor", întruchipat în minunatul balet cu același nume.

Dar cîte asemenea balete nu sînt? Iată cîteva din ele: „Brățara de jad", „Povestea melcului alb", „Legenda cetății Jan-Dan", Oaspetele în faptul serii", „Vang și Li" etc. In aceste balete, se împletesc, cu o deosebită măiestrie, toate gamele de salturi acrobatice și sărituri spectaculoase, care cer forță, elasticitate și agilitate, cu o serie de figuri care simbolizează mînuirea diferitelor arme de luptă. Dansurile de luptă cer din partea dansatorilor agerime și atenție deosebită, o viteză uluitoare în mișcări, încît ca spectator rămîi de-a dreptul înmărmurit.

Dansatorii chinezi au ridicat arta lor la cel mai înalt grad de exprimare a vieții harnicului lor popor. La rîndul său, poporul chinez acordă o înaltă prețuire dansului, căci el simte că acesta exprimă bucuria de a trăi în pace, bucuria de a făuri o viață fericită.

Poporul chinez iubește dansul, ca una dintre formele de expresie ale dragostei sale pentru pace.

Petru MOISESCU
Laureat al Festivalului mondial de la Varșovia
Dansator în ansamblul „Ciocîrlia".

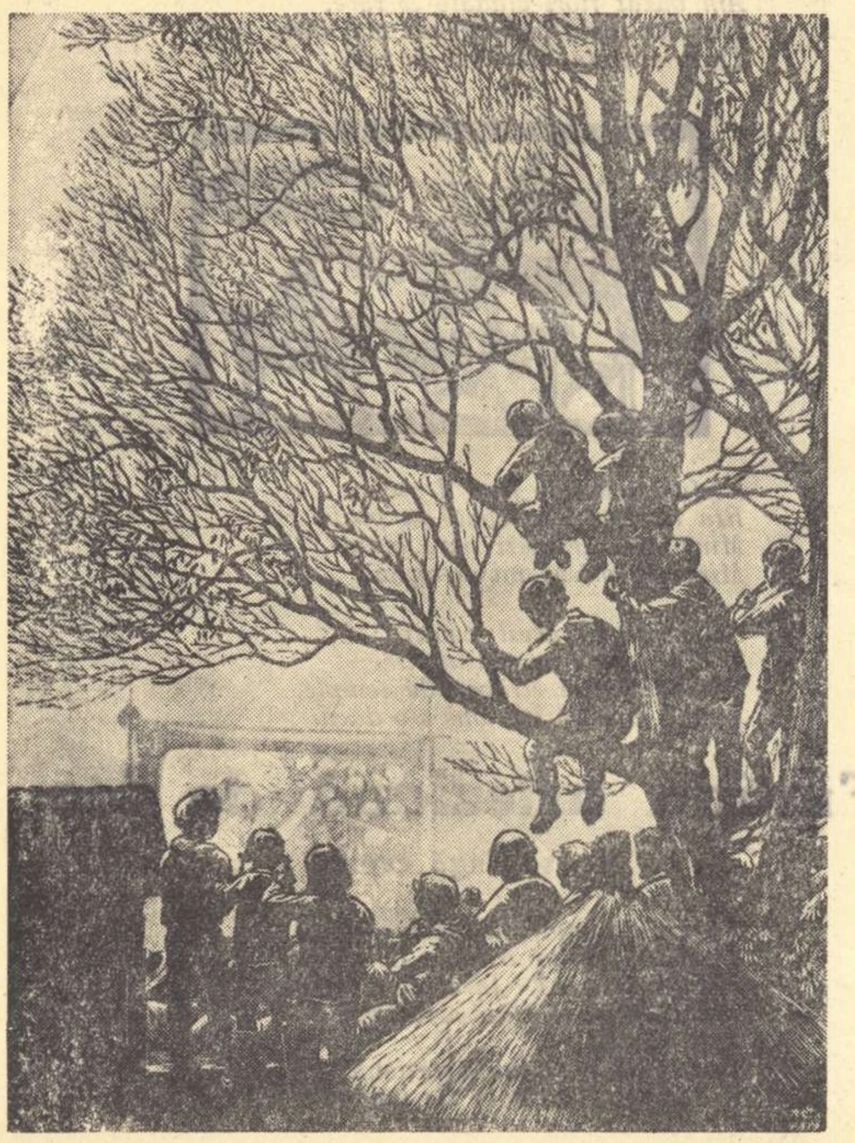

LU TI „Film la sat".

„discul"

Suita nr. 2, pentru pian, în re major, op. 10 – de George ENESCU, la pian: LI MIN-CEAN.

In ultimul timp, au apărut în magazinele de specialitate mai multe discuri cuprinzînd diferite lucrări, în interpretarea tînărului pianist chinez LI MIN-CEAN, laureat (premiul I) al primului Concurs Internațional „GEORGE ENESCU" (1958). Succesul talentatului interpret la acest concurs a însemnat de fapt consacrarea sa definitivă, precum și definitiva sa prezență în viața muzicală internațională. De altfel, chiar din primele zile ale concursului, LI MIN-CEAN a reușit să cucerească admirația și dragostea publicului. Interpretările sale se remarcau prin „adînca pătrundere stilistică", „profunzime de sentiment" și nesfîrșita poezie.

LI MIN-CEAN s-a născut la 29 septembrie 1936 la Șanhai. La vîrsta de 10 ani, a luat primele lecții de pian. Pînă în 1953, s-a dedicat studiului acestui instrument numai ca amator. De-abia după aceea a dobîndit posibilitatea unui studiu sistematic cu profesorul Kravcenko. In 1957, LI MIN-CEAN a fost distins cu premiul al III-lea la concursul internațional de pian „Smetana", în cadrul Festivalului „Primăvara la Praga". Iar acum, la un an de la remarcabila sa biruință bucureșteană, nu putem decît saluta întreprinderea de a pune la îndemîna publicului amator înregistrările efectuate în perioada Festivalului și după, de casa de discuri „Electrecord".

„Suita nr. 2 pentru pian în re major, op. 10", dedicată de George Enescu pianistului Louis Diémer, cuprinde patru părți. In ciuda titlurilor și schemei vechii suite de dansuri (Toccata, Sarabanda, Pavana și Bourée), „Suita nr. 2" se distinge prin conținutul și tehnica ei modernă, răspunzînd pe deplin sensibilității contemporane. O anume notă originală, cîteva inflexiuni melodice amintesc adeseori de muzica populară romînească (în Pavana și Bourée).

Interpretarea lui LI MIN-CEAN este remarcabilă. Autenticitatea stilului caracteristic enescian domină tot timpul în execuția tînărului muzician.

Inregistrarea discului e la un nivel satisfăcător, spre sfîrșit existînd totuși unele distorsiuni.

(o față, 30 cm., 33 ture, ECE-25. – Electrecord – 1959).

Sonata în si minor – de Franz LISZT, la pian: LI MIN-CEAN.

Lucrare străbătută de un puternic suflu romantic, ecou al valului de înnoiri propuse de frămîntările epocii, ea răsună în interpretarea lui LI MIN-CEAN plină de dramatism, exprimînd un mănunchi de sentimente viguroase ce luptă înverșunat în cadrul unui conflict zguduitor. Adevărată piatră de încercare pentru toți marii poeți ai pianului, punînd mereu alte probleme de tehnică și interpretare, „Sonata în si minor" s-a dovedit și pentru LI MIN-CEAN un nou prilej de afirmare a neobișnuitelor sale calități artistice. Inregistrat în bune condiții tehnice, discul se poate asculta cu încîntarea pe care o produce reușita claritate a sunetului, mai ales în registrul frecvențelor joase.

(două fețe, 25 cm., 33 ture, ECD-63, Electrecord – 1959).

AMATOR

N.B. – Tot în interpretarea lui LI MIN-CEAN, „Electrecord" a mai editat: „Rapsodia pe o temă de Paganini" op. 43, de Serghei Rachmaninov „Preludiu și Fuga în la minor" de Johann Sebastian Bach, „Temă cu variațiuni" de Liu Țuan și „Joc dobrogean" (Toccata) de Paul Constantinescu.

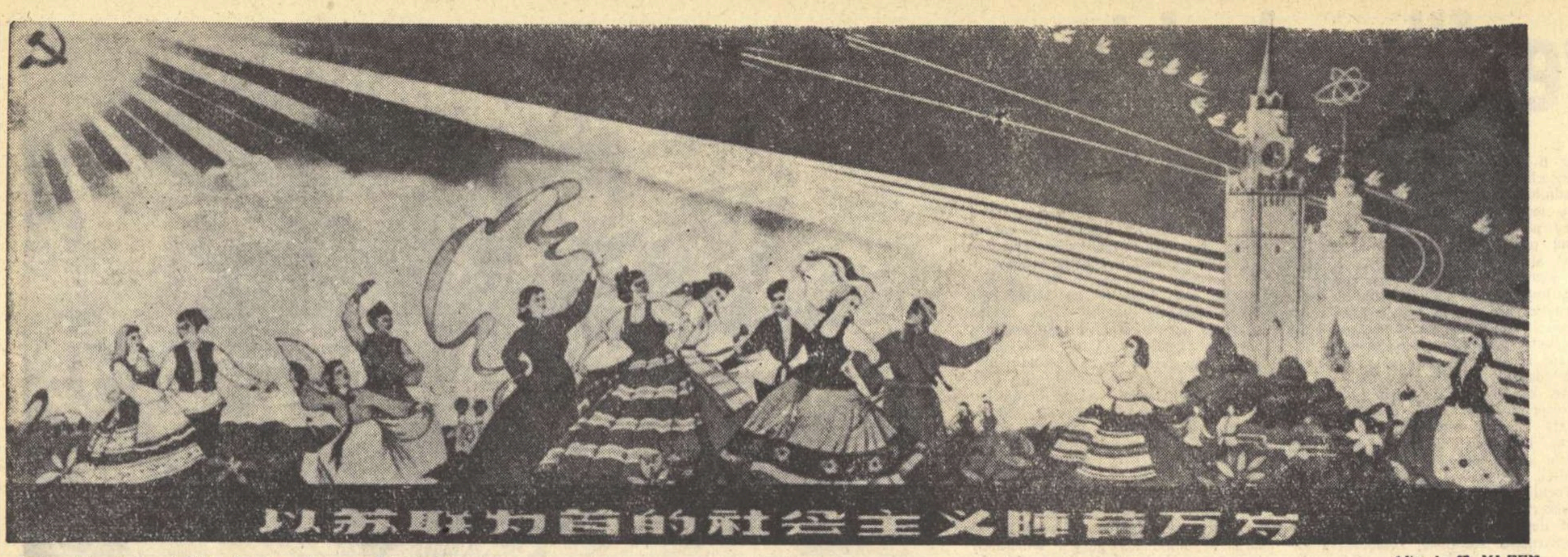
以苏联为首的社会主义阵营万岁

„Trăiască lagărul socialist în frunte cu Uniunea Sovietică"

Afiș de U MI-FEN

Țara poeților

La Șanhai s-au numărat anul trecut un milion de cîntece și poezii compuse, în cea mai mare parte, de muncitori. Orașul are ceva peste șase milioane de locuitori. Asta înseamnă că la fiecare șase oameni revine o poezie. Sau un cîntec...

Există cifre care exprimă totul. China era țara milioanelor de morți de foame. Nu cumva e astăzi țara milioanelor de poeți?

In numeroase sate, pereții sînt acoperiți cu suluri de bambus pe care oamenii le-au împodobit cu desene. Sau cu versuri...

In provincia Cianși circulă o baladă populară, pe care o transmitem stîngaci:

> **Acum doi ani,**
> **noi am vîndut grîu statului**
> **ducîndu-l în cobilițe.**
> **Acum un an,**
> **ne-a trebuit o barcă**
> **pe care am îndesat-o bine.**
> **Anul acesta,**
> **un camion**
> **nu ne-a fost de ajuns.**
> **Anul viitor**
> **ne va trebui, fără doar și poate,**
> **un tren întreg!**

Cineva a întrebat pe unul din vechii colaboratori ai tovarășului Mao Țze-dun:

— Ce făcea președintele în timpul Marelui marș?

— Cea mai mare parte a timpului muncea, citea și scria. Apoi — în timpul liber — visa...

China a știut întodeauna să muncească. Ea a știut și să viseze. Ea a visat mii de ani să poată munci ca în ultimii zece...

In provincia Seciuan un poet anonim (unul din cei 650 de milioane de anonimi) a scris o baladă pe care o recită toți:

> **Alaltăieri,**
> **am trecut peste colinele din Huannipo.**
> **Aici, între ierburi sălbatice,**
> **împărățeau iepurii,**
> **Am văzut acest colț pierdut,**
> **Huannipo...**
> **Ieri, am trecut peste colinele din Huannipo.**
> **Valea era neagră de oameni.**
> **Mii de țărani desțeleneau pămîntul,**
> **prefăcînd colinele în terase...**
> **Azi,**
> **am trecut peste colinele din Huannipo.**
> **O tînără fată cînta pe versant:**
> **„Cooperativa noastră este atît de puternică,**
> **încît poate smulge recolte**
> **paraginilor din Huannipo!"**

Ca pretutindeni în China, cei din Seciuan strîng recoltele visului...

Indată după eliberarea Chinei, dușmanii acesteia și-au dat seama cu disperare: „Dar bine, din patru oameni care populează globul, unul este chinez!" Dușmanii s-au oprit, desigur înfricoșați, la jumătatea gîndului. Căci e vorba, în primul rînd, de faptul că fiecare al patrulea om de pe pămînt e un constructor al Chinei socialiste, un om care dă visului viață...

Un ziarist occidental, aflat în China, a vizitat Zidul chinezesc, a mers pe el pînă a obosit și a rămas cu clasica mirare a celor care nu înțeleg „misterul sufletului chinez": cum a fost posibil aceasta?

Coborînd de pe zidul intrat în istorie, ziaristul a avut prilejul să cunoască și cîte ceva din istoria contemporană:

— Anul trecut — i s-a spus — țăranii noștri au săpat canale din care au escavat 58 miliarde metri cubi de pămînt.

— 58 milarde într-un singur an? s-a minunat străinul. Dar asta înseamnă de cîteva sute de ori mai mult pămînt decît s-a escavat la construcția Canalului Panama la care s-a lucrat douăzeci de ani încheiați!

— Nu știm — i s-a răspuns cu modestie — noi n-am fost acolo. Ceea ce știm este că pămîntul escavat anul trecut ar ajunge pentru construirea a 373 mari ziduri chinezești...

Poate că unora comparația cu Zidul chinezesc li se va părea anacronică. Există și posibilitatea de a muta comparația în cea mai strictă actualitate: cu cele 58 de miliarde mc. de pămînt escavat în China, într-un an, s-ar putea construi 15 drumuri largi de cîte un metru, de la Pămînt la Lună...

Orice chinez care face poezie, o face în deplină cunoștință de cauză. Muncitorii chinezi spun: „Acolo unde e muncă, acolo e și poemul gata".

Unul din cîntecele care pot fi auzite în China spune:

> **Nu sînt mai multe**
> **duhuri în cer**
> **decît dragoni sînt pe**
> **pămînt.**
> **Eu sînt dragonul.**
> **Voi porunci munților**
> **să se despice**
> **și ei îmi vor face loc.**

— Ce fac cei 650 de milioane de chinezi antrenați în marele marș spre socialism?

— Cea mai mare parte a timpului muncesc pentru ei. Apoi, în timpul liber, visează...

Radu ȚIULESCU

Mărturii ale curajului și dîrzeniei revoluționare

de BAI SIU

Editura „Tineretul chinez" a tipărit de curînd o antologie de versuri cu titlul „Moștenirea poetică a revoluționarilor comuniști căzuți în lupte". Pe prima pagină a culegerii, se află cuvintele tovarășului Mao Țze-dun din discursul rostit în 1945, la mitingul de doliu închinat memoriei eroilor revoluției: „Comunismul e neînvins! Din scînteie va izbucni flacăra! Glorie veșnică eroilor revoluției!".

Antologia, apărută sub îngrijirea poetului Siao San, cuprinde 122 de poezii scrise de 46 comuniști revoluționari, printre care eroi ca Dacijao, Țiui Tiu-bo, Pen Pai, E Tin, Den Cijun-si, Fan Ciji-min. Puțini dintre acești autori aveau conștiința faptului că sînt scriitori, deși însăși viața lor minunată constituie un măreț poem. Poeziile au fost scrise în condiții extrem de vitrege, în închisorile gomindaniste.

La 8 februarie 1928, gomindaniștii l-au arestat pe Sia Min-han, membru în Comitetul Central al Partidului Comunist Chinez. Inainte de a fi executat, călăii l-au întrebat dacă nu dorește să spună cîteva cuvinte. Sia Min-han, a luat un penel și a scris:

> Mă vor ucide? S-o facă!
> Mai presus este cauza pentru care lupt. Ea va învinge!
> Sia Min-han va fi executat —
> Alți luptători îi vor lua locul.

Și aceste rînduri au fost incluse în culegerea apărută.

Iată versurile lui Cijou Ven-iun, săpate cu unghiile pe pereții celulei:

> Poți pe om să-l spînzuri, să-i ciopîrțești trupul,
> Dar avîntul său revoluționar nu poate fi ucis!
> Revoluționarul dîrz, pentru cauza poporului își va vărsa sîngele-n luptă,
> Luptătorul neînfricat, pentru cauza partidului, se desparte de viață.

Pe drum către locul execuției, Cijou Ven-iun și prietenul său Cen Te-tziun, care împărtășea aceeași soartă, cîntau neînfricați „Internaționala". Adresîndu-se poporului adunat în piața unde urmau să fie executați, ei au rostit: „Adio tovarăși! Fiți curajoși în luptă! Viitorul ne aparține!".

Mai tîrziu, în celula în care fusese deținut tovarășul Cijou Ven-iun, a fost descoperit catrenul de mai sus.

Tînărului comunist chinez Cen Jan, poliția secretă gomindanistă a încercat să-i smulgă o „declarație" de renegare a partidului, a cauzei acestuia.

Iată ce a așternut pe hîrtie neînfricatul luptător comunist:

> Pot să-mi pună obezi și cătușe!
> Pot să-mi arate lanțul spînzurătorii deasupra capului!
> Eu nu am nimic de mărturisit.
> Mă poate oare îngrozi spada însîngerată proptită în piept?
>
> Omul nu-și încovoaie fruntea sa mîndră,
> Numai lașul poate cerși îndurare.
> Ce pot să însemne pentru mine chinurile, execuția?
> Nici moartea nu va putea să-mi smulgă vreun cuvînt de pe buze!
>
> Ii voi rîde mîndru morții în față
> Și rîsul meu va zgudui palatele lor blestemate,
> Aceasta este declarația mea — declarația unui comunist.
> O dată cu sunetele cîntecelor mele, vor fi îngropate
> Sfărmăturile dinastiei ciankaișiste.

Dușmanii n-au mai îndrăznit, pînă în momentul execuției, să-i mai ia vreun interogatoriu comunistului Cen Jan.

Neuitatele versuri, scrise cu sînge, în anii cei mai crînceni, rămîn înalte mărturii de curaj și dîrzenie revoluționară.

CARNET CHINEZ

In preajma marii sărbători, a zecea aniversare a proclamării Republicii, editurile chineze au cules o recoltă bogată de lucrări beletristice. Dintre acestea se impun în mod deosebit — după aprecierile presei literare — romanele scriitorilor Sun Tzin-jui și Ciao Șu-li.

Primul a publicat romanul intitulat „Steagul roșu deasupra insulei Damendao", consacrat luptei marinarilor chinezi pentru apărarea patriei. Romanul lui Ciao Șu-li poartă titlul „Satul Lințiantun". Lucrarea e scrisă în genul „pinșu", adică „povestire de spus din gură". Acest gen se bucură, din vremuri străvechi, de o deosebită popularitate în marile mase de cititori. Romanul e apreciat pentru utilizarea creatoare a formelor tradiționale în literatura nouă, realist-socialistă.

★

Muzicienii chinezi au pregătit o seamă de lucrări noi, care vor fi prezentate cu ocazia aniversării Republicii. Printre acestea se numără: simfonia „Steagurile roșii flutură pe insula eroilor" de Li Huan-ci, cantata „Șisanlin" a compozitorului He Ludin, închinată eroismului constructorilor chinezi", „Concertul tineresc" pentru pian și orchestră de instrumente populare, compus de 4 studenți ai conservatorului din Tian-Țin.

După executarea — pentru prima oară în China — a „Simfoniei a IX-a" de Beethoven, la Pekin și Șanhai se pregătește, în vederea zilei de 1 octombrie, prima audiție a „Simfoniei a XI-a" de Șostakovici.

★

Literatura veche chineză — din vremea dinastiei Han și pînă la mișcarea din 4 mai 1919 — va fi pentru prima oară sistematizată și studiată cu ocazia publicării unei serii de lucrări de critică literară. Cei peste 2000 de ani de literatură chineză veche vor fi analizați în aproximativ 30 de volume pe care Editura pentru literatura populară din Pekin le pregătește pentru tipar. Această culegere de studii critice va fi de un deosebit folos orientaliștilor și sinologilor din întreaga lume.

In aceeași editură va apărea o altă culegere de recenzii și articole de critică literară, care va fi consacrată literaturii chineze contemporane. In volumele acestei colecții, vor apare cronici și recenzii asupra tuturor lucrărilor beletristice care apar în R.P. Chineză. Scopul acestei culegeri este, pe de o parte, să ușureze sarcina cititorului în alegerea lecturii preferate, iar pe de altă parte să mijlocească apropierea criticului literar de masele de cititori.

★

Tînăra cinematografie chineză va fi prezentă la sărbătoarea Republicii prin 9 filme artistice de lung metraj. Dintre acestea, filmul „Vînt de răsărit" este o coproducție sovieto-chineză, în culori și pentru ecran lat, care va fi prezentată în premieră la Moscova și Pekin în seara zilei de 30 septembrie.

★

In provincia Sîciuan a luat ființă — din inițiativa activiștilor culturali — o „Societate folclorică" care va culege, studia și publica creația populară locală.

Ținînd seama că populația provinciei este multinațională, cercetătorii și-au propus să studieze modul în care creația diverselor minorități naționale — dezbinate odinioară — s-au influențat reciproc în anii puterii populare.

★

Cineaștii chinezi, împreună cu cineaștii din Republica Democrată Germană, lucrează la un film documentar, colorat și pe ecran lat, în cinstea aniversărilor din octombrie ale R. P. Chineze și R.D. Germane. Scenariul a fost scris de scenariști chinezi și germani și are ca temă progresul realizat de cele două țări, ajutorul reciproc și consolidarea continuă a relațiilor de prietenie dintre cele două republici care construiesc socialismul.

Presa chineză despre Rominia

Printre cele opt pagini ale ziarului „Jenminjibao" din 23 August 1959, există una pe care, sub titlul ornamental scris în limba chineză, poți citi în romînește: „Trăiască cea de-a 15-a aniversare a Eliberării Romîniei".

In afară de această pagină — care cuprinde articolul tovarășului Al. Drăghici, membru în Biroul politic al C.C. al P.M.R., un articol scris de Liu Pin, vice-președintele Asociației de prietenie chino-romîne, și numeroase știri și informații despre viața nouă a patriei noastre, — ziarul amintit mai publică și în celelalte pagini articole și însemnări închinate înfloririi culturale a Romîniei. Printre acestea, trebuie menționat îndeosebi amplul articol semnat de Tzao Vei-tzin, „Opere literare romînești apărute în ultimii ani în China".

Amintind la început operele romînești traduse în limba chineză între 1929—1939, printre care nuvela „Cîntec de dragoste" de Mihail Sadoveanu, tălmăcită de Lu Sin, și „Cîntece populare romînești", a căror traducere a fost semnată de Ciu Sian, autorul trece la enumerarea lucrărilor traduse după 23 August 1944. Iată cîteva din ele: „Mitrea Cocor" de Mihail Sadoveanu, „Dulăii" de Zaharia Stancu, „Negura" de Eusebiu Camilar, „Nopțile din iunie" și „Bijuterii de familie" de Petru Dumitriu, „Desfășurarea" de Marin Preda, „In pragul primăverii" de A. Mihale, „In orașul de pe Mureș" de Francisc Munteanu, „Ție-ți vorbesc, America!" de Maria Banuș, „Iarbă rea" de Aurel Baranga.

In încheiere, Tzao Vei-Tzin spune: „In cinstea celei de-a 15-a aniversări a Eliberării Romîniei, Editura pentru literatura poporului a publicat următoarele opere ale scriitorilor romîni contemporani: «Poezii» de Maria Banuș, în care poeta slăvește cu entuziasm pacea și prietenia dintre popoare, «Pasărea furtunii» de Petru Dumitriu, lucrare în care valorosul scriitor prezintă aspecte din viața și lupta pescarilor, «Morometii» de Marin Preda, în care autorul zugrăvește cu naturalețe viața tragică a țărănimii din Romînia burghezo-moșierească"...

Nu numai ziarul „Jenminjibao" închină numeroase materiale literaturii și culturii romînești. Revista „Shijie Werxue" (Literatura străină) nr. 8/1959 publică un ciclu de poezii din Mihai Beniuc cu fotografia și prezentarea autorului, nuvela „Livadă tînără" de Eusebiu Camilar, o poezie de Veronica Porumbacu, o recenzie amănunțină la nuvela „Indrăzneala" de Marin Preda.

O altă revistă, de astă dată revista specială de traduceri „Weny Bao" Nr. 8/1959, publică recenzia poetului Siu Ven la „Surîsul Hiroshimei" de Eugen Jebeleanu. Numărul 5 al aceleiași reviste a publicat, tot sub semnătura lui Siu Ven, care, de altfel, a tradus și din Eminescu, un articol intitulat „Scriitorii romîni în întîmpinarea lui 23 August".

Trăiască cea de-a 15-a aniversare a eliberării Romîniei

Ziarul „Jenminjibao" din 23 august, pagină închinată aniversării a 15 ani de la eliberarea Romîniei.

LI PE-CIAN

Frumos ești, frumos, munte Șani!

Frumos ești, frumos, munte Șani!
Puzderie de flori ți-aduce primăvara
ce-mbracă piersicii-n alb și prunii în roșu
și anină de vîrful crengilor de corn
mici stele aurii.

Mă îmbie surîsul florilor și trilul păsărilor.
Soarele revarsă raze blînde
și tremură vîntul primăverii în pletele răchitei.

Aleargă vitele în voie pe cîmp...
Tovarășe plecat cu munca la țară,
tu cum o mai duci?

Frumos ești, frumos, munte Șani!
Sosește vara cu marea sa de verdeață
și pini, și chiparoși, și caiși!
În preajma caselor susură izvoarele
în murmur mereu.
Mi-s dragi izvoarele cu apa lor dulce ca mierea;
ca mierea curge pîrîul, curge mereu.
Noi să muncim și cu sîrg să-nvățăm,
mereu mai mult să-nvățăm
și neîntrecut să ne fie avîntul.

Frumos ești, frumos, munte Șani!
Vine toamna și-mbracă în roșu întinderea ta.
În vîrful crengilor poartă frunze proaspete, verzi,
frunze rotunde în vîrful ramurilor!
Dar roșiile frunze tomnatice
îmi sînt mai dragi decît florile înseși,
decît florile mai dragi;
ele înfruntă neînduplecate bruma cea rece.
Tovarășe plecat cu munca la țară,
călește-te în muncă!

Frumos ești, frumos, munte Șani!
Nu-ți poate răpi nici iarna veșmîntul tău verde.

Ninge cu fulgi mari, cu fulgi mari,
și culmile tale poartă cununi de zăpadă.
Dar pinii, chiparoșii, fără teamă de ger,
sînt verzi: pentru ei
nu are sfîrșit primăvara.

Mi-s dragi chiparoșii și pinii cei verzi în orice anotimp,
cei verzi în orice anotimp.
Sădiți pomii tineri primăvara, sădiți-i mereu!
Trei sute sădiți, cinci sute de pomi,
sădiți-i cu miile, cu zecile de mii!
Minunată ești, patrie. Verde să-ți fie veșmîntul
zeci de mii de ani.

Frumos ești, frumos, munte Șani!

In romînește de VERONICA PORUMBACU

CU CUN

Un peisaj minunat

(scrisă lîngă furnal)

Am văzut ape, munți fără seamăn,
Am văzut flori ciudate și rare,
Dar din toate îndrăgit-am mai tare
Turla aceasta, columnă de fier.

Vîrfu-i nouri de fum îl ascund,
Rîu de fier i se zbate la poale.
Minereu-n grămezi pare munți.
Minunat peisaj mi se-arată!

Să cuprindă acest peisaj
Toată patria mea-ntinerită
Și-nlocuind el străvechile temple,
Faima noastră în lume s-o ducă.

Fîntîna arteziană de foc

(scrisă lîngă cuptor)

Spre cer se-nalță trîmbele de foc
Și-azvîrl în jur o mare de scîntei.
Minune-i oare? Jarul se preface
Acum, aci-n fîntînă-arteziană.

Frumoasă e fîntîna-arteziană
Cu straniul ei izvor de lavă-n flăcări,

Dar poți să o asemui cu aceea
Ce se avîntă ne-ncetat din inimi?

Din ea pornesc cuvintele-nfocate
Ce patria o cîntă și iubirea.
În ea se zămislește viitorul
Și-o primăvară fără de sfîrșit.

In romînește de SUZANA DELCIU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor sef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr 2 Str Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 41 (291) — Joi 8 octombrie 1959

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

NOBILA PRIETENIE

Am fost martorul dragostei cu care oamenii muncii din cartierul copilăriei mele au primit ostașii sovietici, adevărul despre Uniunea Sovietică. Descoperiseră, cutremurați de emoție, că se află pe lume o țară unde nu mai există exploatarea omului de către om, unde fabricile se află în mîinile muncitorilor, unde omul muncitor e înconjurat de dragoste și stimă. In țara despre care vorbeau flăcăii aceia, buni și modești, dar și plini de gravitatea pe care o dă numai înțelegerea superioară a vieții, ei vedeau realizate propriile lor aspirații spre fericire și demnitate. Țara aceea era Uniunea Sovietică, țara socialismului biruitor, țara în care fusese desființată exploatarea omului de către om. Și tocmai fiindcă în țara despre care le vorbeau ostașii sovietici fabricile fuseseră smulse din mîna patronilor, ea le devenise atît de apropiată. Tocmai fiindcă în țara aceea, a oamenilor muncii, asemenea lor, li se acorda atîta stimă și dragoste, înțeleseseră că descoperiseră o țară care nu se asemăna cu celelalte țări. Gîndindu-se la Uniunea Sovietică, ei se gîndeau și la ei înșiși, la dorința lor de a se elibera de sub jugul patronilor, de a trăi frumos și demn. Exemplul Uniunii Sovietice le dovedise că faptele mari și revoluționare sînt posibile: este posibil ca patronilor să li se smulgă fabricile, este posibil ca robii să devină stăpînii întregii țări, este posibil...

Marea Uniune Sovietică a ajutat oamenilor muncii din țara noastră să-și îndeplinească năzuințele cele mai arzătoare, dorința de a crea o țară independentă și liberă, o țară care construiește socialismul. Căci semnul cel mai sigur al marii și adevăratei prietenii îl constituie dragostea cu care ești ajutat să-ți îndeplinești propriile tale năzuințe, să devii tu însuți puternic, să-ți îndeplinești aspirațiile spre fericire.

Intregul drum istoric al patriei noastre spre socialism a fost sprijinit de marea și generoasa Uniune Sovietică. Uniunea Sovietică ne-a ajutat să devenim puternici, să construim o industrie de un înalt nivel tehnic, ne-a deschis în față orizonturile strălucitoare ale comunismului, ale culturii socialiste.

Literatura realismului socialist, care corespunde dorințelor intime ale omului de a se depăși pe el însuși, a intrat în viața noastră de fiecare zi. Oamenii au aflat cu imensă satisfacție că există asemenea cărți ca cele sovietice, unde munca e proclamată drept suprema măreție a omului, unde adevărata și copleșitoarea fericire personală nu poate fi găsită decît în mijlocul fericirii și luptei întregului popor. De acolo au aflat ei cu uimire și admirație că există oameni pentru care lupta pentru comunism, pentru fericirea tuturora, este scopul suprem al vieții. Literatura realismului socialist cheamă cu o nobilă pasiune omul spre desăvîrșire și susține cu pasiune posibilitatea acestei desăvîrșiri. E posibil ca omul să fie generos și puternic, e posibil ca meschinăria și minciuna să dispară, e posibil... Pentru prima oară, cititorii au descoperit eroi luminoși, care nu sînt înzestrați cu puteri supranaturale, nu sînt niște semizei, ci oameni, oameni din carne și din sînge, care proclamă cu pasiune adevărurile comunismului. Dar tocmai prin caracterul lor pămîntesc le sînt atît de apropiați, tocmai caracterul lor pămîntesc naște dorința de a le asemăna, caracterul lor pămîntesc le arată că acest vis este foarte posibil. Uniunea Sovietică, întreaga sa cultură și știință ne-au demonstrat prin fapte indiscutabile că cele mai înalte culmi sînt proprii omului. Inălțimea e proprie omului, nu mărginirea meschină și frivolă. Inălțimea e posibilă, deci!

Uniunea Sovietică a fost prima țară din lume care a desființat exploatarea omului de către om. Ea a fost prima țară din lume care a făcut din lupta omului pentru socialism rațiunea tuturor artelor, centrul tuturor minunilor poeziei. Ea a fost prima țară din lume a cărei rachetă a atins nemărginirile misterioase ale lunii. Uniunea Sovietică a demonstrat că cucerirea cosmosului e posibilă. Da, și cucerirea cosmosului e posibilă! Intreaga existență a Uniunii Sovietice e o dovadă concretă că numai comunismul ajută la desăvîrșirea omului și a întregii societăți.

Ca în toate prieteniile mari, bazate pe principiul egalității, între poporul romîn și popoarele Uniunii Sovietice există un schimb viu și permanent de valori culturale. Căci dacă figura comandantului comunist din „Infringere", omul la-început slab, dar căruia revoluția îi dă putere si devine apoi puternic tocmai prin forța ideilor pe care le prezintă a intrat în conștiința noastră, ca și alte sensuri luminoase din cărțile lui Șolohov, Fedin, ale lui Maiakovski sau Leonov, tot așa nemuritoarele versuri ale lui Eminescu și ale atîtor artiști romîni au devenit apropiate oamenilor sovietici.

Prietenia dintre țara noastră și Uniunea Sovietică este trainică și nemuritoare fiindcă se bazează pe ideile biruitoare ale comunismului, pe convingerea că numai ideile comunismului asigură fericirea oamenilor muncii.

In prezentul luminos al Uniunii Sovietice, poporul nostru își vede propriul său viitor. Prietenia cu Uniunea Sovietică ne ajută să ne îndreptăm și noi spre culmile de aur ale comunismului.

Vom ajunge în comunism! Uniunea Sovietică ne-a demonstrat că aceasta e posibil.

Teodor MAZILU

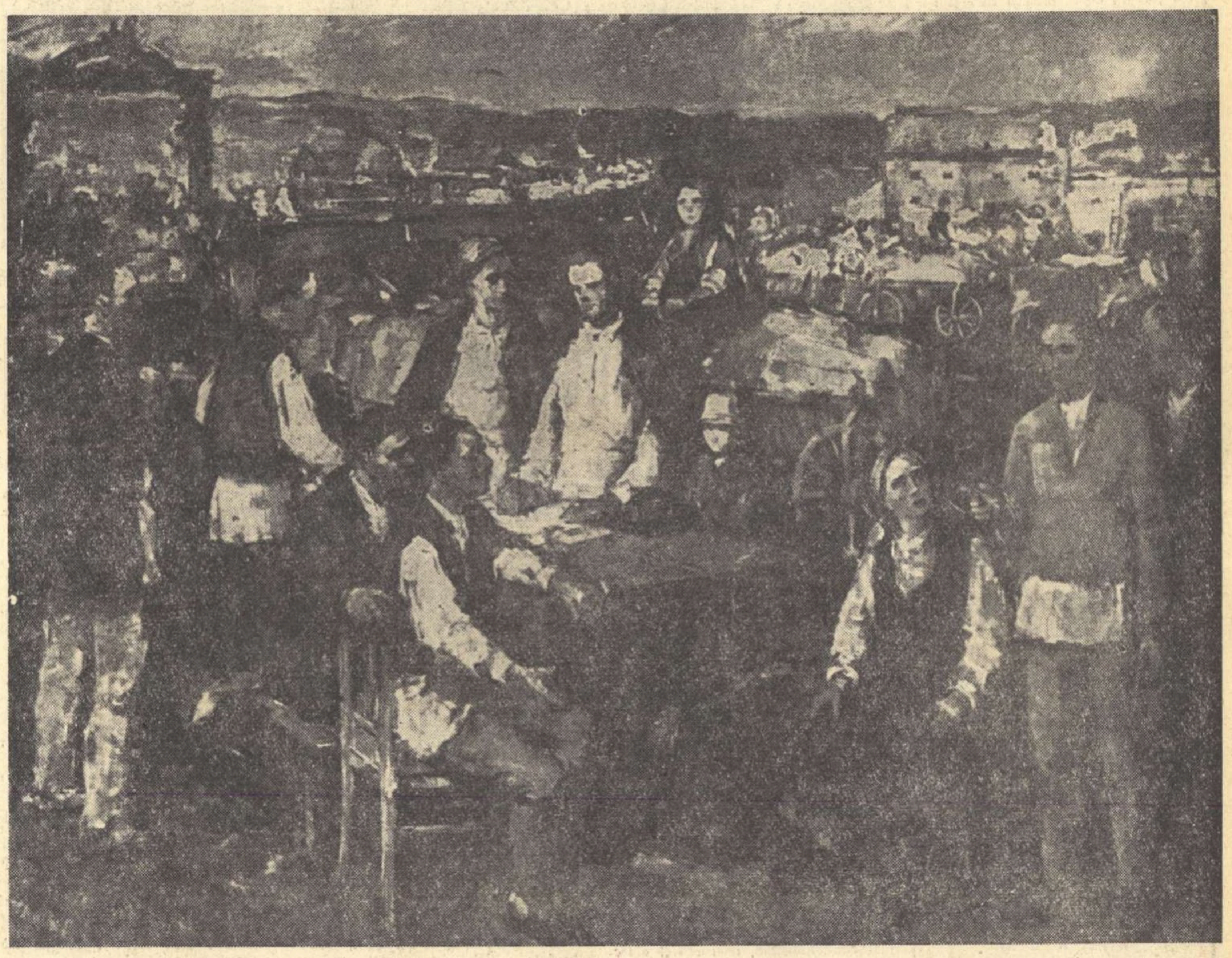

TEODOR HARȘIA

„Toamnă la gospodăria colectivă"

Celei de-a 3-a rachete cosmice sovietice

Energii

Dezleagă ne-ncetat gîndirea trează
Mileniile tainei din eter
Și strălucind mai tare ea, pe cer,
Străpunge întunericul, să vază.

Cutezătorul bolților năier
Oceane înstelate cercetează
Făcînd din lună un ciclop de pază
Și-al cerurilor cifru prizonier.

Bătrînul Infinit ne va aduce
Ofrandă energiile-i năluce,
Predînd astronautului pîndar

Din stațiile interplanetare,
Luceferii, meduzele de jar,
Incendii călătoare-n fund de mare...

Cicerone THEODORESCU

DOMNULE JEAN BILAIRE,

Iertați-mă că vă adresez aceste rînduri, evitînd formula de politețe uzuală. Sînt dezolat, dar așa cum veți vedea imediat, tocmai cuvîntul „stimate" stă deocamdată, pentru mine, în ceea ce vă privește sub semnul întrebării.

D-voastră ne-ați vizitat țara de curînd. După cum ne informează postul de Radio-Paris în emisiunea din 25-IX, ați împărtășit în revista „Réforme", cititorilor francezi, impresiile acestei călătorii. Preocupat de litere, aflu că n-ați pierdut ocazia, fiind la noi, să-i faceți o vizită văduvei lui Panait Istrati. Interesul d-voastră pentru memoria unui scriitor de renume mondial și care aparține deopotrivă literaturii franceze ca și literaturii romîne, e legitimă și nu ne surprinde. Ceea ce ne surprinde e că, întors în țară, vă informați cititorii că Panait Istrati „este interzis în Romînia". Sînt cuvintele d-voastră, citate de două ori textual de Radio-Paris, după revista „Réforme".

Vă mărturisesc cinstit că noi sîntem cam obișnuiți cu minciunile, care se debitează în contul regimului nostru, de către vizitatori mai mult sau mai puțin atenți la obligațiile elementare ale adevărului. D-voastră ați reușit însă în această materie să ne zdruncinați blazarea. Pentru că există minciuni și minciuni, iar d-voastră — iertați-mi expresia neceremonioasă — mințiți cu nerușinare. Oscar Wilde socotea minciuna, una dintre arte. D-voastră nu vă dați însă nici o osteneală și-mi închipui că nu mințiți dezinteresat. Așa că sînteți necinstit de două ori. O dată față de noi, care v-am dat ospitalitatea și am așteptat să vă informați corect, obiectiv, cititorii. A doua oară față de cei care, plătindu-vă ca să mințiți, vor oricum, să aranjați lucrurile — vorba lui Wilde — mai cu artă.

Acum un an, în primăvară, am fost la Paris cu prilejul săptămînii filmului romînesc, organizată în țara d-voastră. Pe Champs-Elysées, toată lumea putea vedea afișele care invitau publicul să asiste la transpunerea pe ecran a „Ciulinilor Bărăganului". Trebuie să recunoașteți că a face un film după cunoscutul roman al lui Panait Istrati, a-l prezenta în fața a sute de mii de spectatori în întreaga țară și prin caravane cinematografice în cele mai îndepărtate cătune, — a-l aduce la un festival cinematografic internațional (Cannes, 1958) și a-l programa apoi la Paris, e un mod ciudat de a „interzice" opera autorului „Chiret Chiralina". De altfel, „Ciulinii Bărăganului" s-au retipărit în 1957 în Editura de stat pentru literatură și artă, într-un tiraj de 120.000 de exemplare.

Articolul d-voastră din „Réforme" vorbește de o „noapte" care s-ar fi coborît la noi asupra lumii agitate din romanele lui Istrati, asupra „baletului balcanic", asupra „puzderiei de țipete și de revolte" din cărțile scriitorului.

„Noaptea" trebuie să fie, undeva însă, în jurul ochilor d-voastră, pentru că altfel nu-mi explic cum n-ați văzut, în toate vitrinele librăriilor din Republica Populară Romînă, volumul masiv din operele lui Panait Istrati, tipărit tot în 1957 și cuprinzînd „Chira Chiralina", „Moș Anghel", „Cosma", „Codin", „Pescuitorul de bureți", precum și paginile autobiografice din „Trecut și Viitor".

Volumul acesta a fost tras de asemenea, în 40.000 de exemplare și, domnule Jean Bilaire, vă rog să-mi comunicați adresa d-voastră să vi-l expediez acasă. Poate că răsfoindu-l și convingîndu-vă că în R.P.R. s-au retipărit într-un an mai multe cărți de Panait Istrati decît în Franța în ultimii zece ani (deși aveți, nu vă supărați, și d-voastră obligații față de vechiul prieten al lui Romain Rolland), „noaptea" care vă urmărește se va risipi puțin. Vă țin de asemenea la dispoziție — și sînt gata să vă trimet cu același colet — numeroasele articole

Ovid S. Crohmălniceanu

(Continuare în pag. 6)

Critica literară și spiritul critic

II

Cineva poate ridica următoarea întrebare: cum se face că, deși principiile de la care pornește critica militantă sînt clare, deși metoda lor de cercetare e științifică, totuși apar atîtea cronici și articole greșite sau confuze... I-aș răspunde că — în afară de cazurile în care un critic sau altul încalcă principiile de bază — estetica noastră nefiind dogmă ci metodă de cercetare, criticul trebuie să judece fiecare carte, din nou, să o implice într-un context, într-un proces în devenire. Critica este creație în sensul că ea nu stabilește numai un raport între sine și carte, ci are în vedere o serie de raporturi (între aceleași cărți ale aceluiași autor, între diferite cărți pe aceeași temă etc.), astfel încît criticul se află față de carte în situația scriitorului față de faptul de viață, care nu poate fi cunoscut niciodată singur, izolat, ci doar situat în relație, cuprins în evoluția dinamică. Și așa cum scriitorul — eventual — animat de cele mai bune intenții, însemnînd conștiincios în carnețel diverse fapte reale, poate da o interpretare greșită realității, o poate deforma, tot așa criticul cu cele mai bune — eventuale — intenții poate deforma printr-o prezentare unilaterală acea realitate care este cartea.

Și fiindcă există mai multe criterii de care trebuie să ținem seama în explicarea unei cărți, deși aceste criterii sînt clare, raportul între ele totuși nu este dat, el necesită o gîndire creatoare. Aceasta, ca și-n cazul creatorilor de artă, nu este totdeauna la înălțime. Se știe că orice critic este — ar trebui să fie — un exponent al opiniei publice, al cititorilor. Ceva însă — pe lîngă faptul că cititorii înșiși nu constituie un tot omogen — deosebește pe cititor de critic: un cronicar ține seama de o serie de împrejurări care, cititorului, îi sînt aproape indiferente. Criticul trebuie să ajute la dezvoltarea creației literare și deci are în vedere dacă o carte analizată este prima încercare a unui tînăr sau opera unui încercat maestru (și tocmai bunăvoința de care are nevoie un tînăr este păstrată pentru maestrul care nu are nevoie de ea), dacă opera nouă marchează o creștere sau o scoborîre în activitatea unui scriitor sau în tratarea unei teme centrale, etc.

Să luăm, de exemplu, unul din criteriile cu care operează cronicarul, anume tema cărții analizate. Iată o carte care tratează despre viața de azi a minerilor — excelentă preocupare! Dar cine citește „In munții de miazănoapte" de Dragoș Vicol constată că personajele sînt schematice, conflictul convențional, discuțiile cam insipide etc. Se poate spune că și construcția și conflictul și dialogul sînt chestiuni de formă, deci secundare. Dar o analiză mai amănunțită poate demonstra ușor că toate aceste deficiențe de formă rezultă din sărăcia conținutului; și apoi o carte neinteresantă, mediocră, nu slujește o temă importantă, o deservește.

Așa cum tema nu scuză o carte mediocră, ci îi creează obligații autorului, talentul unui scriitor nu-l dispensează de critică. Or, adeseori criticii au o atitudine îngăduitoare, lipsită de spirit critic față de scriitorii al căror talent e recunoscut. Așa, am citit articolul lui Radu Popescu despre „Cîntec să crească băiatul" de Traian Coșovei, prozator al cărui talent (liric) e nediscutabil. Radu Popescu a eșafodat o adevărată construcție despre noile relații de familie, funcția educativă, etc., calități care m-ar fi convins (Radu Popescu scrie frumos) dacă n-aș fi citit cartea. Coșovei are (am scris aceasta și în cronica mea) adevărate pagini de poezie, dar cît privește relațiile noi de familie, funcția educativă etc., să recomandăm cartea, spunînd: cum să nu procedeze un părinte, căci Moreacul, Ciobănelul etc. este prezentat ca un mic tiran în jurul căruia părinții, speriați și anihilați, duc o viață de robi. Există totuși în cartea lui Coșovei un moment dramatic de o deosebită forță care, dezvoltat, i-ar fi dat o vigoare și o profunzime care-i lipsesc; mă refer la momentul în care tatăl își dă seama îngrozit că modul în care și-a crescut băiatul l-a transformat într-un ghem de egoism, și în acele zguduitoare clipe stă posibilitatea — ignorată însă — a unui conflict. Dar cum e posibil ca Radu Popescu, om de gust să nu fi fost izbit de „progresele" pe care grandilocvența, sentimentalismul, pastișa bogziană, reducția universului intelectual etc. le fac în scrisul lui Coșovei, amenințînd un talent autentic? E posibil ca Traian Coșovei să se fi supărat pe cronica mea și să fie mulțumit de scrisele lui Radu Popescu, dar sînt convins că elogiile acestuia nu-i vor ajuta să dea acele cărți pe care le așteptăm de la Coșovei.

Uneori, criticii, mînuind principii juste, păcătuiesc față de obiect prin unilateralitate. Astfel, Pompiliu Marcea, în numărul recent din „Luceafărul", distruge una din frumoasele cărți pentru copii („Casa cu ferestre argintii" de Florin Mugur) cu citate grave din Maiakovski, Marșak și Gorki, acuzîndu-l de a nu fi forjat o armă de luptă. Foarte bine, dar să ținem seama (și aici intervine acea privire de ansamblu de care vorbeam) de varietatea necesară a literaturii pentru copii, să nu cerem unei singure cărți ceea ce numai ansamblului poate fi cerut și să nu uităm că, de pildă, unei cărți cu rațe și ursuleți nu i se poate cere să discute marile probleme ale lumii și mai ales să nu începem să ne exersăm spiritul critic cu acei tineri care numai „tămîiați" n-au fost în trecut. De altfel, Pompiliu Marcea e preocupat de universul intelectual al unei cărți pentru cei mici de tot, preocupare pe care nu o are însă recenzia vecină despre volumul, deficitar sub acest aspect, al lui Victor Tulbure. Cred că trebuie să manifestăm o exigență sporită îndeosebi față de scriitorii al căror talent și activitate ne îndreptățesc la pretenții mai mari.

Sînt însă și tineri care și-au transformat vîrsta într-un certificat de scutire de critică. Mă refer la Corneliu Leu, ajuns, dacă nu mă-nșel, la al treilea volum de proză și aflat în plină involuție. Nuvela „Sîngele și apă", cea mai slabă (mediocritate cu clișee împrumutate), e declarată „nuvelă valoroasă" de C. Armașu („Luceafărul"), care adaugă: „Nuvela «Sîngele și apa» de Corneliu Leu marchează o creștere evidentă în creația tînărului prozator". Ei bine, nu marchează!

Pe alt plan trebuie semnalată ca nesatisfăcătoare și cronica lui S. Damian la volumul lui Șt. Iureș. „Pe acest pămînt". Deși lipsurile acestuia nu sînt trecute cu vederea, totuși ele nu sînt apreciate la ponderea lor reală care este cu mult mai mare — și mai plină de consecințe — decît apare pe cîntarul indulgent al criticului.

O altă problemă o constituie recenzarea volumelor bune de poezii. Efortul criticului constă în principal în relevarea calității unui asemenea volum, a specificului poetului respectiv etc. Dar cititorul își pune fireasca întrebare: oare, toate poeziile cuprinse în acest volum sînt bune? Și dacă da, chiar toate sînt absolut egale calitativ? Cu neputință! Și totuși, așa reiese, de exemplu, din cronica mea („Informația Bucureștiului") și din cronica lui Radu Enescu („Tribuna") la ultimul volum de poezii al Mariei Banuș, sau din cronica lui Mihail Petroveanu la „Cu un ceas mai devreme" —, cronică în care versurile aflate sub nivelul general al volumului primeau dispensă ca necaracteristice pentru Mihai Beniuc — poet „în salturi" — și deci neglijabile! Dar să lăsăm, deocamdată, la o parte cronicile literare, fiindcă activitatea cronicarilor merită o cercetare aparte. Cronicarul nu poate fi judecat după unul sau altul din articolele sale, ci și după ansamblul în care situiază volumele analizate.

Am dorit, în acest articol, să subliniem un singur aspect din complexul de probleme al criticii literare și anume primejdia deformării valorii prin unilateralizarea criteriilor. Aplicarea dialectică a principiilor noastre necesită un efort creator incompatibil cu aprecierea superficială sau mecanica îngustă. Avem nevoie de studii mai profunde.

Paul GEORGESCU

Discuții despre poezie

Imagine și modalitate lirică

Intr-o discutabilă și relativ recentă artă poetică, un critic din Apus descoperea poeziei două virtuți esențiale: „forma nehotărîtă, sensul ambiguu"1).

Nu se poate explica sugestia în poezie — pentru că, desigur, spre aceasta țintise criticul — prin reducerea la irațional a sensului și prin transformarea versului într-un limbaj nesupus nici unei reguli. De asemenea, oricît de paradoxal ar părea, sugestia poetică nu poate fi decît rezultatul unei precise îmbinări de elemente care, laolaltă, alcătuiesc ceea ce se numește imagine poetică, idee poetică, ideea prin care poetul ne transmite ceea ce spune prin cuvinte și... ceva mai mult decît ceea ce spune. De aceea, dacă ar fi să numesc virtuțile esențiale ale poeziei realist-socialiste, ale poeziei timpului nostru, le-aș formula astfel: sens limpede, neted și formă cît mai directă, mai revelatoare a acestui sens. O asemenea formulare ar putea fi învinuită că nu ține seama de acel inefabil caracteristic poeziei. Adevărul este însă altul. Imaginea, concepută ca o relație între realități, deosebite dar apropiate logic, va fi cu atît mai sugestivă, cu cît noutatea apropierii nu va încălca posibilul, raționalul. Și această noutate a lucrurilor sau a relațiilor redescoperite în poezie va prelungi ecoul pe care ele îl trezesc în sensibilitatea noastră. Acest ecou este zona de umbre și lumini a inefabilei sugestii și, pentru a o crea, e necesară organizarea justă — horațianul „lucidus ordo" — a emoțiilor, a emoțiilor subordonate ideii.

Inovația trebuie, așadar, să se exercite cu deosebire asupra imaginii poetice și inovațiile formale se dovedesc sterile pînă la urmă. Poezia realismului socialist nu numai că nu respinge inovația, ci o consideră necesară, iar Maiakovski trecea, printre regulile fundamentale ale meșteșugului versurilor, și următoarea: *Noutatea, noutatea materialului și a metodelor este* obligatorie *pentru fiecare operă poetică"*. (s.n.) Noutatea ideii care condiționează și pe aceea a materialului, a formelor, evident.

Așa cum s-a mai observat, în activitatea poeților noștri de frunte se pot releva numeroase poeme și cicluri memorabile care pun în valoare puternice și clare idei poetice, exprimînd, fiecare într-un chip deosebit, epoca și oamenii epocii noastre. Recentele volume de poezie, cum ar fi „Cu un ceas mai devreme" de Mihai Beniuc, „Torentul" de Maria Banuș sau „Intoarcerea armelor" de Mihu Dragomir, ca să nu amintesc decît de cîteva, au adăugat culori noi și vibrante peisajului nostru liric, obținute tocmai printr-o neîncetată perfecționare a imaginilor.

Ideea poetică fundamentală a volumului „Cu un ceas mai devreme" e prin excelență una din acele idei generoase, optimiste și de o largă

Radu LUPAN

(Continuare în pag. 3)

Răsfoind REVISTELE

Critica la „Luceafărul" (nr. 18 și 19)

Fără îndoială că una din modalitățile cele mai importante de care dispune critica pentru examinarea fenomenului literar actual o reprezintă **cronica literară**. Unul din sensurile ei fundamentale e acela de a da o **judecată de valoare** asupra unei cărți, de a o integra, la locul ce i se cuvine, în ierarhia valorilor contemporane. Spunem acest lucru pentru că, în ultima vreme, ferindu-se de judecățile de valoare, unii cronicari literari preferau ceea ce s-ar putea numi critica descriptivă, fără să-și dea seama că descrierea unei opere de literatură, dacă nu e o descriere a valorilor, e un exercițiu steril și absurd. Această critică descriptivă reprezintă un pericol cu atît mai mare, cu cît uneori ea nu exclude o judecată de valoare, abstractă și nediferențiată. A aborda problema valorii unei opere literare înseamnă a sublinia specificitatea viziunii autorului, a surprinde generalul în particularul imaginii artistice. Expunerea seacă a conținutului unei opere nu ajută la nimic, judecata de valoare fiind în primul rînd o judecată diferențială. Cronica din ultimul număr al „Luceafărului" la volumul „Pe acest pămînt" de Ștefan Iureș, vădește încă o dată deficiențele așa-zisei critici descriptive. Aici, I. D. Bălan pare a crede că renunțarea la tonul apologetic se rezumă la o expunere a conținutului operei analizate și la reliefarea cîtorva merite și a cîtorva limite. Dar aceste „merite" și „limite" pe care criticul le relevă, nu rezultă dintr-o încercare de a surprinde profilul poetului, specificul său; ele par astfel arbitrare, ca acest reproș adus lui Ștefan Iureș de cronicarul „Luceafărului": „Căci ni se pare confuză poziția poetului din poezia „Nemurire" și nerecomandabilă atitudinea sa care, foarte unilaterală, pare a exprima un dispreț inexplicabil față de ideea de monument. Socialismul cunoaște, desigur, monumentele construcțiilor gigantice, dar cultivă cu interes și bustul și **statuia ecvestră (?!)**, omagiind, astfel, pe oamenii muncii și pe marile personalități ale vieții politice, culturale etc. Un muncitor își înscrie, firește, nemurirea într-o operă monumentală, creată prin activitatea sa zilnică, dar nu disprețuiește monumentele artisitce care simbolizează frumusețea morală a constructorilor socialismului. De aceea, concluzia didactică a poemului ne pare neindicată: «Dar astăzi, mai urgent e / decît să ne gîndim la monumente, / ca încordat, destoinic și fierbinte, / să-mpingem zilnic viața înainte...»" Acesta e un mod de critică școlărească, lipsit de eficiență și, în ultimă instanță, o dovadă de superficialitate, de îngustime. Atît meritele cît și scăderile unei opere literare sînt rezultantele unor factori a căror complexitate trebuie descoperită, pusă în lumină de critic, și abia după ce s-a realizat aceasta, judecata de valoare capătă un fundament solid.

★

Relevăm, în cele două numere din „Luceafărul" pe care le discutăm, mențiunile critice ale lui Perpessicius („Bucureștii de ieri în literatură") și articolul lui Ion Vitner despre volumul II din „Bărăgan" – „Romanul sufletelor moarte" – în care criticul analizează cu sagacitate continuarea cunoscutului roman al lui V. Em. Galan.

La cronica dramatică, V. Ripeanu – într-un articol-program intitulat „Cu fața spre public" – promite să se ocupe în special de creațiile debutanților în teatru și să acorde o mare atenție fenomenului teatral din provincie.

★

„Luceafărul" ne-a obișnuit, în fiecare număr al său, cu o pagină de recenzii, – „O seamă de cuvinte". Scrise de multe ori cu seriozitate, cu discernămînt critic, aceste recenzii (care sînt, prin dimensiunile lor, aproape niște mici cronici literare) reprezintă una din laturile pozitive ale sectorului de critică al revistei. Cu atît mai mult ne miră faptul că revista admite uneori publicarea unor recenzii superficiale. Din această categorie fac parte cele semnate de T. Vîrgolici, P. Marcea, Al. Hanță. Ne întrebăm, cum poate un recenzent serios (a cărui preocupare principală trebuie să fie analiza unei cărți, formularea unor judecăți, oricît de sumare, asupra valorii ei) să se mulțumească cu relatări de felul acesteia, pe care o cităm din prezentarea volumului lui Al. I. Ghilia „Scrisori din Bărăgan", semnată de Teodor Vîrgolici: „Alecu Ivan Ghilia arată într-o scrisoare-reportaj că în gospodăria colectivă din comuna Dragalina se află radio, două televizoare, bibliotecă, dispensar uman și veterinar, școală de 7 ani cu trei localuri, casă de nașteri, farmacie, cinematograf, stație de radioficare, o echipă de teatru, cercuri de cultură generală și multe altele, asupra acestora scriitorul insistînd pe larg, demonstrînd prin însăși relatarea lor că ele s-au putut realiza în întregime numai prin lupta partidului și a clasei noastre muncitoare pentru făurirea unei vieți luminoase și fericite pentru cei ce muncesc".

CRONICAR

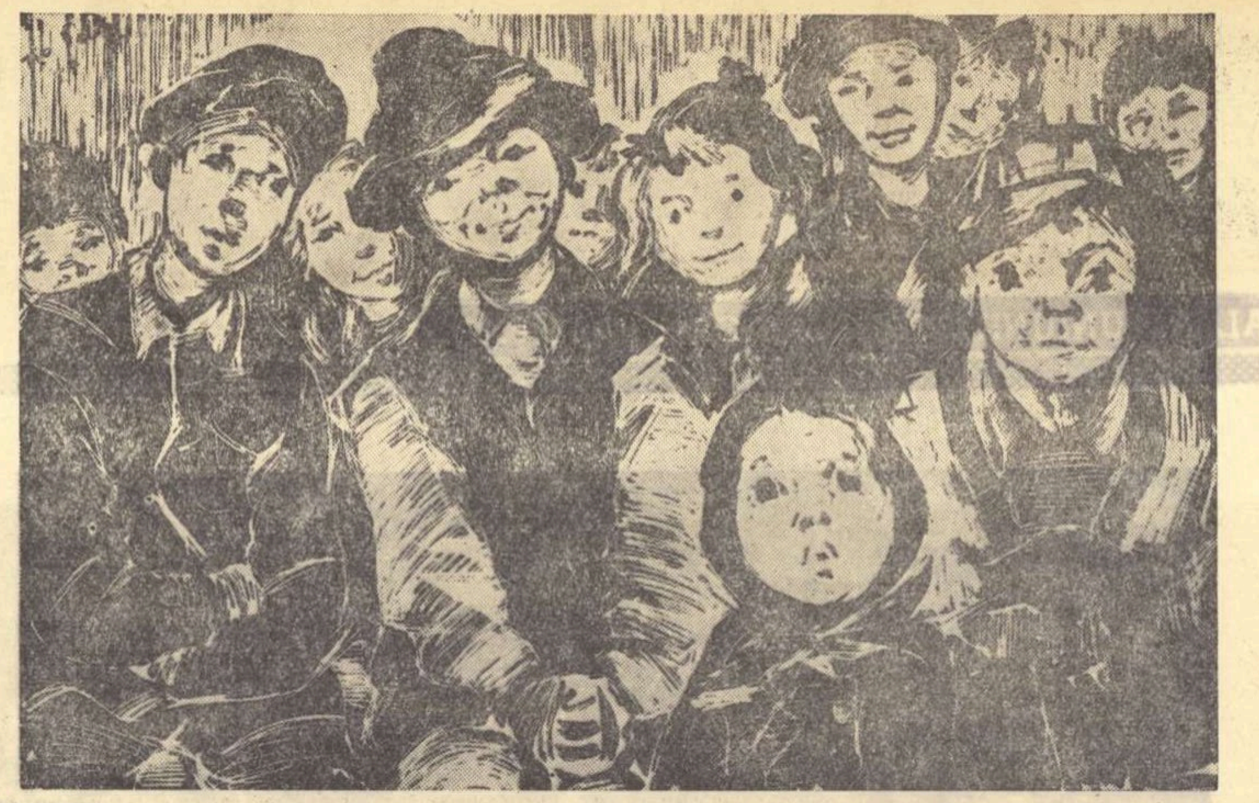

TIA PELTZ „Spectacol pentru copii".

Pentru o critică științifică și principială

De vorbă cu MIHAI BENIUC

— Ce sarcini credeți că revin criticii literare în fața producției literare actuale?

— Critica este pentru noi o necesitate. Laudele fără discernămînt nu sînt prielnice recoltei noastre literare, îndeosebi celei noi, din anul al 15-lea de la Eliberare.

In acest an, contrar prevederilor dușmanilor noștri, care cobeau mai ales de peste frontiere, din Apus, avem o bogată recoltă literară, îndeosebi în ce privește temele legate de actualitate și de lupta partidului în trecut și astăzi. Recolta nouă este puternică și nu e nevoie să fie prezentată ca bostanul gigantic din poveste, pe care, vrînd să-l crape, țăranul și-a scăpat înăuntru toporul, a intrat înăuntru și a dat peste un alt țăran, care de trei zile își căuta caii prin același bostan. Fără a pretinde că au făcut minuni, scriitorii noștri au dat cîteva temeinice cărți realiste de pe pozițiile socialismului și ele pot fi supuse, așa cum cere marxism-leninismul, unei critici obiective, științifice și principiale. Aceste cărți sînt artistice, deci plac, și sînt pătrunse de idei revoluționare, deci au să slujească educației maselor în spirit de partid și în dragoste de patrie. Iată recolta nouă. Din ea nici un grăunte nu trebuie să se piardă. Dar nici neghina nu trebuie măcinată împreună cu grîul, ci pur și simplu înlăturată. Acesta este, de fapt, dezideratul cititorilor față de critica noastră și răspunzîndu-i, criticii noștri vor ajuta ca recoltele literare viitoare să fie mai bogate și mai curate. Și scriitorii, și cititorii n-au decît de învățat dintr-o critică cinstită, obiectivă, științifică.

Că se vor supăra unii scriitori, este clar. Dacă vor fi nedreptățiți, e bine nu numai să se supere, ci să răspundă, tot așa, obiectiv, științific, cinstit. Dar nu așa: „Nu mă criticați, că mă sparg!" Căci unii scriitori se supără la cea mai ușoară adiere a criticii. I-a lovit, cică, tocmai în momentul cînd se pregăteau să scrie despre actualitate... Cine i-ar admite unui inginer, care a construit locuințe scumpe și eventual inconfortabile, să spună: „Nu mă luați în răspăr, că nu mă ajutați de loc prin critica voastră, acum tocmai cînd mă pregătesc să construiesc un bloc pentru muncitori!" Noi, scriitorii, construim locuințe pentru sufletul oamenilor noi. Oare critica n-are dreptul să se pronunțe cînd aceste locuințe nu corespund? Să pornească deci critica, științifică și principială!

Totuși, înainte de a-și așterne cu pana de aur pe hîrtie gîndurile cu cerneală neagră, eu i-aș recomanda oricărui critic să mediteze asupra îndatoririlor sale față de opinia publică, față de cititor.

„Anul din urmă s-a caracterizat printr-o bogăție a creației literare și artistice, au apărut numeroase lucrări consacrate unor teme însemnate, centrale. Cu atît mai necesară este analiza critică serioasă, principială, a acestor creații. Deocamdată, asemenea analize, cu rare excepții, lipsesc. In fața criticilor și a publicațiilor literare stă sarcina de a trece cu toată răspunderea la o muncă temeinică de studiere și aprofundare a noilor creații, ridicînd ceea ce este izbutit la nivelul unei experiențe pozitive a mișcării noastre literar-artistice, iar din slăbiciuni trăgînd de asemenea concluzii și învățăminte de ordin general."

Sînt esențiale aceste cuvinte pentru dezvoltarea nu numai a criticii noastre literare, ci și a literaturii în etapa ce urmează.

— Ce ne puteți spune despre situația actuală în domeniul poeziei?

— Desigur că și poezia noastră a înregistrat succese în al 15-lea an de la Eliberare. Paul Georgescu, întorcîndu-se de la Bienala de Poezie de la Knokke-Le Zoute, vorbea de interesul pe care-l stîrnește în Apus poezia din Răsărit și de falimentul modernismului. Tocmai pentru că modernismul este falimentar, iar poezia e plină de conținuturile vii ale vieții și legată cu mii de fire de inima poporului în țările socialiste, mă întreb dacă nu ar fi momentul ca poeții noștri, Secția de Poezie a Uniunii Scriitorilor și filialele respective să-și analizeze activitatea din ultimii ani, aceasta mai ales pentru faptul că în poezie vin mereu contingente noi care cer îndrumare, cer întărirea contactului cu realitățile și ținerea trează a flăcării ce arde în doine și în cîntecele bătrînești. Sîntem un popor cititor de poezie. De aceea trebuie să ne întrebăm din cînd în cînd, în ce măsură poeții noștri scriu pentru popor.

— Cititorii așteaptă cu interes volumul al II-lea al romanului „Pe muche de cuțit". Ce ne puteți spune despre el? Și, în general, ce proiecte de viitor aveți în domeniul poeziei, al dramaturgiei sau al prozei?

— Volumul II din romanul „Pe muche de cuțit" cred că va ieși curînd de sub tipar. Personajul central, Atanasie Mustea, tot mai integrat în lupta partidului, își pierde din individualism pe măsură ce se apropie momentul întoarcerii armelor, cînd el însuși pleacă pe front. Soarta celorlalți eroi se rezolvă, unii murind înainte de a vedea țara nouă, alții ducînd lupta revoluționară înainte, pentru făurirea unui nou destin istoric. Mustea însuși dispare în luptele de pe frontul din Cehoslovacia. Se va întoarce oare? Poate se va întoarce în socialism, dacă autorul se hotărăște să mai scrie cîndva un al III-lea volum al cărții. Deocamdată, un alt erou, înrudit cu Mustea, se întoarce în realitatea noastră nouă și continuă lupta la nivelul zilelor noastre, într-o piesă, „Intoarcerea", aflată în studiu la Teatrul Municipal.

O comedie în lucru, cu titlul „Autorul moral", tot din actualitate, este făgăduită Teatrului Național.

Dar muncind, mă mustră cugetul că un ogor vechi al trudei mele literare, este vorba de drama istorică „Horia", din care am publicat numai prologul, zace în părăginire. Cred că mă voi întoarce curînd la acest ogor al meu, ca în antichitate Cincinnatus la coarnele plugului. Mă atrage Horia, cea mai frumoasă figură de țăran răsculat. Intruchiparea lui luminoasă mă cheamă.

REP.

AL. ANDRIȚOIU: „Cartea de lîngă inimă"

Ca și alți poeți contemporani (Mihu Dragomir, Victor Tulbure), Al. Andrițoiu acumulează impresii lirice, călătorind. Evocă în cadențe largi, sugestive, spațiile parcurse: *„Nisipul mării-mi intră în sandale/ adun, cu pașii, ierburi și scaieți./ Prin praf, prin glod sau pe severe dale/ mi-ascult, lucid, ecoul de drumeț".*

Călătorind, poetul e în contact permanent cu fața mereu în schimbare a țării, martor și aed al construcțiilor socialiste. Drumeția e pentru Al. Andrițoiu o condiție prielnică, dîndu-i garanția prezenței în actualitate, ferindu-l în același timp de anchilozare în frămîntări sterile, subiective. Sentimentul e exprimat într-un legămînt care e, în același timp, și un crez poetic: *„Iar dacă-am să-mi opresc vreodată mersul/ Și-am să mă-nchid, în mine, tăinuit, —/ cu mine mi se va opri și versul/ asemeni unui ornic ruginit"* („La drum"). Două cicluri din volum („Bloc-notes pe șantier" și „Itinerar sovietic") consemnează impresii de călătorie. In aceste cicluri, Andrițoiu e un reporter care relatează liric despre construcțiile socialismului. Il interesează marile șantiere ale patriei: Bicazul, Ozana-Cracău, unde surprinde efortul creator al omului nou, capabil să stăpînească elementele genetice: *„Luarăm cele patru elemente, — / pămîntul, apa, aerul și focul/ ca prin geneze noi, incandescente, / în mers cu timpul să schimbăm și locul"* („Cele patru elemente").

Vizitînd Uniunea Sovietică, poetul se simte îndemnat să ridice un imn comunismului, pe care-l cîntă cu solemnitate patetică, whitmanian: *„Stînd între munte și mare,/ stînd și visînd comunismul,/ gura mea cîntă fierbinte și roșie/ ochii-mi se bucură,/ mîinile-mi ard,/ munții înfloresc —/ și cum scapără marea!/ Soarele-așterne pe toate lumini".* („Intre munte și mare").

Călător fiind, Andrițoiu realizează tablouri lirice remarcabile atunci cînd se concentrează asupra *unui* moment, a *unui* detaliu, hotărît să-i epuizeze semnificațiile poetice. El se încearcă și în descripția panoramică, într-un poem intitulat „Drum prin țară". Bogăția faptelor pe care le înregistrează îl face să recurgă la inventariere grăbită: un catren pentru fiecare construcție socialistă. Pornește metodic, pe provincii: Bicaz, Borzești, Prahova, Hunedoara, Reșița. *„Saltă, zboară, se-amețește slova/ trandafir frumos de la Moldova! Doar că dat e lirei să pornească / în spre sud, spre Țara Romînească".* Acest tur de orizont nu poate fi însă decît fugar, impresiile poetului rămîn la suprafață, călătoria sa e făcută parcă cu avionul. Poemul e obositor, insuficient. Imaginile sînt adesea convenționale, plate: *„Nu e tihnă și nu e tăcere/nicăieri la Electroputere/ că de-aicea harpe-or să răsune:/ sîrmele de-naltă tensiune".* Versificația chinuită alungă și ea vibrația poetică din această strofă, care nu poate să transmită liric efortul creator al muncitorilor craioveni. Un întreg ciclu din acest volum, „Cîntece militare", se menține la limita scăzută a poemului discutat mai sus. Andrițoiu e în afara poeziei de calitate cînd versifică astfel: *„Și totuși, pentru munții de jos și pentru ape,/ și pentru frații oameni și pașnicul lor joc,/ plutesc aviatorii de fulgere aproape/ și dincolo de aer, de-al vînturilor joc"* („Aerul"). Expresia poetică e săracă: *„Și-mbrăcați ca bolta, ca marea, nu o dată/ credeam că văd într-înșii azurul vast și pur,/ cîntam cu ei un cîntec despre azur și-ndată/ mă chinuia o sete de zbor și de azur".* Poemul solicită ineficace, prin repetare abuzivă, infinitele rezonanțe lirice ale arghezianului *azur*.

In alt poem, „Pămîntul", din același ciclu, procedeul inventarierii e reluat. Imaginîndu-și o convorbire cu un ostaș, poetul îi înfățișează acestuia toate bogățiile patriei, pe care e dator să le apere. Artificiul îi folosește pentru a cînta roadele, cerealele și fructele coapte, îmbinînd metaforic senzații de gust, miros și culoare: *„Rotund e ionatanul și tînăr la culoare,/ asemeni cu genunchiul frumos de fată mare / ... Mai gustă razachia cu bobul gras și bun/ și prunele avrame-n cleștarul din magiun,/ gutuile de-aramă, caisa feminină,/ cu miez în care joacă aroma pe lumină".* Din păcate, melodia sună cunoscut; ea devenise manieristă chiar la cel care o intonase primul: Ion Pillat. Ecouri din lectura poetică răzbat și-n alte părți. Invectiva „Unui general imperialist" e un *blestem* defavorizat de antecedente ilustre în literatura noastră: *„Să-nvii din hoit ca-n fila din Scriptură/ Și iar să intri-n marele tartar/ din rană, acra sîngelui căldură,/ curgînd să intre-apoi în rană iar,/ iar măduva din oase-n mersul vremii/ să se spongheze ca niște bureți..."*

Al. Andrițoiu manifestă în ultimii ani o vizibilă tendință spre facilitate. De o fecunditate uneori industrioasă, el alimentează cu versuri toate publicațiile care-l solicită, adesea însă în dauna calității. Iată de ce insistăm în această prezentare îndeosebi asupra părților deficitare din volum, care neînlăturate, pot umbri talentul viguros al poetului.

Citind „Cartea de lîngă inimă", facem și noi, împreună cu autorul și datorită lui, o călătorie. Drumul e sinuos, trecînd adesea prin meleagurile prozaismului sau ale influențelor neasimilate îndeajuns. Către sfîrșit, vom fi însă despăgubiți, căci o dată cu ultimele două cicluri — „Caleidoscop" și „Caiet liric" — ne găsim din nou în plină zonă a poeziei. Poetul celebrează lumina: *„Voi trece pe partea-nsorită a orașului,/ ca-n viul clocot diurn/ să mai simt cum se-așează/ pe mine/ lumina".* („Optimism"). Poemul e cald, sonor fără a fi strident, cu excepția finalului retoric: *„O, optimism!/ Optimism!/ Optimism... !"* Artelor, poeziei, li se aduce un grațios elogiu: *„Cea mai frumoasă lună e în lac,/ cel mai frumos luceafăr e pe mare/ și cîntă cel mai sincer pitpalac/ nu-n pomi, ci-n amintiri și în visare. / Cea mai frumoasă lună e în lac".* („Creion").

Ciclurile care compun cartea de față nu sprijină însă, prin îmbinare, un edificiu armonios. Au, fiecare, o independență pe care inegalitatea realizării o accentuează. Poezia bună, — mai puțină — e aproape înnăbușită de cealaltă. Iată de ce cu greu va găsi forța să răzbată către oameni, spre a le fi „busolă în lupta de clasă", așa cum dorește poetul.

G. DIMISIANU

O CARTE PE SĂPTĂMÎNĂ

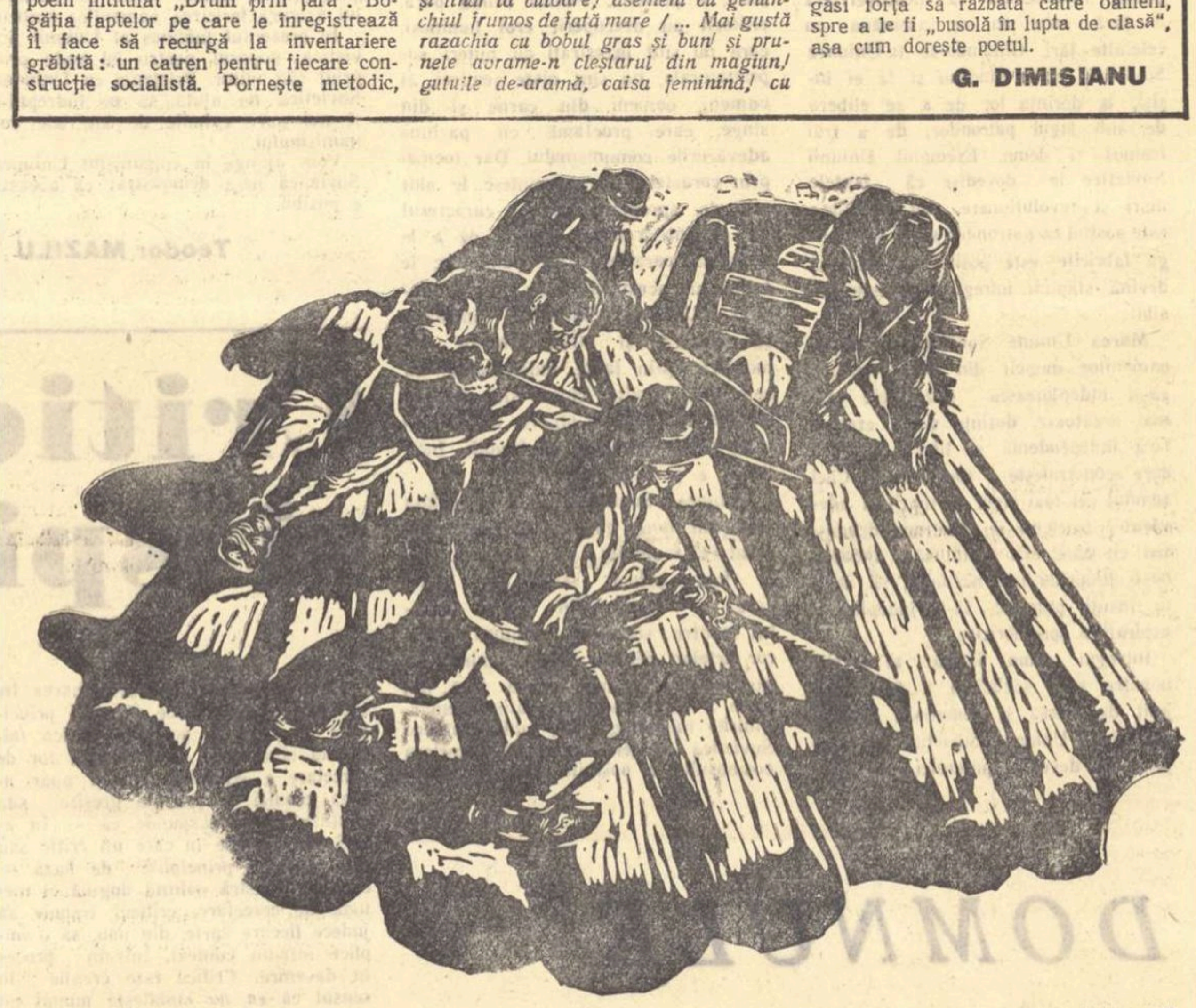

CORNELIA DANEȚ „Țăpinarii"

CRONICA LITERARĂ

Ben. Corlaciu a scris pînă acum poezii, nuvele (unele ample), reportaje și, pe neașteptate, — pentru cititori — publică un roman. E îndreptățit deci a cere criticii literare să-i răspundă în primul rînd la următoarea chestiune: e romancier sau nu? Nu-i putem refuza scriitorului răspunsul pe care, fără îndoială, îl așteaptă din partea cronicilor și recenziilor: după părerea noastră, „Cazul doctor Udrea" e un roman, autorul lui putîndu-se considera, în sfîrșit, romancier.

BEN. CORLACIU: „Cazul doctor Udrea"

Dacă „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu e romanul muncitorimii comuniste în timpul războiului, al insurecției armate, dacă „Bariera" lui Teodor Mazilu e de asemeni un roman al muncitorimii în aceeași perioadă, „Cazul doctor Udrea" este — apropiindu-se, pe alt plan valoric, de romanul „Pe muche de cuțit" al lui Mihai Beniuc — romanul acelei intelectualități, în conștiința și atitudinea căreia războiul operează modificări sensibile, la unii radicale. Romancierul vizează o categorie și nu un „caz". Titlul a fost ales probabil pentru atragerea cititorilor asaltați sau chiar captivați cu mulți ani în urmă de o literatură a „cazurilor": fizio-patologice și psihopatologice, criminalistice, „de conștiință" etc. Așa-zisul caz al doctorului Udrea e de fapt un proces social și moral al cărui protagonist nu este doctorul Udrea, sau, dacă vreți, nu numai el, ci o parte însemnată a intelectualității romînești demne, cinstite, autoamăgite o vreme de ideea izolării și exclusivismului profesional și care, o dată cu războiul, ajutată de dincolo de pînza ilegalității de către comuniști, participă la o verificare amară dar vitală a propriei conștiințe și atitudini.

Nu numai doctorul Udrea, chirurg eminent și conștiință integră, va înțelege că, în societate și în istorie, este insuficient și, în ultimă instanță, imposibil să rămîi chirurg eminent și conștiință integră, menținîndu-te în perimetrul strîmt al profesiunii și ignorînd senin sau crispat „restul", între altele și destinul în mare al omenirii pe care ca medic îl urmărești în mic. Doctorul Udrea este, folosind termenul prozatorului, un „caz" — însă un caz tipic — al generației sale. Dar procesul de clarificare politică și morală, care se petrece în roman cu Udrea, se repetă în același roman cu fiecare generație de intelectuali cinstiți pe care crimele războiului, perspectiva sumbră, dezastruoasă rezervată omenirii de către fascism, îi smulge brutal din efemera lor izolare profesională, făcîndu-i să înțeleagă, zguduiți, că pasivitatea înseamnă acceptare, mai mult — complicitate și că, prin inacțiune, lăsau calea liberă forțelor distrugătoare ale fascismului, pe care încă de la început le condamnaseră tacit. Și pe bătrînul profesor Panait Christoloveanu, mentorul și prietenul profesorului Toma Udrea, îl întîlnim, în roman, la sfîrșitul unui proces de reînnodare a legăturilor cu lumea socială, cu realitatea. Nu știm exact cum a ajuns la rezultatele acestea, dar bănuim că pe același drum ca și Udrea, ca și secundul acestuia, Pavel Pavel, sau internistul Naim, nu fără complicații, temeri, reveniri sau șovăieli. Scriitorul atribuie această evoluție setei, exprimată pe alocuri confuz și nițel metafizic, de certitudine. Dar certitudinea în stare pură poate fi căutată și în știință, adică în chiar zona de refugiu a personajelor și, în acest caz, căutările nu duc neapărat la participarea activă în viața social-politică. Pe Ben. Corlaciu l-au depășit oarecum eroii săi, l-au derutat cu propria lor derută inițială și el n-a înțeles că, dacă personajele sale nu pot spune destul de clar ce vor, înseamnă că scriitorul trebuie, din datorie estetică, să le ajute, să le completeze. Adevărul este că Udrea și ceilalți din categoria lui nu au nevoie de certitudini în general, așa cum cred ei și autorul, indus în eroare de propriile-i personaje, ci au nevoie de un punct de sprijin în univers, pentru că au descoperit, consternați, că punctul de sprijin pe care și-l bănuiau în interiorul lor, nu există și nici nu poate exista independent de viața înconjurătoare. Și acest punct de sprijin exterior urma să fie solidaritatea cu oamenii, cu cei care sufereau în războaie și de pe urma războaielor, cu cei care urmau să spulbere nedreptățile și umilințele.

In fond, Toma Udrea e și un nemulțumit personal, el are de plătit unei societăți care, prin reprezentanții ei oficiali (consilierul ministerial Valentin Nicoleanu și ministrul însuși, doctorul Jean Mouscha și Georges Mateeanu, medicul maior Nicolae Grigoriu și directorul „Salvării" Emanoil Popescu etc), i-a sabotat activitatea științifică și umanitară, i-a dezorganizat spitalul pentru ca apoi să-l calomnieze, l-a urmărit cu înverșunare, mergînd pînă la trimiterea lui în fața Curții Marțiale. Ben. Corlaciu demonstrează discret, neostentativ, că disprețul societății burgheze pentru știință se abate chiar asupra acelora care se consideră neutri și inofensivi. Dacă Toma Udrea nu are, ca mediocrul doctor Mouscha, un susținător de talia lui Georges Mateeanu (moșier cu relații la nivel ministerial și cu puteri supraministeriale) el nu poate rămîne la conducerea spitalului. Și Mateeanu dispune de forța necesară pentru a-l înlocui la un moment dat prin Mouscha. Dacă profesorul Udrea e o somitate medicală, se va găsi un inapt invidios, strecurat într-un post înalt, ca Valentin Nicoleanu, care să-l calomnieze și să-l determine în cele din urmă pe Udrea să-și dea demisia. Există deci această forță socială care în sistemul capitalist acționează, independent de atitudinea celui țintit, lovindu-l chiar dacă acesta n-a schițat vreun gest de protest. Neutralitatea nu-i posibilă. In destinul lui Udrea, scriitorul a urmărit spulberarea acestui mit al neutralității și apropierea intelectualului cinstit de masele populare. Dar aceste transformări se petrec treptat, cu poticneli, căci e de învins aici nu numai o firească inerție, dar și teama de consecințe, spaima omului terorizat de amenințările declarate sau ascunse ale unei societăți ostile. Udrea renunță mai ușor la mentalitatea de savant neutru, decît la grija pentru viitorul familiei sale, a soției și copiilor.

Prozatorul a pășit sigur pe urmele sinuoase ale acestor transformări din conștiința eroului său și, de aceea, dintre toți eroii, Udrea e și cel mai realizat artisticește. Pentru profesorul Udrea din prima parte a romanului, am aflat un corespondent interesant într-unul din eroii lui Leonid Leonov: chirurgul Ilia Protoklitov din „Drumul spre Ocean". Ilia Protoklitov manifestă același dezinteres față de tot ceea ce nu intră în sfera profesiei sale, aceeași iluzie naivă a neutralității politice, dar în destinul lui e mai puțin optimism decît în cel al lui Udrea, pe care, către sfîrșitul acestui prim volum, îl întîlnim dînd ajutor medical ilegal unui comunist rănit și ni-l putem și imagina în viitoarele etape ale apropierii sale de partid. Nu tot atît de cristalin ni se pare și procesul care se petrece cu Pavel Pavel, secundul lui Udrea. Și el e nemulțumit, și el e calomniat, și pe el îl revoltă ororile războiului, dar e mereu abandonat de scriitor, uneori în momentele în care așteptăm să intervină totuși ceva în conștiința lui. In afară de dragostea statornică, explicabilă de altfel pentru Udrea și o lăudabilă conștiinciozitate profesională, doctorul Pavel Pavel nu mai dezvăluie nimic cititorului. E un personaj „epuizat", deși mai putea trăi. Ii țin companie în această plutire în neguri Constantin Barbu, un soi de poet de cafenea cam uzat, deși tînăr, și cam lacom, deși mereu flămînd (e talentat? nu? ce fel de poezii scrie? ce urmărește?), pe care Pavel Pavel și autorul încearcă mereu să ni-l prezinte ca pe un individ simpatic, obținînd însă efecte contrarii; Theodor Anadam, un tînăr curajos și avîntat — observă doctorul Pavel — în fond un tip destul de banal, care apare o dată și apoi dispare definitiv, nu se știe de ce, arestat parcă de Siguranță (ce-o fi vorbit? — fiindcă de acționat, se pare că nu acționa): un pacient al spitalului, Dumitru Stamate, despre care nu se știe decît că e rănit la cap și îndrăgostit în taină de sora Maria Bogdan, la un moment dat dispărînd și el, fără urmă și fără motiv, și alte cîteva personaje culese pentru pitoresc de la „Café de la Paix" sau de la barul „Tanganika", pe unde sîntem plimbați poate prea des.

Mai supărător este că, în roman, acei care, în realitate, vor provoca și vor dirija transformarea lui Udrea, vor insufla încredere în viitor oamenilor și vor înfăptui actul de la 23 August cu care se și încheie primul volum — comuniștii, cu excepția Mariei Bogdan, nu intervin în acțiune decît foarte rar și foarte șters. Melinte, unul din conducătorii comuniști, nu e nici măcar un personaj constituit, doctorul Simion Neagu apare doar de trei ori, în care timp formulează destul de corect, e drept nu fără inteligență, niște principii juste, cît despre ceilalți... să nu mai vorbim. Cine sînt acești oameni? In ce constă puterea lor? De ce putem afla atît de bine în ce constă puterea lui Mateeanu și nu putem afla același lucru în legătură cu comuniștii? Așa cum arătam, singură Maria Bogdan are personalitate, e adevărată. Stoicismul ei, simțul adevărului și al dreptății, dragostea nemărturisită pentru Dumitru Stamate îi dau o anume substanță artistică. Dar inconsistența celorlalte personaje (ne referim îndeosebi la figurile de comuniști) are repercusiuni și asupra conflictului, ajungîndu-se uneori la simple expuneri de principii, fără un dramatism al înfruntării de idei și fără pasiunea necesară

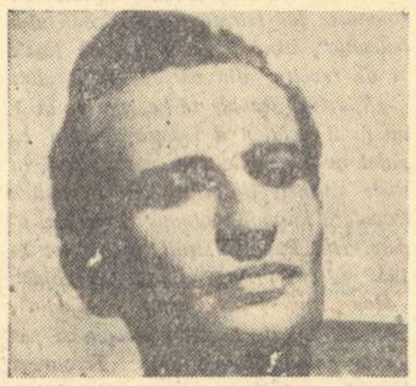

luptei pentru socialism. Asistentul Simion Neagu e prezentat drept comunist, dar nu are, pare-se, nici măcar veleități de luptător. La prima sa întîlnire cu Udrea, căruia trebuia să-i ceară semnătura pe Memoriul antirăzboinic adresat lui Antonescu, Neagu, fără să încerce măcar o discutare a fondului, abandonează dezarmat, cu conștiința unui eșec, numai pentru că i se păruse că Udrea nu e bine dispus.

Din cauza acestei insuficiente puneri în lumină a luptei comuniștilor, transformarea lui Udrea apare mai curînd ca o autotransformare ceea ce, istoricește, e cel puțin simplificator. Firește, s-ar putea formula și alte obiecții, ținînd mai ales de nesoluționarea unor destine. Cum e cel al doctorului Naim. Cuplul Naim-Irina constituie de fapt un fel de roman în roman și ar fi putut căpăta extindere, căci nu-i lipsește nici dramatismul, nici un nimb romantic (cînd nu se fac excese melodramatice, ca în unele discuții sentimental-patetice dintre ei). Un intens simț al tragicului însoțește prezentarea celor doi tineri, Naim și Irina, a căror dragoste va plăti tributul suprem războiului, prin moartea Irinei ca victimă a unui bombardament. Dar o dată cu moartea fizică a Irinei se produce și moartea literară a lui Naim. Se va spune: așteaptă și volumul al doilea. Un volum însă, indiferent de numărul pe care-l poartă, trebuie să ofere o încheiere, să circumscrie o etapă și personajele trebuie aduse pînă la hotarul acestei etape.

Ben. Corlaciu este un atent constructor epic. In ciuda lecturii care se face greu, din cauza unor aglomerări intelectualiste sau intelectualizante, de discuții profesionale și filozofice purtate la un nivel îndoielnic (la început, în primele 50—60 de pagini, lectura e de-a dreptul istovitoare), scriitorul pare un adversar al stagnării în acțiune și un meticulos care ține să nu lase fisuri în compoziție. „Cazul doctor Udrea" nu e un roman de discuții, cum ar putea reieși din analiza oarecum unilaterală pe care am întreprins-o, ci un roman de acțiune, desigur nu în măsura în care este, de pildă, „Șoseaua Nordului". Personajele negative, cu o prezență mai accentuată decît multe din cele pozitive, imprimă pasajelor în care acționează în afară de ritmul viu al intrigii, și o notă satirică, nu prea groasă, care convine, prin reținere, tonalității grave a romanului.

Romanul este interesant în cea mai mare parte a sa. Paginile dedicate activității comuniștilor necesită însă o revedere.

Dumitru SOLOMON

CRONICA DRAMATICĂ

„SURORILE BOGA"

(Teatrul Național „I. L. Caragiale")

„Surorile Boga" ocupă, desigur, un loc important în creația autorului „Citadelei sfărîmate" și atrage pe drept cuvînt atenția spectatorilor.

Pentru că se referă nu o singură dată la cele „Trei surori", ultima piesă a lui Horia Lovinescu a fost deseori prezentată ca fiind de inspirație cehoviană. De fapt, din Cehov nu a fost împrumutat decît motivul care însoțește drama, aceasta fiind, ca și „Citadela sfărîmată", scrisă sub semnul dramelor de familie gorkiene. Intr-adevăr, la Cehov eroii se zbat într-un univers apăsător, împovărați de întrebări care-i înconjură într-un cerc izolant, în vreme ce piesele lui Gorki deschid din ce în ce mai larg bătălia între două ipostaze ireductibile. Drama de familie se consumă la Cehov mocnit între pereții casei, recepționînd cu greu chemările epocii, filtrate prin draperii groase și cenușii. Dimpotrivă, în dramele gorkiene familiile refac în sînul lor opoziția dintre nou și vechi, slujind nu deplîngerii unor existențe de prisos, ci evidențierii unui proces social mai larg și mai explicit. In sfîrșit, Cehov este un ibsenian cu un deosebit gust al tragicului, absorbit de tristețea unui sfîrșit de eră, consemnînd cu genialitate zbaterea disperată a „pescărușului" ca și înfrîngerea grea de semnificații a unchiului Vania. In ceea ce-l privește, autorul lui „Egor Bulîciov" și al „Vassei Jeleznova" plasează conflictele de familie la răscrucea dintre două epoci. Piesele sale înregistrează „sfărîmarea citadelelor" într-o ambianță în care sosirea lui Fortinbras este certă, iar tragedia eroilor puri devine optimistă. Tentația reluării celor „Trei surori" într-o lumină nouă este lesne de înțeles. Așezarea tripticului feminin cehovian într-o altă vreme și într-o perspectivă modificată capătă valoarea unui apolog despre valoarea excepțională a vieții într-o societate eliberată de exploatare și ignoranță. O asemenea încercare, de un deosebit interes, a făcut-o Alexei Arbuzov în „Căsuța de la marginea orașului". Horia Lovinescu și-a propus, la rîndul său, să recondiționeze motivul dramatic al celor „Trei surori" în raport cu realitățile revoluționare ale țării noastre. El a situat primul act al piesei în anii 1943—44, pentru a trece în actele următoare la urmărirea transformărilor sociale care au dat surorilor Boga o altă înțelegere a sensului existenței.

IRINA RĂCHIȚEANU
(Iulia Boga)

In programul său ideologic, „Surorile Boga" este o lucrare despre adevăratul conținut al fericirii. Spectatorul asistă în prima parte a dramei la zbuciumul eroinelor supuse — înainte de Eliberare — unui trai lipsit de orizont care le răpește încrederea în viitor. Iulia se resemnează la existența ternă a unei fete bătrîne înlăturată de la festinul vieții. Valentina caută în efemere aventuri extraconjugale senzația trăirii pline, în vreme ce Ioana se încredințează cu totul unei pasiuni copleșitoare pentru un om mărunt, căruia mediul dezolant din jurul familiei Boga îi dă contururi de gigant. In salonul celor trei surori pătrund însă nu numai sunetele simbolice al toporului care taie livada cu vișini, ci de-a dreptul cele mai acute probleme ale zilei. Personajele din scenă discută despre război și hitlerism, în vreme ce beau ceai gedricon, iar pentru a soluționa problema fericirii, într-una din ultimele scene ale acestui prim act apare un emisar al lumii noi, care pronunță ferm răspunsul cel just. Autorul trece repede peste partea expozitivă a piesei, inițiind chiar din primele scene discuția de idei, delimitînd limpede pozițiile, fără a ocoli nuanțele și pregătind totodată elaborarea iminentă a soluțiilor. Apariția lui Golea, luptătorul comunist, declanșează în viața eroilor derutați resorturi puternice, îndrumîndu-i spre o altă înțelegere a lucrurilor. In actele următoare, autorul descrie cîteva momente decisive din lupta revoluționară condusă de partid în august 1944 și în anii următori. Sînt astfel evocate tablouri din zilele insurecției armate și — mai tîrziu — din anii de neuitat ai bătăliilor pentru cucerirea puterii. Este de remarcat modul în care Horia Lovinescu realizează cîteva tipuri pitorești, care schițează pe fundal apariții memorabile. Astfel, povestea mișcătoare a Eufrosinei Grosu, cinismul veșted al lui Ghighi Mirescu sau chiar trecerile prin scenă ale flașnetarului atrag atenția. Evoluția profesorului Mereuță este, de asemeni, punctată de replici și intervenții care dau personajului nu numai candoare, dar și un farmec al nobleței morale, demn de relevat.

Ce se întîmplă însă cu surorile Boga? După portretizarea deosebit de interesantă din primul act, în care se izbutește creionarea a trei caractere vii, eroinele titulare ale piesei nu se mai bucură de aceeași analiză atentă, de o profunzime egală primei lor apariții. Este drept că, în construcția sa liniară, evoluția surorilor este lesne de urmărit. Dar dacă transformarea Iuliei este credibilă, deoarece urmează dezvoltarea firească a unor trăsături morale afirmate din primul său contact cu publicul, traiectoriile rezervate Valentinei și surorii sale Ioana nu se susțin continuu și nu conving. Hotărîrile subite ale Ioanei, atît în actul II, cît și în final, luate amîndouă împotriva unei mari pasiuni, nu sînt întemeiate pe o evoluție psihică corespunzătoare. La aceasta contribuie și structura anemică a obiectului pasiunii mistuitoare care domină viața Ioanei. Radu Grecescu pare mai curînd un caz demențial decît un om capabil să cîștige o ființă atît de pură și de sensibilă cum este cea mai tînără dintre surorile Boga.

Scăderea simțitoare a tensiunii autenticității, în ultimele două acte ale piesei, se datorează, desigur, și caracterului limitat al investigării vieții sufletești a eroilor comuniști, în primul rînd a lui Pavel Golea. Prelungind, din motive inexplicabile, timp de doi ani preliminariile unei căsătorii cu Iulia Boga, Golea urmează a fi umanizat mai ales prin amorul său reținut. Dar umanizarea sa reală nu este posibilă atîta vreme cît el nu este inclus direct și total în grupul personajelor centrale, grup însuflețit de ideea definirii sensului vieții. Din păcate însă, Golea intervine doctoral din afara discuției. In vreme ce surorile Boga, Mereuță și alții iau în considerație nemijlocit materialul ideologic al piesei, implicînd în dezbaterea de idei propriile lor destine, Golea participă la acțiune mai ales pe plan declarativ. Simion, Panait și alți comuniști, în aparițiile lor abia schițate, nu adîncesc, în piesă, principiile unei etici noi aparținînd clasei muncitoare biruitoare.

Horia Lovinescu a înțeles că este pe deplin necesar să se apropie mereu mai mult de o tematică ardent actuală, să reflecte conflictele esențiale ale epocii construirii socialismului. Astfel, „Surorile Boga" marchează încă un pas către o problematică de prim ordin și îndreptarea autorului „Citadelei sfărîmate" către acest nou obiectiv este pe deplin meritorie. „Surorile Boga" pleacă la drum de la o bază remarcabilă, cuprinsă în primul său act. Mai apoi, însă, cu excepția cîtorva scene izbutite, autorul vădește o insuficientă cunoaștere a materialului de viață abordat. Pentru a suplini dramatismul autentic al unei viziuni profunde, în ultimele tablouri ale piesei abundă scenele „tari" (cazuri clinice, asasinate, incendiu) care pregătesc, împotriva intențiilor autorului, un final sumbru pe un text care se voia luminos și mobilizator.

SILVIA POPOVICI
(Ioana Boga)

VALERIA GAGIALOV
(Valentina Boga)

Observațiile noastre critice se datoresc exigenței firești cu care publicul întîmpină o nouă creație a unuia dintre dramaturgii noștri de frunte. „Surorile Boga" relevă din nou talentul autorului, dar nu se înscrie ca o treaptă superioară în creația sa. Sîntem siguri, însă, că piesa nu se află în ultimă versiune. Nu ne îndoim că ea poate deveni, cu îmbunătățiri substanțiale, o operă dramatică de o valoare pe deplin corespunzătoare mesajului său ideologic.

★

Intr-o cronică apărută în ziarul „Romînia liberă", citim, cu privire la spectacolul pus în scenă la Teatrul Național, două afirmații net și violent contradictorii. Prima apreciere: „Teatrul Național a realizat un spectacol demn de momentul sărbătoresc în cadrul căruia a fost reprezentată piesa și care, în cea mai mare măsură, a servit textul dinamic și i-a dat o nouă strălucire". A doua apreciere: „Drama l-a ajutat pe regizor s-o pună în scenă la modul cel mai corect cu putință, fără știrbiri, fără confuzii, dar și fără prea mari străluciri".

Cum este greu de imaginat un spectacol care, deși „a dat textului o nouă strălucire", a făcut acest lucru „fără prea mari străluciri", în ceea ce ne privește, noi optăm pentru prima opinie a cronicarului citat și rămînem la ea, fără să simțim nevoia unei autonegări. Intr-adevăr, reprezentarea „Surorilor Boga" la Teatrul Național „I. L. Caragiale" a dat un real sprijin reliefării virtuților textului și, în general, n-a îngroșat efectele exterioare și nici unele stridențe ale dialogului. Regia (căci regia realizează în liniile sale definitorii un spectacol de teatru) a acordat o mare atenție interpretării actoricești, fără a tulbura obținerea unui joc de ansamblu.

Cum era și firesc, interpreții rolurilor de culoare au excelat. Eugenia Popovici a transpus în datele psihologice ale unei domnișoare bătrîne cu suflet de copil, timbrul binecunoscut al ingenuelor cărora le-a dat atîta prospețime în cariera sa de pînă astăzi. A rezultat o apariție mișcătoare, în care comicul a frînat în mod fericit orice exces de sentimentalitate. In rolul lui Ghighi Mirescu, Aurel Munteanu a reflectat vidul interior al personajului, exprimînd cu o remarcabilă nuanțare decăderea mereu mai accentuată a acestui suflet de cîrpă. Lui C. Rauțchi i-a revenit misiunea de a puncta, în răstimpuri, cu o mască expresivă, acțiunea tabloului III.

Deși acționează pe planuri distincte, cele trei surori au căpătat în spectacol o alură comună, realizînd, dincolo de diferențierile evidente, o anume unitate interioară. Irina Răchițeanu a înțeles bine caracterul Iuliei, jucîndu-și rolul într-o continuă alternanță a atitudinii rezervate cu expresia caldă, umanitară. Actrița a izbutit să releve feminizarea treptată a eroinei, pe măsura descoperirii sensurilor noi ale vieții. Silvia Popovici a dat Ioanei Boga contur de madonă suavă, cu o sensibilitate reținută, străină exploziilor lacrimogene. Impresionant este realizată expresia de desăvîrșită puritate care caracterizează mișcările, surîsul și privirea Ioanei.

Intr-un real progres, interpreta Valentinei (Valeria Gagialov) nu s-a eliberat, totuși, de o anume crispare a jocului, ca și de unele accente stridente. Dimpotrivă, măsura și discreția au caracterizat trăirea intensă a rolului profesorului Mereuță de către Mihai Fotino.

Cumpănit în vorbă, evitînd tonurile aspre și repezi, Toma Dimitriu a interpretat cu căldură textul rezervat lui Pavel Golea. Actorul a realizat o siluetă vie și a asigurat personajului o prezență scenică prestigioasă. Intr-un rol advers, Marietta Anca a gravat în cîteva replici o figură odioasă, reliefînd caracterul nociv al Catincăi Gorăscu. Dezavantajați de text, Gh. Cozorici (Alec Gorăscu) și Damian Crîșmaru (Radu) au participat cu rîvnă la reușita spectacolului.

Regia (M. Ghelerter) a înfăptuit o transpunere scenică remarcabilă a piesei lui Horia Lovinescu. Cu deosebire au fost reușite scenele de interior, în care s-a stabilit o atmosferă emoționantă și convingătoare. In tabloul străzii, mișcarea a pierdut uneori semnele autenticității. De asemeni, regia a neglijat unele apariții episodice, ca aceea a lui Simion (C. Diamandi), redus la un veșnic surîs inexpresiv.

EUGENIA POPOVICI
(Eufrosina Grosu)

In liniile sale esențiale, „Surorile Boga" se bucură la Teatrul Național „I. L. Caragiale" de o bună și entuziastă ospitalitate.

V. MINDRA

Desene de SILVAN

ANA ILIUȚ

„Tinere la cămin"

Un roman de acum un veac despre București

Am sărbătorit zilele acestea jubileul Capitalei noastre și, în ciuda secolelor ce ar trebui să-i gîrbovească spinarea, ne-am bucurat de tinerețea ei, mai vie și mai înfloritoare decît oricînd. De aceea, poate nu e inutil să poposim o clipă asupra unui roman ce-i este dedicat, apărut la 1858. E vorba de „Bucur, istoria fundării Bucureștilor" de Alexandru Pelimon. Despre existența scriitorului, puțini mai știu astăzi dintre nespecialiști. Totuși, numele a circulat la vremea sa, cu oarecare notorietate chiar; însă, în pofida marelui număr de lucrări cu care autorul s-a înfățișat judecății istoriei literare, aceasta nu l-a înregistrat. Și pe bună dreptate. Versificator de ocazie, improvizînd pe coarda lirică dar asaltînd și poema epică de mare respirație cu încercări asupra războaielor romanilor cu dacii, a lui Mihai Viteazul și Tudor Vladimirescu, dramaturg, romancier și memorialist, Pelimon (1820—1881) a scris de toate și n-a strălucit în nimic; bine intenționat dar inexpresiv, posedînd oarecare cursivitate dar superficial, pîndit de ispita retoricii fade și căderea în melodramatism, pe de altă parte lipsit de simțul limbii și de darul observației, el este unul dintre mulții candidați la glorie literară înfrînți în confruntarea cu timpul și înghițiți de uitare.

Cartea la care ne referim are o intrigă stîngaci condusă și se citește cu zîmbet. Și totuși, în mai mult de o privință merită interes; nu numai fiindcă, pentru prima dată în beletristica noastră, așează în centrul atenției orașul care puțin mai tîrziu avea să devină capitala Principatelor Unite, centrul economic, politic și intelectual al țării.

Pretinzînd că a descoperit un vechi manuscris, mistificare frecvent folosită în epoca de contagiune romantică, Pelimon expune o versiune legendară despre fundarea Bucureștiului: temeliile orașului ar fi fost puse de Bucur, fiul lui Laic-vodă, după ce acesta a salvat-o pe logodnica sa, frumoasa Ileana, fiica lui Bogdan al Moldovei, din mîinile tătarilor. Naivul Pelimon socotea probabil că înnobilează genealogia concetățenilor săi, făcîndu-i să coboare dintr-un strămoș ce era os domnesc și nu un simplu cioban. In același timp, el își punea opera în slujba țelului politic al momentului: lupta pentru unire, dovedind că aspirația arzătoare a romînilor își are temeiuri în vechi tradiții istorice.

Dar să vedem mai în amănunt cum se desfășoară lucrurile. Ileana e o „pubelă" castă și virtuoasă, crescută în sentimente „pietoase" și „lucrul mîinilor". Intr-o zi, află trista veste că „fidanțatul" ei, Bucur, căruia îi jurase o nestinsă iubire, a murit într-o încăierare cu tătarii. Cuprinsă de o durere fără margini, angelica creatură se plimbă prin locuri singuratice și melancolizează lîngă un izvor, la poalele unui stejar bătrîn. Prima lovitură de teatru: prinsă de niște tătari, ea e eliberată de Bucur și credinciosul său scutier Moțicu, sosiți ca prin farmec. Bucuria e de scurtă durată, căci eliberatori și eliberați sînt cu toții capturați din nou și transportați la Iași, unde-și avea reședința căpetenia tătarilor, denumită cu un apelativ comic: Puki. A doua lovitură de teatru: un locotenent al acestuia, anume Elam, uitînd de loialitatea ce-o datorează șefului, se aprinde pentru frumoasa copilă, fuge cu ea și încearcă s-o cucerească. Dar Ileana îl ucide. Intre timp, Puki, pornit în urmărirea fugarilor, e rătăcit de Bucur prin hățișurile codrilor și prins într-o capcană. Finalmente moldovenii îi înving pe tătari și, firește, Bucur se poate căsători cu Ileana. Incercările eroilor nu s-au terminat însă. Alături de tovarășii săi de arme, Bucur ia parte la lupta de la Rovine, sub comanda lui Mircea cel Bătrîn. După izbîndă, se așează cu Ileana într-un loc pitoresc, la malul Dîmboviței, unde, ați ghicit, aveau să se ridice în urmă casele cetății de scaun a țării.

Romantismul lui Pelimon e pătruns de un nobil patriotism, e generos dar fără sînge. La el, povestirea nu e hrănită cu fapte, personajele nu sînt lăsate să se miște, acțiunile se decupează greoi. Scriitorul nu aderă la obiect, aproximează cu condeiul atît de larg, încît imaginea se evaporă; lipsesc detaliile, elementele plastice și dramatice care să individualizeze și să dea senzația trăirilor autentice sau a peisajului concret. Autorul nu numai că falsifică total culoarea locală, dar intervine tot timpul, abundent, subliniind semnificația unor scene, oftînd, vărsînd lacrimi, uneori predicînd sentențios, alteori revărsîndu-se în tirade sentimentale.

Dacă sînt totuși în această construcție fragilă elemente care parcă se ridică într-un plan de vibrație autentică și transportă textul din anticamera intențiilor în încăperile străbătute dacă nu de suflul artei, măcar de adierile ei, atunci acestea sînt, desigur, digresiunile asupra Bucureștiului contemporan lui Pelimon. Spre deosebire de Filimon care, în „Ciocoii vechi și noi", se ocupă de aspectul orașului la sfîrșitul epocii fanariote și de I. M. Bujoreanu, astăzi necunoscut, autorul unui roman de mistere din viața Bucureștilor (1862), după modelul lui Eugen Sue, care zugrăvește moravuri, scriitorul nostru are în vedere un fel de geografie pitorească a Capitalei, dublată de o schiță a evoluției ei istorice.

Pelimon își invită lectorul la o călătorie prin oraș. Pornind dinspre Radu-vodă, urmînd cursul Dîmboviței din Tabaci către Livedea cu Duzi, trecînd pe la Abator, se oprește în Văcărești. De aici își aruncă privirea panoramic: vederea îmbrățișează case, grădini, morile așezate în malul Dîmboviței, maidane și vii, mai departe, spre nord, Teatrul cel Mare în mijlocul Podului Mogoșoaiei, biserica Sf. Spiridon cu imitație de gotic, spitalul Brîncovenesc, biserica Serendarul (unde e acum Casa Centrală a Armatei!), iar spre est Turnul Colții, înălțat de soldații lui Carol al XII-lea, dar dărîmat pe jumătate de un cutremur, la 1802. Capitala s-a mărit într-atît pornind din Văcărești, încît „ar putea goni cineva cu poșta" pînă la grădina publică de la Capul Podului; același lucru dacă ar pleca din răsărit, de la capătul Tîrgului de Afară către limita opusă, bariera Podului de Pămînt (Calea Rahovei, Dealul Spirii sau mănăstirea Cotroceni).

O caracteristică a Bucureștiului de acum un veac, menținută pînă în zilele noastre, o constituie mulțimea grădinilor, a ceea ce numim azi spații verzi. Lîngă Cotroceni natura e atît de îmbietoare, încît scriitorul, înduioșat, își recheamă în memorie anii copilăriei. La Colentina e un eleșteu în preajma căruia se adună poporul să petreacă de ziua Drăgaicei. La Capul Podului e un loc de promenadă publică: de două ori pe săptămînă cîntă muzica, femei elegante și cavaleri înmănușați, „modiști", cum spune Pelimon, se vîntură pe sub copaci, echipaje elegante se încrucișează, copiii țopăie zgomotos în jurul mamelor. Bucureșteanul e vesel și curajos. In decursul vremurilor, orașul a trecut prin calamități, unele mai grozave decît altele: inundații provocate de Dîmbovița, epidemii de ciumă și holeră, invazii de hoarde turcești prădalnice, incendii pustiitoare; focul de la 1847, pe care scriitorul îl apucase, prefăcuse în scrum aproape jumătate din oraș. De fiecare dată, Bucureștiul și-a tămăduit repede rănile și și-a reluat viața exuberantă. Prin cartea sa, autorul îi împletește de fapt cunună de lauri.

Ceea ce-l supără pe Pelimon e că interesele egoiste ale unor mari proprietari determină degradarea peisajului. Astfel, o „gîrlă" de sub Cotroceni, care ocolea cu atîta frumusețe și eleganță plăcuta dumbravă de la Sf. Lefterie, a fost abătută din cale din pricina înființării unei mori. „Oh! Dumnezeule! — exclamă scriitorul — cum s-ar putea să sacrifice cineva astfel interesele generale și frumusețea cea mai sublimă a unei capitale ca Bucureștiul pentru un interes particular!"

Mai mare amărăciune îi produce însă spectacolul inegalității sociale. In vreme ce lumea înstărită își caută de distracții, „cîți în acest timp de petrecere și de mulțumire, cîți sînt care n-au pîine pentru copiii lor, cîte femei văduve, cîți oameni săraci, cîți copii orfani..."! Ecoul marilor frămîntări care dospesc la sate răzbate pînă și sub condeiul distrat și superficial al lui Pelimon. Iată un țăran „ce vine de afară cu tăgîrța pe spate și cu hîrtia în proțap. El merge să se plîngă la Vodă, pentru zapciu și pentru arendașul moșiei..." Trăgînd concluzia asupra contradicției flagrante ce-i separă pe cei ce au de cei ce n-au, scriitorul notează laconic: „Oh!.. asta va să zică lumea; asta va să zică societatea!" — și noi ghicim îndărătul vorbelor lui o sinceră dorință de a îndrepta lucrurile. Asemenea sentimente îl onorează pe autor și ne obligă să adăugăm, la prețuirea valorii documentare a paginilor sale, simpatia pentru o atitudine progresistă care se situează, deși cu unele reticențe, pe linia spiritului pașoptist.

Paul CORNEA

Imagine și modalitate lirică

(Urmare din pag. 1)

valoare umană, caracteristice realismului socialist. Concretizarea ei, momentele ei mai pregnante („Măr cu foi de aur", „Seara ca o Salomee", „Cuvintele și lumea comunistă", „Prag", „Avînt", „Sînt credincios acestei ere", „Rachetă" — menționez doar cîteva dintr-o serie) ilustrează o linie definitorie pentru personalitatea lirică a lui Mihai Beniuc. In lumea familiară, intimă, din poezia lui Beniuc semnele și legile care o leagă și o subordonează dialecticii firii sau frămîntului lumii sînt permanent prezente și condiționante. Din aceasta decurge și ideea fundamentală a *dăruirii* a ceea ce e mai bun în viața poetului, în vederea apropierii „cu un ceas mai devreme" a timpului de aur al umanității, a erei comuniste: „Căci viitoru-i — spune poetul — cum îl pregătim/ Noi cei de azi ce nu crutăm puținul/ Vis ce-l sădi-n materie destinul / Și-l facem cîntec pînă nu murim".

Ideea poetică se impune nu prin argumentări sau ratiocinări, ci prin logica raportării noilor relații dezvăluite la ceea ce constituie forța ei cristalizatoare, coordonatoare: încrederea activă în viitor. Neîncetatele considerații pe marginea scurgerii timpului — metafore de fapt ale proteicului timp — sînt astfel elemente integrante ale ideii lirice, iar combativitatea caracteristică liricii lui Beniuc se exercită de data aceasta împotriva acelor care fie că nu înțeleg mersul unidirecțional al vremii, mersul spre Comună, fie că i se opun conștient. Sensul precis al ideii lirice determină, printr-o folosire sugestivă a elementelor care i se subordonează, larga arie a ecoului poetic în sensibilitatea cititorului. Schema prozodică e variată, cuvîntul e caracteristic și el ideii promovate, sensurilor și vocabularului timpului nostru, printr-o anume noutate ca aceasta: „Eu, dragi urmași, *rachetă* sînt și *rampă* / Ce inima-și lansează-n viitor". (subl. n.)

Am stăruit asupra ideii poetice din recentul volum de versuri al lui Mihai Beniuc, pentru că mi se pare că nu se discută îndeajuns, nu se subliniază în comentariile noastre ceea ce este mai important în definirea modalității de expresie lirică. A avea un sunet propriu în poezie nu înseamnă numai a avea o anumită muzicalitate recognoscibilă a versului, ci a trezi anumite sugestii, a le isca folosind căi proprii de constituire a imaginii, a ideii poetice. Nu acesta este însă cazul unor poeme din volumul „Cu un ceas mai devreme", cum ar fi: „Nu uita", „Plaja", „Casa Scînteii", în care recunoști muzicalitatea aspră a versului beniucian, dar mai puțin forța lirică descoperitoare, în ceea ce pare obișnuit, a filonului de poezie. Și aceasta a fost posibil nu pentru că Mihai Beniuc ar fi un „poet în salturi", așa cum s-a spus, ci pentru că aici el a transcris doar și nu a transformat, într-un chip propriu liricii sale, înfățișarea realității.

Iată de ce este necesar a fi creatorul unei lumi de imagini înscrise neapărat în realitatea pe care ele o reflectă, dar ordonate și dependente între ele în virtutea raportării la această modalitate, la acest mod propriu de reflectare a realității. Numai astfel poetul poate călători într-un univers de imagini practic nelimitat și numai astfel se poate ajunge la diversitatea de stiluri a artei realist-socialiste. Frumusețea netă și clară a ideilor de largă valoare umană ale realismului socialist nu scade nimic din tulburătoarea influență a sugestiei și ea trebuie folosită pentru a accentua și înmulți prospețimea, ineditul percepțiilor, a figurării lor artistice.

Generatoare de fecunde perspective și sugestii poetice mi se pare a fi de aceea și ideea care organizează cele mai multe din poemele reunite în volumul „Torentul". Maria Banuș întregește aici și dăruiește noi valențe unei ipostaze lirice căreia i-a fost credincioasă în ultima vreme, aceea a înfățișării destinului propriu ca expresie a destinului colectivității. Viața individuală resfrînge nu numai lumea ca atare, ci și puterea lumii înconjurătoare, a omului în luptă pentru deplina lui eliberare și afirmare. Puterea rezultă din contopirea infinit numeroaselor vieți într-o singură, voluntară și imensă forță de creație, îndreptată spre atingerea acelei trepte care înseamnă desăvîrșirea umană: *Comuna*. Acesta e „torentul" în care viața creatorului e doar un „strop". Și de aceea efortul demiurgic de a cuprinde în imagini limpezi „torentul" este, de fapt, efortul trecerii peste vremi: *„Și totuși prizărit printre noiane / Intîmplător firav cît un grăunte / Sînt os din tine veacule, cărunte... / Cunosc și eu înfricoșata sete / Ce-o simte ziditoru-n ziua-ntîi... / Eu setei de zidire nu-i pun gard. / Neantul îngenunchi și-i cer: «Să fii!» / Și duhul meu se-ncheagă-n veșnicii".*

Iată deci un alt mod de a aspira către viitor, un alt mod de a-l apropia, — prin slăvirea forței de creație a omului nou. Aici, imaginile, în multipla lor varietate, sînt legate în chip permanent de toate semnele afirmării acestei forțe de creație asupra neantului, asupra distrugerii. („Torentul"). In primul rînd, izvoarele acestei forțe constau în puterea celor mulți călăuziți de partid, impunîndu-se ca o constantă a vieții umane (vezi poemele: „In tabăra cea dreaptă", „Partidului", „Credința") impunîndu-se împotriva celor care ar încerca să o ignore, să o nesocotească sau să-i reziste („Drezda", „Pelerinaj la Weimar", „Speidel"). Ea vibrează în anunțarea vremilor noi ale viitorului („Spații noi", „Mileniul X despre străbuni", „Celui din mileniul X") și mai ales în acel poem al transmutațiilor, în care milioanele de voințe omenești devin izvorul unei energii care supune pînă și cosmosul: „Torentul".

Pornirea de totdeauna spre viață, spre bucuriile ei, din poezia Mariei Banuș, se regăsește întreagă în această afirmare a forței de creație, în ridicarea la o nouă treaptă a ideii integrării omului în lumea din jur: *„E lung în urmă drumul și într-un înserare / Se stinge amănuntul, contururile-s clare"*, spune poeta cu o înțelegere deplină a stăpînirii și a subordonării pornirilor ei spontane țelului general: credința în forța umanității. Poemele arată o cunoaștere adîncă și o explorare mereu elocventă a unei modalități care a dus poezia Mariei Banuș la multe succese. Există o anume vibrație pasionată, o anumită putere de generalitate a ideilor care fac această modalitate însă improprie caricaturii, sau a unui anume umor dezinvolt. Satira exercitată în numele unor idei generoase îi este mai apropiată poetei, culoarea vibrînd stăpînit și uneori poate sumbru îi corespunde mai bine („Speidel", „Drezda", „Gemütlich"). Nu mi se par, de aceea, a fi printre poemele reușite ale volumului: „Militarism", „Notă informativă pentru Pentagon", „La ceai" și altele, ideile lor nereușind să organizeze în imagini clare substanța poemelor.

Poetul, rămînînd fidel sieși, nu trebuie însă să ajungă prizonierul propriei sale modalități. Aceasta nu exclude, așa cum am arătat, infinita diversitate a universului său poetic, deoarece, din perspectiva care-i este caracteristică, el nu va epuiza, firește, niciodată infinita diversitate a realității. Modalitatea fundamentală a poetului, care nu este, precum am mai spus, numai timbrul său liric, ci întreaga sa viziune, nu poate fi o piedică în abordarea celor mai variate genuri, în efortul de neîncetată înnoire a mijloacelor de expresie. Problema este de a asigura diversitatea în unitate. Marile universuri artistice, precum se știe, au o pecete proprie, indiferent dacă includ în aria lor forme și genuri diferite.

Este de aceea important de subliniat faptul că prin[1] neîncetata căutare a celei mai corespunzătoare modalități de exprimare, Mihu Dragomir ajunge în „Intoarcerea armelor" la adevărata trăsătură esențială a artei sale: aceea a unei simplități viguroase, de gravură, cu o linie realistă și netă. Astfel se explică faptul că utilizarea simbolului prin care se transmite ideea fundamentală a acestui poem, — unitar de fapt prin episoadele care-l compun — nu întunecă, ci accentuează și dă bogate valențe sugestive mesajului său omenesc. Cum remarca și Ov. S. Crohmălniceanu[2]), acest simbol, „pămînt" sugerează legătura patriotică între actul întoarcerii armelor și acela al continuării luptei antifasciste pentru eliberare, deoarece pe acest „pămînt" s-a purtat războiul cel drept și acesta este „pămîntul" care, eliberat, va fi împărțit celor care l-au apărat.

Sînt însă în unele episoade, nu numai simple contradicții de sens cum observa Ov. S. Crohmălniceanu, ci de imagini față de linia directă, sobră a ideii fundamentale. In „Intoarcerea armelor" sfîrșitul războiului e opus „orei fără cuvinte", care nu mai bate. Intr-alt loc („Insurecție"), Eliberarea e o zi care vuia „împlinindu-și rosturile marii armonii". Acestea nu sînt poate prea multe. Totuși, ele tulbură, oriunde apar, corespondența care trebuie să existe între idee, imagine și modalitate în poezie.

★

Cercetarea volumelor de poezie tipărite în ultimul timp, cercetare exigentă și temeinică, trebuie să pornească, firește, de la o diferențiere a artei poetice a autorilor lor. Cunoașterea trăsăturilor lirice specifice ajută la o justificată considerare a stadiului reprezentat de aceste volume, atît în evoluția poetului, cît și a poeziei noastre în ansamblu. Observațiile și aprecierile pe care le-am făcut pînă aci arată, sper, cît de importantă și de fecundă, în valori reale poetice, se dovedește pentru evoluția poetului căutarea sau recunoașterea propriei modalități.

Volumele despre care am vorbit înnoiesc mijloacele de expresie ale poeților respectivi, și o fac printr-o reală raportare la o modalitate lirică specifică. E ceea ce asigură și deosebita lor valoare. Se pune însă problema ca, mai cu seamă în culegerile de versuri, poetul să năzuiască spre o antologie a activității sale lirice dintr-o perioadă dată.

Radu LUPAN

---

1) Roger Caillois „Art poétique", Gallimard, 1958.

2) Vd. „Viața romînească" nr. 9/1959

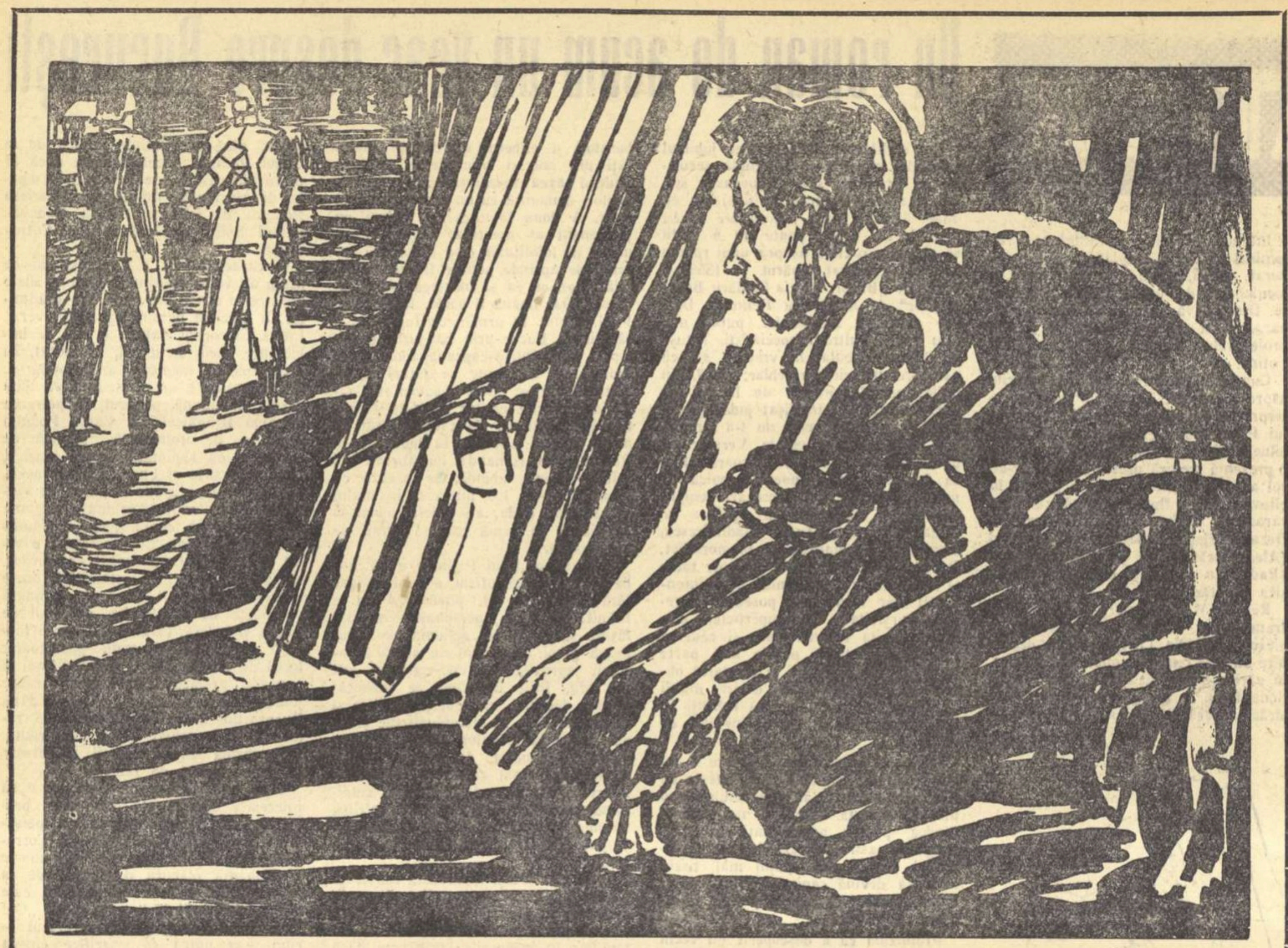

HULPE

de POP SIMION

Inchin această nuvelă lui Tomoiagă Ştefan Hrapă din Moisei, paler de meserie, lui Dumitru Gheorghe a lui Mihai din Săcel şi lui Coman Dumitru Cîrţa, fochist pe linia Moisei-Telciu — trei dintre maramureşenii care, în preajma Eliberării patriei, au ajutat acţiunile partizanilor.

Ştefan, feciorul cel mare al lui Tomoiagă Hulpe din Moisei, a simţit de cu seară socotelile nemţilor. A scos vitele din grajdul părintesc noaptea, pe lună, le-a trecut ca un fur prin grădini, pînă s-a întîlnit sub pădure cu Timiş Ileana, o mătuşă văduvă, şi cîţiva vecini cu care avea înţelegere să-l aştepte acolo, cu vite cu tot. S-au înţeles cu vorbe puţine, apoi s-au îmbrăţişat de rămas bun.

Tomoiagă Ştefan Hulpe a strîns mai laolaltă vitele speriate şi neînvăţate împreună, făcîndu-le ciopor, apoi s-a afundat cu ele în pădure. Il însoţea Ioana, o soră de-a lui, bălaie şi crudă, de numai patrusprezece ani; baba Chinii, femeie cam şuie de cînd şi-a pierdut omul în războiul prim mondial şi doi căţelandri — unul albuţ, celălalt bălţat, cu petece negre-galbene. Vitele erau treisprezece la număr: nouă vaci cu lapte şi alte patru, nici viţei mărunţele, nici juncuţe de jug.

Mîna grăbit feciorul lui Tomoiagă Hulpe cele treisprezece vite, luîndu-le din faţa nemţilor pînă mai era timp. „Şi-au mărit şezuturile ca de muiere de cînd fac şniţele din viţelele Maramureşului, gîndea Tomoiagă Ştefan, stînd de vorbă cu sine însuşi. Şi acum, pe cele rămase, dumnealor vreau să le trimită cu bou-vagonul în Nemţia. Pe ale lui Tomoiagă ba, domnule neamţ! Cînd ţi-i zări ceafa!" se certa feciorul lui Tomoiagă cu neamţul. Pe lîngă el căl ca zgribulită şi tăcută sora lui, Ioana, iar mai în urmă venea baba Chinii care, nu se ştie de ce, sughiţa ascuţit ca o cucuvaie, ce în partea aceea de ţară se numeşte „ciuvică".

Se strecurau cei trei cu pîlcul de vite pe sub noaptea cu lună, acoperiţi de liniştea de dinaintea zorilor, de coroanele largi ale stejarilor, de braţele aplecate şi verzi ale molizilor. Pe potecă, licuricii aprindeau în calea dobitoacelor luminiţele lor.

— Tulai, cum sclipesc în pădure ochii de lup; se speria fata şi se lipea de frate, cerînd apărare.

— Taci tu, fătuţă prostuţă, că nu-s lupi aceia, îi răspundea Ştefan cu glas plin şi voios. Lupii-s departe, prin satele noastre. Doară nu i-ai văzut oare cu ochii tăi cei căprii, ha-ha-ha, o liniştea fratele înveselindu-se mult.

Pe urma lor se tîra baba Chinii, sughiţînd ca ciuvica.

A doua zi, pe cînd au cîntat cocoşii în Moisei şi soldaţii cei verzi au ieşit cu puştile în uliţi să adune vitele ţăranilor, Tomoiagă Ştefan Hulpe era în hotarul Săcelului, într-un luminiş de pădure numit Preluca Sîlhii. Aşadar, bou-vagoanele nemţeşti, oprite în gară la Dorna-Vatra, se vor întoarce cu treisprezece vite lipsă spre Ruhr.

II

Preluca Sîlhii îi ocrotea pe fugari, dîndu-le vîlcele cu iarbă bună şi loc de vatră. Ioana, fata cea crudă, mulgea cîte 20—30 de litri de lapte pe zi, udînd mămăligile mari, care se goneau una pe alta din urmă. Totuşi, cei trei nu dovedeau laptele şi rămînea mai mult de jumătate.

— Il dăm căţelandrilor, Ioană, a hotărît Ştefan.

A luat securea să caute un trunchi de lemn moale, din care să alcătuiască albie cîinilor. A croit-o mare şi lungă. Puteai adăpa vitele în ea. A îngropat-o jumătate în pămînt în faţa colibei şi le-a dat cîinilor să bea lapte dulce, cît le-o lua pielea. S-au făcut cît viţeii. Se mişcau de ici-colo, doar aşa, de ochii lumii. Baba Chinii se ţinea după ei şi-i purica, spunîndu-le un cîntec pe care îl ştia pe dinafară:

Ca Marişca-n poala sugnii
Doi păduchi se bat cu pumnii...

— De unde ştii cîntarea asta mîndră, baba Chinii? întrebă Tomoiagă cu interes.

— De pe vremea lui Franz Iosef, fătul meu, tresărea femeia cea şuie, ridicînd spre om un cap cărunt. Trăiască împăratul, trăiască! strigă ea speriată, apoi purica mai departe dulăii, cîntînd subţirel şi sughiţînd ascuţit, ca ciuvica.

Cei doi nu rîdeau de baba Chinii. Ii dădeau mămăligă cu lapte şi-i făceau jucării — o păpuşe de cîrpe, un brîu roşu ori o puşcă de soc cu care baba Chinii îi împuşca toată ziua pe nemţi.

★

Era zi de vineri şi pica seara cînd s-a ivit la colibă Dumitru Dac, tăietor de pădure din Săcel.

— Ce vînt, Mitrule? se miră Hulpe dîndu-i mîna.

— Umblu după bureţi, minţi omul, buşidu-l în coaste pe gazdă.

Cîntări locul cu ochii lui negri, de dihor, apoi începu să-l certe pe Tomoiagă:

— Ce eşti tu, grof, mă?!

— De ce, bade Mitrule?

— Arunci bunătatea de lapte la cîini.

— N-am ce face.

— De mîine să mi-l dai mie, ceru lucrătorul pădurii.

Pe Tomoiagă îl miră cererea lui Mitru Dac din Săcel. Ce să facă el cu laptele? Avea vitele lui.

— Măcar o zidere în fiece zi, insistă omul cu ochii de dihor, numind găleata ca toţi oamenii locului.

— Şi două, bade Mitrule, se învoi Tomoiagă, nemaivoind să întrebe altele.

Seara, săceleanul a mas în coliba lui Tomoiagă, lîngă respiraţia caldă a dobitoacelor. Cum s-a arătat ziua, a sărit în picioare. A scos — nimeni nu ştie de unde — un fel de căldare făcută din pînză kaki, prinsă cu două cercuri şi legată în curele. Semăna cu căldările de front ale artileriştilor, cu care îşi hrănesc şi adapă caii. A deschis-o ca pe-o armonică, i-a întins-o lui Tomoiagă:

— Laptele, că-i tîrziu.

A umplut găleata de pînză fără cuvînt. Cuprindea cam zece litri de lapte.

A ţinut-o Mitru Dac cîteva zile aşa. Pleca în zori şi se arăta pe înserat cu găleata lui de pînză. Lui Tomoiagă nu-i zicea nici du-te încolo. O trezea pe Ioana în zori, să mulgă şi Mitru se topea pe rouă.

Intr-o seară, Tomoiagă l-a prins de braţ pe Dumitru Dac:

— Bade.

— Ce vrei?

— Unde duci laptele?

— Taci şi nu te interesează, îl sfredeli omul cu privirile lui negre. De vrei, îmi dai şi nu mă întrebi!

Tomoiagă se întunecă. Lui Mitru îi păru rău şi o cîrmi spre glumă:

— Am nişte copii cam lăptăreţi. Ştii tu cum îs coconii, sug laptele ca şerpiii, ha-ha-ha.

Tomoiagă nu primi minciuna săceleanului. Ii umplu pînza şi rămase pe gînduri.

★

Peste puţine seri, Mitru Dac s-a ivit cu un străin.

— Acasă eşti, călugăre? întrebă el fără rost, pentru că îl vedea pe celălalt cum stă cu mîinile cruce în faţa colibei.

— La aşa mînăstire, aşa călugăr, răspunse Tomoiagă Ştefan Hulpe, ca să-i fie pe plac, apoi trecîndu-şi palma peste fălcile late, zise cu interes: Mai bine mi-ai da o sculă să-mi rad barba.

— Lasă asta, hai în colibă că avem o treabă, zise Mitru buşindu-l în coaste, apoi îi făcu semn cu ochiul şi intră aplecat.

Intră şi străinul, dînd bineţe. Tomoiagă se supuse şi vorbi cu glas scăzut, bănuitor:

— Lasă-ne singuri, Ioană.

Fata se topi şi el intră.

Tăceau, timp în care Tomoiagă avu vreme să-l fure cu ochii pe al treilea. Avea mustaţa mică — un semn tutuniu sub nasul său coroiat, de hultan. Era îmbrăcat destul de ciudat pentru locurile acelea. Purta straie de doc, spălăcite de soare şi bocanci buni, grei. Incolo, nu vedeai la el nici un semn.

— Dumnealui ar voi să cumpere un miel, îl trezi Mitru pe Tomoiagă. Un miel bun, repetă el, apoi tăcu.

— Mieii se găsesc la ciobani, zise Tomoiagă tărăgănat, apoi avu chef să-l dojenească pe celălalt: Parcă n-ai fi de aici, Mitrule!

Intră în vorbă străinul.

— Am voi să-l tîrguieşti matale, că li-i ghişi mai bine. Bunînţeles, dacă-i cu putinţă.

Tomoiagă tresări, auzind cît de limpezi ies cuvintele romîneşti din gura străinului. Dulci şi uşor cîntate.

— Ce nu se poate pe bani? se pomeni el vorbind.

Celui cu mustaţă mică îi plăcu răspunsul şi îi întinse pe loc o mînă de hîrtii şi ceva mărunţei.

— Să-l tai şi să-l jupoi tăt matale. Te pricepi?

— Cum nu, domnule dragă?

— Io nu-s domn, pacatili mele, se apără el rîzînd şi plecă urmat de Mitru Dac.

„Da? ce eşti, mă rog frumos?" întrebă Hulpe, dar numai în gînd, lovit de o bănuială.

Rămase în faţa colibei cu hîrtiile în dreapta şi mărunţeii în stînga.

III

De la ciobani l-a adus mielul tăiat, jupuit. L-a adus în pielea lui, ca într-o boccea. Miel gras, de toamnă.

— Mîncă-l sănătos, partizanule, i-o trînti Tomoiagă, speriat şi el de vorbele care îi ieşiseră din gură.

Fu uimit mai ales de faptul că omul cu mustaţa tutunie n-a tresărit de fel la cuvintele lui. Aşa şi Mitru. Parcă s-ar fi vorbit. Străinul preţăluia mielul, judecîndu-l din ochi. După cum apuca ciozvîrtele crude şi le cerceta, puteai ghici că se pricepe la atari daraveri.

— Şi ce te face să crezi că aş fi ceea ce ai zis? întrebă liniştit şi limpede omul cu mustaţa mică, descheindu-şi bluza de doc să-şi ia tabachera. Lăsă dinadins să se vadă sub bluză un veston nazist, cu fireturi ofiţereşti şi cruci de fier.

Tomoiagă îngheţă. Cel din faţa lui aprinse o ţigară, apoi îl îmbie şi pe el.

In tabacheră erau ţigări nemţeşti. Luă una. Dar se înecă cu fumul ei şi tuşi. O aruncă în ierburi.

— O apucat pe drum greşit, hi-hi, se întîmplă oricui, vorbea anapoda omul, rîzînd creţ, mînzeşte.

Cei doi tăceau. Fumau. După ce se mai linişti, Tomoiagă se uită atent la obrazul negruţ, proaspăt ras a lui Mitru, ca să prindă un semn, o privire, să înţeleagă ceva. Pămînt. Mitru se uita în cer, de parcă l-ar fi văzut acolo pe dumnezeu. Ii veni să strige: „Ce te uiţi ca viţălu, mă?!" Dar îşi luă inima în dinţi şi strigă cu totul altceva, cu îndrăzneală şi ciudă:

— Terminaţi odată cu comedia asta, că nu-s prunc de ţîţă... Era mînios Tomoiagă şi glasul îi tremura, dar nu se frîngea.

— ...Iar tu, omule, nu mă îmbăta cu apă rece. Azvîrle de pe tine zdrenţele acelea verzi şi crucile lui Ghitler, că-mi vine să vărs.

Omul cu mustaţa mică zîmbi:

— Mai am nevoie de ele, feciorașule...

Tomoiagă răsuflă adînc, de parcă ai fi ieşit dintr-o apă unde era să se înece.

Rîse şi Mitru, buşindu-l în coaste pe Hulpe.

— M-aţi pus pe jăratec, diavolilor! Nu v-aţi gîndit că am şi eu o inimă...

— Ne-am gîndit, recunoscu cel cu mustaţa mică, dar... inimă au şi cozile de topor.

— Eşti un prost; dă mielu'înapoi! sări la arţag Hulpe, jumătate în glumă, jumătate în serios.

— Nu te aprinde, fecioraş. Că la treburi de aiestea nu merge cu pripeala şi mila.

— Milă, nemilă, se vîrî Tomoiagă în vorba străinului, dar bine că n-am sărit să te sugrum cînd ţi-am zărit decoraţiile. Uf! Hai la colibă să frigem măruntaie de miel şi să ne întărim inimile cu o horincă de Turţ... Tu, Ioană, aţîţă focul, strigă el spre colibă, apoi continuă cu plăcere: ... 72 de focuri. Nu mai puţin. Iţi aprinde sîngele. Nu ştiu dacă se foloseşte pe la voi aşa ceva. De fapt, nici n-am aflat cum îţi spune — şi de unde vii...

— Pe la noi se foloseşte aşa ceva, schimbă omul dinadins vorba — însă acum n-oi bea.

— Ai vreo supărare pe mine, se miră Tomoiagă, oprit cu sticla deasupra paharului.

— Nici de leac, dar mă aşteaptă treburi ce îmi cer minte limpede, lămuri pe scurt celălalt, schiţînd un gest vag, spre păduri.

Desfăcu găleata de pînză kaki, bine cunoscută lui Tomoiagă, şi o umplu cu carnea mielului. Blana o făcu motocol şi o aruncă în colibă.

— Croieşte-ţi din ea căciulă ţuguietă, îl povăţui el. Azi, mîine, suie iarna în munţi şi-ai avea nevoie de dînsa. Să şti că o ai de la Matvei, ţăran ca şi tine.

IV

Intr-o luni, Tomoiagă şi-a făcut de lucru în Săcel, dorind să-l întîlnească pe Mitru Dac, pe cînd suia la început de săptămînă la buştenii lui, în parchet. I-a vorbit fără ocoliş, ca între bărbaţi:

— Un lucru vreau să ştiu. De ce te bagi în foc?

Nedumerit la început, Mitru răspunse smucit:

— Ţi-i scumpă pielea mea?

— Nu mi-ai spus niciodată că ai legături... se plînse vag Tomoiagă. Parcă am fi nişte străini.

— Poate ai vrea să bat toba. N-ai tu ochi, şi urechi, şi simţire mai ales?...

— Mare dihor eşti!

— Aşa şi aşa, zise Mitru ca să nu tacă.

— Totuşi — ca să nu mor prost — de care dihor eşti, bade Mitrule?

— Nu se vede? răspunse Mitru şi se grăbi să-şi prindă din urmă ortacii.

Hulpe s-a uitat după el, pînă l-a pierdut din ochi. „Poate m-oi face şi io măcar un dihoraş, bade Mitrule!" îi strigă Tomoiagă cu gîndul, apoi coborî oarecum împăcat către mijlocul satului să cumpere grunz de sare şi nişte creolină, că una din vite avea picioarele bolnave. Ii venea chiar să şuiere.

★

Rusul nu i-a căutat coliba mai bine de zece zile. „Mă încearcă, pesemne, chibzui Tomoiagă. Vrea să ştie de-mi pot ţine fleanca ori ba. Mi-o pot ţine, măi Matvei. Ştefan Hulpe îi om, nu cîrpă. Cînd te-o trimes la noi, nu te-o informat despre firea maramurăşanului? Ce dracu?" se mira el, stînd de vorbă cu rusul. Ii era dor de mustaţa lui tutunie.

A venit pe cînd nici nu se zbicise bine pielea mielului întinsă pe ţuguiul colibei.

— Voie bună, prietene.

— Fii binevenit, sări omul să-i răspundă. Fugi cotarlă la grijile tale, îi porunci el căţelandrului, să se poată apropia oaspetele. Pe bătrîna ce moţăia în soare, o sperie cu gura lui mare:

— Baba Chinii, du-te şi vîră oiaga cu horincă în gura izvorului, să se răcorească pînă ne-or plesni măselele...

Ioana spăla nişte pînzătură pe aproape. Işi scoase mîinile mici din spuma săpunului şi le înveli cu şorţul prins la brîu. Se depărtă, să-şi găsească alt lucru. Bărbaţii aveau de vorbit.

— Mai am nevoie de un miel, deschise rusul vorba, dar era limpede că altceva îl frămîntă.

Tomoiagă răspunse la cele spuse:

— Ciobanii cer tabac. Pesemne n-au ce fuma acolo, în munţi. Rîndul trecut le-am dat de la mine. Aveam o băşică de porc plină-plinuţă...

Matvei nu-l asculta. Observînd că Tomoiagă îşi dă seama, se grăbi să zică:

— Desigur, le dăm şi tabac. Mahorcă cîtă vrei. Dar la altceva mi-i gîndul. Jos în sat au început să se mişte naziştii. Ar trebui să aflăm ce fel de mişcare-i aceasta şi ce ţintă are ea. E un lucru deosebit de important.

Ţăranul n-a zis nici da, nici ba. Ochii lui căutau să citească ceva în pînzele de ceaţă vînătă ce adăstau peste satele din văile adînci.

V

A uitat Tomoioagă de mielul făgăduit partizanului. Picînd în satul său, în Moisei, o dată cu zorii, nu se mai sătura văzîndu-l, ascultîndu-l. Pîrîul Vişeului, mai plinuţ ca în alţi ani, îşi mărise matca, iar la răstoacă, ridicîndu-şi o bază de prund, îşi mută cursul şi tăie o bucată din livada popii. Un prun bătrîn, plin de roadă, săpat la rădăcină, sta aplecat, gata să cadă în pîrîu. Tomoiagă luă o mînă de prune. Erau coapte peste măsură. „Nu le stă oamenilor gîndul la fiertul podivlei şi ţuicii", gîndi omul şi coborî pe firul apei.

Hristosul de tablă de pe crucea bătrînească era ruginit şi zdrăngănea în bătaia vîntului! Ii lipseau nişte cuie. Sub el, chiar la picioarele crucii, un tun verzui, vîrît între straturile de busuioc şi tufele de sînziene, deschidea o gură neagră spre şosea. „Nu s-o ţinut în ăst an Sînta Mărie mică", îşi dădu cu părerea Tomoiagă, amintindu-şi că la crucea bătrînească obişnuiesc să iasă femeile în pelerinaj cu icoane şi prapori împodobiţi cu ştergari noi. Ocoli gura tunului, trecînd prin porumbul neculeș. Ii plăcu cum îi taie calea săbiile de păpuşoi, ce se încrucişau sonor la fiecare pală de vînt.

De sus, de pe coasta Mîţii, cobora alene un car, împiedicat pesemne cu o scurtătură de carpen, după obiceiul muntenilor. Nu era împiedicat carul. Avea o roată spartă, iar osia se sprijinea pe o tîrşelniţă de spini, să nu se fărîme de tot pînă acasă. Carul era tras de o văcuţă neagră şi un catîr flocos, care prin partea locului se numeşte „mulă". Amîndouă dobitoacele erau prinse în hamuri împletite din coajă de tei. Tomoiagă nu-l recunoscu pe cel din căruţă. Dormea omul pe spate, cu capul în paie, îmbrăţişînd codirişca. Vru să-l strige, să-l vadă la faţă. Se răgîndi. „Poate omul nu vrea să fie văzut", socoti Tomoiagă şi se opri locului pînă se depărtă ţăranul cu căruţa bolnavă şi cu cele două dobitoace împerecheate nefiresc şi ciudat. „Urlă războiul în sărăcia maramurăşanului", gîndi el amar şi o luă pe sub grădini, să ajungă cît mai iute acolo unde voia.

Deşi nu aveau oamenii vite, ieşeau din obişnuinţă dimineaţa prin ogrăzi. Intrau în grajdurile pustii, făcîndu-se că dau nutreţ dobitoacelor, ori întîrziau la fîntîni, să spargă gheţuşca din jgheaburi şi să scoată apă proaspătă pentru adăpat. Pe Tomoiagă îl lovi o slăbiciune văzîndu-i cum se amăgesc. Le da bineţe cu glas stins, or se apropia să le întindă mîna peste gardurile joase, împletite din smicele de salcă. Din două vorbe, află ce se întîmplă prin sat şi împrejurimi... şi se strădui să ţină minte...

Patrulele puşcă porcii pe uliţi şi-i spînzură seara în frigări; lui Victoria Tiucului i-au tăiat o ţîţă pentru că a opărit pe un domn ofiţer ce căuta muiere: pe bărbaţi îi duc în fiecare dimineaţă cu baioneta să facă fortificaţii naziste; în casa de piatră a lui Polask, de lîngă gară, au făcut temniţă şi-i ţin acolo pe cei răzvrătiţi.

— In clipa asta e acolo vreun prins? se grăbi să afle Tomoiagă.

— Este.

— Cine?

— Ionu Diacului, Coman Vasile, ginerele lui Ileana Timiş, văduva, Vasile Bîrdiboc...

— De cînd stau închişi? îl opri Tomoiagă.

— Peste două săptămîni. Poimîine îi puşcă...

Tomoiagă Ştefan Hulpe nu mai întrebă nimic. Coborî devale, cu sufletul pustiu, lăsîndu-l pe om în uliţă.

Dimineaţa era limpede, copleşită de soare, însă oamenii verzi nu prea erau în apele lor. Se trezeau opăriţi şi buimaci, de parcă s-ar fi adăpat cu rom şi coniac toată noaptea. Dar nu băuseră naziştii în noaptea aceea nici rom, nici coniac. Nici poker n-au jucat după cum le e placul. Au băut cafele, ca să aibă capetele limpezi şi treze — cîte zece-cincisprezece „şvarţuri" de căciulă. Nici muzicuţele „hohner" nu-i mai înveselesc de fel. Aşteaptă. De două zile şi două nopţi, zic oamenii, aşteaptă să se întîmple ceva. Radiotelegrafiştii nu-şi mai scot căştile de recepţie şi răsucesc într-una butoanele aparatelor cu galenă, care ţiuie ascuţit, ca veveriţele cînd se joacă înnebunite toamna.

Ţăranii se uită nedumeriţi la oamenii verzi. Ce-or fi aşteptînd să audă în aparatele lor, cînd ceea ce-i dat să se întîmple poţi auzi cu urechea liberă? De undeva, dinspre Tisa, băteau tunurile nelămurit, încît se auzeau în Maramureş, ca nişte prăbuşiri surde. Era august 1944 şi sovieticii trebuiau să fie pe aproape.

Tomoiagă n-avu timp să ajungă în ograda părintească, pe cînd afla vestea ce îi lovea pe ţărani ca o grindină. Naziştii năvăliră cu armele în uliţi, bătînd din poartă în poartă, stîrnind vaietele femeilor şi plînsul pruncilor. Peste zarva omenească, se auzea răpăitul sec al tobelor. O gură de om tălmăcea: Ordin de la domnul comandant german. In 24 de ore, oamenii din satele Borşa, Moisei şi Ieud vor fi strămutaţi în Rozavlea, pe Iza. Rămîn numai bărbaţii din detaşamentele de lucru cu uneltele lor. Cine nu se supune, va fi împuşcat pe loc. Pe valea Vişeului se face linie de front.

A uitat Tomoiagă de mielul făgăduit partizanilor. N-a trecut nici pe acasă, nici pe la ciobani să le dea mahorcă. S-a descălţat şi a luat întîia potecuţă ce suia în cer, ori mai degrabă în Preluca Sîlhii.

— Strămută satele pe Iza, îl vesti el într-un suflet pe Matvei.

— Ştiu.

— Pe bărbaţi îi opresc cu de-a sila la munci.

— Altceva.

— Dublează paza.

— Am aflat.

Partizanul avea energie în vorbă şi priviri. Părea din cale afară de preocupat. Insemna ceva pe harta ce o avea pe genunchi. In răstimpuri, îşi scărpina mustaţa mică cu creionul.

— Te ascult, îi spuse lui Tomoiagă, apoi se adînci iar în lucrările lui.

— Comandantul s-a mutat lîngă gară, îşi reluă Hulpe firul.

— Da.

— Muniţiile şi benzina sînt în ograda curatorului.

— Şi pe asta am aflat-o.

— Văd că pe toate le ştii, îşi pierdu omul răbdarea. De ce m-ai mai trimes?

— Ca să nu ne scapă nimic, dragul meu, îi zise Matvei apucîndu-l de umerii largi, ciolănoşi. Să ştim şi cum respiră naziştii şi cîte cafele au băut dimineaţa. Pricepi, tovarăşe Tomoiagă?

Omul dădu din cap, deşi chestia cu cafelele n-o pricepea de fel.

Erau gata să-şi zică „noapte bună", cînd Tomoiagă aminti şi despre răzvrătiţii închişi în casa lui Polak.

— Pe asta n-o ştiu, tresări partizanul. Ii străluceau ochii. Era nerăbdător să afle amănunte.

Ii povesti Tomoiagă unde-i aşezată casa, care-i paza nemţilor, cine sînt prinşi, ba cu un beţigaş zgîrie pe lutul umed un fel de hartă a locului.

— Trebuie făcuţi liberi! hotărî Matvei.

— Ştii vreo cale?

Nu ştia partizanul nici o cale. Incă nu. Doar atîta că trebuie scoşi cît mai iute din ghearele fasciştilor.

Ieşise pe cer Găinuşa şi banul lunii răzbise peste molizii din Măgură. Cei doi însă tot nu găsiseră răspuns la ceea ce îi frămînta.

Ioana se strecurase afară din colibă şi le pusese bărbaţilor pături în spate, iar baba Chirii vorbea prin somn, strîngînd în braţe păpuşa. Vitele rumegau tolănite pe aproape, iar căţelandrii ţîţîiau prin somn, sub întîia brumă ce cădea peste păduri în anul acela.

— Io îi liberez pe prinşi, zise Tomoiagă într-un tîrziu.

— Cum ajungi la ei?

— Cu trenul, zise omul cu seriozitate.

Matvei se uită la Tomoiagă ca la unul care se laudă că împleteşte funie la cer, să fure geamantanele cu care împarte dumnezeu soldă la sfinţi.

VI

Sculele frînarului sînt fluierul şi fanionul. Ţi le dă calea ferată cînd te bagă în pită. Tomoiagă însă, căruia îi veni în cap să se facă frînar, avea nevoie de scule pe care statul nu i le putea da. S-a dus să i le aducă Matvei, partizanul.

Ioana, trezită din somnul ei, sfîşia o rochie veche, făcîndu-i fratelui obiele. Hulpe căuta prin întuneric, orbeşte, un uger de vacă, să umple o ulcică cu lapte. Nu voia să plece flămînd. Dar se mînji cu balegă şi se lăsă păgubaş. Se întoarse înjurînd.

Matvei sosi însoţit de Mitru, dihorul. Aducea un cerc de chei felurite — vreo patruzeci la număr — şi un cleşte de tăiat sîrmă ghimpată. Tomoiagă le vîrî în traista de lînă.

— De va fi nevoie, ţi-oi trimite vorbă prin fratele cel mic; îl cheamă Filu, îi explică Tomoiagă partizanului, apoi îşi luă rămas bun. Pe Ioana o sărută pe părul ei bălai, povăţuind-o:

— Fii hărnicuţă, că ţi-oi cumpăra puiul tîrgului, făgădui el.

— La care tîrg te duci? voi să afle fata cea crudă.

— La acela unde se trage la ţintă şi se învîrte roata norocului, glumi fratele, însă îi trecu un frig prin şirea spinării şi schimbă vorba. Hai, du-te la culcare că-ţi asfinţesc ochii de somn, şi se dezlipi de soră.

Prin deschizătura colibei, strigă către bătrînă:

— Baba Chinii, mă duc să-ţi cumpăr o bibilică tărcată. Ai grijă de vite să nu le mînce lupii.

— Nu te teme fătul meu, că i-oi speria cu brîul cel roşu şi să trăiască Franz Iosef, împăratul, îi ură baba fără minte, ridicînd păpuşa de cîrpe în lumina felinarului spînzurat deasupra capului ei alb.

Coborî drumeţul în noapte cu paşi grăbiţi, însoţit o bucată de drum de Mitru Dac, să nu-i fie urît. La Rîpa Pîntii se despărţi de el, sărutîndu-l.

Ce-ai la grumaz, Mitrule? tresări omul, simţindu-l însîngerat. Se uită mai bine. Era legat cu un şergar alb, pe care se vedea o pată neagră.

— M-o zgîriat un glonţ. Nimica toată, îl linişti Mitru.

— Ni se pare că ai fost şi matale la tîrg.

— La tîrguri Tomoiagă, la tîrguri, răspunse dihorul, făcîndu-i cu mîna celui ce pleca.

A rămas Hulpe singur cu grijile sale.

Cu Cîrţa Todor, fochist de locomotivă pe linia Moisei-Telciu, s-a înţeles fără prea mare osteneală.

Casa i-o ştia. Cîinelui, căruia stăpînul său îi retezase coada cu toporul ca să-l dezveţe de vagabondaj, Tomoiagă îi aruncă un bruj de mămăligă. Bătu în fereastra dinspre odaia cea mică. Il auzi cum se scoală de lîngă nevasta lui caldă, apoi îl văzu. Uită să dea „bună seara!".

— Ia-mă frînar, bade Cîrţa.

— Care eşti, mă, al dracului, că nu te ghicesc? se auzi glasul fochistului.

— A lui Tomoiagă-Hulpe. Cel mare, Ştefan, răspunse cu voce plină cel de afară.

— Da' ce te-a apucat, mă, să te... contra vîntului? Vru să ştie fochistul. Te stropeşti.

— Nu mă stropesc, bade Cîrţa, zise Hulpe cu seriozitate, că-l ştia pe fochist buruienos la gură. Am proces săptămîna ce vine şi-mi trebuie un ban.

— Nu se ţin procesele, că se întoarce toată rînduiala cu josu-n sus.

— Intoarcă-se, dar ia-mă frînar, bade Cîrţa, că eşti prieten bun cu mecanicul, şi...

— Să te iau, mă, se învoi el cu bănuială. Vino mîine să-ţi dau fliscoaie cu şnur de mătase şi fanion, hotărî fochistul şi închise ferestra să-şi împlinească somnul.

De fapt, acel „mîine" a lui Cîrţa Todor era peste trei ceasuri şi jumătate. Tomoiagă se vîrî în prima căpiţă ce-i pică în cale, să doarmă somn iepuresc.

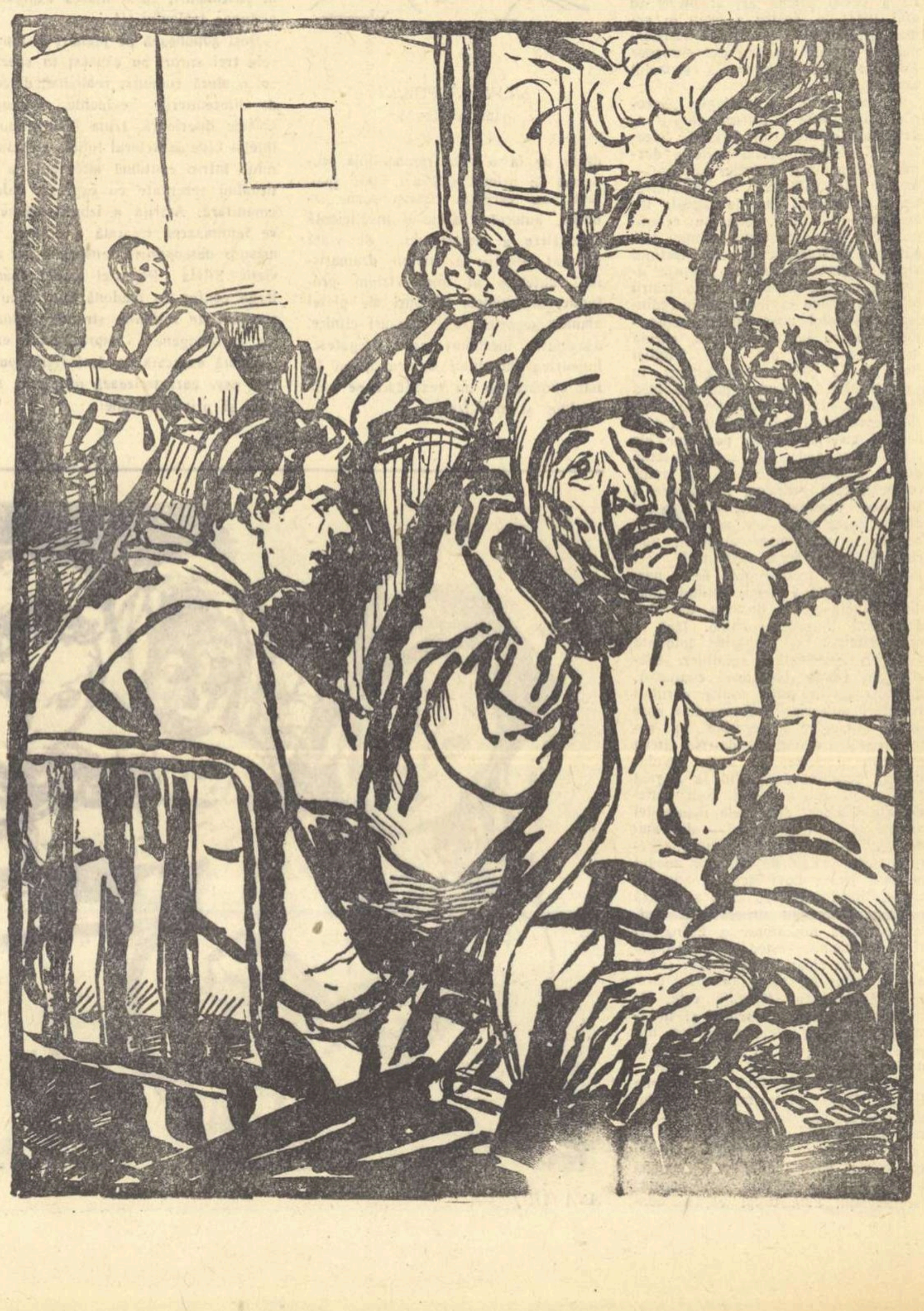

VII

Frîna-i lucru greu pentru o mînă neînvățată. Tomoiagă s-a străduit să se arate vrednic. A învîrtit manivela de fier pînă i s-a topit sîngele în vine și a simțit că-i pică mîna din umăr. Șeful de tren, un omuleț cu ochelari și cizme bürgher, mecanicul Olear, lunganul tăcut și sever, și fochistul Cîrța Todor se uitau cu ochi buni la lucrătorul cel nou.

Intîia zi trecu repede. Muncea frînarul Tomoiagă Ștefan, dar mai avan munceau ochii lui de vulpe, ce iscodeau împrejurimile pipăindu-le mărunt, să nu piardă nimic.

Seara, Tomoiagă a dormit neîntors cu fochistul Cîrța Todor într-un pat, în dormitorul ceferiștilor. Ostenit de frînă și de grijile ultimelor nopți, horcăia omul și avea vise cumplite... Se făcea că... Prinșii dănțuiau goi-goluți pe valea Ursoaicei ca paparudele, zdrăngănind niște chei... Poiana din Preluca Sîlhii era copleșită de găleți de pînză kaki, pline cu lapte... unui catîr flocos îi crescuseră coarne mari, ungurene, și era gata să fete: ce va aduce oare pe lume? — o vițelușă bălțată, un mînz cu steluță în frunte ori un măgăruș cu cruce pe spate, se întrebau nedumeriți țăranii... Baba Chinii, cu o pușcă de soc, crestase patrula nemțească pe Valea Vișăului și nu-i dădu drumul pînă nu strigară cei șase nemțoi să trăiască Franz Iosef... Femeile satului au ieșit să gătească cu coronițe de sînziene turnul cel verde de lîngă crucea bătrînească. Un miel zburdalnic al ciobanilor de pe Inău a sărit din pielea lui, ca să fie umplută cu mahorcă...

Era noapte neagră ca păcatul și Tomoiagă Ștefan Hulpe, frînar de-o zi, dormea horcăind la numai cincizeci de pași de casa lui Polack. Soba de tuci duduia, împrăștiind pe pereți fluturi galbeni, tremurători de lumină. Frînarul se zvîrcolea în vălmășagul viselor lui și-l lovea în coaste pe fochist. Pe gîtul ars de soare, i se scurgea o sudoare rece. Ii era sete. Buimac, se sculă și bău din găleata de lîngă perete. Prin fereastra scundă vedea cum calcă sacadat sentinela nemțească, prin fața beciului în care se aflau prinșii.

★

A doua seară, nu s-a mai culcat Tomoiagă în pat cu fochistul. Și-a făcut culcuș pe podele.

— Ce nu sui în pat, frînarule, întrebă Cîrța Todor.

— Te strîmtoresc, bade, și mă umpli de colb de cărbune, minți Hulpe, arătînd o cămașă albă, cu pumnășei, pe care o îmbrăcase anume.

— Cum ți-i așterne, așa îi dormi, se învoi Cîrța, aruncînd zicala, și se vîrî sub pătură.

Tomoiagă a ieșit cam pe la unsprezece. Desculț și-n izmene. Era lună albă și dormeau ceferiștii. S-a strecurat ușor, pe lîngă gard, pînă sub peretele casei lui Polak. Pînă în ușa pivniței erau trei pași. Nu i-a făcut Hulpe. S-a pitit în urzici, așteptînd miezul nopții, cînd știa el că se schimbă sentinelele. Se duc împreună la ghereta de pază, scriu ceva în caietul de rond, își dau unul altuia pistoletul, lanterna, aprind o țigară, trăncănesc o vreme — mă rog, ca soldații în serviciul de noapte. Clipa asta o aștepta Tomoiagă Ștefan Hulpe, stînd pitit în urzici.

Lacătul atîrna ca un fruct urît în scoaba ruginită ce ținea ranga culcată de-a latul peste ușa grea, de stejar, bătută în ținte forjate. „Cumplită ușă și-a făcut negustorul”, gîndea Tomoiagă pipăind cheile, să găsească una mai apropiată de lacătul pe care îl vedea în zarea lunii. Le trecea una cîte una printre degete, părînd că omul se roagă pe mătănii. Ii urca frigul în fluierele picioarelor și-l încerca udul. Dar Tomoiagă trebuia să stea nemișcat, să aștepte, să se roage răbdător și atent pe mătăniile lui.

La miezul nopții nu s-au schimbat sentinelele. Parcă anume... „S-or schimba la orele trei, cînd soldatul îi zăpăcit de somn”, se îmbărbăta omul, dîrdîind mărunt sub bruma ce se lăsa pe umerii lui ciolănoși, pe casele albite sub lună, pe pistoleta nouă a sentinelei, pe coșul caraghios al locomotivei, ce părea o arătare printre mașinile de război...

Pași. Se aprinde sînge'e în Hulpe. Sentinelele își fac formele de schimb: scurt, precis, matematic. Acum! Tomoiagă sare în genunchi sub lacăt, în dinți cu trei chei alese anume. Potrivește una, două... Nemții își schimbă cartuș'erele... Ranga, ranga...

Din hrubă, primul se ivi Vasile Coman, cu obielele în brațe. Iși deschise gura ca să zică ceva, dar Tomoiagă i-o închise cu palma.

Ieșeau cîte unul, ca niște umbre. Cinci umbre, nu trei. Prinșii erau ușori și palizi, poate și din pricina lunii. Nerași de o lună.

— Ștefănuc Hulpe, tu ești? îi horcăi o umbră la ureche.

— Treceți apa Vișăului, de acolo, pe Valea Ursoaicei, le porunci Hulpe cu glas jos.

Agăță ranga în scoabă și potrivi lacătul. Sări în urzici. Se furișă apoi pe lîngă gard, pînă simți sub tălpi pietrișul terasamentului de cale ferată. Se cățără, nici el nu știa de ce, pe scara locomotivei. Abia după ce se văzu înăuntru, își dădu seama că a izbutit. Se urină în lada cu cărbuni, uitîndu-se cum se plimbă neamțul cu lanterna spînzurată pe piept.

Trecu din vagon în vagon și, făcînd un ocol, se îndreptă cu pași liniștiți către dormitor.

— Halt! strigă neamțul, parcă speriat. Tomoiagă Ștefan Hulpe se făcu că nu-l aude. Sui treptele să intre. Dar îl auzi în spatele său. Se opri.

— Dokument! ceru neamțul.

— Am fost la budă, explica Tomoiagă făcînd un gest anume, ca celălalt să priceapă care a fost scopul ieșirii lui.

— Dokument! o ținu neamțul pe-a lui.

Omul își privi picioarele desculțe și roșii, îmbrăcămintea puțină, apoi își vîrî mîna prin deschizătura cămășii în sîn, de parcă ar fi avut acolo ceea ce îi cerea străinul. Nu găsi nici un document, însă, pentru că îi venea la îndemînă, se scărpină pe la brîu, pe unde-l strîngea brăcinarul.

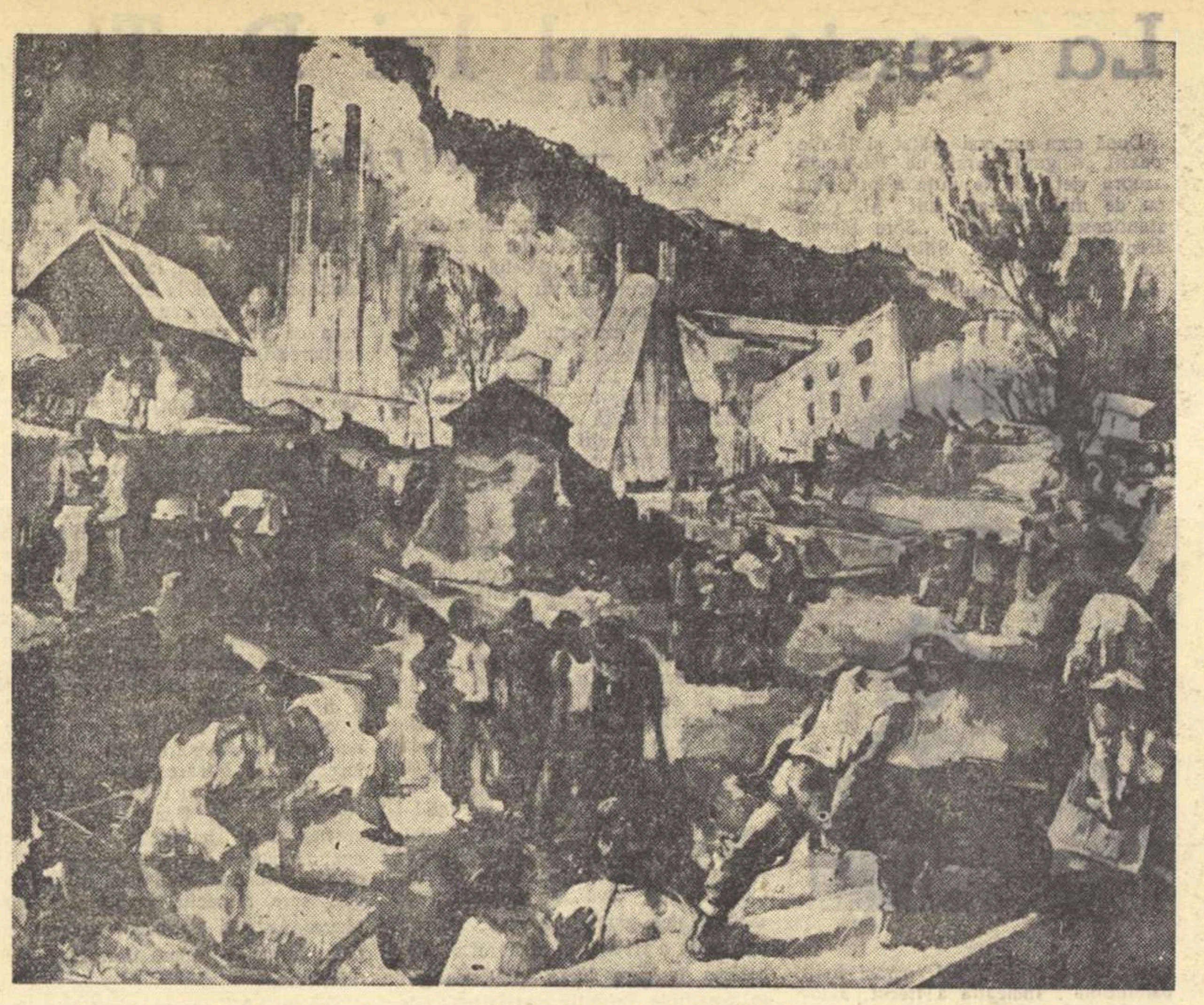

NAGY IMRE „Săpături la Bicaz”.

VIII

Il ținură în picioare în odaia unde avusese Polak negustoria. Ferestrele erau astupate cu pături, încît nu se putea vedea prin ele cum apare luceafărul de ziuă. Veni dintr-o odaie un om gras, cu piele albă — pesemne comandantul nemțesc. Era în papuci și avea aruncată pe umeri o manta cu grade mari. Era somnoros omul în papuci și țipa la toată lumea.

— Duceți-l în beci, la ceilalți, ordonă el. Pentru Tomoiagă asta era ca și cum le-ar fi zis: „Dați-i dumnealui să bea și să mănînce”. Nu le pricepea vorba.

L-au îmbrîncit spre ușa cu ținte forjate. Unul vîrî cheia, lacătul căzu singur. Se stîrni zarvă nemțească. „Uite, domnule, am uitat să încui!” se miră Tomoiagă. Fu îmbrîncit din nou, sus, pe trepte, în fața omului cu papuci. Acesta se înfurie ca un balaur și începu să bată cu gura de parcă ar fi spart nuci în măsele. Văzînd că ruminul nu se prea omoară cu firea, începu să-i care la palme, pînă-i căzu mantaua, încît rămase într-o cămașă lungă, cu dantelă la poale. Sări un gradat să i-o așeze din nou. Nu izbuti. Omul în papuci turbase.

— Alarm! urlă el, și în aceeași clipă, cel de lîngă Tomoiagă repetă ordinul înspre sentinela care cobori scările în fugă.

Fu dată alarma.

— De nu-i vom prinde pe cei fugiți, la orele șase și un minut îl voi împușca pe dumnealui personal, cu pistolul, hotărî comandantul arătînd spre Tomoiagă Ștefan Hulpe, pe care îl privi de jos pînă sus. „Îmi ia măsurile pentru groapă”, avu chef să gîndească omul, dar se înspăimîntă de ceea ce-i trecuse prin minte. Il luară din fața celui cu papuci. Comandantul trebuia să se îmbrace. Pînă la șase mai era un ceas și patruzeci de minute.

Osînditul fu dus într-un dormitor cu paturi de campanie și dat în paza unui lungan care se strîmba într-una, de parcă ar fi fost bolnav de stomac. Tomoiagă s-a așezat pe prici. Lunganul îi zise ceva și se strîmbă. Omul nu ghicea ce voiește. Ii tălmăci un alt neamț, ce se bărbierea în fața unei oglinjoare de buzunar.

— Intreabă la tine dacă aveți păduchile.

— Am, dar se deosebesc de ai domnului neamț, că-s mărunței și slabi, îndrăzni Tomoiagă, însă îi păru rău că-și răcise gura de pomană.

Cel care se bărbierea nu mai traduse. Putea să se taie. Se apropiară și alți nemți să-l privească pe țăran. Se învîrteau în jurul lui, ținîndu-se de bretele și rîdeau ca proștii în iarmaroc. Ne avînd ceva mai bun de făcut, Tomoiagă Ștefan Hulpe își descoperi pîntecele și începu să cerceteze atent pînza cămășii pe la încrețituri. Făcea că se păduchește. Au fugit nemții ca de ciumat. Singurul care nu-l băga în seamă era lunganul. Făcea trei pași în dreapta, trei în stînga, călcînd țeapăn și egal. De la o vreme, a început să se uite la ceas. Parcă din întîmplare. Apoi mai des. S-a apropiat de telefonul de campanie așezat pe prichiciul ferestrei. A învîrtit manivela.

Avea glasul subțire și țîndărit, ca al băiețandrilor ajunși la 13 ani, cînd li se schimbă vocea.

— Alo, repetă nerăbdător sentinela și izbuti să se enerveze.

Iși rezemă automatul de perete și învîrti manivela telefonului cu putere. Pe Tomoiagă Ștefan Hulpe nu-l privea de fel ce face lunganul. El se păduchea.

Telefonul de campanie suna prelung, în gol.

Era duminică dimineața; orele șase și un sfert și în dealul Mănăstirii începuseră să urle catiușele.

Sovieticii picau în Valea Vișeului cu 23 de ore mai devreme decît fusese informat comandantul nazist.

Bălcești 25 septembrie 1959.

Desene de *DUMITRU COSTIN*

Generație

Noi tinerețea-n sterpe căutări,
La margine de putrezite mări,
Nu ne-am pierdut-o, — joc banal —
Alăturată lîncedului val
Abia simțit, clătind meduze,
Sporite nostalgii, tristeți ursuze.

Lumina luptei, timpurie,
Ne-a înflorit cu cerbicie
Și inima și mîinile-nnodate
Pe armele dreptății toate,
Și tineri ne-am iscat în vălmășag
Să crească tot ce-i viu și ce ni-i drag.

Am deslușit, pe cît creșteau și anii,
Mai ager și mai limpede dușmanii,
Pe fața lor, ca-ntr-o oglindă cruntă,
Pierea o lume strîmbă și măruntă,
O destrăma cu prospețimea-i vastă
Lumina gîndurilor noastre, castă.

Ne-a fost doar munca sprijinul, îndemnul,
Temeiul, semeția, semnul,
Și n-am putut privi în jur
Decît prin ochiul ei deschis și pur,
Prin ochiul ei ce nu-ți dă pace
Și înfrumusețează, și preface.

Și de-a fost greu adeseori
Și cina o sorbeam abia în zori,
Bicazul, Magistrala, Hunedoara,
Inviorînd priveliștea și țara,
Pe noi ne-arată, și ne răsplătește
Trecerea anilor, împărătește.

Dacă-am iubit atîta viața,
Iscîndu-i pentru toți dulceața
Și-am învățat, de tineri, comuniști să fim,
In veacul nostru, astăzi, știm,
Călind același înțelept oțel,
Korceaghin, Roaită ar fi fost la fel.

Vigoarea noastră, clipă după clipă,
Ne-ngeamănă și ne-nfiripă
Necontenit pe-același drum,
Căci împreună ne născum
Sub soarele Eliberării,
Intîia generație a țării.

O, cît de bine ne cuprinde,
Bogatul nostru veac fierbinte;
Luminile visatei mult Comune,
Ne leagă strîns în comuniune.

Grigore HAGIU

Cum am devenit fochist

Cunoașteți desueta, palpitanta poveste eroică a bătrînului mecanic de locomotivă și a fiului său? Nu mai țin minte unde, cînd am citit-o și nici cine a scris-o. Lecturile copilăriei sînt anonime.

Bătrînul conducea noaptea un personal. Mergea cu viteză normală. Cînd, la o curbă, îndărăt, în beznă, apar ochii roșii ai unei locomotive.

Era simplonul. Și simplonul îl conducea chiar feciorul său. O luptă pe viață și pe moarte începe. Farurile se apropie vertiginos. Bătrînul sucește pînă la refuz regulatorul de aburi. Fochistul zvîrle, zvîrle lopeți de cărbuni în cuptor; locomotiva se hîțînă ca beată; șuiere disperate spintecă întunericul; vagoanele se clatină, înnebunite, gata să sară de pe linie; pasagerii înjură, ciocnindu-se unii de alții, cucoanele țipă, abia ținîndu-și pe cap pălăriile. Nimeni nu bănuia drama ce se petrecea. Simplonul venea cu o iuțeală turbată. Bătrînul își biciuie, își biciuie mașina, — încă puțin și intrăm în gară — două mii de oameni sînt în cele două trenuri, angajate într-o cursă a morții, — nimeni habar nu are ce se întîmplă — și, în cele din urmă, după treizeci de pagini dramatice, personalul, glorios, apucă să intre val-vîrtej într-o stație, pe o linie secundară.

Simplonul trecuse.

— Dacă n-aveau bloc automat de linii...

Năstase Vasile, mecanicul expresului internațional 31 București—Episcopia Bihorului (SOFIA—BUDAPEST—BERLIN; BUCUREȘTI—PRAHA STREED; WARNA—WARSZAWA; WAGON SYPIALNY; SCHLAFWAGEN; RESTAURACYINICH „ORBIS”) — mecanicul Năstase Vasile nu citise povestea, deși îi place să citească, mai ales cărți de aventuri și să meargă la teatru (ultima piesă pe care a văzut-o la Orașul Stalin e „Nota zero la purtare”), la cinematograf („Mandy” l-a impresionat grozav; are și el două fetițe). Cînd i-am spus povestea pe scurt, a rîs. Și mi-a explicat ce e acela „bloc automat de linii”. Era pe la Periș. Acul vitezometrului tot sălta spre sută. Guriță Constantin, fochistul, mai vîra cîte o lopată de cărbuni în cuptor — mai cu economie, băiete, mai cu economie; după cum vom vedea, e și aici o poveste — mai învîrtea cîte un robinet. Intre spițele unuia, vîrîse o cheie franceză. Era robinetul de aer. Frigea al naibii. Și cînd voia să-l sucească, împingea ușor cu degetul de mînerul cheii.

Din tot ce mi-a explicat mecanicul, pe furate, cu ochii pe manometre, pe vitezometru, atent la schimbătorul de mers, la robinetul mecanic, *am înțeles că din București, trenurile pornite pe aceeași linie, unul după altul, spre Moldova, Ardeal, nu pot să se ajungă unele pe altele și să se ciocnească — în vecii vecilor. Au ele o socoteală. Pleacă, se zice, un tren. După un sfert de oră, altul. De-a lungul liniei, din loc în loc, sînt niște semnalizatoare. Calcă locomotiva primului tren pe bara unuia. Il lasă în urmă roșu. Stop! Trece de-al doilea. Primul semnalizator se face galben. Al doilea roșu. Trece de-al treilea. Primul se face verde. Liber. Și trenul care vine din urmă poate să meargă în voie dacă vede în depărtare* calea liberă. *Dacă zărește unul galben, încetinește. Dacă e roșu, frînează. Inseamnă că l-a prins din urmă.*

— Vedeți ce simplu?

Pe urmă, tot pe furate, cu spatele la mine, cu ochii ațintiți pe vizor, — tocmai în clipa aceea, departe, o fată îmbrăcată într-o rochie roșie traversa linia: — hai fetițo, hai, murmură Năstase — pe urmă, tot peste umăr, îmi vorbește despre „stațiile centralizate electrodinamice”, ultima inovație a sistemului de circulație feroviară, numit al „circulației rapide”, în care toate manevrele materialului rulant se fac automat, din biroul impiegatului. Acarii doar vor curăța acele, mîna omului, supusă greșelii — aici fatale — fiind înlocuită cu precizia mecanismului.

Credeați că la C.F.R. nu se schimbă nimic? Vă înșelați. E ceva nou și la căile ferate. Și aici ni se pregătește o surpriză, poate nu mai puțin spectaculoasă decît crîngul tînăr de blocuri al Bucureștiului, răsărit într-o vară.

Și ce coincidență, tocmai în ziua aceea să fiu martorul unui mare eveniment ceferist!

— Trece Dieselul! a strigat de odată la noi fochistul, prin vacarmul celor o sută de kilometri pe oră.

Lăsîndu-și pentru cîteva secunde comenzile, mecanicul s-a repezit la fereastra fochistului.

In sens invers, încrucișîndu-se cu noi, venea, în prima ei cursă, o locomotivă electrică, cea mai puternică locomotivă a țării. Aplecați tustrei peste bord, o vedeam cum se apropie, cum se apropie, albă curată... A pierit.

Intorși la manometrele, țevile, robinetele de aer, apă, lumină, la distileria lor complicată de aburi, în funinginea, trepidația și fierbințeala cuptorului încins, cei doi își continuă tăcuți gesturile vechi de vizitii ai carului cu foc.

Da, tu, „stemă a lumii moderne” — cum glăsuia uriașul cu barba în vînt, patriarhul ce pornise în lume să predice cu un fir de iarbă în mînă, — te-ai învechit.

Da, tu, „puls al continentului!” bați tot mai rar.

Aventura lui Papin se termină. Forța motrice, care a mișcat două veacuri pîrghiile progresului și profitului capitalist; forța în care marii utopici vedeau, exaltați de închipuirile secolului luminilor, înfăptuirea unei societăți paradisiace; forța care a propulsat burghezia, dar i-a și adus, dialectic, pieirea — a ostenit. Istoria o salută, dar o va scoate la pensie...

Incepe să se însereze...

NAVA ATOMICĂ „LENIN” A IEȘIT IN LARG!

— Ploiești-Vest...

Ce repede am ajuns!

— Cît am făcut, tovarășe mecanic?

— 51 de minute.

Un ceferist, un copilandru, se agită, țipă pe peron la mecanic:

— Mai dă-i înainte un metru, să încarce sacii.

— Hai, hai, nu mai face panoramă, îl potolește flegmatic de la fereastră Năstase. Treizeci de saci cu ardei. Destinația, Orașul Stalin.

— Fi-v-ar ardeii să vă fie, bombăni mecanicul. De ce nu mi-ați făcut semn din vreme să trag la țanc? Gata la urmă?

— Gata.

Pe Năstase l-am bătut destul la cap. Să mă duc și la Guriță. Abia acum bag de seamă că fochistul se întoarce din cînd în cînd spre mecanic și strigă: liber. *Mecanicul ori dă din cap spre el, ori spune și el:* liber.

Vorbesc cu fochistul; se întrerupe, se întoarce, zice: liber, *și iar vorbim. Cred că Guriță Constantin este cel mai vesel fochist din C.F.R. Are treizeci de ani, e bălai, cu ochi albaștri, înalt, solid și seamănă cu nu știu ce actor de cinema. O față mobilă, simpatică. Brăilean, ca și Năstase. De șase ani lucrează împreună. Dați naibii brăilenii ăștia, vioi, deștepți, iuți.*

— Tovarășe ziarist — spune Guriță, rezemîndu-se bine cu coatele de marginea ferestruicii și adăpostindu-și fața de zgură după gemulețul de cristal, — să vă spun o chestie. Eu știu ce vă trebuie... Dar să nu scrieți c-o știți de la mine!...

— Se poate? (Tovarășe Guriță, îmi pare rău, dar am să te trădez!)

— Acu' cîtva timp... liber!... *acu' cîtva timp, expresul ăsta ajungea mereu cu întîrziere la Orașul Stalin... 3-4 minute. Știți că avem și noi întrecerile noastre... cum ții mașina, cum o îngrijești, cîți cărbuni bagi, mă rog, — hei, și la cărbune trebuie să faci economii, așa-i întrecerea, care bagă mai puțin — fără să reducă viteza — cîștigă... e o șmecherie...* liber!

— Și de ce întîrzia?

— Aici e chestia. Intîrzia. Il cunoașteți pe tovarășul Covaci?

— Care Covaci?

— Covaci Gheorghe.

— A, directorul Căilor Ferate. Nu!

— Comunist vechi, mecanic de-ai noștri... Cînd a văzut el că întîrzie expresul, a venit într-o zi pe locomotivă: ce tot întîrziați, măi? Și a condus el locomotiva, mecanic buuun, și ne-a dat de gol.

— Cum v-a dat de gol?

— Nu pricepeți? Economia... cărbunele (la cărbune e un indice mare).

— A!... (auzi, brăilenii!)

— Și, ne-a spus la urmă: „bine, bine, măi... economie, economie — dar *nici așa.*

— Și cît cîștigi pe lună?

— Liber. *Băicoi. — Poftim?*

— Cît cîștigi pe lună?

— Una peste alta 1700-1800... muncă grea...

— Ce vorbești... Și șeful?

— Șeful? Nea Vasile...

Mecanicul stă pe scaunul basculant, cu arc dedesubt. Stă ca un lup. Intoarce țeapăn o față suptă, aspră, brăzdată, cu priviri limpezi, verzui. Frumos e și Năstase. Are 40 de ani și e mai bărbat. Se simte că știe și a văzut multe.

— Lasă, că-l întreb eu. Cît cîștigi pe lună?

— Două mii, două mii treisute... după caz...

Năstase Vasile are pentru cultură un respect impresionant. E un om dur, dar cînd îi vorbești de teatru, de cărți, o dată se schimbă și te privește și te ascultă cu o figură brusc luminată, plină de farmec; e o încîntare să-l vezi...

— Liber.... *Cîmpina...* Liber.

La Cîmpina, cei doi se dau jos, mai pompează ulei pe la încheieturile mașinii, mai ciocănesc roțile. Se mai atașează două locomotive Urcăm. Acum putem vorbi mai în voie. In față mai sînt patru. Dă-i bătaie.

Stăm la taifas. Guriță se uită pe geam, sau trage de mînerul sirenei. Ca să se înțeleagă cu ăilalți.

Cîte nu mi-a spus Năstase! Mi-a vorbit despre tatăl său, care a participat la luptele de la Grivița. — C.F.R.-ul e școala veche și nouă a comunismului —, despre nevastă-sa, despre fetițe (Rodica și Viorica), uneia îi place muzica, alteia dansul. Să le facă artiste? Să le facă artiste! Cînd vorbește despre fetițele lui, Năstase Vasile se înmoaie, se topește („Dacă toți bărbații din lume...”), apoi îmi vorbește despre casa lui, pe care și-a făcut-o la Orașul Stalin, lîngă a lui Guriță. Guriță și-a făcut și el casă; casă și-a făcut și Roșioreanu Ion, mecanicul care a preluat locomotiva la Orașul Stalin, și Pop Samson (e un Samson veritabil, însurat cu o impiegată din Predeal; îmi pare rău că nu am loc să vă povestesc cum a cucerit-o, cum spune el, „i-a pus acele”). Roșioreanu — aveam să aflu — are și el două fetițe. Ce-i cu mecanicii ăștia de au numai fetițe? Un plan al naturii, să-i mai îmblînzească? Și toți își fac case, copii. Se statornicesc. Pentru pace. Pentru trai bun.

— Dar așa, o întîmplare mai neobișnuită...

— Da, în gara Bobolia, în 1956, la 3 noiembrie, ora patru dimineața, am evitat un accident. Se defectase un ac. Și era cît pe-aci să intru într-un personal...

A doua zi a primit un plic cu 3000 lei.

De fapt, la început voisem să merg pe locomotivă cu Ștefan Lungu, asul mecanicilor. Dar era plecat într-o delegație. Dispecerul de la Secția Tracțiuni mă lămurise: ca să pleci cu cutare, cu cutare anume, e greu, că nu le știi ruta dinainte. Mecanicii se rotesc în turnus-uri de zi și de noapte, nu știi precis de unde să-i iei. Vin dimineața cu acceleratul, pleacă după-masă cu expresul și unde ajung, stau, se odihnesc și iar pleacă, e un circuit permanent. Dar băieții ăștia, care lucrează pe exresuri, sînt toți unul și unul. (Ascultați-mă pe mine și mergeți la întîmplare, mi-a spus.) Ceea ce am și făcut. E ca un joc. La Orașul Stalin, Năstase nu știe cine-l schimbă. Cine-o fi, cum o fi arătînd?

— Sinaia.

In Sinaia e lume multă. Străini, turiști, grupuri întregi. Nu mai isprăvesc să-și ia rămas bun. Expresul stă. Impiegatul, jos, lîngă locomotivă, un băiat subțirel, își învîrtește în mînă, nerăbdător, indicatorul:

— Hai, ia-o încetișor, că nu mai termină...

Trecem și de Predeal. Ne apropiem de Orașul Stalin. Guriță Constantin îmi arată blocurile nesfîrșite din jurul uzinelor, casele mici făcute pe credit. Ce s-a întins orașul! Năstase și-a schimbat cămașa, s-a gătit. A ajuns acasă. Fochistul face la iuțeală toaleta locomotivei, s-o predea curată. Și trebuie să-l vedeți pe Guriță Constantin cum ajunge acasă.

Expresul trece încet pe la Triaj, cutremurîndu-se la macazuri, și Guriță începe să le facă, pe mutește, semne tovarășilor săi de pe la depouri, magazii, care trebăluiesc. Se agită, surîde, dă din umeri, ridică un deget, două, face cu ochiul, cu mîna: așa și-așa; clatină din cap, ridică din sprîncene: ce vorbești? *Sau se încruntă, se miră, amenință, dă din cap: lasă că vorbim noi, chestii de-ale lor,* probleme...

Orașul Stalin.

Uite-o pe nevasta lui Năstase. Iși fac cu mîna. E grăsuță, blondă. Gospodină. Blondă e și Rodica (unde-o fi Viorica?). Imbrăcată frumos, cu cravată de pionieră, ciorapi lungi albi și cu un coșuleț roșu în mînă, de vinilin. Pe Guriță nu-l așteaptă nimeni. Lui nu-i place să fie așteptat. E tînăr. Jos, lîngă ai lui, Năstase Vasile pare stîngaci, ca un combatant trimis la vatră sau ca un marinar pe uscat. Despărțirea mă mîhnește. Ce oameni! Oare, ne-om mai vedea?

Roșioreanu Ion, noul mecanic, are 39 de ani. E îmbrăcat într-un halat gri, ca un laborant. E scund și cu o față energică de consul roman. Budu Iuliu, fochistul, e mai bătrîn și seamănă izbitor cu unul din personajele acelea ale lui Van Gogh, care mănîncă, la masă, cartofi aburinzi. Amîndoi au venit la Orașul Stalin cu acceleratul 302 și se întorc a treia zi cu expresul 32.

Acum sînt de-ai casei. Știu toate rosturile. Inchid, deschid ușile cu siguranță, știu unde e mai bine să stai...

Pornim pe cîmpia Bîrsei. Incepe să se însereze. Roșioreanu salută cantonierii, deschizînd și închizînd palma, peste bordul ferestrei, ca un general.

Trepidație nebună, fum, manometrele se bîțîie. Și inegalabila bătaie la joante, înverșunată, slăbind, crescînd, serii de note încălecîndu-se, fugărindu-se.

— Liber... Liber. *Tăcem tustrei. Sînt obosit.*

— De la București veniți?

— De la București.

— Și ce v-a venit?

— Uite — așa...

Fochistul mă poftește pe scaunul lui basculant, un disc cu un diametru de 15 cm, pe care îl șterge frumos de zgură.

— Ce-l mai ștergi...

Aplecat peste fereastră, trag pe nări mireasma dulce, crudă, plină de o vagă melancolie, a cîmpiei transilvane. Miroase și a încins, a metal încins. Abia acum simt.

N-am să uit, n-am să uit clipa cînd Budu Ilie m-a lăsat să stau pe scaunul lui de fochist. Se lăsase seara. Șinele, pe sute de metri, sclipeau verzi-purpurii. Goneam cu viteză mare. Și, legănîndu-mă încoace și încolo, pe scaunul mișcător al fochistului, m-a cuprins așa, o beție. Mi-a venit să strig, să strig și eu la un semnal, și chiar m-am întors spre mecanic și am strigat: LIBER!

Roșioreanu m-a privit surprins și a strigat și el rîzînd:

— Liber, tovarășe!...

Ormeniș, Apața, Măieruș, Vadul Roșu. Oltul. Oltul cu meandrele lui, atingînd calea ferată, îndepărtîndu-se, întorcîndu-se iarăși în bucle, leneș, negru, lin, pe sub bolți de sălcii.

Cine trece acolo, pe mal, pe cărăruie? Un biciclist. Nu-i bicicleta lui Bunty?

Cu capul întors, arcuit peste ghidon, pedalînd rar, Geo Bogza ne face semne cu mîna.

Il salut de pe locomotivă.

Constantin ȚOIU

Dansuri la Săvinești

I

Cu fruntea vibrînd se ridică din umbră uzina,
cu pieptu-ndărătnic sfidînd bătăioasele vînturi,
primind fără nici o fereastră lucirile lunii
și-aroma de iarbă suită amar din pămînturi,
cu fruntea vibrînd se ridică spre lună uzina.
Chimia pășește prin sălile fără coloane,
țițeiul greoi prefăcîndu-l în supla mătase,
cu degete moi, cu exacte mișcări diafane,
chimia severă-n halatu-i de fosforescențe,
de-un mare elan stăpînită, de-un gînd omenesc,
chimia cu soarele ei de neon, aprinzîndu-l
aici în palatul uzinei, pe care-l iubesc.

II

A fost întîi țițeiul — valuri mute,
rostogolite-n pîcle, fără-o stea.
Doar duhul său în preajmă-i zămislea
un dans ușor, curbîndu-se-n volute,
dans transparent, alunecînd prin spații,
dansul metanului, de vrăji și grații.

Și-au adunat imense eprubete
fragila, pieritoarea feerie;
din curbele mișcărilor încete,
finețe-au adunat, și gingășie.
Minuni minuțioase s-au țesut
în umbra calmă-a frunților, tăcut.

Și s-a născut mătasea ce-o privim,
cu firul ei puternic și subțire,
înconjurat de dansul unanim
și tremurînd ușor de fericire.

III

O, fetele în alb! Adolescență,
te regăsesc în dansuri lunecînd,
cu delicate înclinări, cu gesturi
scînteietoare, într-un foșnet blînd.
Plutind pe lungi alei de linoleum
trec fetele prin zumzetul egal.
Lumina de neon, ciudat de albă,
scăldînd baletul pur, industrial...
Era cîmp gol aici, cînd a rostit
Partidul, în amiaza aurie,
chemarea lui, ce-a răsunat desch
cu simplitate și cu măreție.
Și iată azi științele exacte
acționează calm, umanizate
de buclele, de miile de bucle,
nostalgice sau neastîmpărate,
pe umeri atîrnînd, țîșnind în suple
alunecări de grații, și-n spirale,
ca flăcări blonde, buclele țîșnite
de sub eșarfe și de sub basmale,
dulci arcuiri, aeriene bucle,
purtînd cu ele brizele de-afară
și un sărut, sărutu-adolescenței,
și-o mîngîiere ce-a fugit, ușoară...

IV

Trece o fată, c-un rîs de seară, în vals ușor;
fusta se umflă ca o petală, foșnind în zbor.

Poate iubirea? Fluturi albaștri. Ploi de scîntei.
Osia lumii se pleacă spre stînga,
spre inima ei.

Roabă, zeița adolescenței nu s-a știut.
Către iubire-n veșminte albe plutește mut.

Mătasea albă se zămislește azi pentru ea.
Serbarea zilei, cu-aripi deschise, spre slăvi o ia.

Ea niciodată n-o să mai știe anii cei grei...
Dragostea pleacă osia lumii spre inima ei.

V

Inăbușitul zumzet e molcom, ca-ntr-o seară
de toamnă, cu albine și cărăbuși foșnind.
Lumina vă-nconjoară molatecă, de ceară.
In calmul fără margini plutiți domol, cu jind.
Nu-s fermecate vise uzinele-grădină,
urzite din surîsuri și vrăji de-un îndrăzneț.
Alunecă baletul prin valuri de lumină.
Se-nseninează basmul ca un obraz, vedeți?
Alei de linoleum, un braț dansînd, faianțe...
Te plimbi ca printre vise, ca printre utopii.
E-o-nfiorare albă, necunoscînd nuanțe.
Nu tulburați mătasea! Pășiți încet, copii!
Nu tulburați aceste mult prea fragile fire,
rotindu-se atente, cu-ascunse tresăriri,
antene de gîngănii în aerul subțire
ce nu visează iarbă, nici palizi trandafiri;
nu tulburați mătasea ce tremură-n răcoare,
scînteietoare fire ce liniște preling,
ca-ntr-o grădină fără penumbre, primitoare,
în care nevăzute zăpezi de pace ning.

Florin MUGUR

Domnule Jean Bilaire,

(Urmare din pag. 1)

apărute în ultimii ani în presa literară romînească despre „scriitorul interzis" Chiar în revista care publică această „scrisoare" s-au tipărit cronici și recenzii la cărțile lui Panait Istrati.

Numai „Viața romînească", revista la care lucrez, a publicat în 1957—1958, trei studii ample în legătură cu opera scriitorului.

Toate cheltuielile, nu vă îngrijorați, mă privesc personal. Mă voi simți răsplătit la ideea că am reușit, cu atît de puțin, să scap un coleg de breaslă din „noaptea" care-l obsedează în forme, se pare, clinice. Articolul din „Réforme" mai deplînge faptul că nu se regăsește în Romînia de azi „efervescența zdrențăroasă" a lumii lui Istrati. E într-adevăr, aici, o... lipsă a noastră că, făcînd să dispară vagabondajul, prostituția și șomajul, mizeria pestriță a porturilor dunărene, nu am prevăzut vizita d-voastră și preferințele esetetice pe care le manifestați pentru asemenea spectacole Ne mîngîiem însă cu gîndul că Istrati, în epoca lui bună, descriind această „efervescență zdrențăroasă", această „puzderie de țipete și de revolte" din „Chira Chiralina", din „Cosma", din „Codin", din „Haiducii", nu s-a gîndit s-o permanentizeze ci să contribuie prin paginile sale la ștergerea exploatării și suferinței, acolo unde le-a întîlnit. Așa că, propunîndu-vă singur ca apărător al memoriei scriitorului, manifestați un mod cam suspect de aplicare a legatului testamentar cuprins în partea cea mai trainică a operei sale.

E ceea ce am avut a vă comunica. In nădejdea că poate țineți totuși la termenul „stimate" pe care l-ați compromis — cum se vede — sînt gata să-l așez la locul corespunzător de îndată ce veți publica retractarea cuvenită în același loc.

Al dumneavoastră

Ovid S. Crohmălniceanu
critic literar

La centenarul lui D. Th. Neculuță

— contribuții —

După cum am mai arătat și în alte ocazii, singura sursă de informații asupra vieții lui Neculuță a fost, pînă nu de mult, prefața lui Al. Constantinescu la ediția „Spre țărmul dreptății" din 1907. Știindu-l originar de la țară, — deși notează că s-a născut în „orașul" Tîrgu-Frumos, — acesta afirmase că poetul se trăgea „din părinți țărani, săraci lipiți pămîntului". Indicația a trecut, aidoma, la toți cei ce s-au ocupat, incidental sau în lucrări mai mari, de primul nostru poet muncitor. O găsim și în monografia lui I. Vitner, lucrare ce a popularizat în mare măsură datele din prefața lui Al. Constantinescu. Abia în 1949, în nota pe care am mai semnalat-o, din ziarul ieșean „Opinia" 1), se comunică pentru prima dată faptul ca tatăl poetului era de meserie cizmar, așa cum a fost găsit înscris în catagrafia meșterilor patentari din Tîrgu-Frumos, unde este trecut ca meșter de treapta a III-a, posesor al brevetului cu nr. 124. Completînd această informație prețioasă, putem arăta că nu era vorba despre o meserie exercitată la un moment dat, ci de meseria propriu zisă a tatălui. In condica din 1852 — cu șapte ani înainte de nașterea poetului — cuprinzînd **„birnici, osebite stări nesupuse dărilor" „din tîrgurile ținutului Iași"** găsim la pag. 59, în **„tabla meșterilor din Tîrgu-Frumos, ceastia galbenă"**, pe **„Toader Neculiță, meșter de treapta a III-a"**, locuind **„casa cu nr. 671"** și avînd **„patenta cu nr. 124"** 2)

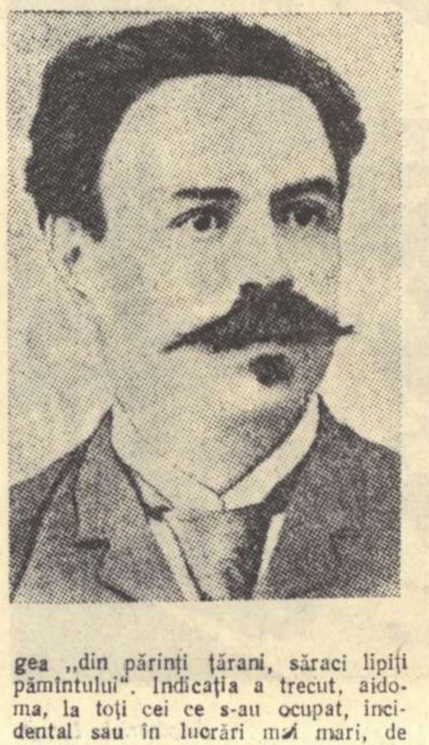

Meseria pe care poetul o va avea, deci, mai tîrziu, fusese învățată încă de mic, acasă, de la tatăl său, așa cum bănuiam în prefața ediției din 1956, pornind de la numele Aciubotăriței, sub care este trecut și poetul, în actul de naștere. Aceasta ar putea însemna că meseria era moștenită și de tatăl poetului, devenit, prin tradiție, unul dintre ciubotarii tîrgului.

Pe de altă parte, ipoteza că poetul s-ar fi numit în realitate Aciubotăriții, 3) și s-ar fi oprit la numele de Neculuță după ce mai încercase cîteva pseudonime, se cere astăzi corectată. Numele părinților era, după cum se vede din actele citate, Neculuță. (Uneori îl găsim și sub forma Neculiță 4). Că Aciubotăriții și Neculuță, tatăl, sînt una și aceeași persoană, se poate constata lesne, din compararea diferitelor date înscrise în actele parohiei din care făcea parte, sf. Neculai din Tîrgu-Frumos, unde întîlnim pe Toader și Zamfira, părinții, cu aceleași date cu Toader și Zamfira din catagrafia citată. Poetul, deci, se numea Neculuță dintru început. Alegerea unui pseudonim literar îl va fi preocupat în momentul cînd s-a hotărît să publice. De la Neculuță, va fi ajuns ușor la D. Niculescu, nume cu care semnează în revista „Icoana vremii" pe lîngă alte pseudonime cu un aer prea vădit „literar", ca D. Azur, etc. In notele ediției din 1954 ne-am străduit să demonstrăm că aceste pseudonime aparțineau lui Neculuță. Ulterior, aflarea poeziei „Doina codrului" în „Adevărul ilustrat" 5), sub semnătura D. Niculescu, poezie care mai apăruse, într-o altă versiune, în „Icoana vremii" sub semnătura D. Azur 6), va confirma, încă o dată, că pseudonimul D. Azur este într-adevăr al lui Neculuță. Oricum, cînd va începe să semneze D. Th. Neculuță nu va însemna că s-a fixat la un pseudonim, cum credeam în prefața edițiilor din 1956 și 1959, ci este doar revenirea la numele adevărat.

Stabilirea certă a profesiei tatălui are, credem, o importanță ceva mai mare decît o simplă precizare biografică. Ea arată că poetul va fi deprins încă de mic, ceva din atmosfera și mentalitatea unui meseriaș sărac („treapta a III-a") în atelierul de ciubotărie în care lucra tatăl, desigur în condițiile primitiv patriarhale ale Tîrgului Frumos din prima jumătate a secolului trecut. Oricum, el nu va deprinde mai tîrziu, la Iași sau aiurea, atmosfera muncii la bancul de cizmărie, ci va fi venit cu ea din copilărie, ceea ce va avea desigur un rol în formarea întregii lui mentalități.

Pe de altă parte, se pare că tatăl său era un meseriaș cu un oarecare spirit de revoltă, în orice caz un om care nu se sfia să-și spună părerea și să ajungă, prin aceasta, în conflict cu instituțiile sacro-sancte ale burghezo-moșierimii. O prețioasă indicație în acest sens o găsim în actele parohiei sf. Neculai din Tîrgu-Frumos, pe anul 1864. Parohia întocmea niște **„liste de mărturisiți"**, (cei ce se spovedeau la biserică) arătînd în dreptul fiecăruia, în două coloane speciale pe **„cei care merită a fi împărtășiți"**, și pe **„cei care nu merită a fi împărtășiți"**. In listele pe 1864 îl găsim pe Toader Neculuță însemnat cu un categoric „Nu", ceea ce înseamnă că intrase, într-un fel oarecare, în conflict cu instituțiile oficiale ale timpului. 7). Dacă notăm că pe vremea aceea D. Neculuță avea cinci ani, ne putem da lesne seama că în casa părintească copilul nu fusese împins spre respectul instituțiilor burgheze. Aceasta va avea, desigur, unele înrîuriri asupra formației sale ulterioare.

Socotim că aceste precizări aduc o contribuție la cunoașterea celui care a fost primul nostru poet muncitor, de la a cărui naștere s-au împlinit la 3 octombrie o sută de ani. Născut în casa unui umil cizmar din Tîrgu-Frumos, Neculuță avea să devină în mod firesc muncitor, să rămînă credincios clasei sale, să se ridice la înțelegerea luptei revoluționare pentru schimbarea societății și, primul, s-o exprime în versuri care rămîn un document impresionant al energiilor declanșate de clasa noastră muncitoare, la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru.

Mihu DRAGOMIR

---

1) „Opinia", anul 41, nr. 866, marți 26 iulie 1949
2) Arhivele Statului Iași, nr. 950, transportul 1768, opisul II/2018 (Visteria)
3) Exprimată de semnatarul acestor rînduri în prefețele edițiilor din 1956 și 1959
4) Poetul va semna și Niculuță în revista „Carmen Sylva", anul I, nrele 1, 3, 4/1895.
5) „Adevărul ilustrat", anul VIII, nr. 2369 din 13 noembrie 1895
6) „Icoana vremii", anul I, nr. 1, din 16 octombrie 1894.
7) Arhivele Statului Iași, Fond Arhivistic Mitropolia, dosare mărturisiți, nr. 5/1864, f. 23 verso.

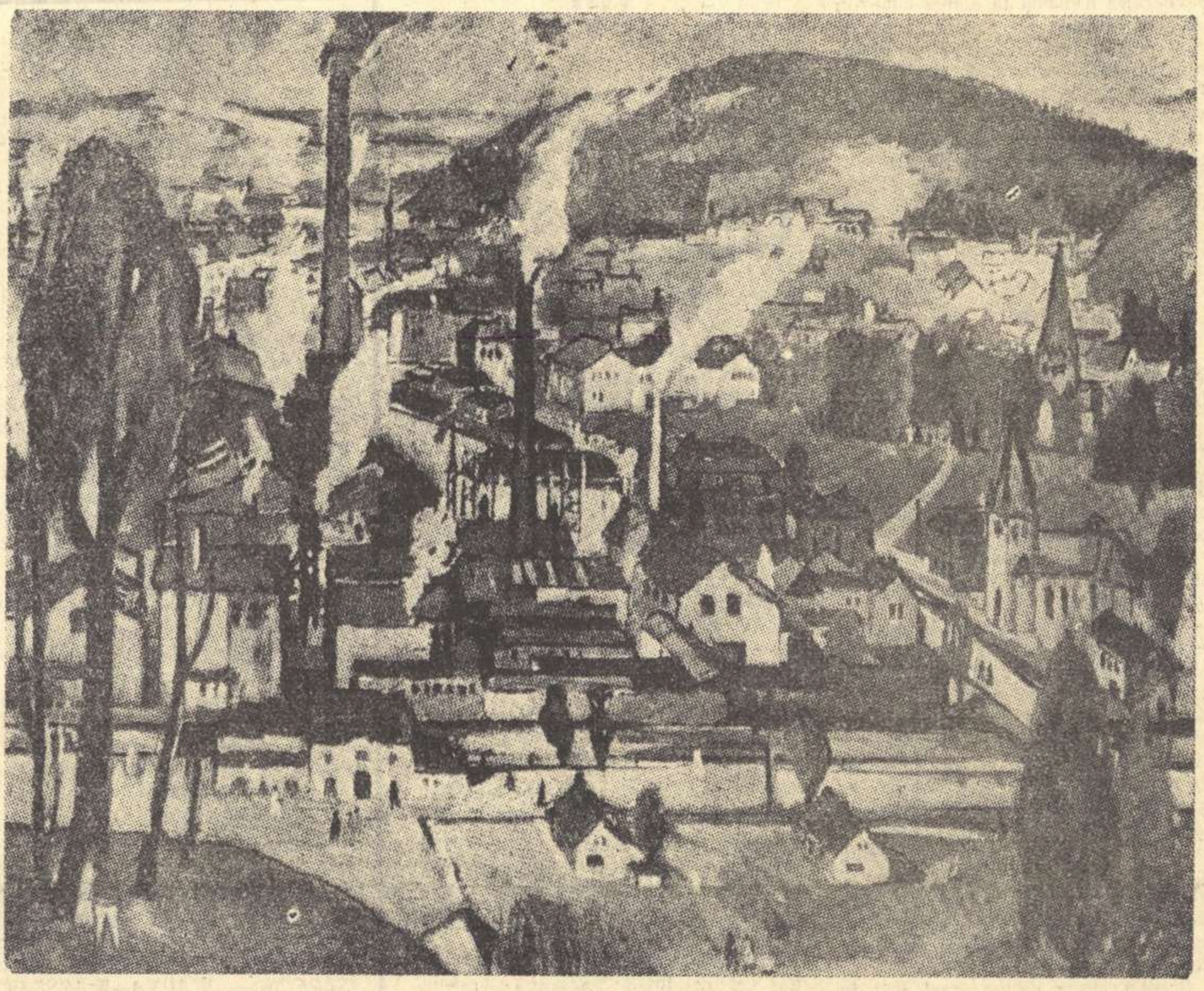

WILLI NEUBERT
(R. D. Germană)

„Turnătoriile de oțel din Thale"

LA TAIFAS

DE SÜTŐ ANDRÁS

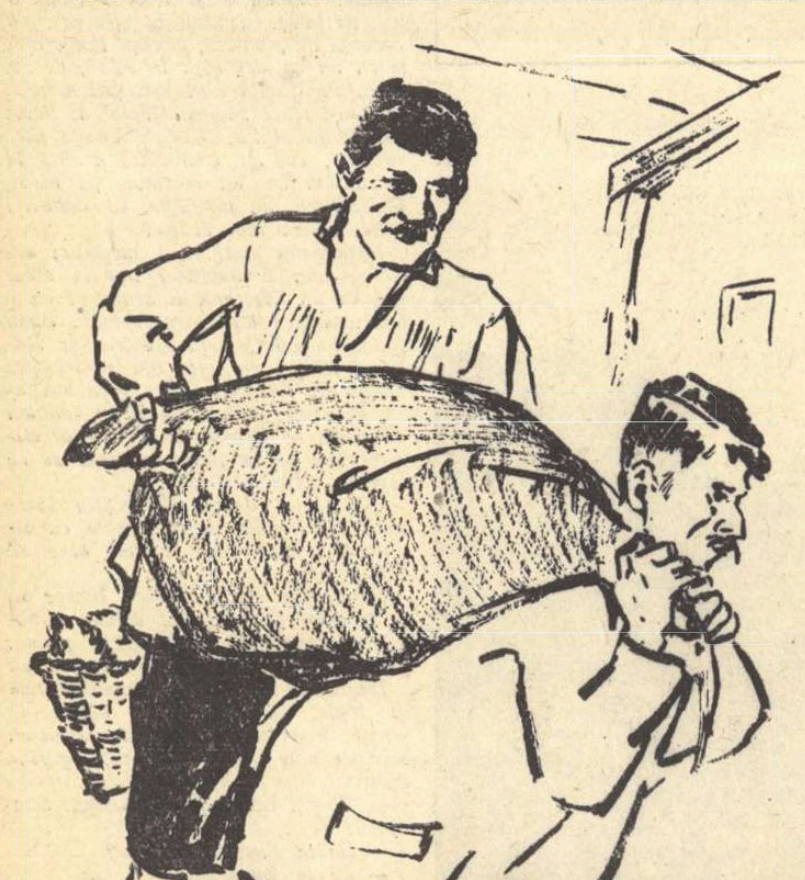

Femeia lui Agoston András privi pe fereastră și, zărindu-l pe Bodoki János, un neam de-al lor mai de departe, îi zise bărbatului, care se dezbrăcase la cămașă și desfăcea cucuruz în mijlocul odăii.

— De-abia plecă secretarul, și iacătă-l acum și pe Bodoki plecat prin sat. De bună seamă că la noi vine.

— Las' să vie, că mi ți l-oi pune eu la lucru! Să șadă colea, lîngă mine, și să-mi ajute la desfăcut. Tot n-are el, pesemne, altă treabă.

Acum, în dricul iernii, cînd zăpada scîrțîie sub ciubote iar chiciura țese dantelă sclipitoare printre ramurile copacilor, oamenii nu prea au de lucru. Dacă îi vine chef cumătrului să hoinărească prin vecini, și a mai avut — cînd cu-nsurătoarea — și norocul să brodească o femeie care nu-i strigă niciodată din prag: „Iar pleci, haimana, iar?", — apoi poate să lipsească de-acasă cît îi poftește inima, căci se cheamă că asta nu-i e spre nici un fel de pagubă.

Nevasta lui Agoston nu se înșelase. Nici nu-și isprăvise bine vorba, că se și auziră tropăieli în tindă, apoi cioc-cioc în ușă și intră, rebegit de frig, verde-albăstriu la obraz, cu urechile stacojii, pirpiriul de Bodoki, cel cu nas de cioroi și ochi de catran.

De data asta, chiar nevastă-sa-l urnise la drum: „Mă omule, pe tine prea te-au amuțit agitatorii ăia" — îi zisese ea — „te mulțumești să mormăi, să te scarpini și să oftezi. Dacă te-i ține tot așa blegos, azi-mîine o să intri și tu în colectivă. Ia-o din loc, mai vezi și tu ce-i prin sat, că acolo s-o mai găsi careva mai cu scaun la judecată. Trage și tu cu urechea, să auzi ce mai zice unui, ce mai spune altul. Intră și pe la alde Agoston András, că ăla-i din cei pe care nu pot să-i înduplece. Are el ceva în căpățîna lui, nu ca tine! Că văd că tu te tot înmoi, pe zi ce trece, ca un bostan răscopt".

Bodoki socoti că nu se cade să intri în casa omului așa, hodoronc-tronc, și să-ncepi: „Ascultă cumetre! Ce facem cu colectiva aia? Dă-mi și mie o mînă de ajutor, dacă poți. Dă-mi un sfat bun!". Totuși, ar trebui să afle cumva: cum vede cumătrul lucrurile și pe ce se întemeiază de se ține așa bățos?

— Stai jos, János, și spune ce vînt te-aduce pe la noi?

— Ia, și eu, am pornit să mai fac o leacă de *propagandă* printre oameni.

— Bine faci, János, bine faci! glăsui Agoștonoaia. Tocmai îi spuneam omului ăstuia al meu! tare bine ne mai merge în timpul din urmă! Aznoapte am visat frumos, ce-am mîncat ne-a priit, doar o leacă de propagandă ne mai lipsea!

„Ăștia-s cu capsa pusă, își zise Bodoki cu mulțumire. Asta-i ceea ce îmi trebuia ca să aflu care-i adevărul!" Işi făcu în pripă socoteala: despre ce anume vorbesc oare agitatorii la asemenea prilejuri și ce pilde dau? Și-și aminti că, deunăzi, învățătorul adusese vorba despre găini. Despre ele sporovăiseră toată după-amiaza.

— Măi, Agoston! pier și pe la voi găinile?

— In cotețul nostru-i acum liniște ca-n mormînt.

— Am auzit că cei de la colectiva din Sároș au crescut șapte sute și nu le-a murit decît un cocoș. Și ăla călcat de o motocicletă.

— Bine le mai merge acolo gaițelor, zise Agoston, și nimeni din cei de față nu-i stătu împotrivă.

— Cum să nu le meargă, dacă ăia le vaccinează și le hrănesc cu tot ce-i mai bun pe lume? Nevastă-mea — ca și a ta — nici nu bagă în seamă povețele veterinarului. Ba încă, chiar în vara asta, le-a betejit pe bietele orătănii ca pe alte alea... le-a tăiat rățuștelor pielițele de la picioare, vezi-doamne ca să nu se-ncurce cu-ale vecinilor! De-aia înotau cam într-o rînă! Un om mai cuminte mi-a zis de la obraz: „ce-ai spune János, dacă cineva ți-ar cresta urechile, ca să te recunoască nevasta cînd te-ai rătăci cumva prin iarmaroc?" Spune și tu, cumetre, n-avea omul dreptate?

— Așa cum cugeți tu, poate să fi avut dreptate, rînji Agoston la el. Da' află că noi nu ținem rațe ca să le ducem la întreceri de înot.

„Cum naiba să fi avut dreptate?" își zise Bodoki. Dar recunoscu și el pe dată sprinteneala minții cumătrului Agoston. Iată! a spus-o fără să stea pe gînduri: rața n-o ții ca s-o duci la concurs! Doar una nu se nimerea: orătăniile pieriseră pînă la una, și astfel, ce rost mai avea să zici că așa sau că altminterea?".

Cam de-astea ar fi vrut să-i răspundă. Dar Agoston, făcînd pe mîniosul, i-o luă înainte:

— Dacă vrei să vorbești de colectivă, nu mă lua așa pe departe. János! Spune lămurit ce vrei să spui. Nu umbla cu ocolișuri! Nu umbla să mă duci cu zăhărelul!

— Eu nu umblu cu zăhărelul, ei vreau să-ți spun, adică să te întreb: de ce nu intri și tu în colectivă? Nu crezi că ți-ar fi de o sută de ori mai bine?

— Nici vorbă că mi-ar fi mai bine. Dar în colectivă eu tot n-oi intra!

— Da' spune-mi, omule, ce-ai păgubi dacă ai intra?

— Petőfi Sándor avea el o vorbă — se sfătoși Agoston, împingîndu-i celuilalt, pe furiș, coșul în față, doar-doar s-o simți și-o începe să desfacă și el, că altă treabă tot n-are — zicea Petőfi așa, ci-că! libertate să aibă omul, și nevastă vrednică! Că încolo toate ar trece mai lesne!

Ei, asta era o vorbă limpede, de care Bodoki se bucură pe față. De libertate — ce-i drept — mai vorbiseră ei una-alta cu învățătorul; dar de chestia cu Petőfi nu-și amintea să fi venit vorba. Își aduse însă aminte că învățătorul îl întrebase odată: „Neică Bodoki, spune drept, cîtă libertate ai moștenit dumneata de la părinții dumitale?" Ia să-i pună și el cumătrului Agoston, chiar vorbă cu vorbă, întrebarea asta. Acela îi răspunse repede:

— Să-ți spun cu cum devine treaba: aici, în gospodăria mea îmi mulg vaca de cîte ori am poftă, iau cu împrumut de la cine mă taie pe mine capul, dacă mi-e somn mă culc și dorm, dacă mă scol, mă scol, dacă nu mă scol, nu mă scol... De-aia nu-mi plăcea, cînd eram băiețandru, nici la fabrică; mie să nu-mi buciume nimeni, să nu-mi trîmbițeze nimeni, că nu-s cal de regiment!

„Mare măgărie mai spuseși, măi cumetre", — își zise Bodoki în sinea lui. Se proțăpise și el cu d-astea mai la început, nu-i vorbă, dar fusese întrebat: bine omule, unde ai auzit tu de așa ceva? Unde ai auzit să se fi sunat din trîmbiță? Nu auzise nicăieri, da-l prostise și pe el unul spunîndu-i că acolo, unde se întîmplă atîtea și atîtea drăcării, s-ar putea întîmpla și una ca asta. De aceea mai întrebă:

— Ai văzut tu asemenea gospodărie?

— N-am văzut

— Atunci de ce zici că se buciumă? De ce grăiești ceea ce nu-i? Vorbește deschis, cinstit. Spune ce-ți zace pe inimă. Ia să te-aud! Dacă știi ceva, nu te priponi-n buciume, că vezi, dacă numai asta ți-e durerea, poți să te înscrii pe dată în colectivă, fără nici o grijă, că nu-i vorbă nici de buciume, nici de trîmbițe... Asta-i adevărul, măi cumetre.

Agoston băgă de seamă că se apucase și Bodoki cu temei de desfăcut cucuruz. Ii zise deci femeii: „Ia mai adu o felderă de porumb, să avem ce curăța pînă-om limpezi chestia cu colectiva". Și — ca să mai cîștige timp — reluă și lungi vorba de adineauri:

— Și — să-ți spun drept — nici hărmălaia nu-mi prea place. Gîndește-te: ce liniștit mai era satul nostru înainte! Nu tu automobil, nu tu moară, nimic nu huia pe aici. Acum, de cînd s-a făcut colectiva, zi și noapte huruie tractoarele, și pe deasupra și moara la fel... Nici nu pot să închid ochii toată noaptea. Pui de păsărică n-a mai rămas prin părțile noastre, atîta zarvă-i în sat. Iar cînd nu mai sînt păsărele, s-or înmulți omizile și n-om mai mînca poame. Ei, de asta ce zici? (Fă bine, ține mîna și saltă o leacă sacu' ăsta, să deșertăm porumbul!).

„Eu îl țineam de om isteț pe cumătrul ăsta al meu" — își zise Bodoki în gînd. — „Tare o fi mîncat de necazuri, de vorbește astfel. Eu mă împotriveam celor ce nu-mi dădeau pace cu colectivizarea, cu vorbe mult mai înțelepte, și le puneam așa, în gura maică-mi (bine zicea biata mama...) femeie vîrstnică și betegoasă, cu mai multă pricepere într-ale vieții!"

Desfăcură o vreme la cucuruz, în mare tăcere. Femeia căra cu vrednicie porumbul din pod — coș după coș —, Agoston doar îi făcea din cînd în cînd semn cu ochiul, pe furiș, fără ca Bodoki, afundat în gînduri, să bage de seamă.

— Ia spune, Agoston, — îi cășună deodată — crezi tu ceea ce se spune, că cei din Saros au luat douăzeci și cinci de măji de grîu la hectar?

— Le dă mîna! — zise Agoston, amenințînd cu ciocălăul pe sub nasul cumătru-său. — Cu tractoare, cu semănătoare, cu îngrășăminte chimice, cu agronomi, cu combaine la secerat, cu agrotehnică, cu împrumut de la stat, cred și eu! Așa aș face și eu douăzeci și cinci de măji la hectar!

„Care va-să-zică și el!" — tresări Bodoki —. „Iată că și ăsta crede!"

— Și mai știi că, după împărțeală, vreo douăzeci de inși și-au luat mașini de cusut și plăpumi?

— Nu-mi place să mă acopăr cu plapumă! Lîngă Sári a mea nu-mi mai trebuie nici o plapumă!

— Și mașina de cusut?

— Prea zuruie!

— Și-ăl drag de vinișor pe care și-l-au împărțit?

— Nu-i de mine! Mă face să sughit. Dacă beau două pahare, gata! Mă-nec în sughițuri...

— Și munca ușoară, cu mașinile, despre care ne vorbea învățătorul?

— Lîngă mașină omul se moleșește.

— Nici aia n-o fi drept, că prin unele părți au început să mulgă vacile cu mașina?

— E drept e drept, dar metoda n-a dat rezultate! Mi-a spus mie cantonierul, că la una dintre gospodăriile de stat o vacă l-a pălit pe mulgătorul-șef, cu piciorul, de i-a fărîmat trei coaste.

— Cum, adică?

— Stai că-ți spun: A gîdilat-o curentul electric pe la uger...

— Vezi, de chestia asta n-am auzit! Asemenea lucruri se-ntîmplă mai rar.

—Și omul moare rar, da-i ajunge și-așa!

— Nu cumva o fi murit mulgătorul?

— N-are nici pe dracu! L-au pus în ghips. (Ia ajută-mi o leacă să duc sacul ăsta în pod!).

In vreme ce se căzneau să urce scara, Agoston aduse vorba despre treaba muierilor și-și dădu cu părerea că, la colectivă fiind ele mereu în ciopor, au prilej să bîrfească pe unul și pe altul și să bage zizanii, să se țină de șăgi și de zburdălnicii, să se dea pe lîngă bărbați, purtîndu-se ca niște codane. Ceea ce, firește, nu se cade. Femeia, odată ce s-a măritat, să șadă lîngă bărbatu-său! Asta-i rînduiala!

Bodoki nu mai știa ce să creadă. Se rezimase acolo sus, în bezna podului, de horn, și căsca gura la cumătrul lui. Apoi, cătrănit de vorbele-n răspăr, se înverșună deodată să ia apărarea colectivei. Dacă nu i-ar fi sărit muștarul nici n-ar fi luat în seamă vorbele lui Agoston, ci ar fi rîs cu hohote, căci îi fulgeră prin minte că, la rîndul lui, tot cam cu chestii de-astea se încontrase și el cu învățătorul, de se făcuse de rîsul satului.

— Ascultă Agoston! — zise el cătrănit — pentru cinstea femeii, dacă de felul ei n-o are, nimeni nu poate sta chezaș. Nici chiar maică-sa, care a făcut-o. Știi ce se spunea de nevasta lui Hamari: c-a luat-o de pe grămada de gunoi, că nu știu cum și nu știu ce. Și acum, cine-o-ntrece în cinste și-n omenie? Îngerii cerului nu i-ar putea trece pe dinainte! Cealaltă, a lui Golovan, cît e ziuă, nici șaga n-o sufere. Dar cînd începe a se întuneca, e de rău! Numai cît scapătă soarele, că și-ncep să-i joace ochii-n cap, ca la alte alea! Dacă s-ar pune colectiva chezașe pentru ea, ar da faliment cît ai zice pește! Mie să nu-mi vii cu de-alde-astea! Dacă n-ai o vorbă mai ca lumea, nu mă mai ține pe mine să-ți car cucuruzu-n pod! Spune-mi lămurit: recunoști că e mai bine-n colectivă, ori nu recunoști?

— Recunosc.

— Păi dacă recunoști, de ce nu intri și tu?

— Cum, adică eu să...

— Da, da, tu! Va să zică: știi că e mai bine, dar nu îngădui ca și alții să știe, și nu vrei să te întovărășești! Omenie-i asta? „Grijania ei de treabă! Și să mai zică cineva că eu sînt ăla care se înmoaie ca un bostan răscopt!" — se ciondăni el în gînd cu nevastă-sa. — „La un asemenea cap luminat ca ăsta m-ai trimis? Va-scrisu' tău de muiere! A scos ăsta, de cînd ne ciorovăim aici, o vorbă de dai-Doamne, pe care să poți pune temei? La ce să „trag cu urechea", hai? De ce-s eu papă-lapte? Că tac din gură atunci cînd învățătorul vorbește după ființă de adevăr? Să ai tu să iei, pînă m-ei mai urni pe mine în sat după „sfaturi înțelepte"! De ce nu intri mă! de ce nu intri în colectivă?

— Pentru că am intrat de-aseară — răspunse cumătru de sus, pe glas de bas, înăbușindu-și rîsul și dîndu-se după urloi, ca nu cumva celălalt să-l pocnească.

Bodoki coborî scara cu fața răvășită. Ii era rușine că șmecherul de cumătru-său îl pusese să-i care cucuruzul, ducîndu-l cu zăhărelul ca pe-un prusti. Și era furios și pe nevastă-sa, care din „moliule" nu-l mai scoate. — Să nu mă fi luat — își zise el — dacă-s moliu!

Afară, pe prispă, îl aștepta fiu-său ăl mare.

— Hai acasă, taică — îl zorea că-i tovarășul profesor cu noi.

— Stai că viu acuș! și-oi face eu rînduială, în chestia asta, de-a rămînea de pomină...

Și plecară amîndoi, năzuind de-a lungul imașului, spre hogeagul copleșit de nămeți, care-și aștepta stăpînul, pierdut în nemărginirea albă.

In romînește de
N. A. STRAVOIU

Desen de DUMITRU ILIESCU

V. Maximilian

La sfîrșitul anului 500 al cetății București, omul V. Maximilian s-a săvîrșit din viață; omul, căci artistul a rămas mai departe printre noi prezent, prin faptele sale artistice. El face parte acum din istoria celor 500 de ani ai Bucureștiului. Aproape 60 de ani de carieră a marcat V. Maximilian cu munca și creația lui artistică, un volum impresionant de pagini ale teatrului romînesc, animînd, cu hazul lui natural și contagios, faimoasele grădini unde a răsturnat brazdă bună pentru opereta noastră, ori prin sălile de proză, unde talentul său remarcabil de mare comedian a lăsat amintiri de neșters.

La „Ambasadori", la „Rașca", la „Blanduzia", la „Carpați" ori la „Oteteleșanu", în toate grădinile acestea de teatru care aparțin, ca și Maximilian, trecutului teatrului romînesc, el a fost — alături de N. Poenaru, Băjenaru, Ciucurette, Carussy, Niculescu-Buzău, N. Leonard — unul din marii lor animatori.

Maximilian a fost un mare călător: prin multe teatre și grădini, teatre și companii. In peregrinările sale, în primele cinci decenii, două sînt companiile de care numele lui rămîne funciarmente legat: Compania Grigoriu și Compania Bulandra care — cum spune el însuși în informatele sale „evocări" — s-au distins prin activitatea lor de mai bine de un sfert de veac. Ce taină ascundeau virtuțile artistice ale acestui actor care-și găsea întrebuințarea și în repertoriul de operetă de la Grigoriu, și în cel de proză — și încă de ce calitate! — de la Bulandra? Ușurința cu care aborda și așa-zisul „gen ușor", ca și marele repertoriu, se datorește faptului că Maximilian a fost un actor multivalent, cu gamă completă, un adevărat comedian. Măiestria lui era atotstăpînitoare, arta lui era atît de bine definită încît și-a îngăduit să impună operetei știința lui actoricească, iar teatrului de dramă să-i împrumute voioșia, forța de expresie, o ureche muzicală deosebit de sensibilă și absolut necesară oricărui gen de teatru.

Pe vremea cînd Maximilian și Leonard impuneau genul operetei, aceasta era socotită un „gen minor". Amiciția artistică a acestor doi mari actori de operetă i-a dat viață și splendoare. Talentul lor muzical și dramatic, conjugat într-o neuitată armonie, a dovedit că, în teatru, nu există gen ușor ori dificil. Dacă Leonard — pentru frumusețea lui plastică și farmecul lui artistic — a fost socotit „Făt-Frumos"-ul operetei, Maximilian a fost motorul care a dat energie acestui gen socotit facil și convențional, i-a impus un stil realist de interpretare, care a coborît genul în viață. Istoria operetei se confundă la noi — în epoca de pionierat — cu viața unui N. Poenaru, N. Leonard și V. Maximilian; ei sînt cele mai proeminente figuri ale acestor vremuri de început, actori „dătători de optimism" — ca să întrebuințăm o expresie personală a lui nenea Max — îndrăgostiți pînă la absurd și nebunie de cîntec și mișcare, slujitori loiali ai unui public care se schimba și se primenea ca marea, actori populari adaptîndu-se necontenit acestuia, făcînd din arta lor puntea dintre scenă și public...

Un mare îndrăgostit de operetă a fost Maximilian, ca și amicul său Leonard. Au iubit-o amîndoi, oferindu-i totul, dăruindu-i-se cu pasiunea tinereții lor impetuoase ca unei femei pe care, dacă Maximilian a părăsit-o uneori pentru a face reverențe unei ilustrissime doamne care era scena Teatrului Național, n-a făcut-o decît din cochetărie, pentru a se reîntoarce mai pasionat ca oricînd la prima lui dragoste, — frenetica dănțuitoare și cantatrice, opereta. De altfel, el însuși a mărturisit această dulce pasiune, într-una din frumoasele sale pagini de „evocări": „Pentru mine, opereta a fost întotdeauna ca o femeie pe care ai iubit-o, te-ai despărțit de ea, dar umbli cu fotografia ei în portvizit. Sufletește n-am fost niciodată despărțit de operetă...".

L-am văzut pe Maximilian, pentru prima oară, la o vîrstă (a mea) foarte fragedă, în vara anului 1907, la grădina „Oteteleșanu", în acel parc, minunat evocat mai tîrziu de dînsul, parc „bogat în copaci mari și stufoși, cu peluze îmbrăcate în flori...", pe vremea cînd se dusese zvonul în tîrg că această luxuriantă verdeață, adunînd umiditatea din poalele norilor, amenința trupurile spectatorilor cu igrasia: „Răutăcioșii spuneau că, o dată cu biletul de intrare în parc, e bine ca spectatorul să-și ia și un bilet de băi la Tekirghiol. Reumatismul cică este sigur... Se mai spunea că este atîta igrasie și frig în parc, încît antreprenorul restaurantului Tomek (pe locul unde se află azi Teatrul de Estradă) nu cumpăra vara gheață. Lega sticlele de vin cu sfoară, le lăsa jos în parc și după un minut le ridica înghețate" (Evocări). Nu-mi mai amintesc de toate acestea, relatate atît de mucalit de autorul rîndurilor citate, deoarece eram la vîrsta cînd nu puteam reține decît impresiuni. Iar impresiunea pe care mi-a lăsat-o actorul distribuit în rolul unui bătrîn actor de operetă (Torelli, din „Fire de artist") a fost — o pot mărturisi — hotărîtoare pentru cariera mea. Copilul din stal se hotărîse, în seara aceea, să se facă actor! Mi-am confruntat mai tîrziu acele prime impresiuni cu amintirile lui nenea Max și am aflat că în seara premierei aceleia fusese avansat de la „băiat cu talent" la rangul de „actor". Am mai fost pe aproape unul de celălalt prin 1923, cînd Maximilian intra în Compania Bulandra, unde-l aștepta o mare carieră de artist de comedie, în timp ce eu plecam de acolo pentru a mă înscrie definitiv în rîndurile Naționalului.

Născută din coasta Naționalului și construită pe tradiția de repertoriu a lui Al. Davilla, Compania Bulandra a întruchipat (și a rămas ca atare în istoria teatrului romînesc) o a doua scenă națională. Aci s-a format o adevărată școală de teatru, iar Maximilian a fost unul din marii ei animatori. Aci au cîntat în orchestră roluri primașe multe din primele viori de mai tîrziu ale Naționalului, aci au fost puși în valoare marii noștri dramaturgi de azi, alături de marii clasici universali. In afară de Teatrul Național, nu a existat nici o altă companie ori teatru particular care să fi concentrat la un moment dat, și pe o perioadă de timp laborioasă, un cvartet de valori atît de mari, cum a fost faimosul și neîntrecutul cvartet format din Tony Bulandra, Ion Manolescu, Gh. Storin și V. Maximilian.

In „buletinul de naștere" al maestrului Maximilian, stă scris că s-a „născutu: Alaltă Eri, ora 5 p. M...", ursitoarele uitînd a-și consulta calendarul; dar viața — singura ursitoare realistă — a făcut ordine în cronica vremii, înscriindu-i cu litere de aur numele pe frontispiciul a 60 de ani de splendidă carieră artistică, de îndrumare și școală pentru contemporanii săi, de mărturie și pildă pentru tinerele mlădițe ale teatrului nostru de operetă și proză. Peregrin neînduplecat între operetă și teatrul de proză în viață, el a pornit în ultima lui călătorie să se așeze alături de tovarășii lui de glorie, Nicu Leonard și Tony Bulandra.

După 25 de ani petrecuți în Compania Bulandra, Maximilian și-a continuat munca artistică timp de zece ani, pînă la săvîrșirea lui din viață, în mijlocul colectivului de la Teatrul Armatei, unde cariera lui a fost răsplătită de regimul nostru de democrație populară cu cea mai frumoasă cunună: titlul de artist al poporului.

Artistul se potrivea titlului și titlul artistului. Maximilian a fost un actor în slujba poporului și un mesager al nobilelor idealuri democratice, un adevărat artist-cetățean.

In „evocările" sale, el spune undeva: astăzi, actorul îndeplinește un rol de seamă, este tribun și educator, patriot și cetățean, meseria ce și-a ales-o dîndu-i putința să vorbească publicului despre problemele esențiale ale acestuia, țintind să-l facă pe spectator mai curat, mai bun, mai inteligent și mai folositor societății".

Rîndurile acestea valorează cît trăsăturile unui autoportret.

De data aceasta, istoria a înregistrat momentul cu precizie: la plinirea a cinci veacuri de viață a Bucureștiului și începutul celui de-al șaselea văleat, — căci Maximilian face parte acum din istoria acestui oraș.

Ion FINTEȘTEANU

Un original spectacol folcloric

In sfîrșit, colectivul artistic al Sfatului Popular al Capitalei — după multe și variate încercări de spectacole — a găsit drumul sănătos al unei formații de cîntece și dansuri. Premiera „București, drag București" constituie nu numai un original și reușit debut, ci mai ales un răspuns pozitiv la ampla discuție purtată în presa noastră de specialitate, în ultima vreme, cu privire la profilul ansamblurilor profesioniste.

Pornind de la ideea valorificării poeziei, cîntecului și jocului popular, tînărul Ansamblu folcloric de cîntece și dansuri al Sfatului Popular al Capitalei a reușit să prezinte un spectacol atractiv, variat, original ca formă de prezentare și la un ridicat nivel artistic.

Primul spectacol — după cum reiese chiar din titlu — a fost dedicat bătrînei Capitale, care și-a sărbătorit cinci veacuri de existență documentară. In linii mari, prima parte ne-a evocat trecutul Bucureștilor cu nelipsitele melodii lăutărești din vremea lui Anton Pann, cu vechile cîntece muncitorești, cu dansul călușarilor și „Pristoleanca" atît de îndrăgită pe vremuri de naiștii vestiți (Angheluș Dinicu, Radu Ciolac etc.), iar partea a doua ne-a adus mesajul zilelor de azi prin intermediul cîntecelor de pace, de muncă rodnică în gospodăriile colective, de satiră socială — și al jocurilor din regiunea București. Imbinate armonios — cu ajutorul unei prezentări de calitate — cele două părți ale programului au satisfăcut cerințele artistice ale unei reprezentații festive închegate, la înălțimea forțelor profesionale de care dispune formația: prim-dirijor Viorel Doboș, maeștri de cor Marin Constantin și Ștefan Mureșanu, maeștri de dans Petre Bodeuț și Eugenia Popescu-Județ, dirijorii orchestrei populare Ionel Budișteanu și Zissu Georgescu.

Nu încercăm, în aceste rînduri, să analizăm în amănunt munca remarcabilă și efortul vizibil depus de toți interpreții, pe de o parte fiindcă emoția premierei a stăpînit puternic chiar pe soliștii cu îndelungată experiență scenică, ca Rodica Bujor de pildă, iar pe de altă parte fiindcă formula de spectacol abia se dospește și concluziile ar fi premature.

La început de drum, proaspătul Ansamblu folcloric de cîntece și dansuri al Sfatului Popular al Capitalei are, desigur, de biruit încă o serie de dificultăți. Echipa de dansuri nu este pe deplin stăpînă în mișcările de ansamblu, între soliștii de muzică populară și taraf se simt adeseori decalaje, corul cîntă în general prea tare și cu nuanțe prea puține, repertoriul popular trebuie revizuit în funcție de capacitatea interpreților (numai Ștefan Lăzărescu și Ana Pop-Corondan au fost serviți de texte corespunzătoare temperamentului lor), prezentarea programului apare inegală ca nivel de interpretare, (motiv pentru care ar fi de folosit mai mulți recitatori). Una din sarcinile de seamă, în orientarea viitoare a muncii ansamblului, socotim că trebuie să o constituie preocuparea mai fermă pentru dansul cu temă, pentru un repertoriu muzical legat de actualitate, cu alte cuvinte, pentru întărirea caracterului militant al spectacolului.

„București, drag București" reprezintă un început promițător, pe care îl salutăm cu căldură și-l recomandăm tuturor iubitorilor de artă populară.

Viorel COSMA

IURII MILIUTIN

despre

cîntec și operetă

Pe compozitorul sovietic Iurii Miliutin l-am întîlnit în holul hotelului Athenée Palace, întors dintr-o plimbare de patru ore prin cartierele Capitalei, al cărei oaspete este de la sfîrșitul săptămînii trecute. Afabil, deși discuția avea loc la o oră înaintată a amiezii, apreciatul muzician n-a pregetat să răspundă primei noastre întrebări referitoare la stadiul actual al dezvoltării cîntecului în Uniunea Sovietică.

— Cîntecul este un gen iubit, poate cel mai iubit dintre genuri. El a căpătat treptat o configurație nouă, atît în privința tematicei, cît și în ceea ce privește tratarea muzicală. Vechiul cîntec rus cînta natura, soarta omului, dragostea. Cîntecul nou se axează pe o tematică preponderent cetățenească. El vorbește despre viața nouă a oamenilor sovietici, despre faptele concrete care marchează dezvoltarea societății sovietice. De curînd, a fost publicată o antologie a cîntecului sovietic. Aci se găsesc reunite cîntece despre revoluție, despre războiul civil și eroii săi, despre primele cincinale și apoi cele apărute în anii Marelui Război de Apărare a Patriei, cîntece despre tineret, Festival și despre marile construcții din zilele noastre. Se poate vorbi fără exagerare despre existența unei istorii a societății noastre în cîntec, și acest lucru dovedește viabilitatea genului și explică succesul lui: cîntecul nu este un divertisment, ci un prieten al omului, un prieten combatant.

— Desigur că largul orizont tematic presupune și cere o varietate corespunzătoare în ceea ce privește tratarea muzicală. Credeți că se poate face o distincție între cîntecul „ușor" și cîntecul „de masă"?

— Granița este destul de greu de stabilit. Orice cîntec este „de masă", dacă este îmbrățișat de mase. Compozitorii desfășoară un evantai de stiluri și creația fiecărui compozitor de cîntece în parte tinde către o varietate cît mai mare în expresie. Evident însă, unii reușesc mai bine în cîntecele lirice, alții în cele vesele, alții în marșuri.

— Cum credeți că se poate realiza în operetă această ancorare în actualitate, care face succesul cîntecului și constituie rațiunea sa de a fi?

— Opereta, nu mai puțin decît cîntecul, trebuie să se axeze pe problemele care frămîntă marile mase. Desigur că, prin specificul ei, opereta oferă o matcă tematică oarecum mai restrînsă decît cîntecul. Măiestria autorilor — libretiști și compozitori — constă tocmai în a reda, cu mijloacele operetei, ideile importante care frămîntă masele largi.

— Ne puteți da cîteva exemple din noua creație sovietică de operete?

— Aș cita în primul rînd „Moscova-Ceremușki", prin care Șostakovici și-a făcut debutul — un strălucit debut — în domeniul operetei. Karen Haciaturian este autorul operetei „O fată simplă", inspirată din viața tineretului sovietic. Este o premieră apropiată a Teatrului de Operetă din Moscova. Anatolii Novikov are în proiect două operete, ambele axate pe teme actuale. Cu totul deosebite prin conținutul lor sînt operetele pe care le proiectează Tihon Hrennikov și Sigismund Katz. Lucrarea celui dintîi va fi o satiră la adresa unor secte religioase, iar cea a lui Katz va avea un subiect fantastic, imaginînd întîlnirea unor reprezentanți a diferite sisteme sociale și politice pe o altă planetă. Sub aparența de anticipare științifico-fantastică, opereta lui Katz urmărește o idee precisă: pacea și prietenia pot și trebuie să domnească aci, pe planeta noastră.

— Ce ne puteți spune despre drumul operetei sovietice pe planul realizării muzicale?

— Opereta — ca și muzica ușoară în general — este veșnic pîndită de primejdia clișeelor, a banalității. Eu cred că, în general, compozitorii trebuie să creeze în cît mai multe genuri. Este spre folosul lor și al genurilor în care fac „incursiuni". Astfel, nu încape îndoială că lucrarea lui Șostakovici a îmbogățit opereta noastră cu noi mijloace de expresie, fiind lipsită de formule tip, aducînd un aer proaspăt. Cu cît se vor face mai multe experiențe de acest fel, cu atîta vom avea mai multe reușite în lupta noastră pentru calitate. Trebuie să subliniez că un rol important în realizarea noilor operete de succes ale compozitorilor sovietici revine Teatrului de Operetă din Moscova, care a comandat lucrările, colaborînd apoi permanent cu autorii, de la primele schițe pînă la premieră.

— Toate aceste fapte sînt dezmințirea vie a asertiunilor după care opereta ar fi un gen învechit, ieșit din gustul maselor.

— Opereta este, dimpotrivă, un gen de mare viitor. Prin caracterul ei democratic, popular, accesibil, opereta este destinată unei largi circulații și reprezintă o treaptă spre cunoașterea altor forme, mai dificile, ale muzicii. Opereta bună nu este o distracție ieftină, ci un mijloc de cultivare a omului, de educare a lui și de ridicare spre artă. Un instrument al culturii socialiste.

Radu GHECIU

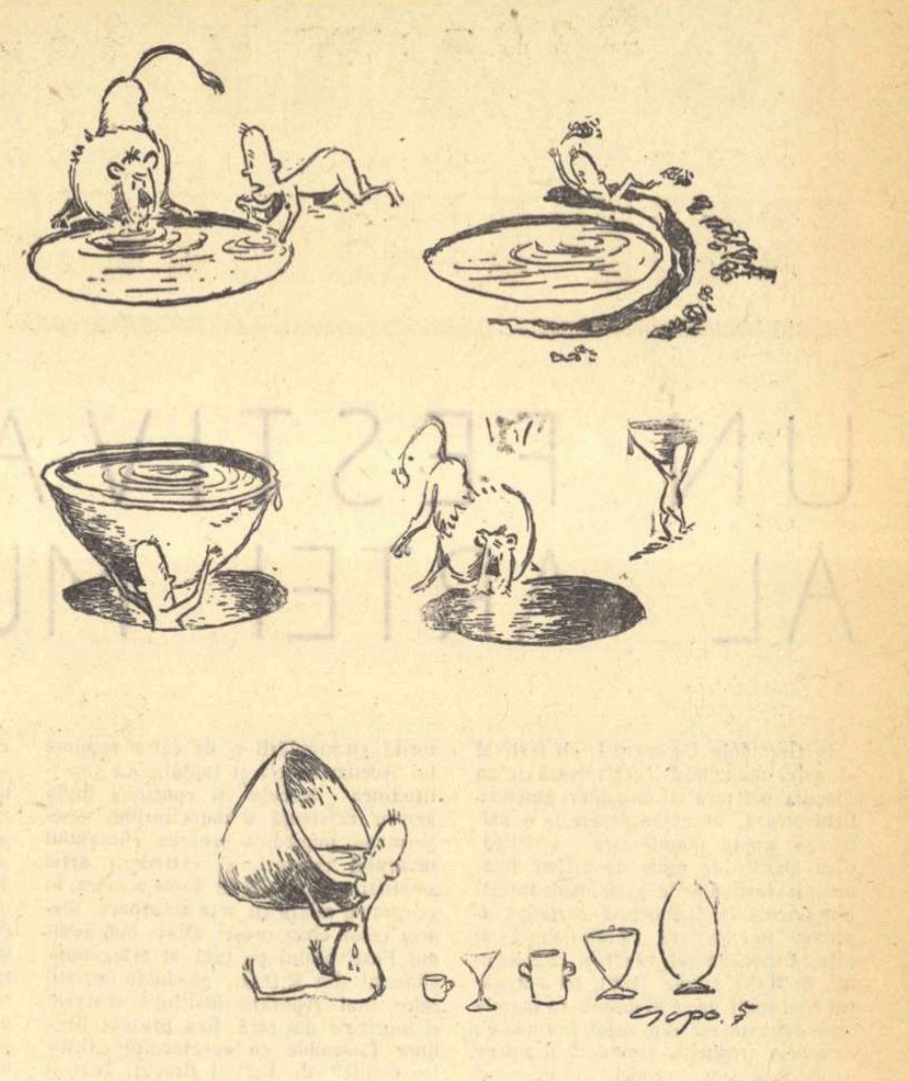

Descoperind descoperirile

Desen de GOPO

FILMUL GERMAN

„Fie că e sau nu pe placul unora, importanța victoriei noastre la Cannes trebuie privită în legătură cu recunoașterea tot mai largă a Republicii Democrate Germane ca adevărată reprezentantă a intereselor poporului german". Cuvintele lui Konrad Wolf, regizorul filmului „Stele", distins anul acesta cu premiul special al Festivalului de la Cannes, subliniază prestigiul artistic și politic pe care l-a cîștigat în ultimii zece ani, în fața lumii întregi, cinematografia din R.D.G. Și aceasta ne bucură cu atît mai mult, cu cît este vorba de o victorie obținută asupra provocărilor de tot soiul ale cercurilor reacționare din Occident, care încearcă să împiedice prezentarea filmelor din R.D.G., atît în cadrul festivalurilor internaționale (cum a fost cazul cu „Stele", inclus în ultimul moment în program), cît și pe ecranele cinematografelor din R.F.G. (4 ani a interzis guvernul federal de la Bonn pătrunderea în Germania apuseană a filmelor studiourilor DEFA și se pare că, în ultima vreme, importul acestora va fi din nou supus unor puternice restricții politice). De ce încearcă cu atîta disperare aceste cercuri să oprească pătrunderea, în țările în care cuvîntul lor este dominant, a unor opere ce s-au impus pe plan mondial? Răspunsul e simplu. Pentru că cineaștii din R.D.G. aduc în fața conștiinței popoarelor un adevăr incomod pentru ațîțătorii la un nou război mondial: amintind crimele trecute, ei avertizează energic asupra pericolului viitor. Două sînt temele care, stăpînind producția de filme a studiourilor din Germania Democrată, apar distincte și în cadrul acestei săptămîni festive a filmului german, organizată cu prilejul sărbătoririi a 10 ani de republică democratică: tema demascării ororilor nazismului, temă care a generat operele cele mai caracteristice produse de studiourile DEFA (**Criminalii printre noi, Consiliul zeilor, Ceața brună, Afacerea Blum**) și tema, de arzătoare actualitate, a înfățișării celor două Germanii, a luptei poporului din Republica Democrată Germană pentru construirea unui stat liber, puternic, stăpîn pe propriul său destin, (**Noul învățător, Locul acțiunii, Berlin, Erick Kubak** etc.). Selecția de anul acesta mai mult retrospectivă (patru din cele prezentate în ciclu sînt reluări ale unor opere valoroase) și mai puțin reprezentativă pentru stadiul actual de dezvoltare al cinematografiei prietene — prilejuiește spectatorului cîteva reflecții legate de combativitatea, forța agitatorică a filmului german și de nivelul său de realizare artistică. Unul dintre cei mai talentați regizori și scenariști ai DEFA-aei, Wolfgang Standte (autorul primului film artistic german, **Criminalii printre noi**, și al remarcabilei ecranizări după „**Supusul**" lui H. Mann, reface în **Ceața brună** atmosfera dramatică a ultimelor zile din Berlinul nazist și trezirea treptată a oamenilor din minciuna care le-a încețoșat ani de-a rîndul inimile. Reeducarea poporului tîrît într-o groaznică aventură și angajarea lui pe drumul muncii cinstite și pașnice, în spiritul adevăratei democrații și prieteniei între popoare, este țelul pe care l-au urmărit și alți cineaștri din R.D.G., în filme ca: **Familia Sonnenbruck, Familia Benthin, Viața începe din nou.** Realismul sobru, zguduitor al acestor pelicule, ura fierbinte ce transpare din fiecare cadru împotriva responsabililor ultimului măcel mondial și avertismentul hotărît al poporului german împotriva noilor provocatori sînt coordonatele pe care se dezvoltă filmele de acest gen. Gen care a culminat cu recentul film — STELE — se pare una din cele mai interesante producții cinematografice din ultima vreme.

Ca și cineaștii polonezi, germanii nu uită și nu au dreptul de a uita ravagiile pe care le-a adus omenirii spiritul militarist german. Sînt poate unice în istoria cinematografiei documentele zdrobitoare pe care le înfățișează astăzi, în fața omenirii, soții Thorndyke prin cele patru filme din seria **Arhivele vorbesc, Tu și camarazii tăi, Concediul la Sylt, Acțiunea, „Sabia teutonă"**, care demască pe actualul primar din Schleswig, criminalul de război Holstein și generalul nazist Speidel, actualmente unul dintre conducătorii Bundeswehrului și, în sfîrșit, ultima peliculă din serie, care țintuiește la stîlpul infamiei pe alt trădător notoriu, nazistul Heusinger. Este explicabilă — pe de o parte — înverșunarea guvernului de la Bonn împotriva acestor filme-rechizitorii și pe de altă parte prestigiul de care se bucură astăzi, în rîndul oamenilor cinstiți din lumea întreagă, imagini de o atare valoare istorică și umană. Numai în Cehoslovacia, mai mult de două milioane și jumătate de spectatori au aplaudat sobrietatea și talentul cu care au fost expuse opiniei publice documentele care demască celebra acțiune fascistă „Sabia teutonă".

S-au impus publicului, prin înalta lor ținută, filme artistice închinate eroilor clasei muncitoare germane, luptători neînfricați împotriva fascismului, ca filmul despre **Ernst Thälmann, Mai tare ca noaptea, Cercul diabolic**, etc.

Ne este încă vie în minte interesanta baladă cinematografică închinată revoluției germane din 1918, operă densă și originală, aparținînd regizorului Kurt Maetzig, **Cîntecul matrozilor.**

Două sînt genurile cinematografice pe care le dezvoltă, cu precădere, prietenii noștri germani: filmul istoric și filmul de aventuri, acesta din urmă inspirat din lupta de astăzi a autorităților din R.D.G. împotriva spionilor și contrabandiștilor strecurați în interiorul statului democrat. Cu toată lungimea și ritmul lor uneori trenant, cu toate scăderile în privința individualizării personajelor, cîteva filme de acest gen s-au bucurat de popularitate și în țara noastră.

Mai dificil înaintează cineaștii germani pe terenul conturării conflictelor interesante din viața muncitorului german. **Cazul doctorului Danvitz, Căsătoria Lorenz, Erick Kuback** nu reușesc încă să suplinească această lacună însemnată în tematica cinematografiei germane.

La studiourile DEFA se lucrează însă, în prezent, la cîteva filme interesante prin problematica actuală abordată, printre care cităm **Reportaj 57** și care este povestea unui tînăr ce-și găsește — după multe rătăciri — locul în societatea cinstită a oamenilor muncii din Germania Democrată. Merită, de asemenea, semnalată și ecranizarea lucrării scriitorului italian Vasco Pratolini, **Tunelul simplon**, — energică lecție de solidaritate și internaționalism proletar.

...N-au trecut decît 14 ani de cînd, pe ruinele fostei societăți de filme UFA, s-au pus bazele tehnice ale noilor studiouri DEFA. Astăzi, Babelspergul, puternic centru cinematografic, cu 13 platouri de filmare și o capacitate de 35 filme artistice anual, studiourile din Johannesberg și Köpenik, aparținînd R.D.G., produc opere de o ținută artistică, ce demonstrează forța și voința poporului care construiește cu succes socialismul.

Alice MANOIU

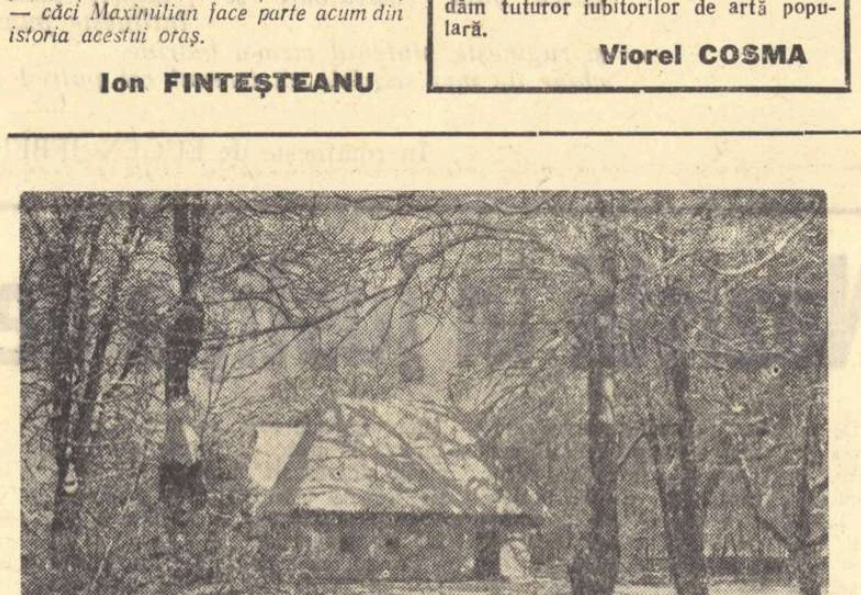

Casă autentică din prima jumătate a secolului XIX din satul Dumitra, regiunea Hunedoara. Reconstruită în muzeul satului în anul 1958

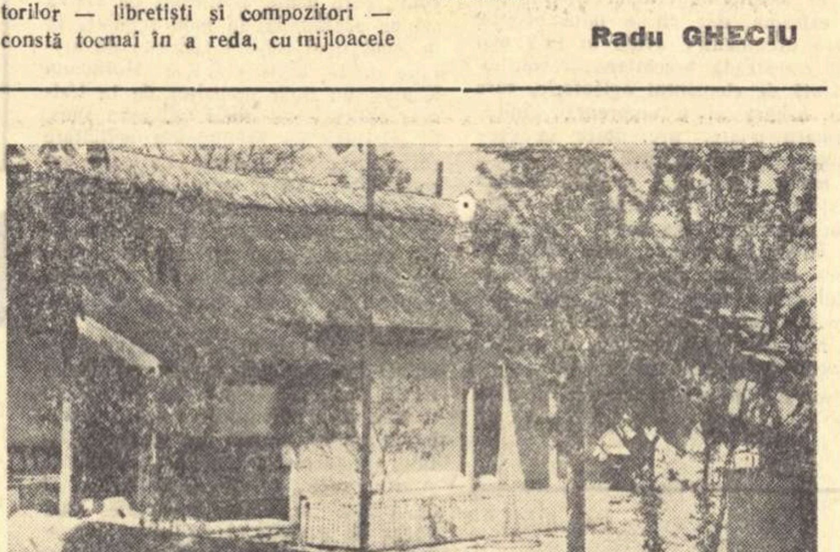

Casă de pescari lipoveni din Jurilofca, regiunea Constanța. Datează de la sfîrșitul secolului XIX (1898). Reconstruită în muzeul satului în anul 1953.

MUZEUL SATULUI, AZI

Cred că nimeni nu și-a închipuit ce rosturi va îndeplini și de cîtă prețuire se va bucura cîndva Muzeul Satului, atunci cînd un grup de tineri inimoși, printre care cel mai însuflețit era Victor Ion Popa, întocmea planuri și împărțea sarcini în legătură cu înființarea lui. De fapt nici n-ar trebui să ne mire acest lucru dacă ne gîndim că la scurtă vreme după ce muzeul a luat ființă în 1936, stăpînirea burghezo-moșierească a uitat și părăsit această „ciudățenie țărănească" înfiptă chiar în coasta Capitalei.

Dar a venit acea zi de 23 August 1944, cînd s-a pus prima piatră la temelia vieții noi, pe care poporul muncitor, sub conducerea partidului, o clădește în patria noastră, eliberată atunci. Odată cu țara care se schimba și înflorea văzînd cu ochii, creștea și se dezvolta Muzeul Satului — imagine vie și autentică a traiului, culturii și artei poporului muncitor din ultimele trei secole ale istoriei țării noastre. Cei 15 ani care au trecut de la Eliberare au însemnat o perioadă de continuă reorganizare și dezvoltare, încît în forma în care se înfățișează astăzi, Muzeul Satului poate fi socotit, pe drept cuvînt, ca o înfăptuire a regimului democrat-popular.

Așezat în vecinătatea Parcului de Cultură și odihnă „I. V. Stalin", între lacul Herăstrău și Șoseaua Kiseleff, Muzeul Satului, așa cum arată însuși numele, prezintă înfățișarea unui sat brăzdat de alei și ulițe cu case și gospodării expuse în aer liber, cu porți și garduri, cu curți și acareturi rînduite în ansambluri gospodărești după obiceiul satelor de baștină. Aceste unități complexe: gospodării, case, instalații tehnice și monumente de arhitectură religioasă, toate originale, sînt grupate după provinciile istorice: Transilvania, Banat, Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova. Grădinile de pomi fructiferi și aleile mărginite de arbori decorativi dau acestui sat original, în care s-a concentrat toată țara, o notă de realitate vie și de pitoresc. In orice casă ai intra: în cea a moțului din Sălciua, de pe Valea Arieșului, sau în cea a ciobanului mărginean din Munții Sibiului; în gospodăria moșneanului din Chiojdul Buzăului, sau în cea din Munții Vrancei; în casa lipovanului pescar din Jurilofca sau în bordeiul plutașului de pe Valea Bistriței, peste tot simți atmosfera și specificul zonei de origină a gospodăriei, specific oglindit în arhitectură și tehnica de construcție, în ocupații și unelte de muncă, în port și țesături, în ceramică și alte meșteșuguri artistice. Așa că este cu totul întemeiată întrebarea pe care mi-a adresat-o un cunoscut folclorist sovietic: „Imi prezentați o unitate de muzeu, sau am intrat într-o casă din care lipsește pentru moment gazda?"

Dintre cele 47 unități pe care le are astăzi, mai mult de jumătate au fost achiziționate și reconstruite în perioada de după Eliberare. Totodată, întregul patrimoniu vechi de construcții a fost restaurat, recondiționat și conservat. Au fost aduse monumente și construcții: din zona Petroșanilor o adevărată fortăreață de lemn ilustrînd viața păstorilor de pe versantul ardelean al Munților Retezatului și Parîngului, din Cîmpia Transilvaniei, din Deltă și zona lacului de acumulare al Hidrocentralei „V. I. Lenin" din Bicaz, — ca să nu enumerăm decît cîteva din noile achiziții. In toate aceste regiuni, nereprezentate anterior, au fost descoperite bogate și originale aspecte de cultură și artă populară.

Au fost reconstruite două gospodării aparținînd minorităților naționale: gospodărie din Sîngiorgiu de Ciuc, care aduce imagini din viața și arta secuilor, și gospodăria pescărească din Jurilofca, ilustrînd traiul și cultura lipovenilor.

Un accent deosebit s-a pus pe oglindirea diferențierii și a luptei de clasă în sînul țărănimii. In acest scop s-au adus și remontat în muzeu casa din Dumitra, raionul Alba-Iulia, casa de iobag din centrul Transilvaniei, precum și bordeiele din sudul regiunii Craiova.

Pentru ilustrarea tehnicii populare s-au reconstruit o serie de instalații de industrie țărănească — șteampuri pentru zdrobit minereu aurifer din Munții Apuseni, instalații de industrie textilă — pive și vîltori, sau cele de industrie alimentară — oloinițe, moară de vînt cherhana pescărească etc.

Colecția de obiecte a crescut considerabil. De la 400 obiecte cîte cuprindea inventarul muzeului înainte de Eliberare, colecția s-a ridicat în cei 15 ani la peste 12.000 piese de o incontestabilă valoare artistică și documentară.

In anii regimului de democrație populară au fost reorganizate și precizate înseși formele de activitate ale muzeului. De fapt, abia în această perioadă el a devenit o instituție cu adevărat științifică, încadrată cu personal de specialitate care, alături de munca cultural-educativă, întreprinde cercetări pe teren, valorifică colecțiile existente și elaborează lucrări științifice. Un loc important în activitatea sa îl ocupă cercetarea noilor aspecte de viață, care apar și se dezvoltă ca rezultat al bazei economice socialiste, în curs de consolidare în viața satului, pe baza colectivizării agriculturii. Pentru îndrumarea și stimularea noilor creații artistice, colectivul de specialitate al muzeului acordă un sprijin permanent Casei Centrale a Creației Populare. Chiar și cercetarea manifestărilor de artă populară tradițională se face nu numai pentru cunoașterea acestora, ci și pentru descoperirea și selecționarea acelor elemente valabile de tehnică, cromatică și decorație, care pot fi folosite și valorificate în noile creații.

Concomitent cu munca de cercetare științifică s-a intensificat și activitatea redacțională și de publicații. Cercetătorii muzeului au publicat o serie de studii și lucrări, iar altele sînt în curs de redactare și publicare. Cu prilejul împlinirii a 25 ani de la înființarea muzeului, care va fi aniversată în 1961, personalul muzeului își propune să redacteze un anuar, care va sublinia și mai mult etapa de dezvoltare și succesele obținute de muzeu în perioada de după Eliberare. Pe baza cercetărilor efectuate pe teren, se află în curs de redactare monografia etnografică a regiunii București, iar pe baza colecțiilor existente se redactează seria de mici monografii asupra diferitelor gospodării.

Inconjurat de dragostea și prețuirea vizitatorilor din țară, muzeul a provocat, totodată, un puternic interes în străinătate. Singurul muzeu etnografic în aer liber din centrul și sud-estul european și unul din puținele de acest gen din lume, Muzeul Satului a atras atenția specialiștilor din țările vecine și prietene și chiar din statele capitaliste, care văd în el un model de urmat în țările lor. Dar aprecierea cea mai caldă muzeul a înregistrat-o în mijlocul maselor largi ale oamenilor muncii care învață prin el să cunoască și să iubească cultura și arta populară, retrăind clipe de emoționante amintiri din propria lor viață. In 1958 muzeul a fost vizitat de peste 76.000 persoane, din care peste 20.000 străini, iar în anul în curs, pînă în momentul de față, cifra vizitatorilor a egalat-o pe cea din anul precedent.

Artiștii profesioniști și arhitecții, elevii și studenții școlilor și institutelor de artă, actorii și regizorii găsesc în materialele muzeului un important izvor de inspirație. Prin valorificarea elementelor valabile din creația artistică populară, ei reușesc să realizeze opere care să fie mai aproape de înțelegerea și inima poporului, să oglindească într-o formă accesibilă viața oamenilor muncii, pe care aceștia și-o făuresc cu mîinile lor proprii.

Boris ZDERCIUC

„discul"

Simfonia nr. 3 — EROICA — op. 55
de Ludwig van Beethoven
orchestra Capelei de stat din Dresda
dirijor: Franz Konwitschny

Pentru creația simfonică a marelui și nemuritorului compozitor, simfonia nr. 3 — EROICA — reprezintă un moment crucial, fiind prima simfonie în care personalitatea sa muzicală se dezlănțuie în întreaga ei forță și originalitate.

Plănuită la început ca o simfonie a revoluției, — „simfonia Bonaparte" —, este în cele din urmă publicată sub denumirea de **Simfonia EROICA**, avînd adăugată dedesubt mențiunea: **per festeggiare il sovvenire di un grand'uomo** (pentru a sărbători amintirea unui mare om), atît de puternică fusese dezamăgirea provocată de proclamarea lui Napoleon ca împărat al Franței, după ce la un moment dat acesta reprezentase pentru Beethoven imaginea eroului avîntat, în fruntea mulțimilor însetate de libertate.

Simfonia EROICA a fost executată pentru prima oară în anul 1805.

★

La pupitrul orchestrei din Dresda, Franz Konwitschny, puternică personalitate muzicală contemporană, animator neobosit al vieții muzicale din R.D.G., a reușit să ne dea o înregistrare neobișnuit de clară și nuanțată (din punct de vedere al calităților tehnice ale discului). Fiind printre primele discuri importate din R.D.G. el ne surprinde prin caracteristicile unui sunet cu care n-am fost obișnuiți pînă acum. Dorim colegilor de la Electrecord să-și însușească și din experiența casei de discuri „ETERNA", ceea ce nu găsim totdeauna la discurile noastre, anume puritatea de sunet și timbru în toate registrele.

(două fețe, 33 ture, 30 cm, ETERNA-Deutsche Schalplatten-Berlin, 1959).

AMATOR

10 ANI DE LA PROCLAMAREA REPUBLICII DEMOCRATE GERMANE

UN FESTIVAL AL ARTEI MUNCITOREŞTI

In Germania Democrată, un festival al artei muncitorești echivalează cu un concurs pe țară al artiștilor amatori. Echivalează, ba chiar depășește o astfel de amplă manifestare artistică. Căci alături de miile de artiști amatori, la festivalurile artei muncitorești din Germania Democrată participă aproape toți artiștii profesioniști ai țării. Experimentul văzut la fața locului, în Halle (iunie 1959), mi s-a părut mai mult decît pilduitor. In marele oraș muncitoresc din sudul Germaniei, care prin proporții, atmosferă și putere industrială s-ar asemăna cu Ploeștiul nostru — dacă în locul rafinăriilor petrolifere acesta ar avea tot atîtea uzine chimice, — am văzut evoluînd, în decurs de o săptămînă, numai... 10.000 de artiști amatori și 5.000 de profesioniști. Toate sălile, toate scenele acoperite sau în aer liber, toate piețele și parcurile vechiului oraș, care peste doi ani își va sărbători mileniul, au cunoscut în acele zile, de dimineață și pînă noaptea tîrziu, cea mai rodnică înfrățire dintre arta amatoare a unui popor de adevărați artiști și arta profesionistă contemporană, a Germaniei democratice. In aceleași proporții, fenomenul se repeta simultan în alte patru mari orașe muncitorești germane, la Dessau, la Bitterfeld, la Eisleben și Merseburg.

Aceste orașe concentrau atunci, între porțile lor, cele mai bune brigăzi artistice de agitație din fabricile și uzinele Germaniei Democrate, corurile, formațiile de dans, orchestrele de amatori care, în ultimul lor an de activitate creatoare, se remarcaseră în chipul cel mai evident. In același timp, scenele din Halle și celelalte orașe gazde făceau loc cîtorva formații artistice muncitorești din Germania Federală, e drept, acestea într-un număr infinit mai mic, deoarece „dincolo" — cum spun germanii, avînd în vedere cealaltă Germanie — dezvoltarea artei muncitorești ca fenomen de masă se află într-un stadiu embrionar, atît datorită strangulării ei de către regimul lui Adenauer, cît și faptului că incertitudinea lucrului și continua luptă pentru existență a muncitorimii vest-germane împiedică crearea climatului favorabil creșterii și extinderii artei amatoare. Și paralel cu toate acestea, în programe mixte cu arta amatoare, scenele celor cinci orașe, aflate sub semnul Festivalului pe țară al artei muncitorești din R.D.G., găzduiau artiștii celor mai reputate instituții teatrale și muzicale din țară. Era prezent Berliner Ensemble cu spectacolul „Galileo Galilei" de Bertolt Brecht, Teatrul de Operă din Karl-Marx Stadt cu opera „Pe Donul liniștit" de Dzerjinski, Orchestra Simfonică și Corul Radiodifuziunii din Leipzig, Teatrul de Stat din Dessau, Teatrul „Maxim Gorki" din Berlin, Teatrul German din Berlin cu „Wallenstein" de Schiller, Teatrul din Rostock cu „Război și Pace", adaptare după Tolstoi, și multe alte reputate colective artistice profesioniste din Germania, ca și cîteva formații din țările frățești: un grup de soliști de operă și balet sovietici, Ansamblul maghiar de cîntece și dansuri „Duna" și Teatrul nostru de păpuși și marionete, „Țăndărică". Simultan cu scena și estrada, ecranul susținea cîteva premiere cinematografice pe țară, iar sălile de expoziții, cîteva galerii de arta plastică, și de fotografii artistice.

Oricine își putea închipui că în cele cinci orașe se desfășurau două festivaluri deosebite, unul al artei amatoare iar altul al artiștilor profesioniști. Tocmai aici este ineditul experimentului. Pe scene comune, profesioniștii și amatorii evoluau în programe comune. Intr-o seară de concert, se putea astfel asculta, imediat după programul corului muncitoresc de la un Blumming din Lisa, Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii din Leipzig, iar alături de Berliner Ensamble, programul echipei artistice de agitație „Chimie, pîine, bunăstare și frumusețe" de la Uzinele L. G. Teatrul „Maxim Gorki" apărea alături de „Agit-Prop-Gruppe", Bluzele Roșii din Leipzig, ansamblul de dansuri al Miliției Populare, alături de Teatrul din Rostock.

In felul acesta, asistăm la o evidentă exemplificare a colaborării dintre artiștii amatori și profesioniștii scenelor și estradelor germane. Pentru amatori, festivalul devenea în același timp o școală, o adevărată lecție de artă. In ce altă împrejurare, formațiile artistice ale amatorilor din fabrici și uzine ar fi putut lua parte la o atît de variată gamă de manifestări artistice, prilejuite de evoluarea celor mai bune formații profesioniste din țară? Și asta, simultan cu propria lor întrecere, cu trecerea în revistă a rezultatelor obținute de artiștii amatori pe drumul perfecționării, a ridicării măiestriei lor artistice. Pentru artiștii din fabrici, din uzine ori din cluburile sătești, prezența pe același afiș alături de maeștrii genului, evoluarea într-un program comun, era o chemare la exigență și în același timp o exemplificare a unui înalt nivel artistic. Pentru artiștii profesioniști, această prezență constituia o posibilitate de contact „în mare" cu arta amatoare, devenea o invitație la o și mai strînsă colaborare cu formațiile artistice muncitorești, și un prilej de întărire a legăturilor directe de îndrumare și ajutor dat teatrului de amatori. Pentru spectatorul unui asemenea festival, experimentul îmbinării programelor artei amatoare și profesioniste nu putea fi decît un lucru extrem de interesant, mai ales că Festivalul artei muncitorești era în primul rînd destinat muncitorimii — el se desfășura nu în capitala țării, ci în cîteva centre muncitorești — constituind astfel un prilej în plus pentru ca arta capitalei și a marilor orașe să se deplaseze pe scenele provinciei.

Colț din Erfurt

Arta amatoare din Festivalul artei muncitorești de la Halle înmănunchează toate genurile teatrale, muzicale și coregrafice cunoscute de scena contemporană. De la operă și balet la estradă și teatru de păpuși, incluzînd toate formele de teatru dramatic, pînă la musichall și circ, — iată repertoriul de genuri abordate de brigăzile artistice și de agitație germane. Folclorul sătesc, atît de masiv prezent în concursurile noastre, este aici mai puțin evoluat ori... prea evoluat, încît s-a transformat întrun folclor de cartier. El ocupa nu mai mult de 10—15 la sută din programe. Cel mai interesant gen de teatru folosit de amatorii germani rămîne cel al estradei, dar cu o notă proprie foarte pregnantă: avem în față mai mult o estradă brechtiană, revoluționarizată de elementul agitatoric, care lasă asupra ei o amprentă vădită. Formații mixte, prezentate în programe complexe în care corul, dansul cu temă, cupletul, marșul, lozinca plastică, pamfletul scenic se contopeau într-o reprezentație mozaicală dar cu un mesaj unic, bine definit asupra căruia se concentra tot potențialul critic, toate teatrele care evoluau pe scenele festivalului — cultivă un nou gen de estradă, o estradă muncitoresc-revoluționară.

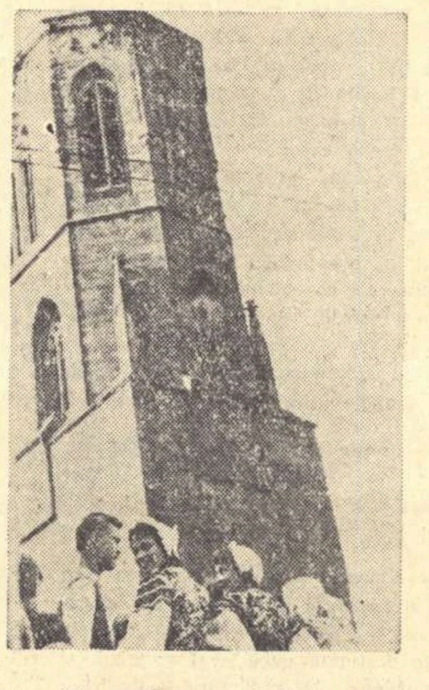

Moment de răgaz la festival

Zece mii de artiști amatori și cinci mii de profesioniști au făcut din săptămîna festivalului de la Halle, Dessau, Bitterfeld, Eisleben și Merseburg o adevărată săptămînă a artei. Peste trei sute de spectacole, cîteva zeci de expoziții de artă, numeroase premiere cinematografice, 350.000 de spectatori, acesta a fost bilanțul cifric al festivalului.

★

In Germania, am auzit deseori lozinca: „A trăi, a munci și a gîndi în chip socialist". Am văzut, de asemenea, la locul de muncă, de odihnă și creație, și „Brigăzile socialiste" din uzine. Le-am văzut întrecîndu-se în producție ca și în cultură. Căci unul din criteriile marii întreceri, la care s-au angajat brigăzile socialiste din Germania Democrată, rămîne ridicarea nivelului cultural al muncitorimii. La Bitterfeld, în Uzinele electro-tehnice E.K.B., programul de culturalizare a colectivului muncitoresc este atît de vast și de complex, încît muncitorii spun că au încheiat un adevărat „contract colectiv" cu cultura. In acele uzine, a apărut prima „brigadă socialistă", de acolo a pornit uriașa ofensivă muncitorească asupra culturii, care a cuprins apoi întreaga Germanie Democrată. Brigada de lucru se confundă acolo cu brigada artistică. Nu numai un colectiv restrîns, ci întreaga uzină face artă. Ba mai mult. In comisii, în echipele de teatru, la cercurile de artă plastică, la cenaclurile literare ori la cinecluburi muncitorii participă împreună cu familiile lor, cu soțiile și copiii. La clubul uzinei, pe tot frontul ofensivei culturale întreprinse de uzină, au acces nu numai muncitorii uzinei și familiile acestora, ci și țăranii cooperatori din satele apropiate de uzină. Cluburile munictorești din uzinele Buna Verke și Leuna — două mari combinate chimice — din regiunea Halle sînt conduse de comitete în care intră muncitori fruntași din uzine, cît și soții de muncitori, dar și țărani din satele apropiate. In felul acesta, cultura satului se apropie de cultura uzinei, țăranii se apropie și mai mult de muncitori, se naște un singur folclor, o singură artă, — arta muncitorească. La rîndul lor, cluburile marilor întreprinderi participă la patronarea cluburilor de cartier și a cluburilor sătești.

Numeroși artiști profesioniști s-au apropiat de colectivele de artiști amatori din cluburile muncitorești și cu timpul au devenit prețioși îndrumători ai acestora. La Dessau i-am cunoscut pe Walter Schmidt, unul din cei mai renumiți soliști de operă germani, care poate fi întîlnit de cîteva ori pe săptămînă, în mod regulat, în mijlocul unei brigăzi artistice de agitație de la Uzinele E.K.B. Hoffmann Klauss, un tînăr muncitor de la Uzinele optice Zeiss din Iena, mi-a spus, în legătură cu prodigioasa activitate culturală din uzina sa, pe care am constatat-o văzînd programul brigăzii lor din cadrul festivalului: „După ce clasa noastră muncitoare a cucerit puterea, după trecerea principalelor mijloace de producție în mîinile poporului, trebuie cucerită cultura. Și o cucerim"

Intrebîndu-l ce artiști, ce oameni de știință, ce savanți le patronează în uzină această ofensivă, Hoffman Klauss mi-a răspuns „Nu poate fi vorba de un «patronaj» din partea artistului profesionist sau al omului de știință asupra brigăzilor socialiste, ci de o colaborare strînsă, apropiată. Nu e vorba de patronajul intelectualilor asupra muncitorilor, ci de colaborarea dintre muncitori și intelectuali. Cît despre cei cu care colaborăm mai strîns, aceștia sînt artiștii teatrelor din Weimar și Erfurt și savanții Observatorului astronomic din Iena".

Cazul nu este izolat. La Halle, oamenii de știință de la Universitatea „Martin Luther", în primul rînd cei de la Facultatea de agronomie, colaborează rodnic cu Stațiunea de mașini și tractoare din Waldwitz ca și cu cooperativa agricolă de acolo. Profesorul Lange a devenit, în uzinele E.K.B. din Bitterfeld, un adevărat animator al inovatorismului. Muncitorii de acolo au început să-și denumească clubul, și mai ales serile de lucru alături de profesorul Lange, „Academie a întreprinderii".

„Brigăzile socialiste" din Republica Democrată Germană, a căror primă etapă în marea lor întrecere se încheie o dată cu aniversarea unui deceniu de republică democrată, reprezintă astăzi cea mai răspîndită formă de ofensivă colectivă a muncitorilor pentru cucerirea culturii. Mobilul activității lor îl constituie, pe lîngă creșterea producției și a productivității muncii, pe lîngă scăderea prețului de cost al produselor, — educarea în spirit nou, socialist, și culturalizarea la înalt nivel a colectivelor muncitorești, în așa fel încît acestea să ajungă să trăiască, să muncească și să gîndească în chip socialist.

Le-am văzut primele rezultate obținute pe tărîmul artei la festivalul din cele cinci orașe. Nivelul artistic atins de ele era uneori atît de aproape de perfecțiune, încît cu greu puteai crede că cei ce evoluau alături de cei mai mari fruntași ai scenei și estradei germane sînt niște simpli amatori, muncitori din fabrici, din mine ori uzine, sau țărani din cooperative agricole.

Iată de ce am preferat ca, în loc de dantelăria de piatră cenușie a Domnului multisecular din Halle, în loc de cele 30 de clavecine din casa lui Händel, în loc de canalele rîului Saale, să vorbesc despre acest pilduitor Festival al artei muncitorești, ținut în 1959, la Halle.

Ioan GRIGORESCU

Steagul

de **JOHANNES R. BECHER**

Cum sta răpus, tovarășii luară
Și-i puseră năframă peste chip,
Și se făcu năframa ca de pară
Așa cum sta întinsă peste chip.

Ședea străpuns de gloanțe. Fără chip.
Sta roșul steag unde-i fusese chipul.
Tovarășe, salut! Viu ca un steag,
Iți fîlfîie'naintea noastră chipul.
(1935)

Laudă comunismului

de **BERTOLT BRECHT**

Este firesc, oricine-l înțelege. E ușor.
Nu ești un exploatator, îl poți pricepe.
Iți folosește, vezi și înțelege-l.
Cei proști spun că e prost și
murdarii că-i murdar.
El e-mpotriva murdăriei și prostiei.
Cei ce exploatează spun că-i jefuitor.
Insă ei știu:
El e sfîrșitul jafului.
El nu-i o nebunie, ci
Sfîrșitul nebuniei.
El nu este enigma,
Ci dezlegarea.
El este lucrul simplu
Ce-i greu de făurit.

Durere și-ncredere

de **GEORG MAURER**

Cum pășești iar în visu-mi, Germanie! Vai, nuiaua
și cizma
îți profanează mîna, piciorul! Ți-ai însușit iar gheara
și pintenul? Și, totuși, cîntecele
cum ți-au înfrumusețat chipul!
Neckerul, Rhinul
n-au devenit fluviile unei poezii ale umanității?
Muntele Brocken nu era-n mituri învăluit?
N-aveau casele tale, deasupra porților,
etern arzătoarele roze: aici
locuia Herder, dincolo Klopstock,
și-aici, în odăița asta din Bonn,
s-a născut Beethoven?
Nu era oare pregătit pelerinajul
de dragul căruia sta gata umanitatea
cu inimi sunînd mai puternic?
Nu devenise Weimarul o-naltă Olimpie?
Și rozele sfîșiate și arse deasupra porților tale,
precum și sicriele grele, de bronz,
ale fruntașilor spiritului,
nu, oare, dușmanul tău — cum îl numeai —
le readucea pe locul statornic,
după ce însuți din loc îți clintiseși
bunii zei Lari?
N-au trebuit zeii caselor tale
să-și afle refugiu
în troienita colibă-a Uralilor și-n nepătrunsul maquis?
Pe triumfalele care de fum înnegrite, au fost readuși
în patria lor, reînălțați în templele lor arse
— și-urcară coloanele spre-un nou viitor.
Sute de brațe întinseră cei mai de seamă copii ai tăi,
o Germanie,
către popoare — și îmbrățișate au fost de popoare.
Să te desprinzi nu mai poți
din pacea umanității!
Orice nuia șuierătoare se frînge-n văzduh, cînd
întîlnește pumnii uniți,
și ruginește pintenul cizmei bătrîne,
chiar de mai scînteie ca lemnul cel putred în codrul
noptatec.

In romînește de EUGEN JEBELEANU

Literatura vieții noi în R. D. Germană

Orice analiză sau privire critică de ansamblu asupra literaturii din R. D. Germană va trebui să se preocupe și de măsura în care literatura slujește reînnoirii democrate a poporului german. Pe bună dreptate se poate deci susține că fiecare scriitor, care posedă un nume în literatura germană aparține astăzi literaturii democrate germane, sau cel puțin scrie în spiritul ei. S-ar putea ca acei care consideră scriitori autentici doar autori fasciști ca Hans Grimm, Ernst Jünger, E. E. Dwinger etc. să nu împărtășească părerea noastră, dar rămîne incontestabil faptul că, încă din anul 1920, Thomas Mann, Heinrich Mann, Lion Feuchtwanger, Leonhard Frank, Ernst Toller, Kurt Tucholski, Georg Kaiser, Erich Mühsam, Karl Sternheim, Arthur Holitscher și mulți alții erau simpatizanți ai ideilor progresiste. Acestora li se adaugă lista strălucită a celor care au aparținut sau aparțin partidului clasei muncitoare și printre care se numără unii din cei mai însemnați reprezentanți ai literaturii germane contemporane. Este vorba de liricii și dramaturgii Johannes R. Becher, Bertolt Brecht, Erich Weinert, Friedrich Wolf, Peter Huchel, Rudolf Leonhard, Max Zimmering, Hans Lorbeer și romancierii Anna Seghers, Arnold Zweig, Ludwig Renn, F. C. Weisskopf, Willi Bredel, Hans Marchwitza, Ștefan Heym, Karl Grünberg, Paul Körner-Schrader, Wieland Herzfeld, Egon Erwin Kisch — maestrul tuturor reporterilor — și, în sfîrșit, critici și eseiști ca Alfred Kurella, Alexander Abusch, Walter Victor și Bruno Kaiser.

Acestea erau numele care constituiau, am spune, capitalul fondator al literaturii noi din statul cel nou. O listă reprezentativă! Cei mai mulți dețineau un renume mondial cînd au fost chemați să contribuie la construcția unei Germanii iubitoare de pace, democrate. Trebuiau mai întîi îndepărtate ruinele morale lăsate în suflete de fascism, trebuia să se facă loc reînnoirii fundamentale a țării. Răspunzînd de îndată și cu avînt acestor sarcini dificile dar nobile, literatura primilor ani a fost o literatură a demascării, a răfuielii legitime cu ciuma brună. Au urmat primele și încă timidele încercări de stăpînire a tematicii noi: viața în gospodăriile colective, întreprinderile de stat, transformarea conștiinței muncitorilor în condițiile revoluției socialiste. In acești ani ai primilor pași pe pămîntul de curînd „desțelenit", exemplul și învățătura literaturii sovietice, cu bogata ei experiență au reprezentat un ajutor însemnat pentru scriitorii germani. Au apărut nume noi, ca ale liricilor Stephan Hermlin, Kuba (Kurt Bartels), Louis Fürnberg și romancierii Eduard Claudius, Bodo Uhse, Marie Langner, Wolfgang Joho.

Ruperea brutală a unității germane prin politica puterilor occidentale și înființarea R. D. Germane în octombrie 1949 au lărgit domeniul sarcinilor scriitorilor progresiști ai tinerei republici. Reînarmarea Germaniei Occidentale, renașterea fascismului și atragerea Republicii Federale în sfera războiului atomic au făcut ca lupta împotriva tuturor acestor primejdii și lupta pentru pace în general să devină una dintre cele mai urgente misiuni și ale literaturii. In anul 1951, apar, în Aufbau-verlag-Berlin, două antologii: „Noua lirică germană" și „Noi povestitori germani", ambele editate de Michael Tscheson-Hell. In ele întîlnim un număr considerabil de reprezentanți ai generației noi de scriitori provenind din rîndurile proletariatului muncitoresc și țărănesc, ca Erwin Strittmatter (poet și prozator), Uwe Berger, Hans Cibulka, Günther Deicke, Franz Fühmann, Heinar Kipphardt (poet și prozator), Hans Lorbeer, I. C. Schwartz, Paul Wiens și Max Zimmering.

Aproape toți, dintre cei enumerați aici, au repurtat mai tîrziu succese mari. Erwin Strittmatter ca autor al volumelor „Țăranul", „Tinko" și „Făcătorul de minuni", Heinar Kipphardt cu piesa „Se caută urgent un Shakespeare", I. C. Schwarz ca romancier, Günther Deicke cu „Dragostea în zilele noastre" și „Visul despre anul fericit", Franz Fühmann cu „Garoafa Nikos", „Călătoria la Stalingrad", „Dar ceea ce s-a creat, va dura", Hans Lorbeer, Paul Wiens, Uwe Berger și Hans Cibulka ca lirici, Max Zimmering ca liric, traducător și autor de biografii, reportaje și cărți pentru tineret.

Pe lîngă aceasta, trebuie amintit liricul, eseistul și criticul Georg Maurer, originar din Transilvania, ca autor al volumelor de versuri „Cîntecele vremii", „Patruzeci și două de sonete", „Elementele", „Elogiul Venerei" și dramaturgul Peter Hacks cu piesele „Lupta lîngă Lobositz", „Inaugurarea erei indiene", — amîndoi reprezentanți de frunte ai generației mai tinere. Menționăm, de asemenea, că Maurer și-a îndreptat îndeosebi atenția către răspîndirea în Germania a literaturii noastre romîne, clasice și contemporane, pe care o traduce sau o editează.

Pretutindeni se manifestă forțe tinere. Se remarcă romancieri noi, care privesc lumea cu alți ochi, cu ochi tineri: Bruno Apitz, autorul cărții „Gol între lupi", care, deși mai în vîrstă, a debutat de curînd în literatură, iar lîngă el apar foarte tinerii Otto Gottsche, Kurt Mundstock, Herbert Nachbar, Martin Selber, Eberhard Panitz, Heiner Müller și Helmuth Hauptmann, care promite deosebit de mult ca povestitor („Bondorf alias Jakow", „Invizibilul cu pălăria roșie") și ca reporter artistic („Călătorie în trei pe Dunăre").

Și e bine așa. S-au rărit doar, în ultima vreme rîndurile înaintașilor. Becher, Brecht, Feuchtwanger, Wolf, Weisskopf și Fürnberg nu mai sînt. De aceea este o mare bucurie să știm că există forțe tinere, viguroase, capabile să umple golurile, să-și însușească pînă la capăt lecția celor mai în vîrstă, în lupta mărcată pe care tînăra Republică Democrată Germană o duce cu atîta curaj și succes pentru construirea unei lumi noi, mai bune, mai senine.

Alfred Margul SPERBER

Naziştii în justiţia de la Bonn

De curînd, „Comitetul pentru unitatea germană" a dat publicității, sub forma unui volum, o serie de documente referitoare la justiția nazistă și la reprezentanții ei cei mai brutali, mai fanatici. Sînt astfel denunțate opiniei publice mondiale listele nominale ale foștilor judecători naziști, cît și ale crimelor săvîrșite de ei în exercitarea funcțiunii. Au fost aleși doar opt sute din cele cîteva mii pe care se sprijinea justiția hitleristă — aceștia făcînd parte din „tribunalele speciale" și „consiliile de război naziste"; cu alte cuvinte, indivizi care se bucurau de o încredere deosebită, fiind feroci apărători ai regimului de dictatură.

Numai simpla lectură a sentințelor lor îți zbîrlește părul și-ți reînvie imaginea infernului hitlerist. Fiecare dintre acești judecători are pe conștiința sa zeci și sute de asasinate. Oamenii traduși în fața instanțelor mai sus pomenite erau dinainte condamnați la pedeapsa supremă. Judecata era sumară și rapidă. Nu se acorda nici drept de apărare, nici drept de apel. Interogatorul constituia o piesă fără de valoare în dosar.

Unul din acești judecători, pe nume Ernst Lautz, fost procuror general al Reichului și prim acuzator al statului hitlerist, mergea pînă acolo cu cinismul și servilismul încît declara că „acela care are aroganța să pronunțe o judecată asupra unei afaceri (politice n.n.), pe care numai Führerul o poate decide, a și înfăptuit pregătirea unui act de înaltă trădare".

Insuși doctor Güde, procurorul general al Republicii Federale, recunoaște că „majoritatea judecătorilor și procurorilor naziști erau instrumentele nedreptății și terorii", constatînd că sînt vinovați deoarece „dreptul a pierit și, în schimb, ei au supraviețuit". Firește că doctorul Güde se mulțumește doar cu această simplă constatare, fără să tragă nici o concluzie, fără să facă nici o propunere practică în acord cu declarația sa.

Intr-adevăr, din păcate, judecătorii și procurorii naziști au supraviețuit prăbușirii hitlerismului. Ar fi fost de așteptat ca ei să fie trași la răspundere pentru ororile săvîrșite și ca niciodată să nu mai poată ocupa o funcțiune publică. De altminteri, în Decretul numărul 4 al Consiliului de Control Interaliat din 30 octombrie 1945, acest lucru este hotărît în mod expres: „In scopul înfăptuirii reformei justiției germane, toți vechii membri ai partidului nazist și celelalte persoane care au luat o parte directă la metodele penale ale regimului hitlerist trebuie scoși din funcția lor de judecători și procurori, deoarece nu pot fi admiși a ocupa asemenea funcțiuni".

Prevederea este clară și nu suferă nici un fel de răstălmăcire. In ciuda convențiilor internaționale, a obligațiilor pe care și le-a asumat în sensul democratizării aparatului administrativ, deci și a justiției, guvernul de la Bonn a încălcat în mod grosolan aceste convenții. Toți, dar absolut toți cei opt sute de naziști notorii au fost reintegrați în posturi, iar unii dintre ei ocupă poziții dintre cele mai importante în statul vest-german. De pildă, doctorul Ernst Kanter, care a cumulat nenumărate titluri sub regimul hitlerist, printre care și acela de judecător-șef al Danemarcei ocupate, are la activul său nu mai puțin de 498 asasinate, figurînd în „Cartea albă" daneză ca unul dintre cei mai crunți agresori ai poporului danez. Drept recunoștință pentru isprăvile sale, guvernul Adenauer l-a numit președinte al celui de-al treilea despărțămînt al Curții Supreme Federale, funcție pe care o deține și în prezent. Cu nimic mai prejos nu e nici Ernst Lautz, care a expediat la eșafod sute de cehi, francezi, polonezi, iugoslavi etc. Atingînd limita de vîrstă, i s-a acordat, pentru „meritele" lui sîngeroase, o pensie ridicată la 1.048 de mărci lunar, în timp ce unele dintre victimele nazismului sau descendenții lor primesc 150-200 mărci lunar.

Pe întreaga scara ierarhică, aparatul de justiție al Republicii Federale este împînzit cu foștii naziști.

Guvernul Adenauer a recurs din nou la serviciile lor, ținînd seama de experiența cîștigată și de fidelitatea față de imperialismul și militarismul german. Inainte aveau misiunea de a distruge pe adversarii politici care se opuneau războiului fascist, astăzi înlătură, condamnă și arestează pe cei care se opun războiului atomic. Cu același cinism, cu aceeași brutalitate își intensifică teroarea împotriva elementelor progresiste, desființează organizațiile democratice. Partidul Comunist German, Tineretul liber german, Societatea pentru prietenia germano-sovietică, Liga democratică a femeilor, iar în unele lăndere chiar și Asociația victimelor regimului nazist, sînt interzise. In schimb, organizațiile fasciste, animate de un spirit șovin și revanșard, se înmulțesc, se bucură de aprobarea și încurajarea cercurilor oficiale de la Bonn.

După instalarea generalilor S.S. în fruntea Bundeswehrului în vederea accelerării militarizării și înarmării atomice a Germaniei occidentale, după reintegrarea în Ministerul Afacerilor Externe și în serviciile diplomatice a vechilor diplomați naziști, după numirea în înalte posturi a foștilor șefi ai economiei Reichului, repunerea în funcțiune a judecătorilor și procurorilor naziști nu face decît să desăvîrșească procesul de fascizare a aparatului de stat vest-german.

Este, în acest act, nu numai o violare brutală a convențiilor internaționale, dar și o sfidare a suferințelor îndurate de către popoarele asuprite de naziști, trezindu-le o legitimă indignare și revoltă. O asemenea politică de provocare creează obstacole în calea unificării Germaniei, a destinderii internaționale și a colaborării pașnice. Ea este cu atît mai condamnabilă cu cît factorii răspunzători ai marilor puteri se străduiesc pentru o înțelegere, iar recentul comunicat privitor la discuțiile purtate de către președintele Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice, Nikita Hrușciov și președintele Statelor Unite, Dwight Eisenhower, a umplut de speranțe inimile a milioane de oameni care așteaptă deschiderea unor perspective luminoase pentru pacea întregii lumii.

Ieronim ȘERBU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef, adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 42 (292) — Joi 15 octombrie 1959
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

STUDIUL POLITIC ȘI CREAȚIA ARTISTICĂ

Este îndeobște cunoscut de către scriitorii noștri faptul că realitatea nu poate fi reflectată cu succes într-o operă literară — oricît de grandioase ar fi faptele în sine — dacă nu e luminată de o înțelegere adîncă și complexă a semnificației fenomenelor înfățișate. O concepție confuză, șovăielnică, superficială despre viață și societate, denaturează și sărăcește însuși conținutul esențial al cărții. Dacă ne gîndim la înaintașii noștri geniali pe plan mondial (să ne referim, spre pildă, la Balzac, Tolstoi, Eminescu) care, în ciuda unei nemaiîntîlnite puteri de creație, prezintă totuși anumite pagini, azi artisticește depășite, ba chiar supărătoare, din pricina ideilor neevoluate, retrograde sau numai plate, banale, care le-au stat la bază, ne dăm seama cu cît este mai fericit, sub acest aspect, scriitorul zilelor noastre. El are la îndemînă largi posibilități de a aprofunda știința care-i dezvăluie în mod creator motorul viu al societății, mersul înainte al istoriei, și îl face să înțeleagă resorturile adînci ale evenimentelor actuale, îl ajută să deducă viitorul, — știința marxist-leninistă.

E neîndoios că marea majoritate a scriitorilor din Republica Populară Romînă s-a pătruns de aceste adevăruri și că se situează pe pozițiile cele mai înaintate ale epocii noastre, pe pozițiile clasei muncitoare. Marile teme ale socialismului științific, ca lupta de clasă, revoluția proletară, construirea noii societăți eliberate, internaționalismul proletar, sînt prezente în poeziile, romanele, piesele de teatru ale scriitorilor romîni contemporani. Orientarea spre o problematică majoră conferă celor mai izbutite dintre opere un clocot viu și fremătător, un suflu de grandoare, o mărturie patetică a sforțărilor de a ridica arta la înălțimea evenimentelor epocale pe care le trăim.

Dacă însă, în linii mari, literatura noastră e just orientată, nu e mai puțin adevărat că, privită în amănunt, întîlnim încă atitudini confuze, stîngace, uneori eronate, în care se simte greutatea întîmpinată de scriitor în a descifra în reala lui lumină fenomenul înfățișat. Vina nu o poartă aici lipsa de putere creatoare (mă refer, bineînțeles, la lucrările de autentic talent), ci insuficienta pătrundere a semnificației istorico-sociale.

Fără îndoială că nu se poate azi concepe, la noi, un scriitor care să nu fi studiat și să nu fi asimilat în mai mică sau mai mare măsură pagini din clasicii marxismului. Poate că mai sînt încă literați care socotesc că învățătura marxist-leninistă se însușește simplist, o dată pentru totdeauna, ca tabla înmulțirii sau conjugarea verbelor. Ei uită că știința marxist-leninistă își trage tăria tocmai din faptul că nu e închisă și dogmatică, ci într-o continuă îmbogățire și evoluție, suplă și vie ca însăși viața.

După cum un scriitor, într-un reportaj de actualitate, de pildă despre Bicaz, nu s-ar putea mulțumi în descrierea lui numai cu cele văzute acolo cu cîțiva ani în urmă, tot astfel nu are dreptul să se mărginească la cele studiate într-un trecut chiar apropiat.

Lipsa de avînt pentru continua dezvoltare a cunoștințelor teoretice duce la stagnare intelectuală, la rutină, la o autoiluzionare în ceea ce privește cultura filozofico-socială, și se traduce printr-o rămînere în urmă și pe plan profesional. Dacă realitatea se transformă necontenit, nici interpretarea ei științifică și artistică nu se poate opri. Unii scriitori studiază marxismul în chip sporadic, anarhic, întîmplător sau exclusiv în funcție de subiectul la care lucrează în acel moment. Printr-o asemenea „metodă" ei își creează singuri greutăți. Studierea grăbită și ad-hoc nu permite asimilarea profundă, lenta osmoză lăuntrică, hrănirea autentică a inspirației și poate duce — și duce — la siluirea personajelor sau a situațiilor, la un retorism superficial și lozincard. Pînă nu de mult, mai circula încă printre tineri butada de o naivitate grosolană — butadă devenită de altfel „concepție" pentru unii revizioniști — că studierea marxism-leninismului nu-ți poate da talent și că au rămas atîtea opere de universală valoare ai căror autori n-au cunoscut materialismul dialectic. Ca să fie consecvenți cu afirmația de iz obscurantist, nu mai rămîne decît să susțină că paginile nemuritoare ale marilor clasici sînt rodul ignorării adevărului și nu al colosalelor eforturi de a-l atinge, prin depășirea limitelor înguste ale epocii, ale clasei și ideologiei lor. Acești tineri își închipuie poate că un scriitor este mare din pricina insuficiențelor sale și nu în ciuda lor.

Fără îndoială că învățătura nu poate da ceea ce e înnăscut, dar ea fructifică talentul, îl luminează și-l ajută să-și dea întreaga măsură sau chiar s-o întreacă, situîndu-l pe pozițiile clasei celei mai înaintate, ale clasei muncitoare, pe pozițiile zilei de mîine.

Trebuie să recunoaștem, de altfel, că din ce în ce mai mulți scriitori înțeleg că o însușire temeinică, organizată, îndrumată și controlată, pe bază de lecturi planificate sistematic și de discuții colective, a marxism-leninismului, le este absolut indispensabilă. Dacă orice om al muncii din țara noastră are ca sarcină să ajungă un constructor conștient al socialismului, cunoscător al legilor de dezvoltare a societății, cu atît mai mult acest lucru se cere scriitorului care are misiunea să contribuie la făurirea de suflete noi.

Anul școlar trecut, în ciuda unei frecvențe încă nesatisfăcătoare, datorită în parte și unor cauze obiective, în special numeroaselor deplasări pe teren, a înregistrat totuși la Uniunea noastră un progres simțitor în ceea ce privește organizarea învățămîntului de partid, a disciplinei și spiritului de răspundere în această direcție.

Socotesc că datorită și acestei împrejurări tocmai anul acesta a adus și o recoltă mai bogată de titluri apărute în edituri, precum și o creștere calitativă a lucrărilor.

E de la sine înțeles însă că scopul învățăturii marxiste nu este numai acumularea de cunoștințe, ca atare chiar dacă ele se reflectă cu un anumit succes în scrierile de actualitate. Ea vizează la transformarea revoluționară a însăși ființei noastre morale. Insușirea acestei științe contribuie hotărîtor la crearea omului nou, la smulgerea din suflete a tristelor deprinderi ale trecutului, a resturilor de individualism îngust, de egoism și rivalitate măruntă, a invidiei și spiritului de clică. Ea tinde să făurească acel tip de scriitor lucid și conștient, devotat pînă la abnegație cauzei comunismului, capabil să dovedească prin toate manifestările sale atașamentul pentru cauza oamenilor muncii, pentru pace, demnitate și progres. Republica Populară Romînă este îndreptățită să ceară artiștilor săi un înalt nivel de conștiință revoluționară, iar datoria noastră de onoare este să ne străduim din toate puterile spre a-l ajunge.

Letiția PAPU

Unicul viciu al tineretului occidental

Se pare că domnul Arthur Koestler și-a părăsit sau suspendat preocuparea de predilecție, calomnierea rafinată a comunismului, spre a se dedica moravurilor, observației omului. Este, așadar, și un „moralist".

Potrivit celor scrise în al său Portrait robot du jeune européen, *noua generație occidentală este tăcută, serioasă și prudentă. Tînărul i se pare scriitorului sus-numit afabil, dar „neangajat", apolitic, ignorînd răul secolului nostru (politica, după cum se sugerează) și neavînd decît un viciu: viteza. Ii place febrilitatea și nu se gîndește la căsătorie decît atunci cînd cineva îi asigură un apartament bine utilat, jucîndu-se în dragoste, fără să iubească, deși, așa cum ne asigură autorul rîndurilor citate, e un om serios, al cărui cuvînt de ordine e nici mai mult nici mai puțin înțeleptul, dulcele, moalele slogan: cultivă mica ta grădină!*

Nici libertini, nici revoltați, băieții și fetele de 20 de ani au un singur idol: Sagan, fata melancolică, fata cu succes, replica feminină a lui Wilde (vai, ce eroare!). „Generația expresionistă", cum se numește pe la Viena, dacă țin bine minte, este indiferentă și își petrece vremea în baruri, bînd whisky sau coca-cola, flirtînd și plictisindu-se între partidele de tenis și reuniunile cu dans. Imunizat (așa crede dînsul) împotriva ismelor, *nici huligan, nici teddy-boy, adolescentul apusean visează o familie.*

Să mă ierte domnul Koestler, dar asta înseamnă a privi viața pînă la umbra picioarelor. Din rîndurile sale nu lipsește o oarecare melancolie, o tristețe chinuitoare pe care am deslușit-o și în cărțile contemporane, venite dintr-acolo.

E o pierdere de direcție, o pendulare în gol, o disperare, dar numai a unei categorii de tineri, a unei infime părți a noii generații occidentale. Să se fi terminat oare cu scandalurile în lanț, iscate în cercurile cele mai înalte din pricina unor feciorași de bani gata? Să se fi epuizat toate baletele roz ce aduceau corupția pînă la vîrste rușinoase? Să nu se mai fi devastat nici o sală din Londra în delirul rock-ului? Nu-mi vine a crede că generația atomică, hrănită cu romane pornografice, a renunțat la agitația paranoică, la crima gratuită, atît de veche chiar în literatură. Un arbore hrănit cu sevă imundă nu poate să dea decît un fruct hidos și amar.

Altul însă e chipul tînărului contemporan și asta o spun chiar voci din Apus. Nu s-a revoltat oare cineva împotriva cinismului domnișoarei Sagan? Nu se aud în Apus glasuri care protestează: Nu ne recunoaștem! Noi nu sîntem așa! Domnul Koestler n-a vrut să vadă chipul tînărului european, el a făcut portretul tînărului unei anumite societăți burgheze, portretul unor băieți fără ocupație. Viața e atît de frumoasă încît în ea rămîne foarte puțin loc pentru tristețe atunci cînd muncești și realizezi ceva.

N-am să țin predici de aici nimănui. Fiecare și-a ales modul său de viață și îl privește dacă e mulțumit că e trist sau dacă preferă bucuria sentimentelor înjositoare. Printre noi se mai găsesc, e drept, dar din ce în ce mai puțini rătăciți, visînd la modul de viață occidental, adică la o existență inutilă. Nu rarii nibo *(d-l Koestler folosește un termen sovietic) autohtoni, adică acei tineri asociali și indiferenți, ce nu cred nici în dumnezeu, nici în dracul, sînt caracteristici pentru societatea noastră. Problema rămîne aceea ca uscăturile găsite în orice pădure să fie cît mai puține — și educația ce se face tinerilor în Romînia e o garanție că superbul crîng uman va crește puternic.*

Am cunoscut mai demult, în anii de dominație a burgheziei, sceptici de profesie, cu lumînări la nas, cum se spune, îmbătrînind cu degetul în gură, stîlpi de cafenea cu maculatura lui Giurgea în buzunare, filozofi existen-

Eugen BARBU

(Continuare în pag. 2)

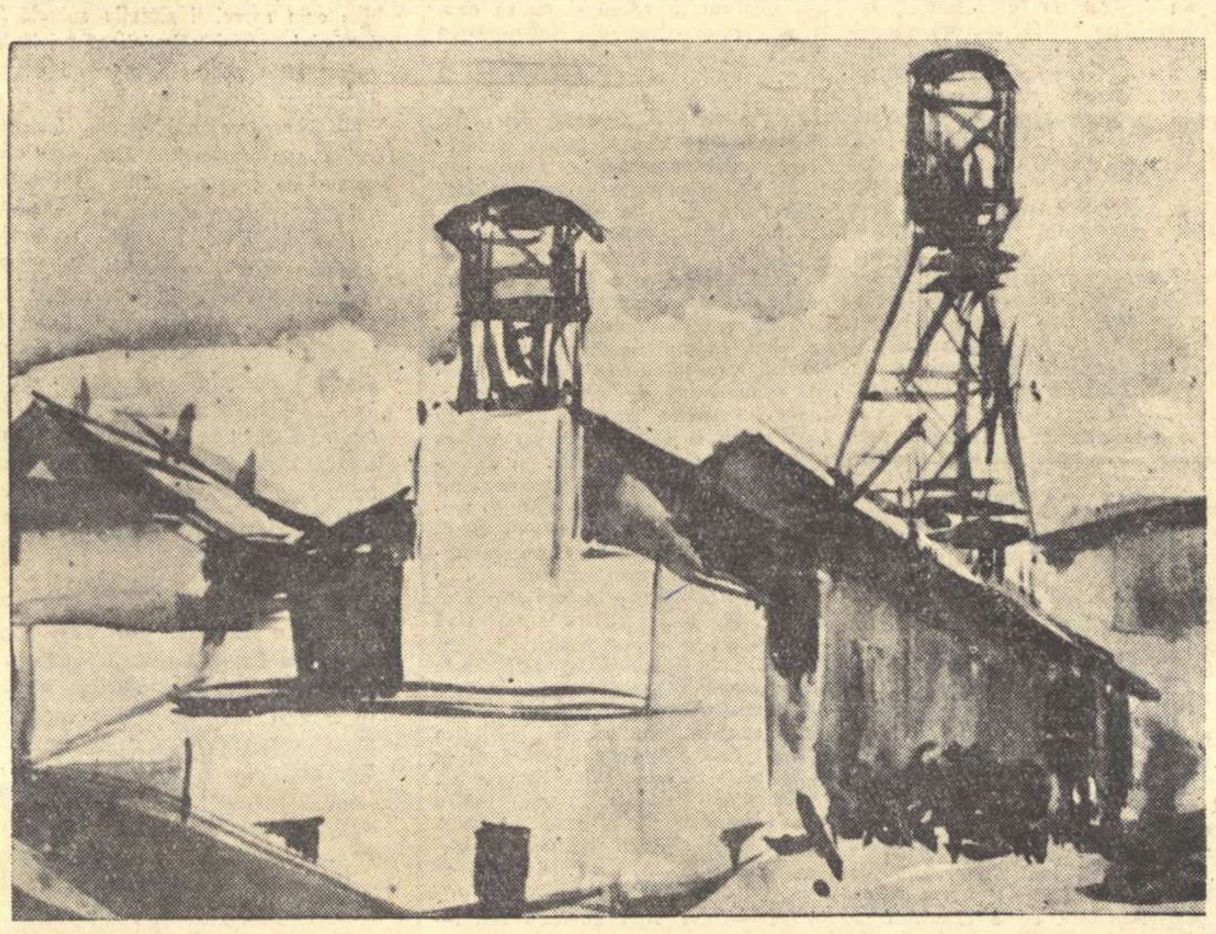

CORNELIU BABA „Studiu"

Basorelief

Pe crestele Carpaților, în stînci,
In piatra lor cu așchii de sidef,
Aș vrea să sap în dăltuiri adînci
Suita unui basorelief.

Din trunchiul drept de secular molid
Să-mi făuresc, dibaci, înalte schele
Pe stîncile abrupte ca un zid,
Cu creștetul pleșuv pierdut în stele.

Pe unde-a fost a neamului meu vatră,
De la Ceahlău și pînă în Negoi,
Carpații toți să-mi fie bloc de piatră
Ca pe măsura oamenilor noi.

Ca un gigantic, milenar panou,
Doar uriașele-i dimensiuni,
Putea-vor să cuprindă omul nou
Și fresca lor întreagă de minuni.

Nu-i altfel bloc de piatră ce-ar putea
Să prindă uriașa lui făptură
Și tot ce-a făurit în țara mea,
Și clocotu-i de dragoste și ură.

Doar tot masivul dincolo de brazi,
Vegheat de zboruri pure de hultani,
Putea-va prinde faptele de azi
Din leatu-acestor cincisprezece ani.

Printre aceleași nalte stînci răsună
Nestinsele ecouri de milenii,
Cu melodii din doina cea străbună,
Din vremurile moarte de bejenii.

Tot în aceste stîncării sînt scrise
Străvechile nădejdi de libertate,
Eroicele panoplii de vise
Și catastiful luptelor purtate.

Să fie-n veci de-acuma laolaltă
Cu cronica acelor sfinte pagini,
Săpate de aceleași mîini și daltă,
Și măreția noilor imagini.

Se va-ntregi astfel întîia oară
Istoria cu al ei năpraznic drum:
Fierbințile nădejdi de-odinioară
Cu marile victorii de acum.

Intîia rază-n fiecare zi
Va lumina, sus, marile contururi,
Și omul nou din frescă va zîmbi
Și faptele-i vor străluci de-a pururi.

Aș vrea să-l fac, privind în depărtări,
Sub un văzduh albastru, fără nor,
Ca un străjer al scumpei mele țări,
Cu ochii ațintiți în viitor.

Vor trece chipurile vii prin noapte;
Incununa-vor zorii a lor frunți.
Cine-ar vroi să șteargă ale lor fapte,
Va trebui să prăbușească munți.

Demostene BOTEZ

DIVERSIUNEA ZILEI LA O.N.U.

Vizita lui N. S. Hrușciov în Statele Unite a avut succes. Cuvintele, umorul, gesturile umane ale lui N. S. Hrușciov au avut succes. Propunerea extraordinară a lui N. S. Hrușciov de a se înfăptui dezarmarea generală și totală a avut succes.

Pe unii, succesul acesta i-a bucurat. Ințeleg prin unii, vreo 95% din populația globului, de pildă cetățenii sovietici care știu ce înseamnă războiul, americanii care l-au salutat pe Hrușciov în gările Californiei, pescarii norvegieni care-și văd de viața cea de toate zilele, sau noi, meseriașii condeiului, care pregătim, în clipa cînd scriu rîndurile, numărul 42 din „Gazeta literară". Din vizită s-au născut speranțe: Va lua sfîrșit războiul rece?

Pe alții, succesul acesta nu i-a bucurat. Ințeleg prin alții, vreo 5% din populația globului, adică cetățenii americani care se ocupă cu fabricarea bombelor atomice, cetățenii din Germania Occidentală care se ocupă cu fabricarea de ațîțări, precum și alți cetățeni care se ocupă cu ceea ce se ocupă cetățenii de mai sus. Din vizită s-au născut spaime: Va lua sfîrșit războiul rece?

*

...Atunci a fost organizată rapid o diversiune. Se știe ce înseamnă o diversiune. Lumea se gîndește la ceva anume, iar cineva, interesat foarte ca lumea să nu se mai gîndească la ceva anume, încearcă să abată privirile înspre altceva. E un mecanism psihologic, lesne de mînuit pentru cine știe tehnica. Am văzut cu ani în urmă un gangster fugind cu prada din Calea Moșilor, pe Armenească. Patru sau cinci, treziți de țipătul victimei, îl urmăreau. Atunci, un cineva, dovedit pe urmă a fi complice, a strigat: A luat-o pe bulevard! Evident, urmăritorii au schimbat direcția, apucînd-o pe bulevard. Era o diversiune. In timpul dictaturii carliste, lumea se gîndea la șomaj, la afacerea Skoda și la primejdia războiului. Atunci, cineva a strigat: Petrache Lupu a vorbit cu „sfîntul"! Și gîndurile au fost întoarse — o clipă — de la un război mondial la un cioban. Era o diversiune. In luna octombrie a anului 1959, lumea se gîndește la rezultatele și mai ales la perspectivele bune ale întîlnirii Hrușciov-Eisenhower, la dezarmare și la spargerea „gheței". Atunci, cineva strigă la O.N.U.: Să discutăm despre Tibet! Și gîndurile au fost răsucite — prin mecanica votului — de la salva-

Al. MIRODAN

(Continuare în pag. 2)

ASUPRA STADIULUI ACTUAL AL POEZIEI NOASTRE

DISCUȚII

Privită global, lirica noastră actuală și-a dobîndit orientarea ideologică justă și nimeni nu poate contesta acest fapt fundamental. Participarea ei la opera de construire a socialismului, în plan suprastructural, e directă și împrejurarea se ilustrează — în primul rînd — printr-o tematică vie, străbătută de seva actualității, reflectînd cele mai pregnante procese sociale în curs, de pe poziția clasei muncitoare. Ascuțișul satiric îndreptat împotriva trecutului retrograd, celebrarea muncii creatoare în cadrul socialismului, glorificarea eroilor din ilegalitate, transformarea conștiinței sociale a oamenilor, lupta pentru pace etc. constituie preocupările permanente ale poeziei actuale. Legarea ei de viață, de ultimele evenimente politice și sociale e atît de evidentă, încît aproape nu mai e necesar să prezentăm ilustrații ușor de citat din poezia lui Beniuc de pildă, din cea a lui Marcel Breslașu, a Mariei Banuș, a lui Victor Tulbure, Mihu Dragomir, Eugen Jebeleanu, a Veronicăi Porumbacu, prea cunoscute spre a mai fi încă o dată pomenite aici. Să ne referim numai la recolta ultimelor luni, la volumele scriitorilor mai sus citați, la „Cu un ceas mai devreme", la „Torentul", la „Surîsul Hiroshimei", la „Oameni și dragoste", la „Intoarcerea armelor", la „Eu nu cînt că știu să cînt" (titlu din păcate cam greoi) etc., și vom avea concentrată aici esența ultimei ore lirice cu tematica ei vie, cu spiritul ei partinic ferm, cu strădania de a-și perfecționa măiestria artistică.

Orice istoric literar, oricît de pretențios și avar ar fi, nu poate trece peste fapte, nu poate nega realități spirituale, nu poate ignora succese vădite, intrate de pe acum în conștiința publică. Ceea ce nu înseamnă, desigur, că s-a făurit deja „cea mai bună dintre toate lumile posibile", că sarcinile poeziei au fost epuizate fără rest și că poeții ar avea doar „misiunea" de a se autorepeta într-o atmosferă de beatitudine absolută.

E timpul să ne oprim o clipă, să nu ne mărginim doar la scrutarea admirativă a trecutului apropiat, să depășim faza mulțumirii de sine și să supunem peisajul poeziei noastre contemporane unui examen critic, cu scopul sprijinirii perfectării lui calitative, ceea ce îi va mări concomitent — desigur — eficacitatea ideologică. Nu vom poposi la amănunte, la cutare sau cutare deficiență vădită în cîteva cazuri particulare ușor de semnalat, ci ne vom referi deocamdată la o serie de linii mari.

Nu e potrivit să ne reamintim — cu acest prilej — esența însăși a poeziei, alcătuirea ei specifică, să ne întrebăm în ce măsură unele poeme ale vremii noastre realizează tendințele de totdeauna ale lirismului autentic?

O trăsătură fundamentală a adevăratei poezii lirice a fost — în toate epocile — prezența răscolitoare și năvalnică a afectivității. Secolele poeziei propriu-zis clasice, din antichitate și pînă în veacul al XVIII-lea, cuprinse de vîltoarea raționalismului, n-au iubit prea mult lirica și de aceea teoreticienii ei, de la Aristot și pînă la Boileau și Batteux, n-au discutat prea entuziasmant despre revărsarea tumultuoasă a sentimentului în poezie. Abia romantismul, sprijinit în parte de unele tradiții ale Renașterii lui Dante sau Petrarca, a declanșat năvala afectelor, eliberîndu-le de sub apăsarea artificialității feudale și de sub jugul comunității medievale, care încătușase individualitatea. A izbucnit, prin urmare, abia atunci adevărata poezie lirică ce murmura mai înainte în surdină, acoperită de ghețurile încremenite ale raționalismului prea abstract. Lirismul presupune deci clocotul sentimentului, dar nu în sensul — de pildă — al purismului lui Valéry, pentru care poezia dezvoltă doar o exclamație, „strigăte, lacrimi, săruturi, suspine", și nici în sensul simbolismului, care coboară sentimentul în subconștient și-l leagă de zona inferioară a senzațiilor. E vorba, într-o poezie lirică sănătoasă cum este cea a realismului socialist, nu de sentimentul izolat, artificial, ci de cel prins în pînza contactelor lui firești cu lumea ideilor și cu tendințele voliționale ce alcătuiesc unitatea indisolubilă a vieții psihice, dialectica lăuntrului nostru sufletesc. Poezia lirică e, prin urmare, un gen literar complex și complet ce se dezvoltă pe baza afectului, dar nu neglijează — în nici un caz — forțele intelectului și ale voinței.

Lirica noastră contemporană vădește și ea — în realizările ei majore — acest fundamental element al sentimentului, ceea ce e cu totul firesc dacă ne gîndim că marile strădanii ale lumii socialiste nu pot să nu declanșeze adînci și vibrante emoții, vehiculînd în același timp tezaurul de idei al marxism-leninismului.

S-au ivit totuși uneori și se mai ivesc încă lacune, suspendări ale emoției reale, căderi în convenționalism și peste clocotul firesc al sentimentului se așterne poghița, mai mult sau mai puțin groasă, a unei răceli artificiale. Cine n-a simțit cum poema cutărui sau cutărui poet lunecă pe luciul spiritului nostru fără a-l tulbura, fără a-l angaja în vreun fel, ca un îndepărtat fenomen astral care nu ne excită decît curiozitatea intelectuală? E, limpede, o piesă confecționată, cu o tematică justă și actuală, cu o dezlegare ideologică ireproșabilă, dar care nu izbutește să comunice adeziunea poetului la subiectul său, să determine vreun început de acțiune. Exemple de acest fel au fost citate de numeroase ori în critica noastră și vom reaminti aci doar pe cele pe care le expune — în cîteva mostre expresive — articolul recent al lui Matei Călinescu (din Gazeta literară nr. 39/1959). Care poate fi explicația dacă nu o insuficientă adîncire a semnificației ideologice a temei?

Dar esența și specificul poeziei mai constă și în legarea emoției de o personalitate poetică distinctă, de o capacitate originală de a reflecta realitățile socialiste, care nu pot apărea amorf, sub chipul unor tipare vagi, geometrice. Lirismul autentic a cunoscut totdeauna forme și stiluri personale de manifestare, fără ca prin aceasta să cadă în egocentrism, în exaltare anarhică a eului. Poeții și teoreticienii adevăratei poezii lirice au știut totdeauna — ca Bielinski de pildă — că subiectivitatea acesteia e doar aparentă și că sub vălul ei se ascund toate marile teme și interese ale umanității. Subiectiv prin punctul lui de plecare, lirismul e — prin urmare — obiectiv prin cel de ajungere, dar subiectivitatea alcătuiește o trăsătură obligatorie a lui, vădită prin stilul personal al poetului. Putem noi însă afirma că legea acestei variații individuale a liricii realist-socialiste e totdeauna respectată și că în periodicele și volumele ce apar zi de zi, destule poeme nu tind a se confunda, a se acoperi reciproc prin aceleași identice

Al. DIMA

(Continuare în pag. 6)

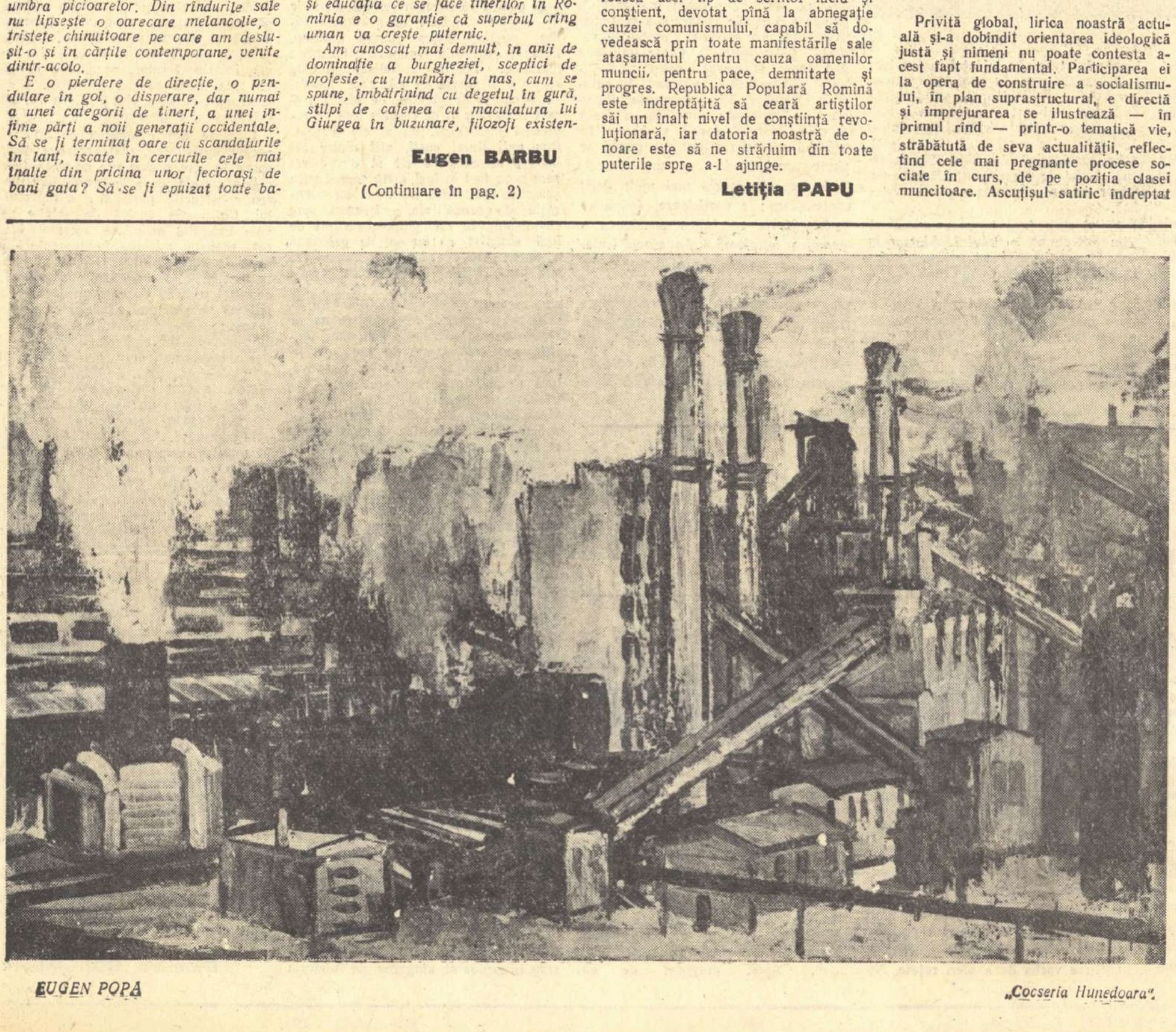

EUGEN POPA „Cocseria Hunedoara"

ANDREI BĂLEANU: „Conținut și formă în artă"

O CARTE PE SAPTAMÎNA

Cînd ai sfîrșit de citit studiul lui Andrei Băleanu, o reflecție se impune înaintea tuturor celorlalte: mulțimea problemelor atacate. „Conținut și formă în artă" nu reprezintă numai o dezbatere în jurul acestui capitol fundamental în estetică, ci și o încercare de a răspunde principalelor întrebări care se pun astăzi artistului. Că aceasta a fost din capul locului intenția autorului, reiese și din „fișele ilustrative" ce însoțesc volumul; ele tratează despre conflictul cu realitatea al picturii abstracționiste, despre personalitatea artistică, despre eroul literar, despre rolul convenției etc. Astfel, în raza de vedere a autorului intră aproape toate problemele pe care le întrunește o amplă cercetare a relațiilor dintre conținut și formă. O delimitare mai strictă a studiului i-ar fi dat, probabil, mai multă adîncime, dar i-ar fi răpit, poate, acea actualitate și acea concretețe care face meritul lui esențial.

Punctul de vedere pe care Andrei Băleanu îl susține cu autoritatea învățăturii marxist-leniniste este că forma și conținutul constituie o unitate în care elementul determinant îl reprezintă conținutul. Intemeindu-se pe acest adevăr, el polemizează cu teoriile idealiste mai vechi și mai noi, după care arta ar fi un domeniu autonom, și numește raporturile exacte dintre artă și realitate. Subliniind primatul conținutului asupra formei, autorul nu omite să arate funcția specifică pe care o are forma în artă și stăruie asupra originalității mijloacelor de expresie ale artistului.

Interesul pe care-l stîrnește obiectul studiului se întregește cu satisfacția de a vedea combătute teorii revizioniste deosebit de primejdioase, cum ar fi, de pildă, aceea că ideea reflectării realității obiective în artă este comună materialismului și idealismului. Urmărind strîns demonstrația lui Kos, autorul teoriei, ni se descoperă viciul de gîndire și inconsecvența logică pe care ea se întemeiază. De vreme ce — arată Andrei Băleanu — estetica idealistă și cea materialistă concep în chip diferit și opus noțiunea de realitate, fapt admis și de Kos, este clar că autorul revizionist se află într-o gravă contradicție cu sine însuși, iar netemeinicia teoriei după care între estetica idealistă și cea materialistă n-ar exista deosebiri decisive, apare flagrantă. Asemenea răspicate luări de poziție nu sînt puține în carte și ele îi conferă un caracter combativ, viu. Andrei Băleanu descoperă mereu, între granițele domeniului estetic, prezența acută a unor probleme care, dacă privesc direct pe artist, au de fapt un fundament social mult mai larg, fiind expresia luptei dintre două ideologii.

Nu putem parcurge aici în întregime studiul și de aceea ne vom mărgini să semnalăm atenției cititorului cîteva din considerațiile cele mai fecunde ale cărții. Este vorba despre problema eroului literar. Trecînd în puterea istoriei analiza dezvoltării personajului, Andrei Băleanu arată cît de mult se modifică atît concepția asupra personajului cît și fizionomia lui sufletească de la o epocă la alta. Dar examenul istoric îi folosește mai ales pentru a lumina ceea ce este contemporan în noțiunea de personaj. In acest sens, el insistă asupra complexității factorilor care definesc astăzi un personaj. Eroul literar se caracterizează, desigur, în primul rînd prin ceea ce face, dar și prin felul cum o face. Imprejurările generale în care acționează, motivarea socială a atitudinilor luate, concepția sa ideologică se împletesc strîns cu întreaga întocmire sufletească a personajului și cu modul scriitorului de a-l privi și înțelege. Noțiunea de „general-uman" este de mult ruinată, ca și aceea a independenței individului față de societate. Depășită este și tendința sociologist-vulgară de a identifica pe individ cu trăsăturile exterioare ale clasei din care face parte. Nu mai puțin perimată este și imaginea unui erou linear.

Afirmațiile lui Andrei Băleanu sînt juste și indică punctele nodale ale unei probleme care frămîntă pe orice artist. Gîndul absurd de a da ființă unei lumi aistorice, abolind evenimentele, licențiind realitatea concretă, suspendînd determinările sociale, nu a dat în planul artei nici un rezultat. Literatura nu cunoaște eroi desprinși de tot și de toate. Pentru ca să existe un personaj, el trebuie să intre în anumite raporturi. El reprezintă o primă ipoteză, care așteaptă să fie confirmată și care se ciocnește de alte ipoteze. Din această pluralitate de raporturi se desprinde un adevăr obiectiv și cu cît aceste raporturi sînt mai strînse, mai necesare, mai specifice, cu atît dobîndește mai multă pregnanță eroul. Iată de ce personajul trebuie să fie cît mai implicat în epocă și nu să caute să se degajeze din îmbrățișarea ei. Și are dreptate Andrei Băleanu, mai cu seamă atunci cînd dovedește că dependența individului față de societate e un fapt pe care nici o pagină autentică din literatura contemporană nu-l poate omite. Identificînd eroul cu trăsăturile exterioare ale clasei din care acesta face parte, artistul greșește sub raportul adevărului și deci, implicit, sub raportul adevărului artistic. Cine uită că generalul este doar o treaptă în cunoașterea concretului, riscă să creeze opere schematice, fără de viață. In fine, oamenii nu reprezintă o totalitate statornică de dispoziții intelectuale și afective și nu rămîn mereu identici cu ei înșiși. Tendințe contradictorii apar succesiv dar și simultan, sufletul lor fiind arena unor complicate procese. Am stăruit asupra acestor pagini ale studiului, fiindcă ele numesc în adevăr punctele cardinale ale problemei și care, nu o dată, se transformă în neajunsuri ce concură la o prezentare inexpresivă sau eronată a anilor noștri.

„Conținut și formă în artă" este scrisă concentrat, simplu și nu o dată am remarcat ca o însușire claritatea demonstrației. Din păcate, claritatea aceasta devine uneori didactică și se trece peste nuanțele mai gingașe ale chestiunilor discutate. Astfel, pentru a cita un singur caz, ideea lui Bergson despre artă ca posibilitate oferită oamenilor de a se desprinde de interesul practic al lucrurilor, nu primește — așa cum ar fi trebuit — o convingătoare replică. Am mai obiecta asupra exemplelor propuse. Studiul se bizuie pe o temeinică și variată informație, dar autorul comite nu o dată greșeala de a pune pe același plan teorii estetice cu rudimente de teorie strecurate în articole de a doua mînă.

„Conținut și formă în artă" merită însă o analiză mai amplă. De pe urma acestei analize cartea ar avea numai de cîștigat, fiindcă la capătul ei s-ar impune concluzii favorabile în ce privește seriozitatea și buna orientare a studiului.

B. ELVIN

Poezie și actualitate

— De vorbă cu RADU BOUREANU —

— Se vorbește, în ultima vreme, de o anumită rămînere în urmă a poeziei, luată în ansamblul ei, față de alte sectoare ale creației literare, cum ar fi, de pildă, proza. Am vrea să vă întrebăm cum apreciați situația actuală în domeniul poeziei? Credeți că există temeiuri reale pentru a se vorbi despre o rămînere în urmă a poeziei?

— S-ar părea, potrivit unui lamento întîlnit mai ales verbal, insuficient consemnat de critica noastră, că fenomenul poetic, poezia noastră, a anilor aceștia din urmă, s-ar ține la nivelul treptelor urcate, rămînînd sub nivelul atins de producția în proză. S-ar putea să fie o realitate, considerată pe întreg circuitul poeziei, pe dimensiunea generală. Parțial însă, harta poetică se lasă văzută cu momente puternic colorate. E adevărat că unii poeți nu navighează pe fluviul organic al realităților, nu reflectă impetuozitatea vremii. Ei își poartă luntrile inspirației pe canalele mărginașe, răzlețite de matele curent.

Aceasta ar părea să vădească o oboseală, o teamă de marea și grava curgere a fluviului vieții noastre noi, către delta unei mari apoteoze a muncii și a prefacerilor. E adevărat că în unele poeme sau culegeri de poeme se lasă auzit un ton minor, apare o viziune firavă, uneori destrămată, a fenomenelor vieții noi care se cer cuprinse, asimilate și traduse în poezie

Nu încerc să explic acest fenomen prin noțiuni teoretice, printr-o analiză a cauzelor. Acest rol îi revine criticii și ar fi timpul ca ea să o facă. Evident este că poeții ar trebui să pătrundă mai adînc în inima vieții, să-i asculte puternicele pulsații și să cînte pe tonalitățile ei ample. Poporul are nevoie de marile imagini ale poeziei care să cuprindă noțiunile juste ale lucrurilor, ale vieții reale.

Totuși, dacă în linie generală, poezia vădește o rămînere în urmă, nu mai puțin se poate face o sumă de realizări de prim ordin. Anii aceștia au apărut volumele remarcabile de poezii ale lui Mihai Beniuc, gravul și răscolitorul „Surîs al Hiroshimei" de Eugen Iebeleanu, lirica subtilă de notații sensibile a Ninei Cassian, valoroasele poeme ale Mariei Banuș. Se remarcă de asemeni adîncirea pe o linie ascendentă a noilor forme de expresie la Dan Deșliu, tonalitatea majoră a versurilor lui Mihu Dragomir. ca să înscriu numai cîteva nume dintr-o suită care ar putea fi întregită cu citarea altora.

Cred că pentru a lămuri și dezlega problema situației actuale care este observată în cîmpul poeziei noastre, ar trebui făcută o analiză adîncită a fenomenului.

— Dar despre poezia tinerei generații, ce ne puteți spune? Cum vi se pare că abordează tinerii noștri poeți marile teme contemporane?

— Avem poeți ai celei mai tinere generații, extrem de dotați, dar după cît se pare, unora dintre ei nu le sînt destul de cunoscute realitățile vieții noastre.

Adeseori, antenele lor poetice sau pipăie terenurile vagi ale poeziei cu întoarceri spre influențe străine, depășite, nedorite, sau, la unii, se mai lasă încă simțite gesturile clamate ale unor moduri de expresie poetice care amintesc proletcultismul.

Aceasta se întîmplă din pricina aceleiași lipse de orientare, de urmărire a unei linii conductoare majore. Sînt elementele unei orchestre simfonice neacordate, nedirijate de bagheta armonică a unui fenomen poetic convergînd către același ideal poetic, pe aceleași coordonate ale fondului realist al vieții în mers. Totuși, numele lui Ion Brad, Al. Andrițoiu, Aurel Rău, Leonida Neamțu, Tiberiu Utan și al altor alți poeți afirmați și porniți pe o linie ascendentă, îndrituiesc așteptări noi și satisfacția proiectată a unor viitoare daruri poetice făcute literaturii noastre.

— Ce neajunsuri credeți că întîmpină, în evoluția ei, poezia noastră actuală?

— Un răspuns complet la această întrebare ar necesita o analiză amănunțită a fenomenului poetic actual, pe care ar fi mai potrivit s-o întreprindă criticii. Totuși, un neajuns care atinge atît generația mai vîrstnică, cît și generația tînără de poeți, mi se pare acela al poeziei festive rău înțeleasă. Nu înseamnă că sîntem împotriva cîntării unor evenimente cruciale ale luptei, victoriilor revoluției, a punctelor majore care marchează istoria poporului nostru, a luptei lui pentru libertate și a izbînzilor cîștigate. Despre aceste date majore se poate scrie însă festiv și valoros. Altfel devine o activitate poetică industrioasă și monotonă.

— Așteptăm cu interes apariția noului d-voastră volum de versuri „Cîntare Cetății lui Bucur" ca și a volumului de traduceri din Verhaeren. Ce ne puteți spune despre ele? De asemeni, vă rugăm să ne dați și alte informații despre șantierul dvs. liric.

— Am sub tipar volumul de traduceri din marele poet flamand Emile Verhaeren și volumul „Cîntare Cetății lui Bucur". Pe Verhaeren l-am tradus cu pasiune, după o îndelungă pătrundere a spiritului suveran al marii lui opere. E un poet de geniu, un poet social, un artist de mare vigoare și subtilitate poetică, unul din marii poeți ai Franței și ai umanității. A-l traduce pe Verhaeren este un act temerar. N-am pornit cu mare îndrăzneală la acest act, dar odată pornit m-am pomenit lopătînd furtunos pe marele fluviu al poeziei verhaereniene. Sînt convins că am făcut tot ce poate face un poet ca să nu știrbească efigia unui mare artist. Dificultățile prozodice, sintactice și de nuanțe mă pîndeau ca recifurile o luntre dusă de curent. Verhaeren a fost, nu de mult, amplu tradus de 60 de poeți sovietici într-o mare antologie.

Aștept cu emoție să văd sub tipar și în volum poemul meu închinat cetății noastre — „Cîntare Cetății lui Bucur". Este un poem care cuprinde trei cicluri: unul care zugrăvește nașterea cetății din cețurile istoriei, proiectînd imaginile vechiului București, al doilea, „Orașul fără jug", epoca lui 23 August, a insurecției armate, și al treilea ciclu, „Cincisprezece ani", care reflectă realizările acestor ani pînă la noi, cînd Capitala noastră sărbătorește 500 de ani de existență.

Pregătesc un volum nou de versuri: „Dincolo de cuvinte", și vreau să concretizez, să așez într-un ciclu, impresiile vii culese dintr-o călătorie în R. P. Bulgaria... Ciclul de poeme se va numi: „Itinerar bulgar".

REPORTER

RASFOIND REVISTELE

„Contemporanul" (nr. 38, 39, 40)

● Fără îndoială că recentul Colocviu internațional de romanistică, care a avut loc la București, a constituit un eveniment cultural de o însemnătate deosebită și este meritoriu efortul lui Radu Popescu de a fi informat cititorii „Contemporanului" asupra desfășurării lucrărilor acestui colocviu. Din păcate însă, Radu Popescu a manifestat în cuprinsul marginaliilor sale o insuficientă exigență ideologică față de rapoartele ținute de unii dintre participanții occidentali. Astfel, în prima parte a marginaliilor (vezi nr. 38), el afirmă că raportul profesorului Alphonse Dupront, de la Sorbonna („Civilizația romană și formarea spiritului modern"), axat pe o interpretare metafizică a conceptului de romanic, reprezintă „o ilustrare a celei mai bune tradiții intelectuale a Franței". O serie de teze ale profesorului francez, de un idealism prea evident și vetust chiar pentru exponenții evoluați ai aceleiași concepții — spune Radu Popescu cu timiditate — „degajă o concepție (și aș spune, mai curînd o stare de spirit) care nu poate fi a epocii noastre". Anihilat de o exagerată deferență (care nu-și poate avea locul, în aceste forme, într-o discuție de idei sau de principii), autorul marginaliilor își exprimă într-un mod cu totul vag rezervele față de punctul de vedere al lui Dupront. Dîndu-și poate seama de slaba exigență ideologică arătată în prima parte a notelor sale, Radu Popescu simte nevoia să revină, în nr. următor (39), asupra raportului lui Dupront, adoptînd de data aceasta o atitudine mai clară, dar nu și pe deplin satisfăcătoare. Criticînd deschis „tratarea aproape metafizică a conceptului de romanic", el nu afirmă însă convingător, argumentat, poziția marxist-leninistă în această problemă.

● De un real interes sînt articolele privind cultura de mase, precum „Cartea la locul de muncă" de George Muntean, „Pregătiri pentru festivalul teatrului amator" de Th. Mănescu (nr. 38) și „Indrumarea cinecluburilor" de Geo Saizescu și Mircea Mureșan, sau „Piese noi pentru artiștii amatori" de Călin Căliman.

● In nr. 39 al „Contemporanului" în pagina de literatură, citim articolul lui George Ivașcu „Impotriva criticii apologetice". Din păcate, acest articol se reduce mai mult la o parafraza recentul editorial din „Scînteia", fără a încerca o dezbatere (chiar lapidară) a problemelor complexe și deosebit de importante pentru dezvoltarea criticii noastre literare pe care le ridică acesta. Autorul articolului se menține pe un plan abstract, teoretic, obținîndu-se, în general, de la exemplificări.

● Sub titlul „Mănunchiuri de poezie", Al. Philippide discută colecția „Cele mai frumoase poezii" publicată de Editura Tineretului. Referindu-se la volumele de traduceri din marii poeți ai lumii, Al. Philippide își expune unele păreri întru totul justificate și de care editura ar trebui să țină seamă în viitor, — cum este aceea referitoare la prezentarea unilaterală a marilor poeți.

● E binevenită cronica lui Eugen Schileru la filmul „Cartea Junglei", care, după cum remarcă pe bună dreptate autorul cronicii, „a deformat textul, a întunecat și a pierdut ceea ce era într-adevăr valabil în el a înlocuit o operă de artă cu un surogat".

● Cronica literară din nr. 40 al „Contemporanului", semnată de Radu Popescu, discută cu finețe și cu un ton mai adecvat volumul „Laude și alte poeme" de Miron Radu Paraschivescu. Al. Philippide semnează un articol — „O povestire simplă și un mesaj emoționant" — despre nuvela „Soarta unui om" de Solohov. In aceeași pagină — a 3-a — Alf Adania ne face cunoștință cu scriitorul englez contemporan Angus Wilson („Debusolații lui Angus Wilson"), iar anonimul recenzent al „Contemporanului" prezintă volumul „Arderi" de Horia Panaitescu, despre care aflăm că „este un poem în care în cursul narării, cititorul va întîlni prin antiteza celor două planuri (trecut și prezent n.n.) pagini sobre de literatură". In afară de faptul că aceste recenzii „de serviciu" sînt adesea ori scrise neglijent și sînt deficitare sub raportul argumentării, — cum o dovedește și fragmentul citat mai sus, — avem impresia că însuși sistemul de evidențiere a cărților noi, expeditiv și impersonal, este neindicat

CRONICAR

DIVERSIUNEA ZILEI LA O.N.U.

(Urmare din pag. 1)

rea civilizației la aventurile lui Dalai-Lama. E o diversiune.

In consecință...

Organizația Națiunilor Unite trebuia să discute despre încetarea experiențelor cu arma nucleară, adică despre încetarea otrăvirii aerului pe care-l respirăm. Acuma va discuta, zile, săptămîni sau poate luni, reclamația, bătută la mașină într-un birou american, a cîtorva sute de feudali care nu mai pot tăia (la propriu) nasurile supușilor lor.

Organizația Națiunilor Unite trebuia să discute despre încetarea cursei înarmărilor, adică despre trecerea miliardelor de la bombardiere, la lupta contra cancerului. Acuma va discuta, zile, săptămîni sau poate luni, plîngerea cîtorva sute de feudali care nu mai pot tăia degetele supușilor lor.

Organizația Națiunilor Unite trebuia să discute despre îmbunătățirea colaborării internaționale, adică despre un schimb firesc de mărfuri, cărți și muzică între țările lumii. Acuma va discuta, zile, săptămîni și poate luni, țipătul cîtorva sute de feudali care nu mai pot tăia mîinile supușilor lor.

Aceasta este diversiunea zilei.

Al. MIRODAN

Unicul viciu al tineretului occidental

(Urmare din pag. 1)

țialiști încă înainte de a se fi născut existențialismul, profeți ai neantului, ce-l îngînau pe Nietzsche mai devreme decît compatriotul nostru Cioran, — și ce s-a ales de ei? Un val de uitare i-a îngropat pe toți și numai cei mai sinceri cu ei înșiși au reușit să se apuce de o meserie serioasă.

Socialismul a adus o împrospătare nu numai a modului de a gîndi, el a deschis ferestrele și ne-a arătat mai ales nouă, tinerilor: iată ce-ați moștenit! O țară ruinată, o țară furată, o țară a beznei și a înșelătoriei! Vreți să trăiți mai departe așa? Vreți să așteptați ca matematica astrelor să vă scoată din neștiință și mizerie?

Răspunsul au fost acele zeci de mii de adolescenți care, cu sapa și tîrnăcopul în mînă, au pornit să croiască noi căi ferate în munți, să sape tunele, să ridice fabrici și locuințe și, o dată cu ele, propriul viitor. Să mă creadă domnul Koestler: a te uita și în grădina vecinului și a-l ajuta la nevoie e mult mai nobil decît a da din umeri și a aștepta un apartament din trei piese.

Cît se vor mai plictisi adoratorii domnișoarei Sagan, nu știm. Nici nu ne interesează. De le place, să rămînă mai departe indiferenți, sclavi ai amabilității fără scop și ai reuniunilor agitate. Am simțit însă nevoia să protestăm, pentru că și noi ne simțim, cu voia unora, europeni și portretul ni s-a părut puțin cam... diformat.

Vizitez adesea fabricile. Aci am găsit totdeauna oameni sănătoși, oameni care gîndesc, oameni preocupați. Niciodată nevoia de invenție, de a ușura munca, n-a fost mai imperioasă. In 15 ani, sub conducerea comuniștilor, a crescut o generație de adolescenți la fel de febrili ca prototipul domnului Koestler, dar tinerii noștri au o altă febrilitate, pe aceea a creației. Singurul viciu al occidentalului: viteza, există și la băieții noștri, dar este vorba de o viteză a înfăptuirilor.

De la ridicarea omului în picioare, cînd acest Adam va fi scrutat cerul pentru prima oară, nu ca să se roage, ci ca să vadă, omul a avut mîndria de a crea, de a dura, de a ridica. Setei de a ști, cițiva, leneșii, paraziții i-au opus scuza neputinței lor. Scepticismul este boala celui ce nu activează, a sfîrșitului de civilizație. Mie, de pildă, nu mi se pare de loc întîmplător că tocmai de aici, din Răsărit, s-a ridicat o stea de foc, sfărîmînd cîteva osii celeste și poposind în coamele de lavă ale lunii.

Cu ani în urmă, așa cum știu, niște tineri ruși, în Parisul sau în Londra dv., domnule Koestler, visau acest lucru care a uluit lumea. Ei ocoleau barurile și poposeau adesea în biblioteci, unde nu pe vreo Sagan a timpului o citeau. Oare nu tot un om tînăr, rămas poate tînăr pentru că viața i-a fost un uragan continuu, ne-a ordonat nouă cu ani mai devreme marele asalt al stelelor?

Este inutil să-i plîngem de aici pe tinerii studioși din „Europa" atît de strîmtă a interlocutorului nostru. Ei vor ști mai devreme sau mai tîrziu ce să facă pentru ca să nu se molipsească de urîta, inutila, blestemata maladie a generației „expresioniste".

Eugen BARBU

CRONICA LITERARĂ

Așteptări și roade

„Sub semnul revoluției"[1]

— 30 de tineri poeți —

Nu este lucru ușor să aduni „sub semnul revoluției" 30 de poeți tineri, să-i alegi pe cei mai talentați dintre nenumărați și să alegi totodată ceea ce e mai caracteristic din creația, abia la început, a acestor 30 de aleși. O culegere de poezii, ca orice volum, este o consacrare, iar consacrarea e o răspundere. Publicînd culegerea, E.S.P.L.A. a iscălit un certificat de valoare pentru toți cei 30 laolaltă și pentru fiecare în parte. Mai mult, ea a oferit imaginea concentrată a unui sector destul de vast și de important al poeziei noastre contemporare. In cuvîntul înainte al lui Mihai Gafița, se vorbește cu căldură despre însemnătatea acestei culegeri și, judicios, despre calitățile și inerentele ei lipsuri.

Ar fi de discutat pe marginea acestei apariții două probleme. Prima: în ce măsură reprezintă culegerea ceea ce e mai bun în poezia tinerilor „fără volume". A doua, și cea mai importantă: în ce măsură tinerii poeți, în general, și reprezentanții lor din culegere, în particular, răspund prin creația lor cerințelor vremii noastre.

Prima problemă ține de atitudinea subiectivă a celor care au alcătuit culegerea, de criteriile lor de selecție, de gradul de reprezentare a fiecărui poet etc., și oferă o bază de discuție mai restrînsă. Culegerea reflectă, în linii mari, tabloul poeziei tinere și extrage, tot în linii mari vorbind, ceea ce are ea mai caracteristic. Firește, ar fi să semnalăm o „mică nedreptate" făcută cîtorva tineri poeți, după părerea noastră talentați, neincluși în culegere (Liviu Călin, Grigore Hagiu, Matei Călinescu etc.) sau unele inechități create în cadrul culegerii în sensul că, spre pildă, lui Mihai Negulescu i se reproduc doar două poezii, în timp ce Victoriei Ionescu trei sau lui Gheorghe Scripcă tot trei, fără o vizibilă justificare calitativă. Dar acestea sînt scăderi aproape inerente, fiindcă în definitiv și editura se află, cu astfel de culegeri, în faza de debut.

Cea de-a doua problemă ne va reține ceva mai mult atenția, deoarece are în vedere o situație obiectivă, — însuși nivelul creației tinerilor poeți, răspunsul tineretului creator la marile cerințe ale epocii socialismului.

Generația celor 30 dispune în voie de toate cuceririle poeziei noastre noi, se dezvoltă pe un teren fertilizat prin experiența multor poeți aflați acum în plină maturitate creatoare. E natural, prin urmare, ca acești tineri poeți să cunoască drumurile către sufletul omului contemporan, să nu le parcurgă orbește, e natural ca tinerețea lor să nu mai aibă de înlăturat obstacolele care au barat nu odată avînturile din tinerețe ale celor cu tîmplele, astăzi, cărunte. Și într-adevăr, tinerii poeți s-au dus pe șantiere, au străbătut întinderile necuprinse ale colectivelor, s-au amestecat (deseori stîngaci) printre strunguri și macarale, căutînd — e drept, fără s-o găsească întotdeauna — prezența omului nou. Tendința aceasta de descoperire a noului — proprie tinereții, proprie socialismului — e îmbucurătoare. Tinerii poeți nu mai caută în gol. Ei urmăresc o țintă anume, știu încotro trebuie să se îndrepte. Partidul le-a dat o finalitate. Căile de acces către marile obiective ale contemporaneității sînt libere, luminate și așteaptă pașii îndrăzneți care să le străbată. Nu numai atît. Inseși obiectivele actualității, prin ineditul lor, prin caracterul lor revoluționar, nu fac decît să incite la lirism și, evident, la originalitate. Socialismul a născut teme noi, inegalabile, mai patetice și mai apte de poezie decît Războiul Troiei sau decît tainele Infernului, a dat alt sens temelor eterne ale poeziei — iubirea, viața, moartea, natura. Generația nouă are mai mult ca oricare generație posibilitatea de a scrie altfel decît înaintașii. Revoluția, păstrînd respect marilor tradiții, a înlăturat — fără respect — tradiția apăsătoare a aservirii față de predecesori, a imitației sclave. Acum, mai mult ca oricînd, poetul poate scrie ca el însuși.

Dar, odată cu aceste cuceriri pentru poezie și pentru creatorii ei, socialismul a instituit, firește, și alte criterii de apreciere, o altă exigență, care să reflecte pe deplin cerințele permanent crescînde ale maselor de oameni ai muncii, principalii dacă nu singurii creditori ai artei noastre. Constructorul societății noi pretinde — și trebuie să-i oferim — o poezie pe măsura lui. Or, sub acest raport, culegerea în ansamblu îi rămîne cu mult datoare, chiar dacă ea cuprinde o mînă de poeți talentați și cîteva poezii bune. Cauza primară trebuie căutată dincolo de culegere, în însăși realitatea poeziei scrise de tineri. Dacă editura a avut într-adevăr ce culege, n-a prea avut însă ce alege. In afara unor poezii bune (aparținînd Florenței Albu, lui Cezar Baltag, Ilie Constantin, Lászlóffy Aladár, Leonida Neamțu, Mihai Negulescu, Nichita Stănescu, Aurel Storin, Corneliu Șerban și altora pe care nu-i mai cităm), nivelul poeziilor din culegere oglindește rămînerea în urmă a unei părți din creația poeților tineri care n-au reușit să redea în versurile lor bogăția și complexitatea sufletească a omului nou. Poezia lor a rămas aninată de copacii copilăriei, de amintirile vagi ale trecutului, întrecîndu-i în această direcție chiar pe unii poeți vîrstnici sau, în cazuri mai fericite, s-a rătăcit printre unelte, mașini, construcții, ocolindu-l sfios pe om ori manifestînd în fața lui o uimire naivă.

Muncitorul nostru nu se entuziasmează cînd îi descrii în versuri ambianța lui tehnică: „Metalele iau foc, / Pulverizîndu-se în praful cu miros greu / ... / Și doar aspiratoarele statornice și-atotcuprinzătoare / Sug din aer ca să-și scoată-n văzduh / Amforele lor mari și patru" (?!) („In turnătorie" de Sina Dănciulescu). Astfel de versuri nu stîrnesc nici măcar interes, darmite emoție estetică.

Am depășit faza în care voiam să știm cum arată o fabrică. Sîntem în faza în care vrem să știm cine lucrează în fabrică, cum arată, sufletește, acel om, muncitorul. Ilie Constantin consideră și el că ne împărtășește o mare descoperire poetică, descriindu-ne un laminor: „Aici toate metalele umblă, / se răsucesc, se prelungesc, / scrîșnesc îngrozite, se-ndoaie / și se îndreaptă iarăși, trecute / prin guri de foc ca niște fierăstraie". („Laminor"). Ilie Constantin — altfel poet talentat — are o revelație în plus față de colega sa: „...Iar sus, peste toate, /stau doi muncitori tineri!" A zărit, în sfîrșit, și doi muncitori și cu aceasta își crede mesajul poetic lichidat. Se va spune, poate: dar și peisajul acesta are poezia lui; peisajul e, în fond, o specie poetică. De acord. Dar nu cunoaștem în istoria literaturii peisaje fără om. Dacă acest om e însuși poetul, el trebuie să existe, să trăiască în peisaj, să-l vedem, să-l simțim aici, convertit în sentimente și gînduri. Un peisaj în care n-a pătruns omul e ca și nedescris, fiindcă nu mai avem la ce să-l raportăm. El poate exista exclusiv în funcție de om. Nu e vorba de a oferi rețete. Nu facem decît să constatăm niște legi interne ale poeziei, de altfel descoperite de mult. Peisajul are logica lui artistică. Cezar Baltag, bunăoară, nu privește pămîntul colectivizat „din tren", ca Andi Andrieș, care constată: „se vede doar o singură culoare; / nu-i nicăieri vreun petec mai închis", pentru a conchide că țara și-a schimbat veșmîntul, aruncîndu-și „broboada peticită" („Veșmîntul"). Cezar Baltag e mai activ, el merge „printre colectiviști" și încearcă să pătrundă în adîncime transformările petrecute. Bucuria i se împletește armonios cu aceea a colectivistului care-i vorbește. In mijlocul acestei realități noi, poetul se simte „mai luminos și mai sonor". E în această poezie mai mult decît contemplare; e participare. (Ceea ce nu-l scutește ca, într-o poezie cu o dinamică interioară, „In ajunul culesului", să încerce totuși un joc de imagini fără adîncime). Nu e o falsă problemă distincția între contemplare și participare pe care o urmărim. Adevărul e că mulți dintre tinerii poeți s-au abandonat unei poezii de notație, contemplative. Obiectul notației diferă: un peisaj, o amintire, unul sau mai mulți oameni etc., dar atitudinea pasivă rămîne. Ilie Constantin își evocă o imagine „din copilărie": noaptea, toți dorm, poetul singur e treaz, iar cămășile puse la uscat i se par pînzele unei corăbii purtată „pe ape albastre" de către suflarea celor adormiți. Imaginile poeziei, sugestive, cizelate, rămîn totuși exterioare, aflate la stadiul de impresii. Or, fără să respingem poezia de impresie, trebuie să ne arătăm preferința pentru poezia de expresie, al cărei flux liric se dirijează dinlăuntru în afară, comunicînd sentimente, stări afective și gînduri. Ea realizează o mai mare adîncime și autenticitate a trăirii, a emoției artistice. Așa cum încearcă Leonida Neamțu în „Cîntecele revoluției". O singură constatare exterioară: „E Octombrie". Apoi, provocat de ea, fluxul dinlăuntru, șuvoiul sentimentelor legate de Octombrie: „Imi vin în minte cîntecele revoluției, / Varșovianca, Steagul Roșu, Locomotiva noastră... / Refrenele lor obsedante, din nou și din nou / Imi clocotesc în suflet, revenind ca un ecou".

Și pentru că pledăm pentru o poezie de expresie, trebuie să subliniem că, din poezia unora dintre tineri, lipsește expresia gîndirii filozofice marxiste. Poezia socialistă trebuie să fie și o poezie de adîncimi filozofice, o poezie de gîndire, de idei (în acest sens n-ar fi de respins ipoteza reînvierii meditației, ca specie lirică). Dar unii tineri poeți, atît dintre cei incluși în culegere cît și dintre cei care n-au fost incluși, evită comod orice adîncime filozofică, oscilînd între senzație și generalitate. Drumul spre comunism, de exemplu, este văzut de unii simplist, ca un soi de galopadă în timp: „Dă bice, iubite, / Sub soare, sub lună, / Să ajungem cu țara / In roșia lumii Comună". (Adela Popescu: „Imn") Cei mai mulți dintre tinerii poeți cuprinși în culegere nu se ridică deasupra transmiterii unor senzații sau sentimente, nu încearcă, — unii, ca Lászlóffy Aladár fac tentative, încă timide, în această direcție — să frămînte și materialul gîndirii, să dea viață ideilor, să imprime adîncime filozofică imaginii poetice. Putem afirma că sînt, printre tinerii poeți publicați în culegere, cîțiva veritabili virtuoși ai imaginii (Cezar Baltag, Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Corneliu Șerban etc.), dar foarte rar întîlnești o imagine, s-o numim tridimensională, o imagine care să aibă și adîncime. Mulți se întrec în matafore ieșite din comun, neașteptate în asociații-surpriză și, din acest punct de vedere, izbutesc să fie chiar originali. Lipsește însă din majoritatea poeziilor imaginea răscolitoare care să te facă să exclami — nu: ce bine a mai întors-o din condei! ci, pur și simplu: frumos!

Dacă ar fi să căutăm izvoarele acestei artificialități, ne-am întoarce inevitabil la raporturile dintre poezie și viață, ne-am lovi din nou de fenomenul, pe care-l discutam mai sus, al apropierii adesea convenționale a unor tineri de realitate și, îndeosebi, de centrul acestei realități, omul. Declarațiile poetice de prietenie, confesiunile de duzină lipsite de fior, încercările chinuite ale cîtorva de a se convinge și de a ne convinge că sînt foarte aproape de omul pe care-l cîntă, aflîndu-se de fapt la o distanță cosmică de acesta, nu-i ajută de loc în realizarea unor poezii emoționante, adevărate. Motivul florilor și al stîncii, exploatat sîngeros de Victoria Ionescu în poezia „La masa ta" dedicată minerului Pașca Gavrilă, e convențional: „Eu am trăit printre flori, / Tu ai trăit printre stînci". Pentru miner e firesc să fi trăit printre stînci, dar poeta? „Eu cern — spunea ea — polenul pe floare". In cele din urmă după un lung și inutil (după părerea noastră) zbor din floare-n stîncă și din stîncă-n floare, poeta reușește să-i comunice în cele din urmă, interlocutorului, ce anume dorește: „la masa ta mă primește, / să te-ncunun și să-ți cînt!" Ceea ce, să mărturisim, e prea mult.

Lipsește din culegerea aceasta și poezia agitatorică, mobilizatoare. Este epoca în care poezia are menirea de a ridica masele, de a le însufleți în marea construcție pașnică a socialismului. Cu poezia pasivă de notație nu vom îndeplini niciodată acest deziderat, această misiune fundamentală a poeziei. Poezia tînără trebuie să urce la tribună și să comunice, concomitent, cu mari mulțimi de oameni. Or, de la tribună nu poți recita poezii ca următoarea: „Se desfrunzea, și foile curgeau, de aur sîngerînd, / și plopul desfrunzindu-se părea / o fată naltă cu pletele în vînt... / O fată naltă cu pletele în vînt / Bogate ca fuioarele de tort / Părea un plop în toamnă fumegînd, / Un plop zburînd cu frunzele spre nord..." („Studiu" de Leonida Neamțu). Avem nevoie și de „studii", după cum avem nevoie și de poezii erotice, filozofice. Tineri poeți talentați ca Leonida Neamțu vor compune, fără îndoială, și astfel de poezii. Dar, înainte de acestea, înainte în timp și ca importanță, avem nevoie de poezii agitatorice bune, care să nu se distingă doar prin folosirea modului imperativ, ci și prin emoția lor autentică, transmisibilă direct și puternic.

E timpul să ne întrebăm dacă nu-i necesar să avem un Maiakovski al poeziei noastre tinere, pentru că Baudelaire, Verlaine sau Rilke (în imitație!) avem cu prisosință, fapt confirmat în mai mică măsură de culegere dar într-o mare măsură de unele poezii ale tinerilor apărute în presă.

Am discutat în spațiul acestei cronici cîteva cerințe și cîteva rezultate, așa cum se oglindesc ele în culegerea celor 30 de poeți tineri. Raportul dintre cerințe și rezultate nu apare tocmai favorabil creației tinerilor poeți, dar dispunem de condiții excepționale și de talente reale care pot aduce poezia tinerilor cu adevărat „sub semnul revoluției".

Dumitru SOLOMON

---

[1] E.S.P.L.A., 1959.

Semnificația unui mesaj

Noțiunii de război asociem, firește, pe aceea de groază, la rîndul ei legată de distrugerile materiale și mai ales de pierderile omenești, care în nici un fel nu mai pot fi înlocuite. De aceea, războaiele nu sînt detestate numai de către mame, ca în dictonul latinesc, ci de orice om care simte și gîndește, precum și de toate popoarele. Climatul firesc al civilizației este pacea, condiție primordială a muncii creatoare și a prosperității colective. Omul simplu, dominat de natură, se înspăimîntă de urgia stihiilor pustiitoare. Cataclismele stihiale sînt însă prin definiție trecătoare, calculîndu-se pe scara clipitei, în timp ce războaiele, propagandistic numai reductibile de către criminalii lor declanșatori la scara fulgerului, se întind în durate imprevizibile, de ani și ani. Fascismul, împopoțonat în doctrină, a preschimbat lozinca nietzscheano-existențialistă „a trăi primejdios" într-o practică a politicii imperialiste de aventură, iar cealaltă formulă, a supraomului, monopolizată rasial, într-o unealtă de crimă la rece, metodică, ba chiar „științifică". Al doilea război mondial, într-adevăr, a fost ilustrația sîngeroasă a criminalității, deoarece paranoicul de la Berchtesgaden n-a mai înțeles să se împiedice de acele convenții internaționale prin care se încerca limitarea zonelor de distrugere, respectarea vieții necombatanților, cruțarea prizonierilor și alte reguli îndătinate. Așa-zisul „război total", concept specific unui dement, urmărea aservirea întregului univers în orice chip, cu voluptatea exacerbată a holocaustului omenesc și a ruinii generalizate, în trîmbe de foc și de fum, care să umilească viziunile apocaliptice de odinioară. Soarta omului în viață era eliminată din calculul politic al fascismului, ca o contigență tot atît de neinteresantă ca și aceea a civilizației existente. Nu se inspiră din aceleași concepții noii pretendenți apuseni la cucerirea lumii?

Povestirea lui M. Șolohov se intitulează tocmai *Soarta unui om*. A unui om ca oricare altul. A unui om din mulțime, individualizat prin timbrul cuceritor de omenie, care-l ridică totodată la tipic. Caracterul ficțiunii dispare, atît e de autentică povestirea-spovedanie, de la om la om, la o margine de apă, înaintea unei transbordări, într-un ceas de primăvară, numai la un an după încetarea măcelului. Sîntem în ținutul Donului, în patria marelui romancier, „la vadul de pe rîulețul Elanka!" Un bărbat ține de mînă un băiețaș. Nu este fiul său, sînge din sîngele lui. Dar i se devotează ca și cum i-ar fi. Și-a pierdut în războiul antihitlerist casa, dărîmată de o bombă, și cu ea soția și fiica, iar fiul său, viteazul căpitan care pusese stea lîngă stea pe epoleți în lupta contra cotropitorilor fasciști, fusese ucis de un „lunetist" dușman, chiar în ziua victoriei. El însuși, după nume Andrei Sokolov, din gubernia Voronej, crescuse cu Revoluția. Luptase în timpul războiului civil în Armata Roșie. Tatăl, mama și „surioara" lui pieriseră de foame în vremea aceea și el rămăsese singur pe lume. Cum spunea atît de expresiv, „să fi dat cu tunul", n-avea pe nimeni, nicăieri. Soția, pe care și-a luat-o cînd a intrat în uzină și s-a făcut lăcătuș, era ca și el, orfană de amîndoi părinții. Umilul povestitor, în modestia lui, care nu se dezminte nici cînd își relatează faptele de arme de mai tîrziu, are o notă de gingășie cînd vorbește de femeia pe care a pierdut-o. „Bună fată am nimerit! Cuminte, veselă, îndatoritoare, deșteaptă. Nu meritam eu asemenea nevastă! De mică a cunoscut suferința și poate că asta i-a înrîurit într-un fel firea. Dacă te uitai la ea de departe, nu prea părea arătoasă, dar eu nu făceam așa, eu o priveam de aproape, drept în ochi. Și pentru mine n-a fost pe lumea asta femeie mai frumoasă și mai bună decît dînsa. N-a fost și nici n-are să mai fie!" La nota de gingășie, cititorul a mai adăugat de la sine una de smerenie, a omului lovit cu atît mai crunt de soartă, cu cît se socotea un om cu noroc, care nu-și merita fericirea casnică.

Acest Sokolov e un om, cum spuneam, ca oricare altul, un om fără aparență. E „înalt și uscățiv" și are „mîna mare și ciolănoasă". El are însă, ca înaintașii săi din literatura marilor clasici ruși, tendința către spovedanie rostită cu încredere frățească și încredințată întîiului semen întîlnit în cale, căruia îi spune, înainte de a-i cunoaște numele, „frățioare". Povestirea șolohoviană, — e bine să se rețină acest amănunt semnificativ, — se desfășoară sub semnul fraternității. Ea se reduce în acest caz la o frăție de arme, — netrăită însă cot la cot, — între doi foști combatanți pe fronturi felurite, dar împotriva aceluiași bestial cotropitor. Dar, dincolo de frăția de arme, cuvîntul „frățioare", care cadențează povestirea într-un ritm cald de încredere, se îndreaptă către orice om care, dacă n-a avut prilejul să încerce aceleași tragice experiențe, este însă receptiv la durerile semenului său.

Războiul l-a rupt de familie, pe care n-avea s-o mai întîlnească niciodată. La despărțire, soția lui, parcă presimțind că se văd pentru cea din urmă oară, e zguduită de un plîns spasmodic, dintre acelea care nu mai pot fi nici stăpînite, nici oprite. Sokolov are un gest de impaciență: se desface din strînsoarea femeii și ușor o respinge. N-avea să-și ierte „pînă la moarte" acest gest, fapt neînsemnat, dar care ia proporții exagerate în simțirea lui delicată. Povestind acest episod, bărbatul ciolănos își lasă în jos brațele neputincioase, care îi tremură ca și bărbia și buzele „puternice".

Povestitorul e însă un bărbat în toată puterea cuvîntului: el îndură rigorile frontului fără să se vaite și fără sentimentalismele epistolare ale unora din camarazii săi. Rănit, cade prizonier în cursul unei operații, ducînd unei unități artileristice înaintate camionul încărcat cu obuze. Deși ca „mărșăluitor", cum spunea, nu făcea nici două parale, scapă de „pistolarii" nemți, care împușcă pe cei ce cad sau rămîn în urmă. De acum înainte, în lagărele naziste cu mijloace fără greș de exterminare, viața nu-i va mai aparține. Ostașul omenos, care nu plecase la război să ucidă, e nevoit însă să înnăbușe un ticălos care amenința să denunțe anchetatorilor fasciști pe activiștii de partid în uniformă. Scenele captivității în biserică, noaptea, dau măsura pateticului simplu și direct al marelui romancier, înainte de internarea lui Sokolov. Aci încolțește gîndul evadării. După patruzeci de kilometri parcurși în neștire, cu toată sleirea puterilor fizice, fugarul e prins într-un lan de ovăz din Poznania, cu ajutorul cîinilor polițienești, care-i smulg de pe el cele din urmă zdrențe și la comanda motocicliștilor sfîșie dintr-însul.

Captivitatea nu e pentru povestitor un mijloc de a stîrni groaza, prin descrieri de tehnică naturalistă. Șolohov le disprețuiește. Sînt prea facile. Literatorii au abuzat de ele. Și apoi, eroul lui e în fond un poet care receptează monotonia torturilor, sub aparenta lor varietate, în contrast cu varietatea peisagistică străbătută. „Natura, frățioare, e felurită pe-acolo, dar bătaia și glonțul erau la fel, peste tot". O frază ca aceasta te pune pe gînduri și te-ar îndemna la reverie, dacă grozăviile educației de dezumanizare, cu atîta succes reușită naziștilor, n-ar stîrni revolta.

„Ne băteau nemernicii și trîntorii așa cum la noi nici vitele nu s-a pomenit să fie bătute, de cînd sînt ele. Ne loveau cu pumnii, ne călcau în picioare, ne speteau cu bastoanele de cauciuc și cu fel de fel de fiare, care cum le cădeau în mînă, fără să mai vorbim de patul puștii, de pari ori de altele.

Te băteau fiindcă erai rus, fiindcă mai trăiai încă pe lumea asta, fiindcă munceai pentru ei, nemernicii. Te băteau fiindcă nu le plăceau ochii tăi, fiindcă nu le plăcea cum mergi, fiindcă n-ai făcut stînga-mprejur cum trebuie. Te băteau pur și simplu ca odată și odată să mori de atîta bătaie, să te îneci în sîngele tău și să nu te mai scoli. Pesemne că n-aveau destule cuptoare pentru noi toți în Germania..." (*Soarta unui om*, traducere de Marcel Gafton și Lucian Renert, Cartea Rusă, 1957, p. 41—42).

Captivii sînt siliți să sape zilnic patru metri cubi de piatră fiecare. Făcînd reflecția amară că un singur metru de pămînt e prea mult pentru groapă, povestitorul e denunțat și chemat de Lagerführerul Müller să răspundă... de fapt să răspundă cu viața că gîndise cu glas tare. Acest Müller era o bestie care știa limba rusă la perfecție și-și înjura deținuții în graiul lor de acasă, aducîndu-le fără voie „bucurie în suflet" prin aceste vorbe care făceau, oricum, să „adie un vînt ușor dinspre meleagurile noastre". Altuia mai puțin poet decît povestitorul, înjurăturile îi evocă o berărie moscovită periferică și îi dau o amețeală, din pofta de bere. Confruntarea dintre prizonierul care-și juca viața și ofițerul „pistolar" e una dintre cele mai dramatice. Nemții credeau că sărbătoresc căderea Stalingradului. Müller îi cere lui „Ivan" să bea „pentru victoria armatelor germane". Sokolov refuză. E îndemnat să bea pentru moartea lui, iar el convine, pregătindu-se să meargă înaintea plutonului de execuție. Scena e nerezumabilă. Demnitatea și curajul captivului rus impun zbirului, care-i dăruiește viața, o pîine și o bucată de slănină, nu fără un patos nesuferit al grandilocvenței, pe care germanii înșiși îl numesc „Schwärmerei". Ajuns în baracă, povestitorul împarte alimentele cu toți tovarășii săi, — gest simbolic de solidaritate în suferință.

A doua încercare de evadare îi reușește, de astă dată ca șofer, ducînd în liniile sovietice pe ofițerul superior german cu planurile de ofensivă. E felicitat de comandanții săi, dar iese „buimăcit" din cazemata lor, deoarece se dezobișnuise de purtările omenești. Iar apoi, multă vreme, de cîte ori vorbea cu superiorii săi, făcea un gest reflex de apărare, ca și cum ar fi fost mereu sub regimul captivității. E una din multele notații psihologice, care ne edifică asupra „noii ordini europene", preconizată de fasciști.

Cînd, după doi ani, Sokolov află că își pierduse soția și fiica, își spune: „Va să zică, doi ani eu am vorbit cu morții?!"

In sfîrșit, cînd își pierde și fiul, supraviețuitorul cade pentru un timp pradă singurătății, sentimentului atroce al „debusolării", cum numesc unii existențialiști cu admirație descompunerea sufletească a eroilor lor. Insa Andrei Sokolov nu e dintre acei oameni care se amăgesc cu un dolorism sterp. El înfiază pe întîiul copil orfan pe care-l întîlnește. In acest gest simbolic, își regăsește sensul vieții. Romancierii au stăruit mai adesea asupra disponibilităților de maternitate la femeia rămasă fără copii și nedăruită cu progenitură. Șolohov adîncește, în trăsături apăsate de creion, profilul sufletesc al bărbatului gingaș sufletește, căruia asprimile neînchipuite ale războiului fascist nu l-au putut altera structura sa morală — structura călită a omului sovietic. Paternitatea voluntară redă mult încercatului veteran al războaielor civile și al celui de-al doilea război mondial, somnul pe care-l pierduse. El va mai plînge noaptea în pernă, o bucată de timp, dar ziua va munci cu rîvnă pentru patria sa socialistă. O „lacrimă fierbinte și zgîrcită de bărbat" e cuvîntul final al povestirii minunate, care deschide perspectiva cea mai justă asupra umanismului literaturii sovietice. Marele poet epic al războiului civil și al construcției socialiste rurale a scris, cu *Soarta unui om*, cea mai grăitoare pagină împotriva ororilor zadarnice ale războiului și pentru pace între popoare.

Șerban CIOCULESCU

CARNET TEATRAL

INSEMNĂRI ORĂDENE

După un scurt popas la Oradea, înfățișăm cititorilor cronicii noastre dramatice cîteva note fugare cu privire la viața teatrală a acestui oraș viu și pasionat. In clădirea gravă a teatrului, am însemnat, față în față cu mirajul scenei, cîteva rînduri pe care le-am descifrat apoi cu toată atenția cuvenită. Insemnările noastre se referă la un spectacol al secției maghiare a Teatrului de Stat, după care ne vom opri la repetiția generală a unei piese pregătite de secția romînă. Vom schița, în sfîrșit, unele opinii cu privire la problema operetei, care stîrnește nu numai aplauze, dar și vii discuții în rîndurile publicului orădean.

„Cavalerul fără grai" și farmecul liric al nuanțelor

Comedia sentimentală a lui Heltai Jenö impune autorilor reprezentării sale scenice ca, păstrînd melodia spumoasă a versurilor, să nu piardă printre rime semnificația amuțirii cavalerului fără de prihană. Plătind un sărut cu trei ani de tăcere, viteazul Agardi refuză „iertarea" care-i este oferită de orgolioasa sa iubită. El preferă să tacă atîta timp cît inima femeii adorate nu-i aparține. Eroul comediei este un caracter integru, setos de certitudini și intransigent cu sentimentele. Superb moralist în platoșă de fier, cavalerul mut cunoaște deliciile așteptării marilor bucurii, nealterate și neștirbite de concesii. Agardi face parte așadar dintre eroii fascinați de jocul ideilor absolute, dar totul se petrece într-o dulce ambianță neoromantică și se termină cu bine, după ce toate exigențele morale au fost satisfăcute. De fapt, în piesă se servește o lecție usturătoare eroinei principale, care-și permite să sfideze dragostea și implicit sensul optimist al vieții. Toate celelalte personaje, începînd cu subreta jucăușă a nobilei doamne și sfîrșind cu țanțoșul Matei Corvin, se ocupă, cu sau fără știință, de educarea Ziliei Duca, pe care o convertesc la iubire, smulgînd-o din imperiul absurd al izolării mizantropice.

Meritul tînărului regizor Otto Gille Szombati stă în tendința de a descoperi, în textul dantelat al comediei lui Heltai, zeci de nuanțe și tîlcuri, nelăsînd replica să vorbească de la sine. Regia a stabilit întregului spectacol un ritm alert de comedie goldoniană, care a ținut viu interesul sălii, iar în acest ritm s-au înfruntat nu numai personajele piesei lui Heltai, ci mai ales două stiluri de joc. Am aplaudat astfel cu entuziasm tonul proaspăt și mișcările firești care au caracterizat interpretarea principalului rol feminin. Vitalyos Ildyko n-a considerat posibil să se limiteze la o recitare însuflețită a textului. In scena-cheie a întîlnirii de la miezul nopții, actrița a parcurs într-o creștere patetică etapele succesive care conduc eroina către simțămîntul marii iubiri. Din păcate, partenerul său, Gulaczi Albert, practică un stil învechit, cu predilecție pentru grandilocvență. In scenele mute, Gulaczi n-a știut să nuanțeze expresiv mimica feței, ceea ce a redus simțitor farmecul liric al marilor scene. Am remarcat că publicul l-a aplaudat pe Gulaczi Albert, la prima intrare în scenă, ca pe o veche cunoștință dar ni s-a părut că aplauzele s-au rărit după ce actorul și-a spus rolul. Dimpotrivă, tinerei Vitalyos Ildyko sau debutantului Borsos Barna, care au fost primiți la început în tăcere, li s-au adresat apoi din plin aplauzele aprobative ale publicului, care a recunoscut în acești artiști tineri pe emisarii autentici ai unui autor respectat. Trebuie să înțelegem de aci că spectatorul de azi cere teatrului să nu simplifice sentimentele omului. Comediei lirice închinate „Cavalerului fără grai" nu-i sînt străine nuanțele care compun într-un mănunchi caleidoscopic caractere și situații.

Regia și o bună parte din interpreți au înțeles că n-au dreptul să reducă liniile conflictului, atentînd astfel la tonul poetic al operei lui Heltai Jenö. La aceasta au contribuit și decorurile de o simplitate sugestivă, semnate de Fuks Pal, care numai în tabloul din sala palatului a plătit un neașteptat tribut pompozului abuziv și gratuit.

Intre convenție și originalitate

Ne-am aflat, într-o altă seară, la repetiția generală a tripticului comic „Take, Ianke și Cadîr" în versiune scenică orădeană. Cum cititorii noștri vor dori să afle care sînt semnalmentele spectacolului de pe scena de la Oradea, va trebui să începem prin a le mărturisi că de această dată regizorul Dan Alexandrescu a preferat să transpună, prin mijlocirea unei distribuții locale, datele mari ale montării bucureștene. S-au menținut în linii mari și decorurile (mai ales cel din primul act, cu toate că ghereta lui Cadîr este trecută din extrema dreaptă în colțul opus). Ritmul acțiunii și intonarea replicilor de efect (mai ales la Ianke și Cadîr) sînt de asemeni împrumutate de la interpreții din Capitală.

Nu lipsesc, desigur, unele inovări și renovări. Regia a avut ideea interesantă de a preceda ridicările de cortină cu melodia subțiratecă și învechită a unui ceasornic cu muzicuță. S-a intenționat astfel să se creeze ambianța de mediu și epocă în sunetele răgușite ale unui mecanism de armonii stereotipe cu cuc.

Similitudinea unor decoruri nu poate conduce, bineînțeles la verdictul aspru al lipsei de originalitate. Timbrul distinct al unei viziuni regizorale se poate desigur exprima și în limitele unui decor convențional, care respectă întocmai indicațiile autorului piesei. Noutatea unui spectacol care reia o piesă veche și mult jucată se vădește în lumina proaspătă pe care o aruncă asupra datelor conflictului, în explorarea inspirată a textului literar pentru valorificarea unor laturi neglijate și a unor sensuri încă nedescoperite. In interpretarea celebrului monolog al lui Hamlet, originalitatea creației nu se exprimă prin mînuirea nervoasă a unui stilet ascuțit, nici prin somptuozitatea jețului în care se prăbușește nefericitul prinț al Danemarcei. Stilul, costumul, decorurile, sînt subordonate coordonatelor ideologice ale concepției regizorale. La Teatrul din Oradea, un regizor interesant și înzestrat ca Dan Alexandrescu n-a crezut necesar să găsească pentru comedia lui Victor Ion Popa un profil scenic nou și revelator, printr-o vie cercetare a potențialului imens nerelevat pe deplin în montările anterioare. El s-a străduit să accentueze hazul replicilor și situațiilor, cu o distribuție în care numai interpreții lui Ianke (Mișu Vladimir), Safta și Ilie au ținut seama de necesitatea modernizării unui conținut comic. Același regizor pregătește „Liubov Iarovaia", în legătură cu care ne-a „povestit" cîteva intenții cu adevărat ingenioase, trezindu-ne sincera dorință de a asista la o reprezentație vie și înnoitoare, pe măsura entuziasmului cu care s-a pornit la lucru pentru caracterizarea piesei lui Treniov.

Despre surîsul operetei

Structura simplificatoare a operetei stîrnește pe drept cuvînt zîmbetul amuzat al spectatorului contemporan. Dar genul își are farmecul său și o condamnare radicală a sa nu este acceptabilă. Operetele și-au cucerit o mare popularitate pentru însușirea lor distractivă, [illegible] de obicei, în aceste creații dramatice naive, să rezolve toate problemele existenței cu ușurință și facilitate. Cu mîna pe inimă, cîntînd melodic și contaminant, „Vînzătorul de păsări" împarte publicului surîsuri și seninătate. De aceea, eroii operetei — deși au încetat de mult să mai fie luați în serios — sînt primiți cu multă cordialitate, în intermedii de recreație.

La Oradea, spectatorii apreciază în mod deosebit opereta, fără a o confunda cu atracția din ce în ce mai puternică a teatrului dramatic de substanță. Am înregistrat, printre actorii și spectatorii orădeni, numeroase opinii despre această soră mai firavă a dramei muzicale, dintre care unele ni s-au părut că cer o imediată și profundă clarificare. Ni se pare astfel de cea mai mare însemnătate să stabilim criterii sigure de selecție a operetelor ce urmează a fi reprezentate astăzi, în lumina sarcinilor educative ale artei socialiste.

Nu are sens să trecem cu creionul roșu peste oricare titlu de operetă, dar nu este admisibil să jucăm la întîmplare vechile producții ale genului, atunci cînd ele conțin idei și atitudini ruginite, contrarii spiritului înnoitor al epocii noastre. Practica renovării libretelor literare ale unor operete cu o bogată zestre muzicală ni se pare a fi recomandabilă și, de cele mai multe ori, obligatorie. In repertoriul Teatrului din Oradea pentru stagiunea în curs figurează surîzătorul „Conte de Luxemburg", într-o ediție revăzută, după cum ne asigură direcția acestei instituții. Este evident că, pentru a apare în fața publicului nostru, frumosul conte, îmbrăcat în frac, clac și ghete de lac, trebuie să-și revizuiască totodată toaleta sa interioară. In același timp, în repertoriul teatrului trebuie să pătrundă noile creații ale operetei contemporane, care au fost create într-un climat ideologic nou și pe coardele unei sensibilități proprii ocupanților de azi ai stalurilor și fotoliilor. Orădenii fac de peste un an săli pline la „Vînt de libertate" și vor primi, incontestabil, cu cel mai mare interes alte creații de aceeași vîrstă ideologică. Nu ne îndoim că Teatrul din Oradea care cunoaște o afluență de zile mari dacă și-ar propune să monteze opereta recentă a lui Șostakovici, care deschide un nou și strălucitor drum bătrînului gen al zîmbetului cu armonii melodice.

Dar pătrunderea aerului proaspăt între cartoanele și jobenele vechii operete nu depinde numai de modificările repertoriului ci, într-o egală măsură, de înnoirea stilului de joc al actorilor, de înlocuirea clișeelor teatrale uzate cu [illegible] suită de imagini scenice inedite și de bună calitate. „Sylvia" trebuie să cînte azi cu altă vibrație interioară, pentru [illegible] Stelei din „Vînt de libertate" [illegible] creațiile romînești contemporane.

Opereta, voioasă și candida operetă, nu trebuie condamnată, chiar dacă nu ocupă nici una din treptele de sus ale ierarhiei genurilor. Este firesc ca ea să trăiască și să renască, dar pentru a-și menține tinerețea trebuie s-o împodobim cu culorile și accentele timpului nostru, cu avînturile și cuceririle sale revoluționare.

V. MINDRA

AL. CIUCURENCU „Natură statică"

PETRU ABRUDAN „Rod bogat"

IDEE ȘI EXPRESIE IN CRITICĂ

I

Instanța supremă în orice controversă este, cine nu știe?, verificarea practică sau, mai pedant, modul de adecvare la obiect a teoriilor disputate. Marxism-leninismul în estetică a dotat critica literară cu ceea ce nici unul din sistemele idealiste cunoscute, rigide sau elastice, tradiționale sau moderne, raționaliste sau iraționaliste, n-au izbutit să-i asigure: posibilitatea cuprinderii multilaterale, globale și nuanțate, deci, fidelă, a obiectului artistic (esența sa). Cum și cît din zestrea hărăzită a fost și este fructificat? Se pare că într-o măsură însemnată, în orice caz hotărîtoare pentru destinul creator al criticii, deoarece chiar... scriitorii o recunosc și în particular, nu numai „la serbări de sfîrșit de an literar", cînd se împart mențiuni onorabile, sau cel puțin bătăi pe umăr consolatoare și restanțierilor din oficiu — criticilor. S-au dat însă și se dau răspunsuri documentate la întrebarea pusă. Nu are rost să le repetăm aci. Menționăm doar unul recent. N. Tertulian, în nr. 8 din „Viața romînească" (1959), a dresat un bilanț al criticii literare din ultimii cincisprezece ani, revelator prin procedeul folosit. Confruntînd aprecierile și criteriile de ieri, de tip idealist și burghez, cu cele de azi, criticul a evidențiat convingător, după noi, beneficiul substanțial pe care consecvența poziției ideologice generale și a metodei materialist-istorice, dialectice, l-a adus înțelegerii și receptării sensibile a operei unui Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu. Accentuăm asupra consecvenței metodologice, deoarece pe noi, preocupați acum strict de critica criticii, ne interesează nu confirmările, ci încălcările ei. Acestea, fără a fi spectaculoase, tipice sau cu atît mai puțin capabile să schimbe direcția ascendentă a genului, îi micșorează totuși viteza de deplasare spre țel, îl frînează în acțiunea sa de sprijinire activă și competentă a literaturii noi, în propria sa desăvîrșire. O greșeală infimă de calcul și „Lunnik 3" nu s-ar mai fi plasat pe orbita dorită...

De ce am ales tocmai acest aspect, al rigoarei științifice — și nu altul? Inițiativa s-a desprins dintr-o consfătuire organizată de „Gazeta literară" cu membrii colegiului redacțional, cu reprezentanți ai „Vieții romînești", în jurul problemelor și sarcinilor actuale ale criticii. Mai mulți participanți au indicat pătrunderea, uneori și sub pene iscusite, a echivocurilor și confuziilor de noțiuni specifice doctrinei noastre estetice, dar și de concepte curente, elementare în orice știință, — au semnalat sclipiri înșelătoare și ieftine ale jocului de asociații improvizate, vidul argumentării opiniilor retorice, decalajuri pronunțate între judecata de valoare și suportul ei real (lucrarea cercetată) și, pe un plan mai larg, generalizări sau ambiții teoretice avansate cu o ușurință nedescurajată nici de semnificațiile limitate ale faptelor invocate, nici de slăbiciunea „curelelor" veleitarului. Consecința e că, stimulate ori nu de maladia demnității profesionale care este apologia denunțată și combătută principial de către factorul nostru îndrumător, de către partid, — viciile sezisate sînt incompatibile cu natura științifică și critică a învățăturii lui Marx și Lenin, împiedicînd exercițiul liber, fecund și scrupulos al spiritului critic însuși. In cronica la volumul V al romanului *„Rădăcinile sînt amare"*, Radu Popescu (nu e vina noastră că începem cu unul dintre cei mai impetuoși, aș zice mai convinși, mai „talentați" nepăsători la cerințele metodei critice) scria: *„Un asemenea roman, al cărui hotar față de istoria propriu-zisă e foarte greu de tras și care se amestecă din ce în ce mai des și în doze din ce în ce mai mari în literatura de ficțiune (Tolstoi, Șolohov, Pogodin, Aragon, Petru Dumitriu), apare mai ales sub forma memorialistică de tipul Saint-Simon, Chateaubriand etc."* Iar mai departe îl „clasifică" drept *„roman al istoriei (nu un roman istoric)"*! Nimeni dintre noi nu-și asumă postul de cerber al purității genurilor. De aceea a justifica sau a contesta dreptul autorilor de a încrucișa miciurinian genurile este de prisos, [illegible] 1959, o polemică între critici în jurul aceleiași cauze. Insă a confunda, și încă deliberat, nu genuri și forme de artă vecine, înrudite, împrumutîndu-și legitim uneltele, ci ficțiunea cu istoria, romanul de structură clasică cu romanul contemporan și cu memorialistica, a îngrămădi sub aceeași pălărie nume de o diversitate absolut eterogenă (Saint-Simon, Pogodin, Chateaubriand!) și a postula apoi substituții pur verbale, lipsite de sens estetic, logic („roman al istoriei, nu roman istoric"!), este o violență bunului simț, pur și simplu. Nici galeria n-ar putea fi păcălită de un asemenea scamator, [illegible] cățează (calificarea aparține chiar redactorului-șef al „Contemporanului") [illegible] singuri. In primul rînd, acad. Zaharia Stancu nu are nevoie de un asemenea apărător. Să ne surprindă, în aceste condiții, tonul ditirambic al tuturor celor cinci cronici ale fantezistului nostru comparatist?

Tumbele, va interveni poate un indulgent miop, nu trebuie luate în serios, după cum nici acrobatul nu le consideră altfel, se pare. Intr-atît e contopit cu rolul încît, la numai cîteva săptămîni (era să spunem seri, spre a fi în nota spectacolului de arenă) a executat egal de dezinvolt un număr mai senzațional. Printr-o răsucire de păreri de 180°, R. Popescu exaltă fără rezerve și „în gura mare" cartea atacată, — e drept, nu tot în gura mare dar net și, în fond, tot în întregime, — cu o săptămînă înainte (vezi cronica la „Pe muche de cuțit", compusă din paradoxalele prima și a doua parte). E de subliniat, din punctul de vedere al articolului nostru, că „argumentele" manevrate de fiecare dată sînt cvasi-identice, cu excepția sensului lor schimbat din minus în plus și că, în momentele dificile, perorația, utilizînd ca pretext, ca un punct de plecare personajele romanului, îneacă raționamentul în maniera caracteristică lui Radu Popescu. Cine concepe critica în respectul adevărului nu se amuză, se mîhnește de două ori, fiindcă în joc se află lucrările unor scriitori de prestigiu. „Rădăcinile sînt amare" și „Pe muche de cuțit", alternînd paginile reușite — unele remarcabile — cu pagini slabe — merită pe deplin un examen serios, efectuat conform stilului deschis, loial al criticii comuniste, constructive oricît ar fi de viguroase, un examen apt să detașeze „grîul de neghină", cum spune M. Beniuc în interviul său din „Gazeta literară". Oare nu tocmai talentul critic autentic de care dispune îi impune lui Radu Popescu simțul răspunderii pentru cuvîntul său rostit în fața cititorului ca și a creatorului? Din fericire, asemenea „concepții" despre critică sînt izolate. Critica noastră, prin interpreții ei conștienți de îndatoririle profesionale și de menirea lor socială, luptă împotriva unor astfel de practici. De aceea, exemplele ilustrînd în continuare erorile și deficiențele de metodă amintite, nu atîrnă atît de greu în balanță, nu caracterizează o activitate mai statornică, de ansamblu a cuiva anume; ele punctează atitudini relativ sporadice.

I.D. Bălan, cronicar îndrăgostit de funcția sa, aplicat, dovedind deseori simțul orientării ideologice, vizibil dornic să evolueze, este încă tributar confuziei de valori și de planuri sau, mai bine-zis, neînțelegerii exacte a sensului mijloacelor literare. Concurînd cu D. Solomon (acesta ca recenzent în „Luceafărul") într-un entuziasm nediferențiat pentru „Jurnalul de front" al lui Haralamb Zincă, scrie următoarele: *„Jurnalul de front al lui H. Zincă mărturisește o incontestabilă acuitate în observația psihologică, sporită mereu de curiozitatea scriitorului în acest sens"*. Remarca apare însă inconsistentă pentru că I. D. Bălan, imprudent, reproduce un citat trădător: *„Pe sosea trec coloane de prizonieri. Sînt mii și mii. Merg încet, împovărați, cu capetele în pămînt. Trec prin satele și orașele minate, ca printr-un uriaș cimitir. La ce gîndesc ei acum, cînd trec prin fața minelor, a ogoarelor arse, a spînzurătorilor ridicate? La ce gîndesc? Gîndesc la revanșă ori la soarta lor nenorocită? Gîndesc la trădarea lor morală ori la înălțarea unor noi lagăre de exterminare, mai perfecționate? Da, înțeleg destul de bine. Numai viitorul îmi va putea răspunde la ce a gîndit fiecare prizonier în această coloană fără de sfîrșit"*. Este evident că nu avem de-a face cu o analiză psihologică; în acest caz ar fi trebuit să ni se arate tocmai ce gîndesc prizonierii și nu să fie conjurat viitorul. „Analiza" se reduce la un comentariu emoționat din partea omului, a fostului soldat Zincă, ce se exprimă retoric. Iar dacă autorul recenzat *„mărturisește o incontestabilă acuitate în observația psihologică"*, sau dacă „Jurnalul său aduce date deosebit de prețioase, în stare să ne ajute a explora stările psihice ale unui luptător...", atunci înțelegem de ce criticul a fost nevoit să recurgă, pentru „Indrăzneala" lui Marin Preda, la unica proprie neuzată. La cunoscutele sale epitete enorme, lipsite de acoperirea în urma analizei sobre. Nu „Jurnalul" de front" poate fi privit numai ca transcrie nud, fără pretenții psihologice, o experiență cutremurătoare și nobilă.

Mihail PETROVEANU

O MÎNĂ DE FRATE

de ȘTEFAN GHEORGHIU

După o săptămînă de furie oarbă, crivățul s-a mai îmblînzit, cerul s-a-nseninat. Un soare cu dinți, îndepărtat și împăienjenit parcă, urca alene peste blocurile cu multe etaje, căzînd mai apoi roșu și uriaș la apus.

Reușisem să-mi iau bocanci și eram vesel. Umblam pe drumuri cu pasul sigur și grăbit, spre mulțumirea domnului Willy, care nu înceta să-mi cronometreze cursele.

— Brava, brava! rostea el fixîndu-mă prin sticlele ochelarilor. O să batem toate recordurile...

Plecam din fața lui și mă strîmbam nemulțumit. Parcă de recorduri îmi ardea mie. Alergam de frig, străbăteam străzile în goană ca să mă încălzesc, să nu-mi clănțăne dinții.

In schimb, patronul stătea tot mai mult în birou, citea acolo ziarele dimineața, se plimba nervos prin încăperea strîmtă. Părea preocupat de fel de fel de socoteli, de întrebări ciudate la care nu găsea cît era ziua de mare, un răspuns.

Din cînd în cînd, pe înserate, primea vizita unor străini zoriți și îmbrăcați în paltoane călduroase, cu capetele vîrîte în gulerele ridicate, cu pălăriile lăsate pe frunte. Cînd veneau, patronul le deschidea cu un gest larg ușa, se închidea pentru o vreme cu ei înăuntru. Tîrziu, după ce-i plecau vizitatorii nocturni, ieșea și el în stradă, oprea o mașină de piață, dispărea în bezna de nepătruns a nopții.

Mă bucuram, aruncam lopata și tîrnăcopul în roabă, amînînd căratul zăpezii pe a doua zi și intram în atelier.

Muncitorii mă primeau mai întotdeauna cu plăcere.

— Ei, ți-a plecat gîdea la-ntrunire? mă întreba nenea Vlase, întorcîndu-se pe scaunul de lîngă piatra de șlefuit.

— S-a dus! răspundeam eu răsuflînd ușurat.

— Norocul tău cu grupul lor etnic! adăuga sudorul Oprea, un bărbat voinic și frumos.

— Da, da, băiete! întărea Vlase. Se string șerpii și clocesc venin! Șerpi mai mari, șerpi mai mici, ca domnul Willy... fasciști de toate soiurile...

Apoi tăceau. Iși vedeau mai departe de lucru. Mă apropiam de nenea Costică, mă uitam la strungul lui vechi, la mîinile lui harnice, la chipul lui întunecat de la o vreme. Părea că suferă, că o durere ascunsă îi răscolește sufletul.

Omul mă simțea pe aproape, întorcea capul, zîmbea trist, fără vlagă.

— Ai citit „Cimentul" de Gladkov? mă întreba el.

— Nu...

— Am să ți-l aduc mîine...

Frîna strungul, lua cheia în formă de cruce, desfăcea universalul. Nu se mai grăbea ca altă dată. Grija că n-o să-și îndeplinească norma, că n-o să-și scoată cîștigul, nu-l mai stăpînea. Lucra cu dezinteres, suspina din rărunchi, părea suferind.

Apoi își amintea deodată de mine, mă iscodea:

— Și zi, ți-ar place în atelier?

— Mi-ar place...

— Tot la strung?

— Tot...

Surîdea parcă chinuit de-o arsură a inimii, spunea:

— Dar aici nu-i decît un strung...

— O să te ajut...

El mă țintuia cu privirea lui fumurie.

— Pînă atunci mai trece multă apă pe Dîmbovița! N-ai vrea să înveți și puțină lăcătușerie?

— Ba vreau... De ce să nu vreau?

A oprit mașina, m-a luat de mînă, m-a dus lîngă Ioan. Alături de lăcătuș, o menghină stingheră parcă mă aștepta. Ioan s-a uitat la noi cu amărăciune. Obrazul îi era tras, parcă topit de febră, buzele uscate.

— Tu ești bolnav, Ioane! a rostit nenea Costică.

— Lasă, nu-i nimic... Ce-ți trebuie?

Strungarul a arătat spre mine.

— Ia, băiatul ăsta, nici pila nu știe s-o țină în mînă...

— Să-l învățăm...

Nenea Costică a clătinat capul.

— Tu mai bine vezi-ți de sănătate...

— Și munca cine mi-o face? Cine-mi dă să mănînc, cine o să-mi aibă de grijă...

— Dar nici să te prăpădești lîngă menghină nu-i o treabă...

Ioan a vrut să mai spună ceva. L-a înecat tusea. Strungarul l-a privit aspru.

— Nu, mai bine-l duc la Florea! Tu, mîine, ai să stai acasă... Doar n-ai să-ți macini plămînii...

Ioan m-a apucat de mînă. Degetele îi frigeau.

— Lasă-l, nene! s-a rugat el. Florea-i cam nervos, o să-l ciocănească... N-am nimica, îți jur... O simplă răceală... Diseară fierb o cană cu vin, o frecție, îmi trece...

Strungarul s-a lăsat greu convins. Eu parcă m-am bucurat că nu m-a dus la celălalt lăcătuș. Era un om posac și retras, Florea. Lucra ziua toată la banc, aplecat peste menghină, nu scotea o vorbă.

Ioan m-a cercetat înțelegător. Tinerețea lui părea ofilită.

— Cîți ani ai, Pătrule?

— Au trecut de nouăsprezece...

El a rîs.

— Știi că ești de-o seamă cu mine! Ia te uită ce ucenic am...

— Tomnatic, am adăugat.

Ne-am amuzat amîndoi. Apoi a început să-mi arate cum se ține unealta. A prins în menghină o bucată de fier, a umblat cu pila de cîteva ori peste ea. Zimții mărunți măcinau grăunțe lucioase, minuscule, de metal.

— Ții mînerul în podul palmei, apeși cu cealaltă mînă pe vîrful pilei! îmi explica el. Să nu încordezi mușchii prea tare. Brațul trebuie să aibă flexibilitate...

Incuviințam c-o aplecare a frunții. Apoi încercam și eu, în timp ce el se uita la mîinile mele, mă corecta.

— Ce te-ai pierdut așa!? Apleacă-te puțin înainte, nu sta țeapăn... Intinde mîna... Nu-ți băga ochii în menghină... Ține capul mai sus...

Ii urmam sfatul, gata să cad jos de emoție și parcă-mi era mai bine. In adîncul inimii, simțeam un fior de plăcere. Cît visasem eu să pot munci alături de oamenii aceia, să pot învăța o meserie. De n-ar fi fost corvezile la care mă pusese Willy...

Cîteodată, nenea Costică mă chema lîngă el. Iși aducea aminte de mine, de dorința mea mai veche. Era parcă și mai trist, și mai abătut. Simțeam că i se întîmplase ceva, dar nu îndrăzneam să-l întreb.

— Văd c-ai prins repede secretul pilei! spunea el cu voce scăzută. Ia treci aici...

Imi făcea loc lîngă strung, mi-l dădea parcă -n primire.

— Ia să vedem, cum iei un șpan d-un milimetru...

Apucam șublerul, măsuram piesa prinsă în universal, mă uitam la gradele mărunte. Apoi învîrteam rotițele și manivelele, mișcam căruciorul, potriveam cuțitul. Mîinile îmi cam tremurau, încercam să-mi stăpînesc nervii. Nenea Costică mă îndemna:

— Fii calm, Pătrule! Altfel... Ce faci măi, băiatule... Nu te grăbi...

El nu avea răbdarea lui Ioan. Sfatul lui, rostit pe un ton aspru, mă deruta mai întotdeauna, greșeam. Strungarul se supăra, oprea mașina, mă punea s-o iau de la început. Dacă nu reușeam nici a doua oară, își pierdea cu totul cumpătul, mă trimitea înapoi la bancul lăcătușilor.

Abia seara mă chema din nou lîngă el, vorbindu-mi cu părere de rău:

— Să nu fii trist, Pătrule... Și eu tot așa am început... Un an de zile am tot curățat strungul pînă ce lucrătorul m-a pus să lucrez...

Luam niște cîlți, începeam să frec cu ulei șina carului cu manivele.

— Și eu tot un an am să mă chinui, nene?

El surîdea, parcă dintr-o inimă plină de fiere. Adăuga:

— Cu tine e altceva... Ești mai mare și-ai să pricepi mai repede... Mîine o luăm de la capăt...

Plecam la culcușul meu și așteptam cu sufletul la gură să vină „mîine". Uneori se întîmpla să am noroc, să mai încerc încă o dată sau de două ori să strunjesc. Alteori, însă, domnul Willy nu pleca după-amiaza la nici o întrunire, ci stătea în birou, aștepta pînă se închidea atelierul sau îmi făcea un program atît de încărcat, drumuri atît de lungi prin oraș, încît abia le sfîrșeam pînă noaptea tîrziu.

De multe ori, din cauza gerului, întîrziam mai mult la căldura unui magazin, la prăvălia doamnei Bertha sau pe sălile mereu pline de invalizi ale I.O.V.R.-ului.

Mai ales în magazinul cu instrumente medicale, la căldura dinăuntru, întîrziam adesea. Sus, pe o scăriță de lemn, pe un podium anume făcut, lucra o fată posomorîtă, ascunsă de ochii lumii, căptușind suporturile protezelor cu pernițe de pînză, duruind tot timpul la mașina de cusut.

Urcam întotdeauna la ea, îi aduceam noi comenzi din partea domnului Willy, așteptam să termine altele, profitînd de faptul că madam Bertha, ocupată jos, la tejghea, cu clienții, nu mă văzuse intrînd.

Mă așezam pe un scăunel și-i cercetam îndelung mîinile harnice, mici și slabe, cu buricele degetelor ciuruite de ace, așteptînd să ridice fruntea spre mine, să mă întrebe ceva. Anca era însă tăcută din cale-afară, lucra de zor, tresărea îngîndurată sau lăcrăma.

— Dar ce-i cu tine? o iscodeam eu în șoaptă. Te-a certat iar patroana...

Ea își ridica ochii împăienjeniți, neliniștiți ca două scîntei scăpate din amnar.

— Ce știi tu! rostea fata cu un glas rece, îndepărtat, și-și vedea mai departe de lucru.

Rămîneam mut lîngă ea, înmărmurit parcă de cuvintele ce răsunau ca un clinchet de zurgălăi într-un peisaj trist de iarnă. Pe fața ei palidă, întunecimile deveneau și mai adînci. Mă gîndeam: „Dac-ar zîmbi, n-ar fi de loc urîtă!" Așa însă, mofluză și pierdută, arăta ca o bătrînică scîrbită de viață, sihastră și înfricoșată de zbuciumul lumii, așteptînd cît mai repede sfîrșitul, mîntuirea.

Plecam cu sufletul tulburat. Apoi mă reîntorceam la o zi — uneori și de trei ori pe zi — îi puneam aceeași întrebare, aflam același răspuns. Ancăi părea că-i este teamă să se destăinuie, să rostească ceea ce gîndea, ceea ce îi amăra existența.

Am găsit-o într-o zi plîngînd, fără să lucreze.

— Ce-ai pățit, Anca? Cine te-a supărat?

Ea a tresărit, parcă dintr-un vis chinuitor, și-a șters obrajii cu o batistă înflorată, mi-a spus:

— Ce tot mă descoși!?

— Nu te supăra! am rugat-o eu. Poate că te ajut cu ceva...

Anca m-a privit ironică.

— Să mă ajuți!? Ai tu puterea asta!... Ai putea tu să faci ca Gheorghe să nu mai meargă pe front!? Cine-ar putea...

A suspinat sfîșietor de dureros, și-a luat acul de pe suportul mașinii, a început să lucreze.

Am privit-o în tăcere. I-am înțeles suferința; dragul ei plecase în război. Apoi am lăsat-o singură, am coborît în prăvălie, înfățișîndu-mă patroanei ca de obicei.

— A, aici erai! a exclamat madam Bertha. Ce bine! Tocmai aveam nevoie de tine... Du-te la magazie și sparge niște lemne...

I-am împlinit porunca. La întoarcere, domnul Willy m-a primit cu un potop de cuvinte aspre:

— De ce-am întîrziat atîta? Ne-am făcut cam leneș... Nu mai ascultăm de stăpîn...

— Doamna Bertha m-a pus să sparg lemne, să car apă...

Se uita la mine, mărunțea din buze.

— Lasă, vorbim noi diseară cu madam Bertha! mă amenința el, trimițîndu-mă să îndeplinesc alte sarcini.

Mai rău se supăra însă cînd întîrziam la domnișoara Mimi. Atunci mă fixa cu dușmănie, răscolit de tot felul de bănuieli ciudate. Pe fața lui nuhavă, spelbă și obosită de-o tainică frămîntare, apăreau crețuri vinete.

— Nu cumva te-a oprit și domnișoara la diverse treburi?

— Nu, domnule! M-am încălzit puțin în magazinul „Sora"...

— Aha, am căscat gura pe la galantare... Pentru așa ceva avem timp... Noi primim leafă ca să căscăm gura?...

— Imi sînt hainele rupte, domnule... Mă pătrunde frigul...

El se uita la mine prin ochelari, ca prin sită.

— Lasă, lasă, știm noi... Pentru haine ne-am plîns și la domnișoara Mimi...

— Nu m-am plîns, domnule...

— Să nu mințim, băiatule... Domnișoara Mimi a intervenit pentru noi! Mergem pe stradă ca un moș și ne plîngeam... Dacă fugim puțin, uităm și de ger și de haine, ne călim ca la Sparta...

Făcea cîțiva pași prin încăperea nu prea largă, se întorcea din nou și mai enervat spre mine. Iși lăsa mîna cu greutate pe birou, îmi atrăgea atenția:

— Trebuie să băgăm bine la cap, băiatule... Acum nu mai sîntem un copil... Noi găsim și mîine om în loc...

Amenințarea lui mă înfiorase. L-am privit în ochi, fără să găsesc măcar un licăr de înțelegere. Am ieșit afară descumpănit. Inserarea cădea cu întunecimi de plumb, gerul se lăsa necruțător peste oraș. M-am uitat spre atelier. Inăuntru era încă lumină, semn că se lucra. Am luat lopata și roaba de lîngă magazie, am început să car ultimele grămezi de zăpadă la canalul din mijlocul curții.

Domnul Willy a trecut curînd pe lîngă mine și fără să mă bage în seamă, a dispărut ca o nălucă în strada întunecoasă.

Mă aflam într-o seară în magazie și mă pregăteam tocmai să citesc un ziar mototolit, aruncat de patron în coșul cu hîrtii. Mi se întîmpla adesea să găsesc asemenea cocoloașe pe care le luam, le desfăceam la lumina lămpii, înțelegînd c-o să găsesc printre rînduri știri care l-au înfuriat pe stăpîn, care-or să mă bucure pe mine.

Am mărit flacăra roșiatică a fitilului, m-am trîntit pe pat, desfăcînd foile. O clipă mai tîrziu însă, ușa s-a deschis cu un scîrțîit prelung, nenea Costică a pășit abătut înăuntru.

M-am săltat dintre țoale și l-am privit nedumerit. Niciodată nu-l văzusem pe strungar atît de posomorît. El s-a apropiat de mine fără o vorbă, a trîntit un pachet voluminos pe pat, a rostit:

— Ți-am adus niște haine, Pătrule... Am văzut că nu ai și...

Un suspin i-a frînt glasul. Il priveam cu ochii umezi, mișcat. El s-a făcut că nu mă bagă în seamă, a scos la iveală un costum de culoarea castanei, un palton vechi, ros pe la coate, dar încă destul de bun pentru un amărît ca mine.

— Nu trebuia, nene! am îngînat eu. Dumneata ce-ai să faci? Doar n-ai atît de multe...

Strungarul a tresărit. In pupilele lui fumurii am citit tulburarea.

— Ia-le, Pătrule și încălzește-te! cel care le-a purtat nu mai are nevoie de ele...

Am tăcut încurcat. Sîngele îmi năvălise tot în obraji. Vorbele lui apăsate ascundeau parcă o taină de neînțeles.

Am ridicat ochii, i-am întîlnit privirea de tăciune. El mi-a mîngîiat obrazul, a surîs unui gînd îndepărtat, unei tristeți ascunse. Și în timp ce ne cercetam în tăcere, ușa s-a deschis cu același scîrțîit de balamale ruginite, lăsîndu-i pe Ioan și pe Vlase să intre.

— Șerpii trebuiesc striviți cu călcîiul! a rostit Vlase aprins, așezîndu-se pe-o buturugă. Iși fac de cap și noi stăm cu mîinile încrucișate...

Nenea Costică s-a lăsat pe pat, i-a cercetat cu ochii pierduți în neguri pe cei doi muncitori.

— O să-i strivim noi, Vlase, a murmurat el printre dinți, cu o pornire nestăvilită de ură. Pe toți o să-i pisăm, așa cum ne pisează și ei acuma... Da, da, o să le stîrpim pentru totdeauna sămînța, neamul de slugi al exploatatorilor!... O să-i vîrîm în piuliță laolaltă cu stăpînii și-o să-i sfărîmăm fără milă cu pisălogul...

Ioan și-a ridicat fața palidă, pupilele de un albastru trist.

— Și cum de l-au găsit? a întrebat el. Nu cumva l-a trădat vreun provocator?

— Poate că l-a trădat! a conchis nenea Costică. Polițiștii au intrat în curte la sigur... Frate-meu i-a auzit cînd au deschis poarta. Mai era în casă cu un tovarăș... Și ca să nu-i prindă pe amîndoi, i-a făcut celuilalt vînt prin pod... Apoi a ieșit afară, a dat lupta cu agenții...

— Și materialul?

— L-a luat cu el tovarășul fugit... N-au găsit nimic agenții... Au întors casa pe dos, au bătut-o pe Măriuca...

— Ticăloșii! a scrîșnit Vlase. Nu s-au mulțumit cu sîngele lui Tudor...

Un timp nu și-au mai spus nimic. Apoi și-au amintit de mine, m-au cercetat pe rînd, cu ochi pătrunzători.

— Tu știi să ții un secret, Pătrule? m-a iscodit Vlase.

— Știu, nene...

— Atunci să nu trăncănești nimănui despre ceea ce ai auzit aici...

— Nu-i în firea mea...

— Chiar dacă te-or bate călăii?

— Chiar...

Strungarul s-a întors și el spre mine.

— Pătrule, noi avem încredere în tine! Să nu cumva...

Prin trup mi-a trecut un fior. Ințelegeam. Se discutaseră niște lucruri pe care, dacă le afla cineva, însemna că numai de la mine putea să le afle. I-am încredințat:

— Să n-aveți nici-o grijă! Eu pot să-mi mușc limba și să tac!

Pe buzele lor a fluturat un zîmbet acru.

— Pînă-ți muști tu limba, te ard ei cu fierul roșu! a rostit Vlase.

— Pot să mă ardă... Pot să mă ucidă... De moarte nu mi-i frică... Pe domni îi urăsc... Mă jur...

Cuvintele mele răsunaseră pline de hotărîre și ei m-au privit prietenoși. Ioan clipise din ochii lui buni și parcă mă îndemna să fiu deschis, să nu-mi ascund simțirea, sentimentele. Vlase ascultase cu luare-aminte, încuviințînd din cap. Nenea Costică îmi zbîrlise părul, rostind:

— Nu-i nevoie de jurăminte... Te cred...

Vlase mi-a pus mîna lui mare pe umăr.

— Pătrule, vorbele nu fac doi bani! mi-a șoptit el. Faptele arată întotdeauna ce zace în sufletul omului... Spune-mi, patronul vine pe-aici, prin hruba asta?

Mi-am frînat pornirea, am răspuns:

— Nu, nene...

— Și nimeni altcineva n-a intrat vreodată aici?

— Nimeni în afară de mine și de Prințesă...

Rața, de parcă s-a înțeles strigată, a măcăit din culcuș. Oamenii au izbucnit în rîs. Știau povestea cu mascota domnului Willy, făceau haz adesea în atelier.

— Atunci e-n regulă! a adăugat și strungarul. De tine nu mi-i teamă, iar de Prințesa ta, nici atît...

S-a uitat spre ceilalți, le-a făcut cu ochiul. Aceștia l-au încuviințat cu clipiri șirete. Nenea Costică a luat hainele, mi le-a dat, spunîndu-mi:

— Nu vrei să le îmbraci și să faci o plimbare pe-afară?

— Ba le-mbrac...

Mi-am pus bocancii cu grabă, mi-am luat paltonul pe umeri. Era cam scurt și cam strîmt, dar ținea de căldură.

— Ei, acum ce mai aștepți? mi-a zîmbit strungarul. Du-te pe-afară și dacă ți se pare că cineva dă tîrcoale atelierului, vii și ne dai de veste...

Am înțeles. Mai aveau ceva de discutat și eu îi stinghiream. M-am dus spre ușă, am apucat clanța, am ieșit în noaptea de gheață.

Era ger aspru în curtea pustie. Bocancii mei striveau omătul murdar și el scîrțîia jalnic, cu glas ascuțit, tainic. Un vînt ușure, dar tăios ca briciul, îmi ardea obrajii. Nu-mi era frig. Hainele acelea atîrnau grele pe mine, mă încălzeau. Le purtase un om, poate un muncitor ca și nenea Costică, un nevinovat ucis de agenți sălbatici. „De ce-or fi omorînd polițiștii oameni!? mă întrebam eu cu naivitatea tînărului ce multe lucruri nu-i sînt încă date să le înțeleagă. Dar ei trebuie să-i apere, să le ocrotească viața, să lupte pentru binele..."

Am ieșit în stradă, m-am uitat în dreapta și-n stînga. Nu era nimeni. Goniți de asprimea iernii, de întunecimea de nepătruns a camuflajului, locuitorii orașului stăteau mai mult prin case.

Liniștea din jur mă-nfiora. Apoi deodată mi-a trecut un gînd hai-hui prin minte: „Ce-aș face eu dacă aș vedea venind o șleahtă de polițiști înarmați, gata să dea buzna în curte?" Intîi mi-am zis că aș alerga la magazie, să le dau celor de-acolo de veste. Pe urmă am socotit că nu era bine. Ne-ar fi prins pe toți, ne-ar fi luat ca din oală. Desigur, ar fi fost o greșeală. Așa că, mai înțelept ar fi fost să strig cu putere, să mă reped spre agenți, să mă lupt cu ei, să-mi dau viața ca fratele cel viteaz al strungarului.

Dar n-aveam să fiu pus încă la o astfel de încercare. Nimeni nu ne-a tulburat în noaptea aceea liniștea. Cei trei muncitori au ieșit după puțin timp din cocioba ascunsă pe după atelier, au plecat pe rînd de-a lungul străzii.

Am intrat tulburat în adăpostul meu. In aer plutea un fum gros de țigară. Lumina ardea tristă, cu pîlpîiri leneșe. Am vîrît un lemn în soba de tuci, m-am dezbrăcat și m-am lungit pe pat. Mîinile mele au atins ziarul acela mototolit. „Ia să vedem, ce nu-i plăcuse domnului Willy la lectură!" Aveam să înțeleg imediat. Intr-un colț, pe ultima pagină, cu litere mărunte și seci, se anunța dezastrul armatelor hitleriste la Stalingrad. Știrea îmbucurătoare era ciuruită în mai multe locuri, cu vîrful unui creion negru și bine ascuțit.

(DINTR-UN ROMAN IN PREGATIRE)

Desene de EUGEN MIHAESCU

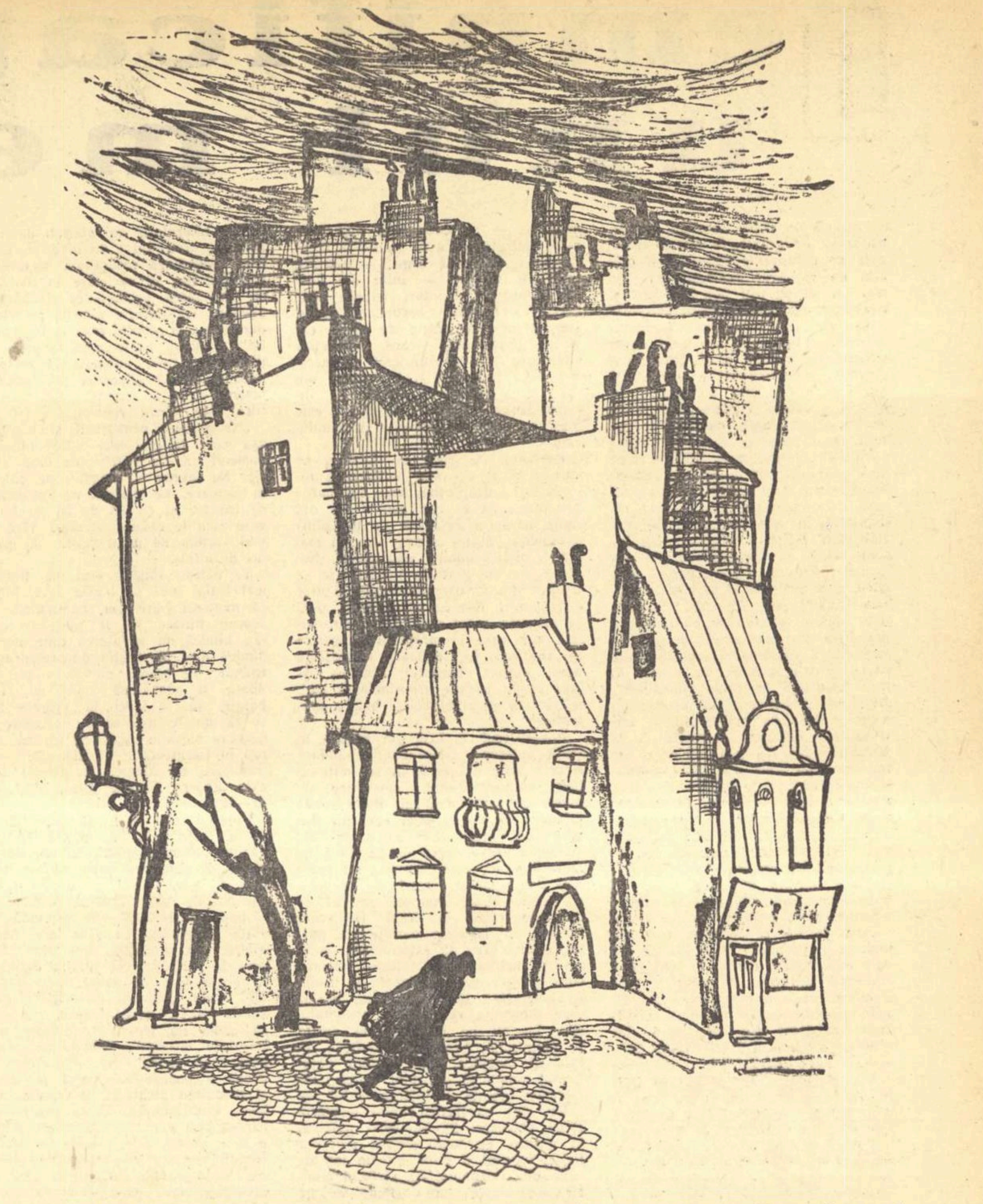

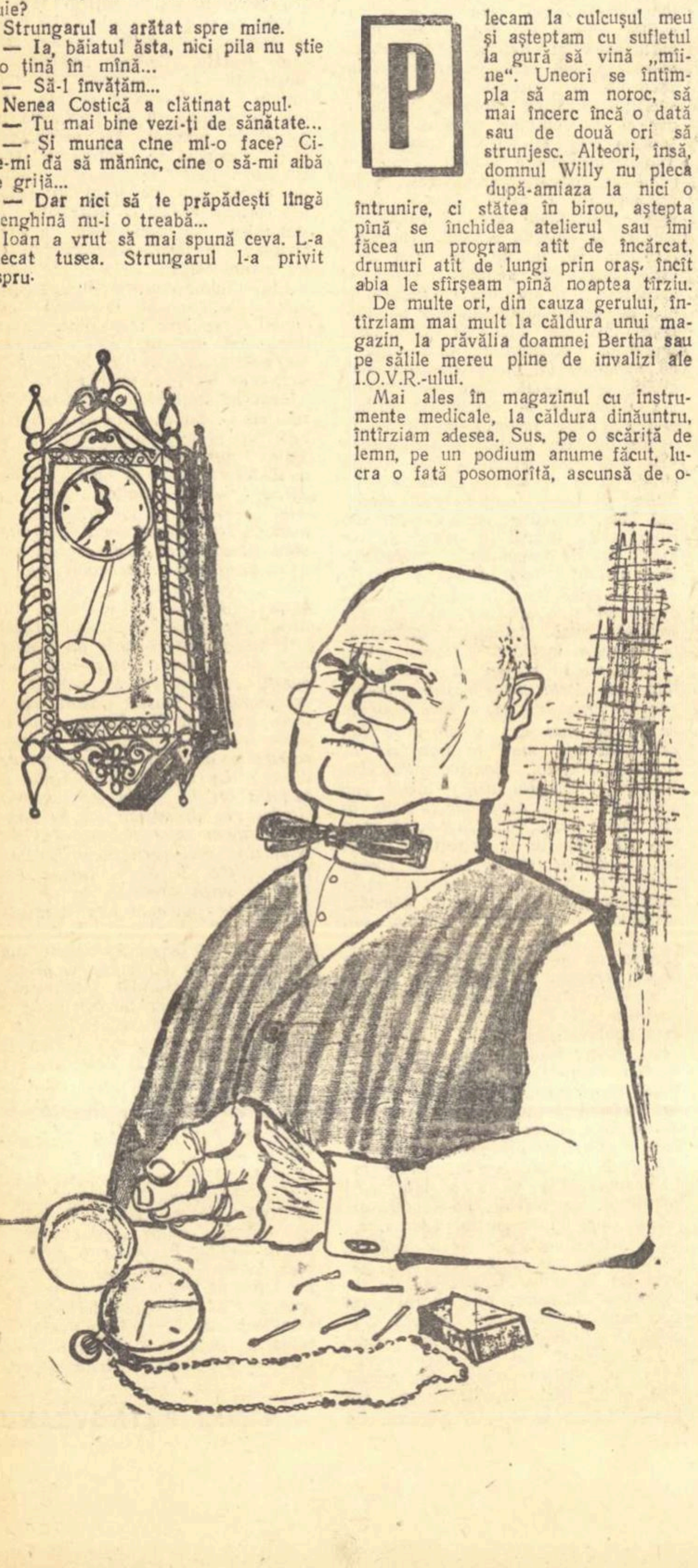

Ochii*)

In timpul celui de-al doilea război mondial a fost găsit, la un fascist S.S., un coș cu ochi omenești. Interogat asupra acestei monstruoase crime, el a declarat în mod cinic că „acest joc îi făcea plăcere".

Ochii sînt craii-naltelor priviri
Ce răscolesc și ceruri și pămînt.
Ochii sînt pentru dragoste, iubiri,
Pentru dreptate și-adevărul sfînt.

Ochii sînt freamăt dulce de păduri,
Sînt îngemănarea selenară,
Ambasadorii miilor de guri,
Ce-n vremi la poarta dragostei sunară.

Ochii sînt flacăra ce-aprinde mări
Zăgăzuind pe zeul ei, Neptun.
Ochii aprind cerneala-n călimări
Scoțînd din tainiți versul de taifun.

Ochii sînt paznicii de noapte și de zi,
Pe dulce-azur întind noian de punți
Și se răsfață-n floare albă de cîmpii
Și-n zîmbet de mirese pe la nunți.

Dar ochii-acești, — într-un imens
paner —
Zăcură-nvălmășiți, de sticlă, reci,
Cu ura lor surpată-n colț de cer.
...Și n-or mai colinda prin ierbi, poteci.

Un om turbat, cu un cuțit de-argint,
De crimă dat, — un ne-nsemnat cadou —
Jucînd dement, prin abur de absint,
I-a scos rîzînd, visîndu-se erou.

Un coș de ochi! De un fascist cules,
Vrea bestia de sînge să se-mbete!
Pe el, Apusu-n taină l-a ales,
Orbirea lumii iarăși s-o repete.

Dar astăzi, asta, s-o mai poată, cine?
Cînd mîna noastră dă binețe lunii!...
...Și Maiakovski-ar spune-n dată: —
„Bine!
Pe astfel de călăi să-i dăm genunii!"

---

*) Din ciclul „Buchenwald"

Ion BANUȚA

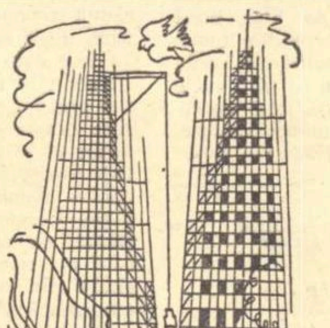

Pe malurile Niprului

Coseau flăcăii fînul
pe malurile Niprului —
coseau flăcăii fînul
și mirosea a iarbă coaptă.
și-a pănușiță înflorită,
și-a sînziene.

Coseau flăcăii fînul
pe-ntinderea
cît zeci de bărăgane
a Ucrainei,
și-și legănau, în zori,
mult albi mestecenii,
își legănau făpturile subțiri
— mirese albe ale răsăritului
și se ducea pe Nipru
lumina-nfiorată
și blîndă-a dimineții.

Coseau flăcăii fînul
pe malurile Niprului
și-am mers la ei,
și fără să-nțeleg
ce spune cîntul lor
și vorba lor,
am înțeles că li-i a prietenie
și cîntecul,
și vorba,
și privirea.

Tălăzuia pămîntul Ucrainei
cu pănușițe și mesteceni albi
și mirosea, ca-n Bărăgan la noi —
a ierburi coapte
și a fîn cosit,
și ca la noi cîntau în dimineață
flăcăii de pe malurile Niprului.

Florența ALBU

Gesturile toamnei

Această toamnă amplă
toamna copacilor înalți, a copacilor maturi,
toamna care ne învăluie ca o pădure
aduce liniștea în freamătele ei.

Ii cunosc bine semnele,
cunosc pojghița de brumă care ne umezește
ferestrele
și foșnetul vîntului prin lanurile de porumb
uscat;
îi cunosc neclintitele semne,
flăcările portocalii ale arborilor, seara,
pe străzi,
la lumina tăcută a becurilor;
cunosc și iubesc gesturile de toamnă ale
oamenilor,
pașii, călcînd peste frunze,
mîna, culegînd parcă visele de pe frunte,
ochiul mîngîind silueta proaspătă a clădirilor.

Cunosc și iubesc gesturile de toamnă ale
oamenilor
de la marele gest din Octombrie
pînă la cele de fiecare zi
ușor obosite și, totuși, pline de forță;
gestul mecanicului care, înainte de ultima
gară,
își șterge mîinile cu o grămăjoară de cîlți,
al pescarului care lasă o clipă vîslele și
privește
cum se răsfrînge amurgul în solzii peștilor,
al țăranului care fărîmă în palmă un bulgăre
de pămînt
încercînd, părintește, culcușul semințelor.

Cunosc și iubesc gesturile de toamnă ale
oamenilor
poeticele gesturi de împlinire,
și le-am văzut pe toate, în toamna asta amplă,
de la cele mai grandioase pînă la cele mai
simple,
viguroasele gesturi ale oamenilor care au
început să-și cunoască
dimensiunile reale,
liniștitele gesturi,
în toamna asta nemaipomenită
cînd degetele noastre au atins Luna.

Gellu NAUM

ÎNCURCĂTURA

Ion închise ușa, intrînd în încăperea în care dormeau copiii. S-apropie de Carolina și-o mîngîie pe creștet. Femeia tresări, ghemuindu-se, dar nu se împotrivi. El o luă de mînă ușor și-i zise:

— Hai. Vino să vorbim...

Femeia îl urmă, tăcută.

Trecură în odaia dinspre drum și se așezară la masă, față în față. Se priviră un timp în tăcere. In ochii înlăcrimați ai femeii, el văzu o lumină duioasă, pe care o înțelese. Se gîndi la planul lui pe care, poate, trebuia să-l schimbe.

Spuse:

— Tu, Carolină, te-ai supărat prea repede, tu nici n-ai vorbit cu mine...

Femeia nu răspunse. Il privea numai, cu ochii ei verzi, înlăcrimați, iar el citea acolo dragoste.

— Tu ai vorbit numai cu el, urmă el.

Femeia continua să tacă.

— Trebuie să știi că n-am făcut nici o prostie.

— Nu. N-ai făcut nici o prostie... O nebunie ai făcut!...

Nu era mînie în glasul ei. Era numai obidă și o mare tristețe.

— Nu-i nici o nebunie. E un lucru cinstit. M-am gîndit eu cînd am făcut ce-am făcut. Ar fi trebuit să-ți spun și ție. Ca să știi.

— Știu!

— Știi, dar nu ce trebuie să știi. Arul ăla și-un sfert a fost al nostru și n-a fost. De-acolo noi n-am cules nici un bob. Doar cîte-un ciot de salcie, iarna. A fost așa, ca o oală spartă ce-o pui în gard și-o ții și n-o arunci. Dacă-l cerem înapoi ni-l dă, dar nu acolo, ni-l dă în „După deal" și ăla îl dă la cei din „13 Decembrie". Adică dăm un loc prost pe unul bun. Inseamnă c-am înșelat pe cineva.

— Nu înșel pe nimeni! Ii locul meu! Să mi-l deie înapoi ăla, acolo, și nu mai zic nimic.

— Un ar și-un sfert... O dungă de țărm.. care nu-i de nici un folos...

— Cît o fi... Ii al meu...

— Și mai trebuie să-ți spun, Carolină, noi ne înscriem în colectivă...

— Nu ne înscriem!

— Ba ne înscriem. Trebuie să ne înscriem...

In glasul lui era atîta siguranță, încît femeia se sperie:

— De ce trebuie?

— Trebuie, pentru că așa-i mai bine... Pentru noi și pentru copii și pentru toată lumea. Eu nu-s om prost. M-am gîndit. Lucru mai bun decît colectiva nu este pentru țăran.

Părea aproape vesel. In vocea lui era multă încredere și vorbea ușor, cu tonul cu care o lăuda cînd ea reușea o mîncare ce-i plăcea lui.

— Ioane, eu în colectivă nu mă bag! Și dacă nu faci contestație pentru loc, eu îmi iau copiii și mă duc de la casă...

El începu să rîdă nervos:

— Vorbești prostii! Cum o să te duci de la casă?

— Mă duc! Mă duc la tata. Mă despărțesc de tine. Și-mi trăiesc viața mea...

Incepu să plîngă cu sughițuri înfundate, cu capul prăvălit pe masă.

— Proastă mai ești? spuse el blînd, mîngîindu-i creștetul. Doar dacă vrei, poți face singură contestație.

— Nu pot. Dacă n-o subsemnezi și tu, nu-i valabilă, spuse femeia printre hohote.

Nu erau vorbe de-ale Carolinei. Le învățase de la neamurile ei, poate chiar de la Iustin, lacomul care-a sfîrnăit mult prin regat și folosește des astfel de vorbe, își spuse Ion. Și nu mai fu îngrijorat. Plînsul femeii nu era pentru pămînt; pentru avere putea doar să se certe, să-l suduie și să-l blesteme. Plîngea numai de gîndul plecării de-acasă și-al despărțirii.

— Nu plînge, Carolină, îi spuse el. Ce rost are să plîngi pentru un lucru care nu s-a întîmplat încă?

Se gîndea cu părere de rău la planul lui, care păruse bun azi-dimineață și-acuma trebuia schimbat. Acum trebuia să-i spună tot, sau aproape tot Carolinei; ea nu va înțelege nimic, dar are să le spuie lor, iar ei se vor speria.

— Carolină, să vorbim. Tu nu ești femeie proastă. Ai să înțelegi ce vreau eu.

Femeia îl privi lung, încruntîndu-și ușor fruntea. Era mirată sau numai surprinsă. De multă vreme el nu se mai sfătuia cu ea, așa cum se sfătuiesc soții între ei. Și se temu. Se temu fiindcă el era om deștept și se pricepea să te amețească cu vorba, așa cum o amețise cînd era fată și mai tîrziu de multe ori; îi părea rău că acceptase să înceapă vorba, simțindu-se slabă în fața lui, dar ca orice om mărginit, nu putea să se împotrivească atracției unei minți sprintene. Deveni atentă și ascultă în tăcere tot ce avea el să-i spună.

— Pămîntul nu-i avere, spuse el. Avere îi munca mînilor mele. Munca mea îmi dă de mîncare și mă îmbracă. Pămîntul singur dă numai buruieni. De-aia nu mi-i mie drag pămîntul, că-i blăstămat...

Femeia se clinti, pac-ar fi vrut să-l întrebe ceva, dar tăcu. Privea la el înmărmurită, ca la un nebun. Mărturisirea aceasta nu era pornită dintr-o minte de om sănătos.

— De-aia-mi pare mie bine că se face colectivă, continuă el liniștit, grav, cum nu fusese niciodată față de ea. Pămîntu-i acolo, au parte toți de el. Nu mai este loc pentru dușmănii. Cine lucră, are — cine nu, n-are. Socoteală curată ca aurul.

Gravitatea lui, totuși, o prinse pe femeie. Nu-l credea, nici nu putea să-l creadă, nici nu putea să înțeleagă cum un om se poate gîndi astfel; dar în tonul lui aproape solemn, în atitudinea lui plină de liniște era ceva neobișnuit ce-o impresiona. Putea să se teamă de el și de acest gînd al său, putea să i se împotrivească înverșunată ca un cîine rău, dar nu putea să se mînie pe el.

— Așa că lasă-l dracului arul ăla și-un sfert, ne înscriem în colectivă și-ai tăi facă ce-or vrea. Tu cu mine trăiești, cu mine trebuie să vii...

Femeia se simți tulburată, năucită. „Ii nebun. A înnebunit", își repetă mereu, privindu-l țintă, cu ochii mari.

— Spune, Carolină, nu-i bine așa cum zic eu?

Ea tresări. Părea că se trezește. Spuse tristă:

— Nu, Ioane! Locul meu nu-l las. Și în colectivă nu intru.

El se așteptase la acest răspuns. S-ar fi mirat dacă ar fi fost altul. Spuse rar, mîhnit:

— Carolină dragă, tu faci cum vrei. Dar eu m-am gîndit mult azinoapte și eu contestație nu fac. Ce-am subsemnat din partea mea, așa rămîne. Și am să mă înscriu în colectivă. Toți prietenii și toate neamurile mele îs acolo.

Și adăugă ușor, parcă-n glumă:

— Și-acum dă-mi ceva să mînc, mi-i foame.

Ea îl privi țintă, cu o privire grea, cercetătoare. Poate, într-adevăr, omul ei înnebunise; poate își bătea joc de ea, cum se întîmplase de multe ori, cînd se prefăcea că-i dă dreptate și-o lăuda pentru chibzuiala ei. Așa vorbea el, încet, rar și grav ca un popă la biserică, atunci cînd își bătea joc de ea. Acum însă nu-i da dreptate...

— Nu-mi dai să mînc, dragă nevastă? repetă el surîzînd. Chiar așa de tare te-ai supărat, că vrei să mă omori cu foamea?

Ea tot nu răspunse. Pe fața ei se vedea urma efortului ce-l face ca să înțeleagă; era însă efortul unui om neputincios, — dureros și tragic. Simți cutremurînd-o o izbucnire de ură față de omul acesta, pe care întotdeauna îl crezuse supus ei, și-aum înțelegea că întotdeauna el fusese mai puternic, iar supunerea lui fusese doar dispreț pentru mintea ei puțină și nepăsare pentru gîndurile ei. O podidi plînsul. Strigă furioasă:

— Ți-am spus că de la mine să nu mai ceri nimic, că nu-ți dau. Ia-ți singur! Dacă tu ești așa de deștept de n-ai pereche-n sat, ia-ți singur, nu mai cere de la mine...

Și ieși hohotind din odaie.

★

Odată, cînd erau numai de vre-un an luați, citise el ceva într-un ziar despre viața din adîncurile oceanului. I-a spus:

— Auzi, Carolină, sînt în lume pești care fac lumină în jurul lor...

— D-apoi? — a zis ea.

— Parc-ar avea un lămpaș...

— D-apoi!

— Luminează cînd au nevoie, cînd nu, gata, nu mai luminează.

— Și ce-i?

— D-apoi atîta.

— Și de ce-mi spui mie? Se vînd cumva la cooperativă?

— Cum să se vîndă? Doar îs în fundul mării!

— Or fi aducînd ei folos... pentru știință..

— D-apoi știința nu-i grădina mea.

Ion n-a mai zis nimic, numai s-a mirat. Să afli că sînt pești care luminează în întuneric, ca licuricii noaptea, și să nu-ți pară bine că știi cu un lucru mai mult... Nu înțelegea. Dacă ar fi fost o proastă, n-ar fi fost nimic, dar nu era proastă. Doar că prea făcea economie si cu mintea ei.

„Doamne, da' urît au mai crescut-o!" — spuse cu glas tare. Se gîndea la Bogdănești. Mormăia de unul singur una din înjurăturile lui lungi și complicate, în care sfinții și diavolii noului testament erau trimiși să-i afurisească pe Bogdănești. Ciuda lui pentru acești oameni lacomi și proști, răi și pizmași, disprețul pentru mîndria lor nătîngă, se schimbă de-odată în ură. Acum, în momentul acesta, dacă ar fi avut putere destulă, i-ar fi pedepsit cu chinurile lui Iov.

Incruntat, plecă în sat să-l caute pe Augustin Crețu, să se sfătuiască cu el.

★

La Augustin Crețu era lume multă, prieteni de-ai lor și alți oameni, unii din cei care făcuseră cerere, alții care se gîndeau să facă și se mai codeau încă. Se vorbea numai despre colectivă și chiar se făceau prezіceri cu privire la persoana președintelui și-a celorlalți din conducere. Ion Sărmășan asculta, fără să se amestece în discuție. Socotea că n-are acest drept, fiindcă nu-și adusese încă cererea. Măcar că i-ar fi plăcut să spuie și el o vorbă. Aștepta cu răbdare să se ducă oamenii, să rămîie singur cu prietenul său.

Oamenii au plecat abia către amiază.

— Parcă ești supărat, i-a spus Augustin.

— Nici nu știu de-s supărat ori mi-i de jele.

Și-i povesti de-a fir a păr întreaga sa discuție cu Carolina. Augustin îl ascultă grav și Ion observă cum pe fața acestuia s-alege o expresie de ușoară neliniște. „Poate mi se pare, unde-s eu neliniștit", gîndi Ion continuîndu-și povestea. La sfîrșit, Augustin spuse:

— D-apăi Iuane, nu-i bine.

— Nu-i bine de fel.

— Carolina nu spune ușor asa vorbe.

— Nu.

— Și nici nu le spune de la ea.

— Știu eu de unde le spune.

— Da' ea crede ce spune.

— Și-aia-i drept.

— De-aia nu-i bine. Eu zic să faci contestație.

— Ca să rîdă Bogdăneștii de mine?

— N-au să rîdă. După ce-o împaci pe Carolina, faci cerere. Că trebuie s-o semneze și ea. Du-te și fă contestație.

— Nu, Augustine! N-o fac! Nu fac pe gustul Bogdăneștilor de-aș ști că proasta aia de Carolina chiar mă lasă. Cum s-a duce, așa a veni!... Cînd a răzbi-o doru', a veni! Așa-s femeile. Las-o să-și facă voia, să vadă cum îi.

— Nu gîndești bine, Ioane.

— Acuma pot gîndi oricum. Ce-i făcut, făcut rămîne. Cu Carolina am să mă împac eu. Am să fac și cerere... Și-odată ce-s în colectivă și-i acolo pămîntul Carolinei și aru'ăla și-un sfert, vine și Ironim, că alt copil n-are, numai pe Carolina. Nu-i chiar așa de prost, ca să nu înțeleagă că îmbătrînește și nu mai poate lucra. Tu nu înțelegi că pălmuța asta de loc, de care eu mă lăpăd ca șarpele de pielea lui cînd năpîrlește, îi pentru el avere și-ar fi în stare mai bine s-o mănînce decît s-o lase acolo, fără stăpîn, să crească pe ea sălcii și iarbă și s-o umble șopîrlele? Și pentru pălmuța aia de loc fără folos, Ironim are să intre în colectivă, chiar de s-ar certa pe viață cu Iustin și cu Viorel!

— Nu-ți înțeleg patima, Ioane. Ii urăști așa de tare? De ce?

— Ți-am mai spus de ce. Pentru că-s lacomi și răi! Is mîndri, și-n mîndria lor de proști gîndesc că le-a căzut nasul dacă s-au încuscrit cu mine. Că eu nu-s de neam ca ei, că eu îs un nima', un gol și-un dezbrăcat care-am fost și slugă la viața mea. Mă urăsc și ei n-ai grijă, pentru că i-am păgubit de zestrea Carolinei. Zece ani de zile nu m-au iertat și într-una m-au sîcîit și mereu au întărîtat-o pe Carolina contra mea, că da' de, da' de ne vor despărți.

— Atunci, de ce vrei să-i aduci în colectivă?

— Nu vreau să-i aduc pe toți. Numai pe Ironim și încă pe cîțiva, Iustin și Viorel îs chiaburi, ei chiar dacă ar vrea, n-o să-i primim. Am să văd neamul lor rupt în două. Și oamenii se vor bucura. Or zice: uite, frate, cît îs Bogdăneștii de căpățînoși, da' Sărmășan le-a găsit șurubul!

— Cum vorbești tu, și încă nici n-ai făcut cerere. Parc-ai fi un copil care întinde mîna să descafe luna de pe cer...

Ion rîse:

— Poate că așa-s eu. Și poate c-am să descăț luna de pe cer! Il aduc pe Ironim în colectivă și după el au să vină și aialalți; mijlocași buni, cu boi și cu pămînt gras! Doar nu-s ei toți lucrași ca Viorel ăl frumos.

— Tare ești tu amestecat, mă Ioane!

— Cum adică, amestecat?

— Nu știe omul cît ești bun și cît ești nebun. Minte ai, gînduri frumoase ai, dar cîteodată parcă un arc din os de drac îți mînă mintea. Nu-mi place cum le gîndești. Noi colectiva n-o facem ca să ne răfuim cu neamurile cu care sîntem mîniați. Acolo trebuie să fim uniți.

— Acolo om fi uniți.

— Și dacă răzbunarea ta nu se gată acolo?

— Se gată. Eu nu țin la supărare. Și-apoi, de ce-i zici răzbunare, cînd eu vreau numai să trăiesc liniștit și satul să trăiască liniștit? Că doar cîte procese-s în sat, și sfezi, și bătăi cu măciucile și cu ferestre sparte, toate de la Bogdănești pornesc. Iar dacă averea nu mai este, adică este, da-i în colectivă, atunci pe ce să mai fie ei lacomi și hapsîni? Gata cu lăcomia! Gata și cu zîzaniile! Se liniștesc. Aș putea chiar să mă împrietenesc cu unii din ei, cum ar fi Ironim bunăoară.

Augustin surîse cam cu îndoială:

— Nu glumi, Iuane. Nu-i lucru de glumă. Acum văd și eu ce încurcătură-i în capul tău.

— Este. Și nu-i numai în capul meu. Toată viața mi-i încurcată. Mi-am încurcat-o acum zece ani și mai bine. Și numai așa o pot descurca.

Rîse, altfel decît îi era abiceiul, mai mult amărît decît vesel, ca omul care își glumește necazul ca să i se pară mai ușor.

— De-aia am și venit, să mă sfătuiesc cu tine. Că am ajuns la țărmul înalt. Ori mă cațăr pînă sus și chiui să s-audă peste șapte sate, ori le las dracului toate și mă duc iar cioban să vorbesc numai cu lupii și cu urșii.

Tăcu o vreme, ca să-și adune gîndurile. Își aprinse o țigară și o fumă pufăind rar, potolindu-se:

Augustin îl privea cu un soi de îngrijorare. Rar îl văzuse amărît pe omul acesta, care părea născut numai din veselie. Și rar se întîmplase să-i fie supărarea atîtea zile în șir. Și rar de tot putea să-l răzbească un necaz încît să-i vie gînduri negre. Și gîndi: „Nu-i el nesăbuit. Nu din nesocotință de om ușuratic a făcut ce-a făcut. Cine știe de cînd așteaptă el prilejul ăsta ca să-și limpezească viața. Poate că la început nici el n-a înțeles chiar bine ce lucru face; acum începe să priceapă și de-aia nu se lasă".

— Augustine, spuse Ion cu tonul său obișnuit. Pe fața lui nu se mai vedea tristețea și nici veselia lui obișnuită. Era grav, serios și părea foarte liniștit. — Augustine, eu am un plan. Ți-am și spus ceva din el. I-am spus și Carolinei și n-ar fi trebuit. Ea n-a priceput nimic. Au ațîțat-o și Bogdăneștii. Numai că planul meu nu plătește nici o ceapă degerată dacă nu pricep eu un lucru.

FRAGMENT

— Ce lucru?

— De ce s-amestecă Bogdăneștii toți în treaba asta? Ce urmăresc ei?

— Știi tu că s-amestecă toți?

— Știu. Ți-am spus cum m-am sfădit cu Carolina? Am adus vorba de neamurile ei și ea n-a zis nu. Inseamnă c-au fost toți acolo.

— Nu-i greu de înțeles. Ei țin laolaltă.

— Țin, nu-i vorbă: Da' nici chiar așa. Folosu-i mic. Și numai pentru Ironim...

— N-ai spus tu că te urăsc?

— Nu-i destul. Ei au vorbit mult și-au ațîțat-o tare pe Carolina. Nu cred c-a fost numai așa, o petrecere cu vorba. Carolina nu-i un om chiar așa de moale să se îndoaie din trei vorbe. Au măcinat ei acolo vorbe, s-ajungă făina și-un an întreg. Numai ca să se răzbune nu s-omoară ei cu firea. Trebuie să fie la mijloc un folos pentru ei toți, ori măcar să creadă ei că-i un folos pentru ei toți. Asta nu înțeleg eu.

Augustin rîse:

— Cum nu înțelegi? Colectiva!

Ion făcu un gest parcă s-ar fi speriat. Tresări și rămase înmărmurit cu ochii mari, prostit, cu gura un pic deschisă, cu o mînă în aer.

Rîsul lui Augustin se porni iar, scuturîndu-i tot trupul; hohotea vițigăiat, ca un copil, zbătîndu-se după aer, de parcă s-ar fi înecat.

După ce se liniști, Augustin spuse:

— Ce-i, Iuoane, nu crezi?

— Să nu cred? Ba cred! Ii chiar sigur. Ii așa de sigur cum pe mine mă cheamă Sărmășan Ion.

Era iarăși vesel. Veselia îi revenise deodată și de-aceea se încurca în propriile sale vorbe.

— Nu mai mă mir cum de n-am ghicit de la început. Da' poate ți se întîmplă și ție. Te gîndești mult, mult la un lucru și nu-ți vine în minte, tocmai pentru că-i prea ușor de aflat. Acuma știu. Acuma știu sigur. Ei, cum îs mîndri și proști, cred că fără ei colectiva nu plătește doi bani; ei au pămînt mult și boi buni și cai; și nici nu vreau să intre. Și să tem să nu intre careva din ei. Și cine dintre ei se putea să intre întîi și să deie un exemplu? Ironim! Planul meu îi bun.

— Ce plan?

— Las' că-ți spun eu. Mă duc să vorbesc cu Carolina.

★

Cînd s-a întors acasă, pe la amiază, Ioan și-a găsit casa schimbată. Era în toate lucrurile din casă, și chiar și în ogradă, o schimbare care-ți sărea în ochi.

Ion s-așeză pe un scaun în mijlocul odăii. Privi în jur. Odaia părea furată de un hoț meticulos. Lipseau o seamă de lucruri, iar celelalte stăteau frumos așezate la locurile lor.

— Adică dumneaei n-a plecat. Dumneaei s-a mutat.

Carolina luase scoarțele de pe jos și de pe pereți. Lăsase două covoare de lînă ce le avea el de la maică-sa. Luase toate pernele și fața de masă. I-a lăsat o singură pernă și o față veche, fără cusături. Lăsase doar un singur scaun și canapeul moștenit de la bunicul lor. Luase și vasele toate. Lăsase doar ceaunul de mămăligă cumpărat de el pe cînd ciobănea, două farfurii de porțelan pe care le cumpărase el de la tîrg.

— Așa o fi și dincolo, spuse el cu glas tare. Trebuie c-or luat și paturile! Că-s ale ei.

Nu mai intră acolo. Ieși în ogradă. Ii lăsaseră cocoșul și trei găini, cele mai bătrîne.

— Cocoșul nu l-au luat, să nu se bată cu a lui Ironim. Rîse: Om prevăzător, Ironim! Cocoșul lui îi bătrîn. Asta ar putea să i-l și omoare.

Cîinele îl întîmpină hămăind prietenos și dînd din coadă.

— Cum de te-au lăsat, Hectore? Ești doar pui de la cățeaua lui Ironim. Noroc de tine că nu dai lapte și nici din lîna ta nu se poate face sită, de mătase.

Intră în grajd. Boii lipseau. Vaca îl privi lung, cu privirea ei tîmpă, lăcrimoasă, și mugi trist. Era o vacă bălțată, bătrînă. Cînd s-a însurat el, o primise de la părinții lui, junică de un an. S-apropie de ea și-o scărpină între coarne:

— Ți-i urît, Joiană? Și mie mi-i urît.

Ieși în șură. Carul lipsea, și plugul, și grapa. Fîn lăsaseră cît avea nevoie vaca și trei oi — partea lui. Luaseră și grîul și cucuruzul din hambar. Ironim, gospodar cinstit socotise cît îi trebuie lui Ion pentru mîncare și să samene cele două iugăre, locul lui.

— Ăștia și-au făcut plan mare! murmură Ion.

Se întoarse în casă, aprinse focul gîndind:

— Bine că n-au dus și lemnele!

Puse de mămăligă și ieși să caute niște ouă prin podul grajdului:

Mîncă gîndindu-se la mirarea și vorbele oamenilor, cînd Ironim trecea cu carul încărcat pe drum. Carolina mergînd tristă după car, Ironim, cu nasul în pămînt, îndeamnînd boii, copiii în care, nepricepînd nimic. Mulți vor fi rîs de Ironim. Mulți vor fi rîs de el.

Sentimentele lui Ion Sărmășan erau amestecate. Trist încă nu putea să fie; plecarea Carolinei și-a copiilor era însă proaspătă și nu de tot neașteptată; neașteptată era împărțeala asta sistematică pentru care Ironim neapărat folosise creion și hîrtie, să nu cumva să greșească, păcălindu-se; și-apoi, peste o săptămînă-două, Carolina, răzbită de dor și de văicărelile copiilor, are să se întoarcă; pînă atunci are vreme și Ironim să se sperie de hotărîrea lui Ion de-a intra în colectivă.

Ion nu era trist, dar îi era urît. Singurătatea nu-i plăcea. Și mai știa că, acolo, Carolina plînge cînd rămîne singură, și-i era milă de ea. Și-i era milă de copii.

După mîncare aprinse o țigară și se liniști un pic.

★

După-amiază, cînd socoti el că a trecut destulă vreme și Carolina începe să-și simtă urîtul, mereu sîcîită de copiii care întrebau de el, Ion se îndreptă spre casa lui Ironim.

Nu știa încă ce-i va spune și nici ce va vorbi cu Ironim. Simțea nevoia s-o vadă pe Carolina și să-i vadă pe copii. N-o să le fie ușor nici lor să-l vadă pe el.

Ajunse la poarta lui Ironim. In ograda largă, bine rînduită, nu se afla nimeni. Sub șură, în car, se aflau paturile și dulapul Carolinei. „N-au încăput în casă!" gîndi Ion și rîse fără să știe de ce.

Portița scîrțîi lung, fiindcă Ion nu se grăbea.

Atunci ieși Ironim din grajd, cu furca în mînă. Rînise la vite; pe furcă mai rămăseseră o bucată mare de baligă și un smoc de paie lipite de baligă.

— Bună ziua, tată! zise Ion zîmbind.

— Bună ziua, ce vrei, mă!? răspunse Ironim rezemîndu-se în furcă.

— Mi-a fost dor de dumneata și-am venit să te văd.

S-apropie de el și, scoțînd tabacherea, i-o întinse. Ironim luă o țigară, mîrîind ceva fără prietenie (putea să fie vorba: mulțam!) și și-o aprinse. Privea la Ion cam crunt. Era un om înalt și voinic; i se vedea puterea chiar și așa cum sta, rezemat în furcă. Mîinile lui ciolănoase puteau să te sperie și picioarele lui lungi și groase ca niște bușteni.

— Ce cauți aici, mă? întrebă iarăși Ironim. După glas, părea o întrebare pașnică de vecin. Numai privirea îi era rea.

— D-apoi poți să te gîndești și dumneata ce caut, că nu-i cimilitură. Imi caut averea mea, nevasta și copiii. Mi-ai furat-o.

Vorbea și Ion pașnic și surîdea. Ar fi putut fi o glumă ceea ce se întîmpla.

— Nu ți-am furat nimic! Mi-am luat înapoi numai ce-a fost a meu. După sfînta dreptate.

Ion rîse:

— Bade Ironime, ce-ai vîndut odată, vîndut rămîne. Și nu faci bine dacă te sfădești cu mine. Eu te știu pe dumneata ca pe straița mea. Dumneata nu mă cunoști. Să nu ne certăm. Mai bine să ne împăcăm. Mai bine pentru dumneata.

Continua să surîdă, dar în glasul lui se strecuraseră unde de amenințare.

— Nu-mi duce tu grija mea, spuse Ironim.

— Trebuie să ți-o duc. Mi-esti tată cum s-ar zice.

— Ți-am fost. Nu ți-oi mai fi!

— Să nu-ți fie bucuria scurtă, tată dragă. A mai fost cîndva de n-ai vrut și-apoi ai venit singur cu căruta să mă iei de suflet. De ce să rîdă satul de două ori de-un prost?

— Mă, blăstămatule! strigă Ironim: Ridică fulgerător furca și izbi, nimerindu-l deasupra urechii, sub pălărie.

Fu o lovitură grea. Ion văzuse gestul și s-ar fi putut feri, dar ceva îl ținu țeapăn. Auzi întîi pocnitura, ca de lemn lovit, și numai după aceea simți durerea întunecîndu-i vederile. Se clătină. Urechile-i vîjîiau, asurzindu-l. Căzu în genunchi. Se rezemă în coate, cu tot trupul tulburat de-o durere ascuțită. Se ridică greu, clătinîndu-se, ținîndu-și cu mîna locul lovit.

Spuse, îngăimînd vorbele, ca un om beat:

— Mulțam frumos, tată dragă...

Și căzu iarăși, pe spate, și auzi limpede cum i se izbește ceafa de pămîntul înghețat. Și leșină.

Carolina tocmai ieșise în tîrnaț. Auzise din casă vorbele lor, un timp încercase, ascuțindu-și auzul, să înțeleagă ce-și spun. Apoi, nemairezistînd nerăbdării, ieșise. Văzuse furca rotindu-se în aer șuierînd de puterea izbiturii și auzise pocnetul acela sec ca de lemn lovit, îl văzuse pe Ion căzînd, ridicîndu-se și căzînd iar, apoi rămînînd nemișcat, pe spate, cu ochii dați peste cap.

Țipă deznădăjduită:

— Tulaaaai! Iuaaane! Tulaaaai!...

Și se repezi la Ion, îngenunche lîngă el și-i luă capul în mîini, sărutîndu-l înnebunită. Plîngea și se bocea:

— Taaată... tatăă! Ce-ai făcut, taată! Fi-ți-ar blestemată mîna ta! L-ai omorît, tată... Pentru o pălmuță de loc mi-ai omorît bărbatul! Copiii, dragii mamiii copiii!... Gheorghe, Nelule, Măriuță, veniiiți!...

Căzu și ea alături. Zvîrcolindu-se, zmulgîndu-și părul. Urla și se izbea cu pumnii în cap.

— Ce-am făcut? Ce-am făcut? I-am ascultat, i-am ascultat, și-acum mi l-au omorît...

Ieșiesră copii și rămăseseră speriați de ceea ce vedeau, în prag, urlînd de spaima mamei lor, neînțelegînd de ce tatăl lor zace acolo nemișcat.

Se adunaseră oameni pe la porți și-și făceau cruce.

Ironim sta țeapăn, buimăcit, cu furca în mînă.

Cîțiva bărbați, mai curajoși, intrară în curte și s-apropiară de Ion. Unul îi deschеіu sumanul și-apoi cămașa, căutîndu-i inima. Strigă:

— Aduceți apă! N-a murit...

Carolina sări drept în picioare. S-apropie repede. Cineva venea cu găleata de apă și o turnă în capul lui Ion. Cineva începu să-l pălmuiască și să-l strige pe nume:

— Iuane! Mă, Iuane! Nu face prostii, Iuanee... Trezește-te, Iuaneee!

— Să-l ducem în casă, spuse cineva.

Il ridicară zdruncinîndu-l și-l cărară în casă, intrînd buluc. In urma lor venea Ironim. Rezemă furca de tîrnaț și intră și el. Era palid, năuc. Părea să nu înțeleagă nimic din ce se întîmplă.

Ion se trezi peste vreo jumătate de ceas. O văzu întîi pe Carolina care-l tot săruta, spălîndu-i rana cu un ștergar ud. Ii surîse:

— Ce-i, Carolină?

Femeia izbucni iarăși în plîns, ghemuindu-se la pieptul lui.

— Iartă-mă, Iuane...

El o mîngîie ușor pe creștet.

— Las' Carolină. Nu plînge. N-am murit.

Se ridică din pat și privi în jurul său la oamenii adunați acolo. Le surîse. Își văzu copiii într-un colț, cu fețele plînse, speriați.

— Haideți, copii, la tata!...

Ii luă în brațe, sărutîndu-i.

Il văzu pe Ironim lîngă ușă, nemișcat, în picioare. Palid ca moartea; un fir de bale îi rămase atîrnat de mustață și nu și-l ștergea.

— N-ai putut să mă omori, bade Ironime. Am cap tare. Trebuia să dai un pic mai jos. La vînă. — Și arătă cu mîna. — Da' n-ai de unde să știi, că dumneata nu citești cărți.

Oamenii se înfiorară auzindu-i glasul ușor, de glumă, și văzîndu-i surîsul un pic batjocoritor.

Iar Ironim holbă ochii și începu să tremure din tot trupul lui mare. Era speriat. Se speriase abia acum, fiindcă abia acum înțelesese că s-ar fi putut întîmpla să-și omoare ginerele.

Ion se ridică greoi, tremurînd.

— Hai, Carolină. Hai, copii. Să mergem acasă...

— Din ușă, Ion se mai întoarse:

— Dumneata, bade Ironime, să faci bine să cari înapoi ce-ai adus de-acolo.

A doua zi, după ce își așezaseră lucrurile la loc în casă și culcaseră copiii, Ion și Carolina ședeau la masă, în odaia din față. Ion avea o înfățișare ciudată, legat la cap cum era. Carolina încă nu se liniștise cu totul. Privea într-una la el și din cînd în cînd ofta.

— Ce zici, Carolină? spuse el. Să facem cererea aia, să nu fim cei din urmă?

— Nu știu ce să zic. Fă cum crezi tu. Eu nu mă mai amestec în treburile noastre bărbătești. Mi-a ajuns.

— Inseamnă că ești de acord.

— Ți-am spus doar. Fie cum zici tu.

— Atunci semnează aici, lîngă numele meu.

Femeia luă hîrtia și citi. Intrebă apoi:

— De ce ai scris numai trei hectare și nouăzeci și opt virgulă șaptezeci și cinci de ari? Noi avem patru hectare în cap. Dacă intrăm, să intrăm cu patru...

Ion începu să rîdă. Femeia rămase serioasă, gînditoare. El înțelegea că în sufletul ei nu-i pare bine. Era însă prea convinsă că așa trebuie să se întîmple. O mîngîie pe umeri. Zise:

— Las', Carolină. Ai să vezi c-așa-i bine. Și pentru voia ta, am să fac și contestație și-o să intrăm cu patru hectare.

Luă o altă hîrtie și începu să scrie.

Remus LUCA

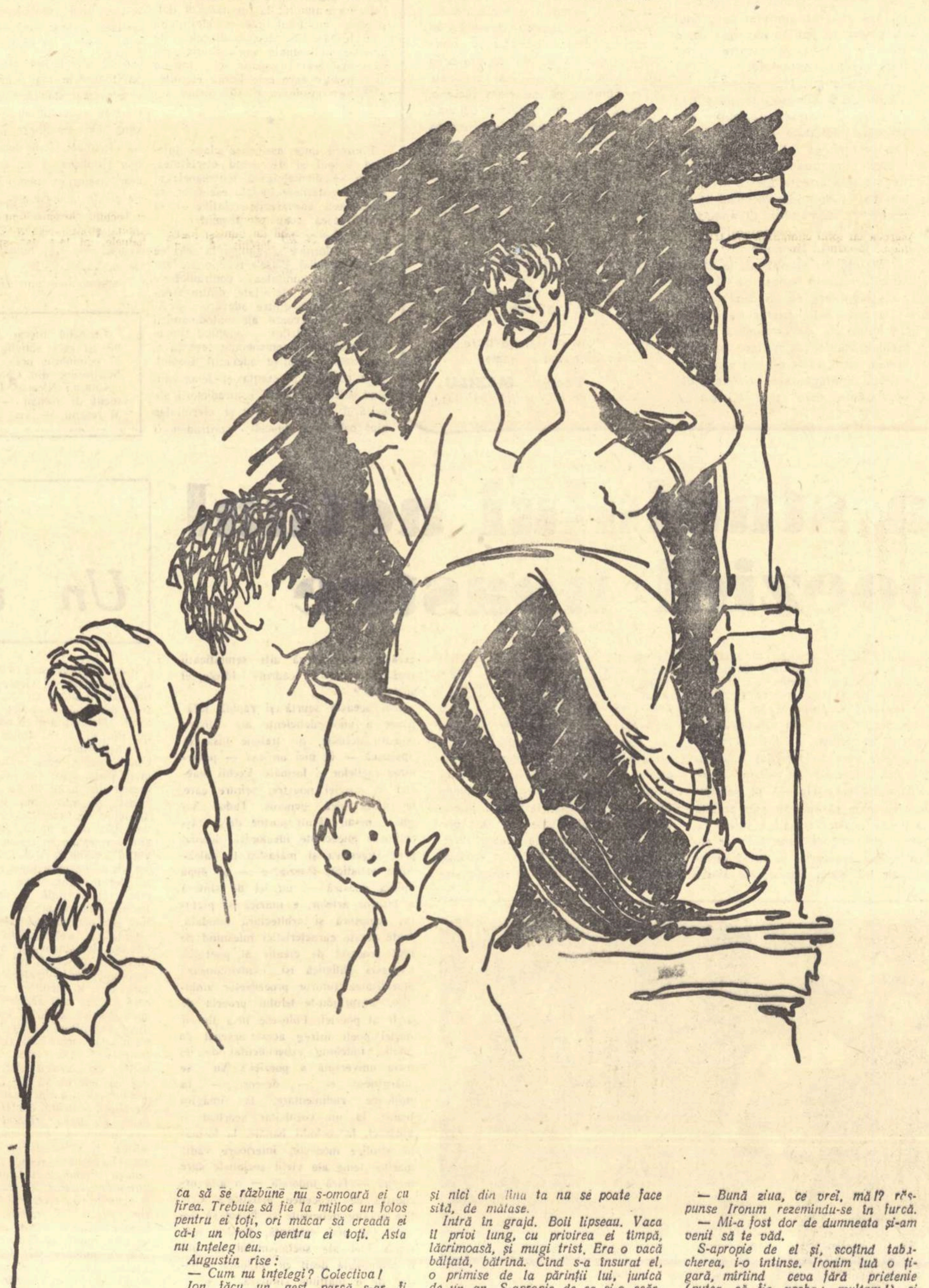

Desen de IULIAN OLARIU

CRONICA SATIRICĂ

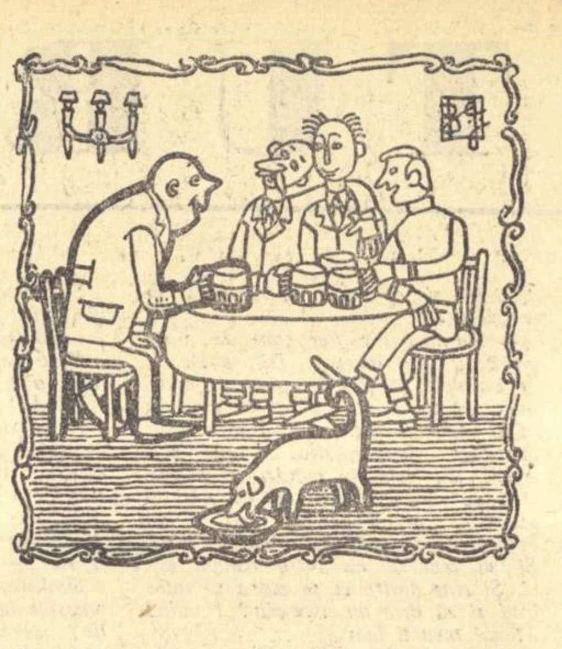

Parazitul cu surîsul pe buze, omul, suferința și drama...

De la fereastra casei mele îl văd cum se trezește în fiecare zi în revărsatul zorilor și, cu bocceluța în mînă, pornește să cucerească viața. Ii fac semne cu mîna urîndu-i succes, și el, mulțumindu-mi pentru atenție, îmi răspunde prietenos. Cu bocceluța pe care și-o trece grațios dintr-o mînă într-alta, cu un surîs copilăresc întipărit pe față... numai a parazit nu aduce. Merge cu pași voioși și apăsați ca și cum s-ar duce undeva anume, într-un loc foarte precis, și nu s-ar opri de fapt la primul bufet „Olt" care-i apare în cale.

Am fost extrem de curios să știu ce se ascunde în bocceluța cu ajutorul căreia își întreține iubita, își plătește abonamentul la radio și-și achită conștiincios chiria. Bocceluța nu conține foarte multe lucruri, dar, pesemne, destule ca să-l ajute s-o scoată la capăt. O anecdotă c-un țigan și un popă care s-au întîlnit în tren și țiganul spunea... o povestire deocheată despre trei fetițe într-un cabaret... și cam atîta.

Viața parazitului cu surîsul pe buze nu e ușoară așa cum am fi ispitiți să credem. Parazitul se scoală devreme, muncește de dimineața pînă seara, risipește o inepuizabilă energie; el trebuie să fie veșnic spiritual, veșnic cu surîsul pe buze, veșnic pus pe șotii, veșnic mic și al dracului. Meseria asta e dificilă și mai ales pretențioasă, foarte pretențioasă: trebuie să fii la curent cu toate, să cunoști primul ultima anecdotă deocheată...

Despre toate suferințele lui mi-a vorbit într-o seară sincer, deschis, fără să ascundă nimica.

— Oamenii ne disprețuiesc în naivitatea lor... Cred că noi nu muncim. Uită-te la mine! Mă crezi că n-am dormit două nopți?

Nu mințea. Avea cearcăne la ochi...

Parazitul cu surîsul pe buze se trezește în fiecare dimineață prost dispus... Seara trecută n-a prea avut succes... Glumele n-au fost apreciate la justa lor valoare... Trebuie altele, mereu altele... Alte glume, alte anecdote pipărate. Fosta lui iubită, femeia pe care a iubit-o încă din copilărie, de care l-au legat cele mai dragi amintiri, cu care voia să se căsătorească și să-și întemeieze un cămin, l-a părăsit fugind c-un tînăr încadrat în cîmpul muncii... De muncit nu poate să muncească, neam de neamul lui nu s-a ocupat cu așa ceva și se gîndește cu grozăvie la o asemenea perspectivă...

Parazitul cu surîsul pe buze, posesorul unei bogate și intense vieți sufletești, are chiar și mîndrie. E mîndru că e fiu de parazit, e mîndru că părinții lui au fost paraziți, e mîndru că el însuși e parazit și parazit dorește să moară.

Dar, o dată ce deschide poarta casei, toate frămîntările și neliniștile dispar ca prin farmec și parazitul, cu surîsul pe buze, pornește radiind de veselie s-o scoată la capăt.

Crapă de sănătate.

E foarte bine dispus.

E veșnic pus pe șotii.

Are o mie de idei în cap.

Mereu știe cîte una grozavă.

După ce spune una grozavă, povestește alta și mai grozavă...

Viitorul îi surîde în toată strălucirea lui...

Deschide ușa restaurantului cu un aer triumfător și se așează liniștit pe un scaun liber, socotind că fusese păstrat anume pentru el.

— O știți pe aia cu fetițele din cabaret?

Așteaptă cu încordare răspunsul... Dacă cumva o știu? De răspunsul pe care-l va primi depinde micul dejun... Sînt pe lumea asta și oameni cinici. Viața l-a învățat cu multe. Sînt și unii oameni — nu mulți, dar mai sînt totuși — care deși nu știu o anecdotă, spun că o cunosc, numai și numai ca să-și bată joc de el... Inspăimîntat la gîndul că cineva ar putea spune: „a, o știm pe aia", își pregătește cu înfrigurare alte anecdote.

— N-o știm... Hai, spune-o...

E fericit. Și plin de energie și mai ales de un farmec irezistibil, povestește anecdota cu fetițele din cabaret, în așa fel încît să pregătească bine poanta. Căci de felul în care spui poanta, asta a învățat-o mai tîrziu, depinde succesul și recunoștința oamenilor. O anecdotă, oricît de bună, e nerentabilă dacă-i ratezi poanta. De multe ori, oamenii ascultă cu atenție și, la sfîrșit, nu izbucnesc în hohote de rîs, ceea ce echivalează cu un dezastru.

De data asta, soarta l-a ocrotit. Un hohot de rîs cutremură pereții localului lacto-vegetarian. Iar după aceea auzi cuvintele magice, cuvintele binefăcătoare, cuvintele divine pentru care trudise, pentru care muncise, pentru care pregătise poanta, pentru care dovedise atîta haz irezistibil... „Tu ce iei?".

Cînd nici cu anecdotele deocheate nu reușește să smulgă un zîmbet, atunci aruncă în foc cea mai teribilă armă a sa: autodenigrarea. Cu această armă victoria îi este întotdeauna asigurată, nu-și amintește să se fi denigrat vreodată și să nu fi mîncat bine după aceea...

In virtutea nobleței familiei sale, parazitul cu surîsul pe buze are chiar și demnitate personală Cînd capătă într-o zi mai mulți bani decît speră, a doua zi își permite luxul de a fi demn și trist. Cu banii pe care i-a cîștigat marți autoponegrindu-se și povestind anecdote deocheate, devine miercuri demn, solemn și irascibil. Asta e ziua lui cea mai fericită. In acea zi e de o sensibilitate aproape bolnăvicioasă. La cea mai mică aluzie, tresare supărat și e gata să dea pe loc un răspuns tăios, fără drept de apel. In acea zi plătește el un rînd de oranjade și terorizează ospătarii cu reproșurile și sfaturile lui. Vrea să dovedească că și el poate trăi cu fruntea sus.

Dar tocmai de la demnitatea manifestată într-o asemenea zi i s-a tras toată nenorocirea. Fără să simtă... exagerase. Se purtase cu atîta demnitate elegantă, cu atîta răceală și distanță încît se răspîndise vestea că, în urma unui sever proces de conștiință, parazitul cu surîsul pe buze s-ar fi hotărît să înceapă o viață nouă... Zadarnic, după aceea, devenise el și mai slugarnic, degeaba se ponegrise el mai rău ca înainte, era prea tîrziu. Oamenii nu-l mai credeau.

Era convins că eu i-am făcut-o, că eu am răspîndit vestea că vrea să trăiască cu fruntea sus, eu aș fi spus la unul și la altul că vrea să se încadreze în cîmpul muncii.

— De ce te ții de chestii d-astea? De ce ai spus așa și pe dincolo?

Eu tăceam, nu înțelegeam suferința...

— Ai răspîndit zvonul că n-aș fi o cîrpă... Că m-aș rușina să spun anecdote deocheate, că...

I-am promis în mod solemn că mă voi strădui să restabilesc întregul adevăr.

Parazitul cu surîsul pe buze mi-a mulțumit din toată inima.

Teodor MAZILU

Desen de BENEDICT GANESCU

TIMP ȘI ETERNITATE

CRONICA IDEILOR

In filozofia burgheză contemporană, circulă de la o vreme, cu o intensitate din ce în ce mai sporită, ideea că omul este „răstignit" între timp și eternitate.

Timpul este prezentat ca un proces pur negativ, care omoară tot ceea ce este viu, care ofilește tot ceea ce este înfloritor, care transformă în cenușa trecutului toate focurile prezentului. Eternitatea ne este însă înfățișată ca o stare imobilă, perfectă și pozitivă.

Tot ceea ce este supus timpului este schimbător și deci imperfect. Tot ceea ce aparține eternității este neschimbător și deci perfect.

Timpul este, chipurile, deșertăciune. Eternitatea este valoarea supremă. Timpul este demonic. Eternitatea este divină. Timpul este iadul, iar eternitatea este paradisul.

Omul a fost azvîrlit în timp și blestemat să tînjească după eternitate, deoarece în loc să creadă, s-a apucat să cerceteze!...

Numai într-un singur fel poate omul — din mijlocul cazanului clocotitor cu vremelnicie — să respire puțină eternitate: să creadă!

„A crede... înseamnă a deschide timpul către eternitate"[1] recomandă Jean Lacroix.

Timpul n-ar fi altceva decît istoria erorilor. Adevărul ar aparține exclusiv eternității. Deci numai erorile au istorie. Adevărul înseamnă suspendarea istoriei.

★

Suspendarea istoriei! Iată în numele cărui ideal încearcă unii filozofi contemporani să stîrnească un dispreț unanim față de timp. Gînditorii unei clase sociale care se află în contratimp cu istoria nu mai pot să vadă decît latura negativă a timpului. Istoria înaintează în răspărul intereselor ei. Fiecare pas înainte al istoriei împinge burghezia în trecut. Timpul a fost întotdeauna aliatul credincios al claselor progresiste, revoluționare. Clasele reacționare l-au detestat de-a lungul întregii istorii. Proslăvirea eternității este strigătul de disperare pe care îl scoate o clasă în momentul în care timpul o mătură din calea istoriei.

Clasele reacționare urăsc mișcarea. Imobilitatea este idealul lor. Cînd n-a mai fost în stare să țină piept timpului, burghezia l-a sterilizat, transformîndu-l într-o „durată pură", curățată de lucrurile care durează. Așa a apărut Bergson. Condamnate de timp, ele se închină eternității. Ele consideră timpul, care le anunță, la un moment dat, sfîrșitul, cu totul inferior eternității, care le lasă în pace. „...dincolo de moartea individuală sau colectivă, nu vom mai trăi în spațiu, ci într-un timp pozitiv care este forma eternității"[2], se consolează F. Commeau.

★

Filozofii unor asemenea clase, înjosind timpul și divinizînd eternitatea, ajung să disprețuiască fenomenele și să se prosterneze în fața esențelor, să umilească adevărurile relative și să proslăvească adevărul absolut.

Furioase pe tot ceea ce este schimbător și dornice să ajungă la ceea ce nu se schimbă, clasele reacționare sfîșie în două unitatea contradictorie dintre timp și eternitate, dintre fenomen și esență, dintre adevăruri și Adevărul — izvoare ale autodinamicii lucrurilor și ideilor — opunînd timpului eternitatea, fenomenului esența și adevărurilor relative adevărul absolut.

In realitate, esența și fenomenul sînd cele două laturi contradictorii ale oricărui lucru, timpul și eternitatea sînt cele două muchii contradictorii ale oricărei dezvoltări, iar adevărurile relative și adevărul absolut sînt cele două aspecte contradictorii ale oricărei cunoștințe.

Intre timp și eternitate nu există numai contradicție, ci și unitate. Timpul și eternitatea nu sînt realități eterogene. Eternitatea se naște din timp și se manifestă prin timp. Eternitatea nici nu este altceva decît timpul potențat la maximum. Chiar și gînditorii burghezi, care presimt unitatea dintre timp și eternitate, ignoră cu desăvîrșire caracterul materialist-dialectic al acestei unități.

„Desigur — remarcă J. Lacroix — noi nu vom descoperi niciodată decît adevăruri particulare; dar ce ar valora ele dacă n-am recunoaște în ele prezența și imanența Adevărului?"[3]. După el, eternitatea divină a coborît din cer, adăugîndu-se complementar timpului pămîntean.

Omul nu poate trăi numai în timp. El năzuiește spre eternitate. J. Lacroix înțelege că însuși timpul capătă un sens numai în raport cu eternitatea care se manifestă prin el. „Nu există istorie pentru o ființă pur istorică"[4], subliniază el. Dar ceea ce mistifică el este faptul că eternitatea izvorăște din timp și nu îi este adăugată din afara lui. Cine n-are o concepție materialistă cu privire la unitatea dintre timp și eternitate denaturează și caracterul dialectic al acestei unități. In concepția unui idealist, unitatea dialectică dintre timp și eternitate degenerează în unitatea complementară a două realități eterogene alăturate. „Cu alte vorbe — scrie același J. Lacroix — **spiritul de sistem**, care vizează eternul, și **sensul istoric**, care vizează temporalitatea, sînt greu de împăcat"[5]. Ca și cum timpul și eternitatea n-ar fi cele două laturi, pe cît de contradictorii pe atît de inseparabile, ale aceluiași unic proces.

★

Lucrurilor le aparține o infinitate de însușiri și de relații. Unele însușiri și relații sînt individuale. Fiind neesențiale, ele au o existență întîmplătoare și trecătoare. Altele sînt generale. Acestea, fiind esențiale, aparțin cu necesitate tuturor lucrurilor de același gen și au o existență relativ stabilă. Cu cît o însușire sau o relație din realitate este mai generală, cu atît este ea mai stabilă. Cele mai generale însușiri și relații au o stabilitate maximă. Or, stabilitate maximă înseamnă eternitate. Este deci firesc ca operele științifice și de artă, care oglindesc asemenea însușiri și relații, să fie și ele nemuritoare.

Categoriile și cele mai generale legi de dezvoltare a lumii sînt eterne. Temporale sînt numai modurile lor de manifestare.

Sentimentele omenești din „Romeo și Julieta" nu-și pierd eternitatea prin plasarea geografică și istorică a acestor eroi nemuritori. Dimpotrivă, sentimentele etern omenești sînt transmise din generație în generație tocmai prin intermediul unor personaje istorice. Chiar timpul este acela care realizează eternitatea. Istoria este, de fapt, unitatea dialectică dintre timp și eternitate.

Fascinați de metafizica imobilității, unii filozofi burghezi contemporani smulg eternitatea din inima timpului, o fetișizează și o încremenesc dincolo de această lume.

„Eroarea ontologismului — scrie Georges van Riet — este de a fi crezut că esențele sînt în mod pozitiv necesare și eterne și că, în consecință, ele sînt însuși dumnezeu. In realitate, esențele noastre sînt eterne în măsura în care le separăm de existență. Eternitatea lor este negativă; a o confunda cu eternitatea divină înseamnă a confunda negativul cu pozitivul, indefinitul cu infinitul, posibilul cu realul"[6].

Avînd intenția să combată mai ales materialismul, Georges van Riet divulgă, fără să vrea, mecanismul mistificării thomiste a raportului dintre timp și eternitate. El strecoară, alături de esențele care depind de existență, niște esențe independente față de orice existență. După părerea lui, numai acestea din urmă sînt cu adevărat eterne. Primele au doar o „eternitate negativă", provenită prin izolarea lor de existență.

Georges van Riet vrea să lase impresia că este, desigur, indiscutabilă distincția profund mistică dintre esențe „separate" de existență și esențe „independente" de existență. Pe primele le separă omul, pe celelalte le dăruiește dumnezeu. Numai că esențe independente de existență nu există decît în mintea misticilor, care ipostaziază singurele esențe existente, așa-numitele „esențe negative".

Duratele diferitelor esențe sînt și ele diferite. Durata unei anumite esențe depinde de natura lucrurilor care posedă acea esență. Lupta de clasă durează cîtă vreme durează societatea scindată în clase antagoniste; lupta oamenilor cu natura dăinuie atîta vreme cît există omenirea; metabolismul există atîta timp cît există viața; unitatea și lupta contrariilor este eternă.

Cele mai esențiale esențe au o durată infinită, adică sînt eterne. Eternitatea depinde de maxima esențialitate. Ea nu se obține nici prin separarea esențelor de existență și nici prin transcendentizarea esențelor. Eternitatea există întradevăr, dar ea nu este de origine divină, ci laică.

Henri WALD

---

[1] Jean Lacroix, **Marxisme, existentialisme, personnalisme**, P.U.F. 1955, p. 113.

[2] F. Commeau, **Science et apocalypse**, în revista **La table ronde**, Fevrier 1957, p.174.

[3] Jean Lacroix, **op. cit.** p. 122.

[4] **Ibidem**, p. 47.

[5] **Ibidem**, p. 60.

[6] Georges van Riet, **L'épistémologie thomiste**, Lurain, 1946, p. 53.

Cenaclul literar Nicolae Labiș își reia activitatea sîmbătă 17 octombrie, orele 18, la Casa Scriitorilor din Calea Victoriei.

Citesc: Nicolae Țic — fragment de roman — și Rusalin Mureșanu — versuri.

Asupra stadiului actual al poeziei noastre

(Urmare din pag. 1)

preocupări ale conținutului și formei? Nu s-ar putea amuza cineva oferindu-ne un florilegiu de poeme fără semnătură, aparținînd mai multor poeți, culegere pe care un critic mai puțin vigilent ar fi gata să le atribuie aceleiași pene?

O trăsătură de seamă a liricii a fost apoi totdeauna integrarea, în cuprinsul ei, a marilor interese și preocupări umane, printre care cele majore se leagă — cu toate fibrele — de actualitatea cea mai vie și mai imediată. Despre această caracteristică s-a vorbit însă pe larg cu atîtea prilejuri, încît o revenire nu se mai dovedește necesară. Ceea ce aș adăuga însă aci e faptul că în ultimul timp, poezia noastră nu valorifică, din punctul de vedere al idealului socialist, teme care au încordat întotdeauna lira universală. Ne referim anume la domeniul erotic și la cel al peisajului. Nu vrem să spunem prin aceasta că poezia noastră actuală e lipsită de poeme cu astfel de teme. Cine ar putea ignora realizările în acest domeniu ale lui Mihai Beniuc, ale Mariei Banuș, ale lui Marcel Breslașu, Baconski sau Mihu Dragomir, spre a nu cita decît o seamă de nume ce ne-au venit de îndată sub condei? Dar este vorba aci de altceva, de frecvența acestor teme, de timiditatea abordării lor, de multe ori de ocolirea lor cu bună intenție. Argumentul e cel cunoscut. Prin pasteluri și piese erotice, poetul s-ar cufunda în poezia intimistă, în cea a intereselor strict individuale etc. Dar predică cineva o astfel de eronată directivă a sentimentelor? Nu a dobîndit emoția curată a iubirii și atracția sinceră pentru natură alte semnificații mai elocvente în cadrul ideologiei socialiste?

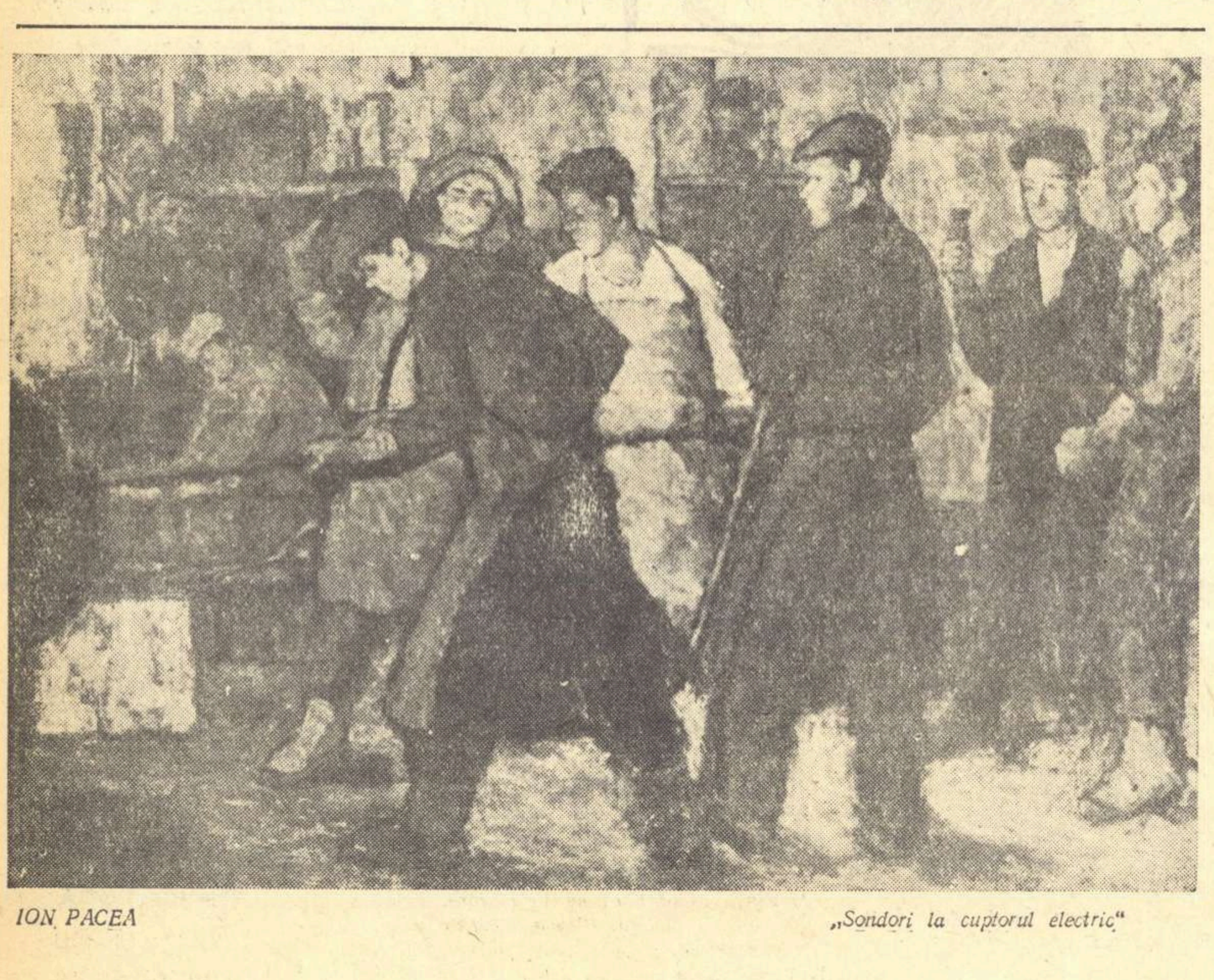

ION PACEA „Sondori la cuptorul electric"

Din această scurtă și rapidă înfățișare a unor deficiențe ale liricii noastre actuale, nu trebuie însă să lipsească — în nici un caz — pomenirea racilelor ei formale. Vechii maeștri ai poeziei noastre, printre care ne ajută încă, generos, Tudor Arghezi, ne-au dăruit poeme de o răscolitoare eficacitate ideologică, tocmai prin sugestiva și măiastra lor alcătuire artistică. Poezia e — și după opinia noastră — un fel de sinteză a tuturor artelor, e muzică și pictură, sculptură și arhitectură totodată, toate aceste caracteristici înlesnind de fapt procesul de creație al poetului. Expresia stilistică își subordonează pluralitatea tuturor procedeelor amintite, adaptîndu-le felului propriu de a fi al poeziei. Folosesc însă tinerii noștri poeți întreg acest arsenal de unelte, îndelung experimentat de istoria universală a poeziei? Nu se mărginesc ei — deseori — la mijloace rudimentare, la imagini tocite, la un vocabular searbăd și abstract, la melodii banale, la formații strofice modeste, inferioare vădit marilor teme ale vieții socialiste care merită — fără îndoială — o altă orchestră de procedee artistice? Critica acestor deficiențe va trebui să devină tot mai exigentă, fiindcă mărețele idei ale socialismului nu pot fi promovate decît cu mijloace artistice de o înălțime similară.

Lirica noastră contemporană și mai cu seamă tinerii ei făurari mai au încă idealuri de realizat, ținte de ajuns și depășit. Ei trebuie însă sprijiniți, în nobilele lor strădanii, de istoricii și criticii literari, care sînt încă datori cu o cercetare într-adevăr profundă și exigentă a stadiului actual al poeziei noastre.

Al. DIMA

---

20 de ani de la moartea lui George-Mihail Zamfirescu

Un vis împlinit

S-au împlinit oare douăzeci de ani de la moartea lui George-Mihail Zamfirescu? In urmă cu două decenii, într-o căsuță modestă din București, autorul „Domnișoarei Nastasia" a încetat din viață. Și totuși, moartea nu a reușit să-l răpească dintre noi. Omul acesta, care a iubit atît de mult viața, care s-a îndîrjit să o dorească din toate fibrele sufletului său cinstit și naiv, din toate resursele trupului său măcinat de suferințe și neliniște, nu a murit. Ați observat de cîte ori revine în opera lui Gemi cuvîntul *„mîine"*? Acel *„mîine"* pe care l-a visat, pe care uneori l-a imaginat, cu dorul căruia s-au stins în suflet eroii săi și pînă la urmă chiar el. In ceea ce ne-a lăsat el mai bun, a fost un pătimaș adorator al zilei de *„mîine"*, a acelui *„mîine"* înfăptuit de urmașii lui Iacov și ai domnișoarei Nastasia, la cinci ani de la moartea autorului lor. Visătorul contemporan care a fost Gemi a vrut un teatru care să nu mai respire prin plămînii metropolelor artistice apusene, a predicat reabilitarea teatrului prin repertoriu, dar prin acel repertoriu *„contemporan"*. Dar, mai ales, a văzut teatrul ca *„artă a prezentului"*, a cerut ca teatrul să fie *„pentru marele public"* și și-a dat seama că pricinile decăderii teatrului contemporan lui stăteau *„în lipsa oricărui contact între spectacolul de pe scenă și realitățile sociale și sufletești postbelice"*, de aceea el a cerut un repertoriu întocmit din *„opere dramatice în care să se răsfrîngă zbuciumul și credințele, durerile și visurile sau eforturile spre mai bine, spre adevăr și frumos, caracteristice vremii"*. El a văzut că la periferie se află *„publicul nostru de mîine"* și *„tot la mahala sînt intelectualii"*. El a spus clar că *„locul n-a impus niciodată prestigiul literar și artistic"*, adăugînd că *„artă se poate face și pe scenă de ateneu popular"*. George-Mihail Zamfirescu a fost acela care a spus pentru prima oară la noi că teatrul va trebui să caute pe muncitor la el în mahala. Și pentru aceasta a și pornit o dată (prin 1932), împreună cu o trupă de entuziaști, prin mahalalele Bucureștiului, dincolo de barierele Gării de Nord sau pînă la lacul Tei, să joace în matineu piese

pentru cei mici și seara pentru muncitorii din cartierele respective.

Nu sînt oare toate acestea motive suficiente pentru a-l considera pe Gemi alături de noi? Și astăzi, cînd pe locurile unde s-a născut și a copilărit George-Mihail Zamfirescu, se află ridicat un teatru pentru muncitori, — teatru în care se joacă de două sute de ori „Domnișoara Nastasia", teatru care aduce repertoriul nostru clasic și contemporan în sălile de festivitate de la I.C.A.B. și Atelierele C.F.R., de la Casa Tineretului din Grozăvești și de la Uzinele „Kirov", — ne întoarcem cu respect gîndul spre George-Mihail Zamfirescu, cel care a vrut, în urmă cu un sfert de veac, să vadă înfăptuit un teatru pentru muncitori. Și acum, cînd în lojile teatrului s-a așezat publicul dorit de Gemi, nu-l simțim pe autorul „Domnișoarei Nastasia" alături de noi?

Sînt cîteva gînduri prilejuite astăzi, cînd, îndurerați, ne amintim că un contemporan al nostru, George-Mihail Zamfirescu, ar fi putut fi astăzi printre noi, împlinindu-și opera și acțiunile sale, dînd o finalitate constructivă și optimistă destinului eroilor săi și avînd fericirea să poată vedea cum muncitorii, oamenii ce i-au fost atît de dragi lui, sînt astăzi stăpînii țării și cei pentru care se clădește opera și fapta de artă.

Valeriu RÎPEANU

---

note

Cîntece populare noi

Lipsa unei antologii, care să prezinte cîntecul popular cu tematică nouă, s-a făcut mereu simțită în ultima vreme. Semnalăm cu ocazia apariției volumului de „Cîntece populare noi", primul pas în această direcție.

Volumul „Cîntece populare noi", scos de Institutul de folclor în colaborare cu Casa centrală a creației populare din București, cuprinde texte folclorice cu o tematică variată. In ele, creatorii populari își arată atașamentul și recunoștința față de partid și cîntă bucuria vieții noi. Aceste cîntece populare sînt oglinda „noii concepții despre lume a oamenilor și factor de seamă în formarea conștiinței sociale noi" — după cum arată profesorul M. Pop în prefața ediției.

Cele aproape 90 de texte sînt însoțite de note referitoare la informator și de transcrierea melodiei respective. Credem că ordonarea materialului după tematică este nimerită, evidențiindu-se astfel bogăția și varietatea acesteia.

Pe cînd o antologie consacrată cîntecului muncitoresc?

N. j.

Amintirea unui coșmar

Un cadru de basm alpin, în care muntele, de bătrînețe, „a dat în mintea copiilor" iar oamenii și-au ridicat o cabană, aducînd în preajma ei cîntecul, bucuria și hohotul „de rîs tineresc" al armonicii, i-a oferit Anei Blandiana prilejul unui viguros poem antifascist (Tribuna nr 41,8 oct. 1959). Dincolo de bucolica serbărilor tinerești, poeta a descifrat sensul tatuajului înscris pe brațul unei fete „cu părul de jar", ultima amintire concretă a zilelor petrecute într-un lagăr de exterminare. Discrepanța dintre atmosfera festivă a locului și „semnu — acela subțire, bizar", „înscris cu fier aprins", pe brațul fetei, declanșează un instantaneu liric de reală valoare artistică: „Parcă s-a spart în mine un înveliș opac / Și gîndul mi se zbate într-o-ncîlceală tristă, / Credeam de mult ucisă stafia unui veac / Și-acum toți munții lumii mă huiduiesc: «Există!»".

Ana Blandiana convertește amintirea acestui coșmar într-un poem cu un vădit caracter mobilizator.

H. Fb.

Poemele verii

Tot în **Tribuna** (nr. 41/8 octombrie 1959), Miron Scorobete publică un ciclu de poezii, reunite sub titlul „Scrisori din vară". „Scrisorile din vară" — îndeosebi poeziile „Pastel comun" și „Scrisoare de întoarcere", — aduc în lirică imaginea litoralului în reconstrucție, noul dialog al omului cu „marea solitară", unda de melancolie pe care o provoacă despărțirea de „exodul talazelor verzi", dar și mîndria pentru „perpetuul nostru efort", concretizat în viața noilor șantiere.

Fidel propriei sale hotărîri („despre mare vom vorbi cu glasul scăzut / ca despre toate prezentele mari"), Miron Scorobete păstrează o tonalitate lirică egală, dar nu monotonă, în care predominante rămîn atmosfera și finețea nuanțărilor. Autorul nu a evitat însă anumite lungimi, iar unele imagini ostentativ comune nu contribuie cu nimic la închegarea atmosferei „Scrisorilor de vară". Datorită acestui fapt, arhitectonica poemelor prezintă fisuri și neconcordanțe.

Vl. Z.

Nu înțeleg

Am trimis de mai multe ori lucrări literare unor reviste, dar trebuie să spun cu amărăciune că nu întotdeauna am primit la „Poșta redacției" răspunsuri clarificatoare. Și cred că mai sînt începători care, ca și mine, au fost nedumeriți de unele răspunsuri.

Mă întreb, de pildă, ce-au înțeles unii adresanți din răspunsurile date la „Poșta redacției" a „Iașului literar" nr. 9. Cîteva exemple. „Perseverați cu grijă asupra folosirii mijloacelor de expresie". Cum să persevereze asupra folosirii mijloacelor de expresie? In ce sens? Să folosească mijloacele de expresie mai mult? Să folosească **anumite** mijloace de expresie? Cred că autorul în cauză n-a înțeles nimic și probabil va continua să persevereze... în greșeală. Altcuiva i se răspunde: „Folosind cu aceeași pricepere limbajul colorat, credem că genului dv. **ar** conveni mai bine abordarea temelor majore". „Folosind... limbajul colorat, credem..." Deci autorul răspunsului e cel care folosește limbajul colorat. Dar care e „genul dv.", că nu reiese de nicăieri? Ar trebui să știe și cel în cauză care îi este „genul". Și, în definitiv, numai „genului" respectiv **ar** conveni abordarea temelor majore?

Lui **Nicolae Donos-Cîmpulung** i se dă următorul răspuns: „Suita de portrete reprezentative din punct de vedere istoric pentru perioada belică, o apreciem ca o încercare lăudabilă, mai ales pentru umorul sănătos care se degajă la tot pasul. Totuși, acest umor alunecă adesea pe panta grotescului și, adăugat la situațiile voit-exagerate în care sînt puse adesea personajele negative, în loc de portrete literare avem în față doar niște schițe caricaturale, neverosimile". Acceptînd că umorul grotesc nu e un umor sănătos, adresantul se vede în fața următoarei dileme: ori umorul sănătos se degajă la tot pasul și atunci nu mai alunecă **adesea** pe panta grotescului, ori alunecă într-adevăr pe panta grotescului și atunci nu mai e tocmai sănătos și nu se mai degajă chiar la tot pasul. Din această dilemă... putem ieși, doar acceptînd alternativa că poștașul a alunecat și de data aceasta pe panta confuziilor.

Andrisant necunoscut

Șolohov egalat

„Prin tragismul faptelor înfățișate, prin neprevăzutul întîmplărilor pe care le trăiește eroul, toate încărcate de o puternică forță emoțională, prin concluziile ei antirăzboinice, care se detașează net pe un fond străbătut de un tulburător mesaj uman, și mai ales prin încercarea de a lumina destinul unui singur personaj, nuvela amintește povestirea lui Mihail Șolohov, „Soarta unui om..." Despre ce nuvelă să fie oare vorba? O nuvelă a lui Leonov, Ehrenburg, Fadeev? A, nu. Meritul de a aminti de Șolohov îi revine de astă dată unui tînăr prozator clujean, Grigore Beuran, autorul nuvelei „Intre două linii", publicată nu de mult în „Tribuna". Iar meritul de a fi descoperit apropierea atît de emoționantă între Șolohov și Beuran îi revine tovarășului I. S., autorul recenziei „O nuvelă remarcabilă", apărută în „Iașul literar" nr. 9.

ADMIRATOR

P.S. Titlul recenziei de mai sus este serios concurat de titlul unui articol din aceeași revistă: „Nuvelistica lui George Sidorovici" (autor V. Mare), articol în care se vorbește despre 3 (trei) nuvele apărute în „Iașul literar".

O INIȚIATIVĂ RODNICĂ

Pictura monumentală în Casele de Cultură ale Tineretului

Pictura monumentală, care împodobește pereții interiori sau fațadele unei clădiri publice, are o deosebită forță de agitație în rîndurile maselor largi ale poporului. Fiind situată în centre de intensă circulație și desfășurîndu-se pe suprafețe vaste, ea atrage atenția unui mare număr de privitori, cărora li se adresează direct, transmițîndu-le, în imagini strălucitoare, idei și sentimente pilduitoare. De aceea, inițiativa Sfatului Popular al Capitalei, de a împodobi cu picturi murale casele de cultură ale tineretului din mai multe raioane, este binevenită.

Picturile murale din aceste case de cultură evocă pagini glorioase din lupta pentru libertate a poporului, ilustrează munca însuflețită a tineretului de astăzi pe șantierele socialismului, în uzine, fabrici și gospodării colective, în școli și laboratoare, pe tărîm cultural și sportiv și oglindesc aspecte reprezentative din viața cea nouă a poporului muncitor. Prin conținutul lor activ, ele vorbesc despre înfăptuirile și ideile călăuzitoare ale construirii socialismului și despre participarea entuziastă a tineretului la această operă măreață. Ele arată cum știința și cultura pătrund în păturile cele mai largi, devin activități de masă, reprezentînd cu adevărat bunuri ale poporului.

In același timp, aceste picturi murale îndeplinesc și un rol educativ, deprinzînd tineretul cu operele de artă. Avîndu-le mereu în fața ochilor, tinerii care vin la casele de cultură ajung să le înțeleagă mai bine și să le prețuiască mai temeinic. Cel mai eficace mijloc de educare artistică este pătrunderea operei de artă în cadrul vieții zilnice, în casele oamenilor. Și picturile murale din casele de cultură ale tineretului au tocmai această menire, de a trezi și dezvolta înțelegerea și dragostea pentru artă.

Sfatul Popular al Capitalei, cu concursul Ministerului Invățămîntului și Culturii și acela al Uniunii Artiștilor Plastici, a realizat în anul acesta decorarea cu picturi murale a caselor de cultură ale tineretului din raioanele 23 August, Tudor Vladimirescu, N. Bălcescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Grivița Roșie. S-au alcătuit colective de tineri artiști, puse sub conducerea unor pictori mai experimentați, care au lucrat cu rîvnă și au executat, într-un răstimp destul de scurt, 32 picturi murale, dintre care unele sînt de vaste dimensiuni.

Ne vom opri numai asupra cîtorva lucrări, urmînd ca de celelalte să ne ocupăm într-o cronică viitoare.

Există, între aceste 32 picturi murale, anumite puncte comune și, bineînțeles, anumite deosebiri. Astfel, în majoritatea cazurilor, spațiul rezervat picturilor este asemănător: o friză lungă pe peretele principal, paralel cu intrarea, cîte un panou pe cei doi pereți laterali ai holului, o altă friză de dimensiuni importante în sala de festivități, pe peretele opus scenei, și alte două picturi în dreapta și stînga ușii de acces în această sală. Ținînd seama de faptul că pictura monumentală este o artă integrată arhitecturii, această identitate a amplasamentelor a determinat de multe ori soluții asemănătoare.

Un alt element comun îl constituie concepția asupra picturii monumentale. Există, în această privință, două concepții opuse: una în care pictura prelungește spațiul încăperii prin efectele de perspectivă, sugerînd adîncimea, și alta în care pictura împodobește ca o tapiserie peretele, rămînînd bidimensională și păstrînd un caracter decorativ. Dacă prima concepție aparținea Renașterii și Barocului, cea de-a doua este specifică vremii noastre și a fost adoptată de toate colectivele de artiști care au lucrat la casele de cultură ale tineretului. O consecință firească a fost și folosirea precumpănitoare a mijloacelor de expresie proprii artei decorative: stilizarea, ritmul, alternarea, armonizarea proporțiilor, concordanța și unitatea dintre formă, culoare și decor.

Dacă acestea sînt punctele comune, deosebirile apar destul de importante, ținînd de viziunea și limbajul fiecărui artist și chiar de tehnica folosită, de la frescă la tempera și sgrafito. Dar aceste deosebiri vor rezulta mai limpede din analizarea cîtorva lucrări. In genere, picturile realizate sînt, cu rare excepții, lipsite de o monumentalitate a viziunii. Aceasta se datorește fie preferinței excesive pentru ilustrativ, fie monotoniei narației, fie dificultăților determinate de desfășurarea pe orizontală a compoziției. Monumentalitatea viziunii reprezintă dimensiunea morală a ideii și a sentimentului, exprimată într-un limbaj sintetic, clar și impunător, care tinde spre grandios. De o asemenea monumentalitate se apropie picturile în sgrafito de pe fațada principală a Casei de cultură din raionul Grivița Roșie, executate de A. Stoicescu, Mihai Danu și Simona Chintilă, sub conducerea lui J. Perahim. Panoul din stînga reprezintă o alegorie a culturii, cel din dreapta o alegorie a științei în era socialismului, cînd amîndouă aparțin întregului popor. Pentru a sublinia această idee fundamentală, artiștii au folosit următoarea soluție compozițională: au întruchipat cultura printr-o muncitoare iar știința prin figura unui muncitor.

Amîndouă aceste figuri se desfășoară pe aproape întreaga verticală a suprafeței pictate, într-un elan impunător. Muncitoarea ține o carte ridicată în fața pieptului, iar muncitorul își îndreaptă brațul către galaxiile simbolizate prin cercuri întretăiate, exprimînd astfel năzuința științei actuale de a cuceri spațiile cosmice. Alegoriile acestor panouri demonstrează faptul că astăzi, în țara noastră, din rîndurile clasei muncitoare se ridică noii cercetători și savanți, că prin eforturile ei se asigură condițiile necesare activității culturale și științifice. In jurul acestor figuri centrale sînt dispuse mai multe grupuri de tineri, cu diferite îndeletniciri, care simbolizează, în primul panou, dansul popular, muzica, lectura, declamația, sculptura, fotografia, iar în al doilea chimia, astronomia, ingineria, arhitectura, agronomia, ca activități de mase practicate de tineret. Ideea care se desprinde din aceste grupuri este aceea că astăzi, în regimul de democrație populară, cultura și știința au pătruns adînc în masele tineretului muncitor. Această idee este tălmăcită într-un limbaj sintetic, clar, care tinde spre grandios. Picturile sînt realizate în procedeul sgrafito-ului, care comportă folosirea a două sau mai multe culori în straturi suprapuse. Fiecare culoare apare numai în porțiunea decupată pe ultima. In această lucrare, stratul de dedesubt este alb, al doilea sur și al treilea roșu pompeian. In porțiunea ocupată de figura principală, surul e înlocuit de negru. Scenele din jurul ei sînt decupate pînă la stratul de alb, avînd anumite fragmente, care se opresc la cenușiu, pentru sublinierea construcției plastice. Sobrietatea culorilor, acordul puternic de negru pe roșu pompeian, vigoarea desenului tratat în conture sintetice, dinamismul figurilor centrale contribuie la efectul impunător al imaginii, care exprimă convingător elanul tineretului în actuala activitate culturală și științifică. Aceste două panouri se integrează perfect arhitecturii, încadrînd, prin verticalele lor, orizontala prelungită a fațadei principale. Deși se inspiră prea vădit din procedeele antichității, ele pot fi socotite printre cele mai valoroase picturi murale realizate la casele de cultură ale tineretului.

Pe peretele principal al sălii de festivități din aceeași clădire, se află o friză înfățișînd activitatea sportivă și culturală a tineretului, executată de J. Perahim, I. Minoiu și V. Melica. Compoziția, concepută în două registre, se desfășoară în cel de sus pe orizontală iar în cel de jos pe traiectoria unei spirale. Fondul general, de un verde crud, unifică ansamblul imaginii. In registrul superior se succed, în tonuri clare, pe o linie dinamică, în plină acțiune, boxerii, călăreții, motocicliștii, cicliștii, atleții la alergări și garduri. Mișcarea acestei linii, care conduce privirea spectatorului de la intrarea în sală spre cealaltă extremitate a peretelui, este potențată de direcția opusă a mișcării aruncătorilor cu lancea și a atleților cu haltere din colțul stîng, ceea ce reprezintă o iscusită soluție compozițională. In registrul de jos spirala imprimă un ritm mai amplu și mai lent compoziției. Intreaga friză dă o impresie de prospețime și de vioiciune și arată viața fericită a tineretului din patria noastră. Desenul este tratat însă prea ilustrativ, ceea ce scade din valoarea picturii murale realizate.

Friza de pe peretele central al holului reprezintă luptele muncitorilor ceferiști de la Grivița Roșie, din 1933. Narațiunea se desfășoară în mai multe etape, delimitate prin ritmul compozițional, începînd din stînga, unde se văd pregătirile grevei, avînd în centru ciocnirea dintre greviști și jandarmi, iar în dreapta epilogul acestor eroice lupte. Lucrarea, executată de un colectiv alcătuit din Romeo Voinescu, Lidia Nancuischi și Gh. Glauber, are meritul de a fi încercat o rezolvare originală a temei, fără a se inspira din tablourile de compoziție existente cu același subiect. Ea se remarcă prin vigoarea desenului, prin soliditatea construcției plastice, prin robustețea cu care sînt înfățișați muncitorii ceferiști, în toată apriga dîrzenie a luptei lor împotriva exploatării. Conținutul acestei compoziții și-a aflat astfel o tălmăcire potrivită în configurarea morală a eroilor. Dar momentul culminant al acțiunii — ciocnirea dintre greviști și jandarmi, conflictul în dramatica lui intensitate — nu este îndestul de subliniat, subordonîndu-se desfășurării ritmice și pe orizontală a narațiunii. Fie prin distribuirea formelor și a spațiilor libere, fie prin efectele coloristice, acest moment culminant putea fi redat cu o mai mare încordare, cu mai mult patos, putea fi scos în evidență pentru a constitui cu adevărat centrul vizual al compoziției. Totuși, această friză constituie o realizare valoroasă și reprezintă un efort pozitiv al unor tineri artiști de un incontestabil talent. Picturile murale de pe pereții laterali ai holului au un rol accesoriu și apar mai mult ca simple elemente decorative.

Inițiativa Sfatului Popular al Capitalei s-a dovedit rodnică, vestind o nouă înflorire a picturii noastre monumentale în condițiile create de regimul de democrație populară, în care arta a devenit cu adevărat un bun al poporului.

Ionel JIANU

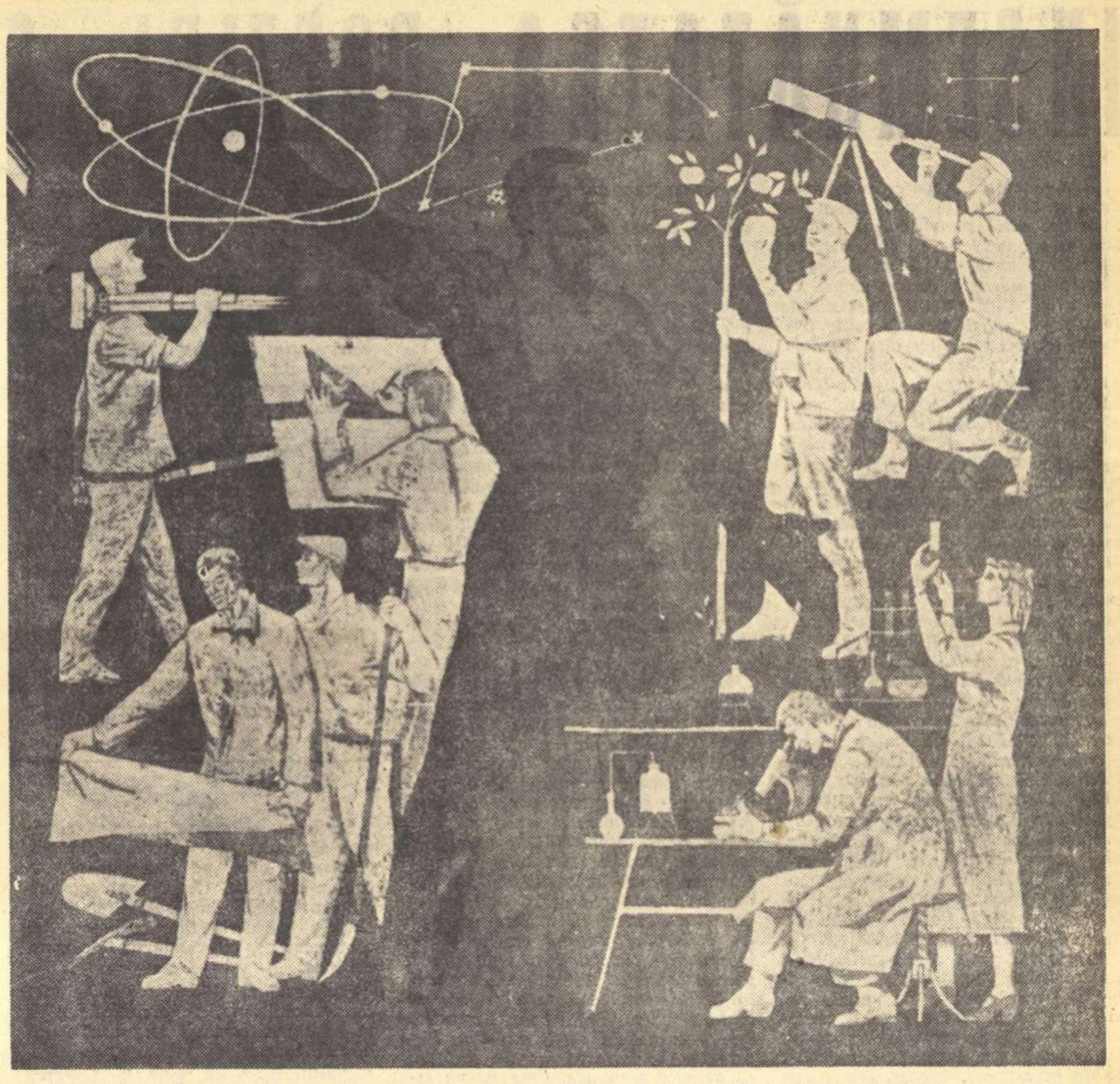

Frescă de la Casa de cultură a tineretului din raionul Grivița Roșie, ilustrînd avîntul științei în țara noastră, în anii democrației populare.

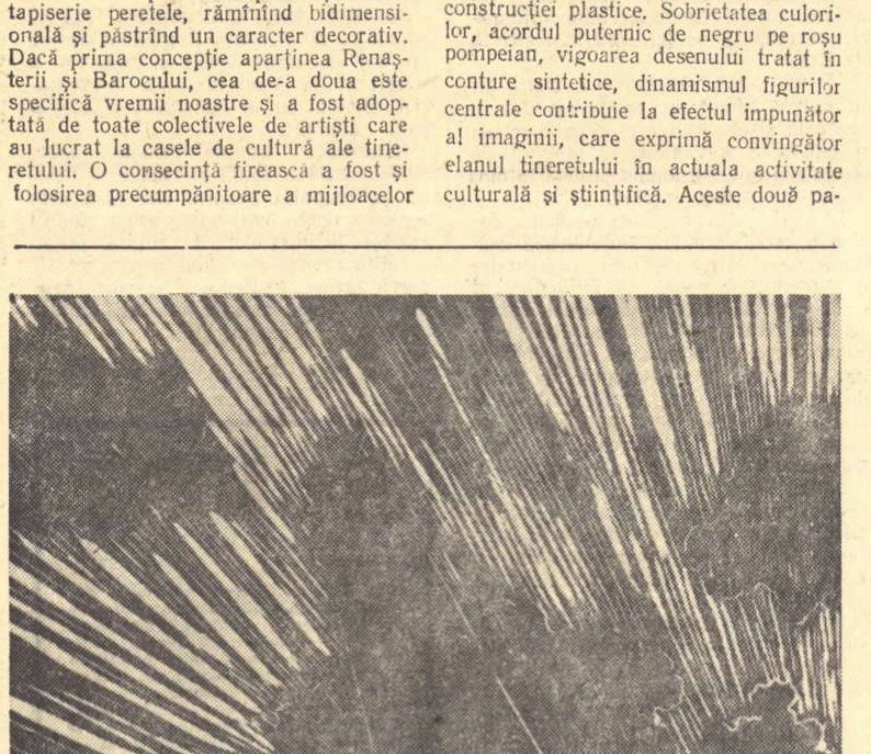

ERWIN NAGY „Victorie" (Lupeni 1929—1959)

NOU ȘI VECHI

PROBLEME ALE REPERTORIULUI

Ne-am obișnuit să ne privim faptele în perspectiva istorică a drumului nostru spre socialism. Ținta ne-o cunoaștem. Știm și de unde am plecat. La fiecare nouă etapă, o scurtă privire înapoi și o cercetare atentă a busolei asigură împotriva rătăcirilor și bîjbîielilor.

O nouă etapă — o nouă stagiune.

Acum zece ani se lucra la alcătuirea primului repertoriu planificat. Voci sceptice negau posibilitatea planificării muncii artistice. Astăzi nimeni nu se mai îndoiește nici de posibilitatea, nici de necesitatea fixării repertoriului pe-o stagiune întreagă. E clar pentru oricine că sarcina gingașă și de uriașă răspundere, de a face educația maselor populare, nu se poate îndeplini fără un program bine chibzuit și riguros respectat. Iar acest program — ideologic și artistic — este repertoriul. E drept, am auzit că nu demult, într-un teatru din București, s-a încercat să se „teoretizeze" superioritatea spiritului de improvizație în munca unui teatru, spirit care ar favoriza punerea în aplicare a inițiativelor geniale apărute peste noapte, ținînd treaz interesul spectatorilor printr-un lanț de surprize... Nu cred că „teoria" aceasta merită o discuție mai largă. Ea a fost infirmată de însăși practica teatrală a ultimilor ani. Cît despre inițiative geniale, ele își găsesc loc întotdeauna în repertoriu, în orice timp al stagiunii. Numai să fie și... geniale.

Așadar, a început o nouă stagiune, pentru care teatrele și-au alcătuit un nou repertoriu. De fapt, stagiunea s-a deschis anul acesta, în mod festiv, la 23 August. Și toate teatrele din țară s-au străduit să-și însemne prezența la marea sărbătoare prin pregătirea unor spectacole noi cu piese originale. Unele mai reușite, altele mai puțin. Important e că teatrele s-au orientat în cea mai mare parte spre o tematică majoră, inspirată din lupta poporului pentru eliberarea țării, pentru cucerirea libertăților democratice, pentru socialism. Și nu numai atît. Repertoriul original al acestei stagiuni dovedește o orientare mai hotărîtă a conducătorilor teatrelor către temele actualității. Sînt unele teatre care și-au propus să reprezinte în această stagiune trei piese noi originale — ceea ce înseamnă că principiul promovării dramaturgiei originale a prins viață.

In teatrele din regiuni, problema repertoriului original e mai mult o problemă de alegere. Există un fond de piese romînești apărute în ultimii ani, din care teatrele le pot programa pe cele mai potrivite cu gusturile și necesitățile lor specific artistice „de profil". La acestea se adaugă uneori piese ale autorilor din regiuni, datorate propriei inițiative a teatrelor. Iată de pildă: teatrele romîn și maghiar din Timișoara au promovat doi autori noi — Radu Teodoru cu „Nedeia inimilor" și Karoly Sandor cu „Oaspetele căzut din cer" — care desigur nu-și vor încheia cariera de dramaturgi odată cu reprezentarea primelor piese.

In teatrele bucureștene însă repertoriul original trebuie creat. Cele șapte teatre ale Capitalei au nevoie, pentru cele 11 scene ale lor, de piese noi, care să dezbată problemele actualității vii, interesant. La deschiderea festivă a stagiunii, toate teatrele bucureștene au prezentat piese noi. Dintre acestea, unele vor rămîne în repertoriu cel puțin pînă la sfîrșitul acestei stagiuni. Altele vor rămîne ca niște simple prezențe în repertoriu, stingîndu-se treptat din pricina anemiei lor ideologice și artistice. Perspectiva pentru completarea repertoriului original există în unele teatre. Teatrul Municipal, de pildă, își propune ca în această stagiune să joace un repertoriu exclusiv de actualitate, în care piesele originale să fie preponderente. Pentru aceasta și-a asigurat colaborarea unor autori ca Mihai Beniuc, Paul Everac, Dorel Dorian, Titus Popovici etc. Nu putem decît să salutăm această curajoasă intenție a teatrului și să-i urăm succes întru îndeplinirea ei.

Unele perspective există și pentru celelalte teatre: „C. Nottara", Armatei, Tineretului. Nu suficiente însă și mai ales nu suficient de sigure în ceea ce privește valoarea rezultatelor. In fond, problema repertoriului original al teatrelor din Capitală este însăși problema dramaturgiei noastre actuale. Și această problemă trebuie examinată acum cu deosebită atenție. Nu e sarcina acestor însemnări să o facă. Dar un lucru se cere precizat. S-au obținut în ultimul an un număr însemnat de piese noi, orientate spre teme majore ale actualității. Anul trecut s-a depus o muncă susținută pentru orientarea dramaturgilor spre problematica majoră a construirii socialismului, spre procesele de conștiință ale oamenilor muncii. In parte, obiectivul a fost atins. Principiul actualității tematicii a fost cucerit. Se întrevăd în piesele programate în ultima vreme și începuturile unei mai mari diferențieri de genuri și stiluri în abordarea tematicii contemporane. E tot atît de necesar însă, în etapa în care ne aflăm, ca bătălia pentru tematica majoră să se desfășoare concomitent cu lupta pentru sporirea măiestriei. Compromiterea unei teme prin tratarea ei primitivă, diletantă, e la fel de dăuntoare ca și absența temei respective de pe scena teatrului. Spiritul creator al unui teatru se măsoară în primul rînd după valoarea repertoriului său original. Prin aceasta teatrul își cimentează programul ideologic, își afirmă prezența activă în viața poporului ale cărui interese le slujește. Repertoriul de traduceri completează, dar nu poate înlocui repertoriul original, oglindă activă a transformărilor ce se petrec în viața și conștiința oamenilor de azi din țara noastră, eroi și spectatori ai teatrului nostru. Locuri goale au fost lăsate în repertoriul tuturor teatrelor pentru viitoarele piese originale. Dramaturgii îngrijorați „să nu piardă stagiunea" pot fi, așadar, liniștiți. Dar nu atît de liniștiți încît să amîne la infinit predarea lucrărilor. Teatrul Național „I.L. Caragiale" ar trebui să fie primul care să-i neliniștească și să se neliniștească. In repertoriul său există cel puțin două locuri goale.

Ceea ce caracterizează repertoriul de traduceri în această stagiune, este apropierea sa mai evidentă de problemele actualității, decît altădată. Continuînd să programeze piesele sovietice cu caracter eroic, inspirate din perioada Revoluției sau din Marele Război de Apărare a Patriei, teatrele au căutat să înoiască și să completeze repertoriul sovietic cu piese recente, inspirate din perioada de construire a socialismului și comunismului. Astfel, alături de „Tragedia optimistă" realizată anul trecut, Teatrul Național „I. L. Caragiale" își propune să reprezinte ultima piesă din trilogia închinată de M. Pogodin marelui Lenin, „A treia, Patetica", după care va monta una din ultimele piese ale lui N. Virta: „Zări de necuprins" sau „Vara cerul e înalt". Așadar, conducerea primei noastre scene a renunțat la experiențele de tipul „Sălbaticilor", potrivite unor alte teatre, orientîndu-se spre repertoriul de înaltă ținută, adecvat profilului unei scene de veche și glorioasă tradiție. De altfel și în restul repertoriului, Naționalul vădește o mai hotărîtă angajare pe făgașul marii dramaturgii universale, alăturîndu-l pe Shakespeare (Macbeth) lui Tolstoi (Anna Karenina) și pe Ibsen (Stîlpii societății) lui Molière (Tartuffe).

Orientarea către piese de mare prestigiu ideologic și artistic am întîlnit-o și la teatre din regiuni, care și-au propus să încerce în această stagiune o autodepășire. Teatrul din Orașul Stalin își măsoară forțele în interpretarea lui Brecht (Mutter Courage). Teatrul din Bacău își propune o viziune contemporană a „Azilului de noapte" de Gorki. Teatrul din Ploești va încerca să creeze în ochii propriilor spectatori vecini cu Capitala, punînd în scenă „Othello", iar Teatrul din Sibiu, ispitit tot de Shakespeare, vrea să monteze „Regele Lear". Teatrul de Stat din Timișoara și-a alcătuit un repertoriu dificil, dar interesant, în care alături de „Mielul turbat" de A. Baranga și „Mama" de Afinoghenov, se află „Romeo și Julieta", „Moartea unui comis-voiajor", și „Matei Millo" de Mircea Ștefănescu.

Conform unei tradiții bine cunoscute, piese care au constituit succese ale stagiunii trecute, au cucerit interesul teatrelor din țară, multiplicîndu-se acum pe mai multe scene. „Moartea unui comis-voiajor", de pildă, va fi văzută în această stagiune și de publicul din Iași, Sibiu, Cluj (la Teatrul Maghiar), Timișoara și alte orașe. Același destin e împărtășit de „Domnul Puntila și sluga sa Matti".

Sînt însă unele piese care se răspîndesc cu iuțeala fulgerului, fără să fie recomandate de succesul vreunei scene bucureștene. Tinereasca piesă a lui A. Arbuzov, „Cale lungă", a fost aleasă de mai multe teatre, atrase de caracterul optimist și poezia romantică a personajelor. Justificată de dramatismul adînc al piesei, „Fiul rătăcitor", a dramaturgului sovietic Egon Rannet, este alegerea făcută de mai multe teatre, printre care cele din Turda, Ploești, Petroșani.

Mai puțin explicabilă este însă răspîndirea largă în această stagiune a unei piese ca „Pygmalion" de pildă, cînd atîtea alte piese ale lui Bernard Shaw, mai pregnant legate de realitatea socială și mai limpede orientate, n-au văzut încă luminile unei scene romînești. Există încă, din păcate, în alcătuirea repertoriului, un fenomen de mimetism. O piesă nouă, necunoscută încă de majoritatea teatrelor, sau o piesă veche, nejucată de mulți ani pe scenele noastre, apare deodată în repertoriul mai multor teatre, cu un aer de spontaneitate și cu o frecvență caracteristică fenomenelor de masă. Aparent inexplicabil, faptul își are totuși explicația în metodele de lucru ale conducerilor teatrelor care continuă în mare măsură să lucreze „după ureche". Informarea insuficientă, munca defectuoasă a secretariatului literar, înțelegerea superficială a problemei repertoriului, considerat „sarcină de sezon" și multe alte cauze stau la baza acestei „orientări improvizate".

Nu mai vorbesc de repertoriile unor teatre, care ar trebui să reflecte într-o măsură cît de mică specificul economic și social al regiunii, răspunzînd deci unor preocupări specifice ale publicului spectator. Cu greu s-ar putea ghici, de pildă, din repertoriul Teatrului de Stat din Reșița, că acest teatru se află într-un oraș muncitoresc, una din cele mai importante cetăți industriale din țară.

E îmbucurător faptul că în propunerile de repertoriu de anul acesta s-au manifestat în mai mică măsură tendințele de reînviere a teatrului învechit de melodramă și farsă gratuită. Dar nu s-ar putea spune că în orientarea teatrelor n-au mai existat șovăieli și ezitări. Nu totdeauna conducerile teatrelor își pun întrebarea (sau dacă și-o pun, își răspund just): cui folosește piesa, ce idee promovează, ce mesaj transmite publicului nostru? Uneori prestigiul autorului este suficient pentru ca o piesă să fie propusă în repertoriu. Dar oricît l-am prețui pe Arthur Miller pentru „Moartea unui comis-voiajor" și pentru alte piese progresiste, nu vom juca „Vedere de pe pod", în care adevărului social i se substituie imaginea denaturată a degradării omului în torentul instinctelor josnice. Nu vom juca piese al căror mesaj, fie el și progresist, este întunecat de confuzia ideilor și a imaginilor. Vom juca piese care aduc publicului nostru muncitor mesajul limpede al unei umanități care aspiră spre progres, spre libertate și lumină. Sînt multe asemenea piese în dramaturgia universală, clasică și contemporană. Ele trebuiesc studiate cu atenție și promovate pe măsura valorii lor. A avea o atitudine creatoare și îndrăzneață în problema repertoriului înseamnă tocmai a căuta și a descoperi acele piese care răspund cel mai bine sarcinii ideologice a teatrului nostru; acele piese care pot influența cu mai multă putere educația comunistă, socialistă a spectatorului contemporan, stîrnindu-i emoția, stimulîndu-i gîndirea, interesîndu-l prin varietate și culoare. Căci profunzimea ideilor și caracterul educativ nu trebuie să se realizeze în dauna atractivității.

Stagiunea a început. Publicul e îndreptățit să ceară teatrelor o cît mai rapidă materializare scenică a planurilor, pe care cei mai mulți directori le-au anunțat în presă. Și o cît mai grabnică și judicioasă îndreptare și completare a lor, acolo unde mai există lacune și... locuri libere pentru piesele originale.

Margareta BARBUȚA

„discul"

CONCERTUL PENTRU VIOLONCEL ȘI ORCHESTRA — de Aram HACIATURIAN
Orchestra Simfonică a Filarmonicii de stat „George Enescu" dirijor: Eugène Goossens
violoncel: Vladimir Orlov

Una din figurile cele mai proeminente ale muzicii sovietice contemporane este Aram Ilici Haciaturian, puternică și originală personalitate artistică.

Compozitor îndrăgit pe toate meridianele pentru muzica sa luminoasă, plină de un autentic suflu eroic, de intense conflicte dramatice, optimistă, profund lirică și reflectînd un conținut socialist redat într-o bogată și originală vestimentație melodică și ritmică, izvorîtă din muzica poporului armean, el și-a cucerit unul din primele locuri în lumea muzicii de azi. Arta orchestrației în muzica sa are unul din cele mai importante roluri, compozitorul fiind un adevărat magician al sunetelor. Timbrele diferitelor instrumente se îmbină în scriitura orchestrală a lui Haciaturian în combinații de o sonoritate nouă impresionînd ascultătorii prin ingeniozitatea mijloacelor cu care a fost realizată.

In opera simfonică a lui Aram Haciaturian există trei concerte: pentru pian, pentru vioară și, cel înregistrat pe discul de față, pentru violoncel, compus în anul 1946. Lucrare deosebit de valoroasă în creația compozitorului, ea se remarcă prin stilul concentrat, sobru, străbătut de un adînc fior liric. Deși locul acordat instrumentului solist nu este din cele mai puțin importante Haciaturian, cunoscînd și utilizînd din plin posibilitățile violoncelului, îl ferește pe interpret de virtuozități reci, goale de conținut.

Prima parte a concertului (allegro moderato) are un caracter vioi, dansant, un adevărat tablou simfonic, în care locul de frunte îl ocupă orchestra. După mișcarea legănătoare a nocturnei din partea a doua, allegro-ul părții a treia ne entuziasmează prin ritmul focos, îndrăcit, amintind „dansul săbiilor" din baletul „Gayaneh".

Vladimir Orlov, interpretul concertului, se remarcă în această înregistrare prin nuanțata redare a intensității și gravității sentimentului ce umple partea a doua a concertului și prin căldura ritmică pe care o transmite finalului.

Există anumite calități de sunet ale discului care nu se pot observa chiar la toate înregistrările „Electrecordului".

(două fețe, 25 cm, 33 turc. ECD-69. Electrecord, 1959)

AMATOR

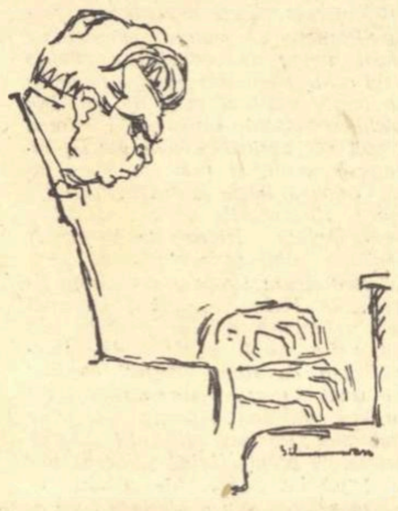

Pianistul EMIL GHILELS artist al poporului din U.R.S.S.

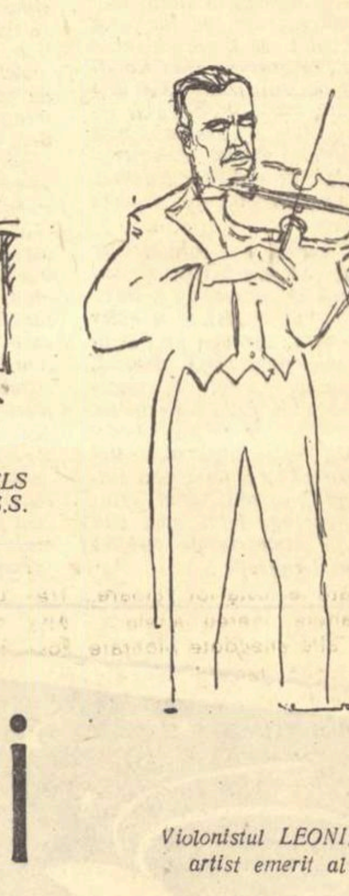

Violonistul LEONID KOGAN artist emerit al R.S.F.S.R.

Două recitaluri

Emil Ghilels protesta, în interviul acordat săptămîna trecută „Romîniei libere", împotriva criticii care, aplicînd muzicienilor cîte o „etichetă", îi obligă să o „poarte în spinare" toată viața. In speță era vorba despre caracteristicile artei pianistice ale lui Ghilels, căreia de obicei i se subliniază valorile de bărbăție, forță și strălucire. Pe drept cuvînt, pianistul sovietic demonstra că numai aceste calități nu-ți pot permite cucerirea unui larg orizont de repertoriu și stiluri și — vom adăuga noi — ele nu mai pot astăzi consacra un mare interpret. Acestuia i se cere în primul rînd capacitatea de adîncire și transmitere a fondului muzicii cîntate. Dar nu este mai puțin adevărat că din arta fiecărui interpret se degajă anumite „culori" dominante, imprimînd o fizionomie definită ansamblului realizărilor sale, — și în acest sens orice ascultător va fi resimțit impresia de stăpînire absolută a instrumentului, pe care o degajă Ghilels. Pe alocuri, omul pare că face corp comun cu pianul și crezi că fuziunea aceasta nu va lua sfîrșit niciodată, valurile de sunete înecîndu-se unele într-altele, ca în uimitoarea transcripție după „Petrușka" lui Stravinski, într-o cascadă de zeci de culori și de nuanțe.

Același artist știe să cînte muzica lui Bach (Arie cu variațiuni în stil italian) cu o liniște astrală, cu o egalitate în execuție și o detașare obiectivă perfect clasice. Și tot el se transportă în lumea lui Schubert (Impromtu în fa minor), dozînd emoția delicată și freamătul romantic în nuanțele cele mai exacte și adecvate compoziției romanticului vienez.

Am mai ascultat la recitalul lui Emil Ghilels, alături de prima serie de „Imagini" ale lui Debussy (Oglindiri în apă, Omagiu lui Rameau, Mișcare), redate într-un stil apropiat muzicii impresioniste, o valoroasă lucrare din școala sovietică. Este vorba de „Sonata nr. 2" de Kabalevski, căreia Emil Ghilels îi pune în lumină resorturile de vigoare și energie, patosul volițional și tensiunea ritmică. Lucrare de virtuozitate, construită pe o melodică extrem de accesibilă, această sonată ilustrează creația lui Kabalevski și își merită locul în repertoriul unui mare concertist.

Recitalul lui Emil Ghilels a fost astfel alcătuit, încît ne-a permis contactul cu cele mai caracteristice fațete ale talentului marelui pianist. El a relevat o polivalență stilistică, o suplețe a gîndirii care, servite de o înaltă tehnică, îl conduc spre realizări de prim ordin.

Din arta tuturor muzicienilor sovietici care ne-au vizitat de-a lungul anilor, fie ei tineri sau din generațiile mai vîrstnice, se desprinde net o tendință comună: tendința spre rectitudine, lipsă de artificiu, concepție autentică. Pe făgașul interpretării realiste, se dezvoltă personalități atît de deosebite ca pianiștii Richter, Ghilels sau Zack, violoniștii Oistrah, Bezrodnîi sau Kogan și atîția alții care sînt militanți activi în lupta pentru cultura socialistă.

Leonid Kogan este unul dintre acei violoniști care, ajungînd să-și stăpînească la perfecție instrumentul, nu cedează ispitelor ușoare, ci preferă să străbată cărările mai dificile dar dătătoare de adînci satisfacții, ce duc la înțelegerea marilor capodopere ale muzicii. Din recitalul său, o singură piesă se înscrie în sfera purei virtuozități: „Poloneza în re major" de Wieniawsky. In rest, autori care cer fiecare o concepție bine definită, un proces de șlefuire îndelungată. Este locul să amintim în treacăt că Leonid Kogan era un violonist format, cu succese de public statornice în momentul în care și-a cerut sieși mai mult, adîncindu-se în studiul sonatelor și partitelor pentru vioară solo ale lui Bach, sub îndrumarea marelui pedagog Abram Iampolski. Interpretarea „Partitei nr. 3", piesă înscrisă în recitalul dat la Ateneu, apare ca un rod împlinit al acestei fructuoase aprofundări. Alături de această interpretare capitală, Leonid Kogan s-a impus prin tălmăcirea a încă două lucrări de bază din repertoriul violonistic: „Sonata în sol major" de Brahms și „Poemul" de Chausson.

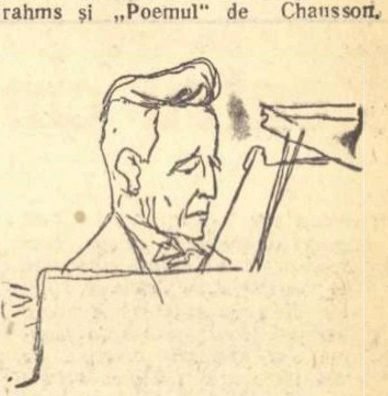

Pianistul ANDREI MITNIK (U.R.S.S.)

„Sonata" de Brahms îndeosebi, învăluită într-un nimb de poezie melancolică, trăind în sonorități și frazări de o remarcabilă noblețe, ni s-a părut a fi perfect asimilată de către artistul sovietic. Dar și „Poemul" de Chausson, pagină pasionată, de mare vibrație interioară, găsește răsunet în sensibilitatea lui Kogan, artistul căutînd să o restituie într-o viziune luminoasă și poetică. După „Meditația" de Glazunov, piesă scurtă, melodioasă, suita celor trei transcripții din „Romeo și Julieta" de Prokofiev îi dau lui Kogan prilejul de a se face tălmăcitorul muzicii spirituale, ritmice prin excelență, suave, colorate și melodice într-un stil inimitabil, a marelui compozitor sovietic.

Avînd ca acompaniator un subtil muzician, pianistul Andrei Mitnik, a cărui contribuție, în special în „Sonata" de Brahms, este apreciabilă, Leonid Kogan a realizat în recitalul său momente de artă superioară, afirmîndu-se ca un mare violonist.

Radu GHECIU

Desene de SILVAN

INSEMNĂTATEA POEZIEI SOVIETICE

Ceea ce iese cu vigoare în evidență, după ce ai sfîrșit de citit cîteva volume de poezie sovietică, este varietatea în unitate. Poeți cu firi deosebite, cu talente deosebite, cu un fel de a simți total diferit la fiecare dintre ei, sînt totuși adînc înrudiți între dînșii. Inrudire, de altfel, nu este poate termenul cel mai potrivit pentru a indica o afinitate de atitudine. Simțirea, cum am spus, nu este aceeași. Unul e înclinat către vis, altul către acțiune, unul zugrăvește cu predilecție natura, altuia, dimpotrivă, îi place tumultul marilor aglomerări citadine. Toți cîntă și glorifică munca creatoare, dar nu toți o caută și o găsesc în aceleași locuri. Cu alte cuvinte, o mare diversitate de expresie, mai mult chiar, o diversitate de aspecte ale marilor teme fundamentale pe care le oferă societatea socialistă și problemele vieții contemporane și, totodată, o unitate în ce privește atitudinea față de acestea.

La cel de-al treilea Congres al scriitorilor sovietici, s-a vorbit cu insistență despre rolul primordial pe care îl are actualitatea în creația literară. In raportul lui A.A. Surkov se spune: „Contemporaneitatea constituie astăzi principala cerință politică, artistică, estetică". Viața de azi este izvorul principal, unic, din care își trage seva literatura sovietică. Fie că e vorba de mari poeme narative, ca Vasili Tiorkin *de A. Tvardovski,* Primăvara în colhozul Pobeda *de N.Gribaciov,* Fiul *de P. Antokolski, fie că e vorba de scurte dar vibrante efuzii lirice, viața contemporană e mereu la temelia poeziei sovietice. Acest fapt dă poeziei sovietice acel caracter de unitate de care am vorbit, unitate care, după cum am spus, nu exclude, ba chiar dimpotrivă, cere și implică o mare varietate în expresie, tocmai pentru ca temele comune să poată fi comunicate cititorului cu adîncime și cu folos. Vom recunoaște această unitate tematică în poezii foarte deosebite între ele în ce privește tonul și stilul: „Muncă, vis... Nu-s graniți pentru gînd./Viețuim în vremuri ca-n povești./Raiu-l poți zidi azi pe pămînt,/Numai să pui mîna, să muncești./Viitorul nu-i capriciul vremii,/Și nici vis încețoșat de ani./Intr-o viață noi trăim milenii;/Asta-nseamnă diagrame, plan./Rapiți cresc în șesu-acesta, poate,/Dar de-i scris în planuri, într-o zi,/Fi-va a industriei cetate,/Străzi și case-nalte vom zidi./Da, aceasta-i patria. Privește.../Ți se-arată-n față deodată/Comunismul, vasta-i limpezime,/Dreptul tău și soart-adevărată".*

Fragmentul acesta e caracteristic pentru stilul lui Stepan Scipaciov, stil viguros, limpede și simplu, cu o înclinare către expresia aforistică și către enunțarea lapidară, aproape fără imagini. Iată acum, pe-o temă identică, un frament din alt poem: „Tu inspirația n-o aștepta!/Privește! Peste tot în țara ta/Cu vuiet se ridică siluete/De noi clădiri, bina lingă bina./Aici e inspirația, poete!/Să-ți fie-acesta singurul tău țel!/In ciuda iernii crîncene și-a ceții/Invinge totul omul plin de zel./Să-ți fie cîntecele de oțel,/Să sune-n ele glasul tinereții".

Recunoaștem aici lirismul cald și învăluitor al lui Sosiura, stilul său colorat, împodobit fără să fie încărcat, stil care apare cu o strălucire și mai mare în poezia In grădină, *în care sînt dezvoltate în chip armonios, trei teme deosebite, patriotismul, bucuria muncii și dragostea: „De catifea e vîntul cu aripi străvezii./Zăpada se topește pe cîmpii/Și în curînd cu-o furtunoasă vlagă/Grădinile din patria mea dragă/Vor înflori cu flori trandafirii./M-oi întîlni cu ea la heleșteu./Ce minunată, scumpă întîlnire!/Cum voi zbura spre ea cu dorul meu!/S-or legăna cu molcomă foșnire/Copacii țării mele-n vînt, mereu.../Vor fi acestea pe-unde-atît de mult/Mi-i drag Donbasu-n clocot să-l ascult./Pe unde-i fabrica și munca mea./Pe unde buze ce mi-s dragi de mult/Cu-adîncă patimă le-oi săruta".*

Principiul suprem după care se conduce activitatea scriitorilor sovietici este educația comunistă a poporului: „Partidul, se spune în raportul amintit mai sus, care ne-a destinat marele rol de ajutor în educația comunistă, așteaptă de la noi nu ilustrări de mîntuială ale lozincilor cu care mobilizează masele populare. El așteaptă opere care să participe activ la transformarea comunistă a lumii".

Primejdia întrebuințării comode a lozincilor pîndește mai ales pe poeți. Evitarea acestei primejdii se face tocmai prin aplicarea acelei varietăți, a acelei diversități în unitate de care am vorbit la începutul acestor scurte însemnări. Răsfoind o antologie a poeziei sovietice, diversitatea aceasta, în limitele acelorași teme, apare cu toată vigoarea. Tema muncii colective este frecventă la poeții sovietici. Fiecare însă o tratează potrivit firii lui, cu accente personale. Cine nu va recunoaște că această temă este identică, de exemplu, într-un fragment din Primăvara în colhozul Pobeda *de Gribaciov și în* Cîntecul tinereții *de Ticina?*

Iată-l pe Gribaciov: „E-al primăverii început./Șenile zănganesc. Motoare/Pornesc cu vuiet cunoscut/Pe cîmpul amețit de soare./Și zgomotele ca un rîu/Dinspre colhozuri se revarsă./Vor crește mări și mări de grîu/Din brazda proaspătă, întoarsă/Cu mintea nu poți să cuprinzi/Puterea patriei întreagă./O simți. O vezi, pe cîmp întins,/Vînjoasă, Rusia ta dragă./Rapoarte zboară; rîndunici/Pe sîrme vești aduc cuvinte/Despre izbînzi de bolșevici,/Partidului, iubit părinte".

Și iată cîteva strofe din Cîntecul tinereții *de Ticina: „Adîncă rădăcină avem și sevă-n noi,/Iar fructele ni-s multe, ni-s coapte și de soi./Ne înălțară casa cu rîvnă meșteri buni/La care anul n-are mai mult de șase luni./Ni-s oamenii puternici, oțel de parcă sînt;/De aer plin ni-i pieptul, privirea de avînt.../Uzină și arenă ni-i globul pămîntesc,/Izbînzile se-nalță în zbor sărbătoresc./Ca o ghirlandă vie și verde de călin/Prin noi trăiește țara! Puternic și deplin!/Prietenia noastră ce-a fost călită-n foc/Asemănare unde-și mai află? în ce loc?"*

Tonul și stilul sînt, după cum lesne se poate observa, cu totul diferite în aceste două fragmente.

Poezia sovietică, prin simplul fapt al prezenței ei viguroase în concertul poeziei universale contemporane, a spulberat o părere pe care o estetică strîmtă o afișa pe vremuri cu emfază, și anume că poezia cu scop educativ este, prin definiție, nepoetică. Această afirmație se dovedește astăzi complet greșită. Iată o poezie care, în totalitatea ei, este întemeiată pe principiul educației maselor populare, o poezie care în mii de forme diverse, cu mii de stiluri diferite, în nenumărate ipostaze individuale bine diferențiate, ilustrează bucuria de a munci, bucuria de a construi societatea comunistă, și își propune în chip explicit și limpede drept scop educarea maselor populare în spirit comunist. Și iată că această poezie, departe de a fi nepoetică, departe de a fi plicticoasă, așa cum preconiza vechea estetică cu orizonturi înguste, este o poezie de mari frumuseți, de frumuseți tonice, viguroase, luminoase, care dau emoții estetice profunde și totodată ajută pe oameni să muncească cu rîvnă la construirea unei lumi noi, a unei lumi pe deplin fericite.

Faptul acesta dă poeziei sovietice o însemnătate epocală și îi asigură un loc proeminent în poezia universală contemporană, tot așa cum, din aceleași motive, literatura sovietică, în totalitatea ei, este în chip hotărît fenomenul de frunte al literaturii universale din ultimii patruzeci de ani.

Al. PHILIPPIDE

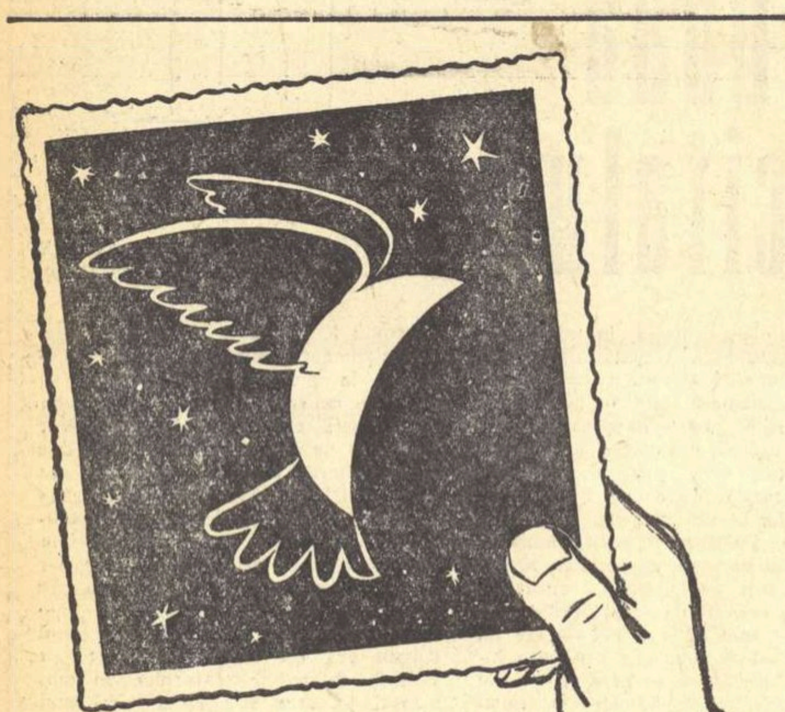

In curînd, datorită cuceririlor științei astronautice sovietice, omenirea va fi în posesia unor noi fotografii ale lunii.

Fotografia vechiului astru: UN NOU SIMBOL AL PACII!

Desen de BURSCHI

Carnet SOVIETIC

Scriitorii și criticii sovietici continuă să dezbată, în presa literară, problemele care au fost ridicate la cel de-al III-lea Congres al scriitorilor din U.R.S.S. în legătură cu tematica și măiestria literaturii sovietice contemporane, cu conținutul și forma artistică.

Congresul al III-lea a pus în fața scriitorilor sovietici sarcina de a fi la înălțimea misiunii lor și a epocii în care trăiesc.

„Scriitorii — a spus la Congres N. S. Hrușciov — sînt un fel de artileriști. Ei netezesc calea în vederea înaintării noastre, ajută partidul nostru în educarea comunistă a oamenilor muncii".

Această nobilă misiune a literaturii, de sprijinire a partidului în educarea oamenilor muncii reclamă din partea scriitorilor o exigență mereu sporită în legătură cu puritatea ideologică și cu măiestria artistică a operelor lor.

In articolul „Propovăduirea cenușiului și a nivelului mijlociu", publicat în „Literaturnaia gazeta" nr. 112, A. Tvardovski, polemizînd cu criticii V. Druzin și B. Diakov, scrie: „La noi, din păcate, sînt încă destul de dese încercările de a separa latura politico-ideologică a literaturii de calitatea ei artistică, de măiestria formei. Această rupere se face, e drept, după ce se repetă de numeroase ori că forma și conținutul în artă sînt indisolubile. Sensul unor asemenea afirmații este însă, de fapt, următorul: artistul trebuie să aibă grijă de conținutul politico-ideologic (ca și cum acesta ar fi, în opera artistică, ceva de sine stătător), iar în ceea ce privește forma, calitatea artistică — cum o da dumnezeu, după posibilități, adică după cunoscutul principiu: pentru gustul mîncării nu garantez, dar fierbinte va fi.

Este limpede că asemenea tendințe trebuiesc dezaprobate cu hotărîre".

A. Tvardovski combate aici opiniile greșite ale criticilor V. Druzin și B. Diakov care, într-un articol publicat în „Literatura i jîzni", alături de o serie de observații juste în legătură cu rolul și sarcinile literaturii, sugerează editurilor să fie mai puțin exigente cu autorii, în folosul tipăririi unui număr mai mare de cărți, fie ele scrise și la un „nivel mijlociu". Tvardovski se referă apoi la cerințele față de literatură ale oamenilor sovietici:

„Literatura noastră se dezvoltă într-o perioadă binefăcătoare pentru ea, perioadă în care i se cere, cu toată seriozitatea, exigență în ceea ce privește calitatea ei ideologică și artistică, înalta măiestrie, desăvîrșirea formei. Evident că numai cărțile care răspund acestor cerințe se bucură de atenția și dragostea poporului".

Participînd direct sau pe marginea discuției, scriitorii și criticii sovietici se declară de acord cu părerea lui A. Tvardovski. „Timpul ne grăbește, e adevărat, — scrie B. Kerbabaev, la rubrica „Jurnalul scriitorului" din „Literaturnaia Gazeta". El cere de la noi realizări prompte, dar și de bună calitate. Și ar fi greșit să înțelegem că cerințele vremii nu ne dau răgaz să șlefuim forma".

O carte necesară este o carte bună, cu o înaltă ținută ideologică și artistică.

In nota sa intitulată „Pe urmele articolelor din «Literaturnaia gazeta»", redacția amintește cuvintele spuse de N. S. Hrușciov la cel de al III-lea Congres unional al scriitorilor sovietici:

„Cred că Alexandr Trifonovici Tvardovski are dreptate cînd spune în cuvîntarea sa la Congres că în creația literară este importantă în primul rînd calitatea. Este adevărat că în activitatea spirituală e de preferat «mai bine» decît «mai mult». Dați o singură carte, dar bună. Puține cărți a scris Nicolai Ostrovski, însă cartea sa «Așa s-a călit oțelul» este o adevărată carte. Scriitorul a murit, însă cartea lui va trăi desigur în veci. Nu voi mai numi alte opere și alți scriitori — avem multe. Trebuie să căutăm să creăm cărți bune, ca ele să trăiască mult și să aducă bucurii oamenilor".

Despre Lună de BORIS SLUȚKI

Speranțe-n fluxuri, ca o mare,
prin slava ei
trecînd în zbor
ne-aduce Luna, cînd răsare
sub ochii calzi ai tuturor.
Privim, cuprinși de bucurie,
cum taie norii-n zbor, zglobie.
privim cum raza ei sprințară
prin beznă fulgeră și ară.

Stau oamenii, zîmbind, pe stradă,
cînd iese Luna, ca s-o vadă.
De faima ei e lumea plină
de parcă-n taină milenară
pierdută-a fost, și-ntîia oară
acum o văd. Ori parc-aseară
forjorii noștri o lucrară
la noi,
alături, în uzină.

In romînește de BEN. CORLACIU

Oceanul de ANATOL SOROKIN

Aici este oceanul în strălucire și turburare.
Noi ne-am apropiat de el
Și-am aruncat chemarea noastră cutezătoare
Spre holdele lui frămîntate.
Silindu-se să ne răspundă, oceanul
Un val a înălțat, cu răutate,
Că numai spuma lui abrașă
Acoperi stînca uriașă.

Băteau scoicile în mal cu trosnet,
Cădea pe țărmuri calcarul,
Săgetau pescărușii din zbor,
Ca un cocean de varză rătăcitor
Plutea leneș meduza.
Ironic ne privea cormoranul posac
Și parcă se pregătea de atac
Neînvinsul ocean.

Așa a început: noi rupeam stîncile,
Fiecare explozie vuia sub furie-adîncă.

Și cînd așezam temelia
Ne cobora valul pe stîncă.
Nu știam în cascada de stropi,
Lucrînd pe orbește, ciclopi.
De înghițeam picuri din mare
Sau propria noastră sudoare.

Dar n-au trecut săptămînile în zadar.
Supus fu oceanul cu sărată trufie,
In beton i-am îmbrăcat țărmii.
Beat de mîndrie
Uitai și truda și chinul.
Cît auzind sirenele chemînd tare,
Mîna bătătorită,
Valului am întins-o, întru întîmpinare.
Fără să protesteze, oceanul,
Puterii și muncii supus,
Vie, în palmă mi-a pus
O stea cu cinci colțuri.

In romînește de BARBU SEVERIN

Elvio Romero

Născut în Paraguay, în 1926, Elvio Romero este unul dintre cei mai autentici reprezentanți ai noii poezii hispano-americane. O copilărie și o adolescență plină de suferințe l-au dus pe singurul drum pe care se pot rezolva întrebările ce frămîntă azi popoarele Americii Latine: drumul luptei active pentru independență și libertate. Pe acest drum, el descoperă aspra grandoare a țării sale, o sinteză amară de durere și violență. Poetul a luat parte activă la războiul civil din 1947 din țara sa, situîndu-se alături de poporul său, ale cărui aspirații le reprezintă cu atîta noblețe. (După cum își amintesc cititorii noștri, Elvio Romero a fost de curînd oaspetele țării noastre).

Trup de lemn

Ai, patrie, greoaie mîini de lemn,
tot trupul tău rănit, de lemn,
lemn și splendoare;
sudoarea ta și ea-i de lemn,
de lemn ți-s oasele, de lemn
ce-așteaptă să răsune!

Sîngele tău e lemn
(Șuvoi de lemn!)

De lemn și ochii
(Cristal de lemn).

Mișcări și gesturi: lemn
(Arcuri de lemn).

O, Căpetenie a codrilor, de lemn!

Ai fost făcută cu ghitarele de lemn,
tam-tam-ul tobelor de lemn
se sparg sub pașii tăi,
pașii tăi, care sînt o plajă de lemn,
plajă pentru talazuri mari de lemn
(de lemn și de căldură).

De lemn și unghiile
(Pumnale cu tăiș de lemn).

De lemn sînt ochii tăi,
de lemn.

Fibră și căpetenie de lemn,
de lemn ți-e și iubirea!

Ai astfel, patrie, un pumn
de lemn, pumn de amurg,
ce nu se frînge,
de lemn ți-e și speranța ta cea mai curată,
de lemn aprins. Și tot de lemn
inima ta atît de tare!

Portul de tanin

(Paraguay)

Și aici: cifre,
numere,
fișe,
registre de sudoare străină!

Un registru pentru rîsete,
un registru pentru foamete și doruri,
un registru pentru zdrențe,
un registru pentru sînge și dureri,
un registru pentru furie și pentru răscoală,
un registru pentru brațe și mîini,
un registru pentru arbori
și unul pentru mînie
și unul pentru ocară
și pentru alcool, și pîine și arșiță,
și pentru torentul barbar cu rînjetul foamei!

Pădure, codru virgin,
O mie de ani colorează cu tanin
neînfrînata cavalcadă a crimelor
care scuipă și blestemă.

Cifre,
numere,
fișe,
registru de pedepse străine...

Și la urmă,
săraca, săraca sudoare a poporului!

In romînește de TAȘCU GHEORGHIU

„ÎNTOARCE-TE, AFRICA!"

Printre nenumăratele filme care au fost prezentate la ultimul Festival cinematografic de la Veneția, a fost și *„Come back, Africa"!* (Intoarce-te, Africa!), realizat de americanul Lionel Rogosin. Filmul a provocat o adevărată surpriză și emoție, căci dincolo de incontestabilele lui calități artistice, el constituie o puternică demascare a monstruozităților rasiale din Africa de Sud.

Deși aparține unei familii din marea burghezie new-yorkeză, unde chiar și discutarea unei teme ca aceea tratată de el în film este „tabu", Rogosin, tînăr inginer chimist atras de cinematografie, a fost fascinat de problema segregației rasiale, căci după filmul pe care l-a realizat în Africa, el pregătește altul cu aceeași temă, acțiunea acestei ultime producții cinematografice urmînd să se petreacă în America de Nord.

„Come back, Africa!" a fost în întregime filmat în Kenya și Africa australă și el dezvăluie, în tablouri de o puternică autenticitate, regimul de teroare și mizerie impus proletariatului negru din Africa de Sud.

Drumul vieții muncitorului *Zulus Zacharia*, eroul filmului, sintetizează destinul tragic al majorității covîrșitoare a muncitorilor negri, ca în genere al oamenilor de culoare din acest continent. Orice ar face Zacharia, dacă este miner sau servitor, garajist sau chelner într-un hotel, el este înainte de toate negru, lucru pe care albii nu i-l iartă. Toată viața lui este dependentă de bunul plac al albilor, care îl angajează sau nu, îl azvîrlă sau nu străzii.

Lionel Rogosin prezintă în filmul său tabloul complex al variatelor forme de discriminare rasială practicate în Africa de Sud, al oprimării populației de culoare. Imaginile pline de forță ale filmului te fac să te cutremuri și să te indignezi față de toate mîrșăviile săvîrșite de huliganii fasciști, îmbibați pînă în măduva oaselor de mitul fascist al supremației omului alb.

„Eram informat dinainte", mărturisește realizatorul filmului într-o declarație făcută presei, „că «apartheid»-ul (segregația) este un lucru înspăimîntător, care seamănă foarte mult cu nazismul. Dar ceea ce am văzut în Kenya și Africa australă depășește orice mi-aș fi putut închipui eu. Toți oamenii de culoare trebuie să aibă un *pass*. Nu-i vorba propriu-zis de un pașaport sau un buletin de identitate, ci mai degrabă de un adevărat document, unic în genul lui, care este atît de gros, încît oamenii de acolo îi spun «biblie». In el este trecut tot ce privește viața posesorului lui, datele respective fiind menționate de patroni și poliție".

Dacă lucrezi sau nu; cum trăiești și cum ai trăit pînă atunci; cine ești, cine nu ești, toate aceste lucruri și încă multe altele le povestește acest *pass* de-a lungul nenumăratelor lui file, parafate, sigilate și stampilate de oficialități, care urmăresc, de la naștere și pînă la moarte, viața fiecărui om de culoare. Aceste autorități l-au urmărit pas cu pas și pe Lionel Rogosin în tot timpul șederii lui în Africa și au încercat să-i pună nenumărate piedici în realizarea filmului lui.

„Acolo, spune tot el, nu poți să faci nimic fără ca autoritățile să nu-și bage nasul. Toată lumea este supravegheată tot timpul. Eu am fost mereu chestionat. De ce vrei să te duci în cutare loc? De ce vrei să te întîlnești cu cutare? Ce-ai căutat la data cutare, la poarta de ieșire a cutărei uzine?".

Rogosin a reușit însă să înșele vigilența acestor autorități, cărora le-a declarat că a venit în Africa spre a realiza un film despre muzica africană și astfel a izbutit să-și ducă cu bine la capăt filmul său, deși a avut de întîmpinat destul de multe greutăți și din partea actorilor neprofesioniști cu care a lucrat. Aceștia nici nu știau la ce operă colaborează, realizatorii filmului neinformîndu-i, spre a le evita orice fel de neplăceri cu poliția. In pofida tuturor acestor greutăți, a străduinței autorităților de a camufla adevărul, Lionel Rogosin a reușit în *„Come back, Africa"* să zugrăvească, cu o mare forță dramatică, soarta tragică a întregului popor negru din Africa de Sud, suferințele fizice și morale pe care le îndură încă și astăzi, cînd mișcarea de eliberare națională a popoarelor din colonii este în plină desfășurare.

Abordînd tema discriminării față de populația de culoare, Rogosin a făptuit un act de mare curaj și aceasta a reieșit și la Veneția, unde prezentarea filmului lui a constituit o adevărată „bombă".

Realizarea filmului *„Come back, Africa"* este o faptă meritorie și demnă de simpatia fiecărui om, căci prin această operă cinematografică tînărul regizor biciuiește fără cruțare prejudecățile rasiale, militînd pentru rezolvarea acutei probleme a negrilor, pentru apărarea drepturilor lor cetățenești, a egalității cu albii.

P. B. M.

SCURT

● Critica literară pariziană elogiază romanul tînărului scriitor ceh Jan Ocenacek, intitulat „Romeo și Julieta și întunericul", recent tradus în limba franceză. In atmosfera sumbră a cotropirii naziste, un adolescent din Praga găzduiește în camera sa, pentru mai multă vreme, o fată evreică, încercînd astfel s-o ferească de prigoană. Dar, pînă la urmă, cei doi inocenți îndrăgostiți vor cădea victime „lumii crude și demente" în care au trăit în acei ani groaznici. Numai tînărul izbutește să supraviețuiască. Iar cum romanul pare autobiografic, datorăm salvării eroului, — spune cronicarul, — existența de astăzi a unui excelent roman.

● A apărut, în Editura „Albin Michel", o nouă ediție, mult îmbogățită față de cea precedentă, a cărții lui Romain Rolland intitulată „Voyage interieur", cuprinzînd materiale memorialistice, corespondențe etc. Lectura acestor pagini ne apropie și mai mult de personalitatea, de gîndirea complexă, de combativitatea umanistă a autorului lui „Jean Christophe".

● Premiul „Théophraste Renaudot" a fost acordat anul acesta lui Edouard Glissant, scriitor negru de limbă franceză, pentru romanul său intitulat: „La lézarde". Acțiunea se petrece într-o țară imaginară, prezentînd însă toate aspectele unui peisaj de zonă caldă. Proza este străbătută de un pătimaș lirism. Recenziile consideră lucrarea drept un imn, un cîntec de glorie închinat pămîntului și oamenilor care-l lucrează. O răscoală a forțelor democratice împotriva regimului abuziv ce asuprește acea țară dau fabulației dinamica necesară desfășurării acțiunii unui roman.

● Editura „Seghers" din Paris popularizează pe marii poeți francezi printr-un procedeu foarte atractiv. Volumele puse în vînzare sînt însoțite de discuri pe care sînt imprimate cele mai semnificative versuri ale poetului respectiv, rostite de mari maeștri ai scenei. Pot fi ascultați astfel Jean Desailly, Sacha Pitoeff, Jean Vilar, Jean-Louis Barrault, recitînd din Baudelaire, Rimbaud, Gérard de Nerval, Aragon etc.

Pentru cine și pentru ce scrieți?

Intotdeauna iei act cu satisfacție de articole sau simple notații despre țara ta, apărute în publicații străine. Este normal să te bucuri atunci cînd vezi, de pildă, că eforturile făcute de scriitorii țării tale în zugrăvirea veridică a vieții poporului lor găsesc ecou favorabil sau sînt apreciate obiectiv. De aceea am început să citim cu atenție articolul publicat de revista franceză „Arts" despre romanul romînesc contemporan, așteptîndu-ne, de la o revistă ce se dorește serioasă, la o tratare cel puțin obiectivă și în marginile evidenței. Dar după primele pasaje am fost surprinși și am devenit suspicioși. Surprinși că un articol sintetic despre romanul romînesc este plin de confuzii și de o vădită tendință de dezinformare. Suspicioși că autorul articolului sau cel care l-a „servit" pe autorul său anonim este o persoană care în mod intenționat urmărește dezorientarea lectorului francez.

Autorul articolului sus-amintit începe prin a strîmba din nas că cititorul francez nu se poate aștepta să găsească în romanul romînesc de azi nici existențialism, nici joyce-ism, nici alt „ism" cu iz decadent, deoarece „mai mult decît în altă parte, romancierul se află în serviciul regimului". Ceea ce în intenția denigratorului trebuie să fie o insultă, este pentru orice romancier din țara noastră un titlu de onoare. A fi în „serviciul regimului", înseamnă a fi în serviciul poporului, al idealurilor și aspirațiilor sale, înseamnă a sta ferm pe pozițiile realismului socialist, a fi un părtaș activ la construirea orînduirii socialiste pe care a dorit-o și o făurește muncitorul, țăranul și intelectualul romîn.

De altfel, autorul anonim de la „Arts" amănunțește puțin ideea sa și, continuînd să privească disprețuitor din mlaștina teoriilor literare decadente, insinuează că tematica romanului romînesc contemporan ar fi săracă, deoarece „acesta ori critică vechiul regim, ori atacă apologetic problemele construcției socialiste".

„Teza" nu e nouă și „Arts", reproducînd-o, nu dă de loc dovadă de originalitate. Pentru noi, cititorii romanelor apărute în anii de după eliberarea țării noastre, este limpede că afirmația este neadevărată și calomnioasă. Scriitorii noștri beneficiază de o tematică variată, romancierii noștri dispun de o libertate nestăpînită în alegerea problematicii, a subiectelor și a modului de tratare. Pentru noi, cititorii atenți și interesați ai romanului nou, „Desculț" al lui Zaharia Stancu nu este același lucru cu „Moromeții" lui Marin Preda; „Bariera" lui Teodor Mazilu nu seamănă de loc cu „Intîlnirea" lui Constantin Chiriță; „Bărăganul" lui V. Em. Galan este cu totul altceva decît „Șoseaua Nordului" a lui Eugen Barbu. Anonimul al cărui condei e muiat, se pare, în fierea „verde" a transfugilor, este adînc nemulțumit de faptul că romancierii noștri „denigrează pe rînd trecutul și elogiază prezentul, pictează în negru sau în roz societatea de ieri sau de azi, la oraș sau la țară". Articlierului necunoscut i-ar fi plăcut o literatură pe calapodul celei dezvoltate de antirealiștii occidentali, o literatură în care ermetismul, letrismul, să dureze casă bună cu epigoni ai lui Becket, Ionesco sau Sagan, o literatură de grup scrisă pentru un grup de „inițiați", străini de ce gîndesc și de ce simt cei mulți.

După aceste considerații piezișe, articolul pretinde a descrie pe scurt „romanul romînesc și principalii romancieri". După ce împroașcă cu venin pe Mihai Beniuc și Zaharia Stancu, apoi pe venerabilii maeștri ai literaturii noastre Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi, articlierul enumeră o serie de romane și de autori, persiflînd, amestecînd tendențios și jignitor date, impresii. In trei cuvinte sînt lichidați autori și opere. Astfel, Groapa *„aduce în literatură proletariatul bucureștean" (lucru complet fals), A. Mihale „și-a ales apologetica realității actuale a satului", Marin Preda „smulge lacrimile lectorilor prezentînd realitățile de ieri în «Moromeții»", iar Petru Dumitriu ar face o frescă a Romîniei de ieri și de azi cu mijloace artistice perimate.*

La terminarea lecturii articolului din „Arts", vădit dezinformator și calomnios, te întrebi cui îi servește. Cunoașterii, fie și strict informative, a situației literaturii unei țări cu care Franța declară că vrea să întrețină, o dată cu relații economice, și legături culturale? Prezentării corecte și obiective a culturii unei țări despre care delegația parlamentară a Adunării Naționale Franceze a constatat că merge hotărît pe drumul păcii, al prieteniei cu alte popoare, pe drumul construirii unei societăți ce urmărește bunăstarea poporului? Desigur că nu. Atunci? Atunci se naște bănuiala că „Arts" a căzut victima unor oameni rău intenționați, emigranților dușmani ai dezvoltării legăturilor tradiționale dintre Franța și Romînia, ai prieteniei dintre popoarele celor două state, pescuitori de profesie în apele războiului rece.

Al. GÎRNEAȚA

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef, adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07 99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 43 (293) — Joi 22 octombrie 1959

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

TOAMNĂ DE AUR

E o toamnă darnică în lume, o toamnă aurie, tandră, încărcată de făgăduieli. Inimile oamenilor sînt pline de speranțele trezite de vizita lui Nikita Hrușciov în America, răsună încă vii în auzul nostru ecourile cuvîntărilor lui, chemînd la pace, la o competiție pacifică a muncii creatoare, la o conviețuire bazată pe respectul reciproc, tot atîtea condiții pentru dezvoltarea civilizației în toate colțurile pămîntului.

In aceleași zile, între Lună și planeta noastră frămîntată circulă stația sovietică, respectîndu-și cuminte traiectoria, ca un semn al măreției omului sovietic, stăpînul unor mirifice curse astrale.

E o toamnă de aur în lume, plină de făgăduieli.

Și totuși, în aceleași zile în care iei cunoștință de buletinul cursei Pămînt-Lună, Lună-Pămînt, afli din telegrame că, pe planeta noastră frămîntată, se întîmplă o serie de fapte care cheamă la o veghe bărbătească și responsabilă. Fiindcă iată, în Grecia va fi în curînd pus în libertate gauleiterul care a trecut Atena prin focul execuțiilor în timpul ocupației naziste, în timp ce Manolis Glezos zace mai departe în temniță. Un decret de amnistie va elibera pe călăii hitleriști, iar tovarășii de boxă ai eroului de pe Acropole continuă să-și ispășească nemeritatele lor pedepse.

In Germania Federală, Partidul Comunist se află în ilegalitate, iar uneltele sîngerosului Himmler ocupă funcții de seamă în guvernul de la Bonn. Organizațiile democratice și progresiste sînt puse în afara legii, și reînvie în schimb cămășile brune. La Viena a avut loc, acum cîteva zile, un marș fascist sub semnul zvasticii pe mîneca stîngă, iar în ciocnirea cu forțele democratice, poliția a operat arestări în rîndurile studenților antifasciști, care scandau: „Hitleriști, go home". La Paris se pun la cale atentate împotriva socialiștilor care nu mai vor să-i urmeze pe bonzii de dreapta, iar în localurile unde au loc adunări democrate, explodează bombe lacrimogene, zvîrlite de asasinii poporului algerian. Iar la New York, în sediul Organizației Națiunilor Unite, mașina de vot lucrează febril, scoțînd 25 de scrutine, cu speranța că doar-doar se va reuși ca Polonia să nu-și ocupe locul cuvenit în Consiliul de Securitate.

Și am citat doar cîteva telegrame și cîteva știri din ultimele zile.

Ce dovadă mai peremptorie că lupta e în curs, că cere eforturi deosebite și o vigilență permanent trează?

E o toamnă darnică în lume, o toamnă aurie, tandră, plină de făgăduieli. In această toamnă, marea familie a popoarelor socialiste a trăit bucuria unor sărbători istorice. E toamna în care țara noastră, Bulgaria, Polonia, au prăznuit 15 ani de la eliberarea de sub jugul fascist, e toamna în care Germania Democrată a împlinit un deceniu de libertate, toamna în care marea Chină Populară a aniversat zece ani de cînd 650 de milioane de oameni și o țară cît un continent și-au cîștigat — și pentru totdeauna — dreptul la viață și la demnitatea omenească.

Dar să nu uităm, în Taiwan mai dăinuie încă un cuib de complotiști și de pirați, iar la Organizația Națiunilor Unite scaunul Chinei Populare este încă ocupat de stîrvul duhnitor al ciankaișistului. Stîrvul e întreținut cu firimiturile ce cad de la masa negutătorilor de arme și a contabililor războiului rece. Sînt aceiași bani și aceleași fonduri care întrețin cîteva jalnice cohorte de dezertori, fugiți din țările de democrație populară și scoși în stradă cu diverse prilejuri, puși să defileze sub semnul unor slogane în care nici comanditarii transfugilor nu mai cred.

E o toamnă darnică în lume, o toamnă aurie, tandră, încărcată de făgăduieli, dar în Statele Unite ale Americii au intrat în funcțiune legiuirile antimuncitorești, menite să spargă greva oțelarilor. Vor mai rămîne șomeri cîteva zeci de mii de oameni, ce se vor adăuga celor aproape cinci milioane, cîți recunosc statisticile oficiale americane, asta în timp ce foștii gangsteri, travestiți în conducători de sindicate, vorbesc de avantajele capitalismului popular.

E o toamnă de aur în lume, dar în Algeria curge sînge, împotriva Cubei se pun la cale intervenții armate cu sprijinul celui mai odios dintre condotierii Americii Latine, — Trujillo, — iar în Orient, gloanțe asasine de proveniență binecunoscută au pus capăt vieții primului ministru al Ceylonului și au amenințat-o pe aceea a primului ministru din Irak.

E o toamnă de aur, tandră și încărcată de făgăduieli în care toți oamenii lumii știu că forțele păcii sînt în ofensivă, angajate cu temeinicie pe drumul bătăliei pentru cîștigarea liniștii în lume. Dar mai trebuie vreun argument care să demonstreze necesitatea vigilenței, a spiritului de prevedere, a atenției încordate, a scrutării bărbătești și responsabile, mai trebuie vreo pledoarie pentru ca fiecare cetățean al lumii să se considere o sentinelă conștientă la avanposturile frontului păcii, front ce taie toate meridianele și toate paralele pămîntului?

In toamna anului în care s-au împlinit 15 ani de la moartea prin ștreang sau glonț nazist a lui Iulius Fucik, îmi amintesc, mereu emoționat și chemat la o gravă răspundere, de ultimele lui cuvinte și de profeticul său avertisment, lăsat lumii ca un testament: „Oameni, eu v-am iubit! Vegheați!"

Aurel BARANGA

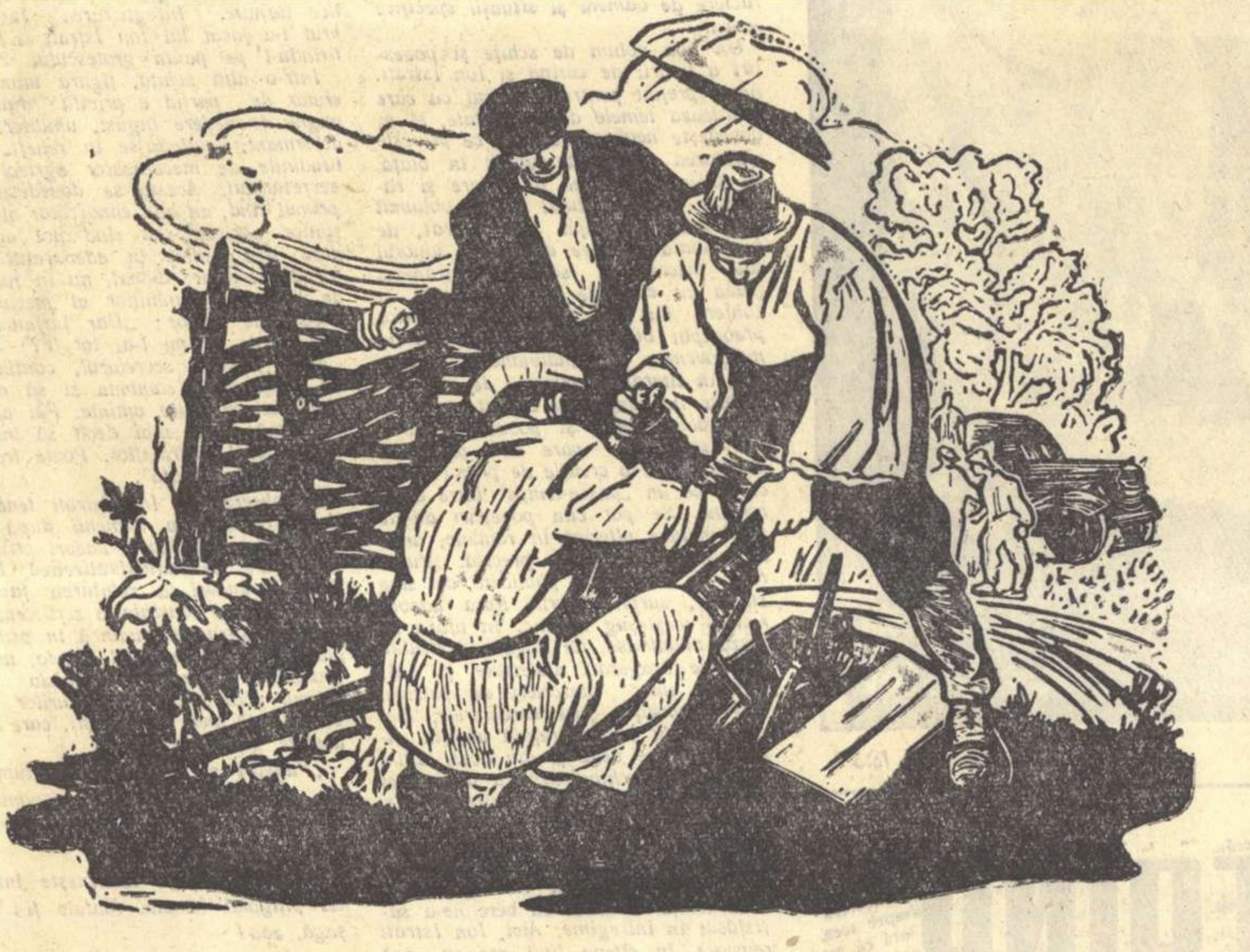

NATALIA MATEI

„Repararea uneltelor"

NICOLAI ASEEV

Titanii

Lev Tolstoi
Umbla desculț, să simtă cum tresare
Pămîntul cald sub tălpile lui goale
Și fiecare fir de iarbă nouă,
Și fiecare strop de rouă,
Și orice lujer mlădios și moale
Ii cunoștea din depărtare pasul.

Lenin
A mîncat aceeași pîine ca și noi
Și a trăit cum am trăit și noi;
Durerea veche a poporului
A fost și-a lui
Pîn-a deschis zăgazul lumii noi
Spre fericirea noastr-a tuturora.

Iasnaia Poliana: la intrare
Doi stîlpi de piatră, două sentinele
De veghe în mijlocul țării mele;
O amintire care, faclă vie,
Se-ntipărește-n minte pe vecie!

Acești titani ai noștri au primit
Cu dragă inimă în casa lor
Din toate colțurile țării oaspeți.
Și noi, la rîndul nostru, le-am înălțat frumoasă,
In sufletele noastre casă;
Ni i-am făcut pe totdeauna oaspeți.

Pe cel mai bun din fiii țării noastre
Noi îl păstrăm în inimă mereu.
El preț punea numai pe adevăr,
Pe adevărul luminos și trainic.
Și se simțea alături de dînsul orice tînăr,
Orice bărbat și chiar orice copil;
Prezența lui umplea întreaga țară.

La fiecare vorbă pe care o rostea,
La fiecare-apel răscolitor,
Intreaga țară răspundea;
Și inima întregului popor
In fiecare vorbă-a lui bătea.

In romînește de
AI. PHILIPPIDE

LAMENTAȚIILE „EUROPEI LIBERE"

O emisiune recentă a postului de radio „Europa liberă" se ocupă de situația în școlile noastre la începutul noului an de învățămînt. Calea folosită, pentru a încerca să ne calomnieze din nou, este una binecunoscută. Ei extrag cîte un exemplu dat de presa noastră, în care se critică un neajuns, o neglijență a cîte unui lucrător mai mic sau mai mare dintr-un anumit domeniu, după care exclamă cu vitejie: „nenumăratele neajunsuri", „lipsurile grave" ca să conchidă invariabil: „vina este în primul rînd a sistemului" etc. Asta-i doare — sistemul! De aici faptul că se prăpădesc ei de grija pentru ce se întîmplă la noi!

N-ar avea rost să arătăm pe ce fel de argumente se sprijină „Europa liberă", fiindcă e ușor de închipuit. Totuși, nu pot rezista ispitei de a sublinia, prin înseși argumentele lui, jalnica situație a transfugului care a vrut să ne calomnieze în privința școlilor. Ce spune el, în definitiv? Că în apropierea începutului de an școlar, la o școală dintr-o comună, din șase clase noi, „numai două au fost terminate"; „și mai grav este faptul că în cîteva comune" școlile n-au fost curățate și reparate la timp. Citiți singuri: o școală dintr-o comună; alte cîteva școli din *cîteva* comune. Dar restul de școli? — să ne întrebăm. Dar zecile și sutele de mii de clase din celelalte sate ale țării, care au fost terminate la timp, curățate și reparate? Dar sutele de școli *noi* din celelalte sate și orașe, construite în acest an? Acestea ce reprezintă oare — dacă *sistemul nostru* este reprezentat numai de *acea* școală neterminată din *acea* comună și de alte cîteva cazuri din *alte cîteva* comune, cum e nevoit să constate chiar transfugul?

Cititorul va înțelege și restul argumentelor și așa-ziselor exemple, prin care „Europa liberă" crede că ne-a făcut praf și că elevii din țara noastră s-au și pus pe lacrimi gîndindu-se la soarta lor în sistemul socialist. Fiindcă emisiunea cu pricina, lor li se adresează, elevilor: „Noul an școlar va fi pentru voi, dragi prieteni"... etc. Dragi prieteni? Care prieteni și ai cui prieteni?

Lăsînd deci exemplele, care se referă la niște șepci școlare și la niște librării, să venim la chestiune, adică la *sistem*. Ascultați: „Prin urmare vina este a regimului însuși care a pus toată producția de mărfuri de consum sub controlul statului". Și care ar fi scăparea de „vină"? Firește, „o producție liberă, nedirijată". Ați înțeles unde bate dumnealui. Mai întîi că fabricile sînt ale celor ce muncesc și apoi că nici comerțul nu mai e al cutărui și cutărui jupîn mai mare sau mai puțin mare, ci tot al oamenilor muncii. Ah, ce mai dever pentru jupîni, altădată, la deschiderea școlilor. Numai gîndiți-vă ce-ar fi pe dînșii dacă printr-o minune, s-ar putea ca sistemul să aducă toți copiii la școli, adică să-i transforme pe toți în cumpărători de uniforme, cărți, șepci, etc. — iar producția și comerțul să fie după sistemul *celălalt*, vorba dumnealui de la radio, „liberă" nedirijată! Dar asta-i că nu te lasă sistemul actual al Romîniei și atunci plîngărețul de la „Europa liberă" are de ce suspina, la amintirea frumoaselor sale

Mihai GAFIȚA

(Continuare în pag. 2)

CARTEA SOVIETICĂ

Deprins de ani de zile cu răsfoitul paginilor, le-am învățat. Cărțile au personalitate. Nu e vorba, firește, despre înfățișarea lor grafică, pentru că atunci multe volume groase ar lua locul în stima lectorului înaintea unor plachete subțiri și la propriu și la figurat. Spun toate acestea pentru că există în lume și o literatură la kilogram, la linie, cum vreți să-i ziceți. Glumind, un amic a exclamat odată: „Bine, bine scrii cărți bune, dar îți trebuie și una «mare»". Cum sînt de părere că în fiecare anecdotă este cel puțin jumătate de adevăr, i s-a confirmat ideea că mai există oameni care te judecă după puterea de invenție, fie ea exacerbată. Țin să precizez însă că am rămas la prejudecata că trebuie afirmat mult în cuvinte puține, deși nu sînt împotriva „ciclurilor", atunci cînd necesitatea istorică și chiar artistică le impune.

De fapt, voiam să pornesc de la o mărturisire personală, pentru că totdeauna mi se pare mai convingător să povestești ceea ce știi decît ceea ce ai auzit. Nărăvit de la vîrsta alfabetului cu caligrafia tipărită, am străbătut mulți codri de gînduri rămase în metalul literei înecate cu cerneală. Imi place mirosul de foaie sfoiegită, uitată în raft. Iubesc praful sacru lăsat de vreme sau numai scrumul ei între două capitole și mă îmbată versul tras cu linia. In aripa transparentă de celuloză, mă regăsesc între aburi și sunete și cobor, cînd poemul e bun, în peșterile sufletului uman. Natura ne-a înzestrat cu auz și văz, cu gust și cu ciudata matematică a înțelegerii. Sîntem sensibili la osmoza luminii în epiderma frunzei, știm ce-i dulcele și acrul, distingem mirosul fad de ananas între țipetele olfactive ale scorțișoarei și cu puțină pregătire știm să aruncăm sau să recitim o pagină.

Ce vreau să spun mai pe scurt? Că sînt cărți care te stăpînesc ca o femeie frumoasă. Despre cele ce te scufundă în dezgustătoarea plictiseală, nici un cuvînt. Fiecare cititor serios, de la o vreme începe să încuie anumite ceasloave. Intre amurgurile și revoltele lor, se refugiază cînd e mai trist sau mai fericit.

Nu e mai puțin adevărat că există și vîrste ale capodoperelor. La 12 ani dormeam cu Dumas sub cap și la 16 îmi plăcea patosul lui Victor Hugo, despre care unii zic încă, și poate au dreptate, că a rămas cel mai mare poet al Franței. Dar pe măsură ce rătăcești cărările, tot îngropîndu-te între file, gustul se știrbește fără să simți, pentru că și prospețimea are decăderile ei. Și, cum promisesem o mărturisire, iată-mă pe la 19 ani între zidurile unei cazărmi, descoperind, între două cataclisme universale ale gîndirii tragice, „Cimentul" lui Gladkov. Citisem pînă atunci cu lăcomie pe Gorki și pe Dostoievski, pe Tolstoi și pe Ivan Bunin, ca să nu mai pomenesc pe Korolenko sau Kuprin, singurii ruși accesibili, în traduceri mizerabile, la noi, înainte de 23 August 1944. Prea tînăr și iubitor de lucruri „delicate", ca orice om care se ridicase dintr-o viață urîtă, diformată de sărăcie, poate n-am înțeles prea bine, atunci, universul neguros din „Frații Karamazov".

Am dat atunci peste ciudata carte a lui Gladkov. Nu știu dacă țin bine minte, — avea o copertă simplă, aproape sărăcăcioasă și limba noastră tălmăcea cu greutate un anumit patos aspru (nu e o exagerare). Pe cărțile lui Gorki plînsesem cîndva, citind povestea lui Konovalov, și cînd am dat de Cehov, mult mai tîrziu, mi s-a părut că descoperisem un părinte spiritual. Nu mi-a trebuit mult ca să părăsesc faimoasele povești cu lady X devorată de spleen și, vai, cît de plicticoase deveniseră peste noapte cărțile mele exotice ce mă purtaseră prin Tasmania și Haway. Geografia omenească întrecuse geografia fizică a pămîntului. Am înțeles că nu despre mișcarea omului în afara sa este important să scrii, ci despre zbaterea lui interioară.

Peste ani, cînd Eliberarea ne-a adus, între altele, și multe cărți necunoscute pe masă, am regăsit umanismul rus în umanismul sovietic. Marile tradiții ale literaturii ruse se continuau în marea literatură sovietică. Maiakovski, Șolohov, Alexei Tolstoi, Fedin, Leonov, Fadeev, iată numai cîteva nume glorioase dintr-o galerie strălucită.

O dată cu renașterea sufletească a omului oprimat, s-a născut o literatură nouă, o literatură vie, tonică. Falsa imagine a „sufletului rus bolnav" a fost sfărîmată și cu mîndrie se poate spune că, așa cum, de pildă, în domeniul astronauticii, sovieticii sînt înaintea tuturor popoarelor, și în poezie ei dețin întîietatea afirmînd curajul omului de a-și dirigui propriul destin. Nu lamentări deznădăjduite și penibile conțin aceste cărți noi în sensul cel mai precis al cuvîntului, nu bilbîială sterilă despre neputință, nu disperare morbidă și sinucidere lentă, nu gîtuirea oricărei tresăriri de conștiință. Literaturii decadente, practicată de unii scriitori din Occident, literatura sovietică revoluționară îi opune optimismul, credința în viitor. De altfel, gîndindu-ne bine, cît de bizară poate apărea celor de bun simț tînguirea gratuită a procitorilor morții universale prin inactivitate, prin resemnare, acum, cînd asaltăm cerul, cînd inteligența ne ajută să descifrăm ultimele mistere ale vieții!

Se confirmă încă o dată că părintele acestei arte, Gorki, fusese îndreptățit să exclame: „Omul, ce mîndru sună acest cuvînt!" Chemării de a slăvi munca și gîndirea, dragostea și înfrățirea, într-un cuvînt, apelul de a da lumii umanismul veacului nostru, cartea sovietică îi răspunde pe deplin.

Carte vie, carte dogoritoare, carte fierbinte, carte măreață, tu strălucești în sipetele noastre ca un diamant. Te culege din raft o mînă gingașă de adolescent și te citește ochiul fragil al fetei. Dai maturității înțelegerea limpede a lucrurilor și mîngîi oboseala bătrîneții. Iată de ce rămîi ne uitoare prin frumusețe.

Eugen BARBU

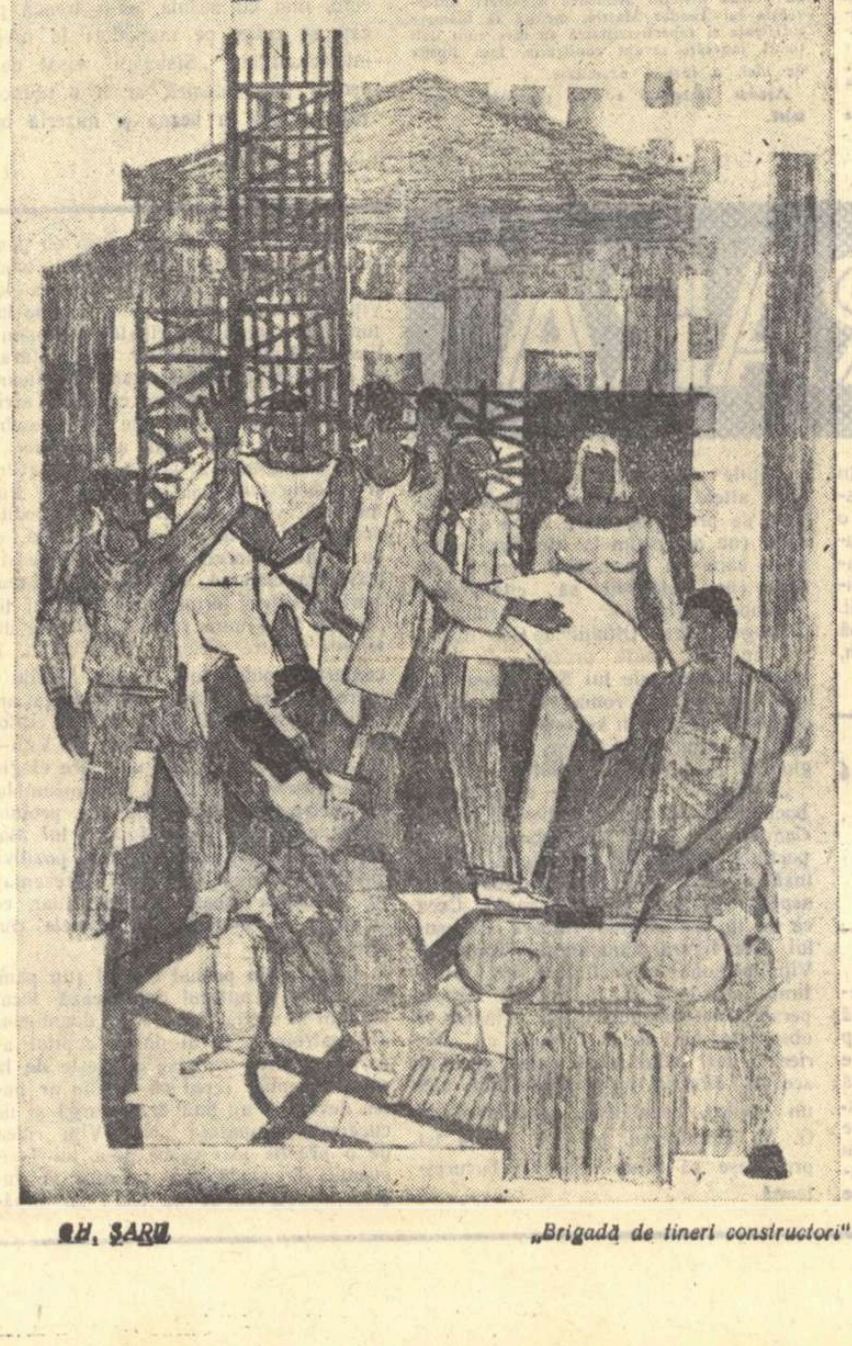

GH. SARU

„Brigadă de tineri constructori"

Virtuțile poezici

In numărul 41 al Gazetei, tov. Radu Lupan și-a pus articolul despre Imagine și modalitate lirică sub marginalul „discuții despre poezie".

Inainte de orice, cred că trebuie delimitat și clarificat cîmpul discuției, apoi trebuie să-i fie acesteia supuse anumite puncte de vedere controversate, pentru ca din marele dialog colectiv să rezulte adevăruri superioare bazei de plecare.

Tov. Radu Lupan combate arta poetică expusă de Roger Caillois. Dar, în această controversă, tov. Lupan exprimă în linii mari punctul nostru de vedere, unitar în raport cu un punct de vedere care ne este în esență străin, tuturor. Pentru dezbaterea noastră trebuie să ne situăm, toți, cu fermitate, pe aceeași platformă ideologică și estetică, să discutăm, cu principialitate partinică, în jurul unor chestiuni încă insuficient elucidate, de pe aceeași poziție, marxist-leninistă.

Articolul tovarășului Radu Lupan nu poate constitui o prea bună... bază de discuție, fie pentru că expresia e opacă și ascunde ideea, fie pentru că ideea însăși e confuză.

Articolul pare să fi vrut să dea cîteva definiții despre imaginea poetică: „Imaginea, concepută ca o relație între realități, deosebite dar apropiate logic, va fi cu atît mai sugestivă, cu cît noutatea apropierii nu va încălca posibilul, „raționalul". Aflăm apoi că „imagine poetică" sau „idee poetică" (echivalente?) înseamnă „ideea prin care poetul ne transmite ceea ce spune prin cuvinte și... ceva mai mult decît ceea ce spune". Adică: imaginea este o idee și anume o idee prin care poetul spune mai mult decît spune. Mai departe, ni se lămurește ce este „inefabila sugestie". Este „o zonă de umbre și lumini". Zona, la rîndul ei, este „un ecou". Sau, mai bine-zis, „prelungirea unui ecou", obținută prin „noutate" etc... Cu acestea se cam mîntuie elucidarea teoretică. Urmează elogierea a trei volume de poezii care ar „ilustra și apăra" teoria tov. Lupan, în ciuda faptului că nu sînt chiar perfecte: au și lipsuri (tov. Lupan combate apologismul!).

Desigur, e greu, din toate acestea, să alegi într-adevăr punctul de vedere pe care tov. Lupan îl supune discuției, exprimîndu-și părerile despre „imagine și modalitate lirică" și despre „virtuțile esențiale ale poeziei"...

M-aș strădui, totuși, căutînd un drum constructiv, să caut premiza unei dezbateri care mi se pare realmente necesară și pe care aș formula-o astfel: care sînt „virtuțile esențiale" ale poeziei și cum apreciem stadiul de dezvoltare al poeziei noastre noi, în raport cu aceste „virtuți"?

O asemenea dezbatere ar putea fi de mare folos, cred. In primul rînd, ar elucida criteriile de apreciere a poeziei actuale. Unora dintre poezii li se întîmplă să aibă multiple calități, dar să le lipsească tocmai esențialul: să fie... poezie. Iar critica literară nu o dată, întoarce pe toate fețele o compoziție ce se dă drept poezie, îi descoperă orice poate fi, pe diferite planuri, merit și succes, lăsînd deoparte „doar" aprecierea valorii ei poetice.

DISCUȚII

E deci, necesar, după părerea mea, să clarificăm ceea ce este esențial în poezie, ceea ce-i determină acesteia caracterul artistic propriu, ceea ce o distinge de celelalte forme de reflectare literară a realității obiective.

Apoi, referindu-ne la specificul „etern" al poeziei (cum ne referim la specificul „etern" al dramaturgiei, să zicem), trebuie să ne clarificăm asupra specificului istoric-concret al artei poetice romînești de azi, al poeziei noastre realist-socialiste, deosebind viața proprie a poeziei, cu trăsăturile ei esențiale, în actualitatea noastră socială, ideologică și estetică. Stadiul actual al poeziei noastre noi l-am vedea astfel apreciat în raport cu propriile sale sarcini artistice, rezultate din cerințele social-istorice, ale caracteristicilor pe care tov. Lupan le-ar numi „virtuțile esențiale" ale poeziei.

Pe drept cuvînt, tov. Radu Lupan respinge cele două „virtuți esențiale" acordate de Caillois poeziei: „forma nehotărîtă, sensul ambiguu". Dar, respingîndu-le just și oarecum argumentat, Radu Lupan le opune o definiție discutabilă a ceea ce ar fi „virtuțile esențiale ale poeziei realist-socialiste, ale poeziei timpului nostru", și anume: „Sens limpede, neted, și formă cît mai directă, mai revelatoare a acestui sens".

Tov. Lupan încearcă să prevină obiecția că formularea sa „nu ține seama de acel inefabil caracteristic poeziei". Dar și formularea și argumentarea preventivă (împotriva obiecției amintite) păcătuiesc în același sens: nu încearcă să integreze „arta poetică" actuală într-o definire a specificului poeziei în raport cu proza, adică în raport cu celelalte forme ale artei cuvîntului. (Să lăsăm, deocamdată, „inefabilul" care, însemnînd, pe romînește, „ceea ce nu poate fi exprimat prin cuvinte", atrage o altă discuție, asupra terminologiei noastre estetice!)

„Sens limpede, neted" — iată un atribut valabil, deopotrivă, pentru poezie și pentru proză, ba și pentru toate artele realismului socialist (chiar și pentru critică!). Nici un pas deci în direcția dezvăluirii specificului poetic. Idem, virtuțile „formei", astfel cum sînt definite de Lupan, deși într-adevăr, poezia noastră are, printre elementele ei formale, și aceste însușiri. Le are însă, probabil, și proza...

Specificul poeziei e o problemă, cum se știe, veche, complicată și controversată în tot felul. Distincția școlărească observă, de obicei, doar permanența unor elemente formale (rimă, ritm,

Savin BRATU

(Continuare în pag. 6.)

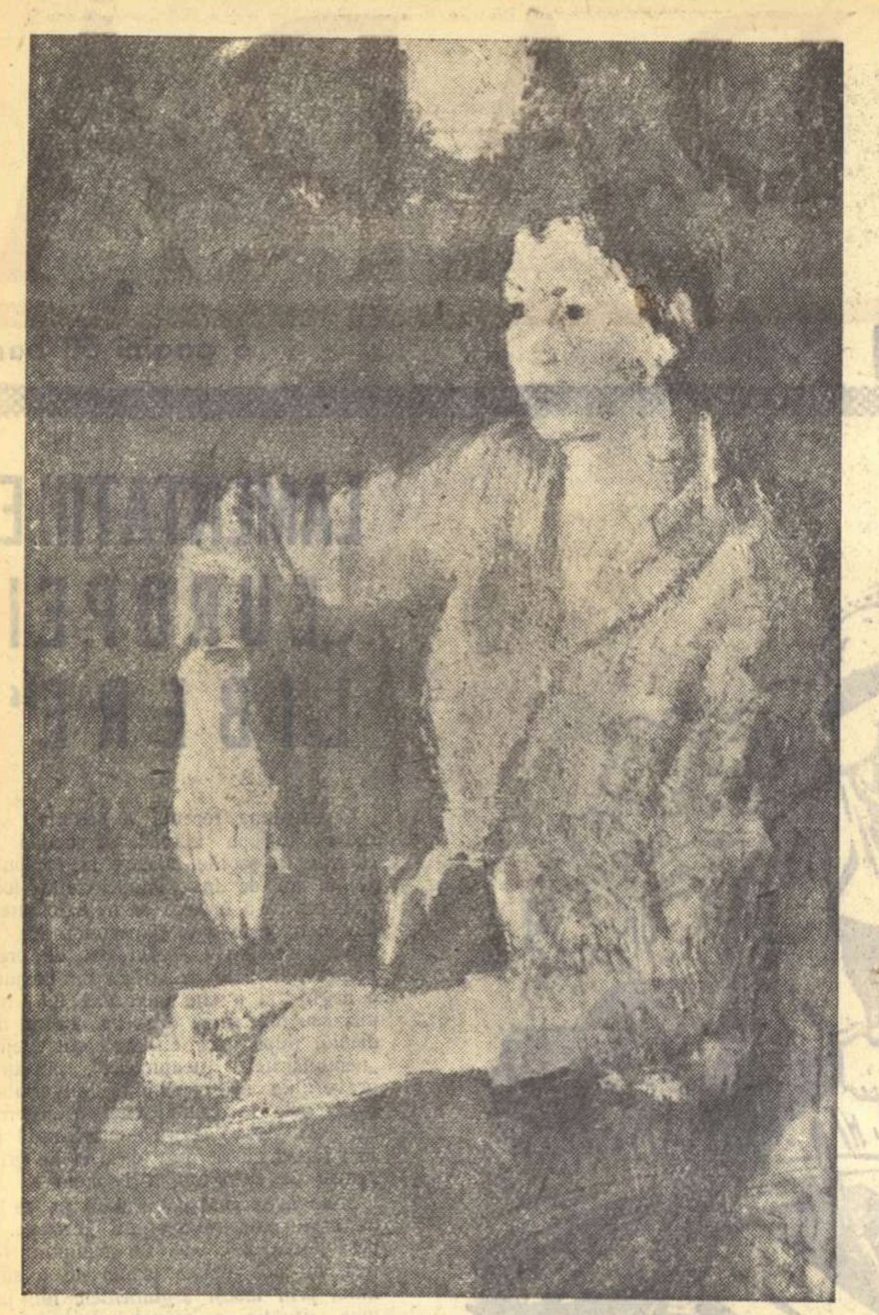

LUCIAN GRIGORESCU „Portret de față"

In absența fanteziei

Prin apariția, în ultima vreme, a mai multor culegeri de schițe și povestiri, literatura noastră cunoaște fenomenul îmbucurător al eflorescenței unui gen de evidentă importanță în reflectarea promptă a actualității, cu multitudinea și varietatea ei de probleme. Volume ca acelea semnate de Nicolae Țic, Fănuș Neagu sau Vasile Rebreanu (ultimii doi, debutanți) relevă noi aspecte semnificative ale realității noastre, conturează cu pregnanță caractere de oameni și situații specifice epocii.

Un nou volum de schițe și povestiri a tipărit de curînd și Ion Istrati. Autor prețuit pentru interesul cu care abordează temele de actualitate, el se dovedește neobosit, atît în ce privește afirmarea noului descoperit în viață, cît și în satirizarea unor tare și rămășițe ale trecutului (vezi volumul Macazul). Limbajul său colorat, de o anumită savoare dialectală, umorul său discret și sănătos, țărănesc, fraza cu eleganțe uneori căutate, îi conferă lui Ion Istrati, — scriitor preocupat îndeosebi de viața satului moldovenesc — o individualitate notabilă în literatura noastră de azi.

Deși, în comparație cu alții, a scris numeroase schițe și povestiri scurte, Ion Istrati nu pare să privească schița ca pe o creație de primă mînă, ci ca pe un „passe-temps" între două romane. Se pot cita povestiri de-ale sale incluse ulterior în romane, unde au căpătat o funcție precisă. Atunci cînd ele sînt însă publicate de sine stătător, surprind prin lipsa adevăratului meșteșug artistic. In afară de fraza mlădioasă, de bogăția lexicului, cu dese exagerări dialectale, și de virtuțile unor descrieri de peisaje, nici compoziția, nici caracterele, nici acțiunea nu pot să rețină atenția. Acest lucru se vede și din acest ultim volum, care echivalează cu un carnet de reporter, conținînd multe date și fapte care ar putea fi întrebuințate cu succes de scriitor, însă în nici un caz nu constituie schițe și povestiri rotunjite, finisate. Din întreaga carte, doar schița O sticlă cu bere ne-a satisfăcut în întregime. Aici, Ion Istrati reușește, în cîteva linii precise, să creioneze figura unei țărănci colectiviste care, din greșeală, nimerește în vagonul-restaurant al trenului de București. Luată din scurt de niște ospătari brutali („Hai, ia-o din loc!"), femeia nu-și pierde cumpătul și, pînă la urmă, îi silește pe aceștia s-o ia în seamă și chiar s-o respecte. Eroina nu e numai o țărancă dezghețată; mesajul schiței e mult mai înalt, vorbind despre transformarea radicală a unei categorii de oameni, pînă mai ieri îngenunchiați. Scrisă cu simțul măsurii și cucerind prin umorul ei degajat, schița constituie o semnificativă replică la Proștii lui Liviu Rebreanu. In cazul celorlalte schițe cuprinse în volum, se face, însă, mereu simțită absența fanteziei creatoare. Ion Istrati vădește o slabă preocupare în direcția selectării și transfigurării materiei epice brute, pe care i-o oferă generos viața. Recurgînd de obicei la modalitatea confesiunii, Ion Istrati narează banalități. Cu toată dexteritatea de stilist, el nu izbutește să trezească în cititor un interes real. Confesiunea este superficială, frecvent redusă la o înșirare de impresii culese în goana trenului sau a automobilului. In Eugenia, de exemplu, ni se povestește despre o fată de la țară care pătrunde cu tărăboi într-un vagon, cărînd o traistă „bucșită" cu sfeclă: „Văileu, că era să-l scap!" Fata declară că merge cu sfecla la un laborator din Iași, ca „s-o puie... la rază, c-o fi beteagă-năuntru". Autorul ia în serios relatarea probabil glumeață a fetei și crede a fi făcut o epocală descoperire în legătură cu consultarea „la raze" a sfeclelor din gospodăriile colective, asemănătoare cu analiza Roentgen a pieselor metalice turnate. Inregistrarea faptului brut i-a jucat lui Ion Istrati o festă, tîrîndu-l pe panta grotescului.

Intr-o altă schiță, figura unui secretar de partid e privită dintr-un unghi de vedere îngust, unilateral și deformant, scoțîndu-se în relief... aptitudinile de mecanizator agricol ale secretarului. Acesta se dovedește, în primul rînd, un bun cunoscător al mașinilor agricole, pe cînd noi am fi dorit să-l vedem în adevăratul său rol de secretar raional, nu în funcția de ocazional suplinitor al mecanicului-șef de sector: „Dar furtunul de trecere de ce nu l-ai lărgit?" Sau: „Aha! pricepu secretarul, continuînd să ciocănească combina și să o tot cerceteze cu luare aminte. Păi atunci — urmă el — n-ai decît să înlocuiești melcul distribuitor. Poate trebuie și o roată dințată".

Se observă la Ion Istrati tendința de a caracteriza oamenii după elemente pur exterioare, uneori prin replici care nu individualizează. Limitîndu-se uneori la relatarea faptului brut, în mod constatativ scriitorul ratează o pătrundere adîncă în psihologia oamenilor. In felul acesta, un agronom e apreciat exclusiv prin prisma „tehnicității" sfaturilor pe care le dă unor colectiviști, care n-au destule giște clocitoare:

„Puneți-i să clocească pe dumnealor, gînsacii! face ea (agronomul e o femeie), pe cît în șagă, pe cît înadins.

— Chi-chi-chi! izbucnește într-un rîs pițigăiat femeia. Matale ți-i de șagă, zău!

— Nu, nu, nu — urmează tovarășa Olga. Imbătați puținel gînsacii și puneți-i la clocit, pînă nu se răcesc ouăle. Le muiați grăunțele în rachiu, le dați, și să vedeți cum își fac pe urmă datoria!" (Dăscălița).

Mulți dintre eroii lui Ion Istrati se caracterizează prin sfera cunoștințelor lor, și mai puțin prin trăsături morale, prin anumite laturi afective și voliționale cu valoare caracterologică. In schițele lui Ion Istrati, oamenii nu se diferențiază mai ales prin sentimente și idei, prin pasiuni puternice, ci aproape exclusiv prin acte și atitudini profesionale, însoțite de comentariul autorului, după cum urmează: „Am stat de vorbă cu un simplu plugar, în inima și-n mintea căruia a încolțit ambiția de a păși înainte, în rînd cu toți oamenii muncii" etc. (Un moldovean ambițios).

Absența fanteziei este o carență generală a schițelor lui Ion Istrati. Realismul cel mai consecvent, ca artă, nu exclude fantezia care întregește și structurează așa-zisul fapt real, participînd la obținerea autenticității și a unui mesaj ideologic clar.

Leonard GAVRILIU

O CARTE PE SĂPTĂMÎNĂ

VASILE REBREANU: „In plină zi"

Volumul lui Vasile Rebreanu merită o atenție deosebită, el nefiind numai o simplă promisiune, ci afirmarea unui real talent. Ca cei mai mulți prozatori ardeleni, Vasile Rebreanu își alege subiectele din viața satului. Ampla povestire Inainte de răsărit, cu toate ezitările de construcție, conține elementele unui mic roman, are o acțiune care se susține, cu personaje vii. Momentul este acela din preajma eliberării țării noastre de sub jugul fascist. Intr-un sat din Ardeal, nemții, cu complicitatea organelor locale, ucid bestial oameni nevinovați. Cîțiva comuniști, muncitori în una din fabricile apropiate satului, determină la acțiune masa țăranilor. Inainte de răsărit are o certă putere evocatoare. Că Vasile Rebreanu e un bun cunoscător al vieții satului, se poate vedea și din povestirea Pămînt amar sau schița Mărul, în care găsim o fină intuiție a unei psihologii specifice țăranului de odinioară. Schița In plină zi — în care un președinte de gospodărie colectivă e suspectat pe nedrept, el dovedindu-se pînă la urmă cinstit, devotat cauzei socialismului — e dintre cele mai realizate. Aici, spre deosebire de alte pagini, se simte prozatorul care știe să rețină un gest expresiv, creînd prin simple notații ceea ce îndeobște numim atmosferă. Cu satisfacție poți spune că In plină zi — schița care dă titlul volumului — are autenticitate, ea nefiind însă, din păcate, o calitate constantă a prozei lui Vasile Rebreanu.

Vasile Rebreanu e un prozator cu fantezie, uneori are darul notației lirice. Inserare e mai degrabă un poem în proză, pe care spațiul nu ne îngăduie să-l reproducem ca exemplu de plasticitate.

Există însă la Vasile Rebreanu unele tendințe sau, mai bine spus, tentații nocive, explicabile și prin lipsa lui de experiență. E vorba, în primul rînd, de acea predilecție pentru amănuntul straniu, naturalist. Simți la un moment cum autorul își procură o voluptate în a descrie cu obsesive reveniri diverse monstruozități, ca tăierea cu „firezul" a unui braț (Iarba pămîntului). In Dialog sumbru, o curiozitate morbidă îl determină pe copil să-și întrebe tatăl cu piciorul amputat: „Ție n-o să-ți crească alt picior, tăticule?" In schița Sub cerul limpede, cu semnificații simbolice interesante, se produc divagații în subconștientul infantil, în care autorul se dovedește cel puțin bizar. Pe Vasile Rebreanu, repetăm, scriitor de talent, îl ispitește uneori — socotind că aceasta înseamnă proză de sugestie — faptul minor, nesemnificativ. De aici o anume superficialitate. Uzînd de un procedeu desuet, întîmplarea din Mînzul își apare confecționată, artificială, ca de altfel și dialogurile poetizante din Iarba pămîntului:

„— Ce face iarba pămîntului?
— ?
— Vine somnul la căprioare...?
— Vine.
— Și la soare?
— Da. Și la lună, nă... și la vînturile primăverii, și la aurul din munți, măi tată...
— Și la mai ce?
— Și la licuricii care se văd noaptea?
— Tu ești și licurici?
— Și.
— Și mai ce?
— Și izvor de apă, nă...
— Și?
— Și mărul nostru de vară din grădină.
— Și rîndunică, nă, și munți, și păduri..."

O schiță ca Nopți fără somn putea fi printre cele mai izbutite dacă Vasile Rebreanu acorda mai multă atenție motivării psihologice. Pe alocuri, cînd a fost vorba de republicarea în volum a schițelor (apărute cele mai multe, dacă nu toate, în Tribuna), se simte că autorul a intervenit în acest sens. Este o dovadă în plus că Vasile Rebreanu are suficiente posibilități pentru a-și frîna înclinația de a rămîne la suprafața realităților, dînd o proză sobră, de adîncime.

Liviu CALIN

RĂSFOIND REVISTELE

„Viața romînească" nr. 9 | 1959

● „Viața romînească" evoluează inegal în raporturile ei cu cerințele imediate ale disputei ideologice și artistice pe terenul sau în favoarea realismului socialist. După cîteva numere în care discuția are un caracter viu, polemic, angajat (revista făcînd loc simultan sau consecutiv, în paginile sale, unor puncte de vedere diferite asupra unei cărți, unui fenomen literar etc.), urmează numere expozitive, lipsite de atitudinea combativă cu care ne obișnuise în cele precedente. Numărul 9 face parte dintre acestea din urmă, plutind oarecum calm și reținut pe deasupra disputelor literare, fără a afirma, sprijini sau combate atitudini.

E de notat faptul că singurul articol de autentică ținută combativă, polemică, este unul de filozofie, aparținînd academicianului Ath. Joja. E de notat, de asemeni, că la rubrica „Discuții" se revine asupra paternității operei „Cîntarea Romîniei", problemă de interes pentru istoria literară, dar care nu poate suplini discutarea fenomenului literar contemporan.

● Este obositoare și contraindicată pentru o revistă lunară — care apare și cu oarecare întîrziere — continuarea unor articole în mai multe numere. In numărul de față apare de trei ori semnul I care ne arată că avem de-a face cu primele părți din articole mai mari, continuate și în numerele viitoare. Era de preferat ca, în loc de trei părți din trei articole, să se publice un singur articol sau două în întregime.

● Cronica lui Ov. S. Crohmălniceanu care, nădăjduim, nu va mai avea întreruperi, are ca obiect volumul „Intoarcerea armelor" de Mihu Dragomir. Criticul își dovedește încă o dată capacitatea de analiză; în cazul de față, ea împrumută modalitatea parafrazei caracterizatoare, fără a micșora, de cele mai multe ori, distanța critică necesară unei bune și obiective analize.

● Ion Vitner, în continuarea ciclului său „Creatori și opere", abordează creația lui Marin Preda. In această primă parte a articolului, criticul analizează volumele „Ana Roșculeț" și „Intîlnirea din pămînturi". Nuvela „Ana Roșculeț" e privită în lumina critică a principiilor artei realist-socialiste și studiul analitic devine convingător. Nici „Intîlnirea din pămînturi" nu scapă observației judicioase și fine a criticului.

● Nuvela „Drumul trece prin pădure" de Ștefan Luca, o interesantă reconstituire „juridică" a crimelor plutonierului de jandarmi Cilă, narează totodată un episod dramatic din lupta comuniștilor împotriva fascismului. Dar, pe cît de gros sînt conturate figurile lui Cilă sau a tovarășului său de fărădelegi Samoilă Dragoman, pe atît de vag și despersonalizat sufletește apare comunistul Constantin Timar, unul din personajele principale ale nuvelei. In plus, există în „Drumul trece prin pădure" cîteva elemente exterioare nuvelei, cum ar fi biografia doctorului Valeriu Moga-Predescu — personaj episodic — unul din martorii crimei, a cărui „depoziție" nu aduce în acțiune nimic nou sub raport literar. Biografia acestui personaj e adăugată și nu dedusă din logica acțiunii.

● Vie și complexă se desprinde personalitatea lui Gala Galaction din portretul moral-filozofic realizat de academicianul Tudor Vianu în comunicarea citită la Academia R.P.R. și reprodusă în revistă.

CRONICAR

Concursul revistei „Femeia"

In cinstea celei de a 50-a aniversări a zilei de 8 Martie, Ziua Internațională a Femeii, redacția revistei „Femeia" inițiază un concurs literar cu tema: Procesul evoluției femeii în cadrul noii noastre societăți socialiste.

Concursul se încheie în ziua de 1.I.1960.

Cele mai bune lucrări vor obține: premiul I — de lei 1.800 al II-lea — de lei 1.300, al III-lea — de lei 900, 5 mențiuni a cîte 500 lei — și vor fi publicate în revista „Femeia" începînd din luna februarie 1960. La concurs sînt admiși să participe scriitori consacrați, tineri scriitori și ziariști cu creații inedite — poezii, reportaje, portrete literare, schițe, povestiri.

Lucrările vor fi trimise pe adresa redacției revistei „Femeia" — Piața Scînteii nr. 1, București.

LAMENTAȚIILE „EUROPEI LIBERE"

(Urmare din pag. 1)

zile din Aranjuez, adică din sistemul capitalist.

Mai sînt și alte lucruri care nu-i plac în sistemul nostru viteazului „european liber", care nu mai poate de drag și dor (după ce afaceri, oare?), la ceasuri tîrzii de noapte. Unul dintre aceste lucruri este faptul că la construcția școlilor noi contribuie prin autoimpunere și muncă voluntară numeroși cetățeni și chiar elevi. Asta-l supără foarte pe dînsul. I se rupe inima la gîndul „corvezii" și „sacrificiilor" făcute de părinți și elevi și condamnă cît poate acele școli „care au știut să folosească cu pricepere toate posibilitățile existente".

Săracul „european liber"! Cît de bine se văd urechile de măgar în lamentația lui cusută cu ață albă! Pe el îl preocupă în realitate altceva. Il supără faptul că la noi se construiesc școli, că avem tot mai multe lăcașuri de învățătură, că întreg poporul nostru învață și că este dornic de învățătură tot mai înaltă. Și că, vrînd și putînd să învețe, masa oamenilor muncii *vrea* și *poate* să contribuie prin aportul propriu la grăbirea ritmului construcției de școli. Și altădată, în trecut acest popor ar fi vrut să învețe, dar atunci nu avea în ce, nu avea mijloace ca să participe la construirea de școli și i se împotrivea drumului său spre învățătură însuși sistemul — ca să vorbim pe înțelesul transfugului — sistemul capitalist, sistemul după care se smiorcăiește „Europa liberă".

Despre aceasta-i vorba, de fapt. Despre un popor care învață carte, despre un nivel tot mai înalt al culturii generale și despre legătura învățămîntului cu practica, pentru care de asemenea suspină „Europa liberă". Nu le place politehnizarea învățămîntului. Nu le place introducerea în școli a cunoștințelor agricole și a celor de producție industrială, îi supără la culme orientarea școlilor spre producție. Numai că aici plîngărețul de la radio își dă bine de tot în petic, își dă arama pe față. „Ce dorește regimul este clar — zice el despre regimul nostru. El vrea să facă din fiecare intelectual un muncitor sau să ridice pe muncitori la nivelul intelectualilor".

Ați citit bine! Pentru „Europa liberă" nu poate fi vorbă mai de rușine decît *a fi muncitor*. Cum să pui alături de muncitor pe intelectual! Și cum, mai cu seamă, să-ți treacă prin cap să ridici pe muncitori la nivelul intelectualilor! „Sistemul" visat de ei pentru țara noastră, ar fi o muncitorime ținută în bezna și mizeria binecunoscută la noi înainte de Eliberare și o intelectualitate cît mai departe de problemele vii ale producției. Prăpastia între intelectualitate și muncitorime — asta da. Și lăsarea producției pe seama cîtorva buni afaceriști, care ar face bune importuri de la platnicii de azi ai mercenarilor de la „Europa liberă". Aceasta da, ar fi adevărată cultură generală — după dînșii — și mai ales ar avea avantajul că nu ar schimba sistemul capitalist cu unul socialist.

Va să zică, oricum ne-am întoarce, tot la „sistem" ajungem. Acestui „sistem", căruia noi îi spunem pe nume *orînduirea socialistă*, îi e caracteristică școala care cuprinde pe absolut toți copiii de vîrstă școlară, îi sînt caracteristice construcțiile continui de noi clase și de întregi complexe școlare, apoi politehnizarea învățămîntului, legarea lui de nevoile vieții sociale, de producție. Că aceasta este calea — singura cale — o dovedesc succesele noastre de pînă acum și o dovedesc succesele școlii sovietice, a cărei experiență o urmăm noi, — acea școală — datorită căreia azi zboară printre stele o mașină creată de mîna omului — a omului socialist, a omului din sistemul în care fiecare intelectual e în același timp un om al practicii, un subtil tehnician și în care muncitorii au un înalt nivel cultural. Aceasta a realizat-o școala din „sistemul socialist" și nu din acela după care oftează transfugul comentator de romînească la postul de radio „Europa liberă".

Așa că, fiind vorba de „sistem" și nu de altceva, e bine să se știe că tocmai sistemul vrem noi să-l întărim prin tot ceea ce facem — și nimic nu ne va putea împiedica pe acest drum.

Mihai GAFIȚA

Cronica cenaclului „N. Labiș"

Cu ședința de lucru de sîmbătă 17 octombrie a.c. de la Casa Scriitorilor, Cenaclul literar „Nicolae Labiș" și-a reluat activitatea întreruptă pe timpul verii.

Lecturile, susținute de Nicolae Țic (proză) și Rusalin Mureșanu (poezii), au prilejuit ample și interesante discuții, care au antrenat în bună măsură pe mulți dintre cei 25-30 de participanți.

S-a început cu poezia. După o destul de îndelungată absență din viața noastră literară, tînărul poet Rusalin Mureșanu a venit la cenaclu cu un ciclu de selecțiuni din poeziile pe care le-a scris în ultima vreme, dorind să-și confrunte părerile proprii cu acelea ale confraților lui.

Din cele 15 poezii citite (*In Apuseni, Toamnă, Porumb, Octombrie, Cînd cerul..., Ierni, Zidar, Am învățat, Gînd omenesc, Se uită zilnic, Veșnic vibrînd, Buciumul, Portret de miner, Boerul, Partidul*), cei prezenți au apreciat cîteva pasteluri, remarcînd la R. Mureșanu evidente virtuți de desenator de natură, și finețe. Vorbitorii ca Ion Horea, Constantin Ilie, Ion Gheorghe l-au criticat cu asprime pe Rusalin Mureșanu pentru facilitate în poezie, invitîndu-l la seriozitate, la lărgirea orizontului de idei, la cultivarea tematicii majore prin mijloace și procedee artistice capabile să ducă la o poezie de adîncime, de înaltă ținută educativ-politică. Poanta, calamburul nu pot scoate din șablon o poezie săracă în idei și sentimente.

Rusalin Mureșanu a apreciat observațiile care i s-au adus și a făgăduit că va medita asupra lor.

Nicolae Țic a citit două fragmente dintr-un roman (contractat cu E.S.P.L.A.), care s-au bucurat de călduroasa apreciere a participanților. Cei mai mulți dintre vorbitori (Paul Anghel, Eugenia Tudor, Florin Mugur, Pop Simion) au remarcat că cele două fragmente au o ținută epică ridicată, izbutind să creioneze pregnant un univers sufletesc puțin explorat — acela al muncitorului zilelor noastre. S-a insistat în mod deosebit asupra gamei de posibilități de care dispune tînărul prozator în a face analiză psihologică. Stilul sobru, fără înflorituri, conturarea precisă a personajelor au constituit, de asemenea, teme de dezbateri favorabile lui Țic, imputîndu-i-se în același timp că uneori are tendința de a aluneca spre șarjă.

O deficiență evidentă a discuțiilor cu privire la paginile de roman citite de Țic a fost aceea că unii dintre vorbitori (Șt. Cristea și N. Breban) s-au grăbit să ia în discuție și să emită pripite judecăți de valoare asupra structurii de ansamblu a romanului, evoluției conflictului etc., deși două scurte fragmente nu puteau prilejui asemenea dezbateri. Intervenția lui Teodor Mazilu, menită să blameze suficiența și superficialitatea cu care emit unii tineri judecăți savant construite, însă lipsite de idei, a fost o necesitate.

Așadar, începutul e bun, promițător, optimist.

E frumos mobilierul și e păcat să-l zgîriem...
(La școala elementară din str. Donizetti, în noul cartier Floreasca)

CRONICA LITERARĂ

TEODOR MAZILU: „Bariera"

(Editura Tineretului)

In evoluția lui Teodor Mazilu, noul volum marchează nu numai un progres, ci un salt calitativ, „Bariera" fiind unul dintre cele mai bune romane ale unui an rodnic în proză, iar eroul central — Vițu — fiind unul dintre personajele cele mai izbutite ale literaturii noastre realist-socialiste, unul dintre personajele sale memorabile. In volumele anterioare, două dacă nu mă-nșel, Teodor Mazilu se manifesta ca un spirit satiric, un moralist care face caractere, iar satira lui sintetică se axa pe un singur personaj, ilustrație a unei categorii morale. Personajele sale, portretizate prin declanșarea comportamentului verbal, se defineau prin opoziția dintre aparență și esență, toată strădania lor (verbală) fiind efectul dorinței de a părea (și a-și apare) drept altceva decît erau în realitate. Scriitorul a obținut reale succese în lichidarea propriilor sale deficiențe. Ii imputam, la apariția „Galeriei palavragiilor", o anumită uniformitate a procedeelor, urmare a unei sărăcii tipologice. Noul său volum demonstrează posibilitățile tînărului prozator de a crea personaje deosebite, de a folosi procedee variate etc. Uneori, schițele sale sufereau de acel defect care-l irita pe scriitor la personajele negative, semn sigur — pentru el — al deformației caracterului lor: diluția verbală. Acum, Mazilu se exprimă concentrat, definește repede, descrie în linii sigure, nu-l plictisește pe cititor cu amănunte neinteresante etc. Sobrietatea expresiei e o calitate pe care o salutăm cu bucurie, cu atît mai mult cu cît scriitori de o mai mare experiență izbutesc uneori să ne plictisească prin descrieri îmbîcsite sau prin discuții extinse la maximum. Oare furtul de timp nu trebuie sancționat?

După această sumară confruntare (asupra unor aspecte, vom reveni), trebuie să ne punem o întrebare de a cărei lămurire depinde situarea volumului și în raport cu care vom putea face, apoi, anumite considerații: este „Bariera" un roman? Roman, în accepția precisă a termenului, nu. Descoperim cu greu un conflict central, o evoluție gradată a unei acțiuni, anumita dispunere a personajelor în raport cu personajul principal și e dificil chiar să rezumi subiectul cărții. Nu putem judeca deci volumul după criteriile romanului clasic, așa cum, de pildă, un portret nu poate fi judecat cu criteriile frescei. Afirmînd că „Bariera" nu este un roman de tip clasic — „balzacian", cum i se spune în mod curent — nu facem o judecată de valoare, ci una de situare (acestea din urmă fiind absolut necesare judecății de valoare, determinînd-o, în ansamblul lor, dar neputîndu-se confunda cu ea). A nimici cartea de pe „pozițiile" romanului clasic înseamnă, între altele, să nimicim numeroase opere de proză, de mare valoare, romînești (ne mărginim la literatura noastră), care nu corespund acestor cerințe (ne mulțumim să cităm doar „Pseudokinegheticos", „Amintirile" lui Creangă, „Cartea Oltului" de Geo Bogza și aproape toate prozele de mai mare întindere ale lui Sadoveanu, numite de editori romane). De altfel, conceptul de roman s-a extins de mult, față de accepția lui veche, îngustă, înglobînd modalități deosebite.

„Bariera" e o evocare a suburbiei bucureștene în timpul războiului, a fascismului, o suită de „momente", de portrete, scene de atmosferă. Nu e însă o carte monografică (sub acest aspect, „Bariera" e defectuoasă). Ceea ce dă în primul rînd valoare volumului este figura muncitorului comunist Vițu, personaj central care, în același timp, coordonează diversele scene, personajele secundare etc. Ținem să observăm, încă de la început, că „Bariera", deși titlul ne-ar putea duce în această direcție, nu poate fi, sub nici un aspect, asemănată romanului lui G. M. Zamfirescu, în care acesta își propusese să evoce suburbia bucureșteană.

Vițu e un moromețian. Deși nu poate fi vorba, literar vorbind, de influența lui Marin Preda, asemănarea lui Vițu cu Ilie Moromete, pe o anume latură, dar, aceea, principală, se impune. Firește, Vițu e muncitor și nu țăran și mai ales acea retractare bănuitoare a lui Moromete, despre care s-a scris atîta, îi lipsește lui Vițu, fire deschisă, spontană. Dar ei au aceeași dorință de seninătate, disprețul pentru avere și valorile posesive, concepția că frumusețea vieții nu trebuie schilodită prin urîte eforturi de chiverniseală, ei au o lume morală de apărat. Această trăsătură comună, care marchează reapariția, într-o formă nouă, a unui tip pe care l-aș numi (cu toate marile diferențe dintre autori) sadovenian, îi conferă eroului lui Teodor Mazilu o mare valoare etică și (prin forța artistică) educativă. Cred că un cititor poate spune: vreau să fiu ca Vițu — și consider că acesta e un mare elogiu pentru scriitor. Natural, în ansamblul ei, cartea lui Mazilu nu are profunzimea analitică a capodoperei lui Marin Preda, dar, printre eroii pozitivi, printre oamenii înaintați reprezentați în literatura noastră, Vițu (dar ce nume...) se situează în primele rînduri.

După ce în primul capitol (un pamflet reușit) autorul înfățișează locul acțiunii și vizita ridicolă a „doamnelor din patronaj", în al doilea capitol apare nea Vițu, care se definește de la primele replici (cred că Mazilu ar putea deveni și un bun dramaturg) și ne cucerește simpatia: „Nea Vițu rîdea de o prostie mai veche de-a lui Treișpemii. Treișpemii se înroșise de rușine. — Tu de ce nu rîzi? se supărase și nea Vițu. Mă lași pe mine să rîd ca prostu' de unul singur? Nea Vițu își luă o mutră de înmormîntare. — Uite, eu nu mai rîd, rîzi tu. Intinse brațele și adăugă cu mărinimie în glas: — E prostia ta, în definitiv..."

Prin terapeutica rîsului, Vițu îl face

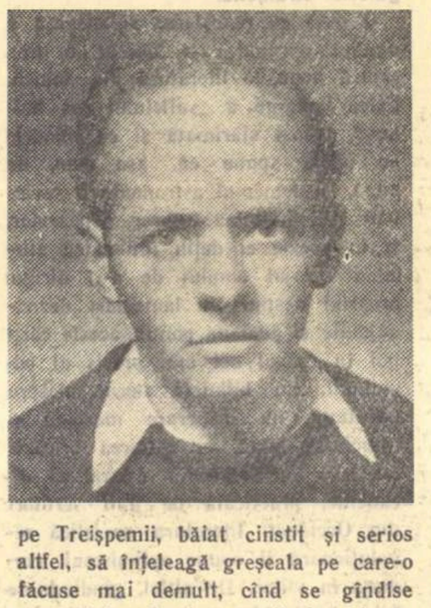

pe Treișpemii, băiat cinstit și serios altfel, să înțeleagă greșeala pe care-o făcuse mai demult, cînd se gîndise ca o delegație de muncitori să-i explice primului ministru burghez și patronului nedreptatea exploatării. Tot Vițu o roagă pe Tuțuleasca să povestească cum a fost ea la Maglavit, iar Tuțuleasca povestește, rîzînd, iar Vițu se bucura ascultînd-o rîzînd, fiindcă acel rîs, adică acea libertate, era opera lui. El nu urmărea să jignească sau să umilească oamenii din preajma sa, ci dorea ca ei înșiși să se elibereze rîzînd de tot ceea ce însemna, în conștiința lor, urmă a trecutului de înjosire, deformare morală, amprentă a clasei dominante. In acest sens, scena „recepțiilor" date de Vițu, în unica lui odăiță cu pămînt pe jos, este revelatoare. Modul de viață al burgheziei, felul lor de a iubi, de a mînca, de a „face conversație", prostiile tipărite ale M.S. și gugumăniile Antoneștilor erau ironizate pe rînd, cu finețe, posibila lor influență asupra oamenilor cinstiți îndepărtată prin rîs, pentru totdeauna. „De la aceste petreceri, oamenii nu se retrăgeau la casele lor pînă ce nu-și băteau joc de tot ceea ce era străin de sufletele lor".

Dar rîsul lui Vițu era nuanțat, de la gluma blîndă la rîsul sarcastic, plin de ură, cu care țintea dușmanii, ținea seama deci de împrejurări, de cel căruia i se adresa, de scopul pe care-l urmărea. Prietenilor săi le ajuta să se elibereze de teamă și prejudecăți, să-i vadă pe patroni în adevărata lor lumină, în adevăratele lor proporții: mici, abjecți, slabi, fricoși — lucru cu atît mai necesar cu cît clasele exploatatoare încercau să inspire (evident, nu dragoste) spaima, teroarea. Vițu era conștient de forța clasei sale, și această conștiință o insufla celor alături de care muncea. Umorul cărții e de bună calitate. Vorbeam, la început, de un salt calitativ. El se produce, mai ales, pe acest plan. Să explicăm cum. (In cronica următoare).

Paul GEORGESCU

Colegii de la Peredelkino

Prima dată cînd l-am auzit pe Ilya Ehrenburg vorbind la Institutul de literatură al Uniunii Scriitorilor Sovietici, în faţa studenţilor, adunaţi în număr de vreo 200 în sala cu stucatură clasică din casa lui Herţen, am reţinut următoarele: „Nu există nici un institut pe lume care să vă califice scriitori. Calificarea aceasta nu v-o poate da decît viaţa şi cititorii voştri. Institutul nostru poate cel mult să vă înveţe arta de a citi, aşa cum trebuie, o carte. Iar aceasta, să ştiţi, nu e de loc puţin...

— Şi cum trebuie să fie citită o carte, altfel decît am ştiut pînă acum? l-a întrebat unul din studenţii primului an.

— Aşa cum un pictor începător priveşte tabloul unui maestru... Ori aşa cum un mare compozitor ascultă pentru prima dată o anume melodie populară... Nu ca un simplu cititor, nu ca un «consumator» de literatură şi nici măcar ca un critic literar, ci mai mult, ca un creator de cărţi.

Elevul se duce la maestru să înveţe. Maestrul îi arată cum să procedeze ca să evite greşelile pe care el însuşi le-a făcut cîndva şi numai cu timpul a învăţat să nu le mai facă. Şi el a avut învăţători, iar la ceea ce a învăţat de la dînşii, el a adăugat experienţa sa proprie. Elevul trebuia nu numai să-şi însuşească cunoştinţele învăţătorului, el trebuie neapărat să adauge la acestea şi experienţa sa personală. Numai atunci măiestria lui va spori, se va desăvîrşi".

In învăţătorul acesta noi identificam în primul rînd cartea, opera literară.

Recunoşteam în sala unde săptăminal aveau loc şezătorile noastre literare, renumite în toată Moscova, pe Miklai Kazakov, poetul mar, student în anul III, căruia încă de pe băncile institutului i se conferise premiul Stalin pentru volumul său de versuri „Poezia, iubita mea prietenă", pe Gavril Makarov iacutul, studentul de cincizeci de ani, traducător al lui Puşkin în limba păstorilor de reni din nord-estul Siberiei, îl recunoşteam pe estonianul Arnold Nego, scriitor pentru copii şi „hatamanul" tuturor temerarilor de sub 15 ani din Peredelkino — oraşelul scriitorilor, aflat într-o pădure de brad, molift, pin şi mesteacăn alb din preajma Moscovei. — Il recunoşteam pe poetul polonez Ryszard Danecki. Il recunoşteam pe şugnanul Usumbai Sufiev, venit la Moscova de sub piscurile veşnic înzăpezite ale „acoperişului lumii", pe Vanzetti Ciukreev, (cel născut la 22 august 1927, în ceasul cînd, la Boston, pe scaunul electric din Casa morţii, se sfîrşea calvarul lui Sacco şi Vanzetti), rus botezat de tatăl său cu numele revoluţionarului italian, întru pomenirea memoriei acestuia...

Intre cei 200 de studenţi, se aflau tineri scriitori de peste 40 de naţionalităţi, din toate republicile sovietice şi ţările de democraţie populară. Erau acolo tinerele mlădiţe ale unor literaturi care numărau secole şi milenii, alături de „clasicii" la 30 de ani ai unor literaturi aflate abia la începutul lor, ca Turumbetov, caracalpacul de pe ţărmurile Aralului, al cărui popor a căpătat alfabet abia după victoria Revoluţiei Socialiste.

Sosiţi de pe atîtea meleaguri, tinerii aceştia, dintre care numai puţini se aflau la prima lor carte, veniseră la Moscova, în Institutul de creaţie literară al Uniunii Scriitorilor Sovietici, pentru a deprinde, aşa cum ne spusese Ehrenburg: „arta de a citi o carte". Infiinţat de Gorki cu un sfert de veac în urmă, acest ciudat institut, pînă mai anii trecuţi unic ca profil în lume, a învăţat „arta de a citi o carte" mulţi tineri scriitori, astăzi ajunşi la deplina maturitate a creaţiei, mulţi vestiţi şi peste hotarele Uniunii Sovietice. Parcă văd şi acum panoul aflat pe unul din culoarele casei Herţen, sub portretul lui Maxim Gorki.

Sub cuvintele: „Statul proletarilor trebuie să educe mii de excelenţi maeştrii ai culturii", „ingineri ai sufletului", se aşternea un adevărat mozaic multicolor, format din copertele cărţilor scrise de absolvenţii institutului, şi fotografiile celor mai mulţi dintre ei.

In mijlocul acestui mozaic de coperte, se află o hartă simplă, un planisfer desenat cu stîngăcie de unul dintre studenţii institutului, pare-mi-se de Vanzetti, care fusesee cîndva marinar un fel de învăţăcel de covertă, şi se lăuda cu simţul marilor spaţii. Planisferul acesta era străbătut de săgeţi care tăiau mări şi ţări, ducînd spre Moscova. Săgeţile indicau locurile de unde au venit tinerii scriitori la şcoala de la Moscova. Săgeţi roşii străbăteau harta de la Ulan Bator şi Riga, de la Tbilisi şi Varşovia, de la Leningrad şi Madrid, de la Chişinău şi Phenian, de la Sverdlovsk şi Bucureşti, de la Atena şi Pekin, de la Arhangelsk şi Praga, de la Simferopol şi Tirana, pentru a se întîlni la Moscova.

Intre conducătorii seminariilor de creaţie, — Vsevolod Ivanov, Marşak, Dolmatovski, Lukonin, Kovalenko, Trifonova, Timofeeva, Dînina — ca o imagine luminoasă, de neşters, mi-a rămas chipul bătrînului scriitor sovietic Konstantin Gheorghievici Paustovski. Era în acelaşi timp, pentru foarte mulţi studenţi scriitorul preferat şi pedagogul iubit. Parcă îl văd: mic de stat, cu tîmplele cărunte, cu obrazul crestat adînc de vreme, avea o voce răguşită, molcomă, blîndă, doi ochi albaştri cu colţurile încreţite de veselie, tuşea astmatic şi, de fiecare dată cînd povestea, ţigara i se stingea uitată, între degete. Despre limba rusă ne-a spus o dată: „Multe cuvinte ruseşti reflectă prin ele înşile poezia, aşa cum pietrele preţioase reflectă o lumină tainică".

Scriitor moscovit prin naştere, dar descendent al unor cazaci din Zaporojie în sîngele lui s-au amestecat suavităţile orientale ale unei bunici turcoaice din partea tatălui cu romantica bunicii din partea mamei, de origină polonă. Un om uimitor, un visator, îndrăgostit de geografie, muzică şi culoare, care a vînturat toate regiunile, fiecare din ele mare cît o ţară, ale întinsului pămînt sovietic. A fost taxator de tramvai, vatman, sanitar, lucrător metalurgist, pescar, ziarist... In 1916, pe frontul bielorus, a găsit o bucată de ziar, veche, ştearsa de ploi, în care a citit că cei doi fraţi ai săi au fost ucişi în aceeaşi zi, pe două fronturi diferite... A trăit zilele Revoluţiei la Moscova, l-a văzut şi l-a auzit de cîteva ori pe Lenin. In 1923 lucrează alături de Maiakovski la „Ferestrele ROST-ei". In 1932 îi apare celebrul „Kara Bugaz" (scria şi publica încă din 1911), după care începe o nouă perioadă de peregrinări de-a lungul şi de-a latul pămîntului sovietic: din Armenia în Karelia, din Bielorusia în Siberia, coboară pe Kama, străbate toată Volga, urcă pe valea Niprului şi rătăceşte luni în şir prin luncile Donului strămoşesc... Ultimul război l-a făcut cu arma şi creionul în mînă, în calitate de corespondent militar pe frontul caucazian... Şi, după război, alte drumuri, pe meleaguri mai vechi şi mai noi. Ne spunea:

— Simţeam o dorinţă nestăvilită de a cunoaşte, de a vedea, de a călători, de a participa la evenimente deosebite şi la ciocniri de pasiuni omeneşti. Toate acestea s-au contopit în dorinţa de a învăţa o meserie neobişnuită, care să fie legată de această viaţă clocotitoare. Dar există pe lume o astfel de meserie? Cu cît gîndeam mai mult la acest lucru, cu atît lăsam în urmă o profesie după alta. Mi se părea că nu cuprindeam viaţa în toată plenitudinea ei, în dezvoltarea ei fulgerătoare, în varietatea ei. Intr-o vreme, m-am gîndit cu toată seriozitatea să mă fac marinar. Dar curînd mirajul scrisului a lăsat în urmă totul...

Aveam în faţă un călător oprit, de fiecare dată cu aceeaşi prospeţime a noului venit, într-o oază în care a găsit o sumedenie de ascultători. Aveam impresia că mereu se întoarce dintr-un drum lung, că ne cheamă cu el, ademenindu-ne cu miraculoase privelişti. Se contopea în acel om, ca de altfel în toată opera lui, poezia peregrinării cu realitatea cea mai pregnant contemporană. Aliajul acesta era pentru el materialul din care îşi făurea cărţile.

Paustovski, dascălul cel mai iubit, era înainte de toate un romantic. In fiecare seminar de creaţie, căuta să ne dezvăluie ceva nou din bogata lui experienţă de scriitor ori din experienţa confraţilor săi din aceeaşi generaţie.

Despre romantică spunea: „In toate domeniile realităţii şi activităţii umane, cu rare excepţii, există o fărîmă de romantică. Ea poate să fie trecută cu vederea, ignorată sau, dimpotrivă, cultivată în aşa fel încît să înfrumuseţeze şi să înnobileze prin înflorirea ei lumea interioară a omului. Romantica e proprie oricărui lucru, pînă şi cercetărilor ştiinţifice. Cu cît omul ştie mai mult, cu atît mai mult poate percepe şi poezia şi fericirea îi e mai aproape. Ignoranţa îl face pe om indiferent, iar indiferenţa creşte încet, dar pentru toată viaţa, ca o cochilie de melc. In conştiinţa ignorantului viaţa se veştejeşte repede şi în cele din urmă el rămîne singur cu ignoranţa sa şi mizerabila sa bunăstare."

Odată, la un seminar din după-amiezele zilei de joi, am ascultat splendida povestire a lui Konstantin Gheorghievici despre măturătorul de stradă Jean Chamète, care aduna gunoiul din atelierele meşteşugarilor unui întreg cartier parizian. Marele vis al lui Chamète a fost să făurească fermecatul „trandafir de aur" care, după cum erau încredinţat de mama lui, trebuia să-i aducă fericire Suzanei, fiinţa iubită, şi tuturor celor sărmani care ar zări-o. Şi zi de zi, de-a lungul multor ani, Jean Chamète, măturătorul parizian care deretica şi atelierele cîtorva meşteri giuvaergii, a strîns gunoiul măturat acolo, l-a vînturat şi, fir cu fir, a cules aurul pulverizat din şlefuirea bijuteriilor, pînă cînd, în cele din urmă, vînturînd adevăraţi munţi de gunoi, a strîns atît aur cît să poată făuri trandafirul fermecat. In legătură cu aceasta, Konstantin Gheorghievici a spus: „Fiecare minut, fiecare cuvînt ori privire aruncată la întîmplare, fiecare gînd profund ori şăgalnic, fiecare tresărire de neperceput a inimii omului, la fel ca şi puful uşor al plopilor ori lumina stelelor în negura nopţii, toate acestea sînt fire din pulberea de aur.

Noi, scriitorii, culegem aceste milioane de fire de-a lungul zecilor de ani, le culegem fără ca noi înşine să simţim asta, le transformăm în bulgăre şi din acest bulgăre turnăm «trandafirul nostru de aur» — povestirea, romanul sau poemul... Şi întocmai cum trandafirul de aur al bătrînului măturător a fost închinat fericirii Suzanei, aşa şi creaţia noastră o închinăm victoriei frumuseţii pămîntului, a chemării la lupta pentru fericire, bucurie şi libertate, a generozităţii inimii omeneşti şi forţei raţiunii asupra întunericului, pentru ca toate acestea să rămînă strălucitoare ca un soare care niciodată nu apune".

Din amintirile şi experienţa sa scriitoricească, istorisite la seminariile noastre de creaţie vreme de cinci ani, Konstantin Gheorghievici Paustovski şi-a făurit „trandafirul de aur", una din ultimele sale cărţi închinată laboratorului intim de creaţie al scriitorului. In ultimii doi ani, la Moscova, i s-au tipărit scriitorului ajuns la cel de-al 67-lea an al vieţii, o culegere de şase volume mari din opera sa.

Ascultătorii lui din casa lui Herzen adună pe tot pămîntul sovietic firele de metal preţios. Mulţi din ei sînt astăzi la primul boboc ori la prima floare autentică. Povestirile lui Vanşenkin, tînărul cu făptura firavă, cu părul blond strălucitor, cîrlionţat, au trecut de mult hotarele Uniunii Sovietice. Turumbetov a scris unul din primele romane în limba caracalpacă... Pe Gavril Makarov, după ce a tradus o mare parte din opera puşkiniană în limba păstorilor de reni din muntoasa Iacuţie, l-a răpus moartea între jnepenii pămîntului său nordic... Miklai Kazakov e la a şasea carte de versuri, Usumbai Sufiev a ajuns cu o expediţie ştiinţifică sovietică pînă la Polul Sud, Evghenie Evtuşenko şi Robert Rojdestvenski s-au înscris printre cei mai talentaţi poeţi şi prozatori tineri din Uniunea Sovietică, Nikolai Erşov îşi ecranizează cel de-al treilea scenariu cinematografic, a cărui acţiune se petrece în îndepărtatul Sahalin, iar Vanzetti, abia întors de pe pămînturile desţelenite cu paginile unui roman nou în raniţă, mi-a scris că are de gînd să intre într-o brigadă de tineret, de muncă comunistă, într-o uzină din Ural.

...Din trandafirul lui Paustovski au căzut petale pentru un buchet întreg.

Ioan GRIGORESCU

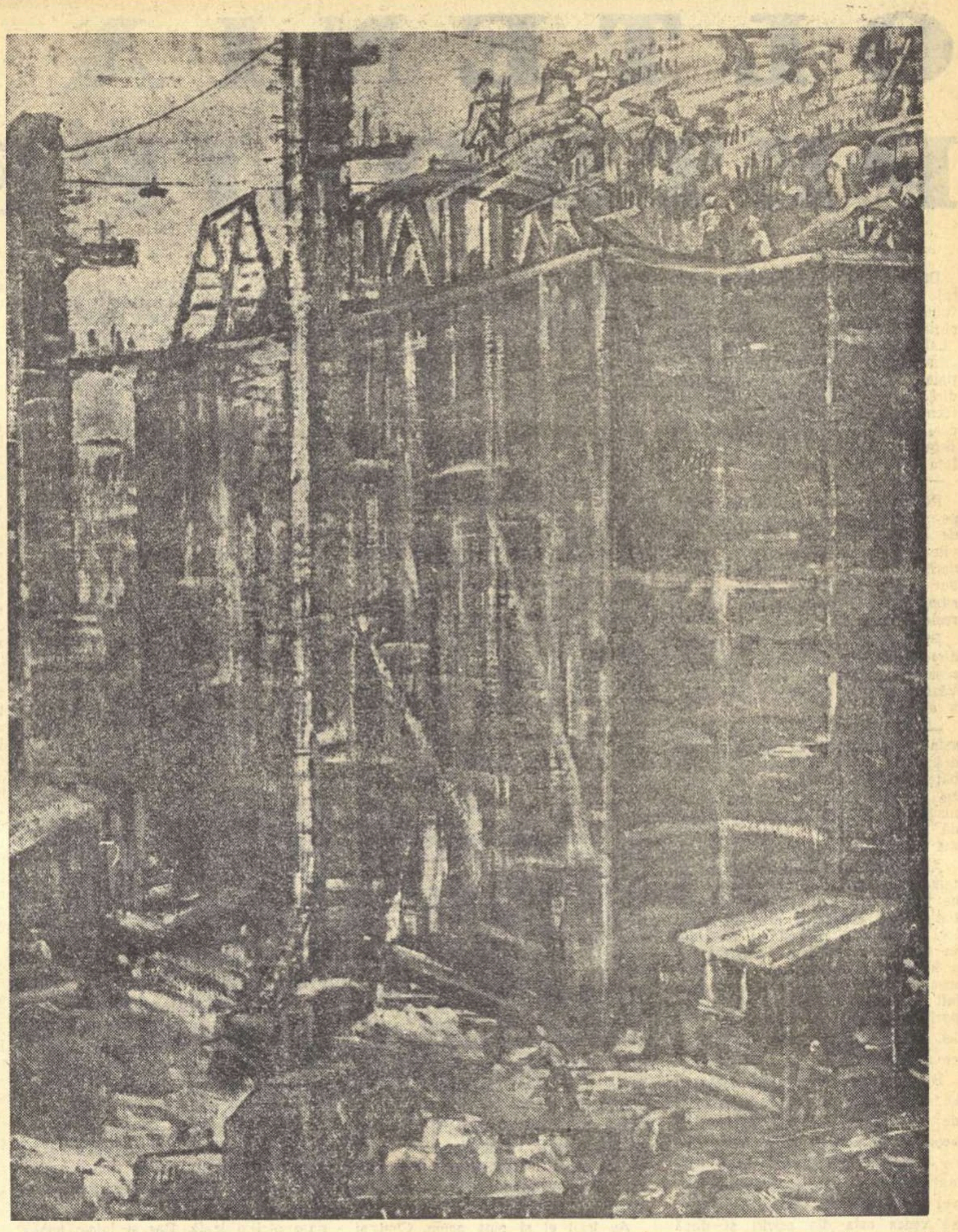

MARIUS BUNESCU „Construcţie socialistă"

Poemele lui Iosif Utkin

CARTEA SOVIETICĂ

Mai ales două împrejurări — cruciale în istoria Uniunii Sovietice — au stimulat talentul poetic al lui Utkin: războiul civil şi Marele Război de Apărare a Patriei. Opera sa este expresia lirică a acestor evenimente, pe care poetul le-a străbătut — pînă la moartea sa tragică, pretimpurie — înstrunînd „ghitara ostăşească". El exaltă în versuri patetice eroismul firesc al gornistului care moare îndemnîndu-şi tovarăşii la luptă: *„Ci-mpleticit prin măcieşi fierbinţi,/ Cu sînge pe vipuşca aurie,/ Gornistul zvelt, cu dinţii albi,/ Cu dinţi/Nemaivăzuţi de albi/ Căzu pe glie./ Şi-acolo, între morţi,/ Atît a spus:/ 'Nainte!"*... („Atacul"). Gestul eroic nu este izolat şi nici întîmplător; el e înfăptuit în virtutea unei mari certitudini: *„Şi fără noi,/ In primăvară/ Vor da în flori salcîmii, luminînd.../ Orice lucru îmi va stîrni-ndoială/ Numai/ Revoluţia/ Nicicînd."* („Indoiala").

Privită sub aspectul tematic, poezia lui Utkin este, aproape exclusiv, un jurnal liric de front. Poetul transcrie momente dramatice, pline de semnificaţii, din timpul războiului civil: o sentinelă — om simplu — fraternizează cu arestatul său — partizan — şi fug împreună. („Cîntece siberiene"); un bogătan este prins de ostaşii revoluţionari chiar în clipa cînd voia să fugă („La conac"). Poet-ostaş, Utkin are conştiinţa victoriei pentru care toastează în poezia „De Anul Nou" (1941). Cînd se adresează fasciştilor, ura devine sentiment generator de poezie; el le prezice pieirea în ţara cotropită: *„Şi nu vă va salva nimic/ Nici armele, nici banul —/ Căci morţi, o să vă fie frig/ In Rusia tot anul"*.

La Utkin, modalitatea poetică esenţială este cîntecul de luptă. Celelalte două coordonate — dragostea şi peisajul rusesc — îi sînt subsumate, ele trăiesc în poezia lui Utkin raportate întotdeauna la condiţia de luptător a eroului său liric. Utkin cîntă iubirea ca valenţă a sufletului ostăşesc, exprimîndu-se în acest sens într-un crîmpei de artă poetică: *„Mîndru sînt/ Că-n lunca parfumată/ Am adus în sufletul de-oştean/ Şi lirismul părului de fată/ Şi bărbatul sens de cetăţean"*. Dar pentru „oştean", iubita e totdeauna departe, de iubită îl despart cele mai mari obstacole şi, poate, pentru totdeauna, moartea. *„De nu m-oi întoarce niciodată/ Surd pentru gingaşele-ţi scrisori —/ Nu va fi la mijloc nici o fată/ Ci... mormîntul umed, fără flori"* („Pe front"). Această ipostază deosebită explică stările de uşoară melancolie din poezia lui Utkin. Două stări sufleteşti opuse, eroismul şi duioşia, amîndouă generatoare de lirism, fuzionează în poezia lui Utkin, armonizîndu-se şi conferindu-i astfel o notă specifică. Balada eroică, oda, alternează cu romanţa delicată, cu suavul cîntec de dragoste. Utkin descoperă aceste valenţe sufleteşti complexe în sufletul încercat al soldatului: *„Noi/ Trecuţi prin vijelie,/ Noi,/ Trecuţi prin flăcări,/ Toţi/ Avem drept la gingăşie,/ Mult mai mult decît socoţi"*.

Presimţirea îmbătrînirii vine, în schimb, uşor, fără mari zdruncinări, ca un prieten de multă vreme aşteptat: *„In toiag se sprijină,/ Stă la prînzul meu,/ Dragă Iosif Pavlovici,/ Iată-mă-s/ Şi eu!"* Iminenţa ei nu-l doboară, poetul avînd conştiinţa datoriei împlinite: *„Pe Kremlin/ Drapelele/ Freamătă mereu,/ In mătasea roşie/ Am un strop/ Şi eu"*. („Iarna").

Spuneam că, alături de dragoste, simţul naturii este o coordonată esenţială a poeziei lui Utkin. Sensibil la peisajul moscovit, este impresionat de coşurile fabricilor, cu fumul încolăcit „ca o mustaţă de husar", de cupola Kremlinului „ troienită pînă la sprîncene". Zăpada, mestecenii, mălinul, motive tipice de peisaj rusesc, compun uneori o melodie cu rezonanţe eseniniene: *„Din mălini, flori albe de zăpadă/ Cad şi iarăşi înfloresc apoi./ Tinereţea însă, niciodată,/ Nu se mai întoarce înapoi"*. Dar, ca şi iubirea, în poezia lui Utkin peisajul e o componentă a liricii cetăţeneşti. Sublinierea plastică a naturii ruseşti e încălzită de sentimentul major al patriotismului: *„Fişiie, la sănii sub tălpici/ A vieţii ruse feerie! ../ Numai pîrtii şi zăpezi, zăpezi, —/ Pretutindeni zările le leagă./ Feerile acestea vezi/ Ni-s mai dragi decît viaţa-ntreagă!"* („La drum"). Urmărindu-i pe fascişti, ostaşii aud chemarea pămîntului natal şi se-avîntă în luptă fără să pregete: *„Nemairivnind hodina,/ In vulturescul zbor,/ Simţeau cum Ukraina/ Ii cheamă-ntr-ajutor"*. („Pe Nipru").

De la traducerea lui George Lesnea, apărută imediat după război, contactul cu lirica acestui remarcabil poet sovietic a fost sporadic, doar prin poeziile apărute în reviste, Al. Andriţoiu a realizat o bună versiune romînească, mai cuprinzătoare decît prima, umplînd astfel un gol resimţit.

G. DIMISIANU

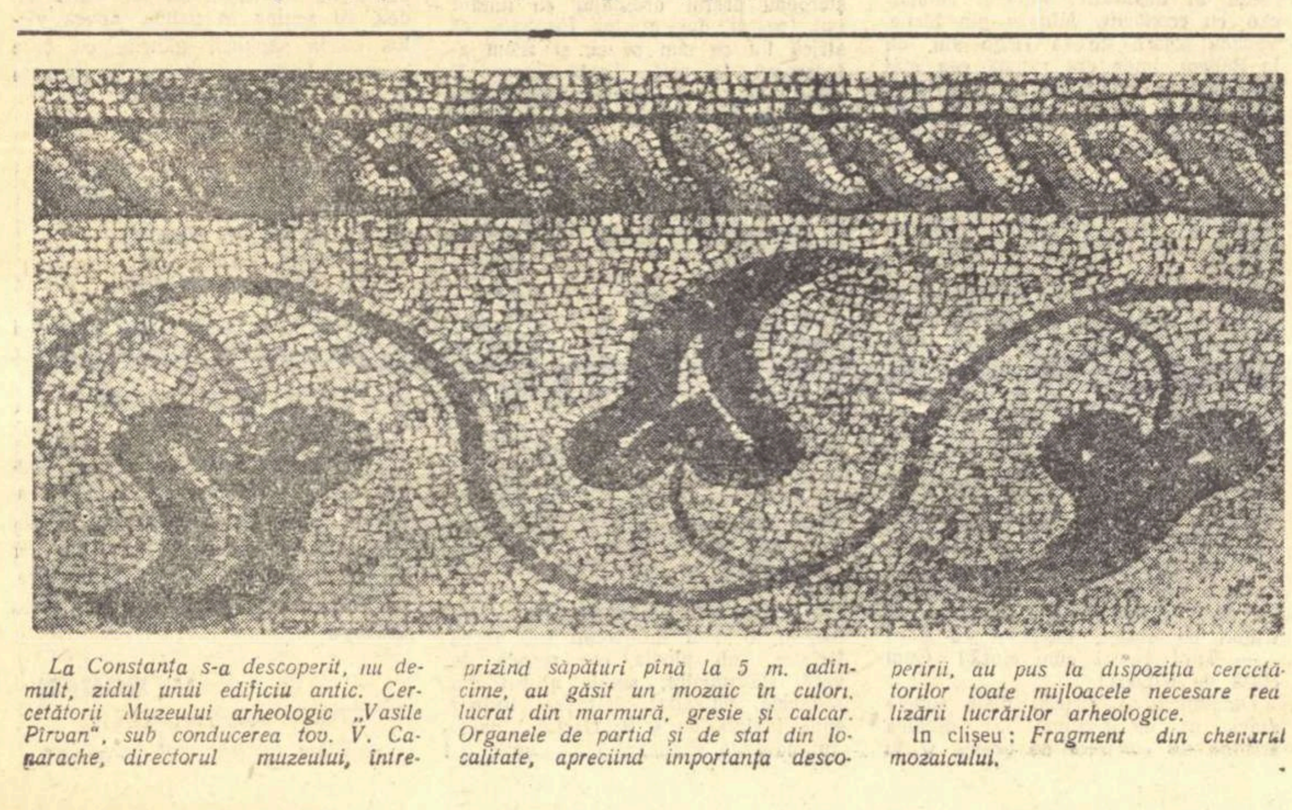

La Constanţa s-a descoperit, nu demult, zidul unui edificiu antic. Cercetătorii Muzeului arheologic „Vasile Pîrvan", sub conducerea tov. V. Canarache, directorul muzeului, întreprinzînd săpături pînă la 5 m. adîncime, au găsit un mozaic în culori, lucrat din marmură, gresie şi calcar. Organele de partid şi de stat din localitate, apreciind importanţa descoperirii, au pus la dispoziţia cercetătorilor toate mijloacele necesare realizării lucrărilor arheologice.

In clişeu: *Fragment din chenarul mozaicului.*

Chestiuni de metodă

In practica criticii, cu deosebire poate în cronicile periodice care, fiind aplicaţii la obiect, relevă fără echivoc gradul de pregătire şi de responsabilitate profesională, lipsa curajului de opinie în faţa scriitorilor consacraţi ori consideraţi ca atare se răsfrînge fatal asupra calităţii şi stringenţei argumentaţiei. Criticul I. Sîrbu, nedecis în „verdictul" asupra volumului „Oameni şi dragoste" de Cicerone Theodorescu, oscilează între „plus şi minus", între elogiu şi critică, uneori de la o frază la alta:

„E şi OARECARE (subl.) zgură în volumul «Oameni şi dragoste». Avem de altfel impresia (incertă) că unii dintre poeţii noştri au devenit din cale afară de generoşi, atunci cînd e vorba să selecteze lucrările pentru volum. Noua carte a lui Cicerone Theodorescu cuprinde 282 pagini, cu aproximativ 150 de bucăţi cînd, dintre acestea, 80 să zicem (deci jumătate, n.n.) ar fi fost de ajuns ca să înscrie o prezenţă din cele mai valoroase în cadrul poeziei actuale". Intervine însă un paragraf care anulează de fapt complimentul iniţial referitor la calitatea de „diamant rezultat din arderile calculate ale cuptoarelor" de „lucru făurit la mari temperaturi" a versului: „Autorul volumului «Oameni şi dragoste» face parte din familia acelor poeţi care nu se bucură de o facilitate deosebită a expresiei. Chinul elaborării se rezolvă adesea în stîngăcii verbale" etc. (vezi pag. 61 din nr. 5 al rev. „Iaşul literar"). Cronicarul, „ignorînd" propria sa recomandare — reducerea la jumătate a sumarului culegerii — încheie: „Volumul «Oameni şi dragoste» marchează în creaţia lui Cicerone Theodorescu etapa maturităţii definitive". Abea acum a devenit Cicerone Theodorescu matur artisticeşte? Aci, nu interesează părerea propriuzisă a criticului, ci caracterul contradictoriu al acesteia, tratarea superficială, mai mult „tematică" decît estetică, a aspectelor culegerii, despre a căror varietate tot I. Sîrbu ne-a informat, prudenţa pînă la zgîrcenie a aprecierilor sporadice, într-un cuvînt rezultatul negativ pentru valabilitatea cronicii devenită recenzie, pentru posibilităţile, reale, ale criticului însuşi. Natural, într-un asemenea articol nu vom întîmpina nici o problemă cu adevărat interesantă sau o idee generală călăuzitoare. Pledoaria pentru drepturile sonetului şi rondelului este inutilă, nu datorită argumentului solicitat (întrebarea retorică: „Dar unde sînt doi sonetişti la fel?" — sună cam naiv în patetismul ei), ci pentru că această cauză e de mult cîştigată, cel puţin de la primele rondele ale autorului „Cîntecelor de pe uliţa noastră". Trebuie să spunem însă că ezitările lui I. Sîrbu reflectă probabil într-o măsură atitudinea pasivă a revistelor, printre care a „Gazetei literare", înaintea obligaţiei de a cerceta mai adînc, mai fecund decît au făcut-o, ultima şi masiva recoltă a poetului. (Consider cronica din revistă valoroasă prin reliefarea însemnătăţii temei muncii în viziunea lui Cicerone Theodorescu, dar insuficientă prin ţinuta ei descriptivă, constatativă).

Un semn al bogăţiei de idei, al profunzimii unei cărţi ca şi al culturii şi vioiciunii gîndirii critice, îl constituie lanţul de asociaţii pe care le deşteaptă. „Munca de jos" a lui Eugen Barbu este o povestire sau o nuvelă de valoare, neîndoielnic. Este însă îndoielnic că, spre a descrie „esenţa" firii lui Antonică — gravă şi constantă în orice împrejurare, sub aparenţa uşuratecă, — spre a ne spune că Antonică face haz de necaz. N. Ciobanu avea nevoie de un lung **ocol ceremonios prin galeria atîtor ilustre figuri şi de un ton atît** de pedant şi duios: „Ne aflăm în faţa unui fals paradox, a acelui fals paradox de esenţă comică ce ne face să zîmbim amar atunci cînd citim «Mantaua» lui Gogol, să ne ştergem pe ascuns ochii plini de lacrimi cînd ne gîndim la inegalabilul hidalgo de la Mancha sau să ne muşcam buzele de durere cînd vedem un spectacol de teatru bun cu piesele lui Mihail Sebastian. (Sebastian lîngă Gogol şi Cervantes! — n.n.) In cazul eroului său, Eugen Barbu a înţeles un lucru pe cît de esenţial pe atît de simplu: că un om nu poate fi într-o anumită împrejurare decît aşa cum esenţa intimă a firii lui îi dictează să fie. Căci, de pildă, Emma Bovary, nici chiar în momentele ei de supremă fericire erotică (?) nu poate fi altfel decît tragică (acelaşi lucru se poate spune şi despre Othello), pe cînd pentru soldatul Svejk sau pentru Dănilă Prepeleac zîmbetul e nelipsit chiar şi atunci cînd se află în unele din cele mai neplăcute împrejurări, adesea cu adevărat tragice, ale vieţii lor. Cum s-ar spune, asemenea iluştrilor săi confraţi Antonică al lui Eugen Barbu face haz de necaz". („Scrisul bănăţean" nr. 6, a.c.). Şi cît de repede şi simplu se putea stabili caracterizarea dorită, iar dacă trebuia să descoperim o rudă a eroului, era de ajuns să o căutăm lîngă noi, în literatura romînă contemporană. Am fi găsit-o cu siguranţă, purtînd numele unora din eroii lui Marin Preda, de exemplu numele lui Moromete. Dar „erudiţia", ca şi „profunzimea", ne vine bine...

Alţi confraţi, mai vigilenţi cu zborul fanteziei livreşti, recurg totuşi, şi nu o dată, la referinţe improprii, nerelevante. De ce, de exemplu, Al. Căprariu, în cronica din „Tribuna" (nr. 38 a.c.) priveşte „Şoseaua Nordului" ca „o replică indirectă la mai vechea carte a lui Malraux «Condiţia umană»" (pe care, de altfel, o defineşte inexact în parte). In aceeaşi măsură, orice carte despre eroismul comuniştilor, scrisă de pe poziţii cu adevărat comuniste, mai precis orice carte care va răspunde expres, direct, conform concepţiei noastre, problemelor ridicate de „Condiţia umană", va fi o replică la André Malraux. (Poate că „Biografii contemporane"). Tentaţia nu cruţă însă nici pe criticii generaţiilor precedente, chiar pe criticii fruntaşi pe care am fi fost dispuşi să-i credem rezistenţi la voluptăţile stîrnite de călătoriile libere printre amintiri şi fişe. I. Vitner prezintă în „Viaţa romînească" o serie de studii despre scriitorii actuali, în care tălmăcirile discutabile sau calificările juste dar exaltate (de exemplu: „«Marama» lui Remus Luca este o nestemată cu sclipiri de neuitat"), sînt dominate de păreri judicioase, observaţii fertile, împletite cu asociaţii oportune. Iată însă cum ne introduce în anticamera cărţii lui Francisc Munteanu „Fericitul negustor", care este un roman sau o povestire eşuată, cum declară şi ghidul nostru, altfel foarte avizat: „Deosebită oarecum în ansamblul creaţiei sale este ampla nuvelă «Fericitul negustor», pe care prozatorul a intitulat-o impropriu roman, gîndindu-se poate la faptul că lucrarea sa aminteşte de «René», «Adolphe» sau «Oberman», romane cu un singur personaj. Creaţiile lui Chateaubriand, Benjamin Constant, Sénancour, amintesc de o etapă primitivă a romanului, văzut mai mult sub prisma confesiunii, etapă a naraţiunilor cu un singur erou, pe care au depăşit-o, printre cei dintîi, W. Scott şi Balzac, inventînd romanul ca lume şi societate. Specia, perimată prin însăşi evoluţia artei romaneşti, a continuat totuşi să persiste, şi «Fericitul negustor» seamănă în multe privinţe cu nuvela «L'enfance d'un chef» a lui Jean Paul Sartre". Dacă nu ne-ar fi teamă de o ripostă asemănătoare celei primite recent, prin „Luceafărul", de Paul Georgescu, am spune şi noi: Ei bine, (Francisc Munteanu) nu s-a gîndit! Contrastul dintre comentariu şi obiect, din cronicile menţionate, devine aproape nefast în cadrul studiilor generalizatoare, ilustrînd prin proporţiile căpătate, discrepanţa generatoare de comic dintre intenţie şi realizare şi riscînd să antreneze în ruina aspiraţiilor nesusţinute, chiar elementele pozitive de detaliu ori de sinteză, aflate pe traseul acestor tentative. In articolul „Proză scurtă şi pasiunea scriitorului comunist" („Viaţa romînească, nr. 5 a.c.), Al. Oprea, care altădată, în întreprinderi similare, a dovedit pricepere şi simţul măsurii, a clădit un eşafordaj teoretic cam eterogen (sînt citaţi Marx, Lenin, Ehrenburg, Gorki, Sahia, Stendhal) şi prea... enorm, hipertrofic, pentru a demonstra ceea ce este de mult demonstrat, între alţii de el însuşi în articole anterioare mai modeste dar mai strînse: necesitatea înfloririi genului scurt, animat de suflul actualităţii şi de pasiunea pentru nou a scriitorilor noştri, a scriitorilor revoluţionari în genere. Ce e ciudat, în afară de preţuirea exagerată a „Şantierului", nuvela lui N. Ţic, e că Al. Oprea, o recunoaşte, încercînd să prevină critica: „De ce am întreprins această divagaţie de ordin istoric-tematic?" Răspunsul său nu justifică însă lunga incursiune între citate mai mult sau mai puţin cunoscute: „Deoarece, într-o anume perioadă, ca un efect al presiunii ideologiei burgheze, în lumea cîtorva tineri scriitori s-au vînturat teorii obiectiviste, ale căror rezultate nefaste luminează cu claritate ideea că numai atitudinea militantă este favorabilă zugrăvirii adevărate a realităţii în toate dimensiunile ei social-umane!" înrîuririle obiectivismului se combat, cum şi face Al. Oprea, cel mai convingător prin analiza imediată a lucrărilor în care se manifestă şi care aparţin nu unor esteticieni, ci unor scriitori. Cam în acelaşi mod procedează Lucian Raicu în articolul „Accesibilitatea — condiţie a poeziei noi" („Viaţa romînească" nr. 7). Dacă în „Poezia actuală şi ideile Revoluţiei" (apărut în „Scrisul bănăţean" nr. 6 a.c.), L. Raicu îşi atinge ţelul, chiar fără prea multe exemple, în studiul din „Viaţa romînească" el pare pretenţios, depăşind cadrul temei alese, iar ca tehnică de lucru, e lipsit de rigoare. O serie de consideraţiuni în jurul înstrăinării artei în capitalism, cu trimiteri la Karl Marx şi, prin antiteză, la Paul Valéry, ar fi putut fi interesante dacă ar fi fost enunţate pentru prima oară. Confirmarea caracterului democratic al poeziei noi se operează exclusiv prin analiza, lungă şi cam seminarială (analiză de text), a două poezii: una din ciclul „1907" a lui Tudor Arghezi, cealaltă a lui Mihai Beniuc, „Umbra". In timp ce prima este în spiritul articolului, a doua este mai elocventă, fără a fi inaccesibilă, pentru alte particularităţi ale poeziei noi. Pe de altă parte, citatele cu menirea opusă, de mostre ale artei aristrocratice, ermetice, în loc să fie desprinse de sub pana „modelelor" provin tot din producţiile unor tineri. Incă mai sugestive, pentru aceste înclinaţii sînt, pe lîngă aproape întregul ciclu „Anul XV" din „Gazeta literară" asupra căruia nu stăruim, nu numai fiindcă „Scînteia" l-a criticat pentru tonul apologetic, dar şi pentru că noi înşine l-am discutat în anume măsură ca atare [1], — două articole înrudite prin temă şi „interpretare". In „Poemul de largă respiraţie — o expresie a poeziei revoluţionare" („Viaţa romînească" — nr. 6 a.c.) şi „Marile poeme epice" („Gazeta literară", nr. 24 a.c.), Eugenia Tudor şi Valeriu Rîpeanu contopesc într-un imn de slavă aproape toate încarnările cunoscute ale genului. Consecinţele sînt disparaţia deosebirilor de valoare, sensibile şi înlăuntrul creaţiei epice a aceluiaşi autor (Dan Deşliu), şi a diferenţelor dintre speţele genului. Eugenia Tudor, pentru care „Cancerul lumii" este un poem excelent, ajunge, în zelul ei „epic", să înscrie în sfera atît de generală încît devine vagă a „poemului de largă respiraţie", alături de „Lazăr de la Rusca", „Minerii din Maramureş", „Surîsul Hiroshimei", chiar ciclurile de natură lirică categorică dar solidare prin inspiraţie sau temă comună (d. ex. „Generaţia mea")! Gîndind astfel, ar trebui să clasificăm ca poeme epice sau „de largă respiraţie" şi volume întregi unitare printr-o intenţie arhitectonică sau prin orice alt „plan" interior (ca volumele lui Cicerone Theodorescu). Un caz „clasic" în altă direcţie de idei îl personifică D. Isac cu articolul „Literatura vieţii noi", unde se spune tot, afară de ceea ce cerea rubrica „Actualitate şi partinitate" din „Gazeta literară".

Personal, am fost criticat pentru lipsa de spirit critic vădită în unele cronici, cum este aceea despre volumul „Cu un ceas mai devreme" de Mihai Beniuc. Reproşul este îndreptăţit, deoarece, reclamînd favoarea cititorului pentru poeziile mai slabe ale autorului „Chivării roşii", în numele ritmului său capricios, le-am trecut cu vederea. Ba, mai mult, urmărind preocupări de alt ordin, decît acela al valorificării, nu le-am precizat ponderea artistică scăzută. (Analiza obiectivă n-ar fi făcut decît să potenţeze însuşirile volumului). Important însă, din punctul de vedere al articolului de faţă, este că n-am fost consecvent cu ţinta fixată în cronică. Propunîndu-mi să combat prin intermediul artei lui Mihai Beniuc, teoriile revizioniste despre „alienarea" omului în arta şi, în special, în poezia realist-socialistă, am părăsit pe drum obiectivul. Atacat în mod abstract, strict teoretic, în prima parte a cronicii, revizionismul a fost „uitat" pînă către sfîrşitul părţii următoare. Revenirea noastră „la concret" a fost tardivă, grăbită; în consecinţă, argumentaţia a fost comprimată şi desigur departe de a fi dat satisfacţie aşteptărilor.

★

Ce concluzie se impune? Derogările de la normele interne ale criticii, de la exigenţele metodologice ale concepţiei marxist-leniniste, — derogări determinate direct sau nu de pornirile apologetice, şi dintre care nu am ales decît cîteva, — constituiesc după părerea noastră una din cauzele întîrzierii în îndeplinirea principalei misiuni a criticii literare: valorificarea rezultatelor pozitive şi combaterea slăbiciunilor creaţiei actuale, prin concluzii şi învăţăminte de ordin general, prin analize serioase, principiale, cu adevărat ştiinţifice. Deocamdată — observa articolul „Impotriva tonului apologetic în critica literară şi artistică" din Scînteia — cu rare excepţii, asemenea analize lipsesc. Timpul de a le înmulţi, a sosit de mult.

Mihail PETROVEANU

---

[1] Vezi „Rolul criticii literare" din „Gazeta literară", nr. 27, 28, 29—iulie a.c.

OLTENIA PETROLIFERĂ

După instalarea Oficiului de Foraj în clădirea cam haotică a fostului gimnaziu, începuse marele război dintre cîini și autocamioanele „Lailand", „Sere", automacaralele „Kirov", GAZ-urile cu două diferențiale ale geologilor și „Pobedele" direcției — acestea avînd plăci de identitate „Cv" — Craiova — pe care copiii le ștergeau de praf cu degetele, strigînd frenetic, ca în fața unei mari descoperiri:

— 688, cî-vî!

Puneau mîna pe clanțe, se urcau pe scări, priveau înăuntru cadranele de la bord, observau că maneta de viteze e la volan, își făceau întuneric cu mîinile, lipindu-și frunțile de rama cromată a lanternei de stop, să vadă dacă nu arde lumina roșie și cînd stă.

Pînă ieșea la ei Savel, șoferul directorului, în cămașă cu pătrățele roșii și pălăria de pluș pe ceafă. Văzînd urmele de degete pe plăci, îi alunga:

— Să nu vă prind că-mi faceți asta pe caroserie, că vă ia mama dracului! striga el amenințător. Și bătea pe loc cîțiva pași, să-i sperie că fuge după ei. Vă pun și eu nisip pe spinare și vă frec pînă dă sîngele! Tuleo! Tuleo pînă nu mă supăr!

Ai lui Pișolcea rîdeau fățiș, nu se temeau ei de Savel. Nu se temeau de nimeni, ca făpturile crescute sălbatic, între dealuri și ape, de capul lor. Pișolcea și nevastă-sa pieriseră în Olteț într-o noapte de beznă, — o luaseră caii alături de pod. Dormeau amîndoi pe capra căruței. Alălalt Pișolcea tot de apă murise, reparînd stăvilarul la moara din Celei. Rămăseseră în grija mătușii, dar ce mătușă...

Bică se ascundea într-o curte și se uita curios, ca omul la adăpost de primejdie. Dacă vine Savel pînă acolo, fuge mai în fund. Tănăsoaie se gîndea. Făcea numai cîțiva pași mai încolo. Se uita admirativ la Savel și se gîndea. Adînc, serios — se vedea asta din priviri și după fruntea lui mare, încordată. Cais nu conta: ce făceau ăilalți, făcea și el. Uneori fugea cu Bică. Alteori rămînea lîngă Tănăsoaie. Mihăieș, nepotul de fiică al lui Lemîndroiu, se așeza vesel pe vine și se uita sub mașină, de la o oarecare depărtare.

Bucuria lor în vara aia! Incepuse amenajarea bazei tubulare și a rampei de descărcare, pe un loc de grajduri ale Sfatului Popular, care fuseseră mutate în altă parte. Se turnau fundații, se montau pereții de tablă ondulată ai atelierului de reparații. Copiii, cluciți pe acoperișurile caselor vecine, comentau:

— Le pune șaibe, zicea Cais.

— Alea nu sînt șaibe, îl lămurea Tănăsoaie atotștiutor. Sînt șuruburi. Șaibele vine la șurub. Sub piuliță. Uite, aia de-o ține-n mînă acuma! Aia! Vezi? Gata, a pus-o!

Cînd le învăța? Și cine-l învăța?

— Mă, fugiți acasă! strigau sudorii la ei. Vă stricați ochii. Hai, fuga-marș! că începem! In două minute să nu mai vedem unu' pe acoperiș! Exe-cu-ta-rea!

Se suda electric. Mai văzuseră ei așa minune! Cum să se ducă acasă? Rîdeau. Trebuiau alungați cu ajutorul părinților și al învățătorilor.

Dar parcă numai ei? Ieșeau nevestele în tinde primprejur, dimineața, să toace varza pentru prînz, ședeau cu castroanele în poale, băteau albușul și cu ochii la tablele alea crețe, ca argintul, care în trei zile se prefăcuseră în coșcogea uzină.

Nici bărbaților nu le lipsea nimic. Dar ăștia, mai umblați, se mirau mai puțin de unele, căscau ochii mari la altele și tăceau.

Unora nu le plăceau noii veniți, să-i pici cu ceară. Ii vedeau ca prin sită. Marin Șarpe, din venetici nu-i scotea. Și să zici că puteau să te lămurească ce au cu ei! Așa, de-ai dracului. Pricinași! Numai fiindcă nu erau de prin partea locului. Ei, n-o fi numai asta? Ba asta! Nu erau oameni? Erau. Veneau din Patagonia? Nu. Aveau gîlci? Nu! Nu vorbeau romînește? Vorbeau. Ii supărau cu ceva? Se legau de nevestele lor? Păi, nu i-ar tăia? Le stricaseră ceva prin case? Păi nu i-ar da afară numaidecît? Vorbeau urît cu lumea? Nici asta. Atunci, ce? Nu-i sufereau! Nu le plăcea de ei!

Mă, păi, stați pe aur ca proștii și nu vă alegeți cu nimic. Ce-l caută pentru ei? O să trăiți cum n-a trăit neam de neamul vostru, dacă e ceva sub ograda asta.

Au trăit ei și pînă acum. Cînd ai pămînt, trăiești. Dar dacă se poate trăi mai bine? Voi ce-ați vrea? Statul să zică așa: a! iertați, n-am știut că nea cutare și nea cutare se supără, nu mai instalăm sonde. Să se ducă prahovenii pe la casele lor.

Dar ce ne facem? Că avem nevoie de petrol. Dacă dînșii nu găsesc gaz la prăvălie, iar se supără. Și dacă tractoarele nu vin la timp să le are, iar se supără. Și dacă combinele stau la marginea cîmpului fără motorină și grîul trebuie secerat cu mîna, supărarea crește. S-au cam dezvățat șalele de aplecătura asta. Și dacă trenul de la Slăvitești-haltă, spre Vîlcea, de la ora 6, se suspendă pe o lună, ce să mai vorbim? Cum să-i împăcăm noi? Poate știu dînșii să caute petrolul. Noi nu ne supărăm. Le dăm unelte, tot. Nu se pricep? Nu se poate. Poftim, acum iar se supără, că-i luăm în derîdere. Păi unde-i interesul vostru? Dacă dăm de petrol, vă dați seama ce viață începe pe-aici? Toată Oltenia se pricopsește.

Iși dau, cum să nu-și dea, doar nu sînt proști, dar dacă nu le place de ochii prahovenilor! Uite-așa, nu le place!

Aștilalți, mai luminați! Țineau în ei. Doar cîteodată răbufnea unul, altul, la un pahar de Pinot gri — că-l găsea la fiecare a treia curte, odihnind în întunericul butiilor grase, culcate domol cu pîntecele rotunde pe podvaluri de stejar, în beciuri reci.

Avea și de ce.

Era în sat unul, Bălutescu-Spargecapete, care făcuse și cîțiva ani de pușcărie pentru tentativă de omor; bătăuș și arțăgos; fusese el în tinerețe prin cetele de „voinici" ale lui Maniu, în 1929, fusese și funcționar comunal la Craiova, cînd luaseră legionarii puterea, în 1940. Acum, îmbătrînit, se proptise acasă la o soră, lîngă sînul pămîntului, cum zicea. Cu o viață ca a lui, chiar că numai sînul pămîntului îl mai putea primi. Asta trebuie să fi avut, printre neamurile din adîncul vremii, unul care se împinsese la cinstea de a aduce omul legat, domnitorului uns de Poarta Otomană pe bacșiș.

Intr-o magazie văruită din curtea soră-sii, se mutase un băiat înalt, slăbuț, cu o mustăcioară neagră, pufoasă, subțire, ținută în mare cinste, unul, Șindrilaru, absolvent al Școlii medii de comerț din Pitești, funcționar la Serviciul Aprovizionării. Asta avea și el o slăbiciune: fuma țigări „Virginia". Venise pe șantier cu cincizeci de pachete. Incă nu cîștigase nici o leafă. Dar și într-o pușculiță, cînd o dăruiești, pui un ban de sămînță. Ban la ban trage. Pleacă băiatul pe șantier. Să nu împuște francul pînă la primul salariu, i-a dăruit maică-sa, din economiile ei, trei sute de lei. Și astfel, Șindrilaru cunoscuse adînca fericire a independenței, înainte de a și-o fi cucerit prin muncă. Pe deasupra, cumpărarea celor cincizeci de pachete „Virginia" satisfăcuse din plin aspirația sa spre maturitate. Era bărbat. Acestea două, la nouăsprezece ani, înseamnă fericirea, dacă adaugi descoperirea unor locuri noi și plăcerea lecturii în orele libere, cînd ai o înclinare naturală către carte.

Pentru Bălutescu, lihnit după o țigară bună și plictisit de trîndăvie, fumul relativ aromat, care ieșea în amurg pe fereastra deschisă a magaziei, unde Șindrilaru, întins pe saltea, citea „Pe Donul liniștit", era un adevărat eveniment. Renășteau în el dorinți la care renunțase de mult. Ii amintea de traiul bun pe care-l dusese ca agent de percepție la Craiova. Ce țigări „Golf" cu plută se fumau pe atunci! Astea erau moarte pentru totdeauna în ceea ce-l privea. Așa încît, din perversitate, îl tapa pe Șindrilaru de țigări „Virginia" și le fuma seara, în singurătate, cu senzația autoflagelării. Situația, însă, îl costa suflet, cu toate că de mult nu mai era om, refuzînd să îndeplinească orice fel de muncă în gospodăria soră-sii. Dacă Șindrilaru ar fi fost un bărbat în toată firea, treacă-meargă starea de tapeur, dar nu era decît un prăpădit de băiețaș. La a patra, a cincea țigară împrumutată, Bălutescu și-a dat seama că a făcut un viciu și că nu mai merge cu împrumutatul. S-a hotărît să-i șterpelească lui Șindrilaru cîteva pachete din mica valiză de carton în care-și ținea omul toată averea. In fața șirului de pachete frumos colorate, strălucitoare în îmbrăcămințile lor de celofan, n-a rezistat: a luat zece. La ușă, iluminat, a înțeles că face o prostie. S-a întors și le-a luat pe toate.

Șindrilaru, să-i vie amețeala cînd a văzut! Bănuia că trebuie să fie mîna lui Bălutescu. Dar cum să-i spună? Se temea de el. Se supăra Spargecapete și-l trăsnea. Să lucreze cu tact. S-a dus la sora ăstuia, femeie de vreo treizeci de ani, frumușică și plină de vino-ncoa, dar măritată și la locul ei, cu care Șindrilaru nu schimba decît un bună ziua—bună seara. Nici ea nu era prea fericită de reîntoarcerea ticălosului ei de frate. Nu făcea nimic. Mînca, bea, și dormea și trîndăvea în tindă, sau o lua pe cîmp. De cîteva ori se certaseră urît, cumnatu-său a pus mîna pe par.

Bălutescu, la pîndă, după Șindrilaru. Cînd l-a văzut intrînd, l-a lăsat ce l-a lăsat și deodată a dat ușa în lături, urlînd fioros:

— Să ieși afară, curvarule! Afară, că te stîlcesc! Unde-i Nicu? Niculeeee!

Bineînțeles, Nicu nu era acasă.

— De cînd vă pîndesc eu, stricaților! Te pupi cu ea în casa lui bărbat-su? Ce-ați zis voi? Pe geam nu se vede, că e înalt. Dar eu am gîtul lung, nemernicilor. Să piei din casa asta. Spurcatule! Afară, că te omor!

Soră-sa, înlemnită. Mare lucru să strecori în sufletul bărbatului bănuiala? Iar Șindrilaru, alb. Tremura de indignare și de groază. Băiat tînăr, femeia drăguță, bărbatul plecat la cîmp, după-amiază de vară, cine să te creadă? Și asta, după ce se stăruise cu atîta strășnicie în trei ședințe, una după alta, asupra comportării principiale, față de localnici!

Ce a urmat, e ușor de înțeles.

Să-i ceri după asta lui Șindrilaru — cînd se îmbată de necaz și-și dă plîngînd cu pumnii în cap: „Mă, barem s-o fi făcut, că merita!" — să nu strige pe drum, în gura mare: „Toți juveții sînt hoți!"?

De cerut îi poți cere, și chiar trebuie; el va scrîșni, dar pînă la urmă va înțelege ce înseamnă a pune interesul obștesc deasupra celui personal și-și va recunoaște greșeala. Dar oltenii ce zic: „Prahovenii ne fac hoți, fraților! După ce că se leagă de nevestele noastre, ne fac și hoți!".

Pe urmă, mai era unul, Sbenghe, un caraghios fudul și prost, și bigot și cîrcotaș, cu trei hectare de pămînt și o livadă — livada o avea dinainte — care făcea pe nebunul că tot olteanul a plecat, și-a părăsit neamurile și pămîntul spre cojanii și băltăreții dinspre Dunăre, numai el și nimeni din neamul lui nu și-a vîndut pielea prin străini, de aceea el era rumîn, nu romîn. Și nu se găsea nimeni să-i spună că e prost, nu rumîn! Că-și trăda strămoșii, fălindu-se cu asta, că străbunicii lui au fost dezbrăcați și scoși pe uliță numai cu pielea, pentru că au umblat să scape de rumînie!

Cum nu se găsea deci nimeni în acele zile de organizare, să cerceteze istoria și să-l facă de rîs în fața oamenilor, Sbenghe îi înrăia și pe alții. Se ținea de fleacuri, dar astea, uneori, tare mai fac viața amară!

I-a călcat unuia, un șofer, Dancu, o gîscă. Cui îi face plăcere să-i calce un autocamion de șase tone o gîscă? Las'că și păsările astea de la țară, nesimțitoare. La Ploești, o dată claxonezi și au și zburat! Aici, abia se mișcă din mijlocul drumului. Măcar de-ar fi drum larg, le ocolești, dar cum sucești nițel volanul te și trezești în șanț. Mă rog, ghinionul lui Dancu de pe două'șase treisuteșaptejdoi. Să plătească.

— Nooo! zbiară Sbenghe la vecin. Ce, ești prost? Il dai în judecată! Dacă a călcat azi, calcă și mîine. Mîine nu ți-o mai plătește. Așa ne omoară toate păsările. Noroc că alelalte au fugit, altfel le călca și pe alea. Vra să zică, dacă au fugit ele, înseamnă că trebuie să le plătească, ca și cum le-ar fi omorît. Că au scăpat, norocul tău, dar nu-i treaba lui!

Vecinul, o dată s-a simțit atins în măruntaie ca de o țuică de patruzeci de cenți. Dacă e vorba de cîștig... Și l-a dat în judecată pe Dancu. Pînă la urmă, cheltuielile de judecată l-au costat mai mult decît a primit pentru gîscă.

Era o împotrivire măruntă, meschină, a hîrciogului individualist. Alde Sbenghe și alții aveau multe asemănări cu această vietate monstruoasă, pusă numai pe stricat. Ca și hîrciogul, nu sufereau pe nimeni lîngă ei. Hîrciogul nu poate să și sufere nici nevasta: cînd puii se fac mari și se împrăștie, o mănîncă. Ca și hîrciogul — cînd încearcă să se dea la om — își umflau și ei fălcile, se oțărau, își arătau dinții ruginii și, neputînd să facă altceva, apucau măcar de pantaloni. Se spune că hîrciogii rezistă și la năvala apelor: înoată. Ai noștri n-au rezistat.

Ar fi fost și greu. Apa pe care o aveau ei de înfruntat mirosea a benzină, a uleiuri, a electrozi arși, a miniu de plumb, a carbid, a cauciuc. Pe o astfel de apă, înțelepții iau luntrea.

Și, orice s-ar spune, lumea are mai mulți înțelepți decît se crede.

In timp ce hîrciogii dădeau inutil din lăbuțe, oltenii se angajau ca descărcători, ajutau la săpat, la amestecat betoane, la montarea bateriilor de încălzire centrală, la ridicarea barăcilor pentru muncitori, la construcția bazei industriale și a uzinei electrice care, în aceeași toamnă, a luminat tot satul. Lucrînd, se însuflețeau. Munca înfrățește. Mai ales munca în aer liber, la construcții, care face sub ochii tuturor din

Se forează

toți, o singură și desăvîrșită unealtă vie:

— Dă-mi asta!

— Pune aia!

— Ține-aici!

— Adă maiul!

— Cu toții-acuma, haaai!

Luptătorii care pornesc la atac se simt cu atît mai neînfricați, cu cît aleargă mai iute și urlă mai tare, cu cît bat mai iute mitralierele și șuieră mai ascuțit bombele.

Să nu dispară micile îndoieli ale oltenilor, în focul muncii, al comenzilor și strigătelor de construcție?

Pe lîngă faptul că se cîștiga un ban. Se cîștiga și din marfă pe deasupra. Pînă la prima leafă, montorii, sudorii, șoferii, electricienii, ca oamenii în deplasare. Mîncau ce-apucau, cu economie. Mîncau din hîrtie. Veneau șoferii de la Tîrgu Jiu, de la Băbeni, unde era rampa cea mai apropiată de încărcare a utilajului, cu salamuri uscate, pastramuri, conserve. Unii mîncau o roșie-două cu brînză, castraveți proaspeți, tăiați pe lung, în patru sferturi, ceapă verde — și erau mulțumiți. Alții se aranjaseră pe la gospodari, pe datorie, pînă la leafă. Dar strîns, strîns. Pîinea era baza pentru toți. Brutăria nu mai prididea. Se aducea pîine și de la Bălcești cu autocamionul.

La prima leafă, s-au pus frații pe trai. A fost prăpăd printre găini și la butoiașele cu țuică. S-au tăiat și cîțiva purceluși de lapte.

Nu era rău. Că erau și unii posaci, erau. Nu vindeau. De proști. Dar deștepții ce-și spuneau: marfă să ai!

Venea Floriganță, șeful Transporturilor-Auto, la Marin Șarpe în magazie și lăsa cu o sfoară, prin gura canalei, un „spînzurat" în butoiașul de două vedre, punînd urechea pe trupul de doage, încercuit cu fier:

— Tiii! I-auzi cum cîntă! Cum cîntă de frumos!

Dinăuntru se auzeau niște sunete dulci, ca de piculină. Se umplea sticluța de cincizeci de grame și în întunericul butoiului pe jumătate gol: culinc! culinc! clinc! clinc! clinc! inc! inc! Gata! S-a umplut!

— Al cîtelea e, nea Șarpe?

Marin Șarpe se uita pe o scîndură a magaziei, trăgea o linie cu creta și zicea:

— Al unșpelea!

Floriganță clătina capul, suferind, și punea „spînzuratul" la gură. Il privea apoi în zare: gol!

— Vai, cum cîntă! se înduioșa el. Cum cîntă de frumos!

Și iar îl lăsa în întuneric prin gaura canalei și punea urechea pe butoi.

Lăsa Floriganță banii în buzunarul pantalonilor de dimie ai lui Șarpe, îi zicea „hoț bătrîn" și pleca cu inima cît un purice: să nu-l vadă directorul!

Șarpe, mulțumit de bani, mijea ochii în urma lui, își aprindea o țigară, scuipa o bilușcă de salivă, adusă la buze cu limba făcută igheab, și înjura pentru el:

— ...și pe dincolo de venetic!

Ce să mai zică ăia care se angajaseră ca descărcători, sau săpători, luaseră și leafă și vînduse și marfă! Halal cu muncitorii ăștia!

Și muncitorilor le plăcea de olteni. Erau iuți și îndemînateci. Unde puneau ei mîna, creștea.

In frunte, în fruntea frunților, cine le lua ochii? Șoancă Niculae al lui Gavrilă și Șoancă Niculae al lui Valer. Ce erau ținuți în cinste „verișorii" de către olteni, era nimic. Muncitorilor ce le plăcea de ei!

Băieții ăștia se ridicaseră, așa, dintr-o dată, în cîțiva ani. Mai ieri încă, ștergeau praful drumului cu fundul gol, ca ăi doi ai lui Pișolcea, că strică tot ce pun pe ei, și acum ajunseseră la preț. Toată lumea îi căuta. De cînd fuseseră împroprietăriți, livadarii se cam cuprinseseră. Coada satului pe vremea moșierilor, cînd au început să aibă cu ce, să-și trîntească blochausuri, cum zicea Iancu Văsălică, umblat și ăsta pe la oraș, ca salahor, înainte de război. Improprietărirea ce l-a mai adunat de pe drumuri.

In asta s-au trezit „verișorii" la vîrsta cînd tot omul își alege o meserie, în cererea asta de case. De ce să se apuce ei? De zidărie. Că erau deștepți, le cînta capul. Și negustoroși. Și buni de gură.

Asta li se trăgea de la tați, care fuseseră „olteni cu cobilița" prin București. Cine nu-i știa în mahalaua Vitanului, pe Foișor, pe Papazoglu, pe Obădată, pe Cireșoaiei? Cînd era de lăudat marfa, cine o lăuda mai bine ca ei? Nu scăpa unul „necumpărat". Vedea bine că pătrunjelu-i cam sfarogit, cartoful pirpiriu, varza blegită, o dată întinereau sub vorba lor, ca sub ploaia cea repede de vară. Pătrunjelul, smuls atunci din rădăcină, nu alta! Mirosea frumos supa înainte de a fi. Cartoful necăjit devenea săpunar, gras, vîrît, cît pumnul. Varza flendurită se înfoia ca fustele de dantelă ale bunicii, sclipea roua în ea.

Băieții aveau altele de lăudat. Lucraseră la niște meșteri zidari, picați în sat să facă avere. Le-au furat meseria. Apoi au început să facă singuri case. La început, mai ieșea cîte un colț de zid strîmb, un tavan puțin burdușit. Vedeai cu ochii cum încep să se îndrepte cînd dădeau ei cu gura.

Dar și proprietarii curioși! Nimic nu le scăpa. Parcă „verișorii" erau mulțumiți! Nu erau, că aveau așa, un simț, să fie lucrul frumos. Păi ei de ce lucrau repede? Să ajungă la ce le plăcea mai mult: la podoabe, la ciubucele de sub streșini, la abțibildurile care fac frumoasă o casă, acolo se vede sufletul lor. Pînă la urmă, nu mai pridideseră cu clăditul. Se duceau și în alte sate. La Căscioara, la Măgura de față, la cea de dos, la Risipiți. Ii chema lumea. Erau zdraveni — să ducă un bou în spinare. Veseli și frumoși. Le mergea bine cu meseria. Dar și munceau. Ce era al lor, nu se cunoștea pe ei oboseala, că munceau cu voioșie, cîntau și dădeau cu tesla, trăgeau cu „mahalaua" pe tencuială și cîntau:

Foaie verde ruguleț
Intre Jiu, între Olteț,
Pe un vîrf de pisculeț,
Mi-a-nfrunzit un nuculeț.
Nucu-i mare, frunza rară,
Vin grămadă cuci din țară —
Și se pun cu toții pe seară
Și cîntă de se omoară.

Și-al lui Gavrilă, cu basul: „Bîf! Bîf!" ținea isonul. Nu se prea potrivea, că era cîntec „pe lung", dar ei erau mulțumiți.

Pe înserat, cînd lăsau lucrul, se spălau, se îmbrăcau curat și se așezau la cîte un gard, de vorbă cu omul, despre politică. Dacă omul avea o fată de măritat, îi poftea în casă, punea fata țuica pe masă, îi privea cu coada ochiului și ieșea roșind, că „verișorii" se uitau la ea îndrăzneț. Nu se gîndeau încă la însurătoare. Simțeau că însurătoarea îi va despărți și le părea rău de prietenia lor. Tot timpul erau împreună. Ce făceau, ce munceau, erau unul. Oamenii glumeau; dacă ar fi vorba de deputăție, ăștia ar trebui aleși amîndoi ca unul. Așa departe ajunseseră, că oamenii glumeau cu deputăția pe seama lor. Intr-o zi, cine știe, avea să vie și asta.

Cînd au văzut apărînd „Lailandurile" și „Sereurile" cu utilaje și au priceput gîndul celor ce se instalaseră cu birourile în fostul gimnaziu, o dată li s-a aprins inima. Nici nu știau ei că în ziua aia murise în sufletul lor meseria de zidar. S-au angajat. Au învățat ei altfel să facă betoane, de la ingineri. Ce să mai spuie de pereții de tablă ondulată, care în trei zile au închis un hangar, să faci alergări de cai în el.

Lucrările de montaj le conducea inginerul Dunei, șeful sectorului mecanic, bucureștean get-beget. Umbla negru pe mîini, punea umărul unde trebuia, se simțea că e învățat cu munca. Pe atunci, oamenii nu știau că fusese la bază frezor. Ii privea pe „verișori" cum munceau și cîntau și zîmbea. Aveau un cîntec de-o strofă, hazos și puțin amar, care-i plăcea foarte mult. Ii punea cîteodată să i-l cînte. Al lui Valer rîdea, își scuipa în palme, apuca vîrtos coada săpăligii găurite cu care mesteca lapte de var și începea în isonul lui Șoancă ălălalt:

Foicică lin pelin
Bîf! Bîf!
Toți au mîndre vai și chin-i?
Bîf! Bîf!
Cu ciorapi de musulin
Bîf! Bîf!
Cu rochii de crepdișin.

Aici făcea o pauză, tăcea și al lui Gavrilă și încheia cu efect:

Da' pe pat au rogojini-i
Bîf! Bîf!

— Mulțumesc, băieți, spunea Dunei atins, privindu-i cu ochii lui adînci, care-i cuprindeau nu numai cum erau ei atunci în fața lui, dar cu tot ce era în jur, și mai departe, cu dealurile și munții — cu lumea întreagă.

H. ROHAN

Toate numele sînt imaginare.

SONETELE LUNEI

Antene

Un sol trimis din depărtări astrale
Bătu la poarta palidei Hecate.
Vuiră văile întunecate,
Cetățile de gheață, sepulcrale.

Pădurile, de mii de ani uscate,
Incremeneau peisagii minerale...
— Bine-ai venit, drumeț din lumi spectrale,
Pe spații încă nedescălecate!

„Lunarul glob e sterp de orice roade,
La voi trăiesc mulțime de noroade.
O, fericite plaiuri pămîntene.

Voi străluciți în plină propășire
Și-n mersul falnic spre desăvîrșire,
Zvîrliți în Cosmos primele antene".

Aflați aceasta...

Am fost și noi ca voi, ca pămîntenii...
Duceam o viață plină și rotundă,
Ne bucuram de soare și de undă
Și de-ale țarinelor milostenii.

Muncind, sporind secundă cu secundă
Nu ne lăsam odihna-n voia lenii.
Trăiam un veac umplîndu-l cu milenii,
In pacea luminoasă și fecundă.

Dar, într-o zi, în iureșe demente,
Stăpîni pe nucleare elemente
Am sămănat planeta cu morminte.

Și nu ne-au trebuit prea multe ore
Să pierdem tot, într-ale morții hore...
...Aflați aceasta și luați aminte!

Cu fruntea-n stele

Și iar porni o forță dezrobită
Mai repede ca vîntul și ca gîndul
Fulgerător, văzduhul străpungîndu-l,
Să-și scrie locul veșnic în orbită.

Atîția visători s-au stins, de-a rîndul,
Icari menind o zare prohibită!
S-au prăbușit cu inima zdrobită
Elanul lor prin moarte apărîndu-l.

Nu! Jertfa vieții lor n-a fost pierdută!
Drapele cresc pe falnica redută,
Mijește-o eră nouă și prosperă.

In semnul nou, în marea sărbătoare,
Mai mult decît oricînd, încrezătoare,
Cu fruntea-n stele, omenirea speră...

Octombrie, 1959

Victor EFTIMIU

NICOLAS GUILLEN

Pămînt în munți și pe cîmpie

Domn ești pe pămîntul țării,
peste arbori și pe rîuri,
te-oi vedea;
peste păsări și pe vînturi
și pe munți și pe cîmpie,
te-oi vedea.
Ești stăpînul vieții mele,
viața mea ce doar a mea e,
nici măcar a mamei mele,
doar a mea.
Te-oi vedea.

De la trestia de zahăr
pîn' la tufele de roze,
ay, cum spinteci cu pumnalul
Te-oi vedea,
ay, cum te-oi vedea de bine!
Te-oi vedea.

Ți-am trimis ieri o scrisoare,
scrisă toată cu-al meu sînge,
te-oi vedea,
ca să-ți spun că-ți cer acuma,
cer cîmpia mea și munții,
te-oi vedea,
și-ți cer rîul, jefuitul,
rîul meu de lîngă arbori,
arborii foșnind sub vînturi,
vîntul plin de mii de păsări
și-a mea viață,
viața-mi ce-i a nimănuia,
doar a mea.
Te-oi vedea.

De la trestia de zahăr
pîn' la tufele de roze,
ay, cum spinteci cu pumnalul!
Te-oi vedea,
ay, cum te-oi vedea de bine!
Te-oi vedea.

Fără de pămînt în țara-mi
viețuiesc de-o veșnicie,
n-am un petec de pămînt
unde să mă-ntind să mor.
Te-oi vedea.

Cu Fidel ce mă-nsoțește,
cu Fidel înfloritorul,
vin să-ți tai haina mînă,
vin să iau tot ce al meu e,
te-oi vedea,
ca să-mi iau din munți pămîntul
și pămîntul din cîmpie
te-oi vedea,
rîul meu de lîngă arbori,
arborii foșnind sub vînturi,
vîntul plin de mii de păsări.
și-a mea viață,
viața-mi ce-i a nimănuia,
doar a mea.
Te-oi vedea.

Zidul

(cîntec cuban)

Ca să se-nalțe zidu-acesta,
să vină mîini de pretutindeni:
cu mîinile lor negre, negrii,
cu mîinile lor albe, albii.
Ei, da!
un zid ce să se-ntindă
din creasta muntelui la mare
și de la mare pîn' la munte,
departe, pînă-n fund de zare.

— Cioc, cioc!
— Cine e?
— Un trandafir și o garoafă.
— Deschide zidul!

— Cioc, cioc!
— Cine e?
— Sabia colonelului.
— Inchide zidul!

— Cioc, cioc!
— Cine e?
— Porumbița și laurul.
— Deschide zidul!

— Cioc, cioc!
— Cine e?
— Scorpionul și miriapodul
— Inchide zidul!

Inimii prietenului
deschide-i zidul;
otrăvii și pumnalului
închide-le zidul;
mirtului și mentei
deschide-le zidul;
dintelui de șarpe
închide-i zidul;
privighetorii dintre flori
deschide-i zidul...

Hai să-nălțăm zidu-acesta
unindu-ne toate mîinile:
mîinile negre — ale negrilor,
mîinile albe — ale albilor.
Ei, da!
un zid ce să se-ntindă
din creasta muntelui la mare
și de la mare pîn' la munte,
departe, pînă-n fund de zare!

In romînește de EUGEN JEBELEANU

VARVARA

— Dumneavoastră eraţi sîmbătă seara pe Şosea cu... cu ceilalţi?

— Cred. La ce oră?

— Pe la unsprezece.

— Da, v-am văzut... Erai cu Bigi-Bigi... De ce taci? Ţi-e ruşine că erai cu el...

— Nu... şi-şi ridică privirea, mîndră.

Varvara e o fată frumoasă, înaltă, pietroasă, mai ales mîndră, cu o privire care spune că nu se dă nici pe zece; nu ştiu cum poate să-i placă nepricopsitul ăla.

— Atunci?

— Vă povestesc, dacă mă lăsaţi să vorbesc... de asta am venit de luni, cu noaptea-n cap.

— Te las.

— Nu, că tovarăşul Firu...

— Ce-i cu tovarăşul Firu?...

— Tovarăşul Firu întrerupe...

— Hai, lasă...

— V-aş fi oprit sîmbătă seară pe Şosea, dar erau prea mulţi cu dumneavoastră, nu trebuiau să fie aşa de mulţi. V-am lăsat să treceţi şi ne-am dus la Chiriac, tot membru în birou. Dar nici n-a vrut să audă. Credea că Gigi e beat, pînă s-a lămurit. Asta-i cea mai mare greşeală — pe un om umilit să-l iei drept beat. Şi Gigi nu bea, zău, tovarăşe Ionescu, Gigi nu bea... Mă jur, şi eu nu mă jur niciodată... Gigi nu bea, eu nu mă uit la beţivi. Era ameţit de supărare. De ce? Cînd el a venit să mă ia la dans, pe la nouă seara, nici n-am vrut să-l văd. Mama mi-a spus că Gigi mă aşteaptă în antreu şi n-am crezut-o; ştiam că-i în schimb; îi spusesem de vineri să nu tragă chiulul că nu mă mai uit la el. Acum, el are şmecheria lui, nu ştiu dacă ştiţi; are cuvinte că nu ştii de unde le mai scoate. Nici asta nu-mi place, dar cuvintele nu-s totul la un om. Cînd l-am văzut în antreu, n-am ştiut ce să fac; mama îl mînca din ochi. Era la trei ace, cum spune el... nu rîdeţi, asta nu-i de rîs... Pantalonii la dungă, o cămaşă albă scrobită, cravata nouă — dacă vreţi să ştiţi, Gigi se îmbracă cel mai bine dintre băieţi. Eu l-am învăţat; asta contează foarte mult, cel puţin aşa cred eu; nu ştiu ce credeţi dumneavoastră, asta nu-i o chestie mic-burgheză, — cînd ieşi cu o fată care-ţi place, să fii îmbrăcat cum trebuie, să-i placă şi ei... Acum, nici eu nu-s inconştientă; dacă a fugit din schimb, hainele nu mai făceau nici două parale; dar nu puteam să-l dau afară, că-l făceam de rîs în faţa mamei. Ce-ar fi zis? Că mă place un chiulangiu? N-o cunoaşteţi pe mama — cînd aude de leneşi, de paraziţi — aşa le zice ea, — poate să mă şi bată, cît mă vedeţi de voinică. Ea e micuţă, eu fizicul îl am de la tata... e, mă poate plesni să nu mai ştiu ce-i aia lume, dacă aude că am lîngă mine un parazit. Ce, numai dacă dansez cu un parazit? Are detectivii ei — ştie pe fiecare cu care dansez — nici asta nu-i de rîs, tovarăşe Ionescu... dumneavoastră, dacă nu mă întrerupeţi ca tovarăşul Firu, rîdeţi şi-i tot aia, că nu pot continua. Nu-i de rîs — mama ştie care-i fruntaş şi care-i parazit; îmi ţine teorii de o oră — să nu mă leg de un parazit că ăsta nenoroceşte femeia. Un bărbat trebuie să ştie să muncească, femeia trebuie să se mîndrească că bărbatul ei munceşte bine — uite-aşa, o oră, două, trei — şi nu poţi s-o întrerupi. Acum, spuneţi-mi, puteam să-l dau afară pe Gigi? De faţă cu mama? Nu ţinea... Afară, Gigi era încîntat, nu-i păsa că-l pot vedea diferiţi tovarăşi, că-l pot întreba pur şi simplu de ce a chiulit, şi mie mi-era frică de asta ca de moarte. Pe urmă, l-am auzit pe tovarăşul Chiriac, care stă lîngă noi, cum îl strigă; l-o fi văzut el, nevastă-sa, nu ştiu, ştiu doar că-l striga pe Gigi, noi eram la Şosea şi Gigi m-a strîns de braţ, şi m-a tras deoparte, într-o baracă de astea, pentru autobuse; Chiriac a trecut pe lîngă noi, în fugă, Gigi l-a aşteptat pînă s-a întors şi după aceea am ieşit. Tot timpul, cînd aşteptam, traşi într-un colţ al barăcii, îmi şoptea că sîntem ca Romeo şi Julieta... Era atît de vesel, că nu mai ştiam ce să fac; nu-şi dădea seama că pe mine aşa ceva mă umileşte, să stau să m-ascund de un tovarăş; nu — pe el... dar dacă mă întorceam singură acasă, chiar atunci, pe moment, şi-l lăsam la dracu', cum merita, n-ar fi înţeles nimic, că eu îl cunosc, ar fi zis că-s ţîfnoasă şi-o să-mi treacă; s-ar fi dus la dans şi ar fi dansat cu toate fetele, să-mi facă în necaz — şi nu-i ajuta. Aşa că m-am gîndit să fac altfel, nu prea ştiam cum, dar nu vroiam să mă considere o proastă, o fată fără putere, pe care o joci cum vrei dac-o scoţi la dans sîmbătă seara... Şi, pe urmă, nu-mi era numai de mine, trebuia să-l aduc înapoi în schimb. Şi atunci, nu ştiu cum mi-a venit, m-am prefăcut şi eu veselă. Zău, m-am prefăcut, tovarăşe Ionescu. Poate au venit tovarăşi şi v-au spus că am fost şi eu veselă la dans, că nu-mi păsa de ruşinea în care se afla Gigi. Zău, nu-i credeţi... Eu mă prefăceam, aşa simţeam eu, că trebuie să joc puţin teatru ca să-l pedepsesc mai bine, din cea mai mare veselie să-l cobor la cea mai mare tristeţe. Şi să vedeţi că m-am gîndit bine, să vedeţi. Cum am ieşit iar la Şosea, l-am luat de mînă şi-am început să fugim, singuri, fără să ne pese de cine era în jur. El nu simţea că mă prefac, că ăsta nu e un gest al meu — să alerg noaptea pe Şosea cu un băiat... de mînă. Acum, să nu credeţi că Gigi e un băiat prost, care nu înţelege, dar aşa-s bărbaţii deseori, tovarăşe Ionescu — dacă-s mulţumiţi şi văd că şi femeia e mulţumită, nu se mai gîndesc la nimic, — că poate-i altfel, poate că nu-i chiar atît de mulţumită. Sînt neatenţi, chiar dacă-s deştepţi, sînt neatenţi, cel puţin asta-i părerea mea, deşi am discutat şi cu Olga la bibliotecă şi ea mi-a dat dreptate, şi nu cred c-avem pe şantier o femeie mai citită ca Olga. Cînd să intrăm la ciment, în sala de dans, mă gîndesc să-i propun să intrăm mai întîi alături, la Bufet, să bem o bere: dar n-avea rost, mai întîi că, dacă mă vedeau fetele, spuneau că-s demagogă, ipocrită, că lor le cer şi le critic să nu intre la băut cu băieţii şi eu fac tocmai invers; pe urmă, chiar din punctul meu de vedere, Gigi se ameţeşte repede, că nu ştie să bea şi nu vroiam să-i pară rău de ce-a făcut, după ce a băut; remuşcările bărbaţilor ameţiţi de băutură nu fac doi bani; or, eu vroiam să-l fac să-i pară rău cu mintea limpede, să vadă clar cum a greşit, şi eram sigură de asta, c-o să reuşesc, fiindcă Gigi, cum îl vedeţi nebun, are un suflet foarte frumos şi sincer, cînd îi pare rău de ceva, toată viaţa nu-l mai săvîrşeşte, înţelegeţi?

— Da.

— Atunci, el îmi propune, cînd să intrăm, să mergem la Grecu să luăm un iaurt, dacă mi-e foame, cu un corn, cu ceva, să nu ni se facă foame mai tîrziu, că la reuniune nu-i bufet. Bine, admit, vedeţi, noi deseori ne potrivim în gînduri, aşa, pe neaşteptate, şi asta-i foarte bine; acum, poate că el se gîndise chiar la bere, dar şi-a dat seama că n-ar fi just, un iaurt însă mergea. Grecu tocmai închidea; Gigi nu se lasă, stăruie pe lîngă grec, Grecu nu vrea să mai deschidă şi zic să plecăm, — dacă nu e, nu e, — dar nu dă înapoi. Şi-l pre'ucrează pe grec — că şi raiul s-ar fi deschis: hai, nene Grecule, nu lăsa flămînzi doi tineri care au în faţa ochilor o seară de dans şi antren... hai, nene Grecule, dacă tovarăşa ar fi fiica dumitale, ţi-ar place să danseze o seară întreagă gîndindu-se la mîncare? E foarte neplăcut, nu? Grecu încearcă lacătele şi bombăne de ce n-avem bufet la reuniune. Dar chiar dacă am avea, nene Grecule, ce se compară la noi cu iaurtul unităţii dumitale? Şi nu ziceţi că, pînă la urmă, grecu deschide şi ne dă două iaurturi, şi ne aşteaptă să le mîncăm, şi mai ne pune şi radioul? Ştiţi ce putere de convingere are Gigi? Eu l-aş propune agitator, dacă se dezbară de vocabularul lui, şi o să vedeţi că se va dezbăra; pentru că el are şi alt vocabular, să-l vedeţi, că are sarcină să expună „Povestea unui om adevărat" săptămîna viitoare, la blocul burlacilor, în Mărceni. Pînă şi grecu a recunoscut că l-a dat gata, mai ales cînd a întors-o cu „dacă aş fi fiica lui". Ai vrea dumneata — rîdea Gigi şi mînca iaurtul cu atîta poftă, îmi plăcea atît de mult că aproape nu mai mi-era gîndul la pedeapsă. Îmi place cum mănîncă — nu rîdeţi, tovarăşe Ionescu. E mulţumit, îi face plăcere, se

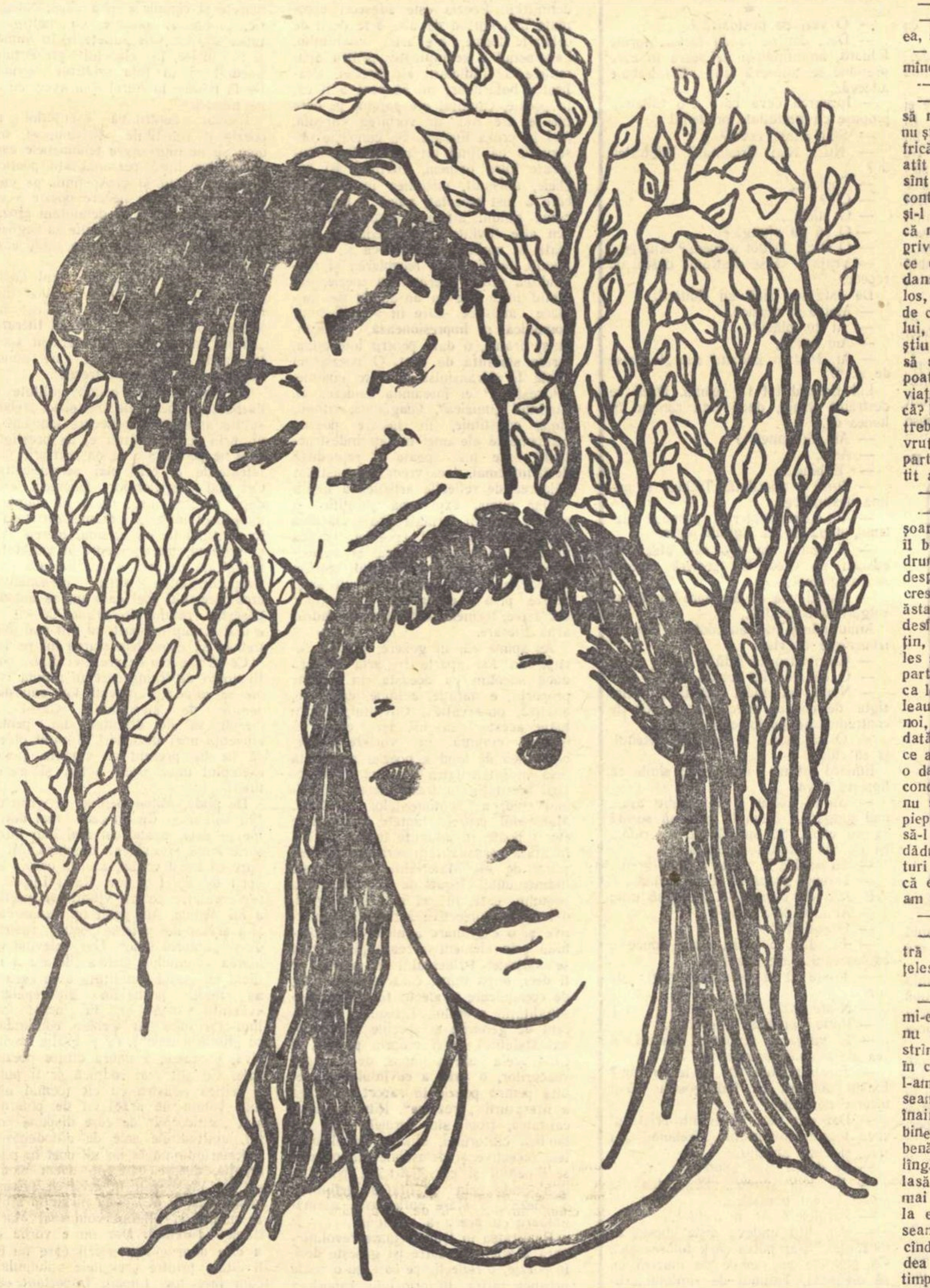

simte bine, puternic, degeaba rîdeţi, întrebaţi-vă soţia ce importanţă are ca un bărbat să mănînce frumos, adică să se bucure cînd mănîncă. Vă spun ceva — chiar dacă o să vă par neserioasă: am să-i fac lui Gigi o mie de mîncări cu sos, numai să-l văd cum şterge farfuria cu pîine. Acum, cînd intrăm în sala de dans, foarte veseli, şi salutăm nici nu mai ştiu pe cine, — că erau mulţi, tovarăşe Ionescu, ar trebui să discutăm cum se face organizarea acestor reuniuni, cred că nu-i totdeauna politic, — atunci îi spun lui Gigi că aş vrea astă-seară să nu danseze decît cu mine. Aveam un plan: îl vedeam din ce în ce mai vesel şi nu-l puteam lăsa aşa; nici nu-i trecuse prin minte că vineri îi spusesem că nu mai vreau să-l văd dacă trage chiulul; îşi închipuia cine ştie ce despre mine, dovadă că mi-a răspuns: „Tan-go" — asta-i vorba lui cînd e de acord: „Tan-go". Cînd îl aud cu expresii de astea, nu pot să-l sufăr şi el ştie asta, dar, cum vă spun, îşi închipuia că, pentru că m-a scos la dans, îl iert şi nu mai sînt atentă şi poate să folosească tot vocabularul lui. Am dansat foarte mult, era o orchestră nouă, din Piatra, nu ştiu cum au găsit-o tovarăşii; nu avea nebuni să spargă toba, erau trei băieţi foarte muzicali, care cîntau mai ales vals şi tango, — dacă n-am dansat o sută de tangouri! Gigi ştia că e dansul meu preferat şi se întrecea în piruete. Să ştiţi că nimeni nu dansează ca Gigi; mai e Popică, electricianul, tot de la macarale, da' acela nu are sentiment, pe cînd Gigi simte fiecare pas, nu se compară cu nimeni; acum, planul meu era ca în timpul unui dans, cînd îi e lumea mai dragă, să-l întreb cum de a terminat atît de repede cu munca, el să se încurce, eu să mă prefac că nu ştiu nimic, pînă-mi va spune; atunci — mai ales că-i spusesem că vreau să dansez numai cu el, tocmai de-aia îi spusesem, — să-i întorc spatele, să-l fac de leneş şi toată seara să nu dansez decît cu alţii, pînă îi va pieri tot cheful. Acesta era planul meu.

Varvara tăcu.

— Şi?

— Şi — nimic.

— Cum — nimic? Povesteşti de un ceas...

— A, staţi cu ceasul.

— Nu, nu m-ai înţeles, vreau să spun că tocmai cînd e mai interesant...

— Vă interesează?

— Sigur.

— Nu v-am plictisit?

— Cînd îţi spun...

— Planul meu nu era bun?

— Ba da... — aproape că strig la ea, să înţeleagă că o ascult.

— E... spune în şoaptă Varvara şi rămîne o clipă cu povestirea suspendată.

— E?

— Nu l-am îndeplinit. Acum chiar să nu mă mai întrerupeţi, dar nici eu nu ştiu de ce nu l-am îndeplinit; mi-era frică, mi se părea o prostie. Îl vedeam atît de vesel, se bucura cu mine, eu sînt ceva mai înaltă decît el, dar nu contează, el e mult mai puternic — şi-l vedeam plin de viaţă, de putere, că nu-mi venea să-l las, să-l supăr. Îl priveam tot timpul şi nici nu mai ştiam ce dansez; n-avea rost să-l las, să dansez cu unul, cu altul, să-l fac gelos, — e ieftin şi nesănătos, atitudine de cucoană proastă; mă uitam în ochii lui, dar el cînd dansează priveşte nu ştiu cum, peste umărul meu. Vroiam să se uite la mine şi să-l întreb, cum poate un om atît de vesel şi plin de viaţă să fie leneş, să fugă de la muncă? Nu vroiam să-i fac morală, dar întrebarea asta mă întrista, că aş fi vrut... De ce n-avem o secretară de partid, tovarăşe Ionescu? Aş fi povestit altfel unei femei.

— Ce să fac, Varvara?...

— Începe să se danseze ca la Timişoara, ştiţi cum vine, nu? Un ofiţer îl bate pe umăr, dar Gigi nu-mi dă drumul şi nici eu nu vreau să mă despart de el: ofiţerul, băiat bine crescut, ne lasă în pace. Sistemul ăsta, ca la Timişoara, ar trebui să fie desfiinţat, tovarăşe Ionescu... Cel puţin, noi nu-l admitem; toţi au înţeles şi nimeni n-a mai venit să ne despartă; toate celelalte perechi dansau ca la Timişoara, numai pe noi ne ocoleau; îşi dădeau seama, se citea pe noi, nu ştiu, dar era foarte bine. Deodată, Gigi mă priveşte şi mă întreabă ce am; nu-i răspund. Mai mă întreabă o dată şi tot nu pot să-i răspund. Mă conduce spre ieşire şi ieşim în curte; nu ştiu cum, mi se desface şi cocul, pieptănul cade pe jos... Gigi se apleacă să-l caute, îl găseşte repede, el mi-l dăduse, era încrustat numai cu firimituri mici, ca de argint, şi se vedea, că era lună. Dar eu, tovarăşe Ionescu am început să plîng...

— E, cum aşa?...

— Vedeţi? Vedeţi că dumneavoastră nu înţelegeţi? Pe cînd Gigi a înţeles.

— Ce a înţeles?

— Pentru ce plîngeam; pentru că mi-era ruşine cu el, — a înţeles, nici nu m-a întrebat de ce plîng; mi-a strîns părul căzut pe umeri, l-a adunat în coc şi a potrivit pieptănul la loc; l-am lăsat şi i-am spus de ce nu-şi dă seama ce face, de ce nu se gîndeşte, înainte de a săvîrşi un lucru, dacă-i bine sau rău, cum poate fugi de pe benă, în ce situaţie mă pune — să fiu lîngă un parazit? Îmi plăcea că mă lasă să vorbesc şi să-i spun tot; nu mai plîngeam şi m-am întors cu faţa la el. Atunci mi-a spus că şi-a dat seama că ştiu tot, în timpul dansului, cînd s-a uitat la mine; dar nu credea că o să încep să plîng. Îi era tot timpul frică dacă o să aflu ce-a făcut, dar din timpul dansului şi-a dat seama că ştiu şi era pierdut, nu ştia ce să facă. L-am întrebat dacă nu mă minte. Mi-a spus că tot ce a făcut, a făcut ca să danseze cu mine, numai cu mine, şi acum, orice-i cer, mă ascultă. Dădea prea repede înapoi. Gigi era altă dată mai încăpăţînat, dar acum poate că-l înfricoşaseră lacrimile mele. Nu plînsesem niciodată în faţa lui — şi vroia să se împace repede cu mine. Asta m-a întărîtat, mă considera o miorlăită — şi atunci nu mai vroiam să-l văd. Trebuia să-l încerc. Bine, dacă faci ce vreau eu, plecăm imediat la baraj şi lucrezi toată noaptea în locul lui Chiriac. În hainele astea?, mă întreabă. În hainele astea. Nu trec pe acasă să le schimb? Nu treci, am să ţi le curăţ eu. Şi plecăm. Şoseaua pustie, cum e sîmbăta seara. Gigi tăcea şi-i întind palma să mergem aşa; nu vrea; şi ţineţi minte cum plecasem. Eu ştiu cum se manifestă supărarea la el; înaintează încet — încet, şi, parcă, o vedeam cum urcă în el, dar nu-mi părea rău, credeţi-mă. Acum cred că supărarea îl ameţise: mergea în zigzag, se întorcea să vadă dacă nu vine vreun „cărăbuş" să ne ducă mai repede la baraj, pe urmă începea să vorbească despre dumneavoastră, că dacă sînteţi acolo — aşa-i trăsnise prin minte, că sînteţi acolo şi o să-l daţi de-a dura pe cofraje, dar nu o să-i pese, să-şi facă hainele ca dracu', chiar el vrea aşa, şi nici eu să nu le mai curăţ, hainele astea bune să rămînă în locul salopetei — şi deodată, nu spuneţi că vrea să sară parapetul Şoselei, să coboare jos la buştenii rămaşi de la plute? Părea beat şi nu ştiam ce să fac. Nu mai văzusem un om ameţit de supărare. Cînd auzi o maşină pe Şosea, fugi în mijlocul drumului şi rămase acolo, cu mîinile ridicate, s-o oprească, nici n-am putut ajunge lîngă el, îngheţasem. Şoferul a oprit şi Gigi l-a întrebat tare ce părere are despre el. Şoferul i-a cîrpit o palmă şi a strigat că-i nebun. Gigi s-a întors la mine şi mi-a spus mult mai liniştit că nu mai merge la baraj. De ce — nu vrea să spună; îl iau de braţ şi pornim înainte. Palma ăluia îl mai trezise şi mergea tăcut, dar drept. Încep să vorbesc frumos cu el, să-i spun că greşeala mărturisită e pe jumătate iertată şi chiar dacă aţi fi acolo n-o să-i faceţi nimic rău. El îmi răspunde, la locul lui, că dumneavoastră nu-l puteţi suferi. E adevărat? Şi eu i-am spus că nu, că i se pare. M-a contrazis: că el ştie cum vă enervează porecla lui, că de aia îl urîţi. Şi-mi povesteşte iar despre inginerul ăla neamţ care-l botezase Coca-Cola, nu ştiţi? A fost un inginer neamţ, cînd s-a montat macaraua, adică au fost mai mulţi, dar unul era fermecat de veselia lui Gigi şi i-a zis Coca-Cola, asta-i o băutură americană şi lui Gigi i-a sărit ţandăra — eram acolo — cum să-l cheme pe el cu nume de băutură americană? Da — ce-i el? şi s-a cam răstit la inginer. Inginerul nu s-a speriat, a rîs, credea că Gigi glumeşte. Şi atunci Gigi, scos din sărite, a strigat la el: Zi-mi, dom'le, Gigi! Gigi, ca-n Piteşti! Neamţul a înţeles Bigi, băieţii au prins prostia asta şi l-au poreclit Bigi-Bigi, după cum repeta neamţul toată ziua, încîntat.

— N-am ştiut...

— L-am lăsat să povestească, doar ştiam povestea, dar l-am lăsat ca să se mai liniştească; cînd, deodată, la cotul Şoselei, unde v-am văzut, se aşează pe margine şi-mi spune că nu mai merge la baraj, să-l las aici şi să mă duc acasă. Nici prin gînd nu mi-a trecut. Gigi începe să-mi explice: că acolo, dacă ne ducem, o să mă facă şi mai rău de rîs, că el nu poate vorbi cu cei din jur aşa cum vorbeşte cu mine, că acolo n-o să descleşteze gura şi o să fie mai rău. Venise pînă aici din cauza lacrimilor mele, îl impresionaseră, nici nu vroia să spună cît îl impresionaseră. Mă aşez lîngă el şi-i spun că stau cu el pînă merge la baraj; se dă deoparte şi-mi face loc pe iarba uscată. Da — cum o să m-aşez? Îl trag şi-i spun că nu-l las să fugă a doua oară; nu vrea. Atunci văd grupul dumneavoastră pe Şosea şi m-aşez repede lîngă el; nu-l puteam lăsa, nu ştiu dacă ne-aţi văzut, dar dacă aţi fi venit lîngă noi, aţi fi făcut o mare greşeală, că se ameţea mai tare. Aşa m-am gîndit, că o să apărem ca o femeie lîngă un bărbat beat şi o să treceţi mai departe; mi-a spus însă mie ceva că sînteţi printre ei, pentru că dacă erau alţii, tot s-ar fi apropiat să vadă cine sîntem. Şi, după ce v-aţi depărtat, i-am spus că v-am văzut plecînd cu oamenii, că ne-aţi văzut şi dumneavoastră, dar că aţi înţeles şi nu v-aţi apropiat. Asta l-a convins mai mult decît orice că aţi avut încredere în el că se întoarce. A, dar staţi, nu-i gata! Cu Gigi nu se termină aşa repede. Cînd ne apropiem de baraj, Gigi se opreşte şi-mi spune să-l aduc pe Chiriac pe pod, că el îl aşteaptă pe pod. De ce? Că el nu se duce acolo cu hainele astea, sau, dacă se duce, numai după ce a stat de vorbă cu Chiriac, deoparte, pe pod. I-am dat dreptate, la urma urmei Chiriac e membru în birou. Mă duc pe platformă, îl aştept pe Chiriac, coboară bena, Chiriac nici nu mă vede, şi nu-s chiar un ac. Stau lîngă vagonete pînă se agaţă noua benă, Chiriac mă vede, că reflectoarele astea sînt mai bune ca lumînările, dar nu-mi spune nimic. Mă uit la el — nu-mi adresează vreun cuvînt. Îl las să plece şi urmărind zborul benei, îmi dau seama de un lucru care m-a bucurat mai mult decît orice în seara aceea: Chiriac ştie ce-i cu mine şi cu Gigi. Ştie, e primul om care ştie, cei de la dans, care nu ne-au despărţit ca la Timişoara, nu ştiau, ne lăsau numai în pace, dar Chiriac ştia, altfel mi-ar fi adresat vreun cuvînt. Dar el ştia şi vroia să mă trateze ca pe Gigi, tocmai pentru că era sigur; nimic nu m-a legat de Gigi ca dispreţul tovarăşului Chiriac. L-am aşteptat să se întoarcă şi-am spus că Gigi îl aşteaptă pe pod, l-am adus de la dans, — nu v-a spus nimic tovarăşul Chiriac? Sau mă lăsaţi să povestesc aşa, degeaba? Sînt învoită, tovarăşe Ionescu, avem multe reparaţii la ateliere, am lăsat la strung o puştoaică...

— Nu mi-a spus nimic... mint liniştit, pentru că-i totdeauna bine să asculţi o poveste de dragoste venită singură spre tine.

— Tovarăşul Chiriac nici n-a vrut să audă. Mi-a spus de dumneavoastră, cum aţi ţinut locul lui Gigi; nici n-a vrut să audă de el: Să nu vină pe aici că-i rup picioarele! I-a ameninţat; nu cred că avea dreptate, dar nu ştiam ce să fac. M-am întors pe pod. Gigi aştepta; cînd i-am spus că i-aţi ţinut locul, m-a dat deoparte într-un brînci şi a fugit pe platformă; am fugit după el. L-am auzit ţipînd după Chiriac, dar bena tocmai se înălţa. Băieţii de la vagonete au început să rîdă de el, de haine, ştiţi cum pot rîde băieţii ăştia, îţi vine să-i arunci în benă. L-am strîns de braţ, să nu plece; nu avea de gînd, am simţit-o chiar din muşchii lui; era gata să înghită toată batjocura băieţilor, numai să i se dea voie să muncească. Stăteam amîndoi, de mînă, pe liniile vagonetelor, ca nişte caraghioşi şi ăia nu încetau, nu le păsa, nici măcar că e o fată de faţă. Dar nici mie nu-mi păsa de ei şi-l ţineam de mînă şi nu auzeam nimic, decît că proştii rîdeau. Cînd, deodată, Gigi se repede ca un nebun înainte şi sare în locomotiva mică; mecanicul nu era înăuntru, coborîse, dar eu ziceam că, de fapt, Gigi sărise la bătaie; cînd colo, îl văd pe Gigi apucînd lopata de cărbuni şi începînd să arunce în cuptor. Mecanicul vine după el, să-i ia lopata din mînă, Gigi nu i-o dă; celălalt îi strigă că-i beat, băieţii îl susţin, între timp coboară şi bena cu tovarăşul Chiriac. Credeam că va înţelege măcar de el, da', de unde, Chiriac strigă şi el că Gigi e beat. Gigi strigă că nu e beat, — da' ce eşti? — se reped toţi în el. Nu-s beat, vreau să muncesc astă-seară — spune tare Gigi, dar ei, ce credeţi că-i spun? Du-te şi dansează astă-seară... asta se găsesc să-i spună, în cap cu tovarăşul Chiriac, care, iertaţi-mă, n-are nivel. N-am putut răbda. A fost la dans şi s-a întors, nu vedeţi? şi m-am repezit între ei. Dintr-o privire am văzut dîrele negre pe cămaşa albă a lui Gigi, reverele mototolite, buzele îi tremurau. Nu i-a plăcut, nu s-a simţit bine. Ce-i aşa greu de înţeles? le-am explicat ca la şcoală, la copiii mici; ce-i aşa greu, ce n-aveţi încredere în el, vrea să-şi facă orele pierdute acum, nu se poate? Chiriac n-a vrut să-i dea locul, aici avea dreptate, Gigi avea totuşi ochii obosiţi. Gigi nu se lăsă: tovarăşul Ionescu cum a putut? Chiriac se enervează iar: De unde ştii tu ce-i cu tovarăşul Ionescu? Şi Gigi i-a explicat...

— Ce i-a explicat?

— Ceva.

— Ce?

— Că v-a văzut la tombolă, trăgînd cu puşca şi n-aţi putut nimeri nimic, nu vedeţi de loc cu stîngul şi cineva i-a spus că-i adevărat, aţi fost rănit pe front la ochi. E adevărat?

— Da.

— Cînd le-a spus asta, toţi au tăcut şi nu l-au mai făcut beat; a rămas să muncească pe platformă, pînă dimineaţa; pe urmă, ieri-dimineaţă, era duminică, m-am dus la el, în blocul burlacilor, i-am luat costumul şi i l-am călcat, că toate croitoriile erau închise; era adormit, îl trezisem din somn, ce puteam face? Ştiţi ce frumos doarme Gigi? Dar nici să apară după-amiază, în lume, cu hainele mototolite...

Radu COSAŞU

Desen de IULIAN OLARIU.

Şi croitorul are haine...

Tramvaiul opreşte la poartă. Clădiri mari, patru etaje, ferestre înalte, asfalt. Ansamblul arhitectonic e unitar, cu detalii moderne: stilul s-a adaptat condiţiilor practice de muncă. Am păşit pragul „cetăţii modei", în care învaţă şi lucrează talentaţi practicieni ai frumosului, muncitorii celei mai mari întreprinderi de confecţii din ţară: „F. C. Gh. Gheorghiu-Dej".

Pe asfalt, paşii mei sună în corul miilor de paşi ai muncitorilor. Drumul acesta are, pentru reporterul de astăzi, un înţeles anume: în urmă cu zece ani, „hei-rup"-ul său, de tînăr brigadier, a răsunat aici, pe şantierul fostei fabrici A.P.A.C.A. Cunoscuse „atelierele" trecutului: barăci insalubre, întunecoase. Creau impresia că acolo se confecţionau hainele mizeriei. Bolboroseala bătrînelor maşini de cusut potrivea, cap la cap, accesele de tuse ale lucrătorilor, ca să le transforme în zgomotul ciudat care cutreiera barăcile, ieşit parcă dintr-un unic plămîn suferind. Mangalul fiarelor de călcat umplea frunţile cu broboanele caznei. Fiecare cută de stofă călcată punea, pe obrajii muncitorilor, altă cută, trainică. Ochelari, nenumăraţi ochelari, trist tonic pentru ochii storşi de vigoare.

Reporterul de astăzi îl pofteşte înăuntru pe brigadierul de ieri. Vestiare elegante, spaţioase, cu mulţime de robinete, ultima perfecţiune a tehnicii, gata să slujească armata de lucrători. Brigadierul îi aminteşte reporterului: un şir de cuie strîmbe, ruginite, rămase goale după începerea lucrului — vechiul vestiar. Maistrul Ion Ungureanu, şeful sălii de croit a sectorului VI, îşi aşează costumul în dulapul său metalic. Credinţa că „cizmaru-i fără ghete, croitorul fără haine" ţine de rînduieli capitaliste, decedate. Maistrul s-a înnoit recent, o dată cu cifra 1050 apărută în statul său de salarii. Pînă la prima ninsoare urmează, cumpărat în rate, şi un palton.

În ateliere, lumina dimineţii năvăleşte nestingherită. Inundă lungile mese de lucru, maşinile electrice de cusut, cu schimbător automat de viteze — ca de motocicletă. Sclipeşte nichelul fiarelor electrice de călcat şi dinţii ferăstraielor care ţin locul foarfecilor cu urechi clăpăuge. Ochelarii au dispărut. Lentilele lor, retopite, au alcătuit imensele geamuri ale atelierelor? Ventilatoarele, uriaşi plămîni de oţel, au grijă să împrospăteze aerul din plămînii lucrătorilor. Croitorul lui Băncilă, prăpădit, miop, peticit, cu metrul de pînză pe umerii lăsaţi — veche cunoştinţă a brigadierului — lipseşte pentru totdeauna de la lucru. Îi aflase imaginea în trecut, multiplicată ca într-un coşmar, în sute şi sute de chipuri asemănătoare. În ceaţa trecutului, modelul lui Băncilă a dus cu el şi stilul său de muncă. Aici, arhitectura, vestimentaţia lucrătorilor, stilul de muncă, toate sînt moderne. „Banda 12", „banda 154", „banda 14"... Nu-s simple cifre. Fiecare produs însumează un număr de operaţii migăloase, de extremă precizie, rapide (70, 100 sau chiar 400!). Benzile au o „viteză" care aminteşte de cea a turboreactoarelor: un costum de haine la fiecare 44 de secunde, o cămaşă la 12,5 secunde, un palton la 48 secunde...

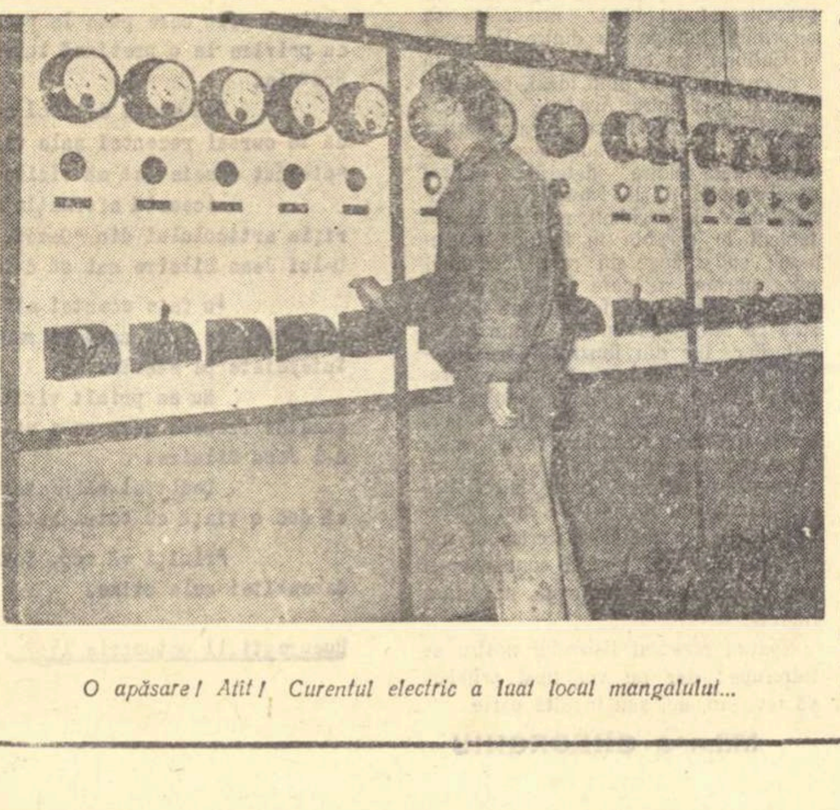

O apăsare? Atît! Curentul electric a luat locul mangalului...

Emotivitatea brigadierului şi a reporterului sînt de tipuri diferite: primul, sensibil la amintiri, al doilea, receptiv la amănuntul semnificativ. E deci rostul reporterului să calculeze că ar fi fost de ajuns să li se ia măsura, pentru ca pînă jos, în curte, să li se trimită cu liftul costumele gata. Probatul ar fi durat mai mult decît confecţionatul!

Afară, în curte, e rîndul brigadierului să se lase cuprins de emoţie: unde o fi locuit, în pămîntul trecutului — teren viran presărat cu gropi — tîrnăcopul său? Însoţitorul lui, ţine, cu tot dinadinsul, să nu împrumute de la brigadier starea sa de spirit. Colecţionează deci, în bloc-notes, date, cifre, observaţii. Fabrica e un oraş în miniatură, cu 8000 de „locuitori". Are o cantină utilată ca oricare restaurant de prim rang, cu bucătărie complet mecanizată. Nu o dată, în sala lor de spectacole, artişti de renume mondial s-au produs înaintea miilor de spectatori, sau locul cortinei de teatru a fost luat de pînza albă a ecranului, pentru filmele proiectate în premieră pe ţară.

„Cetatea modei" e deservită de un spital propriu, cu 25 de medici specialişti, cu 50 de paturi în staţionar... Patru sute de copii ai salariaţilor sînt supravegheaţi, educaţi, crescuţi în creşă şi grădiniţă de corpul celor 70 de medici, asistente sociale, infirmiere, cadre pedagogice. Calculul vorbeşte de la sine: un „tutore" la fiecare cinci „minori"! Ultimele noutăţi literare sporesc numărul celor 25.000 volume din bibliotecă şi cifra de 6000 cititori. Maria Niţulescu însă, muncitoare la sectorul II, preferă să-şi aibă biblioteca sa personală. Numai anul acesta a cumpărat, de la standul de cărţi, o sută de volume. Cei care citesc simt îndemnul să şi scrie. De pildă, lucrătoarele Pavel Anica şi Livia Radu, membre ale cercului literar „Mihail Eminescu", scriu poezii inspirate din munca şi viaţa lor. „Confecţia", ziarul fabricii-oraşel, încurajează tinerele talente, publicîndu-le. Iar celor îndrăgostiţi de Thalia, le sînt deschise porţile. Mărturie: aproape două mii de bilete distribuite într-o singură lună. Astăzi porţile, toate, sînt deschise larg!

Brigadierul tresare şi-l îndeamnă pe reporter să-şi oprească o clipă şirul însemnărilor. Îi este cunoscut chipul muncitorului Vasile Ardeleanu. Uneltele lor s-au încrucişat, cîndva, pe şantier. Lucrează din 1948 la A.P.A.C.A. A rămas şi în noua fabrică. La fel Sfia Paula, Frunze Ene, Bădiţă V., foşti brigadieri. Vasile Ardeleanu ne pofteşte să cinstim pragul noului său apartament, într-unul din cele opt blocuri clădite de întreprindere. Părăsim fabrica, trecînd printre boschetele de biciclete, aflate de o parte şi de alta a porţilor.

Pe drum, gest reflex, muncitorul îmi rupe o aţă care atîrnă fără rost.

— Nu-i de la noi...

— Ba da!

— Costumul da, aţa ba! Recunosc produsele fabricii şi de la o poştă. Nici nu vă închipuiţi ce plăcut e să vezi lucrul ieşit din mîinile tale, purtat de oameni pe stradă. Atunci examinezi tu modelul: a reuşit, l-ai vrea parcă şi mai reuşit... Dar cînd vine vremea expoziţiilor şi alţii examinează, ce mai emoţii!

Deopotrivă, reporterul şi brigadierul îi ascultă spusele: vorbeşte, în preajma deschiderii vernisajului său, muncitorul „Fabricii bunului gust". Tracul creatorului!

Acasă, ne sare înainte Mircea. Marian e prea mic, rîde doar spre noi. Brigadierul este iar excesiv de emotiv, reporterul notează pe furiş, cu un capăt de creion: „două camere, bucătărie, baie, cămară, pivniţă, hol". Cine ştie cîte pagini ar mai fi acoperit cu scrisul său, dacă n-ar fi isprăvit, prea devreme, filele carnetelului.

Mihai STOIAN

CRONICA SATIRICĂ

Afară plouă cu găleata

Fata își căuta rujul pregătindu-se de plecare. In ciuda eforturilor, nu se crease acel tainic fior care leagă două ființe. Vorbeau de mai bine de două ore, dar corespondența sufletească nu se închegase încă. Simțea că dacă nu-i șoptește grabnic ceva foarte inteligent sau nu face un gest spontan — unul din acele gesturi care spun mai mult decît o mie de cuvinte... totul e pierdut. Sperase să vină țiganca și să-i ofere un buchet de flori. Ar fi fost o soluție cel puțin provizoriu... In timp ce fata ar fi exclamat: „vai, ce frumoase sînt“, el s-ar fi gîndit la o rezolvare, ar fi cîștigat timp. Țiganca se arătă în ușa restaurantului, privi în dreapta și în stînga, dar nu pricepu semnele lui disperate. Iși notase în minte un gest de o mare gingășie sufletească, pe care plănuia să-l facă în timp ce o va ajuta să-și îmbrace jacheta. Era convins că ar fi emoționat-o sincer. Ce păcat, uitase. Pur și simplu uitase care anume era gestul destinat să tulbure viața lăuntrică a brunetei care ședea în fața lui. Nu-i veneau în minte decît lucruri stupide și fără noimă. O clipă stătu în cumpănă, întrebîndu-se dacă n-ar fi bine să recite din Albert Samain. Găsi ideea inoportună. Fără condiții, Samain sună fals.

Restaurantul mirosea a pensie și-a nuntă de argint. Ideea de a-i da întîlnire la un lacto-vegetarian fusese o

mare prostie, prostia cea mare care trăsese după ea toate celelalte prostii. Afară plouă cu găleata. E fericit: ploaia venise la timp. Ce ploaie frumoasă... Tună și fulgeră. Oamenii fug, care încotro. Străzile s-au umplut de băltoace.

Ploaia i-a dat o idee. O strînge ușor de mînă.

— Plouă... surîde Eduard insinuant.

— Văd și eu.

Nu se așteptase la un răspuns atît de brutal. Sînt doi străini care n-au ce să-și spună. Sperase ca fetei să-i placă ploaia; s-ar fi stabilit o corespondență sufletească cît de mică, ar fi fost oricum o bază, un punct de plecare. Iși pusese prea multe speranțe în convingerea că puștoaicei îi place ploaia, ca să se resemneze atît de ușor... Vroia să-i dea iluzia că făcuse o glumă, că nici ea nu credea în ceea ce spune. E o fată cu nivel cultural și multă sensibilitate. In mod normal, trebuie să adore ploaia...

— Iți place ploaia, nu?... întrebă Eduard, sigur pe complicitatea fetei.

— Relativ... răspunse fata cu gîndul aiurea.

In virtutea inerției, Eduard continua să creadă în puterea binefăcătoare a ploii.

— Chiar nu-ți place ploaia?

Fata privește distrată pe fereastră: afară plouă cu găleata, tună și fulgeră, oamenii fug, care încotro, străzile s-au umplut cu băltoace.

— Da... dar cu picuri mici...

— Afară plouă cu găleata... precizează Eduard, necăjit că acel tainic fior care leagă două ființe nu poate fi stabilit din pricina unor chestiuni de detaliu. De plictiseală fata începe să aibă personalitatea ei distinctă, bine conturată.

— Mie îmi place cu picuri mici...

Divergențele asupra ploii deveniseră o piedică reală în calea fericirii.

— Și mie îmi place cînd plouă cu picuri mici...

Fata zîmbește sceptic: nu-l crede.

— Minți... Ție îți place cînd plouă cu găleata.

Se lasă o tăcere de gheață. Intre ei se ridicase un zid de nepătruns. Ei îi place cînd plouă cu picuri mici, lui îi place cînd plouă cu găleata. I-e teamă să nu-l părăsească fără să-i mai spună o vorbă. Cum puștoaica e contradictorie, acest lucru e perfect posibil. In noile condiții create, ținînd seamă de raportul de forțe, vede salvarea numai în ceva simplu și curat.

— Cînd fulgeră se spune că umblă în cer stîntu' Ilie... cu biciul de foc...

— Astea sînt superstiții.

Eduard simte că înnebunește. E adevărat. Sînt superstiții. Răceala fetei îi ațîță simțurile. Iși încordează iarăși imaginația. Cîteva amintiri din copilărie ar putea stabili cît de cît o anumită comuniune. Povestind cu mult farmec amintiri din copilărie, avusese de multe ori succes.

— Eu, cînd eram mic... și aici Eduard surîde fermecător... îmi plăcea să ies afară prin ploaie...

Cu sufletul la gură, Eduard așteaptă ca fata să-i spună că și ea, cînd era mică...

— Ședeam acasă... răspunde fata dînd vizibile semne de plictiseală. După ce înceta ploaia, dacă nu era prea tîrziu, mă duceam la o prietenă de-a mea... o colegă...

Se convinse că lucrase superficial, fără să urmărească o anume idee. Intreaga conversație se dovedise de la bun început greșit orientată. Neroziile s-au ținut lanț. Ideea de a-i acoperi fața cu mîinile și de a o întreba — „ghici cine e?“ nu dăduse rezultatul scontat. Greșeli peste greșeli.

Resemnat, se ridică în picioare.

— Să mergem...

Merg tăcuți și supărați. Fiecare se gîndește la ale lui.

Eduard dorește ca cel puțin despărțirea să se desfășoare în condiții optime. O soluție — poate nu cea mai bună — ar fi s-o sărute brusc și apăsat pe gură. Evident, pătimaș. Analiză lucrurile sub toate aspectele. Dacă fata, aflată într-o anume stare de spirit, îmi dă o palmă? E atît de contradictorie puștoaica... Trebuie să țin cont de personalitatea fetei, să nu fac abstracție de felul ei de a fi. Cea mai inteligentă soluție ar fi tot un gest spontan.

Ii mîngîie mîna, vrea să-i spună ceva, nu reușește din pricina emoției. Fuge ca un bezmetic, fără să se uite înapoi.

— Eduard!... strigă fata.

De data aceasta, intuise exact complexitatea puștoaicei. Reacția fu cea prevăzută. Socoti însă că e mult mai indicat să nu se întoarcă înapoi. E bine ca fata să fie puțin neliniștită, există astfel toate condițiile ca să adoarmă cu chipul lui în gînd.

Așa credea el că e mai bine.

*

— O vezi pe puștoaică?

— Da... dar nu la un lacto... surîde Eduard, amintindu-și de seara în care greșelile se ținuseră lanț... Imi trebuie altceva...

— Incearcă ceva care s-o tulbure, propuse cu timiditate prietenul.

— Să-i citesc ceva?

— Nu... Nici Cristina... Băuturică ai?

— Coniac...

— Cît?

— O sticlă...

— O să vă ajungă?

— O sticlă la doi oameni? Ajunge...

— Vraja o să se destrame destul de repede.

De asta i-e frică lui Eduard...

— Mai e și muzica...

— Ai tu plăci?

— Am ceva...

— Ai „Padam, padam“ sau „la valse de și...“?

Lui Eduard tot i-e teamă. Dacă se destramă vraja, dacă fata rămîne în lumea ei...

— Ai „Sibonney“?

— Am...

— E bine...

— Zi-mi o anecdotă. Trebuie și puțină destindere...

— Aia cu helicopterul... propuse prietenul, după ce se gîndi puțin.

— E bună, dar n-o să-i placă. O cunoști pe Cleo. Ea preferă umorul sec, englezesc...

— Atunci, aia cu ăia care au rămas singuri pe-o insulă...

Amintindu-și de anecdotă, Eduard izbucnește în rîs.

— Crezi că o să rîdă?

— O să rîdă în hohote.

— Numai să rîdă... oftă Eduard nesigur de efectul anecdotei. E atît de contradictorie puștoaica...

— O să rîdă... îl liniști prietenul. O să rîdă...

Eduard tot nu-i mulțumit: simte că lipsește ceva.

— Mi-ar trebui și o chestie așa... mai gingașă... Ceva la care să surîdă ca un copil. Să surîdă, nu să rîdă... își nuanță Eduard doleanța.

— Să surîdă?... Asta e mai greu...

— Trebuie neapărat să și surîdă...

E gata de plecare. A... era să uite:

— Ai idee de-o șotie?

— O șotie?

— Ei, da... o șotie. Asta aduce a adolescență... are hazul ei.

— Poate ar fi bine s-o tragi de cozi...

— N-are cozi...

— Pune-i piedică în glumă...

— E vulgar... respinse Eduard și cea de-a doua propunere.

— Jucați la loto. De ce te strîmbi? Există obiceiul ca îndrăgostiții să-și încerce norocul.

— Dar uite ce... își aminti prietenul ceva foarte important. Trebuie să-i spui și ceva straniu...

— Ce dracu' să-i spun?...

— Ei, știu și eu... Dragostea și moartea sînt paralele...

— Paralele? Ar fi o idee...

— Am citit undeva niște chestii amuzante... S-ar putea să-ți folosească... Că plantele au nevoie de muzică ca să crească... Tutunul de simfonii... orezul de lieduri... cine știe...

— Mersi. Sper să fie bine... spuse Eduard, convins că de data aceasta va reuși să făurească acel tainic fior care leagă două ființe...

E sigur de victorie. Plăcile cu „Sibonney“, — există. Sticluța de coniac există... Iese afară în stradă. O zărește pe Cleo în colțul străzii, făcîndu-i semn cu mîna.

Cerul s-a întunecat. Tună și fulgeră. Străzile s-au și umplut de băltoace. Oamenii fug care încotro. Afară plouă cu găleata...

Teodor MAZILU

Virtuțile poeziei

(Urmare din pag. 1)

tropi). S-a făcut mult caz de „ambiguitatea“ sensului în poezie, de vagul formelor ei, și Caillois nu e cîtuși de puțin inedit în estetica burgheză a ultimului veac. Mai mult caz s-a făcut de „plasticitatea“ poeziei sau, deopotrivă, de „muzicalitatea“ ei, ca trăsături rînd pe rînd ori simultan definitorii. Poezia este adeseori apropiată mai curînd de alte arte decît de celelalte forme ale artei cuvîntului. Fenomenul e semnificativ pentru aparențele contradictorii ale poeziei. Realitatea hotărîtoare mi se pare a fi că, în poezie, cuvîntul are sarcini pe care nu le are nici în vorbirea curentă, nici în proza literară. Se cunoaște observația că fiind un mijloc de comunicare între oameni, cuvîntul își încheie, obișnuit, misiunea în clipa în care a fost receptat, adică a transmis cuiva gîndul altcuiva. Retransmiterea „cu alte cuvinte“ e frecventă și normală în vorbirea curentă ca și, cu anumite restricții, în receptarea și răspîndirea prozei literare. In poezie, cuvîntul intră într-un ansamblu de mijloace artistice care în același timp **comunică și impresionează**, impunîndu-și tiranic, o dată pentru totdeauna, forma stabilită de poet. O poezie nu poate fi retransmisă cu alte cuvinte. „Povestirea“ ei înseamnă uciderea ei. Cuvîntul „muzica“, imagistica, ritmul, rima, constituie, în fiecare poezie componente ale unei unități indestructibile, care nu poate fi reprodusă decît **întocmai**, dacă vrem să-i păstrăm valoarea de reflecție artistică a lumii.

Dar numai explicarea științifică a acestei situații formale poate clarifica într-adevăr specificul poeziei. Critica marxistă are posibilitatea și necesitatea de a căuta **conținutul** specific al poeziei, acela care a trebuit să-și creeze, prin experiența generațiilor succesive, formele distinctive în cadrul artei literare.

Aș spune că, în genere, poezia ocupă un loc aparte în arta literară dacă socotim că aceasta, în diferite proporții, e narație, acțiune, descriere, analiză, observație... Cuvîntul, pentru toate aceste sarcini, își conservă funcția curentă în vorbire. Specificitatea de fond a poeziei ar consta însă în intensitatea afectivă a reflectării realității, în transmiterea, în primul rînd, a sentimentelor poetului. Materialul prozei (faptele, caracterele etc..) poate, în anumite limite, circula în afara personalității scriitorului, desprins de el. Materialul poeziei este indestructibil legat de personalitatea poetului, este, în cel mai înalt grad, o imagine subiectivă a realității obiective și o exprimare a afectivității poetului prin elementele realității de care se slujește. Principalul în poezie ar fi deci, după mine, caracterul ei liric, de comunicare a afectivității și a personalității poetului. Lirismul (indiferent de genurile și speciile convențional stabilite) ar fi propriu **poeziei**, el fiind acela care a impus, de-a lungul veacurilor, o **artă a cuvîntului** deosebită pentru **poezie** în raport cu aceea a literaturii **„prozaice“**. Ritmul, muzicalitatea, tropii sînt formele care comunică cititorului, dincolo de elementele obiective și detașabile ale poeziei, sentimentul și personalitatea poetului, provocînd, prin totalitatea **definitivă** a poeziei, o stare sufletească asemănătoare cu aceea a poetului.

Realitatea în transformare revoluționară a zilelor noastre își găsește deci, în poezie, o reflecție pe care nu o poate provoca proza. In principiu, raportînd poezia actuală la specificul generic al poeziei, am putea spune: imaginea poetică a realismului socialist este aceea a confesiei omului reprezentativ pentru epoca noastră, a sentimentului complex și diferențiat pe care-l trăiește poetul în fața vieții tumultuoase din era comunismului și a depășirii spațiului terestru. De aceea, trebuie să căutăm în poezia noastră freamătul **innarabil** al sufletului contemporan, mărturie, peste veacuri și peste lumi, în infinitul cosmos, a trăirilor noastre sub semnul sublimei revelații marxist-leniniste a misiunii omului liber în univers.

Poezia noastră actuală a parcurs, tocmai în acest sens, un drum esențial pozitiv, înscriind în istoria literaturii noastre o etapă distinctivă și valoroasă. Lirismul, păstrîndu-și intensitatea subiectivă, a devenit **o expresie individuală a colectivității poporului**, a celor mai înalte sentimente umane. Comunistul romîn, omul construcției noastre socialiste, al luptelor noastre mărețe și complexe, și-a adus, categoric, „confesia“ proprie, cu multiplicitatea stărilor sale sufletești, în muncă și în iubire, în clocotul prezentului imediat și în fața relativei veșnicii. De la Beniuc la Aurel Rău avem cu ce ne mîndri.

Tocmai pentru că esențialul în poezie îl constituie lirismul ei, trebuie să ne îngrijoreze fenomenele care marchează lipsa personalității poetice, **a autenticității** și prospețimii pe care ar trebui s-o aibă fiecare poezie a sa. Cu vigoare trebuie să denunțăm prozaismul în poezie și cu atenție să veghem la vitalitatea poeziilor care înfățișează sufletul epocii noastre.

Mă asociez părerii lui Paul Georgescu din articolul său „Critica literară și spiritul critic“, publicat într-un număr recent al **Gazetei literare**: „să nu începem să ne exersăm spiritul critic cu acei tineri care numai **tămîiați** n-au fost în trecut“.

Nici n-ar fi de primă utilitate în dezbatere. Poezia fiecărei epoci trebuie să fie apreciată, în fiecare moment al ei, prin reprezentanții ei de prestigiu, care ne permit s-o cunoaștem prin manifestările ei cele mai semnificative. Cel mai îngrijorător fenomen este, după părerea mea, acela al stagnării unui poet iubit, al „manierizării“ sale, în contradicție cu lirismul mereu viu și profund, mereu inedit în varietatea nelimitată pe care o ocazionează contemporaneitatea unei personalități creatoare. Un poet care nu se autodepășește... rămîne în urmă. Cu cît ne e mai scump un poet, cu atît mai mult trebuie să combatem starea lui pe loc.

Ce să spunem despre unii dintre poeții noștri de frunte care în ultima vreme se află sub nivelul lor, sau dau semne de sterilitate? Cazul ar merita să fie discutat, dar, pentru eficiența unei dezbateri al cărei obiect să ne fie prezent cu vigoare, prefer exemplul unor poeți activi și mereu tineri.

De pildă, Mihai Beniuc, al cărui ultim volum — **Cu un ceas mai devreme** — este, poate, cel mai bun într-o serie bună și, evident, deschisă. Mi se pare că acest volum, asupra căruia s-a oprit de altfel și tov. Radu Lupan, e reprezentativ pentru **vitalitatea** poetică a lui Beniuc. Am găsit un Beniuc care și-a arătat noi potențe poetice, păstrîndu-și „timbrul unic“. Dar, relevînd valoarea volumului, critica literară a indicat cu multă timiditate abia ceea ce aș numi primejdia autorepetării, evidentă încă și în acest volum (și care nu trebuie confundată cu „timbrul unic“), ca și graba discursivă, prozaică, a unora dintre poeziile sale. Cu atît mai rodnică ar fi putut fi critica noastră cu cît tocmai ultimul volum ne arată cît de puternici sînt „anticorpii“ de care dispune poetul, aptitudinile sale de autodepășire.

Referindu-mă la un alt poet în plină creație, despre care nu avem motive să fim îngrijorați în ceea ce privește menținerea și depășirea nivelului atins, aș aminti și ultimul volum al Mariei Banuș—**Torentul**. Dar nu e vorba de a cita doar cîteva poezii care nu pot fi citate printre „reușitele volumului“, cum face tov. Lupan. Important este să înțelegem de ce, în totalitatea sa, volumul nou al Mariei Banuș nu reprezintă totuși o reflectare deplină a posibilităților poetei. **Torentul** arată o inegalitate uimitoare: de la zguduitoare mărturii lirice, care se înscriu printre cele mai categorice cuceriri ale poeziei noastre actuale, pînă la ușurele cîntece și satire convenționale!

In stadiul actual, trebuie, cred, să observăm că poezia noastră nouă a atins o treaptă de creație care-i ridică prestigiul și-i denunță, cu atît mai categoric, inegalitățile, scăderile.

Pentru că exemplul poeților de frunte nu se menține întotdeauna, instrumentul critic, care judecă întotdeauna în raport cu o relativă scară de valori, șovăie și în fața celor mai tinere talente. Printre acestea se găsesc adesea firele de aur ale viitorului, cu condiția **sine qua non** a unei receptări critice exigente (vd., de exemplu, Cezar Baltag, Nichita Stănescu, Ana Blandiana și alte nume încă atît de puțin cunoscute).

E îngrijorator, astfel, că deficiențe explicabile la începători apar și la poeți ce se bucură de renume. Aceste deficiențe determină sărăcirea liricii combative, actuale, și sacrificarea personalității poetului. In recentul număr al **Luceafărului**, de pildă, Dan Deșliu publică un pastel în care se manifestă o tendință destul de curentă, nu însă la acest poet: de a „colora“ o evocare apolitică și nesemnificativă social printr-o strofă **lipită** în final. Peste peisajul descris de poet, trece astfel un tren care „șuieră lung“, adică spune: „Salut scînteietoare furnale“ etc.

Alteori, așa-zisul **vers liber** ascunde cea mai curată proză (sau o proză din cînd în cînd stîlcită de un pretins **ritm interior**). De data aceasta, **maladia** e mai ales a tinerilor. Mă voi referi la un talent în plină creștere: Florența Albu, prezintă intens în ultimele numere ale **Vieții romînești**, ale **Gazetei literare** sau ale **Luceafărului**. Ce rămîne poezie, de pildă dintr-un asemenea fragment de frază lungă, dacă o transcriem în proză cuminte, fără relativ arbitrarele pauze **ritmate**: „în preajma noilor temelii vin sute de tineri să răstoarne pămîntul cu tîrnăcoapele, s-așeze cărămizile, să niveleze, să-nalțe etc? E drept, în proză ar fi existat, aici, și complimentul direct (ce să înalțe?)

Prozaismul formei înseamnă și platitudine a conținutului, uscăciune a simțirii, înglodare în reprezentări vechi despre o lume în prefacere revoluționară. Carența lirismului nu aparține doar **măiestriei** și prozaismul se împletește cu falsificarea poeziei politice, combative, mobilizatoare.

Bătălia împotriva stagnării și prozaismului e actuală oricînd; cu atît mai mult cînd e vorba de lirica realist-socialistă, căreia îi sînt atît de improprii aceste vicii! Cel mai cumplit examen ar fi acela al culegerii cîtorva strofe „antipoetice“ dintre cele mai recente, fără să se indice autorul.

De exemplu (transcriind, spre verificare, în proză, pentru că o poezie autentică nu se sperie de asemenea manevră):

1) „Săpăm un dig la poalele Olteniei noastre, în pămînturi nisipoase și arse. Săpăm o matcă importantă ca-n preajma vechilor castre“.

2) „Pe canapeaua înflorată, lîngă băiatul cel mezin, privesc ecranul. Voalată e pînza. Tremură puțin“.

3) „Stîrnind explozii lungi în urma noastră, pornim spre abatajele frontale“.

4) „— Il știi pe oțelarul de la etajul patru? Vestit în toată țara. Tu, **trebuie** să-l știi. Ei, află că, acasă, — **doar e vecin cu mine** — l-am **prins că stă și scrie poezii**“.

5) „Pe unde-au fost atunci batalioane, acum ies încărcate camioane cu cărți, cu foi, — în ele cu cuvîntul partidului...“

6) „In ziua aceea — întîia a calendarului republican — muncitorii au desenat și schița viitorului plan al orașului“.

Poate deosebi cititorul care aparține, să spunem, unor „mari“ și care unor începători? Poezia se ierarhizează, valoric, numai în planul realizărilor autentice. Dincolo de aceasta, nu există diferențieri.

Realitatea noastră contemporană este prea măreață și prea bogată pentru a îngădui drept oglindire lirică versuri de duzină. Să apărăm poezia autentică, poezia care și-a demonstrat din plin forța dobîndită prin metoda realismului socialist.

Savin BRATU

note

Cu privire la paternitatea „Cîntării Romîniei“

In nr. 4/1959 al „Cercetărilor filozofice“, poate fi citită o ciudată „notă“ care reproduce fragmentul unui manuscris despre ideile social-politice ale lui Russo, fragment eliminat — după însăși mărturisirea revistei — din textul tipărit în nr. 6/1958 și pe care simte — abia acum, după un an — nevoia de a-l publica, pentru motive necunoscute nouă. Autorul — Radu Tomoioagă — socotește că se află în posesia soluției definitive cu privire la paternitatea „Cîntării Romîniei“, și anume.: „Poemul este opera comună a doi coautori (?!), rodul unei colaborări strînse între Alecu Russo și N. Bălcescu“ (opinie susținută și de Paul Cornea în „Viața romînească“ nr. 8/1959, dar cu o ținută incomparabil superioară preopinentului nostru — n.n.). I se pare, de aceea, că „istoricii literari au fost — timp de mai bine de un veac — victimele iluziei provocată de modul lor de gîndire rigid, metafizic: sau Bălcescu sau Russo“; pînă cînd a venit — în sfîrșit — autorul nostru și a proclamat că „adevărul este: și Russo și Bălcescu“. Referindu-se apoi la opinia semnatarului acestor rînduri, autorul comunicării înseamnă: „In urma intervenției tov. G. C. Nicolescu, tov. Al. Dima, care susținuse anterior (?!) teza paternității absolute a lui Russo, a fost nevoit să bată în retragere și să recunoască influența hotărîtoare a lui Bălcescu asupra conținutului ideologic al «Cîntării Romîniei»“.

Am citit cu totală surprindere acest fragment de manuscris, din fericire salvat de la pieire, și îl consider ca profund nepotrivit atît în tonul lui peremptoriu cît și în conținutul lui intact.

De unde a dedus tov. Radu Tomoioagă că subsemnatul „ar fi bătut în retragere“ și de cînd a susține pe un scriitor sau altul ca autor al unei lucrări în discuție înseamnă, pentru un filozof, „gîndire metafizică rigidă“? Sînt nevoit să declar (fiindcă preopinentul mi-a citat stăruitor numele) că nu m-am îndoit nici o clipă în trecut și nu mă îndoiesc nici acum că adevăratul autor al „Cîntării Romîniei“ e numai Alecu Russo, chiar dacă a suferit o puternică influență ideologică a lui Bălcescu, un astfel de proces de înrîurire exercitîndu-se în mod normal între scriitori. Argumentele au fost expuse în monografia mea și nu consider necesar să le reproduc aci. Tov. Radu Tomoioagă e liber să aibă față de o problemă opinia pe care o socotește cea mai potrivită, dar nu și să atribuie altui cercetător atitudini pe care acesta nu le are. De altfel, „adevărul“ afirmat atît de apodictic a fost din nou contestat amplu de Emil Boldan în „Viața romînească“ (nr. 9/1959, p. 176-192). Și pentru acest cercetător: „Autorul «Cîntării Romîniei» e Alecu Russo, modestul Alecu Russo, un exemplu de onestitate literară, a cărui memorie trebuie cu atît mai mult s-o respectăm“!

Ce-ar fi dacă tov. Radu Tomoioagă ar medita mai mult asupra conținutului acestei fraze și îndeosebi asupra conceptului de *modestie*?

Al. DIMA

O precizare

Articolul „O perspectivă a poeziei tinere“ de Eugen Simion, apărut în ultimul număr al „Tribunei“, este util și bine orientat în general. El izbutește să surprindă, adeseori cu subtilitate carențele existente în creația tinerilor noștri poeți. Totuși, articolul poate da naștere, pe alocuri, la unele confuzii datorate faptului că autorul procedează la generalizări bazate pe exemple anonime. Interpolînd un întreg paragraf cu astfel de exemple în partea din articol referitoare la Cezar Baltag, criticul Eugen Simion lasă impresia că versurile citate de el și pe drept cuvînt incriminate pentru „intelectualism pășunist“, ar aparține tînărului poet pomenit mai sus. Or, o parte din aceste versuri aparțin (după cît am putut identifica) lui Darie Novăceanu. Celelalte sînt scrise de autori a căror identitate ne-a fost greu s-o aflăm, din pricină că ei nu figurează în nici un caz în antologia „Sub semnul revoluției“ de care se ocupă criticul.

Noutăți despre Shakespeare

Atunci cînd se referă la viața și opera lui William Shakespeare, critica teatrală contemporană, din toate țările, capătă forțe și împuterniciri noi, pentru că el rămîne, în istoria literaturii universale, ca un geniu poetic care s-a dedicat, cu trup și suflet, teatrului.

Școala shakespeareologică sovietică, apreciată azi în lumea întreagă pentru realismul și obiectivitatea ei, s-a întemeiat întotdeauna pe această idee, a *teatralității absolute* a lui Shakespeare, și de aceea valoarea ipotezelor ei s-a verificat de fiecare dată cînd știința a revizuit o nouă serie de concepții instaurate în tradiția istoriei literare. Cercetătorii romîni — critici, filologi și oameni de teatru, — au satisfacția de a fi la curent cu lucrările lui M. Morozov, A. Smirnov și A. Anikst, angliști cu renume mondial.

In ultimul număr din *Voprosi literaturi* (8/1959), profesorul A. Anikst face, în articolul *Elemente noi în studierea lui Shakespeare*, o recapitulare a principalelor date științifice cu care veacul nostru a contribuit la elucidarea unor chestiuni de fond privind biografia și studiul operii marelui dramaturg. Autorul articolului folosește în concluziile sale o armătură erudistică de prim rang. El arată, mai întîi, că „nimeni dintre savanții adevărați nu împărtășește teoriile diletantistice care neagă existența lui Shakespeare și paternitatea lui literară“. Stabilindu-se definitiv și că „operele lui au fost create de un om legat nemijlocit de teatru“, prof. A. Anikst exemplifică magistral cum necesitățile scenei și ale companiei teatrale din care Shakespeare făcea parte (ca autor, actor, regizor și co-director) au influențat în mod practic asupra textului unora dintre piesele sale cele mai cunoscute. In continuare, se arată cum „teoria dezintegratorilor (acei care au atribuit opera lui Shakespeare altor scriitori elizabethani, *n.n.*) este o manifestare tipică a descompunerii științei burgheze de tip pozitivist“

Referindu-se la recompunerea textelor definitive pe baza edițiilor „piraterești“ tipărite în timpul vieții poetului, dar fără aprobarea sa, autorul reamintește faptul că furtul literar îl comiteau unii actori la instigarea editorilor hrăpăreți. Existau două texte: unul era ciorna originală a dramaturgului, iar celălalt textul sufleruluiregizor (îmbogățit, pe parcurs, cu versuri noi și indicații sau plin de ștersături, după gustul spectatorilor și actorilor). Actorii-pirați își copiau textul replicilor lor și completau restul, în mod aproximativ, după ureche, vînzînd editorilor reproduceri denaturate. Judecînd după aceste semnalmente, s-a putut descoperi că „textul primei ediții in-quarto a piesei *Hamlet* (despre care comentatorii germani ai lui *Ur-Hamlet* au făcut atît tapaj, *n.n.*) își datorește proveniența unui actor care juca micul rol al lui Marcellus; iar vechiul in-quarto al piesei *„Nevestele vesele din Windsor* arată că ea a fost alcătuită de actorul care îl juca pe hangiu“.

După ce indică, în altă parte, în ce constau precizările intervenite în edițiile cele mai noi, autorul articolului se declară de acord cu faptul că „acum, atît în străinătate cît și la noi, atunci cînd se montează piesele lui Shakespeare, se caută apropierea de o desfășurare neîntreruptă a spectacolului“ și că „în practica teatrelor s-a încetățenit împărțirea pieselor în trei părți, în locul vechii împărțiri, „clasice“, în acte și scene, adoptate în sec. XVIII—XIX și care s-a perpetuat în primele decenii ale secolului nostru“.

Insușindu-și punctele de vedere noi, Walter Mauro semnalează în *Vie Nuove* (nr. 34/1959) articolul despre William Shakespeare cu care revista italiană își continuă seria de documentări „i grandi dell'umanita“. Iconografia care împodobește și ilustrează articolul lui Mauro provine din marea expoziție retrospectivă deschisă în urbea natală a poetului, sub auspiciile Teatrului Memorial „Shakespeare“ din Stratford-upon-Avon, cu prilejul stagiunii jubiliare din vara aceasta. Autorul italian pune un accent deosebit pe influența utopismului englez pretimpuriu asupra „omului de la Stratford“.

Despre amploarea și importanța expoziției retrospective ne instruiește însă programul festivalului jubiliar al Teatrului Memorial „Shakespeare“, apărut sub forma unui caiet tipărit în excelente condiții grafice, intitulat *Shakespeare Memorial Theatre 100-th Season* și editat de John Goodwin. Caietul ne dă amănunte asupra remarcabilelor producții recente, în care Paul Robeson joacă *Othello*, Charles Laughton, *Regele Lear* și Laurence Olivier, *Coriolan*. In expoziția de la Stratford, deschisă la 23 aprilie de Michael Redgrave, se află la loc de cinste materialele privitoare la turneul la Moscova al Teatrului Memorial, în care Redgrave a jucat rolul titular din *Hamlet*, sub direcția lui Glen Byam Shaw.

In limba germană, noțiunea generică de *dramaturgie* cosubordonează, în primul rînd, pe aceea specifică de studiu al literaturii și artei dramatice, denumită curent la noi teatrologie. Revista *Theater der Zeit*, care apare în R.D.G., însumează (în nr. 7/1959) cîteva materiale interesante despre dramaturgia shakespeareană, cu referiri destul de substanțiale la cîteva spectacole germane și străine din stagiunea trecută. Literatura germană de specialitate s-a îmbogățit, în ultimii ani, cu bune lucrări de informație, ca aceea a lui Hans Georg Heun (*Shakespeare in deutschen Übersetzungen*), apărută, cu doi ani în urmă, la Editura Academiei din Berlin. Pornind de la concluziile lui Heun, care insistă asupra condițiilor științifice ale oricărei traduceri literare fidele, Rudolf Schaller, reputat traducător din Shakespeare, explică în articolul său: *Shakespeare Sprache heute* (Limbajul shakespearean azi) motivele serioase pentru care a acceptat să urgenteze munca la *Romeo și Julieta*, astfel ca Teatrul Tinerei Generații (din Dresda) și Teatrul Tinerei Gărzi (din Halle) să dea anul acesta spectacole cu un text proaspăt, în locul traducerii „clasice“ a lui A. W. Schlegel, veche de aproape două veacuri. Arătînd că reconfruntarea cu textul original *(der Urtext)* a sporit coeficientul de exactitate filologică și prozodică al versiunii actuale, autorul exemplifică în ce constă suflul nou, *realist*, al noii tălmăciri, față de „romantismul“ celeilalte, subliniind *efectul dramatic nou* al textului reînviorat.

CONTRIBUȚII

Noutatea și vigoarea limbii lui Shakespeare trebuie deci regăsită și retransmisă contemporaneității, căci fără de aceasta teatrului shakespearean nu-i poate fi restituită autenticitatea, adică valoarea artistică pentru care drama elizabethană și-a dobîndit un loc de frunte în literatura universală. Traducătorii romîni și-au pus și ei această problemă, atunci cînd au purces la alcătuirea *operelor* în curs de apariție la E.S.P.L.A. și nădăjduim că, apreciindu-le munca, directorii de teatre vor judeca și vor respinge cu egală exigență contrafacerile, noi și vechi, în repertoriile lor viitoare.

Comentînd, în același număr al revistei, cele două spectacole cu *Romeo și Julieta* pe versiunea lui Schaller, într-o amplă cronică teatrală, *Zweimal Shakespeare für junge Zuschauer* (De două ori Shakespeare pentru spectatorul tînăr), Gerhard Piens distinge deosebirile de concepție dintre scenele de la Halle și Dresda. La Halle, regizorul Siegfried Menzel a considerat că sursa tragică a conflictului este „recidiva lui Romeo“, tratîndu-l pe nefericitul amant veronez ca pe un tînăr aristocrat frivol care, prin forța iubirii, se revoltă împotriva moravurilor castei sale, spre o fericire personală de factură superioară, dar care, acceptînd duelul cu Tybalt, recade în lanțul vechilor relații sociale și se pierde pe sine și fericirea-i. Spectacolul a marcat această concepție, stabilind prima pauză de antract, după moartea lui Mercuțio și a lui Tybalt, urmată de surghiunirea lui Romeo. La Teatrul Tinerei Generații, regizorul Helfried Schöbel a pus față-n față, în relații de ireconciliabilă opoziție, dreptul personal la fericire, ca mlădiță curată și firavă a lumii moderne, și puterea, copleșitoare încă, a modului de viață conservator, feudal, fără să separe destinul lui Romeo de al Julietei sale.

Problema de concepție regizorală și de interpretare, sub semnul aceleiași cuprinzătoare noțiuni de „dramaturgie“, privitoare la repertoriul shakespearean, ridică și articolele dedicate teatrului polonez de Armin G. Kückhoff: *Theaterleben in Polen* (Viața teatrală în Polonia) și Fritz Erpenbeck (*Varșovia, Kracovia, Nowa Huta*). Trecînd în revistă principalele spectacole pe care le-au văzut astă-primăvară, cei doi critici observă progresele tot mai vădite ale teatrului polonez de astăzi pe calea realismului socialist, fără a trece cu vederea elementele străine de această metodă, a noastră. Primul remarcă, de pildă, că spectacolul *Hamlet*, făcut de Irena Babel la Teatr Powszechny din Varșovia, scoate la iveală valorile umanistice ale piesei, consolidînd pozițiile „unui Hamlet activ“ și punînd, pe finalul tragic, o notă puternic optimistă, în sensul că sacrificiul prințului deschide noului monarh (Fortinbras) perspectiva ca „lumea să nu se mai reîntoarcă în haos“.

Comentînd modul în care Krystyna Skuszanka a pus *Furtuna* la teatrul din orașul industrial Nowa Huta, amîndoi critici de teatru germani nu pregetă să dezvăluie partea formalistă a scenografiei spectacolului, în care ideile regizoarei poloneze nu-și găsesc un teren prea sigur de plecare spre sensibilitatea spectatorului. Deși nu toate simbolurile plastice (expresioniste), vehiculate pe scena pustie și obscură, coboară din abstract ca să contribuie la „funcția cognitivă a textului dramatic“, direcția regizorală nu greșește atunci cînd urmărește să surprindă, în opoziția dintre Prospero și Caliban, un contrast dramatic sau o ciocnire (pe un plan ideal, cam ipotetic totuși) între Armonie și Disarmonie, ca o treaptă pe scara valorilor asecendente ale spiritului omenesc, ale civilizației. Dintre detaliile analizei spectacolului de la Nowa Huta, semnată de A.G. Kuckhoff, reținem că (în tabloul I) corabia în furtună nu apare; ea e sugerată prin zbuciumul unor parîme pe care le manevrează șeful de echipaj pe fundal, într-o muzică ce stilizează vuietul vînturilor și valurilor. Iar din ilustrațiile ce însoțesc articolul, vedem că Ariel se prezintă ca un nud alb, de adolescent, imobilizat într-un cerc (magic?) purtat la înălțimea umerilor. Tentativa tinerei regizoare poloneze, de a traduce *Furtuna* în termenii unei simbolistice complicate, nu ni se pare mai lăudabilă decît interpretările feerice și naturaliste de care teatrul contemporan s-a despărțit, cel puțin la noi, fără regrete.

Spațiul rezervat fișierului nostru se întrerupe; dar nu vor lipsi prilejuri să revenim, aci sau în altă parte.

Mihnea GHEORGHIU

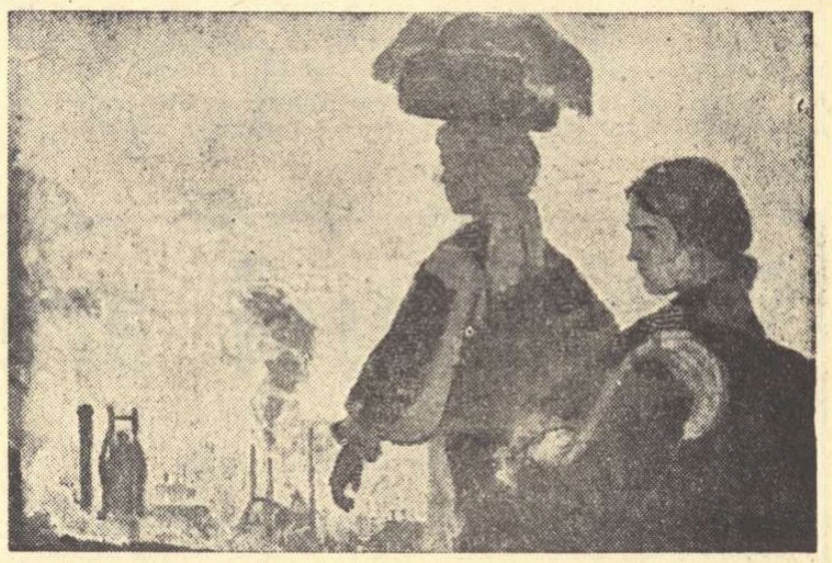

GH. GLAUBER „*In zori, spre Hunedoara*“.

SCRISOARE CATRE REDACȚIE

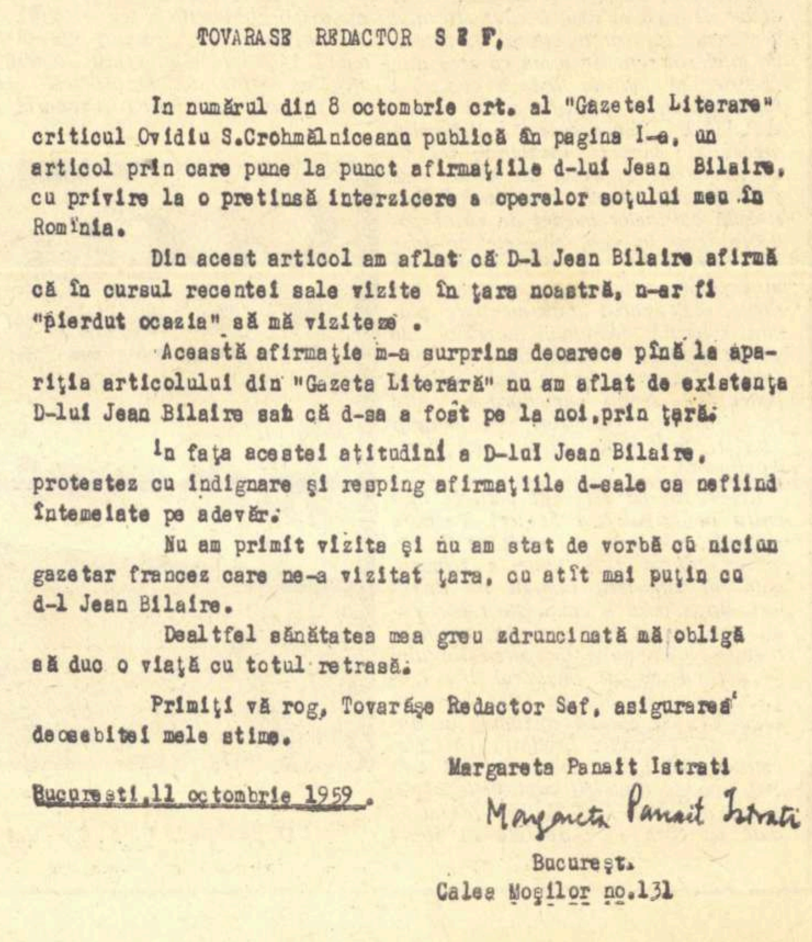

TOVARASE REDACTOR SEF,

In numărul din 8 octombrie crt. al "Gazetei Literare" criticul Ovidiu S.Crohmălniceanu publică în pagina I-a, un articol prin care pune la punct afirmațiile d-lui Jean Bilaire, cu privire la o pretinsă interzicere a operelor soțului meu în Romînia.

Din acest articol am aflat că D-l Jean Bilaire afirmă că în cursul recentei sale vizite în țara noastră, n-ar fi "pierdut ocazia" să mă viziteze.

Această afirmație m-a surprins deoarece pînă la apariția articolului din "Gazeta Literară" nu am aflat de existența D-lui Jean Bilaire sau că d-sa a fost pe la noi, prin țară.

In fața acestei atitudini a D-lui Jean Bilaire, protestez cu indignare și resping afirmațiile d-sale ca nefiind întemeiate pe adevăr.

Nu am primit vizita și nu am stat de vorbă cu nicîun gazetar francez care ne-a vizitat țara, cu atît mai puțin cu d-l Jean Bilaire.

Dealtfel sănătatea mea greu zdruncinată mă obligă să duc o viață cu totul retrasă.

Primiți vă rog, Tovarășe Redactor Sef, asigurarea deosebitei mele stime.

Margareta Panait Istrati
Margareta Panait Istrati

Bucureşti,11 octombrie 1959.

Bucureşt.
Calea Moşilor no.131

Teatrul şi contemporaneitatea

De vorbă cu I. A. ZAVADSKI, artist al poporului al U.R.S.S.

Problema asupra căreia revine cu insistență I. Zavadski în discuțiile despre teatru, explicînd-o, subliniindu-i însemnătatea, este problema contemporaneității în teatru.

I. Zavadski vorbește despre teatru ca despre ceva viu: „Este cu neputință să-ți închipui teatrul fără sala de spectacol, fără spectatori". Din această fuziune a scenei cu publicul s-a născut teatrul ca un organism viu. Astfel, contemporaneitatea a devenit problema problemelor, căreia îi sînt subordonate toate celelalte probleme.

— Vă rugăm să ne spuneți cîteva cuvinte despre cele două piese sovietice „Bătălie în marș" și „Zări de necuprins", pe care le reprezentați în fața publicului romînesc.

— Cele două piese sînt, de fapt, dramatizările a două romane, de Galina Nicolaeva și de N. Virta. Să nu vă închipuiți că dramatizarea romanelor este genul preferat de noi. In cele două romane, am găsit însă tocmai acele probleme actuale, care interesează publicul în modul cel mai viu. Și, pentru că veni vorba, aș vrea să fac o paranteză, care are legătură tot cu problema contemporaneității: munca comună de creație a teatrului cu dramaturgul.

Se întîmplă, deseori, ca scriitorului să i se pară că „a scris totul", și să dea teatrului manuscrisul, iar teatrul să fie nevoit să „trateze" piesa, s-o „adapteze" scenei, s-o facă aptă pentru scenă. Asta se întîmplă mai ales cînd materialul de viață care a dat naștere piesei nu este dramatic în sensul teatral. Actorii, regizorul — toți se străduiesc în modul cel mai sincer să realizeze ceea ce n-a izbutit să ducă pînă la capăt autorul. Insă... sosește ziua premierei și din primele scene e limpede: spectatorul se plictisește. Piesa nu este desăvîrșită, nu este bine construită, deși interesantă și însemnată prin problemele pe care le ridică. Asta pentru că, — așa cum spunea Gorki — teatrul și dramaturgul trebuie să creeze împreună, să fie coautori, în înțelesul cel mai larg al cuvîntului.

Eu cred că nu este departe vremea cînd piesele vor fi create în laboratorul comun de lucru al scriitorului și al teatrului. Aceasta va fi dramaturgia adevărată pe care o visează regizorii.

Teatrul nostru are experiența muncii cu dramaturgul. Este grăitor mai ales, în această privință, felul în care am lucrat cu Nicolae Virta la piesa „Zări de necuprins". Autorul a refăcut, la rugămintea actorilor, unele părți ale piesei, a scris scene noi, a renunțat la unele personaje și a introdus altele.

In acest fel, au fost create cele două piese: „Zări de necuprins", piesă despre colhoznicii sovietici, și „Bătălie în marș", despre muncitorii și despre intelectualitatea tehnică sovietică. Spectatorii urmăresc pe scenă desfășurarea unor conflicte care le sînt apropiate, cunoscute, văd oameni ale căror calități și slăbiciuni sînt pe înțelesul lor, pentru că oamenii aceștia sînt contemporanii lor.

Repet: teatrul trebuie să fie foarte sensibil la cerințele spectatorilor, la ceea ce îi interesează pe spectatori. Ridicarea cortinei, la începutul spectacolului, nu trebuie să fie o simplă acțiune mecanică.

Din munca în comun a teatrului și a scriitorului, s-a mai născut o piesă: „Vara cerul este înalt", de N. Virta, o piesă despre oamenii de știință sovietici, la care vom continua să lucrăm la întoarcerea din turneul în țara dvs. „Vara cerul este înalt" a fost scrisă ca piesă, autorul a ținut seama de specificul teatrului, de năzuințele noastre și chiar de individualitatea actorilor. Munca aceasta comună îmbogățește și teatrul și scriitorul. Și, fără îndoială, și spectatorul va simți roadele ei.

— Totuși, „Mossoviet" nu va renunța, desigur, la repertoriul clasic.

— Firește. In interpretarea repertoriului clasic trebuie însă găsită rezolvarea contemporană a conflictelor. Nu spectatorul trebuie îndemnat să se întoarcă în secolul al XVI-lea, ci trebuie reliefate în spectacol problemele care interesează și astăzi publicul. Veți vedea cum a fost pusă în scenă „Nevestele vesele din Windsor", veți observa schimbări în „Mascarada", care, în cei 7 ani de cînd se joacă, a evoluat, nu a rămas ca la spectacolul de premieră.

S-au făcut modificări decorurilor și trebuie să vă spun că și cu textul nu ne purtăm în chip rigid.

Pregătim acum, de pildă, piesa dramaturgului danez Sanderbö, „Răscoala femeilor", piesă închinată luptei pentru pace. Piesa este foarte interesantă, dar în forma sa inițială dădea doar posibilitatea întrezăririi unui spectacol bun. Nădăjduim că autorul va veni la noi și va lua parte la definitivarea redactării piesei.

Sîntem urmăriți, noi toți care lucrăm în teatru, de un singur gînd: vrem ca fiecare seară de teatru să fie o sărbătoare. In teatru, totul e important. Nu degeaba spunea Stanislavski că teatrul trebuie să înceapă de la garderobă.

Da, în teatru totul e important. Cel mai important însă este ceea ce va duce cu sine spectatorul după ce se lasă cortina. Și, de aceea, cel mai important în teatru este contemporaneitatea, ziua noastră de astăzi, pragul zilei de mîine.

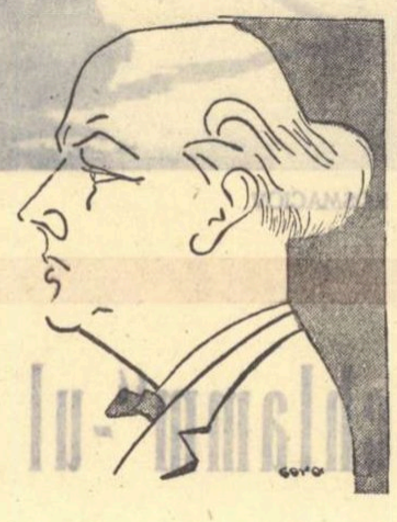

Desen de GORA

REPORTER

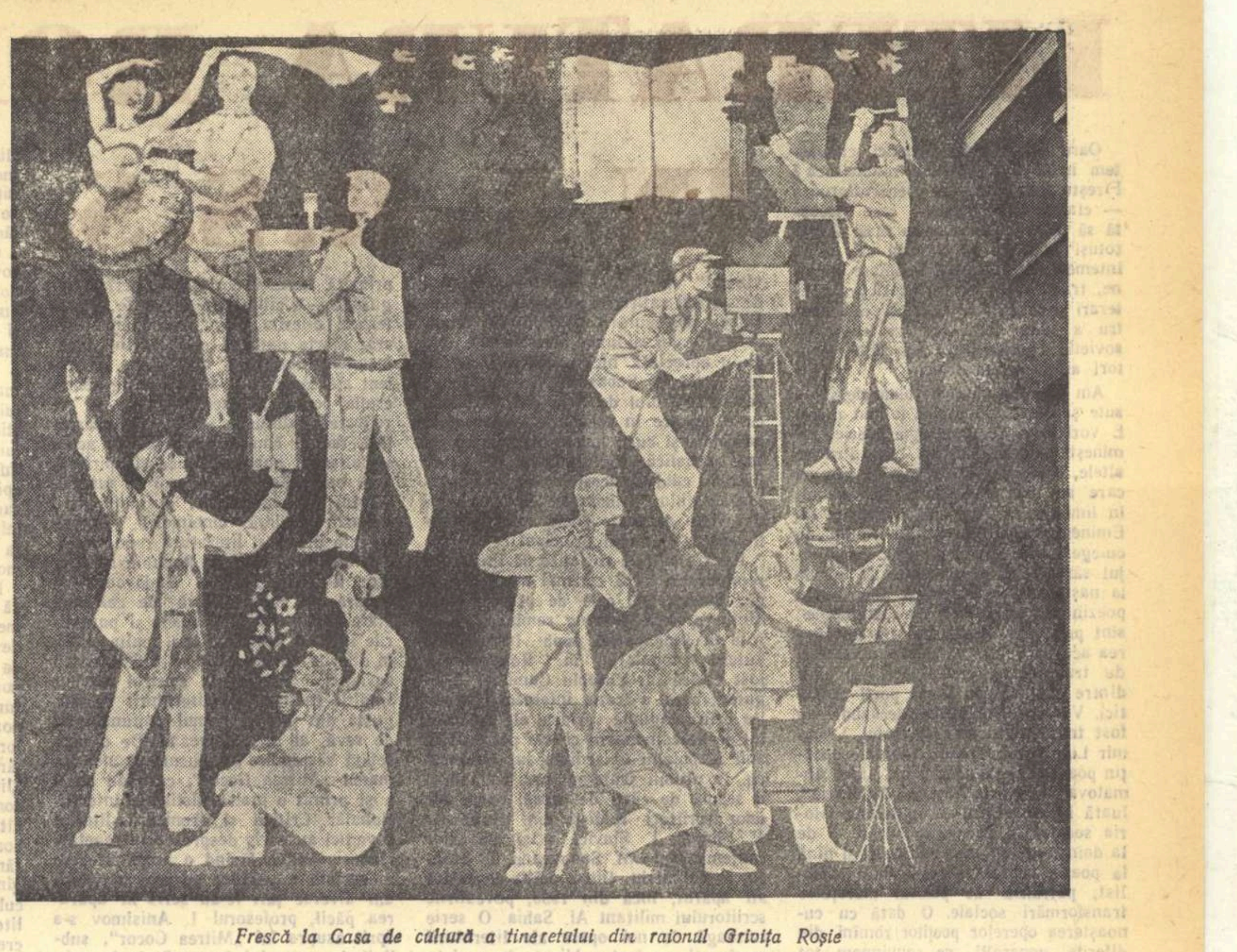

Frescă la Casa de cultură a tineretului din raionul Grivița Roșie

Oaspeți din U.R.S.S.

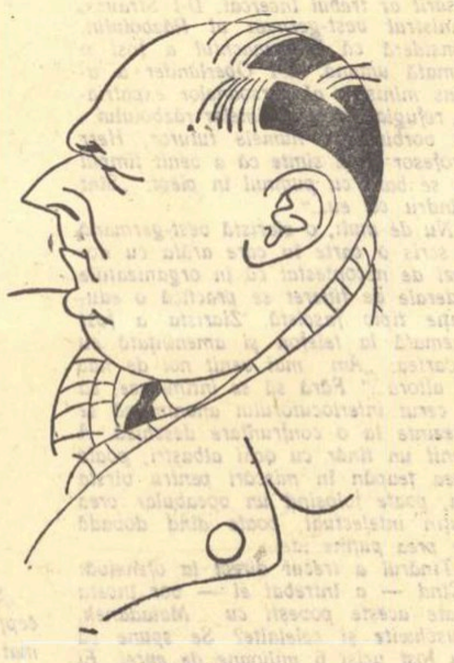

IURI MILIUTIN
compozitor

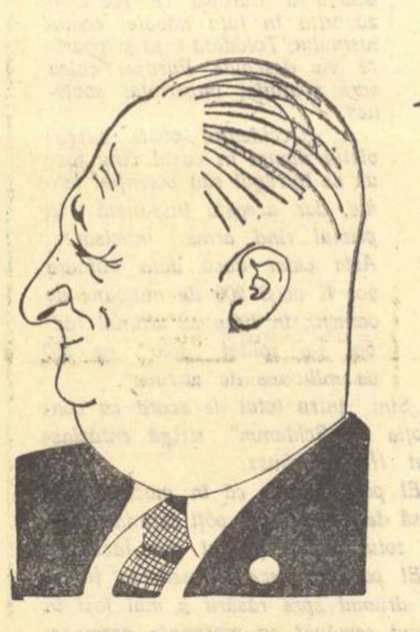

VANO MURADELI
compozitor, artist al poporului

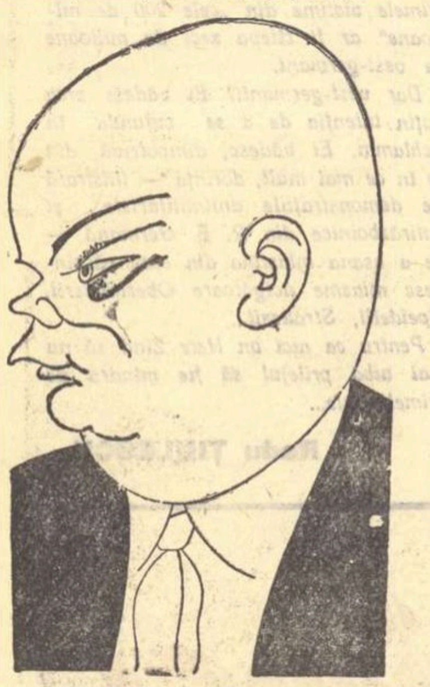

SEMION BABAEVSKI
scriitor

Desene de ROSS

VIOLONCELUL LUI MSTISLAV ROSTROPOVICI

Compozitorii, sau cel puțin marii compozitori, au fost ingrați cu violoncelul, oferindu-i o literatură caracteristică foarte redusă, în comparație cu cele puse la dispoziția viorii și a pianului, astfel că Dvorak, Haydn, Boccherini, Saint-Saëns, Ceaikovski sînt numele care revin invariabil pe afișele concertelor simfonice, cînd solist este unul din... colegii lui Pablo Casals... E lesne de înțeles că, în această situație, comparațiile se impun de la sine și că instrumentiștilor nu le este prea ușor să aducă ceva nou în lectura acestor pagini atît de des răsfoite. Violoncelistul Mstislav Rostropovici este însă dintre aceia care știu să adauge un farmec personal partiturilor arhicunoscute, pe care le tălmăcește cu o rară fervoare. Cîntul lui Rostropovici este pasionat, viril, romantic, tonul are o frumusețe deosebită și un caracter propriu bine conturat, iar tehnica mîinii stîngi este perfectă. Cu aceste calități, „Concertul" de Saint-Saëns și „Variațiile rococo" de Ceaikovski au dobîndit în Rostropovici un interpret de mare clasă. Temperament liric, expansiv, violoncelistul sovietic a comunicat sălii, în chipul cel mai viu și convingător, elanurile romantice și valurile de melodie ale celor două lucrări, reliefînd totodată elementul de pastișă clasicistă din „Variațiile rococo" și din „Andantele Concertului" de Saint-Saëns. Au fost două interpretări de remarcabilă valoare, care stau cu cinste alături de realizările celorlalți artiști sovietici ascultați în aceeași săptămînă, Emil Ghilels și Leonid Kogan.

In cadrul concertului simfonic dirijat de Mircea Basarab (ca deobicei excelent acompaniator), am reascultat tabloul coregrafic „Infrățire" de Paul Constantinescu, o piesă simfonică strălucitoare și plină de vervă, scrisă în stilul rapsodic atît de apropiat compozitorului, și „Simfonia a V-a" de Prokofiev. Aceasta din urmă este o operă majoră, din cea mai importantă perioadă de creație a compozitorului, cea care începe cu baletul „Romeo și Julieta", încheie cu „Simfonia a VII-a", cîntecul său de lebădă. Cea de-a cincea simfonie poate sugera nu numai prin numărul ei, dar și prin dramatismul și forța ei expresivă o analogie cu „Simfonia destinului". Compusă în anii războiului (1944—1945), această simfonie este, fără îndoială, un mesaj adresat de Prokofiev poporului său, încleștat în luptă cu fiara fascistă. Interpretarea lui Mircea Basarab a reliefat clar încordarea întunecată a primei părți, lirica avîntată a andante-ului și construcția viguroasă a finalului plin de lumină, mai puțin însă natura spirituală și pe alocuri sarcastică a scherzo-ului.

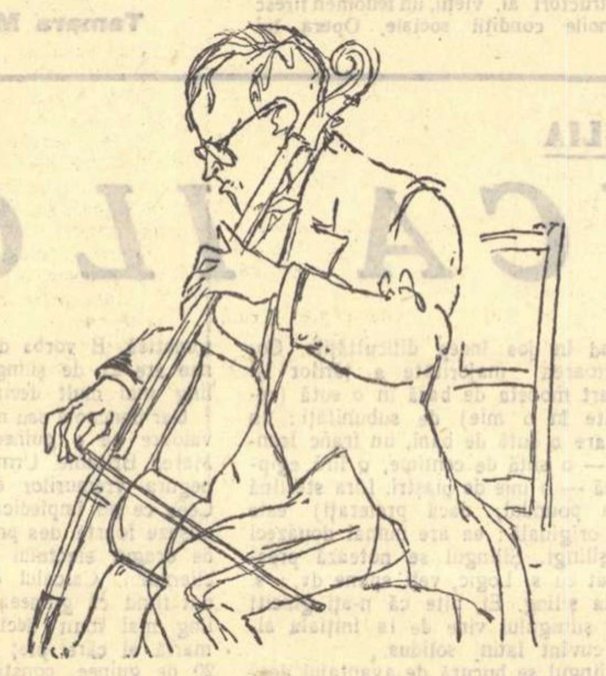

Desen de SILVAN

Radu GHECIU

FORȚA UNUI OM*)

Stricta raportare a filmului la opera literară care l-a inspirat limitează de obicei critica la o confruntare scolastică, necreatoare, cu textul cunoscut. Formulezi de obicei pretenția de a regăsi eroii, tactica, spiritul operei respective. Dar cine ar îndrăzni să spere — însuși stilul autorului adus pe ecran? Povestirea lui Șolohov „Soarta unui om" e rescrisă de regizor pe peliculă, așa cum — dacă ar fi fost tentat să o facă — ne-ar fi dăruit-o în acest limbaj nou însuși scriitorul. Atît de în spiritul și chiar — rarisim lucru — în stilul său e tratat cinematografic textul. Nimic din ceea ce a vrut să spună povestea aceasta simplă, tragică și profund omenească nu a rămas în afara ecranului. Nici gîndurile, nici vorbele și trăirile adînci, zguduitoare ale acestui om obișnuit, de care soarta a vrut parcă să-și bată joc, dar pe care el, ca Ivan din poveste, a supus-o cu fermitate. Dacă titlul povestirii șolohoviene este „Soarta unui om", subtextul filmului lui Bondarciuk este „forța unui om". Ceea ce scriitorul a exprimat în finalul operei sale: „Vreau să cred că rusul acesta cu voință de fier va rezista pînă la urmă...", regizorul a demonstrat energic, cadru cu cadru, de-a lungul filmului. Convingerile poetului se transformă în certitudinile cineastului și opera cinematografică împlinește magistral chiar și intențiile — uneori abia schițate — ale părintelui literar.

„Hei, rusule Ivan!" — formula cu care se adresează nemții prizonierului Andrei Sokolov în textul literar, își întregește pe ecran înțelesul simbolic. E vorba nu numai de numele comun dat rușilor, ci de referirea la eroul popular Ivan Turbincă, de al cărui curaj și umor în fața morții ne amintește o excelentă secvență cinematografică: chemat de comandantul lagărului să fie ucis, ostașul sovietic dă dușmanului o bărbătească (și nu lipsită de hazul personajului amintit) lecție de demnitate.

Cu o finețe remarcabilă, autorul viguroslui poem cinematografic al suferinței omenești, regizorul Bondarciuk, își urmărește eroul în acele clipe grele în care sufletul i se frînge, parcă, într-un geamăt surd, reținut. O singură privire aruncată fugar, peste umăr, la prizonierii împușcați de nemți, o spaimă scurtă în fața pistolului ce-i țintește, amenințător, spatele, un licăr straniu de nedumerire și neputință în fața asasinului care, cu un simplu gest, i-a împins în prăpastie tovarășul, iată momente virtuos susținute de actorul Serghei Bondarciuk. Minat mereu din urmă, cu sufletul împietrit de nenorocirile ce se succed prea repede, deținutul nr. 331 — cum i se spune în lagăr — n-are timp să dea glas durerii; cineastul știe că orice patetism ar fi deplasat, nefiresc situației și caracterului eroului lui Șolohov. „Văicărelile nu-s pentru bărbați, pentru ostași", gîndește în carte Sokolov; iar filmul lui Bondarciuk e un act de film bărbătesc, ostășesc, în care pudorile de domnișoară n-au ce căuta: viața e privită aspru, ca pe front, drept în față, fără artificiile ce fac de obicei deliciile snobului spectator. Despuindu-și opera de orice sentimentalism ieftin, Bondarciuk a găsit stilul cinematografic corespunzător tonului simplu, așezat, cu care ostașul lui Șolohov își povestește viața. Confesiunea lui — care se întinde pe o arie vastă de trăiri și emoții — e însoțită cinematografic printr-o liniște încordată, chinuitoare, uneori, pentru nervii eroului. Atmosferei zguduitoare din biserica ruinată, în care se petrec, într-o singură noapte, atîtea drame omenești, îi e asociată o liniște apăsătoare, în care doar picăturile rare de ploaie fac să răsune, între pereții stranii, ecoul vieții de afară. Simți că regizorul își ascultă atent personajul povestind, și-l acompaniază doar — din cînd în cînd — discret, cu un acord grav de violă ori cu un sunet trist de fagot, singura expresie lirică a participării cineastului. Incolo, totul e sobru și demn; confidentul nu-și mîngîie eroul cu gesturi duioase, ci, la sfîrșit, ca și scriitorul, își apasă palma, încrezător, pe umărul acestui om care a avut tăria să reziste tuturor încercărilor dureroase, să-și depășească propria dramă.

Confruntarea omului cu destinul său aspru — temă cu un stagiu îndelung în literatura universală — generează și aici o densă partitură filozofică. Dar regizorul (ca și scriitorul realist-socialist) nu se pierde nicicînd într-un hățiș de incertitudini, de introspecții sterile.

Forța de regenerare a sufletului omenesc, — simplă și binecuvîntată forță — e privită în film nu sub aspectul ei biologic (un bătrîn reînvie prin calda apropiere a unui copil), ci sub aspectul ei social, prin îndatorirea pe care și-o regăsește omul sovietic față de societatea sa: educarea viitorului cetățean, astfel încît acesta „să poată trece prin orice încercare și să învingă orice opreliște din calea sa dacă Patria i-o va cere".

Soarta unui om e o operă densă, de *maturitate filozofică și artistică, invită la serioase reflecții.*

Alice MANOIU

Scenă din filmul „Soarta unui om"

---

*) „Soarta unui om", film premiat la Festivalul internațional de la Moscova.

„discul"

RECITAL DE VIOLONCEL — MSTISLAV ROSTROPOVICI

VOCALIZA, op 34, nr. 14, de Serghei Rahmaninov (în transcripția lui A. Brandukov), VALS de I. Șaporin, HABANERA de Maurice Ravel (în prelucrarea lui Pablo Casals) și INTERMEZZO de E. Granados (în prelucrarea lui G. Cassado) — la pian acompaniază A. Dediuhin.

Un mic disc pe care se află înregistrate, într-o vecinătate cu deosebit gust aleasă, patru mari piese mici pentru violoncel, (unele din ele în transcripția sau prelucrarea unor celebri virtuozi). Inregistrarea cît și presajul discului sînt remarcabile.

Vibrația plină de pătimașă căldură a strunelor violoncelului împrumută, în interpretarea lui Mstislav Rostropovici, celor patru lucrări, vigoare și o poezie de cea mai autentică sursă. Mstislav Rostropovici, renumit violoncelist, interpret de aleasă ținută artistică, demn continuator al lui Pablo Casals, ne emoționează de fiecare dată prin discreția sentimentului evocat, prin alungarea sonorităților strălucitoare și țipătoare oferite uneori de partitură. Acompaniamentul lui Alexandr Dediuhin ne relevă un muzician înnăscut.

Ar fi păcat dacă Electrecord-ul n-ar înregistra recitalul pe care Rostropovici ni l-a oferit cu ocazia vizitei sale în țara noastră.

(două fețe, 20 cm, 33 ture, Aprelevski Zavod. U.R.S.S., 1959)

AMATOR

Sonet de aramă

Contururi noi din plastic am risipit prin case,
In roșu și în cobalt, cu lunecări de fum...
Sună-a aramă frunza, sînt merele cărnoase,
Și murfatlaru-mprăștie parfum.

Copiii anotimpurilor tari și luminoase
Mi-or moșteni averea și visele duium.
Conștiința lor de oameni, grădinile, mătase,
Le-am îngrijit în inimi și pe drum.

Din cartea comunistă eu le-am citit, —
sînt mama —
Ce nu le las un cîntec nespus ori ne-nțeles,
Să nu cunoască-nfrîngerea ori teama.

Vieții mele-atîta odihna-i știu, arama
Belșugului ce zilnic te cheamă la cules.
Sărac de-ar fi culesul, aș da seama.

Violeta ZAMFIRESCU

Bistrița

Bistrița-i cu fața verde,
oglindind în ea alunii
și brădetul, cînd se pierde
în adîncu-i chipul lunii.

Pești de-argint în cîrduri cată
somnul lunii să-l știrbească —
sună lin, ca niciodată,
doina-n munte, ciobănească.

Poate-i Bistrița de vină
cînd de sat mi-aduce-aminte,
să văd plină de lumină
casa, obcina, fierbinte.

Doar un strop din geană-mi cade
— lacrimă de bucurie! —
că sub munți, ca sub arcade
de lumină, satu-nvie...

Rîul cîntă. Matca veche
își tot schimbă chipul, cîntul;
că e fără de pereche
sub Ceahlău, de ani, avîntul.

Vechea Bistriță deodată
ca o fată-mi crește-n față —
în lumina mult visată
viitorul ni-l răsfață.

George Demetru PAN

Delta...

Han primitor al păsărilor toate,
Cu coperiș de stuf și nuferi mari
Prin care umblă stîrcii solitari
Și nu o dată omul se abate...

Chilim imens de apă și risipă,
De soare mult pe albele poieni,
Cu cocostîrci și gîște care țipă,
Cu pești de-argint și bărbi de lipoveni

Intindere bizară, desenată
De brațele Danubiului bătrîn,
Respiri sub cerul clar ca un plămîn
Cu bronhii verzi de salcie plecată

Noi, îndemnați de apa ta albastră,
Venim la tine spre adînc pierduți...
Și te închini adînc în fața noastră
Și lotcile de lemn ni le săruți.

Rusalin MUREȘANU

LITERATURA ROMINĂ ÎN U.R.S.S.

Oare noi, oamenii sovietici, cunoaştem îndeajuns literatura romînească? Fireşte ,mai sînt multe opere valoroase — clasice şi moderne — care aşteaptă să fie traduse în limba rusă. Avem totuşi temeiuri să afirmăm că, de la întemeierea Republicii Populare Romîne, traducătorii noştri, istoriografii literari şi editorii au făcut nu puţin pentru a aduce la cunoştinţa cititorului sovietic operele celor mai buni scriitori ai poporului romîn.

Am înaintea mea un volum de şapte sute şaptezeci de pagini, format mare. E vorba despre „Antologia poeziei romîneşti“, editată în anul 1958. Printre altele, cuprinde şi o seamă de versuri care au mai fost tipărite mai demult în limba rusă (de pildă, versurile lui Eminescu, apărute într-un volum de culegeri încă din anul 1950, cu prilejul sărbătoririi celor o sută de ani de la naşterea poetului). Dar majoritatea poeziilor şi a poemelor din „Antologie“ sînt publicate întîia oară. La întocmirea acestui volum au colaborat, alături de traducătorii profesionişti, şi unii dintre cei mai de seamă poeţi sovietici. Versurile lui Vasile Alecsandri au fost traduse de către regretatul, Vladimir Lugovskoi. Traduceri izolate aparţin poeţilor Leonid Martînov, Anna Ahmatova, Margarita Aligher. „Antologia“, luată în ansamblul ei, oglindeşte istoria seculară a poeziei romîneşti — de la doinele şi cîntecele bătrîneşti şi pînă la poezia actuală a realismului socialist, pătrunsă de patosul măreţelor transformări sociale. O dată cu cunoaşterea operelor poeţilor romîni din diferite generaţii, ne convingem tot mai mult de legătura organică a poeziei romîneşti cu elementele folclorice: cîntecele populare, legendele, basmul. Pe lîngă poezia politică înaltă, ne sînt prezentate pe larg în volum şi opere de lirică intimă. Pe Mihail Eminescu, de pildă, îl întîlnim atît ca autor al poemului „Impărat şi proletar“, al celebrelor „Scrisori“ şi al poeziei „Junii corupţi“, plină de o mînie demascatoare, cît şi ca făuritor al gingaşelor şi fermecătoarelor poezii lirice, ca „Revedere“ sau „Noapte bună“. Cunoştinţele cititorului sovietic în privinţa poeziei romîneşti se lărgesc treptat, ele nu se rezumă la materialele publicate în „Antologie“. Astfel, cititorii noştri au citit cu interes versurile lui Tudor Arghezi: „Cîntec din frunză“, „Cel ce gîndeşte singur“, „La treabă“ şi altele care deschid numărul pe august al revistei „Inostrannaia literatura“ din anul acesta. In „Inostrannaia literatura“, ca şi în alte reviste sovietice, au fost publicate, nu o dată, opere ale poeţilor contemporani: Mihai Beniuc, Maria Banuş, Veronica Porumbacu şi mulţi alţii.

Dacă bogăţia poeziei romîneşti se face tot mai cunoscută la noi, datorită străduinţelor pe care le depun poeţii traducători, apoi teatrelor le revine rolul hotărîtor în ceea ce priveşte cunoaşterea dramaturgiei romîneşti. Admirabila comedie a lui I. L. Caragiale, „O scrisoare pierdută“, a cutreierat multe din scenele Uniunii Sovietice. O punere în scenă foarte reuşită este aceea a Teatrului de Satiră din Moscova. Spectatorii sovietici au reţinut şi au apreciat conţinutul social-demascator al piesei, care o înrudeşte (cu tot caracterul ei evident naţional) cu „Revizorul“ lui Gogol, au fost încîntaţi de spiritul satiric al situaţiilor, de vioiciunea desfăşurării acţiunii, de admirabilul umor al limbajului. Nu este mai puţin apreciată nici „Steaua fără nume“ a lui M. Sebastian, prezentată pe scena Teatrului de Artă din Moscova, cu o punere în scenă de o deosebită adîncime şi cu o foarte bună interpretare artistică. Spectatorilor le place lirismul cald al acestei piese, exactitatea detaliilor psihologice ca şi a celor din viaţa de toate zilele, nobleţea sufletească a eroului principal.

Printre ediţiile sovietice de literatură romînească, locul cel mai mare îl ocupă, bineînţeles, cele de proză. Unul dintre primele romane romîneşti, apărute în limba rusă după instaurarea puterii populare în Romînia a fost cartea lui Eusebiu Camilar, „Negura“, care a trezit interesul cititorilor prin imaginile veridice ale procesului de descompunere ce s-a petrecut în anii războiului în armata lui Antonescu. In ultimii şapte-opt ani, au apărut o seamă de cărţi de proză, opere ale unor scriitori realişti din trecut — N. Flimon, I. Slavici — şi ale celor contemporani: M. Sadoveanu, Z. Stancu, P. Dumitriu. Intr-o ediţie deosebită au apărut, încă din 1953, povestirile scriitorului militant Al. Sahia. O serie întreagă de noi opere ale literaturii romîneşti au fost publicate în revista „Inostrannaia literatura“; printre ele romanul lui Petru Dumitriu, „Pasărea furtunii“ (apărut ulterior într-o ediţie de masă) şi romanul lui Titus Popovici, „Setea“. Am participat la multe dintre întîlnirile cu cititorii, pe care redacţia revistei, „Inostrannaia literatura“ le-a organizat atît la Moscova cît şi în alte oraşe ale Uniunii Sovietice. La aceste întîlniri, am auzit mereu exprimată aceeaşi dorinţă — perfect legitimă — a cititorilor de vîrste şi profesiuni diferite. Oamenii sovietici doresc foarte mult să citească în „Inostrannaia literatura“ noi opere de talent ale scriitorilor din ţările de democraţie populară, opere în care să se reflecte realitatea actuală a acestor ţări, modul cum se construieşte acolo socialismul, imaginea etică şi spirituală a oamenilor noi — eroi ai muncii, stăpîni şi constructori ai vieţii noi! Această dorinţă, bineînţeles, vizează în chip direct şi literatura romînească.

Dintre toţi scriitorii Republicii Populare Romîne, Mihail Sadoveanu se bucură, în ţara noastră, de cea mai mare popularitate. Nuvelele şi povestirile sale au apărut în mai multe ediţii, în diferite edituri ale U.R.S.S. Cititorii sovietici, educaţi în spiritul marilor tradiţii realiste ale literaturii ruseşti, gustă din plin realismul profund, plin de sevă, al lui Sadoveanu. De o deosebită răspîndire se bucură la noi romanul „Mitrea Cocor“, care de altfel a şi primit o înaltă distincţie internaţională. Criticii şi cronicarii literari sovietici au scris despre ea în repetate rînduri. Astfel, făcînd o amplă trecere în revistă a cărţilor pe care scriitorii din diverse ţări le-au scris în apărarea păcii, profesorul I. Anisimov s-a oprit asupra lui „Mitrea Cocor“, subliniind marea lui însemnătate în sens inovator. „Povestirea lui Sadoveanu este inspirată de noul care se dezvoltă în viaţa unei ţări ce a păşit pe calea socialismului. Patosul emoţionant al acestei opere constă tocmai în faptul că autorul înţelege şi descrie ca fiind ceva tipic, apariţia oamenilor noi, asemenea lui Mitrea Cocor, curajoşi constructori ai, vieţii, un fenomen firesc în noile condiţii sociale. Opera lui plină de talent povesteşte tuturor oamenilor cinstiţi de pe pămînt că graniţele acelei lumi noi, minunate, unde se înfăptuieşte eliberarea omului, se lărgesc din ce în ce mai mult“.

O înaltă apreciere a acordat critica sovietică şi romanului istoric al lui Sadoveanu, „Nicoară Potcoavă“. Astfel, analizîndu-l, criticul literar D. Mihalci remarcă acele noi trăsături care se manifestă în creaţia lui Sadoveanu — o atitudine activă, pasionată faţă de material, o confirmare hotărîtă a rolului poporului în istorie. „Sadoveanu a ştiut să zugrăvească destinele poporului său pe un fond istoric larg. El a înfăţişat printr-o largă desfăşurare epică imagini din trecutul ţării sale, care a ştiut să înfrunte greutăţile şi înfrîngerile şi să realizeze independenţa şi neatîrnarea sub regimul de democraţie populară“.

In „Manifestul Comunist“ se spune că din literaturile naţionale se formează literatura universală. Adîncul adevăr al acestor cuvinte este confirmat de întreaga viaţă literară a zilelor noastre, de creşterea continuă a legăturilor literare internaţionale, de cunoaşterea şi schimbul reciproc de valori între artiştii cuvîntului din diferite ţări. Dar, în zilele noastre, noţiunea de „literatură universală“ este mult mai complexă, mai bogată în conţinut decît pe timpul lui Marx şi Engles. Popoarele din diferitele continente, din ţările mici şi mari, conştiente de originalitatea lor naţională, ies în arena culturală internaţională, îmbogăţind literatura universală cu noi realizări creatoare. In zilele noastre nu se mai poate vorbi despre legile procesului literar universal fără a se ţine seama şi de ceea ce au creat şi crează, interesant şi valoros, scriitorii Romîniei. Acest lucru face ca importanţa cunoaşterii pe viitor a literaturii romîneşti să crească, nu numai pentru marele public cititor sovietic, ci şi pentru criticii noştri literari.

Tamara MOTILIOVA

„Sovietskaia Kultura“ din 17 octombrie a.c. publică în pagina I-a articolul „Planeta fără cazarme“ de Aurel Baranga, reprodus din „Gazeta Literară“.

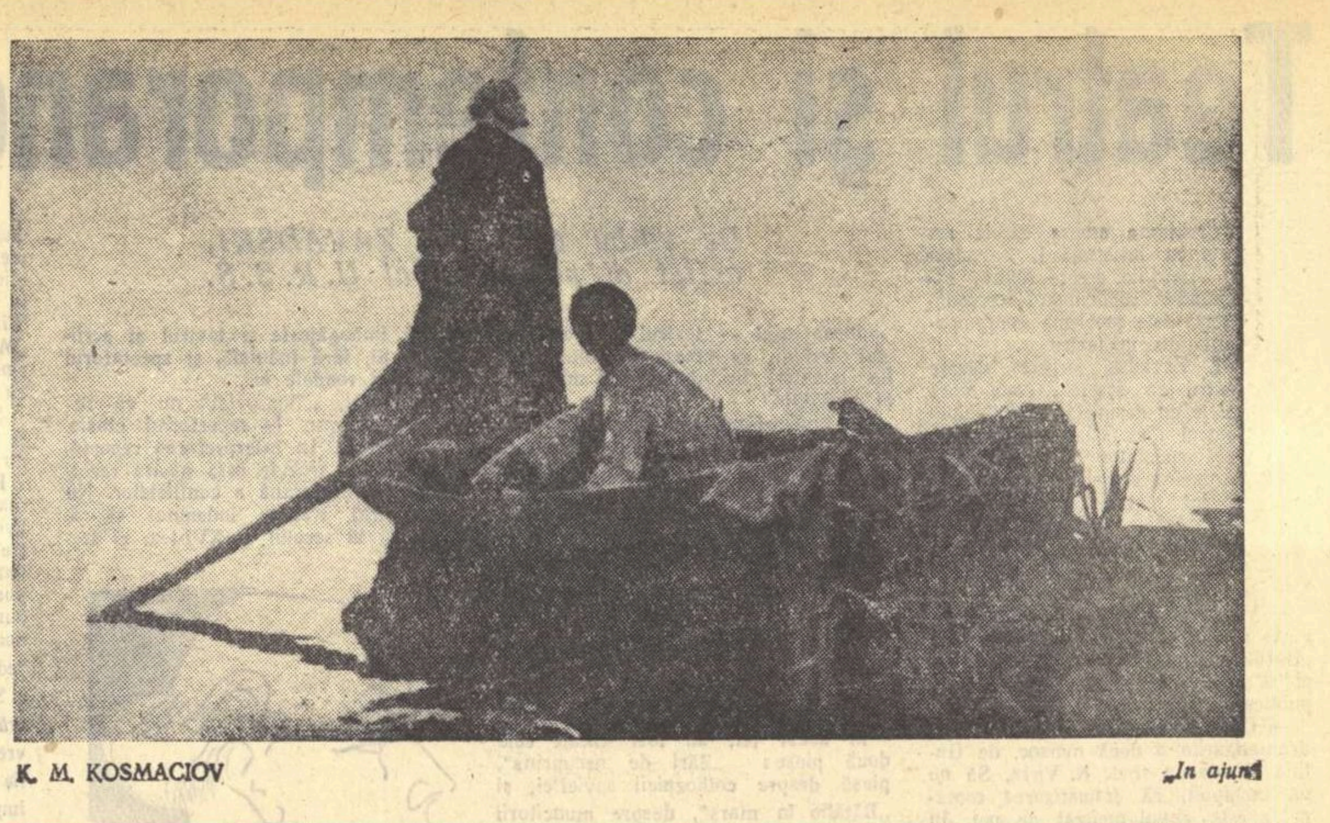
K. M. KOSMACIOV „In ajun“

„Schlamm“-ul de dincolo de Elbă...

Uneori trebuie să citeşti de mai multe ori ca să poţi înţelege. Un oarecare Ludwig Zind a declarat textual: „Sînt mîndru că şi eu am fost printre cei care au ucis în timpul războiului sate de evrei, spintecîndu-i cu drugi de fier“. Numitul Zind e un Herr. Un Profesor. Un fost Kammerad, cu domiciliul actual în Republica Federală Germană.

Oamenii înalţă monumente în amintirea victimelor nazismului, păşesc ameţiţi printre cuptoarele fostelor lagăre de concentrare, strîng pumnii şi îşi muşcă buzele: doamne, cum a fost oare posibil? Iar Herr Zind profită de „libertatea“ care domneşte în Republica Federală: „Sînt mîndru că eu...“.

Indată după război, unii au încercat să dea fiarei chip omenesc. Au rulat filme în care se puteau vedea SS-işti împărţind ciocolată copiilor din Harkov. S-au editat cărţi în care autorii dovedeau cu fapte că Hitler a fost un adolescent blînd şi visător. Se amintea că batalionul comandat de Theodor Oberländer împotriva locuitorilor paşnici din Lvov purta un nume poetic: „Nachtigall“. Ce crime poate săvîrşi o privighetoare?

Azi, un deceniu de frăţie N.A.T.O. pare să fi făcut inutilă masca. Filmele sugerează că un nou marş spre răsărit ar trebui încercat. D-l Strauss, ministrul vest-german al Războiului, consideră că Wehrmachtul a fost o armată umană. D-l Oberländer a ajuns ministru al persoanelor expatriate, refugiaţilor şi victimelor războiului... Şi vorbind în numele tuturor, Herr Profesor Zind simte că a venit timpul să se bată cu pumnul în piept: „Sînt mîndru că eu...“

Nu de mult, o ziaristă vest-germană a scris o carte în care arăta cu dovezi de necontestat că în organizaţiile federale de tineret se practică o educaţie tipic fascistă. Ziarista a fost chemată la telefon şi ameninţată cu moartea: „Am mai venit noi de hac şi altora...“ Fără să se intimideze, ea a cerut interlocutorului anonim să se prezinte la o confruntare deschisă. A venit un tînăr cu ochi albaştri, poate prea ţeapăn în mişcări pentru vîrsta lui, poate folosind un vocabular prea puţin intelectual, poate dînd dovadă de prea puţine idei...

Tînărul a trecut direct la ofensivă: „Cînd — a întrebat el — vor înceta toate aceste poveşti cu Maiadanek, Auschwitz şi celelalte? Se spune că au fost ucişi 6 milioane de evrei. Ei bine, noi avem dovezi precise: n-au fost ucişi decît 3 milioane...“

Era evident că tînărul nu poate spune ca numitul Zind: „Sînt mîndru că eu...“ Dar poate că se consolează cu gîndul că o va putea face mîine... Toţi — Herr Strauss, Herr Oberländer, Herr Speidel, ş.a. — nu fac decît să-i hrănească speranţa. In timp ce Herr Tiburtius, senator vest-berlinez pentru problemele învăţămîntului public, se întreabă cinic: oare ce motive există pentru ca „Mein Kampf“ să fie interzis în şcolile vest-germane? Chiar aşa: adică de ce în vitrinele librăriilor da, şi în şcoli încă nu?

Nu de mult, a apărut la Zürich o carte cu un titlu poate cam bombastic, deşi aparent inofensiv: „Limitele miracolului“. Citind-o, Herr Strauss, ministrul de Război vest-german, a exclamat entuziast: „Sînt întru totul de acord cu concepţia autorului!“ Autorul e un american, William S. Schlamm, al cărui nume — curioasă coincidenţă — se traduce în germană prin „noroi, mocirlă“. Noroiul vrea să murdărească pe toţi. Mocirla vrea să-i tragă pe toţi la fund. Iată cîteva (doar cîteva) dovezi, citate din sus-numita carte:

> *1. „Eu afirm că „dezbaterile atomice“ constituie cel mai dăunător scandal intelectual al vremurilor noastre. Lumea occidentală a îngăduit unor savanţi naturalişti şi nervoşi ca, din propriul lor sentiment de vină, să joace o festă fantastică, o festă ce ar putea face ca încleştarea lumii libere să se întoarcă împotriva Occidentului“.*
>
> *2. „Faţă de «adversarii morţii atomice», neînsemnaţi, incoerenţi şi flecari, nu nutresc nimic altceva decît dispreţ“.*
>
> *3. „Iniţiativa occidentală ar consta în aceea ca S.U.A. să încheie o alianţă cu Germania, astfel încît forţa de şoc germană împotriva Răsăritului să fie de nestăvilit... iar Germania, în alianţă cu America, ar putea să devină în sfîrşit ceea ce geografia şi istoria au predestinat-o: poartă a Europei ce poate fi zăvorîtă în faţa năvalei comunismului. Totodată însă şi poarta ce va deschide Europei calea spre spaţiul... imperiului sovietic“.*
>
> *4. „Occidentul poate supravieţui numai în cazul cînd face uz de întregul său potenţial tehnic, dar aceasta înseamnă în primul rînd arme nucleare... Asta chiar dacă data viitoare vor fi ucişi 200 de milioane de oameni, în timp ce ultimul război s-a soldat „doar“ cu 100 de milioane de victime“.*

„Sînt întru totul de acord cu concepţia lui Schlamm“, strigă entuziasmat Herr Strauss.

El pare a uita că în mocirla propusă de Schlamm te poţi cufunda uşor, cu totul, odată primul pas făcut...

El pare a trece cu vederea faptul că drumul spre răsărit a mai fost în trecut semănat cu morminte germane.

El pare a ignora cu totul faptul că primele victime din „cele 200 de milioane“ ar fi cîteva zeci de milioane de vest-germani.

Dar vest-germanii? Ei vădesc prea puţin intenţia de a se cufunda în Schlamm. Ei vădesc, dimpotrivă, din ce în ce mai mult, dorinţa — ilustrată de demonstraţiile antimilitariste şi antirăzboinice din R. F. Germană — de a asana mlaştina din care răspîndesc miasme ucigătoare Oberländerii, Speidelii, Straussii...

Pentru ca nici un Herr Zind să nu mai aibă prilejul să fie mîndru de crimele sale...

Radu ŢIULESCU

NOTE DE DRUM DIN ANGLIA

LOGICA ILOGICII

Cînd descinde din avion pe uriaşul aeroport de la Heathrow, ce deserveşte Londra, unul din primele lucruri pe care le face călătorul avizat este să pună mîna pe un mic pliant, elegant tipărit pe hîrtie velină, cu puţin text şi multe ilustraţii. Pliantul nu prezintă turistului colţurile pitoreşti ale Londrei şi nici localităţile istorice ale Engliterei. El este editat de Banca Angliei şi are un rol mult mai modest: să facă cunoştinţă străinului cu moneta britanică. Este o cunoştinţă lungă şi complicată, care începe acum, dar care, spre confuzia (şi paguba) vizitatorului, va cere încă multe zile şi săptămîni pentru a se desăvîrşi.

Din elegantul pliant, pe care începe să-l studieze încă în timpul drumului dintre aeroport şi oraş, călătorul află mai întîi un lucru pe care-l ştia de mult: că principala unitate monetară din Marea Britanie este lira sterlină. Pe englezeşte, lira se numeşte **pound**. Prescurtarea sa convenţională nu este însă p, ci L, iniţiala cuvîntului latin **libra**.

Pînă acum merge. Dar de la pound în jos încep dificultăţile. Covîrşitoarea majoritate a ţărilor îşi împart moneta de bază în o sută (celelalte în o mie) de subunităţi: un leu are o sută de bani, un franc francez — o sută de centime, o liră egipteană — o mie de piaştri. Lira sterlină (sau poundul, dacă preferaţi) este mai originală: ea are numai douăzeci de şilingi. Şilingul se notează prescurtat cu s. Logic, veţi spune dv.: s. de la şiling. Ei, uite că n-aţi ghicit! S-ul şilingului vine de la iniţiala altui cuvînt latin, **solidus**.

Şilingul se bucură de avantajul deosebit că are încă o prescurtare, un fel de prescurtare a prescurtării. Un preţ în şilingi niciodată nu-l veţi găsi notat cu s, ci cu cealaltă prescurtare, care este o linie oblică ce merge de sus în jos şi de la dreapta la stînga. Aşa: /. Prin urmare, cînd va vedea, pe un obiect dintr-o vitrină, un cartonaş pe care scrie 15/, călătorul va şti că preţul este de 15 şilingi, adică de trei sferturi dintr-o liră.

Nici acum nu este prea complicat? Staţi că acesta este de-abia începutul. Şilingul, la rîndul lui, se divide în subunităţi şi mai mici, pe nume **penny**. Penny-ul ăsta este o monetă deosebit de perfidă. In primul rînd, că are un plural neregulat: **pence**. In al doilea rînd, că e destul să se strîngă la un loc 12 pence, ca să şi formeze un şiling. (Mai ţineţi minte, sper, că 20 de şilingi fac o liră). In al treilea rînd, penny-ul se notează prescurtat cu **d**. D-ul provine din cuvîntul (da, tot latin) **denarius**.

Penny-ul nu este cea mai mică monetă cu care te întîlneşti în Anglia. Pentru a nu-l umili, probabil, britanicii l-au împărţit la rîndul său în jumătăţi şi sferturi, acestea din urmă purtînd, pentru mai multă variaţie, şi un nume special: **farthing**. Cu acesta, domnul fie lăudat, am atins treapta cea mai de jos a ierarhiei monetare.

Dar distracţia continuă la polul opus. In afara monetelor care există, în Anglia mai există şi monete care nu există. Dacă formularea vi se pare stranie, să ştiţi că nu e vina mea. Aţi pomenit vreodată să existe jumătate din ceva, în vreme ce acel ceva în întregimea sa, să nu existe? Şi totuşi, acesta este cazul cu un ban englezesc, destul de mărişor, din aliaj de cupru şi nichel, în valoare de 2 şilingi şi 6 pence (2/6d) care se cheamă, în traducere romînească, „juma' de coroană“. Coroana întreagă, ca monetă, nu există. A circulat şi ea cîndva, în urmă cu foarte mulţi ani, acum însă a rămas doar ca o piesă pentru numismaţi. In schimb, jumătatea ei se învîrteşte veselă între buzunare, tejghele şi case de bani, contribuind după puteri la zăpăcirea călătorului străin.

Există în Anglia şi o valoare monetară care este de-a dreptul fantomatică. E vorba de guinee. O guinee are 21 de şilingi, deci cu un şiling mai mult decît o liră sterlină.

Dar bancnotă sau monetă metalică în valoare de o guinee nu se află în Marea Britanie. Urma ei se pierde în negura vremurilor de mult apuse. Ceea ce nu împiedică pe negustori să afişeze foarte des preţurile în guinee, de dragul efectului psihologic asupra clientului. Calculul este următorul: dat fiind că guineea valorează un şiling mai mult decît lira sterlină, o marfă al cărei preţ este, de exemplu, 20 de guinee, constă în realitate 21 de lire sterline.

Dar ciudăţeniile Albionului nici nu încep, nici nu iau sfîrşit cu circulaţia fiduciară. Circulaţia pură şi simplă e la fel de riguros ilogică. In scrisorile sale din Anglia, Karel Capek spune că-i era frică să umble pe stradă la Londra, din cauza traficului extrem de intens al acestui oraş. Vizitînd Londra cu aproape un sfert de veac după marele scriitor ceh, am fost mai puţin izbit de numărul de vehicule (care nu mi s-a părut superior celui din alte mari capitale), cît de neverosimila îngustime şi întortochere a străzilor din plin centru al acestei metropole. Abilitatea de care dau dovadă şoferii marilor autobuze cu etaj, atunci cînd reuşesc să parcurgă strîmtele uliţe medievale, fără să strivească de zidurile caselor pe cei care umblă pe trotuare, această abilitate, zic, a depăşit de mult domeniul meşteşugului şi a intrat în cel al artei.

Dacă a scăpat nevătămat de sub roţile vehiculelor, călătorul străin la Londra se gîndeşte să sărbătorească acest eveniment. Zornăindu-şi în buzunar banii care i-au mai rămas după tristele sale experienţe monetare, el intră în ceea ce atît de demn se numeşte „public house“ (casă publică), deşi nu este decît o banală cîrciumă. Acolo, amintindu-şi că, în toate romanele englezeşti pe care le-a citit, această băutură nu lipsea de pe masa nici unuia dintre eroi — indiferent dacă erau pozitivi sau negativi — el comandă cu o voce fermă:

— Whisky and soda!

Deseori însă, în locul paharului cu licoarea ca chihlimbarul, chelnerul îi serveşte o explicaţie. Călătorul, uluit, pune o întrebare. Chelnerul, flegmatic, dă un răspuns. Călătorul, iritat, pune o a doua întrebare. Chelnerul, flegmatic, dă al doilea răspuns. Călătorul, sufocat de indignare, pune a treia întrebare. Chelnerul, flegmatic, dă al treilea răspuns... ş.a.m.d.

Iată care sînt replicile chelnerului în această discuţie: Da, sir, aici este o cîrciumă. Da, aici se vînd băuturi spirtoase. Nu, acum este ora 10 şi nu avem voie să vindem. Da, aici este o cîrciumă. Nu, nu putem vinde alcool decît între anumite ore. Da, aici este o cîrciumă. Nu, ar trebui să aşteptaţi pînă la ora 1, cînd avem iar voie să vindem alcool. Nu, nu are importanţă, dar aşa e legea. Da, este o lege foarte veche, dar e încă în vigoare. Da, aici este o cîrciumă. Nu, nu vă putem da nici măcar un păhăruţ mic de tot. Da, sir, aici este o cîrciumă...

Toate astea nu înseamnă că în Anglia n-ai voie să te îmbeţi decît între anumite ore. De îmbătat, poţi să te îmbeţi oricînd, dar numai între anumite ore ai dreptul să cumperi cu ce să te îmbeţi. Astfel încît, dacă eşti un cap organizat, n-ai decît să fii beat de la ora 10 şi să te trezeşti tocmai bine la ora 1, pentru a cumpăra o nouă provizie de combustibil, apoi să te returteşti pînă la viitoarea oră, cînd e iar slobodă vînzarea spirtoaselor.

Această schemă se poate realiza cu succes acasă. La localuri însă, după cum am văzut, lucrurile nu mai sînt atît de simple. Mi s-a întîmplat într-o seară ca, la orele 23 şi 59, chelnerul dintr-un restaurant unde mîncam, să-mi ia din faţă paharul cu vin din care abia sorbisem. Asta deoarece legea prevede că ora 12 noaptea trebuie să nu găsească nicio picătură de alcool pe mesele noastre. Cu cîte mii de picături de alcool ne-am îmbibat noi, cei din jurul meselor, pînă la acel sacru ceas, este o chestiune care nu mai priveşte legea.

Dar cea mai grea încercare pentru străinul care se găseşte în Anglia îl aşteaptă duminica. O lege multiseculară (poate chiar milenară) face din aceasta cea mai tristă zi a săptămînii, Duminica, adică exact ziua în care sînt liberi cei ce muncesc, nu există în toată Marea Britanie nici un spectacol de teatru, nici un concert, nici o întîlnire sportivă. Duminica este destinată „rugii şi reculegerii“. Şi dacă pentru rugă există biserici, pentru reculegere există cinematografe. Intr-adevăr, filmele fac excepţie de la legea de mai sus, pe bunul motiv că, pe vremea cînd a fost promulgată această lege, nu exista încă cea de-a şaptea artă. Asta înseamnă că, în ziua Domnului, poţi viziona filmul cel mai pornografic, dar îţi sînt interzise şi „Hamlet“, şi „Simfonia a 9-a“!

Cum se explică, se întreabă nedumerit călătorul străin, că într-o ţară civilizată cum e Anglia, domnesc legi, reguli şi uzanţe pe care viaţa le-a făcut de mult caduce? Cîtă lipsă de logică în toate acestea! se simte el tentat să exclame.

Ei bine, nu, naivule călător! In această aparentă ilogică, există un dur sîmbure logic, familiar tuturor celor ce sprijină vechile rînduieli: ori ce schimbare este primejdioasă. E mult mai uşor să păstrezi vechiul integral, congelat în toate detaliile sale, chiar cele mai ridicule, decît să-l desgheţi pe ici, pe colo. Primenirile, odată începute, cine ştie unde pot duce!

De aceea, împreună cu cei care, iubind **good old England**, — buna şi bătrîna Anglie — iubesc de fapt tot ce este rînduială strîmbă, dar veche, strigă şi tu călătorule: Trăiască defuncta guinee, cu cei 1008 farthingi ai ei! Trăiască regulele de circulaţie ale secolului XII! Trăiască legea tristei duminici! Trăiască **good old England**, care pentru burghezia engleză este **good** numai atîta vreme cît e **old**!

N. MINEI

Scurt

● După absolvirea Facultăţii de litere, în specialitatea limbilor orientale, Eliane Jaquet a călătorit timp de un an prin Uniunea Sovietică. Impresiile de călătorie ale proaspetei absolvente au fost reunite în volumul „Patru anotimpuri în U.R.S.S.“ (Editura „Pierre Horey“). Cartea a atras atenţia criticii şi a publicului cititor, datorită evidentelor calităţi literare ale acestui reportaj improvizat, în care spontaneitatea, fineţea observaţiei şi prospeţimea stilului servesc la răspîndirea cunoştinţelor despre oamenii sovietici în rîndul cititorilor francezi.

● In Statele Unite a izbucnit un nou scandal literar, provocat de refuzul poştei americane de a distribui destinatarilor circularele publicitare prin care un „club al cărţii“ american îşi invită membrii să cumpere versiunea integrală a romanului lui D. H. Lawrence: „**Amantul doamnei Chatterley**“. Cartea a fost considerată de administraţia poştelor drept „o operă obscenă şi trivială“. Clubul a dat în judecată poşta şi la proces au pledat în favoarea difuzării romanului „doi dintre cei mai celebri critici literari din Statele Unite“. Revista „L'Express“ acordă două pagini într-un număr recent relatării pledoariilor din instanţă. Unul din cei doi critici celebri afirmă că adevăratul caracter al cărţii nu e obscenitatea, ci „fondul ei de filozofie socială şi morală“. „«Lawrence, zice criticul, socoate că corpul şi spiritul nu trebuie să existe separat, aşa cum se întîmplă în condiţiile artificiale ale civilizaţiei noastre mecanizate. Soluţia problemelor noastre consistă aşadar într-o întoarcere la omul «natural»“, ceea ce, afirmă el, demonstrează în fond cartea încriminată. Argumentele criticului au cîntărit greu în balanţa judecăţii şi instanţa a hotărît în unanimitate remiterea procesului unui for superior.

Din punctul său de vedere, criticul american are dreptate. Dacă „Lolita“ a fost decretată o capodoperă literară şi e zelos popularizată în Statele Unite, de ce atunci matura doamnă Chatterley să nu se bucure în aceeaşi ţară de acelaşi regim? E o chestiune de principiu...

● „WÖRTERBUCH DES UNMENSCHEN“. — „Dicţionarul neomului“ aşa se intitulează lucrarea lexicală întocmită de lingviştii Sternberger, Sorz şi Süsskind, publicată de o editură din Hamburg. Este vorba de trista moştenire lingvistică a hitlerismului. In prefaţă, autorii arată că, de pe urma a 12 ani de nazism, persistă în vorbirea curentă în scris, în limbajul administrativ al agenţilor de publicitate, al vînzătorilor, al funcţionarilor, elemente de limbaj, de ton şi de vocabular hitlerist. Menirea acestui lexicon este tocmai aceea de a avertiza publicul, îndemnîndu-l a elimina din vorbire monstruoasele formulări.

Unii politicieni occidentali mai agită încă ideea războiului.

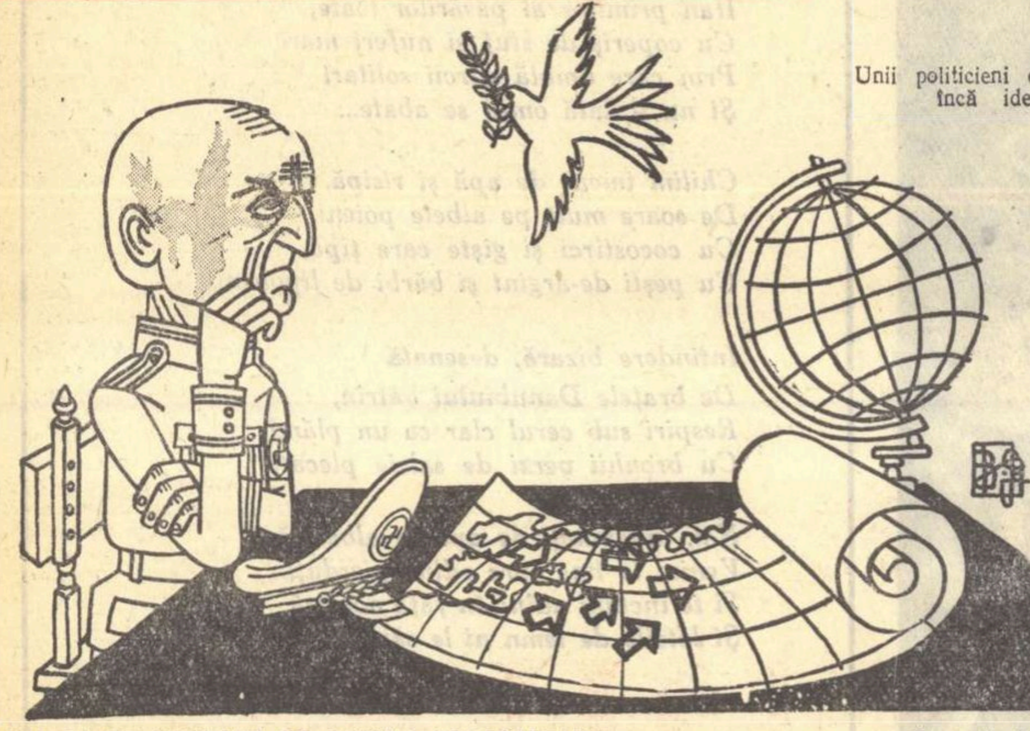
O UMBRA DE TRISTEŢE PE FIGURA GENERALULUI

Desen de BENEDICT GANESCU

Săptămîna

Manie

Forestal şi Dulles au încă urmaşi. Misiunea lor e mai dificilă ca oricînd mai ales după vizita lui N. S. Hruşciov în S.U.A. De aceea, limbajul lor evoluează, se adaptează noii situaţii internaţionale. Sînt siliţi să vorbească de acorduri internaţionale posibile, de întrecerea paşnică şi, mai cu seamă, să găsească noi definiţii, „actuale“, războiului rece.

In „Newsweek“, Ernst Lindley descoperă că „întrecerea paşnică = toate formele de luptă pînă în pragul războiului“. Sau, ca să sintetizăm în noua şi originala formulă post-dullesiană, ne-am afla în prag paşnic al războiului. Şi, pentru ca să nu existe nici o confuzie, Lindley recomandă diriguitorilor S.U.A.: „Să menţinem programul nostru militar la cel puţin nivelul actual“ (subl. ns.).

Lindley, ca şi alţi promotori ai războiului rece, trăieşte un coşmar: coşmarul dezarmării generale şi totale.

„Refuz cuvîntul pace“

Un coleg al ziaristului Lindley, deputatul francez Jean-Baptiste Biaggi, a rostit în Adunarea Naţională a Franţei un discurs memorabil în problema Algeriei. Esenţa discursului, dacă se poate vorbi de esenţe în frazeologia fascistă, este următoarea: „Refuz cuvîntul pace — oricine ar fi cel care îl foloseşte — deoarece acest lucru a costat prea mult Franţa, mai ales la Geneva“.

Se poate afirma cu greu că Biaggi este un urmaş al lui Voltaire sau Descartes. Raţiunea nu-i este însuşirea caracteristică. „Refuz cuvîntul pace“ este replica omului din catacombe sau al urmaşului său hitlerist, oberfuhrerul abatoarelor de vieţi omeneşti. Audin, Alleg, torturile şi schingiuirile din Algeria nu nelinişteşc conştiinţa lui Biaggi. El e împăcat cu ce „a costat prea mult Franţa“.

Rasa umană

Luciditate. E un termen care se potriveşte unor atitudini mai realiste, care s-au multiplicat în ultimul timp în S.U.A. Cunoscutul ziar american New York Times se pronunţă cu totul altfel în problemele păcii şi ale războiului, decît a făcut-o nu de mult în coloanele sale. Cităm: „Există o tendinţă de a vorbi despre dezarmare, ca şi cînd ea ar fi aceeaşi veche problemă care ne-a stat în faţă cu o generaţie sau două în urmă. Bineînţeles, nu mai este vorba de acelaşi lucru. Nu mai este vorba de o problemă de a economisi bani pentru şcoli, locuinţe, parcuri sau de un nivel mai ridicat de trai. Este vorba despre problema centrală a supravieţuirii omenirii, a supravieţuirii ruşilor, a supravieţuirii comunismului ca şi a supravieţuirii americanilor, englezilor, francezilor. Este vorba de o campanie împotriva tuturor forţelor răului din întreaga lume, al cărei rezultat va fi victoria sau înfrîngerea, nu numai a unei singure naţiuni sau a unei singure alianţe, ci a întregii rase umane“.

De supravieţuirea comunismului să nu se îngrijească New York Times, că de triumful lui are grijă istoria. Dar, împreună să ne gîndim şi să acţionăm pentru rasa umană...

Operele nebunilor

Cunoscutul scriitor Alberto Moravia a publicat într-un ziar italian un studiu despre originile artei abstracte. El a constatat că într-un azil de alienaţi mintali din Verona, 20 de pacienţi, care n-aveau înainte nici o predispoziţie sau contingenţă cu arta, au început să realizeze picturi abstracte. De unde concluzia: pînzele abstracte sînt opere ale nebunilor. Şi generalizarea filozofică: „arta abstractă corespunde unui anumit moment istoric, cînd se constată prăbuşirea culturii, negarea trecutului şi ruptura cu raporturile tradiţionale între viaţă şi realitate“. La care am adăuga:

Ferice de nebunii abstracţi şi vai celor ce privesc pe abstracţii nebuni.

Ion MIHAILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef, adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct); CICERONE THEODO'ESCU, I N VITNER.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 44 (294) — Joi 29 octombrie 1959

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

KIEV. Piața Kalinin și Kresciatik

Constructorii

de **MARGARITA ALIGHER**

Arhitectura — legea ei deplină —
poetul a-nțeles-o — și a trecut-o-n carte.
Stau versurile — zvelte coloane de lumină —
și sprijină o boltă fără moarte.
Trec împărații... anii, vremea-i poartă.
Respiră-ncet. Privește-aceste dale.
Poeme stau — marmoreeană poartă.
Se-nalță arcuri triumfale.
Poeme, drame, tomuri încercate
de vîntul timpului, adeseori cumplit.
Și temple, și castele, și palate,
și case simple pentru locuit.
Voi, mozaicuri roze și albastre,
Carrară, tu, — și tu, granit!
Nume perfect, și veșnic, și vestit,
V-am conferit, tezaure-ale noastre...
Dar, meștere, dibaci cum ești, tu știi,
Tu, meștere, mult priceputul,
că sînt pe lume-atîtea materiale vii:
Pămîntul, cărămida, lemnul, lutul.
Și vremurile știu și ele
de-a meșterilor anonimi corvoadă grea
care înalță viguroase schele
fără de care templul și casa s-ar surpa.
Versuri-tranșei, și versuri-adăposturi,
La Moscova, la Stalingrad, în toi,
Sub bombe v-ați aflat înalte rosturi,
ați ars și ați învins tot voi.
Versuri de foc, urmașe-aveți și-acum,
Apar, ici-colo, astăzi ca și ieri,
Și vă respect cînd vă-ntîlnesc în drum,
versuri-barăci adăpostind brigadieri.
Versuri ce-nalță școli, grădini,
Uzine; și, în parc, pun trandafiri...
Și, poate că anii șterg, senini,
Urmele lor, din scîndura clădirii.
Modestă muncă, plină de curaj,
fără zorzoane inutile!
Dar sînt și versuri plate, de placaj,
ce nu pot folosi acestor zile:
Melancolie fără rușine, goală, vană,
ce, peste sens, un praf sălciu aruncă...
Nu vă certați cu astfel de versuri, de pomană!
Păstrați-vă, întreagă, puterea pentru muncă.

In romînește de NINA CASSIAN

Pentru o conferință a păcii

Trăim un moment în care toți oamenii doritori de pace din lume — cei care au nutrit permanent nădejdea că războiul poate și trebuie să fie oprit, cei care au militat ani întregi pentru îndepărtarea amenințării lui — se simt mai aproape decît oricînd de împlinirea aprinsei lor năzuințe. Și nu numai atît; chiar scepticii, pesimiștii, dezorientații, văd acum mai clar că pacea poate fi realizată în această lume.

Vizita pe care Nikita Sergheevici Hrușciov a făcut-o în Statele Unite ale Americii a avut o înrîurire covîrșitoare asupra opiniei publice mondiale. Ințelepciunea, adevărul tezelor susținute de N. S. Hrușciov, larga umanitate din care au izvorît generoasele sale propuneri, au înlăturat multe false înțelegeri și au dizolvat multe opoziții. In continuarea unui șir întreg de propuneri constructive expuse rînd pe rînd de Uniunea Sovietică, în dorința unei înțelegeri de natură a da lumii liniștea de care are nevoie progresul făpturii omenești, Nikita Sergheevici Hrușciov a venit cu admirabila idee a dezarmării totale, care ar scăpa omenirea cu desăvîrșire de cumplita primejdie a războiului, a distrugerii atomice, a întoarcerii civilizației cu sute de ani în urmă.

Pe drumul către realizarea dezarmării totale, a acestui suprem deziderat al omenirii iubitoare de pace, conferința la un înalt nivel este menită a aduce o contribuție hotărîtoare la stabilirea unei păci trainice. Opinia publică mondială cere cu fermitate convocarea conferinței la nivel înalt.

Necesitatea convocării conferinței la nivel înalt este demonstrată de însăși situația politică internațională care se îndreaptă spre o destindere generală; spre consolidarea definitivă a păcii în lumea întreagă.

In epoca în care omul a deschis cu mîinile lui porțile cosmosului, în care știința a realizat mijloace de cunoaștere a ceea ce părea sortit unei eterne ignorări, în epoca în care orizontul nostru spiritual se lărgește nemăsurat, e firesc să dorim mai mult decît oricînd condițiile necesare de a sui în tihnă treptele pe care noi înșine ni le clădim.

Vizita pe care tovarășul Hrușciov o va face în Franța, nădăjduim că va aduce o nouă lumină în problemele care mai pot încă păstra în unele spirite unghiuri și fețe întunecate. Poporul francez, pe care l-am cunoscut odinioară ca pe un popor cald și logic, va fi, desigur și de data asta la înălțimea trecutului său, a acelui trecut în care a luptat pentru libertate și pentru progres. Cuvintele lui N. S. Hrușciov, vor cădea, ca o sămînță în pămîntul rodnic. Ceea ce așteaptă omenirea în clipa de față, ca să poată respira în voie și ca să se poată bucura în voie de propria ei creștere, este, pentru asigurarea păcii, conferința la nivel înalt. Amînările, tergiversările, nu sînt un semn nici de cumințenie nici de bună voință, nici de dragoste pentru milioanele de oameni care muncesc, construiesc și năzuiesc spre clipa în care vor spune: „ceea ce fac acum, va dura! — ceea ce cresc lîngă inima mea, va trăi!“ Amînările și tărăgănelile în această privință nu constituie decît întinderea unei coarde care și așa a fost prea mult întinsă, tocmai acum cînd există atîtea temeiuri pentru lichidarea totală a primejdiei războiului.

Milioane de oameni din întreaga lume cer pace și dorința lor trebuie să aibă întîietate față de orice alte considerente.

Lucia DEMETRIUS

UN IMN UMANITĂȚII

O carte trebuie să însemne o certitudine, adică o luptă la capătul căreia artistul deschide în fața lumii o nouă frumusețe. O carte trebuie să fie o victorie. Partizan al Revoluției, dușman al lipsei de răspundere față de soarta umanității, Nikolai Ostrovski, în puținele zile pe care le mai avea de trăit, se străduia să comunice oamenilor certitudinile la care ajunsese. Era în această hotărîre și conștiința unui mare artist, și conștiința unui mare luptător. Aproape întreaga literatură burgheză, înțelesese multe lucruri minore, dar tînărul care se dedicase cu trup și suflet cauzei comunismului înțelesese adevărurile fundamentale, adevărurile ideologiei clasei muncitoare. Artistul și luptătorul se contopiseră organic. Și din această contopire organică a ieșit unul din cele mai uimitoare strigăte ale umanității (orice carte mare e un strigăt al umanității), o carte care demonstra că adevărata fericire individuală se confundă întotdeauna cu fericirea tuturor oamenilor muncii.

Intreaga literatură sovietică este un imn închinat puterii și nobleței omului, ideilor atotbiruitoare ale comunismului. Vor trece anii și multe din dramele egocentrice ale literaturii burgheze vor cunoaște cea mai deplină uitare, se va așterne peste ele o liniște perfectă pe care nici o aducere aminte n-o va tulbura, dar cărți ca „Așa s-a călit oțelul“ sau „Infrîngere“ vor înfrunta veacurile. „Infrîngere“, pe care o cred una din cele mai mari cărți ale lumii, e un cîntec închinat luptătorilor comuniști care se depășesc pe ei înșiși, își înfrîng propriile lor slăbiciuni în numele revoluției. Ei devin mai puternici fiindcă așa o cer interesele colectivității. Crezînd în revoluție, ei devin mai puternici și mai nobili. Asprimea revoluției capătă o înaltă măreție, devine expresia celui mai înalt umanism. In această asprime a revoluției, deslușim de fapt grija cea mai adîncă față de soarta omului, veghea cea mai atentă față de somnul copiilor. Ura față de dușmanii revoluției este expresia unei umanități active, care nu mai putea suporta exploatarea omului de către om. A iubi omul înseamnă a lupta pentru revoluție.

Literatura sovietică, literatura realismului socialist triumfător, este literatura pe care o așteaptă omul, de care el are absolută nevoie în lupta pentru desăvîrșirea sa. Cartea sovietică, cu nobilele ei aspirații, corespunde unei nevoi lăuntrice a cititorului. Nu cred că vreun cititor sensibil de pe întinsul lumii așteaptă cu sufletul la gură un nou roman pornografic sau o nouă dramă penibilă. Sînt convins că orice cititor de pe întinsul lumii simte nevoia unei cărți și încă a unei noi cărți care să-l ajute să trăiască mai frumos.

„Pămînt desțelenit“,
„Cimentul“,
„Infrîngere“,
„Așa s-a călit oțelul“...

toate aceste nemuritoare cărți, cărți puternice și adevărate, au intrat în conștiința oamenilor. Cînd întîlnesc un om puternic, convins de frumusețea ideilor comunismului, mă gîndesc întotdeauna și la aceste cărți.

Teodor MAZILU

REFLECȚII PE MARGINEA UNEI PIESE

Orice spectacol al Mossoviet-ului e un eveniment artistic deosebit și emoționant. Mi-amintesc impresia fulgurantă pe care ne-a transmis-o în primul său turneu „Uraganul“. Dintre cele patru piese reprezentate anul acesta, toate patru de o înaltă și nobilă ținută artistică, sînt încredințat că „Bătălia în marș“ a constituit, prin pluralitatea demonstrației, spectacolul cel mai interesant. Afirmația implică o mare răspundere, dacă ne gîndim că piesa Galinei Nicolaeva lua startul alături de „Nevestele vesele“ și de „Mascarada“ lui Lermontov. Și totuși, am sentimentul că nu greșesc, de vreme ce „Bătălia“, piesă de stringentă actualitate, a reușit să desființeze pragul dintre scenă și sală, să coboare în public, să-l implice în desfășurarea gradată a dramei, să facă din spectator un participant activ în ciocnirile dintre eroi, dîndu-i sentimentul, primordial în teatru, că arbitrează un profund conflict moral.

Meritul e cu atît mai mare, al lucrării și al spectacolului, cu cît, despuiată de sensuri, descărnată și analizată dintr-un unghi îngust, piesa poate fi redusă la o schemă știută: un inginer care se luptă pentru promovarea noului, un director rămas în urmă, sclav al unor fetișuri depășite, un secretar de organizație, ezitant o vreme între cele două poziții, luminat ulterior, și care-l ajută pe cel ce luptă pentru promovarea noului ca să-l învingă pe cel ce se opunea. Aceasta ar putea să fie schema. Dar despre asta e vorba? Asta e piesa și acesta e spectacolul? Ceea ce convinge, farmecă, emoționează, trezește reacții și pune pe gînduri — de aici valoarea profund educativă a lucrării operînd cu uneltele strict specifice artei — e amănuntul de viață, adevărul și autenticitatea lucrării.

Publicul participă la „Bătălia în marș“ cu încredințarea că asistă la desfășurarea unor episoade din legenda micilor sau marilor bătălii în care a fost nu o dată angrenat, că e convocat la un spectacol-miting de care depinde propriul său destin.

Această veridicitate a faptelor, a întîmplărilor, a eroilor prinși în chingile unui conflict — pe care nu o dată, la o temperatură mai înaltă sau mai scăzută l-am trăit fiecare dintre noi, — dă valoarea artistică și emoțională a „Bătăliei în marș“. Așa stînd lucrurile, se impun serioase meditații. De la o vreme, unii critici și dramaturgi obiectează unora dintre lucrările noastre de teatru prezența unui tipar, a acestei scheme pe care am amintit-o mai sus. Să chibzuim însă după ce am văzut „Bătălia“. Atunci cînd o piesă e realmente slabă, neconvingătoare, dînd impresia artificialului, a „făcutului“ sau a „deja văzutului“, de vină e schema? *Cred că de vină e faptul că piesa respectivă nu oferă* decît *schema. In definitiv, stau și mă gîndesc, — toate piesele, și nu numai piesele, pot fi reduse la o schemă, la un tipar, la un șablon, la un rudiment de schelărie. Am înaintea ochilor orașul cu miile și cu zecile de mii de case care-l populează.*

Dacă ții să reduci lucrurile la o esență aparent fundamentală, dar neesențială, orice casă are o schemă: o fundație, cîțiva stîlpi de beton, planșeele, zidurile despărțitoare, acoperișul. Dar aceasta e casa? Sigur, dacă un constructor s-ar rezuma doar la prezentarea unui tipar abia însăilat de casă, e limpede că ar întîmpina protestul îndrituit al locatarilor. Dar lucrările nu se opresc aici. Apare tencuiala și fațada gîndită cu gust, ferestrele încheiate bine, ușile temeinice și pardoseala primitoare, ascensoarele, avioane domestice, și în acest chip casa are și ea implicată, în adîncurile ei, un tipar și o formulă, devine altceva decît o schemă, devine o casă cu fața, personalitatea și sufletul ei. Mergînd mai departe, pot fi surprinse asemănări analoage în domeniile cele mai complicate: omul, alcătuirea cea mai complexă a universului nostru, poate fi redus și el la o schemă: un aparat respirator, unul nervos, rețeaua de sînge, un tub digestiv. Dar ăsta e omul, și mă întreb, care concetățean de-al nostru — oricît de rudimentar — poate fi definit doar prin atributele schemei biologice? Să ne întoarcem deci la dramaturgie. Ceea ce constituie deficiența pieselor noastre nerealizate nu e existența schemei, ci faptul că autorii s-au oprit, dintr-o mie de motive, dintre care primul tot cunoașterea superficială și turistică a vieții rămîne, numai la schemă. *Casa în care am fost poftiți n-a avut de multe ori decît fundația, cîțiva stîlpi și poate un planșeu. In orice caz prea puțin ca să locuiești acolo cu plăcere și confortabil. Lucrurile mi se impun cu atîta evidență, încît însăși fabricarea și vehicularea termenului* schemă *începe să mi se pară arbitrară și neconformă. Să ne explicăm în continuare: înfruntarea dramatică a noului cu vechiul la fiecare pas, în viață, e schemă? Și poate fi sancționată cu un termen peiorativ una din legile de bază ale dezvoltării societății omenești?*

Unii dintre scriitorii care reușesc numai parțial în operele lor sînt înclinați, am impresia, să caute pe vinovații eșecurilor lor nu în laboratorul propriei lor creații, ci în modelul de viață pe care l-au prezentat schilodit și simplificat.

Orice s-ar spune, o asemenea reacție mi se pare excesivă.

„Bătălia în marș“ a Mossoviet-ului are meritul de a fi arătat că nu există schemă, atunci cînd tiparul e adînc îngropat în oceanul tălăzuit, viu, contradictoriu, în continuă frămîntare și fierbere a vieții.

Schema trebuie dizolvată ca sarea în apa mării. Și să ne gîndim că, fără sarea ei, orice mare ar fi un cazan cu mortăciuni.

Aurel BARANGA

BENC IOSIF „Primul la întrecere“

NICOLAE HILOHI „Cîntec pentru marea sărbătoare“

SPASIBO, ZAVADSKI!

Am văzut multe „Neveste din Windsor“, dar nici unele n-au fost atît de generos vesele și spirituale ca „Nevestele“ prezentate de Zavadski. Spectacolul acestui mare regizor a fost uluitor. A fost — la finele unui turneu de prestigiu — marea surpriză și apoteoza acestui turneu. Fantezia risipită în spectacol și explozia neîncetată, timp de patru ore, a jerbelor de artificii de măreție artistică, a dat spectacolului o magnificență sărbătorească, creîndu-i patru dimensiuni. Nu s-a mai jucat piesa dincolo de rampă, căci s-a jucat fără acest canon secular. Teatrul s-a jucat, de data aceasta, în mijlocul publicului și publicul a constituit — într-un chip magistral încadrat — marea figurație a acestei piese cu patru dimensiuni, căci acțiunea se plimba volumetric, pe linia ochilor ori pe axul sălii, sub cupola scenei ori în subsolul acesteia...; spectacolul lui Zavadski este unul dintre spectacolele care trebuie înregistrate de istoria teatrului, în coordonate.

Teatrul, în concepția lui Zavadski, nu este numai un atelier de meșter ori laboratorul lui de creație, ci este „un loc în care să se adune oamenii și să se bucure împreună“, așa cum ne-am bucura, noi, fericiții lui spectatori. Concepția aceasta nouă despre teatru ca loc de mare sărbătoare n-am întîlnit-o în cariera mea decît atunci cînd în mijlocul nostru se afla geniul unui mare creator. Geniul acesta a plutit în memorabila seară din 23 octombrie 1959, sub cupola teatrului în care Shakespeare a izbutit să fie nu numai genialul clasic cunoscut, dar și un mare contemporan revelat de Zavadski. Nu cunosc decît doi mari artiști care au revelat spiritul contemporan al marelui Will, un englez și un rus: sir Laurence Olivier și tovarășul Iurii Zavadski*).

Deși această problemă, a contemporaneității textelor clasice, mă frămîntă de multă vreme și generează dezbateri largi, — din motive tehnice! — n-am să marchez decît unele din aspectele multiple, magistral expuse de Zavadski în spectacolul său. După trei secole și jumătate, regizorul Mossoviet-ului descoperă nota esențială a spectacolului shakespearean, umorul larg popular, veselia spirituală și ștrengară, bucuria dragostei de viață.

De obicei, „Nevestele vesele din Windsor“ n-au făcut decît un succes de prestigiu, indiferent dacă Falstaff ori doamnele Page și Ford erau interpretate de actori geniali. Zavadski n-a mers pe linia măiestriei individuale, ci pe aceea a măiestriei unitare a spectacolului, montîndu-l cu actori din generația celor care au cedat pasul fie celebrității, fie tinereții. Dar succesul lor colectiv a fost uluitor! Cum se explică forța artistică a spectacolului în care actori neconsacrați au făcut creații magistrale? Pentru că în montările viitoare ale „Nevestelor vesele“ se va putea spune: înainte sau după Zavadski! Vechile montări porneau de la premisa fundamental greșită că mediul (spiritual și social) al acțiunii este „de casă mare“, încît Falstaff devenise un prinț decăzut iar „cumetrele“ lui Shakespeare se prezentau în fața spectatorilor ca în audiență la regina Elisabeta I a Angliei.

Independența creatoare a lui Zavadski a găsit drumul direct la inima piesei, miezul ei popular și, sfidînd „tălmăcirile“ afectate, intimiste, nobiliste, a resuscitat spiritul curat shakespearean al acestei briante comedii, al acestei desfătătoare petreceri populare. Iar caracterul inovator al montării stă în prelungirea judicioasă a tradiției elisabethane în contemporaneitatea noastră. Aici este cheia marii biruințe, căci Falstaff și lumea lui din Windsor nu prefigurează (la scară redusă) Curtea Angliei, ci un anumit mediu social cu o anumită mentalitate, cu rezonanțe în timp. Ca să-i dea rezonanța contemporan-actuală, era necesar — analizînd temeinic opera și timpul — să-i afle rezonanța ei contemporan-elisabethană. Shakespeare și-a întîlnit personajele în hanurile și tavernele din partea de sud a Londrei, unde visurile și fărădelegile își împleteau destinele. Aci s-a născut și teatrul, în această perioadă, sub auspiciile oamenilor simpli din popor. Din spiritul lor ascuțit, din apostrofa și epigrama lor, din cîntecele lor de petrecere ori de protest s-a alimentat fantezia creatoare a poeților. In acest mediu și în această lumină a istoriei, Zavadski a plasat comedia lui Shakespeare demonstrînd că, redîndu-i unei opere clasice autenticitatea, opera își poate găsi corespondența în contemporaneitatea noastră, după ce a plivit coroana bătrînă dar încă vie a piesei de frunzele ei tomnatice, operînd pe alocuri ori comentîndu-i textul din cînd

Ion FINTEȘTEANU
Artist al poporului

(Continuare în pag. 7)

---

*) In căutările mele pentru revelarea spiritului contemporan molieresc în „Tartuffe“ pe care-l pregătesc la Teatrul Național, latura aceasta mi-a descoperit-o acel Tartuffe-rege (Richard III) al lui Olivier și viziunea mea globală mi-a confirmat-o biruința lui Zavadski.

CRONICA LITERARĂ

TEODOR MAZILU:

„Bariera"

Spuneam că „Bariera" e o evocare a suburbiei bucureștene în timpul războiului, o suită de momente și portrete concentrate în jurul figurii muncitorului comunist Vițu care este, de altfel, marea reușită a cărții. Umorul lui Vițu e polivalent, manifestare a spiritului critic, eliberare de pasiuni achizitive, superioritate a criticii proletare față de moravurile ticăloasei burghezii. Admirăm la acest erou liniștit complexitatea armonioasă a caracterului. E vorba nu numai de o multiplicitate de calități, dar și de capacitatea de a manifesta fiecare dintre calități în momentul, în situația care cere anume acea calitate și nu alta. Vițu știe, cu o înțelegere fină și repede a situației, cînd și cu cine să fie ironic sau blînd sau dur, într-o adecvare suplă a calităților la concretul psihologic. Actul său e necesar, prompt și eficace.

Ar fi greșit să vedem la acest revoluționar un simplu mimetism social, puterea de adaptare a carieriștilor sau a celor slabi. Vițu e un adaptabil superior, un om care nu numai că înțelege realitatea în contextul ei intim, concret, dar luptă pentru transformarea orînduirii nedrepte, bazată pe exploatare. Comunistul Vițu e un caracter, un om adică, stăpîn pe reacțiile lui, cu păreri formate, bine gîndite, în toate chestiunile importante. Umorul lui Vițu este rîsul omului superior situației, dominînd-o prin inteligență, modificînd-o, în sensul principiilor, prin forța morală. De aici, superioritatea umorului său.

Inteligența lui Vițu se exercită permanent, e o relație permanentă a lui cu lumea. Admiri la el acea atenție neîntreruptă și fără efort: „Totdeauna i se întîmpla ceva pe drum. Era atent la tot ce vedea, îi plăcea să povestească cele văzute la toți ai casei. — Să vedeți ce am pățit în colț la Sebastian..." Nea Vițu împărțea imediat fiecare observație sau impresie. „Asta e bună de Fănică, o să rîdă, e de-alea care-i plac lui..." „I-o spun Răditei (...)". „Nea Vițu se amuza pe socoteala oamenilor cărora nu li se întîmpla nimic pe drum." Sau: „De la fabrică și pînă acasă, la capătul Broscăriei, nea Vițu făcea drumul pe jos; era distracția lui". „Cum deșteptăciunea i se părea mai firească, mai la mintea omului, nutrea un fel de admirație pentru autorii acestor cugetări, nerozia apărîndu-i ca o taină de neînțeles". Viața muncitorilor, în acele timpuri, era deosebit de grea, mizeriei cronice adăugîndu-i-se cele provocate de război. In descrierea vieții mahalalei, autorul e departe de a fi idilic. Dar în „Bariera" nu domină, nu sufocă atmosfera apăsătoare a mizeriei; eroii pozitivi ai lui Mazilu domină ei, prin demnitatea lor, prin mîndria lor de clasă, prin conștiința lor proletară și mai ales prin credința într-o lume mai bună, suferințele unui cotidian tern. Căci Vițu este mai ales o întruchipare a demnității proletare. El nu e un erou mohorît și chiar în cele mai teribile clipe privește limpede, demn, firesc, ca un om care a depășit frica și durerea.

In cronica la „Galeria palavragiilor" spuneam — dacă-mi este îngăduit să mă citez: „Eroul pozitiv al lui Mazilu e de un eroism calm, un patetic sobru, cu o generozitate spontană, negesticulativă. Ce păcat însă că acest erou e de-abia ghicit, reconstituit prin deducție de cititor". Acest erou dedus, intuit de-abia în „Galeria palavragiilor", devine în „Bariera" o prezență literară remarcabilă ale cărei trăsături confirmă caracteristica de mai sus. Și acest erou, care însumează atîta umanitate — umbră luminoasă — ne rămîne drag.

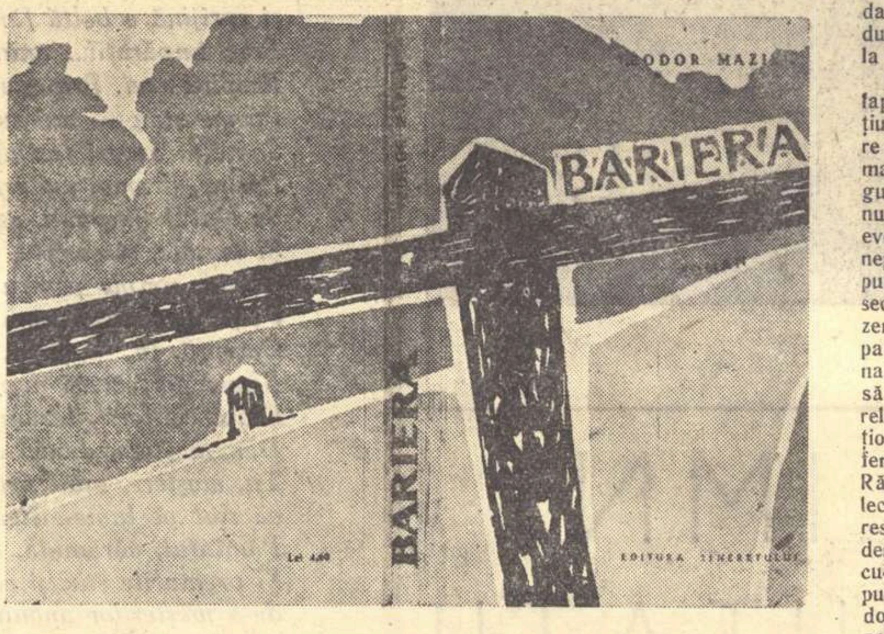

Personajele secundare, schițate în cîteva linii repezi dar precise, există doar în raport cu personajul principal, au misiunea de a-l ajuta pe protagonist să-și dezvăluie personalitatea; și această misiune o duc la bun sfîrșit. Treișpemii, Rădița, Fănică, Țuțuleasca, pictorul etc., deși distincți ca personaje, apar însă doar ca pretexte pentru ca Vițu să-și manifeste mai bine personalitatea. Această funcție auxiliară a personajelor secundare nu ne-ar supăra, fiindcă personajul principal e destul de interesant pentru a susține singur cartea. Ceea ce supără însă e faptul că autorul, tentat, se vede, de romanul monografic, a schițat gesturi inconsecvente în această direcție. De pildă, pictorul e o figură destul de pitorească și în funcția lui auxiliară, de a-l face pe nea Vițu să scînteieze replici, interesant. Dar autorul îi dă la un moment dat pictorului o mișcare autonomă pe care acesta însă nu știe s-o folosească. Pictorul are discuții încîlcite cu un jandarm cu crize de conștiință (rezolvate prin brutalități și sadism), ascunde un copil evreu fugărit, se-ntîlnește cu o fostă iubită, Lucica etc. Aflăm apoi că Lucicăi i-a murit mama, că ea-i face o vizită fratelui său etc. O nouă acțiune paralelă? Nu, fiindcă Mazilu lasă aceste personaje suspendate, nu se mai ocupă de ele. Există și alte asemenea începuturi de acțiune paralelă (nu le mai amintim), părăsite nu se știe de ce, acțiuni, de altfel, pe care autorul nu fusese obligat să le înceapă. Dezvoltate și aprofundate, aceste începuturi de acțiune ar fi dus (pot duce într-o ediție viitoare) la un roman cu acțiune complexă.

Că Vițu e inima cărții se vede și din faptul că, după moartea lui eroică, acțiunea stagnează, personajele secundare nu mai sînt în stare să ducă ele, mai departe, ceea ce Vițu purtase singur. Paginile care urmează execuției nu mai au ax, trec repede pe deasupra evenimentelor, producînd o impresie neplăcută: noroc că aceste pagini sînt puține. Revenind acum la personajele secundare... Rădița și Treișpemii, prezențe plăcute, sînt de fapt imagini mai palide și parțiale ale lui Vițu. Personaje utile cînd îi dau prilej lui Vițu să se manifeste, neconvingătoare în relații autonome (idila lor nu ne emoționează, de altfel Rădița e prea puțin feminină). Drama ratării la pictorul Rădulescu se petrece la un nivel intelectual prea scăzut pentru a trezi interes; Lucica (și mediul ei burghez) este descrisă convențional. Jandarmul-cu-sete-de-cunoaștere și prietenul său pungașul-onorabil sînt pitorești. Am fi dorit să-i cunoaștem pe vecinii lui Vițu, pe tovarășii săi (unii sînt doar numiți...). Dintre personajele secundare, cel mai reușit, mai original este Țuțuleasca în a cărei vitalitate se ghicesc posibilități ulterioare de dezvoltare.

„Bariera" lui Teodor Mazilu, fără a fi un roman al clasei muncitoare, cu relațiile complexe existînd în interiorul acestei clase în momentul respectiv, ne introduce — prin cîțiva din eroii săi — în mediul muncitoresc. Ea reușește să creeze o figură remarcabilă de muncitor comunist, imagine a forței calme și a superiorității etice.

Paul GEORGESCU

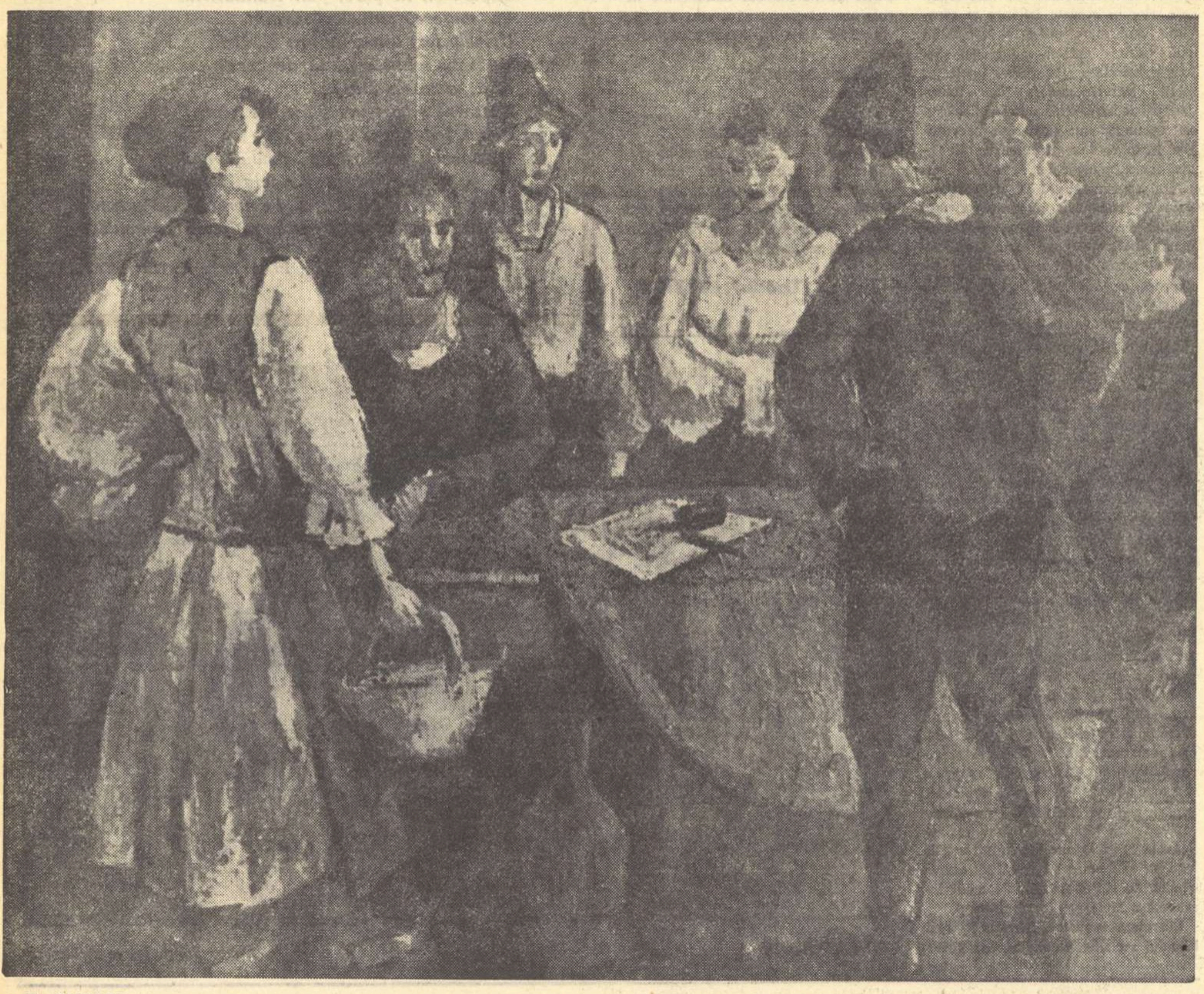

H. CATARGI

„Inscriere la colectiv"

EUGEN FRUNZA:

„Cîntece de veghe"

O carte pe săptămînă

Eugen Frunză este consecvent un poet al vieții noi. Reflectarea lirică a vieții de azi nu este la el o expresie individuală ci, în primul rînd, manifestarea plină de vigoare a unui elan sufletesc colectiv. Poetul năzuiește să fie cîntărețul înfăptuirilor fără de seamăn ale tovarășilor săi: **„Mă uitai o dată, ca din vis, și iarăși,/ Și dădui un chiot și strigai: Tovarăși!/ Intru voi mi-e viața! M-am născut și sînt!.../ Fi-voi eu în stare fapta să v-o cînt?..."** („Destin").

Ca și în cărțile anterioare, și în acest volum Eugen Frunză este în primul rînd un poet-cetățean. El se simte chemat să slăvească împlinirea marilor idealuri ale poporului său dar, în același timp, veghează la apărarea acestor idealuri. El își consideră poemele ostași porniți în marea bătălie pentru socialism: **„Dar v-am hrănit cu sînge pătimaș/ Și v-am chemat la creștet aurora/ Și v-am trimis pe fronturi cercetași/ In numele nădejdii tuturora".** („Eu v-am trimis pe fronturi").

Volumul „Cîntece de veghe" vădește aceeași atitudine poetică viguroasă, mobilizatoare, caracteristică poeziei lui Eugen Frunză. Poetul este un optimist căruia toamna nu-i dă prilej de meditații melancolice. Semnele veștejirii naturii anunță pentru el înfloririle viitoare: **„O, toate nu-s decît solii/ Și crainici sînt ai primăverii:/ In ramuri aspre și pustii/ Se-anunță florile puzderii.../ Se cere numai să străvezi/ Prin anotimp ca printr-o sită,/ Cum bat miresmele-n livezi,/ Cum țipă mierla-ndrăgostită"** („In mai despre toamnă"). Bucuriile trainice, marile bucurii au măreția simplității: **„Ca și pe voi, mă bucură pe lume:/ Oameni și flori/ Semănatul și strînsul/ Și bobul de rouă cu luna într-însul,/ și cumpeni care se pleacă prelung/ între ele/ și ierburi fără de nume"** („Bucurii").

Eugen Frunză nu-și încifrează mesajul. Intenția sa este comunicarea cu cititorul în forme cît mai directe. El evită a-și îmbrăca versul cu „platoșă de aur". Haina metaforică devine, însă, uneori prea subțire în poemele sale: **„O, fermecatele-mi dumbrăvi,/ O, liniști cu albastre flamuri"... Și voi, prea darnice fîntîni,/ Spre care-mi plec smerita frunte,/ Izvoare pentru om și cerb/ Zvîcnind, ca lacrima, sub munte".** Epitetul e aci sărac, comparația aleasă fără prea mare stăruință.

Facem aceste considerații tocmai pentru faptul că Eugen Frunză manifestă încă o preocupare nesusținută în ceea ce privește înnoirea expresiei lirice. Noul conținut al vieții noastre reclamă imperios o reflectare poetică în forme inedite, adecvate măreției revoluționare. Intr-un poem din volum („Zbucium"), Eugen Frunză meditează exact asupra unei astfel de idei: **„—Vorbești, băiete, de prisos/ Ori ne mîhnești anume?/ Cumplit blestem să dai în veci/ Același zvon pe lume./ Și cînd se schimbă timp și sorți/ Și oameni și pămînturi,/ La tine-n ramuri, iar și iar,/ Să sune-aceleași cînturi./ Tu însă mergi spre zodii noi/ Prin flori, și ploi, și tunet.../ Ce dulce zbucium e să smulgi/ Din vremea ta un sunet!..."** Uneori poetul reia un motiv liric, — al fetei de pe schele — mult frecventat de poeții noștri, fără a-i descoperi valențe proaspete; deși în general atent la influența exprimării (ea are o anumită eleganță), poetul lasă să răzbată cîteodată sonorități uzate: **„Atîta vreau: să-l ascultați/ Ca pe un semnal cînd înnoptează-/ El sună ca să-anunțe doar/ Că santinela stă de pază"** („Santinela").

In lirica noastră, Eugen Frunză se evidențiază ca un poet al chemărilor agitatorice, cu intonații robuste, patetice. El exprimă sentimente năvalnice, cîntînd momente superlative ale luptei eroilor, ale dragostei pentru patrie. Pe tărîmul liricii cetățenești, cu largi virtuți mobilizatoare, Eugen Frunză este un consecvent combatant.

G. DIMISIANU

CĂUTĂRI CREATOARE

DISCUȚII DESPRE POEZIE

Cititorul, mai mult sau mai puțin specializat, care, urmărind poeții preferați, dorește salturi spectaculoase, de la o poezie la alta, sau măcar de la un volum la altul, dovedește că se interesează prea puțin de progresul real al poeziei noastre, fiind atras numai de latura formală. Năpîrlirea periodică este posibilă numai într-o anumită lume. Poetul care vrea să dea de fiecare dată alt spectacol este silit să opereze numai prin schimbarea costumului, alegînd culori din ce în ce mai țipătoare, pînă cînd, fără să știe, obosește tocmai prin monotonia țipetelor ce nu spun nimic. Un arhitect, care ar voi să epateze publicul, poate construi o casă fără ferestre, ea se va deosebi radical de toate celelalte case, e sigur, dar oamenii nu vor putea locui în ea, se vor înnăbuși. Dorința de înnoire nu va fi niciodată tot una cu înnoirea. Se cere și pregătire, și perspectivă, și muncă. Un scamator poate crea naivilor iluzia că scoate valuri de mătase dintr-un joben, la simpla atingere cu bagheta magică. In realitate mătasea a fost produsă de oameni lucrînd la mașini perfecționate, după procedee tehnologice bine stabilite. Și e vai de scamatorul care, ajungînd să creadă singur în puterile lui, va încerca să se îmbrace și să se hrănească din pînza și fripturile create numai cu ajutorul baghetei. Poetul care ajunge să creadă că din sunetul cuvintelor, ciocnite ca bilele, va scoate un cîntec adevărat, este în aceeași tristă situație. Din fericire, aceștia sînt din ce în ce mai puțini la noi. Dar pericolul căutărilor sterile mai dăinuie, tendința de înnoire se mai manifestă la unii doar prin mutarea mobilelor în aceeași cameră, deși chiar mobilele ar trebui uneori schimbate, atît de mîncate de cari sînt.

Poetul adevărat se face cunoscut — îmi permit să cred — nu numai după cele cîteva poezii realizate, pe care le vei întîlni în antologii, ci după procesul intern de dezvoltare, pentru observarea căruia se cere să-i urmărești activitatea creatoare de-a lungul unei epoci mai lungi. O asemenea epocă nu poate fi un urcuș neîntrerupt. Cuceritorii înălțimilor sînt tocmai aceia care cunosc bine fiecare loc unde se poate face cîte un popas necesar acumulării de noi forțe. Important este ca drumul să ducă mereu în sus. Cît mai poate ține condeiul în mînă, un poet este capabil mereu de surprize, — și clasamentele sau etichetările ar trebui lăsate pe seama istoriei literare (care și ea le mai schimbă, din cînd în cînd!).

Munca grea și nespectaculoasă de înnoire continuă, cerută de metoda realismului socialist, este singura cale prin care un poet, cu cît se maturizează, devine mai tînăr. Sub paradox se ascunde un adevăr simplu, pe care unele dintre volumele de versuri apărute în ultimul timp îl subliniază cu stăruință. Mă voi referi, pentru început, la două volume, și anume la „Intreg și parte" *al Veronicăi Porumbacu și la* „Impărăția proletară" *al lui Dimos Rendis.*

Veronica Porumbacu se distingea, cu zece ani în urmă, de ceilalți poeți, printr-o poezie ce culegea din cotidian întîmplări mărunte, pe care le aureola cu o discretă dar sigură filozofie a noului. Acuratețea formei, versul atent încheiat în toate articulațiile, după canoanele clasice, foarte rare și neînsemnate abateri de la rigurozitatea rimării, fără nici un exces de virtuozitate totuși, dădeau poeziilor ei un aer proaspăt și personal. Am considerat de atunci volumul ei „Mărturii" *drept o izbîndă de prim ordin a poeziei noastre, și cred și acum că volumul o va reprezenta, în cea mai mare parte, întotdeauna. Ce s-a întîmplat însă? Formula pare-se că „mergea" prea bine la un moment dat și maniera își arăta pericolele moliciunii. De fapt, formula îi limita cîmpul de cercetare a realității. In* „Prietenii mei" *se văd primele semne ale unui efort spre altceva. Dar primul efort este doar rareori încununat de succes. A urmat* „Generația mea" *și mai ales* „Lirice", *în care unii (printre care mă număr și eu) au văzut o îndepărtare riscantă a poetei față de filoanele ce se dovediseră altă dată sigure. Abandonînd abordarea faptelor, Veronica Porumbacu s-a îndreptat spre stările emotive, spre notație, dînd și versuri ce păreau (unora, bineînțeles: alții le aplaudau) o alunecare inconsistentă peste realitate, poate și din cauza ritmului „liber" și al împotrivirii „albe" față de rimă, surprinzătoare la un poet ce cultivase atît de stăruitor scandarea și muzica rimei.*

Pentru amatorii de concluzii pripite, Veronica Porumbacu putea fi catalogată la „moderniști". Ea, însă, căuta cu febrilitate un nou filon poetic. Volumul „Intreg și parte" *(chiar titlul este sugestiv pentru ideea pe care o urmărim) ne prezintă un poet ce revine și utilizează din plin vechile și sigurele sale cuceriri artistice, remodelate de încercările ulterioare. Una din primele poezii ale volumului,* „Vasul Potemkin", *ar putea figura în ciclul „carnet de drum prin Uniunea Sovietică" din* „Mărturii", *deși este altceva, totuși. Acest altceva constă în îmbogățirea paletei cu noi virtuți de sugestie. Vasul* „despicînd în piatra mării / traseul grav al primului semnal" *este o imagine din ceea ce avea valabil poeta cu ani în urmă. Vasul* „mesaj marin al stelei dinspre Nord" *este din sensibilitatea ei de astăzi, nedescoperită ieri. Faptul concret, aspectul străzii: zilele cînd se vînd mărțișoare. Altă dată ar fi descoperit o mică intrigă, pe care ne-ar fi redat-o viol și seducător, înlocuind subtextul cu o poantă. Acum povestea există, dar sublimată într-o mare discreție de sentiment, cu atît mai grăitoare:*

Astăzi
cutreier iar străzile cu arbuști înfloriți
fantastic
înaintea primilor muguri
și mă bucur,
o, cît mă bucur
cînd văd un băiat
cu panglica albă și roșie-n mînă!

Ei da,
el are cui da
mărțișoare!

„Vîrful săgeții" *sau* „Pionierat" *nu diferă între ele din acest punct de vedere, decît prin forma versului. Stilul este același. Acesta este cel mai mare cîștig al poetei: de a nu ne face să presimțim de la început, că o poezie în vers liber este o pozie a vagului și introspecției, iar o poezie în vers corect clasic este o poezie a realității. (Ne referim, bineînțeles, numai la poezia Veronicăi Porumbacu, deoarece alții pot scrie foarte bine sonete perfect vide.) Pînă nu de mult simțeam la ea această rupere categorică. Căutările n-au fost însă sterile și sîntem siguri că rezultatele cele mari încă nici nu s-au arătat. Mai există în volum și note disparate. Cele două filoane nu s-au unit pe deplin. Cedînd „muzicalității", versul cade uneori într-o filozofie ieftină* („Ochiul de mare"), *alteori în stări sufletești de mult exprimate* („Ții minte"), *sau în tablouri al căror simbol este prea ascuns, dacă există cumva* („Intrunare"). *Mai interesant este de urmărit această linie în poeziile de autodefinire, abundente și în acest volum. Nevoia de definire este permanentă, mai ales în perioada de căutare artistică, așa cum avem dreptul să bănuim că a fost perioada în care s-au scris poeziile din volum. Uneori, definirea este aparent metaforică, poeta declarîndu-se* „mierlă" *și* „nu vultur". *Alteori, poeta se declară* „o voce", *într-o imagistică cam confuză. Spunînd, însă,* „sînt mierlă", *pentru ca apoi să vorbești despre* „cîntecul tuturor / de-i țipăt de lumină ori poveste", *imaginea se distruge.* „Mierlă" *aici nu înseamnă decît* „modest", *și un astfel de cifru facil nu trezește senzația artei. Același lucru s-ar întîmpla și dacă s-ar spune* „sînt liliac alb", *adăugînd că liliacul este* „cîntecul tuturor". *Am avea de-a face cu o declarație stîngaci camuflată. Dar, în cel de-al doilea caz, imaginea este profundă, simbolul este polivalent:*

Alb liliac de munte, am înflorit tîrziu,
dar nu-mi apun ca-n vale miresmele
devreme.
Așa am fost, așa aș vrea să fiu:
imaculatul crîng de noi poeme.

Alb liliac de munte... Pe drum să
rupi un ram,
să-l amiroși la tine în odaie —
ca seara, înc-o vreme, lîngă geam,
să mai dorești tîrzia mea văpaie...

Este, în această poezie și prospețimea pe care o simțeam în „Anii aceștia", *și o undă nouă. In poezii ca* „Vasul Potemkin", „Mărțișoare" *și* „Alb liliac de munte", *Veronica Porumbacu dă măsura căutărilor creatoare, altoind, pe vechiul ei fond de gingașă cîntare a noului, o mai largă viziune de sentiment, nuanțată dar precisă.*

Volumul lui Dimos Rendis este, de asemenea rezultatul unor căutări artistice, a căror valoare sporește mult, cred, în fața cititorilor, prin faptul că poetul scrie într-o limbă pe care a învățat-o abia de cîțiva ani, dar temeinic. Tălmăcirea lui Gh. Tomozei, „după o variantă în limba romînă a autorului", *este mai mult un ajutor tovărășesc, deoarece Dimos Rendis a citit, înainte de apariție, la cenaclul „N. Labiș", mari fragmente din poemul scris de el în romînește, și pentru toți auditorii a sunat autentic și melodios. Preocupat, în mod firesc, de miturile antichității, Dimos Rendis ne-a dat, acum cîțiva ani, cartea* „Argonauții", *în care repovestirea cunoscutelor legende îmbrăca un sens contemporan. Apropierea familiară de aceste mituri l-a condus, de data aceasta, nu la interpretarea de pe pozițiile actualității, ci la descrierea însăși a realităților noastre într-un poem care utilizează construcția teatrului antic. Cele cinci cînturi ale cărții sînt, de fapt, cinci acte, eroii revin, cînt după cînt, depănîndu-și în versuri povestea, iar*

Mihu DRAGOMIR

(Continuare din pag. 6)

Oțelăria nouă Hunedoara: se toarnă o șarjă de oțel.

DESPRE LITERATURA PENTRU COPII ȘI TINERET

In numărul 10 (octombrie 1959) „Lupta de clasă" publică, la rubrica „Critică și bibliografie", un amplu articol intitulat „Eroi și conflicte în literatura pentru copii și tineret" de N. Crețu. După ce subliniază importanța literaturii pentru copii în cadrul vastului proces educativ care se desfășoară în țara noastră, autorul relevă o serie de succese realizate în acest domeniu, încă din primii ani ai socialismului („Nufărul roșu" de Petre Luscalov, „Inimoșii" de Gica Iuteș, „Marea bătălie de la iazul mic" de Octav Pancu-Iași). Mai pe larg sînt discutate cele două povestiri ale lui Nicuță Tănase („Muzicuța cu schimbător" și „Acțiunea P. 500"), romanul lui Al. I. Ștefănescu „Să nu fugi singur prin ploaie" și „Cartea cu ochi albaștri" de Octav Pancu-Iași, lucrări merituoase care „contribuie la educarea tineretului prin claritatea și justețea ideilor, prin încrederea și optimismul pe care le insuflă cititorilor". Dintre povestirile de aventuri, autorul articolului analizează remarcabila lucrare a scriitorului Mehes Gyorgy „Se-nalță școala" și romanul „Cireșarii" de Constantin Chiriță.

In partea a doua a articolului său, N. Crețu discută cîteva cărți pentru tineret apărute în ultimii ani care prezintă grave deficiențe sub raportul orientării ideologice și al valorii educative. Este vorba de cele două romane ale lui Th. Constantin („La miezul nopții va cădea o stea" și „Fiul lui Monte Cristo") și de „Ultima poveste" a lui Radu Tudoran. Autorul articolului arată că în cele două romane ale lui Th. Constantin conturarea condițiilor istorice în care se petrece acțiunea este adeseori obiectivistă, ba chiar deformatoare, că scriitorul descrie cu vădită simpatie mediile interlope, lumpenproletare, ale haimanalelor și hoților, din care își extrage chiar eroi pozitivi, fără să arate că aceștia au trecut printr-un proces conștient de desprindere de vechile lor apucături. Exemplele pe care le dă N. Crețu sînt edificatoare și concluzia care se desprinde din ele e întru totul justificată: „Asemenea producții ca cele analizate mai sus, care oferă în poleiala unor construcții «aventuroase» influențele otrăvite ale unei morale putrede, nu au ce căuta în literarura noastră, nu pot fi privite cu nici un fel de îngăduință".

In ciuda faptului că, în „Ultima poveste", Radu Tudoran „a realizat un succes de seamă prin crearea unor portrete de copii pline de candoare și farmec", această carte se resimte de o serie de lipsuri însemnate. Astfel, eroul matur al romanului, Cazimir, în loc să constituie un exemplu de comportare etică, „apare mai curînd sub aspectul unui coțcar". Acțiunile eroilor cărții în timpul criminalului război antisovietic rămîn confuze. Pe drept cuvînt că, se arată în articol, dacă autorul „ar fi lămurit cu claritate pozițiile de pe care luptă aceștia, cartea ar fi evitat aventura gratuită, ar fi căpătat o mai puternică valoare educativă, estetică".

Autorul articolului mai analizează deficiențele povestirii științifico-fantastice „Robinsoni pe planeta oceanelor" de I. M. Ștefan și Radu Nor.

In încheiere, N. Crețu arată că „tendințele spre apolitism și literatură «aventuristă» de senzație, purtînd pecetea moralei burgheze, trebuie combătute cu toată hotărîrea", că literatura noastră pentru copii și tineret trebuie să se apropie tot mai mult de viață, de oamenii noi, socialiști, pe care i-a creat realitatea zilelor noastre.

SKUTAREVSKI

CARTEA SOVIETICĂ

Ați citit Pădurea rusească de Leonid Leonov? Cu această întrebare eram îmbiat să-mi întîmpin toți cunoscuții direct, ex abrupto, în locul obișnuitului salut convențional. Atît de puternică îmi rămăsese impresia, după lectura dintr-o sorbitură a masivului volum de aproape 800 de pagini! Proporțiile lui, într-adevăr, pot speria, deși sensibilitatea lectorului modern de romane e atrasă îndeosebi de structura așa-ziselor romane fluvii. Cine însă, ca subscrisul, nu a mai păstrat contactul cu prea înfloritorul gen planetar care este romanul, a cărui configurație globală sugeră impenetrabilitatea unei jungle, acela numai, în definitiv, se mai poate speria de dimensiunile unei cărți, subîntitulată roman. Am citit însă **Pădurea rusească** cu încîntare și o consider o carte capitală, o carte care procură cititorului chiar și celui cu interesul epic tocit și ca urmare adăpat în trecut la izvorul industrial al romanelor detective, — acea reverie specifică marii poezii, după ce îl face să străbată toată gama sentimentelor și a gîndurilor. Este una din permanențele romanului rusesc, punerea marilor probleme și printre ele, firește, și aceea a destinului. Desigur că romanul realismului socialist oferă o cu totul altă rezolvare, superioară, în spiritul Revoluției. Un scurt dialog din **Pădurea rusească** e în această privință revelator. Stau de vorbă o femeie în vîrstă, Natalia Sergheevna și două fete tinere, Varia și Polia. Cea dintîi rezumă experiența vieții printr-o concluzie din cele mai juste, precedată de o frumoasă metaforă susținută: „Cînd viața se mistuie, ajungînd scrum, mai rămîne o fărîmă aurie de jăratic, cea din urmă. Ea mai pîlpîie, mai arde, apoi se stinge și atunci vine frigul... Tocmai în ea, în această ultimă scînteie, este cuprinsă întreaga experiență a drumului străbătut. Iată ce spune fărîma mea de jăratic: oamenii cer de la soartă fericire, izbîndă, bogăție! Dar cei mai bogați oameni de pe pămînt nu sînt aceia care au primit mult, ci, dimpotrivă, aceia care s-au dăruit din plin celor din jur. Eu una am înțeles prea tîrziu acest adevăr..."

Una dintre tinere nu se poate opri să n-o contrazică:

„— Nu vă supărați, Natalia Sergheevna, dar n-ar fi cinstit din partea mea... să tac acum. Cele spuse de dumneavoastră despre... scînteie sînt foarte frumoase. Dar de cînd stăm de vorbă ați rostit de trei ori în șir cuvîntul soartă. La Loșkariov am avut chiar o discuție în colectiv pe tema asta; două zile ne-am certat zdravăn, dar pînă la urmă am ajuns la concluzia că soarta e o vorbă primejdioasă — bună pentru cei slabi și că nu exprimă decît neputință. Așadar, soartă nu există, există numai voință de fier și necesitate".

Am reprodus dinadins un citat mai lung, din teama de a nu veșteji sau mutila textul prin extrase ori rezumate. El redă climatul problematicii leonoviene, care propune mereu alte întrebări, dar totodată, cu neașteptată prospețime, aceleași răspunsuri înviorătoare. Astfel, în **Pădurea rusească**, un om doar în aparență mediocru, profesorul de silvicultură Ivan Matveici Vihrov, își consacră existența și toată puterea voinței, potențată de o simțire profundă și o cunoaștere temeinică a chestiunii, salvării avutului forestier sovietic, exploatat abuziv pe vremea țarismului, cînd el își desăvîrșea studiile. El învinge pînă la urmă, prin forța lui morală și prin dreptatea cauzei sale, care este aceea a întregului popor, a economiei naționale. Eroii pozitivi leonovieni sînt totdeauna surprinzător de noi și de vii, deși sînt făcuți din același rar aluat uman din care se plămădesc marii activiști, marii constructori, într-un cuvînt, omul sovietic creator.

Decada cărții sovietice ne-a dăruit, printre alte surprize, în Editura Cartea Rusă, un alt roman al lui Leonid Leonov: Skutarevski. Eroul lui este un mare om de știință, directorul Institutului de înaltă tensiune. Reputația lui a depășit hotarele patriei sale, a trecut oceanul și americanii au încercat să-l ademenească. Skutarevski înțelege să-și pună însă știința în serviciul țării. Cum notează cu un umor sec autorul „el era cunoscut de miniștri, temut de studenți și stimat de portari". In treacăt fie zis, efectul stilistic e obținut prin neașteptata intervenție a celui de-al treilea termen, pe o scară coborîtoare. De fapt, ca și Vihrov, Skutarevski e un erou și un schimnic al profesiei sale, dar la fel de puțin apropiat celor dimprejur, prin nu știu ce asperități ale personalității sale. Acest neajuns se face simțit, începînd cu familia lui. E însurat de peste treizeci de ani și are un fiu de vîrstă corespunzătoare, inginer electrician ca și dînsul. Soția nu-l iubește, iar între el și fiul lui e o răceală mai curînd ostilă. De altfel, de la primele pagini ale cărții, profesorul recepționează ca președinte o uzină electrică făcută de fiul său și face opinie separată față de colegii din comisie, mai îngăduitori, care nu-i sezisaseră defectele. La alt părinte, situația ar fi fost dramatică: ea singură ar fi putut constitui subiect de dramă și mai ales pe scena unui teatru. Skutarevski e însă un bărbat prea cinstit ca să se împiedice de contingența familială într-o chestiune de interes public. Fiul său, Arseni, a fost de altfel, în prima tinerețe, un luptător împotriva contrarevoluției, contractînd atunci o camaraderie de arme cu viitorul activist de partid și adjunct al tatălui său, Cerimov. Ulterior însă, el cade în mrejele dușmanilor de clasă și, în lipsa resortului moral al răspunderii, se sinucide. Muribundul nu mai poate vorbi ca să răspundă tatălui său, cuprins de sentimente felurite, în care biruie perplexitatea de natură etică și intelectuală.

„— Așadar, e adevărat... ce scriu ziarele? Multă vreme n-am putut crede, pentru că... Să sape cineva la temelii cea mai măreață încercare de a transforma lumea... Se poate? E adevărat, deci, că sînt oameni care zădărnicesc sistematic, organizat, strădaniile poporului? E adevărat ce-ai făcut tu cu centrala ta electrică din Siberia? (tatăl depistase de la început erorile de calcul, fără să le poată bănui substratul criminal — n.n.) E adevărat? Atunci, se vede că politica divide lumea în molecule cu totul diferite de cele în care o divizăm noi, mecaniștii, cum s-ar zice, fizicienii și chimiștii..." (pag. 405).

Omul de știință, cu întrebările lui, covîrșește și în această împrejurare sentimentul paternității. Despărțirea e însă cu atît mai dramatică cu cît timpul lui Skutarevski e măsurat de urgența unei misiuni științifice.

Nevasta lui e o femeie vană, avidă de acumulări de bunuri iluzorii, lăsîndu-se înșelată de un anticar incorect care fabrică, în colaborare cu însuși fratele lui Skutarevski, obiecte vechi de artă. Cînd bărbatul ei o va părăsi, ea va alerga din prăvălie în prăvălie ca să constate că toată comoara ei nu face două parale.

Mai interesant e băiețul, care e un om de mare ispravă, pe nume Matvei Nikeici, unchiul lui Cerimov. Și el a comis greșeala de a strînge trei monezi de aur, capital în care romancierul cu intuiții esențiale vede „mai mult un talisman decît o comoară". Cînd e însă ales ca delegat de colectivul unității sale, renunță la acel capital și își dă monumentala barbă jos, printr-un gest simbolic, ca să devină în scurt timp unul din stîlpii colectivului.

Simbolic este și contrastul dintre răceala întîii vizite pe care o face Cerimov lui Arseni și călduroasa primire din partea lucrătorului sticlar Butilkin.

Am pomenit de fratele lui Skutarevski. Este pictorul Feodor Andreici, un mare dezaxat, debutant cu mari posibilități înainte de Revoluția din Octombrie, dezorientat apoi prin încercări moderniste nesincere. Capitolul 16, al spovedaniei artistului, are ceva din măreția nuvelei balzaciene „Le chef-d'oeuvre inconnu". Bine îndrumat de partid, pînă la urmă el va fi însă capabil de ieșirea din impas și de o nouă evoluție creatoare.

Marele poet al naturii care este Leonid Leonov ne dă și în această carte un neuitat capitol, ostrov de feerie realistă, dacă se poate spune, în romanul care pune problema maximei expansiuni a energiei electrice, pe timpul celui de-al doilea cincinal. Este capitolul 15, al vînătorii, iarna. Victima, metodic încercuită, vulpea roșie, izbutește să scape. Un cuvînt foarte semnificativ ne reține, din splendidul episod. Serghei Skutarevski vînează fără să-și dea seama, cum observă romancierul, „cît de asemănătoare-i era soarta cu a vulpii" (pag. 258). Și cu aceasta ajungem a face o legătură cu citatul din **Pădurea rusească**. Skutarevski era înconjurat de inamici, unii de bună-credință, convinși că încercările sale științifice trec alături de țintă, alții interesați ca marile lui planuri de înstăpînire a energiei electrice să dea greș. Insă în timp ce vulpea, prin șiretenie, se sustrage pușcașilor care au încercuit-o, omul de știință în serviciul patriei sovietice biruie prin însăși buna lui credință și prin devotamentul absolut dezinteresat.

Soarta, în cadrul concepției de viață a umanismului socialist, nu mai depinde așadar de factori oculți și iraționali, ca în filozofia burgheză. Omul de știință care a vorbit cu Lenin, — convorbire de asemenea de neuitat, cu privire la planul de electrificare a țării (pag. 81 și urm.), e un iluminat și un om cu voință de fier. Iar acolo unde voința se călește la focul credinței, nu mai încape fisura care să justifice invocarea noțiunii de soartă și catastrofele subsecvente.

Cu Skutarevski, se confirmă încă o dată la Leonid Leonov facultatea rară, esențială romancierului de mare vocație, de a crea oameni vii, bine încadrați în familia lor și în colectivul de muncă. Personajele nu sînt însă mai puțin incalculabile în unele din reacțiunile lor omenești, cum e comportarea lui Skutarevski față de tînăra Jenia. Cititorul care a prevăzut „a doua tinerețe" a savantului rămîne poate decepționat dar pe nedrept. Skutarevski nu e un faustic, nici un hamletizant. Este omul de știință prin excelență sovietic, voluntar și biruitor.

Șerban CIOCULESCU

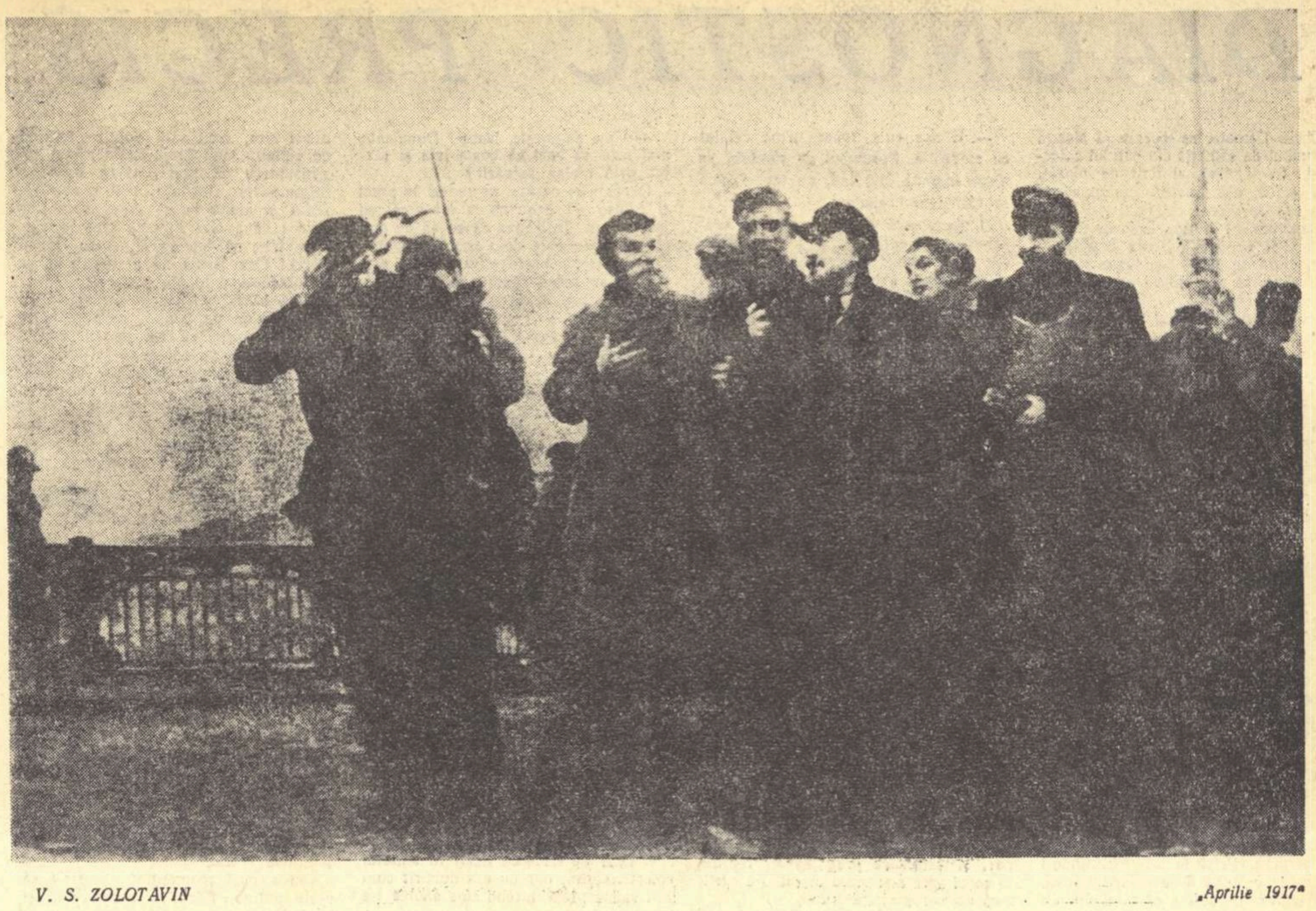
V. S. ZOLOTAVIN „Aprilie 1917"

Probleme ale romanului

Lucrarea recent apărută, „Romanul romînesc contemporan" (1944—1959) de D. Micu, ne oferă, pe lîngă prilejul unei lecturi utile, tot atît de atractivă pentru criticul profesionist ca și pentru cititorul de literatură în genere, și pe acela, foarte nimerit, de a discuta cîteva din aspectele mai generale ale problematicii literare contemporane. E vorba, mai întîi, de natura sistematică și sintetică, proprie cercetării, întreprinsă de tînărul critic. Putem socoti, într-adevăr, că a venit momentul să trecem la asemenea cercetări de ansamblu, impuse de stadiul actual al literaturii, caracteristic pentru o evoluție fertilă și mereu ascendentă pe drumul realismului socialist. Putem socoti, pe drept cuvînt, că literatura noastră a acumulat, în anii următori Eliberării, o destul de întinsă experiență creatoare, a cristalizat destule realizări și rezultate categorice — unele de primă mărime, apte să rivalizeze cu valorile clasice ale istoriei literare — pentru a îngădui începerea unei analize competente cu caracter de sinteză și sistematizare. Dispunem, pentru aceasta, de criteriile esteticii marxist-leniniste, de principii călăuzitoare solide și limpezi; dispunem, ca obiect demn de cercetarea cea mai atentă, de o literatură unitar afirmată și care valorifică observarea atentă a fenomenelor vieții contemporane, ca și reconsiderarea critică a temelor trecutului în lumina revoluției. Să spunem din capul locului că marile perioade de renaștere artistică și literară, cunoscînd o extremă diversitate de manifestări creatoare, talente, individualități și opere, se caracterizează, între altele, tocmai prin unitatea majoră a tendințelor înaintate, progresiste, ce le animă, printr-un mare stil unitar, printr-o specificitate bine marcată. După cum epocile de stagnare, de decadență, epocile de criză și de sterilitate se semnalează, dimpotrivă, printr-o amorfă juxtapunere a tendințelor celor mai pestrițe, mai divergente, printr-o lipsă de stil și de unitate în diversitate. O literatură în plină ascendență, avînd viitorul de partea sa, cum e literatura realist-socialistă, oferă cercetătorului dotat cu criterii științifice o realitate unitară și organică, de care beneficiază numai epocile de avînt și regenerare. In climatul construcției socialiste, literatura se dezvoltă după principii ferme, deduse din scopul comun al revoluției. Ibrăileanu scria: „Scopul comun, impus de munca de pregătire ori de cea de consolidare, are putere creatoare și poate solidariza pe oameni. De aici curente, de aici înflorire literară" (După război, pag. 25). Eficiența acestui „scop comun" o asigură, cu o nouă și supremă strălucire principiul partinității. De aici acel caracter viguros și unitar în diversitate al mișcării literare, acea coeziune creatoare care favorizează cercetarea sistematică, după criterii științifice, a dezvoltării literaturii, a realizărilor sale, a direcțiilor sale de dezvoltare.

Condițiile obiective, oricît de prielnice, nu rezolvă totuși de la sine dificultățile cercetării. Aceasta comportă, ca prim risc pentru cercetător, eventualitatea schematismului și simplificării, prin reducerea bogăției infinite a particularului, adică a individualităților artistice și operelor atît de felurite produse sub semnul realismului socialist, la o de ajuns de searbădă înșiruire de „caracteristici" abstracte și generale prin care seva concretului să fie împiedicată să circule. Spre lauda autorului, tînăr critic de talent, trebuie să spunem că lucrarea lui D. Micu trece cu îndemînare peste acest prim risc, depășindu-l și izbutind să stabilească de la început un contact viu cu pulsul creației contemporane, cu specificitatea fiecărei opere analizate în parte. Există aici o grijă absolut justificată pentru fenomenul individual, cît și preocuparea de a nuanța cît mai exact aportul fiecăreia din operele fundamentale și caracteristice pentru evoluția romanului contemporan. Un prim capitol se numește „Condiția romanului" și trece în revistă cîteva din definițiile mai cunoscute, cu preocuparea constantă de a arăta că romanul este o creație tipic realistă și se realizează ca atare numai într-un contact viu cu lumea exterioară. Al doilea capitol, „Romanul romînesc în primii ani ai puterii populare", urmărește să ne dea tabloul literaturii, în special al romanului în perioada 1944—47. Verva pamfletară se însoțește cu o convingătoare demonstrație a caducității și slăbiciunii artistice proprii unui mare număr de romane de tip decadent, apărute în primii ani de după 23 August 1944. Meritul principal al cercetării întreprinse de Dumitru Micu rezidă în analiza unor opere valoroase create de romancierii noștri în lumina realismului socialist. Intr-o ordine nu totdeauna susținută (romanul războiului e trecut, de pildă, fără justificare, în capitolul intitulat „Noul roman al satului din trecut"), aceste romane sînt analizate fiecare cu lumea sa specifică. Nu ne propunem să facem o analiză a lucrării lui D. Micu, a principiilor și criteriilor de care se călăuzește, sau să urmărim valabilitatea aprecierilor sale, ideologice și artistice, intenția noastră fiind de a discuta cîteva opinii formulate de critic asupra condiției romanului. Aceste clarificări ar contribui la o mai bună înțelegere a noutății romanului și literaturii noastre contemporane în genere.

D. Micu citează în lucrarea sa cunoscutele pronosticuri, formulate de G. Ibrăileanu în lucrarea „După război", asupra perspectivelor romanului social. Ibrăileanu era de părere că epoca imediat următoare primului război va duce la înflorirea „romanului social (touffu) plin de probleme și de documente omenești". El anunța ivirea „unui Balzac" capabil să oglindească marile schimbări sociale în a căror inevitabilitate spera criticul „Vieții romînești". D. Micu afirmă că previziunile lui Ibrăileanu s-au îndeplinit îndată după primul război „mai curînd poate chiar decît s-ar fi așteptat criticul". *Cred, mai curînd, că anume condiții obiective au împiedicat în acea vreme confirmarea integrală a pronosticurilor lui Ibrăileanu. Evenimentele petrecute după război nu însemnau, cum pare a fi crezut criticul, o cotitură de amploare în dezvoltarea societății romînești. Raporturile sociale fundamentale nu îngăduiau acele schimbări în eventualitatea cărora spera Ibrăileanu, capabile să ducă la înflorirea romanului social. Nu a apărut după război acea „lume nouă" dorită de Ibrăileanu, în consecință nu s-a produs nici „transcripția" ei prin mijlocirea romanului social. Cred că despre afirmarea unui roman social prin excelență, ca realitate masivă și dominantă în literatură, putem vorbi abia în epoca noastră, care a cunoscut radicale schimbări sociale și în consecință a „selectat" formula artistică cea mai convenabilă pentru „transcripția" artistică a realității sociale contemporane. Ca fenomen dominant afirmarea romanului social este specifică epocii noastre. După primul război el nu s-a realizat decît parțial, prin opere de mare valoare realistă.*

D. Micu apreciază teoria „obiectivității" romanului așa cum o formulase Eugen Lovinescu, ca fiind „o contribuție pozitivă indiscutabilă a criticului", neglijînd cu totul caracterul ei diversionist. Indiscutabil că obiectivitatea este o condiție a romanului realist, dar accepția pe care i-o dădea Lovinescu este contrarie înțelegerii date de noi, astăzi, acestui concept. Lovinescu opune obiectivitatea romanului atitudinii sociale a romancierului și a scriitorului în genere, afirmînd că opera literară este „supusă doar determinismului interior". El refuză, de pildă, operei lui Caragiale caracterul de obiectivitate, pe motivul că este „satiră de natură socială, ce nu se scoboară în jocul resorturilor intime ale sufletului, ci se oprește la aspectele schimbătoare" (Critice, *VII, pag. 47). O spune, de altfel, foarte limpede: „Caragiale nu-și prezintă totdeauna în libertate eroii, ci ia față de dînșii o atitudine; îi subliniază și-i colorează". Obiectivă e pentru critic doar acea literatură care „reflectează cu maximul de imparțialitate posibilă, fără a-și sublinia creația cu nici o intenție evidentă și fără a cunoaște simpatia sau antipatia". Printr-o înțelegere falsă, el atribuie obiectivitatea de tipul acesta (în sensul lipsei oricărei tendințe, a oricărei atitudini sociale), romanelor lui Liviu Rebreanu, subliniind că meritul scriitorului constă în „acea obiectivitate fundamentală, care o scoate din inferioritatea literaturii de luptă, înălțînd-o pe treapta unei creații fără cauze eficiente și finale vizibile" (pag. 130)* („Nici o atitudine", *pag. 131,* „Supremă indiferență", *pag. 131). G. Călinescu constată, dimpotrivă, că această obiectivitate ar lipsi romanelor lui Liviu Rebreanu. „Este neîndoios că autorul exaltă pe Ion, că vede în el o figură măreață a cîmpului. Ion este, după chiar afirmația scriitorului, un individ care în lipsa de orientare a celorlalți știe ce vrea"* (Istoria literaturii romîne, *pag. 649), reproșîndu-i romancierului, în mod greșit, faptul că s-ar abate de la adevărul obiectiv („Oamenii politici sînt înfățișați ca niște caricaturi", pe cînd țărănimea e „inocentă"). Nu numai că nu putem socoti teoria lui Eugen Lovinescu* „o contribuție pozitivă indiscutabilă a criticului", *cum afirmă D. Micu (numai pe temeiul că pornește de la o premisă justă), dar ea ni se pare tot atît de antirealistă și de reacționară cum este și teoria lovinesciană a adîncirii lirismului „în subiect". Noi credem, dimpotrivă, că obiectivitatea romancierului nu înseamnă „imparțialitate", lipsă de atitudine socială, ci reflectare veridică, profund realistă a adevărului vieții, că îndreptățirea și garanția obiectivității este situarea scriitorului pe poziții sociale înaintate. In epoca noastră, obiectivitatea romancierului nu numai că nu se opune tendinței sale revoluționare, ci se confundă cu aceasta. Cele mai mari șanse de obiectivitate în reflectarea adevărului vieții le are scriitorul talentat care aderă la ideile revoluției.*

D. Micu încearcă și o caracterizare a condiției specifice eroului de roman. „Se poate totuși susține că pentru înfățișarea eroilor problematici, căutători, a eroilor cu o structură morală complicată sau care se află în plină și lentă transformare, avînd interminabile procese de conștiință, romanul este specia cea mai indicată" *(pag. 226). Bănuind relativitatea definiției sale, criticul se amendează imediat, fiind de părere că „acest punct de vedere nu trebuie susținut prea categoric". El găsește, de pildă, că eroii lui Balzac nu corespund caracterizării făcute mai înainte („problematici", „avînd interminabile procese de conștiință" etc.). La drept vorbind, adevărata „excepție" de la această definiție o constituie... eroii înaintați, pozitivi, ai romanului realist-socialist, scris de pe pozițiile revoluției. In definiția acestora intră ca element constitutiv o specifică fermitate, o anume tărie morală, care sînt de altfel în spiritul romanului realist clasic (Balzac, Stendhal — la noi Liviu Rebreanu), cu deosebirea esențială că eroii romanului socialist pun aceste calități în slujba unei cauze nobile. Este greșit a crede — și de altfel D. Micu o demonstrează în altă parte — că fermitatea eroului revoluționar, tăria caracterului său ar contrazice complexitatea sa umană.*

Lămurirea acestor chestiuni de principiu, credem că ar putea să faciliteze o discuție mai amplă și „la obiect" asupra cărții lui D. Micu, bogată în idei și sugestii referitoare la dezvoltarea romanului contemporan.

L. RAICU

O CONSTRUCȚIE CRITICĂ FRAGILĂ

Recenta carte a lui D. R. Popescu — Zilele săptămînii — a trezit un deosebit interes în rîndul cititorilor, lucru de altfel explicabil întru cît tînărul prozator se anunțase prin „Fuga" ca un creator epic de mari posibilități. S-au scris mai multe cronici literare, relevîndu-se puterea de investigație realistă a prozatorului, capacitatea lui de a creiona tipuri sociale, de a oglindi fenomenele noi care au apărut în viața satului contemporan. Bineînțeles, cartea nu este lipsită de anumite slăbiciuni (remarcate de critică) dar în ansamblu, „Zilele săptămînii" se înscrie ca un succes al prozei noastre noi; faptul este cu atît mai important cu cît este vorba de creația unui prozator tînăr, aflat în plin proces de evoluție. Iată însă că un critic, în dezacord cu opinia generală, socotește, fără nici o umbră de îndoială, că „Zilele săptămînii" are de fapt, „o construcție epică fragilă", că problemele esențiale ale satului contemporan nu-și găsesc locul cuvenit în acest roman, că, în fine — D. R. Popescu și-a croit conflictele pornind de la o viziune socială eronată. Obiecțiile sînt foarte serioase (ele tind să anuleze în cea mai mare parte valoarea cărții), trebuie deci, să fie cercetate cu toată atenția. Autorul acestor păreri categoric defavorabile este H. Zalis, care — într-un articol din „Romînia Liberă" (18 oct. a.c.) intitulat ultimativ: „O construcție epică fragilă" încearcă să demonstreze (mai ales la modul enunțiativ) că romanul lui D. R. Popescu nu respectă adevărul vieții contemporane și că ocolește conflictele esențiale. Ce spune H. Zalis? Răspunsul său nu permite nici un echivoc: „Ca să faci explicită tendința istorică a dispariției la sate a proprietății private asupra pămîntului și a antrenării celor șovăielnici în gospodăria colectivă, trebuie arătată, convingător, superioritatea gospodăriei colective față de gospodăria individuală, superioritatea modului de viață socialist asupra aceluia care se rezumă la brazda proprie"! „Dar D. R. Popescu — continuă criticul — cunoaște mai puțin bine acest aspect al vieții satului contemporan". După ce servește prozatorului cîteva complimente generoase, H. Zalis revine asupra obiecției fundamentale: „Deocamdată scriitorul s-a mulțumit să cizeleze îndelung portretul unui mijlocaș, șovăielnic, Friță-Firimiță, adept al vechiului fel de viață, legat puternic de haturile și tabieturile moștenite și să plăsmuiască un pueril conflict, încheiat de altfel prea brusc ca toate implicațiile lui să fi putut fi limpezite verosimil". Așadar, tînărul prozator dovedește — după opinia lui H. Zalis — „nesiguranță în echilibrarea romanului, în fixarea adevăratei esențe umane și sociale pe care realitatea prezentului o învederează". Este limpede: după criticul citat, D. R. Popescu n-a intuit fenomenele esențiale ale vieții satului contemporan, la el se observă, vorba criticului — „o manieră a felului de a investiga" defectuoasă. Obiecția este fundamentală; un roman despre satul contemporan, în care nu este pus în lumină tocmai fenomenul caracteristic pentru epoca noastră: trecerea micii proprietăți pe calea socialismului — rămîne, se înțelege, fals conceput, în afara problematicii reale. Să vedem însă dacă așa se întîmplă cu „Zilele săptămînii". H. Zalis nu are, în această privință, niciun dubiu. De fapt el face abstracție de realitatea cărții, n-o analizează decît într-un singur pasaj, prezentînd conflictele în asemenea manieră încît să le poată după aceea critica violent. Să faci abstracție tocmai de momentele esențiale ale conflictului, să nu iei în considerație personajul central al cărții (acela care ilustrează în chip pilduitor eliberarea morală și materială a țăranului contemporan, — acel care a găsit în gospodăria colectivă chezășia unui trai îmbelșugat, — mă refer la Matei Călărașu) rămîne, orice s-ar spune, o modalitate critică foarte „fragilă". In realitate, în romanul „Zilele săptămînii", gospodăria colectivă — cu toate implicațiile morale și materiale ce decurg în mod firesc — ocupă locul ce i se cuvine. Prozatorul și-a axat conflictele în funcție de noua formă de viață a satului: ea are un rol polarizator — dramele se declanșează și se încheie, pozițiile oamenilor se clarifică — în raport cu gospodăria colectivă. Cel care exprimă noua forță a țăranului contemporan este Matei Călărașu; înainte, sub vechea orînduire, el stătuse „la marginea adunărilor", nu era luat în seamă, era umilit de alde Glăv și Bălăceanu — trăind un intens proces de „retragere". Socialismul l-a descătușat — material și moral. A devenit mai îndrăzneț, nu mai șade pe la margini, la M.A.T. se așează în frunte și cere lui Bărbălău să-l servească la tejghea, are opinii și „documentează" totdeauna. Umblă îmbrăcat cu o eleganță studiată, copiii și-i îmbracă bine, vrea să-i facă doctori și ingineri. După un an de la înființarea gospodăriei a scos în curte rogojina pe care dormise o viață întreagă și i-a dat foc; și-a îndemnat copiii să facă roată în jurul focului, să strige, pentru ca să iasă pentru totdeauna sărăcia din casa lui. Matei Călărașu — țăranul colectivist — a devenit figura centrală a satului. D.R. Popescu a reflectat aici un proces obiectiv, extinzînd analiza pe plan moral.

La fel cu Matei Călărașu sînt și ceilalți țărani colectiviști: Miron Boboc, Fane Guran, Marin Scăfaru... Pe ei, gospodăria i-a „făcut oameni". Prozatorul reflectă în mod convingător transformările structurale petrecute în viața satului. Țăranii neînscriși încă în gospodărie observă toate aceste lucruri și mai curînd sau mai tîrziu ezitările lor se vor sfîrși. Chiar îndărătnicul Friță al lui Firimiță se va convinge că trebuie să renunțe de a-și mai „căra în spate soarele pe pogoanele sale". Oamenii ies din „pleaful" lor pentru că văd pe colectiviști ducînd altă viață, o viață în care „laptele de bou" nu mai are căutare, lupta sîngeroasă pentru brazdă nu mai are nici o rațiune. Faptele sînt, așadar, mult mai profunde decît le prezintă în recenzia sa H. Zalis. Nu vreau să intru în analiza cărții (anticipînd în felul acesta un articol detaliat despre „Zilele săptămînii") dar trebuie să conchid că H. Zalis a ignorat realitatea artistică a romanului lui D. R. Popescu, fără să țină seama de adevăruri evidente.

Eugen SIMION

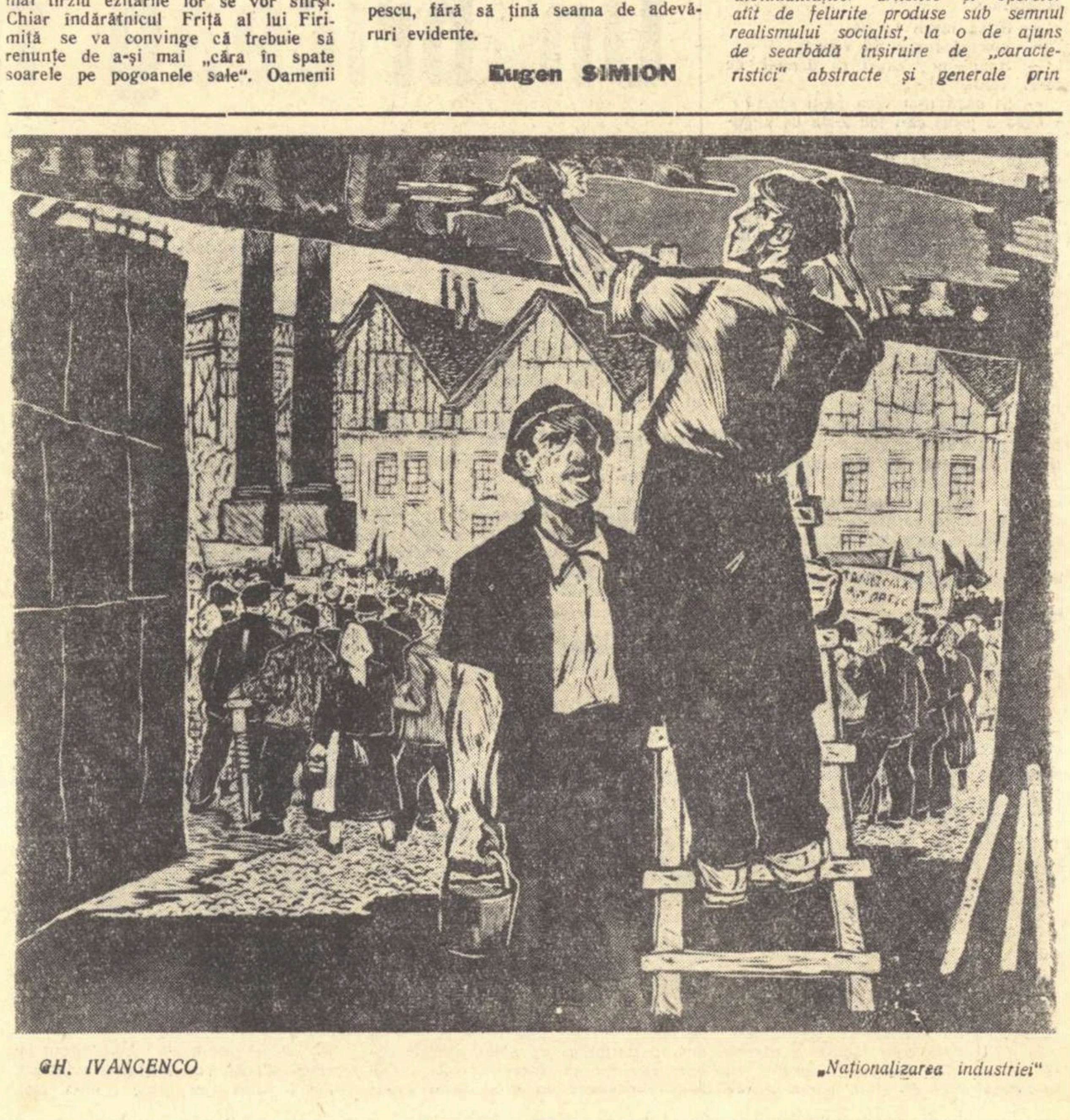
GH. IVANCENCO „Naționalizarea industriei"

DIAGNOSTIC PRECIS

Ökrös Demeter se apucase să aleagă porumbul de sămînță din pătulul colectivei. Se găsea el ferit de ploaie, nu-i vorbă, dar crivățul pătrundea în voie printre șipcile coșarului și-l făcea să tremure ca varga. Dăduse deci o fugă pînă acasă — locuia doar la o aruncătură de băț — și-și luase zeghea. De vreme ce tot dăduse pe acasă, îl adusese și pe Joska cu dînsul, împreună cu cele două scrofițe în care punea mare nădejde. Copilul n-avea altă treabă decît să vadă de ele, să nu o ia razna, iar scroafele aveau astfel prilejul să culeagă boabele de cucuruz ce se scuturau din pătul. Era acolo căzătură destulă și la așa o casă mare nu se putea cunoaște. Pe la colectivă toate erau cu toptanul, socoteala se ținea în măji și tone, așa că pentru atîta lucru nu putea fi nici un fel de supărare. Dimpotrivă, oricine putea fi bucuros că astfel se mai adunau din ale gunoaie. Așa își înnădise neica Demeter și gardul: cu deșeurile cherestelei folosite la facerea răsadnițelor. Așa își împlinise și găurile de prin pereți, din cărămida adusă pentru noile construcții. Ba-și mai cîrpise și acoperișul, căci țiglele zăceau în maldăre cît casa prin curtea colectivei. Vezi d-aia n-a auzit nimeni vreo vorbă rea, din gura lui, despre gospodăria celor înfrățiți!

Cu toată țundra groasă ce-și luase în spinare, Ökrös Demeter tot tremura de-i clănțăneau dinții în gură. Simțind nevoia să facă oleacă de mișcare, ieși din pătul și începu un fel de mlădieri din șale, spre a-și dezțepeni trupul amorțit. Privi în jur, căutîndu-l din ochi pe Joska al lui. Copilul însă, cînd băgase de seamă că taică-său dă să iasă din coșoi, o zbughise încotrova ca să-și ascundă biciul. Ce să-i faci! Rîmătoru-i vita dracului, n-are astîmpăr, și astfel micul păstor fusese nevoit să le croiască scrofițelor cîte una, ca să le mai domolească oleacă. Or, urmele plesnei se cam vedeau cît colo pe roz-albele spinări ale purcelușelor, și el știa prea bine că nu-i de glumit cu taică-său în asemenea treburi. Era om bun, nu-i vorbă, dar în chestii d-astea avea slăbiciunile lui. „Copilul trebuie să fie chelfănit din cînd în cînd, muierea mai abitir, c-așa-i rostul ei. Dar de vita necuvîntătoare, care te mai costă și-o groază de parale, să nu te-atingi!" „Dacă m-o prinde cu biciul în mînă — își zise copilul — e vai de pielea mea. Dacă nu-i bici, n-are cum mă dovedi că i-am plesnit scrofițele!"

Ökrös Demeter ocoli pătulul și se pomeni fața-n fața cu un individ pe care nu-l mai văzuse niciodată. Era un ăla mare și spătos, nădragii-i de tîrgoveț îi avea suflecați pînă din sus de glezne, de pe mantaua de ploaie îi șiroia apa.

„Ăsta nu-și prea cruță nici țoalele, nici picioarele" — își zise omul nostru. La prima vedere socoti că străinul trebuie să fie vreunul de pe la partid. Dar nu putea fi, căci unde era Dudás Jenö, secretarul organizației de bază? Se putea să lipsească de lîngă el? Nici vorbă! Dudás îl însoțea pe oricare activist de pe la raion sau de pe la regiune, care se abătea prin partea locului. El îi călăuzea prin colectiva din ce în ce mai întinsă, el îi făcea să se oprească la fiecare om — și le spunea: „Dumnealui are atîtea sau atîtea zile-muncă, pe ăsta eu l-am convins să intre în colectivă!"

Deci, străinul nu putea fi vreun activist, de vreme ce secretarul nu se găsea pe lîngă el. „O fi vreun veterinar, sau așa ceva — își zise Ökrös — căci parcă se îndrepta tocmai spre grajdurile colectivei. S-ar putea să fie și numai așa, un străin pur și simplu, și în cazul ăsta nu are ce căuta pe aici."

Străinul îl zărise și el pe Ökrös și-i zise:

— Noroc!

— N-ar strica! — răspunse neica Demeter privindu-l cam de sus — și ar fi bine dacă s-ar mai îndrepta vremea!

Străinul, care părea a fi un om de vreo treizeci de ani, bun de șagă, îi întinse mîna zîmbind:

— Norocul, măi tovarășe, prinde bine oricînd și oriunde, dar nu prea dă peste tine dacă nu-i ieși în întîmpinare. Or, după cum bag eu de seamă, dumneavoastră nu vă prea grăbiți în calea lui.

— Ce vorbești! se cruci Ökrös Demeter cu oleacă de aroganță în glas, căci el socotea că cel pe care nu-l priveau treburile colective nu trebuia să-și vîre nasul. El era, de altfel, omul păcii care, spre deosebire de alții, nu se lega de nimeni și de nimic pe la ședințe.

— E așa cum spusei, urmă celălat cu modestie. Porumbul de sămînță se alege toamna, din lan, nu atunci cînd ar trebui să-l sameni.

Ökrös o cam sfecli, simțind că orășanul are dreptate. Dar tot îi fu necaz; doar n-o fi crezînd ăsta că numai el știe cum e cu treaba cucuruzului de sămînță? Știu ei bine și colectiviștii! Au ei grijă de asta, că doar a lor e gospodăria! Astfel, simțindu-se chit față de străin în această privință, doar o întrebare îl mai frămînta: „De cînd s-o fi ațínut pe lîngă hambar și ce-o fi văzut? Ce anume l-o fi interesînd?" Ökrös Demeter știa din experiență că controlorii ăștia fac tărăboi pentru orice nimica toată, de sînt în stare să răscolească lumea cu te miri ce.

— Dumneatale încotro mergeai? zise, ocolind întrebarea precisă. Cine ești și ce vînt te-aduce?

— Mergeam spre grajdurile porcilor, dar văzui aste două scrofițe și mă abătui încoace, răspunse celălalt, arătînd spre purcelele lui Demeter, care fărîmau de zor ciocalăii de porumb ce se iroseau pe sub pătul.

Schiță de HUSZAR SANDOR

Ökrös Demeter se liniști oarecum, convingîndu-se că străinul nu putea fi decît vreun agent sau medic veterinar, și astfel se pregătea să reintre în coșoi spre a-și urma lucrul. Fu oprit însă de vorba vizitatorului.

— Văd că dumneavoastră nu numai că nu prea zoriți în întîmpinarea norocului, dar vi-l mai și risipiți. De ce lăsați porcii să-și bată joc de mîndrețe de porumb?

— Ce mănîncă vita nu-i risipă! Și cucuruzu-i al nostru, și porcii-s ai noștri, căută omul să-și lămurească punctul de vedere. Apoi începu să tușească spre a atrage atenția copilului care, simțindu-se cu musca pe căciulă, stătea întors cu spatele spre ei, fiind stăpînit de un singur gînd: nu cumva taică-său să bage de seamă vînătăile de pe spinările porcilor.

— Va să zică e bine așa cum e! îl apostrofă străinul, cu oleacă de țîfnă în glas.

— Cum dar? răspunse Ökrös și mai țîfnos.

— Ei, se vede treaba că dumneavoastră știți bine chestiile astea, urmă celălalt nițel mai domol. Eu, ce-i drept, nu prea cunosc problemele colectivei dumneavoastră. Mă miră însă un lucru: cum naiba ați ajuns să lucrați așa, fără cusur?

In clipa asta, fața inteligentă a vizitatorului se lumină de bucuria pe care medicul o încearcă în momentul cînd își dă seama că a reușit să pună diagnosticul cel adevărat. Dar se văzu și efortul pe care continua să-l depună pentru a descoperi pricina îmbolnăvirii.

— Ei! Nu-i nici o mirare că am reușit, grăi Ökrös cu silită modestie. La noi e mare unire, tovarășe. Noi lucrăm tare-tare uniți. Orice bucluc s-ar ivi, îl aranjăm pe dată, așa între noi, fără să mai batem toba. Asta e!

— Bine faceți! grăi străinul, și fără a-l mai descoase, se ținu după el pînă la ușa pătulului și-i zise cu jumătate gură:

— Frumoși grăsuni mai are colectiva!

— Frumoși, zău!

— Ale colectivei sînt scrofițele astea? întrebă celălalt după cîteva clipe de tăcere.

— De noi țin și ele, ocoli Ökrös răspunsul. Apoi se mistui în gaura pătulului și începu să aleagă de zor la coceni.

Străinul rîse și zise:

— Văd că dumneata, tovarășe, preferi porcul la tigaie, celui viu, căci tare ești scump la vorbă cînd se discută despre chestii d-astea.

— Porcii nu cad în competența mea, răspunse omul nostru, fandosindu-se. Așa mi-a spus tovarășul secretar.

Străinul rîse cu poftă și-l aprobă pînă-n pînzele albe. Mai zăbovi o clipă, dus pe gînduri, apoi se apropie de cele două scrofițe, le examină o vreme cu mare atenție și în cele din urmă, ca omul care e pe plecate, aruncă o vorbă!

— N-ar fi rău să-i spui tovarășului președinte să le taie chiar azi, căci mîine le-ar putea găsi moarte în coteț.

Ökrös încremeni, apoi, lăsînd la o parte orice sfială, zise:

— Lasă, omule, șaga!

Orășanul simți că lovise în plin, dar nu se trădă de fel:

— Cine șăguiește, bădie? Dumneata n-ai ochi să vezi că boala le-a și răzbit prin pielea spinării?

Ökrös sări ca ars, se repezi la porci și prinse a-i examina și a-i pipăi cu înfrigurare. Ințelegea că se dă de gol, că se vedea cale de-o poștă că porcii îl interesează peste măsură, dar gîndul că ar putea rămîne fără purcelușe îl înnebunea, de nu-i mai păsa de nimic.

Joska, la rîndul lui, o sfeclise de tot. Se fofilă și mai la o parte și ocupă o astfel de „poziție" încît dacă s-ar fi observat că dungile de pe spinarea scrofițelor proveneau de la pleasna biciului lui să o poată lua la sănătoasa.

— Boală să fie asta? bîigui Ökrös pe glas plîngăreț.

— Vezi bine că-i boală! Și încă o boală grozavă, o molimă nouă care pe la noi încă de-abia se cunoaște, da-i tare periculoasă! Semnele se văd bine și pe bot, și în preajma ochilor...

După ce îl băgă astfel pe omul nostru în răcori, orășanul îi dădu bună ziua și o luă din loc. Din drum se mai întoarse o dată:

— Să vorbești negreșit cu președintele. Am să-i dau eu o rețetă, doar-doar om mai salva ceva. Spune-i că eu te-am trimis la el.

O rază de nădejde licări în sufletul colectivistului, dar nu era dumirit cum să-i spună președintelui cine anume l-a trimis.

— Să-i zic asta ca din partea tovarășului veterinar?

— Du-te fără grijă! Știe el ce fel de veterinar te-a trimis!

Străinul plecă, Ökrös Demeter expedie copilul cu purceii acasă iar el se urcă din nou în pătul. Dar nu-i mai ardea de lucru. Tare-i mai părea rău de purcele. Ce bine le-ar fi mers aici, în preajma pătulului, iar la iarnă ar fi avut ce anina în cămară. Dar dacă nici n-or fi betege? Se poate să-l fi păcălit străinul. „De ce să-l fi păcălit? își zise tot el. Și, de fapt, parcă ar avea ochii cam roșii... și dungile alea de pe spinare..."

Pînă la urmă nu s-ar mai fi încrezut chiar de-ar fi venit cineva și i-ar fi spus: „Stai așa! Nu vezi că te-a prostit necunoscutul ăla? Naiba știe de-o fi fost cu adevărat veterinar!"

Nu-și mai găsea locul de parcă ar fi călcat pe jăratic. Dar cu rețeta! Cum o fi și cu rețeta aia? Tot ar trebui să dea o fugă pînă la președinte, să vadă el ce-i și cum. In cazul ăsta însă s-ar putea descoperi că-și hrănea porcii cu grăunțele gospodăriei...

De-ar fi barem pe-aici Bölöni Berci, brigadierul. Da-i beteag și a plecat la Cluj, la doctor. Cu el s-ar fi aranjat treaba. S-ar fi înțeles amîndoi și ar fi spus că-i vorba despre un porc al colectivei. Bun și săritor cumătru e Bölöni ăsta! Dar nici cu el, cu Ökrös, nu mi-e rușine! I-a săpat puțul din curte așa, de cinste, și nu i-a cerut nimic alta, decît să-l ponteze la rînd cu ceilalți. Ce-i drept, găinăria și îngrășătoria de porci, unde lucrează brigada lor, sînt așa, mai răzlețe de sediu și astfel nu se prea poate ține seama dacă mai lipsește cîte un om. Tare bine se înțeleg ei, el cu Bölöni Berci! Cum naiba de a trebuit să se îmbolnăvească tocmai acum?

Spre seară se duse la cancelarie. In birou, puhoi de lume, președintele avea de vorbă cu cei de la partid. Omul nostru se așeză pe o laviță și așteptă să se mai împrăștie oamenii.

— Ce-i, Ökrös? Aud că-i bucluc cu purceii, îl agrăi președintele.

— Așa zice veterinarul, mormăi celălalt cu mare tristețe.

— Care veterinar? se minună președintele.

— Păi, ăl de-a fost azi-dimineață pe la noi. Zicea că dumneata îl cunoști.

— El a spus că-s porcii betegi? hohoti președintele. Ei, comedie ca asta! Află dumneata că ăla nu pricepe la vite nici cît e negru sub unghie. E noul secretar de la raion. Nu ți s-a prezentat, ai? Așa-i e obiceiul, urmă președintele, adresîndu-se tuturor. Nu dă nimănui de știre și numa' ce te pomenești că a străbătut tot satul.

— Nu pricepe la vite? zise Ökrös, simțind că s-a cam prins în cursă și căutînd să cîștige timp. Bună treabă! Să vină să-i prostească pe bieții oameni, la ei acasă! Și încă unu' care nici nu cunoaște la vitele noastre!

— Nu cunoaște la vite, dar cunoaște la oameni, măi tovarășe! îi tăie președintele vorba.

Ökrös găsi momentul potrivit să spele putina. Făcu pe bosumflatul și se îndreptă spre ușă.

— Ia mai stai oleacă! îi strigă președintele. Auzirăm că ai porumb de vînzare și lumea, de! ar vrea să cumpere. Mai ales membrii ăștia mai noi...

Ökrös Demeter rămase înlemnit. Strîns cu ușa, nu mai putu scoate nici o vorbă. Dacă l-ar fi ocărît cineva, i-ar fi fost mai la-ndemînă, căci putea ridica și el tonul, ar fi zbierat și s-ar fi gîlcevit pînă în cele din urmă. Dar nimeni nu-i adresase vreo vorbă grea. Dimpotrivă, președintele îl întrebă iarăși cu blîndețe: Ori te-ai răzgîndit, neică-Demeter, și nu mai vinzi?

Fără să vrea, omul scutură din cap. Nu, nu avea porumb de vînzare. Ar mai fi zis ceva, dar nimeni nu-l mai asculta. Vorba oamenilor luase altă cale, iar președintele glăsuia:

— Tovarășul de la raion are perfectă dreptate. Unii dintre noi încă nu ne dăm seama că, păcălind colectiva, ne păcălim și ne păgubim pe noi înșine.

Ökrös Demeter ieși buimac. „Auzi vorbă! Cică el a înșelat colectiva! Doar n-o fi sărăcit ea din cele cîteva semințe pe care le culegeau purceii lui!"

Hălăduind spre casă își simți inima grea ca niciodată. Depărtîndu-se, mai auzi, prin geam, glasul președintelui:

— Trebuie să intre, cîte un comunist în fiecare grupă, să-i învețe pe oameni cum să trăiască...

In romînește de NIC. A. STRAVOIU

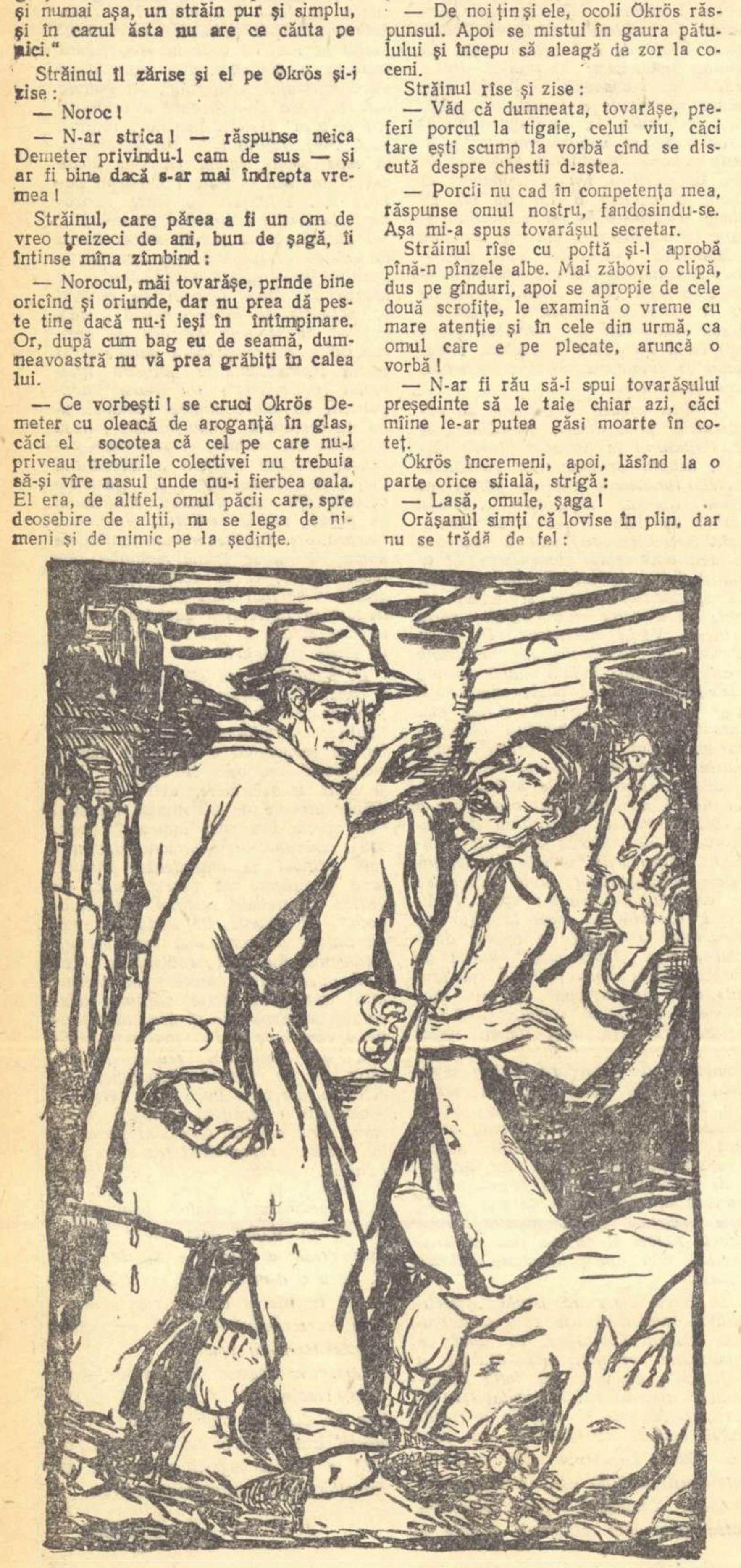

Desen de RADU COSTINESCU

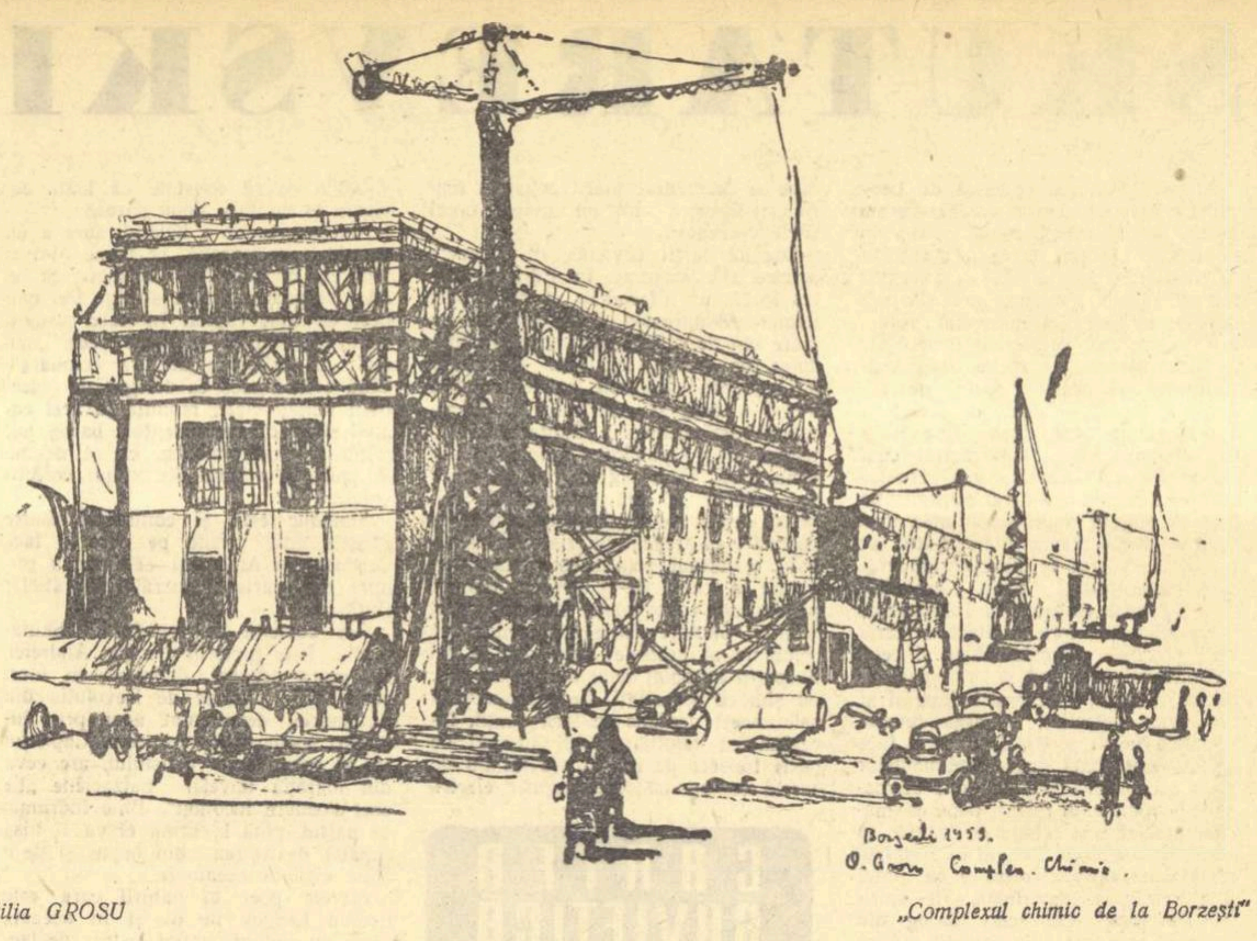
Borzești 1959.
O. Grosu Complex. Chimic.

Otilia GROSU „Complexul chimic de la Borzești"

Ceas de răgaz

Ploua peste vagonul dormitor.
Suna-n acoperișuri ploaia,
bătea din copite,
necheza peste cîmp fără frîu,
ploaia de primăvară — pintenoagă,
cu glezne subțiri.

Se-adunaseră acolo, pe paturi,
cu rîsul — nufăr înflorit
pe obrajii negri.
Vorbeau înflăcărat
despre o mie de iubiri,
de bucurii și de visuri
și tinerețea — o mie de hore juca
acolo, în vagonul dormitor
al brigăzii de cîmp.

Cînd se va pierde ploaia
între lanuri de secară,
lăsînd pămîntul afînat și crud,
au să pornească zece tractoare,
să-ncingă hore nepotolite și tinere,
în numele miilor de iubiri și de vise
ale acestor flăcăi,
acolo, pe pămîntul Dobrogei.

Florența ALBU

Constructori de blocuri

E dragoste-n totul.
Palmele omului sărutînd cărămizile arse,
pieptul flăcăului alintînd scîndura ca pe o floare,
piciorul desculț prin nisip, răvășindu-l,
ochii pierduți pe draglinele-nalte, solare.
E o dăruire totală
în ceasurile-acestea spre vis și lumină întoarse.

Din zori în amurg,
șoaptele, vorbele-aprinse prin degete curg.
Uimit de ceea ce știe,
omul se pierde printre construcții,
contopindu-se cu pacea din fier, din mistrie.
Cînd totul e gata,
cînd cerul pe-acoperișuri de aur, cu mîna l-ajungi,
omul adoarme și el,
ca după ceasuri de iubire, sălbatice, lungi.

Privim blocurile,
ferestrele albe cu flori, cu perdele de boare
și-ncet, șoptim inimii:
din iubire-au crescut atît de frumoase!
Cine-ar îndrăzni să le doboare?

Titel CONSTANTINESCU

Un briceag frumos

Cei care au lucrat pe șantierul de la Ozana-Cracău își mai amintesc, fără îndoială, de întîmplarea cu Filip Matei. In ce mă privește, n-am s-o uit niciodată, fiindcă mi-a dat multă bătaie de cap. Acest Filip și-a făcut apariția pe șantier într-o duminică dimineața — înalt, umflat, îmbrăcat țărănește, cu izmene lungi, cămașă înflorată și chimir. Tîra după el un cufăr mare, din scîndură de brad, pe care-și scrisese numele cu smoală și arunca priviri piezișe în dreapta și-n stînga. N-a salutat și n-a intrat în vorbă cu nimeni. In fața cantinei s-a oprit, a cercetat cufărul cu atenție și-n cele din urmă s-a așezat pe el. Era de datoria mea să-l întreb cine-i și de unde. Cînd a văzut că m-apropii cu gîndul să-i tulbur liniștea, și-a tras pălăria pe ochi.

— Ai venit să te angajezi?

— Poate că da...

— Altfel, n-ai ce căuta aici!

— De unde știi matale că n-am?

Am discutat un sfert de ceas, sîcîindu-l cu întrebări de tot felul, dar n-am ajuns la nici o înțelegere. Mi-am zis că-i obosit de drum — deși nu se-arăta — și i-am dat răgaz să-și vină în fire. Dar peste un ceas, cînd l-am chemat în biroul Direcției, cu gîndul să-i propun angajarea, părea și mai îndărătnic.

— O să rămîi la noi...

— Zici matale? Să vedem...

— Spune-mi exact ce dorești, de ce-ai venit.

— Și dacă n-oi vrea să-ți spun?

Cînd a prins că-i fac foaia de angajare, s-a apropiat de mine și a citit fiecare cuvînt cu glas tare, mi-a cerut explicații — de ce scriu așa și nu altfel? — apoi a ridicat din umeri: „De ce te muncești matale? Și dacă eu nu-mi pun iscălitura?" Eram hotărît să rup foaia și să-l poftesc afară — prea multe mofturi, sîcîieli — dar tocmai atunci i-a răsărit gîndul cel bun: „O semnez, uite-acuși..." Dintr-un buzunar al vestei înflorate a scos un capăt de creion, din celălalt un briceag. A deschis briceagul cu multă grijă, l-a șters cu palma și m-a întrebat: „Vă place?" Am zis că da, deși nu-mi plăcea de loc, era un briceag grosolan, lucrat de vreun meșter oarecare din satul lui. „Așteptați puțin, m-a rugat, să-mi ascut creionul..." I-am atras atenția că trebuie să semneze cu cerneală, dar n-a vrut să m-asculte. „Eu mă iscălesc numai cu creionul", „Fie și așa, treacă de la mine... Acuma du-te la cantină, să-ți dea ceva de mîncare". „Mă duc la cantină, mă duc!" Peste zece minute, ia-l pe Filip Matei de unde nu-i. Dispăruse, cu lada lui cu tot. Am trimis băieți să-l caute prin împrejurimi, în pădure, în sat — degeaba. Eram nedumerit: Filip e prost, e nebun, a venit pe șantier cu gîndul să fure ceva și-apoi s-o întindă?... Dacă a venit să fure, nici n-a avut timp... Pe la prînz, se-arată minunea: Filip Matei, tîrînd cufărul după el, urmat de vreo zece băiețandri, toți îmbrăcați țărănește, unii cu priviri obraznice, gata de încăierare, parcă, alții sfioși, fără pretenții.

— Sînt de-ai mei, din sat.

— Vor să se angajeze aici?

— Gata, e-n regulă, m-a asigurat Filip.

După cum mi s-a explicat mai tîrziu, Filip îi lăsase pe cei zece într-un sat vecin, iar el venise pe șantier în recunoaștere: merită să te-angajezi, cum e? Indată ce-și făcuse o părere, se dusese să-i cheme. In prima zi, se țineau unul de altul, parcă le era teamă să nu se piardă. Nu vorbeau decît între ei, și-au ales paturi alăturate iar la cantină s-au înghemuit toți la o masă; mîncarea nu le plăcea — e prea grasă, prea ardeiată — pîinea e fără sare. Aveau pîine de-acasă, aveau și slănină și ceapă. Filip a scos briceagul și, în admirația tuturor, a tăiat pîinea felii, apoi slănina; pentru ceapă a cerut un cuțit, nu vroia ca briceagul lui să miroasă a ceapă. Mi-am dat seama îndată că briceagul acela e pentru Filip o comoară. Și nu știu exact de ce, i-am dorit să-l piardă. „Prea te grozăvești cu el, dă-l încolo"...

In ziua următoare, Filip și cei zece au ieșit pe traseu; n-am avut a mă plînge de ei: băieți vînjoși, harnici; se jucau cu tîrnăcopul. I-am întrebat dacă le place pe șantier — au zis că da, să nu-mi fac griji cu ei. Seara, la masă, înghemuiți unu-ntr-altul, numai ochi și urechi la cei din jur, șușotesc de zor. Și mi s-a părut că pun ceva la cale. M-am gîndit să le spun că nu-i frumos ce fac, se țin departe de ceilalți brigadieri, nu se cuvine... Observația nu le-a plăcut de loc. S-au înghesuit și mai tare, nas în nas — Filip tăia pîinea cu briceagul, o împărțea și-mi arunca priviri piezișe. „Așa-i la început, mi-am zis eu, dar o să renunțe ei curînd la prostiile astea!" A doua zi, pe la zece și jumătate, pe cînd controlam traseul, m-am pomenit cu Filip, mînios, colțos:

— De ce nu ne-ați spus cum îi aici?

— V-am spus... voi nu vedeți cum e?

— Dar că se fură?

— Nici vorbă, așa ceva...

— Mi-au furat briceagul!

— Serios? Imi venea să rîd: în sfîrșit, ai rămas fără comoară! Cine să ți-l fure? Poate că l-ai pierdut dumneata... Altfel, nu văd — cine să și-l dorească? Nici măcar nu era frumos.

— Era foarte! s-a încăpățînat Filip.

— O să-ți cumperi altul.

— Nu mai pun mîna pe lopată pînă cînd nu se află hoțul! Părea foarte hotărît, mi-a spus că ține mult la briceag, îl are de la taică-său, amintire.

— Și-apoi, dacă aici se fură, eu nu mai stau o zi. Nici ceilalți, cu care-am venit, nu mai rămîn.

— Poate că l-ai pierdut, am repetat eu, n-are rost să faci atîta scandal... Iar dacă ții neapărat, o să-ți cumpărăm un briceag nou, de la Tîrgu Neamț...

— Il vreau pe-al meu!

Am crezut că glumește cînd zice că nu se mai duce la lucru — dar el nu, o lua de bună. Ceilalți zece, prietenii lui, au lăsat lopețile și-au venit și ei să mă piseze: „Ce șantier e ăsta, dacă se fură?" Ei nu mai rămîn! Și s-au dus în dormitor, ca să-și pregătească bagajele. Iar eu, încercînd să-i potolesc, blestemam în gînd toate bricegele din lume. De ce nu și l-a legat cu o sfoară, de vestă, — ori de mînă... ori de ce nu l-a lăsat acasă, în samă, dacă ține atît de mult la el? Numai de nimicuri n-aveam timp și uite că povestea cu briceagul îmi întorcea pe dos toate planurile. Dintr-un nimic, pierdeam unsprezece oameni buni. In loc să stea aici, să-nvețe o meserie, ăștia își iau valea — nu-i bine. Am hotărît să mă ocup de briceagul lui Filip, o nenorocire de briceag. Totuși, i-am luat la rînd pe toți: „Care i-ai furat ăluia?"... Cei mai mulți se simțeau jigniți: „Ne bănuiți pentru o prostie? Cine-și pune mintea cu ăla?". Cîțiva făceau haz: „Așa-i trebuie, că prea se grozăvea cu el!" Am renunțat repede la anchetă și i-am zis unui șofer să cumpere cel mai frumos briceag pe care l-o găsi în Tîrgu Neamț. Peste două ceasuri, l-am chemat pe Filip:

— Hai să-ți dau briceagul.

— L-ați găsit? m-a întrebat cu neîncredere.

— Pe-al tău nu, dar am găsit altul.

— Nu-mi trebuie.

— E frumos, măi, cu teacă de piele.

— Poate să fie cu teacă de aur!

Nici n-a vrut să se uite la briceag. Mi-a spus că-ntr-o jumătate de ceas o să plece de pe șantier. Dacă aici se fură, el nu mai stă... Ceilalți zece se agitau și ei, șușoteau, dădeau semne de nerăbdare. Eu mă uitam încremenit la ei, căutam ceva ca să-i împac, dar nimic din ce găseam nu se potrivea. O țineau pe-a lor: „Aici se fură, și dacă-i așa"... Trecusem prin multe întîmplări pe șantier, eram obișnuit cu oamenii cei mai feluriți — dar povestea cu briceagul mă depășea. Am cerut un sfat brigadierilor, dar nici ei nu se pricepeau: „Să-i adunăm pe toți, ziceau, și să le arătăm că de cînd îi șantierul ăsta nu s-a furat nici măcar un capăt de ață". „Da, dar dacă ăla zice că i s-a furat briceagul?" L-am chemat iar pe Filip, în privința unor noi tratative:

— Iți promit că în trei zile vom găsi briceagul.

— Credeți?

— Sînt convins... Nu eram convins de loc, dar trebuia să-i rețin, să se-nvețe cu ceilalți, ca să-și dea seama că toți sînt băieți cinstiți. — In trei zile, te asigur.

— Trei zile?! Cam mult...

— Trei zile trec repede.

— Și cum o să-l găsiți?

— Asta mă interesează, am metode...

— Aveți răgaz pînă deseară, a zis Filip... Dacă la opt și jumătate nu-mi aduceți briceagul, noi o să plecăm. Aici se fură, mîine o să ne ia hainele, tot ce-avem.

— Și dacă prindem hoțul ce să-i facem?

— Dacă-l prindeți? Filip a căzut pe gînduri — căuta o pedeapsă strașnică — și în cele din urmă mi-a zis: Să-l dați afară imediat. Cînd am plecat încoace mi s-a spus că aici sînt oameni cumsecade, ca la noi în sat, și uite că se fură.

Seara, la opt și jumătate, Filip a venit să mă-ntrebe dacă am prins hoțul. „Ei, cum stăm? Să-l vedem!" — și rîdea. Am încercat să-l îmbunez cu briceagul cumpărat de la Tîrgu Neamț, dar ți-ai găsit! „Il vreau pe-al meu, că era frumos, amintire de la tata!" După asta, mi-a întins mîna. Peste cîteva minute a plecat din tabără, însoțit de ceilalți. Gluma se-ngroșa. Am alergat după ei și, după îndelungi tratative, i-am întors din drum. „Fiți siguri, le-am spus, că într-un ceas vă arăt hoțul, îl aduc în fața voastră... o să-l excludem!" „Să-l vedem, bine... făcea Filip, mai așteptăm un ceas!" N-au vrut să intre în dormitor, ședeau pe cufere în fața barăcii. Brigadierii încercau să le explice că nu-i vorba de furt.., dă-l încolo de briceag! Nu merită atîta zarvă! Dar n-aveai cu cine te-nțelege. Cei unsprezece își astupau urechile, nu vroiau s-audă nimic și nu răspundeau.

Pînă la urmă, m-am plimbat prin birou, înjurînd toate bricegele din lume. In sfîrșit, mi-a venit un gînd și l-am chemat pe Ilie Frățilă. Băiatul trebuia să plece chiar în noaptea aceea pe șantierul de la Cenad, pentru mai multe luni. Credea că vreau să-i dau ultimele instrucțiuni — părea bine dispus.

— Frățilă, am zis, de ce-ai furat briceagul, mă?

— Dă-i la dracu' — fac atîta scandal! Frățilă s-a așezat cuminte pe scaun, în fața mea, așteptînd instrucțiuni. — Am tren la unsprezece.

— Eu vreau să știu ce-i cu briceagul.

— De unde? De ce mă-ntrebați pe mine?

— Fiindcă te bănuiesc.

— Ce-ar fi să-mi spuneți... că trece timpul..

— Ascultă, i-am zis, renunțînd la jocul gratuit pe care-l începusem ca să fac haz de necaz. — Frățilă, o să te facem hoț, n-avem încotro, tu ești băiat deștept, înțelegi... Dacă nu aflăm hoțul, ăștia pleacă, sînt căpățînoși, nu glumesc... Și decît să pierdem unsprezece oameni... Tu și-așa trebuie să pleci la Cenad. Le spunem că tu ai furat, te excludem de pe șantier — și gata povestea.

— Cum de vă trecu prin minte?

— Tu ești băiat deștept...

— Sînt, dar de ce să fac și pe hoțul?... Ăștia sînt în stare să-mi dea cu ceva... și-o să spună peste tot — îmi iese o codiță! Nu primesc.

— E în interesul nostru să primești. O facem așa, de ochii lumii, ca să-i împăcăm pe ăia... Nici un brigadier n-o să creadă că tu ai furat, n-avea grijă.

— Să nu mai aud de bricege-n viața mea! s-a căinat Frățilă.

La nouă și jumătate, toți brigadierii se aflau în sala de festivități. Filip se ținea de mine: „L-ați prins? Cine e?" O să-l vezi acuși... Filip era de părere că n-ar trebui să-l pedepsim pe hoț în public, dădea înapoi, nu mai pomenea de plecare. Eu, nici vorbă, eram pentru o pedeapsă exemplară. In sfîrșit, a început ședința. Cînd am pomenit numele lui Frățilă, hoțul, cîțiva, în loc să-l huiduiască, așa cum se cuvenea într-o asemenea împrejurare, au aplaudat. Frățilă a izbucnit în rîs. M-am uitat urît la Frățilă și la ceilalți, băieții au înțeles că nu-i de glumă — și de-aici încolo totul s-a desfășurat după un plan bine stabilit. Am trecut la „reconstituirea crimei". Frățilă a povestit cu glas stins, înfricoșat, cum furase briceagul din haina lui Filip; vreo cinci brigadieri au luat cuvîntul și au cerut excluderea lui Frățilă de pe șantier. Am pus la vot propunerile de excludere — și s-a votat în unanimitate. „Cu primul tren, i-am spus lui Frățilă, pleci de pe șantier". El își ștergea niște lacrimi imaginare. Juca bine, avea talent băiatul! Tocmai cînd băieții voiau să plece la dormitor, s-a auzit glasul lui Filip: „De ce nu-mi dă briceagul? Unde e?" Asta n-o prevăzusem, de unde dracu' să-i dea Frățilă briceagul? „L-am pierdut — a zis Frățilă — nu-ți ajunge că m-au exclus?" „Ii destul și atît", a admis Filip. Frățilă s-a dus să-și facă bagajul. Filip a rămas cu mine. Nu era împăcat cu ceva și în cele din urmă mi-a spus: „Imi pare rău că l-ați dat afară"... „Așa se pedepsesc hoții, să țină minte". „Da, a convenit el, dar poate că a doua oară n-o să mai fure". S-a rugat de mine să-l iert pe Frățilă. Nici gînd, eram pentru excludere, brigadierii votaseră... Filip s-a depărtat, abătut, s-a dus în dormitor, s-a înțeles cu ai lui și după vreun sfert de ceas iar s-a învîrtit pe lîngă mine. „Dacă el se roagă frumos de brigadieri, oare o să-l ierte pe Frățilă?" I-am spus: „Aici nimeni nu ia apărarea hoților, n-o să-l ierte!" Filip părea foarte stînjenit, a dus mîna la buzunarul vestei și a scos briceagul:

— L-am găsit sub pernă...

— Cînd?

— Acuma... mi l-a pus, trebuie să-l iertați.

— De ce? Nici vorbă... Ți l-a furat, e un hoț... Ce importanță are dacă ți l-a pus sub pernă? Frățilă o să plece în noaptea asta, pentru hoți n-avem milă.

— Vă rog să-l iertați! Nu știu sigur dacă mi l-a furat. Poate că l-am uitat eu pe undeva, ori...

Dintr-o baracă a ieșit, tocmai, Ilie Frățilă cu geamantanu-n mînă, gata de drum. I-am făcut semn să se depărteze, aveam să-l revăd peste cîteva zile la Cenad. Filip continua să mă roage cu lacrimi în ochi: „Iertați-l!" „Nu pot, n-am dreptul, a furat!" „Cum era să fure, a strigat Filip, dacă briceagul a fost la mine tot timpul? Voiam să plecăm de pe șantier și ne-am gîndit"... „Nu cred, i-am spus, Frățilă a furat — și trebuie să-și primească pedeapsa!"

Nicolae TIC

P.S. — Au trecut cîțiva ani de-atunci, Filip este maistru sudor, dar, după cîte știu, încă îl mai încearcă durerea că din pricina lui a fost nedreptățit un om etc. Fac, deci, cuvenita precizare.

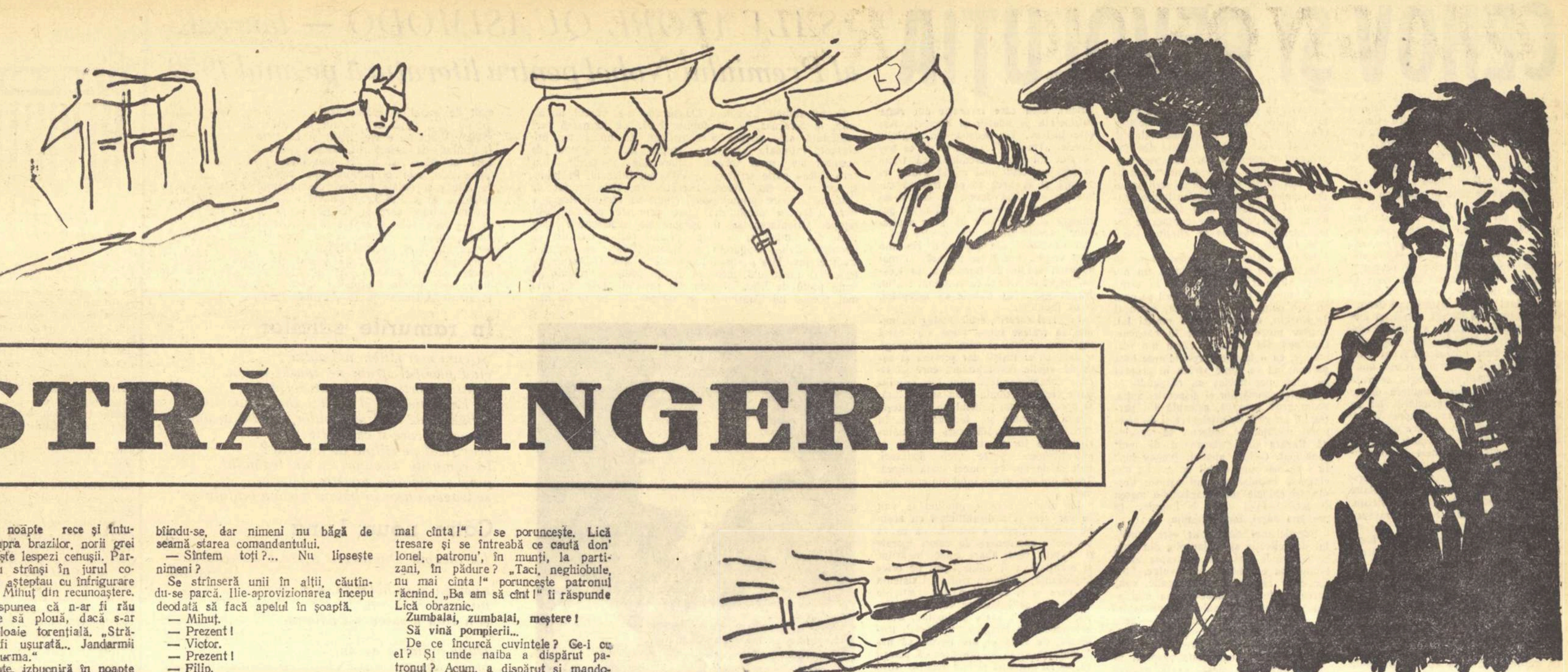

STRĂPUNGEREA

Fragment din romanul „Dintre sute de catarge" de HARALAMB ZINCĂ

Se lăsase o noapte rece și întunecoasă. Deasupra brazilor, norii grei alunecau ca niște lespezi cenușii. Partizanii stăteau strînși în jurul comandantului și așteptau cu înfrigurare întoarcerea lui Mihuț din recunoaștere.

Ghinea își spunea că n-ar fi rău dacă ar începe să plouă, dacă s-ar dezlănțui o ploaie torențială. „Străpungerea ar fi ușurată... Jandarmii mi-ar pierde urma."

Pe neașteptate, izbucniră în noapte împușcături; partizanii tresăriră alarmați. „Mihuț!" Toți erau cu gîndul la cercetaș. Impușcăturile răsunau din toate părțile, formînd un semicerc, și Ghinea întrezări de îndată imaginea dispozitivului dușman. Undeva, pe flancuri, răpăiră și două puști mitraliere. „Numai Mihuț de-ar scăpa viu și nevătămat, își zise Ghinea, îngrijorat de soarta cercetașului. De el depinde totul!"

Impușcăturile încetară brusc și tăcerea nopții, sfredelită înainte de zeci de gloanțe, se refăcu imediat, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Acum, după ce-și întipărise în minte amplasamentul jandarmilor, lui Ghinea îi venea mai ușor să stabilească direcția străpungerii. Vor încerca, printr-un atac fulgerător, să realizeze un clin în centrul pozițiilor inamicului. „Dar unde e Mihuț? De ce întîrzie? N-o fi cumva rănit? Sau poate că..." Se cutremură la gîndul că cercetașul ar fi putut să cadă răpus de gloanțele jandarmilor. Se uită întrebător în juru-i. Partizanii așteptau în tăcere ordinul său. Cineva clănțănea din dinți. Ii era frig ori frică? Se auziră pași.

— E Mihuț, șopti Cornea înviorat, îi cunosc pasul... El e...

Intr-adevăr, cîteva minute mai tîrziu, cercetașul se ivi din adîncul codrului ca o tainică umbră. Se apropie de grup și, respirînd anevoie, se adresă comandantului.

— Trebuie să atacăm, Ghinea, să trecem prin ei... Ai auzit împușcăturile? Totul depinde numai de rapiditatea și îndrăzneala noastră...

Ghinea simți fiori de gheață străbătîndu-i tot corpul. Il cuprinse dintr-o dată o teamă de neînțeles, de parcă acum avea să se ciocnească întîia oară cu dușmanul.

„Dacă străpungerea o să dea greș? Dacă vom fi nimiciți?" Planul, care înainte i se păruse salvator, acum îl îngrozea. Ce bine că era întuneric și nimeni nu putea să-l vadă cum își mușcă într-una buzele. Iar oamenii așteptau. Nu, nu exista altă cale...

— Atacăm, tovarăși. Mihuț o să ne conducă... Cu cît o să facem mai puțin zgomot, cu atît are să fie mai bine. N-o să tragem decît în clipa cînd vor deschide focul asupra noastră... O să tragem din fugă... Mihuț are dreptate... Totul depinde de rapiditatea noastră.

Cercetașul porni primul, în frunte, urmat de comandant, apoi de ceilalți partizani. Se strecurau ușor printre brazi. Noaptea devenise parcă mai neagră, dar ochii lor erau obișnuiți cu bezna nopții. Lui Ghinea i se făcu frig; și tot mereu din pricina liniștii apăsătoare, i se părea că pașii oamenilor trezesc zgomote asurzitoare. „Dacă ar începe să plouă!" Simțea norii grei și îmbelșugați alunecînd peste vîrfurile brazilor. Și ce puternic mirosea rășina! „Cît mai avem oare de mers?" Vedea silueta lui Mihuț și se miră de calmul cercetașului. Ar fi vrut să-l oprească și să-l întrebe: „O mai fi mult pînă acolo?" Drumul i se părea lung, fără de sfîrșit. „...Incotro mergem?" Deși știa cu exactitate încotro mergeau, avu dintr-o dată sentimentul că nu mai știa nimic, că toate calculele militare ce le făcuse erau greșite și că... In aceeași clipă, izbucniră împușcături dezordonate. Ghinea, ca și cînd s-ar fi trezit dintr-un somn adînc, strigă:

— Trageți, tovarăși!

Partizanii parcă atîta așteptaseră. Se dezlănțui o larmă înnebunitoare. Pădurea se lumina de focul armelor, umbre înspăimîntătoare țîșneau cînd dintr-o parte, cînd dintr-alta. Partizanii trăgeau din fugă, gîfîind. Un jandarm aruncă o grenadă și explozia fu într-atît de puternică, încît

Ghinea avu senzația că munții prinseseră să se prăvălească. Nu se opri. Alerga nebunește, ținîndu-se după Mihuț. Urechile-i vuiau. Arma automată îi juca în strînsoarea mîinilor. Se împiedică și căzu, dar se ridică brusc și-și reluă fuga. Alergă multă vreme, biciuit de crengile brazilor. Nici nu-și dădu seama cînd totul se potoli. Primul se opri Mihuț și rosti cu greu:

— Am trecut... am trecut tovarăși.

— Am trecut, repetă și Ghinea cu bucurie... Am trecut...

In spate se mai auziră cîteva împușcături, după care tăcerea nopții ferecă codrul și munții. Nu, jandarmii nu riscau într-atît de mult, încît să pornească noaptea în urmărirea lor. Partizanii veneau unul cîte unul. Gîfîiau și bolboroseau cuvinte greu de înțeles. Simțind cît erau de emoționați, Ghinea se lăsă cuprins de un tremur nervos. Vorbi cu greu, bîlbîindu-se, dar nimeni nu băgă de seamă starea comandantului.

— Sîntem toți?... Nu lipsește nimeni?

Se strînseră unii în alții, căutîndu-se parcă. Ilie-aprovizionarea începu deodată să facă apelul în șoaptă.

— Mihuț.

— Prezent!

— Victor.

— Prezent!

— Filip.

— Aici!

Făcură de cîteva ori apelul. Și, de fiecare dată, constatară absența lui Lică-mandolină.

— Era în spatele meu — dădu David explicații — l-am auzit cînd a căzut... însă s-a ridicat... Apoi nu l-am mai auzit...

Incepu să plouă. Toți, aproape în același timp, își ridicară ochii obosiți spre cer. Stropii mari cît bobul de strugure le răcoreau fețele încinse. Ghinea își zise: „Sîntem salvați".

— Mă duc să-l caut! propuse Mihuț.

— Bine, Mihuț, pleacă!

Aprobă propunerea cercetașului, deși ar fi fost mult mai indicat să-și fi urmat marșul mai departe, într-un ritm forțat.

Ploaia se înteți și foarte repede îi pătrunse pe toți pînă la piele. Totuși, așteptau încremeniți întoarcerea lui Mihuț.

— Săracu' Lică! ofta David, în răstimpuri. Era în spatele meu...

Oamenii tăceau, tulburați. Apa le pătrundea prin bocanci, prin haine, dar nimeni nu se clintea din loc. Se uitau într-acolo de unde așteptau reîntoarcerea cercetașului.

Ploaia îl liniști pe comandant; grupul se găsea în afara oricărei primejdii. Ploaia avea să șteargă urmele pașilor, iar cîinii polițiști nu vor izbuti să-i dibuiască. Vor putea să treacă de îndată la realizarea celeilalte manevre. Vor înconjura Rarăul, îndreptîndu-se către culmea Ceahlăului. „Andrei întîrzie. De ce oare?" Il revăzu în gînd pe Lică, așa cum obișnuia să-și ducă în spinare și ranița și mandolina și arma. „Ce s-o fi întîmplat cu el? O fi rănit? Poate că mai trăiește. Poate că Mihuț o să-l găsească".

Mihuț se întoarse însă sleit de puteri, ud pînă la piele și raportă cu amărăciune, abia auzit.

— Nu l-am găsit, tovarăși... L-am pierdut pe Lică.

Atunci, toți se uitară la fața neagră, udă, a comandantului. Ochii lui sticleau în noapte, triști, îndurerați.

— Pornim, tovarăși — zise el — trebuie să cîștigăm timp...

Și porni înainte, prin ploaie și beznă, urmat de ceilalți partizani.

★

O mandolină stă agățată în cui și cîntă singură „Dunărea albastră". Lică se uită uimit la ea și se bucură de așa minune. Frumoasă mai e și melodia asta, „Dunărea albastră!" Știe că mandolina cîntă pentru el, pentru liniștea inimii sale și e din cale afară de mîndru. Totuși, se întrebă: „De ce nu cînt eu? De cînd am ajuns să-mi cînte alții?" Vrea să se ridice, însă trupul greu, ca o buturugă, nu se lasă urnit. „Ce-i cu mine?" Speriată, parcă, de întrebarea lui Lică, mandolina a amuțit. Apoi sare din cui și se aruncă în brațele partizanului. El o cuprinde drăgăstos, ciupindu-i coardele și mărturisindu-i, așa cum i-a mărturisit în nenumărate rînduri: „Ești cel mai bun prieten!" „Dacă vrei să știi, sînt!" îi răspunde mandolina prin cîteva sunete blînde. Incearcă să cînte și să viseze. Il fură propria-i melodie. Il trezește din reverie o voce groasă, dușmănoasă: „Taci, neghiobule, nu mai cînta!" i se poruncește. Lică tresare și se întreabă ce caută don' Ionel, patronu', în munți, la partizani, în pădure? „Taci, neghiobule, nu mai cînta!" poruncește patronul răcnind. „Ba am să cînt!" îi răspunde Lică obraznic.

Zumbalai, zumbalai, meștere!
Să vină pompierii...

De ce încurcă cuvintele? Ce-i cu el? Și unde naiba a dispărut patronul? Acum, a dispărut și mandolina. Cu siguranță că i-a șterpelit-o cineva. Incepe să urle: „Dă-mi-o înapoi, mă!"

Ecoul propriului său strigăt îl sperie: „Ce-am făcut!! Nu trebuia să strig. Ghinea o să mă certe... am călcat consemnul!"

Aude pași. Instinctiv, își dă seama că cineva s-a apropiat de dînsul. Ar vrea să se ferească. Două brațe puternice, reci, umede, îl ridică și-i fac vînt, sau i se pare. Ce-ar striga! Dar consemnul glăsuiește: „Nimeni nu scoate o vorbă!" Simte pămîntul moale și umed sub dînsul. O durere ascuțită îi săgetează picioarele. „Picioarele!!" urlă el înspăimîntat și deschide ochii. I se înfățișează un tablou ciudat: picioare înfășurate în moletiere negre și murdare. Doamne, cîte picioare! Iși plimbă prevăzător privirile: descoperă cîte puțin picioarele, uniformele ponosite, fețele încruntate ale jandarmilor. Inchide ochii brusc, apoi îi redeschide, intrigat, parcă, de ceva. Picioarele jandarmilor nu dispar. Au încremenit în juru-i ca niște gratii.

— Trăiește, don' plotonier! aude el o voce străină.

Lică își spune amețit: „Trebuie să fug!", dar aceeași durere ascuțită în picioare îl țintuiește locului. „Am căzut", oftează el cu amărăciune. Și, treptat, își amintește unde se găsește. Ce aproape i se par norii! Stropii de ploaie îl ajută să se dezmeticească:

— Ce facem cu ăsta, don' plotonier?

— Il luăm...

— Asta ne mai trebuia.

— Vorrrba!

Nu, acum nu delirează. Jandarmii sînt lîngă el. Plouă! Norii sînt aproape. Plouă! „Unde o să mă ducă? se întreabă partizanul. Mi-au ciuruit picioarele. Unde sînt băieții? Au scăpat ori nu? Nu cumva toți ceilalți s-au prăpădit și numai eu am rămas în viață?" Se ridică speriat în capul oaselor, însă un bocanc îl lovește în piept:

— Șezi locului!

Cade pe spate și zărește iarăși cerul cenușiu, leșietic. „Totul s-a sfîrșit!" Inchide ochii. Jandarmii trebăluiesc într-una. „Ce fac? Se pregătesc oare să mă execute?"

— De ce să ne mai cărăm cu ăsta, don' plotonier?

— Vorrrba!

Este apucat de brațe și tîrît fără milă. Nu se mai poate stăpîni. Scoate un urlet de durere, apoi totul se întunecă, se pierde într-un adînc de fîntînă.

Aude, nu departe de el, voci.

— Să trăiți, don' plotonier.

— Ce face, mă, banditu'?

— Are năluci, don' plotonier...

Curios, Lică deschide ochii. O clipă, încăperea se învîrtește cu dînsul. Apoi totul revine la loc și Lică își amintește surprinzător de repede de cele petrecute în ajun.

Plotonierul se apropie de pat și-l cercetează cu niște ochi bulbucați.

— Trăiești, hai?

Jandarmul dă din cap amenințător. Lică însă îl privește nepăsător. Il dor picioarele. Caută să și le vadă. Le descoperă bandajate. Nu se miră. Nimic nu-l mai miră, nu-l mai uimește.

— Acuși o să vină dumnealor, de la Biroul II, vezi să fie totul în ordine...

— Da, să trăiți, don' plotonier.

Inainte de a părăsi încăperea, plotonierul mai aruncă arestatului o căutătură.

— Trăiești, hai?!...

Lică rămîne singur. Soldatul care-l păzește nu-și găsește locul. Fîțîiala acestuia îl enervează... De fapt, unde se află? Nu-și răspunde. Nu-i mai pasă de nimic. De cînd n-a mai dormit într-un pat? Odaia asta țărănească i se pare liniștită și odihnitoare. Gîndul morții, căci știe că va fi omorît, nu-l tulbură cîtuși de puțin. Ar vrea în clipele astea să fumeze și să cînte la mandolină!... Amintirea mandolinei îl face să zîmbească.

— De ce te hlizești, mă?

— Ascultă, camarade, nu cumva ai găsit o mandolină?

— O mandolină!?! Ia ascultă, mă, tu nu mă lua pe mine...

In clipa aceea, în pragul ușii se ivesc anchetatorii. Soldatul încremenește în poziție de drepți, cu mîna la capelă. Lică simte cum inima i se răsucește de durere. „Au venit! își zice Lică. Fie..." Anchetatorii sînt doi căpitani romîni și-un ofițer hitlerist. (Dracu' știe ce grad o fi avînd).

Ofițerii s-au apropiat de pat. Lică nu se ferește de privirile lor curioase. Primul căpitan are o față prelungă, o gură subliniată de două buze subțiri și vinete, iar ochii îi sînt obosiți și răi. „Se bărbierește singur și se taie des", constată Lică fără să vrea. Fața celuilalt căpitan este rotundă și albă din pricina pudrei. „Ăsta are frizerul lui!" gîndește mai departe Lică, studiindu-le bărbile. Insă ochii mici ai acestuia, cu o strălucire vicleană în adîncul lor, îl sperie. Se uită și la neamț; și-a pus pe nasul subțire și fin o pereche de ochelari cu ramă de aur și a împietrit ceva mai la o parte. „Afurisiții! Cum se mai uită la mine!"

— Zîmbești! Bravo, dom'le!

Glasul căpitanului e rece, metalic, amenințător... „Aha, începe ancheta", gîndește Lică.

Au apărut trei scaune. Anchetatorii se așează lîngă pat. La semnul scurt al unui ofițer, soldatul iese din odaie. Dar de îndată apare un altul cu termen redus, secretarul. Ia loc în tăcere la masa din mijlocul încăperii și scoate dintr-o servietă cîteva foi de hîrtie.

Căpitanul cu fața prelungă își ațintește privirile pe fața partizanului.

— Numele și pronumele?

Lică surîde. De unde dispoziția asta, cheful de-a se juca? Și, pe deasupra, mai este și dornic să afle cum se desfășoară o anchetă. Răspunde școlărește.

— Mă cheamă Țuțuianu Lică.

— Locul și anul nașterii?

— M-am născut la București, la 4 iulie 1917.

— Profesiunea...

— Frizer, domnule căpitan.

— Frizer!! exclamă cel de-al doilea căpitan, cu un aer batjocoritor.

— Ascultă, domnule Țuțuianu, cunoști care este situația dumitale... Ai fost găsit, așa cum se spune, pe cîmpul de luptă... iată un corp delict... A te apăra, a nega, e o prostie... A ajuta ancheta, înseamnă circumstanțe atenuante.

Căpitanul vorbește blînd, însă, în timpul acesta, fața-i rămîne rece și aspră.

— Bănuiesc că atunci cînd te-am întrebat de profesiunea dumitale n-ai glumit?

— Nu. Și-apoi, domnule căpitan, nu trebuie să aveți o părere atît de proastă despre breasla noastră. Frizerul!... Să vedeți, o societate fără frizeri...

— Lasă gluma! Pe noi ne interesează...

— Știu ce vă interesează... am să vorbesc... am să spun tot... tot ce știu...

Lică tace. Iscodește fețele anchetatorilor. Cei doi căpitani se arată a fi satisfăcuți de începutul interogatoriului. Numai chipul neamțului nu exprimă nimic. Și lui Lică i se pare că tocmai hitleristul i-a ghicit intenția. Totuși, nu-și poate stăvili cheful de a se „juca" cu anchetatorii.

— Așa cum am spus, m-am născut la București, în timpul ocupației germane. Știți, atunci, ca și acum... Intr-o vreme se spunea că tatăl meu ar fi fost un gefreiter din Prusia... dar nu-i adevărat.

— Ascultă! intervine amenințător căpitanul cu fața prelungă. Insă ofițerul hitlerist intervine și el:

— Lăsați-l.

— Ca să ajung acolo unde vă interesează, trebuie să încep cu viața mea. Tatăl meu n-a fost un gefreiter, ci un croitor... Un foarte bun croitor... toată mahalaua își lucra la dînsul... A fost un om sărac lipit pămîntului. Și știți de ce? Pentru că lucra pe datorie. Iar în mahalaua noastră exista o lege nescrisă: nici un datornic nu era obligat să-și plătească datoriile.

Anchetatorii își aprind cîte o țigară. I se oferi și partizanului una. Lică n-o refuză. E o țigară boierească. Trage din ea cu lăcomie, mulțumit că fumul de tutun o să-i facă moartea mai ușoară. Apoi, continuă:

— Gîndul de a mă face frizer s-a născut încă de pe băncile școlii primare. Cred că fusesem născut pentru meseria asta atît de necesară societății.

— Ascultă...

— Ajung și-acolo, domnule căpitan, îl liniștește Lică pe anchetator. Spun tot... Mandolina m-a atras spre meseria asta. Căci nu există pe lume frizer care să nu vorbească mult, care să nu ia bacșiș și care să nu cînte la mandolină. Să vă spun drept, mi-a fost mai ușor să învăț la mandolină decît să bărbieresc... Zău așa... Și nu de altceva, dar sînt bărbi și bărbi... o barbă aspră, cu firul răsucit... De pildă, barba dumneavoastră... e o barbă grea, ce se cere bine frecată.

— Ascultă — se mînie deodată căpitanul cu fața prelungă — eu te... Lasă gluma deoparte, răspunde în ce direcție a pornit grupul vostru de partizani?

— Pe degeaba mă înjurați, domnule căpitan, răspunde Lică, trăgînd un ultim fum din țigară. Zău că n-am glumit atunci cînd am spus că aveți o barbă care se cere bine frecată...

Ofițerul neamț se ridică brusc în picioare. Cei doi căpitani înțeleg că aliatul lor s-a enervat și nu mai vrea să asculte. Se ridică și ei: „Gata! S-a sfîrșit" gîndește Lică. Uitîndu-se drept în ochii partizanului, neamțul spune într-o romînească destul de curată:

— Mi-l dați mie... Il dau eu pe mîna bărbierilor mei. Il facem noi să-i piară pofta de glumă. De altfel, și dumnealui are o barbă deasă, ce se cere bine frecată...

— Mulțumesc... obișnuiesc să mă bărbieresc singur...

Inchide ochii, istovit. Aude cum anchetatorii părăsesc încăperea, vorbind între ei. Acum, fără îndoială c-o să fie dat pe mîna celor de la Gestapo, c-o să fie torturat pînă la ultima suflare. „Obișnuiesc singur să mă bărbieresc". Răspunsul ăsta a trezit în mintea sa un gînd care l-a înspăimîntat și l-a făcut să-și închidă ochii istovit. Da, trebuie să-și realizeze gîndul înainte de a ajunge în beciurile Gestapoului. Deschide ochii. E singur. Aude pașii jandarmului ce patrulează prin fața ușii. Dacă s-ar putea urni... La cea mai mică mișcare a picioarelor, o durere ascuțită i se înfige în inimă. Iși amintește că, odată, a văzut un om atîrnînd de grinda unei case. Atîrna moale și vîntul îl clătina blînd, ca și cînd s-ar fi jucat cu dînsul. Nu, el, Lică, n-avea cum să se spînzure. Cercetează înfrigurat odaia. Nu găsește nimic din ceea ce ar putea să fie de folos unui sinucigaș și se îngrozește. Nu trebuie să ajungă în mîinile celor de la Gestapo. „Unde-or fi acum băieții? S-or fi gîndind la mine?... De-acum înainte cine o să-i mai bărbierească?!"

Deodată, zărește pe noptiera de lîngă pat un ciob de oglindă, mare cît palma. Intinde mîna și apucă ciobul. Se uită în oglindă și se recunoaște cu greu. S-a jigărit, are o față pămîntie. Ar trebui să se bărbierească.

Se uită într-una în oglindă și, după o bucată de vreme, i se pare că ține-n mînă o fotografie. Senzația asta îi creează iluzia că nu mai e singur, că are cu cine să stea de vorbă, că are de cine să se despartă. Spune fotografiei:

„Așa, mă, ai încercat să-ți bați joc de ei, de anchetatori? Or să te omoare... O să mori... De glume-ți arde? Și zici că nu ți-e frică? Și ce sînt amintirile astea care-ți umblă prin cap? Iți aduci aminte de dimineața aceea cînd ai terminat cea de-a patra clasă primară? Un inspector înalt și gras te-a mîngîiat pe creștet și te-a întrebat: „Tu, Țuțuiene, ce vrei să devii cînd ai să te faci mare?" Iar tu te-ai ridicat

și-ai răspuns: „Frizer!" Cum s-a mai uitat atunci inspectorul la tine! Și-a luat mîna imediat de pe creștetul tău. Ai fost un prost, mă, de ce n-ai răspuns că vrei să te faci doctor, ori inginer, ori avocat? Ar fi continuat să te mîngîie. La drept vorbind, chiar, de ce ți-ai ales meseria asta? Uite, Ghinea e forjor, Filip a învățat mineritul! Mihuț, cercetașul, e lăcătuș. Hai răspunde, nu te codi! Lasă că știu eu... Ți-a plăcut mandolina... Nu-i așa?"

„Da, își răspunde tot el, nu știu ce mi-a plăcut și ce nu. Aveam pe atunci unsprezece ani și mă întrebam zi și noapte cum să-mi ajut părinții în nevoie. Imi spuneam că trebuie să-mi găsesc un stăpîn. Și după ce am terminat școala primară, am pornit prin mahala în căutarea unui stăpîn. Iți aduci aminte? Cum să nu! Intram din dugheană în dugheană și întrebam: «Aveți nevoie de un ucenic?» Multe străzi am colindat pînă ce soarta mi-a scos în cale o frizerie amărîtă și murdară. La întrebarea mea, patronul mi-a răspuns: «Avem nevoie... Al cui tată ești, mă?» M-am bucurat, și din prima zi m-a pus să fac podelele, chiuvetele, oglinzile. Mă străduiam să fiu harnic, ca nu cumva patronul să creadă, doamne-ferește, că aș fi leneș. Da' de măturică îți mai amintești? Măturica! Dădeam cu măturica și clienții îmi aruncau în palmă cîte un bănuț, pe care-l băgam într-o pușculiță. Insă, la sfîrșitul săptămînii, pușculița a dispărut. Mi-o furase nevasta patronului. Am plîns mult atunci, iar stăpînul, pe deasupra, mi-a mai tras și-o bătaie.

— Te-a umilit mult meseria asta, nu-i așa?

— Să nu mai vorbim!

— Ce să nu mai vorbim? Adu-ți aminte... Intr-o zi, un lucrător te-a chemat lîngă el, la scaun. «Holbează, mă, ochii, să înveți meseria!» te-a sfătuit ăla. Tu l-ai crezut. Te-ai apropiat, gîndind: «Ce om bun!» Lucrătorul săpunea barba clientului și zîmbea. De odată a luat pămătuful cu clăbuc și ți l-a băgat în gură. A început să rîdă, rîdea și clientul. Numai tu nu rîdeai, nu înțelegeai de ce-a făcut-o. De ce trebuia să-și amuze clientul în felul ăsta? Te-ai ascuns jignit în curte și, pitit în dosul unei stive de lemne, ai plîns multă vreme. Apoi, cînd te-ai înapoiat în atelier, te-ai uitat mai bine la lucrător. Ai văzut atunci că, de fapt, aveai de-a face cu un om nenorocit, crescut în umilințe și dornic să umilească pe alții. Tot atunci ți-ai spus pentru întîia oară: «Nu trebuie să ajung ca lucrătorul ăsta!» Și te-ai dus la sindicatul frizerilor. Acolo, ai întîlnit oameni..."

Zgomote venite din curte îi frîng firul amintirilor. Se înfioară: „Au venit. Nu trebuie să ajung iar în mîinile lor. Mă vor tortura, îmi vor veghea pînă și delirul. Dacă n-aș avea picioarele ciuruite, poate că aș încerca să fug. Au venit!" Abia acum descoperă oglinda... oglinda cea adevărată. Il străfulgeră un gînd.

Desene de IULIAN OLARIU

Bucurie

Voi ați atins
umărul Zoiei, cînd trecea în zori spre moarte,
plăpînde păsări, lunecînd cu sunet stins,
către zăpezile războiului, departe.

Dar azi plutiți
peste pămînturile-abia desțelenite,
pe-orașul nou și însorit, cu ochi vrăjiți,
pe crîngul tînăr, cu-ale crengilor ispite...

Veniți ușor
în piața Moscovei, cu dale mari de soare.
De mult așteaptă-nfioratul călător
să fîlfîiți spre el domol, scînteietoare.

'A tremurat
un cîntec plin, și păsări mici și-ascultă zborul.
Cu-o ciocîrlie pe un umăr, fermecat,
privește-orașul fericirii, călătorul.

Moscova, 1956

Florin MUGUR

Prin soarele deschis

Ar fi pornit uitarea să mă cearnă,
Cu brumă să m-acopere și ger,
Aș fi rămas un arbore în iarnă
Cu deznădejdi în ramuri, nins, stingher,
De n-ar fi fost Octombrie s-aștearnă
Alți aștri pentru mine și alt cer.

Pășesc prin vadul neted al unei căi solare
Ce luminează comunistul meu destin;
Furtunile de gheață azi nu mai sînt în stare
Să devasteze marile-mi grădini.

Cu vremea logodit, în albe nopți tîrzii
Ies veacurilor în întîmpinare,
Spre ziua cînd vom fi alături de urmași
Pe puntea lui Octombrie, lîngă soare.

Acolo vremea alte unde poartă,
Alții răspund aceleiași chemări...
Prin soarele deschis, ca printr-o poartă,
In ziua-aceea, limpezind cărări,
Noi vom intra, incandescent șuvoi,
Și profilați pe zidul albei zări
Vom ști că veșnicia sîntem noi.

Sîngele meu atunci o să-l aud
Sonorizînd nemărginite spații,
Pe puntea lui Octombrie, aprins,
La întîlnirea dintre vremi și generații.

Cezar BALTAG

CEHOV ŞI REVOLUŢIA*)

Lipsa unei perspective clare, nete, a reprezentat mult timp pentru Cehov un obstacol în înţelegerea mai profundă a fenomenului social. Scriitorul vedea limpede că ţarismul este o orînduire compromisă pînă în adîncuri şi care se va prăbuşi într-o zi apropiată. Dar cum să se pună în acord cu istoria? De-a lungul anilor, Cehov se va apropia tot mai mult de cel care ştie că omul nu este un vis imposibil al unor dezadaptaţi şi care, cunoscînd precis scopurile şi mijloacele, se pregătea să înfăptuiască revoluţia socialistă. Fireşte, avem de-a face, la Cehov, cu un lung şi complicat proces care a luat aspectul unei grave dezbateri cu sine. Zile întregi, mereu şi mereu aceleaşi frămîntări îl asaltau. Secolul era bolnav. Răul putea fi diagnosticat cu o precizie microscopică, dar cine să ţină în mînă bisturiul? Acolo unde operau narodnicii, hemoragia se ivea mai aprinsă. Gîndurile multora dintre ei erau pure, dar recomandările lor se arătau şi utopice şi reacţionare. Masele ascultau nedumerite: o mare opacă ce abia se limpezeşte. Cehov ştia că narodnicismul se întemeia pe o concepţie eronată asupra istoriei şi a rolului ţărănimii în revoluţie; el criticase adeseori zemstvele şi celelalte formule propovăduite de narodnicism. Narodnicismul nu era în măsură să scoată viaţa Rusiei ţariste din aşezările ei uzate, iar idealurile ce însufleţeau acest curent îi apăreau ca false chemări de sirenă împingînd către trecut. La rîndul său, tolstoismul i se înfăţişa ca un apel absurd al vîrstelor iraţionale şi tulburi, un ideal potrivit pentru negurile evului mediu, dar nu pentru o epocă modernă. Scriitorul descifra greu în mişcările clasei muncitoare, aflată în germene la acea epocă, sîmburele apropiatei revoluţii. Şi de aceea, privind în jur, Cehov nu zărea nici o forţă socială capabilă să zdruncine regimul bizuit pe un gigantic aparat poliţienesc, în care jandarmul era aproapele tău, iar delatorul o parte din tine însuţi.

„Pentru cine şi pentru ce scriu?" a notat el într-o scrisoare care dă glas acestor dramatice frămîntări. Truda lui cerea justificare, răspunderea lui pretindea garanţii, viaţa lui chema un sens social superior. De altfel, Cehov va căuta pînă la moarte o solidaritate şi o comuniune, de la fiinţă la fiinţă, cu ţelurile cele mai generoase ale epocii, încercînd să găsească o direcţie şi o justificare destinului omenesc şi străduindu-se să afle căile care duc la ameliorarea vieţii. Fiecare rînd din opera lui Cehov este prins, tîrît şi învins de neliniştea, de valul de emoţie pe care-l naşte această supremă preocupare. Dar ea se regăseşte cu deosebire exprimată în două opere: nuvela „O poveste banală" şi piesa de teatru „Ivanov".

„O poveste banală" este povestea unui savant, Nikolai Stepanîci, care la asfinţitul vieţii lui, în preajma morţii, îşi dă seama cît de inutil şi-a trăit viaţa, lipsit de un ţel, de o „idee călăuzitoare". Tot timpul crezuse că urmează logica unui vis îndepărtat, dar acea năzuinţă către întregire şi realizare nu-şi găsise, în fapt, niciodată satisfacţie. Recapitulîndu-şi viaţa, eroul nu şi-o mai recunoaşte, avînd sentimentul straniu că nu el a trăit o asemenea existenţă absurdă. Absenţa unui ţel care să organizeze eforturile şi să dea un sens reuşitelor i-a prefăcut viaţa într-o lungă şi incurabilă descompunere. Intr-o zi, Nikolai Stepanîci se întreabă: „Pentru ce?", şi simte cum totul se prăbuşeşte în jurul său. Această simplă şi brutală întrebare încoronează catastrofal seria de disoluţii şi năruiri tăcute, deschizînd poarta a nenumărate întrebări pe care nu le poate cuprinde, nici stăpîni. Toate certitudinile s-au destrămat, toate nădejdile au căzut şi Nikolai Stepanîci meditează la mizeriile ambiţiei, la satisfacţiile orgoliului, la rezultatele muncii şi la bucuriile căminului, din perspectiva descoperirii pe care cu groază a făcut-o. Viaţa profesorului părea un edificiu consolidat, dar nu este decît o construcţie în care o piatră nu se leagă de cealaltă; nici un mortar nu le uneşte. Interiorul său sufletesc este deşert: acolo unde credea că se află o fereastră e un gol opac, acolo unde presupunea un pilon e un nimic dens, acolo unde nădăjduia că încep spaţiile libere şi superbe ale viitorului e un vid. Nimeni nu poate umple asemenea lacune şi eroul măsoară dintr-o dată propria sa absenţă. Lipsa oricărei finalităţi nu este resimţită ca o stare trecătoare, ci ca un destin inexorabil. Iar profesorul are îngrozitoarea certitudine că în fiinţa lui e ceva detracat, că uneori plictisul său atinge fundurile obscure ale unei prăpăstii: „Fiecare sentiment în parte şi fiecare gînd trăiesc în mine izolat, şi în toate raţionamentele mele despre ştiinţă, teatru, literatură sau studenţi, ca şi în toate imaginile pe care mi le înfăţişează închipuirea, nici cel mai dibaci analist n-ar putea găsi ceea ce se numeşte ideea de ansamblu sau dumnezeul omului viu.

Şi cînd lipseşte aceasta, înseamnă că lipseşte tot.

„Sînt învins" — încheie cu amărăciune Nikolai Stepanîci.

Sensul acestei înfrîngeri este de natură socială, căci ea recunoaşte neputinţa de a articula un răspuns coerent la problemele omului în termenii societăţii burgheze. Adevărul este că, atunci cînd oamenii muncesc, o fac pentru a obţine un rezultat, că sînt angrenaţi într-un complex de scopuri şi mijloace. Atîta timp cît profesorul credea că are un asemenea ţel, toate în viaţa sa se puteau justifica. Acum, însă, eroul se descoperă singur, părăsit şi de prisos. Disperat, cere o raţiune pentru a trăi, cheamă un ideal care să-l ridice deasupra abisului. Dar nimeni nu i-l poate oferi. Această prăbuşire a unui intelectual cinstit, incapabil să-şi rezolve întrebările, să iasă din impas, este inevitabilă într-o orînduire care consfinţeşte ca o lege a ei divorţul dintre gîndire şi viaţă. Ce folos poate să aducă societăţii o conştiinţă, oricît de pură şi de eroică, dacă ea se manifestă ruptă de interesele oamenilor şi lipsită de un scop.

Imaginea gîndurilor care se aprind ca nişte lumini în tenebrele înconjurătoare, pentru a arde însingurate şi a se stinge fără a izbuti să desprindă din beznă nimic, a fost obsesia vieţii lui Cehov. Sub puterea ei desenează scriitorul tabloul sumbru al unor destine fărîmate, al unor intelectuali sfîrşiţi.

In „Ivanov", Cehov dezbate din nou procesul dureros al acestui personaj. Piesă în patru acte, „Ivanov" constituie cea dintîi încercare a scriitorului de a pătrunde mai adînc în lumea teatrului şi totodată unul din cele mai acute studii dramatice consacrate intelectualului rus de la sfîrşitul secolului trecut.

Nikolai Alexeevici Ivanov este, în clipa în care cortina se ridică, un om sfîrşit. Ruinat materialmente în urma nechibzuinţei, covîrşit de datorii pe care nu are cum să le plătească, escrocat de Bozkin, administratorul moşiei lui, Ivanov nu e mai fericit în căsnicie. Căsătorit din dragoste cîţiva ani mai înainte, cu o femeie care-l iubeşte încă pătimaş, el se simte străin în propria sa casă, neputincios să răspundă în vreun fel chemărilor ei disperate. Soţia, acum grav bolnavă, aşteaptă din partea lui un gest de înţelegere şi de afecţiune, nădăjduind zadarnic să reaprindă flacăra unui ataşament de mult consumat. Cedînd apatiei, Ivanov lasă să i se destrame restul de avere; plecîndu-se impulsiilor unui egoism tiranic, îşi chinuie soţia părăsind-o mereu şi petrecîndu-şi serile la Lebedev, în preajma Saşei, fiica acestuia.

Scepticismul dezabuzat este fundalul de reflecţie şi melancolie din care se desprinde viziunea sa despre lume. Ivanov nu conteneşte să divulge, tuturor celor care stau să-l asculte, epuizarea sa totală. Rădăcina cea mai adîncă a frămîntărilor sale vine din faptul că existenţa nu are — pentru el — acea consecvenţă internă care dă contur fizionomiei morale. Apropierea dintre Ivanov şi Hamlet, exprimată răspicat în cîteva locuri din piesă, se întemeiază pe această nehotărîre comună celor două personaje, care prin moartea lor vor scrie, fiecare în felul său, poemul răscumpărării indeciziei.

Hamlet şi Ivanov fac parte din aceeaşi constelaţie spirituală, numai că eroul shakespearean este o substanţă etică pură, iar Ivanov o nostalgie falimentară. Hamlet e întrebarea, Ivanov e marasmul. Orice ar întreprinde Hamlet, nu e niciodată ameninţat de ridicol, Ivanov, însă, da! O ştie, de altfel şi el însuşi: „Iţi închipui că m-ai descoperit ca pe un al doilea Hamlet. După mine însă, această neurastenie a mea, cu toate probele ei poate folosi ca material pentru o comedie şi nimic mai mult" (pag. 109).

Iată de ce poţi uşor amesteca cenuşa celor doi eroi, moartea ca şi viaţa lor va rămîne însă deosebită.

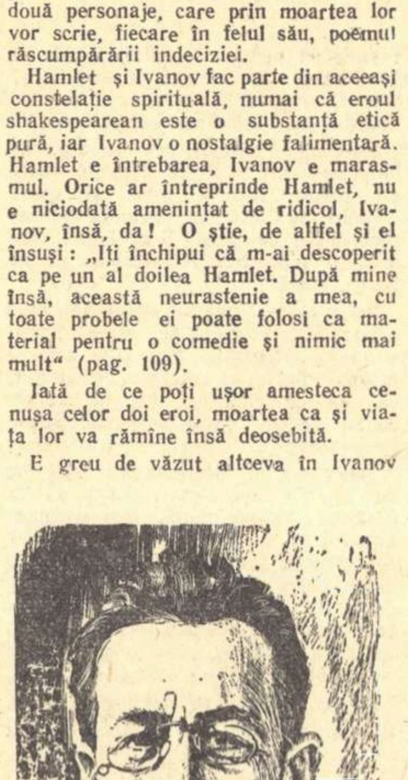

E greu de văzut altceva în Ivanov decît dezorientare şi durere stingheră, solitară. Această trăsătură devine aca-parantă. Ivanov socoate că destinul său nu poate fi amăgit, că trebuie trăit pînă la urmă cu resemnare. Tot ce-i rămîne de făcut este să nu-şi facă nici o iluzie despre sine şi să-şi spună mereu că va pieri baricadat în ceea ce a apucat să fie, că orice va face pentru dezlegarea tristeţilor sale nu va deveni decît o tristeţe mai mult. Intre Ivanov şi lume s-a format un perete de gheaţă. Prin acest zid transparent, îi urmărim convulsiile uneori ridicole, totdeauna zadarnice, şi vedem cum piere prins şi absorbit de acel vîrtej lăuntric din care nu caută scăpare. Atunci cortina cade.

E nedrept, e greşit să identificăm pe Nikolai Stepanîci şi pe Ivanov cu însuşi scriitorul care i-a creat şi care-i domină prin luciditate. Dar nu e mai puţin adevărat că orientat spre cîmpul magnetic al problemelor care angajează întreaga condiţie umană şi reclamă o soluţie revoluţionară, Cehov arată unde duce lipsa unei perspective sociale. Acul inteligenţei şi sensibilităţii sale nu cunoaşte alt punct de fixitate. Cehov este unul dintre acei scriitori care a încercat în cel mai dramatic chip să îmbrăţişeze epoca, să se arunce în tumultul ei, să întreprindă ceva realmente util, să-şi lege opera de o valoare majoră. In acest sens, creaţia sa constituie un punct de plecare pentru o întreagă literatură „care angajează". Patetismul eşecului şi al însingurării eroilor din romanele lui Th. Mann sau Roger Martin du Gard, care se naşte din neputinţa acestora de a găsi în termenii orînduirii burgheze un răspuns la problemele omului, se află exprimat la un registru zguduitor în creaţia precursoare a lui Cehov.

Spre sfîrşitul vieţii, Cehov a intuit drumul spre adevăr, găsindu-se într-o preocupare comună şi într-un acord cu ceea ce era mai înaintat în epoca sa. Atunci a început să-şi privească eroii nu numai ca pe o categorie staţionară neeficientă şi subalternă, dar totodată vinovată sub raportul cerinţelor istoriei. Meditînd la cîte lucruri sînt de făcut şi la ce fel de personaje care nu ştiu ce să facă, gîndindu-se la insomnia lor, tot atît de ternă ca un somn fără de vise, chibzuind la sterilitatea proceselor lor sufleteşti, el a pronunţat o sentinţă aspră. Sentimentul acela de incoerenţă, de vid pe care-l naşte asaltul tenace, lent şi îndelungat al banalităţii şi al platitudinii, conştiinţa că totul se dărîmă, că ei se dizolvă în inactivitate — cu un cuvînt toată viaţa lor psihologică — i-a apărut sub altă lumină.

De-a lungul anilor, în opera lui, au pătruns şi altfel de făpturi, oameni plini de hotărîre, care adulmecă, gata să îmbrăţişeze, chemarea adevăratei fericiri, acea care izvorăşte din viaţa întemeiată pe adevăr şi libertate. Aşa este Iartsev, aşa Kostia din paginile nuvelei „Trei ani". „Ştii, pe zi ce trece sînt tot mai încredinţat că trăim în preajma celui mai măreţ triumf cu putinţă şi aş vrea să pot trăi să cunosc şi eu clipa aceea, să iau şi eu parte la ea". Această declaraţie pasionată a lui Iartsev dă glas aspiraţiilor pornite din sînul forţelor celor mai sănătoase ale poporului rus din acea vreme. Lor li se alătură, şi mai hotărîtă, voinţa de înnoire a lui Kostia, nepot de iobag, ca şi Cehov: „Nu, dragul meu. Nu trebuie să aşteptăm, ci să luptăm".

In „Trei surori", eroii înţeleg nu numai că trăiesc într-o lume ale cărei legi sînt viciate şi care se dezagregă o dată cu ei înşişi, dar presimt şi aşteaptă vijelia revoluţionară care să tărîme carapacea destinului lor, reunindu-le vieţile şi dîndu-le un sens. „Iată, se apropie de noi puhoiul, se pregăteşte vijelia cea mare şi binefăcătoare. In curînd va da năvală peste noi, măturînd toată lumea, toată plictiseala şi putreziciunea... peste vreo douăzeci, treizeci de ani va munci toată lumea. Toată lumea", spune unul din eroii dramei.

Iar altul, Verşinin, gîndind la anii ce vor veni şi confruntîndu-i cu aceia pe care-i trăieşte, e convins că se va petrece o răsturnare de valori morale şi că ceea ce îi apare astăzi hotărîtor şi esenţial va fi mîine lipsit de orice importanţă, un lucru ridicol. Existenţa pe care ei şi ceilalţi o duc, criteriile după care se călăuzesc vor părea lipsite de sens, ciudate şi impure. Omul are nevoie de imaginea unei vieţi frumoase, de visul ei, are nevoie să nădăjduiască şi să se pregătească pentru ea, — îşi deapănă el mai departe firul gîndurilor. Altădată omenirea îşi ocupa viaţa în războaie şi existenţa fiecăruia era cuprinsă şi epuizată în campanii, în incursiuni, în victorii şi în înfrîngeri, şi toată această agitaţie lăsa în urmă un enorm loc gol. Deocamdată nimic nu umple acest vid, dar umanitatea caută pasionată şi va sfîrşi prin a găsi.

Mai tîrziu în „Livada cu vişini", Cehov pune în analiza personajelor o luciditate care se abate cînd spre o tristeţe cumpătată, cînd spre un umor reţinut. Se simte că scriitorul se apleacă asupra unui caz închis, asupra unui proces terminat şi pe care îl consideră definitiv lămurit. De îndată ce eroii încearcă să ne seducă plîngîndu-şi destinul, ca Ranevskaia şi Gaiev, sau prin efuziuni verbale, ca Trofimov, Cehov ne pune în gardă. Inconsistenţa morală a acestor personaje jigneşte probitatea şi simţul de justiţie al scriitorului.

In celelalte piese, Cehov îngăduia personajelor sale să se disculpe în faţa noastră, le îngăduia să se explice, să se justifice. In „Unchiul Vania", cei care şi-au ratat viaţa şi pricep că nu vor fi fericiţi niciodată, cei care n-au parvenit la lumină, cei care nu s-au bucurat de nici o rază de soare, cei care şi-au scrutat existenţa pînă în adînc şi au descoperit acolo o prăpastie fără fund, sînt învăluiţi într-o privire de o sfîşietoare înţelegere.

In „Trei surori", cei care nu se pot bucura de frumuseţea lumii, cărora viaţa le-a adus decepţii şi eşecuri, risipind orice miraj, fiinţe fragile a căror delicateţe sufletească întîlneşte duşmănia societăţii, biete suflete damnate să se scufunde în plictis şi platitudine sînt împresuraţi de o duioasă dragoste. Prea puţin din aceste simţăminte în „Livada cu vişini". Vinderea moşiei este un verdict istoric! Cei care accepă să fie fantoşe docile în mîna destinului merită să-şi primească osînda! Cehov este alături de cei care se împotrivesc, se apără, se luptă şi înving. Ideea că omul îşi creează viaţa şi poartă singur răspunderea eşecului răsună cu o putere nouă, limpezită, în opera lui Cehov. Scriitorul a înţeles necesitatea profundă, legea dezvoltării unei societăţi şi a unei epoci.

Oamenii nu sînt condamnaţi la o iremediabilă mizerie şi umilinţă, spune Cehov în ultima dintre povestirile sale, în „Logodnica". Depinde de ei ca să-şi depăşească situaţia în care se află, participînd creator la mişcarea istoriei. Eroina povestirii dă ascultare îndemnului unui prieten şi se desprinde din viaţa banală şi asupritoare căreia părea să-i fie hărăzită. Viitorul pe care acesta i-l înfăţişează o cheamă cu o putere irezistibilă: „Atunci, aici vor răsări clădiri măreţe, frumoase, grădini minunate, jocuri de apă nemaivăzute, oameni deosebiţi... atunci fiece om va avea o credinţă şi va şti pentru ce trăieşte".

In curentul imensei deplasări de forţe istorice, al cărui martor a fost scriitorul, privirea lui Cehov se îndreaptă asupra oamenilor, stimulîndu-i în strădania de a se rupe din jugul unor cumplite relaţii sociale şi de a reîncepe viaţa de la capăt, în soare şi în dreptate.

B. ELVIN

---

*) Din volumul „Cehov", aflat sub tipar la Editura Tineretului

---

SALVATORE QUASIMODO — laureat al Premiului Nobel pentru literatură pe anul 1959

Poetul italian Salvatore Quasimodo s-a născut în Sicilia, la Siracusa, la 20 august 1901. La formarea personalităţii sale poetice a contribuit, ca un factor important, influenţa exercitată asupra lui de grupul de scriitori din jurul revistei florentine „Solaria", din care făceau parte scriitori ca Vittorini, Bilenchi, Pratolini şi critici ca Bo, Macri, Ferrata. In 1930, editat de „Solaria", apare primul său volum de versuri *Acque e terre* (Ape şi pămînturi), care primeşte premiul Viareggio. Orientarea sa îl apropie de experienţele unor poeţi din timpul şi de după primul război mondial ca Umberto Saba, Ungaretti şi Montale, care se opuneau tradiţiei învechite a sfîrşitului secolului XIX (D'Annunzio, Pascoli), menţinută încă de mulţi poeţi şi reluată în bună parte de lirica oficială din perioada fascistă. Drumul poeziei lui Quasimodo se apropie din ce în ce mai mult de social şi culminează cu volumele *Giorno dopo giorno* („Zi după zi", apărut în 1947), *La vita non e sogno* (Viaţa nu e vis, 1949) şi *La terra impareggiabile* (Pămîntul de neîmpărţit, 1958). Poet al rezistenţei şi apoi al păcii, al luptei oamenilor pentru mai bine, Quasimodo este o personalitate contemporană animată de cele mai nobile idealuri ale umanităţii. Recenta lui călătorie în U.R.S.S., împreună cu un grup de poeţi italieni printre care şi Sergio Solmi, a produs asupra sa — după cum a arătat în diferite ocazii — o profundă impresie. Recent, i s-a decernat premiul Nobel pentru literatură pe anul 1959.

Publicăm mai jos două poeme de Salvatore Quasimodo: primul a fost scris în zilele rezistenţei, iar al doilea este închinat primului sputnik sovietic (a apărut în ziarul „L'Unità" la 13 octombrie 1957).

In ramurile sălcilor

Şi cum mai putem noi cînta
cînd piciorul străin ne apasă inima,
printre morţii abandonaţi în pieţe
pe iarba tăioasă şi dură a gheţii, auzind
strigătul de miel al copiilor, urletul întunecos
al mamei care-şi caută fiul
crucificat pe stîlpul de telegraf?
In ramurile sălciilor, ca un legămînt,
pînă şi alăutele noastre, tăcute,
se leagănă uşor în bătaia tristă a vîntului.

Către noua Lună

La început Dumnezeu a creat cerurile şi
pămîntul,
apoi, în ziua hotărîtă, a risipit
luminile în ceruri
şi-n ziua a şasea s-a odihnit.

După miliarde de ani,
omul, alcătuit după chipul şi asemănarea sa,
fără să mai aibă nevoie de odihnă,
cu inteligenţa sa laică,
fără teamă, a aruncat în cerul senin
al unei nopţi de octombrie, alte stele
la fel cu acelea care se rotesc
de la facerea lumii. Amin.

In romîneşte de MATEI CĂLINESCU

POŞTA REDACŢIEI

Vătafu Marian-Bucureşti. Ne scrii: „Mă confund (!) cu toată fiinţa mea în creaţie pînă din nou îmi amintesc de *Gazetă* ca de un vis, răsfoind-o (!) pentru a fi la curent cu ultimele noutăţi, concepţii şi versuri". Ceea ce ne trimiteţi n-are nici o legătură cu „creaţia", nici nu dovedeşte o gîndire clară, ideologică şi politică. Inainte de orice, trebuie să vă puneţi pe învăţătură. Citiţi mult (nu „răsfoiţi"), cu atenţie, exersaţi-vă mult scrisul, studiaţi gramatica şi ortografia. Ar fi bine să vă faceţi deocamdată pregătirea şcolară, pentru care astăzi aveţi toate posibilităţile larg deschise şi fără de care nu puteţi nicicum progresa.

A. Pustai-Turda. Ca şi alte caiete trimise de dumneata, ultimele manuscrise pe care ni le-ai trimis m-au întristat. Iţi cunosc încercările de aproape 10 ani. Dovedeai talent, „promiteai", cum se spune. Dar ai rămas cu totul în urma evoluţiei poetice din vremea noastră şi, din ce trimiţi, nu e nimic publicabil. Talentul trebuie să fie cultivat cu grijă, în primul rînd prin cultură, prin dezvoltarea orizontului de gîndire poetică şi ideologică, prin rafinarea mijloacelor de expresie.

I. Corneliu, student-Bucureşti. Deocamdată, cele două poezii trimise nu ne spun nimic. „Vorbiţi" în rime — şi atît. Poezia ori e *personală*, ori e inutilă versificare a unui discurs impersonal care nu *impresionează*. Nu vădiţi nivelul pe care l-am putea aştepta de la un student, cel puţin sub raportul înţelegerii teoretice a exigenţelor artistice. In orice caz, exersaţi-vă în vers clasic, nu în cel alb, care vă îndeamnă la platitudini prozaice.

Tudor Sorga-Bucureşti. „Ţepeş-Vodă" e un portret interesant psihologic, discutabil sub raport ştiinţific, dar fără poezie. E proză analitică versificată! „Dîmboviţa" are putere evocatoare. Dovediţi pregătire culturală, rimaţi corect, dar nu depăşiţi prozaismul.

Horobeţ Valeriu. Şcoala profesională Petrol-Chimie-Moineşti. Trimiteţi-ne încercările de care vorbiţi.

Ştefan Fătulescu-Bucureşti. Vă mulţumim pentru părerea bună pe care v-a produs-o numărul nostru scris în întregime de cititori. Ne propuneţi „un număr care să fie scris numai de membrii cenaclurilor literare". Propunerea e interesantă şi o vom discuta în colegiul nostru de redacţie.

In ceea ce priveşte „ghicitorile originale" pe care ni le trimiteţi: după cum ştiţi, aţi fost sprijinit la editarea unora dintre ele într-o plachetă la *Editura Tineretului.* Ne spuneţi că „8 au fost reproduse în manualele şcolare", dar redacţiile le resping pentru că n-ar fi „de prestigiul lor să publice asemenea producţii" „minore", — spuneţi dvs. între ghilimele. In realitate, sînt chiar *minore*, utile pentru copii, cînd sînt izbutite. Ar putea fi şi artistice, cum nu e cazul celor pe care ni le trimiteţi acum. *Gazeta literară* nu publică jocuri pentru copii (nici pentru adulţi). Iar prin arta *majoră* am înţelege o artă care să-l reprezinte pe omul epocii noastre în confruntarea sa — patetică şi eroică — cu istoria şi cu universul!

Gh. Ispăşoiu, profesor-Cîmpina. Versificaţia dvs. dă impresia că aţi considera poezia drept material de recitare pentru serbările şcolare — şi atît. Urmăriţi discuţiile despre poezie.

Androne Nicuşor-Bucureşti. Ceea ce mi-aţi trimis încă nu e poezie. E proză versificată, abrupt, cu intenţia de a imita minunatul ritm maiakovskian, dar fără izbîndă. In orice caz, mai trimiteţi. Nu vă putem judeca doar după cîteva versuri.

Mihai Mitroiaca, elev-Calafat. „Doreşti un răspuns categoric: *da* sau *nu*". E prea devreme pentru un asemenea răspuns. Categoric, *deocamdată*, trebuie să citeşti multă poezie şi studii despre poezie, să înveţi regulile versificaţiei şi să înţelegi ce este o imagine poetică.

Romeo Negrişor (Duţă C. Ion)-Craiova. Paginile dvs. sînt confuze cu totul, cu o filozofie în dezacord cu mentalitatea şi concepţia despre lume a clasei muncitoare revoluţionare. De altfel sînteţi un tardiv epigon eminescian, care nu ştie însă nici ce e ritmul, rima şi chiar... ortografia.

C. Bălan-Galaţi; C. Steag-Bîrlad; Gh. V. Christovici-Gura Jiului; Ion Zaharescu (student)-Bucureşti: Proză rimată.

Theodor Cazan-Mediaş. Idem, dar, pe alocuri, dovediţi că simţiţi poezia. Mai trimiteţi, de preferinţă, cum spuneţi dvs., numai după „o mai serioasă purificare".

Petrea Relea-Constanţa; David Casapu-Focşani; D. Butant-Bucureşti. Floru Micalaca (student)-Timişoara: Deocamdată, un prim şi hotărîtor sfat: „Invăţaţi, învăţaţi, învăţaţi"!

Jorj Arhip. Ceea ce ne-aţi trimis constituie doar nişte posibile „amintiri" pentru care, pe vremuri, existau albume speciale, în poezia „fetelor de pension". N-au nici o legătură cu poezia adevărată şi contrazic simţirea noastră de astăzi, pe care o reflectă lirica realist-socialistă.

V. Nistea. Unele din versurile cuprinse sub titlul *Oda marii înfăptuiri* (închinată lui Lunnik 3) depăşesc proza ritmată ce se ascunde adeseori sub aparenţa „versului alb". Mai trimiteţi.

N. Sebeşeanu (G. Sibeky)-Sibiu. Scrisoarea pe care ne-o trimiteţi e confuză şi exaltată („Scriu pentru că-n mine arde rugul inspiraţiei!") Din versuri rezultă familiarizarea cu arta poetică, dar confuzia dăinuie. Clarificaţi-vă gîndurile! Şi priviţi în jurul dvs., *trăiţi* în actualitate, dvs. ostaş al armatei populare!

Ion Marinarul. Mai trimiteţi.

Savin BRATU

Căutări creatoare

(Urmare din pag. 2)

„dialogurile", „chemările" şi „visurile" *nu sînt decît corul care reia ideile principale, le comentează, adresîndu-se pe deasupra eroilor, publicului.*

Acestei construcţii, simple şi elegante, îi corespunde un vers tot atît de simplu, direct adresat publicului, în care poezia nu se agaţă niciodată de artificii, ţîşnind din profunzimea imaginilor:

Anii îi numărăm cîte cinci,
scufundăm mîinile amîndouă
în traista Viitorului,
aşa cum soarele se scufundă în mare,
aşa cum copilul,
răsfoieşte cartea lui nouă
ca să afle sfîrşitul,
aşa cum fata
închide ochii cînd se trezeşte brusc
ca să vadă continuarea visului,
aşa cum dintr-o scrisoare
citim mai întîi postscriptumul şi
semnătura.

Eroii sînt prezentaţi în aceleaşi linii sigure şi simple, ca nişte gravuri de neuitat:

Inginerul s-a oprit pe un cîmp
acoperit de varul luminii.
Şi-a împins pălăria pe ceafă
cu degetul mare.
Acolo unde priveşte, în zare —
ciulini,
şi-acolo unde calcă,
şi-n spate —
ciulinii.

O servietă poartă
peste cîmpuri uscate.
...In ea
e o fabrică poate.

In interminabila dispută dintre adepţii versului liber şi cei ai versului clasic, volumul lui Dimos Rendis aduce o precizare extrem de preţioasă. Versul lui părăseşte rigorile clasice, este drept, dar păstrează întrutotul aceste rigori în ceea ce priveşte imaginea poetică: clară, nelăsînd nici o miime de milimetru loc liber vagului. Atent la şlefuirea imaginii, poetul supune versul „liber" unei discipline care îi dă muzicalitate şi forţă de convingere. Iată un scurt „dialog", între „voci de dincolo de ocean" şi „vocile noastre", care poate fi oricînd transpus pe scenă:

— Apropiaţi-vă! Priviţi!
La noi veţi găsi scînduri
de cea mai bună calitate!

— Da, ştim:
pentru spînzurători şi sicrie,
dar noi vrem scînduri pentru leagăne
şi schele!
— Apropiaţi-vă! Priviţi!
La noi veţi găsi poeme,
poeme de cea mai bună calitate!

— Da, ştim:
pentru uitare şi somn...
Vrem poeme pentru deşteptare şi
pentru memorie!

De altfel, după cum am mai spus, întregul poem poate fi jucat, meritul lui cel mai însemnat fiind acela de a se adresa direct. Ca în teatrul antic, eroii lui Rendis nu se întorc cu spatele la public. Ei vin la rampă şi îşi spun cu voce tare rolurile, pledînd, cu propria lor viaţă, pentru măreţia construcţiei socialiste. Ceea ce îngreuiază acest spectacol agitatoric este tocmai aplicarea cam mecanică, la un moment dat, a formulei dramatice. In fiecare cînt, poetul se simte dator să aducă pe scenă toate personajele şi, bineînţeles, nu s-au găsit totdeauna versurile cele mai grăitoare pentru mulţimea eroilor (Zidarul, Poetul, Ţăranul, Inginerul, Femeia, *cărora li se adaugă* Chemările Partidului, Cincinalul, Drumurile, Visurile *şi cîte un* Dialog). *Pe lungimea a cinci cînturi şi un prolog, revenirea tuturor acestor personaje oboseşte şi credem că n-ar fi suferit cu nimic construcţia generală, ba dimpotrivă, dacă prezenţa lor n-ar fi fost urmărită cu rigurozitate. S-a întîmplat, însă, ceea ce se întîmplă de multe ori cu descoperitorii unor procedee fecunde: n-a mai putut stăpîni construcţia generală, ci i s-a supus. De aici sentimentul de prea încărcat, tocmai din cauză că s-a urmărit o construcţie geometrică. [Incărcături inutile există şi în nenumăratele titluri, subtitluri şi explicaţii ce se dau în tot locul. N-am înţeles de ce un poem, purtînd un titlu atît de fericit ales ca* „Impărăţia proletară", *trebuia să mai aibă şi un subtitlu,* „Firul cu plumb". *Pe o pagină ce anunţă partea a doua a poemului stă scris nici mai mult nici mai puţin decît:* „Partea doua *(ar fi trebuit a doua)* / Anii cincinalului / Cîntul I / Anul I / «...Zidiţi din dărmăture gigantici piramide...» / Mihail Eminescu — «Impărat şi proletar». *Oricum, este cam mult...]*

Lăsînd deoparte faptul că în ambele volume discutate se găsesc poezii de certă valoare (fiind poeţi de talent şi cu experienţă, nici nu s-ar putea altfel), îmbucurător este faptul că „Intreg şi parte" *ca şi* „Impărăţia proletară" *dovedesc, încă o dată, cît de rodnice sînt căutările perseverente ale poeţilor ce utilizează consecvent metoda realismului socialist. Implinirea personalităţii artistice nu se poate face armonios decît pe această cale.*

Mihu DRAGOMIR

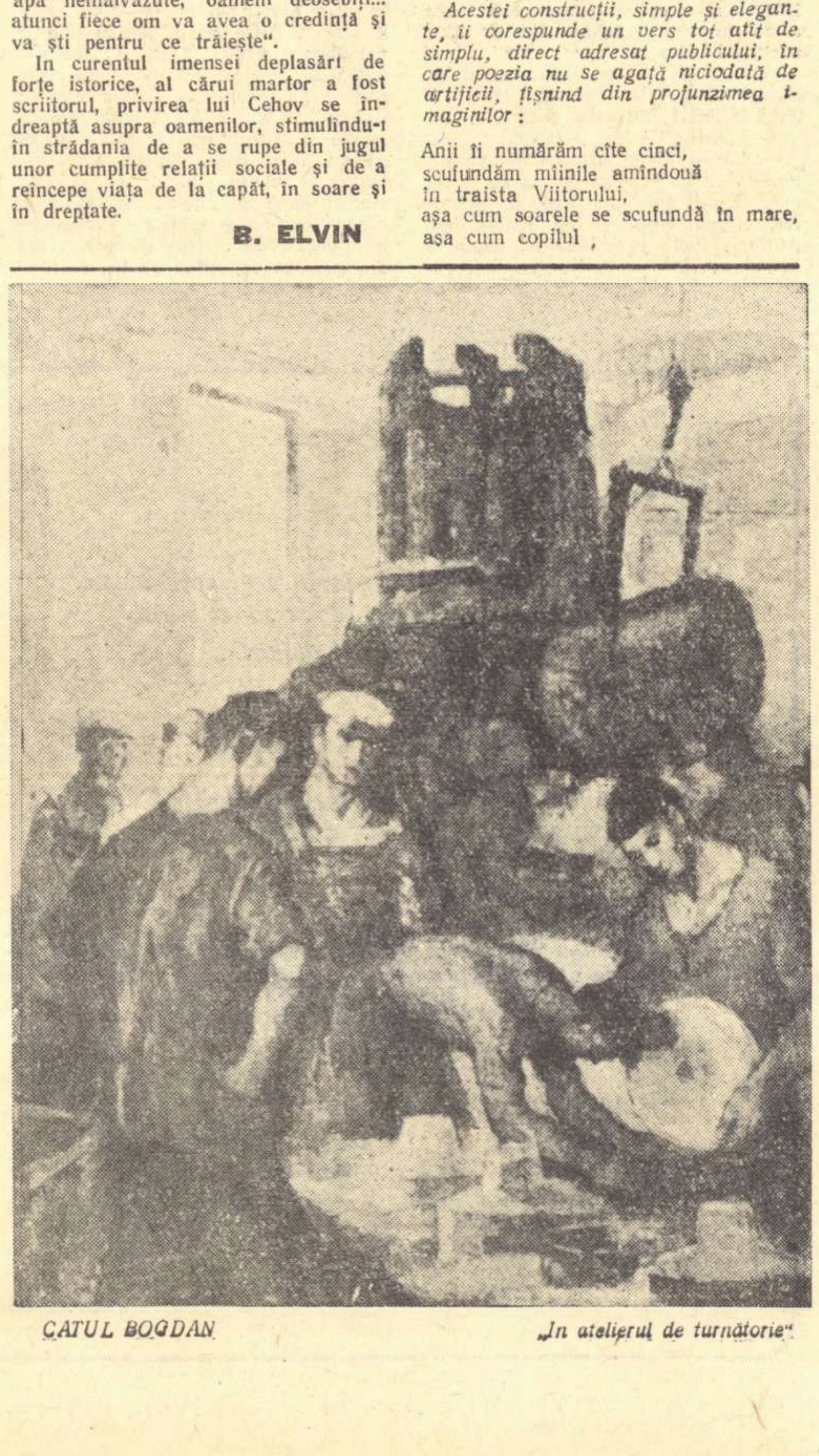

CATUL BOGDAN „In atelierul de turnătorie"

RASFOIND REVISTELE

„Tribuna" nr. 43 din 22 octombrie 1959

Critica ocupă unul din fotoliile de prim rang în spaţiul numărului de faţă, reflectînd preocuparea întregii noastre prese literare (şi nu numai literare) pentru evoluţia genului de a cărui sănătate depind, în anume ordine, orientarea şi progresul literaturii. Combătînd, în numele succeselor criticii, deformările impuse de spiritul apologetic unor judecăţi de valoare din ultima vreme, D. Isac descrie un adevărat model etic al criticului (vezi editorialul „Obiectivitatea funcţiei critice"). Dar preferinţele sale, mărginite la cazurile citate în „Gazeta literară" (nr. din 1 şi 8 oct. a.c.), nu pot suplini exemplificările proprii, a căror lipsă reduce considerabil eficacitatea intenţiilor juste afirmate. Articolul „Tehnica şi poezia" (II) de I. Oarcăsu continuă procesul poziţiilor retrograde şi văicăreţe în această chestiune care şi astăzi pasionează steril Occidentul. Polemica împotriva lui Spengler, Paul Valéry, Lucian Blaga este — în limitele fatale ale foiletonului — susţinută convingător, în nota cursivă, vioaie şi colorată a unuia din criticii şi publiciştii noştri dotaţi. Ne-a rezervat el oare, pentru partea a treia, pledoaria propriu-zisă, sprijinită pe invocarea realismului socialist, în favoarea fecundităţii filozofice şi artistice a cîştigurilor şi perspectivelor ştiinţei şi tehnicii contemporane? (Aci exprimăm o cerinţă care trebuie adresată de altfel şi „Gazetei literare": evitarea articolelor ciclice. Ajung romanele!). Cronica semnată de Al. Căprariu la cartea de schiţe şi nuvele a lui Vasile Rebreanu „In plină zi", fără a pune în discuţie elemente mai adînci, de conţinut (nu era cazul?), cuprinde observaţii şi recomandări neconvenţionale, utile tînărului prozator, în direcţia necesităţii adîncirii psihologiei personajelor şi a eliminării elementelor de manierism. Trecerea lui Vasile Rebreanu de la schiţă la nuvelă şi, — în perspectivă, cum ne asigură criticul, — la roman, nu înseamnă însă „autodepăşire". Cehov, nescriind romane, rămînînd în cadrul genului „scurt", a ştiut să se depăşească... mereu.

Proza. „Primii paşi", care este o schiţă şi nu o nuvelă, cum o prezinta autorul, I. D. Muşat, îşi înfăşoară firul în jurul unei teme educative mai cu seamă pentru tineretul studenţesc: plecarea la sate. Decurgînd neostentativ, înfăţişînd, împotriva şablonului, un tip de absolvent care nu fuge de propria sa meserie, „Primii paşi" păstrează totuşi un iz didactic. Figurile din mediul nou pentru eroină, din gospodăria colectivă — contabilul şi preşedintele — ca şi siluetele pitoreşti ale cuplului sacerdotal, sînt mai creionate decît Elisabeta Kiss. Reportajul „Bicaz în pragul lui 1960" al Mariei Cernea evidenţiază într-un chip destul de original, printr-un monolog, o dată cu mersul lucrărilor hidrocentralei şi trăsătura esenţială a constructorilor ei: entuziasmul.

Poezia, ale cărei coloane sînt de obicei aprovizionate, chiar dacă nu cu versuri de calitate, se reduce la „Nu ştiu" de I. Rahoveanu şi „Peisaj cu combină" (titlu de acuarelă) aparţinînd lui Constantin Cubleşan care, cel puţin pentru noi, e un nume nou. A ne pronunţa în favoarea uneia sau alteia e de prisos, ambele fiind egal de inexpresive. Prima, redactată într-un vers alb... de orice emoţie, cu toate că e destinată iubitei, beneficiază, e drept, de un avantaj, (negativ). Nu e pretenţioasă ca cealaltă. „Imprejur, mare cu spumă adîncă şi galbenă,/ grîul freamătă prelung şi de departe combina/ ca un întîrziat vas al argonauţilor, diform şi metalic/ se apropie de oameni cu umeri bronzaţi". Raritatea producţiei originale o compensează numărul traducerilor din lirica sovietică, vietnameză şi osetă (medalionul închinat centenarului lui Kosta Hestagurov, poet necunoscut la noi, este instructiv). Am dori mai multă exigenţă în alegerea şi mai ales în tălmăcirea textelor. („Şi-şi înalţă prin plumbi cu noi/ Intinsul frunţii uncrop"?!).

In rest, semnalăm „Cronica ideilor", unde Dumitru Ghişe serveşte încă o replică filozofiei burgheze a disperării, cu vigoare şi informaţie. De asemeni, reţinem şi prezentarea, relativ amplă, a povestirii interesante „O palmă de pămînt" de tînărul prozator sovietic Grigori Baklanov. Articolul „In căutarea noului", despre spectacolul „Hangiţa" de Goldoni, este conceput în spiritul unei analize serioase şi critice. Rubrica „Miniaturi", cuprinzînd de data aceasta o recenzie la placheta lui Horia Zilieru, ar trebui mai bine proporţionată.

CRONICAR

ERATĂ

In articolul „Chestiuni de metodă" din nr. 43, pag. 8-a, rîndul 78 din coloana întîia se va citi: cronica lui Paul Georgescu din revista noastră.

In articolul „Săptămîna" din acelaşi număr pag. 8-a, rîndul 33 din coloana întîia, se va citi: omul din caverne.

LA CASA SCRIITORILOR

In zilele de 23 şi 24 octombrie a avut loc la Casa Scriitorilor din Bucureşti, în cadrul unei şedinţe lărgite a Biroului Secţiei de Dramă, consfătuirea cu tema:

„Aspecte şi probleme noi în dramaturgia ultimului an".

După referatul prezentat de V. Mîndra, critic dramatic, s-au purtat discuţii, la care au participat autori dramatici şi oameni de teatru din Bucureşti şi din ţară.

In încheierea dezbaterilor, a tras concluziile tov. Lucia Demetrius, preşedinta Secţiei de Dramă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

In numărul nostru viitor vom reveni pe larg.

★

Sîmbătă 31 octombrie a. c., orele 18, cenaclul „Nicolae Labiş" are şedinţă de lucru.

Vor citi: Ilie Constantin (poezie) şi Nicolae Velea (proză).

Manuscrisele se pot consulta începînd de azi după-amiază, la biblioteca Casei Scriitorilor.

Turneul Teatrului „MOSSOVIET"

EXEMPLUL UNOR MARI ARTIŞTI

Vera Petrovna Mareţkaia

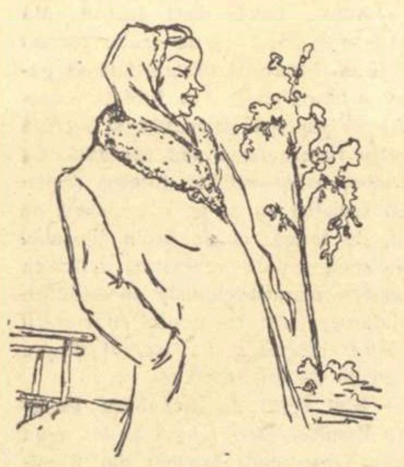

V. P. MAREŢKAIA
artistă a poporului a U.R.S.S.
(în rolul Rakitinei din „Zări de necuprins")

Acum şase ani, în holul Ateneului, am fost prezentată neuitatei interprete a „Mamei" lui Gorki. Jucam şi eu atunci un rol pe care ea îl crease pe scena Teatrului Mossoviet. Mă aşteptam să întîlnesc o mare artistă, care să mă privească cu o politicoasă superioritate, cu o rece toleranţă. La rîndul meu, intimidată, aşteptam încordată şocul.

Mareţkaia s-a oprit o clipă pe trepte, m-a cercetat cu ochii ei pătrunzători şi calzi sub fruntea înaltă, faţa i s-a luminat de un zîmbet fermecător şi m-a îmbrăţişat deodată, ca pe o veche colaboratoare regăsită. Am pornit amîndouă la braţ: două bune prietene.

Am văzut-o apoi jucînd. Or, ceea ce Mareţkaia aducea pe scenă în mod deosebit, era tocmai acea lumină lăuntrică, arzătoare, solară, care străbătea peste negurile războiului. Era înseninarea pe care artista-cetăţeană, participantă activă la lupta poporului său în tranşee sau în spatele frontului, o căpătase din certitudinea că marea bătălie va duce la victorie.

Această lumină apare în toate rolurile create de incomparabila artistă. In „Mama" lui Gorki, „Invăţătoarea din Şatrii", „Partizana", ca şi în „Zări de necuprins", „Maşenka" şi toate celelalte roluri, de o gamă infinită, de la fata de 17 ani care se desparte de iubitul ei, la „Femeia-Deputat", recunoşti în sute de chipuri tipul uman nou, pe care dramaturgia realist-socialistă, începînd cu nemuritoarea operă a lui Gorki l-a dat lumii: eroul pozitiv.

S-au purtat multe discuţii în jurul eroului pozitiv. Eu nu mă pricep în critică, dar aş spune că în poezie, în proză, în dramaturgie, în creaţia noastră literară, eroul pozitiv ar trebui să fie ca Mareţkaia: cu lumina ei lăuntrică, cu neîntrerupta ei participare vie, inteligentă, la tot ce trăieşte în jur, cu spontaneitatea, generozitatea, echilibrul şi sănătatea ei morală şi fizică, cu duioşia şi energia ei, cu candoarea şi înţelepciunea ei, cu voioşia ei robustă, cu imensa ei dragoste de viaţă.

Şi e atît de adevărată Vera Petrovna în tot ce face, încît convinge şi ia cu sine tot ce o ascultă şi o vede.

Cînd merge sau mănîncă, sau rîde din plin, cînd e stîngace, pierită sau tumultuoasă, înflăcărată, cînd plînge reţinut sau cînd cîntă ori dansează, — în tot ce face e atîta plinătate, că nu ştii dacă e mai autentică pe scenă sau în particular.

Cînd ne-am întîlnit a doua oară, era la Moscova. „Naţionalul" încerca marele examen, suprema verificare artistică.

La sfîrşitul spectacolului cu „Bădăranii", intrasem în cabină, încă buimăcită de emoţie, oscilînd între dubii şi fericire. Uşa s-a deschis şi deodată m-am trezit luată în braţe, răsucită pe loc, într-un vîrtej de vorbe şi exclamaţii. Era Vera Petrovna Mareţkaia. Intr-o splendidă rochie de lamé, cu un văl vaporos ce-i flutura pe umeri, mai îmbujorată, mai emoţionată decît mine însămi.

Trăise cu toată fiinţa ei generoasă îngrijorarea şi, mai apoi, din plin, succesul nostru.

Nicicînd o soră sau o mamă nu ar putea participa mai cald, mai viu, mai total la viaţa celor care îi sînt dragi. Căci îi sînt dragi actorii romîni, ne-a mărturisit-o şi de ceea ce spune ea nu te poţi îndoi.

Iar a treia oară ne-am văzut acum, în octombrie la Bucureşti. Mă aflam pe peronul Gării de Nord, în mulţimea fremătătoare de nerăbdare care aştepta Mossovietul. Trenul sosise. Ii regăsisem pe Iurii Zavadschi, pe N. Mordvinov, pe Pliat, pe oaspeţii noştri iubiţi, pe vechii noştri prieteni. O ploaie de flori se abătuse asupra lor. N-o vedeam pe Vera Petrovna. Pe neaşteptate, m-am pomenit faţă-n faţă cu ea, mai tînără, mai surîzătoare, cu braţele încărcate de crizantemele toamnei bucureştene. Văzîndu-mă, a schiţat o mişcare sprinţară, plină de haz: s-a aplecat puţin, şi-a retras graţios îndărăt un picior şi, increţindu-şi faţa cu o cochetărie caraghioasă de cucoană, şi-a ridicat nasul în vînt. Eram eu în cumătra Felice din „Bădăranii" în mişcarea cea mai caracteristică a personajului, surprinsă de ea cu un an în urmă la Moscova. Un astfel de salut, un astfel de omagiu numai un actor poate să-l înţeleagă.

Am asistat la desăvîrşitele spectacole ale Mossovietului şi am văzut-o pe artista poporului Mareţkaia în rolul, aş zice episodic, Rakitina din „Zări de necuprins". Dar ce valoare, ce greutate şi cîtă bogăţie de conţinut dobîndeşte secretara raională de partid din piesa colhoznică în interpretarea Verei Mareţkaia.

Mi-a mărturisit de altfel, că Rakitina e unul din rolurile cele mai dragi ei.

Apoi am văzut-o în „Cornelia", mama a trei băieţi mari, pentru a căror creştere se devotează. Iar atunci cînd e necesar, cînd nimic nu mai are efect, pune mîna pe curea şi îi struneşte cu toată energia pe care graţia şi farmecul ei feminin nu te-ar lăsa să bănui că o are.

Nu pot să închei fără să relatez o întîmplare care pe mine, ca actriţă, m-a impresionat în chip special.

Am văzut-o pe Mareţkaia dînd un recital la Casa prieteniei romîno-sovietice. Şedeam alături, la masa prezidiului. Se ţinea o cuvîntare. Vorbeam între noi din cînd în cînd. Vera Petrovna părea nerăbdătoare. O cuprinsese o agitaţie, îşi mişca mîinile cu nervozitate de jur împrejur, căutînd parcă ceva. — Ai pierdut ceva? am întrebat-o. Iţi trebuie ceva? — Nicevo, nicevo, mi-a răspuns, continuînd jocul cu mîinile, din ce în ce mai febrilă. La un moment dat, s-a oprit brusc cu amîndouă mîinile în poală, rîzînd ştrengăreşte, ca o fetiţă care a făcut o poznă (cu o zi înainte, întrebînd-o cîţi ani are fiul ei cel mare, îmi răspunsese: „ah... o sută!"). Curînd după aceea, a dispărut în culise şi după cîteva momente a apărut cu lacrimi în ochi, într-o scenă de mare tensiune dramatică, simplă şi uluitoare, aşa cum numai ea ştie să fie. Am înţeles că aproape cu o oră înainte nu pierduse altceva decît contactul precis cu noi şi intrase în lumea personajului pe care avea să-l întruchipeze.

Nu am avut intenţia să fac un portret al Verei Petrovna Mareţkaia. Nu sînt scriitoare. Cred că şi unui meşteşugar al scrisului i-ar veni greu să cuprindă în cuvinte marea ei personalitate fremătătoare, fluidă, într-o perpetuă ardere şi devenire ca viaţa însăşi.

Am încercat doar să schiţez cîteva momente cînd, întîlnind-o, am descoperit un nou tip de om, pe care îl iubesc din adîncul inimii, şi o mare artistă căreia îi sînt recunoscătoare pentru tot ce m-a învăţat.

Tanţi COCEA
artistă emerită

MORDVINOV

Prin ce se deosebeşte un mare actor de ceilalţi meşteri experimentaţi ai artei scenice? Poate tocmai prin faptul că este unic fără ostentaţie şi personal fără manieră. Nu trebuie să acceptăm nicidecum ideea că pentru a deveni un as, actorul trebuie să se elibereze de orice timbru particular, sau că ar trebui să renunţe la preferinţele şi predilecţiile sale fireşti. Indreptîndu-se către anumiţi eroi, artistul adevărat nu poate, însă, nici un moment să se resemneze la o tipologie restrînsă. El are nevoie să găsească pentru glasul său game variate şi tonalităţi diverse pe care să le abordeze cu un arsenal inimitabil. Marele actor este un viteaz şi dîrz senior care munceşte zi şi noapte pentru a-şi amplifica talentul şi a-l supune menirii sale cetăţeneşti. Panaşul acestei nobleţi, care nu se capătă prin hrisoave, este rîvna de a dărui deplină autenticitate umană personajelor încredinţate, singura răsplată fiind surîsul proaspăt sau lacrima dintre genele spectatorului.

Mordvinov este un asemenea gentilom al artei noi, socialiste. El oficiază cu simplitate, traversînd scena cu sentimentul unor mari răspunderi. Publicul urmăreşte pe faţa sa, în gesturi, în mers şi priviri comentariul nuanţat al textului pe care-l pronunţă. In „Mascarada" a ieşit în relief înalta sa ştiinţă în spunerea versului, dar — încă odată — nu este vorba aci numai despre o excelentă tehnică a respiraţiei şi nici doar despre o dicţiune de cristal. Versul pretenţios al dramei romantice capătă la Mordvinov un neaşteptat fior contemporan, desfăcîndu-se în sensuri vii şi păstrîndu-şi totodată nealterată armonia sa iniţială. Intîmplarea a făcut să-l întîlnim pe Mordvinov numai în roluri din repertoriul altor veacuri. In Othello sau Lear ca şi în frămîntatul Arbenin, actorul a pătruns însă cu sensibilitatea proprie epocii noastre, deşi, aparent, n-a contrazis linia tradiţională a interpretării. El nu l-a jucat pe Lear în frac şi nici n-a spus aparteurile din „Mascarada" cu tehnica monologului interior. Cu alte cuvinte, Mordvinov n-a bruscat exterior vechile tipare ale tragediei shakespeariene sau ale dramei romantice. Un spirit inovator, mai profund, a prezidat însă în compunerea interpretărilor sale de neuitat.

Drama lui Lear devine, astfel, în interpretarea lui Mordvinov, mai mult decît oricînd o dramă a cunoaşterii, în care dispariţia treptată a aparenţelor înşelătoare este urmărită într-o savantă suită de etape afective. Problematica amplă, tulburătoare a tragediei este raportată la coordonatele sufleteşti ale omului şi limpezită cu mijloacele analizei psihologice moderne. Patosul tragic este păstrat, dar el capătă un substrat nou, desemnînd mai amplu şi clar opoziţia etică între înălţimea morală a lui Lear şi mizeria sufletească a celor două fiice nerecunoscătoare. Actorul se situează pe linia idealului moral al spectatorului contemporan, cetăţean al unei societăţi care a ridicat la principiu de viaţă respectarea demnităţii umane. Pentru a se apropia de public, Mordvinov îl umanizează stăruitor pe Lear, îl face să rîdă din toată inima, să cînte cu real antren şi să lăcrimeze veridic. Lear apare, în cele cîteva tablouri pe care ni le-a prezentat Mordvinov, măreţ prin zestrea sa morală şi totodată apropiat considerabil de condiţia umană a spectatorului, cu care se înţelege fără a renunţa la savoarea specifică versului shakespearian.

Cînd apare în primul tablou al „Mascaradei", Mordvinov anunţă dincolo de litera textului drama care va urma. Versurile lui Lermontov sînt, deocamdată, în acest prim tablou, amabile şi senine, dar în ţinuta şi expresia pe care Mordvinov o acordă lui Arbenin se disting acordurile grave ale unui preludiu alarmant. Eroul este tratat de interpret cu o subtilă înţelegere a cauzelor care nasc „oameni de prisos" de felul lui Arbenin. Aura romantică a intrigii este păstrată, dar în interior operează o viziune realistă asupra societăţii date şi de aceea, recitind admirabil vechile tirade, Mordvinov încarcă cu o tensiune psihologică nouă evoluţia eroului lui Lermontov. Creaţia acestui rol merită o cuprinzătoare şi bogată analiză. De data aceasta am vrea să menţionăm, măcar în treacăt, o primă observaţie. Mordvinov a interpretat pe rînd rolul lui Othello şi apoi pe cel al lui Arbenin. Aparent destinele celor doi eroi se aseamănă şi traiectoria lor scenică pare apropiată. Mordvinov a ştiut însă să facă distincţia între dimensiunea tragică a eroului shakespearian şi melodia amară a protagonistului descurajat din „Mascarada". Uman şi autentic în ambele spectacole, Mordvinov n-a pus semnul egalităţii între semnificaţiile dramei lui Othello şi implicaţiile specifice destinului lui Arbenin. De aceea, el a găsit un glas pentru maur şi o altă voce pentru rivalul cneazului Zvezdici. Interpretul celor două roluri a schimbat nu numai amănuntele costumului de epocă, ci o întreagă claviatură sentimentală. Mordvinov ni se pare, astfel, a fi un artist cu adevărat mare, pentru că ascultă cum se cuvine cerinţele proprii textului literar, înainte de a se asculta pe sine însuşi.

V. MINDRA

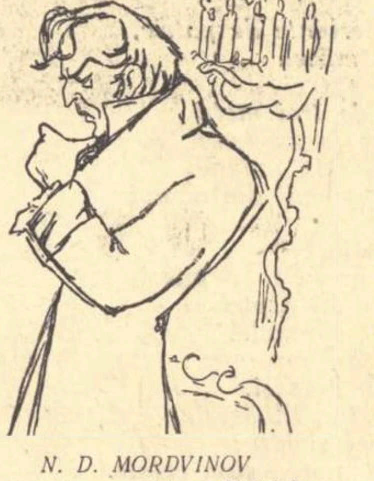

N. D. MORDVINOV
artist al poporului al U.R.S.S.
(în rolul lui Arbenin din „Mascarada")

SPASIBO, ZAVADSKI!

(Urmare din pag. 1-a)

în cînd, în scopul de a-i revela mai bine eternitatea artistică.

Zavadski a dat realismului scenic o expresie nouă, l-a înaripat, mişcîndu-se (pe principiul lui Stanislavski) între ieri-ul umanismului shakespearean şi astăzi-ul umanismului socialist, pe o traiectorie artistică de mare măiestrie, încît publicul fericit al acestui memorabil spectacol a dat sălii frenezia unui stadion, aplaudînd în picioare, ca la un record olimpic, dar cu sufletele smerit îngenuncheate, căci pe scenă se petrecuse un act de cea mai înaltă devoţiune artistică! Marele preot era un artist — Iurii Zavadski, animatorul integral pe care şi-l poate dori orice teatru care vrea ca, stîmpărîndu-şi egoismele, vanităţile şi cumetrismele, toate „falstaffismele" inerente, să se strîngă în jurul marelui animator ca un monolit de pasiune pentru artă şi de devoţiune pentru conducător. Aşa i-am văzut la aplauze, un brîu de oameni, un sistem solar în care Zavadski dădea actorilor săi strălucire iar aceştia i-o înapoiau sub forma devoţiunii... In persoana lui Zavadski am concentrat bucuriile artistice pe care mi le-au dăruit interpreţii întregului spectacol: coloratura falstaffiană a lui K. Alekseev, fantezia donchişotească a lui S. Teiţ, sprinteneala comică a lui Broţki, mlădierea lui A. Adoskin, subtila othellizare a lui B. Ivanov, savoarea pageană a Tkacevei, comicul suculent al actriţei Bregman şi jocul plin de spirit al celorlalţi, muzica shakespeareană a lui Aram Haciaturian ori rezolvările de decor ale lui Şifrin.

Totul a fost atît de grandios, încît Mossovietul ar trebui să pornească într-un triumfal turneu al prieteniei şi al biruinţei sentimentului de viaţă, pretutindeni, de-a lungul şi de-a latul lumii, căci nouă ne-au dovedit bravii actori ai Mossovietului că pot prezenta un spectacol chiar poliglot! Pentru omagiul de o delicateţe neîntîlnită adus ţării noastre, vorbindu-ne romîneşte, pe scenă, pentru lecţia de teatru pe care ne-a expus-o cu atîta poezie, cu atîta devoţiune artistică, pentru boaba de lacrimă care a sclipit în colţul ochilor lor, la sfîrşitul acestui de neuitat spectacol shakespearean, — SPASIBO, ZAVADSKI!

Ion FINTEŞTEANU
artist al poporului

Actori ai Teatrului Mossoviet
văzuţi de SILVAN

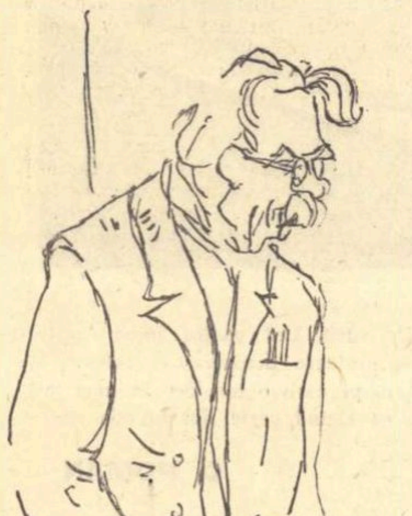

R. I. PLIATT
artist al poporului al R.S.F.S.R.
în „BATALIA IN MARS"

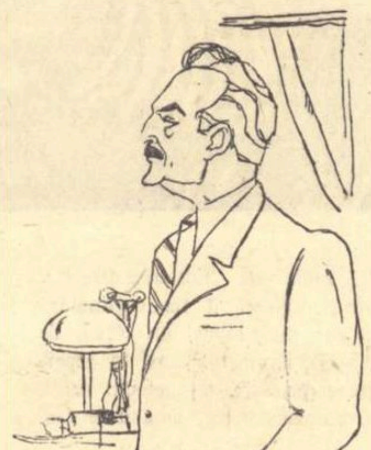

K. K. MIHAILOV
artist emerit al R.S.F.S.R.
în „BATALIA IN MARŞ"

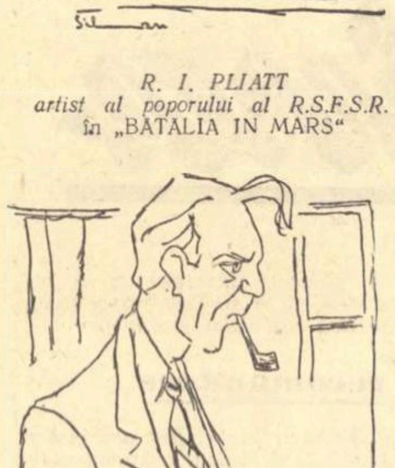

M. B. POGORJELSKI
în „BATALIA IN MARŞ"

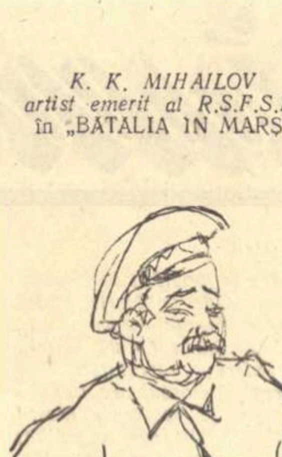

G. A. SLABINIAK
artist emerit al R.S.F.S.R.
în „ZARI DE NECUPRINS"

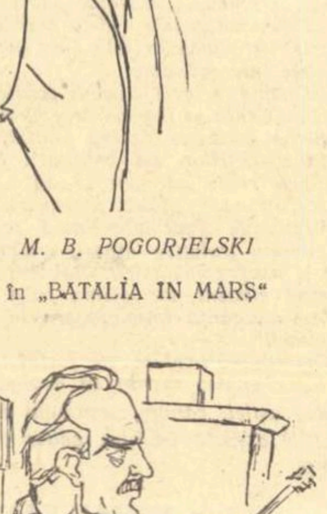

A. M. DUBOV
în „ZARI DE NECUPRINS"

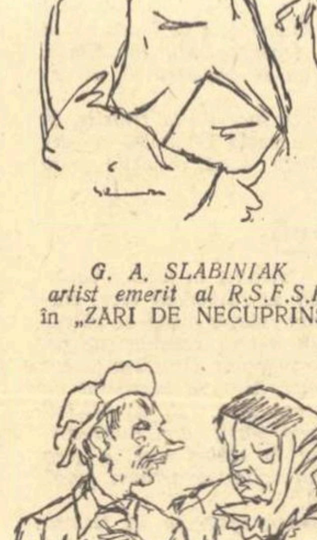

B. K. NOVIKOV
şi A. V. SEVASTIANOVA
în „ZARI DE NECUPRINS"

Ateneul compozitorilor

Nu este vorba despre palatul construit acum 70 de ani de Constantin Exarcu, ci despre cenaclurile săptămînale ale Uniunii Compozitorilor, reuniuni profesionale în care se discută, cu gravitate şi pasiune dialectică, problemele actuale ale creaţiei noastre muzicale, noile lucrări ale compozitorilor tineri şi bătrîni, aspecte ale esteticii aplicate sau chestiuni de tehnică. Respectul faţă de munca şi convingerile constructive ale confraţilor, căutarea adevărului şi efortul creator caracterizează în general ţinuta dezbaterilor din aceste întîlniri foarte interesante pentru cel ce urmăreşte mersul înainte al muzicii romîneşti. Grăitor a fost astfel cenaclul din săptămîna trecută, consacrat cîtorva dintre creaţiile recente ale compozitorilor noştri dedicate celei de a 15-a aniversări a Eliberării, întrunire remarcabilă prin consistenţa dezbaterilor şi precizia concluziilor ce s-au degajat.

In ce măsură corespunde creaţia noastră muzicală cerinţelor tot mai înalte ale publicului larg? In ce măsură este ea o reflectare fidelă şi convingătoare a realizărilor poporului romîn în anul al 15-lea al regimului nostru? Cum se realizează transpunerea pe plan muzical a ideilor programatice? Iată chestiunile majore cărora şi-a propus cenaclul să le dea răspuns, aducînd în discuţie patru creaţii, simţitor deosebite ca stil şi factură şi aparţinînd unor muzicieni din generaţii diferite.

După ce au fost puse în lumină succesele incontestabile ale compozitorilor noştri, în creaţiile dedicate Eliberării, s-au discutat pe larg şi lipsurile unor lucrări muzicale.

Iată, de pildă, rapsodia coregrafică „Infrăţire" de Paul Constantinescu. In limitele unei muzici coregrafice destinate nu unui teatru de operă, ci Teatrului C.C.S. (implicit şi publicului său mult mai larg), autorul a dezvoltat ideea înfrăţirii dintre poporul romîn şi minorităţile naţionale, folosind teme autentice din folclorul romîn, maghiar, german şi sîrbesc, cărora tratarea le conferă o fizionomie conformă stilului specific compozitorului. S-a remarcat, pe drept cuvînt, că dacă rapsodia „Infrăţire" nu prezintă, la audiţia detaşată de imaginea dansantă, un interes deosebit, aceasta se datoreşte unei simplificări a tratării muzicale. Dar măiestria compozitorului — prin tot ce cuprinde noţiunea: capacitate de tratare savantă, dar clară, gust, simţ al proporţiilor, strălucire a instrumentaţiei — face ca această lucrare, modestă în contextul creaţiei sale, să contribuie la ridicarea nivelului muzicii coregrafice destinată marilor ansambluri, situată de obicei pe treapta prelucrărilor de folclor impersonale.

Un conţinut mai grav şi adînc şi-a propus să redea compozitorul Nicolae Buicliu în poemul său simfonic „Se arată lumea", după un poem al Mariei Banuş. Ca şi textul literar care-i stă la bază, poemul simfonic „Se arată lumea" se mişcă în sfera ideilor mari, dramaturgia muzicală expunînd antitetic starea apăsătoare a poporului în anii de exploatare şi elanurile revoluţionare ale maselor. Compoziţia se încheie apoteotic, într-un imn adresat zilelor noastre. In cenaclu, lucrarea scrisă de Nicolae Buicliu a suscitat multiple critici, unele vizînd conţinutul ideologic al poemului simfonic, aşa cum apare el ascultătorului, altele forma şi limbajul muzical. A stîrnit în primul rînd nedumerire — şi nici explicaţiile autorului n-au limpezit-o — folosirea vechiului cîntec revoluţionar „Doina Haşului" în secvenţa finală a poemului. Este limpede că un cîntec de durere şi revoltă, apărut într-o anumită perioadă istorică şi în condiţii specifice — şi acesta este cazul „Doinei Haşului", cîntec al comuniştilor întemniţaţi la Doftana — nu poate constitui în nici un caz simbolul vieţii de astăzi a poporului romîn şi nici nu este o soluţie potrivită pentru a exprima ideea continuităţii dintre lupta de ieri şi cea de astăzi. In ordinea de idei a corespondenţei dintre programul literar şi viziunea muzicală, apare de asemeni nesatisfăcătoare realizarea allegro-ului, care marchează momentul revoluţiei. Prin dramatisme orchestrale factice, printr-o tematică simplistă, cu motive amintindu-l pe Caudella şi într-un caracter naţional de calitate îndoielnică, nu poate fi înfăţişată convingător lupta grea, brăzdată cu jertfe, pe care a dus-o timp de decenii, în fruntea poporului, partidul clasei muncitoare. Fără îndoială, această muzică este „accesibilă" în sensul cel mai strîmt al cuvîntului. Dar ce înseamnă accesibilitatea dacă ea nu subînţelege capacitatea de a emoţiona pe ascultător, pe unul sau pe altul dintre ascultători, după gradul de pregătire al fiecăruia? Or, poemul simfonic „Se arată lumea" nu reuşeşte să emoţioneze, să convingă. Este o afirmaţie în aparenţă peremptorie, pe care ne permitem însă să o facem, după două şi concludente audiţii: în sala de concert, în faţa marelui public, şi în cenaclul compozitorilor, în cercul profesioniştilor.

In cenaclul de muzică simfonică au fost ascultate şi două lucrări deosebit de interesante prin factura lor şi problemele pe care le ridică, aparţinînd unor compozitori din tînăra generaţie: suita „Bucureşti 1959" de Pascal Bentoiu şi cantata „Prind visele aripi" de Tiberiu Olah. Cea dintîi este un triptic simfonic evocînd „Şantierele", „Grădinile", şi „Stadioanele" oraşului semimilenar. Mărturisim că prezentarea piesei, făcută înainte de audiţie, ne-a trezit anumite nedumeriri. Au fost precizate unele detalii de program cu totul concrete pe care compozitorul şi-ar fi propus să le transpună în muzica sa (de tipul „pornirea în alergare" sau „încoronarea învingătorului"), greu de regăsit în partitura lui Pascal Bentoiu, aceasta neavînd un caracter naturalist, ci, dimpotrivă, unul de evocare poetică — pentru a folosi formularea lui Sergiu Sarchizov. In acest sens, credem şi noi alături de alţii că partea a doua, „Grădini", este cea mai reuşită a tripticului. Alături de calităţi majore — inventivitate ritmică şi orchestrală, limbaj armonic expresiv, ţinută elevată a gîndirii muzicale — suita lui Pascal Bentoiu suferă însă, după părerea noastră, de o insuficient de pregnantă tratare a ideii propuse cu atîta limpezime în titlu: evocarea, fie chiar lirică, a Capitalei zilelor noastre. Printr-o tematică de mai mare concreteţe, printr-o construcţie în care transformările multiple ale melodiei-ritm să nu fi creat acea impresie de mişcare abstractă, de dinamism „în alb", compozitorul ar fi reuşit ca muzica sa să nu capete caracterul vag ilustrativ pe care l-am perceput pe alocuri ascultînd prima şi a treia parte.

De o calitate superioară este concisa, dar atît de substanţiala cantată a lui Tiberiu Olah, „Prind visele aripi" (versuri de Maria Banuş). Dintre cele patru lucrări ascultate — şi chiar din tot ce a prezentat nou muzica romînească în concertele din Decada Culturii — aceasta credem că este cea în care conţinutul îşi află cea mai înaltă realizare muzicală. Cu o relativă simplitate de mijloace, renunţînd la orice artificiu, Tiberiu Olah desfăşoară o inspiraţie adîncă. El uzează cu mare elasticitate de o bogată paletă polifonică şi orchestrală, justificîndu-şi inovaţiile prin fondul bogat în idei. Măiestria şi inspiraţia se îmbină în această cantată remarcabil construită. E suficient să amintim, ca un singur exemplu, rolul de comentator expresiv al părţii cîntate de cor atribuit orchestrei, care părăseşte astfel postura de suport armonic al corului, pentru a-i deveni partener într-un dialog de rară frumuseţe. Lucrarea are o axă, o logică, pe toate planurile construcţiei şi inspiraţiei. Versurile Mariei Banuş îşi multiplică, prin muzica lui Olah, intensitatea emotivă, graţie sonorităţilor de mare vibraţie interioară care ne subjugă de la primele fraze melodice, ample şi grave, şi pînă la culminaţia luminoasă a finalului (din care credem însă că ar fi putut lipsi punctările concluzive ale orchestrei). Este, fără îndoială, creaţia unui talent deosebit, aflat deja în deplină maturitate. Ea ne dă încredere în realizările viitoare ale tinerilor noştri compozitori, care continuă, prin ceea ce ne dau mai bun, tradiţiile de autenticitate şi ancorare în viaţa poporului nostru, caracteristice din totdeauna muzicii romîneşti progresiste.

Radu GRECIU

Scenă din filmul „Kociubei"

Carnet cinematografic

Kociubei

In legendă, figura eroului popular se reproiectează pe fundalul istoric, se redimensionează prin grandoarea patosului epic, *a evocării reale, dar şi a celui* liric, *provenit din dragostea poporului pentru eliberatorul său. In film mai ales, unde cerinţa realităţii acţionează imperios, împletirea legendei cu istoria se realizează dificil, dar cînd este îndeplinită, rezultatele sînt excepţionale. Autorii filmului „Ceapaev", de pildă (fraţii Vasiliev), lasă într-o sublimă suspensie sfîrşitul luptătorului: în apa învolburată, printre gloanţele duşmanului ce-i urmăresc retragerea, mantaua ostaşului flutură multă vreme, pierzîndu-se departe, la hotarul realităţii. Ca şi Ceapaev, ca şi unii eroi din „Infrîngerea", cazacul cu inima fierbinte ce şi-a dat viaţa pentru Revoluţie, Kociubei, moare* în afara cadrului. *Pe ecran stăruie figura lui tinerească, ochii ce caută cu voluptate cerul, ramurile albe de cais pe care se leagănă, nepăsător, laţul ce-i va lua viaţa. Aparatul se ridică, panoramează lent pe copacii în floare şi atunci eşti dispus să crezi că eroul trăieşte, reînvie parcă în această frenetică dezlănţuire a naturii, primăvara. O „mioriţă" universală ce-şi transferă eroul în lumea îndrăgită, pururi vie. Legătura fostului cioban, devenit luptător de frunte în armata roşie, cu natura stepei ce i-a plămădit vitejia, constituie partea inedită a unui film conceput în prea mare parte după exemplul clasicului „Ceapaev". Ca şi acolo, întîlnim forţa spirituală pe care o exercită comisarul politic asupra firii aprinse, greu disciplinate a viteazului cazac. „Dar ce sîntem noi, tîlhari?" îşi întreabă mînios oamenii Kociubei, prima dată cînd e făcut să înţeleagă caracterul anarhic al unor acţiuni spontane. Ţinînd seama de umorul, farmecul personal al eroului, conflictul filmului — lupta pentru încadrarea disciplinată a bravilor cazaci într-o armată organizată — e tratat în unele momente pline de haz, printre care cităm „isprava" lui Kociubei, cînd îl dă jos din maşină pe preşedintele republicii din Cuban, pe care nu-l cunoaşte.*

Bazîndu-se pe spiritul anarhic al unei minorităţi dintre oamenii lui Kociubei, trădătorul Sorokin caută să-l discrediteze şi apoi să-l „lichideze" pe viteazul comandant. Tentativa lui eşuează lamentabil, şi — demascat ca trădător al Revoluţiei — e judecat de ostaşi într-o scenă în care jocul actorilor e susţinut de o interesantă compoziţie plastică a cadrului. Aparatul de filmat descrie o mişcare semicirculară — în sens invers cu mişcarea podului rulant, pe care s-a refugiat trădătorul — subliniind dubla acţiune din cadru: încercarea disperată a lui Sorokin de a se salva şi înaintarea ostaşilor ce-l înconjoară ameninţător pe trădător. Remarcabile sînt şi filmările dinamice, paralele cu galopul susţinut al sotniilor căzăceşti, şi peisajele alb-negru ce reprezintă stepa calmucă, noaptea, întinzîndu-se pe spaţiul impresionant al ecranului lat.

Pe ţărmuri îndepărtate

Convenţional, titlul nu exprimă de fapt ideea de bază a acestui film, produs de studiourile din Baku: în ura lor împotriva ocupanţilor fascişti, popoarele au găsit forme comune de rezistenţă eroică: detaşamente internaţionale de partizani. *E un aspect nou, încă netratat cinematografic, dezvoltat în acest film printr-o acţiune captivantă, plină de neprevăzut, după legi bune ale filmului de aventuri.*

Peisajul poetic (ţărmul mării Adriatice, munţii, oraşul Triest) nu a absorbit inteligenţa realizatorilor (cum se întîmplă cu produsele ieftine ale genului), ci, dimpotrivă, a stimulat-o. Partizanii acţionează cu îndrăzneală, cu fantezie, dînd duşmanului loviturile cele mai neaşteptate.

Ciocnirea dintre forţe e astfel vie, ingenioasă şi prin aceasta stimulează gîndirea spectatorului. *Mihailo, partizanul (azerbaidjan de origine) ce luptă în cadrul detaşamentului internaţional, este o inteligenţă mobilă, practică. El ştie să utilizeze curajos uniforma duşmanului şi argumentele lui, paleta de pictor şi pistolul automat, ironia subtilă şi ameninţarea făţişă. Ca un confrate al său (erou al unui film georgian — mi se pare —), pătrunde în casa ofiţerilor, discută într-o impecabilă limbă germană şi introduce cu nonşalanţă un exploziv ce nu va întîrzia să-şi facă efectul.*

Intîmplările se succed alert, logic, după un plan ce demonstrează că războiul se duce şi cu capul, nu numai cu braţul înarmat. Sezisat de ciudata ucidere a unui om ce-şi dovedise ataşamentul pentru cauza partizanilor, de către cineva din detaşament, comandantul priveşte o clipă în faţa aparatului de filmat. Şi simţi că omul reflectează, că mecanismul gîndirii sale se pune în mişcare cînd se întreabă lucid şi totodată îndurerat pentru oamenii săi: oare, cine a trădat? Un sentiment profund, complex, care denotă simţul fin analitic al realizatorilor filmului. Replica vie, spontană, gestul sigur şi firesc cu care acţionează în clipe grele eroii, ajută la conturarea cîtorva caractere interesante. Exceptînd unele intermezzo-uri lirice gratuite, ca cele legate de relaţiile dintre Carrauţi şi Pepita (interpreta acesteia fiind nepotrivit aleasă) şi Mihailo-Angelica, filmul place prin prospeţimea şi isteţimea cu care a creionat cinematografic portretul unui neînfricat luptător antifascist.

Alice MANOIU

„discul"

ROMANŢE DE CEAIKOVSKI

cîntate de Zenaida Pally (mezzo-soprană)
la pian: Georges Solchany

In creaţia lui Piotr Ilici Ceaikovski, muzica vocală de cameră ocupă un loc important, compozitorul avînd o înclinaţie deosebită pentru acest gen, liric prin excelenţă.

Discul cuprinde un număr de unsprezece piese: „Vă binecuvîntez păduri", op. 47 (A. Tolstoi); „Romanţa Paulinei" din opera „Dama de pică"; „Iertaţi-mă"! aria Ioanei din opera „Fecioara din Orléans"; „Aşteptare zadarnică", op. 6; cîntecul lui Mignon din „Wilhelm Meister" (Goethe); „Cîntecul ţigăncii", op. 60, nr. 7 (I. Polonski); „Apele primăverii", op. 14, nr. 11 (Truşov); „Am fost la ea", op. 14, nr. 4 (Kolţov); „In liniştea nopţii", op. 4, nr. 3 (Fet); „Te rog să nu plîngi", op. 14, nr. 8 (Apuhtin); „Cîntec georgian", op. 4, nr. 4 (Puşkin); „Liliacul", op. 21, nr. 5 (Beketova).

Trebuie remarcat că mezzo-soprana Zenaida Pally cîntă romanţele lui Ceaikovski în limba rusă, — omagiu adus marelui compozitor şi poporului rus.

Cu căldura şi emoţionanta expresivitate a glasului Zenaidei Pally, aceste romanţe cuceresc pe ascultător, discul reţinînd cu o fidelitate ireproşabilă interpretarea nuanţată a prim-solistei de la Teatrul de Operă şi Balet din Bucur[illegible]

(două [illegible] 25 cm, 33 ture, ECD-66, Electrecord, 1959).

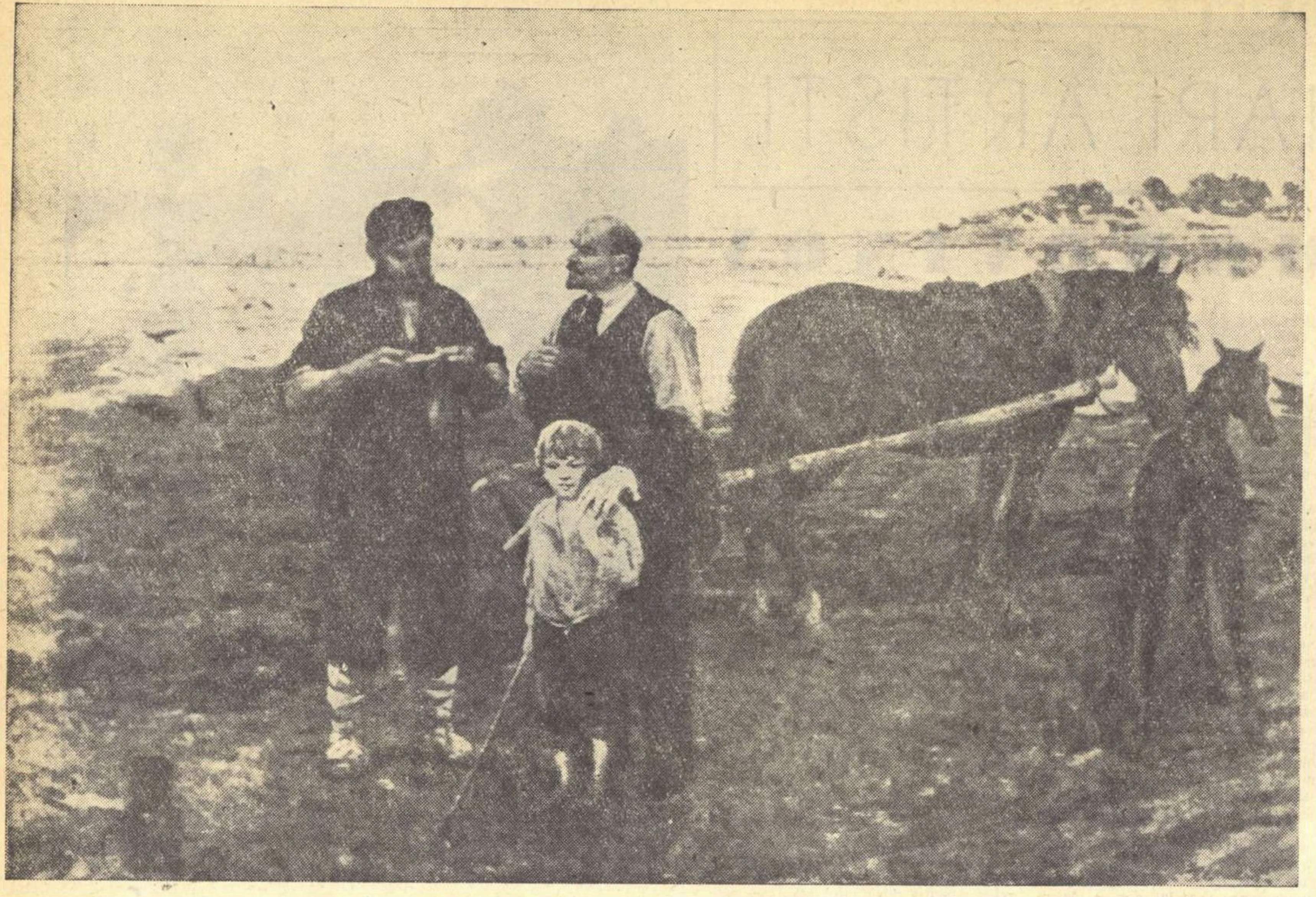

P. F. SUDAKOV

„Discuție despre pămînt"

POEȚII LUMII

NGUYEN XUAN SANH

Poetul vietnamez Nguyen Xuan Sanh s-a născut în 1920 la Dalat. Și-a început activitatea literară cu cîțiva ani înainte de Revoluția din August 1945.

A participat la Rezistența poporului vietnamez împotriva imperialiștilor și la mobilizarea maselor țărănești pentru reforma agrară.

A scris cîteva volume de versuri: „Cultivatorul e acum stăpîn pe orezăria sa" (1954), „Cîntecul țării natale" (1955), „Balonul trandafiriu" (poezii pentru copii) (1957).

A scos un volum de studii asupra poeziei țărilor prietene: „Citind operele marilor prieteni" (1957).

A tradus un mare număr de poezii din poeții țărilor prietene.

Nguyen Xuan Sanh face parte din conducerea Uniunii Scriitorilor din Vietnam, în cadrul căreia este responsabilul Comisiei pentru străinătate a Uniunii.

Iadul pe pămînt*)

Noaptea e rece, ude de lacrimi mi-s mîinile.
Parcă mi-au smuls măruntaiele, — așa mă frămînt.
Li-e prea mare crima ca s-o putem da uitării:
Lungul zăbranic al nopții, ei l-au întins pe pămînt.

Au făurit un infern în satele noastre
Bogate în lanuri de-orez: sperau ca, astfel
Să-nnăbușe dragostea noastră fierbinte de patrie,
S-o stingă-n cenușa cu gust de măcel.

Au împresurat c-un zid înalt de trei metri,
Și turnuri de strajă, lagărul de la Fu-Loi:
Sperau să-mpresoare, astfel, energia umană,
Sperau să-amuțească pe veci șase mii dintre noi.

Dar voi, frații mei și surorile mele,
Sînteți ca furtuna de tari: de aceea v-au pus
Otravă-n mîncare, nemernicii, și-au răpus
Peste o mie de frați și surori de-ale mele.

Sînt fiare lipsite de inimă-acești ucigași,
Se tem de lumină, în umbră se țin, tîlhărește.
Nu-s oameni, ci vàrvari, bicisnici și lași;
Adepți ai refluxului, ei nu văd marea cum crește.

Tovarăși! Voi ați murit pentru patria noastră.
Strălucitoare vi-e jertfa, asemeni unei făclii,
Țara întreagă-a aflat crunta veste.
Făgăduiala vom împlini-o-n-curînd, noi, cei vii!

Ei au ucis fără milă puzderie de oameni,
Și-au ferecat închisorile, păzite de trupele lor.
Dar, ca o mare crescînd în furtună,
Se tălăzuiește, unit, întregul popor.

Țara întreagă cere-ntr-un glas: Răzbunare!
Un sînge ne curge în vine, fie că sîntem din Nord sau din Sud.

În inimi adînc să crestăm acest adevăr crud:
Noi sîntem Dreptatea neiertătoare!

In romînește de PETRE SOLOMON

---

*) In lagărul de concentrare de la Fu-Loi (Vietnamul de Sud) erau deținuți 6.000 de foști partizani și participanți la mișcarea pentru reunificarea Vietnamului. Ngo-Dinh-Diem și consilierii săi americani au hotărît să-i extermine prin otrăvire pe toți deținuții din lagăr. Peste o mie dintre aceștia au pierit.

Absent la poezia cheiurilor Senei

Sînt mulți cei care în Franța, astăzi, se întreabă cu îngrijorare și fără să-și poată răspunde: „La ce visează oare tineretul nostru?" Viitorul se naște totdeauna în sînul generațiilor tinere, în entuziasmul, setea de viață și de înnoire a celor care sînt la începutul vieții. Ce fel de viitor se naște o dată cu tineretul acesta zgomotos și nepăsător care umple cafeurile Bulevardului Saint-Michel, care se înghesuie în „boatele" slab luminate din Cartierul Latin ca să asculte „cel mai bun jazz din Paris", care se agită sîmbătă seara, absent la poezia cheiurilor Senei, în căutarea unei invitații la o „surprise-partie" în „seizième arrondissment", cartierul marii burghezii?

La ce visează oare tineretul acesta? La această întrebare răspunde de fapt o lume întreagă, lumea capitalistă care produce acest tineret și-l încurajează pe drumul perversiunii precoce și al deznădejdii inexplicabile. Treceți la ora cînd se sfîrșesc cursurile prin fața acelei „Ecole Alsacienne" unde învață copiii cei mai snobi ai celor mai snobi părinți din Paris. Veți vedea puști de 13 ani aruncînd priviri de masculi blazați tinerelor lor colege coafate à la Brigitte Bardot, purtînd fuste înfoiate de jupoane largi, ca niște cochete experimentate și chinuindu-și picioarele subțirele și neformate în pantofi cu tocuri înalte. Urmăriți privirea rimelată, obrajii fragezi rumeniți de fard și gura machiată după ultimile indicații date de revistele feminine, ale candidatelor la bacalaureat. Intelegeți ce se ascunde sub fruntea de păpușă a acestui tineret? Am auzit o profesoară mîhnită mărturisind unei colege: „—Pe elevele mele nu le interesează nimic altceva decît vedetele de cinematograf". — „Eu aș fi fericită să le intereseze în sfîrșit ceva, fie și vedetele de cinematograf", i-a răspuns colega mai puțin norocoasă. Cred însă că cea din urmă exagera. Elevele pun multă pasiune și aplicație în confecționarea unor caiete care conțin biografiile ilustrate cu fotografii scoase din reviste ale vedetelor favorite. Și e de prost gust, de pildă, să ignoreze cineva faptul că Grace Kelley, prințesă de Monaco și vedetă de cinematograf, a fost operată de apendicită săptămîna trecută.

Plăcerile predilecte ale tineretului, care se manifestă public cu o mare dezinvoltură și cu mare tapaj, sînt uneori de natură să neliniștească populația, să zicem astfel pașnică. Cele mai inofensive distracții sînt busculadele vesele din partidele de „crush-phone" sau din automobile. Crusch-phonul e un joc importat din America și cere ca douăzeci-treizeci de tineri să se înghesuie și să se sufoce fără nici o trebuință în spațiul unei cabine telefonice, apte în teorie să adăpostească numai cîte o persoană. Participanții acceptă să stea cu picioarele mai sus decît capul sau să fie despărțiți de sol de alți camarazi mai defavorizați de soartă care, ghemuiți cu genunchii la gură, suportă cu abnegație avatarurile cerute de cauza comună.

Dar jocurile tineretului sînt după cum se vede, nu numai pline de fantezie, ci și îngrijorătoare. Cu cîteva zile înainte de proba scrisă a candidaților la bacalaureat, ziarele au publicat apeluri stăruitoare ale unor personalități de seamă din învățămînt care cereau elevilor să nu se dedea la „tradiționalele" manifestații de după examen. Iar a doua zi după examen presa respira ușurată. Anul acesta bacalaureatul s-a petrecut „fără încăerări". Ieșind de la proba scrisă, candidații la „bac" au provocat numai „incidente limitate". Cîteva sute de tineri s-au așezat în mijlocul străzii, pe Bulevardul Saint-Michel, împiedicînd circulația în timp ce alții „manifestanți" zgîlțîiau mașinile, apucîndu-le de cîte o aripă și rupeau panouri purtînd semne de circulație.

La faimosul „Bal des quat'z' Arts", balul anual al studenților de la „Ecole des Beaux Arts", tineretul se distrează și mai bine. In seara balului participanții au voie să facă orice. In acea seară poți întîlni pe stradă tineri aproape goi, costumați în „sălbateci", care smulg paharul cetățeanului așezat la masa unei cafenele și îl dau peste cap, după care, fără jenă, îi string în brațe nevasta, iar în incinta balului festivitatea se transformă într-o orgie colectivă și liber consimțită.

Peste Saint-Germain-des-Près, peste Bulevardul Saint-Michel plutește un amestec exploziv de tinerețe candidă și corupție, de amor proaspăt, juvenil și acuplare facilă și indiferentă, un amestec de ingenuitate și perversiune precoce. Treapta următoare e Place Pigalle unde sînt aglomerate barurile rău famate, cabaretele „sexy", unde se află faimoasele „Moulin Rouge", și „Moulin de la Galette" și unde domnește o morală cu totul „proprie", impusă de ceea ce judecătorii de instrucție numesc „le milieu". Acest „milieu" e format din borfași de rînd și asasini cu sînge rece, din prostituate și „souteneuri", din patroane de case rău famate și negustori cu ocupații clandestine și inavuabile. In acest mediu forfotesc tineri „de familie" care nu și-au terminat studiile și care se silesc să-și cîștige o faimă de „dur" sau de mici privilegiați ai junglei, de intelectuali care se declasează din viciu și din... fatalitate, deși nu au nici geniul lui Villon, nici nefericirea lui Toulouse-Lautrec. Dintre acești tineri recoltează mereu judecătorii de instrucție pe eroii marilor procese. Ei sînt „protectorii" micilor prostituate care au obligația să le predea tot cîștigul în schimbul „protecției" de care se bucură și de multe ori acești nababi temuți le vînd sau le schimbă între ei ca pe niște obiecte. Fata care vrea să-și schimbe „meseria" sau să treacă în seama altui „souteneur" trebuie să plătească o despăgubire și în orice caz să aibă consimțămîntul stăpînului ei. Altfel, într-o noapte e dusă în pădurea Fontainbleau, stropită cu benzină și incendiată, cum s-a întîmplat cu tînăra Dominique al cărei asasin, „Monsieur Bill", un tînăr abia trecut de douăzeci de ani deține actualmente un rol principal la rubrica judiciară. „Monsieur Bill", cunoscut sub acest pseudonim în Pigalle, e prototipul feciorului de bani gata, cu studiile neisprăvite, cu buzunarele pline de bani, lipsit de ocupație, refractar la orice îndeletnicire serioasă, „souteneur" al mai multor prostituate care-i sporeau cu cîștigurile lor alocațiile paterne și răsfățatul mai multor metrese. Bill va sfîrși probabil curînd. Condamnarea lui la moarte e sigură. Dar „milieul", mediul, rămîne.

★

La ce visează acest tineret dezolat de o prematură decrepitudine? Poezia vieții, a marilor acțiuni generoase, închinate omului și fericirii sale — îi este deocamdată străină. In Franța crește însă și un alt tineret. El a rămas credincios idealurilor și visurilor celor mai buni fii ai Franței democratice și iubitoare de pace. Aceasta este adevărata tinerețe a Franței!

G. HORODINCA

Balada lui Al Capone

Umblînd — prin mijlocirea aparatului de radio — pe cîteva continente, m-am oprit, acum vreo cîteva zile, în fața unui cîntec american. Avea cuvinte stranii cîntecul, nici de dragoste nici de amar. Avea cuvinte pe care nu mi-a fost dat să le întîlnesc la nici un microfon, la nici o orchestră și la nici un cîntăreț din lume, avea cuvintele închinate, nu cum te-ai aștepta, unei frînturi de viață, ci unui gangster, cel mai mare din istoria fecundă în gangsteri de altfel, a Americii. „Balada lui Al Capone" — așa se numește. Cîntecul evocă figura, de loc romantică și de loc villoniană, a unui șef de bandă care teroriza orașele, smulgînd dolari cu mitraliera. Unde-a ajuns melodia?

Trăiește în America cineva care și-a mistuit tinerețea într-un laborator, căutînd zile și nopți și nopți și zile un leac pentru copiii loviți de paralizia tragică și schilodiți pe viață. Am întors în dreapta și în stînga butonul aparatului de radio, sărind de la Chicago la Sidney, dar n-am întîlnit nicăieri o baladă a doctorului Salk, creatorul vaccinului anti-poliomielitic. A oferi viață nu rentează. Admirat este — undeva și de către unii — cel ce o fură: tipul „dur".

Trăiește în America, pe urmă, un om care a scris cîteva zeci de cărți în cîteva zeci de ani, a vorbit într-un limbaj nou-născut despre sîngele Spaniei și drama sufletului american, a vînat lei și cazuri de adîncă semnificație contemporană, încununat fiind pentru aceasta cu stimă și, din întîmplare, cu Premiul Nobel. Am rătăcit pe cadranul aparatului de radio noaptea, căutînd în spații, dar n-am aflat nicăieri balada lui Ernest Heminway. Cum de-au admis notele să cînte moartea făptuită de Al Capone?

Trăiește, în sfîrșit, în America, un mare atlet negru, astăzi căzut în mizerie, care a săltat cu vreo douăzeci de ani în urmă sportul lumii, izbutind performanțe geniale ale trupului uman: 100 m. plat, 200 m. plat, săritura în lungime... Am încercat să-l caut, în zori, pe toate undele, dar n-am întîlnit nicăieri balada lui Jesse Owens. In schimb, răsunau cu ritm și melodie vorbele oferite asasinului. Tu, muzică, de ce te-ai angajat la mitralieră?

Al. MIRODAN

Nazim Hikmet și dramaturgia contemporană

Interviu special pentru „Gazeta literară"

Nazim Hikmet locuiește într-una din vilele risipite printre copacii micului și pitorescului „oraș al scriitorilor", Peredelkino, de lîngă Moscova. Cum a aflat că este căutat de oaspeți din Romînia, Nazim Hikmet a acceptat bucuros să stea de vorbă cu noi. Și iată-ne discutînd pe veranda aranjată în stil turcesc, din care nu lipsesc pernele moi, narghileaua, tipsia cu mangal. Este o mare plăcere să-l asculți pe Hikmet, un om prin excelență viu, veșnic în căutare, interesat de totul, pasionat. De la primele cuvinte, mărturisește cît de mult ține, în ultimul timp, la activitatea sa de dramaturg.

— Lucrez acum mult pe tărîmul dramaturgiei. Am pus la punct piesa „Sabia lui Damocles" care în prezent se joacă la Moscova, Praga și Pilsen. Printre creațiile din ultimii ani, țin să amintesc și de o piesă scrisă în timpul vizitei în Romînia în urmă cu doi ani — „Ultima stație"...

— După „Sabia lui Damocles" ați mai scris ceva?

— Da. Finisez ultima mea piesă, „Tartuffe 1959". O idee simplă. Pe clasicul Tartuffe îl reîncarnez în epoca noastră, într-o țară capitalistă. Evident, există puternice diferențe între străvechiul Tartuffe și cei din secolul nostru. Tartuffe 1959 are în mîinile sale tehnica și noi mijloace demagogice — face caz de așa-numita „democrație", se „sacrifică" pentru binele poporului, este un mare „patriot". Tartuffe 1959 este demagogul burghez din mijlocul secolului al XX-lea. Spre deosebire de vechiul Tartuffe, succesorului său contemporan nu-i merge cu ipocrizia, ca pe vremuri. In secolul nostru poate fi rezolvată problema tartuffismului. Poporul nu se împacă cu demagogii, îi demască și-i mătură din calea sa.

Ne-a arătat apoi manuscrisul, reprezentînd cu adevărat „ultima" sa piesă de teatru. Impreună cu o tînără scenaristă, Vera Tutiakova, a realizat o piesă, care se repetă acum la Teatrul Ermolaeva.

— Este vorba de o temă sovietică. Am încercat să stringem la un loc elemente care la prima vedere nu pot fi unite, fiind atenți, bineînțeles, să nu cădem în eclectism. Este vorba de viața Moscovei din anul 1959, — de activitatea brigăzilor comsomoliste împotriva manifestărilor de indisciplină în muncă, de „Festivalul filmului 1959", de recensămînt, de problema locuințelor etc. Piesa face propagandă pentru planul septenal, în lumina cifrelor de control. Se pun mai multe probleme filozofice: care este raportul dintre necesitate și libertate în viața socială, pot oare exista într-o țară socialistă deosebiri între generații? etc. Sînt abordate și probleme care se referă la viitorul omenirii peste 100—200 de ani... Piesa se va juca în cinstea celei de a 42-a aniversări a lui Octombrie.

Porniți pe panta indiscreției, am comis-o pînă la capăt. Ne-am interesat ce dorește să scrie în viitorul apropiat.

— „Plus și minus".

— ?!

— Da, o piesă care se va numi „Plus și minus", tot pe o temă sovietică. Este vorba despre povestea de dragoste a unei tinere muncitoare și a prietenului ei. Tînăra este o fată serioasă, dar dintr-o înțelegere cu totul greșită a ceea ce se numește principialitate, s-a transformat într-un om rigid; de aceea se comportă după mentalități tipic mic-burgheze, conformiste. Tînărul muncitor la care ține este însă un tînăr încă neformat, cu calități și defecte. Acestea sînt premisele unei comedii cu tîlc.

Am vrut să aflăm cîteva lucruri și despre răspîndirea pe care o au piesele lui Nazim Hikmet în lume. Ele sînt jucate astăzi în Uniunea Sovietică, în Cehoslovacia, în R. D. Germană — la Berlin și Leipzig; în Japonia se bucură de succes „Legenda dragostei" și „Ciudak".

— Mai aveți vești și din alte țări referitoare la piesele dumneavoastră?

Hikmet a zîmbit. S-a ridicat, și peste un minut s-a întors cu un vraf de scrisori.

— Ele vă pot răspunde în locul meu...

Am privit împreună cîteva din aceste scrisori. Iată o misivă din Franța, alta din Argentina, din Irak, Brazilia, Japonia, India etc. Editori, directori de teatru, regizori îl încunoștințează — unii că i-au publicat un volum de teatru, alții că au introdus în repertoriu piese ale sale, iar cei din urmă, în mod profesional, cer amănunte despre viața și profilul diferitelor personaje... Și din nou o mărturisire despre teatru:

— Iubesc foarte mult teatrul. Mă pasionează. Sînt foarte multe lucruri de făcut. Incerc de fiecare dată să găsesc o formă nouă, o modalitate proaspătă de expresie dramatică și scenică pentru fiecare temă nou abordată. Ca scriitor realist-socialist înțeleg realismul socialist nu ca pe o problemă de stil, de formă, ci de ordin filozofic. Realismul socialist reprezintă aplicarea metodei marxist-leniniste în estetică.

Iată-ne ajunși la sfîrșitul convorbirii noastre. Hikmet și-a amintit despre prietenii săi din Romînia.

— Sînt legat de Republica Populară Romînă. De-a lungul anilor m-au vizitat mai mulți prieteni din Romînia și eu, la rîndul meu, am cunoscut țara d-stră. Am aflat cu mare bucurie că nivelul de viață al poporului romîn este în continuă creștere, că industria și agricultura romînească obțin noi succese, că sînt create mereu noi instituții pentru viața artistică și culturală a poporului. Toate aceste vești sînt pentru mine foarte îmbucurătoare deoarece se referă la o țară pe care o consider în mod intim ca făcînd parte din familia mea.

C. ROMAN

Săptămîna

Mendès-France și capitalismul

Fostul prim-ministru al Franței, care conducea un grup de radicali dizidenți, și-a dat adeziunea Partidului Socialist Autonom, partid de opoziție, creat în urma scindării S.F.I.O (partidul socialist condus de Guy Mollet). Ca să explice gestul său, Mendès-France a rostit cuvîntarea în care a definit concepțiile sale despre capitalism și despre societatea viitoare care ar trebui construită în Franța. E de reținut atitudinea sa, i-am spune realist-critică, în fața modului de viață și mai ales a libertății în sistemul capitalist, cu atît mai mult cu cît asemenea păreri aparțin unui om politic și unui intelectual de formație burgheză.

Mendès-France se întreabă pe drept cuvînt: „Trăim oare într-un regim de libertate, atunci cînd libertatea presei este permisă numai celor care pot plăti crearea și viața unui ziar? Proclamăm dreptul la grevă, dar există el oare realmente într-un regim care, prin depresiunea economică și amenințarea șomajului, face să apese asupra clasei muncitoare o presiune continuă, de asemenea manieră că dreptul la grevă e mai mult teoretic decît real? Ne bucurăm oare în întregime de libertatea de opinie și electorală, dacă acei ce dețin anumite mijloace pot intoxica, înșela țara, pot s-o rătăcească împotriva propriilor ei interese, s-o arunce în războaie nesfîrșite din care ei culeg profiturile?"

Rechizitoriul e puternic și elocvent. Cînd însă Mendès-France se întreabă de ce libertatea este o înșelătorie în societatea burgheză și, mai cu seamă, cînd încearcă să contureze viitorul socialist modern, omul politic francez nu părăsește totuși sferele cîtorva idei economice burgheze. Ocolind gingașa problemă a proprietății particulare asupra mijloacelor de producție, fostul prim-ministru al Franței preconizează informația economică generală asupra vieții întreprinderilor, formarea unei elite muncitorești cunoscătoare în probleme economice și responsabilitatea statului în folosirea întregii capacități de producție a economiei. Mendès-France nu e nici primul și probabil nici ultimul dintre acei ce încearcă să spoiască pe deasupra edificiul bătrîn, ruinat, gata să se prăbușească, al capitalismului.

Ecarisajul se face de la temelie, și numai după aceasta se înalță pe deasupra clădirea nouă, durabilă peste veacuri...

Casandră

Incercatul specialist în fabricarea de nori artificiali ai războiului rece, ziaristul american Joseph Alsop, se plînge în „New York Herald Tribune" de rezultatele întrevederilor Hrușciov-Eisenhower. Domnul Alsop e îngrijorat că americanii speră mai mult ca oricînd în perspectivele păcii, care, după distinsul ațîțător la război rece, e „cea mai gravă primejdie pe termen lung" pentru S.U.A.

Nu s-ar putea însă, ca în termen scurt, „New York Herald Tribune" să refuze coloanele sale celor ce nu visează decît la o singură perspectivă, perspectiva războiului atomic?

O recomandare

Sir William Hayter, fost ambasador al Angliei la Moscova, referindu-se la pregătirile pentru o conferință la înalt nivel, recomandă, în ziarul „Observer", puterilor occidentale, să-și stabilească precis atitudinea în fața problemelor actuale internaționale.

Ironizînd pe acei oameni politici occidentali care se tem că acceptînd propunerile sovietice „pierd inițiativa", „atribuie rușilor tot creditul", Sir-ul britanic crede că „merită să se accepte în mod public propunerile lui Hrușciov de dezarmare totală, urmînd să ducem tratative asupra amănuntelor și asupra instituirii unui sistem de control eficient, iar opinia publică ar fi cu siguranță impresionată în mod favorabil".

Opiniile particulare ale fostului ambasador englez merită să devină oficiale; astfel, căruța controlului nu va mai fi așezată înaintea cailor dezarmării.

Ion MIHAILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef, adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

TRĂIASCĂ CEA DE-A 42-a ANIVERSARE A MARII REVOLUŢII SOCIALISTE DIN OCTOMBRIE!

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 45 (295) — Joi 5 noiembrie 1959
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

SUB STEAGUL LENINIST AL MARELUI OCTOMBRIE

Există evenimente care apărînd contemporanilor lor ca deosebit de importante sînt apoi uitate iar cercetătorii de mai tîrziu ai ziarelor le descoperă cu uimirea că ele au putut determina o atît de mare zarvă. Alte evenimente, în schimb, trecute aproape cu vederea la vremea aceea, se dovedesc a fi fost purtătoarele discrete ale unor schimbări reale şi adînci iar semnificaţia lor creşte cu repeziciune în perspectiva timpului. Dar mai există o altă categorie de fapte ce apărînd încă de la început de o extremă importanţă şi gravitate au deschis perspective atît de uluitoare încît minţile cele mai profunde şi fantezia cea mai largă n-au putut urmări, în desfăşurarea lor viitoare, cascada de consecinţe ce au izvorît dintr-însele. Marea Revoluţie din Octombrie a fost salutată de minţile generoase din toate ţările ca evenimentul de cea mai înaltă importanţă a epocii. Dar pe drumul leninist, Ţara Revoluţiei avea să depăşească prin realizările ei imaginile cele mai optimiste ale prietenilor săi. Anul acesta, succesele Uniunii Sovietice depăşindu-şi propriul lor ritm, au impus respect chiar duşmanilor celor mai îndîrjiţi, umplînd inimile prietenilor de bucurie. Aceste succese, prea cunoscute pentru a mai fi nevoie măcar să le amintim, au deschis oamenilor căile cosmosului şi ale unei păci durabile. Şi este în logica istoriei faptul că primul steag al umanităţii care a traversat golurile interplanetare selenizînd pe tărîmul mitic al astrului, poartă pe el semnul glorios al Marii Revoluţii.

In secolul nostru, ceea ce a fost determinant pentru caracterul oamenilor, a caracterizat curentele de gîndire şi a revelat structura intimă a oricărei manifestări publice, în indiferent ce ţară, a fost şi este atitudinea faţă de Uniunea Sovietică. Apărătoarea valorilor fundamentale ale umanităţii, Uniunea Sovietică a concentrat dragostea şi respectul tuturor oamenilor de bună credinţă, ea stîrneşte iubirea entuziastă a ceea ce este mai sănătos şi mai dornic de progres pretutindeni. Popoarele aflate sub robia colonialistă, acelea care au cunoscut sau cunosc asuprirea naţională, salută în U.R.S.S ţara libertăţii naţionale. Masele de muncitori şi ţărani exploatate privesc spre ţara muncitorilor şi ţăranilor, ţara celei mai largi democraţii cunoscută în istorie. Marile succese realizate de tehnica sovietică revelă tuturor superioritatea sistemului de învăţămînt sovietic, superioritatea unei ştiinţe călăuzită de ideologia marxist-leninistă. Intelectualitatea progresistă constată că intelectualii sovietici apără valorile umaniste, — cărora le-au dat o nouă strălucire, — bazate pe încrederea în raţiune şi generoasă solidaritate umană. Valul de iraţionalism care a înecat minţile artiştilor decadenţi i-a făcut pe aceştia să apeleze la absurd, nelinişte şi toate celelalte nuanţe ale stărilor depresive, renunţînd la cuceririle a două milenii de cultură. O intelectualitate ruşinată de raţiune s-a complăcut în negarea sau deformarea realităţii devenită ostilă claselor exploatatoare. Obscurantismul mistic, cultul absurdului au pregătit ideologic fascismele şi marile războaie care au zdruncinat în secolul nostru, civilizaţia. In ţara noastră, stupidul tradiţionalism, gîndirismul legionarizant, obscurantismul violent, au uşurat acţiunea claselor exploatatoare, au deschis drumul legionarismului şi dictaturii militare fasciste. In lupta lor, intelectualii progresişti au găsit sprijin în cuvîntul luminos al artei sovietice.

Arta sovietică transpune pe planul creaţiei valorile umaniste care stau la temelia construirii socialismului, valori pe care le aplică în politica sa externă marea ţară a constructorilor comunismului. Increderea în posibilităţile omului de a se depăşi, încrederea în raţiune, educarea relaţiilor de colaborare, afirmarea spiritului revoluţionar, creator — sînt impregnate în structura intimă a operelor artei sovietice. Arta sovietică are menirea — cea mai nobilă între toate — de a contribui cu mijloacele specifice la transformarea morală a oamenilor, la desăvîrşirea lor etică. S-a subliniat, deasemeni, în repetate rînduri că numai o înaltă artă poate emoţiona, convinge şi, deci acţiona eficace pe plan moral. Arta sovietică a produs opere de mare forţă artistică, adevărate culmi ale artei mondiale moderne, care au influenţat mişcarea artistică din toate ţările.

Literatura romînă îndrumată de partid, expresie a gîndurilor, sentimentelor şi aspiraţiilor celor mai înaintate ale poporului nostru a învăţat şi învaţă necontenit din experienţa de patru decenii a literaturii sovietice. Scriitorii noştri, slujind cu patriotism lupta poporului pentru construirea unei societăţi noi, socialiste, studiază temeinic învăţătura marxist-leninistă, caută să cunoască nemijlocit şi multilateral viaţa, să creeze opere pătrunse de spirit de partid, de o înaltă măiestrie artistică. Scriitorii romîni se găsesc alături de scriitorii sovietici în lupta comună pentru pace şi socialism, pentru o literatură realist-socialistă, legată de popor. Literatura sovietică, larg răspîndită, în tiraje de masă, în masele de cititori e urmărită cu cel mai viu interes, iar numele fruntaşilor literaturii sovietice se bucură de preţuire şi respect. Noi mergem alături de scriitorii sovietici, de scriitorii comunişti din toate ţările, sub steagul leninist al Marelui Octombrie.

Paul GEORGESCU

ÎNTÎLNIRI DE NEUITAT

Sînt mulţi ani de-atuncea, poate 25, de cînd mi-a căzut în mînă întîia carte sovietică. Era romanul autobiografic al lui Ostrovski, „Aşa s-a călit oţelul", într-o traducere franceză. Trecuse din mînă în mînă pe la diferiţi tovarăşi şi era destul de ponosită. Că am citit-o cu patimă este puţin spus. M-a absorbit ca un vis puternic şi ameţitor. Cînd m-am deşteptat din vis, simţeam că eram sau în orice caz că trebuie să fiu alt om, cu fermitatea şi etica lui Korceaghin. Cred că această primă carte a jucat un rol în viaţa mea, mai ales în alegerea drumului pe care mă găsesc. Mai tîrziu am cunoscut opera lui Gladkov, Maiakovski, Şolohov, însă tot înainte de război. Despre Gorki ştiam încă din anii copilăriei, cînd citisem romanul „Mama", pe lîngă multe povestiri ale lui, dar pe atunci îl vedeam mai curînd ca scriitor rus, ca pe Tolstoi, Turgheniev, Cehov, Korolenko, fără să ştiu că citesc din opera părintelui realismului socialist. Acum abia, prin deducţie, îmi dau seama că luasem contact cu literatura sovietică fără s-o ştiu, pe cînd aveam doar 16 ani şi rătăceam, pe malul Mureşului, la Arad, cu romanul „Mama" subsuoară. Dar conştiinţa acestui contact mi-a dat-o Ostrovski, iar setea de a merge ca scriitor pe acelaşi drum, Maiakovski.

Mîncă-ţi ananasul, prepeliţe-nfulecă,
Ziua ta, burjuiule, în curînd se-ntunecă.

Aceste versuri de mult mi le tradusesem şi le repetam în timpul războiului mondial.

★

Incă nu încetase tunul. Oştile sovietice mergeau cîntînd şi luptîndu-se către apus. Era în septembrie 1944, la Bucureşti. Intr-o seară cu stele luminoase, pe un cer adînc şi sumbru, cineva m-a căutat, vestindu-mă că un poet sovietic, maior în armata sovietică, vrea să mă cunoască. Am aflat apoi că vrea să-l cunoască şi pe Radu Boureanu, pe care l-am găsit în holul de la Hotel Ambasador, aşteptîndu-l pe poetul sovietic, ca şi mine.

— Acela e, ne-a spus portarul, arătîndu-ne un ofiţer arătos care intra.

Era poetul Utkin care, printre primele griji, atunci în plin război, sosit aici cu frontul, a avut-o şi pe aceea de a se întîlni cu poeţi romîni.

Am plecat împreună la „Carul cu bere" şi am stat pînă tîrziu. Utkin nu ştia romîneşte, noi destul de slăbuţ ruseşte, dar inimile noastre s-au înţeles şi ne-am despărţit fericiţi. Cred că-şi mai aduce aminte şi Boureanu de această seară de toamnă cu stele mari în cerul catifelat, din care se desprindea cîte una.

A fost întîia mea întîlnire cu un scriitor sovietic. Nu ştiam că e ultima seară a poetului Utkin. A doua zi s-a prăbuşit cu avionul. Cine ştie care din stelele căzînde o fi fost a lui şi am privit-o cu el împreună! In inima noastră a rămas însă o stea, de la acea întîlnire, aceea a poetului care a luptat şi a murit pentru patria sa.

După aceea, în ţară, în Uniunea Sovietică, am cunoscut şi m-am împrietenit cu mulţi scriitori sovietici. Pe cine să amintesc dintre ei? Ehrenburg, Polevoi, Fedin, Surkov, Aligher, Mihalkov, Stein, Sartakov, Korneiciuk... Cînd ne întîlnim cu vreo ocazie sau alta, parcă răsare soarele. Aş vrea să am de-a face numai cu oameni ca ei şi să mă simt pretutindeni ca la ei. Prietenia, dragostea de vatră, spiritul tovărăşesc sînt la ele acasă şi în inima scriitorilor sovietici şi în literatura lor, izvorîtă din Revoluţia leninistă.

Mihai BENIUC

Da, ne mîndrim...

Ne-am plămădit în nopţi de cataclism;
ne-a mestecat războiul în măsele.
Mulţi dintre noi visau la socialism
în hainele vărgate cu zăbrele.

Nu povestim ce-a fost, ca un album
în pozele romantic-juvenile.
Cu suflet matur să trăim acum
tot patosul acestor zile!

Azi nu mai sîntem simplu minereu.
Am ars la alb, acum e pur metalul.
Noi am ales: ori scăpărăm mereu,
ori pe epave se aşterne valul!

Oriunde ne-ntîlneşti. Zîmbim ades,
cu cîte-un creţ — e drept — în jurul gurii.
Din peisajul vechi, noi am ales
dimensiunea nouă a naturii.

De unul singur, n-am putea răzbi:
dar solidari, purtăm pe umeri cerul.
Pe tabla neagră-a nopţilor vom scri
şi calcula cu rigla şi echerul.

Hotarele atomului le-am şters
şi poposim acum în constelaţii.
Ce uriaş e micul univers
şi ce infime, uriaşe spaţii.

Da! Ne mîndrim cu evul nostru nou,
cu fiul drept al Marii Revoluţii —
ea, care-a plămădit şi pe erou
şi a trimis în larg — Astronauţii!

Veronica PORUMBACU

PRIETENIE

Am avut prilejul să stau de vorbă zilele trecute cu doi profesori sovietici. Veniţi să ne viziteze ţara, au fost invitaţi de subsecţia de limbă şi literatură a Academiei R.P.R. să facă comunicări. Unul dintre ei, Stanislav Vladimirovici Semcinski de la Universitatea din Kiev, a vorbit despre cîteva aspecte din istoria relaţiilor romîno-ucrainene, iar celălalt, Iurii Petrovici Zaiuncikovski de la Universitatea din Moscova, a expus cîteva date despre predarea limbii romîne în universităţile din Uniunea Sovietică.

Profesori, amîndoi, de limba romînă, şi-au făcut comunicările în romîneşte, într-o romînească perfectă, curgătoare şi fără accent. Profesorul din Kiev avusese ocazia să trăiască un timp printre romîni, ceea ce ar putea explica uşurinţa în vorbire. Profesorul din Moscova însă, „rus get-beget din Tambov" cum spunea el însuşi, aşadar din inima Rusiei, învăţase romîneşte din carte şi tîrziu, la o vîrstă cînd deprinderea unei limbi străine se face mai greu. Invăţase totuşi aşa de bine, încît vorbea romîneşte minunat.

Am aflat, din scurtele comunicări ale celor doi profesori, o mulţime de lucruri privind cunoaşterea limbii şi literaturii romîne în Uniunea Sovietică. Am aflat chiar lucruri surprinzătoare. La Universitatea din Moscova şi la cea din Kiev s-au format, în ultimii cincisprezece ani, adevărate „focare de cultură romînească", aşa cum spunea profesorul Zaiuncikovski, echipe de cercetători şi de profesori specializaţi în limba şi în literatura romînă. Aceste focare au radiat pînă în regiunile cele mai îndepărtate de ţara noastră, pînă la Novosibirsk şi în alte locuri. Există astfel oameni care, fără să fi fost vreodată pe la noi, cunosc limba noastră, o studiază cu interes adînc şi o predau cu competenţă şi căldură.

Competenţa, desigur, se capătă prin studiu şi aplicaţie perseverentă. Am întîlnit, şi mai demult şi astăzi, străini care ne cunosc limba la perfecţie, oameni de ştiinţă care studiază un idiom cu luciditate rece. La profesorii sovietici cu care am stat de vorbă, am observat o căldură comunicativă, un fel de a vorbi deschis, simplu, fără ifosele pe care unii străini şi le dau atunci cînd vorbesc limba noastră, ca şi cum ne-ar face o mare favoare prin faptul că ei, reprezentanţi ai unor limbi de circulaţie internaţională, au catadixit să înveţe o limbă care se întinde numai între graniţele unei singure ţări. Cu aceştia e greu să te simţi aşa cum m-am simţit atunci cînd am stat de vorbă cu cei doi profesori sovietici. N-au trecut nici două minute de cînd începusem vorba cu dînşii şi parcă ne-am fi cunoscut de cînd lumea. O prietenie sinceră şi adîncă între popoare nu se poate construi decît numai pe baza unei egalităţi perfecte între popoare. E un principiu simplu dar care a fost afirmat cu tărie, cultivat şi aplicat cu fermitate pentru prima oară în istoria omenirii de către Uniunea Sovietică.

Toate aceste lucruri le simţi ori de cîte ori stai de vorbă cu un om sovietic care ne vizitează ţara. Şi toate aceste lucruri se răsfrîng în ceea ce s-a făcut în U.R.S.S. pentru cunoaşterea ţării noastre şi totodată în ceea ce s-a făcut la noi, în cei cincisprezece ani de la Eliberare, pentru cunoaşterea şi asimilarea culturii poporului sovietic.

Uitîndu-ne înapoi, vedem cum cunoaşterea culturii sovietice care înainte de 1944 era la noi limitată din cauza regimului de prohibiţie faţă de cartea sovietică, a devenit astăzi o parte esenţială din cultura noastră însăşi, nemaiputîndu-se astăzi imagina un cetăţean al ţării noastre care să nu ştie, nu numai puţin, ci chiar destul de mult despre marile înfăptuiri pe teren social şi cultural ale ţării vecine şi prietene. Cum s-ar fi putut ajunge la această situaţie fără acea prietenie sinceră şi profundă ce caracterizează legăturile noastre politice, culturale şi economice cu Uniunea Sovietică? Această prietenie, această sociabilitate, această căldură comunicativă se desprinde din atitudinea Uniunii Sovietice faţă de noi, atitudine de sprijin, de ajutor, şi de îndrumare pe calea transformării socialiste a ţării noastre.

Toate manifestările, atît de numeroase, care au loc în această lună a prieteniei romîno-sovietice şi care s-au înrădăcinat atît de puternic în obişnuinţa noastră încît au devenit tradiţionale, sînt o dovadă, printre alte dovezi, că la atitudinea de prietenie a Uniunii Sovietice, oamenii din ţara noastră răspund cu entuziasm, cu sinceră bucurie şi cu o prietenie tot atît de adîncă.

Al. PHILIPPIDE

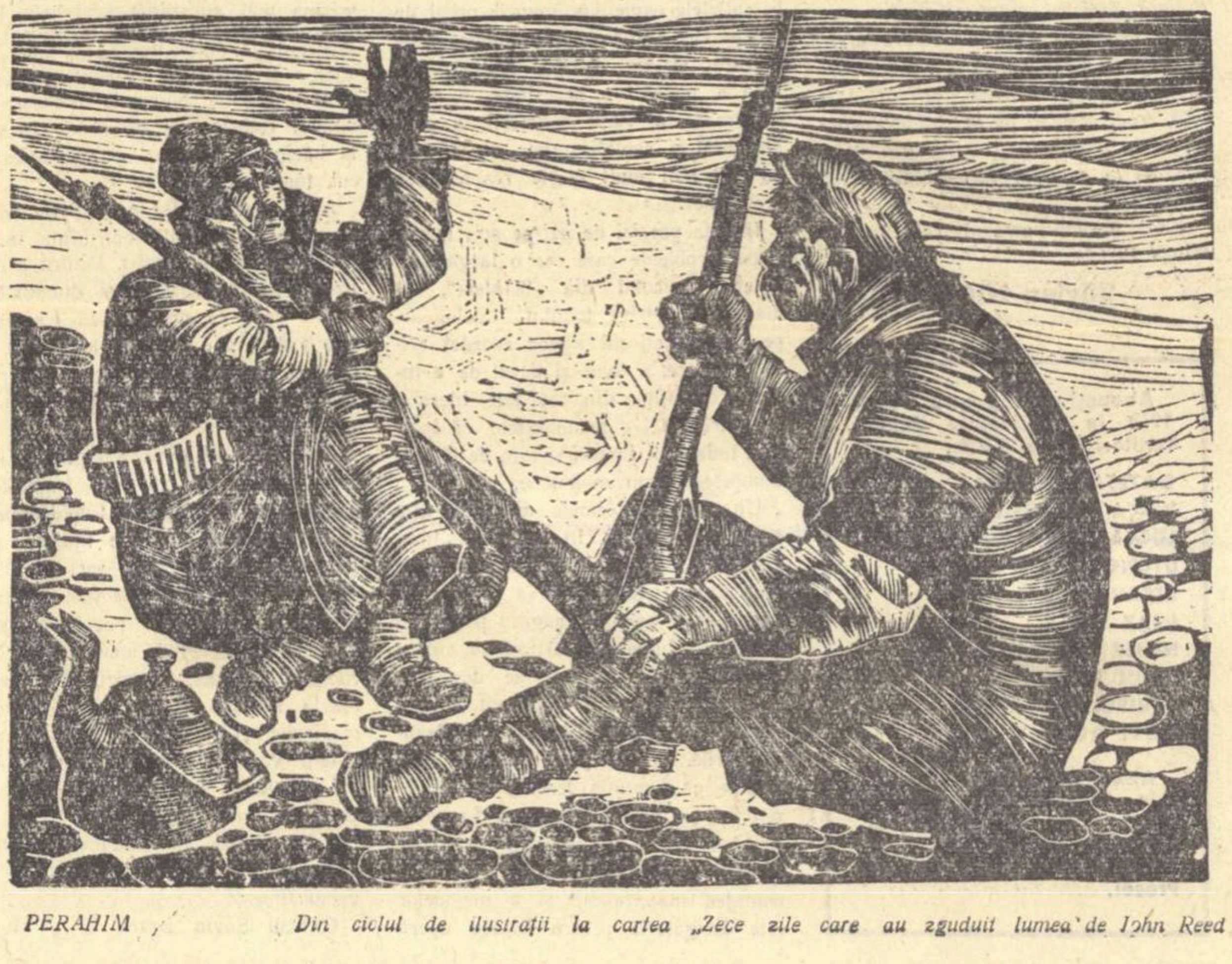

PERAHIM — Din ciclul de ilustraţii la cartea „Zece zile care au zguduit lumea" de John Reed

MOSCOVA în ajunul marii sărbători

Moscova

Ori de cîte ori vin la Moscova, am ciudata senzaţie că sosesc într-un oraş nou, necunoscut, despre care mi s-a povestit numai. De fiecare dată, Moscova e mereu alta, ca şi cum aici calendarul ar avea o funcţie inversă, nu să adauge, ci să scadă din ani. Moscova întinereşte cu fiecare an, cu fiecare lună, cu fiecare zi.

Cu ocazia ultimei mele vizite la Moscova, dramaturgul Alexandr Stein m-a condus la marginea oraşului şi mi-a arătat un cîmp întins, mlăştinos. Mi-a spus:

— Aici se va construi un nou cartier.

Intr-adevăr, prin apropiere erau macarale înalte, uriaşe depozite de prefabricate. Atîta tot.

Acum, pe acelaşi loc, gonesc minute întregi într-o maşină cu 80 km. pe oră şi bulevardele nu se mai sfîrşesc.

Acum ştiu, fără să-mi arate Alexandr Stein, că pe marginea şoselei care duce spre Vnukovo, sus, în văzduh, acolo unde săgetează încă păsările, în curînd, mai repede decît îmi pot imagina, vor fi apartamente şi în apartamente oameni, oameni care vor construi alte şi alte apartamente.

In asta constă tinereţea Moscovei.

Moscoviţii

In oraşul care îşi schimbă înfăţişarea de la o zi la alta, singurul punct fix, statornic, sînt moscoviţii. Ei niciodată nu aleargă, tocmai pentru că sînt grăbiţi. Ei niciodată nu ţipă, tocmai pentru că au ceva important de comunicat. Ei nu se miră de un nou cartier cu sute de mii de apartamente sau că a doua zi traversarea străzii Gorki se face printr-un tunel subteran. Nimeni nu se întreabă cînd şi cum a apărut tunelul, important e că este, şi li se pare normal să fie aşa.

PRIN TELEFON

In sute de autobuse şi troleibuse, taxatorii au fost înlocuiţi cu puşculiţe şi cu suluri de bilete. Nu există nici un călător clandestin. Ordonat, călătorii viră taxa în puşculiţă, îşi rup biletul de călătorie şi li se pare că e normal să fie aşa.

Cu toate astea, eu, personal, i-am îndrăgit pe taxatori. M-am urcat în troleibusul nr. 3 şi la staţia Sverdlov, taxatoarea, o fetişcană cu nas mic şi cu ochii ciudat de albaştri, a anunţat staţia în felul următor:

— Cei care au bilete la „Krasnîi ţvetok" să se grăbească. Urmează „Bolşoi Teatr". Nu mai sînt decît patru minute pînă la începerea spectacolului. Grăbiţi-vă, dansează Ulanova.

Numai eu am tresărit. Moscoviţii au făcut loc celor care urmau să coboare la staţia Sverdlov.

In ajunul marii sărbători

Atmosfera marii sărbători nu se simte numai în sutele de mii de becuri, arcuite peste zeci şi zeci de străzi, în imensele pancarte, în steagurile roşii care au împodobit oraşul. Nu. Atmosfera de sărbătoare pluteşte peste oraş, a năpădit străzile, pieţele, s-a cuibărit în ochii moscoviţilor.

Desigur, mi-ar fi mult mai uşor să descriu cum arată Piaţa Roşie, strada Gorki, Sadovoe-kolţo sau Arbatskaia. Despre asta doar atît: Moscova e ca un ocean în care au căzut toate stelele.

Dar dincolo de aceste jocuri de lumini şi culori, e ceva foarte greu de exprimat. Apropierea lui 7 Noiembrie a împrumutat oamenilor ceva din certitudinile revoluţiei. In ochii lor pare că e scris: se apropie aniversarea zilei căreia îi datorăm libertatea, sputnicii, vitrinele pline şi surîsul. Acest surîs plin de demnitate e dorinţa de a trăi în pace şi bunăstare, e un simbol pentru toate cele cinci continente şi deschizătorii de drumuri spre aştri surîd.

Francisc MUNTEANU

Cronica cenaclului „Nicolae Labiș"

In ședința din 31 octombrie a cenaclului tinerilor scriitori „Nicolae Labiș" au citit: Ilie Constantin — versuri, și Nicolae Velea — proză. Vorbitorii au subliniat că Ilie Constantin se dovedește un poet de real talent, în plină evoluție, că poezia sa se caracterizează printr-o simplitate care nu exclude imaginea densă, plastică, formulată concis. S-a apreciat sobrietatea mijloacelor folosite de poet. S-au analizat unele poezii izbutite ale lui Ilie Constantin („Zidarul", „Tînăr pe macara", „Ilegaliști", etc.), dar s-a arătat că în altele („Eminescu se întunecă", „Unui tînăr adormit lîngă sălcii", „Douăzeci de ani" și, într-o oarecare măsură, „Homer"), căutările poetului, lipsite de un fior autentic contemporan, rămîn pînă la urmă sterile, neconcludente, ducînd la realizări minore, dacă nu chiar slabe.

Discuțiile pe marginea celor două schițe citite de Nicolae Velea („Ochelari cu împrumut" și „Bucurie nechibzuită") au fost deosebit de vii și de substanțiale. Aproape în unanimitate, vorbitorii au subliniat calitățile schiței „Ochelari cu împrumut", stilul simplu și viguros al autorului, ideea ingenioasă care-i stă la bază.

Nicolae Țic, Pop Simion, Mihai Stoian și alții au discutat pe larg această lucrare, contrapunînd-o celei de-a doua care, în ciuda unor părți interesante, prezintă numeroase deficiențe de construcție. Alți vorbitori, printre care Ioanichie Olteanu, conducătorul cenaclului, T. Caranfil, N. Breban, apreciind schița „Ochelari cu împrumut" ca o realizare mai închegată, mai rotundă, au arătat că de fapt lucrarea „Bucurie nechibzuită", cu toate slăbiciunile ei mai mult de ordin tehnic, reprezintă, în raport cu prima, un efort de adîncire și de lărgire a tematicii, care în ciuda ezitărilor pe care le presupune, în chip firesc, — abordarea unor probleme complexe și dificile, — indică sensul dezvoltării viitoare a tînărului prozator.

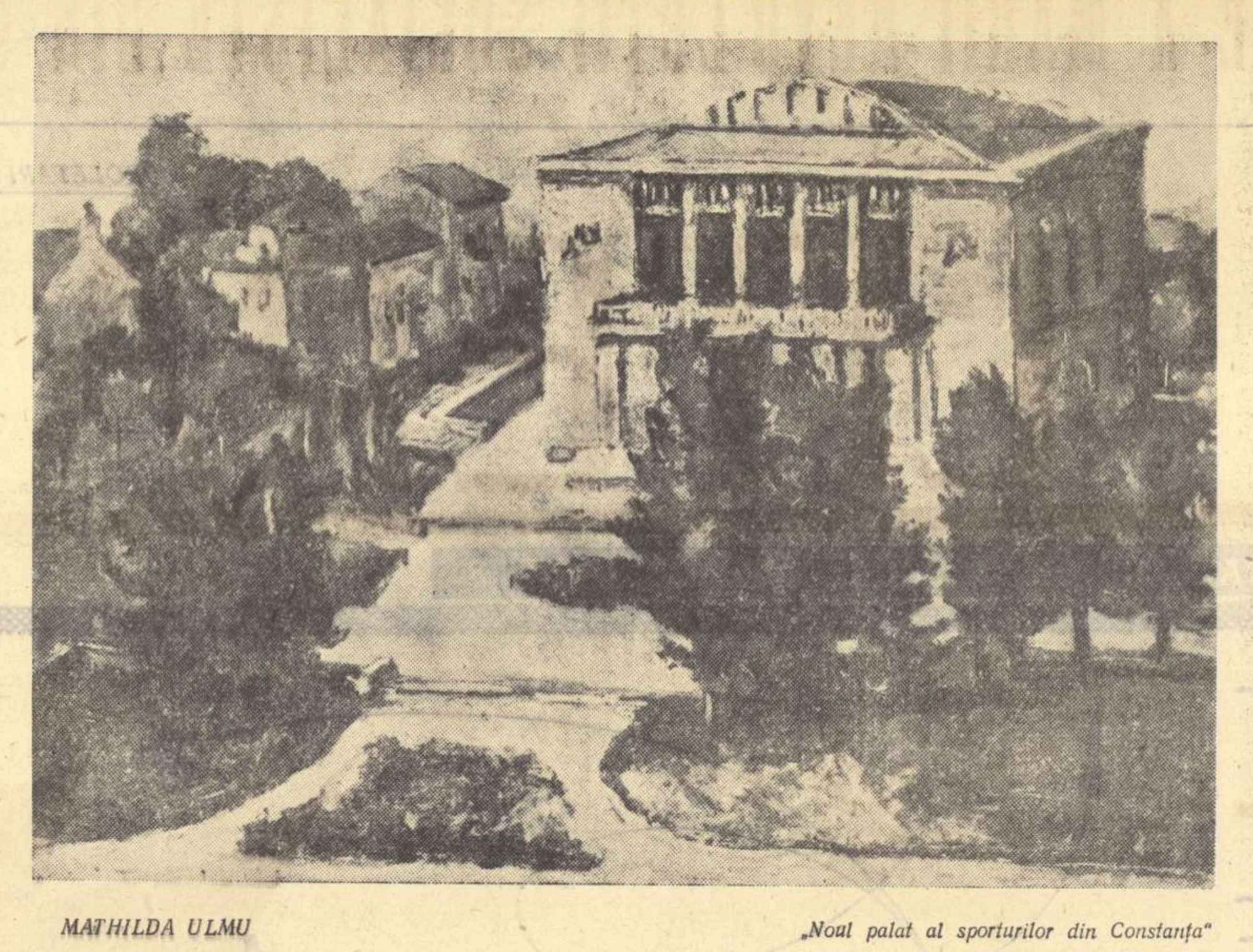

MATHILDA ULMU „Noul palat al sporturilor din Constanța"

DISCUȚII DESPRE POEZIE

Poezie și non-poezie

De cîteva săptămîni, s-a încins o nouă dezbatere despre poezie și tinde să egaleze — dacă nu prin intensitate, măcar prin numărul participanților, — aprigul schimb de păreri cu privire la paternitatea „Cîntării Romîniei", în care sînt angajate atîtea condeie competente de istorici literari.

Nici Radu Lupan, care a făcut începutul, nici ceilalți participanți la dezbatere (Al. Dima ori Savin Bratu) n-au simțit nevoia să reia o problemă care are vîrsta venerabilă de 2300 de ani, dacă socotim de la „Poetica" lui Aristotel, numai pentru a o discuta în sine. N-aș vrea să se pară că minimalizez preocupările teoretice. Specificul poeziei nu e nici cvadratura cercului, nici piatra filozofală. Vechea și greaua problemă — mai grea decît toate problemele de specific al genurilor — e mereu actuală, pentru că de răspunsul care i se dă depind aprecierile critice. Dar desigur că vechea întrebare n-ar fi fost pusă dacă n-ar fi fost cerută de situația actuală în poezie, de anumite inegalități și stridențe, incompatibile cu stadiul atins. Nu mai sîntem în faza de bîjbîială din primii ani de poezie nouă. Maturitatea artei realist-socialiste ne face mai atenți la scoriile care se strecoară adesea în scrisul unor nume cu notorietate. Reluînd un procedeu preferat de cîțiva poeți clujeni, Savin Bratu și-a încheiat articolul cu o șaradă critică, a alăturat pasaje de proză versificată spicuite din poeți de valoare și din debutanți. Cel puțin așa reiese din comentariul critic, căci în lipsa răspunsurilor care însoțesc de obicei șaradele, fie chiar cu litere răsturnate, mărturisesc că n-am putut identifica toate citatele. Sensul critic al acestui joc e clar. Răul exemplu de denivelare și de versificare grăbită, aflat chiar la maeștri, are ecouri prelungite în poezia tinerilor.

E semnificativ că dintre cei patru participanți la discuția de pînă acum, trei s-au simțit îndemnați să discute aceste deficiențe în raport cu specificul poeziei. Ultimul articol, al lui Mihu Dragomir, are meritul de a porni de la observații foarte precise cu privire la doi poeți. Multe dintre observații sînt interesante și, evident, juste. Altele s-ar putea discuta. Nu cred însă că e cazul. Am cădea iar în modul ciudat de a discuta, care a caracterizat pe nedrept denumita dezbatere despre poezie de anii trecuți. Atunci, singurul aspect care aducea a discuție semăna cu reacția în lanț din fizica atomică. Y îi răspundea lui X și alegea o idee pe care o punea în discuție, Z intra în arenă și alegea la rîndul lui altă idee din replica lui Y. Și așa mai departe. Ar fi fost foarte greu să desemnezi problema principală. Totul intra într-o rubrică vastă: „despre poezie". In rubrica despre poezie intră și articolul lui Mihu Dragomir. Nimeni nu-i poate face o culpă din asta. Articolul e interesant, deci binevenit. Dar nu văd raportul lui cu cele care l-au precedat.

Celelalte trei articole pun îndreptățit în legătură exercițiile de poezie nepoetică în circulație cu ignorarea specificului. Nu voi reveni asupra obiecțiilor aduse articolului lui Radu Lupan. Pornind de la o binevenită polemică cu una din formulările de ultimă oră despre o esență „ambiguă și nehotărîtă" a poeziei, Radu Lupan a dat un articol cu destule obscurități, inferior paginilor de critică pe care le-a scris în ultimii ani. Categoria de modalitate poetică e, mai ales, foarte puțin clară.

Al. Dima și Savin Bratu accentuează rolul afectivității. Al. Dima o face pentru poezia lirică, lucru incontestabil: „O trăsătură fundamentală a adevăratei poezii lirice a fost, în toate epocile, prezența răscolitoare și năvalnică a afectivității". Savin Bratu merge mai departe și stabilește o egalitate între poetic în genere și afectiv, mai mult, între poetic și liric: „Specificitatea de fond a poeziei ar consta însă în intensitatea afectivă a reflectării realității, în transmiterea în primul rînd a sentimentelor poetului".

Nici Al. Dima, nici Savin Bratu nu valorifică afectivitatea în abstract. Făcînd critică realist-socialistă, ei nu pot repeta eroarea idealistă a acelora din criticii veacului al XVIII-lea care, prin reacție împotriva uscăciunii clasiciste, stăruiau asupra rolului dominant pe care l-ar avea sentimentul în artă și ajungeau să opună sentimentul funcției de cunoaștere. „E vorba, într-o poezie lirică sănătoasă cum e cea a realismului socialist — scrie Al. Dima — nu de sentimentul izolat, artificial, ci de cel prins în pînza contactelor lui firești cu lumea ideilor și cu tendințele voliționale ce alcătuiesc unitatea indisolubilă a vieții psihice, dialectica lăuntrului nostru sufletesc". Precizări corespunzătoare face și Savin Bratu.

Accentul pus pe rolul afectului, pe capacitatea emoțională a poeziei, e binevenit și explicabil. E semnificativ că doi critici cu individualități diferite ca Al. Dima și Savin Bratu insistă asupra aceluiași punct. Consecință a puținătății ideilor poetice sau a stîngăciei, a neputinței de a transmite o emoție reală, uscăciunea se degajează din mai toate versificațiile deficiente.

Explicabil, în oarecare măsură, e și elogiul liricului. E o reacție față de eronata ierarhie a genurilor, care a circulat o vreme. Prețuirea aproape exclusivă a epicului se întovărășea cu neîncrederea față de poezia care „nu se poate povesti", cum s-a exprimat o dată un participant la o discuție. Dar pan-lirismul nu e întru nimic preferabil pan-epicului. Să lăsăm asemenea ierarhii ale genurilor poeticelor din renaștere și clasicism.

Cred că e inutil să reamintesc lui Savin Bratu de atîtea nume care, oricum ar fi enunțată dominația liricului, revin cu încăpățînare și amenință teoretizările unilaterale. Incepînd de la Homer, lista ar fi cam lungă. In poezia sovietică din ultimii ani și în poezia noastră, există certe reușite epice. Ni se va obiecta că și în aceste cazuri avem de-a face cu o prezență sentimentală a poetului. Evident, e binecunoscut că liricul sau epicul nu se întîlnesc în stări chimic pure, că se întrepătrund, colorîndu-se unul pe altul — povestirea nuanțată afectiv, autoexprimarea întreruptă de momente evocatoare sau chiar narative — și că amestecul se accentuează în poezia modernă. Dar dominanta rămîne. Nu vom putea identifica din acest punct de vedere epica homerică cu lirica lui Sapho sau Pindar. Nici n-avem dreptul să considerăm poemele homerice drept insuficient de poetice pentru că sînt prea puțin lirice. Același lucru pentru Eminescu și Coșbuc ori pentru poezia noastră contemporană. De altfel, atitudinea lirică — fie spus în paranteză — nu înseamnă neapărat autoexprimarea poetului, ci autoexprimare pur și simplu. Căci s-a vorbit de mult de lirismul obiectiv, unde cel ce monologhează liric nu e evident poetul. E lirismul lui Coșbuc din Fata morarului *și* La oglindă, *cel al lui Villon din cîteva balade.*

Nu-mi pare potrivit nici termenul inenarabil, prin care Savin Bratu califică specificul poeziei. Nu-l pot lua drept echivalentul inefabilului, pentru că cu cîteva fraze mai înainte e ironizat acest termen panaceu. Atunci trebuie să înțelegem textual — „ceea ce nu se poate povesti". Epicul ar fi non-poezie. Mi se pare o severitate simetrică cu cea arătată de formula opusă — poezia este numai ceea ce se poate povesti — severitate surprinzătoare pentru un critic cu receptivitate. Savin Bratu are tot dreptul să prefere personal liricul. Dar nu poate alunga epicul din poezie.

Intensitatea superioară a emoției caracterizează într-adevăr poezia. In genere, pentru că există atîtea pagini faimoase de proză din Dickens, Tolstoi sau Dostoievski, din Hemingway sau Șolohov, care sînt, fiecare, mai încărcate cu tensiune emotivă decît zeci de mii de versuri medii. Nu e vorba numai de intensitate, ci și de o diversitate, o nuanțare caracteristică a emoției. Dar cred că, desemnînd capacitatea emotivă drept specificul poeziei, n-am făcut decît să amînăm problema. Căci se ivește imediat întrebarea: ce dă poeziei acest plus de emoție? Răspunsul nu poate fi darul individual al poetului. Să nu recurgem iar la inefabil. Insușirile individuale ale scriitorului nu pot explica superioritatea genului — virtuțile sale emotive.

Răspunsul ar fi și incomplet. Putem vorbi de specificul poeziei și să lăsăm la o parte rolul special al fanteziei creatoare? Comparînd poezia cu istoria, Aristotel a considerat că cea dintîi e mai generală, mai filozofică, deoarece nu se ocupă numai de ceea ce s-a întîmplat efectiv, cum face istoria, ci și de ceea ce s-ar fi putut întîmpla. Se poate vedea aici, pe bună dreptate, o primă enunțare a ideii de tipicitate. Dar caracterizînd poezia — prin care de altfel el înțelege, ca și poeticele care i-au urmat, întreaga artă a cuvîntului — prin plăsmuiri de întîmplări posibile, Aristotel sublinia implicit importanța ficțiunii verosimile. Mai tîrziu, Horațiu a atribuit imitației poetice drept obiect și fabulosul, accentuînd deci rolul imaginației.

Nu e vorba să mai adaugăm o trăsătură și să desemnăm specificul poetic printr-o enumerare — un plus de imaginație, alături de un plus de afectivitate. Trebuie căutat substratul care poate explica într-un tot latura afectivă și cea imaginativă și celelalte. Și acest substrat, estetica științifică îl află, cred, pornind de la problema-cheie, de la specificul generalizării artistice, de la raportul general-individual în poezie.

Vom discuta această cale într-un articol viitor.

Silvian IOSIFESCU

CONSTANTIN CHIRIȚĂ: „Intîlnirea"

„Intîlnirea" este ceea ce am numi, cu un termen de mult consacrat, un roman „stufos", cu o intrigă complicată, cu personaje numeroase și planuri multiple. Scriind o asemenea carte, C. Chiriță a avut posibilitatea abordării unor aspecte esențiale din viața unui mare oraș de provincie și, în primul rînd, viața uzinei socialiste, al cărei freamăt creator îl surprinde în genere cu justețe, dar n-a putut evita balastul detaliilor nesemnificative, al conglomeratelor epice hibride.

Problema centrală a romanului o constituie inovația strungarului Alexandru Severin, pe care unii, ca organizatorul de partid Ilieș Livede, o întîmpină cu entuziasm, iar alții, ca directorul temporar al uzinei, Mihail Nistor, cu o invidie abia stăpînită. De aici pornesc toate firele acțiunii. Inovatorul ascunde un suflet sensibil și generos, neasprit de suferințele trecutului. Modestia, eroismul, voința de a pătrunde tainele științei fac din Severin un muncitor înaintat, care a și început să dărîme barierele dintre munca fizică și intelectuală. Cu toate acestea, el nu aduce în roman acea efervescență, acel zbucium psihologic intens, caracteristic faptelor mari. Insușirile sale de muncitor fruntaș sînt prea exterioare, gesturile și limbajul prea simplificate. Severin, ca erou principal, are mai mult o valoare de simbol, căci epic vorbind, el trăiește fragmentar. Mai la obiect ni se pare Ilieș Livede, organizatorul de partid al uzinei. Acesta, beneficiind de o perspectivă mai largă, are prilejul unor ciocniri pline de dramatism; experiența sa politică îi dă posibilitatea să pătrundă procese psihologice față de care Severin rămîne oarecum în afară. Ilieș este animat de dragoste și grijă pentru colectiv, are inițiativă, circumspecție față de dușmani ca Sbîrcea și mai apoi ca Nistor, deși demonstrează uneori o naivitate nefirească.

In afară de Severin și Ilieș, personaje inegal realizate, lupta pentru automatizarea strungurilor va cîștiga, o dată cu succesul inovației lui Severin, un nou și intransigent combatant, inginerul Eugen Pîrvan, tip de intelectual, rece și distant la început față de noile metode de muncă, dar excepțională capacitate științifică. Pîrvan parcurge un proces de conștiință acut, care-l va duce la înțelegerea justă a raporturilor dintre oameni și mașină. „Intîlnirea" cu Severin are pentru el semnificația unei adînci preschimbări.

Cu Eugen Pîrvan, autorul romanului a izbutit să mențină un echilibru de mijloace, o sobrietate, o ținută epică pe care, din păcate, le pierde într-o mai mică sau mai mare măsură în descrierea celorlalte personaje. Mihail Nistor ne apare alături de Pîrvan ca unul dintre tipurile cele mai vii, în care scriitorul a investit multă îndemînare și mult spirit polemic. Este meritul lui C. Chiriță de a fi surprins în acest personaj un soi de Dinu Păturică al zilelor noastre, care, înșelînd vigilența oamenilor de bună-credință, parvine temporar în posturi de răspundere. Pentru satisfacerea ambiției sale nemăsurate, el se califică strungar și apoi se strecoară în partid, de unde, pînă ce va fi demascat, îl calomniază pe Severin și pe fiul acestuia, Lucian. Nistor nu se va da în lături de la complicitate și tăinuire de furt și nici de la șantajarea Corneliei Cernat, tînăra studentă pe care și-ar dori-o soție spre satisfacția aceluiași orgoliu de arivist. Dar ceea ce n-a putut ocoli autorul în privința lui Nistor, mai ales în conflictul dintre acesta pe de o parte și Cornelia și Lucian pe de alta, este aglomerarea exagerată a faptelor care caracterizează personajul, împovărează firul acțiunii (vd. episodul viscolului, ancheta provocată în sat) sau, și mai grav, care nu au deplină motivare (încercarea de sinucidere a Corneliei). Caracterul „stufos" al romanului crește continuu, datorită excursiilor detaliate în viața mai tuturor personajelor, excursii care transformă acțiunea, mai ales în vol. II, într-un ghem încîlcit, plin de noduri, făcute cu bună știință. La aceasta contribuie, printre altele, și prezența cercului de bridge, pe care-l frecventează inginerul Pîrvan. In afara Orhideei Miclescu, femeie de o stranie frumusețe, și de mucalitul profesor Toporaș, acele întruniri, așa cum remarca și Eugen Simion în articolul său din „Contemporanul", aduc un fals nivel de intelectualitate prin citarea abuzivă și întîmplătoare a unor scriitori din literatura occidentală.

Am insistat asupra slăbiciunilor cărții, tocmai pentru că C. Chiriță ni se pare un prozator talentat, care a zugrăvit în „Intîlnirea" cîteva aspecte interesante din viața uzinei socialiste, conducînd o intrigă captivantă și dovedind, cel puțin în parte, capacitatea de a se deplasa cu destulă ușurință în diverse medii sociale. O mai severă economie, o echilibrare mai atentă a materialului de viață l-ar fi ajutat să înlăture scenele și episoadele inutile, să adîncească psihologiile muncitorilor.

„Intîlnirea" constituie o lecție pozitivă și negativă în același timp, care-l obligă pe autor să mediteze mai serios la virtuțile sale artistice, evidente și reale, dar adesea irosite în acest mult prea întins roman.

Al. SANDULESCU

O CARTE PE SĂPTĂMÎNĂ

RĂSFOIND REVISTELE

„Contemporanul" nr. 43, din 30 octombrie a.c.

Interesant prin reflectarea substanțialei contribuții romînești la al patrulea Congres mondial de sociologie ținut recent la Milano-Stresa — respectiv prin publicarea, însoțită de un comentariu redacțional, a textului prescurtat al comunicărilor acad. M. Ralea, Ath Joja, V. Malinschi, C. I. Gulian, — „Contemporanul" de săptămîna trecută ne reține mai puțin atenția pe plan literar și artistic. Firește, nu se poate pretinde unui periodic, mai ales săptămînal, să fie egal de atractiv, de la un număr la altul, și, cu atît mai puțin, înlăuntrul aceluiași număr. (Ceea ce, iarăși firește, nu trebuie să încurajeze redacțiile și colaboratorii la inerție și nepăsare). Credem însă că acest deziderat ideal poate fi socotit în mare parte realizat prin prezența permanentă a cîtorva articole care să atace teme caracteristice, dacă nu imperioase, pentru gîndirea și creația actuală. E vorba de articolele **„de problemă"**, ca să folosim limbajul familiar presei noastre. Or, asemenea articole lipsesc din sumarul numărului recenzat. **„Necesități și perspective"**, subintitulat **„Din munca istoricului literar"** și semnat de Silvian Iosifescu este, după cum lasă să se înțeleagă însuși criticul, doar o introducere la discutarea cărții lui D Micu despre romanul romînesc contemporan. Deocamdată, S. Iosifescu nu face decît să enumere ca atare problemele rămase deschise sau de adîncit **ale istoriei noastre literare, fără vreo referință** anume la lucrările existente, și de aceea... este invulnerabil. Să așteptăm deci „ciocnirea" dintre cei doi specialiști ai romanului! Pînă atunci să ne oprim la **„Profilul teatrelor — problemă de actualitate"**. Exigența, formulată în ultima vreme deseori, este perfect legitimă. Util prin exemplele cîtorva mari teatre sovietice și străine pe care le invocă în acest scop, ca și prin unele sugestii propuse, articolul ar fi fost, după părerea noastră, mai eficace dacă s-ar fi concentrat în jurul experienței a două sau trei din teatrele noastre de bază. Cînd nu se constată încă o definitivă diferențiere între „Naționalul" și „Municipalul" din București, ce să așteptăm de la teatrele tinere din provincie?

Fiindcă, fără voia noastră, am intrat în teatru, să aruncăm o privire și în loja cronicarului dramatic. Articolul lui Mihnea Gheorghiu despre spectacolele Teatrului Mossoviet la București (partea a doua) este cuprinzător și îndeosebi nuanțat, mai analitic poate ca alteori, subliniind **modalitatea fiecăruia dintre principalii reprezentanți** ai celebrei trupe de a relieia viziunea realist-socialistă a lui Zavadski. De aceea presupunem că e instructiv și pentru actorii noștri. Ne-a mirat însă, din partea criticului, simplificarea sensurilor eroului lermontovian care, anunțînd prin unele trăsături tipul omului de prisos, pe Peciorin, nu este numai un „bogătaș plictisit, strîns în chingile murdare ale moravurilor societății țariste", — ca și considerarea autorului „Mascaradei" drept un „poet din școala decembristă". Clasificarea, întreprinsă probabil în fuga condeiului, este inexactă sub raport și istoric și literar.

In ce privește **„Insemnări despre muzica ușoară"**, nedorind a demobiliza eforturile de înnobilare a textelor respective, ne întrebăm cît timp vor continua să răsune glasurile de protest ale scriitorilor, ca acela al lui Eugen Barbu, și să tacă compozitorii care au și ei un cuvînt de spus în această privință?

Numărul de care ne ocupăm al „Contemporanului" este mai satisfăcător poate sub raportul cercetării activității curente a presei literare și cotidiene. Notele în legătură cu recenzia confuză, pretențioasă și apologetică consacrată de „Tribuna" (nr. 43/15 oct. a. c.) revistei „Cercetări filozofice" și cu articolul, într-adevăr contradictoriu, din „Scrisul bănățean" nr. 9 („Unele aspecte ale reflectării omului nou în proza de la „Scrisul bănățean" de Sergiu Levin) sînt revelatorii și, — lucru important! — sînt redactate într-un ton adecvat. In numărul său precedent, „Contemporanul" reproșa unui articol despre problemele criticii apărut în „Gazeta literară" că nu se ocupă și de literatura dezbătută de criticii comentați, practic de cărțile apărute în ultimii 15 ani. Noi avem o cerință mai modestă față de autorul notei referitoare la articolul **„O dramatizare după Albert Malz"** de I. Gătlan din „Informația Bucureștiului": semnalînd confuziile de **idei și de stil ale lui I. Gătlan, să-și fi spus** cuvîntul asupra spectacolului televizat corespunzător, spectacol criticat pe drept și cu vehemență de „Scînteia", nu de mult.

O mică observație de stil pentru Anca Arghir, care a înregistrat cu sensibilitate meritele și lipsurile **„Pavilionului de mostre"**: expresia „frumosul trebuie să mizeze pe..." nu ține de domeniul limbajului estetic.

CRONICAR

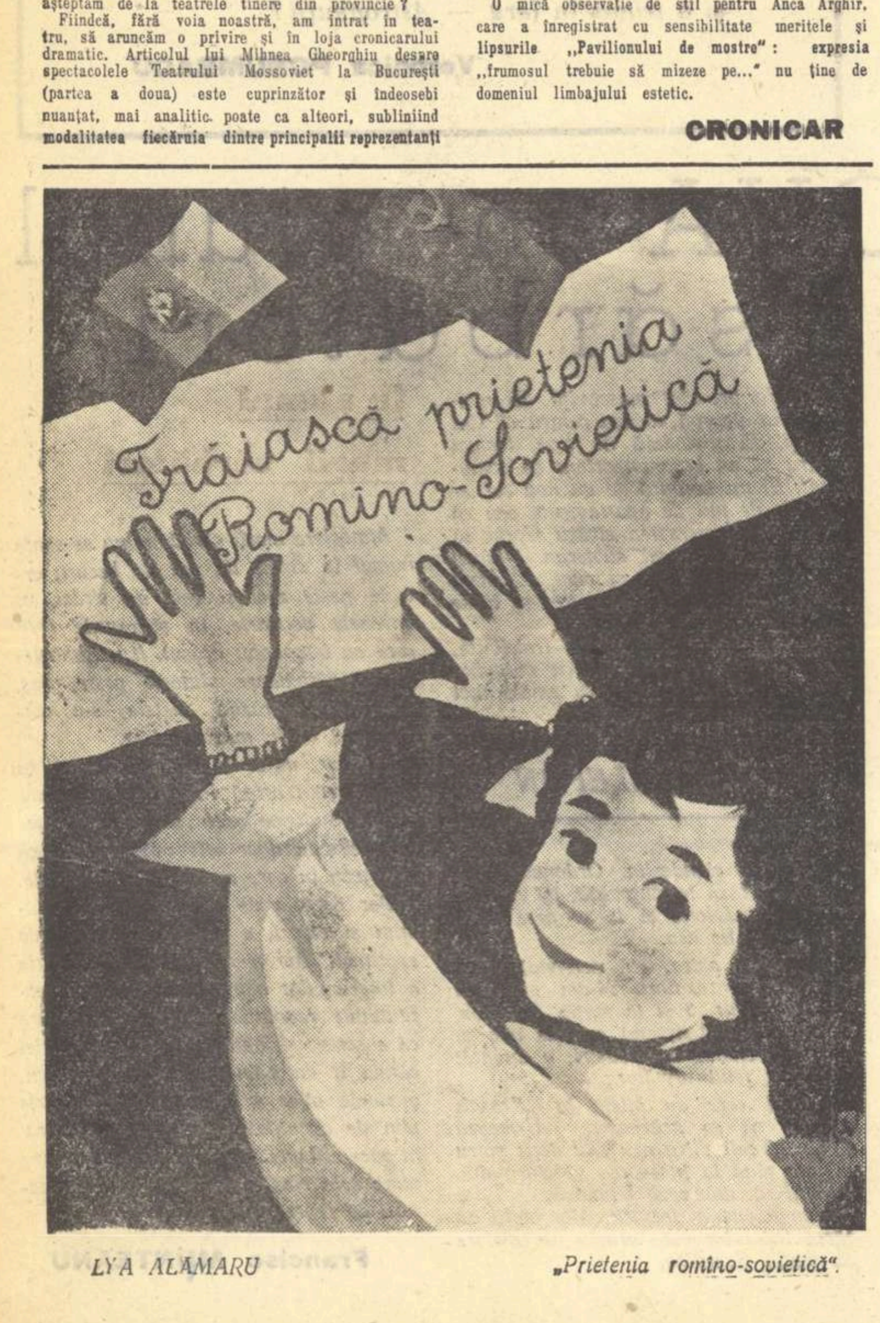

LYA ALAMARU „Prietenia romîno-sovietică".

Cu privire la inovație și tradiție

S-a spus de către unii, că poezia noastră actuală înregistrează o stagnare. Cum se poate afirma că poezia de azi bate pasul pe loc, cînd ea se mîndrește în momentul de față cu atîtea succese? Iată, n-a trecut nici un an de cînd a apărut emoționantul poem „Surîsul Hiroshimei" de Eugen Jebeleanu. Se poate totuși obiecta că „Surîsul Hiroshimei" nu este una dintre cele mai recente apariții. Să amintim atunci volumul „Cu un ceas mai devreme" de Mihai Beniuc, unele poezii recente ale lui Dan Deșliu (remarc „Preludiu la simfonia lunei"), „Torentul" de Maria Banuș, care, deși destul de inegal, cum spunea pe drept cuvînt Savin Bratu, cuprinde totuși cîteva poezii de mare artă.

N-aș putea vorbi de o stagnare a poeziei noastre într-un moment cînd și-a făcut intrarea în literatură un serios contingent de tineri. Antologia „Sub semnul revoluției" îi înmănunchează și-i recomandă publicului cititor. Mă asociez observațiilor judicioase creionate de Dumitru Solomon în legătură cu această „antologie" într-o cronică („Gazeta literară" nr. 42), dar mă bucur că am întîlnit în paginile ei cîteva talente viguroase, cu nobilul aur al poeziei în inimă. Prezența asiduă a tinerilor în publicațiile noastre literare constituie o mărturie grăitoare despre climatul creator caracteristic astăzi vieții noastre literare.

Am avut prilejul să vorbesc cu muncitori de la Nădrag, de la Reșița, cu țărani, cu dascăli de pe valea Almăjului despre creații poetice tipărite în ultima vreme și m-am convins încă o dată că poezia bună își croiește cale în sufletele oamenilor muncii, oricît de îndepărtați ar părea ei de preocupările literare. Poezia noastră realist-socialistă a devenit o necesitate, o parte integrantă a vieții sufletești, a constructorilor socialismului. Și, firește, cu atît mai mult crește răspunderea creatorilor.

In fața poeziei de azi se pun numeroase probleme care cer o largă dezbatere. Articolul din „Scînteia", îndreptat împotriva tonului apologetic, pe lîngă prețiosul ajutor acordat criticii literare, a avut și darul de a înviora discuțiile din revistele literare, care, trebuie s-o recunoaștem, că înălțînd îndeosebi imnuri și fum de tămîie, ajunseseră cam monotone.

Una din problemele discutate este aceea a inovației. In articolul „Imagine și modalitate lirică", Radu Lupan precizează: „Inovația... să se exercite cu deosebire asupra imaginii poetice"... pentru ca în același articol să afirme că „inovațiile formale se dovedesc sterile pînă la urmă". Evident că inovațiile formale s-au dovedit întotdeauna sterile. Nu știu însă de ce criticul susține că inovația trebuie să se „exercite" cu deosebire asupra imaginii, cînd, cu cîteva rînduri mai jos, îl citează pe Maiakovski: „Noutatea, noutatea materialului și a metodelor este obligatorie pentru fiecare operă poetică". Or, e limpede că „materialul" poetului nu poate fi identificat cu imaginea poetică. Cred că Maiakovski s-a referit, înainte de toate, la conținutul de viață al poeziei. Și uriașul merit inovator al poeziei realismului socialist constă tocmai în conținutul său nou, revoluționar. Poeziile „E bine", „De vorbă cu tovarășul Lenin" sau „Versuri despre pașaportul sovietic" e drept că au o formă nouă, ceea ce le dă un dinamism specific maiakovskian, totuși versurile acestea se disting în primul rînd printr-un conținut nou, țîșnit din realitatea luptei pentru socialism, prin materialul nou, cum ar zice celebrul poet.

De la nașterea sa, poezia realismului socialist s-a afirmat ca o poezie energică, profund inovatoare. In același timp, ea a dovedit convingător că orice inovație sănătoasă se bazează pe tradiție, pe tezaurul moștenit de la înaintași. Atunci cînd discutăm despre problema inovației, putem să ne amintim de cuvintele lui Lenin: „Ea (cultura—n.a.) nu este o născocire a unei noi proletculturi, ci o dezvoltare a celor mai bune modele, tradiții și rezultate ale culturii existente, din punct de vedere al concepției marxist-leniniste și al condițiilor de viață și de luptă ale proletariatului, în epoca dictaturii sale".

Maiakovski a fost unul dintre cei mai mari poeți inovatori din istoria literaturii universale. Dar poetul sovietic nu s-a rupt niciodată de tradiția poeziei realiste ruse. El l-a iubit pe Pușkin, cum mărturisește poezia „Jubiliară", l-a prețuit pe Nekrasov și pe alți poeți revoluționari de la care a avut de învățat.

Profesorul Al. Dima, în interesantul articol „Asupra stadiului actual al poeziei noastre", reproșa poeților, între altele, că nu valorifică „teme care au încordat întotdeauna lira universală". Desigur, tema nu poate fi confundată cu conținutul propriu-zis al operei poetice. Sînt multe teme ale literaturii universale care pot și trebuie să fie tratate și azi de poeți prin prisma noii conștiințe socialiste. Dar freamătul luptei pentru construirea socialismului oferă atîtea teme noi poeților, stimulîndu-le spiritul inovator, încît a rămîne mereu la preamărirea umbrei codrilor, la clarul de lună și la bucium, înseamnă a merge ca racul, înapoi.

Avem de reflectat o realitate nouă, o realitate socialistă, conștiința înaintată a omului comunist. Pentru a realiza o poezie fierbinte și dinamică, o poezie care să oglindească freamătul epocii de azi, e necesar să căutăm, să căutăm neobosiți, cu îndrăzneală partinică, material nou și metode noi de exprimare.

De aceea mă uimește faptul că unii poeți, chiar de talia lui Demostene Botez, care a dovedit întotdeauna o caldă înțelegere față de tinerii poeți, iau atitudine împotriva versului liber. De ce oare n-am admite tinerilor să-și încerce forțele și în poezia cu vers alb, mai ales cînd maestrul poeziei romînești, Tudor Arghezi, cînd poeta Maria Banuș în „poemele de largă respirație „La porțile raiului"; sau „Ție-ți vorbesc, Americă!", cînd Mihai Beniuc în „Aicea printre ardeleni", în „Poeților tineri" și în alte poezii au demonstrat muzicalitatea și forța limbii romîne și în versul liber?

Criticul Savin Bratu, în „Virtuțile poeziei" („Gazeta literară" nr. 43), comentează pe un ton ironic „așa-zisul vers liber" care, după dînsul, adeseori „ascunde cea mai curată proză". Ei, dar versul cu rimă corectă nu poate ascunde „proză curată"? Chiar criticul citează o strofă din Maria Banuș în care prozaismul e evident: „Pe canapeaua înflorată, lîngă băiatul cel mezin, privesc ecranul. Voalată e pînza. Tremură puțin".

Desigur, prozaismul e mai bătător la ochi în poezia cu vers alb. Tocmai de aceea versul alb pretinde o poezie mai încărcată de lirism, cu o susținută tensiune. Iată, tot din Maria Banuș, cîteva versuri din „Ție-ți vorbesc, Americă!":

Intr-o noapte ca asta, demult,
și totuși atît de aproape ca ieri,
te-a luat în brațe,
te-a ridicat
valul năprasnic al fericirii.
Intîia oară —
umerii omului drag, părul lui,
degetele voastre înlănțuite,
inimile ca două păsări prea mari,
amețite,
gata să spargă pereții,
să se arunce în spații.
Și acum e rîndul mezinului tău...

Tot așa miroseau brazdele jilave, coapte,
și-o creangă străvezie de liliac
strălucea
ca un izvor de lumină.

Nu știu cum vor fi părînd cititorului aceste versuri, dar mie unul îmi par mult mai apropiate de adevărata poezie decît cele citate anterior, cu toate că poemul „Ție-ți vorbesc, Americă!" e scris în vers liber. Ceea ce demonstrează încă o dată că nu aspectul formal este esențial.

Sînt unii confrați care caută inovația numai în forme goale. Or, așa cum susținea și Radu Lupan, „inovațiile formale se dovedesc sterile pînă la urmă". Maiakovski, într-adevăr, a impus o formă nouă în poezie, dar forma poeziei lui a fost dictată de conținutul revoluționar al versului său.

Inovațiile pur formale n-au dat niciodată rezultate. Acei saltimbanci, care s-au străduit să violenteze legile de bază ale poeziei și ale limbii literare, n-au adus la lumină decît deplorabili avortoni. Cine-și mai amintește azi de Marinetti și de elucubrațiile lui? Marinetti a decretat distrugerea sintaxei, înșirarea ideilor după „maximum de dezordine", suprimarea deplină a punctuației și înlocuirea ei cu semne matematice sau muzicale. Incercările lui s-au soldat cu un eșec total!

Se întîmplă cîteodată ca vechiul să pară unora nou. Intorcîndu-se la poezia modernistă dintre cele două războaie, unii tineri și-au închipuit că devin inovatori, imitînd poezia decadentă și scoțînd de sub praf imagini mucegăite. Ne întrebăm ce inovație a făcut Victor Felea cu aceste versuri din volumul „Soarele și liniștea":

Ca un plîns liniștit, după o scurtă tristețe,
Ploaia toamnei a început să cadă...
O umbră uriașă
S-a lăsat pe pămînt...
...O tristețe ne amenință inima
Ca un val de întuneric etc.

De astfel de tînguiri searbede erau pline revistele vremilor apuse. Oricît de înșelător ar fi mirajul poeziei decadente pentru unii tineri (foarte puțini, de altfel), zdrențele care au îmbrăcat o poezie retrogradă nu pot să strălucească niciodată în lumina realismului socialist.

Al. JEBELEANU

Abonați-vă, pentru anul 1960, la publicațiile Uniunii Scriitorilor din R.P.R.:

GAZETA LITERARA
VIAȚA ROMINEASCA
LUCEAFARUL
UTUNK
STEAUA
IGAZ SZO
NEUER LITERATUR
IAȘUL LITERAR
SCRISUL BANAȚEAN
NOVI JIVOT

Abonamentele se primesc prin difuzorii de presă din întreprinderi și instituții, școli, factorii poștali, oficiile poștale și chioșcurile Difuzării Presei.

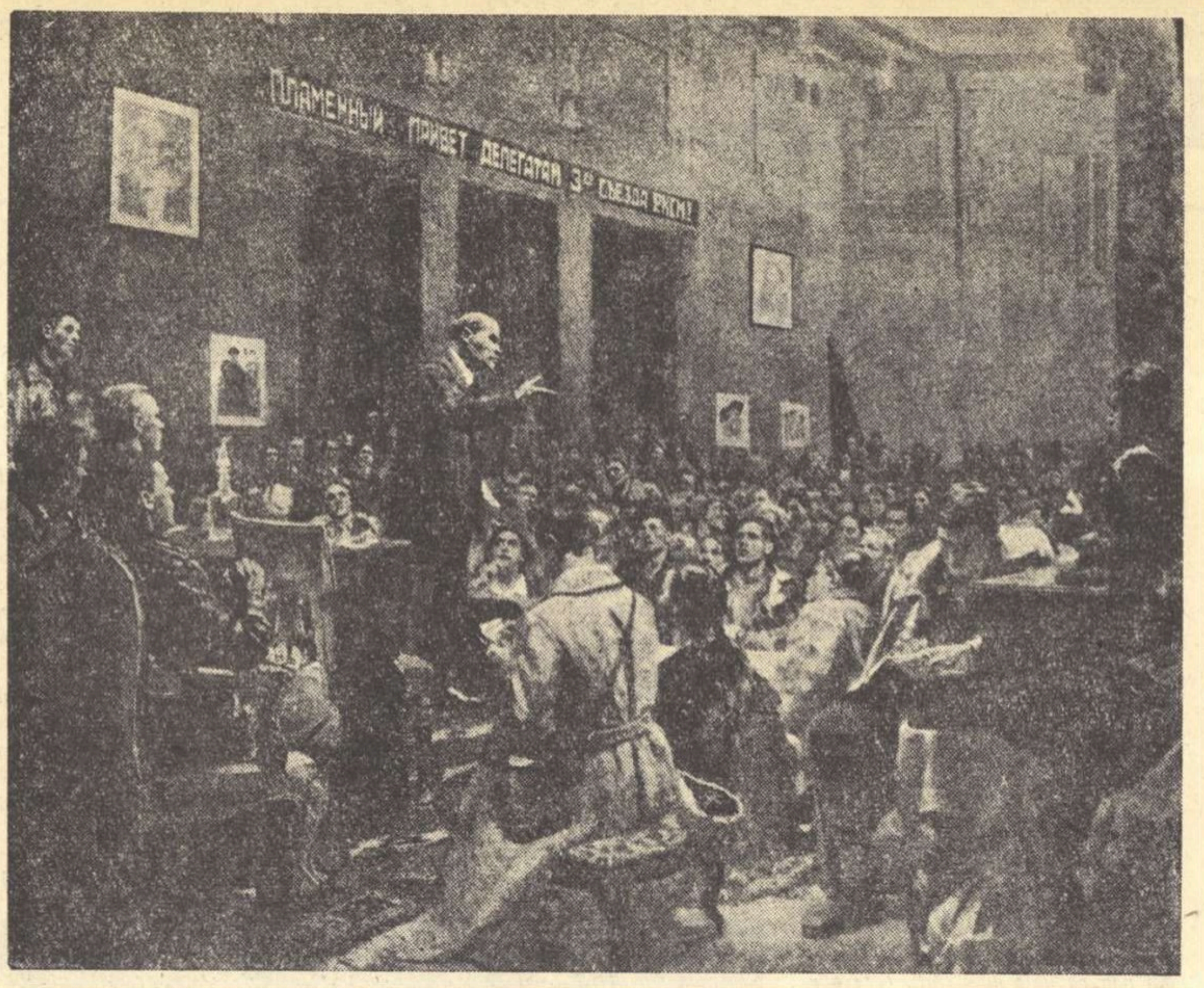

B. V. IOGANSON, V. V. SOCOLOV, D. K. TEGHIN, N. P. FAIDIŞ- KRANDIEVSKAIA, N. N. CEBAKOV „V. I. Lenin la Congresul al III-lea al Comsomolului"

VALENTIN KATAEV: „Livada din stepă"

Acţiunea cărţii lui Kataev se petrece în anii premergători Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Scriitorul nu ambiţionează să cuprindă într-o privire circulară, amplă, epică, frămîntările societăţii ruseşti din acea vreme şi nici să zugrăvească pregătirea de către proletariat a grandiosului incendiu, în flăcările căruia avea să se consume un regim sălbatic şi despotic. Dar, în mod necesar, amîndouă aceste aspecte se reflectă fragmentar în romanul său, al cărui obiectiv este mai limitat. O limită pe care o impune însuşi subiectul, deoarece autorul a ales doar un episod dintr-o perioadă istorică agitată, care poate fi circumscrisă imediat după înnăbuşirea revoluţiei din 1905.

In acest răstimp, reorganizarea clasei muncitoare continuă, acţiunea subterană nu încetează nici o clipă. Dacă la suprafaţă, viaţa societăţii capitaliste ruseşti se desfăşoară ca şi cum temeliile ei ar fi încă solide, nenumărate semne vestesc apropierea furtunii. Grevele, manifestaţiile, activitatea presei muncitoreşti întreţin febra revoluţionară. Autorităţile ţariste recurg la reprimări violente, la deportări şi la masacre. Aerul e încărcat de pulberea viitoarei explozii.

In această atmosferă incandescentă îşi fixează autorul hotarele poveştii lui Vasili Petrovici Bacei, profesor de literatură la un liceu din Odesa. Crescut în admiraţia şi cultul lui Lev Tolstoi, este profund afectat de moartea acestuia şi, bineînţeles, se gîndeşte să ţină o prelegere elevilor săi despre opera marelui romancier. Apolitic, deci absent la ceea ce se petrece în juru-i, profesorul nici nu-şi închipuie că o astfel de conferinţă ar putea avea urmări din cele mai grave asupra carierei şi chiar existenţei sale. Vasili Petrovici este un bun profesor, serios, chiar puţin pedant, supus orînduirii ţariste, pe care nu o pune nici un moment în discuţie, căci într-un asemenea caz ar însemna să facă politică, iar politica îl înspăimîntă.

In ciuda faptului că este prevenit de riscul unei astfel de întreprinderi, eroul nostru îşi ţine prelegerea fără avizul forurilor superioare, convins — în naivitatea lui — că Tolstoi fiind un mare scriitor al poporului rus, este normal să se vorbească despre el. Nu aceeaşi părere o avea şi epitropul liceelor, care, deopotrivă cu întreaga oficialitate ţaristă, considera subversive ideile marelui scriitor. Chemat la Epitropie, profesorul este tratat cu grosolănie şi somat să retracteze public ce a spus sau să-şi dea demisia. Alternativa e dramatică. Vasili Petrovici are de întreţinut o familie, dar a se lepăda de convingerile sale i se pare un act de renunţare la gîndirea, la independenţa, la demnitatea sa de om. Alege calea cea mai grea : demisionează.

Urmează o serie de privaţiuni, din care zadarnic a încercat să-l salveze o mătuşă înfiinţînd o pensiune în locuinţa fostului profesor. Pensiunea e falimentară. O împrejurare norocoasă face ca Vasili Petrovici să fie angajat la un liceu particular, întreţinut de foarte bogatul baron Feig, unde urmează cursurile feciorii de bani gata şi unde pot căpăta mult mai uşor diplomele, întrucît corpul profesoral e mai puţin pretenţios.

S-ar părea că situaţia lui Vasili Petrovici se consolidează. Primeşte chiar salariul înainte pe şase luni şi-şi poate îngădui o călătorie cu cei doi copii ai săi în străinătate. Dar cît era de amăgitoare această securitate materială şi morală avea s-o constate la primul prilej, cînd, trîntind la examen pe feciorul unui milionar, acesta încearcă să-l mituiască. Profesorul îl dă afară din casă, cu toate că bogătaşul insinuase că atît baronul Feig cît şi corpul profesoral erau de acord să i se modifice nota elevului. A doua zi se pomeneşte cu o scrisoare care, în termeni politicoşi, îl vesteşte că e concediat. Spectrul mizeriei îl înspăimîntă, se zbate în mod steril, neputincios.

O singură salvare îi oferă mătuşa, activă şi energică, aceea de a lua în arendă de la o boieroaică bătrînă o livadă de pomi fructiferi, unde urma să se mute împreună cu întreaga familie. Ideea de a trăi din rodul muncii sale fizice, conform concepţiei rousseauiste, în afară de societate, de politică, aproape de natură, îi surîde, în ciuda primelor împotriviri. Dar şi aci se exercită legile implacabile ale capitalismului. Neobişnuit cu asemenea muncă, lipsit total de simţ practic, e gata să cadă pradă speculanţilor, care vor să-i achiziţioneze recolta pe nimic.

Pe scurt, acestea sînt avatarurile lui Vasili Petrovici. Cinstit, naiv şi idealist, cu inimă nobilă, iubind literatura şi poporul rus, profesorul crede că poate trăi în afară de sfera socială, de politică. El suferă rînd pe rînd dezamăgiri, este umilit, înlăturat fără milă, avînd totuşi impresia că tot ce i se întîmplă e o năpastă personală şi nu un efect al organizării vicioase a societăţii capitaliste. Abia mai tîrziu va descoperi, în sfîrşit, că demnitatea, independenţa de gîndire, mîndria de om nu sînt cu putinţă într-o asemenea societate, ceea ce-i va smulge un strigăt patetic şi dureros : „Nu sînt decît un rob !" Un rob care vrea să evadeze într-o lume iluzorie, dar pe care realităţile îl constrîng din ce în ce mai tare să le recunoască ca atare.

In timp ce Vasili Petrovici, neputincios, se izolează ca să se apere de lovituri, Petea, fiul său, este iniţiat în mişcarea revoluţionară de colegul său Gavrik. Acesta este una din cele mai izbutite siluete de copil. Scriitorul are o foarte bună cunoaştere a sufletului infantil. Deoarece o mare parte a acţiunii romanului e susţinută de aceşti mici eroi (ne amintim de admirabila carte „O pînză în depărtare", în care întîlnim tot aceleaşi personaje), e de remarcat cu cîtă uşurinţă se mişcă autorul în universul specific al copilăriei. Una din frumoasele sale biruinţe rezidă şi în subtilitatea cu care urmăreşte dezvoltarea lui Petea, în trecerea de la copilărie la vîrsta puberală. Ea se desfăşoară paralel cu creşterea sa politică, într-un mod organic, scriitorul nelipsindu-l de nici unul din atributele vîrstei: imaginaţia romanţioasă, înclinaţia spre aventură, pozele de îndrăgostit, ca o imitaţie a modelelor literare devenite familiare prin lectură. Tot ceea ce caracterizează această vîrstă — ingenuitatea, prospeţimea, candoarea — este înregistrat cu o notaţie fină, plină de pătrundere, învăluit într-o poezie pe care o întregeşte descrierea pasajului stepei în tonuri calde, colorate şi vibrante.

Dar, fără îndoială, deşi ocupă un spaţiu mai redus, portretul lui Gavrik este trasat în linii mai ferme. E un caracter. Intr-un fel, el îl tutelează pe Petea. Este ager la minte, energic, luminat asupra realităţii. Prima impresie pe care o face e de o anume brutalitate. De fapt, ceea ce-l caracterizează este delicateţea, generozitatea. Pentru ca s-adoarmă scrupulele lui Petea, îl solicită să-i predea lecţii de limba latină, bineînţeles remunerate.

Gavrik e un copil de muncitor. Neputînd să urmeze mai departe liceul, vrea să-şi ia examenele în particular. Datorită lui, Petea cunoaşte mediul muncitoresc din cartierul Blijnii Melniţi şi este cîştigat de mişcarea revoluţionară. Intervenţia sa neaşteptată salvează de la ruină familia Bacei.

Pe cînd profesorul se claustra în odaie aşteptînd dezastrul, iar mătuşa se zbătea zadarnic să scape din ghearele speculanţilor, Gavrik aduce cu sine un grup de prieteni muncitori, care culeg roadele din livadă şi le pun în vînzare în oraş, dîndu-i astfel putinţa profesorului să-şi achite datoriile. Dar nu numai la atît se mărgineşte sprijinul muncitorilor, în frunte cu conducătorul lor Terenti Semionovici, fratele lui Gavrik. Ei propun profesorului ca, în schimbul îngrijirii livezii, acesta să le predea o serie de cursuri generale despre literatură, geografie, astronomie etc. Vasili Petrovici se redresează moralmente, capătă sentimentul că poate fi util, că, în sfîrşit, poate să-şi exercite profesiunea lui pe care o îndrăgeşte mai mult ca orice.

In fond, structural, Vasili Petrovici e un erou cehovian. Toate datele sale sufleteşti, delicateţea, bunătatea, curăţenia conştiinţei, îl sorteau unui eşec, unei ratări a existenţei. Fără suportul clasei muncitoare el ar fi fost unul din acei intelectuali oneşti, incapabili de tranzacţii, aruncat la marginea societăţii, învins.

Evoluţia lui naturală, ca şi a celorlalte personaje, este urmărită de scriitor atent şi nuanţat, cu exactitate psihologică. In această naturaleţe cuceritoare, în darul de a evoca fidel epoca, de a reconstitui parţial atmosfera revoluţionară din preajma revoluţiei, în construcţia echilibrată şi inteligentă, în folosirea unor mijloace artistice de bună calitate stă valoarea şi interesul real al volumului.

Ieronim ŞERBU

FEODOR GLADKOV: „Inimă de mamă"

Colecţia „Meridiane" publică două nuvele ale lui Gladkov, dînd numele volumului după cea de-a doua : „Inimă de mamă". Prima e „Crîngul de mesteceni". Deşi accentul cade pe „Inimă de mamă", creaţie mai directă şi dramatică, o anumită structură intimă asemuitoare leagă personajele principale din cele două nuvele. Atît Natalia Stepanova, eroina centrală din „Inimă de mamă", cît şi Martîn Martînovici din a doua bucată, sînt învăţători din tîrguleţe provinciale, trecuţi de o anumită vîrstă, capabili, modeşti şi harnici. Amîndoi, deşi aparţin unor generaţii mai vechi, au copii încadraţi în viaţa eroică a tinerelor generaţii. Peste amîndoi se revarsă razele gloriei copiilor lor : aviatorul Volodia, fiul lui Martîn Martînovici, şi eroica Sonia, fiica Nataliei Stepanova, spînzurată de nemţi în timpul războiului. Dacă acestea sînt trăsăturile care apropie pe cei doi eroi principali, sînt şi altele care îi despart. Pensionar, Martîn Martînovici e construit ca un personaj pozitiv, fireşte, luptînd pentru nou şi înlăturînd din calea lui de multe ori vechiul pe care-l întîlneşte. Tragediile din „Crîngul de mesteceni" sînt răsădite, suprapuse în Martîn Martînovici pe o pasiune desigur frumoasă, lăudabilă, creatoare, cînd forţele toate ale omului se mobilizează ca să o susţie, dar în esenţa ei mai specioasă, mai puţin generalizată ca simţămintele Nataliei Stepanova. Arta minunată a lui Gladkov, artă realist-socialistă, cu puterea de a vedea pe om, de a-l descrie nu numai în fiinţa lui din clipa de faţă, ci şi în perspectiva de viitor a faptelor sale de folos întregii colectivităţi căreia îi aparţine, se desfăşoară cu aceeaşi putere în ambele nuvele. Simţul amănuntului, delicateţea, poezia descrierii, nu numai după natură, dar şi din peisajul sufletesc al personajelor, simplitatea stilului neafectat, plin de culoare, meşteşugul abil al construcţiei atît în echilibrarea părţilor compoziţiei cît şi a personajelor şi acţiunii, bine cumpănită pentru efecte, fac din Feodor Gladkov un mare scriitor sovietic.

Scriitor ieşit dintr-o ucenicie în jurul marelui Maxim Gorki, ca şi Vsevolod Ivanov, el a învăţat la şcoala bună, avînd un neîntrecut sfătuitor. Cunoscut mai ales prin romanele „Cimentul" şi „Energia" — romane din reconstrucţia patriei socialiste, — Gladkov a fost un valoros scriitor-cetăţean. De altfel, lucrul acesta se poate vedea cu prisosinţă din povestirea dramatică şi patetică scrisă în timpul războiului (1942), „Inimă de mamă". Intr-un orăşel din Ural, unde, spre sfîrşitul războiului, se mută fabrici de armament din sud, şi-a trăit toată viaţa ei, de bucurii şi dureri în fel şi chip încercate, învăţătoarea Natalia Stepanova. Ea este cunoscută pentru neîntrecuta ei metodă pedagogică, făcută din omenie, bunătate, hărnicie şi perseverenţă.

Soţul ei a făcut primul război ca un erou, s-a întors rănit, a încercat să dea educaţie fiului, care de mic o apucase pe o cale urîtă, şi apoi a dispărut ucis într-o luptă cu chiaburii. Fiul, după ce fuge de acasă, la reîntoarcere o găseşte pe Sonia mărişoară şi încearcă să se împrietenească cu ea. Dar fetiţa refuză. E prima trăsătură dîrză din caracterul eroinei sale, pe care ni-l arată autorul. Pe aceeaşi linie, fetiţa va creşte. Sonia nu suferă nedreptăţile şi, cu curaj, ia partea adevărului.

In timpul războiului, ea pleacă voluntară. Deşi o puternică legătură era între ea şi mama ei, totul se petrecea cu o mare simplitate şi demnitate, chiar la vîrsta ei fragedă. De aceea, astfel pregătită, Sonia poate şi trebuie să fie pînă la sfîrşit eroina cu care să se mîndrească întregul popor. Incercuit de duşmani, detaşamentul Soniei este exterminat, iar ea însăşi, după nesfîrşite umilinţe şi chinuri, spînzurată. Sonia sfîrşeşte ca atîţi eroi ai patriei socialiste, înregimentaţi sau numai partizani, în războiul împotriva cotropitorilor hitlerişti. După eliberare, mormîntul ei devine un adevărat loc de pelerinaj. De altfel, de-a lungul ei, nuvela — deşi pe primul plan al realităţilor cuprinde o eroină centrală, pe Natalia Stepanova, mama, — permanent în aburire ţine prezentă, în desfăşurarea întregii naraţiuni, evocarea Soniei. De altfel, astfel începe şi bucata : „Chiar în ziua în care primise groaznica veste că Sonia a pierit, Natalia Stepanova şi-a văzut de treburi ca de obicei : a venit la şcoală cu servieta ei grea, exact cu un sfert de oră înainte de lecţie, a strîns mîna celorlalte profesoare şi s-a aşezat la masa de lucru." Portretul moral al eroinei este complet încheiat în datele lui. E ca un preludiu. Scriitorului nu-i mai rămîne decît să desfăşoare elementele în germene. Şi fireşte că această desfăşurare nu poate să se facă decît pe încercările, în durere, ale Nataliei Stepanova. Ea va trebui să îndure de la durerea mocnită şi nepricepută menajare şi delicenţă a unora din jurul ei — care mai mult îi fac rău — pînă la zgomotoasa şi impudica pregătire pentru reclamă a unor reporteri fotografici.

Pe linia caracterului ei sever şi serios, Natalia Stepanova nu poate găsi oarecare alinare decît în lucrări mari şi serioase. Astfel, ea priveşte munca titanică a oamenilor încordaţi cu dîrzenie, realizînd construcţii pentru apărarea patriei, lucrări uriaşe — mutarea din sud a fabricilor de armament :

„Uimitori oameni, gîndea Natalia Stepanova, simţind o uşurinţă neobişnuită şi o căldură bucurie în suflet. Cît avînt, cîtă încredere de nezdruncinat în cauza lor! Asemenea oameni nu vor da înapoi niciodată din faţa oricăror greutăţi... Şi Sonia, Sonia mea face parte dintre ei, dintre aceşti oameni neînfricaţi, scumpi ; e tot atît de puternică, tot atît de neînfricată ca şi ei, fiindcă poartă în suflet făclia aceluiaşi adevăr nemuritor". Şi totuşi, pentru o mai bună înţelegere sufletească şi pentru o mai bună susţinere morală, Natalia face cunoştinţa lui nenea Mişa, muncitor bătrîn la fabrica ce se montează din nou. Nenea Mişa este un înţelept şi un destoinic. El o întovărăşeşte pe Natalia Stepanova la mormîntul Soniei, unde, în sfîrşit, inima mamei se va frînge şi va izbucni, pînă la leşin, durerea. Insă Natalia îşi va regăsi puterea nu numai să-şi revie, dar cu durerea ei şi cu nădejdea să dea un imbold puternic soldaţilor pentru încheierea războiului şi nimicirea duşmanului cotropitor.

Fără îndoială că nuvela este deosebit de izbutită. Umană, patetică, pilduitoare, deschizînd largi orizonturi, evidenţiind înaltele trăsături morale ale oamenilor sovietici, ea constituie o lectură emoţionantă, educativă.

O traducere corectă, într-o limbă destul de curgătoare, îmbracă conţinutul plin de viaţă al preţioasei nuvele.

Ion Marin SADOVEANU

A. MALÎŞKIN: „Sevastopol"

Nu, eroul lui Malîşkin nu văzuse cerul, zăcînd rănit, după bătălie, pe cîmpul de la Austerlitz, ca prinţul Andrei Bolkonski din „Război şi Pace". Pentru Şelehov, ofiţer în Flota Mării Negre, mitul gloriei s-a prăbuşit cu încetul, fără revelaţii sublime. Un torent de încercări severe, revărsat în acele luni hotărîtoare ale anului 1917, a fost lecţia cea mai utilă servită vanităţii.

„Sevastopol" este o carte scrisă cu fervoare de un revoluţionar decis să arate pînă la capăt inutilitatea iluziilor burgheze. La Malîşkin, evenimentele se desfăşoară în pas galopant, se dezlănţuie, determinînd în ultimă instanţă comportarea eroului. Deşi personajul central este un tînăr intelectual, absolvent al şcolii militare ţariste, devenit ofiţer de marină în portul Sevastopolului, pe primul plan se reliefează continuu şi fizionomia masei, tremurul ei de energie în momentele patetice ale încăierării. Marinarii Sevastopolului formează treptat o unitate monolită, revoluţionară, sub influenţa bolşevicilor. In raport cu mişcarea frenetică a mulţimii se sfarmă orgoliul lui Şelehov. Literatura sovietică a înfăţişat deseori zbuciumul unor intelectuali cinstiţi, multă vreme înfeudaţi prejudecăţilor trecutului, aspirînd şi ajungînd, după eforturi anevoioase, la adevărul revoluţionar.

Malîşkin manifestă degajarea marilor artişti, care nu-şi cruţă personajele favorite, voind să păstreze neştirbită verosimilitatea istorică. Lipsa de indulgenţă a scriitorului conferă în acest caz faptelor o deosebită putere de convingere. Pe Şelehov nu-l părăsesc himerele lumii burgheze, care-i otrăvesc firea cinstită. Impins de ambiţii individualiste, eroul comite acte urîte, a căror descriere autorul nu o evită. Şelehov vrea să se poarte ca un cuceritor şi seduce o fată întîlnită în port; abuzează de prestigiul lui printre marinari spre a le inocula conştient idei eronate, teze idealiste retrograde etc. Totuşi, caracterul lui e bun şi onest, el nu poate parcurge cinic etapele depravării. Abdicările de la ţinuta morală se petrec cu convulsii : după gestul necugetat urmează panica, remuşcările, crunta disperare şi apatia renunţării.

Pentru Şelehov frămîntările mulţimii implică un amestec de chemări fascinante şi de curioase reţineri. Ademenit de mirajul unei glorii facile, în sunet de fanfare, eroul vede în evenimentele din februarie 1917 numai latura de suprafaţă, zgomotoasă, efemeră. Incleştarea cu reacţiunea devine însă teribilă. In mulţimile istovite de foame, de război, de înjosiri, se aprind scîntei ameninţătoare. Şelehov e derutat de vălmăşagul disputelor politice, tînjeşte după un loc tihnit, confortabil, departe de luptă şi în acelaşi timp doreşte, totuşi, asalturi fulminante care să-i răspîndească faima. Se lasă tîrît de iureşul forţelor ieşite din matcă, asistînd, martor firav, la întîmplări zguduitoare. In faţa ochiului său de cronicar copleşit de evenimente, dar înzestrat cu perspicacitate, se deapănă un tablou tulburător al istoriei. Şelehov apare ca un nou Klim Samghin, zvîrlit de colo pînă colo şi înregistrînd printr-o perdea confuză oscilaţiile bătăliei. Ce-l poate salva pe intelectualul rătăcit ca un străin între taberele în luptă ? Eroul lui Malîşkin se deosebeşte radical de Klim Samghin prin năzuinţa de a se apropia de adevărul tăios al bolşevicilor, de a pricepe sensul istoriei. Peregrinările lui Şelehov printre marinarii flotei din Marea Neagră dau de aceea cronicii un neobişnuit caracter de fapt trăit, autentic, expus deschis, fără menajamente, de un observator conştiincios.

Sfîrşitul romanului sugerează senzaţia de bucurie a eliberării pe care o resimte eroul. O bucurie fragilă, abia înfiripată, căci e încă înceţoşată de chinul despărţirii de toate nălucile tinereţii, de toate ispitele lumii trecutului, pe care, în fine, eroul le-a respins.

Aproape imperceptibil, din acumulări surde, în contact cu energia poporului descătuşat, se modifică şi concepţiile eroului, care înţelege falsitatea individualismului. Şelehov este însufleţit de o ură sfîntă împotriva esaulului trufaş, despotic, gata să ucidă şi să umilească — simbol al barbariei societăţii trecutului.

Inregimentarea eroului între voluntarii Armatei Roşii limpezeşte un destin sinuos. Cîmpul de la Austerlitz este aici, dacă vreţi, rada portului Sevastopol, împînzită de marinari cu piepturi vînjoase. Şelehov ţine un discurs înflăcărat, găsind calea spre inima mulţimii adunate. Imaginea poporului este asemuită cu marea, iar el, Şelehov, „fusese înălţat pe crestele valurilor". Fericirea comuniunii cu poporul este descrisă admirabil în ultimele pagini ale romanului.

Această povestire peste care pluteşte umba unui alt cîntăreţ al Sevastopolului, luptător acum un veac pentru apărarea oraşului, Lev Tolstoi, — este inspirată de împrejurările reale din biografia scriitorului revoluţionar Malîşkin.

S. DAMIAN

Cartea SOVIETICĂ

EROU ŞI TIMP

V. KATAEV: „Timp înainte"
ILIA EHRENBURG: „Şi a fost ziua a doua"

Neconcordanţa personajului pozitiv cu epoca a produs în literatura realist-critică tipul omului de prisos, al inadaptatului, al înfrîntului. Pentru ca acest erou să ajungă în concordanţă cu vremea sa, pentru ca el să devină realmente un contemporan — esenţă a realităţii date şi reprezentant al valorilor umane cele mai înalte — a trebuit să se schimbe *ceva :* a trebuit să apară pe arena istoriei acea forţă capabilă să dărîme toate vechile relaţii sociale înrobitoare şi să le înlocuiască cu relaţii socialiste. A trebuit să apară proletariatul organizat şi călăuzit de ştiinţa cea mai avansată despre lume şi societate. Hotărît să ducă mai departe destinele istoriei — radical schimbate — acest nou tip (care a început cu Pavel Vlasov din romanul lui Gorki „Mama") reprezintă clasa muncitoare în luptă, forţa socială şi concomitent valorile etice şi estetice, înaintate, adevărul epocii sale în curs de afirmare. Forţa sa stă tocmai în perfecta sa contemporaneitate.

Lucrurile de mai sus sînt îndeobşte cunoscute. Am simţit nevoia repetării lor în urma recitirii cîtorva cărţi din perioada marilor construcţii în Uniunea Sovietică. Ne referim în special la două : „Timp înainte" de Valentin Kataev şi „Şi a fost ziua a doua" de Ehrenburg. Nu ni se par întîmplător alese nici titlurile lor, iar conţinutul — dacă am dori a-l rezuma în cîteva cuvinte — ar putea fi formulat astfel : bătălia cu timpul.

In „Timp înainte", comunistul Margulies este un simplu inginer, care răspunde de sectorul 6 de pe un mare şantier de construcţii industriale. Nu are niciodată ceas — ceasul „nu se lipeşte de el", spune autorul. Şi totuşi, are un extraordinar simţ al trecerii timpului : se trezeşte în zori şi se culcă seara tîrziu, aleargă şi se agită — se dăruieşte muncii. Uneori nici nu mănîncă. Vrea să smulgă vremii un avans cît mai mare : să apropie cît mai repede viitorul. Şi reuşeşte. Replica dată lui Nalbandov : „Şi de ce n-am folosi îndreptările anului viitor, dacă le descoperim de pe acum ?" — îl defineşte, aşa cum — fără să vrea — îl defineşte şi răspunsul lui Nalbandov : „Ah, dumneata doreşti să o iei înaintea timpului ?" („Timp înainte", 1958, p. 261). Celelalte trăsături ale personajului sînt creionate fugar — Margulies vibrează intens aproape numai pe o singură coardă — dar această coardă are o forţă neobişnuită şi sună nota majoră a epocii sale.

Autorul îl vede în permanenţă în această dispută zilnică. Şi nu numai pe el. Şi pe Işcenko, şi pe Mosea, şi pe ceilalţi constructori. Tot şantierul este angrenat în această uriaşă întrecere cu timpul. Specialiştii străini şi normele economice prevăd opt ani pentru punerea la punct a colosului de oţel. Dar constructorii trăiesc în plină revoluţie : ei descoperă cele mai mici cîtimi de timp pierdute şi le fac productive. Şi înving. Combinatul va fi gata în trei ani de zile.

Romanul este un poem şi un roman... poliţist. Este un poem al spiritului constructiv al epocii noastre, al socialismului, şi un roman poliţist în care urmăritul este timpul, iar detectivii — muncitorii şantierului. Şi rezultatul este pasionant.

Febra aceasta — senzaţie aproape tactilă a trecerii timpului — este caracteristică şi romanului lui Ehrenburg pomenit mai sus. (De altfel, ea este semnul sub care sînt scrise şi celelalte cărţi ale epocii : „Cimentul" de Gladkov, „Torentul de fier" de Serafimovici, „Soti" de Leonid Leonov).

Timpul — noţiune abstractă — îşi găseşte conţinutul concret : activitatea oamenilor cu scopul de a-şi clădi o viaţă mai bună. Dar pentru aceasta, trebuie învinse mai întîi greutăţi indicibile :

„In ianuarie fuseseră nişte geruri năprasnice. Termometrul coborîse la cincizeci sub zero. Pînă şi bătrînii siberieni pierdură curajul. Inainte de a părăsi barăcile calde şi cu miros greu, ca să iasă în stradă, oamenii rămîneau cîteva clipe tăcuţi şi îngîndurati : nu cutezau să scoată capul afară. Dar munca nu-şi încetinea ritmul. Ziarul repeta în fiecare dimineaţă : «Ţara are nevoie de fontă», şi în fiecare dimineaţă oamenii se duceau la şantier grăbiţi. Era în asta curaj, îndrăzneală şi cruzime — inimile oamenilor se molipseau de străşnicie şi înverşunare (...) Cîteodată cădeau sleiţi de puteri. Dar continuau să construiască şi revoluţia aprindea din nou inimile oamenilor, ca pe vremea lui Ceapaev, a partizanilor din Siberia şi a cavaleriei roşii", („Şi a fost ziua a doua", 1957, p. 37).

Kolea Rjanov este unul dintre aceştia. Un comsomolist. Unul dintre cei care poartă pe umerii lor timpul. El nu numai că e în concordanţă cu epoca, cu sensul istoriei, dar, exponent al forţelor revoluţionare, este unul din făuritorii ei.

Şor, fostul ilegalist şi actualul constructor al Kuzneţkului, este o altă figură din aceeaşi familie. In duelul cu timpul, el este cel care a cîştigat : a ajutat activ la distrugerea vechii societăţi şi se află în prima linie a frontului de construcţie a socialismului. El a fost în neconcordanţă cu epoca burgheză, a negat-o, dar a fost tot timpul şi rămîne în concordanţă cu direcţia de dezvoltare a societăţii omeneşti. Este un contemporan în înţelesul cel mai adînc al cuvîntului.

Că raportul vechi dintre eroul pozitiv şi timp s-a răsturnat în operele realismului socialist (deoarece aşa s-a petrecut şi în viaţă) este un lucru cert. Şi totuşi, mai sînt unii care — asemeni lui Volodea Safonov din „Şi a fost ziua a doua" sau, la alt nivel, Saenko şi Nalbandov din „Timp înainte" — reprezintă tipul inadaptatului. Indiferent de cauzele care îi obligă să rămînă în contratimp, aceştia nu mai constituie depozitul valorilor pozitive, ci invers. Contrazicîndu-şi epoca, ei se sortesc celui mai jalnic eşec. Şi în literatura realismului critic, protestul inadaptatului era inoperant ; Safonov însă — prin protestul faţă de timpul său, prin dispreţul faţă de o lume care-i este în realitate superioară — devine odios. Aceasta este şi semnificaţia pe care a dat-o Ehrenburg sinuciderii lui Safonov. Deşi inteligent, foarte dotat, el nu a reuşit să facă pasul în actualitate, rămînînd în ultimă instanţă un mic-burghez egoist, măcinat de probleme meschine. Figura lui scade şi, treptat, cade sub nivelul de plutire. Deci, din nerespectarea concordanţei cu timpul, cu necesitatea istorică întruchipată de întregul popor sovietic în frunte cu comuniştii, rezultă nişte epave, nişte învinşi.

Valoarea imensă a schimbărilor economice, politice şi sociale pe care le-a realizat Revoluţia Socialistă, constă în faptul că au eliberat întreaga energie omenească, au făcut ca omul să fie pe deplin contemporan cu epoca sa, să fie un învingător al timpului şi, totodată, să reprezinte ceea ce este mai nobil din punct de vedere al valorilor umaniste.

B. ANTON

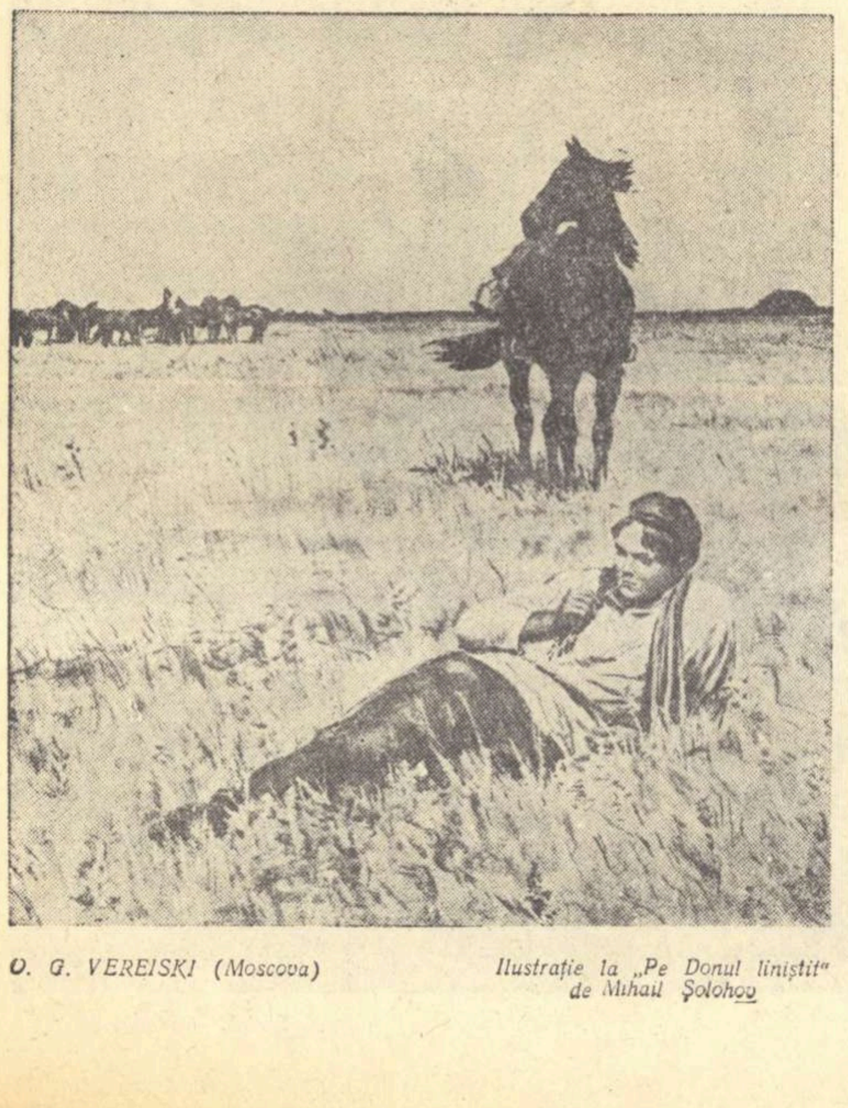

O. G. VEREISKI (Moscova) Ilustraţie la „Pe Donul liniştit" de Mihail Şolohov

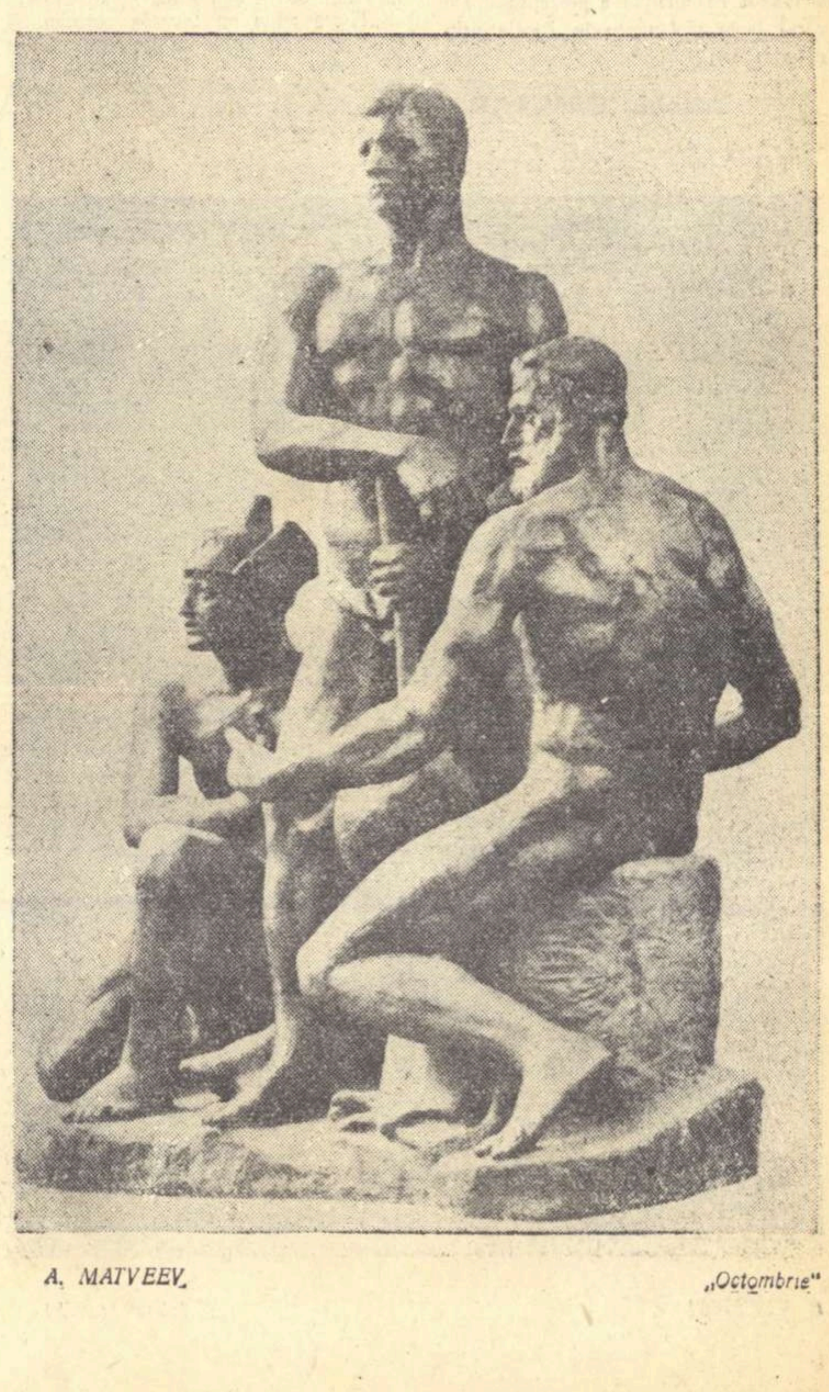

A. MATVEEV „Octombrie"

ÎNTÎLNIREA MEA CU LITERATURA SOVIETICĂ

ADEVĂR ŞI MĂREŢIE

Am să mă întorc în timp, la anii adolescenţii, cînd am făcut cunoştinţă pentru prima oară cu cea mai fierbinte dintre inimile oamenilor, cu Maxim Gorki, al cărui roman „Mama", atunci tradus în limba romînă, m-a impresionat cum nu pot spune cuvintele şi a rămas în sufletul meu pînă astăzi cu aceeaşi prospeţime unică de flacără arzătoare şi mistuitoare.

Ţin minte ca azi zguduirea profundă şi transformarea subită produsă în sufletul meu şi în optica asupra lumii şi oamenilor. Dintr-o dată am înţeles, deşi destul de vag la vîrsta aceea, că oamenii cei mulţi sînt umiliţi de cei puţini şi tari, că peste pămînt şi peste averile lui domneşte un demon al nedreptăţii, împotriva căruia marele şi neîntrecutul Maxim Gorki pornise război cumplit.

Acesta este cel dintîi contact al meu cu literatura Uniunii Sovietice, cu prima carte care a trasat căile biruitoare ale unui nou curent în literatura universală — realismul socialist. Mărturisesc de asemenea că acest prim contact cu arta gorkiană a dat încercărilor mele literare forţă, călăuzindu-mă către adîncirea cauzei relelor din lume. Reflexele cu putere de fulgere ale artei gorkiene s-au răsfrînt în încercările mele poetice de pe atunci şi aşa am scris primele poezii cu caracter social. In versuri publicate ceva mai tîrziu, în multe reviste literare ale timpului, printre care „Şantier", condusă de Ion Pas, şi „Viaţa romînească", am încercat să cînt oamenii sărmani de la ţară, proletarii oraşelor şi tot ce am cunoscut şi m-a impresionat puternic la vremea aceea.

A doua carte sovietică venită în mîna mea foarte demult este „Pămînt nou" de Feodor Gladkov şi, datorită acestei cărţi, am făcut cunoştinţă cu una din marile transformări din Uniunea Sovietică — colectivizarea agriculturii.

Ţin minte cum, după citirea cărţii, am rămas nespus de impresionat de îndrăzneala şi curajul oamenilor sovietici care luptau împotriva unor orînduiri, tradiţii şi obiceiuri seculare, întronînd ştiinţa, cultura şi civilizaţia prin muncă aprigă şi curaj demn de eroii mitologiei. Cartea lui Feodor Gladkov am dus-o în sat la mine şi aşa a ajuns la mîna cîtorva gospodari, cititori aprigi, dar şi mai aprigi doritori de a afla ce se petrece în marea ţară vecină care luase fluviul istoriei în piept, dîndu-i un nou curs.

Indată după august 1944, datorită bogatei traduceri şi răspîndiri a cărţilor sovietice la noi în ţară, am citit tot ce s-a tradus şi voi remarca îndeosebi interesul meu pentru romanul lui Şolohov — „Pămînt desţelenit".

Cartea lui Mihail Şolohov am citit-o de nenumărate ori şi de fiecare dată aflu alte şi alte valori umane care ne pot fi exemplu tuturor celor ce scriem despre marile probleme ale contemporaneităţii.

Scriitorii sovietici ne învaţă pe toţi că arta este sinteza realităţii, că arta trebuie să fie mărturie pentru timpurile viitoare.

Aceste adevăruri trebuie să ne ridice, tuturor, la cea mai înaltă culme, conştiinţa artistică.

Arta sovietică este un îndemn la rostirea adevărului. După cum ne este tuturor îndemn către răscolirea şi cunoaşterea necontenită a prezentului, ale cărui fapte sînt unice în istorie prin măreţia lor.

Eusebiu CAMILAR

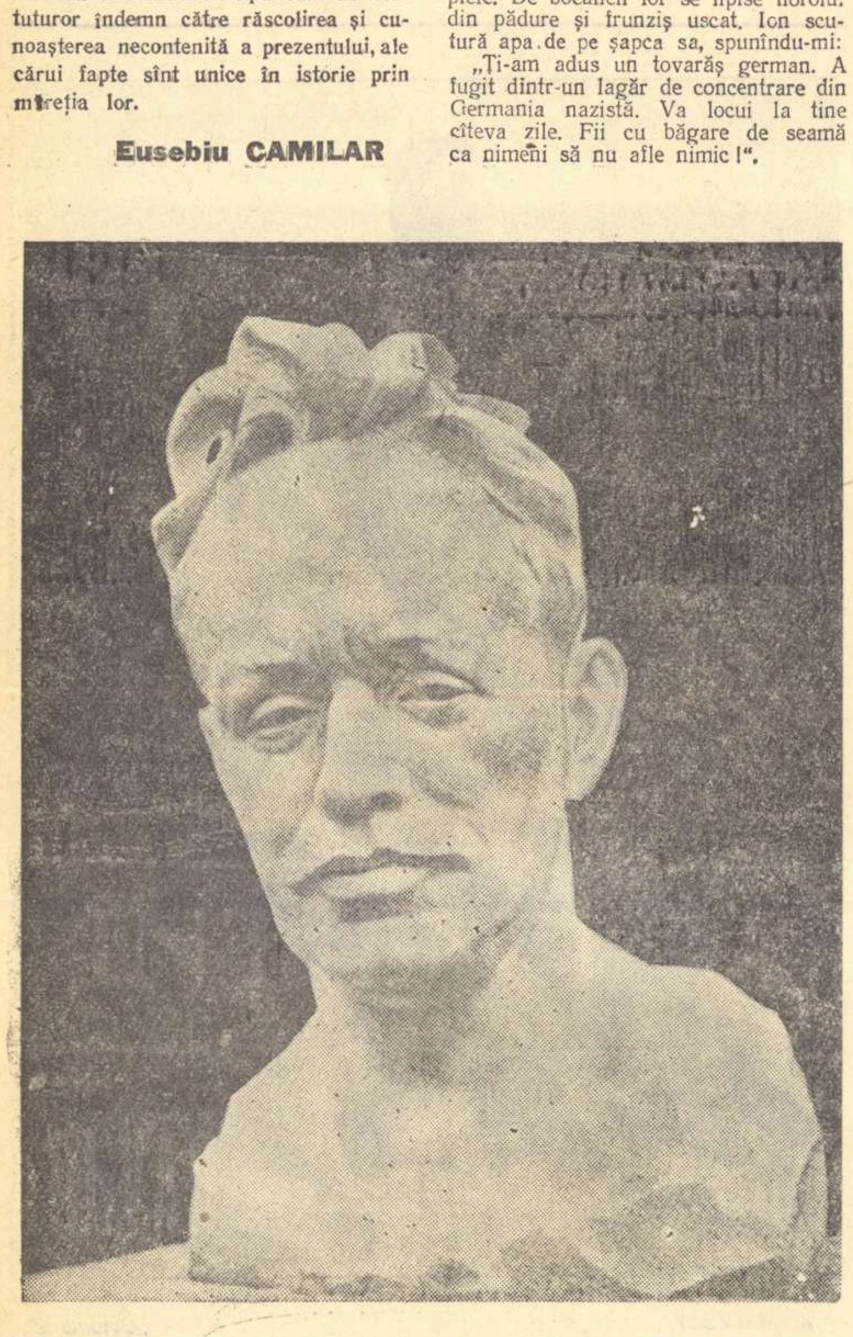

E. VUCETICI „Şolohov" (1958)

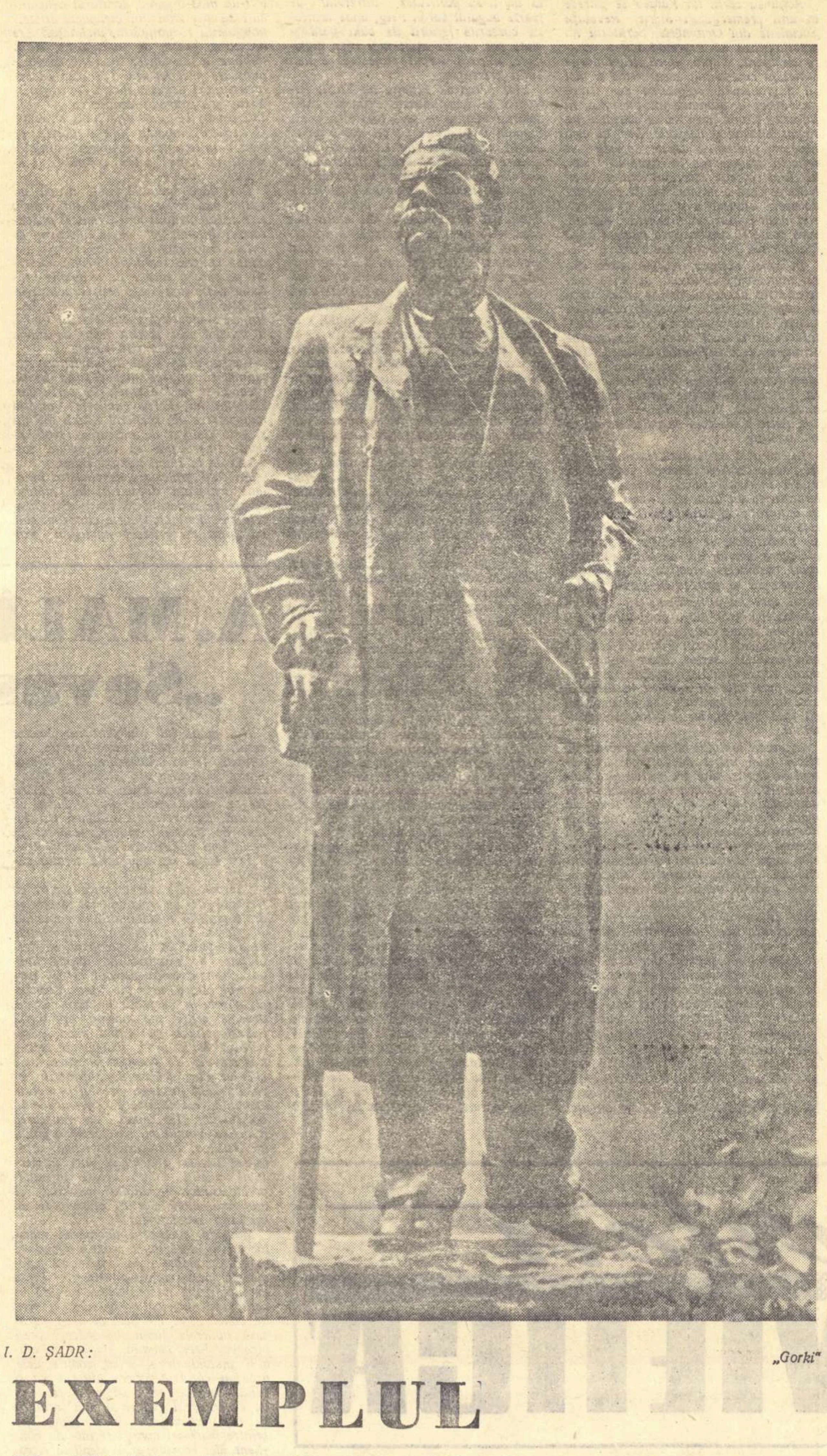

I. D. ŞADR: „Gorki"

EXEMPLUL LUI KORCEAGHIN

Noapte de toamnă 1936. Ploua cu găleata. Deodată se auziră bătăi în uşă. Mai întîi încet, apoi tot mai tare. Coborîi fitilul gazorniţei şi privii afară cu băgare de seamă.

„Deschide, repede!"

Doi bărbaţi pătrunseră în camera mea. Unul dintre ei era Ion, tînărul lăcătuş de la laminor, celălalt un necunoscut. Amîndoi erau uzi pînă la piele. De bocancii lor se lipise noroiul din pădure şi frunziş uscat. Ion scutură apa de pe şapca sa, spunîndu-mi:

„Ţi-am adus un tovarăş german. A fugit dintr-un lagăr de concentrare din Germania nazistă. Va locui la tine cîteva zile. Fii cu băgare de seamă ca nimeni să nu afle nimic!".

Am privit spre străin. Era livid ca un mort şi slab ca un schelet. Faţa şi mîinile sale purtau urme ale chinurilor şi lipsurilor îndurate.

Tovarăşul voia să rămîie numai două zile. Era însă atît de extenuat încît, după împlinirea acestui răstimp, nu putu să se ridice din pat. Ne-a povestit despre atrocităţile pe care antifasciştii germani trebuiau să le îndure din partea naziştilor.

După şase zile, cînd şi-a luat rămas bun, a scos din buzunarul paltonului o cărţulie foarte uzată şi în parte ferfeniţită. Ne-a spus: „Este singurul lucru pe care-l am. Luaţi cartea! Ea mi-a ajutat să înving greutăţile cele mai mari. O ştiu pe de rost!"

Apoi a plecat. Amîndoi stăteam şi priveam cartea. Coperţile lipseau. Răsfoind-o, am constatat că această carte a fost scrisă de Nikolai Ostrovski. Era „Aşa s-a călit oţelul". La început credeam că este vorba de o lucrare tehnică. Dar chiar după primele pagini am aflat că aici nu e vorba despre oţelul metalurgic, ci despre comuniştii care s-au călit în luptă. Am citit cartea o dată, de două ori, de zece ori. Eram entuziasmat de Pavel Korceaghin.

Cînd am ştiut-o aproape pe de rost, am hotărît să dăm cartea mai departe. Cea mai mare greutate însă era că şase pagini din capitolul al noulea lipseau. Ce era de făcut? Cartea trebuia pusă la punct, înainte ca să fie citită de alţii. Numai aşa putea fi salvată de la distrugere.

Apoi noi doi, un forjor şi un lăcătuş, ne-am apucat să legăm cartea. Cele şase pagini care lipseau trebuiau înlocuite. Ne-am hotărît să le scriem noi înşine şi apoi să le adăugăm. Aceasta însă era mai uşor de spus decît de realizat.

Deoarece n-am reuşit să completăm acţiunea care lipsea, am scris despre unele întîmplări de la noi.

In acea vreme nu era recomandabil să pui în circulaţie o carte ca a lui Ostrovski. Atunci, lui Ion îi veni o idee minunată. El aduse coperta unei biblii, a noului testament, iar noi am legat cartea între aceste coperţi.

Şi acum, „sfînta scriptură" începu să facă înconjurul uriaşei noastre uzine. Circula din mînă în mînă, din om în om. Oricine citise cartea ştia ce trebuia să facă. Grupul antifascist se întărea, acţiunile lui deveneau tot mai sigure. Apoi izbucni blestematul război antisovietic. Nici unul dintre tovarăşii noştri nu s-a alăturat fasciştilor, nici unul n-a devenit trădător. In acea vreme grea purtîndu-l pe Pavel Korceaghin în inimă mulţi se alăturară tineretului comunist. Cu mult înainte de înfrîngerea fasciştilor de la Stalingrad, acest tineret ştia că oamenii sovietici, care se căliseră ca oţelul, apărau, în războiul pe care-l duceau nu numai propria lor ţară, ci la fel ca şi Pavel Korceaghin, ei luptau pentru interesele întregii omeniri progresiste.

Anton BREITENHOFER

Fluviu de lumină

Imi aduc aminte. Era prin anii 1927, sau mai devreme. Literatura sovietică îşi trimitea primele şarje în lumea care ştia foarte puţin despre tînăra patrie a socialismului. Ajungeau şi la noi în ţară cărţi ale scriitorilor sovietici, mai ales prin intermediul traducerilor franţuzeşti. Ajungeau foarte puţine exemplare în librării. Pentru mine, ca şi pentru alţii, fiecare autor nou apărut în rafturile vremii era o nouă rachetă ce semnaliza o cale nouă pentru spirit. Anii au trecut şi au adus asupra omenirii beznele stropite de sîngele pe care-l răspîndea fascismul peste lume.

Imi amintesc cum am cărat toate volumele şi revistele sovietice în pivniţă, dosindu-le înapoia rîndurilor de lemne. Miroseau lemnele a pădure. Miroseau încă lemnele a sevă, dar printre şirurile lor, prin interstiţii răzbătea parcă sufletul paginilor, răzbătea o mireasmă de tipar, acel specific miros al cernelii sau al hîrtiei care adia din pădurile Uralului, de unde poate îşi trăgea obîrşia hîrtia.

Acolo, noaptea, puteam să străbat din nou paginile unei cărţi, care aduceau în viaţa mea sufletească un miros reavăn, un sînge nou. Totul era altfel decît în adormita, dacă nu încremenita gîndire a lumii burgheze.

Care a fost întîia carte, întîiul autor sovietic citit? Cred că Feodor Gladkov, cu romanul „Cimentul". *Era puternică viziunea. Era ciudată lumea aceea în mers către alte forme de viaţă. Nu mai întîlnisem niciunde, în literatura ce venea din tiparniţele Apusului, o asemenea frescă eroică a muncii şi a înţelegerii muncii sub semnele unei vieţi şi conştiinţe noi.*

Dar cred că „Oraşe şi ani" *de Konstantin Fedin a fost cartea care m-a urmărit ani de zile.*

Şi totuşi, ar fi atît de greu să te opreşti asupra unui singur autor şi asupra unei cărţi singure, punîndu-i cununa aprinsă a inimii, a preferinţei.

In acel timp, apăreau cărţile atîtor şi atîtor ostaşi artişti ai marilor prefaceri, în cea mai eroică şi umană ţară a lumii. Ii citeam pe Fedin cu „Oraşe şi ani" *sau* „Transvaal", *pe Lidia Seifulina cu „Virineea";* „Torentul de fier" *de Serafimovici,* „Trenul blindat" *de Vsevolod Ivanov;* „Bursucii" *de Leonid Leonov, ca să citez sărind, cu paşii memoriei, foarte larg pe cîmpul întins al lecturilor de atunci. Lecturile acelea mi-au dus mai departe încrederea şi omenia, dorinţa de a vedea lumea schimbată, elanul care m-a condus către Asociaţia „Amicilor U.R.S.S."*

Şi iată, azi, cînd scriu aceste rînduri, aud cu ochii şi urechile minţii curgînd, călătorind deasupra lumii, fluviul larg al artei realist-socialiste, singurul capabil, să înnoiască conştiinţa umanităţii.

Radu BOUREANU

Poezia unui roman

Era în 1945. Nu împlinisem 18 ani, n-aveam de gînd să devin scriitor. Atunci am deschis întîia oară o carte sovietică, romanul lui Ilia Ehrenburg „Şi a fost ziua a doua". Fără a exagera — cum se obişnuieşte în momente de confidenţă — cred că acea întîlnire a avut o importanţă deosebită în viaţa adolescentului despre care vorbesc. Un mare artist, faţă de care păstrez şi astăzi cea mai adîncă admiraţie, m-a făcut să simt pentru prima dată măreţia sufletească a omului sovietic. Mi-a apărut în faţa ochilor o privelişte minunată: frumuseţea patetică a operei de sfărîmare a ceea ce este vechi şi trebuie să piară, de ridicare a unei lumi noi, întemeiată pe adevăr şi dreptate, pe respect pentru om şi creaţia lui.

La noi construcţia socialistă încă nu începuse; obiectivele imediate erau zdrobirea burgheziei, consolidarea puterii poporului. Trebuiau lămurite şi mobilizate masele largi de cetăţeni, de la tinerii de seama mea pînă la cea mai vîrstnică generaţie. Cartea lui Ehrenburg, ca şi literatura sovietică în genere, a fost — se poate spune — un tovarăş care a dus munca de lămurire cu mine — şi cu atîţia alţii. Ea m-a ajutat să înţeleg adevărul, m-a chemat la luptă pentru acest adevăr.

Cred că şi astăzi tinerii noştri intelectuali ar trebui să mediteze asupra evoluţiei lui Volodea Safonov, personajul-cheie al romanului. Incapabil să-şi rezolve problemele şi complicaţiile interioare, egocentric şi egoist, Safonov — convins că a eşuat odată pentru totdeauna — îşi curmă viaţa. Mi se pare extrem de important ca fiecare să înţeleagă din acest exemplu negativ unde duce frămîntarea stearpă, ruperea de popor, de idealurile şi acţiunile sale, şi că punerea lui „eu" pe primul plan, deasupra intereselor colectivităţii, inversarea raportului normal între individ şi societatea socialistă, atrage după sine, un eşec lamentabil al individului gen Safonov. Iar viaţa îşi urmează cursul — fără să se sinchisească de dispariţia diverselor uscături...

Desigur, nu numai cartea lui Ehrenburg a contribuit la înţelegerea acestor probleme. Dacă n-ar fi fost ea, ar fi fost o altă carte sovietică. Eu însă îmi voi aminti întotdeauna, cu dragoste şi emoţie, de prima întîlnire cu marea poezie a timpului nostru — deşi e vorba de un roman — poezia Revoluţiei Socialiste.

Dan DEŞLIU

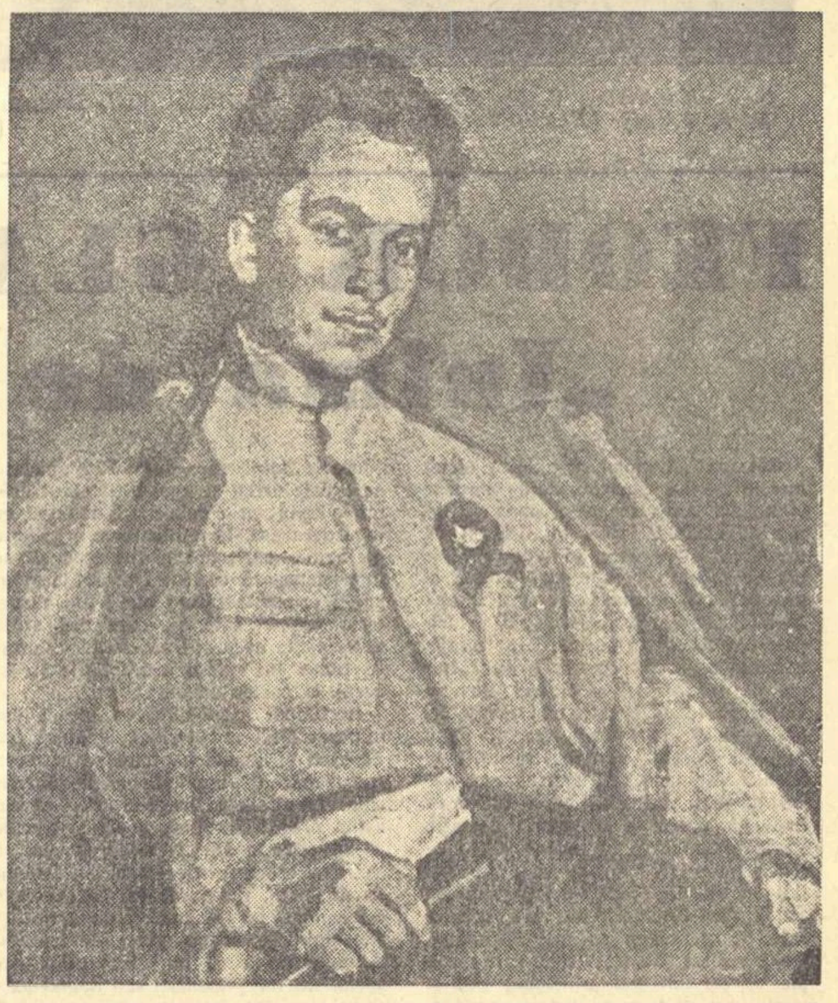

S. V. MALIUTIN „Portretul scriitorului D. A. Furmanov"

CĂRŢI DRAGI

Să fie un sfert de veac de atunci... Romînia burghezo-moşierească mergea cu paşi repezi spre fascizare. Hitler era la putere în Germania. Luasem prima legătură cu tineretul progresist, cu muncitori, sindicalişti şi comunişti. Mi se luase parcă o ceaţă deasă de pe ochi şi de pe minte. Incepusem a vedea drumul de urmat.

Traducerile din literatura sovietică circulau ilegal. Citirea lor era considerată un delict ce te putea duce la închisoare. Şi totuşi aceste cărţi erau căutate, se citeau pe nerăsuflate. Mi-era ruşine că nu cunoşteam nimic despre literatura şi arta sovietică. E drept, literatura rusă nu-mi era străină. Citisem pe Lev Tolstoi, pe Dostoievski, pe Gogol, Cehov, unele lucrări de-ale lui Gorki, dar numai ceea ce putusem găsi la bibliotecă, printre care „Azilul de noapte" şi unele amintiri. Dintre poeţi nu citisem decît traducerile lui Zaharia Stancu din Serghei Esenin.

Am aflat apoi despre „Mama" lui Gorki, despre Maiakovski, despre Ehrenburg. Am citit apoi „Europe société anonyme" a lui Ilia Ehrenburg. In cîteva nopţi le-am sorbit. Căutam să descopăr ideile, sensurile. Repetam în gînd fraze, nume de eroi. Imi plăcea numele Nilovnei din romanul lui Gorki. Prin ea parcă vedeam atîtea mame simple, chinuite de foame, dar demne, îndîrjite, gata să moară nu numai pentru fiii lor, dar şi pentru întreaga clasă muncitoare, pentru triumful comunismului. Mi se părea că nu trăiam de prisos pe lume. Aveam o ţintă, un ţel spre care mergeam. Mi-a căzut în mînă cartea lui Maiakovski: „Poemul Marelui Octombrie". Dădusem de un fluviu al poeziei revoluţionare... In şedinţele ilegale se discuta deseori, în afară de filozofie materialistă, despre literatura şi arta sovietică.

„Europe société anonyme", mi-a ţinut de urît şi în închisoarea militară, în toamna lui 1940, cînd era garda de fier la putere. Această carte, cu coperţile învechite, rupte, o mai păstrez şi astăzi. Zilele acestea am deschis-o şi am văzut autograful lui Ilia Ehrenburg, cînd ne-a vizitat ţara, după cel de al doilea război mondial. I-am spus povestea cărţii lui şi el a aşternut pe prima filă cele cîteva cuvinte în limba rusă. Această carte îmi aminteşte şi de primii mei dascăli care m-au iniţiat în lupta clasei muncitoare şi care mi-au pus în mînă primele cărţi sovietice. Ele m-au îndrumat şi m-au ajutat mult în drumul meu de scriitor angajat, comunist.

Dumitru CORBEA

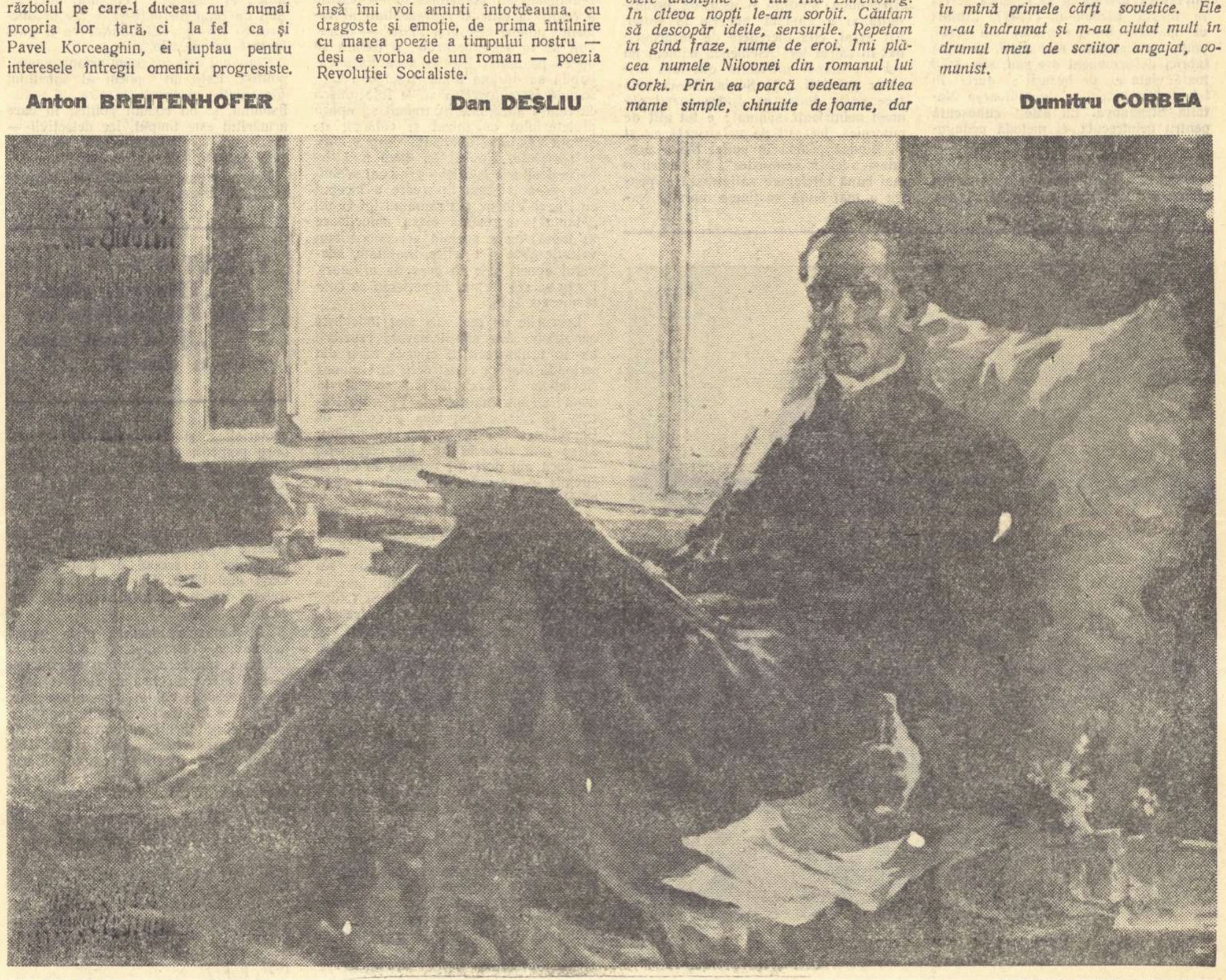

S. GUGHELA şi R.V. KUDREAVICI „NICOLAI OSTROVSKI"

Trandafirul de aur

— *FRAGMENTE* —

de K. PAUSTOVSKI

Maxim Gorki

Mai de mult, de mai bine de zece ani, m-am hotărît să scriu o carte, nu prea ușor de realizat dar, cum mă gîndeam atunci și cum cred și acum, cu adevărat interesantă.

Cartea aceasta trebuia să fie alcătuită din biografiile celor mai minunați oameni.

Biografiile la rîndul lor, trebuiau să fie scurte, dar grăitoare.

Am început chiar să alcătuiesc pentru această carte o listă cu numele oamenilor minunați.

. . . .

Nu de mult am găsit aceste notițe cu numele celor mai minunați oameni. Sînt foarte multe. Nu pot să le înfățișez aici în întregime. De aceea, am să aleg, la întîmplare, numai cîțiva scriitori.

Alături de numele fiecărui scriitor, am făcut scurte însemnări, nelegate între ele, despre acele simțăminte care m-au apropiat de unul sau altul, dintre cei cărora le închin aceste pagini.

Despre Alexei Maximovici Gorki s-a scris atît de mult, încît dacă n-ar fi fost un om de o inepuizabilă bogăție sufletească, te-ai sfii să mai adaugi la cele scrise despre el, măcar un rînd.

Gorki ocupă un loc imens în viața fiecăruia dintre noi. Aș spune, chiar că există „sentimentul Gorki", senzația prezenței lui permanente în viața noastră.

Pentru mine, în Gorki e adunată toată Rusia. Așa cum nu-mi pot închipui Rusia fără Volga, nu mi-o pot imagina fără prezența lui Gorki. El a fost reprezentantul cu puteri depline a talentatului popor rus, a iubit și a cunoscut profund Rusia, a cunoscut-o, după expresia geologilor, în toate „straturile" sale — în spațiu și în timp. Nu a existat nimic, în această țară, nimic pe care el să-l fi ocolit, sau să nu-l fi văzut și simțit apropiat, în felul său, unic, gorkian.

Era un descoperitor de talente, unul dintre oamenii care determină epoca. De la asemenea oameni ca Gorki se poate începe numărătoarea anilor.

Cînd am făcut cunoștință cu el m-a uimit, mai întîi de toate, făptura sa plină de grație, în ciuda faptului că era ușor adus de spate, și avea o voce aspră. Se afla în acel stadiu al maturizării și înfloririi spirituale, cînd desăvîrșirea interioară își pune pecetea sa de neșters pe trăsăturile exterioare, în gest, în felul de-a vorbi, pe haine, în toată făptura omului.

Această grație, îmbinată cu o forță plină de siguranță, se observa în mîinile lui mari, în privirea atentă, în felul cum pășea și în îmbrăcămintea, pe care o purta fără urmă de rigiditate, ba chiar cu oarecare neglijență artistică.

Deseori îl văd în minte așa, după cum mi l-a descris o dată un scriitor care a locuit cu Gorki în Crimeea, la Tessel.

Intr-o dimineață, trezindu-se foarte devreme, scriitorul despre care e vorba, se sculă și se apropie de geam. Marea se rostogolea în valuri largi și înalte. Dinspre sud bătea un vînt puternic, care șuiera printre ramuri și făcea giruetele să scîrțîie.

Nu departe de locuința scriitorului creștea un plop uriaș. Un plop pînă în înălțimile cerului, după cum ar fi spus Gogol. Deodată prietenul meu îl văzu pe Gorki lîngă plop sprijinindu-se în baston, cu fața îndreptată în sus,privind țintă la copacul uriaș.

Frunzișul des și greu al plopului tremura și șuiera în furtună. Frunzele erau întinse ca niște strune, strălucitoare de parcă ar fi fost de argint. Plopul răsuna ca o imensă orgă.

Gorki stătu îndelung, nemișcat, ținîndu-și pălăria în mînă, contemplînd plopul. Apoi rosti ceva și plecă în fundul grădinii, întorcîndu-și mereu privirea spre copac.

Seara, în timpul cinei, scriitorul își luă inima în dinți și-l întrebă pe Gorki ce anume spusese în zori, lîngă plop. Gorki nu păru de loc mirat și răspunse :

— Ei fie, dacă m-ai surprins, am să mărturisesc. Am spus — ce forță !

Am fost odată la Alexei Maximovici, la locuința lui din Gorki. Era o zi de vară și cerul era presărat cu nori pufoși, ușori, care aruncau umbre transparente peste colinele înverzite, înșiruite de-a lungul rîului Moscova. In camere se simțea o adiere caldă.

. . . .

Gorki vorbea așa cum nu știe nici unul dintre noi să vorbească, într-un limbaj plastic, suculent.

Pe vremea aceea citisem de curînd o carte foarte rară a unui marinar de-al nostru, căpitanul Ghernet, care se numea „Lichenii de gheață". Ghernet fusese reprezentantul marinei sovietice în Japonia, unde și scrisese această carte pe care o culesese el însuși în tipografie, deoarece printre tipografii japonezi nu se găsise niciunul care să știe limba rusă. Tipărise cartea în cinci sute de exemplare, pe hîrtie subțire, japoneză.

In carte, căpitanul Ghernet își expunea originala sa teorie cu privire la reîntoarcerea în Europa a climei subtropicale din miocen. In miocen pe malurile golfului finlandez și chiar în arhipelagul Spitzberg creșteau păduri de magnolii și chiparoși.

Nu am posibilitatea să povestesc aici, în amănunțime, teoria lui Ghernet — pentru aceasta ar trebui prea mult loc. Ghernet însă a dovedit în mod incontestabil că dacă s-ar putea topi crusta de gheață a Groenlandei, în Europa s-ar întoarce miocenul, și în natură ar începe un veac de aur.

Singura slăbiciune a acestei teorii era neputința de a topi gheața din Groenlanda. Acum, după descoperirea energiei atomice, lucrul acesta ar putea fi probabil realizat.

I-am povestit lui Gorki despre teoria lui Ghernet. Bătea distrat cu degetele în masă și mie mi se păru că mă ascultă numai din politețe. Se dovedi însă că el fusese foarte interesat de această teorie, de structura ei riguroasă, convingătoare.

El chibzui îndelung asupra acestei teorii, însufiețindu-se din ce în ce mai mult și mă rugă să-i trimit cartea, vrînd s-o reediteze în Rusia într-un tiraj mare. Și multă vreme încă vorbi despre cîte lucruri neașteptate, înțelepte și valoroase se întîlnesc la fiecare pas.

Alexei Maximovici nu mai apucă însă să editeze cartea lui Ghernet. După puțin timp muri.

Cum a fost scrisă „Soarta toboșarului"

Am văzut cum lucra Gaidar. Stilul lui de lucru nu avea nimic asemănător cu felul de a crea al oricărui alt scriitor.

Locuiam pe atunci prin pădurile din Meșcersc, în sat. Gaidar se mutase într-o casă mare, ale cărei ferestre dădeau în stradă, iar eu, în fosta baie, așezată în fundul grădinii.

In vremea aceea Gaidar scria „Soarta toboșarului". Ne înțeleseserăm să lucrăm în mod cinstit, de dimineață pînă la prînz, și să nu ne ispitim, în orele acestea, cu nici un fel de pescuit.

Intr-o zi, stăteam lîngă geamul deschis al băii și scriam. Nu apucasem să scriu nici măcar un sfert de pagină cînd, din casa mare apăru Gaidar și cu un aer nepăsător, ca și cum nici n-aș fi existat, trecu prin fața ferestrei.

Eu m-am prefăcut că nu-l observ. Gaidar umbla de colo, colo prin grădină, mormăind ceva pentru sine, apoi trecu iar prin fața ferestrei; de data aceasta însă era limpede că vrea să mă provoace în vreun fel. Fluiera și, din cînd în cînd, tușea artificial. Eu tăceam. Gaidar trecu pentru a treia oară prin fața geamului și mă privi enervat. Eu continuam să tac.

Gaidar nu se mai putu stăpîni:

— Ascultă, — spuse el, — nu face pe prostul! Și-așa, și-așa tu scrii atît de repede încît n-ai să pățești nimic dacă te întrerupi. Ia te uită ce Bobîrkin s-a mai găsit! Dacă aș scrie eu ca tine, aș avea pînă acum o sută optsprezece volume de opere complete.

Se vede că îi plăcuse foarte mult cifra, pentru că repetă:

— O sută optsprezece volume! Nici un volum mai puțin!

— Bine, i-am răspuns eu, spune: ce-ți trebuie?

— Imi trebuie, să asculți, ce frază frumoasă am găsit!

— Ce frază?

— Ascultă: „A suferit mult bătrînul, a suferit mult!" spuneau pasagerii . Frumos?

— De unde să știu eu! — am răspuns. Depinde de context și depinde la ce se referă.

Gaidar se înfurie.

— „La ce se referă", „la ce se referă!" — mă îngînă el. La ce trebuie, la aia se referă ! Dracu' să te ia! Stai și-ți scrie operele. Eu mă duc să notez fraza asta.

Nu plecă însă pentru prea mult timp. După douăzeci de minute începu iarăși să se plimbe pe sub geamul meu.

— Ei, ce frază genială ai mai găsit? — l-am întrebat eu.

— Ascultă — spuse Gaidar — înainte bănuiam doar vag că ești un intelectual demagnetizat și un zeflemist. Acum m-am convins. Și m-am convins cu durere.

— Cară-te de aici! — i-am răspuns. Te rog din inimă să nu mă mai deranjezi.

— Ia uită-te ce Lajecinikov s-a mai găsit! — spuse Gaidar, totuși, plecă. După cinci minute se întoarse și, încă de departe îmi strigă o frază nouă. E adevărat, era o frază neobișnuită și frumoasă. L-am lăudat. Lui Gaidar numai atîta îi trebuia.

— Așa! — exclamă el. De-acum n-ai să mă mai vezi pe aici. Am să mă descurc eu și fără ajutorul tău.

Și adăugă într-o franțuzească aproximativă:

— O revuar, mesieu lécrivin ruis sovietic!

Ii plăcea grozav în vremea aceea limba franceză, pe care abia începuse s-o studieze.

Gaidar a mai apărut de cîteva ori în grădină, s-a plimbat pe potecuța cea mai depărtată, mormăind tot timpul ceva, fără să-mi adreseze nici un cuvînt.

Așa lucra el, găsea din mers fraze, apoi le scria, și începea iar să se gîndească la fraze noi. Toată ziua se plimba din casă în grădină.

Eu mă minunam și eram sigur că nuvela lui Gaidar merge foarte încet. Pe urmă însă ieși la iveală că mă trăsese pe sfoară și că nota, de fiecare dată, mult mai mult decît o frază.

După vreo două săptămîni termină „Soarta toboșarului", veni la mine, în baie, și vesel, mulțumit, mă întrebă :

— Vrei să-ți citesc povestirea?

Eu, firește, vroiam foarte mult s-o ascult.

— Ei, atunci ascultă ! — spuse Gaidar, oprindu-se în mijlocul camerei și vîrîndu-și mîinile în buzunar.

— Dar manuscrisul unde e? — l-am întrebat.

— Numai dirijorii proști — răspunse Gaidar pe un ton povățuitor—își țin în față, pe pupitru, partitura. Ce nevoie am eu de manuscrise? Manuscrisele mele se odihnesc pe masă. Vrei să asculți sau nu?

Și îmi recită, pe dinafară, toată nuvela, de la primul pînă la ultimul rînd.

— Probabil că ai mai încurcat tu cîte ceva, — i-am spus eu cu îndoială.

— Fac prinsoare! — strigă Gaidar. N-am făcut mai mult de zece greșeli. Dacă pierzi, mîine pleci la Riazan și îmi cumperi barometrul pe care l-am văzut la vînzătoarea aceea bătrînă, — o mai știi? Aceea care, în timpul ploii, își pune pe cap un abajur. Aduc acum manuscrisul.

Aduse într-adevăr manuscrisul și povesti pentru a doua oară nuvela. Făcu doar cîteva greșeli neînsemnate. Din această pricină, cîteva zile ne-am tot contrazis; a cîștigat sau n-a cîștigat Gaidar prinsoarea? Asta însă nu are legătură cu povestirea.

. . . .

Cu Fedin în Gagra

S-a întîmplat să fiu de față cînd Fedin începuse să-și scrie „O vară neobișnuită".

Să mă ierte Fedin că mă încumet să scriu despre asta. Eu cred, însă, că maniera de lucru a fiecărui scriitor, și mai ales a unui asemenea maestru ca Fedin este interesantă și grăitoare nu numai pentru scriitori, ci pentru toți oamenii care iubesc literatura.

Locuiam amîndoi în Gagra, într-o casă mică, chiar pe malul mării. Casa aceasta, semănînd cu „camerele mobilate" ieftine, de dinainte de revoluție, era de fapt o dărîmătură în lege.

In timpul furtunilor se cutremura bătută de vînt și sub loviturile valurilor scîrțîia, troznea și părea că se va prăbuși sub ochii noștri. Din pricina curentului ușile, cu clanțele rupte, se deschideau singure, încet, cu răutate și, încremenind cîteva secunde pe gînduri, se hotărau și, în cele din urmă, se izbeau cu atîta putere, încît, din tavan, începea să cadă varul.

. . . .

Fedin putea să lucreze oricînd și de cele mai multe ori lucra la orice oră din zi sau noapte. Numai rareori se oprea ca să se odihnească.

El scria noaptea, în murmurul slab al mării. Zgomotul acesta obișnuit nu numai că nu-l împiedica, ci îl ajuta chiar să lucreze. Il împiedica, dimpotrivă, liniștea.

Odată, noaptea tîrziu, Fedin mă trezi și îmi spuse tulburat :

— Știi, marea tace. Hai pe terasă să ascultăm.

O liniște adîncă, universală parcă, se coborîse pe tot locul. Noi tăceam, încercînd să prindem în întuneric măcar respirația slabă a valurilor, dar nu izbuteam să auzim nimic, în afară de țiuitul propriilor noastre urechi. Ne auzeam inimile. In întunericul înalt, și el parcă universal, străluceau pal stelele. Obișnuiți cu zgomotul neîntrerupt al mării eram copleșiți de această tăcere.

In noaptea aceea Fedin n-a mai lucrat.

Toate acestea constituie o mică schiță a condițiilor neobișnuite în care a lucrat acolo, Fedin, un timp. Eu cred că simplitatea și lipsa de comoditate a vieții de acolo îi aminteau de tinerețe, cînd noi toți puteam scrie pe pervazul ferestrei, la lumina lămpii, într-o cameră unde îngheța cerneala — în orice condiții.

Observîndu-l fără să vreau pe Fedin, am aflat că se apuca întotdeauna să scrie numai după ce avea în minte tot capitolul următor, după ce îl chibzuise, îl îmbogățise cu amintiri și cugetări, după ce îi știa aproape și frazele.

Inainte de a începe să scrie, Fedin avea în minte toată cartea, văzută din diferite unghiuri; scria numai părțile care-i erau clare și avînd întotdeauna în vedere întregul.

Mintea limpede, sănătoasă și exigența lui Fedin nu s-ar fi putut împăca cu debilitatea unei idei și cu exprimarea ei aproximativă. După părerea lui, proza trebuie să se exprime cu maximum de exactitate și să atingă în această privință tăria diamantului.

Flaubert și-a petrecut toată viața în căutări chinuitoare pentru desăvîrșirea prozei sale. Năzuind să creeze o proză limpede de cristal, nu se mai putea opri ; redactarea manuscrisului devenise pentru el, în unele cazuri, nu un mijloc de desăvîrșire a operei, ci un scop în sine. El pierdea capacitatea de apreciere, obosea, dispera și începea să-și prelucreze iar scrierile pînă deveneau, în mod evident, uscate, lipsite de viață sau, cum spunea Gogol „desena, desena, pînă mîzgălea totul".

Fedin știe unde să se oprească cînd scrie proză. Criticul din el nu obosește niciodată, dar nici nu-l copleșește pe scriitor cu personalitatea sa.

In romînește de Margareta SIPOȘ

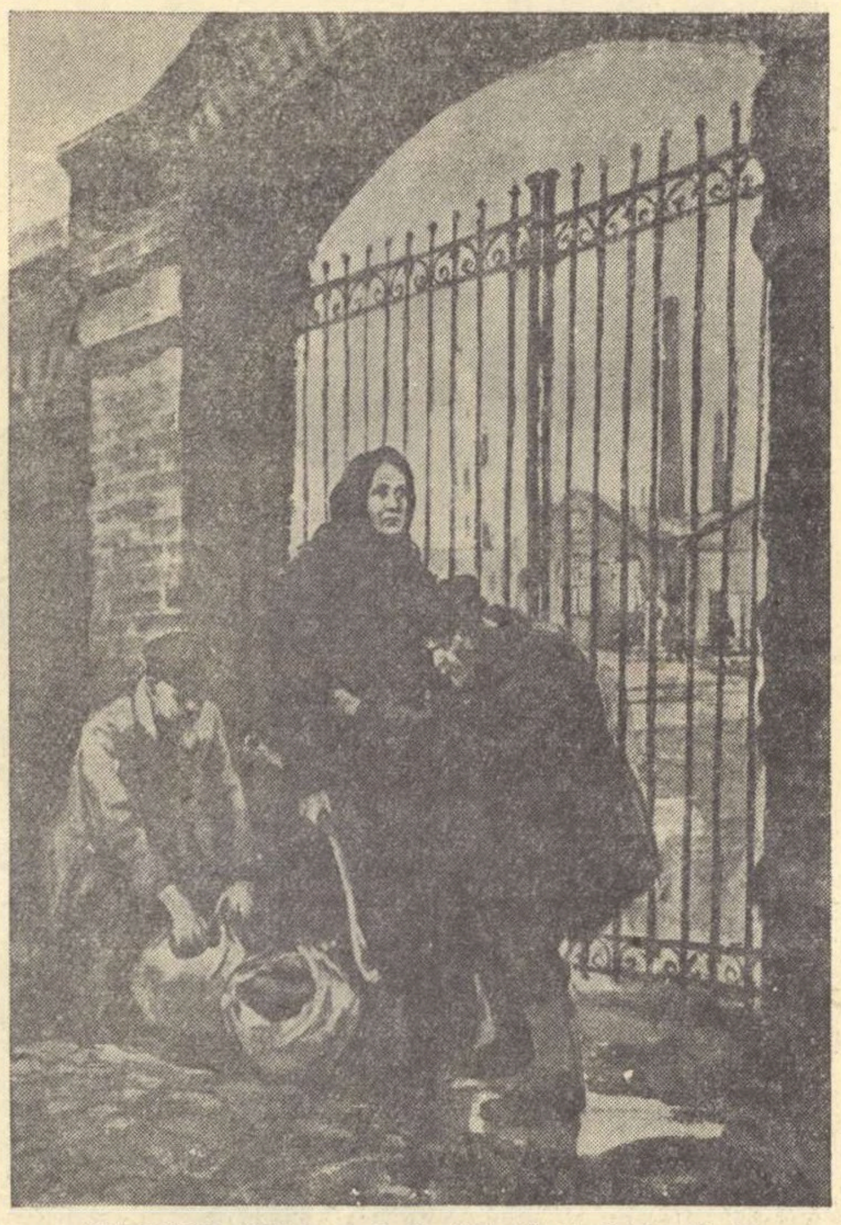

KUKRINIKSI (Kuprianov M. V., Krilov P. N., Sokolov N. A.)

Ilustrație la „Mama" de Maxim Gorki

POEMUL LUI OCTOMBRIE

de **VLADIMIR MAIAKOVSKI**

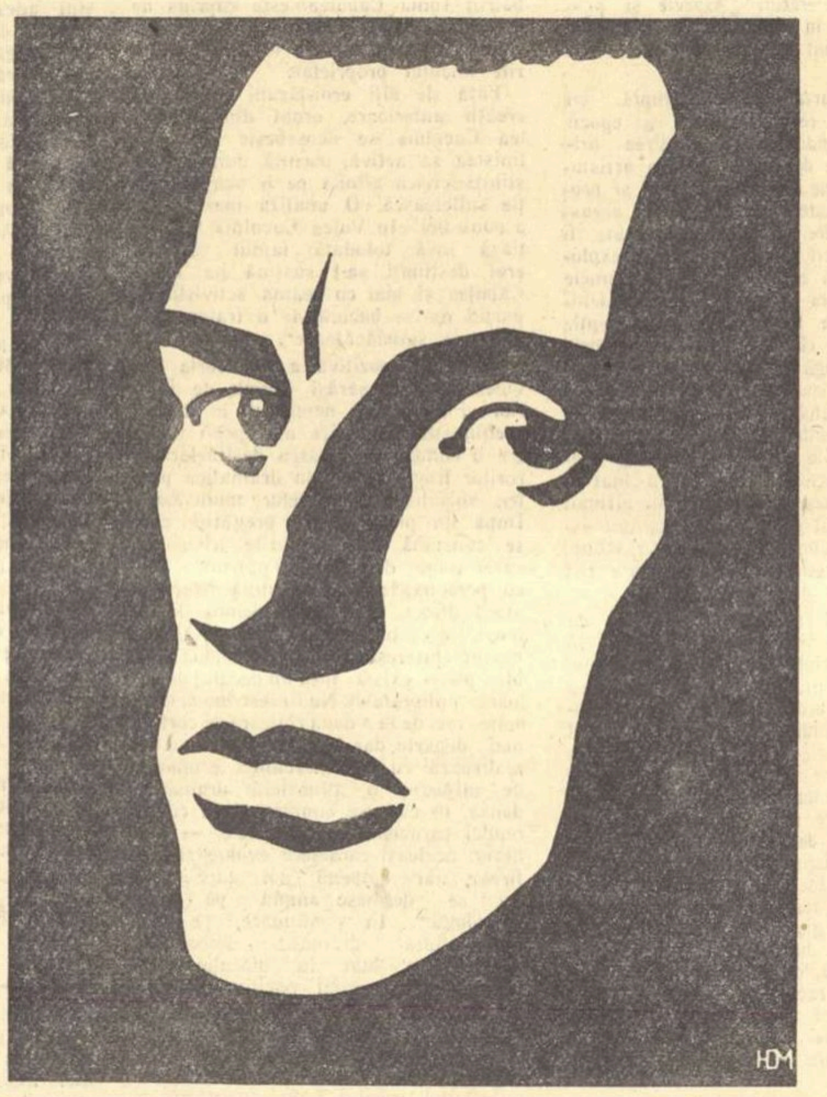

U. MOGHILEVSKI — *„Portretul lui V. V. Maiakovski"*

XIX

Inconjurai
aproape
tot globul pămîntesc —
și viața
e frumoasă
și-mi place
să trăiesc.

Dar în al luptei noastre
clocotitor tumult,
îmi place și mai mult.

Strada —
șarpe.
Ca solzii,
pe ea,
blocuri
și schele.
E strada
mea.
Sînt casele
mele.

Căscîndu-și
vitrinele,
stau
magazinele.

Alimente-n vitrine,
fructe
și vinuri fine.

Nu muște,
tifoane se văd
peste brînzeturi expuse.
Becuri,
lumină de-omăt.
„Prețuri
reduse"...

A început
aripi să-și ia,
cooperația
mea.

Bănuțul
tare se ține.
Foarte bine.

Cu pieptu-n vitrina
de cărți,
stau așa.
Numele meu
e-ntre cărțile-acele.
Mă bucură mult
munca mea
revărsată
în munca
republicii mele.

Și ca un zmeu
cu cauciucuri
buzate,
automobilul acesta
— al meu —
duce
— pe-ai mei —
deputați, deputate...

N-o să dormiți
voi,
vă cred !,
în al meu
Mossoviet.

Fețe trandafirii.
Revolverul
gălbui
strălucește.
Miliția
mea
e aci,
mă păzește.

Mai pe dreapta
să merg,
face semn
către mine.
O să merg
mai pe dreapta,
foarte bine.

Sus,
bolta mi-arată
mătăsuri
albastre și pline.

N-a fost,
niciodată.
atît
de bine !

Peste-ale norilor
mari mușuroaie,
trec avioane
convoaie.

Aviatorii —
și-aceștia-s ai mei.
M-am oprit,
parc-aș fi un copac.
Ei cu dușmanii
vor lupta cu temei —
terci îi fac !

Mă uit
în ziare :
vienezii
poftim,
bravo lor !,
burjuilor,
unde îi doare,
le-au dat
un picior.

Scrum tribunalu-au făcut.
Sehr
gut !

Suflarea
incendiului
largă,
prin foșnetul paginii vine.
Procurorii,
tremură vargă.
E-așa de bine !

De-a amenințărilor rîie
articolul
plin e.
In gît le rămîie !
Amenință ?
Bine.
Mă-ntorc
cu privirile-atente ;
trec regimente.

In pîntecul
tobei,
pași
de soldat
bat
viguros...
Cap
înălțat.

Cei cu stea roșie,
nouă recoltă,
tunuri
transportă.

După cadențele
oștii
merită pasul să-ți iei :
duș-
ma-
nii
voș-
tri,
duș-
ma-
nii
mei !

Vin ?
Bine.
Minte
ne-or ține.

Greu răsuflă,
îl plouă cu fum,
aerul ;
pune-i umbrele.
Puf-
duf,
pufăie-acum
uzinele
mele.

Scoate,
mașină,
dogoare mai vie,
nu te opri !
Stămbuțe, dantele,
pînzeturi mai multe
să fie
pentru
comsomolistele mele.

Vîntul
se-nclină
din grădina vecină.
Par-
fu-
mat vine.
E-așa de
bine !

Departe
de-oraș,
sînt sate
în cîmpuri
ca-n pături.
Și sate, — ai recoltei fruntași
cu bărbile
mături.

Tătucii.
Un sac, fiecare,
cu snoave de clacă.
Ogoarele știu să le are.
Și versuri
să facă.

In orice cătun
muncește
cu sete
oricine.
Oamenii-n brazdă sămînța o pun,
pîine coc,
pentru mine.

Mulg,
ară,
prind pește.
Republica noastră,
de drag,
se clădește.

Alte
țări
au sute de ani,
în arendă.
Sicriu
e istoria lor,
ți-e și groază.
Dar țara mea
e-o adolescentă :
încearcă,
visează,
creează !

Să vă dăm
de la noi
bucuria cea mare !
Minunată ni-i viața
și
uimitoare.

Bătrînețea,
adio,
o sută de ani
nu vom ști-o.

O sută de ani
să tot fie
la noi, bucurie.

Slăviți,
ciocan și vers
— voi, feții-logofeții —
al timpurilor mers,
pămîntul tinereții.

In romînește de CICERONE THEODORESCU

Probleme ale dramaturgiei noastre noi

Ședința de lucru lărgită a biroului Secției de dramaturgie a Uniunii Scriitorilor din R. P. R.

In zilele de 23 și 24 octombrie a avut loc o ședință de lucru a biroului Secției de dramaturgie a Uniunii Scriitorilor, la care au fost invitați autori dramatici, oameni de teatru, critici, activiști ai Ministerului Invățămîntului și Culturii. Lucrările recentei ședințe au avut în vedere analiza pieselor originale reprezentate pe scenele noastre între septembrie 1958 — septembrie 1959. La începutul ședinței a fost prezentat referatul: „Aspecte și probleme noi în dramaturgia ultimului an", — ținut de V. Mîndra, critic dramatic.

„Comunicarea vie, neîntreruptă, cu actualitatea revoluționară a epocii noastre, condiționează izbutirea oricărei opere de artă. ...Munca artistului presupune neapărat o bună și profundă cunoaștere a realității, iar această cunoaștere completă nu poate fi obținută decît printr-o continuă explorare a vieții contemporane, în numele și în lumina concepției marxist-leniniste despre lume, singura concepție capabilă să clarifice toate fenomenele și să distingă cu limpezime noul de vechi" — a spus raportorul în introducerea referatului său. Punînd de la început accentul pe exigențele mereu noi și sporite care stau în fața dramaturgiei actuale, referatul a luat în discuție piesele reprezentate în ultimul an cu scopul de a desprinde, din experiența acumulată în acest răstimp, aspecte teoretice și practice care pot ajuta munca de creație în viitor.

Remarcînd succesele repurtate de dramaturgia noastră în ultimii 15 ani, în privința transformării esenței conflictului dramatic, prin aducerea în scenă a eroului pozitiv, constructorul noii orînduiri, referatul a arătat că dramaturgia actuală a pășit într-un nou stadiu de dezvoltare, strîns legat de etapa actuală a construirii socialismului care oferă teme și conflicte necunoscute de piesele scrise imediat după 23 August. Reflectarea acestor aspecte inedite ale actualității revoluționare a fost urmărită de raportor în dramaturgia ultimului an, scoțînd în evidență dintre piesele recente pe acelea care îmbrățișează noile conflicte, noul raport de forțe din realitatea noastră și depășesc în același timp stadiile anterioare de creație și de reușite artistice ale autorilor respectivi:

„In ultima piesă a Luciei Demetrius, ca și în altele scrise cu zece ani în urmă, acțiunea este strîns legată de actul revoluționar al colectivizării. Spre deosebire însă de alte drame cu aceeași temă nominală, — aici trecerea la colectivă se petrece evident în condiții schimbate, cînd în agricultură există un sector socialist puternic. Iată de ce conflictul capătă un aspect specific, caracteristic noii situații. De data aceasta, mentalitatea individualistă a mijlocașului șovăielnic îl izolează pe acesta de întreaga obște a satului, subliniind într-un chip nou sensul ascendent al construcției socialiste. Legînd actul trecerii în colectivă de resorturile sale morale, autoarea piesei a reliefat, cu o nouă pregnanță, raportul între transformarea socialistă a satului și fericirea personală a eroilor, relația între trecerea la o formă socialistă de muncă — și acceptarea concomitentă a unui nou cod moral. Pe această viziune proaspătă și mai avansată a realității se bazează succesul piesei, incomplet însă din pricina trăsăturilor idilice care grevează puternic asupra finalului".

„La rîndul său, comedia «In Valea Cucului» de Mihai Beniuc ...semnalează o nouă etapă în dezvoltarea conștiinței de clasă a țărănimii noastre muncitoare. Intr-adevăr, țăranul bătrîn Toma Căbulea este cuprins de marea și nobila pasiune a intereselor colective, părăsind cu totul deprinderile micului proprietar.

Față de alți eroi-țărani din unele creații anterioare, eroul din «In Valea Cucului» se deosebește prin neliniștea sa activă, pornită dintr-o conștiință civică altoită pe o mare bogăție sufletească. O analiză mai amplă a comediei «In Valea Cucului» evidențiază însă totodată faptul că alți eroi destinați să-l susțină pe Toma Căbulea și mai cu seamă activiștii de partid nu se bucură de o tratare psihologică satisfăcătoare".

„Tendința pozitivă a lui Horia Lovinescu de a părăsi drama de interior și de a păși nemijlocit în miezul evenimentelor istorice ale epocii noastre a condus la legarea destinelor surorilor Boga de lupta dramatică pentru socialism a maselor muncitoare. După un prim act de pregătire care se consumă între zidurile triste ale casei Boga, dramaturgul pătrunde apoi cu personajele sale în plină istorie și atacă direct, în imagini demne de relevat, o problematică vie, pe drept cuvînt interesantă. Intre cele două părți ale piesei există însă un decalaj de valoare indiscutabil. Nu lipsesc momentele bune nici de la a doua ridicare de cortină mai departe, dar, în vreme ce primul act realizează cu o remarcabilă economie de mijloace o atmosferă dramatică densă, în care se conturează în cîteva replici caractere vii, autentice, — mai tîrziu, aceleași caractere evoluează nefiresc, iar oamenii noi care apar nu se definesc amplu pe plan psihologic". In continuare, pe baza materialului dramatic îmbrățișat, raportul a luat în discuție probleme privind eroul pozitiv, și în primul rînd eroul comunist, purtător al unei înalte morale și al noului umanism. Arătînd serioasele lipsuri existente încă în dramaturgia noastră în reflectarea acestui erou, raportorul a remarcat că tocmai eroii pozitivi, elementele constructive înaintate ale realității, care impun dinamica vieții de fiecare zi, „sînt, din păcate, adesea, reduși în unele lucrări dramatice la un rol organizatoric-administrativ, și absenți din acțiunea propriu-zisă a piesei, cu alte cuvinte din cercul viu în care se cristalizează caracterele dramei".

In realizarea eroilor pozitivi, a acelor „eroi care exprimă, prin codul lor moral, trăsăturile orînduirii noastre socialiste, nu se poate obține nici o victorie fără o cuprinzătoare și profundă cunoaștere a vieții interioare, proprie oamenilor muncii, stăpîni ai societății eliberate de exploatare".

Raportul a supus apoi unui examen critic unele aspecte privind viața interioară a eroilor pozitivi din cîteva piese recente, arătînd că slăbiciunile artistice în realizările acestor aspecte au serioase repercusiuni în echilibrul dramatic al piesei respective, împiedica transmiterea deplină a mesajului.

Relevînd meritele piesei „Surorile Boga", referatul s-a oprit asupra unor insuficiențe în realizarea figurii lui Pavel Golea, insuficiențe care umbresc valoarea piesei.

„Față de alte figuri de comuniști din unele piese anterioare, Golea este conturat mai clar, iar replicile sale sînt adeseori calde și avîntate. Dar iată că autorul îl trece pe Golea peste pragul ocupațiilor sale obștești și-l îndrăgostește de Iulia Boga. Ce se întîmplă pe acest plan? Mai nimic în afara unor declarații făcute cu multă delicatețe. ... Dacă întreprindem o scurtă privire comparativă asupra tăriei cu care iubește, în aceeași piesă, Ioana Boga, sau chiar aristocratul Alec Gorăscu și felul în care încearcă același sentiment comunistul Golea, vom observa că în vreme ce pentru primii doi sentimentul iubirii participă efectiv la îmbogățirea lor psihică, pentru ultimul el nu adaugă nici o știre nouă despre zestrea sufletească a eroului".

Lipsa unui tumult interior ca în cazul comunistului Mitru din „Vlaicu și feciorii lui", complicațiile cu care e încărcat inutil secretarul de partid din piesa „Secunda 58" de Dorel Dorian, complicații nerezolvate la dimensiunile tăriei morale a eroului, precum și postura ridicolă în care Teofil Bușecan îl așează pe eroul său din „Dialog în parc" — au făcut de asemeni obiectul observațiilor critice ale referatului, prin confruntarea cu realitatea complexă a structurii morale a luptătorilor înaintați.

In încheierea capitolului din referat închinat eroului pozitiv, raportorul a spus: „Locul oamenilor care pornesc în fruntea constructorilor orînduirii socialiste se află în artă, ca și în realitate, în sîmburele de foc al conflictelor dramatice care schimbă fața omenirii. Dramaturgia noastră a făcut în această direcție pași însemnați. Ea trebuie să se îndrepte de aici înainte cu mai multă hotărîre către sarcina sa fundamentală. Pentru noi toți este limpede că nu se poate obține o transpunere veridică a actualității, decît pornind de la datele sufletești ale creatorilor noului".

Continuînd să discute pe baza ultimelor producții ale dramaturgiei noastre, referatul s-a ocupat de o serie de chestiuni privind caracterul specific al literaturii dramatice, urmărind să scoată în evidență atît realizările din ultimul timp în materie de tehnică dramatică, cît și lipsurile, procedeele improprii conținutului revoluționar — în vederea limpezirii perspectivelor de lucru care stau în fața autorilor dramatici. Vorbind despre caracterul scenic, s-a menționat că în piesele recente se „vădesc lipsuri în această privință chiar la autori interesanți ca Paul Everac — construcția încărcată, Teofil Bușecan — replica ștearsă, neliterară, Ernest Maftei — neorînduiala mișcării în scenă etc.". S-a arătat deosebita importanță a „organizării dialogului", rolul lui „de a crea relații noi" între personajele dramei. Argumentînd cu aspecte din piesa „Ediție specială", s-a demonstrat că încărcarea abuzivă a dialogului dăunează dramatismului piesei, pronunțării mesajului său.

Citîndu-se „In Valea Cucului" pentru limbajul colorat și plastic, referatul a subliniat sarcina folosirii în creațiile dramatice a limbii vorbite de azi, cu virtuțile sale literare și scenice, cu lexicul său variat și caracteristic.

Relevînd însemnătatea problemelor legate de specificul expresiei dramatice, referatul a criticat pe de altă parte preocuparea excesivă, formală pentru tehnica de construcție. S-a atras astfel atenția asupra pericolelor grave pe care le poate aduce folosirea unei tehnici dramatice învechite, improprie noilor realități revoluționare, care n-ar putea fi decît compromise prin utilizarea unor astfel de mijloace desuete. „In piesa «Ediție specială», de pildă, autoarea a încercat să cuprindă tensiunea înaltă a zilelor din toamna lui 1944 în limitele unei intrigi strîmte și prin intermediul cîtorva personaje care din pricină că acționează în afara scenei nu capătă relief și nu conving. Piesa strînsă în canoanele dramei vechi, înregistrează indirect acțiunile decisive care se petrec pînă în final undeva în culise".

Evidența pericolelor pe care le constituie folosirea tehnicii vechi, în speță folosirea tiparelor dramatice ale teatrului burghez comercial, o dovedește piesa lui Grinevici „Nopți de august", care recurge la efecte melodramatice abundente încercînd să suplinească artificial absența substanței realiste. O tehnică învechită, improprie noii viziuni despre lume, poate aduce uneori, ca în cazul comediei „Partea leului" de C. Teodoru, deturnarea neașteptată a intențiilor oneste ale autorului. „Construindu-și piesa pe o încurcătură tipică a vechiului gen de farsă, C. Teodoru a așezat în centrul acțiunii, acolo de unde pornesc și izvoarele comicului, pe răufăcătorii Bartolomeu Moțoc și Pompilian. La temperatura satirică scăzută, caracteristică vodevilului și pe vechile scheme ale «quiproquo-ului» «clasic» autorul a cedat fatal hoților inițiativa surselor de haz și partitura cea mai sclipitoare. Pozitivii intervin lateral și «solemn» în fraze protocolare... Oricum, personajele negative distrează publicul timp de peste două ceasuri, fără a găsi în arsenalul farsei bulevardiere mijloacele de a deveni odioși, respingători".

In capitolul final al referatului, vorbindu-se despre raportul dintre conținutul nou și bogat al realității și exprimarea acestuia în forme dramatice corespunzătoare, au fost subliniate succesele repurtate din acest punct de vedere de dramaturgia noastră originală din ultimul an. Reliefîndu-se meritele piesei „Răzeșii lui Bogdan" și pe acei eroi ai piesei care trăiesc cu o deosebită vitalitate, s-a observat că realizările ar fi fost cu adevărat remarcabile dacă autorul n-ar fi părăsit conflictul original pe care inițial îl abordase. Arătînd că apropierea de viață, cunoașterea deplină a mediului abordat influențează în mod hotărîtor lucrările dramatice, referatul a luat în discuție creația lui Paul Everac, scoțînd în evidență că, acolo unde autorul dovedește cunoașterea multiplă a laturilor mediului îmbrățișat, realizează unghiuri dramatice interesante, aduce în scenă conflicte inedite. E cazul piesei „Poarta" și într-o măsură chiar a „Ferestrelor deschise". Necunoașterea vieții, ca și graba și lipsa de exigență dovedite de construcția altor lucrări ale aceluiași autor au avut drept rezultat deficiențe serioase, care în cazul piesei „Descoperirea" au dus la un eșec regretabil.

„Execuția în serie și uniformitatea creației sînt profund străine spiritului de partid care asigură și impune valorificarea noului în imagini artistice adecvate. Preocuparea pentru originalitatea literaturii dramatice este, așadar, pe deplin firească, înțelegînd, prin aceasta, obligația supremă de a oglindi conflictele dramatice ale epocii noastre în nesfîrșita lor varietate și noutate. In această ordine de idei se cuvine să subliniem că originalitatea n-are nimic comun cu utilizarea unor forme de expresie extravagante cu pretenții de «modernitate»... După cum am văzut, noile conflicte și noii eroi nu se împacă cu tiparele tocite ale dramei burgheze. Este pe deplin firesc ca autorii dramatici să caute forme de expresie originale, dar forma urmează conținutului și abia după ce sintem în posesia unui conflict cu adevărat contemporan se pune problema exprimării sugestive a acestuia". Pe planul acestei probleme privind originalitatea, referatul s-a oprit asupra pieselor dramaturgului începător Dorel Dorian, observînd unele elemente interesante și insistînd asupra formei discutabile cu inflexiuni melodramatice a dramei „Dacă vei fi întrebat".

In încheierea referatului său, tov. V. Mîndra a arătat încă odată că dramaturgia noastră originală se află într-un stadiu de dezvoltare accentuată: „In ultimul an dintre piesele jucate s-au desprins cîteva care adaugă o contribuție prețioasă la zestrea dramaturgiei noastre noi. In același timp au apărut nume necunoscute care atrag în mod deosebit atenția. S-au făcut pași însemnați în direcția oglindirii unor teme vii, proprii epocii socialiste, și au pătruns în unele opere încă o serie de eroi ai timpului nostru. Oamenii muncii așteaptă însă de la scriitori lucrări mai izbutite, de o forță artistică excepțională, care să reflecte în imagini proaspete contemporaneitatea. Scriitorii de teatru sînt însă datori publicului cu opere de un puternic patos eroic, închinate luptei celor mai buni fii ai poporului nostru. Lipsesc încă lucrări dramatice care să cuprindă procesul revoluționar de transformare socialistă, în culori de o deplină autenticitate. Muncitorii și țăranii muncitori vor să se întîlnească la teatru cu problemele vieții lor de fiecare zi, în forme variate și cuprinzătoare. Scriitorii de teatru nu trebuie să confunde principiul accesibilității cu procedeul antiartistic al simplificării neîngăduite a sufletului omenesc.

Toma Căbulea sau bătrînul Vlaicu cu ai lui privesc din fotolii și staluri, cercetînd cu luare aminte figurile și vorbele personajelor dramatice. Cînd, pornind de pe scenă ideile și simțămintele oamenilor adevărați trec în sală pe firul diafan al emoției artistice, ei aplaudă cu bucurie. Este de datoria fiecărui dramaturg să realizeze cît mai desăvîrșit această comunicație vie între cuvîntul rostit pe scenă și așteptările îndreptățite ale eroilor necunoscuți din public."

★

In discuțiile care au urmat, cea mai mare parte a vorbitorilor au dezbătut problemele principale ridicate de piesele analizate, raportîndu-se mai cu seamă la perspectivele dezvoltării dramaturgiei originale. In cuvîntul său, Mihail Davidoglu a apreciat analiza pe care raportul a făcut-o rămînerilor în urmă, deficiențelor dramaturgiei, ca pe un apel adresat autorilor dramatici de a da lucrări mai valabile și mai bune. Arătînd necesitatea frecvenței ședințelor de lucru ale Secției de dramă, vorbitorul a încheiat: „Trebuie să cerem lucrărilor noastre o înaltă valoare ideologică și literară. Fără această exigență nu vom putea mulțumi nici pe spectatori, nici pe noi înșine. Chiar dacă izbutești uneori să ți se joace o piesă mediocră, mai curînd sau mai tîrziu vei fi nemulțumit". Vorbitorul s-a oprit apoi asupra raportului între „meșteșug" și cunoaștere. „Nu este suficient să lucrezi cu meșteșug. Uneori prin meșteșug poți să cîștigi atenția vreunui regizor care vede într-o dramă meșteșugită posibilitatea de a străluci". Esențială este însă, pentru autorul dramatic, transpunerea în scenă a patosului vieții adevărate. In lumina acestor principii, M. Davidoglu s-a referit la piesele unor autori tineri.

Luînd cuvîntul, Mihnea Gheorghiu a vorbit despre o seamă de probleme care se cer rezolvate de autorii dramatici: renunțarea la clișee, la vechile scheme, pătrunderea în esența vieții autentice, îmbrățișarea unei diversități tematice. Amintind realitățile noi care se așteaptă abordate vorbitorul a subliniat importanța unor piese care să aibă în centru consolidarea gospodăriilor colective, așa cum a reieșit această problemă din dezbaterile consfătuirii de la Constanța. Exigențele care se ridică în fața teatrelor, în privința spectacolelor realizate după piesele originale, au fost insistent subliniate. Piesele originale nu trebuie să fie înscenate plat sau cu o „originalitate" căutată.

Aurel Baranga a salutat ca îmbucurătoare creșterea frontului autorilor dramatici care s-a îmbogățit în ultimul timp cu nume noi, promovate cu curaj de directorii de teatru. Apreciind caracterul specific de lucru al ședinței, vorbitorul a socotit potrivită exigența raportului și a discuțiilor față de lipsurile lucrărilor dramatice în general, atît ale debutanților, cît și ale autorilor cu experiență. „Slăbiciunea principală remarcată la toate lucrările a fost de fapt vechea slăbiciune a simplificării, care nu vine din lipsa de talent a autorilor sau din lipsa lor de inventivitate și imaginație, ci din necunoașterea amănuntului concret de viață care să se transforme în imagine artistică convingătoare. A doua problemă care se ridică, după părerea mea, este problema nivelului de unde sînt gîndiți oamenii care apar pe scenă, în funcție de nivelul autorului care își creează eroii". Aratînd că realitățile și oamenii vremii noastre au progresat și progresează multilateral, vorbitorul a atras atenția asupra decalajului care s-ar putea produce între personajele prezentate impropriu pe scenă drept modele de oameni înaintați și între oamenii cu adevărat înaintați din sală... „Este o problemă în primul rînd a celui care scrie, problema ridicării nivelului de gîndire, a nivelului ideologic și filozofic, a îndrăznelii de gîndire care trebuie să vadă mult mai departe, cu mult mai multă fantezie". Vorbind despre modul prozaic, cenușiu, neinteresant, plicticos, în care sînt scrise unele piese, Aurel Baranga a amintit că fiecare piesă presupune necesitatea existenței poeziei dramatice care reclamă de la autori un spor de efort artistic. Susținînd că piesele de teatru nu trebuie acceptate numai pentru îndeplinirea planului anual, vorbitorul și-a mărturisit dezacordul față de îngăduința cu care Ministerul Culturii a promovat, nu de mult, alături de piese meritorii, lucrări nepotrivite. Deasemeni, exigența se impune directorilor de teatru care nu trebuie să mai accepte piese slabe. „Piesa proastă o izgonește pe cea bună, creează un soi de dubiu în rîndul spectatorilor, neîncredere care se răsfrînge într-un mod negativ și asupra soartei unor piese valoroase", a spus, în încheiere, Aurel Baranga.

Actorul și autorul dramatic **Ernest Maftei** a considerat juste criticile pe care referatul le-a adus slăbiciunilor piesei sale „Răzeșii lui Bogdan". „Am fost întrebat: de ce n-ai făcut și din Ștefan Vasilache un tip, de vreme ce ai făcut cîte un tip din toți ceilalți? și n-am știut ce să răspund. Il socoteam pe Ștefan Vasilache dintru început ca un personaj rezolvat, l-am luat ca rezolvat și de aici a izvorît greșeala. Deși acest personaj, în intenția mea, era un om înaintat, pe scenă apărea ca rămas în urmă față de celelalte personaje atît de frămîntate de problemele intrării în gospodăria colectivă. Sigur, dacă 17 personaje luptă cu sufletul și cu mintea în legătură cu această problemă, pare curios că Ștefan Vasilache n-are nimic din această frămîntare". Ernest Maftei a spus în încheiere: „Trebuie ca noi să pășim în lume nouă, să facem să apară piese despre care să se poată zice: „Piesa asta se va juca și peste 50 de ani!".

Paul Everac, luînd în discuție referirile raportului și ale discuțiilor la piesele sale, a spus printre altele: „Socotesc îndemnul pe care critica l-a făcut și-l face în continuare, de a căuta într-un spirit creator formule care să fie mai primitoare de conținut nou, — un îndemn care trebuie însușit și experimentat. Lucrurile le găsesc deficitare în ceea ce privește piesa mea «Descoperirea». Această piesă este făcută, evident în grabă, cu superficialitate și cu o foarte slabă cunoaștere a sectorului de viață îmbrățișat. Și inexperiența și tensiunea termenului au făcut ca ea să nu izbutească, să nu mă realizez pe un tărîm pe care-l recunosc ca foarte dificil". In încheiere, vorbitorul a apreciat caracterul util al unor asemenea ședințe de lucru care vădesc un real spirit de colaborare.

Margareta Bărbuță a reluat și dezvoltat unele probleme ridicate de referat și de antevorbitori, arătînd importanța și stringența lor actualitate. Vorbitoarea a atras atenția asupra necesității căutării unor forme de expresie noi, considerînd totodată că problema raportului dintre conținut și formă în dramaturgie trebuie să devină obiectul unei cercetări ample și edificatoare. In încheiere, Margareta Bărbuță a arătat necesitatea colaborării strînse dintre secția de dramă a Uniunii Scriitorilor și Direcția Teatrelor din Ministerul Invățămîntului și Culturii.

V. Bîrlădeanu a făcut observația că în dramaturgia ultimului an „nu sînt suficient dezbătute probleme foarte importante, în primul rînd problemele clasei muncitoare". „Atîta timp cît problemele și eroii clasei care conduc în această țară nu ocupă un loc considerabil pe scenă cel puțin în măsura în care sînt prezenți în literatură, noi nu ne facem pe deplin datoria față de construcția socialismului și față de teatru". Vorbitorul s-a oprit asupra necesității dezvoltării unor forme agitatorice ale literaturii dramatice și a evidențiat însemnătatea politico-educativă a pieselor scurte pe teme de stringentă actualitate.

Florin Tornea a remarcat că stadiul actual al dramaturgiei originale „obligă la pătrunderea în adînc a unei problematici complexe". „Chestiunile care se pun acum sînt legate direct de adîncirea modului în care poate fi surprinsă actualitatea, a felului cum e reflectată. Mi se pare că acest stadiu e un stadiu înaintat, îmbucurător pentru fiecare dintre scriitorii dramatici, în ciuda deficiențelor pe care atît referatul cît și luările de cuvînt le-au semnalat. Problema varietății formulelor, de asemenea, mi se pare că marchează o realitate care merită dezbateri susținute. Totuși, anumite formule distonează față de conținutul pe care trebuie să-l îmbrace. Mi se pare că această căutare a formulei este, într-o anumită măsură, exagerată, abuzivă și domină problema căutării conținutului, problema așezării ideii majore în teatru".

In încheiere, vorbitorul a insistat asupra legăturii autorului dramatic cu teatrul, cu scena, arătînd-o ca pe una dintre condițiile importante în problema cunoașterii, a perfecționării meșteșugului dramatic și scenic.

In cuvîntul său, Andrei Băleanu a început prin a arăta că „discuțiile se organizează destul de rar și că ele nu trebuie să se mențină la un caracter abstract, prea general". Abordînd o seamă de probleme esențiale ale stadiului actual al dramaturgiei, vorbitorul s-a referit la exigențele critice: „După părerea mea, nu este justificată graba și pripeala cu care s-a procedat uneori în ultima vreme, atît în lucrul asupra pieselor, cît și în aducerea acestor piese pe scenă". Remarcînd că etapa în care autorii noștri îmbrățișau încă într-un mare număr temele actualității a trecut de mult, că astăzi dramaturgii sînt pătrunși de acest comandament, vorbitorul a arătat că printre sarcinile fundamentale se ridică acum problema desăvîrșirii măiestriei: „Trebuie ca dramaturgilor să li se pună în față cu toată tăria cerințele desăvîrșirii măiestriei. Nu trebuie, binențeles, să facem nici o concesie de ordinul concepției sau al orientării tematice. Totodată, trebuie ca toți cei care încearcă să realizeze noile piese să creeze noi eroi să fie sprijiniți în mod continuu și eficient. Cel mai important sprijin este de a li se cere să ne exigenți cu ei înșiși, de a li se formula cerințe foarte mari și de a fi obligați să realizeze aceste cerințe".

Andrei Băleanu a făcut apoi o seamă de propuneri pentru viitoarele ședințe de lucru ale Secției de dramă. El a arătat că după această discuție de ordin general, vor trebui organizate dezbateri serioase și la concret în jurul unor piese jucate sau publicate. In această ordine de idei, el a atras atenția asupra necesității publicării pieselor noi și a criticat revista „Teatrul" pentru că nu face loc în coloanele sale celor mai interesante dintre lucrările recent terminate. Insistînd asupra rolului covîrșitor al cunoașterii vieții, vorbitorul a propus unele modalități care să înlesnească legătura permanentă a scriitorului cu viața. „Să chemăm în mijlocul nostru activiști de partid, muncitori fruntași, inovatori, care să povestească cum lucrează, cum gîndesc, ce-i frămîntă pe ei. Cred că asemenea lucruri ar spori interesul dramaturgilor pentru activitatea Secției de dramă și pentru acest gen de ședințe și ar spori poate și participarea la aceste întruniri foarte interesante și necesare".

Au mai luat cuvîntul **Teofil Bușecan, Mircea Avram, D. Dorian, Liviu Bratoloveanu, G. Anatol, Ștefan Tita.**

Concluziile ședinței de lucru a biroului Secției de dramă a Uniunii Scriitorilor au fost trase de tov. Lucia Demetrius care a arătat că scopul ședinței, acela de a angaja o discuție în jurul unor probleme importante, ridicate de analiza pieselor din ultimul an, a fost realizat. Rezultatele obținute în această ședință de lucru permit organizarea unor întruniri viitoare care să aibă în centru dezbateri mai ample, teoretice sau discuții asupra unor chestiuni practice. Pentru bunul mers al ședințelor viitoare este nevoie, așa cum au subliniat și alți vorbitori, de strînsa colaborare dintre Secția de dramă și Direcția teatrelor dramatice. Lucia Demetrius a ținut să sublinieze încă odată în cuvîntul său creșterea numărului autorilor dramatici prin afirmarea unor nume noi. Intregul front dramatic trebuie să pornească la lucru de pe platforma nouă a exigențelor impuse de actuala etapă a construcției socialismului. De o deosebită importanță, așa cum au arătat atît referatul cît și vorbitorii, rămîne problema capitală a aducerii pe primul plan, în conflictele dramatice, a eroului pozitiv, cu viața sa interioară bogată. De asemeni, tratarea insuficientă a problematicii muncitorești în dramaturgie se numără printre problemele de prim ordin ce se cer rezolvate de către autorii dramatici. In privința măiestriei artistice și a laturilor ei multiple se simte nevoia unor convorbiri speciale, care vor avea loc în viitoarele ședințe de lucru: „discuții profunde și serioase în jurul tuturor problemelor de măiestrie, asupra felului cum caracterizăm eroii, cum desfășurăm acțiunea principală, despre limba adecvată personajelor epocii și mediului, despre calitățile dialogului etc.".

„Trebuie să luptăm împotriva oricăror concesii și să realizăm într-adevăr literatura dramatică de care este nevoie și pe care o așteaptă poporul nostru. Spunem deseori că am făcut un pas înainte și aceasta ne dă o mare bucurie. Dar în vreme ce noi, scriitorii, facem un pas, am impresia că viața face mai mulți pași înainte. Să nu ne lăsăm depășiți de vremurile pe care le trăim. Credincioși metodei realismului socialist, să dovedim prin operele noastre că sîntem cu adevărat artiști-cetățeni, constructori entuziaști ai socialismului. Să facem în așa fel încît participarea noastră la ridicarea noii societăți să devină pe zi ce trece o realitate tot mai bogată. Partidul a deschis în fața noastră zări de necuprins. Piesele noastre, eroii noștri trebuie să poarte în făptura lor culoarea autentică a epocii noastre extraordinare, epoca primăverii omenirii".

In pas cu viața

— Consfătuirea inițiată de Comitetul regional P. M. R. Constanța —

In zilele de 29 și 30 octombrie, în regiunea Constanța, din inițiativa Biroului Comitetului regional de partid și a Comitetului executiv al Sfatului Popular Regional, a avut loc o importantă consfătuire cu un grup de scriitori bucureșteni. Tema consfătuirii: „Viața nouă a Dobrogei oglindită în literatură". Scopul principal: oglindirea cît mai profundă și multilaterală a transformărilor revoluționare petrecute în cea dintîi regiune colectivizată din țară, regiune distinsă cu Ordinul „Steaua R.P.R." clasa I-a. La consfătuire au luat parte următorii scriitori: Maria Banuș, Radu Boureanu, Teodor Balș, Ion Brad, Nina Cassian, Traian Coșovei, George Dan, Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Mihai Gavril, Alecu Ivan Ghilia, Gica Iuteș, Corneliu Leu, Horia Lovinescu, Remus Luca, Radu Lupan, Octav Pancu-Iași, Pop Simion, Alexandru Șahighian, Cicerone Theodorescu, Victor Tulbure, A. G. Vaida, Petru Vintilă. Consfătuirea a fost deschisă de tov. Vasile Vîlcu, membru supleant al C.C. al P.M.R., prim-secretar al Comitetului regional de partid, care a făcut o amplă prezentare a Dobrogei zilelor noastre, a luptelor și succeselor remarcabile dobîndite de oamenii muncii din regiune, sub conducerea partidului, în industrializare și înflorirea economică a gospodăriilor agricole colective, insistînd și prezentînd scriitorilor în imagini mișcătoare vastul cîmp de investigație și izvoarele inepuizabile de inspirație pe care le oferă această regiune prozatorilor și poeților noștri. De la tribuna consfătuirii, tovarășul Vasile Vîlcu, citind cuvintele directorului Gospodăriei de stat „Pietroiu", Dumitru C. Dumitru, apărute chiar în „Gazeta literară", a lansat o vibrantă chemare către toți artiștii cuvîntului, către toți scriitorii animați de spirit de partid, însuflețiți de măreața operă de construire a socialismului și doritori să ajute cu toate forțele talentului lor această construcție: „Ar fi binevenită o întrecere între viață și cărți: care merge mai bine și mai înainte, viața sau cărțile? Ca un obiectiv imediat: «cărțile să se țină în pas cu viața»".

Scriitorii prezenți au răspuns cu entuziasm acestei chemări, au mulțumit din inimă partidului care a inițiat o astfel de întîlnire și și-au luat angajamente concrete de a cunoaște în profunzime și de a reflecta viața nouă a Dobrogei socialiste, unii angajîndu-se chiar de a veni aici și de a se stabili pentru o perioadă mai îndelungată în regiune. Consfătuirea s-a încheiat prin cuvîntarea tov. Vasile Vîlcu.

Prima zi a consfătuirii s-a încheiat prin vizitarea Muzeului regional „Vasile Pîrvan", a acvariului cît și a mozaicului recent descoperit în Piața Ovidiu, și printr-o seară de poezie care a avut loc în marele palat al sporturilor.

A doua zi, grupul de scriitori a făcut o vizită la Gospodăria colectivă „Filimon Sîrbu" din Comana, unde s-au întreținut cu colectiviștii, interesîndu-se de munca și succesele acestora și citindu-le din operele lor.

Tovarășul Hudițeanu, președintele gospodăriei, Erou al Muncii Socialiste, a mulțumit scriitorilor pentru prezența lor și le-a adresat aceeași caldă chemare de a cunoaște nemijlocit viața și de a o reda în opere literare nemuritoare.

In numărul viitor, vom reveni pe larg asupra consfătuirii și a vizitelor ce au urmat.

Al. Ivan GHILIA

SCRIITORI, OASPEȚI DIN R. P. BULGARIA

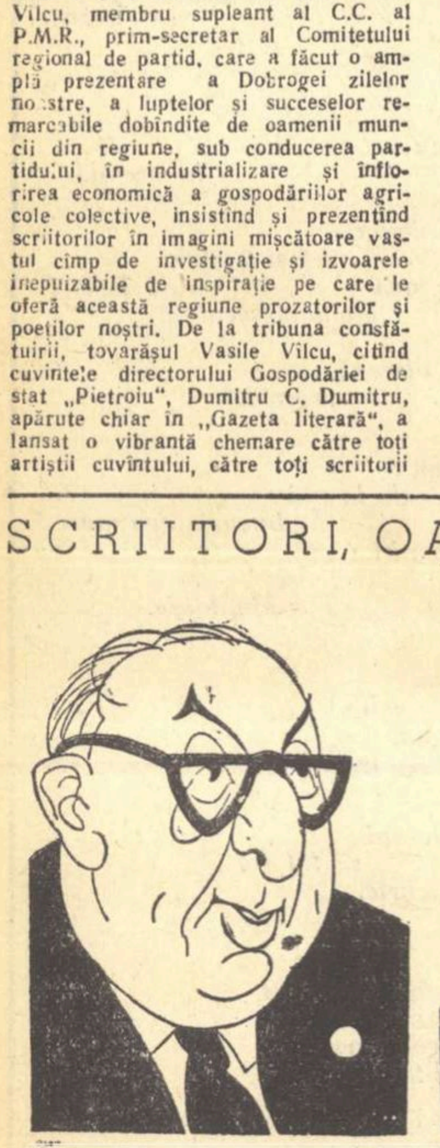

SVATOSLAV MINCOV

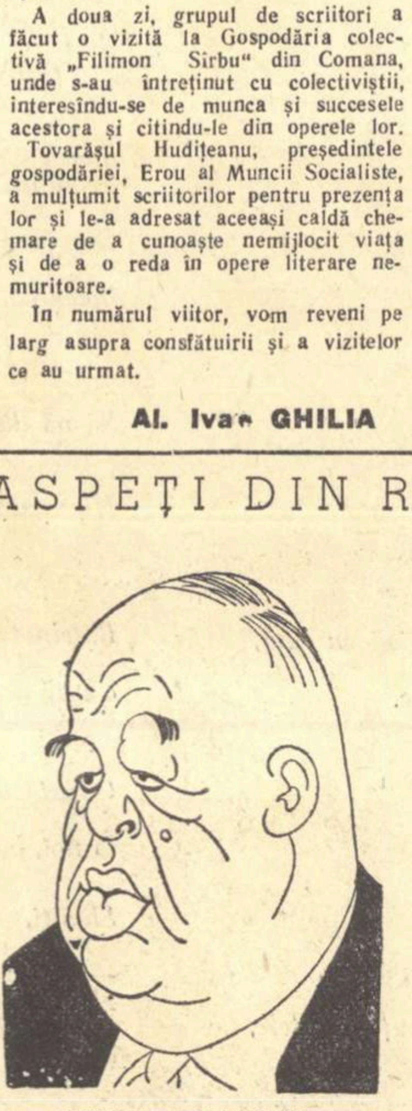

NICOLAI FURNADJIEV

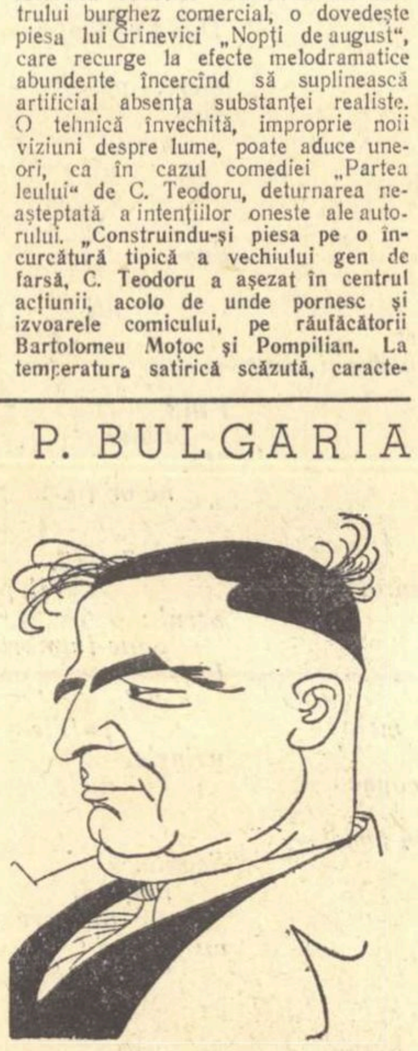

ILIA VOLEN

Desene de ROSS

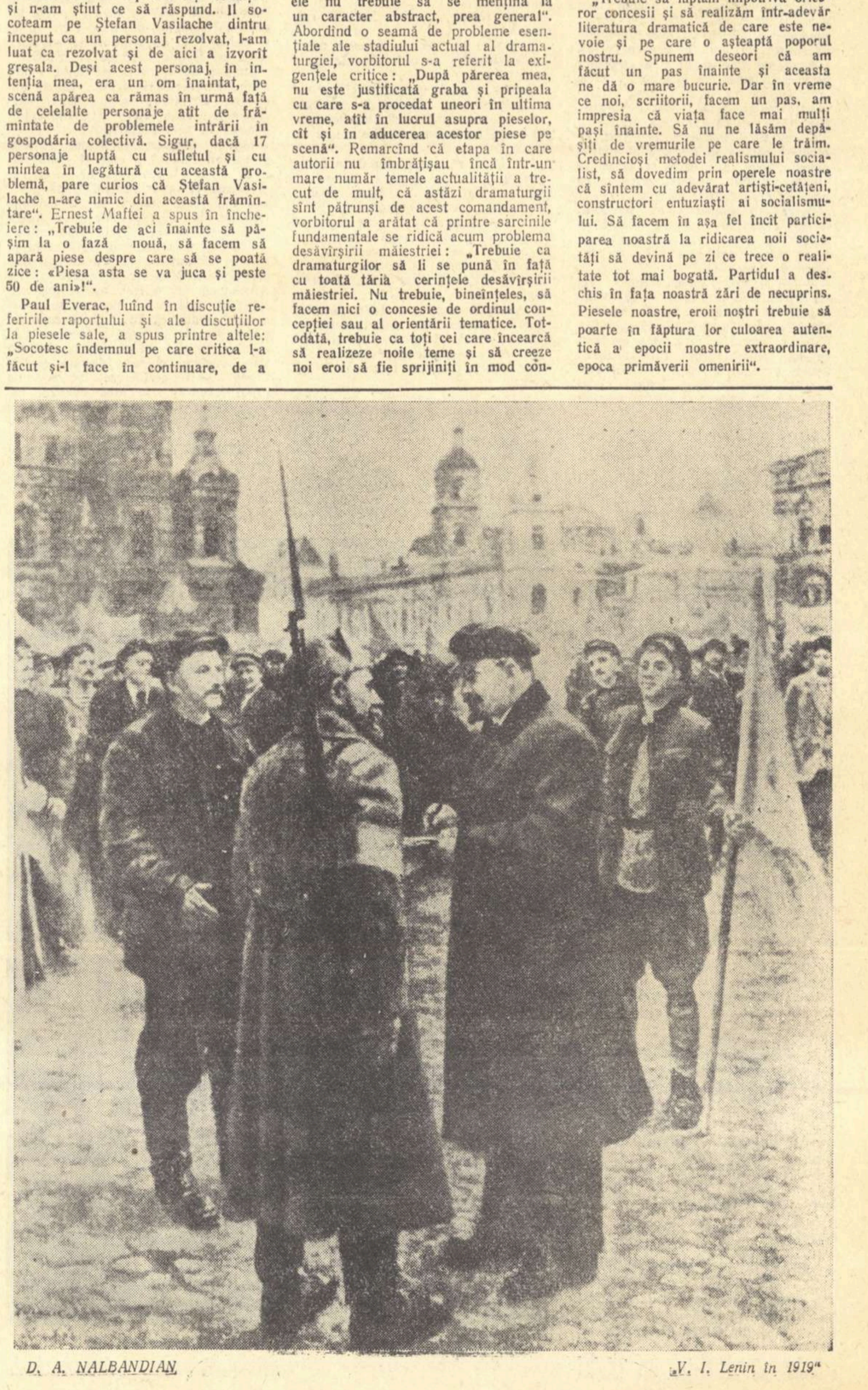

D. A. NALBANDIAN „V. I. Lenin în 1919"

A R T Ă

Acum un an şi mai bine, pe cînd se desfăşura la Bucureşti primul festival „Enescu" iar la Ateneu sau la Dalles se întreceau viori din cîteva continente, am avut prilejul să fac cunoştinţă — încă o dată şi parcă mai nemijlocit — cu una din calităţile mari ale artei mari, care din totdeauna a impresionat cunoscătorul: este vorba de exigenţă, cu toate că aici mai potrivit ar fi cuvîntul severitate. Exigenţa l-a împins pe Tolstoi să alunge ispita grabei rescriind de cîteva ori „Război şi Pace", exigenţa l-a silit pe Cehov să urască vorba de prisos, diluţia şi încărcătura adjectivală, strigînd în toate scrisorile: taie! taie!, şi ridicînd un fanatic monument conciziei, exigenţa — în sfîrşit — a creat faima şcolii de balet de la Moscova sau Leningrad şi l-a adus pe scriitorul comunist Ostrovski la o înfăptuire unică în istoria literară prin severitatea faţă de drama fizică a fiinţei sale: arta nu iartă. Or, acum un an şi mai bine am avut prilejul să fac cunoştinţă — încă o dată şi parcă nemijlocit — cu marea exigenţă. Aceasta locuia într-un apartament la „Athenée Palace", aparţinînd violonistului sovietic David Oistrah. Artistul celebru venise de la o etapă a concursului (obositoare), trecuse printr-un cordon de gazetari (obositor) şi urma să plece peste puţină vreme la o festivitate. Avea la dispoziţie un ceas sau două. Ce face un om, îndeobşte, cu două ore de libertate? Se odihneşte (Oistrah n-are 18 ani) sau se plimbă prin toamna Bucureştiului, sau merge la cinema, sau schimbă două vorbe cu un prieten, sau bea o cafea neagră, sau admiră vitrinele de pe Calea Victoriei, sau etc. Ce-a făcut însă artistul cu orele mai sus amintite? Le-a oferit generos artei. Oistrah, ostenit şi abia răsuflînd, exersa la vioară. Afară erau frunzele galbene ale toamnei, sclipiri de cristal pe pavaj, suflete de prieteni în aşteptare, dar violonistul exersa. Nu pentru concert (era după). Nici pentru recitalul de poimîine (nu avea recital poimîine, nici săptămîna viitoare). Oistrah exersa să-şi ţină degetele vii, avînd într-însul o exigenţă aspră care biciuia mîinile şi vîrsta tîrzie şi ispita dulce a tihnei.

... Acum vreo săptămînă sau două am avut iarăşi prilejul să întîlnesc nemijlocit exigenţa sovietică. Şi locuia această exigenţă, printr-o întîmplare, în acelaşi hotel. Şi aparţinea la trei actori din trupa Mossovietului... Se nimerise într-o seară, după spectacolul cu „Mascarada", să-i însoţesc o bucată de drum, din Piaţa Universităţii pînă la Athenée. Erau actori obosiţi (jucau cîte două spectacole pe zi) şi era seara tîrziu şi era, din nou, toamnă. Ce face un om ostenit într-o seară de toamnă? Se duce la culcare (a doua zi aveau iarăşi două spectacole), sau la un pahar de vin, sau la plimbare prin vîntul atunci mîngîietor, sau etc. Ce-au făcut însă trei actori de la Mossoviet în ceasurile sus amintite? Ne-au desvăluit surpriza de a doua zi cu textele din „Nevestele vesele" în romîneşte. Au învăţat, în noaptea despre care vă vorbeam pasagii întregi cerînd sfatul cu privire la traducere şi accent, au verificat exactitatea expresiei. Afară erau frunze galbene, sclipiri de neon alb şi roşu pe pavaj, suflete de prieteni în aşteptare, dar cei trei actori sovietici exersau. Imi aduc aminte — la un moment dat am reparat o eroare de traducere, sugerînd să se înlocuiască temelie cu temei. Actorul care urma să spună replica a scos un carnet din buzunar, a însemnat schimbarea şi a început, însoţit de parteneri, să repete cuvîntul. Ne-am despărţit, ei intrînd în hotel pentru a exersa la limba romînă, şi ultimul dialog, ţinînd loc de salut, a fost:

— Temei?

— Temei.

Al. MIRODAN

Drumul spre universalitate

Opera lui Dmitri Şostakovici a trecut de mult graniţele patriei sale. Izvorîtă din identificarea totală a compozitorului cu lupta cumplită în care se afla angajat poporul său (a refuzat să se evacueze din Leningradul asediat, încadrîndu-se voluntar într-o formaţie militară auxiliară), trilogia simfonică a războiului, scrisă de Şostakovici între anii 1943—1945 (Simfoniile a VII-a, a VIII-a şi a IX-a), reprezintă unul din cele mai cutremurătoare mesaje adresate lumii întregi de către poporul sovietic, manifeste care vorbesc despre suferinţă, speranţe, luptă, victorie şi despre bucuria simplă a omului care şi-a recîştigat pacea, într-un limbaj limpede şi convingător. Cînd Simfonia a VII-a, a „Leningradului", a fost terminată, fotocopia partiturii a plecat pe calea aerului în Statele Unite, unde Arturo Toscanini a condus monumentala lucrare în primă audiţie. De atunci, dirijori ca Mitropoulos, Rodzinski, Stokovski în Statele Unite, Mravinski, Silvestri şi alţii în Europa, au impus creaţia compozitorului sovietic pe primul plan al muzicii contemporane, alături de cea a mai vîrstnicului său compatriot Serghei Prokofiev. O parte însemnată din opera acestuia primise, de altfel, botezul aplauzelor în faţa publicului străin. Istoria muzicii ne oferă puţine exemple de fecundare a inspiraţiei de către contactul nemijlocit cu poporul şi societatea din care creatorul face parte în chip firesc, comparabile cu transformarea muzicii lui Prokofiev după întoarcerea definitivă în patrie a compozitorului. In paginile pe care le scrie, îşi face loc tot mai mult un melodism generos, o fervoare care îneacă vechile tendinţe către dezvoltarea hipertrofică a elementului ritmico-mecanic şi spre excesele de sonorităţi disonante, care pot fi percepute în unele lucrări mai vechi. După 1936, apar capodopere ca baletul „Romeo şi Julieta" — o etapă superioară în istoria baletului, pe linia marii tradiţii ruse — Simfoniile a V-a şi a VII-a (cîntecul de lebădă al bătrînului compozitor, care, bolnav, a găsit în viaţa din jurul său tăria de a scrie această romantică simfonie a „tinereţii"), oratoriul „De strajă păcii" şi opera „Război şi Pace", prin care muzicianul contemporan se alătură marelui scriitor din veacul trecut în a slăvi eroismul poporului rus.

Aceeaşi linie de tematică majoră, determinată direct de gîndurile şi sentimentele poporului sovietic, dar interesînd profund pe oamenii de pretutindeni, o regăsim şi la Haciaturian, la Kabalevski, la Miaskovski, la Hrennikov, pînă la creatorii din generaţia tînără. In ce-i priveşte pe maeştrii „cîntecului" sovietic, gen atît de iubit şi cu o arie largă de motive, melodiile lui Dunaevski, Blanter, Novikov, Muradeli, Mokrouşov, Soloviov-Sedoi, Tabacinikov, au trecut de mult hotarele ţării. Şi încă şi mai viu apare triumful artei muzicale sovietice dacă ne gîndim la minunaţii ei purtători de cuvînt: dirijorii, pianiştii, violoniştii, cîntăreţii. Pe mulţi dintre ei, şi între aceştia pe cei mai buni, i-am ascultat şi noi în anii din urmă. L-am aplaudat cu entuziasm pe David Oistrah — numit de un critic francez „Regele David al viorii" — pe mai tînărul Leonid Kogan, pe Sviatoslav Richter, poetul pianului, şi pe Emil Ghilels, realizatorul celei mai bune înregistrări a concertului de Ceaikovski, pe basul Mark Reizen, de neuitat în „Boris Godunov" şi în scena finală din „Walkiria", pe violonceliştii Daniil Şafran, Mstislav Rostropovici şi Sviatoslav Knuşeviţki, pe dirijorii Konstantin Ivanov şi Konstantin Anosov, cvartetele „Vuillaume" şi „Borodin" şi încă atîţia alţii, care ne-au adus an de an flori ale prieteniei romîno-sovietice.

Toţi aceştia, creatori şi interpreţi, nu sînt „stele" apărute printr-o întîmplare. Sînt exponenţi ai societăţii care reprezintă ziua de mîine a întregii omeniri. Universalitatea artei sovietice nu-şi află temeliile exclusiv în numărul şi vigoarea talentelor ei, în primul rînd, în mesajul ei atît de cuprinzător. In zilele cînd staţia interplanetară înscrie trasee fantastice între pămînt şi lună, armoniile concepute de creatorii de artă din Uniunea Sovietică fac ocolul lumii, prin mijlocirea undelor şi prin străduinţele artiştilor interpreţi de pretutindeni. Fie că vor, fie că nu, anumite organizaţii şi anumite persoane sînt nevoite acum să accepte „pe teren propriu" arta lui Şostakovici, a lui Oistrah, a Ulanovei. Cerinţa este prea puternică şi ea vine din partea unor mase largi, care se apropie tot mai mult de omul sovietic şi văd în mesajele de artă trimise de acesta semne ale prieteniei şi ale unui înalt umanism.

Radu GHECIU

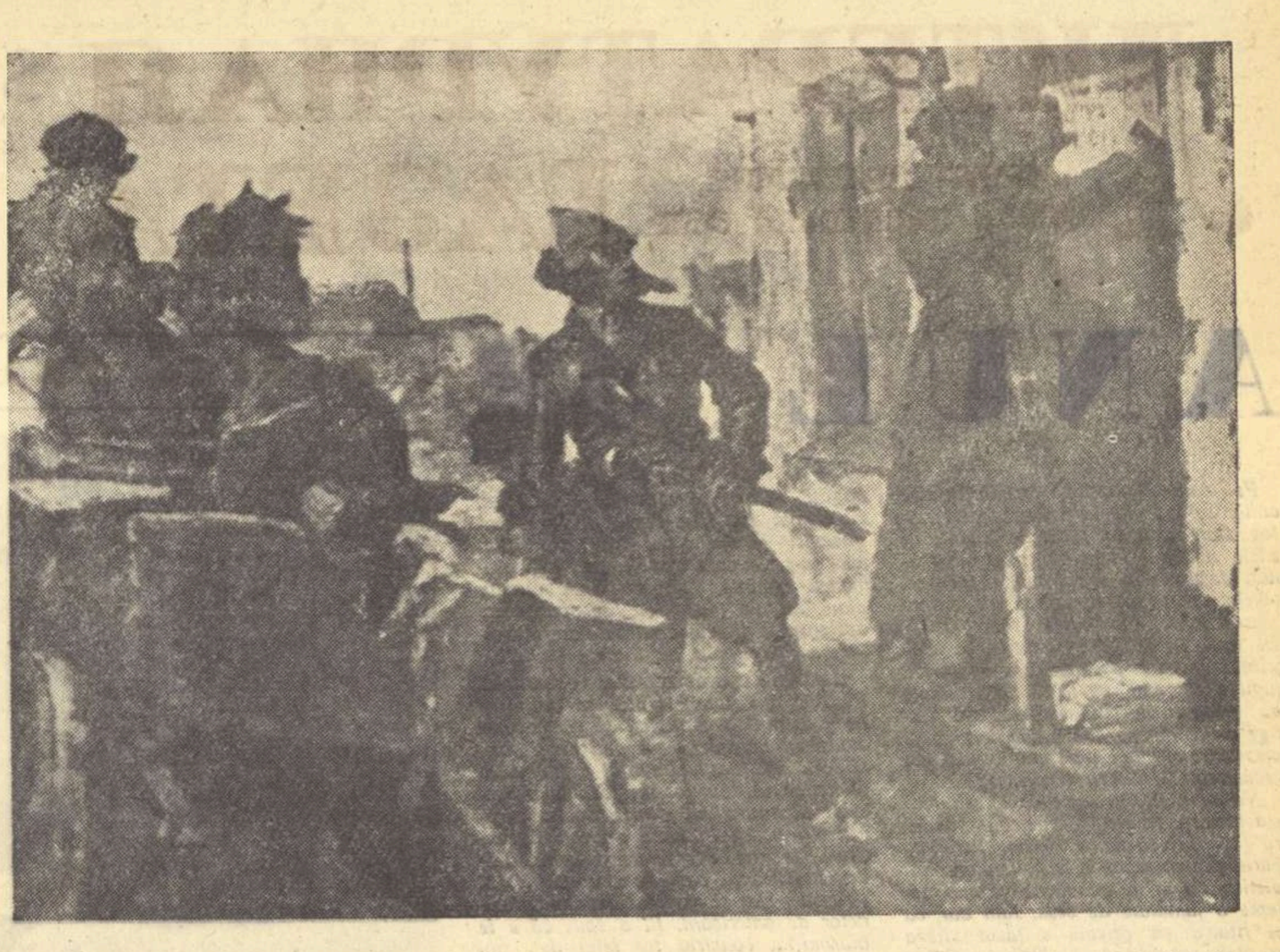

U. D. ABRAMOV — N. A. RAŞCEKTAEV „Spre front"

PATETICA

Un spectacol de teatru închinat lui Vladimir Ilici

Teatrul Naţional „I. L. Caragiale" pregăteşte, în cinstea zilei de 7 Noiembrie, premiera piesei lui N. F. Pogodin — „A treia, Patetica". Ne-am adresat regizorului Moni Ghelerter, rugîndu-l să ne comunice impresiile sale în legătură cu acest spectacol.

— In primul rînd, aş vrea să spun că este foarte greu, atunci cînd te afli în plină febră de pregătire a unui spectacol — a cărui premieră va avea loc peste cîteva zile — să te desprinzi de toate preocupările stringente ale ultimelor repetiţii generale, pentru a avea răgazul de a comunica impresii asupra muncii tale şi a obiectului ei.

N-aş vrea să pară că folosesc o formulă de circumstanţă atunci cînd voi spune că atît eu, cît şi întreg colectivul cu care colaborez, ne dăm seama de marea şi greaua răspundere pe care o avem în realizarea unei vechi năzuinţe a Teatrului Naţional: aceea de a întruchipa scenic figura lui Vladimir Ilici Lenin.

Trilogia lui N. Pogodin despre Lenin, care i-a adus autorului întîiul premiu „Lenin" acordat unui scriitor de teatru şi care se bucură de o mare popularitate în rîndurile spectatorilor sovietici, se încheie în chip strălucit cu „A treia, Patetica".

Acţiunea acestei piese are loc în una din cele mai dramatice perioade ale istoriei Uniunii Sovietice, în anii 1923—1924, adică în zbuciumata epocă a NEP-ului, în care se oţelea noul om sovietic, şi în preajma acelei zile de ianuarie în care inima marelui Lenin a încetat de a mai bate.

Pe fondul eroic şi dramatic al acestei perioade, se desfăşoară evenimentele piesei şi se proiectează impresionant măreţul chip al „celui mai pămîntesc dintre oameni".

Ideea de bază, pe care m-am străduit s-o dezvălui în spectacol, este că Vladimir Ilici Lenin, adînc frămîntat de grija pentru viitorul tînărului stat socialist şi pentru formarea noului om sovietic — faţă de care el are o nesfîrşită dragoste, dar şi o neclintită intransigenţă principială, — se desparte de viaţă cu ferma convingere că acest om este o chezăşie trainică a viitorului. De aceea şi socot că acesta este motivul pentru care Pogodin şi-a intitulat „Patetica" cea de-a treia piesă închinată lui Lenin.

Aş dori ca spectatorii noştri să fie emoţionaţi de ideile, evenimentele şi personajele piesei, în perspectiva zilelor de astăzi.

Fără să neglijăm datele de document istoric ale lucrării şi nici varietatea şi pitorescul autentic al personajelor, am socotit că suflul eroic al unor vremi eroice şi prezenţa cutremurătoare, profund umană a unei uriaşe personalităţi trebuie să domine viziunea spectacolului.

Distribuţia acestei piese este încredinţată — în mare majoritate — unor tineri actori, dintre aceia care alcătuiesc astăzi tînăra şi talentata gardă a bătrînului nostru Teatru Naţional. Insuşi rolul lui Lenin este interpretat de tînărul Gheorghe Popovici-Poenaru, care a mai întruchipat, cu merite unanim preţuite de public şi critică, figura lui Vladimir Ilici Lenin, în cea de-a doua piesă a trilogiei lui Pogodin, „Orologiul Kremlinului", pe scena Studioului Institutului de teatru „I. L. Caragiale" şi pe aceea a Teatrului de Stat din Bacău. El joacă în spectacolul nostru alături de fostul său profesor, Ion Finteşteanu care, împreună cu Marcel Anghelescu, sprijină distribuţia entuziastă a piesei „A treia, Patetica".

Tineri sînt, de asemenea, decoratorul şi compozitorul. M. Tofan a găsit unei piese cu multă mişcare scenică, împărţită în numeroase tablouri a căror acţiune nu poate fi întreruptă, o formulă de decor simplă, aerisită şi originală. Iar Ştefan Mangoianu a scris o muzică de scenă inspirată, care să sublinieze momentele eroice şi patetice ale piesei.

Schiţele de costum sînt semnate de o fidelă şi preţuită colaboratoare, Gabriela Niţescu-Nazarie, iar Traian Niţescu a adus aportul său valoros atît regiei cît şi scenografiei spectacolului.

Problemele dificile ale piesei cît şi termenul foarte scurt de pregătire au cerut colectivului artistic şi tehnic o muncă intensă, pe care acesta a împlinit-o cu totală dăruire şi fervoare.

Apropiata seară a premierei este aşteptată de toţi cu o firească şi îndreptăţită emoţie.

Moni GHELERTER
maestru emerit al artei

Drumuri

de LEONID MARTINOV

Salut vouă
călătorilor,
cercetători de drumuri.
Salut,
vouă celor care treceţi pragurile,
vouă celor
care aveţi îndrăzneala primului pas.

O, omule,
te zăresc răzbătînd,
zăresc strălucind de-a pururi urma paşilor tăi
şi te văd,
te văd trecînd de la Luteţia spre Paris,
şi la Ulan-Bator dinspre Urga...

Toanele dunelor...
Firul subţire dar fără sfîrşit al autostradelor...
Cercurile apei şi ale nopţii sugîndu-ţi vîslele..
Oprelişti, oprelişti fără de număr.
Ce drum — de la Petersburg la Leningrad!
Ce drum — de la Cristiania la Oslo!

Ce drum — acela care trece peste Noul
Amsterdam, ca să ajungă la colosalul
New York!
Şi grijile şi truda parcă nu au sfîrşit
Şi fiecare pas — e o pantă abruptă.
Şi totuşi drumul pe care-l croiţi,
e larg!

O, ascultaţi-mă, veşnici căutători de drumuri
sînt gata să vă-nsoţesc oricînd,
văd şi înţeleg cărările voastre,
Şi doar cu unul singur nu am acelaşi drum,
cu acela care se întoarce...
Cu cel care se întoarce scrîşnind,
înarmat pînă-n dinţi,
mînios pînă la incandescenţă...
Iată
A ajuns pînă la coloanele lui Hercule
şi e setos de sînge
şi poartă în ochi năruiri!...

In romîneşte de MIOARA CREMENE

Lirică

de NIKOLAI RILENKO

Rîvnesc să samăn pe ogoare grîu,
rîvnesc să trec fîneţele sub coasă
şi să mă-ngrop în stoguri pînă-n brîu...
Nu-i cer vieţii-o clipă mai frumoasă!

Dar nu mi-i dat ogoarele să ar
şi nici să-mi şuier coasa prin fîneaţă!...
Din cît e-n mine dulce ori amar —
doar cîntecului pot să-i dau viaţă!

Ca să trăiesc curat pe-acest pămînt,
neirosind vreo clipă-a vieţii mele —
va trebui să lege acest cînt
şi primăveri şi toamne între ele!

Şi cel ce pîinea samănă pe-ogor
să-şi spună, cînd se zvîntă de sudoare:
— Ni-i cîntul lui şi pîine şi ulcior —
şi fără el cum mai trăim noi, oare?!

Precum coroana mîndră un copac
şi-o aridică plin de semeţie,
mai sus — spre-albastrul cerurilor lac —
şi-mplîntă rădăcini adînci în glie,

aş vrea să mă înalţ spre viitor,
spre zilele din pragul altei ere,
căci în trecutul ţării şi-n popor
îmi aflu seva care-mi dă putere!

In romîneşte de CEZAR DRAGOI

Ocean, fremătînd de ape

de PAVLO TICINA

Auziţi — chemări îndepărtate,
Glasuri vii... — să fie-ntr-un ceas bun!
Vin şirag, pe mulţi mereu i-abate
inima spre-al nostru plai străbun.
Haideţi, alungaţi din gene ceaţa,
să vedeţi cum ne petrecem viaţa,
ce zenit de libertăţi ne-ncape.
Iată-ne poporul — ocean
fremătînd de ape.

Spicul copt e bucuria noastră,
lanurile fulgerînd din foi.
Glasul nostru-i pasăre albastră:
„Nu dorim cu nimenea război!"
Cum spre mări prind apele să joace,
curgă-n ritm popoarele spre pace!
Sfîntă-i pacea pentru noi, şi-aproape,
Căci poporul nostru-i ocean
fremătînd de ape.

Ţările din cercul lumii, toate
sînt, pentru poporul meu, la fel.
Dar cocoşul strigăt aprig scoate,
cere harţă clonţul lui mişel!
Ar ciupi, dar l-au brumat zefirii...
Pacea e izvorul fericirii,
valul ei cu astre să ne-adape.
Iar poporul nostru — ocean
fremătînd de ape.

Vin pe mări de fildeş motonave,
caută la ţărmul meu popas.
Libertate şi-adevăr, ostroave,
— voi mereu pe oameni i-aţi atras;
şoimi de-oţel trag oaspeţilor cale
prin colhozuri şi prin capitale, —
scapără luceferi sub pleoape...
Căci poporul nostru-i ocean
fremătînd de ape.

Bucuroşi de oaspeţi, stăm în soare
şi-i primim, pe cei cinstiţi, la piept
Nu urzeşte vrajbă-ntre popoare
braţul harnic, ochiul înţelept.
Hei, însă de cel ce-i duce dorul
rîde-n urmă hohotind poporul:
tunet lung ce face bolţi să crape
Iar poporul nostru-i ocean
fremătînd de ape.

Noi vorbim pe faţă, bărbăteşte:
Pe prieteni îi poftim cu drag.
Afle toţi, ce paşnic se bolteşte
peste lume mîndrul nostru steag!
Stîncă de granit — prietenia,
şi în veci ne-nvinsă ni-e tăria.
mintea noastră-i arc de foc şi clape!
Iar poporul nostru — ocean
fremătînd de ape.

In romîneşte de GRIGORE LAZA

CARNET CINEMATOGRAFIC

„O întîmplare extraordinară"

Se închină poeme primei imagini fotografiate în cosmos; cantate drumului spre socialism al popoarelor; tablouri spărgătorului de gheaţă atomic şi filme noii mări apărute pe harta Uniunii Sovietice. Artistul se inspiră din gazetă, iar ştirea devine sorginte a unei opere emoţionante, cu condiţia să poarte în sine germenele unei semnificaţii majore. Faptul că acum cîţiva ani petrolierul sovietic Tuapse a fost capturat în apele neutre din apropierea Taivanului iar echipajul său arestat şi supus de către gomindanişti la diferite presiuni pentru ca marinarii să-şi trădeze patria, e semnificativ pentru o anume politică abuzivă a cercurilor reacţionare ce întreţin războiul rece. Ales drept obiectul unui film (caracterul extraordinar al întîmplării dictînd şi genul), evenimentul transferă operei înţelesul său acut politic. Noua producţie a studiourilor din Kiev este o prezenţă energică în cadrul opiniei publice mondiale create în jurul acestei întîmplări. Filmul este document şi cap de acuzare a pirateriei imperialiste din secolul al XX-lea. Dacă în mările Angliei elisabethane abuzul era frecvent, în era zborurilor interplanetare şi a relaţiilor diplomatice, procedeele guvernului-fantomă din Taivan par de domeniul fantasticului. Spectatorul e captivat în film nu printr-o fabulaţie artificial construită, ci printr-o expunere (iscusită) a unei practici reale, existentă la serviciile imperialiste de spionaj.

Neînarmaţi, separaţi apoi luni de zile unii de alţii, „descoperiţi" în faţa duşmanului care — aflînd anumite slăbiciuni ale unor membri din echipaj, atacă în punctele nevralgice, — oamenii sovietici au puţine posibilităţi de rezistenţă. Acelea însă care există: greva foamei, sfidarea duşmanului sau, dimpotrivă, derutarea lui printr-o abilă tactică, singura capabilă să creeze puntea de legătură între cei izolaţi, sînt folosite din plin de către eroii interesantei povestiri cinematografice. Şi cu cît Fan sau Kao — principalii anchetatori gomindanişti — sporesc diversitatea metodelor, cu atît Raiski, Kovalenko şi ceilalţi membri ai echipajului devin mai prevăzători, mai înţelepţi în elaborarea planului lor de salvare. Ceea ce într-o clipă de inspiraţie a început cu tinereţe, curaj, dar lipsă de prudenţă, Raiski (aparenta punere în slujba duşmanului pentru a stabili astfel contactul cu oamenii), desăvîrşeşte cu tact locţiitorul politic al echipajului, Kovalenko. „Ţi-ai condus prin Raiski, oamenii!" îl acuză, furios de întorsătura neaşteptată a lucrurilor, Fan. Şi într-adevăr, comunistul matur a ştiut cîştiga pas cu pas o bătălie aparent pierdută: a îndrumat scrisoarea de protest a echipajului spre legaţia franceză, care, — transmiţînd-o guvernului sovietic — a înlesnit salvarea echipajului. Acţiunea a fost condusă, desigur, prin inteligenţa celor doi eroi; dar ea n-ar fi izbîndit fără dîrzenia, înalta ţinută morală a tuturor oamenilor sovietici, chiar şi a celor care, potrivit anumitor slăbiciuni de caracter, ar fi putut ceda presiunilor. Două au fost mobilele puternice care i-au susţinut pe toţi, fără excepţie: dragostea de patrie şi forţa colectivului. Fără să vrea, duşmanul a înlesnit întărirea celor mai puţin dîrji, în clipa cînd i-a strîns la un loc. Prima lor reacţie faţă de aparent trădătorul Raiski este energică, unitară. Ceea ce ar fi reuşit cu timpul critica tovărăşească din şedinţa de pe petrolier, a desăvîrşit acum această întîmplare „extraordinară": închegarea unui colectiv puternic, omogen, pregătit pentru orice fel de încercare. Istoria unei întîmplări dovedindu-se — aşa cum cerea Gorki — istoria unor caractere.

„Ultima primăvară"

Dacă Şuşkov a existat aievea sau nu, dacă materialul filmat de el în timpul războiului a fost inserat în film, în cele cîteva secvenţe de front mai întunecate ce apar pe ecran, sau nu, faptul nu mai prezintă însemnătate. In Marele Război de Apărare a Patriei au fost zeci de operatori care, asemeni lui Şuşkov, s-au tîrît sub gloanţe, pe cîmpul de bătaie, printre şiruri de morţi şi răniţi, pentru a rosti cinematografic generaţiilor viitoare adevărul despre anii de grea încercare pentru poporul sovietic. S-au găsit atunci aparate de filmat înăuntrul cărora pelicula înregistrase cadre răsturnate, brusc întrerupte de căderea operatorului-erou. Excepţionalul nu mai rezidă aşadar, aici, ca în anterioara „întîmplare", în elemente concret datate, ci în suita de fapte anonime care au drept numitor comun eroismul cotidian de front. „Pe drumurile războiului" (ce rost are traducerea improprie „Ultima primăvară"?) şi-a intitulat autorul filmul, marcînd modest intenţia de reportaj de front, în care diversele episoade sînt legate prin intermediul operatorului cinematografic. In subsidiarul filmului, citim o frumoasă idee: în război nu există îndeletnicire, oricît ar apărea de neînsemnată, care să nu decidă, într-un fel sau altul, soarta victoriei.

Privit de sus, din avion, agentul de circulaţie pare în mijlocul cîmpurilor de tancuri un punct alb, un fanion ce se agită. Şi iată că de Xenia, de fata timidă de 19 ani, depinde acum reuşita unei importante operaţiuni militare.

La volanul unui vehicul special de nivelat pista aerodromului, Uvarov-fiul înaintează încet cu o jumătate de kilometru pe oră. El n-are voie să se grăbească. Sub cerul tulburat de explozii al Sevastopolului încercuit, ostaşul n-are unde se adăposti. Şi parcurge acest drum ore întregi, eroismul lui constînd nu în asalt, ci în rezistenţă. Şi de acţiunea tenace a simplului soldat depinde soarta războiului.

Rănit, operatorul Şuşkov sprijină aparatul de filmat de umărul tovarăşului său, pentru a imprima pe peliculă cu ultimele forţe un moment simplu dar necesar pentru înţelegerea semnificaţiei viitoarelor evenimente internaţionale: o fată germană riscîndu-şi viaţa pentru a îngriji un ostaş sovietic rănit. Poate că şi de cadrele surprinse de Şuşkov, în care s-au înscris modest măreţele fapte de arme ale ostaşilor sovietici, a depins victoria asupra fasciştilor. Regizorul o spune discret, în trecere, ferindu-se de orice insistenţe melodramatice. Biografia unui erou e schiţată fugar, în momente cinematografice simple, de un lirism sobru, reţinut, ce ne aminteşte un alt film reuşit, „Soldaţii".

Cîteva momente punctate: zîmbetul cald al unui ostaş: „Mă cheamă Marin!" şi se prezintă vesel lui Şuşkov; cîteva minute apoi, după atac, peste trupul neînsufleţit, camarazii trag discret mantaua: „Bietul Marin!" Apoi o gamelă cu numele lui: tovarăşii o privesc lung, în tăcere, singurul răgaz de a gîndi, de a-şi aminti de cel drag. După o luptă sîngeroasă, aparatul de filmat înaintează încet, îndurerat parcă, într-un travelling lent, pe cîmpul în care zac ostaşii din bateria lui Muromţev. Operatorul ţine în mînă scrisorile ajunse prea tîrziu la destinaţie, şi pe imaginile celor căzuţi răsună calde — zguduitor efect — vocile celor de acasă: „Dragul meu băiat, aştept să te revăd..."

Ca şi eroii săi, autorii filmului îşi iau arar răgazul de a comenta faptele. Şi mai arar răgazul de a comenta sentimentele. Discreţia omului fin, sensibil, ce-şi reţine pentru el propriile drame, subordonîndu-le marii suferinţe a poporului întreg, dă tonul general al întregului film, colorîndu-l în nuanţe calde, delicate.

Alice MANOIU

Scenă din filmul „O întîmplare extraordinară"

„discul"

SIMFONIA A 7-A „A LENINGRADULUI" DE DMITRI ŞOSTAKOVICI.
ORCHESTRA FILARMONICA DIN LENINGRAD.
DIRIJOR: EVGHENI MRAVINSKI

Dramatica şi nemuritoarea capodoperă a lui Dmitri Şostakovici a fost începută de compozitor în luna iulie a anului 1941, în zilele asediului Leningradului. Iată ce scria compozitorul în 1942:

„Lucrînd la simfonie mă gîndeam la măreţia poporului nostru, la cele mai înalte idealuri ale omenirii, la minunata noastră natură, la umanism, la frumuseţe. In numele tuturor acestora, duceam o luptă crîncenă".

Simfonia a VII-a (supranumită „A Leningradului") a cucerit în puţin timp întreaga lume muzicală, datorită profundului ei caracter filozofic, făcînd să răsune speranţele şi durerea întregii omeniri în luptă cu forţele urii şi ale întunericului.

Prima parte a simfoniei ne expune atitudinea poporului sovietic în faţa invaziei cotropitorilor. Cîntecul vieţii libere, de la început, este acoperit apoi de marşul sacadat al unei fanfare militare a cărei intensitate creşte mereu, reprezentînd forţa crudă şi oarbă a distrugerii. Insă i se opune un puternic cîntec de luptă. Intîlnirea celor două teme dă naştere unei explozii de necuprinsă durere, durerea unui popor mîndru şi puternic.

Părţile a II-a şi a III-a sînt străbătute de accentele grave ale luptei ce se desfăşoară şi de motivele „amintirilor fericite, umbrite de o tristeţe uşoară şi visătoare", după spusele compozitorului.

Finalul, partea a IV-a, este o chemare la luptă pentru biruinţa finală, o apoteoză a ideii de dreptate şi de libertate, o apoteoză a Leningradului, oraşul-erou, simbol al luptei poporului sovietic împotriva năvălitorilor.

Cele două discuri, remarcabilă realizare a tehnicii de înregistrare, se disting prin deosebite calităţi acustice.

(două discuri, patru feţe, 30 cm., 33 ture, Aprelevski Zavod, 1958).

ЛИТЕРАТУРНАЯ ГАЗЕТА
ОРГАН ПРАВЛЕНИЯ СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ СССР
scrie pentru
GAZETA LITERARĂ
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

ANUL 42

Pe planeta noastră, numărătoarea anilor se face de la nașterea lui Hristos. Dar oricît ar părea de ciudat, în zilele noastre, chiar cei mai înverșunați dușmani ai socialismului pornesc, volens-nolens, în aprecierea lor despre mersul lumii, de la anul măreț 1917. De cînd, în ce fel s-a adîncit în conștiința maselor populare ura împotriva jugului colonial, de la ce dată anume au început ziariștii burghezi să cîștige bani de pe urma născocirilor și clevetirii, cîți ani n-au vrut S.U.A. să recunoască Uniunea Sovietică?

Nu de mult, în septembrie, cea mai reacționară fițuică, „American Mercury", susținea că anul 1933 a fost pretimpuriu pentru recunoașterea Uniunii Sovietice, că ar fi trebuit să se mai aștepte o jumătate de veac. Iată dar că și fițuica cu pricina a făcut cîteva socoteli pornind de la 1917, în pofida poruncii papei de la Roma de a număra numai de la 0 încoace și nu de la cifra pe care el o urăște de moarte.

Oricum ar sta lucrurile, gîndindu-te la ultimele evenimente importante, nu se poate să nu-ți vină în minte cifra 42, ani pe care Republica Sovietică îi numără de la nașterea sa. Vîrsta nu e prea înaintată. Și nu e prea înaintată mai ales dacă te gîndești că în unele țări europene abia de la 42 de ani omul poate năzui să fie ales în parlamente, iar în ce privește dobîndirea unei funcții politice mai importante e încă prea devreme. După părerea unanimă, 42 ar fi abia vîrsta maturizării. Iată însă că trecerea omenirii de la capitalism la socialism — acest proces complicat, care constituie principala trăsătură a epocii noastre — a impus noi unități de măsură. In zilele noastre, oamenii, popoarele, statele se maturizează mult mai repede. In cursul acestui an, au împlinit 15 ani de existență republicile populare Polonia, Romînia, Bulgaria. Se apropie de această vîrstă fericită și Albania și Cehoslovacia și Ungaria, iar Republica Democrată Germană și marea Republică Populară Chineză au împlinit cîte 10 ani. Lumea întreagă trebuie să recunoască măreția acestor creații omenești care, deși tinere, își dovedesc din plin robustețea, vigoarea lor.

Mai mult decît atît, anul acesta, în ianuarie, la Congresul al XXI-lea al P.C.U.S., a fost proclamată o uimitoare descoperire în legătură cu problema vîrstei, maturizării și vitalității socialismului. S-a spus cu acest prilej că, spre deosebire de sistemul capitalist, în care inegalitatea, rămînerea în urmă a uneia sau alteia dintre țări constituie un proces legic, țările socialiste cunosc același ritm de dezvoltare, că în comunism ele vor păși împreună

Congresul al XXI-lea al P.C.U.S. a constituit unul dintre cele mai mărețe evenimente ale acestui an. El a aprobat septenalul, care va desăvîrși procesul greu, dar eroic, al întrecerii dintre U.R.S.S. — înapoiata și săraca Rusie de odinioară, — cu cea mai înaintată și bogată țară a capitalismului, Statele Unite ale Americii. Rămînerea în urmă a fost colosală — de 13 ori — nemaivorbind de faptul că dușmanii Uniunii Sovietice au încercat să împiedice în fel și chip dezvoltarea ei. Din cei 42 de ani de existență, 18 ani Uniunea Sovietică a fost nevoită să poarte războaie de apărare, provocate de tot felul de Churchill Hitleri ș.a. și să-și vindece rănile pricinuite de ele.

Nu de mult, vorbind despre septenal în fața a două mii dintre cei mai bogați oameni ai Americii, la Clubul Economic din New-York, Nikita Sergheevici Hrușciov a avut posibilitatea să-și bucure ascultătorii cu asemenea cuvinte: „Indeplinirea acestui plan ne va duce cît se poate de aproape de nivelul de dezvoltare al economiei pe care îl au Statele Unite".

Călătoria conducătorului guvernului sovietic în Statele Unite și întîlnirea cu președintele Americii și cu poporul american ne oferă cea mai bună posibilitate să facem bilanțul celui de-al 42-lea an. A avut loc un eveniment deosebit de important pentru soarta omenirii — pacea în lume s-a întărit simțitor. De fapt, despre acest lucru, despre coexistența pașnică a vorbit N. S. Hrușciov clar și răspicat în fața milioanelor de americani. El a spus că a te înarma, a construi tot felul de noi bombe și alte arme de distrugere în masă, este cu totul absurd. A supune cu ajutorul puterii armelor pe toți și totul, așa cum au visat din totdeauna belicoșii, este cu neputință. Bastionul păcii, Uniunea Sovietică, și întregul lagăr socialist sînt atît de puternice, încît ar fi o nebunie din partea imperialiștilor apuseni să provoace un nou război. Trebuie îmbrățișată o altă cale, calea păcii, coexistenței și colaborării. In lume există două sisteme: sistemul capitalist și sistemul socialist. Cu privire la superioritatea unuia sau altuia dintre sisteme mai există păreri diferite. Această controversă trebuie însă lămurită fără război, în condiții pașnice. Calea întrecerii pașnice este singura cale rațională.

Acum, atmosfera în lume s-a mai însănătoșit. E drept, există apologeți ai războiului rece, politicieni-afaceriști cărora le este rentabilă nu pacea, ci încordarea internațională. Acești oameni încă nu s-au liniștit, dimpotrivă, își continuă activitatea lor dăunătoare.

Istoricul comunicat semnat de N. S. Hrușciov și D. Eisenhower a indicat singurul drum pentru omenire. Tratative, tratative. Oricît ar dura ele, totul este să fie evitat războiul. Războiul nu trebuie îngăduit. Mai devreme sau mai tîrziu, puterile occidentale vor trebui să-și revizuiască programul lor de politică externă, să renunțe la el. Visul de a restaura capitalismul în Europa răsăriteană ori în Asia este irealizabil. Munții de arme inutile vor trebui retopiți, vor trebui reduse armatele în cazul cînd puterilor apusene le va lipsi curajul ori nu vor avea destulă minte să cadă de acord cu propunerea făcută de N. S. Hrușciov la Organizația Națiunilor Unite în legătură cu dezarmarea totală. De altfel, vor fi nevoite să cugete și la faptul că întreținerea, încurajarea și înarmarea führerilor din Vest, care mai nutresc gîndul nesăbuit al unui război revanșard, sau a celor din Taivan ori Coreea de Sud, devine periculoasă și dăunătoare nu numai pentru lagărul socialist, ci și pentru puterile apusene. Acești aventurieri pot provoca o catastrofă.

Da, acum omenirea poate privi cu încredere în viitor, poate munci pentru acest viitor. Ce bine e să muncești, să construiești uzine, magistrale, universități, cu conștiința că toate acestea întăresc pacea în întreaga lume, că ele asigură fericirea copiilor noștri!

Timpul lucrează pentru noi, timpul lucrează pentru pace, timpul lucrează pentru socialism.

B. LEONTIEV
șeful secției externe, membru în colegiul de redacție

PAGINĂ TRANSMISĂ PRIN TELEFON

Poetul Valentin Berestov discută cu Dima Mironovici, muncitor la hidro-centrala din Bratsk

Redacția „pe roți" în Siberia

De te-ai urca pe un munte cît de înalt ori de-ai zbura cu avionul cît de sus, tot n-ai putea cuprinde cu privirea întreaga Siberie, acest imens teritoriu care de la apus la răsărit numără 7 mii de kilometri, iar de la nord la sud 3,5 mii de kilometri — suprafață de peste 10 milioane de kilometri pătrați.

Conducătorul brigăzii de la „Literaturnaia Gazeta", E. Riabcikov cu A. Rodionov, primul secretar al comitetului orășenesc de partid din Omsk, pe o stradă a orașului.

De altfel, în Siberia totul este imens, totul este măreț: și natura, și șantierele, și oamenii.

Despre vastitatea ținutului Siberiei vorbește și cifra de 40% din fondul de investiții alocate în cadrul septenalului pentru construcția de întreprinderi, șantiere și pentru dezvoltarea agriculturii din raioanele de răsărit ale Uniunii Sovietice.

Despre Siberia se vorbește și se scrie acuma foarte mult, și nu numai în Uniunea Sovietică. Am auzit la radio un comentator londonez care declara că, după rachetele cosmice și prima planetă artificială a sistemului solar, următoarea minune a rușilor este Siberia.

Inainte de a porni într-acolo, noi, scriitorii moscoviți, ne-am legat să nu folosim pentru nimic în lume cuvintele: „minune", „gigantic", „uriaș", „ca-n basme", „cel mai mare din lume".

Instalați în două vagoane cu tăblițe albe, pe care puteai citi „Literaturnaia gazeta", am pornit în prima noastră călătorie spre Siberia. Cu aceste două vagoane, dintre care unul de pasageri, iar unul un garaj pe roți, au călătorit pe rînd trei brigăzi de scriitori. Și a fost de ajuns ca cea dintîi brigadă de scriitori și ziariști să facă prima oprire în Omsk, pentru ca poetul Alexandr Bezîmenski să declare: „Fraților, amendați-mă, pedepsiți-mă, eu încalc jurămîntul și spun: e o minune". Intr-adevăr, ce minunată priveliște se înfățișa ochilor noștri pe meleagurile din preajma Irtîșului! De altfel, oriunde am fost după aceea, pe ogoarele desțelenite, la hidrocentrala din Bratsk, la montarea conductelor de petrol, în Angarsk, în Tuimazî sau în alte localități siberiene, exclamam fără voie și din toată inima: „minunat", „colosal", „magnific". La drept vorbind, s-ar putea oare găsi un alt cuvînt pentru a exprima măreția (iar folosesc un cuvînt „interzis") centralei de termoficare de pe malul rîulețului, înainte necunoscut, Ciulîm? Alături de centrală, — o exploatare carboniferă. Ați văzut vreodată prin telescop craterele de pe lună? Cam așa arată exploatarea carboniferă din Nazorovsk. In craterul negru, lucrează numai și numai mașini: oameni, nici țipenie. Cupele excavatoarelor mușcă din stratul de cărbune, îl descarcă în vagonete, iar acestea vin în șir nesfîrșit la suprafața pămîntului.

Pe tumultoasa Angara se construiește cea mai mare hidrocentrală din lume, hidrocentrala Bratsk, iar pe Enisei, la cîteva sute de kilometri de Angara (asta în Siberia e o nimica toată ca distanță), în pitoreștii munți, o altă hidrocentrală, și mai mare, cea mai mare dintre cele mari. Oriunde ai privi, jur împrejur, vezi numai șantiere mărețe, gigantice, uriașe, drumuri noi tăiate prin pădurile taigalei, orașe noi, conducte.

Brigăzile noastre au scos pe șantiere și în orașele mari 23 de numere „«Literaturnaia gazeta» în Siberia", în tiraje mari. Am avut peste o sută de întîlniri cu muncitori și colhoznici, cu scriitori și ziariști. Am cunoscut o întreagă promoție de elevi, veniți din Ceremșanî la hidrocentrala din Bratsk. L-am vizitat pe Alexei Mihailov, un muncitor din Omsk, erou al războiului civil și al Marelui Război pentru Apărarea Patriei și pe Timofei Lipendin, odinioară muncitor necalificat la construcția primei hidrocentrale din U.R.S.S., la Volhovsk, azi mare specialist în profesia sa. In munții și pe pămînturile desțelenite, i-am cunoscut pe cei ce supun natura, pe cei ce înalță orașe și uzine noi, pe constructorii celei de-a treia baze metalurgice din Uniunea Sovietică. Am făcut cunoștință cu îndrăzneți vînători și aviatori, cu căpitani ai modernelor vase de apă dulce, cu conductori de combine, aceste corăbii care taie nesfîrșitele întinderi ale lanurilor aurii.

Trecuse călduroasa vară, venise toamna ploioasă, dar vagoanele verzui, cu tăblițele purtînd numele gazetei noastre, și-au continuat drumul prin Altai, prin Hakkasia, prin stepele Barabinsk.

Scriitorii și poeții Alexandr Bezîmenski, Valentin Berestov, Valeria Gherasimova, Boris Galin, Vasili Zaharcenko, V. Popov, Serghei Ostrovoi, A. Șarov și ceilalți membri ai caravanei siberiene s-au înapoiat în Moscova cu blocnotesurile arhiîncărcate, mulțumiți și fericiți de a se fi dovedit folositori în linia întîia a septenalului, de a fi văzut țara viitorului, de a fi cunoscut pe eroii construcției comuniste.

Călătoriile brigăzilor de scriitori sînt o admirabilă formă de cunoaștere nemijlocită a vieții, de participare activă la septenal. Iată de ce acum, în preajma sărbătoririi celei de a 42-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, cu aceleași vagoane verzui se îndreaptă spre Extremul Orient a patra brigadă de scriitori. Ea se va opri în stepele Republicii Buriat-Mongole, în regiunea Cita, la uzinele orașului tinereții Komsomolsk-pe-Amur și în marele oraș din Extremul Orient — Habarovsk. Iar după a patra brigadă va pleca a cincea.

Scriitorii Moscovei, Leningradului, Bielorusiei, membri ai brigăzilor „Literaturnaia gazeta", vor ajunge pînă la litoralul Oceanului Pacific, în taigaua Ussuriană, pe șantierele Extremului Orient. Ii așteaptă întîlniri minunate, priveliști de basm, îi așteaptă eroicii realizatori ai septenalului. Poate fi ceva mai minunat pentru un scriitor decît viața în inima mărețului șantier?

Evghenii RIABCIKOV
Redactor-șef al redacției „«Literaturnaia gazeta» în Siberia".

Pe șantierele vieții noi

Nu poate să-i slujească de fel unui poet, —
De nu se vrea-nainte de vreme-mbătrînit, —
Un trai comod, în calmul călduț din cabinet
Din care vede viața prin geamul lustruit,

Căznindu-se să sugă, din deget, cînd și cînd,
Un vers firav ce n-are nici flacără, nici vlagă...
Nu, munca de reporter prin lume alergînd,
Imi este de o sută de ori cu mult mai dragă.

Versurile acestea au fost scrise de cunoscutul poet siberian Kazimir Litovski. Ele ar putea fi folosite drept „moto" la creația multora dintre poeții sovietici. Oare nu de aceea, oameni de cele mai diferite profesii, din toate colțurile imensei noastre țări, cunosc atît de bine, iubesc și urmăresc cu atît de viu interes dezvoltarea poeziei sovietice?

Cuvîntarea lui N. S. Hrușciov la cel de-al III-lea Congres al scriitorilor a deschis în fața noastră, a celor ce scriem, orizonturi noi.

Contactul continuu, strîns cu viața, participarea în linia întîia pe frontul luptătorilor pentru comunism, nu acesta este oare izvorul de inspirație al fiecărui scriitor sovietic?

De aici s-a născut ideea organizării redacțiilor „pe roți" ale ziarului „Literaturnaia gazeta", idee susținută cu căldură de Comitetul Central al Partidului. Primelor trei brigăzi le-a fost trasat drumul de-a lungul Siberiei, de-a lungul marilor șantiere de construcție ale septenalului.

Amintindu-ne de această călătorie, dorim să împărtășim întreaga bogăție de impresii dobîndite prin cunoașterea nemijlocită a noului, impresii puternice, de neuitat. Pentru unii, călătoria întreprinsă a fost, dacă putem spune astfel, o acțiune de „recunoaștere și luptă" și totodată „atacul" marilor teme. Unii scriitori, ca Vladimir Popov, autorul popularului roman „Oțel și zgură", i-au întîlnit și i-au cunoscut aici pe eroii viitoarelor lor cărți.

Alți scriitori au simțit nevoia să se apuce neîntîrziat de lucru. Să scrie cel puțin un reportaj, cel puțin un articol, însă să scrie numaidecît.

Pentru cei mai tineri dintre autori, această călătorie a constituit un eveniment care va influența, desigur, întreaga lor dezvoltare artistică.

La călătoria noastră a luat parte tînăra și talentata poetă Bella Ahmadulina. Inainte de aceasta, ea scria versuri interesante, închinate prietenilor săi, împărtășea impresiile încă puține pe care i le oferise contactul cu viața. Versurile erau „drăguțe", cam „de cameră", și ajungeau destul de rar pînă la cititor. Iată că în vagonul nostru redacție, pornit în lunga călătorie, a luat loc și Bella Ahmadulina. Am văzut împreună minunatul Baikal, am străbătut stepele nemărginite ale Hakkasiei, am zburat cu un avion rapid pînă la geologi și la minele din răsăritul și apusul munților Saiani. Vagonul nostru, atașat la un tren încărcat cu minereu, a străbătut taigaua și munții, a mers de-a lungul minelor pînă la combinatul metalurgic din Kuznețk, a poposit în centrul „marii chimii" din bazinul Kuznețk — în Kemerovo — și în centrul științific al Siberiei — în „orășelul științei" de lîngă Novosibirsk.

După această călătorie, Bella Ahmadulina a început să scrie noi versuri, versuri cu un conținut profund, bogat. Iată un fragment din versurile închinate noilor prieteni, constructorilor unui tunel.

Imi plac acești voinici flăcăi de munte
Cu vorba simplă, caldă și adîncă,
Cu chipurile lor curate, blînde.
Și-asemeni lor iubesc această muncă
Din care-nvățătură poți avea
Cînd ai lăsat în urma ta lumina
Să mergi pînă ajungi din nou la ea.

In orchestra poetică a Bellei Ahmadulina au apărut accente noi: și cîntecul popular și tema largă, melodică a coardelor. A fost o adevărată bucurie pentru noi constatarea că vocea tinerei poete devine tot mai limpede, mai puternică și mai armonioasă.

„Ce lume vie, nouă s-a deschis în fața mea!" — ne-a spus Bella Ahmadulina.

De altfel cu toții, și cei tineri și cei mai în vîrstă am respirat cu lăcomie aerul șantierelor, al marilor realizări.

Printre noi n-au existat sceptici, n-au fost și nu puteau fi oameni insensibili, pentru că cel mai de preț lucru este să te simți cu adevărat un om al timpurilor noastre, unul dintre constructorii noului.

S. SMOLIANIȚKI

Ziua poeziei la Moscova

ZIUA POEZIEI este o sărbătoare a poeziei. Poeții dau raport cititorilor. Este ziua în care cititorul se poate întîlni cu poetul său preferat. Iată pe unul dintre poeții participanți la Ziua poeziei, Semeon Kirsanov, dînd autografe cititorilor.

CITITORII ȘI GAZETA NOASTRĂ

Sînt sute de mii. Ei trăiesc pe malul oceanului Pacific, în stepele Ucrainei, dincolo de cercul polar, în kișlacurile Asiei Centrale. Topesc metale și predau în universități, seamănă porumbul pe ogoare și vindecă bolnavii în spitale, coboară în minele adînci și se înalță în văzduh cu TU-104. Aceștia sînt cititorii gazetei noastre.

„Stimată redacție,

Nu de mult, la clubul nostru literar a avut loc o discuție despre prietenie și dragoste" — ne comunică din Gruzia A. Dulgania.

„Dragi tovarăși,

Vreau să vă povestesc despre activitatea grupului ilegal comsomolist «Vera», în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei" — se vorbește în scrisoarea lui I. Feofanov, din regiunea Iaroslavsk.

„Dragă redacție,

Pe mine mă nemulțumește felul în care se predau limbile străine în institutele tehnice" — ne scrie F. Naumov din Odesa.

„Tovarăși de la «Literaturnaia gazeta» — ni se adresează un șofer din Letonia — în povestirea lui G. Rudnîi, «O dimineață», s-au strecurat inexactități în descrierea mașinilor".

Scrisori... Scrisori... Scrisori... Ele vorbesc despre toate. Uneori, cîte una îți stîrnește zîmbetul. După lansarea sputnikului, am început să primim scrisori în care expeditorii lor cereau ca, la lansarea unui sputnik cu oameni, să fie trimiși și ei în cosmos.

Intr-o zi, am primit o scrisoare de la un tînăr marinar care ne-a întrebat: „Este oare posibil să te îndrăgostești de la prima vedere?" Această naivă întrebare a tînărului care abia pășea în viață vădea o mare încredere în gazetă, convingerea că ea îl va ajuta să-și spulbere îndoielile.

Cine nu cunoaște specificul muncii noastre se poate întreba: de ce scriu cititorii, despre artă, despre filozofie, despre unele nemulțumiri cu privire la cîte o exploatare forestieră, despre tractorul teleghidat sau despre ultimele descoperiri din domeniul medicinii, la „Literaturnaia gazeta" și nu la alte publicații? Pe noi însă acest lucru nu ne miră. Tema literaturii este viața și de aceea nu e întîmplător că la gazeta scriitorilor se scrie despre tot ce îi înconjoară pe oamenii sovietici, îi interesează, îi preocupă.

Nu o dată cititorii au dat gazetei sugestii de mare însemnătate. Tînărul bielorus Vasili Durakevici, la terminarea școlii, a început să lucreze în colhozul natal. Pe măsură ce cunoștea mai îndeaproape treburile colhozului, creștea în el convingerea că munca agricultorului poate să devină mai creatoare, mai productivă. V. Durakevici a împărtășit redacției gîndurile sale cu privire la viața tineretului sătesc, ne-a expus părerile sale despre legătura care trebuie să existe între munca colhoznică și știință. Scrisoarea a fost publicată și a stîrnit largi ecouri în rîndul cititorilor, care au purtat în paginile gazetei o interesantă discuție despre această problemă importantă.

Cititorii se adresează, deseori, prin „Literaturnaia gazeta", scriitorilor. Recent, în paginile gazetei, a fost publicată scrisoarea deschisă a cititorilor din raionul Ivanovsk, regiunea Bratsk. Mulțumind scriitorilor pentru cărțile bune care oglindesc viața lor, cititorii atrag atenția asupra cărților de literatură în care zeci de pagini seamănă cu niște tratate tehnice.

„Tovarăși scriitori — spun ei — haideți să stăm deschis de vorbă. Uneori cărțile voastre ne întristează, deși voi le-ați scris, probabil, cu cele mai bune intenții. Inchipuiți-vă că ați citi o carte despre scriitori, în care s-ar vorbi mai ales despre: cu ce deget bateți la mașină, cîte pagini scrieți, etc. Oare nu v-ar supăra o asemenea carte?

Atunci de ce unii scriitori nu înțeleg cît de obositor este să citești cărți în care, în locul oamenilor vii, este descrisă tehnica semănării cartofilor după metoda cuiburilor în pătrat?

Vrem să vă vorbim direct și sincer. Cum trebuie mulse vacile, cum trebuie semănat porumbul și cum trebuie îndeplinite unele munci de specialitate noi știm mai bine decît voi, iar cînd nu știm ceva, ne învață oamenii de știință, specialiștii. De la voi, noi așteptăm altceva: vrem ca fiecare carte citită să ne ajute să trăim mai plin, mai interesant, să devină mai veselă munca, vrem ca fiecare carte citită să ne ajute să devenim mai buni, să ne deschidă mai mult ochii și să ne deschidă mai mult inima pentru cuprinderea a tot ceea ce este frumos".

Cititorul este stăpînul gazetei, sfătuitorul ei bun si criticul ei exigent.

Redacția noastră se întîlnește deseori cu cititorii la consfătuirile pe care le organizează. In acest an au avut loc asemenea consfătuiri la Novosibirsk, Omsk, și o consfătuire televizată la Leningrad.

Nu poate fi imaginată la noi existența unei gazete care este lipsită de atenția, dragostea și interesul cititorului.

L. KAȘIN

Lîngă vagonul brigăzii se bat la mașină reportaje despre Siberia

Sensul muncii noastre

A fost un timp cînd, la „Literaturnaia gazeta", preocupările celorlalte arte își făceau cu greu loc în paginile gazetei. Țarina atotstăpînitoare a ziarului era considerată literatura, numai literatura.

A devenit însă de mult evident faptul că simfoniile lui Șostakovici, ca și dansul Galinei Ulanova sau compozițiile regizorale ale lui Ohlopkov influențează asupra eposului, ca și asupra poeziei lirice.

Este pe deplin firesc că și la noi, la „Literaturnaia", critica include în analiza problemelor realismului socialist, alături de literatură, și alte forme ale artei.

„Literaturnaia gazeta" se străduiește să oglindească fidel dezvoltarea artelor — a teatrului, cinematografiei, muzicii, picturii. Firește că este destul de dificil să realizezi acest lucru, deoarece fiecare dintre arte oferă bogate materiale de analiză. Numai în Moscova cîtă bogăție și varietate în viața artistică!

Așa că sîntem nevoiți să trecem de la transmiterea ecourilor unor premiere, recitaluri, etc. — ceea ce, se înțelege, este necesar și inevitabil — la analize critice profunde, care cuprind, într-o singură concepție, cele mai variate domenii.

Ne este de ajutor rubrica „Jurnalul critic", alcătuită, de obicei, din cîteva mici recenzii, legate între ele, de cele mai multe ori, de o temă interioară comună. Aceste „jurnale" sînt ecouri cu privire la teatru și muzică, la cinematografie și pictură.

Problematica ce se ivește în legătură cu dezvoltarea vertiginoasă a teatrelor populare, născută din dragostea profundă a milioanelor de oameni sovietici pentru artă, devine pentru noi, de asemenea, de o esențială însemnătate.

A înțelege acel ceva nou care a pătruns în viața artei noastre o dată cu teatrele populare, a formula din punct de vedere teoretic problemele care stau în fața acestor teatre, constituie pentru critica un scop pe cît de însemnat, pe atît de plin de interes.

Sensul adînc al muncii noastre, așa cum îl înțelegem noi, constă în dezvăluirea largă, bogată a posibilităților realismului socialist.

Iată pentru ce ne sînt atît de necesare discuțiile sincere, tovărășești, lupta de opinii, diferite ca tonalitate, dar unitare din punct de vedere al scopului lor final. Și aceasta pentru că oricît am discuta despre posibilitățile de realizare a sarcinii care ne stă în față, sarcina aceasta este una și aceeași pentru toți; ea constă în înțelegerea profundă a experienței construirii comunismului, în relevarea moralei înalte a omului nou raportată la operele sovietice de artă.

Ea constă în a ajuta în mod activ dezvoltării și desăvîrșirii măreței arte a epocii noastre, luminată de ideile atotbiruitoare ale comunismului.

E. SURKOV
șeful secției de arte, membru în colegiul de redacție

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef, adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26; 11.39.36; 11.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 46 (296) — Joi 12 noiembrie 1959
ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

PACEA VA TRIUMFA

S-a calculat de către istorici că omenirea, în drumul ei lung și zbuciumat către progres, a cunoscut puțini ani de pace. De la uciderea cu barda de cremene și pînă la căderea lentă, ca prin sită, a cenușei radioactive, semănînd cu o ploaie liniștită, gustul de moarte și-a avut degustătorii săi. Tirani în șa, arhitecți de piramide de capete omenești pînă la generali preocupați de contabilitatea eficacității gazului au reușit mai tîrziu sau mai devreme să ofere Miresei negre tainul lor de cadavre. Totdeauna în lume, junglele vegetale sau junglele de beton cu etaje numeroase au ascuns canibali bătînd tam-tamul exterminării. O faclă aprinsă ținută între falangele descărnate ale Morții pîlpîia amenințător deasupra continentelor. Fumul ei întuneca soarele și făcea aerul irespirabil. Un vînt amenințător umfla pînzele corăbiilor și scepticii găseau pagini vechi în Biblii, pline de prevestiri. O fatalitate mai rea decît sfîrșitul paraliza voința umană. Popoare ucise în turme, purtate pe drumurile sterpe și sălbatice ale migrației, țări pîrjolite cu ceea ce s-a numit frumos bombe incendiare și mai modern napalm, iată toată feeria războiului într-un spectacol teribil repetat la intervale aproape fixe.

Acestei neputințe în fața războiului i s-a găsit leacul. Un miliard de ființe scăpate de sub lanțul exploatării, un miliard de oameni trăind sub soarele socialismului spun pentru prima oară răspicat tuturor că se opun oricărei încercări de a arunca jaful pîrjolului asupra caselor lor. Epoca potentaților, avizi de profituri, obținute prin răspîndirea crimelor și ororilor trebuie să se termine pentru totdeauna.

In raportul său cu privire la situația internațională și politica externă a Uniunii Sovietice, prezentat la cea de-a III-a sesiune a Sovietului Suprem al U.R.S.S., tovarășul Hrușciov a subliniat că „Coexistența pașnică este un imperativ al vieții. Prin politica lor iubitoare de pace, Uniunea Sovietică și toate țările socialiste au deschis în fața omenirii calea evoluției societății fără războaie, pe bazele colaborării pașnice. In prezent nu se pune problema dacă coexistența pașnică trebuie sau nu trebuie să existe — ea există și va exista".

Cine a urmărit cu atenție evenimentele politice știe foarte bine că flașnetarii războiului rece se văd amenințați cu un definitiv și apropiat faliment general. Analizînd situația internațională, tovarășul Hrușciov a constatat că teza sovietică găsește o audiență tot mai largă chiar la acei ce se declarau pînă nu demult „intransigenți". Se pare că ultimele succese în Cosmos ale U.R.S.S. au convins pe toți specialiștii din lume că supremația statului socialist în domeniul astronauticii este definitivă. Cine reușește să așeze un conteiner pe lună poate teleghida oriunde un proiectil în cazul unei agresiuni. Dezertările recente din presa apuseană, protestele oamenilor de știință americani au înmuiat strigătele războinice ale strategilor războaielor calde și reci. „Planeta fără cazărmi!" lozinca pașnică a socialismului, se va impune, sîntem convinși, pretutindeni. Nu există nimeni pe glob, în afara unor cercuri reacționare agresive, nepotolite în instigări războinice, nu există nimeni care să nu dorească o epocă de prosperitate în locul sinistrei și stăruitoarei amenințări cu bomba atomică. Să îngropăm armele, să le ducem la muzeul istoriei, să trăim în pace, iată în esență conținutul politicii externe a Uniunii Sovietice. Premierul U.R.S.S.-ului a atras atenția că „nu trebuie însă să confundăm concesiile reciproce în interesul coexistenței pașnice a statelor cu concesiile în ceea ce privește natura însăși a orînduirii noastre socialiste, a ideologiei noastre. Aici nu poate fi măcar vorba de concesii sau adaptare".

Da, noi rămînem fermi pe pozițiile noastre, convinși că orînduirea socialistă este superioară, că drumul popoarelor duce spre eliberarea de sub exploatarea capitalismului. Istoria va dovedi justețea previziunilor marxism-leninismului.

După propunerile concrete făcute la O.N.U. cu privire la dezarmarea generală, propuneri votate în unanimitate de acest for, raportul tovarășului Hrușciov la sesiunea Sovietului Suprem al U.R.S.S. rămîne un important document istoric al luptei dusă de statul sovietic pentru obținerea unei păci generale, durabile. Această idee este subliniată de altfel și în discursul ținut de tovarășul A. B. Aristov la 6 noiembrie 1959, cu ocazia sărbătoririi Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Tovarășul Aristov a arătat că: „Războaiele distrugătoare de cotropire au constituit multe veacuri un greu flagel pentru omenire. In epoca imperialismului, războaiele au devenit mai nefaste decît ciuma, căreia i se spunea în evul mediu moartea neagră. Revoluția din Octombrie a ținut sus steagul luptei împotriva acestui rău, cel mai primejdios dintre toate, și a indicat omenirii căile luminoase ale păcii și prieteniei între popoarele tuturor țărilor".

Cuvintele acestea dau încredere tuturor popoarelor. Cu fermitate și calm, cu o atenție totdeauna trează, să ținem departe de scoarța globului făclia sinistră a războiului.

Eugen BARBU

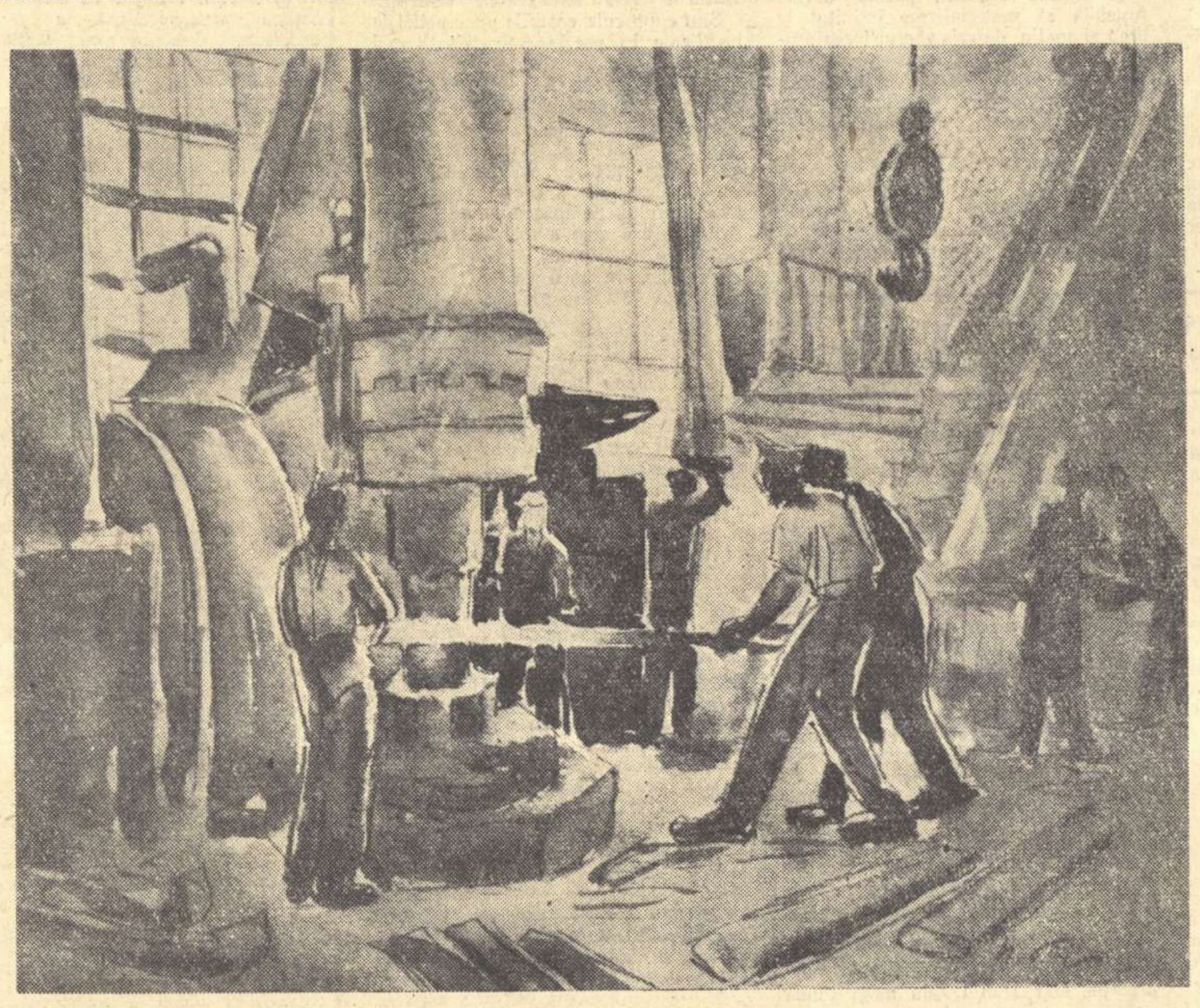

NICOLAE POPA „Forjori"

MIHAIL SADOVEANU

TOAMNA DE AUR...

Opera care amintește munții prin măreție și timpul prin profunzime, ne crește admirația pînă la uimire, din orice unghi am privi-o, și nu e ușor a ne încumeta să cuprindem cît de cît din arta celui ce a reînviat țărîna veacurilor, modelînd-o în monumente de dimensiuni homerice. Pentru a putea reda cît de cît din adîncimea farmecului sadovenian, ne trebuie cel puțin har vrăjitoresc să putem străbate veacurile și să le unim, ca în uimitoarele basme orientale...

Odată, la o pădurărie din munți, după ce am citit o carte a lui Mihail Sadoveanu, m-am uitat pe fereastră afară și am văzut nourii în amurg, și parcă se întorceau cortegiile veacurilor anterioare în curgere solemnă, și pe cîmpia cerului se desfășurau, parcă, armiile lui Ștefan cel Mare, repezind la atac hînsarii cavaleriei ușoare. Flamuri răsăreau necontenit de după zare, ca din pădurile vechimii, și Ștefan Voevod însuși țintea cu arbaleta, plecat cumplit pe coama fugarului său!

Cînd a bubuit tunetul de vară, parcă s-a trezit artileria voevodului și curînd stropii de ploaie aminteau fuga necontenită și încrucișată a săgeților, pe tot cuprinsul cerului și pămîntului... Vag, tunetele prelungi de departe, aminteau chemările cornurilor de la Podul Inalt și Valea Albă, în timp ce ploaia cădea mai tare, potopită de vălmășagul umbrelor. Apoi, totul s-a amestecat ca într-un iuruș, și după ce ploaia a stat, s-a arătat luna mare și albă, și cîmpia văzduhului amintea iar vremuri de liniște...

S-a auzit în tăcere o chemare și m-am gîndit că poate zimbrul și-a ridicat grumazul din lut și coarnele lui s-au saltat, și spinarea lui a scuturat și a lepădat de pe dînsa dîmburile și rîndurile de frunze, și fiara legendei a reînviat pe plaiul unui timp nou, prin farmecul săvîrșit de un vrăjitor... Seara aceea de munte rămîne de neuitat. Atunci am simțit și eu adîncimea operei sadoveniene, forța de evocare unică și geniul de arhitect în stare să reconstruiască din filigrane, fragmente și pulbere, dimensiunile veacurilor dominate de umerii, buzduganele și arbaletele colosilor...

In seara aceea de liniște și de nemăsurată uimire, intram ucenic între monumente, încercînd să prind taina zidirii.

Străbăteam ca o pădure de columne, cu bolțile de smarald, din poveștile Răsăritului. Fenomenul descoperit atunci avea să dăinuiască ani mulți și tîrziu de tot am auzit, sub neîntrecutul farmec aparent, freamătul bulboanelor realității, și ceea ce socotisem că e magie, conținea flacăra nestinsă a adevărului, modelat în forme de artă încă neîntîlnite și neegalate, cuprindea viața de toate zilele trecută prin urmuzul sintezei și ridicată la piscurile genialității.

Arta sadoveniană, în întregimea ei, este o chemare la cercetare necontenită și la desăvîrșită cunoaștere, demonstrează că fulgerul prometeic al creației nu se arată decît la izbitura cu stîncile aspre ale acestei lumi...

Aceste adevăruri le-a aflat generația noastră scriitoricească și le vor afla artiștii viitorului deopotrivă, căci ani mulți și rînduri multe de oameni se vor pleca la genunchii Dascălului, la rîndu-i ucenic lui Creangă și Eminescu... Și încredințați sîntem că rîndurile de oameni care vin pe nemăsuratul drum al timpului, ne vor pizmui că am avut parte să privim lumina soarelui, în același timp cu neegalatul și neîntrecutul maestru al generațiilor!

Poporul romîn îl răsplătește pe Mihail Sadoveanu cu prinosul recunoștinței fără limite, pentru tot ce a creat pînă acum, căci totul a fost creat spre înălțarea și folosul poporului romîn. Evocarea vremurilor de vitejie, reînvierea lui Ștefan cel Mare sub aureolă fără stingere, trezirea zimbrului de sub lutul și frunzele vechimilor, cîntarea în povestire a mîhniților de demult, totul a servit și servește, ca exemplu de măreție, totul aduce aminte de virtuțile creatoare încă din veac, ale poporului cu arie istorică atît de răscolită!

Evocările sadoveniene au fost chemări la speranță, pentru toți cei ce dăinuiau în întristare și nu vedeau înainte decît ceața și n-aveau altă bucurie decît lacrima... Acesta este miezul cel mai din adînc al celebrelor opere istorice sadoveniene, și așa l-au înțeles rînduri de oameni, în deplinătatea adevărului său, și chiar ochiul de piatră s-a zvîrcolit în orbită în fața atîtor miracole artistice...

Opera de pînă acum a lui Mihail Sadoveanu cuprinde deopotrivă întinsul geografic al patriei, cu locurile încîntătoare, cu tot ce a creat natura,

Eusebiu CAMILAR

(Continuare în pag. 3)

Rolul literaturii în educația socialistă

In opera de construire a lumii noi, socialiste, literatura îndeplinește sarcini însemnate. Ea este chemată să educe oamenii muncii în spiritul ideilor comunismului, în spiritul luptei neobosite împotriva societății trecutului, împotriva exploatării omului de către om.

Apartenența artei la proletariat nu știrbește cu nimic particularitățile ei specifice, ca domeniu al frumosului. Intotdeauna literatura de valoare, atingînd culmi de desăvîrșire artistică, a asimilat ideile cele mai importante ale veacului, ideile democrației și progresului, răspîndindu-le cu mijloace atît de convingătoare și eficiente. Clasa muncitoare preia tradițiile revoluționare ale istoriei, înglobîndu-le în efortul uriaș de sfărîmare a asupririi, de construire a unei orînduiri superioare, fără clase antagonice. Devenind exponenta acestor năzuinți, literatura capătă un fundament ideologic trainic, exprimă un mesaj de idei important pentru umanitate.

Ca o oglindă a vastelor transformări sociale, literatura oferă inerent cititorului cunoștințe bogate asupra multiplelor fenomene ale vieții. Sînt citate deseori părerile lui Marx și Engels despre imensul material documentar existent în opera lui Balzac. Prefaceri de natură politică, economică, morală, științifică, pot fi înfățișate în amplele tablouri literare, devenind astfel accesibile maselor largi. Prin forța ei de reflectare, literatura poate cuprinde imensul șantier de ridicare a lumii noi, dînd o imagine a ofensivei victorioase socialiste.

Este deosebită influența pe care o produce asupra conștiințelor structura de cronică monografică a multor opere din literatura realismului socialist („Pe Donul liniștit", „Soti", „Primele bucurii", etc.). Astfel se reconstituie în limbajul plastic al artei uriașele transformări în fizionomia categoriilor sociale, în moravuri, transformări determinate de Revoluție. De aceea, studierea atentă a noilor raporturi între oameni și însușirea ideologiei clasei muncitoare, busolă sigură în orientare, sînt esențiale pentru scriitori.

Cînd ne referim la rolul educativ al literaturii, trebuie să avem în vedere faptul că obiectul artei îl constituie omul, în multitudinea relațiilor sale. Țelul moral al artei presupune formarea caracterelor. Arta evidențiază moduri de comportare umană, modele de imitare. Rolul literaturii în educația socialistă este acela de a afirma înaltele însușiri ale constructorului comunismului. Operele literare sînt o tribună a eticii socialiste, expuse în tipuri și caractere.

In cuvîntarea sa la Congresul scriitorilor sovietici, N. S. Hrușciov a spus: „Oamenii trebuie educați pe bază de exemple bune, calea spre viitor trebuie deschisă prin arătarea elementelor pozitive din viață. Forța exemplului este o mare forță, tovarăși!"

Desigur că răspîndirea idealurilor comunismului se realizează pe planul artei în mod deosebit față de celelalte forme ale conștiinței sociale. Nerespectarea legilor proprii artei provoacă apariția unor lucrări de simplă ilustrație sociologistă, mostre ale schematismului. Trebuie să distingem caracterul obiectiv al imaginii literare, puterea ei de transmitere a emoției prin logica specifică a artei. Arta realistă rămîne fidelă adevărului vieții și ține seama de particularitățile interne ale imaginii. Levinson din „Infrîngere" nu este o ilustrație didactică a revoluționarului de profesie. El este un om viu, angrenat în condiții, deși excepționale, perfect verosimile. Roman al patosului comunist, „Infrîngere" este totodată un triumf al artei, al mijloacelor ei specifice de reflectare.

Ar fi absurd să judecăm fiecare pasaj al unei lucrări literare după întrebarea: „Ce învățăminte de viață extragem de aici?" Există o imagine unitară a operei care exprimă tendințele ei; datorită naturii distincte a artei, înrîurirea ei educativă se exercită extrem de divers. Arta se adresează sentimentelor, sensibilității, dezvoltă însușirile estetice ale omului nou, îl îndrumă să creeze „conform legilor frumosului" cum spune Marx.

In unitatea principiilor etice și estetice rezidă atribuțiile educative ale artei. Literatura realismului socialist ridică pe primul plan ideea respingerii mentalității mic-burgheze, a tendinței de a situa interesele înguste, egoiste, mai presus de interesele colectivității. Ca o ripostă vehementă împotriva individualismului, s-a cimentat etica socialistă. Tema subordonării conștiente a ceea ce este personal necesităților generale, Revoluției, — a ajuns tema fundamentală a literaturii socialiste.

Au apărut numeroase opere literare care s-au inspirat din activitatea luptătorilor comuniști, pildă de abnegație și generozitate în folos obștesc. Tenacitatea eroică a comuniștilor în anii luptei împotriva fascismului devine un capitol esențial al literaturii noi patriotice cetățenești.

Forța educativă a eroilor literaturii socialiste este o problemă primordială în teoria și critica noastră literară. In lumina acestor idei, mă voi referi la cîteva romane apărute recent, închinate luptei ilegale a partidului. („Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, „Bariera" de Teodor Mazilu).

Viața comunistului este o exemplificare elocventă a măreției idealurilor Revoluției. In „Șoseaua Nordului", Eugen Barbu zugrăvește un episod palpitant din lupta unor muncitori încadrați în mișcarea revoluționară. Momente dramatice ale încleștării sînt înfățișate cu multă autenticitate. Tipurile de comuniști se remarcă prin dîrzenia cu care îndură privațiunile, prin eroismul fără zarvă al rezistenței antifasciste. In roman, intensitatea luptei revoluționare este bine reliefată. Caracterul întreprinzător, temerar al luptei comuniștilor se manifestă în scene memorabile. Acest ritm trepidant este transpus literar prin stilul de relatare detașată, nesentimentală, sprijinit aproape exclusiv pe fapte.

Intr-o cronică despre „Șoseaua Nordului" am susținut că eroii principali apar însă mai mult ca oameni de acțiune decît ca niște gînditori revoluționari. Aș vrea să reiau aici această afirmație. Preocupat de sezisarea atmosferei specifice unei activități conspirative, autorul a omis totuși aspecte importante pentru definirea caracterului comuniștilor. Nu se observă prea bine că aceste acte curajoase sînt înfăptuite de oameni lucizi, înarmați cu o ideologie avansată, cu o conștiință revoluționară. Asupra clarviziunii ideologice a militantului de partid nu se insistă în „Șoseaua Nordului". Metodele variate de convingere a maselor utilizate de comuniști se bazau tocmai pe analiza pătrunzătoare a situației politice, pe o filozofie asupra istoriei. Poate fi, în absența acestor accente, destul de convingător, în spiritul educației comuniste, gestul eroic al lui Mareș sau Dumitrana? O dimensiune importantă a caracterului lor de oameni de partid, apare în felul acesta estompată. „Șoseaua Nordului", un roman bine scris, destinat să glorifice eroismul comuniștilor în pregătirea insurecției armate de la 23 August, își îndeplinește de aceea numai în parte funcția educativă.

Chiar dacă eroul revoluționar nu este propus ca un infailibil exemplu pozitiv, procesul de formare spiri-

S. DAMIAN

(Continuare în pag. 6)

De vorbă cu Ianis Ritsos despre:

POEZIA ROMÎNĂ CONTEMPORANĂ

Ianis Ritsos este, fără îndoială, una din cele mai puternice personalități poetice ale vremii noastre. Numele lui, pînă mai ieri cunoscut de puțini, s-a răspîndit, cu o repeziciune care ar putea părea extraordinară, în afara hotarelor țării sale; în numai cîțiva ani, la Moscova sau la Paris, la Praga sau la București, volumele de traduceri (pentru a nu mai vorbi de numeroasele tălmăciri apărute în reviste) au făcut cunoscută opera poetului revoluționar grec atît de bogată în sensuri, plină de acel patos contemporan pe care o sensibilitate originală, o intuiție fină îl surprinde în cel mai simplu gest cotidian, ca și în tensiunea gravă a luptei sociale. Poezia lui Ianis Ritsos este de o simplitate aproape derutantă. Aragon, după ce citise poemul intitulat „Sonata lunii" (din păcate încă netradus în romînește), își exprima admirația și totodată uimirea că, pornind de la elementele cele mai simple, cele mai banale — un fotoliu vechi, un pian pe care s-a așternut praful, un interior obișnuit — poetul construiește un univers poetic de o pregnanță extraordinară.

Supus unor persecuții crunte, ca și alți comuniști greci, Ritsos a fost mult timp deportat în lagărul de pe insulele Makronisos, Lemnos și Ai-Stratis. Fiind eliberat în urma unei campanii mondiale de presă, Ritsos și-a reluat activitatea literară și în oct. 1957, pentru talentul lui, incontestabil chiar și pentru cei care nu erau de acord cu orientarea comunistă a poetului, el a primit Premiul Național de poezie.

In romînește, Ritsos a fost tradus de Ianis Veakis și Ștefan Popescu, într-un volum apărut la „Editura Tineretului".

In vara anului 1958, Ianis Ritsos ne-a vizitat țara, consemnînd impresiile sale din timpul acestei călătorii într-un ciclu de poeme, care vor apărea curînd în volum, în traducerea Ninei Cassian. Dar, în același timp, vizita sa în Romînia i-a prilejuit poetului un contact cu poezia noastră contemporană.

— Inainte de prima mea vizită în Romînia — ne-a spus Ianis Ritsos, care în prezent se află din nou în țara noastră — nu știam aproape nimic despre poezia romînă. E adevărat, tradusesem pentru „Revista de Artă" poemul lui Mihai Beniuc „Mărul de lîngă drum", apărut, împreună cu alte două poeme romînești, unul de Nina Cassian, tradus de Dimos Rendis și celălalt de Maria Banuș — nu-mi mai amintesc acum numele traducătorului. Dar eram încă departe de a bănui bogăția și frumusețea poeziei romîne contemporane. In timpul primei mele șederi aici, anul trecut, am avut însă prilejul de a cunoaște mai temeinic opera cîtorva poeți romîni, și în special pe a lui Arghezi, pe care-l consider unul dintre cei mai mari poeți contemporani — nu numai ai Romîniei, dar și ai lumii. Citindu-l pe Arghezi, am simțit dorința de a face cunoscute în Grecia cîteva aspecte ale poeziei romînești.

— Am aflat să pregătiți o antologie a poeziei noastre contemporane...

— Da, e adevărat. La început, am lucrat mai mult pentru mine și pentru cîțiva prieteni iubitori de poezie. Bineînțeles, și cu intenția de a publica traducerile mele în reviste. Incetul cu încetul, însă, am fost cîștigat de această muncă pentru că am descoperit frumusețea complexă a poeziei romînești, universul ei atît de bogat în nuanțe. Așa a luat naștere în mine ideea unei antologii a poeziei romînești contemporane. Inainte de a veni pentru a doua oară în Romînia, aveam deja traduse aproape o sută de poeme.

— Puteți să ne spuneți numele cîtorva dintre poeții care vor figura în antologie?

— Sigur că da; dar mai întîi aș vrea să vorbesc despre traducerile mele din poezia populară romînească. Trebuie să spun de la început că poezia voastră populară mi-a făcut o impresie profundă. Am tradus cîteva doine și bocete, într-adevăr minunate. Ceea ce m-a încîntat în poezia populară romînească e o anumită fluiditate pe care am regăsit-o apoi și în poezia cultă. O fluiditate esențială, în care am identificat caracteristicile majore ale spiritului modern. Mi-am dat seama că poezia cultă întreține în Romînia relații foarte strînse și fecunde cu cea populară.

— Ați surprins anumite corespondențe între poezia populară romînească și cea greacă?

— Numai pînă la un punct. Poezia noastră folclorică e mai dură, mai aspră, în timp ce poezia populară romînească se definește, cum spuneam, prin acea fluiditate, printr-o mare subtilitate a nuanțelor. A fost într-adevăr o mare bucurie pentru mine descoperirea cîntecelor populare romînești... Dar să revin la antologie. Așa cum o proiectez eu, ea va cuprinde două părți: prima dedicată poeziei populare, cea de-a doua poeziei contemporane. Care vor fi poeții incluși? Pot să numesc cîțiva, din care am tradus deja: Arghezi, Bacovia, Beniuc, Jebeleanu, Philippide, Zaharia Stancu, A. E. Baconsky, Cicerone Theodorescu, Radu Boureanu, Demostene Botez, Nina Cassian, Maria Banuș, Marcel Breslașu, Veronica Porumbacu, M. R. Paraschivescu, Magda Isanos, Dumitru Corbea, Mihu Dargomir, Victor Tulbure, Emil Isac, Dan Deșliu, Perpessicius, N. Labiș, Aurel Rău... Țin să precizez că enumerarea aceasta nu e cîtuși de puțin completă și că mă consider doar la începutul muncii mele. Fără îndoială că în antologie vor figura și mulți alți poeți pe care nu i-am numit aci. Poate că, pînă la urmă, antologia va cuprinde și o a treia parte, rezervată poeților tineri.

Aș vrea să revin asupra lui Arghezi. Sînt convins că el ar merita să fie tradus într-un volum separat, cum a făcut Rafael Alberti pentru Eminescu. Căci într-o antologie ca aceea pe care o proiectez, diversitatea universului poeziei argheziene nu poate fi decît sugerată. Deocamdată, eu personal nu sînt pregătit pentru o astfel de muncă, dar, cine știe, poate că în viitor o voi întreprinde... Oricum, trebuie s-o mărturisesc, apropierea de Arghezi a însemnat pentru mine o experiență deosebit de fecundă, revelația unor nuanțe foarte fine, dar în același timp de o reală importanță, ale sufletului romînesc, și nu numai romînesc, dar și omenesc în general.

— In afară de Arghezi, ce alți poeți romîni v-au atras mai mult?

— Mi-e destul de greu să răspund la această întrebare, tocmai pentru că foarte mulți sînt cei despre care aș vrea să vorbesc. Timpul nu-mi permite să mă angajez acum într-o asemenea discuție. Vreau să spun doar că Bacovia, din care, ca și din Arghezi, am și tradus vreo douăzeci de poeme, mi se pare un poet de o remarcabilă valoare. Ca viziune, el se întîlnește într-o oarecare măsură cu poetul grec Kariotakis. Ceea ce m-a reținut la Bacovia este o mare intensitate emotivă, exprimată simplu, cu acea simplitate a esențelor. Fiecare vers, fiecare imagine a poetului deschide o imensă perspectivă interioară. Poezia lui — aș zice — nu este atît o poezie a lucrurilor, cît a umbrei lucrurilor.

— Cum lucrați traducerile și ce dificultăți întîmpinați în această muncă?

REPORTER

(Continuare în pag. 6)

„Literatura" lui Ionel Rotaru

Intre fugiții care încearcă să împroaște țara noastră cu noroi de la distanță, se află și cel care semnează Ionel M. Rotaru. Iși face veacul în Franța: găsește editori la Paris și, probabil un număr de cititori din drojdia societății, ca și dînsul, sau dintre înverșunații dușmani ai comunismului — la fel, ca și dînsul. Specimenul are mîncărime la limbă; umple multe pagini, în toate amestecînd Romînia, mînjindu-i numele și înjosind numele de romîn, în primul rînd cînd socotește că mai poate avea vreo legătură cu această țară.

I-am citit de curînd trei din mișeliile cu care l-a răbdat tiparul, — chipurile romane. Fiecare din ele, în altă editură. Una face parte chiar dintr-o colecție: „Maeștrii străini". Va să zică transfugul e decretat „maestru". Pentru a cunoaște cît de cît editura aceasta care a luat în antrepriză țările latine, va fi deajuns informația că publică aici un papă catolic, care s-a îndeletnicit întîi cu misionarismul, apoi cu spionajul și instigația antidemocratică în China, pînă în 1952; un alt autor care, după spusele editurii respective, are una „dintre cele mai bune cărți de luptă împotriva progresismului și comunismului" și anume secretarul particular al lui Pétain, care, devenit șeful lui de stat major dovedește negru pe alb cum Hitler, „datorită autorității sale suverane, a putut obține atît de rapid unitățile blindate necesare proiectelor sale", spre deosebire de generalul de la Vichy care n-a izbutit să dobîndească blindate, de unde s-ar fi și tras dezastrul Franței în 1940.

Observați delicatețea tonului: „proiectele" lui Hitler — în schimb: „lupta împotriva progresismului și comunismului".

„Maestrul" Ionel Rotaru se află deci în bună companie: la așa sac, petecul e pe măsură. După cum se vede, el face parte dintr-o clică mai mare, care se îndeletnicește cu o sarcină organizată sistematic, calomnierea comuniștilor, a regimurilor din țările socialiste — și cu slăvirea trădării, a fascismului. Aria „măiestriei" lui Rotaru se întinde și ea dincolo de hotarele țării noastre cuprinzînd în josnicia ei și calomnierea Uniunii Sovietice. Altă carte are un subiect liric dintre cele două războaie, ceva despre niște țigani lăutari bucureșteni. Condeiului său veninos nu-i scapă nimic; cu trufie, anunță că are de gînd să-și continue isprăvile, publicînd alte infamii, nevăduvind de numele său nici sectorul teatrului, nici al filozofiei. „Maestrul" e, deci, polivalent. Dar cine o fi el oare? Să vedem!

O scurtă prefață la una din cele mai netrebnice tipărituri ale lui Rotaru, prefață semnată de un admirator transfug și el, îl arată pe acest dușman al nostru ca pe un „fiu de țăran" din preajma Chișinăului, din Republica Moldovenească. „Țăranul" cu pricina, reiese din carte, era mai mult decît un chiabur — era un ciocoi sadea, cu o armată de slugi, cu pămînturi întinse și cu zeci de vite. Feciorul acestui bogătan, adică transfugul de azi, se pregătea să devină agronom, ca să exploateze mai cu temei de cum o făcuse tătîne-său. Au venit însă toate prefacerile, începînd din 1940 și visele celui care se și vedea moșier ca altădată, în bunele vremuri crunte, s-au dus pe apa Sîmbetei. Se înțelege acum de unde înverșunarea lui, isterica lui ură împotriva comuniștilor, ură de care e plin orice rînd pătat de Ionel.

Una dintre cărțile lui Rotaru se intitulează „Rapsodia romînă"; are pe copertă o vioară și cîteva portative. E cea despre țiganii cîntăreți din groapa Floreasca. Ambiția sa e evidentă — vrea să fie nu mai puțin decît un Panait Istrati al acestor ani. Doar că a început-o de unde autorul „Chirei Chiralina" a încheiat-o, adică de la calomnierea și terfelirea orînduirii socialiste; la care se adaugă o totală, înfiorătoare, sărăcie cu duhul, care-l face definitiv caraghios pe măruntul epigon. Cartea aceasta a apărut anul trecut. E vorba despre o tînără țigancă, Floricica, fata unui lăutar tuberculos și bețiv, însă artist al meseriei; Floricica este ea însăși cîntăreață, o „privighetoare" a cartierului, dar, și ea, nefericită; un Mitică, băiat tînăr o iubește; dar o iubește și un negustor bătrîn, care-o vrea și el de nevastă. Floricica, puritatea întruchipată, îl iubește pe Mitică și nu-l iubește pe negustor, grec de origine, la ajutorul căruia e nevoită să recurgă din cauza sărăciei. De unde scene lăcrimoase, leșinate, cu beții și cu orgii, cu bănuieli și gelozii, sinucideri și omoruri, menite să sfărîme inimile demoazelelor slabe de înger, plictisite și suferind de prea mult bine. Insipida înșelare, care se sfîrșește în aceleași tonuri de cea mai ieftină dramoletă, n-ar merita nicio atenție, dacă n-ar avea o scurtă men-

Mihai GAFIȚA

(Continuare în pag. 6)

DISCUŢII

Virtuţile şi viciile poeziei

Calitatea specială a emoţiei sau imaginaţiei nu e apanajul exclusiv al poeziei. Ea distinge însăşi generalizarea artistică de cea ştiinţifică. Nu e o opoziţie de la alb la negru. Emoţia nu e total absentă atunci cînd urmărim o demonstraţie, citim o lucrare filozofică sau rezolvăm o ecuaţie. O stare de tensiune, susţinută de interes, se rezolvă treptat în euforia descoperirii adevărului. Dar deosebirile sînt enorme, nu numai în intensitate, ci şi în diferenţiere. Intensitatea emoţiei artistice n-are nevoie de argumentări. Diferenţierea e la fel de caracteristică. Stările afective trezite de o operaţie intelectuală nu se deosebesc după conţinutul concret al acestei operaţii. Nu se poate spune că fiecare problemă de matematică naşte alte sentimente. Registrul afectiv al artei e infinit. Arta naşte emoţia prin însuşi conţinutul imaginii. Se înţelege uşor că rolul emoţiei şi al imaginaţiei în artă e inseparabil de faptul că generalizarea se produce înăuntrul individualului, înăuntrul imaginii unice.

Şi această cale ne îndreaptă, deci, spre raportul dintre general şi individual în imaginea artistică. In aceeaşi direcţie ne ghidează cîteva dintre mult pomenitele caracteristici ale poeziei.

Un exerciţiu practicat adesea de critică a dovedit că poezia nu poate fi transpusă fără a fi păgubită pînă la dispariţie. Fără îndoială că schimbările în topica unei fraze ori în ordinea unor idei se resimt şi în proză. Dar profesorul domnului Jourdain îi propune cinci moduri de a formula aceeaşi idee. O poezie transpusă în proză, cu mici schimbări topice, sărăceşte evident. G. Călinescu a demonstrat-o în „Principii de estetică" pentru „Pe lîngă plopii fără soţ". Nu putem fi de acord cu interpretarea dată faptului semnalat în această lucrare, dar e incontestabil că, mai mult decît proza, poezia se opune transpoziţiilor. De aici şi dificultăţile infinit superioare ale traducerilor de poezie.

Semnificativ e şi faptul că graniţele dintre poezie şi proză sînt greu de precizat. Nu mă gîndesc la folosirea termenului de poezie din poeticele vechi, în sensul general de literatură. Modernistul Lovinescu s-a arătat în această privinţă clasicizant în „Istoria literaturii romîne contemporane", atunci cînd a clasat romanul în „poezia epică". Dar se vorbeşte perfect justificat de „poezia shakespeareană". Nici un critic n-a trecut cu vederea intensitatea poetică a prozei lui Sadoveanu. Definirea poeziei doar prin versificare, încercare combătută de Aristotel, e infirmată şi de existenţa poemului în proză.

Faptele citate au servit interpretărilor mistice sau formaliste. De altfel, cele două atitudini se îmbină adesea. Aşa s-a întîmplat în faimoasele pagini despre „Poezia pură" ale abatelui Bremond, care au avut vogă în critica şi estetica idealistă dintre cele două războaie. Pentru Bremond, esenţa poeziei e în afara sensului. Bremond vorbea de incantaţie şi asimila poezia cu rugăciunea.

O asemenea concepţie despre poezie e în afara discuţiei, pentru că e în afara logicii. Să demonstrezi, împotriva abatelui Bremond, că poezia nu e rugăciune, e tot atît de inutil ca şi cum ai încerca să convingi pe dervişii dănţuitori că modul lor de comportare nu e foarte raţional. Nu schimbul de idei îi caracterizează pe mistici, ci ochii închişi şi buzele întredeschise ca să primească harul.

Căutarea specificului poetic exclusiv în formă înjoseşte poezia, aşa cum formalismul înjoseşte arta, fixînd-o doar la nivelul senzorial. Prin reducere la absurd, pot deveni poetici şi sonorii hexametri alcătuiţi din alăturări de cuvinte fără legătură, care, în logică, servesc la memorizarea figurilor silogismului: „Barbara Celarent. Darii Ferioque..." Exemplul poate părea forţat. Dar între citatele prin care s-a încercat izgonirea sensului din poezie, a fost fluturată mereu o enumeraţie a lui Victor Hugo. Luată izolat, aşa cum au procedat formaliştii, enumeraţia lui Hugo nu e poezie, căci cuprinde numai sonorităţi fără sens. Şi Hugo, care a urmărit să transmită semnificaţii, ar fi fost probabil cel dintîi surprins de această îmbucătăţire a versurilor lui. E suficient să punem enumeraţia, care începe cu „Orléans, Baugency...", alături de vreun alt vers faimos al lui Hugo, de „L'ombre était nuptiale, auguste et solennelle", pentru a reliefa măsura în care şi în poezie expresia slujeşte sensul.

Separînd expresia de sens, formalismul deformează calitatea particulară a poeziei, accentul pus pe concretul senzorial.

Raportul specific între general şi individual defineşte arta, caracterizează însăşi imaginea în care semnificaţia operează dinăuntrul individualului, inseparabil de el. Dar formele acestui raport sînt diverse în diversele arte. Şi chiar în sînul aceleiaşi arte variază după genuri şi curente. Fără a renunţa cu totul la celălalt termen, căci atunci dispare arta, clasicismul accentuează generalul, iar romantismul individualizarea.

Şi e evident că în romantismul progresist, accentul pus pe individualizare nu înseamnă trădarea realităţii. Byron sau Hugo nu au nevoie de pledoarii, la ei primatul rămîne al semnificaţiilor transmise. Apreciem operele după conţinutul de idei. Dar acceptăm ca perfect licite moduri diferite de a construi imaginea în măsura în care această imagine are veridicitate.

Poezia accentuează concretul senzorial, dar nu se reduce la el. Unicitatea „viziunii" poetice nu e un scop în sine. Numai partizanii formulelor formaliste din ultima jumătate de secol s-au închinat în faţa lui Lautréamont pentru imaginile lui stranii şi căutate. Privită mai atent, însăşi exprimarea figurată, pe care poezia o împrumută de la limbajul comun, dar o foloseşte ca mijloc principal, înseamnă stabilire de raporturi inedite între laturi îndepărtate, în aparenţă străine, ale realităţii. Iubita asemănată cu floarea albă de cireş, trecerea anilor ca norii lungi pe şesuri, comparaţiile eminesciene considerate fireşti, au descoperit raporturi noi în realitate. Deşi nu e făcută demonstrativ, deşi urmăreşte, în poezia lirică, asocierea impresiilor şi sentimentelor, această descoperire de adevăruri în învelişul imaginii urmează legile cunoaşterii. Apreciem imaginea poetică în măsura în care exprimă veridic viaţa, ierarhizăm versurile după importanţa şi profunzimea adevărurilor descoperite. Nu ne e indiferent, cum a spus Dobroliubov, dacă poetul se mărgineşte să descrie forma frunzelor sau dacă enunţă adevăruri artistice cu privire la omenire.

Legătura cu concretul senzorial, accentul pus pe individualizare caracterizează poezia. Aceste rînduri nu-şi pot propune măcar să schiţeze capitolele unei estetici a poeziei. Dar trebuie amintit, pentru problema în discuţie, că de aici izvorăsc valenţele superioare ale afectului şi imaginaţiei. De aici şi impresia de împletire unică, la care contribuie toate elementele — prozodia, tropii şi mai adînc, rezonanţele de idei şi afecte pe care le trezeşte versul. De aici importanţa specifică a lucrurilor sugerate, care reproduc gradele de claritate diversă ale realului. Sugestia nu e numai acceptabilă, ci şi necesară în poezie, cît timp serveşte cunoaşterea şi nu o întunecă, cît timp nu contrazice claritatea. In acest caz, exprimă de fapt iraţionalismul ca în teoretizările şi versurile lui Mallarmé

Poezia se fereşte de expresia tocită, abstractizată, caută să redea cuvîntului forţa materială. Există exemple faimoase în care enunţări în aparenţă abstracte sînt individualizate de afectul care le învăluie. E cazul adesea discutat al „Anului 1840" în care, de altfel, nu avem abstracţie propriu-zisă, ci refuz al tropilor, firesc pentru tonul de mărturisire al poemului. Dar poetul are capacitatea de a da frumuseţi şi preţuri noi cuvintelor obişnuite, a căror strălucire materială, ca şi a monetelor, s-a şters prin folosire zilnică. Se ştie cîte acorduri a extras Eminescu din obişnuitul „dulce". Aşezat într-un context nou, pus să se ciocnească de altul, cuvîntul îşi reîmprospătează sensul.

In marile izbutiri, poezia devine capabilă să materializeze infinitul în timp şi spaţiu, descrie zborul luceafărului, ca un fulger neîntrerupt printre stele, sau bătăile rare ale ceasului, care fac durata, curgerea timpului, să treacă „pe lîngă oră", cum spune Arghezi în „Despărţire".

Ceea ce reproşăm versurilor care minimalizează puterile poeziei nu e neapărat ignorarea regulilor elementare de prozodie, deşi versul şchiop nu-l întîlnim numai în unele răspunsuri la „Poşta redacţiei". Dar, în general, numărul de picioare e satisfăcător. Izbeşte, în aceste cazuri, efortul insuficient de a reînnoi materialul cuvîntul, de a face apropieri inedite, adevărate şi necesare între nenumăratele aspecte concrete ale realităţii. Se recurge la mijloacele consacrate, se îmbracă, „potrivească-se nu s-o potrivi", un veşmînt ilustru: **„Şi am plecat. Şi de atunci / tîrziile parfumuri / cu-amărăciunile prelungi / se pierd încet pe drumuri. / Mereu mai mult mă-ndepărtez / de vrăjile senine, / şi prin adîncul lumii crez / m-apropii iar de tine".** Aparţin versurile acestea unui imitator eminescian de pe la 1890? Nu, fac parte din ultimul volum al lui Ştefan Iureş.

In ultimul număr al „Luceafărului", Dan Deşliu e foarte supărat de modul în care Mihail Petroveanu a analizat volumul lui Victor Tulbure. Unele observaţii ale lui Petroveanu pot fi într-adevăr puse în discuţie. Dar Dan Deşliu nu-şi spune părerea asupra problemei înseşi. I se pare lăudabil că un poet aflat la al doisprezecelea volum — şi, fără îndoială că Tulbure nu e preţuit pentru cantitatea versurilor — să traducă idei preţioase în astfel de straie poetice: **„Acelor care păcii strajă-i sînt / Şi reazăm omenirii muncitoare / Şi fac să-nvingă viaţa pe pămînt / Străpuns să fie întunericul de soare"** — sau: **„Noi vrem... dar iar pe ceruri se-arată norii grei / Vor vînturile rele să-mprăştie scîntei..."**

Sînt cunoscute ecourile unor astfel de neglijenţe în poezia tinerilor, mai ales cînd ele se-ntîlnesc la maeştrii frecvent şi pe drept citaţi. De aceea, cred că adevărata dragoste pentru poezia lui Beniuc nu înseamnă să improvizezi teorii sau să construieşti comparaţii pentru a justifica acele versuri care par a contrazice semnătura poetului, nu înseamnă să demonstrezi — aşa cum a făcut-o Radu Popescu — că Beniuc, fiind soldat al poeziei, în mod fatal trebuie să risipească şi unele gloanţe alături de ţintă.

Ar mai trebui măcar menţionat încă un drum poetic ce riscă să se înfunde. Orice teoretizare a specificului care îngustează nedrept domeniile poeziei e condamnabilă. Aici, mai mult decît oriunde în literatură, trebuie combătută formula stilului unic. Dar se remarcă tendinţa către o poezie făcută numai din impresii şi instantanee, confundînd reţinerea cu mărunţirea. Tineri poeţi, care şi-au confirmat în ultima vreme posibilităţile, sînt atraşi de o sobrietate care poate deveni şi sărăcie: **„Ploua peste întregul dormitor / suna-n acoperişuri ploaia / bătea din copite / necheza peste cîmp fără frîu / ploaia de primăvară — pintenoagă, / cu glezne subţiri / ..."** Mai multe asemenea versuri ale Florenţei Albu arată că ea riscă maniera mai înainte de a-şi fi format efectiv personalitatea.

Diversitate de stiluri, dar cu unitate ideologică şi estetică... Altfel, ar însemna să acceptăm chiar şi „varietatea" cacofonică, şfichiuită de Maiakovski: **„Dar unii spun versul / parcă au botniţă / îi îmbată, îi leagănă mersul; / alţii îl toarnă din doniţă — dracu-i pricepe: / iar unii-l zdrăngăne din mandolină..."**

Silvian IOSIFESCU

REMUS LUCA: „Dimineaţă de mai"

O carte pe săptămînă

Pînă la apariţia în lunile trecute a „Dimineţii de mai", Remus Luca era socotit un prozator aplecat cu exclusivitate asupra lumii satului ardelean, pe care scriitorul îl evocase în nuvele şi schiţe memorabile. Ultima nuvelă a arătat deodată că autorul „Anei Nucului" descrie cu egală siguranţă mediul citadin, muncitoresc şi că spaţiul rural nu este unicul său teritoriu accesibil.

„Dimineaţă de mai" are ceva din atmosfera scrierilor mai vechi ale lui Nagy Istvan. Trăieşte cu acuitate mahalaua muncitorească a oraşului ardelean. Oamenii au vieţuit în trecut apăsaţi de exploatare dar nu s-au lăsat striviţi. Cu fermitatea conştiinţei de clasă izvorîtă din tradiţiile luptelor revoluţionare, au militat necontenit sub steagul partidului şi au învins. Azi peisajul în mahala s-a schimbat, mulţi dintre vechii combatanţi au îmbătrînit, dar nu ies din front, au crescut cadre noi şi încordarea, pînda continuă de odinioară a fost înlocuită cu liniştea şi calmul constructiv. Intr-adevăr, întreaga epică evoluează pe un fond de linişte împăcată care subliniază amurgul senin, fericit al soţilor Cîndea.

Ion şi Maria Cîndea au întemeiat în anii dinaintea primului război mondial o familie. Ceferist crescut într-o ambianţă proletară Ion Cîndea, spirit cultivat, evident înclinat spre meditaţie, a fost în tinereţe un activist de frunte al mişcării socialiste locale. In 1914 dîndu-şi seama de esenţa reală a social-democratismului de dreapta demisionează din partid, apoi în zilele eroice ale Comunei din Ungaria şi-a făcut curajos datoria de revoluţionar. Dar tot acum un moment de rătăcire, de ancorare temporară în plasa falsului democratism mic-burghez îl depărtează de mişcare, de tovarăşi şi prieteni. Cînd s-a regăsit şi şi-a înţeles greşeala e tîrziu; partidul se afla în adîncă ilegalitate, el pierduse legăturile. Ii crescuseră însă între timp copiii, care utecişti, continuau lupta părintelui, facilitîndu-i căile de apropiere de partid. Casa îi este folosită în activitatea ilegală, i se încredinţează unele sarcini, dar tatăl, chinuit de amintirea greşelii sale de neiertat, ar fi vrut să facă mai mult şi cum deocamdată nu se putea, se mîngîia cu ideea că „băieţii mei au fost mai deştepţi decît mine şi au pornit de la început pe o linie bună". In 1945 a intrat în partid, a depus entuziasm şi devoţiune în munca sa şi acum deşi pensionar continuă să militeze pe tărîm obştesc. Maria, soţia lui, a fost toată viaţa spălătoreasă. Leşia i-a lăsat urme pe mîini, umezeala i-a adus acute dureri reumatice, a tremurat ani de-a rîndul pentru viaţa copiilor antrenaţi în munca ilegală, dar nu s-a umilit niciodată. Acum sînt amîndoi sexagenari, nu prea mai pot munci, dar mereu veseli („Tuşă Marie, ai un suflet vesel. Adevărat suflet muncitoresc"), trăind înconjuraţi de o familie numeroasă, fericită, pentru care socialismul e sensul şi raţiunea existenţei. Sărbătorirea bătrînei care a împlinit şaizeci de ani e un eveniment pentru familie ca şi pentru întreaga stradă. Maria nu ţinuse niciodată seama de datele ei aniversare („Niciodată n-am făcut nimic de ziua mea"), nu cunoscuse bucuria unui dar la un prilej festiv. („Eu, draga mea, n-am primit cadouri niciodată") şi atenţia copiilor şi a vecinilor o mişcă pînă la lacrimi. E în scena aceasta zugrăvită cu multă culoare un simbol al preţuirii de care se bucură omul în anii noştri.

Remus Luca scrie o proză sobră, reţinută. De cele mai multe ori, ca şi în „Dimineaţă de mai", scriitorul narează obiectiv, rece, cu subliniată detaşare fapte în aparenţă lipsite de conflict. Virtuţile sale de monografist îi îngăduie să creeze istorii ample. A realizat astfel istoria satului Ponoare („Liniştea iernii"), istoria căminului cultural din Nima Cărpiniş („Ana Nucului"), etc. Ultima nuvelă este istoria unei familii de muncitori, ba chiar a străzii Cîmpului de vreme ce „viaţa ei (a Mariei n.n.) şi a familiei sale era într-un fel chiar istoria acestei străzi unde oamenii trăiau apropiaţi, chiar mai legaţi unii de alţii decît sînt membrii unui clan sau ai unui trib". In „Dimineaţă de mai" pagini întregi, şi de loc puţine, evocă într-un stil cumpătat de monografie momente din viaţa familiei Cîndea, altfel spus din istoria acestei familii. Naraţiunea e aici aspră, colţuroasă, uscată, amintind descendenţa ardelenească a scrisului prozatorului. Din uscăţenia aceasta cultivată cu grijă respiră însă şi duioşie caldă, învăluitoare care emoţionează şi cucereşte. Deşi scriitorul a trecut de la sfera rurală la cea urbană, eroii au rămas în linii mari aceiaşi. Ca şi în celelalte scrieri, eroii din nuvela în discuţie au o înaltă ţinută etică şi ţin mai mult ca la orice la demnitatea lor. Oamenii au firi delicate şi autorul împrumută ceva din puritatea şi sfiiciunea personajelor.

In nuvela sa autorul a preferat în locul unei compoziţii line, cu episoade în organică succesiune, una puţin alambicată în care alternanţa planurilor e folosită uneori pînă la exagerare. Secvenţele se schimbă mereu şi de fiecare dată din perspectiva altuia dintre eroi. Işi evocă momente din viaţă cînd Maria, cînd Ion, cînd Gheorghe Vidrăşan, cînd Aurel, cînd Ioşca Munteanu. Aceasta duce de multe ori la repetiţii supărătoare iar cititorul e obligat să parcurgă fără interes fapte pe care le cunoaşte din relatări anterioare. Ca şi în alte scrieri ale sale, Remus Luca dispune şi în noua sa nuvelă de o arie tipologică destul de îngustă. Exceptînd pe Maria — şi ea mult apropiată celorlalte memorabile figuri de femei realizate de nuvelist — în „Dimineaţă de mai" trăiesc două tipuri de bază. Tipul meditativului, înclinat spre reflexie şi filozofare şi cel al omului de acţiune mai puţin predispus spre cugetare abstractă, dar hotărît şi cu multă capacitate de orientare. Ion Cîndea şi Gheorghe Vidrăşan personifică izbutit această tipologie antinomică. Din păcate însă cuplul Ioşca-Aurel reeditează la o scară mult prea identică pe cei doi bătrîni. Aurel şi Ioşca par reproduceri ale mai vechilor combatanţi şi invenţia scriitorului e aici atît de săracă încît chiar momentele, trăsăturile de caracter care au menirea să diferenţieze aceste două personaje sînt iritant de asemănătoare cu cele folosite în cazul Ion-Gheorghe. Problematica, comportamentul, dialogul celor două cupluri e strident identic şi cititorul se simte dator să reflecteze asupra lipsei de varietate în tipologia nuvelei.

Dar dincolo de aceste semnalări, „Dimineaţă de mai" este o nuvelă realmente izbutită. Şi nu numai prin atmosfera excelent creată. Cele două personaje principale — Ion şi Maria Cîndea — rămîn figuri memorabile care îmbogăţesc tipologic un sector important al literaturii noastre noi.

Z. ORNEA

Răsfoind REVISTELE

„LUCEAFĂRUL" nr. 21

din 1 noiembrie a. c.

Paginile închinate direct ori indirect aniversării a 42 de ani de la Revoluţia Socialistă din Octombrie vădesc preocuparea redacţiei pentru o înfăţişare variată a marelui eveniment. Alături de fragmentul din romanul „Ei au luptat pentru patrie" de Mihail Şolohov, sînt de notat scurtele autobiografii ale lui Tihonov, Fadeev, Gaidar, Fedin, Gladkov, Vsevolod Ivanov, Scipaciov. Din episodul şolohovian se degajă, ca aburul din stepa încinsă a Donului, suflul atît de cunoscut prin vigoare (aci crudă, fiindcă sîntem în război) umanitate şi patriotism organic al creatorului „Donului liniştit". Confesiunile confirmă pilduitor şi uneori pitoresc (la Gaidar şi Vs. Ivanov), puterea modelatoare a ideilor şi actelor Revoluţiei asupra vieţii şi sufletului scriitorilor amintiţi, care au participat cu arma şi condeiul sau şi cu arma şi cu condeiul la nimicirea intervenţioniştilor. Interesante prin caracterul lor inedit sînt amintirile despre cucerirea Palatului de Iarnă, semnate de unul din activiştii de frunte ai partidului comunist, N.I. Podoriski, ca şi relatarea despre moartea lui Ceapaev, relatare făcută în 1927 de unul din puţinii supravieţuitori ai detaşamentului legendar şi care a ţinut să rămînă anonim.

Interesantă ca iniţiativă şi valoroasă prin unele contribuţii este rubrica „Atlas", deoarece grupează omagii aduse Uniunii Sovietice — cu prilejul lansării celei de-a treia rachete cosmice — de către poeţi sovietici, din ţări de democraţie populară, din Franţa, Italia, Australia.

In legătură cu aportul propriu-zis al redacţiei şi colaboratorilor ei semnalăm „Menţiunile critice" în care Perpessicius, insistînd asupra dimensiunilor monumentale ale romanului „Pe Donul liniştit", îl înscrie la capătul unei plimbări pe dinaintea cîtorva ilustre fresce sociale ca „Război şi pace", printre „marile epopei moderne" şi „capodopere ale literaturii universale". Aflat în tema revistei, I. D. Bălan punctează elementele influenţei exercitate de ideologia şi înfăptuirile socialismului asupra lui Mihail Sadoveanu (vezi „Cronica literară" consacrată vol. 11 din seria operelor acestuia). Articolul Tatianei Nicolescu, „Literatura oamenilor noi", adaugă la cercetările efectuate azi în presa democratică dintre cele două războaie, noi mărturii ale scriitorilor şi publiciştilor romîni cu privire la autoritatea luminoasă şi însufleţită de care se bucura literatura sovietică printre conştiinţele noastre libere într-o epocă de opresiune care nu a fost numai socială. (Din păcate spicuirile autoarei nu sînt toate inedite).

Poeziile corespunzătoare, scrise în general cu elan, nu se disting însă prin merite artistice deosebite şi vederi originale.

Nici Nina Cassian n-a izbutit, aici, să transforme în poezie, adică să comunice fluxul cald al inspiraţiei autentice, unor imagini frumoase luate ca atare, de o seninătate solemnă — şi unei idei nobile: încrederea absolută în triumful apropiat al comunismului văzut, cum singură o spune, ca „Oceanul" lui Leonov („undeva, nu departe de noi, / respiră oceanul / curat şi albastru, / de o prospeţime senină / care e însăşi sinteza furtunilor".)

Trecînd la textele de beletristică şi reportaj „intern", sînt de reţinut portretele a trei eroi ai muncii socialiste zugrăviţi de Alex. Sahighian, Petru Vintilă şi V. Căbulea. Primul e într-o manieră pe-alocuri sentimental-înduioşată, de „literaturizare", al doilea e mai sobru şi ultimul poartă amprenta, cu deosebire în final, a stilului convenţional-pompos. In ansamblu sînt însă izbutite. De asemenea, vitrina rezervată celor şase poeţi timişoreni: Al. Jebeleanu, Dim. Rachici, Lucian Valea, Ilie Măduţă, Anghel Dumbrăveanu şi Har. Th. Ţugui (ciudate prescurtări!) este onorabilă, cu excepţia poeziei de abecedar „Amintire şi prezent" a lui Ilie Măduţă: „Ţara dragă, zboară, zboară. / Către roşul tău liman, / Negura tristeţe-amară, / Cad în urmă an cu an".

La rubrica „Steaua fără nume" parcă cel mai tare sclipeşte Gh. Pereceanu, în ciuda reminiscenţelor de teribilism din „Poemul anului 1941" (fragment).

Numărul de care vorbim al „Luceafărului" este, în raport cu multe alte precedente, mult mai activ pe terenul criticii. Recenziile, de exemplu, care au alcătuit şi pînă acum o încăpere bine mobilată în gospodăria revistei, încep să dobîndească avantajele legate de combaterea tonului apologetic. Incep numai, fiindcă, spre deosebire de Şt. Cristea să zicem, (vezi prezentarea sa la „Salvatorul" lui I. Ludo) poziţia recenzentului romanului „Tinereţe fără tinereţe" de Ion Istrati se dovedeşte echivocă, contradictorie: „In elementele lor fundamentale (sublinierea n.), personajele cărţii susţin ideea artistică dar se rezumă la rolul de funcţii, fără a deveni şi personalităţi umane distincte"! Comentatorul, conştient de lipsurile adînci ale cărţii, n-a avut probabil curajul să le exprime net. Articolul lui Marin Bucur, „Carenţe în poezia unor tineri", discutabil în unele exemple, este minat de o tendinţă justă: necesitatea adîncirii tematicii de actualitate şi perfecţionarea meşteşugului artistic. Dar pentru a cita oară ţinta preferată, de nu exclusivă, a criticii o constituie „trupurile fragede" ale tinerilor şi debutanţilor? Neconvingător susţinut în multe cazuri din cele citate şi prea precaut (autorii criticaţi au rămas anonimi) apare articolul lui Gh. Bulgăr „Stilul criticii actuale", cu al cărui îndemn către practica unui stil critic democratic nu putem, de altfel, să nu fim de acord.

Vorbind de stilul criticii, trebuie să subliniem, cu o mîhnită energie, că limbajul, modalitatea însăşi adoptată de semnatarii notelor polemice este opusă deprinderilor presei noastre în această direcţie. Violenţa tonului, procesul de intenţii, „tehnica" insinuărilor de genul „pilelor" din articolul „Pseudo-antiapologetica", reaua credinţă din nota despre un studiu dedicat Bucureştiului în literatură şi publicat prescurtat în „Viaţa romînească", stăruinţa în postura de victimă, de autor neînţeles şi deformat a autorului unei recenzii pe drept admonestate în „Gazeta literară" nu sînt de loc menite să întreţină — chiar sau mai ales cînd ar pleca de la observaţii corecte în sine — atmosfera sănătoasă a luptei bărbăteşti, dar principiale, de opinii. Nu nervii, ci ideile trebuie să ne mobilizeze verva. Lozinca este invocată şi de Dan Deşliu la începutul articolului pomenit şi la sfîrşitul „Poştei redacţiei". De ce însă nu dă el însuşi un exemplu, cel puţin în problema versului liber pe care a ridicat-o? Cu o persoană te mai poţi răfui, dar cu o... problemă?! (In treacăt fie spus, poezia Ninei Cassian din acelaşi număr este scrisă în versul „libero-alb", cum îl numeşte, polemic, D. Deşliu).

CRONICAR

„IGAZ SZO" — număr închinat literaturii romîne

Numărul 10 al revistei „Igaz Szo", organ al Filialei din Regiunea Autonomă Maghiară a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., este închinat în întregime literaturii romîne contemporane.

Sînt prezenţi cu lucrările lor (poezii sau fragmente de proză) scriitori reprezentativi ai frontului nostru literar. Sectorul de poezie e ilustrat prin traduceri din Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Eugen Frunză Maria Banuş, Marcel Breslaşu, Demostene Botez, Veronica Porumbacu, Nina Cassian, Cicerone Theodorescu, Dumitru Corbea, Radu Boureanu, Ion Brad, Mihu Dragomir, Dan Deşliu, Victor Tulbure, Aurel Rău, Alexandru Jebeleanu.

Sînt publicate de asemeni tălmăciri din lucrările în proză ale lui Zaharia Stancu, Petru Dumitriu, G. Călinescu, V. Em. Galan, Marin Preda, Geo Bogza, Eusebiu Camilar, Titus Popovici, Francisc Munteanu.

Critica romînească este reprezentată prin articole semnate de Ov. S. Crohmălniceanu (Ce a dat partidul scriitorilor), Silvian Iosifescu (Noua poezie romînească), M. Gafiţa (Cîteva cuvinte despre proza romînească), V. Mîndra (Eroii scenei noastre), Paul Georgescu (Despre cer şi pămînt), Savin Bratu (Generaţia lui 23 August).

Revista mai cuprinde articole semnate de Hajdu Győzo, Szemler Ferenc, Süto Andras, Bözödi György, Kiss Jenö, Eross Istvan, de asemeni recenzii şi rubricile Addenda şi Revista revistelor.

La Casa Scriitorilor

Marţi, 10 noiembrie a.c., a avut loc şedinţa de alegeri a biroului Secţiei de Traduceri a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. După prezentarea raportului de activitate, au urmat discuţii şi alegerea noului organ de conducere a secţiei. Au fost aleşi tovarăşii: Al. Balaci (preşedinte), Mihnea Gheorghiu (secretar), Tamara Gane, M. Isbăşescu şi Valentin Lipatti (membri).

★

Sîmbătă 14 noiembrie a.c., cenaclul „Nicolae Labiş" îşi va ţine obişnuita şedinţă de lucru la Casa Scriitorilor.

Vor citi: *Cezar Drăgoi*, poezii şi *Fănuş Neagu*, proză.

Manuscrisele se pot consulta, începînd de azi după-amiază, la biblioteca de la Casa Scriitorilor.

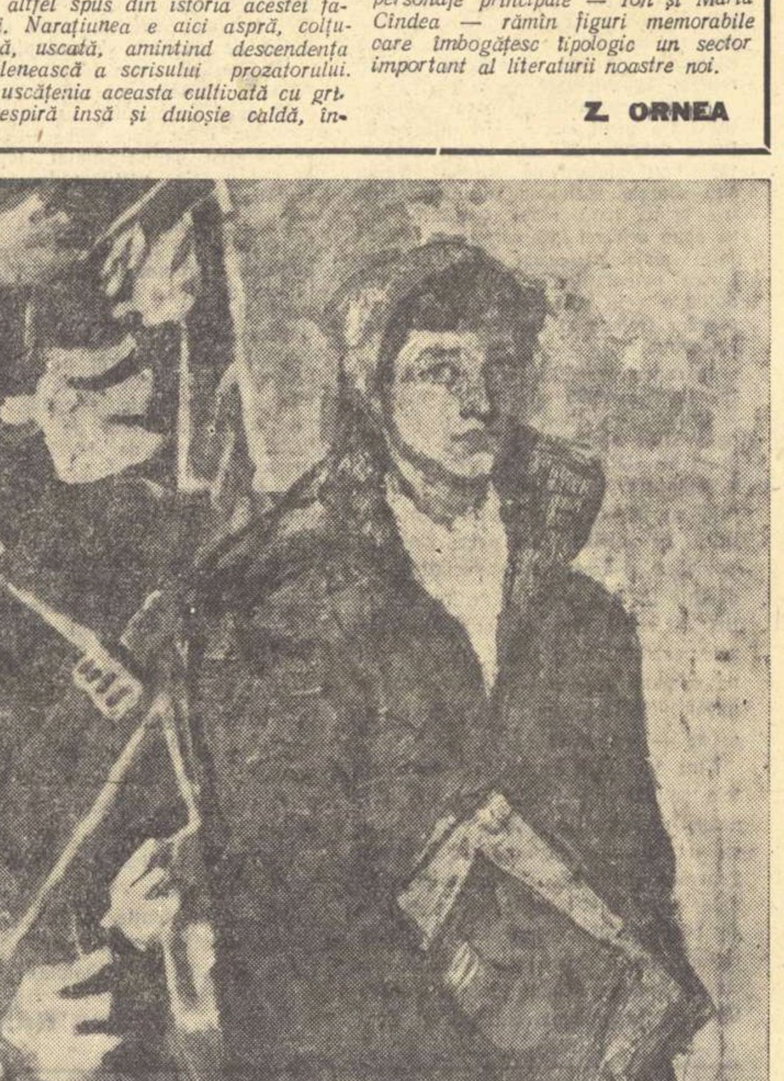

RENATA DUNCAN „Studentă"

CRONICA LITERARĂ

MIHU DRAGOMIR:

„Întoarcerea armelor", versuri

de PAUL GEORGESCU

După evocarea infernului, în poemul „Războiul", Mihu Dragomir ne reaminteşte momentul, esenţial pentru poporul nostru, al întoarcerii armelor. Prăbuşirea dictaturii fasciste, insurecţia armată, alungarea cotropitorilor fascişti de pe pămîntul patriei prin lupta comună a oştilor sovietice şi romîne, marele val revoluţionar însufleţind masele conduse de partid, toate aceste evenimente importante, care constituie o cotitură istorică în viaţa ţării noastre, au avut în conştiinţa noastră, a celor care le-am trăit, un ecou puternic, de neuitat, ne-au determinat existenţa ulterioară. De aici, caracterul dublu — pe plan literar — epic şi liric, al acestor evenimente istorice şi personale, caracter ce se concretizează în poemele lui Mihu Dragomir printr-o dispoziţie epică a unor poezii lirice. Fiind de acord cu aprecierea lui Crohmălniceanu că „Intoarcerea armelor" e superioară poemului anterior, că ea e realizată dintr-un „material de calitate superioară", că dovedeşte „o asimilare în adîncime a metodei realismului socialist", că spre deosebire de „Războiul" (unde ideea rezolvării contradicţiilor era ilustrată cam artificial), „în noul poem, ideea trecerii de la război la revoluţie (...) a căpătat o existenţă reală, artistică", — fiind de acord deci cu toate aceste observaţii ale colegului meu, nu-i pot împărtăşi concluzia după care cele două poeme nu pot fi îmbinate într-un singur tot. Dimpotrivă, aş spune că primul poem constituie, psihologic, explicarea atît a faptului relatat — întoarcerea armelor împotriva adevăraţilor duşmani, recunoaşterea prietenilor fireşti, autentici — cît şi a gamei de sentimente ce-l însoţesc. Mihu Dragomir expunea în primul poem nu numai suferinţele războiului, ci şi amărăciunea tinereţii retezate, căutînd să explice procesul de mistificare ce, paralizînd voinţele unora, uşurase tîrîrea lor în cîmpul de măcel. Procesul de clarificare început în primul poem se realizează în fapte aici, astfel că „Intoarcerea armelor" apare ca rezultatul firesc al mîniei juste acumulate în „Războiul" împotriva fascismului crud şi dement.

Acceptînd deci observaţiile comparative ale cronicii lui Crohmălniceanu din „Viaţa romînească", ajung la o altă concluzie, şi anume că ambele poeme trebuiesc retipărite într-un singur volum. In cronica amintită, Crohmălniceanu scria cu dreptate: „O contrapunctare ingenioasă a motivului epic, care evocă faptele eroice de arme săvîrşite de oştirile romîneşti (...) cu numeroase dezvoltări lirice (...) şi cu cîteva reconstituiri de momente ridicate la o valoare simbolică (...) sugerează procesul moral de transformare petrecut în conştiinţa combatanţilor..." E ceea ce numeam la început dispoziţia epică a unor poezii lirice. Vibrarea diferitelor stări sufleteşti e organizată astfel încît poemul, în ansamblu, să poată mărturisi despre o stare de spirit tipică; de altfel, poemul are un caracter mai puţin personal, aspectul de confesiune din „Războiul" evoluînd spre o lirică obiectivă, de loc mai puţin intensă şi autentică în realizările ei.

Să răsfoim puţin împreună noul volum al lui Mihu Dragomir (ce copertă urîtă!). El începe cu o întoarcere spre viaţa pe care o crezuse pierdută — simbolizată prin iubită — o întoarcere din moarte, din coşmarul neverosimil al războiului criminal, atmosferă concentrată în două versuri puternice: „Viu din lumile fără vînt, / din lumile unde şi în ger e-o mocnire". „Intoarcere" e o izbutită evocare a vremii „cînd fiecare dimineaţă / venea să ne înfrunte, / flămîndă, ursuză, de gheaţă, / trecînd peste noi ca un munte". Urmează o evocare a neuitatei nopţi a „întoarcerii armelor" arătată, motiv care revine, ca o întoarcere spre albia firească a istoriei romîneşti; ideea e realizată în versuri de viziune:

Se auzeau pămînturile mele
cum se suceau pe vechea osie,
venind încet spre locul lor firesc.
Era un august, şi-un cîmp înnoptat.
Şi, cu pămîntul odată, ne-am ridicat..

Acelaşi caracter confesional, emoţionant prin felul său direct, apare în „Răscrucile lumii", unde frămîntările psihologice iau aspecte plastice. „Cîntec de deşcă bătrînă" e o imitaţie abilă a versificării populare, tinzînd la generalizarea sentimentelor exprimate anterior: soldatul-ţăran îşi exprimă punctul său de vedere asupra acelui război criminal al antoneştilor.

Sentimentul de înviere sufletească din zilele Eliberării e transpus într-o imagine plastică:

Cîntă, în vară, un crivăţ fierbinte.
Arma se răsuceşte singură, ca un
răspuns.
Am murit de ajuns.
Acum, am ieşit din morminte
(„Cazematele").

Intr-un frumos marş, poetul înfăţişează soldatul renăscut, pornind asupra adevăratului inamic. Gîndul revoluţionar de dreptate socială se înfiripă în versuri bine lucrate:

Rap, rap, tăcuţi, ne întoarcem,
ne-ntoarcem din moarte,
pe unde-s stăpînii ce-n foc ne-au
băgat?
Rap, rap, aproape, departe, aproape,
departe
ajungem, ajungem şi-acolo, soldat...
(„Pluton în marş")

Momentul insurecţiei armate — care cronologic, trebuia să preceadă ultimele poezii — e realizat pe ideea tradiţiilor revoluţionare ale poporului romîn. Dar reducerea insurecţiei organizate şi conduse de partidul proletariatului revoluţionar la o continuare a răzmeriţelor spontan-anarhice ţărăneşti îi răpeşte insurecţiei caracterul ei specific. Poezia („Insurecţie") e de altfel retorică, fără profunzime deşi realizată corect de un bun meşteşugar al versului (reţinem strofele trei şi şase care ni se par frumoase, cu sunet plin). Tot o poezie ilustrativă, de o retorică bună (maniera probabil intenţionată a lui Goga: „Cu pieptul gol sub viscol şi furtună, / străfulgerat în tîmpla vrerii tale..." etc), dar nesusţinută de o tensiune poetică reală, e şi „Ardeal".

Patriotismul poetului apare emoţionant, cu inflexiuni autentice de cîntec popular, în frumosul „Cîntec de leagăn", original în ideea lui poetică. Cel puţin fragmentul care începe cu versurile: „Linişteşte-te, gîndul meu, / pămîntul meu..." ar merita citat în întregime. Soldaţii ce pleacă pe front cîntă pămîntului patriei, urgisit pînă atunci, un cîntec de leagăn, plin de duioasă şi bărbătească speranţă. Aceleaşi lucruri le-am putea spune şi despre „Primul obuz", poem al primei bătălii în războiul just, patriotic.

Există cîteva poezii în care se rimează corect adevăruri generale („Tinereţe veşnică", „Pămînt", „Scînteia", „Unde?") şi care, în ciuda cîtorva versuri frumoase („Impingem din greu zidul de haos şi flăcări" etc) nu reuşesc să depăşească un nivel mediu, onorabil dar comun, de o tensiune emoţională şi o forţă a imaginilor obişnuite. Dar dintre poeziile bune (şi ele dau nota generală volumului) nu putem să nu amintim viziunea sugestivă a frontului hitlerist în debandadă („Crucea de fier"), realizarea unei scene ce simbolizează prietenia ostaşilor sovietici şi romîni („Harta"), poezia în stil popular („Una de foc"), atmosfera din „Flori" („Cine n-a stat în groapă şi n-a privit / florile din ţara nimănui..."), tabloul unui cîmp de bătălie modern, („Soldatul anonim"), imaginea plastică a unui traumatism psihologic („Cîmpiile") şi emoţionanta poezie finală, „Ziua Victoriei", care închide strălucit acest ciclu al purgatoriului şi care merită a fi citată integral; ne mulţumim însă cu prima strofă:

Ziua dorită ne-a găsit mai puţini.
Se risipiseră mulţi prin mărăcini
întinşi pe răscrucile lumii şi anilor.
Le-a rămas carnea pe sîrma ghimpată
a anilor.
Noi, cei vii, învingătorii,
trecuţi prin nesfîrşite purgatorii,
aveam şi pentru cei căzuţi de spus
ceva...

★

Am vorbit cu alt prilej despre caracterul vizual al poeziei lui Mihu Dragomir, bun peisagist al versului contemporan, şi nu credem că e necesar să revenim cu noi exemple. Ceea ce aş adăuga este capacitatea lui de a rezolva vizual, plastic, stări psihice (am făcut remarci în acest sens pe parcurs). Vizualizarea psihologicului este un progres net în evoluţia poeziei lui Mihu Dragomir, întrucît descrierea fără semnificaţie emotivă e străină poeziei, indiferent de realizarea ei formală. Calitatea poemului provine dintr-o vibraţie autentică, transmisibilă cititorului. Caracterul popular, de largă audiţie al versului său e obţinut — în general — fără cedări de la exigenţa artistică şi fineţea psihologică.

Mihu Dragomir e un bun meşteşugar al versului şi simplitatea versului său e păi ălnică. Uneori, imaginea e concentrată: „Nu, nu mai bate / ora fără cuvinte" („Intoarcere") sau „Cerul se-nchisese, pietrificat" („Pe cîmpul înnoptat"). In „Cîntec de deşcă bătrînă", o stîngăcie savantă în stilul savuros popular: „Ei cu puiul mai fraged / noi cu dorul de conced". Alteori, rimînd cu îndrăzneală, reuşeşte să sublinieze ideea depărtării în timp:

Ziua venea de departe, şi de demult.
Din cîmpia Padeşului, şi mai de
demult.
Ziua venea de demult, şi de departe.
Din pădurile Albacului, şi mai de
departe.
(„Insurecţie")

Imaginea provoacă atmosfera dorită. Pe cîmpul de bătălie, tancurile trag:

Incăpăţînate,
macină bolovanii, ca lemnul putred,
şi-n aer fierb fierării răsturnate,
cîmpia se mototoleşte, ca hîrtia.
(„Soldatul anonim")

Există însă şi imagini plate, versurile plutind, uneori, doar pe valurile sonore ale retoricii (pe care unii o consideră, nu ştiu de ce, poezie) sau chiar imagini crispante (extrem de rare; dar să menţionăm totuşi cîteva): „Tunurile hohoteau..." e de un romantism macabros desuet („Pe cîmpul..."), sau: „Florile sîngelui le port, cu grijă, presate" (florile sîngelui — e frumos, dar sîngele presat...) („Flori"). In altă poezie, o mînă gingaşă de mamă ne şterge noroiul de pe munţi... In ceea ce priveşte versificaţia, Mihu Dragomir n-are prejudecăţi: foloseşte versul clasic, aliteraţia sau chiar (O! zei!) versul alb, iar altă dată rimează îndrăzneţ lumină cu lumină etc. Important este însă că un procedeu sau altul e folosit nu din fetişism, ci din necesitate, pentru că acea poezie, conţinutul, ritmul ei, cereau o atare dezlegare şi nu alta. A blasfema versul alb sau a-l considera drept singurul posibil, fără a-l raporta la conţinutul poeziei, mi se pare a limita, a-ngusta posibilităţile poetului, ambele poziţii exclusive fiind deopotrivă de rigide şi formaliste.

Noul volum al lui Mihu Dragomir constituie una din reuşitele poeziei noastre contemporane, o bună imagine artistică a acelor zile hotărîtoare pentru destinele poporului romîn.

Unitatea unei opere monumentale

Mihail Sadoveanu a împlinit 79 de ani.

Numărul volumelor sale a depășit cu mult numărul anilor de viață. Monumentala sa operă e dincolo de ani.

De la primele Povestiri și pînă la Nicoară Potcoavă, opera sadoveniană n-a cunoscut repaus, desfășurîndu-și amplu dimensiunile, într-o unitate continuă și ascendentă. A înglobat în ea valorile, mereu sporite, ale experienței artistice ale autorului și perspectiva revoluționară dobîndită de acesta în contact cu ideologia clasei muncitoare.

Istoria începe cu Mihail Ursachi din Verșeni. Simplu și adevărat. Feciorul Profirei Ursachi, care povestea „frumos și tainic lucrurile de la Moldova". Satul fusese răzășesc, încă pe vremea bunicului, rotar în sat. Acum era un sat de iobagi. Moșu Vasile, fratele mamei, care se încăpățînase să nu împlinească boierescul, a trebuit să se pribegească în munți, la ciobani.

Moșu Ion, alt frate al mamei, se proletarizează, la oraș. Iată sursele dintîi ale universului sadovenian. Nu numai în sensul mutării aproape directe din realitate în ficțiune.

De-aici începe întreaga lume a operei lui Sadoveanu. Aici se cuprinde, în germene, tot ceea ce, didactic, se numește tema „satului în opera lui Sadoveanu". De-aici trebuie urmărit drumul, printre pribegi descumpăniți și „suflete tari", printre personaje romantice și mari caractere realiste, pînă la maturul „Județ al sărmanilor" și la revoluționarul Mitrea Cocor. Descoperindu-și lumea, Sadoveanu l-a aflat, sub apăsarea crudă a stăpînirii exploatatoare, pe omul din popor, cu virtuțile sale esențiale. Omul în luptă cu dezumanizarea, apărîndu-și, o dată cu viața și pămîntul, dreptul la dragoste și la frumos, aspirațiile și dorurile.

Tema denumită „trecutul în opera lui Sadoveanu" nu poate fi înțeleasă dacă e desprinsă din această mare și fundamentală temă a reflectării luptei omului din popor pentru a-și păstra însușirile fundamentale și a dobîndi libertatea de a-și manifesta pe deplin ființa.

„Tema" unică este aceea a generațiilor acestora de oameni, ale căror dureri și năzuinți răsună în universul sadovenian. „Bunicii mei sînt strănepoții acelor oameni" — spunea Sadoveanu încheind istoria „Neamului Șoimăreștilor".

In prezent și în trecut, Sadoveanu a descoperit poporul și virtuțile sale, aducîndu-le în văzul lumii și chemînd la valorificarea lor. Dîrzenia de altădată a celor pe care i-a găsit subjugați a depistat-o și în prietenii săi din popor, mocnind și așteptînd, izbucnind în răscoale fără sorți de izbîndă, dar acumulîndu-se în profunzimi de energie revoluționară pentru viitorul de astăzi. Ințelepciunea tovarășilor săi de vînătoare și pescuit a înțeles-o și a găsit-o, veche și durabilă mărturie a unei bătrîne civilizații pămîntene, încă vie în poporul pe care stăpînii săi îl priveau drept primitiv. Viața satului contemporan și lupta de veacuri a strămoșilor pentru apărarea pămîntului și drepturilor răzășești se împletesc astfel organic și cu „poezia naturii la Sadoveanu". Căci Sadoveanu a pătruns în natura patriei prin descifrarea înțelepciunii milenare a poporului, care a învățat, într-o experiență îndelungată, să comunice sufletește și spiritual cu misterele și frumusețile pămîntului. apei și văzduhului.

Cercetarea vieții a dus la formarea treptată a idealului sadovenian despre om și esența sa, despre războiul său milenar împotriva a ceea ce îi alterează esența.

Presiunea apăsătoare a relațiilor capitaliste cu condițiile ce înnăbușe personalitatea omului, Sadoveanu a urmărit-o cu ură și scîrbă, ca pe cea mai mare dușmană a esenței umane.

„Viața tîrgurilor de provincie" e o altă față a aceleiași reflecții protestatare. Sadoveanu și-a trăit o bună parte a adolescenței și tinereții în tîrgurile lăsate în uitare, care pășeau desuet la coada dezvoltării capitaliste a statului. A cunoscut drama fetei care crește învoaltă și se ofilește într-un mariaj cenușiu, a iluziilor ce se pierd în „apa morților", a patimilor ce se răscoală o clipă și recad, neputînd sparge zăgazurile unui „loc unde nu se întîmplă nimic". A înțeles această dramă și a povestit-o zîmbind subțire și amar, dezvăluind și aici virtuți și năzuinți înnăbușite. Numai că, în lumea tîrgușoarelor, drama nu avea măreția zbuciumului neostoit al dramelor țărănești. Nu erau aprinderi mari și adînci, arzînd și sub cenușă, ci focuri slabe, zbătîndu-se în aer stătut, vegetînd printr-o absorbție disperată a puținului oxigen, apoi stingîndu-se cu pîlpîiri gălbui-molatice, treptat și definitiv. Sadoveanu a descoperit și la Moldova specia „oamenilor de prisos", cu însușiri intelectuale și porniri luminoase inutilizate prin absența energiei, a acțiunii, a idealurilor mobilizatoare.

In anii deplinei sale maturități, Mihail Sadoveanu a întruchipat, în cele mai puternice personaje ale sale, idealul forței pe care i-o dă omului unitatea înțelepciunii și a acțiunii, pusă în slujba luptei pentru eliberarea omului, pentru dreptate. Izvoarele tematice diferite și continui s-au regăsit în sinteza superioară care elogiază înțelepciunea cunoscută din popor, în civilizația sa milenară, și energia unei lupte drepte pentru îndeplinirea unor năzuinți colective. Astfel au apărut arhaicul Kesarion Breb, dar și Ștefan cel Mare, cu sfetnicii și „oamenii măriei-sale", dar și Vitoria Lipan, nemuritoarea încorporare populară a idealului acestei unități dintre înțelepciune și energie. Sub semnul realismului socialist, Sadoveanu va crea, în zilele noastre, chipul războinicului umanist Nicoară Potcoavă și al țăranului colțos, ajuns la conștiința și acțiunea revoluționară, Mitrea Cocor.

Pentru a încorpora acest ideal uman, treptat desăvîrșit, geniul sadovenian a parcurs în același timp drumul sintezei sale artistice. In lirismul memorialistului, în meditația moralistului, în pretextul literar al romanticului s-a dezvoltat cea mai obiectivă observație realistă, adăugîndu-și, după trebuință, și umorul. Poezia „lucrurilor de la Moldova" e filtrată, în opera majoră a lui Sadoveanu, și aceasta n-o înțeleg mediocrii săi pastișori — prin luciditatea absolută a cugetătorului care judecă lumea și oamenii cu spirit critic, detașat și superior. Scriitorul este, el însuși, un Kesarion Breb, pătrunzînd în rațiunea oamenilor și a naturii, comprehensiv, dar înțelept și voluntar. Peste umărul personajelor sale și ale povestitorilor săi anonimi, Sadoveanu însuși privește, cu ochiul limpede și cu surîsul pe buze.

Și limba cărților lui Sadoveanu, care-i ispitește pe „sadovenizanți", se integrează în marea unitate a operei, cu valori inimitabile, pentru care sfătoșenia moldovenească a slujit doar ca sugestie. Oamenii din popor, mărturisind, la Sadoveanu, vechimea civilizației lor, se exprimă ca niște bătrîni înțelepți orientali, ceremonios și desfășurat, pentru a cuprinde, cu chibzuință îndelungă, toate nuanțele gîndurilor. Frazele lor pline de curtenie, insinuînd un protocol și conținînd, adeseori, și indiferență, și ironie, și dispreț, și mînie, leagă civilizația antică de pe teritoriul patriei noastre de întreaga civilizație răsăriteană.

Omul lui Sadoveanu, în cele mai înalte întruchipări ale sale, ajunge omul contemporan conștient de vîrsta sa și de obligațiile pe care i le dă această vîrstă. Nu „regresiunea" se desprinde azi din unitatea monumentalei opere sadoveniene, ci progresul prin valorificarea deplină a moștenirii umane crescute prin vremi, prin participarea la măreața înnoire socialistă.

Sadoveanu îl poartă într-însul pe matusalemicul Kesarion Breb, aducîndu-l să fie martor al epocii în care omul liber, cu minunatele sale însușiri descătușate deplin, făurește lumea comunismului și se pregătește să cucerească universul nemărginit.

Savin BRATU

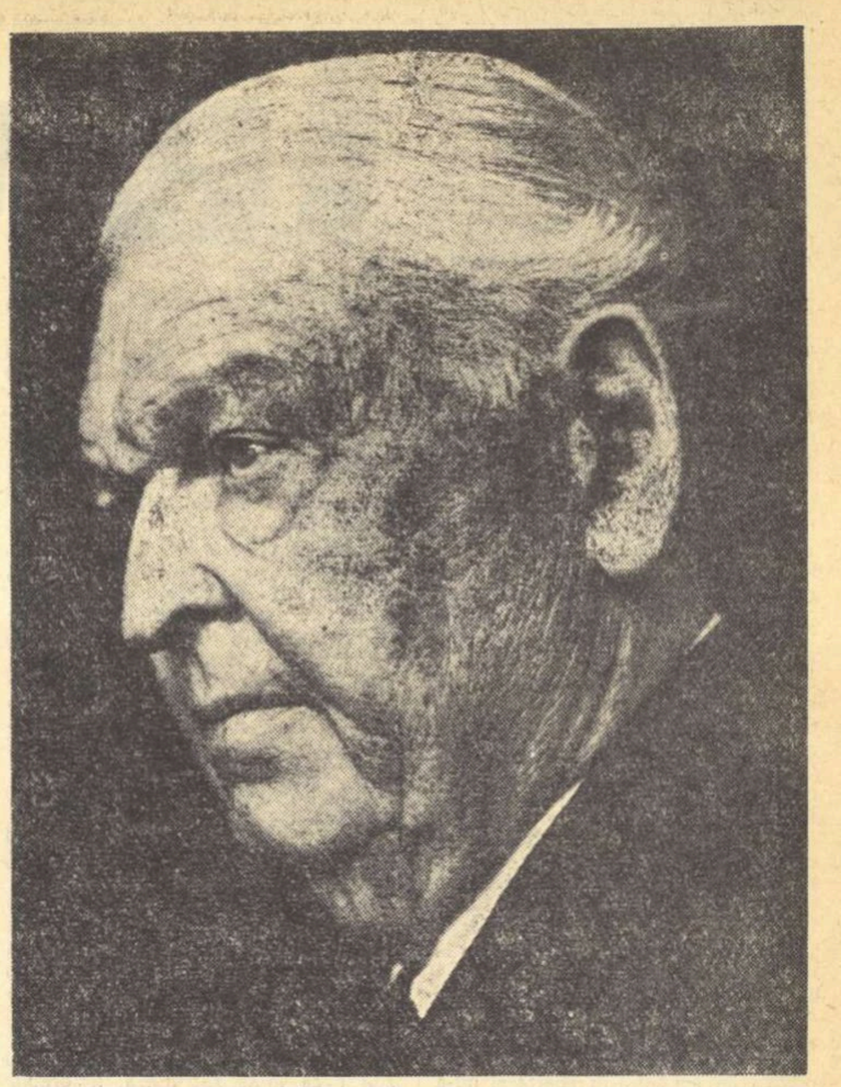

MIHAIL SADOVEANU Foto Dan Grigorescu (29.X.1959)

MIHAIL SADOVEANU

(Urmare din pag. 1-a)

și cu tot ce a șlefuit dalta ei discretă și genială, în lungul înlănțuirilor de cicluri!

Citind o descriere a Deltei, nimeni nu va rezista chemării frumuseților, după cum nimeni nu va rezista chemării munților, pădurilor și apelor, descrise cu o măiestrie pînă acum fără egal în literatura universală... Iată de ce arta sadoveniană poate fi socotită și drept tezaur al frumuseților noastre geografice, și îndeamnă poporul romîn să-și cunoască încîntările din leagănul dăinuirii, să le iubească nespus, și la nevoie să și le apere și mai cu sete...

Prin aceste valori și prin infinit de multe altele, prin evocarea figurilor de demult și prin descrierea în cărțile sale a vieții oamenilor simpli de astăzi, opera lui Mihail Sadoveanu a devenit de mult avuția noastră obștească, și nu vom afla cătun cît de mărunt, unde să nu fi pătruns verbul fermecător, unde să nu înflorească zîmbete de încîntare, bucurie și recunoștință, pe obrajii copiilor și maturilor...

Implinirea celor 79 de ani ai lui Mihail Sadoveanu coincide cu această toamnă de aur, cu liliecii și salcîmii înfloriți a doua oară, prevestind-o lungă și aducătoare de văzduhuri limpezi...

Mihail Sadoveanu, încărcat de gloria operelor sale, a ajuns de mult la căruntețea eroului său Ștefan Voevod. Pentru toate cele create pînă astăzi, poporul romîn, alcătuit în sobor mare de cititori, îl răsplătește cu hrisov de răzeș al culturii, precum îi răsplătea pe viteji oastea mare a lui Ștefan, după vrednice isprăvi cu sabia.

Să aibă Mihail Sadoveanu mulți și luminoși ani înainte, în răzeșia sa, spre mîndria și spre ridicarea necontenită a patriei noastre, aflată în plin avînt constructor! Aceasta este urarea din adîncul inimii, a cititorilor, a ucenicilor săi, și a tuturor celor ce, cu lumină din lumina cărților sale, ridică patriei edificii, supun ape, plantează păduri pe locuri sterpe și desțelenesc pămînturi..

Natura patriei noastre îl răsplătește și ea, prin prelungirea toamnei de aur, prin înflorirea a doua a liliecilor și salcîmilor! Ploile care cad în aceste amurguri, seamănă cu încrucișarea săgeților pe cîmpiile de demult. Nourii par cortegii ale veacurilor anterioare, în întoarcere. Parcă pe cerul toamnei se petrece o unire a veacurilor: cele mari de ieri, cu cel și mai mare de astăzi, mînînd înainte spre viitor rîvnele înalte ale poporului romîn, spre temeiurile fericirii celei depline...

Eusebiu CAMILAR

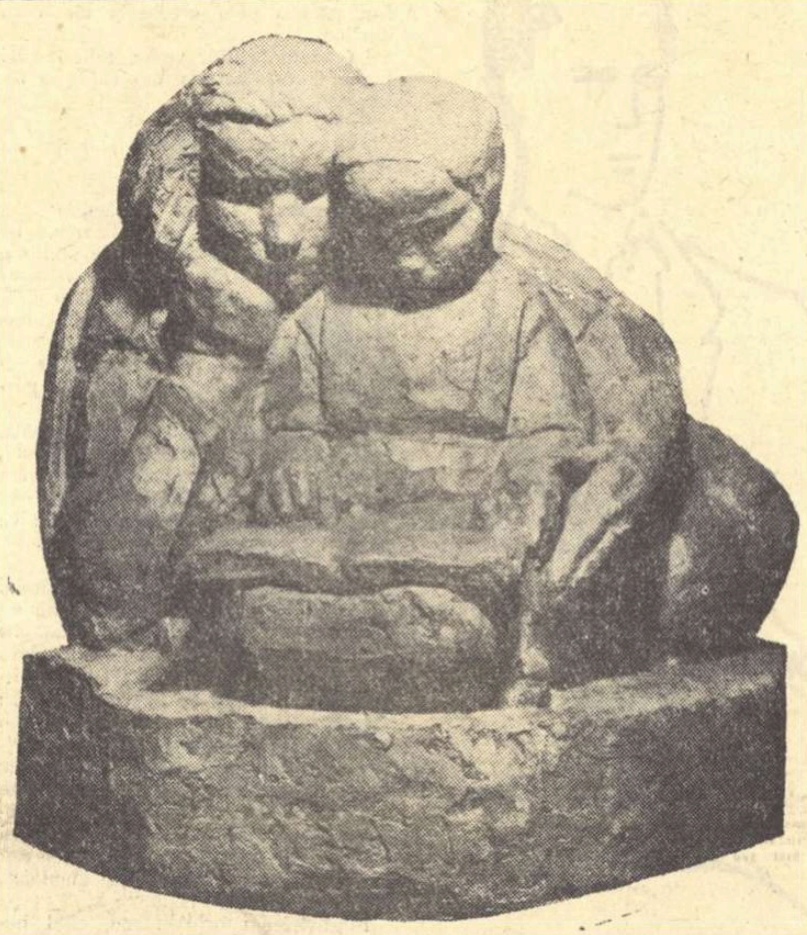

VASILE CONDURACHE „Clipe de răgaz"

Psihologic și social

„BĂRĂGAN" vol. II

Volumul al doilea al romanului „Bărăgan", volum îndelung așteptat, va fi abia urmat de volumul al treilea. De aceea, este greu de făcut observații — care ar trebui să aibă în vedere întregul — asupra a două treimi dintr-o carte. Primul volum se ocupa de ofensiva forțelor istorice înaintate în Bărăgan, de realizarea unei unități agricole socialiste, gospodăria de stat din Lespezi. Eroul principal era Anton Filip, muncitorul trimis la țară să aducă aici exemplul, autoritatea și disciplina clasei muncitoare. Volumul al doilea se ocupă în special de contraofensiva forțelor reacționare, care, în preajma Rezoluției din 3—5 martie 1949, năzuiesc să organizeze o mișcare anticomunistă și, dacă e posibil, să ocupe chiar Bucureștiul. Volumul al treilea nu știm încă ce va conține. Așadar, observațiile care se pot face sînt fatalmente limitate numai la ceea ce este evident și stabil de pe acum.

Dacă primul volum al romanului era dominat de figura lui Anton Filip, muncitorul care a descins în lumea amorțită în vechi obiceiuri și practici a cîmpiei dunărene, ca s-o trezească la o nouă eră, volumul al doilea arată revirimentul celor care au fost loviți și pentru moment năuciți de apariția furtunoasă a lui Filip și de începutul trepidant al unei vieți noi în Bărăgan. I s-a adus lui Galan obiecția că, în al doilea volum, personajele pozitive nu vin cu destule elemente noi, că se mențin la ceea ce știam despre ele dinainte. Observația mi se pare cel puțin prematură.. Bănuiesc că în volumul al treilea se va desfășura ciocnirea deschisă a forțelor adverse și atunci vom avea prilejul să revedem mai îndeaproape eroii pozitivi. Totuși, obiecția mi se pare neîntemeiată și din alte motive. Volumul al doilea cuprinde, ca timp, o zi și o noapte, o zi și o noapte în care toți cei loviți de Filip și de întemeierea gospodăriei de stat hotărăsc să se împotrivească, fiecare cum poate și cum crede (divergențele de tactică macină acest lagăr), unei hotărîri de stat, care vine să întărească tocmai înfăptuirile lui Filip, să le încununeze. Așadar, dacă Erhanii și toți acoliții lor sînt în plină criză și pun la cale tot felul de acțiuni menite să se opună Rezoluției, Filip și toți flăcăii lui de la gospodăria de stat nu au de ce să se agite. Pe ei îi aflăm, cum este și normal, la treabă, înfruntînd eroic greutățile. Dar prezența lui Filip și a celorlalți eroi pozitivi, deși redusă ca pagini, este totuși o prezență activă în acest volum care descrie, în principal, nervozitatea și crisparea cu care se organizează un atac împotriva comuniștilor. Tot ceea ce inițiază dușmanii regimului democrat-popular în noaptea cu pricina se simte că este îndreptat împotriva unei realități foarte puternice, care este reprezentată de Filip, împotriva realizărilor lui Filip, cu teamă de Filip, cu ură împotriva lui Filip. Prezența lui Filip este permanentă, deși invizibilă. Ea determină tactica de moment a dușmanului, replieri, retrageri, încetiniri, ea există în înseși acțiunile dușmanului care, în tot ce plănuiește, trebuie să țină seama de Filip. Și-apoi este abuziv să-i cerem scriitorului ca, în momentul în care atenția sa cade asupra acțiunii contrarevoluționare — și acest moment e foarte limitat: o zi și o noapte! — să aibă grijă, în același timp, să arate pe larg și ce se întîmplă cu eroii pozitivi.

Volumul al doilea reliefează două figuri de eroi negativi — falsul Berijan și în special Erhan, — care sînt realizate cu o mare pătrundere psihologică și o cunoaștere solidă a etapei istorice respective. Figura lui Erhan este studiată amănunțit și probabil pe baza unui material documentar foarte bogat, pe care autorul a știut să-l interpreteze, să-l nuanțeze și să-l retopească într-un complex unitar, inedit și interesant. Erhan, un reacționar sadea, ajuns președinte al comitetului provizoriu, este ferm decis să joace pe cartea comuniștilor fiind destul de isteț ca să priceapă că aceștia sînt prea puternici ca să li se împotrivească. In timp ce fratele său, Tiberiu, fost ofițer în armata antonesciană, încearcă să provoace o răscoală și să lupte, ca un militar ce se află cu arma în mînă, el — Erhan — socoate că e mult mai înțelept și mai eficace să se mlădieze după vremuri, să ocupe un post însemnat, la adăpostul căruia să se îngrijească liniștit de propriile lui interese. Firește, el nu abandonează complet partida pe care o joacă fratele său, căruia îi poartă de altfel, un soi de dușmănie, fiindcă pentru Tiberiu, colonel, om subțire, el a rămas „țăranul", țăranul încăpățînat și obtuz. Erhan nu-l trădează pe fratele său și pe trimisul acestuia, falsul Berijan, și lasă ca în casa lui să aibă loc întrunirea conspirativă a oamenilor lor; în schimb, el personal nu se amestecă, nu ia parte în nici un fel la acțiunile lor, nu face nimic care ar putea să-l compromită în ochii lui Filip. Tactica lui este lupta împotriva propriei lui familii, care, spre satisfacția lui Erhan, îl ocărăște că „s-a dat cu comuniștii", că își oropsește fiul de dragul comuniștilor, că nu se ocupă de bunăstarea lui, casei lui, ci numai și numai de interesele obștești, etc. Și în timp ce Victorița, soția lui, exploatează în dijmă terenurile rămase fără stăpîn, ale lui Tiberiu, terenuri netrecute în evidența oficială, fiindcă fuseseră cumpărate de acesta „prin bună înțelegere, după obiceiul bătrînesc" (lucru de care președintele sfatului e bine informat), agonisind sistematic și clandestin avere, el, Erhan, se preface a ignora total aceste combinații dubioase. Dedublarea lui Erhan merge atît de departe, încît autorul se simte îndreptățit să afirme: „...adevărul adevărat era că dacă Filip n-ar fi stat în camera lui, ci ar fi stat ascuns oricîte săptămîni sub patul pe care dormeau stăpînii casei, dacă ar fi ascultat ce vorbeau sau tăinuiau ei, tot n-ar fi avut temei să bănuie că Victorița își socotea bărbatul altceva decît un rătăcit care o luase razna către comuniști și pe care ea încerca mereu, fără nădejde, să-l readucă alături de neamuri și de prietenii lor vechi. N-ar fi înțeles altceva Filip, decît că el, Erhan, era un om încăpățînat, dintr-o bucată, trecut cu totul în tabăra dușmană neamurilor și prietenilor săi de altădată — și pe deasupra atît de cinstit, încît nici prin gînd nu-i trecea să găsească la comitetul provizoriu sau altundeva vreun loc călduț pentru cineva care nu l-ar merita, chiar dacă cinevaul cu pricina îi era fiu, fiică, soție, cumnat, prieten din copilărie..."

Noutatea și finețea pe care o pune Galan în sondajul psihologiei lui Erhan ne arată nu numai subtilitatea analistului ci și o înțelegere largă a epocii, un simț politic ascuțit, o viziune clară a desfășurării în mare a evenimentelor. Cu Erhan sîntem departe de desenul linear și convențional al chiaburului fioros, dar prostănac, care ucide cu toporul și cade imediat în mîinile miliției. Galan a studiat minuțios tipologia etapei istorice și prin aceasta nu fac un compliment convențional, ci cred realmente că, în mare parte, valoarea cărții lui Galan stă pe o documentare extrem de conștiincioasă. Citațiile dese, uneori chiar abuziv de frecvente, pe care autorul le face din limbajul, din modul de gîndire al personajelor sale, arată scrupulozitatea de reporter cu care Galan a adunat, la fața locului, un material bogat, specific, autentic.

Falsul Berijan, omul lui Tiberiu, care a omorît pe vechiul ilegalist Berijan și i-a luat locul, este de asemenea un tip de dușman al clasei muncitoare îndelung studiat, care dovedește cunoașterea realităților luptei de clasă. Și în privința lui, Galan și-a propus o sarcină dificilă, deoarece falsul Berijan trebuie, pe de o parte, să intre în pielea adevăratului Berijan, într-atît încît să inducă în eroare, pe de altă parte trebuie să facă mereu simțită prăpastia dintre personajul pe care-l joacă și cel care e în realitate. Galan reușește să creeze acest personaj dublu cu mare îndemînare, navigînd abil între Scylla și Caribda. Duplicitatea lui Berijan este și ea atît de maestru lucrată, încît la un moment dat Erhan însuși se zăpăcește și vorbește cu el ca și cum ar vorbi cu adevăratul Berijan: „Lui Erhan nu-i venea să creadă pentru nimic în lume că vorbea unui Berijan-om-sigur-al-lui-Tiberiu și nu unui Berijan-comunist-om-de-încredere-al-ministerului".

Erhan și falsul Berijan, cele două figuri negative care rețin în mod deosebit atenția scriitorului în volumul al doilea, se pregătesc, cred, pentru acțiuni decisive în volumul următor, deoarece, după cum s-a mai observat, împrăștierea unor lozinci anticomuniste și stricarea unui aparat de radio cu galenă nu explică deocamdată amploarea eforturilor depuse de ei și misterioasa deliberare din casa lui Erhan.

Prezentînd aceste tipuri, Galan relevă implicit forța noii orînduiri sociale, care silește dușmanul să inventeze noi și noi forme de luptă din ce în ce mai subtile, mai rafinate. Ca să-și continue acțiunile, ei trebuie să păstreze aparențele unor oameni cinstiți și devotați regimului și să parvină în funcții importante.

In „Bărăgan", V. Em. Galan a realizat o puternică denunțare a duplicității dușmanului de clasă, creînd tipuri veridice, dovedind o cunoaștere adîncă a formelor luptei de clasă în perioada de trecere de la capitalism la socialism.

Volumul al doilea al „Bărăganului", mai oferă în afara acestor două personaje o mare varietate de figuri caracteristice etapei istorice respective.

Există oameni cu biografii foarte detaliate și foarte interesante, cum ar fi profesorul Cristescu, savantul senil, anacronic, bine intenționat și foarte fricos, sau ca băiatul infirm, vitregit de soartă, de oameni, de familie, Gustav Ponici, sau ca Mihai Bod, vrînceanul cu fire închisă și dură, care a fugit din munții săi otrăvit de necazuri, în nădejdea că va putea răzbuna de unul singur tot neamul lui nedreptățit. Incă nu putem să ne dăm seama exact de rațiunea lor de a exista și de a cumula un număr atît de mare de pagini, altfel bine și interesant scrise. Putem doar să ne exprimăm pe parcurs regretul că, de pildă, o figură bine concepută și autentică, cum este Clara Șerb, secretara lui Cristescu, și pasiunea lui tardivă, cade, din pricina unei caricaturizări exagerate, în trivialitate. Personal, cred că și figura inginerului Matei, personaj foarte îndrăgit și pe bună dreptate, este șarjată uneori în dauna realismului psihologic, ceea ce face ca multe din extravaganțele personajului să treacă asupra autorului. De pildă, dezinteresul său total în relațiile cu nevasta, oricît de comic, are dezavantajul că reliefează insensibilitate și o oarecare apatie, care-l face să stăruie într-o situație confuză și dezonorantă, deși intenția autorului era să ne dezvăluie în el un suflet cu totul ales aflat însă sub aparențe rebarbative.

In volumul al doilea al „Bărăganului", se precizează unele trăsături artistice specifice lui Galan, trăsături care, cred, pot fi discutate mai temeinic, fără a fi stingheriți de iminența necunoscutului volum care va urma. Asupra acestor trăsături aș dori să mă opresc într-un articol viitor

Georgeta HORODINCA

DESPRE EXIGENȚELE MUNCII LITERARE

Realismul socialist a acordat încă de la întemeierea sa o importanță considerabilă măiestriei artistice — privită cu gravitate de marii scriitori ai tuturor timpurilor —, unității depline a operei literare, în cadrul căreia toate elementele participă egal și activ. Dacă într-o creație literară există inegalități valorice flagrante, între diverse capitole sau momente, rezultă că scriitorul n-a izbutit să realizeze unitatea indispensabilă a lucrării și deci nu i-a asigurat reușita deplină. Ne propunem ca, în rîndurile ce urmează, să atragem atenția asupra momentelor de slăbire a exigenței unor scriitori față de propria lor creație literară, relevînd munca insuficientă asupra manuscrisului, graba redactării, elaborarea deficientă a ideii artistice, cu serioase consecințe pentru nivelul general al lucrării. Ne rezumăm la cîteva exemple extrase din cărți care, în general, se bucură de calități reale.

Romanului „Intîlnirea" de Constantin Chiriță, recenziile apărute în presă i-au recunoscut merite în înfățișarea unor oameni ai zilelor noastre, în rezolvarea artistică a unor interesante drame personale, în evidențierea caracterului și universului psihologic al muncitorului de tip nou, constructor al socialismului. Prozatorul a realizat cîteva personaje viabile și dacă ar avea numai acest merit, romanul său s-ar justifica artisticește. Pe de altă parte, i s-au obiectat autorului tendința de a cuprinde și asimila un număr exagerat de mare de probleme și personaje — raportat, bineînțeles, la intențiile prozatorului și la capacitatea de absorbție a lucrării — precum și diluarea substanței epice, romanul avînd, fără să se simtă o necesitate presantă, aproape 1200 de pagini. Și pentru că diluția epică e unul din principalele defecte ale „Intîlnirii", vom da un exemplu care ni se pare caracteristic pentru pierderea măsurii, nu numai sub raport cantitativ, ci și calitativ. Un personaj al cărții, Mihail Nistor, retrăiește în memorie siluirea unei fete, ceea ce-i prilejuiește autorului o dizgrațioasă alunecare din artistic în biologic și de aici, absolut fără dorința sa, în comic. Scena e supraîncărcată de elemente artificiale, în ciuda strădaniei prozatorului de a dota cu puțină autenticitate momentul. Pasajul te îndepărtează de artă, determinîndu-te să faci asociații defavorabile cărții:

«„Vei fi a mea!"

„Nu, nu, nu!"

I-i frică!

„Vei fi a mea!"

„Nuuuu!"

I-i frică!

O îmbrățișează, o sărută, îi sfarmă brațele, umerii, sînii. Sînt mici, ascunși. Așteaptă să răsară... Tremură...

„Vreau să fii a mea! Vreau! Pentru totdeauna! Vei fi a mea!"

„Nu!"

Nu-i mai este frică!... Și totuși e în brațele lui, și tremură. Și e o lume în brațele lui. Lumea pentru care se cățăra în fiecare noapte pe balcon. Pentru care l-au bătut jandarmii. In brațele lui nu e o femeie, ci o lume. O strînge. O frînge. Va fi a lui. Pentru ca noaptea aceea groaznică, de demult, să piară. Va fi a lui!

„Vei fi a mea!"

„Nu, nu, nu!"

Din nou i-i frică!

O sărută sălbatic. Ii strînge coapsele. Ii prinde mijlocul în palme.

„Nu! Ești sălbatic! Nu! Nu vreau!"

„Tremuri! Pentru că vrei!"

„Fiară!"

„Sînt! Sînt! Trebuie să fii! A mea! Vei fi!"

„Nu!"

O frînge. Piatra e goală, aspră. Nu mai tremură. Se zvîrcolește. Nu poate țipa. Se zvîrcolește. Și el o cucerește, o apasă, o omoară. Piatra e goală, aspră.

Ea fuge...» (vol. I. pag. 51—52).

Scena e convențională, aproape calchiată după romanele a căror „valoare" se stabilea în funcție de numărul violurilor descrise. Pentru a nu mai vorbi de echivocurile care se nasc tocmai din artificialitatea situației: oare ce metamorfoză a suferit fata, devenită brusc o piatră goală și aspră, care nu mai tremură și nu mai țipa, ci se zvîrcolește, pentru ca în cele din urmă să fugă? Trebuie să-ți muncești inutil creierul ca să ajungi abia la bănuiala că piatra nu e decît un element de decor. Categoric, fără scene ca aceea mai sus-citată, romanul ar fi avut un plus de... scurtime și, implicit, de calitate. Autorul trebuia să se gîndească dacă astfel de episoade îi servesc sau, dimpotrivă, îi deservesc intențiile, dacă ceea ce a imaginat respectă realitatea sau o meschinizează, dacă modalitatea utilizată ține de realismul reflectării sau este exterioară acestuia. Dar neajunsurile romanului nu aparțin numai acestei categorii.

In vol. II, un alt personaj, profesorul Balasan, pentru a ajunge la concluzia că a fost un izolat, e supus — împreună cu cititorul — unui supliciu foarte ciudat, silit fiind să filozofeze în felul următor: „Deci și stelele au un sfîrșit. Și orice lucru finit devine cunoscut. Numai infinitul nu poate fi pătruns, pentru că e unic. Nu poate fi pătruns decît în sine însuși. Infinitul nu dezvăluie decît lucrurile finite. Pe sine însuși nu se dezvăluie. Se apără. Instinctul omului de a-și ascunde gîndurile și sentimentele e un instinct de apărare. E singura rămășiță a infinitului într-însul. Orice instinct de apărare... Dar viața oare nu e o apărare împotriva morții?... Nu e și ea o urmă a infinitului?... Viața... Viața!... Unde e viața lui?... Și-a pierdut-o? Și-a pierdut singura rămășiță a infinitului?" (vol. II, pag. 357). Citatul e doar o mostră modestă. Chinurile profesorului Balasan se întind, în același sens, pe aproximativ 20 de pagini, — un întreg capitol, stîrnind zîmbetul ironic al cititorului lucid. Să admitem că n-ar fi necesar ca cititorul să înțeleagă neapărat această „filozofie". Dar avem convingerea că nici personajul n-o înțelege și n-o digeră. Nu acesta e adevărul psihologic al personajului. Un om viu nu poate gîndi astfel, chiar cînd gîndește vicios sau maladiv. E, dacă vreți, un fals psihologic, o înlocuire a vieții printr-o activitate mecanică, de robot intelectual, adică, în ultimă instanță, tot o schematizare neartistică, un soi de șarjă involuntară, pe care scriitorul o ia în serios.

C. Chiriță e un prozator cu talent real. De ce se simte dator să recurgă la procedee ieftine, perimate, convenționale, sacrificînd adevărul personajelor sale?

Romanul lui Ben. Corlaciu, „Cazul doctor Udrea", redă procesul de conștiință al unor intelectuali cinstiți, pe care războiul și lupta comuniștilor îi smulg din izolarea de castă a profesiei, transformîndu-i în oameni activi politicește. Există în carte personaje bine conturate (doctorul Udrea, doctorul Naim, cîțiva „negativi" etc.), după cum există și grave slăbiciuni, mai ales în realizarea figurilor de comuniști. In cronica pe care am publicat-o în „Gazeta literară", arătînd toate acestea, ar fi trebuit să ne ocupăm însă și de unele zone naturaliste ale cărții, de unele neajunsuri stilistice etc. Trebuie subliniat că Ben Corlaciu insistă cu un soi de voluptate naturalistă asupra amănuntelor vieții bolnavilor dintr-un spital, inclusiv asupra acelor amănunte inutile și indecente sub raport artistic, care creează un aer irespirabil în anumite momente ale acțiunii. Apoi, preocupat probabil de fidelitatea maximă a descrierii tehnice, autorul uită că arta e selecție și transfigurare și se lasă acaparat de mecanismul de interes profesional al unei operații: „Naim se ridică de pe scaunul de metal de la căpătîiul bolnavului și se întinse, peste capul acestuia, privind stomacul tăiat din mîna lui Udrea. Vinișoare umflate și negre se răsuceau pe pereții interiori ai stomacului, congestionînd și țesutul exterior și îngroșîndu-se ca o pată de catran, aproape cît nuca de mare, spre punctul în care se produsese perforarea. Un miros greu de carne stricată umplu sala de operații"... (pag. 112). Detaliile operației nu urmăresc să dezvăluie un adevăr important pentru identificarea psihologică-morală a eroilor, secvența rămînînd fără finalitate artistică.

Obsesia căutării certitudinilor, pe care prozatorul o atribuie personajelor sale pozitive (doctorul Udrea, doctorul Pavel Pavel etc.) e preluată inabil de către autor și transferată altor personaje, ducînd astfel la bagatelizarea unei idei care se pare că-i este apropiată. O cocotă de lux ca Yvonne gîndește astfel: **„Unei femei trebuie să-i oferi certitudini, nu numai declarații sentimentale"** (pag. 167), și tot ea hotărăște: **„Va trebui să plec... Să plec din țara asta plină de incertitudini"...** (pag. 168). Motivul **certitudinilor și incertitudinilor** revine astfel mereu și la alte personaje, contribuind, evident împotriva voinței autorului, la vulgarizarea ideii. Se șterge astfel ierarhia problemelor și necesitatea spirituală de certitudine a profesorului Udrea apare pe același plan cu necesitatea fizică de „certitudini" a unei depravate. Intervin apoi „mărunțișurile" stilistice și logice. La pag. 15, bunăoară, ne împiedicăm de expresia: **„Gîndul acesta o împinse din spate..."** ceea ce ne determină să ne imaginăm un cu totul alt sediu al gîndirii. La pag. 146, sare în ochi următoarea constatare: **„In sufletul ei, nu în ochi, căci ea nu-și vedea ochii, dar își simțea sufletul, strălucea bucuria".** Comentariul e inutil. Se adaugă apoi cuvinte sau forme lexicale improprii ca: **juvenețe** (pag. 26), **scrupuluri** (pag. 149) etc. ori repetări de prisos: **„Da, eu sînt Irina, zise Irina"** (pag. 301); **„Eu sînt consilierul Valentin Nicoleanu, zise Valentin Nicoleanu"** (pag. 377). Sîntem încredințați că nu exista primejdia unei substituiri brusce de personaje încît, spre exemplu, propoziția „Eu sînt Irina" să fie rostită de interlocutorul Irinei, profesorul Udrea. Nu dovedesc toate acestea o lipsă de respect a autorului față de propria lucrare?

Un roman despre care, dacă nu ne înșelăm, nu s-a scris încă în revistele literare, este „Zile și nopți în furtună" de B. Jordan, apărut anul acesta în Editura M.F.A. (De ce oare nu sînt analizate în presa literară, inclusiv în „Gazeta literară", și cărțile care nu apar la E.S.P.L.A. sau Editura Tineretului?). Romanul lui B. Jordan, primul volum dintr-o trilogie închinată lui Tudor Vladimirescu, re-creează, cu reale resurse de evocare epică, atmosfera socială și politică de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea în Țara Romînească, luminînd cauzele și condițiile care au determinat răscoala lui Tudor. Deși cu anumite carențe în individualizarea unor personaje, cartea lui B. Jordan se anunță o interesantă evocare istorică. Ceea ce vrem să-i reproșăm aici este abuzul de arhaisme, pătrunse fără temei și în ceea ce numim „vorbirea autorului". Desigur, unele denumiri caracteristice perioadei istorice trebuiau menținute, dar ce rost au, în relatarea obiectivă a povestitorului, termeni care trebuie explicați în subsol: **clironomisit** — moștenit (pag. 12), **nestajnic** — neastîmpărat (pag. 40), **albă ca helgea** — foarte albă (pag. 67), **buiau** — năvaleau (pag. 79), **buntuluială** — răscoală (pag. 308), **chidă** — chiciură (pag. 322), **chiclăzărie** — verde-albăstruie (pag. 348) etc.? In felul acesta se îngreunează lectura și înțelegerea cărții, care este totuși o lucrare contemporană cu noi și nu cu Tudor Vladimirescu.

Se va spune că romanele din care am luat exemplele sînt totuși, în ansamblu, realizate iar greutatea lor specifică n-o determină deficiențele semnalate. E adevărat, dar tocmai pentru că avem a face cu lucrări literare autentice, trebuie să fim exigenți pînă la amănunt, să fim, mai ales, exigenți cu exigența scriitorului. (Editurile au și ele partea lor de vină, să nu uităm!).

Momente de scădere a autoexigenței am întîlnit, din păcate, și în unele cărți scrise de autori cu o intensă și bogată experiență artistică, autori care ne-au obișnuit cu forma finită, ca să nu spunem definitivă, a textului literar. Nu ne vom referi decît la un singur scriitor, asupra talentului și posibilităților căruia nu mai există nici un fel de îndoieli și a cărui carte recent apărută a fost pe bună dreptate apreciată elogios atît de critica literară cît și de publicul cititor. Este vorba de Eugen Barbu și de romanul său „Șoseaua Nordului". Eugen Barbu e recunoscut ca stilist remarcabil, chiar ca un meticulos al scrisului. Cum se explică atunci că următoarea frază: **„Pomii carbonizați ai Griviței lăsau pe trotuarele sparte de bombe o umbră rară și cenușie, pierdută o dată cu căderea soarelui dincolo de zidurile înnegrite de fum, ciupite, mîncate de un vărsat al varului"** apare, identică atît în pag. 321 cît și în pag. 327? Repetarea n-a urmărit, se pare, anumite scopuri stilistice. Să fie o greșeală a autorului? De ce n-a observat-o redactorul responsabil de carte al editurii? Să fie o greșeală a editurii? De ce n-a îndreptat-o autorul?

Neatenția sau graba în redactare, lipsa de răspundere față de propriul scris, desconsiderarea măiestriei artistice se întorc de obicei împotriva scriitorului și a creației sale. Literatura realismului socialist, mai mult decît toate literaturile, reclamă un interes cald, perpetuu, neabătut, pentru toate elementele operei literare, al cărei rol educativ se exercită multilateral.

Dumitru SOLOMON

La noi la Galda

de

Constantin PRISNEA

Terminasem facultatea, dădusem examenul de stat și eram și eu acum inginer în rînd cu lumea. După ce mi-am făcut încă vreo săptămînă mendrele prin Cluj, în așteptarea repartizării, care avea să m-ajungă din urmă, am pornit cu trenul, încărcat de bagaje și mai ales de cărți, către casa părintească din Galda.

Deasupra Galdei și nu numai deasupra ei, ba și deasupra Jghiului, Țelnei și a Cricăului se lasă-ncet poalele de miazăzi ale Munților noștri Apuseni. Deasupra lor, Piatra Craivei, mîndrețe de vîrf, mai încolo, nu așa de îndrăzneață, dar mult mai solemnă, Piatra Cetei. Mai joase, alte vîrfuri: Grohotișul, Dealul Stînei, Sfredelușul. Printre ele, pîraie care poartă numele satelor: Valea Țelnei, Valea Ighielului, Valea Bucerzii, Valea Ampoiului. Pe gîrlele acestea, pe munții pomeniți, printre viile de pe dealuri îmi petrecusem copilăria. Din șoseaua mare, care duce în jos la Alba și--n sus la Aiud, și mai departe la Turda și Cluj, drumul n-are încotro s-o ieie. Ori pe valea Tîrnavei către Blaj, ori către casa noastră din Galda.. La Galda, părinții mei stăpîneau o căsuță cu zaplaz înalt, cu o grădină și ceva fîneață în spatele ei.

Bătrînii stăteau în casa mai mică dinspre poartă, în cea mare dinspre fundul ogrăzii așteptînd ca feciorul, singurul lor fecior, adică eu, Neculaie Hada, după terminarea facultății, să mă-nsor și să mă așez acolo și să-i urmez lui tata la treabă și, cum zicea el, la „conducere", urmînd ca după aceea să-l moștenesc, alt fecior el nemaiavînd acum pretenție de la mama.

Să tot fi fost ceasurile nouă dimineață cînd am bătut în poartă și mi-a deschis bătrîna. Tata nu era acasă. Plecase dis-de-dimineață la Cricău cu treburi. După sărutările de mînă și după ce m-am aplecat mult și bine ca să ajungă mama să-mi sărute obrajii, m-am îndreptat către odaia din casa cea mare, unde, sub privirile galeșe și nedumerite ale mamei, am început să-mi desfac bagajele. După o bucată de vreme, săturîndu-se să mă privească sau, mai bine, aducîndu-și aminte de o treabă pe care o plănuise ea mai de dimineață, mama s-a bătut cu palmele peste poale și zicînd:

— Uite cum m-am luat cu ziua tîrgului, o zbughi ca un titirez pe ușă afară.

Am continuat să-mi despachetez bagajele, dînd peste lucruri de care uitasem că le mai am, peste caiete de cursuri și cărți care-mi aminteau, răsfoindu-le, fapte și întîmplări de mai demult sau mai dincoace.

Mă cufundasem adînc în această ocupație.

Numai un fel de strigăt disperat de femeie mă trezi din amintirile în care mă legănam.

— Lele Susană, lele Susană, ieși, mamă, repede pînă afară. Ieși că-i mare poznă.

Strigătul avea glas de alarmă. Am ieșit și eu să văd cine și de ce-o strigă-n așa hal pe mama. Cu mîinile pline de aluat, mama ieșise îngrijorată pînă-n pragul casei și întrebă cu glas de spaimă:

— Ce s-o-ntîmplat?

— Foc, lele Susană. Dă-mi un ou, lele Susană. Omul meu a ajuns „domn" la sfat, are o slujbă „la canțelărie" și dacă nu-i duc borșul dres cu ou la douăsprezece punct, vai de mine, sărăcuța. Mă bate cum mă vezi și te văd. Nu vrea să știe de nimic. Și dacă nu mă bate azi, mă bate peste două săptămîni, cînd primește leafa... Dă-mi repede oul, dacă-l ai, că mă grăbesc. E foc! lele Susană.

— No, că-ți dau, nană Iustina, numai intră o țîră-n casă, pînă mă curăț de aluatu' de pe mînă și mă duc la cuibare.

— No bine, că m-oi mai hodini și eu oleacă. Și nana Iustina, potrivindu-și fustele și, încercînd să le mai îndrepte acolo unde ele păreau mai boțite, intră în casă.

Mama, cu mișcări sacerdotale, începu să-și scuture aluatul de pe degete-n copaie, plesnindu-și mîinile una de alta. După curățirea mîinilor de aluat, mama ieși, îndreptîndu-se către cuibar. Puțină vreme după asta, se-ntoarse cu oul într-o mînă și cu un pui rebegit în cealaltă.

Puse oul în mîna nanei Iustina și puiul sub niște petece de lîngă sobă. Cu asta, începu o discuție aprinsă în legătură cu bolile la găini, cînd, dintr-o dată, nana Iustina se ridică și dădu să plece. Mulțumind pentru ou, cînd ajunse-n dreptul ușii, se-ntoarse și începu.

— Ai auzit, lele Susană? Ai auzit de muierea lui Medrea? S-o bolnăvit ca proasta numai pentru că barbatu-său joacă la cămin teatru cu toți ăia, care n-au altă treabă. Eu una, pentru asta nu m-aș bolnăvi... Am eu pentru ce.

Mama nu zicea nimic. Își vîrîse de mult mîinile-n aluatul din copaie și-l frămînta întorcîndu-l, sucindu-l, chinuindu-l în tot felul, turnînd din cînd în cînd cîte-o ceșcuță din laptele căldicel, care se afla într-o ulcică de pe marginea plitei.

Discuția alunecă spre alte și alte subiecte, nana Iustina încercînd de cîteva ori să plece, renunțînd de tot atîtea ori, pînă cînd aduse vorba de a-i lui Bolea.

— Știi lele Susană, ce-o făcut bătrînul Bolea? Și-o împărțit pămîntul la copchii și le-o spus: voi intrați în colectivă dacă vă place, că eu rămîn în întovărășire. Ce-i trebuie lui Feneșer colectivă? Ce, nu-i bine în întovărășire? Nu mai poate aștepta? Ce, dă tractorul peste el? Pînă-acum cum a stat? Noroc de muierea lui, de Ileana, că de mult era intrat de tăt.

Oprindu-se din vorbire, se uită pe fereastră și-ntrebă așa, ca pentru sine:

— Oare cît o fi ceasul? Și nemaiașteptînd vreun răspuns, continuă:

— Și barbatu-meu, de cînd a intrat la sfat cu poșta, altă grijă n-are decît să intre morțiș în colectivă. Dacă n-aș fi eu, e-he-hei! Unde era dumnealui!? Să îndrăznească să se scrie fără mine! Eu îl las. Il las de tăt. Să-i facă borșul cine-o vrea... Și crezi că de ce vrea colectivă? Mi-a spus Maria lui Slavăș, că deh! o crede mai mult pe nana Lena, care s-o scrie prima, că-i agitatoare. Ei ce-i pasă, o văduvă, are șapte copchii. Ii dă mîna. Feciorul cel mare, la București, cu bursă, de aceea pe Republică, cum zice ea. Fata, la Hunedoara. N-are decît să se scrie ea, cu toți plozii ei... Il ia dracu' dacă se-nscrie.

Ochii îi erau tulburi de mînie. Dintr-o dată, parcă-i veni o limpezire.

— Imi dai voie, lele Susană, să trîntesc oul ista de părete? Mama dădu din umeri. Nana Iustina ridică mîna-n care ținea oul și-l repezi cu ciudă de păretele din față.

— Da' ce-ți veni, nană Iustină? întrebă mama nedumerită.

— Uite, așa! Borș cu ou să-i dau eu lui? Să-i deie nana Lena... Ți-am murdărit păretele.

Și-n momentul cînd oul zugrăvise cu gălbenușul păretele din față, se auzi afară poarta. Venise tata.

Nana Iustina se sculă repejor, își îndreptă fustele și zise-n grabă către mama.

— No! că s-o făcut amiază! Nu-i mai duc astăzi nimica, că amu e sara și tot vine el la mîncare. Mă duc acasă, lele Susană!

— Du-te, nană Iustină, zise mama, care pusese de mult plăcintele la cuptor și-nvîrtea din cînd în cînd cu o lingură în oalele de pe plită.

Tata intră în casă, mă măsură din cap pînă-n picioare. La bună ziua mea, tata răspunse cu un zîmbet ascuns, dînd din cap. Mă întreba dacă am terminat cu școala. Ii răspunsei mulțumindu-i. Se uită la mine lung și, cu un fel ciudat în privire, îmi zise: .

— Te-ai făcut și tu domn.

Ieși din casă și se îndreptă către livadă și de aici către fîneața din spatele ei. Eu, după dînsul. Luase cu el două furci de lîngă șură.

Fînul cosit și uscat era strîns în grămezi, regulat așezate.

— N-oi vrea tu să-ncărcăm căruța asta cu fîn? Că eu singur nu pot, măi copchile.

Eram bucuros. Și-am început, cu una din furcile pe care o luasem din mîna tatii, să zvîrl voios fînul adunat în porcoaiele din dreptul căruței. Din cînd în cînd, apucam căruța și trăgeam de hulube înainte, în fața altei grămezi de fîn. Tata se suise-n căruță și cu cealaltă furcă primea fînul zvîrlit de mine și-l așeza, îl ordona după lege. Eu trăgeam de zor, gîndindu-mă la puii pe care mama-i cotonogise și-i băgase la oală de dimineață.

După ce tata văzu că mă cam muiasem din șale, începu să-mi spună:

— Nu așa, mă copchile. Mai rar, mai acătării. Ce te grăbești? Ce, dau turcii? Așa te-am învățat eu? Te-ai făcut „domn"! Ai uitat să umbli cu furca.

Nu înțelegeam rostul sfaturilor lui. Aveau iz de sfadă într-însele și, la drept vorbind, nici nu se potriveau.

După ce încărcarăm căruța cu ochi, mă puse s-o hîrtoi, să o-ntorc. Aici începu cu mai multă blîndețe: „că noroc de mine c-am venit acasă. Că ar fi bine să mă-nsor și să iau eu frînele gospodăriei. Că el nu mai poate."

Mama, din casă, își prăpădise răbdarea. Ieșise-n prag și strigă ca s-o auzim noi din fundul grădinii:

— Da' mai lasă bărbate fînul cela. Mai lasă copchilul că de-abia o venit. Ce te-o apucat? Să răcește mîncarea. Veniți o dată în casă.

Eu am înșfăcat inima căruței, din spate... și o dată am hîrtoiet-o cu vreun metru la stînga, tîrîind oleacă roata din dreapta. Tata, de colo:

— Stai, măi, că-mi dărîmi carul. Mai încet, că mă lași fără căruță. Ești mare zdrahon, dar mai ai grijă de lucrurile astea, că-ți mai trebuiesc și ție.

Lucram de vreo două ceasuri și nădușeala mă cam trecuse. Tata nici gînd să mergem la mîncare.

Simțeam că vrea să-și bată joc de mine, dar nu credeam că pînă-ntr-atîta.

Mă luă cu binișorul:

— Măi copchile, sînt aici, în spatele șurii, cîțiva butuci. Au rămas ei de astă-iarnă. Că n-am putut să-i despic... Nu mai am putere. Ia, cearcă tu, poate-i putea să faci ceva Că-i păcat să steie aici și să-ncurce locul.

Erau numai cioate. Care mai de care mai noduroase și mai țapăne. Am luat toporul și-am început să trag, potrivind lemnul după cum mi se părea mie că-i mai îndămînos. Trag eu o dată, trag de două. Despic un butuc, despic al doilea.

Mama tot face semne. Ba și strigă. Că-i scade borșul. Că se răcește mămăliga. Tata stă și privește. Are aerul că nu-i place cum tai eu lemne. Deodată s-apropie. Vrea să-mi ia toporul din mînă. Eu nu vreau să i-l dau. El se supără:

— Nu așa, măi copchile. Nu așa! Vezi că nu știi? Așa te-am învățat eu? Pe fibră, măi! Potrivește bătaia pe direcția fibrei.

— Lasă tată, că n-am uitat eu să tai lemne.

— Ba ai uitat. Uite-te-așa, — și iar încearcă să-mi ia toporul. Nu i l-am dat. Am scuipat în palme, am prins toporul strîns de coadă, am tras o dată cu năduf și lama toporului s-a înfipt în ciotul buturugii, de nu l-am mai putut scoate dintr-însa. Am ridicat toporul cu tot cu cioată și l-am izbit ca pe un mai de alt butuc, care-mi stătea în față. Am izbit cu atîta furie — mi-era rușine de tata — încît coada toporului s-a frînt în mîna mea.

— Na! răcni tata, că mi-ai făcut pagubă de cinci lei.

De necaz, am lepădat bucata de coadă din mînă și am luat-o către casă.

Simțeam zîmbetul ironic al tatei sfredelindu-mi spinarea.

Am intrat în casă și m-am așezat la masă. Mîncam cu o poftă de lup. Mama mă privea cu duioșie. Tata cu dragoste stăpînită.

Visul lor era să mă-nsor și să rămîn acasă. Să le-aduc noră. N-apucase mama să aducă și-o glajă de vin, că-n poartă bătu cineva. Tata ieși, descuie poarta și-n casă intră Vasile Feneșer. Ginerele lui Bolea. Bărbatul Ilenei.

— Sărut mîna .lelee Susană. Bună ziua, tovarășe inginer. Să trăiești. Poate rămîi cu noi. Facem colectivă. O să-i meargă vestea.

— Bine, dar am auzit că dumneata nu intri, zisei eu, încercînd să-i amintesc de șovăielile lui din trecut.

— Cine ți-a spus dumnéle că eu nu intru? E adevărat că m-am scărpinat eu mult pînă m-am hotărît, dar acuma s-a terminat. O cîntat destul găina. Mi-a purtat destul muierea clopul.

— Și mîța n-avea loc la voi sub pat, din cauză că nu-ncăpea bărbatul, adaugă mama.

— Adevărat, lele Susană, dar lipsa asta n-o mai am.

Intre timp, tata a ridicat paharul, a ciocnit cu toții și l-a băut pînă la fund. Eu îl gustasem numai.

— Trebuie să-l troncăni și să-l bei pînă la fund, îmi zise Feneșer, altfel iți chică nevasta din pod.

Vasile îl bău și-l dădu de-a dura.

— No, tovarășe inginer, că trebuie să iei model de durigaș, de la mine, și mai rostogoli o dată paharul pe masă, adăugînd:

— Vinu-i lesne pe la noi.

Tata mai turnă o dată-n pahare și ne-ndemnă:

— Hai să mergem! Și dădu și el paharul de durigaș.

Vasile Feneșer, adresîndu-se către mine, începu:

— Știi, tovarășe inginer, în cincizeci și doi m-am întors din armată. Eram fecior. M-am înscris în partid. Că doar lucrasem pe linie politică-n armată. Știam eu ce am de făcut. Am luat-o pe Ileana. Că era rumenă și „dodoloață". Și „tiglăzuită".

— Parcă tu nu ești tăt „dodoloț"? întrerupse mama.

Vasile, bucurîndu-se, se înroși și continuă:

— Și, ca tot omul, aveam o soacră. Ce-au început ele să ma bocească! Că ce-ți trebuie ție partid. M-au năucit cu vorbele și cu bocetele lor.

Eu aveam trei iugăre. Ileana adusese și ea două. Cum s-o întîmplat, că cele două iugăre ale Ilenii au căzut în „perimetru". M-am dus și eu și i-am spus tovarășului director, că el era secretarul Comitetului de inițiativă, să mă scrie și pe mine cu cele două iugăre în întovărășire. Mi-o dat hîrtie, cerneală, condei și m-o pus de-am făcut cerere. Ce-am avut eu acasă, nu vă mai spun. Că așa-s eu. Că ce? Nu pot s-aștept? A lui Florea s-o scris? Nu. Nici ai lui Muguș n-au intrat. Că numai el, adică eu, se scrie. Imi făcuseră capul călindar. M-am întors la tovarășul director. Și mă rog de el să-mi dea cererea-napoi. Ba nu. Nu cererea. Să mă lase numai cu jumătate. Numai cu un iugăr. Și să-mi dea celalalt iugăr înapoi. Mi l-a dat. Și-am rămas numai cu un iugăr. Celălalt mi l-a dat la Valea Teișului. Acolo nu cresc decît căprioare. Mi-am cumpărat un porc. La Alba. Am dat pe el 1200 lei și pe cucuruz 1500. Mă pricopsisem.

Lumea intra, intra. Pînă a intrat tot satul, și-am intrat și noi cu restul. Acuma, nu de mult, s-a făcut comitetul pentru colectivă. Eu nu mai aștept nimica. Am și intrat. Aici, Feneșer luă singur garafa, turnă tatii, îmi turnă mie și-și umplu și lui paharul și-l dădu apoi de durigaș.

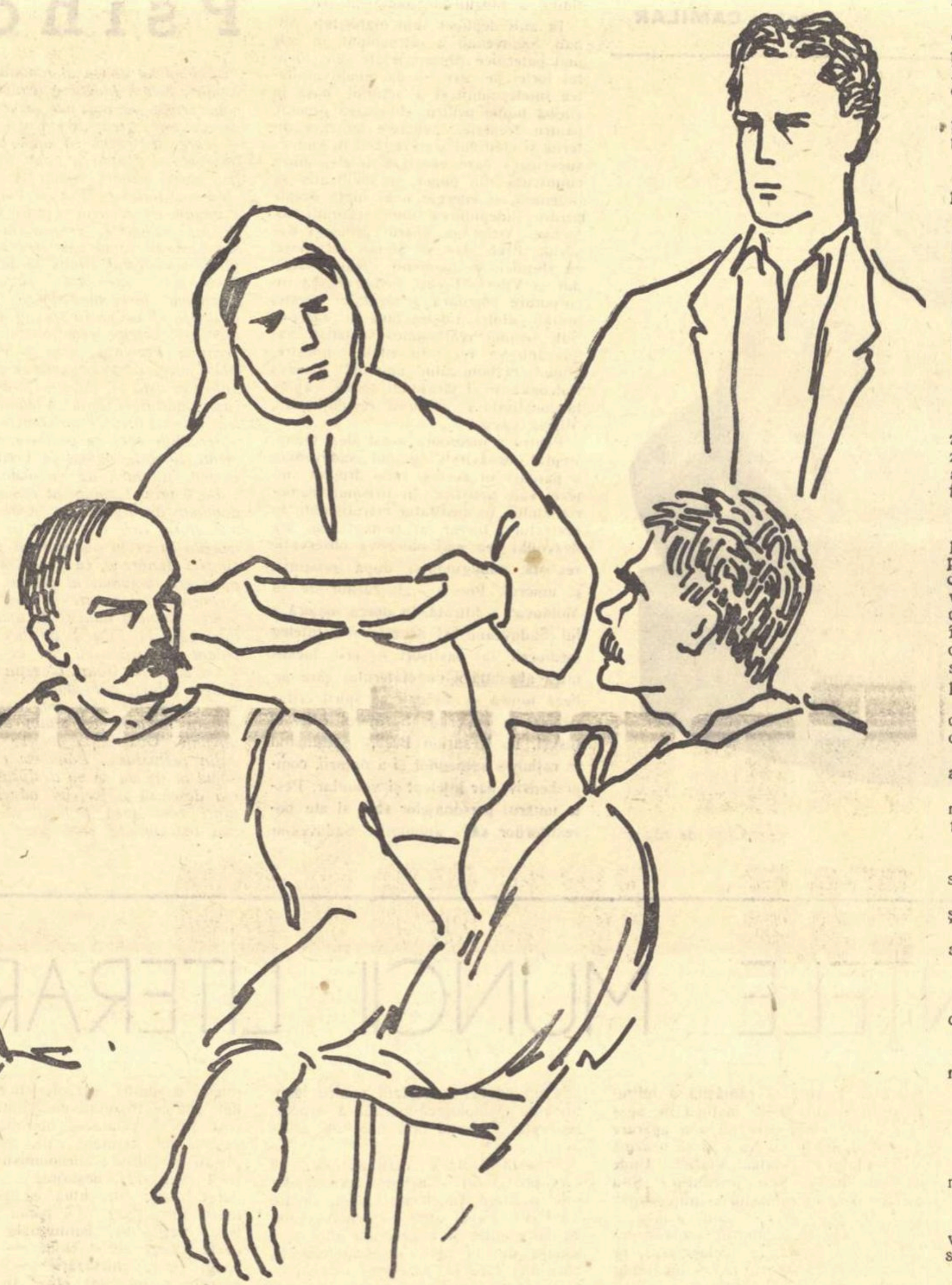

Reluă apoi firul povestirii:

— Aseară am venit acasă. Ileana era în uliță. Am luat-o, așa, de bărbie și i-am zîs: Să știi, muiere, că diseară te culci c-un colectivist. Ea a făcut ochii mari cît cepele. S-o făcut a nu pricepe. I-am spus: Să știi că n-aduc pe unul din Țelna. Eu sînt acela. Și-am dat s-o pup. Numai ce-o sărit într-o parte și-o zîs:

— Stăi în loc, să nu ne vadă cineva.

Și Neculai, uitîndu-se-ntr-o parte, adăugă ca pentru sine:

— Brișca voastră! Nu-mi mai purtați de-acuma clopul.

Tata tăcu tot timpul. Nu pricepea de ce-a venit Vasile. Să mă vadă pe mine? Să vorbească, să-l lămurească pe el?

Apoi se ridică, se-ndreptă din șale și odată zise către Vasile:

— Ș-apoi, tu ce-ai venit să mă agiți? N-are cine m-agita pe mine? Nu l-am învățat pe-aista carte și l-am făcut „domn". Degeaba rupi bocancii pe la poarta mea. Eu rămîn în întovărășire. Și îndreptîndu-se, către mama:

— Așa-i, Susană, că noi rămînem în întovărășire?

Mama dădu din cap, a aprobare. Vasile își luă clopul, dădu bună ziua, mulțumi pentru omenie și plecă.

După plecarea lui Feneșer, mama începu să-i zică tatii că n-a fost drept cu Vasile. Că el n-a venit decît să mă vadă pe mine. Și că n-a făcut decît să povestească cum s-a hotărît să intre el. Că dac-ar fi după dînsa, ea ar intra și azi în gospodărie. Tata tăcea. Mama prinse momentul și-ncepu iar:

— La drept vorbind, ce-ai făcut azi? Ce-ai făcut ieri? Ce-ai făcut de-o săptămînă? Umbli și umbli. Ce-ai lucrat? Pui pălăria pe-o ureche și iar o iei din loc.

La auzul acestor vorbe, tatii îi sări țandăra, luă pălăria din cui și-o întinse mamei:

— Na-ți-o! Poart-o tu!

Mama întoarse spatele și-ncepu să plîngă.

La vreo săptămînă am primit repartizarea. La Gospodăria de stat din Oarda. De atunci lucrez acolo. Din cînd în cînd, vin pe-acasă de-i mai văd pe-ai mei.

Vasile Feneșer e acum președintele gospodăriei colective.

L-am întrebat ce-i mai zice nevasta.

— Ce să zică, tovarășe inginer, zice că totdeauna a fost bine cum am zis eu și cînd o ascultat ea. Și mai ales, bine a fost cînd am intrat cu tătul.

Tata a fost acum cîteva săptămîni pe la mine. N-aveam timp să mă uit prea mult la dînsul. Aveam o mulțime de treburi. Ne sosiseră în gară cîteva vagoane cu ciment, care trebuiau descărcate în aceeași seară. Oamenii erau împrăștiați la alte treburi. Trebuiau chemați. Dădeam dispoziții. Luam măsuri. Mai chemam cu glas de comandă pe unul, pe altul.

Tata avea timp să-și privească feciorul. I-am citit în privire de cîteva ori că-i plăcea cum „comand".

Peste o săptămînă, era duminică, am venit acasă la Galda.

Mă-nvîrteam prin livadă, cînd numai ce mă aud strigat autoritar de tata.

— Măi, Neculai, ia vină tu încoa!

Gestul pe care-l făcuse cu mîna era semn că voia să-mi imite „comenzile".

Mă apropiai. Mă luă așa, cam în șoaptă:

— I-adevărat, măi Neculai, ce-am auzit?

— Da' ce-ai auzit, tată?

— Hai, nu fă pe prostul!

— Nu tată, nu fac pe prostul, dar despre ce-i vorba?

Și, pe un ton mai scăzut, mă-ntrebă:

— I-adevărat că voi ați primit niște metălii?

— Da, tată. Am primit niște medalii.

— Și-s de aur, Neculaie?

— Da, tată, de aur.

— Și pentru ce le-ați primit, măi?

— Pentru rezultatele în munca obținute de gospodărie.

Aici făcu o pauză. Apoi zise:

— Știi ce, măi Neculaie?! Eu zic să vinzi tu o metalie de asta de aur și să-mi mai cumperi mie o vacă.

— Așa ceva nu se poate. Medaliile sînt ale gospodăriei. Nu-s ale mele.

La asta parcă nu se așteptase. Strîmbă din gură și oftă:

— Of! Of! Niciodată n-am făcut o treabă cu tine.

Mă lăsă în grădină, iar el se-ntoarse către casă, supărat.

După vreo cîteva zile, tata se-nființă la Oarda și veni la directorul nostru.

— Tovarășe director, mă rog matale, i-adevărat că ați primit niște metălii?

— Da, tovarășe Hada.

— Așa mi-o zis și Neculai. I-am zis să vîndă una și să-mi cumpere mie o vacă. Neculai zice că nu se poate. Dumneata ce zici?

— Eu zic ca și Neculaie. Medaliile nu-s ale noastre. Sînt ale gospodăriei.

— Hm! făcu tata, de data asta mai puțin supărat. Dar nu se stăpîni să-i spună:

— Și dumneata ești de-o mînă cu Neculai.

★

Colectiva era acum înființată și-n Galda. Mi-era oarecum rușine. Tata nu se înscrisese încă. Mai erau și alții care încă nu intraseră. Dar asta nu mă încălzea cu nimic. M-am hotărît să merg duminica trecută pînă acasă. Trebuia să fac totul pentru a-mi convinge părinții, și mai întîi pe tata, să intre și el în gospodărie. Știam bine că lucrul nu va fi ușor. Tata e un om, cum să vă spun, oarecum „pe dos". El e dintotdeauna „contra". Are un spirit de contradicție pe care, drept să vă spun, mi-e greu să-l înfrunt. De aceea-mi făceam în cap tot felul de planuri. Cum să încep, cum să-l iau, ce argumente noi să-i aduc? Nici n-am intrat bine-n ogradă și mă și luă în primire:

— Măi copchile, tu ai venit de aceea?

— Nu tată, minții eu, n-am venit de aceea.

— Hm! făcu tata. Și continuă: Auzi, Susană, fa, că el n-o venit de aceea.

Urmă o pauză lungă, după care tata reluă:

— Spune tu drept, Neculai, n-ai venit de aceea?

— Nu tată, drept, n-am venit de aceea.

Tata se bucură oarecum și se adresă mamei:

— Susană, adă tu niște pită și niște slană. Adă și o garafă de vin bun. Că-aista n-o venit de aceea.

Rupsei din pîine, luai cîteva felii de slănină și băurăm și cîte un pahar de vin. Imi stătea mîncarea-n gît. Il simțeam pornit pe harță.

Mama aduse și-un paner de strugurі mari, frumoși, ca niște purcei. Tata o luă iar de la capăt:

— Și chiar n-ai venit de aceea, Neculaie?

— Chiar, tată.

— Chiar? măi!

— Chiar.

— Hm, făcu tata, oarecum nemulțumit.

— Spune tu zău, măi Neculai că n-ai venit de aceea.

— Zău. Zău al lui dumnezeu, tată.

Fața i se lumină de un zîmbet larg. Și reluă.

— Măi Neculai, degeaba vrei să mă convingi tu. Nu mă poți prelucra tu pe mine. Eu am intrat, bre. Am intrat. Nu-i nevoie să mă convingi tu. Ce crezi că eu îs prost? Tu crezi că eu nu văd încotro merge lumea... Așa e legea pămîntului... O fi așa mai bine.

Arătînd cu mîna către mine, zise:

— Uită-te la el, Susană. El n-are pămînt de loc. E gras. E frumos.

Și se vedea cît colo că se bucură. Ochii îi erau umezi.

— Ce zic eu că n-are pămînt? Are pămînt ca un grof. Dece n-aș avea și eu?

La aceste cuvinte, mama nu se mai putu stăpîni. Puse mîinile-n șolduri, își îndepărtă o țîră picioarele pentru a se propti mai bine-n pămînt și, strîmbîndu-l pe tata, îi zise:

— No! Că nă-i fi tu groful Hada?!

— Mai bine ți-ai vedea de treaba, Susano, și nu m-ai lua în rîs. Se întoarse către mine și continuă:

— Ce crezi tu, că eu nu știu? Tu nu știi, că ești țînc. Cum era înainte vreme? Pămîntul nu era laolaltă? La boier. Nu se duceau toate bunurile sus la castel, la grof? Și ce ne dădeau? Ce voiau ei.

Și acuma cum o să fie? Pămîntul laolaltă și roadele la noi. Asta-i. Să nu crezi tu că-s prost. Nu mă prelucra tu, Necuaie. Voi „domnii" aveți carte... Noi, țăranii, avem minte. Voi sînteți ca păsările. Vedeți un geam, vă izbiți într-însul, chicați gios. Noi sîntem ca liliecii... Acuma am intrat eu. Nu pentru că ai vrut tu. Ci pentru că așa vreau eu. Așa-i Susană?

— Așa-i bărbate, răspunse mama.

In ochii ei ceteam liniștea. Și adresîndu-se numai mie, continuă:

— Bătrînul tău e om cu minte. Tot ce-o zîs el de șaizeci de ani așa o fost. Drept.

Desen de N. MOCANU

In zadar, Xerxes...

de **MAJTENYI ERIK**

I

Marea, tu pune, o Xerxes, să fie bătută
cu șuierătoare nuiele cît ține-orizontul;
marilor tale pontoane oglindă să fie,
tunetul ei împotrivă-ți să nu se răscoale,
bate, cumplitule Xerxes, cu vergi Hellespontul!

Pune să-l bată mereu șapte zile-ncheiate,
ani toți atîția ascultă grozave nuiele,
singur la țărmuri, singur veghează-le pleasna,
crunt sprijinit în regescul tău scaun, privește,
potopitoarea lor grindină la Dardanele.

Pune să fie-adunată la timp floarea mezilor,
parții trimită-și spre mare tot neamul străbun,
Lidia oastea de sclavi să-și înșiruie ager,
să te sugrume turbarea de nu o să cadă
iute, mai iute, nuielile lor de alun.

Ia-o din nou, de la capăt, în fiece ziuă,
pînă luminile soarelui mării scobor,
noaptea găsindu-te iar pe înalta faleză
lung să îți clatine sufletul, neliniștitul,
marea să-și uruie carele, îngrozitor.

Lăncile-oștenilor zuruie spart între ele,
arșița, scutul, armura rupă-le talia,
ziua, vopsită cu sîngele-nfrîngerii tale
să se scufunde în mare, în marea albastră,
colo, departe, pe unde tu bănui Tessalia.

Slugile tale din Sardes, Damasc, îngrozite
tremură-n vîntul regeștei mînii, cunoscută,
oastea întreagă să fie bătută la sînge,
Xerxes, ucide toți meșterii, decapitează-i,
marea din nou fără milă să fie bătută·
Pune s-o bată cu furie clocotitoare,
sfîntă demență urlînd, neputință în friguri:
O, e-n zadar! Peste ea nicicînd nu poți trece!
Marea îți crește în față, o, Xerxes, imensă,
valuri mai mari decît mult întăritele diguri.

II

Bombatele scuturi
și lăncii se ofilesc,
săgeata ușorilor
călăreți în atac
neatinsă rămîne
la șold luptătorilor,
ascuțită, spre dușmani
nu mai dă iamă,
o dată cu moartea ieșind
din sînul răcoros al tolbelor
țintuite-n aramă.

Infloratele, înzorzonatele arme
fără folos se-ofilesc,
departe de lupte,
marea spumegă,
blestemu-i zadarnic,
nuielele-s rupte.
Armăsarii zvelți,
cu gleznă nervoasă,
tropotitorii,
zadarnic așteaptă
să-i subție cu chinga
îngrijitorii.

Pe celălalt mal,
corturilor nu mai întinzi
mătasa fină,
zaua ta aburită,
meșteșugită,
bate-a rugină.
Azi-mîine,
uriașa ta oaste
își pierde răbdarea, o, rege, o, Xerxes,
pune să fie bătută
cu nuielele, marea!

III

Spulberă-ți mercenarii în vîntul mort,
către sud, spre apus, către nord.

Să-și caute fiecare sălașul uitat,
femeia, pruncii plîngînd resemnat.

Și să-și ridice gardul, răsturnat de foc și piatră,
să-i licăre speranța pe înnegrita vatră.

In locul mamei gîrbovite,
să bată iarăși așternutul des la vite.

Cel însemnat de izbitura lănciei dușmane,
să smulgă-acum scaieții cu canafuri roșcovane,

pămîntul negru, gras, să-l poată
ara în voie dimineața toată.
Cîntînd să are pînă-n asfințitul palid de lumină,
caișii mari, încovoiați, să-i sprijine-n prăjină.

Și fluierînd agale, cu mînecile suflecate,
să potrivească-unelte noi, ciudate.

Să cioplească pentru copii o laviță înflorită
și un căluț vesel, cu coama zburlită.

Spre seară, cînd zumzăie frunzișul, sus,
să se întindă în fînul proaspăt adus

și cufundat în gînduri, lîngă zvon de frunze,
să pătrundă tainele vieții, în fiecare stea ascunse.

IV

O, Xerxes, poți să bați întinsa mare,
turbează, tună, poți s-o bați de moarte,
ea și-a-nălțat curbata ei spinare,
pontoane nu mai vrea în veci să poarte.

Galerele cu clonț, semeț în soare
le macină-n adînc și ți le arde —
recoltă-nvinsă, în însîngerare.
Ce slab e-acum mănunchiul tău de joarde!

La maluri, crud, cu vîntul pustiirii,
tu nu te mai ridici ca altădată.
E vremea, Xerxes, minte s-ai mai multă!

Nu simți tăria nouă-a-mpotrivirii?
Sloboade-ți mercenarii din armată,
și lasă marea — nu te mai ascultă!

V

Am scris aceste versuri
în o mie nouă sute
cincizeci și nouă,
cînd s-a aprins
peste lume
o flacără nouă,
sovietică flacără,
hotărînd
omul să nu mai poarte
în mîinile lui
arme
aducătoare de moarte,
sădind astfel
pacea eternă
pentru orice seminție,
și nelăsînd cronicarului
dreptul decît, toate acestea,
în versuri, să le transcrie.

In romînește de GRIGORE HAGIU

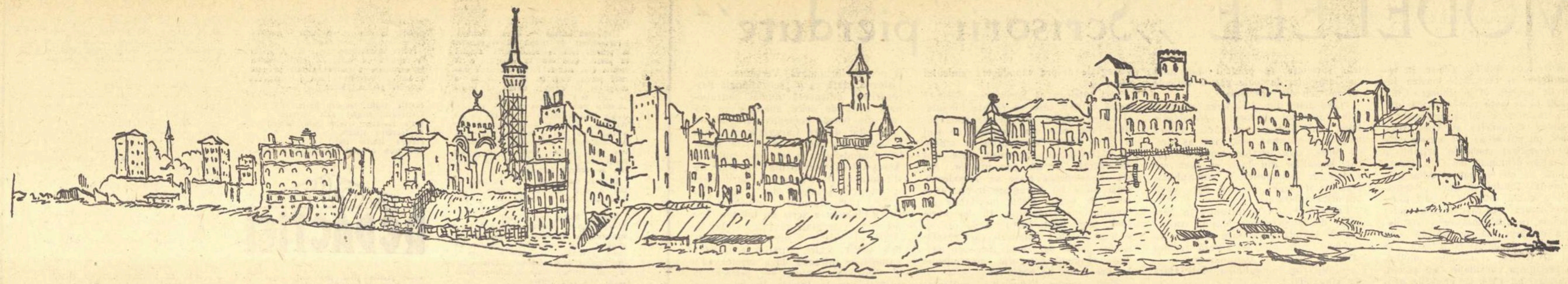

Scriitorii şi viaţa

APORTUL ARTEI

In urma invitaţiei făcută de Comitetul regional de partid împreună cu Comitetul executiv al Sfatului popular, un grup de artişti plastici, reprezentînd Uniunea Artiştilor Plastici din R.P.R., ne-am deplasat la Constanţa pentru a avea o consfătuire cu privire la decorarea marilor şi monumentalelor realizări arhitectonice şi urbanistice de pe litoral şi din întreaga Dobroge. Rareori am văzut o adunare mai solemnă, mai plină de avînt mobilizator şi creator, legată de perspectivele dezvoltării artei pusă în slujba binelui obştesc, la îndemîna oamenilor muncii. M-a impresionat în mod deosebit: primirea caldă ce ni s-a făcut din partea organelor de partid şi ale sfatului popular, semn al preţuirii artei plastice pe care o reprezentăm deopotrivă vîrstnici şi tineri, angajaţi în lupta pentru realismul socialist. M-a impresionat apoi constatarea a ceea ce s-a putut realiza într-un timp atît de scurt pe întinsul Dobrogei. Intr-adevăr, de-a lungul litoralului nostru fără egal în Europa s-au ridicat ca din basme numeroase complexe arhitectonice moderne şi confortabile. In locul drumurilor înguste şi prăfuite, au apărut şosele largi şi asfaltate, iar în locul apei sălcii şi nesănătoase din puţuri insalubre şi desuete s-a introdus apă potabilă în cişmele moderne. Spaţii verzi, pline de flori, încîntă privirea la fiecare pas şi nu degeaba i se spune acum Dobrogei scaieţilor de altădată „regiunea florilor".

Dar Dobrogea nu este numai un loc de odihnă şi de agrement pentru oamenii muncii. Ea oferă o viaţă străveche de mii de ani, care se reconstituie zi de zi prin muzee organizate ştiinţific şi exponate grăitoare. In călătoria noastră de documentare am văzut nenumărate unităţi agricole socialiste, înzestrate cu utilajul necesar agrotehnicii superioare, demonstrînd concret de ce regiunea Constanţa este fruntaşă în producţia agricolă şi de ce ea a lichidat de mult sectorul particular. La Murfatlar am vizitat complexul viticol unde s-a construit de curînd o cramă — cea mai mare din ţara noastră — cu o suprafaţă de 2000 mp pe cinci etaje, dintre care trei sînt sub nivelul pămîntului. Capacitatea cramei ne-a uimit: 400 vagoane pentru fabricarea vinului nou, 400 vagoane pentru învechirea vinului şi 800 vagoane pentru depozitarea lui. Intinse terenuri, odinioară stepă, se înfăţişează astăzi ochilor, transformate, prin sistemul de irigaţie, în grădini roditoare şi lanuri fertile. Perdele de păduri plantate cu socoteală contribuie la îmbunătăţirea condiţiilor climatice necesare agriculturii.

Fireşte că în scurtul timp al vizitei noastre nu am putut vedea decît o mică parte din uimitoarele transformări ce s-au înfăptuit. Vreau să subliniez conştiinţa şi hărnicia celor care, prin avîntul lor, prin muncă neprecupeţită, au reuşit să realizeze ceva cu adevărat de necrezut.

Pentru noi, artiştii plastici, chemaţi să contribuim la decorarea cu opere plastice a acestor realizări, se pune o problemă dintre cele mai grele, avînd în vedere construcţiile moderne care cer sculpturi şi panouri cu pictură adecvată. Sculptura şi pictura actuală trebuie să fie realist-socialistă, să corespundă cerinţelor oamenilor muncii. Cred că va trebui ca arhitecţii şi artiştii plastici să aibă, în prealabil, mai multe şedinţe de lucru, în care să stabilească raportul şi armonizarea obligatorii între construcţii şi elementele artistice complimentare. In parcuri şi pe parcursul şoselelor, rezolvarea este mai simplă, deoarece o sculptură se încadrează mai uşor într-un peisaj, greutatea armonizării rămînînd numai să aparţină decorării construcţiilor. Nu pot să termin aceste rînduri fără să amintesc de gestul frumos al artistului poporului Corneliu Medrea şi al sculptoriţei Ada Geo, care au realizat două sculpturi în piatră, menite să contribuie la înfrumuseţarea oraşului Constanţa. De asemenea, ţin să reînnoiesc angajamentul că noi, artiştii plastici, vom depune toate eforturile pentru înfrumuseţarea şi completarea artistică a măreţelor lucrări arhitectonice cu care se mîndreşte astăzi litoralul nostru dobrogean.

Constantin BARASCHI
artist al poporului

SĂ MERGEM ÎN DOBROGEA!

Am impresia că au trecut nespus de multe zile de la consfătuirea din Constanţa. Discuţiile care au avut loc aici au înfăţişat scriitorilor imaginea Dobrogei de azi, imaginea reală, vie a acestei regiuni ridicată prin muncă la o treaptă care începe marele suiş al realizărilor. Harta largă care se desfăşoară tuturor posibilităţilor nu trebuie urmărită însă numai pe imaginea ei grafică, pe linia datelor de inventar, de către cei ce au datoria şi menirea să-i adîncească profilul nou în transformare, ba chiar să-i deseneze inspirat, dar realist, peisajul. Mai limpede zis: scriitorii trebuie să se integreze în ritmul şi realităţile Dobrogei, să-i urmărească pulsaţiile şi să infuzeze vieţii oamenilor, sîngele unor noi şi noi elanuri, prin opere inspirate şi inspiratoare care să reflecteze realităţile de azi ale Dobrogei şi să închipuie fiinţa şi culoarea visurilor îndrăzneţe, care mîine vor fi înfăptuiri adăugite.

Dar mă urmăreşte senzaţia că au trecut nespus de multe zile şi teama să nu treacă multă altă vreme, care să ne hrănească cu iluzia unei datorii împlinite, a unui capitol încheiat.

Cei care au luat cuvîntul au subliniat rostul acestei întîlniri, de edificare şi rememorare asupra realităţilor şi destinelor unui colţ al patriei. Noi, scriitorii, am spus cuvinte pline de însufleţire, am arătat, prin luări la cuvînt, că viaţa şi viitorul Dobrogei ne stă la inimă. Mă gîndesc însă că fenomenul trebuie urmărit atît în inimi şi conştiinţe cît şi cu pasul şi ochiul atent, cu participarea noastră la viaţa de muncă şi transformare a pămîntului dobrogean.

Va veni o vreme cînd va avea loc marele ospăţ, cînd vor fi atinse cele mai mari obiective. Dar noi nu trebuie să aşteptăm doar plini de ardoare clipa aceea. Trebuie să pregătim calea către ospăţul întîiului mare bilanţ.

Apoi angajamentele verbale, oricît ar fi ele de sincere şi promiţătoare, pînă nu vor avea sunetul autentic al faptelor, care să sune în paralelă cu acelea ale gesturilor muncii care se împlineşte acolo, de către oamenii Dobrogei, vor fi spulberate în neființă cum vînturile dobrogene spulberă praful.

Am fost chemaţi cu încredere şi sîntem aşteptaţi cu încredere. Această încredere nu trebuie s-o dezamăgim. Ar fi propria noastră înşelare, fiindcă destinată acestui colţ de pămînt vechi, chemat la o viaţă nouă, este însăşi o parte din viaţa şi destinul nostru.

Ne aşteaptă pămîntul dobrogean, desţelenirile, împăduririle, lucrările de irigaţie, setea vie a Dobrogei, fauna şi flora economiei Dobrogei, industria ei nouă, litoralul, oamenii, mai ales oamenii, care sînt chezăşia acestei eroice munci de creştere şi transformare, pe care noi trebuie s-o urmărim, s-o zugrăvim, să-i mergem înainte cu acel fîlfîit al faldului unui steag mobilizator.

Să mergem în Dobrogea!

Radu BOUREANU

FERTILITATE

De cîţiva ani încoace, îmi petrec verile într-un sat colectivizat din sudul Dobrogei. Satul nu e prea întins, dar vecinătatea unui mic oraş, apropierea altor cîteva sate şi prezenţa mării îi conferă o problematică multiplă şi o diversitate de culori afective foarte propice poeziei.

Satul e locuit de romîni şi lipoveni; la cîţiva kilometri, există un altul cu o populaţie mai ales tătărească, şi încă unul în care trăiesc romîni şi turci. Toate aceste neamuri muncesc înfrăţite în cadrul gospodăriilor agricole colective şi au început să cunoască tradiţia belşugului.

Hambarele se umplu de grîu şi coşurile cherhanalelor — de peşte. In august, ariile de treier emit o rumoare constantă şi voioasă. Directorul S.M.T.-ului face naveta între diferite centre, supraveghind această primordială contribuţie la cauza recoltei: bunăstarea şi perfecţionarea continuă a utilajului mecanic.

Muncitori şi ţărani, romîni, turci, lipoveni, muncesc împreună într-o Dobroge nouă, activă şi generoasă, al cărei prestigiu economic devine tot mai puternic.

In oraşul alăturat, în care te întîlneşti cu urmele frumuseţii dintr-un îndepărtat trecut istoric, s-au zidit edificii moderne, în nuanţe înrudite cu nuanţele mării şi noaptea, neonul scaldă într-o lumină răcoroasă ţărmurile înfierbîntate peste zi.

E lesne de înţeles de ce această recentă consfătuire de la Constanţa mi-a făcut şi mai evidentă necesitatea de a cerceta această realitate — Dobrogea de azi — şi de a-i dezvălui sensul profund, direcţia mişcării ei, frumuseţea interioară a celor care o pun în mişcare, mai ales.

Comunicarea mea îndelungată şi intimă cu marea îmi creează fără îndoială o disponibilitate specială în legătură cu aşezările de pe malul ei. Dar, dincolo de aspectul cunoaşterii senzoriale, mă interesează tot mai mult să caut semnificaţiile bucuriei mele. Iar dacă Leonid Leonov a văzut în ocean o imensă metaforă a comunismului învingător, îmi permit să consider că drumurile mele spre mare sînt, şi vor fi, investigaţii într-un ţinut complex, bogat şi tulburător, în care, ca pe întreg cuprinsul ţării, partidul îşi spune cuvîntul, fertilizînd natura şi omul.

Nina CASSIAN

La Colţul Roşu al Gospodăriei Agricole Colective „Socialismul" din satul Galica, regiunea Constanţa

IMPRESII DE NEUITAT

Intr-una din serile verii trecute, mă plimbam pe străzile din centrul Capitalei c-un distins şi erudit critic literar, comentînd entuziasmaţi ritmul trepidant al noilor construcţii. La un moment dat, ajunşi în faţa palatului telefoanelor, criticul şi-a înălţat ochii şi a zîmbit cu oarecare malişie: „Ai observat! a exclamat el condescendent. A început să scadă!". „Da, a-nceput să scadă binişor — am adăugat pătruns de subtilitatea observaţiei. In cîţiva ani nici n-o să-l mai băgăm în seamă".

A doua zi, la prînz, eram la Constanţa. Seara, admiram noile construcţii moderne de la Mamaia. După două zile, străbătusem litoralul dintr-un capăt în altul şi nu mai văzusem Bellona. Celebra, de tristă amintire, Bellona. Unde era? Ce se făcuse? Era acolo, la Eforie, dar nimeni n-o mai băga în seamă. Şedea ancorată la ţărm, ca un cargobot demodat lîngă splendoarea feerică a noilor transoceanice. Socialismul intrase şi aici în acţiune. Biruise în stepă, supusese şi transformase ţara de foc a lui Geo Bogza şi acum, în întrecere cu cele mai reprezentative construcţii ale lumii vechi, biruia din nou. Biruia făcînd din litoral unul din cele mai frumoase locuri din lume, şi din Dobrogea regiunea cu cea mai avansată agricultură; biruia prin fabrica de acid sulfuric şi superfosfaţi de la Năvodari şi prin cele 33 de S.M.T.-uri apărute în stepă; prin întreprinderea metalurgică de utilaj de la Medgidia, prin marea termocentrală Ovidiu II şi prin cele 28.000 de noi locuinţe ale colectiviştilor; prin descoperirea mozaicului de acum 15 veacuri pe locurile vechiului Tomis şi prin punerea în funcţiune a combinatului de depozitare şi prelucrare a peştelui de la Tulcea; prin planul grandios de valorificare şi prelucrare a stufului din Deltă şi mai cu seamă prin oameni biruia; prin oamenii scoşi la lumină din neagra exploatare a trecutului, ca Nicolae Hudiţeanu şi fostul cioban Nicolae Gaidagiu, preşedinţi de gospodării agricole colective; şi prin oameni ca Dumitru C. Dumitru, directorul gospodăriei de stat Pietroiu, prototipul lui Anton Filip, şi prin celălalt erou al cărţii, inginerul Matei, azi membru de partid şi directorul gospodăriei de stat din Hîrşova.

★

Cititorii „Gazetei literare" au aflat deja, din numărul trecut, despre recenta consfătuire cu scriitorii de la Constanţa. Deci, după tradiţionala introducere, să intrăm în subiect. Un subiect destul de dificil, trebuie să recunoaşteţi, întrucît aria investigaţiei reportericeşti se circumscrie, de data asta, printre confraţi. Şi confraţii, în postura de eroi, sînt foarte pretenţioşi, unii mult mai pretenţioşi decît chiar în cea de autor. Dar, trecînd peste asta...

In dimineaţa aceea, eram cu toţii „într-o dispoziţie sufletească întrutotul deosebită, de entuziasm liniştit" — cum nota undeva maestrul Sadoveanu. Nu trebuie ascuns că entuziasmul acesta (care curînd avea să se transforme într-o explozie furtunoasă) ne-a fost insuflat şi de lectura unei preafrumoase şi vechi cărţi despre locurile şi oamenii (altele şi alţii acum) spre care ne îndreptam. Cartea se chema „Ostrovul lupilor" şi nu mai e nevoie să spun de cine e scrisă. Il aveam, aşadar, în mijlocul nostru, prezent şi pe marele nostru patriarh.

★

Pînă în zilele istorice ale colectivizării totale a regiunii, nu mai fusesem în Dobrogea sau nu, fusesem o singură dată, în treacăt, venit să văd marea, dar asta era ca şi cum n-aş fi fost. Cred că aproape cu majoritatea dintre noi aşa s-a întîmplat: atunci am descoperit Dobrogea. La urma urmelor, adevărata Dobroge, Dobrogea zilelor noastre, atunci se şi făcea cunoscută. De-atunci, pe fiecare-n parte, pe unii mai mult, pe alţii mai puţin, dar pe fiecare în parte, Dobrogea ne-a atras mereu. Intîi ca un miraj, ca un cîntec de esenţe tari şi de parfumuri, de vînt, şi de soare, şi apă, apoi, descoperind oamenii şi sufletul lor, o dată cu sensurile noi, majore, care se zămisleau aici în tot ce făceau oamenii, sub conducerea celor mai buni dintre ei, a comuniştilor, am înţeles că aici realitatea ne oferă în modul cel mai generos materialul uman reprezentativ pentru marile romane şi poeme ale zilelor noastre. In fond esenţa acestei consfătuiri, în aceasta constă, în faptul că viaţa însăşi demonstra într-un chip surprinzător pentru scriitori necesitatea apropierii cît mai adînci a scriitorilor de viaţă şi a transpunerii acesteia în literatură. Teoretic, oricare dintre noi era de mult şi definitiv convins că spargerea pereţilor de plută ai izolării şi contopirea pasionată cu viaţa este reuşita oricărei opere literare, şi cu atît mai mult a creaţiei realismului socialist, dar consfătuirea de la Constanţa a mişcat coardele cele mai intime ale fiecăruia dintre noi şi ne-a făcut să simţim că literatura, cu toate reuşitele ei, a rămas — de ce să n-o recunoaştem? — de multe ori în urma vieţii. Dezideratul prezentat la Constanţa, acela al întrecerii între cărţi şi viaţă, sau cel puţin al menţinerii cărţilor în pas cu viaţa, va avea, fără îndoială, un răsunet adînc în conştiinţa tuturor scriitorilor. Angajamente s-au luat chiar acolo, în cadrul consfătuirii; unii se vor stabili pentru o vreme şi vor lucra în regiune (experienţa din iarna trecută a fost extrem de folositoare şi astfel de experienţe, care într-un fel au încetat de a mai fi experienţe, devenind un mod propriu de muncă al scriitorilor, vor fi mai utile în viitor). Scriitorii care n-au fost prezenţi la Constanţa vor simţi ceva din primirea călduroasă care ni s-a făcut acolo, citind salutul adresat scriitorilor de Eroul Muncii Socialiste, Nicolae Hudiţeanu, cu prilejul vizitei noastre la Comana.

Comana este una din cele mai bune gospodării agricole colective din regiune. Am fost anul trecut aici. Cu acel prilej l-am cunoscut pe inginerul zootehnist, un tînăr bănăţean, mare iubitor de literatură, despre care am scris un reportaj apărut în „Gazeta literară". Revederea cu el îmi face o mare bucurie. Il cunosc cu prilejul acesta şi pe tovarăşul lui de muncă, celălalt inginer (însăşi prezenţa a doi ingineri vorbeşte despre stadiul evoluat al gospodăriei). Noua cunoştinţă e inginer agronom şi-şi încearcă puterile şi în meşteşugul scrisului. A transmis redacţiei noastre un reportaj care va apare, cred, în „Gazeta literară" şi, cum gospodăria la care munceşte este descrisă de-o mie de ori mai bine decît aş putea-o face eu, renunţ.

★

După două zile de şedere în regiunea Constanţa, cu toate că timpul a fost extrem de scurt, ne-am întors încărcaţi de impresii de neuitat, îmbogăţiţi sufleteşte şi pătrunşi şi mai mult de înalta şi nobila noastră misiune. Ca rîurile adunate în mare, cărţile noastre trebuie să concentreze aspectele cele mai semnificative ale construcţiei socialiste. Important e să scriem arzător, pasionat, să ne ţinem în pas cu viaţa şi să ne întrecem cu ea.

Al. I. GHILIA

MÎNDRIA RESPONSABILITĂŢII

Nu cunosc bucurie mai curată şi mai tonică decît aceea pe care o au oamenii de aceeaşi meserie cînd înţeleg şi văd „împreună".

Cam asta s-a petrecut şi la Constanţa. S-a vorbit acolo cu legitimă satisfacţie despre lucrările apărute pînă azi — şi dintre care unele, ca Pasărea furtunii *sau* Bărăgan *şi-au cîştigat o atît de binemeritată reputaţie — dar s-a vorbit mai ales despre planuri de lucru. Intr-o atmosferă de emulaţie, de interes pasionat, de conlucrare, cum rareori se întîlneşte. S-a vădit astfel, din mărturiile tuturor participanţilor, că prima regiune din ţară cu agricultura în întregime colectivizată reprezintă şi una din cele mai vii, mai fecunde şi ispititoare surse de inspiraţie scriitoricească. S-ar putea spune că la consfătuirea de la Constanţa, cuvîntul de ordine, unanim rostit, a fost: „*şi eu voi scrie despre Dobrogea*"...*

Pentru climatul spiritual al scrisului romînesc, faptul este semnificativ. Nu e vorba de o planificare în domeniul literaturii, ci de o orientare firească, demonstrînd maturitate din partea scriitorilor.

In masa oamenilor de condei, receptivitatea pentru temele cu adevărat mari ale contemporaneităţii a ajuns deci un fenomen obişnuit şi el ia forma entuziasmului artistic, al înclinaţiei spontane.

Presupun că peste cîţiva ani, dacă cineva ar dori-o, se va putea reconstitui cu uşurinţă o monografie complexă a Dobrogei socialiste numai pe baza materialelor literare.

Mai este nevoie să spun că această curiozitate artistică, atît de puternică, pentru pămîntul dobrogean şi oamenii lui, nu are nimic comun cu superficiala şi limpa goană după pitoresc şi exotism?

E limpede că ceea ce stîrneşte azi interesul scriitorului, adică această minune a unui pămînt care suferă o transfigurare în sensul cel mai literal al cuvîntului, îşi are rădăcinile în factorul politic, pentru că determină transfigurarea, în toată multiplicitatea aspectelor ei.

Fie că e vorba despre dispariţia epidemiilor din Deltă, despre marile întreprinderi construite, despre lucrările de irigaţie, despre bogăţia gospodăriilor colective, despre feeria litoralului, despre dezgroparea vechilor civilizaţii, orice trăsătură din viaţa Dobrogei de azi are o unică sorginte: munca partidului.

Ca unul din nenumăratele aspecte ale muncii partidului s-a înfăţişat şi consfătuirea Comitetului regional P.M.R. Constanţa cu scriitorii.

O dată cu ceilalţi tovarăşi de breaslă, am simţit şi bucuria încrederii ce ne-a fost arătată, şi mîndria responsabilităţii pe care o incumbă această încredere.

In zidirea împlinită a Dobrogei de mîine, se va descifra, fără îndoială, şi truda scriitorilor.

Horia LOVINESCU

LEGĂTURI PROFUNDE şi MULTILATERALE cu REALITATEA SOCIALISTĂ

Necesitatea unor legături profunde şi multilaterale cu realităţile noastre noi apare evidentă pentru toţi creatorii de artă. Se duc şi multe discuţii pe tema aceasta: cum şi cînd să se facă documentarea, care să fie durata ei, — mai îndelungată ori mai redusă... Din păcate însă, multe din aceste dispute rămîn la stadiul teoretic, nefiind susţinute de acţiuni practice, care să ducă la rezultate literare corespunzătoare. (Nu înseamnă aceasta că îi uităm pe acei scriitori care, în mod obişnuit, îşi bazează munca lor artistică pe o profundă şi permanentă trăire a realităţii în continua ei dezvoltare. Ne referim însă la necesitatea generalizării acestei practici artistice).

Se cuvine, de aceea, salutată cu mult entuziasm iniţiativa Comitetului regional de partid şi a Sfatului popular regional Constanţa, de a fi organizat o consfătuire cu un mare grup de scriitori din Capitală, în vederea unei mai bune şi mai directe cunoaşteri a realizărilor din prima regiune colectivizată a ţării. Şi de această dată, partidul, printr-o acţiune concretă şi eficace, a îndemnat în mod practic pe scriitori să se apropie în chip nemijlocit de înfăptuirile socialiste de primă importanţă pentru viaţa ţării noastre. Era firesc, ca, alături de scriitori, să se afle la consfătuire acei oameni care, prin munca lor de fiecare zi, slujesc operei de făurire a conştiinţei noi, socialiste: activişti de partid şi de stat şi activişti din sectorul cultural din oraşele şi satele regiunii Constanţa.

De fapt, consfătuirea s-a transformat într-o dezbatere de lucru cu privire la căile cele mai potrivite pentru ca literatura să nu rămînă în urma vieţii, care se dezvoltă impetuos în toată ţara. Dezvoltare pe care o ilustrează grăitor situaţia Dobrogei însăşi, altădată înapoiată, astăzi în prima linie a luptei pentru socialism.

Unele din aceste realizări ale socialismului în Dobrogea, dintr-o etapă de început, nu sînt necunoscute, fireşte, scriitorilor noştri. Ele s-au şi reflectat într-o anumită măsură în unele opere literare. Vorbitorii au subliniat, în cadrul consfătuirii, necesitatea ca noile realităţi caracteristice stadiului actual de dezvoltare a Dobrogei, să-şi găsească o întruchipare corespunzătoare în literatură. Biografii semnificative pentru vremurile noastre, cum sînt cele ale lui Nicolae Hudiţeanu, Erou al Muncii Socialiste, preşedinte al G.A.C. „Filimon Sîrbu" din Comana, Nicolae Gaidagiu, preşedintele colectivei din Topalu, Sabri Emurla, Pîntea Tudor, Mişcalenco Ivan, şi ale altor asemenea oameni educaţi de partid, nu pot constitui oare tema unor cărţi cu larg ecou în conştiinţa masei de cititori? Fără îndoială că da! Angajamentele pe care şi le-au luat scriitorii la consfătuire au răspuns sarcinilor impuse de realitate. Pentru împlinirea lor, trebuie să se stăruie asupra cercetării amănunţite a realităţii — izvor inepuizabil de inspiraţie pentru orice creator talentat, legat de popor.

Acest obiectiv nu numai că poate fi pe deplin realizat, dar el trebuie să devină o condiţie necesară a literaturii noastre noi, ca ea să poată pătrunde în masă şi s-o mobilizeze pentru îndeplinirea ţelurilor partidului nostru. Meritul întîlnirii de la Constanţa este acela de a fi subliniat încă o dată, cu pregnanţă, prin exemple concludente, însemnătatea reflectării celor mai noi realizări ale socialismului de către aceia care s-au angajat să servească, prin scrisul lor, nobila operă de construcţie socialistă. Condiţiile deosebit de favorabile create de către regimul nostru muncii scriitorilor sînt însufleţitoare. Din această grijă plină de dragoste a partidului pentru creatori s-au inspirat şi cuvintele primului secretar al Comitetului regional Constanţa, care a spus: „**Noi sîntem gata să vă oferim toate condiţiile de studiu, de cunoaştere a vieţii noi în regiunea noastră, tocmai pentru a vă ajuta să intraţi cît mai repede în posesia materialului faptic pe baza căruia să vă puteţi termina operele începute**".

Asemenea exemple de grijă pentru activitatea creatorilor nu pot decît să-i entuziasmeze pe scriitori, să-i înarmeze pentru noi eforturi în dobîndirea succeselor lor literare, aşteptate de poporul nostru muncitor. Consfătuirea de la Constanţa cu un grup atît de mare de scriitori poate fi considerată o lecţie şi în acelaşi timp un imbold. Este de datoria întregului front scriitoricesc să-şi intensifice, să-şi aprofundeze contactul nemijlocit cu noua viaţă revoluţionară. Fie ca dezbaterile care au avut loc pe această temă la Constanţa şi care — potrivit unor propuneri făcute de scriitori — ar mai putea avea loc şi în alte centre, cum ar fi Hunedoara, Reşiţa, Baia Mare etc., să constituie o etapă nouă, superioară, în domeniul cunoaşterii realităţilor noastre socialiste de către scriitori şi a zugrăvirii lor în lucrări literare.

Pop SIMION

LA LOCUL ÎNTÎMPLĂRILOR

Este ştiut rolul pe care l-a jucat la noi cartea lui Şolohov, „Pămînt desţelenit". In anii primelor gospodării colective, umblînd prin sate, am întîlnit romanul lui Şolohov pretutindeni. Cartea trecea din mînă în mînă, şi învăţămintele cîştigate au ajutat oamenii în lupta pe care o duceau. Cu atît mai mult deci, cărţile scriitorilor noştri, în care oamenii se recunosc sau văd întîmplări pe care le-au trăit, prezintă pentru ei o importanţă deosebită. E un lucru cunoscut. Ilustrînd acest fapt, mai mulţi tovarăşi spuneau că directorul gospodăriei de stat la care s-a documentat V. Em Galan pentru romanul său „Bărăgan" este supranumit Anton Filip de către cititorii romanului din gospodăria respectivă. Acest lucru e pe cît de interesant pe atît de important pentru scriitori.

Iniţiativa Comitetului regional de partid Constanţa şi a Comitetului executiv al Sfatului popular regional, de a ţine o consfătuire cu scriitorii pentru a-i stimula să scrie despre transformările petrecute în regiunea Constanţa, prima regiune din ţară colectivizată în întregime, este interesantă. Preţioasă prin experienţa înaintată pe care o cumulează, regiunea poate atrage condeiele şi oferi material pentru toate genurile literare.

Arătam la consfătuire că nu de mult, stînd o vreme la Topraisar pentru un reportaj, am cunoscut urmările binefăcătoare ale politicii partidului cu privire la naţionalităţi. Tătarii, consideraţi odată inferiori, sînt cunoscuţi ca nişte oameni inteligenţi, muncitori, egali în drepturi cu romînii şi însufleţiţi de aceeaşi dragoste de patrie. La cîmp am stat de vorbă cu cîţiva tineri tătari dintr-o echipă care semăna porumb american. Şi unul din ei mi-a spus cu mîndrie: „In curînd n-o să mai avem nevoie de porumbul american. Gospodăria a hotărît să facă un lot de hibridare de 60 de hectare ca să producem pe scară largă sămînţă de porumb hibrid, dublu".

Acest fapt particular scoate mai bine în evidenţă cele spuse la consfătuire cu privire la transformările oamenilor şi a conştiinţei lor: „...oamenii de pe aci au început să privească cu curaj, cu încredere şi îndrăzneală, lumea, viaţa şi realitatea din jur. Au dispărut spinările încovoiate, au dispărut feţele mohorîte, supte de foame, oamenii şi-au ridicat fruntea spre lumină".

Cu drept cuvînt, spune tovarăşul Dumitru C. Dumitru (acest Anton Filip), într-un articol din „Gazeta literară": „...cărţile să se ţină în pas cu viaţa".

Cred de asemenea că prin deplasarea mai multor scriitori la locul întîmplărilor, s-ar putea ţine şedinţe literare de lucru în care s-ar putea dezbate probleme de creaţie, ceea ce ar ajuta foarte mult pe scriitori.

Alexandru ŞAHIGHIAN

MODELELE „Scrisorii pierdute“

La 75 de ani de la premiera „Scrisorii pierdute“

Cincizeci de cetăţeni, zice-se, în vechime, şi-ar fi revendicat cinstea locului de naştere al lui Homer. Cifra rotundă ni se pare cam măricică, dar elenii împînziseră tot arhipelagul şi ţărmul de dimpotrivă al Asiei Mici. La noi, nu puţine au fost oraşele care şi-au revendicat sîmburele acţiunii şi personajele principale din O scrisoare pierdută. Se ştie că autorul adăugase, la sfîrşitul tabelei cu titlul „Persoanele“, o dublă indicaţie, localizatoare şi cronologică: „In capitala unui judeţ de munte, în zilele noastre“. Cronologia e de fapt mai precisă de cît pare. Tema dezbătută la tribună în actul al III-lea, al întrunirii publice, este revizuirea constituţiei, act recent, din acelaşi an 1884, iar alegerile pentru camera constituantă avuseseră loc în 1883. Mai puţin clară e chestiunea cu capitala judeţului de munte. Ea a permis minţilor înfierbîntate să o rezolve într-un spirit regionalist stricto sensu: locul de naştere — ca în cazul lui Homer.

Astfel, pietrenii au crezut că marele dramaturg nu şi-a putut lua modelele decît în centrul unde funcţionase efemer, cu doi ani înainte, ca revizor şcolar. D. Hogea, fostul primar al frumoasei urbe moldoveneşti, consacrînd unul din capitolele amintirilor sale lui I. L. Caragiale la Neamţ scria categoric: „mulţi au crezut că această din urmă piesă (Scrisoarea pierdută! n.n.) a fost inspirată de moravurile şi viaţa politică a oraşului nostru, din care şi-ar fi ales tipurile şi personajele nepieritoare.“ Bravul om se dovedeşte însă, mai departe, de perfectă bună-credinţă: „Dar această părere s-a dovedit neîntemeiată. In această chestie, atît eu cît şi mulţi pietreni am avut deseori ocazia a discuta şi întrebîndu-l a ne lămuri, Caragiale ne-a spus însă întotdeauna: se poate foarte bine ca O scrisoare pierdută să fie icoana fidelă a moravurilor din Piatra-N., ca şi (a) oricărui alt oraş de provincie: dar că nu s-a inspirat şi, mai ales, nu a vizat anumite persoane de aice: căci, adăuga el: în materie de artă, plăsmuirea personajelor este o creaţiune lăsată exclusiv imaginaţiei şi talentului autorului, care le poate găsi în orice mediu, studiat adînc şi văzute prin prisma personalităţii autorului, destul numai ca ele să aibă viaţă şi să reprezinte realitatea“. (Din trecutul oraşului Piatra Neamţ, Amintiri, 1936, Piatra-Neamţ, pag. 225—226).

Mai categorice sînt precizările lui G. Panu. După douăzeci şi unu de ani de la întîia reprezentaţie, strălucitul gazetar şi fostul şef al partidului radical, a ţinut să-şi împrospăteze impresiile, ca să consacre piesei o lungă recenzie. Articolul e cu totul necunoscut, dar nu merită a fi reprodus integral. Intîi, pentru că pune în circulaţie o legendă inacceptabilă despre geneza marii comedii. Şi al doilea, fiindcă G. Panu, răspîndeşte şi el, ca şi Pompiliu Eliade înaintea lui, teoria detractoare despre perimarea teatrului caragialian o dată cu evoluţia moravurilor.

„Caragiale, afirmă Panu, a luat de la Iaşi o mulţime de lucruri nostime cu care e presărată piesa. In multe seri, în localul lui Buch, am rîs într-o societate de prieteni, împreună cu Caragiale, de toate părţile ridicole ale politicii din provincie.

Trahanache din Scrisoarea pierdută este răposatul doctorul Anastasie Fătu, om foarte cumsecade, natură blajină şi solemnă, om, cum aş zice cu relief, care prezida toate întrunirile liberalilor din Iaşi; el avea cuvintele de «stimabile» şi «onorabile», precum şi acele de «vă rog, aveţi puţintică răbdare».

Eram şi eu la o întrunire în care Fătu, de temperament blajin, exasperat de scandalul pe care îl făcea un cetăţean turmentat, se adresă textual celor de lîngă el, spunîndu-le:

— Vă rog, onorabililor, daţi afară pe stimabilul.

Politeţea nu-l părăsea nici cînd era furios.

Tot din Iaşi, Caragiale a prins organizaţia partidului liberal. C. A. Rosetti, ministrul de Interne, trimisese ca prefect pe răposatul Mitică Pruncu, ca să organizeze partidul. Imprejurul lui Mitică Pruncu să înhăita oarecare Farfuridi şi oarecare Brînzovenescu, iar tratativele prefectului cu fracţiunea liberă şi independentă, cu belferimea, adică cu dăscălimea, erau de multe ori taxate de noii aderenţi ca acte de trădare.

Nu mă mai întind asupra tipului lui Caţavencu, un tip pe care odată îl întîlneai la fiecare pas, nici asupra lui Dandanache, aşa de cunoscut“.

E regretabil că Panu nu s-a „întins“ privitor la ceilalţi politicieni din „O scrisoare pierdută“, ca asupra lui Trahanache — alias doctorul A. F. Despre acesta, afară de răutăcioasele note ale arhondologului Constantin Sion, se pot consulta datele obiective din Dicţionarul contimporanilor de Dimitrie R. Rosetti (1898). Fiu de preot fălcian, doctor în drept de la Viena şi în medicină de la Paris, membru în divanul ad-hoc, de mai multe ori parlamentar, academician cu scrieri de specialitate, a decedat la Iaşi, în 1886, în vîrstă de 70 de ani. Dacă felul său de a prezida şi unele ticuri verbale ale lui, ar fi inspirat într-adevăr anumite replici din comedia lui Caragiale, acestea nu constituie însă trăsăturile caracterologice principale ale lui Trahanache, care rămîne o creaţie originală.

Mai departe, Panu istoriseşte cazul „pe care, desigur, a trebuit să-l cunoască şi Caragiale“, al unui prefect de judeţ a cărui nevastă a ţinut cu tot preţul să-şi aleagă amantul deputat, împotriva candidatului guvernamental de la centru „în felul lui Dandanache“, a obţinut şi sprijinul soţului ei în acest scop şi împreună au dus lupta electorală, după ce guvernul îi demisese soţul. Fie şi aceasta! Acţiunea în O scrisoare pierdută trece numai pe lîngă o asemenea situaţie. Piesa nu e însă o comedie de acţiune, ci una de moravuri şi de caractere, care aşadar nu pivotează pe intrigă, aşa cum se face a crede Panu. Şi este o luare limpede de atitudine socială.

Iată ce părere avea „prietenul“ lui Caragiale despre capodopera amicului său:

„Să înţelege că Scrisoarea pierdută n-are calităţi care să reziste timpului şi împrejurărilor. Piesele pe temă politică sînt cele mai efemere, nu sînt trainice fiindcă moravurile se schimbă... De aceea, asemenea piese sînt considerate ca un gen inferior. Am zis că asemenea piese se demodează. Deja piesa lui Caragiale începe a se simţi de aceste efecte inevitabile ale timpului...“ (Săptămîna, 16 decembrie 1905, pag. 1069—1076). A se resimţi şi a se... slăbi! Aplauzele care răsplătesc şi astăzi pe actorii „Scrisorii pierdute“ răspund categoric imprudentelor previziuni de acest fel.

Multă vreme, tîrgoviştenii suflau pe la urechea celor ce vreau să-i asculte, cum că marele Caragiale luase acţiunea şi eroii — nu ai afacerii politice, ci ai celei sentimentale, — din oraşul lor, măcar că nu era oraş de munte. Tîrziu de tot, aceste şoapte s-au concretizat într-un reportaj cu ilustraţiile fotografice ale respectivei coane Zoiţe şi respectivului prefect, ea jună, în costum naţional el cărunt (Rampa, 27 sept. 1942: O senzaţională descoperire de interes istoric, Cine au fost în realitate Coana Zoiţica şi prefectul Tipătescu, semnat I. Bogdan). Am citit reportajul cu numele proprii întregi, dar am constatat cu surprindere că scandalul public tîrgoviştean nu era cronologiceşte fixat, ca să stabilească o certă anterioritate asupra intrigii amoroase din O scrisoare pierdută. Iar apoi, totul se reducea la un baston cu iniţiale, uitat în alcovul soţiei infidele, la divorţul cerut de soţ şi la căsătoria impusă tot de el, între ceilalţi doi, adică la o soluţie de onoare în sensul moralei mic-burgheze. Unde e analogia de acţiune cu intriga din comedia noastră? Mă întreb de cîte ori reiau reportajul în care se mai dă numele presupus real al modelului Vetei din O noapte furtunoasă. Versiunea tîrgovişteană, dată ca o „senzaţională descoperire“, descoperă numai senzaţionala lipsă de orice analogie cu oricare din temele comediei caragialiene.

Se ştie despre Caragiale că, după o scurtă funcţionare ca revizor şcolar la Neamţ-Suceava, el s-a mutat la Argeş-Vîlcea. Recenzînd lucrarea institutorului D. Udrescu, Contribuţiuni la istoricul şcoalelor din Curtea de Argeş, 1938, Bucureşti, profesorul Ion Gr. Rădulescu a scris un foileton despre I. L. Caragiale revizor şcolar de Argeş şi Vîlcea (Curentul, 3 noiembrie 1942). Către sfîrşitul articolului, autorul se întreabă dacă acţiunea din O scrisoare pierdută s-a petrecut la Ploeşti sau la Piteşti. Pe de o parte, fără alte precizări, afirmă că „sînt persoane care văd în Farfuridi pe vechiul om politic local, ridicat prin lupte şi manopere electorale la înalte situaţii, avocat iscusit şi teatral, răscolitor de mulţime prin vorbe multe şi goale, îndrăzneţ şi plin de încredere“, dar, din pudoarea numelor proprii, se opreşte fără a-l numi. Iar din faptul că acţiunea „Năpastei“ a fost situată într-un sat de rezonanţă argeşeană, „Corbeni din nordul judeţului“ deduce că „timpul petrecut la noi i-a dat putinţa să observe şi să realizeze unele personaje din O scrisoare pierdută. Este posibil, dar proba nu a fost făcută.

Caragiale a putut folosi de oriunde situaţii comice ori elemente de notaţie psihologică sau verbală, dar creaţiile lui sînt originale atît prin tipizare, înfruntînd timpul, cît şi prin construcţia dramatică. Răspunsul său, dat lui D. Hogea, este concludent. Cît despre pretinsele „modele“ literare, vînturate de Caion în 1901—1902, dovada negativă s-a făcut. Adevăratul model al capodoperei caragialiene este burghezo-moşierimea exploatatoare.

Şerban CIOCULESCU

POŞTA REDACŢIEI

Glogojeanu Liliana — elevă, Bucureşti.

Perseverenţa nu trebuie să se exercite în primul rînd în bombardarea noastră cu poezii, după cum vă angajaţi, ci în propria dvs. muncă. Priviţi cu atîta uşurinţă poezia, încît nu înţeleg de ce vă atrage! Ne atrageţi atenţia că poezia pe care ne-o trimiteţi are „stilul ei“: „aceeaşi rimă la patru versuri“ şi „iniţialele fiecărui vers citite de sus în jos vor da... Trăiască 7 Noiembrie!“ Dar acestea n-au nici o legătură cu stilul. Şi, nedovedind virtuozitate, nu constituie decît un joc şcolăresc. In şcoală puteţi afla că „stilul“ dvs. cu iniţialele se numeşte acrostih.

In rest manuscrisul dvs. nu mai are aici o altă legătură cu poezia. Puneţi-vă mai bine pe învăţătură.

Negruţi Mircea — Ploeşti.

Dvs. cîntaţi racheta cosmică „à la manière“ de Topîrceanu, dar numai aparent. La Topîrceanu umorul ascunde gravitatea şi sentimentul profund. Dvs. rimaţi după modelul poetului, dar, în fond, înşiraţi fraze discursive, uneori bazlii sau fără înţeles:

Năzuiţi fără-ncetare
Savanţi; şi rachete-nălţaţi
Ce-n ţinuturi planetare (?)
Omul păcii să-l urcaţi!...

Romeo Negrişor — Craiova.

Dumneavoastră aveţi, indiscutabil, sensibilitate poetică. Dar nu izbutiţi nici o strofă măcar, din cauza expresiei confuze, a alunecării pe panta vorbăriei goale. Citiţi mai multă poezie actuală.

Nic Ionescu Lazu — Bucureşti

N-am primit „un manuscris scris de mînă la care era anexat o fotografie şi care era intitulat: Cu ocazia sărbătoririi a 500 de ani de existenţa Bucureştiului, Istoricul Străzii Barbu Lăzureanu“. De altfel tema nu pare să intre în profilul „Gazetei literare“.

Petru Nodiş — Fălticeni

Dvs. aveţi, categoric, posibilităţi de dezvoltare. Sînteţi familiarizat cu uneltele poeziei contemporane, şi adeseori, aduceţi imagini remarcabile. Dar tocmai pentru că oferiţi perspective de creştere vă sfătuim să fiţi modest, cu profund simţ autocritic, cu exigenţă faţă de dvs. înşivă. Nu cunoaştem ce v-a supărat, concret, în relaţiile dvs. cu revista „Luceafărul“, dar nu putem fi de acord cu această arogantă şi nedemnă apreciere globală a unui colectiv redacţional: „cei de la Luceafărul... sînt preocupaţi de interesele lor, nu văd lumina stelelor din jur de lumina proprie“. Dacă de pe acum începeţi să vă simţiţi „persecutat“ şi „subapreciat“, nu veţi ajunge departe. Desigur, ne dăm seama că riscăm ca, peste cîtva timp, să ne incondeiaţi şi pe noi cu aceeaşi înţepătură despre „lumina proprie“ care ne împiedică să vedem lumina stelei pe care o reprezentaţi dvs.

Din cele trimise, In mină nu ni se pare izbutită, chiar prin imaginea ei globală, în care minerii apar... morari! Şi ce înscrie „arc elegiac“?

Pentru calităţile ei reale dar şi pentru ca cititorii să vadă, ei înşişi, stadiul de dezvoltare a luminii stelare pe care o aduceţi, reproducem mai jos frumoasă încercare poetică: Bicaz.

Poalele nopţii dănţuiau peste zare
Trecîndu-şi arcuşul abia estompat
Peste coardele visului meu, încărcat
De puzderii stelare.
Flacăra ochilor mei
Prin geam a ţişnit şerpuindu-şi în noapte
Urcuş printre stele şi-a anilor stei...
Imi părea că geamul s-a spart
Şi-n şuvoiul luminii
Prin ramele-i goale, speriată a intrat
O turmă de ciute şi cerbi;
Miroseau a pămînt şi dumbravnic,
Miroseau a sălbatice ierbi.
Genele lor, muguri de nopţi cristaline şi clare,

Desfoiau în candida sclipire
Lacrimi amare
De ochi înşelaţi în iubire.
Geamul părea arcul de foc al unei istorii

Prin care-au intrat rătăcite,
Speriate de forfota stelelor,
De mîinile mari ale omului,
De mîinile sorţii
Ce mistuie în fluviul luminii cadranele nopţii...

Mi-am adunat cîntecul din izvoare şi stele,
Din zvicnirea braţelor, de muncă-nsetate,
Din suspinul sălbaticei ierbi şi rebele,
Din poalele munţilor, dantelate
De-a barajului iele
In spuma şi murmurul apei;
Cîntecul acesta e al culmilor ţării
Şi-a cîmpiei, peste care juca-va lumina
Răsfoindu-se-n albia zării;
Cîntecul acesta e bătaia inimilor
Ce bat în Bicaz într-o matcă senină
Şi-adună apele viitorului
Ce-or să poarte în freamăt poezii şi lumină...

Prin pîntecul nopţii de plumb
Peste-ai cîmpurilor umeri de grîu şi porumb,
Ca un Columb
Prin satele bătrînei Moldove şi beznele nopţii

Să-şi joace văpaia pe culmile sorţii.

Nelu Gohoreanu — Galaţi

Confuz şi pretenţios, în idei ca şi în expresie, păcate pe care cei cu talent le pot înlătura numai prin cultură, claritate ideologică şi conştiinţă artistică. Din ceea ce ne-aţi trimis se înţelege foarte puţin. Totul „şchioapătă“, de la imagine pînă la ritm. Dar cîteva sclipiri stinghere atrag atenţia şi ne îndeamnă să vă cerem luptă energică pentru cultivarea posibilităţilor literare pe care le aveţi.

Th. Mateescu — Calafat

Dvs. sînteţi în genere, familiarizat cu poezia, dar nu sînteţi, mai puţin, confuz şi pretenţios. De ce aveţi impresia că poezia se face cu „vorbe mari“, cu expresii bombastice şi, pe cît posibil, cu nume din mitologie sau, măcar, din istoria literaturii universale? Cîteva exemple, în care se pot, de altfel, recunoaşte mulţi dintre începătorii ce ne scriu:

„O jertfă-i Copernic, e-un ţel“ (?)
„Simţirea-i în Pavlov nucleu“ (?? !!)
„Şi-acum sînt vii: Aristotel
Şi toţi cei de faţă-n bătrînul Pompei“

(Adică? Şi ce legătură e între Aristotel şi Pompei?)

După cum se vede, aici e mult semidoctism şi de loc poezie.

Cu expresii semidocte poezia are mult de furcă. Pe alocuri, lipsa de sens e totală. Ce înseamnă „placide visări“? sau „marşînd (sic) în şuvoi“? Ignorarea adevăratului sens al unui termen poate da naştere la comic. Ce poate însemna:

„In faţă-i (în faţa Bicazului) se-nclină senilii oculţi“?

Ne spuneţi în scrisoarea anexată, că ne trimiteţi versurile nouă pentru că nu vă plac răspunsurile Contemporanului la Poşta redacţiei, noi fiind „mai blînzi“. Important e să găsiţi un sfat util, dat cu prietenie, dar fără menajamente care să vă inducă în eroare.

Ratz Iosefina — Constanţa

Versurile dvs. sînt în general, corecte. Dar poezeia nu se mulţumeşte cu atît. Citiţi mai mult, poezie şi despre poezie.

Nina Brumeş — Cluj

Sînteţi întîrziată cu cîteva decenii. Tomnateca dvs poezie parcă vine de undeva, de departe, străină de sentimentele şi emoţiile proprii vieţii noastre actuale. Veniţi pe pămînt, pe pămîntul acesta al nostru, care cunoaşte un clocot minunat de luptă şi construcţie.

Nicolae Rogobete — Tr. Severin.

Vă putem răspunde fără teamă de a greşi: există în încercările dvs., cum spuneţi, „un suflu poetic“. Dar acesta se vădeşte tocmai într-o poezie romanţioasă în care nu puteţi fi decît minor cîntăreţ. Trebuie să citiţi multă şi bună poezie contemporană. Şi vă aşteptăm.

I.M. Dumitrescu — Focşani

Idilic şi jucăuş, deşi talentat, nu puteţi să ne spuneţi prea multe cu unica poezie pe care ne-aţi trimis-o. Preţuim şi noi „povaţa veche“:

Sorbiţi vinul din ulcele
şi nu-l duceţi la ureche.

Versificaţi uşor şi plăcut. Dar contemporaneitatea nu vă stimulează decît la actualizarea „poveştilor vechi“?

S. B.

Rolul literaturii în educaţia socialistă

(Urmare din pag. 1)

tuală, de călire în focul luptei de clasă — este o temă cu puternice resurse educative. Dialectica dezvoltării unui om împovărat încă de deprinderi ale trecutului şi devenit după stăruinţă îndelungată un militant disciplinat şi clarvăzător, îşi are locul ei în literatură.

Atanasie Mustea din romanul lui Mihai Beniuc „Pe muche de cuţit“ nu ne este recomandat ca un model de imitare. Greşit au fost interpretate în critică (vezi cronica literară din „Contemporanul“) intenţiile autorului, deoarece eroul mai trebuie să parcurgă o cale lungă în volumul — sau volumele — următoare pînă a ajunge un exemplu de urmat. De cîteva ori autorul îl previne pe cititor, îndemnîndu-l să nu absolve eroul de „păcatele“ săvîrşite, recunoscînd orgoliul şi lipsa de temperanţă a lui Mustea în momente dificile. Nu întotdeauna Mustea înţelege justeţea indicaţiilor date de partid şi are reacţii cu caracter anarhic, individualist. Cristalizarea intelectualului comunist, depăşind reminiscenţe ale mentalităţii burgheze, iată tema romanului pe care autorul se străduie s-o trateze în spiritul realismului socialist.

Evocarea, în stilul unui jurnal obiectivizat, a anilor crînceni de teroare fascistă e realizată în imagini impresionante; existenţa „pe muche de cuţit“ a eroului, eforturile sale de autoperfecţionare, în lumina idealului comunist, indică resortul educativ al cărţii. Dar autorul nu se arată suficient de consecvent în păstrarea unei perspective critice. Sînt episoade în desfăşurarea acţiunii care ar fi pretins o mai mare detaşare, o atitudine critică a scriitorului faţă de eroul său favorit. Cînd Mustea se lansează în previziuni dovedite extrem de perspicace, sau sfidează în mod ostentativ, neconspirativ, reacţionari notorii, scăpînd nevătămat, împărţind cu un zîmbet superior dreptatea, autorul îl scuteşte de orice culpă. Indulgenţa faţă de eroul favorit are repercursiuni asupra imaginii veridice a romanului. In aceste cazuri, autorul se îndepărtează de la realism şi nu prezintă cu exactitate viaţa de partid în anii ilegalităţii. Este stridentă etalarea frămîntărilor personajului deasupra zbuciumului colectiv, aureolarea eroismului la Mustea contravine sensului educativ al romanului.

Romanele consacrate luptei ilegale au elogiat calităţile sufleteşti ale revoluţionarilor comunişti, nealterate de teroarea fascistă, de tentaţiile infamante ale burgheziei. Sentimentul de puritate sufletească nu este caracteristic numai eroilor comunişti. Realismul critic a pledat cu însufleţire în favoarea unui om onest, refractar filistinismului şi ipocriziei, inapt pentru raporturile de viaţă burgheze. Şi Sadoveanu elogia un tip de om simplu, senin, ingenuu, bucurîndu-se de contemplarea vieţii şi dispreţuind veleităţile meschine ale profitorilor. Dar această bucurie a omeniei nu se putea ivi şi cu atît mai puţin menţine în „infernul citadin“, — capitalist. Necesitatea ocrotirii zonei de umanitate, l-a determinat pe scriitor să închipuie o lume în afara civilizaţiei, între munţii înalţi, cu păduri nepătrunse, unde să se refugieze, ca un sihastru, cel care nu voia să renunţe la omenie.

Intr-o altă fază a evoluţiei sociale, eroul lui Marin Preda este înzestrat cu un simţ practic mai ascuţit. Şi pentru Ilie Moromete plăcerea contemplării frumosului este imposibilă în realitatea prozaică mercantilă. Cu înverşunare îşi apără el lumea iluziei curate, ferind-o de amestecul brutal al societăţii. Toate stavilele se dovedesc totuşi fragile şi eroul se prăbuşeşte sleit, în clipa în care trebuie să confrunte visurile frumoase cu modalităţile aspre ale existenţei burgheze.

Este logică, apropierea făcută în critica noastră literară, între eroul lui Sadoveanu, eroul lui Marin Preda şi cel al lui Teodor Mazilu din „Bariera“. Viţu este şi el receptiv la frumuseţile vieţii, conştient de superioritatea sa umană, condamnînd normele strîmte şi absurde ale eticei burgheze. Autorul subliniază însă diferenţa importantă de mentalitate. Disputa eroului cu etica burgheză poartă pecetea formaţiei sale comuniste. Nu asistăm la nici o retragere în faţa fenomenelor pîngăritoare. Viţu îşi dezvoltă concepţiile sale de viaţă, rămînînd activ în societate, luptînd împotriva opresiunii de clasă. Această fuziune între spiritul contemplativ şi combativitatea unui revoluţionar este relevată de tînărul scriitor. Descoperirea aparţine literaturii socialiste. O tradiţie a inadaptării la forme de viaţă degradante, este concepută într-un alt spirit de literatura socialistă. Conştiinţa revoluţionară transformă pe omul exploatat, umilit, într-un combatant. Ce înalt caracter educativ are apariţia acestui nou tip de om!

Există o plasă a convenţiilor şi prejudecăţilor, provenind din vremuri apuse, pe care omul nou, liber, o destramă cu rîsul său sănătos. Se nimicesc cătuşe umilitoare, fără încrîncenare şi despărţiri triste, ci cu detaşarea luptătorului, intrat — moralmente — într-o altă lume, din a cărei altitudine, vechile superstiţii sociale ajung ridicole. Omul nou este înzestrat cu ştiinţa rîsului ca să poată lepăda fără durerea — care ar fi aici inadecvată — vesmintele caraghioase purtate în vremi apuse. Zeflemeaua, vechea armă de apărare a lui Ilie Moromete, ajunge acum un procedeu sistematic de persiflare a convenţiilor burgheze anacronice.

Lui Teodor Mazilu i se poate reproşa că n-a oglindit suficient caracterul organizat al luptei comuniştilor, izolîndu-l oarecum pe Viţu de tovarăşii săi de luptă, acordîndu-i lui singur puteri exagerate în influenţarea întregii colectivităţi. Sînt scene în care personajul principal pierde din autenticitate, împrumută haine străine, nepotrivite unui om simplu, înzestrat cu înţelepciune şi experienţă politică. Aceste discordanţe împietează asupra imaginii artistice a eroului şi, indirect asupra mesajului educativ al cărţii.

Romanele luptei de rezistenţă împotriva fascismului au o înaltă menire educativă, căci ele insuflă ura împotriva defunctei orînduiri barbare şi prezintă exemplul glorios al revoluţionarilor comunişti. Sentimentul abnegaţiei în folosul cauzei clasei muncitoare se transmite vibrant din paginile lor. Inţelegînd importanţa literaturii dedicată luptei ilegale a comuniştilor, scriitorii trebuie să acorde o atenţie sporită problemelor complexe ideologice pe care tematica le implică.

S. DAMIAN

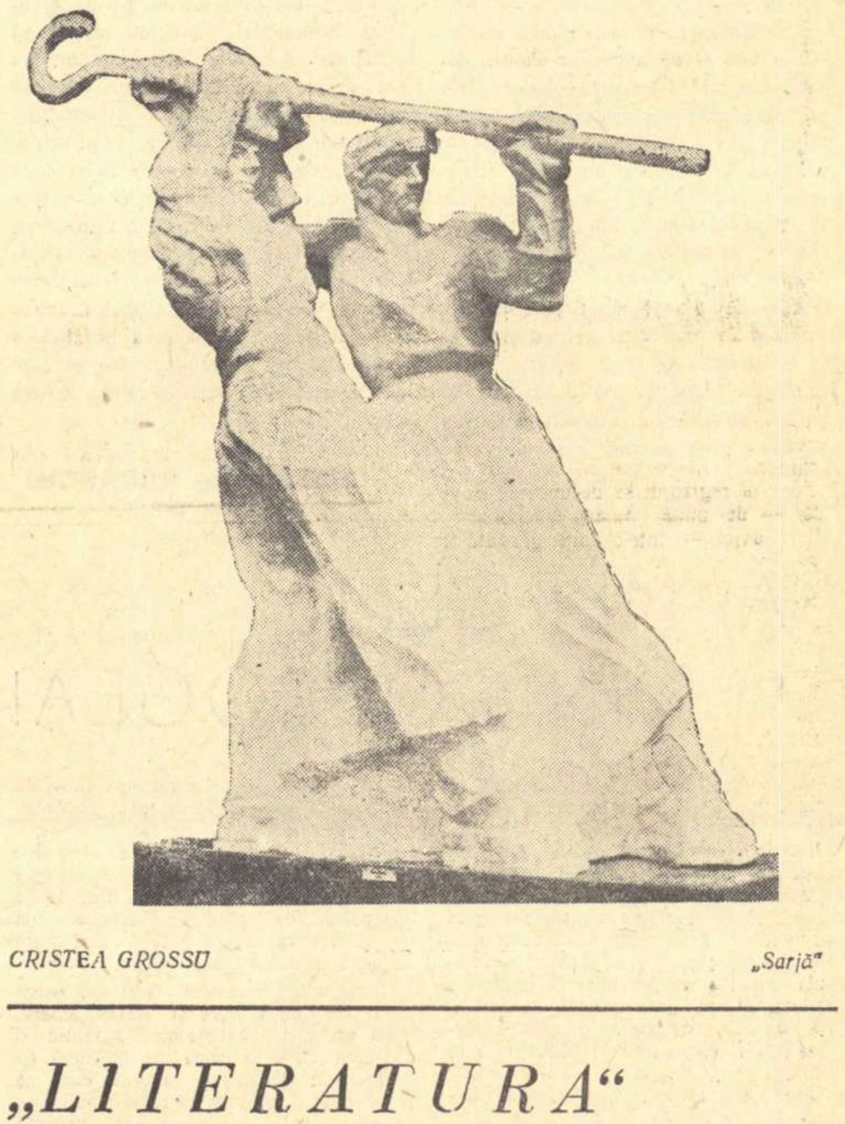

CRISTEA GROSSU „Sarjă“

NOTE

Colaborare nedorită

In presa noastră literară, apar de multe ori note în care sînt criticate pe bună dreptate abaterile de la normele gramaticale, evidente în unele articole şi creaţii beletristice. Nu totdeauna însă autorii incriminaţi poartă vina greşelilor apărute, o contribuţie avînd în această direcţie şi redacţiile respectivelor reviste, care nu acordă atenţia cuvenită tipăririi textelor în condiţii optime.

Adeseori se întîmplă să trimiţi un manuscris la o revistă şi să ai surpriza de a vedea tipărite alte fraze decît acelea pe care le scriseseşi. Colaborarea dactilografei sau a redactorului respectiv este, în acest caz, nedorită. Intr-un articol trimis de subsemnatul revistei timişorene „Scrisul bănăţean“ şi apărut în nr. 9 — este vorba de „Umanismul socialist şi rolul educativ al literaturii“ (note pe marginea dezbaterilor Congresului al III-lea al scriitorilor sovietici) — s-au strecurat mai multe greşeli şi omisiuni ce aparţin, exclusiv, redacţiei. In prima parte a articolului nu este respectată punctuaţia şi sînt suprimate cuvinte (sînt scoase prepoziţiile şi conjuncţiile, acolo unde este punct şi virgulă se pune virgulă etc...) în aşa fel încît paragraful respectiv apare ca o scriere continuă, fără eşalonare logică, lipsit de sens. Fac cuvenita precizare, exprimînd totodată dorinţa ca tovarăşii redactori (sau colectivul de corectori) să dovedească mai multă grijă faţă de manuscrisele colaboratorilor.

E. SIMION

De ce?

Nu se ştie de ce unele cotidiene ale noastre au încetat să se ocupe de literatură. Nu se ştie de „Munca“ n-a mai scris de mult un rînd despre literatura noastră actuală, iar „Steagul roşu“, „Scînteia tineretului“ şi „Informaţia Bucureştiului“ au renunţat la această îndeletnicire, continuînd să publice totuşi recenzii şi cronici despre film, teatru, muzică, plastică. Acum cînd în presa literară şi culturală se discută cu însufleţire fenomenul literar actual, cînd avem o recoltă îmbelşugată de cărţi care aşteaptă aprecierile criticii literare, o preocupare persistentă a ziarelor centrale pentru problemele literaturii este cel puţin necesară.

O explicaţie

Citim în cronica teatrală semnată de Mihnea Gheorghiu în „Contemporanul“ nr. 44, următoarele: „Pe Dragomir (pe care programul de sală al teatrului îl prezintă, *nu se ştie de ce*, şi ca „proprietar bogat“; — programul îi adaugă, *arbitrar*, şi lui Ion, ocnaşul, atributul „Prostul“, *total anacronic!*) îl interpretează... Toma Dimitriu“.

Informăm pe semnatarul cronicii, ca şi pe alţi spectatori, că transcriind, cum s-a observat mai sus, numele sau atributele unor personaje din „Năpasta“, Teatrul Naţional „I.L. Caragiale“ a utilizat — desigur — manuscrisul autograf al piesei, dăruit de autor lui B. Şt. Delavrancea, manuscris care se află la Muzeul Teatrului Naţional din Bucureşti, înregistrat sub nr. 430/1. In acest manuscris, Dragomir figurează „cîrciumar şi proprietar bogat“ (precizare care corespunde, de altfel, cu starea materială a personajului aşa cum reiese în momentul „adiatei“) iar ocnaşul este denumit „Ion Prostul“ (ceea ce concordă cu precizarea dintr-o primă variantă că ocnaşul era dinainte „guşat“ şi anormal).

Nu este mai puţin adevărat că manuscrisul în cauză nu reprezintă *ultima variantă* a piesei, care a apărut în „Convorbiri literare“, XXIII, nr. 10, 1 Ianuarie 1890. S-ar putea aşadar discuta asupra variantei care se cuvenea să fie folosită în redactarea listei personajelor pentru programul de sală. Ceea ce nu îndreptăţeşte în nici un caz observaţia „Contemporanului“, care califică lucrurile, fără o bună cunoaştere a problemei, drept „arbitrare“ şi „total anacronice“, căci iată, *„se ştie de ce“* s-au produs modificările care au atras atenţia cronicarului.

Poezia romînă contemporană

(Urmare din pag. 1)

— De bună seamă, a traduce nu este o sarcină uşoară cu atît mai mult cînd nu cunoşti limba din care traduci. Dificultăţile nu sînt totuşi insurmontabile. Lucrez după nişte texte traduse literal — după ceea ce se numeşte o traducere brută. Uneori — cum s-a întîmplat în cazul „Testamentului“ lui Arghezi — folosesc mai multe texte din acestea, din confruntarea cărora îmi pot face o părere destul de exactă asupra originalului. Dar traducerea nu e numai dificilă, ci şi primejdioasă. Resimţi mereu teama de a nu schimba ceva esenţial. Rămîn însă unul dintre aceia care cred în traductibilitatea poeziei. Ca orice fapt fundamental uman, poezia adevărată — care este comunicare — depăşeşte limitele geografice, naţionale sau de timp. Evident, sînt în poezie şi elemente intraductibile. Două cuvinte din două limbi diferite pot acoperi perfect aceeaşi noţiune, dar asociaţiile foarte complexe care se leagă de fiecare dintre ele pot să nu-şi corespundă. Cuvîntul este o concentraţie de amintiri sociale, istorice, de tradiţii, care nu pot fi perfect paralele la două popoare diferite. Sarcina traducătorului este de a găsi şi respecta proporţiile cele mai juste între elementele traductibile (care în general sînt cele esenţiale) şi cele intraductibile.

— Cît mai intenţionaţi să mai rămîneţi în Romînia?

— Nu ştiu exact. Cred însă că voi mai rămîne o vreme. Scopul acestei vizite este acela de a desăvîrşi în linii mari antologia, astfel încît ea să constituie într-adevăr o imagine generală şi reprezentativă a poeziei romîne contemporane. Lucrez intens — zece, douăsprezece, paisprezece ore pe zi — ceea ce, de altfel, nu constituie o excepţie de la programul meu obişnuit de lucru. Totdeauna am simţit în mod imperios necesitatea de a scrie de a lucra zilnic. Chiar şi cînd eram deportat, găseam mijloacele de a face acest lucru. Căci eu cred în maxima: „Numai muncind, ştim cum trebuie să muncim“. Sper ca, la plecarea mea din Romînia, antologia să fie practic terminată, pentru ca să mă pot dedica din nou creaţiei mele propriu-zise, pe care în ultimul timp am întrerupt-o.

REPORTER

IOSIF BENE „Pentru recolte bogate“

„LITERATURA“ LUI IONEL ROTARU

(Urmare din pag. 1)

ţionare a unei greve muncitoreşti — la Griviţa. Parcă e o aluzie la evenimentul din 1933. Nimic nu putea insulta mai mult memoria eroicei lupte a muncitorilor ceferişti decît această denigrare a solidarităţii proletare înfăptuită de un duşman al ei. „Demonstraţia“ lui Rotaru pretinde că muncitorimea a fost condusă de comunişti pe o pantă greşită, că greva nu a fost indicată, că mai bine se alegeau alte căi, de pildă, aceea de a provoca mila patronilor, idee declarată drept „genială“ de unul din aşa-zişii conducători ai grevei.

Insultarea muncitorimii merge mai departe, în altă carte a transfugului, „Demonii de la miezul nopţii“, unde rebeliunea legionară, din ianuarie 1941 apare ca... o manifestaţie muncitorească!

Cartea aceasta, alcătuită ca un fel de autobiografie, este cea mai veninoasă din cele trei pe care le-am citit din cîte a publicat Rotaru. El o ia aici din vara anului 1940, vizînd cu ura lui neputincioasă în primul rînd Uniunea Sovietică. Cele mai răsuflate şi mai stupide slogane ale propagandei anticomuniste sînt aici prezentate ca fapte reale trăite de autor. Rotaru nu face decît un lucru lipsit cu totul de originalitate, repetîndu-le. El face însă şi mai mult decît atît. El îşi manifestă sadica satisfacţie de a participa în serviciul secret al lui Antonescu, pe care-l numeşte „marele Conducător al patriei romîne“ şi faţă de care se simte onorat „să-i fie aproape, să-l cunoască, să-l slujească, să-l admire şi, alături de el, să împartă primejdiile“. Mai poate cineva avea vreo îndoială asupra speţei transfugului? El e un fascist învederat, aşa cum va demonstra curînd prin diferite fapte povestite, al căror erou se declară şi care nu izbutesc decît să arate cum această odraslă a burgheziei ne urăşte de moarte. El nu poate să nu constate anumite realităţi din ţara noastră. El nu poate contesta revoluţia *la care participa marea masă a populaţiei. Şi aceasta îl înfurie, îl face să declare întreg poporul drept prost, pentru că n-a ţinut parte lui Antonescu. Şi, în acelaşi timp, el arată cum foştii agenţi secreţi antonescieni s-au pus la adăpost, distrugînd urmele crimelor, cum politicienii reacţionari i-au acoperit, le-au ajutat să fugă din ţară, să se sustragă pedepsei drepte pe care o meritau.*

Rotaru povesteşte la persoana întîia. Se dă drept erou al unor isprăvi săvîrşite pe teritoriul Uniunii Sovietice, pe pămîntul ţării noastre, apoi în Ungaria, în Austria, In Italia şi în sfîrşit în Franţa. Dacă le-a inventat sau le-a trăit e prea puţin important. Esenţial este această mistuitoare ură împotriva noastră care transpare din tot ce scrie el şi care-l face să elogieze — în cea de-a treia carte „Poarta tăcerii“ — pe spionii şi diversioniştii americani paraşutaţi în ţara noastră. El vrea să dea curaj nu numai celor de teapa lui, ci patronilor şi inspiratorilor lor, că poporul romîn nu vrea socialismul, că ataşamentul la partid e o aparenţă. Spionul american paraşutat este salvat şi ascuns, chipurile, de o comunistă care se îndrăgostise de el — şi de aici un lanţ de pasiuni în jurul acestui „cavaler al libertăţii“.

Spiritul aventurier al cărţilor lui Rotaru e un procedeu, poate, doar-doar şi-o găsi nişte cititori; lanţul de lăcrimoase înşăilări vrea poate să facă plăcere unei mici-burghezii placide care se vrea epatată şi înduioşată. Adică un om fără căpătîi care umblă după căpătuială uşoară. Dacă ar fi numai atît, nu m-ar interesa nici persoana şi nici mîzgălelile unei astfel de creaturi. Dar Rotaru, prin toate aceste căi strecoară otravă împotriva ţării noastre, insultă, calomniază cu bună ştiinţă ţara şi poporul nostru, partidul, o luptă eroică. Şi în schimb slăveşte fascismul.

Fireşte că nu ne temem de el şi nici de otrăvita lui activitate. Au încercat-o şi alţii, începînd de la transfugi ca el, şi terminînd cu paraşutaţi, ca eroii lui. Neputincioasa lor ură nu va clinti pe nimeni din drumul spre viitor, spre socialism. Faptele arată tot mai mult că nădejdile şi dorinţele unora ca Rotaru s-au spulberat, fără putinţă de întoarcere. Deci, nu ne pasă de cleveteala furioasă a transfugului.

Dar e bine să se ştie că astfel de mişelii nu se uită şi nu se iartă niciodată.

Mihai GAFIŢA

Un triptic romînesc pe scena Operei

Două balete și o operă comică semnate de Mihail Jora, Zeno Vancea și Paul Constantinescu constituie ultima premieră a Teatrului de Operă și Balet. Premieră este un fel de a vorbi, căci „La piață" a fost prezentat încă din anul trecut, împreună cu „Tricornul" și „Concertul în fa", iar „O noapte furtunoasă" se reia cu intermitențe de mai mulți ani. Prin montarea „Priculiciului", se poate închega un spectacol romînesc unitar, omogen prin fibrele ce leagă lucrări diferite ca tematică și tratare muzicală. Este un spectacol buf, de un comic ce se relevă în moduri deosebite: șarjă grasă în opera lui Paul Constantinescu, ironie mușcătoare în baletul lui Jora, voie bună învăluită într-un nimb de visare în cel al lui Zeno Vancea. Diferențele acestea țin, firește, nu numai de natura subiectelor tratate, ci în primul rînd de personalitățile compozitorilor. Printr-o întîmplare, poate, spectacolul reunește creații deosebit de reprezentative pentru fiecare dintre compozitorii înscriși pe afiș. Asupra celei a maestrului Jora, care constituie, de altfel, actul de naștere al baletului romînesc, nu ne vom opri: s-a scris mult despre ea și relativ recent, cu prilejul premierei din stagiunea trecută. „Priculiciul", baletul scris de Zeno Vancea acum 25 de ani, singura premieră efectivă a spectacolului, merită în schimb o mențiune specială. Muzica „Priculiciului" stilizează pînă la esență — mod și ritm — cîntecul și jocul popular, într-un limbaj concentrat și expresiv, deși nu direct accesibil. Grotescul reprezintă linia directoare în această partitură, dar, așa cum s-a mai observat, umorul se aliază aci cu poezia, după cum elementul de basm, cu toate că luat ca pretext de satiră, este prezent de la un capăt la celălalt al baletului, astfel că muzica și libretul sugerează deopotrivă lumea satului bănățean de odinioară, cu conflictele lui acute, și cea a basmului romînesc, lumea idealurilor populare, ale căror rezolvări specifice le găsim în finalul baletului. Stilul linear al muzicii lui Vancea se dezvoltă pe un teren fertilizat de o arie motivică inspirată (mai ales tema lirică a fetei) și de o pronunțată expresie coloristică. Firește, un asemenea concept de muzică națională trebuie să determine și o corespunzătoare tratare coregrafică. Tendința către o plastică în caracter specific, eliberată de poncifurile baletului clasic, este evidentă în spectacolul regizat de Oleg Danovschi și constituie, credem, un mare merit al acestui maestru.

Opera „O noapte furtunoasă" este, în felul ei, o lucrare unică în genul respectiv.

Ideea însăși de a traduce în muzică satira caragialescă este dintre cele mai îndrăznețe: platitudinea sufletească și intelectuală a personajelor părea să le facă inapte de a deveni eroii unei opere, fie ea chiar o operă comică, pentru că acest material tipologic nu permite nici umorul agreabil, nici crearea personajelor pozitive, elemente nelipsite din opera comică tradițională. In a sa „comedie muzicală" — cum și-a intitulat-o modest — Paul Constantinescu a aplicat pe teren autohton, folosind într-o magistrală îmbinare caricaturală elemente ale folclorului lăutăresc cu cele ale muzicii orășenești de salon sau grădină, tehnica operei comice moderne, bazată pe recitativul expresiv, emanație artistică a vorbirii (stil „arioso" numește Paul Constantinescu scriitura vocală a operei sale), pe tempo-ul susținut al acțiunii, pe intervenția bogată a orchestrei, în conducerea conflictului și sublinierea momentelor de umor. Reducînd la minimum convenționalul genului, acțiunea se desfășoară într-o creștere progresivă, determinată de construcția atît de echilibrată a piesei lui Caragiale, care a determinat, de altfel, și remarcabila concentrare a partiturii scrisă de Paul Constantinescu, această creație plină de haz, de muzică, de adevăr artistic și de spirit caragialesc, atît de legată de text și, fără exagerare, egală lui.

Spectacolul „O noapte furtunoasă" a fost totdeauna unul dintre cele bune ale operei noastre și reluarea de săptămîna trecută s-a caracterizat prin aceeași precizie și același ritm alert al interpretării muzicale și scenice. Spectacolul s-a desfășurat sub bagheta lui Mihai Brediceanu (dirijorul întregului spectacol, la pupitrul unei orchestre stăpînă pe rolul ei) și în regia lui Jean Rînzescu, care a speculat substanțial hazul comediei, uneori poate chiar prea mult, distrăgînd pe alocuri atenția spectatorilor de la desfășurarea muzicală.

Distribuția a reunit voci bune și actori buni. In primul rînd se impune creația lui Valentin Teodorian, excelent prin desinvoltura jocului și finețea interpretării muzicale în Rică Venturiano. Dintre interpretele feminine se detașează Iolanda Mărculescu, în Zița. Rolul Vetei este susținut de Zoe Dragotescu, iar al lui Spiridon de Iulia Boicu-Buciuceanu, care a redat cu nerv singurul moment solistic mai amplu al operei.

Celelalte roluri, cîntate corect și într-un spirit autentic au fost întruchipate de Jean Bănescu (Jupîn Dumitrache) încercatul buf Silviu Gurău (Nae Ipingescu) și bunul cîntăreț-actor George Mircea (Chiriac), acesta însă cu unele efecte de joc discutabile.

Alăturînd „Nopții furtunoase" și baletului „La piață", „Priculiciul", Teatrul de Operă și Balet a realizat un spectacol legat, cu ținută frumoasă. Sperăm că se va menține pe afiș în forma aceasta, fără a mai fi nevoie să se recurgă la diferite copelii pentru a-l susține.

Radu GHECIU

UN VIRTUOZ MODEST...

Am ascultat adeseori rostogolindu-se viforoase de la înălțimea scenei vocile monumentale ale unor talente tiranice. Asemenea interpreți sonori ocupă un loc însemnat în Olimpul mișcărilor teatrale. Ei fac să circule pe bulevardele vaste ale marilor dezlănțuiri pasionale, simțăminte și semnificații cu majuscule, uneori armonizate excesiv. Dar pe aceeași scenă, cînd ecoul marilor glasuri abia s-a stins, apar în răstimpuri actorii care-și țes mesajul în șoapte și gesturi abia perceptibile. In sală se așterne o liniște deplină, în vreme ce interpretul tăcut parcurge cu pași aluzivi distanțe și înțelesuri uimitoare.

Un asemenea mim taciturn, înzestrat cu o savantă discreție a expresiei artistice a fost Jenică Constantinescu, al cărui deces l-au anunțat ziarele de marți. Deși nu-mi amintesc să-i fi văzut portretul pe copertile strălucitoare ale revistelor ilustrate, cred că nu mă înșel înscriindu-l printre marile pierderi ale teatrului romînesc. Jenică Constantinescu a fost un cavaler al nuanțelor distilate într-un joc grav, în care fiecare surîs însemna ceva, rezolva ceva, deschidea noi orizonturi în deslușirea ideilor dramei.

In „Pygmalion", cu ani în urmă, a dat colonelului Pickering maturitatea stilată a raisonneur-ului subtil, urmărind la adăpostul unui zîmbet întreaga desfășurare a conflictului, comentator modest și adînc pe firul unei fabule al cărui final părea să-l întrevadă din primele scene. Actorul a devenit astfel imediat un aliat tainic al spectatorului, legat printr-un pact secret pe care-l îndeplinea cu fior artistic. Mai tîrziu a fost un Iago de o volubilitate tragică, veninos și nefericit totodată, cribil caracter dominat de o cumplită inteligență. Scena în care îi descria lui Othello imaginarul adulter al Desdemonei, dezvăluia, dincolo de izbucnirea demonică a personajului, clocotul infernal al patimilor îndelung zăgăzuite.

Ce legătură poate fi între Iago și irascibilul Ștefănescu, secretarul de redacție din „Ultima oră"? Nici una, dar Jenică Constantinescu știa atît de bine să treacă neobservat peste marile eforturi ale modificării de ton. El a distins în replicile morocănosului secretar al „Deșteptării" cele cîteva pete de azur și a spus cu o teribilă și neuitată candoare replica finală a primului act: „Alexandru cel Mare la... Ultima oră!"...

Se vorbește adeseori despre marile virtuți ale modestiei artistului. Poate că actorii devin cu adevărat modești numai atunci cînd descoperă că sursele succesului se află la capătul explorării tenace a textului care-i așteaptă. Modestia lui Jenică Constantinescu s-a dezvoltat pe temeiul unui talent puternic, care a rodit suav și discret. El a slujit literatura dramatică cu rîvnă și seninătate, cu liniștea omului care muncește bine. Mi-l amintesc în „Călătoria cea mare" de Sutton Vane, în rolul barman-ului înțelept și laconic, singurul călător de pe vas care știe încotro se îndreaptă nava și care este înțelesul acestui voiaj miraculos. Plecînd, acest actor virtuos trebuie să fi purtat pe buze zîmbetul muncitorului inspirat, capabil să priceapă care este sensul existenței umane, înainte de a porni în „călătoria cea mare"...

V. M.

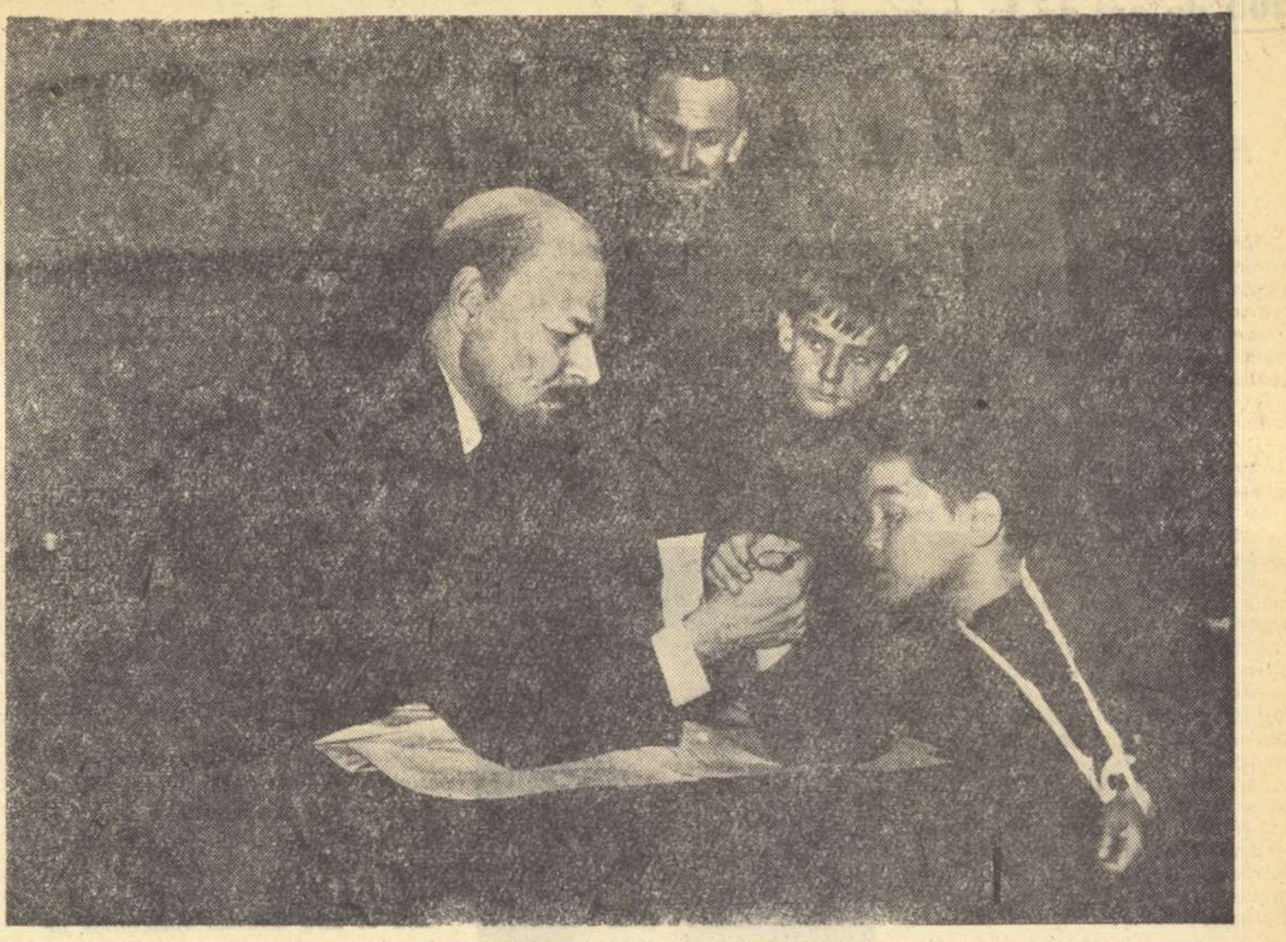

Scenă din spectacolul „In numele revoluției"

REVOLUȚIA ȘI COPIII

(„In numele revoluției" de M. Șatrov, la Teatrul Armatei)

Literatura de evocare își află valoarea contemporană în măsura în care reînviind oameni și fapte aparținînd trecutului, le conferă semnificații actuale, apropiate de conștiința celor care le receptează în prezent. Cu alte cuvinte, în măsura în care istoria este privită prin prisma actualității. In genere, evocarea faptelor eroice ale înaintașilor este menită a acționa asupra urmașilor în sens stimulator, însuflețindu-i prin puterea exemplului.

Scrisă în cinstea aniversării a 40 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, drama „In numele revoluției" adaugă o verigă nouă la șirul pieselor eroice închinate vitejilor făuritori ai primului stat lipsit de exploatare: adresîndu-se spectatorilor de vîrstă fragedă, tineri și copii, Mihail Șatrov și-a ales drept eroi principali ai dramei sale niște personaje pe care reflectoarele scenei le luminează de obicei în roluri episodice — și anume niște copii. Indrăzneala dramaturgului s-a manifestat nu numai în alegerea eroilor. Piesa este o demonstrație strălucită a posibilității de a vorbi spectatorilor „mici" despre lucruri „mari", în mod convingător, fără ton didactic, în chip emoționant și interesant. Alăturarea micilor eroi, Petka și Vasia, de marile personalități ale istoriei, Lenin și Dzerjinski, are un caracter firesc, care nici nu-i minimalizează pe unii și nici nu-i înalță artificial pe ceilalți.

Spectatorul urmărește cu interes destinul celor doi copii, Vasia (12 ani) și Petka (10 ani), pe care glonțul unui înverșunat contrarevoluționar i-a lăsat orfani, precum și istoria scurtă dar zguduitoare a micului vagabond-poet Iașka. Peripețiile micilor eroi, care străbat țara bîntuită de foamete și de războiul civil, în drum spre Moscova, au un caracter neprevăzut, specific cărților de aventuri mult gustate de tineret. Dar nici o clipă senzaționalul nu-și pierde verosimilitatea și nu este cultivat ca scop în sine. Micii eroi se întîlnesc cu Lenin, prilej pentru autor de a sugera preocuparea pentru copii a marelui conducător al revoluției socialiste, pentru schimbul de mîine al gărzii revoluționare, umanismul și clarviziunea sa. La Moscova, copiii sînt implicați într-o afacere complicată, fiind pe punctul de a deveni, inconștient, uneltele unei bande de contrarevoluționari — nou prilej pentru a semnala problema educării copiilor și tineretului, de naivitatea cărora contrarevoluționarii voiau să se folosească în scopurile lor murdare. Vasia și Petka trag învățăminte din fiecare întîmplare, se maturizează de la tablou la tablou, fără a-și pierde însă nici o clipă candoarea copilărească, păstrîndu-și farmecul și puritatea vîrstei. Dramaturgul Șatrov a dovedit o bună cunoaștere a psihologiei copilului, atunci cînd a păstrat măsura între naivitatea vîrstei și maturizarea datorată împrejurărilor istorice excepționale. De aceea copiii săi au autenticitate și forță de convingere, izbutind să se diferențieze prin anume trăsături individuale. Micul Petka îl întrece în spirit practic și „gospodăresc" pe fratele său mai mare Vasia, în ciuda faptului că acesta are o gîndire mai matură, știe carte și e mai stăpînit decît „rîzgîiatul" Petka. Plin de farmec este personajul Iașka, poetul-vagabond de 15 ani, care colindă în zdrențe Rusia, cu unica avere — armonica — pe umăr, cîștigîndu-și pîinea cu cîntecul, visînd la niște țări calde, unde „toți oamenii sînt prieteni", „pretutindeni se cîntă, toți sînt sătui și fiecare împarte tot ce are cu ceilalți". Iașka moare ca un erou, în final, înainte de a-și vedea visul cu ochii, în lupta cu bandiții contrarevoluționari. Moare după ce a compus o poezie-testament, în post-scriptumul căreia este cuprins însuși sensul piesei lui Șatrov: „nimeni să nu uite vreodată pe cei care au fost primii".

Aceasta este semnificația actuală a piesei lui Mihail Șatrov, exprimată și în jurămîntul tinerilor comsomoliști, transmis noilor generații: **„In numele revoluției, adu-ți aminte!"**

Acesta este și sensul pe care tînărul regizor Andrei Brădeanu a intenționat să-l dea spectacolului pus în scenă la Teatrul Armatei. Pe perdeaua de tul care desparte scena de sală, pentru a acentua caracterul de evocare al piesei (era oare necesară această accentuare?), se proiectează luminoase literele leit-motivului „Adu-ți aminte" — ca un permanent memento adresat spectatorilor de azi.

Spectacolul are cîteva momente reușite. Merită a fi semnalat faptul că în ultima vreme actorii noștri au început să-și învingă timiditatea, devenită pînă nu de mult piedică în calea reprezentării scenice a chipului lui Lenin. Vasile Nițulescu este al cincilea actor care-și încearcă forțele în această direcție și nu fără succes, deși nu se poate spune că încercarea i-a reușit pe deplin. Mai are încă de lucrat pentru adîncirea lumii lăuntrice, pentru creșterea tensiunii interioare. Contururile exterioare și căldura în scenele cu copiii sînt pași însemnați către însușirea trăsăturilor esențiale ale chipului marelui conducător.

O bună compoziție a realizat Val Săndulescu în Dzerjinski. Ion Punea, în rolul trădătorului Iarțev, a izbutit să „acopere" personajul, făcînd verosimilă strecurarea acestuia în Ceka. Scena interogatoriului lui Romanovski este una dintre cele mai reușite ale spectacolului, prin tensiunea dramatică, realizată cu bune mijloace actoricești. Nu s-ar putea spune însă că tensiunea, ritmul interior al spectacolului a fost totdeauna la aceeași înălțime.

Urmărind „autenticul", regizorul a făcut greșeala de a încredința rolurile celor doi mici eroi unor copii autentici. Efectul a fost însă exact contrar celui dorit. Desigur că cei doi „actori" — Răzvan Ștefănescu (Barbu Șerban) și Sandu Constantin — au făcut efortul, deosebit pentru vîrsta lor, de a învăța pe dinafară o mare cantitate de text și de a răspunde prompt cerințelor regizorului. Ei au fost însă urmăriți de public mai mult în ei înșiși decît în personajele lor. In afară de faptul că ei au apărut pe scenă mult sub vîrsta personajelor (micul Sandu Constantin i-a dat lui Petka cel mult 5—6 ani), ei au putut să culeagă simpatia amuzată a publicului pentru „nostimada" unor replici de duh rostite cu istețime infantilă, în nici un caz însă ei n-au putut apărea ca personajele lui Șatrov, care devin în finalul piesei membri ai Komsomolului. A doua greșeală de distribuție este încredințarea rolului lui Iașka actriței Mariana Oprescu (care ar fi fost foarte nimerită într-unul din rolurile celor doi copii). Iașka e un adolescent care pășește spre bărbăție. Actrița, cu tot talentul ei, n-a putut realiza decît o latură a personajului, pitorescul puțin golănesc, umorul de Gavroche, dar n-a putut exprima poezia ușor melancolică, maturizarea eroului. Sensurile piesei au fost așadar sărăcite. Nu mai vorbesc de faptul că jumătate din replicile lui Petka au rămas neînțelese publicului, micul actor nefiind obișnuit să rostească atîtea fraze în șir și înghițind ceea ce i se părea de prisos.

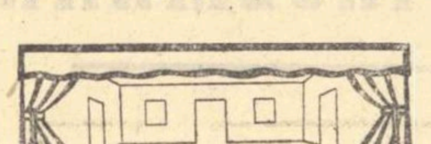

Adaug la observațiile critice încă două: una referitoare la interpretarea tinerilor revoluționari, iar alta la decor. In ce privește prima, subliniem caracterul uneori artificial, ostentativ tineresc, al jocului. Cît despre fundal, — care părea să fie ori un cer învolburat, ori niște ramuri bătute de furtună, și care apărea același și în mica gară ucraineană și în curtea vilei Kaminskaia și pe străzile Moscovei, și dincolo de ferestrele zăbrelite ale lui Dzerjinski, la Ceka — el se îmbină greu cu primul plan al scenei, aruncînd confuzie. Regizorul Andrei Brădeanu a fost trădat de scenograful Andrei Brădeanu, care n-a găsit cele mai fericite soluții pentru realizarea atmosferei.

In rest, interpretări merituoase: Sandina Stan în dublu rol (Precupeața și Kaminskaia), Gh. Cîmpeanu (Golubev), Geo Maican (Romanovski), Sergiu Dumitrescu (Malinin), Sabin Făgărășanu (Senia) etc.

Ar fi de dorit ca spectacolul să nu rămînă la nivelul premierei. Este încă loc (și posibilitate) pentru îmbunătățiri și chiar pentru altă formulă de distribuție pentru rolurile copiilor. Tînărul regizor ar trebui să se mai gîndească.

Margareta BĂRBUȚĂ

Literatura și cinematograful

— Insemnări despre ecranizări —

Pînă nu de mult, la noi au demonstrat unii, cu textul în mînă, că există opere literare cu un atît de pronunțat caracter cinematografic, încît e suficient ca regizorul să decupeze o nuvelă, — de pildă „Moara cu noroc" a lui Slavici — într-o suită gradată de planuri, pentru ca filmul să iasă la iveală. Și se propuneau atunci, din literatura clasică, sute de pagini care ar fi putut — cu un efort minim — vedea lumina ecranului. Or, tocmai aici rezidă pericolul. Selecția nu se făcea în funcție de necesitățile tematice ale studioului, ci după criterii formale, demonstrînd atitudinea de minimă rezistență a adaptatorilor. Insă exemplul pe care ni-l dă, și în acest sens, cinematografia sovietică, e edificator. S-au ecranizat „Mantaua" și „Calvarul", „Donul liniștit" și acum „Anna Karenina", opere de răscruce ale realismului critic, piloni ai realismului socialist; iar atunci cînd creatorii sovietici și-au luat dificila sarcină de a ecraniza Dostoievski, de pildă, au făcut-o reconsiderînd cinematografic „Idiotul" ori „Nopțile albe", dîndu-ne și o operă polemică la adresa artei decadente care rupe realismul psihologic al marelui analist de filonul lui social.

Prin aceasta, ajungem la problema-cheie a ecranizării: Cum prelucrăm materialul literar? Bineînțeles, creator, se răspunde curent la întrebarea curentă. Nimeni nu mai pretinde astăzi ca respectul față de clasici să paralizeze inițiativa, fantezia cineastului. Dar ce înseamnă o ecranizare cu adevărat creatoare, ne-o demonstrează recentul, covîrșitorul model al genului: Soarta unui om. Povestirea lui Șolohov nu are nimic din ceea ce se cheamă „caracter cinematografic" în accepțiunea unora dintre regizorii noștri, obișnuiți să consulte, exclusiv după aceste criterii, tomurile de literatură. Dimpotrivă, am putea spune, dinamica narațiunii e difuzată în materia densă a ideilor lui Șolohov, împletite uneori cu comentariul propriu-zis al scriitorului, confesor al eroului. Dar pare-se că tocmai de aceea Bondarciuk ne-a putut da o ecranizare matură, de profunzime.

Filozofia acestui poem închinat forței omului sovietic de a rezista marilor încercări ale vieții e prezentă nu numai în ceea ce face și gîndește eroul (deși unicul personaj central captează subiectiv aproape întregul nostru interes, — și aici stă una din marile calități ale filmului), ci chiar în pasajele aparent neutre, folosite drept „fundal" cinematografic al povestirii. Intr-o scenă, în întregime creată de regizor, ca aceea a gării, sutele de deportați au în fața apropiatei morți o disperare firească dar demnă, ceva din demnitatea în nenorocire a eroului principal. Structural asemănători lui Sokolov, sînt realizați tovarășii săi de lagăr sau bătrînul — inexistent în povestire — ce-i anunță moartea familiei, (personaj căruia eroul și-a imprimat parcă pecetea personalității sale, a forței sale, fără ca prin aceasta să se niveleze cumva individualitatea caracterelor cinematografice). Regăsim astfel pe ecran nu numai pe eroul povestirii lui Șolohov, dar și un univers întreg, recreat cinematografic de regizor din unghiul subiectiv al acestui om simplu. Regăsim factura lirică pe care o reclama un amplu studiu despre problemele ecranizării, apărut cu cîtva timp în urmă în „Viața romînească", în legătură cu adaptarea „Ciulinilor Bărăganului". Exigența studiului scade însă — din păcate — cînd e vorba de alte ecranizări ale noastre. Mi se pare, de pildă, că nu trebuia trecut în această analiză peste faptul că realizatorii filmului „Două lozuri" au vădit o neînțelegere de fond a acestei comedii tragice. Eroul — unul din cei mai complecși eroi ai marelui Caragiale (și al cărui miez filozofic amintește unele personaje gogoliene) — a fost tratat pe ecran simplist, din afară, exclusiv cu mijloacele comediei satirice. Or, aici Caragiale folosește o gamă mult mai întinsă de forme ale comicului: ironia sarcastică din finalul povestirii, la adresa scriitorilor amatori de deznodăminte melodramatice (greșeala regizorilor a fost că au luat în serios intenția ironică a autorului), sau rîsul amar, acuzator și compătimitor totodată, cu care-l însoțește Caragiale pe micul funcționar ghinionist — sînt numai cîteva din aceste forme. Reducînd nuanțele comicului caragialesc, autorii ecranizării n-au omis numai subtilitățile de formă ale operei literare, ci au ocolit înseși implicațiile etice și sociale pe care acestea le includeau. Dimpotrivă, concepînd filmul din optica eroului lui Marin Preda, regizorul „Desfășurării" a realizat un contact afectiv între ecran și spectator. Pe Ilie Barbu îl îndrăgim, el ne apare și în film drept un erou al zilelor noastre, o puternică personalitate umană, așa cum l-a conceput scriitorul, pentru că aparatul cinematografic a privit dinăuntrul personajului întreaga „desfășurare" a acțiunii. Gîndirea, sensibilitatea eroului transparînd în fiecare secvență din film — de aici și originalitatea acestei ecranizări. Ceea ce nu se poate susține, pe bună dreptate despre (deja analizat din acest punct de vedere) „Ciulinii Bărăganului". Așteptăm cu nerăbdare legitimă „Telegrame", care se anunță ca un prag de maturitate în lanțul ecranizărilor după Caragiale.

Sînt desigur tardive, în raport cu apariția de acum cîțiva ani a filmelor, aceste sumare considerații. Ni se par totuși necesare astăzi, cînd în fața regizorilor noștri se pun probleme dificile, legate de aducerea pe ecran a unor opere de amploarea „Setei", de pildă.

Alice MANOIU

„PRICULICIUL"

Noua premieră a Teatrului de Operă și Balet constituie un succes al artei coregrafice romînești. Libretul, urmînd partitura în care elementul de basm se îmbină cu umorul și lirismul, a pornit de la folclorul bănățean pe care autorul l-a studiat temeinic.

Tratarea coregrafică a „Priculiciului" se distinge prin armonizarea tradițiilor dansului clasic — eliberat de canoanele rigide și convenționale, — cu elemente folclorice stilizate. Această tratare coregrafică pare, în aparență mai ușor de abordat de către interpreți. Realitatea este însă că dificultățile sînt mult mai mari, maniera reclamînd interpretului calități actoricești, de joc.

Interpreții, obișnuiți cu școala clasică de coregrafie, au oferit spectatorilor cîteva surprize plăcute: se poate spune, pe drept cuvînt, că am asistat la ceva nou!

Valentina Massini și Gelu Barbu, pe care îi vedeam de obicei în roluri lirico-dramatice, cu una sau două excepții (vezi „La piață"), au dovedit aptitudini de comedie, respectînd libretul și evitînd efectele ieftine de șarjă. Același spirit „lucid", analist al dansului, l-am întîlnit la Clara Volini, Suzana Romler sau Bojidar Petrov.

Nu putem spune însă același lucru despre Eugen Mărcui, care în rolul țiganului s-a prezentat plat și nesemnificativ, fără culoare. Este păcat, deoarece dansatorul poate crea compoziții de savoare și autenticitate, așa cum a dovedit-o în aceeași seară în „bețivul" din baletul „La piață".

Decorurile și costumele lui Roland Laub au susținut libretul, întregindu-l cu izbutite elemente folclorice. Interesantă din acest punct de vedere este soluția aducerii satului în tabloul final (demascarea chiaburului și a vrăjitoarei) cu elemente glisante de decor.

Regia lui Oleg Danovschi, autor și al libretului, s-a distins printr-un remarcabil spirit realist, asigurînd un spectacol de structură artistică originală, așa cum am dori să vedem mai des pe scena Teatrului de Operă și Balet.

V. B.

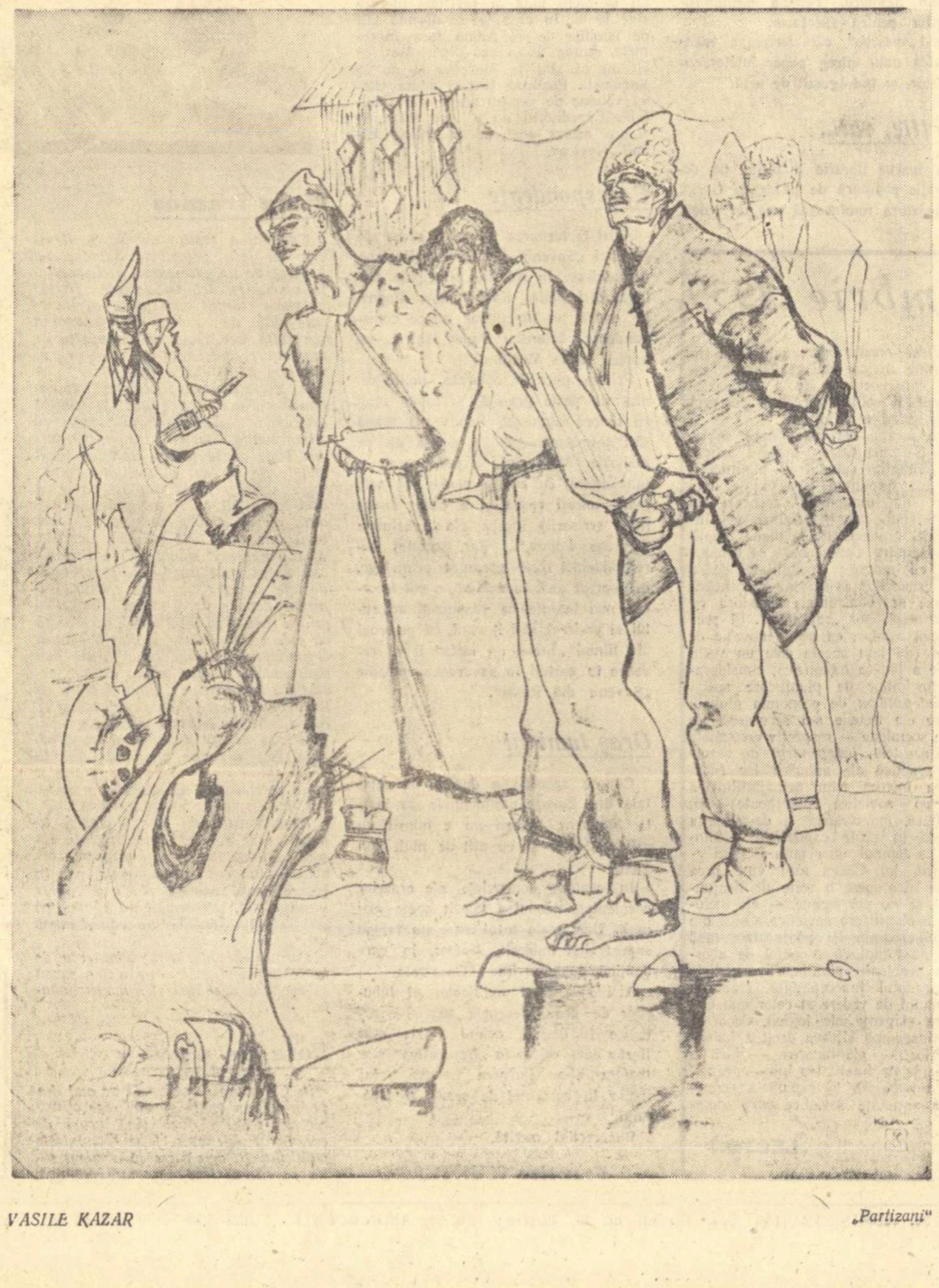

VASILE KAZAR „Partizani"

„discul"

SIMFONIA NR. 2 IN MI MINOR — DE ARAM HACIATURIAN.
Orchestra Simfonică a Filarmonicii de Stat „George Enescu".
Dirijor: George Georgescu.

După aproape un an de zile (înregistrarea fiind efectuată în cadrul concertului public din timpul primului Festival Internațional „George Enescu" — București, 1958), a apărut unul din cele mai interesante și așteptate discuri din seria celor înregistrate în timpul și cu participarea principalilor interpreți ai importantului eveniment muzical (care ar fi trebuit să ocupe un loc și mai mare în planul de editări al Intreprinderii de stat pentru producția de discuri, „Electrecord").

Fiind una din cele mai valoroase realizări ale muzicii contemporane sovietice și universale, *Simfonia nr. 2 în mi minor* („cu clopote") cucerește admirația iubitorilor de muzică datorită tematicii și realizării ei artistice de o putere neobișnuită. Inspirat de zguduitoarea forță a mîniei poporului sovietic încleștat în bătălia pentru apărarea umanității, Aram Haciaturian ne tălmăcește conținutul simfoniei „cu clopote" prin cele două motto-uri ale compoziției, luate din Alexei Tolstoi:

„In clopotul ce dormita pașnic, izbește o bombă grea și se rupe în schije. Clopotul se cutremură și adresează poporului puternice sunete de alarmă care cheamă la luptă".

„Nu există om de sine stătător ca o insulă. Fiecare om este o parte din uscat, din care marea, dacă va rupe o bucată, Europa va deveni mai mică... Moartea fiecărui om îmi reduce puterile proprii, căci eu sînt una cu întreaga omenire; de aceea, nu întreba niciodată pentru cine bate clopotul; el sună pentru tine"...

Deși înregistrarea a avut loc în condiții tehnice nu prea propice, totuși calitățile discului sînt indiscutabile. Fără distorsiuni sau efecte de reverberație, ne procură o audiție clară și cu timbrele orchestrale bine redate. Discul nu are mapă de prezentare!

(două fețe, 30 cm., 33 ture, ECE-034, Electrecord, 1959).

200 de ani de la nașterea poetului

SCHILLER ȘI NOI

Sărbătorim ziua de naștere a lui Schiller: împlinește două sute de ani. Intîrziat, dar glorios încheietor de pluton al furtunosului curent literar, de rebeliune politică și socială, cunoscut sub numele romantic de Sturm und Drang *(adică „Vijelie și pasiune"), el a fost cel mai mare poet german al democrației și independenței naționale.*

Germania era, pe atunci, un mozaic de vreo 300 de stătulețe, ducate, comitate și regate, în care feudali de toate mărimile dețineau puterea absolută, cu drept de viață și de moarte asupra supușilor.

Dintre acești prințișori care se intitulau luminați, Karl Eugen, ducele Württembergului, se distingea prin inițiativele cele mai tîlhărești. Adora petrecerile fastuoase, își vindea supușii în uniformă Franței și Olandei, iar bastilia sa, castelul Hohenasperg, gemea de lume. Era feudalul german par excellence.

Lui Friedrich Schiller i-a fost dat să se nască tocmai în țara și în timpul tiraniei lui Karl Eugen, la 10 noiembrie 1759, anume în tîrgușorul Marbach, unde tatăl său executa, cu vagi cunoștințe profesionale, meseria de felcer militar.

Și-a petrecut copilăria în acest mediu cazon, cu puternice tendințe burgheze de pioasă înavuțire, iar după primii șapte ani de joacă, familia l-a dat la școala latino-evanghelică, cu intenția de a-l îndruma spre venerabila carieră de pastor, deși — sau poate tocmai pentru că — micul Schiller prinsese cu precocitate gustul teatrului și al operei italienești.

Dar ducele veghea. Familia a fost poftită să-și trimită odrasla la Academia Militară, stabilită temporar în castelul Solitude, dulce poreclă franțuzească a fortăreței de lîngă Ludwigsburg, în care despotismul ducal își crea cadrele armatei de închiriat. Izolați de restul lumii și împărțiți, după origina socială, în nobili și burghezi, tinerii respectau o disciplină prusacă, „eine Ordnung", soră cu sclavia. Acolo a suferit Schiller opt ani încheiați și s-a ales, ca și tatăl său, cu o diplomă de doctor militar, de „Regimentsmedikus". Avea 20 de ani!

Chemarea teatrului i-a bîntuit însă toți anii aceștia. Scria teatru, caiete întregi. Dar die Ordnung *nu admitea abateri de la regulament. Prima lui operă dramatică, scrisă în timpul studenției, a dispărut fără urmă.*

Eliberat de pe „plantație" și indignat la culme de regimul politic și social aplicat lui și țării întregi, ofițerul-poet se așterne iarăși la lucru și scrie Hoții, *dramatizînd pe larg o povestire a lui Schubart, poetul din bastilia würtembergheză, sub înrîurirea piesei lui Shakespeare,* Cei doi din Verona. *Premiera piesei revoluționare* Hoții *de Schiller a avut loc la Teatrul Național din Mannheim (după lungi rafistolări ale textului inițial), la 13 ianuarie 1782. A fost unul din acele evenimente artistice care se înscriu printre datele memorabile din istoria unei țări. Cînd Karl Moor, adresîndu-se lui Spiegelberg, a strigat: „pune-mă în fruntea unei armate de flăcăi asemenea mie și voi face din Germania o republică, față de care Sparta și Roma vor părea niște mănăstiri de maici", uralele publicului și tineretului progresist entuziast au zguduit nu numai clădirea teatrului, dar orașul și ducatul întreg.*

Drumul celebrității îi fusese deschis, dar și al responsabilității față de poporul asuprit. De aceea, trimis la arest de ducele „luminat", cu recomandarea să se gîndească mai bine cui slujește, noul Spartacus alege drumul dezobedienței publice și al pribegiei, alături de o veselă societate de prieteni, ca-n Heidelbergul de-altădată, sau, mai exact, ca-n pivnița lui Auerbach din Faust. *Sărăcia studențească și persecuția domnească îl silesc pe poetul surghiunit să cedeze unui editor, pe o sumă de nimic, manuscrisul dramei* Fiesco, *pe care o compusese între timp, și să accepte incognito azilul temporar oferit de o doamnă von Wolzogen, la moșia ei din Bauerbach. Acolo scrie* Intrigă și iubire, *prima dramă germană cu tendințe politice actuale, și începe* Don Carlos. *Increzător, de-acum înainte, în unealta și arma cuvîntului său, dramaturgul cu torba plină se întoarce la Mannheim, gata să înfrunte furia princiară. Dar furia cedase locul, în politica ducelui, diplomației interesate: Karl Eugen urmărea acum o politică de coaliție burghezo-feudală sub conducerea sa, iar poetului la modă, acestui „copil al secolului luminilor", îi rezervase, în jocul său, un rol de pion sau de nebun decorativ. Convins că revolta lui, anarhică și individuală, nu are șanse de reușită și constrîns materialmente de coaliție, Schiller își încheie prima perioadă de creație, perioada de furtunos și pasionat asalt împotriva ordinei existente, tocmai cînd*

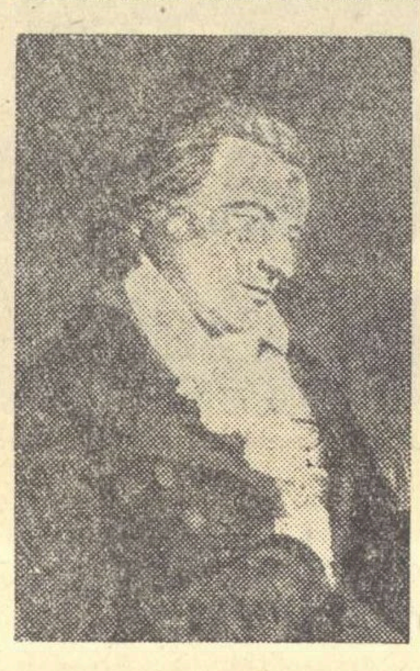

guvernul revoluționar francez, guvernul dărîmării Bastiliei, avea să-i confere titlul de cetățean de onoare al Republicii, alături de Klopstock, Kosciusko, Pestalozzi și Washington.

Ca teoretician, Schiller se arăta și avea să rămînă definitiv, de-atunci, mult sub nivelul ideologic al dramaturgului. Această concluzie se desprinde și din corespondența sa cu Goethe, de care l-a legat, începînd din vara anului 1794, o prietenie îndelung comentată de toți biografii germani și străini.

A treia și ultima perioadă de creație a lui Schiller, denumită clasicistă, începe — după șapte ani de muncă împrăștiată, în care face gazetărie, — cu sfîrșitul lui Don Carlos *și începutul dramei istorice în versuri* Wallenstein, *trilogia tragică în care prezintă într-o lumină curajoasă momentul culminant al războiului de 30 de ani, epocă deosebit de zbuciumată din istoria poporului german, evocată și de Brecht în* Mutter Courage. *In trilogia* Wallenstein, *Schiller întruchipa un ideal arzător al poporului german: dorința de unitate națională pe care el o vede realizîndu-se* în pace, *așa cum o preconizează Max Piccolomini, frumoasa figură de combatant patriot din preajma generalului prestigios. De altminteri, în popularul* Cîntec de clopot, *compus în același an cu* Wallenstein, *prima treabă la care e pus clopotul, îndată ce a ieșit din turnătorie, e celebrarea păcii: „Intiiul zvon, să-l deie, despre Pace"...*

Creația lui dramatică prinde iarăși aripi de vultur. Urmează drama Maria Stuart, *apoi inaugurează veacul al 19-lea cu* Fecioara din Orléans, *prima sa piesă plină de încredere în forța maselor populare, scrisă într-un moment în care pericolul războaielor de expansiune napoleoniană bătea la porțile Germaniei. Apoi, în 1804, la sugestia lui Goethe, scrie* Wilhelm Tell, *ultimul său omagiu adus luptei popoarelor pentru năruirea tiranilor, pentru libertate, piesă care a reeditat succesul răsunător al* Hoților. *Un an mai tîrziu, onorat de curtea de la Weimar și de întreaga națiune germană, Schiller murea de tuberculoză, lucrînd la o nouă piesă istorică,* Demetrius, *dedicată luptei poporului rus împotriva unui țar trădător.*

Marele poet romantic și-a făcut datoria; el a fost și rămîne un poet al prezentului. Pentru că, fie că Schiller glorifică sentimentele revoluționare ale lui Karl Moor, care declara pe față război societății retrograde, tiranice; fie că surprinde zbuciumul eroilor săi, în acuitatea conflictului dintre burghezie și nobilime, ca în Intrigă și iubire; *sau exaltă, în* Don Carlos, *idealul de libertate al marchizului de Posa, cel ce zvîrle în obrazul regelui Filip al II-lea celebrele cuvinte incendiatoare:*

...Dați libertate
gîndirii!

ori că se avîntă-n viitor, scriind poezii ca imnul Către Bucurie, *pe care Beethoven l-a transpus, mai tîrziu, în acordurile geniale ale simfoniei a IX-a, — marele poet a continuat și continuă încă să exprime, cu patosul specific al stilului său, năzuința de totdeauna a cugetelor înaintate spre democrație, independență națională și pace între popoare.*

Primele traduceri romînești din poezia lui Schiller au fost publicate în „Alăuta Romînească" de la Iași și în „Foaia pentru minte, inimă și literatură de la Brașov", între anii 1837—1840, dar mai înainte cu un an de cea dintîi dintre ele, „Gazeta Teatrului Național" din București menționează, printre piesele traduse, la îndemnul patriotic al lui Eliade, și drama „Intriga și amorul" de la Schiller, *de colonelul* Cîmpineanu.

Ni se pare deosebit de semnificativ acest fenomen de alegere a moștenirii culturale, care s-a petrecut la noi și cu Shakespeare, anume că marii scriitori ai lumii au fost adoptați de cultura romînească în momentele istorice în care mesajul progresist al operei lor venea să sprijine lupta eliberatoare din țară. E vorba de perioada pașoptistă și cea imediat următoare. In legătură cu aceasta, reamintim că acel care a tradus direct din limba germană și a încercat în mod susținut să aducă la cunoștința publicului romînesc opera marelui scriitor german, a fost Mihail Kogălniceanu.

Azi, Schiller nu poate fi despărțit de patrimoniul culturii noi. Bibliotecile, vitrinele librăriilor și teatrele noastre o confirmă, mai bine și mai cald decît orice, căci Friedrich Schiller aduce poporului său și lumii contemporane un fierbinte cuvînt de îndemn spre dărîmarea bastiliilor spiritului, spre o umanitate pașnică, înfrățită în libertate, demnitate și cultură, ca în nemuritorul final beethovenian care salută triumful luminii asupra întunericului.

Mihnea GHEORGHIU

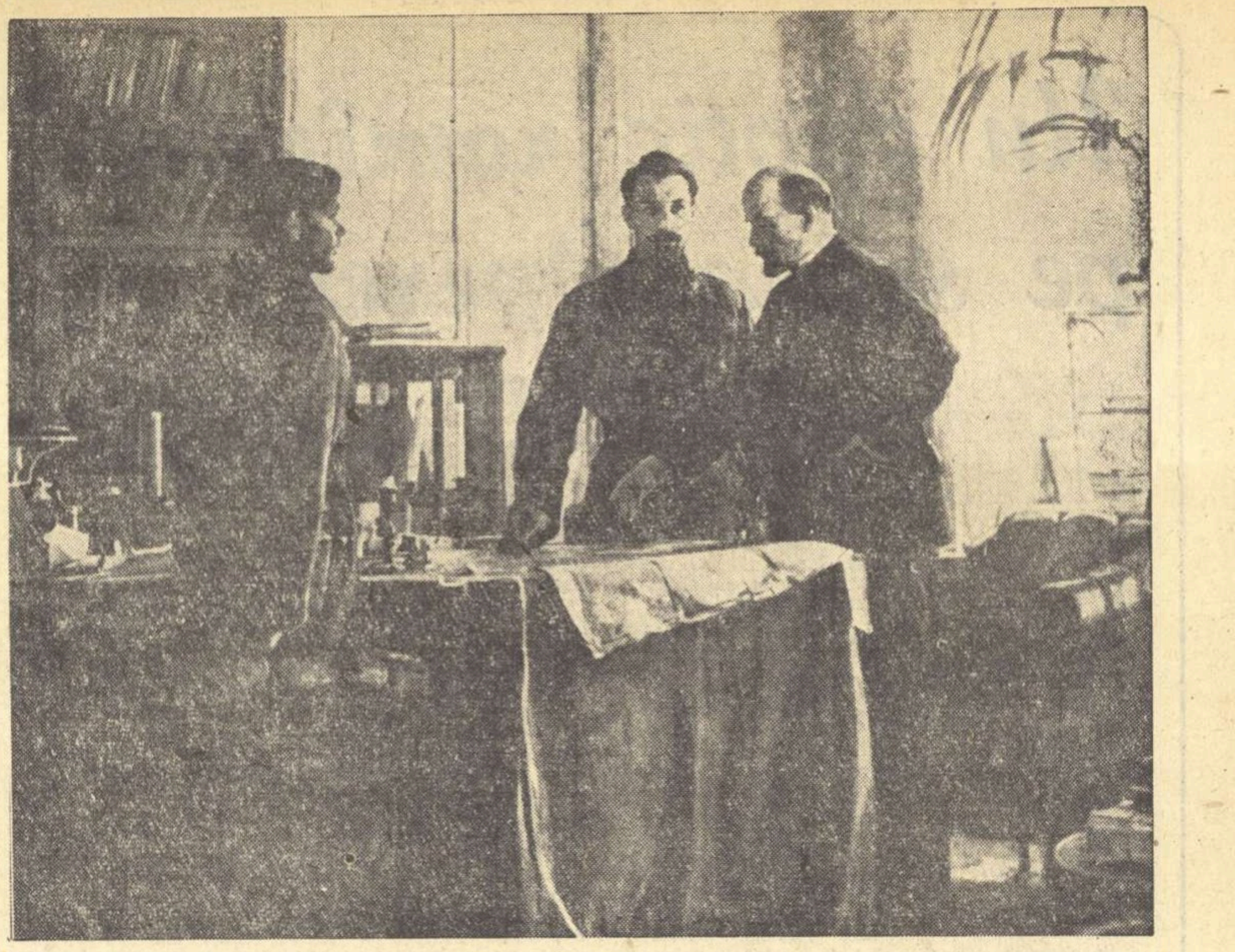

MELIPOV GHEORGHI STEPANOVICI „Sciors în audiență la Lenin"

ÎNSEMNĂRI DE LA MOSCOVA

PRIN TELEFON

Fără comentarii

La zece cinematografe e același program; la casieria celor zece cinematografe același spectacol: zeci de oameni stau la coadă în liniște, disciplinați, înaintînd pas cu pas cu speranța ca nu tocmai în fața lor să se afișeze tăblița cu îngrozitoarea inscripție: Nu mai sînt bilete!

La zece cinematografe rulează filmul romînesc „Allo, ați greșit numărul" al lui Andrei Călărașu.

Spasibo

In foaierul, pe culoarele Teatrului Mare, sute de oameni, ruși, francezi, mongoli, spanioli, englezi, nemți, cehi.

Pe culoarele Teatrului Mare, ca într-un Babel modern, auzi toate limbile pămîntului. Nu e greu de ghicit despre ce se discută și după mimica fiecăruia îți dai seama că folosesc superlativele.

Dar despre alt amănunt vreau să scriu. Stau în sală în rîndul cincisprezece. Lîngă mine e o rusoaică. După înfățișare poate fi și tehniciană la o fabrică de automobile, și vînzătoare la un magazin, și gospodină. In fond, asta n-are nici o importanță. Se lasă cortina pentru ultima oară. Femeia de lîngă mine se ridică, aplaudă, apoi spune cu voce tare: Spasibo!

Mă uit în jur. Nimeni nu i-a oferit loc să treacă, nimeni nu i-a ridicat vreun obiect căzut. Cui și de ce mulțumește? M-a lămurit după cîteva zile Traian Șelmaru. Femeia mulțumise actorilor pentru spectacol.

Acest „spasibo" caracterizează mentalitatea unui întreg popor iubitor, cunoscător, și îndrăgostit de artă.

Cărțile, vai...

La marea librărie a țărilor de democrație populară de pe strada Gorki, și literatura romînească are un raion. Vînzătoarea vorbește romînește. Rafturile sînt date cu lustru, numai, vai, cărțile lipsesc. Nu știu cine se ocupă de acest lucru. Oficiul de difuzare a cărții, Cartimexul sau poate o a treia instituție. N-ar fi rău dacă cei în drept și-ar nota această problemă. E veche și serioasă. Cei din Moscova, studenții romîni, studenții sovietici care învață romînește, filologii își procură cărțile romînești cu multă greutate, cu multă întîrziere sau de loc. Situația trebuie îndreptată.

Și, totuși...

Și totuși am văzut o bibliotecă particulară bine aprovizionată cu cărți romînești. E vorba de biblioteca traducătorului lui Eminescu în limba lui Pușkin: Iurii Kojevnikov. Pe masa lui de lucru pînă și revistele literare sînt la zi. In casa lui se discută atît de familiar despre Adam Jora, Moromete, Anton Filip sau Mitru Moț, încît uit că sînt la Moscova și nu la București. Poștașul tocmai aduce cîteva volume de versuri sosite din Capitală. Expeditorul nu e vreo instituție și nici măcar poet, ci un critic: Mihail Novicov.

Corespondențe

Asist la turnarea ultimelor cadre ale filmului „Suvenir din Rusia". Regizor, Alexandrov. In rolurile principale Orlova, Bîstrițkaia, Kadocinikov, Popov. In pauză un funcționar aduce corespondența actorului Popov, sosită pe adresa sa la Mosfilm.

Printre plicurile colorate, multe venite de peste graniță, descopăr unul cu timbre romînești. Popov mă roagă să-i tălmăcesc epistola sosită de pe malurile Mureșului. Expeditoarea: o funcționară cu codițe blonde și ochi mari, mirați (poza ei a căzut dintre filele scrisorii) începe așa: „Stimate tovarășe Popov,"... dar, secretul corespondenței fiind garantat prin lege, mă opresc aici. In schimb, o pot informa mai înainte ca răspunsul actorului ei preferat să-i fi sosit, că pe eroul din filmul „Inima nu iartă" îl va revedea în curînd în savuroasa comedie „Suvenir din Rusia".

Oraș luminat

Cunosc aproape o duzină de capitale din Europa, dar niciunde ca aici, la Moscova, neonul nu e folosit cu atîta dărnicie și cu atît de mult bun gust.

In centrele comerciale ale orașelor occidentale neonul e folosit poate mai mult. Dar acolo totul pare un tablou suprarealist îmbîcsit, țipător, în care domină două cuvinte: Coca-cola.

Aici însă jocul multicolor al tuburilor de neon, desenele sugestive artistice îți desfată ochiul. Poate n-ar fi rău dacă cei de la „Decorativa" s-ar inspira și-ar îmbrăca Cetatea lui Bucur în costumul de seară al secolului.

Bucureștiul merită.

Francisc MUNTEANU

Problemele criticii în „Literaturnaia Gazeta"

Discuția despre problemele criticii — nu prima și, desigur, nici ultima din presa literară sovietică, — a deschis-o de data aceasta nu un critic, ci un scriitor, Serghei Smirnov, cu articolul: „Insemnări despre critică". „Insemnările", publicate în „Literaturnaia Gazeta" din 8 august, sînt pline nu de prudență diplomatică, ci de sinceritate, de mărturisiri cu glas tare, în auzul tuturor și, ca atare, nu puteau să nu stîrnească discuții foarte vii.

„Scriitorii au pentru critici sentimentele pe care le au șoferii pentru controlori; îi stimează, sau se tem de ei, dar de iubit nu-i iubesc", mărturisește S. Smirnov cu un ton în care nu putem să nu recunoaștem și gluma.

Oricum ar sta însă lucrurile în ceea ce privește sentimentele unora pentru ceilalți, continuă autorul, se cere criticului să fie conștiincios, să caute să înțeleagă, în primul rînd, care este ideea operei, să pornească, mai întîi de toate, de la ceea ce este scris în carte, nu de la ceea ce ar fi vrut sau ar fi așteptat el să fie scris.

Se întîmplă uneori ca, după ce criticul și-a făcut o schemă destul de rigidă a viitoarei sale cronici, să înceapă să „potrivească" pe ea, ca pe un calapod, cartea pe care o analizează. Acolo unde detaliile nu se potrivesc calapodului pregătit, ele sînt puțin forțate sau ignorate cu ajutorul unui mare număr de puncte-puncte.

Critica este ca o doctorie amară, — constată scriitorul, tot pe jumătate în glumă, — la început îi simți numai gustul neplăcut, influența ei binefăcătoare se arată mult mai tîrziu. Dacă însă vrei ca „bolnavul" să primească această doctorie, cu tot gustul ei amar, nu i-o da adresîndu-i-te pe un ton enervat, supărat, aspru. Tonul exigent nu trebuie, firește, exclus din critica literară atunci cînd ea exprimă un adevăr obiectiv. Adevărul însă, oricît ar fi de răspicat rostit, păstrează o liniștită demnitate, tocmai pentru că este adevăr.

Ce cer scriitorii de la critică?

Cer ca ea să analizeze operele literare de pe poziții partinice, să le analizeze din punctul de vedere al conținutului și al formei lor, să înțeleagă fenomenele literare noi și să ajute literatura în procesul ei de dezvoltare multilaterală.

Cu „Insemnările" sale, S. Smirnov și-a atras, firește, și replicile criticilor. Esențialul însă, și pentru literatură și pentru critica literară, nu îl constituie aprecierile despre doza de amărăciune necesară medicamentului critic, ci necesitatea unei discuții deschise, largi, necesitatea schimbului principial de păreri. Literatura are nevoie de schimb de păreri, scrie Smirnov, „cum organismul are nevoie de circulația sîngelui".

Criticii, care s-au grăbit să răspundă invitației făcute de „Literaturnaia Gazeta" de a participa la discuție, relevă faptul că în ultimii ani activitatea desfășurată de critică s-a înviorat simțitor. Au apărut numeroase articole critice care au dezbătut problemele realismului socialist, dînd riposta cuvenită denaturărilor revizioniste asupra literaturii și artei sovietice. In afară însă de articolele de teorie, subliniază criticii, se simte nevoia răspunsurilor prompte, dar gîndite, profunde, la întrebările ridicate de noile cărți de literatură apărute, de noile tendințe semnalate.

„Ocupîndu-ne de problemele teoriei literare — scrie S. Zalighin — în articolul său «Critic sau recenzent», uneori, din pricina pădurii, nu observăm copacii, nu ne referim la opere literare concrete, discutăm în mod abstract. Dimpotrivă, cînd se recenzează o carte sau alta, deseori, din pricina copacilor, nu se mai vede pădurea, lipsesc concluziile serioase și originale, de ordin teoretic.

Cum este mai bine și cum este mai prost — n-are rost sa precizăm aici. Și primul și al doilea tip reprezintă un sistem prost".

Acest lucru se întîmplă — explică Zalighin — deoarece cronicile literare sînt deseori înlocuite de recenzii. Recenzent sau critic — au devenit, pentru unii, două noțiuni aproape identice.

In articolul său „Dreptul la varietate", Tamara Trifonova, analizînd cîteva articole de critică despre „O palmă de pămînt" de Baklanov și cîteva dintre schițele și nuvelele tînărului prozator I. Kazakov, ajunge la concluzia că, uneori, în fața unui talent cu trăsături deosebite de cele cunoscute, criticii nu își dau osteneala să înțeleagă fenomenul literar nou ivit.

Acești critici consideră, arată Tamara Trifonova, că unul dintre scopurile literaturii este să creeze mereu și mereu chipuri de eroi care să se apropie de nuvelele consacrate, cunoscute. Cele mai reușite tipuri sînt numai criterii și exemple, nu tipare, iar artă este ceea ce năzuiește și săvîrșește „incursiuni în necunoscut".

Cititorul nu mai cere un nou Grigori Melehov sau o nouă Axinie, nici o a doua Liubov Iarovaia și nici un nou Tiorkin. Cititorul cere să i se dezvăluie noi trăsături, variate, multilaterale, ale epocii, precizează autoarea.

Arta sovietică are dreptul la varietate. Criteriile spiritului partinic, despre care vorbea N. S. Hrușciov la cel de-al III-lea Congres al scriitorilor presupune, în chip vădit, dezvoltarea individualității talentelor în toată neîngrădita lor libertate.

„Pe noi nu ne vor ispiti niciodată pseudoinovațiile formaliste ale oricăror curente moderniste și abstracționiste. Noi nu uităm, nici măcar pentru o clipă, că fiecare carte educă, învață, îndrumă cititorul".

Este greu aici chiar și numai de trecut în revistă toate laturile discuției despre problemele criticii, care continuă în „Literaturnaia Gazeta". Cert este că discuția a interesat mulți critici și scriitor și că ea se dovedește, într-adevăr, necesară literaturii „cum este necesară circulația sîngelui pentru organism".

Vom mai reveni asupra acestei discuții, pentru că în cadrul ei se dezbat mereu noi aspecte ale sferei largi de preocupări privind critica literară sovietică.

M. S.

„CRITIQUE" nr. 149, octombrie 1959

REVISTA STRĂINĂ

Ceea ce își propune revista franceză „Critique" („Revue générale de publications françaises et étrangères") este de a-și informa cititorii asupra mișcării de idei din Franța și din întreaga lume, prin prezentarea și discutarea celor mai însemnate cărți apărute, de la literatură și critică sau istorie literară, la critică de artă, filozofie, istorie, economie politică etc. Evident, îndeplinirea acestei sarcini, în limitele unei obiectivități asupra necesității căreia ar fi de prisos să mai insistăm, nu e cîtuși de puțin ușoară. In numele acestei obiectivități, probabil, colaboratorii revistei par a-și interzice adoptarea unei atitudini critice (nu numai în sens negativ) asupra lucrărilor discutate. Cea mai mare parte dintre articolele (unele de sinteză) publicate în cuprinsul revistei se mențin la un nivel mai degrabă expozitiv și deși, uneori, nu sînt lipsite de interes, ele nu pot depăși totuși limitele, în chip necesar modeste, ale unor marginalii. Astfel, articolul lui Georges Cattaui, „La formation de Proust", prezintă, într-o încercare de sinteză, cîteva recente lucrări dedicate creației lui Proust, cum ar fi: „Marcel Proust de 1907, à 1914" de Henri Bonnet, „La féerie de Marcel Proust" de Claude Vallés, „Les «Livres de Chevet» de Marcel Proust" de Jean Rousset, „Les maîtres et les amis" de J. de Lacretelle. Articolul are mai mult caracterul unei relatări libere a conținutului lucrărilor discutate, contribuția autorului reducîndu-se doar la a imprima o oarecare coerență faptelor și ideilor expuse. La fel este conceput și articolul lui Pierre Hadot, „Wittgenstein, filozof al limbii" care refa, nedepășind nivelul unei recenzii mai ample, discutarea cunoscutului „Tractatus logico-philosophicus" al lui Wittgenstein, — unul dintre fondatorii neopozitivismului contemporan,

Patrick Waldberg prezintă, comentîndu-le favorabil, ideile eseistului Robert Lebel asupra creației lui Marcel Duchamp, unul dintre primii pictori moderniști, apreciat îndeosebi de suprarealiști. „Obiectivitatea" îl face să subscrie pînă și la paralela absurdă pe care o stabilește Lebel între Leonardo da Vinci și Marcel Duchamp. Nonconformismul lui Leonardo față de tradiții și canoane, față de spiritul medieval, este asociat de Lebel cu sterila „revoltă" modernistă a lui Duchamp.

Hubert Juin, scriitor și eseist progresist, cunoscut la noi ca oaspete al țării și traducător din poezia romînă clasică și contemporană, prezintă pe Feodor Gladkov, pe Makarenko și volumul „Amintiri despre Gorki" al lui Vladimir Pozner, într-un articol intitulat „Feodor Gladkov și copilăria sovietică". Articolul, înfățișînd cu căldură autorii menționați, se resimte totuși de unele confuzii destul de grave cu privire la esența realismului socialist și la rolul acestuia în constituirea și dezvoltarea literaturii sovietice. Astfel, Hubert Juin afirmă că, după cucerirea puterii de către soviete, s-a conturat în U.R.S.S. o tendință oficială, care ar fi recomandat o abandonare a vechiului realism al literaturii ruse. „Nu era nevoie atît de «realism» cît de «optimism». Era nevoie de «tipizare»". Inseși formulările lui Juin dovedesc confuzia pe care acesta o face. Căci, după cum se știe, teoria tipicului nu se opune realismului ci, dimpotrivă, reprezintă o aprofundare a acestuia pe una din direcțiile lui cele mai firești. Iar acel „optimism" la care se referă Hubert Juin nu este decît ceea ce noi numim *romantism revoluționar*, una din dimensiunile majore ale realismului socialist care, departe de a contrazice realismul, îi conferă acestuia perspectiva *obiectivă* a viitorului.

Pe o poziție net reacționară se situează Bernard Cazes, autorul articolului „Situația actuală a planificării sovietice". Expunînd observațiile unei misiuni de economiști francezi în U.R.S.S., publicate în „Cahier de l'Institut de Science Economique appliquée", Bernard Cazes caută să demonstreze că singura posibilitate de a studia „obiectiv" principiile planificării sovietice, ar fi confruntarea acestora cu niște principii pur „raționale". El preconizează așadar, ca pe o inovație de metodă (de fapt acesta este un vechi mod de a judeca metafizic), considerarea principiilor de planificare socialistă *independent* de economia globală pe care ele trebuie s-o servească, de țelurile socialiste — respectiv comuniste — ale acesteia, *independent* de rezultatele practice ale aplicării lor (dezvoltarea într-un ritm nemaiîntîlnit a economiei sovietice planificate) și, bineînțeles, *independent* și de situația existentă în țările capitaliste. Situîndu-se pe terenul unor pure ficțiuni economice, lui Cazes nu-i vine prea greu să descopere o serie de neajunsuri — și ele pur fictive — ale metodelor de planificare sovietice. Orice om de bună-credință își poate da însă seama de faptul că o astfel de abordare a problemei planificării socialiste este cu totul inacceptabilă, chiar și din punctul de vedere al celor mai elementare exigențe ale logicii, deoarece ea nu înseamnă altceva decît a judeca un mijloc — planificarea — fără a ține seama de finalitatea lui — dezvoltarea armonioasă și rapidă a economiei, a societății sovietice spre comunism.

LECTOR

Săptămîna

Timp frumos

Cuvîntarea rostită de N. S. Hrușciov în fața Sovietului Suprem s-a bucurat de un excepțional ecou pozitiv în opinia publică occidentală. Ziarele burgheze dintre care unele cu încărcate state de serviciu în promovarea războiului rece, recunosc aproape în unanimitate contribuția adusă de primul ministru al U.R.S.S., prin acest discurs, la încălzirea atmosferei internaționale. „New York Times" îl califică „rezonabil". „The Guardian" scrie că „dezarmarea ar putea să ofere cele mai bune șanse pentru tratative încununate de succes". Ziarul conservator englez „Daily Mail" susține că după cuvîntarea lui N. S. Hrușciov „niciodată nu au existat perspective mai bune din anul 1945 și pînă astăzi". „Daily Express" invită Marea Britanie „să se pună în fruntea puterilor occidentale și să recunoască eforturile imense depuse de Uniunea Sovietică pentru reducerea încordării", apoi arată că este cazul „să se profite de șansa organizării unei conferințe la cel mai înalt nivel... cît predomină actuala atmosferă de prietenie". Pînă și presa de la Bonn din care cităm pe „Frankfurter Allgemeine" nu este mai puțin elogioasă. „Părerea despre cuvîntarea lui Hrușciov este aproape unanimă. Atît la Washington cît și la Londra, Paris și Bonn, se consideră că tonul este moderat, potolit, calm și chiar conciliant".

Insă obosiții de la „Minciuna liberă", care se văd amenințați în însăși rațiunea lor de a fi prin perspectivele destinderii internaționale, pun în fiecare seară aceeași placă a „agresiunii roșii", îndrăznind să afirme că „discursul lui Hrușciov nu aduce nimic nou".

Poziția adepților războiului rece de la postul menționat n-are nici o șansă în evoluția evenimentelor internaționale.

Nota de plată

In Germania Occidentală se aud din ce în ce mai multe glasuri care critică violent politica dusă pînă acum de cancelarul Adenauer. I se reamintește politicianului octogenar că a mizat [illegible] *înarmare atomică,* [illegible] *reunificare prin folosirea forței. Revista „Der Spiegel" acuză: „Sîntem vizibil mințiți atunci cînd ni se zugrăvește îngrozitoarea stafie a unui marș sovietic forțat spre Atlantic pentru a ne determina să ne înarmăm... Realități sînt și următoarele: conducătorul statului vest-german a cerut în octombrie 1945 unificarea celor trei zone occidentale — înainte de a fi dezmembrat numai Berlinul; în decembrie 1949 el a oferit soldați germani — înainte de a fi izbucnit războiul coreean; în octombrie 1956 el a cerut arme atomice, deși țări membre în NATO ca Danemarca și Norvegia refuză și pînă astăzi să accepte arme atomice". Concluzia revistei vest-germane este că odată, o asemenea notă de plată încărcată trebuie achitată. Poate cineva să contrazică o asemenea legitimă speranță? Mai cu seamă cînd achitarea notei = demilitarizare, denazificare, democratizare.*

Războinicul Hussein

Regele Hussein al Iordaniei, într-o cuvîntare rostită înainte cu cîteva zile, a declarat că forțele armate iordaniene sînt gata „să apere libertatea, arabismul, nu numai în Iordania, ci și în întreaga lume arabă". Această cuvîntare belicoasă a fost precedată de un interviu acordat unui ziar englez de același personaj în care se lăuda că „va fi gata să intervină pentru a salva Irakul de comunism".

Hussein, războinicul, a uitat prea repede că numai baionete străine i-au „salvat" nu de mult tronul, amenințat de furia „arabismului iordanian". Ifosele de cocoș, cîntăreț în gura mare de șlagăre întocmite în cabinete care n-au nici o legătură cu independența arabă, trezesc zîmbete de compătimire. Cocoșul nu e decît o biată curcă, iar petrolul însuși nu aparține nimănui altuia decît poporului irakian.

„Vocea Americii" și arta modernă

Intre picături de unde, între aforisme politice de o înaltă stupiditate, „Vocea Americii" se preocupă din cînd în cînd și de artă. „Vocea" era iritată din cauza reacției negative a vizitatorilor sovietici față de conținutul expoziției de artă americană de la Moscova.

Enervarea nu e un bun sfetnic pentru că dă prilej la justificări citabile spre amuzament:

„O expoziție de artă modernă, oriunde ar fi ea deschisă, dă naștere la controverse. Tradițiile sînt puternic înrădăcinate în oameni și o mare parte din public crede că se cuvine ca atunci cînd privești un tablou sau o sculptură să înțelegi care este subiectul prezentat".

Sau: „Chiar faptul că unii vizitatori sovietici au scris în caietul de impresii că operele de artă expuse erau acelea ale unor oameni nebuni, n-a făcut decît să arate că publicul sovietic a înțeles cîtă libertate se acordă în țările apusene artistului..."

De acord cu „Vocea". Libertatea de a nu înțelege nimic în artă și, mai ales, de a fi nebun.

Ion MIHAILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 47 (297) — Joi 19 noiembrie 1959
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

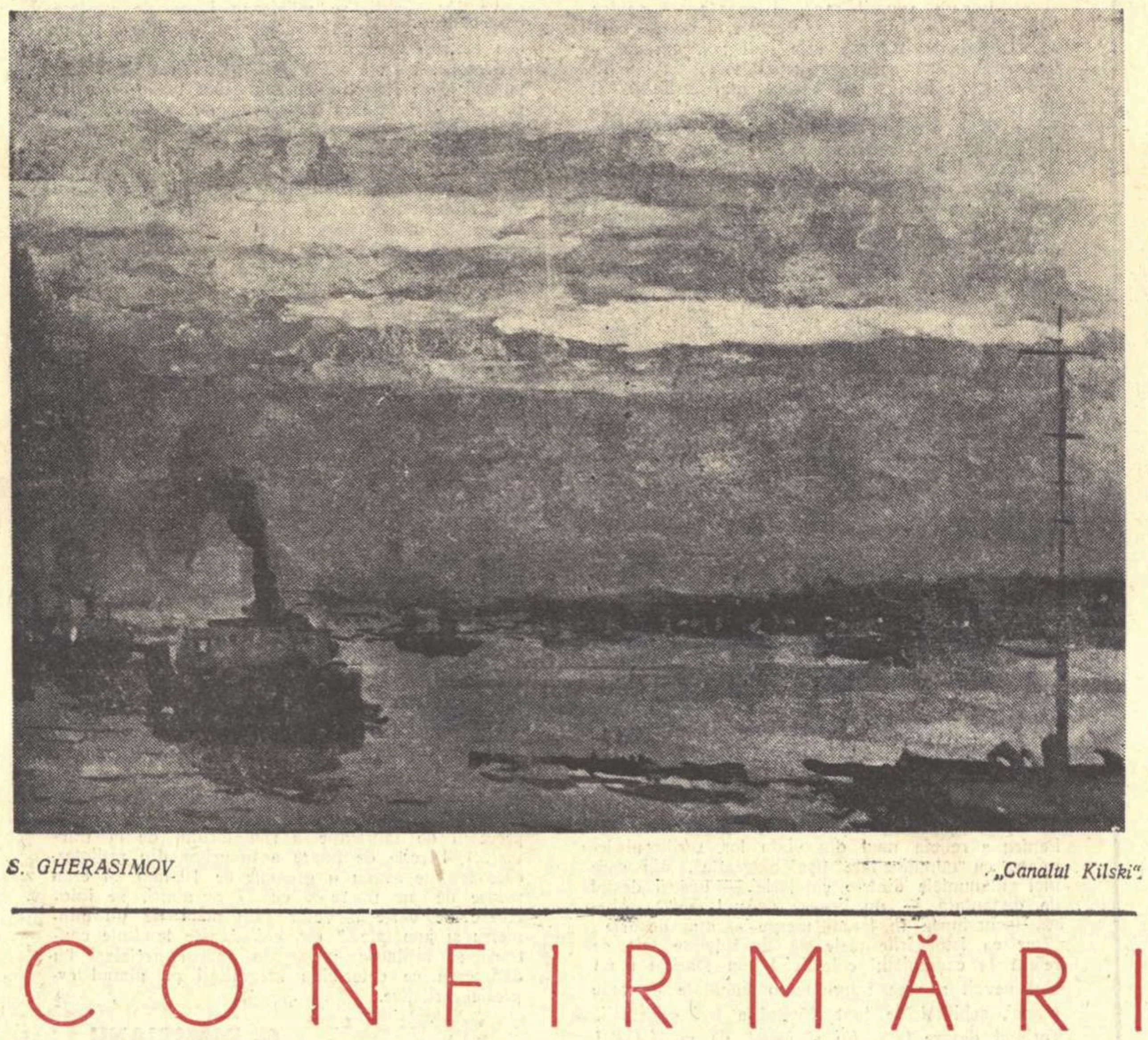

S. GHERASIMOV „Canalul Kilski".

CONFIRMĂRI

Mînat de o meserie pe care n-o mai părăsesc, bat cu piciorul cîte un sat, stînd de vorbă cu ţăranii. N-am trăit în mediul rural, dar n-aş zice că nu-mi cunosc oltenii de pe la Oteteliş, locul de baştină al tatălui meu. Confruntarea realităţii cu imaginea tradiţională a plugarului din cartea de citire de altădată mi-a dat încă de mult stupefacţii. Romanele noastre sămănătoriste ne obişnuiseră cu un Ion stupid, cam mut şi cam luetic, dacă nu alcoolic, violent, bătîndu-şi nevasta, trăind între pereţii domestici ca un despot, crezînd cu ardoare în dumnezeu căruia îi trimitea tributul în lumînări şi prescuri. Fără spirit, legat de bucata de pămînt ca de o temniţă, cumetrind cînd nu umbla în urma plugului de lemn, scormonit de avariţie, în total, o figură primitivă ce îngrozea, stîrnind admiraţie prin forţa neajutată de minte.

Cîtă calomnie se ascundea în paginile scrise de domnişorii păşunişti refugiaţi în cafenele a stabilit odată pentru totdeauna istoria. Eu nu vreau să polemizez cu amintirea unor umbre. Spuneam că merg destul de des la ţară, mai ales la vremea asta, a cumnatei Iarnă, pentru că ţăranii noştri muncitori au timp mai mult şi putem să schimbăm cîteva vorbe. De la ei am învăţat subţirimea limbii romîne, ardeiul şi piperul său, cuvîntul ciocnit, dichisit ca mireasa, spus cum trebuie şi mai ales sintaxa rurală pe care ar fi bine s-o ştie mai întîi criticii literari şi mai ales lingviştii noştri aflaţi într-o perpetuă mirare în faţa substantivului inedit. Ah, şi actorii cîte ar mai trebui să înveţe de la aceşti principi în iţari, cu gestul de nun şi închinarea demnă!

Trăind odată cu ei marea noastră evoluţie, trecerea de la evul întunecat al domniei boierilor la stăpînirea clasei muncitoare în alianţă cu masa harnică a ţărănimii am tras cu ochiul şi cu urechea, făcînd socoteala nivelului de balanţe. De la port pînă la grai, omul meu a crescut considerabil. Imi permit să notez cu voia dumneavoastră cîteva observaţii personale, poate arbitrare, lăsîndu-mă judecăţii publice. In gura comunei te întîmpină nişte orăşeni obişnuiţi, trădaţi numai de mersul mai în dorul lelii şi de aerul uşurel de sus cu care te privesc. Brîul a fost donat echipelor de dansuri de la căminele culturale şi leliţa poartă, vezi dragă doamne, nylon, ceea ce nu e rău de loc. Cu cizme şi bocanci, ţăranul are o atitudine mai fermă, bărbătească. A dispărut şi din grai şi din alfabetul cu mîna, umilinţa strivitoare a trecutului. Luat dintre zeităţile agreste şi suit pe tractor după învăţarea şuruburilor, Ion şi-a căpătat încrederea în sine. Lăsînd sărindarele şi „Visul Maicii Domnului", dă mai rar pe la biserică. Cartea şi agronomul l-au făcut să-l părăsească pe sfîntul Sisimie şi să se adreseze mai curînd GAC-ului.

Partidul muncitorilor l-a scos de sub acoperişul de stuf şi i-a făcut casă de cărămidă. Dacă aţi băgat de seamă, într-o încăpere luminoasă îţi vine să te bărbiereşti toată ziua ca să ai şi un obraz de sărbătoare. Lada cu zdrenţe şi economii a fost adusă la aer şi locul i l-a luat studioul. Vizitînd Cehoslovacia am aflat că magazinele de mobilă nu livrează decît dormitoare moderne. Să-i imităm pe amicii noştri pentru a arunca la gunoi ultimele paturi fără somiere! Acolo unde a sosit cu un ceas mai devreme becul (şi în curînd el va sosi pretutindeni) a intrat şi muzica pe sîrmă şi imaginea animată. Imi creşte inima cînd văd atîtea căciuli în faţa televizorului. Sîntem pe un drum bun.

Veţi întreba: bine, bine, dar ce s-a întîmplat cu „boulenii" proprii? Uite că din ce în ce mai mulţi oameni, şi n-o ştiu din statistici, îşi aduc avutul la un loc şi muncesc în tovărăşie. Am stat de vorbă la Coşereni, acum o săptămînă cu un deputat în Marea Adunare Naţională, preşedintele unei gospodării colective şi l-am întrebat: „Să-mi spui sincer, mai există oameni care oftează după metrii lor pătraţi de loc?". „Mai există", mi-a răspuns el şi era firesc să fie aşa. Sufletul omenesc nu e o tablă de şcoală, de pe care ştergi cu buretele totul. Dar la o cercetare mai atentă, şi asta nu se poate afla decît după discuţii îndelungi şi deschise cu ţăranii, îţi dai seama că mentalitatea lor s-a schimbat considerabil. Un Ion din aceştia, posesor al unui pogon de pămînt în trecut mi-a mărturisit fără să-l fi îndemnat că dacă cineva ar vrea să-i înapoieze bucata lui de loc nu ar mai lua-o înapoi.

Imi dau seama ce grea sarcină au avut agitatorii în mediul rural mai ales la începutul instaurării puterii populare. Trebuia învinsă o inerţie ancestrală, trebuia luptat cu obscurantismul şi cu propaganda chiaburilor şi, în sfîrşit, cu acel blestemat simţ de proprietate învins în cele din urmă.

Trăim într-adevăr o epocă măreaţă şi sper că ea îşi va găsi romancierii meritaţi — cronicarii acestei transformări uriaşe a conştiinţelor. Ţăranul romîn este deştept, harnic, artist. Numai o stăpînire jalnică l-a ţinut departe de lumina culturii, a vrut să-l ticăloşească şi n-a reuşit. In anii noştri pătura cea mai numeroasă a ţării a căpătat dreptul la învăţătură, la bucurie, şi nu trebuie să mire pe nimeni cînd afirm că generaţia mea va apuca timpul cînd Rominia va avea plugari-agronomi, tractorişti-bacalaureaţi, cînd pămîntul va fi nu numai al belşugului, ci şi al culturii celei mai strălucitoare.

Eugen BARBU

„Europa liberă" sau elogiul prostiei

Iubiţi cititori,

Veţi conveni că, în era răsturnării atîtor vederi fundamentale şi pe nedrept consacrate ca eterne, sîntem datori a ne revizui curajos, susţinuţi de justeţea convingerilor noastre, tot depozitul de idei ereditare, indiferent de prestigiul, vechimea şi aria lor de influenţă. Printre acestea se numără imaginea despre prostie care constituie obiectul expunerii de azi. Cercetările întreprinse de noi cu toată răspunderea impusă de gravitatea temei alese, pe baza ultimelor emisiuni (trei în limba romînă şi în aceeaşi zi: 5 noiembrie a. c.) ale postului de radio „Europa liberă", al cărui nume garantează prin el însuşi valoarea materialului utilizat şi trăinicia deducţiilor noastre, — ne-au condus la rezultate surprinzătoare, de natură să revoluţioneze şi să înnobileze conceptul imemorial şi pejorativ despre prostie. Le vom înfăţişa succint, didactic dar tocmai de aceea fără urmă de echivoc.

a) **Definiţie.** După dicţionarul lui Flaubert prostia se denunţă în primul rînd prin acceptarea şi chiar promovarea agresivă a „opiniilor gata făcute", a locurilor comune. Dimpotrivă, după cum se va constata, prostia se identifică pur şi simplu cu acel spirit critic care nu acceptă nici măcar evidenţele.

Teoria şi practica socialismului manifestă, înaintea tuturor oamenilor de bun simţ, respectul cel mai activ faţă de tradiţiile culturale ale societăţii. Socialismul, în efortul său creator de clădire a culturii noi asimilează critic moştenirea în lumina principiului leninist al celor două culturi. Conform acestui principiu, orînduirea liberă de exploatare reţine operele în care omul şi-a sedimentat, de-a lungul epocilor, aspiraţiile spre progresul social, frumuseţe artistică şi desăvîrşire etică, respingînd tot ceea ce le contrazice, le descurajează, le înjoseşte. Criteriile selecţiunii sînt deci expresia umanismului consecvent, suprem. Cine nu o ştie? Cine nu ştie, de asemeni, că profesorul, esteticianul şi literatul Tudor Vianu a apărat în numeroase împrejurări, cu argumente dintre cele mai variate, asemenea poziţii şi că le ilustrează prin formaţia, exerciţiul zilnic al profesiei sale şi prin fapta sa creatoare? Atitudinea socialismului faţă de patrimoniul gîndirii şi al imaginaţiei omeneşti, şi pe care şi-o însuşeşte şi Tudor Vianu este cristalină.

Iată unul din adevărurile incontestabile, de ordinul evidenţei în viaţa culturală a ţării şi care trebuie luat ca atare. Numai „Europa liberă" îl neagă, pretinzînd că acad. Tudor Vianu ar fi preconizat „corectarea pe ici pe colo prin părţile esenţiale a operelor clasice" şi „corectarea sau desăvîrşirea lui Eminescu şi Caragiale prin autori contemporani". Cum s-a ajuns la asemenea răstălmăciri nu e greu de priceput: prin falsificarea tezei adverse, respectiv prin denaturarea grosolană şi nedibace, de ucenic fără vocaţie în escrocheria intelectuală, a unui citat, ba chiar a unei expresii rupte din context. (Spunînd că „operele trecutului merită a fi reluate şi desăvîrşite", T. Vianu a avut în vedere, aşa cum reiese din întreg articolul, nu desăvîrşirea în accepţia proprie a termenului, adică amendarea textului operei clasice, ci „desăvîrşirea" ca proces, depăşirea mesajului de idei şi a valorilor estetice ale tezaurului clasic, prin noi creaţii pătrunse de viziunea contemporană, marxist-leninistă, care este superioară prin forţa lucrurilor, a mersului istoric, concepţiilor limitate şi contradictorii ale trecutului). Este însă greu de priceput cum îşi închipuie prostul de la „Europa liberă" că cineva în cunoştinţă de cauză ar admite paradoxul ridicol: Tudor Vianu denigrator şi mutilator al clasicilor!

b) **Caracteristici.** Contrar părerii după care disocierea, nuanţarea ar fi apanajul inteligenţei, prostia are virtutea subtilităţii, evoluţia pînă la rafinamentul sofismului. Un exemplu. In articolul **„Ce a dat partidul scriitorilor noştri"**, (revista „Viaţa romînească" nr. 8 a.c.) Ov. S. Crohmălniceanu demonstrează între altele şi pe larg avantajele cu care îndrumarea partinică, orientarea revoluţionară riguroasă i-a dotat pe scriitori, desprinzînd pe unii din vraja sterpă a doctrinelor decadente, oferind soluţii clare şi pozitive întrebărilor „metafizice" în care se zbăteau alţii (T. Arghezi), indicînd perspective sigure, fecunde tinerilor. In acelaşi timp, el semnalează efectele negative pe care tendinţe filozofice idealiste, puncte de vedere ideologice înguste sau categoric reacţionare, — lipsa unui „Weltanschaung" materialist şi dialectic azi, — le răsfrîng asupra orizontului social şi general uman, fie el al marilor scriitori. Pentru Ov. S. Crohmălniceanu, ca şi pentru oricine înţelege exact elementele constitutive ale principiului spiritului de partid, îndrumarea nu asigură şi nici nu afirmă că asigură talent netalentatului. Ii asigură doar posibilitatea pătrunderii mecanismului lumii. Prostul de la „Europa liberă" îşi închipuie a triumfa atribuind criticului ...

Mihail PETROVEANU

(Continuare în pag. 6)

R.P.R. LA O.N.U.

Un eveniment de seamă în viaţa internaţională îl constituie adoptarea în unanimitate de către O.N.U. a proiectului de rezoluţie privitor la dezarmare. Incontestabil că acest prim pas spre soluţionarea unei probleme de cea mai stringentă necesitate pentru epoca noastră, este consecinţa firească a consecvenţei politici de pace dusă de Uniunea Sovietică.

Faptul în sine confirmă începutul dezgheţului, schimbarea climatului politic, tendinţa spre o abordare mai realistă a raporturilor dintre state, ce nu pot fi soluţionate decît pe calea tratativelor. Entuziasmul stîrnit în întreaga lume de propunerea sovietică pentru o dezarmare generală şi totală, exprimă mai bine decît orice năzuinţa fierbinte spre pace a tuturor popoarelor. Ea a fost îmbrăţişată deopotrivă şi de numeroşi factori politici cu răspundere, evaluînd-o nu ca pe o utopie, ci ca pe o propunere lucidă şi înţeleaptă.

Intr-adevăr, în momentul actual, alternativa care se pune e următoarea: a continua cursa înarmărilor sau a lua măsuri din timp pentru preîntîmpinarea unui cataclism. Este sigur că aglomerarea de armament, cu o forţă de distrugere incalculabilă, înseamnă a risca cea mai cumplită aventură, a alerga orbeşte spre nimicirea omenirii. Nu numai raţiunea politică, ci raţiunea pur şi simplu comandă oamenilor de stat să examineze cu extremă seriozitate ideea dezarmării generale şi totale, ca singura soluţie salvatoare.

In ciuda acestei evidenţe, unele cercuri monopoliste şi influente din occident, contravenind atmosferei de destindere internaţională, militează totuşi pentru accelerarea înarmării, nutrind speranţa deşartă că prin intermediul unui conflict armat îşi vor putea atinge şi realiza ţelurile proprii.

Existenţa unor asemenea cercuri, uneltirile lor impun o apreciere realistă a situaţiei, o atitudine intransigentă de combatere a primejdiei, fără a neglija condiţiile favorabile care s-au ivit în arena internaţională pentru apropierea între poziţiile marilor puteri. Aceste condiţii cer o intensificare a luptei pentru dezarmare, a consolidării destinderii, a lărgirii sferei de înţelegere între state.

In această privinţă, guvernul ţării noastre a promovat consecvent o politică de pace şi colaborare, atît în cele mai înalte foruri internaţionale, cît şi în activitatea sa de zi cu zi. Şi prin glasul reprezentantului său la O.N.U., guvernul romîn şi-a precizat poziţia, în ce priveşte importanta problemă a dezarmării, afirmînd, printre altele: „Cu cît analizăm mai adînc problema, cu atît înţelegem că soluţia, adevărata dezlegare a nodului gordian, este şi rămîne oprirea cursei înarmărilor. Numai un acord asupra dezarmării generale şi totale poate opri efectiv goana înarmărilor şi impune totodată un curs în direcţie contrară, şi anume a reducerii, distrugerii şi lichidării armamentului. Un asemenea program radical poate răsturna presiunea spre război şi determina toate statele să se adapteze, sub toate aspectele, obiectivului final — o lume fără război".

„O LUME FĂRĂ RĂZBOI"

Guvernul romîn nu s-a mărginit numai la o simplă declaraţie, deoarece nenumăratele manifestări ale activităţii sale trecute şi prezente adeveresc continuitatea unei linii ferme, neschimbate. în această direcţie. El a luat măsuri concrete, efectuînd succesive reduceri ale forţelor sale armate. Pe teritoriul romîn nu se află nici baze militare străine, nici trupe ale altor state.

Guvernul romîn, considerînd că acordurile regionale pot aduce un aport însemnat la cauza întăririi colaborării internaţionale, a iniţiat încă în septembrie 1957 convocarea unei conferinţe a statelor balcanice la cel mai înalt nivel. O asemenea conferinţă îşi propunea stabilirea unui cadru acceptabil pentru toţi partenerii, oferind posibilităţi egale în vederea dezvoltării relaţiilor economice, politice şi culturale interbalcanice şi întăririi păcii şi securităţii în această regiune.

Guvernul romîn a mers mai departe, propunînd în iunie 1959 încheierea unui tratat balcanic de înţelegere şi securitate colectivă. Acest tratat tindea să înlesnească o colaborare multilaterală, relaţii de bună vecinătate între statele balcanice, excluzînd folosirea forţei armate în rezolvarea chestiunilor litigioase. In acelaşi timp, el prevedea neadmiterea de către ţările respective a stocajelor de armament atomic, a staţionării de unităţi dotate cu astfel de armament, a instalării de rampe străine pe teritoriile lor.

Recenta vizită în Grecia a acad. Atanase Joja, vicepreşedintele Consiliului de Miniştri şi ministrul Invăţămîntului şi Culturii, s-a desfăşurat sub semnul aceleaşi politici de instaurare a unui climat de înţelegere şi colaborare reciprocă, de întărire a relaţiilor de prietenie între cele două ţări. In răstimpul care a trecut de la reluarea relaţiilor diplomatice greco-romîne, s-au dezvoltat schimburile economice, cultural-ştiinţifice, turistice şi sportive. S-a încheiat de asemenea un acord comercial avantajos pentru ambele părţi.

Fireşte că n-au fost epuizate toate posibilităţile. Ele sînt mult mai mari. Dorinţa de a da extensiune unei colaborări multiple, de a consolida aceste relaţii, a fost confirmată de tovarăşul Atanase Joja în interviul acordat ziarului „Kathimerini": „Doresc în special să subliniez încă o dată importanţa propunerilor cuprinse în mesajul preşedintelui Consiliului de Miniştri al R. P. Romîne, Chivu Stoica, pentru realizarea unei înţelegeri balcanice. Traducerea în viaţă a acestor propuneri, care nu numai că rămîn valabile, dar sînt mai actuale ca oricînd, s-ar răsfrînge în modul cel mai pozitiv asupra consolidării păcii în Balcani".

Prin toate aceste acţiuni şi iniţiative, guvernul romîn urmăreşte cu perseverenţă să pună bazele solide ale unei înţelegeri şi colaborări între ţările balcanice.

Este aci doar unul din aspectele activităţii sale puse în slujba destinderii internaţionale, a unei contribuţii nedezminţite a ţării noastre — manifestată şi în forul O.N.U. — la cauza generală a păcii între popoare.

Ieronim ŞERBU

Cartea în uzină

— Spune-mi, te rog, mă adresez unui tovarăş de la centrul de difuzare a cărţii, cam cîţi oameni ai muncii şi-au făcut biblioteci personale în ultima vreme?

— Nu cunosc situaţia pe întreaga Capitală, mă informează el, dar în raioanele Stalin şi 1 Mai — după cum ştii, raion cu configuraţie pur muncitorească — în decursul ultimului trimestru, cam 8000...

— Cam cîţi cititori avea în trecut toată Muntenia la un loc.

— Da, cam aşa ceva. Dar ştii ce? Mai bine, hai să mergem pe la cîteva standuri. Am putea să începem cu „Radio popular", dar ai fost pe acolo. Ţi-o mai aminteşti de la consfătuirea cu „Cuscrii" pe tovarăşa Vancea?

— Cum să nu! Muncitoarea aceea în vîrstă, scundă şi voinică, cu părul alb, căreia i-am dat florile la sfîrşitul consfătuirii.

Mi se oferise stînjenitor un buchet mare de cale, cochilii albe prelungi, cu miezul dulce, luminat de scîntei pufoase de aur, pe care le-am depus la rîndu-mi, ca pe-un omagiu, în mîinile muncite şi aspre ale difuzoarei voluntare: „Dumitale, tovarăşă Vancea, cea mai tînără dintre cititoare". Şi trebuie adăugat că nu era o formulă agreabilă de circumstanţă, ci o realitate; faţa, în ciuda semnelor vîrstei şi ochii, mai cu seamă ochii şi zîmbetul acelei muncitoare răspîndeau o energie şi tinereţe admirabilă — şi nu văd de unde ar fi putut să împrumute această tinereţe decît din însăşi tinereţea cea veşnică şi răspînditoare de energii a cărţilor.

— Ei, ce-i cu tovarăşa Vancea?

— Am fost la „Radio Popular" cu un îndrumător al raionului 1 Mai... Şi, împreună cu tovarăşa Vancea, am umplut în ziua aceea un coş din cele mari, de rufe, cu cărţi şi le-am vîndut prin secţii. S-au vîndut atunci cărţi în valoare de peste 1200 de lei. S-o fi văzut ce fericită era! Zilele trecute, îmi spunea îndrumătorul, a organizat o nouă acţiune. Ea singură. La terminarea schimbului de noapte, a organizat un stand la ieşirea din fabrică şi a vîndut cărţi de 700 lei. De altfel, ţine să mă informeze prietenul meu, asemenea acţiuni nu sînt izolate. Se fac mai peste tot şi se fac cu multă tragere de inimă. La Intreprinderea regională Auto nr. 1 se merge din secţie în secţie cu electrocarul. Un mare merit îl are şi tovarăşul Maxim, director-adjunct al Centrului regional Bucureşti, care e tot timpul prezent pe teren, dar factorul cel mai important îl constituie ajutorul dat de organizaţiile de partid. Munca cu cartea a devenit o chestiune politică. Pe viitor, s-a propus să se organizeze o zi pe săptămînă a cărţii. Sîntem sprijiniţi activ şi de utemişti. A, dar să nu uit, îmi aminteşte el, la depozitul Gostat din bd. Magheru, pentru că lucrătorii n-au nici un moment de răgaz în timpul zilei, difuzorul voluntar Ion Vlădescu „deschide" standul cu o oră înaintea deschiderii magazinelor. Ei bine, o să-ţi pară curios, dar salariaţii vin cu o oră înaintea programului, numai ca să-şi cumpere cărţi. Tovarăşul Vlădescu vinde lunar cărţi în valoare de 6—17.000 lei. Şi asta numai privind depunerile pentru că cele mai scumpe din cărţi se dau şi în rate. Aşa se întîmplă şi la Institutul de proiectare a construcţiilor din Calea Victoriei, unde e difuzor Căprărescu Marin, utemist, sprijinit de tov. inginer Ursache, secretarul organizaţiei de partid.

Intre timp ajungem la Ipromet; vizităm biblioteca şi standul de cărţi de aici şi mergem să vedem standul de la Ministerul Sănătăţii, de pe Ana Ipătescu. Standul e în hol, lîngă intrare. O femeie micuţă, căruntă, cu un aer de distincţie şi bunăvoinţă, ne întîmpină prezentîndu-ne călduros cărţile de pe cele două mese, dispuse în unghi. Cum n-am venit să cumpărăm, intrăm în atributele meseriei:

— Tovarăşă, care-s preferinţele cititorilor? Cam ce se citeşte mai mult? Proză sau poezie?

— Proză. Clasicii literaturii universale şi foarte mult autorii contemporani, sovietici şi romîni: Şolohov, Leonov, Alexei Tolstoi, Fedin, Ehrenburg, Sadoveanu, Rebreanu, Preda, Stancu, Dumitriu... Foarte mult se caută Gorki. Camil Petrescu, Cezar Petrescu — se citesc. A fost foarte căutat romanul lui Beniuc „Pe muche de cuţit".

— Şi poezia?

— Se citeşte şi poezie. Ediţiile bibliofile Eminescu şi Arghezi s-au epuizat în două zile. Chiar vă rog să scrieţi, poate se gîndeşte editura să mai scoată un surplus de tiraj. S-au epuizat şi nu ştiu ce să mă fac cu cititorii care întreabă mereu de Eminescu şi Arghezi. Volumele lui Bacovia, Beniuc şi Labiş, de asemenea, s-au epuizat. Se citesc foarte mult: Mihu Dragomir („Războiul"), Banuş, Deşliu, Tulbure, Andriţoiu, Brad, Utan. Şi pentru că veni vorba, cînd îşi scoate Utan volumul anunţat?

La Ipromin, îmi spune pe drum, la întoarcere, prietenul meu, volumul lui Arghezi, ediţia bibliofilă de care vorbea şi tovarăşa, s-a vîndut imediat. Un lucru asemănător s-a petrecut şi cu „Surîsul Hiroshimei" de Jebeleanu.

— Poetul poate zîmbi deci pe deplin împăcat, glumesc eu. Şi noi ne putem încheia reportajul.

— Stai, stai, mă opreşte el.. Nu ţi-am spus nimic de ultimele acţiuni masive pe care le-au întreprins difuzorii voluntari. In decada cărţii politice, s-au difuzat foarte multe exemplare din operele lui Lenin, Marx şi Engels, din operele tovarăşului Mao Ţze-dun, din articolele şi cuvîntările tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej, şi din lucrările altor conducători ai partidelor comuniste şi muncitoreşti. In „Luna prieteniei romîno-sovietice" ne-am ocupat special de operele scriitorilor sovietici. Şi încă ceva, adăugă el, nu ţi-am vorbit de Dinu Petre. Să te duci să-l cunoşti.

— Cum arată?

— Mic, slab, palid şi calm... Marea lui ambiţie e să-şi vadă raionul menţionat în presă ca fruntaş în munca cu cartea. Şi, ce-i drept, ar cam merita. Cîte două-trei acţiuni pe zi face băiatul ăsta. Nu-ţi mai spun că-i totdeauna în fabrică, umblă din secţie în secţie, recomandă cărţile noi apărute, vorbeşte despre fiecare... Ştii cît de dificilă e o astfel de muncă? Trebuie să fii la curent cu fiecare nouă apariţie, să citeşti, să te pregăteşti. Dar pasiunea pentru cărţi e atît de mare... Bunăoară, difuzorul voluntar de la fabrica Fiola, mecanicul Ion Zidaru, are acasă o bibliotecă de 1200 volume. Ei, ce spui?

— Ce să spun? Mă gîndesc la revistele occidentale care se plîng de lipsa acută de cititori.

— E şi normal să se petreacă aşa. Cum e normal ca la noi muncitorul comunist Ion Zidaru să aibă o bibliotecă de 1200 volume. Trăim doar într-o societate care face din cultură şi din răspîndirea ei un titlu de onoare.

In încheiere: o sugestie pentru fabricile de mobilă. Lipsesc de pe piaţă bibliotecile. Măriţi numărul bibliotecilor şi faceţi-le încăpătoare, frumoase, simple...

Şi pentru edituri: cititorii au nevoie nu numai de cărţi bune, ci şi de cărţi aspectuoase, de o bună ţinută grafică, să le facă plăcere să le ţină în bibliotecă. De peste tot am auzit critici aspre (şi pe bună dreptate) la adresa unor colecţii de mare tiraj, dar cu coperţi urîte, mohorîte şi banale (Colecţia „Biblioteca ţăranului muncitor", „Biblioteca pentru toţi", „Luceafărul", „Albina", „Biblioteca şcolarului", etc.).

Pentru ca mai deplină convingere, încercaţi, tovarăşi tehnoredactori şi redactori artistici, un sondaj printre cititori!

Al. Ivan GHILIA

Animaţie! Biblioteca Uzinelor 23 August din Capitală este, după cum se vede, foarte solicitată

CONGRESUL ZIARIŞTILOR SOVIETICI

— Indemnuri pentru noi —

La 14 noiembrie au luat sfîrşit, la Moscova, lucrările primului Congres al Uniunii Ziariştilor din U.R.S.S. Au luat parte la acest Congres peste 700 delegaţi, reprezentînd cîteva mii de gazete şi cîteva zeci de mii de gazetari: un oraş de condeie. Au luat cuvîntul la discuţii 36 persoane, formulînd observaţii şi sugestii creatoare cu privire la sarcinile presei comuniste. Rezultatul s-a concretizat într-o rezoluţie, importantă nu numai pentru redacţiile sovietice, dar şi pentru ziaristul progresist de la Pekin, Delhi sau Rio de Janeiro, care vede în spiritul şi tehnica presei leniniste un mare model şi o mare experienţă.

Să desprindem din rezoluţie cîteva idei valabile şi pentru presa noastră:

„Primul Congres unional al ziariştilor consideră drept principala sarcină a Uniunii să contribuie (...) la lupta pentru îndeplinirea cu succes a hotărîrilor Congresului al XXI-lea al P.C.U.S..." Gazetarul pătruns de spirit de partid nu practică o meserie „în sine", nu se mărgineşte a mînui cuvîntul pentru obţinerea succesului stilistic, nu este însărcinat să umple o coloană de ziar, ci să îndeplinească o funcţie concretă, servind interesele socialismului. Trebuie să evităm paginile care plutesc deasupra realităţii, inutil şi sterp, înlocuindu-le cu pagini-active care să ajute producţia Reşiţei, recolta viitoare sau construirea blocurilor din Bucureşti. A colabora la ziar înseamnă a colabora la îndeplinirea planului de stat.

„Problemele educării comuniste trebuie să fie în centrul atenţiei întregii prese sovietice. Presa are menirea să lupte permanent împotriva rămăşiţelor capitalismului în concepţia oamenilor, demascînd cu hotărîre ideologia burgheză şi afirmînd ideologia cea mai înaintată, ideologia marxism-leninismului". Gazetarul pătruns de spirit de partid, nu se plimbă indiferent printre oameni, el observă, veghează, este „de serviciu". Medic? Profesor? Judecător? Redactorul apără statul împotriva delapidatorului, pe calomniat împotriva calomniei, fabrica împotriva lenevlei, cititorul bun împotriva cărţii proaste, colectivul împotriva egoismului. A colabora la gazetă înseamnă a colabora la construirea conştiinţei socialiste.

„Pentru a rezolva cu succes sarcinile ce stau în faţa presei, radioului şi televiziunii, este nevoie să se ridice măiestria profesională a ziariştilor..." Gazetarul de partid nu practică o meserie „în sine", dar practică, să nu uităm, o meserie. De aceea, dacă strungarul nu e scuzat pentru rebutarea piesei, medicul pentru operaţia greşită, violonistul pentru scîrţîit, gazetarul n-are dreptul să scrie prost. Trebuie să respectăm munca linotipistului, gramatica limbii romîne şi nervii cititorului. Trebuie să muncim într-un climat de exigenţă creatoare şi mereu timizi, ca la debut, în faţa omului care ne citeşte.

Al. MIRODAN

Citiţi în interiorul gazetei:

- Cronica literară de Paul Georgescu
- Pe marginea unor cronici de V. Mîndra
- Tradiţia inovaţiei (Discuţii despre poezie) de Horia Bratu
- Ziariştii participanţi la Congresul de la Moscova vorbesc „Gazetei literare" (prin telefon)

IULIA ONIȚA „Ucenic"

Ceva despre arta lui V. Em. GALAN

V. Em. Galan, scriitor moldovean prin origine și temperament, este numai printr-o eroare deliberată autor al „Bărăganului". Deși pînă acum n-a intrigat pe nimeni alegerea universului muntenesc de către un romancier care a venit în literatură îmbibat de atmosfera lui de-acasă, de o atmosferă moldovenească foarte pregnantă, această alegere nu rămîne mai puțin ciudată. Nu pentru că limitele literare s-ar suprapune celor geografice, ci pentru că Marin Preda scrie despre țăranii munteni, Titus Popovici despre cei ardeleni, pentru că de obicei scriitorul pune în cele mai importante lucrări ale sale ceva care vine din copilărie, din lumea de-atunci și de-acasă. Galan, cred, și-a ales Bărăganul tocmai în intenția de a evada dintr-o realitate încărcată, pentru el, de lirism, de nostalgii și pe deasupra de o tradiție literară greu de urmat fiindcă te copleșește, greu de renegat fiindcă e prea solidă, prea frumoasă, prea dragă. Galan a vrut să se sustragă fascinației pe care Moldova ar fi exercitat-o asupra lui, cu tot ceea ce reprezintă ea pentru un „băștinaș" și cu toată poezia care apasă asupra ei. Galan a descins într-un pămînt nou pentru el, în Cîmpia Dunării, și a hotărît să devină el însuși un om nou, un scriitor „obiectiv", rece, corect și propriu în exprimare, dar fără elanuri lirice și fără alte pasiuni decît cele care stau ascunse în chiar întîmplările descrise. Din această nouă atitudine a rezultat un roman bine făcut, un roman bine chibzuit, cu eroi interesanți, cu întîmplări dramatice și cu scăpări care trădează impulsul natural, altfel, în mod deliberat, reținut, strunit, corectat.

„Bărăgan" mi se pare un roman interesant și pentru experiența pe care o însumează din punctul de vedere arătat mai sus. Ipoteza mea ar putea fi respinsă cu indignare de autor, totuși textul furnizează nenumărate argumente în favoarea ei și arată la ce rezultate poate ajunge un scriitor care își strunește temperamentul, și-l disciplinează conform unor principii care nu sînt de neglijat.

Noi am avut și avem mereu prilejul să citim cu exasperare legitimă un soi de proză „frumoasă", lipsită de idei sau, în orice caz, de idei noi, care trăiește parazitar pe trunchiul de stejar al operei lui Sadoveanu. Galan și-a impus cu strășnicie să nu cadă în greșeala în care se zbat neputincioși epigonii marilor moldoveni, copiști conștiincioși, dar incapabili să priceapă că o realitate nouă în rapidă transformare cere și forme noi de expresie, și și-a impus să scrie într-un stil incolor, nefrumos, să facă o analiză corectă, seacă, dar exactă. Nu e fără semnificație faptul că nici un critic nu s-a gîndit să-l apropie pe Galan, ca autor al „Bărăganului", de tradiția clasică a prozatorilor moldoveni. Unele apropieri care s-au făcut între peisajul dezolant din „Bordeienii" și singurătățile Bărăganului nu implică o semnificație mai adîncă, în orice caz nu o înrudire mai profundă decît cele în care e invocat numele lui Șolohov, de pildă. Și, pe bună dreptate, nu se poate stabili o afinitate între stilul lui Sadoveanu și relatarea uscată, „obiectivă" a lui Galan: „Intră chiar de-a doua zi într-un noian de probleme noi și străine. Se pomeni înconjurat de oameni noi și străini, cu apucături noi și străine, folosind expresii noi și străine... Luă parte la fel de fel de ședințe, citi documente, ascultă păreri înrudite oarecum cu vechile-i idei și totuși parcă diametral opuse, convingîndu-se treptat că fermele de stat, centrele de mașini, AFSM-ul deci, aveau de organizat și de produs mult mai mult" etc. Analiza psihologică în romanul lui Galan este cît se poate de exactă, de seacă, fără acel abur de lirism care face farmecul lui Sadoveanu și nefericirea celor care-l imită. Iată: „Erhan nu se gîndea prea des la lucrurile acestea: cît timp inima e sănătoasă, cui îi stă gîndul la inimă? Simțea însă că în prostia Victoriței era multă înțelepciune; că tocmai pe aceste nesfîrșite certuri de familie i se bizuia lui siguranța călcăturii și a privirilor, siguranța cuvîntului prin ședințe și, la urma urmelor, siguranța că familia lui era și rămînea, oricum s-ar fi întors vremea, familia unui adevărat Erhan". Portretele, biografiile personajelor sînt făcute cu asprime și obiectivitate. Un copil infirm și asuprit ca Gustav Ponici este și el descris fără duioșie, cu răceală și cu detașare. Descrierile de natură sînt doar accidentale, natura e prezentă mai mult în aluzii, elanurile sînt repede înnăbușite, exilate într-un sfîrșit de capitol, unde încremenesc iute și simbolic, ca cele două cozi de lopeți înfipte într-un morman de pămînt: „alăturate într-un V falnic, solemn — și de departe aduceau cu antenele vreunui părelnic monstru, răpus, al nopților Bărăganului". Galan a înțeles că însăși realitatea pe care o înfățișează cere o viziune nouă și procedee noi, determinate de ritmul viu al transformărilor socialiste; a înțeles în mare măsură nu numai că nu trebuie, dar că nu poate să scrie în stil sentimental, cu multă coloratură lirică, despre o realitate aspră, încordată.

Și, totuși... In Galan, chiar „renegat", trăiește sufletul sadovenian al prozei moldovenești. Țăranul lui Galan nu este rudă cu țăranul lui Zaharia Stancu sau Marin Preda. Țăranul creat de Galan este rudă cu țăranul sadovenian, cu țăranul lui Creangă, cu eroul de mai tîrziu al lui Ghilia și al altor tineri prozatori moldoveni.

„Bărăgan" vol. II

Faptul este vizibil mai ales cînd este vorba de Avram Moț, Nistor Cîrmiș, Mihalache Cărășel, personaje episodice, dar care fac țesătura romanului și care sînt cu atît mai semnificative pentru ceea ce vor să demonstreze, cu cît în structura lor a intrat mai puțin efort deliberat al autorului de a-și înfrîna adevăratul temperament. Acești țărani au ceva din hazul, din șiretenia și din limbuția țăranilor moldoveni atunci cînd sînt eroi literari. Firește, fiecare dintre acești trei țărani este altfel tratat de autor, după raporturile pe care le au cu epoca istorică și fiecare dispune de caracterul său propriu. Umorul care-i însoțește, ilaritatea pe care o produc sînt însă de cea mai autentică proveniență moldovenească. Iată-l pe Mihalache Cărășel, unul dintre asediatori, pornind seara spre casă împreună cu activistul sosit de la raion, a cărui adevărată identitate însă o ignoră: „Lui Mihalache îi năzărise că acest flăcău, acest necunoscut «Grăsulea», cel mai vrednic și mai înverșunat săpător de pămînt cunoscut lui pînă atunci în viață (remarcați că bietul Mihalache, din pricina conștiinței lui încărcate, săpase la pămînt mai aprig decît îl îndemnase firea lui, altfel nu prea ostenitoare...), plecase cu el doar pentru că în întuneric nu apucaseră a se cunoaște: dacă însă ar afla cu cine avea a face, bănuia el, flăcăul l-ar «umfla» binișor — cunoștea Mihalache flăcăii gospodăriei! — și l-ar duce plocon înapoi, ori i-ar cere socoteală pe loc și de plecarea lui de-acuma — și de venitul de dimineață... și pentru păcatele sale și pentru păcatele lui Spiru... și-n calitate de tîlhar... și-n calitate de custode... De aceea, prefera să călătorească incognito". Această mică prezentare a personajului are un umor tipic moldovenesc, blajin, deși nu îngăduitor, pentru cel de care rîdem.

Pe scările conacului din Bîrsani, sub ochii de bronz a doi cavaleri în zale, se desfășoară asaltul celor trei: Spiru Nedelea, Mihalache Cărășel și Chirtop împotriva lui Avram Moț, care e hotărît să apere bunul statului cu prețul vieții. Scena este descrisă cu umor abundent și scriitorul se delectează el însuși îndelung, înfățișînd mersul ostilităților cu o larghețe pe care nu și-o permite în alte împrejurări. Dar Galan găsește firesc ca unul dintre combatanți, Avram Moț, să țină un întreg discurs tocmai în momentele cele mai dramatice ale bătăliei. Cititorii socotesc însă neverosimil și tonul degajat al lui Moț, și conținutul șugubăț (foarte moldovenesc al discursului, lung și nepotrivit cu momentul în care oratorul așteaptă să-i cadă în cap nu halba lui Caragiale, ci cuțitele adversarilor). In aceeași măsură se amuză scriitorul înfățișînd pregătirile cvasimilitare, bine descrise, ale lui Cîrmiș. Și noi ne amuzăm împreună cu el, fiindcă de data aceasta umorul lui Galan e savuros și bine dozat.

Galan își bate joc de eroii negativi, de anume eroi negativi (de Erhan nu, de Berijan nu, fiindcă aceștia sînt prea primejdioși, prea veninoși) și rămîne bonom, se amuză. Mihalache Cărășel rămîne în cursul romanului un om rău, crud, lipsit de simpatia autorului și a cititorului, dar totodată de un comic care-l distrează nespus pe autor. Satira lui Galan are un înțeles jovial și printre rînduri vedem zîmbetul autorului, care pare că spune: „Sînteți voi răi și criminali (și pentru asta o să vă judec eu la timpul potrivit), dar nu reușiți să-mi stricați buna dispoziție, fiindcă vă știu totuși proști și depășiți de vreme".

Umorul lui Galan nu este rudă cu umorul lui Caragiale, al lui Camil Petrescu sau al lui Marin Preda — care e un umor dureros, înveninat, amestecat cu ciudă, cu ură, nu cu bonomie, — ci cu umorul lui Creangă și Sadoveanu.

Adevăratul temperament de scriitor sentimental, liric, sfătos, hîtru, de cea mai autentică descendență moldoveană al lui Galan, se dă așadar în vileag în multe ocazii, bune și rele. O secretă slăbiciune lirică pentru Bărăgan tresare în discursul Cristinei, care vrea să-i explice lui Matei ce înseamnă această cîmpie pentru oamenii locului, ce semnificație morală, umană are ea pentru ei. Discursul acesta a fost considerat de Eugen Luca siropos și pe drept cuvînt. Dar tocmai acest discurs, cît și faptul că e ținut de o femeie, îmi întărește convingerea în substratul de scriitor sentimental al lui Galan, în contrast cu ținuta rece, „obiectivă", pe care și-o impune. El se jenează să facă „poezie" în numele său. Și nici bărbații, în carte, nu fac asemenea considerații lirice. Totuși, unei femei i se cade, socoate autorul, și pe seama ei pune acest discurs pe care se rușinează să-l expuie personal. Cine are însă urechi de auzit... Momentele în care scriitorul dă frîu liber inimii sale „slabe" nu lipsesc, după cum am văzut. Cînd avem a face cu exagerări în această direcție, efecte, artistic vorbind, negative, se fac simțite ca în lirismul apos al soției lui Filip, ca în limbuția, pe de o parte, exasperantă în împrejurările date, a lui Avram Moț, pe de altă parte, insistent, obositor hîtră și șugubeață. Și ritmul lent, aproape greoi, în care se desfășoară cartea, păstrează ceva din lipsa de trepidație, din încetineala unei proze axate pe o realitate, ea însăși în transformare lentă, invizibilă, o realitate amorțită de tîrg de provincie, o realitate care există în proza sadoveniană, dar nu mai există în condițiile de astăzi de la noi. Volumul al doilea al „Bărăganului" se desfășoară obositor de molcom, ca și cum nu s-ar fixa asupra unui moment de mare tensiune. Iar noaptea dramatică a lespezenilor reclama o încordare corespunzătoare a acțiunii, o accelerare pe care moldoveanul domol din Galan nu a putut-o realiza. Dar și un „moldovenism" tradițional, bine dozat, savuros, dă farmec volumului. Autorul „Bărăganului" a evitat însă pericolul epigonismului, mai ales datorită unui autocontrol exigent, unei ținute „obiective", a dobîndit o experiență literară solidă în redarea exactă a oamenilor, a faptelor, a stărilor de spirit și în bună măsură a reușit să pună inima lui de moldovean nu la temelia unor fraze, ci a unor fapte, fapte, fapte...

Georgeta HORODINCA

Cronica cenaclului

Nicolae Labiș

Sîmbătă, 14 noiembrie a.c., la ședința de lucru a cenaclului „Nicolae Labiș" au citit Fănuș Neagu — proză și Cezar Drăgoi — versuri.

Nuvela lui Fănuș Neagu „Cantonul părăsit" a suscitat discuții vii și contradictorii. Vorbitorii au apreciat conflictul actual al bucății care ilustrează procesul de integrare a unui absolvent de facultate în viața satului unde este repartizat. Nu este justificată afirmația unora că acest conflict ar fi învechit, de factură poporanistă. Gica Iuteș, Octav Pancu-Iași, Radu Cosașu, Ion Brad, H. Grămescu, T. Caranfil, H. Zalis, Gr. Hagiu, în luările la cuvînt, au subliniat stilul viguros și colorat al nuvelei, capacitatea tînărului prozator de a creiona în linii apăsate personaje surprinse în situații pitorești. Reproșurile aduse au fost întemeiate: încărcături de prisos (îndeosebi în prima parte a nuvelei) și insistența excesivă asupra pitorescului, sacrificîndu-se din pricina aceasta uneori logica povestirii.

Cezar Drăgoi a citit mai multe cicluri de versuri. Vorbitorii (Al. Ivan Ghilia, Gabriel Bacovia, Ion Horea, Victor Mașek, Ion Brad, Paul Anghel, Toma George Maiorescu) au arătat că Cezar Drăgoi este un poet înclinat spre pictural, transcriind imagini vizuale. Versurile sale sînt adecvate evocării unor teme, cum ar fi copilăria ucisă de fascism, noul peisaj al Dobrogei colectivizate etc. S-a subliniat însă, pe drept, că e pîndit de primejdia retorismului. Despre „Pasteluri", s-a observat că ele plutesc într-o actualitate vagă și că aici tînărul poet recurge la virtuți pur tehnice, fără să reușească a evita abundența prozaismelor.

O carte pe săptămînă

POP SIMION: „Anul XV"

Pop Simion are inventivitate reportericească. In „Paralela 45" ideea călătoriei pe traiectul imaginar al unei coordonate geografice este un artificiu de construcție ingenios, capabil să polarizeze un material foarte variat sub aspectul tematic. In volumul recent, anul XV de la Eliberare poate fi și el, într-un anumit sens, o coordonată pentru o nouă călătorie prin țară. Reporterul se va interesa astfel de izbînzile cele mai noi, caracteristice anului XV, ale construcției socialismului. El va relata cititorilor săi despre marele Combinat de celuloză de lîngă Brăila, despre Uzina de relon de la Săvinești, sau va poposi printre țăranii Dobrogei colectivizate.

Consemnînd entuziast marile realizări ale acestor ani, scriitorul este continuu interesat de viața nouă a oamenilor muncii, de problemele fundamentale pe care ea le ridică. Chipul omului-constructor este mereu în prim-plan în cartea lui Pop Simion, care manifestă o evidentă predilecție pentru reportajul-portret. Spre a descoperi „eroul tipic" pentru uzina, șantierul sau gospodăria colectivă pe care o vizitează, scriitorul nu trebuie să caute îndelung, viața oricărui muncitor al zilelor noastre fiind reprezentativă pentru viața nouă, plină de sens, a tovarășilor săi. Scriitorul își construiește portretele pornind de la această realitate: „Pentru că știu prea puțină chimie, încerc să descifrez ceva din viața uzinelor chimice, folosindu-mă de coordonatele pe care mi le oferă biografia unui singur muncitor" („Pasărea Phoenix").

In cărțile mai recente, reporterii tineri vădesc tendința interesantă de a împinge reportajul spre schiță, adică de a construi, cu datele furnizate de „documentare", personaje sau, uneori, mici conflicte epice. Un stadiu al acestui proces este reportajul-portret pentru care Nicolae Țic, autorul „Profilurilor" pledează și teoretic într-un mai vechi articol din „Luceafărul". In „Anul XV", Pop Simion cultivă și el, frecvent, portretul, dar cu o sensibilă notă particulară față de Țic. Pentru acesta, „profilul" înseamnă portret moral în mișcare. El descoperă trăsături de caracter surprinzîndu-și personajele într-o ipostază revelatoare (de cele mai multe ori în plin proces al muncii). La Pop Simion, chipul oamenilor de azi este reprezentat în imagini mai puțin dinamice. Pentru a reliefa noul din viața lor, scriitorul le reface cu minuțiozitate fișa biografică, din care nici amănuntele dintr-o copilărie — uneori destul de distanțată — nu lipsesc („Anul XV"). Alteori, incursiunea în trecut merge și mai departe. „Dar ca istorisirile mele să fie înțelese (ele se referă la comunistul colectivist Ion Dachin n. n.) sînt nevoit să mă întorc cu o jumătate de veac înapoi, schițînd de fapt drumul a trei generații. Vorbind despre tată, fiu și nepot, vă voi istorisi de fapt cum s-a plămădit și rumenit pîinea țărănimii muncitoare" („Cum s-a rumenit o pîine").

Această pătrundere amănunțită în viața personajelor, această cercetare a „rădăcinilor" are un rost esențial în cartea lui Pop Simion. Prin înfățișarea antitetică a vieții de ieri și de azi a oamenilor simpli, se reliefează ideea de creștere socială și sufletească a acestor oameni sub acțiunea moralei întregii colectivități.

Procedînd, cum am arătat, prin detalierea vieții personajelor, Pop Simion mînuiește însă o tehnică riscantă: acumularea de amănunte nejudicios dozate poate să obosească („Născocitorul"), stricînd astfel unitatea compoziției. Preferința noastră se îndreaptă de aceea spre condensarea maximă, atinsă în reușitul portret al „Muscelencei". Aici, fiecare gest al femeii care transporta zilnic, într-un cătun de munte, medicamente, ziare și cărți, este săvîrșit cu o solemnitate care exprimă simbolic pătrunderea noului în cele mai îndepărtate colțuri ale țării.

Portretul nu este însă un mod de prezentare exclusiv în volumul lui Pop Simion. Cînd are prilejul, el alcătuiește cu elemente simple un conflict epic. Reportajul despre campania unei brigăzi de tractoriști se transformă astfel într-o scurtă povestire, al cărei subiect este idila dintre Nicu Rogoz, șeful brigăzii, și o fată din sat („Cît e de frumos un băiat urît"). In altă parte, descrierea „Academiei vinurilor" este precedată de un poem în proză, în care se celebrează cu har liric bucuriile autumnale. In aceste rînduri, reporterul încetează să relateze. El cîntă parfumul amețitor al nucilor, strugurii striviți „sub joaca nebună a fecioarelor" și încheie exclamînd patetic: „E toamnă, oameni buni! E toamnă în toată puterea cuvîntului".

In general, Pop Simion stăvilește participarea afectivă puternică. Dar, după părerea noastră, această tentativă este tocmai opusă naturii adevărate a talentului său. Cele mai bune pagini din carte sînt, după noi, cuprinse în ciclul „Ce-i trebuie omului", în care tocmai această participare e accentuată. Incercînd să nareze sec, „detașat", Pop Simion alunecă pe alocuri în detaliu tehnicist: „Cea de-a 50-a inovație a lui Gheorghe Rozolea constă într-o substanțială modificare în procesul de fabricație a radiatorului de la tractor(...). Plăcile de fixare a tuburilor din radiator, care înainte aveau o grosime de 10 mm. și erau prinse de jur împrejur cu 77 șuruburi, se înlocuiesc de către inovator prin plăci de un milimetru și jumătate..." etc, etc. Aceste tendințe contrarii se întîlnesc uneori în cadrul aceleiași bucăți, ceea ce determină inegalități pe planul expresiei artistice.

G. DIMISIANU

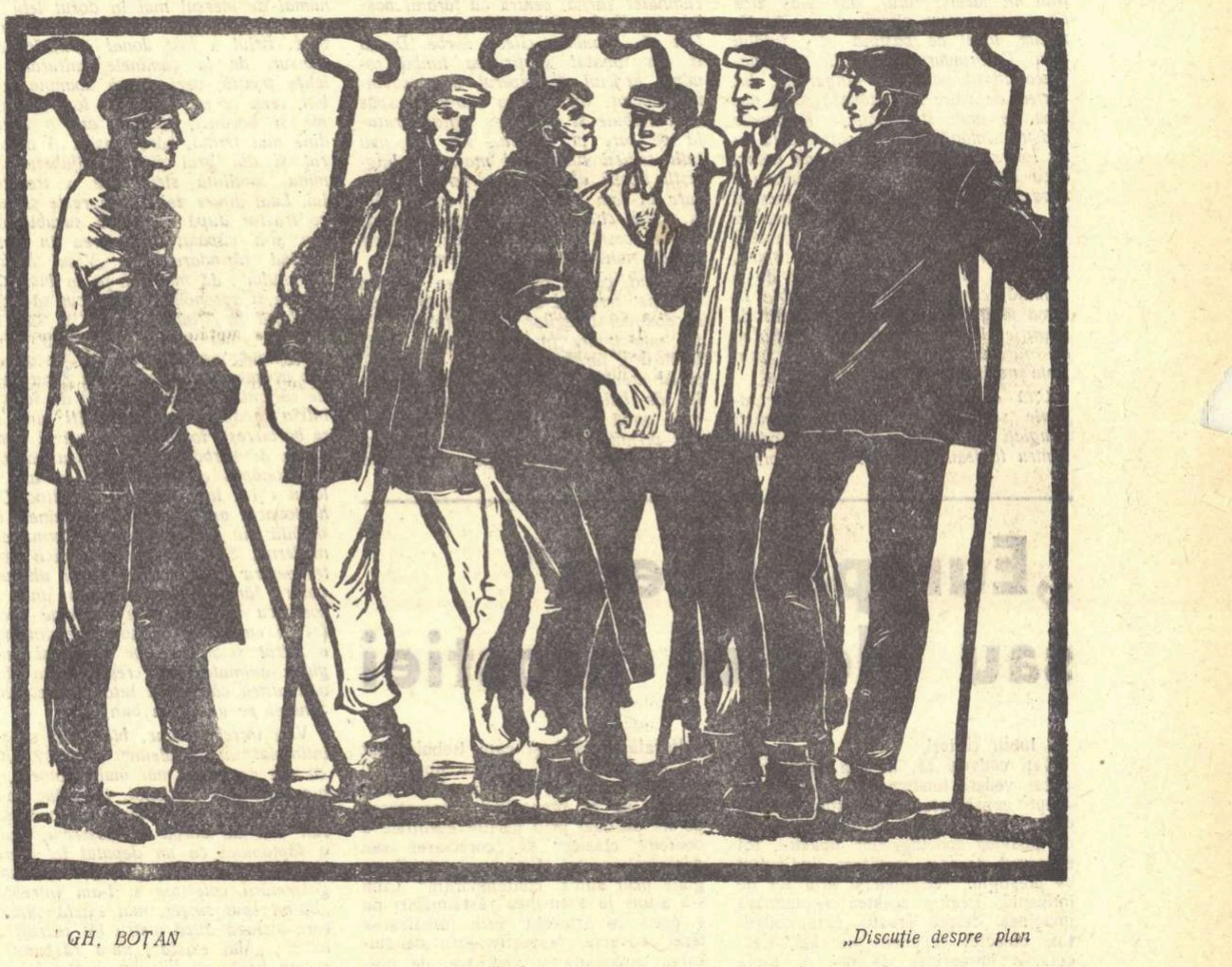

GH. BOȚAN „Discuție despre plan

CRONICA LITERARĂ

de Paul GEORGESCU

DUMITRU RADU POPESCU:

„Zilele săptămînii"

Dacă debutul lui D. R. Popescu („Fuga", volum de schițe, 1958) ne recomanda pe unul dintre talentații reprezentanți ai celei mai tinere promoții de prozatori, povestirea de proporții mai largi, am zice, romanul „Zilele săptămînii" confirmă speranțele, transformă posibilitățile în realizări. Acțiunea se desfășoară în vremea noastră, într-un sat din sudul Olteniei, Valea Anilor, unde, cu cîțiva ani înainte, se înfiripase o gospodărie colectivă cuprinzînd o parte a familiilor de plugari. Autorul se preocupă deci nu de înființarea gospodăriei, ci de un stadiu superior, consolidarea și desăvîrșirea ei prin înglobarea tuturor țăranilor muncitori. Scriitorul surprinde viața satului în săptămîna ce precede o ședință hotărîtoare pentru dezvoltarea gospodăriei, ședință în care figurează pe ordinea de zi examinarea noilor cereri de înscriere. Cartea nu cuprinde un conflict central, dar numeroasele întîmplări, aparent divergente, sînt legate subteran de evenimentul așteptat și autorul are priceperea ca, ținînd în mînă toate aceste fire, să nu piardă din vedere problema principală, să arate interdependența fenomenelor, să conducă episoadele spre concluzia firească. Vom spune cu Eugen Simion („Creații epice noi despre satul contemporan", „Viața romînească", 10, 1959) că prozatorul tinde spre crearea unor personaje complexe, nu simplifică problemele, urmărește cu subtilitate ecourile pe care le trezesc în psihologia eroilor împrejurările și ciocnirile prin care aceștia trec. Remarcam, încă din cronica la „Fuga", polemica implicită a lui D. R. Popescu împotriva prezentării tradiționaliste a satului și sensibilitatea lui la nou.

Satul pe care ni-l înfățișează tînărul scriitor e în plină transformare și aceasta pe toate planurile, de aici coexistența vechiului cu noul. Autorul e receptiv la nou, în domeniul limbii, al obiceiurilor, al relațiilor și îndeosebi al transformărilor în conștiință, urmărite cu un bun simț al nuanțelor. Munca în gospodăria colectivă, pe lîngă aspectele sale politice, economice, organizatorice, presupune (duce la) o mutație în concepție, părăsirea, măcar în parte, a individualismului anarhic țărănesc, crearea unui orizont mai larg etc. Gospodăria colectivă s-a întărit, viața colectiviștilor s-a îmbunătățit simțitor și această presiune a faptelor (care constituie principala argumentație a secretarului organizației de bază din sat) a convins sau e pe cale de a-i convinge pe „individuali". Comuniștii au însă de luptat nu numai cu urzelile chiaburești, cu actele lor desperate de terorism, dar și cu unele greșeli săvîrșite de colectiviști, greșeli denaturate și amplificate de elemente dușmănoase. Autorul urmărește conflictul între pozițiile de clasă, căutînd, în același timp, să individualizeze atitudinile eroilor conform unor criterii complexe, concrete. Respingem, cu Eugen Simion („O construcție critică fragilă", „Gazeta literară") acuzația lui H. Zalis (cronica din „Romînia liberă"), după care construcția cărții ar fi șubredă și aceasta fiindcă gospodăria colectivă nu ar fi o prezență determinantă în viața satului. Tocmai prezența gospodăriei și realizările ei constituie factorul determinant care produce modificările în conștiința „individualilor". E necesar însă să subliniem cîteva greșeli, explicabile prin psihologia personajelor respective, dar față de care autorul ar fi trebuit să ia atitudine.

In primul rînd, uciderea lui Matei Călărașu de către chiaburi a fost posibilă numai datorită atitudinii pasive a secretarului de partid, Miron Boboc, și a activistului raional Pandele Ionescu. Aceștia, oameni capabili, dar excesiv de blînzi (asupra caracterului lor vom reveni) trec extrem de ușor peste anumite fapte grăitoare. De exemplu, Pandele este bătut, într-o noapte, aproape să fie ucis, de trei indivizi dați cu funingine pe față și, deși se bănuiește ușor cine sînt bătăușii, faptul n-are nici o urmare. Tot fără urmări rămîne și schingiuirea lui Nicolae Tudorică făcută ziua, aproape public, tot de Glăv și Bălăceanu. De aceea, predica ținută de Boboc înflăcăratului Matei Călărașu despre faptul că chiaburii trebuiesc lăsați în pace, să nu se-nveninneze, e nepotrivită: „Eu mă fac că nici nu-l văd și așa crapă mai tare, nu-l iau în seamă!" (pag. 206). Firește, asemenea acțiuni sînt, cum spuneam, în concordanță cu psihologia personajelor, dar nici după asasinarea lui Călărașu autorul nu ia poziție hotărîtă față de o atitudine condamnabilă. Un alt exemplu: Pandele și Boboc discută într-o ședință a organizației de bază înlăturarea lui Ilarie Boicea, președintele colectivei, pentru greșeli ce produseseră nemulțumiri serioase. Dar deși aceste greșeli publice (amplificate de dușman) îi determinau pe mulți țărani să nu facă cerere de înscriere în gospodăria condusă de Boicea, se hotărăște — și autorul pare de acord cu aceasta — ca el să prezideze încă adunarea generală, în care aveau să se discute noile cereri. Am dat aceste exemple (mai sînt și altele) pentru a reliefa necesitatea distanței dintre scriitor și eroii săi. Scriitorul nu trebuie să-și oblige personajele să acționeze împotriva temperamentului lor, a nivelului lor de înțelegere (și în această privință el procedează bine), dar poate găsi mijloacele de a marca limitele eroilor, de a-i privi critic.

Personajul pozitiv care atrage în mod deosebit atenția e Matei Călărașu, brigadier și membru de partid, om cinstit, fără frică, tumultuos în toate manifestările (oarecare asemănare cu Nagulnov). Infățișîndu-l cu dragoste, autorul nu-l idealizează: „Mic de statură, cu părul veșnic zburlit, Matei Călărașu era un om ascuțit la vorbă. Cînd se ridica să spună ceva în ședințele gospodăriei, cei ce se simțeau vinovați cît de puțin îl priveau cu teamă: Matei nu ascundea nimic! Uneori se înfierbînta așa de tare, încît te așteptai din moment în moment să sară la bătaie" etc. (pag. 9). Om furtunos, face uneori greșeli (susține la un moment dat că acei ce n-au venit la înființarea gospodăriei, la „greu", nu trebuiesc primiți mai tîrziu) (pag. 12). Dar cînd „i se documentează", își recunoaște deschis greșeala. Boboc îl prețuiește și spune despre Matei, zîmbind: „Nici nu știe el ce fel de om e..." Și: „Gospodăria l-a făcut om, strigă Matei în gura mare; și dacă se ceartă cu unii, nu-i poți zice nimic, așa e el. Dar e om bun, muncește cît trei și ține la copiii lui ca la ochii din cap" (pag. 126). Cînd Matei e pălmuit de Ilarie Boicea, toți colectiviștii se consideră grav insultați: „Il iubeau pe Matei, fiindcă spunea totul pe față, deschis, fără frică, și chiar de greșea de multe ori, tot trebuia luat în seamă ce vorbea el." (pag. 160). Caracterul drept, nedomolit al lui Călărașu, reiese din acțiunile lui și nu numai din ceea ce spun alții despre el. Sfîrșitul lui eroic îl face și mai apropiat cititorului.

Cu Boboc, Pandele, Friță Firimiță ș. a., autorul pătrunde în altă zonă. Eroul său e un om blajin, scump la vorbă dar și mai prudent la faptă, cu înclinații meditative, reflexe lente. Personajele pozitive sînt oameni cinstiți, cu omenie, neînfricați în fond, dar de o prudență evidentă. Aflați la diferite trepte ale înțelegerii, Pandele, Boboc, Firimiță, Fane Guran, Dumitru Crețu ș. a. au însă un fond comun, un mod de manifestare asemănător, implicîndu-i în zona sadoveniană, alături de Moromete, Oaie, Vițu ș. a. Eroul sadovenian trăiește însă în alte condiții sociale, care-i determină modificări ale comportamentului și o gradată, dar sigură, convertire la acțiune. Idealul etic sadovenian e depășit în sensul unei atitudini active, ofensive, față de rău, identificat în cauzele lui sociale. Dar eroii aceștia nu se mulțumesc să circumscrie răul la clasele exploatatoare, ci îl urmăresc și în apariția firavă a „setei de avere" (Moromete), căutînd să-l extirpeze la timp. Intîlnim denunțarea lui în excelenta nuvelă a lui Marin Preda „O întîlnire liniștită", ca și în „Desfășurarea", în îngrijorarea lui Vițu față de apucăturile fiului său Fane („Bariera" de Teodor Mazilu) etc. Aici stă înțelesul etic, pedagogic al acestui tip de erou specific romînesc, mergînd pe strălucite tradiții literare naționale.

Reîntorcîndu-ne la romanul lui Dumitru Radu Popescu, remarcăm numeroși eroi cu o structură asemănătoare. Cu toată grija autorului de a distinge nuanțele acestui tip de om, individualizarea ni se pare nesatisfăcătoare, astfel încît Pandele, Boboc, Friță Firimiță, Dumitru Crețu, Moise Săpuran, Fane Guran ș. a. nu se detașează clar (ca Matei Călărașu, de pildă), ci tind să se unească într-un personaj comun (cel mai realizat ni se pare mijlocașul Friță Firimiță, cel mai moromețian dintre toți). O observație asemănătoare se poate face despre neveste. Masive, aprige la gură, rele la îndîrjire, dar de fapt femei serioase, de nădejde, ele contrastează cu soții lor molcomi și blajini, ca la Sadoveanu. Victorița lui Boboc, Tudorița lui Firimiță, Domnica lui Crețu se aseamănă între ele pînă la pierderea identității. Ca și în cazul bărbaților, tipul de om

e interesant, dar tinde să devină un arhetip în care se topesc mai multe personaje insuficient individualizate. Triunghiul inocent Irina, Laie, Tanța — în care gelozia produce efecte clasice de „imbroglio" — e amuzant conturat.

In general, filonul comic al autorului e dezvoltat și variat, spre deosebire de cel dramatic care, aici, se manifestă mai puțin. Lirica naturii (mici descripții la începutul fiecărui capitol) continuă să fie banală, de un animism școlăresc. Autorul n-a evoluat pe linia unei proze sintetice, dar e în general sobru, mergînd deseori pe sugestie și făcînd economie de cuvinte inutile. Nu mi s-a părut însă (ca lui E. Simion) un scriitor care folosește arta analitică a lui Marin Preda; este însă un bun povestitor (ah, dacă nu era oltean, ce teorii se puteau face despre arta povestitorilor moldoveni), dibaci în schimbarea planurilor și stăpîn tot timpul pe subiect (cu atît mai greu cu cît conflictul se constituie din episoade). Construcția (cartea e împărțită în șapte capitole, corespunzînd zilelor săptămînii; fiecare capitol are subdiviziuni în care protagoniștii se schimbă) indică un viitor romancier. Volumul se menține tot timpul la un nivel egal, fără goluri, în general superior nivelului din „Fuga", dar fără a atinge intensitatea nudă, umorul interiorizat, amar, din schițele „Păpușa spînzurată" și „Cutia de conserve". In „Zilele săptămînii" pasiunile nu se consumă la mari tensiuni, un umor optimist, subteran, susține cartea. Limbajul personajelor evoluează spre o înglobare a termenilor noi, ceruți de modificarea raporturilor, de introducerea tehnicii etc. Cîteva exemple: „Si acum, el spune că am fost sub influența chiaburimii. Care influență, nea Fane?" — zice Domnica lui Crețu. Iar bărbatul ei: „Nea Fane știe el problema noastră. Este, nea Fane?". Matei Călărașu îi spune lui Boboc: „Știi ce a făcut «capabilul» tău Laie?" Iar o femeie argumentează: „Că pămînt nu mai pot vinde atunci. Așa, individuală, fac ce vreau cu pămîntul!" Gogu zice: „Fleoșc! (...) E o chestie mai detailată... A dat el cu mine de pămînt, dar și eu i-am mutat fălcile." Doi țărani discută: „Ce mama dracului umbli cu metode de pe vremea burghezo-moșierimii?! — Care metode, tovarășe? Vin cu cererea de înscriere, mîine, ce, asta-i metodă?" Scriitorul nu abuzează de această... metodă, folosind vorbirea suculentă, populară, fără stridențe arhaizante sau „modernizante", sugerînd însă un stadiu nou de dezvoltare a limbii.

„Zilele săptămînii" indică un viitor romancier, un talent în plină dezvoltare, a cărui carte se situează printre bunele proze dedicate dezvoltării satului pe calea socialistă.

TRADIȚIA INOVAȚIEI

Discuții despre poezie

Nu este o simplă butadă a spune că, într-un anumit sens, esențialul în poezie constă tocmai în specificul ei. Aici este însă de făcut o rezervă importantă. Ca orice fenomen, poezia, pe lîngă o esență proprie specifică, are o esență comună cu a altor fenomene de același ordin. Din acest punct de vedere, a caracteriza esența poeziei numai prin specificul ei, cum s-a încercat pînă acum în discuția din „Gazeta literară" este insuficient, căci aceste formulări spun cîte ceva despre specificul poeziei, dar nu acoperă întreaga ei definiție, reduc esențialul numai la specific. Aceasta nu este numai o simplă chestiune teoretică, speculativă.

Pentru poezia realist-socialistă este foarte însemnat faptul că esențialul în poezie, precum și în artă în genere constă în dezvăluirea semnificațiilor adînci ale existenței omului în societate, pe baza unei activități și a unui mod de expresie specific. Poezia ca interpretare a existenței, poezia ca activitate practic spirituală de reflectare a vieții, de reflexiune asupra realității, poezia ca expresie a însușirii (a asimilării) estetice a lumii — după cum spune Marx; poezia ca depășire a sentimentului empiric al existenței și valorificînd cotidianul pe planul marilor momente de tensiune spirituală, poezia-conscientializare (expresie a lui Hegel și Marx) a existenței. iată caracterizări cu care ne declarăm de acord, împotriva definițiilor de tip burghez, tehniciste, misticizante sau pur și simplu retorice ale esenței poeziei ca poezia-ritual, ceremonial, oficiere solemnă, exercițiu spiritual, plăcere a simțurilor, revelație a absolutului, depășire a istoricului în absolut, supremație a imaginației etc. Dacă nu există o definiție stringentă a poeziei, care să acopere întreaga sferă a problemei, caracterizările de mai sus sugerează ceva din confruntarea antagonică între două concepții despre poezie: cea avansată și cea retrogradă.

In acest sens, există două căi în a distinge proza de poezie. Prima este pur externă sau mecanică: se definește poezia ca un mod de expresie care este strict corelat cu repetiția, măsura sau metrica, iar proza ca un mod de expresie care evită regularitatea măsurii și utilizează cele mai diverse ritmuri și mijloace. Diferența între poezie și proză nu poate fi formală. Nici o analiză — oricît de amănunțită, a „picioarelor", nici o teorie a cadenței sau a ritmului, nici o clasificare a metricii nu a reușit să despartă multiplele varietăți ale poeziei și prozei în două sectoare separate. Că există o diferență de suprafață între proză și poezie, aceasta este evident, însă ea nu spune nimic asupra esenței, așa cum, deosebind uscatul de mare, prin faptul că primul este solid și al doilea lichid, nu ne edificăm prea mult asupra naturii interne a uscatului și a mării.

Specificul poeziei în ceea ce este mai esențial nu este astfel de ordin formal, mecanic sau lingvistic, ci este de ordin psihologic. Poezia este expresia unei forme de activitate spirituală, proza — a unei alte forme. Poetul supune materialul unei prelucrări mai intime în care intervin mai puternic elementele afectivității și subiectivității, am spune, reelaborîndu-se din nou, în timp ce prozatorul reproduce mai exact, mai indirect, mai obiectiv datele observației, reconstruind pe baza lor o ficțiune care sintetizează însă și exprimă în mod fidel liniile lumii exterioare așa cum ne este dată. Poezia este mai subiectivă, proza mai obiectivă, participarea liricului este mai mare în poezie decît în proză; elementul central în tipologia prozei este reproducerea varietății obiective a tipologiei reale; elementul central al tipologiei în poezie este însuși autorul, care concentrează într-un focar esența lumii obiective. De aici decurge și specificul raportului dintre tradiție și inovație în poezie și cu atît mai mult în poezia realist-socialistă. Aș spune că cea mai bună tradiție a poeziei realist-socialiste este inovația. Poezia realist-socialistă presupune o conștiință istorică care se cere exprimată în forme noi. Caracterul narativ și descriptiv dă prozei posibilitatea să folosească mai eficient și mai nediferențiat mijloacele prozei clasice. Poeziei i se pretinde o mai mare adecvare la funcția ei direct agitatorică, la ritmurile străzii și orașului contemporan, o mai mare capacitate competitivă în întrecerea cu genurile — solid stabilite în conștiința marilor mase, precum proza și teatrul — sau cu noile și acaparatoarele forme de artă, precum cinematograful.

O dublă evoluție se manifestă în poezia realist-socialistă: către unitatea din ce în ce mai mare a metodei și către diversitatea din ce în ce mai mare a stilurilor.

Unitatea și omogenitatea ideologică a poeziei realist-socialiste nu trebuie confundate cu unitatea stilistică și nivelarea formală. Oriunde încolțește realismul socialist, expresia personală, originalitatea robustă, cu adevărat creatoare, este favorizată. In acest sens, este semnificativă evoluția a trei mari poeți populari, în trei diferite colțuri ale lumii: Pablo Neruda, Paul Eluard, Alexandru Tvardovski. Inscriindu-se în tradiția Withman-Maiakovski, poezia lui Pablo Neruda aduce în concertul poeziei realist-socialiste suflul marii epopei, transpune tematica socialistă în condițiile luptei pentru libertate a continentului sud-american, desenează pe fondul eroismului comuniștilor „moștenitori ai metalului și ai tenacității" contururile unei tragedii optimiste în versuri. Anzii care-și încovoaie spinările uriașe pentru a bara năvala capitaliștilor yankei, moartea soției lui Carlos Prestes ucisă de hitleriști, păstorii din văgăunile Cordilierilor care visează la marele „ranch" colectivist, minerii din Curaçao, care scot din pămîntul ars firele de platină, „viitoarele cătușe", într-un cuvînt lupta eroică a continentului sud-american se transformă sub pana lui Pablo Neruda într-o imensă epopee populară, în care intră „timpul întreg", trecutul și viitorul, suferințele și speranțele. Deosebită ca ton, poezia lui Paul Eluard parcurge drumul de la „orizontul unuia la orizontul tuturor", reprezintă o puternică expresie a lirismului socialist în alte forme, suprimînd ceea ce Eluard numește „însemnele disciplinei aristocratice".

Poezia lirică a lui Eluard a impresionat întotdeauna prin rigoarea sa, prin simplicitatea adolescentină despuiată de orice înflorituri, prin spontaneitatea enigmatică și uimită cu care descoperă universul, prin introducerea curajoasă a unor noțiuni curente și familiare. In legătura profundă dintre modul de viață țărănesc și imaginea lui Tvardovski, noi deosebim întrepătrunderea elementului național, popular și tipic social, care face din poezia lui Tvardovski tot o poezie populară, însă altfel decît cea a lui Neruda sau a lui Paul Eluard. Inovația este legată de noutatea conținutului și de diferențierea stilistică proprie realismului socialist. Versul amplu, bogat al lui Neruda, expresia legată de limbajul viu, de turnurile de frază și ritmurile populare la Tvardovski, poemul-invectivă și refrenul popular, parodiind proverbul și dictonul la Paul Eluard, toate acestea arată că dubla evoluție de care vorbeam mai sus se manifestă pe plan mondial, așa cum apare și în realitatea poeziei noastre noi.

Uniformitatea apare astfel profund străină climatului poeziei realist-socialiste și o diferențiere salutară, nu numai de ordin stilistic, ci pornind de la o experiență de viață specifică, își face loc. Descoperind și exprimînd sensurile fundamentale ale existenței, un poet nu pune niciodată „tușa finală" pe un tablou, căci tabloul nu se sfîrșește niciodată, nu constituie niciodată un punct terminus, nu face decît să deschidă posibilități noi și lucrul spus poate fi oricînd respus în accente și nuanțe noi. In marea poezie, inovația și diferențierea s-au produs întotdeauna în cadrul unei unități tematice fundamentale și motivele esențiale ale poeziei pot fi numărate pe degete. Tematica lui Maiakovski, enciclopedie lirică a revoluției, a fost de nenumărate ori refăcută de poet în diferite variante, dar fiecare poem în parte respiră o noutate și o prospețime unică. Reprezentarea perspectivei revoluționare, ideea temerară de a străpunge porțile viitorului și de a-l contempla cu certitudinea luptătorului — constituie suportul liric al întregii poezii a lui Beniuc în ultimii ani. In unele poeme nereușite („In ajun", „Plajă", „Pot și eu") nu repetarea unor motive supără, cît o anume facilitate a inspirației care, lăsată necenzurată, poate duce la standardizare. In acest sens, nu credem, ca tov. Lupan, că volumul „Torentul" de Maria Banuș corespunde în întregime caracterizării maiakovskiene a noutății („noutatea materialelor și a metodei"). Spre deosebire de „Cu un ceas mai devreme", unde tendința spre inovație, spre reîmprospătarea filonului poetic este predominantă, în „Torentul" se utilizează fără mare strălucire modalități care, asigurînd altă dată succesul remarcabil al poeziei Mariei Banuș apar azi cam epuizate de autoare. Repet, nu trebuie să cerem unui poet să-și schimbe „modalitatea" la fiecare volum (dimpotrivă, uneori căutăm tocmai continuitatea), însă cred că un criteriu de apreciere rămîne ideea de progres. Fără a fi un volum mediocru, „Torentul", în ceea ce e mai bun, rămîne staționar din punctul de vedere al evoluției poetei, iar în unele privințe este hotărît sub nivelul posibilităților Mariei Banuș (ne referim la vagi edulcorări topîrcenizante cu semnificații prea limitate „de breaslă" în versuri sprințare și vag „șăgalnice". („Poetul și muza", „Post-mortem", „Unui poet formalist"). Volumul rămîne, în ansamblul său, expresia unei căutări, aș îndrăzni să spun, a unei „crize", însă în sens pozitiv, a unei crize creatoare, de gestație. Dovadă tocmai acele poeme care, primite mai cu răceală de critică sau chiar respinse (Speidel, Dans, La poarta Brandenburg), nouă ni se par de bun augur, relevînd prin umorul lor violent și sumbru, prin caricatura, notația rapidă și culorile lor tari, o înclinație mai veche și rodnică a poetei, și sînt acum mai reprezentative pentru poetă decît marele poem filozofant în genul poemului titular „Torentul". Sînt interesante în această privință înrudirile care se pot stabili acum între poezia Mariei Banuș și a Ninei Cassian. Trebuie să pretindem chiar celor mai reprezentativi poeți un progres în succesiunea volumelor publicate. De altfel, chiar printre aparițiile recente avem exemple pozitive în acest sens. Ne referim la „Intoarcerea armelor" de Mihu Dragomir, care, dacă este mai puțin „dramatic", mai puțin spectaculos decît „Războiul", relevă o artă evoluată, un tablou pictat cu un penel sigur pe dimensiuni morale, reconstituie momente de mare intensitate sufletească, sugerînd un proces moral complex.

Trebuie spus că atenția criticii este destul de disparată atunci cînd este vorba de poezie. Un poet cu prestigiul și de valoarea lui Radu Boureanu, cu o producție atît de inegală în ultima vreme, nu este de mult în atenția criticii, nici în eșecurile sale, dar nici în revirimente (ca, de pildă, cele trei poeme publicate în „Viața romînească nr. 9/1959). Deși se scriu multe articole despre poezia tinerilor, totuși o scară de valori sau o opinie cristalizată și specifică asupra cîtorva poeți mai remarcabili din ultima generație ca: Leonida Neamțu, Ilie Constantin, Ion Crînguleanu, Negoiță Irimie, Florența Albu, Ion Rahoveanu, Cezar Baltag nu s-a făcut. Intr-un cuvînt, o discuție adecvată, teoretică și la obiect a acestui sector important al literaturii se impune acum cu cea mai stringentă necesitate, pornind chiar de la problema cardinală: „Ce este poezia?"

Horia BRATU

Rînduri pentru Magda Isanos

S-au împlinit cincisprezece ani de cînd Magda Isanos a adormit în leagănul rece al pămîntului. S-au împlinit cincisprezece ani de cînd moartea revoltătoare i-a cosit tinerețea:

> De-am fi-mpărțit pe dreptate
> toate durerile lumii,
> cît pe inima mea, cît pe inima ta,
> eu n-aș muri așa tînără...

A rămas orga pădurii de care-și sprijinea tîmpla să-i murmure stoica litanie, a venit vremea ca „oamenii risipiți" să poată clădi pe pămîntul jilav de sînge, s-a împlinit „anotimpul făgăduințelor". Prin strunele harfei sale își trece mîna vîntul, și de cîte ori le atinge, de atîtea ori sună din nou poeziile Magdei Isanos ca un clopot de zori, pe prispele țării...

Ii aud glasul vibrînd ca umbra privirii, i-l aud la noi, sub Carpați, și-l aud amestecat pur în simfonia universală.

Nordica Edith Södergran cădea la vîrsta Magdei Isanos, ca un gheizer învins. Poeta romînă se stingea, lansînd un strigăt pătimaș în ajunul răsăritului, presimțit și rîvnit, — al țării sale: „Viață, nu mă părăsi în răsăritul acesta"! Ea rămîne între poete ca o flacără, ca însuși „poemul femeii care iubea primăvara", cum s-a definit odată. Inspirată și liberă ca elementele naturii cîntate de Elisabeta Bagriana, delicată ca marile îndrăgostite ale lumii, dăruită, fără falsă duioșie, dragostei pentru fata ei, energică în afirmarea viitorului de dreptate al poporului, ca și în protestul împotriva rînduielilor de exploatare și durere, — așa cum au făcut poetele luptătoare —, Magda Isanos își are un loc de glorie în lirica feminină. Răspunzînd parcă de departe Gabrielei Mistral, poeta chiliană însuflețită de o sete nestinsă, dar elementară de solidaritate umană („Imi vin în minte gesturile oamenilor / și toate îmi dau să beau apă"), Magda Isanos a ridicat de aici, din țara ei, și cu puterea sporită a conștiinței umane, un imn ardent și statornic fraternității popoarelor libere:

> Credeai că tinda asta-i scundă
> pentru întreaga lume rotundă,
> și totuși, lumea a-ncăput,
> a ospătat, a plîns, a gemut.
> Prispă caldă fie-vă inima mea...

Se împlinesc cincisprezece ani de la moartea Magdei Isanos, dar versurile sale anunțînd „Anul Unu, anul păcii între popoare", nu cunosc aniversări. Ele sînt veșnic tinere ca dragostea de oameni, de viață deplină care i-a umplut ființa pînă la ultimul suflu, pînă la ultima privire îndreptată încrezător către un univers al păcii, al libertății fără hotar:

> Intre cele două cercuri polare,
> e patria mea.
> Ecuatorul nu-i decît un drum
> care-o străbate, fără s-o despartă.
> Sub crucea Sudului, undeva pe hartă
> oriunde e patria mea..
> Astfel visam în sînge și fum
> trăind. O nădejde arzătoare
> creștea în inima mea în fiece zi,
> odată cu iubirea de oameni prin care
> puteam în sfîrșit înțelege și auzi..

Veronica PORUMBACU

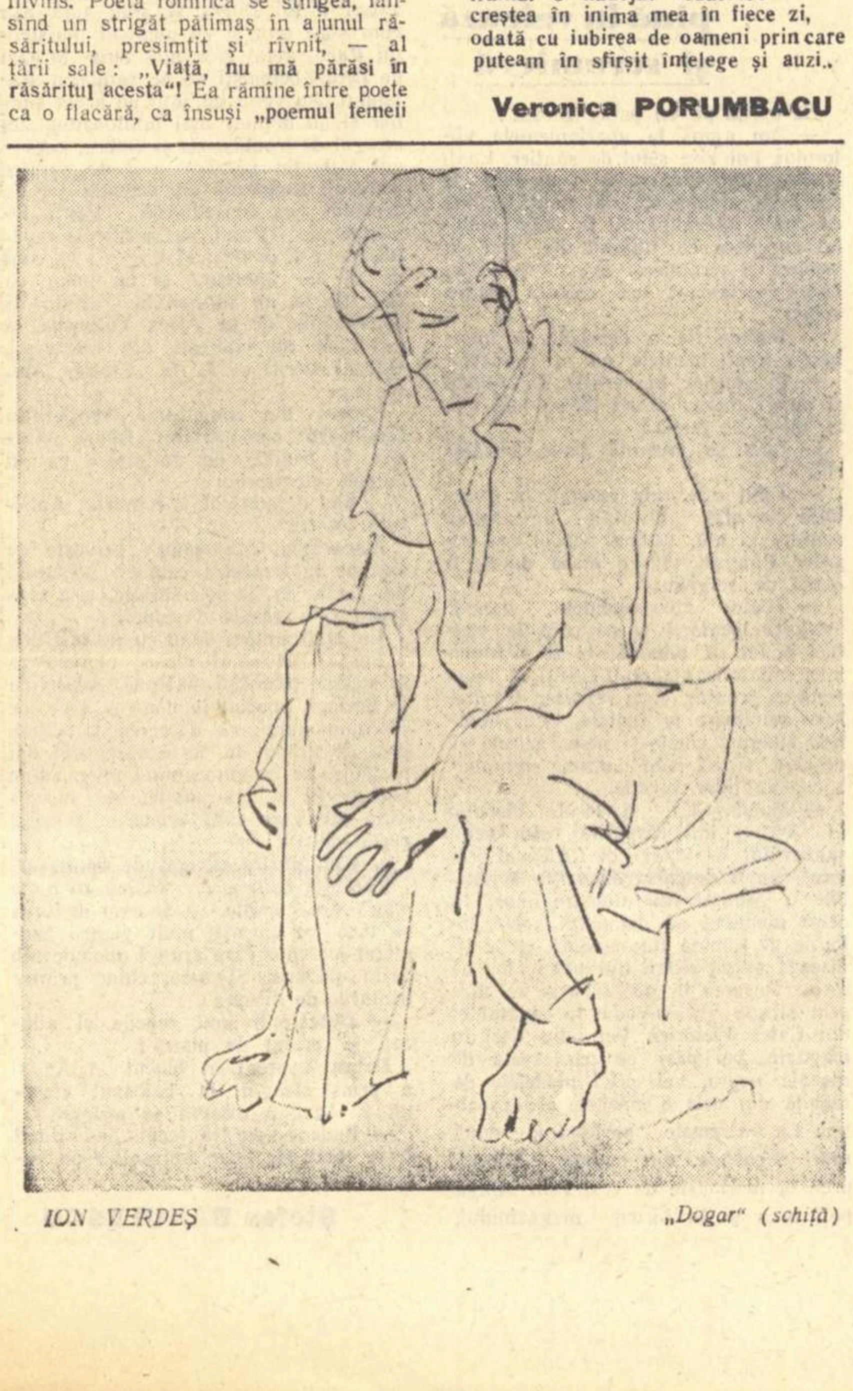

ION VERDEȘ „Dogar" (schiță)

Cartea sovietică

PETRUS BROVKA:

„Cînd se unesc rîurile"

Primul roman al poetului bielorus Petrus Brovka povestește construcția unei hidrocentrale într-un șantier colhoznic. „Riurile care se unesc", sînt de fapt energiile oamenilor din trei colhozuri, situate la întretăierea granițelor Republicilor Socialiste Sovietice Bielorusia, Letonia și Lituania. Apariția noii hidrocentrale creează deodată o lume de fapte și imagini noi. Ele răsar pretutindeni, schimbînd decorul pădurilor seculare, transformînd malurile străvechi ale rîului care trece prin vecinătatea colhozului. Ideea romancierului demonstrează că eroii romanului descoperă măreția creației, mai fabuloasă decît înfăptuirile milenare ale naturii. Atotputernicia omului sovietic care supune pămîntul și apele, asemenea uriașilor din poveștile folclorului bielorus, aduce revelația unei poezii noi, întemeiate pe certitudinile revoluției. In sufletul oamenilor, nostalgia frumuseților sălbatice de demult, melancolia tihnei și amorțirii de provincie este treptat înlăturată de suflul entuziast al construcției. Eroul principal al romanului este tînărul inginer Alesi Ivaniute. Reîntors în satul natal, comsomolist, fruntaș al promoției de ingineri din Minsk, conduce construcția hidrocentralei. Se întîmplă însă cîteodată că, în plină activitate, amintiri din copilărie să-l impresoare. Autorul alege un episod semnificativ în acest sens. Alesi ar prefera să evite distrugerea vechii mori, aflate pe locul unde trebuiau să treacă apele hidrocentralei. In fața proiectului, prima reacție a inginerului a fost de contrarietate. Aruncarea în aer a morii i s-a părut un fapt dureros. Doar în împrejurimile acestor ziduri bătrîne, înnegrite de ani și de ploi, aici, în tovărășia sălciilor pletoase, s-a depănat povestea de aur a copilăriei sale. Incepînd de acum, motivul nostalgic al morii, cu roțile năpădite de iarbă moale, mătăsoasă, „ca părul unei Rusalce", revine mereu de-a lungul romanului. Petrus Brovka amintește imagini din trecut, crîmpeie de viață care au rămas, uimitor de vii, în amintirea lui Alesi. Obiceiurile patriarhale de odinioară revin cu senzații proaspete, legate de atmosfera ceasurilor de veghe, de forfota voioasă a mulțimii de țărani veniți cu grîul la măcinat. Reacția gîndurilor luminează deodată mentalitatea constructorului sovietic. Alesi întrezărește imaginea giganticei construcții de la Kuibișev, unde „se pare că va fi nevoie de 42.000 de eșaloane de materiale... cu eșaloanele astea s-ar putea străbate jumătate din globul pămîntesc..." Șantierele țării înmagazinează deci o forță formidabilă. Poezia marilor energii strunite de mîna omului sovietic covîrșește prin putere și strălucire mirajul romantic al bătrînei mori, cu sălciile ei, cu liniștea și amorțirea care se depărtează cu secole în urmă. Imaginile de basm ale aceleiași naturi bieloruse care-i încîntaseră copilăria par acum transfigurate.

Decorul transfigurat adăpostește însă un ritm de viață nou. Faptele prezentului dovedesc spirit creator, hărnicie, ingeniozitate. Poetul indică dezlănțuirea entuziasmului general al construcției care înviorează viața oamenilor. Acțiunea romanului ne descoperă feeria serbărilor populare sau interioare țărănești împodobite cu ștergare multicolore și cu glastre de flori la ferestre. Aici, sub acoperișurile joase de la țară, ideea construcției trezește sentimente și energii noi.

Atmosfera romantică a construcției infuzează vitalitate și curaj nu numai în incinta șantierului, ci și acasă, în mediul familiar, în sufletele oamenilor. Este consecința unei primeniri generale, care dă o nouă strălucire chiar și vechilor obiceiuri de nuntă. Ionas și Zosite ar trebui să se sărute — după o veche tradiție, la ceremonia ospățului nupțial — numai cu condiția unui joc prealabil de priviri și de gesturi menit să exprime stîngăcie, cumpătare, sobrietate... Dar asistența aplaudă din toată inima schimbarea datinei într-o îmbrățișare pătimașă a tinerilor care, în capul mesei de nuntă, își mărturisesc din plin bucuria.

Idila unei eroine interesante, cum este Anezka, sugerează pe un alt plan spiritul romantic al construcției. Dragostea tinerei letone pentru vecinul din colhozul Dolgoe — Alesi Ivaniute — se integrează ca un episod important în evidențierea ideii centrale a romanului. Tema încrederii în propria fericire, a înfloririi celor mai frumoase sentimente omenești în sufletul contemporanilor, pe măsura înaintării spre comunism, este revelată cu mijloace lirice. Petrus Brovka a desenat profilul delicat al unei țărance adolescente, a cărei trăsătură predominantă este puritatea sufletească, simplitatea, spontaneitatea. Silueta delicată, aproape firavă, a eroinei, care luptă să țină pasul cu generația ei, este comparată cu profilul mestecenilor tineri, subțiri și albi. Să fie oare Anezka (cea care plînsese frîngerea unui mesteacăn rupt de furtună în bătătura casei) o ființă slabă? Dragostea dintre ea și Alesi este invocată de poet ca un moment fundamental în transformarea eroinei. Puterea de a se împotrivi părinților — care, înapoiați fiind, nu văd cu ochi buni legătura ei cu Alesi, — preotului și vechii educații, presupune zbucium, hărțuială chinuitoare. Mărturia deschisă a dragostei ei reface deodată șirul tuturor frămîntărilor care au premers hotărîrii de a se căsători cu Alesi. De la ființa plăpîndă, cu o sensibilitate limitată la orizontul ogradei, văzut cu ochi de copil („pătulul mic... o privea ca o bunicuță bătrînă") și pînă la Anezka, cea care joacă cu maturitate rolul Nastiei pe scena căminului cultural al colhozului — scriitorul urmărește înfiriparea curajului de a-și apăra dragostea, a puterii care se afirmă acum în personalitatea eroinei. Iat-o, privită cu ochii iubitului, atunci cînd juca pe scenă: „nu mai rămăsese în ea nimic din fata tăcută și sfioasă pe care o știa el. Va să zică, iată cum poate să se dezvăluie firea ei!"

Deschiderea largă, fără precedent, a perspectivelor de viață în societatea sovietică, determină înflorirea tuturor elementelor lăuntrice, valoroase, din sufletul eroilor romanului. Este meritul lui Petrus Brovka de a fi realizat o imagine poetică a renașterii sufletești pe care o determină construcția comunismului în sufletele contemporanilor. Fiecare dintre ei pășește în viitor pe o scenă mare și poate, ca și în cazul eroinei, se poate asemăna „...cu o apă liniștită de pădure care curgea mult timp prin albia șerpuită la umbra copacilor, reflectînd numai uneori, și atunci pentru o clipă, cîte o rază de soare, și care acum ieșise în spațiul larg și prinsese să strălucească, să clocotească".

Miron DRAGU

ION IRIMESCU „Partizani în deltă"

Cronica literară la „Tribuna"

Articolul din „Scînteia" „Impotriva tonului apologetic în critica literară și artistică" a atras atenția la timp asupra pericolului pe care-l reprezenta pentru critică lipsa unei judecăți de valoare obiectiv fundamentate. Consecințele spiritului apologetic, care se mai manifestă încă uneori, fie și latent, trebuiesc combătute cu toată forța. In acest sens, credem că ar fi utilă examinarea modalității în care revistele noastre abordează creația literară contemporană. Ne propunem, în cele ce urmează, discutarea cronicii literare din „Tribuna" din ultimele două luni.

In perioada aceasta, funcția de cronicar literar al „Tribunei" au exercitat-o patru critici diferiți: D. Cesereanu, Radu Enescu, Al. Căprariu, Ion Lungu. In general, se poate spune că această echipă de critici a căutat să se achite cu conștiinciozitate de obligațiile care îi reveneau. Totuși, în unele cazuri (chiar și după apariția articolului din „Scînteia") sînt de semnalat deficiențe destul de grave, care impietează asupra orientării revistei în domeniul criticii literare. Vom prefera, în discuția noastră, criteriului cronologic al apariției cronicilor, pe acela al grupării lor după autori, care ni se pare mai potrivit. Vom începe cu cronica lui Radu Enescu la volumul „Torentul" de Maria Banuș. („Tribuna" nr. 36, 5 sept. 1959). Ea poate constitui o bună ilustrare a neajunsurilor unei critici descriptive, care evită cercetarea critică mai aprofundată. Intr-adevăr, în afară de o rezervă formulată în treacăt, spre sfîrșit („unele poezii cu intenție satirică sînt din păcate reci, conceptuale, fără patos și vibrație emotivă"), cronica nu e decît o expunere a temelor pe care le abordează Maria Banuș în „Torentul". Ceea ce trebuie relevat, este că, fără o perspectivă limpede a valorilor, descripția (de care critica nu se poate lipsi) atinge un nivel prea general, ea putînd fi aplicată nu numai operei discutate, ci și multor altora. In mod normal, descrierea critică trebuie să fie o descriere a valorilor. *Altfel ea nu poate sublinia decît generalul dintr-o operă de artă, rupt de expresia lui individuală, originală, deci frustat de dimensiunea care-i conferă existența estetică. Sarcina criticului este de a delimita, de a surprinde modul personal în care un poet își asimilează niște idei generale, altfel comentariul critic pierzîndu-și unul din rosturile sale esențiale. Cronica lui Radu Enescu la „Torentul" nu izbutește să definească specificul creației Mariei Banuș în acest volum.*

Refugiul într-o critică pur descriptivă era, fără doar și poate, una dintre consecințele spiritului apologetic. De această deficiență se resimt, într-o măsură, și unele dintre cronicile semnate de Al. Căprariu. S-o examinăm, de exemplu, pe aceea în care este discutat volumul „Laude și alte poeme" de M. R. Paraschivescu („Tribuna" nr. 44, 29 oct.). Cu toate că aici descrierea surprinde unele aspecte definitorii pentru personalitatea poetică a lui M. R. Paraschivescu, ea nu se sprijină, cum ar trebui, pe o judecată de valoare exigentă. In întreaga cronică, criticul nu-și exprimă nici o rezervă față de creația poetului discutat, deși, în ciuda talentului său remarcabil, în poemele lui M. R. Paraschivescu se pot, totuși, întîlni și părți mai slabe, oarecum discursive, nevibrante poate tocmai din pricina unei elaborări în care travaliul lucid asupra expresiei joacă uneori un rol exagerat. După cum sublinia și articolul din „Scînteia", criticul trebuie să opereze o riguroasă selecție între ceea ce e realizat și ceea ce e mai puțin realizat într-o operă literară. Descrierea critică trebuie să aibă permanent în vedere această cerință fundamentală. La fel ca și cronica discutată mai sus este concepută și aceea, în două părți, la „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, semnată tot de Al. Căprariu, în care se remarcă absența unei oricît de timide încercări de a formula o poziție critică (nu numai în sens negativ).

In cronica sa la „Eu nu cînt că știu să cînt" de Victor Tulbure, Al. Căprariu izbutește (deși numai parțial) să dea o judecată critică obiectivă asupra poetului („Tribuna" nr. 40, 1 oct.). Slăbiciunile creației lui Tulbure în acest volum, ca și calitățile lui, sînt judicios expuse, într-un dozaj adecvat. O singură rezervă: slăbiciunile sînt numai expuse, *nu și analizate în toate consecințele lor. Ceea ce îl duce pe Al. Căprariu la o subestimare a importanței acestora și, în ultimă instanță, la afirmarea caracterului lor strict „formal", „tehnic". Oare n-ar fi fost mai concludentă o încercare a criticului de a analiza în ce măsură aceste deficiențe de ordin tehnic se răsfrîng și asupra conținutului, sau dacă nu reprezintă ele eventual semnul unor carențe chiar ale conținutului? Disocierea între conținut și formă, în sensul unei vechi prejudecăți didactice, chiar dacă nu este exprimată direct, ci se face simțită doar în modul de a judeca al criticului, în „subtext", se opune concepției marxist-leniniste asupra unității dialectice dintre conținut și formă, atît de importantă pentru critica literară și pentru estetică. In ciuda deficienței relevate, cronica la volumul lui Tulbure rămîne, în linii mari, echitabilă (ca și cronica lui Ion Lungu la lucrarea „In jurul romanului" de Silvian Iosifescu — „Tribuna" nr. 41, 8 oct.), ceea ce nu se poate spune însă despre cronica, tot a lui Al. Căprariu, la „In plină zi" de Vasile Rebreanu („Tribuna" nr. 43, 22 oct.). Faptul că tînărul prozator a fost, cum se zice, „lansat" de „Tribuna", în paginile căreia au apărut de altfel majoritatea bucăților care alcătuiesc volumul său, nu justifică din partea cronicarului revistei o atitudine cu serioase recrudescențe ale spiritului apologetic. Pînă și rarele rezerve pe care le formulează Al. Căprariu, în loc să fie discutate pe baza unor referiri concrete, sînt „corectate" prin fraze ca aceasta: „...procesul de creștere în care se află tînărul prozator va duce la eliminarea acestor slăbiciuni, în primul rînd printr-un și mai riguros autocontrol" etc. Debutul lui V. Rebreanu este într-adevăr promițător, dar tocmai talentul incontestabil al tînărului prozator ar fi trebuit să-l determine pe critic, pe lîngă sublinierea meritelor, să-i discute cu obiectivitate limitele, pentru a-l ajuta să le depășească, în sensul calităților sale firești. Oricum, sfîrșitul cronicii discutate, în care Al. Căprariu, constatînd că prozatorul „se mișcă surprinzător de bine în lumea satului", afirmă că „vigurozitatea talentului său pretinde, ca o obligație, și asimilarea problematicii citadine", reprezintă o sugestie amabilă dar perfect exterioară. Ca să nu mai vorbim de acest argument savuros: "...sînt rari, extrem de rari, în literatură în general, scriitorii care au dat două sau mai multe cărți remarcabile inspirate exclusiv din mediul rural". Indrumarea tinerilor scriitori trebuie făcută în sensul calităților de care aceștia au dat dovadă, în sensul virtualităților lor, altfel ea riscă nu numai să rămînă ineficientă, dar și să apară ca arbitrară. In ultimul număr al „Tribunei", Al. Căprariu respinge, pe un ton iritat, toate rezervele critice ale lui Liviu Călin la volumul lui V. Rebreanu, formulate într-o recenzie apărută în „Gazeta literară", pe temeiul că „minimalizează" meritele tînărului prozator. E ciudat pînă unde poate să meargă spiritul „protecționist" al „Tribunei" față de proprii ei redactori!*

Bine echilibrată ni se pare cronica lui D. Cesereanu la volumul „Singele și apa" de Corneliu Leu („Tribuna" nr. 35 din 29 august). Tînărul critic, analizînd cu atenție cartea, caută direcțiile cele mai potrivite pentru dezvoltarea prozatorului Leu, recomandîndu-i-le. El indică totodată limitele și carențele care se fac resimțite în volumul „Singele și apa". Poate că totuși „vocația incontestabilă a lui Corneliu Leu pentru investigația psihologică" nu e chiar atît de evidentă cum caută să demonstreze criticul. In orice caz, exemplele pe care le citează el — și care vădesc un simț psihologic mediocru din partea scriitorului analizat — nu-l servesc. Cronica aceluiași despre „Bărăgan" de V. Em. Galan (vol. I și II, în „Tribuna" nr. 37 din 10 sept.) se menține oarecum la suprafață, deși conține unele observații judicioase. Credem că nu era util ca D. Cesereanu să prezinte, în aproape jumătate din spațiul rezervat cronicii, vol. I din „Bărăgan", cunoscut cititorilor (mai ales că această prezentare nu aduce un punct de vedere nou asupra acestei părți a romanului). Cronica lui D. Cesereanu la „Zilele săptămînii" de D. R. Popescu („Tribuna" nr. 42 din 15 oct.) este interesantă. Tînărul critic încearcă aci să-și axeze cronica pe o idee principală, urmărindu-i implicațiile pentru diferite aspecte ale cărții discutate. Această modalitate de abordare a unei cărți, care nu ni se pare defectuoasă în sine, ci dimpotrivă, implică însă ca ideea pe care își construiește criticul articolul să fie într-adevăr una din ideile fundamentale ale cărții. Din păcate, ideea pe care se bazează cronica lui Cesereanu este oarecum exterioară, ea referindu-se doar la construcția romanului lui D. R. Popescu. Criticul pornește de la constatarea că prozatorul încearcă un nou tip de construcție epică, în care elementul preponderent este dialogul, *care „aproape sublimat, a rămas unica formă de observație a prozatorului". El urmărește, făcînd uneori observații fine, cum prozatorul își „creează" tipurile prin dialog, cum pînă și „conflictele de clasă sînt relevate cu ajutorul dialogului" etc. Cele cîteva excursii în substanța propriu-zisă a romanului nu izbutesc însă să cuprindă decît o parte din problemele cele mai însemnate de ordinul conținutului. Cronica rămîne astfel, în bună măsură, neconcludentă. Și aceasta pentru că D. Cesereanu, plecînd de la considerații de tehnică literară, se menține mai tot timpul la nivelul acestora. Interesant ar fi ca într-o analiză literară să ni se arate cum conținutul determină sistemul de imagini, modalitățile tehnice — cerință pe care criticii literari uită cîteodată s-o satisfacă.*

Cronica lui D. Cesereanu la „Cazul doctor Udrea" de Ben Corlaciu („Tribuna", nr. 46, 12 noiembrie) este, din păcate, prea expozitivă. Discuția critică propriu zisă a cărții este evitată, iar unica rezervă, formulată spre sfîrșitul cronicii într-un mic paragraf, este aproape anulată, prin justificarea chiar de către critic a deficienței semnalate: „Insuficient evocați, comuniștii (...) ocupă în roman un loc destul de restrîns dar prin acțiunile lor tăinuite, bănuite de noi și credințele lor, autorul sugerează forța unei clase, pregătind din umbră insurecția armată, antrenînd masele la luptă..." etc. Cel puțin această gravă deficiență a romanului (care, fără să fie nerealizat, mai are și altele) merita, după părerea noastră, să fie analizată mai pe larg, în toate urmările care decurg din ea.

Am căutat să desprindem, în cursul acestei discuții, unele probleme de ordin mai general, a căror soluționare ar duce la o substanțială îmbunătățire a muncii cronicarilor literari ai „Tribunei". Evident, critica pur descriptivă (la care în ultimul timp se recurge tot mai rar), unele recrudescențe ale spiritului apologetic, ca și o serie de alte deficiențe, tendința de a disocia conținutul de formă, sînt neajunsuri pe care le putem întîlni și în alte reviste, ceea ce, de altfel, nu reprezintă o justificare pentru cronicarii literari ai „Tribunei".

CRONICAR

De pe schela etajului 16

Schele noi și tot mai înalte în București

Invitația o primisem cu o lună în urmă, la 6 octombrie, deși la acea dată locul întîlnirii nu exista încă: o echipă de tineri betoniști, de pe șantierele din jurul Palatului Republicii, mi-au fixat atunci o întîlnire, pentru dată de 6 noiembrie, pe cea mai înaltă schelă a Bucureștiului, pe schela „etajului 16". Mi s-a indicat și ora precisă: 7 dimineața. Cînd mi-au făcut invitația, betoniștii nu se aflau decît pe la etajul 9 sau 10.

Am cerut garanții:

— După ultimele informații pe care le am, știu că un etaj se lucrează într-o săptămînă. Săptămîna și etajul, — e un ritm excelent. Totuși, socotind lucrurile chiar la acest ritm, în dimineața zilei de 6 noiembrie locul întîlnirii nu va exista. N-aveți decît patru săptămîni înainte. Ne vom întîlni, atunci, la etajul 14? In acest caz, prefer o întîlnire la sol. De la etajul 14 n-o să am suficiente perspective asupra Bucureștilor.

— Un etaj se poate construi și în 4 zile, mi s-a răspuns.

„Mai repede decît un reportaj" — mi-am făcut în minte socoteala, găsind într-un fel și explicația de ce în general reportajele sînt atît de depășite.

M-am prezentat, deci, pe data de 6 noiembrie, la ora șapte dimineața, pe șantierele de construcții din jurul Palatului Republiicii. Am urcat 15 etaje și, apoi, pe o scară improvizată, m-am cățărat pe terasa „blocului turn", unde m-am întîlnit cu betoniștii. Adică pe schelele „etajului 16" — cum obișnuit este numită terasa acoperită de unii constructori cît și de trecătorii care numără etajele blocurilor noi, ori de cîte ori au drum pe străzile din preajma Palatului.

Betoniștii, în mantale cauciucate ude de ploaie — ploua de trei zile fără întrerupere — răsturnau mortarul din tomberoane pe armătura de pe platforma terasei. Aveau cerul pe șepci, în mîini și pe mantalele ude. M-au zărit, m-au salutat scurt și și-au văzut de treabă. Orice explicație cu mine, gazetarul, o socoteau probabil de prisos, din moment ce ei, alături de ceilalți constructori ai „blocului turn", se ținuseră de cuvînt și-și respectaseră angajamentul pentru 7 noiembrie. Intr-un colț al terasei, înfipt în armătura centurii, stătea, sub ploaie, steagul de bloc fruntaș pe șantier. Dețineau steagul de o săptămînă.

Ne aflam pe terasă, la o înălțime de aproape 60 m. deasupra străzilor Capitalei — o înălțime care întrece pe aceea a Palatului Telefoanelor.

De la schela „etajului 16", privind spre orizonturi, am descoperit, mișunînd pe crestele Capitalei o populație densă, cu mișcare egală în intensitate cu aceea a principalelor artere de circulație de pe sol: vasta populație de constructori ajunși în noiembrie pe schelele ultimelor etaje ale blocurilor diverselor magistrale și șantiere ce împînzesc Bucureștii. Deasupra Capitalei, în toate cele patru puncte cardinale, sub ploaia și frigul zilelelor cețoase de noiembrie, se desfășoară teribila animație care pregătește predarea la termen a cheilor noilor apartamente calde, confortabile și luminoase. Circulația acestei populații aeriene de constructori se face în sus, pe verticală, avînd drept trepte etajele. Ca să poată circula și păși, această omenire de deasupra Capitalei trebuie să-și facă singură, pentru fiecare pas, treapta și etajul. Constructorul e pietonul de deasupra Bucureștilor, care și cînd merge trebuie să creeze și să înalțe. Cu mîinile nu poate atinge și stăpîni înălțimile, fără să le suprapună în apartamente, în care trebuie să prindă și lumina soarelui și jocul armonios al culorilor lumii, și pacea nopților cu stele pentru a face înălțiunile foarte bune de locuit. Și de la înălțimile zidite cu mîinile între pereți, ferestre și acoperiș, constructorul n-ar putea coborî mai nimerit decît cu aripi.

N-am privit vasta animație a meșterilor de deasupra Capitalei prin transparența unei zile însorite de toamnă, ci într-o zi cețoasă. Dar ceața ploii nu putea acoperi mulțimea de siluiete care populează și înalță creștetul Bucureștilor. Contururile constructorilor de pe schelele magistralei Bulevardului Magheru. Căii Griviței, de pe blocurile din Piața Amzei, Piața de Flori, punctau cu mișcările lor liniile noi și impunătoare din sistemul urbanistic Bucureștean. Circulația pe verticală, chiar acolo unde n-o puteam zări din pricina ploii cețoase, era trădată de ecourile care urcau, întretăindu-se pe cer: ecourile vocilor ale ciocanelor de dulgheri, tîmplari, fierari betoniști; strigătele zidarilor care lăsau loc liber parchetarilor și zugravilor la etajele cele mai de sus ale blocurilor. Pînă unde puteam zări, distingeam apariția surprinzător de rapidă, pe brîul cerului, a sute de balcoane și pervaze noi de uși și ferestre. Am zărit, la balcoanele cerului, apărînd nu îngeri, ci locatari în haine „comode de casă" care, în ciuda ploii își așezau un scaun ca să privească pentru întîia dată Capitala „de sus" de pe verandele unor apartamente cu bae, hol, calorifer, cu mobilă nouă, cu cameră pentru copii, cu covoare, televizor, veieuză și sonerie.

De pe terasa „blocului turn" de la „etajul 16", construcțiile care-ți apar constant dominante, cardinale în estetica peisajului vîrfurilor Capitalei, sînt cele noi, ca și cele recreate în anii noștri și situate într-un vast ansamblu de construcții sociale: Casa Scînteii, Fabrica de Confecții „Gh. Gheorghiu-Dej", Palatul C.F.R. flancat de noua magistrală a Căii Griviței. Nu e vorba de o prejudecată de reporter. Oricine poate verifica cele spuse, privind chiar de pe Palatul Telefoanelor. Vrînd-nevrînd, nu va avea altă imagine.

Dar cartierele?

Am distins, pînă și în cenușiul ploii de noiembrie, albul luminos și vesel al cartierului muncitoresc Floreasca. Părțile Filaretului au o așezare mai avantajată decît Floreasca, sînt situate mai sus în relieful bucureștean. Dar peisajul lor imprecis, amalgamat, aci îngrămădit, aci risipit, l-am zărit în întregime captiv cenușiului burniței de toamnă. N-am putut să discern o siluetă de ansamblu a acestui cartier, care să se impună în aspectul general urbanistic. Solul făcea acolo corp comun cu atmosfera umedă și pîcloasă. Simțeam că anotimpul își transmite violent drama naturală în acest cartier rămas încă vechi, în casele lui bătrîne, în curți, pe străzi. Anticipînd, profețind cu firesc, așa cum învățasem de la betoniști am încercat să populez și dealurile Filaretului cu construcții noi, dar, nepriceput fiind, n-am știut ce perspective urbanistice să deschid tentantelor daruri naturale oferite de relieful acestei părți a Capitalei. Nu știu dacă arhitecții și specialiștii în sistematizarea Bucureștilor au în vedere și unghiul pe care ți-l dă Capitala „privită de sus", de pe ultimele și cele mai noi înălțimi ale construcțiilor. „De sus", virtuțile reliefului bucureștean te cheamă să le descoperi subtilitățile. Lumină, aer și culoare pretutindeni. Linii frumoase, distinse la sol ca și deasupra Capitalei, care să reteze și să înlăture atît temeliile șchioape și igrasioase, cît și capetele ruginite de monștri, pitite sau săltate în parcelele Bucureștilor.

De pe schela „etajului 16", aveam sub ochi un model de construcții — integral și armonios conceput în ansamblul bucureștean, de la fațadă, pînă la copertină, — : construcțiile de pe șantierul din jurul Palatului. Etalon și pentru ritmul rapid de lucru.

Pe cupola noii săli a Palatului, urmăream cum se strînge tot mai mult cercul muncitorilor care înaintau finisînd acoperișul metalic argintiu, sclipitor chiar și sub ploaia de noiembrie.

Cele opt macarale vopsite în galben, lucioase și ele sub scurgerea neîncetată a ploii, lunecau într-un continuu du-te-vino pe șinele din fața celorlalte nouă blocuri de pe șantier. Blocurile, sosite toate la ultimul etaj, cu fațadele gata să primească varietatea de culori prevăzută în planul de lucru, descriu un arc lin în jurul noii săli a Palatului, ca desfacerea generoasă a unui rînd de petale care-și descoperă luminii pistilul.

Geamuri armate multicolore sînt montate cu repeziciune în ramele balcoanelor armonizate superb cu jocul de pasteluri care au început să apară pe fațadele blocurilor. Blocurile 1 și 2 — dinspre Ateneu — au început să prindă pe parapeți, sub mîna zugravilor, culoarea crem, pe spaleții dintre ferestre un verde limpede și cald. Copertinele tuturor blocurilor arcuite în jurul noii săli a Palatului, vor fi vopsite curînd, de pensule, în culoarea albastrului de cer senin permanent însorit. Blocul „numărul 3", cu întreaga față deschisă spre Ateneu, va primi de jos pînă sus culoarea de galben luminos. Cerul e întunecat, aerul e îmbîcsit de ceață, dar lucrările rapide de construcție fac să răsară, văzînd cu ochii, o veselă armonie de culori pe toată înălțimea și întinderea arcului de fațade. Mărturisesc că n-am văzut niciodată înflorind, în zilele toamnei tîrzii, o floare mai frumoasă. Ploaia întregului cer nu izbutea să-mi pară mai mult decît o rouă pe măsura acestei flori mari, cu straturi și răsaduri pe tot întinsul Capitalei.

Constructorii de azi tind toți să-și atingă perfecțiunea în profesie și să-și însușească o educație în lucru la „nivel republican". S-au format, în drum de la un șantier la altul, nuclee de constructori pe profesii în jurul celor mai experimentați meșteri, care au pășit spre o prodigioasă carieră începînd cu primele construcții republicane din 1948. Asemenea colective nedespărțite și permanent călătoare ating uneori o atare dezvoltare, încît cuprind în interiorul lor complexitatea de profesii necesară întregii creații de pe un mare șantier, — de la betoniști și zidari pînă la instalatori și parchetari. Itinerariul acestor colective sudate, în drumul lor pe șantiere, coincide cu creșterea neîntreruptă a marilor construcții inițiate de regimul nostru: APACA, Salva-Vișeu, Casa Scînteii, Doicești, Onești, Govora, Săvinești, Eforie, Mamaia... Un itinerar care punctează reconstruirea Romîniei. Cele mai sudate și mai talentate colective, multiple în profesii, sînt acelea cu state de muncă în marile noduri din noile construcții. Exemplu: brigăzile complexe de zidari, fierari-betoniști, dulgheri, tîmplari și zugravi de la blocurile „1 și 2". Și, pete rasa unde m-am aflat la 6 noiembrie, printre fierarii-betoniști care încheiau armătura centurilor, l-am văzut lucrînd, la un pas de golul imens căscat în jurul „blocului turn", pe utemistul Vasile Dumitrescu care a fost și la Onești, și la lucrările de înfrumusețare a Parcului Libertății.

Pe cînd vorbeam cu el, și-a făcut apariția pe terasă cineva din conducerea șantierului:

— Fraților, vă iau steagul! Blocurile „1 și 2" au cîștigat întrecerea de 7 Noiembrie. La blocul „1 A" „cade fațada"!

Și fără alte vorbe, noul venit a desprins steagul ud leoarcă din armătura centurii și s-a făcut nevăzut în jos, spre etajul 15, sub privirile lungi ale celor de pe terasă. N-am înțeles expresia „cade fațada". Vasile Dumitrescu s-a simțit dator să-mi explice că noii cîștigători ai steagului:

— Era de așteptat să-l ia. Au brigăzile cele mai închegate, cu oameni care au lucrat mereu împreună aproape peste tot, și la București, și la Cernavodă, și la Eforie, și Mamaia. In rîndul lor se află cea mai temută brigadă de zidari, condusă de comunistul Dobra Gheorghe și brigada de fierari-betoniști a maistrului Racu. Mai întotdeauna, de cînd au sosit aceste brigăzi pe șantierul de aici, steagul a rămas în mîinile lor, la blocurile „1 și 2". Privește, a început să „cadă fațada" la blocul „1 A"!

Intr-adevăr, schelele de la fațada blocului „1 A" cădeau. Fațada era gata. Zidarii, zugravii, dulgherii, toți împreună demontau pîrghiile metalice ale schelelor și le aruncau la pămînt, ca pe niște săgeți după victorie. Fațada a apărut întreagă, cu cremul ei curat, cu lojile balcoanelor pastelate în verde, cu geamuri armate, de asemeni verzi, prinse în ramele verandelor. Brigăzile complexe de la „1 și 2" aproape nedespărțite în itinerariul lor republican, cîștigaseră întrecerea pentru 7 Noiembrie.

— Uite-l pe Dobra, a apărut la etajul 8!

L-am zărit, pe Dobra, ca pe-un punct, agitîndu-se. De la balconul etajului 8, flutura ceva — parcă șapca — spre muncitorii apăruți la sutele de ferestre de la arcul fațadelor de pe întregul șantier. Striga ceva din toate puterile. N-am deosebit ce. De la ferestrele celorlalte blocuri, i s-a răspuns cu voci lungi și întretăiate care sunau a urale. „Căzuse fațada" prima fațadă. Comunistul Dobra Gheorghe salută șantierul de la etajul 8.

— Plec după steag, le-am spus celor de pe terasă. Mă duc la Dobra. Și m-am lăsat să alunec pe scara improvizată, spre etajul 15.

— Strînge-i mîna și din partea noastră!

Interviu pe scări, în balcoane, pe paliere, la ferestre și în cabina macaralei

— N-am timp. Dar ține-te de mine.

Eram la unul din balcoanele etajului 7 al blocului „1 A", unde-l prinsesem pe Dobra. E un om scund și negricios, de fel din Bolintinul din Deal, ca și zidarii pe care-i conduce... Dar n-am avut timp să-i surprind trăsăturile mobile ale feței, ochii negri care alergau într-o parte și alta. Dobra a dispărut pe o scară și l-am descoperit cu greu la etajul 8, într-un apartament de la blocul alăturat, unde se montau băile. De aici, Dobra s-a făcut nevăzut pe un palier, sărind peste un vraf de calorifere. L-am auzit la stația bobului, strigînd din toți plămînii:

— Ilie, coboară bobul, încarcă 7 găleți cu tinci pentru etajul 8!

Ilie era omul de la parier. Bobul a pierit fulgerător. Dobra coboară cu pași iuți și mărunți la etajul 6, îl mai zăresc o clipă, apoi sare peste pervazul unei ferestre interioare și nu-l mai văd. Sar și eu peste fereastră. Il găsesc bătînd cu ciocanul o ramă de balcon, arătîndu-i ceva unui lucrător. E momentul:

— Inainte de a veni aici, pe ce șantiere ați...

— In '52 la silozuri ciment Medgidia... Budene, ți-a sosit tinciul? strigă Dobra, dintr-o dată cu mîinile pîlnie la gură, făcînd fiecare cameră din zecile de apartamente să răsune de vocea lui.

— Gata! — i se răspunde de undeva, la fel de puternic, cu ecouri filtrate prin labirintul de apartamente.

Dobra, către mine:

— In '55—'56, la cramele sistematice Panciu, Odobești... Ilie, patru găleți de galben pentru etajul 7! Hai la 6, îmi zice coborînd pe scări, sărind peste cofrajele treptelor și dîndu-mi date biografice: în '57—58—'59 la: Colonia de copii Eforie, la Mamaia — Hotel Albatros, Restaurant Albatros, Hotel Tomis, Palas, Modern...

Il pierd însă la un apartament „pe colț", din pricina unor instalatori care fixau tuburi de lumină fluorescentă. Dau însă peste el din nou, pe un palier proaspăt zugrăvit și barat cu scînduri:

— De cîți ani lucrezi împreună cu oamenii din brigadă pe șantierele republicane?

— De 11 ani, cu oamenii mei. In '48, blocurile din Ferentari — în '49, Filatura de Bumbac, — în '50, Șantier Tineret, — în '51, mi se pare că ți-am spus, și, pe urmă, aici.

Dobra se lăsă pe sub parapet, începu să meargă aplecat, cu mîinile lipite de corp, merg și eu la fel, dar îl scap într-un apartament de 3 camere și dependințe, de data asta definitiv... Ii aud însă vocea, în cu totul altă parte, răsunînd în jos, din ce în ce mai îndepărtat, cu ecouri rătăcite prin sutele de apartamente:

— Mozaic alb pentru 6!

— Tinci pentru 4!

— Coboară gălețile de la 5!

— Matei, curăță peretele înainte de a da cu praf de piatră!

— Dane, fiți atenți, un geam spart la 5, — care l-ai spart?

— Mirică, întărește parapetul la bob, la 3, că ai să cazi!

Cobor urmărindu-l vocea, ajung la sol, fără să-l mai descopăr. Dau roată blocurilor „1 și 2", urc 14 metri pe scara metalică îngustă și udă de ploaie a „macaralei-turn", pînă în cabina unde Munteanu manevrează calm și sigur manetele. Munteanu, ridicînd în cîrligele macaralei stive de materiale de pe șantier, îmi vorbește despre construcțiile de cămine studențești de la Institutul Agronomic, la care a lucrat... Rotesc ochii pe șantier, dar pe Dobra nu-l văd.

Cobor. La blocul „numărul 2", șeful de șantier din acest sector mă ia cu sine să urcăm la etaje, făgăduindu-mi că vom vizita „ultima noutate" a construcțiilor sociale.

O dată cu cheia, apartamentul mobilat pînă la veieuză și scrumieră

Ne oprim pe un palier finisat:

— Am ajuns la apartamentele viitorului, îmi zise șeful de șantier. Luați cheile. (îmi înmînează un lanț de chei). Apartamentele sînt gata. O dată cu cheia, apartamentul se oferă mobilat cu piese de ultimul tip, pînă la veieuză și scrumieră. Aveți copii? Fiecare apartament are cameră pentru copii.

— Inainte de a deschide, o întrebare: apartamentele au și covoare?

— Și storuri. Și perdele. Deschideți și puteți merge direct la oglindă sau la masa de lectură.

— Cum se prezintă băile, bucătăriile?

— Totul este gata montat. In bucătărie se află instalate: un aragaz emailat în alb, ultimul model, un frigider Pinguin 180, o masă dulap, o masă de serviciu...

— Toate apartamentele care-și așteaptă locatarii și pe care le vizităm acum se prezintă la fel? Mobilate, utilate la amănunt? Știți că n-am venit ca locatar, ci ca reporter. O întrebare privitoare la mobilă, zisei învîrtind stîngaci cheile și neîndrăznind să deschid și să văd „ultima minune" a construcțiilor sociale.

— Mobila? La parterul blocului „1 A" — îmi răspunse calm șeful șantierului — vizavi de „Ateneul Palace", va fi deschisă expoziția de mobile a Ministerului Construcțiilor. In acest moment, se montează acolo tuburile de lumină fluorescentă și se finisează stîlpii rifiați din plăci albe de ipsos. Intrarea în magazin se va face prin strada Știrbei-vodă, la capătul ei din Calea Victoriei. Vei intra deci în magazin, vei păși pe pardoseala de mozaic negru, vei privi modelele de mobilă din cele 8 mochete ale expoziției. La extremele parterului, două scări elicoidale, din mozaic galben, urcă la mochetele de sus. Prin stînga poți urca și la biroul magazinului, unde vei găsi formularele pentru mobila în rate pe care o vezi expusă în apartamente. Completezi formularul și vîri apoi o copie în buzunar. Sus, în locuința care te așteaptă, vei găsi mobila care ți-a plăcut și în apartament și la expoziție. Deschide acum ușile, de ce întîrzii?

Șeful șantierului îmi alege o cheie din lanț, mi-o prinde în mînă. Deschid un apartament cu 3 camere, hol, baie, bucătărie. Simt la intrare cum mi se adîncesc tălpile în plușul moale al unui covor. Sînt storurile trase. Mă îndrept spre ferestre și ridic storurile de aluminiu, cu lame vopsite în verde. Pe laturile ferestrei, cad două perdele lungi, discret înflorate, cu faldurile neatinse. Lumina se revarsă în cameră. M-am pomenit deschizînd ferestrele, ca acasă. Poate că atmosfera era prea intimă. De jos, de pe șantier, pînă la noi, răzbate o voce puternică:

— Două tone de mozaic alb pînă la ora 2!

Vocea lui Dobra. Fusese după tonele de mozaic, de aceea îl pierdusem.

Pășesc pe plușul covoarelor gri, vernil și roșii, armonizate subtil cu interiorul fiecărei camere în parte și mă îndrept spre camera copiilor; o dormeză cu plasă galbenă așteaptă, husa e perfect întinsă. La capătul dormezei, o veieuză cu tijă înaltă, ca un lujer, pornește de pe podea și ajunge pînă sus, mult deasupra patului. La capătul tijei — lampa — ascunsă într-o cupă răsturnată. Mă apropii de etajera de cărți din camera copiilor, o etajeră cu linii simple, din lemn, cu ape adînci în care se răsfrînge întreg interiorul camerei, lumina și umbrele de afară. Intind mîna să ating comoda cu oglindă, dar mă opresc. O etajeră suspendată mă face să mă gîndesc la lucrurile pe care copilul le va așeza acolo, ca să le aibă la îndemînă. Aduc cele două taburete lîngă masă. Copilul va avea adesea, ca musafir, pe cel mai bun prieten de școală și de joacă. Observ că masa are dedesubt o poliță ascunsă. Mi-a trădat-o lacul ei limpede. De n-ar zgîria-o cataramele ghiozdanului! Mobilerul camerei pentru copii, lei 2634, executat de „Iprofil" București.

Trecem în „camera de zi". Soțul și soața, obosiți de la lucru, se pot opri să se odihnească puțin, fiecare pe unul din cele două paturi. Copilul va intra la ora 5 după-amiază în „camera de zi" a părinților și va căuta ceva în bufetul cu două uși. Soțul sau soața va lua o carte din etajera camerei lor și va trece la „masa de lectură", piesă specială a „camerei de zi". Seara, masa extensibilă din mijlocul camerei va fi desfăcută. Sosesc invitații... Scaunele... Mobilierul „Iprofil" București pentru „camera de zi" — trei mii și... — mobilier ușor, suplu și practic, de o eleganță care plutește, oglindind în transparența lui de lac crem-arămiu culorile vesele ale interiorului. Trecem în dormitor. Patului dublu cu somieră nu-i lipsește husa. Privesc mai întîi la toaleta cu oglindă înaltă, în care se răsfrînge și roșul covorului adînc, și liniile stîlpilor de la Palatul Republicii, iviți în lumina geamurilor apartamentului cu storuri ridicate. Las storurile. Aprind veieuza cu picior de cocostîrc. Deschid cele două uși ale comodei. Imi duc privirile apoi spre măsuțele-noptiere, suspendate cu două amfore de-a stînga și de-a dreapta patului. Noapte bună! Mobilierul dormitorului, ultimul tip „Iprofil" București, lei 2400 și...

Ridic din nou storurile. In aceste apartamente, simt aerul și lumina ca în ceasurile dimineților însorite. Strivesc țigara, care mi se stinsese, pe o scrumieră așezată pe masa de lectură a „camerei de zi". Merg spre dependințe. Cada adîncă a băii, butoanele aragazului, frigiderul, așteaptă și ele...

Cine are grijă să vă educe pînă și gustul pentru treburile voastre gospodărești de fiecare zi, cine v-a adus patul copilului în camera copilului, cu masă, comodă și etajeră de cărți pentru copii, cine v-a pregătit, vouă părinților, camera de zi cu masă de lectură, dormitor, cine vă predă cheile apartamentului cu două și trei camere, baie, bucătărie cu aragaz și frigider?

Mă întorc spre ferestre să le închid și aud de pe șantier:

— Budene, Ilie, Dane, Mirică, toate brigăzile jos! E ora două, se înmînează steagul de fruntaș pentru 7 Noiembrie!

Comunistul Dobra ne chema la solemnitate pe toți.

Zidarii plini de var, zugravii pătați de culorile fațadelor și interioarelor, fierarii-betoniști cu vergi de rugină pe haine, dulgherii și tîmplarii cu unelte în mîini, se strînseseră în jurul lui Dobra. Zăresc, prin ploaia deasă, în adunarea solemnă și în haine de lucru, pe zugravul șef de brigadă Potleschak Valentin, care, cu oamenii lui, și-au intretăiat la Eforie și Mamaia, în '57—'58—'59, calea cu brigada de zidari a lui Dobra și s-au unit așa cum s-au unit și cu oamenii maistrului Racu, șeful cele mai bune brigăzi de fierari-betoniști de pe șantierul Palatului. Au venit cu toții pe acest șantier și au deținut mai întotdeauna aci steagul de fruntaș. Ca și Dobra, zugravul Valentin numără anii de șantier petrecuți împreună cu brigada sa, cu deceniul: cu Macedonski Petru lucrează de 11 ani, pe șantierele republicane ,alți oameni ai brigăzii lui sînt de 14 ani împreună și au mers cu toții de la un șantier la altul: la construcțiile de pe Aleea Vulpache, la locuințele muncitorești din Lucăcești, Onești, Cerna-vodă, la Eforie, Mamaia...

Cineva din conducerea șantierului înmînează comunistului Dobra steagul de fruntaș, ud de ploaie ca și hainele lucrătorilor:

„...Blocul numărul 1, mîndria șantierului nostru"...

Macaragiul Munteanu privește de sus, de la fereastra cabinei. Neputînd lua parte, jos, la solemnitate, și-a scos șapca și a rămas descoperit.

Un autocamion, venit cu mozaic alb, patinează pe solul cleios, claxonează în spatele adunării solemne. Adunarea se desface imediat în două și face loc autocamionului să descarce la cîțiva pași de grupul în sărbătoare. Cei doi lucrători de pe autocamion înfig adînc lopețile în lamele subțiri ale mozaicului alb, care sună cristalin, zburînd peste obloane.

„...Vom păstra steagul de fruntaș..."

Vorbește Dobra, rar, lăsînd distanțe mari între cuvinte, ca și cum ar vrea să facă loc cît mai mult pentru zgomotul lopeților care aruncă mozaic alb peste obloane. Și zice, chiar printre frînturile de discurs:

— Descărcați mai repede și aduceți și praful de piatră!

Dobra a urcat în blocul „1 A" și a prins steagul la balconul etajului 7. Apoi, a început să strige:

— Budene, curăță locul de tinci! Dane, lasă loc liber zugravilor pe paliere...

Ștefan BANULESCU

Măsură dobrogeană

Primisem repartizare să lucrez ca inginer agronom la gospodăria colectivă din Comana. Nu fusesem în Dobrogea niciodată. Unul îmi spusese că e o regiune urîtă, altul că este extrem de interesantă, dar numai din punct de vedere istoric, un al treilea mi-a declarat, privind în pămînt și parcă pipăind o stofă, că Dobrogea e ca o cadînă voalată: trebuie să-i dai înlături feregeaua ca să-i vezi frumusețea feței.

Incepuse să mă obsedeze un gînd. De ce oare despre alte regiuni părerile sînt aproape aceleași, iar despre Dobrogea sînt atît de diferite? Nu poate să fie decît o singură explicație: Dobrogea e o regiune foarte complexă în manifestările ei. Trebuie s-o trăiesc cu simțurile mele.

Prilejul n-a întîrziat să se ivească. Am primit repartizare la Comana. Și iată-mă în Dobrogea, regiune în care măgarul are copite de aur, iar stropul de apă e strop de argint.

Nu despre trecutul Dobrogei vreau să vorbesc. Despre prezentul Dobrogei voi încerca să vorbesc. Și nu voi umbla pe toate pămînturile ei. Pentru asta ar trebui pagini destule. Voi lua un singur colț dobrogean: satul Comana.

★

Era la amiază cînd am sosit în sat. Din cerul gol și înalt, soarele arunca o căldură toridă peste salcîmii prăfuiți. Un om cu o căldare de var într-o mînă și cu o bidinea în cealaltă stropea gardul din bolovani de piatră al școlii.

— Aceasta e zidită în 1904. In primăvară vom începe una nouă în fața sfatului popular. Vom face-o pe măsura satului nostru, mă informă secretarul sfatului, un om vioi și glumeț.

Tot de la el am aflat că gospodăria „Filimon Sîrbu" din Comana e fruntașă pe regiune.

Sub un pîlc de salcîmi un cîrd de oi dormita. Cu botul în țărînă stăteau însolzite, răsuflînd repede și zgomotos, împrăștiind în jur caracteristicul miros al lînii.

La o fîntînă o femeie înhămase un măgar la vîrtelniță și îl mîna mergînd în urma lui, fără să scoată o vorbă; cînd se ivea căldarea de lemn, mare și grea, încinsă pe trei locuri cu cercuri groase de fier, striga, animalul se oprea, se proptea să nu fie tras înapoi, iar ea deșerta apa în butoiul din cotiga de alături. Apoi sucea măgarul și acesta începea să se învîrtească în sens invers, cu pas egal, monoton, ca un ceas, scoțînd cealaltă căldare ce se umpluse în timp ce prima fusese golită.

Incepem așadar să intrăm în viața intimă a Comanei. Intrăm de fapt în viața Dobrogei.

Vîrtejuri subțiri de praf ți se iscă de sub tălpi, se înșurubează în jurul tău, se desprind, aleargă, răsucindu-se zece-douăzeci de pași și, deodată conul lor de pulberi, sprijinit cu vîrful în pămînt, se înmoaie, se destramă piere. Așa se întîmplă în zilele mai tihnite. Alteori, săptămîni și chiar luni, pămînturile sînt răzuite de vînturi uscate și iuți. Cîmpurile se macină, iar seceta suge ultimii stropi. Nu degeaba copiii cîntă în școlile Dobrogei, rugînd trandafirul:

Bucură pămîntul
Floare de mărgean
Ca să steie vîntul
Aprig dobrogean.

Vîntul și seceta — iată cele două elemente cu care dobrogeanul se află pururi încleștat. Dar vîntul acesta își are, totuși, o poezie a lui. Sau poate doar mi s-a părut. Ba nu, i-am simțit-o cu adevărat.

Pămînturile Dobrogei vor fi saturate de apă. La aceasta vor contribui atît apeductele romane, a căror rețea e în curs de dezvelire, cît și irigațiile noi ce se vor face. Atunci nici locuitorii Comanei nu vor mai avea de ce să se teamă.

Anul acesta ei au luptat împotriva secetei cu căldarea. De la topirea zăpezilor și pînă la sfîrșitul lui mai, ogoarelor lor nu gustaseră ploaia. Mase de nori se ridicau dinspre mare, boncăluiau pe cer, dar se retrăgeau fără să scuture un singur strop. Atunci, s-a luat hotărîrea în consiliul de conducere al gospodăriei să se ude cu căldarea măcar zece hectare. Să se scoată cel puțin de sămînță. Și au început să care apa cu sacalele. E adevărat că peste cîteva zile au început ploile, dar faptul încercat rămîne fapt. Aceasta m-a uimit! Să lupți cu atîta îndîrjire împotriva unei naturi vitrege, nu se poate numi decît pur și simplu eroism. Un eroism de cea mai umană esență. Și de multe acte de eroism au dat dovadă acești oameni. Ei însă nici nu le consideră ca atare. Li se par toate firești, obișnuite.

★

In Comana, ca de altfel în orice sat colectivizat, focarul vieții oamenilor îl constituie gospodăria colectivă. Prin urmare, a vorbi despre gospodăria „Filimon Sîrbu" înseamnă a vorbi despre întreaga viață nouă a Comanei. Căci de fapt, esența vieții noi a acestui sat n-a început decît în 1950, cînd s-a înființat gospodăria. Și după cum pruncul, de îndată ce s-a deslipit de pîntecul matern și începe să miște pe scutecele albe ca zăpada, săvîrșește — prin însăși existența lui — schimbări adînci în relațiile și în profilul spiritual al celor ce i-au dat ființă, la fel și gospodăria colectivă a determinat însemnate schimbări în rostul oamenilor și în modul lor de a simți.

Ce construcții au ridicat cei șase moșieri ai Comanei, care însumau aproximativ 1100 hectare, iar restul satului în jurul a 2100 hectare? Afară de conacele lor, niciuna. Cu ce au ajutat ei pe cei ce trăiau în sărăcie lucie? Nu numai că nu i-au ajutat, dar aceștia erau chiar slugile și umiliții ce trudeau pentru ei. Iată însă că gospodăria colectivă, care abia în 1950 a luat ființă, a ridicat un cămin, a cărui construcție a costat 450.000 de lei. Sala acestuia, clubul, biroul organizației de bază și biroul de sedințe ale consiliului de conducere, sînt scăldate în lumină fluorescentă. S-au înălțat grajduri, magazii, pătule, grădinițe pentru copii, în total 26 construcții mari, care au necesitat 1.140.000 de lei. Colectiviștii au azi trei autocamioane, 72 vaci de lapte, 500 porci, 2700 oi. Fondul de bază este de 2.400.000 lei, iar veniturile bănești ating anul acesta 3 milioane. In sat s-au construit 80 de case noi; cele vechi, cu polatră. rămîn din ce în ce mai rare. Din loc în loc vezi antenele aparatelor de radio. Și aproape în orice casă se află mobilă modernă.

Mîine, negreșit, va fi de nerecunoscut satul Comana, căci pruncul născut în 1950 a crescut și crește înălțînd odată cu sine pe proprii lui părinți. Colectiviștii au căpătat ceea ce pînă ieri n-au avut: încrederea în propriile lor forțe, ceea ce înseamnă, de fapt, încrederea în gospodăria colectivă.

Imi vine în minte imaginea: vîntul îi dă ocol îngenunchind și rugînd-o; încrezătoare în sine, Dobrogea, sprintenă și mîndră merge înainte privindu-l peste umăr cu ironie și dispreț. Se desface de trecut, lăsînd în urmă tot ce-i al trecutului.

Oamenii simt că nu mai au nici o stavilă. Suflul construcției noii orînduiri le-a descătușat spiritele. Și, renăscînd, s-au descoperit pe ei înșiși. Așa s-a descoperit și Nicolae Hudițeanu. Cum s-ar fi putut altfel afla că în omul acesta, scund și subțire, ars de vînturile dobrogene, se ascunde spiritul unui excelent organizator?

In 1955, la adunarea generală a colectiviștilor, el a fost ales președinte. Și dacă „Filimon Sîrbu" este una din gospodăriile fruntașe ale regiunii, în bună parte acest lucru se datorește și lui. S-a dăruit gospodăriei din primele ei zile cu toată voința sa de fier, cu tot sufletul lui. El era acela pe care ziua și la orice oră din noapte îl întîlneai prin '53 și '54 tocmai acolo unde ar fi trebuit neapărat să fie: cînd cădea snopul din căruță, ieșea din porumbul unde anume intrase pentru a ajuta la căratul la batoză; cînd cei de rînd la grajd nu distribuiau cît trebuia uruiala la vite, intra și el pe ușă; cînd rămînea grîul pe arie, noaptea negreșit îl întîlneai acolo; dădeai peste ochi săpatul porumbului, trebuia să iei rîndul de la cap, căci el era lîngă tine.

Munca lui Nicolae Hudițeanu a fost apreciată prin decernarea unei înalte medalii: Erou al Muncii Socialiste.

Munca — o chestiune de eroism! Ce poate fi mai uman decît acest lucru? Căci ce poate fi mai uman decît munca constructivă? Conținutul noțiunii de „erou" și-a căpătat astfel sensul său veritabil. El nu se mai încheagă din scînteile țîșnite prin ciocnirea baionetelor, ci din efortul muncii pașnice.

Mă gîndesc însă la baladele noastre de o seamă cu Carpații. Nimeni nu poate ști cîți poeți geniali le-au zămislit și le-au modelat de-a lungul vremurilor. Ei au pierit însă, fără ca numele lor să fie însemnat pe undeva. A rămas numai „Miorița".

Știe oare cineva cîți eroi sînt de fapt în patria noastră? Generațiile de mîine vor cunoaște eroica și frumoasa baladă a construcției socialismului, dar numărul făuritorilor ei nu va fi cunoscut în întregime. Sînt sute și sute de mii.

Minunații oameni ai Comanei au creat și ei o măsură în această baladă. Ea este scrisă de mîna muncitoare a lui Nicolae Hudițeanu și a atîtor altora asemeni lui. Măsură dobrogeană.

Dionisie PETCU

Inginer agronom la G.A.C. „Filimon Sîrbu" din com. Comana,
raional Negru Vodă,
regiunea Constanța

NEFERICIRILE LUI ARPÁD

Scenetă de NAGY ISTVÁN

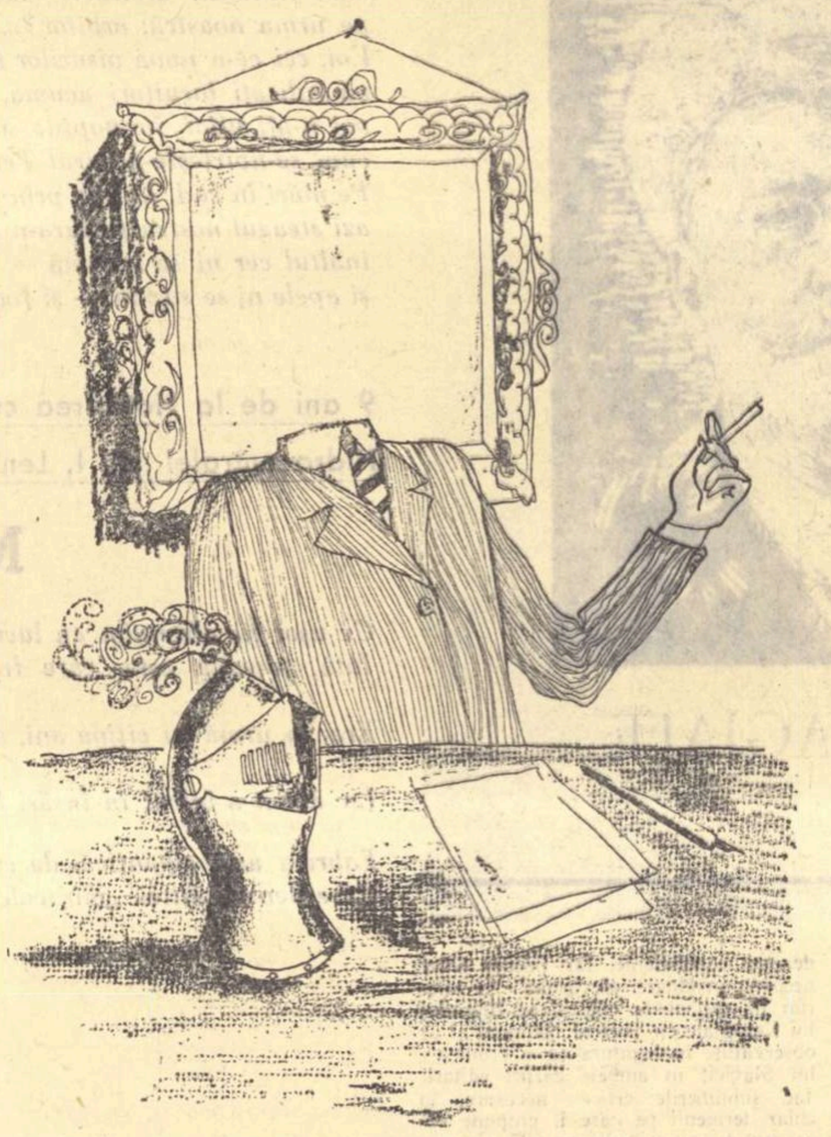

Biroul maistrului-şef. Prin geamul uşii se vede atelierul de tîmplărie. Cînd se deschide uşa, se aude hîrşiitul strident al circularului şi sîsîitul rindelei mecanice. Arpád Béla, maistrul-şef, trage linii cu rigla pe un proiect oarecare.

BAGI (în combinezon colbăit, intră în cancelaria şefului): Aş vrea să vă spun ceva, tovarăşe Arpád.

ARPAD: Iar nu-s lăsat să lucrez!

BAGI: Sînt silit să vă deranjez, tov...

ARPAD: Dumneata mereu eşti silit să mă deranjezi...

BAGI: Păi... pînă n-or alege alt responsabil sindical...

ARPAD: Vorbă multă, sărăcia omului!

BAGI: In chestia cu tocilarul de la ferăstraie am venit...

ARPAD: Care tocilar?

BAGI: Unul avem, tovarăşe, lunganul ăla de Szalai.

ARPAD: Ăla pe care l-am angajat săptămîna trecută?

BAGI: De zece ani lucrează la noi, tovarăşe Arpád.

ARPAD (se ridică nervos): Ştii bine, tovarăşe Bagi, că nu prea am memoria figurilor.

BAGI: Nu se poate să nu-l ştiţi. E vorba despre tocilarul care ascute ferăstraiele. Cel care a luat cuvîntul la şedinţa de producţie din săptămîna trecută.

ARPAD: Ei, asta n-ar prea fi un semn distinctiv! Au luat acolo şi alţii cuvîntul.

BAGI (privind sfios împrejur): Da, dar... vedeţi... de data asta, în şedinţă, tocmai dumneavoastră aţi fost săpunit...

ARPAD (se întoarce pripit spre celălalt): Eeeuu?

BAGI: Cam aşa, tovarăşe-şef.

ARPAD: Interesant! Nimic nu-mi amintesc! Nici nu-i de mirare; vîrful nasului nu-l mai pot scoate din aiurisitele astea de proiecte! Comitetul planificării aşa mi-a-ncurcat iară desenele astea... Ei, ia spune-mi, cum stă chestia cu vrednicul nostru tocilar?

BAGI: Păi chiar că-i vrednic! Tocmai d-aia aş vrea să ştiu, de ce-l daţi afară?

ARPAD: Cum vine asta, că-l dăm afară?

BAGI: Aşa cum am spus, i s-a desfăcut contractul şi... vorba aia, poate să se ducă unde şi-a dus mutul iapa!

ARPAD: Ăla vrednicul?

BAGI: Da, chiar ăla vrednicul. Aş vrea să ştiu, cine nu-ncape de dînsul? (cu hotărîre). Pînă-oi fi eu, tovarăşe Arpád responsabil sindical...

ARPAD: Habar n-am de toată chestia asta.

BAGI: Păi nu dumneavoastră i-aţi semnat concedierea?

ARPAD: Aaaa, exact!... Mosonyi... submaistrul ăla, el a propus concedierea. Ia stai niţel. Nu cumva despre ăla care mereu ascute ferăstraiele într-o dungă o fi vorba?

BAGI: Niciodată nu le-a ascuţit strîmb, mai bine-zis pînă acum, pînă la şedinţa de producţie de deunăzi, cînd omul şi-a cam deschis gura, nimeni n-a băgat de seamă să le fi ascuţit într-o dungă.

ARPAD: Greşeşti, tovarăşe. Mie mereu mi s-a raportat...

BAGI: Acu' chiar nu mai înţeleg nimic, tovarăşe maistru. Nu-i nici o lună de cînd chiar dumneavoastră l-aţi propus pentru evidenţiere. De ce l-aţi propus, dacă ştiaţi că ascute ferăstraiele într-o dungă?

ARPAD: M-au păcălit şi pe mine alţii. M-au indus în eroare.

BAGI: Eu cred că de-abia acum vă găsiţi indus în eroare, tovarăşe Arpád. Szalai e un om şi jumătate; la oricare maşină l-am pune, ar face treabă. Mînă blagoslovită are, tovarăşe. Asta o ştie toată secţia „giurgiuvele". Eu unul nu pot să-i dau paşaportul. Muncitorii au şi început să discute, spunînd că s-ar dori înlăturarea lui pentru că s-a încumetat să vă critice. Iată cum se sugrumă critica — zic oamenii.

ARPAD: Ce calomnie, l-auzi! Cică eu, tocmai eu aş fi capabil să stînjenesc critica... Dumneata însuţi eşti martor că nici nu-mi prea aminteam de Szalai, c-ar fi luat cuvîntul la şedinţă. Cum, doamne-iartă-mă, era să iau eu măsuri împotriva celui ce zici că m-a criticat?

BAGI: Păi... ce-i drept e drept. Dumnevoastră — vorba aia — vă intră p-o ureche şi vă iese pe cealaltă.

ARPAD (plimbîndu-se agitat în sus şi-n jos): M-au indus în eroare, măi tovarăşe... şi numa' secătura aia de Mosonyi; profită de împrejurarea că-s nou în slujba asta de maistru-şef. El îmi toca mereu la ureche: „d-aia rămînem mereu în urmă cu planu' că ne umblă ferăstraiele într-o dungă şi tot d-aia-s nemulţumiţi şi muncitorii... cu normele". M-aş mira de n-o fi umblînd să mă clintească din postul meu de maistru-şef. Al naibii să fiu dacă nu-mi poartă sîmbetele, să mă compromită... Mi se ridică păru' măciucă! Ia uite! I-a reuşit mişelului să facă să se creadă că aş umbla să mă răzbun pentru chestia aia... cu critica. E-hei! Dacă m-aţi cunoaşte mai bine..

BAGI (mai îngăduitor): Nimic nu-i pierdut încă, tovarăşe Arpád. Nimic nu ne împiedică să-l reţinem pe tovarăşul Szalai.

ARPAD (cu vioiciune): Nici cu asta nu trebuie să ne pripim, tovarăşe Bagi. Să analizăm temeinic problema. Să cugetăm cum e mai bine de făcut în cazul de faţă. Te gîndeşti dumneata ce consecinţe ar avea o revenire asupra măsurii luate — dacă-i adevărat ce spuseşi, că sînt acuzat de gîtuirea spiritului de critică? Ştiţi ce s-ar spune? „Ei, cu şefu' ăsta nou facem ce vrem. Stricăm ceva? Lipsim de la treabă ori ne vedem ameninţaţi cu concedierea pentru cine ştie ce blăstămăţie? N-avem decît să ne dăm la el, să-i ardem cîte-o critică pe cinste şi gata, i-am luat piuitul. Nici «mîc» nu mai îndrăzneşte să zică, nu cumva să dea impresia că-i împotriva criticii".

BAGI: Ei, muncitorii noştri nu-s chiar aşa şmecheri.

ARPAD: E bine totuşi să cumpănim, tovarăşe Bagi. Dar dacă eu, arătînd îngăduinţă în cazul ăsta, faţă de acest Szalai, în loc să fac un bine întreprinderii, îi fac rău? Ei, ce părere ai?

BAGI: Stai să mă gîndesc (se gîndeşte).

ARPAD (dîndu-i ocol): Ei, ce zici?

BAGI: Uite ce zic eu: dacă mă siliţi să-mi bat prea mult capul, eu duc chestia în faţa organizaţiei de bază.

ARPAD: Dar prestigiul meu, tovarăşe Bagi! Ce facem cu prestigiul meu? Numa' ce-ai să-i auzi: „Ce mai maistru-şef e şi ăsta! Azi ia o măsură, mîine tot el dă înapoi!"

BAGI: Nu face nimic. Cel puţin, altă dată veţi deschide mai bine ochii cînd va trebui să alegeţi după ale cui sugestii vă luaţi.

ARPAD: Numai de-aş fi lămurit, ce naiba urmăreşte Mosonyi ăsta? Cîteodată mi se pare că am de-a face cu un linguşitor. E-hei! Cînd vom ajunge oare la acel stadiu al socialismului, să nu mai existe asemenea „periuţe"? Căci iată ce-mi zic: dacă cumva omul ăsta n-a vrut să mă compromită, atunci am de-a face cu o încercare de linguşire. A crezut, nenorocitul, că-mi face pe voie înlăturînd un vrednic muncitor care a îndrăznit să mă critice. Dar să ştii că şi-a găsit naşul! Las' că-l învăţ eu să dea cuvenita cinstire criticii!

BAGI: Că bine faceţi, tovarăşe maistru! (pleacă).

ARPAD: Bagi! Trimite-l imediat la mine pe Mosonyi! Il pun eu la magazie pe acest ticălos.

BAGI: Lăsaţi-o mai uşor, tovarăşe Arpád. Ştiţi şi dumneavoastră că un asemenea sub-maistru nu găsim pe toate potecile (iese).

ARPAD (se plimbă o vreme îngîndurat, apoi se afundă în desenul de pe masă).

MOSONYI (intră, e îmbrăcat într-un halat sur, se vede cît de colo că-i un om voinic, îndesat): M-aţi chemat? iată-mă (stă milităros, în poziţie de drepţi, la uşă).

ARPAD: Poţi intra.

MOSONYI: Iaca, am intrat. Ce-i povestea?

ARPAD: Cu Szalai...

MOSONYI: Se vede treaba că pe ăsta nici dumnezeu din cer nu-l mai poate scăpa. De-acum zboară!

ARPAD: Să nu zboare. M-am răzgîndit. Toată noaptea m-am zvîrcolit în pat din pricina lui; mi-am zis, are copii, îi e nevasta beteagă... lasă-l în păcatele lui. Am hotărît să-l îngădui. Las' să-şi mai facă şi el veacul pe la noi, pînă o fi să iasă la pensie.

MOSONYI: Chiar după inima mea aţi vorbit.

ARPAD: Dar să ştii că n-o fac numai din milă! Mai greu a tras în cumpănă gîndul: nu cumva să creadă muncitorii că-l prigonesc din răzbunare.

MOSONYI: Ce motiv de răzbunare aţi avea?

ARPAD: Ei, ştii... chestia aia cu mica lui critică... constructivă.

MOSONYI: Dumneavoastră vă găsiţi deasupra unor asemenea mărunţişuri. Şi-apoi, să nu uităm, omu' a cam avut dreptate!

ARPAD: Aşa am socotit şi eu, tovarăşe Mosonyi. Pentru că toceşte o leacă strîmb ferăstraiele? D-aia poate fi el om cumsecade pînă-i lumea!

MOSONYI: O dată le-a ascuţit strîmb; era în ziua cînd au dus-o pe biata nevastă-sa la spital. Nici nu ştiu de ce a făcut Bagi asta atîta caz dintr-o nimica-toată, doar nimeni nu poate spune că Szalai ar greşi mereu.

ARPAD: Ştii de ce? Pentru că Bagi e un intrigant. Mereu se leagă şi de dumneata.

MOSONYI (surprins, face un pas înapoi): N-o fi scornit iarăşi ceva pe socoteala mea?

ARPAD: Nu se astîmpără el pînă nu te-o rîcîi din postul dumitale!

MOSONYI: Vai de capu' lui! Da' ce crede el, că-i mare pricopseală să fii sub-maistru?

ARPAD (dînd cu rigla pe proiect): Asta-i om ambiţios, dar nu-şi prea cunoaşte lungul nasului. Dacă nu prindeam de veste, mă compromitea fain-frumos şi pe mine. Zice că dumneata ai fi vrut... cum s-ar zice... să-l scoatem pe bietul ăla...

MOSONYI: Auzi porcărie! Asta întrece măsura! Ştie toată lumea că eu l-am propus pe Szalai pentru evidenţiere. De ce-aş fi făcut-o dacă l-aş socoti slab muncitor?

ARPAD: Ştii ce-mi place? Ia gîndeşte-te mai bine... cînd era vorba să se împartă prima...

MOSONYI (se înfige furios): Ce fel de primă?

ARPAD: Din care s-a împărtăşit şi Szalai, cînd am luat drapelul de întreprindere fruntaşe pe ţară, de!...

MOSONYI: Indrăzneşte să afirme una ca asta?!

ARPAD: Dragă, un responsabil sindical... vezi dumneata... îşi poate permite una şi alta... Dar trag nădejde că pînă la urmă muncitorii vor deschide ochii şi la primele alegeri sindicale...

MOSONYI: Nu mai e vreme! Peste o săptămînă alegem. Las'că le deschid eu ochii, dacă ei nu-s în stare s-o facă singuri. Al naibii să fiu dacă o mai căpăta un vot. Eu nici în fabrică n-aş mai răbda un asemenea individ! (îl scrutează cu bănuială pe celălalt)

ARPAD: Şi aerul din uzină ni-l otrăveşte cu intrigăraiele lui, măi tovarăşe. De alde ăştia nu poate înainta construirea socialismului... ca lumea!

MOSONYI: Păi atunci, de ce-l mai răbdaţi printre noi?

ARPAD: E-hei! De n-ar fi responsabil la sindicat...

MOSONYI: Dacă-i numa' pînă-ntr-atîta, jur că tare trecătoare i-a fi această cinste.

ARPAD: Dă-i bătaie, Mosonyi! Eu mă voi găsi alături de dumneata.

MOSONYI: Las' că-l birui eu şi singur! Iaca, am prins a încărunţi şi n-am poftă să văd stînjenită construirea socialismului. Barem la bătrîneţe să mă-mpărtăşesc şi eu din binefacerile ei.

ARPAD: Aşadar... ne-am înţeles!

MOSONYI: Care va să zică; Szalai rămîne, Bagi pleacă!

ARPAD: Da! Szalai rămîne... deocamdată, dar să-l lămureşti dumneata, să ştie omul cine l-a săpat...

MOSONYI (porneşte cu înverşunare spre uşă, dar la jumătatea drumului îşi domoleşte mersul şi se opreşte îngîndurat): Ceva parcă nu se nimereşte aici. Mai de multă vreme mi-a dat de gîndit o chestie, dar o uitasem.

ARPAD (bănuitor): Mi se pare că unor oameni prea multă cugetare le strică.

MOSONYI: Lăsaţi-o naibii, că n-am chef de glumă. Judecaţi şi dumneavoastră; Bagi şi Szalai — încuscriţi; Nevasta lui Bagi e fată de-a lui Szalai. Cea mică.

ARPAD: Nu cumva greşeşti?

MOSONYI (răspicat, apropiindu-se de Arpád): Cum o să greşesc? Asta o ştiu toţi cei care lucrează de mai multă vreme pe aici, pe la noi.

ARPAD (reluîndu-şi aerul degajat): Păi... atunci... e şi mai revoltător decît socoteam eu la început... Extraordinar! Vezi ce face ambiţia? E-n stare, împotriva tatălui propriei lui soţii...

MOSONYI: Mie nu-mi vine să cred una ca asta. Dacă ar fi aşa, mi-ar fi ruşine să-mi mai zic mie om...

ARPAD: Totuşi, ăsta-i adevărul, tovarăşe Mosonyi. E dureros, dar Bagi a mai dat şi alte dovezi că e capabil de orice... Vezi, de-abia acum văd legătura dintre anumite lucruri! El e în stare, care va să zică, să pună familiarismul înaintea cauzei socialismului.

MOSONYI: Despre ce fel de familiarism e vorba? Unde aţi mai văzut dumneavoastră familiarism în felul ăsta? (îl ia pe celălalt de reverul hainei). N-au oamenii obicei să se ia de gît unul pe altul din familiarism.

ARPAD: Da, da, da, exact! Cum naiba am spus? (se plesneşte cu palma peste frunte). Ah, munca asta istovitoare... desenele astea încîlcite...

MOSONYI (ia mîna de pe reverul celuilalt şi şi-o şterge, involuntar, cu scîrbă, de propriu-i halat): Ei, de-abia acum înţeleg eu anumite lucruri. Dar voi avea grijă să le înţeleagă şi Bagi, şi celălalt.

ARPAD: Să nu faci una ca asta, Mosonyi... Te rog să mă înţelegi şi pe mine; sînt nou în slujba asta şi, cumva, sînt nevoit să-mi cimentez şi eu oleacă de autoritate...

MOSONYI: Eu zic să nici nu mai grăieşti de aşa ceva, că mai rău o scrînteşti.

ARPAD: Mosonyi! Te propun pentru primă, numai să...

MOSONYI: Pîn-aici. Ce mai ai de spus, o spui tovarăşilor... la alegerile sindicale (iese cu paşi hotărîţi, trîntind uşa).

ARPAD (se prăbuşeşte în scaun): Ia uite, dom'le! Pînă la urmă tot m-au săpat!

In romîneşte de N. A. STRAVOIU

Desene de PETRE GHEORGHIU

Tobele din Tîrnovo

Pionierilor din Tîrnovo

La Tîrnovo pe vechiul drum,
Pe pod, zac veacuri vechi de fum,
Pe Diantra curg departe nori,
Corăbii fără călători.
Cetatea regilor e moartă
Dar liniştea din zori e spartă,
Tararam taram, taram tabum!

Bat aripi nevăzute, mari,
Cetatea regilor bulgari
Şi clocoteşte mut, pe vale,
Un cîntec vechi şi greu de jale;
Lumina spală sus, pe creste,
Insîngerata lor poveste,
Ah, tobele cum bat acum
Tararam taram, taram tabum!

Pe adormitele timpane
Cad repezi albele ciocane,
Vor oare din cenuşi să scoale
Oştirile de oase goale?
In sînge fulgere de spade
Şi-acum tresar în pat de scrum,
Tararam taram, taram tabum!

Pe creste sus, la Arbonase,
Aleargă vîntul peste case
Ori iataganele de ieri
Mai spintecă străvechi dureri?
Dureri ce gem pe-ntinse coarde
De cîntec bătrînesc ce arde,
Din inimi ce-au bătut duium
Tararam taram, taram tabum!

In turnul vechi privind în Diantra
Mai zace Baldovin de Flandra
Sau numai pavăza lui spartă
E lespede-n cetatea moartă?
Sub care zace tot trecutul
Şi amintirea roade scutul
Şi nu răsună viu precum
Bat tobe tararam, tabum!

Ce tobe bat sub poarta veche
Cu ritm de viaţă în ureche?
Auzi, străjeri de peste Istru?
Nu tobele cu svon sinistru,
Nu-i oastea regilor de ieri,
Sînt tobe mici de pionieri;
Nu bat al morţii ritm nicicum,
Tararam taram, taram tabum!

Bulgaria cu altă oaste
Suie la Tîrnova pe coaste;
Ritmul ce-ţi sună în urechi
Alină răni, dureri, străvechi;
De cîntec nou răsună podul,
E viu şi suie culmi norodul
Să spulbere dureri şi scrum,
Tararam taram, taram tabum!

Tîrnovo, septembrie 1959

RADU BOUREANU

Strunguri şi strungari

La Uzinele „Tudor Vladimirescu" ajungi cu tramvaiul 17. Acolo, spre capătul liniei, dincolo de şoseaua Viilor, de unde odinioară începeai să te afunzi în peisajul unei mahalale de neînchipuit; acolo, pe un fost maidan, ca atîtea maidane vechi ale „fermecătoarei mizerii valahe", — a fost ridicată în anii puterii populare o fabrică modernă de maşini.

Curtea, asfaltată, e plină de troleibuse, autobuse, camioane, furgonete, noi-nouţe — o expoziţie multicoloră.

Impinse pas cu pas pe liniile de construcţie, din hale ies mereu afară, gata, şiruri de maşini cu un T şi V suprapus. După primele explozii în cilindri, se urnesc din loc, şovăind, ca şi cînd atunci s-ar fi trezit dintr-un somn adînc — şi pleacă. Pleacă pe şoselele patriei.

La Secţia a II-a Mecanică a uzinei, am cunoscut un om surprinzător. Un fel de Makarenko al strungarilor — pe meşterul Şloter Dumitru. Membru de partid, preşedinte al Comitetului de secţie sindicală, maistru vechi, Şloter Dumitru e un bărbat potrivit de statură, uscăţiv, sobru, chiar aspru puţin, cu un nas ca un cioc de vultur, cu sprîncene stufoase, îmbinate, şi cu ochi apropiaţi, mari, negri, căutători. In biroul lui mi-a explicat **ce înseamnă a fi strungar.**

„Ca să fii un bun strungar, întîi şi întîi trebuie să ai aptitudini speciale. Dacă şoferului îi trebuie prezenţa de spirit, aviatorului curaj, strungarul nu poate fi strungar fără **iniţiativă.** Ii dai o bucată de metal în mînă, îi dai şi planul piesei, dar el, lucrînd materia, întîmpină greutăţi şi trebuie să le facă faţă, să le corecteze şi de multe ori chiar creează el forma, **în funcţie de realitate...**"

Cuvintele sînt strict ale lui, cum le-am notat pe carnet. N-am schimbat nimic. Meşterul vorbea ca un profesor.

Apoi mi-a arătat cum lucrează el cu oamenii. **Oamenii** sînt băieţi între 15 şi 20 şi ceva de ani. Intîi, chestiunea cu aptitudinea. Vin o serie de ucenici noi, care n-au mai fost în uzină. Eu, tovarăşe, mă duc mai întîi cu ei la magazia de materiale şi scule şi-i las acolo să facă ce vor, să se uite. Le spun chiar: jucaţi-vă măi, aici, aveţi voie... Copilandrii cum sînt, zburdalnici, curioşi, se uită în toate părţile şi încep să pună mîna, fiecare pe ce-i place. Unul ia în mînă o unealtă arătoasă, sclipitoare, altul ceva care bate la ochi, vreun lucru vopsit. Cu ăştia m-am lămurit. Nu-s buni de strungari. Dar văd colo pe unul că pune mîna pe un şurub, pe o rotiţă, şi se uită la ea şi o întoarce pe o parte şi pe alta. Pe-ăsta-l fac strungar. Şi pe urmă începe greul. Trebuie să-l creşti, să-l educi, să-l înveţi să răspundă de el, să lucreze în colectiv, că meseria asta de strungar, tocmai fiindcă lucrezi singur la maşină, ca la o masă, te trage la individualism. E şi aici o problemă. Eu — cu ochii pe ei. Să nu fie codaşi, să se ajute între ei, să ajungă, dacă se poate la acelaşi nivel. Pînă acum vreo două luni, nu mai aveam în secţie nici un codaş; acum avem cîţiva, din cei noi angajaţi, dar o să-i ridicăm şi pe-ăştia. Şi mai sînt unii chiulangii, egoişti, zurbagii, trebuie să-i dezbari de nărav. De pildă, mai acum cîtva timp, la sfîrşitul lucrului, cu cîteva minute înainte de a suna sirena, îl tot vedeam pe unul că se furişa la spălător, se spăla şi pleca primul, înaintea celorlalţi. Intr-o zi, l-am lăsat să se ducă la spălător şi cînd s-a întors, cu mîinile curate, l-am pus pe el să strîngă sculele. A plecat ultimul. Azi aşa, mîine aşa, pînă a prins mişcarea. Şi a venit el la mine şi abia atunci l-am prelucrat. Acum e băiat bun. Sau cîte unul e egoist. Toţi băieţii au la ei cîte 10 bonuri sau mărci, cu care iau scule speciale de la magazie. Te duci, laşi marca, iei scula. Duci îndărăt scula, iei marca. Trebuie să aştepţi pînă termină cutare sau te duci la el s-o iei. Unul, şmecher, ţinea **toate** sculele la el, să nu se mai obosească să le caute. Ceilalţi se duceau la magazie după spirale, micrometre, burghie de filetat. Nu mai am, spunea magazionerul. Sînt în secţie. Unde să fie? Băieţii au venit atunci la mine. Eu îl cam mirosisem. Şi, în ziua aia, i-am dat să lucreze nişte piese la care nu-i trebuiau uneltele pitite. Pe urmă, într-o pauză, i-am dus pe toţi la băiatul cu pricina. L-am dovedit şi i-am lăsat pe ei să-l judece, şi l-au judecat. S-a lecuit de nărav? S-a lecuit. Sau alt caz. Asta mai de mult. Era un găligan, o namilă — ce mai înjura şi se mai bătea! Golan. Altfel, nu lucra prost. Dar îi plăcea să facă pe grozavul, că el e mai tare, şi se ţinea de năzbîtii. Intr-o zi era să-l omoare pe unul, care făcea duş. I-a sucit robinetul de apă caldă la maximum — apa, clocotită, să-l opărească, nu alta. Auzi, d-ta. I-am strîns pe toţi la judecată tovărăşească, l-am frecat bine. A doua zi a venit la mine şi mi-a spus: Să mă faci pe mine de rîs în faţa oamenilor, nene Dumitre? (Tot îngîmfat.) Dar, încet-încet s-a dat pe brazdă. Nu de frică. **Incepuse să-i fie ruşine.** Asta-i, trebuie să-i ataci pe terenul lor, să le ghiceşti firea. Sau altuia îi plăcea să bea şi rămînea în urmă cu planul. Mie nu-mi place să beau. Dar dacă în joc era planul, m-am dus cu el la cîrciumă, **pe terenul lui,** şi am băut cu el o ţuică, două, şi bînd, i-am vorbit, omeneşte. Cîştiga şi prost. Bine, măi se poate să cîştigi tu numai atît? Uite la cutare şi la cutare. L-am pus la ambiţie. Incet-încet, omul a început să salte şi, cînd prinzi gustul muncii şi al banului muncit de tine, nu-l mai arunci în vînt că ţi-e milă, bei mai puţin şi planul se îndeplineşte. Este? Că pe urmă omul a înţeles şi de ce trebuie să-l îndeplinească, asta e altă poveste. Da, tovarăşe, mai mi-a spus meşterul Şloter, conducîndu-mă în hală, trebuie să afli cum trăieşte omul, să găseşti metoda ce i se potriveşte, să-i înţelegi viaţa. Fiindcă, aşa cum spunea Marx: **existenţa determină conştiinţa.**

Rostite aici, aceste trei cuvinte, care au revoluţionat lumea, au o rezonanţă neobişnuită. Trebuie neapărat să le auziţi în uzină

Meşterul mi-a prezentat cîţiva fruntaşi. Fruntaşii cîştigă cam 1500 de lei pe lună. Depinde de ritm. Lucrează la acord simplu, la bucată, fiecare bucată avînd un timp al ei, cu categorii, după greutate. **Capul barei de direcţie,** de exemplu, trebuie executat în 21 de minute. Dacă îl execuţi în 21 de minute, cîştigi 1,16 lei. Tudor Nicolae cîştigă 1,16 în 12 minute. **Bulonul cercelar** se face în 13 minute. Tudor Nicolae îl face în 7. Are metodele lui. Şi-i învaţă şi pe alţii — pe Tuţă Marin, pe Ciochin Constantin... El ar cîştiga mai mult dacă ar lucra singur. Dar preferă să cîştige mai puţin şi să-i înveţe şi pe alţii. E candidat de partid. Tudor Constantin lucra la un ax cu caneluri. Oprea Aurel şi Constantinescu Valeriu îl urmăreau încordaţi, să-i prindă meşteşugul. Tot aşa şi cu ceilalţi fruntaşi, Anton Dumitru, Drumea Constantin, Stănescu Gheorghe. Ii supraveghează pe ceilalţi, să-şi ridice nivelul profesional, nu-i lasă în pace.

Pe toate strungurile fruntaşilor se află cîte un fanion mic roşu. Alături, o tăbliţă tot roşie, cu litere albe, îi recomandă:

Strungarul X. Mă controlez singur şi răspund de calitatea produselor executate.

Constantin TOIU

GHEZA VIDA „Minerii"

CARAGIALE IN EDIȚIE CRITICĂ

— La apariția primului volum (TEATRU) —

După tipărirea poeziilor lui Grigore Alexandrescu și a cronicii lui Miron Costin, seria edițiilor critice publicate de E.S.P.L.A. se îmbogățește cu primul volum din opera lui I. L. Caragiale. Intr-un ritm relativ lent, explicabil prin migala muncii științifice, dar și prin aceea a realizării tipografice, o inițiativă foarte lăudabilă își dăruiește roadele, de pe acum pe deplin încurajatoare. Inițiativa — privind publicarea în ediții critice a operei tuturor scriitorilor noștri de oarecare însemnătate — a putut părea temerară. Dar temeritatea nu e o calitate specifică a muncii în toate domeniile construirii socialismului? Nu numai prin amploarea în ansamblu, ci și prin nivelul științific, pregătirea noilor ediții critice pune în umbră ceea ce s-a putut realiza de-a lungul deceniilor, înainte de 23 August 1944. In acest sens, confruntarea planului arhitectonic al ediției Caragiale și a acestui prim volum, conținînd lucrările dramatice, cu ediția critică mai veche (Zarifopol-Cioculescu) se dovedește edificatoare. Principiile de organizare a materialului, de transcriere a textelor, aparatura științifică, conținutul și orientarea ideologică a comentariilor așează ediția actuală mult mai sus. Construcție încredințată unui colectiv în care experiența îndelungată în specialitate și-a asociat avîntul tineresc — acad. Al. Rosetti, Șerban Cioculescu și Liviu Călin — noua ediție, cu o introducere de Silvian Iosifescu, va sluji cunoașterii adîncite a creației marelui nostru realist critic.

Menționînd doar în treacăt că alcătuirea ediției, așa cum a decis-o colectivul (pe genuri); lucrări tipărite de scriitor în volume, în periodice, postum), ni se pare a fi cea mai indicată și că, totodată, criteriile generale de transcriere a textului nu provoacă obiecții importante, vom stărui ceva mai pe larg asupra volumului pe care-l avem în față. Volumul reproduce scrierile principale ale dramaturgului (**O noapte furtunoasă, Conul Leonida față cu reacțiunea, O scrisoare pierdută, D-ale carnavalului, Năpasta**), precum și lucrări de mai mică importanță (**1 Aprilie, Incepem, O soacră**), la care se adaugă opera bufă scrisă în colaborare cu Iacob Negruzzi (**Hatmanul Baltag**). Variantele au fost înregistrate minuțios, ceea ce îngăduie cunoașterea în amănunt a muncii stăruitoare a dramaturgului în desăvîrșirea expresiei.

In cadrul aparaturii critice, cel mai mare interes îl prezintă notele de istorie literară. Rezultat al unor harnice cercetări de bibliotecă și arhive, aceste note, de altfel foarte întinse, compun adevărate monografii asupra fiecărei piese în parte. Editorii desfășoară viu — pe alocuri chiar palpitant — istoricul creației și al punerii în scenă, urmăresc ecoul stîrnit în opinia publică și soarta pieselor de-a lungul vremii. Colectivul valorifică adesea materiale inedite, dar se arată în general preocupat nu de detaliul anecdotic, ci de cel semnificativ, care pune în lumină tendința critică a teatrului caragialean și lupta ideologică-politică în jurul acestui teatru. Insistența asupra distribuției la premiere, digresiunile în cadrul cărora se dau caracterizări mai largi ale actorilor ce-au întruchipat personajele lui Caragiale se justifică și prin aceea că lărgesc sfera de interes a comentariilor. Oamenii de teatru le vor studia și ei cu folos.

In prezentarea materialului abundent adus în discuție, spiritul critic i-a însoțit, în general, pe comentatori. Le vom reproșa totuși generozitatea cu care transcriu prea lungi fragmente din cronici dramatice de o însemnătate redusă ce nu justifica decît succinte parafrazări, care și așa se fac. In alte rînduri, comentariul critic la un material reprodus sau citat lipsește ori e insuficient. Cîtă vreme se dedică pagini întregi unor articole de interes secundar, un pasaj de cîteva linii rămîne, desigur, neîndestulător pentru a denunța poziția idealistă de pe care Titu Maiorescu și-a scris studiul **Comediile d-lui I. L. Caragiale**. Articolul lui Maiorescu, ca și cuvîntul lui Dim. Sturdza la Academie împotriva premierii lui Caragiale, nu pot fi amintite oarecum în treacăt: sînt două momente în care s-a afirmat în modul cel mai elocvent atitudinea unor zeloși apărători ai societății înfierate de dramaturg. Prea sumar e comentat și articolul polemic al lui Gherea, **Caragiale fluierat**. Extrăgînd ideile juste din acest valoros articol, editorii își propun să pună la punct și erorile criticului. Din păcate, ei nu observă că aici aveau de combătut nu atît greșita teză gheristă a „indiferentismului social" al lui Caragiale, cît mai ales o altă teză, oarecum contradictorie, anume aceea a pretinsului conservatorism al dramaturgului. După Gherea, în **D-ale carnavalului**, Caragiale a urmărit în primul rînd **„a-și arăta ideile sale conservatoare și a ridiculariza frazele democratice"**. Se cuvenea ca această afirmație să rețină atenția comentatorilor, mai ales fiindcă așa-zisul conservatorism al lui Caragiale a stat la baza multor false interpretări ale operei dramaturgului. Ibrăileanu însuși, exeget atît de subtil al creației caragialiene, combătîndu-l pe Gherea pentru susținerea sa că I. L. Caragiale a fost **„indiferent în materie politică"** a săvîrșit o altă greșeală, tot atît de gravă ca aceea a înaintașului său, afirmînd că scriitorul **„a avut totuși un ideal înrudit cu idealul conservator"** (**Spiritul critic**), idee nefondată ce apare, precum se vede, și la Gherea.

Din exemplele citate reiese că vigilența critică a editorilor slăbește uneori, ceea ce face ca umbra obiectivismului să se lase peste unele pagini ale **Notelor**.

★

Analizînd volumele de teatru apărute în timpul vieții lui Caragiale, colectivul de editori a exclus ediția Minerva din 1908, detestată de scriitorul însuși pentru numeroasele ei erori și omisiuni. Ca ediție de bază — sîntem informați — s-au folosit așadar ediția princeps (Socec, 1889) și a doua (Șaraga, 1894). Punctul de plecare fiind ales cu justețe, textul obținut poate fi considerat ca reprezentînd în mod real pe cel autentic. In transcriere, editorii au acceptat principiile cristalizate în anii din urmă. Ei respectă riguros formele de limbă, dar — cu unele excepții motivate stilistic — supun ortografia regulilor actuale. In această ordine de idei, nu înțelegem de ce au menținut ca atare formele primare ale unor neologisme intrate în limbă cam la vremea în care scria Caragiale: **abat-jour, garçon, merçi, paravent** etc., care n-au nici o valoare stilistică.

Confruntarea pe spații întinse a textului pe care ni-l oferă acest volum de **Teatru** cu cel din edițiile de bază confirmă atenția neobosită a editorilor. Erorile de transcriere, numeroase, din vechea ediție critică, au fost, implicit, corectate. Cîteva exemple. Actualii editori transcriu corect: **galiș** (în loc de **galeș**, cum apare în vechea ediție), **statua (statuia), nimini (nimeni), daca (dacă), ordinile (ordinele), să vază (să vadă), pîne (pîine), d-acolo (de-acolo)** etc. Formele respective au valoarea lor în caracterizarea prin limbaj a personajelor, sau sînt specifice scrisului lui Caragiale.

In actuala ediție a **Teatrului**, erorile de transcriere (a intervenit poate și fatalitatea tiparului?) sînt puține. Le regretăm cu atît mai mult, cu cît exigența editorilor merita răsplata unei corectitudini absolute. Semnalăm cîteva. In replica lui Tipătescu (act. II, sc. IX) **„d-ta posedezi un lucru care-mi trebuie mie, și știi cît îmi trebuie..."** lipsește fraza **„și știi cît îmi trebuie"**. Intr-o replică a lui Dragomir (Năpasta, act. I, sc. III), se omite din eroare un cuvînt: **tot** (apare: **„pe toți dracul îi încalecă"**, în loc de: **„pe toți tot dracul îi încalecă"**). Uneori e trădată și fidelitatea transcrierii fonetice. In text apar forme ca: **d-intîi** (în loc de **dintîi**), **mîini** (pentru **mîni**), **ridice** (pentru **rădice**), **neneaco** (pentru **neneco**), **dezmeticit** (pentru **dezmetecit**), **d-a-ndoaselea** (pentru **d-a-ndoasele**) și altele cîteva. Deși afirmă că nu au exclus ediția Șaraga, editorii folosesc propriu-zis textul ediției princeps. Acesta e într-adevăr și cel mai corect. In unele locuri, ediția Șaraga ar fi trebuit totuși preferată. Colectivul transcrie din ediția Socec: **„Am venit chemat de doamna Trahanache, pe dînsa voi să văz.** Mai corectă pare însă forma cu dublu pronume personal la acuzativ: **„pe dînsa voi s-o văz"**, ca în ediția Șaraga. In aceeași ordine de idei, credem că ar fi fost de preferat și alte forme din ediția Șaraga, ce par a se datori scriitorului: **ocna veche** (în loc de **ocna a veche**, expresie populară nepotrivită într-un articol de ziar), **poroncit** (în loc de **poruncit**), **avocat** (în loc de **advocat**), **madamă** (în loc de **damă**), **cu părințenie** (în loc de **cu părinție**). In faimoasa profesiune de credință a lui Farfuridi: **„Da, cînd e vorba de prințipuri, stimabile da, mă faci, adică nu, mă fac, sunt, cînd e vorba de asta sunt mai catolic decît papa..."** (act. I, sc. VI), forma de persoana a doua **mă faci**, existentă în ambele ediții, nu poate fi decît o eroare de tipar ce trebuia corectată, făcîndu-se mențiunea cuvenită.

Chiar dacă nu desăvîrșită sub aspect filologic (perfecțiunea e oare posibilă în acest domeniu?), noua ediție critică a **Teatrului** lui I. L. Caragiale este de o acuratețe remarcabilă.

Introducerea cu caracter monografic, semnată de Silvian Iosifescu, asiduu cercetător al vieții și operei lui Caragiale, oferă jaloanele unei interpretări științifice a conținutului ediției în ansamblu. Foarte elocventă e acea parte a studiului care confruntă lumea teatrului și prozei scriitorului cu realitatea social-politică a epocii. Sintetizînd esențialul în legătură cu realismul operei caragialiene, introducerea oferă cititorului caracterizări pregnante, cu puține excepții (**Năpasta, D-ale carnavalului**), în cazul cărora nici comentariile nu-l ajută suficient în înțelegerea semnificației reale a lucrărilor.

O mai strînsă colaborare între semnatarul **Introducerii** și autorii **Notelor** ar fi fost cît se poate de bine-venită. S-ar fi evitat și unele lacune de felul celor semnalate de noi sau al acelora evidențiate de Mihail Florea în articolul său publicat în numărul 10 al revistei **Teatrul**. Articolul critică ferm și pe larg deficiența principală a **Notelor**: insuficienta selectare a materialelor reproduse și lipsa de fermitate critică a comentariului — reproșuri în care ne întîlnim. Sîntem de acord cu autorul articolului și în ceea ce privește obiecția că editorii nu au pus îndestul în lumină revalorificarea, în spirit științific, a teatrului lui Caragiale în regimul nostru de democrație-populară. Ceea ce nu putem însă accepta din articolul publicat de revista **Teatrul** este tonul negativist care reiese din aglomerarea unor exemple nu întotdeauna concludente, iar uneori chiar necorespunzătoare adevărului. Ne referim în special la chestiunea litigiului lui Caragiale cu Teatrul Național și al observațiile în legătură cu o cronică a lui Slavici; în ambele cazuri editorii fac sublinierile crtice necesare, în chiar termenii pe care îi propune recenzentul (a se vedea pp. 627 și, respectiv, 544—545). Dacă ar fi analizat **Notele** cu mai multă atenție și în spirit constructiv, articolul din revista **Teatrul** ar fi putut fi mai util colectivului de editori.

Sarcina acestui colectiv rămîne, în principal, aceea de a se opune factologiei, de a selecta și comenta materialele cu mai treaz spirit critic. Nu prin introduceri speciale la fiecare volum — cum sugerează Mihail Florea — ci tocmai prin **Note** redactate cu fermitate principială, din unghiul de vedere al actualității, ediția critică a operei lui Caragiale își va îndeplini misiunea pe care, după părerea noastră, primul volum nu o contrazice.

Ion Roman

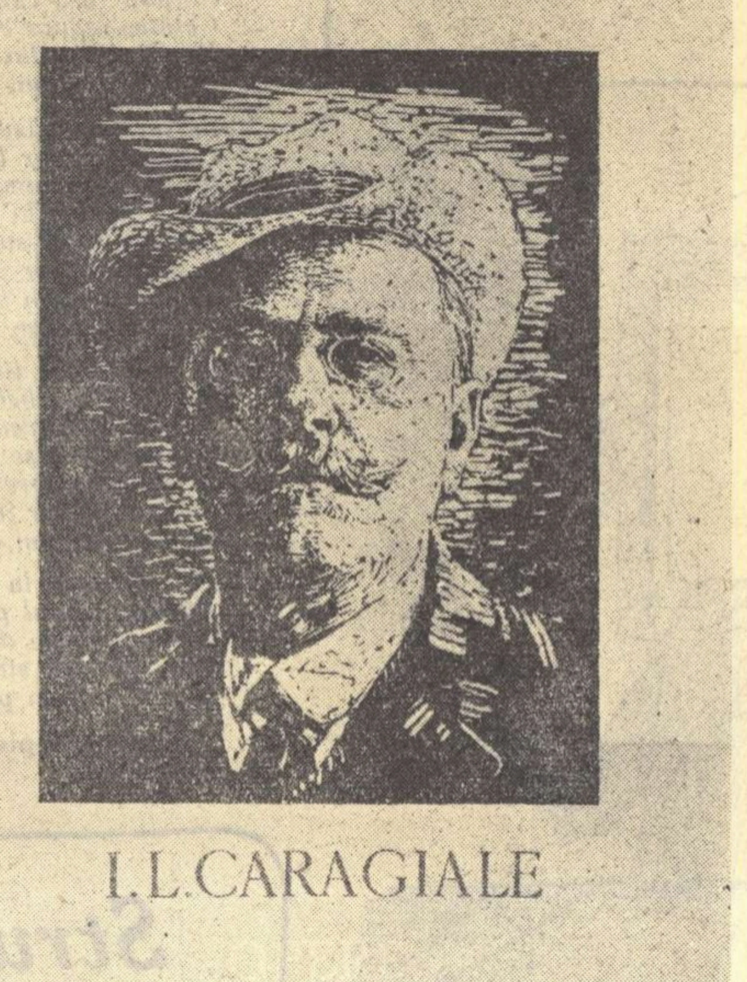
I.L.CARAGIALE

Mîndrie

de **SZEMLER FERENC**

Hei, căpitane Nemo, ții tu minte,
mai ții tu minte cînd era a noastră
albastra mare și, pe-un vînt fierbinte,
ne murmura cîntarea ei albastră?...
Robur, cuceritorule, mai știi
cum ne purta mașina ta în zbor,
cum fluturau albastrele țării
pe urma noastră, orbitor?...
Voi, cei ce-n nava visurilor noastre
vă ridicați biruitori acuma,
voi n-ați uitat, în nopțile sihastre,
cum se-nvîrtește-n jurul Terrei luna?...
Pe mări în sud, la pol, prin ger și vînt,
azi steagul nostru flutură-n tot locul,
înaltul cer ni se închină — frînt,
și apele ni se supun — și focul.
Puterea minții noastre ne-a-nvățat
să-nfrîngem lutul, să zdrobim genunea...
Din tină, luminînd, ne-a ridicat
măreața noastră forță: rațiunea!...
Știam că și în neguri de abis,
Solia omenirii cînd apare
va tresări abisul beat de vis,
și ceva nou va răsări sub soare!
Și azi, cînd se-mplinește-aievea gîndul,
prin truda minților umane,
cînd e al nostru cerul și pămîntul
și cosmosul cu-adîncile-i bulboane,
ne bucurăm (ci nu ca de-o minune!)
cu inimile pline de mîndrie,
noi, cei ce am crezut în rațiune —
noi am știut c-așa are să fie!

In romînește de H. GRĂMESCU

9 ani de la Hotărîrea cu privire la construcția Hidrocentralei „V. I. Lenin"—Bicaz

Metamorfoze

Ce ușor ne obișnuim cu lucrurile noi!
Iată, șoseaua asta, care trece deasupra Barajului,
Era, în urmă cu cîțiva ani, un șarpe cu solzi de noroi,
Iar acum a intrat în însăși logica peisajului.

Fabrica asta gigantică, de ciment,
Care devoră atîtea „miracole ale naturii",
S-a încadrat firesc, ca un monument,
In țesătura de catifea a pădurii.

Tunelul acesta rotund și imens,
Pare de cînd lumea în munte, gata să-nghită,
Ca o arteră, sîngele Bistriței, dens,
Și în inima uzinei șuvoi să-l trimită.

Toate aceste minuni omenești
Par astăzi la locul lor — și firești.

Petre SOLOMON

Optimism

Curate zări, cu ape viorii,
Cu ploi de raze peste zare,
Mi-au sfîșiat întîia oară pleoapa
Și-n zbaterea aceea, cea dintîi,
O vîrstă s-a deschis, un ciclu
De zile și de nopți, de ierni și veri.

Vîjîitor se-nvîrte prin văzduh,
Sub pasul meu, pămîntul printre stele.
Cît voi mai putea să rezist,
Să rămîn neclintit în picioare
Sub vîntu-acestei infinite, largi rotiri?

Fiecare clipă care trece
Amestecă nedeslușit uman
Cuvînt și glasul sferelor de sus.
Vîrtejul centrifug tot mai aproape
De ierburi și țărînă mă apleacă;
Tot mai adînc mă voi înșuruba
In lutul tare, pînă voi dispare
Spre inima de flăcări a planetei.
...Iubire, pod de aur azvîrlit
dincolo de Moarte spre Viață, tu
Vei prelungi în alte generații
Vuietul limpede-al sîngelui meu!...

Ilie CONSTANTIN

„EUROPA LIBERĂ" sau ELOGIUL PROSTIEI

(Urmare din pag. 1)

concluzia hilară după care îndrumarea de către partid ar dota în mod automat cu talent chiar și pe cei lipsiți de vocație.

Dacă „Europa liberă" se mulțumește cu succese de bîlci suburban, probabil că le obține și poate că le va mai obține. Gură cască se găsesc sau parafrazînd un dicton francez am spune: **„Un sot trouve toujours un plus sot que soi"**. (Un prost găsește totdeauna unul mai prost decît el).

c) **Alte caracteristici.** Ei bine, nu inteligența ci prostia este slujitorul și beneficiarul libertății spiritului și, spre a ne confirma că nu plutește în deziderate abstracte, exultă fericită cu prilejul sosirii la Londra a scriitorului (fiți atenți) Silviu Crăciunaș. Dînd cuvîntul — cităm — „doamnei Crăciunaș, pentru că domnul Crăciunaș a venit prea de curînd ca să fi putut învăța englezește, ca să vorbească chiar el", — prostul de la „Europa liberă" își închipuie că poate convinge pe altcineva decît pe sine, enunțînd aforisme teribile de genul „comunismul este cultul literei în dauna spiritului" și transmițînd informații de tipul: „scriitorii adevărați și-au căutat un refugiu în trecut sau în poezia apolitică". Să-l fi poftit oare pe domnul Crăciunaș să facă o vizită prin librării, înainte de plecarea sa la Londra? Ar fi fost inutil fiindcă, așa cum am arătat la punctul a) prostia refuză evidențele.

Dvs. veți obiecta, eventual, că prostul de la „Europa liberă" face pe prostul, sperînd că, astfel, calomnia va izbuti mai ușor. Și veți avea dreptate. Prostia sinceră sau simulată, nudă sau travestită în haina de lux a „inteligenței", servește acestui scop Dar, dacă trebuie să recurgă la prostie pentru a calomnia, „Europa liberă" se află, vorba lui Cioran, pe culmile disperării. Incă o ispravă ca cele de mai sus și saltul în vidul lamentabil al neputinței este cert și fără întoarcere.

Mihail PETROVEANU

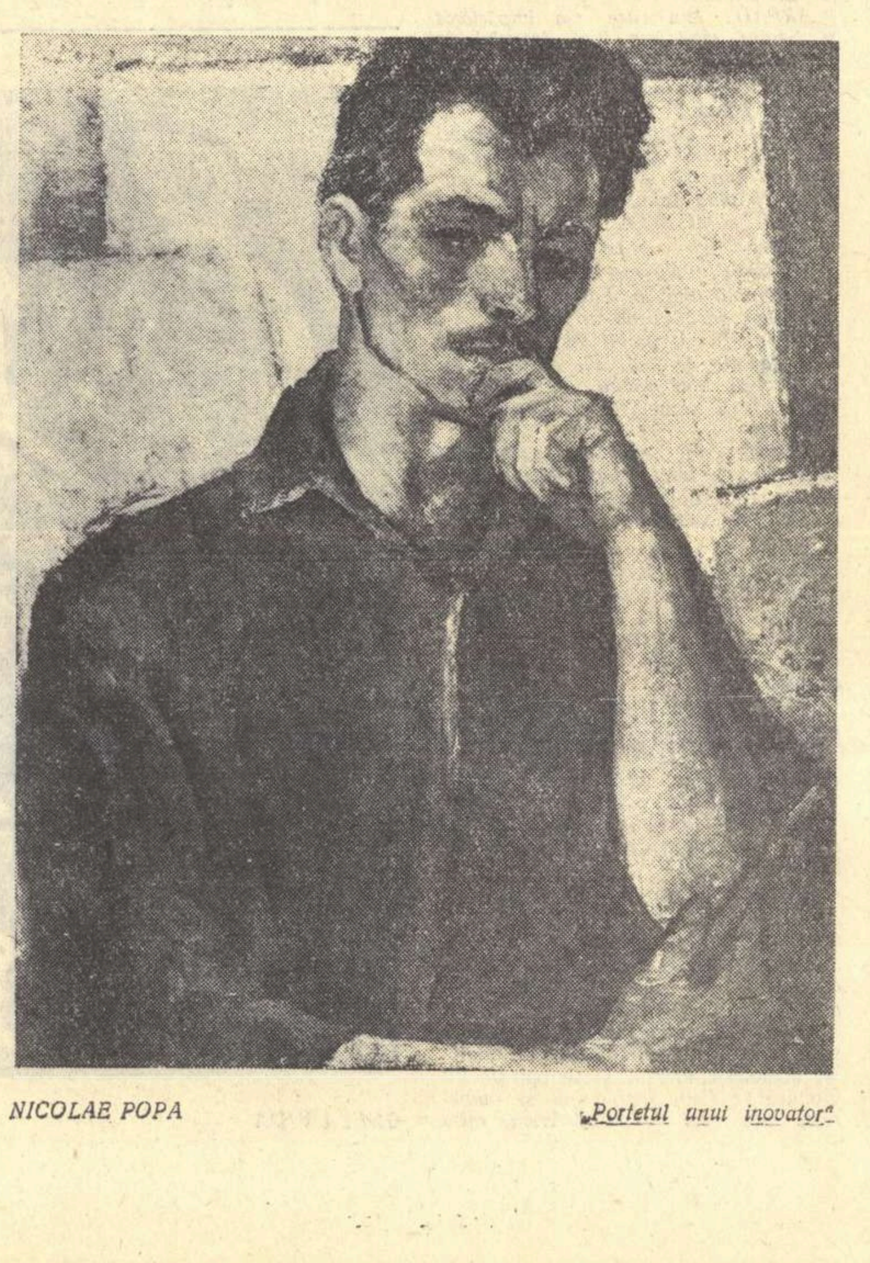
NICOLAE POPA „Portretul unui inovator"

NOTE

O inexactitate

In numărul 10 din anul acesta al „Vieții romînești", Ioanichie Olteanu afirmă că versurile mele: „A ațipit alături / și credinciosul său ciine roșu: / focul" (vezi poezia „In ajunul culesului din Antologia tinerilor poeți „Sub semnul Revoluției") ar pastișa versul „flăcările urmîndu-l ca niște ciini credincioși", aparținînd lui A.E. Baconsky (vezi poezia „Genealogie" din revista „Steaua", nr. 5/1959).

Tovarășul Ioanichie Olteanu dă dovadă de o regretabilă lipsă de informație. Poezia incriminată, „In ajunul culesului", a apărut exact în aceeași formă, dar cu alt titlu: „Vinul", în numărul 12 din anul 1957 al revistei „Steaua", deci cu un an și jumătate înaintea poeziei lui A. E. Baconsky.

Mai puțin grăbit decît I. Olteanu, nu doresc nici să trag și, cu atît mai puțin, să impun cuiva concluzia contrarie. Nu e mai simplu și mai loial să ne gîndim la coincidențe, cum se întîlnesc adeseori în literatură, mai ales că obiectul presupusei pastișe este doar o imagine?

C. BALTAG

De descifrat...

In ultimul număr (10) din „Scrisul bănățean" la rubrica „Revista revistelor", citim sub semnătura lui N. Popovici, o recenzie consacrată revistei „Inostranaia Literatura". Articolul este redactat cu o neglijență supărătoare, mai ales că el constituie un comentariu la lucrări literare și studii extrem de interesante. Reproducem cîteva exemple: „moartea **deasă**" în operele scriitorilor realismului critic", „cîteodată autorul își omoară eroul" etc. La fel, frecvența cu care sînt transcrise inexact numele de scriitori și personaje ne îndreptățește să credem că nu ne aflăm în fața unor greșeli de tipar. Stă scris: „moartea ambilor frați **Thibauth**, (în loc de Thibaut) eroi ai romanului lui Martin de Gard (du Gard)". De asemeni, eroul lui Flaubert din „Educația sentimentală" este numit: „**Frederic de Moro**" (corect Fréderic Moreau). Să fie o pledoarie pentru grafia fonetică? Trebuia totuși să fim avertizați....

Prezentare

„Adevăratul" viteaz nu se laudă cu puterea lui, nu-și pune mintea cu cei ușuratici și nu se închină niciodată stăpînitorilor răi și îngîmfați", îi instruește pe ascultătorii emisiunilor pentru copii și tineret o prezentare din „Programul de radio și televiziune" nr. 415.

Și atunci, stăpînitorii răi și îngîmfați cum reacționează/? Să citim mai departe în același „Program": „Stăpînii crapă de necaz, dar n-au ce face, căci se tem de puterea vitejilor"

Frumos și instructiv!

Celebru, mare și genial...

Romanul „Skutarevski" al lui Leonid Leonov, de curînd apărut în romînește, a fost înzestrat, prin grija atentă a traducătorilor și a redactorului de carte (A. Lambrino, A. Steinberg și respectiv V. Vasiliev), cu un amplu subsol de note. De cîte ori textul pomenește un nume propriu cu știută notorietate, nota din subsol oferă prompt informații, riscînd chiar judecăți de valoare. Numai că notele sînt perfect egalizatoare, folosindu-se mereu penru aprecieri, aceste patru adjective: mare, celebru, remarcabil și genial. Liszt este „mare compozitor și pianist maghiar", Beethoven „mare compozitor german", Torquemada Tomasso „mare inchizitor al Spaniei". Apoi Laplace, Rabelais, Gaus, Faraday, etc. etc. etc. Altă dată, probabil pentru variație se apelează la adjectivul celebru (*celebru* e mai mult decît *mare*?) Aici îi întîlnim pe Ampère („celebru fizician francez"), Omar Kaiam, Bessemer, Corregio, Abélard, etc., etc., etc. Urmează la rînd determinativul: *remarcabil*. (E greu de știut dacă „remarcabil" înseamnă în această „nuanțată scară de valori mai mult sau mai puțin decît *mare* și *celebru*!) In dreptul acestui adjectiv sînt trecuți: Franklin, Bacon (în altă parte, despre Heraclit, se spune simplu că e numai „filozof materialist din Grecia antică"! Vrea să spună caracterizarea aceasta fără adjective că Heraclit a fost mai puțin remarcabil decît Bacon?), James Watt (încurcătura noastră e îndreptățită. Ați observat. Bessemer a fost notat cu calificativul *celebru*, pe cînd Watt cu cel de *remarcabil*! E ascunsă aici o subtilă judecată de valoare?...) și Brouwer Adrian ca „remarcabil pictor realist flamand". Apoi vine la rînd seria geniilor unde-i întîlnim pe: Rafael, Tizian, Rembrandt, Leonardo la Vinci, Velasquez, (Breughel e doar *celebru*). Cum se vede, de aripa geniului sînt atinși în notele amintite numai maeștrii penelului. Newton și Descartes sînt numai celebri, ca și Mutanabbi („celebru poet arab"). Wagner nu capătă în subsol nici o aracterizare.

Zel critic

Intr-o publicație literară, o rubrică de popularizare a cărților valoroase este binevenită. Un astfel de scop urmărește, desigur, rubrica „Pentru concursul «Iubiți cartea»", inițiată de „Luceafărul". In ultimul număr, în recenzia semnată Gh. Restei, este analizat romanul „Setea" de Titus Popovici. Autorul recenziei povestește cititorilor, foarte amănunțit, subiectul romanului (așa cum o cere probabil specificul rubricii). Spre sfîrșit, recenzentul găsește de cuviință să facă și cîteva considerații referitoare la realizarea artistică. Ne-a surprins faptul că se îngrămădesc — în unicul paragraf consacrat aprecierii de valoare — o serie de obiecții capitale. Se spune în recenzie: „Ades abundența faptelor, stridența lor (s.n.) devine supărătoare", fără a se explica în ce constă „stridența" faptelor care au inspirat „Setea". E surprinzător tonul cu care autorul recenziei expediază o carte pe care critica noastră a dezbătut-o pe larg, în discuții ample. Cînd în recenzia din „Luceafărul" se afirmă că „Setea" este un roman prea aglomerat, lipsit de suflu, spre deosebire de „Străinul", desigur că aceste dezbateri ale criticii sînt ignorate cu desăvîrșire. In același mod, fără a aduce vreun argument revelator, sînt folosite formulări ca: „dialoguri inutile", „tablouri puțin semnificative", „construcție insuficient unitară".

Este cel puțin lipsit de răspundere modul în care se prezintă una din cele mai importante cărți ale literaturii noastre noi. Destinată maselor largi, recenzia amintită — nu-și îndeplinește menirea.

POSTA redacției

Theodor Cazan — *Mediaș*. „Cred că mai curînd scot un oftat de la un cadavru decît răspuns de la dumneavoastră". Sînteți aspru și vă înțelegem. Dar înțelegeți-ne și dvs. pe noi. Primim sute de plicuri (cu poezii!), săptămînal și putem răspunde la cîte zece cel mult, dacă spațiul gazetei ne permite. De aceea, încercăm să răspundem cel puțin acelora care dau semne de talent, care „ne spun ceva" și acelora care ne prilejuiesc răspunsuri evntual valabile pentru mulți dintre corespondenții noștri.

„Prima dvs. epistolă", de care ne vorbiți, nu ne e cunoscută. Acelea pe care le avem în față sînt datate 19 și 26 octombrie. Vă răspundem deci relativ repede. Nu ne putem angaja, în mod obiectiv, să răspundem tuturor în acest termen. Dvs. meritați însă, într-adevăr, un răspuns mai... „prompt". Nu vă dovediți un neinițiat în tainele poeziei:

Ritm nou în simfonia erei noastre:
Rachete, nave interplanetare
Despică semnele de întrebare
In zborul printre miile de astre.

Pe calea undelor fără culoare,
Vin noutăți din spațiile albastre,
Culese ca pe flori din pline glastre,
Repere încercării viitoare

Și saltul omului va fi măiestru,
Desprins de tot ce-a fost și e terestru;
Cu geniul lui va cuceri abisul.

Imensul cosmos îi va fi grădină.
In care se-mplinește astăzi visul.
Spre care-a năzuit mereu: Lumină!

E ceva aici. Sînt evidente, sclipiri de poezie (in strofa I-a și a II-a mai ales). Dar mi se pare că o luați în ușor, de la un cap la altul, bizuindu-vă pe curgerea versificării și pe familiarizare cu imaginea poetică. După prima strofă versurile încep să se înșire bombastic și găunos, cu prea puțin sens *nou* prin fiecare adăugire, în schimb ducînd la o interpretare vagă și confuză a marelui eveniment istoric pe care-l reprezintă cucerirea cosmosului de către omul sovietic. Nu numai că poezia nu subliniază tocmai acest mare motiv *poetic* al omului liber, al omului care își construiește pe pămînt comunismul și, deplin stăpîn pe geniul său, e și avangarda omenirii în cosmos. Dar vorbele mari ale Dvs. duc la nonsensuri: „desprins de tot ce-a fost și e terestru"? De ce? Dimpotrivă! Ducînd în universul infinit minunatul mesaj terestru! Și ce înseamnă că abia cucerirea cosmosului aduce împlinirea visului de lumină al omului? Tocmai pentru că omul constructor al societății fără clase exploatatoare și-a realizat *pe pămînt* visul de lumină, el se poate avînta în cosmos!

Dar cred că vagul și confuzia se datoresc la Dvs. ușurinței cu care vă lăsați furat de vers și de „măreția" lui! De altfel, așa cred că se explică și stîngăciile prozaice („noutăți" strică două versuri frumoase!) și „umpluturile", „pline de glastre" etc...

Aceleași observații sînt valabile, în bună măsură, pentru celelalte poezii, mai discursive. Vă așteptăm în continuare.

Pruncu D. — *Făgăraș*. Vă înțelegem bunele intenții, dar ceea ce ne-ați trimis n-are nimic comun cu poezia (nici cu proza artistică):

Au urmat ani de construcție pașnică
Perioada marilor cincinale,
Poporul condus de partid zidește socialismul.
Rusia devine țara soarelui-răsare.

Prevenim cu acest prilej că nu ne vom mai grăbi cu răspunsul la asemenea „compoziții", cum spuneți Dvs., în dauna corespondenților care, efectiv prezintă interes.

C. B. — *Slobozia*. Vă apreciem modestia. Dat fiind că nu aveți decît 18 ani, totul e posibil. Și să puteți da, pe viitor poezie, adevărată. Dar, deocamdată, citiți mult, nu vă mulțumiți, cum spuneți, cu „baza puținelor cunoștințe". *Rondelul* și *Glossa* sînt specii deosebit de grele, care cer perfecție, capacitatea concentrării în fiecare vers a unui miez bogat de înțeles. Incercați, mai întîi, altfel

I. Buciumeanu — *București*. Nu.

D. Casapu — *Focșani*. De ce trimiteți, „cu credința că se va publica"? Sînteți atît de sigur că merită? Atunci, sfatul nostru e de prisos! De altfel, ar fi unul foarte simplu și fundamental: învățați, învățați, învățați! Și prozodie, și modestie! S-ar putea, astfel, să ne trimiteți lucruri mai bune.

Victor Nistea. E interesant ceea ce ne-ați trimis. Vă așteptăm în continuare, ca să ne putem face o părere mai limpede. In orice caz, coborîți pe pămînt!

Lia Preoteasa — *Tg. Jiu*. Dovediți, fără îndoială, multă emotivitate, care se transmite, în ciuda naivității concepției. Nu vă putem judeca doar după o singură încercare. Nouă ni se pare că „e ceva". Vă așteptăm în continuare.

Maria Lidia Stancov — *București*. Trebuie să ne mai trimiteți. Spre deosebire de unica încercare pe care o avem în față — *Patria mea* — în care nu depășiți generalitățile, am vrea să vedem cîteva poezii în care să vă exprimați *mai concret* sentimentele. In poezia trimisă vorbiți despre toate, faceți un fel de istoric al patriei, insuficient pentru știință și prea aglomerat pentru poezie!

Ileana Dumitru. Nu sînteți de fel o începătoare. Toate trei poezii — *Mîini*, *Inchinare* și *Program de excursie* — sînt, categoric la limita publicării. Dar tocmai pentru că aveți talent, și pare-se, și lectură poetică, trebuie să vă cereți mai mult, înainte de a vă vedea în paginile unei publicații. Concentrați-vă expresia, nu vă lăsați dusă în voia versurilor (mai ales a celor care nu vă restrîng, prin ritm fix, la o disciplină mai severă, artistic vorbind). Poezia trebuie să aibă, indiferent dacă versul ei e alb, liber sau clasic, o structură cristalizată, să dea impresia definitivării. In genul poeziei *Mîini* vă obișnuiți, dimpotrivă, cu diluția fără frîu, care nu menține nivelul celor mai frumoase versuri. De ce v-ați oprit, acolo unde v-ați oprit, cînd puteați continua la nesfîrșit cu enumerarea mîinilor? Cititorul trebuie să fie convins că, dintr-o asemenea poezie, nu poate lipsi nimic (nici o „mînă") și că, de asemenea, nici o „mînă" în plus n-ar mai putea fi evocată. E vorba, deci, și în poezie, de *tipizare* realizată prin imagine și simbol, prin „exponenții" lirici ai lumii evocate.

Vă așteptăm.

Pentru tovarășii care ne trimit adresa, cerîndu-ne să le răspundem personal: Nu ne putem angaja să ducem personal o corespondență prin poștă. De altfel, noi urmărim prin *Poșta redacției* să răspundem nu numai corespondentului nemijlocit, ci și tuturor acelora ce s-ar recunoaște prin el. Tovarășii ne pot indica alături de nume, pseudonimul sub care le putem răspunde în paginile *Gazetei* (cum au și făcut, de altfel, mai mulți, iar noi, le-am respectat dorința).

Savin BRATU

Pe marginea unor cronici

Cîțiva cititori și-au exprimat în scrisori adresate redacției noastre nemulțumirea provocată de ultimele cronici dramatice apărute în ziarul „Romînia liberă“ sub semnătura lui Radu Popescu. Care este rostul acestor cronici? In ce măsură ele vin cu adevărat în ajutorul cititorului iubitor de teatru? Cum contribuie aceste foiletoane critice la dezvoltarea mișcării noastre artistice? Iată care sînt principalele întrebări care se desprind din scrisorile unor corespondenți voluntari.

Pentru cine urmărește cu atenție cronica de teatru a ziarului „Romînia liberă“, așa cum se desfășoară în ultima vreme, întrebări ca cele de mai sus apar pe deplin justificate. Ceea ce surprinde de la prima vedere, la lectura cronicilor în cauză, este lipsa unei poziții ferme și principiale în capitolul rezervat aprecierii spectacolelor, analizei viziunii regizorale și interpretării actoricești. Atît cititorul obișnuit cît și oamenii de teatru așteaptă cu încredere cuvîntul criticii de specialitate. Nu ne gîndim nici un moment să fetișizăm funcția cronicarului dramatic și nu ni se pare nefiresc ca aprecierile criticilor, pornind de la o poziție ideologică unică, să se deosebească în unele compartimente ale analizei unui spectacol. Este perfect posibil ca opiniile să difere în aprecierea jocului unui actor sau a sugestivității unei idei regizorale. Judecata critică trebuie însă să se bizuie pe un fundament sigur, propriu acelor care și-au însușit un sistem cu adevărat științific de criterii estetice.

Exemplificînd convingător și realizînd un echilibru edificator al observațiilor pozitive și negative, cronicarul este obligat să pronunțe o judecată globală limpede și cuprinzătoare asupra spectacolului analizat, punînd într-o deplină lumină punctul său de vedere cu privire la comportarea principalilor factori ai transpunerii scenice. Cercetarea analitică a spectacolului nu poate fi nicidecum limitată la împărțirea de calificative în ordinea importanței rolurilor sau a intrării în scenă. Pronunțarea unei opinii critice constructive este condiționată de raportarea analizei spectacolului la sarcina exprimării cît mai depline a mesajului conținut în textul literar al dramei. Cum, în ce măsură și cu ce mijloace au izbutit autorii spectacolului să dea contur artistic ideilor și caracterelor piesei, iată obiectivul care trebuie atins în cronica de teatru, după ce a fost realizată analiza operei dramatice. Cînd acest obiectiv nu este abandonat nici un moment, valorificarea fiecărei contribuții este sustrasă arbitrarului, iar aprecierea finală se produce ca un rezultat firesc.

Ce se întîmplă însă în cronicile la care ne referim? Să ne oprim, de pildă, la modul în care tov. Radu Popescu se ocupă de cea mai recentă premieră a Teatrului Tineretului („Nila“ de A. Salînski). După o sumară rezumare a subiectului piesei, cronicarul trece la discutarea concepției regizorale într-o înșiruire neconcludentă de laude și aprige acuzații. Inainte de a trece însă la incriminarea colorată a „petelor“ direcției de scenă, cronica își permite în mod surprinzător să fie generoasă, calificînd viziunea regizorală drept „sigură și justă, între nevoia de a realiza, din punct de vedere dramatic, această monografie poematică a unui erou, prin inevitabila accentuare și prelucrare minuțioasă a figurii acestuia și obligația de a nu-l lăsa să se izoleze...“ Această înaltă apreciere dată direcției de scenă include explicit modul în care se realizează figura centrală a piesei, care în „Nila“ ocupă într-adevăr aproape întregul spațiu dramatic. Cititorul constată însă cu surprindere, după alte cîteva rînduri, că R. Popescu are serioase rezerve și dubii cu privire la interpretarea partiturii monografice a piesei de către tînăra actriță Olga Tudorache și pierde astfel firul logic al demonstrației critice. Cum este posibil ca regia să fie aplaudată pentru izbutirea „prelucrării minuțioase“ a figurii centrale în culori „sigure și juste“, cînd jocul protagonistei este supus unui nesfîrșit lanț de îndoieli și nemulțumiri? Nu se poate spune că R. Popescu nu atribuie actriței în cauză unele merite. Dar pronunțarea calităților interpretei Nilei este savant și consecvent întreruptă de un păienjeniș de frîne verbale în care „dar“ și „totuși“ sînt amplu utilizate. Creația Olgăi Tudorache este considerată astfel „adesea impresionantă“ dar „de loc indiscutabilă“. Actrița este „o personalitate puternică“ dar care se afirmă „unilateral“. După cîteva complimente vag angajante, cronicarul conchide că „interpreta trebuie să îmbogățească și să umanizeze jocul, dîndu-i lumină, duioșie și patetism“, după ce a mai crezut necesar să observe că aceeași actriță „a neglijat“ „accentul de feminitate, de tandrețe, de duioșie...“ Negînd astfel realizarea principalelor coordonate sufletești ale personajului, cronicarul condamnă de fapt linia interpretativă a întregului rol, în ciuda unor epitete laudative răsturnate inutil printre fraze. In 28 rînduri închinate eroinei principale, se execută un spectaculos zigzag critic, în urma căruia cititorul rămîne nedumerit și iritat. In continuare, alți interpreți din prima linie a acțiunii primesc pe nedrept etichete total descurajante: „gavroșism exterior, palid și monoton“ (Doina Șerban); „foarte, foarte slabă în intenții și în rezultate...“ (Aurelia Sorescu), ș.a.m.d. In realitate se neagă astfel întregul spectacol, cu toate laudele inițiale aduse regiei, și în ciuda surîsului optimist din fraza de încheiere. Căci, cum poate fi un spectacol „în totalitate“ demn de „lauda și succesul ce-l are“ cînd patru interpreți ai unor roluri principale, printre care și eroina titulară, sînt lăsați la examenul critic cel puțin corijenți, iar cei lăudați printr-o enumerare nediferențiată sînt deținătorii aparițiilor laterale care, după expresia lui R. Popescu servesc „dinamica secundară a dramei“? Cronica la „Nila“ creează, pe drept cuvînt, impresia unei continue contradicții între aprecierile generale binevoitoare și rezervele intime ale criticului. Semnatarul cronicii din „Romînia liberă“ nu pare dispus să respecte normele firești ale unei analize științifice bazată pe o demonstrație temeinic organizată care să distingă liniile esențiale ale obiectului cercetat prin reliefarea continuă a acestora în decursul unei analize atente și principiale. R. Popescu preferă să înșeileze fără intermediul relațiilor logice o seamă de surîsuri și încruntări arbitrare, contradictorii și derutante. Ultima sa cronică aruncă astfel o umbră nejustificată asupra unui spectacol bun în care Olga Tudorache realizează o creație cu adevărat remarcabilă. Exigența cu adevărat principială nu ne poate îndemna să refuzăm unui spectacol de certe calități aprecierea caldă și tranșantă care să consemneze un real progres al Teatrului Tineretului față de spectacolele sale anterioare.

Critica marxist-leninistă, îndrumătoare atentă și sensibilă a spectatorului nou își îndeplinește într-un plan mai larg obligația educării estetice a publicului. Fără a neglija preocuparea sa stăruitoare pentru o valorificare critică profundă a realizărilor dramei și teatrului, cronica nu trebuie să ocolească discuția unor principii teoretice și abordarea unor probleme capitale. Credem că nu greșim atunci cînd punem în legătură caracterul derutant al unora dintre cronicile de teatru ale „Romîniei libere“, cu evitarea stăruitoare a aspectelor teoretice și a dezbaterii pe marginea spectacolelor, a unor teme de principiu, de un interes incontestabil pentru mișcarea noastră teatrală. Evitînd cel mai ades asemenea preocupări, R. Popescu pare în unele cronici mai curînd dispus să procedeze la o trecere în revistă spumoasă, dar puțin substanțială a elementelor constitutive ale spectacolului în cauză. Criticul nu are totdeauna în vedere caracterul decisiv al raportului între formă și conținut în artă. Cronici recente dovedesc o aplecare voioasă către notația gratuită, eliberată de înțelesuri adînci. Se creează astfel cîmp deschis afirmațiilor contradictorii și bizareriilor. Un spectacol întreg („Surorile Boga“ la Teatrul Național „I. L. Caragiale“) este complimentat că a dat textului „o nouă strălucire“, dar regia — realizatoarea principală a unui spectacol de teatru — este calificată „fără prea mari străluciri“. In altă cronică creația unui actor este definită în termeni care contravin flagrant concluziei pozitive asupra comportării respectivului interpret. Cititorul află astfel uimit că „M. Albulescu a desfășurat o mecanică mușchiulară impresionantă, nu mai impresionantă decît privirea lui sadică și decît tonurile bestial-sarcastic-disprețuitoare, prin care și-a realizat rolul de minune“! (subl. n.).

O consecință cu mult mai gravă a insuficienței teoretice de care dau dovadă cronicile ulterioare ale lui Radu Popescu este înțelegerea greșită a exigențelor actului critic. Criticul „Romîniei libere“ pare să confunde chemarea profund justă a presei de partid la o activitate principială a criticii literare și de artă împotriva tonului apologetic, cu o atitudine criticistă decisă să înnegrească realizări valabile. In cursul aceleiași săptămîni, R. Popescu a publicat cronica cu puternice accente negativiste la „Nila“ și cea închinată spectacolului de la Teatrul „C. Nottara“ cu piesa lui D. Ugriumov „Fotoliul nr. 16“. Ar fi, desigur, o greșeală să acordăm montării bucureștene a piesei lui Ugriumov laude exagerate și nepotrivite. Critica de teatru a subliniat unele slăbiciuni ale spectacolului de la Teatrul Nottara, relevînd totodată merite însemnate. In cronica sa, Radu Popescu consideră însă posibil să compună la adresa direcției de scenă, după cîteva protocolare felicitări, o definiție nimicitoare care lichidează în cîteva rînduri munca stăruitoare a unui colectiv înzestrat. Căci ce sens mai pot avea unele aprecieri laterale, cînd în cronică figurează pasajul următor: „Am avut astfel episoade și chiar tablouri întregi de o lîncezeală foarte neplăcută. Aceasta a mai avut ca efect că acțiunea a apărut tocată, zvîcnită, greu de urmărit, fără a da imaginea totalului. Se poate spune că regizorul și-a făcut loc și s-a instalat în spațiul dramei sfărîmînd pereții, desființînd arhitectura și anulînd dinamica“. Violența nonșalantă a criticului „sarcastic-disprețuitoare“ pentru a folosi una din expresiile sale, nu cunoaște margini și nici nu cere suport justificativ. Limbajul criticului pare elaborat la o temperatură polară. Cronicarul laudă în culori șterse și își regăsește talentul numai în pasajele crunt negative. In această ambianță o actriță tînără și talentată este definitiv incriminată pentru o „candoare încremenită“ care trece „din rol în rol, impasibilă și inatacabilă“, iar un actor merituos este situat categoric „în afara realității concrete“. Critica tovărășească, ajutorul competent sînt abandonate în favoarea unui ton vindicativ, inacceptabil.

Cronicile dramatice ale lui Radu Popescu au făcut, la începutul acestui an, obiectul unui articol critic, aspru și judicios, apărut în revista „Contemporanul“. Cronicarul a redactat apoi un articol sumar de trecere în revistă a lipsurilor criticate, urmate de un angajament exprimat cititorilor. Ultimele sale cronici reiau însă vechile practici negativiste ale criticului, termenii jignitori, înțepăturile teribiliste, dezinformînd și derutînd publicul. Este greu de înțeles poziția ziarului „Romînia liberă“ față de nivelul și conținutul cronicilor dramatice care apar în coloanele acestui ziar. Aceasta este și ultima întrebare cuprinsă în scrisorile cititorilor noștri.

V. MINDRA

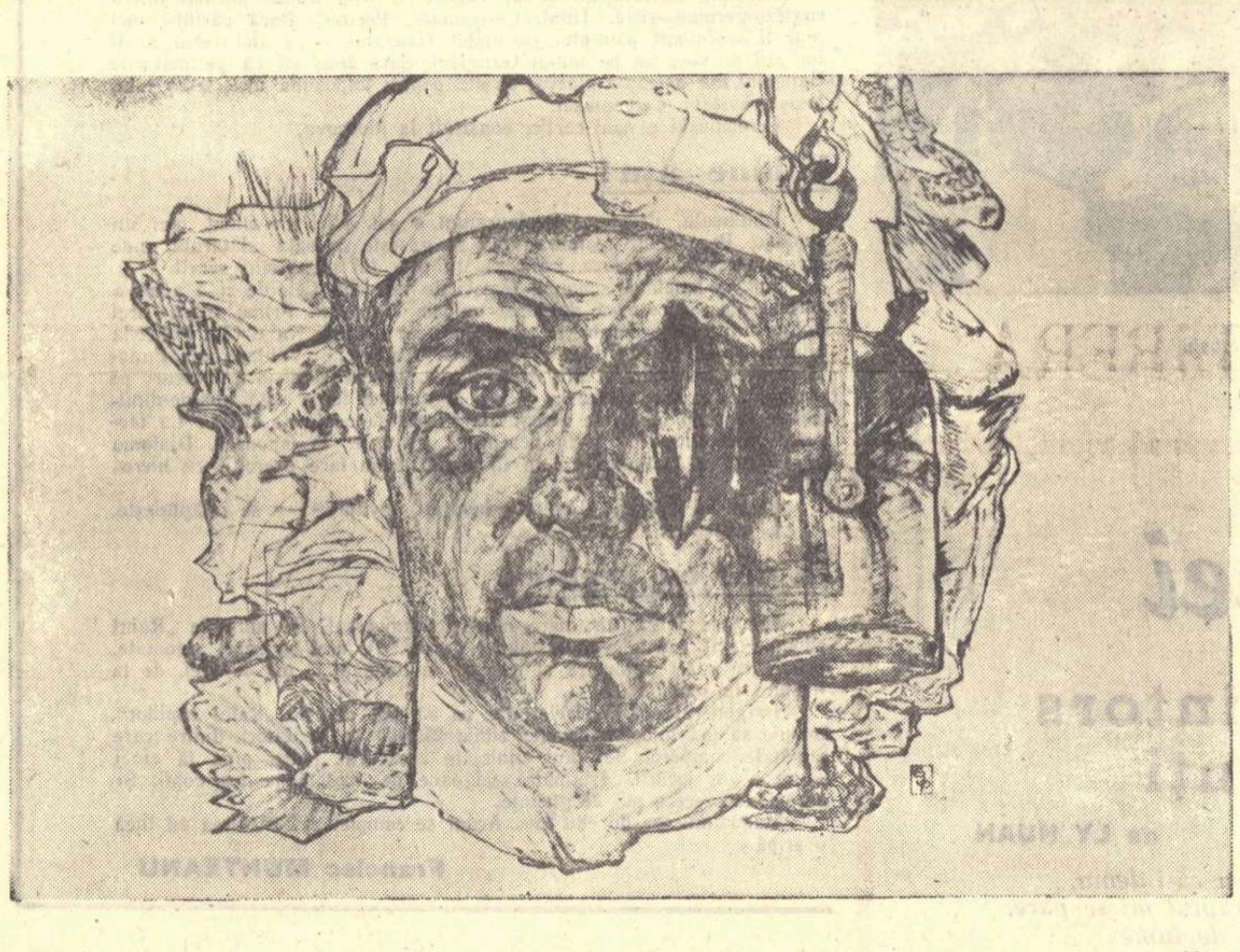

ERDOS PAUL „Miner“

F I L M

„In zilele lui Octombrie“

Te afli parcă înaintea începerii unui concert: o uriașă orchestră își acordează instrumentele, fiecare sunet e pus la punct; de limpezimea, precizia lui în ansamblul muzical depinde reușita spectacolului. Pregătirea se face însă pe ecran, în fața spectatorului, desfășurîndu-se scenic (există un anume caracter teatral al acestui film, imprimat de extinderea funcției dialogului în conturarea diverselor personaje) fierberea caracteristică marilor evenimente. Ajunul Revoluției din Octombrie, cu tot ce implică tabloul însuflețit al unui asemenea tumultuos moment, este obiectul noului film sovietic — nou ca realizare, dar și ca perspectivă artistică asupra fenomenului istoric corespunzător. Neavînd un erou unic, central, „In zilele lui Octombrie“ este o suită dramatic-cinematografică ce oglindește problemele multiple ale pregătirii insurecției armate de către bolșevici pe de o parte, și pe de alta acțiunea burgheziei reacționare de variate apartenențe politice dar cu aceleași interese: încercarea de a mina, prin diverse procedee, forte ori diplomatice, popularitatea de care se bucura în rîndul maselor largi partidul comunist condus de Lenin.

Premisele care au dus la trădarea burgheziei și de aici la necesitatea ca proletariatul să treacă la ofensivă, la insurecția armată, sînt reconstituite cinematografic cu migală, într-o creștere în general gradată, într-o suită de evenimente, de amănunte semnificative.

Filmul se deschide cu imaginea unui orator zgomotos care-și improvizează un discurs furibund la adresa bolșevicilor. Demagogia burgheziei și duplicitatea guvernului provizoriu sînt creionate viguros, în cîteva trăsături care alcătuiesc reușite portrete cinematografice: primul ministru, Kerenski, declară în pre-parlament că „revoluția rusă n-are nevoie de Cromwelli și Napoleoni“; dar, spunînd asta, ține mîna, emfatic, ca Napoleon; asistăm apoi la convorbirea intimă a premierului cu un gazetar american, în care cel dintîi solicită, de data aceasta pe față, ajutor armat puterilor străine; o altă interesantă schiță de portret: ministrul muncii, care încearcă a-i convinge pe șomeri să aibă „înțelegere“ pentru necazurile patronilor care, oricum, ar fi destul de „concesivi“; sau „bunica revoluției“, o bătrînă socialist-revoluționară ce se laudă că a stat zeci de ani în închisoare pentru că a luptat împotriva țarului, dar, în timpul revoluției, consideră poporul rus drept un copil vrednic de pedepsit, pentru „insubordonare“.

Impresia de acordare a instrumentelor, pe care ți-o oferă vizionarea filmului, se referă la permanenta urmărire, în planuri cinematografice paralele, a acțiunilor de pregătire ce se desfășoară în ambele tabere. La un pol stă gravul, suficientul pre-parlament burghez, compus din „Rockefellerii ruși“ deținători ai petrolului țării, — „prea mulți foști“ în această diplomatică adunare, — cum semnalează spiritual ziaristul american John Reed. La alt pol se acumulează, energică, experiența și tactica revoluționară a clasei muncitoare. Sub îndrumarea lui Lenin (al cărui portret, cinematograficește îmbogățit astăzi, cu trăsături noi, de către actorul care a subliniat latura umană și cotidiană a uriașei personalități), bolșevicii înfrîng opozițiile răzlețe ale unor membri — dintre care unii deveniți apoi trădători, ca Troțki, Zinoviev și Kamenev — din însuși Comitetul Central al P.C. (b). E o dispută aprinsă între oameni care, în cadrul unor ședințe îndelungi, pregătitoare ale insurecției armate, hotărăsc soarta revoluției. Ca ritm cinematografic, filmul respiră și efervescentă — fierberea istoriei — în contrast cu hotărîrea calmă, sigură de justețea ei a celor ce activează cu ciocniri de idei și voințe, ca marinarul de pe „Aurora“ care, la comanda lui Lenin, își îndreaptă tunul asupra Palatului de Iarnă și așteaptă semnalul.

De panica burgheziei lașe, care își pierde cumpătul la primul bubuit de tun, rîd, în film, ostașii revoluției. De panica burgheziei, de zvîrcolirile ei zadarnice, rîde, prin intermediul spectatorului zilelor noastre, posteritatea. Fără a caricaturiza dușmanul, fără a omite greutățile imense peste care ostașii revoluției au avut de trecut — și atunci și mai ales ulterior —, în lupta lor cu „albii“, filmul deschide perspectiva victoriei istorice, nu atît prin cucerirea ca atare a Palatului de Iarnă — începutul acestei victorii — ci arta înfățișării, forța argumentelor bolșevice.

Este un film al demonstrării superiorității inteligenței și voinței clasei muncitoare, condusă de un partid consecvent revoluționar, în fruntea căruia se află o minte genială. Lipsită de sentimentalismele diletantismului, lipsită de patetismul pompos al încărcatelor „epopei“, această nouă peliculă sovietică este opera sobră și matură a unei cinematografii în permanentă înnoire.

Alice MANOIU

RECOLTE

CARNET PLASTIC

In prezentarea expoziției sale, Costin Ioanid a folosit, în locul obișnuitei prefețe, două citate. Unul, ales din mărturiile lui Ștefan Luchian, arată că „natura nu trebuie s-o imiți, nici s-o copiezi, trebuie să lucrezi în felul ei“. Al doilea este un text din Balzac: „Fără mișcare, totul ar fi un singur și același lucru“. Amîndouă pot servi la înțelegerea căutărilor și a experiențelor pe care Costin Ioanid le prezintă în noua sa expoziție deschisă la Galeriile de artă ale Fondului Plastic din Bd. Magheru.

Se pot desprinde de aci trei trăsături care definesc etapa actuală din evoluția acestui artist: tendința de a fi un interpret al naturii, concepția unei arte active, care să oglindească viața în desfășurarea ei, în plină mișcare, și, ca o urmare firească, folosirea mijloacelor de expresie potrivite acestei concepții, adică a efectelor de lumină și de culoare susceptibile de a reda prospețimea și dinamismul imaginii.

Aceste trei trăsături pot fi recunoscute în cele mai izbutite dintre tablourile în ulei sau dintre acuarelele aflate în expoziție. Astfel, de pildă, în compoziția „Roade bogate“, Costin Ioanid a ales tema socializării agriculturii, concretizată în aspectul semnificativ al unui grup de țărani care-și duc spre casă răsplata îmbelșugată a muncii în colectiv. Carul încărcat cu sacii plini de grîne este prezentat în plină mișcare, în planul din față, venind spre privitor. Țaranii colectiviști l-au pavoazat cu steaguri, pentru a sublinia caracterul sărbătoresc al acestui moment reprezentativ. Satisfacția și mîndria lor rezultă atît din acordul însorit și luminos al culorilor, cît și din elementele sugestive ale ritmului compozițional. Totul pare simplu, veridic și convingător în acest tablou care exprimă nu numai faptul particular al împărțirii roadelor la gospodăria agricolă colectivă, dar și atmosfera morală caracteristică vieții noi a țăranilor din regimul de democrație populară. Cu mijloace picturale, fără a recurge la nici un element retoric, artistul a reușit să redea bogăția conținutului, oglindind un aspect semnificativ al realității actuale.

Tot atît de interesant este și tabloul de compoziție intitulat „Construcții în Floreasca“. Artistul și-a îndreptat atenția asupra atmosferei luminoase, vii, optimiste, în care se desfășoară activitatea constructivă. In planul din fund, scăldate în soare, se văd noile blocuri muncitorești. In primul plan, cîțiva lucrători pregătesc instalarea unui cazan de calorifer, care constituie axa principală a schemei compoziționale. Pentru a da mai multă putere de vibrație imaginii, Gostin Ioanid a folosit aci un procedeu caracteristic acuarelei. A lăsat neacoperit albul cartonului, în anumite porțiuni, delimitîndu-l numai prin cîteva accente de linii sumare și acordîndu-l cu tonurile alăturate. Efectul obținut are prospețimea și spontaneitatea notației directe din tehnica acuarelei. De altfel, culoarea este în general aplicată în straturi subțiri, uneori transparente, în gradații vii de lumină, ceea ce contribuie la ritmul viol al întregii imagini. Și aci optimismul, bucuria muncii, încrederea în viață sînt trăsăturile morale dominante, obținute tocmai prin elocvența și claritatea limbajului pictural, pe deplin adecvat conținutului. Tabloul păstrează însă un caracter de schiță, de notație prinsă în zbor, cum spunea Nicolae Grigorescu.

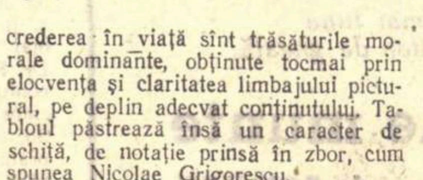

Și în alte lucrări din această expoziție ca, de pildă, aceea intitulată „Radu“, înfățișînd un copil care pictează un perete, mișcarea este „prinsă din zbor“, redată în desfășurarea ei, cu puternice accente de lumină, tratate în planuri largi, iar prospețimea imaginii corespunde sentimentului de bucurie, de plinătate a vieții care definește întreg tabloul. Deși copilul este văzut din spate, ceea ce nu permite redarea trăsăturilor fizionomice, totuși mișcarea este atît de expresivă, încît gingășia și „seriozitatea“ copilăriei, aplicațiunea în munca de a picta, rezultă în mod convingător din imagine.

Peisajele, îndeosebi cele din Tulcea, ne dezvăluie frumusețea specifică a priveliștilor din țara noastră, lumina aceea transparentă și difuză care învăluie formele, fără stridențe sau contraste puternice, în culori subtil armonizate, în care se simte freamătul vieții din natură. In tablourile cu flori, Costin Ioanid își arată sensibilitatea, priceperea de a compune și de a construi o imagine și strălucirea coloristică. Deși accentul este pus pe culoare, desenul este totdeauna prezent în aceste construcții, alcătuind armătura implicită a formei.

Desenele lui Costin Ioanid se reduc însă la o simplă caligrafiere a contururilor, fină ca un arabesc, dar lipsită de consistență plastică. Sînt exerciții care trebuie duse mai departe, căutări la care artistul nu se va opri desigur prea multă vreme. De asemeni, cele cîteva sculpturi prezentate în expoziție nu pot fi socotite ca realizări de seamă, ci numai ca un fel de încercări. Costin Ioanid nu este un sculptor în adevăratul înțeles al cuvîntului, ci rămîne un pictor înzestrat, care caută mereu să-și îmbogățească mijloacele artistice pentru oglindirea cît mai strălucitoare a vieții noi din țara noastră.

Aurelia Ghiață este una dintre cele mai cunoscute artiste în domeniul artei decorative, covoarele și țesăturile sale bucurîndu-se de o unanimă apreciere și la expozițiile internaționale. Ea ne prezintă acum rodul activității sale din ultimii ani. Dacă în privința desenului Aurelia Ghiață adaptează cerințelor materialului formele de stilizare a reprezentărilor figurative, preluate din realitatea înconjurătoare, în schimb acordurile cromatice sînt stinse, înnăbușite, discrete, fără acea vioiciune și strălucire caracteristice creațiilor de artă populară. De aceea, mi se pare greșită afirmația că țesăturile lucrate de Aurelia Ghiață reprezintă o transpunere a elementelor de artă populară. Ele reprezintă, dimpotrivă, o altă interpretare, personală, a stilizării decorative, care nu se mărginește numai la desen, ci este întotdeauna susținută de concordanța dintre formă, culoare și decor.

Mai puțin izbutite mi se par picturile și crestăturile pe lemn.

Cele două expoziții de la Galeriile de artă ale Fondului Plastic din Bd. Magheru reprezintă, în ansamblul lor, roade bogate ale activității creatoare din arta plastică a țării noastre.

Ionel JIANU

Personalitatea dirijorului de operă

Am asistat săptămîna trecută la două spectacole și o repetiție conduse de dirijorul italian Glauco Curiel, o personalitate de prim ordin în teatrul muzical, care și-a impus pregnant concepția, aducînd elemente noi în spectacole. Dar oare nu este acesta rolul principal al dirijorului de operă: de a nu fi simplu acompaniator și coordonator metric al reprezentației, ci creator al spectacolelor, cu concepție bine definită, interpret principal a cărui viziune se transmite și se multiplică prin mijlocirea colaboratorilor săi de toate categoriile?

Glauco Curiel a ridicat orchestra pe un plan egal cu vocile în expunerea discursului muzical. Ne-a făcut să descoperim în Verdi și Puccini — oricît de ciudat ar părea — autori simfonici! La repetiție cu „Boema“, a explicat că actul al doilea reprezintă în mare parte transformarea unui „scherzo“ de simfonie scris de Puccini în tinerețe și lucrat cu ansamblul și mai ales cu orchestra în acest sens, și la spectacol actul a răsunat precis, vioi, strălucitor, ca un adevărat „scherzo“.

Apoi Glauco Curiel a ordonat reprezentația, orice lîncezeală și orice efect exagerat fiind abolit. In schimb, momentele-cheie, frazele generoase țîșnite din geniul melodic al lui Verdi și Puccini erau subliniate cu o forță vulcanică, dirijorul smulgînd literalmente vibrația maximă cîntăreților și instrumentiștilor. Bagheta lui Glauco Curiel ne-a evocat faimosul „cantare, sempre cantare“ al lui Toscanini și apropierea nu e fără rost căci tînărul „maestro“ urmează cu succes linia de interpretare a marelui său conațional.

Despre interpreții lui „Othello“ și ai „Boemei“ nu se pot spune prea multe lucruri noi. In opera lui Verdi, Arta Florescu continuă să fie o Desdemonă remarcabilă, prin conducerea abilă a unui material vocal pur pe un registru înalt de interpretare, în timp ce Garbis Zobian nu prezintă față de premieră nici o ameliorare în sensul corectitudinii de intonație și al unui cînt mai nuanțat. In rolul lui Iago, Mihail Arnăutu realizează o compoziție expresivă, care s-ar cere însă susținută de un volum sonor mai amplu, pentru a-l echilibra pe cel impunător al partenerului său, Garbis Zobian. Din restul distribuției nu se detașează decît interpretul lui Cassio, tenorul C. Iliescu, posesorul unei voci plăcute, limpezi.

In „Boema“, Valentina Crețoiu rămîne aceeași interpretă valoroasă prin nota suavă, atît de personală a interpretării muzicale și scenice, iar Șerban Tassian, în bună formă vocală, a întruchipat un Marcello generos și pasionat. In nota obișnuită tenorul Dinu Bădescu. Dintre ceilalți interpreți, alături de deținătorii celorlalte două roluri din cvartetul „Boemei“ (Al. Bădulescu în Schaunard și N. Secăreanu în Colline — emoționant în „aria paltonului“) notăm buna realizare a sopranei Zoe Dragotescu în rolul Musettei.

Radu GHECIU

Expoziția S. Gherasimov

Numele lui Serghei Gherasimov nu este străin publicului romînesc. In expozițiile de artă sovietică, deschise în țara noastră, figurau la loc de cinste și lucrări aparținînd eminentului pictor sovietic, secretar principal al Uniunii Artiștilor Plastici din U.R.S.S. Sălile Muzeului „Simu“ adăpostesc de data aceasta o expoziție consacrată în întregime creației lui Gherasimov, permițîndu-ne astfel o privire de ansamblu asupra lucrărilor create în cei peste 50 de ani de activitate a maestrului. In ciuda varietății de gen, conținut tematic sau expresie plastică, lucrările păstrează o unitate pe care, desigur, o conferă constantul atașament al artistului pentru omul rus și peisajul rusesc, exprimat cu o simplitate la care „nici nu știți cu ce mare ocol se poate ajunge“ (Gogol).

Dacă perioada prerevoluționară a creației lui S. Gherasimov poate fi caracterizată ca etapă de acumulare a măiestriei, anii ce au urmat Revoluției din Octombrie au însemnat o etapă decisivă în evoluția artistului. Astfel, în portretele de țărani lucrate în primele două decenii ale puterii sovietice, pictorul, dezvoltînd creator linia portretelor de acest gen ale înaintașilor lui — Repin, Suricov, Maximov, — caută să sublinieze în figurile eroilor săi trăsăturile omului nou. Pe fețele personajelor din „Sărbătoare în colhoz“ se citește bucuria de a trăi, mulțumirea primelor succese dobîndite în agricultura socializată. Lucrarea a atras atenția publicului încă la prezentarea în cadrul Expoziției Unionale „Industria socialismului“, cucerind prin optimismul ei, prin puterea de redare a atmosferei sărbătorești ce domnește la ospățul colhoznic, prin intensitatea luminii soarelui care inundă tabloul. Diego Rivera mărturisea privind această compoziție că este „uimit de veridicitatea cu care pătrunde autorul tabloului în viața oamenilor simpli pentru a o preamări, de mijloacele de exprimare pregnant naționale, de procedeele prin care maestrul sovietic stăpînește în această pînză arta plain-air-ului“.

In anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, s-a născut una dintre cele mai originale și mai puternice pînze ale pictorului patriot — „Mama partizanului“, reprezentată în expoziție prin studiul în ulei înfățișînd pe eroina principală a tabloului, figură ce concretizează trăsăturile tipice ale oamenilor simpli sovietici, care au înfruntat cu curaj pe cotropitori. Atmosfera în acest tablou este opusă celei din „Sărbătoare în colhoz“. Culorile sumbre, contrastele puternice între umbră și lumină, compoziția în care accentul cade pe sublinierea conflictului sporesc dramatismul și expresivitatea lucrării.

Importanta latură a creației lui Gherasimov, constituită de activitatea peisagistică, este bogat oglindită în expoziția bucureșteană. Primăvara, vara, toamna și iarna: iată eroii principali ai peisajelor lui Gherasimov. Pînzele sale nu se limitează să reproducă doar anumite „priveliști“, ci reflectă modul în care natura este percepută de om, atitudinea acestuia față de natură, înscriindu-se astfel pe linia peisajului liric „expresia stării sufletești“, strălucit reprezentată de Levitan, Vasiliev, Siskin sau Polenov.

S. Gherasimov nu se limitează să înfățișeze doar atmosfera peisajului rusesc, știind să redea culoarea locală, să surprindă atmosfera luministică și cromatică specifică oricărui peisaj înfățișat. Cît de deosebite ca expresie artistică sînt astfel peisajele venețiene — în care se simte arșița soarelui, contrastele brusce dintre umbră și lumină, violența neobișnuită a liniilor pure, — față de peisajele pastelate austriece („Orașul Ibke“) sau cele pariziene învăluite în ceață („Dimineața pariziană“).

Dintre acuarelele expuse în sala rezervată graficii lui Gherasimov, preferința noastră înclină către „Apărarea Ilețului“ — lucrare în care fluiditatea acuarelei este folosită în redarea atmosferei cețoase, apăsătoare, cenușii a orașului asediat.

Expoziția ne prezintă și cîteva din cele mai valoroase realizări ale pictorului în domeniul ilustrației de carte. In ilustrațiile sale pentru „Afacerea Artamanov“ de Gorki, pictorul nu se mulțumește cu rolul unui povestitor obligat să dezvolte peripețiile subiectului, ci modelează clar și precis tipurile și caracterele centrale ale romanului. Ca și în ilustrațiile la Nekrasov („Cine trăiește bine în Rusia“), pictorul judecă pe eroii lucrărilor literare, înfățișează fidel ambianța generală într-o execuție liberă, spontană, plină de originalitate.

Originală, străbătută de un cald umanism este întreaga creație a maestrului Serghei Gherasimov, calități ce reies pregnant și din expoziția bucureșteană.

M. V.

„discul“

TABLOURI DINTR-O EXPOZIȚIE (Suită pentru pian) — MODEST MUSSORGSKI

Pavel Serebriakov-pian

Suita pentru pian „Tablouri dintr-o expoziție“ a fost scrisă în anul 1874, pentru a cinsti memoria unui prieten, pictorul Victor Hartmann, stins din viață în floarea vîrstei. După vizitarea retrospectivei pictorului, cuprinzînd o serie de acuarele executate în Italia și Franța, Mussorgski a compus, stăpînit de emoție, suita intitulată „Tablouri dintr-o expoziție“, în care geniul său creator a redat năvala sentimentelor ce l-au cuprins la vederea tablourilor.

După introducerea (motivul „plimbării“) în stilul muzicii vocale ruse, Mussorgski înfățișează dramatic primul tablou, „Piticul“. Următoarea pictură, „Vechiul castel“, este sugerată printr-o melodie plină de lirism grav și reținut. Și, de la un tablou la altul, de la o melodie la alta, alături de compozitor, „vedem“ muzical grădina „Tuilleries“, trecerea greoiului „Car polonez“, amuzantul și vioiul „Balet al puișorilor ieșiți din găoace“, cearta dintre „Evreul bogat și cel sărac“, larma „Pieții din Limoges“, atmosfera sumbră a „Catacombelor Parisului“, fantastica evocare a vrăjitoarei „Baba Iaga“ și, în cele din urmă, măreția ultimului tablou, „Marea poartă a Kievului“, — o apoteoză a puterii creatoare a eroicului popor rus.

Interpretarea pianistului sovietic Pavel Serebriakov, plină de forță dramatică și fină nuanțare a motivelor lirice, ne face să preferăm forma originală (pentru pian) a suitei „Tablouri dintr-o expoziție“ versiunii orchestrate de Maurice Ravel.

De data aceasta, înregistrarea realizată de „Electrecord“ se remarcă prin fidela redare a bogăției sonore a pianului în toate registrele. Execuția discului este îngrijită, presajul nemaiprezentînd obișnuitele „ciupituri“ existente la alte editări. Mapa în care se livrează discul poate fi considerată drept o realizare a graficianului Iosif Molnar și n-avem decît să deplîngem faptul că „Electrecordul“ n-a reușit nici pînă astăzi să înzestreze cu mape îngrijite (însoțite de prezentări, cum este cea a lui V. Cristian de la discul de față) toate producțiile trimise în magazinele de specialitate.

(Două fețe, 25 cm, 33 ture, ECD-56, Electrecord 1959).

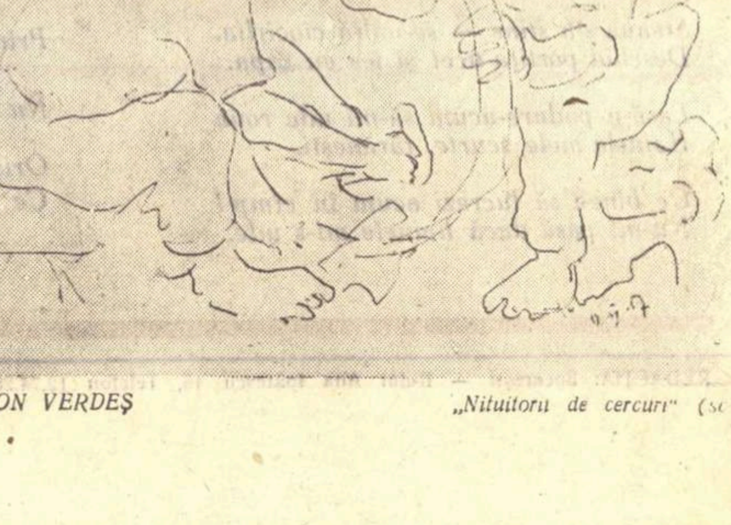

ION VERDEȘ „Nituitorii de cercuri“ (sc [illegible])

Congresul Ziariștilor din U.R.S.S.

ZIARIȘTI PARTICIPANȚI LA CONGRES VORBESC „GAZETEI LITERARE"

Prin telefon de la corespondentul nostru

PAVEL SATIUKOV:

Redactor-șef al ziarului „Pravda", președintele Uniunii Ziariștilor din U.R.S.S.

Sîntem profund recunoscători Uniunii Ziariștilor din Republica Populară Romînă pentru participarea lor la cel dintîi Congres al Uniunii Ziariștilor din U.R.S.S.

Congresul nostru s-a desfășurat, după cum se știe, cu un mare avînt și a avut un ecou puternic. Conducerea Partidului Comunist și a guvernului sovietic a acordat o deosebită atenție Congresului nostru. Mesajul de salut al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice precum și cuvîntarea tovarășului Nikita Sergheevici Hrușciov, rostită la recepția care a avut loc la Kremlin cu prilejul Congresului Uniunii Ziariștilor din U.R.S.S., însuflețesc pe toți ziariștii sovietici în munca lor pentru slujirea cauzei comuniste, a adevărului și a păcii.

Profit de acest prilej ca să transmit un cald salut frățesc confraților din R.P.R. și să le urez noi succese în nobila lor activitate de reflectare a realizărilor poporului romîn pe drumul construirii socialismului, al progresului economic și cultural al țării și al luptei pentru consolidarea păcii în lumea întreagă.

SLAVCIO VASEV:

Redactor-șef al revistei „Literaturen Front" (R. P. Bulgaria)

Primul Congres al Uniunii Ziariștilor din U.R.S.S. este un mare eveniment pentru întreaga presă internațională. Existența presei sovietice făurită de Vladimir Ilici Lenin și bogata ei experiență au contribuit enorm la crearea și dezvoltarea presei progresiste mondiale, a ziariștilor conștienți de răspunderea lor față de societate. Aceste înalte calități ale presei sovietice au fost demonstrate în mod strălucit la Congresul de la Moscova, care s-a desfășurat la cel mai înalt nivel politic. Atenția deosebită manifestată de conducerea Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, precum și a guvernului sovietic pentru Congresul ziariștilor, ca și interesul întregului popor pentru dezbaterile care s-au desfășurat zilele acestea în Sala Coloanelor, ilustrează o dată mai mult însemnătatea covîrșitoare pe care o deține presa în societatea socialistă. Presa sovietică luptă în permanență pentru lichidarea încordării internaționale, întărind astfel încrederea milioanelor de oameni de pe glob că pacea va triumfa.

Noi, reprezentanții presei din țările socialiste, am învățat foarte mult și vom învăța și de acum înainte de la ziariștii sovietici.

Sîntem bucuroși să învățăm de la ziariștii sovietici, precum și de la ceilalți tovarăși de luptă din presa țărilor socialiste. Cu acest prilej, aș vrea să transmit un fierbinte salut și scriitorilor din patria Dvs. precum și redacției „GAZETA LITERARA", cu care avem cele mai strînse legături prietenești. Sîntem convinși că relațiile de prietenie dintre revistele noastre se vor dezvolta și se vor consolida, în interesul luptei comune pentru socialism, pentru întărirea unității popoarelor țărilor socialiste.

GEORG KRAUS:

Redactor-șef al ziarului „Neues Deutschland", președintele Uniunii Ziariștilor din R. D. Germană

Pentru noi, ziariștii socialiști, presa sovietică în frunte cu „PRAVDA" leninistă a fost și rămîne un exemplu al înaltului spirit partinic, al devotamentului față de ideile marxism-leninismului, un exemplu al celor mai strînse legături cu masele, al oglindirii operative a tot ceea ce este nou și progresist. Iată de ce, pentru mine, primul Congres al Uniunii Ziariștilor din U.R.S.S. a constituit un eveniment de mare însemnătate. Ceea ce m-a impresionat îndeosebi, citind documentele Congresului și ascultînd discuțiile desfășurate în aceste zile la Moscova, a fost legătura strînsă dintre partid și presă precum și înalta prețuire pe care partidul o acordă muncii creatoare a ziariștilor sovietici. Această prețuire s-a manifestat prin prezența conducătorilor partidului și guvernului, în frunte cu tovarășul Nikita Sergheevici Hrușciov, precum și prin mesajul de salut adresat Congresului de către C. C. al P.C.U.S. Nu voi uita niciodată recepția care a avut loc la Kremlin, în cadrul căreia tovarășul Hrușciov, a vorbit ziariștilor. Cînd l-am ascultat vorbind despre rolul presei, m-am gîndit cu emoție și cu mîndrie la înalta cinste de a fi ziarist al presei de partid, al presei care slujește cauza comunismului. Aceeași emoție am simțit-o în prima zi a Congresului, atunci cînd cel mai vechi ziarist bolșevic, tovarășul Karpinski, a deschis lucrările Congresului, sau cînd a luat cuvîntul tovarășul Petrov, unul dintre redactorii „ISKREI" leniniste. Participarea acestor veterani alături de cele mai tinere vlăstare ale presei sovietice — animați de aceleași idealuri — constituie un simbol al unității tuturor generațiilor de ziariști și publiciști sovietici, începînd de la întemeierea „ISKREI" și pînă în zilele noastre.

Faptul că la acest Congres a luat parte și a vorbit cunoscutul scriitor Boris Polevoi, care este totodată și un valoros ziarist, demonstrează contopirea activității pur literare cu activitatea practică a reporterilor sovietici. Orice producție literară ca și orice articol sau reportaj scrise de un publicist sovietic, de un reporter sau de un scriitor, sînt strîns legate de viață și oglindesc mișcarea ei impetuoasă înainte, spre comunism.

J. MEISSNER:

Secretar al Organizației Internaționale a Ziariștilor (R. Cehoslovacă)

Organizația Internațională a Ziariștilor a avut și pînă acum strînse legături cu ziariștii sovietici care participă permanent la lucrările și activitatea secretariatului O.I.Z. Primul Congres al Uniunii Ziariștilor din U.R.S.S. a constituit un prilej de întărire a acestor vechi legături de colaborare.

Scopul nostru constă în a dezvolta conlucrarea și prietenia dintre ziariștii cinstiți din întreaga lume pentru întărirea cauzei păcii. Și tocmai pentru îndeplinirea acestei sarcini de o importanță considerabilă, activitatea presei sovietice constituie pentru noi un îndemn și un exemplu. In presa sovietică nu răsună niciodată chemări războinice, această presă promovează ideile coexistenței pașnice între state cu sisteme sociale diferite.

Tocmai această trăsătură remarcabilă a presei sovietice, care i-a cîștigat prieteni în întreaga lume, a fost subliniată în repetate rînduri în cadrul lucrărilor acestui Congres. Ne-am convins încă o dată, cu prilejul acestor lucrări ale Congresului, că ziariștii din presa, radio-ul și televiziunea sovietică depun eforturi neobosite pentru a contribui la lichidarea încordării internaționale, pentru a oglindi mărețele realizări ale științei și tehnicii sovietice care stîrnesc admirația oamenilor de pe întreg pămîntul. In această nobilă activitate, Organizația Internațională a Ziariștilor dorește tuturor ziariștilor sovietici, ca și confraților lor din țările socialiste, inclusiv ziariștilor romîni din R.P.R., cele mai mari succese.

Milioane de oameni din lumea întreagă vă sînt recunoscători, dragi prieteni, pentru slujirea devotată a adevărului, democrației și păcii!

Cînd apoliticul Ionesco face politică!

Revista „Arts" a deschis o anchetă în rîndul unor oameni de cultură francezi, pe o temă deosebit de importantă: „In 1959 se poate edita o revistă apolitică? Intr-o epocă în care lumea se mișcă, în care două treimi din omenire e subalimentată, în care problemele se rezolvă la scara planetei, avem oare dreptul să nu ne sinchisim decît de estetică și să considerăm lumea drept un spectacol?".

Dintre toți cei întrebați, unul singur, doar unul singur a răspuns cu seninătate, fără ezitări, fără ocolișuri, răspicat: da, intelectualul are acest drept, intelectualul trebuie să rămînă surd și orb la tot ce se întîmplă în jurul său. Da, este posibil și necesar să existe o revistă apolitică. Acest unic intelectual pur și imperturbabil se numește Eugen Ionesco.

Teza emisă de Ionesco nu e de loc nouă. Au mai existat promotori ai apolitismului și înaintea lui. Toți au eșuat. Apolitismul nu este numai crezul unor artiști ce se înșeală singuri cu privire la sensul sau consecințele politice ale artei lor, dar și al acelora care violentează atenția publicului și atacă bunul simț cu scopul de a opri, chiar și o clipă, privirea asupra lor. Creatorul de valori artistice nu poate fi apolitic, atemporal, străin de evenimentele ce se petrec în jur. Chiar indiferentismul, apolitismul declarat, este un act politic. A nu lua atitudine, este o atitudine ce convine de minune reacțiunii mondiale. De altfel, toate acestea sînt lucruri comune, cunoscute și de dl. Ionesco. Apolitismul său afișat face însă parte din cortegiul său de excentricități. Dl. Ionesco face politică și o știe. Cînd și-a scris piesele dezumanizate, dl. Ionesco a făcut politică, deoarece s-a integrat concepțiilor „puriste" burgheze, deoarece profesează o dramaturgie fără mesaj, gratuită. De altfel, chiar în săptămîna în care apărea în „Arts" pledoaria proapolitică a lui Ionesco, ziarul „Figaro" anunța lapidar: „Proiect de creație Ionesco: o carte pledînd cauza burgheziei". Sau poate nici aceasta nu se cheamă politică?

Este interesant că toți ceilalți participanți la discuția provocată de „Arts" s-au declarat, mai deschis sau mai voalat, pentru o revistă politică, considerînd ca o aberație judecarea valorii artistice a unei opere în afara contextului său politic. Cunoscutul om de teatru Jean Vilar, directorul „Teatrului Național Popular", luînd cuvîntul imediat după Ionesco, spunea:

„Cred că trebuie risipit un echivoc. Cel mai bun lucru e să luăm un exemplu. Consider că Bertolt Brecht este un dramaturg cel puțin tot atît de important ca și Pirandello. Or, Brecht a fost comunist militant. Teatrul lui este orientat spre o demonstrație. Evident că un critic care ar refuza să judece o piesă de Brecht sub raportul fondului și nu s-ar opri decît la formă, ar comite un act necinstit. De altfel, intențiile esențiale ale autorului i-ar scăpa și te întrebi chiar dacă, adoptînd o astfel de poziție neutră, teatrul lui Brecht ar putea fi înțeles. Deci o critică apolitică este un non-sens, dacă prin aceasta se înțelege refuzul sistematic de a aprecia valorile politice pe planul lor estetic".

Ionesco a primit cu aceasta o ripostă aspră. Dar n-a dezarmat. El pledează în continuare pentru o artă nepolitică, pentru arta „pură". „Nu poate exista viitor pentru teatru decît dacă el devine din ce în ce mai mult teatru, dacă se eliberează de diferite realisme, sau, mai precis, de diferite irealisme academice."

De ce a simțit Ionesco nevoia să facă zarvă în jurul apolitismului? I se contestă oare meritele sale în crearea unor lucrări antirealiste pe gustul esteților burghezi? Nu au fost oare piesele sale suficient de antirealiste, ca să fie susceptibile de critică? Nu credem că aici trebuie căutată explicația reintrării sale zgomotoase în arenă, cu declarații apolitice și anunțarea unei lucrări de elogiu deschis al burgheziei. Altceva vizează Ionesco. Cu ocazia decernării Premiului Nobel pentru literatură în acest an, în Suedia s-au auzit glasuri influente care au criticat comitetul de premiere pentru conservatorism, pentru lipsa de îndrăzneală în promovarea unor lucrări de avangardă. Cu acest prilej, a fost pomenit și numele lui Ionesco. La două săptămîni după aceasta, Ionesco a intrat în arenă, apolitic și... apărător al burgheziei. Ipocrizia și oportunismul său sînt evidente. Apoliticul Ionesco intră fățiș în slujba burgheziei, gata să o servească cu promptitudine și conștiinciozitate, și solicitînd cu anticipație poate chiar premiul Nobel pe anul viitor. Ionesco dînd, știe să și ceară.

Al. GÎRNEAȚA

MOSCOVA. — Pe cheiurile Smolensk și Dorogomilovsk

Însemnări de la Moscova

(prin telefon)

Poetul

Pe N. I. l-am cunoscut la restaurantul „Savoy". S-a așezat lîngă mine, ne-am chinuit o jumătate de oră pe limba lui Shakespeare, pe urmă ne-am înțeles nemțește. N. I. este inginer mecanic. A venit din India ca să se specializeze în Rusia. A fost un an și în Germania Occidentală. N. I. e mic, e măsliniu, zîmbește tot timpul și-i foarte politicos. E supărător de politicos. După cină, m-a invitat la o cafea, apoi la un drum cu mașina, noaptea, prin Moscova. M-am învoit. Pe drum, aflînd că mă ocup cu scrisul, mi-a mărturisit c-a scris o poezie. Prima. Dacă scrii prima poezie la 16 ani, nu e nimic grav, dacă o scrii la 25, mă rog, trebuie să suporți consecințele. L-am întrebat: „Oare despre ce scrie un tehnician, concetățean al lui Tagore?" Mi-a tradus poemul într-o englezo-germano-rusă. Titlul: Cereomușki. Poemul: Dacă părinții mei n-ar fi scormonit pămîntul pe malul Gangelui, că aici cerul ar fi tot atît de roșu ca pe malul Gangelui, dacă n-aș ști că pe malurile Gangelui mă așteaptă cineva, aș sta pentru totdeauna aici, te-aș iubi, te-aș preaslăvi, Cereomușki.

Cereomușki e noul cartier construit la Moscova.

E bine așa!

Dimineața, devreme. Restaurantul e gol. Nici un client, nici un ospătar. Personalul restaurantului se găsește în sala alăturată unde învață germana, engleza, franceza. In cele din urmă sînt servit.

Sus, la hotel, se schimbă femeia de serviciu. Cea de zi a adus o carte cu ea. Incerc să descifrez numele autorului. Prima literă: trei liniuțe unite pe dedesubt. E „Ș". Charlotte Brontë. Nu e rău. Cobor la administrație să văd dacă mi-au sosit biletele la „Vahtangov". Funcționara de serviciu, o fată mică, firavă, desenează niște arabescuri pe o pagină de caiet. Oare la ce s-o fi gîndind fetița asta, dis-de-dimineață, în timp ce liniile neregulate mîzgălesc coala de hîrtie? La teoreme geometrice? Nu! Nu desenează, ci scrie. In japoneză. Diploma în engleză a luat-o cu un an în urmă, acum face exerciții cu hieroglife.

Ideea lui Lenin: „Invățați, învățați, învățați" — se înfăptuiește. E bine așa!

În pas cu vremea

Locuiesc lîngă un mare magazin universal. Se numește „Raiul copiilor". Și, într-adevăr, e un fel de rai. Te urci cu scări automate, cobori cu scări automate și găsești de toate aici: tot ce vrei, de la nasture la mobile.

In general urăsc cifrele, dar ca să pot descrie „Raiul copiilor", trebuie să mă folosesc de ele: zilnic 250.000 de vizitatori, dintre care jumătate cumpără. Se vînd zilnic, în acest rai, patru pînă la cinci vagoane de jucării. Trei-patru vagoane de mobilă pentru copii. Și zece-douăsprezece mii de ghetuțe.

Magazinul s-a dovedit mic. Acum se completează clădirea cu încă o aripă.

Francisc MUNTEANU

Din poezia clasică a Coreei

Inceputurile poeziei coreene datează din primul secol al erei noastre, dar întîiele texte ce ne-au parvenit — despre celelalte avem doar informații în vechile cronici chineze — aparțin evului mediu. O dată cu întemeierea primei tipografii, în 1403, și apoi cu crearea alfabetului național coreean, în 1446 (pînă atunci se utilizase exclusiv cel chinezesc, pe care învățații coreeni, la invitația împăraților Japoniei, îl aduseseră și la curtea din Tokio, făcînd astfel operă de culturalizare în imperiul insular) încep să apară atît culegeri individuale cît și antologii de poezie. Lirica ia un avînt deosebit și în următoarele secole (XVI—XVII) vor trăi cei mai de seamă poeți ai Coreei tuturor timpurilor: **Ly Huan** (1501—1570), poet și mare filozof neoconfucian (orientare creată de genialul gînditor chinez Ciu-Și), **Cion-Ciol** (1536—1593), **Kim-Cion-So**, contemporan cu primii doi, vestit general, supranumit și **marele tigru**, **Sin-Hîm** (1586—1628) și alții. Poezia acestei epoci este eroică sau reflexivă, de o impresionantă vigoare și simplitate, poeții fiind aproape întotdeauna mari demnitari sau căpetenii militare. Ulterior, cînd corupția curții de la Seul atinge paroxismul, poeții, dezgustați de atmosfera de intrigă și desfrîu a capitalei, se retrag, întemeind așa-numita **Școală a fluviilor și lacurilor** și proclamă natura drept suprem cadru al vieții neîntinate, for tonic spre care se îndreaptă poetul obosit și scîrbit de lumea vicioasă a orașului. Rezonanța patriotică, dedusă înainte din slăvirea faptelor de arme, își găsește acum loc în exaltarea frumuseților descoperite de poeți pe meleagurile natale, pe care le cîntă în admirabile pasteluri, nu rareori făcînd loc aluziilor satirice la adresa efemerelor demnități și a decadenței mondene. In tot acest răstimp, forma caracteristică este sigio — alcătuire de trei distihuri — formă de mare concentrare și pregnanță, după obiceiul răspîndit pretutindeni în Extremul Orient: în China **Lyu-șe** (4 distihuri), în Japonia **Tanka** (5 versuri), **Haikai** (3 versuri), **Senryu** (17 silabe) etc.

a. e. b.

Coboară noaptea

de **CION KIM**

In satul mic din munți coboară noaptea,
Departe se-auzi lătrat de cîine.

Ieșit-am să-l întîmpin pe cel drag,
Nu-i nimenea — pe cerul rece, luna.

O, cîine, nu lătra, e numai luna
Plutind deasupra munților de gheață.

Pădurile de munte

de **SON HON**

Pădurile de munte nu știu grai omenesc...
Și fără toane rîul se duce mai departe;

Cu aur n-ai să cumperi al vîntului lin fluier...
Lumina dulce-a lunii n-ascultă de stăpîni...

Durerilor și bolii supus nu-s eu, poetul
Și-n liniște sînt gata să-ntîmpin bătrînețea.

Întreaga vale doarme

de **LY SEC**

Intreaga vale doarme sub zăpadă
Și negri nouri stau deasupra ei.

Veneam acolo după flori de prun,
Dar nu mai știu unde-nfloresc acuma.

Stau singur în amurg și vechiul drum
Nu-l mai cunosc, zadarnic îl mai caut.

Se-nalță ciocîrlia

de **LY CIJE**

Steaua s-a stins — se-nalță ciocîrlia.
Deschid portița-ncet și ies cu sapa.

Lasă-n pădure-acum să-mi ude roua
Hainele mele scurte, țărănești.

Ce bine-i să lucrezi acum în cîmp!
Nu-mi pasă dacă hainele mi-s ude.

Mii de fire lungi

de **LY VON YK**

Mii de fire lungi — găteala sălciilor argintii;
Nu pot ele prinde vîntul, vîntu-n zbor primăvăratic.

Printre flori roiesc albine culegînd polen și miere;
Nu mai pot s-ajute ele dacă florile-au căzut.

Orișicit te-ar arde dorul și credința și iubirea
Ce poți face cînd iubita te-a lăsat pe totdeauna;

M-am reîntors în munți

de **LY HUAN**

Ceea ce ieri mi se părea că-i demn,
Astăzi nedemn de-a dreptul mi se pare.
In haina celui lepădat de lume
Spre pajiștea natală mă întorc.
Apele curg, se-nalță-aceiași munți,
Dar cît crescură bambusul și pinii!
Din nou întind pe jos o rogojină
In casa mică și sînt fericit.
Culcat îmi place să mă joc cu vîntul;
De-acum nimic nu mă îngrijorează.
E plin de lotuși eleșteul larg,
Cu lotuși mi-e și curtea-mpodobită.
O, păsări, mii, cum cîntă-n zorii zilei!
Copiii vin să caute castane
Și cîinii la portiță se reped
Lătrînd la bietul vînzător de pește.
Spre seară chem prietenii la mine,
Ii chem pe malul rîului și stăm
Sorbind din vin, gustînd din puiul fraged.
Chiar dacă seara pescuitu-i slab,
Ce-mi pasă—'mi leg de cingătoare coșul,
Mantaua-mi iau și pălăria-mi largă,
Pe umeri mreje albe — și mă duc;
Pe boul cel roșcat încălecînd,
Pier în lumina soarelui de seară.
Merg la prieteni — drumul cunoscut
Imi bucură privirea cînd se-nalță
Pe stînci tăcute sau coboară blînd,
Iar albăstriul apelor în zare
Cu palidul azur se contopește.
Mreaja subțire, albă ca omătul,
O-ntind pe lîngă bancuri de nisip
Și mii de solzi de-argint jucînd în plasă
Se văd sclipind în fiecare ochi.
Bogat e pescuitul. Scot din mreje
Pești mari și mici — pe cei ce-s mai mărunți
I-arunc să fiarbă în cazan — pe ceilalți
Cu grijă-i tai în cîteva bucăți,
Iau vinul din ulciorul de faianță,
Singur îmi umplu cupele și beau,
Beau și-i îndemn pe toți să mă urmeze,
Beau ne-ncetat și iată că mă-mbăt.
Căzu-ntre timp amurgul pe pămînt
Și luna-n slăvi răsare peste munte,
Iar eu, căzînd și ridicîndu-mă din nou,
Mă reîntorc la poarta mea de bambus —
Și fiul drag încet mă duce-n casă,
Suava lui soție mă-ntîlnește...
Și-mi pare că sînt singurul stăpîn.
Al apelor și-al munților din preajmă.

In romînește de A. E. BACONSKY

SĂPTĂMÎNA

Truman și arma atomică

„Nu cred că are sens să continue suspendarea autoimpusă a tuturor experiențelor nucleare și ar trebui s-o anulăm imediat". Cu aceste cuvinte, fostul președinte al S.U.A. își începe un articol publicat în **New York Times** din 9 noiembrie a.c., pledoarie la înalta temperatură a războiului rece, pentru reluarea exploziilor atomice. Domnul Truman nu are liniște. Autorul moral al cumplitei morți atomice de la Hiroșima și Nagasaki, părintele napalmului și al orașelor pîrjolite din Coreea suferă amarnic pentru că de cîtva timp stronțiul 90 nu se mai răspîndește în atmosferă iar copiii dorm mai liniștiți în leagăne.

„Fără întîrziere", fără întîrziere să se reia experiențele nucleare „în subteran", cere partizanul ciupercii atomice și al pulberei radioactive. Pentru că, fără întîrziere, se apropie zilele și lunile cînd va trebui să se semneze un acord pentru încetarea definitivă a tuturor experiențelor nucleare.

Vocea limbutului domn Truman, voce din subteranele, din cavernele istoriei, poartă pecetea unui cinism modern, atomic. Fără perspectivă, sau cu aceeași perspectivă pe care o au ghețurile puse în mișcare de colegii săi întru război rece.

Deviza secolului al XX-lea

Secretarul Departamentului de Stat al S.U.A., Christian Herter, într-o cuvîntare recentă, rostită în fața Consiliului național pentru comerțul exterior, a salutat principiul coexistenței pașnice și întrecerea economică între cele două sisteme sociale propusă de tovarășul N.S. Hrușciov. In aceeași cuvîntare, Herter a cerut americanilor „să egaleze entuziasmul constructiv al sovieticilor", avertizînd că „aceasta ne va cere cele mai îndîrjite și perseverente eforturi". Acest apel se adaugă avertismentelor experților economici și politici, printre care și ale șefului Biroului central de investigații din S.U.A., Allan Dulles, care atrag atenția asupra superiorității ritmului de dezvoltare al economiei sovietice.

Mai multe valori materiale, mai înalte valori spirituale, e o deviză al secolului al XX-lea, secolul păcii și al socialismului, care va înlocui deviza trusturilor de armament: „mai multe bombe atomice, mai multe bombe cu hidrogen!".

Africa

Anul viitor, 14 state africane își vor ocupa locul lor în O.N.U. Se clatină amenințător posesiunile coloniale care au mai rămas puterilor imperialiste; nu e departe vremea cînd Africa, devenită din ce în ce mai mult fata morgana pentru colonialism, ve deveni liberă și independentă.

Această realitate evidentă pune pe gînduri presa burgheză occidentală iar **Die Welt** (R.F.G.) scoate accente străbătute de tristețe: „Independența Africii nu poate fi oprită. Acest lucru trebuie să-l recunoască și cel mai reacționar politician colonialist. Pentru comuniști este simplu să accepte această evoluție, deoarece nu au nimic de pierdut pe acest continent. Puterile colonialiste și prietenii lor, în schimb, pierd posesiuni. Ei se opun acestui lucru. Ei nu se gîndesc însă că această opoziție îi costă prietenia africanilor, în momentul în care popoarele din Africa vor deveni independente".

Să fim serioși! Cînd au practicat și cînd mai practică negoțul de sclavi negri sau cînd introduc sclavia modernă a capitalului, colonialiștii nu se gîndesc la costul prieteniei africane; în schimb ei nu uită costul lacrimilor, al sîngelui și al muncii umane atît de ieftine în Africa.

Ceea ce va face — sîntem de acord cu **Die Welt** — ca totul să fie scump plătit de canibalii rafinați ai secolului al XX-lea.

Călătorie în Mexic

După cum s-a anunțat, în aceste zile tovarășul Anastas Ivanovici Mikoian face o călătorie în Mexic pentru a inaugura expoziția sovietică care se deschide acolo. Evenimentul este deosebit de important, dacă n-ar fi să subliniem decît faptul că, pentru prima dată, o personalitate conducătoare sovietică e invitată oficial într-o țară a continentului latino-american. Această vizită confirmă prestigiul de care se bucură Uniunea Sovietică în Statele Americii de Sud, cu care ea întreține relații comerciale dovedite a fi foarte avantajoase pentru dezvoltarea lor economică. Comentînd această vizită, ziarul **Combat** observa cu justețe că „U.R.S.S. și aliații ei renunță cu plăcere în tranzacțiile lor la beneficii materiale", exportînd mașini și primind în schimb produse care nu-și găsesc debușee în sfera capitalistă.

Este treaba ziarelor americane să-și exprime îngrijorarea pentru creșterea sentimentelor antiyankee în acest continent și tot treaba lor să ghicească și cauzele, lesne de întrevăzut de altfel, ale fenomenului. Este însă cazul să ne bucurăm că țări ca Mexic, Argentina, Uruguay și Brazilia doresc comerțul cu Răsăritul. Pentru că și prin comerț se ajunge la pace și prietenie între popoare.

Ion MIHAILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef, adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 48 (298) — Joi 26 noiembrie 1959

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

O nouă și însemnată manifestare pentru pace

de Demostene BOTEZ

Sămînța păcii și prieteniei, semănată de Guvernul Republicii Populare Romîne, acum doi ani, pe întinderile regiunii balcanice atît de însîngerate de războaie, germinează din masele largi ale popoarelor chemate la încheierea unui tratat de înțelegere și securitate colectivă.

Faptul că două din statele vizate s-au abținut de a primi în mod oficial această inițiativă, a putut să amîie Conferința statelor balcanice, dar n-a putut opri ca această idee să capete din ce în ce mai mulți adepți în opinia publică și masele populare proprii. Clasa muncitoare din toate țările balcanice, intelectualitatea, tineretul, toți oamenii cinstiți, în ciuda atitudinii guvernelor celor două state, au primit cu căldură inițiativa unei păci durabile în această parte a lumii.

Intîlnirea tineretului și studenților din țările regiunii Balcanilor și a Mării Adriatice înseamnă una din manifestările acestei stări de spirit în opinia publică și tineretul din aceste regiuni ale Europei. Scopul este doar să afirme voința acestui tineret de a participa la marea luptă împotriva războiului, pentru pace, pentru coexistență pașnică, pentru transformarea Balcanilor și Mării Adriatice într-o zonă a păcii, denuclearizată.

Existența multor trăsături comune în unele dintre statele de aici a stabilit de mult între ele relații de colaborare, pace și prietenie. Tineretul și studenții din aceste țări, ca și cei din țările cu orînduire capitalistă, încep lupta pentru ca acest climat binefăcător să încălzească întreaga peninsulă Balcanică și bazinul frumoasei Adriatice. Astfel încît, într-o coexistență pașnică, să poată privi în liniște un viitor luminos, căruia să-i închine toată puterea lui creatoare.

Intîlnirea ce va avea loc între 30 ianuarie și 3 februarie 1960 este urmarea firească a propunerii pe care delegația tineretului Republicii Populare Romîne a făcut-o la cea de-a 5-a adunare a organizațiilor de tineret, membre ale Federației Mondiale a Tineretului Democrat, propunere care a fost primită de atunci cu entuziasm de toți participanții.

Tineretul nostru are astfel cinstea de a fi inițiatorul și gazda acestei întîlniri, — nouă și puternică manifestare a luptei pentru pace.

Din primul moment, nu numai în țările socialiste, dar și în Grecia și Italia, ideea acestei întîlniri a stîrnit entuziasmul tineretului. Zeci de organizații de tineret și studenți și-au anunțat participarea prin scrisori și telegrame pline de optimism și de încredere în izbînda luptei la care pornesc.

Tineretul din aceste regiuni s-a ridicat să-și apere viața. Nici o stocare de armament atomic, nici o rampă de lansare!

Și nu numai atît.

Tineretul vrea să se cunoască, să-și dea frățește mîna, cu sinceritate, cu acea franchețe pură, cinstită, atît de caracteristică vîrstei lui. Vrea să mărturisească în văzul și auzul lumii că nu este nimic care să-l dezbine și că legea vieții și a bucuriei de viață îl apropie în lupta comună pentru pace. Vrea să stabilească legături de prietenie, vrea să statornicească o largă colaborare, să dezvolte reciproc relații culturale și sportive, vrea să întărească toate legăturile care pot apropia și mai mult.

Aceste dorințe, atît de firesc legate de entuziasmul lor curat și de sufletul lor nepîngărit, fac parte laolaltă din țelurile urmărite de întîlnire. Ele vor fi analizate, studiate în comisii, în simpozioane, în conferințe. Se va găsi astfel forma cea mai potrivită, cea mai corespunzătoare voinței și dorințelor comune.

Pentru o mai bună cunoaștere, o expoziție internațională va prezenta aspecte din viața tineretului din toate țările participante. Competiții sportive vor da expresie biruinței vieții, iar o ștafetă internațională care va străbate toate țările participante, va simboliza, în stil clasic, marea putere creatoare a colaborării.

Precum se vede, întîlnirea aceasta nu este menită să aibă un caracter întîmplător, sporadic. Ea va organiza lupta pînă la izbînda definitivă a păcii și va crea condițiile prietenești ale unei colaborări permanente între organizațiile tineretului și studenților din cele șase țări participante. Intîlnirea de la 30 ianuarie 1960 va marca deci o nouă eră în relațiile tineretului din această parte a lumii.

Inițiativa acestei întîlniri a antrenat și personalități marcante, nu numai din țările participante, ci și din întreaga lume, care înțeleg ca prin prezența lor să se înscrie ca luptători activi pentru pace și prietenie în regiunea Balcanilor și a Mării Adriatice. Aceștia vor fi iluștri purtători de cuvînt care vor aduce în slujba păcii glasul înfrățit al generației dinainte și solidarizarea ei cu tineretul.

Opinia publică din țara noastră a primit cu căldură ideea acestei întîlniri. In comitetul național de pregătire în vederea participării reprezentanților tinerei generații a țării noastre sînt reprezentanți de frunte ai clasei muncitoare, strungari, mineri, colectiviști, fruntași scriitori și artiști, academicieni, intelectuali de înalt prestigiu.

Țara noastră, care luptă consecvent pentru pace, se pregătește să primească și să salute pe cel mai tînăr contingent de luptă pentru pace, pe reprezentanții tinerilor și studenților din țările participante, — oaspeți și tovarăși de luptă.

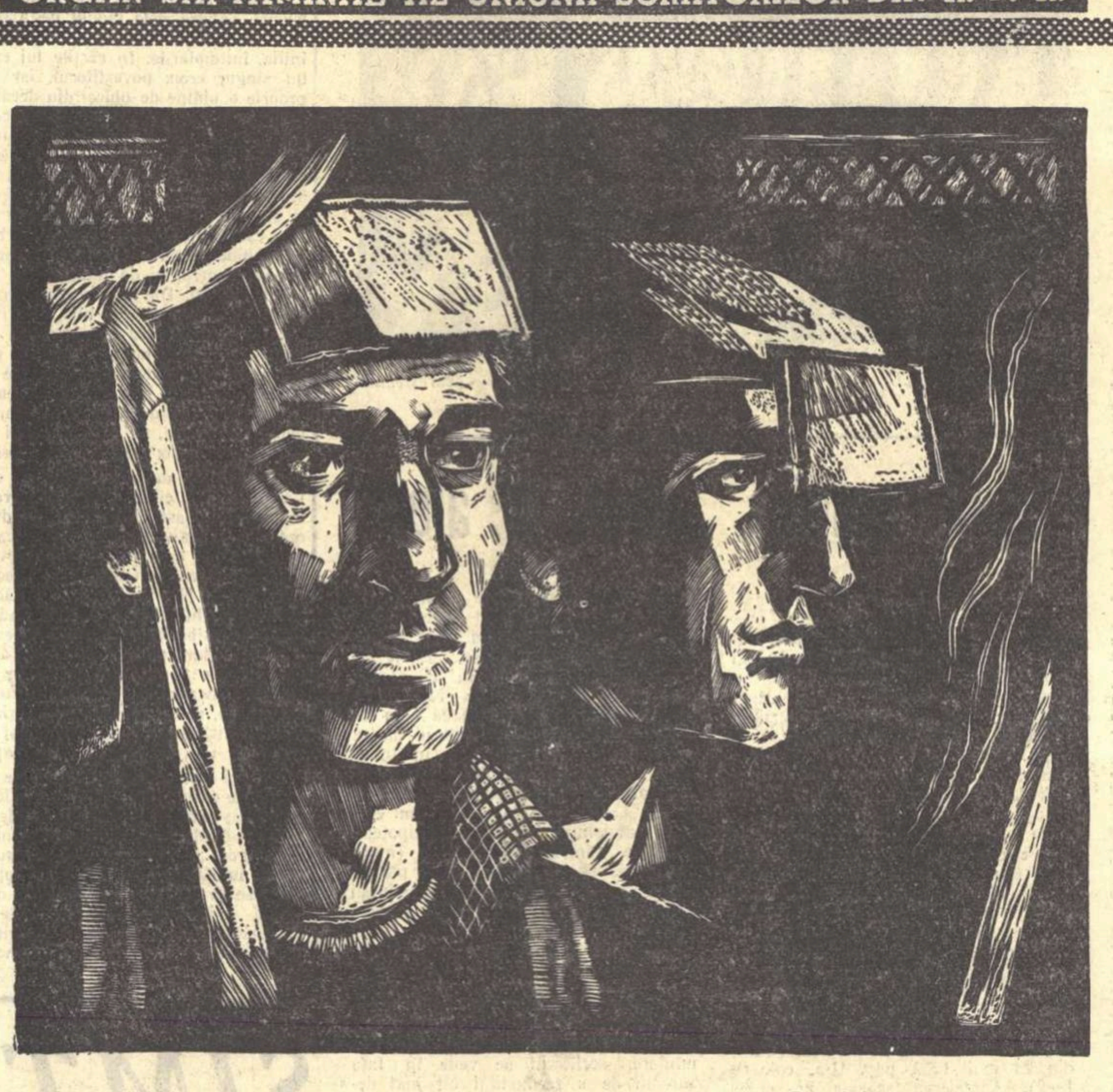

GH. IVANCENCO „Furnaliști" (gravură în linoleum)

Chipul omului „care a ales"

Interesul pentru problemele creației reflectă de fapt exigența sporită față de realizările literaturii. Această exigență izvorăște nemijlocit din lărgirea continuă a orizontului oamenilor muncii. Viața socialistă i-a smuls pînă și pe cei mai resemnați din limitele strîmte ale preocupărilor legate în mod exclusiv de asigurarea propriei existențe. Cu o intensitate mereu sporită fiecare se simte legat de obștea, de efortul general, de colectiv. De aici interesul multilateral pentru caracterele oamenilor, nevoia de a se înarma cu criterii de apreciere politică, morală, estetică a acelora cu care sarcinile tale te obligă să colaborezi. Viața burgheză îl făcea pe om indiferent față de virtuțile și viciile celor din jur. Lipsa de perspectivă ridica un zid între singuraticul scufundat în abisul disperării și omenirea înconjurătoare de la care, — dacă nu era înarmat cu o credință revoluționară — nu mai avea ce să mai aștepte. Viața socialistă, dimpotrivă, prin chiar natura ei îl apropie pe fiecare om de alți oameni, îl obligă să caute la tovarășii săi de muncă îndemnuri, confirmări sau infirmări ale propriei atitudini, sprijin, exemplu. Pentru aceasta însă trebuie să-i cunoască. Vremea noastră e prin excelență vremea cunoașterii reciproce a oamenilor. De aici și interesul pentru literatură. Doar — după cunoscuta apreciere a lui Gorki — literatura e „știința despre om" (celovekovedenie). Constructorul socialismului și al comunismului caută în operele literare în primul rînd tablouri de experiență concentrată de viață, tipuri caracteristice, modele de urmat, fapte și simțiri care să-l înarmeze în rezolvarea propriilor sarcini. Interesul pentru critică e o urmare firească a acestui fel nou de a se apropia de literatură. Dornic să-și îmbogățească — prin literatură — propria experiență, omul pornește de la o premiză (declarată sau nu) că poate să acorde încrederea necesară ficțiunilor din cărți. Supărarea pe critică începe din momentul în care articolele, cronicile sau recenziile în loc să confirme (sau să infirme) această încredere, în loc să-l ajute pe cititor să stabilească o relație nouă cît mai justă între realitate și ficțiune, îl îndepărtează, dimpotrivă, de la găsirea răspunsului căutat, împiedicîndu-l să discearnă esențialul.

In cele ce urmează ne propunem să cercetăm în ce măsură eroii literaturii noi transmit sau nu — prin destinele și caracterele lor — acel plus de sociabilitate pe care Omul îl cîștigă sub influența directă sau indirectă a noilor relații de producție.

In numeroase lucrări literare problema aceasta se găsește chiar în miezul conflictului. Petru Arjoca („Cetatea de foc" de M. Davidoglu) tocmai rolul nou al colectivului nu e în stare să-l înțeleagă la început, cînd se scandalizează că de ce, mă rog — este pus în discuție, sau cînd nu dă voie musafirilor să bea pentru întrecere la el în casă. In primul roman al lui Francisc Munteanu („In orașul de pe Mureș") imposibilitatea organică pentru un om de creație de a duce mai departe o existență „complet izolată" este scoasă în evidență prin destinul inginerului Ardeleanu. In același roman, eroul principal Mircea Rotaru, în ciuda numeroaselor apucături mic-burgheze, anarhice, chiar huliganice, se salvează în cele din urmă pentru că reușește dacă nu să înțeleagă, cel puțin să simtă că-și va putea valorifica însușirile numai prin încadrare în colectiv.

Aproape în toate lucrările literare pe teme actuale evoluează eroii pozitivi care-și dovedesc superioritatea și prin capacitatea de a-și apropia oamenii, de a învăța de la oameni dar și de a-i învăța pe ei. Doar acesta e și drumul lui Mitrea Cocor de la revolta surdă, închisă în sine, care-l făcea colțos, ursuz, nesociabil, pînă la atitudinea de largă înțelegere a nevoilor obștei la sfîrșit, cînd Mitrea apare cu evidență ca un om superior în comparație cu consătenii lui, tocmai pentru că-și dă seama de ce trebuie făcut și azi și mîine (pe „drumul spinos al înțelegerii"). Adam Jora din „Pasărea furtunii" cîștigă cu relativă ușurință bătălia de pe vas pentru că excelează în arta de a ajuta oamenilor să se înțeleagă pe ei înșiși. In „Desfășurarea" de Marin Preda, Ilie Barbu se achită cu succes de „sarcina cea mai grea" (după o expresie a lui Țurlea) pentru că știe cum trebuie să se poarte cu oamenii în momente de încordare. Șirul exemplelor ar putea fi continuat, cuprinzînd și o seamă de eroi din lucrările mai recente ca, de pildă, activistul de partid Ozun sau muncitorul ceferist Mitru Tangu din „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, sau omul cu o voință de fier și un suflet de copil — Dumitrana din „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, sau Vițu din „Bariera" de Teodor Mazilu. Fiecare din aceste personaje cîștigă simpatia cititorilor și îmbogățește experiența lor tocmai pentru că dă dovadă de multă pricepere, înțelegere, căldură, în raporturile cu alți oameni, cu tovarășii săi de luptă și de muncă în primul rînd. Cea mai mare parte a activității lui Anton Filip („Bărăgan"), constă în mobilizarea oamenilor și repartizarea lor la diferite munci în așa fel încît fiecare, la locul său, să poată aduce o contribuție maximă la împlinirea sarcinii colective.

Victoria eroilor pozitivi, a comuniștilor în primul rînd, apare astfel în literatura nouă ca o victorie a oamenilor de o umanitate superioară și — în consecință — cu o viață sufletească mai bogată. Din acest punct de vedere personajele înșirate mai sus sînt revelatorii pentru realitatea socialistă pe care o reprezintă, contribuie la înțelegerea mai adîncă a acestei realități. Să ne gîndim de pildă, și la drama ce se consumă în familia Teodorescu („Setea" de Titus Popovici). Ea izvorăște nemijlocit din faptul că în timp ce George a căpătat, în prizonierat, o perspectivă nouă și s-a obișnuit să reacționeze la faptele vieții în conformitate cu această înțelegere superioară a lumii, soția sa Emilia a rămas tributară vechiului fel de a simți lumea, orizontul ei nu depășește pe cel al familiei, deocamdată. In celălalt roman al aceluiaș autor („Străinul"), frămîntările lui Andrei Sabin, sînt de fapt frămîntările unui tînăr căruia îi este deja prea strîmt vechiul culcuș egocentric, dar care se decide greu să-l părăsească. In ultima nuvelă a lui Marin Preda („Indrăzneala") eroul principal se consumă într-o mînie neputincioasă față de

Mihai NOVICOV

(Continuare în pag. 2)

Vînătoarea de zimbri

— Cunoașterea vieții —

Nu-l văzusem pe maestrul Mihail Sadoveanu mai bine de trei ani, și mi-l închipuiam retras între propileiele operelor, între monumente și amintiri, apăsat adînc de promoroaca vîrstei celei ultime. Așa mi l-am închipuit, și-mi aduc bine aminte cum înainte de a apăsa pe soneria de la poartă, m-am preumblat mult timp pe străzile tăcute și albe sub lumina de lună. Abia după aceea am sunat, și țin minte cum după urcarea cîtorva trepte am văzut pe un cuier pălăria neagră și cu margini largi stînd ca un vultur adormit deasupra pardesiului și bastonului. Indată mă aflam în fața maestrului, și mi-au surîs ochii săi amintind ochii de zimbru și mîinile sale calde mi-au strîns mîinile poate înghețate de emoție... Am stat cîteva clipe tăcut, negăsind nimic potrivit în năvala gîndurilor, și aproape tot timpul după aceea am tăcut, cum se tace în prezența oamenilor extraordinari și în fața monumentelor. Frumusețea clipelor petrecute în preajma lui Mihail Sadoveanu le pot asemăna doar cu măreția unui asfințit de soare de neuitat, cînd urcam piscurile Parnasului, sau cînd mă apropiam de Corynth și abia se unduia sub briza de seară mătasa albastră a mărilor eline...

Curînd, la plecarea din casa maestrului, am văzut iar pălăria neagră parcă dormind ca un vultur, și abia afară mi-am dat seama cu ce bogăție extraordinară plecam de la acea scurtă și de neuitat vizită. Voi mărturisi și cititorilor că peste zi maestrul Sadoveanu vizitase cartierul Floreasca și dăduse înalte cuvinte de laudă clădirilor ce se ridică, în locul bălților urît duhnitoare și în locul paraginilor de odinioară... Cu cîteva zile mai înainte, după cîte îmi amintesc, vizitase o localitate cu șantiere pline de forfotul muncii, iar în ziua următoare vizitei mele avea să coboare cu mașina la apa Dunării, să revadă și să admire fluviul, dar îndeosebi podul cel nou ridicat din rîvna clasei muncitoare și numit pe dreptate „Podul Prieteniei"... Dar localitățile și locurile cercetate de Mihail Sadoveanu nu sînt numai cele pomenite, și regret că n-am putut înregistra tot, din viața de toate zilele, a acestui colos numai aparent apăsat de promoroaca vîrstei celei din urmă...

Deși Jupiter a încercat să-l străpungă cu fulgerul și să-l țintuiască în nemișcare, vigoarea inepuizabilă a ieșit biruitoare, încît Mihail Sadoveanu se află necontenit prezent în frumusețile creatoare contemporane... Acest lucru m-a mișcat profund, acest adevăr era avuția cu care plecam și pe care o mărturisesc confraților, dintr-o datorie.

Și în faza aceasta a vieții sale, adică în pragul celui de al 80-lea an, Mihail Sadoveanu ne stă pildă de activitate, de legătură cu faptele prezentului, și mărturisesc că astfel de oameni ne demonstrează că au aflat floarea tinereții celei eterne, și în singurătățile cinegetice, dar mai ales în clocotul uimitor al uneltelor fără hodină. Mi-am adus aminte dintr-o dată de generația mai tînără ai cărei pantofi încă n-au cunoscut deajuns glodul patriei care conține pîinea,

Eusebiu CAMILAR

(Continuare în pag. 6)

La treapta cea mai înaltă

Eroii cărților noastre

Mă urmărește și acum, deși sînt luni de atunci, orgolioasa mărturisire a unui foarte începător poet întîlnit într-un oraș din Ardeal, care susținea că nu poate să scrie despre o uzină, despre oamenii de-acolo și tumultul lor creator. Socotea această incapacitate ca semnul cel mai sigur al unei mari vocații poetice. „Confuzia locală" privea cu superioritate tot ce vedea în jurul ei, nu pricepea unde se află poezia, și era foarte încîntat că n-o găsește...

Foarte începătorul poet a cărui erezie e, sperăm, provizorie, confundă poezia cu obscuritatea și orice dîră de lumină i se pare suspectă. Viața uzinei i se pare banală în raport cu pretinsa sa efervescență sufletească. In același timp „confuzia locală" îmi atrăgea atenția asupra vieții ei sufletești, îmi tot făcea semne, îmi dădea ghionturi, mă trăgea de mînecă, îmi făcea cu ochiul ca eu să pricep în cele din urmă cît e el de gingaș, de sensibil și de bogat sufletește. Cum îi place lui poezia, cum îi place lui arhitectura, sculptura și muzica...

Spre nefericirea „confuziei locale", am avut bucuria să cunosc, chiar în aceeași zi, un tînăr muncitor fruntaș în producție de la uzina din localitate despre care am publicat, cîndva, un reportaj în „Scînteia". Ceea ce m-a impresionat de la început a fost că tînărul și-a ales meseria de operator chimist din convingerea că o asemenea meserie e foarte necesară economiei noastre naționale. Și, semnul cel mai sigur al vocației și al nobleței sufletești, a făcut din convingerea necesității obiective a meseriei sale o pasiune personală. Își iubește cu pasiune vocația fiindcă o socoate foarte utilă. Tînărul muncitor nu-mi atrăgea atenția asupra bogatei sale vieți sufletești, dar bogăția și frumusețea ei ieșeau ușor la iveală. Din această comparație, poetul începător a ieșit îngrozitor de penibil, toate neliniștile lui îmi păreau ridicole și sterile. Tînărul muncitor participa deschis la viață, cu conștiința că participă astfel la o mare operă istorică, era autorul a nu știu cîtor inovații; a devenit apoi secretarul organizației U.T.M. Nu se poate spune că acest om nu are probleme. Dar toate acestea nu i se păreau o povară, ci însăși rațiunea existenței sale. Participarea la viața uzinei îi dăduse posibilitatea cunoașterii adînci a oamenilor, o siguranță de sine, un acut simț al demnității și, de ce n-am recunoaște-o, un inegalabil farmec personal. In comparație cu existența tînărului poet, viața acestui tînăr muncitor al zilelor noastre, viață clădită pe certitudini, îmi apărea nu doar mai senină, dar și mai dramatică, decît a celui dintîi. Și tînărul muncitor avea tristeți și neliniști, dar nu erau tristeți ale spleenului și ale egocentrismului, ci de cu totul alt rang, încă neatins de foarte începătorul poet. Tristețile sale erau stîrnite de atitudinea unor oameni înapoiați, de anumite probleme de muncă sau de conștiință încă nerezolvate... și de alte motive pe care celălalt tînăr nici nu le cunoaște și nici nu are cum să le cunoască. Dragi confrați de breaslă, nici nu știți cît de banale și de plicticoase sînt șovăielile și nehotărîrile! Complexitatea vieții sufletești nu se judecă după aspectele ei spectaculoase, ci după mobilul și rațiunea ei. Pentru ce trebuie să fie neliniștit cineva? Din pricina unei crize de egocentrism sau fiindcă nu i-a reușit încă o inovație, o faptă creatoare, o intenție pozitivă? Unora o să li se pară poate simplist, dar, pentru mine, acesta este criteriul suprem după care se măsoară frumusețea vieții sufletești a unui om. Nu mă interesează neliniștile filistinilor, nici nopțile de dragoste ale micului brughez „neutru". De o mie de ori mai frumoasă și mai dramatică e viața sufletească a muncitorului, a celor care se află în fruntea

Teodor MAZILU

(Continuare în pag. 3)

Scrisoarea MARGARITEI ALIGHER către ROBERT CONQUEST

In numărul 10 al revistei „Innostranaia Literatura", Margarita Aligher publică o scrisoare („Cîteva cuvinte în legătură cu o problemă personală") adresată lui Robert Conquest, sub a cărui îngrijire a apărut în Anglia un volum de versuri din poezia sovietică, intitulat „Intoarcere la viață. — Poezie de după cortina de fier".

„Eu iubesc foarte mult Anglia — scrie poeta — și pentru mine ar fi fost o bucurie ca munca mea modestă să-l intereseze pe cititorul englez. De aceea mi-am impus să înving sentimentul neplăcut stîrnit de tendențiozitatea vădită a titlului și subtitlului volumului pe care l-ați îngrijit..."

Fără să se oprească în mod deosebit asupra faptului că poeziile publicate au fost alese la întîmplare, dar menționînd că ele nu sînt cele mai reprezentative, Margarita Aligher își exprimă amărăciunea pentru traducerea neartistică a versurilor, pentru nerespectarea formei versurilor, a măsurii, rimei. E adevărat, dl. Conquest recunoaște, în prefață, că nu este vorba de niște traduceri literare, că valoarea artistică a operelor se pierde, dar — ține el să atragă atenția — acestea „sînt în schimb de neprețuit ca documente".

„Această mărturisire — scrie M. Aligher — deși nu poate constitui o consolare pentru un poet care și-a dăruit toate forțele pentru crearea unei opere și nu a unui document, îl obligă în schimb într-o foarte însemnată măsură pe traducător și pe cel ce îngrijește volumul".

In traducerea artistică sînt îngăduite unele libertăți, inadmisibile însă într-o „traducere documentară". „De ce a fost nevoie, întreabă autoarea, ca dintr-o poezie de 14 versuri să fie omise ultimele două, cînd se știe că într-o poezie lirică fiecare vers are înțelesul și rostul său, exprimă o anumită idee sau un sentiment. Cu foarte mare aproximație a fost tradusă și poezia mea «Dreptatea». De unde și-a cules traducătorul englez informația că eroul meu «a rămas fără slujbă»? In poezia mea nu există nimic asemănător".

E adevărat, observă Margarita Aligher, cu Evtușenko dl. Conquest s-a purtat și mai ciudat. Tînărul poet este prezentat nu cu poezii, ci cu fragmente de poezii, ba și de versuri, citate doar dintr-un articol de critică. Poate fi oare considerată această atitudine ca o expresie a interesului d-lui Conquest pentru poetul Evghenii Evtușenko, pentru vocile tinere ale literaturii sovietice?

„Nu, domnule Robert Conquest, eu sînt pe deplin convinsă — și volumul Dvs. mi-a întărit convingerea — că o artă atît de nobilă și gingașă ca poezia lirică nu poate în nici un caz sluji ca armă în așa-numitul «război rece». Poezia știe să se arunce în foc, poate fi, și a fost, soldat și a luptat în linia întîia, dar a o folosi în «războiul rece» este jignitor și intolerabil pentru sufletul ei fierbinte și de aceea ea se întoarce, negreșit, împotriva celor ce cutează să o abată de la menirea ei".

„In prefața Dvs. ați cam încurcat borcănașele, cum se spune, și v-ați încurcat în relatarea unor împrejurări care mă privesc și pe mine personal, împrejurări în fond foarte simple, care nu conțin nimic ce ar putea da naștere încurcăturilor; trebuiesc numai puse lucrurile la locurile lor".

Margarita Aligher îi explică domnului Conquest calm, ca unui școlar, cum a fost criticată pentru munca ei și a tovarășilor din colegiul de redacție a revistei „Literaturnaia Moskva" (vezi numărul pe anul 1957), cum atunci colegiul de redacție și-a recunoscut deschis greșelile, cum tot atît de deschis și-a susținut convingerile și părerile și cum, în general, în munca obștească, lucrurile acestea sînt obișnuite, neavînd nici pe departe un caracter excepțional.

Critica aceasta privea activitatea obștească a Margaritei Aligher, iar poeta a continuat să scrie, a scos două volume de versuri de atunci, iar acum lucrează la al treilea. In ceea ce privește critica reamintită a versurilor sale, se întreabă în continuare Margarita Aligher, de ce s-o fi tulburînd atît dl. Conquest? Versurile nu pot plăcea tuturora, nici un poet nu se poate aștepta la așa ceva. Dacă însă ele au fost publicate, dacă trăiesc și întrețin un contact viu cu cititorii — cu criticii vor discuta tot ele, versurile, nu poetul.

„Critica poeziei este un fenomen obișnuit în viața noastră literară și nu constituie o condamnare egală cu interzicerea poeziei incriminate. Autorul, dacă critica nu l-a convins, continuă să editeze și să reediteze versurile criticate".

Margarita Aligher amintește că, în prefața sa, domnul Conquest vrea să dovedească, pe baza volumului dispu-

(Continuare în pag. 6)

COMUNITATEA EUROPEANĂ A SCRIITORILOR

De vorbă cu MIHAI BENIUC

— După cîte știm ați fost reprezentantul scriitorilor romîni la consfătuirea Comunității Europene a Scriitorilor, care a avut loc recent la Roma.

Ce probleme s-au discutat cu acest prilej?

— Comunitatea Europeană a Scriitorilor s-a constituit printr-un congres al scriitorilor din toate țările Europei la Napoli, anul trecut, cînd din Romînia eu am fost ales ca membru în Comitetul consultativ pentru elaborarea statutului. In această calitate, am fost invitat anul acesta, între 9-12 noiembrie, pentru a discuta proiectul de statut în vederea adunării generale a Comunității, proiectată pentru prima jumătate a anului 1960 și urmînd, probabil, să aibă loc la Milan. La întîlnirea din acest an au participat reprezentanți din 22 de țări europene, cu nume reprezentative — ca Moravia, Pratolini, Piovene, Vigorelli din Italia, Bajan, Ciakovski din U.R.S.S., Karaslavov din Bulgaria, Laxness din Islanda etc. Ospitalitatea Sindicatului Național al scriitorilor italieni s-a întrecut pe sine, iar guvernul italian a oferit pentru sediu permanent al Comunității o vilă la Napoli, iar la Roma birouri pentru lucru.

Ședința din acest an, la a cărei deschidere a participat ministrul Medici (spunînd, între altele, că glasul poeziei în timpul nostru nu trebuie să fie auzit de „elite aristocratice" ale acestei arte, ci de mulțimile constructoare ale vieții moderne), desfășurată într-un spirit de colaborare la nivel european, a dat o formă proiectului de statut, care ușor va putea fi acceptată de adunarea generală, prin spiritul de strînsă colaborare dintre scriitorii tuturor țărilor, de ajutor moral și material pentru toți membrii, prin promovarea relațiilor culturale dintre popoare pe calea literaturii și prin angajarea scriitorilor de a ține treaz și a întări spiritul de prietenie și de pace între popoare. Acestea sînt cîteva trăsături care definesc statutar obiectivul principal al Comunității, care, dacă se numește europeană, nu are totuși un caracter de exclusivitate, ci, dimpotrivă, tinde la o colaborare cît mai largă în viitor și cu scriitori din alte continente.

— Cui aparține inițiativa înființării acestei Comunități?

— Inițiativa acestei Comunități a scriitorilor aparține scriitorilor italieni și, de la Răsărit la Apus, din primul moment, ea a stîrnit un puternic ecou, acordîndu-se în mod firesc cu tendința generală a popoarelor, astăzi, de a se cunoaște reciproc, de a se apropia pe calea culturii unele de altele și de a conviețui într-o atmosferă de prietenie și de pace.

— Care credeți că sînt perspectivele de dezvoltare în viitor ale Comunității?

— Comunitatea va tinde și va reuși să cuprindă toți scriitorii de valoare ai Europei în sînul ei, firește, presupunînd că aceștia își însușesc (și nici nu se poate altfel pentru cei cu adevărat de valoare) „ținerea trează și întărirea spiritului de amiciție între națiuni și al păcii". Acesta este, de altfel, postulatul fundamental din timpul nostru.

Reprezentanții Comunității, care sînt astăzi membrii Comitetului consultativ, vor căuta, fiecare în țara să, să constituie grupuri de inițiativă care să facă pregătiri în vederea adunării generale de anul viitor.

Printr-o muncă susținută a Comunității se vor strînge nu numai legăturile de prietenie dintre scriitori, ci se vor intensifica masiv schimburile culturale în materie de carte, prin traduceri și pe alte căi.

— Ce rol îi revine Comunității în stabilirea unor relații prietenești între scriitorii din Occident și cei din U.R.S.S. și din statele de democrație populară?

— Una din trăsăturile esențiale ale Comunității este tocmai faptul că nu înțelege să scindeze Europa, iar termenii de Est și Vest nu apar în statut, cum de altfel nu au apărut, în accepția discriminatorie pe care i-o dau cercurile imperialiste, nici în discuții. Scriitorii reprezentativi și reprezentanții organizațiilor scriitoricești și acelor similare recunoscute din toate țările vor putea deveni membri ai Comunității.

Primii pași pe drumul acestei largi colaborări prietenești au fost făcuți, iar atmosfera de destindere care începe să se simtă în lume este prielnică pentru luminarea perspectivelor deschise în viața literară internațională de către inițiatorii Comunității și de către participanții din toate țările la lucrările ei.

REP.

RĂSFOIND REVISTELE

„Iaşul literar" nr. 10

Ne afirmăm de la început acordul cu obiecţiile pe care *„Contemporanul"* şi *„Tribuna"* le-au formulat în legătură cu inconsecvenţa criticii din revista ieşeană. E într-adevăr surprinzătoare situaţia: concomitent cu reproducerea articolului din *„Scînteia"* îndreptat împotriva tonului apologetic, concomitent cu autocritica iscălită de redacţia *„Iaşului literar"*, se publică recenzii scrise în cel mai „riguros" ton apologetic, nedezminţit de cele cîteva rezerve de circumstanţă (atenuate şi ele prin justificările acordate generos şi împăciuitor de recenzenţi).

Volumul Mariei Banuş e analizat sau, mai exact, descris elogios, faţă de un singur poem formulîndu-se o singură obiecţie, într-o singură frază (strecurată timid către sfîrşit). *„Tinereţe fără tinereţe"* de Ion Istrati e lăudată darnic de Al. Andriescu, iar rezervele sînt retractate — nici măcar abil — imediat: *„Acţiunea devine uneori difuză din această pricină. Cartea nu-şi pierde însă interesul ca operă literară şi nici nu se poate vorbi de o sfărîmare a unităţii ei..."* sau: *„Trebuie să observăm că aceste date şi amănunte exterioare, dacă nu se sudează pe intriga romanului, o însoţesc întotdeauna fără s-o contrazică, sub forma unor adiacenţe necesare"* (exterioare nesudate, dar necesare). Faptul că scriitorul e preocupat de atmosfera Iaşului constituie un *„factor care atenuează impresia de risipire, care îşi face loc uneori"*. Astfel, cu atenuări şi cu defecte... necesare, cu „uneori" şi „cîteodată", cu „deşi" şi „totuşi", defectele cărţii sînt scuzate elegant şi convenabil pentru scriitor.

Despre placheta lui Florin Mihai Petrescu, N. I. Popa, un critic cu multă experienţă, scrie că despre volumul unei poet aflat în plină maturitate a talentului.

Alte recenzii sînt de o mediocritate strălucitoare, autorii reuşind să nu spună, pe pagini întregi, nimic deosebit, nimic interesant şi nimic particular. Cît priveşte formulările iată cîteva: Fănuş Neagu *„iubeşte ineditul, fără excese naturaliste"* (excesele naturaliste ar decurge, logic, din inedit). *„Nota de originalitate a povestitorului nu-i poate acoperi întotdeauna teama de lucru «deja spus»* (de ce să acopere, dacă originalitatea e în deplină concordanţă cu teama de lucru „deja spus"? — n.n.), *care-l conduce uneori la nararea unor episoade, ce-i drept, bizare, dar de o semnificaţie ideologică destul de confuză"*. („dar" acesta e formidabil, întotdeauna se amestecă unde nu-i cazul: după recenzent, bizarul ar fi trebuit să aibă, în mod normal, o semnificaţie ideologică limpede). *„Realizarea lui Petrarca în altă limbă este o problemă grea. Se cere, înainte de orice, talent, experienţă literară.."* (unde nu se cere? — n.n.). Asta în legătură cu Petrarca. Şi deodată recenzentul sare, fără motiv, la Eminescu: *„Familiarizarea traducătorului romîn cu poezia de iubire a lui Eminescu, pune, am susţine, altă condiţie"*.

De ce *„Iaşul literar"* găzduieşte cu atîta dezinvoltură laude nemăsurate şi nediferenţiate faţă de unii scriitori, cuprinse în recenzii care numai lăudate nu pot fi?

Paginile de proză, cu excepţia unui reportaj superficial şi plat al lui Radu Mircea Iacoban, sînt, mai mult ca de obicei, interesante. *„Povestea în două tablouri"* — miniaturale, fireşte, fiind vorba despre copii şi fiind scrise de Otilia Cazimir — emoţionează mai ales prin sugerarea fină a modului de a înţelege viaţa în colectiv, colegialitatea, caracteristic copilului de astăzi. Ziarist talentat, Virgil Dănciulescu publică în *„Iaşul literar"* cîteva pagini de observaţie nu rareori inedită dintr-un jurnal de călătorie în China Populară. *„Portretele dobrogene"* ale lui Al. I. Ghilia confirmă o caracteristică particulară a reporterului: raporturile lui Ghilia cu eroii reportajului sînt sau devin, cu obligativitate aproape, raporturi de prietenie. Comunicarea se face de la suflet la suflet, reticenţele inerente se dizolvă imediat. Un reporter înzestrat — mai puţin în calităţi descriptive şi mai mult sub raport portretistic — este Corneliu Ştefanache, ai cărui *„Oameni de la Săvineşti"* sînt virtuali eroi literari, schiţaţi cu înţelegere de reporter. Desigur, ar fi de evitat anumite clişee ca: *„Nu ştiu nici un nume din furnicarul de oameni care a însufleţit acum locul. Chipurile lor însă îmi sînt cunoscute. Unde i-am mai văzut oare? La Salva-Vişeu, la Bumbeşti-Livezeni, la Bîrlad sau la Năvodari, la Ţicleni sau la Hunedoara? I-am întîlnit cu siguranţă undeva! I-am întîlnit pe toţi, căci în ochii lor citesc aceeaşi hotărîre şi bucurie, aceeaşi îndîrjire şi tărie"* etc., etc.

Dacă proza (compusă, cum s-a văzut, aproape numai din reportaje) prezintă interes, poezia este, în general, plată, cenuşie, mediocră. Chiar un poet cu experienţă şi un excelent traducător cum e George Lesnea, spune, în versuri scrise sub nivelul posibilităţilor sale, că Lenin *„şi azi apasă pe-al minţilor trăgaci, / Spre-a dobori haine puteri întunecoase"* sau că: *„Din salvele «Aurorii» să crească a-nceput / Racheta ce-a ajuns pînă la lună"*. Dacă *„Simfonia luminii"* a lui Nicolae Ţatomir e, în linii mari, corectă, fără să transmită vibraţii deosebite, poezia lui Horia Zilieru, intitulată *„Ecoul lui Octombrie"* e îmbîcsită de versuri chinuite, de tipul: *„Dar nu s-a stins ecoul; mai limpede-l aud / Din răsărit spre-apune, din miază-noapte-n sud"* (să scrii „apune" de dragul măsurii, cam întrece... măsura). Florin Mihai Petrescu — tînăr talentat, fără îndoială — se înfăţişează cu două poezii destul de slabe, care alături de cîteva versuri frumoase, oferă numeroase altele anodine, banale, sau chiar rebarbative sub raportul logicii: *„Incremenite fluvii curgeau în inundaţii"* (încremenite şi totuşi curgeau şi încă în inundaţii!). Poezia lui Anghel Dumbrăveanu are o rezonanţă idilică şi expresii de acest gen: *„zborul de lună"* (zborul spre lună?) iar Ion Rahoveanu, oaspete clujean la *„Iaşul literar"* exprimă în versuri calme şi dorinţă legitimă: *„Aş vrea să călătoresc în Răsărit..."* dar netransfigurată poetic. Ion Crînguleanu are, într-o poezie-peisaj, cîteva imagini frumoase, între care şi aceasta: *„...Şi-n combine, rînduri trec peste întinderi / Marinarii apelor de aur"* ... Dar atît. Poeziile se menţin la generalităţi abstracte neasimilate, sau la desfăşurări de imagini cel mult iscusite, precum cea mai sus citată.

Numărul este, după cum se vede, inegal şi oferă destule motive de reflecţie critică pentru redacţie.

OSCAR HAN „Miner utemist"

Cenaclul „Nicolae Labiş"

Sîmbătă 28 noiembrie a.c., orele 17, Cenaclul literar „Nicolae Labiş" îşi va ţine obişnuita şedinţă de lucru la Casa Scriitorilor.

Vor citi: *Florenţa Albu* — poezie şi *Radu Cosaşu* — proză.

Manuscrisele se pot consulta, începînd de azi după-amiază, la biblioteca de la Casa Scriitorilor.

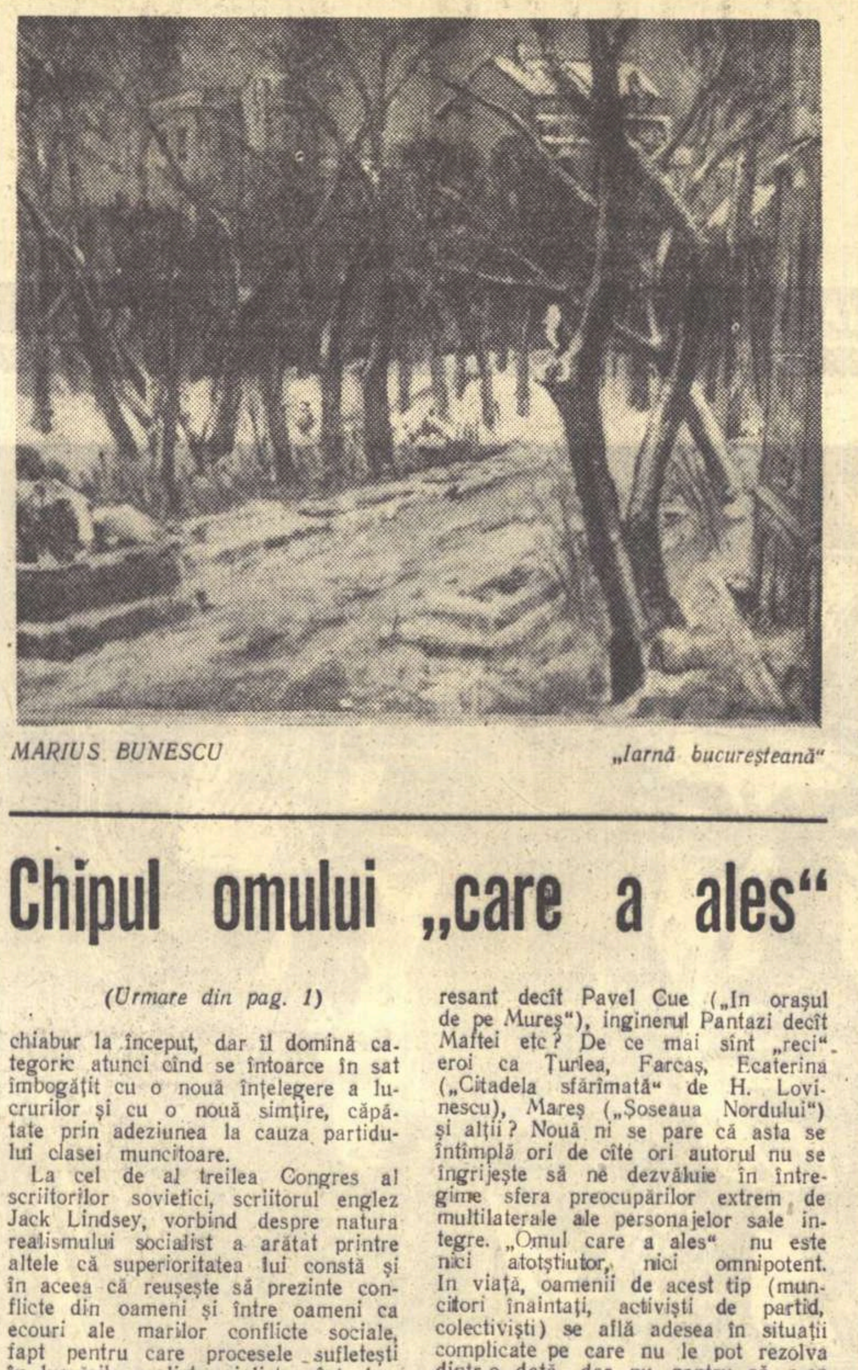

MARIUS BUNESCU „Iarnă bucureşteană"

Chipul omului „care a ales"

(Urmare din pag. 1)

chiabur la început, dar îl domină categoric atunci cînd se întoarce în sat îmbogăţit cu o nouă înţelegere a lucrurilor şi cu o nouă simţire, căpătate prin adeziunea la cauza partidului clasei muncitoare.

La cel de al treilea Congres al scriitorilor sovietici, scriitorul englez Jack Lindsey, vorbind despre natura realismului socialist a arătat printre altele că superioritatea lui constă şi în aceea că reuşeşte să prezinte conflicte din oameni şi între oameni ca ecouri ale marilor conflicte sociale, fapt pentru care procesele sufleteşti în lucrările realist-socialiste sînt descrise mai viguros şi nu „anemic" ca la existenţialişti, „în lucrările cărora omul tot timpul se frămîntă şi se chinuie dar nu simte necesitatea să rezolve problemele, să facă o alegere". (Literaturnaia Gazeta nr. 64 (4030) din 23 mai 1959, pag. II-a, coloana 1—2). Aprecierea aceasta ar putea fi lărgită. Intr-alt fel, întreaga literatură realist-critică dintre cele două războaie mondiale plasa în centrul conflictului figura omului, a cărui suferinţă izvora din incapacitatea de a face o alegere. De aici şi prejudecata — încă răspîndită în unele cercuri literare — că poate fi viabil doar caracterul „dedublat" înlăuntrul căruia se dă o înverşunată bătălie între elementul „binelui" şi cel al „răului". Literatura nouă a dezminţit această credinţă anacronică, aducînd pe primul plan figura omului care a ales şi care e tare tocmai prin această alegere. Şi Mitrea Cocor şi Anton Vadu şi Turlea sau Anghel („Desfăşurarea") şi Adam Jora şi Anton Filip şi Licu Oroş din ultimul roman al lui Zaharia Stancu, şi Dumitrana şi Mustea şi atîţia alţii se impun ca figuri literare izbutite tocmai prin absenţa lamentărilor, uneori isterice, după o soluţie căutată şi negăsită care dispare din faţă ori de cîte ori te apropii de ea, ca mirajul în pustiu. Eroul integru al zilelor noastre trezeşte interesul cititorului nu prin linia sinuoasă a şovăielilor sale, ci prin intensitatea cu care-şi încadrează toate valenţele sufleteşti în lupta căreia i s-a dedicat.

De ce atunci se mai întîmplă ca tocmai eroii pozitivi să fie schematici? de ce şi pînă astăzi în unele lucrări eroii şovăielnici sînt mai vii, de ce, de pildă, Mircea Rotaru e mai interesant decît Pavel Cue („In oraşul de pe Mureş"), inginerul Pantazi decît Maftei etc? De ce mai sînt „reci" eroi ca Ţurlea, Farcaş, Ecaterina („Citadela sfărîmată" de H. Lovinescu), Mareş („Şoseaua Nordului") şi alţii? Nouă ni se pare că asta se întîmplă ori de cîte ori autorul nu se îngrijeşte să ne dezvăluie în întregime sfera preocupărilor extrem de multilaterale ale personajelor sale integre. „Omul care a ales" nu este nici atotştiutor, nici omnipotent. In viaţă, oamenii de acest tip (muncitori înaintaţi, activişti de partid, colectivişti) se află adesea în situaţii complicate pe care nu le pot rezolva dintr-o dată, dar nu pentru că s-ar îndoi de justeţea drumului ales, ci pentru că au un simţ al răspunderii foarte dezvoltat şi — în consecinţă — măsoară de şapte ori înainte de a tăia. Dar ca să zugrăvească realist şi în culori bogate o asemenea frămîntare, scriitorul se vede în faţa sarcinii de a reconstitui cît mai deplin universul sufletesc al unui om căruia i-a intrat în obişnuinţă să raporteze cele mai variate fenomene ale vieţii la cunoştinţele sale filozofice şi politice şi să acţioneze în toate împrejurările vieţii ca un om politic cu un orizont larg. Se pare că pînă şi unii scriitori talentaţi ezită să privească realitatea cu ochii unor asemenea eroi pentru că nu posedă în suficientă măsură material de viaţă şi experienţă proprie care să le permită să se ridice la nivelul înţelegerii lumii de către constructorii înaintaţi ai socialismului. Din acelaşi motiv, pînă şi în romanele apărute în cinstea celei de a XV-a aniversări a Eliberării, dezbaterea politică în care sînt antrenaţi eroii e adesea cu mult sub posibilităţile lor intelectuale şi morale. De aici — imperativul luptei pentru o cît mai înaltă conştiinţă şi pregătire politică a scriitorilor. Căci numai un scriitor talentat, dublat de un luptător politic experimentat, ne va putea da pînă la urmă chipul eroului epocii, plin de demnitatea pe care i-o conferă sentimentul alegerii făcute, dar şi de intensă frămîntare interioară izvorîtă din dorinţa aprigă de a da cît mai mult oamenilor, colectivului, cauzei comuniste.

Mihai NOVICOV

NICUŢĂ TĂNASE: „Astăzi e ziua mea"

Ceea ce face de fapt orginalitatea lui Nicuţă Tănase este modul degajat în care povesteşte, totdeauna la persoana întîia, întîmplările. In cărţile lui există un singur erou, povestitorul, iar nota proprie o obţine de obicei din decalajul care se naşte între felul naiv, sincer şi bine intenţionat al eroului, de a interpreta faptele şi realitatea însăşi. De pildă, copilul orfan şi veşnic flămînd din „M-am făcut băiat mare" povesteşte plin de voie bună cum „găteşte" el: „Iei cartofi, îi pui în oală şi-i ferbi. Ii fierbi bine. Dacă-mi juri că nu spui la nimeni, te-nvăţ şi de unde să iei cartofi fără bani. Din grădina lui Stoiciu, bulgaru'. Nu-i nevoie nici să sari gardul, că n-are gard de scînduri. Are gard de sîrmă ghimpată. Să ai grijă să nu-ţi rupi pantalonii! După ce laşi cartofii să fiarbă bine, îi scoţi, îi curăţi. Dacă ai puţin untdelemn, pui şi untdelemn; dacă n-ai, nu pui. Merge şi fără untdelemn. Oho, şi-ncă cum merge!

Mănînci de dai cu căciula-n ciini. Căciulă să ai, ciini găseşti cîţi vrei în mahalaua noastră" Contrastul dintre optimismul naiv al copilului şi realitatea crîncenă care răzbate din povestirea lui dă naştere unei emoţii speciale. Tehnica lui Nicuţă Tănase îşi vădeşte aici originalitatea. Bazîndu-se însă numai pe posibilităţile sale de povestitor cu o coloratură specială, Nicuţă Tănase nu arată, în noua lui carte, că ar dori să îmbogăţească substanţa umană a eroilor săi, să adîncească psihologia lor sau să închege faptele într-un tot mai unitar şi mai bogat în semnificaţii.

„Astăzi e ziua mea" este o carte care se citeşte cu plăcere, fiindcă beneficiază de acelaşi stil agreabil, colorat de ironia scriitorului şi de dese împrumuturi din argoul acelei lumi care se numea odată lumpenproletariat. Intîmplările descrise în carte au loc în zilele noastre şi scriitorul urmăreşte să descrie îmbunătăţirea vieţii clasei muncitoare după eliberarea ţării. Eroul principal, care îşi povesteşte viaţa, este un tînăr crescut undeva, la marginea Bucureştiului. Acest tînăr a cunoscut de mic, mai întîi sărăcia cea mai cumplită în casa părintească, apoi, după moartea mamei sale, vagabondajul, lipsa unui cămin, nesiguranţa zilei de mîine. In 1947, se liberează din armată şi, datorită unui concurs de împrejurări, dar mai ales unui muncitor comunist, ajunge la Hunedoara unde, în cîteva luni, viaţa lui se transformă fundamental. Tudor Niculae devine un om demn, care trăieşte din munca lui şi care începe să înţeleagă din ce în ce mai bine caracterul noului nostru regim social şi politic.

O CARTE PE SĂPTĂMÎNA

Povestirea pe care o desfăşoară în faţa noastră eroul lui Nicuţă Tănase nu reuşeşte însă să depăşească limitele cunoscute. In afara eroului-povestitor nu există în carte alte personaje. Toţi cei care trăiesc în jurul eroului principal sînt numai prezenţe fantomatice, botezate cu un nume şi înzestrate cu darul vorbirii. Dar această lipsă ar fi ea însăşi mai puţin regretabilă dacă cel puţin eroul principal ar fi învestit cu o personalitate pregnantă, cu o psihologie bine conturată, bine adîncită. Dar, din păcate, nu astfel stau lucrurile cu Tudor A. Niculae.

Cu adevărat bun este numai primul capitol: „Costumul Malagamba". Aici întîlnim zugrăvită în culori aspre cumplita sărăcie din casa Niculinei, sora eroului, şi simţim gustul unei tristeţi dure, îngheţate, care îmbracă totul: pereţii goi şi reci ai casei, prînzul alcătuit întotdeauna din terci, copiii întotdeauna flămînzi şi bucuriile întotdeauna mai triste chiar decît durerile. Scriitorul a reuşit, în acest capitol, să pregătească şi să justifice exasperarea tînărului său erou care, liberat din armată, nu are ce să îmbrace în locul hainelor militare pe care trebuie să le predea la unitate. Tudor vrea să cîştige, muncind, bani ca să-şi cumpere haine, dar nu întîlneşte decît oameni care pot să-i împrumute sau să-i dea de pomană haine. Şi Tudor nu mai vrea pomană, vrea în sfîrşit să afle posibilitatea de a trăi din munca sa. De aceea, el încearcă o mare durere cînd problema se soluţionează temporar tot cu o pomană. Inţelegem perfect de ce e Tudor atît de zguduit şi de îndurerat tocmai în clipa cînd i se împlineşte oarecum pe dos dorinţa: găseşte acasă hainele cele noi, hainele pe care le văzuse în vitrina croitorului şi pe care şi le dorise atît de mult, numai că aceste haine sînt dăruite de un frate mai avut. In acest capitol, psihologia eroului este adîncită, înţeleasă, urmărită în mişcarea ei. Totul în jurul eroului contribuie la dezvăluirea vieţii lui interioare, faptele au o coerenţă şi un sens adînc. Restul cărţii nu se află la aceeaşi înălţime. Tot ceea ce se întîmplă cu Tudor Niculae, după plecarea lui din Bucureşti, la îndemnul unui comunist, nea Alecu, singurul care-i deschide drumul spre o viaţă demnă, de muncă, este schiţat în fugă, superficial. Eroul devine din ce în ce mai şters, mai linear, capitolele nu mai urmează o dezvoltare organică a acţiunii. Cartea lasă impresia unei culegeri reportericeşti de întîmplări şi de figuri zugrăvite în grabă, lipsite de relief.

Nicuţă Tănase va trebui, probabil, să depăşească maniera în care se pare că se complace, să-şi studieze mai atent personajele, psihologia, faptele lor.

Georgeta HORODINCA

SIMŢUL MĂSURII

O judecată falsă, un raţionament vicios, o demonstraţie lipsită de probitate, oricîte precauţii lăturalnice am avea în vedere, în cele din urmă nu pot rezista în faţa evidenţei faptelor. Lucrul acesta se întîmplă şi la cercetarea atentă a unui articol al lui Al. Căprariu, intitulat pretenţios **Probleme ale criticii literare** („Tribuna", An. III, 46), în care autorul se declară adversarul confuziei, al relei voinţe şi al invectivei, al „tonului insidios" şi al... ireverenţiozităţii faţă de tinerii debutanţi.

Despre ce este vorba? După ce interpretează **sui generis** o notă ironică apărută în „Gazeta literară", criticul Al. Căprariu se opreşte mai îndelung asupra unei recenzii semnate de Liviu Călin în aceeaşi revistă. Al. Căprariu găseşte că „este cu totul inadmisibil ca în patru-cinci fraze alambicate, cu logica pusă în cîrji, plus un citat care ocupă jumătate din spaţiul recenziei, să expediezi o carte de reală valoare" cum ar fi volumul „In plină zi" de Vasile Rebreanu. Acuzaţia aceasta este cu atît mai gravă cu cît păstrează toate aparenţele unei solide argumentaţii, sprijinindu-se pe citate prestigioase şi aducînd exemple din recenzia lui Liviu Călin, calificată de Al. Căprariu drept o „susţinută minimalizare" a volumului în discuţie, deoarece Liviu Călin ar releva lipsa de motivare psihologică a actelor unor personaje, „tendinţe naturaliste neînfrînate" şi „divagaţii bizare", sau „procedee desuete".

Parcurgînd rîndurile acestea, ne-am amintit însă că recenzia incriminată avea mai mult de patru-cinci fraze, iar citatul reprodus dintr-o schiţă de Vasile Rebreanu se întindea pe mai puţin de un sfert din spaţiul rubricii „O carte pe săptămînă". Remarcînd aceste inexactităţi flagrante, ne-am spus că e bine, înainte de a crede în adevărul celorlalte afirmaţii ale lui Al. Căprariu, să le supunem unei verificări. Numărînd din curiozitate frazele din primul aliniat al recenziei, am găsit unsprezece. Din numărătoarea rîndurilor recenziei, am găsit 83. Din 83 de rînduri, citatul ocupă 16, deci chiar mai puţin de a cincea parte! După aceea, am căutat în textul recenziei cuvintele: „tendinţe naturaliste neînfrînate" şi nu le-am aflat nicăieri; am căutat „divagaţii bizare" şi am întîlnit „divagaţii în subconştientul infantil"; am căutat „foloseşte procedee desuete" şi am dat peste „uzînd de un procedeu desuet, întîmplarea din (schiţa, n.n.) «Mînzul» îţi apare confecţionată, artificială". Toate acestea sînt observaţii critice, fără caracter generalizator, făcute de Liviu Călin cu decenţă, departe de a anula sau a contrazice aprecierile pozitive cu privire la scrisul tînărului prozator ardelean: „real talent", „certă putere evocatoare", „bun cunoscător al vieţii satului", o fină intuiţie a unei psihologii specifice ţăranului de odinioară", „prozator cu fantezie", „darul notaţiei lirice", „plasticitate", posibilitatea — în perspectivă — de a scrie „o proză sobră, de adîncime".

Totuşi, de ce a luat Al. Căprariu o atitudine atît de categorică împotriva recenziei semnate de Liviu Călin, insinuînd că ar fi denigratoare? Faptele ne conduc către această unică explicaţie: Intr-un număr anterior al „Tribunei", criticul semnase o cronică despre acelaşi volum. Această cronică, departe de a fi „poate (subl. n.) insuficient de exigentă", cum concede fără convingere autorul în articolul „Probleme ale criticii literare" — în genere este lipsită de exigenţă, ba chiar dimpotrivă, este încărcată de laude exagerate la adresa tînărului prozator (coleg de redacţie cu criticul). Astfel, pentru Al. Căprariu, volumul „In plină zi" constituie „o valoroasă contribuţie la modalităţile de mai strînsă respiraţie ale prozei", tînărul debutant „dovedindu-se" „un vrednic urmaş al lui Slavici, Agîrbiceanu, Rebreanu".

Spre a risipi însă orice dubiu în legătură cu justeţea încadrării lui Vasile Rebreanu printre aceste „nume de răsunet", trebuia făcut încă un pas, şi criticul nu şovăie să-l facă, susţinînd că, în galeria numelor ilustre de mai sus, tînărul prozator are relieful său distinct, neconfundîndu-se cu înaintaşii săi: Vasile Rebreanu „dispune de o personalitate distinctă în aria prozei noastre".

S-ar părea că aceste elogii n-ar mai putea fi depăşite prin nimic altceva. Cu toate acestea, caracterizările acordate de Al. Căprariu merg în continuare pînă la ditiramb. In sfîrşit, acum pricepem de ce criticul, considerînd probabil neîncăpător repertoriul marilor nume romîneşti, revendică drepturile altui tînăr prozator ardelean, Grigore Beuran, de a-şi vedea comparată o nuvelă cu „Soarta unui om" de Mihail Şolohov.

Desprindem, din consideraţiile de mai sus, o problemă a criticii literare, anume aceea de a păstra simţul proporţiilor atunci cînd fixează locul istoric tinerilor aflaţi la începuturile lor literare. Optica dimensiunilor exacte nu este fără importanţă în acest domeniu.

Incercarea lui Al. Căprariu de a preveni critica la adresa manierei apologetice din cronica sa la volumul de schiţe şi nuvele al lui Vasile Rebreanu nu numai că este grosolană în abilitate, dar şi neonestă, deoarece am identificat falsificări de citate.

Leonard GAVRILIU

VIAŢA UNIUNII SCRIITORILOR

Vineri 20 noiembrie şi sîmbătă 21 noiembrie a.c., a avut loc la Casa Scriitorilor o şedinţă organizată de comisia de critică a Uniunii Scriitorilor cu participarea a numeroşi poeţi, printre care: Maria Banuş, Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Marcel Breslaşu, Nina Cassian, Dan Deşliu, Mihu Dragomir, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, A. M. Sperber, Szemler Ferenc, Victor Tulbure, etc. Referatul despre „critica poeziei" a fost redactat de Ov. S. Crohmălniceanu şi Paul Georgescu. In cadrul discuţiilor au luat cuvîntul: Cezar Baltag, Mihai Beniuc, Ion Brad, Horia Bratu, Vera Călin, Matei Călinescu, Nina Cassian, Dan Deşliu, Mihu Dragomir, Leonard Gavriliu, Silvian Iosifescu, Paul Langfelder, Toma George Maiorescu, Ion Oarcăsu, Letiţia Papu, Mihail Petroveanu, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, Eugen Simion, Dumitru Solomon, Petre Solomon, Alfred Margul Sperber, Nichita Stănescu, Szemler Ferenc, N. Tertulian şi Violeta Zamfirescu.

In numărul viitor vom publica referatul şi o relatare amplă a dezbaterilor.

★

Joi 19 noiembrie, a avut loc la Casa Scriitorilor plenara secţiei de poezie în cadrul căreia a fost ales noul birou compus din: Cicerone Theodorescu — preşedinte, Dan Deşliu, vicepreşedinte, Ion Brad — secretar, Maria Banuş, Nina Cassian, Mihu Dragomir, Majteny Erik, Alfred Margul Sperber, Victor Tulbure, Tiberiu Utan — membri.

★

Luni 21 noiembrie a avut loc o plenară a secţiei de proză care a ales biroul secţiei alcătuit din: Eusebiu Camilar, — preşedinte, Remus Luca — secretar, Eugen Barbu, Vl. Colin Nicolae Deleanu, Al. Ivan Ghilia, Ieronim Şerbu, Al. I. Ştefănescu, N. Tertulian — membri.

CRONICA LITERARĂ

MIHAI BENIUC: „Pe muche de cuţit"

de Paul GEORGESCU

Coordonate

Primul roman al lui Mihai Beniuc ne evocă viaţa şi lupta unor intelectuali romîni împotriva fascismului şi a ocupaţiei hitleriste, lupta pentru o Romînie democrată şi socialistă. Unii dintre eroi snt comunişti, alţii simpatizanţi, patrioţi antifascişti îndrumaţi de partid. Atît noutatea şi importanţa temei cît şi personalitatea artistică a autorului cărţii ne creează obligaţia de a studia cît mai atent romanul „Pe muche de cuţit". Să stabilim mai întîi coordonatele acestui prim volum. Acţiunea începe la Cluj, în zilele dramatice ale părăsirii lui prin absurdul diktat de la Viena impus de Hitler şi acceptat de ticăloasa trădare a lui Carol al doilea şi a burgheziei romîneşti. Evenimentele se succed: fuga lui Carol, venirea la putere a bandelor legionare în cîrdăşie cu clica militaristă a lui Antonescu, rebeliunea bestială a cămăşilor verzi, tîrîrea Romîniei într-un război criminal, contrar intereselor fireşti ale poporului nostru, campania teribilă şi absurdă pe un pămînt ce nu era al nostru, în timp ce în ţară mizeria şi teroarea atinseseră apogeul. Primul volum se încheie cu ecoul victoriei de la Stalingrad care, dînd o lovitură hotărîtoare armatelor fasciste, a marcat cotitura fundamentală în desfăşurarea războiului. Probabil că viitorul volum va urmări desfăşurarea evenimentelor pînă la zdrobirea dictaturii fasciste şi sfărîmarea maşinii de război hitleriste. In acest răstimp dramatic se desfăşoară lupta subterană a partidului care, în condiţiile grele ale ilegalităţii, concentrează şi organizează toate forţele patriotice antifasciste, mobilizează ura maselor împotriva împilatorilor. Această luptă măreaţă avea să se concretizeze în insurecţia armată de la 23 August 1944, lovitură nimicitoare care a dus la prăbuşirea dominaţiei fasciste la noi, la alungarea ocupantului hitlerist, şi care dînd ţării noastre posibilitatea de a-şi manifesta sentimentele sale profunde a situat-o, alături de glorioasele armate sovietice, în rîndul forţelor luptătoare pentru democraţie, pace şi progres.

Romanul îşi propune aşa dar să ne descrie evenimente grave, de o hotărîtoare importanţă pentru destinele poporului romîn. Mai exact, romanul lui Mihai Beniuc îşi propune să ne înfăţişeze, prin personaje tipice, modul în care intelectualitatea romînească a reacţionat la aceste evenimente importante, modul în care partea progresistă a intelectualităţii a contribuit la lupta antifascistă organizată şi condusă victorios de partidul nostru. Acesta este nu numai „cadrul social-istoric", „fundalul" acţiunii, ci acţiunea însăşi, căci personajele cărţii sînt solicitate de evenimente politice, participă la ele, se definesc în raport cu această participare. Este vorba aşa dar de personaje (majoritatea lor) care nu suportă loviturile unei istorii oarbe, ci caută să înţeleagă şi chiar să prevadă evenimentele şi nu numai atît, să acţioneze asupra lor în sensul istoriei. Vom urmări de aceea raportul dialectic dintre evenimente şi personaje.

După ce am stabilit coordonata în timp, să vedem care este aceea spaţială. Pentru aceasta să facem mai întîi o precizare despre structura însăşi a cărţii: romanul e axat, mai bine zis urmăreşte evoluţia personajului principal, Atanasie Mustea. „Pe muche de cuţit" nu e un „bildungsroman" fiindcă, la începutul acţiunii chiar, Atanasie Mustea e un om care a ales un intelectual comunist. Dar, — aşa cum arată şi S. Damian — nu putem vedea în el un erou exemplar, de vreme ce Mustea comite unele greşeli, are o activitate inconsecvent susţinută, etc. E, aşa dar, romanul unei evoluţii ascendente (probabil). Celelalte personaje apar în contact (sau conflict) cu Mustea, există doar în măsura în care apare pe scenă Mustea. Pentru a trata o temă de atare importanţă, autorul avea de ales între două construcţii de roman (se vede încăodată ce strînse relaţii există între problemele de formă şi cele de conţinut, care determină ansamblul problemelor): sau să aleagă romanul pe multe planuri, ceea ce i-ar fi îngăduit să urmărească mai multe sectoare ale societăţii, sau să urmărească un erou central. Scriitorul, alegînd ultima formulă, nu a fost însă consecvent cu ea. Să exemplificăm. Il urmărim pe asistentul universitar Mustea, retrăgîndu-se din Cluj şi instalîndu-se, cu ceilalţi colegi ai săi, la Sibiu, sediul nou al Universităţii din Cluj. Aici, la Sibiu, aflăm despre viaţa şi activitatea politică a celulei comuniste din universitate şi a grupului de simpatizanţi strîns în jurul ei. Cam pe la mijlocul volumului aflăm că Mustea, concentrat, pleacă la Bucureşti unde va lucra (e militar) la o unitate a „mestemeului" şi anume la cenzura scrisorilor de pe front. Aici el se revede cu unii din amicii săi clujeni, face noi cunoştinţe etc. Deci — în mare — acţiunea îl urmează pe Mustea în deplasările sale, cunoaştem alţi oameni odată cu el şi nu-i mai revedem pe cunoscuţi dacă Mustea nu-i mai revede. Aria socială e aceea a lui Mustea: grupul universitarilor clujeni aflaţi la Sibiu, apoi la Bucureşti, incursiuni în mediul ceferiştilor sibieni, al minerilor moţi şi mai ales al satului transilvan, apar funcţionari bucureşteni, ofiţeri şi oameni politici burghezi etc.

Construcţie şi concepţie

Şi cu toate acestea, autorul nu urmează consecvent prima formulă de construcţie — urmărirea unui grup de personaje centrale — ci face uneori vaste parenteze care indică tendinţa spre o construcţie pe multe planuri. Astfel apar scene autonome de eroul romanului: lupta muncitorilor din Braşov împotriva legionarilor, episodul morţii eroice a soţilor Rotbaum, episodul schingiuirii unui grup de utecişti, scene de pe front, scena torturării comunistului Petre Gabor ş.a. Aproape toate aceste episoade sînt emoţionante şi nu vom argumenta împotriva lor din punctul de vedere sîcîitor al criticului care nu permite folosirea a două moduri de construcţie într-un roman (le lăsăm altora această glorie...). Dar ce revelă existenţa acestor episoade? Ea revelă, credem, o lipsă profundă pe care scriitorul, resimţind-o, a căutat să o corijeze, lărgind la modul acesta aria şi mai ales profunzimea romanului. Să precizăm.

Activitatea lui Mustea şi a tovarăşilor săi, aşa cum sînt prezentate în carte, nu erau de natură să sugereze cititorului nici amploarea, nici intensitatea luptei revoluţionare a poporului condus de partidul comunist (vom căuta să argumentăm aceasta mai departe), dimpotrivă, autorul dă impresia unui grup izolat, restrîns, antrenat într-o acţiune primejdioasă, dar puţin eficace. Autorul a căutat să remedieze impresia aceasta, introducînd din afară episoade autonome acţiunii organice pentru a sugera amploarea şi intensitatea mişcării revoluţionare, ceea ce i-a reuşit doar în parte. Noi nu reproşăm autorului că Mustea nu e un erou exemplar, că atît el cît şi prietenii săi au serioase lipsuri în muncă (lucru de care vom vorbi), ci lipsa unor (eventual) alte personaje care să dea măsura eroismului acelor vremi (Ozun are el însuşi deficienţe serioase, Petre Gabor şi Lupşa sînt apariţii episodice). O altă problemă este aceea a distanţei dintre personajul principal şi autor, adică modul critic în care scriitorul trebuie să-şi înfăţişeze personajul principal, mai ales cînd acesta nu se află la înălţimea necesară. Vom urmări de aceea acest raport de-a lungul romanului. Să ne întoarcem însă la construcţie — care, repetăm, nu poate fi privită doar sub aspect formal ci în corelaţie cu conţinutul care o determină. Fără a fi fanatici ai construcţiei pe mai multe planuri constatăm că e foarte greu să înfăţişăm o epocă importantă în coordonatele ei reale, mulţumindu-ne să urmărim un erou, afară dacă acel erou nu e tipic într-un grad atît de înalt încît să cristalizeze trăsăturile principale ale epocii, iar acţiunea lui să sugereze amploarea necesară. Or Mustea e departe de a fi acel erou.

Intelectualul şi revoluţia

Inainte de a intra în analiza cărţii trebuie să facem o precizare în legătură cu noutatea tematicii: figura intelectualului revoluţionar nu a mai fost adusă încă în centrul unui roman. Beniuc deschide aşa dar, cu noul său roman, un drum, lucru — se ştie — deosebit de greu. Cele două tipuri fundamentale de intelectual îşi au obîrşia în proza eminesciană: Dionis şi Toma Nour. Din Dionis descind intelectuali cu probleme, inadaptabili (şi nu neadaptaţi), refuzînd o societate pe care nu ştiu a o dărîma. Problema e cunoscută ca şi exemplificările clasice (Dan, numeroase personaje ale lui Camil Petrescu, Bologa şi Titu Herdelea etc.), deci nu e cazul să insistăm. Revoluţia paşoptistă a produs personaje dinamice, drapate în mantaua romantică (Frideric Staaps şi Mateo Cipriani ai lui Filimon, Toma Nour din „Geniu pustiu"). Deabia cu noul val revoluţionar, ridicat de clasa muncitoare reapar cîteva personaje a căror concepţie însă, inconsecvent revoluţionară, tributară oportunismului îi împiedică să se definească şi ca eroi (Dinu Milian, Vania Răutu). Nici eroii din „Danton", nici Gelu Ruscanu nu reuşesc să fie eroi revoluţionari consecvenţi. Cîteva figuri episodice de anarhişti din „Aurul negru" şi „Pădurea spînzuraţilor" nu reuşesc, fireşte, să întruchipeze figura intelectualului revoluţionar, ci mai degrabă o scîlciază. Cele cîteva personaje ce apar în proza nouă sînt secundare iar în romane ca „Bietul Ioanide" şi „Rădăcinile sînt amare" nu ni se vorbeşte (deşi apar numeroşi intelectuali) despre intelectuali comunişti.

In romanul lui Mihai Beniuc, dimpotrivă, grupul de asistenţi universitari ardeleni, comunişti sau simpatizanţi, ocupă un loc central. Atanasie Mustea, doctor în biologie la Universitatea din Hamburg, Sandu Crai, asistent la catedra de filozofie filologul Roman Luluşa, Anatol Trofimov, asistent la institutul de psihiatrie, Radu Hurlup, doctor în filozofie de la München, pedagogul Pavel Zahu, ca şi Vinaru, Avram Rotaru, Filip Rupelanţ, etc., sînt oameni cu o calificare profesională deosebită şi personajele principale ale cărţii. Deşi — cum am arătat la început, — aria de investigaţie e mai largă, problema centrală a romanului rămîne poziţia (diversă) a intelectualilor faţă de socialism, confruntarea concepţiilor cu practica. Importanţa evenimentelor e atît de mare, stringenţa lor atît de intensă şi acută încît problema alegerii se pune nu numai teoretic ci şi practic. Clasica tărăgănare a intelectualului mic-burghez a devenit practic imposibilă iar în tensiunea evenimentelor trebuia să te angajezi imediat, direct, cu întreaga fiinţă. E normal de aceea ca probleme extrem de interesante şi substanţiale să fie atinse: viitorul poporului nostru, raportul dintre concepţie şi curajul civic şi fizic, despre gîndire şi eficacitatea acţiunii, despre tortură şi moarte. Dacă eroilor lui Eugen Barbu din „Şoseaua Nordului" li s-a reproşat, pe drept, că acţionează fără a gîndi suficient asupra faptelor lor şi a principiilor care le stăteau la bază, personajele din romanul lui Beniuc (cele principale) gîndesc asupra acţiunii şi a rostului ei.

In configuraţia prozei noastre, acest roman era necesar. Tocmai de aceea este deosebit de important de a vedea în ce măsură a răspuns aşteptărilor.

Despre „Mențiunile critice"

Cititorii revistei „Luceafărul" au putut urmări, de la înființarea ei, rubrica noilor „mențiuni critice" scrise de acad. Perpessicius. Prestigiul criticului se sprijină pe o bogată activitate literară. Dacă invocăm numai uriașa muncă a lui Perpessicius consacrată ediției Eminescu, desprindem o pildă destinată generațiilor tinere de istorici literari. Acest îndrăgostit de bibliotecă și de arhivă, cunoscînd deliciile descifrării unui manuscris, dovedește cîtă probitate științifică și devotament în cercetare presupune pietatea față de marii clasici. Sentimentul de venerație animă o activitate răbdătoare și valoroasă. Scrupulozitatea în documentare, necesară îndelungilor explorări, se unește la Perpessicius cu o disponibilitate față de noul în literatură. Nimic din scepticismul unui critic suspectînd vigoarea scriitorului încă neconsacrat, gata mai curînd să respingă decît să îmbrățișeze — nu întîlnim în acest caz. Efluviile lirice exprimă atitudinea cronicarului în consemnarea producției literare. In mențiunile critice, Perpessicius este extrem de receptiv la valorile literaturii, trăiește teama de a nu fi omis o remarcă elogioasă meritată, hotărît să încurajeze și să încununeze.

Nu putea fi întîmpinată decît cu satisfacție reluarea uneltelor sale de critic, participarea sa la edificarea literaturii socialiste. Erudiția și distincția criticii acad. Perpessicius, stăruind în popularizarea operelor create după Eliberare, pot aduce o contribuție la consolidarea literaturii noi. Ne-am obișnuit să găsim, în fiecare număr al „Luceafărului", comentariile sale, stabilind cu competență, filiații revelatoare, evidențiind fertilitatea noii metode de creație. Scriind despre Eugen Jebeleanu, Zaharia Stancu sau Nicolae Labiș, Perpessicius își exprimă entuziasmul în fața renașterii literare, reflex al epocii de construcție socialistă: „Masive exproprieri, echivalînd cu o defeudalizare radicală a marei proprietăți, colectivizarea agriculturii, industrializarea, naționalizarea băncilor, hidrocentrale și electrificare, varii combinate chimice și industriale, șantiere fluviale sau citadine, durînd peste noapte, ca-n basmele celor o mie și una de nopți, palate și cetăți, — tot ceea ce face propriul epocii acesteia, agitată, dinamică și constructivă, în același timp, n-a întîrziat să-și imprime ecoul în pasta receptivă a schiței, nuvelei, romanului sau reportajului".

Trebuie să recunoaștem progresul săvîrșit în procedeele de investigație critică. De la grațioasele portrete, desemnate cu un ceremonial de amabilități, în care abundența informației și finețea gustului se subordonau din nefericire metodei impresioniste, estetizante, în critica acad. Perpessicius se manifestă acum prefaceri însemnate. Există o preocupare pentru conținutul de idei. Se încearcă în unele cronici, o delimitare a semnificației operei literare. Admirația pentru romanul lui Șolohov se reazimă pe o caracterizare înflăcărată a literaturii născute o dată cu Revoluția. In „Bilanț festiv la anul XV", efervescența epocii socialiste este zugrăvită detaliat. Critica lui Perpessicius a cîștigat în substanță și spumoasa erudiție nu mai pare a constitui un element de decor, ci un argument în pledoaria pentru literatura de astăzi.

Pentru că munca de cronicar a lui Perpessicius se integrează în efortul general al criticii noi, ne permitem să formulăm totuși cîteva observații cu intenția de a înlesni desfășurarea acestui proces de însușire a principiilor artei militante.

Pe drumul către o critică științifică, utilizînd criteriile esteticii marxist-leniniste, acad. Perpessicius n-a parcurs toate etapele. Considerații interesante, inspirate de cartea analizată, nu se strîng încă într-o construcție critică unitară, bazată pe o apreciere de fond, pe o judecată de valoare fermă. Chiar „mențiunile" trebuie să fie rezultatul unui studiu riguros al raportului între conținut și formă. Fără îndoială, critica literară favorizează formule și stiluri diverse, dar nicăieri ea nu se poate dispensa de criteriile științifice de apreciere. O cronică a lui Perpessicius pare adesea o acumulare de impresii, enunțate superlativ, lipsite de o reliefare a problemelor de conținut, prin definirea ideilor artistice, prin analiza caracterelor. Un paragraf din cronica asupra romanului „Pe Donul liniștit", în general merituoasă, va ilustra totuși lacunele metodei sale critice. „Privesc cu deznădejde la vraful de referințe, pe tomuri și specii: caractere de o atît de variată natură, eroice sau bestiale, scene tari sau lacrimale, patetice sau de umor, ca-n bunele tradiții gogoliene, imagini izolate, apte să genereze, ca dintr-o scînteie de copită, atîtea lumi de basm și multe, foarte multe antologice pagini, descriptive, ca tot atîtea crîmpeie de pastorală beethoveniană, pe care le-am sistematizat cu grijă, și cu care speram să pot da o imagine cît de aproximativă despre măreția și măiestria acestui roman și înțeleg că-n pragul renunțărilor nu-mi rămîne decît să limitez totul în această cronică, oricum omagială, la numai două pilde: cuplul Grigore Melehov-Axinia și unul din poemele stepei". Ne-ar fi interesat tocmai caracterul viziunii istorice a lui Șolohov care relevă soluții magistrale ale realismului socialist, ne-ar fi interesat cum influențează această viziune sistemul complex de imagini al romanului. Criticul se menține însă la stadiul notațiilor de atmosferă, pe planul expunerii descriptive.

Nici atributele de pamfletar ale lui Geo Bogza nu sînt extrase printr-o aprofundare a conținutului. După o documentată reconstituire a antecedentelor pamfletului în literatura romînă, urmează înfățișarea registrului tematic, caracteristic publicisticii bogziene. Intr-o frază cu volute largi, excelînd prin plasticitatea expresiei și subtilitatea unor asociații literare, totuși exterioare operei, se trece în revistă diversitatea obiectului de satirizat: „Colonii școlare încăpute pe mîna filantropilor de profesie, pentru care asistența copilului, precum altădată a invalizilor și a altor dezmoșteniți ai societății, devenise cea mai lucrativă dintre industrii; o scrisoare deschisă adresată banditului Coroiu din Botoșani, care voia să se predea autorităților de stat, însă «fără amestecul jandarmeriei» pagina de fină causticitate asupra raporturilor între țărani și jandarmi, amintind de minunatul pamflet de la 1822 ce Paul Louis Courier adresa în chip de «Petiție Camerei Deputaților pentru sătenii împiedicați să danseze»" etc., fraza nu se încheie decît după 49 de rînduri. Aceste prelungite expoziții ale subiectelor nu sînt accidentale în exercițiul cronicarului. Poate o înșiruire tematică, oricît de expresiv realizată, să se subtitue cercetării conținutului ideologico-artistic? Nu era, credem, de loc lipsită de interes demarcarea procesului de clarificare al scriitorului trecut prin experiențe formaliste. Criticul înregistrează prea lapidar și metaforic: „Așa se face că după un scurt stagiu în avangardă, Geo Bogza s-a instalat cu hotarîre înlăuntrul fortului, pe care nu l-a mai părăsit niciodată și la întărirea căruia a lucrat cu sporită ardoare și cu încercată pricepere". Era utilă, de asemenea, o apreciere a concepției scriitorului pornit să zdruncine, prin violente asalturi, edificiul societății capitaliste. Chiar trăsăturile specifice de pamfletar ale lui Geo Bogza, așezat pe firul tradiției indicate de Perpessicius, nu sînt precis conturate, nu se stabilește o ierarhie între mînuitorii ironiei, o clasificare după intensitatea denunțării claselor exploatatoare, după particularitățile stilistice etc.

Aparatul critic este încă aservit necesităților descripției. Care criteriu ideologic îl îndeamnă pe critic să aleagă din versurile culegerii de folclor a lui Cicerone Theodorescu exemple îndepărtate de problematica socială? Insemnările despre „Bucureștii de ieri în literatură", uimind prin afluxul de cunoștințe, deși amintesc caracterul demascator al artei, nu insistă destul asupra reflectării în operele scriitorilor a raporturilor sociale din Bucureștii măcinați de acute contradicții de clasă.

Cîteodată, în favoarea unei descoperiri de ordin formal, a unei relații inedite și atractive în afara fondului ideologic necesar se sacrifică aprecieri de substanță (vezi citatul reprodus din „Cronica de familie" în „Bucureștii de ieri în literatură".) Criticul lasă impresia că e îngrădit de spațiul acordat și nu poate zăbovi asupra unor chestiuni esențiale. Or relevarea aspectelor fundamentale depinde numai de metoda întrebuințată de dozarea diferitelor remarci după cerințe de conținut.

In „Mențiunile critice" ale acad. Perpessicius, obiecțiile sînt evitate sau dacă răzbat uneori, atunci transpar cu infinite precauțiuni și reticențe, învăluite în adjective agreabile. Astfel, judecata de valoare este deseori evitată (de pildă: „ultimul volum de poeme, al lui Cicerone Theodorescu, ale cărui variate aspecte, de la inscripția lapidară la ampla elegie de dragoste și de la tiparul riguros al rondelului la fresca desfășurată a poemei de compoziție, le-am urmărit rînd pe rînd și cu egală încîntare...").

Departe de text, de fenomenul concret-literar, mișcîndu-se printre „abstracțiuni", Perpessicius se simte stînjenit. Totuși, un critic nu poate renunța la generalizări, nu poate ocoli formularea unor idei, cu caracter sintetic, cu privire la orientarea literaturii. Reminiscențele criticii impresioniste nu pot conviețui cu trăsăturile noi, pozitive, ale criticii științifice profesate de Perpessicius. Se cere un efort din partea criticului pentru adeziunea deplină la principiile esteticii marxist-leniniste și pentru aplicarea lor consecventă.

Ne-am bucura dacă preocuparea lui Perpessicius pentru literatura de actualitate s-ar manifesta cu mai multă eficiență. Analiza în spirit critic a lucrărilor literare contemporane, făcută cu dragoste pentru noile promoții scriitoricești și cu spirit de răspundere pentru evoluția lor viitoare, este o datorie a criticii militante, pătrunse de spirit de partid.

S. DAMIAN

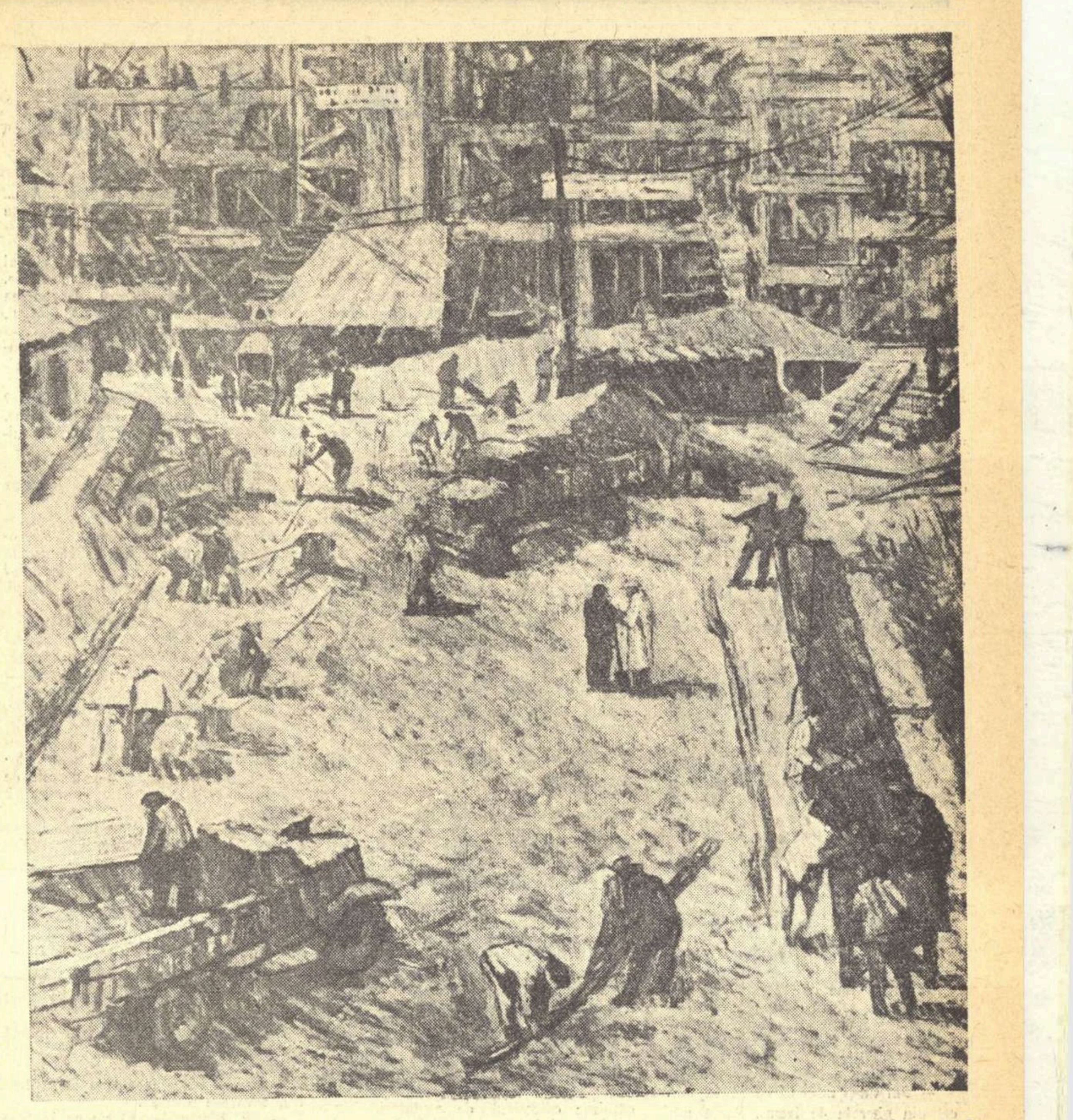

TIBERIU KRAUSS „Un șantier"

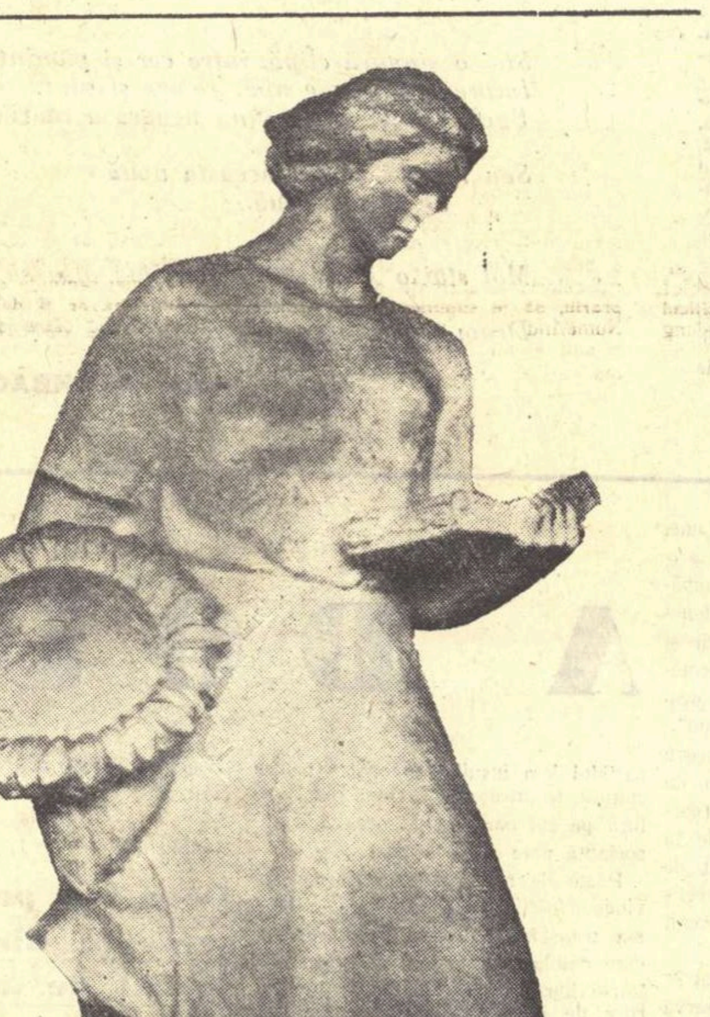

ION JALEA „Studentă la Agronomie"

La treapta cea mai înaltă

(Urmare din pag. 1)

luptei pentru socialism, a celor care duc societatea înainte. Scriind despre cei care-și îndeplinesc cu cinste, cu devotament misiunea lor istorică, vom trăi arderi și „neliniști" sufletești de o măreție necunoscută pînă acum.

Rațiunea artei și deci și a literaturii este de a ajuta omului să se depășească. Dar cum își poate îndeplini literatura acest rol altfel decît zugrăvind artistic viața muncitorilor și a comuniștilor? Muncitorii sînt cei care se află în primele rînduri ale construcției socialiste, așa cum tot ei sînt cei care proclamă cele mai înalte și mai drepte principii de viață. Realismul socialist declară deschis că scopul literaturii este în primul rînd cel educativ. Snobii și intelectualiștii se feresc de acest cuvînt, li se pare incompatibil cu arta. Caracterul educativ al unei opere de artă nu estompează valoarea artistică, ci dimpotrivă, o ridică la rangul cel mai înalt, cel al utilității sociale și al eficacității etice. Scriind cărți „adevărate", bune, despre muncitori, vom scrie în același timp cărți cu o înaltă valoare educativă, cărți în care oamenii vor vedea cum trebuie să muncească, să trăiască, să iubească. O carte bună despre muncitori sfarmă nemijlocit prejudecăți mic-burgheze, văicăreli intelectualiste, demonstrează frumusețea și omenescul ideilor comuniste. Grija adîncă și organică pentru interesele obștești, ura pentru tot ce este filistin, carierist, trivial, dragostea pentru tot ce e nou, sentimentul nobil al solidarității de clasă cu muncitorii din întreaga lume, năzuința și acțiunea pentru pace sînt mărturii emoționante ale unei vieți interioare bazate pe marile probleme ale epocii, generată de lupta pentru doborîrea exploatării, pentru socialism. Iată de ce, scriind despre muncitori, contribuim la ridicarea omului pe treapta cea mai înaltă.

Teodor MAZILU

ACTUALITATE ȘI LIMBĂ

REGIONALISMELE

Există o superstiție a frumosului regional în limbă, care îndeamnă pe unii scriitori să vîneze cuvintele rare, ca pe cele mai expresive. Tendința se poate urmări pînă și în unele traduceri, unde nu mai poate fi vorba de fenomenul specificității. Nu-mi închipui pe un erou al muncii sovietice, mai autentic în limbajul său popular, pentru că ar fi pus să vorbească cu împestrițări provincialiste ardelenești sau moldovenești. Nici ipotetic nu mi-ar fi trecut prin gînd că un mare romancier sovietic, îndrăzneț nu numai în construcțiile sale epice dar și în cele intelectuale, cum este Leonid Leonov, ar putea fi transpus, în expunerile sale, pe un registru lexical regional de la meridianul nostru. Este ceea ce au făcut într-o largă măsură semnatarii traducerii recente a romanului Skutarevski, Aurel Lambrino și Ada Steinberg.

Așa cum am rămas consternat cînd am văzut, în textul unei ediții critice a poeziilor lui Eminescu, prin 1933, fonetica moldovenească „respectată" așa fel ca să citim „a rîpi" și a „rîni", pentru „a răpi" și „a răni", ca lecțiuni totodată autentice și frumoase, sînt acum cel puțin nedumerit asupra îndreptățirii și rezultatelor acestei metode în traduceri.

Marele om de știință, Skutarevski, are unele reprezentări de vizionar și, printre ele, aceea a neființei, „neagră și rotundă, leit gura lui titine-sau" (pag. 27). De ce li se pare traducătorilor superioară forma regională: titîn, celei mai răspîndite **tătîn**?

De ce, cînd același calcă „iute, voinicește", așa cum îi era felul, tălmăcitorilor le-a plăcut să spună „cum îi era **feleșagul**"? (pag. 31).

Iar mai sus, aceeași ciudată predilecție pentru fonemele vocale închise: „rîpîitul trîmbelor de apă!" **î** în loc de **ă**! Pe contra-pagină, altul frînge o „jimblă", „cărîndu-și dăraburile în gură". Las la o parte căratul, munca grea, neraportabilă la îndesarea dumicaților în gură, dar ce caută ardelenismul „dărab" într-o frugală colațiune siberiană? Personajul în chestiune spune: „Na, **poftim**, iar a-nceput pîinea asta să aibă chiștoace într-însa". Cine, pe romînește, vorbește cu familiara interjecție: **na!** nu e obișnuit să-i alăture corespondentul vorbirii alese **poftim!** O tautologie gramaticală mai gravă este aceea în care, fiind vorba de „veșnic reînnoitele scene pe care i le făcea nevastă-sa" (lui Skutarevski), traducătorii precizează:" (...) numai ele și **deja** îl **și** împinseseră pe Skutarevski să se gîndească la o ruptură" (pag. 225). Este clar că **deja** era suficient, deoarece adverbul **și** care urmează are exact același înțeles!

O ciudată predilecție tautologică transpare și în expresia: **„Zău da..."** (pag. 419 și 420), poate în locul celei curente: **zău așa**. Intr-un răspuns „cu șart", ca în povestirile sadoveniene, un dulgher întreabă: „Și ce te zdrobești așa, măi, om care-ai pierdut trenul în viață?" **Ce te zdrobești așa** n-are nici un sens, iar un om **din** popor, care vorbește corect, spune **măi omule**, la vocativ, iar nu: **măi om!**

Alt lucrător filozofează „zîmbind hîtru", în acest fel: „Pîn' și puricii acum, **pe concret**, mai al dracului pișcă. Că și ei, **batîr al lor**! (subliniat în text, pag. 420).

„Taman" așa, vorba traducătorilor! **Batîr** de-ar fi mai limpede...

Unul din neajunsurile vorbirii provincialiste este așadar neclaritatea. Pe de altă parte, vorbirea familiară poate fi savuroasă, cu condiția ca să fie înregistrată fidel, în cristalizările ei, fără variante împotriva spiritului limbii. O asemenea alterare este forma **a o face pe...** în loc de **a(-l) face pe...** cu înțelesul **de a se preface**. Exemple: „In realitate, Matvei Nikeici se prefăcea, **o** făcea înadins pe nepotu-său, pe sadea sălbaticul". (pag. 64) Corect: „se prefăcea, **îl** făcea înadins pe nepotu-său, pe sălbaticul sadea". Sau: „**Făcînd-o** pe intelectualul aflat într-o mare încurcătură..." (pag. 213). Ori: „Oricît se străduia Petrighia s-**o** facă-n totul pe unul de viță veche, boierească"... (pag. 252). Și mai ales la forma negativă a imperativului: „Nu mi-**o** fă pe deșteptul..." (pag. 289). Corect: „Nu-mi face pe deșteptul" sau cu licența gramaticală în vorbire: „Nu-mi fă pe deșteptul", sau: nu mi-l fă pe deșteptul", — în nici un caz: „Nu mi-**o** fă pe deșteptul!"

Nu sînt un habotnic al vechilor forme literare, ca numeralul **patrusprezece**, în limba vorbită **paisprezece**, iar în cea familiară chiar **paispce**! Nici forma **paișpe** nu mă scandalizează, dar contextul contribuie la „atmosferă". De aceea, mi se pare ciudată fraza cu contraste violente: „niște femei frumoase coz, **paișpe** bucăți, toate prelungi la față și cu ochii languroși ca de **„pointeri"**. (pag. 210). **Poanterul** e un cîine de vînătoare de rasă engleză, în ortografia originală **pointer**, ortografie snobă, mă rog, cam incompatabilă cu argoticul **paișpe**.

Un alt snobism mi se pare în limba noastră forma **a cabra**, cu înțelesul a protesta, a riposta.

„— Dă-mi voie, cetățeană **cabră** Osip Benislavici și chiar începu să-i tremure falca de indignat ce era. Te-aș ruga..." (pag. 216).

Traducătorii cu iz provincialist și regional se lasă uneori să lunece către forme de expresie franțuzită. Ce este „chipul acestei **oarecare** și terestre fetișcane?" (pag. 436). Pare o tălmăcire indirectă din rusește, prin intermediul unei traduceri franceze: O fetișcană **oarecare**, adică „quelconque", mai exact, o fetișcană banală, ca oricare alta. Iar o fetișcană **terestră** sugeră aceeași impresie de banalitate.

Sau celălalt franțuzism din expresia: „vizita aceea, făcută **asupra serii**" (pag. 300) — „faite sur le soir" — în loc de „spre seară" „către seară", „pe-nserat".

Altă formă **adverbială** incorectă, **compozional**, în loc de **compozițional**: „Linia unei rîpi tăia **compozional** pînza în diagonală..." (pag. 436).

Nu m-aș **lega** de asemenea amănunte, dacă n-aș surprinde la traducători tendința nepermisă de a „inova" lexical, fie schimbînd genul substantivelor (**agat** pentru **agată**, pag. 113), fie mutilînd pluralul (**torți de fildeș** pentru **toarte** — la samovar! (pag. 73), ba chiar forma pluralului cu un i suplimentar: „ale **altori**" (pag. 296):

Aceste abateri nu mai au scuza fonetismului popular, ca în formele: „l-o prostie..." sau „i-un cîine" în loc de ortografia gramaticală: **E-o** prostie, e-un cînie. (pag. 156).

Eroii lui Leonov sînt puși să vorbească astfel:

„— Of, ce **mi ți-e** și cu dialecticienii aștia! (...) Dă-o-ncolo, Serghei Andreici, **nu ți-e jenă**?...

Corect: „**Ce mai ți-e**" sau „ce **ți-e** și cu dialecticienii ăștia!... nu **ți-e** rușine?...

Pe aceeași pagină:

„Piotr Evgrafovici avea și **drept** să rîdă ironic". Avea **dreptul**!

Idiotismele sînt uneori expresive în forma lor exactă.

Alteori însă, prin repetiție, și-au tocit relieful, devenind clișee verbale, ca expresia: **a trăi pe spinarea cuiva**, cu înțelesul parazitismului. Este însă îngăduită inovația: „**Trăia pe spatele meu**?" (pag. 302). Cred că nu.

Tot așa s-a tocit expresia: nu m-am **dat bătut**. Traducătorii o înlocuiesc cu forma contestabilă: „Nu m-am dat **dus**". (pag. 246). Se spune a se lăsa **dus**, cu înțelesurile condus și înșelat. „Nu m-am **dat dus**" n-are nici un înțeles.

Rețin însă o variantă adverbială a adjectivului **homeric**, raportată la veselie, ca în formula cristalizată: rîs **homeric**. In aceeași atmosferă, „toate acestea contribuie **homeric** la copilăroasa bucurie a noilor locatari" (pag. 234). A contribui **homeric** ar însemna așadar a contribui puternic, masiv, hotărîtor. Să fie o formă adverbială rusească a originalului? In orice caz, este o inovație relevabilă. Lexicologii o pot înregistra ca atare.

Șerban CIOCULESCU

Reportajul în „Viața romînească"

Față de anii precedenți, „Viața romînească" a acordat, în 1959, mai multă atenție reportajului. In cotidiane și chiar în revistele săptămînale — datorită spațiului restrîns — reportajele, de obicei, se mărginesc la surprinderea unor momente semnificative, capabile să reprezinte ansamblul din care au fost detașate. In revista lunară există condiții pentru ca modalitățile reportajului să se înmulțească — numărul mai mare de pagini înlesnind atît descrierea detaliată, cît și cuprinzătoarele viziuni panoramice. Astfel, în nr. 1/1959 al „Vieții romînești" se publică un reportaj de tip monografic asupra unei regiuni a țării trezită recent la viața industrială. Acest „Reportaj din Oltenia" ne-a interesat în mod deosebit și ca rezultat al unei experiențe noi, după părerea noastră, fructuoase. O echipă de reporteri (Nicolae Jianu, Vasile Nicorovici, Nicolae Țic) merg împreună în documentare, discută aproximativ cu aceiași oameni și apoi, independent unul de altul, își scriu textele care compun reportajul amintit. I se prezintă astfel cititorului, referitor la același subiect, (e drept, de amploare), trei optici reporterești, trei modalități literare. Avînd în vedere criteriul monografic al reportajului, cei trei autori au făcut totuși o diviziune a sarcinilor. Fragmentul scris de Nicolae Jianu are cuprinderea cea mai largă. El face mai ales o schiță istorică a regiunii cercetate, povestind despre trecutul întunecat al vechii Oltenii.

Reluînd, la rîndul său, cercetarea monografică, Vasile Nicorovici argumentează: „Pentru înțelegerea Olteniei actuale, se cere a fi evocat trecutul, fie numai din nevoia de a se evidenția contrastele". V. Nicorovici încearcă să facă o caracterizare a populației autohtone, să surprindă particularitățile de ordin psihic („oameni de acțiune", „înclinați spre realizări practice"). El face considerații asupra obiceiurilor, a dansurilor populare care exprimă specificul oltenesc. Toate aceste date sînt raportate însă la o coordonată esențială care a prilejuit de fapt, reportajul: industrializarea Olteniei prin exploatarea noilor zăcăminte petrolifere.

Atît N. Jianu, cît și Nicorovici nu încearcă să individualizeze personaje, să creioneze tipuri, rolul acesta revenindu-i celui de al treilea component al echipei, Nicolae Țic, — exersat în reportajul-portret. Pomenind de brigadierul Constantin Muscalu, V. Nicorovici ne previne: „Deoarece portretul acestui om e făcut cu de-amănuntul într-un alt capitol al acestui reportaj colectiv, mă voi mărgini a releva aici numai metodele sale de a crește elementele tinere". Cele trei reportaje, alăturate, ne prilejuiesc o cunoaștere a Olteniei petrolifere, realizată în cercuri concentrice: de la descrierea geografică și istorică pînă la portretul amănunțit al omului surprins în procesul muncii.

In „Oameni de la Săvinești", Nicolae Țic reia, alături de Pop Simion, această experiență a reportajului colectiv. Rezultatul nu mai este, de data aceasta, un reportaj-monografie, ci o suită de portrete. Puse alături, ele reliefează modalitățile deosebite ale autorilor, amîndoi înclinați spre portretistică. La Pop Simion chipul interlocutorului prinde viață într-un dialog în care prezența reporterului este pregnantă; la N. Țic este vizibilă, în reportaj, tendința de a se estompa, lăsînd personajul să se manifeste în prim plan, să acționeze, să discute.

Spuneam că o revistă ca „Viața romînească" poate practica, cu mai multă ușurință, modalități reporterești diverse. Astfel, în nr. 3 din 1959 citim însemnările lui Remus Luca din perioada în care a activat la un cămin cultural sătesc („Cîteva săptămîni la Sărulești"). Scriitorul este aici un observator atent, surprinde mici conflicte familiale, transcrie frînturi de convorbire, schițează siluete de țărani.

Tot notele de călătorie constituie substanța unui alt reportaj din „Viața romînească" (nr. 2/1959): „Pe Trotuș în sus", de Ion Istrati. Reportajul își propune — ca și cel despre Oltenia — să prezinte o regiune a țării, în trecut foarte înapoiată, azi locul unei intense activități industriale. Citind însă reportajul lui Ion Istrati sîntem puși în fața unui dezacord flagrant între conținut și expresia artistică. Să ne explicăm. Ion Istrati este un iubitor al scrisului „frumos". Ii place să se exprime metaforic, să „moldovenizeze". Dacă modul acesta, atît de drag scriitorului, se acorda, într-o anumită măsură, cu conținutul unei cărți de evocare a copilăriei ca „Din neagra țărănie", nu același lucru se poate spune despre reportaj. Sezisarea ritmului contemporan de construire a socialismului, activitatea febrilă a omului-constructor nu poate fi exprimată, în reportaj, prin cadența nostalgică a frazelor de acest fel: „Intram în Borzești, leagăn copilăriei legendare, din urmă cu aproape cinci veacuri, a lui Ștefan cel Mare-Voevod și fascinat, străvedeam (!) de pe scara vagonului de a doua, contururile pal estompate de umbre ale măreței epopei socialiste pe care o scriu aici, cu slove de flăcări, comuniștii".

Ca și această lungă frază grandilocventă, nici formulările căutate, cu iz arhaizant, nu servesc prea bine arta dinamică a reportajului.

Anul acesta „Viața romînească" a obținut, în ceea ce privește reportajul, realizări însemnate. Revista ar trebui totuși să manifeste mai multă inițiativă în găsirea unor noi modalități reporterești. Ar trebui solicitați, pentru aceasta și scriitorii cu o experiență mai îndelungată în acest domeniu, iar numărul tinerilor prozatori poate fi sporit. Ne surprinde faptul că după un început promițător redacția „Vieții romînești" n-a rezervat, în ultimele trei numere, nici un fel de spațiu, repôrterilor.

G. DIMISIANU

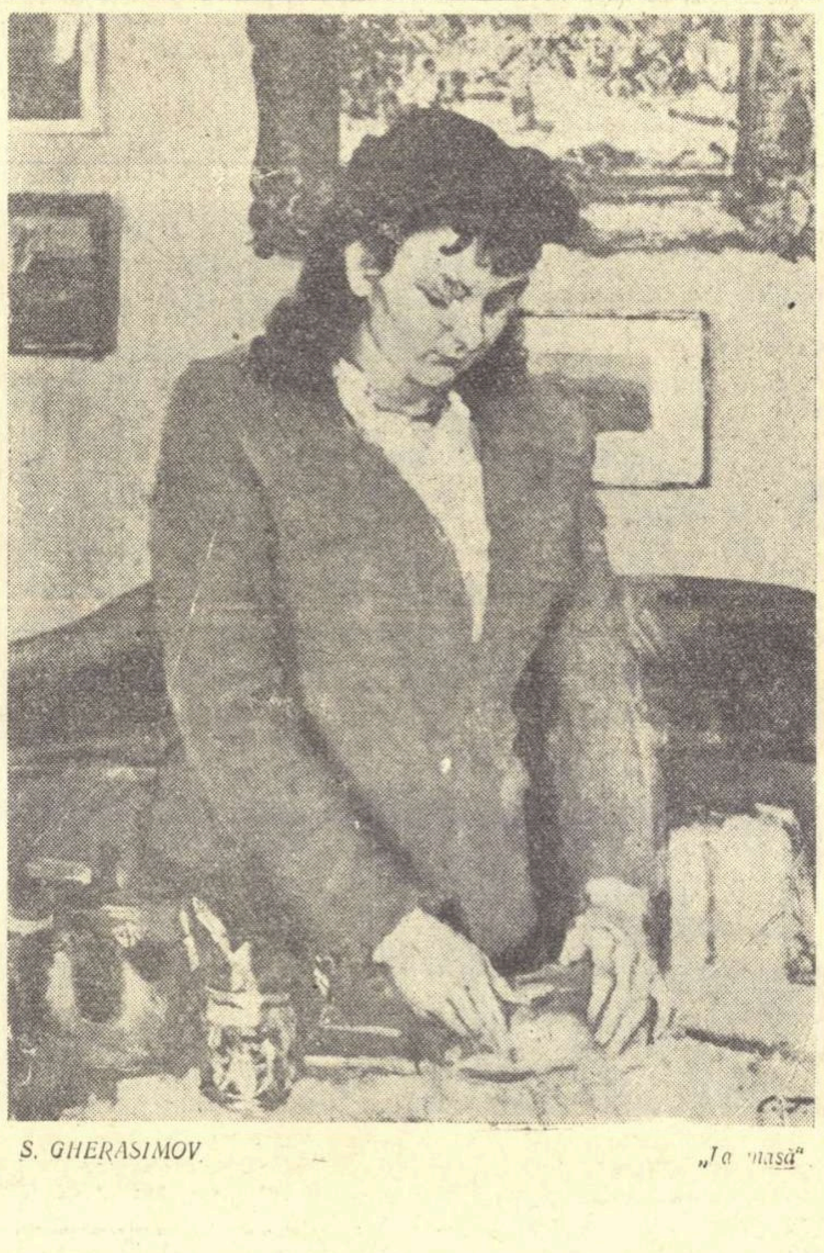

S. GHERASIMOV „La masă"

DARIDA

Povestire de POP SIMION

Impotriva firii sale care nu cunoaște furtuni și explozii, Pavel Bică luă o hotărîre cu totul neașteptată. Părăsi înainte de vreme Valea Pitulicii, locul ce-i fusese încredințat pentru muncă de propagandă; sui în cutia unui autocamion pe care îl opri în șosea, voind cu tot dinadinsul să ajungă în după-amiaza acelei zile la centrul raionului.

Lucrul era nefiresc și surprinzător, pentru că Pavel Bică face parte dintre acei oameni care nu sînt nici inteligenți, nici proști, nici entuziaști, nici blazați, nici fricoși, nici curajoși, ci mai degrabă toate acestea laolaltă. In ciuda acestor lucruri, oamenii din orașul B. s-au obișnuit cu gîndul că Pavel Bică se pricepe la multe. E nelipsit de la activități obștești ca recensămîntul populației, comisia de judecată tovărășească, organizarea de consfătuiri și altele.

Ca om al muncii, Pavel Bică figurează pe schema Fabricii de oglinzi „Soarele". Pontator. Dar oamenii au uitat de mult amănuntul acesta. Cînd zic Bică, ei nu se gîndesc la o meserie anume, cum ar fi aceea de strungar, învățător, agronom ori chiar pontator.

Intr-o bună zi a avut careva ideea că Pavel Bică e bine să facă parte și din echipele de propagandiști trimise la sate să ajute colectivizarea agriculturii. Așadar, începînd cu toamna aceasta, Pavel Bică se arată priceput și în chestiunea agrară, cum îi place să numească domeniul în care se cuprind noile lui atribuții.

Coborînd în orășelul B. Pavel Bică nu găsi timp să treacă pe acasă. Flămînd, legănînd din mers servieta plină cu rufe murdare, el se grăbi să ajungă la Comitetul raional de partid.

— E tovarășul prim? îl întrebă de departe Șuster, portarul.

— Parcă mă mai întrebași o dată azi, o lungi celălalt.

— Nu te ține de fleacuri măi, nea Șustere, i-o reteză Bică, că am probleme importante la ordinea zilei. Cum să te fi întrebat, dacă viu acu' de la Pitulicea? Zi, măi, tovarășe portar, e sau nu e?

— Păi nu-ți zisei că nu e? se miră cel din ghereta de lemn... Parcă n-ai ști că'mnealui pică abia pe seară — bunînțeles, dacă pică.

Știa Bică la ce fel de foc se referă Șuster. Făcu un gest a lehamite. Adică: „Dă-o încolo, măi nea Șustere. Tocmai pe Pavel Bică îl documentezi ce e și cum e în raion?!" Dispăru cu pași țepeni pe ulicioara plină de colb și frunze pișcate de întîia brumă.

„Toți îs grăbiți și nervoși. N-o să trăiască mult", hotărî portarul, urmărindu-l prin sticlele ochelarilor pe cel care pleca. Ar fi voit să-l poată opri la o parolă. De mai bine de o săptămînă, sediul Comitetului raional de partid din Lunca Jiului a rămas în doi oameni. Portarul și activistul de serviciu care dă toată ziua lămuriri la telefon. El, Șuster, dă lămuriri de la om la om.

— Păi unde-s duși, măi tovarășe? e nedumerit cîte unul venit cu treburi. Am de ridicat o problemă de cadre.

— O ridici degeaba, nu te mai obosi, îi taie vorba cu autoritate Șuster. Acum toată lumea-i ocupată.

Nu mai stă în gheretа lui portarul. Și-a scos un scaun în față, să stea sub soarele lui octombrie și să tragă din pipă. Creionul chimic nu-l mai folosește. Il ține după ureche. N-au de ce să vină oamenii la partid. S-a dus partidul la oameni. Nici telefonul nu-l mai supără. Nu mai au oamenii ce discuta pe sîrmă. Tot nu se aud ca lumea și trebuie să urle pînă își pierd glasul, încît sînt siliți să înjure de anafura telefoanelor. Vorbesc mai bine prin viu grai, privindu-se în față, dîndu-și mîna, cîntărindu-se din ochi cîte parale face fiecare. Asta muncă de activist, domnule, apreciază Șuster uitîndu-se la plopul cel tînăr, de peste drum, de parcă lui ar fi avut să-i spună lucrurile astea. „Păi, spune și matale, dacă stai, tot stai pe scaun, dai îndrumări prin telefon, întocmești situații, rapoarte, mai are vreun chichirez viața de activist? Du-te, domnule, în popor și întreabă-l pe om ce-l doare!" se înfurie în sinea lui Șuster, însă îi trece repede și-l întreabă pe plop între două fumuri: „— Am sau n-am dreptate? De fapt, chestia asta — să fim serioși — tovarășul Darida a pus-o la punct. A învățat la «Ștefan Gheorghiu». Altfel nu se poate. Asta-i, vezi matale, ceea ce se cheamă la noi stil de muncă...", explică Șuster, numindu-l pe plop cînd „matale", cînd „domnule".

2.

Un caz grav în Valea Pitulicii, zise Bică într-un suflet, întîlnindu-l pe primul secretar, pe cînd acesta urca scările spre biroul său — o ieșire dușmănoasă, tovarășe prim...

Darida n-a tresărit după cum se aștepta celălalt.

— Iar ești nebărbierit, zise primul secretar, încetinindu-și urcușul, apoi se opri de-a binelea ca să-l privească. Pavel Bică se fîstîci, încît se pomeni vorbind:

— Desigur... nebărbierit...

Se lăsă luat de braț de Darida, care îl conduse pînă la etajul întîi. Descuie ușa și-l pofti primul. Bică își mai reveni. Se așeză ostenit într-un fotoliu verde. O pendulă veche, masivă, așezată lîngă portretul lui Lenin, arăta orele unsprezece din noapte. Primul secretar se instală la biroul său și se rezemă cu coatele pe o servietă pe care o avusese în mînă. Stătu așa pînă ce Bică își ridică ochii spre el. Il îndemnă binevoitor:

— E, spune, tovarășe Bică; povestește cum s-a întîmplat.

Pavel Bică nu începu imediat. Căută cu ochii țigări pe masa lui Darida, însă își aduse aminte că primul secretar nu fumează. Renunță, deși avea pe undeva, prin buzunare, niște „Mărășești".

— Să-ți povestesc deci, tovarășe prim, vorbi el, neluîndu-și ochii de la Darida. Sub abajurul lămpii de birou, Darida părea aproape cărunt, deși n-avea mai mult de 40 de ani. „Imbătrînește devreme", hotărî Bică nemulțumit și împinse la o parte lampa cu picior. Continuă cu ceea ce începuse: Așadar, pic în Pitulicea și chiar în prima seară îmi alcătuiesc colectivul de agitatori. Țin un instructaj despre cum devine cazul și le spun oamenilor că a doua zi începem lămurirea potrivit instrucțiunilor biroului raio...

— Mai pe scurt, tovarășe Bică, zise Darida.

— Scurt, scurt, tovarășe prim, se grăbi să accepte celălalt. Făcu o pauză, să aibă greutate cuvintele pe care se pregătea să le rostească. Zise dintr-o răsuflare:

— Un anume cetățean, Berinde Gheorghe, a insultat echipa de agitatori.

— Din senin? vru să afle Darida.

— O izbucnire tipic dușmănoasă, zise iritat Bică, dînd a înțelege că a cam terminat ce avea de spus, iar dacă Darida mai dorește lămuriri, el nu prea are chef să i le dea.

— Neam de chiabur? mai întrebă primul secretar, neluînd în seamă starea celuilalt.

— Mijlocaș — ăhă! — cu influență, dar în asemenea cazuri ce importanță are?

— Politică, răspunse calm Darida și rămase pe gînduri.

Se ridică de la birou, făcu cîțiva pași prin încăpere, apoi se așeză din nou. Se rezemă în coate și se uită lungă vreme la omul pe care îl avea în față. Ochii lui mici, cenușii, priveau mărunt, mărunțel la el, la Bică și parcă totuși dincolo de el.

— Tovarășe Bică, rupse Darida tăcerea. Tot n-am ceva anume de făcut la ora asta. Și-apoi, sînt prea ostenit ca, culcîndu-mă, să ațipesc imediat. Ce-ar fi dacă mi-ai spune pe îndelete cum ați făcut agitație în casa lui... ăsta din Pitulicea... cum îi zice?

— Berinde, îl ajută Bică.

— ...Să-mi spui cum ați intrat în casa lui, cum i-ați dat binețe, cum v-ați așezat pe scaune, care au fost întîiele cuvinte care făceau parte din lămurirea voastră... Uite, să zicem că eu sînt ăla... dușmănosu'. Intră tu în casa mea și lămurește-mă, hai...

— He-he, rîse mînzește Bică. Mata glumești, tovarășe Darida. Asta nu-i lucru ușor.

— De ce, mă Bică?

— Mai întîi, ăla nu-i pirpiriu ca... în cazul de față: e Berinde ăsta o matahală de om, lat în umeri, cît ușa...

— Lasă asta, îl întrerupse Darida cu voioșie. Uite, sînt și eu ca el, se lăudă primul secretar și își umflă făptura puțină, voind cu tot dinadinsul să fie Berinde Gheorghe din Pitulicea...

— Tot nu se prinde, tovarășe prim, nu se lăsă Bică. Ăla, dușmanu', are nouă plozi pe lîngă el.

— Cîți mă, nouă? Oho! se miră omul, dar își aduse aminte de rolul pe care îl avea de jucat și se grăbi să se știe și el cu nouă plozi... Așa... Uite, să zicem că scaunele astea nu sînt scaune.

— Dar ce sînt?

— Plozi, strigă Darida și, cît ai clipi, împrăștie scaunele prin odaie. N-avea decît opt. Pentru al nouălea îl sculă pe Bică; îi trebuia fotoliul.

— Ăsta-i Ștefan, hojmălăul al mare a lui Berinde, he-he-he, se înveseli Bică, plăcîndu-i mult jocul primului secretar.

— Dar muierea... Unde-i muierea? Asta-i bună, tovarășe prim, ho-ho-ho, se înveseli și mai tare Bică... Ai uitat muierea.

— Care muiere?

— A lui Berinde... Are muierea bolnavă; geme în pat...

— A, da, muierea, pricepu descoperitor Darida, învîrtindu-se prin odaie, neștiind din ce anume să scoată o muiere. Se opri brusc și, fixîndu-l pe celălalt cu ochii lui mici, cenușii, întrebă: Bolnavă, zici? Rău?

— Pe moarte, îl asigură Bică.

— Va să zică... pe moarte, repetă primul secretar fără culoare, tărăgănat, aproape silabisind, încît celălalt avu impresia că a spus o prostie și că lui Darida îi piere cheful de joc. Iși reveni destul de repede: Da, desigur, că muierea bolnavă mi-i dincolo, auzi Bică? dincolo, unde sforăie șoferul meu care n-a dormit de patruzeci și opt de ore. In regulă? Incepem.

Bică nu se clinti; continua să se uite la primul secretar, plăcîndu-i mult veselia sa molipsitoare și jocul acela nemaipomenit care...

— Incepem, tovarășe Bică? repetă Darida, aducîndu-l la realitate.

Bică se sfii.

— Nu se poate face asta ca la teatru, tovarășe Darida.

— Nu, bineînțeles că nu ca la teatru, fu de aceeași părere primul secretar. Iți cer să-mi arăți cum ați lucrat în realitate, cu prilejul despre care mi-ai amintit.

Bică primi și intră greoi în rolul lui, pe care îl părăsise abia în urmă cu cîteva ceasuri în Pitulicea. Plecă pînă la ușă, să aibă de unde veni.

3.

Bună ziua, cinstiți gospodari, ură el, atent să aibă cît mai mult firesc în vorbă și mișcări. „Dacă-i teatru, teatru să fie. Iți arăt eu mai ceva decît artiștii din București. Da, da, realitatea", se lăudă Bică și făcu cîțiva pași să-i întindă o mînă celuilalt care era, cică, Berinde din Pitulicea.

— Bună, răspunse cu voce groasă Berinde cel fals.

Era întunecat și se vedea că nu are chef de nimica. Făcu un gest cum că îi poftește pe cei veniți să șadă.

— Aprinzi o mărășască, măi nea Berinde, zise Bică cel adevărat, pipăind terenul pe departe, ca să știe cum s-o aducă pe după piersic cu lămurirea.

— Spuneți, măi oameni, pe față ce treabă aveți cu mine, că și așa mă împung în coastă belele destule, zise Berinde rece, parcă istovit, apoi tăcu. In tăcerea care se făcu, Bică auzi din odaia de alături un fel de geamăt, ca de om bolnav. Cît privește mărășasca, o primesc bucuros.

— De ce spui că ești amărît, vru să știe Bică, văd că ai gospodărie măricică, vite, pămînt de luncă...

— Avem, măi nea... nu știu cum îți zice...

— Bică, Pavel Bică, delegat, îi spuse celălalt.

— Aha... io-s Berinde și... ziceam că de, avem ce spuseși matale adineauri, însă nu-i sănătate cîtă ar trebui. Muierea-i dincolo, bolnavă în pat mai bine de o lună; se stinge văzînd cu ochii, iar plozii se sălbăticesc și cresc dezbrăcați și fără o mîncare ca lumea. Se betegesc. Privește-i, suflă vîntul prin ei.

— Necazuri de individualist, își dădu delegatul o părere.

— Necazuri de om mușcat de șarpele nenorocului, îl corectă celălalt.

— Norocul și-l poate făuri fiecare, cum ai făuri o potcoavă cu barosul, arunca delegatul vorba care îi plăcea mult și ca atare o folosea cu orice prilej.

Lui Bică însă îi fu dat să se mire, pentru că țăranul nu-i acordă atenția cuvenită; nu-l onoră cu nici un răspuns. Avea altceva de lucru.

Scuipă în palmă, își stinse mucul țigării, apoi se ridică de la locul său să ia o oală cu apă și s-o ducă dincolo, unde-i zăcea muierea bolnavă.

— Nu mănîncă, dar de băut bea într-una, vorbi în sfîrșit omul, de parcă ar fi continuat o istorie ruptă la jumătate.

— Zice că o mistuie un foc... Bea din oala asta și strigă la nu știu ce cățelandri care îi rod măruntaiele și ziua și noaptea. Imi cere să culeg de pe Jii coada șoricelului, că-i buruiană potrivită pentru leacul ei...

— Trăiți în întuneric, Berinde! îl întrerupse Bică pe gazdă, privindu-l cu severitate, însă bătîndu-l pe umăr ca pe un bolnav căruia, în sfîrșit, i-a găsit leacul. Da, da, vă țineți și astăzi de rînduielile voastre vechi. De aceea vă ies toate anapoda.

— Du-te și te culcă, măi omule, nu mă mai necăji, se feri țăranul să se tragă în deget cu unul despre care nu știa de ce a venit în casa lui și unde voia să ajungă.

Delegatul continua însă cu ale lui.

— ...Așa sînteți voi. Dați norocului cu piciorul și apoi vă plîngeți că sînteți calici. Văzuși unde au ajuns cei intrați la colectivă?

— Isprăvește odată, că numai de colectivă nu-mi arde acum, se aspri Berinde. Imi piere muierea fără s-o pot apăra, iar dumnealui dă buzna cu colectiva, ca prostu-n iarmaroc.

— Să nu insulți pe un delegat al raionului. Să-ți intre în cap că noi n-am venit să ne tragem cu tine de curea, ci să-ți deschidem ochii, să-ți arătăm avantajele colectivizării, vorbea delegatul ca din carte.

— Parastasul și grijania mamii tale...! Ieși din bătătura mea! își pierdu cumpătul Berinde.

— Chiar așa a strigat banditul, tovarășe prim, își părăsi Pavel Bică rolul, fiind foarte mulțumit de cum au decurs lucrurile, chiar așa; era gata de omor... C-ai făcut așa de reușit pe Berinde, de parcă ai fi fost la fața locului. Cu siguranță ai talent de artist, tovarășe prim-secretar; mare talent...

„Neisprăvitule! voi să-i strige Darida, dar se stăpîni.

Ostenit, se așeză la birou și, rezemîndu-se în coate, după obiceiul său, se uită lungă vreme la omul pe care îl trimisese în munca de colectivizare. Se uită mărunt, mărunțel la el, la Bică și parcă totuși dincolo de el. Il întrebă pe un ton calm, firesc:

— Și voi, tovarășe Bică, puși în fața acestui caz grav, foarte grav, ce-ați făcut?

— L-am demascat.

— Nu m-ai înțeles, zise primul secretar. Ce-ați făcut cu bolnavul?

— ?

— Ce măsuri ați luat?

— La asta... ce-i drept, nu ne-am gîndit... dar am întocmit o informare pentru forurile...

— Ești un neisprăvit, se pierdu cu firea Darida și îi strigă lui Bică cuvîntul pe care îl avea de mult pe limbă.

Era palid, iar ochii lui cenușii aveau o strălucire de febră. Vorbi din nou, însă din gura lui cuvintele ieșeau nefiresc de joase, aproape șoptite:

— Chiar în noaptea asta vei lua toate măsurile ca bolnavul să primească ajutor medical, vorbi sugrumat primul secretar.

Pavel Bică tresări:

— Bine, dar eu mă ocup cu transformarea, încercă el o motivare, — cu munca la țară!

— Și asta e muncă la țară, preciză Darida. Și încă ce muncă! A lucra cu țăranii nu înseamnă numai balegă, pămînt, grîu, însămînțări în pătrat...

Inseamnă și înțelegere, grijă, muncă răbdătoare asupra unui lucru gingaș ce se cheamă conștiință. De ea depinde în primul rînd ceea ce numești tu transformare. Ai înțeles tovarășe propagandist? Și acum pune fotoliul la loc. Am terminat. Mîine dimineață mă vei informa cum ai îndreptat această situație în care te-ai vîrît cu picioarele.

Pavel Bică voia să spună primului secretar că-i aproape imposibil să ajungă în Valea Pitulicei în toiul nopții, dar renunță. Era atît de zăpăcit, încît înainte de a ieși luă din cuier pălăria lui Darida, deși n-a purtat în viața lui pălărie. Se întoarse s-o pună la loc, dar nu nimeri brațul cuierului și o scăpă în lada de lemne.

— Ce tot faci acolo? se miră Darida, zărindu-l.

— Pălăria, îngînă o scuză și se vîrî cu capul în ladă. O scoase, o scutură de rumeguș, o puse în cap și după ce ură „noroc" ieși.

Darida se uită lung în urma celui ce ieșea și nu-și putu da bine seama ce se petrecea cu el. Nici Pavel Bică nu-și putea da seama ce avea de făcut. In cap îi sunau deocamdată într-o grozavă învălmășeală cuvinte al căror înțeles îi dădeau amețeală „... toate măsurile... balegă... mă vei informa... vîrît cu picioarele".

O luă la întîmplare pe culuarul care ducea spre cabina centralei telefonice.

4

Avionul sanitar putu să decoleze abia în zori la orele cinci și cîteva minute. O luă la bord pe doctorița mică, brunetă și zgribulită ca o vrabie și pe Pavel Bică. Prin parbrizul de celuloid cerul se vedea mohorît și vînăt, iar jos, casele, arborii, drumurile de țară, pogoanele rămase pustii după cules păreau că fac parte dintr-un desen ireal, școlăresc.

— Mama dumitale? întrebă doctorița aplecîndu-se spre omul care o însoțea. Pavel Bică fu surprins de întrebarea fetei și se pomeni că dă din cap, aprobînd. Se uită din nou, cu interes la culoarea tulburătoare a cerului, la strălucirea vie a luceafărului de ziuă și la îngrămădirea aceea ciudată de lucruri și forme pe care o desfășura necontenit pămîntul undeva, jos, sub aripile avionului.

— A avut mulți copii? fu întrebat din nou de către doctoriță.

— Cine să aibă copii?

— Mama dumitale.

— Da, desigur. Nouă și cu mine zece, îi strigă Pavel Bică în ureche, dîndu-și seama că doctorița îl aude greu din pricina zgomotului. — Zece, repetă el, arătîndu-și degetele mîinilor.

— Oho, făcu fata, în semn de mirare și își lipi palma mică de obrazul înghețat.

Pavel Bică îi zări halatul alb pe genunchi.

— N-ai unul și pentru mine? o întrebă el.

— Ia-l pe ăsta, zise doctorița și se pomeni că-l ajută să-l îmbrace.

— Arăți ca un doctor adevărat, mai spuse ea bine dispusă.

„Doctor de suflete" voi să zică Pavel Bică aducîndu-și aminte de cuvintele cuiva, auzite la un instructaj. Dar tăcu, mulțumindu-se să zîmbească strîmb, silit, ca să n-o supere pe doctorița aceea mică, și zgribulită ca o vrabie.

Se ivea de undeva soarele și Pavel Bică își putea da seama că avionul sanitar trece printre niște nori alburii, ce se zdrențuiesc. Il dureau luminile ochilor, iar zgomotul avionului îi copleșea auzul, creerii, și-l cuprindea un frig plăcut, iar norii, norii aceia albi și lăptoși se destrămau ca nimica.

Adormi Pavel Bică. Zbura cu avionul și visa. Așa îl găsi soarele. Visînd... Se făcea că... e ușor ca o pasăre și zboară pe deasupra pămîntului cu mîinile larg desfăcute, așa cum își dorise în copilărie... iar deasupra, în loc de nori cerul e împodobit cu galate albe, albe... doi cățelandri suri se țin mereu pe urmele lui, pîndind momentul cînd vor putea să-l îmbuce, să-i scoată măruntaiele... undeva pe un vîrf de munte înalt se află nouă plozi în cărucioare, care stau în opt scaune cu spătare și un fotoliu verde, și vîntul îi suflă... suflă..., iar el e pălărier de meserie; face pălării ziua și noaptea și le vinde ieftin prin tîrguri, să aibă toți oamenii pălării, pălării...

— In ce loc putem ateriza? îl trezi pilotul, înghiontindu-l.

Zăpăcit, Pavel Bică răspunse greoi, somnoros, aflîndu-se între vis și realitate.

— Pitulicea... în dreapta... cîmpul... nu-s șanțuri, nici haturi... aici... pămînturile colectiviștilor...

Ațipi iar, fiind istovit peste măsură și văzu din nou cerul împodobit cu halate, cățelandri suri, muntele cu plozii urcați în fotolii, apoi pălării, pălării...

5.

Peste trei săptămîni, într-o joi, un țăran din Lunca Jiului veni la muierea lui la spital și după ce îi dădu legăturica de pînză cu de-ale mîncării, îi zise oarecum îngrijorat și grăbit:

— Fă-te mai iute sănătoasă tu Arină, că pe la noi e rost de zile, și pe zile se dă grîu de avans, iar cu grîu ne putem crește plozii, ba chiar să îndrăznim a-i da la învățătură. Pricepi tu, Arină, dragă Arină?, o întrebă țăranul și îi mîngîie neîndemînatic cu palma lui aspră părul lung, despletit, arămiu.

Țăranul care făcea lucrurile acestea era Berinde Gheorghe. Arina, muierea lui, tăcea; se uita mirată, cu ochii mari, osteniți, la bărbatul ei și i se părea că se ridică dintr-un vis care durase prea mult pentru a-l putea cuprinde cu mintea ei. Se ținea strîns de palma care i-a mîngîiat părul și era uimită că omul ei nu pricepe de fel că ea, Arina, are să-l întrebe o lume de lucruri. Nu se putea hotărî cu care anume să înceapă.

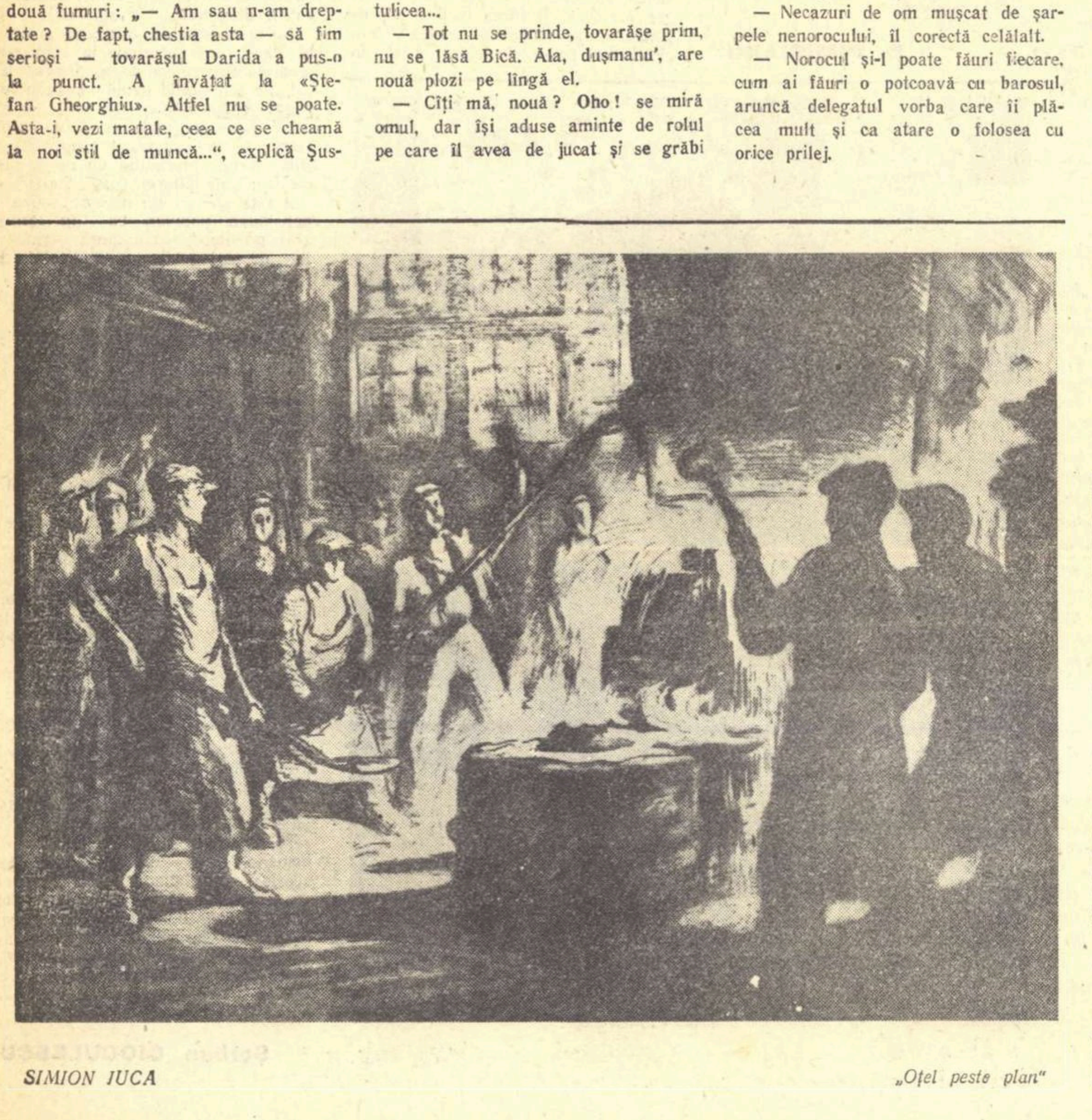

SIMION IUCA „Oțel peste plan"

Drumurile lumii trec de vis

M-am avîntat cu primii făurari
De cosmice viori ce-și sună versul,
Pe drumurile lumii, largi și mari,
De necuprins și-adînci cît Universul.

Pe-acele drumuri care trec de vis
Și chiar de neîntoarsa fața-a lunii,
Spre soarele ce Lenin l-a aprins
Sub flamura de sînge a Comunii.

Și am văzut cum cresc de uriaș
Luminile și rodul drept al firii,
Spre care vin popoarele în marș,
Slăvind împărăția fericirii!

De-aceea, pe-ale lumii drumuri mari,
De necuprins și-adînci cît Universul,
Eu trec prin timp cu primii făurari
De cosmice viori ce-și sună versul.

Mihai GAVRIL

Cariatidă

Oprește-te din drum, să te mai zăresc,
Vibrație suplă a tinereții curate!
O, nu lăsa ciocanul din mîini! Ochii tăi
Au în iriși albastrul ceresc.

Mîna ta nu e făcută numai pentru ac
și dragoste.
Statura subțire își păstrează ritmul
și în secunda de repaos.
Nu te întreb cum te cheamă.
Numele tău anonim de femeie a noului ev
nu-i cer adaos.

Mai stai o clipă, să te îndrăgesc, și apoi du-te
La făpturile tale rotunde în fier încăscute.

Cu ciocanul din mîna ta vei rotunji peste
o clipă, o etravă, un bord.
Marinarul, mîngîind netezimea navei făcute
de tine,
tăind cu prova dulbine,
Poate se va gîndi la tine, poate nu,
Dar sufletul tău pe inima navei de mult
se-așternu.

Stai o singură clipă, între cer și pămînt!
Imprejurul tău e apă, floare și vînt.
Buclele tale, ca furtuna neagră a mării,
reazimă cerul...
Sau timpul, epoca aceasta nouă
de zare și rouă.

Mai stai o singură clipă, inima mea să
deschidă
Drum spre farmecul tău, sublimă cariatidă!

Victor KERNBACH

CARTEA A DOUA

Un intelectual care, în urma unei activități de ani de zile, a ajuns la o bună cunoaștere a psihologiei cumpărătorului de cărți, avînd astăzi o funcție în cadrul Centrului de librării și difuzare a cărții, mi-a relatat următoarea scenă petrecută la librăria deschisă în incinta uzinei „Mao Țe-dun":

La ora prînzului, un tînăr, încă negru pe mîini de la lucru, în salopetă, cu fruntea abia zvîntată de sudoare (parcursese drumul nu prea scurt de la oțelărie la librărie), s-a apropiat de mesele cu cărți și a întrebat cu neliniștea celui care se teme că a venit prea tîrziu:

„Mai aveți «Fizica» lui Faraday?"

— Obișnuința cu clientul, observă interlocutorul meu, m-a făcut să apreciez după fizionomie, după vîrstă și îmbrăcăminte, că nu putea fi inginer, nici tehnician. Părea să fi fost încărcător la Oțelărie sau, în cel mai bun caz, începător în topirea oțelului. Desigur, interesul nostru este să vindem cît mai multe cărți, dar noi nu sîntem negustori, sîntem în primul rînd educatori. De ce să-și cheltuiască băiatul banii pe vreo carte scumpă, inaccesibilă pentru el, mi-am spus, cînd cu acești bani putea să-și cumpere cărți ce i-ar fi convenit mai mult? Conștiința misiunii mele m-a făcut să-i atrag atenția că „Fizica" lui Faraday e o carte grea. Totuși, nevoind să-l jignesc, l-am întrebat de ce s-a oprit tocmai la „Fizica" lui Faraday și nu la altceva, de pildă la o broșură despre fizică, apărută în colecția „Știință pentru toți"? Mi-a răspuns că pe acelea le-a „fumat" de mult, acum îl interesează Faraday, despre care li s-a vorbit la școală. Bucuros, i-am dat-o. Apoi, mi-a cerut, ce credeți?

Interlocutorul meu face o pauză și lansează cu efect:

— Ovidiu! „Metamorfozele"! Dar ultima ediție, nu cea de la Academie! Pentru ca apoi să mă întrebe: «In domeniul literaturii, ce-a mai apărut nou?» Era în preajma lui 23 August. I-am arătat ultimele cărți. S-a oprit la „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, mărturisindu-mi că-l interesa tot ce era în legătură cu insurecția armată.

Și interlocutorul meu sfîrși cu această exclamație plină de entuziasm:

— Ce multitudine de preocupări pentru un tînăr! E formidabil!

A citi e o problemă de viață, o problemă a istoriei și dacă e ceva într-adevăr entuziasmant, acesta este faptul că muncitorii concep lectura ca o activitate socială de cea mai mare importanță.

Gorki numește undeva cultura *cea de-a doua natură*. Muncitorii, cărora partidul le-a insuflat dragostea pentru cultură, își însușesc cea de-a doua natură pe căi multiple, dar cea mai importantă pare a fi cartea.

Poate de aceea măsuța pe care se vindeau cărțile la uzina „Mao Țe-dun" s-a transformat întîi într-un cărucior care umbla prin toate halele, iar apoi într-o librărie, fără ca numărul cititorilor de la bibliotecă să scadă decît cu un procent infim.

Imaginați-vă această scenă: difuzoarele stației de *amplificare* care anunță că la librărie a sosit lucrarea „Fonte și oțeluri", ediția a treia. In zece minute, în fața librăriei s-a format o coadă ca la casele de bilete pentru spectacolele de teatru.

In altă zi, librăria a vîndut cărți de peste 5000 lei.

Cineva mi-a povestit că în ziua cînd librăria a adus lucrarea „Fonte și oțeluri", aceea la care s-a făcut coadă, s-a certat cu un bun prieten; acesta i-a reproșat lipsa de prietenie, fiindcă nu s-a gîndit să-i ia și lui un volum, sau măcar să i-l fi pus deoparte, sau să-l fi chemat, că nu stătea peste lume...

Uneori, cumpărarea unei cărți reprezintă un mic sacrificiu. Cărți groase, de căpătîi, cum ar fi „Istoria Greciei antice", cărți în două sau trei volume, cu planșe și ilustrații pe hîrtie duplex, cartonate. Sacrificul, după cum s-a văzut, nu e obligatoriu: biblioteca clubului îi stă la dispoziție. Și totuși, e altceva să ai cartea ta. Am asistat la o scenă mută. Un muncitor și-a oprit privirile pe „Istoria Greciei antice". Volum elegant, cu supracopertă, pe hîrtie velină. S-a uitat la preț. 63 de lei. A pus-o la loc, chibzuind adînc. Fizionomia lui expresivă trăda aceste gînduri:

Puțin nemulțumit — „Da, sigur, o găsești la bibliotecă, dar trebuie să aștepți. Asta o să fie cerută de atîția că am s-o citesc în anul ălălalt...".

Hotărît — „O iau!"

Destins, fericit — O ia, o arată difuzorului, acesta notează în catastif suma, iar el îl salută cu două degete la frunte, băiețește, zîmbind, și se depărtează cu cartea sub braț. E a lui!

Trebuia să vedeți această defilare de unul singur prin culuarul dintre două șiruri de strunguri ce se învîrteau, șuierau, înfloreau de șpan și luceau de ulei și de lichidul lăptos care curgea ca dintr-o arteră deschisă, peste cuțit, să-l răcească. Privirile celorlalți, semnele de simpatie, de înțelegere și complicitate.

Două idei pentru trei secvențe dintr-un jurnal de actualități

1. Noaptea, în hala sectorului de Mecanică ușoară. Ora 3. Cocoșii dorm încă. Schimbul de noapte lucrează în plin. Pauză cîteva minute Un muncitor se apropie de Nicolae Băieșu, difuzor voluntar al cărții, și-i cere o carte apărută de curînd despre „Primul ajutor în caz de accident". Deschizînd dulapul în care sînt depozitate cărțile, cumpărătorul vede întregul „set" — cum se spune în limbaj de librărie — al „Capitalului" de Karl Marx. Muncitorul se arată interesat. Da, de cînd vrea el să le aibă pe toate! A apărut și „al patrulea", despre plusvaloare. Să i le dea! Se apropie și alți muncitori. Unul cere literatură beletristică, altul colecția „Cutezătorii". In cîteva minute se vînd cărți de aproape șapte sute lei. La ora 3 noaptea, cînd dorm încă cocoșii.

(Faptul s-a petrecut în noaptea de vineri, 13 noiembrie, spre sîmbătă, 14 noiembrie).

2. Librăria Uzinei „Mao Țe-dun". Ușa e încuiată. „Aproape întotdeauna e încuiată", spune comentatorul. „Dacă te uiți prin fereastră, vezi înăuntru, pe birou, o poșetă deschisă, o batistă, pe spătarul scaunului un palton de femeie. Responsabila pare să fi ieșit acum cîteva minute. Se va întoarce, desigur, în curînd. Nu, nu se va întoarce în curînd. Iată de ce:

Căruciorul alb al librăriei, oprit în hala turnătoriei. Cărți noi, colorate, așezate frumos, aduc o notă veselă; flori în peisajul albăstrit de fum. Titluri care închid într-un cuvînt o lume, istoria, descoperiri științifice. Se formează un cerc de curioși, care peste cîteva clipe vor deveni cumpărători. Cuptoarele sînt mări care vuiesc, ape și soare la un loc, fierbînd și reflectînd lumini mari, incandescente, pe pereți și pe chipuri. Muncitorii au mîinile mînjite de pămînt de la formare, de păcură, de pulberi de fontă. Se uită la cărți. Cineva, ținîndu-și mîinile la spate, ca și cum s-ar păzi de tentația de a le atinge, o roagă pe responsabila librăriei:

URIAȘA UZINĂ CEREALIERĂ DIN INIMA BĂRĂGANULUI

SA NE AMINTIM TOVARAȘI

O clădire dărăpănată, înecată în bălării, ținea de urît căii ferate care se pierdea în zarea îndepărtată. Singură în cîmp, dezolată, ruina îndura arșița, ploile, lunile lungi de iarnă, rafalele de zăpadă viscolită, fără speranța vreunei schimbări. In șesul Bărăganului, departe de apă, departe de așezări omenești, ca-ntr-o altă lume.

Atît, o clădire deteriorată de vreme, pustie, pe care frații Manole, stăpînii moșiei Dragalina, o părăsiseră o dată cu reforma agrară din 1945.

Un drum anevoios, la care se pleca aproape de la nimic. Literalmente, în acest loc nu exista altceva decît pămîntul, peste care vîntul alerga în voie. De mașini nu putea fi încă vorba, cele 6 trupuri de moșie reunite cereau brațe de muncă, organizare, îngrășăminte. Și ca-ntotdeauna, în asemenea împrejurări, mulți dintre cei veniți aici au dat înapoi. Ii descuraja paragina în care se aflau miile de hectare din inima Bărăganului.

In asemenea situație ia ființă, în primăvara 1949, gospodăria agricolă de stat din Dragalina. N-avea nici un fel de amplasament. N-avea remize, n-avea grajduri, n-avea ateliere. Și, în mod greșit, a fost profilată pe producția de bumbac. Cîțiva ani la rînd, problema principală a fost: cît mai mic deficit. Balanța înclina invariabil spre pierdere. Constantin Poenaru, șeful unei brigăzi de tractoare, e din 1950 tractorist la Dragalina. Are 35 de ani, în tinerețea lui, cum îi place să spună, a lucrat la moșierul Cornățeanu. E de felul lui dobrogean. Își amintește bine de acești ani de început. Noi, comuniștii, spune el, ne-am bătut mult capul să găsim o cale de ieșire din impas.

El, Poenaru, nu și-a părăsit însă tractorul. Ii era drag pămîntul greu, cernoziomul din Bărăgan. Le era drag și celorlalți comuniști, care vedeau ceva mai departe decît plimbăreții pe care-i speriau viața aspră, condițiile grele de trai.

Cu toată silința comuniștilor, pașii făcuți în primii ani sînt timizi. Se lucra în pierdere, prețul de cost se încăpățîna să rămînă urcat. Nu erau încă destule mașini, cadrele tinere abia își cîștigau experiența, se utiliza în proporție prea mare munca manuală.

ENTUZIASMUL PIONERATULUI

Inginerului Triță Făniță nu-i sînt pe plac confidențele, mai cu seamă cele legate de copilărie și de drumul parcurs pînă în vara 1952, cînd rectorul Institutului de Agronomie din Craiova i-a înmînat diploma de inginer agronom. Copil de țăran sărac din părțile Balșului (Craiova), a lucrat de mic copil pe pămîntul moșierului Nini Negri. Cu toate privațiunile, sărăcia și lipsurile îndurate, a îndrăgit agricultura, și, atît cît se putea atunci, se familiarizează cu mecanizarea. Adică un tractor arhaic, semănătoarea și o batoză astmatică. Urmează Școala inferioară de agricultură, unde duce o viață asemănătoare cu aceea din orfelinate. Muncă pe cîmp pînă la istovire, bătăi crunte și frecvente, foame. De fapt, bărbatul spătos și înalt n-a avut copilărie în adevăratul înțeles al cuvîntului. Era însă un pui de oltean încăpățînat. In 1944, intră în cursul superior al unei școli agricole de la Băneasa, ca apoi, în 1948, să devină student la Craiova. Sosiseră zilele noastre și visurile i se puteau împlini. Bine tăbăcit de viață, cu experiență pe care nici un student din promoția lui nu o avea, era firesc să fie repartizat la una din cele mai grele unități. Și una din acestea era Dragalina.

Fostul director i-a predat bucuros cheile biroului. Dădea semne de nerăbdare, se grăbea să plece. Noului director îi treceau prin fața ochilor anii de școală inferioară de agricultură. L-a întrebat?

— Mata n-ai făcut școala inferioară?

— Ferească sfîntul! Acolo, ca la casa de corecție...

— Eu am făcut-o! Și știu acum ce trebuie făcut! Va fi bine și aici, n-ai grijă. Fostul director a schimbat vorba. Triță Făniță i-a cerut să-i arate terenul, adică să-l însoțească pe cîmp. S-a dovedit îndată că fostul director, în zorul plecării nu-și bătuse capul cu recoltatul bumbacului, nu s-a zbătut să clădească nimic nou, mașinile stăteau sub cerul liber.

> Cu prilejul sărbătoririi a 15 ani de la eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist, gospodăriei agricole de stat „Partizanul" din Dragalina, i s-a conferit înalta distincție „Ordinul Muncii" clasa I. Era o răsplată meritată pe deplin. Marea unitate agricolă din inima Bărăganului se făcuse de mult cunoscută în întreaga țară prin strălucita ei ascensiune. Colectivul acestei gospodării de stat a transformat paragina de acum zece ani într-o grădină înfloritoare.

Era toamnă, începeau ploile nesfîrșite, iar el lua de la capăt o muncă foarte anevoioasă. După plecarea fostului director și a altor plecări neanunțate, dar așteptate, Triță Făniță a fost trimis, împreună cu secretarul organizației de bază, la raion. Era hotărîrea comuniștilor. Pe masa prim-secretarului de la raionul de partid, a apărut un proiect de plan. Iscălea organizația de partid a gospodăriei.

— Intîi. Să culegem bumbacul! Apoi să schimbăm profilul. Să semănăm cereale. Doi: fermă de vite. Trei: crescătorie de porci. Patru: păsări. Cinci: cadre și mașini deocamdată.

Prim-secretarului i-a plăcut îndată tînărul înfipt din fața sa. Vorbea cu siguranța omului care știe ce vrea. Se ghicea omul perseverent, încăpățînat. Au discutat pînă tîrziu noaptea. Concluzia: „Partizanul" poate deveni rentabilă în scurt timp.

Nu poate fi uitată iarna 1953-54. Viscolul, care a ridicat zăpada pînă la coroanele copacilor în București, troienise acoperișul clădirii izolate din mijlocul Bărăganului. Lui Triță Făniță i s-a părut adeseori că a ajuns la capătul puterilor. Lemne nu erau, copilul și nevasta sufereau de frig, ca să aibă apă topeau zăpadă. O vreme, nici trenuri n-au trecut. Zile și nopți lungi, singuratice, și le-a petrecut la lumina lămpii cu gaz, recitind însemnările din facultate, din călătoria de două luni făcută în vacanța de student, în Uniune, cîntărind din nou toate cifrele planului. Il obseda o singură idee: rentabilitatea. Cum s-a putut irosi atîția ani acest pămînt fertil? Cum să pierdem, cînd pîinea și cuțitul sînt în mîinile noastre?

Dar trăia entuziasmul pionieratului, al primilor pași și în adîncul sufletului său se bucura că i s-a dat de la început asemenea sarcină. Merita să te lupți cu ea. Ii avea alături pe comuniștii din gospodărie, care l-au ajutat să-și învingă clipele de depresiune.

Și-n primăvara următoare, sprijinit de comuniști, reorganiză brigăzile de tractoare, impuse o disciplină severă în muncă, făcu primii pași spre completarea șeptelului, aducînd porci și îmbunătățind administrarea bunurilor gospodăriei. Nimeni nu mai vorbea de plecare. Răspunzînd chemărilor lansate de comuniști, colectivul începea să capete un caracter unitar. Nu după mult timp, Triță Făniță deveni candidat și apoi membru de partid.

Acesta este drumul lui Triță Făniță de două ori decorat cu „Ordinul Muncii". Aceasta e traiectoria vieții lui, care se confundă cu drumul parcurs de gospodăria de stat. In 1955 se înregistrează primul succes. Anul se încheie cu un beneficiu de 810.000 lei. Nu-i o sumă impunătoare, dar, vorba comunistului Radu Bursuc, cel mai bun tractorist al gospodăriei, plugul intrase în brazdă. Era tocmai în zilele cînd se desfășurau lucrările celui de al II-lea Congres al P.M.R. Sarcinile trasate gospodăriilor de stat, erau: ridicarea continuă a producției la hectar, scăderea prețului de cost al produselor și mai ales rentabilitatea.

In doi ani, beneficiul gospodăriei „Partizanul" depășește 2.500.000 lei, ca în 1958 să fie cucerită o etapă importantă: 8.000.000 lei beneficiu. In același timp, în jurul clădirii vechi, care înainte ținea de urît căii ferate, apăruseră remize, garaje, dormitoare, un grup social cu club și bibliotecă, cantină, apăruseră grajduri, un turn impunător de apă, drum pietruit, peluze și ronduri de flori. Industria noastră dotase unitatea cu 88 de tractoare, 8 autocamioane, 71 combine tractate, 6 combine autopropulsate și agregatele necesare, ca peste 90% din muncile agricole să fie făcute mecanizat. Munca îmbracă acum un alt caracter. Iar Gospodăria agricolă de stat „Partizanul" seamănă cu o uriașă uzină cerealieră. E greu să-ți închipui că nu cu mult înainte, pe locul unde se ridică atelierele, unde se vulcanizează cauciucuri de UTOS, unde huruie strungul și bormașina, unde se greseazǎ mașini complicate, se zburătăceau ciulinii. Aici apa se scotea cu burduful din străfundurile pămîntului, cu o roată trasă de un măgăruș. Astăzi există apă curentă iar pe ogorul de toamnă se împrăștie superfosfat cu ajutorul avioanelor (pentru că e mai rentabil). In acest an, pe întreaga suprafață s-au obținut 2.304 kg la ha, mai mult cu 500 kg. decît planul. De aici au plecat spre oraș 18 trenuri, cărînd fiecare cîte 50 de vagoane, adică aproape 9.000 tone livrate statului. De la o producție de 1.352 kg. pe hectar, s-a ajuns la o medie de 3.100 porumb boabe.

Indrăzneți, pasionați ai meseriei, membrii colectivului, animați de comuniști, nu s-au oprit aici. Alături de întinderile netede cultivate cu cereale, au apărut impunîndu-se în ansamblul gospodăriei, anexele. Anexe la început doar, astăzi fermele sînt socotite importante surse de venituri.

20,700 FAȚA DE 14

Intrăm în domeniul îngrijitorului Nicolae Gheorghițoiu. Dragalina a devenit nu numai o unitate de livrare, dar și de selecție a Marelui alb, foarte potrivit condițiilor din Bărăgan. (Unul din vierii fermei a ajuns la 420 kg greutate!) Dar nu cu aceste cifre se mîndrește întîi Gheorghițoiu, ci cu faptul că au făcut o economie de 425.000 lei la prețul de cost și că cei 5.100 de purcei (1.500 peste plan) au fost înțărcați la o greutate medie de 20,700 kg și nu la 14 cum glăsuia planul. Aceasta înseamnează că la 8 luni vor arăta ca la 1 an.

Comunistul Pădurețu Gheorghe e brigadier la ferma de vite din secția Cosîmbești. Recent, a fost decorat cu „Ordinul Muncii" clasa II-a. E o inaltă distincție pe care au obținut-o mai mulți muncitori din Dragalina. O merită pentru realizări și pentru îndrăzneală. Ferma de taurine a livrat anul acesta, în 8 luni, cantitatea de lapte predată în întreg anul 1958 (5.200 hectolitri). Cifra întrece de două ori și jumătate producția de lapte a anului 1956. Rasa comună roșie de stepă s-a dovedit rentabilă, ajungînd din urmă rasa poloneză. Și nu ca o îndrăzneală poate fi apreciată adaptarea a 104 vaci Siementhal la condițiile climatice aspre din stepă? Gheorghițoiu e convins că ele vor da rezultatele așteptate.

RĂSPUNDERE

Tractoristul pe care inginerul Triță Făniță îl califică excepțional, comunistul Radu Bursuc, e și el decorat cu „Ordinul Muncii". Cînd se vorbește despre el, se spune: neobosit, nedezlipit de lîngă tractor. E o conștiință. Nu cunoaște clipe de răgaz, în campanii doarme pe cîmp, lîngă tractor. In 1958, a trecut de 1.000 de ha. arătură normală, sau norma a două tractoare, iar în acest an, lucrînd în brigadă completă de mecanizare pe lotul său, a recoltat 4.100 kg de grîu la ha, recordul pe gospodărie.

Lîngă el, Cristian Gîrju, candidat de partid din mai 1959. E orfan de război și a plecat din sat la 16 ani. La 24 de ani are nevastă și doi copii. „Nu-mi place singur, răspunde, dacă te miri cumva." E din 1952 în gospodăria de stat, lucrează într-una din cele 6 brigăzi de completă mecanizare, condusă de comunistul Vasile Puișor. Și el a obținut 3.000 kg grîu, deci mult peste planul gospodăriei. Grija principală, ca și a celorlalți, e mașina și calitatea lucrului. In timpul reparațiilor, n-a schimbat decît pompa de injecție.

Sînt doi din cei 80 de tractoriști ai gospodăriei. In fiecare dintre ei e sădită conștiința răspunderii. Ea arde în inima lor cum arde în inima fostului muncitor tîmplar de la „Grivița Roșie", Gheorghe Sandu. E organizatorul de partid al gospodăriei de stat. Din 1952, de cînd împreună cu alți muncitori a fost trimis în muncă la țară, Gheorghe Sandu s-a familiarizat cu secretele noii lui meserii. Adaptarea n-a fost ușoară. Nu mai era vorba de o uzină organizată, cu o tradiție, cum era „Grivița Roșie". Aici de-abia se făceau primii pași spre o conștiință colectivă, spre o disciplină în muncă, spre răspundere. Gheorghe Sandu a înțeles că primul și cel mai important pas de făcut este întărirea organizației de partid și sprijinirea consiliului de conducere, organism nou înființat, potrivit Hotărîrii C.C. al P.M.R. și Consiliului de Miniștri din primăvara 1959. Gh. Sandu e foarte ocupat, dar are aerul că se va găsi timp pentru toate.

Are timp să se ocupe de organizarea învățămîntului de partid, de propagandiști, de cercurile de lectură, de organizarea vizionării spectacolelor la televiziune (au 3 televizoare), de munca de agitație a celor 4 stații de radioamplificare.

Dar principala problemă de care s-a ocupat Gheorghe Sandu a fost consiliul de conducere al gospodăriei de stat, în componența căruia intră acum, alături de director, inginer-șef și contabil-șef, și șefii de secție, zootehnicianul-șef, inginerii mecanici, organizatorul de partid, secretarul U.T.M., președintele sindicatului. Un colectiv mai larg decît înainte, cu sarcini precise, cu răspunderi concrete. Intărirea prestigiului acestui consiliu, menit să asigure o funcționare ireproșabilă a tuturor sectoarelor, a ridicării productivității muncii și a scăderii prețului de cost, constituiau jaloanele principale a muncii organizației de partid.

Insuflețit de avîntul comuniștilor, consiliul a dobîndit curînd succese pe care vechea formă de conducere n-avea posibilitatea să le realizeze.

Semnul cel mai sigur că aici, în această unitate fruntașă pe drept cuvînt, există un colectiv omogen, l-a verificat consiliul de conducere în campania de vară. S-a lansat atunci, după un calcul amănunțit, în care a intrat ca factor principal conștiința răspunderii, lozinca: „Să terminăm campania de vară în 7 zile!" Era ceva nemaiauzit. In 7 zile! Calculul s-a dovedit exact! In 7 zile, grîul de pe 4.300 ha a fost recoltat, iar din gara Giulnița au început să plece trenurile marșrut cu grîu nou.

Anul acesta, colectivul gospodăriei de stat din Dragalina a hotărît să ridice beneficiul net pe 1959 la 12 milioane lei, adică la 1.500 lei la ha. E un plan temerar. Dar cei care în cîțiva ani au șters cu totul urmele trecutului, cei care au secerat 4.300 ha. în 7 zile, cei care au transformat ogorul părăgınit în grădină înfloritoare, se vor ține negreșit de cuvînt.

Ștefan LUCA

ÎN UZINĂ

NATURĂ

— Fiți buni, vă rog, și răsfoiți puțin pentru mine cartea asta.

Dorința îi este satisfăcută. Cartea trece cu succes acest prim și sumar examen.

— O iau. Vă rog s-o puneți într-o hîrtie.

Declarații

1. Tovarășul Lerea, de la Centrul de librării și difuzare a cărții:

— Nu mai există în exclusivitate un loc clasic al librăriei: magazinul cu vitrine la stradă. Librăria poate fi, dacă vreți, și o „secție" a uzinei. Și, acolo unde este sprijinită de organizația de partid, cum e cazul cu uzina „Mao Țze-dun" — o „secție" fruntașă. Tovarășul Prodea, secretarul comitetului de partid, are obiceiul să spună că, în ziua în care nu intră la librărie sau nu se ocupă de problema cărții, atît pentru lectură personală cît și pentru lectura celorlalți, *nu se cheamă că a venit la uzină.*

Pentru a mă convinge de frumoasa activitate a librăriei din incinta uzinei „Mao Țze-dun", tovarășul Lerea argumentează astfel:

— Această librărie a avut luna trecută un dever mai mare decît o librărie a noastră de pe Calea Moșilor.

La urma urmei, gradul de însușire a celei de-a doua naturi de către muncitori, poate fi măsurat și cu ajutorul cifrei contabile a deverului lunar al unei librării de uzină.

2. Tovarășa Iuți Balaș, responsabila librăriei:

— **Eu sînt mamă. Pentru mine, muncitorii sînt ca și copiii mei.** In sensul că nu-i mint niciodată. (transcriu textual — H. R.). Le recomand ceea ce știu că le va place și le va fi folositor. In felul acesta, le-am cîștigat încrederea, am devenit sfătuitorul lor. Ei vin la mine, știind că eu voi alege ce va fi pe gustul lor.

— Asta înseamnă că-i cunoașteți foarte bine.

Tovarășa Balaș protestează cu modestie:

— O, nu chiar pe toți. Dar pe mulți, pe mulți dintre ei...

(Munca tovarășei Balaș se desfășoară pe un teren psihologic, pregătit de ziarul uzinei, „Metalurgistul", — care nu apare fără o însemnare cît de sumară cu privire la noutățile din librărie și bibliotecă — și de asemenea de stația de radioamplificare, ale cărei difuzoare, răspîndite în toate halele liniștite, în curți și săli de ședințe, fac, la ore potrivite pentru aceasta, prezentări de cărți, recenzii. Dosarele, conținînd filele emisiunilor zilnice, sînt dominate de problema cărții).

Biografia dezvoltării culturale

Cîndva, bibliotecarii vor deveni poate o autoritate, ca președinții de sfaturi populare, care vor elibera certificate cam de felul acesta:

„Se certifică prin prezentul că tov... a fost cititorul bibliotecii noastre din anul 1954 pînă în anul 1963, în care timp a citit 2836 de titluri de cărți felurite.

Din analiza fișelor rezultă că tov..."

Va fi un fel de biografie a dezvoltării culturale a omului. Intr-adevăr, fișele de cititor întregesc portretul unui om, dezvăluie ceva din caracterul lui, din înclinările lui.

Urmărind fișa de cititor a lui Cardoș Gheorghe, lăcătuș la Mecanica reductoare, figura lui apare ca aceea a unui om stăpînit de o curiozitate vie, un om în fața căruia s-a deschis lumea minunată a cărților, pe care el o străbate neobosit în timp și spațiu, fără alegere; un entuziast. Il interesează deopotrivă viața anticilor (Apuleius: „Măgarul de aur", Ovidiu: „Metamorfoze") ca și lumea cercetătorilor în domeniul atomismului (Laxness: „Stațiunea atomică"). Il atrage cu deosebită putere Cehov, pe care îl citește, volum cu volum, pe măsură ce apar „Operele", ca și biografiile marilor compozitori („Giuseppe Verdi"). Urmărește să-și facă o imagine clară asupra lumii de peste ocean și citește Steinbeck: „Bătălia", Ștefan Heym: „Goldsbourough", Dyson Carter: „Orfanii". Vibrează la literatura istorică, de aventuri și fantastico-științifică: Walter Scott: „Talismanul", H. G. Wells: „Omul invizibil", Rîbakov: „Stiletul" și trece cu dezinvoltură la „Nuvela germană" și la „Sfînta mizerie" a lui Silanpäa, apoi caută în literatura romînă contemporană o explicare a existenței sale actuale: V. Em. Galan: „Bărăgan", „De la potop încoace", Ion Pas: „Lanțuri", Eugen Jebeleanu: „Din veacul XX". Il descoperă pe Alexei Tolstoi cu cele trei volume despre „Petru I", încîntat citește „Pîinea" și cînd apar volumele de „Opere", citește volumele 2 și 4. Apoi, făcînd o asociație de nume ajunge la gigantul prozei universale, la L. N. Tolstoi, ale cărei „Opere" le începe.

Și n-am epuizat întreaga fișă din această vară.

Răsfoirea fișelor și vînzarea cărților, în ansamblu, arată că tinerii se simt atrași de literatura romînă contemporană și de literatura de aventuri (colecția „Cutezătorii" se bucură de mare trecere), muncitorii mai vîrstnici au o înclinație spre literatura romînă clasică și spre clasicii literaturii universale, în special ruși.

In timp ce fac aceste reflecții, un bătrîn înalt, slab, semănînd puțin cu Mihail Sorbul, se apropie de bibliotecar, care stă de partea cealaltă a biroului, și-i strînge acestuia mîna cu efuziune:

— Iți mulțumesc, tovarășe Petrovici!

E un bătrîn pensionar, Enuță Ionescu îi zice, a ieșit acum din spital, unde a fost internat pentru o operație grea, și primul drum l-a făcut la bibliotecă, să-i mulțumească tovarășului Petrovici că a avut grijă de el și i-a trimis regulat cărți de citit.

— Nici nu știți ce bine mi-au făcut, tovarășu' Petrovici, repetă el de cîteva ori cu recunoștință. (N-ar trebui urmărite efectele terapeutice ale cărții?)

Pe aceste vorbe, își face apariția un tînăr.

— Tovarășe director, vă rog să-mi faceți și mie o fișă.

— Dumneata ești nou?

— Nu! Nu mă recunoașteți? Eu sînt Mureșanu Stelian de la Cazangerie. Am fost la armată.

Tovarășul Petrovici pare să-și aducă aminte vag de tînărul din fața lui, dar aceasta n-are importanță pentru nici unul dintre ei, la urma urmei. Dintr-un sertar, tovarășul Petrovici scoate o fișă nouă. Cartonul e impecabil, mai miroase poate ușor a cerneală tipografică. Curînd va mirosi a cerneală de stilou. Rubricile virgine te fac să te gîndești la o dimineață limpede. Credeți-mă, și momentul întocmirii unei noi fișe de cititor poate fi impresionant. E liniște, penița scîrțîie, literele frumos caligrafiate alcătuiesc numele, profesia, vîrsta, secția.

Și iată penița la capătul primului rînd al fișei. Spre ce lume se deschide poarta?

— Ce carte? întreabă directorul.

— „Moromeții" de Marin Preda.

Penița rămîne în aer sau face imperceptibil o mișcare negativă.

— E dată. Imi pare rău. la altceva pînă-mi vine înapoi. Te notez aici cu ea.

— „Cronica de familie" de Petru Dumitriu.

— Și asta e dată. Iți propun „Setea" de Titus Popovici, sau „Bariera" de Teodor Mazilu. Ai citit ceva de el? Citește și să-mi spui părerea.

Acum, vă rog să rețineți acest amănunt: Mureșanu Stelian s-a întors *ieri* la uzină. A lucrat în schimbul de după-amiază. Primul lui schimb după doi ani. Cazangeria e o muncă grea. Cînd nu tragi doi ani la ciocan, nu e de mirare că faci puțină febră musculară. Mureșanu a dormit tîrziu. A doua zi, dimineața, la ora 10, primul drum l-a făcut la bibliotecă.

Dar nu acesta fusese principalul, ci, după cum rezulta, „să-și legalizeze situația și din punct de vedere cultural".

Omul reintra în viața uzinei. A-și face fișa la bibliotecă era tot atît de important și de firesc ca a-și face mutația pe buletinul populației și a-și trece data revenirii în uzină pe cartea de muncă.

Aceste rînduri ar trebui să se termine astfel:

Bucurați-vă, scriitori! Cititori ca aceștia n-au cunoscut înaintașii voștri. Ei știu să vă prețuiască cu adevărat. E o mîndrie să fii citit de ei.

Dar se termină așa:

Atenție, scriitori! Tocmai de aceea aveți o mare răspundere.

H. ROHAN

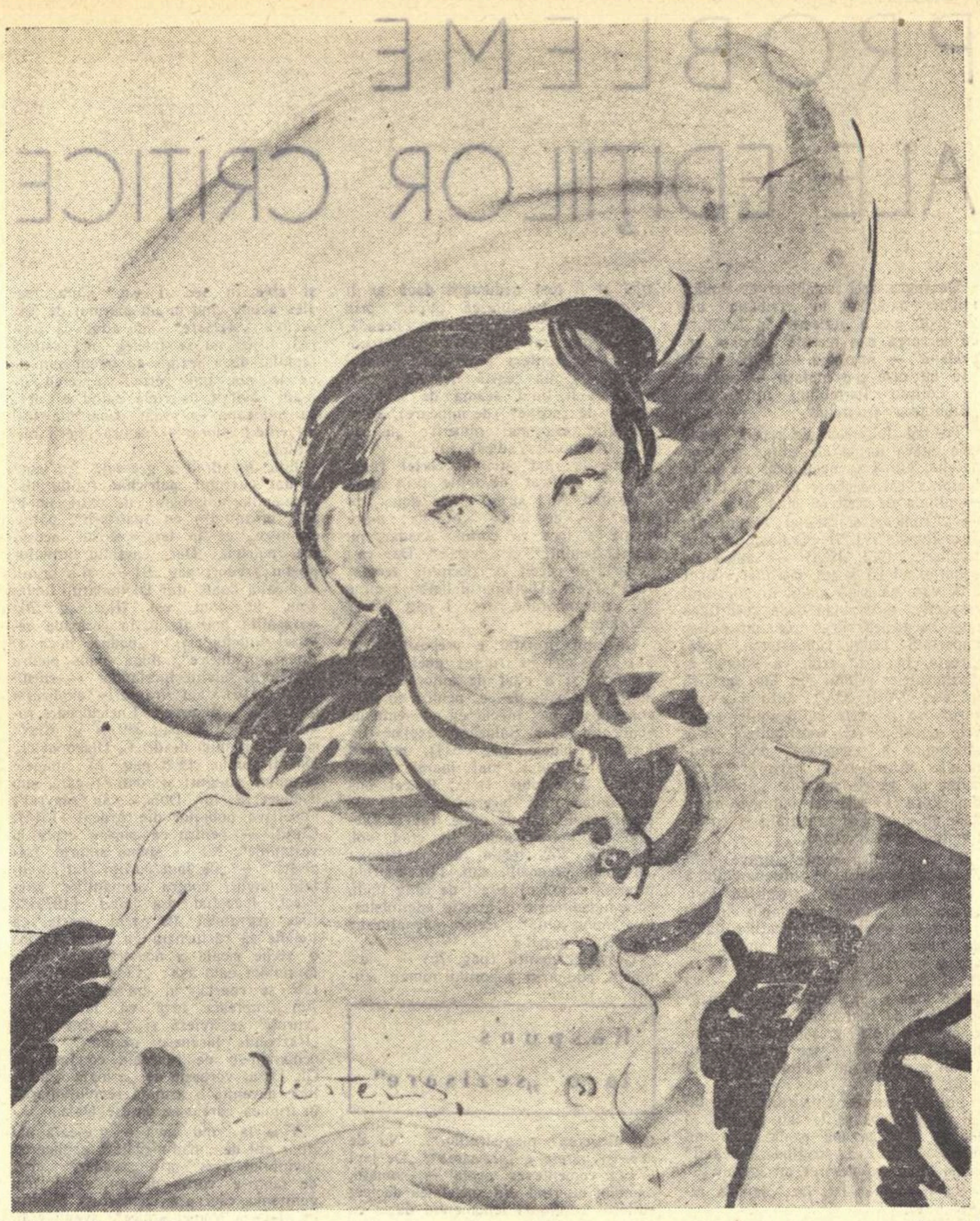

GHEORGHE IUSTER „Tinerețe"

G. CĂLINESCU

In memoria Otiliei

Interdicție

Nici n-ai ieșit pe ușa cea de perete dată
Și-ncep să număr ziua cînd vei veni din nou,
Mă învelești cu părul și mă săruți o dată
Și pieri din fața mea cîntînd ca un ecou.

Iubirea mea-i făcută din grijă și-așteptare,
Să merg cu tine-alături îmi este interzis,
Stai într-un turn de aur sclipind în depărtare
Și ca s-ajungi la mine tu zbori peste-un abis.

La ora fermecată te-aștept cu îndoială,
De-ntîrzii simt o spaimă, de vii, melancolie,
Mi-e teamă de-acea zi în veci catastrofală
Cînd nu te va mișca a mea thaumaturgie.

Din mine trupul tău nu se va face rodnic,
Puțin te strîng în brațe, mai mult te văd în vis,
Nu-ți voi fi mire sacru, ci pururi un logodnic,
Să merg cu tine alături îmi este interzis.

Pașii

Pe poarta-ncet deschisă cînd te strecori tiptil,
Hoțește de-ai călca, simt pașii tăi, o Til.

Din miile de timbre ce sună-n univers,
Indată-ți recunosc precipitatul mers.

Așa de frică sare prin crăpături șopîrla
Și-ascunsă pe sub pietre din fluier cîntă gîrla

Sau roade veverița alunele-n dinți sparte
Și-n lampă se izbește un fluture de noapte.

E-un foșnet inefabil, un strop în geamul ud,
Un zbor suav pe care eu singur îl aud.

Furtuna dacă te-ar îmbrățișa pe drum
Desfășurîndu-ți părul în aer ca un fum,

Pămîntul de-ar urla de grindină și ploaie
Și piedică ți-ar pune copacii ce se-ndoaie,

Dac-ar trăzni prelung prin norii uriași,
Te-aș recunoaște totuși îndată după pași.

In cale ți-aș ieși să-ți șterg obrazul ud,
Căci mersul tău suav eu singur îl aud.

Nu

„Mă iubești?" pe Til întrebai strîngînd-o în brațe ;
Părul pe-obraz revărsîndu-mi, rîzînd zise : „nu".

„Cugetă bine ce spui", am strigat cu fața spre lună,
„Zeii stau martori în stele cu ochii la noi".

Til mă scrută cu privirea verzuie ca marea.
Candid și galeș zîmbind, din nou zise: „nu".

„Vrei tu să fiu Agamemnon, Alexandru sau alt erou mitic ?
„Troia vrei, Theba ? Mă vrei cu spada sclipind?"

Noaptea era măreață, se-auzea al planetelor cîntec.
Til, mîngîindu-mi coama, zise iar : „nu".

Degetele-ncet eu prin aer le resfirai ca pe liră,
Vaiete triste de fiare răsunau prin păduri.

„Știi cît a plîns Orfeu, pierzînd pe Euridiké,
„Jalea mea este mai neagră «nu» de-mi răspunzi".

Til mă cuprinse de gît, pe umărul meu lăsă capul,
Buzele abia mișcînd ca un ecou șopti : „nu".

O Tily ești nebună...

O, Tily, ești nebună,
Eu n-am mai multă minte,
Ne-arată a fi din lună
Și semne și cuvinte.

Aproape dezbrăcată
Te-ntorci și te întinzi,
De tine încîntată
Zîmbești între oglinzi.

Eu rigă într-o ureche
Cărui de oști nu-i arde
Inșir rime pereche
Păzit de halebarde.

Tu cînți de-mi spargi timpanul,
Faci zeci de piruete,
Cutremuri chiar tavanul,
Pîn' ce te iau de plete.

Le suflu și le scutur.
Tu-mi mîngîi pumnul greu,
Ești prinsă ca un flutur
De laba unui leu.

In ochi cînd te scrutez
E-atîta limpezime
Că-n stare abia te crez
De-așa gingașe crime.

Părintele-ți sînt, domnul!
Ce iute-adormi mă mir.
Ca să nu-ți turbur somnul
Eu nici nu mai respir.

Frunza

Din frunzele ce-n geam
Azi s-au lovit într-una,
Căzînd sub pom morman
Ți-am pus în carte una

Bătînd în roșiatic
Ca un țesut domnesc
Cu fire de jăratic
Ce încă mai sclipesc.

E moale ca atlazul
Și ca o gură mută
Ce străbătînd obrazul
Pe pleoape te sărută.

Precum într-un ghioc
Asculți al mării hohot,
In foaia mea de foc
Cad frunzele cu șoșot.

Auzi foșnirea lină,
Suspinul lor ușor
Atunci cînd prin grădină
Le-mpinge un picior

Sau cînd le-alungă vîntu'
Pe drumuri și-n orașe
Cîntînd pe tot pămîntul
Preludii uriașe.

O Til, ți-am pus în car
O frunză de atlaz
Prin care de departe
Te mîngîi pe obraz.

PROBLEME ALE EDIȚIILOR CRITICE

Răspuns la o „sezisare"

Deasupra unei semnături de două... inițiale, a apărut în „Tribuna" din 24 sept. a.c. o „sezisare" în legătură cu lucrarea mea recentă „Școala ardeleană" — Antologie — ediție îngrijită cu note și-o prefață — apărută la Editura Tineretului, în colecția „Biblioteca școlarului".

Trecînd fulgerător de repede peste cele cîteva merite ale ediției subsemnatului, uitînd să menționeze că de la lucrarea asemănătoare a lui I. Lupaș — ultima de acest fel pînă la a mea — „Cronicari și istorici romîni din Transilvania", I, II (Craiova, Scrisul romînesc, 1933, 1934) — adică de acum exact 25 de ani, n-a mai apărut alta care să umple golul în domeniul respectiv, recunoscînd doar „utilitatea unei asemenea cărți" „ca un mijloc important pentru cunoașterea justă, directă, în spirit critic, a istoriei și documentelor culturii din țara noastră în sec. XVIII—XIX", autorul „sezisării" se grăbește să denunțe „gravele deficiențe ale contribuției" mele „filologice și exegetice", deși recunoaște că nu e „în măsură" a se ocupa de textele autorilor „ardeleni", din lipsa timpului și puținței de a face un control al exactității și corectitudinii în transcriere...

In ce constau aceste „grave deficiențe ale contribuției" subsemnatului? „Cele două inițiale", strecurînd insinuarea că „faptele regretabile în legătură cu notele și explicațiile date" de mine sînt mult mai multe, de vreme ce mai jos susține — fără a reieși din însăși relatarea sa — că ediția mea e „ticsită de greșeli inadmisibile" de felul celor ce le citează, enumeră 19 atari greșeli — din totalul de peste 600 (șase sute) de cuvinte explicate în ediția subsemnatului.

Imi voi permite, în virtutea dreptului de apărare, să le iau pe rînd și tot pe rînd să mă explic și să-mi recunosc greșeala, strigînd „peccavi!" acolo unde cu adevărat am greșit.

Să trecem așadar, la... „faptele regretabile".

Primul cuvînt menționat (de la pag. 37 a ediției mele) e **municipium** (municipiu) — a cărui explicație apărută în glosarul antologiei: „nume dat de romani orașelor supuse dominației lor particulare" e urmată de două semne de exclamație închise în paranteză de autorul „sezisării". In ce constă eroarea? In aceea că — recunosc — explicația dată de Lazăr Șăineanu, autorul „Dicționarului universal al limbii romîne", una dintre sursele consultate de mine pentru glosar (nu apăruse la data la care mi-am lucrat antologia „Dicționarul limbii romîne literare contemporane"), sunînd așa: „**nume dat de romani orașelor din Italia supuse dominațiunii lor**, dar autorisate a-și conserva legile lor particulare" (sublinierea mea), a fost privată — de subsemnatul sau de editură pentru economie de spațiu, probabil — de cîteva cuvinte mediale, ceea ce evident, e regretabil, căci denaturează sensul. Nu a fost însă — pot să-l asigur pe posesorul celor două inițiale — nici rea intenție, nici ignoranță.

Urmează **rudere** (pag. 39) cu explicația mea „temelii, săpături" pusă la punct astfel de autorul „sezisării": de fapt: ruine, în limba latinizantă a lui Micu-Clain. Inseamnă și asta, dar înseamnă și ceea ce am scris eu. Cuvîntul vine de la lat. **rudus**, eris, pe care Ioan Nădejde (Dicționar latin-romîn, ediția a III-a, Editura „Viața romînească", Iași, pag. 586) îl explică astfel: „moloz, năruitură. Beton, tencuială care se-ntărește în apă...", explicație de care a mea nu e chiar atît de departe, nu?

In continuare: S. S. — „sfinția sa" — explicație dată de mine la singular, așa cum mi-a cerut editura: substantivele — la singular nominativ, verbele — la infinitiv. „Sezisarea" din „Tribuna" îmi cere să fi întrebuințat pluralul și în explicație: „Gravă deficiență" recunosc!

Urmează **țipău** (pag. 46) — pe care subsemnatul îl explică prin „porție de mîncare" în loc de „pîine". Am dat explicația de mai sus, pentru că citind textul: „le dă pită trei țipăi în zi", tînărul cititor al antologiei ar fi fost nedumerit dacă ar fi trebuit să înlocuiască „țipăi" prin „pîine" și ar fi trebuit deci să citească: „le dă pită trei pîini în zi". Am socotit că în context — însuși autorul „sezisării" mă ceartă de cîteva ori că n-aș fi ținut seama de text — sensul de „porție" (de mîncare), adică „bucată" era mai nimerit: „le dă pită trei porții (adică) în zi".

Vine la rînd cuvîntul **cortel** (pag. 52) — explicat de mine prin „cort locuință". Nu! strigă „cele două inițiale" — de fapt: cvartir; n-are nimic a face cu cortul. Așadar, nu „cort, locuință" ci „cvartir". Dar ce-i „cvartirul" decît o „locuință temporară" (vezi „Dicționarul limbii romîne lit. contemporane, vol. I pag. 626)? Și atunci?

Cuvîntul următor e **preposit** (pag. 61) „cel pus în fruntea unei biserici catolice" și e citat de autorul „sezisării" nu știu de ce, pentru că nu-l comentează nici măcar cu un semn de explicație. Dar Șăineanu explică întocmai (ibidem, pag. 644): **preposit** — „1. căpetenie, mai marele: **prepositul Ardealului.** Bălc.; 2. cel pus în fruntea unei biserici catolice" — exact sensul dat de mine. Iar în Dicționarul limbii romîne lit. cont. vol. III, pag. 552, găsim de asemenea: „**prepózit, prepoziți**, s.m. (In ierarhia bisericii catolice) Preot de rang înalt, care îndeplinește o funcție administrativă importantă". Ce-am denaturat? Cu ce-am greșit?

Urmează **comitii** (pag. 76) — „odinioară, adunarea poporului roman pentru alegerea magistraților". Nu de aceeași părere e „sezisarea". „De fapt — se comentează acolo — comatii, oamenii de rînd din societatea dacică; editorul confundă fenomentul dacic cu latinul **comitia**". In text scrie însă **comitii** nu **comatii** și apare chiar în paranteză denumirea în grecește.

Nu pot fi de acord nici cu punerea la punct următoare. E vorba de explicația dată de mine pentru **Zamolxes** (pag. 78): „Zamolxe, profet, care a întemeiat cultul zeului Gebeleizis, cu care s-a și confundat mai tîrziu". „Cele două inițiale" ne explică: „de fapt, Zamolxe era zeul pămîntului, Gebeleizis zeul cerului și fulgerului la daco-geți". Așa o fi! Cum eu nu posed erudiția „celor două inițiale", m-am adresat mai întîi unei surse ca dicționarul amintit al lui Șăineanu, unde la (pag. 877) am găsit: „**Zamolxe**, m. profet dac care întemeiă cultul zeului Gabeleizis, cu care se confundă mai tîrziu" și apoi manualului de Istoria R.P.R. de sub redacția acad. Mihail Roller (ediția 1947 și 1952), la întocmirea căruia, precît știu, au lucrat istorici ai noștri valoroși și am găsit și acolo vorbindu-se (la pag. 34, ediția din 1952) de „zeul cel mare **Zalmoxis** sau Gebelezis". Am greșit eu?

Vine în continuare **hilm** (pag. 79) explicat de mine „grămadă, cantitate uriașă". Autorul „sezisării" mă contrazice și de astădată: „**de fapt** — scrie el — munte, deal, slavo-magh. **halom**". Dar mie mi se pare și astăzi că pentru cititorii mei tot explicația dată de mine merge și nu cealaltă — dacă, urmînd mereu îndemnul „celor două inițiale", vreau să țin seama și de context. Textul zice: ...„după ce s-ar fi cărat multe hîlmuri de pămînt...". Să înlocuim cuvîntul **hilmuri** cu „munte, deal": „după ce s-ar fi cărat mulți munți (dealuri) de pămînt"! Nu merge mai bine sensul dat de mine, mai ales că aici nu-i vorba să muți munții din loc?!

La cuvîntul **iazigi** (pag. 81) explicația am luat-o din Șăineanu (ibidem, pag. 386): „vechi neam sarmatic care cu un sec. a. Chr. s-așeză în șesul dintre Dunăre și Temeș", unde eu am intervenit doar înlocuind cuvintele „un sec. a. Chr. „cu un secol înaintea erei noastre". Preopinentul meu susține că iazigii s-au stabilit „numai între Dunăre și Tisa și abia în sec. I e.n." Cum, mai ales acum, cînd m-am alarmat de respectiva „sezisare" am aflat că istoricii înșiși nu se înțeleg nici asupra faptului dacă iazigii au trecut sau nu pe la noi, îmi permit să cred că n-am săvîrșit o crimă citind o sursă ca Șăineanu — chiar dacă n-a fost un erudit istoric — pentru tinerii mei cititori.

Iată, în sfîrșit o greșeală. Am confundat cuvîntul **patrichiu** („titlu dat capeteniilor «barbare» de către împărații bizantini") cu „patriarh", părîndu-mi-se, că în text, sensul acesta era potrivit. Dar cuvîntul următor **prediu** (rediu) pag. 94 — și-a primit explicația luată din Dicționarul limbii rom. lit. cont. vol. III, pag. 706 (consultat mai tîrziu, în perioada reviziei antologiei): „pădure mică și tînără, pădurice", după cum pentru următorul cuvînt incriminat — **curuți** (pag. 116) am transcris explicația găsită în „Minerva", Enciclopedie romînă, Cluj 1930, pag. 362 și în Enciclopedia romînă de dr. C. Diaconovich, tom II Sibiu, 1898 pag 75 „numele țăranilor (unguri și romîni) care, sub conducerea lui Doja, s-au răzvrătit împotriva nobililor din Ardeal (1514). Curuți — pentru că purtau cruce la vestminte". Nu — spune autorul „sezisării" — „de fapt curuții sînt răsculații unguri contra ocupanților austrieci, începînd din anul [1673]". Este regretabil în cazul acesta, că trebuie să răsturnăm cu capul în jos o veche zicală a noastră și s-o reformulăm cam așa: „Cînd două somități se ceartă, al treilea... pierde". Am impresia însă că la aceiași „curuți" se referă și Fr. Engels în „Războiul țărănesc german", cînd, ocupîndu-se de răscoala condusă de Gh. Doja, vorbește de „armata cruciaților devenită o armată revoluționară" în fruntea căreia se pusese Doja.

Vine la rînd încă o greșeală nu chiar atît de „inadmisibilă": explicarea cuvîntului **svev** prin „suedezi" cînd de fapt, e vorba de un vechi trib germanic, căci așa cum arată Mașkin în „Istoria Romei antice", svevii erau un trib component al confederației de triburi a suevilor. Penultimul cuvînt e tot de natură istorică: **marcomanii** (pag. 179 în antologia mea) și explicat, de subsemnatul, cuvînt cu cuvînt aproape după dicționarul lui Șăineanu (din păcate recentul nostru dicționar al limbii rom. lit. cont. ignorează numele de popoare și cuvintele proprii în general): „vechi popor germanic de pe malurile Elbei: făcură mai multe incursiuni în Italia și se așezară în cele din urmă în Boemia; ei ocupară Dacia între anii 225—375". „Cele două inițiale" resping explicația autoritar printr-o zdrobitoare punere la punct: „afirmație cu totul neîntemeiată", dar n-o înlocuiesc cu nimic. Cum 'am aflat, tot de curînd, că și în privința marcomanilor „istoricii... ceartă" trec la ultimul cuvînt incriminat ca un nespecialist ce mă aflu.

E vorba de **Varmeghii** (și nu varmeghii, cum denaturat citează autorul „sezisării" și chiar binevoitorul meu recenzent din „Luceafărul" din 1 oct. a.c. tov. Aurel Nicolescu, deși și în text și în glosar cuvîntul e scris cu majusculă). Eu explic cuvîntul ca fiind „numele maghiar al Grădiștei". Eu așa l-am găsit reprodus — deși mi se spune că-l confund cu topon. **Várhegy = Grădiștea Hațegului**. Sarmisegetusa romană — cu **V** (mare) și cu **m** medial (nu cu h) în „Cuvîntarea inainte" a „Gramaticii romînești alcătuită de Radu Tempea..." apărută la Sibiî, în tipografia lui Petru Bart, la 1797. Dîndu-mi din nou o lecție, autorul „sezisării" îmi atrage atenția: „varmeghie, ardelenism ieșit din uz, este ung. vármegye, «județ, comitat»". Dar orice cititor de bună credința, cum observă de altfel și A. Nicolescu, va găsi exact același cuvînt (cu minusculă) explicat și de mine — chiar de două ori (la pag. 54 odată, la pag. 227 altădată) — cu exact sensul recomandat de autorul „sezisării": „**județ**" Deschideți, vă rog antologia la paginile respective!

Așadar, în ce constă „gravele deficiențe"? Să le mai rezum? Nu cred că e cazul. Eu sînt convins că antologia mea conține inadvertențe, și unele erori — chiar dacă nu de talia celor semnalate. Nu am avut pretenția că am dat o lucrare perfectă, neamendabilă. O critică mi se putea face, mi se poate face, ca oricui își permite să înfrunte publicul cititor printr-o lucrare de un soi sau de un altul. Dar de aici pînă la a fi împroșcat cu expresii folosite în „sezisarea" semnată cu inițiale, nu e îngăduit unei reviste de prestigiul „Tribunei" să pășească.

Căci ce rost are avertismentul final al „sezisării", reprimandele de Jupiter tonans lansate în stînga și-n dreapta („cine este referentul"? — au fost mai mulți, răspund eu — „ce a făcut responsabilul din Redacția Editurii?" etc. etc.)? Tonul alarmat și iritat al „Tribunei" mă miră, iar fondul acuzațiilor îl consider nedrept și răuvoitor.

Emil BOLDAN

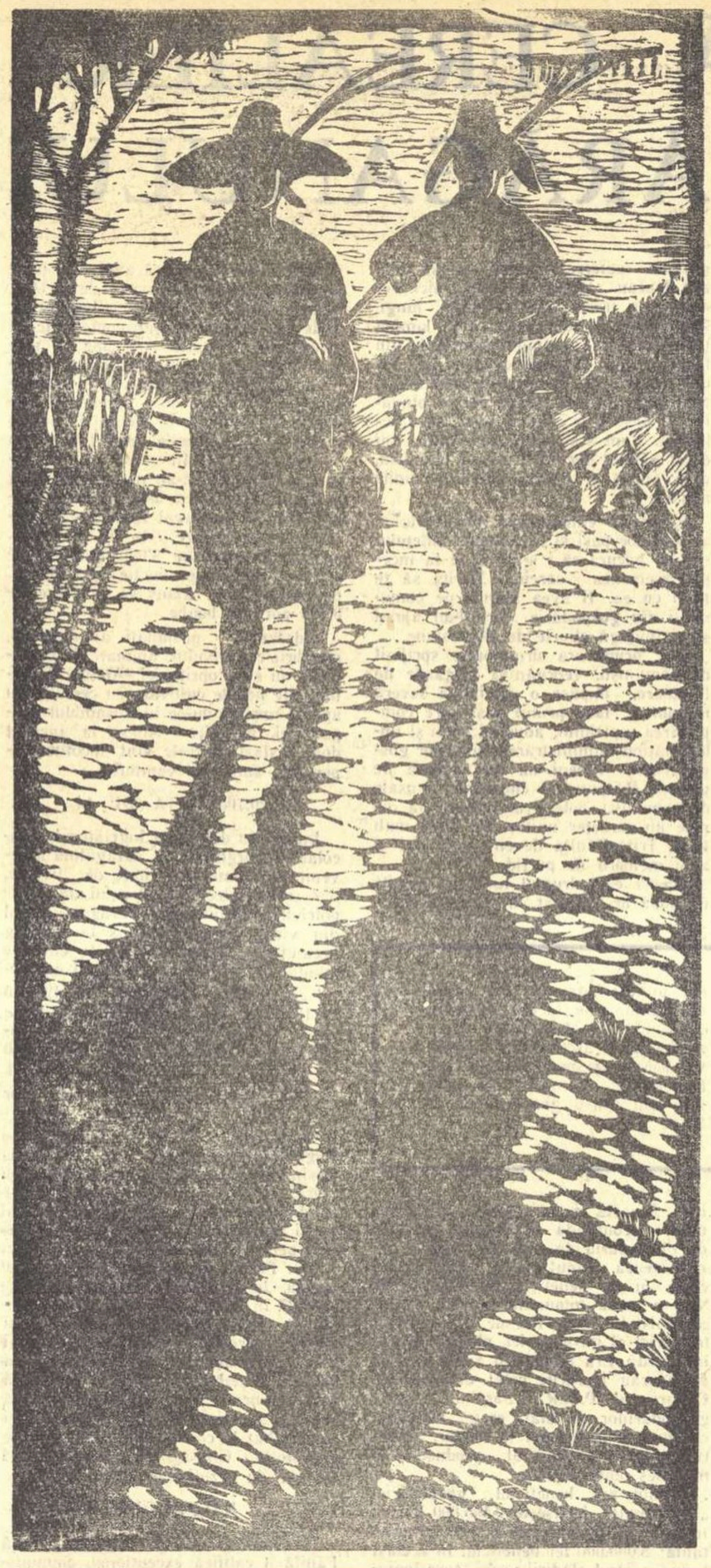

BALOGH LAJOS „In zori de zi"

VÎNĂTOAREA DE ZIMBRI

(Urmare din pag. 1)

monumentele și aurul, și ai cărei ochi încă nu s-au înfipt destul de adînc în mirajul alcătuit de frumusețile transformărilor și de nespusele frumuseți geografice... La fel mi-am adus aminte de problema spinoasă a îmbogățirii necontenite a graiului, care nu poate fi concepută decît în contactul strîns și permanent cu cei ce-l creează, îl îmbogățesc și-l înfrumusețează sub imperiul noilor condiții... Aceste adevăruri ar trebui să le desprindem toți doar din cele cîteva exemple învederînd neodihna maestrului Sadoveanu, setea lui necontenită de a afla tot ce e nou, tot ce e frumos și demn de slavă...

Scriitori vîrstnici și cei tineri și cei foarte tineri mai ales, să nu uităm că tot ce se așterne pe hîrtie nu este efemeră așternere menită dispariției, ci totul este răscolire de rădăcini. Efemere așterneri ar rămîne orice lucrări care nu ar fi rod al experienței, rod al cunoașterii necontenite și profunde, și rod al disciplinei profesionale celei mai aspre...

Opera lui Mihail Sadoveanu ne poate fi exemplu de disciplină profesională. Imi amintesc cu regret că ascultînd cîndva niște poeți tineri recitînd, am simțit cum mă cuprinde grija de viitorul acestor oameni ca poeți... Versurile albe, așa, zise „libere", au demonstrat din belșug că pegasul pe care călăreau amicii mei șchiopăta din tus-patru copitele, sau că era un fel de Rosinantă, aducînd în inima acestui veac de disciplină, reminiscențele unor confuzii osîndite de mult. Mă întrebam, unde e alexandrinul solemn și iambul sonetic cu armonie profundă și calmă, de clopote în amurg? Mă întrebam de ce nu învață acești oameni atît de înzestrați, cel puțin de la armonia naturii, sau de la armonia atît de firesc organizată, a poeziei populare? Sub pretextul nu știu cărei „originalități", sau poate dintr-o nejustificată frică de a nu semăna unii cu alții, unii dintre confrații mei tineri fug de fapt de legile drepte ale disciplinei și asudării asupra hîrtiei, fug de nopțile albe și de toate legile nespus de grele cerute de arta adevărată... Oricît de strașnic ar fi conținutul unor poezii, oricît de extraordinară ar fi ideea cuiva, forma neorganizată duce firesc la un fel de proză plată, neconvingătoare, asupra căreia nu întîrzie nici ochii celui mai slab cunoscător! Replica la aceste „răscoale" împotriva nedisciplinei, e una și aceeași: dar n-au fost mari poeți care au scris versuri „libere"? De exemplu, Walt Whitman... Prea bine! vom răspunde noi, dar pentru ca exemplul să fie potrivit, n-aveți decît să încorporați în versurile voastre teribilul ritm interior din poezia colosului american, n-aveți decît să scrieți versuri „libere" ca Homer, dar să-mi perindați pe dinaintea ochilor desfășurările colosale, ritmurile bubniturilor de scuturi, din fața Troiei... In ce-l privește pe Walt Whitman, parcă-l văd în versurile sale „albe", răscolind cu pașii vînturile și preeriile continentului...

Poezia „disciplinată" se află în cele mai adînci tradiții ale poporului nostru, și dacă e nevoie, putem deschide Psaltirea lui Dosoftei, sau putem reciti cele mai vechi cîntece ale poporului.

Iată, iubiți cititori, cîteva gînduri care alcătuiesc averea spirituală cîștigată doar într-o scurtă vizită la maestrul Mihail Sadoveanu... Opera marelui clasic e rodul cercetării, cunoașterii, și celei mai aspre discipline profesionale, și numai așa a putut fi ridicată la culmi unice prin frumusețe și adevăr... Tinerețea și energia operei lui amintesc complexul celor o mie de forțe populare, baza și culmea tuturor sfintelor realizări omenești, amintesc trezirea și frămîntarea firii, la colosalele vînători de zimbri. Forța aceasta a trecut dintr-un veac în altul, precum zimbrii treceau în salt uimitor dintr-un luminiș în altul, răscolind firea de la firul de pulbere pînă la vulturii văzduhului... Zimbrul forțelor populare ajuns în veacul nostru, a inspirat monumente de piatră și de marmoră, poeme de prea slăvire a omului nou.

Cel mai mare scriitor contemporan, ca exemplu pentru noi toți, e prezent în mijlocul celor o mie de forțe creatoare. In fața vigoarei și energiei, Jupiter însuși și-a pus fulgerul în teacă.

Eusebiu CAMILAR

POSTA redacției

Sold. frt. Stelea Gh. Versuri remarcabile se găsesc în toate poeziile pe care ni le-ați trimis. Cităm din „Rugă". „De ce nu vii tu, ploaie? mi-e dor să sorb pelinul / Impreunării tale năvalnice cu lutul. / De ce nu vii tu, ploaie? mi-e dor să sorb furtuna / Dezlănțuitei patimi, mi-e dor să-ți sorb sărutul."

S-ar părea că aveți o lectură proaspătă din poeziile lui Zaharia Stancu îndeosebi: „O, palmele noastre aspre și rele, / Palmele noastre de bronzuri și-oțele! / Palmele, palmele noastre-ncleștate / Pe armă — cu ură, cu jar, cu iubire, / Palmele noastre de rouă-nsetate, / Palmele, palmele noastre durute! / Părul iubitei mai știu să-l resfire, / Sînul iubitei mai știu să-l sărute."

Imaginea palmelor aspre care oficiază cu gesturi delicate e frumoasă și sugerată discret, fără comentarii prozaice, poetic. Dar de ce: **mai știu și nu: știu?** In versurile dvs. pătrund note stranii de melancolie, nepotrivite. „Miniaturile" dvs. aparțin, parcă, atmosferei poetice de altădată, cu asemenea imagine a iernii: „Plutește-n tot o glacială pace, / Și-n aer — trist — a-ncremenit lumina".

Am vrea să vă vedem mai angajat în marile sentimente ale epocii noastre, mai aproape de realitățile concrete ale sufletului nostru contemporan. Vă cităm deocamdată „Imn omului", tocmai pentru că poezia reprezintă un asemenea drum: „De l-am învins pe Jupiter în luptă, / Zmulgîndu-i fulgerul din mîna ruptă, / De-am plămădit și de-am iscat lumină / Din ape reci; și de-am făcut grădină / Dintr-un pustiu de veșnice nisipuri, / Creînd mirajului reale chipuri; / De-am cutezat să iau în piept văzduhul / Luîndu-mă la-ntrecere cu duhul (?!), / Zbucnind semeț spre stelele albastre / Să smulg lințoliul tainelor sihastre, / E că sînt omul nou al erei noastre, / Că-s liber și că sufletul meu naște / Din setea de-a crea și de-a cunoaște!"

In același sens, sînt remarcabile versurile din **Constructorii de orașe noi**: „Mai ieri erau pe-aice doar mlaștini și pădure, / Arareori călcate doar de picior de fiară. / Dar ne-a chemat partidul. Și din întreaga țară / Ne-a înarmat cu vise, cu daltă, cu mistrie / Și-am încrustat a zilei lumină și tărie / In blocuri mari și albe, în drepte bulevarde..."

Dar e încă o gesticulație exterioară, parcă, încă fără destulă forță lirică. Mai trimiteți și, dacă vă e posibil, treceți pe la redacție.

Traian Olteanu — Galați. Nimic serios. Dacă vă atrag mai mult schița și nuvela, nu vă mai jucați „de-a poezia".

Vladimir Focșa — com. Trifești, Roman. Imi pare rău că redacția n-a putut publica poezia dvs. „Un drept suprem", pe care am propus-o spre tipărire. Spațiul gazetei nu poate satisface, din păcate, toate dezideratele. Din cele trimise acum, remarcăm versuri izbutite, dar, deocamdată, nu progrese evidente. „Sub steagul Aurorei" e formală, nu aduce nimic personal. „Cîntec nou" e o idilă drăguță, „localizată" în zilele noastre (nuntă în colectivă), dar nimic mai mult. Sînteți însă realmente meșter, pe alocuri, în folosirea versului popular: „Cine-mi plînge și suspină / Și-n piept focul nu-și alină, /Că Gheorghiță șovăiește / Și de-o vede nu-i zîmbește, / **Doru-l cată, el cotește Și din drum i se ferește?** / Ori l-au ars frămînturile / De i-au secat gîndurile? / Sau în inima lui cată / Alți doi ochi frumoși de fată / Pieri-le-ar luminile, / Arde-i-ar suspinele, / Precum Leana-n dor se pierde / **Scump mănunchi de iarbă verde?"**

„Funicular" ar fi putut interesa, dacă n-ar fi năpădit de locuri comune, de genul: „răsar pe plaiul țării mîndre flori"... Mai trimiteți. (Nădăjduim că, de data aceasta, versurile citate nu vor mai avea greșeli de tipar.)

Păduraru Gheorghe. „Citind versurile lui Eminescu, Coșbuc, Alecsandri și alții, am putut să-mi dau seama cu cîtă măiestrie..." La vîrsta dvs. întreg viitorul vă stă în față. Citiți mai mult, din marii poeți pe care-i amintiți și din acei „alții", pînă în zilele noastre. Deocamdată, totul e încîlcit și stîngaci. In nici un caz poezia nu poate rezulta din relatarea, aproximativ versificată, a procesului tehnologic: „Din roșia pastă compact afînată / Ce necontenit e omogenizată".

Promițător e începutul poeziei „Tu, om al făuririi": Te-ai născut în lacrimă amară / Pe vatra încenușată de-odinioară..."

Radu Felecan — Bacău. Ca și rîndul trecut, posibilitățile se vădesc, fără a fi totuși într-adevăr realizate. Banalitățile și versurile demne a fi publicate se împletesc încă cu stîngăcii sau confuzii: „Cîmpul cheamă la cules porumbul / Prin gospodării e mare zor / **(banal)** Zarea nu-și mai lasă astăzi plumbul / Greu pe umeri și apăsător" **(frumos, dar fără legătură între versuri și cu pleonasmul antipoetic: greu și apăsător!).**

După exclamația: „Toamnă socialistă, toamnă bună" și după aceea, înrudită prin rimă, dar fără legătură reală: „Innebunitoare nopți cu lună", versul următor e confuz și gramatical și ca sens: „Cît m-am mai luptat din zări să vii!"

Din poezia: „Poetul către Lenin" e remarcabil începutul: „Spre chipul tău mă-ndrept ca spre-o lumină vie / C-ai ars în mine zgura și ai călit ce-i bun..."

Din „Ascensiune" se pot desprinde strofele: „E-n creștere mereu puterea noastră, / Sirepe herghelii gonesc prin fire / Necontenit spre-ntinderea albastră / Cu coame despletite în zvîcnire / ... / Căci omul nou și uriașa-i muncă, / ... / Trecut prin beznele de iad și tină, / (??) Ajuns stăpîn, el sieși, dînd poruncă, / Din piatră seacă scoate-va lumină."

Ne-a reținut atenția a doua strofă din „Asemeni florilor": „Asemeni florilor ce cresc pe stîncă / Găsește apa vie din povești / Și chiar de-am ars și de mai ardem încă, / Să nu mă trec, să nu te vestejești..."

Vreți să spuneți probabil, următoarele: Tu să găsești apa vie, pentru ca, oricîte arderi am trăi noi, să nu îmbătrînim. Dar nu e clar. Găsește, e aici, imperativul, dar se confundă cu indicativul prezent, persoana a III-a singular, și încurcă înțelegerea. De ce chiar? Tocmai pentru că, ardem, adică trăim intens, ne păstrăm tineri, nu vegetăm, bătrîni mocniți. Dar ce apă vie găsesc florile de pe stîncă?

Tematica variată, legată de actualitate, confirmă existența talentului, care se poate pierde însă, necultivat. Deocamdată, vorbiți adesea în gol, dus de rimă...

P. S. Manuscrisele trimise **Poștei redacției** nu se înapoiază. Autorii sînt sfătuiți să-și asigure copii.

Savin BRATU

Dezbatere închinată mijloacelor agitatorice ale teatrului revoluționar

Luni, 30 noiembrie 1959, la orele 18, Asociația oamenilor de artă (A.T.M.) organizează la sediul său din str. Franklin 10—12, o dezbatere despre „Mijloacele agitatorice ale teatrului revoluționar". *Dezbaterea urmărește să stimuleze preocupările oamenilor de teatru în direcția creerii unor spectacole cu puternic caracter popular.*

Vor fi luate în discuție problemele inovației în teatrul realist-socialist, ale ridicării măiestriei actoricești și creșterii rolului animator al regizorilor, precum și sarcinile teatrelor pentru apropierea continuă de publicul muncitor. Referatul va fi prezentat de criticul Andrei Băleanu.

plus și minus

Contradicții

Acum cîteva săptămîni, la rubrica „Revista revistelor", „Contemporanul" califica: „de o severitate distrugătoare" recenzia lui G. Dimisianu la „Cartea de lîngă inimă" de Al. Andrițoiu. In ultimul număr al „Contemporanului", cronica lui Radu Popescu la același volum formulează rezerve critice serioase cu privire la calitatea versurilor lui Al. Andrițoiu. Poziția cronicarului literar al „Contemporanului" nu e întru nimic mai puțin „destructivă" decît cea a lui G. Dimisianu. Sintem așadar îndreptățiți să ne întrebăm care este opinia „Contemporanului" asupra volumului lui Al. Andrițoiu. Sau părerea afirmată la „Revista revistelor" poate contrazice pe cea expusă în cadrul cronicii literare, fără ca redacția să specifice schimbarea produsă?

Un articol util

In Nr. 10 din „Viața romînească", N. Tertulian semnează articolul „Spirit apologetic sau spirit științific în critica literară?". Interesant și cu concluzii utile, articolul dezvăluie analitic consecințele spiritului apologetic. Socotind că triumful tendințelor apologetice izvorăște și din încălcarea normelor estetice în judecata literară, criticul avertizează că lupta împotriva acestor tendințe trebuie înțeleasă în primul rînd ca o luptă pentru obiectivitatea și profunzimea analizei estetice marxist-leniniste. Autorul argumentează detailat punctul său de vedere, discutînd lucrări literare recent apărute și articole publicate în presă.

Supărările macului

Știți de ce a avut macul supărări într-o vară? Pentru că în locuința lui s-a cuibărit gîndacul cenușiu. Acesta a zăvorît pe cei trei măcișori, fiii macului, într-o cămară, și le-a spus simplu că o să-i mănînce. N-a avut însă timp să-și realizeze planul, deoarece secția agricolă a raionului l-a trimis la domiciliul macului pe Hetoxan, care l-a alungat cu ajutorul unei pompe. Hetoxan este însă un soi de birocrat. Indepărtînd din zel o dată cu gîndacul, și pe prietenii macului: căradașca și albina care aduce laptișor pentru cei trei măcușori", ceea ce sporește iritarea macului. Totul se rezolvă însă cu bine, deoarece aceeași secție agricolă îl trimite pe Nitoxan, care-l demite pe Hetoxan, recheamă pe prietenii macului, invitîndu-i generos: „Bucurați-vă în pace de soare, prieteni!" Apoi: „Muzica pornește o horă; se prind cu toții în horă și joacă plini de voie bună, în timp ce se lasă încet, cu mare băgare de seamă, cortina".

Toate acestea le puteți afla în scenета inspirată din realitățile satului contemporan: „De ce a avut macul supărări într-o vară" de Valentin Silvestru, din nr. 11. 1959 al „Indrumătorului cultural".

Cu tifla ?!

In numărul 3267 din 14 noiembrie a. c. al Scînteii tineretului, am întîlnit reportajul „Să dăm cu tifla mediocrității" de Dumitru Almaș. Nu numai titlul, dar întreg reportajul amintit surprinde prin modul superficial și pompos în care este scris. Iată cum se desfășoară „întîmplările". Autorul merge la Suceava pentru a vizita cîteva școli. In tren stă alături de doi arhitecți tineri care discută aprins (bineînțeles, nu aflăm nici un crîmpei din această discuție). Ni se spune doar atît: „Tinerii mei arhitecți erau din aceia care merg în frunte, cu toate flamurile fanteziei și ale nădejdilor larg desfășurate". La Suceava, vizitează o școală unde se ține o ședință, în care o elevă aruncă de la tribună fulgere împotriva mediocrității. Care școală, care elevă — nu ni se spune. Aflăm doar că: „eleva cu părul negru clipea des, înălțînd fruntea într-un fel de luptă dîrză cu orice nevăzută dificultate". Apoi autorul ne istorisește despre un prieten al său din tinerețe, adeptul lui „aurea mediocritas", ajuns astăzi „de bogdaproste". Și pentru ca în reportaj să se găsească încă o figură de stil, de memorat, autorul săvîrșește și o comparație: „Tinerii care se învîrt în jurul notei 5 seamănă cu puiul care sparge găoacea oului, privește lumina soarelui, dar n-are nici energia, nici curajul să iasă din culcușul îngust, în aerul tare al vieții". Apoi, înainte de plecare, își mai amintește încă o dată de „eleva suceveană cu păr negru și cu minunați bujori în obraji, cu suflet cald și voință neclintită". Și, cu aceasta, documentarea și reportajul sînt gata.

Este regretabil faptul că un scriitor, care a publicat mai multe romane semnează astfel de reportaje

Scrisoarea Margaritei Aligher către Robert Conquest

(Urmare din pag. 1)

tat, că în statul sovietic „există bună-credință, cinste și inteligență, pe care nu le poate schimba regimul comunist".

„Spuneți-mi, domnule Conquest, Dvs. admiteți, în general, că există poezie lipsită de bună-credință, cinste și spirit?

Eu, să spun drept, n-aș numi poezie scrierile lipsite de aceste calități morale, chiar dacă ar avea ritm și rimă".

...„Recunoscînd buna-credință, cinstea și inteligența Dvs., domnule Conquest, ar fi trebuit să înțelegeți, dacă ați fi fost obiectiv, că ele există nu împotriva, ci datorită acelor condiții sociale în care trăiesc oamenii ce le-au făurit. Nu împotriva, ci datorită măreței cauze, pe care poeții și versurile lor o slujesc, împreună cu întregul popor sovietic, cu societatea sovietică. Nu împotriva, ci datorită acelui înalt patos de care sînt însuflețiți acești oameni și care le dă forța să învingă greutăți de neînvins pentru alte orînduiri sociale. Nu împotriva, ci datorită acelei orînduiri care, trecînd prin încercările nespus de grele ale secolului nu numai că a rezistat, dar a devenit mai puternică, datorită acelei orînduiri pe care noi o numim cu mîndrie societatea constructoare a comunismului, iar Dvs. — «regimul comunist»".

Dacă domnul Conquest ar fi înțeles aceste lucruri, ar fi trebuit să vorbească mai obiectiv și cu mai multă stimă despre statul sovietic. In acest caz s-ar fi putut discuta cu el liniștit, serios, și o asemenea discuție ar fi ajutat celor două literaturi, atît de bogate, să se cunoască, să se înțeleagă mai bine una pe alta.

„Nu, nu, domnule Conquest, nu se cuvine să folosiți poezia ca armă în «războiul rece». Este jignitor pentru ea și ea nu iartă așa ceva. Și, în orice caz, nu are rost să faceți asta într-un moment istoric atît de mult așteptat, în momentul cînd popoarele își întind unul altuia mîna păcii și a respectului reciproc".

I. POPESCU NEGRENI „Șantier la Galați"

CRONICA DRAMATICĂ

„Năpasta“ de I. L. CARAGIALE

Teatrul Național „I. L. Caragiale“

După cum se știe, „Năpasta“ a cunoscut la premiera sa absolută (1890) un cert insucces. O contribuție însemnată a aparținut desigur mafiei intrigilor și invidiilor, alimentată de ostilitatea burgheziei. O parte din răspundere revine însă și autorilor spectacolului și mai ales interpreților principali. Un singur cronicar dramatic a schițat un semn de înțelegere a procesului care a cauzat degringolada interpretării susținută de

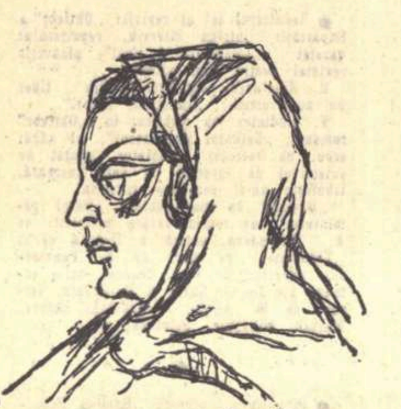

IRINA RACHIȚEANU
(Anca)

actori iluștri ca Aristizza Romanescu, Grigore Manolescu și Constantin Nottara. In cronica sa din „Romînul“, profesorul erudit Ionescu-Gion observa astfel „...d-na Romanescu trebuie să fi luptat pînă la deznădejde cu acest tip de femeie, pe care nu știi de unde s-o iei, cum să-i zici, ce să-i spui. Pentru d-na Romanescu, ca și pentru publicul nostru, Anca este tocmai ca primele roluri romantice ale lui Dumas-tatăl și ale lui Victor Hugo pentru artiștii clasici de acum 50—55 de ani, de la Comedia Franceză. Rolul era înțeles, dar actorul nu era sigur, nu se vedea în rol, era o parte de necunoscut care spăimînta pe artist și încurca pe public“. (s. n.). Autorii notelor la volumul întîi al noii ediții complete Caragiale (ESPLA — 1959), citînd pasajul de mai sus îl apreciază ca un lăudabil efort de reabilitare a Aristizzei. De fapt aci, dincolo de alte porniri mizericordioase, se află în bună parte explicația derutei care a caracterizat primele spectacole ale „Năpastei“ — pe scenă și în sală.

Intr-adevăr „Năpasta“ a adus pe scena noastră acordurile grave, puțin cunoscute ale dramei realiste moderne, călcînd peste decorurile rose-bombon ale dramoletelor lui Bataille, ca și peste recuzita carnavalescă a „Voevodului Țiganilor“ în prelucrarea domnului Gusty. Nu trebuie să uităm că în vreme ce „Strigoii“ lui Ibsen aveau să poposească peste zece ani și mai bine pe scena Naționalului (și atunci într-un turneu al lui Ermete Zacconi!), „Strigoiul“ lui Dennery își păstra încă admiratorii. Publicul restrîns al teatrului dramatic se împărțea între prețioșii ridiculi educați în saloane și pensioane de bon-ton și gustul gros al Titircilor, innebuniți după „comèdii“ și furibunde dezlănțuiri pasionale. Actorii erau formați, pe de o parte pentru repertoriul romantic în maniera căruia îi jucau cu elan și pe vechii tragici, și totodată pentru piesele triste sau vesele de bulevard, în roluri de „cochete“ „ingenue“, „raisonneuri“ sau „amorezi“. Cei mai înzestrați străluceau în „Ruy-Blas“, ca și în „Bomba cu apă fiartă“, culegînd aplauzele unui public care-i excludea din lumea bună a saloanelor de ținută.

Cu „Năpasta“, Caragiale aducea în fața prostului gust cu pretenții reprezentat de critici acerbi cu un condei lamentabil ca Gr. Ventura, o făptură dramatică nouă, cu un glas profund străin protipendadei culturale a timpului. Scriind o dramă psihologică cu un program etic tulburător, autorul „Năpastei“ s-a îndreptat anume spre un mediu social cu largi resurse sufletești, în care problematica înaltă a dreptății și adevărului își păstra conturul aspru și pe deplin autentic. Satul romînesc, pînă atunci utilizat exclusiv ca decor pitoresc pentru „drame naționale“ cu caracter patriotard, devenea dintr-odată cadrul unui conflict dramatic de o vigoare realistă neîntîlnită încă în dramaturgia romînească.

O bună parte din nemulțumirile stîrnite printre mărunții corifei ai criticii dramatice de la 1890 erau, desigur, legate de neînțelegerea naturii noi a acestei drame care supunea pasiunile marilor valori morale. Obiecția cu privire la caracterul „inuman“ al Ancăi, dovedea o crasă opacitate la sensul profund tragic al destinului eroinei care-și sacrifică tinerețea, ideii de împlinire a dreptății. Miopia vădită a respectivilor Zoili se manifestă și atunci cînd se duc absurde paralele la o piesă a lui Sardou, maistrul melodramelor pătimașe.

Confuzia regretabilă de planuri apare mai deplin concretizată în obiecția capitală — ale cărei ecouri nu s-au stins cu totul nici astăzi — după care „Năpasta“ nu are acțiune. De fapt aci obișnuiții unui repertoriu de „scene tari“ și valorificări care abia aplaudaseră „Demi-Monde“, „Femeile noastre“ sau „Messalina“, nu puteau accepta transpunerea pe plan psihologic a unei ciocniri dramatice de o excepțională tensiune. In cele două acte dense ale piesei, Caragiale dădea noțiunii de acțiune scenică un nou înțeles care înlocuia îngrămădirea succesivă de mișcări alarmante cu dinamica interioară a unor suflete bîntuite de mari întrebări. Deși în piesă moare un om și are loc o luptă corp la corp, acțiunea își definește conținutul mai ales în monoloagele Ancăi, în care se desfășoară la o temperatură dogoritoare o amplă dezbatere sufletească, cu un cert caracter moralizator. O asemenea dramă brusca obișnuințele și tabieturile „teatraliștilor“ semidocți și ale clienților lor,

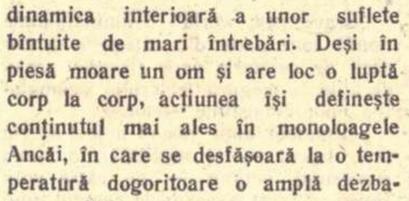

TOMA DIMITRIU
(Dragomir)

cititorii presei burgheze. „Năpasta“ punea pe primul plan explorarea realistă a unor caractere omenești a căror complexitate se relevă la lumina unor idei etice covîrșitoare. Limitînd frămîntarea eroinei la o simplă „vendetta“, Ventura și venturienii n-aveau cum să pătrundă înțelesul întreg al comandamentului moral care conduce pașii eroinei spre împlinirea intransigentă a misiunii sale sacre.

Bine înțeles că inițiativa prezentării unor țărani simpli, ca deținători ai unei bogății psihice considerabile, a iritat enorm oficialitatea burgheză. Nu mai puțin a supărat, desigur, sensul popular al fabulei dramatice, ideea sancționării implacabile a celor care ucid și fură fericirea altora. „Năpastei“, ca și comediilor lui Caragiale i s-a servit replica tendențioasă cu care în deobște au fost contestate operele realiste majore în anii afirmării lor: lipsa de verosimilitate. Negarea autenticității s-a bizuit pe argumente livrești și pe o rea voință incalificabilă.

Cum era firesc, pășind pe un tărîm nou cu nobila ambiție a descifrării vieții într-o altă lumină, dramaturgul se adresase unor forme dramatice neîncetățenite încă în teatrul romînesc. Grația stilizată a Aristizzei Romanescu, cît și temperamentul lui Grigore Manolescu, romanticul interpret al lui Hamlet, nu s-au conjugat cu spiritul aspru, atît de puțin romanțios al „Năpastei“. Conflictul dintre „modernii“ realiști și „clasicizanții“ schillerieni, care avea să izbucnească două zeci de ani mai tîrziu, la venirea lui Davilla, începea să se profileze în de pe acum bătrînul Teatru Național. Ionescu Gion descoperise, fără să-și dea seama de însemnătatea propriei sale observații, divorțul manifest între spiritul învechit al publicului, al actorilor și noutatea excepțională a dramei lui Caragiale. Imperfecțiunile piesei au fost accentuate de jocul derutat al unor mari actori care și-au contemplat cu uimire amarnicul lor insucces. Nottara s-a străduit să impresioneze publicul printr-un exces naturalist de inspirație italiană, care nici el nu era al piesei, în sîmburele său dramatic.

Eroarea premierei s-a răsfrînt, în montările ulterioare ale piesei, montări adeseori descurajate, care serveau mai mult ambițiile unor interpreți decît redescoperirea conținutului „Năpastei“. Cercetătorii operei lui Caragiale au crezut posibil să se îndoiască cu pietate de valoarea acestei drame înconjurînd piesa cu un văl circumspect de observații neangajante. Cu toate acestea, în dezvoltarea literaturii dramatice, „Năpasta“ a creat drum și a creat o punte către o altă abordare a sarcinilor dramei. In anii următori premierei s-au și ivit primele influențe, iar mai tîrziu figura dîrză a Ancăi și destinul său remarcabil a prezidat seria comediilor tragice care au adîncit filonul realismului în dramaturgia romînească de după 1910.

„Năpasta“ este o dramă populară? Mai curînd un apolog tragic, cu substanțiale obesrvări realiste asupra unor tipuri țărănești vii. Miezul dramei îl constituie neîndoielnic ideea împlinirii necesare a dreptății, rezumată aforistic în ultima replică a eroinei. Anca nu este roaba unui josnic impuls vindicativ. Ea acționează în virtutea unui ideal etic care aparține codului moral al poporului simplu. Dragomir se zbate dramatic, dar se supune pînă la urmă înfiorat acestui înalt comandament al cărui spirit, dincolo de propria sa spaimă, îl înțelege. Intre cei doi eroi, Ion pășește ca un teribil argument, ilustrare vie a caracterului inuman al crimei lui Dragomir.

O nouă încercare de a transpune în scenă drama care a suferit un nemeritat insucces la 1890, trezește un viu interes și nădejdea unei veritabile „redescoperiri“.

Cronica noastră viitoare va căuta să aducă un punct de vedere științific în privința structurii deosebite a „Năpastei“, cercetînd unele vechi obiecții, pentru a descifra apoi semnificațiile spectacolului de azi al Teatrului Național.

V. MINDRA

Desene de *SILVAN*

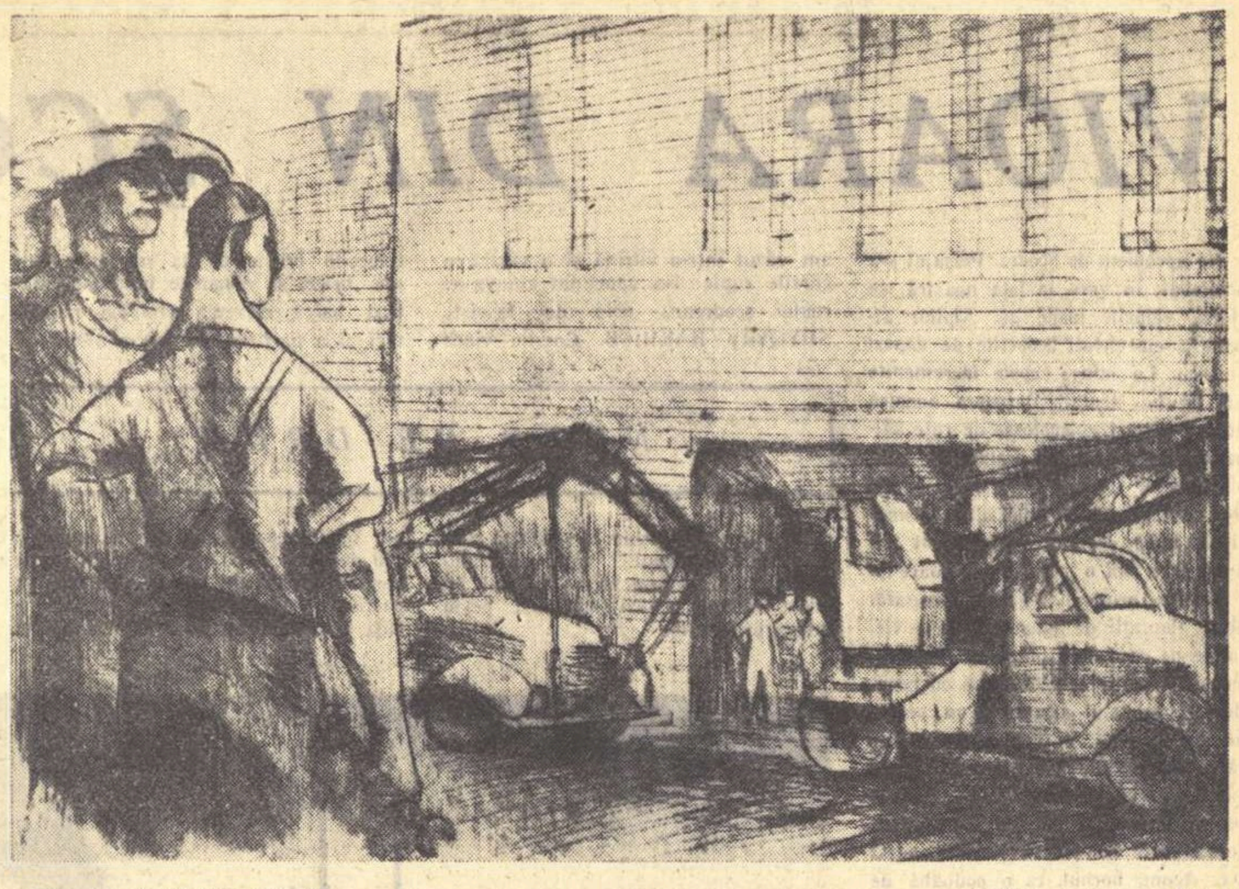

CORINA BEIU-ANGHELUȚĂ

„Ultima revizie s-a făcut“

La teatrul Tineretului: „NILA“

Pe ecranele noastre continuă să ruleze Soarta unui om. *Această capodoperă cinematografică exprimă esența tragică a flagelului nazist și ilustrează inepuizabilul potențial moral al „oamenilor obișnuiți“ care s-au născut pentru a înfăptui și apăra cu prețul celor mai grele sacrificii statul sovietic. Din categoria lui Andrei Sokolov — și ea este o imensă familie, un întreg popor — face parte și Nila Snijko, eroina piesei „Barabanscița“ (Toboșara) de Salinski.*

Povestea Nilei emoționează prin autenticitatea și patosul ei lăuntric. Comsomolista Snijko trece în ochii cetățenilor sovietici surprinși de ocupația nazistă, drept „cățea nemțească“. Organizația de partid trecută în ilegalitate i-a încredințat misiunea de a culege informații prin intermediul ofițerilor germani din oraș și de a sabota pe toate căile — printre care simularea prieteniei față de nemți — planurile ocupanților.

Patriotismul fierbinte al Nilei desparte semnificația faptelor ei temerare de spiritul aventurier. Succesul acțiunilor sale reclamă voință, curaj, inteligență, renunțare de sine, prezență de spirit. Deosebit de dramatică este alternativa care însoțește, pînă aproape de limita forțelor, activitatea Nilei.

Pe de o parte, așadar, nevoia de a fi persuasivă în relațiile cu nemții, mascîndu-și ura și dezgustul prin aparențele unei frivolități bine jucate; pe de altă parte, puterea morală de a face față disprețului oamenilor dragi, sovietici, care o cred trădătoare. Acest sentiment dureros se estompează în conștiința Nilei și devine mîndrie, la gîndul că oprobriul de care este înconjurată (bătrînii o compătimesc, femeile o scuipă, copiii o rănesc cu pietre, iubitul o blesteamă) reprezintă cea mai firească manifestare de patriotism, în situația dată.

Drama tinde să diferențieze tipuri și ipostaze morale ca un fundal necesar reliefării portretului dramatic al eroinei.

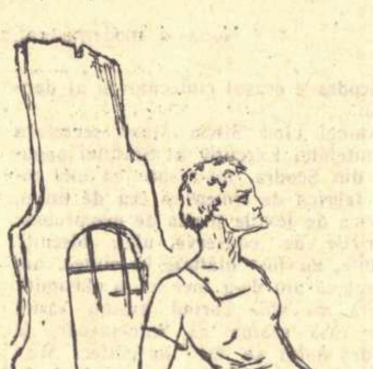

(Nila Snijko)
OLGA TUDORACHE

Alături de Feodor, îndrăgostit — și derutat — de Nila, unchiul său Ciufarov, un conformist pedant. Alături de fetișcana inimoasă care lucrează în uzina de armament, văduva Tuzikova, — o buruiană otrăvită. Un intelectual bătrîn, doi copii, un șantajist, o tînără superficială, un spion neamț. Dramaturgul acuză în Ciufarov — din a cărui imprudență un glonte dușman o răpune pe Nila — specimenele închistate în formule rigide și convenționale, străine de viața adevărată, lipsite de noblețea încrederii în om.

Metafora piesei (care nu se cuprinde, cum ar fi fost firesc, în titlul spectacolului de la Teatrul Tineretului) identifică în Nila imaginea de toboșară *a generației sale comsomoliste, portretul unei înaintașe în atac. Seninătatea cu care ea se stinge în brațele iubitului, avînd certitudinea că oamenii vor afla curînd adevărul jertfei sale pe baricadele luptei de eliberare a poporului sovietic, insuflă finalului piesei solemnitatea eroică și optimismul viguros al marilor drame populare sovietice.*

Hotărîtoare pentru calitatea spectacolului Nila *de la Teatrul Tineretului, este creația cu totul remarcabilă a Olgăi Tudorache, interpreta rolului titular. Este un spectacol care se susține pe reușita unei soliste deosebit de înzestrate și, într-o măsură cu mult mai mică, pe notele de ansamblu. Adevărul este, cum spuneam, că în drama lui Salinski totul conduce spre un portret dramatic, și în această perspectivă înțelegerea activă și expresivă a acestui portret este nu mai puțin meritul regizorului D. D. Neleanu.*

S-a făcut observația că jocul Olgăi Tudorache unilateralizează întru cîtva caracterul Nilei Snijko, printr-o anume absență a candoarei și feminității. Este adevărat, Olga Tudorache ne-a obișnuit cu un stil de joc mai curînd viril decît grațios. Rămîne de văzut ce este totuși esențial, major, semnificativ, la Nila — Olga Tudorache. După părerea noastră, tînăra actriță a conferit eroinei sale ținuta unei cerebralități care impune trăsăturile de caracter cele mai prețioase: voința de fier, luciditatea atît de necesară luptei conspirative și permanentei dedublări a personajului, puterea de a stăvili emoțiile țipate, un patetism exprimat cu economie, dar cu atît mai sugestiv, cu atît mai profund.

In ce măsură farmecul personal al Nilei determină succesul activității sale de contra-informație? Credem că scena petrecerii prin care Nila îl „îmbrobodește“ pe spionul neamț travestit în ofițer sovietic, este jucată cu insinuările de rigoare, deși momentul cunoaște, fără a fi nevoie, anumite prelungiri. De cîtă discreție este capabilă interpreta în exprimarea sentimentelor de dragoste față de Feodor? Dar tocmai aici Olga Tudorache știe să vorbească cu ochii, cu nuanțele glasului, cu tandrețea disimulată a gesturilor. Cît de sensibil poate ea să transmită momentele rare de bucurie adevărată? Este suficient să privești cu ce stîngace emoție primește carnetul de comsomolistă, semn al deconspirării față de Feodor. Iată de ce credem că această creație este personală, cu alte cuvinte nu singura posibilă în rolul dat, însă pe deplin elocventă din punctul de vedere al valorilor portretului dramatic de care ne ocupăm.

Spectacolul însumează și alte interpretări demne de laudă. Printre acestea, remarcăm figura luminoasă a fetei de la uzina de armament (Eugenia Marian), conturul precis al opacității lui Ciufarov (Marcel Gingulescu), chipul tumefiat al șantajistului Kruglik (Cicerone Ionescu), ca și unele apariții episodice colorate (Maria Burbea, Gh. Vrînceanu, H. Polizu).

Decorul unic (interiorul unei case cu etaj distrusă de bombardament) trebuia să respire, dacă ne putem exprima așa, prin toți porii, grozăvia războiului, și să servească funcțional desfășurarea acțiunii. Rezolvarea pictorului I. Prahase, preluată de regizor, aduce însă în scenă o înșiruire inertă și deslînată de ziduri, scări și paravane. Ideea pivot a cadrului plastic o constituie cortina drapel, de culoare roșie, care traversează diagonal fundalul.

In chip exagerat și greșit a situat regizorul pe primul plan al desfășurării scenice un personaj menit să coloreze fundalul uman al acțiunii: vulgara văduvă Tuzikova. S-a creat astfel o contrapondere nedorită cu tema eroică personificată de Nila, întrucît maniera vodevilescă în care Florica Demion a fost îndrumată să o realizeze pe Tuzikova, provoacă nonsensuri și divagații comice gratuite. De asemeni, regia s-a orientat greșit distribuindu-l pe Cornel Gîrbea în rolul tînărului comunist Feodor, deoarece fizicul impetuos al actorului nu a putut suplini lipsa de finețe și de căldură, exprimarea plată a stărilor interioare ale personajului.

In ansamblu spectacolul este o reușită certă a Teatrului Tineretului și a unui însemnat număr dintre tinerii săi actori.

Emil MANDRIC

Care este criteriul?

Ecranele cinematografelor noastre au fost asaltate în ultimele două săptămîni de o serie de filme de dubioasă calitate, mistificări ale unor opere clasice, ca cea semnalată de presă după piesa lui Lope de Vega, sau comedii ușoare, inconsistente, ce ocolesc adevăratele probleme ale tineretului din zilele noastre.

Fenomenul, îngrijorător, se manifestă mai de mult la Direcția difuzării filmelor, doar că — distribuite atunci împreună cu opere de ținută artistică (Festivalul filmului sovietic a oferit spectatorului nostru compensația de valoare mult așteptată), producțiile mediocre se pierdeau cumva printre celelalte. Acum însă, ni se prezintă concomitent, la zeci de cinematografe din Capitală — cele mai mari — mediocrități turnate pe peliculă color sau alb-negru, cinemascop ori ecran normal, ca „Fata cu ulciorul“, „Primăvara“ ori „Tizoc“, în timp ce o realizare remarcabilă a cinematografiei sovietice, „Casa părintească“, e programată doar la „Vasile Alecsandri“ și „Maxim Gorki“.

Nu vom reveni asupra falsificării grosolane a operei popularului dramaturg spaniol; vom aminti numai că acestui conținut de operetă, melodramatic și absurd (cum a devenit în noua versiune piesa clasică), îi corespunde o tratare cinematografică plată, cu mișcări lente, plicticoase, de aparat, care descoperă „mirifice“ grădini andaluze cu boschete din hîrtie colorată și „papier maché“, ori, dimpotrivă, cu tăieturi „nervoase“ de montaj, sublinînd temperamentul îndrăcit al unei contese spadasine și vivandiere.

Clișeele comediei bulevardiere, cu elevi care sar pe ferestră și seduc fetele profesorilor pentru a afla „secretele“ examenelor, lanțul de absențe nemotivate gen „Scampolo“, cu care ne deprinsese o anumită categorie de filme, se regăsesc cu conștiinciozitate în ușurica „Primăvară“.

Cu „Tizoc“ însă, indulgența D.D.F.-ului atinge limita. O dată cu ea, și răbdarea spectatorului. Se vor mai înghesui poate la casă, cîteva zile, cei atrași de numele unei actrițe bune, Maria Felix, și de exotica rezonanță a cuvîntului mexican „Tizoc“. Dar vor ieși din sală, ironizînd nu cinematografia unei țări care ne-a dat opere de un zguduitor realism social ca „Rio Escondido“ ori „Maclovia“, ci pe cei care cumpără, subapreciind gustul și formația noului nostru public, calamități în stare să compromită cineaști de talent ca Maria Felix. Actrița ne-a deprins cu zugrăvirea unor caractere de femei dîrze, luptătoare. Aici ea nu interpretează decît (și încă mult sub posibilitățile sale) o bogătașă isterică ce-și plimbă orgoliul rănit printr-o pădure exotică și-și demonstrează „caracterul“ rămînînd alături de un indian semi-sălbatic, înfruntînd săgeți răzbunătoare numai pentru a demonstra, ca în „Cartea junglei“, că „oamenii sînt mai răi ca animalele“. Lăsînd la o parte naivitatea unei atari producții comerciale, ne sezisăm în primul rînd de concluziile false din punct de vedere ideologic (finalul menit să justifice sălbăticia lui Tizoc nu repară nimic) la care ne împinge această ieftină alcătuire pe peliculă, ce-și lăfăie stridența pe imensul ecran lat al cinematografului „Republica“. Oare se va sesiza și Direcția difuzării filmelor că publicul nostru a atins astăzi nivelul la care refuză asemenea producții lipsite de orice valoare?

Alice MANOIU

Pe scena Operei:

Beryl Grey și Bryan Ashbridge

Scena Teatrului de Operă și Balet a găzduit în această săptămînă pe balerinii Grey și Bryan Ashbridge de la „Sadler's Wells Ballet Company“ (Royal Ballet) din Londra, care au dansat în „Lacul lebedelor“ și în două recitale.

Beryl Grey nu dansează numai cu picioarele, brațele ei au o mișcare grațioasă și amplă, mîinile sînt nervoase și expresive. Dansatoarea este nu numai o desăvîrșită posesoare a tehnicii dansului clasic, dar și o foarte bună actriță, care participă continuu la desfășurarea acțiunii. Toate aceste calități au fost evidente în interpretarea rolului Odette-Odilia din „Lacul lebedelor“ de P. Ceaikovski. Beryl Grey a fost lirică, sensibilă și pură în Odette, insinuantă, perfidă, cinică în Odilia. De remarcat jocul dublu al Odiliei, înțelegerea din priviri cu Rotbart, a prințului Siegfried. Impreună cu Beryl Grey și Bryan Ashbridge au dansat Gelu Barbu (Rotbart), Eugen Mărcui, Ion Alex, Simona Ștefănescu, Suzana Rumler, Ileana Iliescu, Gabriela Danovski (lebedele mari), Edith Brejan, Clara Volinj etc.

Se pare că rolul Odette-Odilia este cel preferat de Beryl Grey, după cum mărturisește artista într-o revistă londoneză. „Cea mai emoționantă clipă din viața mea a fost cea care a urmat după spectacolul «Lacul lebedelor» la Balșoi Teatr, cînd Ulanova a venit pe scenă, mi-a dat flori și sărutîndu-mă pe amîndoi obrajii, mi-a spus: «Ai fost minunată»“

Bryan Ashbridge s-a dovedit a fi un dansator sensibil, sigur și abil, cu o tehnică deosebită, evidentă în momentele de virtuozitate din actul trei al „Lacului lebedelor“ și mai ales în fragmentele din „Silvia“ și „Don Quijote“. El formează împreună cu Beryl Grey un cuplu perfect.

Programul recitalurilor a fost întregit de Iolanda Mărculescu, Ladislau Konya și Garbis Zobian, care au interpretat arii și duete din opere.

V. B.

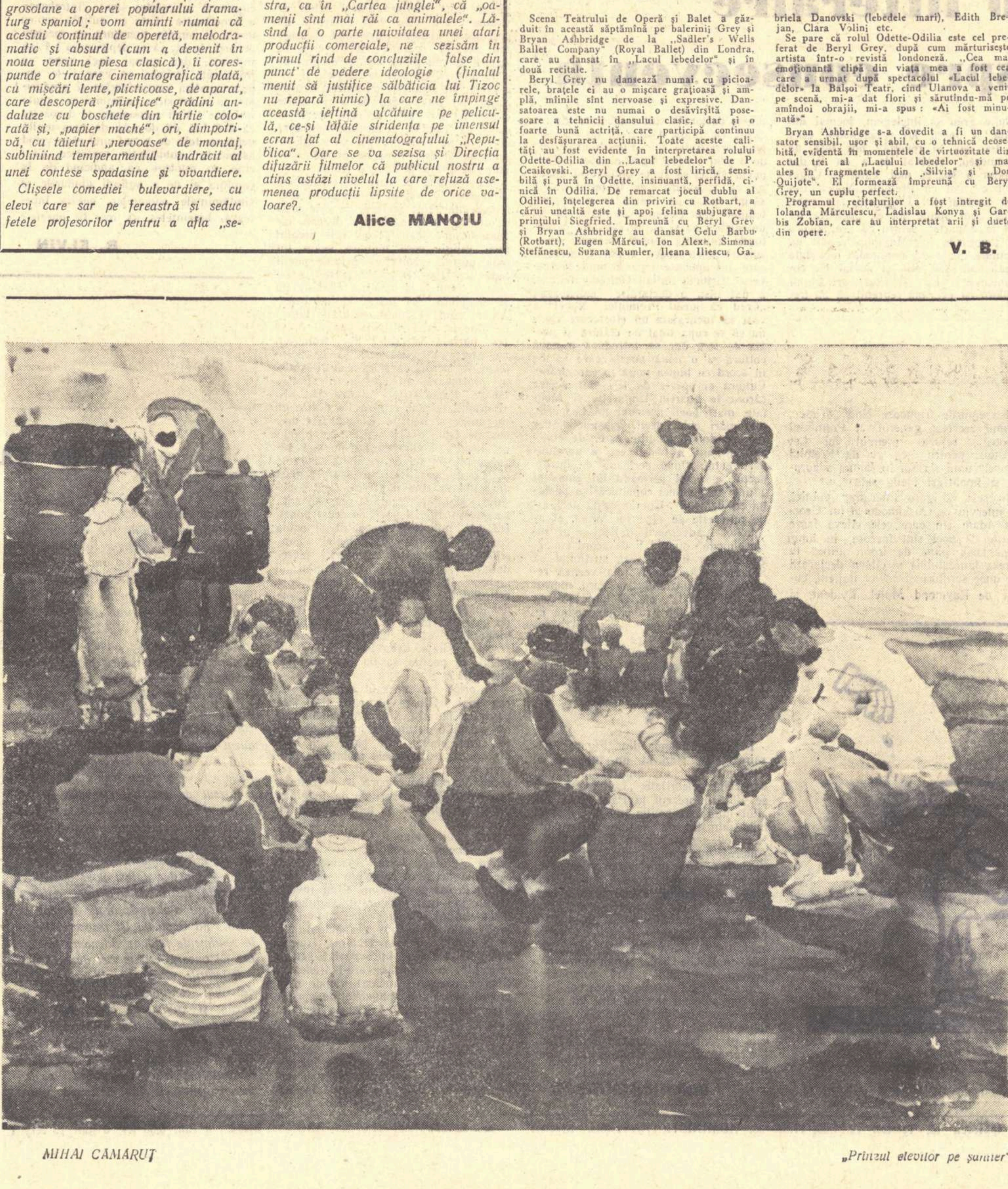

MIHAI CĂMĂRUȚ

„Prînzul elevilor pe șantier“

Televiziune:

O emisiune ratată

Programul muzical coregrafic e un „număr“ mereu întîlnit în emisiunile televiziunii. Duminică 15 noiembrie a.c. a trăit însă momente de dramatică evoluție. S-a transformat în „ecran muzical-coregrafic“, apelînd așadar și la serviciile aparatului de filmat. Simbioza s-a dovedit însă neinspirată și ca idee și ca realizare. Balerini talentați (Irinel Liciu, Valentina Massini, Alexa Dumitrache, Gelu Barbu, Gh. Cotovelea etc.) au fost puși să evolueze într-un fel de ramă filmată, tulbure și simplistă, care împiedica enervant vizibilitatea. Ilustrarea coregrafică a lui Gelu Barbu și Valentina Massini pe liedul lui Sabin Drăgoi „Crizanteme“ s-a desfășurat pe un fond care avea în prim plan un buchet de crizanteme. Florile erau aproximativ albe, spațiile cenușii și, în această ambianță perfect cețoasă, nu se mai distingeau din jocul protagoniștilor decît vagi și depărtate contururi. Dansul „Pasărea și vînătorul“, interpretat de Alexa Dumitrache și Gh. Cotovelea, avea ca fundal o ciudată pădure fumurie din care se profilau — cînd scheletici, cînd stufoși și lipiți, nu știu de ce, unul de altul — niște copaci al căror unic rol era de a compromite strădania balerinilor. Un alt dans, interpretat de Irinel Liciu și Gelu Barbu, se desfășura parcă pe o cîmpie segmentată riguros în brazde, din care se ridicau cumva aburi. Brazdele erau negre, costumul lui Gelu Barbu era negru și telespectatorul se chinuia neputincios să descifreze ceva din această masă neagră. E greu de priceput de ce regizorul V. Orza a avut nevoie de această „idee“ ...neagră care a compromis munca de cîteva zile a balerinilor cu nimic vinovați. Ecranizarea semăna uimitor cu fotografiile à la minut, făcute altă dată la iarmaroc, cînd pozatul era așezat în „cadra“ gata făcută. Prezentarea programului (actrița Iarodara Nigrim) a contribuit de asemeni la ratarea emisiunii, prin afectare, ton voit cîntat și gestică nepotrivită. Mai multă exigență la Televiziune!

Z. O.

„discul“

Recital de lieduri — Dan Iordăchescu
La pian Ferdinand Weiss.

Franz Schubert: Der Neugierige (Curiosul) din ciclul „Die schöne Müllerin“ (Frumoasa morăriță), op. 25, text de Wilhelm Müller; *Aufenthalt* (Popas) din ciclul „Schwanengesang“ (Cîntecul lebedei), text de Rellstab; *Der Doppelgänger* (Umbra) din ciclul „Schwanengesang (Cîntecul lebedei), text de H. Heine.

Robert Schumann: Widmung (Dedicație) din ciclul „Myrthen“ (Mirte), op. 25, text de Rückert; *Mondnacht* (Noapte cu lună) din ciclul „Liederkreis“ (ciclu de lieduri), op. 39, text de Eichendorff; *Die beiden Grenadiere* (Cei doi grenadiri) din ciclul „Romanzen und Balladen“ (Romanțe și balade), op. 49, nr. 1, text de H. Heine.

Johannes Brahms: Wie bist du meine Königin (Cum ești tu, regina mea), op. 32, nr. 9, text de Daumer; *Wiegenlied* (Cîntec de leagăn), op. 49, nr. 4, text popular; *Sapphische Ode* (Odă safică), op. 94, nr. 4, text de H. Schmidt.

Un disc înmănunchind cele mai reprezentative piese ale cîntecului romantic german — liedul — (însoțirea cea mai strînsă a versului cu melodia), constituie cea mai plăcută surpriză pentru admiratorii lui Dan Iordăchescu, baritonul Teatrului de Operă și Balet din București. Calitățile sale vocale ni se dezvăluie în toată strălucirea lor în interpretarea, plină de poezie, pe care o dă celor nouă lieduri. Dan Iordăchescu ne apare nuanțat și subtil în dorința sa de a ne reda într-o lumină nouă pe Schubert, Schumann și Brahms (cei trei titani ai liedului). Infiăcărarea și lirismul, bogăția nesfîrșită a sentimentelor, tandrețea înnegurată, expansiunea și duioșia, totul se topește la Dan Iordăchescu într-o nobilă interpretare de a cărei emoție sînt cuprinși toți ascultătorii acestui disc.

Execuția (presajul) discului suferă de nenumărate imperfecțiuni descoperite în pasta materiei plastice, care nu reușesc, însă, să altereze total o minunată înregistrare.

(Două fețe, 25 cm. 33 ture, ECD-45, Electrecord, 1959).

15 ANI DE LA ELIBERAREA ALBANIEI

VIOARA DIN ŞCODRA

NOTE DE DRUM

Ne apropiem de Şcodra. Peisajul s-a schimbat. In zare, în fața noastră, se ridică zidurile înalte ale Alpilor albanezi, cu vîrfuri acoperite de zăpezi veșnice. La stînga, apele încremenite ale lacului Scutari. Deasupra noastră zboară pîlcuri zgomotoase de rațe sălbatice, iar pe drumul prăfuit, în locul obișnuitelor broaște țestoase care-l trec, exasperant de calmi de-a curmezișul apar iepurii. (Ce păcat că n-avem cu noi o armă de vînătoare!).

Trecem printr-o regiune bogată. Mari plantații de tutun și viță de vie, coline pe care urcă smochinii tineri și, mai ales, multe case țărănești cu horn. Hornul, în satul albanez e un semn, fie și modest, al noului. Oricît ar părea de ciudat, numai casele noi au aici horn, căci înainte vreme birurile pentru fum erau atît de mari, încît numai beii își puteau permite acest lux. Acum, hornul, ca o podoabă de preț și totodată ca o mîndrie a stăpînului casei, e împodobit cu arabescuri, cu turnulețe și figurine geometrice.

Adevăratele contraste între trecut și prezent sînt puternic reliefate la fiecare pas. Privirea ne e atrasă de uriașe batoze, dominînd cîmpurile, ca simboluri concrete ale prezentului socialist, ca peste cîteva sute de metri să trecem pe lîngă cîte un țăran care treieră cu aceleași mijloace primitive cu care lucrau și strămoșii lui, ilirii. Un băț mai scurt, trecut cu ajutorul unui cîrlig de un băț mai lung. Imblăcia... Deasupra arde un soare puternic și, probabil, omul scăldat în sudori, lucrînd cu mijloace primitive, continuă să se gîndească, să chibzuiască la viitorul său. Colectivizarea înaintează cu pași mari în raionul Şcodra: 70% din pămînturi sînt socializate.

Drumul spre Şcodra trece la puțini kilometri de graniță. Remarc lipsa grănicerilor. Insoțitorul meu îmi răspunde laconic: — Aici, fiecare albanez e grănicer.

Şcodra este un oraș vechi, istoric. Temeliile cetății care domină orașul s-ar fi așezat în veacurile XI—IX î.e.n. Am ascultat printre zidurile ei varianta albaneză (sau poate ilirã?) a legendei așezării mănăstirii de pe malul Argeșului.

— Manole, Manole, / Soțiorul meu, / Dulcișorul meu / Zidul că mă strînge / Țîțișoara-mi strînge / Lăptișoru-mi curge / Copilașu-mi plînge; / Trupușoru-mi frînge!

La Muzeul din Şcodra, alături de fotografii de eroi partizani, foarfece de tăiat firele telefoanelor, arme, fascicole de cărți leniniste udate de sînge, am văzut într-o vitrină și o vioară cu corzile rupte. I-a aparținut cîndva eroului școdrean, ucis de fasciști, SHYQYRY HAKHISE. Corzile viorii erau rupte; poate chiar de glonțul care a retezat cîntecul vieții tînărului Hakhise le frînsese. Dar cîntecul lui eroic răsună astăzi victorios peste întreaga Albanie.

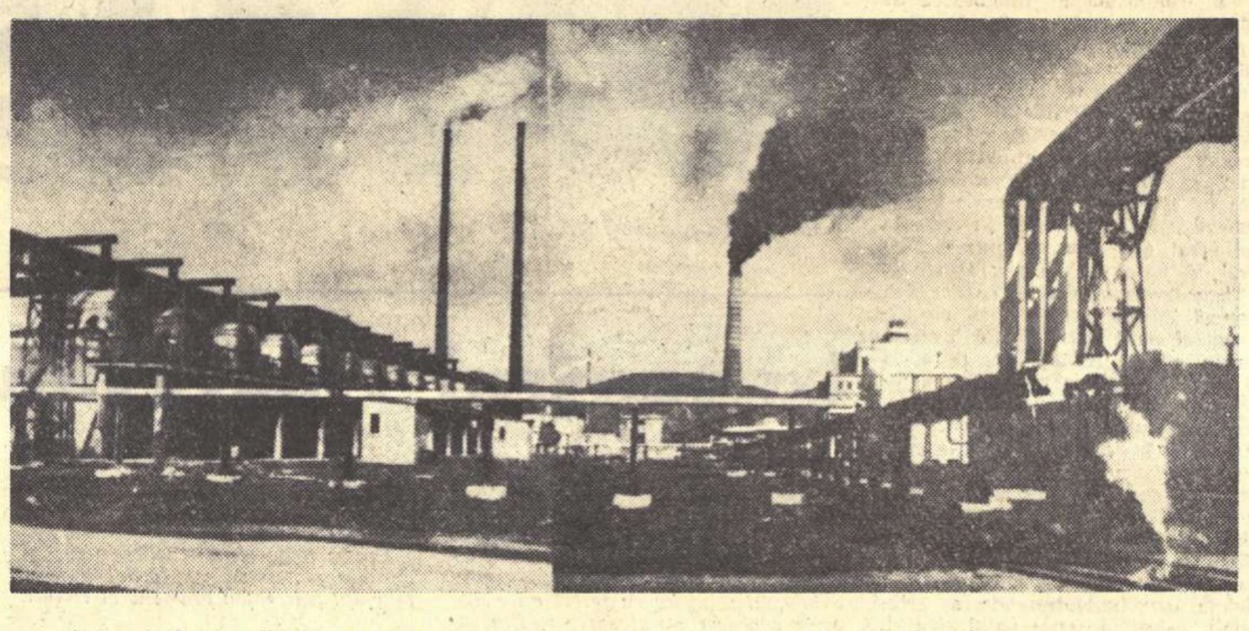

Noua și moderna rafinărie de petrol din Cerrik, regiunea Elbasan (R. P. Albania).

Şcodra e orașul cîntecului și al dansului.

Atunci cînd Silvia Mazi, secretara Comitetului Executiv al Sfatului popular din Şcodra, mi-a spus că aici totul, fabrica de ciment și cea de tutun, fabrica de textile și cea de macaroane, fabricile de conserve, ulei, biscuiți, mobile, au fost înălțate în cîntec, am crezut că am de-a face cu o obișnuită figură de stil. Curînd aveam să-mi dau însă seama că, într-adevăr, la Şcodra totul se face în cîntec. Mișcarea artistică amatoare a luat la Şcodra, în anii libertății, o dezvoltare impetuoasă.

— Nu există la noi familie din care cel puțin unul sau doi membri să nu fie cîntăreți sau dansatori amatori, — mi-a spus Silvia Mazi. Cîntecul popular albanez răsună peste tot: e purtat de difuzoare în piețe, de brigadieri pe șantierele de construcție, de muncitori în halele uzinelor.

După orele de muncă, încep repetițiile zecilor de formații artistice amatoare. Atunci se deschid și porțile Casei de cultură din Şcodra. Intr-o sală am găsit repetînd echipa de dansuri, formată din cei mai buni dansatori ai formațiilor amatoare din întreprinderi. Cu cîtă suplețe executau dansatorii trecerile bruște de la mișcările calme, lirice, la ritmurile îndrăcite, imitînd parcă dîrzenia vechilor războinici și a partizanilor. Intr-o altă sală, am găsit repetînd un cor de aproape 100 de persoane. Sub conducerea compozitorului Prenk Iakova, se repetau partiturile corale ale unei opere. Insuși compozitorul era autorul operei în repetiție. E vorba de Mrika care, scrisă pe libretul unui scriitor școdrean, Llazar Siliqi, unul dintre fruntașii noii literaturi a Albaniei Populare, — se plasează în plină actualitate. Tema: construirea hidrocentralei „Karl Marx".

Inainte de eliberare, Albania n-avea nici un teatru. Astăzi există în Albania patru teatre dramatice, un teatru de operă și balet și două ansambluri de estradă. Şcodrenii au mîndria de a fi înființat primul teatru profesionist al Albaniei Populare. Noua sală a teatrului școdrean are tot confortul modern, de la scenă rulantă la o complexă orgă de lumini. Artiștii, care sînt totodată și instructori ai cercurilor dramatice de amatori, se mîndresc și cu faptul că, sub îndrumarea lor, teatrul a devenit aici, ca și în întregul raion, o adevărată pasiune colectivă.

Seara tîrziu, după ce am asistat la mai multe repetiții unde am subliniat cu mirare ingenuă asemănarea muzicii populare albaneze cu muzica romînească și unde m-am bucurat ascultînd cîntece populare romînești incluse cu un gest firesc în repertorii, ferestrele caselor pluteau în întuneric. Una însă, în apropierea hotelului, era luminată. Un tînăr cu părul negru, cu capul ușor înclinat asupra viorii cînta. Melodia nu răzbătea prin geamurile închise. Dar am văzut ochii arzători ai tînărului și m-a înfiorat vibrația arcușului. Vioara cu corzile rupte de un glonte fascist, pe care am privit-o cu respect într-una din vitrinele muzeului reînvia în Albania nouă? Nu știu. Ştiu însă că strunele viorii tînărului cu ochi arzători nu vor mai putea fi rupte vreodată.

Toma George MAIORESCU

DIN LIRICA ALBANEZĂ

Moment partizan

de MUZAFER XHAXHIU

Şed partizanii-n jur de foc și cîntă,
S-avîntă-n joc, vîrtej de danț se-ncinge;
Bărbați, femei, de-a valma se frămîntă
Neînfricați. Ei știu că vor învinge.

Doar unul tinerel stă mai deoparte,
Cu pușca pe genunchi. Mereu zîmbește.
Ce gînd, ce dor de ceilalți îl desparte?
Ce vis duios privirea-i aburește?

'Ascultă viersul. Mai frumos îi pare,
Mai dulce, mai aprins ca altădat',
Şi luna-i azi mai mîndră, cînd răsare,
Şi el se simte parcă mai bărbat.

Scrisoarea terfelită iar o scoate;
E tată! Se sfiește s-o arate.

Tovarășilor ce nu s-au întors

de MARK GURAKUQI

Nu v-ați întors! Viața v-ați jertfit
Atît de tineri. Neamu-ntreg vă plînge.
Dar libertății drumul i-ați croit,
Drum însemnat cu dîră grea de sînge.

Nici vînt, nici soare n-au putut-o șterge,
Rămas-a roșia urmă pe zăpadă.
De ea călăuziți mereu vom merge;
E-a dragostei de patrie dovadă!

In romînește de NIC. A. STRAVOIU

SOFISMELE LUI „DACĂ"...

Ultimul număr al publicației franceze „La table ronde" este închinat dezbaterii cîtorva dintre problemele cele mai actuale ale artei. Nu fără mirare găsim în cuprinsul revistei un articol care prezintă ca o tendință fundamentală a poeziei contemporane transformarea imaginii într-un instrument de comunicare cu divinitatea.

In urmă cu treizeci de ani, în adevăr, cercurile literare cele mai reacționare încercaseră cu o intensitate deosebită să sacralizeze versul, conferindu-i proprietăți magice și rolul de translator în dialogul cu „Absolutul". Abatele Bremond contestase suveranitatea rațiunii și a sentimentelor curente în poezie, făcînd din ea căminul unei frumuseți imuabile, mistice, desprinsă și ostilă realității. Incercarea de a gîndi împreună poezia și divinitatea, strădania de a face din imaginea artistică puntea îngustă care ne-ar duce către alte zone decît cele ale percepției umane și ale vieții reale, era expresia accelerării procesului social de descompunere a societății burgheze. Cine studiază astăzi sutele de volume care s-au vrut călăuzite de preceptele abatelui Bremond extrage din această operație convingerea că autorii lor au plătit scump dreptul de a fi mistici, obscuri și ilogici, și nimeni nu se îndoiește că funcția actului poetic nu este aceea de a ne abate gîndurile spre un univers secret și sortit să rămînă necunoscut pururea, ci de a ne îndemna pe calea simțămintelor și ideilor ce ne animă, spre inima realității pe care o trăim.

Argumentele pe care se întemeiază „Imaginea și sacrul în literatura contemporană" sînt aceleași ca cele puse în discuție în urmă cu trei decenii, iar Dom Claude Jean Nesmy este preotul unei religii care numără acum tot mai puțini credincioși printre poeții autentici. Dar D.C.J.N. (astfel prescurtat, numele devine un simbol) nu se comportă nici măcar ca un preot. Atunci cînd el opune realității lumea de dincolo, cînd reclamă poeziei să se lase purtată de „setea unei frumuseți supraterestre", cînd cere să ne apropiem de lucruri ca și cum ar fi sfinte, el profesează un creștinism strict.... tehnic. Raporturile dintre D.C.J.N. și divinitate sînt raporturile dintre un mecanic și mașină. El cunoaște mijloacele tehnice prin care s-ar ajunge la „locul" în care contrariile s-ar rezolva într-un fel de realitate supremă și, ca un practician exersat, aruncă din cînd în cînd o privire către absolut, stabilind cam la ce distanță se găsesc diferiți poeți de acest punct. D.C.J.N. mînuiește trăsnetul și sabia credinței ca un profesionist conștiincios. Exhortații, gesturi sacerdotale, îngemănarea de lumini și umbre în construcția teoretică a articolului, totul este numai îndemînare și rutină obosită, peste care nu bate nici măcar suflul vreunei convingeri, fie ea și iluzorie. Nu cumva D.C.J.N. simte, dacă nu e chiar conștient, că poziția sa nu mai poate fi susținută?

In orice caz, aceasta este impresia cea mai izbitoare pe care ți-o lasă paginile lui D.C.J.N. La temelia lor nu există o justificare intimă, chemarea unui elan. Alta pare a fi credința sa reală, altele mobilurile predicii sale artificiale. Cînd D.C.J.N. recomandă poeziei o cură de eternitate, este pentru a se desprinde de imaginea viitorului apropiat și a mișcărilor revoluționare pe care acesta le poartă în sine. Cînd încearcă să asocieze religia și poezia într-o unitate, are înaintea sa eșecurile artistice cumulate de cei ce au urmat acest drum. Cînd invocă pe un ton înalt conjurația vagului și a indefinitului, este pentru a fugi de problemele stringente ale actualității, de soluțiile care le reclamă istoria. Este, de aceea, în articolul său o reticență, o îndoială care-l trădează. Cine urmărește mersul ideilor de-a lungul articolului, punctele de sprijin ale raționamentului, întîlnește la fiece pas, ca o umbră, prezența lui „dacă", care, după cum se știe, exprimă dubiul. „Dacă este adevărat că sacrul se manifestă față de om prin interferența lumii în care trăim cu una superioară...", scrie din capul locului D.C.J.N., și aceste cuvinte nu sînt o modalitate retorică, ci un semn de întrebare care planează asupra întregului articol. Dacă este adevărat că există undeva acel punct misterios în care antagonismele se dizolvă în armonie, dacă este adevărat că această armonie este fața pe care o arată oamenilor divinitatea, atunci poeziei îi revine sarcina — transmisă cu litere de foc în geneză — să afle icoana divinității. O suită de silogisme întemeiată pe daca nu este, bineînțeles, o demonstrație, ci mai curînd un șir de ipoteze, o succesiune de îndoieli. Oriunde am deschide articolul, vom constata același lucru: eșafodajul e complet, dar mortarul care ar trebui să unească argumentele nu mai are putere. Nu se poate trece cu ochii închiși pe lîngă gravele vini, pe lîngă fundamentalele carențe ale poeziei pure. Chiar avocații ei trebuie să recurgă la sofisme, prefăcîndu-se că nu observă ceea ce e fals, definitiv condamnat într-însa. Căci iată ce zice D.C.J.N. undeva, în cuprinsul articolului său: „Intrebarea e următoarea: Este cu putință pentru umila și simpla literatură să meargă departe de ea, să se depășească? Fără îndoială, dar numai dacă rupe cu frontierele strîmbe pe care i le impune analiza sentimentelor și gîndurilor, ca și folosirea metaforei ca simplă imagine". Veți recunoaște și d-voastră că D.C.J.N. dă dovadă de prea multă nepăsare față de bunul simț manevrînd asemenea „subtilități" oratorice. Căci cine nu înțelege că, abdicînd de la condiția ei de a oglindi gîndurile și simțămintele oamenilor, poezia încetează, bineînțeles, să mai fie poezie?

B. ELVIN

Planeta este pe măsura noastră

„Brave new world" (Minunată lume nouă) face parte din categoria acelor cărți de călătorie care risipesc prejudecățile și asigură lectorului acumularea unor cunoștințe serioase.

„Minunată lume nouă" a fost scrisă anul trecut — și reeditată, în urma succesului obținut — de către soții Helen și Scott Nearing, la capătul unui circuit de 50.000 de kilometri prin trei continente și culminat cu „descoperirea" Uniunii Sovietice. Căci pentru cei doi cercetători în domeniul științelor sociale din S.U.A., numai astfel poate fi definită covîrșitoarea experiență încercată, revelația care a constituit-o pentru ei pătrunderea în lumea nouă, a socialismului biruitor.

Chiar critici mai puțin obișnuiți să sublinieze aportul pozitiv al unor asemenea cărți au fost nevoiți să recunoască — drept principala chezășie a rapidei sale epuizări — forța cuceritoare a adevărului și spiritul tonic pe care-l degajă fiecare pagină. Exemple — cum sînt colhoznicul care la 60 de ani se inițiază în ultimele cuceriri ale biologiei sau campionul de marș care în viața de toate zilele este un competent siderurgist — furnizează, la dimensiunea noului umanism făurit în Uniunea Sovietică, „cheia de aur" a înțelegerii societății care are ca obiectiv valorificarea valențelor personalității. Amănunte savuroase și edificatoare pentru ritmul cotidian al țării care a izbutit cel mai îndrăzneț salt în cosmos se întretaie cu panorama uriașă a unor regiuni mai mari decît trei-patru țări europene laolaltă — cum este Kazahstanul — trezite la viață clocotitoare de avîntul comsomolist.

Scrisă cu seriozitate și sobrietate „Minunată lume nouă" are menirea de a alcătui o punte de înțelegere între popoare. Ea reprezintă o pledoarie convingătoare în favoarea ideii care cucerește tot mai mult teren, a coexistenței între țări cu sisteme sociale deosebite, a conviețuirii pline de perspective pe aceeași planetă.

V. L.

---

contrapunct

● In „Maiakovski și teatrul rus de avangardă" (studiu apărut în editura italiană „Einaudi"), cercetătorul Angelo Maria Ripellino caută să desprindă semnificația creatoare a operelor dramatice ale lui Maiakovski și a colaborării dintre acesta și regizorul Mayerhold. Criticul italian se oprește mai ales asupra rolului constructiv al dramelor satirice ale lui Vladimir Maiakovski, subliniind că modalitatea de creație adoptată de poet este cea mai potrivită pentru înfățișarea luptei permanente a noului, luptă încununată cu triumful celui dintîi, deci însuși procesul de dezvoltare al societății sovietice.

„Pentru dramaturgii italieni — scrie criticul Aggeo Savioli în «Unità», recenzind această carte — opera lui Ripellino va ajuta la o mai bună cunoaștere a experiențelor maiakovskiene. De pe acum, numele dramaturgului sovietic circulă, alături de cel al lui Brecht, printre tinerii oameni de teatru italieni. Lucrul acesta ne bucură pentru că înțelegem tot mai bine că trebuie să punem capăt închistării provinciale a culturii noastre, că trebuie să căutăm exemple care să ne ajute să deschidem, în modalități de creație adecvate epocii noastre, drumuri noi unui teatru cu adevărat modern"...

★

● Redactorul șef al revistei „Oktiabr" a împărtășit, într-un interviu, reporterului gazetei „Literatura i jizni", planurile revistei pentru anul viitor.

G. Nikolaeva pregătește pentru tipar un nou roman: „Directorul uzinei".

V. Dudințev va publica în „Oktiabr" romanul „Soldatul necunoscut", al cărui erou, un talentat inventator, ajutat de colectivul de tovarăși cu care lucrează, izbutește să-și realizeze invenția.

„Oktiabr" va mai publica „Darul pămîntului", un roman despre petroliști de A. Kopteaeva, partea a II-a a cărții „Trandafirul de aur" de K. Paustovski, povestiri de Vera Panova, noile romane ale lui G. Gulia și D. Granin, versuri de M. Aligher, Antokolski, Aseev, Marșak, Mihalkov, Selvinski etc.

★

● In editura londoneză „Hamish Hamilton" a apărut recent ediția engleză a romanului „The War Lover" („Cel care iubește războiul") de scriitorul american John Hersey (din care a apărut și în traducere romînească, acum cîțiva ani, romanul de război „Un clopot pentru Adano").

Critica britanică subliniază că „The War Lover" este un protest vehement împotriva războiului. „Cartea exprimă — scrie criticul John Davenport în recenzia sa apărută în săptămînalul «Observer» — adîncul dezgust al scriitorului față de război"..

★

● Din dorința de a fi cît de cît original, față de șirul nesfîrșit de romane erotico-pornografice, scriitorul Alfred Kern și-a ales ca eroi ai volumului „Dragoste profană" un preot „care și-a pierdut credința, dar se întoarce la religie din lașitate", și superioara unei mănăstiri.

Intr-un interviu acordat revistei „Express", Kern își prezintă astfel personajul principal: „Eroul, umilit și totodată atras de această femeie, va încerca s-o seducă utilizînd armele bisericii: se preface credincios". După cum reiese însă din prezentarea revistei „Express", amorul catolic al d-lui Kern nu depășește literatura licențioasă curentă.

★

● O variantă americană, însă foarte profană, a cărții lui Kern, o reprezintă romanul recent apărut „The Naked Lunch" (Prînzul gol) de William Burroughs. Abia ieșit din spital, unde a urmat o îndelungată cură de dezintoxicare de droguri, Burroughs și-a scris cartea ca „mărturisirea crudă a unei experiențe dusă la extrema limită" după cum o declară singur. Eroul, un drogat ca și el, urmează o cură spitalicească. „Deoarece cartea mea tratează o problemă medicală, o boală, ea este în mod necesar brutală, obscenă și dezgustătoare. Boala are adesea detalii dezgustătoare, care nu-s făcute pentru oamenii cu stomacul slab".

Despre această carte, apărută în ediție engleză la Paris, „Saturday Review" scrie că e „o colecție de pornografii și obscenități". Autorul, prin „The Naked Lunch", arată că operele ce ies din mîinile reprezentanților acestui curent sînt invitații la descompunerea morală, la viciu și desfrîuri.

★

● „Combat" se arată neliniștit, o dată cu Claude Nielsen, secretarul general al editurii „Presse de la Cité", de criza romanului polițist. Purtătorul de cuvînt al uneia din cele mai active edituri de maculatură criminalistică afirmă că dezinteresarea cititorilor față de acest gen se accentuează și că, de aceea, a fost nevoit să publice numai patru titluri pe lună în loc de șase, și să scadă tirajul.

Ceea ce denotă că, în schimb, a crescut bunul simț și bunul gust al cititorilor.

„Le Figaro littéraire" sau despre consecvență*)

REVISTA STRAINĂ

Decernarea Premiului „Nobel" pentru literatură pe anul 1959 cunoscutului poet progresist italian Salvatore Quasimodo a stîrnit, după cum era și de așteptat, nemulțumirea vădită a presei literare de dreapta din Occident. Fără să se dedea la atacurile violente ale ziarelor clericale și neofasciste din Italia, „Le Figaro littéraire" nu-și ascunde totuși dezaprobarea față de orientarea progresistă a poetului, încercînd, în același timp, și discreditarea lui literară. Singurul articol despre Quasimodo este semnat de un gazetar și reporter italian, Felice Bellotti, care aflîndu-se în Franța, a fost rugat de „Figaro littéraire" să-și „noteze impresiile asupra unui poet care ne era perfect necunoscut". Acest articol e răuvoitor la modul cancanurilor penibile gazetărești. Obscurul Bellotti pretinde că Salvatore Quasimodo n-ar fi jucat nici un rol în viața literară milaneză — „existența sa e a unui micburghez oarecare — un post, o nevastă, doi copii și obișnuitele lupte cotidiene", că ar fi fost un poet neluat în seamă de nimeni, pînă ce comuniștii italieni i-ar fi organizat „coteria indispensabilă" care l-a ajutat să devină celebru! In veninosul și meschinul articol se pot întîlni tot soiul de astfel de constatări și aprecieri, printre care cităm pe cea mai ineptă: „Nu e greu să înțelegem, tocmai din viața și opera lui Quasimodo, ceea ce l-a dus la revoltă: ura față de Dumnezeu, vinovat de a nu fi dat omului o soartă mai bună"... Vagul scrib e iritat că Premiul „Nobel" n-a fost acordat lui Ungaretti (pe care, după cum spune tot el, „politica l-a dat la o parte" pentru că „se bucura de favorurile lui Mussolini", sau lui Montale, „care n-a confundat niciodată idealismul său etic și social cu comunismul". La sfîrșitul articolului, Bellotti își exprimă regretul că au trecut vremurile frumoase cînd „Wirsen, primul secretar general al Premiului „Nobel", refuza premiul lui Lev Tolstoi... pentru că «a da Premiul „Nobel" unui scriitor înseamnă a aproba și împărtăși ideile sale»".

In rest, „Figaro littéraire" publică un interviu cu Quasimodo al lui Georges Adam (în care cele cîteva fraze rostite de poet sînt înecate în lungi comentarii, pline de ironii „fine" la adresa laureatului) și cîteva declarații ale unor scriitori și critici italieni, culese de Raymond Millet. Evident, și aceste declarații sînt comentate, cînd e cazul. De pildă, Ungaretti nu i-a răspuns trimisului lui „Figaro littéraire" decît prin „cîteva fraze evazive". Raymond Millet se simte obligat să adauge că Ungaretti „ar fi putut (s.n.) să-mi spună că poezia sa și a prietenului său Eugenio Montale, la fel de celebru ca și el, au exercitat o profundă influență asupra tînărului Quasimodo, adică asupra acelui Quasimodo care nu apucase încă drumul Moscovei..." Criticul italian Gofredo Bellonci a dat însă o declarație judicioasă: **„Cred că juriul Premiului „Nobel" a vrut să încurajeze un efort care tinde nu să se rupă total de cultura și poezia de ieri, dar să introducă o nouă cultură și o nouă poezie care să fie în acord cu lumea nouă în care trăim. Cultura și poezia de ieri sînt acelea cărora le aparțin Ungaretti și Montale, mari poeți asemeni lui Leopardi, mai mari chiar decît Quasimodo, dar reprezentînd o tradiție care, de cincizeci de ani, a fost aceea a aprofundării eului. După perioada de introspecție, a venit perioada lui «noi» și a unei mai adînci comunicări a poetului cu oamenii".** Cum această declarație nu-i este pe plac lui Millet, el arată că „adversarii italieni ai lui Quasimodo" nu pot fi de acord cu argumentarea lui Bellonci, susținînd că Salvatore Quasimodo reia vechea retorică d'annunziană „pe care nimeni n-o mai dorește", etc. Şi toate acestea după ce Millet își propusese să nu se adreseze decît unor personalități capabile să-l judece pe laureatul Premiului „Nobel" „numai după criterii literare"! De aplicarea altor „criterii" urmînd să se ocupe, după cum s-a văzut, chiar el.

★

In același număr din „Figaro littéraire" este publicat un intreviu cu Vladimir Nabokov, autorul romanului de tristă celebritate „Lolita" și care se află în prezent la Paris. Rus alb, „fiul unui om politic rus și nepot al unui ministru de Justiție al țarului", Nabokov s-a stabilit în Statele Unite. Autorul romanului pornografic „Lolita" (pe care unii critici occidentali nu se sfiesc să-l compare cu... Dostoievski) își expune crezul artistic fără echivoc: **„Detest teoriile, mesajele, ideile, morala... Adevăratul artist nu e niciodată angajat".** Pentru ca, puțin mai tîrziu, să-și exprime admirația față de Robbe-Grillet, unul dintre promotorii romanului fără personaje: „Apreciez felul său de a observa. Pentru om, obiectul și omul sînt tot una". Spre deosebire de Quasimodo, „nepotul ministrului de Justiție al țarului" este prezentat cu simpatie de „Figaro littéraire". Evident, după criterii „pur literare"...

Matei CALINESCU

---

*) *„Le Figaro littéraire", din 31. oct. 1959.*

Unor compozitori occidentali.

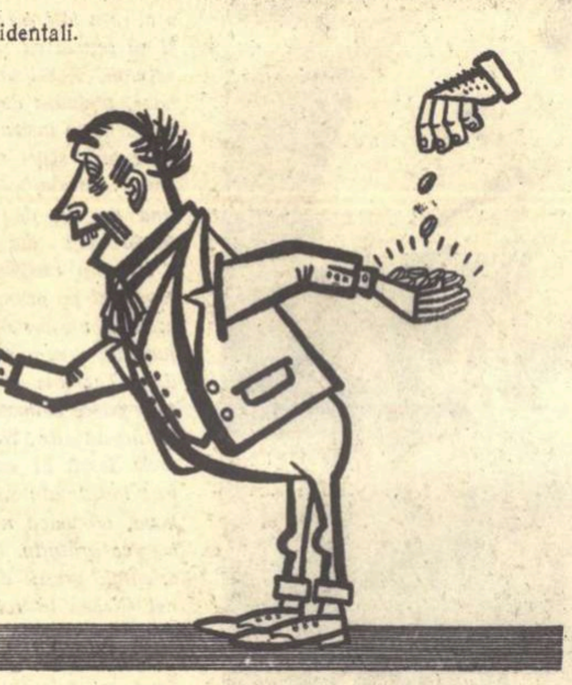

SINT UNII CARE PREFERA MUZICA... „CONCRETA"!

Desen de BENEDICT GANESCU

Un fapt PE SĂPTĂMÎNĂ

Bonn-Madrid

Franco, despre care orice om de pe suprafața pămîntului știe că nu este altceva decît un dictator fascist, a devenit de cîtva timp o rudă onorabilă a familiei occidentale. Ca și Cian Kai-și sau Li Sin-man, asiaticii „liberi", Franco e european „liber". El și-a pus candidatura în N.A.T.O. și are toate șansele să fie admis în alianța atlantică, desigur pentru meritele sale evidente întru democrație, amiciție hitleristă, divizie albastră, libere închisori și lagăre. Franco n-are trac, nici cînd e cazul să reînoade, în văzul și auzul opiniei publice mondiale, o anumită axă de tristă celebritate istorică. In acest scop și-a trimis de curînd ministrul de externe, Castiella, într-o vizită oficială la Bonn. Acesta a fost primit de oficialitățile vest-germane cu flori și zîmbete, iar convorbirile au decurs într-o atmosferă senină. Seninătatea amicilor a fost doar întrucîtva tulburată de o demonstrație antifascistă, care s-a desfășurat tocmai în clipa cînd Castiella își transcria bunele sentimente față de Adenauer în cartea de onoare a primăriei de la Bonn.

Relatările ulterioare ale presei n-au dezvăluit conținutul convorbirilor amicale și senine, de aceea este greu să știm dacă Bonn-ul a aprobat Madridul pentru aportul său ferm și consecvent în cauza libertății sau dacă Madridul a felicitat Bonn-ul pentru intransigența cu care activează pentru demilitarizarea Germaniei și destinderea internațională. Ințelegerea, în orice caz, a fost deplină, pentru că, după cum transmite corespondentul ziarului „Le Monde", „rezultatul cel mai grăitor al acestor întrevederi este invitația adresată cancelarului Adenauer de a face o vizită la Madrid, invitație care a fost acceptată fără să se fixeze încă nici o dată".

Totul este firesc și simplu. Deși nu agreăm analogiile istorice, strîngerea de mînă pe care Adenauer se pregătește să i-o acorde generalului Franco amintește prea flagrant de numeroase alte strîngeri de mînă ale unui decedat cancelar al Reichului, părintele spiritual al unei axe decedate în urma victoriei omenirii asupra fascismului. Au trebuit să treacă ani pentru ca, peste Pirinei, să zboare noii mesageri ai vechii axe sau, cum se exprima același corespondent al ziarului „Le Monde", „trebuia, cel puțin pentru opinia publică străină, să se permită ca timpul să-și îndeplinească opera". Adică, omenirea să uite negrele sale amintiri despre un anume război, provocat de o anume axă.

Să fie profund neliniștiți toți acei care confundă propria lor amnezie cu atitudinea opiniei publice mondiale și a propriilor popoare. La ordinea zilei este destinderea internațională și nici un fel de strigoi, axe prăbușite, revanșarzi cu posturi înalte în ierarhia de dincoace și dincolo de Pirinei, nu vor izbuti să întrerupă mersul impetuos al istoriei.

Viitorul va uita curînd de mărunții pigmei care n-au învățat nimic din lecțiile aspre ale vieții, viitorul nu va cunoaște decît o singură axă: axa păcii mondiale.

Ion MIHAILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef, adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 49 (299) — Joi 3 decembrie 1959

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

VEȘTI LACONICE

Ziarele aduc în chip cotidian la cunoștința cititorilor vești asupra cărora, neinsistînd întotdeauna cum se cuvine cei care le redactează, mă întreb dacă ajung la lectori în amploarea lor meritată. Sînt mai degrabă ispitit să cred că, expediate sau concentrate pînă la uscăciune, au soarta fulgerului: o strălucire albastră și grăbită, într-un univers în necontenită schimbare. Nicolae Militaru, cel ce și-a părăsit echipa lui fruntașă pentru ca să înceapă o muncă de la capăt, cu una din coada clasamentului, și-a dus tovarășii la succes, astfel încît grupul său nou, neexperimentat și mereu pe tabla neagră acum cîteva luni, se găsește astăzi în primele rînduri, spre bucuria maistrului dibaci și generos. Faptul implică, dincolo de semnificația lui aparent sportivă, de competiție și întrecere, un prilej de meditație. Indărăt cu șase luni, un om și-a părăsit confortul spiritual și material, din pur interes obștesc. In lumea posesiunii capitaliste, gestul este de neconceput, întîlnit doar ca o bizarerie și ca o abatere de la regula comună. In universul civilizației socialiste, devotamentul în slujba cauzei generale devine tot mai des un principiu etic răspîndit. Inițiativa lui Nicolae Militaru, preluată ca o făclie aprinsă din mîna unei muncitoare sovietice, e predată mai departe, pe același principiu, al întrecerii lampadoforilor, și exemplul lui, departe de a rămîne unul izolat, stîrnește „gelozii" identice, de cea mai pură calitate. Lăcătușul Gheorghe Duma nu reușea să se integreze, din pricini multiple și pentru el imposibil de depășit, unei munci economice. Intervine tovarășul său de muncă, Nagy Ștefan, îi comunică din bagajul cunoștințelor și experiențelor sale și, în acest chip, încă o brigadă rămasă în urmă încetează să mai fie obiect de critică și de nemulțumire. S-ar părea că în ambele cazuri e vorba doar de piele sau de tablă economisită, cînd de fapt ne referim la cîteva principii de etică. Egoismul, înțelegerea lumii și a vieții la dimensiuni de ghioc, măsurarea universului cu metrul personal de cizmărie, atîtea poveri ale unui trecut de ferocitate sînt din ce în ce mai condamnate, în numele unei morale generoase și intransigente, înlăuntrul căreia interesele colectivității trec deasupra celor strict individuale, limitate și meschine. Omenia socialistă, atît de depărtată de spiritul filantropiei doamnelor din lumea bună, începe de la respectul pentru semenul tău, de la stima pentru obștea fecundă în ansamblul ei, de la abnegația în slujba unei patrii care a condamnat o dată și pentru totdeauna exploatarea. Inlăuntrul acestei morale, gesturile tandre capătă o semnificație tot mai sporită. Ieri, chiar ieri, de la stația „Aviasan" au decolat trei avioane în trei direcții diferite. La Călărași, unul dintre ele a lansat cîteva flacoane de sînge conservat, pentru ajutorarea unui bolnav ce suferise o hemoragie gravă. Celelalte transportau și ele plasmă necesară unor suferinzi care au nevoie de transfuzii. Trei piloți au decolat pe vreme rea ca să ducă la căpătîiul unor bolnavi leacuri. Nici unul dintre aviatori nu așteaptă vreo evidențiere deosebită și din gestul lor obișnuit a dispărut orice urmă a vreunui eroism de paradă. Tot ieri, la „Steagul Roșu", la capătul unei zile-muncă, s-au strîns oamenii să sărbătorească pe cei mai vechi din întreprindere, să-i îmbrățișeze cu o nestăvilită căldură, să le înmîneze darul recunoștinței lor. Toate aceste evenimente se caracterizează prin spontaneitate, prin firescul și prin decența lor. Frazele umflate sînt izgonite din discursuri iar vocabularul trece printr-o primenire radicală, cuvîntul aparent strălucitor, dar gol ca o bășică de săpun, fiind alungat și înlocuit prin tăceri care spun mai mult decît cele mai elocvente discursuri.

La Hunedoara ingineri osteniți de o muncă încordată și responsabilă, încep seara alta, dusă cu aceeași patimă: cursuri pentru muncitorii care vor să-și ridice calificarea profesională. N-am uitat raportul de odinioară dintre inginer și muncitor: unul de subordonare mecanică și definitivă. Inginerul de astăzi, pornit el însuși, îndărăt cu zece ani, de la forjă sau strung, a învățat carte, dar a învățat mai ales că e obligat să nu uite. Intors cu diplomă și titlu printre tovarășii săi, le dăruie din orele sale de seară și de odihnă, înțelegînd că la mijloc nu e vorba de o operă de caritate, ci de o muncă bărbătească, firească, aș zice că, pînă la un punct, obligatorie, în măsura în care, în lumea noastră, se stabilește din ce în ce mai tare între om și organismul social, un raport de echilibru și de armonie, de permanentă condiționare reciprocă. Insul uman a încetat să mai fie singur în fața neantului, a întrebărilor fără răspuns, a chinurilor sfîșietoare și a așteptării. Iată, e seară și la ușa unei femei a bătut factorul poștal: îi aduce un mandat ca pe un buchet de flori și ca pe un sărut, — darul țării pentru al doisprezecelea copil adus pe lume. Pe perna lehuziei sale odihnește un semn al iubirii care o înconjoară și în pasul tăcut al poștașului care-i părăsește cu evlavie odaia, ea descifrează zborul unui hulub venit în misiune de la fruntariile țării.

ETICĂ NOUĂ

Aurel BARANGA

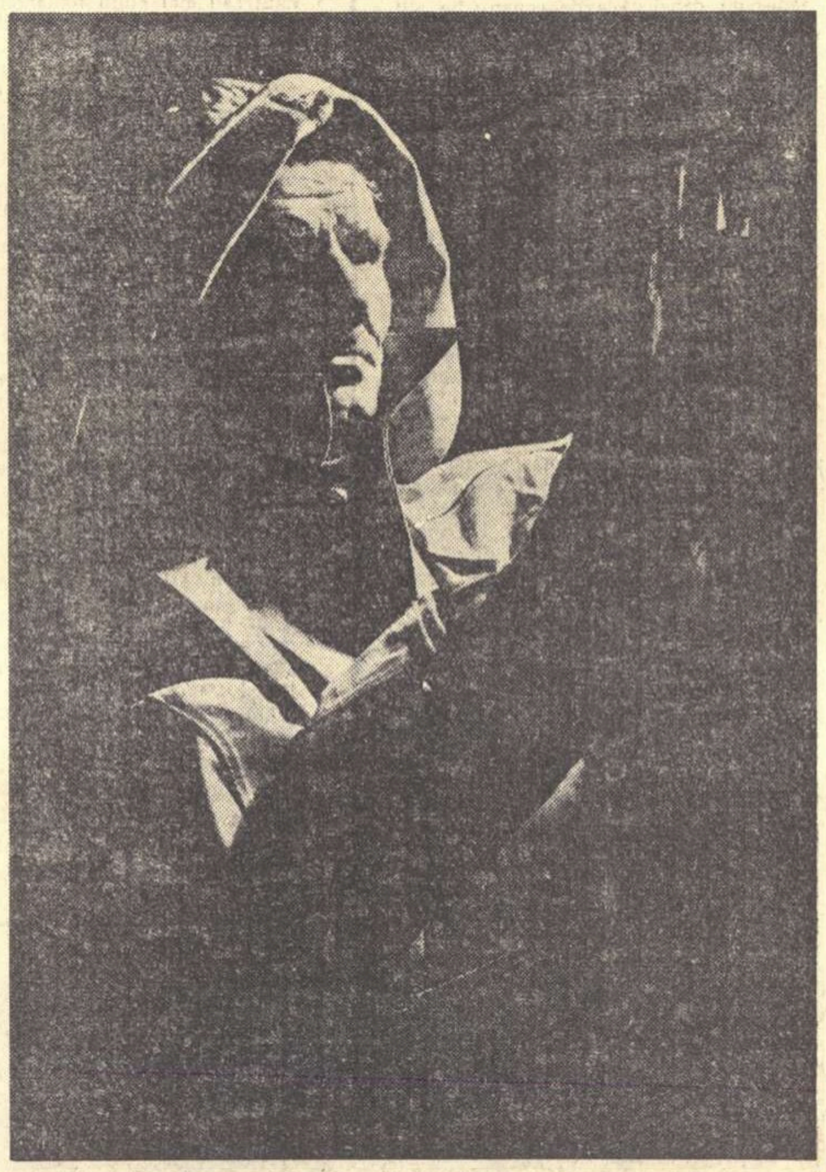

LICA IOSIF (R.P. Romînă) „Lumină în subteran"
(Al II-lea Salon internațional de artă fotografică)

JURNAL DE SCRIITOR

Chemarea actualității

Am fost întrebat adesea de către felurîți oameni, care aveau îndeletniciri foarte îndepărtate de aceea a scrisului, asupra procesului intim de creație, asupra chipului cum scriu.

Este o întrebare care a fost pusă de-a lungul vremurilor multor scriitori, multor poeți. Am primit, cîndva, o scrisoare venită dintr-un oraș de provincie. Nu mai știu ce îndeletnicire avea necunoscutul meu interlocutor epistolar. Știu că mă invita, cu amabilă căldură, să vin în orașul lui, să conferențiez asupra subiectului care interesează pe foarte mulți cititori; — titlul conferinței urmînd să fie: „Cum scriu?".

In scrisoare, acest titlu generic avea subdiviziuni, se ramifica într-o stufoasă serie de alte puncte-întrebări asupra tehnicii scrisului, căutînd lămurirea modului în care se ajunge la fixarea unui gînd, a unei viziuni, în poem, în proză sau în teatru.

★

Pentru că, dacă arta trebuie să reflecte viața, la rîndul ei, arta este și ea un mod de viață. Deci cititorul, sau poate numai acei interesați de problemele și tehnica scrisului, de procesul intim al creației, vor să ne cunoască viața. Pentru mulți scriitori, poeți, artiști în general, arta este o rațiune a existenței, cum pentru muncitori, pentru țărani, meșteșugul, munca lor le umple și le justifică existența. Dacă nu ești atras de o stăruitoare putere, de un neoprit îndemn să scrii, atunci munca ta întîmplătoare este lipsită de pasiune, de tensiune, de mesaj. A scrie întîmplător sau suit cu macaraua la etajele superioare ale inspirației, aceasta nu face să transpară lumina revelatoare care deosebește lucrul cu har de lucrul pur și simplu împlinit formal, neîncălzit de dogoarea intimă ce vine din frămîntările și observarea atentă și în adîncime a vieții.

★

Iată, iubite necunoscut, care mi-ai scris preocupat de modul meu de a „compune", cum spui, — și e mai logic, mai modest, mai nimerit decît „a crea" — am să-ți fac o mărturisire. In anul 1947, mă aflam internat într-un spital. Eram singur, într-o rezervă, unde citeam toate ziarele. Eram răscolit, incendiat în suflet și în sînge de revoltă. Revolta de a vedea, zi de zi, inumanele acte ale imperialismului, ale uneltelor capitalismului împotriva popoarelor fără apărare, „înapoiate", (după cum le numiseră colonialiștii).

Atunci, pe o hartă viu mișcată de imaginație, la dimensiuni fabuloase, am călătorit, am făcut circuitul tuturor durerilor și nedreptăților. Imi aduc aminte că am început ciclul „Sîngele popoarelor" *cu un poem care a pornit din rada inimii mele înfiorate, cu toate pînzele întinse de vîntul revoltei; era poemul intitulat* „Corăbii spre Indonezia". *A urmat* „Culoarea roșie și neagră", *și apoi toate poemele ciclului* „Sîngele popoarelor", *în care am vrut să consemnez realități politice, sociale, întipărite în haina poeziei, pentru a le făuri un drum, o permanență și un mesaj.*

★

Mă întrebi, iubite cititor necunoscut, în scrisoarea aceea la care ți-am răspuns destul de tîrziu, cum se naște ideea unei „opere literare", din clipa cînd se impune ideea și pînă cînd e turnată în vers sau așezată în proză?

In ce mă privește... port o idee care devine poem de restrînse sau largi proporții, sau o carte de proză, pînă ce se conturează, pînă se așează aproape organic vers cu vers, imagine legată de imagine, dînd o imagine integrală a poeziei însăși, așa cum trebuie să fie poezia. Gestația poate fi de lungă durată pînă în clipa cînd o dăruiesc hîrtiei, aproape transcriind-o din memorie unde s-a construit, s-a sedimentat, s-a rotunjit.

Trebuie să adaug că anul trecut, cînd am pornit să scriu poemul „Cîntarea cetății lui Bucur" (care stă să iasă de sub teascul tipografic), m-am gîndit îndelung ce formă să imprim poemului. Să-i fi dat drumul, ridicînd stăvilarul, unui poem fluviu, unei epopei, unitare ca ritm, ca măsură, ca structură totală egală, sau să-l împart pe clișee, pe imagini, poeme urmărind un fir, o idee călăuzitoare? Am ales cea de-a doua formă, căutînd să subliniez viața de luptă a cetății noastre prin cele cinci veacuri. Altfel poate ar fi fost greoi, monoton, de o factură didactică, istorică. Cu cea de-a doua soluție a

Radu BOUREANU

(Continuare în pag. 6)

Scrisoare către Simon Sanchez Montero

de **JUAN REJANO**

Membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Spaniol

Nu știu cum îți scriu. O lumină palidă
se frînge pe mîinile mele. Imi înnăbușă glasul.
Nu pot să te apăr.
Nu pot să distrug dușmanii care mușcă din tine
cu zece secole de ură.
Văd fruntea ta înălțîndu-se adumbrită,
ca un vîrf de munte, și ascult
în noaptea de abis a infamiilor,
cuvîntul tău, acest tunet liniștit
în care se odihnește
sufletul nostru neînfrînt.
Fiecare lovitură în trupul tău
e o stea în care-nmugurește libertatea,
fiecare injurie e o picătură
în vasul iubirii pentru popor:
„Nu ascult vaietul. Mă vor putea bate
Dar vocea mea nu va sluji dezonoarei".
Și impulsul sinucigaș se lasă învins,
tîrîndu-se ca o bestie înfricoșată.

O, frate dulce și puternic!
Aș bea oceanul care ne desparte fără rost.
ca să ajung la tine.
Mi-aș smulge inima,
să pot veni, să-ți mîngîi tîmplele.

La ce servește acest biet cîntec?
Dacă eu aș putea,
aș distruge munții pentru a te elibera,
pentru a te întoarce la casa noastră.
Rănile tale nu pot fi șterse.
Ele vorbesc prin buzele tale de bestiile sîngeroase,
de temnicerii care nu știu
că noi ajungem
pe pămîntul iubirii oamenilor,
că sîntem frunze ale iubirii,
că sîntem zefiri de dragoste ai fiecărui.

Dar sîngele tău tînăr știe,
sîngele tău cunoaște orașele înscrise în viitor,
cunoaște eroii pămîntului.

Inima ta o cunosc
cuiburile și valurile,
o cunosc ciorchinii grei de speranță,
o cunosc muncitorii,
acest roi de albine al Spaniei.

Turnul Madridului, neînvinsă columnă,
acultă cuvîntul tău de pace.
Lumina dimineții se-mprospătează prin tine,
căci chiar cătușele care te strîng
se transformă pe brațele tale
în trandafiri care ard.

Termin.
Noaptea în care zaci,
noaptea în care un trădător vîndu puterea ta.
eu o văd străfulgerată
de o vibrație unanimă a victoriei.
E-atît de aproape ziua pe care-o așteptăm,
cînd viața pe care o dorim atît de mult
va face poporul să fie iar vesel.
Atunci voi simți pe umerii mei amintirea
cum coboară ca o creangă înflorită,
ca o aripă în plin zbor
și ne vom aminti atunci de clipele acestea
în care visăm atît de bucuroși
și lăsăm să ne mîngîie speranța.

Iți scriu, îți scriu fără să știi acest lucru,
cu ochii înrourați de lacrimi,
cu glasul din diminețile noastre,
cu diminețile de douăzeci de ani
ale exilului meu și ale agoniei Spaniei,
cu diminețile Spaniei lovită și însîngerată,
cu inima care privește surîzînd orizontul.

Mexic, 1959

In romînește de DARIE NOVACEANU

PATETICA

„A treia, Patetica", ultima din trilogia închinată de N. Pogodin lui Vladimir Ilici Lenin, este o piesă de probleme. Aceasta pare a fi, dacă nu greșim, caracteristica lucrării și, din acest punct de vedere privită, ea merită o atenție deosebită din partea publicului, din partea teatrului de azi și — nu la sfîrșit — din partea autorului dramatic, dornic a lăsa prin scris imaginea epocii revoluționare. „Patetica" nu este o piesă de „acțiune" nici una de dialog, ea se distinge prin modul cum dezvăluie cîteva probleme ale construcției și eticii socialiste. Studiind-o, vom observa lesne că autorul continuă cu mijloace moderne linia Cehov-Gorki a dramei nu „teatrale", ci de gîndire. Lăsînd cronicarului sarcina analizei competente, să semnalăm pînă atunci două-trei „probleme".

Problema legăturii conducătorului cu masele. In prima parte a piesei, Lenin vizitează o mică fabrică, luînd contact cu muncitorii. Gazdele, în semn de respect, așternuseră un covor roșu care însă — evident — nu-și are locul într-un atelier. Lenin observă inițiativa și le adresează reproșuri: ușor îndemn către modestie. La sfîrșit, i se oferă un buchet de flori. Lenin, care venise însoțit de sora sa, transmite acesteia florile: ușor îndemn către politețe. Se discută despre situația grea a clasei muncitoare din acei ani, o voce-două, expresie a contrarevoluției, agită isteric spiritele, chemînd la neîncredere în bolșevici și la sabotaj. Lenin nu mai zîmbește, îi demască direct fățiș, de la doi pași distanță, pe menșevici, atrăgînd atenția muncitorilor să vegheze: o lecție de combativitate. Pe perete se observă o pictură supra ori subrealistă, înfățișînd deformat chipul muncitorului. Este opera unui pictor „îndrăzneț" și „neconformist", care l-a cucerit pe tînărul, cinstitul dar și fragedul încă inginer comunist al fabricii. Lenin, șocat de prezența tabloului, îl supune criticii, discutînd cu inginerul și aducînd argumente contra antirealismului: o lecție de estetică. Au trecut, așadar, cîteva minute numai de la intrarea conducătorului în fabrică și, iată, fragment cu fragment, s-a adunat un manual scurt, practic, eficient, întru folosința comuniștilor. A fi legat de mase, arată autorul prin modul cum realizează apariția lui Lenin, înseamnă a-ți marca prezența în mijlocul lor nu formal, ci printr-o atitudine mereu activă, dinamică, îndrumătoare.

Problema intransigenței revoluționare. In 1924 Lenin este bolnav, se odihnește pe o bancă în parc; deodată năvălește o tînără comunistă, cerînd îndurare pentru fratele ei acuzat (pe drept) de luare de mită și — deci — în pericol a fi condamnat. In nouă cazuri din zece, teatrul burghez sau cu reminiscențe burgheze obișnuiește să ofere imaginea unui „șef de stat" cu mari disponibilități de generozitate în timpul liber. E un cadou clasic oferit sentimentalismului -de la balcon. Pogodin și-a reprimat ispita posibilă către o rezolvare ieftină. Lenin n-a vrut să fie „înțelegător", a fost aspru cu fapta vinovatului, considerînd-o în lumina intereselor revoluției, n-a fost „larg" ci a explicat adînc, grav, semnificația crimei și a pedepsei. Lenin a fost și aici intransigent.

Problema atitudinii față de intelectualul șovăitor. Piesa lui Pogodin se petrece în epoca foarte contradictorie a N.E.P.-ului, cînd bolșevicii organizaseră o „retragere" pentru a-și consolida poziția, iar burghezia beneficia de o anume ușurare economică, dar — pentru cine știa să vadă — foarte trecătoare. Complexitatea situației

Al. MIRODAN

(Continuare în pag. 6)

ARTISTUL

Fiind singur, am adorat întîi apele, populîndu-le cu ființe stranii. Mi-am închipuit-o pe Glauceea, nimfa albastră, pe Thulia cea verde, pe Agave și pe Galateea. Marea m-a învățat ce este mișcarea și am descoperit dansul. Căderea valurilor m-a făcut să aud muzica și vorbind am spus versuri. Cerul de deasupra mi-a arătat înceata mișcare a stelelor și am creat-o pe Urania. Cîntînd peanul am inventat istoria. Am navigat, am plantat smochini, știam focul și roata, nu se putea să nu durez cetăți. Incă din peșteri am desenat și am lăsat pe stîncă semnele uneltei mele de cremene. Cînd ne-am înmulțit, trăind laolaltă, am pus mîna pe daltă și am cioplit chipuri. Am fost agricultor și războinic. Mi-a plăcut soarele și jocul. Am alergat pe stadion și m-am ridicat cu aripi de ceară deasupra pămîntului, sfărîmîndu-mă. Degradările focului m-au făcut să pricep ce-i nuanța și privind turmele, am înțeles compoziția. Descoperind geometria, pricepui că arhitectura este întemeiată pe raporturi matematice ca și muzica. Peste tot am așezat statui, pînă au venit soldați sălbatici și le-au risipit. Inșelat de profeți în haine negre, am ridicat ochii spre cer și m-am speriat. Am uitat de zeii binevoitori care petreceau la masa mea și mi-am închipuit un dumnezeu-tiran căruia i-am înălțat temple, adevărate coșmaruri în piatră. Am inventat ogiva, vitraliul care transformă raza de soare în foc înspăimîntător, am frînt coloana antică, am schimonosit-o, am complicat-o, i-am așezat deasupra sfinți, făcînd din catedrală o femeie. După petrecerea și nerușinarea cărnii, m-am smerit și am intrat în conul de umbră al unui ev întunecat. Pe urmă am aprins incendiul revoluțiilor și am sîngerat. M-au pus pe roată și m-au ars. Am crezut în mișcarea pămîntului și în eliberarea omului de prejudecăți și de aceea am rămas nemuritor. Am participat la înfăptuirea celei mai mari revoluții din istorie — Revoluția Socialistă. Istoria știe că am construit totdeauna și că am învățat verbul pentru a spune în gura mare că nu mai vreau războiul, apărînd astfel creația. Visez cîmpuri fertile acoperite de o vegetație fabuloasă și-am ridicat un braț pînă la fața Selenei, privind-o. Mă aplec la cîntecul uneltelor și slăvesc zeița muncii. Imi place lovitura pe nicovală și sudoarea celui din fața cuptoarelor aprinse. Nu sufăr aberația și vreau în piatră statuia truditorului, a omului de la cîmp și a gînditorului care vede viitorul. Ador măslinul pentru că el e simbolul liniștii. Sînt înarmat bine și veghez să nu strivești, dușman de moarte al cîntecului și al bucuriei, planeta noastră cu mări și păduri, acoperită de cupola pașnică a cerului senin sub care fumegă coșurile fabricilor. Am scris aceste rînduri pentru a lăuda artistul tuturor timpurilor și slăvesc ca poetul antic febra inimii:

„Tineri, veniți să cîntați, veniți să aflați cum începe iubirea. Ea începe de la ochi, se coboară la buze, de la buze ea alunecă la inimă și în inimă prinde rădăcină. Cînd ne-am îmbrățișat, frumoasa mea, era noapte. Cine ne-a văzut? Cine ne-a văzut? Noaptea și aurora, stelele și luna. O stea a coborît și-a spus mării, marea a spus-o vîslei, vîsla corăbierului și corăbierul a cîntat-o noaptea la poarta frumoasei sale..."

Deschizînd gazeta de după-prînz, am aflat că la Constanța a sosit un grup de artiști plastici, format din pictori și sculptori, în vederea întocmirii unui plan de perspectivă care să prevadă ce statui, basoreliefuri și pînze vor împodobi recentele și viitoarele construcții de pe litoral. Artiștii pomeniți urmează unui alt grup: acela al scriitorilor. Vor veni la rînd, probabil, muzicienii. Secretarul de partid al regiunii respective oferă artiștilor ateliere și case de locuit, afirmînd în discuțiile cu ei că paralel cu mecanizarea agriculturii și colectivizarea totală, Dobrogea cea nouă are nevoie de statui și picturi, de cîntece și de volume de versuri.

Semnalez aici fenomenala veste și visez să văd pe tot litoralul Mării Negre un frunziș de piatră. Voi asculta valurile cum scaldă picioarele Furnalistului și ale Țesătoarei și mă voi gîndi cu recunoștință la omul care scoate cărbunele din adîncuri mai cu rîvnă, pentru a încununa fruntea de lut a Mangaliei cu marmura cea nobilă: omul socialist.

Eugen BARBU

Citiți în paginile 4 și 5

PENTRU MAI MULTĂ EXIGENȚĂ IN CRITICA ȘI POEZIE

Dezbaterile din ședința Comisiei de critică a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

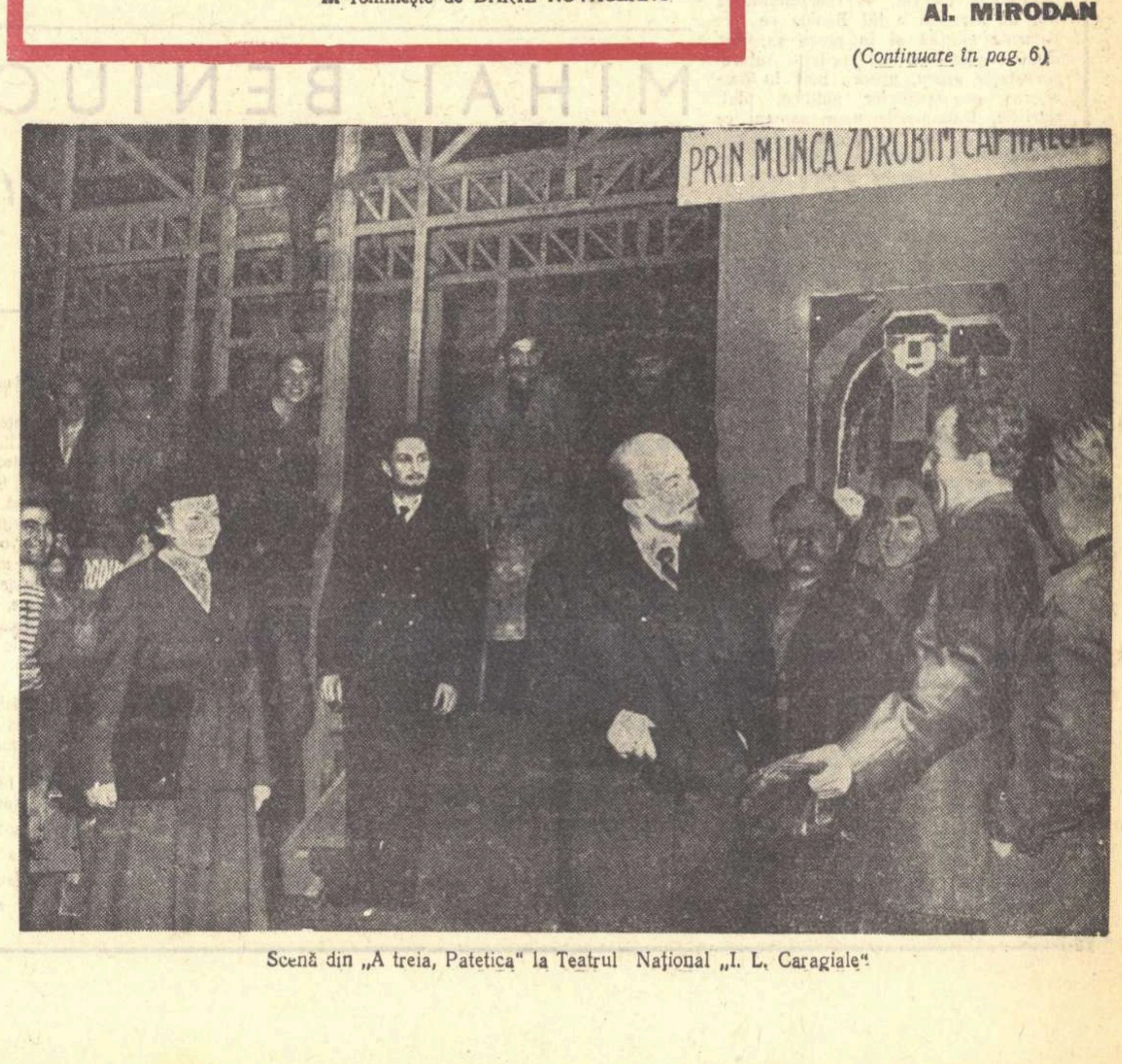

Scenă din „A treia, Patetica" la Teatrul Național „I. L. Caragiale"

RĂSFOIND REVISTELE

Critica în „Steaua" nr. 10-1959

Articolul **„Prestigiul criticii literare și condiționările lui"** de **George Munteanu** se înscrie în sfera discuțiilor actuale despre problemele criticii, stimulate de articolul redacțional apărut în luna septembrie în „Scînteia". George Munteanu pledează cu justețe pentru o critică științifică — al cărui element esențial trebuie să fie **spiritul critic**: „...o critică lipsită de spirit critic reprezintă o anomalie, un non sens, o anulare a prestigiului și a rațiunii ei de a fi". Se accentuează în articol asupra importanței simțului de răspundere al criticului literar, asupra rigoarei științifice care trebuie să stea la baza activității critice. Ca și alți colegi G. Munteanu vede în lipsa unei metode științifice, consecvente, în absența răspunderii, principalele izvoare ale tonului apologetic.

Inarmați cu aceste principii am cercetat sectorul de critică al publicației clujene, verificînd astfel oportunitatea lor prin însuși materialul pe care revista ni-l oferă. Ne vom referi mai întîi la rubrica rezervată cronicii literare, avînd posibilitatea să confruntăm în cadrul aceluiași număr mai multe articole. Judicioase și bine argumentate ni s-au părut observațiile lui **Victor Felea** la volumele de poezii „Torentul" de Maria Banuș și „Eu nu cînt că știu să cînt" de Victor Tulbure. Autorul preocupat mai puțin de analiza detaliată a textului își îndreaptă eforturile spre formularea sintetică. Volumele în discuție sînt judecate din perspectiva întregii opere a autorilor la care criticul se referă mereu pe parcurs. Tot la această rubrică, scrie, despre ultimele cărți ale lui Ion Istrati, („Tinerețe fără tinerețe" și „Cu dragă inimă"), **D. Florea Rariște**. In aceste cronici tonul apologetic este strident și el se datorește tocmai viciilor semnalate în articolul său de George Munteanu: lipsa spiritului critic, a rigorii științifice. Metoda lui D. Florea Rariște se limitează la detalierea acțiunii, la inventarierea personajelor pe care le caracterizează școlărește: „personajele negative nu sînt privite unilateral. Generalul Olimpiu Manole, de pildă, e drept că duce o viață desfrînată, că face abuz de putere, că este un profitor al războiului, dar în același timp nu e lipsit de unele calități, cum ar fi, de exemplu, pregătirea și competența militară" (personajele pozitive vor avea, probabil, la rîndul lor, calități dar și unele... lipsuri). Cu asemenea „metodă" precară este firesc ca semnatarul cronicii să nu sezizeze niciuna din realele carențe ale cărților recenzate, și discutate recent în presa literară. „Steaua" publică și un număr mare de scurte recenzii — în general bine echilibrate, utile. Si aici însă, uneori se deviază de la principiile subliniate în articolul din George Munteanu.

La rubrica „Mențiuni și opinii", sînt inserate cîteva note polemice. Indiferent de valabilitatea unora dintre observațiile făcute, ne-a surprins faptul că trei dintre ele vizează, în afară de N. Tertulian, pe membrii aceleiași redacții, „Luceafărul". Reînvie oare „Steaua" vechile răfuieli mărunte?

Dacă în numărul de față preocupările critice se orientează cu mai multă eficiență decît în trecut asupra fenomenului literar actual, trebuie să facem încă unele observații în legătură cu insuficienta reflectare, în paginile revistei, a principalelor probleme care privesc literatura noastră contemporană. Am dori să citim în „Steaua" contribuții fructuoase la actuala discuție despre poezie, de pildă, sau studii teoretice ample asupra dezvoltării literaturii noastre pe drumul realismului socialist. Fără a participa substanțial și combativ la dezbaterea problemelor criticii noastre literare, revista clujeană nu-și poate îndeplini menirea.

In numărul viitor, la aceeași rubrică, vom discuta poezia și proza publicate în „Steaua" nr. 10.

CRONICAR

Viața Uniunii Scriitorilor

La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" — București, a avut loc sub conducerea tov. Nagy István ședința Comisiei pentru literatura minorităților naționale a Uniunii Scriitorilor. Cu acest prilej au fost analizate rezultatele obținute în cinstea celei de a 15-a aniversări a Eliberării și s-au luat măsuri pentru elaborarea planului de muncă pe anul 1960.

DESPRE ROMAN

Interesul pe care teoreticianul literar și criticul îl arată astăzi față de problemele romanului este reflexul firesc al dezvoltării într-adevăr prodigioase pe care a căpătat-o, în literatura noastră nouă, acest „gen proteic". E semnificativ faptul că, la un interval de timp foarte scurt, au văzut lumina tiparului două valoroase cărți despre roman. E vorba de studiile de teorie literară ale lui Silvian Iosifescu, adunate în volumul intitulat „In jurul romanului", și de încercarea lui D. Micu de a cuprinde într-o sinteză istorică bogata producție romanescă de după Eliberare. Fără îndoială că, în legătură cu romanul, pentru elucidarea condiției lui estetice, o discuție asupra genurilor și speciilor este necesară. E, de altfel, ceea ce constituie obiectul primului capitol din cartea lui Silvian Iosifescu. Considerațiile criticului asupra genurilor sînt interesante, mai ales prin fundamentarea lor istorică și genetică. Definirea speciilor ca „realități istorico-literare imediate", a căror apariție „e legată intim de un anumit moment, de ideologia unei anumite clase sociale" și a căror longevitate depinde de „elasticitatea" lor, ni se pare convingătoare. Genurile, arată S. Iosifescu, sînt categorii estetice mai largi, ca și, în altă privință, tragicul și comicul, existența lor istorică fiind mult mai lungă decît a speciilor. Admitem și definirea genurilor, a celui liric prin autoexprimare, a celui epic prin succesiune faptică obiectivă și a celui dramatic prin sinteza între liric și epic. Silvian Iosifescu însă neglijează aici o altă problemă: aceea a atitudinii față de realitate pe care o implică fiecare dintre genuri, atitudine care poate defini un artist ca tip liric, epic ori dramatic. O sugestie tipologică interesantă face criticul cînd, în capitolul „Transformările personajului" (care ni se pare cel mai bun din întreaga lucrare), afirmă că: „Există — și nu numai în proză — un tip cu obiectivitate mai accentuată, cu mijloace artistice mai echilibrate și mai lucide, cu mai mult calm al narațiunii, de obicei cu posibilități în special plastice". In acest sens, arată criticul, „Petru Dumitriu e clasic, în timp ce, tumultuos și patetic, Laurențiu Fulga e romantic. Termenii pot fi convenționali, se pot baza doar pe analogii, mijloacele artistice pot fi foarte inegale. Dar existența tipurilor diferite de creatori e evidentă și foarte necesară". De altfel, în chip firesc, în existența unor astfel de tipuri trebuie căutată explicația marii varietăți de stiluri pe care, într-o măsură mai mare decît orice altă metodă de creație, realismul socialist nu numai că o admite, dar o și stimulează. Criteriul tipologic (în exemplul citat, diferențierea dintre clasic și romantic) credem că poate fi extins în mod fecund și la alte categorii estetice fundamentale, cum ar fi de pildă genurile, el ajutînd la o definire în profunzime a acestora. Implicațiile unei atitudini lirice, epice sau dramatice față de realitate sînt importante pentru definirea universului unui scriitor. Problema ni se pare cu atît mai însemnată, cu cît în cadrul realismului socialist, fiecare tip artistic se poate manifesta cu deplină libertate. Un criteriu tipologic, aplicat fără rigidități, poate ajuta pe criticul literar marxist, pe lîngă sublinierea conținutului ideologico-politic al unei opere, să surprindă în chip pregnant modalitățile de potențare estetică ale acestui conținut, cu diferențele specifice de la un tip artistic la altul. Un asemenea criteriu ar putea, în multe cazuri, explica amestecul de genuri, liricul cu epicul sau epicul cu dramaticul, etc.

O altă problemă importantă este aceea a **definirii romanului**. Din ceea ce spune S. Iosifescu rezultă o ezitare între ideea că romanul ar fi o specie a epicului sau ar constitui un gen aparte, un „al patrulea gen" sau „genul proteic". Considerațiile istorice ale criticului asupra nașterii și evoluției romanului, făcute în spiritul unei consecvente orientări marxiste, credem că ar justifica adoptarea primului punct de vedere. S. Iosifescu înclină totuși spre considerarea romanului ca o „combinație între genuri", ca o „categorie estetică cu trăsături estetice largi, epice și dramatice". Oricum, esențială în roman pare a fi funcția lui epică. Discuția „specie sau gen" poate fi considerată, după cum sugerează și criticul, ca avînd un „interes secundar". Totuși, problema definirii romanului nu trebuie neglijată. S. Iosifescu distinge cîteva trăsături caracteristice: „Lipsa de canoane prescriptive sau prohibitive, caracterul mai direct de tribună, altoiul epicului cu dramaticul", conchizînd că aceste trăsături nu sînt, probabil, „singurele". „Dar stabilirea unei definiții nu interesează". Și, totuși, în practica criticii literare nu odată se pune această problemă. Recent, un cronicar literar afirma despre „Bariera" lui T. Mazilu că „se subîntitulează impropriu roman". Am putea da și alte exemple de acest fel. Fapt este că acea „lipsă de canoane prescriptive sau prohibitive" de care vorbește S. Iosifescu ne pare destul de relativă. Insuși criticul recunoaște, în alte părți ale lucrării, existența unor legi ale romanului — legi de compoziție, legi privind personajul și modalitățile de prezentare ale acestuia, etc. Elasticitatea romanului nu e absolută și prezența unor norme nu poate fi negată, nu se poate vorbi de „lipsa lui totală de canoane, de indicații sau prohibiții" (pag. 92). Insuși S. Iosifescu, atunci cînd polemizează cu diferiți teoreticieni ai romanului din Occident, circumscrie de fapt domeniul romanului definindu-l în bună măsură. Condamnînd, de pildă, perspectiva subiectivistă recomandată de unele curente decadente, el postulează, implicit și apoi explicit, necesitatea unei abordări obiective a realității de către romancier. Altădată constată: „Multiplicitatea de personaje și planuri implică și ierarhizarea personajelor după gradul lor de claritate și profunzime, problemă care are analogie în plastică, în planul prim și secund, în distribuția luminii". Apoi el arată că „tendința ca planurile multiple să devină planuri eterogene", observată în operele unor scriitori occidentali (d. ex. John Dos Passos) duce la o degradare a conceptului de compoziție. Pe drept cuvînt, arată în altă parte S. Iosifescu că lectorul modern întîmpină cu rezerve estetice unele stîngăcii de compoziție din romanele secolului XVII și XVIII (povestirile intercalate în desfășurarea narațiunii principale, prezentarea personajelor nou introduse în acțiune prin portretul fizic și o succintă biografie, etc.) Sînt recomandate implicit principiul de continuitate epică și acela al integrării personajului în dinamica narațiunii, în cursul căreia el se definește progresiv. O altă lege esențială a romanului ar fi aceea a menținerii interesului epic pentru cititor, etc. Evident, există tipuri de roman foarte diverse. Totuși, n-am vorbi, împreună cu S. Iosifescu, despre „elasticitatea romanului", ci mai degrabă de marea lui capacitate de absorbție, de asimilare. In acest sens, foarte interesant ni se pare capitolul „Altoiurile romanului", din păcate însă prea puțin dezvoltat.

Problemele romanului realist-socialist sînt abordate, la un nivel cam general, într-o parte a capitolului „Genul proteic" și în „Transformările personajului". Din expunerea istorică a evoluției romanului rezultă cu evidență superioritatea celui realist-socialist asupra formelor anterioare de reflectare epică a realului. Demonstrația lui S. Iosifescu e riguroasă și convingătoare. Credem, totuși, că discuția asupra romanului realist-socialist ar fi meritat mai mult spațiu — eventual un capitol separat — pentru a permite criticului să întreprindă o analiză mai profundă a fenomenului, atît în literatura sovietică cît și în cea romînă. Ar fi fost binevenită, după părerea noastră, și o discuție serioasă asupra unor probleme în ce privește arta compoziției romanești în literatura noastră contemporană, cum sugera și Eugen Simion în cronica din „Contemporanul": „N-ar fi fost oare util... (ca autorul) să fi supus unei ample discuții deficiențele de construcție atît de frecvente în literatura noastră?" Cu atît mai mult, cu cît, o astfel de discuție ar fi putut ajuta, prin contrast, lămurirea unora dintre legile romanului, a căror cunoaștere și descriere cade direct în sarcina teoriei literaturii. Deasemeni, ar fi fost necesar ca bogatul aparat de referiri și citate să fie hrănit cu mai multe exemple romînești, în deosebi din literatura actuală. Oare proza noastră realist-socialistă nu ar fi meritat tot atîta atenție cît și „copilăria romanului romînesc"?

Cartea lui S. Iosifescu rămîne însă o contribuție valoroasă la cunoașterea din perspectiva esteticii marxist-leniniste a problemelor complexe ale romanului. Exemplele din literatura universală, bine alese și concludente, ajută cititorul să-și fixeze unele noțiuni importante de teorie literară (compoziție, perspectivă, arhitectonica sau caracterul simfonic al romanului, etc.). Un merit de seamă al lucrării este discutarea problemelor romanului dintr-un punct de vedere genetic și istoric, fundamentată solid pe o concepție marxist-leninistă. Remarcabilă, de asemeni, și critica teoriilor estetiste asupra romanului, formulate de unii critici și istorici literari burghezi. Scrisă foarte clar, într-un stil universitar cu referințe variate, cartea „In jurul romanului" de Silvian Iosifescu este de o incontestabilă utilitate, nu numai pentru specialiști, ci mai ales pentru o largă categorie de cititori interesați în problemele literaturii.

Matei CALINESCU

O carte pe săptămînă

B. JORDAN: „Zile și nopți în furtună"

B. Jordan, autorul unor romane ca **Normaliștii** și **Invățătorii**, apărute înainte de Eliberare, își propune în noua sa carte, **Zile și nopți în furtună**, din care a publicat deocamdată numai volumul întîi, să reconstituie din documente figura lui Tudor Vladimirescu și fizionomia perioadei istorice în care a trăit conducătorul răscoalei populare din 1821. Romanul este conceput ca o biografie mai mult sau mai puțin romanțată, încadrată în epocă, urmărind existența eroului din copilărie pînă, probabil, la moarte. Ne aflăm, precum se vede, în fața încercării de a crea un roman de mare amploare, un alt **Un om între oameni**. In ce măsură o asemenea îndrăzneață intenție va deveni realitate, se va putea constata numai atunci cînd întreaga trilogie va fi ieșit de sub tipar. Fapt este că, în volumul apărut, găsim numeroase situații ce reflectă veridic, în culori vii, realități caracteristice ultimelor decenii ale secolului al XVIII-lea și celor dintîi vreo zece ani ai secolului următor. Insoțindu-l pe tatăl său la tîrg, Tudor are prilejul să ia cunoștință de aspecte din cele mai brutale, mai nerușinate, ale exploatării țărănimii. **Brodina, huzmetul sării, avarietele** — iată cîteva denumiri ale unor impozite și taxe arbitrare, impuse țăranilor de către boieri și **cochinți**. Dar nu sînt numai acestea. Inaltele fețe bisericești își au și ele partea lor — o parte considerabilă — la jupuirea celor fără apărare. Vînzarea țuicii, bunăoară, este monopolul sfintelor mănăstiri și tatăl lui Tudor, prins de un călugăr cu un ulcior de țuică în tîrg, nu numai că este deposedat de acest obiect, dar e cît pe-aci să fie dat în judecată pentru încălcarea drepturilor mănăstirești. Tuturor acestor plăgi li se adaugă aceea a jugului turcesc, mai grea decît toate. Turcii îi obligă pe țărani, în tîrg, să le vîndă grîul pe preț de nimic; ei cer zaherea, golind gospodăriile țărănești de făină, orz, unt, vite, oi, sare, de tot ce aveau, lăsînd satele pradă foametei și mizeriei. Sub povara dajdiilor de tot felul, pretinse de turci, de domn, de boieri și stareți, țăranii duc o viață de infern. O scenă ce ilustrează expresiv această situație e cea în care taxidarii, bumbașirii și arnăuții fac uz de metode sălbatice pentru a stoarce birul de la un biet nenorocit. Copiii lui Ion Grămadă sînt scoși goi în zăpadă și legați spate în spate. Unul din călăi aruncă peste ei o găleată cu apă, în timp ce tatăl copiilor este afumat cu ardei.

Situațiile care comunică într-un chip impresionant soarta celor mulți, în deceniile premergătoare răscoalei din 1821, nu sînt puține în primul volum al romanului **Zile și nopți în furtună**. Totuși, romanul se citește, în cea mai mare parte, cu greu, nu reușește să țină atenția trează. Cele mai multe capitole ale cărții sînt niște colecții de scene ce nu se leagă organic între ele, nu au un cheag interior, nu decurg cu necesitate una din alta, ci formează un conglomerat de întîmplări. Biografia eroului central nu este astfel întocmită încît să absoarbă faptele menite să ilustreze situația economică-socială a țărănimii, să dea acestor fapte coeziune, unitate artistică. Insuși eroul apare în primele trei capitole, care ocupă cel puțin jumătate din carte, fărîmițat; el începe să prindă un anumit contur abia în episoadele din a doua jumătate a romanului, în care ia cu îndrăzneală apărarea unor țărani aruncați pe nedrept în temniță ca răzvrătiți împotriva stăpînirii. La drept vorbind, episodul luptei dintre țărani și medelnicerul Pangol, care tinde și reușește pînă la urmă prin teroare să le ia pămîntul, este unicul episod închegat; numai acest episod este organizat în jurul unei acțiuni epice propriu-zise. In rest, cartea conține doar fărîme de acțiune, doar momente epice, asfixiate, cele mai multe, de relatări greoaie, lungite peste măsură. Parcurgînd cartea, cititorul se împiedică la tot pasul de ariditatea expunerii, documentele istorice nefiind, de cele mai multe ori, mistuite în tablouri de viață, ci prezentate stîngaci, diluate pînă la extrem prin transpunerea lor în dialoguri șterse, naive. Să sperăm că, în următoarele volume, o mai consecventă elaborare artistică a materialului documentar va înlătura impresia de confecționat pe care o lasă multe pagini din volumul apărut. B. Jordan și-a dovedit, nu numai în **Normaliștii** și **Invățătorii**, ci și în cuprinsul unor capitole din primul volum al romanului **Zile și nopți în furtună**, darul de povestitor, capacitatea de a fixa plastic situații și ar fi păcat ca, în graba (probabil) de a încredința mai repede o carte tiparului, să împovăreze această carte cu material brut, cu documente insuficient prelucrate.

D. MICU

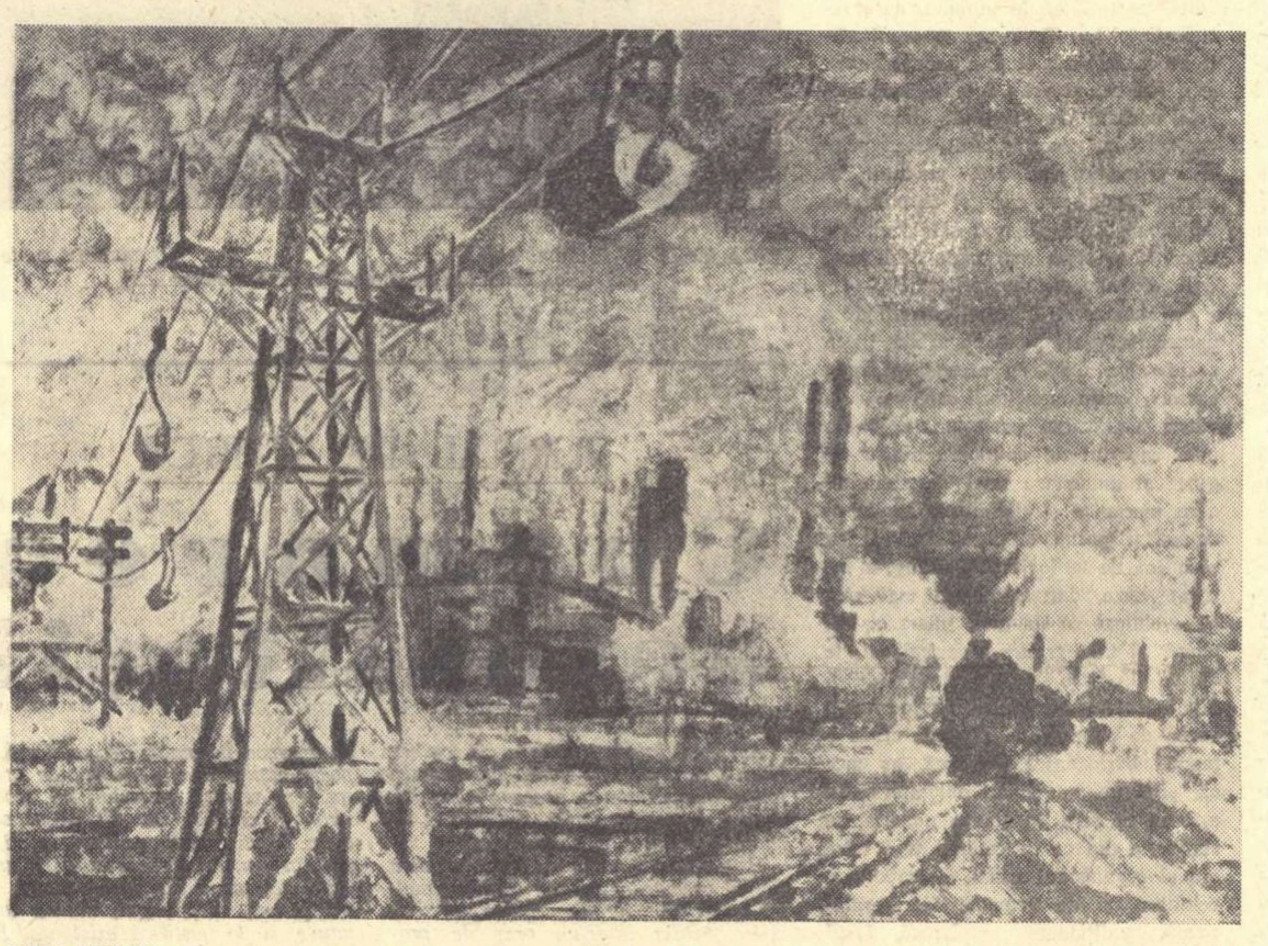

PAUL UZUM „Peisaj industrial"

Cronica cenaclului

Sîmbăta trecută cenaclul literar „Nicolae Labiș" de la Casa Scriitorilor și-a ținut cea de a 15-a ședință de lucru.

Tînăra poetă Florența Albu a citit treisprezece poezii suscitînd o discuție aprinsă, dar concludentă pentru învățămintele furnizate. Reluînd și cu acest prilej controversa — vers alb ori clasic — participanții la discuții au fost aproape în unanimitate de acord că modalitățile expresiei poetice trebuie discutate numai în raport cu conținutul, cu baza tematico-ideologică a lucrării.

In legătură cu poeziile citite, s-a apreciat că sînt inegale ca realizare și nu reprezintă un pas înainte în evoluția talentatei poete. Fie că mijlocește simple notații exterioare, lipsite de semnificații, ori reprezintă rodul prematur al unei superficiale documentări, ca în poeziile din ciclul hunedorean, autoarea se menține în sfera sentimentului vag, nedefinit (**„Marina", „N-am să te chem"**), incapabil să dea strălucire ideii, mesajului. Deși majoritatea vorbitorilor au remarcat calitățile unor poezii, cum sînt: **„Pentru viață", „Intoarcerea acasă"**, ori frumusețea reală a unor imagini izolate accentul de greutate a căzut pe critica directă, sinceră, tovărășească a lipsurilor de fond.

Paginile de proză prezentate de Radu Cosașu s-au bucurat de aprecieri unanime. Tînărul prozator a citit fragmente dintr-o carte de reportaje, despre hidrocentrala „V.I. Lenin" de la Bicaz. Vorbitorii au remarcat că Radu Cosașu practică un reportaj dens, nervos, scris într-un ritm susținut. El se dovedește un spirit selectiv, capabil să descopere fapte sugestive, pe care le valorifică printr-o varietate de procedee: descripția, eseul, notația strictă a amănuntului, monologul-portret, etc. Criticile, puține la număr, s-au referit mai ales la o parte arid tehnicistă, la disparate expresii vulgare ori la o serie de asociații personale pe marginea celor relatate și care, prin insistență și repetiție, sînt parazitare pentru reportaj.

CRONICA LITERARĂ

MIHAI BENIUC: „Pe muche de cuțit"

(II)

de PAUL GEORGESCU

Probleme de ansamblu

Am încercat, în cronica precedentă, să situăm romanul, să-i descoperim coordonatele. Cititorul se va fi mirat, poate, că nu am integrat cartea în opera poetică beniuciană. Răspunsul îl dă însuși romanul care nu prezintă caracteristicile prozei scrise de poeți, proză infuzată de lirism și gîlgîind de imagini. Autorul s-a refuzat conștient lirismului și calofiliei, limitîndu-se la cîteva luminișuri poetice (în deosebi ivite la contemplarea munților). Firește că personalitatea atît de marcată a lui Beniuc se face puternic simțită și în proza sa, dar, despre asta, cu alt prilej. Autorul povestește sobru, uneori, însă în descrierea evenimentelor politice, plat, ziaristic, întîmplările unor oameni ce înfruntau vremi teribile, e preocupat de situații și caractere. Ceea ce reține în mod deosebit atenția cititorului și-l emoționează este autenticitatea credinței comuniste, autenticitatea patetismului revoluționar.

Autentică este și prezentarea satului apăsat de fascism. In schimb, legăturile cu mediile muncitorești apar palid și intermitent. Incercările autorului de a depăși această lacună esențială a romanului său (prin introducerea unor episoade și a unor personaje secundare) nu poate fi considerată ca reușită, ceea ce face ca „Pe muche de cuțit" să prezinte numai parțial realitatea revoluționară. Autorul a fost preocupat să înfățișeze forța conducătoare a revoluției, clasa muncitoare, dar cu toate reușitele sale fragmentare (figura muncitorului Petre Gabor) această latură esențială e de abia schițată.

Evoluția mentalității satului spre o stare revoluționară apare veridic. Mediul intelectual, cu varietatea lui de poziții bine motivate și nuanțate psihologic, stă în centrul cărții. Așadar Beniuc nu a reușit să dea o imagine completă, de ansamblu, a forțelor revoluționare, patriotice. Această prezentare unilaterală, din care lipsește esențialul, provine din faptul că autorul urmărește îndeaproape doar pe unul dintre personaje, Atanasie Mustea. Acesta, așa cum am mai spus, nu este însă un erou pozitiv în înțelesul propriu al cuvîntului. Descriind amănunțit activitatea destul de firavă a unui grup restrîns și izolat de intelectuali, autorul nu a putut da o imagine de ansamblu a mișcării revoluționare și nici o imagine tipică pentru lupta ilegală a partidului în ilegalitate. Aspectul principal, efortul clasei muncitoare de a organiza toate forțele pozitive ale poporului și a le conduce în lupta hotărîtoare împotriva fascismului și a ocupației hitleriste, apare episodic, fragmentar. Legătura multilaterală a partidului cu masele e departe de a fi relevată în măsura adevărului istoric.

Sîntem convinși că, alegînd ceea ce este valabil din diferitele obiecții ale criticii, autorul va ști, într-o viitoare ediție, să evidențieze amploarea și intensitatea luptei partidului nostru în acea grea perioadă.

Prezentarea lui Mustea

Eroul cărții e un intelectual comunist, care a răzbit, ridicîndu-se cu greu din masa țărănimii exploatate.

Problemele care-l preocupă pe Mustea nu sînt de natura opțiunii, ci se situează pe planul superior al raportului dintre gîndire și acțiune. Cînd se începe povestirea evenimentelor, Mustea era un om care alesese și explicațiile lămuritoare pe care le primim ulterior asupra acestui proces de clarificare ne conving că el nu putea fi decît alături de forțele cele mai sănătoase ale poporului, de comuniști. Mustea e un om dîrz, categoric, convins de necesitatea luptei. In același timp, mintea lui ageră e în necontenită căutare și efervescența lui asigură cărții ținuta intelectuală. Aspru și uneori iute la mînie, Mustea e în fond un om bun, capabil de duioșie și nu numai în relațiile sale cu femeile, de un „sentimentalism excesiv"; astfel încît, cu toate scăderile sale, e un personaj de care te atașezi și pe care-l iubești. Am zice că Mustea caută greutățile, nu se simte bine decît în furtună, deși o cumpănă și o abilitate țărănească echilibrează totdeauna la timp porniri vijelioase. Există la el o contradicție între sumeția moțească și spiritul de pertractare.

Spre deosebire de atîți alți intelectuali mic-burghezi, capabili de înflăcărări tari, dar prea lesne trecătoare, Mustea e pregătit pentru drum lung și greu. Discutînd cu o tovarășă, el o îndeamnă la prudență într-o primejdioasă misiune pe care aceasta o avea de îndeplinit: „Nu, draga mea, eu nu iubesc primejdia și de-aș fi credincios aș zice: fă, Doamne, să treacă de la mine paharul acesta! Dar știu că nu trece. Și trebuie să facem față primejdiei, tocmai pentru a ajunge odată la liman". Iar cînd Li îi vorbește despre moarte, exclamă: „Li, de ce vorbești așa? Lasă să cadă dușmanii, noi mai avem treabă multă pe acest pămînt, după ce vom fi învins greul de acum" (pag. 142). Vorbind despre frică, Mustea spune lui Sandu Crai: „...să știi că motive de frică există totdeauna și nu-s artificiale, ci foarte reale, chiar dacă-s mai puțin spectaculoase. Totul este să știi cînd e îngăduit și cînd nu să-ți fie frică. La noi așa e: sînt cazuri cînd frica e îngăduită și cazuri cînd e interzisă". (pag. 106). Teoria nu e prea clară, dar în realitate Mustea nu e un anxios ci un volitiv care-și stăpînește bine rarele momente de îngrijorare. Mustea pledează pentru transformarea fricii în „prudență", adică în atenție. Dacă teama e umană (vezi episodul de la tradiționala masă de la „Bufnița"), umană e și depășirea ei. Problema torturii și a superiorității conștiinței față de suferința fizică e văzută de autor din mai multe unghiuri, dar, o explicație de ansamblu există, probabil, în volumul următor.

In relațiile sale cu femeile, Mustea urmărește o imagine pe care realitatea n-o verificase (va fi ea oare ratificată de Mili, ultima — cronologic — iubire) și care-i este mai prețioasă chiar decît femeia ce pare, la un moment dat, a o întruchipa. Faptul că el este „Atanasie cel prost iubit" provine dintr-o pasivitate care ne face să credem că Mustea evita confruntarea realității cu imaginea sa mentală. Dacă Ioana e lăsată, cu amărăciune, e drept, să se depărteze de el, e tocmai pentru că bănuind la ea o mediocritate fundamentală, Mustea își sacrifică iubita iubirii, preferîndu-i imaginea ideală. Ioana, Li și Irina sînt trei ipostaze incomplete ale femeii pe care doar Mili (se pare) o va realiza integral. Eșecurile amoroase ale lui Mustea nu trebuiesc privite deci drept slăbiciunile unui timid, ci drept capacitatea unui voluțional de a-și stăpîni impulsurile din dorința de a nu lua, la întîmplare, ceea ce-i oferea viața. Această „amitié amoureuse", pe care Atanasie o întreține cu sexul frumos, marchează raportul dintre instinctul unui impulsiv și „frîna morală" a celui condus de conștiință și principii.

Autorul și personajul său

Schițînd trăsăturile personajului principal, am constatat și contradicțiile sale. In ce constă însă activitatea politică a lui Atanasie Mustea? Ea nu e redată cu multă claritate. Dacă autorul ne informează detailat asupra discuțiilor pe care le are la „Bufnița" cu colegii săi universitari, el se mulțumește cu aluzii vagi la anumite legături cu celulele muncitorești sau la realizarea altor sarcini importante (munca în sînul armatei, cu studenții etc.). Chiar cercul relațiilor sale printre intelectualii democrați e fix. Mustea, la început secretarul unei celule universitare din Sibiu, devine membru în comitetul teritorial. Or, tocmai acest aspect esențial al activității sale politice e trecut cu vederea.

Autorul — am spus aceasta și în cronica trecută — nu a urmărit să ne redea prin Mustea un erou exemplar, ci doar experiența unui om care se depășește în luptă. Dar locul său în roman e atît de important încît cititorul ar fi tentat să-l considere drept un erou exemplar, mai ales că atitudinea scriitorului față de lipsurile și inegalitățile eroului său e prea puțin critică. Distanța dintre perspectiva autorului și a eroului său e prea mică în acest prim volum. Lui Mustea îi place să facă la „Bufnița" — față de colegii săi — analize politice. In cîteva locuri autorul dă de înțeles, destul de voalat însă, că perspicacitatea lui Mustea în a desluși viitorul provine din legătura sa cu partidul; dar problema nu a fost suficient clarificată de scriitor (se pot da numeroase exemple); Mustea e orgolios și ades tovarășii și cunoscuții afirmă aceasta. Mustea își spune mereu că e membru în comitetul teritorial, e preocupat dacă are sau nu o muncă de conducere (pag. 64, 102, 195, 304, 306, 342, 348, 363); legătura superioară (Ozun) îi spune în cîteva rînduri că e îngîmfat (pag. 232, 238, 240-241), iar Sandu Crai îl ironizează numindu-l „profet", „prooroc", etc. Repetăm, nu asemenea lipsuri ale personajului sînt de remarcat, ele fiind o latură a caracterului său, ci lipsa de atitudine critică a scriitorului față de ele.

In aceeași ordine de idei, greșelile de conspirativitate ale lui Mustea sînt numeroase. Aflăm cu uimire că, fiind membru în comitetul teritorial, el își ține totuși un ziar intim, în care notează nume de tovarăși și convorbiri politice. In discuția cu un șef legionar (Gîrbavu) în vremea în care banditii erau „la putere", face cîteva imprudențe (pag. 82). Intîlnindu-se cu un tovarăș rămas în Transilvania de nord și aflat pe cîteva zile în țară, Mustea îl întreabă: „Ce mai fac tovarășii de acolo?", iar acesta (Titu Bogdan) îl lămurește cu nevinovăție (pag. 236). Citim mirați o asemenea frază: „Mustea îi povesti apoi lui Bogdan cum merg treburile la Sibiu, mai adăugă ce știa despre prietenii comuni de la București și de la Timișoara, și în curînd se despărțiră" (pag. 237). Ce pot crede cititorii despre asemenea comportări ușuratice într-o vreme în care acte de acest fel puteau avea cele mai funeste urmări? Dar ne oprim aici cu exemplele care ar putea fi înmulțite. Că Mustea, om tînăr și fără mare experiență revoluționară putea face greșeli de acest ordin, e posibil. Dar de ce autorul are față de Mustea o atitudine „apologetică" și nu ia atitudine față de ele și mai ales nu arată că ele puteau avea consecințe dramatice? Problema distanței necesare dintre scriitor și eroii săi este importantă și e o lipsă a criticii de a nu o fi discutat niciodată.

Personaje și episoade

Dintre activiștii de partid care apar în roman se detașează net figura eroică a lui Petre Gabor. Arestarea și torturarea lui, tăria morală de care dă dovadă, fac ca acest episod (ca și acela al uteciștilor schingiuiți) să fie printre cele mai emoționante ale prozei noastre. Petre Gabor, muncitorul de la Dermata, ar fi putut deveni adevăratul erou pozitiv al cărții, dacă apariția lui n-ar fi incidentală, episodică, fără legătură cu conflictul central. Grupul de intelectuali, de care am amintit, e înfățișat nuanțat și explicitează diferitele poziții și reacții față de evenimentele grave ale epocii. Dintre ei scriitorul a reliefat îndeosebi figura interesantă și contradictorie a lui Sandu Crai. Indrăzneț, dar cu momente de panică, sfruntînd dar dispus, uneori, la concesii, cu o gîndire ades interesantă, dar pervertită de cinism, încotro se va îndrepta Sandu Crai? Cum va înfrunta tortura? De altfel, discuția dintre Mustea, Crai și Rotaru despre suferință și curaj va cunoaște, în volumul următor, proba practicii. Sînt multe lucruri pe care, întreruperea arbitrară a acțiunii la sfîrșitul primului volum, ne împiedică să le judecăm fiindcă nu le putem situa în ansamblul părții romanului.

MIHAI BENIUC

PE MUCHE DE CUȚIT
ROMAN

Dacă anumite personaje secundare nu au viață (Lupșa, Tangu, Vlad Nicoară ș.a.), multe altele ne-au reținut atenția: vărul Simion Garandan din Roșia, comunistul țăran înțelept și viteaz; armonioasa îmbinare de gingășie și dîrzenie a chimistei Li, bătrîna muncitoare Cătălina etc. Dintre personajele negative amintim de legionarul asasin Properțiu Gîrbavu, cuplul ciudat Toader Becu-Alice Golchique, imbecilitatea agresivă a căpitanului Turdeanu, abilul colonel Kirculescu, bătrîna cu pisici ș.a. Asupra fiecăruia dintre ei ar fi meritat să ne oprim. Nu am vrea să încheiem fără a fi amintit evocarea „ciutăriei", pădurea copilăriei, paradis vegetal, adevărată țară a visului descrisă cu o delicată poezie și, opusă ei, scena de coșmar care amintește de basmele cu vrăjitoare (vizita lui Mustea la Li).

Am dori să relevăm, de asemeni, ura justă împotriva legionarilor și a ocupanților hitleriști. Să ni se îngăduie un citat:

„Mustea tăcu. Irina închise ochii. Dar tăcerea fu întreruptă de un cîntec. Trecea o companie de soldați hitleriști. Prin zgomotul uliții răzbeau frînturi din cîntecul lor sacadat, abrupt:

Und geht die Welt in Trümmern
Das soll uns den Teufel kümmern
(Și dacă lumea se dărîmă
Lua-o-ar dracu, nu ne pasă...)

Auzi? zise Muștea tare. — Da, răspunse Irina fără să deschidă ochii. — Trec oamenii cu bleasc de fiară. Ucigașii! Distrugătorii căminelor, ai liniștii, ai bucuriei de a trăi. Dușmanii fericirii; nimicitorii culturii". Eroii lui Beniuc știu să urască. Și să iubească. Și să viseze. Sînt oameni!

In vecinătatea viitorului

Aceste notițe datează încă din vară. Nu le-am publicat avînd intenția să mă reîntorc la șantier, completîndu-le cu o serie de date și aspecte care îmi scăpaseră la o primă luare de contact. Intre timp, viitorul în „vecinătatea" căruia îmi făcusem eu însemnările, devenise prezent. Uzinele Govora au livrat primele cantități de sodă industriei noastre, cu cîteva luni înainte de termen.

Poate că mulți dintre constructorii pe care i-am cunoscut astă-vară la Govora lucrează de pe acum pe alte șantiere. Așa că, reîntorcîndu-mă, nu aș mai putea să le string mîna. Nu-mi rămîne decît să public însemnările mele despre ei, așa fugitive, fragmentare cum sînt.

15 iulie. *Orele 14. Sosit la Govora. Călătorit 8 ore.*

Sar din tren parcă drept într-un cuptor. Și e numai aperitivul. Abia la gară aflu că pînă la șantier mai e o „bucățică". Bucățica are doi kilometri. Nici un petec de umbră. Un brigadier de vreo 18 ani și o muncitoare merg pe același drum, de-a lungul noii linii ferate ce duce spre uzină. El taciturn, ea sceptică: dacă-i așa în iulie, ce-o să fie în august? Băiatul care mă scăpa între timp de bagaj întrebă pe neașteptate dacă n-am cumva un ziar.

— Nu, dar de ce?

— E adevărat că se vor ieftini și motocicletele?

— S-ar putea. (Aș zîmbi dacă aș mai avea putere. Și eu, care mă frămîntam: să-i dau 10 lei, sau e prea puțin?)

Iar ne scufundăm în tăcere și în arșița asta ca într-o smoală. Ce lung pare primul drum pe care îl faci spre un loc necunoscut, chiar cînd nu ești nevoit să te gîndești la insolație... Dar Oltul și dealurile despre care mi s-a vorbit? Trebuie să fie, fără îndoială, încă „o bucățică" pînă la ele.

Am sosit cum nu se poate mai rău: ora prînzului. Toate birourile goale... Conducerea e plecată la o ședință la Rîmnic (se prelucrează hotărîrile apărute în „Scînteia" de ieri cu privire la ridicarea salariilor și la reducerile de prețuri). Stau în fața unui portar excesiv de vigilent. Numai în literatură mai întîlnești priviri atît de „sfredelitoare". Mă examinează prelung din toate părțile, în timp ce sudoarea curge încet de pe mine și viitorul proprietar de motocicletă (însoțitorul meu) aruncă priviri din ce în ce mai nehotărîte spre bagaj. (Să mă lase cu el, să mai aștepte? Urmăresc cu îngrijorare lupta ce se dă în sufletul lui). In sfîrșit, de undeva, din adîncurile coridorului, apare salvatorul și poartă acest modest nume: Popescu. Cele trei delegații cu care sînt înarmată i se par satisfăcătoare și severul portar acceptă buletinul meu de identitate...

15 iulie. *Orele 23.*

Din fereastra mea văd toată uzina luminată. Se aud ciocănituri, huruituri și glasuri nu prea îndepărtate. E schimbul de noapte. Abia acum pot admira ceea ce ziua, de aproape, poate din cauza insuportabilei călduri sau a gropilor care se cască între clădiri, dîndu-i încă un pronunțat caracter de șantier, nici n-am băgat de seamă: cît de elegantă și armonioasă e toată construcția, ce grațios se ridică dreptunghiurile de cărămidă cu geamurile-pereți în spatele caroului alb, format din clădirile administrației!... Două coșuri zvelte, interminabile par a împunge cerul înstelat. (Unul din ele are deocamdată 70, dar va avea foarte curînd 107 m., fiind cel mai înalt coș din țară).

Am sosit pe un șantier azi după masă și iată-mă acum noaptea în fața uzinei. Tot ce mai e de înfăptuit e învăluit în întuneric, iar în reflexele violete împrăștiate de flăcările de hidrogen ale aparatelor de sudat, contururile par cu atît mai impunătoare. Nu mă îndur să părăsesc fereastra.

O săptămînă întreagă în fața mea.

16 iulie.

Scurt istoric al uzinei: Proiectul sovietic (import complex). Ales Govora (dintre alte șapte sau opt localități propuse), avînd poziția cea mai favorabilă, mai apropiată de cele mai importante materii prime necesare pentru fabricarea sodei:

SARAMURA. (Ocnița).

CALCARUL. (Cariera Pietreni-Vîlcea).

APA INDUSTRIALA. (Oltul).

Și nu în ultimul rînd pentru că regiunea e încă slab industrializată și prin concentrarea unui mare număr de muncitori, pe cît posibil dintre localnici (ori cei din regiune), aici se va crea un puternic centru muncitoresc... Vîlcea, azi oraș avansat dintr-o comună mai onorabilă, mîine canalizare, blocuri cu sute și sute de apartamente pentru muncitorii fabricii de zahăr, de sodă, de îngrășăminte și atîtor alte fabrici care se proiectează ori se clădesc prin împrejurimi...

In mai puțin de trei ore am umplut 7 file din carnetul meu cu date, cifre, formule...

Creionul s-a tocit sub povara lor, a unui viitor care de mult nu mai e vis, ci VECINATATE. Calcule din care, peste un an sau poate peste șase luni, va țîșni o viață uimitoare și atît de profund diferită de cea cu care se obișnuiseră locuitorii acestui ținut, pe care au dus-o părinții și bunicii lor...

Un admirator al literaturii

17 iulie...

— Acesta este depozitul de calcar, acesta este depozitul de cocs. Aici unde stăm noi e stația intermediară (notez cu o îngrijorată grabă: cocs, calcar, stație intermediară). Cocsul și calcarul din cele două depozite sînt transportate la stația intermediară unde se pregătește șarja. De aici cu ajutorul unui funicular — îl vedeți? — trec la cuptoarele de var... dar de ce zîmbiți?

— Mă scuzați... damigenele acestea, adică cuptoarele acestea de var... mă gîndeam că așa o burtă trebuie să fi avut Calul Troian.

Pe chipul negru de oltean al însoțitorului meu trece parcă o umbră de mirare. Apoi, totuși, continuă:

— Bioxidul de carbon rezultat din arderea varului este trecut prin filtrele electrice pentru purificare și răcire...

Apoi călătorim pe urmele SARAMURII.

„Purificare... absorbție... carbonatare... filtre rotative... calcinator rotativ..." (Numai cuvinte al căror înțeles plutește undeva în vag, pot fi caligrafiate cu atîta conștiinciozitate).

Oare din toată mișcarea asta copleșitoare, eu, neinițiată, voi putea desluși altceva decît ceea ce e de mult cunoscut oricărui elev de școală și anume că soda este unul din cele mai importante produse de primă necesitate atît în industria grea, aproape în toate ramurile industriei chimice, în nenumărate alte industrii cît și în agricultură?

In acest timp ne cățăram pe niște „scări" de loc liniștitoare. Cu cît crește golul ce ne desparte de tot ce a fost solid, simt cum acționează asupra mea puterea gravitației.

— Dați mîna, așa e, la început și mie îmi tremurau genunchii...

Intinzîndu-i mîna, răspund cu o nepăsare de alpinist:

— Nu e nimic, sînt obișnuită. (Și pietonii pașnici au o mîndrie a lor).

In sfîrșit, o platformă. Jos sub noi, la o adîncime de cîteva zeci de metri, un cazan uimitor (nu exagerez cînd spun că ar putea cuprinde cu ușurință orice arenă).

— Ce e cu acest amfiteatru?

— Aici se stinge varul, mă lămurește el și izbucnind într-un oftat care, simt, se pregătea mai de mult, mărturisește plin de nostalgie:

— Ce minunat să fii literat!

— ??

— Ai cîte o comparație la îndemînă pentru orice ocazie. Cîte n-are omul în el, dar vedeți, lipsește ușurința...

Nu-mi ascund uimirea: iată un muritor fericit! Se descurcă prin tot acest misterios labirint ca la el în palmă, stăpînește taine grandioase și oftează după comparații! Doar literatura e la îndemîna oricărui amator. Pe cînd — să fim drepți — în fața a ceva care se numește „calcinator rotativ" noi literații mai păstrăm un pic de sfială primitivă.

— Totuși, nimic mai minunat decît arta, răspunde cu simplitate la toate argumentele mele. Știți, în tinerețe (să tot aibă vreo 25 de ani) și eu...

(Scrie! ghicesc tresărind ușor).

— Recitam versuri, mărturisește roșind pînă-n vîrful urechilor. Visul meu era să devin actor.

— Și cum se face că te-ai înscris totuși la chimie?

— Sînt prea scund. Dar la ora asta n-aș mai schimba, mă credeți? Dimineața vin aproape fuga la uzină, ca și cum m-ar aștepta cine știe ce surpriză... Vedeți depozitul ăsta, am asistat la turnarea betonului.

„Am asistat la turnarea betonului" — am mai auzit de cîteva ori rostindu-se această frază aici. Intotdeauna pe un ton în care răsuna o mîndrie de adevărat tată.

In sfîrșit, am ajuns și în secția însoțitorului meu. O hală nesfîrșită; miros de vopsea proaspătă și de răcoare.

— Totul e gata montat, cum vedeți, în două săptămîni intrăm în probele mecanice... Au mai rămas numai lucrări de finisaj. Iar toamna vom începe probele tehnologice. (Și pentru că fața mea trădează desigur nedumerirea pe care nu am curajul s-o exprim, se grăbește să mă lămurească). E vorba de încercarea utilajului — primul kilogram de sodă pe care-l vom da. (Și brusc se luminează de un zîmbet care-l întinerește și mai mult dacă e cu putință). Uzina noastră va da țării mii și mii de tone de sodă, ne vom izbi de multe greutăți și vom avea multe aniversări, dar nu cred să mai încercăm vreodată emoțiile pe care ni le va da acest prim kilogram!

— Bună dimineața, tovarășe diriginte. Priviri curioase alunecă peste noi.

— Pentru ciment ați vorbit?

— Ce ne facem cu vopsitorii ăștia? Omul e înconjurat, stă de vorbă cu șapte deodată; a uitat de mine.

— In sfîrșit, Ionescule, te caut de dimineață. (Cel care îl caută de dimineață e foarte grăbit și poartă o barbă de cel puțin o săptămînă).

Peste cîteva clipe, însoțitorul meu se întoarce asudat și cu o figură distrată.

— Iartă-mă că te întreb, dar ce e un diriginte?

— E cel care răspunde pentru o parte din uzină. Sîntem în total patru.

— Dumneata răspunzi de...? Privesc cu respect, aproape înstrăinată, acest chip de copil întunecat de griji.

— Da, zice el simplu, noi răspundem imediat după director.

Peste cîteva clipe (în drum spre termocentrală) mă întreabă sfios:

— Il cunoașteți pe Francisc Munteanu..., personal?

— Da, personal.

— Și pe Nicuță Tănase?

— Și pe el.

— Ce frumos scrie, așa de natural!... — suspină omul care răspunde imediat după director și „dă" țării 350 de mii.

20 iulie

Dimineața unui director

Să fie oare adevărat că cei foarte vii sînt scutiți de timp? Stau în fața unui om cu desăvîrșire cărunt. Chipul cărămiziu e tăiat de două brazde adînci, ciudat de simetrice. Și toate acestea dispar în clipa în care întîlnești sclipirea neastîmpărată a doi ochi zîmbitori; vitalitatea și o curiozitate de copil strălucesc în ei nestinse. Tinerețe! Iată primul gînd pe care-l trezește omul acesta care nu mai e tînăr. Tinerețea neîntinată, firească, darul naturii. — Noroc sau talent?

E directorul constructor Török. Din prima clipă neînchipuit de cunoscut... Nu mă sfiesc să i-o mărturisesc.

— Semănați cu scriitorul Moricz Zsigmond, vi s-a mai spus?

Rîde:

Fragmente dintr-un jurnal de șantier

— Desigur, a fost și el un țăran bătrîn; semăn cu orice țăran bătrîn.

Și mă roagă să-l iert pentru cîteva clipe:

— Uite ce s-a adunat aici de ieri după masă! Ai noștri de pe șantier nu se hotărăsc ușor să compună scrisori. Dacă o fac totuși, apoi trebuie să-i roadă zdravăn.

Nu aș vrea cu nici un chip să-i răpesc din timpul de lucru. Il rog numai să-mi permită să stau în birou și să privesc cîteva ore în liniște.

— Se petrec cam multe, mă asigură voios, un du-te vino, să nu te zăpăcească...

De altfel, n-are nimic împotrivă, pot să stau, de ce nu.

Stau. Mai bine zis stăm... uneori trei, alteori opt... de cele mai multe ori nu ajung scaunele... locul e cam îngust... Totuși se vede că aici se rostește rar: „Să aștepte". Iar cînd așteptatul amenință să se prelungească, își întrerupe interlocutorul și cheamă secretara: „Spune-i te rog, să revină mai tîrziu sau să mă caute la cantină, n-are rost să stea omul degeaba".

Se întîmpla să rămînem singuri pentru un minut, două. Folosesc timpul acesta pentru a cere fel de fel de lămuriri cu privire la cele discutate. Dar nu prea apucă să termine cu răspunsul și biroul se umple din nou:

— Tovarășe director, am vrut să vă informez că purificarea saramurii e gata. Dacă primesc coturile de care am nevoie, pot începe probele.

— Tovarășe director, îmi trebuie o mașină pînă la Slatina, să trimit o echipă în spartachiadă, 15 sportivi... Nu uitați, după masă concurs de tir...

— Tovarășe director, combinatul chimic Karl Marx din Tîrnăveni ne cere...

— Tovarășe director, ce e cu comanda aceea cu Ploieștiul? Săptămîna asta trebuie să ne sosească 1500 de cărămizi...

— Ce ne facem cu Badea, tovarășe director, zice că pleacă dacă nu-i dăm mașina.

— O să i-o dăm, oftează directorul, e dreptul lor și întorcîndu-se spre mine, îmi explică: muncitorii care stau la o distanță mai mare de cincizeci de kilometri au dreptul să fie transportați acasă pe cheltuiala și cu mijloacele uzinei. Dar noi n-o ducem prea bine cu mașinile, toate sînt supraaglomerate. Vezi însă că nici el nu se lasă. Acești Badea... ai auzit de ei? Un adevărat trib. (30 din același sat, toți muncitori excelenți). Dar să te ferească dumnezeu să-i scurtezi măcar cu o iotă din ce li se cuvine. Sînt ca niște lei cînd e vorba de drepturile lor. Spune asta zîmbind, ca și cum încăpățînarea cu care-și apără drepturile familia Badea i-ar procura o deosebită plăcere. — Da, e bine așa — răspunde parcă unei nedumeriri pe care mi-a citit-o pe față. Știi ce denotă asta? Că muncitorul nostru se știe stăpîn, se simte la el acasă!

„Giovanni"! — strigă deodată înveselit, cuiva care intra chiar în această clipă: un omuleț scund, smead, cu un zîmbet și o privire neînchipuit de blajină. Tovarășul Giovanni (italian de origine și zugrav de meserie; au muncit împreună la cîteva șantiere) răspunde a[illegible]t.

— Eh, cum ți-i mai merg treburile, ești mulțumit cu protejații tăi?

— Se vede că fac treaba, zău, întărește Giovanni, privind oarecum îngrijorat în ochii rîzători ai directorului. Și-i întinde grăbit o foarte lungă listă pe care sînt trecuți toți brigadierii figurînd cu un cîștig între 900—1300 pe ultimele state de salarii.

— Dar pe ailalta de ce o păstrezi întreabă directorul răutăcios și-i smulge din mînă lista codașilor, citind cu voce tare. Spre marele necaz al italianului, care tresare la fiecare cifră, ca și cum ar fi direct răspunzător pentru toți brigadierii leneși.

— Vezi, spune rîzînd directorul care iubește brigadierii, iubește pe italian, dar nu se poate abține să nu-l tachineze: azi dimineață au venit la mine niște cineaști, vor să facă un film despre brigadieri, să arate cum au construit ei uzinele din Govora...

Din nou se deschide ușa biroului:

— Bună ziua, tovarășe director, am venit numai să-mi iau rămas bun, plec la mare...

— Petrecere frumoasă. Dar văd că te-ai și bronzat...

— Tovarășe director, vă deranjăm pentru o clipă...

— Nu mă deranjați de loc.

Trei inși asudați (pescuiți parcă de-a dreptul din Olt) se năpustesc în mijlocul discuției. Sînt oamenii de la cinematografie.

— E concurența, suflă directorul, făcîndu-mi semn cu coada ochiului și le împinge cîte un scaun, avînd în vedere starea de înmuiere în care se prezintă slujitorii ecranului.

— Tovarășe director, dimineața începem cu dumneavoastră!

— M-am pomenit și artist!

— Poate să găsim ceva din activitatea dumneavoastră... Ceva mai deosebit..

— Mai deosebit? — directorul se scarpină îngîndurat la ceafă — dar, eu nu mănînc șerpi, dragii mei, nu sar în apă ca să salvez copii...

— Se spune că dumnevoastră ați pus construcția asta pe picioare.

— E adevărat, așa se spune, și trăgînd perdeaua de la geamul deschis, arată spre blocurile de cărămidă ale uzinei de sodă care de la această distanță par cu desăvîrșire terminate. — Cînd am venit acum un an și ceva prin locurile acestea erau încă gropi — am condus munca de turnare a betonului. Vă asigur însă, nu am mișcat nici o cărămidă din loc. Mai dau și eu un sfat, mai glumesc, mai scutur pe cîte unul. Asta e, cum să spun, toată biografia mea — și îi privește cu o amabilă nedumerire, regretînd parcă din suflet că nu e în stare să le ofere ceva mai „deosebit". Ați vorbit cu inginerul șef?

— Nu-i chip... se ascunde — spune posomorît regizorul. Uitați-vă în ce hal sîntem, în urma lui am gonit toată dimineața... „E la triaj" spune cineva, noi, hai cu tot echipamentul la triaj. Dar cînd ajungem acolo: „Tocmai a plecat spre termocentrală". Noi, hai la termocentrală. Și tot așa. Nu-i cerem mai mult de cinci minute, dacă ați putea să-i vorbiți....

— O să încerc. Și echipa începe să-și recapete elanul dizolvat.

Abia au plecat și în ușa întredeschisă apare un cap de adolescent — un adolescent aproape cărunt și cu expresia foarte îngrijorată. Ceea ce se ivește în urma capului ocupă un loc atît de respectabil în spațiul ce pare a se strîmtora brusc, încît sînt cu adevărat uluită: cum a reușit acest uriaș să se ascundă?

— Au plecat? Slavă lui dumnezeu, nu mai speram să scap. Dar soarta nu i-a hărăzit să răsufle.

Iți prezint pe tovarășa ziaristă. Te așteaptă de dimineață. A venit să scrie un reportaj despre dumneata.

— O adevărată lopată se întinde spre mine, stîngaci, în timp ce doi ochi mari, căprui, de școlar serios îmi cer parcă îndurare...

— Dacă credeți... dar...eu, în sfîrșit...

— Ascultă, ai în fața dumitale pe unul din cei mai serioși constructori, un cap cum nu sînt multe în țară, continuă să-l tortureze directorul, dar în glasul lui răzbate duioșie și un sincer respect.

— Vă repet... adică... noi tehnicienii...

— Dar nimic, să nu vă gîndiți... mă bîlbîi și eu, căci sfiala e ceva molipsitor, se vede (în timp ce în gînd notez înciudată acest spiritual dialog). Dar pînă la urmă tot nu mă pot abține:

— Ce greu trebuie să fie, să fii atît de modest cînd ești atît de mare! — izbucnesc rîzînd și văd cu o nespusă ușurare că rîde și el. Rîde din toată inima lui de copil uriaș.

— N-ai amorțit, tot stînd pe același scaun? — mă întreabă directorul și se ridică.

— Mie mi se pare că am călătorit, mărturisesc — căznindu-mă să nu par mișcată.

— Atunci, hai spre cantină. Sînt flămînd ca un lup. Cît despre el, privește-l: e flămînd pentru cinci, nu-i așa tovarășe inginer?

21 iulie.

Mîine dimineață plec. Și ce multe au rămas nenotate! Regret. Aproape o garanție că mă voi întoarce.

La revedere, Govora!

Ana NOVAC

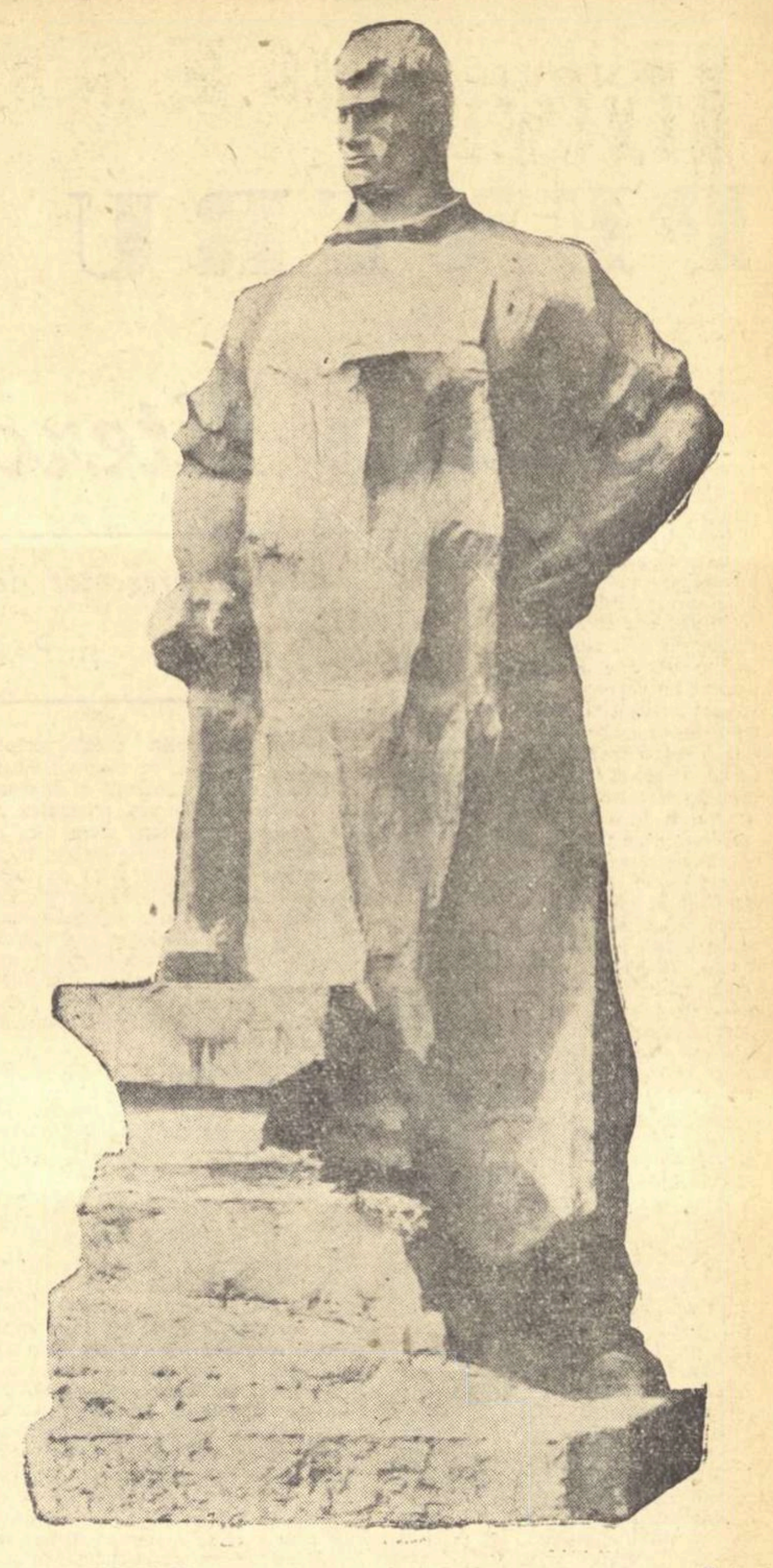

EMIL MEREANU „Forjor"

PENSIONARII AZI

Bătrînețe fără bătrînețe

Intr-o zi, pe la jumătatea lui noiembrie, am pornit să scriu despre pensionari. Mă aflam în tramvaiul 3, îndreptîndu-mă spre Uzinele *Mao Țze-dun*, pentru a afla adresele cîtorva bătrîni care lucraseră aici. Era vreme frumoasă, cu un soare care năvălea prin geamurile tramvaiului cu raze iuți, de primăvară. Timpul mi se părea nepotrivit cu subiectul reportajului sau, poate, potrivit pentru vreun contrast. Curînd mi-am dat seama că mă înșelam...

„Pionierii"

La Uzinele *Mao Țze-dun* mi s-a spus:

— Păi ce să-i cauți acasă? Pe cîțiva îi poți găsi aici. Hai să-i vezi pe „pionierii" noștri.

Sînt condus la Secția de Cazangerie. Aici întîlnesc doi bătrînei învîrtindu-se printre cele cinci sau șase cazane uriașe și supraveghind niște manometre. Se numesc Dumitru Spătaru și Martin Shuller. Li se spune „pionieri", tocmai pentru că sînt cei mai bătrîni din uzină. Incepem să tăifăsuim. Fiecare mă previne, cel dintîi: „păi dacă vrei să vorbești despre mine, n-ai să termini nici într-o săptămînă", iar cel de al doilea: „cu viața mea e un roman întreg".

La început (pentru că unul dintre dînșii trebuia să rămînă să supravegheze cazanele) stau de vorbă cu Dumitru Spătaru. A fost pensionat în 1955. Motivul revenirii în uzină îl aflu într-un reportaj dintr-un număr de acum aproape un an al „Metalurgistului" — ziarul întreprinderii. Scrie aici: „Intr-unul din birourile conducerii uzinei se discuta aprins. Cazanelor de încălzire centrală trebuia să li se facă o reparație. Intrebarea era, cine o va face? Pînă la urmă s-au gîndit că numai bătrînul Spătaru, pensionar, este cel mai indicat. L-au chemat de acasă".

— Apoi, continuă dînsul, strîngînd atent tăietura din ziar și băgînd-o la loc în portofel, nu mi-a mai venit să plec. Pensia mi-ajunge — acum, după Hotărîre, am 868 lei pe lună. Dar, vezi, mă mai simt în putere (e un om scund cu mișcări iuți, smucite). Acasă ce să fac? Am trei copii, sînt mari și lucrează fiecare. Baba, dacă stau lîngă ea, mă sîcîie ba cu una, ba cu alta, eu cu ce să umplu vremea? Să-mi beau pensia? Nu se face! Mai bine stau aici, munca nu-i cine știe ce și aici mă simt ca la mine în curte. Toți mă cunosc, își ridică șapca, mă salută: „Bună ziua — bună ziua". Așa să fim frumos.

Sala Cazangeriei e mică și curată, încît nu mă îndur să arunc chiștoacele de țigări pe jos și le îndes într-o cutie de chibrituri. Cazanele susură domol, prin geamurile aflate sus, soarele străbate cu raze lungi pînă jos, luminează curățenia și micimea sălii, și lumina soarelui și susurul cazanelor încheagă o impresie de interior bătrînesc, liniștit și odihnitor.

— Despre muncă și pensionarii de altădată? reia dînsul o întrebare a mea. Păi află de la mine, tovarășe, că secția asta n-a avut înainte pensionari. Nu rezista mai nimeni să trăiască pînă să apuce pensionarea. Cum să reziste, dacă se lucrau zece ore pe zi? Și cum se lucra!... Cînd intrai înăuntrul cazanelor să le cimuiești, te pomeneai că se spărgea furtunul prin care-ți venea aerul. Curentul intra mai departe și răscolea tot praful și murdăria din cazan. Te sufocai și te scoteau de acolo aproape leșinat. Acuma sînt aspiratoare care curăță impuritățile și poți lucra liniștit.

Imi vorbește apoi despre familie. Băiatul cel mare, Savu, e secretarul clubului sportiv „Metalul". Mă întreabă brusc dacă nu-l cunosc. Răspunsul meu negativ îl contrariază: „Cum nu-l cunoști? doar e secretar de club, se duce prin Bulgaria, Polonia, Cehoslovacia... Locuiește într-un bloc nou și are o bibliotecă ministerială".

Andrei, băiatul mijlociu, lucrează aici în fabrică. In sfîrșit, Gheorghe, cel mai mic, are 18 ani, a terminat școala industrială și a ieșit lucrător de curînd. E și instructor de pionieri la clasa a IV-a. Imi mai povestește despre un frate, Ion Spătaru, care a fost omorît în 1918, la 13 decembrie. „Cînd s-a dus tata la morgă, era un morman de cadavre. L-a recunoscut pe Ion după cizme. Tocmai în ziua aia, frate-meu luase cizmele tatei, că-și dăduse bocancii lui la reparat". Acum, o brigadă din uzină poartă numele „Ion Spătaru".

De-abia după ce terminăm observ cît zăbovisem vorbind. Era aproape ora terminării programului. De aceea, cu Martin Shuller vorbesc doar în fugă.

— Eu toată viața mi-am voiajat-o, îmi declară dînsul de la început. A lucrat mult timp pe vapoare, ca fochist. Imi desfășoară impresiile despre țările și locurile văzute, cu o voce joasă, stinsă, aproape șoptind, și de asta glasul îi este uneori acoperit de duduitul cazanelor. Iată „romanul" lui M. Shuller. Este „un fel de sas" de prin părțile Sibiului. După ce a fost un timp ucenic și lucrător ocazional, nemulțumit de traiul prost, a plecat în 1925 în Brazilia, ca emigrant. Aici s-a angajat în marina comercială. Peste vreo trei ani, a intrat în marina suedeză, unde a stat alți cinci ani, după care s-a întors în țară. A umblat pe coasta Braziliei, prin Argentina, Franța, Africa.

Intors în țară, cu aceeași năzuință de căutare a unei vieți mai bune, a început din nou un voiaj, de data aceasta intern. La început, în 1933, n-a putut găsi serviciu, „era șomerie mare". In 1935, se angajează la o fabrică din București, dar pleacă peste un an — „nu se plăteau muncitorii după merit". A intrat la o țesătorie ca apretor, dar a plecat curînd — se lucrau 12—14 ore pe zi. A mai lucrat în cîteva locuri și în cele din urmă s-a fixat aici. Il întreb de ce muncește mai departe, după pensionare.

— Păi, nu ți-a spus nea Spătaru? (celuilalt îi spune nene, deși nu-i despart decît doi ani). Atît cît mă mai simt în putere, de ce să nu pun umăru'?

Privind majorarea pensiilor, îmi spune:

— Doar atît să fi fost și ar fi ajuns ca să vezi deosebirea dintre azi și altădată.

Mai vorbim o vreme și mă invită să mai vin să-mi arate fotografiile locurilor vizitate. Apoi sirena hotărăște sfîrșitul muncii și plec însoțit de cei doi „pionieri" ai uzinei.

Odihnă activă

Profesoara Elena Dărmănescu a ieșit anul acesta la pensie. Pînă acum a funcționat la Liceul „Gheorghe Lazăr", unde a predat limba și literatura română. Greșeala mea, vizitînd-o, a fost că, înainte de a-mi lepăda paltonul, mi-am scos din buzunar creionul și carnețelul de note. Ivirea lor i-a trezit, probabil, vechile deprinderi de profesoară și a început pur și simplu să-mi organizeze reportajul și să-mi dicteze rar și răbdător.

— Reportajul dumitale, a început dînsa, așezîndu-se de partea cealaltă a unei mese de nuc rotundă și cu picioarele curbate, — ar fi bine să-l intitulezi: „Odihnă activă". Pensionarea nu e și nu trebuie să fie o totală întrerupere de activitate.

Pensionarul — și cu aceasta ajungem într-un fel și la definirea noțiunii — nu trebuie să fie un spectator, un beneficiar. El este un element activ, în măsura forțelor pe care și le-a păstrat. Acum — mi se dictează mai departe — să exemplificăm. Un profesor de literatură, care toată viața s-a interesat de problemele de cultură, va urmări permanent formele fenomenului cultural. Profesorul de literatură rămîne în continuare membru activ al Societății de Filologie. Mai departe. Profesorul de matematici are o vedere cunoscătoare asupra manualelor și metodelor de predare și o poate folosi prin articole critice pentru îndrumarea cadrelor tinere.

Să-ți dau aspecte mai concrete, privindu-mă pe mine. Eu am scos, acum un an, manuale de lecturi literare pentru clasele V—VI. Acum plănuiesc cîteva lucrări similare. Săptămîna viitoare am să țiu o conferință la Societatea de Filologie. Vizionez frecvent spectacolele, am un regim organizat de lectură.

Urmează o pauză, după care, tot dînsa:

— Alt punct acum. Viața pensionarilor, azi. Aici putem face o antiteză: cum trăiau pensionarii altădată și cum trăiesc acum. Inainte, vîrsta pensionării era o vîrstă a restricțiilor. Pensionarul abia își putea procura strictul necesar. Acum, datorită condițiilor create, funcționarul ieșit la pensie are mijloace pentru a-și asigura traiul, dar și pentru a-și face din viață un agrement: poți să-ți cumperi o carte, să-ți iei prăjitura preferată sau să te duci la un spectacol.

Profesoara îmi mai dictează un timp. Apoi, cînd plecasem și eram aproape în poartă, mă recheamă și-mi spune, cu un aer vinovat, că a uitat un punct care trebuie inclus neapărat în reportaj, — legătura profesorului pensionat cu foștii elevi, fie cei din seriile mai recente, care acum își croiesc drum în viață și vin să ceară sfaturi, fie cu cei din seriile vechi. Imi spune că are raporturi strînse cu seria de absolvenți care au terminat liceul în primul ei an de învățămînt, pe cînd era profesoară la Cîmpina. Mă roagă insistent să notez totul. Am notat.

Seară la televizor

Tovarășul Nicolae Mincu locuiește în cartierul Militari, str. Veseliei nr. 34. Bat într-o duminică după masă la poarta unei case elegante și micuțe, pe potriva membrilor familiei, care sînt scunzi. Am nimerit bine, erau adunați toți ai casei și aveau și niște oaspeți de la țară. Spun ce treburi mă aduc și mă retrag cu tov. N. Mincu în odaia „bună", din față. O cameră micuță, luminoasă, cu perdeluțe subțiri, de borangic la ferestre. Dintr-un tablou de pe perete, mă privește un tînăr care seamănă leit cu băiatul cel mic. Este însă un tablou din tinerețe al gazdei care, stîrnit de amintiri, începe să-mi istorisească. S-a născut într-un sat din Argeș. De mic, a rămas orfan de tată. Mama, rămasă văduvă, mai trebuia să îngrijească de încă cinci copii, toți nesăltați de la pămînt, și n-avea decît o jumătate de pogon.

— După cîțiva ani, continuă dînsul, a venit în sat un boier din Cîmpulung, Gogu Ștefănescu, care l-a întrebat pe un unchi al meu, Gheorghe Răpăciugă, cine e băiatul cel mai deștept din sat, că-i trebuie la curte. Nea Răpăciugă știa cum o ducem noi și m-a recomandat pe mine. Boierul m-a luat slugă. Am stat la el trei ani încheiați fără simbrie, numai pentru haine și mîncare — și astea vai de capul lor. Odată m-am întîlnit în Cîmpulung cu un boier din București, venit acolo la aer. M-a încîntat să viu cu el la București — avea o dugheană — să intru băiat de prăvălie. Am fugit de la Gogu Ștefănescu și m-am dus după negustor. Aici nu prea mă descurcam și patronul mă amenda din orice nimic. Am plecat la o fabrică de cărămidă de pe Giulești. Nici aici n-am prins purici. Lucrai de te speteai și cîștigul, vai de capul lui! Am intrat la Moara Herdan ca panacodar. Am stat pînă la armată. După armată, am fost angajat la atelierele Spitalului Militar Central...

Despre felul cum trăiește azi Nicolae Mincu e suficient să-i vezi cămara înțesată, grăsunul de Crăciun, care încă de pe acum se scoală cu greu de jos, sau să te plimbi prin cele patru camere ale casei dichisite cu gust. Discuția ne este întreruptă, deoarece sîntem chemați în camera din mijloc — începe programul la televizor. Am uitat să spun că, printre mobilele casei, se mai numără un televizor, un aparat de radio *„Pionier"* și curînd trebuie să fie instalat și un telefon. Sînt invitat să rămîn și eu la televizor. Programul începe mai de vreme, deoarece se transmit niște meciuri de fotbal.

După o pauză, se transmite un spectacol de balet. Acum toți sînt tăcuți și atenți. Totuși, la un moment dat, Florica, sora din Argeș, nu se mai poate înfrîna și izbucnește, desfăcîndu-și dezarmată brațele în lături și privind-o pe balerină:

— Ce-o fi avînd asta la degete, eu nu mai știu.

Mai trece un timp, după care e rîndul nepoatei (o femeie în toiul vîrstei) să exclame de asemeni cu ochii la balerină:

— Mîndră e, bat-o dumnezeu! Asta doar o dată să se uite la Dumitru meu și ăla i-ar face acte pe pămînt și casă.

Toți urmăresc subjugați dreptunghiul incandescent al televizorului. Nu măneumet nici eu să-i tulbur și stau pînă la terminarea spectacolului.

Nicolae VELEA

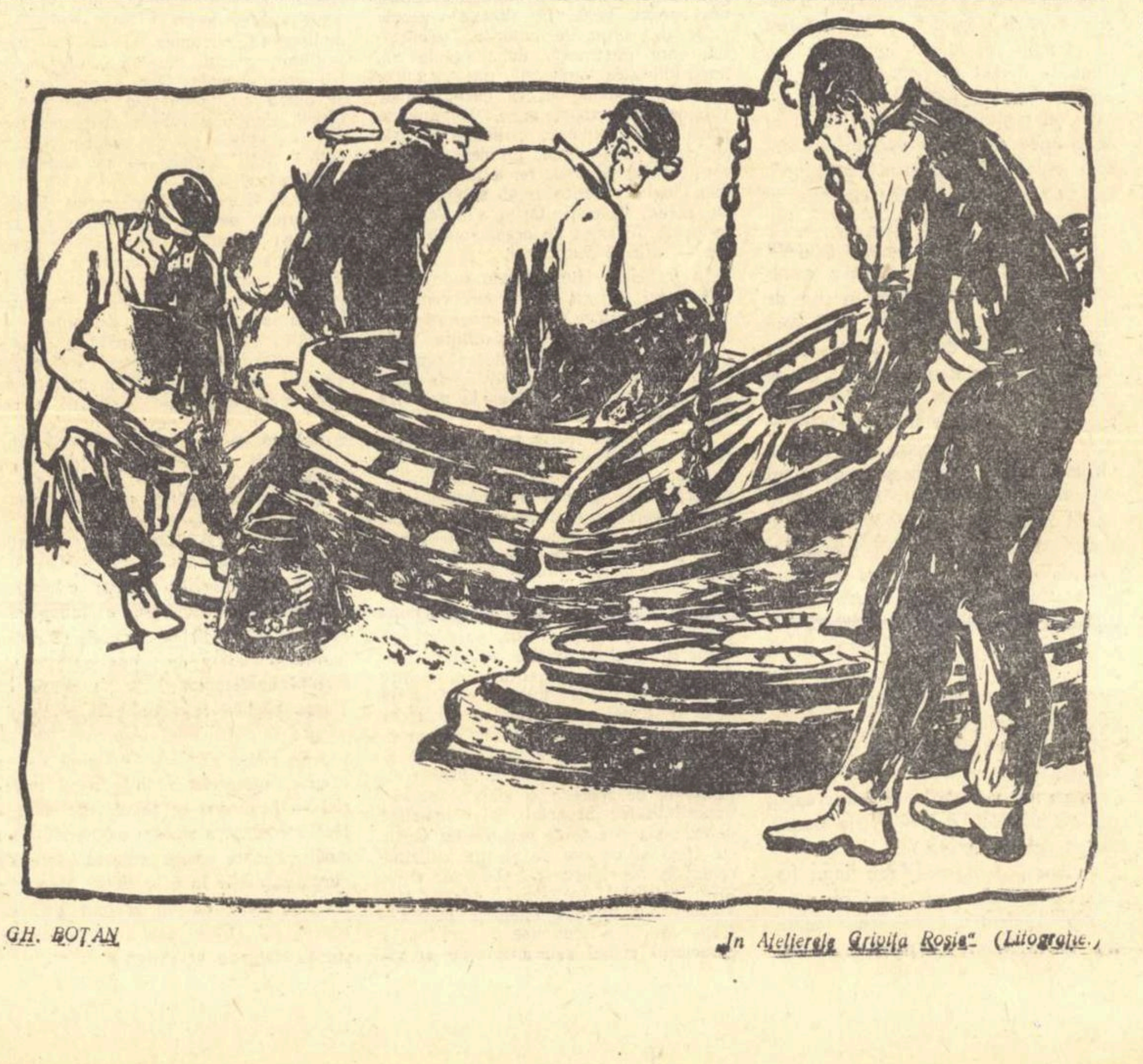

GH. BOTAN „In Atelierele Grivița Roșie" (Litografie.)

Dezbaterile din ședința comisiei de critică

PENTRU MAI MULTĂ EXIGENȚĂ

Critica literară și poezia

Referat prezentat de Ov. S. Crohmălniceanu și Paul Georgescu

Arătînd de la început că referatul își propune să analizeze cîteva aspecte ale activității criticilor noștri literari în ultimul an autorii lui au subliniat:

Criticul este chemat, în primul rînd, să contribuie la edificarea unei noi literaturi pătrunse de ideologia proletariatului revoluționar și avînd o înaltă valoare artistică, să militeze pentru promovarea ei. Iată de ce am socotit că este bine să discutăm activitatea criticilor, în raport cu un sector al creației literare actuale și anume în raport cu creația poetică din ultima vreme.

Referenții au vorbit apoi despre justa orientare generală a poeziei. In ultimii 15 ani — se spune în referat — s-a dezvoltat la noi o poezie nouă, de o incontestabilă forță și care s-a înscris de pe acum în patrimoniul literaturii romîne. Aceste versuri exprimă conștiința unui om nou, care începe să cunoască splendida înflorire a personalității umane, prevăzută de Marx, odată cu eliberarea individului din cătușele societății împărțite în clase. antagonice. Lirica noastră este robustă, tonică, înflăcărată de înaltele idealuri ale comunismului. In anii puterii populare poeții vîrstnici, cît și noi promoții de tineri, au produs opere valoroase. Sînt prezente în memoria tuturor versurile remarcabile ale lui Tudor Arghezi, Maria Banuș, Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Dem. Botez, Marcel Breslașu, D. Corbea, Emil Isac, Eugen Jebeleanu, M. R. Paraschivescu, Cicerone Theodorescu, A. Toma ș.a. In același timp a apărut și s-a format o nouă generație de poeți care a reușit să cucerească stima și dragostea cititorilor, prin versuri pline de patos revoluționar, de o înaltă calitate artistică. Să nu uităm, în același timp, succesele celei mai tinere promoții de poeți, primiți cu atenție și dragoste. Versurile celor mai buni dintre poeții noștri actuali au pătruns adînc în conștiința cititorilor. Aceste poezii sînt citite și iubite de mase tot mai largi de cititori care găsesc în ele expresia artistică a propriilor lor idei și sentimente. Succesele poeziei noastre noi au depășit de mult granițele țării și în tot mai multe țări apar antologii, culegeri, volume de poezie romînească nouă, care se bucură de aprecieri elogioase. Poezia noastră se găsește pe un drum ascendent. Realizările ei reflectă cu fiecare nouă recoltă poetică o împlinire a maturității.

Cele mai multe din versurile tipărite își caută sursa de inspirație în realitățile vieții noastre, în lupta și munca eroică pentru construirea socialismului. Faptul se poate observa atît în creația vîrstnicilor cît și în aceea a tinerilor. Numeroase poezii vorbesc de marile șantiere, de fața schimbată a țării, de munca neobosită a constructorilor socialismului. In orientarea aceasta către actualitate, către ceea ce formează realitățile noi ale vieții noastre, critica literară are și ea un merit nu neînsemnat, prin lupta purtată, sub îndrumarea Partidului, împotriva unor infiltrări ale ideologiei burgheze care au încercat să rupă lirica noastră de preocupările sociale, să o împingă spre frămîntările individualiste mic-burgheze, spre experiențele perimate formaliste.

Referatul amintește un număr de studii și articole scrise de Dumitru Micu, N. Tertulian, Vera Călin, Andrei Băleanu, Ion Oarcăsu. Mihail Petroveanu, B. Elvin, Horia Bratu, Lucian Raicu, etc. care au ajutat ca majoritatea zdrobitoare a poeților noștri să respingă încercările de preluare a unor formule artistice ostile realismului.

Biruind un punct de vedere îngust, perfecționîndu-și instrumentul de cercetare, deschizînd drum criticilor creatoare în spiritul realismului socialist, critica literară a înlesnit lărgirea orizontului tematic al poeziei noastre actuale, diferențierea ei stilistică. Apariția unor poeme de vastă și îndrăzneață viziune, de utilizare inovatoare a mijloacelor poetice ca „Surîsul Hiroșimei“ de Eugen Jebeleanu, a unor versuri de adîncă rezonanță filozofică și de mare prospețime a sentimentelor cum sînt meditațiile despre viitor ale lui Mihai Beniuc din ultimul său volum „Cu un ceas mai devreme“, a unor interesante compoziții epico-lirice ca „Intoarcerea armelor“ de Mihu Dragomir sau „Impărăția proletară“ de Dimos Rendis, a numeroase poezii de inspirație originală — din recentele volume ale Mariei Banuș, ale lui Demostene Botez, Cicerone Theodorescu, Nina Cassian, Victor Tulbure, Veronica Porumbacu ș.a. este un rezultat și al acestei acțiuni. Un număr de studii, cronici și analize serioase au ajutat poeților să-și descopere mai limpede autentica lor personalitate, să-și valorifice mai bine valențele artistice. Astăzi critica literară a elaborat o sumă de observații prețioase din care începe să se contureze profilul poeților noștri de frunte.

Probleme ale măiestriei în poezie

Dar, se subliniază în referat, așa cum are merite în realizările poeziei, critica noastră poartă și răspunderea slăbiciunilor ei.

Referatul de față nu-și propune să analizeze situația generală din poezie sau valoarea creației din ultimul timp, întrucît acest lucru a fost făcut la timpul potrivit de critica literară. Scopul nostru limitat este acela de a ne opri asupra cîtorva lipsuri, neconcludente pentru mersul ascendent al poeziei noastre, dar care constituie totuși o piedică în lupta pentru ridicarea pe o nouă treaptă și mai înaltă a măiestriei artistice.

Ne referim aici la acele texte care adesea nici nu merită numele de poezii, la acele producții care în mod indiscutabil sînt lipsite de orice valoare, se reduc la versificarea fără nici o expresivitate a unor locuri comune, păcătuiesc împotriva cerințelor elementare ale poeticii. Se exemplifică în acest sens cu versuri din poezia „Ochii“ de Ion Bănuță, apărută în „Gazeta literară“.

Senzația de artificial, de lucru fabricat trudnic și fără chemare, vine în asemenea producții din siluirea limbii, din nefirescul expresiei, din folosirea improprie a cuvîntului pentru necesitățile măsurii sau rimei. Asemenea stîngăcii țin de un stadiu înapoiat al poeziei noastre. După „Miorița“, după Eminescu, după Arghezi, nu se mai poate scrie așa.

Exprimarea aceasta chinuită, artificială, voit „poetică“, dispusă să recurgă la tot felul de licențe cu scuza versificației, dă un sentiment de „fabricat“ și distruge automat orice emoție estetică. Referatul analizează în această perspectivă unele poezii de George Dan („Luceafărul“), de Horia Zilieru („Iașul literar“), de Violeta Zamfirescu („Gazeta literară“) și de Valeriu Gorunescu („Luceafărul“).

In continuare referenții au arătat că e regretabil că astfel de versuri compromițătoare sînt încredințate deseori tiparului chiar de către poeți care și-au cîștigat un nume în viața noastră literară. Exemple semnificative sînt alese din volumele de poezii ale lui Ștefan Iureș, Al. Andrițoiu și Nicolae Tăutu.

Cum a reacționat critica literară împotriva acestor lipsuri? Dacă cercetăm cronicile, articolele, studiile, recenziile din ultima vreme, vom constata că această problemă a fost tratată cu prea puțină rigoare. O automulțumire lipsită de răspundere domină multe analize. Ba, mai mult, unele cronici sau articole se ocupă direct de versurile menționate. Un potop de elogii îneacă însă în aceste comentarii orice rezerve critice. Sînt criticate în acest sens cronicile lui Mihail Petroveanu și Ion Oarcăsu la volumul de versuri al lui Nicolae Tăutu, articolul lui Const. Ciopraga consacrat tinerilor poeți ieșeni, cronicile lui S. Damian și Boris Buzilă la volumul de versuri al lui Ștefan Iureș.

Atitudinea aceasta a criticii trădează o înțelegere simplistă a principiilor esteticii noastre. Militînd pentru o poezie inspirată din realitățile vieții noastre, străbătută de preocupările constructorilor socialismului, combativă, însuflețită de dragoste pentru înfăptuirile revoluției și de ură față de dușmanii ei, promovînd o asemenea poezie, criticii nu trebuie să uite că ea trebuie să fie înainte de toate *poezie*. Poezia servește cu adevărat cauzei proletariatului cînd mișcă inimile și mințile oamenilor în spiritul socialismului, dar cu mijloacele ei proprii, particulare.

Răspunderea criticii

Ingăduința față de producțiile poetice proaste, primitive, lipsite de har, nu-și poate găsi loc în critica noastră.

Această toleranță neprincipială rezultă din deprecierea violentă a criteriului estetic, din transpunerea simplistă a imperativelor etice, politice sociale, direct în planul poetic, fără a ține seama de condițiile specifice în care ele se manifestă aici. O particularitate fundamentală a operelor de artă e organicitatea lor. Ele formează un tot coerent, în care părțile se condiționează reciproc și stau într-o relație intimă cu întregul, așa cum se întîmplă cu elementele unui organism. Nimic nu se află nelalocul lui în arta autentică, nici un detaliu nu e întîmplător și nu rămîne fără repercursiuni asupra ansamblului.

Felul cum critica noastră apreciază uneori poezia, desconsideră în mod flagrant această condiție specifică a artei. Ce înseamnă oare altceva a trece nepăsător peste stridențe, imagini lipsite de orice logică poetică, versuri împiedicate, cacofonii, împerecheri imposibile de cuvinte, socotindu-le mărunțișuri fără nici o importanță și a vorbi despre calitățile unei poezii cu asemenea cursuri, ca și cum părțile slabe ar fi detașabile și nu și-ar transmite scăderile în întreg cuprinsul ei. In critica poeziei a cam dispărut de la o vreme bunul obicei de a se merge, cînd e nevoie, pînă la analiza imaginei. Se practică uneori un descriptivism global al universului poetic, neglijîndu-se complet problema dacă viziunea particulară despre lume a artistului, înfățișată de critic este și *realizată*, dacă ea *trăiește*, *are autenticitate, coerență interioară, bogăție, adîncime, forță*, dacă n-o întunecă și n-o contrazic elemente apoetice, șovăieli ale liniilor tabloului, gîngăveli ale muzicii.

Sistemul acesta descriptivist facilitează tendințele apologetice, vestejite cu atîta dreptate de „Scînteia“, încălcînd principiul estetic al organicității operei de artă și îngăduind ignorarea părților nereușite, slabe, adesea cu rezultate contrarii efectelor scontate, sub pretextul criticii „sintetice“, preocupată de definirea profilului poetului și nu de „bucătăria“ meseriei lui. Critica noastră literară poartă o mare răspundere pentru tot ce este poezie proastă, tipărită în publicațiile literare și în plachetele de versuri.

Intîi, pentru faptul că n-a reacționat cu toată vigoarea împotriva unor asemenea producții, n-a ridicat problema lor, descurajînd printr-o intervenție argumentată și susținută tendințele diferitelor redacții și edituri de a micșora exigența, făcînd sub pretextul valabilității temei, concesii superficialității și lipsei de talent.

In al doilea rînd, neatrăgînd atenția asupra pieselor defectuoase, versurilor șchioape, imaginilor false din creația unor poeți ai noștri de seamă, împărțindu-le cu generozitate acestora numai lauri și contribuind astfel la întreținerea unui climat în care neglijențele și lipsa de exigență să se poată cuibări. Dacă maeștrilor li se trece cu vederea lucrul de mîntuială de ce nu s-ar simți încurajați și autorii cu mai puțin renume să dea la tipar tot ce-au așternut pe hîrtie?

Referatul apreciază ca manifestări apologetice, cronicile consacrate unor poeți de valoare, în care criticul evită judecarea versurilor dificitare, existente în volum. Este citată cronica lui Ov. S. Crohmălniceanu care, elogiind pe drept cuvînt calitățile poeziilor lui Beniuc din remarcabilul volum „Cu un ceas mai devreme“, nu critică în același timp versurile slabe. Aceleași defecte sînt proprii și unor cronici semnate de Mihail Petroveanu în „Gazeta literară“, I. D. Bălan în „Luceafărul“ și Radu Popescu în „Contemporanul“. In aceeași ordine de idei este citată și cronica lui Paul Georgescu la volumul „Oameni și dragoste“ de Cicerone Theodorescu, cronică în care se ocolesc aprecierile de valoare, criticul menținîndu-se la analiza descriptivă a universului poetic.

Observații asemănătoare se pot face la cronicile închinate și altor volume valoroase, ca volumului Mariei Banuș, „Torentul“ („Tribuna“, Radu Enescu), sau volumului lui Mihu Dragomir, „Pe drumuri nesfîrșite“ (Radu Popescu).

Este important de subliniat că, în general, tonul apologetic a lăsat în umbră nu numai deficiențele dar și importantele realizări ale poeziei noastre. Tonul apologetic, acoperind cu epitete devalorizate meritele reale nu a îngăduit unei analize științifice obiective să sublinieze tocmai depășirile poetului, culmile atinse de el, egalizînd totul într-o strălucită mediocritate.

Problema poeziilor slabe, lipsite de har, a versului schilod, certat cu gramatica, abscons și absurd nu constituie decît o latură a complexului de probleme ale poeziei.

De altfel, influența versurilor urîte și hilare, deși iritantă, poate constitui o tentație la facilitate dar nu o tentație de renunțare la poezia însăși. Mai importantă ni se pare însă a fi existența unor poezii mediocre. Este vorba de acele versuri care, fără a izbi prin stîlcirea limbii, a gramaticei sau a logicei elementare poetice, fără a produce crispare prin acumularea haotică a unor imagini dezlănțuite ne lasă totuși un sentiment de insatisfacție. (Se citează, printre altele, versuri mai vechi ale lui Miron Scorobete).

Nu e nimic condamnabil în această versificație liniștită, cu imagini de compoziție școlară (munții acoperiți de omăt, cetini ca lumînarea, poteca fură dulce, ș.a.). Dar o asemenea poezie putea să apară nu în „Tribuna“ ci în vechiul „Semănătorul“ unde, munții, neaua, turmele, pădurea și potecile se aflau la mare preț. E limpede că lipsa de idei produce efecte triste.

Un alt fel de a fi plat, căutat îndeosebi de unii tineri, am zice... o modalitate modernă a banalității, constă dintr-o transcriere prozaică a unor lucruri obișnuite pentru a se obține astfel, se pare, „atmosfera“ (sau mai științific, un „ce anume“). Referatul analizează o poezie de Petre Solomon: „Cronica“.

Se poate reda entuziasmul construcțiilor prin acumularea unor banalități obosite? Evident că nu! Cititorul își dă seama că n-a citit o poezie, deși nu are de reproșat poetului defecțiuni de ordinul celor analizate pînă aici. Aceasta ne duce de la început în miezul unor dificile probleme ale teoriei literaturii.

Despre specificul poeziei

In referat sînt apreciate cîteva dintre articolele publicate de „Gazeta literară“ în cadrul discuției despre poezie. Sînt criticate confuziile cuprinse în articolul lui Radu Lupan, în cercetarea raportului între conținut și formă în imaginea poetică.

Problema este destul de clară și nu trebuie s-o mai complicăm cu o terminologie absconsă și generatoare de confuzii. Poetul autentic nu pornește de la căutarea unor forme, ci caută o formă adecvată conținutului. Dacă el va împrumuta de la alții forme așa zicînd îndrăznețe și va turna în ele, după aceea, un conținut banal sau chiar numai unul nepotrivit acelei forme, o asemenea operație absurdă, străină procesului de creație, va produce un efect lamentabil. Și acest lucru se și întîmplă uneori. Există unii tineri care pornesc de-a-ndoaselea, de la căutarea unei expresii, fără a se întreba dacă au ceva de spus și care umplu cu banalități forme extravagante, caută idei pentru imagini.

Problema personalității artistice, a originalității expresiei, sînt determinate, în ultimă analiză, de concepție, de profunzimea gîndirii, de lărgimea viziunii, de intensitatea spiritului de partid și numai un conținut bogat în idei poate găsi o expresie originală. Aceste idei au fost repetate deseori și justețea lor a fost confirmată de practică totdeauna. Ideea poetică și imaginea artistică formează o unitate dialectică pe care nu o putem sfărîma fără ca rezultatul — creația artistică — să devină un hibrid dezgustător.

Pornind de la unele observații formulate în discuția din „Gazeta literară“, de Savin Bratu, referatul se referă la rolul emoției în lirică.

Evident, rolul emoției în poezie nu poate fi contestat de nimeni. Absența emoției creatorului anulează valoarea creației. Dar sînt de făcut la articolul lui Savin Bratu și cîteva observații critice.

Mai întîi, emoția creatorului și transmisia ei sînt comune nu numai artei în genere ci și relațiilor între oameni, manifestate prin cuvinte. Apoi, estetic vorbind, nu intensitatea potențială a emoției importă ci calitatea emoției transmise. Nu mă interesează dacă poetul a plîns scriind, spunea cineva, dacă mie îmi provoacă rîsul.

Există de altfel poezii la care tocmai exuberanța excesului de emoție e reprobabilă. Să luăm un exemplu dintr-un poem deosebit de valoros, scris cu tensiune, emoție și imaginație, dar care cuprinde și el pasaje nerealizate. Se citează în acest sens un fragment din „Surîsul Hiroșimei“ de Eugen Jebeleanu.

In sfîrșit, interesează calitatea emoției. Putem observa din analiza cîtorva poezii că emoția provenită dintr-o experiență superficială e generală, vagă.

In referat este amintit ca exemplu poezia „Basorelief“ de Demostene Botez. („Gazeta literară“).

E cazul să amintim aici și rolul unor articole care împing parcă scriitorii spre acest fel de poezie. De exemplu, Radu Popescu, în cronica sa la volumul „Laude și alte poeme“ de Miron Radu Paraschivescu, se menține la un nivel școlăresc, scoțînd ideile principale ale poeziilor, fără a se preocupa de specificul creației poetului. I. Dodu Bălan în cronica la volumul lui Ion Brad — „Cu timpul meu“ — rezumă temele cuprinse, evidențiind tot ceea ce e general și mediu. Ideile generale însoțite de citate nu pot fi considerate analiză critică; acest mod creează condiții optime pentru dezvoltarea prosperă a platitudinii poetice, pentru versificarea emoției vagi și generale.

Pe de altă parte, nu putem reduce specificul poeziei la emoție uitînd alte calități esențiale ale creației poetice: imaginația, fantazia. Pusă și ea, ca și emoția, în lumină în deosebi de romantici, imaginația poetică e legată mai strîns de inteligență. Marii poeți s-au remarcat întotdeauna prin îndrăzneala imaginației, de unde și frecvența simbolicului Pegas identificat aproape cu simbolul poeziei. Lipsa fantaziei e mortală pentru poezie, ca și lipsa emoției.

Referatul ilustrează această idee cu exemple dintr-o poezie de Victor Tulbure și alta de Al. Jebeleanu.

Critica noastră, din nefericire, a nesocotit acest aspect esențial totuși în creația artistică. Ignorarea s-a făcut nu numai în sensul negativ, al nesemnalării versurilor fără imaginație, dar și în sensul nerelevării ei acolo unde ea s-a relevat, în deosebi, spre exemplu în „Surîsul Hiroșimei“, sau în multe din poeziile cuprinse în volumul „Cu un ceas mai devreme“.

Să menționăm totuși că o preocupare deosebită față de fantazie s-a manifestat în seria de articole scrise de G. Călinescu despre cîțiva poeți contemporani. Chiar dacă unele din aprecierile făcute sînt discutabile, nu se poate nega valoarea, sub multe aspecte, a acestor articole și îndeosebi ni se pare interesant accentul pus asupra viziunii poetului (preocupare de altfel mai veche a criticului). Se face însă de la început o remarcă limitativă și anume că reducția valorii poetice la viziune, respectiv la puterea imaginației creatoare deformează adevărul prin unilateralitate. Viziunea grandioasă, fantezia uluitoare, pot rămîne și ele în afara poeziei, iar Pegasul chinuit își poate trînti călărețul nepriceput în abisul ridicolului. De aici decurg — și în seria de articole critice ale lui G. Călinescu — anumite inechități în judecata de valoare, uneori nedreaptă (de ex. articolele despre Maria Banuș, Eugen Jebeleanu, ș.a.).

Viziunea, fantastică sau nu, halucinatorie sau nu, a constituit pentru romantici, îndeosebi, calitatea determinantă a poeziei. Ea constituie realmente capacitatea unor largi priviri globale, a descifrării imaginei încifrate în viitor. Mihai Beniuc și E. Jebeleanu au adus în poeziile lor asemenea imagini vizionare, legate organic de alte trăsături ale creației lor. Dimpotrivă, Maria Banuș aparține unui alt tip de poet, care transfigurează cotidianul, sensibilizează obiectele, recreează poetic universul obișnuit. Fiecare din aceste două tipuri de poezie a dat mari poeți și opere nepieritoare. A transforma viziunea într-o valoare cheie înseamnă, de aceea, a condamna domenii și modalități valabile ale poeziei. In al doilea rînd, cum am mai spus, are importanță nu numai existența fantaziei, a viziunii poetice, dar și realizarea ei artistică adică, în ultimă analiză, existența altor factori determinanți. Păcatul unilateralizării face adesea critica să-i deruteze pe poeți și să facă o rea educație estetică cititorilor. Unii vor ca poezia să fie melodioasă, cantabilă, să sune dulce la ureche. Ei ignoră că nu orice sentimente pot fi exprimate numai în tangou și vals și că Hașdeu încă, ne cerea o poezie „dură, de granit“. Unii vor ca poezia să poată fi ușor rezumată, asemănîndu-se cu acei afoni care confundă pianul cu chitara. Alții disprețuiesc poezia ce nu se poate recita, cu voce tare, ca și cînd s-ar putea demonstra că „Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri“ e inferioară estetic „Scrisorii a treia“ sau Bacovia lui Goga. Firește, în asemenea probleme pot exista și coexista gusturi care nu trebuie să devină prohibitive.

Vers liber și vers clasic

Problema diversităților de ritm, a melodiei versului, etc. nu poate fi însă rezolvată niciodată pornind de la ea însăși. Numai o analiză atentă, la concret, pornind de la conținut, poate demonstra dacă anumite particularități formale se justifică sau nu într-un poem.

S-a vorbit destul de mult, în critică, despre poezia prozei, dar destul de puțin despre proza poeziei. Și totuși, fenomenul există. Nu ne referim aici la poezia epică, adică la anumite valori comune prozei și poeziei ci la o despuiere, voită sau nu, a poeziei de specificul ei. Adică, la o așa-zisă poezie de notație sau de atmosferă. Amintind de problema viziunii, de o imagine globală care supraordonează elementele poeziei, se arată că o apreciere a ei în sine, independent de realizare, poate duce critica la aprecieri subordonate. Poezia de atmosferă, ale cărei posibilități nu ne gîndim să le negăm, tinde, în principiu, la crearea unei impresii generale prin totalitatea mijloacelor sale. Dar în loc să se înțeleagă prin aceasta folosirea maximă și convergentă a tuturor mijloacelor în scopul creării imaginii de ansamblu, se procedează, deseori, altfel și anume: se renunță la mijloacele specifice, lăsînd totul exclusiv în sarcina „impresiei generale“. Eroarea e evidentă fiindcă atmosfera generală nu poate fi decît rezultatul totalității unor elemente convergente. Or, unii poeți, renunțînd la rimă, ritm, imagini, etc. vor să producă totuși un efect global din fraze plate, dispuse arbitrar și inegal, închipuindu-și că sugerează infinite lucruri prin tăceri, prin spații albe, printr-un fel de gesticulație poetică, printr-o poză lirică, etc. Ex nihilo nihil! Rezultatul este suma unor platitudini.

Ca ilustrare sînt citate poeziile: fragment din „Impărăția oxigenului“ de Ștefan Iureș, „Mă uit la copii“ de V. Felea, „Uzina“ de Al. Lungu, „Șantier“ de Darie Novăceanu.

Ceea ce prezintă interes este fenomenul. Nu credem că dacă asemenea poezii ar avea rimă și un număr exact de picioare, ca miriapozii, ele ar înceta să devină banale. Rima și ritmul regulat ascund ceva mai bine, e drept, nuditatea, drapează lipsa de idei, de fantezie, puținătatea emoției. Dar sărăcia conținutului nu se modifică prin cîteva auxiliare formale. Indepărtarea diferitelor auxiliare clasice ale poeziei pune sub lumina reflectoarelor calitatea imaginii, forța de sugestie a cuvîntului și mai ales densitatea, originalitatea gîndirii.

Intr-un articol recent despre problemele poeziei, Silvian Iosifescu evidenția, între altele, rolul imaginii care sensibilizează ideea, forța plastică a cuvîntului. Eroarea acestor poeți nu este de a sugera idei ci de a nu sugera nimic, nu e de a scrie poezii în care, uneori, cuvîntul rămîne singur în vers, ci de a lăsa singur în vers un cuvînt anodin, fără vibrație.

Cunoașterea superficială a vieții, contactul „turistic“ cu realitățile construcției socialiste se răzbună în aceste producții. Tema de actualitate e tratată exterior, formal. Funcțiile specifice ale poeziei sînt văduvite tocmai de aceea. Fără o bogată experiență de viață, fără trăirea din plin a efortului creator, care însuflețește astăzi poporul nostru, nu poate fi vorba de o emotivitate adîncă, autentică, diferențiată, nuanțată.

Imaginația iarăși nu operează niciodată decît prin valorificarea unui bogat fond aperceptiv, punînd în relații date numeroase ale realității, pe baza unei cunoașteri intime a lor.

In referat este analizat critic o poezie de atmosferă scrisă de Petre Stoica. Se creează impresia că poetul, pradă unei emoții pe care nu o poate comunica, rostește cuvinte obișnuite întretăiate de gigantice tăceri. Tăcerea poetică e însă o pauză necesară atingerii unei vibrații puternice iscate de forța excepțională a versului.

Vom ajunge oare să citim poezii de genul acesta: Trenul (pauză poetică) pornește din gară (pauză poetică) cu (pauză poetică) cinci minute întîrziere (pauză poetică prelungită). Iar critica să comenteze: sugestia marilor plecări e condensată, emoția vibrează în acest admirabil, inimitabil vers „cinci minute întîrziere“. Cîte drame ale trecerii inexorabile a timpului (eheu! fugaces...) (pauză poetică).

Subliniind încă o dată obiectivul și caracterul intențiilor lor — dezvăluirea și combaterea unor carențe ale criticii și poeziei actuale —, referenții au invitat pe participanți să adîncească analiza întreprinsă, în spirit critic și autocritic, spre a contribui astfel la crearea condițiilor unui nou avînt al poeziei, al creației noastre.

(Text prescurtat de redacție)

DISCUȚII

Teoria literară în sprijinul poeziei realist-socialiste

In cuvîntul său, **Horia Bratu** a apreciat referatul pentru caracterul intransigent al criticii și pentru nivelul teoretic al observațiilor. Vorbitorul a susținut că un merit al referatului rezidă în evidențierea clară a diferitelor modalități de analiză a poeziei realismului socialist. Horia Bratu a arătat inconsistența metodei critice descriptive, care se menține la stadiul ideilor generale, făcînd abstracție de valoarea estetică a imaginii, sau care reproduce universul de imagini în sine, fără o apreciere ideologică, fără spirit critic ferm. Exemplele citate au fost concludente. O treaptă superioară în analiză este cercetarea viziunii poetului, zugrăvind din interior problematica artistică, cum se face de pildă în unele articole despre poezie ale acad. G. Călinescu. Această analiză, după cum subliniază și referatul, nu se ocupă însă de calitatea emoției și nu duce pînă la capăt aprecierea determinării formei de către conținut. După părerea vorbitorului, în referat s-a încercat o critică aprofundată a poeziei, mergînd pînă la analiza concretă a imaginii, a logicii ideii poetice. In ce măsură imaginea corespunde naturii intime a obiectului, în ce măsură asociația poetică este elocventă, chiar în ce măsură se respectă legile gramaticii și ale comunicării plastice — răspunsul la aceste întrebări asigură eficacitatea criticii cînd condamnă poezia mediocră sau pe cea strident slabă.

Horia Bratu nu acceptă însă ideea că această disecție minuțioasă a imaginii ar fi utilă în demarcarea valorii unei poezii bune. El citează exemple chiar din cronicile autorilor referatului, care ilustrează, după opinia sa, imposibilitatea aplicării unei analize concrete la imagine, în cazul unor volume de versuri bune. In analiza poeziilor de valoare, criticului îi este suficientă aprecierea problematicii, a conținutului de idei, respectarea cerințelor logicii poetice fiind subînțeleasă. De aceea, în comentariul său, criticul se poate dispensa de acest sondaj tehnic — afirmă vorbitorul.

In încheiere Horia Bratu reproșează referatului că nu este consecvent cu observațiile critice emise, fiindcă nici autorii săi nu schițează evoluția unui poet, nu definesc diversitatea profilurilor, nu sugerează direcțiile de dezvoltare, rezumîndu-se doar la acțiunea de extirpare a poeziei proaste. „Critica noastră recurge foarte puțin la comparații, la ierarhizări, la încadrări ale poeților într-un tablou al stilurilor generale ale poeziei realist-socialiste, a spus vorbitorul. Chiar cînd generalizează experiența poeziei noastre, critica o discută independent de experiența mondială a poeziei realist-socialiste“.

Vera Călin n-a fost de acord cu părerea lui Horia Bratu, care neagă valoarea analizei critice aplicată imaginii. Legătura indestructibilă dintre conținut și formă trebuie evidențiată pînă la capăt, cercetîndu-se structura specifică a imaginii poetice. Vorbitoarea a arătat că, de fapt, analiza imaginii este un aspect al analizei conținutului, deoarece, mai ales în poezie, imposibilitatea separării ideii artistice de expresia ei este de necontestat. Criticul fiind și un om de știință, utilizînd criterii ferme, riguroase, trebuie să evite însă pericolul metodei impresioniste. Tocmai din analiza imaginii poți extrage concluzii prețioase cu privire la caracterul actual sau anacronic al viziunii ideologice, caracteristice poetului. Nu este indiferent pentru un poet nici lexicul pe care îl folosește, nici domeniul din care își extrage vocabularul. Aceste preferințe depind de conținutul ideologic și de aceea refuzul de a apela la analiza imaginii, cum propune Horia Bratu, diminuează eficiența criticii. Vera Călin invocă exemple de poezii care dovedesc cum se imprimă, în sistemul de imagini, în lexic, reminiscențe ale poeziei tradiționaliste sau influențe nocive ale modernismului. Totodată, vorbitoarea atrage atenția asupra modului convențional al unor poeți de a fi prezenți în contemporaneitate, prin simplul apel la vocabularul și imaginile din „sectorul“ industrial, fără o reflectare mai adîncă și esențială a vieții clasei muncitoare.

„Socotesc indispensabil pentru o critică științifică și serioasă — a precizat vorbitoarea — stăruința de a depăși considerațiile generale și de a înțelege printr-o analiză de fond a poeziei și analiza relațiilor intime dintre conținutul poetic și expresia poetică“.

Problema specificului poeziei a fost dezbătută de **Ion Oarcăsu**. Vorbitorul a criticat discuția desfășurată în „Gazeta literară“ pentru că n-ar respecta un punct de vedere riguros istoric, cercetînd specificul poeziei, în afară de timp și spațiu. După o incursiune în estetica universală, Ion Oarcăsu subliniază „limitele“ observațiilor enunțate în cîteva articole din „Gazeta literară“. Ideea de „tipicitate a sentimentului“ este considerată de vorbitor esențială pentru definirea specificului poeziei. Să detectăm deci calitatea emoției, să distingem viziunea și originalitatea poetului, glasul său unic, organicitatea creației sale. Dar să confruntăm și opera cu „realitatea pasională“ a epocii. Pentru a reliefa atributele poeziei, nu trebuie s-o desprindem din circuitul vieții sociale — ne îndeamnă I. Oarcăsu.

Amintind exemplul volumului „Fluxul memoriei“ de A. E. Baconsky, Ion Oarcăsu a arătat că unele poezii se caracterizează prin invitație la quietism și visare, cîntarea nopților, a preistoriei, a epocii pastorale a Romîniei, invocarea acelui „dor de timp“ — trăsături care nu concordă cu avîntul nou, constructiv al epocii Revoluției. Tabloul de valori lirice propus de poet este anacronic. Criticul a cerut ca discuția despre poezie și critică să se concentreze asupra țelurilor foarte concrete și militante ale contemporaneității.

Ion Oarcăsu indică în finalul intervenției sale, cîteva întrebări care ar caracteriza, după opinia sa, raportul între poezie și viața de astăzi: 1. „Universul imagistic al poeților este oare suficient de vast spre a întreprinde acele sinteze artistice capabile să redea multilateralitatea de preocupări ale omului contemporan? 2. Se spune că starea poetică se rezumă la o simplă mirare în fața lumii obiective. Științifizarea vieții, ridicarea «vălului» de pe obiecte, pătrunderea în adîncul materiei — fenomene ce țin de dezvoltarea fără precedent a științei moderne — nu modifică oare însăși această stare de pură incantație în fața vieții? Mai bine zis nu ucide ea un anumit gen de poezie? 3. Care este relația dintre știință, tehnică și poezie?“

Opiniile interesante formulate de Ion Oarcăsu n-au fost reluate decît prea puțin, în cadrul dezbaterilor. Socotim că îndemnul către „materializarea“, către „istorizirea“ discuției despre poezie, cum spunea Ion Oarcăsu, nu a fost aplicat prea riguros nici chiar de către vorbitor. Nu în primul rînd raporturile poeziei cu descoperirile tehnice modifică sfera liricii contemporane, ci profundele transformări sociale produse în viața oamenilor, datorită revoluției socialiste. Această prefacere pe planul relațiilor social-istorice și apoi al conștiinței, determină în mod esențial sensul nou al liricii.

Mihail Petroveanu a apreciat referatul pentru consecvența cu care a urmărit unul din obiectivele sale: relevarea deficiențelor de măiestrie artistică, și pentru că a pus la temelia acestei acțiuni criteriul dependenței formei de conținut. Vorbitorul răspunzînd unui apel al Ninei Cassian, care cerea criticilor definirea noțiunilor de idee poetică și modalitate critică, subliniază caracterul specific al temei sau ideii poetice, diferită de tema sau ideea în general, politică sau ideologică. „Tema sau ideea ca atare nu devine poetică decît în clipa în care este resimțită ca idee absolut personală, în momentul în care tot ceea ce aparține socialismului, în general, aparține poetului, ca propriul său mod de gîndire și emoție“.

Transformarea unei abstracțiuni într-o idee personală, individuală a poetului și apoi, prin puterea expresiei, generalizarea ei, acesta este drumul poeziei. Vorbitorul dă exemple din lirica lui Maiakovski și Beniuc, polemizînd, prin dezvoltarea demonstrației în cazul unei poezii de Maiakovski și cu opinia lui Ion Oarcăsu care susținea că sentimentul de spontaneitate, de mirare, în fața lumii ar fi incompatibil cu mentalitatea științifică. Mihail Petroveanu este de acord cu Horia Bratu că în unele cazuri poezia nu se epuizează prin elementele imaginilor care o compun. „Iată doi poeți, numai în aparență opuși, dar înrudiți dintr-un punct de vedere: Eminescu și Bacovia. Dacă la Eminescu care practica o poezie de abstracțiuni, analiza imaginilor se dovedește neputincioasă — analiză în sensul strict al cuvîntului, adică relevarea plasticității, a puterii de inovație, a ingeniozității de construcție — și mai puternic la Bacovia, care dimpotrivă trăiește poezia prin intermediul senzațiilor, analiza imaginii se dovedește neputincioasă. O asemenea analiză a imaginii ca atare o poate servi mai bine Arghezi. Ce trebuie să conchidem de aici? Indiferent de tipul de imagine practicat de poet, pentru valoarea poeziei, decisivă este semnificația întregului“.

Folosind criteriul „organicității“ artei, al determinării formei de către conținut, Mihail Petroveanu a criticat tendințele de inovație formală din versurile acelor poeți care urmărind imaginea „în sine“ sacrifică ideea, mesajul uman, mesajul politic și produc imagini parazitare, ratînd astfel propriul lor obiectiv.

In încheiere, Mihail Petroveanu s-a referit la utilitatea diferitelor modalități critice, arătînd că esențial este rezultatul; măsura în care critica izbutește să releve mesajul de idei, o dată cu puterea de expresivitate a poeziei. Dacă în trecut critica păcătuia prin

a Uniunii Scriitorilor din R. P. R.

ÎN CRITICĂ ȘI POEZIE

ignorarea specificului imaginii poetice, acum s-au semnalat o serie de slăbiciuni ale criticii în direcția contrarie, prin preocuparea uneori exclusivă pentru specificul artistului, pentru expresivitatea imaginilor sale. Cînd vorbim de necesitatea înnoirii mijloacelor, trebuie de fapt să avem în vedere și necesitatea înnoirii fondului de idei.

N. Tertulian s-a referit în cuvîntul său, tot la problema eficienței analizei concrete a imaginii, după exemplul oferit de referat. Părerea susținută de Horia Bratu și (într-un fel) de Mihu Dragomir, că analiza „microscopică" a imaginii riscă să piardă din vedere sensul general al poeziei sau, mai mult, să denatureze aprecierea critică, fiindcă observația s-ar mărgini la un detaliu accidental, nereprezentativ pentru poezia în ansamblul ei reușită — nu este acceptată de N. Tertulian. El este de acord că trebuie înlăturată critica pur tehnică, variantă a formalismului, dar consideră că exemplele analizate în referat printr-o „radiografie a imaginii" n-au fost accidentale. Deficiențele de imagine semnalate, ilustrează și o carență de viziune, de conținut. De pildă, poezia lui Ion Bănuță, citată în referat pentru o imagistică nerealizată și haotică, trădează și o orientare greșită. Vorbitorul s-a referit și la creația lui Cicerone Theodorescu, Mariei Banuș și a lui Mihai Beniuc, arătînd că imaginile criticate în referat, relevă în acele cazuri slăbiciuni de conținut. Trebuie formulate însă cu prudență concluzii cu caracter de generalizare, atunci cînd lacunele observate sînt stîngăcii și erori întîmplătoare, care nu afectează sensul general ideologico-artistic. N. Tertulian nu aprobă separația modalităților critice, propusă de Horia Bratu și susține ideea unei critici unitare, care duce cercetarea conținutului de idei pînă la aprecierea universului de imagini și a logicii imaginii.

Vorbitorul s-a ocupat apoi de problema deosebirii dintre ideea poetică și idee în general. „Mie mi se pare că la baza unor articole apologetice, în sens de superficialitate în analiză, a fost tocmai faptul că nu s-a ținut seama de structura aceasta intimă a poeziei". Noțiunea de idee poetică este importantă pentru estetica marxist-leninistă. Prin analiza calităților imaginii propriu-zise se definește universul propriu al poetului, viziunea sa specifică și se urnește critica din stadiul generalizărilor vagi. Trebuie făcută o distincție între sentimentele care apar în forma lor cea mai abstractă și sentimentele exprimate în dialectica dezvoltării lor reale, care caracterizează poezia veritabilă. Ca exemplificare, N. Tertulian citează poezia „Anul XV" apărută în „Contemporanul", al cărei caracter fals provenea tocmai din faptul că, în reprezentarea socialismului și comunismului se utilizau tot felul de clișee grandilocvente și lipsea reflectarea autentică. In încheiere, N. Tertulian arată că analiza imaginii nu trebuie privită cu suspiciune, atunci cînd ea pornește de la criterii ideologice și urmărește concluzii de conținut.

Leonard Gavriliu a afirmat că referatul ar fi eludat de fapt analiza situației criticii literare, înlocuind-o cu o apreciere extrem de severă asupra unor poezii. Criteriile de apreciere critică, pregătirea și consecvența ideologică a criticului, profilul său etic, varietatea gusturilor — n-au fost destul de dezbătute atît în referat cît și în discuție. In continuare, Leonard Gavriliu s-a referit la problema specificului poeziei, criticînd articolele publicate în „Gazeta literară" în cadrul discuției despre poezie, pentru tendințe de rezolvare formală. „Mai oportună ar fi discutarea peisajului liricii actuale, plecînd de la conținutul ei. Impresia mea este că lirica actuală nu și-a îmbogățit registrul tematic cu tot ceea ce-i oferă realitatea actuală a patriei noastre și mă gîndesc în primul rînd la universul lăuntric al omului care construiește noua societate". Leonard Gavriliu consideră că în unele articole publicate (Horia Bratu, S. Iosifescu, Ion Oarcăsu) s-au strecurat idei confuze, care dovedesc că aparatajul științific nu este încă perfecționat. In domeniul teoriei literare și estetice, nu se poate realiza un progres fără analize atente și științifice, fără clasificări fundamentale.

In cuvîntul său, Leonard Gavriliu a cerut, pe drept, o cercetare mai concretă și mai profundă a carențelor criticii. Considerăm că obiecția adusă referatului este însă nefondată, fiindcă autorii lui nu și-au propus o analiză multilaterală a situației poeziei actuale, ci o apreciere a unor deficiențe ale criticii de poezie. Tonul polemic al intervenției lui Leonard Gavriliu a fost nepotrivit.

Tradiție și inovație

In cuvîntul său, **Toma George Maiorescu** s-a oprit în special la problema raportului dintre tradiție și inovație în poezie. Referindu-se la discuția din presă în legătură cu versul liber și versul clasic, vorbitorul a arătat că, după părerea sa, aceasta este o falsă dispută și că problema principală este alta: dacă materialul de viață — aspectele construcției socialiste — își găsește sau nu expresia corespunzătoare, indiferent de modalitatea artistică abordată, indiferent de faptul că poezia este scrisă în vers clasic sau în vers alb. Polemizînd cu articolul lui Dan Deșliu, publicat în revista „Luceafărul", Toma George Maiorescu a spus că poezia noastră clasică s-a dezvoltat într-o anumită perioadă istorică și în cadrele unei anumite orînduiri sociale, ceea ce face ca noua realitate pe care o trăim noi astăzi și pe care poeții încearcă să o redea în operele lor, să nu se mai împace cu „canoanele poeziei tradiționale". In mod eronat și în contrazicere cu propria lui idee enunțată mai sus, vorbitorul a socotit că formele clasice ar fi depășite ceea ce ar explica, după părerea sa, frecvența versului liber și a versului alb în epoca noastră.

Reproșînd criticilor că nu discută în articolele lor modalitățile, formulele artistice folosite în poezia noastră, că nu-și arată preferința pentru acelea dintre ele care sînt potrivite cu epoca noastră, **Dan Deșliu**, în cuvîntul său, s-a oprit în deosebi asupra problemei tradiție-inovație. Vorbitorul a combătut acea afirmație a lui T. G. Maiorescu din care s-ar fi putut deduce că progresul mijloacelor artistice ar trebui să fie similar cu progresul tehnicii, ca pe o teză nedialectică, ca pe o înțelegere simplistă, mecanică a necesității înnoirii formelor de expresie. In continuare Dan Deșliu a arătat că, după părerea sa, toate modalitățile poetice create de-a lungul veacurilor au drepturi egale, în privința folosirii lor actuale, în măsura în care se dovedesc proprii exprimării unui conținut contemporan, conținutului de idei al epocii revoluției socialiste. „Numai în momentul cînd o anumită formă poetică devine improprie exprimării unui conținut nou, atunci abandonarea ei este legitimă".

Dan Deșliu a spus că, după părerea sa, pentru tinerii poeți, exceptînd cazurile de genialitate, este de-a dreptul primejdios să aplice dintr-o dată formulele versului liber sau alb, deoarece numai versul clasic este apt să-l disciplineze pe tînărul poet și să-l constrîngă la o mai strictă coordonare a ideilor. Precizînd că el nu este împotriva niciunei modalități artistice aptă să pună în valoare un bogat conținut de idei, actual, vorbitorul a încheiat subliniind că sub masca respingerii dogmatismului nu trebuie să-și facă loc un fel de neodogmatism, care să considere că poezia clasică e o poezie depășită sau că formula poetică a lui Eminescu nu mai corespunde timpului nostru.

Referindu-se la problema căutărilor inovatoare ale realismului socialist, **Veronica Porumbacu** a fost și ea de părere că disputa între versul clasic și versul alb este o falsă dispută. „Determinant în ceea ce scrii este viziunea poetică și realizarea ei — a spus vorbitoarea — pentru că scriind în vers liber sau scriind în vers clasic poți fi la fel de demodat sau la fel de contemporan". Citind două poezii scrise în vers liber de M. Beniuc și E. Jebeleanu, Veronica Porumbacu a tras concluzia că această modalitate poetică servește perfect în aceste cazuri un conținut de idei contemporan, socialist. Dar, după părerea vorbitoarei, cunoașterea prozodiei clasice de către orice poet, indiferent în ce măsură o practică, este obligatorie.

Mihai Beniuc, în cuvîntul său a arătat că referatul a reușit să pună într-o lumină limpede, atît calitățile cît și unele lipsuri existente în frontul poetic actual, analizînd creația poeților contemporani într-un spirit obiectiv, antiapologetic. Vorbitorul a subliniat că referatul s-a oprit în mod just asupra unor lipsuri din activitatea sa. El s-a declarat de acord cu criticile care i s-au adus, sublinind că astfel, ca și prin examinarea în spirit critic a creației tuturor poeților, inclusiv și în primul rînd a celor mai experimentați, aceștia primesc un sprijin efectiv. De aceea neparticiparea la dezbaterile de față a unora dintre ei este regretabilă. Făcînd o analiză a propriei sale poezii criticate în referat, dar ridicînd în același timp problema la un nivel mai general, Mihai Beniuc a arătat că de obicei deficiențele unei poezii slabe provin în principal din faptul că problema pe care o tratează nu este suficient studiată, că fondul acestei poezii este deficitar. Vorbitorul a subliniat importanța cunoașterii vieții noi, socialiste, pentru îmbogățirea conținutului de idei, desăvîrșirea măiestriei artistice, pentru sporirea efectului educativ al poeziei. Menirea transformatoare, acțiunea asupra conștiinței maselor, este — a insistat M. Beniuc — o trăsătură fundamentală, a poeziei, a literaturii realist-socialiste.

Citeodată există poezii, — a arătat Mihai Beniuc — care, din punct de vedere formal, sînt desăvîrșit rezolvate și care totuși nu sînt poezii. Apreciind că specificul poeziei cere mijloace proprii de exprimare, Mihai Beniuc a subliniat mai departe că poeții noștri au la îndemînă posibilități nelimitate și în ceea ce privește versul clasic și în ceea ce privește versul alb și mai ales în ceea ce privește dezvoltarea pe o nouă treaptă a versului popular.

„Eu aș zice — a continuat Mihai Beniuc — că trebuie urmărit în ce măsură poezia noastră se dezvoltă mereu, la niveluri deosebite, din trunchiul poeziei populare. Nu trebuie să uităm un fenomen esențial: poezia noastră nu s-a născut sub influența poeziei franceze sau sub influența poeziei germane, ci din poezia noastră populară care a devenit poezie tipărită abia la jumătatea secolului trecut, cînd au apărut primele colecții de poezie populară ale lui Vasile Alecsandri. După Vasile Alecsandri, Eminescu a dezvoltat arta poetică populară, ridicînd-o la nivelul poeziei europene".

Referindu-se la faptul că poporul nostru este un popor cu o bogată cultură folclorică și cu un gust format de o poezie populară cu o înaltă valoare estetică, Mihai Beniuc a cerut criticilor să acorde o mare atenție legăturii dintre poezia noastră contemporană și poezia populară. Mihai Beniuc a subliniat că această legătură este foarte importantă deoarece poezia contemporană trebuie să se adreseze maselor iar masele care au fost educate în primul rînd din punct de vedere literar de poezia populară, au o bogată bază sufletească poetică. „De aceea — a spus el — aș recomanda poeților și criticilor — să urmărească fenomenul poetic și din acest punct de vedere, pentru ca nu cumva noi să ajungem la o poezie care să aibă un caracter restrictiv. Mai artist decît poporul în poezie, cu greu se va găsi. Gîndiți-vă ce poezie ar putea acest popor să absoarbă, dacă noi am fi capabili să i-o dăm pe aceea către care el tinde, datorită bogatei sale tradiții culturale".

Vorbitorul a arătat că o mare atenție trebuie acordată tinerilor poeți care sînt lesne ispitiți de o anume ușurință și de o falsă originalitate poetică. Pentru a se sustrage acestor tentații, calea cea mai bună de urmat este, după părerea vorbitorului, studiul temeinic al artei poetice populare din care descind nemijlocit și Eminescu și Tudor Arghezi. „Studiind fenomenul în evoluția lui, de la modul folcloric la modul cult, îl vom duce mai departe la evoluția lui în socialism".

Mihai Beniuc s-a ocupat mai departe de problema specificului poeziei. Arătînd că acest domeniu se pretează cel mai puțin regulilor, codificărilor, Mihai Beniuc a precizat: „Un lucru este însă esențial și trebuie reținut: poezia este cu totul altceva decît proza și folosește limba cu totul în altă manieră decît o folosește proza, critica sau orice alt gen literar. Prin excelență, după părerea mea, poezia trebuie să aibă un caracter intuitiv. Vă rog să nu vă speriați de cuvîntul «intuitiv». In latinește el înseamnă „a vedea pricepînd realitatea", a sezisa sensorial lucrurile. Eu nu fac filozofie cînd spun că poezia trebuie să fie intuitivă, ci înțeleg prin aceasta că limbajul poetic trebuie să fie folosit în așa fel, iar poezia astfel construită, încît cititorul să vadă, să prindă ceva care se adresează, prin simțuri, inimii și minții omului".

Vorbitorul a făcut apoi o serie de distincții care separă poezia de proză, mai bine zis de limbajul discursiv.

Referindu-se la viziunea poetică, Mihai Beniuc a arătat că această noțiune nu are pentru noi un înțeles mistic, ci desemnează capacitatea poetului de a-și reprezenta lumea de pe o anumită poziție ideologică. Atenția criticii trebuie să se concentreze, după părerea sa, asupra felului în care poetul reușește să închege viziunea artistică, fără de care poezia nici nu poate exista.

Impotriva criticii apologetice

Luînd cuvîntul în cadrul discuțiilor, **Letiția Papu** a arătat că discernămîntul critic obiectiv, atitudinea curajoasă a criticului literar, indiferent de obiectul analizei sale, este o chestiune de etică profesională. Vorbitoarea s-a referit la necesitatea receptivității, în critica de poezie, la problema descoperirii de către critic a specificului fiecărui poet.

Fiind de părere că referatul a fost foarte cuprinzător, adîncit și interesant, Alfred Margul Sperber a arătat că principala calitate a poeziei noastre actuale este oglindirea spiritului vremii noastre, a omului care construiește socialismul.

Nina Cassian și-a exprimat părerea că în referat s-a analizat mai mult și mai sever situația poeziei decît situația criticii de poezie. Vorbitoarea a spus: „Ar fi fost interesant de văzut în partea referitoare la critica poeziei cum a ajutat sau cum nu a ajutat evoluției unui poet o anumită critică, adică s-ar fi putut discuta o cronică apărută la un volum și cea la volumul următor al poetului, ca să vedem ce rezultă din această confruntare. Trebuia să se arate în mod mai concret și mai elocvent rolul criticii față de poezie și răspunderea ei".

In încheiere, Nina Cassian a propus să se discute cauzele deficiențelor remarcate în critica de poezie, cauze pe care referatul nu le-a analizat îndeajuns.

Ion Brad a abordat problema modului în care unele redacții îi ajută pe poeți să-și îmbunătățească versurile. El a arătat că în unele redacții a slăbit într-o mare măsură exigența față de poeziile prezentate spre publicare. Vorbitorul s-a referit la experiența sa de la redacția revistei „Luceafărul" în domeniul publicării poeților tineri și al celor vîrstnici, arătînd că e necesară o exigență sporită din partea redactorilor, în munca de selectare a poeziilor destinate tiparului. Apoi Ion Brad a discutat pe larg un număr din „Gazeta literară", criticînd nepotrivirea care ar exista între articolele despre poezie și poeziile publicate în numărul respectiv.

După ce a răspuns lui Aurel Rău în problema editării volumelor de poezii ale tinerilor talentați, **Al. I. Ștefănescu** a făcut aprecieri asupra referatului. Arătînd că în referat au fost discutate probleme foarte interesante care pot fi reluate în presă, vorbitorul s-a asociat părerii exprimate de Nina Cassian, cu privire la atenția insuficientă acordată de referenți criticii poeziei. Completînd cele spuse de Letiția Papu cu privire la etica profesională a criticului literar, Al. I. Ștefănescu a precizat că o problemă tot atît de importantă este și aceea a pregătirii criticului. Așa de ex. tonul apologetic poate fi determinat și de slaba pregătire politică a criticilor. Vorbitorul și-a exprimat dorința ca în ședință să se discute, cu exemple concrete, acele articole în care anumiți critici întrebuințează greșit noțiunile de bază ale esteticii marxiste sau care apreciază în mod subiectiv operele analizate. Apoi el a subliniat că în critică „intervine și un coeficient de timbru personal". In legătură cu aceasta, vorbitorul a adăugat: „In presa noastră vol. „Eu nu cînt că știu să cînt" a fost criticat de M. Petroveanu. Poate că tovarășului Mihail Petroveanu îi place în mod deosebit poezia de atmosferă. Poate că din această cauză tov. Petroveanu nu a reușit să fie destul de obiectiv ca om de știință, și a cedat, nu unui subiectivism etic sau faptului că îi e frică să vorbească de cutare scriitor, ci pur și simplu n-a reușit să se autodepășească din punct de vedere al propriului timbru. Intîmplător, în ce privește poziția tov. Petroveanu în legătură cu poezia lui Victor Tulbure, eu găsesc că a fost destul de justificată (...). Unui poet extrem de talentat cum este Victor Tulbure trebuie să i se atragă atenția la vreme". S-ar fi cerut ca această din urmă idee să fie expusă mai explicit, deoarece nu reiese în mod limpede care este rolul „timbrului propriu" și în ce măsură el facilitează sau frînează activitatea criticului literar.

Observînd că referatul a avut darul de a trezi interes pentru problemele abordate, **Petre Solomon** s-a alăturat părerilor exprimate cu privire la disproporția dintre partea destinată poeziei și cea consacrată criticii de poezie. Vorbitorul a combătut oscilația unor critici între tonul apologetic și cel criticist și, referindu-se la propria experiență artistică, a cerut criticilor să analizeze cu mai multă căldură creația poetică.

Remarcînd combativitatea referatului, dar obiectîndu-i insuficienta adîncire a cauzelor care au determinat apariția poeziilor slabe, citate de referenți, **Violeta Zamfirescu** a declarat că e necesar ca și în cronicile literare, publicate în presă, să se manifeste aceeași combativitate. Apoi vorbitoarea a cerut să se analizeze cu mai multă căldură volumele de poezie, criticînd unele cronici care n-au aprofundat îndeajuns cărțile luate în discuție (cronica lui Paul Georgescu la ultimul volum al lui Mihu Dragomir). Violeta Zamfirescu a propus să se scrie mai multe studii de estetică a poeziei, pentru a fi clarificate unele probleme fundamentale.

In aceeași problemă și-au expus opiniile Szemler Ferenc și Paul Langfelder.

Critica literară și tinerii poeți

Abordînd problema deficiențelor caracteristice versurilor scrise de tineri poeți și subliniind răspunderea ce revine în acest sens criticii literare, *Eugen Simion* a combătut două tendințe greșite în poezia tinerilor: prima o constituie *reportajul liric*, înțeles ca o simplă consemnare neadîncită a realității (se citează anumite versuri scrise de Florența Albu și Ștefan Ureș) și a doua *studiul imagistic*, practicat fără o legătură directă cu ideea poeziei, cu conținutul ei (sînt citate imagini din două poezii ale lui Nichita Stănescu). Vorbitorul a arătat că aceste tendințe sînt primejdioase pentru dezvoltarea viitoare a tinerilor poeți amintiți, dealtfel poeți talentați, și i-a chemat pe critici să analizeze cu seriozitate deficiențele semnalate, contribuind la înlăturarea lor.

Luînd cuvîntul, *Aurel Rău* s-a referit la modul în care este urmărită și stimulată de critica literară dezvoltarea tinerilor poeți. El a criticat criteriile după care a fost alcătuită culegerea de poezii ale tinerilor — „Sub semnul Revoluției", poeții cuprinși în volum nefiind reprezentați prin cele mai bune lucrări ale lor. Discutînd felul în care critica literară a întîmpinat culegerea „Sub semnul Revoluției" vorbitorul a spus: „Cronicile despre această culegere publicate adeseori sub semnături de prestigiu, se mărginesc la a analiza poeziile care sînt cuprinse în volum. Un poet căruia i se aleg două poezii întîmplător lipsite de mesaj poetic, lipsite de inspirație, este judecat după aceste poezii și nu se urmărește profilul său, din publicațiile apărute, nu se urmărește ceea ce constituie într-adevăr specificul respectivului poet". Apoi Aurel Rău a propus ca editurile să publice mai multe volume ale poeților tineri talentați, asigurîndu-se eventual o colecție de poezie a tinerilor.

In același sens a vorbit și *Nichita Stănescu*, a cărui intervenție a avut drept obiect, în afară de problema tipăririi creației tinerilor poeți talentați și pe aceea a atitudinii manifestate de critica literară față de tinerii poeți, atitudine — după părerea sa — adeseori ar fi exagerat de aspră. „Intr-adevăr, tinerii poeți au fost criticați mult mai mult și mai aspru decît poeții consacrați și aceasta e o consecință a tonului apologetic adoptat numai față de aceștia din urmă". Dar vorbitorul n-a arătat că multe din criticile aduse tinerilor poeți au fost îndreptățite.

Cezar Baltag s-a referit și el la exagerările criticii în ce privește aprecierea poeziilor scrise de tineri. Vorbitorul a arătat că tinerii poeți sînt uneori discutați, nediferențiat și fără să se țină seama de întreaga lor activitate. El a citat în această direcție un articol din „Luceafărul" semnat de Marin Bucur și un articol publicat de Al. Philippide în „Contemporanul", cerînd totodată ca tinerilor poeți critica să le releve, odată cu lipsurile, si realizările.

Referindu-se la creația tinerilor, *Mihu Dragomir* a relevat faptul că unii poeți, în special tineri, cultivă o poezie a stărilor nedefinite. El a cerut criticii literare să cerceteze cu atenție aceste înclinații, sau unele reminiscențe tradiționaliste și influențe moderniste, neprielnice dezvoltării propriului lor talent. Ceea ce se remarcă la acești tineri poeți, nu lipsiți de talent, este o destul de slabă cunoaștere a vieții noastre contemporane, a declarat Mihu Dragomir. Culorile acestei vieți apar foarte palide, estompate. Referindu-se la sugestia dată de E. Simion, el a spus: „A atrage atenția tinerilor poeți și a-i împinge pe linia «sintezelor lirice», a problemelor abstracte de măiestrie înseamnă a-i sili să stea și mai mult în casă, să mai citească cîteva tratate de exegeză poetică, să studieze cu lupa fiecare amănunt al poeziei, în timp ce lucrul principal pe care trebuie să-l facă acum acești poeți este să se lege strîns de această viață care clocotește din toată puterea în țara noastră". Mihu Dragomir s-a referit apoi la etica profesională a criticului literar, problemă dezbătută și de Nina Cassian și Letiția Papu. Vorbitorul a spus: „Este foarte posibil și chiar normal ca orice critic, în activitatea sa, să greșească în aprecieri, să revină asupra aprecierilor. Dar în general există un prototip al fiecărei critici, pe care ni l-a lăsat istoria literară — și mondială și romînească — a cărui caracteristică este seriozitatea, probitaea cinstea în atacarea fenomenului literar". El citează drept lipsite de probitate critică aprecierile flagrant contradictorii făcute asupra ultimelor sale volume în patru cronici semnate de Radu Popescu. In încheiere, Mihu Dragomir și-a formulat din nou o părere de ansamblu asupra referatului: „Cred că ceea ce a avut bun referatul a fost acea parte foarte combativă, foarte vie și de ținută, tot timpul la obiect. Ceea ce i-a lipsit referatului a fost aprofundarea unor probleme de conținut ale poeziei noastre de astăzi. Unind ceea ce a fost acum cu ceea ce trebuie să fie, cred că critica noastră, pornind de la discuția de astăzi și de la acest referat, poate într-adevăr să influențeze în bine dezvoltarea poeziei noastre".

Precizăm că deși binevenită, intervenția lui Mihu Dragomir în problema îndrumării tinerilor, a apărut totuși unilaterală. Așa cum a subliniat pe loc S. Iosifescu, adevărul e că necesitatea muncii de „laborator" a artistului nu e de fel incompatibilă cu aceea a cunoașterii vieții.

Matei Călinescu, după ce a scos în evidență meritele referatului, și-a arătat dezacordul față de felul cum Mihu Dragomir a abordat problema tinerei promoții de poeți. Din cele spuse de Mihu Dragomir ar rezulta că mai ales poezia tinerilor s-ar resimți de înrîuriri tradiționaliste sau moderniste. Generalizarea nu ține seama de un fapt important și anume că, în ceea ce are ea mai valoros, creația tinerilor se călăuzește după metoda realismului socialist. Dacă e adevărat că unele poeme slab realizate ale tinerilor vădesc accente tradiționaliste și altele amintesc de modernism, nu este bine totuși — a afirmat vorbitorul — să circumscriem aceste deficiențe numai la creația tinerii generații. Eforturile creatoare ale tinerilor poeți trebuiesc încurajate — nu e vorba de indulgență sau de abandonare a exigenței — cu o obiectivitate care să permită atît aprecierea a ceea ce e valoros în poezia lor, cît și respingerea lipsurilor.

★ ★ ★

IN CONCLUZIILE DEZBATERILOR, Silvian Iosifescu *a arătat că atît referatul cît și discuțiile care l-au urmat cuprind indicații utile pentru activitatea poeților și a criticilor literari datorită faptului că au fost clarificate cu această ocazie o seamă de probleme teoretice și practice.*

Atît referatul, cît și dezbaterile au dovedit un spirit obiectiv, antiapologetic, de recunoaștere deschisă a lipsurilor, dar și de valorificare a operelor cu reale calități estetice.

Pornind de la stadiul actual al dezvoltării poeziei noastre, apreciind marile ei succese, referatul și-a propus în acest cadru discutarea doar a unor deficiențe semnalate în lirică și a modului cum ele au fost analizate de către critica literară. De aceea n-au fost îndreptățite obiecțiile aduse de unii vorbitori referatului pentru că n-ar fi insistat și asupra altor probleme ale poeziei sau pentru că n-ar fi cuprins numeroase exemple pozitive.

Silvian Iosifescu a arătat că dezbaterile comisiei de critică în problemele poeziei au scos la iveală cauzele acelor manifestări socotite pe drept apologetice din unele cronici și studii. Printre aceste cauze, dezbaterile au arătat că se află lipsa de curaj a unor critici ca și lipsa lor de pregătire profesională, un anume spirit de grup care domnește în unele redacții, cît și atitudinea nejustă a unor scriitori fruntași care au intimidat critica. Faptul că referatul a subliniat o seamă de lipsuri existente în activitatea unora dintre poeții noștri de frunte, cît și faptul că luînd cuvîntul aceștia și-au recunoscut aceste lipsuri și s-au arătat bucuroși de spiritul obiectiv în care este analizată creația lor, dovedește că dezbaterile au reușit să impună un mod sănătos de a face critica.

De asemeni, luînd în discuție creația tinerei generații de poeți, atît referenții cît și unii dintre vorbitori au scos în evidență calitățile de care dau dovadă tinerii poeți, dar și lipsurile manifeste de orientare și de măestrie din creația lor. Aceste dezbateri au arătat că îndrumarea tinerilor poeți este o problemă dintre cele mai importante și că critica are de împlinit o mare lacună în această direcție. Discuțiile au arătat că stimularea tinerei generații de poeți nu trebuie să se facă prin indulgență față de creația lor, ci dimpotrivă, într-un spirit exigent, spirit care să se oglindească și în culegerile de poezii pe care le publică editurile și în paginile revistelor care publică pe tinerii poeți.

In cursul dezbaterilor — a arătat mai departe tov. Silvian Iosifescu — au fost clarificate o seamă de probleme teoretice importante în legătură cu modalitățile critice de analiză a poeziei. Discutînd despre esența poeziei, numeroși participanți au arătat unele trăsături specifice ale ei, trăsături care reclamă în consecință o critică aplicată, specializată, nuanțată în raport cu proprietățile poeziei. Estetica marxistă a arătat Silvian Iosifescu nu admite incognoscibilul și chiar dacă problema esenței poeziei nu poate fi soluționată definitiv într-o dezbatere publică, discutarea ei nu este mai puțin utilă. Discuțiile au arătat că critica poeziei implică, pe lîngă o analiză temeinică ideologică, o analiză critică, concretă, la obiect, a sistemului de imagini prin care poetul face sensibil conținutul de idei.

Silvian Iosifescu a subliniat apoi o altă idee care a reieșit clar din discuție și anume că fenomenul poetic trebuie să fie într-o permanentă osmoză cu realitatea, să reflecte efervescența epocii pe care o trăim, epocă de construire a unui om nou și a unei societăți noi. Lupta pentru o poezie actuală, reflectînd marile probleme ale epocii, este o sarcină principală a criticii. Concluziile au arătat că la baza aprecierilor critice asupra fenomenului poetic trebuie să stea spiritul de discernămînt, serios care să valorifice lucrările cu reale calități estetice, creînd astfel un stimulent pentru poeți în lupta lor pentru măestrie, pentru șlefuirea imaginii, pentru desăvîrșirea operelor lor.

Muncitori studiind la biblioteca Uzinei „Electroaparataj" din București

B. Iasenski: „Omul își schimbă pielea"

Lectura unui roman sovietic este întotdeauna pentru mine un prilej de reflecții. Dincolo de caracteristicile specifice, de condițiile proprii, de cadrul în care se desfășoară acțiunea epică, există niște trăsături comune, esențiale artei realist-socialiste. Pentru cei care militám pentru această artă, o operă realizată constituie și o confruntare. Ea îți dă posibilitatea să constați și în acest chip multilateralitatea mijloacelor artistice, varietatea de stiluri, originalitatea personalității, pe care le îngăduie din plin realismul socialist. E, firește, un lucru cunoscut și n-aș mai fi stăruit asupra lui dacă romanul „Omul își schimbă pielea" n-ar fi fost o strălucită confirmare.

Este important de semnalat că el a văzut lumina tiparului în 1932, deci ne despart de data apariției aproape trei decenii. Așadar, e suficient timp ca să ai o perspectivă asupra unei opere literare și, la urma urmei, să-i verifici și trăinicia.

De unde-și trage această putere, de unde izvorăște inalterabila ei prospețime, interesul nostru atît de viu? Secretul rezidă în problematica ei, în concepția despre om și societate care prezidează opera. De aceea, însăși noțiunea de actual suferă o modificare. O carte burgheză de ultimă oră, tratînd cine știe ce subiect erotic sau caz clinic, are un aer consumat și vetust. Ea este mai întîi de toate profund inactuală, prin lipsa oricărui raport cu frămîntările, cu luptele și aspirațiile omului acestei epoci dramatice. Prin aceasta, ea este condamnată să iasă din circuitul istoric și în mod inevitabil să cadă în vid.

Intr-o literatură care inaugurează o nouă viziune a omului creator al unei societăți nemaiîntîlnite, promovînd valori pe o altă bază etică, în speță pe cea socialistă, noțiunea de actual implică în mod necesar și pe cea de durată. Actualitatea conține în sine elementele viitorului. Nu este doar o oglindă a realității imediate, ci are capacitatea unei proiecții în timp. Ea surprinde desfășurarea unui uriaș proces de transformare, social, moral, spiritual, liniile lui de dezvoltare, care nu sînt și nu pot fi lovite de desuetudine, fiindcă se mișcă în sensul istoriei.

Iată de ce, în „Omul își schimbă pielea", deși unele condiții sînt radical schimbate, problemele rezolvate, romanul își păstrează timbrul actualității, ne solicită o participare activă, ne instruiește și ne delectează artistic. El cuprinde perioada de construcție a primului cincinal, într-o regiune îndepărtată a țării sovietice, adică în Tadjikistan, la granița cu Afganistanul, unde urmează să se construiască un mare sistem de irigație pentru a fecunda pămînul sterp și a se obține recolte bogate de bumbac, ceea ce ar suprima importurile costisitoare și ar asigura o existență demnă și liberă țăranilor nemaipomenit de săraci.

Materialul pe care trebuie să-l mînuiască scriitorul este într-adevăr imens. Construcția canalului nu este o simplă întreprindere tehnică. Ea presupune dimensiunile unei epopei. Dificultățile care se ridică în calea acestei construcții par insurmontabile. Erorile intenționate de calcul privind traseul canalului, dezorganizarea șantierului, ațîțarea unor muncitori înapoiați, instigarea elementelor fanatice naționaliste, presiunea prejudecăților religioase, atacurile neașteptate ale unor bande înarmate de la graniță, toate aceste acțiuni, dintre care unele dirijate de un agent al Intelligence Service-ului, întruchipat în persoana inginerului Murray, care lucrează pe șantier, corupția, încercarea de compromitere a activiștilor credincioși partidului, constituie cele mai diferite mijloace de luptă ale dușmanului de clasă.

Cartea sovietică

Caracterul acestei ciocniri este aprig și un rol nu mai puțin important îl joacă insinuarea, calomnia, zvonurile tendențioase, creînd o atmosferă, o tensiune insuportabilă, într-o climă în care aerul arde, cerînd oamenilor o deosebită rezistență fizică și morală. Nici unul din aceste aspecte nu este neglijat de scriitor sau tratat superficial. El a reușit să-și organizeze materialul într-o viziune caleidoscopică, să cuprindă ansamblul complex de probleme, să definească și să concretizeze eroii unui vast tablou epic.

Puși în condiții neobișnuite, eroii sînt determinați să învingă numeroase rezistențe, unele din propria lor conștiință, altele exterioare, să întîmpine obstacole și să le înlăture. In această fierbere neîntreruptă, ca într-un cazan cu substanțele cele mai felurite, o parte se volatilizează, iar altele se cristalizează într-o nouă substanță, mult mai pură și mai trainică.

Așa de pildă e cazul inginerului-șef Kirș, care deși a stat cîtiva ani într-o claustrare silită, i se acordă totuși o funcție extrem de importantă, întrucît în acest timp el n-a încetat să lucreze, integrîndu-se deliberat, convins și lucid în marea operă de construire a socialismului.

Nicăieri ca pe acest șantier, unde se întîlnesc naționalitățile cele mai diferite, omul nu are prilejul să-și cunoască mai bine limitele și să le depășească, cu alte cuvinte „să-și schimbe pielea", oricît de dureroasă este uneori o asemenea operație. In fond, este trecerea la un nou tip de om, superior, conștient, demn și liber, la omul epocii socialiste.

Este un merit deosebit al scriitorului de a fi prezentat cu vigoare și cu respectul adevărului psihologic transformarea ce se desăvîrșește în toiul unei încleștări patetice, dureroase, păstrînd nu știu ce aer de măreție, impresionant ca orice mare efort omenesc. Căci acest efort, care în fond se confundă cu eroismul comuniștilor, nu se mărginește doar la gestul constructor, ci vizează mult mai departe concepția asupra vieții, mentalitatea și etica oamenilor. Tocmai de aci vine grandoarea. Se deschide o nouă dimensiune asupra universului. Realizarea fiecăruia este ea însăși un act revoluționar, deoarece cere o permanentă luptă ce coboară pînă la nivelul de jos al ticăloșiei dușmanului și se înalță pînă la modul de gîndire socialist, spărgînd limitele înguste, burgheze, ce apasă conștiința unora ca, bunăoară, cea a inginerului american Clark.

Falsele concepte, rezidurile educației burgheze, atitudinea interioară a acestui erou se modifică prin forța evenimentelor, prin înțelegerea treptată a semnificației lor, care îl duce într-un chip inevitabil la identificarea sa cu idealurile unei societăți evoluate și superioare.

Prin încercări deopotrivă de grele, deși pe alt plan, trec — pe rînd — un comunist devotat, ca inginerul Urtabaev, secretarul Sinițîn, directorul șantierului Morozov sau Kerim și Galițîn, care nu pregetă să aducă sacrificiul suprem salvării marii construcții.

Urtataev, de pildă, deși exclus din partid, deși asupra lui planează grave învinuiri, datorită unei abile împreunări, nu se clintește nici o secundă în credința sa față de partid, avînd siguranța că adevărul va ieși la iveală.

In ramificația atît de complexă a romanului, fiecare erou, indiferent de proporțiile sale, ne izbește prin veridicitatea, prin relieful său uman. Scriitorul nu se dă înapoi în fața nici unei dificultăți și nu ocolește problemele cele mai delicate și acute. Inlăturînd conformismul, trăsătura sumară, falsul idealism, Iasenski nu se sfiește să releve toate laturile eroilor săi.

Inlănțuirea episoadelor este riguroasă și tehnica amintește pe cea a romanelor de aventuri, prin culminația dramatică și suspensia acțiunii în momentul decisiv. Scris într-un stil imagistic, cu vervă și inteligență, alternînd epicul și descriptivul cu speculația intelectuală, această carte a construcției socialiste rămîne mereu pasionantă și actuală.

Ieronim ȘERBU

GH. ADOC „Gărzi muncitorești"

CRONICĂ ȘI DIPLOMAȚIE

Cronica apare săptămînal în unele săptămînale, cînd se nimerește în unele cotidiene, și dispare periodic în unele lunare. Există cronică literară, cronică teatrală, cronică cinematografică, sau absența cronică.

Se credea pînă acum că cronica ar fi analiza unor fapte, evenimente sau opere. Fals. Să-i dăm cuvîntul cronicarului literar I. M. Parțialu, pentru a ne dezvălui adevăratele trăsături ale cronicii literare: „Cronica literară e o chestiune de diplomație. Dacă-l lauzi pe A, se supără B, care e de părere că A nu valorează doi bani. Dacă-l critici pe A, se supără și A, dar și C, care consideră că atitudinea ta e determinată de prietenia lui, a lui C, cu A. Dacă-l lauzi pe B, se supără el însuși, fiindcă bănuiește că se ascunde ceva suspect în spatele acestui neașteptat elogiu, dar se supără și A, fiindcă pe el, altădată nu l-ai lăudat atît de mult. Dacă într-o cronică amintești de Balzac, A, cel analizat, consideră că l-ai comparat cu marele clasic pentru a-l pune în inferioritate și se supără, iar B e convins că referirea la Balzac ai făcut-o ca să-l apropii pe A, un mediocru, de marele prozator și, bineînțeles, se supără și el. Ca să-l împaci, în cronica viitoare îl compari pe B cu Tolstoi, dar acesta se supără și mai crunt, căci Balzac fiind, după părerea lui, mai mare decît Tolstoi, înseamnă că-l socoți și pe A mai mare decît B. Iar C mormăie, otrăvit, printre dinți: „Și pe mine m-a comparat numai cu Cervantes!" O, și uneori îți numără și rîndurile, încît ajungi să-l înjuri pe secretarul de redacție că ți-a tăiat două rînduri, pentru ca A să poată declara peste tot că-l persecuți, fiindcă despre el ai scris 228 de rînduri, în timp ce despre B, 230.

Il întreb pe I. M. Parțialu:

— Și există autori care nu se supără pe dumneata?

— Da. Aceia despre care scriu alți cronicari.

— Bine, dar cum rezolvi totuși aceste complicate probleme diplomatice?

— Uneori prin metoda laudei generale și egale, fără ierarhie, alteori prin metoda scăldării.

— Te referi la un sport anume?

— Nu. La cronică. Asta înseamnă: nici prea cald, nici prea rece, nici prea critic, nici prea elogios, nici prea sus, nici prea jos, nici prea...

— Nu te supăra, dar din asta poate să iasă cel mult o cronică mediocră și dumneata, totuși...

— Aha! Imi spui să nu mă supăr, ca să-mi poți comunica ceva supărător: sînt mediocru, totuși... Am înțeles insinuarea. Dacă vrei să mă desființezi, cel puțin fă-o pe față, cinstit, deschis, fără „totuși". Ce metodă mai e și asta?

— Păi chiar d-ta mi-ai recomandat-o: metoda scăldării. Cu ea rezolvi doar toate problemele diplomatice ale cronicii literare.

— Da, dar ți-am spus eu că ea mă ferește de mînia autorilor? Crezi că așa nu se mai supără pe mine? In definitiv, de ce mai stau eu de vorbă cu dumneata, cînd ai o părere atît de proastă despre mine? „Mediocru!"... „totuși!" Te salut, exigentule!

In ultimul timp, I. M. Parțialu n-a mai semnat nici o cronică. O fi bolnav? A renunțat la profesiune? Nu știu. Fapt e că a dispărut din critică. Cine credeți că-i deplînge dispariția? Bineînțeles că A. B și C., cei trei scriitori nemulțumiți despre care fusese vorba.

Dumitru SOLOMON

Chemarea actualității

(Urmare din pag. 1)

formei, s-au diferențiat epocile, îmbrăcînd firescul pitorescului din trecut și subliniind ascendent transformarea cetății și a oamenilor pînă la pragul viitorului.

★

De fapt, acest proces intim de creație trebuie să fie un fenomen de participare la problemele contemporane și, dacă încerc să-l explic, regret că nu cu destulă dibăcie și concizîune, o fac fiindcă este necesar să-l înțelegem și dumneata și noi, sau mai curînd, eu. Și dacă este necesar să vorbim despre aceasta, despre „ceea ce e sacru", cum spune Gorki, „atunci sacră este numai nemulțumirea omului față de el însuși și năzuința lui de a fi mai bun decît este".

Năzuința noastră trebuie să tindă către perfecțiune, să fim mai buni decît sîntem, decît facem sau am izbutit să facem.

Răspunsul meu la scrisoarea primită a fost necesar, cum necesare cred că sînt și rîndurile de față pentru cei pe care-i interesează aceste probleme. Eu am făcut-o foarte sumar, poate incomplet și nu destul de bine formulat. Problema este deschisă și alții pot aduce noi limpeziri și o mai succintă analiză.

Ingăduindu-mi să parafrazez pe Gorki, care spune undeva că tinerii scriitori trebuie să știe care e greutatea muncii literare, voi spune că și cititorii trebuie să-și lămurească limpede acest proces care se petrece cu munca scrisului. Noi trebuie, după cum spune însuși Gorki, „să ne dăm seama care sînt cerințele epocii și care e responsabilitatea scriitorului față de cititor" — „niciodată în lume n-au existat încă cititori care să merite atît de mult dreptul la dragoste și respect ca cititorii noștri" — *spune Gorki referindu-se la cititorii sovietici*

★

E timpul și avem motivele să ne gîndim, pe aceeași linie, și la o bună parte a cititorilor literaturii noastre.

Radu BOUREANU

PUȘCAȘ ȘANDOR „Țărancă din Cluj"

Plus și minus

Prețiozitate

In revista „Magazin" din 28 noiembrie a.c., un articol al lui G. Cuibuș dezvăluie cititorilor caracterul reacționar al soluțiilor mistificatoare din ultima carte a lui Aldous Huxley. Numai că articolul e inutil prețios, compromițînd supărător chiar scopul pentru care a fost scris. Autorul ține neapărat să-și epateze lectorul cu cunoștințele sale de limbă engleză și de aceea toate titlurile cărților lui Huxley sînt transcrise în original, fără obișnuita traducere alăturată. Pe parcurs, G. C. nu scapă prilejul de a-și comunica erudiția pomenindu-i, chiar dacă nu trebuie, pe Cressus, Cleopatra, Hannibal și Hercule... Stilul articolului este filozofard și pretențios, nu numai pentru revista „Magazin".

Un pamflet reușit

In „Contemporanul" nr. 47 din 27 noiembrie 1959, Radu Popescu supune analizei critice două din cele mai recente „bestseller" ale literaturii franceze „Trandafirii din septembrie" de André Maurois și „Vă place Brahms?" de Françoise Sagan. Demonstrația criticului dezvăluie apropierile care există între eroii celor două romane și faptul că, în ciuda diferenței de vîrstă și formație literară, ambii autori „au scris fiecare de pe poziția sa, din atîtea puncte de vedere proprii și speciale, cărți gemene". Unitatea de atitudine, scepticismul amîndurora provine din lipsa oricărui ideal, fiindcă „societatea burgheză, omul burghez și scriitorul burghez au ajuns la solitudine maximă." Recenzia este scrisă în stil de pamflet, demonstrînd cu vervă și talent marasmul moral care caracterizează cultura și orînduirea capitalistă.

Evocare competentă

In ultimul număr al „Tribunei" (nr. 48 din 26 noiembrie a.c.) întîlnim o judicioasă și competentă evocare a operei și figurii lui Al. Vlahuță semnată de Mircea Zaciu. Criticul arată cu justețe că în opera scriitorului „realismul critic se îmbină nu odată cu orientarea spre clasicism, vizibilă în modul de a concepe personajele, în arta sa caracterologică, (...) în înclinația spre abstractizare și introspecție". Sînt analizate apoi schițele inspirate din realitățile satului, subliniindu-se importanța lor pentru momentul istoric dat și perspectivele deschise pentru proza de mai tîrziu. Ar fi fost foarte bine ca filiațiile să fie stabilite mai concret.

Stele, crizanteme și o iubită plictisită...

In numărul 47 (235) din 21 noiembrie a.c. al revistei „Flacăra", George Ciudan publică un ciclu de versuri în care aliniază cu seninătate generalități sau locuri comune, lipsite de vreo semnificație deosebită sau emoție. In prima poezie *(Steaua)* autorul istorisește că *„aseară-n grădină, a căzut din cer o stea"* și mama, din pricina aceasta, a căzut *„La un gînd cu patru scînduri"(!!)* Poetul, optimist, încearcă să-i refacă moralul, spunîndu-i: *„Steaua ce ne este dată / N-o să cadă niciodată. / De popor ni-e înălțată".*

A doua poezie înfățișează toamna care *„se prinde de-o răchită / Că-i nițel cam cherchelită"* (?!) Consultînd *„o dulce razachie"* asupra ținutei nefirești a anotimpului, G. Ciudan află că toamna umblă *„cherchelită"*, pur și simplu... *„Fiindcă n-are domni în vie"*. In sfîrșit, în *„Crizanteme"*, poetul ni se destăinuie cu duioșie, că aseară, iubitei *„Timid i-a pus în brațe, buchet de crizanteme"*. Urmează o suită de complimente, adresate aceleiași, căreia îi descoperă *„frumuseți ce nu le-avea-nainte"*, după care încheierea: *„Așa îmi pari iubito, în ceasul de acuma / Ca alba crizantemă, ce n-o pălește bruma".* Ca cititor, ești ispitit să completezi poezia: iubita, în posesia atîtor însușiri necunoscute pînă acuma, duce în dreptul gurii buchetul de crizanteme, pentru a-și ascunde, discret, căscatul...

Cîteva precizări

Publicăm mai jos articolul prin care autorii ediției Opere *de I. L. Caragiale răspund recenziei din revista* Teatrul, *semnată de Mihai Florea. Fiind de acord cu acest răspuns în ceea ce privește calificarea tendinței negativiste a articolului lui M. Florea, ținem însă să precizăm că ar fi fost de dorit ca editorii să-și fixeze, în spirit autocritic, atitudinea și în legătură cu ceea ce este just în obiecțiile formulate de recenzent. Dincolo de evidenta lipsă de obiectivitate a recenziei, aceasta atrage atenția, ca de altfel și articolul publicat de revista noastră, asupra unor deficiențe reale ale aparatului critic ce însoțește volumul* Teatru *de I. L. Caragiale, în primul rînd asupra unor certe alunecări obiectiviste (de exemplu, în comentariul insuficient sau confuz la unele materiale, ori în tratarea totuși prea sumară a revalorificării teatrului lui Caragiale în anii puterii populare). La aceste observații întemeiate, considerăm că răspunsul editorilor nu este, totuși, convingător.*

Am parcurs cu surprindere articolul referitor la primul volum al noii ediții critice I. L. Caragiale, apărut în ultimul număr al revistei „Teatrul". In nota asupra ediției, nu am uitat să adresăm cercetătorilor în domeniul istoriei literare apelul ca, pe măsura apariției volumelor, să-și exprime punctul lor de vedere, atît de prețios cînd e vorba de a privi în spirit obiectiv, științific, o muncă dificilă ca aceea întreprinsă de noi. Iată de ce articolul mai sus-amintit a fost de natură să dea de gîndit editorilor asupra felului în care înțelege semnatarul articolului, după părerea noastră profund dăunător, să discute probleme privind revalorificarea operei dramatice a lui Caragiale.

Autorul (M. Florea) ne învinuiește de a fi lipsit comentariul de o atitudine fermă față de materialul compulsat (nu „propulsat", cum incorect scrie dînsul). Ca cititorul să se convingă de temeiul acestor cîtorva precizări, vom examina „obiecțiile". Dar, în prealabil, ținem să se știe că această ediție nu aduce față de precedenta numai „reparații de formă", cum impropriu se afirmă, ci o concepție nouă, științifică, avînd în primul rînd drept călăuză ediții similare apărute în Uniunea Sovietică (Tolstoi, Cehov, Gorki).

O primă acuzație e aceea de a fi reprodus, în comentariul la „O noapte furtunoasă", cronica lui Ion Slavici. Deși în concluzia ei negativă, era cu putință ca aici, unde ne-am propus să reconstituim momentul premierei „Nopții furtunoase", să fi lăsat deoparte această cronică semnată de un prieten al scriitorului, el însuși un mare scriitor? Autorul articolului găsește de cuviință că o astfel de mărturie nu trebuie amintită, fiind defavorabilă lui Caragiale. Prin aceasta însă, autorul „Morii cu noroc" nu se situa în tabăra dușmană, chiar dacă, indirect, o susținea. E una din limitele lui Slavici! Și cititorul nu poate fi derutat, așa cum ne învinuiește Mihai Florea, cînd în continuarea cronicii i se spune, după părerea noastră, cît se poate de clar: „Este un punct de vedere articulat de pe pozițiile eticii burgheze, surprinzător la un autor realist de forța lui Slavici. Sancționarea nelegiuirii i se pare implicată în însăși definiția adulterului. Comedia ironizează aceste lucruri grave, le lasă nepedepsite, îngăduie mai departe săvîrșirea faptelor necurate, întoarce în rîs pe «blajinul» Dumitrache. Ce a vrut să spună Slavici cu acest epitet? Dumitrache e un patron absurd în reacțiunile lui de stăpîn și tiranic cu Spiridon, un patron aprig, Inimă Rea, cîștigat orbește de nesincerul Chiriac care-i administrează corect contabilitatea și compania de gardă civică, un politician agramat și incorect, în calitatea sa de căpitan în gardă, patronînd favoritismele și persecuțiile în acord cu Chiriac, un soț gelos care-și iubește și-și cruță soția cu gingășie, dar și-o suspectează gratuit, cu miopia credulului predestinat înșelării, este într-un cuvînt un personaj cu laturi sufletești contradictorii, specifice tipologiei burgheze, dar este el oare blajin? Deși nu contestă autenticitatea personajelor, Slavici nu a sezisat acuitatea satirei lui Caragiale, privind-o cu excesivă severitate moralizatoare."

In legătură cu un alt comentariu, M. F. afirmă concesiv: „Autorii ediției actuale adoptă un oarecare punct de vedere critic și își însoțesc textele cu unele comentarii", pentru ca după aceea să ni se obiecteze că reproducem cronica lui Frédéric Damé și mai cu seamă lipsa comentariului. O explicație pentru autorul articolului din revista „Teatrul" și eventual pentru cititorul care ar subscrie insatisfacției sale. In acest comentariu ne-am propus, așa cum precizează și nota generală asupra ediției, să prezentăm cititorului epoca, dezvăluind atitudinea ostilă, denigratoare a oficialității față de opera marelui scriitor. O reconstituire exactă nu era cu putință, lăsînd deoparte astfel de grăitoare dovezi, că teatrul lui Caragiale a fost întîmpinat de presa timpului cu atacuri violente, dirijate și stipendiate de clasele suprapuse, obiectul constant al satirei sale. Iată acum rîndurile în care comentăm cronica lui Frédéric Damé: „«L'Indépendance roumaine» inserează ca articol de fond, un vehement atac al primului ei redactor. Fr. Damé, vechea noastră cunoștință de la reprezentațiile «Romei învinse» de Parodi și ale «Nopții furtunoase», victima lui Caragiale din articolele de critică teatrală de la «Romînia liberă» (1878). Incă o dată, ca și cu prilejul premierei «Nopții furtunoase», Damé încalecă pe principiile «înalte» ale moralității burgheze în artă ca să servească pretinse lecții de etică și patriotism autorului, sub cuvînt că «Scrisoarea pierdută» este înainte de toate o piesă politică, și cuvîntul patrie e repetat de nenumărate ori. Aprecierea literară e pur și simplu eludată, iar criticul anticipează asupra obiecției de care vor uza încă timp de cincizeci de ani detractorii lui Caragiale, care constă în relevarea absenței elementului pozitiv în critica sa socială. Chiar din punct de vedere al propriei sale logici, poziția etică a lui Frédéric Damé este șubredă, deoarece pe de o parte își revendică ideea că teatrul, reprezentînd gustul publicului într-un moment istoric dat, nu poate reforma moravurile, iar pe de altă parte, este dator să le pervertească. Putem concepe însă o datorie de ordin etic cu caracter negativ? Este o contradictio in adjecto" (pag. 596).

Invinuirile care ni se aduc au însă și altă latură: procesul de intenție. In nota la „Năpasta", unde sînt puși față în față denigratorii și apărătorii dramei lui Caragiale, am reprodus cronica Sofiei Nădejde, apărută în „Contemporanul". Cititorul găsește aici o necruțătoare denunțare a pasivității ostile cu care a fost întîmpinată „Năpasta". Comentariul nostru la cronica Sofiei Nădejde este acesta: „ Sofia Nădejde surprinde așadar «adevărata culoare locală a țării romînești» în practicarea barbară a torturii și o denunță cu o îndreptățită indignare precum și cu exemple concrete. Și în această observație se vădește orientarea justă a autoarei, care vedea în «Ion» personajul conceput de Caragiale să denunțe venalitatea aparatului de stat burghez". In cronica ei, Sofia Nădejde amintește de rolul armatei în reprimarea mișcărilor țărănești. In legătură cu acest lucru, M.F. insinuează: „Editorii nu găsesc necesar să se întrebe despre ce împușcături și schingiuiri e vorba". Dar, pe întreg parcursul acestei note, se analizează amănunțit atitudinea oficialității față de drama lui Caragiale. De altfel, cititorului i se spune, încă de la primele rînduri ale comentariului: „«Năpasta», cum urmărește să arate și comentariul ediției de față, a prilejuit criticii vremii discuții aprinse. Cu puține excepții (Dobrogeanu-Gherea, Sofia Nădejde, Iorga, Gion), diverși «cronicari» dramatici i-au contestat vehement valoarea și autenticitatea inspirației. Nu e greu să deslușim și de rîndul acesta o atitudine caracteristică oficialității față de opera dramatică a autorului «Scrisorii pierdute»." (pag. 658).

O altă observație este aceea de a nu fi proporționat materialul. M.F. găsește prea sumară partea dedicată interpretării operei dramatice a lui Caragiale în anii puterii populare. De aici, întrebarea: „Cum poate fi apreciată această poziție desprinsă de procesul și rezultatele revoluției culturale desfășurate de la Eliberare și pînă astăzi?" O astfel de întrebare nu poate fi decît rezultatul unei lecturi superficiale. Intreg materialul documentar care a stat la baza comentariului nostru e privit de pe poziția cercetătorului de astăzi. Reconstituirea epocii se face așadar cu mijloacele pe care le pune la îndemînă istoricului literar estetica marxistă. Nu denotă aceasta poziția editorilor? De ce atunci procese de intenție sau insinuări de felul celor amintite mai sus? Cît privește „caietele de regie" semnate de Sică Alexandrescu, ele nu vor lipsi din bibliografia care va apărea la finele ediției. Celelalte „sugestii", pornind de la aceeași atitudine negativistă, neprincipială, așa cum remarcă și Ion Roman în recenzia din „Gazeta literară", considerăm că nu pot fi luate în seamă.

In numele editorilor

Acad. Al. ROSETTI

PATETICA

(Urmare din pag. 1)

deruta pe unii comuniști (îndeosebi pe cei proveniți din rîndurile intelectualității mic-burgheze) creîndu-le îndoieli, scepticism și, cîteodată, descurajare. Inginerul comunist din piesă reprezintă un asemenea tip frămîntat iar scena convorbirii dintre Lenin și inginer (la care mai participă un prieten bolșevic al tînărului) este deosebit de interesantă... Ce atitudine adoptă Lenin față de acest „caz" clasic de oscilație mic-burgheză? Foarte echilibrată, adică nici „demascare" violentă, nici mîngîiere „părintească": înțelegere severă, reflectînd dorința conducătorului de a evita atît distrugerea unui cadru bun, cît și menajarea concesivă, neprincipială a unei „sensibilități" cu orizont politic limitat. Lenin explică (iarăși) ce înseamnă N.E.P.-ul, dar nu-l solicită nici o clipă pe inginer, care gîndea să părăsească partidul. Ințelegere nu înseamnă slăbiciune.

★

Teatrul Național a prezentat „Patetica" într-un spectacol superior, de un clasicism modern care merită să fie văzut, pentru că — înainte de toate — a izbutit să scoată în evidență problematica ideologică a textului. Concepția regizorală a lui Moni Ghelerter pare cea indicată: ea optează pentru esență. Fugînd de „efectul" exterior de tentația manevrelor excesive cu masa figuranților, de „spectaculozitate" facilă, direcția de scenă și-a concentrat atenția asupra momentelor profunde ale piesei, care sînt acelea de gîndire. Ceea ce sare la suprafață din seria scenelor sînt tocmai aspectele interiorizate ale dramei, adică exact „noul" adus de Pogodin în reflectarea teatrală a epocii și a lui Lenin... Spectacolul a scos ideile la rampă. Este destul de dificil să dai plasticitate unor probleme, dar creatorii au izbutit și — în așteptarea cronicilor care vor discuta — să ne îngăduim satisfacția de a aplauda din sală decorul fin, aerat al lui N. Tofan, muzica „nepatetică" a lui Șt. Mangoian și interpretarea excelentă a unei echipe în care, alături de meșteri ca I. Finteșteanu sau Marcel Anghelescu, apar, promovați cu îndrăzneală matură, tineri mulți, dar buni.

Prin ce cuvînt să subliniem această puternică afirmare a noilor generații de actori, între care Popovici Poenaru (în rolul foarte pretențios al lui Lenin), Em. Petruț, Matei Gheorghiu, Sanda Toma sau Eva Pătrășcanu sînt numai cîțiva? Vom folosi cuvîntul artă.

Al. MIRODAN

RAIAN VASAI „Temperatura înaltă"

CRONICA DRAMATICĂ

„Năpasta" de I. L. CARAGIALE

(II)

Teatrul Național „I. L. Caragiale"

Care este în „Năpasta" tema dramei? Criticaștrii, începînd cu Ventura și pînă la Al. G. Florescu, se referă la sentimentul de răzbunare al unei femei crude. Cel mai serios apărător al piesei, G. Dobrogeanu-Gherea, care dă bune răspunsuri unor obiecții răuvoitoare, săvîrșește la rîndul său o eroare, crezînd că „simțirea principală, care e zugrăvită în «Năpasta», e groaza remușcării și groaza de ispășirea unei crime comise". După Gherea, eroul prim al piesei este Dragomir, văzut ca un fel de Raskolnicov, cu alt specific național. De fapt conflictul întreg al dramei se întemeiază, cum s-a arătat în cronica precedentă, pe ideia împlinirii dreptății, ideie desprinsă din patrimoniul moral al poporului simplu și purtînd însemnele unor implicații sociale adînci. Aci trebuie să observăm sensul deplin al orientării dramaturgului spre lumea satului în singura sa dramă psihologică.

In jurul premierii prime și mai tîrziu s-a discutat îndelung asupra alegerii mediului țărănesc și a unor eroi-țărani pentru o piesă axată pe confruntarea unor patetice procese de conștiință. Conformiștii de esență burgheză au obiectat cu țîfnă, negînd compatibilitatea săteanului cu o complexă chimie sufletească. Opoziția de acest fel pornea de la o viziune primitivistă a satului cu vădite rădăcini de clasă, iar netemeinicia ei a fost limpede abordată în studiile semnate de Gherea și Sofia Nădejde. Mergînd mai departe, trebuie însă să adăugăm la această argumentație un fapt evident și anume că autorul „Năpastei" a căutat pentru drama sa o nouă zonă etică, situată la o apreciabilă distanță de lumea cafenelelor cu „țal", dintre „Iordache" și „Lăptărie". Intorcîndu-se spre versantul grav al problematicii timpului, moralistul Caragiale a ales satul pentru cadrul său sever în care ideile înalte despre viață și umanitate își păstrau într-o mai mare măsură forța și puritatea. Intr-adevăr eroii „Năpastei" trăiesc într-o lume cu o legislație morală nescrisă, de un adînc și implacabil umanism. Obiecția după care Anca este o făptură monstruoasă, dat fiind că trăiește opt ani cu un om pe care-l urăște, este rizibilă. Gherea a arătat, pe bună dreptate, că asemenea căsnicii adînc minate reprezentau în mare măsură „fericirea conjugală" în vremea „Năpastelor". In realitate Anca gravitează în jurul existenței lui Dragomir nu pentru a organiza o răsbunare măruntă, ci ca unealtă inexorabilă a obligației de promovare a adevărului și de sancționare a nedreptății. Ea duce pînă la capăt o sarcină socială, acționînd în numele unei lumi scîrbite de minciună și însetată de dreptate.

Codul moral nescris al țărănimii asuprite se opunea fundamental legilor parafate ale statului care oploșeau în aparențe și convenții sîmburele falsității. Privind lucrurile într-o perspectivă cuprinzătoare, legea prescrierii crimelor după zece ani de la întîmplare încetează a juca în piesă rolul unui simplu artificiu dramatic. Indignarea Ancăi față de ideia unei asemenea dispoziții legale, subliniază opoziția dintre idealul moral al acestei femei simple și indiferența strigătoare a statului burgez față de datoria sancționării răului. Ca și Vitoria Lipan din „Baltagul", cu care se înrudește structural, Anca acționează singură pentru dezvăluirea adevărului, în afara oricăror raporturi cu organele cîrmuirii, vădind neîncrederea profundă, multiseculară a omului muncitor față de oficialitatea represivă. Afirmînd că autorul „Năpastei" ar fi obținut un spor de autenticitate dacă orînduia ca Dragomir să fie pedepsit pentru crima lui reală și nu pentru alta pe care n-a comis-o, Gherea nu pricepea valoarea simbolică a finalului. Atribuindu-i asasinului lui Dumitru Cirezaru un omor imaginar, Anca servește statului burghez o justificare formală a pedepsirii lui Dragomir. Judecata acuzatului fusese însă săvîrșită la timpul său într-un alt tribunal și între patru ochi, fără jandarmi și fără pravile mincinoase. Cele două planuri etice se profilează astfel cu limpezime. Anca reprezintă o altă accepție a noțiunii de dreptate, pe care a tălmăcit-o într-un alt chip și cu o intransigență care vine din ura aprinsă a oamenilor simpli pentru atentatul de neiertat la fericire.

Reliefînd coordonatele sociale ale temei etice care însuflețește „Năpasta", nu este în intenția noastră să dăm conflictului dramei semnificația unui act de revoltă explicită împotriva societății burgheze. Evidențierea revoltei implicite, conținută în zbuciumul Ancăi pentru izbînda adevărului nu poate, bine înțeles, să ne conducă la ideea că „Năpasta" ar fi o dramă țărănească cu o viziune adîncă și cuprinzătoare a vieții „muncitorilor de pămînt" în epoca dată.

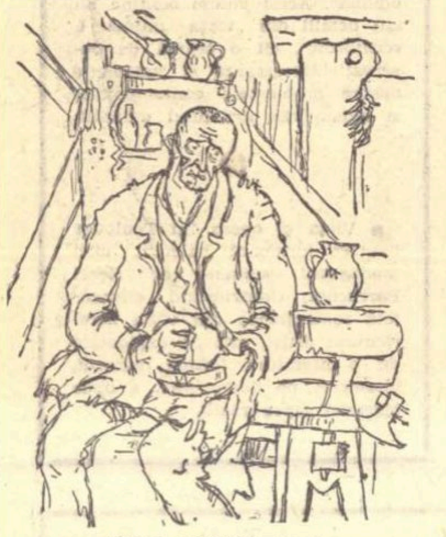
EMIL BOTTA (Ion)

Piesa lui Caragiale rămîne o dramă psihologică circumscrisă unei probleme morale covîrșitoare, cu resorturi reale în atmosfera timpului dar menținută de fapt în sfere generale.

Atmosfera apăsătoare care domină acțiunea „Năpastei" izvorăște, în bună parte, tocmai din pricina vălului tragic al ignoranței care îi împiedică pe eroi să distingă conturul exact al lucrurilor și întîmplărilor. Ei se frămîntă în căutarea unei fericiri care li se pare de neatins, înțelegînd că nu este drept să sufere, dar expediind pe adresa destinului întrebări pe care nu și le pot tălmăci. Nebunia lui Ion are un tîlc și o justificare. Ocnașul bătut pentru o crimă pe care n-a făptuit-o aspiră la o existență în care „să se pună stavilă între el și rele" iar mania sa mistică este un mod de sublimare a necesității de a-și lega de ceva nădejdile descurajate. Anca este teafără și nevătămată, dar, într-un anume sens, cunoaște și ea „nebunia" lui Ion, încredințînd unor instanțe imaginare, împrumutate ficțiunii biblice, semne și hotărîri care sînt ale sale și ale oamenilor.

In vreme ce Ion se menține într-o espectativă blîndă, Anca trece însă la acțiune, aducînd în conflictul dramei elementul pozitiv al atitudinii active a omului simplu față de destin. Calificînd-o pe eroină drept o femeie rea și cicălitoare — comentatori bine intenționați n-au înțeles că se află în fața unui personaj pozitiv care utilizează șiretenia și jocul dublu în slujba unei chemări remarcabile. Nu trebuie să uităm că pentru Anca momentul suprem al victoriei sale este acela al mărturisirii lui Dragomir, clipa prețioasă în care adevărul este rostit întreg, pînă la ultimul amănunt.

Ideea de dreptate stă în centrul vieții celor trei personaje centrale și este raportată continuu la destinul acestora. Drama lui Dragomir este și ea provocată de cunoașterea adevăratelor proporții ale crimei comise. Ucigașul lui Dumitru este chinuit de evidența faptului că înfrîngînd legile nescrise ale umanității și-a ratat existența, nu mai poate fi om „cum era să fie".

Bizuindu-se pe un conflict tragic de o reală autenticitate, „Năpasta" a fundamentat în literatura romînească drama de observație realistă cu înaltă misiune educativă. Cu această operă a sa, Caragiale a desemnat o cotitură hotărîtoare către dramaturgia închinată proceselor tulburătoare de conștiință ale oamenilor contemporani, opunînd pasiunilor nude implicațiile semnificative ale dramei cu finalitate ideologică.

★

Repunerea pe afiș a „Năpastei" după viziunile romanțioase sau naturaliste ale unor montări mai vechi, a trezit, pe bună dreptate, nădejdea unui spectacol nou, capabil să valorifice sensurile exacte ale piesei. In regia lui Miron Niculescu s-a întreprins într-adevăr la Teatrul Național „I. L. Caragiale" o muncă stăruitoare de „redescoperire" a dramei lui Caragiale, și s-au obținut rezultate demne de relevat. Problematica etică a piesei a fost urmărită în prim plan, fără a se neglija jocul cald, pasionat al interpreților. Se remarcă în întregul spectacol o aplecare spre omenesc, o rîvnă continuă pentru reliefarea subtextului afectiv. Regia, ca și interpreții, au înlăturat cu hotărîre atmosfera de „mare groază" preferînd — pe drept cuvînt — realizarea unui dramatism sobru la care colaborează și decorul excelent al lui M. Tofan. Lipsesc într-o mare măsură strigătele prelungi sau vociferările lugubre. Nu s-a intenționat de asemeni impresionarea spectatorului printr-o costumație veristă. Masca lui Ion Nebunul n-a înspăimîntat pe nimeni, așa cum s-a petrecut la 1890.

Este adevărat că regia n-a izbutit să lege într-o tonalitate armonioasă pe toți interpreții. Există în spectacol o oarecare deosebire în linia interpretativă, o nepotrivire de concepție în realizarea unor roluri.

Cu adevărat nou și cu totul remarcabil apare Ion Nebunul, în versiunea scenică a lui Emil Botta. Așa zisa „linie tradițională" a rolului a fost într-o mare măsură uitată și înlocuită cu o compoziție originală, cu mult mai apropiată de spiritul textului, dar și de sensibilitatea spectatorului contemporan. (Pe cînd asemenea fericite surprize în repertoriul comic caragialian?). Emil Botta a scos la iveală conținutul adînc uman al acestui suflet simplu, dar mai ales a relevat adevărurile conținute în textul „nebunului". Pentru întîia dată publicul a putut observa că în replicile lui Ion străbat sclipiri de înțelepciune populară, că în momentele de luciditate personajul pune întrebări tăioase care contestă orice certificat de „prostie". Pasajul liric al povestirii evadării a lăsat să se întrevadă dragostea de viață a ocnașului în accente patetice, răscolitoare. Ion a apărut astfel într-o lumină necunoscută, solicitînd prin prezența sa de om ultragiat nu milă ci sancțiuni capitale. Credem că interpretarea rolului ar cîștiga prin evitarea gestului sacadat din momentele de criză și a menținerii în aceste clipe a tonului scăzut, obosit, cu care actorul izbutește în celelalte scene să impresioneze atît de profund.

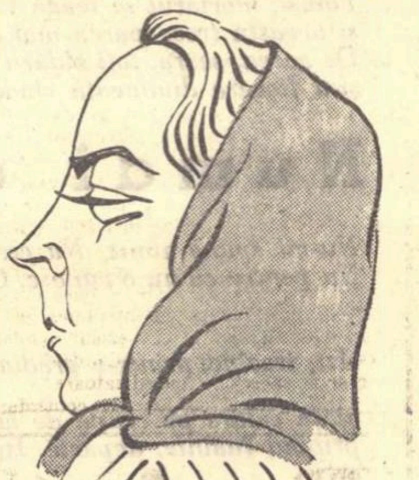
MARIETTA ANCA în „Năpasta"

Anca a căpătat în noul spectacol privilegiul unei duble intrepretări. Trebuie să spunem că ambele creații — deși mult deosebite — se disting prin linia comună a sobrietății expresiei. Regia a acordat în mod just eroinei locul central în desfășurarea acțiunii și a rezervat monoloagelor un spațiu larg care a facilitat o bogată nuanțare a acestor momente decisive. Irina Răchițeanu a dat rolului o turnură cerebrală, evidențiind mai ales caracterul aspru al Ancăi și favorizînd scenele în care se vădește spiritul dîrz, implacabil al eroinei. Convorbirea cu Dragomir, după întoarcerea de la circiumă, despre apropiata sa plecare sau momentul final au cunoscut, astfel, un nivel înalt. Pasajele în care se evidențiază șiretenia femeii au fost însă simplificate (v. scena cu Gheorghe) și, pe alocuri, s-au ivit unele semne excesive de rigiditate. In același rol, Marietta Anca și-a valorificat cu discreție sensibilitatea sa excepțională. Anca a apărut, în această interpretare, mai feminină, fără să contrazică cerințele textului, cu excepția cîtorva accente care au scăzut, pe alocuri, alura fermă a eroinei. In ambele versiuni, regia trebuie să adauge un spor de nuanțare în cele două monoloage, realizînd totodată și un caracter mai dinamic, un alt ritm al mișcării scenice, în aceste scene de răscruce.

Toma Dimitriu a adus în rolul lui Dragomir o interpretare prestigioasă, cu momente emoționante, dar n-a izbutit încă să se alăture eforturilor de înnoire ale acestui spectacol, care încearcă o cotitură în soarta „Năpastei". In episodul beției sau în izbucnirea din prima scenă a piesei, Toma Dimitriu își desfășoară amplu talentul său remarcabil, dar în limitele unui stil convențional, care nu se sudează cu intențiile regizorului și ale celorlalți interpreți.

Gheorghe, singurul personaj care nu deține sarcini substanțiale în intriga pasionantă a piesei, a apărut în interpretarea lui Emil Liptac cu rezerva cuvenită, în pofida cîtorva excese temperamentale care se cuvin a fi eliminate.

Socotim că „Năpasta" își face cu actuala montare o bună reintrare în repertoriul permanent al Teatrului Național „I. L. Caragiale". Bine pornit la drum, noul spectacol are pe deplin posibilitatea să-și amplifice virtuțile și să-și împlinească imperfecțiunile. Sugerăm conducerii teatrului o discuție largă în jurul acestei realizări, discuție care ar aduce interpreților sugestii prețioase, dar ar evidenția totodată mai limpede originalitatea certă și îndrăzneala lăudabilă cu care s-a abordat una dintre operele de mare preț ale dramaturgiei noastre naționale.

V. MINDRA

FILM

CASA PĂRINTEASCĂ

Filmul este arta prin excelență lirică, chiar atunci cînd dezvoltă pe ecran o epică tumultuoasă. Această identificare, la care invită autorul, nu presupune însă din partea sa o lipsă de perspectivă, de discernămînt asupra eroilor. Noul film al talentatului regizor sovietic Lev Kuledjanov (primul fusese „Casa în care locuiesc" și întrunise sufragii unanime) probează această dublă calitate în care acționează cineastul: poet liric și critic sever. Urmărindu-și îndeaproape eroina, o orășeancă trezită brusc în mediul satului, al unui sat obișnuit, cu o natură oarecare, prea puțin spectaculoasă față de Caucazul în care își petrecea vacanțele, cineastul invită spectatorul să privească din perspectiva Taniei întîlnirea cu mama de care o despărțise războiul. Primul nostru contact cu gara mică, cu satul obișnuit, cu ulițele strîmte în care se găsește dintr-o dată fata, e brutal, așa cum i-a apărut citadinei. Intreaga secvență a petrecerii organizate în cinstea ei e construită cinematografic (prin compoziția cadrului și mai ales partitura sonoră) în acest perimetru subiectiv: cîntecul femeilor răsună pentru Tania zgomotos, cearta din timpul mesei o jignește, vocea răgușită a bătrînilor cu obraz țepos îi zgîrie auzul, ca și cotcodăcitul enervant ce o trezește brusc dimineața. Cineastul traduce „Taniei îi părea" prin spațiul scenei devenit strîmt, lipsit de perspectivă, cînd eroina simte nevoia să iasă din casa modestă, afară, la aer. Farmecul filmului e ascuns în fiecare fotogramă, în fiecare obiect adus pe ecran, în care eroul și-a transmutat expresivitatea sa, cum spune Bella Balacz; o pisică inexpresivă de ghips e nu numai elementul de recuzită bine ales, ci — prin unghiul rece, „neutru", din care e filmată — transmite cinematografic subiectivul simțămînt (de ironie) al Taniei. „Mama", această colhoznică modestă ca aparență, dar de o uimitoare sensibilitate, ascunde cu jenă obiectul disprețuit de fată. Își pleacă apoi cu durere capul, cînd copila se ferește de sărutul ei bătrînesc. Prin aceste mici gesturi, din care interpreta rolului realizează o partitură fină și complexă, profundă — reacții în care tristețea se împletește cu încercarea de justificare, de înțelegere a celei dragi, — regizorul schimbă treptat perspectiva descrierii. Cu cît mama încearcă să-și ascundă mai mult nemulțumirea, cu atît spectatorul și-o exprimă mai evident pe a sa. Nici un reproș nu rostește de-a lungul intensei sale drame, dar tocmai prin această discreție, autorul își manifestă reprobarea față de superficialitatea Taniei, ce nu vede încă dincolo de aparența banală a lucrurilor. Ceea ce bătrîna colhoznică nu va întreprinde din modestie, din dragoste și sfială față de „orășeanca" descinsă în colhoz, va reuși prin inteligența, prin interesul său manifestat pentru oameni, președintele colhozului. Poate unora dintre spectatori le apare nejustificată îndrăgostirea Taniei de omul cu tîmple argintii. Poate că uimește o altă întorsătură a lucrurilor: pasiunea președintelui pentru iabrașa Stepanida. Important însă pentru film este faptul că toate celelalte elemente justifică pe deplin hotărîrea Taniei de a rămîne în colhoz. Cu ajutorul veselei Niura, fata crescută la oraș descoperă farmecul peisajului natural. Cadrele sînt lungi, descriptive, cuprinzînd poezia percepută treptat, a dimineților încețoșate și a amiezilor strălucitoare.

Cu ajutorul omului matur (de fapt, Tania se înșeală în simțămintele ei: nu bărbatul o atrage, ci comunistul ce înțelege poezia muncii fizice, cetățeanul sovietic ce a înțeles misiunea de a ridica satul colhoznic la nivelul orașului), adolescenta capătă o nouă perspectivă asupra vieții: descoperă farmecul peisajului uman. *Aici, mai mult decît operatorul — deși aportul său la portretele personajelor e substanțial, — sînt de semnalat valori ale dramaturgiei, regiei, interpretării. Am amintit frumusețea chipului mamei creat de Natalia Buianova, care evită cu tact orice accent melodramatic. Din cuprinzătorul peisaj uman al filmului, se detașează fermul președinte de colhoz (actorul Zubkov îi împrumută un farmec personal), purtător al unei interesante problematici umane și sociale și interpreta Taniei, proaspătă și vibrantă, fermecător uimită de miraculosul proces de maturizare pe care îl trăiește.*

Alice MANOIU

Jubileul orchestrei Radio

Radioteleviziunea a creat un cadru festiv aniversării a 30 de ani de existență a orchestrei sale simfonice. Și fără îndoială că sărbătorirea nu a apărut ca un act convențional de stimă, ci a subliniat elogios și concret meritele acestui ansamblu confirmate, de altfel, și de distincțiile acordate de către Prezidiul Marii Adunări Naționale unor conducători și vechi membri ai orchestrei. Realizările obținute mai ales în ultimul deceniu sînt remarcabile. Alcătuirea programului festiv, cuprinzînd în exclusivitate lucrări ale unor compozitori care, în trecut sau în prezent, au depus o activitate legată de progresul orchestrei, le-a rezumat, prin panorama desfășurată de la Rapsodia a II-a de Enescu, pagină clasică a simfonismului romînesc, pînă la oratoriul „Scînteia Eliberării", creație a muzicii noi, legată nemijlocit de lupta clasei muncitoare condusă de partid. Necuprinzînd nici pe departe toate aspectele efortului depus în slujba muzicii romînești de către orchestra Radio, acest program a sugerat destul de viu cel puțin unul dintre ele: munca de popularizare neostenită a muzicii romînești — adevărat crez al orchestrei, formulat de primii ei conducători Mihail Jora și Theodor Rogalski. Cu atît mai mult astăzi acest obiectiv a trecut pe primul plan, cînd microfonului îi revine sarcina de a difuza sub toate aspectele ei cultura noastră nouă și moștenirea clasică.

Trei decenii nu înseamnă mult în viața unei orchestre și ansamblul Radioteleviziunii este desigur tînăr față de atîtea alte organisme simfonice, cu o vechime depășind secolul. Există însă o maturitate a înfăptuirilor și această vîrstă orchestra Radio a atins-o. Istoricul formației, evoluția de la micul grup de cinci instrumentiști la marele ansamblu de astăzi, condus de dirijori renumiți și care are la activ sute de concerte și sute de ore de înregistrări, este lung și nu vom încerca nici măcar să-l rezumăm. Practic vorbind, orchestra Radioteleviziunii este actualmente, prin calitatea ei, a doua orchestră a țării și nu fără temei, realizările sale sînt puse uneori pe plan de egalitate cu cele ale Filarmonicii „George Enescu". Se poate vorbi despre existența unui spirit de echipă, a omogenității ansamblului, sensibil remaniat și întinerit în anii din urmă, după cum se poate constata calitatea de bună „cititoare" a orchestrei radio, calitate dezvoltată prin pregătirea și executarea expresivă, convingătoare, a nenumărate lucrări contemporane inedite, mai cu seamă romînești.

Am regăsit toate acestea de-a lungul concertului festiv condus de cei doi dirijori permanenți ai orchestrei, Emanoil Elenescu și Iosif Conta. Pe primul plan se situează execuția impresionantă, prin precizie ritmică și claritate, a planurilor sonore ale suitei extrase din baletul „Cînd strugurii se coc" de Mihail Jora. A dirijat Iosif Conta, muzician care s-a dezvoltat remarcabil, împletindu-și activitatea cu cea a orchestrei Radio. Restul programului a cuprins creații ale compozitorilor Enescu, Rogalski, Alessandrescu, Socor, Ovidiu Varga și Emanoil Elenescu. Fiecare din ele s-a bucurat de o tălmăcire corectă și fidelă, în general orchestra tinzînd spre randamentul maxim, într-un efort mai mult ca oricînd unitar.

Radu GHECIU

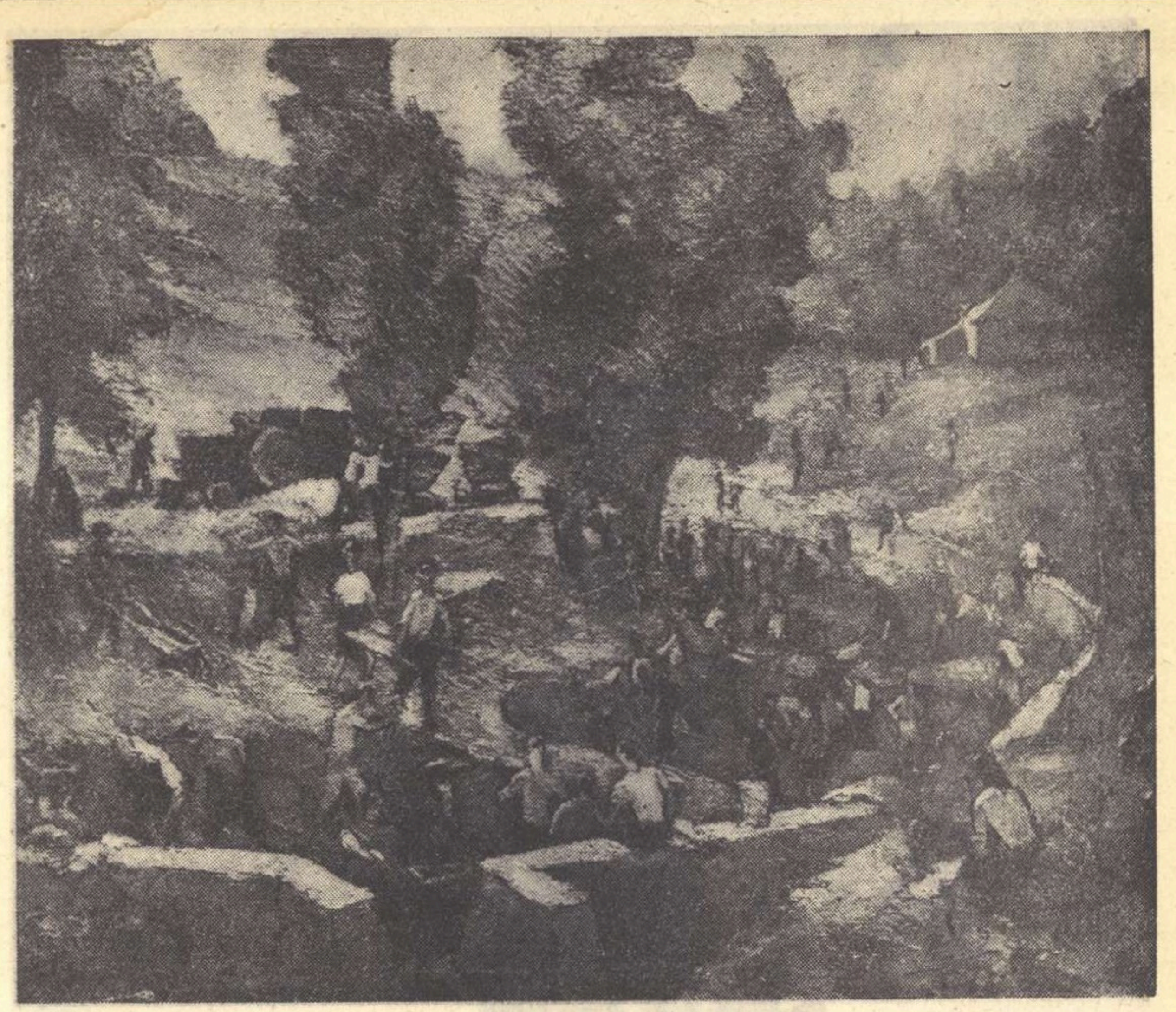
NICOLAE POPA „Muncă patriotică"

Actorul de mîine

Probleme ale învățămîntului artistic

Avîntul pe care-l cunoaște viața teatrală în zilele noastre, permanenta dezvoltare a rețelei instituțiilor ce o slujesc, importanța funcție socială pe care o îndeplinește reprezentația dramatică în condițiile statului nostru democrat-popular, impun formarea unui actor dotat cu o pregătire profesională de un înalt nivel artistic și cu un profil cetățenesc demn de însușirile morale ale celui mai înaintat erou pe care îl va interpreta pe scenă, eroul contemporan.

In Institutul de teatru, procesul de educație a viitorului actor decurge din specificul artei pe care se pregătește să o slujească.

Pentru a da viață scenică personajului întruchipat, actorul elaborează, pe baza indicațiilor dramaturgului, concepția sa artistică despre rol, găsește procedeele specifice artei sale, cu ajutorul cărora pune în valoare această concepție, pe care o face viabilă prin intermediul propriului său corp.

Munca de creație a actorului este dependentă de opera dramaturgului. Dramaturgia realist-socialistă, prin mesajul ei plin de combativitate și de idei generoase, prin chipurile de eroi înaintați, prin atmosfera de viață pe care o zugrăvește, constituie unul din principalele mijloace de educare a viitorilor actori, contribuind la formarea personalității artistice și cetățenești. In cuprinsul acestei dramaturgii, nenumărați studenți au creat roluri memorabile, dintre care cităm colectivele de interpreți din piesele „Cei din urmă" de Maxim Gorki la clasa prof. Ion Finteșteanu, „Ziariștii" de Al. Mirodan la clasa prof. Moni Ghelerter, „Oameni de azi" de Lucia Demetrius la clasa prof. Beate Fredanov, „Paznicul stelelor" de Tiberiu Vornic la clasa prof. A. Pop Marțian și dramatizarea „Al 41-lea" de la clasa prof. Radu Beligan.

Dintre clasicii romîni, Caragiale ocupă cel mai însemnat loc în repertoriul de studiu al institutului. „O noapte furtunoasă", de pildă, a atras, ca material de studiu pentru lucrarea practică de la examenul de stat, pe absolvenții mai multor promoții din ultimii ani. Comedia lui Caragiale a fost montată în viziuni regizorale deosebite, cu trei distribuții. Dar Caragiale constituie un studiu important, prin schițele și piesele lui, și pentru studenții din ceilalți ani ai școlii, unii, ca Hudec Marian (Conu Leonida), Dinică Gheorghe (Chiriac) și Dumitraș Cornel (Spiridon), izbutind realizări valoroase.

Dramaturgia clasică universală constituie, de asemenea, un important capitol în munca pedagogică a catedrei de arta actorului. In repertoriul de studiu sînt cuprinse opere dramatice, începînd cu clasicii antici și terminînd cu dramaturgii de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, urmărindu-se educarea studentului prin genuri și stiluri dramatice cît mai diverse.

Pentru a ajunge la o întruchipare creatoare a rolului, studentul trebuie să dobîndească o metodă care să-l ajute la deslușirea caracterului interpretat. Mai întîi de toate el trebuie să știe perfect cine este eroul pe care-l interpretează. In acest scop sînt analizate faptele săvîrșite de personaj în lumina adevărului vieții, a relațiilor dintre parteneri și a logicii acțiunii dramatice a piesei. In perioada premergătoare muncii practice, pe scenă se alcătuiesc de către student referate analitice asupra piesei, precum și biografia personajului de interpretat. După ce studentul și-a făurit un portret clar se trece la realizarea practică a caracterului propus. Munca începe cu studiul unor momente-cheie din viața eroului interpretat. Studentul imaginează acțiuni cuprinse în piesă ori în afară și le dă viață scenică.

Capacitatea creatoare a actorului se manifestă în cadrul unei concepții științifice despre lume, societate și artă: marxism-leninismul. Din primul an de învățămînt studentul este deprins să descopere sensul ideologic al fiecărei teme.

In munca de educație a studenților o deosebită importanță o au materiile sociale. Însușirea tezelor fundamentale ale marxism-leninismului cu privire la societate, la filozofie și la estetică ajută la definirea pozițiilor creatoare ale studentului, îndrumînd întreaga sa comportare politică și cetățenească.

Din analiza activității diverselor cursuri predate în institut rezultă însă că nu s-au făcut eforturile maxime pentru realizarea acestui imperios deziderat. In activitatea catedrei de arta actorului se resimte insuficienta preocupare pentru explicarea teoretică a procesului de creație actoricesc. Noua programă analitică trasează sarcini concrete pentru anul școlar în curs cu privire la tratarea teoretică a unor probleme fundamentale ale creației scenice realiste (Rolul social al artei actorului; Etica profesională; Principiile de bază ale sistemului Stanislavski; Acțiunea scenică; Intruchiparea actorului în personaje, etc.). Profesorii de la catedra de istoria teatrului — chemați să contribuie la formarea unei concepții științifice cu privire la dezvoltarea fenomenului teatral, expresie a luptei dintre realism și antirealism — au făcut eforturi evidente pentru a răspunde acestei sarcini. Eforturile lor n-au întîmpinat întotdeauna din partea conducerii institutului sprijinul necesar. Nu s-au folosit cele mai eficiente metode de muncă pentru a asigura puritatea ideologică a cursurilor de istoria teatrului. Deabia din acest an școlar consiliul științific al institutului a început să analizeze în ședințele sale activitatea catedrei de istoria teatrului. Analiza făcută cursului de istoria teatrului universal, predat de profesorul Octavian Gheorghiu, a scos în evidență pe lîngă calitățile pozitive ale acestui curs amplu și documentat și o serie de deficiențe în înțelegerea și explicarea marxistă a dezvoltării dramaturgiei și a artei spectacolului. Astfel, fără a conține concepții străine ideologiei noastre, în curs există formulări lipsite de rigurozitate științifică, fapt ce poate duce la confuzii în înțelegerea marxistă a fenomenului teatral de către student. Autorul neglijează de multe ori adevăratul raport între conținutul ideologic și valoarea artistică precum și teza fundamentală a esteticei marxist-leniniste după care funcția socială-educativă a artei se realizează prin intermediul măestriei artistice. Autorul cursului va trebui să regîndească distribuirea materiei pe lecții, pentru a evita să acorde antichității, de pildă, un spațiu mai mare decît analizei operei lui Shakespeare, Molière și Goldoni, autori atît de des întîlniți în repertoriul teatrelor noastre și care necesită o cunoaștere aprofundată din partea studenților. Eforturile de restructurare a cursului trebuiesc îndreptate în special asupra unei totale reconsiderări a ultimului capitol: teatrul în epoca imperialistă. In lecțiile profesorului Gheorghiu care au urmat după sus-amintita analiză, s-a făcut simțit ajutorul consiliului științific, ele beneficiind de claritatea ideologică necesară.

Asemenea analize, ale căror obiective critice tind spre îmbunătățirea conținutului procesului de învățămînt, vor avea loc în lunile următoare pe ansamblul catedrelor de istoria teatrului și a literaturii, arta vorbirii scenice și arta mișcării scenice.

★

O altă latură a procesului didactic din școala noastră se referă la educația viitorului actor în calitatea sa de executant al propriei sale concepții creatoare. In acest scop, studentul trebuie să-și însușească o înaltă tehnică profesională, cu ajutorul căreia el să comunice spectatorului complexele procese afective și raționale ale personajului interpretat. Sistemul lui Stanislavski constituie în această direcție o metodă pedagogică eficientă, folosită cu succes în școala noastră.

In arta actorului acțiunea verbală are o deosebită însemnătate. Cuvîntul, ca expresie a ideei și ca modalitate artistică de emoționare, trebuie rostit de actor cu știință. Pentru a căpăta plasticitatea, expresivitatea și sonoritatea necesară e nevoie nu numai să fie înțeles de actor în toate sensurile lui profunde, dar să fie și comunicat publicului prin intermediul unui glas bine timbrat, care să dispună de o largă gamă vocală, de o calitate artistică capabilă să capteze interesul celor care-l ascultă și să-i emoționeze. Formarea unor asemenea mijloace de expresie scenică nu au atins încă în școala noastră nivelul dorit. Printre absolvenții noștri se mai întîlnesc încă actori care nu acordă atenția cuvenită rostirii artistice a cuvîntului.

Un rol deosebit în formarea viitorilor absolvenți îl are studioul de teatru al institutului. Pe scena acestui studio — utilat după cerințele tehnicii moderne — studenții pregătesc sub îndrumarea profesorilor, spectacole în condițiile unui teatru obișnuit. Acolo are loc familiarizarea cu atmosfera generală a spectacolului prin cunoașterea elementelor de compoziție regizorală, precum și a noțiunilor generale asupra tehnicii și echipamentului scenic.

In decursul anilor, absolvenții institutului și-au demonstrat maturitatea profesională în spectacole ca: Tragedia optimistă; Orologiul Kremlinului (pe scena studioului institutului creîndu-se pentru prima dată în țara noastră figura lui Lenin în interpretarea lui G. Popovici-Poenaru); Mireasa desculță; Ziariștii; Mielul turbat; Nunta lui Figaro; Vicleniile lui Scapin; Peer Gynt; Unchiul Vania ș.a.

Intregul proces de învățămînt din școală este subordonat îndemnului leninist care cheamă „ca toată munca în domeniul educării, pregătirii și instruirii tineretului de azi să constituie o cultivare a moralei comuniste în rîndurile lui". Așa după cum în creația teatrală a societății socialiste eticul și esteticul se află într-o unitate indisolubilă, și în procesul de educație a viitorului slujitor al scenei nu poate fi separată morala de activitatea sa de creație. Studentul este deprins să iubească colectivitatea, să lupte împotriva tendințelor individualiste, să aibă o atitudine intransigentă față de rămășițele trecutului din viața culiselor, să iubească munca și disciplina, să simtă răspunderea față de partener, față de dramaturg, față de spectator și în sfîrșit, față de el însuși.

Intreaga noastră muncă pedagogică o închinăm formării unui actor capabil să reflecte în arta sa adevărul vieții, să dea creației scenice un sens ideologic militant, să întruchipeze eroul pe care-l interpretează în imagini scenice expresive și emoționante, slujind cu abnegație mesajului operei dramatice, mesaj ce contribuie la mobilizarea maselor pentru construirea socialismului în patria noastră.

George Dem. LOGHIN

BALOGH PETRE „Cazangiu"

„discul"

RECITAL DE VIOLONCEL — Radu Aldulescu

La pian: Dagobert Buchholz

ARIOSO IN DO MINOR — de J.S. Bach
CINTEC FARA CUVINTE, în re major, op. 107 — de F. Mendelssohn-Bartholdy
NOCTURNA IN DO DIEZ MINOR, op. postum — de Fr. Chopin — G. Piatigorschi
SONATA PENTRU VIOLONCEL ȘI PIAN — de Frederick Delius

Recitalul cuprins pe discul de față este alcătuit din piese foarte diferite, reprezentînd compozitori neînrudiți ca stil și temperament artistic și epoci aflate la o destul de mare distanță una de alta. Meritul violoncelistului Radu Aldulescu, artist emerit al R.P.R. și laureat al Premiului de Stat, este cu atît mai mare cu cît reușește să se supună stilului fiecărui compozitor. Interpretarea lui Radu Aldulescu, păstrînd tot timpul o linie sobră și de înaltă ținută artistică, redă cu finețe și înțelegere specificul fiecărei piese, evitînd astfel impresia de alcătuire disparată pe care ar fi produs-o un asemenea repertoriu. Aceleași calități se reflectă și în interpretarea pianistului Dagobert Buchholz.

Intrunind un preclasic (J.S. Bach), doi reprezentanți de frunte ai romantismului (F. Mendelssohn-Bartholdy și Frederic Chopin) precum și un modern ca Delius, „Electrecordul" ne-a dat prilejul de a audia un disc realizat în destul de bune condiții tehnice.

(două fețe, 25 cm, 33 1/3 ture, ECD-35, Electrecord 1959)

I. SMUKROVICI (U.R.S.S.) „Capitala păcii"

Arthur Miller și concepția sa teatrală

Ultimul număr al publicației „Lettres françaises" reproduce importante fragmente din ampla introducere pe care cunoscutul dramaturg american Arthur Miller o publică în fruntea volumului său de piese apărut în traducere franceză. Sînt pagini care exprimă o concepție despre viață și artă întemeiată pe o fecundă experiență.

Arthur Miller începe prin a-și mărturisi credința în vitalitatea teatrului și a-și afirma convingerea că funcția pe care o îndeplinește această artă este solidară cu destinele umanității. De altminteri, notează el, faptul că teatrul reușește să-și mențină intacte prestigiul și seducțiile printre atîtea forme de artă concurente, rămîne dovada cea mai bună a neistovitelor sale surse de energie.

Partea cea mai importantă a studiului este dedicată problemelor ce se pun astăzi în fața oricărui dramaturg și țintește să dea un răspuns întrebarilor fundamentale ale epocii noastre. Iată și de ce Miller se ocupă pe larg de realism, căutînd să definească factorii care determină conținutul acestei noțiuni. Cea dintîi condiție pe care trebuie s-o îndeplinească o piesă pentru a fi realistă este hotărîtă, firește, de însăși natura problemelor puse în discuție. Apoi personajele trebuie să se comporte conform clasei sociale din care fac parte. O piesă, spune dramaturgul american, este cu atît mai aproape de realism, cu cît luminează mai adînc mobilul acțiunilor unui personaj, cauzele cele mai diverse care-l împing să ia o hotărîre sau alta.

La rîndul său, timpul este, în dramă, un factor decisiv. Este clar că, în acea piesă unde lucrurile, care în viață se desfășoară într-o perioadă foarte lungă, iau ființă, se împlinesc și se rezolvă într-o clipă, își poate face loc un stil nerealist. Firește, adaugă Miller, orice piesă precipită timpul, operează o selecție în evenimente, dar există și aici o măsură.

Și, de altfel, dacă, refuzînd să promoveze situații cu o unică semnificație, drama se interesează de înțelesurile lor cele mai variate, chiar opuse, înseamnă că a optat, în principiu, pentru realism. In fine, personajele, dialogul lor cu epoca reprezintă o chestiune hotărîtoare pentru definirea noțiunii de realism în dramaturgie. Un personaj nu poate să evadeze din epocă. „In adevăr, nu-i totul să spui de ce un personaj procedează așa sau altfel, dar și de ce nu poate să «dea dracului» toate problemele în fața cărora este pus zi de zi". Cu alte cuvinte, dramaturgul american stăruie asupra a ceea ce este necesitate istorică în existența și orientarea personajului. „Timpul, caracterele, toate elementele dramatice tind de fapt spre același moment, spre momentul în care eroul, față în față cu epoca, a ales, tind spre momentul în care eroul, privind cerul plin de stele, a ales una", conchide Miller.

Nu toate propozițiile lui Miller pot fi îmbrățișate, nu poți subscrie la toate convingerile sale ; așa, de pildă, opinia că orice operă de artă își îngustează sfera de cuprindere a vieții, îndată ce aderă la o idee politică, poate fi ușor contestată chiar pe baza unora din piesele sale. Și, de altfel, dramaturgul se contrazice singur în această problemă, afirmînd, în alt loc, că tot ce scrie se inspiră din credința că misiunea teatrului este să întărească oamenilor sentimentul solidarității, împotriva a tot ce încearcă să-i separe, să-i opună unul altuia, să-i închidă, în limitele unei izolări, unei solitudini pretins veșnice. Nu recunoaștem aci o poziție umanistă, desigur, dar nu mai puțin politică și anume progresistă ? Studiul rămîne, în ansamblul său, o mărturie asupra universului de preocupări al unuia din cei mai talentați dramaturgi contemporani, o pledoarie în favoarea realismului și a unui teatru unit cu epoca noastră prin însăși structura sa artistică.

B. E.

POEȚII LUMII

Iannis Ritsos

Toamnă la Mogoșoaia

Incet, vast, gestul frunzelor...
Rămîn o clipă în aer,
Se opresc încă o dată, cu o treaptă mai jos,
și se aștern fără trufie la pămînt
cu un sunet uscat de consimțire și de pace...
Frunzele galbene —
un gest care nu e al deznădejdii,
de loc uimit...
Oprirea lor — o uriașă respirație
în aerul umed al acestui final desavîrșit.
O ultimă răsuflare care, ațipind, se face văzduh,
un suspin fericit în marea euforie :
au pornit la drum, au ajuns, au fost,
acum se duc,
în triumful sunetelor, al senzațiilor și al culorilor...

Mogoșoaia, 30 oct. 1959

In romînește de NINA CASSIAN

Zidari

I-ați văzut pe zidarii din instinct
și pe ceilalți, zidarii de meserie,
pe cei ce sînt zidari ca să se răzbune pe moarte,
sau pe cei, de asemeni, din hotărîre și conștiință ?

Și unii și alții se opresc uneori o secundă din muncă.
Iși șterg de pantaloni mîinile mînjite de var,
își șterg sudoarea și plîng.
Dar ochii nu și-i șterg niciodată.

Totuși, mortarul se leagă într-astfel mai bine —
și aceasta trece parcă mai departe de munca lor.
De aceea, seara, toți zidarii visează acel „mai departe"
și-n fiecare dimineață clădesc și mai bine acest „aici".

Numai atît

Nu-mi spune nimic. Nu cred în moarte.
Nu pentru că nu o cunosc. O cunosc bine. Nu-i dărui
nici o privire.

Azi, trecînd printr-o grădină a cartierului nostru,
am zărit
viața călare pe crupa de aur a unei portocale,
privind înainte, departe. Iți spun numai atît.

In romînește de TAȘCU GHEORGHIU și IANNIS VEAKIS

contrapunct

● La Paris a fost recent și pentru prima dată pusă în scenă drama „Micii burghezi" în adaptarea lui Arthur Adamov. O dată cu publicul, presa nu-și drămuiește elogiile pentru valoarea socială și artistică a vestitei piese. Iată ce spune între altele, Jacques Lemarchand de la „Figaro littéraire" și „Nouvelle Nouvelle Revue Française", unul dintre cei mai autorizați — și mai severi — critici dramatici francezi : „Acești micburghezi ruși de la 1902 sînt atît de asemuitori mic-burghezilor francezi din 1959.. Este o operă de o vastă amploare psihologică și socială din care elementele de satiră, foarte pătrunzătoare și amuzante sînt departe de a se fi tocit... Iată un spectacol pe care-l recomand fără ezitare acelora pentru care teatrul este, deasemeni, vrajă prin cuvinte, imagini, obiecte. Este teatrul care pe căi aparent derutante, ne pune față în față într-un mod foarte inspirat, cu noi înșine și cu păcatele noastre". („Un cvartet de suflete sfîșiate", „Figaro littéraire", din 17 oct. a. c.).

●

● Intr-un interviu acordat revistei „L'Express" (22 octombrie 1959), Jean Vilar, directorul Teatrului Național Popular din Paris, dezvăluie greutățile în care se zbate teatrul francez din cauza insolubilelor dificultăți financiare.

„Eu cred – mărturisește Vilar – că pentru cele patru, acum cinci teatre naționale care sînt : Opera, Comedia Franceză, Opera Comică, Odeon și teatrul nostru, prima problemă este o problemă a banilor". Din această cauză, teatrele sînt nevoite să joace excesiv de mult (unsprezece spectacole pe săptămînă) în dauna, evident, a calității. Repetiții nu se fac cu săptămînile și actorii, literalmente epuizați, se automatizează. Ar fi o soluție : „închideți teatrele ! Pentru repetiții ! Inchideți teatrele pentru o perioadă de muncă ! Toate teatrele particulare închid pentru repetiții. Noi însă nu putem. Căci pentru buget, aceasta înseamnă falimentul".

●

● „The Mansion" („Conacul"), cartea cea mai recentă a lui William Faulkner (apărută la editura Random House) încheie — după „The Hamlet" („Cătunul") din 1940 și „The Town" („Orașul") din 1957, — trilogia despre familia Snopes care, în lumea imaginară a scriitorului, ținutul Yaknapatawka din sudul Statelor Unite, simbolizează ascensiunea arriviștilor burghezi în luptă cu aristocrația funciară ajunsă în decrepitudine.

Flem Snopes și „clanul său", cum îi denumește scriitorul, sosesc „ca niște lăcuste rele" tocmai la timp pentru a profita de pe urma ruinei în care se află cele cîteva mari familii aristocratice din regiune. Ca și în cărțile precedente, ascensiunea lui Snopes lasă în urma sa „o dîră de ipoteci și escrocherii, de trucuri legale, de tîlhării comise cu sînge rece, de încălcări ale principiilor omenescului".

●

● In Marea Britanie nu poate rula filmul documentar (DEFA) „Un jurnal pentru Anne Frank", deoarece el a fost oprit de către cenzura engleză. Ce-l supără pe domnul cenzor ? Se pare că un întreg episod, care ar trebui suprimat. După relatarea ororilor comise de hitleriști. filmul reconstituie, cu date autentice soarta unora dintre inițiatorii crimelor, conducători naziști, care dețin și astăzi funcții de răspundere în Republica Federală Germană. Cenzorul este de părere că totul trebuie învăluit în uitare, că nu trebuiesc redeschise rănile. Să lăsăm pe criminali în pace. Cererea cenzurii de a maltrata filmul a fost respinsă de societatea engleză Plato-Films. Unele ziare protestează vehement împotriva interzicerii filmului. Astfel, „Sunday-Express" scrie că acest procedeu nu este admisibil, adevăratul motiv al cenzurării fiind de natură politică.

●

● Anul acesta, Academia Goncourt și-a călcat tradiția, desemnîndu-și laureatul înainte de prima luni a lui decembrie. Premiatul este André Schwarz-Bart, autorul romanului „Ultimul dintre cei drepți" (Le Dernier des Justes), un tînăr de origine poloneză, născut în Franța.

In 1941, părinții lui fiind deportați, André Schwarz-Bart pleacă din orașul natal la Paris, unde participă la rezistență. La sfîrșitul războiului, citind „Crimă și pedeapsă", are revelația literaturii. Dornic să învețe și să creeze, Schwarz-Bart, în ciuda dificultăților materiale, își dă bacalaureatul, se înscrie la Sorbona și își începe romanul „Ultimul dintre cei drepți". In roman e vorba de ororile rasiste și crimele de intoleranță religioasă săvîrșite de-a lungul secolelor și culminate cu omorul în masă, sistematic, „științific", conceput și practicat de hitlerism. Cartea depășește documentul istoric, autorul izbutind evocări cutremurătoare ale ororilor fasciste.

●

● Revista „Teatr" din R.P. Polonă a organizat o anchetă referitoare la ecoul în public al dramaturgiei naționale contemporane. Obiectul anchetei îl constituie răspunsul la întrebarea „Ce piesă este considerată de cititori ca fiind cea mai bună ?". Leon Kruczkowski, cunoscutul dramaturg polonez, se situează în fruntea listei cu piesa „Nemții" (după care studiourile din R.D. Germană au realizat filmul „Familia Sonnenbruck").

●

● Cunoscutul romancier Georges Duhamel își mărturisește părerile despre actul de creație și despre scriitori în volumul recent apărut „Munca – singura mea odihnă". Acest volum conține nu atît detalii din viața intimă a scriitorului, cît o seamă de observații interesante și judicioase despre problemele contemporane și îndatoririle artistului umanist.

●

● Viața și opera lui Toulouse Lautrec formează obiectul unei monografii semnate de Henri Perruchot. Confruntînd elementele romanțioase din viața nefericitului artist, atît de exploatate de o literatură ieftină, autorul, întemeiat pe documente, a opus legendei fapte reale.

Noutăți în dramaturgia țărilor socialiste

Interviu cu O. K. Stepanova, redactor-șef al revistei „Dramaturgia contemporană"

PRIN TELEFON DE LA MOSCOVA

In editura *„Iscusstvo"* din Moscova apare revista *„Dramaturgia contemporană"*, care publică piese ale scriitorilor din Uniunea Sovietică, din țările de democrație populară, precum și ale dramaturgilor progresiști din întreaga lume. Zilele acestea a ieșit de sub tipar ultimul număr al revistei, numărul 13 din luna noiembrie, consacrat în întregime pieselor create în ultimii ani în țările socialiste. Cu acest prilej, ne-am adresat redactorului-șef al revistei *„Dramaturgia contemporană"*, tovarășei *Olga Kuzminicina Stepanova*, cerîndu-i să vorbească cititorilor romîni despre numărul special închinat dramaturgiei din țările socialiste.

— Este primul număr al revistei care se ocupă pe larg de creația dramaturgilor din țările de democrație populară ?

— Da. Este prima oară cînd întreaga revistă cuprinde numai piesele autorilor din aceste țări. Este adevărat că și pînă acuma am publicat piese ale acestor dramaturgi. Noi am făcut loc în coloanele revistei noastre, chiar de la primul număr, unor piese ale dramaturgilor din republicile socialiste, pentru a contribui la popularizarea în rîndurile cititorilor sovietici a literaturilor frățești. Astfel, am publicat piesa autorului cehoslovac Peter Karvas *„De ce trăiești Vașlav Rviga?"*, o piesă a scriitorului maghiar Istvan Feier intitulată *„Cu ochii legați"*, pusă în scenă de Teatrul Comsomolului-Leninist, o lucrare a dramaturgilor germani Slatan Dudow și Cesna Hell, intitulată *„Căpitanul din Köln"*.

— Care este tematica generală a pieselor publicate în ultimul număr al revistei „Dramaturgia contemporană"?

— In linii mari este vorba de problemele și frămîntările actuale ale oamenilor muncii din țările constructoare ale socialismului. Semnatarii pieselor vădesc o atitudine fermă, curajoasă în tratarea temelor majore ale zilelor noastre în cele mai diferite medii sociale. Sumarul revistei cuprinde următoarele piese : *„Prima zi de libertate"*, de Léon Kruckzovski, piesa dramaturgului chinez Sun Ho Si — *„Primăvara pe cheiul Șanhaiului"*, a poetului romîn Mihai Beniuc — *„In Valea Cucului"*, a scriitorului bulgar Emil Kovalov — *„Cristalin ca izvorul"*, precum și comedia satirică *„Mincinoșii"*, a dramaturgului vietnamez Han Mu.

— Ce a determinat alegerea acestor piese ?

— Am căutat în primul rînd să oglindim în paginile revistei noastre piese care relevă un progres marcant în adîncirea temelor actualității și dezvoltarea expresivității artistice. Ne îndeplinim astfel o sarcină permanentă a revistei noastre publicînd piese de succes din țările frățești și dînd posibilitatea teatrelor noastre de a-și îmbogăți repertoriul cu noi piese de valoare. De altfel este unanim cunoscut faptul că dramaturgia romînească contemporană se bucură de o mare prețuire din partea cercurilor teatrale sovietice. Marea afluență a publicului în sălile teatrelor care joacă piese romînești la Moscova, Riga, Odesa, Kiev și în alte orașe ale Uniunii Sovietice constituie o mărturie permanentă a aprecierii entuziaste pe care o primește dramaturgul romîn din partea spectatorului sovietic. In acest număr al revistei am ales piesa lui Mihai Beniuc *„In Valea Cucului"* care aduce un spirit inovator interesant, o valorificare remarcabilă a temelor populare. Credem că piesa va interesa în mod deosebit pe regizorii noștri, oferindu-le posibilități variate, de exprimare scenică amplă, a umorului, a spiritului popular, a tot ceea ce caracterizează transformările profunde din lumea satului contemporan din Romînia.

— Ce ne-ați putea spune despre proiectele de viitor ale revistei ?

— Intenționăm să continuăm seria pieselor inspirate din actualitatea zilelor noastre, consacrînd un număr special creației tinerilor dramaturgi sovietici. Astfel, vor apare piese ca : *„O sută de ore"* de S. Mitrofanov ; *„Lăudăroasa"* de N. Levina ; *„E periculos să dormi"* de A. Verdean ; *„Al treilea este de prisos"* de Nicolae Altuhov ; precum și *„Nu trebuie să te superi"* de V. Zub.

De asemenea, în celelalte numere ale revistei vom mai publica piesa tînărului dramaturg american Artur Lorenz intitulată *„Povestea periferiei din vest"*, lucrarea scriitoarei germane Edda Zinner *„Ce-ar fi dacă..."*, piesa dramaturgului polonez Eji Iurandot, intitulată *„Soțul doamnei"*, care va fi pusă în scenă la Teatrul Vahtangov.

In același timp continuăm să acordăm un spațiu larg în paginile revistei noastre operelor unor dramaturgi sovietici consacrați, cum sînt N. Pogodin, S. Mihalkov, A. Arbuzov, N. Virta, A. Salînski, K. Finn, V. Soloviev și alții.

R. MATUS

CE SPUN CIFRELE

Nu știu dacă cunoașteți povestea cu racul. Pentru orice eventualitate, v-o spun. Intr-o zi, o enciclopedie, geloasă pe eroul lui Ilf și Petrov, care era convins că brînza se extrage din colțunași, a dat racului următoarea definiție : **„mic pește roșu, care merge de-a-ndaratelea"**. Această definiție, cum ușor se poate vedea, e perfectă, numai că racul nu e pește, nu e roșu și nu merge de-a-ndaratelea.

Intîmplarea cu enciclopedia s-a petrecut de mult ; dar, de atunci, racul a făcut carieră. Așa se explică faptul că, deunăzi, el a fost din nou invocat — și tot cu atîta justețe ca și în definiția amintită. De data aceasta, însă, nu de o enciclopedie scrisă, ci de una vorbită, adică de domnul Allan Dulles, de profesie atotștiutor (șef al serviciului american de informații). Referindu-se la întrecerea pașnică, d. Allan Dulles și-a exprimat convingerea că afirmațiile potrivit cărora Uniunea Sovietică va întrece S.U.A., sînt... exagerate. „E ca și cum ai spune că racul a învățat să fluiere" — a precizat, competent, d. Allan Dulles.

Perfect ! Asta spune d-sa. Să vedem ce spun cifrele. Intre 1913 și 1958, producția industrială sovietică a crescut de 36 de ori. In aceeași perioadă de timp, a crescut în S.U.A. de patru ori. Intre 1913 și 1957, ritmul de creștere a productivității muncii a fost în U.R.S.S. de 9,5 ori, iar în S.U.A. de 2,3 ori. In numai doi ani (1959 și 1960) producția de oțel a Uniunii Sovietice va crește cu zece milioane tone, cea de energie electrică va spori cu 56 miliarde kilowați-ore, iar cea de petrol cu 31 milioane tone. Pentru a realiza un spor identic, S.U.A. au avut nevoie la oțel de 12 ani, la energie electrică de 5 ani, iar la petrol de 9 ani. In agricultură, U.R.S.S. produce, ca volum global, de două ori mai mult grîu, de 2,5 ori mai multă lînă, de trei ori mai multă sfeclă de zahăr decît S.U.A. La producția globală de lapte, U.R.S.S. a ajuns S.U.A. încă din 1958, iar la unt din 1957. Toate astea, ca să nu mai vorbim de situația comparativă în domeniul științei (cel al cosmonauticei, bunăoară).

Graiul cifrelor e concludent. Dar atunci cum rămîne cu afirmația d-lui Dulles ? De fapt, dacă mă gîndesc bine, îmi dau seama că, referindu-mă la boacăna definiție a racului din enciclopedia amintită și apropiind-o de precizările dullesiene privitoare la racul meloman, am comis cel puțin o pripeală. Cine știe ! Poate domnul Allan Dulles, infailibilul posesor al tuturor informațiilor ultrasecrete americane, deține indicii (pe care nu vrea să le dea încă în vileag și care converg toate spre concluzia că, în curînd, racul se va apuca să fluiere).

Mă întărește în această părere lectura unor declarații făcute de persoane americane plasate în afara oricărei bănuieli că ar voi să facă propagandă pro-sovietică. Așa, de pildă, d-l. Nixon, vicepreședinte al S.U.A. spune : **„Prea mulți americani au nutrit în trecut convingerea naivă că noi vom fi întotdeauna și în mod automat primii în** domeniul progresului economic, al puterii militare și al invențiilor științifice. Sputnicii ne-au arătat că n-a fost așa și că nu va fi nici în viitor."

Editorialistul lui „New York Times", la rîndul său, precizează : „Uniunea Sovietică dispune de uriașe resurse naturale, necesare realizării planurilor sale, resurse care depășesc cu mult pe cele ale Statelor Unite. U.R.S.S. este în prezent una din cele mai dezvoltate țări din lume din punct de vedere tehnic. Populația Uniunii Sovietice este mai instruită și de aceea reprezintă o mare forță productivă."

Și, în sfîrșit, o altă persoană oficială observă : „Acela care presupunea că noi ne bucurăm de o măiestrie tehnică superioară, că noi putem produce armament atomic, avioane etc. pe care sovietele nu sînt capabile să le producă, a comis, în ansamblu, o eroare. Sovietele au dovedit că ele sînt competente în cel mai înalt grad în domeniul cercetărilor nucleare, atît în scopuri militare, cît și în scopuri pașnice. Ele au produs avioane foarte bune și sînt foarte competente în domeniul electrotehnicii. Industria lor de oțel este foarte eficace..."

Cine e această persoană care vorbește în termeni atît de categorici ? Senzațional ! E însuși domnul Allan Dulles, șeful serviciului american de informații. Pentru mine nu mai există, deci, nici o îndoială : mă duc să-mi iau bilet la concertul racilor.

L. SARAȚEANU

Săptămîna

Gura păcătosului...

In guvernul de la Bonn se află instalat ca ministru Theodor Oberlaender, implicat în săvîrșirea mai multor crime ale regimului hitlerist. Nu este nici primul, nici ultimul mic, mijlociu sau mare demnitar din jurul cancelarului Adenauer care a răspîndit binefacerile crucii încîrligate în Europa. Dar în acest caz, ca și în al colegului său întru nazism Speidel, scandalul dezlănțuit în opinia publică de documentele în legătură cu participarea lui Oberlaender la asasinatele în masă comise la Lwow, în timpul războiului, a fost atît de răsunător, încît însăși Excelența-Sa a binevoit să acorde un interviu agenției oficiale vest-germane D.P.A., pentru a pune la punct „afirmațiile calomnioase" îndreptate împotriva persoanei sale.

Reproducem precizările domniei-sale. Theodor Oberlaender nu a fost comandant, ci numai căpitan în batalioanele de asalt S. A. A fost membru al partidului nazist numai *între 1933—1943, iar în 1936 a aderat la asociația național-socialistă a profesorilor universitari, devenind, apoi, șef regional al asociației comunităților germane din străinătate. Cît privește „tezele teoretice" naziste publicate în 1940 în „Neuer Bauerntum", ele s-au bucurat de adăugirile — nedorite de autor — ale lui Himmler, șeful Gestapoului.*

Să fim obiectivi. Ce legătură poate avea cu nazismul un profesor, care a fost universitar în activitatea de căpitan S. A. și căpitan în ideologie național-socialistă? Oberlaender avea impresia că și alții vor crede că nici usturoi n-a mîncat, nici gura nu-i miroase. Dar gura lui, gura păcătosului, adevăr grăiește. Și totuși, domnul Oberlaender continuă să fie excelență la Bonn...

Diem și libertatea

Dacă Li Sîn Man și Cian Kai-și se bucură de o notorietate binemeritată, celălalt pretendent la titlul de marionetă în Asia, domnul Diem, este mai puțin cunoscut pentru isprăvile sale în Vietnamul de Sud. Bizuindu-se pe prezența la Saigon a flotei a 7-a americane, cunoscută luptătoare pentru independența popoarelor din Asia, emeritul dictator își fericește periodic poporul, organizînd masacre demne de Evul mediu.

De la începutul lunii octombrie, tribunalele excepționale activează ziua și noaptea, pronunțînd una după alta sentințe de condamnare la moarte a rezistenților. Dar asemenea pedepse li se par călăilor prea blînde. In Vietnamul de Sud au început să fie expuse în piețile publice capetele tăiate ale condamnaților ; după executarea, — la 2 octombrie, la Tayninh, — a unui vechi luptător din mișcarea de insurecție anti-japoneză, Lep, călăii au devenit și mai originali: alături de capul tăiat, au expus și ficatul, ca mostre elocvente ale civilizației diemiste.

Rațiunea, pînă la dovada contrarie, este apanajul creierului omenesc, dar capetele tăiate și expuse în piețe publice nu sînt altceva decît semnele barbariei. Și dacă barbaria a devenit o rațiune de stat în Vietnamul de Sud (poate și pentru că soldații și ofițerii diviziei a 13-a au fraternizat cu populația oropsită), ce figură face ea în galantarul libertății și democrației occidentale, în numele cărora se „justifică" Diem?

Oribilă, groaznică îndrăzneală!

Arta pură și dreptul la grevă

Un corespondent din Londra al revistei franceze „Nouvelles littéraires", care în general se ocupă cu arta pură și în particular cu publicarea unor asemenea corespondențe, se revoltă în coloanele revistei împotriva tipografilor insulari, pentru că au îndrăznit să proclame greva și să ceară mărirea salariilor. După o serie de violente acuzații la adresa muncitorilor din imprimerii, calificați ca... profitori, și după laudele la adresa patronilor care au rezistat cererilor salariaților, purul corespondent al purei reviste literare conchide: „Se pare că, în ansamblu, eșecul grevei tipografilor va fi mai ales un bine pentru țară, în special dacă tipografii, și o dată cu ei muncitorii din celelalte profesii, vor trage concluzia că nu pot exploata la infinit situația privilegiată pe care le-o conferă posibilitatea de a ruina statul începînd pur și simplu lucrul".

Curată exploatare a patronilor de către muncitori! Curată libertate a grevei! Curată ruină în safeurile din City și, mai ales, curată, purisimă libertate a artei!

Ion MIHAILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef, adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 50 (300) — Joi 10 decembrie 1959
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

PRIVIND SPRE ANUL VIITOR

Iarna rămîne pentru unii anotimpul meditației. Căldura blîndă a focului, mișcarea flăcărilor într-o sobă sau chiar țiuitul adormitor al caloriferului prin țevile căruia trec aburi sau apă încălzită, îți face gestul leneș. Privești pe fereastră ninsoarea și jocul fulgilor îți amintește de anii de demult. Creionul alunecă mai încet pe hîrtie. Auzi parcă apele înghețînd și ai senzația amețitoare că treci un pod de sticlă. Stoluri de ciori dau roată caselor croncănind. E în aer un ger iute ca rachiul, miroase a rufă curată, încremenită pe o frînghie, te gîndești că pînă și vitele stau adăpostite.

Dar asta e imaginea patriarhală a Romîniei de ieri!

Ce văd de la geamul meu? Deasupra orașului se rotește un nor alb de fum care topește fulgii la mare înălțime. Coșurile fabricilor aruncă zgură și flăcări mici. Ziarele îmi vestesc că cutare fabrică a isprăvit planul pe anul în curs și că la nu știu ce gospodărie agricolă colectivă țăranii au sărbătorit anul nou. Nu, nu este o siluire a calendarului. Noi ne-am obișnuit să privim cifrele cu respect, să vedem în fotografiile machetelor, palatele și casele de mîine. Pe schelele blocurilor în construcție, fumegă burlane de tablă. Acolo, la etajul 7 sau 8 sau 10, se toarnă betonul. La ferestre s-au pus perdele de rogojină. Boburile sînt scuturate de zăpadă. Sus, la ultimul planșeu urcă tomberoanele cu ciment. Se aud strigătele zidarilor: „Mai repede". Pe pereții roșii de cărămidă se pot citi angajamentele constructorilor: „Pînă la sfîrșitul anului, vom termina și etajul 11". La blocul turn din spatele Palatului Republicii am văzut primul bec electric arzînd la catul al 16-lea! Jucăria de carton de acum cîteva luni a devenit un ochean de fier și zid. Zăpada prin aceste locuri a trebuit să cadă și să rămînă ceva mai sus: pe acoperișul noii săli a Congreselor care pare burta unui dirijabil. Pretutindeni se aude scrîșnetul macaralei, ecoul scîndurilor descărcate și revărsarea ca de nămol a nisipului proaspăt. Undeva, la marginea orașelor, în cuptoarele fabricilor de cărămidă, se coace lutul. In uzinele metalurgice foșnește triumfător metalul scăpat pe gura furnalelor, aruncînd la picioarele fierarului rîuri roșii de oțel incandescent. Sub cerul jos în care roiesc fluturii iernii trec trenuri cu cărbuni. Sub pămînt, omul taie roca cu trudă. Nu, iarna nu este un anotimp de meditație. Nici eu nu mai întîrzii cu creionul pe hîrtie, ci bat febril aceste rînduri la o mașină de scris.

Intre 3—5 decembrie, după cum ne aduce la cunoștință ziarul proaspăt, mirosind încă a cerneală tipografică, a avut loc la Comitetul Central o plenară. Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a făcut o amplă expunere asupra obiectivelor planului pe 1960. Care om din țara aceasta nu a citit cu emoție rîndurile documentului publicat și nu a avut senzația forței socialismului? Am lăsat puțin pagina caldă de hîrtie. Avem vreasăzică încă din primele zece luni ale anului 1959 peste plan: 37.000 de tone fontă; 77.000 tone oțel; 39.600 tone de laminate finite pline, 781 tone cupru, 700 de tractoare, 69.100 m.c. cherestea, peste 4 milioane m.p. țesături de bumbac și lînă, peste 1,4 milioane bucăți tricotaje, 552.000 perechi încălțăminte și alte produse.

Țara este încălțată, țara este bine hrănită, țara este îmbrăcată, țara are fier în curte, are oțel, are grîu în silozuri, are vite, are tractoare. Unde sînteți voi, profeți ai eșecului, care vă lăudați că vă așezați în fața primului produs al uzinelor din fostul Brașov?

Am luat din nou ziarul și l-am deschis și la paginile de la mijloc, citind îndelung. Trebuie să ne gospodărim; trebuie să folosim mai bine investițiile; trebuie să ne economisim banul muncit de noi înșine; trebuie să semănăm mai multe cereale; trebuie să avem mai multă grijă de utilajul întreprinderilor; trebuie să ne ridicăm nivelul tehnic; trebuie să învățăm, ziua și noaptea; trebuie să cîștigăm bătălia pentru mai multă carne, pentru mai mult lapte! Toate acestea sînt spuse cu înțelepciune, cu dragoste, pentru omul muncitor căruia îi sînt destinate realizările comune.

Am privit altfel fumul subțire al burlanelor de la etajul al 7-lea sau al 8-lea care înegrește puțin cărămida și aruncă spre cerul jos pajere albe, rotitoare. Nu mai m-a supărat nici strigătul copiilor de pe stradă, nici uruitul infernal al mașinilor de sub fereastră. N-am mai auzit cîntecul ușor al caloriferului și privind lenta cădere a fulgilor de zăpadă mi-am închipuit cum vom termina anul. Am văzut pe acei oameni care vor sărbători revelionul la doi pași de fosta casă regală. Mi i-am imaginat ieșind pe balcoanele suspendate deasupra unei străzi (ce a aparținut bogaților) și le-am înțeles emoția. E atît de plăcut să privești orașul în care te-ai născut, dintr-un loc înalt cu un pahar de vin bun în mînă; e atît de bine să îți amintești că ai lăsat cocioabele de bălegar și noroiul și poți să te uiți la pereții proaspăt spoiți, adăpostind mobila încă trosnind la căldură; e atît de bine să auzi fierberea apei în cada proaspătă ca un prosop neîntrebuințat, încît poți să sfărîmi cupa de sticlă după ce-ai sorbit vinul, în cinstea acestei vieți abia începute.

M-am ridicat de pe scaun și am umblat în jurul mesei de scris. Am privit harta țării. „Se prevede", scrie în proiectul planului de stat pe 1960 „punerea în funcțiune a unor importante capacități de producție cum ar fi: a 4-a baterie de cocs și al 4-lea cuptor Martin la Hunedoara; o instalație de cracare catalitică și una de cocsare la Borzești; uzinele de sodă de la Govora și Borzești; fabrica de celuloză din stuf de la Brăila; complexele de prelucrare a lemnului de la Tîrgu-Jiu și Pipera; fabricile de mobilă din Iași și Militari-București;

Eugen BARBU

(Continuare în pag. 6)

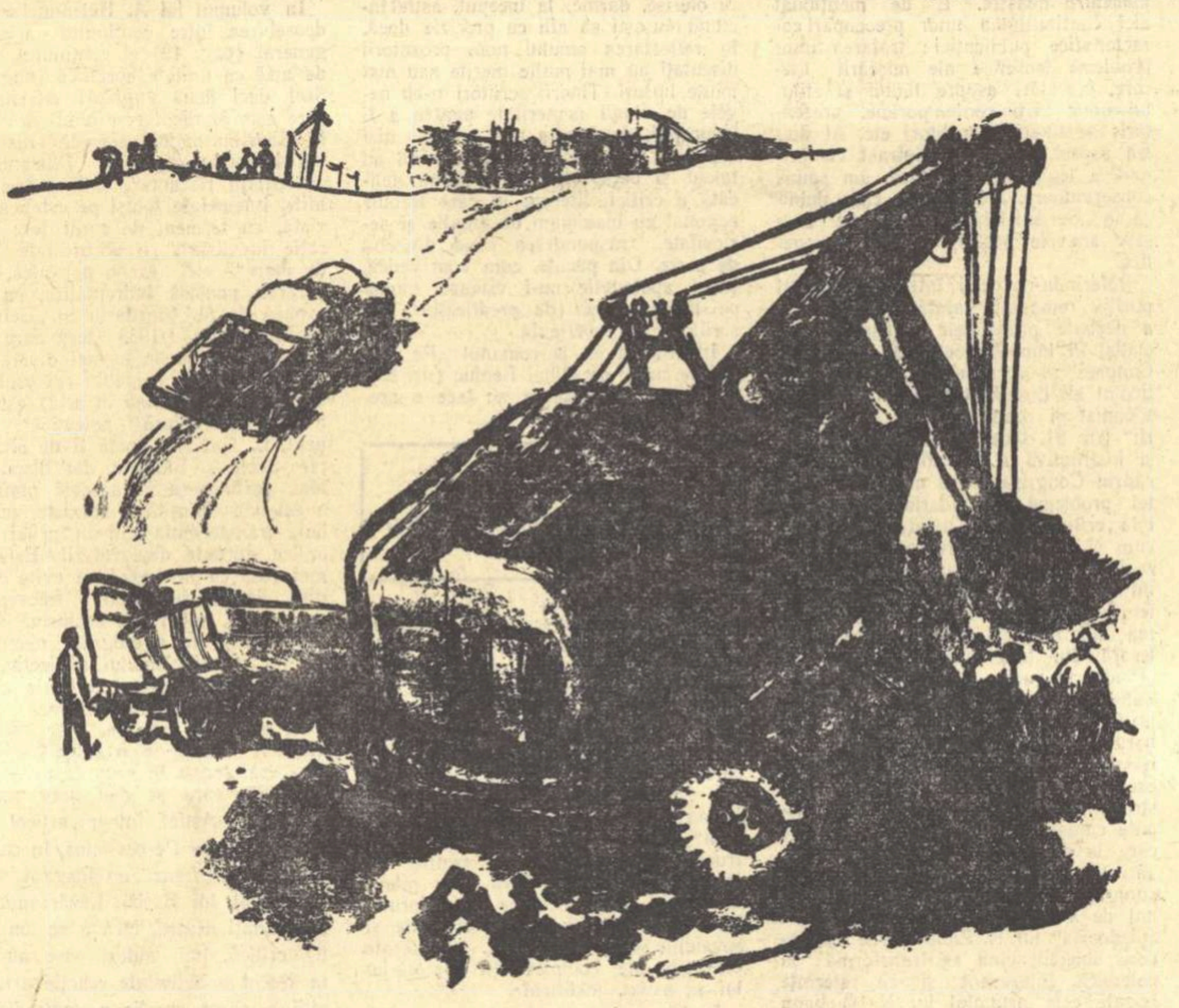

GH. BOȚAN — „Șantier"

Vecinul nostru ARTHUR MILLER

Arthur Miller este, dacă nu greșim, cel mai bun dramaturg al occidentului (sau trăind în occident): în chip firesc, studiul său publicat în „Les lettres françaises" și intitulat „Concepția mea despre teatru" (prefață la un volum de piese în traducere franceză) ne va reține atenția în mod deosebit. Avem în fața ochilor confesiunea profesională a unui scriitor care nu face parte nici din categoria comercialilor, nici din clasa ambițioșilor dornici a se afirma „intelectual" prin „inovație" și epatarea burghezului. Miller este un realist încărcat cu simțul răspunderii, ascultă dramele societății în care trăiește și caută să le dea prin teatru răspuns. Să extragem din textul substanțial în gîndire (ca și, de altfel, în contradicții ce s-ar cuveni discutate mai amplu) cîteva puncte de reper.

★

Miller, ca orice scriitor adînc nu evită formulările „banale", înțelegind aici prin banal anume adevăruri elementare care cristalizează experiența umană. „Piesele mele — spune el — sînt un răspuns la întrebările și faptele contemporanilor. Ele vor să spună semenilor mei: iată lucruri pe care le vezi, le gîndești și le simți în fiecare zi, lucruri pe care le cunoști destul de bine, dar la care n-ai avut nici timpul, nici curiozitatea și nici mijloacele să meditezi". Nu amintesc cuvintele acestea mult-cunoscutele versuri din prologul la „Faust" unde Goethe explică funcția teatrului? Și nu evoluează Miller pe linia artei autentice al cărei prim obiectiv este cunoașterea lumii, sau aplicînd formula leninistă reflectarea ei în complexitate și mișcare? Dramaturgul american respinge, așadar, cele două moduri dominante ale teatrului burghez, adică superficialul și absurdul. Superficialul (teatrul ușurel, cu funcție „distractivă" de pe bulevarde; drama senzației sexuale și tari, deci „senzație", fenomen exterior, simplist, nesemnificativ; sau melodrama deghizată în dramă, unde „catharsisul" superior este înlocuit cu o cantitate corespunzătoare de lacrimi) aduce „plăcere" spectatorului și mai ales autorului dar în nici un caz cunoaștere. Teatrul de „avangardă" al Europei apusene, unde raționalul este înlocuit cu iraționalul, construcția logică dramatică cu un soi de moloz scenic, ideea cu reacția primară; drama care desființează timpul, dizolvă spațiul și anulează scopul; piesa care se instalează alături de muzica dodecafonică, de pictura „abstractă" și romanul fără persoane nu poate, cu atît mai puțin, să aducă un spor de înțelegere a lumii, ci unul de opacitate, ceață și neliniște care macină. De ce să scrii cenușe? Miller a ales luminile.

★

Tema de predilecție a literaturii individualiste din occident pare a fi, la ora de față, marea și nesfîrșit de trista solitudine. Omul contemporan, spune Sagan, Jean Gênet sau Beckett, s-a constituit în universuri închise, fără uși, comunicarea între indivizi este imposibilă, sîntem și vom rămîne singuri pe toate planurile existenței, de la erotic la social. Intr-un mod, e drept, insuficient de clar, de categoric Miller se opunea singurătății, cerînd artei să contribuie la unirea conștiințelor. „Eu concep publicul ca o comunitate în care fiecare membru poartă în sine ceea ce crede *(subl. n.) că este durerea sau neliniștea sau preocuparea sa strict personală și care-l izolează de restul umanității; din acest punct de vedere funcția unei piese este să-l revele lui însuși, pentru ca la rîndul său (publicul n.n.) să poată să miște pe ceilalți oameni, arătîndu-le că toți sînt solidari. De n-ar fi decît pentru acest*

Al. MIRODAN

(Continuare în pag. 7)

Un vibrant mesaj de umanism

JAN OTCENAȘEK: „Romeo, Julieta și bezna"

O povestire și nu un roman, căci începe cum pornesc poveștile în toată lumea: A fost odată... „Și nu mai rămîne decît să ne întoarcem înapoi, ca racul sau ca paingul care se înapoiază de-a lungul firului său de argint".

O povestire despre case vechi care se aseamănă acelor bătrîni plini de amintiri? Așa ai zice, la prima filă: ziduri putrede de casă care au absorbit toate mirosurile ce stăruie în preajma locașurilor omenești. Dar nu. Aceste ziduri sînt vii. Ele au văzut. Au auzit. Intr-o asemenea încăpere sărăcăcioasă, un tînăr de 18 ani se străduiește să se convingă să trăiască. Și astfel, dintr-o dată se desfășoară povestea, „ca un prea frumos fluture tragic" [1]*), a iubirii dintre doi adolescenți, Paul și Estera, pe timpurile de spaimă ale martiriului nazist al Pragăi.*

Pe o bancă, într-un parc, un băiețandru încearcă să liniștească o fată necunoscută care plînge și căreia, în întuneric, nu-i vede nici chipul, nici steaua galbenă de pe bluză. Iar în dimineața zilei următoare, cade străpuns de gloanțe reprezentantul führerului, călăul poporului ceh, Heydrich. La 27 mai 1942.

O poveste de dragoste simplă, firească, între adolescenți (mai mult timizi prin vîrstă și fire, decît intimidați de oprelistea ordonanțelor fasciste), împletind candoarea și sfiala cu îndrăzneli repede părăsite. Capuleții și Montecchii lipsesc. Părinții Esterei se află pe undeva, în lagărul fascist de la Terezin, de unde — de ce oare? — nu scriu de loc. Tocmai acolo primise ordin să se prezinte și Estera. („Oricum, nu sînt o vită, ca să mă înghesuie într-un vagon și să mă ducă unde or vrea... n-am făcut rău nimănui").

Tatăl vîrstnic și obosit al lui Paul, un croitor modest și cumsecade, dar cam înfricoșat, încearcă în zadar să-și împiedice lucrătorul să vorbească tare ce gîndește. La tot pasul, salvele amintesc praghezilor că orașul lor pierde sînge. Pe zidurile care ascultă și înțeleg, sînt afișate listele celor executați. Megafoanele Gestapoului amenință: zece milioane de coroane pentru cine descoperă pe „ucigașii" lui Heydrich sau: vor fi împușcate persoanele care vor fi găsite pe stradă după ora opt seara.

Pe aparatele de radio atîrnă inscripția: „Nu uita că ascultarea posturilor de radio străine se pedepsește cu moartea".

Comunicatele naziste exultă, vestind biruință după biruință. Foamea. Scîrțîitul foarfecii în stofa de celofibră care nu se poate croi. Impușcături în stradă.

Doi tineri se ascund într-o cămăruță oarbă, unde nimeni nu trebuie să-i afle, dar al cărei camuflaj este totuși rupt undeva, sus, într-un colț. Estera e scoasă din lege, este o ex lex. Dacă pășește la lumină, va fi ucisă și o dată cu ea Paul și părinții lui Paul, și prietenii lor, și prietenii prietenilor lor. Așa sună „dreptatea" fascistă.

Adolescentul palid, fără voia lui aducător de moarte, străbate cu mîinile în buzunar Praga, așteptînd să fie împușcat, cunoscînd gustul sărat al spaimei. Impușcăturile nu mai contenesc. Naziștii vor să bată orașul cu tunul. Sau să impuște unul din zece.

Un coșmar? Doar tot la Praga s-a născut și a scris acel neasemuit făuritor de vise de groază fără noimă, Kafka, despre care nu fără temei se spune că a descoperit spaima în literatură. Și ce atmosferă nefirească în același oraș în care s-a iscat umbra de groază a golemului lui Meyrink, în care apoi și-a făurit dramaturgul Capek păpușa automată!

„Schau, Ernst! Das ist eine junge Jüdin..." (Privește, Ernst! iată o evreică tînără) va rosti „acum *fără ură" soldatul nazist, a cărui cizmă va întoarce cu fața la lumină trupul Esterei, ciuruit de gloanțe, pentru că fugise din adăpostul precar, ca să salveze, prin jertfa ei, pe toți ceilalți.*

Pe furiș, doi tineri încolțiți se iubiseră, se îmbrățișaseră stîngaci și se legaseră în cea mai mare grabă și în pofida legilor discriminatorii ale „noii ordine europene".

Atît. Și încă ceva. Scrîșnetul orașului năpăstuit. Revolta fiecărui om, care se adună cu a tuturor. Croitorul care refuză să coase haina colaboraționistului. Bătrînul fricos, care, cînd descoperă culcușul Esterei, îi trimite de mîncare. Pictorul care refuză să deplîngă moartea unui ceh renegat, căzut pe front, în uniformă nazistă.

Un popor întreg, umilit în cea mai adîncă fibră a sa, își strînge forțele morale spre a se ridica la luptă, în ilegalitate. Primul pas către libertate: înfrîngerea spaimei.

Sub ochii noștri, încă o dată Romeo și Julieta, urgisiți de vremuri, ne lasă

Șerban CIOCULESCU

(Continuare în pag. 6)

---

[1] La Aragon, în „Préface à un amour de ce temps" — introducere la ediția în limba franceză: „Roméo, Juliette et les ténèbres", récit du tchéque par Fr. Kérel. Paris, Les Editeurs français réunis, 1959.

MIJLOACELE AGITATORICE ALE TEATRULUI REVOLUȚIONAR

In țara noastră, arta teatrală se dezvoltă pe calea rodnică a realismului socialist. Teatrul a devenit un bun al celor ce muncesc. El este pus în mod direct în slujba luptei pentru construirea noii societăți eliberate de exploatare. Aceasta înseamnă că teatrului nostru îi revin răspunderi sociale uriașe, necunoscute în trecut. Aceasta înseamnă că teatrul nostru trebuie să fie strîns și organic legat de mase, să ajungă pînă la sufletele zecilor și miilor de muncitori și țărani, să exercite asupra acestora o puternică influență ideologică și estetică. In lumina acestor mari sarcini, forțele cele mai înaintate din mișcarea noastră teatrală se îndreaptă în mod firesc spre cele mai vii mijloace agitatorice ale artei scenice contemporane, menite să dea spectacolelor un larg caracter popular.

Noua misiune artistică a teatrului realist-socialist se transformă astfel într-un puternic stimulent al inovației, al căutărilor creatoare. Se știe că, în evoluția istorică a artei, noile forme viabile sînt generate întotdeauna de un nou conținut. Orînduirile sociale îmbătrînite, decadente, nemaiavînd nimic nou de spus în artă, promovează pseudoinovații artificiale și găunoase. Ultima „descoperire" a teatrului burghez occidental este nimicirea oricărei logici în desfășurarea acțiunii scenice, dizolvarea teatrului în bîlbîieli stupide; înlocuirea teatrului prin „antiteatru". Această falsă „inovație", introdusă cu multă gălăgie de autori ca Beckett sau Ionesco, nu este decît expresia derutei, disperării și dezumanizării lumii capitaliste care piere.

Izvorît, dimpotrivă, din viața unei societăți în plină ascensiune, teatrul realist-socialist aduce un bogat conținut revoluționar, care își caută formele de expresie adecvate. Respingînd orice atitudine nihilistă față de valorile trecutului, arta realist-socialistă preia multe din mijloacele de expresie și procedeele artistice vechi, le adaptează necesităților sale proprii. In același timp, apar o serie de trăsături cu totul noi în domeniul construcției dramatice și al mijloacelor scenice. Inovația crește astfel pe terenul solid al continuării tradiției înaintate, iar tradiția este însușită creator, încorporată cerințelor prezentului. Nu facem un simplu calambur atunci cînd spunem că însăși valorificarea moștenirii culturale se face la noi într-un spirit inovator.

In ce constă conținutul fundamental nou și înaintat al artei teatrale realist-socialiste? In primul rînd în aceea că ea înfățișează pe scenă imaginea făuritorilor lumii noi, aflați în conflict cu tot ceea ce ține de vechea societate burgheză și de rămășițele ei. Ea este deci purtătoarea unui mesaj actual deosebit de combativ, militează pasionat pentru victoria noului, demască și condamnă vechiul.

Prin ce mijloace scenice, cu ajutorul căror forme specifice va fi transmis acest mesaj revoluționar? Desigur că aci există o infinitate de soluții și posibilități. Pornind de la practica de pînă acum a creației, putem reține o serie de aspecte caracteristice ale formelor generate de noul conținut. Se remarcă, de pildă, în multe dintre lucrările cele mai izbutite ale dramaturgiei realist-socialiste — și în spectacolele corespunzătoare, de bună calitate — ponderea sporită a eroilor pozitivi, patosul și romantismul lor care izvorăsc din firescul vieții cotidiene, diferind structural de retorismul teatrului romantic. Se lărgește mult cadrul social al acțiunii. Deseori, conflictul nu mai are loc între cei patru pereți, ci „în aer liber", în stradă, pe front, în uzină sau în gospodăria colectivă. In comparație cu dramoleta burgheză de „interior", cu triunghiurile sau pătratele ei, noile conflicte antrenează un număr mult mai mare de personaje, variate din punct de vedere social, și cer adesea succesiunea rapidă a multor tablouri, care ne poartă în medii diverse. Un rol tot mai activ revine maselor largi, care pătrund efectiv în scenă, devenind ecoul colectiv al unor creații teatrale de mare răsunet artistic. In fine, mulți autori dramatici și regizori caută forme de a se adresa cît mai direct publicului, de a-l face să se simtă participant nemijlocit la lupta care decide soarta personajelor.

Subliniez încă o dată că acestea sînt numai unele aspecte pe care le-a scos la iveală pînă acum practica artistică, a cărei experiență se îmbogățește zi de zi prin contribuția dramaturgilor, regizorilor, actorilor, scenografilor. Conținutul nou, plin de prospețime, al teatrului revoluționar, deschide posibilități nemărginite fanteziei creatoare. Cei mai mulți dintre oamenii noștri de teatru, respingînd eshibițiile ieftine și originalitățile cu orice preț, își pun cu toată seriozitatea problema realizării unor spectacole puternic legate de aspirațiile maselor, de cerințele contemporaneității. Sînt semnificative în acest sens discuțiile vii pe care le-a suscitat recentul turneu al Mossovietului. Spectacolele teatrului moscovit cu „Bătălie în marș", „Zări de necuprins" sau „Nevestele vesele din Windsor" au oferit un exemplu de rezolvare strălucită a unei probleme care ne frămîntă în cel mai înalt grad și pe noi. Ele au arătat cum bogăția de idei a teatrului realist-socialist își găsește expresia deplină și largul ecou în public, atunci cînd formele scenice pe care le îmbracă poartă cu adevărat pecetea îndrăznelii și originalității creatoare, pecetea unei concepții artistice populare. Bineînțeles, nu ne propunem să facem aci o trecere în revistă a realizărilor și deficiențelor sau să tragem concluzii cu caracter general. Scopul referatului nostru este de a atrage atenția asupra unor fenomene actuale, de a pune în discuție cîteva exemple și a sugera unele propuneri pe linia creșterii continue a caracterului agitatoric-popular al teatrului din țara noastră.

Dezvoltîndu-se pe făgașul realismului socialist, teatrul din Republica Populară Romînă a obținut de-a lungul anilor însemnate succese, care au reprezentat victorii ale noului în domeniul artei spectacolului. In această ordine de idei, putem aminti noua

Andrei BALEANU

(Continuare în pag. 6)

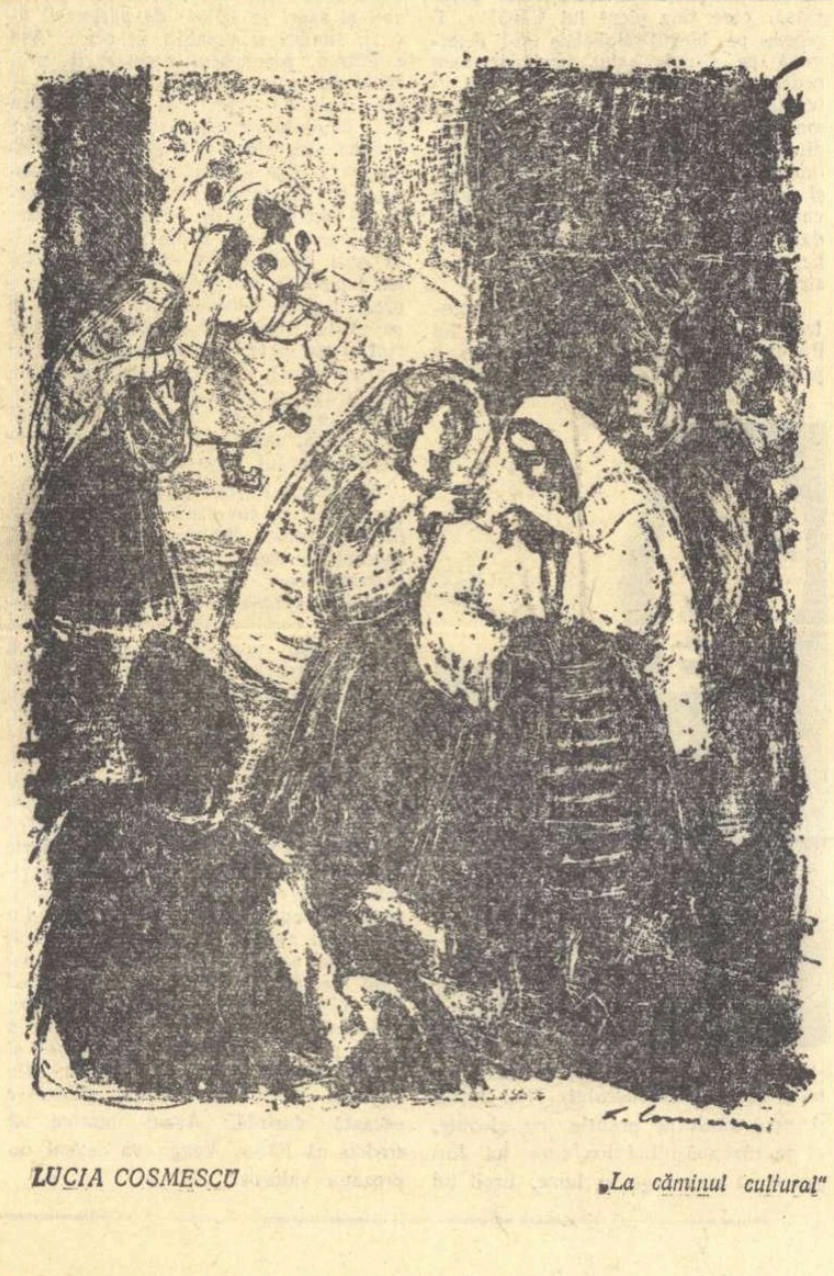

LUCIA COSMESCU — „La căminul cultural"

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

- **Dezbaterea continuă** (Discuții despre poezie) de Nina Cassian (pag. 3)
- **O săptămînă în uzină** (Reportaje) (pag. 4)
- **In satul uitat** (fragment de roman) de Lucia Demetrius (pag. 5)

ÎNSEMNĂRI

„Rîde pîn' la lacrimi clopoțelul"

Am regăsit, în noua ediție a traducerilor lui G. Lesnea din poeziile și poemele lui Esenin, bucata neintitulată, în care versul Rîde pîn'la lacrimi clopoțelul, de la sfîrșitul primei strofe, revine în refren la finele compunerii întregi. Există multe imagini, comparații și metafore cu răsunet adînc în bucățile lui Esenin, unul din cei mai mari poeți ai lumii moderne. Două traduceri succesive din opera lui poetică, acum vreun sfert de veac, a lui Zaharia Stancu și a lui G. Lesnea, au exercitat o înrîurire atît de adîncă asupra liricii noastre mai noi, încît cine o studiază pe aceasta din urmă, regăsește mereu atitudini și procedee, acea spontaneitate a exprimării, acea ingenuitate boemă asociată cu cea mai înaltă temperatură a sentimentelor, pe care nu te poți împiedica să le urmărești pînă la izvorul lor. Imprejurările noastre din ultimul sfert de secol, pregătirea revoluției și desfășurarea ei după 1944, au creat terenul favorabil asimilării acestei influențe. După romanticii francezi, pentru generația de la 1848 și după Baudelaire, pentru poeții urbani de după 1910, nu s-a exercitat poate o influență mai adîncă asupra poeziei noastre ca aceea pornită din lirica lui Esenin și, desigur, a lui Maiakovski. Citesc și recitesc tălmăcirile muzicale ale lui G. Lesnea, încorporate atît de solid în graiul nostru, încît dacă întîmpin cîteva obscurități, pe care sînt înclinat a le atribui tălmăcirii, nu aflu nicăieri stîngăcii sau forme nefirești de limbă. Versurile curg sprintene și cîntătoare și mă fac să recompun, prin ele, imaginea unei ființe pline de omenie, de grație și de umor, căreia nu e posibil să nu-i dăruiești inima ta.

Dar revin la versul Rîde pîn'la lacrimi clopoțelul și mă opresc mai îndelung asupra lui. Glasul clopoțeilor, al zurgălăilor, a răsunat adeseori și pentru scriitorii romîni. Asemănarea peisajului, ca și aceea a moravurilor, a impus adeseori poeților noștri, ca și lui Esenin, imaginea sonoră a clopoțeilor, pentru care sînt găsite cîteva determinări poetice, toate din aceeași categorie. Pentru V. Alecsandri, clinchetele zurgălăilor răsună voios: In văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi („Iarna"). Un scriitor de la sfîrșitul veacului trecut, N. Rădulescu-Niger, citat de Tiktin, reia aproximativ determinativul lui Alecsandri, dar îl desparte de verb și-l leagă de substantiv: Ușoare, săniile zboară, cu sunet viu de zurgălăi. A Vlahuță (în „Romînia pitorească") caracterizează sunetul zurgălăilor ca un zuruit, ca un zgomot metalic, a cărui însușire sensibilă provine numai din senzația cu care coexistă: tropotul cailor: Valea răsună toată de zuruitul zurgălăilor și de tropotul uscat al cailor. G. Topîrceanu (în „Noapte de iarnă") se lipsește de orice altă determinare decît aceea care rezultă din situație, din ascultarea clinchetului clopoțeilor în singurătate: Cîteodată stă s-asculte clopoțeii de la sănii. M. Sadoveanu, cu obișnuita lui acuitate senzorială, precizează mult impresia, introducînd un epitet verbal inedit, mărunt: zurgălăii sună mărunt, împrăștiind în întinderi clinchete argintii. O senzație mai rar notată transcrie și Cezar Petrescu (în „Scrisorile unui răzeș") atunci cînd, în legătură cu sunetul unui alt clopoțel, acela care vestește sfîrșitul unei ore de clasă, îl înregistrează ca pe o manifestare bruscă, neașteptată: Sunase sfîrșitul orei și brusca erupție a clopoțelului nichelat nu clintise nici un nerăbdător. Deci pentru scriitorii romîni, sunetul clopoțelului este voios, viu; el reprezintă un zgomot metalic, atunci cînd ni se spune că e un zuruit, izbucnește în mijlocul tăcerii, impresionează prin bruschețe, ca o erupție și prin succesiunea sunetelor scurte care-l compun, pare mărunt, după cum prin claritate armonioasă pare a răsuna dintr-un izvor metalic ca argintul, pare argintiu. Scriitorii romîni au notat deci, în legătură cu sunetul clopoțeilor, impresii senzoriale, determinări poetice provenite din activitatea simțurilor.

Este necesară comparația cu toate exemplele spicuite aici, pentru a înțelege felul și valoarea imaginei lui Esenin. Acesta acordă sunetul clopoțelului (un singular care dă atîta modestie acestui glas familiar) o a-

Tudor VIANU

(Continuare în pag. 3)

RĂSFOIND REVISTELE

Probleme de orientare a criticii

„Steaua" nr. 10/1959

Proza și poezia

Petru Dumitriu asigură, în acest număr, ca și în cele precedente, sectorul de proză al revistei. Continuînd seria „Biografiilor contemporane", fragmentul din acest număr are în centrul atenției pe muncitorul comunist Panait Petre. Este îmbucurător faptul că de data aceasta, scriitorul descrie momente din activitatea revoluționară a luptătorilor comuniști, reintrînd în tema centrală a „Biografiilor contemporane".

Mai bogat reprezentată este poezia. Veronica Porumbacu scrie un mesaj poetic avîntat despre cucerirea cosmosului. Notăm și însemnările lirice de călătorie prin U.R.S.S. ale Sinei Dănciulescu. Tînăra poetă evidențiază capacități de sensibilizare lirică a peisajului rusesc: „Soare peste stepe înverzite, / Herghelille zilei gonind / între plopul brumat și-mioratul mesteacăn / Și-o cărăruie spre-un sat nezărit". Din păcate, atenția poetei se îndreaptă, în ciclul amintit, exclusiv spre elemente de pastel.

Leonida Neamțu evocă grav, în ritmica whitmaniană, în imagini reușite, umbra lui Maiakovski: „Il cînt pe Vladimir Maiakovski! / Nu fiindcă aș putea să adaug / Vreun laur bronzului nemuritor / ... / Din Țara Comunei vocea lui ne vorbește". Romulus Guga (nume nou) se exprimă în metafore nefericite: „In zori soarele își înfige zîmbetul în pămînt". Prolixitatea împiedică expunerea unei idei poetice clare: „Sînt atît de aproape de vînt / Incît niciodată nu știu dacă ramurile se apleacă la atingerea lui / Sau a mîinilor mele". Autorul este, într-adevăr, încă în bătaia vînturilor poetice, a unor experiențe sterile, pe care revista le mai cultivă uneori. Intr-o poezie din acest număr („Flori printre pietre") Aurel Gurghianu compune o poezie a senzațiilor difuze, a „vocilor din adînc" urcînd către el: „Poate e setea, e dorul de gingășie, / Poate emoția cînd numele drag îl chemăm, / Poate lebăda somnului după o zi de încordare / Poate oglinda frumuseții din noi". Sub această invazie a emoțiilor nedefinite, contururile realității se șterg și apoi dispar: „Chiar colțurile parcă se rotunjesc / Liniile se relaxează, muchiile se tocesc, / Miresmele, miresmele umplu mari spații". Abandonîndu-se unei astfel de stări, amețit de tăria senzațiilor, poetul tinde către o liniște „ataractică": „La poarta sufletului clopoțeii lor i-auzim / a pace sunînd, cu dulci rezonanțe".

Tendințele evazioniste mai găsesc uneori găzduire în paginile revistei clujene și cu toate că a fost criticată în această direcție „Steaua" nu satisface încă cerințele legate de poezia actualității. Pentru promovarea unei lirici militante de calitate, redacția trebuie să depună eforturi susținute.

Remarcăm, în rest, varietatea și nivelul traducerilor — Vasilii Ledkov (Maria Păltineanu), Nguyen Xuan Sanh (I. Panait), Bertolt Brecht (Petre Stoica), John Lehman (Mircea Ivănescu) și Carl Sandburg (Matei Călinescu) — care completează spațiul rezervat poeziei.

Activitatea criticii din revista timișoreană prezintă, în linii mari, două aspecte principale (considerațiile noastre au în vedere mai ales ultimele numere, 9 și 10/1959). Primul aspect îl constituie tendința pozitivă de a discuta, în cadrul vechilor rubrici sau al unor rubrici proaspăt înființate, probleme actuale și cît mai diverse ale literaturii noastre. E de menționat aici continuitatea unor preocupări caracteristice publicației: tratarea unor probleme teoretice ale mișcării literare, cercetări asupra limbii și stilului unor cărți contemporane, prezentări ale tinerilor scriitori etc. Al doilea aspect, poate în contrast cu primul, e legat de atitudinea, am spune conservatoare, a criticilor care publică în „Scrisul bănățean" și care părăsesc anevoie pozițiile criticii apologetice.

Referindu-ne mai întîi la aspectul pozitiv remarcat, salutăm inițiativa de a dezbate problemele realismului socialist în lumina celui de-al III-lea Congres al scriitorilor sovietici. Articolul lui Eugen Simion, „Umanismul socialist și rolul educativ al literaturii" (nr. 9), face o sinteză interesantă și instructivă a discuțiilor purtate în cadrul Congresului pe marginea acestei probleme. Considerînd inacceptabilă critica totală, neîntemeiată, precum și tonul nepotrivit cu care „Luceafărul" a întîmpinat apariția acestui articol, vom observa totuși caracterul abstract al articolului și evitarea unor aplicații directe la creația literară din țara noastră. In articolul „Pledoarie pentru genul scurt" de H. Zalis (nr. 10), autorul, pornind tot de la Congresul scriitorilor sovietici, abordează direct problemele literaturii noastre contemporane, fără a ocoli exemplele concrete. In elanul demonstrației, H. Zalis ajunge însă la o dispută ciudată cu un soi de fantome pe care le denumește pe rînd: „opinii", „aceste glasuri", „aceleași voci", „unii" etc. Utilă îndeosebi prin îndemnul de a se scrie schițe și povestiri, „pledoaria" lui H. Zalis pierde din vedere obiectul cînd se transformă în polemică. Interesant și cu referințe bogate este articolul lui N. Ciobanu închinat operei lui Leonid Leonov.

Articolele despre limbă și stil sînt, în general, instructive dar cuprind foarte rare și superficiale referiri la conținutul operelor analizate. Tehnicismul acesta merge, în articolul despre „Setea" semnat de Lucia Jucu-Atanasiu (nr. 9), pînă la discutarea romanului în afara metodei realismului socialist, raportîndu-se creația lui Titus Popovici doar la operele unor reprezentanți ai realismului critic: Slavici, Rebreanu, Pavel Dan, Agîrbiceanu.

Vom stărui mai mult asupra altui sens al activității critice din „Scrisul bănățean": prezentarea și îndrumarea tinerilor scriitori. E un domeniu în care se impune cu deosebire o atitudine atentă, științifică, lipsită de rigiditate critică, pentru a nu lovi și ceea ce e bun și original în creația unui tînăr, dar și pentru a nu cultiva ceea ce este impropriu și neartistic. Dacă prezentările lui Har. Th. Țugui la placheta lui Horia Zilieru, M. Cerbu la volumul „Casa cu ferestre argintii" de Florin Mugur sau N. Ciobanu la versurile din presă ale lui Anghel Dumbrăveanu țin seamă, într-o măsură mai mare sau mai mică, de cerințele îndrumării tinerelor talente, prezentarea făcută de Teodor Vîrgolici volumului „Ningea în Bărăgan" de Fănuș Neagu echivalează cu recomandarea unui ... maestru: „Fănuș Neagu intră în literatură cu o apreciabilă experiență de viață, cu o bună cunoaștere a oamenilor și realităților..., stăpînind mijloacele de exprimare ale epicului, selectînd amănuntul esențial, semnificativ, cu capacitatea (sic) definitorie și încadrîndu-l în situații specifice, concludente..." Tînărul prozator „prelucrează artistic, cu finețe și echilibru, vorbirea omului din popor", schițele sale sînt „realizări certe". După atîtea elogii, care ar măguli și pe un scriitor cu o îndelungată experiență artistică, apare derizorie obiecția reticentă, șoptită către sfîrșit, din care aflăm că „în unele locuri" schițele lui Fănuș Neagu „păcătuiesc prin plutire în vag, în atemporal". Fiind stăpîn pe mijloacele epicului și avînd o apreciabilă cunoaștere a vieții și oamenilor, lui Fănuș Neagu nu i-ar rămîne altceva de făcut decît să scrie capodopere. Nu mai puțin derutantă este și poziția adoptată de Sergiu Levin în articolul „Unele aspecte ale reflectării omului nou în proza de la «Scrisul bănățean»" (nr. 9). Criticul, așa cum se observa și într-o notă din „Contemporanul", retractează la sfîrșit ceea ce oferise, darnic, la început, astfel încît nu reușești să afli cu precizie dacă, în reflectarea omului nou, prozatorii discutați au mai multe merite sau mai multe lipsuri. Tinerii scriitori n-au nevoie de elogii nemeritate pentru a fi încurajați, după cum nu-i ajută nici asprimea fără măsură atunci cînd au talent și perspective. E o zonă delicată a criticii literare în care trebuie acționat cu maximum de atenție și seriozitate, răspunderea fiind deosebit de mare. Din păcate, cum vom vedea, tonul apologetic nu-i vizează numai pe tineri, ci și (de predilecție!) pe scriitorii cu experiență.

Critica în „Scrisul bănățean"

In cronica sa la romanul „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc (nr. 10), Traian Liviu Birăescu nu face o prezentare adîncită a acestei cărți importante, nu analizează la nivelul științific necesar modul în care au fost realizați eroii romanului. Astfel, Atanasie Mustea, eroul central al cărții, un personaj interesant și viabil, nu se bucură de o analiză corespunzătoare, care să-i pună în lumină personalitatea și, totodată, să-i dezvăluie neajunsurile. Cronicarul „Scrisului bănățean" vede în Atanasie Mustea „o întruchipare reprezentativă" pentru intelectualii comuniști, fără să releve lipsa unei detașări critice a scriitorului față de eroul său. Chiar greșelile și șovăielile lui Mustea sînt considerate elemente ale complexității personajului și, astfel, justificate.

Probleme importante ale romanului, cum ar fi legătura partidului cu masele, munca în rîndurile intelectualității etc., sînt tratate superficial, fără a se da o apreciere judicioasă a realizărilor și lipsurilor cărții. Obiecțiile cronicarului sînt mărunte și, în general, de ordin tehnic: „Uneori construcția e răsfirată și dezlînată", „subiectul e anevoie de urmărit", „evoluția personajelor e discontinuă" etc. Unica obiecție mai importantă se referă la slaba conturare a unor personaje, dar nu e sprijinită pe nici un fel de analiză, menținîndu-se la nivelul enunțiativ. Talentul viguros al lui Mihai Beniuc nu are nevoie de protecție și menajamente pentru a da opere de mare valoare, ci de o analiză aprofundată, realizată în spirit critic.

Același mod superficial de abordare critică a creațiilor literare actuale se manifestă și în prezentarea volumelor „Eu nu cînt că știu să cînt" de Victor Tulbure și „Oameni și căști" de Eugen Frunză (nr. 10).

Articolul lui H. Zalis despre Al. Jebeleanu (nr. 9) a fost criticat în „Luceafărul" pe bună dreptate — dar pe un ton incompatibil cu o discuție tovărășească — pentru atitudine apologetică. Intr-adevăr, criticul, dînd la o parte ierarhiile valorice și criteriile științifice, îi atribuie lui Al. Jebeleanu „un program ideologic" (propriu?), precursori diverși și, în realitate, exteriori filiației (Horațiu, Esenin, Beniuc), face anticipații absolut subiective: „o mișcătoare sinceritate ce-i va prezida (lui Al. Jebeleanu, n. n.) viitoarele succese" (de unde știm?) și formulează rezervele cu cea mai mare rezervă, pentru a le retrage apoi, prudent, ca în cazul următor: „poetul a recurs frecvent (prea mult chiar) la diferite profesii de credință. Nu le consider totuși de prisos..." (dacă sînt prea multe, rezultă că sînt și de prisos).

Ințelegînd greșit renunțarea la tonul apologetic, Leonard Gavriliu, un critic care ne-a obișnuit în ultimul timp cu articole obiective, analizează preconceput și lipsit de obiectivitate volumul lui Andrei Băleanu: „Conținut și formă în artă" (nr. 9). Criticul timișorean face abstracție de faptul că raportul dintre conținut și formă în artă nu implică de fiecare dată aceleași elemente, că există mai multe unghiuri sub care poate fi privit acest raport (realitate-artă, imaginea subiectivă a realității-opera de artă, imagine-expresie etc.).

In volumul lui A. Băleanu, se face deosebirea între conținutul artei în general (pag. 19) și conținutul operei de artă ca unitate specifică (pag. 23). Sînt deci două unghiuri diferite din care este analizat conținutul artei. Dar L. Gavriliu omite această distincție și-l învinuiește pe A. Băleanu de „speculații riscante", calificîndu-i opiniile, întemeiate totuși pe estetica marxistă, cu termeni de acest fel: „aberație idealistă", „o absurditate la fel de mare" etc. Iar o polemică, după părerea noastră îndreptățită, cu teza expusă de M. Ciurdariu în „Cercetări filozofice" nr. 1/1958 (teză care anulează prin reducție tocmai diversitatea modalităților de a stabili raportul dintre conținut și formă în artă) este denumită „aventură polemică". Evident, L. Gavriliu poate fi de altă părere decît A. Băleanu, dar disputa de idei, purtîndu-se pe aceeași platformă a esteticii științifice marxiste, nu trebuie transformată într-un prilej de a aplica etichete denigratorii. Este tocmai ceea ce ar trebui să evite critica din „Scrisul bănățean": frecventarea extremelor, cultivarea exclusivă și nediferențiată fie a elogiilor nemăsurate, fie a criticismului subiectiv, ambele incompatibile cu cerințele și sarcinile criticii noastre literare.

In afară de aceasta, s-ar cere publicației timișorene o exigență ideologică mai fermă în ceea ce privește aprecierile care se dau unor scriitori din trecut. Astfel, într-un articol al academicianului Perpessicius, în care de altfel se realizează un inspirat și viu portret al lui Barbu Lăzăreanu, sînt menționați neutru, fără a se lua poziție critică, unii autori care au avut în trecut o activitate reacționară, sau alții a căror creație e contradictorie, cuprinzînd teze eronate. Cititorul nespecialist poate fi derutat de astfel de aprecieri.

Se impune deci, ca o concluzie, necesitatea de a se îmbunătăți calitatea ideologică a criticii din „Scrisul bănățean", prin folosirea consecventă a criteriilor esteticii marxiste și printr-o analiză obiectivă, științifică, a creației literare contemporane.

CRONICAR

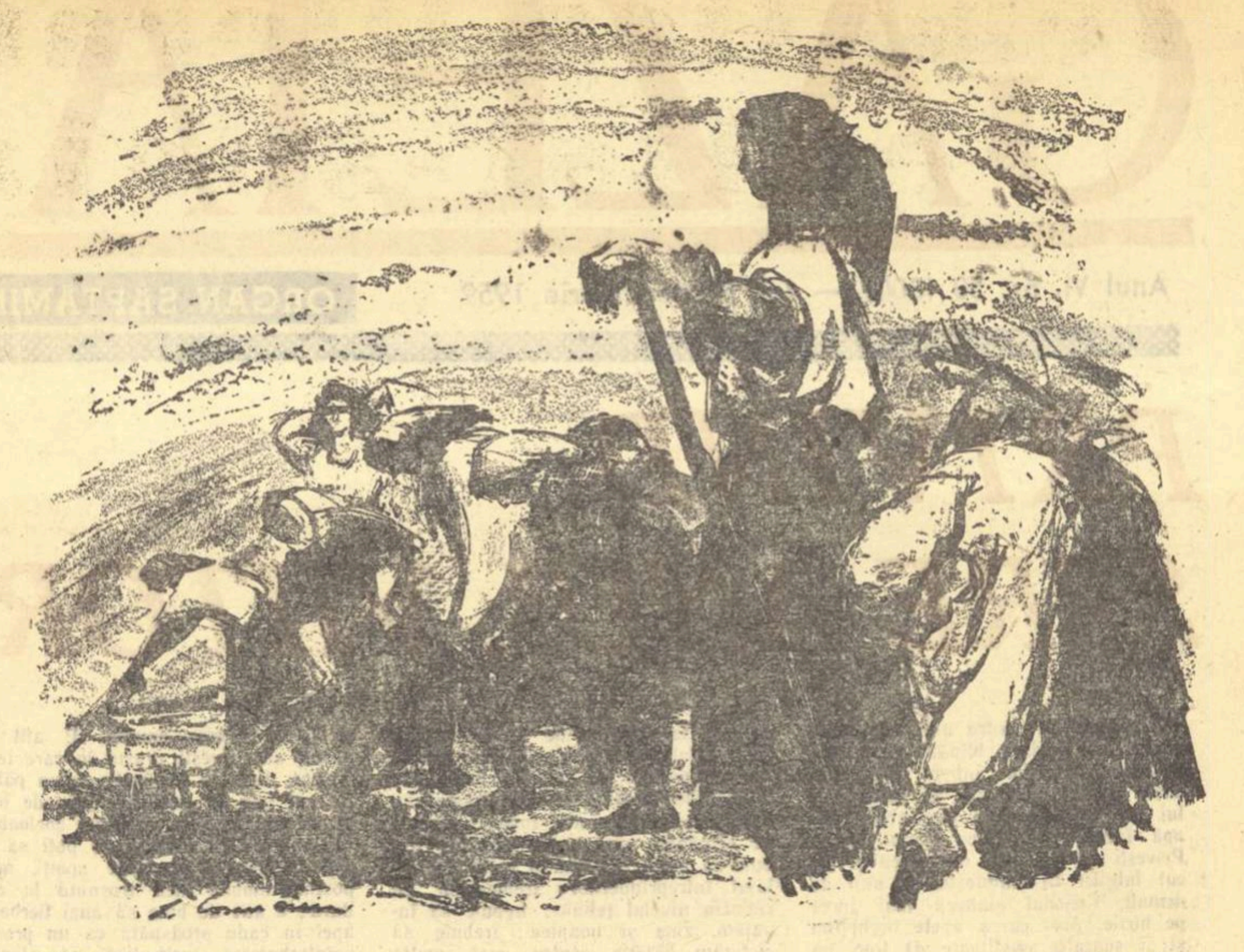

LUCIA COSMESCU „Colectiviste"

„Biblioteca pentru toți" într-o serie nouă

„Biblioteca pentru toți" este poate cea mai veche colecție din multele pe care le editează E.S.P.L.A. Volumașele acestea roșii și albastre au răspîndit pînă în cele mai îndepărtate cătune comoara de neprețuit a literaturii. Clasicii noștri, editați în tiraje fără precedent, cu textul îngrijit cu migală, științific, și clasicii literaturii universale, într-o traducere aleasă, au pătruns peste tot, în ținuta, acum familiară, a popularei colecții.

De la 1 ianuarie, „Biblioteca pentru toți" se va bucura de condiții noi. Coperta cîștigă în simplitate (într-adevăr, actuala copertă e mult prea încărcată) și suprafața va fi lucioasă, lăcuită. Dimensiunea se îngustează cu un centimetru căpătînd formatul unei „cărți de buzunar". Dar nu numai aspectul grafic se modifică. E.S.P.L.A. își propune să asigure pe viitor colecției o periodicitate riguroasă: fiecare săptămînă va aduce librăriilor cîte un nou titlu numerotat din „B.P.T.". Volumele, de cîte 200—500 pagini, vor avea prețuri foarte reduse (între 3—5 lei). O prefață, semnată de critici și istorici literari de prestigiu, va călăuzi întotdeauna lectura. Un plan de perspectivă, întocmit din vreme, va asigura o justă eșalonare a titlurilor. Planul pe 1960 este foarte bogat, cuprinzînd deopotrivă clasici ai literaturii noastre, ai literaturii universale și opere reprezentative ale literaturii noastre noi. Spicuim pentru exemplificare, din literatura noastră clasică: Eminescu — Poezii (prefață Zoe Dumitrescu), Ion Creangă — Povești și povestiri (prefață Al. Piru), N. Bălcescu — Romînii supt Mihai-vodă Viteazul (prefață Dan Hăulică), G. Coșbuc — Fire de tort (prefață Al. Săndulescu), V. Alecsandri (două volume de proză) — Călătorii în Africa și Dri-Dri (prefață Const. Ciopraga), I. Slavici — Moara cu noroc, Mihail Sadoveanu — Zodia Cancerului (prefață Savin Bratu). Pavel Dan — Urcan bătrînul (prefață B. Elvin). Din literatura universală: Dostoievski — Amintiri din Casa morților, Zola — Germinal, Turgheniev — In ajun, Sienkiewicz — Nuvele, Gladkov — Cimentul, Fadeev — Infrîngere. Din literatura noastră realist-socialistă: Mihai Beniuc — Versuri, Zaharia Stancu — Desculț, Petru Dumitriu — Romanul Elvirei Vorvoreanu, Marin Preda — Nuvele etc. Titlurile pe primele luni se află în faze avansate de producție, iar cele pe ianuarie chiar sub tipar.

Așteptînd aparițiile, urăm succes noii serii a „Bibliotecii pentru toți".

Țăranca muncitoare Dimbrăvescu Elena la fișierul bibliotecii sătești din comuna Cristian, regiunea Stalin

Din viața Uniunii Scriitorilor

Joi 3 decembrie a.c. a avut loc la Muzeul literaturii romîne deschiderea expoziției „15 ani de literatură nouă în R.P. Romînă".

La deschidere au participat reprezentanți ai Ministerului Invățămîntului și Culturii, ai Uniunii Scriitorilor, scriitori și numeroși iubitori de literatură.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. D. Panaitescu-Perpessicius, directorul Muzeului literaturii romîne.

A luat apoi cuvîntul acad. M. Beniuc, prim-secretar al Uniunii Scriitorilor. Vorbitoral a subliniat, printre altele, că expoziția este pentru scriitori un prilej de mare bucurie, ea concretizînd și traducînd în imagini eforturile literare din ultimii 15 ani.

Intîlnire la Tg. Mureș

N-a fost prima și nici ultima seară de literatură a scriitorilor romîni și maghiari. Și totuși, acest contact cu publicul din Tg. Mureș a avut poate o mai adîncă semnificație decît celelalte. Prilejul însuși era deosebit. Cu puține zile înainte, apăruse un număr din „Igaz Szo", închinat literaturii romîne. Cititorii maghiari luau cunoștință, printr-o mică crestomație, cu cele mai frumoase pagini din creația ultimilor cincisprezece ani.

In seara sărbătoririi publice, poeți ca Radu Boureanu, Dan Deșliu, Nina Cassian, alături de colegii lor Szemlér Ferenc, Kiss Jenő, Székely János și veteranul traducerilor Franyo Zoltán, au citit din versurile si din tălmăcirile lor; iar actori de talia lui Kovács György si de talentul juvenil al Irmei Erdős au adus, prin lectură sau recitări, omagiul lor literelor romîne. A doua zi, grupul de scriitori a dezbătut, cu studenții și profesorii de la Institutul de teatru, problema repertoriului și a modalităților de interpretare a poeziei. Spiritul tovărășesc al acestei întîlniri ca și succesul serii de poezie în centrul regiunii autonome sînt încă o dovadă a rolului literaturii în cunoașterea reciprocă și adîncirea prieteniei frățești dintre romîni și maghiari în R.P.R.

V. PORUMBACU

CRONICA LITERARĂ

Doi tineri povestitori

de **Paul GEORGESCU**

VASILE REBREANU:

„In plină zi"

Nu știu dacă romînul e născut poet, dar se poate argumenta că e născut povestitor. In două ținuturi atît de deosebite ale țării, în Transilvania și pe Bărăgan, apar doi tineri scriitori Vasile Rebreanu și Fănuș Neagu — înzestrați cu darul povestirii, preluînd taina (științific: „specia") aceasta, născută de-a lungul vremurilor, în jurul focului ocolit de voinici, sau a vetrei ce-i încălzea, la șezători, pe cei ce depănau basme închipuite și adevărate. Uriașul prestigiu al lui Creangă și Sadoveanu i-a făcut pe unii critici să vadă în darul povestirii un atribut moldovenesc, ceea ce e inexact. De altfel, fatalismul regional e dezmințit de cei doi debutanți: transilvăneanul Vasile Rebreanu pornește pe drumul povestitorilor moldoveni sau al nuveliștilor munteni de la începutul secolului, în timp ce Fănuș Neagu e mai degrabă un discipol al lui Slavici. In fond, problema care se discută (mai bine-zis se atinge tangențial), este aceea a capacității povestirii (și schiței) de a cuprinde relațiile complexe ale epocii noastre. Discuția, purtată cu prilejul recenzării cărților lui Ion Istrati și a lui Ghilia pune de fapt sub semnul întrebării însăși necesitatea schiței și povestirii, cărora li se neagă, implicit și voalat, rosturile. Deși o teoretizare a principiului nu s-a făcut, practica literară dovedește (uneori) că exigența criticii cere prozatorului să îmbrățișeze atîtea aspecte ale realității, încît doar în romane-fluviu poate încerca să o facă. Văd aici o primejdioasă îngustime care ar putea duce la sărăcirea literaturii de unul din mijloacele sale de investigație.

Vasile Rebreanu se manifestă, de la un timp, în „Tribuna" și e un merit al revistei de a-l fi impus atenției, chiar cu unele exagerări explicabile. Volumul de schițe al tînărului autor, „In plină zi", dovedește un talent în formare, dar de a cărui autenticitate nu ne putem îndoi. Vasile Rebreanu e un povestitor cu o proză lirică, oscilînd între poemul în proză și sentimentalism, cu o epică subțire și uneori încurcată, dar prinzînd, adesea, stări de spirit delicate, sugerînd modificări psihologice. Candoarea și stările poetice îl fac să-și aleagă adesea, drept personaj sau martor, un copil sau un adolescent. Onișor Buzilă, băiatul care slugărește la chiaburul Cocioabă, își transformă spaima de stăpîn în ură activă („Sub cerul limpede"). O fetiță e ucisă sadic de soldați hitleriști, ceea ce-l face pe tatăl ei, poreclit Blîndul, să-i pedepsească aprig pe asasini („Iarba pămîntului"). Un alt copil își revede tatăl rănit și înțelege drama omului rămas schilod („Dialog sumbru"). Un copil asistă la uciderea unui mînz de către niște soldați hitleriști („Mînzul"). Un băietan, Cula, trăiește în pădure, departe de oameni, slugă la un chiabur hapsîn. După Eliberare, fiind trimis la moară, aude țăranii vorbind între ei despre marile schimbări ce se pregătesc și începe să înțeleagă lucrurile („Printre oameni"). Medena, fată frumoasă și bună, aduce mere unui băiețaș bolnav care, apoi, o privește cu dragoste, chiar după ce aceasta se mărită cu un chiabur. Băiatul asistă cu durere la transformarea Medenei într-o ființă rea și apucătoare. Scriitorul sugerează cum „s-a legat găzdășugul de ea" printr-un simbol („Mărul"). „Inserare" e o evocare lirică a unei zile din viața unui adolescent, George tractoristul. Ștrengăriile lui Tică, din „Pămînt amar", sînt povestite cu grație humuleșteană.

VASILE REBREANU
In plină zi

Autorul îndrăgește sufletele simple, curate și naive, cutremurate de cruzimea hitleriștilor și a chiaburilor. Eroii săi sînt ființe de structura personajelor lui Gîrleanu și Brătescu-Voinești, sensibili, care, însă, nu se prăbușesc ci, în noile condiții create de socialism, învață să lupte împotriva răului. Sugestia discretă îi dă posibilitatea să vibreze sobru în „Dialog sumbru", „Printre oameni", „Mărul", „Inserare", pe care le considerăm reușite. Lirismul său se manifestă în poemul duioșiei paterne (pag. 11), al nevestelor ce-și doresc bărbații plecați pe front (pag. 70), în basmul lui badea Simion, care povestește cum s-a izbit de marginea lumii (pag. 84). Ca în povestirile de început ale lui Sadoveanu, pe lîngă copiii oropsiți apar și bătrînii sfătoși, ca amintitul Simion sau ca baba Raveca, pe care faptele au convins-o de superioritatea colectivei („Nopți fără somn").

Să remarcăm însă că adesea lirismul și sensibilitatea se transformă într-un sentimentalism care dă, unor schițe un ton minor. Sugestia, pe care cu Silvian Iosifescu o vedem posibilă în realismul socialist („In jurul romanului", pag. 134—136), face însă invizibilă legătura dintre lucruri. Am adăuga un abuz de stări halucinatorii (vise, gînduri la beție etc.) care fac firul epic — și așa subțire — să se rupă, încît acțiunea personajelor să pară incoherentă și povestirea greu de urmărit („Iarba pămîntului", „Inainte de răsărit"). Dacă autorul afecționează stările de trecere spre maturitate sau de trezire la viața reală — și pe această linie are izbutiri — puținii săi eroi pozitivi sînt inconsistenți (Buga, gateristul; Vasile Ropotă), iar personajele negative de un sadism obositor. Credem că asemenea lipsuri trebuiesc neapărat semnalate unui talent autentic, dar în formație, cum e Vasile Rebreanu, cu atît mai mult cu cît unele schițe nu sînt numai posibilități, ci realizări certe; ne referim la „Dialog sumbru", „Mărul" și „Pămînt amar".

Dacă posibilitățile lui Vasile Rebreanu de a trece la o proză de proporții mai mari sînt puse sub semnul îndoielii de neclaritatea din „Inainte de răsărit", ele se confirmă în „Pămînt amar". Aici arta de povestitor, nuanțată, e susținută pînă la sfîrșit, cu un umor fin ce nu-i micșorează dramatismul. Intîmplările lui Isaia Iota, țăranul sărac inîrat, prin căsătorie cu fata chiaburului, slugă la gospodăria lor, e interesantă și bine scrisă. In cele din urmă, omul se dezmeticește și părăsește cuibul de năpîrci. Bătăile dintre socri (Isoftei și Saveta), obrăzniciile lui Tică, ciudoșenia Măriei, îl fac să înțeleagă realitatea, nu fără a fi fost ciomăgit de oamenii chiaburului. Portretele sînt schițate cu umor (uneori influența marcată a lui Creangă, pag. 143, 154, 155). Această schiță ne dă certitudinea unei bune evoluții viitoare a lui Vasile Rebreanu.

FĂNUȘ NEAGU:

„Ningea în Bărăgan"

Talent epic mai viguros decît Vasile Rebreanu, Fănuș Neagu se-ndreaptă spre o proză cu conflicte dure, sfîrșite violent, dovedind influența lui Slavici și, uneori, a povestirilor brăilene ale lui Panait Istrati. Femeile sînt mari, voinice și dîrze (chiar și delicata Dana e o volitivă), bărbații sînt mînioși, cam întunecoși, posomorîți, sar repede la bătaie. Dacă la Fănuș Neagu nu se manifestă primejdia prozei sentimentale, excesul de brutalitate și oarecare reducție psihologică și intelectuală a personajelor fac posibilă o eventuală alunecare spre naturalism.

Tema volumului său de schițe o constituie foamea de avere ca dezumanizare a oamenilor. Sau, cum spune bătrînul Boculei fiului său însurat c-o chiaburiță: „Și de cînd te-ai însurat, te-ai făcut apucător. Asta-i lucrul cel mai rău, fiindcă, Petreo, cine strînge avere își pierde omenia" (pag. 50). Fănuș Neagu povestește bine, legat, întîmplări cumplite, legate de setea de avere dintr-un sat de pe malul Buzăului, sărac și izolat. Acțiunile se petrec după război, în preajma colectivizării și surprind apariția unei conștiințe noi, socialiste. „Ningea în Bărăgan", schița ce dă titlul volumului, descrie viața unei familii de bogătani. Chivu Căpălău, om mare și violent, își terorizează nevasta și cei doi feciori, Babalete și Onică. El hotărăște că Babalete, care e prost și mototol, o va lua pe Vica, fată săracă dintr-alt sat, care „se greșise". Vica, adusă pe-ncercate, îl respinge însă pe Babalete, dar îl iubește pe Onică. Acesta, înspăimîntat de Căpălău, ține în ascuns dragostea lor care, dată în vileag, îl face s-o urmeze pe Vica la oraș, unde vor lucra la o fabrică. Personajul pozitiv e Vica, fată curajoasă, care ține piept lui Căpălău, îl repede pe blegul Babalete și-l determină pe Onică, băiat bun dar cam nedecis, să iasă de sub biciul bătrînului tartor. Autorul a dezlegat problema tăind nodul intrigii și nu deznodîndu-l. Ar fi fost mai greu dar mai interesant ca tinerii să rămînă în sat și acolo să-și înceapă viața. In orice caz, autorul arată că probleme altădată irezolvabile, sau sfîrșite dramatic, pot fi rezolvate în societatea noastră.

„Cocoșul roșu", schiță care amintește de povestirile brăilene ale lui Panait Istrati, reia tema. Caracterul pasionat și dur e de data asta Chiriac, argat la Jinga, care se îndrăgostește de fata chiaburului, Tița. Jignit și apoi rănit la propriu, cu gloanțe, el se răzbună dînd foc casei lui Jinga, după care fuge în lume. Eroii lui Neagu sînt oameni pasionați și care trec peste orice. Autorul face, de altfel, o scurtă teorie asupra pasiunilor: „Dragostea însă, ca și viața, cere totul. Dragostea este dăruire deplină. Cine iubește cu adevărat, duce în el ceva din frumusețea și nebunia mărilor. Și prietenul meu iubea". („Cocoșul roșu" pag. 41). Oamenii pasionați și aspri se izbesc de pătimașii averii, sumbri și capabili de orice. Așa e Petrea, proaspătul închiaburit prin căsătorie care, fiindcă tatăl său — grav bolnav — nu mai vrea să-i dea din pămîntul rămas (care-i revenea fratelui său, Marin), îl omoară („Moștenirea"). Așa e Nicolae Suflet („Dușman cu lumea"), chiaburul care pradă și omoară. Așa e Grigore Bîrza, veterinarul care-și ucide nevasta fiindcă nu-l lăsa să facă afaceri („Noaptea lupului"), sau Achim și Emil Pandrea, puși pe chiverniseală, care-l ucid pe Mitu Ceairu. Personajele pozitive sînt și ele dîrze: Marin Boculei (de-abia creionat), Moș Cozma, pescarul, care trage cu arma în fiu-său, ce vînduse un partizan și jefuia oamenii prin baltă, sau Voica, nevasta și răzbunătoarea lui Mitu Ceairu.

Fănuș Neagu
Ningea în Bărăgan

Asemenea înfruntări între poziții opuse produc povestiri dramatice, conflicte puternice. Să remarcăm însă că excesul de violență e monoton iar caracterele cam sumare. Mecanica psihologică, simplă, împiedică apariția unor tipuri mai variate, ceea ce, într-o lucrare mai vastă, va fi resimțită ca o lipsă gravă. Conflictele, în viață, nu se rezolvă totdeauna cu ciomagul. Fănuș Neagu, ca și Vasile Rebreanu, staționează prea mult într-o perioadă a satului nostru, depășită, sînt preocupați de probleme și stări de spirit care s-au rezolvat, în general. In numeroase sate s-au ridicat gospodării colective, numeroși țărani iau parte la munci de conducere, mașinile agricole au intrat în obișnuința colectiviștilor. Așteptăm de la acești tineri talentați să abordeze cu mai mult curaj probleme actuale, să se preocupe mai mult de oamenii noi ce s-au ridicat din mijlocul țărănimii muncitoare. „Căruța cu lucernă" și „Proprietar a noua parte", schițe mai luminoase și cu o problematică mai actuală, din volumul lui Fănuș Neagu, dovedesc această dorință. Avem motive să credem că Fănuș Neagu va deveni un prozator valoros.

Tematica literaturii realist-socialiste

Probleme ale reflectării clasei muncitoare în literatura noastră

Am putea caracteriza literatura realismului socialist ca o literatură care tinde să devină o oglindă a întregii realități sociale, lărgindu-și în mod continuu tematica, anexînd noi aspecte ale realității, — necunoscute în literatura din trecut sau slab reflectate. Semnificativă este, în acest sens, pătrunderea clasei muncitoare în literatura noastră revoluționară, deținînd locul pe care-l merită cu prisosință și pe care literatura mai veche nu i l-a acordat decît într-o mică măsură. Care este, în fond, tradiția noastră în această direcție și cum s-a dezvoltat literatura după Eliberare? Au apărut și în trecut (de la 1880 încoace) numeroase creații despre „omul de jos" de la oraș; începînd cu scriitorii din jurul revistei socialiste „Contemporanul", continuînd cu alți creatori influențați direct sau indirect — de mișcarea muncitorească, au pătruns, în operele literare aspecte ale vieții proletariatului. „Durerea" (auzită mai mult la sat) s-a făcut auzită și de aici. Unii scriitori, lipsiți însă de o perspectivă clară asupra claselor sociale, au identificat proletariatul cu mediul pitoresc al mahalalei; pictura „maidanelor cu dragoste" și a perversităților teribile — străbătută uneori și de o viziune sentimentalistă — devine obișnuită în scrierile unor prozatori lirici dintre cele două războaie. O dată cu creșterea influenței Partidului Comunist din Romînia, apar și lucrări despre proletariatul revoluționar — avangarda clasei muncitoare — cum sînt cele semnate în deceniul al patrulea de Alexandru Sahia, Geo Bogza, Ion Călugăru, iar dintre poeți de A. Toma, Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, Dumitru Corbea, Magda Isanos și alții — lucrări care se resimt de influența ideologiei revoluționare. In raport cu viața țărănească, viața clasei muncitoare a fost reflectată mult mai puțin în literatura din trecut — contribuind la această situație diverse cauze. Continuînd ceea ce începuseră Sahia și Geo Bogza, scriitorii noștri au acordat, după Eliberare, o deosebită atenție mediului muncitoresc. Au apărut creații valoroase despre viața și lupta proletariatului (din timpul rezistenței împotriva fascismului, sau de astăzi, din epoca construirii impetuoase a orînduirii socialiste), așa cum sînt cele semnate de Ion Călugăru, Nagy Istvan, Petru Dumitriu, Francisc Munteanu, Zaharia Stancu, Remus Luca etc., impunînd în literatura noastră nouă, tipuri precum Karoly Bucsi, Adam Jora, Horwath, Licu Oroș, etc.

In ultimul an, au fost publicate mai multe creații epice cu tematică muncitorească, asupra cărora trebuie să ne oprim pentru a vedea cum se reflectă în literatură unele fenomene apărute în viața clasei muncitoare, formulînd totodată anumite cerințe ce ni se par importante pentru dezvoltarea literaturii noastre noi.

Una dintre acestea se referă la modul cum apare orizontul moral-politic al comunistului din mediul muncitoresc în creațiile beletristice.

Cu cîteva luni în urmă, „Contemporanul" a inițiat o discuție în jurul acestei probleme și, din multele sugestii interesante aduse de participanții la dezbatere, cred că acelea referitoare la viziunea specifică prezintă o importanță deosebită. Prozatorul Petru Dumitriu observa — în intervenția sa „Atacuri respinse?" (Contemporanul", 31 iulie 1959) — că esențial în reflectarea clasei muncitoare este „adîncimea" caracterologică, și aceasta contravine tendinței (existente la unii scriitori) de a superficializa figurile de muncitori, de a crea figuri hieratice, lipsite de viață afectivă autentică — iar dacă totuși există unele încercări în această direcție, „umanizările" sînt artificiale, dependente de viziuni străine mediului. In locul adîncimii psihologice, ni se oferă, așadar, o falsă adîncime, bazată pe o viziune împrumutată: „adeseori — spune prozatorul — adîncimea figurii unui muncitor se încearcă a fi obținută printr-o problematică mic-burgheză".

Intr-un recent articol din „Viața romînească", am făcut unele observații de aceeași natură, dînd exemple de rezolvare a conflictelor din viața proletariatului într-o viziune predominant rurală. Aș vrea să reiau aceste observații, raportîndu-le la alte lucrări apărute în ultima vreme. Incercările de a da adîncime tipurilor prin conexarea unei problematici exterioare provin, indiscutabil, și din faptul că unii scriitori n-au reușit să pătrundă specificul vieții muncitorești. Există, în acest sens, două aspecte; unul, observat și-n cazul ultimului roman al lui Eugen Barbu, „Șoseaua Nordului", referitor la preponderența dată acțiunii, compoziției (ceea ce este un fapt pozitiv), fără să fie urmată însă și de analiza caracterologică, de preocuparea de a crea o bogată viață interioară personajelor, de a determina orizontul moral-politic al comuniștilor; celălalt aspect se referă, exclusiv, la viziunea asupra lumii descrise. Deși scriitorul are reale însușiri epice și cele mai bune intenții, el nu poate da o imagine veridică despre clasa muncitoare, nu poate pătrunde — mutatis-mutandis — acele „atome constitutive" de care vorbea odată Eminescu, referindu-se la configurația etico-spirituală a unui popor. In „Șoseaua Nordului" (ca să revenim la primul aspect al problemei), Eugen Barbu a realizat o creație remarcabilă despre lupta comuniștilor în timpul dictaturii fasciste, demonstrînd o bună cunoaștere a mediului și o tehnică literară superioară, evidentă îndeosebi în eșalonarea subiectului, în prezentarea unor scene de mare tensiune psihologică, Dar, așa după cum observau Ov. S. Crohmălniceanu în „Viața romînească" și Andrei Băleanu în „Scînteia", prozatorul nu acordă o suficientă atenție reflectării vieții interioare a personajelor, nu apar în mod pregnant frămîntările inerente unei conștiințe active. Realitatea revoluționară apare astfel unilaterală, expusă doar în aspectele generale, și nu în viziuni tipologice de mare forță expresivă. „Adîncimea" a fost abandonată într-un anumit punct al ei, prozatorul insistînd îndeosebi asupra închegării acțiunii, veridicității scenelor, detaliilor de cadru. Preocupat de relatarea (într-adevăr, cu totul remarcabilă) a conflictului, Eugen Barbu n-a aplicat decît în puține cazuri sondajul interior, a rămas la schiță, deși putea ajunge la portret.

Un aspect al problemei reflectării clasei muncitoare în literatură, cel esențial, îl constituie viziunea sub care este pusă problematica personajelor și rezolvarea conflictelor.

Petru Dumitriu remarca, în articolul citat, o problematică mic-burgheză a unor creații cu teme muncitorești. Mai elocventă ni se pare substituirea viziunii rurale (sau, mai exact a viziunii livresc-rurale).

S-a discutat în presa noastră despre masivul roman al lui Constantin Chiriță, „Intîlnirea"; nu revenim asupra construcției deficitare a romanului, vom insista în schimb asupra felului cum apare eroul principal al cărții — Alexandru Severin —, acel în care prozatorul a văzut trăsăturile caracteristice ale epocii noastre. Severin este un visător care plănuiește ani întregi o inovație curajoasă, menită să automatizeze munca în secția de strunguri. Datorită firii lui închise, el trăiește departe de muncitori. A avut o viață chinuită și o încurcătură familială l-a îndepărtat de unicul său copil. Iubește natura, păsările, are o mare pasiune pentru o femeie mult mai tînără decît el. Tipul seamănă — așa după cum s-a arătat — cu acei coloși sadovenieni, plini de bunătate, sortiți înfrîngerii în cadrul orînduirii rapace a burghezo-moșierimii. Asemănarea cu eroul lui Victor Ion Popa — Manlache Pleșa — din „Velerim și Veler Doamne", este însă și mai bătătoare la ochi. Bine, se va spune, ce este rău în aceasta? Vițu din „Bariera" nu este și el — la dimensiuni corespunzătoare, un Ilie Moromete al cartierului bucureștean? Evident, faptul că un personaj este desprins dintr-o anumită sferă caracterologică — ilustrată de literatura predecesorilor — nu constituie încă nici un indiciu de valoare. Adevărul constă însă în faptul că Alexandru Severin nu este preocupat decît într-o mică măsură de problemele epocii noastre, că acest vis al său de demult nu acoperă încă idealurile unei clase în plin atac. „Alienarea" personajului, justificată pentru perioada socială de dinainte de Eliberare, este acum anacronica, și, literar vorbind, cu totul artificială pentru psihologia unui erou al timpurilor noastre. Nu trebuie să milităm pentru o unicitate tipologică, dar nici nu putem admite ca, de dragul varietății, să îmbrăcăm blajini visători în salopete și să le creăm, pentru autenticitate, „drame" justificative. Să presupunem totuși că un astfel de tip poate fi întîlnit în realitatea contemporană, că el este muncitor conștiincios, că iubește cîntecul privighetorilor, că are o bunătate copilărească, în fine, că este frămîntat de un vechi vis de al său. Ce va face în acest caz prozatorul realist, atent la realitatea evidentă? Se va detașa de erou, îi va urmări îndeaproape relațiile și va surprinde semnele de transformare care apar. In orice caz, va asalta din toate părțile această „întîrziere" nefirească, va pune în lumină procesul de dezalienare, bineînțeles dacă omul poate fi recuperat pentru socialism. In nici un caz nu va face din el un erou reprezentativ, pentru clasa muncitoare, capabil să exprime idealurile prozatorului, idealurile epocii noastre socialiste. Constantin Chiriță a ținut seama într-o oarecare măsură de aceste cerințe, atunci cînd a căutat să contureze destinul celorlalți muncitori din secție, precum și pe acela al organizatorului de partid Iulieș. In afară de Iulieș (despre care se pot face încă unele obiecții), ceilalți muncitori au însă roluri secundare în conflict, nu pot opune lui Severin o poziție revoluționară înaintată, proprie comuniștilor. De unde provine eroarea? De acolo că prozatorul a căzut în cursele întinse de eroii săi, neputînd să le evite. In privința lui Severin (eroul predilect), el are o viziune necorespunzătoare realității revoluționare. Valoarea tipului (mai mult simbolică) fiind în felul acesta estompată, „problematica" lui este numai în parte corespunzătoare orizontului moral-politic al muncitorului contemporan. Nu putem trece cu vederea că în „Intîlnirea" găsim pagini de autentică proză realist-socialistă, că Ilieș (cu toate slăbiciunile lui — nefirești pentru un activist de partid, cu o viață familială, de asemenea, prea stranie), inginerul Eugen Pîrvan și alte personaje au primit un contur distinct.

Aceeași eroare de viziune o are și Dragoș Vicol în recentul său volum: „In munții de miazănoapte". Deși are multă îndemînare în descrieri, chiar în montarea scenelor și în reproducerea culorii locale, prozatorul își construiește personajele într-o viziune predominant rurală. El nu a surprins decît într-o mică măsură specificul mediului muncitoresc, eroii săi sînt încă departe de a fi muncitori autentici, cu un orizont etico-politic reprezentativ. Singurul dintre personaje care se apropie de tipul real al comunistului este Pavel Ursuț, muncitor conștient, ajuns director al întreprinderii miniere. Cinstit, activ, cu înalt simț politic, nu lipsit de oarecare aplecare spre visare, Pavel Ursuț întruchipează unele trăsături (desigur, dintre cele mai generale și nu în măsură să devină reprezentative) ale muncitorului din zilele noastre. In rest, personajele sale nu depășesc limitele unor scheme prestabilite. Incercarea de a le crea contururi distincte rămîne exterioară: mai toți sînt domoli, dar cu uitătura severă, niște „zdrahoni" cu chimire țintuite și care pronunță cu plăcere vocabulele regionaliste. Lipsesc acestor personaje atributele caracteristice constructorilor socialismului; viața lor interioară este sărăcită, impresia de „simplificare" de „absență a unei conștiințe complexe" provenind din folosirea schemelor în locul tipurilor viabile.

In literatura noastră nouă, au apărut în ultimii ani opere valoroase și ceea ce trebuie subliniat este faptul că în centrul acestor creații stă figura centrală a epocii noastre: muncitorul revoluționar, cel care întrunește calitățile etice și spirituale caracteristice omului nou pe care comunismul îl preconizează. In reliefarea chipului comunistului, se observă însă, în unele lucrări epice, anumite carențe și în primul rînd slaba oglindire a bogăției vieții interioare, în raport cu marile transformări revoluționare. Problema este destul de complexă. In esență, la baza acestor aspecte nerealizate ale lucrărilor apărute stă insuficienta cunoaștere a realității revoluționare, oprirea procesului de cunoaștere la un stadiu constatativ, exterior. De multe ori adîncimea este rezolvată printr-o falsă viziune, așa după cum s-a putut constata în exemplele de mai sus. Un studiu mai atent al vieții clasei muncitoare, al specificului său, se impune. De fapt, chipul muncitorului comunist a ieșit, în condițiile epocii noastre dintr-un mediu izolat, el a devenit o figură de prim plan în toate sferele vieții sociale, fie că este vorba de țărănime, de intelectualitate... Un romancier care scrie acum despre viața satului nu poate face abstracție decît cu prețul escamotării realității de chipul comunistului, activistului de partid, care este un muncitor revoluționar sau reprezintă linia etică și politică a acestuia. A găsi imaginile cele mai expresive pentru a pune în lumină viața complexă, plină de pasiuni, bogată în nuanțe a comunistului, înseamnă a crea tipul reprezentativ al epocii noastre.

Eugen SIMION

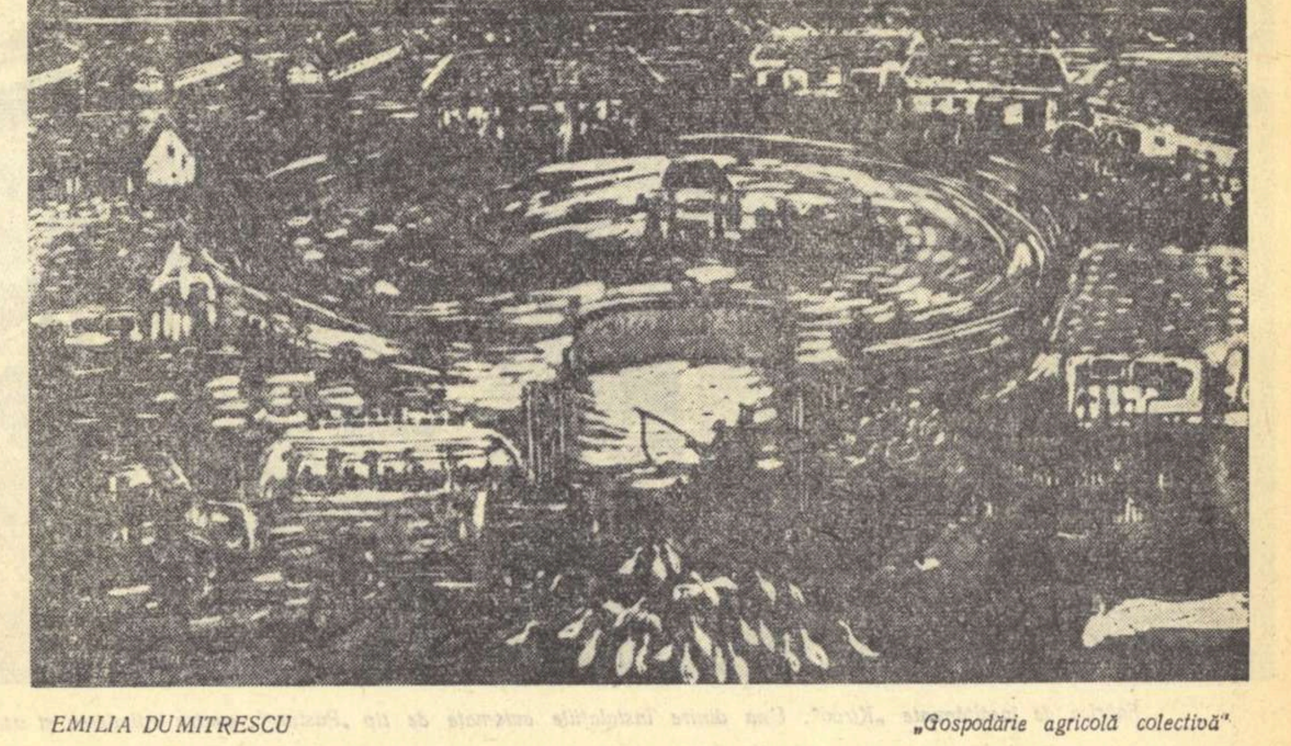

EMILIA DUMITRESCU „Gospodărie agricolă colectivă"

DEZBATEREA CONTINUĂ

Recentele dezbateri despre critica poeziei nu și-au epuizat ecourile. Pe de altă parte, după părerea mea, referatul s-a ocupat mai mult de poeți decît de critici. Mă înscriu, deci, încă o dată la cuvînt.

Vreau să spun, din capul locului, că nu consider întemeiată nici un fel de alarmă în ce privește stadiul poeziei noastre actuale, după cum la fel de neîntemeiată mi s-ar părea o atitudine de toleranță față de lipsurile ei evidente.

Așteptăm de la critici o ierarhie de valori conformă cu realitatea, fără prestigii înțepenite și tiranice, dar și fără dispreț ușuratic față de munca poeților. Fără să fac nici un fel de genuflexie de circumstanță, consider sincer că o critică poate fi de un mare și real folos, în măsura în care descoperă și formulează exact calitățile și cusururile unei lucrări, calități și cusururi pe care autorul le bănuiește în mod vag, le exaltă nejustificat sau și le trece cu vederea, ba chiar, uneori, le confundă între ele! In munca lor de cercetare, poeții întîlnesc obstacole în afara și înăuntrul lor. Materia e uneori mai docilă, alteori mai rebarbativă. Critica e datoare să deseneze, ținînd cont de specificul fiecărui poet, harta căutărilor lui, indicînd punctele în care bătălia se poate da cu mai multe șanse de reușită. Cînd un poet se găsește într-o fază de experiment, de căutări, care permite să se întrevadă, la capătul ei, un rezultat important și revelator, critica are menirea de a-l încuraja, chiar dacă, pe parcurs, producțiile sînt inegale sau stîngace — și, dimpotrivă, să-l stimuleze întru aflarea noului pe acel poet la care fluența și armonia poeziilor e aparentă și constituie doar un efect înșelător al rutinei.

La poeții cu o mai îndelungată activitate, este firesc să se încerce situarea fiecărui volum pe traiectoria evoluției autorului, atrăgîndu-i-se atenția asupra oscilării graficului. Evident că, pentru a înrîuri cu adevărat creația poetică, tonul acestor îndrumări trebuie să fie convingător. Față de tineri — căldură, înțelegere, uneori severitate — în nici un caz îngăduință ironică. Intransigență desăvîrșită în problemele ideologice. Elan combativ, fără sarcasme inutile — dar asprime tăioasă față de recidiviștii de orice vîrstă.

N-aș fi reamintit aceste generalități, dacă n-aș fi citit recentul articol al lui Eugen Luca, din Contemporanul, *despre poezia cosmosului.*

Discuții despre poezie

Din articolul lui Eugen Luca aflăm, de pildă, că scriind despre cosmos, Maria Banuș a „bagatelizat în mod inadmisibil noua și epocala cucerire a omului", pentru că vorbește despre posibilitatea organizării unor week-end-uri în spațiile interastrale. E posibil ca respectiva poezie să fie mai slabă ca altele, dar îmi vine greu să cred că autoarea atîtor poeme de slăvire a omului și faptelor sale a ajuns, deodată, să „bagatelizeze în mod inadmisibil" o nouă și epocală cucerire a lui. Aceeași poetă scrie, într-una din cele mai frumoase și mai cunoscute poezii din volumul „Torentul", aceste rînduri:

Intre două ruine am zidit o casă,
între două năluci am sădit
o credință,
între două hăuri am pus o masă
cu șervețele și cu solnițe...

Ultimul vers ar putea să i se pară criticului o „inadmisibilă bagatelizare" a ideii de pace (solnițe, șervețele!), dacă n-ar lua în considerație stilul poetei care, nu odată, s-a impus sensibilității noastre tocmai prin umanizarea universului sau prin detectarea măreției în țesutul vieții noastre zilnice. Criticul putea, deci, să considere poezia citată de el ca neizbutită, dar cu alte argumente decît cel invocat (și există astfel de argumente).

Poetul are voie să imagineze week-end-uri în lună, după cum are voie să-și închipuie ogoarele astrale arate și semănate de oameni, are voie să adopte și tonul umoristic, și stilul imagistic, și „anticipația tehnico-economică" (toate acestea sînt incriminate sentențios și fără drept de apel în sus-citatul articol), pentru că, și în astfel de posturi, poetul poate și trebuie să fie un bun propagandist, să ne comunice un adevăr, să se emoționeze, să ne educe.

Din felul în care Eugen Luca cercetează poezia dedicată cuceririi cosmosului, s-ar putea deduce că singura modalitate de abordare a temei este aceea de a descrie „cum vom gîndi și simți după ce vom fi înfăptuit și acest atac hotărîtor" (pătrunderea omului în cosmos, n. n.). Este, fără îndoială, o întrebare importantă, dar nu e singura la care pot răspunde poeții și articolul îngustează „în mod inadmisibil" capacitatea de reflectare a realității de către artist, varietatea de stiluri și personalitatea lui.

Astfel de articole critice, care nu indică lipsurile reale și argumentează alături de țintă, au mai apărut în presa noastră și ar fi meritat să ocupe — alături de articole izbutite — un spațiu mai însemnat în referatul secției de critică.

Totuși, faptul că referatul a fost mult mai vehement cu poeții decît cu criticii nu trebuie să le slujească primilor drept pretext de diversiune. S-au spus multe lucruri juste — e drept că, mai ales, despre poeziile proaste — dintre care rețin în special critica adusă așa-numitelor „poezii de atmosferă". Dacă reiau tema, e numai pentru că socotesc că ea vizează înclinațiile unor tineri.

Aceștia se încred în mod greșit în capacitatea intrinsecă de sugestie a cuvintelor — și se lasă în seama lor. De aci, la teoria iraționalistă și falimentară a „poeziei pure", formulate de abatele Brémond, nu e decît un pas. Brémond se extazia în fața sonorității ca atare a unui vers ca „La fille de Minos et de Pasiphaé", minimalizînd, în general, orice altă implicație a poeziei — de exemplu, funcția ei de cunoaștere! Urmașii lui, mai mult sau mai puțin conștienți, cad într-o exagerată stare de reculegere în fața unor cuvinte pe care le înșiră nude, seci, mizînd zadarnic pe cine știe ce imponderabile:

Să mergem să ne cutreierăm țara,
să mergem noaptea
cînd se aprind luminile.

. . . .

Barajul. Bicaz.
Peste fața de piatră a muntelui
peste fețele noastre,
ploaia biciuie, ploaia orbește.

. . . .

Oamenii nu-și bănuiau
atîta putere în ei,
nu știau că pot să toarne betonul,
să sape în stîncă tunele...
(fragmente din poezii de Florența Albu, din „Antologia tinerilor poeți").

Privesc la peisajul tău atît de felurit,
o, patrie...

. . . .

Țară de plugari și de păstori,
odinioară, țară înapoiată,
lăsată pradă jefuitorilor mai mari
sau mai mărunți,
de cincisprezece ani ți-ai ridicat
fruntea în soare...

. . . .

Și sînt fericit că izbînzile tale
sînt mai convingătoare decît
o mie de predici,
că țări și oameni cinstiți
de pretutindeni le respectă...
(fragmente din poezia „Patria" de Victor Felea, revista „Steaua" nr. 8)

In falsa dispută dintre vers liber și prozodie fixă, adepții primului argumentează adesea astfel: noi căutăm esența poeziei, nu versuri ce „din coadă au să sune"; știm că poezii perfect ritmate și rimate pot rămîne fără mesaj, incapabile să producă emoție, simple obiecte de artizanat, la îndemîna oricărui meșteșugar sîrguincios. Această afirmație e adevărată — deși, fără o perfectă cunoaștere a tuturor uneltelor poeziei, nu poți opta pentru una în dauna celorlalte. Dar, din dorința de a renunța la false rigori, la ornamente inutile, la dibăcia înșelătoare menită să mascheze goluri interioare, — unii poeți ajung la denudarea poeziei de toate atributele ei. Ei renunță la ritm și rimă, dar renunță și la muzicalitate, iar versul lor sună împiedicat, prozaic. Renunță la metaforă — se știe că o excelentă înșirare de metafore încă nu înseamnă poezie — dar abandonează orice fel de expresie pregnantă, colorată, revelatoare. Dintr-o pudoare rău înțeleasă sau din anemie interioară, ei refuză pînă la urmă și sentimentele clare și puternice, ba chiar și ideile, meditațiile asupra lumii — în măsura în care ele ar aparține de fapt domeniului filozofiei; și iată-ne în prezența unei apariții descărnate numită, nu știu de cine și de cînd, „poezie de atmosferă", cînd, în realitate, ni se oferă aspecte ale vieții în cea mai plată și mai neinterpretată formă a lor, nereușindu-se a se face trecerea de la noțiune la imagine. Astfel de notații dizolvă, dezagregă teme importante și dovedesc slabă participare sau lene intelectuală de a evidenția o semnificație. O rigoare poate fi înlocuită cu alta, dar lipsa rigorii este anti-ideologică și anti-artistică.

Nu vreau să închei înainte de a solicita criticilor noștri aceeași atenție pe care o acordă poeziilor nereușite, de astădată față de producțiile realizate sau parțial realizate. Volumul lui Dimos Rendis — „Impărăția proletară" — exemplu de gîndire poetică organizată, expresie inedită și forță de șoc — merita încă o analiză a problemelor pe care le implică. De asemeni, documentul patetic și sobru, „Intoarcerea armelor" de Mihu Dragomir. Există tineri poeți remarcabili ca Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Cezar Baltag, Aurel Storin etc., și foarte tineri, ca Ana Blandiana, Constanța Buzea etc., care trebuie citiți și cercetați cu seriozitate.

Cred că poeții pot contribui cu obiectivitate și competență la o astfel de cercetare critică, fie că e vorba de recenzarea unui ciclu de versuri sau de analiza amănunțită a unei singure poezii.

Iar toate acestea nu pot avea loc decît într-un climat sănătos de critică și autocritică, cum ni s-a pretins pe bună dreptate nouă, celor care sîntem datori să ajutăm la formarea caracterelor exemplare.

Nina CASSIAN

„Rîde pîn' la lacrimi clopoțelul"

(Urmare din pag. 1)

dîncime, o viață morală. I-o acordă în două feluri succesive, care trebuiesc precizate. Poezia lui Esenin evocă o călătorie cu sania prin stepa înzăpezită. Călătoria de acum cheamă amintirea uneia mai vechi: un prilej pentru a constata dispariția atîtor împrejurări din trecut, împreună cu întreaga tinerețe voioasă a cîntărețului. In această succesiune de tablouri și simțiri, metafora personificatoare a zurgălăului aninat de gîtul calului, a clopoțelului care rîde pîn'la lacrimi, apare la început pentru a exprima animația goanei nebune prin stepă; apare apoi la sfîrșit pentru a exprima ceva ca ironia crudă a soartei față de caracterul pieritor al unor împrejurări omenești. In această din urmă semnificație, cuvîntul lacrimi se apropie de sensul lui propriu. Deosebirea dintre cele două semnificații ale aceleiași metafore rezultă cu limpezime pentru cine compară între ele prima și cea din urmă strofă a poeziei, din care reproduc numai versurile care ne interesează: I. Peste stepă-n goană cu alai / Rîde pîn'la lacrimi clopoțelul. II. Fiindcă peste toate cîte-au fost, / Rîde pîn'la lacrimi clopoțelul.

Iată deci cum aceeași metaforă dobîndește înțelesuri diferite, numai prin locul pe care-l ocupă într-o expunere lirică. Este știut că locul unui membru de frază într-o construcție poate determina funcțiuni sintactice deosebite. Iată însă că și locul unei imagini poate determina, într-o construcție contextuală, semnificații deosebite. Cred că stabilirea acestui fapt prezintă o anumită însemnătate pentru teoria literară și pentru studiul măiestriei artistice. Metafora este definită, de obicei, ca produsul transferului unui cuvînt de la înțelesul lui propriu și obișnuit la un altul, figurat, prin care cel dintîi crește în puterea lui de a se impune imaginației. In loc de a spune despre clopoțel că sună, poetul spune că rîde: transferul a fost operat. Dar rîsul clopoțelului semnifică, la rîndul lui, două situații morale deosebite în cele două strofe ale poeziei lui Esenin; mai întîi el semnifică, după cum am văzut, animația goanei prin stepă, apoi ironia destinului. Metafora nu are deci un fond stabil și unic, ci unul mobil, o multiplicitate de planuri capabile să se înlocuiască succesiv, într-o direcție a adîncirii treptate. Am înfățișat această înțelegere dialectică a metaforei în cartea pe care i-am consacrat-o în anii din urmă. Revin deci asupra unei idei mai vechi, ilustrînd-o de data aceasta prin versul cu un răsunet atît de adînc, spicuit în versurile lui Esenin.

Tudor VIANU

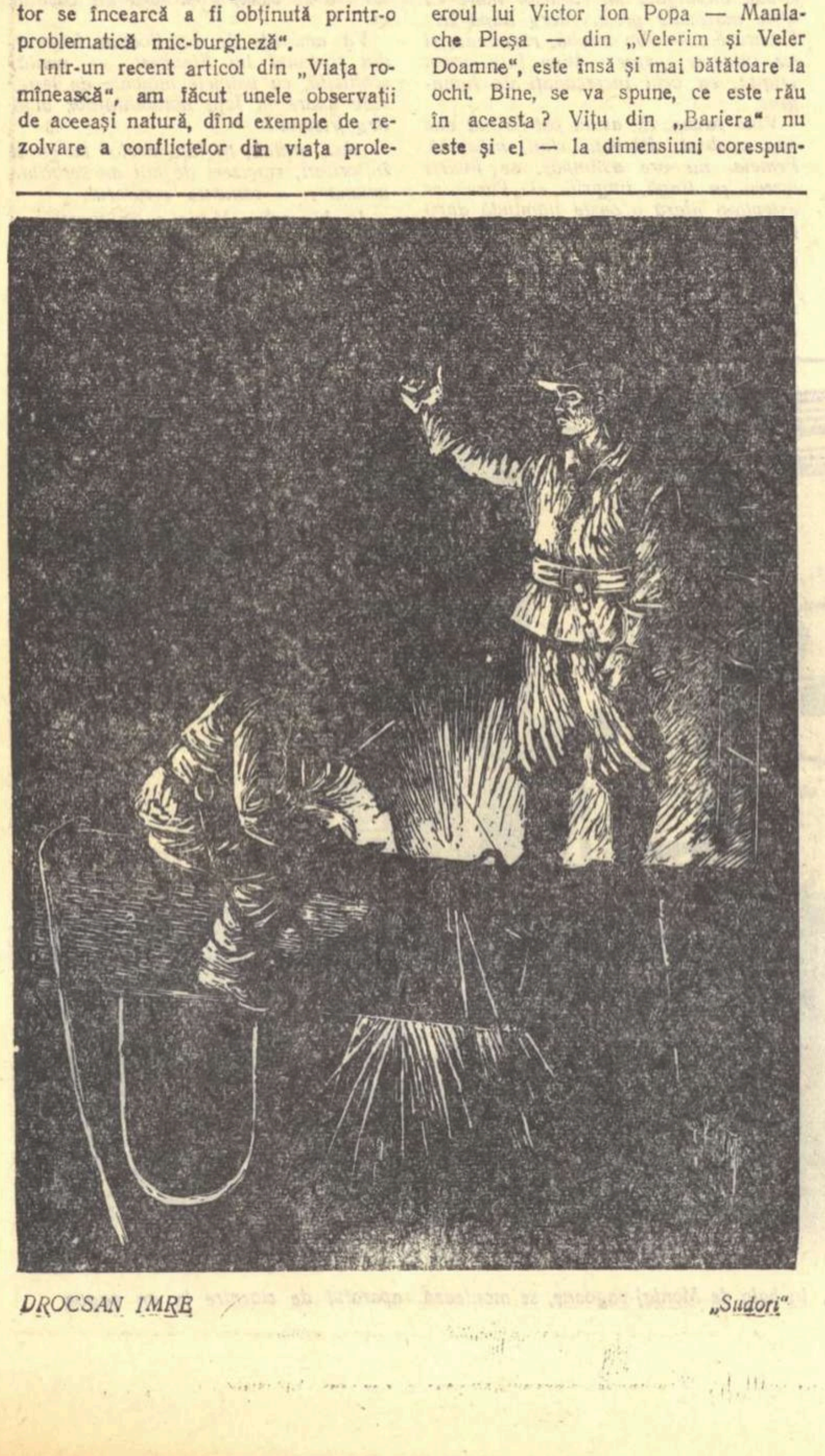

DROCSAN IMRE „Sudori"

Mihail Svetlov: „VERSURI"

Recent, în „Biblioteka sovetskoi poezii", a apărut un volum antologic al lui Mihail Svetlov. El include poezii scrise din anul 1924 pînă azi. Acest volum permite reconstituirea drumului parcurs de poet și înțelegerea etapelor mai importante din creația sa.

Chiar din prima perioadă a activității sale, M. Svetlov a scris poezii valoroase, care l-au făcut cunoscut și apreciat nu numai în întreaga Uniune Sovietică, ci și peste hotare. Aceste poezii au fost incluse și în culegerea de care vorbim și dintre ele cităm: „Studentei de la facultatea muncitorească" (1925), „Granada" (1926), „Sacco și Vanzetti" (1927) etc. Indeosebi în poezia „Granada", M. Svetlov a făcut de timpuriu dovada înaltelor sale calități de poet. Un escadron de cavalerie al Armatei Roșii, înaintînd prin stepele Ucrainei, cîntă în marș cîntecul popular rus „Merișorul". O voce tînără murmură însă, singuratică, alt cîntec: „Granada, Granada! Patria mea". Poetul întreabă: „Spune-mi, tu Ucraină, oare nu în această secară zace căciula căzăcească a lui Taras Sevcenko? De unde atunci, prietene, această durere spaniolă în cîntecul tău?" Și răspunsul sună astfel:

Eu plec să-nfrunt moartea
In crîncenii ani,
Să dau și-n Granada
Pămînt la țărani.
Cu bine, prieteni!
Tu nu plînge, mamă!
Granada, Granada,
Granada mă cheamă!

Tînărul flăcău sovietic e convins de faptul că luptînd împotriva dușmanilor Puterii Sovietice, luptă și pentru libertatea Granadei spaniole, de care a auzit numai din cărți. Nu apucă însă să-și sfîrșească cîntecul. Moare ucis de un glonte trimis de albi:

Trupul cînd moare-i
Cerut de pămînt,
Căzu printre primii
Din șa lunecînd.
Văzui: peste dînsul
Luna cădea,
Și buzele moarte
Șoptiră: „Grana..."

Escadronul cîntă „Merișorul" pînă la capăt, continuîndu-și lupta. Viața va scoate noi astfel de cîntece generoase la iveală, arată poetul:

Nu putem, nu putem
Necurmat sîngera..
Granada, Granada,
Patria mea!

Această impresionantă poezie a avut o foarte largă circulație, comparabilă poate cu aceea a poemului „Libertate" al lui Paul Eluard, în anii ultimului război mondial. Ea a găsit ecou larg nu numai în Uniunea Sovietică, ci și peste hotare.

Noutăți literare din U. R. S. S.

Creația lui Mihail Svetlov se remarcă printr-o mare economie de mijloace, simplitate și sobrietate în expresie. Universul său poetic are la bază elemente concrete, cărora le conferă semnificații adînci și grave. Imaginile rezultă adesea nu dintr-o comparație (procedeu prea obișnuit, care încarcă uneori obositor poezia și e în ultimă instanță la îndemîna oricui), ci din însuși conținutul de simboluri și sensul valoric major al ideii poetice.

Mihail Svetlov abordează și alte sectoare tematice. El dezbate, la un înalt nivel artistic în creația sa, și problema rolului artei, cîntă patosul cunoașterii neîngrădite, fericirea de a crea, ca în poeziile: „Artistul" (1948), „Nemurire" (1957), „Poezia mea" (1957). In majoritatea cazurilor, versurile sale se ridică la nivelul unor semnificații majore, cu implicații filozofice adînci, fără însă a pierde nimic din gradul de emoționalitate al poeziei. Adevărurile poeziei sale sînt întotdeauna sensibilizate poetic și cititorul le percepe, luînd contact cu conținutul lor afectiv. Cităm poeziile: „Izvorul", „Apă vie", „Pe paginile Manifestului Partidului Comunist", „Orizontul" etc. In ultima dintre aceste poezii, una dintre cele mai noi, poetul tratează cu mijloacele poeziei problema cunoașterii:

Unde cerul se-ntîlnește cu țărîna
Tînăr orizontul se năștea,
Necurmat alerg să-l prind, dar iată
Fuge necurmat din calea mea.
Nu mă ostenește drumul lung,
N-am să cad înfrînt fără suflare,
Blestemat să fiu de nu ajung
Depărtarea asta mișcătoare!

Nici un moment poetul nu se gîndește să se oprească. El știe că viața e în veșnică mișcare și că tot ce este departe devine aproape, tocmai datorită faptului că nu se va opri niciodată. Cunoașterea umană trebuie să țină pasul cu realitatea veșnic vie, veșnic „mișcătoare". Poezia aceasta, reflectînd năzuința neobosită a omului către noi și noi descoperiri, exprimă cu mijloace atît de simple unul din adevărurile filozofice ale vremii noastre. Svetlov știe că ideile mari nu cer neapărat și cuvinte mari și tocmai aici rezidă valoarea deosebită a poeziei sale.

Poetul sovietic Mihail Svetlov este unul dintre reprezentanții de seamă ai poeziei realismului socialist din marea țară prietenă. Poeziile adunate în volumul de versuri recent apărut atestă din plin acest lucru.

Cezar BALTAG

O SAPTAMÎNA ÎN UZINA

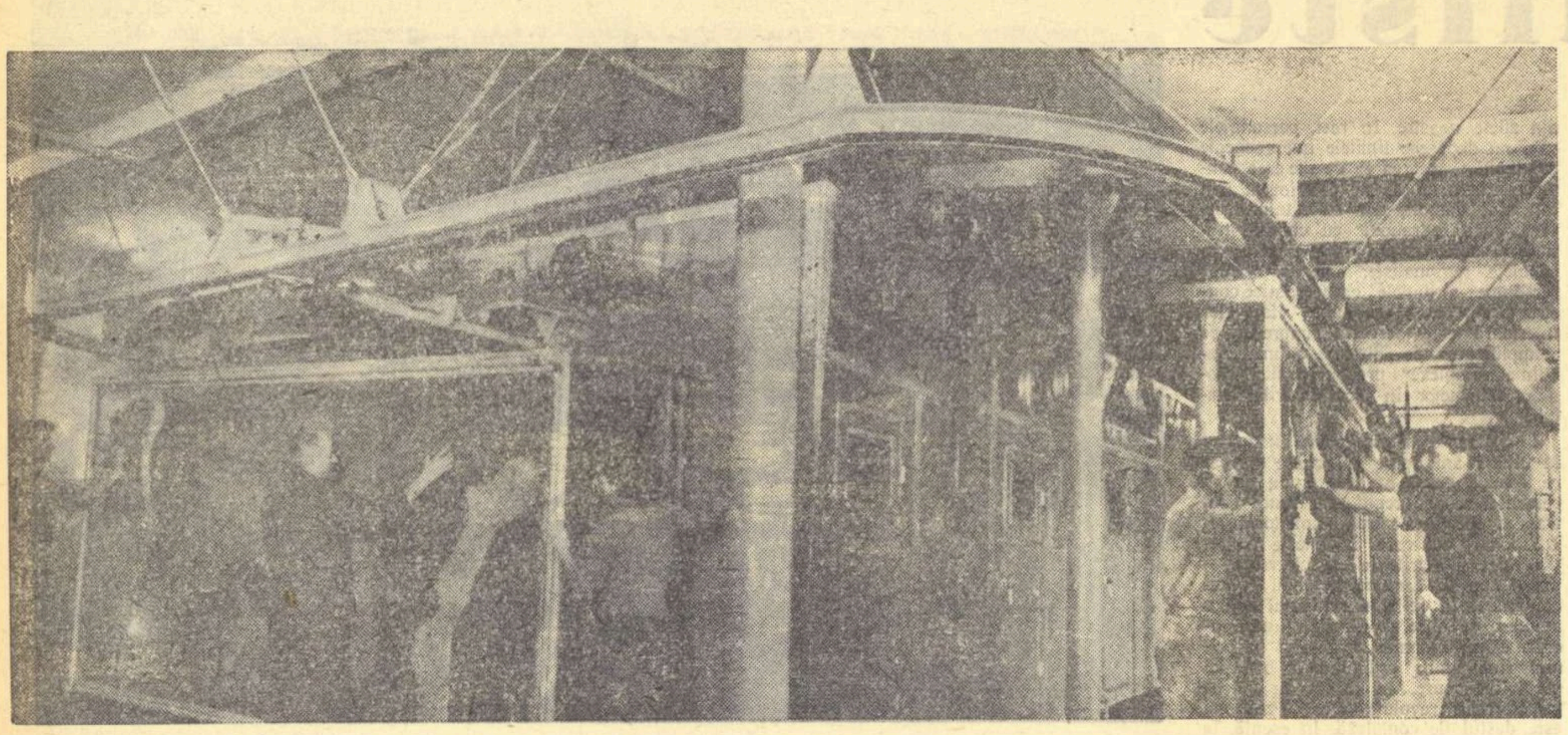

Fabrica de încălţăminte „Kirov". Una dintre instalaţiile automate de tip „Rasting", pentru întinderea şi uscarea pieilor pe plăci de sticlă.

„Intre pantofarii de la KIROV"

Gazda : „Gazeta literară" "se ocupă şi de producţie ?

Corespondentul : Scriitorii mai poartă şi pantofi.

Am intrat în fabrică.

Gazda : Ce ştiţi despre încălţăminte ?... Ca să fiţi corespondentul nostru, trebuie să pornim mai întîi de la istoria fabricii şi de la secretele meseriei... Aveţi cunoştinţe de chimie ?

Corespondentul : Intr-un fel... Nu confund zahărul cu amoniacul. — Eram lîngă marile baterii cu piei crude murate, exalînd un miros cumplit. — Datele despre istoria fabricii le voi păstra pentru o monografie.

Tăbăcarii au făcut semn să ne tragem în lături. Scoteau din uriaşele căzi pieile saturate de acizi.

Gazda : In concluzie ?

Corespondentul : Să începem cu ce avem comun. Să începem cu răspunderea faţă de planul anual... Sîntem aproape de revelion !

Oamenii de la „Kirov" sînt foarte ocupaţi. Sub politeţea reţinută cu care îşi primesc oaspeţii, se ascunde un uşor resentiment : „Iar ne-a picat unul pe cap", spune laconic gestul, peste cuvinte.

La biroul Comitetului de partid, zilele acestea de sfîrşit de an sînt extrem de grele.

— Vezi că şi resturile alea de meşină se mai pot folosi, îl convinge secretarul pe cineva. Către altcineva, la telefon :

— Cîţiva din secţia ta n-au fost joi la învăţămîntul politic !... Da şi asta e plan ! Spre mine, care-l aştept de mult :

— Luaţi legătura cu tovarăşul Boldişor !

Iau legătura cu tovarăşul Boldişor:

— Asistăm, mi se pare, la asaltul de sfîrşit de an.

— De loc !... Asistaţi la ritmul nostru normal de producţie. Ne-am angajat să economisim anul acesta, peste preţul de cost planificat, 4.300.000 lei... Ştiţi ce înseamnă asta ?

Oamenii de la „Kirov" vorbesc puţin. Faţă de marile uzine, cu agregate gigante, sălile acestea — mari, aerate, luminate din belşug, în care mişcarea omului se desenează exact — au ceva de stup. E o muncă de migală şi încordare perpetuă, în care nici o celulă nu are voie să iasă din ritm. De la pielea crudă pînă la pantoful moale şi elegant, neatins parcă de mîini, e o distanţă pe care o umple o infinită energie, abnegaţie, talent.

Cîteva mii de oameni se apleacă zilnic pe suprafaţa aceasta neregulată, ca nişte pionieri asupra unui pămînt nou, neexplorat.

„De aici trebuie să scoateţi milioanele !"

Şi bătălia începe zilnic, din clipa introducerii pieii în prima baie de săruri — pînă peste săptămîni, cînd din aceeaşi piele sînt trecuţi la recepţie primii pantofi. Bătălia se dă pe decimetri şi centimetri pătraţi şi, uneori, pe spaţii infinitesimale, se cuceresc victorii. Iată cîteva date care dau, în acest spaţiu, dimensiunile acestei bătălii :

Un om, Andreescu Marin, croitor, studiind aceeaşi suprafaţă a pielii, a decis să economisească la fiecare pereche croită, 10 cm^2 de material. Numai 10 cm^2 ?! A reuşit. Iniţiativa lui a adus fabricii, pînă acum, economii de 185.000 lei, iar cei 10 cm^2, smulşi suprafeţei într-o luptă zilnică, au ajuns la 3.436 metri patraţi. O uriaşă piaţă publică de peste trei kilometri lărgime, tapisată cu piele.

Ionescu Dumitru, stanţor, a găsit o altă cale. A hotărît să ridice zilnic de la magazie cu 1% mai puţină talpă şi piele faţă de consumul riguros stabilit. 1% deci, să rămînă zilnic în magazie... L-au imitat şi alţii. Acest 1% din suprafaţa pielii a ajuns pînă acum la 1.606 metri pătraţi şi la 5.659 kilograme de talpă. Mi s-a făcut un calcul : peste 8.000 perechi de încălţăminte realizate din economii.

Iniţiative sînt multe. Apar zilnic, aşa cum zilnic ţîşnesc faptele de bravură ale unei armate eroice. Am mai reţinut una, care măsoară aceeaşi infinită energie explorînd dimensiunile microscopice. Tot un stanţor, un tînăr, a propus să se economisească, la fiecare pereche de tălpi stanţate, numai 5 grame. S-au obţinut 24 kilograme de talpă în cîteva luni. Iniţiativa lui va aduce întreprinderii economii de circa cinci tone. Cinci mii de kilograme pornind de la gram. Autorul iniţiativei — Şoimu Gheorghe.

O bătălie a intensităţii.

Secţiile trăiesc din zori pînă-n zori această febră unică a inventivităţii şi şi creaţiei. A inventivităţii, creaţiei şi luptei.

M-am convins şi mai mult că mă aflu în faţa unui laborator de artă, vizitîndu-i pe meşterii creatori de modele.

Oameni, în marea lor parte cu părul albit, oameni pe chipul cărora citeşti distincţia muncii cu frumosul. Capodoperile ieşite din mîinile lor ne-au reprezentat la marile tîrguri internaţionale şi s-au întors încărcate de lauri. Uşoarele şi delicatele bijuterii au strălucit la Paris, Viena, Praga, Izmir. L-am cunoscut pe şeful secţiei, Broneşevschi Matei, creatorul principal, omul de la care pornesc soluţiile ce se închegă în linii şi forme. Combină culori discrete, pastelate, pentru faţa unui pantof de seară.

— Mai înainte de a sta de vorbă treceţi dincolo, în sala de mostre şi modele !

Iarăşi un mod politicos de a spune „n-am timp". L-am revăzut din nou pe tovarăşul Boldişor, ghidul meu pentru cîteva secunde. Aveam o altă mină :

— Ei, sîntem aproape de revelion !

— Să începem de la revelion încolo ! mi-a răspuns, deschizînd uşa sălii de mostre şi modele.

Pe o masă lungă, tapetată cu roşu, pe un şir lung de poliţe şi chiar jos, pe podea, se înşirau zeci şi zeci de perechi de pantofi.

O uriaşă exclamaţie de cutremurată bucurie şi uimire ar fi ţîşnit din milioane de ochi femeieşti.

— Cercetaţi-i ! mi-a spus ghidul. Sînt noile modele pentru 1960... O să urmărim şi noi planurile voastre de creaţie în „Gazeta literară".

Paul ANGHEL

Un original atelier de pictură

Un vas de sticlă circular, mat, acoperit cu un capac alb pe suprafaţa căruia, de jur-împrejur, sînt pictate frunze de viţă aurite, stilizate, alcătuind o cunună aeriană şi graţioasă. Deşi mat, obiectul străluceşte, fiind acoperit cu o pojghiţă de sticlă transparentă, ca un polei, ceea ce lasă impresia că modelul aurit e ascuns în interior sau că pluteşte într-un lichid îngheţat. Cel care îmi arată vasul de sticlă e unul dintre creatorii săi, şi anume acela care i-a imaginat modelul, Alexandru Tamany, şeful atelierului de pictură de la fabrica „Vitrometan" din Mediaş. Tamany e un bărbat tînăr, îmbrăcat într-un halat cenuşiu, pătat de vopsea lîngă umeri, acolo unde pictorul obişnuieşte să-şi şteargă pensula. Mi se relatase despre acest bărbat, comunist din 1946, că era unul din fondatorii atelierului în care lucrează. Acum 20 de ani, cînd a venit aici, de la Ploeşti, nu erau decît vreo trei inşi. Iar astăzi sînt cîteva zeci, mai ales tineri, calificaţi sub îndrumarea lui. Deocamdată însă, cucerit de frumuseţea obiectului, sînt curios să ştiu cum se împacă producţia în serie cu creaţia artistică şi îl întreb:

— Cum a fost creat acest model, tovarăşe Tamany ?

— In genere, crearea de modele e sarcina mea. Fiindcă sînt cel mai vechi în meserie şi conduc atelierul. Dar mă ajut şi cu copiii (aşa le spune Tamany tinerilor din secţia lui, „copii"). Le arăt despre ce e vorba şi îi las să lucreze. Modelul acesta cu frunze de viţă, de exemplu, a avut la bază ideea unui copil din secţie... Am băieţi foarte buni ! Mulţi din ei, în timpul liber se ocupă cu pictura. Vă rog să priviţi...

Sus de tot, în direcţia indicată, zăresc pe perete cîteva reproduceri după diferite tablouri, printre care recunosc şi „1907" al lui Băncilă. Tamany îmi explică:

— Tabloul din mijloc, pe tema Rîbniţei, a fost reprodus de unul dintre băieţi, Spiridon Gîţu.

— Cine a reprodus pe Băncilă ?

— E o încercare a mea. Fac pictură în timpul liber şi am expus chiar cîteva tablouri. Imi place mai mult să fac modele pentru sticlărie. Munca asta o fac de la vîrsta de 11 ani, mi-a intrat în obişnuinţă. Dacă nu trag măcar cîteva linii pe sticlă într-o zi, mă simt ca bolnav... Şi după cum vă spuneam, au crescut muncitori foarte buni în secţia noastră. Tamany schimbă vorba, vrînd să ocolească, pe semne, discuţia despre persoana lui. Imi întinde o scrisoare.

— E de la Mihai Pavel care a lucrat aici în atelier, a fost plecat în armată, a terminat stagiul şi acum îmi scrie că se întoarce.

Citesc printre rînduri: „Am aflat că secţia noastră e fruntaşă. Voi fi bucuros să lucrez cu fruntaşi în producţie. Dumneavoastră ce mai faceţi ?..."

— Bun copil ! Zice meşterul. Maiorul unităţii ne-a trimis o scrisoare de mulţumire pentru felul cum a fost educat...

Arunc o privire prin încăperea înaltă a atelierului, unde lucrează în tăcere, aşezaţi la mese, pe două şiruri, pictorii în sticlă

— Majoritatea sînt tineri, sub 20 de ani, fiindcă şi atelierul e tînăr, — îmi spune Tamany. Faţă de anul trecut, a crescut de trei ori.

— Ce a determinat această creştere vertiginoasă ?

— Cererea sporită de export. In ultimii ani, produsele „vitrometan" sînt căutate pe piaţa străină, mai ales în ţările din Orientul Apropiat. Ca pictor de modele simt o adevărată plăcere să descopăr gusturile celorlalte popoare. Egiptenii ne cer pahare cu piramide şi palmieri de aur. Irakul preferă aurul amestecat cu alb. Sudanezii, pahare mici (numite la noi „persane") şi colorate viu în care se spune că beau răcoritoare...

E timpul să plec. Totuşi îl întreb despre indicii economici realizaţi de atelier. Furat de discuţia despre arta decorării, am amînat mereu întrebarea. Acum i-o adresez.

— Ne-a preocupat şi această problemă — zice Tamany. Anul acesta am realizat economii de 187 de mii lei. Din aceştia 57 de mii lei i-am realizat prin adaptarea unui dispozitiv pentru punctatul paharelor. Procedeul a fost generalizat pe ţară.

La ieşirea din secţie privesc din nou spre masa lui Tamany şi-l văd concentrat asupra muncii lui, mînuind cu nervozitate pensula pe care o şterge din cînd în cînd de halatul său... Cu paharele înflorate aici, vor bea cei care au creat „o mie şi una de nopţi".

Vasile NICOROVICI

Noutăţi de pe teren

Nu intenţionez să scriu un articol de analiză, autorul acestor şiruri nefiind nici critic literar şi nici eseist, dar vreau să semnalez ortacilor cu care încrucişez uneori paşii pe drumurile ţării, cîteva din cele mai recente şi destul de senzaţionale descoperiri.

Dacă aş aminti că sala de spectacole a Căminului cultural din satul Comana e luminată cu tuburi fluorescente, aş fi întîmpinat cu zîmbete ironice, noutatea fiind veche de cîteva luni. Nici oraşul „Victoria" nu mai deţine recordul de tinereţe citadină şi administrativă. Alte cîteva aşezări noi (Oneşti, Borzeşti, Săvineşti) i-au smuls „Victoriei" steagul cursei pentru locul prim la titlul de cel mai tînăr oraş din ţară.

Intîmplările neaşteptate dau uneori buzna chiar şi peste reporterul cel mai operativ. In urmă cu cîteva luni într-o noapte, mă aflam pe platforma cuptoarelor S.M. de la Reşiţa, uitîndu-mă eu, biet „copist" copleşit de emoţie, la superbul atac dat de echipa de oţelari a lui Vasile Mocea. Hala cea mare, împărţită în două, trăia o existenţă dublă. Cîteva cuptoare vechi continuau să dea oţel — într-o patetică întrecere cu Hunedoara, — în vreme ce, în prelungirea ei, cealaltă jumătate a halei, ea însăşi o magnifică uzină, se schimba rapid la faţă. Acolo se construiau noile cuptoare, moderne, automatizate, de mare capacitate. Intorcîndu-mă curînd la Reşiţa, am fost, bineînţeles, curios să văd ce mai e nou la hala cuptoarelor Siemens-Martin. I-am găsit (n-aş fi crezut !) pe oţelari lucrînd la noile cuptoare. Ei da ! Merită să vezi cabinele de comandă ale marilor şi noilor cuptoare luminate cu neon, merită să-i vezi pe oţelari citind expert aparatura impunătoare şi complicată de pe tabloul de comandă, treaba devenind aci, în răstimp de cîteva luni, una de laborator şi de balanţă farmaceutică. Şi, doamne, unde era Vasile Mocea, să-l mai văd cu vadra de apă la gură, strălucind de sudoare, ca un tartor al cuptoarelor în care oţelul fierbe ca laptele ! Oscilînd o vreme între condiţia unei „bucătării" foarte complicată, şi între condiţia unei moderne farmacii, oţelăria reşiţeană a optat definitiv pentru halatul alb şi laborator.

Dar nu e nevoie să mergi o noapte întreagă cu trenul pînă pe ţărmul reşiţean al Bîrzavei ca să descoperi noutăţi neştiute încă de ceilalţi ortaci ai tăi de nuvelă şi reportaj. E destul să o iei cu tramvaiul de la statuia Rosetti în sus, spre Mătăsari. Nu departe, între uliţa Armenească şi vechea Cale a Moşilor, pe mîna dreaptă, cum mergi în sus, între două mari blocuri cu apartamente şi garsoniere, pe un fost locşor viran, s-a ivit un chioşc surprinzător. E vorba de un mesaj (aş zice comercial) al uneia din gospodăriile agricole colective care-şi au tarlalele dincolo de linia de centură a Capitalei. Brînză de vaci, lapte, smîntînă, mălai, zarzavaturi, — marfă adusă odinioară cu cobiliţa, nesigură în igiena şi terezia ei înşelătoare, totdeauna în minus, vine acum cu camionul gospodăriei colective. Dar duceţi-vă în Piaţa Obor, la halele mari, şi veţi vedea comerţul colectiviştilor organizat la basculă, desfiinţînd printr-o avalanşă de produse agro-alimentare, micul, sîcîitorul şi gălăgiosul comerţ particular. In cealaltă piaţă mare a Capitalei, aşezată în spatele fostului Han al lui Manuc, am văzut zilele trecute o ţărancă rumenă şi drăcoasă, tronînd între nişte saci cu mălai ca aurul. Şi striga, plină de o nemaipomenită mîndrie, ca pe un cîntec :

Ia uite, mălai de gospodărie,
cumpăraţi că n-o să mai rămîie !

Unde-i fostul meu lăptar de acum cîţiva ani, care, scăpat de controlul lactometrului la Bariera Olteniţei, adăuga apa cuvenită în garniţă, pe infima porţiune de scări de la intrarea în bloc pînă la uşa apartamentului. E o plăcere grozavă să-ţi auzi nevasta în bucătărie dialogînd cu o Marie, încă individuală, venită cu autobusul şi tramvaiul din comuna Roşu :

— Cum, doamnă, nu mai luaţi lapte de la mine ?

— Iau lapte de la I.C.L.L.-Bucureşti, zice nevastă-mea pe un ton savant.

— Am şi nişte mălai.

— Iau de la Comaliment.

Lăptăreasa va fi zicînd că ne-am făcut ai dracului, dar nici eu n-o uit cînd, colaborînd cu Joiana dumisale, făcea ca şi apa de la pompă să curgă din vreun uger, ca laptele.

Făcînd muncă de lămurire, nevastă-mea i-a spus Mariei :

— Inscrie-te, dragă, la gospodărie, ce mai stai ?

Ajungînd cu povestirea aici, mi-am adus aminte de o scrisoare pe care mi-a trimis-o bunul meu amic de la Craiova, Lucian Zatti. Imi relata în misiva lui, interesantă ca un reportaj, ştirea că, într-o comună din regiunea Craiova s-a înfiinţat un magazin de un caracter novator în mediul rural : un magazin de produse agro-alimentare al gospodăriei colective, fără vînzător şi casier, cum s-ar zice un magazin cu autodeservire. Vine lelea Floarea, se uită la marfă, se uită la preţuri, alege, cîntăreşte la terezie şi vîră banii într-o cutie. Seara se înfiinţează socotitorul gospodăriei şi face calculul vînzării. Lucrul de mirare pentru Lucian Zatti, mai mult chiar decît sistemul cu autodeservirea, l-a prilejuit faptul, mărturisit în scrisoare, că într-o zi s-a găsit în cutie cu cincizeci de bani mai mult. Va să zică, dacă nu mă înşel, aici e vorba de ceea ce noi socotim o „mlădiţă a noului", e vorba de conştiinţa bunului obştesc, de diferenţierea deliberată între sacoşa personală şi sacul colectivităţii. Să trăieşti, lele Floare, şi-ţi mulţumesc din suflet pentru lecţia grozavă, tocmai în modestia ei, pe care ai dat-o acelor gestionari şi vînzători care mai confundă încă banul din buzunarul propriu cu banul din „casă".

Deseori, aş zice chiar, de cele mai multe ori, ieşi din casă nu cu delegaţie pentru documentare de la gazetă şi dă viaţa buzna peste tine. Spune-mi ce-ai să faci ? Ai să spui cumva că nu te interesează, pentru că nu eşti în documentare ? Ai să spui cumva : „aşteaptă-mă să-mi fac formele de documentare la gazetă ?" Mi se pare că spun un lucru răscunoscut atunci cînd afirm că, trăind în tumultul vieţii, facem în permanenţă o muncă de cunoaştere a realităţii din juru-ne. Aproape că nici nu ne dăm seama de clipa generoasă în care viaţa a sedimentat în inima noastră un nou subiect de povestire şi roman. Documentarea e ca oxigenul tras la fiecare respiraţie în plămîni. Aşa e de necesară, dar aşa trebuie să fie şi de reflexă. Deseori, planul preconceput şi meticulos de documentare lasă carnetul de reporter gol ca o ficţiune.

Petru VINTILA

„SĂ MUNCIM ŞI SĂ TRĂIM ÎN CHIP SOCIALIST"

Este începutul săptămînii — 23 noiembrie — şi în hala Cazangeriei, prin umbra dimineţii, cîţiva tineri s-au prins într-un joc îndrăzneţ; au oprit aerul în loc şi s-au apucat să-l sculpteze. Procesul e trudnic şi migălos, dar ideea, de cea mai pură poezie, merită.

Se nasc întîi, cu zarvă, sculptate-n aerul cenuşiu, un soi de oase de fier răsucite şi mari. Acum se împlineşte scheletul. Brigada de tineret „Vasile Roaită" (22 de membri, responsabil : Nicolae Zamfir) se pregăteşte să dea cel de-al 18-lea cazan de locomotivă peste sarcinile planului anual.

☆

— Diseară te duci la Universitate, nu ? — întrebase Zamfir.

— Să vedem...

La amiază, toată brigada era în jurul lui Pavel. „Să vedem?!" De doi ani, în fiecare marţi, Pavel Constantin se duce la cursurile Universităţii populare a uzinei ; să plouă, să fulgere, să joace C.C.A. în nocturnă ! Şi e mîndria brigăzii. Atunci? Cum de-a putut spune Pavel Constantin : „Să vedem..."?

A, soţia, copilul... N-au mai fost de multe seri împreună. Şi le-a „pierdut" la bibliotecă, la club (campionatul de şah) sau meditîndu-i pe Nicolae Zamfir, Stancu Savu şi Tudorică Anastasie, care învaţă la liceul seral. A promis însă că în seara asta se va întoarce acasă devreme — şi îşi va ţine cu bucurie cuvîntul. Tinerii tac. Soţie. O necunoscută care intimidează şi tulbură; e dincolo de regulamentul interior al brigăzii, dincolo de geometria lui simplă.

Soluţia o găseşte tot Pavel :

— Bine, hai, nu vă mai uitaţi aşa la mine, las' că mă duc...

☆

„Toţi muncitorii la nivelul fruntaşilor". Un singur om din brigadă, Stancu Savu, nu e încă fruntaş. Abia a terminat şcoala profesională. Că i-a rămas ceva pe degete, răsfoind manualul bunului cazangiu, — asta se vede. Vasile Crăciun — fruntaş cu stagiu în sculptura văzduhului — a primit sarcina să se ocupe de el şi să-l facă fruntaş al întrecerii : adică să-l înveţe ultimele secrete de meserie, să-l „înveţe" să-l înţeleagă pe Arghezi... Opt din brigadă şi-au cumpărat ediţia bibliofilă.

☆

S-a însurat Florea Simion. Să-i facem o vizită cu buchete de flori. Să-i sărutăm mîna tovarăşei Simion, fiindcă ea va juca un rol important în viaţa brigăzii ; veţi vedea asta la leafă, cînd se va calcula cu cît şi-a depăşit planul soţul ei.

☆

Vineri. Cursuri de minim tehnic cu maistrul Hotigă. Cine lipseşte din brigadă? Nimeni.

☆

Sîmbătă. O iniţiativă : locul de muncă trebuie lăsat ca oglinda. (Se scontează efectul pe luni cînd, orice s-ar zice, nu-ţi prea vine să te-apuci de treabă). Sculele sînt frecate şi lustruite cu grija unei mătuşi bătrîne pentru linguriţele de argint. Pe jos, printre scheletele înalte ale cuptoarelor, se presară nisip. Cîteva crengi de brad astupă anatomiile inestetice. S-au creat, astfel, un fel de alei cu aer de primăvară, în timp ce viscolul geme la geam.

A sunat sirena de amiază. Analiza săptămînii. Planul a fost depăşit cu 10 la sută. Economii : vreo 7.000 lei. Deiu are o propunere : să nu se mai arunce niturile vechi, de la cazanele care se demontează. Să li se facă o baie de ulei după metoda inginerului Kuzneţov. Să se repare un cazan întreg cu nituri recondiţionate. Se fixează obiectivele viitoare :

— Să repare, pînă la sfîrşitul anului, cel puţin 20 de cazane peste prevederile planului.

— Intr-o după-amiază frumoasă, să viziteze Mărţişorul.

— Marin Bîlbac să-şi cumpere o cravată.

La revedere, prieteni ! Nu uitaţi : diseară ne întîlnim în sala de festivităţi, la spectacolul artiştilor de la Operetă.

☆

V-am relatat cîteva file din „Jurnalul de bord" al brigăzii „Vasile Roaită" de la Secţia III Cazangerie.

Luni, 23 noiembrie, brigada şi-a luat un angajament important. Iată-l, reprodus din acelaşi „Jurnal de bord".

„Noi, membrii brigăzii «Vasile Roaită» de la Secţia III Cazangerie a Complexului C.F.R. «Griviţa Roşie», întruniţi în miting fulger, am discutat despre iniţiativa maistrului N. I. Tiulenin de la Uzinele «Uralmaş» din Sverdlovsk — conducătorul primei brigăzi comuniste din U.R.S.S. Am dezbătut regulamentul de funcţionare al unei asemenea brigăzi. Tovarăşul Nicolae Zamfir a propus să muncim şi să trăim în aşa chip, încît să merităm şi noi titlul de «brigadă socialistă». Propunerea a fost votată în unanimitate".

Ilie PURCARU

La „Boleslaw Bierut"

In atelierul de sudură electrică, cei şapte membri ai brigăzii a IV-a U.T.M.-Reparaţii : Călăreţu Ion, Neacşu Florea, Vîlcu Constantin, Tănase Ion, Adam Sabin, Maşala Niculae, Ştefan Nicola îmi vorbesc despre realizările lor.

Atelierul e ca o cameră obscură. Are ferestrele vopsite, să nu scape reflexele afară pe geam, să te orbească. Prizele mari din perete pocneau din cînd în cînd cu un zgomot asurzitor. Cineva, afară, făcea o sudură. Prin crăpăturile uşii, răzbeau înăuntru, cu declicuri rapide, proiectîndu-se pe zid, pătrăţele violete de lumină.

Neacşu Florea îmi pusese pe genunchi o mască de sudor şi scriam pe ea ca pe un pupitru. Brigada trebuia să economisească, pînă la sfîrşitul anului, 20.000 lei. Suma au făcut-o pînă în august. De atunci au mai adăugat un spor de 30.000 lei. Ei trebuie să ştie de toate, să fie oricînd gata — zi şi noapte. Repară tot ce se strică. Sînt doctorii uzinei. Aşa au reparat în trei zile piesa principala a fabricii, laminorul mare, căruia i se arsese lagărul. Apoi, pompa de apă, un banc de tras ţevi...

La 21 noiembrie, brigada a primit drapelul producţiei pe trimestrul III, pe care l-au aşezat alături de fanionul de „Secţie fruntaşă pe linie de protecţie a muncii".

Toate bune ·

— Dar spuneţi-mi o întîmplare din viaţa voastră, ceva, aşa, neobişnuit...

Cei şapte, trîntiţi pe ţevi, în atelierul de sudură, cu genunchii la bărbie, aşezaţi pe o rînă, se sfătuiesc între ei. Nu găsesc ce. Caută. Timpul trece. Aştept.

— Mai duceţi-vă prin uzină şi plimbaţi-vă şi mai ne gîndim şi pe urmă vă spunem noi...

Se duc pe la treburile lor.

Afară, în hala mare, umblînd de unul singur, văd o fată trecînd cu un teanc de cărţi sub braţ. Se opreşte în dreptul unei maşini. Omul care lucrează stă puţin, ia o carte, două, în vîrful degetelor, să nu le murdărească, şi zice : astea. Astea, în momentul acela, se nimeriseră să fie „Bariera" lui Teodor Mazilu şi „Profilurile" lui Ţic.

Uite un subiect, îmi zic. Să încep aşa .. Dar mă răzgîndesc numaidecît. E banal. Azi toţi muncitorii citesc. Rohan ne-a arătat-o mai deunăzi, în ancheta lui. Pasiunea pentru lectură e de mult un fenomen public.

Altceva. Teribil e cînd totu-i perfect şi n-ai de ce te lega.

Să scriu despre cablurile groase de cupru, rumene, calde încă, ductile şi nu ştiu cum, comestibile parcă? Despre plăcile de aluminiu, zgrunţuroase, cu aerul lor fastuos de torturi unse cu frişcă? Sau despre graţia juvenilă de mesteacăn pal a barelor lungi de alamă ?

Metaforele au obosit.

Plimbîndu-mă astfel, în lung şi în lat, observ că pe-aici nu prea lucrează femei. Mediu toxic, muncă grea. Nu se lucrează decît 6 ore.

La Topitorie însă, acolo unde aluminiul, arama, staniul, alama fierb în oale uriaşe, iată o femeie. O femeie cu părul alb, îmbrăcată într-un halat cenuşiu, cu bocanci în picioare, cu o basma albastră de mătase cu buline albe, se agită, circulă, neobosită de colo-colo. Aşa cum umblă pe lîngă cele cinci cuptoare, inspectîndu-le grăbită, grijulie, parcă ar fi o gospodină care face cozonoci. Ei singura femeie din toată secţia:

Ca vînătorul care a simţit în pădure vînatul, tresar. Poftim subiectul ! Mă apropii, femeia dă fuga la un cuptor ; mă iau după ea, aleargă în altă parte ; mă opresc, mă apropii iar ; o zbugheşte din loc. In cele din urmă, o prind : Tovarăşe... dar n-apuc să încep. Intorcînd spre mine o faţă drăcească, neagră de funingine, mă repede :

— Am treabă, şi iar se îndepărtează.

S-o las, mă gîndesc, are treabă — vorbim în pauză. Umblu iar prin hală, ajung la celălalt capăt al ei, mă îndrept din nou spre topitorie ; pe drum, o văd împingînd un cărucior mare cu nişte materiale grele. Alerg după ea : Tovarăşe... — Am treabă, răspunde, şi iar întoarce spre mine faţa aceea cruntă, cu ochi încercănaţi de funingine.

Vine pauza. Ei, acum pot să mă duc să-i vorbesc. Bărbaţii stau, mănîncă. Femeia nu are astîmpăr, se învîrte mereu pe lîngă tingirile ei. Parcă ar aştepta-o afară o oaste flămîndă după zile de lupte. Curăţă ungătorul de cochilie, pîlnia de turnare, tuburile de turnare, urcă o scară, se dă jos, se şterge mulţumită pe mîini cu un şomoiog, uitîndu-se în jur, şi cînd crezi că a isprăvit, iar se repede, saltă o piesă, o mută din loc, cu mişcări sigure, bărbăteşti.

Mi-e teamă să mă mai apropii de ea. Schimb tactica. Mă duc în birou la inginer. Ferestrele dau în secţie. Vezi tot.

— Tovarăşe inginer, cum să fac, aş vrea să stau de vorbă cu tovarăşa aceea, chemaţi-o aici. Inginerul începe să rîdă:

— Degeaba, nu scoateţi de la ea nimic, nici cu noi nu prea vorbeşte. Dar vă dau eu datele. Virgile, se adresează unui băiat, ia adu încoace dosarul.

Lucrul a reînceput. Femeia tocmai prindea de foarfecele macaralei o piesă grea ; un braţ al foarfecii scăpase şi femeia zbiera la macaragiu. Apoi a urcat o scară, a basculat o oală cu aramă topită, — scîntei, o vîlvătaie verde, vibrantă.

Maria Grigoarţă, aşa scrie în dosar, — cu ea n-am reuşit să stau de vorbă, n-avea timp *— s-a născut în comuna Covrigi, de pe lîngă Strehaia, în anul 1906. Are deci, acum, 53 de ani. Slujnică pînă la vîrsta de 40 de ani, a venit în Bucureşti în 1945, a intrat ca femeie de serviciu la uzina pe numele ei de azi „Boleslaw Bierut". Maria Grigoarţă nu ştia carte. In 1947 a făcut şcoala de alfabetizare. In 1951 a urmat şcoala de calificare gradul I de topitor de metale neferoase. După aceea a urcat pînă la gradul 5 (sînt şase grade). Este prima (şi se pare singura) femeie maistru-topitor de metale neferoase, din toată ţara. Fruntaşă, un exemplu în muncă. E cea mai bine îmbrăcată muncitoare din uzină, citeşte ziare, reviste, cărţi, şi, acum, la 53 de ani, vrea neapărat să-şi cumpere un loc de casă, să-şi facă un cuib al ei.*

Vă amintiţi de servitoarea bătrînă, din romanul lui Flaubert — umilă, scofîlcită, cu palmele mîncate de leşie, care apare în faţa notabilităţilor unui tîrg francez ?

„Aşa arătau, în faţa acelor burghezi înfloritori, cincizeci de ani de servitute umană", — comenta scriitorul.

In biografia Mariei Grigoarţă, eu am văzut unul din milioanele de exemple ale unei mari, ale unei definitive revanşe istorice.

Constantin ŢOIU

La Complexul C.F.R. „Griviţa Roşie", în hala de Montaj-vagoane, se montează aparatul de ciocnire la un vagon.

SATUL UITAT

Denes János a trecut prin iarnă cu bine, deși în toamnă i se părea că greu o să se descurce. Ba, uneori, i se părea că fără ajutorul lui Podsudek Kállmán n-o să răzbească. De cînd îl întîlnise, în toamnă, în oraș și stătuse cu el la cîrciumă, cînd îl cinstise acolo, dar îl cinstise tare pe sponci, se gîndea mereu că s-ar putea duce la el cu lemne mai multe, adunate și de la frați și de la alți oameni din sat. Că poate i-ar strînge aceluia și alte lucruri, cînepă bunăoară, dacă ar vrea, că asta aveau berechet femeile, tot o puseseră în pod și nu mai țesuseră cît ținuse războiul, că n-aveau bumbac să întărească urzeala și acum, pentru banii ce i-ar cîștiga să-și ia grîu de pită sau o țîr de zahăr, sau cine mai știa ce, sigur că multe ar fi fost bucuroase s-o dea. Ar putea și el, pe lîngă Podsudek, să trăiască o țîr mai bine, ca un fel de negustoraș de a șaptea mînă și el, dar nu se putuse nicicum hotărî, cît fusese iarna de lungă. Nu că n-ar fi lucru de laudă să fii negustor. Cum? Păi în sat, cîrciumarul care avusese aici cîrciumă și băcănie cu de toate, fusese domn mare pînă își luase catrafusele, la oraș negustorii erau și ei domni, își făceau case frumoase, își dau băieții la carte de se întorceau doctori sau avocați și-și măritau fetele cu ofițeri. Numai că lui nu-i venise și nu putuse cu nici un chip să intre în casa lui frate-său, a lui István sau a lui András de-o pildă, să scoată el bani din buzunar — împrumutați, că altfel de unde? Împrumutați tot de la Podsudek poate, — să zică că cumpără el cînepa ori lemnele, că are socotelile lui, ba încă să nici nu le spună socotelile lui, că doar n-ai să-i spui omului: „dă-mi cu atît, că eu vreau să cîștig atît!“, și să plece, să facă afaceri cu sărăcia lor. Mai bucuros le spusese într-o seară, cînd stăteau toți la mama, la o palincă, că uite, dacă au lemne de vînzare, dacă în pădure la ei s-a uscat ceva, ori dacă femeile lor au cînepă, s-o ducă ei la domnul Podsudek Kállmán, curelarul, ăl de-o fost curelar și acum învîrte multe, că acela cumpără tot ce vrei. István ridicase din umeri și spuse liniștit:

— Eu am oamenii mei la care duc acasă, dacă îmi prisosește. La ce să-i umplu eu buzunarele lui Podsudek Kállmán, el să se tocmească cu mine la cît mai puțin, și apoi să se tocmească cu cumpărătorul la cît mai mult? Asta îți convine numai dacă îi duci mult, adunat și de la alții, ca să cîștigi ceva. Așa, pe o căruță-două de lemne, sau pe zece fuioare de cînepă, tot mai mult iei de la om dacă-i duci tu acasă.

János se gîndise lung, se chivernisise înăuntrul lui, clipise de cîteva ori peste ochii albaștri, blajini, și întrebase:

— Da'tu, ai aduna și de la alții, să-i duci lui?

— Păi am eu timp? Toată iarna am avut de lucru. Întîi am dres șura mea, pe urmă m-a chemat la Lamas, acolo, unde a fost casa lui Bobó și face acum internat și școală, să dreg lemnăria. Am eu timp să alerg după asta?

János rămăsese iar mult pe gînduri. Vezi, István spusese că nu avusese timp, nu că n-ar face așa ceva. Parcă toți negustorii ce fac? Iau mai ieftin și vînd mai scump. Asta e doar negustoria. Bunicul și străbunicul domnului Borkos Miklos din Lamas cumpăraseră cai mai ieftini și-i vînduseră mai scumpi, socrul domnului Miklos cumpărase lîna mai ieftină și o vînduse mai scump, și uite acum Miklos ce boier mare era, ba încă fusese boier și taică-său, Antal, și le era rușine lor că din negustorie se boieriseră? Dar el, János, uite, el tot n-ar fi în stare nici acum, cînd îl aude pe István vorbind atît de liniștit despre treaba asta, nici acum n-ar putea să-i spună cumnată-si Mariska: Ia vinde-mi mie cînepa ta, să cîștig eu o țîr la ea!“

Și uite că a trecut și iarna. István, cu meseria lui, a mai cîștigat ca tîmplar bun ce e, l-a mai împrumutat și pe János că-i e frate, e văduv și are doi copii, pe András l-a luat un timp la lucru cu el, că András se pricepe, și a putut András în iarnă să cumpere vacă cu lapte. Pe János nu l-a luat la lucru, nici n-avea nevoie, nu-i vorba, de două ajutoare, unu-i era destul dar nu l-a luat de loc, nici în zilele cînd nu se ducea András, că nu-i prea descurcat și prea dibaci János. La cîmp da, la cîmp nu mai e nici unul ca el, dar la altele nu-i merg mîinile nici repede, nici priceput. Să-l vezi numai cînd are ceva de cusut în casă, nu mare lucru, un nasture pe care l-a rupt, o mînecă pe care a agățat-o sau pantalonii lui Arpika rupți în fund de cînd s-a dat cu sănuița, — și astea, ca văduv ce e, n-are cine i le cîrpi, Terézka e doar prea mică, — să-i vezi cum ține acul în mînă, ca pe un cărbune aprins care l-ar arde, cum ține pantalonașii în mîna cealaltă, la depărtare, să-i vadă bine, și cum apropie acul de stofă, cu grijă mare și cam pe alături de unde trebuie, că îți vine să și rîzi, să și plîngi de mila lui. Mama vine de obicei sîmbăta, să-i spele și să-i dreagă ce-i de dres, dar se întîmplă că lucrul se rupe și peste săptămînă, și atunci ce faci? Alergi la mama, că n-are ea destule pe cap, numai pe Ocsi pînă îl scoală, îl îmbracă și-l pune pe picioare, și-i veșnic acum cu ochii plînși de grija lui Geza, care nu se mai întoarce. Alergi la ea, o iei de la treabă și-i pui cămașa ori haina aia în mînă, s-o coase?

Sîmbăta seara, János își îmbăiază copiii. La început făcea o leșie tare și-i spăla bine în ea, că prea erau murdari de cît se jucau pe afară, prin noroi. Ei țipau, roșii ca racul și plîngeau pe urmă neostoiți cîte un ceas. O dată a trecut Mariska pe la poartă, a intrat să vadă ce-i de urlă așa pruncii și s-a luat cu mîinile de cap: „Vrei să-i jupoi tu, János? Îți trebuie pielea de pe ei?“ Pe urmă i-a scăldat ea în apă caldă, i-a frecat și cu untdelemn după baie, să le treacă arsura leșiei, și acum, cînd are vreme, sîmbăta seara după ce-l îmbăiază pe Gyuri al ei, vine să-i scalde și pe ai lui. Alteori vine Vilma și Marișka, e mare haz și mare rîs, și copiii adorm veseli și îmbujorați.

Și așa, încet, fără să știi bine cînd, a venit primăvara. János ia boii de la István să are cu ei, și în schimb îi ară lui István trei zile, cît e el la Lamas, să dreagă niște cotețe. Ia sămînță de la Ince Tamás și în schimb îi grapă două zile cu caii aceluia și la secerat are să-i lucreze o săptămînă. Lui István îi e dator și pentru tot ce i-a împrumutat în iarnă, așa că are să-i secere și să-i cosească cît o ține secera și coasa, ca István să-și poată vedea de altele. Și cam toți oamenii din sat fac schimburi de astea, și oftează, și se socotesc, și aleargă, și nu se ajung, și iar înnoadă capetele, și nu se mai liniștesc. Ei, să mai fi avut boierii de aici, grofii, pămînt mult, acum se împărțea și al lor și se alegeau și săracii cu ceva. Dar vezi că ei l-au vîndut la vreme și tot ăi care au avut cu ce, l-au cumpărat. Așa e pe lumea asta, ce să-i faci? Și János se resemnează și de data asta suspinînd ușor.

In sfîrșit, au arat toți toate locurile. A arat pînă și Iboja palma ei veche de pămînt, adică i-a arat János, pe făgăduiala că, atunci cînd s-o întoarce fecioru-său, o să se socotească cu el. Știe János că asta e o vorbă așa, fiindcă băiatul Ibojei poate nu va mai veni niciodată, dar i-a arat de milă, că e singură și bătrînă, i-a arat de sufletul Margitei. S-a dus într-o zi, în vară, cu Iboja la locul ei căpătat acum, s-au dus să-l vadă numai, că după ce l-a căpătat nu se mai putea ara acolo pînă în toamnă, ca să se bucure bătrîna, să-l vadă bine cîtu-i de bun, să înțeleagă bine că e al ei, să mai prindă putere și vlagă, că de tot a sleit-o așteptarea lui Benedek.

Bătrîna s-a bucurat și a plîns, că alta nu mai știe ea face de la război, și János i-a spus domol cum are să are aici Benedek și cum crede el că și Benedek are să puie aici grîu și dincolo secară, că parcă așa s-ar potrivi.

Și asta a fost mai tîrziu prilej de lungă gîndire pentru János. Vezi cum i-au dat pămînt! cugetă el. Vezi cum i-au dat? Păi nu spune bine Benczel cînd spune că de la Partidul Comunist vine dreptate la oameni? N-ar fi să se ducă și el pe acolo, să mai audă? István nici nu vrea să știe de ei, dar András, vede bine János, se frămîntă ca și el și uneori tare s-ar duce după Benczel, alteori tare îl zguduie în dorința asta István, care zîmbește cu neîncredere și mai te ia și în rîs. Odată chiar s-au certat frații, István de o parte, András și János de alta, cînd István, cu o încăpățînare liniștită de parcă era Orbán Károly și parcă de la el învățase lecția, a început să spună că așa cum l-a chinuit pe el un majur romîn cînd și-a făcut armata la Turnu Severin, după primul război, așa s-ar putea să pață acum toți ungurii de la romîni, dacă nu cumva au să-i mute de pe locurile asta. András, atunci, își ieșise din fire.

— Păi bine, mă, tu nu vezi că și dacă ești ungur, și ești sărac, ți se dă acuma pămînt? Ce dracu mai vrei să vezi cu ochii tăi? N-ai văzut în Lămăș? Majurul tău a fost înainte de război și ăștia, comuniștii, sînt după război. Cum să te mute de aici sau să-ți facă alt rău, cînd îți dă pămînt?

István tăcuse lung, se gîndea pe semne dar ca să nu arate că era răpus de adevărul cuvintelor lui Andras scăpase cu o glumă:

— Și uite, încă nu s-a dat, numai s-a măsurat, așa că n-am văzut și rîsese, să se vadă bine că e glumă. Așa e Istvan, nu te lasă ușor bătut.

Dar János are atîtea de făcut, că nu se gîndește mereu numai la asta. Îl iau treburile. Acasă, Terezka și Arpika își fac de cap prin curte sau îi adună Mariska, îl trimite pe Arpi cu Gyuri al ei să păzească gîștele și pe Terezka o pune să curețe un ciubăr de cartofi și o încîntă, ca s-o potolească: „Tu ești mare acum, ai să fii peste un an-doi stăpîna casei. Nimeni n-o să se amestece cînd o să faci tu pîine și o să poruncești la bărbați, lui taică-tău și lui Arpika, să se spele pe mîini cînd vin la masă!“ Terezka deschide mari ochii ei verzi, ridică și mai sus sprîncenele subțiri și arcate, zîmbește și se îndreaptă și mai țeapănă pe scăunel, în fața ciubărului. Tot ea a învățat-o să-i ducă lui taică-său mîncare de prînz la cîmp, mîncare pe care și-a făcut-o singur de cu seară, și Terezka, care a trecut de șase ani, tropăie cu picioarele ei mici și desculțe pe drumurile arse de soare, aspre și povîrnite. Și alți copii, la vîrsta asta, se duc la cîmp, merg în urma părinților pe ogor și duc săculețul cu semințe sau adună paiele căzute, dar lui János nu i-a trecut pînă acum prin minte că și ai lui ar putea face treaba. Cînd a murit Margit, erau tare mici și fără apărare, și el a rămas cu sentimentul acela, ca o rană în piept, că are odrasle pe care mama nu le-a ținut destul în brațe și care au nevoie de multă cruțare și căldură.

Acum, luna Iunie e pe sfîrșite. János s-a suit în păduricea de pini, păduricea mică de pe creasta dealului care desparte Báratfalva de Farkas, să scoată cîteva rădăcini de pini care s-au uscat și au fost tăiați de mult, să facă și găteje, dar mai ales să lase pămîntul ăla curățat de rădăcini pentru fîneață.

Terezka, cu o rochiță de stambă în pătrățele roșii și albe, cu un șorțuleț roșu pe care i l-a făcut bunica, cu codițe strîns împletite în dosul urechilor, cu picioarele goale, arse de soare, zgîriate și urzicate de azi de dimineață cînd s-a băgat în lăstăriș, lîngă gîrlă, după un boboc de gîscă al Mariskăi, urca la deal, cu un coș pe braț. Se ține foarte dreaptă, foarte mîndră, și nici nu-i răspunde lui Arpika, cînd o întreabă unde se duce. Ce, ea are treabă! Ea stă de joacă toată ziua ca el? Ea se duce cu mîncare doar, se vede cale de-o poștă și trebuie să fii prost ca Arpika să nu bagi de seamă coșul de pe brațul ei, coșul destul de greu, că numai ea știe cum îl cară!

Da' uite că (iar) vine cineva. De pe clina cealaltă a colinei, dinspre Farkas, urcă Varvara lui Ince Tamas și în urma ei urcă Elek al lui Orbán Károly. Ea merge mai iute, el mai încet, dar tot o s-o ajungă. Terezka n-o poate suferi pe Varvara. Se ține mîndră, trece pe drum de parcă numa ea ar fi pe lume și nici nu vorbește cu copiii, parcă nu i-ar vedea. O femeie care nu-i îngîmfată, cum e Vilma, cum e Tereza, cum sînt chiar fetele lui Kovács Emerik și pînă și cea mai mare dintre ele, Eva, cînd te văd, te întreabă: „Ce faci tu, Terezka? Unde te duci, Terezka?“, dar Varvara asta, fiindcă spune lumea că e frumoasă, ar putea și să calce pe tine și să nu te vadă! Lasă că și Terezka se face mare și n-o să se uite nici ea la Varvara. Păcat numai că atunci Varvara n-o să fie ea mică, să vadă ce bine e să fii copil! Dar o să fie bătrînă, bătrînă ca Iboja, și Terezka are să treacă mîndră pe lîngă ea și are să-i spună: „Vai, ce bătrînă ești!“ Așa are să-i facă!

Varvara urcă repede colina și cînd ajunge sus răsuflă atît de greu, încît se rezemă de un copac. Elek se apropie de ea, se reazămă și el de copacul ăla și-i vorbește peste umăr Varvarei, ceva ce Terezka nu poate auzi de aici. Elek e frumos, tare țanțoș și voinic. Rîde cu pălăriuța pusă pe un ochi și se uită la ea parcă ar împunge-o cu ochii, așa, pieziș, ca tăurașul lui Dani. Terezka stă și ea pe loc și se uită la ea, se uită cum s-ar uita pe geam afară, în curte, dacă ar fi în casă pe scaun, liniștit și atent.

— Hei, iepurașule, ia vezi-ți de drum, că vreau și eu să sărut fata asta! strigă Elek, cu un glas foarte vesel și nesinchisit. Varvara face așa, o mișcare, de parcă ar vrea să-l cîrpească, dar nu se urnește din loc.

Cu ea a vorbit? Să-și vadă de drum? Da ce-i pasă lui de drumul ei? Ce, nu poate sta pe loc, să se odihnească, dacă vrea ea? S-a găsit cine să-i poruncească să meargă sau să stea! Elek al lui Károly-bácsi! Da'ce, e tatăl ei? Uite că e greu coșul și ea a făcut popas aici. Vrea s-o sărute pe Varvara? S-o sărute sănătos, ce-i pasă Terezkei?

— Hei, cu tine vorbesc! Dacă te mai uiți așa, o să ți se facă ochii șașii!

Terezkei îi vine să plîngă! N-are voie să se uite unde vrea ea? Auzi, că vrea s-o sărute pe Varvara! Varvara e fată mare, nu e nevasta lui! Și dacă nu vrea să-i vadă ea, înseamnă că nu-i frumos s-o sărute așa, sub copac, ziua namiaza mare. Poate că e păcat, poate că e rușine!

Terezka își ia coșul și pleacă mai departe, foarte jignită. S-o gonească de acolo, să strige la ea, și doar nu era pe ogorul sau în curtea lui! Îi vin lacrimi în ochi, buzele i se umflă de supărare, e gata să izbucnească, dar mai întoarce o dată capul înapoi, să vadă ce fac obraznicii ăia acolo, sub pom. Elek întinde brațul s-o ia de mijloc pe Varvara, ea întîi dă capul pe spate cu mîndrie, apoi îi dă una peste mînă, apoi o rupe la fugă în jos, în fineață, dar se vede bine de aici că Elek o ajunge din urmă, o prinde în brațe. Ea se apleacă tare pe spate, el se apleacă peste ea și o sărută chiar pe gură, dar știi cum! Chiar pe gură, parcă anume! Varvara încremenește și stă așa, aplecată pe spate. De ce nu-i dă un pumn în cap? se întreabă Terezka. Parcă ceva neliniștit se strecoară și în inima ei. I-a trecut plînsul, a pătruns între pini, se aude un topor care cade peste ceva tare, acolo trebuie să fie tata, dar Terezka tot se mai uită din cînd în cînd înapoi, deși de aici nu se mai vede nimic, și se întreabă cum de-o fi nimerit-o Elek pe Varvara chiar pe gură, așa cum nimerești cu lingura de supă, și de ce nu i-o fi dat un pumn. Să povestească asta acasă, Mariskăi sau Vilmei, sau să tacă? Ar fi bine s-o facă de rîs puțin pe mîndra asta de Varvara, că sigur că nu e voie să te sărute așa un băiat, acum simte sigur Terezka că nu e voie, nu știe nici ea de ce, dar simte că, cu siguranță, e păcat, însă parcă îi e și rușine să spună.

> *Fragmentul, prezentat în acest număr și făcînd parte din romanul „Satul uitat“ (titlu provizoriu) de Lucia Demetrius, surprinde un moment din preajma reformei agrare.*

Colo, în luminiș, stă tata, în cămașă, cu picioarele depărtate, ridică sus toporul și lovește într-o rădăcină de copac. Mai la un pas de el stă și István-bácsi și sapă la altă rădăcină, cu un căpătei de trunchi retezat pe care abia îl zărești.

— Ei, a venit fiică-mea cu masa! spune foarte mîndru János și își șterge cu brațul sudoarea de pe frunte. Am fată mare, István, mare și harnică, cine mai e ca mine?

Terezka e iar foarte mîndră, uită că a fost jignită adineaori, merge repede cu lăbuțele ei mici peste covorul de ace lungi, înțepătoare, dacă le ici în răspăr cu degetele, dar moi dacă calci în plin, cu toată talpa pe ele, fiindcă sînt multe, o velință întreagă, groasă.

— Terezka, copil de aur! spune și István-bácsi, așezat, liniștit, cum vorbește el de obicei, și tocmai pentru că a rostit vorbele atît de liniștit, Terezka e sigură că nu a glumit, că ea e un copil grozav.

János lasă toporul, o ia cu amîndouă mîinile de mijloc, o ridică în sus chiuind și o sărută apăsat pe amîndoi obrajii, cu zgomot mare. Mustața lui e uscată ca iarba, înțeapă și e galbenă ca tutunul. Terezka rîde tare cînd e sus, în aer, vrea să apuce cu mîna o creangă de pin, apoi, pe pămînt, își găsește iar toată demnitatea. Desface coșul, scoate oala, scoate lingurile, scoate pîinea și chiar întinde pe jos șervetul cu care Mariska a acoperit coșul. István ia și el de lîngă un pin coșul lui, — pesemne că i l-a adus mai devreme Juliska, nevastă-sa, sau Gyuri, desface și el un șervet, pune și el o oală, cu carne cu cartofi a lui, și stau toți la masă. E tot cald și aici, dar e umbră și din cînd în cînd adie cîte o aripă de vînt, ca pe vîrf de deal, sigur.

— Noi desțelenim de rădăcini, spune István, dar cît de greu va fi de venit aici cu căruța, numai noi om ști. De cîte ori vorbește István-bácsi, Terezka are impresia că abia s-a hotărît, cu greutate mare, să vorbească și că din pricina asta vorbele lui sînt sfinte. Cum a spus el, așa rămîne.

— Coborîm pe partea cealaltă și ne întoarcem pe drumul de jos, care ocolește spre Farkas, zice și János după o clipă de gîndire.

— Pierdere de vreme și nici pe acolo nu-i ușor pînă ajungi la drum. In sfîrșit, om vedea. Pămînt e și ăsta, nu se poate să-l pierzi.

Gata, așa e! se gîndește Terezka. Nu se poate să-l pierzi! Terezka se uită la István cum bagă cu furculița în gură bucăți mari de carne, bucăți de cartofi, și se întreabă dacă o fi bună mîncarea aia. István îi vede privirea:

— Tu, copilă, ia de aici! Ia, mîncă o țîr și de la mine! spune el liniștit, dar fără să zîmbească.

Terezka se rușinează, se ascunde după spinarea lui taică-său. Prea s-a uitat lung!

— Mîncă tu, mîncă dacă te îmbie unchi-tu! o îndeamnă și János. Julișka fierbe bine!

Terezka nu vrea cu nici un chip. Îi e rușine și pace.

— Apăi las-o, dacă-i proastă! spune blajin János.

Și cuvîntul ăsta: „proastă“, i-a căzut greu Terezkei. Oamenii mari nu știu decît să te ocărească, asta e!

— Orbán Laci umblă să vîndă locul de sub pădure al grofului, spune rar István, da'umblă anume așa, ca să-i spună grofului că a umblat. Vrea să-l cumpere el și aleargă acu să adune ceva bani. Aleargă tot cu lucruri de-ale grofului, din care își face partea. Cînd îl întrebi fără ocol cam cît vrea groful pe locul ăla dă din colț în colț și spune că încă nu s-a gîndit bine. Eu vreau să mă duc drept la domnul conte și am să-l întreb pe el.

— Și ai cu ce-l lua? răschiră ochii, uimit, János.

— Apăi m-am gîndit să-l luăm noi, frații, să-l împărțim. Și cu vremea!

János ridică jalnic din umeri.

— Vinde vaca! îi spune scurt István. Vacă mai găsești, da'loc ca ăla nu mai e pe la noi.

Nu, vaca n-o vinde János. El are copii, doi are, cu ce să-i hrănească? Și fetița Vilmei, mai e și ea la laptele ăsta. Să cumpere mama cu István și cu András, care au cîștigat la Lamas, pe iarnă, cînd au clădit acolo, la școală. El nu poate. Să se ducă István drept la domnul conte, să vorbească cu el. De ce să-l ia, locul, Laci? El are destul și tot bun. Să se ducă! El, János, nu vinde vaca. Nu-i nimic, el n-are să ia. Ar fi bun, hei! cît ar fi de bun, dar vaca n-o vinde!

— Dacă aș mai face unt pentru sat, ca altădată, dacă aș mai face unt, aș mai aduna și eu ceva. Da' dacă lumea nu mai are lapte de prisos, că nu mai are nici atîtea vaci, unt de unde? spune molcom și parcă duios Janos.

— Tu trebuie să cauți să te ridici nițel. Să vedem, Iboja tot n-are cu cine lucra...

Varvara e bătrînă ca Iboja și trece printre pini, cu o lăcustă mare în mînă, se duce să prindă pește. Dar abia merge și-i e cald, îi e atît de cald încît geme! Și fustele îi fac țîr-țîr, țîr-țîr-țîr, ca greierii din iarbă mulți, mulți...

Cînd se trezește Terezka, o furnică mare aleargă, aleargă pe obrazul ei și

pe urmă se ascunde după ureche, și iar vine pe obraz și dă ocol nasului, și o gîdilă foarte tare. Din pricina ei s-a trezit, sau pentru că Gyuri al lui István-bácsi stă aici, în fața ei, în picioare, și se uită cînd la János, apoi se uită în pămînt, parcă așteaptă o pedeapsă, și și-a pus piciorul chiar pe rochița ei, de o trage pe ea toată într-o parte? István-bácsi și tata stau și ei în picioare, tot lîngă ea, unul rezemat în sapă, celălalt cu toporul în mînă și se uită și ei la Gyuri. Soarele nu mai ardea atît de tare, s-a dus dincolo, spre Farkas, s-a mutat, acum aici e umbră mare și crucea bisericii din Farkas strălucește grozav.

Cei trei se uită mereu tăcînd, unul în pămînt și ceilalți la Gyuri.

— Și cum a spus? întreabă iar István.

— Că să vii jos, dacă ai gătat, răspunde Gyuri și se uită iar în pămînt, de parcă ar vorbi cu pămîntul.

— Și dacă n-am gătat?

Gyuri își pironește iar ochii în pămînt, parcă i-ar fi rușine și parcă s-ar încăpățîna.

— Și dacă n-am gătat, mă? Nu l-ai întrebat?

— Nu! suflă stins Gyuri și parcă îi e și mai rușine.

— Da'el nu poate veni aici, după tine? S-a boierit rău la picioare Laci? întreabă János. Azi-dimineață parcă a urcat și a coborît într-un suflet dealul ăla! și János arată cu toporul chiar dealul pe unde l-a întîlnit Terezka pe Laci-bácsi, cînd a spus că o să se însoare cu ea.

Gyuri nu mai știe de loc să răspundă la asta, dacă Laci-bácsi s-a boierit atît de tare la picioare, că purta ghete de dimineață, l-a văzut și Terezka, asta-i drept, dar asta nu-l cine știe ce boierie, că ghete are și ea. Poate că acum a pus cizme cu lustru, ca Imre al domnului Borkos și i-e frică să nu le zgîrie la deal! Gyuri pune ochii în pămînt strînge gura și nu mai spune nimic.

Istvan Baci se mai gîndește nițel, dă pe ceafă pălăria care-i acoperă capul chel, se uită la János, apoi spune molcom:

— Să mergem, să vedem ce vrea.

Și toți trei, fără vorbă, se apleacă deasupra movilei de așchii, de buturugi putrede, de ramuri uscate și vițe negre și pline de pămînt, și încep să le îndese în saci. Are fiecare un sac și îndeasă în el. Cînd le umplu, pornesc la vale, István în frunte, János după el, Gyuri după János, fiecare cu sacul lui în spate, și Terezka după Gyuri, cu un ciot scurt și rămuros în mînă, că a vrut și ea să ducă ceva. Acolo, movila a rămas mare, mare, parcă nici n-ai fi luat din ea.

De pe culme, de sus, se vede Farkas plin de soare dar de o lumină de soare mai slabă, care nu strălucrește ca azi de dimineață, și cerul în dosul crucii bisericii se face roz, și soarele e atît de jos, că parcă vrea să se așeze pe cruce. Dincoace, în Báratfalva, a început să se facă seară, aici nu e nici soare, nici cer roz, aici e așa ca fumul.

Terezka se uită în fața ei, la picioarele lui Gyuri, cum calcă de iute și ce murdare îi sînt călcîiele. De unul dintre ele s-a lipit o frunză și Gyuri nici n-o simte, merge înainte. Terezka ar vrea să meargă repede ca el, să se țină în rînd cu el, dar nu poate. Gîfîie, se împiedică, nu mai poate. Au coborît dealul, au trecut printre cele două fînețe unde greierii cîntă și acum, — lor nu le e niciodată somn, nici noaptea nu se culcă, tot cîntă! — au ajuns jos, pe poteca care duce la porțile caselor celor trei frați. Denes-István-bácsi intră în curtea lui cu Gyuri, János intră în a lui cu Terezka. János pune sacul jos și trece în curte la István, frecîndu-și mîinile, să le curețe de pămînt și așchioare de lemn. Pune și Terezka jos ciotul pe care l-a adus, oftează că a scăpat de greutate mare și iese pe portița din fața de data asta, spre pîrîu. Nu se văd nici Arpika, nici Fery a lui András și al Mariskăi, nimeni, nici un copil. Ce naiba să fie? De ce să te apuci? Uite că pe poarta lor iese Gyuri. Ei, el e mare! Parcă poți să te joci cu el!

Gyuri a tot făcut, tot cu pălăriuța lui mică pe ochi, tot cu gura strînsă, tot în pămînt se uită, parcă ar fi ieșit să facă treabă, dar nu are nici o treabă, se vede bine că stă întîi în loc, pe urmă se uită în jos la picioarele lui și-și răschiră degetele, pe urmă o apucă încet către gîrlă și coboară potecuța dintre pomi, cea care se strecoară printre urzici. Terezka se ia după el, cu toate că-i e frică de urzici.

Gyuri stă pe mal, în picioare, și se uită în apă. Stă în picioare și Terezka, se uită și ea în apă, pe urmă la Gyuri, pe urmă iar în apă. Stau așa amîndoi, stau, și pe urmă Terezka nu mai poate răbda și spune:

— Cînd îmi prinzi un pește mare?

Gyuri întîi tace, cu gura lui mică strînsă, lipită, cu ochișorii verzi ațintiți deasupra apei, apoi, cînd Terezka pierduse nădejdea, spune deodată:

— Cînd ți-oi prinde și un pește mie.

— Dar cînd?

— Poimarți.

Degeaba are el treisprezece ani, se gîndește Terezka, dacă nu se ține de cuvînt!

— Ai spus că-mi prinzi! se supără ea. De ce ai spus?

— Ca să crezi tu!

Terezka umflă buzele a plîns, dar se gîndește că, dacă plînge în fața lui Gyuri, nu e de nici un folos. El nici nu te împacă, nici nu te întreabă de ce. Nici nu rîde de tine ca alți copii mai mari, el se uită și pe urmă tace și strînge buzele. Așa că renunță la plîns.

— Mi-a spus Emerik-bácsi, spune deodată Gyuri, că la București e un domn care are o mie de porumbei.

— O mie!

— O mie de porumbei albi, care îi duc lui scrisorile în cioc. El toată ziua scrie scrisori și porumbeii le duc. Și acolo nu sînt ulii și nu-i mănîncă pe porumbei.

— O mie! mai spune Terezka, o dată. Cît o fi o mie? Mult? Cîți sînt o mie, Gyuri?

— Cîți? se gîndește băiatul și tot în gîrlă se uită. Vezi, dacă o mie de porumbei s-ar așeza acum pe pămînt, ar umple locul de aici pînă la Lamas. Atîta sînt o mie de porumbei.

— Vai, cîți porumbei, de aici pînă la Lamas! Terezka are deodată o idee de femeie practică. Dar dacă ar fi găini, ar fi tot atîția?

E o problemă de aritmetică cam ciudată, la care Gyuri nu poate să răspundă pe loc. A făcut doar șapte clase, ar trebui să știe! Cum adică, dacă ar fi o mie de găini, ar fi tot o mie?

— Găinile nu duc scrisori! spune el superior. Dacă ai avea o mie de găini de aici pînă la Lamas, unde ai mai semăna grîu? Nici n-ar fi bine să ai o mie de găini. Și de unde să dai mîncare la o mie de găini?

Asta e! De unde? Tot mai bine să ai o mie de porumbei, să zboare peste tot, să spună oricine: uite cîți porumbei are Terezka! Ar da la cine ar vrea ea cîte un porumbel, numai Varvarei lui Ince Tamás nu i-ar da, măcar să plîngă și s-o roage! Nu i-ar da nici unul! Vrea să-l întrebe pe Gyuri ce mănîncă porumbeii, să știe și ea, dacă ar avea, dar tocmai atunci Gyuri se întoarce cu spatele, suie poteca fluierînd încet și intră în curte, după ce a încetat să fluiere și și-a proptit iar privirea în pămînt. Terezka urcă și ea încet, cu gîndul la porumbeii cu scrisori în cioc, și se strecoară în curte la István-bácsi, după Gyuri.

Stau toți trei pe o stivă de lemne, István-bácsi, Laci-bácsi și tata. Gyuri se ține deoparte, cu ochii în pămînt, cu mîinile în jos. Nici n-o văd, nici n-o aud. Se așază și ea pe un butuc mai scund și ascultă.

— Dragii mei, spune dulce Laci-bácsi, cu el nu te poți înțelege, voi știți! Dacă eu, care i-am fost ca un tată, cu toate că am numai doi sau trei ani mai mult decît el, dacă eu care i-am fost și îi sînt ca un tată, nu pot să-i bag puțină minte în cap, cum au să-l convingă alții! I-am spus și astăzi: domnule conte, fii cuminte, scade din preț! Nimeni n-are să-ți dea atîta! Vrei să vinzi sau vrei să rămîi cu pămîntul în brațe?

Cum o fi să rămîi cu pămîntul în brațe? Terezka îl vede pe domnul conte cu o halcă mare de pămînt, așa cum cade cîteodată ca o felie cînd dai cu sapa, în brațe, strînsă la piept. De ce o fi vrînd contele să rămîie așa, cu bucata aia în brațe? Uite, Laci îl sfătuiește s-o vîndă, dar cine s-o cumpere?

Istvan îl privește tăcut. Nici nu clipește, îl lasă să spuie tot ce vrea el și îl privește cu ochii lui mari și cafenii ca niște castane mari și lucioase. János a început să lase capul pe un umăr, ochișorii lui albaștri și blajini sînt plini de îndoieli. Uite că vine și András-bácsi, slab, obosit, cu cămașa albastră cam albită de soare și asudată în spate. Se așază și el pe lemne, scoate o țigară din buzunar, o aprinde încet și ascultă și el la Laci.

— Dacă ai lăsa din preț, spune Laci mai departe, dacă ai scădea nițel, s-ar găsi ei cumpărători. „Du-te la frații Denes, zice, du-te la Ince Tamás, du-te la frate-tu Károly și la Antika și întreabă-i pe toți“. La prețul ăsta, domnule conte? Mi-e și rușine! „Du-te, nu te mai rușina!“ Și m-a și înjurat, vă rog să mă credeți, pe mine, care îl iubesc cum își iubește un tată copilul!

János a început să se înduioșeze. Săracul Laci, cît aleargă și l-a și înjurat contele! Trebuie să fie adevărat ce povestește el acum, contele e încăpățînat cînd îl apucă, și orice-ai spune, Laci e toată ziua la cheremul lui! Se uită pe rînd la frații lui care nu scot o vorbă, să vadă ce se arată pe fața lor. István se uită pătrunzător la Laci, cu ochii lui serioși, lucioși și cafenii, András se uită cu neplăcere, parcă Laci ar fi murdar pe la gură ori pe la nas, și lui i-ar fi scîrbă de mutra lui. Va să zică nu-l cred.

Laci tace, zîmbește, suspină, așteaptă să mai spună și Denești ceva, ca să-i dea drumul iar.

— Daaa... și István lungește vorba de parcă n-ar mai vrea s-o isprăvească, la jumătate nu lasă?

Laci rîde ca de o glumă bună, rîde cît poate, dar se vede că se trudește să rîdă, ochii i s-au făcut răi.

— Păi, dragă István, el nu vrea să lase nici un creițar, și tu mă întrebi de jumătate? Crezi că glumesc? Că spun povești?

Terezka nu înțelege nimic, dar simte că Laci-bácsi nu rîde de-adevărat. Gyuri se gîndește că iar trebuie să-l fi prins taică-său pe Laci cu ceva, niște minciuni de-ale lui, nu știe bine de care, dar toată lumea spune că Laci minte de stinge, de asta tata se uită așa drept la el și lungește vorba. Așa face tata și cu el, cu Gyuri, cînd nu-i place ceva, cînd n-a făcut el ceva cum trebuie.

János a priceput. Dacă István a pus asemenea întrebare, înseamnă că a simțit el bine că Laci a pus ochii pe loc și cu prețul ăsta vrea să depărteze cumpărătorii. Apăi să nu te duci drept la domnul conte, cum spunea Istvan adineauri, în pădure, să nu te duci să-l întrebi chiar pe el! Da' intri? asta-i vorba! Te lasă Laci să intri?

— Mă Laci, spune István, am să mă duc eu la conte, să mă tocmesc cu el.

Laci încremenește o clipă, apoi spune grăbit și mieros:

— Da vino, István dragă, vino numa'! Să dea Dumnezeu să-l găsești treaz, să poți vorbi cu el, asta-i! Poate poți tu să-l înduplеci! Vino și mîine! Haida!

— Ce-ar fi să mergem acu'? întrebă András, care a tot tăcut. Se uită țintă la Laci, să-l vadă ce face.

Laci rîde iar ca de o glumă bună.

— Acu'? Doarme sub pian, dragii mei, doarme ca un pisic abia fătat. A băut trei sticle, și de palincă d-a de oraș, de palincă verde. Pînă mîine o dormi, mai curînd nu se scoală!

— Și tu, care-l iubești ca pe copilul tău, spune tot foarte serios István, îl lași acolo, sub pian? Nu te duci să-l sui în pat?

— Chiar acolo mă duc, sufletul meu, chiar acolo! N-am liniște pînă nu l-oi sui în pat! Mi-e milă de oscioarele lui, săracuțele! Uite, vă și spun noapte bună, și să vă mai gîndiți! Prețul e mare, dar locul nu-i rău! Ce să faci? Pămîntul costă! Numai pe cei care au primit în Lamas nu i-a costat! Să vedem, să vedem cum are să fie. Așa, dragii mei, noapte bună! Voi doi cu nevestele, he-hei! ce vă pasă, numai bietul János văduv și eu flăcău bătrîn! Așa ne-a fost scris!

Terezka moare de frică o clipă că Laci are să spună că o așteaptă pe ea să crească, ca să se însoare și el, inima îi bate tare, dar Laci se mai întoarce o clipă din poartă ca să spună zîmbind:

— Noroc că e o persoană căreia i se urăște fără mine! Asta e norocul meu! și pornește pe ulița întunecată acum, rîzînd încet.

— Mare porc! spune János. Acu', ce nevoie are el să știe tot satul de biata văduvă a doctorului? Frumos e asta? Femeie cu cap sec, pe mîna cui s-a lăsat! Mare porc!

— O scîrnăvie! spune și István ca pentru el, gîndindu-se adînc. Prețurile contelui el le face pentru noi, dar tot el le face și pentru el. Mergem la conte?

— Acum?

— Acum! Ce, trebuie să-l crezi? O fi mai treaz contele ca altădată!

— Hai să mergem! spune András. Da' așa, murdari?

— Apăi eu, în seara asta, nu mă mai primenesc pentru el! Și azi, și mîine, la fel de beat o fi. Să mergem mîine.

Terezka abia mai zărește în întuneric. Parcă i-ar fi foame, parcă i-ar fi somn. Parcă nici cald nu mai e. Dar uite, toți trei, tata și unchii stau tot acolo, pe lemne, Gyuri stă tot în picioare în fața lor, cu ochii în pămînt și brațele în jos, și din cînd în cînd Istvan-bácsi spune:

— Să mergem mîine!

Apoi iar tac. In casă, Juliska-neni a aprins o lumină jos, în bucătăria de sub scară. Face ea ceva înăuntru, face focul, mîncare, leagănă poate fetițele alea mici ale ei, dar pe afară nu se arată. Mariska pesemne că nu e acasă, altfel i s-ar auzi glasul de alături. Of, doamne! Nimeni nu se mișcă din loc, András-bácsi fumează iar o țigară care strălucește, roșie, în întuneric, și István-bacsi spune din nou:

— Să mergem mîine!

Terezka se trage spre taică-său, se ghemuiește pe genunchii lui și aude cum István-bácsi oftează:

— Numai de-ar fi treaz. Ei, o să mergem mîine!

Lucia DEMETRIUS

Desene de ION FLORESCU

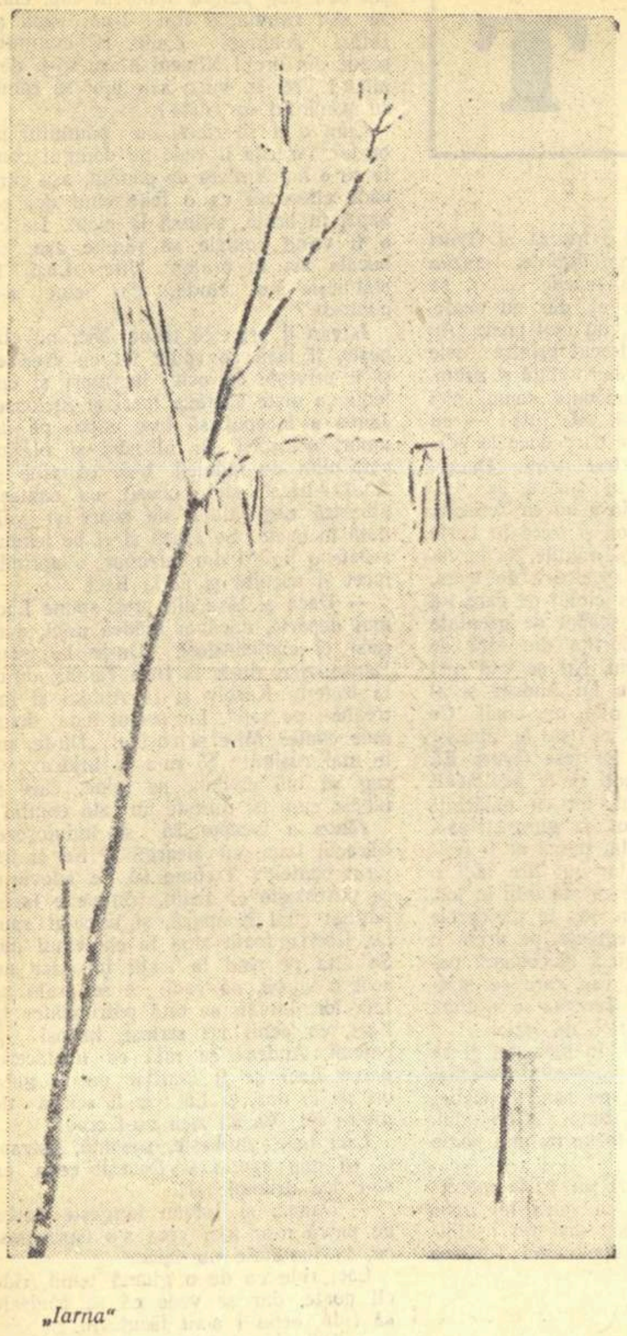

„Iarna"

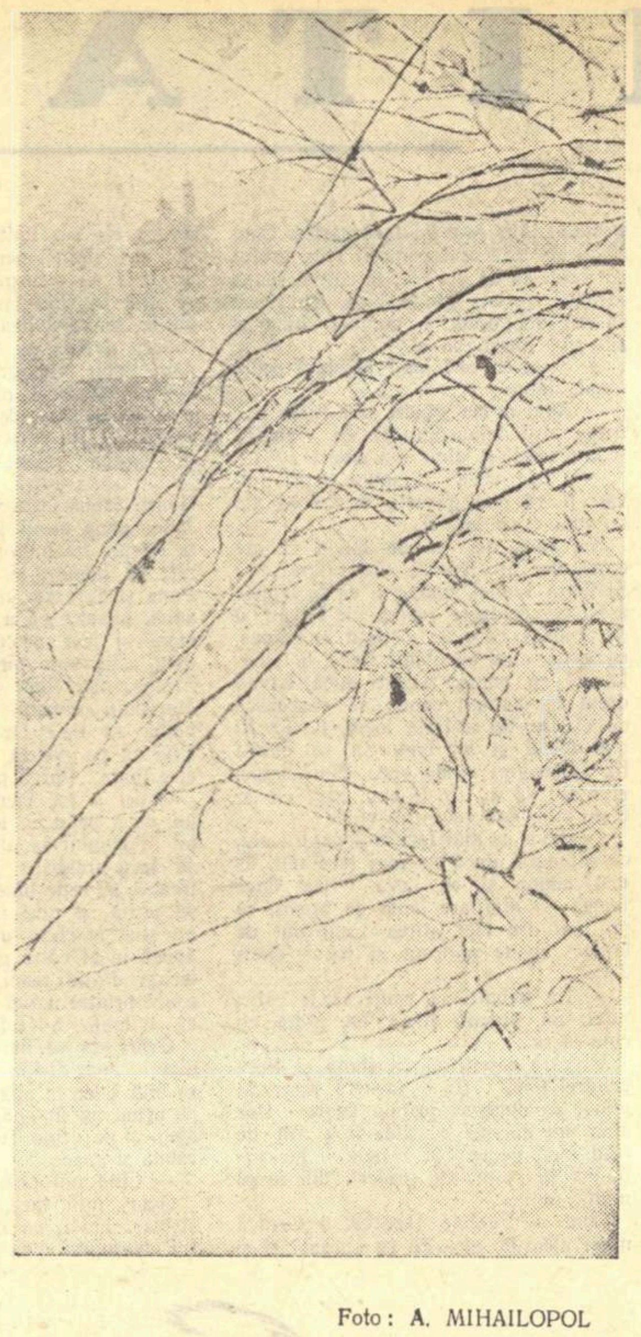

Foto: A. MIHAILOPOL

PRIVIND SPRE ANUL VIITOR

(Urmare din pag. 1)

fabricile de zahăr de la Bucecea și Luduș; combinatul de produse lactate de la București; țesătoria de la Păulești..." etc.

Harta din perete e veche. Cine putea să se gîndească la localități ca acestea: Borzești, Bucecea, Luduș, Păulești? Dar la suburbia Militari? Dar la Govora, cunoscută numai ca oraș balneo-climateric? Mi-e greu să scriu ce simt acum. Și încă n-am citat totul. La Hunedoara se va ridica o secție nouă de furnale; se vor construi și alte mine; o fabrică de anvelope; complexul pentru industrializarea lemnului de la Suceava și cel de la Odorhei; o fabrică de lapte praf; o fabrică de preparate de carne. etc., etc.

Toate într-un an numai. Dacă adăugăm și cele 31.000 de apartamente, avem imaginea completă a noului plan. Incă nu ne-am dezbărat de cuvîntul uluitor; îl vom folosi iar. 15.000 de tractoare în 365 de zile, 19 milioane de perechi de încălțăminte, 298 mii tone de carne, 325 mii tone zahăr, 115 mii tone uleiuri comestibile, iată cîteva cifre ce dau imaginea nivelului de trai al țării.

Păstrez ziarul și aș vrea să ies pe stradă. Bucureștiul este un oraș tînăr și-i știu fiecare colț. Aici este un loc plin de iarbă pe care va fi ridicată o casă. Un etaj, două, trei, patru, cinci. Pot să mi le închipui de pe acum ca pe niște nacele luminoase seara cînd storurile nu au fost încă trase. Și aici și aici, alte locuri. Uite o casă cu un cat ce va fi dărîmată pentru că între cele două blocuri noi pare pipernicită și săracă. Iată un bulevard nou așteptîndu-și dulgherii și betoniștii. Era o vreme cînd sădeam numeroși pomi și așezam flori în parcuri. Acum plantăm și copaci de ciment, cu scări interioare, cu terase și balcoane. Cu puțină imaginație pot auzi foșnetul brazilor din păduri depărtate. Vîrfurile lor ninse se mișcă încă în bătaia vîntului singuratic de noapte. Peste cîteva zile ei vor fi doborîți și îi voi vedea jupuiți, încă vii, închipuind schele. Trec camioane cu cărămizi și îmi vorbesc despre pămîntul ce așteaptă să fie aruncat în cuptoare. Văd locurile pustii acum. In ele vor fi înfipte lopețile constructorilor. Aici vor mușca dinții de fier ai caterpilarelor, aici cerul va fi înghesuit de coșurile unor fabrici. Sub copcile de ghiață ale rîurilor amorțite doarme sticla ferestrelor noilor apartamente; sub scoarța unor copaci bătrîni stau încremenite picioarele de scaun și mesele la care vom mînca. O să urce pădurarul și o să strice decorul fastuos al iernii mîndre. Aud securile mușcînd cu sete și ronțăitul de șobolan al fierăstraielor electrice. La Bicaz se mai așterne un strat de ciment și Bistrița se înghesuie tot mai mult în albia ei vremelnică. In valurile sale înghețate stau acele scîntei ce vor lumina toată Moldova. Incă puțin fiară de apă, încă puțin...

Nu, iarna nu este un anotimp destinat meditației. Expunerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej ne-a reamintit ce avem de făcut. Țăranul se va ridica de la gura sobei și va ieși afară să se uite pe cîmp; muncitorul va lăsa o clipă uneltele și se va șterge pe frunte de sudoare, apoi va bate mai cu energie nicovala; din fundul pămîntului, grohotișul negru de cărbune va ieși mai tumultuos la suprafață; arhitecții vor privi planșa albă și vor înfige compasul cu hotărîre în hîrtia de calc. 31.000 de familii din Romînia, locuind în case vechi, așteaptă trecerea ultimelor zile ale anului 1959. Mai sînt cîteva luni și mulți, alți mulți își vor părăsi bătrînele paturi de nuc și șifonierul cu oglindă îmbătrînită. Pentru ei, țesătoarea de covoare a prins în imensul gherghef primele fire de lînă, tîmplarul a geluit prima scîndură și instalatorul a tras primul fir electric.

Să suflăm puțin în palme ca să le încălzim și să ne apucăm de treabă! Să ne apucăm? Nu. Să continuăm!

Eugen BARBU

PLUS și MINUS

Un fotoreportaj reușit

Silviu Georgescu și S. Steiner prezintă în „Flacăra" (nr. 49 din 5 decembrie 1959), un interesant fotoreportaj dedicat unor specialiști în cele mai noi ramuri industriale. Reportajul oferă cititorilor informații de preț cu privire la cîteva din tainele profesiilor create în economia noastră națională o dată cu impetuoasa dezvoltare a industriei socialiste. Sablori, cercetători în domeniul fizicii nucleare, ingineri specializați în repararea aparatelor de televiziune, hidrografi, degustători de tutun sau sudori de vinilin, exponenți ai acestor noi profesiuni depun, fiecare în parte, eforturi creatoare pentru creșterea nivelului tehnic al industriei socialiste.

Concordanța dintre imagine și text, comentariul antrenant, ca și montajul adecuat, de factură cinematografică, fac din fotoreportajul „Mai puțin cunoscuți", o inițiativă lăudabilă a revistei.

Nedumeririle unui elev

In numărul ultim al „Luceafărului", trei redactori (I. D. Bălan, V. Rîpeanu, Gh. Achiței) întocmesc o pagină consacrată modului în care se predă literatura romînă într-o școală medie. Primul capitol („Răspunderea pentru cuvîntul scris") înfățișează o oră de clasă consacrată prezentării de către elevi a principalelor reviste literare,— și este de fapt un capitol al nedumeririlor. Din relatarea redactorului, aflăm că elevul Potaie a citit un referat despre „Gazeta literară" și a rămas uimit de următorul fapt: într-o cronică despre cartea lui Teodor Mazilu, „se face o apropiere de opera maestrului Mihail Sadoveanu..." De aceea — nemaipomenită întîmplare! — elevul Potaie „îl consideră pe tînărul scriitor drept un clasic al literaturii noastre". Alt elev, vorbind despre „Tribuna", este derutat de un pasaj din articolul lui Eugen Simion: „In apărarea realismului". De aici, un prilej pentru exersarea vervei ironice a celor trei redactori.

Dacă astfel sfîrșesc nedumeririle din bănci, tot astfel încep cele ale cititorului, care, întorcînd paginile revistei, observă că autorii vizați rămîn mai departe țintele unor săgeți critice, aruncate de data aceasta direct de către redacție. Teodor Mazilu mai este săgetat de încă trei ori în același număr, (într-o recenzie destructivă, o „Revistă a revistelor" care-l persiflează în treacăt și o epigramă jucăușă). Aceasta reprezintă, într-un fel un record, pentru modul în care o revistă literară poate întîmpina o carte de valoare. Lui Eugen Simion i se mai aduce doar o obiecție critică, în aceeași „Revistă a revistelor", ceea ce reprezintă o... menajare inexplicabilă. Insă palmaresul e sporit de atacurile vehemente din numerele trecute.

Să nu fi știut elevul, sau clasa, sau profesorul, sau redactorul (care, notînd nedumerirea, subscrie la ea) că apropierea unui erou (Vițu) de un alt erou, nu înseamnă identificare, ci este un procedeu curent al criticii științifice? (A spune că un personaj este sadovenian, caragialian, etc., nu e o judecată de valoare, ci o încercare de clasificație). Și să nu fi băgat nimeni de seamă că pasajul incriminat și persiflat din articolul lui Eugen Simion este de fapt o parafrazare a unui citat dintr-un articol al lui Sahia pe care, spre edificare, îl reproducem: „...cine mai putea să cadă pe brînci în fața «tradiției» sau ce a însemnat acel strigăt de întoarcere la *ortodoxia* (s.n.) lui Matei Basarab și Vasile Lupu?..." E firesc ca un elev să aibă nedumeriri, dar erorile redactorilor nu sînt scuzabile.

Să nu fi știut nimeni, nimeni, toate acestea pentru a spulbera nedumeririle elevilor?

O sezisare

Am publicat acum cîteva săptămîni, în „Gazeta literară", o poezie închinată rachetei sovietice, care a poposit, prima, pe tărîmul misterios al lunei. Redacția cunoscutei reviste sovietice „Innostranaia literatura" a ales această poezie pentru numărul său pe luna noiembrie 1959. Inutil să spun că vestea m-a bucurat foarte mult și, fiind vorba de o poezie romînească reprodusă într-o revistă sovietică de prestigiu, socot că ar fi trebuit să-i bucure și pe alții, sau cel puțin să nu-i mîhnească peste măsură. Mai ales că era singura poezie romînească publicată de „Innostranaia literatura", într-un grupaj intitulat „Spre mările lunei".

Bucuria aceasta n-a fost împărtășită de redacția „Contemporanului" — spre regretul și spre nedumerirea mea. In numărul din 7 noiembrie al revistei, a apărut o amplă dare de seamă asupra grupajului de poezii publicat în „Innostranaia literatura", cu citate copioase din versurile lui Ilia Bart, Max Schimmering, Istvan Simon și ale celorlalți poeți de peste hotarele Uniunii Sovietice, cărora li se făcea cinstea de a ilustra marele eveniment. Numele subsemnatului a fost însă *trecut sub tăcere* în darea de seamă a „Contemporanului". De ce? Numai pentru că Eugen Luca îi contestă neargumentat — după mine — valoarea în articolul „Poezia cosmosului?" („Contemporanul" din 4 dec. a.c.)

PETRE SOLOMON

Perseverență

Rubrica „Insemnări" de la *Tribuna* își are, pare-se, din nou abonații săi. Perseverenți și neobosiți, redactorii revistei clujene urmăresc cu atenție scrisul a doi sau trei critici și publiciști. O vreme, procedeul, condamnat de presa literară, fusese abandonat. Reluat acum, *Tribuna* pare să fi trecut în centrul atenției pe Silvian Iosifescu și, cumva, pe Emil Boldan. Mai anul trecut, un condei încercat îi servise lui Silvian Iosifescu, didactic, lecții de gramatică. In nr. din 26 noiembrie a.c., D. Ghișe îi oferise un scurt dar prețios îndreptar logic: distincții între genul proxim și diferența specifică, între corelat și opozit, deducție și inducție, eroare și adevăr etc. etc., mustrîndu-și elevul că egalizează viciul cu virtutea. In nr. din 3 decembrie, S. Iosifescu e din nou prezent la „Insemnările" *Tribunei*. De data aceasta i se dau consultații de stilistică, luîndu-se ca pretext o prefață a unui volum din „Biblioteca școlarului", — colecție pe care criticul o coordonează. N-ar fi mai indicată o lecție despre criteriile polemicei?

Efectele visului

Am citit în „Iașul literar" (nr. 9/1959) povestirea lui George Sidorovici, „Neamurile". Ni se vorbește despre o femeie, Ioana, pe care nimeni și nimic n-o putea convinge să intre, alături de bărbatu-său, în gospodăria colectivă. Povestitorul, epuizîndu-și toate argumentele, se resemnează și, obosit probabil de atîtea eforturi, se hotărăște să se culce. Inspirată idee, căci peste noapte are un vis, în care se făcea că sora sa, atît de refractară pînă acum, intrase în gospodărie. Cum se trezește, istorisește Ioanei visul profetic. Zguduită, femeia „doar două săptămîni... a mai rezistat", spre a se înscrie în colectivă.

Am citit, în același număr, articolul lui V. Mare despre „Nuvelistica lui G. Sidorovici", în care se spune că *„schematismul și idilismul unora din lucrările pe care* (G. S.) *le tipărea cu ani în urmă în colecția «Albina», sînt depășite"*.

Un vibrant mesaj de umanism

(Urmare din pag. 1)

același mesaj împrospătat de iubire și de triumf al vieții.

O poveste gingașă și tristă, al cărei amar fir subțire te îndeamnă să cumpănești îndelung, cu gravitate. Și mai presus de toate, un vibrant mesaj de umanism, lansat de cei care au suferit și au învins.

Cartea lui Jan Otcenașek, pe care Aragon îl situează printre cei mai reprezentativi scriitori cehi contemporani, se înscrie printre cele mai convingătoare pledoarii pentru pace, umanism și democrație.

Asemănătoare prin aceasta și înrudită cu acel de neuitat jurnal al Annei Frank, o pledoarie pentru om, o stigmatizare a războiului și a ororilor sale, o mare izbutire literară și o poveste de dragoste înlănțuitoare nu numai pentru tinerii de 18 ani. „Romeo, Julieta și bezna" *e replica literară biruitoare, a unui întreg popor viteaz.*

Astăzi, cînd eforturile tuturor oamenilor conștienți se îndreaptă către statornicirea unei păci trainice, care să destrame pîcla rece a neliniștii și neîncrederii între state și între oameni, este bine să ne amintim suferințele nemăsurate pe care le-a impus omenirii războiul declanșat de barbaria hitleristă.

Mă gîndesc la strigătul lui Fucik, cu ștreangul la gît: „Oameni, eu v-am iubit! Vegheați..."

Pentru ca cele întîmplate și care păreau de neconceput înainte de a fi înfăptuite, să nu se mai poată repeta, pentru ca încercările de reînviere a fascismului, ațîțate de noii pretendenți imperialiști la hegemonia universală, să fie înnăbușite înainte de a se coace.

Să nu uităm. Să nu uităm niciodată!

Șerban CIOCULESCU

Mijloacele agitatorice ale teatrului revoluționar

(Urmare din pag. 1)

interpretare a comediilor caragialești (în regia lui Sică Alexandrescu); redarea figurii eroului contemporan pe scenă (Lucia Sturdza-Bulandra în rolul savantei Dinescu din „Citadela sfărîmată", Calboreanu în rolul lui Arjoca, Beligan în rolul lui Cerchez, Birlic în rolul lui Toma Căbulea, Marton Ianos în rolul lui Spiridon Biserică); o serie de spectacole cu piese sovietice, de la „Trenul blindat" (regia lui Al. Finți) pînă la „Baia" (regia Horea Popescu), „Tragedia optimistă" (regia Vlad Mugur), „Omul cu arma" (regia Ion Olteanu) care au prilejuit nu numai aducerea în scenă a unor realități noi, dar și montări cu un caracter neobișnuit în trecut. Spectacole interesante au prilejuit și alte lucrări din dramaturgia contemporană, cum ar fi „Mutter Courage" în regia lui Mauriciu Szekler, „Jurnalul Annei Frank" în direcțiile de scenă ale lui G. Teodorescu și Harag György, „Ciocîrlia" în regia lui Radu Penciulescu, „Moartea unui comis-voiajor" în regia lui Dinu Negreanu și altele.

Publicul a simțit că fiecare dintre aceste spectacole a însemnat ceva nou. Prin asemenea realizări — dintre care am amintit doar o mică parte — mișcarea noastră teatrală a crescut în ansamblul ei, a făcut pași înainte.

Alături de asemenea succese, întîlnim însă deseori spectacole plate, banale, care nu reușesc să treacă rampa. Multe inițiative îndrăznețe, care dau viață cîte unui spectacol, rămîn izolate, nu se continuă și nu se generalizează, nu devin parte integrantă a profilului teatrului respectiv. Unele teatre, deși au la activul lor și realizări „de vîrf", trec — după părerea mea — printr-o perioadă de anchilozare, caracterizată prin lipsa preocupărilor creatoare.

Să mergem, de pildă, la Teatrul Tineretului. Unde, dacă nu la acest teatru, ar fi firesc să găsim spectacole pline de avînt romantic, de tinerețe, spectacole antrenante, menite să stimuleze imaginația? A fost o vreme cînd echipa Teatrului Tineretului realiza asemenea spectacole. Să ne amintim, de pildă, „Preludiu" (regizat de George Dem. Loghin). Acum însă, deși există și spectacole meritorii, pe această scenă predomină retorismul, jocul exterior, construcțiile regizorale comode, terne, lipsite de sclipire. „Tînăra gardă", o piesă care ar fi trebuit să înaripeze pe tinerii spectatori, a fost pusă în scenă neinspirat, fără inventivitate și fără profunzime (regia N. Massim). Stilizarea decorului a rămas un simplu artificiu, n-a corespuns unei concepții regizorale de ansamblu. Excesul de întuneric a dat spectacolului un caracter și mai cenușiu.

Inexpresivă a fost, mai recent, și montarea „Ediției speciale", lucrare originală care evocă un moment din lupta clasei muncitoare pentru cucerirea puterii de stat în țara noastră. Pe scenă nu pătrunde mai nimic din înflăcărarea, din combativitatea acestei lupte. Spectacolul este lipsit de dramatism, ceea ce se manifestă și în ritmul său obosit, — mai bine spus în lipsa lui de ritm. In aceste condiții, suprimarea pauzelor nu a sporit încordarea, ci doar osteneala publicului.

Se pune întrebarea: cum se face că același colectiv, care a realizat cu mult elan „Preludiu" sau „Ani de pribegie", manifestă acum parcă o îmbătrînire, o moleșeală? Faptul că acest „teatru al tineretului" nu mai are măcar o organizație de U.T.M., deoarece toți actorii au depășit vîrsta, nu poate fi o explicație suficientă. Ceea ce lipsește în primul rînd — după părerea mea, — este un spirit animator care să pună în valoare rezervele necheltuite ale colectivului, să-l ridice la o activitate artistică superioară.

Realizările inegale ale unora dintre actorii noștri din generațiile vîrstnice, și mai ales dintre tineri, dovedesc că nu se cere întotdeauna actorului tot ceea ce el poate da, că munca cu actorii se desfășoară deseori la un nivel scăzut.

Un aspect de mare însemnătate artistică și educativă al teatrului realist-socialist este evocarea scenică a unor momente decisive din lupta maselor populare. Poporul este adevăratul făuritor al istoriei — această idee trebuie să străbată orice montare teatrală care-și propune să redea amploarea prefacerilor revoluționare.

Astfel, în regia lui Vlad Mugur, spectacolul cu „Tragedia optimistă" redă impresionant un episod al revoluției socialiste. Colectivul marinarilor joacă în spectacol un rol palpitant și decisiv, el se află mereu pe primul plan, crește și se unifică pe parcursul conflictului, transformîndu-se vizibil într-un detașament disciplinat al Armatei Roșii. Cu ajutorul decorului lui Perahim și folosind inteligent spațiul scenic, regizorul a știut să sugereze o largă mișcare de mase, desfășurată pe spații întinse — și să dea astfel spectacolului perspectivă, caracter generalizator.

Dar au oare întotdeauna, la noi, scenele de masă aceeași pregnanță, aceeași capacitate de comunicare cu sala?

Chiar la Teatrul Național, în „Surorile Boga", spectacol excelent din multe puncte de vedere (regia Moni Ghelerter), scenele menite să evoce elanul muncii voluntare de reconstrucție și al demonstrațiilor de masă în perioada luptei pentru instaurarea regimului democrat-popular sînt — după cum s-a mai arătat — sărace și superficiale, nu redau freamătul străzii, clocotul mulțimilor.

Teatrul Armatei, prin profilul său, este menit să creeze spectacole cu larg suflu eroic. Asemenea spectacole au existat în istoria acestui teatru („Trenul blindat", „Ruptura" ș.a.). In ultima vreme însă, eroismul maselor, inclusiv al maselor antrenate în acțiuni militare revoluționare, a răsunat rar și slab pe scenele Teatrului Armatei. Nu vom mai insista asupra eșecului mai vechi cu „Tragedia optimistă". Vom aminti însă că și „Intervenția" a fost un spectacol greoi, încărcat, în care numeroasa figurație rămînea țeapănă, pasivă. „Din noapte spre zori" (regia I. Șahighian), spectacol pus în scenă cu prilejul celei de a XV-a aniversări a Eliberării, cu intenția de a reda izbucnirea insurecției armate în regiunea petroliferă, deși a avut cîteva momente izbutite, a fost lipsit în mare măsură tocmai de caracterul agitatoric pe care trebuia să-l dea manifestarea convingătoare a sentimentelor și gîndurilor oamenilor vii, care alcătuiesc masele.

In genere, munca cu corpul de ansamblu este foarte slabă în teatrele noastre, fiind socotită deseori o adevărată povară. Se insistă insuficient asupra precizării particularităților și reacțiilor individuale ale fiecărui personaj care participă la o acțiune colectivă. Sînt și cazuri cînd scenele de masă sînt eliminate sau reduse la prezența formală a unui grup de figuranți imobili.

Prin caracterul lor specific, despre care vorbeam mai sus, numeroase piese ale realismului-socialist cer prezența în scenă și participarea la acțiune a unui mare număr de personaje. Fiecăruia dintre aceste personaje îi revine un rol de mică întindere, dar armonia spectacolului provine tocmai din împletirea acestor caractere și destine variate. Așa se întîmplă în „A treia, Patetica" sau în „Aristocrații", în „Armata I-a de cavalerie" sau în „Uraganul". Pentru a realiza spectacole de amploare cu asemenea piese complexe, trebuie lichidat disprețul cu totul nejustificat pentru rolurile „mici". Maeștri ai „genului scurt" în producția actoricească (Eugenia Popovici, Ion Manu ș.a.) au demonstrat că din roluri „mici" se pot face creații mari. Munca plină de conștiinciozitate asupra rolurilor de mică întindere contribuie la formarea spiritului de ansamblu, a deprinderilor multilaterale ale actorilor. O trupă cu adevărat bună este aceea în care absolut toate rolurile sînt studiate minuțios și sînt interpretate cu măiestrie.

Ce se înțelege printr-un spectacol de „mare montare"? De multe ori, prin aceasta nu se înțelege, din păcate, reconstituirea amplă a unor medii sociale, bogăția și varietatea individualităților care umplu scena, ci decoruri și costume somptuoase, mobilier care ia ochii, jocuri de lumini și chiar explozii care răspîndesc un puternic miros de pucioasă în primele rînduri de fotolii de la parter.

Nu ne ridicăm cîtuși de puțin împotriva mijloacelor tehnice moderne. Asemenea mijloace ajutătoare, cum sînt turnanta, luminile, proiecțiile cinematografice etc. sînt menite să dea spectacolelor mai multă expresivitate și autenticitate, un ritm mai dinamic. Folosirea lor ingenioasă este chiar indispensabilă, în cazul unui șir de opere dramatice contemporane.

Iată, de pildă, admirabilul spectacol al Teatrului Național cu „A treia, Patetica" (regia: Moni Ghelerter). Mișcarea turnantei și manevrarea rapidă a decorurilor asigură ritmul viu care se îmbină cu poezia decorurilor semnate de M. Tofan, cu perspectiva largă a fundalurilor, realizate prin proiectarea unor diapozitive pictate, cu lumina dulce a amurgurilor sau intens dramatică — în scena visului. In final, evocarea emoționantă a întîlnirilor cu Lenin este realizată fie cu ajutorul luminii, care dă impresia întoarcerii în timp, fie prin mișcarea panourilor din fundul scenei, care se deschid ca o poartă a amintirii, lăsînd să apară un nou decor.

Cu multă imaginație scenică a fost folosită turnanta în spectacolul cu „Baia", regizat de Horea Popescu. Voi aminti o singură scenă, aceea în care rotirea lentă a scenei, la vedere, ne dezvăluie treptat coada tot mai mare, tot mai mare, parcă nesfîrșită, din fața ghișeului lui Optimistenko. In schimb, în „Ferestre deschise", același regizor a folosit glisanta fără o reală justificare artistică. Nerăspunzînd unei necesități, neaducînd un plus de sugestivitate, mișcarea greoaie a decorului — și așa încărcat — dintr-o parte într-alta a scenei, a apărut supraadăugată, plicticoasă.

Atît în „Ferestre deschise" cît și în „Cumpăna" — ambele montate la Teatrul „Nottara" — imaginea muncii în uzină a fost realizată, din punct de vedere plastic și ca mișcare scenică, într-un chip foarte stîngaci, primitiv. Intrebuințarea variată a luminii este o preocupare din ce în ce mai insistentă a regizorilor noștri, dar ea devine uneori un scop în sine, desprins de conținutul spectacolului respectiv, sau chiar mergînd împotriva conținutului. Ne amintim cu toții cum scena înecată în beznă, din care personajele apăreau nefiresc, ca niște chipuri ciudate de coșmar, dădea — alături de alte elemente regizorale false — un caracter nerealist spectacolului cu „Hanul de la răscruce" la Teatrul Municipal. Excesul de întuneric a contribuit și la caracterul apăsător, denaturat, al spectacolului cu „Tragedia optimistă" montat la Teatrul Armatei de Gh. Jora. Pasiunea pentru montări întunecate continuă să se manifeste și — dacă-mi îngăduiți o glumă — aș spune că ea constituie nu numai un pericol artistic pentru spectatori, dar și un pericol fizic pentru actori, care se mișcă printre decoruri de parcă ar înota într-o pîclă groasă.

Mijloacele tehnice ale scenei au o mare valoare atîta vreme cît își păstrează rolul lor ajutător, pus în slujba jocului actoricesc, subordonat unei idei artistice. In centrul spectacolului trebuie să se afle întotdeauna actorul, mesajul textului pe care el îl rostește, adîncimea și prospețimea actuală a ideilor împărtășite publicului.

Andrei BALEANU

POLEMICĂ

Ce e polemica? E un lung prilej pentru discuții, veți spune, parafrazîndu-l pe poet. Așa va răspunde și redactorul... de la „Clopotul literar", redactor cu mare faimă polemică și ceva mai mică faimă literară. Prilejul să se arate, că de lungit, îl lungim noi! e deviza intimă a sus-numitului.

Iată și cum se ivește Prilejul, sau cum ia naștere o polemică în paginile „Clopotului literar". Revista publicase o poezie a tînărului talent C. Pastișel, în care se spunea: „Pămîntul / Intins și plat / Ca un vîrf de lance / Se rostogolea palid în jurul Soarelui / Și-al Lunii". Intr-o altă revistă, un critic explicase politicos, fără nici un fel de răutate, că pămîntul e rotund, nu întins și plat, că nu Pămîntul e satelitul Lunii, ci invers, și că poetul ar trebui să fie mai atent cînd construiește imaginile. Ei bine, nici dacă vîrful acela de lance ar fi început deodată să se rostogolească în jurul planetei Venus, tot nu s-ar fi stîrnit mai mare agitație în redacția „Clopotului literar". S-a ivit Prilejul! Redactorul... specializat în „lungi prilejuri", se plimbă încruntat prin toate birourile, trîntește ușile, răstoarnă scaunele, se ciocnește de colaboratori, spumegă, scrîșnește din dinți, vorbește singur, amenință, strînge pumnii, în sfîrșit își creează atmosfera propice unei lungi și susținute polemici. Apoi se așază la o masă și scrie. Fără nici o referire la problemă, deoarece nu știe exact cum e cu rostogolirea Pămîntului, redactorul specialist se năpustește asupra aceluia care a îndrăznit să formuleze obiecții privind o poezie din „Clopotul literar", îi amintește antecedentele, îi reproșează greșeli care sînt de fapt, ale altora, și-l califică multilateral, dacă nu chiar exhaustiv: incult, impostor, ignorant, inconsecvent, incoerent, incorect, insensibil, insidios, insinuant, ipocrit etc.

Adresantul nu răspunde. Dar polemistul nu iartă cu nici un chip „greșiților" săi. In numărul următor al „Clopotului literar", apare o notă nesemnată împotriva aceluiași imprudent, în care sînt demascate unele confuzii dintr-un articol publicat în urmă cu doi ani. In alt număr, se publică o epigramă. Urmează o caricatură. Apoi un articol, iar o notă, iar un articol, iar o epigramă...

Tot redactorul... revede și articolele colaboratorilor revistei, cărora le adaugă, de la caz la caz, cîte o frază întăritoare îndreptată împotriva nenorocitului adversar. Cam în genul următor: „Poetul e un sensibil", spune autorul articolului. „...Nu un insensibil, ca autorul acelui articol infam despre talentatul poet C. Pastișel"... adaugă specialistul în polemici și în felul acesta Prilejul se lungește, se întinde, pînă cînd în viața redactorului de la „Clopotul literar" apare un nou Prilej.

Dumitru SOLOMON

La Casa Scriitorilor

Sîmbătă 12 decembrie a.c. are loc ședința de lucru a cenaclului „Nicolae Labiș".

Vor citi poezii: Ion Gheorghe, Aurel Storin și Adrian Beldeanu.

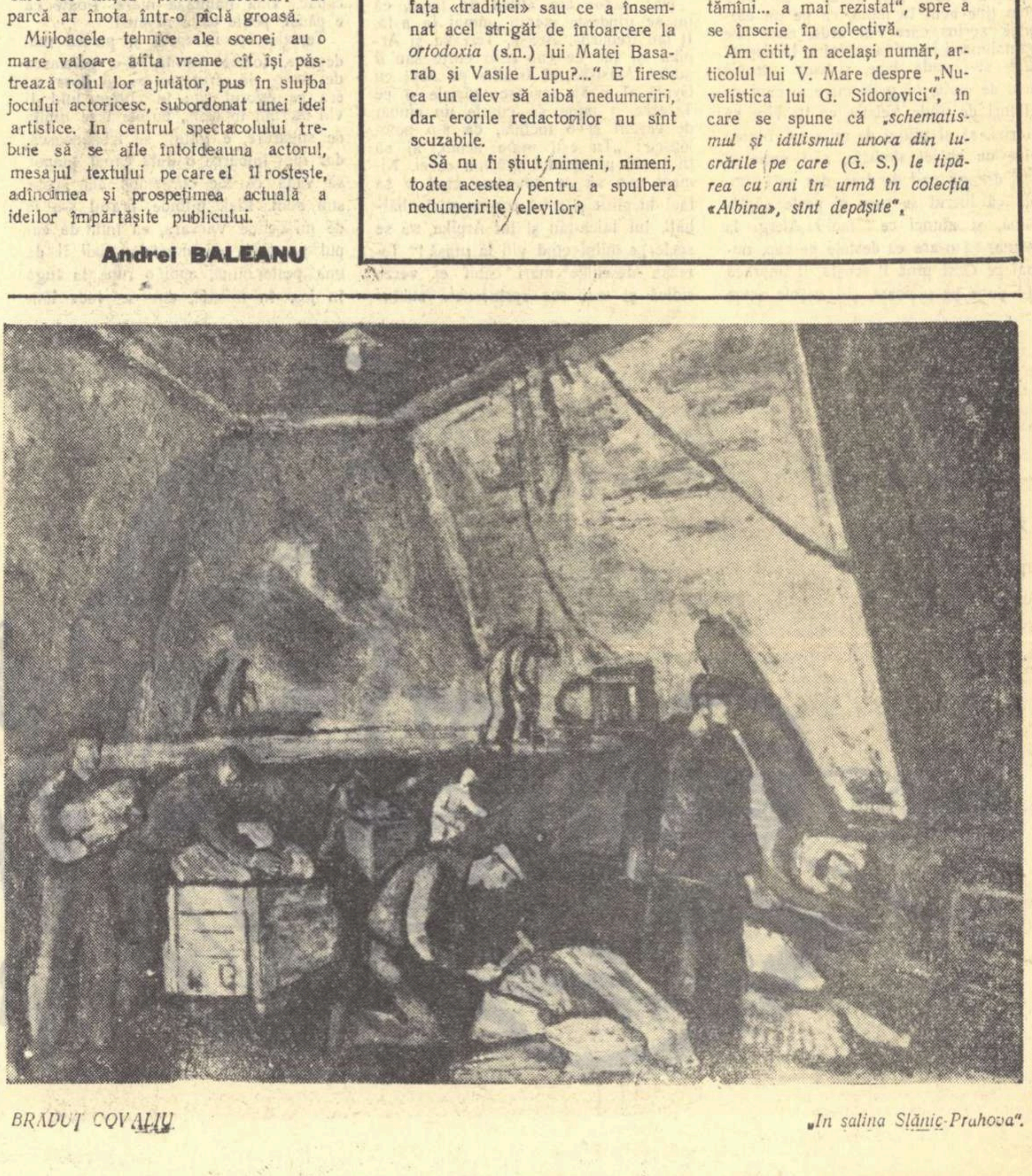

BRADUȚ COVALIU „In salina Slănic-Prahova".

Carnet teatral

„Scurtă convorbire“ de V. Levidova

Aflarea adevăratului drum în viață, drum pe care fiecare tînăr îl alege astăzi liber, presupune nu numai realizarea sa ca om, dar, în mod deosebit, realizarea în profesiunea pe care el o îmbrățișează în raport cu capacitatea și aspirațiile sale.

Ca și piesa „Intr-un ceas bun", de Victor Rozov, comedia Valentinei Levidova „Scurtă convorbire" — prezentată cu mare succes pe scenele sovietice — răspunde acestei probleme ce frămîntă sau trebuie să frămînte pe adolescentul aflat în pragul vieții. Urmărind ilustrarea acestei idei, Valentina Levidova relatează, într-o succesiune de scene, peripețiile amuzante ale proaspetei absolvente de școală medie, Ludmila. Nereușind să intre la Facultatea de energetică, Ludmila ascunde cu dezinvoltură tristul adevăr, mințindu-și mama. Dar resortul real al acestei atitudini, improprii caracterului Ludmilei este hotărîrea de a urma cursurile fără frecvență, hotărîre sugerată de o cunoștință întîmplătoare, Gheorghe Nicolaevici, directorul adjunct al unui trust energetic. Pentru aceasta însă este necesar să lucrezi în producție în domeniul respectiv. De aceea, vrînd-nevrînd, Ludmila acceptă postul de secretară a trustului și astfel e nevoită să meargă pe teren, să pătrundă în mijlocul vieții, să cunoască oamenii. Și, în același timp... să ascundă în fața familiei adevărata ei viață studențească. Lucru foarte dificil atunci cînd ai o mamă ca Natalia Vasilievna care, în prea marea ei afecțiune pentru copii, îi obligă să se conformeze unei vieți, asupra stilului și scopului căreia nici măcar n-au fost consultați. Și dacă fratele Ludmilei, medicul și candidatul în științe Igor, mai suportă neplăcutele reproșuri familiare pentru „îndrăzneala" de a-și fi ales tovarășa de viață fără un prealabil aviz matern, Ludmila servește egoismului mamei sale o binemeritată lecție. Ludmila și-a hotărît singură viitorul: ea va învăța la facultatea fără frecvență, dar va și munci, plecînd cu alesul inimii, Gheorghe Nicolaevici, la o centrală electrică din provincie.

Scrisă cu o deosebită simplitate, cu o replică atrăgătoare și plină de vervă, comedia tinerei autoare dramatice Valentina Levidova este o frumoasă ilustrare dramatică și educativă a unei probleme deosebit de actuale: drumul spre învățămîntul superior trece prin fabrică.

Pe axa acestei idei centrale, a legăturii dintre școală și producție, intriga comediei „Scurtă convorbire" se țese prin desfășurarea vivace a unor situații abil dirijate, situații în care comicul firesc și fiorul liric se împletesc cu gingășie, conturînd figura pozitivă a tinerei absolvente. Dacă deplina îmbinare a firului adiacent al intrigii, problema relațiilor dintre părinți și copii, i-a reușit autoarei mai puțin, — conflictul dintre Natalia Vasilievna și fiul său Igor apărîndu-ne firav, — în schimb, prin urmărirea întîmplărilor trăite de Ludmila, prin urmărirea procesului ei de maturizare, ideea fericirii obținute prin munca creatoare, prin participarea imediată și directă în procesul de producție a fost realizată în mod elocvent și cu multă prospețime artistică.

Adoptînd, ca formulă scenică, prezentarea celor 14 tablouri ale comediei, într-o înlănțuire de secvențe de tip cinematografic, regizorul Mihai Raicu are meritul de a fi imprimat spectacolului un ritm dinamic, alert, propriu desfășurării întîmplărilor comediei. In susținerea acestui ritm, o contribuție prețioasă a adus-o linia suplă, aerată, a scenografiei, semnată de Adriana Leonescu. Convenind cu soluția aleasă pentru fundal — un ecran pe care se perindă imagini filmate ale Leningradului — nu putem să nu ne exprimăm rezerva asupra faptului că nu odată se suprapun diferite panouri peste imaginea filmată, contrazicînd atît perspectiva cît și convenția sugerată și propusă de acest procedeu.

Revenind la concepția regizorală, trebuie să remarcăm discreția cu care Mihai Raicu a transmis suflul tonic al comediei. El a alcătuit o distribuție omogenă, adecvată și a dirijat cu succes în special interpretarea rolului principal, al Ludmilei, care a prilejuit talentatei actrițe Tatiana Iekel o remarcabilă creație. Tatiana Iekel a nuanțat cu sensibilitate evoluția Ludmilei de la fetița puțin răsfățată, băiețoasă și naivă din primele scene, pînă la seriozitatea tinerei care își asumă răspunderea muncii pe care a îndrăgit-o și care îi dă siguranța și stăpînirea — proprii caracterelor integre, proprii omului sovietic — din ultimele scene. Din păcate, Constantin Codrescu, în cel de-al doilea rol principal al comediei, ne-a apărut inhibat, rigid, neexprimînd decît în parte trăsăturile spirituale ale lui Gheorghe Nicolaevici, omul care deschide de fapt Ludmilei perspectiva luminoasă a viitorului. Considerăm că actorul poate și trebuie să părăsească reticența și prețiozitatea care, astfel afișate, nu pot motiva atitudinea Ludmilei față de el. De asemenea, reproșăm actorului Gheorghe Crișmaru — dar și regiei — lipsa de înțelegere cu care a orientat personajul Vitea spre un infantilism străin de lumea eroului: acesta nu este de fapt altceva decît un tînăr îndrăgostit prematur și de aceea stîngaci.

Intr-un cuplu suficient de ingrat ca prezență dramatică, Silviu Stănculescu (Igor) — conturînd discret și cu o ironie amară ipostaza de „băiat al mamei" — și Corina Constantinescu (Kira) — o prezență echilibrată și inteligentă — au dat o inspirată replică preceptelor „educative" ale Nataliei Vasilievna, căreia Neofita Pătrașcu i-a îngroșat răutatea, frustînd-o însă de umanitatea (totuși!) a mamei. Nu putem să nu cităm aparițiile scurte dar elecvente ale Leopoldinei Bălănuță, Romulus Neacșu și bineînțeles, pitorescul portret al dădacei Dunea, creionat cu umor (uneori prea încărcat) de Puica Stănescu.

Cu toate slăbiciunile amintite și care avem nădejdea că vor fi înlăturate pe parcursul spectacolelor, „Scurtă convorbire" (în traducerea precisă, vie, semnată de Mioara și Andrei Băleanu) este pe scena Teatrului „Nottara" un spectacol instructiv, tineresc și optimist, a cărui menire educativă a fost bine servită de către un colectiv entuziast și talentat.

Emil RIMAN

Carnet muzical

Concerte simfonice populare

Concertele simfonice populare ale căror programe includ îndeobște lucrări de o mai largă accesibilitate, își dovedesc tot mai mult necesitatea în viața noastră muzicală.

Un asemenea concert, cu muzică de Weber, Ceaikovski, Liszt și Enescu, dat de orchestra simfonică a Cinematografiei, sub conducerea dirijorului Paul Popescu, a făcut sală arhiplină la Ateneu. Dacă nu am recunoscut pe obișnuiții concertelor simfonice săptămînale, în schimb am înregistrat, cu satisfacție, prezența aproape exclusivă a tineretului, tineret care se ridică necontenit către artă și cultură. Este cu atît mai îmbucurător, cu cît acest public nou nu a fost atras de nume consacrate ale podiului. Astfel, pe solist l-am aflat în persoana tînărului pianist Harald Enghiurliu de la Cluj, care și-a făcut un promițător debut. El a interpretat Concertul pentru pian și orchestră în si bemol de Ceaikovski. Muzical și concentrat asupra complexului emoțional al lucrării, solistul a reușit să ne comunice îndeosebi grația și cantabilitatea melodiilor ce stau la temelia capodoperei ceaikovskiene, lirismul cald, la răstimpuri patetic, care o animă. Enghiurliu s-a distins prin interiorizarea și poezia cu care a cîntat.

Concertul de Ceaikovski are însă și pagini de mare strălucire, de măreție, care reclamau descătușarea unor potențe pianistice de o mai mare amploare. O cizelare în plus a mijloacelor pianistice și urmărirea liniei largi, maiestuoase, după care se desfășoară lucrarea, îl vor pune în viitor, pe pianist, în situația de a realiza o interpretare mai luminoasă, mai plină de strălucire.

Exigențele mari care privesc și acompaniamentul orchestral, în concertul de Ceaikovski, au fost împlinite cu succes de dirijorul Paul Popescu.

Volumele sonore moderate create la orchestră au apărut just echilibrate cu sonoritatea solistului (îndeosebi melodia cantabile din andante a fost redată cu o intensă participare), intrările au fost date cu toată precizia necesară, s-a cîntat îngrijit. Paul Popescu vădește progrese de la un concert la altul; este preocupat nu numai de o execuție șlefuită, ci și de respectarea stilului în care se cere redată o lucrare.

Orchestra Cinematografiei depune o muncă serioasă și, în ciuda anumitor deficiențe survenite sporadic la unele pupitre, sonoritatea de ansamblu și finisajul artistic general au apărut, deseori la nivelul celor mai bune formații simfonice ale noastre.

Preludii la anul Chopin

Apropiata împlinire (februarie 1960) a 150 de ani de la nașterea lui Frederic Chopin, va prilejui, cu deosebire în R.P. Polonă, un an de sărbătoare. Festivalul Chopin de la Varșovia va consta într-o serie lungă de manifestări artistice: concursuri muzicale de interpretare a operei compozitorului, prezentarea de studii muzicologice, editarea de lucrări și albume Chopin etc. etc.

Este firească întrebarea: care este situația, poziția operei lui Chopin, la mai bine de un veac de la moartea compozitorului? Răspunsul categoric ni-l dă prezența unei părți din muzica sa în sălile de concert de pretutindeni. Nu de mult, pianista Annie Fischer a inclus, în recitalul dat la Ateneu, ciclul celor 24 preludii, iar recent, pianistul Viktor Merjanov a consacrat o seară întreagă muzicii lui Chopin, în sala Dalles, împlinită pînă la refuz de mulțimea amatorilor.

Am reauzit, cu mult interes, pe înzestratul pianist sovietic. Merjanov este unul dintre excelenții interpreți ai lui Chopin. Fără a se îndepărta de poezia ardentă și captivantă care aureolează muzica preludiilor, a studiului „revoluționar" și mazurcii în la minor — unele din piese prezentate la recital — interpretul ne-a restituit îndeosebi aspectul eroic al muzicii lui Chopin, caracterul stenic și luminos al acesteia. Și ne-am bucurat la gîndul că asemenea tălmăciri viguroase, care traduceau în chip realist nestinsa dragoste a compozitorului față de îndepărtata sa patrie și de poporul polonez, sînt menite să înlăture tot mai mult acele tălmăciri edulcorate și desuete de odinioară, ce duceau fatal la compromiterea muzicii lui Chopin.

Este încă unul din succesele artei interpretative sovietice.

J.-V. PANDELESCU

Vecinul nostru Arthur Miller

(Continuare din pag. 1)

motiv eu voi privi teatrul cu cea mai mare gravitate, deoarece el face sau ar trebui să facă pe om mai uman, adică mai puțin singur!! Teatrul devine, așadar, un instrument de spargere a izolării, el favorizează comunicarea între oameni și solidaritatea întru aflarea soluțiilor de viață. Aflat încă la jumătatea drumului, Miller a ales totuși direcția opusă teatrului decadent, al claustrării fără ieșire în solitudine și disperare: anti-individualismul.

★

Era aproape inevitabil ca Miller să se apropie de Brecht, omul pe care nevoia de „înțelegere" a societății și de educare revoluționară a caracterelor îl stăpînea într-atîta încît l-a împins la „didacticism". Spiritele de calitate, spune vorba, se întîlnesc. Miller realistul, îl omagiază pe Brecht, apreciind convingerea acestuia că astăzi oamenii pot să se privească „din afară", așadar obiectiv, în măsură a cîntări, evalua și compara. In studiul la care ne referim, Miller face elogiul lui Bertolt Brecht, exprimîndu-și acordul cu elemente esențiale ale teatrului gîndit de dramaturgul berlinez și, prin aceasta, a intrat deschis în contact cu zona răsăriteană a artei. Miller e vecin cu noi.

Al. MIRODAN

„discul“

DIVERTISMENT RUSTIC – de Sabin Drăgoi

Orchestra de cameră din București,
Dirijor: Mircea Cristescu

Dacă pînă nu de mult, chiar cu cîțiva ani în urmă, aproape că nu existau înregistrări de discuri cu creația simfonică a compozitorilor romîni, astăzi încep să apară în magazinele de specialitate, uneori în fiecare lună, cîte un nou disc, de pe a cărui suprafață brăzdată de micronicele șanțuri răsună muzică romînească. In afară de acțiunea, oarecum susținută, a editării seriei de discuri dedicată creației enesciene, nu se poate spune că întreprinderea „Electrecord" depune în mod permanent chiar toate eforturile necesare pentru înregistrarea și răspîndirea lucrărilor valoroase ale compozitorilor noștri.

„Divertismentul rustic", întocmit din cinci părți (colindă, doină, bocet, dans și cîntec de nuntă) este o compoziție mai veche a maestrului Sabin Drăgoi, distinsă cu premiul național de compoziție „George Enescu" în anul 1928. După cum remarcă în prezentarea sa Vasile Tomescu „...lucrarea are o melodică unitară rezultată din îmbinarea unor teme folklorice cu altele proprii, în același spirit, o structură armonic-polifonică de echilibru clasic, realizată prin dezvoltarea resurselor melodice specifice, uneori cu aspecte modale".

Interpretarea Orchestrei de cameră din București sub conducerea baghetei lui Mircea Cristescu se află la un nivel mediu, nestrălucind prin calități deosebite. „Electrecordul" ar putea fi mai exigent cu formațiile care înregistrează în studiourile sale.

(30 cm, 33 ture, ECE–010, Electrecord, 1959)

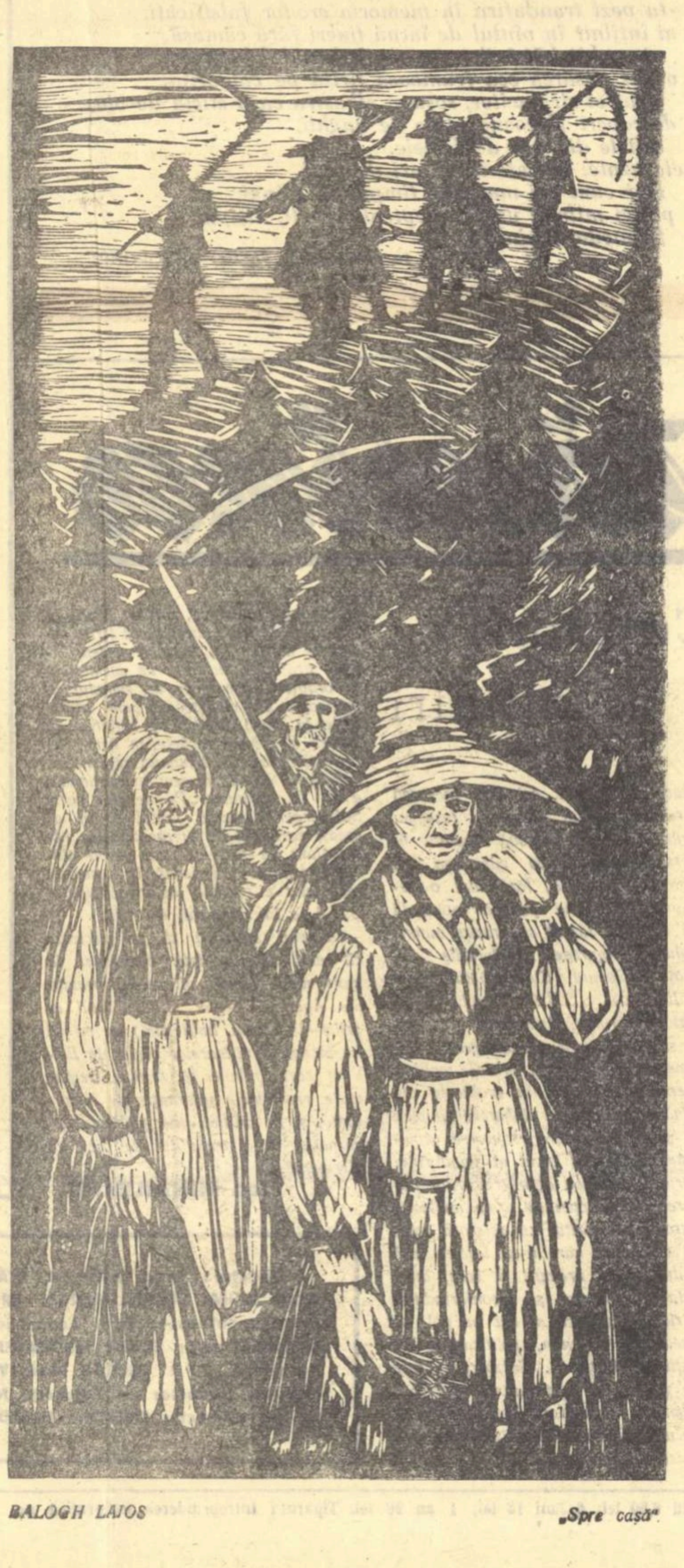

BALOGH LAJOS „Spre casă"

S-a schimbat climatul?

PROBLEME ALE ÎNVĂȚĂMÎNTULUI ARTISTIC

Consfătuirea pe țară a oamenilor de teatru, ținută la București la 19—20 noiembrie a.c. a ridicat o multitudine de probleme care ar trebui reluate în publicistica noastră de specialitate, cu precădere problemele de etică, de disciplină a muncii și a omului, de colaborare între conducere și colectiv, de integrare a tinerelor cadre în colectivele respective, problemele raporturilor dintre centru și teatrele de regiune etc.

Toate problemele elaborate la această consfătuire au fost extrem de interesante, evident. Dar aceea care mi-a părut mai vitală, mai acută este problema tinerei generații de artiști, ca reprezentînd schimbul de mîine, viitorul însuși al teatrului romînesc pus — de noi — pe temeliile realismului socialist. Concluzia la care a ajuns consfătuirea A.T.M. a fost că „trebuie acordată cea mai mare atenție creșterii tinerei generații de artiști, combaterii fenomenelor negative de infatuare, individualism și alte racile, care-și fac loc uneori în rîndurile artiștilor tineri".

De la început e bine să precizăm că la Institutul de teatru toate cadrele urmăresc și dezvoltă atît măestria artistică, cît și virtuțile cetățenești ale studentului. Educația cetățenească a actorului este solicitată tocmai de faptul că actorul nou trebue să corespundă eroului contemporan cu care va merge, braț la braț, în cariera sa.

Fiindcă în curînd va avea loc consfătuirea cu absolvenții Institutului, s-a procedat din partea noastră la un sondaj în rîndurile foștilor studenți, interesîndu-ne îndeosebi să știm cum au valorizat ei învățătura primită dela Institut în munca lor de creație, dacă au folosit metodele învățate dela Institut ori altele locale (vechi sau noi) și în ce măsură au contribuit la introducerea, la locul lor de muncă, a eticii însușite la Institut. Ancheta aceasta cu titlu informativ s-a dovedit revelatorie căci din răspunsurile primite — unele aitngînd dimensiuni de broșură!... — am ajuns la concluzia că nu-i dracu chiar atît de negru! Pe alocurea, foștii noștri studenți s-au trezit în fața altor realități, la locurile de producție, decît aceea cu care îi deprinsesem noi la Institut; de aci pornesc neînțelegerile, ca și „fenomenele negative" atribuite lor. Dar, repet, demonul... tinereții nu este atît de negru! Și acum să analizăm cu grijă ce se petrece în realitate, punînd în paralel aspectele problemei la Institut și la locul de muncă actual al foștilor absolvenți.

Ca studenți la Institut, actorii tineri au beneficiat de direcția unui artist al poporului, C. Antoniu, iar ca profesori au avut artiști ai poporului, emeriți, maeștri emeriți, vîrfuri ale teatrului romînesc. De la început trebuie semnalat în ce areopag artistic s-au educat acești tineri înainte de a fi fost repartizați în colective de teatru unde, mai ales pe teritoriu, directorul nu mai atingea nivelul profesional al lui C. Antoniu, iar regizorii sînt adesea departe de nivelul îndrumătorilor dela Institut. Eu cred că aici e explicația pe care o căutăm: excluzînd unele teatre din capitală, tinerii actori nu s-au aflat totdeauna în fața unei conduceri artistice cu autoritate profesională.

Indeobște acolo unde directorul este suficient pe planul profesional, autoritatea lui directorială scade. Acolo s-au petrecut și acte de indisciplină, acolo nivelul etic al colectivului este în coborîre. Sînt cazuri cînd asemenea directori — însurați în teatru — nu mai pot aprecia la justa lor valoare elementele tinere și talentate, ca să aibă liniște la masă! In asemenea conducători, actorii nu pot avea încredere; nici stimă nu le pot păstra. In special pentru actorii tineri, mediocritatea actorului-director constituie un climat defavorabil.

Aspectul cel mai grav (în care degenerează uneori lipsa de autoritate artistică a directorului și regizorului în teatrul din regiune) îl constituie faptul că — în unele colective — este minimalizată importanța învățăturii primite la Institut de tinerii actori, implicit desconsiderarea cadrelor și metodelor pedagogice ale acestuia. Continuîndu-se pe linia actuală, s-ar ajunge la îmbătrînirea și ratarea pretimpurie a tinerilor noastre talente. In mare dificultate se află actorii tineri dela Baia Mare, Reșița și Orașul Stalin, sub acest raport. In vara trecută am vizitat noul teatru dela Orașul Stalin și, entuziasmat de minunata realizare din cotul munților, m-am oferit să joc în reprezentație în spectacolul de inaugurare, în cinstea celei de a XV-a aniversări a Eliberării, dar regizorul spectacolului s-a opus. (îi era frică să nu-i stric tiparele vechi, cu... inovațiile mele dela Institut? Sau poate, așa cum nu crede în valoarea cadrelor trimise de Institut, nu avea încredere nici în posibilitățile mele... Există așadar încă metode vechi, tipare prăfuite în unele teatre — de care se izbește elanul noilor cadre. Mai există atmosferă greoaie, cenușie pe alocurea, în unele colective în care se sting entuziasmele călite la Institut. De aci pînă la conflictul de generații e doar un pas. Asemenea stare de lucruri cu conflicte între bătrîni și tineri (evident conflicte de metodă, de ritm etc.) pare să fie la Constanța; metode învechite — la Brăila și la Teatrul Tineretului (București), recent foarte aspru criticat și socotit — îmbătrînit înainte de vreme.

I-am învățat pe acești tineri să aibă încredere în ei și în învățătura primită. Ni se semnalează că nu astfel se petrec lucrurile peste tot. La Pitești, de pildă, mai ușor pare-se se ajunge, prin Estradă, la teatrul de proză. Din pricina inabilității unor elemente de conducere s-a creat uneori confuzie între actorul amator și cel profesionist. Teatrul de amatori e o mare realizare a regimului nostru de democrație populară — dar are alte sarcini decît cele care-i incumbă actorului produs de Institut. Ca atare nu trebuie să se producă interferențe între cele două categorii de actori ca la Reșița, Orașul Stalin, Pitești ori Timișoara unde se pare că amatorii au preferință în fața celorlalți.

Dacă cele relatate pînă aici vin oarecum în sprijinul tinerilor actori în conflict cu medii de teatru îmbătrînite, rămase în loc, nu putem trece cu vederea și unele greșeli făcute de Institut și reflectate negativ în etica absolvenților noștri. Accentul pus totdeauna pe acest admirabil tineret, entuziast, fierbinte și dinamic (căruia uneori îi lipsește un pic de reflexiune), faptul că-i îndrumăm să creadă nețărmurit în forțele și dreptul valorii lor, poate să-i fi derutat într-o oarecare măsură pe absolvenții noștri. Le-am iertat unele deprinderi nu tocmai conforme, o oarecare ostentație în atitudine, li s-a vorbit de „spectacole nemaipomenite" realizate la Studioul lor, am auzit profesori care, cu spirit îngust, sectar de catedră, și-au declarat absolvenții geniali; toate acestea constituesc deprinderi nesănătoase încă la Institut. Din cauza lor, unii absolvenți ai noștri au înțeles greșit afecțiunea pe care le-am purtat-o, concesiile făcute (la Municipal se află un actor tînăr talentat dar cu dicțiunea mizerabilă), notele calificative definitive cu care i-am împins în viață. Absolvenții ajunși la Botoșani s-au supărat că nu li s-a dat dintru început creditul artistic scontat. Conducerea teatrului ar fi putut, desigur, să dea mai multă importanță unui lot de cadre tinere și să țină seama de justele lor aspirații la menținerea unui nivel artistic ridicat al spectacolelor. Dar nu e mai puțin adevărat că și tinerilor actori le incumbă datoria de a se comporta în așa fel încît să frîngă orice pasivitate în calea lor. Trebuie să-i învățăm pe elevii noștri că la baza adevăratelor succese stăruie modestia. Altfel nu vom produce actori ci niște copii teribili; căci teribilism înseamnă a conclude emfatic, în primul an de teatru: „nu am putut face nimic cu un actor bătrîn"!

Alt fenomen nesănătos manifestat între noi, maeștrii dela Institut, este sectarismul de catedră. Mergem uneori pînă acolo încît — dacă absolventul provine de la altă catedră, îl primim fără îngăduință (e puțin spus!) cînd ne pică în mînă, în teatru. Maestrul la care mă refer, (care e și regizor) n-a simțit strîngîndu-i-se inima văzînd cum se întunecă luminile din ochii lui Gosma Brașoveanu cînd a făcut — în fața colectivului cu care lucra în teatru — aprecieri injuste și fără rost asupra activității dela Institut, a tînărului acor?... Și doar pentru atît: nu i-a fost lui, elev! Absolvenții Institutului nu mai aparțin maestrului, din ziua în care au absolvit. Sînt ai noștri, ai tuturor. Ei sînt mîndria Institutului. De aceea le-am luat apărarea astăzi, tuturora, indiferent dacă au învățat măestria la Finți, la Șahighian, la Loghin, la Beate Fredanov, la Dina Cocea, la Beligan, la Pop Marțian ori la mine.

Să nu-i lăsăm în bătaia vîntului și e bine că se vor trimite echipe de regizori dintre cei mai experimentați din capitală, în teatrele de regiune, pe 2-3 luni, și va trebui să se facă o repartizare mai justă a cadrelor de regizori pe teritoriu. Eu aș propune organelor tutelare să angajeze și Institutul în această muncă, trimițînd pe foștii maeștri ai actualilor tineri actori, să-i viziteze, să le urmărească — și activitatea și comportarea. Numai așa vom evita crearea unui stupid conflict de generații. In teatru nu există mai multe generații care luptă pentru a-și impune stilul ori filozofia prin eliminare. Concepția aceasta darwiniană și-a trăit traiul. In teatrul de azi nu mai e loc decît pentru o singură generație, a actorilor noi (ca metodă de lucru) cu o singură filozofie, marxist-leninsmul și o singură metodă, metoda realist-socialistă. Așa i-am învățat și-i învățăm noi la Institut. Așa trebue să se petreacă în toate colectivele de teatru în care studenții noștri urmează să găsească același climat din Insitut.

Ion FINTEȘTEANU
artist al poporului

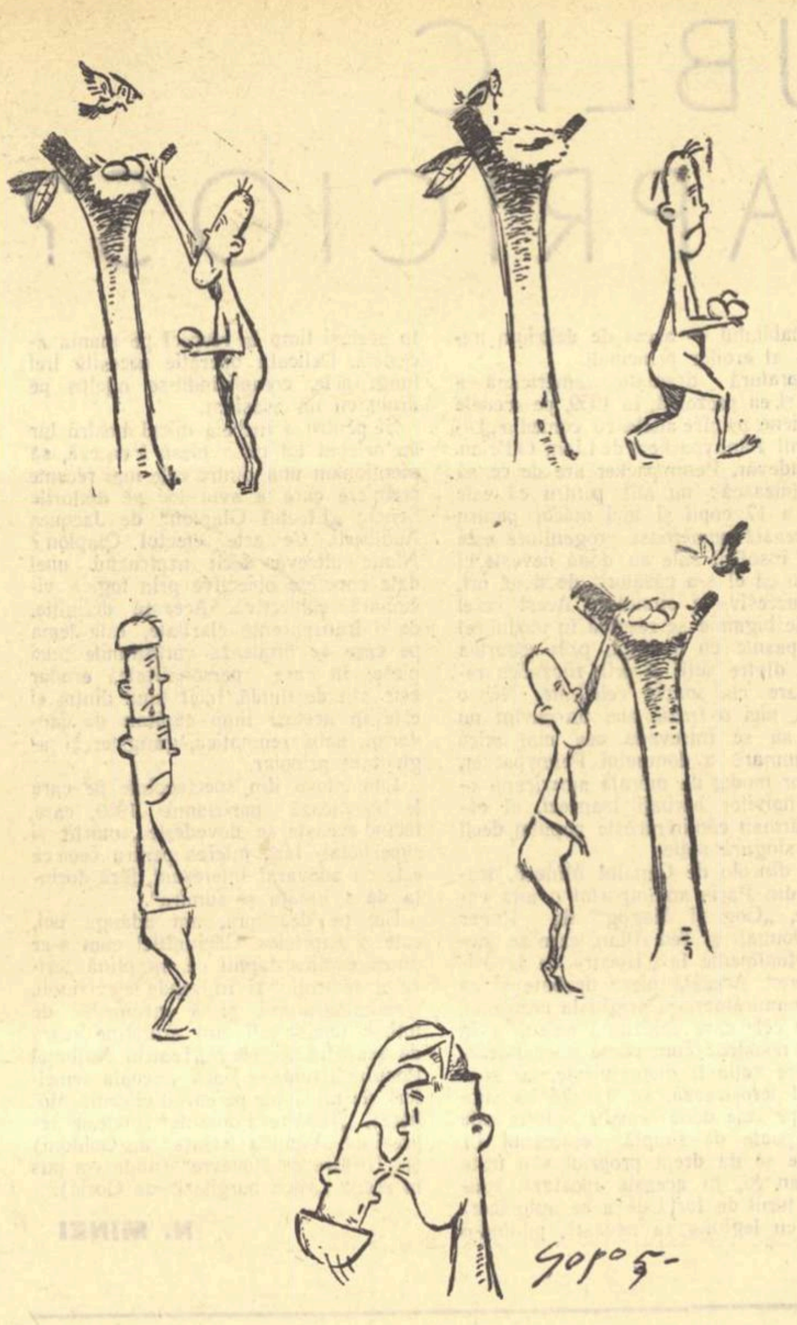

Descoperind descoperirile. Desen de GOPO

Pe marginea unei expoziții

Printre tinerii pictori care s-au afirmat în ultimii ani în viața noastră artistică, Brăduț Covaliu ocupă un loc de frunte prin seriozitatea și temeinicia lucrărilor sale. In prima expoziție din sala Nicolae Cristea, ca și în tablourile care au figurat la expozițiile de stat, el și-a configurat limpede personalitatea artistică. Pictura sa nu are nici vioiciunea, nici exuberanța tinereții. Este însă o pictură discretă, subtilă, bine chibzuită și, mai ales, temeinic construită. In locul notațiilor spontane, artistul preferă să redea structura formelor, consistența, cheagul și poezia materiei. De aceea tablourile sale par statice, dar trainice în soliditatea arhitecturii lor.

Să analizăm, de pildă, „Peisajul petrolifer" din actuala sa expoziție, deschisă la Galeriile Fondului Plastic din Bd. Maghera. Priveliștea se desfășoară în adîncime, în planuri largi, bine diferențiate Sondele moderne se înalță zvelte, sugerînd bogăția pămîntului, automatizarea procesului de producție, hărnicia muncitorilor care extrag din adîncuri aurul negru. Un sentiment de încredere în viață se desprinde din acordurile luminoase de tonuri calde. Nimic din atmosfera apăsătoare de odinioară nu mai apare în acest tablou. Prin climatul său moral, el reprezintă un peisaj caracteristic al patriei noastre de astăzi. Compunînd imaginea în planuri mari, artistul izbutește să-i dea o intensă vibrație, folosind două straturi de culori suprapuse. Primul, într-un ton mai rece, se întinde pe suprafețe largi, marcînd structura tabloului. Al doilea, într-un tot mai cald, este aplicat intermitent, peste cel dintîi, într-o pensulație mai variată, mai vie, mai diferențiată. In felul acesta, Brăduț Covaliu își asigură și armătura solidă a compoziției, și puterea de vibrație a veșmîntului coloristic. Gîndirea plastică se îmbină armonios cu sensibilitatea în reflectarea artistică a realității. Și aceasta explică farmecul subtil al multora dintre peisajele lui Brăduț Covaliu, care par atît de trainice și atît de vii în același timp.

In tabloul de compoziție din aceeași expoziție, înfățișînd o scenă de muncă, voința de interpretare a artistului nu este însă susținută de o idee generală limpede exprimată, care să se desprindă din faptul particular cristalizat în imagine. Decorul, frumos pictat, pare oarecum regizat, ca într-un spectacol de teatru. De asemenea, aspectele de muncă nu sînt îndeajuns subordonate exprimării unei idei. De fapt, tabloul de compoziție trebuie să reprezinte o acțiune într-o unitate de distribuire a formelor, de timp și de spațiu, menite să sublinieze semnificațiile unei idei generale. Și tocmai configurarea plastică a ideii lipsește din acest tablou de compoziție.

Problema tabloului de compoziție este deosebit de importantă în stadiul actual al evoluției picturii noastre. Necesitatea lui apare neîndoioasă, pentru că el poate îndeplini cel mai bine menirea agitatorică a artei realismului socialist. Dar realizarea unui tablou de compoziție ridică numeroase probleme complexe, care cer o pregătire și un studiu îndelungat, o cunoaștere aprofundată a realității și, îndeosebi, filtrarea acesteia printr-o idee.

Prin subtila îmbinare a gîndirii plastice cu sensibilitatea, prin soliditatea construcției picturale din peisajele sale, Brăduț Covaliu a dovedit că posedă însușirile necesare pentru a înfăptui tablouri de compoziție, care să oglindească aspecte esențiale din realitatea actuală. Lucrarea prezentată în recenta sa expoziție poate fi socotită ca un preludiu pentru opere viitoare, în care toate cerințele fundamentale ale tabloului de compoziție să poată fi întrunite.

Cred că opera unui artist tînăr trebuie privită în primul rînd sub perspectiva viitorului. Și, în această privință, expoziția lui Covaliu Brăduț îndreptățește nădejdi.

Ionel JIANU

FILM

VALOAREA DOCUMENTULUI

Uriașul interes manifestat de lumea întreagă față de cel mai de seamă eveniment politic din ultima vreme, care a marcat pasul hotărîtor pe drumul destinderii relațiilor internaționale: vizita lui N. S. Hrușciov în Statele Unite, se regăsește astăzi în afluența de public — miile de spectatori zilnici — ce urmăresc documentarul cinematografic realizat cu acest prilej.

Nici un subiect — oricît de meșteșugit compus — nu trezește în noi o emoție de intensitatea confruntării directe, nemijlocite, cu documentul filmat „pe viu". Și, cu toate cunoștințele teoretice despre ceea ce ne oferă în mod special acest gen cinematografic, ne regăsim de fiecare dată uimiți și proaspăt impresionați, ca în fața unui fenomen inedit. Urmărisem, cu cîtva timp în urmă, în cadrul unor ediții speciale — fragmente din vizita premierului sovietic în Statele Unite. Un captivant itinerariu în imagini care completa plastic relatările presei din lumea întreagă. Ceea ce aduce nou filmul regizoarei I. Setkina este dezvăluirea — de data aceasta cu mijloacele mai complete ale documentarului — a semnificațiilor adînci cuprinse în marele eveniment. Nu mai e vorba deci de reportajul (mai amplu) al istoricei călătorii, ci de filmul ei, ceea ce presupune o organizare artistică a documentelor înregistrate de către operatorii Kiselev și Troskin, nu spontan, turistic, ci pe baza unei concepții. Această concepție a creatorilor apare în fragmentele selecționate din cuvîntările rostite cu diverse prilejuri, în planurile mari, de ansamblu, ce cuprind freamătul mulțimii de americani dornici să-l întîmpine pe solul poporului sovietic, sau în detalii cinematografice dezvăluind amănunte semnificative ca acesta: din impunătorul monument al lui Lincoln, aparatul de filmat reține doar cuvintele marelui om de stat american înscrise aici, cuvinte ce exprimă admirabil spiritul vizitei sovietice: „Bunul cel mai de preț al omului e prietenia". Văzînd portretul cinematografic al lui Nikita Sergheevici Hrușciov, jovialitatea, sinceritatea figurii sale în prezența oficialităților statului-gazdă sau a oamenilor simpli din Des Moines ori Pittsburg, simțind căldura cu care poporul american și-a primit oaspetele venit cu gînduri prietenești, îți dai seama ce forță actuală rezidă în cuvintele celui căruia America îi datorează independența sa. Și cît de in spiritul celor mai avansate tradiții umanitariste ale acestui popor este mesajul de pace și prietenie trimis de țara socialismului victorios.

Edificator în acest sens este și un alt episod al filmului: cadrele ce conțin primirea deosebit de însuflețită pe care au făcut-o delegației sovietice locuitorii orașului San Francisco și cuvîntul lui Nikita Sergheevici Hrușciov, în care amintește că primii locuitori ai orașului american au fost ruși, și că între Vladivostok și San Francisco există calde și tradiționale relații de vecinătate. Cu mijloacele sale, filmul explică astfel (în imagini, prin comentariu) cum a fost posibil ca — în ciuda manevrelor poliției, a propagandei reacționare care ani de zile a susținut tensiunea „războiului rece", — America oamenilor simpli să primească atît de cald, de spontan, apropiat, pe reprezentantul statului sovietic. Iar popularitatea vizitei tovarășului Hrușciov în America e relevată nu atît prin ofensiva zgomotoasă a reporterilor oficiali (aici comentariul, inteligent, semnat de poetul N. Gribaciov, ironizează fin deprinderile presei burgheze), cît mai ales imaginile de ansamblu, cuprinzînd miile de oameni asaltînd străzile din fața hotelului unde-s găzduiți oaspeții sovietici, rupînd cordoanele de polițiști (tot mii, veniți să restabilească „ordinea"), fotografi amatori imortalizînd — pentru albumul de familie — momentul istoric, sau alții îndrăzneți, desfășurînd în fața oaspeților îndemnuri scrise în rusă: „Vizitați-ne și pe noi!"

Sînt imagini cinematografice grăitoare care constituie confirmarea vie, materială, că popoarele lumii sînt hotărîte să-și impună voința lor fierbinte de pace. Un sentiment tonic, optimist pe care-l lasă spectatorilor acest deosebit de însemnat film sovietic

Alice MANOIU

UN PUBLIC CAPRICIOS?

Se apropie sfîrșitul anului. Și, ca totdeauna, se profită de acest prilej pentru a se încheia bilanțuri în diferite domenii. Răsfoind cîteva recente numere ale unor reviste și publicații din Franța, ne-au izbit strigătele de alarmă scoase în legătură cu criza prin care au trecut, în acest an, teatrele din Paris. In articole de proporții mai mari sau mai mici, se analizează simptomele acestei crize, se pune diagnosticul și se recomandă tratamentul. Dar, mai ales, se stabilesc culpele.

Este curios cît de mulți sînt vinovații pe care îi denunță periodice ca „Nouvelle Nouvelle Revue Française", „Arts" sau „Nouvelles Littéraires". Cinematograful, televiziunea, meciurile de fotbal, timpul prea cald, timpul prea rece, sînt pe rînd sau simultan incriminate pentru golirea sălilor de teatru.

Dar cei mai vinovați dintre toți sînt, bineînțeles, spectatorii. Sau, mai precis, cei care refuză să fie spectatori. Impotriva acestor refractari mușterii, o serie de directori de teatre dezlănțuie un adevărat baraj de artilerie. Din torentul de ironii, epitete dezagreabile și veritabile invective, desprindem o frază, poate cea mai politicoasă din toate:

„Spectatorul parizian 1959 este amorțit și superficial, fără interes pentru ceea ce este cu adevărat interesant, fără dorința de a învăța și a admira".

Oare chiar atît de păcătos să fie spectatorul parizian din 1959? Ce a avut el de admirat, ce a avut de învățat, ce ar fi trebui să-l intereseze din ceea ce multe teatre din capitala Franței i-au oferit în cursul acestui an? Să luăm la întîmplare cîteva exemple.

„Théâtre de l'Alliance Française" a prezentat comedia „Cele trei jobene" — în tot atîtea acte — de dramaturgul spaniol Miguel Mihura. O cronicară dramatică, care apreciază mult această piesă — Marguerite Duras — mărturisește totuși cu candoare: „Ar putea fi jucată la fel de bine la circ ca și la teatru, la music-hall ca și la Comedia Franceză". Nu numai la vizionare, dar nici măcar la o lectură atentă și repetată, subiectul acestei „comedii" nu se lasă prins nici în ruptul capului. Cîteva personaje — dintre care cel mai normal vorbește și acționează ca un paranoic veteran — se învîrtesc pe scenă, debitînd în serie enormități de genul:

„Da, tatăl meu era ofițer, dar destul de puțin, aproape de loc. Numai cînd se plictisea".

Sau:

„Mama-mare discuta toată ziua cu calul... Aveau amîndoi un caracter înspăimîntător. Dar calul era mult mai spiritual".

Ca printr-o pîclă deasă, se distinge în această piesă un oarecare Don Dionisio, care urmează să se însoare și se pregătește pentru acest fericit eveniment, chefuind în compania unui grup de prostituate, a proxenetului care le exploatează și a femeii cu barbă. Toate acestea se petrec într-un hotel, al cărui patron cîntă aproape fără încetare la tubă și oferă în dar clienților săi cizme vechi și desperecheate.

In legătură cu „Cele trei jobene", pînă și Jean-Jacques Gauthier, criticul dramatic al ziarului „Le Figaro", exclamă: „Acest gen de spirit îmi este cu desăvîrșire străin. Ce mai încolo-încoace, să recunoaștem că este un Ionesco spaniol și să punem punct".

In schimb, la „Théâtre du Gymnase", piesa „Supa cea gustoasă", a lui Félicien Marceau, are un subiect mult mai ușor de sezisat și el se poate rezuma astfel: Marie-Paule își începe o interesantă carieră la vîrsta de 17 ani, fugind de acasă cu un bărbat însurat, pe care îl părăsește pentru un bătrîn milionar, pe care îl părăsește pentru cumnatul acestuia, pe care îl părăsește pentru un negustor de biscuiți, pe care îl părăsește pentru propriul ei ginere. Pentru care, o părăsește propria ei fiică.

Inălțătorul mesaj moral al acestei piese este sintetizat de criticul Pierre Laforêt în următoarele trei fraze succinte: „Femeia este un monstru nesățios. Bărbatul la fel. Mirosul unei supe gustoase îi atrage unul spre celălalt".

La „Théâtre de Poche Montparnasse", pe bărbatul și femeia, protagoniști ai piesei „Cin-Cin" de François Billetdoux, îi reunește nu supa, ci alcoolul. Cum soția lui îl înșală cu soțul ei, cei doi încornorați își îneacă amarul în 4 acte, 11 tablouri și peste o sută de pahare de whisky, rom, coniac și vin roșu. In majoritatea timpului, replicile au coerența caracteristică alcoolismului acut. Insuși titlul — „Cin-Cin" — este imitația onomatopeică a clinchetului paharelor ciocnite. Piesa se termină cam abrupt, puțin înaintea primului — și inevitabilului — acces de delirium tremens al eroilor principali.

Literatura dramatică americană a fost și ea prezentă, în 1959, pe scenele pariziene, printre altele cu comedia „Uimitorul Pannypacker" de Liam O'Brien. Intr-adevăr, Pennypacker are de ce să ne uimească: nu atît pentru că este tatăl a 17 copii și nici măcar pentru că această numeroasă progenitură este rodul însoțirii sale cu două neveste, ci pentru că el s-a căsătorit de două ori, nu succesiv, ci simultan. Acest vesel caz de bigamie se rezolvă în modul cel mai pașnic cu putință, prin moartea uneia dintre soții și prin filozofica resemnare cu soarta celeilalte. Nici o scenă, nici o frază, nici un cuvînt nu lasă să se întrevadă cea mai mică condamnare a domnului Pennypacker, uimitor model de morală americană oferit naivilor bărbați francezi, al căror sărman cămin nu este populat decît de o singură soție.

De dincolo de Canalul Mînecii, teatrele din Paris au importat o altă comedie, „Gog și Magog" de Roger MacDougall și Ted Allan, care se joacă actualmente la „Théatre de la Michodère". Această piesă dezbate și ea o cutremurătoare și originală problemă, dintre cele care confruntă omenirea în zilele noastre: cum poate un cetățean, pe care soția îl disprețuiește, iar soacra îl terorizează, să ajungă să subjuge pe cele două femei? Soluția este cît se poate de simplă: cetățeanul în chestie se dă drept propriul său frate geamăn și, în această ipostază, reușește turul de forță de a se autoîncornora cu legiuita sa nevastă, punînd-o în același timp la respect pe mama acesteia. Delicata operație necesită trei lungi acte, complicîndu-se nițeluș pe drum cu un asasinat.

Și pentru a încheia micul nostru tur de orizont tot cu o piesă franceză, să menționăm una dintre cele mai recente premiere care a avut loc pe malurile Senei: „Efectul Glapion" de Jacques Audiberti. Ce este efectul Glapion? Nimic altceva decît uzufructul unei date concrete obiective prin logica vizionară subiectivă. Această definiție, de o transparentă claritate, este tema pe care se brodează variațiunile unei piese, în care personalitatea eroilor este atît de fluidă, încît unul dintre ei este în același timp căpitan de jandarmi, babă reumatică, gangster și aghiotant princiar.

Iată cîteva din spectacolele pe care le boicotează parizianul 1959, care, făcînd aceasta, se dovedește „amorțit și superficial, fără interes pentru ceea ce este cu adevărat interesant, fără dorința de a învăța și admira".

Ba, pe deasupra, am adăuga noi, este și capricios. Căci altfel cum s-ar putea explica faptul că, în plină „criză a teatrului" și în ciuda televiziunii, cinematografului și a meciurilor de fotbal, unele săli sînt arhipline seară de seară? Exemple? „Teatrul Național Popular" (unde se joacă „Școala femeilor" de un autor pe care-l cheamă Molière), „Théâtre Fontaine" (unde se reprezintă „Văduva isteață" de Goldoni) și „Théâtre de l'Ouevre" (unde s-a pus în scenă „Micii burghezi" de Gorki).

N. MINEI

Aniversările Consiliului Mondial al Păcii

110 ani de la nașterea lui Pavol Orszagh Hviezdoslav

La 2 februarie 1849, în satul Vișne Kubin pe Orava, s-a născut, dintr-o familie de nobili săraci, Pavol Országh Hviezdoslav, curajos luptător pentru eliberarea națională și socială a patriei sale de sub jugul Ungariei semifeudale, creator al limbii literare slovace și poetul național al poporului prieten.

De pe această poziție de luptător consecvent, Hviezdoslav răspunde la chemarea poetului progresist maghiar Ady, care îndemna toate națiunile aservite Ungariei feudale să se unească în lupta comună, împotriva politicii de oprimare și maghiarizare dusă de guvernul ungar din acea vreme. Mai tîrziu, în lupta pentru dreptul la o cultură națională a slovacilor, venind în contact cu intelectualii cehi, el își dă seama tot mai mult că numai alături de poporul ceh, care lupta și el pentru aceleași idealuri, putea fi cucerită libertatea națională a poporului slovac.

După terminarea gimnaziului, Hviezdoslav a studiat dreptul, pentru ca, îmbrățișînd profesia de avocat — deși ieșise judecător — să se dedice apărării drepturilor celor mulți. Pe la sfîrșitul veacului trecut, el s-a stabilit la Dolni Kubin, unde a trăit retras, printre oamenii oropsiți din Orava, dedicîndu-se pînă la sfîrșitul vieții creației literare. Hviezdoslav moare la 8 noiembrie 1921.

Autor al unor poeme epice de suflu puternic și realist, Hviezdoslav rămine în primul rînd prin „Nevasta pădurarului", în care cu o deosebită măiestrie, în imagini memorabile, a redat viața amară a poporului din Orava, aflat sub asuprirea feudală.

Tot din viața poporului se inspiră și basmele lui vesele, pline de umor și de bucuria vieții. Printre acestea se numără „Butura și Ciutura", „Amiază", „Seara" și mai cu seamă povestirea „La păscut". Ca și în poeziile lui Hviezdoslav, și în aceste basme se manifestă cu vigoare cunoașterea de către poet a vieții poporului, a sentimentelor și a gîndirii acestuia.

Neobișnuit de bogată în conținut este poezia sa ocazională, al cărei repertoriu se confundă cu preocupările cele mai arzătoare ale zilei. „Poeziile începutului", scrise la vîrsta de 18 ani, atestă tăria și patriotismul poetului. El biciuiește lașitatea și indiferența și adresează poporului o înflăcărată chemare la lupta pentru „sfînta libertate". Multe din poemele sale sociale au fost adunate în culegeri ca „Adolescența", „Versuri ocazionale" și altele. In versurile publicate în culegerea „Krvave Sonety" (Sonete însîngerate), de la a cărei apariție se împlinesc 40 de ani, Hviezdoslav exprimă durerea dar și nădejdile omenirii aruncate în război de către imperialiști.

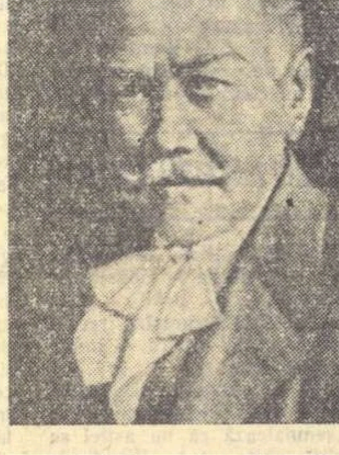

Hviezdoslav a îmbogățit literatura slovacă și prin activitatea sa de remarcabil traducător — al lui Shakespeare, — printre alții.

In semn de respect pentru opera lui Hviezdoslav, în anul 1949, din îndemnul personal al președintelui Klement Gottwald, a luat ființă, în Cehoslovacia democrat-populară, „Colecția Hviezdoslav". Menirea acestei colecții este să răspîndească și să facă accesibilă maselor largi ale poporului cehoslovac tot ceea ce a creat mai bun în trecut literatura slovacă. In colecția „Hviezdoslav" apar operele celor mai mari scriitori clasici slovaci.

Intregul popor cehoslovac cinstește astăzi memoria lui Hviezdoslav, a poetului revoluționar care și-a închinat întreaga viață luptei pentru libertate.

Jean GROSU

Carnet sovietic

In ultimele două numere ale revistei „Zvezda" (10 și 11), V. Șcerbina publică un articol intitulat „Despre perspectiva revoluționară în literatură". Articolul dezbate probleme fundamentale ale realismului socialist, aducînd contribuții prețioase în clarificarea și înțelegerea lor. Autoarea posedă o bogată informație, combătînd cu argumente puternice „teoriile" revizioniste ale lui Georg Lukacs și ale altor denigratori ai literaturii realist-socialiste. Articolul demonstrează forța noii literaturi și faptul că întreaga literatură universală se dezvoltă sub semnul izbînzii noii metode literare. Optimismul luminos al literaturii sovietice, justețea principiilor revoluționare afirmate în operele artistice, legătura indisolubilă cu realitatea veșnic vie, încrederea în viitor și în capacitățile făpturii umane constituie fundamentul solid pe care se dezvoltă uriașul edificiu al realismului socialist.

★

„Căutări, izbînzi, insuccese" este titlul articolului lui Vladimir Orlov, apărut într-unul din numerele recente ale revistei „Literaturnaia Gazeta". Referindu-se concret la poemul „Declarație de dragoste" al lui Mihail Lukonin, articolul amintit abordează în același timp și probleme de ordin teoretic mai general, ca: raportul dintre tradiție și inovație în expresia poetică, stilul — noțiune cu caracter istoric — bogăția de ritmuri a poeziei contemporane, problema versului liber.

Relevînd, printre alte calități „rezonanța contemporană" a versurilor lui Mihail Lukonin, autorul se ridică împotriva acelora care neglijează, uneori, adevăruri teoretice elementare, care uită că forma nu este mai puțin activă decît conținutul, că un conținut, oricît de nou, dacă împrumută o formă inertă, conservatoare, se degradează, își pierde eficiența estetică.

„Este oare necesar să mai arătăm că stilul artistic este o noțiune cu caracter istoric?" arată autorul articolului. „Noi folosim termenul «stil al epocii» și aceasta nu înseamnă numai o metaforă ștearsă". Vorbind despre succesul căutărilor inovatoare ale lui Mihail Lukonin, în articol se arată: „Simțul contemporaneității, atît de prețios unui artist, se răsfrînge nu numai în despre ceea ce scrie M. Lukonin, ci și în modul cum scrie despre toate acestea (subl. lui V. Orlov). Caracterul dinamic al epocii noastre se reflectă în însuși stilul poemului său, se răsfrînge asupra plasticității mijloacelor sale de expresie și a organizării ritmice a versului"

Vl. Orlov se referă apoi la unele insuccese ale lui M. Lukonin. Căutînd cuvîntul cel mai exact care să exprime cel mai bine intenția poetului, versurile devin adesea uscate, lipsite de vigoare artistică. Vorbind despre capitolul „Noua întîlnire", scris în vers alb, autorul articolului constată slăbiciunile existente aici, arătînd că: „Versul alb nu este ceva amorf, ci o severă, aș spune cea mai severă formă, supusă în gradul cel mai înalt legilor ritmu-

★

Intre anii 1886 și 1890, A. P. Cehov a trăit într-o casă, situată la capătul străzii Sadovo-Kudrianskaia din Moscova. In această casă, a avut loc nu de mult o ședință a comitetului de pregătire a centenarului nașterii scriitorului. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de Konstantin Fedin.

Pregătirile în vederea sărbătoririi lui Cehov demonstrează prețuirea adîncă pe care o acordă oamenii sovietici celor mai bune tradiții ale literaturii ruse. Editura de stat pentru literatură artistică din Moscova anunță o nouă ediție în 12 volume de „Opere" ale lui Cehov. Primele șase volume vor apare în cursul anului 1960.

Studii de critică și lucrări monografice, referindu-se la figura marelui scriitor rus, vor tipări A. Derman, V. Ermilov, L. Nikulin, cunoscuți istorici și critici literari. Se va retipări, de asemeni, culegerea „Cehov în amintirea contemporanilor", care strînge mărturii emoționante ale celor care l-au cunoscut și prețuit pe scriitor. Editura „Iskusstvo" publică o culegere de articole, reunite sub titlul „Cehov și teatrul".

C. B.

POEȚII lumii

ARTUR LUNDKVIST

— Premiul internațional „Lenin" pentru întărirea păcii între popoare, 1958 —

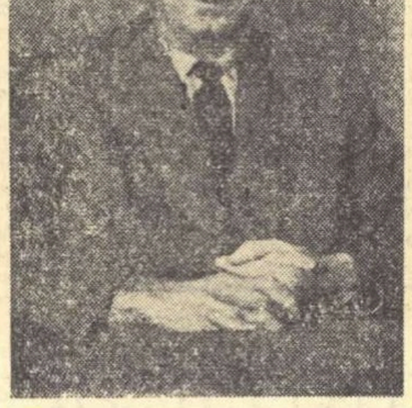

Artur Lundkvist, împreună cu Gunnar Ekelöf, Erik Lindegren și Harry Martinson, este unul din cei mai însemnați poeți ai Suediei contemporane. Provenit dintr-o familie săracă din sudul Suediei (tatăl său era muncitor agricol), Artur Lundkvist s-a născut în anul 1906. La 20 de ani și-a părăsit locurile natale, stabilindu-se la Stockholm, unde, ceva mai tîrziu, avea să constituie, împreună cu Martinson și alți trei colegi de generație, un grup care redactează manifestul intitulat „Cinci tineri". Acest document literar, exprimînd aspirațiile unor tineri scriitori ieșiți din popor, are o importanță deosebită în dezvoltarea literaturii suedeze contemporane. El reprezintă, prin protestul față de pesimismul decadent din acea vreme, o sursă de înnoire autentică a creației poetice în Suedia. Lundkvist face, în anii următori, lungi călătorii prin întreaga lume. Vizitează pe rînd Africa, America, India, U.R.S.S., China și aproape toate țările europene. In acelaș timp are o prodigioasă activitate literară: scrie numeroase poeme, eseuri, face traduceri și publică cîteva romane. Unul din meritele sale este și acela de a fi popularizat în țara sa creația unor scriitori progresiști, ca Eluard, Alberti, Quasimodo, Neruda, Nezval etc. In întreaga sa activitate literară, Lundkvist a dovedit o arzătoare pasiune umanistă, o nepotolită sete de cunoaștere. „Citind viața și trăind cărțile", el s-a arătat receptiv față de valorile autentice ale contemporaneității, luptînd pentru promovarea și apărarea lor. Premiul Internațional „Lenin" pentru întărirea păcii între popoare, care i-a fost decernat anul trecut, constituie un omagiu adus poetului care și-a închinat creația și viața celor mai înalte idealuri ale omului contemporan.

Lui Neruda, în Chili

I

Pentru tine sînt scaune de paie care trosnesc familiar
și metalul rece al sfeșnicelor în noapte.
Pentru tine e gustul castanelor în soarele de septembrie
și sarea mării care-și desenează caii pe stîncă.
Pentru tine sînt oglinzi mici ce se rotesc în arbori
și butelii părăsite în care se nasc insecte roșii.
Pentru tine e focul care doarme în mulțimile întunecate
și păduri pe care nu le sperie zăpada veșnică.
Prin fața ta trec norii ca niște eroice statui liniștite
și fermierul ridică un spic de grîu în semn de salut.
Dimineața ta are acoperișuri ude, fumuri albe, mere reci,
după-amiaza ta are pleoape de mac și de coaje de ou,
femeia ta vine ca o purtătoare de apă fără povară.
După casa ta se coc alunele ca niște pumni mici închiși.
Pe fruntea ta ceața se răsucește ca o dansatoare
în timp ce marea își sună pentru tine clopotele de bronz.
Buzunarele tale sînt umflate de semințe și de proiecte,
roabele și țărîna roșie vin pe urmele tale.
Tinerii cu părul în vînt pizmuiesc privirile de dragoste
care se îndreaptă spre tine din casele umile.
Lampa strălucește pe coiful tău de grafit și de fluturi,
de umărul tău se reazimă un zarzăr înflorit
și lopețile ude ale unui bătrîn pescar.

IV

Dar tu știi și cum orașele se prăbușesc în ruine
și cum se înnăbușe porturile,
cum casele incendiate se apleacă una spre alta,
cum pietrele se ciocnesc între ele sub bolți,
cum oamenii se îneacă în negre mocirle de viață,
cum se opresc gesturile în osînza rece a obișnuinței,
cum sîngele se amestecă cu apa canalelor,
și cum bate inima în cutii de fier ruginit.
Tu auzi caterincile cîntînd imnuri istorice,
tu vezi trandafirii în memoria eroilor falsificați,
tu ai întîlnit în vîntul de iarnă tineri fără cămașă,
ai vorbit bătrînilor rezemați de zidul bisericii,
ai văzut pasărea cea frumoasă tîrîtă pe caldarîm,
gîtul ei strălucitor, roșu și albastru ca o sticlă de vin,
tu descoperi flacoane pline de unghii,
saltele din păr de femeie,
ghete uzate, înecate în valuri de praf.
Dar cum vei mai găsi timpul să plîngi,
să plîngi mîinile uzate, pieptenii sparți, nisipul,
furnicile, țițeiul?

In romînește de TAȘCU GHEORGHIU

---

contrapunct

● „Berliner Ensemble" a prezentat recent o piesă inedită de Bertolt Brecht, „Ascensiunea lui Arthur Ui", comedie scrisă în 1941 și care nu a fost niciodată jucată sau publicată în timpul vieții autorului. Subiectul piesei îl constituie activitatea unei bande de gangsteri dintr-unul din orașele americane (de tipul și din epoca Chicago-ului lui Capone). Semnificația sa depășește însă obiectivul imediat, constituind un act de denunțare a procedeelor gangsterești prin care naziștii au cucerit puterea în Germania. In acest sens Arthur Ui este o șarjă teribilă la adresa lui Hitler.

●

● Considerînd mănoasă o astfel de întreprindere, Hollywoodul face un film despre „beat generation". In loc însă ca noua peliculă să aibă un caracter critic, așa cum ar cere-o dezastruoasele efecte ale „principiilor" de care e animată „beat generation", filmul este o apologie a maladiei care face cumplite ravagii în durile tineretului american. Noua producție, intitulată „Foamea subterană", inspirîndu-se din romanul lui Jack Kerouac, unul din teoreticienii spiritului „beat generation" este o aglomerare de beții, desfrîuri pe fond de jazz, jafuri, violuri, prizări de stupefiante, accese schizofrenice, adică tot ceea ce face deliciul acestei corupte și decadente generații fericite".

●

● In R.P. Ungară a apărut o antologie de tineri poeți, al cărei titlu este „Dansul focului". Cei 28 de tineri poeți care figurează în această culegere nu depășesc 25 de ani. Printre ei semnează Imre Györe, Lajós Simon, Görgy Hársz etc. Poeziile lor sînt o mărturie a dragostei și atașamentului celei mai tinere generații de poeți maghiari față de lupta partidului, față de eroii comuniști ai clasei muncitoare din R.P. Ungară. De notat că, spre plăcuta suprindere a editorilor, cartea s-a epuizat la scurt timp după apariție, mai repede chiar decît volumele de proză.

●

● Cenzura cinematografică franceză s-a dovedit adepta dictonului „Și cu pîinea unsă și cu slănina în pod". A parafrazat-o însă puțin, sub forma variantei: „Și morala publică satisfăcută și afacerile neștirbite". Odată cu prezentarea adaptării pentru ecran a romanului „La jument verte" (Iapa verde) de Marcel Aymé a intrat în vigoare o lege care interzice accesul tinerilor sub 18 ani, în sălile de spectacol. La început producătorii au intrat în panică, deoarece mai bine de un milion de spectatori urmau să fie opriți de la vizionarea unor asemenea filme. Curînd le-a venit însă inima la loc, deoarece legea nu prevede legitimarea tinerilor spectatori. Și cum e greu de apreciat din ochi cine are șaptesprezece ani și trei luni și cine optsprezece ani și o lună – lucru și mai dificil la fete în stare să se îmbătrînească cu ajutorul fardului și coafurii – legea devine practic inoperantă. Proprietarii de cinematografe au răsuflat ușurați fiindcă veniturile n-au scăzut, ba chiar se constată o tendință de creștere, interdicția fiind prin ea însăși o excelentă ispită. Producătorii de filme au zîmbit de după paravanul străveziu furnizat de cenzură, iar cenzorii au făcut o reverență în fața publicului alarmat de pervertirea tineretului, în semn că doleanțele sale au fost satisfăcute. Toată lumea e fericită, chiar și organele polițienești pentru că au „de lucru" de pe urma delincvenței juvenile, a desfrîului și folosirii de stupefiante, ca urmare a exemplelor furnizate abundent de eroii filmelor pornografice erotico-polițiste.

După cum se vede, legiuitorul a vrut să împace și lupul și capra și varza...

●

● Editura „Șan-u" din Șanhai anunță o nouă ediție a dicționarului enciclopedic „Țiiuan" („Izvor de cuvinte"), carte indispensabilă atît filologilor și literaților chinezi, cît și oricărui sinolog străin. Noul dicționar, îmbunătățit și îmbogățit față de cel anterior, conține 11 milioane de hieroglife și 112 mii de cuvinte și expresii.

●

● Intr-o declarație făcută revistelor „Arts" și „Express", Patricia Hingsmith specialistă în cărți de groază, împărtășește tainele modului ei de creație: „Ceea ce mă interesează este sentimentul culpabilității. Adopt întotdeauna punctul de vedere al ucigașului. Ucigașul nu e niciodată arestat... Pornesc întotdeauna de la o idee stupidă, adeseori nebunească și încerc s-o justific". Excelentă autocaracterizare! Să nu afle însă și cititorii americani, căci s-ar putea să nu se considere prea măguliți că s-au lăsat păcăliți de o scriitoare cu „idei stupide și adeseori nebunești".

●

● Volumul 16 al „Operelor" lui Lu Sin înscrie în sumar „Cîntec de dragoste", de Mihail Sadoveanu, în traducerea marelui scriitor chinez. Lu Sin care a întîlnit nuvela într-o antologie în limba germană a tradus-o încă în august 1935, însoțind-o de o scurtă prezentare, de informații despre viața și opera scriitorului romîn.

De notat că astfel literatura noastră s-a semnalat pentru prima dată cititorilor chinezi.

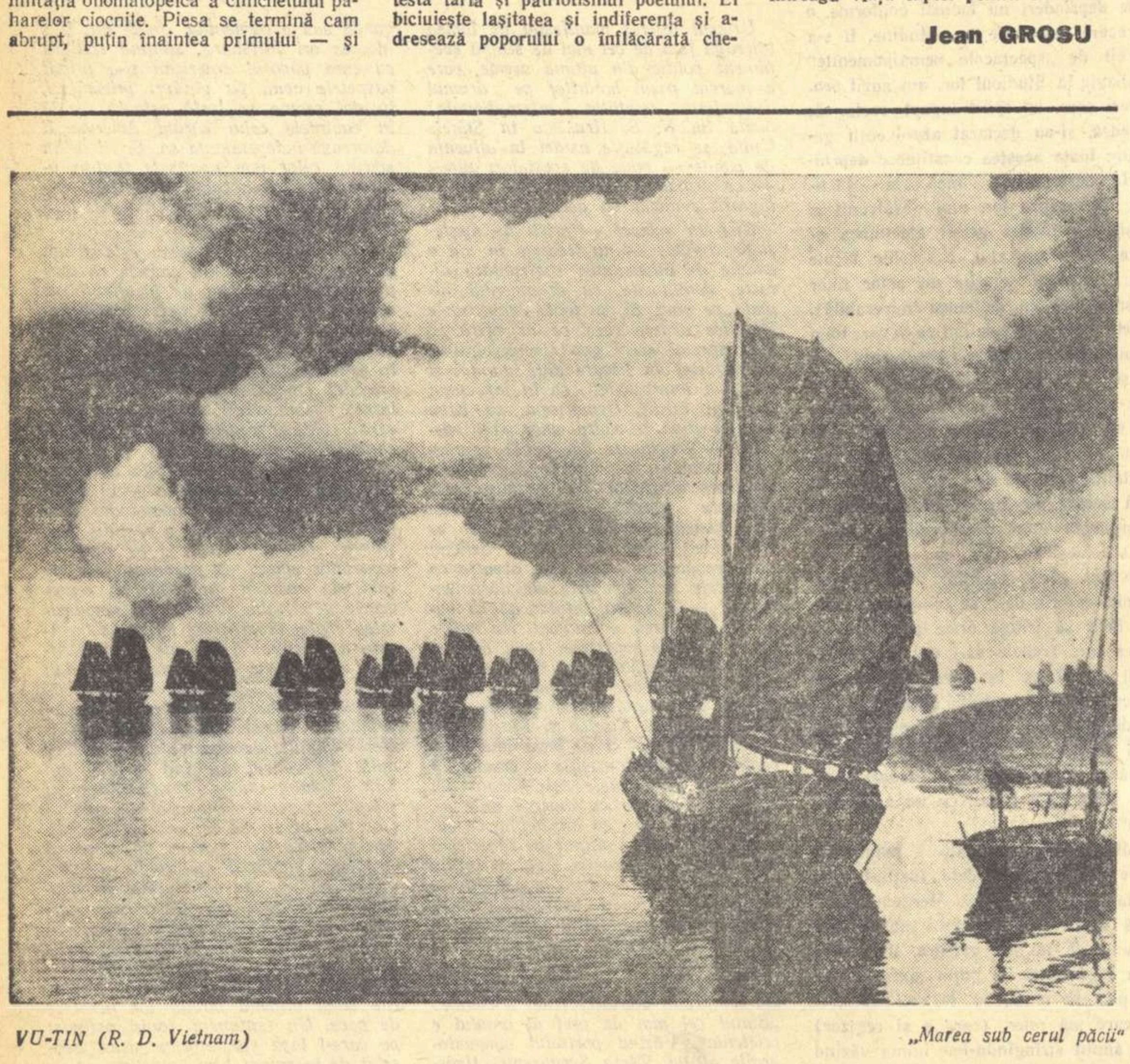

VU-TIN (R. D. Vietnam) „Marea sub cerul păcii"

Săptămîna

Călătorii și întîlniri

Călătoria întreprinsă de președintele Eisenhower în 11 țări, într-un ritm extrem de rapid, pare să fie o încercare de a da un răspuns oficial la cele 10 întrebări neplăcute ce i se pot pune unui american călător în străinătate, de care amintea șeful Departamentului de stat, Christian Herter. La Roma, după întîlnirea cu președintele Italiei, Gronchi, s-a publicat un comunicat în care se reamintește de vizitele ce le vor efectua în cursul anului viitor în Uniunea Sovietică cei doi președinți, subliniindu-se că „ele servesc la promovarea cauzei păcii și contribuie la căutarea unor soluții la principalele probleme internaționale". Se remarcă încercarea de a se da satisfacție cererilor Italiei de a participa mai amplu la consiliile marilor puteri occidentale, deși reprezentantul S.U.A., Murphy, a ținut să precizeze că o asemenea participare nu se referă la o conferință anumită (cea occidentală de la Paris sau viitoarea conferință Est-Vest la cel mai înalt nivel). La Ankara, unde mai suflă încă un vînt înghețat și unde s-au exprimat îngrijorări adenaueriene cu privire la soarta alianței atlantice în perspectiva destinderii, președintele Eisenhower a fost întîmpinat de cei care se consideră a fi printre cei mai docili aliați ai S.U.A. Desigur că, pe lîngă problemele internaționale la ordinea zilei, vizita în Turcia a oferit prilejul unei treceri în revistă a situației economice dificile prin care trece o țară care s-a bucurat din plin de binefacerile bazelor și armamentelor americane. Călătoria președintelui S.U.A. continuă într-o serie de țări din Asia și ea se va încheia la 19 decembrie la Paris, unde puterile occidentale vor încerca să rezolve o serie de contradicții care s-au manifestat în ultimul timp în sînul alianței atlantice.

Dacă la O.N.U., cei care încearcă să reînvie spiritul războiului rece au fabricat în culise o nouă rezoluție în diversiunea la ordinea zilei, așa zisa problemă maghiară, fără nici o rezonanță în opinia publică mondială (și e hazliu faptul că printre autorii rezoluției figurează dictaturile „libertății", Spania, Ciankaișistul, Portugalia, etc) în S.U.A., în schimb, un senator american, Humphrey, președintele sub-comisiei senatoriale pentru problemele dezarmării, a criticat politica guvernului american în problema dezarmării cerîndu-i să elaboreze un plan real și efectiv pentru reducerea armamentelor. Spiritul lucid al senatorului american, partizan al interzicerilor nucleare și producției de arme nucleare, contrastează pozitiv cu scleroza mintală a acelora care n-au înțeles încă spiritul noilor vremuri și care, atrăgîndu-și oprobriul și înconjurîndu-se de ridicul, predică și azi în gol, ca președintele Truman, politica de pe poziții de forță. C. Sulzberger, care este gazetar și comentator de politică externă la New York Times, *deși nu este nici el prieten al Uniunii Sovietice și nici partizan aprins al destinderii internaționale, observa, într-un bilanț al ultimului an internațional, că țările socialiste au obținut în mod evident cîteva strălucite succese. Le enumerăm, în ordinea în care le dă ziaristul american: 1) convocarea unei conferințe la nivel înalt; 2) lansarea cu succes a primei rachete în lună; 3) perfecționarea în domeniul proectilelor balistice; 4) afirmarea internațională a R. D. Germane. Pe de altă parte Sulzberger remarcă faptul că în aceeași perioadă de vreme unitatea occidentală „a fost în mod vizibil slăbită", tehnica americană în domeniul rachetelor e rămasă în urmă, bugetul S.U.A. e în suferință, etc., etc.*

Oamenii așteaptă să se precizeze cît mai repede data conferinței la înalt nivel (după ultimele informații ale Agenției Reuter sfîrșitul lunii aprilie—începutul lunii mai) ca ea să fie începutul viitoarelor conferințe Est-Vest care trebuie să rezolve, treptat, toate problemele internaționale importante, și în primul rînd problema dezarmării și a tratatului de pace cu Germania.

Ion MIHAILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef, adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39. 36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 51 (301) — Joi 17 decembrie 1959
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

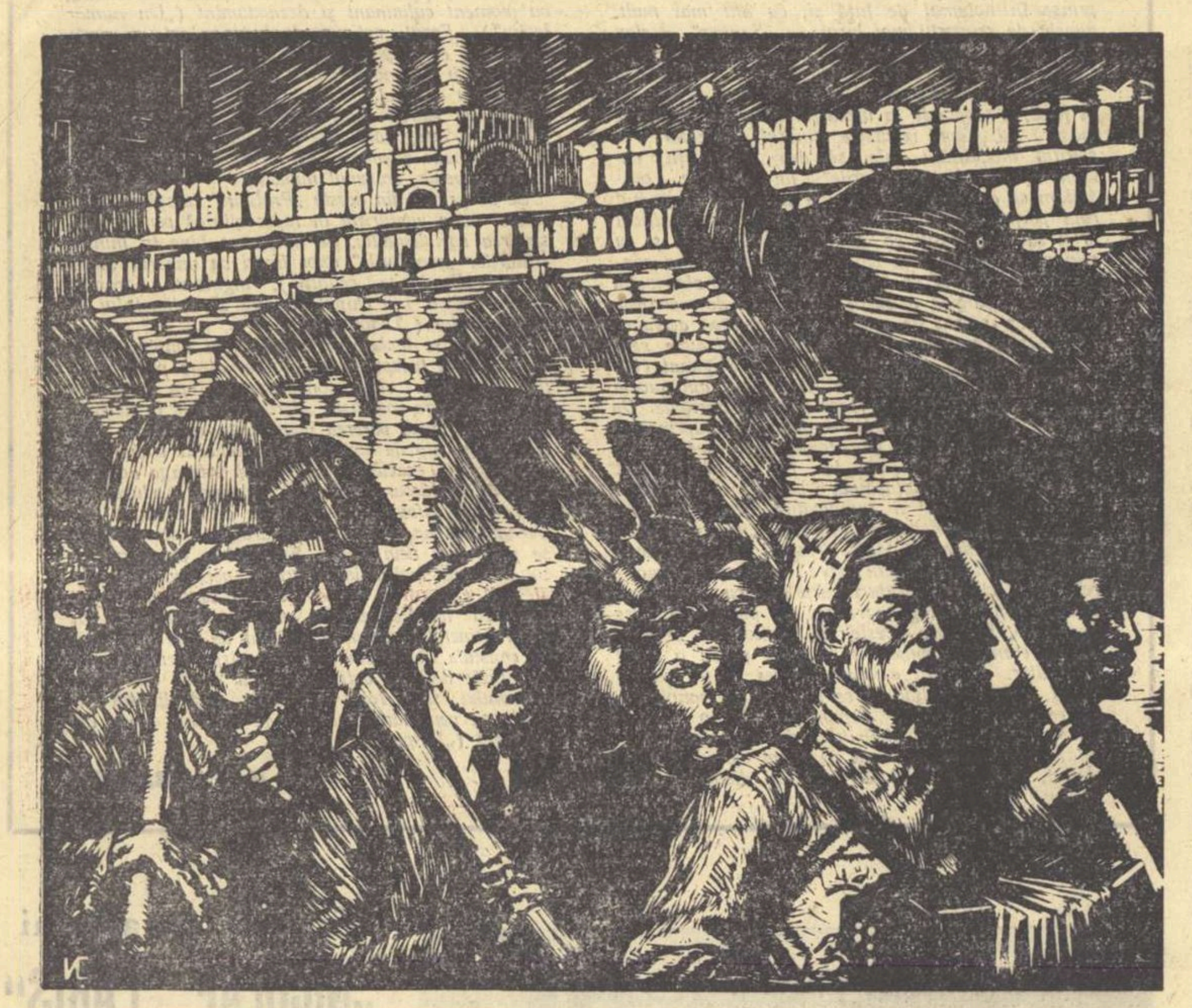

I. M. SELIVANOV. (Expoziția cărții, graficii și pancartei a R.S.S. Ucrainene) „La subotnicul comunist"

Luminile orașului

Atena, privită noaptea de sub Acropole, cum am văzut-o eu prima oară, părea un imens cîmp negru din care răsăriseră milioane de flori electrice: roșii, albe, verzi, albastre, avînd deasupra harfa de piatră a Propileelor, și ea sub reflectoare.

Budapesta, după căderea serii, aprinde de-a lungul Dunării, nesfîrșite fluvii de neon, făcînd orașul feeric. In asfaltul aerian se înfig litere imense, reflectate imediat de bulevardele lucioase. Cîte 4 etaje de cuvinte se succed într-o goană nebunească, făcîndu-te curios. Citești mecanic textul agățat de cer și afli că la o Textilă a fost adus un nou sortiment de ciorapi. Ai putea să te întrebi, de ce este nevoie de atîția kilowați pentru o știre atît de banală?

Reclama are un dublu scop: și de a face ca ciorapii să fie vînduți mai degrabă, și de a înfrumuseța așezările urbane.

In ultimii ani, Bucureștiul, ca și toate celelalte orașe din țară, și-a schimbat sistemul de iluminat. Vechile becuri cu stamine roșii, obosite, au fost adunate și depuse în magazii. Locul li l-au luat perele fluorescente, cîntătoare, pe care le auzim în fiecare seară, la aprindere, zbîrnîind deasupra Căii Victoriei sau pe Bulevardul 6 Martie. Bastoanele de neon, aruncînd V-uri violete deasupra străzilor, le fac concurență. Vitrinele atît de neglijate altădată, strălucesc în enorme chenare albastre. Trecătorii își văd fețele mai bine și mi-e teamă că femeile vor trebui să se gîndească la schimbarea culorilor fardurilor. De cîteva luni, Capitala are un maestru de lumini.

Duceți-vă să vedeți Arcul de Triumf acoperit de zăpadă, în bătaia unor scafe electrice. Monumentul de piatră pare o imensă potcoavă de marmură, suspendată deasupra bulevardului ce vă aduce în București. Podul Băneasa, împodobit cu bastonașe luminiscente, e feeric și automobiliștii, străbătîndu-l în viteză, își pot închipui o clipă că trec o punte glaciară de țurțuri. O ureche atentă ar auzi atunci nu numai clopoțeii vilei Minovici din apropiere, ci și clinchetul lovirii ușoare a acestor luminări albe de porcelan. Ateneul, cu cîteva reflectoare sub cupolă, pare la miezul nopții o parașută cenușie de mătase, gata-gata să aterizeze lin în Piața Republicii. Casa Centrală a Armatei, cu arhitectura sa severă, capătă umbre și adîncimi nebănuite, adăugîndu-i trei raze în plus. In Piața Victoriei, poți să vezi frumoasele bolți de argint și marmură ale Palatului Consiliului de Miniștri. Aci decoratorul a subliniat numai detaliul și efectul este miraculos.

In cîteva luni, ferestrele noilor apartamente construite au schimbat cu totul cupola nocturnă a Bucureștiului. Avem un bloc-turn de 16 etaje, dominînd orașul, avem tablele de șah ale blocurilor din spatele Palatului Republicii și pretutindeni, în Cotroceni, în raionul 23 August, în Bucureștii-Noi, socialismul a ridicat tot mai sus stelele sale. Intrările în Capitală se fac pe imense bulevarde, luminate din belșug. Frunzișul pomilor, vara, în bătaia becurilor, închipuie valuri de cositor căzînd deasupra străzii. O dată cu prima ninsoare, o gheață subțire a căptușit căile de acces, transformîndu-le în canale lunare. Autobuzele Skoda și troleybuzele Tudor Vladimirescu par corăbii călătoare, de sticlă, mișcîndu-se ușor în decorul hibernal.

Aș vrea totuși mai multă strălucire în vitrinele noastre. Sînt informat că există o comisie ce se ocupă în mod special de firmele magazinelor. De altfel, așa cum poate oricine să observe, vechile embleme de tablă sau de sticlă au dispărut și, la unitățile noi construite, neonul se află la loc de cinste. Cu mai multă fantezie, cu mai multă variație a culorilor, se pot realiza lucruri bune. Lipsesc deocamdată reclamele mobile, deși s-ar putea spune că Luna Cadourilor a adus un reviriment. Mi-ar place cîteva semne de întrebare aprinzîndu-se și stingîndu-se pe fondul de tuci al nopții: „Ai aflat că la Romarta s-a adus un nou sortiment de cravate?" C.E.C.-ul, pentru că tot facem economii, ar putea instala anunțuri luminoase în centrul orașului, informînd pe depunători despre avantajele oferite. De ce nu se aprind, în sfîrșit, firmele tip ale Pronosportului, cărora nu le lipsește decît tuburile de neon? Responsabili ai magazinelor, de ce nu așezați sub mătase mai multe becuri? De ce nu dați strălucire velurului? O draperie vișinie deasupra unui reflector se vinde mai repede. Ne-ar trebui și un ziar electric care să ne anunțe la ora 22 ultimele știri cu litere galbene, defilînd rapid pe un zid înalt. Ce ați spune de un desen animat în Piața Unirii, înfățișînd căderea apei minerale într-un pahar, picătură cu picătură? Nu v-ar place îmbobocirea unui săpun în clăbuci fluorescenți? Soților ar trebui să li se mai atragă atenția, din cînd în cînd, că există flori, aprinzîndu-le deasupra capetelor trandafiri artificiali.

Sînt convins că maestrul de lumini al Bucureștiului se gîndește la toate acestea și că în curînd le vom avea. Atunci orașul nostru va fi și mai frumos, și mai vesel.

Eugen BARBU

SPLENDIDUL MÎINE

Carnet de scriitor

Nu o înclinare specială spre literatura științifico-fantastică îngăduie și justifică titlul și însemnările de față, ci realitatea însăși în uluitoarele ei înfăptuiri, realitatea urmărită și admirată în opera aceasta uriașă a deschiderii unei largi porți spre viitor.

Zile întregi, cu prilejul plimbărilor cotidiene, am furat cu ochiul, printr-o spărtură de gard știută de mine, creșterea tuturor clădirilor din Piața Republicii. Și n-a trecut mult — cîteva luni — și am văzut cum în jurul unei cupole masive, uriașă și totuși grațioasă, a crescut cvartalul de blocuri verzui și galbene, pigulite bucată cu bucată de uriașele elevatoare galbene pînă ce, în cele din urmă, au adăpostit, ici și colea, lumina care s-a aprins fie la etajul doi, fie la etajul șase, și pe care am salutat-o cu bucurie.

Am văzut, de asemeni, casa-turn cum și-a întocmit înălțimea, am văzut toate aceste clădiri solide, croite pentru un viitor foarte îndelungat, pentru acel splendid Mîine, care îngăduie nu un vis propriu-zis, de vreme ce temelia cea mai puternică a fost înfăptuită, ci mai degrabă o priveliște îndrăzneață peste șapte sau opt decenii, adică numai peste un început din viața care se va scurge aci în toată bogăția și diversitatea ei.

M-am gîndit că generației căreia îi aparțin îi poate fi îngăduită ochirea aceasta înspre viitor, de vreme ce acopere cu amintirea alte cîteva decenii, în urmă. Imaginea homerică a generațiilor, cu frunzele care cad și se reînnoiesc, motiv de mare melancolie, aci, în fața specificului vieții noi ce va să vie își pierde lacrimile și suspinul. E o atît de trepidantă valoare în viața întrezărită, o devenire atît de firească în scurgerea ei, încît nu e lăsat nici cel mai mic locșor melancoliilor.

Mi-am îngăduit, de pildă, să privesc cu ochii închipuirii într-unul din aceste blocuri — la ce etaj, n-are importanță. Am văzut acolo o familie, tînără și fericită, de curînd instalată, bucurîndu-se din plin de toate darurile pe care patria le oferă. Bărbatul, în puterea vîrstei, e muncitor la „23 August", soția la F.C. „Gh. Gheorghiu-Dej". Copiii — trei, un băiat și două fetițe — la creșă, la grădiniță, la școală. Peste familia aceasta plutesc cele mai mari bunuri ale vie-

Ion Marin SADOVEANU

(Continuare în pag. 6)

Probleme de metodologie

Cu excepția unuia, mult prea profesoral pentru vîrsta tînărului său autor, M. Bucur, („Luceafărul"), articolele critice privitoare la recent apăruta lucrare despre Romanul romînesc contemporan *nu se mulțumesc să pună note, ci, pornind de la anumite aspecte ale cărții cu pricina, abordează chestiuni generale de teorie a literaturii, îndeosebi de metodologie a istoriei literare, pentru elucidarea cărora ar fi necesară o dezbatere mai amplă, colectivă. Pe acest teren al discuției de idei, călăuzit fiind exclusiv de dorința de a contribui în măsura posibilităților sale la soluționarea unora din problemele dezbătute, nu-i este, cred, interzis, de a se avînta — sine ira et studio — nici autorului numitei scrieri.*

O asemenea discuție ar fi cu atît mai utilă, cu cît tendința de a înfățișa critic realizările și experiențele unui întreg sector al literaturii noastre contemporane nu se manifestă numai în lucrarea despre roman: studiile pe care tov. Ion Vitner le publică de aproape un an în „Viața romînească" sub titlul general Creatori și opere *vestesc un volum în care peisajul prozei ultimilor cincisprezece ani își va găsi o bogată oglindire.*

E vorba, prin urmare, deocamdată, despre lucrări de critică ce privesc din unghiuri diferite aproximativ aceeași realitate literară: proza contemporană, chiar dacă lucrarea despre roman se limitează doar la un aspect — cel dominant — al respectivei realități. Prin gruparea după anumite criterii a analizelor literare, prin încadrarea acestor analize în considerații istorico-literare generalizatoare, în Romanul romînesc contemporan *se încearcă dezvăluirea sensului și însemnătății căii specifice de dezvoltare străbătută de roman în anii puterii populare, în timp ce studiile din seria* Creatori și opere *urmăresc evoluția unor individualități considerate reprezentative pentru proza actuală. A ne întreba care din cele două unghiuri de vedere e cel mai indicat, ar fi deplasat. Valabilitatea unei metode de cercetare științifică nu poate fi apreciată în abstract, fără să se țină seama de scopul urmărit prin adoptarea ei. Spre a demonstra, bunăoară, că în cuprinsul literaturii noastre contemporane se manifestă personalități creatoare diferite, cel mai bun mijloc e, desigur, acela al întocmirii de portrete literare, ori al elaborării de studii monografice ample, ca acelea ale tov. Vitner, capabile să rezume întregul proces evolutiv parcurs de un autor sau altul de la debut pînă la ultima scriere publicată. Urmărind însă soarta istorică a unui gen sau a unei specii literare, nu vom avea, natural, pretenția de a da totodată și imaginea exactă a devenirii fiecărui scriitor în parte în perioada cercetată. Studiul monografic n-are cum să-și afle locul în cuprinsul unei astfel de lucrări, după cum într-o colecție de micromonografii independente, în care drumul propriu al creației mai multor scriitori s-ar reflecta exact, literatura, procesul general al dezvoltării ei, ar rămîne, cel puțin în parte, pe dinafară.*

Pentru alcătuirea istoriei unei anumite ramuri a literaturii ca și a literaturii în general, metoda prezentărilor monografice nu e suficientă. Numai prin urmărirea evoluției individuale a creatorilor, fără raportarea operei fiecăruia din ei la întreaga creație produsă în perioada istorică dată, precum și la aceea aparținînd perioadelor premergătoare, fără relevarea influențelor suferite de cutare sau cutare autor, ca și de literatură în întregul ei (cînd e cazul), și, mai ales, fără studierea condițiilor social-istorice care au generat o mișcare literară sau alta, este cu neputință a stabili proporțiile unei personalități, a aprecia semnificația izbînzilor obținute prin apariția diferitelor opere, valoarea experiențelor consumate într-un moment oarecare, sau — cu atît mai puțin — a constata științific progresul realizat de literatura unei anumite epoci în rezolvarea sarcinilor sociale ce-i stau în față, stadiul dezvoltării realismului în cadrul respectivei literaturi.

Asumîndu-ne sarcina de a studia literatura anilor de după Eliberare, cum vom proceda? De la început trebuie precizat că cercetarea literaturii actuale în dezvoltarea ei ridică probleme specifice, nu numai întrucît este vorba despre un proces în plină desfășurare și în consecință imposibil de rezumat în formule aplicabile istoriei creației literare din trecut, ci, mai ales, întrucît literatura perioadei contemporane a apărut și se dezvoltă în condiții fundamental deosebite de cele care au generat-o pe cea din trecut și, astfel, ea prezintă particularități cu totul inedite. Mai este, desigur, mult de discutat cu privire la periodizarea istoriei literaturii noastre de dinainte de 23 August 1944, dar oricît de numeroase ar fi dificultățile de care se izbește istoricul literar dornic să-și dea contribuția la rezolvarea acestei probleme, dat fiind că, în evoluția ei, literatura romînă n-a urmat drumul clasic: Renaștere, clasicism, romantism, parnasianism, naturalism, simbolism etc. — rămîne oricum stabilit că periodizarea trebuie să țină seama de marile momente ale dezvoltării scrisului artistic în trecut, marcate prin apariția unor curente, unor mișcări literare reprezentate de reviste, de grupări de scriitori. Perioada contemporană, atît de semnificativă prin faptul de a fi deschis creației orizonturi noi, nebănuite, dînd naștere unor opere cu un conținut căruia nu-i găsim corespondențe în trecut, se întinde pe un spațiu de timp atît de restrîns — cincisprezece ani — și, privită în mare, constituie un tot atît de unitar, încît fixarea unor sub-perioade în afară de cele două, evidente, corespunzătoare celor două etape ale revoluției populare (23 August 1944 — 30 decembrie 1947, și de la 30 decembrie 1947 încoace), este de neconceput. Aceasta e părerea mea. S-au afirmat însă și alte păreri. In cronica sa la lucrarea Romanul romînesc contemporan, *tov. Silvian Iosifescu, arătînd că „ar fi pueril să stabilim perioade rigide pentru ultimii zece ani", susține, totuși, că „e evident progresul în înțelegerea social-politică și în realizarea artistică, progresul în asimilarea realismului socialist". De ajuns de confuză, propozițiunea necesită clarificări pe care în cronica citată nu le găsim. La ce se referă tov. Iosifescu vorbind despre „înțelegerea social-politică"? Înțelegere a ce și de către cine? Criticul nu s-o fi gîndind, firește, la procesul de formare a gîndirii științifice individuale a scriitorilor. Nu numai că un asemenea proces intim nu poate fi controlat, dar un scriitor a dobîndit mai devreme „înțelegerea", altul mai tîrziu, încît nici vorbă nu poate fi despre fixarea unor momente cu valabilitate generală ale „progresului" atît de „evident" pentru critic. Poate că Silvian Iosifescu are în vedere evoluția gîndirii colective, cu alte cuvinte clarificarea teoretică a unor probleme de creație, progresul teoriei literaturii. Și aceasta e greu de presupus. Doar între dezvoltarea creației beletristice și aceea a științei literaturii nu există o legătură cauzală; clarificările teoretice stimulează, neîndoios, avîntul creației, fără să-l determine însă ori măcar să-l influențeze în asemenea măsură încît să legitimeze circumscrierea unei etape a evoluției literare între două discuții teoretice sau raportarea unui anumit moment de eflorescență beletristică deosebită la apariția cutărui material teoretic extrem de important. A lega mecanic creația artistică de cronologie înseamnă a simplifica mult lucrurile. Iată cum un critic, ale cărui pledoarii pentru precizie sînt bine cunoscute, a reușit, o dată în viață — și aceasta pe socoteala cărții mele —, să fie cu totul imprecis în formularea unei obiecții.*

Trecînd însă peste aceasta, se poate oare susține existența unui progres treptat în ceea ce privește „realizarea artistică" a operelor literare în anii socialismului? Romanele apărute în 1952 sînt, în toate cazurile, mai realizate decît cele tipărite cu cîțiva ani înainte, iar cele din ultimii ani mai valoroase decît toate acelea care au văzut lumina tiparului în 1954, să zicem? Desculț *(1948), este oare inferior, artistic vorbind,* Moșiei oamenilor slobozi *(1950) sau recent-apărutului prim volum din trilogia* Zile. și nopți în furtună *sau, spre a ne referi la o operă a aceluiași scriitor, ciclului* Rădăcinile sînt amare *(1958)? Oare* o Aventură în lunca Dunării *(1954) reprezintă un progres artistic față de* Nicoară Potcoavă *(1952)?* Cuscrii *(1959) e un roman mai izbutit decît* Bărăgan *(1954)? Realitatea e că, din 1948 încoace, apar mereu opere literare strălucite, alături de altele mediocre și chiar de rebuturi, și dacă e adevărat că procentul anual de cărți bune cunoaște în această perioadă o creștere continuă invers proporțională cu procentul de maculatură, cine ar putea stabili etapele acestei creșteri, după ce criterii?*

Astfel stînd lucrurile, se înțelege că este prematur a pune problema unei periodizări a literaturii celor din urmă vreo unsprezece ani, anii următori momentului trecerii de la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă. Problema ce stă realmente în fața istoricului literar este aceea a clasificării *scriitorilor și operelor și anume a unei clasificări capabile să scoată în relief ceea ce creația scriitorilor noștri de azi aduce propriu, inedit, în istoria literaturii romîne. După ce criterii vom întocmi o asemenea clasificare? Voi încerca să răspund la această întrebare într-un alt articol.*

Dumitru MICU

Pentru spectacole teatrale cu larg caracter popular*)

Cînd vorbim despre actualitatea spectacolului de teatru, ne referim nu numai la reprezentarea pieselor contemporane, ci și a celor clasice. Toți marii regizori și animatori ai teatrului realist-socialist — am putea aminti de Ohlopkov, Brecht, Burian sau Zavadski — au pornit de la ideea că operele clasice se joacă și astăzi pentru că au de spus ceva omului contemporan, iar nu ca piese de muzeu. „Ceea ce uluiește și ne impresionează întotdeauna în chip deosebit la Shakespeare — scrie Zavadski — este constatarea marii apropieri a filozofiei și practicii lui de concepțiile noastre moderne. In «Nevestele vesele» el își bate joc de lăcomie, de desfrîu, de bădărănie, de lăudăroșenie; își bate joc de popă și de jude, de «filfizon», de filistin și de gelozia filistinului; și o face cu o imensă încredere în tinerețe, în iubirea care nu cunoaște bariere, în autentica dragoste de viață".

Subliniind că a căutat să reproducă spiritul lui Shakespeare, Zavadski arată că a înlăturat din text ceea ce nu se înțelege, ce nu este accesibil spectatorului de azi. „Cu atît mai viu — spune el — ne va apărea ceea ce este apropiat de gîndirea și simțirea noastră, ceea ce putem înțelege și ne este de folos; cu atît mai puternic va reînvia Shakespeare, spiritual, accesibil, popular. Nici un fel de operații de restaurare și nici un fel de istorism!" Cum a fost aplicată în practică această concepție, am putut vedea și noi în spectacolul cu „Nevestele vesele din Windsor", prezentat de Mossoviet în țara noastră.

Aceasta este o experiență, o modalitate. Nu este vorba de a o copia sau de a o lua ca rețetă. Ceea ce cred că trebuie reținut în primul rînd este preocuparea de a dărui unei opere clasice, în spectacol, autentica sa rezonanță contemporană.

După cum era și firesc, Teatrul Național „I. L. Caragiale" a dat, de-a lungul ultimilor ani, o serie de exemple remarcabile în realizarea unor spectacole clasice de înaltă ținută, de la „Trei surori" pînă la „Revizorul" sau „Bădăranii", care s-au bucurat de elogii neprecupețite chiar și în patria de baștină a autorilor. Din păcate însă, tot Naționalul ne-a oferit un spectacol cu „Regele Lear", lipsit în mare parte de măreția umană a textului shakespearean, o montare prea exterioară a „Furtunii" lui Shakespeare, o „Hangiță" superficială, un „Pescărușul" fără farmecul și avîntul nobil pe care l-am fi așteptat. Acestea au fost spectacole meșteșugărești, vădind chiar, sub anumite aspecte, un bun meșteșug tehnic. In concepția lor, nu se vedea însă că s-ar fi pornit de la întrebarea: ce urmează să spună acest spectacol oamenilor de astăzi?

Un alt teatru care și-a cîștigat merite în reprezentarea operelor clasice — dacă n-ar fi să amintim decît „Pădurea" de Ostrovski — este Municipalul. Mi se pare deosebit de lăudabil faptul că acest colectiv nu merge pe calea minimei rezistențe, își asumă cu curaj sarcini dificile și luptă pentru a se ridica la înălțimea lor. De aceea consider că înscrierea lui „Hamlet" în repertoriul Municipalului a fost un act temerar, dar nu lipsit de temeiuri. Sînt de părere că acest spectacol ar fi putut deveni un mare succes, dacă ar fi fost elaborat într-un spirit artistic mai creator.

Concepția spectacolului de la Municipal este însă — după părerea mea — învechită (direcția de scenă: Ion Olteanu); se pune accentul pe o mișcare scenică agitată, al cărei sens e deseori greu de înțeles, și chiar pe artificii anacronice („fantoma" vorbește la megafon din trei puncte diferite ale scenei etc.). Nu se desprinde din spectacol mesajul profund și luminos al luptei pentru libertate, care sparge zidurile mucegăite ale feudalismului. Gîndirea lui Hamlet, atît de limpede pentru omul contemporan, a fost umbrită de elementele secundare ale acțiunii, dintre care unele apar astăzi desuete, melodramatice. Caracteristică este și concepția plastică a spectacolului. Spre surprinderea generală, doi scenografi, care s-au impus prin prospețimea și inventivitatea altor decoruri (Liviu Ciulei și Paul Bortnovski), au creat de astă dată un decor încărcat, cu iz de vechi, de stătut, de prăfuit. Decorul strivește pe actori, iar întunericul din scenă îi ascunde de ochii publicului.

Nu putem și nici nu ne-am propus să facem aici o suită de cronici teatrale în pilule. Am căutat să mă refer la unele exemple în genere cunoscute, exemple care ilustrează marile realizări, marile potențe ale mișcării noastre teatrale, precum și unele serioase rămîneri în urmă.

Căror cauze se datoresc marile inegalități din activitatea teatrelor noastre? De ce Municipalul realizează un spectacol excelent cu „Omul cu arma", dar unul cu mult mai puțin interesant

Andrei BALEANU

(Continuare în pag. 6)

---

*) Vezi articolul „Despre mijloacele agitatorice ale teatrului revoluționar", apărut în numărul precedent.

POEZIE CHINEZĂ

ÎNSEMNĂRI

A apărut, într-o a doua ediție, îmbogățită, antologia de lirică chineză a lui Eusebiu Camilar. Cea dintîi, ne spune tălmăcitorul, „a aflat destulă iubire în rîndurile cititorilor, așa încît cărticica s-a trecut ca iarba". Este o știre care ne bucură și nu ne surprinde de loc. Poezia lirică a chinezilor este una din cele mai atingătoare ale lumii. Glasul ei a fost auzit însă destul de tîrziu de popoarele europene. A trebuit să treacă aproape un secol, de cînd Voltaire deschisese o zare către literatura chinezilor, prin tragedia în versuri *„l'Orphélin de la Chine"* (1755), adaptată după Ki Kiun-Siang, un autor al veacului al XIII-lea, pînă cînd să fie găsit un drum și către lirica chineză. Acest drum l-a aflat printre cei dintîi orientalistul și poetul Fr. Rückert care dă, în 1833, traducerea germană a lui Și-King, cartea tradițională de cîntece a Chinei. Tălmăcirea lui Rückert s-a bucurat de o largă răspîndire și este probabil că această tălmăcire, împreună cu toate celelalte ale poetului și învățatului german, din literatura indienilor, iranienilor și arabilor, căzînd în mîinile lui G. Coșbuc, a produs în opera acestuia din urmă atîtea rezultate, încît studiul sectorului oriental în poezia lui Coșbuc, neîntreprins pînă acum, va trebui făcut de cineva care stăpînește toate izvoarele. Un început a fost executat de profesorul Th. Simenschy de la Iași, autorul unei recente gramatice sanscrite, care a identificat de curînd izvoarele *Antologiei sanscrite* a lui Coșbuc. Cine va face același lucru pentru izvoarele persane și chineze ale poetului nostru? Lucrarea merită a fi încercată, pentru că este menită a pune în lumină una din laturile talentului lui Coșbuc: poet obiectiv, dublat de un erudit, mereu atent la toate ecourile poeziei universale și care, alegîndu-le după tendințele lui sociale și afinitățile lui poetice, se realiza pe sine în materia întregii literaturi a lumii.

Un îndemn ca al lui Coșbuc revine acum în activitatea lui Eusebiu Camilar care, părăsind la răstimpuri lucrările lui narative mai întinse, a dat traduceri atrăgătoare din *Tristia* ale lui Ovidius, din lirica chineză. Prilejul acestor tălmăciri din urmă a fost oferit scriitorului de o călătorie în China, unde s-a dus nu numai cu ochii avizi de a vedea, dar și cu urechea dornică de a prinde cîntecul poeziei chineze și ecourile unei civilizații atît de adînc coborîtoare în trecut, încît cine se lasă ademenit de ele pătrunde în sfera îndepărtată, dar atît de luminoasă, a începuturilor omenirii.

Eusebiu Camilar își însoțește antologia cu o prefață plină de modestie; se recuză ca „sinolog" și ca poet. Nu voi avea totuși aceleași severități pentru lucrarea sa, căci deși formele lui poetice sînt uneori modeste (prea multe rime obținute prin utilizarea acelorași moduri sau timpuri ale verbului, folosirea prea insistentă a construcțiilor gerunziale), traducerea pe care o avem în față este limpede și muzicală. Cîteva indicații cronologice, adăugate tălmăcirilor, trebuie să orienteze pe cititor. S-a strecurat însă aici o eroare, care urmează a fi corectată. Despre *Cartea Cîntecelor* (Și-King) ni se spune că datează de pe la 2500 înaintea erei noastre. Această operă, în cea mai mare parte o antologie de poezie populară, a fost constituită, după tradiție, printr-o alegere operată de Confucius dintr-o culegere mult mai bogată. Confucius, filozoful și omul politic cu atîta influență asupra educației tradiționaliste a poporului său, a trăit în a doua jumătate a secolului al VI-lea și la începutul secolului al V-lea î.e.n., iar antologia lui poetică, devenită o carte fundamentală a chinezilor, nu pare a cuprinde, după părerea învățaților, bucăți anterioare începutului primului mileniu al erei vechi.

Antologia lui Eusebiu Camilar urmărește etapele principale din dezvoltarea liricii chineze. Din Și-King ni se dă totuși prea puțin, abia o singură bucată. Momentul taoist nu este reprezentat de loc. Ceva mai bine este ilustrată epoca dinastiei Hanilor și a perioadei Kien-Ngan, de cînd datează balada atît de populară „Păunul zboară spre miazăzi", povestirea tinerei soții repudiate, atît de caracteristică pentru situația femeii în străvechea orînduire chineză. Apropierile de literatura universală se impun aci, ca în atîtea alte părți. Soarta nefericitei Liu-I-U, din balada chineză, amintește destul de aproape pe a Griseldei din *Decameronul* lui Boccaccio, pe a Hermionei din *Povestirea de iarnă* a lui Shakespeare. Dar soția, supusă în aceste din urmă opere, încercărilor celor mai grele, avaniilor de tot felul, bănuielii nedrepte, este victima arbitrariului unui feudal, pe cînd asupra bietei Liu-I-U apasă orînduirea arhaică, poate matriarhală, în care posesorul bunurilor familiei dispunea de soarta tuturor celor împărtășiți din ele. Comparăm între ele acele destine feminine și ne spunem cît de neagră a rămas inima omenească pînă în pragul epocii socialiste cînd, o dată cu eliberarea femeii, se creează condițiile pentru dispariția tuturor formelor oprimării și se pune un zăgaz brutalității și fanteziei în cruzime. Citesc și „Cîinele biruitorului", care, asmuțit asupra leșurilor de dușmani, se întoarce asupra învingătorului, dar nu pentru a pedepsi în el, ca într-un alt Acteon, vina de a fi ofensat pudoarea unei zeițe, ci crima mult mai grea a războiului. Răsună prin toate cîntecele adunate de noua antologie tumultul multelor războaie purtate de China veche pentru unitatea ei sau împotriva necontenitelor năvăliri. Se aud sunete de tobe, trec oșteni aspri cu arcuri mari în jurul gîtului, suflă vînturi turbate peste pei-

Tudor VIANU

(Continuare în pag. 6)

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:
- Limbajul poeziei (Discuții despre poezie) de Vera Călin (pag. 3)
- Evrika! de Ioan Grigorescu (pag. 5)
- Göteborg: Apel pentru dezarmare! (Corespondență telefonică) de Lucia Demetrius (pag. 8)

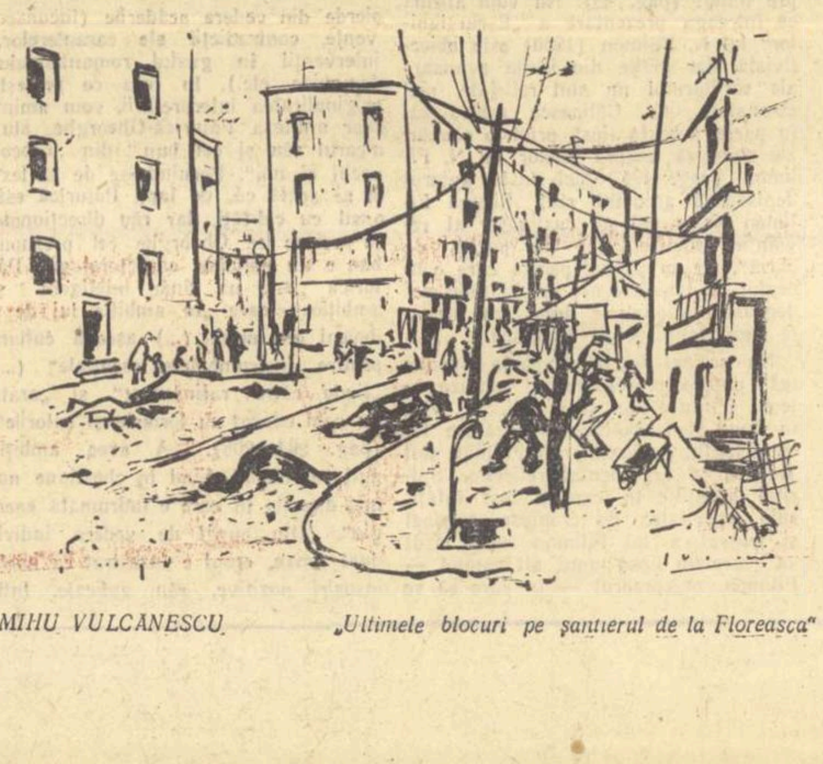

MIHU VULCANESCU „Ultimele blocuri pe șantierul de la Floreasca"

RĂSFOIND REVISTELE

Critica literară în „Flacăra" (octombrie-noiembrie 1959)

La rubrica „Scriitori și cărți", „Flacăra" publică în fiecare număr, cu regularitate, recenzii, versuri și însemnări ale scriitorilor noștri. In ultimele numere, revista a consacrat aproape în întregime această rubrică prezentării unor opere literare care au apărut în preajma celei de-a XV-a aniversări a Eliberării.

O inițiativă bună a revistei o constituie, fără îndoială, atenția acordată tinerilor scriitori și în genere scriitorilor începători. In numărul 48 (236) din 25 noiembrie, se publică o recenzie care analizează volumul de versuri al Casei regionale de creație din Hunedoara, cuprinzînd, între altele, încercările lui Irimie Străuț și Ana Șolt. Este prezentat, de asemeni, volumul „Din toată inima" (culegere de versuri, proză și reportaje ale scriitorilor din regiunea Bacău). Printre articolele care au mai apărut la această rubrică, trebuie menționat „Poezia vieții" de Al. Oprea, pe marginea volumului „Profiluri" de Nicolae Țic. Cu simțul măsurii, analizînd lipsurile și calitățile lucrării tînărului prozator, Al. Oprea a scris un articol interesant.

Nu o singură dată, recenziile apărute la această rubrică se resimt însă de superficialitate și de o doză apreciabilă de spirit apologetic. După aproape trei luni de la apariția articolului din „Scînteia" îndreptat împotriva atitudinii apologetice în critica literară, autorii recenziilor de la rubrica „Scriitori și cărți" din „Flacăra" mai păstrează încă tonul dulceag, aprecierile „de serviciu", obiecțiile timide. Prezentarea unei cărți se rezumă la o enunțare plată a temei, la o caracterizare sumară și foarte generală a personajelor, după care urmează consemnarea cîtorva trăsături stilistice ale autorului. Așa face, de pildă, Traian Stoica, în recenzia consacrată romanului lui Dragoș Vicol, „In munții de miazănoapte". („Flacăra" nr. 32 (251) din 24 oct.). Construind teorii, cel puțin neclare, în legătură cu „dozajul necesar între psihologia personajelor, epicul povestirii și dramatismul situațiilor", autorul recenziei face unele obiecții exagerat de timide romanului, pentru ca în final să corecteze totul: „Enunțînd aceste obiecții, nu intenționăm a-i sugera cumva scriitorului părăsirea caracterului dramatic al prozei sale, în virtutea căruia ne dă valoroase pagini; îndemnul ni-l îndreptăm în direcția sporirii atenției ca această trăsătură să nu dăinuiască în detrimentul conturului psihologic al eroului".

O poziție critică nesatisfăcătoare ia Eugen Luca, scriind despre volumul „Pe acest pămînt" de Ștefan Iureș („Flacăra" nr. 46 (234) din 14 noiembrie 1959). Elogiile copleșesc aproape fără rezerve o culegere care, în afara versurilor reușite, evidențiază și lipsuri reale în creația poetului.

Recenzia lui Gh. Achiței („Flacăra" nr. 41 (229) din 10 oct.) la romanul „Intîlnirea" de G. Chiriță nu realizează o judecată de valoare reală și obiectivă, revenind mereu asupra unor formulări imprecise, ca „roman al realizărilor umane" sau „unul dintre meritele autorului este de a fi surprins tabloul în vie și fremătătoare mișcare". După o serie de formulări general-laudative, se încearcă o timidă... reparație. Este de remarcat că spațiul rezervat recenziilor din revista „Flacăra" este destul de redus. Cadrul limitat nu poate scuza însă absența observației atente și a spiritului științific în analiza cît de succintă a unei opere literare.

CRONICAR

Despre cronica literară a revistei „Luceafărul"

Cronicarul literar al revistei „Luceafărul", I. D. Bălan, este un tînăr critic care s-a afirmat în special tocmai prin asiduitatea cu care urmărește fenomenul artistic contemporan, în cadrul acestei rubrici. Dacă o privim în ansamblul ei, activitatea lui I. D. Bălan are meritul de a prezenta publicului cititor cu regularitate creația literară actuală, în special aceea a scriitorilor tineri (ceea ce nu scuză ocolirea unor cărți importante ca „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, „Torentul" de Maria Banuș, „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu etc. cărți care, după chiar opinia lui I. D. Bălan, ar fi trebuit analizate „mai serios" de revistă). Dacă privim însă mai îndeaproape, cronica sa literară prezintă serioase deficiențe, datorită faptului că nu se bazează îndestul pe o metodă critică științifică, ci mai mult pe impresii de lectură, pe simpatiile cronicarului sau pe faima scriitorului recenzat. In ce constă, de fapt, metoda critică folosită de I. D. Bălan? In descrierea cărții (adeseori relatarea detaliată a subiectului) punctată de comentarea unor citate, la care se adaugă generalități referitoare la forma artistică. Analiza concretă a raportului dintre conținut și formă nu intră în vederile cronicarului. Cronica închinată volumului XV de „Opere" al lui M. Sadoveanu este, în acest sens, un exemplu tipic de descriptivism strict alternat cu citate, comentate în termeni generali. De asemeni, în cronica închinată cărții lui Marin Preda, „Indrăzneala", criticul nu face o analiză estetică a cărții, nu desface mecanismul complex al operei pentru a descoperi felul în care materialul de viață o transformă în artă. I. D. Bălan repovestește de fapt cartea, arătînd că ea reproduce un fenomen analog, care are loc în realitate: „Drumul lui Anton Modan e, în fond, drumul țărănimii noastre muncitoare. Imprejurările de viață prin care trece el sînt, de fapt, momentele cruciale ale noii noastre istorii, momente care au prilejuit celor mulți și umiliți regăsirea demnității umane". Ideea cuprinsă în acest citat și care constituie de fapt axa cronicii este cît se poate de conformă cu realitatea; a arăta însă cum reușește Marin Preda să reflecte, prin intermediul personajului său, „drumul țărănimii noastre muncitoare", înseamnă tocmai a face critică literară. Dar I. D. Bălan tocmai acest lucru nu-l face. El se mulțumește să afirme fără să demonstreze și încheie într-un stil exagerat, cu totul nepotrivit stilului criticii literare științifice: „Astfel, universul uman al lui Marin Preda, atît de propriu și de original (prin ce? — n.n.), își extinde mult perimetrul, adăugînd literaturii noastre realist-socialiste zone sociale și psihice noi, **pentru descoperirea cărora Marin Preda a făcut ceea ce exploratorii veacului XV au făcut pentru îmbogățirea atlasului"** (!) (subl. n.).

Metoda critică pe care o folosește I. D. Bălan îl împinge în mod fatal spre o cronică literară apologetică, de confundare a valorilor reale cu pseudo-valorile. Și dacă, în cazul lui Marin Preda, elogiile aduse fie și sub această formă neargumentată și obositor patetică corespundeau totuși unei realități, în alte cazuri amabilitatea, entuziasmul și patetismul cronicarului se desfășoară în gol sau, în orice caz, într-o cantitate mult exagerată față de obiectul care le provoacă. Și totuși, I. D. Bălan, după apariția articolului din „Scînteia" „Impotriva tonului apologetic în critica literară și artistică", scria autocritic: „...articolul amintit constată pe bună dreptate că o serie de critici literari, printre care și semnatarul acestor rînduri, au alunecat în greșeala de a acoperi cu elogii nediferențiate, exprimate într-un ton apologetic, multe din cărțile de care se ocupă, scăzînd astfel din eficiența criticii, diminuînd mult contribuția lor la ridicarea măiestriei artistice a creatorilor și știrbind din prestigiul de care ar trebui să se bucure în fața cititorilor". In cronicile închinate lui Vasile Rebreanu și Nicuță Tănase, din păcate, I. D. Bălan acoperă „cu elogii nediferențiate, exprimate într-un ton apologetic", aceste cărți care ar fi trebuit să trezească exigența critică a cronicarului într-o mult mai mare măsură. Dar și în aceste cazuri, metoda critică descriptivă ca și comentarea în termeni vagi și generali a unor citate (uneori chiar rău alese) îl duc în eroare pe critic. Cronica la „In plină zi" de Vasile Rebreanu conține o amănunțită descriere a cărții, întreruptă de paragrafe care încep astfel: „Elocvente în acest sens sînt cuvintele", citat; „Semnificativă ni se pare scena": citat, și urmată de vagi considerații lăturalnice. Laudele ca și obiecțiile (enunțate generic: „fisuri de construcție", „acțiuni nemotivate) și — oroare! — „chiar neglijențe stilistice") nu decurg dintr-un procedeu critic, nu sînt relevate pe baza unui criteriu, ci sînt pur și simplu așezate simetric pe două coloane, sub care se trage o linie de total: „Exceptînd unele pagini neizbutite, cum sînt, de pildă, cele din schița «Mînzul» sau «Inserare», din care lipsește și o substanță epică densă și un fior dramatic autentic, Vasile Rebreanu se afirmă ca un prozator cu un talent incontestabil, ca un bun cunoscător al mediului descris, ca un îndrăgostit de viața și de aspirațiile oamenilor muncii de azi, care devin tot mai mult eroii operelor sale". Aceste concluzii, care nu reies, bineînțeles, din demonstrația critică — fiindcă demonstrație critică nu există — sînt de fapt opiniile cronicarului expuse sub formă definitivă, opinii la care a ajuns probabil în urma unei analize, rămasă, pentru noi, secretă. Stilul bombastic al cronicarului se relevă și aici în mod supărător, cu atît mai mult cu cît se aplică unui obiect modest. De pildă: „Elocvente în acest sens sînt vorbele soldaților din «Foșnetul», schiță **care prin vibrația ei lirică atinge zonele poemului"** (subl. n.). Dăm și noi citatul care urmează și care, după părerea lui I. D. Bălan, ilustrează vibrația lirică a acestei schițe **„care atinge zonele poemului"**:

„— Dracu' să-i ia pe fasciști cu războiul lor cu tot!

— Și pe oamenii noștri să-i ia dracu', că ne mînă de la spate ca pe niște vite. Cred ei c-o să le meargă mult?

— Ei stau și se îmbogățesc, și beau, și petrec cu femeile.

— Pînă cînd o să mai răbdăm chinul ăsta?"

E adevărat că aceste cuvinte sînt „elocvente", dar asemenea cuvinte poate scrie și cel mai nepriceput reporter. Ele redau într-un mod plat, jurnalistic, o stare de spirit existentă în rîndurile soldaților din timpul războiului antisovietic, o stare de spirit autentică (lucru pe care lectorul îl datorează însă nu scriitorului, ci cunoștințelor proprii).

Cronica închinată cărții lui Nicuță Tănase, „Astăzi e ziua mea", departe de a remarca deficiențele ei serioase, este scrisă în cel mai conștiincios spirit apologetic și ocolind în modul cel mai decis analiza estetică concretă. Criticul începe exhaustiv: „Povestirea lui Nicuță Tănase «Astăzi e ziua mea» e cartea împlinirii unei vieți de muncitor în anii regimului democrat-popular și, într-un fel, jurnalul formării unei conștiințe comuniste". (Regretăm, dar afirmația este discutabilă). Continuînd în acest fel, I. D. Bălan sfîrșește solemn-patetic: „După ce terminase lectura «Poemului pedagogic» de Makarenko, unul din tinerii de la Hunedoara, erou al cărții lui Nicuță, a exclamat: «Ai, dom'le, la noi de ce nu vine un scriitor? Ar avea ce scrie... Aoleo, ce carte ar ieși...» Nicuță Tănase a fost și-a scris-o". (Iar regretăm, dar „Astăzi e ziua mea" nu e pentru Hunedoara ceea ce este „Poemul pedagogic" pentru educația tineretului din epoca postrevoluționară).

Și totuși, nu este I. D. Bălan cel care scria în articolul **„Intránsigența criticii marxiste"**: **„Ințelegem astăzi că munca noastră a fost irosită uneori fără o finalitate utilă, împărțind gratuit, cu un condamnabil spirit filantropic, elogii generale unor cărți care ar fi solicitat prin scăderile lor spiritul critic, analiza concretă la obiect din care să folosească și creatorul și cititorii săi"**? Ba da, dar, din păcate, metoda critică folosită de I. D. Bălan îl duce tocmai la rezultatele pe care teoretic le condamnă. Iată un pasaj plin de „elogii generale" care rămîn neexplicate, neexemplificate și nejustificate: **„Nicuță Tănase a înfățișat convingător solidaritatea de clasă a oamenilor muncii, lupta lor hotărîtă, conștientă pentru viitorul socialist. Tentația pitorescului de mahala, melodramaticului, sînt străine povestirii scriitorului. Comuniștii sînt redați în toată omenia lor profundă, caracterizați printr-o mare dragoste de cultură, de adevăr și de oameni"**. Iată trei afirmații cu privire la cartea lui Nicuță Tănase pe care, dacă s-ar fi străduit să le demonstreze I. D. Bălan ar fi observat, poate, că nu are cum și nu le-ar mai fi enunțat. In cazul de față, lupta oamenilor muncii pentru socialism nu e înfățișată „convingător", pentru simplul motiv că oamenii din carte sînt schematici, iar comuniștii nu sînt redați **„în toată omenia lor profundă"**, pentru că și ei sînt prezentați sumar, fără adîncime, fără o personalitate distinctă, (vezi recenzia noastră din „Gazeta literară" nr. 48/959) etc. Cît despre tentația pitorescului de mahala și a melodramaticului care-i sînt străine lui Nicuță Tănase, știm precis că și alte tentații primejdioase îi sînt complet străine, din fericire pentru el, cum ar fi semănătorismul, estetismul, suprarealismul și fetișismul.

Părerea noastră este că I. D. Bălan ar trebui să-și revizuiască radical modul de a face critică, dacă vrea să-și respecte propriile angajamente luate în articolul autocritic „Intransigența criticii marxiste" și dacă vrea să aducă o contribuție cu adevărat utilă în cîmpul literelor.

Georgeta HORODINCA

Viața Uniunii Scriitorilor

Sîmbătă 19 decembrie, ora 18, va avea loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", din Calea Victoriei nr. 115 ședința de lucru a secției de traducători a Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Romînă.

Va vorbi tov. Valentin Lipatti despre „Traducerile ca mijloc de cunoaștere reciprocă și de strîngere a prieteniei între popoare".

O carte pe săptămînă

Nicolae Țic: „PROFILURI"

Insuși titlul cărții — „Profiluri" — poate sugera modalitatea artistică proprie lui Nicolae Țic. Autorul povestirii „A doua moarte a lui Anton Vrabie" oferă în această culegere o suită de portrete de constructori ai socialismului. Spre deosebire de mulți dintre confrații săi, care împing reportajul — prin cultivarea excesivă a lirismului — pînă la eseul liric sau poemul în proză, Nicolae Țic realizează un reportaj obiectivat. De aceea, prozele cuprinse în volumul de față și, cu atît mai mult, nuvela de proporții mai largi — „Șantier" — dau impresia unei literaturi de invenție epică, deși substanța lor este strict reportericească. A aprecia valoarea lucrărilor cuprinse în „Profiluri", înseamnă, în fond, a răspunde la următoarea întrebare: în ce măsură și cum izbutește tînărul prozator, în spiritul modalității sale, să dea compoziții valabile? Citind „Profilurile" lui N. Țic, constatăm că cea mai mare atenție se acordă în primul rînd portretului. Intr-adevăr, aici rezidă specificul artei sale: în calitatea de a surprinde subtil și cu minimum de mijloace chipul moral al omului contemporan. E bine să facem încă de aici observația că aria tipologică a cărții este destul de restrînsă. Profilurile repetă de multe ori descrierea aceluiași personaj, prezentat în ipostaze nu totdeauna sensibil diferite. In jurul unui caracter pregnant (bătrînul petrolist Muscalu sau Ilie Cernat din nuvela „Șantier") se grupează foarte multe variante. De aici, la lectura volumului — destul de cuprinzător — impresia uneori de monotonie, de oboseală.

In prozele scurte ale lui Țic conflictul epic este aproape întotdeauna sumar, fără prea multe întortochieri și ramificații. Personajele lui Țic se definesc mai ales prin felul cum reflectează asupra propriilor lor fapte. Tînărul prozator dovedește deosebite înclinații spre conturarea caracterelor, din cîteva trăsături surprinse cu perspicacitate. Intr-un dialog antrenant — purtat fie între personaje, fie între acestea și scriitor — se dezvăluie esența modului de a gîndi și de a fi al oamenilor. Este un evident progres pentru scrisul lui N. Țic, care altădată se înfunda în monologuri interminabile, adesea impregnate de o viziune sumbră, deprimantă, deficitară sub raportul veridicității artistice și criticată pe drept ca negativistă. Astfel, citim în „Modoran" un viu dialog în care instructorul de partid Pavel Modoran își destăinuie firea sa pasionată, entuziastă. Din schimbul de replici, treptat se conturează un om viguros, dîrz, pasionat de muncă.

Arătam că N. Țic mînuiește de preferință tehnica portretului într-un mod, i-am spune, dinamic. Astfel, pentru a înfățișa obstacolele pe care le învinge tînărul Andrei Solocan ca să poată scoate un ziar de șantier, Țic compune o narațiune antrenantă, cu moment culminant și deznodămînt („Un număr festiv"). Eroul acționează independent, prezența autorului, ca reporter, este estompată. Spre a-și defini eroii pregnant, Țic îi surprinde în momente de maxim efort al muncii. In astfel de împrejurări proaspătul ziarist Andrei Solocan își dă întreaga măsură a integrității sale de caracter. Țic reușește în asemenea momente să ilustreze, fără imagini grandilocvente, eroismul muncii.

Se desprinde din aceste „Profiluri" imaginea unui tineret activ, maturizat în lupta zilnică pentru construirea socialismului. Se întipăresc bine în mintea cititorilor „profilurile" unor tineri ca minerul Matei Iuga („Unul ca ceilalți"), inginerul agronom Vasile Velicu, sau chipul luminos al activistului de partid Tudor („Tudor").

Volumul se încheie cu nuvela mai amplă, „Șantier". De la început, nuvela ne-a atras prin tematica abordată: viața constructorilor pe unul din marile șantiere socialiste. Meritul lui Țic în această nuvelă stă, după părerea noastră, în realizarea unui interesant chip de comunist, brigadierul comandant Ilie Cernat. Tenacitatea sa tonifică întreaga acțiune, care se desfășoară animată aproape exclusiv de existența acestuia. Incercarea de a-l „umaniza" pe Cernat prin angajarea într-o dragoste nefericită ni se pare însă neinspirată. Episodul e digresiv, nesolicitat de logica interioară a personajului, mai ales că e construit într-o manieră sentimentală.

Cartea lui Nicolae Țic este mai ales o carte despre tineret. Autorul e încîntat de cîte ori poate să constate că un om plin de „răspunderi" e mult mai tînăr decît se aștepta el. La 21 de ani, eroul interviului său, Ion Munteanu, îndeplinește la Săvinești nenumărate sarcini de cea mai mare importanță („Răspunderi").

N. CIOBANU

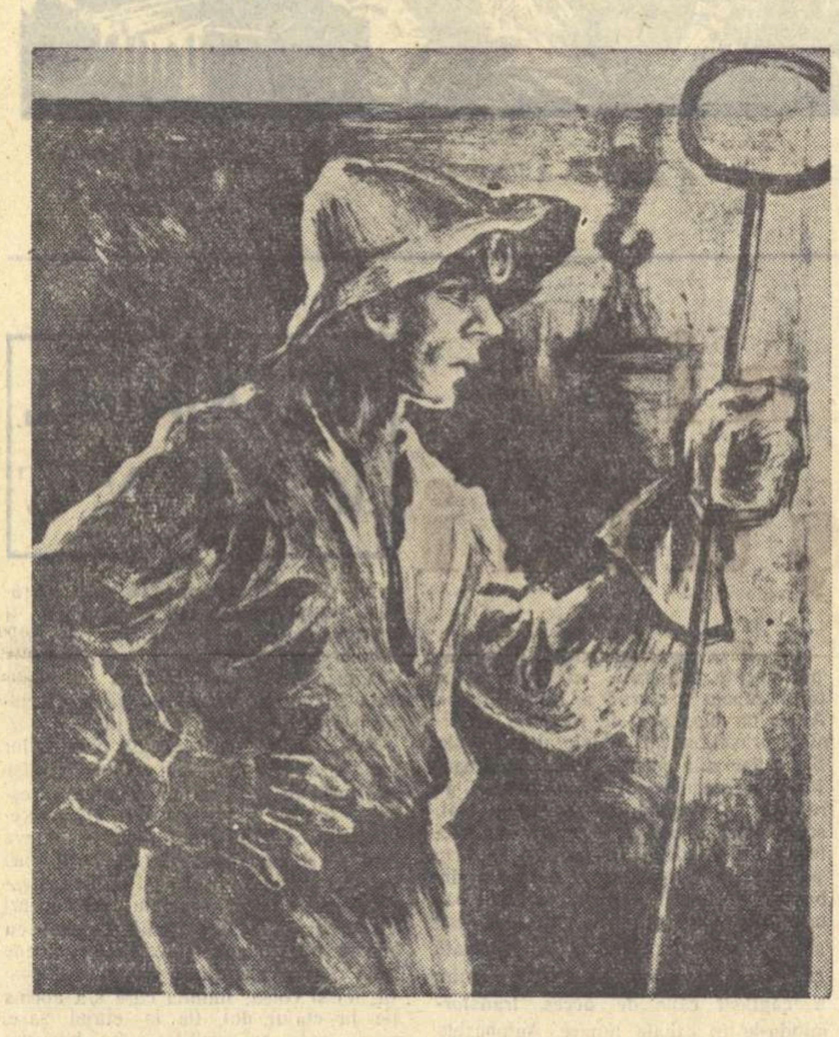

DROCSAY IMRE „Oțelar"

Cronica cenaclului „NICOLAE LABIȘ"

In ședința de lucru care a avut loc sîmbătă, 12 decembrie a.c., la Casa Scriitorilor, au citit versuri: *Ion Gheorghe, Adrian Beldeanu* și *Aurel Storin*.

Discuțiile cele mai ample (și cele mai controversate) s-au dus în legătură cu poeziile citite de Ion Gheorghe. Tînărul poet a prezentat un ciclu de poeme filozofice, rod al eforturilor de îmbogățire a universului său poetic. Vorbitorii s-au grupat în jurul a două opinii. Una din ele, susținută mai ales de Gh. Achiței și Nicolae Stoian, respinge însăși tendința manifestată în momentul de față de Ion Gheorghe, de a aborda lirica de meditație. Cei doi vorbitori au fost nemulțumiți de toate poeziile din acest ciclu, considerînd iremediabile unele imagini greoaie, obscurități și, uneori, insuficienta stăpînire a problematicii filozofice. Atît Gh. Achiței cît și N. Stoian i-au recomandat lui Ion Gheorghe întoarcerea la universul poetic rural.

In continuarea discuțiilor, spre deosebire de N. Stoian și Gh. Achiței, poeții Ion Brad și Gr. Hagiu, deși au criticat prolixitatea unor părți din poemele citite, au relevat străduințele interesante pe care le face Ion Gheorghe pentru lărgirea orizontului său poetic. Ei l-au sfătuit pe Ion Gheorghe să persevereze în domeniul liricii de idei, abordată în poemele citite în cenaclu. Susținută și de Ioanichie Olteanu (conducătorul ședinței), această opinie este împărtășită și de noi (părțile realizate din „Zeița muncii" ca și oda sporturilor credem că ne îndreptățesc la aceasta). Stăruim, însă, asupra unei recomandări, făcută în ședință, de a se da o mai mare atenție clarității expresiei și organizării materialului poetic.

In continuare, Adrian Beldeanu a citit versuri despre noile construcții bucureștene și un ciclu erotic. Părerile de data aceasta, n-au fost împărțite. Ioanichie Olteanu, V. Mașek, N. Stoian, Ion Gheorghe, ș.a. au criticat ciclul, realizat numai pe baza unor elemente exterioare, decorative, ca și dulcegăria sentimentală a poeziilor de dragoste.

Aurel Storin a prezentat un ciclu anti-războinic și cîteva pasteluri citadine. La discuții, Ilie Constantin a supus versurile lui Aurel Storin unei meticuloase analize, care a mers pînă la comentariul imaginilor și metaforelor. Apreciind unele poezii reușite — ca aceea despre moartea negrului John Brown, — Ilie Constantin a discutat despre lipsa de spontaneitate a poeziilor lui Storin, construite mai ales în vederea unui efect obținut prin poantă. In același sens a discutat și Ion Brad, care a obiectat asupra improprietății unor imagini poetice sau a unor versuri lipsite de logică.

Relevînd și noi, ca o calitate, simplitatea versurilor lui Storin, socotim că e necesar să-i atragem atenția asupra facilității unor poezii, în care se lasă sedus de sonorități ieftine („Piața de flori").

CRONICA LITERARĂ

G. CĂLINESCU: „Nicolae Filimon"

Fiecare nouă operă a scriitorului și criticului G. Călinescu este, în aparență, derutantă fiindcă reliefează o nouă posibilitate. Impresia aceasta este însă superficială, căci posibilitatea reliefată era cuprinsă în calitățile manifestate anterior. Calitatea dominantă a monografiei de care ne ocupăm este erudiția, spiritul de migăloasă cercetare critică a documentelor, de confruntare a datelor și izvoarelor. Aceasta nu înseamnă însă nici că erudiția lipsește monografiilor anterioare („Ion Creangă", „Opera lui Mihail Eminescu"), nici că alte calități preexistente, (spiritul sintetic, analiza literară etc.) ar lipsi de data aceasta, vrem doar să spunem că ea constituie hic et nunc calitatea dominantă a volumului. Desfășurarea în evantai a calităților scriitorului (și care dovedește o personalitate pluridimensională) nu e o simplă vanitate literară, ci rezultatul firesc al determinării mijloacelor de către conținut. Nu dorim să reluăm o exemplificare prin opere a ideii afirmate aici, întrucît demonstrația credem a fi făcut-o cu alt prilej. E important de subliniat însă că este pentru prima dată cînd G. Călinescu folosește, într-o lucrare mai amplă, în activitatea sa de istoric literar, metoda marxist-leninistă. Pe această linie, remarcăm superioritatea monografiei față de textul publicat anterior în revista I.I.L.F. și, în orice caz, ca profunzime analitică, față de capitolul respectiv din „Istoria literaturii romîne".

Interesul lui G. Călinescu pentru opera lui N. Filimon nu e incidental: ca romancier el se află — firește, la un punct superior al spiralei, — în continuitatea romanului realist, tipologic și de observație morală al cărui întemeietor, în literatura romînă, se află a fi N. Filimon. Reîntoarcerea analitică (după experiența unui secol de roman romînesc) la acest solid punct de plecare e de o fertilă actualitate. Căci, lăsînd deoparte ceea ce e de lăsat (și autorul demonstrează ce este învechit sau depășit) în opera lui N. Filimon (care are nu numai importanța istorică a pionieratului), se află acele calități care aveau să ne dea pe „Tănase Scatiu", „Mara", „Moara cu noroc", „Ion", „Răscoala", „Enigma Otiliei", „Cronica de familie" și atîtea alte opere de valoare. Ar fi desigur o mare greșeală de a ignora alte căi fertile și originale ale prozei romînești, dar să nu uităm că, în romanul nostru, Via Appia pornește de la „Ciocoii vechi și noi" (spunem aceasta fără să minimalizăm importanța acelui excelent „Alexandru Lăpușneanu" sau a scenelor istorice ale lui Odobescu).

Recenta monografie a lui G. Călinescu nu separă tratarea vieții de a operei ci, mergînd pe firul vieții, se oprește la fiecare carte sau aspect al activității sale creatoare, pentru a porni apoi mai departe pînă la prematurul deznodămînt. Acest procedeu îi îngăduie să stabilească legătura, de exemplu, între activitatea funcționărească a lui Filimon la Comisia de documentare și documentata cunoaștere a epocii lui Caragea din „Ciocoii vechi..."; de asemeni, legătura dintre activitatea sa de om de teatru și partea de mișcare teatrală din romanul amintit. Vizita lui Filimon la marile muzee europene este apoi urmărită în consecințele ei artistice, în creație. Experiența arhitecturală vădită în roman e explicitată prin cultura în acest domeniu a scriitorului, reconstituită amănunțit. Același lucru cu peisajele hibernale din roman, legate de comentariile antecedente ale lui Filimon despre pictura flamandă. Nu continuăm exemplificările, important e procedeul interferențelor. Acad. G. Călinescu nu avansează afirmațiile fără a fi căutat corespondențe și explicații. Totul se ține, se susține, se interferează într-o explicație unitară.

La lectura primului capitol („Familia. Filimon cîntăreț, flautist, funcționar"), cititorul neprevenit poate fi uluit de exuberanța amănuntelor în legătură cu frații, surorile, nepoții, nepoatele, soții nepoatelor etc. și poate medita asupra vanității erudițiunii. Dar luxurianta desfășurare de documente și date are drept scop situarea viitorului scriitor în ambianța sa familială de croitori, zidari, brutari etc. Acestor mici meseriași li se adaugă mai apoi mediul de mărunți funcționari, cîntăreți de strană ș.a., printre care scriitorul și-a petrecut tinerețile. E o indicație care, legată de poziția ulterioară a scriitorului, ne va da imaginea mesajului său politic-social. Nu a rămas fără consecințe nici cunoașterea apropiată a mediului monahicesc, asupra căruia nu odată se va fi exercitat verva polemică a lui Filimon. Autorul insistă de asemeni asupra cunoașterii amănunțite a vieții moșierilor, arendașilor și domesticității boierești, cunoaștere făcută în condiții jignitoare pentru acel ce avea să descrie hrăpăreața lene a lui Tuzluc. Să amintim, de asemeni, că G. Călinescu nu pierde din vedere de a stabili legătura dintre evenimentele politice și atitudinea lui Filimon (uneori cam mecanic), urmărind și ecoul lor în operă. Ocupîndu-se de debutul lui Filimon în cronica muzicală, G. Călinescu notează: „Insă în vreme ce se afla în străinătate, la 7/19 august 1858, se încheia Convenția de la Paris, care deschidea perspectiva unirii și a dezlegării problemei țărănești. Stilul scriitorului după această dată devine social și vehement" (pag. 21).

Cel de-al doilea capitol descrie amănunțit călătoria întreprinsă de N. Filimon, în 1858, în Ungaria, Austria, Boemia, Germania și Italia. Insemnătatea acestui documentat capitol, care stabilește pentru prima dată traectoria europeană a scriitorului și prezintă critic influența ei asupra dezvoltării ulterioare a lui Filimon, nu lasă nici o îndoială. E cazul să spunem, însă că, uneori, anumite idei avansate ale lui Filimon nu sînt subliniate ci prezentate nediferențiat, obiectivist. Considerațiile patriotice ale lui Filimon în trecere prin Călugăreni sau viziunile sale despre viitorul patriei, înfățișate în gustul contemporan, sub forma unui vis, sînt consemnate în treacăt și necomentate. Discuția lui Filimon cu patriotul revoluționar maghiar Kövesdi Ianos, remarcabilă prin îndrăzneală și clarviziune (pag. 26—27), este de-abia marcată printr-un comentariu grăbit și insuficient. Aceeași observație facem și despre îndrăznețele comentarii ale lui Filimon în fața castelului-închisoare Spielberg (Brün) în legătură cu libertatea națională (pag. 31); despre considerațiile lui Filimon cu privire la religie și egalitatea socială (pag. 33), rămase fără comentariu. Sînt necomentate și fraze de felul celor spuse în fața închisorii austriace de la Kufstein, unde Filimon exclamă: „O... țară a tiraniei, a spoliațiunii și a mizeriei! pămînt de trei ori blestemat, în care omul nu întîlnește decît monumentele de supliciu și de mizerie!" (pag. 38). Aceeași prezentare obiectivistă a părerilor patriotice ale scriitorului despre Banat (pag. 48). Nu vom afirma că întreaga prezentare a „Escursiunilor" lui N. Filimon (1860) este obiectivistă, dar multe din ideile avansate ale scriitorului nu sînt reliefate, nici comentate. G. Călinescu remediază, în parte, această lipsă printr-o concluzie sintetică asupra ideilor lui N. Filimon (pag. 49). Aici însă, autorul deplasează accentul real, fiindcă Filimon nu e atît un susținător al revoluției sociale, „de pe poziții de clasă", cît un patriot pentru care conceptul de libertate are un conținut mai degrabă național; e drept, cu accente care amintesc de Bălcescu.

Nu același lucru se poate spune însă despre prezentarea și analiza atentă a nuvelelor (cap. IV, V, VI), în care ideile politice și legătura lor cu actualitatea vremii lui Filimon sînt judicios și argumentat reliefate. Spiritul științific în care a fost înfățișată activitatea de cronicar muzical și teatral a lui Filimon ne-a făcut să regretăm lipsa unui alt capitol — Filimon, precursorul — în care să se arate stadiul de dezvoltare a diferitelor domenii pe care spiritul său creator le-a fecundat. Existența unui asemenea capitol ne-ar fi dat posibilitatea să apreciem și meritele de ordin istoric ale lui N. Filimon, contribuția lui valoroasă nu numai la crearea romanului romînesc dar și la dezvoltarea memorialisticii și a criticii. Natura pașoptistă a polivalenței lui Filimon nu mai lasă nici o îndoială.

Analiza nuvelelor și a romanului e realizată cu o profunzime, o justețe a remarcii și o pluralitate a unghiurilor, unice în critica noastră. G. Călinescu, ocupîndu-se atent de un autor, nu are eclipse ale spiritului critic și, deși reliefează convingător marile merite ale prozatorului, nu

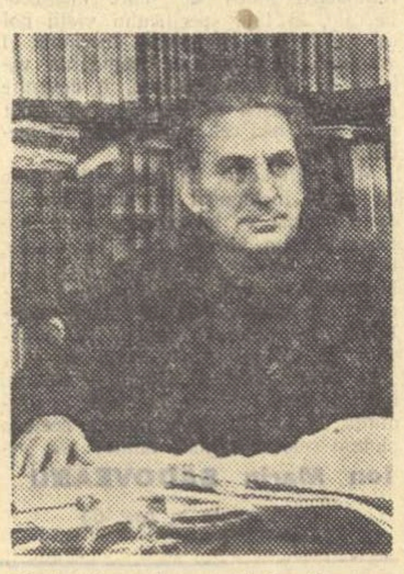

pierde din vedere scăderile (inconsecvențe, contradicții ale caracterelor, intervenții în gustul romantismului demoniac etc.). In ceea ce privește originalitatea interpretării, vom aminti doar antiteza Păturică-Gheorghe, slujnicarul rău și cel bun din „Ciocoii vechi și noi". Pornindu-se de la text, ni se arată că, de fapt, Păturică este omul cu calități, dar rău direcționate, în vreme ce Gheorghe cel presupus bun e un deficitar caracterologic. Păturică „este un tînăr inteligent și ambițios", care „în ambiția lui de a deveni om mare (...) așează cultura printre instrumentele esențiale" (...) „tinde către rafinament" și „arată un ochi educat cu formele și culorile". (pag. 204—208). „A avea ambiție nu-i reprobabil, fiind în chestiune numai direcția în care e îndrumată energia". „Din punct de vedere individual uman, eroul e înzestrat cu unele însușiri pozitive, rău aplicate. Intîi are noțiunea că viața se cucerește, avînd de la început o țintă clară și cu punerea în joc a tuturor mijloacelor intelectuale și morale, iscusință, curaj, răbdare, puterea de a tăcea..." (pag. 205). Observația autorului este că această energie, Păturică — deși „apare plin de ură de la început" împotriva „protipendadei exploatatoare", — o îndreaptă spre visuri de glorie, țintind a deveni domn și nu de a deveni un element revoluționar, în acea epocă de revolte. „Pluralitatea, aparent contradictorie, a ipostazelor lui Păturică (ambiția de a deveni boier de protipenda, caimacam de Craiova și chiar domn, cupiditatea josnică și tîlhăria cea mai calificată) se conciliază prin împrejurarea că jaful și ambiția au fost împerecheate, în epoca pe care o evocă Filimon, mărirea fiind un prilej de a jefui și jefuirea un chip de a ajunge la mărire". (pag. 216). Odiosul Dinu Păturică este, așadar, analizat în dinamica lui caracterologică și nu ca un caracter dat. Prezentat astfel, el apare ca primul personaj realist al prozei noastre fiindcă, devenirea era străină de clasicism. Antitetica romantică apare nu în clădirea personajelor (realizate realist), ci în schema manicheistă, care-i opune simplist pe cei buni celor răi.

Pornind tot de la text, acad. G. Călinescu demonstrează că antiteza ideală a lui Păturică, slujnicarul Gheorghe, nu e de admirat nici el. Slujindu-l pe Andronache Tuzluc „cu credință și supunere", timp de cinci ani, Gheorghe, fiul de țăran, devine „complice cu el și cu clasa lui". (pag. 217). „Iată un țăran care a pierdut din vedere condiția clasei sale, înstrăinîndu-se de ea și adorînd un infam jefuitor cu rang de postelnic" (pag. 218). „Gheorghe este obtuz, corect oportunist, adică fără a intra în prevederile legilor penale". „Tema romanului trebuie să fie lupta pentru înlăturarea acestei inegalități (sociale — n.n.) și lui Gheorghe i se potrivea tocmai, în contrast cu Păturică, rolul de dușman al ciocoilor (...). Primind tihnit dregătoria de caimacam, Gheorghe se destăinuie ca un viitor conservator, poate chiar antiunionist, potrivnic, cu sofisme spuse în ton cinstit (...), al legii rurale". De fapt, dorința lui Filimon de a crea eroi pozitivi se izbește de limitele realismului critic; dar ca tendință ea este demnă de stimă.

Analiza fiecărui personaj în parte, ca și a construcției ideologice-artistice a romanului, e remarcabilă.

Apariția acestei cărți stimulează dorința istoricilor noștri literari de a da culturii romînești studiile monografice de care are imperioasă nevoie.

Paul GEORGESCU

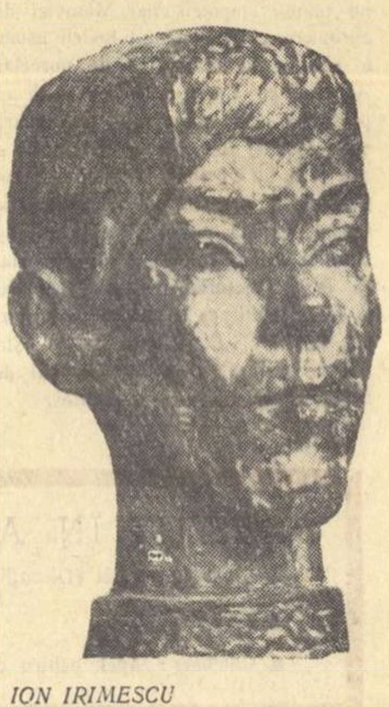

ION IRIMESCU „Cap de copil"

LIMBAJUL POEZIEI

DISCUȚII DESPRE POEZIE

Este știut că o poezie nu se poate „povesti". Reprodusă în proză, își pierde forța de a emoționa, relieful, devine comunicare banală, searbădă, plată. Lucrul este deopotrivă valabil pentru poezia lirică, prin definiție mai fluidă, mai greu de fixat într-o narațiune, cît și pentru poezia epică, poezia „cu subiect". In poezie, în imaginea poetică, relația conținut de idei — formă sensibilă, fuziunea dintre general și particular este deosebit de intimă. Mărturiile creatorilor de poezie ne spun că, în procesul creației lor, ideea se impune din capul locului întrupată în formă. Pruncul poezie nu se naște gol, pentru a fi înfășat în urmă în expresii figurative. Dacă acceptăm această particularitate, care nu este numai a poeziei — căci un romancier sau un dramaturg poate cunoaște un tip asemănător de creație — dar este mai ales a poeziei, înțelegem că figurile de stil, tropii, imaginile poetice nu sînt ornamente, ci, fiind elemente ale formei, sînt pătrunse și determinate de gîndirea ideologică a creatorului. Problema expresiei figurative în poezie nu e o problemă pur tehnică. Ea a putut să țină de tehnicitate în perioade prielnice poeziei formaliste. Pentru descendenții lui Petrarca, pentru poeții care au preluat procedeele maestrului (poante, antiteze etc.) și au dat o poezie de exclusivă iscusință formală, de scamatorie verbală abundînd în „concetti", figurile poetice erau ornamente, iar creația — desăvîrșire tehnică. Nu tot așa pentru creatorul unei poezii ce comunică idei și sentimente.

Este de asemenea știut că figurile poetice, tropii variază de la o epocă la alta, între altele, pentru că rezervorul lor, ambianța istorico-socială a poetului se schimbă. Termenii comparațiilor homerice sînt împrumutați agriculturii, navigației, apiculturii (vezi cunoscuta comparație a sfatului aheilor cu roiul de albine): un trubadur provençal (Bernard de Ventadour), nesocotit de iubita trufașă, se compară într-o canzonă cu un pelerin suferind, lăsat în drum să plîngă de sete; comparațiile shakespeariene alimentate de imensele și multilateralele cunoștințe ale dramaturgului poartă amprenta enciclopedismului Renașterii; în clasicism metaforele înnobilatoare, ca și debitul expresiei figurative, mult redus din pricina restricțiilor ce menajau, „la bienséance", ne indică cine dădea tonul în materie de artă și literatură în veacul al XVII-lea francez (Fedra, cea mai incandescentă dintre eroinele lui Racine, își numește patima: „un feu mal etouffé", cînd nu o desenează cu ajutorul expresiei: „transports jaloux" sau „jalouse rage"). O comparație cu metaforele exprimînd iubirea la Shakespeare e edificatoare. In America secolului al XIX-lea, Walt Whitman — de altfel puțin înclinat spre stilul metaforic — nu socotește nepoetic limbajul tehnicii moderne, etc. etc.

Dar istoricitatea figurilor poetice ni se impune și din alte motive. E evident că, de-a lungul istoriei literaturilor, tropii au avut semnificații diferite. De la simbolurile rigide ale poeziei medievale la fluiditatea celor romantice, distanța e mare. Pentru Dante, Beatrice — figură hieratică și spiritualizată — este simbolul credinței și al teologiei. Pentru romanticul revoluționar Shelley, vîntul de apus, vînt ce suflă deopotrivă primăvara și toamna, cînd grăbind înmugurirea, regenerarea, cînd împingînd natura spre somnul iernii, este simbolul succesiunii și sintezei dialectice dintre viață și moarte în natură, simbolul înnoirii, ce urmează invariabil declinului. Romanticii, în exaltarea lor generoasă, au preferat simbolurile elevate. Nava cerească e pentru vizionarul V. Hugo simbolul progresului uman. („In plin văzduh"). Necomplăcîndu-se totdeauna în simbolurile apoteotice, V. Hugo a simbolizat într-un rînd natura printr-o vacă, animal ce se găsește rar în recuzita de simboluri ale poeților, dar în a cărei blîndețe și placiditate, romanticul francez deslușea ceva din calmul suveran și opulența generoasă, pe care o atribuia naturii. Nu intenționăm măcar să schițăm o istorie a simbolului, dar amintim de accepțiunea pe care i-o acordă poeții decadenți. Filozofic fundamentat pe teoria idealist-mistică, ocultă a corespondențelor, simbolul devine acum mijloc pentru inițiați de a pătrunde într-un univers ce nu se dezvăluie tuturor. Descifrîndu-l, descoperim în semnificațiile lui ecourile unei ideologii crepusculare. Gheața, lebăda lui Mallarmé, sînt simboluri ale vidului, ale neantului, ale purității sterile, pe care tinde să le realizeze opera părintelui hermetismului.

Simbolul se menține în poezia realismului socialist cu altă semnificație. și este firesc să fie așa fiindcă noi cerințe ideologice, specifice epocii noastre revoluționare, determină acum folosirea mijloacelor figurative. Mihai Beniuc se vrea înfipt într-o țeapă pe cel mai înalt munte sau îmbrăcat în giulgiu de foc, dacă va lăsa vreun dușman nepedepsit. E o reprezentare figurativă de colorit aproape dantesc, care comunică intensitatea devotamentului pentru cauza socialismului. Inclinația spre satiră se complace însă în simboluri depreciative. Perdeluțele, horboțelele, ceșcuțele de faianță din poezia Mariei Banuș, „Gemütlich" devin derizoriu simbolice pentru egoismul filistin al măruntului ideal domestic german, care s-a împăcat atît de bine cu paranoia conducătorului Herrenvolkului.

Interesantă și simptomatică ni se pare și evoluția alegoriei. Rigidă și didactică în epoca medievală, ea a suportat bine rigorile scolasticismului. In „moralitățile" timpului, personaje intitulate Minciuna, Dreptatea, Adevărul etc. apăreau pe scenă cu tăblițe agățate de gît, pentru lămurirea spectatorului care nu se putea orienta după nici un fel de altă indicație caracteriologică. In vestitul roman al Trandafirului, Bel Accueil este fiul Curteniei (Courtoise), iar Rușinea, fiica Rațiunii și a Clevetirii. O dată cu vremurile moderne, alegoria părea sortită pieirii. Poeții romantici și post-romantici i-au preferat simbolul pentru forța lui de sugestie și zona lui de indeterminare. Cînd și cînd, cîte un poet sau dramaturg se încumeta să încerce potențele acestei aparent perimate figuri poetice.

In noua noastră poezie întinerirea alegoriei s-a dovedit posibilă. In poezia Mariei Banuș. „Ție-ți vorbesc, Americă!", două continente sînt alegorizate prin două femei, două femei simple, care cunosc griji și bucurii modeste, dar comunică sentimente arzătoare, pătimașe. Gesticulația rigidă și convențională a tradiționalei alegorii a dispărut. Odată cu vibrația lirică a pătruns în vechea figură poetică și mobilitatea. Cele două continente se întrupează firesc în cele două mame, ale căror dureri, bucurii și temeri sînt ale tuturor femeilor de pe glob, iar ideea păcii și a înfrățirii dintre popoare se desprinde firesc din momente cotidiene ce nu înjosesc și din altele cu simplicitate mărețe; aceasta și pentru că poeta a știut să transforme două ipostaze în două femei vii și să alterneze cu măiestrie pasaje de realitate cotidiană cu altele alegorice.

Mai puțin izbutită, fiindcă e anacronică, ne apare alegorizarea celor patru anotimpuri, pe care o întreprinde Ștefan Iureș în ultimul său volum „Pe acest pămînt". Atributele celor patru femei-anotimpuri sînt aproape tradiționale. Primăvara e „copil răsfățat", vara are „braț rotund, catifelat și brun" și rochie bineînțeles verde, toamna „pășește domol" și are plete cu „reflexe arămii", iarna e, firește, „bătrînă, slabă, ciolănoasă". Acest poet, care știe să fie contemporan, ne amintește, de data asta, de niște tablouri ce atîrnau acum vreo cincizeci de ani prin sufrageriile tîrgoveților și erau adesea datorate penelului domnișoarei din casă. Pentru poetul popular al veacurilor trecute, „primăvara, mama noastră" avea mai multă istoricitate.

Dar figurile poetice nu sînt, în ultimă instanță, ideologie, numai fiindcă se impregnează de atmosfera unei epoci, ci fiindcă uneori poetul comunică prin mijlocirea lor concepții și opinii. Intr-un sonet de dragoste adresat Laurei, din canzonierul său, Petrarca — pentru a comunica iubitei sale ideea că e silit să-și ascundă gîndurile — folosește comparația cu Cezar care, la vederea capului lui Pompei, dușmanul său, se preface că plînge, deși sufletul îi este plin de bucurie (sonetul LXX). E o comparație pe care avea motive s-o facă Petrarca, descendent al unei vechi familii de Guelfi, deci dușman al imperiului și adept al republicii, pe care o salută în persoana lui Cola di Rienzo, tribunul de o clipă al Romei. Și tot Petrarca este cel care acordă lui Brutus, omorîtorul lui Cezar, epitetul „credincios" („Către Cola di Rienzo") socotind că devotamentul față de republică e superior credinței față de orice om, în timp ce Dante îl osîndește pe același Brutus să se mistuie în ultima bolgie a infernului, printre trădători. Căci pentru Dante, încă om al lumii feudale, felonia, călcarea legămîntului făcut suzeranului, era păcatul cel mai groaznic, ce nu putea fi justificat prin nici o năzuință, cît de înaltă.

Cînd, în fața regelui și a reginei Danemarcei, Hamlet asemuiește lumea cu o „grădină în paragină, năpădită de bălării", pe care „numai putreziciunea și grosolănia o stăpînesc", cînd, vorbind despre petrecerile de la curtea lui Claudiu, îi spune lui Horatio, „oricît ar fi de mărețe faptele noastre, desfrîul acesta le suge măduva"; cînd, în aceeași tragedie, se rostesc cunoscutele cuvinte „Ceva este putred în țara Danemarcei", aceste comparații, metafore, personificări vorbesc despre concepția organicistă a Renașterii și a lui Shakespeare, amintesc de paralelismul atît de frecvent pe care-l fac mereu scriitorii vremii între macrocosm și microcosmul uman, dar comunică, în același timp, ostilitatea lui Shakespeare față de cîrmuirile tiranice.

Intr-o celebră poezie, Paul Eluard amintește, într-o exaltare de venerație, toate locurile pe care înscrie cuvîntul iubit „Libertatea": „Pe caietele mele de școlar / Pe pupitrul meu și pe copaci / Pe nisip și pe zăpadă / Iți scriu numele".

Enumerarea comunică acel sentiment de plenitudine a vieții ce nu poate fi despărțit de ideea libertății. Dar alternarea dintre cuvintele ce desenează realități grave (armele războiului), realizări ale îndemînării omenești (vapoarele, drumurile), aspecte ale naturii (nisipul și zăpada, jungla și deșertul), elemente ale universului familiar și ale vieții trăite în simplicitate (caietele mele de școlar, pîinea albă, lampa care se aprinde și care se stinge, cîinele și urechile lui ciulite), făpturi dragi (fruntea prietenilor mei, fiecare mînă care se întinde) comunică pregnant prețuirea egală a poetului pentru toate aceste înfățișări pe care le socotește deopotrivă frumoase, comunică sentimentele celui „căruia nimic dintre cele omenești nu-i este străin". Și acestea sînt sentimentele unui luptător pentru libertatea oamenilor.

Poet revoluționar, Maiakovski își asemuiește poemele cu niște oști: „La mine-s pagini cu oștirile-n paradă / ... atîtea șire, gata de moarte și de nemurire / Nu-i loc de joc / Le-adun / îmi plac / poeme lungi ca gurile de tun / cu titluri tot atîtea guri de foc / și altele cu ropot scurt de cavalerie / gata oricînd pe-oblîncuri de atac / cu sulițele rimelor, puzderie" („In gura mare"). Intr-un alt moment al luptei pentru libertate, Petőfi își numea versurile „viteji în zdrențe" și-și ridica gîndurile — soldați împotriva cuvintelor cu „mănuși și cîrlionți de fante". Sînt expresii figurative evident transmițătoare a unor atitudini politice și ideologice. Există metafore cu intenție violent polemică. Atunci cînd Nina Cassian numește războiul „Cancerul lumii" substituirea noțiunii de război printr-un cuvînt ce desenează o boală cumplită, a cărei creștere produce distrugere, comunică violența urii și indignării poetei față de propagandiștii războiului. Există altele cu mare forță emotivă datorită asociațiilor pe care le deșteaptă. In fața personificării cuprinse în titlul poemului lui E. Jebeleanu, „Surîsul Hiroshimei", cititorul, care știe ce a fost Hiroshima, percepe deopotrivă tristețea poetului în fața dezastrului, ura față de provocatorii lui și nădejdea în puterea de regenerare a omului. Astfel de expresii figurative echivalează prin ele însele cu o luare de atitudine.

Ințelegînd astfel lucrurile, considerînd nu numai istoricitatea figurilor de stil, ci și substratul lor ideologic, putem vorbi despre figuri poetice actuale și despre altele anacronice. Ultimele volume de poezie apărute la noi ne oferă unele sugestii în această privință. Vom încerca să le comunicăm într-un articol viitor.

Vera CALIN

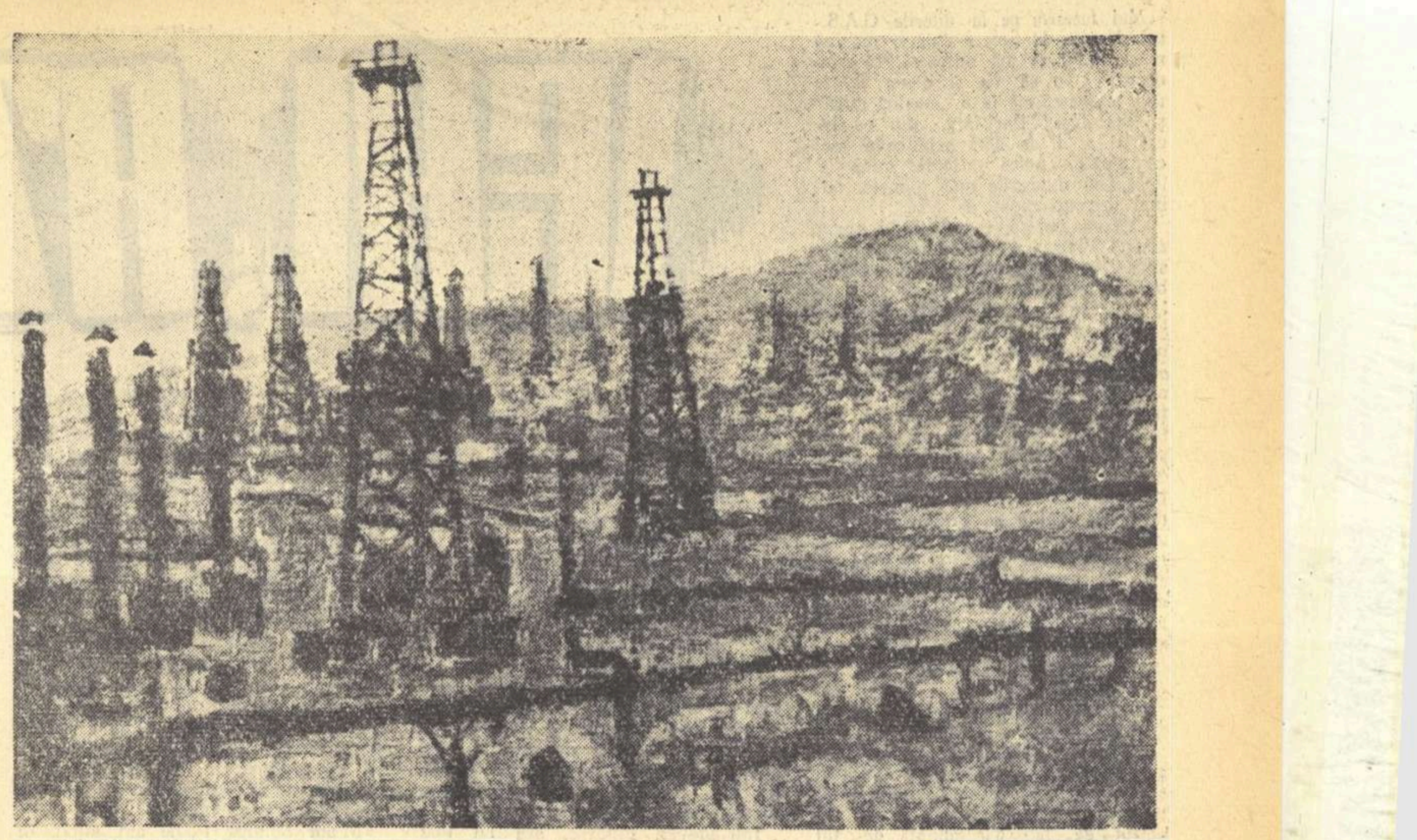

BRADUȚ COVALIU „Peisaj petrolifer"

Probleme ale reflectării actualității

Incepînd din acest număr publicăm, în cadrul discuției despre poezie, din coloanele gazetei noastre, intervențiile depuse în scris, care n-au putut fi rostite din lipsă de timp la dezbaterea organizată recent de Comisia de Critică a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Atît recenta dezbatere care a avut loc în ședința comisiei de critică a Uniunii Scriitorilor, cît și discuția în curs de desfășurare în paginile „Gazetei literare" și, de la o vreme, și în paginile „Contemporanului", nu urmăresc să alerteze lumea literară. In realitate, lirica noastră din ultimii ani s-a apropiat simțitor de centrul vieții socialiste, de principalul obiectiv artistic: omul nou, produs social, intelectual și etic al revoluției.

Dezbaterile în jurul poeziei au drept scop indicarea și soluționarea unor probleme ale reflectării actualității în poezie, a unor chestiuni de măiestrie artistică, cu alte cuvinte, găsirea celor mai bune căi pentru ridicarea întregii creații poetice la nivelul cerințelor crescînde ale epocii pe care o trăim. In continuarea acestor discuții, aș dori să mă refer la cîteva aspecte ale oglindirii contemporaneității în poezia noastră.

Ca și celelalte arte, poezia a dublat și a completat dintotdeauna istoria. Nu e vorba numai de Homer care, minus — sau dacă vreți, plus — sublim naiva-i viziune mitologică, a făcut pentru cunoașterea „modului de viață" al vechei Elade, aproape tot atît cît și Balzac pentru cunoașterea „modului de viață" al Franței post-revoluționare. După cum nu e vorba numai de Byron, Pușkin, Hugo sau de alți poeți, prin excelență poeți-cetățeni. E vorba de poezie în general și în esența ei. Funcția istorică a însoțit permanent poezia și s-a exercitat chiar atunci cînd era ignorată sau respinsă fățiș.

In condițiile socialismului însă, cînd fiecare om este solicitat ca participant activ la făurirea istoriei, poezia e menită să urmeze conștient istoria și, vizionară, s-o și întreacă. Indeplinirea funcției istorice a poeziei presupune o comunicare intimă, directă a sensibilității poetului cu realitatea înconjurătoare. Orientarea tematică nu epuizeaza „programul maximal" al literaturii realist-socialiste, nu constituie o finalitate exclusivă. Este, într-adevăr, o condiție absolută, sine qua non, pentru atingerea țelurilor etice și estetice ale poeziei noastre, dar a ne opri aici înseamnă a parcurge doar jumătate de drum, cu conștiința falsă a misiunii îndeplinite. Contactul exterior cu realitatea, menținut la nivelul senzorial, sau atitudinea declarativă nu constituie încă o reflectare artistică a actualității. Caracterul primar al unor astfel de poezii nu este al expresiei, sau numai al expresiei, care deseori poate fi cea mai „modernă" cu putință, ci al mesajului transmis, al ideii poetice.

In poezia „Săvinești", de pildă, apărută în „Gazeta literară", Darie Novăceanu întocmește o „fișă biografică" a uzinei: *„Anul de naștere: o mie nouă sute cincizeci și nouă / Nici o arhivă din lume nu poate dovedi altă dată. / Localitatea: Săvinești"*. etc. Poți pretinde mai mult unei „fișe biografice"? Din punct de vedere artistic, nu. Dar unei poezii îi poți pretinde mai mult și trebuie să-i pretinzi. Este un artificiu tolerabil în poezie, se va spune. E adevărat, nu putem elimina artificiile din literatură pentru că, implicit, lezăm ficțiunea, imaginația artistică. Dar artificiul absolutizat dă un rezultat antiartistic: artificialitatea. Cum s-a realizat pînă aici comunicarea lirică între poet și obiectivul său liric? Prin însușirea unor date generale, publicistice, neprelucrate artistic. Mai departe, deși artificiul e abandonat, artificialitatea continuă, fiindcă tînărul poet păstrează aici o distanță sensibilă între el și obiectivul liric și nu izbutește să ne transmită altceva decît frînturi din fluxul tehnologic: *„Imbrăcate în alb, în filatură, / In sălile scăldate de lumină, / Muncitoarele-l pun după măsură / Și-l trimit mai departe, / De unde răzbate / Ritmul neîntrerupt, plăcut / Al războaielor de țesut"*. Atît. Ce anume a fost impresionat din personalitatea poetului? Exclusiv simțurile: văzul („îmbrăcate în alb", „scăldate cu (!) lumină" etc) și auzul („de unde răzbate ritmul neîntrerupt, plăcut" etc). Percepția n-a mers mai departe, n-a fost asimilată de gîndirea artistică a autorului și senzațiile au ricoșat de îndată, trecînd la cititor în aceeași stare brută și reușind, în cel mai bun caz, să-i provoace senzații asemănătoare. Despre emoție nu mai poate fi vorba.

Ideea că impresiile, chiar neasimilate, sînt apte de a transporta încărcătură lirică, a dus la cultivarea excesivă a acestui gen de reportaj descriptiv, sec și impersonal. Dacă în proză, prin retragerea tactică a reporterului în fața pregnanței și concludenței faptelor (lăsate să „vorbească" în locul lui), acest fel de reportaj dă rezultate bune, în poezie el este sortit eșecului, căci aici se impune tocmai prezența activă a subiectului liric, „comentariul" său afectiv.

Intr-o poezie din volumul „Pe acest pămînt", — după opinia mea, un volum care marchează un progres în creația poetului — Ștefan Iureș observă „dialogul mut" dintre partea stîngă și partea dreaptă a șoselei care desparte, nu numai în spațiu dar și în timp, două așezări. (Poezia se intitulează „Șosea pe Valea Trotușului"). In stînga: *„Titanica lucrare / A unui Trotuș viu: / Mulțimile de oameni / A căror dăruire / Sculptează lungul văii, / Stropit cărămiziu"*, termocentrala, care *„din pipe mari fumează"* și din a cărei coastă, *„coloșii industriei se nasc". „Pe cînd în partea dreaptă / Scîrțîitoare cumpeni / Incremenesc / In satul suind la deal pieptiș, / Căci năpădind șoseaua, / Peisajul nou irumpe-n / Ferestrele mărunte, / Doi ochi întredeschiși."* Reporter conștiincios, poetul a notat ceea ce a văzut „pe teren", elementul nou care transformă peisajul de pe Valea Trotușului. Dar lirica nu se poate suprapune reportajului decît prin încălcarea specificului ei. Iar poezia din care am citat nu spune altceva (și altfel!) decît un reportaj în proză. Ritmul, măsura, rima, sînt factori auxiliari în determinarea specificului poeziei și, în cazul nostru, ele nu justifică din punct de vedere artistic opțiunea lui Ștefan Iureș pentru formula reportajului versificat, cînd „Șosea pe Valea Trotușului" ar fi putut constitui o frumoasă introducere a unui reportaj obișnuit, în proză. (Nu aceeași impresie o provoacă poeziile „Cîntecul betonului armat" sau „Șantier", cuprinse de asemenea în ciclul „Șantier" din volumul „Pe acest pămînt"). Genul de reportaj versificat despre care am vorbit este rezultatul unei înclinații către poezia de notație, de impresie, înclinație manifestată nu numai în versurile unor tineri, ci și în versuri ale unor poeți cu experiență îndelungată. Lirica de impresie constituie o infiltrație quasi naturalistă în poezie, sprijinită probabil pe ideea că reacția spontană la impresia din afară, simpla înregistrare a semnalelor lumii exterioare, e mai aproape de esența liricii, fiind spontană, „ferită" de artificiu și declarativism. Dar poeziile de impresie sînt, în general, evacuate tocmai de ceea ce constituie rațiunea de a fi a poeziei ca mod de reflectare și cunoaștere a realității: ideea poetică. In plus, „genul" nivelează personalitățile, pentru că impresiile, neasimilate și nefiltrate prin gîndirea artistică a subiectului liric, apar foarte slab diferențiate sau cu totul nediferențiate de la un poet la altul. E și firesc, căci mulțumindu-ne să *notăm* ceea ce am perceput senzorial, e suficient ca doi poeți cu sensibilitate fiziologică relativ egală să treacă prin același loc, să contemple același șantier, construcție, fabrică etc., pentru a scrie două poezii foarte asemănătoare, putînd fi oricînd substituite reciproc sau amestecate, ca în cazul următor: *„Metalele iau foc, / pulverizîndu-se praful cu mirosul greu. / Aici toate metalele umblă, / se răsucesc, se prelungesc, / scrîșnesc îngrozite, se-ndoaie / și se îndreaptă iarăși, trecute / prin guri de foc ca niște fierăstraie. / Focul lui Prometeu dă frîu meșteșugarilor / cu febra alchimiei / să toarne mereu... / Și din văpăile cuptorului, / Peste roșu și negru, / peste fumul verzui, / sus peste toate, / într-un pod suspendat / care cutremură bolțile, / stau doi tineri muncitori..."* ș.a.m.d. (Am alternat versuri din două poezii aparținînd, una, lui Ilie Constantin, iar cealaltă Sinei Dănciulescu, ambii prezenți în culegerea „Sub semnul revoluției". Poeziile se găsesc în pagini alăturate: 55 și 56. N.B. In poezia Sinei Dănciulescu versurile încep cu majuscule, pe care le-am „micșorat" pentru necesitățile demonstrației).

S-ar putea pune întrebarea: a dat oare poezia de impresie (termenul e arbitrar, putînd fi oricînd înlocuit) valori autentice, sau e condamnată prin definiție? Cred că această poezie nu poate deveni emoționantă și convingătoare decît în momentul în care *impresia* provoacă imediat, aș spune (împotriva firii!) simultan, fluxul invers, *expresia* și, bineînțeles, ideea poetică, *atitudinea* lirică. Un exemplu clasic în acest sens este „Lidice" de Eugen Jebeleanu.

O altă problemă, care ține tot de modul și gradul de reflectare a actualității în poezie este aceea a universului poetic specific și a mijloacelor artistice proprii fiecărui poet. Universul poetic este determinat nu numai subiectiv, de personalitatea creatorului, dar și obiectiv, de cadrul social și moral pe care se sprijină. Așadar, în condițiile revoluționării vieții sociale și etice, poeților noștri li se cere o lărgire continuă a universului artistic pentru a putea cuprinde în toată complexitatea și noutatea ei, realitatea contemporană.

Victor Tulbure, de pildă, este un talent autentic și puternic, are o personalitate distinctă în ansamblul liricii noastre și deci un univers poetic specific. I se poate reproșa însă poetului o anume limitare sau fixitate a acestui univers. Volumul recent „Eu nu cînt că știu să cînt", fără să fie un volum slab, nu dezvoltă în vreun fel universul liric cu care am făcut cunoștință în poeziile anterioare. El este raportat, ca și în creația precedentă a poetului, la noțiuni familiare și familiale care, nu prin esența lor, ci prin exclusivitatea frecventării, dau senzația de static, de auto-claustrare într-un univers stabil și etern. Nu este vorba de o restrîngere spațială, fizică a universului poetic. Impotriva acestui înțeles ar putea fi invocate poeziile cuprinse în ciclul „Insemnare a călătoriei mele", (ciclul constituie, socotesc, partea cea mai bună a volumului) în care poetul dovedește o extindere a suprafeței de inspirație lirică. Observația critică are în vedere raportarea predilectă a universului poetic — atît în unele poezii din volumul recent, cît și în poezii din volume anterioare —, la noțiuni sau imagini cu un caracter oarecum patriarhal, printre care poetul evoluează de minune, dar dincolo de care evită sau ezită încă să treacă. Dorințele, spune poetul, ni-s simple. Am adăuga: prea simple. *„Dorințele ni-s simple și-atîta de firești! / Vrem să trăim ca oameni, în case omenești, / Să ne vedem de treburi, de grijile mărunte, / Pe largile tarlale și în uzini de frunte"*. Desigur, poetul dorește și pacea lumii întregi, și *„în lună să ajungă mai repede racheta"*, dar viziunea lui rămîne încleștată de acest mod elementar, cuminte, de a concepe fericirea. In altă poezie, Victor Tulbure spune: *„Să-i fie dat oricărui om, de-i om, / O casă cu ogradă și cu pom, / Să nu-i lipsească azima, nici vinul, / Ghenar să-i afle dogorit căminul!"* Sînt, într-adevăr, dorințe firești, profund umane. Dar putem opri aici îndrăzneala gîndurilor și năzuințelor noastre? Omul contemporan, creatorul unei revoluții și al unei societăți noi, se poate mulțumi oare cu o fericire al cărei perimetru e trasat rigid între casă, ogradă și pom, cu o fericire care se sprijină pe azimă și pe olul cu vin? Nu știu dacă e serios și dacă e util a pretinde unui poet ca Victor Tulbure să scrie altfel decît a scris, să scrie bunăoară numai în vers liber și numai cu neologisme. Observația pe care am făcut-o ține însă de o auto-îngrădire a universului liric care poate fi depășită fără abandonarea propriei personalități.

In alte cazuri, sustragerea mijloacelor lirice de sub controlul poetului duce la auto-repetări, cînd e vorba de poeți cu personalitate proeminentă, sau la repetări pur și simplu, cînd e vorba de poeți neformați încă.

Mihai Beniuc, pe care oricine îl va distinge perfect pe tabloul întregii poezii romînești, nu are pe cine să repete, nu poate fi decît Beniuc, și de aceea, uneori, și anume cînd controlul poetului slăbește, asistăm la auto-repetarea unei idei sau numai a unei imagini. Un exemplu. Prima imagine: *„Dintre vise, însă, cel mai falnic, unul, / Roșu-mi stă pe casă, mîndru ca păunul: / Și mi-l joacă-n soare vîntul, ca la nuntă..."* („Măr cu foi de aur"). Și a doua imagine: *„Tot mai port în viață ca la nuntă steagul / Și-l mai joc în aer, de-a mai mare dragul"*. („Liliac"). Poeziile din care am citat sînt prima și a doua din volumul „Cu un ceas mai devreme".

Firește, nu e vorba de o identitate, dar imaginile sînt prea asemănătoare pentru a nu considera această repetare o scădere. Mai cu seamă că și contextul de idei al poeziilor este apropiat.

Cele două probleme pe care le-am discutat, problema gradului de reflectare lirică a realității și problema mijloacelor de reflectare, deși aparent deosebite, sînt legate organic. Le unește necesitatea de a se crea în permanență poezii care să oglindească în mod viu și convingător realitatea contemporană la un nivel de măiestrie corespunzător cerințelor sporite ale maselor de cititori.

Dumitru SOLOMON

Construcția nuvelei

Tineri prozatori

Peisajul atît de bogat și de variat al nuvelisticii noastre actuale a impus constatarea, exprimată nu o dată de critică, a unui reviriment al genului scurt în cadrul literaturii realist-socialiste. Fenomenul își are explicațiile lui, multiple, printre care se cuvin relevate îndeosebi caracterul operativ al prozei scurte (de unde și predilecția multor reporteri pentru acest gen), capacitatea de surprindere sintetică a noului în realitatea contemporană și, desigur, larga accesibilitate. E de asemeni un fapt, unanim recunoscut, că nuvela și schița atrag în special pe tinerii prozatori, care le consideră etape necesare în ucenicia pentru mult-visatul roman. Fără îndoială că ar fi cu totul nepotrivită o ierarhizare valorică între schiță și nuvelă pe de o parte și roman pe de alta. Rămîne însă adevărat că, într-o oarecare măsură, speciile scurte pot constitui o excelentă școală a maturizării artistice. Mulți dintre prozatorii noștri de frunte au început prin a scrie nuvele și schițe. Să-l amintim doar pe Marin Preda, a cărui „Intîlnire din pămînturi" reprezintă, prin cîteva din bucățile care alcătuiesc volumul, o pregătire directă a „Moromeților" Se poate vorbi, în același sens, și despre nuvelele lui Petru Dumitriu care au precedat și pregătit „Cronica de familie". In alte cazuri, tehnica nuvelei se dovedește a fi nu numai utilă pentru dobîndirea meșteșugului necesar unor construcții epice mai largi, dar și capabilă de a fi folosită, ca unitate de bază, în edificarea unui anumit tip de roman. Ca specii ale epicului, nuvela și romanul, fără a se confunda, își pot împrumuta unele elemente; între cele două specii pot exista chiar transferuri mai largi și o nuvelă ca „Inainte de răsărit" de tînărul prozator Vasile Rebreanu este, într-o oarecare măsură, un mic roman. Vom vedea în ce măsură un astfel de tip de nuvelă poate corespunde exigențelor unei reflectări fidele a realității.

Cele spuse mai înainte justifică din partea criticii o atentă și permanentă urmărire a creației tinerilor nuveliști a căror prezență, din ce în ce mai viguroasă și plină de promisiuni, se face simțită în literatura noastră nouă ca una din coordonatele ei importante.

Evident, problemele complexe pe care le suscită creația tinerilor prozatori nu pot fi luate în discuție într-un articol ca acesta, care nu-și propune decît să examineze cîteva dintre direcțiile pe care se dezvoltă nuvelistica tinerilor.

Ne interesează, în primul rînd, modalitățile de abordare a realității de către tineri. Se cuvine să subliniem, în acest sens, apariția unui nou tip de nuvelă — descinsă direct din reportaj. Este un fenomen specific literaturii noastre realist-socialiste, fără antecedente în perioada dintre cele două războaie. Izvorît dintr-o cunoaștere nemijlocită a vieții noi, care pulsează pe marile șantiere ale socialismului sau în fabrici, acest tip de nuvelă s-a constituit pe o încrucișare dintre coordonatele clasice ale genului și cîteva coordonate noi, printre care o pasiune a faptului exact, desprins direct din realitate (ceea ce nu interzice exercitarea fanteziei creatoare ci, dimpotrivă, chiar o stimulează dintr-un punct de vedere), interesul pentru ceea ce este mai nou în viața de azi, un ton direct, un ritm foarte viu, un fel special de surpriză epică (revelarea bruscă a unor valențe nebănuite ale unui tip uman). Acest fel de nuvelă îl practică îndeosebi tinerii reporteri — Nicolae Țic („Profiluri", ESPLA, 1959), Pop Simion în cele cîteva nuvele („Cinstea minerului", „Hulpe" etc., publicate în „Gazeta literară") Radu Cosașu în nuvelele publicate în „Luceafărul", „Viața romînească" și „Gazeta literară". Ceea ce îi interesează îndeosebi pe acești talentați prozatori, este apariția unei etici noi a omului care muncește în socialism. Iată de ce, în cea mai mare parte, creația lor nuvelistică e axată pe o problematică etică, pe relevarea unui nou simț al responsabilității, pe elucidarea unor semnificative cazuri de conștiință. Pericolul care amenință uneori pe scriitorii cu o bogată experiență reporterească este acela de a recurge la unele procedee prea gazetărești; cu alt prilej, am arătat cum un astfel de procedeu, utilizat în finalul unei nuvele a lui Pop Simion („Cinstea minerului"), este resimțit ca supărător de către lector.

Unii dintre tinerii care se pregătesc de roman, se încearcă în nuvela de mai mari proporții, o nuvelă de tip romanesc, cu acțiunea desfășurîndu-se pe mai multe planuri, cu multe personaje. Experiențele în acest sens pot duce uneori la rezultate interesante. Volumul „In plină zi" al lui Vasile Rebreanu conține, printre cîteva schițe, două astfel de nuvele: „Inainte de răsărit" (o succintă monografie a vieții unui sat ardelean în preajma Eliberării) și „Pămînt amar". Prima are un caracter mai accentuat romanesc dar, în ciuda unei reale vigori epice pe care o simțim de-a lungul ei, ni se pare mai puțin realizată, pentru că descrierea obiectivă a marilor frămîntări ale satului romînesc în timpul războiului, evidențierea foarte acutelor conflicte de clasă etc. nu pot fi totuși cuprinse în spațiul unei nuvele, chiar mai amplă. Folosirea procedeelor romanului într-o nuvelă de acest fel, pentru zugrăvirea unui proces social cu implicații multiple, ni se pare într-o bună măsură nepotrivită. Nu același lucru îl vom spune însă despre remarcabila bucată, „Pămînt amar" unde procesul social al colectivizării agriculturii este văzut prin ochii unui singur personaj, ai țăranului Isaia Iota, care povestește la persoana întîia acțiunea. Fără să abandoneze obiectivitatea epică, autorul izbutește să creeze o imagine puternică a contradicțiilor care definesc viața unei familii de țărani avuți. Drama pe care o trăiește Isaia Iota în această familie (o dramă a alienării, de care e conștient) îl face să-și părăsească soția, cu care se căsătorise doar pentru că avea pămînt, și să intre singur în colectivă, începînd astfel o nouă existență, pe un plan etic superior. Ilustrînd un caz individual (dar tipic), cu mijloace epice viguroase, Vasile Rebreanu izbutește să spună mult mai mult în această nuvelă decît „Inainte de răsărit", deși în ambele bucăți sînt conținute virtualitățile unui roman.

O încercare de cuprindere a unui alt proces social însemnat (lupta, imediat după Eliberare, pentru democratizarea aparatului de stat) constituie obiectul nuvelei „Sîngele și apa" de Corneliu Leu. Atît personajul central, Gavrilă Drăgan, cît și celelalte — poate din pricină că dispun de un spațiu epic prea restrîns — ne apar ca insuficient conturate. Uneori, ca în cazul lui Drăgan, revenirea la unele detalii ale portretului fizic (mijloc exterior de individualizare a personajelor) este abuzivă. Autorul se referă de cel puțin șase-șapte ori pe parcursul nuvelei la faptul că Drăgan era știrb (urmare a tratamentului barbar suferit la Siguranța antonesciană). Discuția, înainte de manifestația pentru instalarea unui primar comunist în Constanța, pe care o poartă Drăgan cu președintele sindicatului („— Drăgane, mă, ar trebui să-ți mai pui și tu dinții ăia" etc., pag. 32-33) e oarecum grotescă. Scriitorul a dorit să prezinte un tablou social și, de aici, frecvența scenelor de masă. Surprinde însă și în relatarea acestor scene, o privire din exterior, sensibilă mai mult la pitoresc. In alte nuvele din volumul lui Leu, „Sîngele și apa", se vădesc și unele deficiențe de ordinul compoziției. Alternarea planurilor (prezent-retrospecție) e artificioasă în „Fiul risipitor" — care rămîne, totuși, una din bucățile mai relizate ale volumului — sau în „Cicatricea", unde e chiar supărător sugerată: „Și, în jocul de raze al depărtatului soare, treptat, treptat, șareta se preface — în mintea lui Cebîșev — într-un mic tanc cenușiu, a cărui turelă cu cruce neagră se rotește rapid"... Retrospecția atribuită inginerului sovietic, fost combatant în războiul antihitlerist pe teritoriul țării noastre și venit din nou aici, ca să monteze niște agregate industriale, pornește, în acest caz, de la o asociație perfect arbitrară.

Faptul că dispune de un spațiu mai restrîns decît romanul și de un număr mai mic de personaje, nu pledează de loc pentru ocolirea de către nuvelă a unei tematici majore; numai că nuvela, potrivit specificului ei, surprinde marile procese sociale ale contemporaneității nu atît în chip direct (îi lipsesc vastele panorame ale romanului), cît în modificările pe care le suferă destinul unor personaje.

Respectînd legile de compoziție ale genului scurt, D. R. Popescu a izbutit, în volumul său de debut, „Fuga", dar și în alte producții mai recente, să abordeze o tematică majoră. „Sfîrșitul eclipsei" („Steaua" nr. 8/1958) este, printre altele, revelatoare în acest sens. Confruntarea dintre personaje, conflictul social între cei cîțiva soldați și ofițer, sînt de o autenticitate remarcabilă, iar sensurile nuvelei, căpătînd și nuanțe de simbol, se extind mult peste cadrul ei narativ.

Una din virtuțile genului scurt este și aceasta: extensiunea sensurilor, posibilitatea ca faptele descrise să capete o semnificație exemplară, generală și simbolică. De multe ori, finalul unor simple schițe e construit pe o astfel de sugestie. Multe din schițele sau nuvelele unor scriitori tineri ca D. R. Popescu, V. Rebreanu sau N. Velea, utilizează acest procedeu. Foarte interesantă ni se pare, pentru ilustrarea celor spuse mai înainte, scurta nuvelă a lui N. Velea — „Ochelari cu împrumut" — apărută recent în „Luceafărul".

Jocul copiilor de țărani înfometați, în timpul marii secete din 1946, cu niște ochelari de soare, prin care vedeau cîmpul pîrjolit de arșiță brusc inverzit, sacrificiile pe care le fac cei săraci pentru a putea purta cîteva minute ochelarii magici (posesorul lor fiind băiatul cam hrăpăreț al unei familii înstărite), dispariția acestui miraj de îndată ce părinții lor, primind cereale în urma ajutorului sovietic, le pot potoli foamea, — descrise cu un simț minuțios al realității, depășesc, prin semnificația lor, cadrul propriu-zis al povestirii. Pe un plan simbolic, subînțeles, autorul ei încearcă o analiză a felului cum apare și dispare iluzia, sugerînd și contextul social în care un astfel de proces are loc. In povestirea discutată, simbolul nu e însă totdeauna dedus din real, el tinzînd uneori să capete un rol determinant sau să devină paralel cu planul realității.

Genul scurt, după cum am mai spus, fără să fie neglijat de prozatorii consacrați, constituie totuși un domeniu predilect al tinerilor. In ultima vreme, ținînd seama de bogata producție de schițe și nuvele a tinerilor, discutarea unor probleme legate de genul scurt a devenit, credem, necesară. In afară de relevarea cîtorva dintre principalele tendințe pe care se dezvoltă nuvelistica tînără, articolul de față și-a propus și să atragă atenția asupra unui domeniu literar în cuprinsul căruia critica literară întreprinde doar rare incursiuni.

Matei CALINESCU

IERI, AZI ȘI MÎINE

Mai fusesem pe la diferite G.A.S.-uri. Venise de fiecare dată o mașină mică, bună și mă dusese. Mă gîndeam că o să fie și acum foarte ușor; vine să mă ia o „mașină mică" și mă duce! Dar iată, aflu că lucrurile ar fi de data asta ceva mai complicate. Adică mașina mică e lipsă, iar drumurile mai proaste, numai drumuri negre de țară.

Oricum, îmi spun, trebuie să ajung acolo! Vremea e încă minunată, dar sîntem în primele zile ale lui septembrie și se poate schimba de la o zi la alta; nu pot amîna. Mă interesez și aflu că un tractor face cursa cu muncitori pe care îi duce și îi aduce acolo unde vreau să merg de aci, de unde mă aflu eu. Deci voi merge cu tractorul, hotărăsc. Dar iată că noi încurcături survin. Tractorul e ocupat pe cîmp la lucru, oamenii nu merg zilele astea nici încolo nici încoace... In sfîrșit, vorbesc cu o trăsură, adică cu vizitiul și proprietarul trăsurii, un turc simpatic. Ne tocmim, ne învoim din preț și hotărîm și ziua și ora plecării. Da, vom pleca mîine dimineață în zori ca să nu ajungem tîrziu acolo, să am timp să vizitez G.A.S.-ul.

— E departe? îl întreb.

— E și nu, depinde.

— Adică, cum?

— Iacă așa!

Astfel lămurită, accept să plec fără să mai caut să aflu detalii. Imi dau seama că ar fi inutil. Ce știu e că trăsura cam veche e trasă de un cal destul de slab, dar mînată de un vizitiu care pretinde că știe perfect drumul pînă acolo unde vreau să ajung.

S-a făcut.

Mă scol devreme. Mă îmbrac mai gros. Cerul e senin, dar se simte bine toamna. Ne urcăm în trăsură, eu pe perini, vizitiul pe capră și o pornim.

Dimineața e minunată. Limpede de parcă n-ar putea fi, într-o astfel de dimineață, nici un fel de păcat pe pămînt, nici un fel de gînd întunecat.

Intîi mergem în pasul ager al calului pe drumul asfaltat, îl aud cum sună sonor și vesel pe caldarîm, apoi, după aproape o jumătate de oră de mers vioi, o cotim brusc și o luăm pe un drum de țară, drum negru. Mersul trăsurii nu mai e atît de lin și simt că mă scutură serios, dar bucuria soarelui și a minunatului cer au pătruns pînă la mine și mi-au dat o indiferență față de tot ce ar putea stingheri fericirea acestei dimineți. Cerul e limpede, limpede... păsările cîntă, cîntă...

Și totuși după cîtăva vreme, trăsura mă scutură în așa măsură, fioros de tare, încît încep să-mi dau precis seama că am rinichi, ficat, plămîni, mațe, cap... Un adevărat curs de anatomie aplicată... aplicată pe propria mea ființă!

— Ce e? îl întreb pe vizitiu.

— E drumul prost, îmi răspunde.

Nu mi-a spus ceva ce n-aș fi putut observa și singură, totuși mai rabd iar cîtva timp, apoi, într-o hurducăială de nedescris reușesc să-l întreb, strigînd din răsputeri ca să acopăr zgomotul pe care-l făceau fiarele și roțile trăsurii:

— Mai... e... mul...t... pînă... a...ajun... gem?

— O fi, îmi spune turcu meu.

— O fi! îmi spun și eu.

Sîntem în plin cîmp. De jur-împrejur e numai cîmp și nici un drum. Mergem pe cîmp, peste arături, ca barca pe valuri.

— Ai greșit drumul, îi strig.

— N-am greșit, ăsta-i drumu!

— Care drum, bre, care drum?

— Drumu nostru.

Apoi începe omul de pe capră să turuie o nesfîrșită invocare la cele sfinte și cele nesfinte, timp îndelung și terminîndu-și monologul, conchide:

— Nici cu o mie de lei și nu mergeam să fi știut!

— Ce să fi știut? Mai bine știai drumul!

— Drumu îl știu. Ăsta-i drumu.

— Care drum?

— Drumu nostru.

Mergem iar, tangînd periculos. Am amețit de tot.

Apoi se rup și cad jos hățurile, iar calul rămîne gol și trăsura nemișcată. Cu mare liniște, omul meu coboară și începe să repare hățurile. Eu tac chitic. Sînt nespus de mulțumită că nu s-a rupt o roată. In jurul nostru numai cîmp și nici un drum. Cîmp și iar cîmp și cer. Dulce, albastru, cerul și-a ales un orizont neînchipuit de îndepărtat, iar pămîntul proaspăt arat primește soarele din înaltul cerului cu o liniște covîrșitoare. Stau așezată în trăsură, vizitiul alături de cal drege, ciocănește, înnoadă la hățuri, fluierînd ușor iar păsările cîntă, cîntă... Unde le-o fi cuibul că nici un pom nu se vede!

Imi dau seama că repararea hățurilor va dura mai mult. Unde o fi G.A.S.-ul și cum vom ajunge acolo? Mister! Răbdătoare, aștept. Gîndurile mă prind. Imi dau perfect seama de o mulțime de lucruri, îmi dau seama de eforturile imense pe care trebuie să le facă acei ce au înființat acel G.A.S. îndepărtat, izolat de oameni și că totuși și acolo a prins viață, viață puternică, rădăcinile puternice ale unei lumi noi.

Lîngă mine, vizitiul trebăluiește încă mărunt să dreagă hățuri vechi, apoi îl aud că-mi spune liniștit, de parcă ar enunța o maximă filozofică:

— Nici cu o mie de lei și nu mergeam să fi știut!

Recunosc în sinea mea că într-adevăr prețul tocmit, cînd am plecat, nu este suficient:

— Cînd o să ajungem o să ne tocmim din nou.

— Uite, zice vizitiul, o să vă las mai ieftin dacă... dacă...

— Dacă ce? Hai, zi!

— Dacă puneți o vorbă bună pentru mine la G.A.S.

— Ce vorbă bună?

— Să ziceți așa: „turcu-i om cumsecade, iubește caii, se pricepe la cai și să-l luați și pe el să vază de cai, că apoi de! ce să zic, așa nu mai merge cu trăsura particulară — caii nu mai sînt la modă, nici trăsura nu mai e la modă!

Intr-adevăr, gîndesc, așa nu mai merge: trăsura-i hodoroagă și calul mîrțoagă și nu mai sînt la modă.

— Eu sînt turc cinstit și iubesc caii, mormăi turcu meu. Ce fac ei la G.A.S. e bine, mi-a plăcut. Au cai frumoși și mulți. Ați văzut vreodată herghelia lor? Fericiți cai! Și vacile sînt fericite, dar parcă mai fericiți sînt caii! Că nu-i mănîncă nimeni și sînt mai veseli!

A dres hățurile. Trage calul de urechi și o pornim din nou. E liniștit și pare că, asemeni unei busole, știe să se orienteze pe cîmp și fără puncte de reper, căci o pornește înainte cu hotărîre. Pentru ce o pornește în direcția aceea și nu într-alta e pentru mine un mister pe care-l accept. Să fi vrut și n-aș mai fi putut să gîndesc de hurducăiala care a început iar, — mă las deci în voia soartei, adică în voia scuturăturii...

Deasupra, cerul liniștit... Apoi, s-a arătat, la un moment dat, departe, departe de tot, un turn alb.

— Nu v-am spus eu că ăsta-i drumu! a strigat vizitiul cu entuziasm și autoadmirație arătîndu-mi turnul alb.

Eu nu văd nici un drum și turnul e înfricoșător de departe, dar am renunțat cu totul și de mult să mă mai amestec în peripețiile acestei călătorii și sînt mulțumită că vizitiul e optimist și mai ales că avem încă roți.

Și totuși am ajuns. Două ceasuri jumătate. Soarele e sus. Sîntem primiți cu uimire de portarul G.A.S.-ului. Deschide larg poarta și ne întreabă cu mare curiozitate:

— Cum ați venit? Pe unde ați venit?

— Iacă, pe drum zic eu frîntă.

— Care drum?

—Drumul nostru, spun.

— Care drum, tovarășă, care drum, că am împărțit regiunea altfel și am deschis drum nou pietruit, iar pe cel vechi l-am arat!

★

Am prieteni aici, în acest G.A.S. N-am venit la necunoscuți. E fruntaș tovarășul Marin, mecanic tractorist, cel la care am venit. Are aci casa și familia lui. Se miră și el că am putut ajunge pe drumul vechi; știe și el că s-a arat drumul și că drumul nou nu este cunoscut încă; mă privește cu grijă ca pe un pachet pe care scrie „fragil" și care a fost trîntit cam brutal Copiii lui se uită foarte atenți și cuminți să vadă dacă le-am adus ceva și se bucură apoi de bomboane și păpușă... iar Margareta, soția tovarășului Marin, îmi arată încîntată locuința lor, o singură odaie, dar deosebit de mare. Cei doi copii sînt mici: două fetițe, Stela și Flori, dorm cu ei. Un vestibul, o bucătărie măricică, unde și gătesc și mănîncă; în dulapuri, de toate de ale gospodăriei. Margareta mă îndeamnă să mă odihnesc... nu mă lasă pînă nu mă întind puțin. Intre timp va pregăti ceva să mîncăm.

M-am odihnit. Poate am ațipit. In tot cazul, a trecut repede un ceas. A venit Margareta cu Flori și Stela să mă cheme la masă. E aproape de amiaz.

— O să mîncăm acum, căci azi Marin trebuie să fie devreme la lucru.

Margareta a așezat frumos masa. O fi oare o cură sănătoasă atîta zdruncinare, scuturătură, hurducăială, căci văd că într-adevăr mi-e neașteptat de foame. O foame sănătoasă, vitală!

Mîncăm cu poftă și vorbim. Bem și țuică și vin. Sîntem foarte bine dispuși. Numai Flori și Stela mănîncă prea puțin căci sînt foarte ocupate să se uite la mine.

— Le pare bine că ați venit, îmi spune Margareta.

Tovarășul Marin răspunde întrebărilor mele cu o uimitoare claritate și pricepere. Ce s-a realizat, ce se așteaptă pentru anii ce urmează...

Flori întreabă brusc:

— Da' la cinematograf o să vie cu noi diseară, mamă?

— Pînă diseară pleacă.

Flori se întristează înduioșător. Dar Stela, mai mare, — e în clasa întîia — o consolează:

— Lasă Flori... că merge acasă și o să scrie și despre noi la gazetă.

Flori, cu lacrimile în ochi, întreabă:

— O să spună că mă cheamă Flori?

Merg apoi, însoțită de tovarășul Marin și în birourile G.A.S.-ului. Tovarășul Marin mă prezintă inginerului șef. Ne învoim că voi vizita tot ce merită să fie văzut. Il simt pe tovarășul Marin bucuros și mîndru că n-am venit zadarnic, că voi avea ce vedea! In jurul nostru într-adevăr pulsează viața și eforturile făcute pentru viața aceasta nouă care a luat ființă.

— Avem aci și crescătorii importante de animale și ateliere de reparat mașini, și mare specialitate alături: o crescătorie de găini. Cincizeci de mii de găini.

— Albe? întreb.

— Albe.

Imaginația mi se aprinde. Cincizeci de mii de găini albe! Ca într-o feerie...

— Toate la un loc?

— Toate la un loc.

— Pot să le văd?

— Sigur.

Tovarășul inginer se întoarce către un tînăr care scrie la un birou.

— Tovarășe Niculescu, vrei să o conduci pe tovarășa la ferma de găini? De acolo poți merge mai departe, unde ai treburi!

Il văd pe tînăr că se ridică și se apropie repede de noi. Pare mai mult decît încîntat. Are pe față o expresie ca și cum i s-ar fi anunțat că a cîștigat la loterie.

— Desigur, desigur!

„Ce oameni simpatici, îmi spun. O plăcere să fii cu ei!"

Totuși mi se pare exagerată bucuria tovarășului Niculescu că merge cu mine la fermă să văd găinile. Oarecum îmi trece prin minte că poate acești oameni se prefac ca să-mi arate mie, necunoscutei, cît de entuziaști sînt... Totuși, totuși acești oameni exagerează bucuria lor! Surîsurile lor sînt pline de subînțelesuri, neînțelese de mine! Ce le-o fi venit să se bucure atît de tare că eu merg să văd găinile!

— Alerg să-mi iau o haină, spune tînărul Niculescu.

El pleacă în goană și noi rămînem, ceștilalți, în birou. Abia a dispărut tînărul Niculescu și tovarășul șef inginer îmi spune cu o bunăvoință caldă, paternă:

— Se bucură tovarășul Niculescu să vă conducă. E amorezat de directoarea fermei cu găini.

★

Sînt în curte cu tovarășul Niculescu.

— Unde e ferma? îl întreb cu îngrijorare, văzîndu-l că se apropie vioi de trăsura cu care venisem. Mă cam dor oasele de atîta scuturătură, îi spun.

— Nu e departe. Numai aici, cîtiva kilometri, ne duce trăsura asta... ușurel! Eu cunosc drumul nou. E bun.

— Eu credeam că sînt chiar aici găinile.

Dar prind privirea tînărului Niculescu care pare dezamăgită. Cum aș putea să-i stric plăcerea și ocazia neașteptată de a-și vedea Dulcineea!

Și iată-mă din nou în trăsură, alături de mine tînărul Niculescu, pe capră turcu. O pornim.

Apoi, dacă tovarășul Niculescu e îndrăgostit de tovarășa directoare a fermei cu zeci de mii de găini toate albe, eu sînt îndrăgostită de soarele și aerul acelei dimineți de sfîrșit de vară! Acum, lumina a cuprins într-o victorie nestăvilită cîmpul. E negru cîmpul, proaspăt arat. Lucește pămîntul răscolit de tractor și simți că puterea pămîntului așteaptă sămînța ce-i va fi dată ca să o păstreze pînă-n primăvară și să-i dea viață, viață cu rod! E bucurie și putere în așteptarea asta a pămîntului. Apoi, mai încolo, trecem pe lîngă lanuri nemărginite de porumb încă necules. E înalt și plin de știuleți. Se revarsă mătasea din ei... Sub adierea vîntului sună metalic. Apoi mai încolo, clăi imense de fîn presat stau ca vapoare uriașe ancorate în plin cîmp. Cînd trecem pe lîngă ele, sute de ciori negre se înalță și aripile și croncănitul lor umplu văzduhul albastru.

Tovarășul Niculescu pare gînditor, foarte gînditor chiar, și parcă brusc întunecat, prea gînditor pentru un îndrăgostit care-i în drum spre iubită. Il las în pace. Totuși șoptește:

— Vreau să vă spun ceva.

Il privesc cu uimire. Fața lui mai adineaori radioasă e îngrijorată. Ce a putut să-l întunece? Pînă acum mi-a vorbit cu entuziasm de toate cele ale G.A.S.-ului, iar acum, că ne apropiem de locul dorit, ce i-o fi venit să se întristeze! L-oi fi supărat cu ceva? Il întreb:

— Spune, ce e?

— Să vedeți... eu nu înțeleg... sufletul omenesc e foarte ciudat...

— O fi! zic și eu ca să-l încurajez.

— Eu nu lucrez la G.A.S.-ul ăsta, eu conduc o crescătorie de pasări pe malul mării... și să vedeți... vara asta era lume destulă venită să facă plajă și băi. Printre ei era și o pereche, tineri, tineri căsătoriți. Păreau îndrăgostiți. Se plimbau ținîndu-se de mînă... Și într-o zi, cînd era marea turbată, el, bărbatul, s-a înecat!

— Vai de mine! exclam.

Tînărul Niculescu e iar pe gînduri. Apoi îmi spune repede:

— Știți, tovarășă, ce-a făcut femeia, nevasta lui, după ce i s-a înecat bărbatul?

— Nu știu! Ce-a făcut?

— A continuat să facă plajă.

— Plajă?

— Da, a rămas în localitate și a continuat să stea la soare și să intre în apă, în apa în care se înecase el!

Tăcu o bună bucată de drum. Cîmpul e tot liniștit și cerul e tot atît de limpede. Și mai într-un tîrziu îi spun, îndrăznesc să-i spun:

— Tot felul de oameni pe pămînt! Unii extraordinar de răi și nesimțiți, dar slavă domnului, se găsesc și buni și simțiți. Aia era o femeie nesimțită. Nu trebuie să-ți faci niciodată și în nimic păreri generale după un caz.

— Da ce caz! Să ți se facă frică de femei!

Am ajuns. Tovarășa directoare a găinilor e tare drăguță, tînără și drăguță, iar tovarășul Niculescu, văzînd cum îl întîmpină, uită de toate celelalte femei de pe lume de care-ți poate fi frică!

Ne-a primit cu mare bucurie. E cochet îmbrăcată. O fustă cenușie plisată, un pulover de aceeași culoare și la gît un mic fular roșu ciudat, foarte aprins! Și găinile toate albe, zeci de mii, pretutindeni. Au împestrițat cîmpul cu trupurile lor! Cîntă cocoșii, se bat între ei, aleargă după găini, ouă găinile, cotcodăcesc găinile, cîntă iar cocoșii și toate păsările astea mișună și bat din aripi albe în soare. Eu mă distrez de minune. Tovarășa directoare și tovarășul director al celeilalte ferme de păsări de pe malul mării par să se distreze și ei cel puțin tot atît de bine ca mine. Se țin de mînă și umblă cu mine de colo-colo să-mi arate tot; nu se mai satură să-mi tot arate. Eu mă uit la găini, ei se uită unul la altul.

Aci în plin cîmp, așezămintele pentru creșterea puilor de găini e tot ce poate fi mai perfecționat. Țăranii de lîngă mine îmi explică totul cu entuziasm; cîte mii de ouă pe zi, cîte mii de găini pe an!

— Și ce se întîmplă cînd cad „cloșcă" sute de găini deodată? întreb.

— E simplu: le supraalimentăm și le închidem într-o odaie pardosită cu paie ude. Ele nu se mai pot așeza jos că nu le place apa din paie, iar supraalimentația le dă un exces de vitalitate și încep iarăși să ouă.

Se apropie ora să mă întorc la G.A.S.-ul principal. Tovarășul Niculescu va pleca mai departe, la o altă fermă. Tovarășei directoare i se face milă de calul trăsurii mele care pare obosit. Imi va da o brișcă bună și un cal odihnit ca să merg înapoi la centrul G.A.S.-ului. Trăsura mea, cu vizitiul meu, cu turc cu tot, se vor întoarce singuri de unde au plecat dis-de-dimineață. Il plătesc, e mulțumit și pleacă. Zice că nu cunoaște drumul nou și că e mai sigur pe drumul vechi. Il văd cum dispare peste cîmp, hurducăind peste arături. Ce bine că nu mai sînt cu el! Iată-mă în brișcă. Inainte să plec, tovarășul Niculescu îmi spune cu multă căldură:

— Aș vrea să vă rog ceva, să-mi faceți și mie o plăcere...

— Ce anume?

— Să mergem toți trei cu brișca și pînă la ferma mea, la păsările mele, să le vedeți. O să vă placă! Nu e departe, numai cinci kilometri. Calul e odihnit...

Casc ochii mari. O fi calul odihnit, îmi zic, dar eu nu!

Ca să mă scuz șoptesc:

— Păi, abia am văzut aici cincizeci de mii de găini, pentru ce...

— Păi să vedeți tovarășă, la ferma mea e cu totul altceva! La ferma mea sînt numai rațe!

Sîntem iar la G.A.S.-ul inițial. Incinta lui e mare. E îngrădită — iar clădirile care țin de G.A.S. sînt toate în această incintă. O pornim să vedem.

Imediat lîngă corpul de clădire principală a birourilor, legate între ele de o grădină frumoasă vine biblioteca cu sala de lectură. O sală plăcută, o bibliotecă bine aprovizionată; și cu toate că sîntem în miezul zilei, totuși sînt în sală cîțiva cititori. Citesc cu mare atenție.

— Găsesc aici cărți de specialitate, îmi spuse tovarășul director.

Alături de bibliotecă, o sală mare de întruniri, conferințe, bal și muzică și mai ales cinematograf. Seara sînt filme pentru toți ai G.A.S.-ului și ai satelor învecinate. Mai încolo, infirmeria cu sala de consultații, mai încolo, grădinița de copii, școala de 7 clase, mai încolo Alimentara, mai încolo Textila, brutăria, măcelăria. O cetate a oamenilor din acest G.A.S. Intre toate aceste clădiri sînt tot grădini cu flori, pomi, bănci, iarbă. Și după un loc larg, viran, dar tot în incinta G.A.S.-ului, crescătoria de vite, porci și cornute. Mai încolo, motorul de electrică pentru întregul așezămînt și rezervoarele de apă care deservesc clădirile toate.

— Aici ce e?

— Hambare pentru mașini.

— Cam mici, nu?

— Avem și mai mari, mult mai mari și mai moderne, dar nu putem pierde nici clădirile astea.

— Adică, cum?

— Astea erau înainte dormitoarele comune pentru lucrători. Dar nu era ce trebuie.

— Adică, spun, mașinile să lucreze izolat și oamenii în comun, iar mașinile să se odihnească în hambare, toate la un loc, și oamenii să se odihnească separați, fiecare la casa și familia lui.

Rîdem bucuroși.

— Exact, exact. Dacă ne urcăm aici pe terasa asta vă arăt o vedere de ansamblu, planul întreg cu toate ale G.A.S.-ului, cu interiorul și exteriorul lui. Iată, după zid, colo între pomi, e parcul de odihnă, terenul de sport, amenajat cu bănci. Vin la noi echipe străine de regiune și întotdeauna țăranii se grămădesc să asiste. Colo, în dreapta, e satul nou, cel care înlocuiește dormitoarele comune, adică satul nostru, al lucrătorilor noștri. Dincolo e satul vechi. Aci, regiunea e colectivizată. Centrul G.A.S.-ului le-a oferit atîtea avantaje și exemple bune încît colectivizarea s-a făcut ușor și mai ales, ce e important, merge bine. Satul ăsta cu satul ăla s-au împrietenit. Satul ăla e cu țărani de aici, cestălalt e cu țărani de pretutindeni.

— Dar tovarășul Marin la care am venit?

— El este mecanic motorist șef. A făcut și școală specială.

— E foarte deștept și simpatic!

— Da, foarte, și de nădejde. Ce a înțeles, a înțeles bine. Nu confundă micile lui necazuri cu planul inițial care pînă la urmă trebuie împlinit. E lucid și are o viziune de ansamblu rară. O adevărată plăcere să vorbești cu el. Vă felicit că vă este prieten. Unde l-ați cunoscut?

— Am locuit la familia lui, în satul său natal la malul mării, o vară întreagă.

— Ințeleg.

— Dar lucrul cel mai important, îmi spune inginerul-șef, nu se vede.

— Ce vrei să spui?

— Că lucrul cel mai important este schimbarea, imensa schimbare de mentalitate care s-a înfăptuit în oamenii noștri... dar pe aceasta nu v-o pot arăta. Pentru a lua cunoștință de ea, trebuie să trăiești zi de zi cu ei... și atît pot spune: e de neînchipuit progresul pe care l-au înfăptuit în interiorul ființei lor.

Da, îmi spun, un avînt nou a luat ființă. Un avînt aflat, risipit, dar nu pierdut, în toți acești oameni care muncesc și așteaptă să vază rodul muncii lor. Ei au învățat să gîndească altfel ca pînă acum. Ei sînt nu numai pionierii lumii noi, dar și purtătorii sacri ai acestei lumi.

M-au impresionat hambarele mari de mașini, atelierele de reparat mașini. Imi plac animalele astea imense, lucioase, curate, exacte și care ajută pe om în munca lui. Mai tîrziu... mai tîrziu ele vor da omului posibilitatea să muncească mai puțin și mai ușor și-l vor dezrobi de sclavia efortului doborîtor. Prietene mute și fidele — trăiesc în desăvîrșită abnegație. Numai omul de-ar înțelege să nu le pervertească țelul și să nu le întoarcă, în dușmănie și aviditate, împotriva fratelui lui — omul de-ar înțelege — căci mașinile vor asculta de el și vor fi nu ale războiului, ci ale păcii.

Nu sînt mașinile de vină și nici mecanizarea că nu este mai multă iubire și pace pe pămînt, ci omul, numai omul... Acei oameni care huzuresc exploatîndu-i pe alții, acei oameni care trăiesc plănuind arme ucigătoare pentru alții; exploatatorii, colonialiștii.

Iată-le, mașinile, tractoarele, combinele, aici în fața mea, gata să o pornească la luptă, o luptă dreaptă, lupta pentru pîine și belșug — lupta pentru înfrățirea cu orice om cinstit de pe orice parte a lumii — și poate, o, miracol, cu cei din lună sau alte planete. Utopia, a devenit o realitate tangibilă și conferă celor ce înțeleg o putere uriașă de optimism pentru viitor. Cuvîntul „victorie" mi se înalță în minte și, acum, repet eroicul cuvînt „victorie", o victorie fecundă, dinamică, cu puteri nemărginite interioare, de creștere și perfecționare a victoriei însăși, care își aleargă cursa în eternitate, nestăvilită, oricît de greu i-ar fi fost începutul.

Henriette Yvonne STAHL

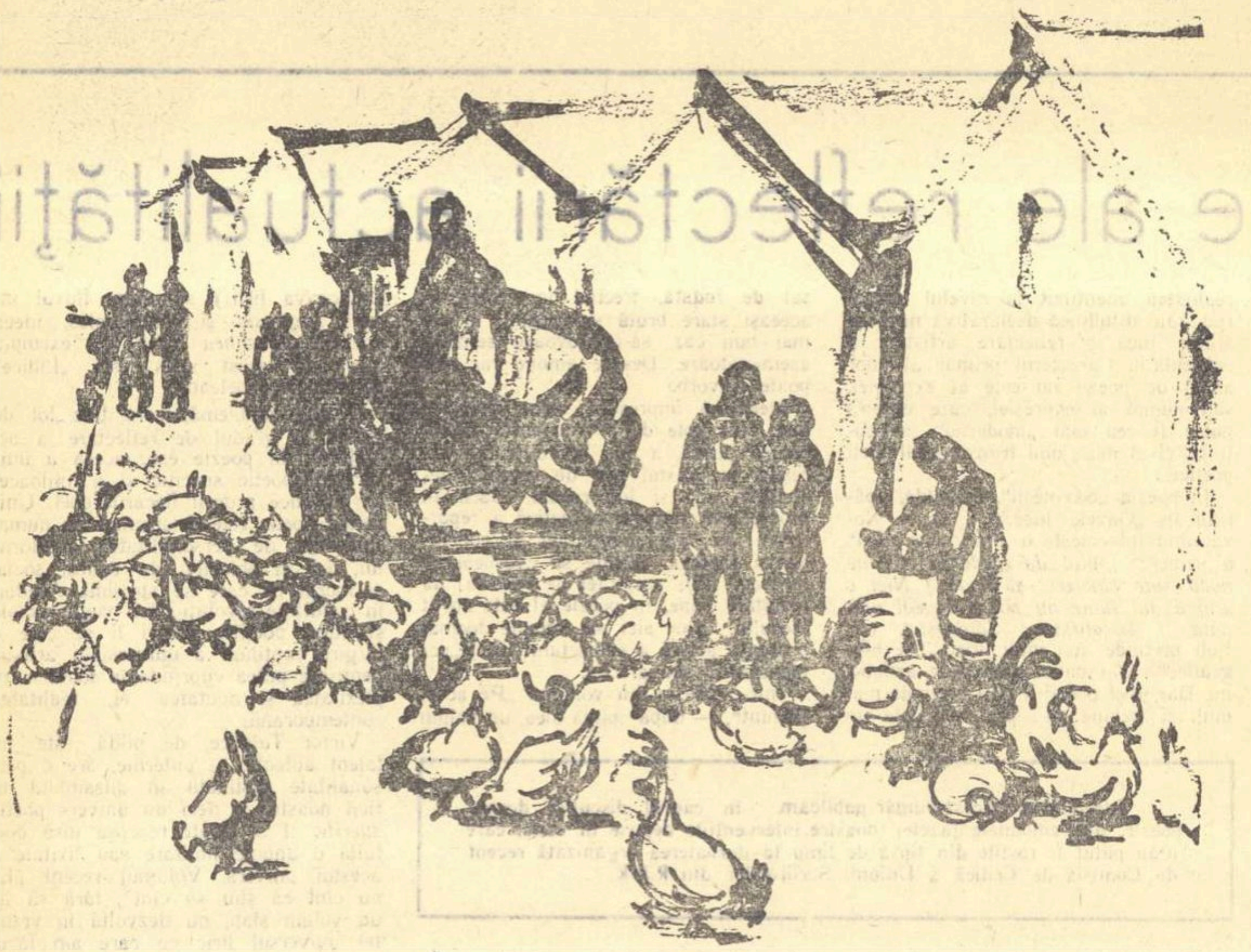

Bătrîni colectiviști la Colțul Roșu

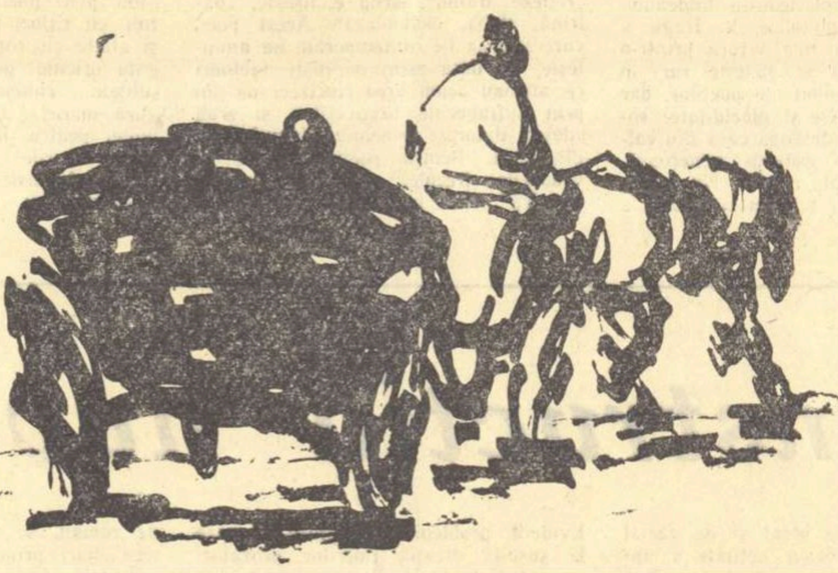

Desene de FLORICA CORDESCU

Minerul

Ii port în minte chipul cînd ieși
Din bezna minei ca dintr-un mileniu.
Avea un felinar, — un bob de zi,
Scos din mormîntul nu știu cărui geniu.

Cu el aprinse soarele pe cer,
Ca toți acei ce-n viața lor n-avură,
Din mîinile lui negre de miner,
Să aibă și lumină și căldură.

In inima pămîntului găsise
Nestinsă zgură de căzute stele
Și ca un meșter făurar de vise,
O dăruia cu mîinile lui grele.

Și-n casele sărace au aprins,
Cărbunii lui, — vechi moaște de vestale, —
Bătrînul foc, sub coperișul nins,
Din sarcofagul pulberii astrale.

Port viu în minte chipul de miner
Ce dezgropase din pămînt, comori,
Și din cenușa aștrilor din cer,
Prin case scunde, aprinsese sori.

Demostene BOTEZ

Mogoșoaia 1959

Mă uit

„Mă uit în cer, mă uit în pămînt"
TUDOR ARGHEZI

Mă uit în cer, mă uit în pămînt.
Aceleași flamuri roșii,
în vînt, și-n eterul fără de vînt.

Mă uit în cer, mă uit în pămînt.
Nu-i nici un descînt.
Semnul ce-adună uzinele și-ogoarele
e-nscris pe rotitorul nimb
ce-l poartă, cu planeta roșie,
pămîntul și soarele.

Mă uit în cer, mă uit în pămînt.
Legile-armoniei aceleași sînt.
Trecînd printre nori
și țesînd văzduhurile, ca o suveică,
luna poartă același blazon
săpat pe-o copeică.

Mă uit în cer, mă uit în pămînt.
Știu cine sînt.
Eu sînt Columbul neînvins de larguri,
sînt plugarul cerului și lutului,
sînt fotograful copiilor în parcuri,
și-al încă-nevăzutului.

Mă uit în cer, mă uit în pămînt.
Din frămîntarea îndrăznelii mele
pămîntu-i plin de-același roșii stele
ce azi preschimbă cerul în pămînt.

Și sînt tot eu, în cer și pe pămînt.

Mihu DRAGOMIR

EVRIKA!

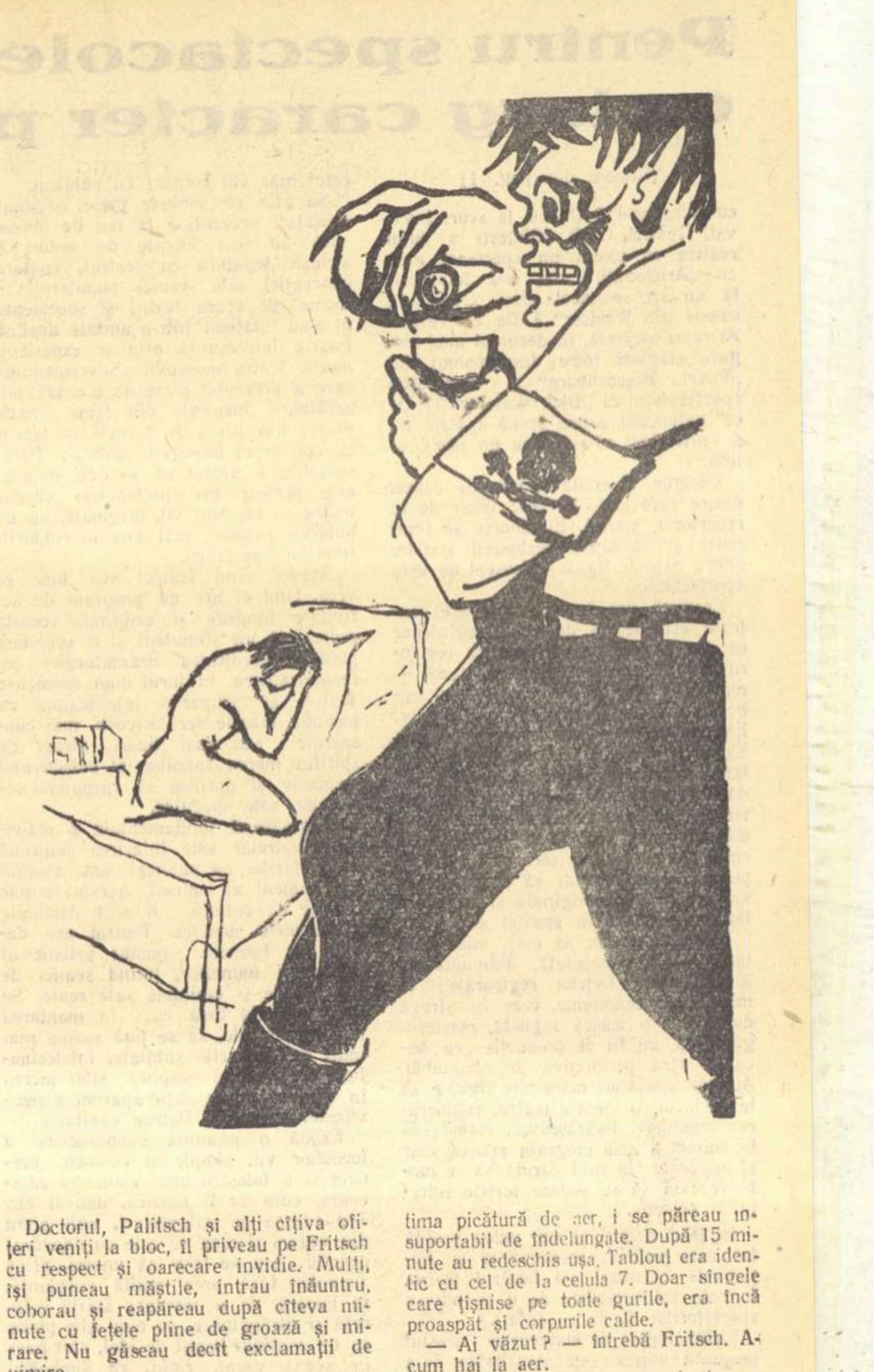

In acea dimin septembrie 19 Hauptsturi Karl Fritsch că nr. 6840 are albe. Făcuse descoperire în vi fata — căci nr era o tînără d adusă de la Aus cu un transport din Pomerania retica în biroul său de comandan junct al lagărului. Karl Fritsch mahmur, — în noaptea trecută tre să-l asculte pînă tîrziu pe doctoru hann Bahr care-i ținuse o întreagă legere de revoluționarizare a eticii vechite, făcînd aceasta sec, în term filozofici, ca și cînd s-ar fi aflat fața unui auditoriu academic. Fritsch ascultase mai mult din snobism, vr să treacă în ochii profesorului dre un cap luminat, un om subțire, care î ciuda brutalității vieții cazone judec la un nivel înalt, deosebindu-se astfe de ceilalți ofițeri ai lagărului. Aprobase cu entuziasm și astfel s-a autocondamnat la prelungirea prelegerii pînă după miezul nopții.

Noaptea căzuse brumă. O brumă subțire, care spre ziuă începuse să se topească. Acolo unde se întindeau mlaștinile încă neînghețate, se vedeau petice negre de apă împrăștiate ca niște cîrpe sfîșiate peste cîmpul alb. Sub fereastra îngrătuită a biroului se vedea curtea lagărului, plină cu noroi, negru și murdar, frămîntat în picioare de furnicarul deținuților.

In birou era cald, mirosea a vopsea proaspătă, a iuft și a tutun de pipă. Karl Fritsch venise mai devreme ca de obicei și astfel surprinsese fata de serviciu în timpul lucrului. Ii făcuse semn să continue și, așezîndu-se la birou, îi urmări mișcările grăbite, vădit stînjenite de prezența lui. Fata ștergea dușumelele cu un șomoiog de cîlți, frîntă din mijloc, cu pulpele palide, fragile, parcă tăiate în alabastru, dezgolite. Fritsch le urmări linia întreruptă brutal de fusta vărgată, cu marginea sfîșiată, și își opri ochii asupra gleznelor stropite de noroi, înfășurate în ciorapi scurți de culori diferite. Fata era încă o copilă, avea fața prelungă, părul scurt, tuns băiețește, umeri înguști, slabi, un piept supt ori încă nedezvoltat, mîini subțiri, cu degete lungi, fine. Termină în grabă treaba și vru să iasă.

— Hei, tu! — o opri Fritsch. — Vorbești germana?

Fata clătină din cap negativ.

— Apropie-te! — și îi făcu semn.

Fata se apropie călcînd cu sfiiciune.

— Poloneză?

Ea dădu din cap afirmativ.

— Cum te cheamă?... Auzi?... Cum te cheamă?... Nu înțelegi?

Fata îl privi nedumerită, apoi ghicind întrebarea, răspunse în grabă cu singurele cuvinte nemțești pe care le știa:

— Häftling 6840 Irena Lewicka aus Sopot.

Karl Fritsch apucă de pe birou linia gradată, lungă de o jumătate de metru, și întinzînd-o spre fată, îi ridică fusta deasupra genunchilor.

— Nu, vă rog, nu — strigă Irena în polonă și dîndu-se cîțiva pași înapoi, își trase fusta peste genunchi.

— „E prea slabă — își zise Fritsch — slabă și murdară... Dar suplețea asta și culoarea pielii... Dacă ar fi bine hrănită, n-ar arăta așa. Ar fi roză, caldă, vulgară... Dar așa? Pare spiritualizată, trecută dincolo de granițele pămîntescului... Păcat, așa de murdară...

— Hei, tu! Unde fugi? Apropie-te!

Fritsch trase unul din sertarele biroului de unde scose o bucățică de săpun gălbui, pe care mai întîi îl mirosi iar apoi îl întinse fetei.

— Na! Spală-te! Spală-te bine — îi arătă cu linia spre picioare. Pleacă! Acum poți să pleci... — și îi făcu semn să iasă.

Cînd rămase singur, Fritsch se ridică de la birou și se duse la fereastră. Avea o zi grea. Vremea era urîtă, începuse să burnițeze, — în astfel de zile lagărul devenea mai insuportabil decît oricînd. Trebuia să petreacă mult timp afară, iar Hoess, comandantul, plecase la Berlin, și parcă intenționat îl lăsase singur cu vremea asta ticăloasă și cu atîta treabă pe cap. Undeva, sub unul din dulapuri, ronțăia zgomotos un șobolan. Parcă se străduia să spargă o nucă, se auzea clar cum o rostogolește, cum o prinde din nou și o mușcă. Fritsch trase cu urechea. Nu era nucă. Șobolanul parcă ronțăia un os sau o cutie de chibrituri goală. Fritsch se întoarse de la fereastră, se așeză la birou, dar ronțăitul acela agasant nu-i dădea pace. Se apropie în vîrfurile cizmelor de locul bănuit și tropăi de cîteva ori în dușumea. Ronțăitul se opri. Așezîndu-se la birou Fritsch luă în mînă listele cu cei ce trebuiau împușcați în acea zi. Erau numai prizonieri ruși, 297 de oameni. Se aflau toți închiși în Blocul 11. Fuseseră condamnați la moarte prin împușcare. Și ziua de execuție era tocmai azi, pe o vreme atît de păcătoasă, cînd fără să bagi de seamă poți căpăta un guturai ori o răceală mai gravă!...

Sub dușumea, cu totul în altă parte decît acolo unde tropăise Fritsch, șobolanul începu să ronțăie din nou. Mai întîi încet, apoi tot mai stăruitor, ronțăitul acela se mută de sub dușumea sub țeasta lui Karl Fritsch, făcîndu-l pe căpitan să-și iasă din fire. Aruncă listele cu numele prizonierilor și, furios, apăsă deodată pe toate butoanele soneriilor aflate în colțul drept al biroului.

— Șobolani! Auziți? Din nou șobolani!... — strigă Fritsch la cei doi subofițeri și doi soldați SS care intraseră aproape simultan. — Din nou, domnilor!... O porcărie!... In lagărul meu, în biroul meu și să nu-i puteți lichida! M-ați asigurat că i-ați nimicit! Ii auziți?

— Permiteți, Herr Hauptsturmführer...

— Ce să permit? Nu permit nimic!

— Exact, vroiam să vă spun unde sînt pisicile...

— Da, să le văd imediat... Unde sînt?

— Le-au mîncat deținuții!

După ce se oprise din ronțăit, parcă pentru a asculta despre ce se vorbea, șobolanul porni din nou. Fritsch făcu o grimasă de scîrbă. Era plictisit și furios.

— Domnilor, cred că nu trebuie să vă mai amintesc ce se află alături! (In stînga biroului se aflau arhivele secrete ale lagărului.) Asta e sabotaj... Ați permis ca pisicile să fie mîncate. Sînteți niște nătărăi... Trebuie să găsiți altceva... Cyklon... Cu Cyklon ați încercat? Soldat, mișcă dulapul acesta din loc... — se duse la telefon —. Și tu, celălalt, ajută-i, ce stai? O să vă pun să roadeți zidul cu dinții, pînă ați de cuibul lor.

Soldații traseră în mijlocul încăperii oată mobila din lungul pereților. O aură mare, aproape cît pumnul, se eschidea la marginea dușumelelor, în patele biblioraftului. Fritsch striga la lefon:

— Da, ai înțeles bine! Cyklon! imite imediat o cutie! Domnilor ofii, dumneavoastră puteți pleca. Sol! A mai avut de-a face careva din cu „Cyklon «B»"?

— Eu, nu!

— Nici eu!

— O să aveți acum! — Peste două ute se auzi un ciocănit slab în ușă.

— Intră! — strigă Fritsch.

ăru fata cu picioare de alabastru d în brațe o cutie cilindrică ca onserve cu o etichetă mare, galpe care era scris: „Cyklon B", iar ubt cu litere roșii: „Achtung" și eată care arăta spre o tivgă neaousă deasupra a două oase încru: „Gaz insecticid cianhidric graA se păstra închis ermetic la e și uscat".

ch citi acestea, în vreme ce lua inile fetei cutia. In același mo izbi în nări un miros ușor de s O privi cu mai multă atenție... A mîinile și picioarele proaspăt sp Alabastru curat. Fragil. Spiritu Îi făcu semn să rămînă.

dat, ține asta... Deschizi capa mai cîțiva centimetri. Știi cum se ide siguranța? Uite..., Așa... Pres n gaură cîteva granule și închiz diat... Tu, celălalt... Deschide larg astra. Fritsch făcu un dop de h dintr-un ziar aflat pe birou și îl ase fetei. — Astupă imediat gaura asta. Ințelegi? Se duse la perete, prin gesturi îi arătă fetei ce avea ăcut. — Gata! Dați-i drumul!... însuși, se retrase la fereastră de de urmări atent mișcările soldatul Acesta, stînd în genunchi lîngă pe desfăcea încet capacul cutiei cu g Își suflecase mînecile descoperind uă brațe vînjoase pe care crescuse bundent un păr blond, auriu. Desch cutia cu precauție, și, aplecîndu-se deasupra găurii, scutură în ea un mn de granule galbene-verzui, ca iște pietricele sfărîmate mărunt...

— Acope... Pune dopul! — strigă Fritsch.

Fata se lecă chiar în momentul cînd soldatul se ridica acoperind cutia. Se ciocni cutia căzu. Rostogolindu-se pe dușuea risipi prin cameră o dîră de granu. Aproape mașinal, soldatul și fata se aplecară să le adune. Văzîndu-i, Fritsch răcni ca în fața unei explozii:

— Idioților! V-am spus să procedați cu atenție. Ce faceți?

Mai întîi i se păru că cei doi rîd de el. Soldatul se schimonosea în cel mai ridicol chip, iar fata se clătina amețită.

— Gaz! — strigă Fritsch și în clipa cînd ieși din birou, îl văzu pe soldat smulgîndu-și încheietura vestonului la gît și căutînd un sprijin în aer. Fata căzuse pe dușumea zvîrcolindu-se. Fugind spre ușă, celălalt soldat care stătuse lîngă fereastra deschisă, îi apucă pe cei doi de brațe și îi trase afară. Se făcu zarvă, apărură o mulțime de SS-iști care începură să întrebe în panică ce s-a întîmplat.

— Nimic domnilor! Puteți ieși un ceas la plimbare. Deschideți larg ferestrele și lăsați-le așa... S-a vărsat în biroul meu o cutie cu Cyklon... Sper totuși că în felul acesta o să scăpăm cel puțin de șobolani!

Soldatul leșinat își reveni repede. Vru să se repeadă la fata care stătea nemișcată, trîntită lîngă perete, dar Fritsch îl opri la timp.

— Las-o!... Ieși la aer!

Unul din SS-iști scoase de undeva o mască de gaze, și-o puse pe față și intră în biroul lui Fritsch. După cîteva minute apăru cu cutia de Cyklon sub braț. Tocmai atunci își revenea din leșin și fata.

Johann Bahr, doctorul care îi cercetase pulsul și îi ridicase pleoapele pentru ai vedea albul ochilor, zise zîmbind mirat:

— A fost la un pas de moarte! Norocul ei că ați scos-o la timp.

— Extraordinar, doctore! — se miră Fritsch în vreme ce se uita la picioarele învinețite ale fetei. Așa efect rapid?

— Ce vrei, domnule! Acid cianhidric! Te joci? Cred că a căzut cu fața chiar pe el...

— Naiba știe! Totuși la așa doză, doctore?

Hm!.... Cînd e pur, ajunge să fie inspirat o dată, de două ori, domnule!... Paralizează centrul nervos în cîteva secunde... Nu știu cît e de concentrat, dar judecînd după întîmplarea aceasta pare mult prea puternic ca insecticid. Ești bun să-mi dai puțin cutia?

SS-Haupsturmführerul Karl Fritsch era profund impresionat. Nici nu mai ascultă spusele doctorului cînd acesta îi înapoie cutia cu Cyklon. Porni pe culoarul lung spre ieșire. Își dădea seama că el însuși neglijase pericolul și că ar fi fost de ajuns să întîrzie în birou numai cîteva secunde. Intîmplarea i se părea de-a dreptul neverosimilă. Mai curînd îi venea să creadă că cei doi îi jucaseră o festă, decît că acele pietricele cu aspect atît de inofensiv să aibă așa un efect... Ori, cine știe, poate din greșeală, cutia fusese umplută cu altceva, mult mai puternic decît un insecticid. Ieși în curtea lagărului și o apucă pe aleea dintre blocuri străjuită de plopi. Mergea îngîndurat, parcă ar fi fost adînc preocupat de ceva. Cu toate acestea în minte nu îi era limpede nici un gînd. Se vedea pe el însuși sufocîndu-se, căutînd aer, zvîrcolindu-se acolo, la el în birou, lîngă gaura din dușumea. Era frig, continua să burnițeze. Își aminti deodată că are o zi grea, că e tîrziu și că în cîteva ore trebuie să termine execuția. Își trase mîna să-și privească ceasul și abia atunci băgă de seamă că ducea la subțioară cutia de Cyklon. O întoarse pe toate părțile, îi citi pînă și cea mai mică inscripție și privind capul de mort negru, hidos, se scutură de greață. Se întrebă cum de a rămas la el cutia. Își aminti că o luase din mîinile doctorului ca un automat și abia acum auzul îi redă cele spuse de doctor:

— Hm!... Hm!... Adevărat Cyklon, căpitane! Cu din asta omori și un elefant!

La ora aceea, curtea lagărului era aproape pustie. Deținuții fuseseră cu toți scoși afară, la muncă. Din pricina programării execuției prizonierilor ruși, chiar cei care de obicei rămîneau în lagăr, fuseseră încolonați în zori și scoși la muncă.

In mijlocul curții, un SS-Feldwebel bătrîn, cel care avea în grija sa cîinii lagărului, dresa un cîine-lup învățîndu-l săritura la gît. Pentru aceasta, Feldwebelul legase de un stîlp de fier o momîie de paie îmbrăcată în haine vărgate de deținut, de gîtul căreia agățase o bucată de cîrnat în așa fel, încît, cîinele să nu o apuce niciodată și astfel să se întărîte din ce în ce mai mult. Incerca să-l învețe, ca la o comandă scurtă, să se repeadă și să-și înfigă colții în gîtlejul momîii. Cînd Fritsch trecu prin dreptul lor, Feldwebelul își întrerupse lecția, salută, și abia cînd căpitanul se afla la o bucată bună de drum, continuă mai departe exercițiul de dresaj.

In apropiere de blocul 11, Karl Fritsch fu întîmpinat de SS-Hauptsführerul Gerhard Palitsch. Era un tînăr înalt, elegant, cu o față prelungă, blondă, cu nas drept tăiat fin și gură cu buze subțiri, roz-albicioase. Salută zgomotos, pocnind călcîiele și întinzînd o mînă înmănușată.

— Vă așteptam!... E totul pregătit... Băieții din pluton sînt la Blockführer, le-am dat anticipat jumătate din porția de rom, să se mai încălzească.

Fritsch nu răspunse nimic. Era însă sub impresia puternică a celor întîmplate în biroul lui. Mergea tăcut, încruntat, privind în pămînt.

— Ce e cu Dv.? — întrebă Palitsch. — Parcă vă simțiți rău?... Imi puteți preda mie comanda execuției...

— Cum? Ce spui? A, da... Execuția... Parcă spuneai că le-ai dat băieților jumătate din porția de rom... Vrei să comanzi plutonul?... Da, mă rog, vom vedea...

— Imi permiteți?... Duc eu cutia... „Cyklon B"... Aveți de gînd să dezinfectam locul după ei?

— Mă rog... mă rog... Asta nu strică niciodată. Te-ai gîndit bine, băieții trebuie să fie încălziți astăzi!

Urcară scările din fața clădirii roșie-pămîntie de cărămidă netencuită, aproape cenușie, și intrară în bloc. Ceremonios Palitsch îl lăsă pe Hauptsturmführerul să treacă înainte, deschizîndu-i ușa cu gesturi largi — dar rigide. Sentinela de la intrare salută cu mîna la armă. Prin geamurile blocului de viz-a-vi, unde se afla instalată o secție a lazaretului, se vedeau cîteva capete galbene, costelive, lipsite de orice expresie omenească. Priveau curtea lagărului cu ochi reci, fără vlagă, ca de mort. In vreme ce deschidea ușa în fața superiorului său, Fritsch surprinse aceste priviri și făcu o grimasă de adîncă scîrbă. Capetele dispărură în aceeași clipă, de parcă ar fi fost ale unor păpuși mînuite de un animator agil.

In bloc era un aer stătut, gros, fetid. Mirosea a trupuri lîncede, nespălate, și a cartofi acriți. Toate aceste mirosuri se amestecau într-un mod straniu cu un damf de rom care venea din camera comandantului de bloc, și cu un iz puternic de petrol, cu care se spălase cimentul.

Fritsch răspunse la salutul înțepenit pe care i-l adresă plutonul, mulțumindu-se să ridice doar două degete. Ii plăcea să fie onorat. Era un megaloman, cînd rămînea singur în lagăr, își atribuia rolul de conducător suprem, și tăia și spînzura mai abitir decît cel căruia îi ținea locul.

— V-ați încălzit, domnilor! Vom începe curînd treaba. Vreau să meargă repede, fără „suplimente".

Prin „suplimente" înțelegea focurile separate, trase după salvă în cei ce mai dădeau încă semne de viață.

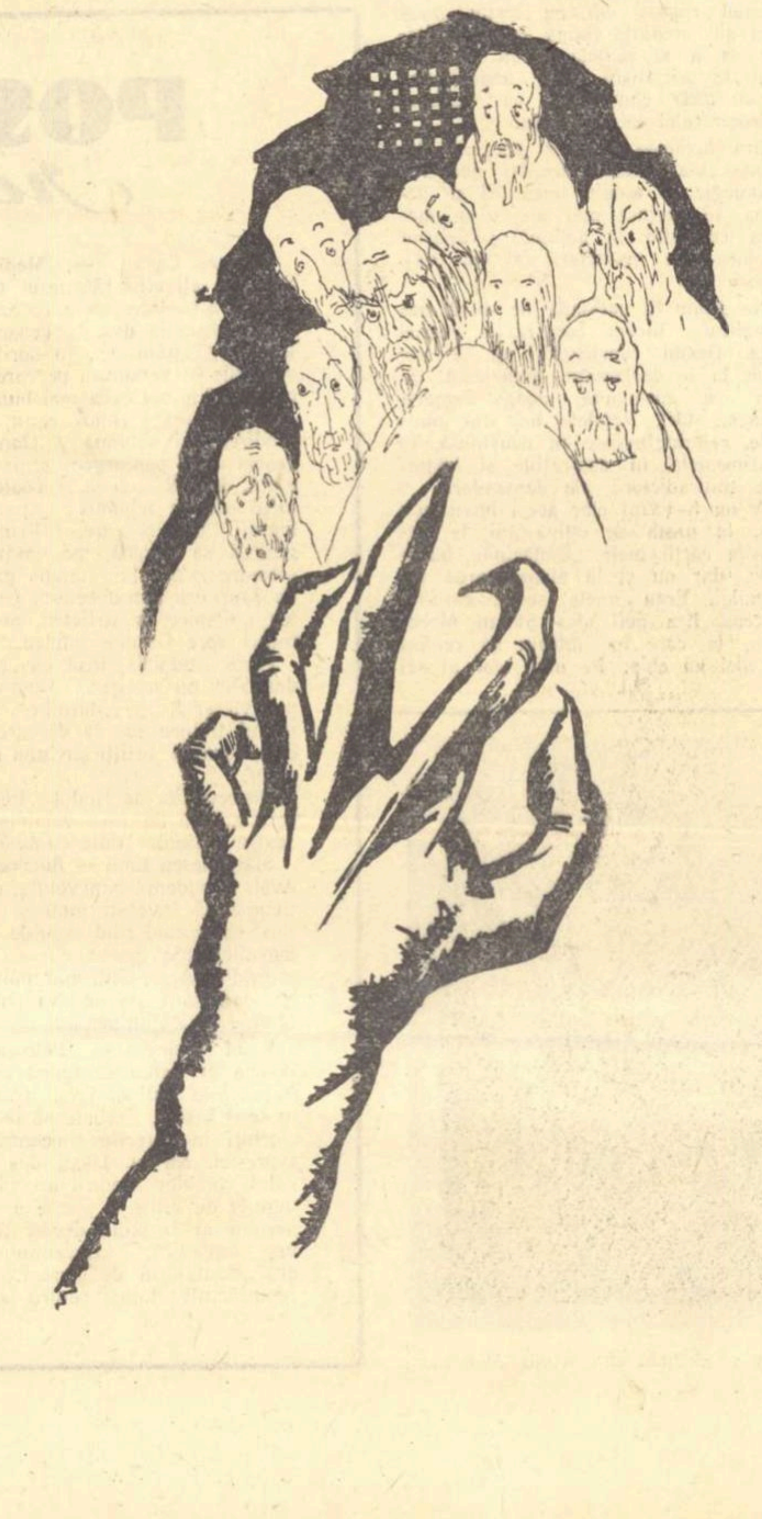

— Vreau să-i văd. In ce celule sînt?

Blockführerul răspunse într-o suflare:

— La subsol, celulele mari 2, 7, și 10. Cîte o sută în primele două și nouăzeci și șapte în ultima.

Fritsch porni înainte. Palitsch după el, ținînd cutia de Cyklon la subsuoară, apoi veneau blockführerul cu cheile și șase SS-iști din pluton. Au coborît în subsolul rece, de ciment și întuneric, unde cu toate becurile aprinse de blockführer, încăperile rămîneau obscure. S-au oprit în fața celulei numărul 7. SS-iștii au ridicat piedicile pistoalelor automate și au făcut zid în fața comandantului. Palitsch privea peste capetele lor, cum blockführerul răsucește cheia în broasca mare, de fier.

Dinapoia ușii, i-au întîmpinat două sute de ochi întrebători, — prizonierii erau înghesuiți unul într-altul, abia aveau loc să șadă. Aerul era îmbîcsit, umed, cald. Fritsch s-a uitat spre răsuflătorilor de aer și a văzut că acestea erau aproape cu totul astupate, pe dinafară, cu scînduri. Ochii s-au măsurat cîteva secunde. Prizonierii erau slabi, cu bărbile crescute, îmbrăcați numai în zdrențe. Cîțiva se ridicaseră, dar cei mai mulți continuau să șadă pe cimentul gol.

— Inchide! — strigă Fritsch.

Se uitară pe rînd și în celelalte celule. Aceeași priveliște. Doar la 2, celulă aflată ceva mai în fundul coridorului, înainte de a se deschide ușa, cîțiva prizonieri cîntau. Cîntau stins, un cîntec tărăgănat, trist, parcă de pe altă lume. Cînd au auzit cheia răsucindu-se în broască au tăcut. Aci se aflau numai 97. Privindu-i pe cei care barau ușa cu pistoalele îndreptate spre ei, unul din prizonieri, om care se vedea că fusese cîndva voinic, plin de putere, acum cu fața acoperită de o barbă căruntă ca de moșneag, le strigă:

— Ucigașilor!

— Ce spune? — întrebă Palitsch.

— N-are importanță! — zise Fritsch. Inchide!

Cînd ușa fu închisă, Fritsch îi opri pe toți.

— Stați! Incercăm aici... Luați-vă toți măștile de gaze. Să ni se aducă măști și nouă. Patru din voi, să acopere bine cu pămînt scîndurile puse peste răsuflătorile de aer. Vă întoarceți imediat înapoi. Nici un cuvînt, la nimeni.

Soldații îl priveau pe comandant, fără a pricepe ce se punea la cale. L-au ascultat fără un cuvînt și după cîteva minute se aflau înapoi. Palitsch, fuma rezemat de perete, în fața celulei, zîmbind ca și cînd ar fi ghicit gîndul superiorului. Fritsch se uita din cînd în cînd prin orificiul rotund din ușa celulei. Dinăuntru, se auzeau murmure, uneori, cîte un prizonier striga ceva neînțeles de nemți.

Cînd totul fu gata, Fritsch se adresă lui Palitsch zîmbind oarecum stînjenit:

— E o simplă încercare. Acum o jumătate de oră, la mine în birou, cu un pumn de „Cyklon" erau să moară doi oameni.

— Ce spuneți? Și noi ne miram de ce sînt așa de riguroase instrucțiunile de pe cutii.

— O fi fost o întîmplare!... Controlăm noi acum. Domnilor, puneți-vă măștile.

Palitsch își strivi țigara de perete și își vîrî capul în mască. Fritsch, dădea ultimele instrucțiuni blockführerului.

— Cînd îți fac semn, deschizi ușa numai atît cît să pot arunca cutia, și o încui imediat. Voi îl ajutați s-o împingă, în caz cînd ăia vor încerca să iasă. In orice caz fiți gata pentru orice. Dați-mi cutia.

Fritsch își puse masca, apoi desfăcu singur cutia. In momentul cînd capacul sări, făcu semn blockführerului. Acesta deschise repede ușa, Fritsch aruncă cutia în mijlocul celulei, mai apucă să vadă cum miile de granule se risipesc peste deținuți și imediat ușa fu trîntită la loc cu putere.

Stăteau toți și ascultau într-o tăcere mormîntală. Palitsch fărîma nervos între degete țigara rămasă neterminată. Fritsch se lipise de ușă. SS-iștii priveau fără să priceapă nimic. In prima clipă, dinăuntru nu se auziseră decît cîteva înjurături și o vînzoleală de trupuri, parcă cei de acolo s-ar fi scuturat de ceva neplăcut, căzut peste ei. Dar peste o jumătate de minut, în celula ferecată parcă se mutase iadul. Se auzeau strigăte disperate, răcnete, lovituri în ușă, din ce în ce mai puternice, parcă zeci de corpuri loveau cu toată puterea în ea și în ziduri încercînd să le spargă. Fritsch nu se putu stăpîni și dădu la o parte căpăcelul de tablă care acoperea vizeta rotundă scobită în stejarul ușii. In primul moment, nu distinse nimic. Apoi înțelese că ceea ce vedea era o gură enormă căscată chiar pe orificiul vizetei pentru a respira firul de aer curat care pătrundea pe acolo. Fritsch își scoase pistolul, îi potrivi țeava în gaură și trase. Privi apoi din nou și văzu altă gură. Trase iarăși... In cele din urmă renunță, lăsă clapa de fier peste vizor și așteptă. Era ciudat, totul i se părea o sinistră comedie. De încordare, transpirase, iar idiotul de Palitsch zîmbea timp parcă vrînd să-l încredințeze că încercarea nu fusese decît o copilărie.

Inăuntru, vînzoleala aceea care dădea impresia că zeci de oameni se zbat, luptîndu-se cu moartea, treptat se potolea. Se auzeau horcăituri de fiare rănite, gemete, strigăte care se frîngeau la jumătate. In cele din urmă totul a amuțit. Doar din celelalte celule se auzeau zgomote de neliniște, strigăte, întrebări adresate celor din celula păzită de SS-iști, dar, dinăuntru, nimeni nu mai dădea nici un răspuns. Fritsch își privi ceasul. Trecuseră șapte minute. Mai așteptă zece minute și fără să-și scoată masca, făcu semn soldaților să fie gata pentru orice, iar blockführerului, să deschidă.

Priveliștea care li se înfățișă înaintea ochilor depășea orice așteptare. Cadrul ușii, din prag pînă în tavan era barat de trupuri omenești, încleștate unul într-altul, atît de presate și de înghesuite, încît părea că o forță mare adunase toți oamenii din celulă și îi strivise de peretele în care se afla ușa. Fețele erau pline de zgîrieturi, pe gurile prizonierilor, pe nas și prin urechi, țîșnise sîngele. Erau oribil mutilați, parcă fiecare față ar fi fost schimonosită de o mînă de fier. Au încercat să tragă de cîțiva aflați mai jos, dar nu i-au putut clinti. Abia după ce i-au tras pe culoar, unul cîte unul, începînd din vîrful maldărului, au putut privi în interiorul celulei. Tabloul era același. In restul celulei, doar cîțiva stăteau izolați, chirciți ca de ger, cu gurile căscate, cu limbile ieșite afară. Nu mai trăia nici unul. Pe jos, cîteva granule albe-verzui, simțitor micșorate, continuau să degaje gaz.

Inchiseră repede ușa lăsîndu-i pe cei trași pe culoare acolo unde se găseau, și la semnul lui Fritsch ieșiră. Afară, zmulgîndu-și masca, Fritsch se șterse de sudoare, și privindu-i pe cei din jur cu ochii injectați, în care uimirea se amesteca cu groaza și cu bucuria, le spuse:

— Ați văzut!... E descoperirea mea!... Telefonați imedat după doctorul Johann Bahr. Să-și ia masca de gaze!... Spuneți celorlalți SS-iști din bloc să iasă la aer... Dezgropați imediat răsuflătorile celulei aceleia și scoateți scîndurile...

— E uluitor! spunea într-una Palitsch, tot încercînd fără succes să-și aprindă țigara care îi tremura între buze. Ce credeți, sînt morți?

— O să ne spună imediat doctorul.

— Ar fi nemaipomenit!...

—Incă nu realizez tot ce s-a petrecut, cred însă că asta e o zi mare.

— Extraordinară!... Felicitările mele Herr Hauptsturmführer!

Doctorul veni în grabă. Pătrunseră din nou înăuntru, de astădată întreg plutonul de execuție pășind înainte, cu armele gata de foc, coborînd atent, scară cu scară, așteptînd la fiecare colț, ca și cînd s-ar fi putut ca, între timp, morții să învie.

Nu se clintise nimic din loc. Doctorul, cu masca pe față, a cercetat unul din ei. S-a uitat uimit la Fritsch și a zis:

— E mort.

A cercetat altul:

— Și ăsta.

Incă unul:

— Și ăstălalt.

In cele din urmă, s-a lăsat păgubaș. Era evident, toți, pînă la ultimul arătau la fel. Ieșiră afară. Doctorul nu se putu abține:

— E formidabil!... Ți-am spus căpitane, adevărat „cyklon". Puteai să omori și o sută de elefanți cu doza aceea.

— Curat, practic și fără risipă de muniții — se entuziasmă Palitsch încercînd să-și justifice într-un fel zîmbetul de neîncredere de la început.

— Mai ales fără muniții, domnilor. Și asta înseamnă mult, pe cuvînt de onoare — Fritsch. Am o singură îndoială: Nu cumva fabrica să fi greșit conținutul cutiei și să ne amăgim cu fum. Aș mai încerca odată.

— Să astupe răsuflătorile la 7? întrebă Palitsch.

— Exact. Cît mai bine. Aș vrea să cronometrez.

Au repetat totul cu aceleași amănunte. Primul strigăt s-a auzit după opt secunde de la aruncarea cutiei. Ultimul horcăit, după șase minute. Au deschis ușa la un sfert de oră. Toți erau morți.

— Evrika! Acum, într-adevăr, mă puteți felicita domnilor.

S-au grăbit s-o facă.

— Cu ceilalți ce facem? Astupăm răsuflătorile? — întrebă rîzînd Palitsch care și dezbrăcase vestonul și, cu tot frigul, își suflecase mînecile gata de treabă.

— Lăsați-i în pace. Cînd vine Hoess trebuie să vadă, să se convingă singur. Și de eficacitatea gazului, și de faptul că aici, treaba merge destul de bine și fără el. Sînteți liberi, domnilor. Blocul să rămînă cu toate ferestrele deschise pentru aerisire. Aveți grijă de ăia de la zece, mai liberați-le răsuflătorile să nu se asfixieze numai mirosindu-i pe ceilalți...

Doctorul, Palitsch și alți cîțiva ofițeri veniți la bloc, îl priveau pe Fritsch cu respect și oarecare invidie. Mulți, își puneau măștile, intrau înăuntru, coborau și reapăreau după cîteva minute cu fețele pline de groază și mirare. Nu găseau decît exclamații de uimire.

Hoess a sosit seara, după ora zece. A găsit aproape întreaga garnizoană SS, beată. Ofițerii îl priveau zîmbind atotștiutori, iar Fritsch, la întrebarea dacă cei din club serbează vreun lucru anume, l-a luat cu familiaritate de braț și fără prea multă politețe l-a invitat cu el.

— Hai să vezi. E vorba de o descoperire epocală.

— Ce anume?

— Așteaptă, nu-mi cere să-i risipesc tot farmecul.

— Unde mergem?

— In lagăr, la blocul 11.

S-au luat după ei o mulțime de ofițeri. Mergeau veseli, așteptînd plini de curiozitate efectul surprizei.

In bloc, văzînd toate ușile și ferestrele deschise, Hoess a întrebat:

— Ce înseamnă asta?

— Ventilație. Deținuții au mîncat azi usturoi. Pune-ți masca de gaze.

— A avut loc execuția?

— In parte. Restul o să se facă acum.

— Ești beat ca un porc. Vorbești în parabole. De ce să-mi pun masca?

— Așa, altfel nu se poate... Cît despre porc, sînt porc dar nu așa, oricum, ci un porc renumit... Ai să vezi.

Hoess își puse masca de gaze deși nu-i venea să-și ia subalternul în serios. Cînd însă îl văzu și pe blockführer și pe ceilalți care îl însoțeau echipați astfel, începu să creadă că peste zi, în lipsa lui, se petrecuse ceva neobișnuit.

La subsol, cînd i se deschise în față ușa celulei 7, rămase consternat. Cadavrele înțepeniseră făcînd un zid în fața lui.

— Ce înseamnă asta?... Cu ce?

— Așteaptă. Uită-te aici.

Fritsch îl trase spre celula 2

— Aprindeți mai multe lanterne. Luminați aici. Privește, te rog.

Fritsch răsturnă cu piciorul trupul chircit la pămînt al unuia din foștii prizonieri.

Știi în cît timp a murit?... In mai puțin de două minute... Ba poate chiar mai puțin... Fără nici un foc, cred că înțelegi ce înseamnă asta pentru Rech! Vezi?

— Văd, prin asfixie, dar cu ce?

— N-ai să ghicești. Hai să vezi. Astupați repede răsuflătorile la zece. Pregătiți totul.

Hoess, așteaptă cu nerăbdare. Nu voia să-și trădeze curiozitatea care de altfel îl rodea chinuitor, nici chef să ordone pentru a i se spune totul, nu avea. Prea îi vedea pe toți așteptînd să-l vadă cum reacționează. Și voia să le servească o lecție de ținută. Totuși nu se putu abține să nu întrebe:

— Durează mult?

— Ce? — întrebă Fritsch.

— Pregătirile astea.

— Cîteva minute. Hai să-i vezi vii, să nu crezi că te păcălim.

Se duseră în celulă și blockführerul, fără să-și scoată masca, deschuie ușa. Inăuntru, ultimii prizonieri așteptau îngroziți, cu fețele congestionate din pricina aerului viciat, cu cămășile sfîșiate. Mulți din ei, păreau leșinați ori morți. Cînd lanternele au început să le joace pe fețe nici măcar n-au tresărit. Se citea pe chipurile lor că ghiciseră de ce soartă avuseseră parte tovarășii lor, și așteptau resemnați.

Fritsch, văzîndu-i astfel, întrebă în spate:

— Știe cineva rusește?

Unul din ofițeri răspunse afirmativ și se apropie.

— Intreabă-i dacă n-ar vrea să facă o plimbare pe afară.

Intrebarea avea efectul dorit. Pînă și cei care păreau leșinați, se ridicară. Se vedea că fiecare preferă oricare altă moarte, numai aceea nu. Fritsch se întoarse spre Hoess.

— Vezi, sînt vii și nevătămați, doar puțină apatie, desigur, explicabilă... Nu e așa, doctore? Ofițer! Spune-le că o să-i scoatem noi afară, curînd. Și acum, gata. Se poate acționa!

Au închis din nou ușa. Cînd totul a fost pus la punct, Fritsch a luat cutia cu „cyklon" și i-a pus-o lui Hoess sub ochi.

— Iat-o.

— Asta? Imposibil ...E numai un insecticid.

— Da? Stai să vezi! Blockführer, deschide!

Aruncă chiar el, cutia desfăcută, în mijlocul celulei. Totul se repetă cu exacitate. Ba parcă de astădată, dură și mai puțin.

Hoess, abia se mai putea reține. Făcea sforțări supraomenești pentru a-și păstra calmul, îi venea să strige, să pună o sută de întrebări, să afle totul dintr-odată. Totuși se stăpînea. In spatele lui, ușa se cutremura de lovituri. Vacarmul dinăuntru, lupta pentru ultima picătură de aer, i se păreau insuportabil de îndelungate. După 15 minute au redeschis ușa. Tabloul era identic cu cel de la celula 7. Doar sîngele care țîșnise pe toate gurile, era încă proaspăt și corpurile calde.

— Ai văzut? — întrebă Fritsch. Acum hai la aer.

Afară, îl întrebă pe comandant:

— E clar?

— Am înțeles.

In fond, înțelesese totul. Rezolvarea aceasta îi provoca o reală mulțumire, deși tot timpul nu-și putuse stăpîni o senzație de greață. S-au întors la club volubili, comentînd descoperirea. Au cerut să li se desfunde alte sticle de vin. Scenele fuseseră cam prea tari, se cereau puțin atenuate și vinul de Rin era cel mai bun pentru astfel de prilejuri. La un moment dat, închinînd cu comandantul, Fritsch întreba:

— Ei, ce zici de descoperirea asta?

— E tocmai ceea ce căutăm. Ințelegi, din iulie ne luptăm să găsim o modalitate ca asta și iat-o, ea se afla chiar sub nasul nostru... Reichführerul ne-a spus că ne așteaptă acțiuni serioase, vei afla la timp de ele, nu mai e mult pînă atunci, maximum o lună, două și îți spun drept, cu sistemele propuse, adică cu asfixia prin gaze de ardere în dube închise în care să răsufle țevile de eșapament, nu vedeam cum aveam s-o scoatem la capăt. Asta, la ce avem de întreprins, ni se potrivește ca o mănușă. Bravo!

— E descoperirea mea!

— Desigur, dar mai întîi a lui I. G. Farbenindustrie. Trebuia să ne gîndim mai de mult, nu ai văzut în timpul dezinfecțiilor, că fabrica își trimetea specialiștii ei care lucrau cu gazul ăsta luînd atîtea precauțiuni încît pe noi ne bufnea rîsul? Chiar mîine trebuie să le telegrafiem pentru a trimete cîțiva băieți de-ai noștri, la școlarizare... De altfel dacă îmi amintesc bine, un reprezentant al lui I. G. Farbenindustrie care a fost anul trecut la mine, mi-a făcut un apropos plin de echivoc spunîndu-mi că la un lagăr de concentare ca al meu, o rezervă ceva mai mare de „Cyklon" nu strică niciodată. Sînt convins că asta a avut în vedere cît mai avem în depozit?

— 186 de cutii. Cred însă că dozele servite de noi au fost prea mari. Trebuie să mai experimentăm.

— Bineînțeles. Mai întîi însă, va trebui să aducem cazul la cunoștința celor competenți. Nu trebuie să știe despre asta nici măcar toți ofițerii. Acum lasă, vom mai vedea. Chiar în noaptea asta îi voi telegrafia Reichsführerului.

— Sper că nu vei uita să pomenești de mine.

— A nu, dar să știi, va fi o comunicare cifrată de serviciu.

— Bine, dar eu...

— Știu, știu. Lasă, nu te impacienta.

— Nu aș vrea să-și atribuie altul...

— Ce vrei să spui?

— Este destul de clar, nu?

— N-aș spune. De altfel, acolo unde te găsești tu, ești prea jos pentru a putea fi văzut de sus. Marea acțiune care ne așteaptă, rezolvarea definitivă a problemei evreiești poartă, încă din planuri numele de „acțiune Hoess". Așa că vezi, asta vine ca o completare.

— Este destul de clar, nu?

Fritsch sări ca ars:

— Mă jignești, domnule, nu permit!...

— Ei, lasă, lasă, mai bea un pahar de vin și fii sigur că nimeni nu-și atribuie merite străine. Voi cere Reichführerului să ți se dea Crucea de fier cu spade. Ești mulțumit? Apoi, dacă I. G. Farbenindustrie va primi în urma descoperirii tale, comenzi serioase din partea statului, te poți aștepta la o gratificație bună. Tot nu ești mulțumit?

Fritsch nu răspunse. Făcu stînga-mprejur, își luă chipiul, ieși din club, ceru un cal, încălecă și alergă în galop două ceasuri. Se întoarse acasă cu capul mai limpede dar nu îndeajuns de destins. Il chemă pe unul din oamenii lui de încredere și îi spune:

— Ascultă Frantz: E una mititică poate ai văzut-o pe aici, face curat la mine în birou. Nu știi în ce bloc doarme?

— Am înțeles, Herr Hauptsturmfuehrer. In cinci minute v-o aduc.

Karl Fritsch scoase din noptieră o sticlă de coniac și bău unul după altul, două pahare. După cîteva minute, Häftling 6840 Irena Lewicka fu împinsă cu putere pe ușa dormitorului lui Fritsch. Plîngea. Fritsch se apropie de ea și rîzînd de zvîrcolelile ei neputincioase, o luă în brațe și o aruncă pe pat. Privirea îi înțepenise pe picioarele de alabastru.

Tîrziu, Karl Fritsch îi zise:

— Tu ești o proastă, nu înțelegi! Dar astăzi am făcut o descoperire epocală!

Ioan GRIGORESCU

Desene de N. MOCANU

Pentru spectacole teatrale cu larg caracter popular

(Urmare din pag. 1)

cu „Uraganul" ? De ce, la scurt interval, Teatrul C.F.R. Giulești a putut realiza cu succes un spectacol greu cu „Aristocrații", dar s-a împleticit la un alt spectacol greu, „Nevestele vesele din Windsor" ? De ce Teatrul Armatei oscilează, în decursul unei singure stagiuni, între dramatismul din „Poarta Brandenburg" și naivitățile spectacolului cu „Dick Warrings" ? De ce Naționalul, prima scenă a țării, nu a reușit încă să-și fixeze un profil unitar ?

Desigur că există aici multe cauze, dintre care unele pornesc chiar de la repertoriu, ș.a.m.d. Eu doresc să semnalez și să supun dezbaterii noastre cîteva aspecte legate îndeosebi de arta spectacolului.

Cred că una dintre problemele centrale este legată de rolul regizorilor în teatre. Nu este suficient ca regizorul să fie creatorul unui spectacol — mai mult sau mai puțin reușit ; el trebuie să fie în primul rînd un animator. Experiența celor mai bune teatre din Uniunea Sovietică și democrațiile populare, precum și a unor teatre din țara noastră, arată că ascensiunea acestor teatre s-a datorat întotdeauna liniei directoare pe care le-au imprimat-o conducători sau regizori cu puternică personalitate, capabili să promoveze o viziune artistică originală și să educe întreg colectivul în spiritul ei.

In multe teatre, se mai manifestă însă tendința înapoiată, individualistă a fărîmițării forțelor regizorale în mici feude concurente, ceea ce atrage după sine o muncă îngustă, meșteșugărească, un fel de producție „cu bucata", fără perspectivă de ansamblu. Acestor apucături mărginite trebuie să le ia locul, în fiecare teatru, conlucrarea creatoare, tovărășească, elaborarea în comun a unui program artistic clar și armonios, în jurul căruia să se mobilizeze și să se sudeze forțele întregului colectiv.

In felul acesta, se vor putea profila tot mai puternic preocupările și inițiativele creatoare ale fiecărui teatru, formele sale specifice de a se adresa spectatorilor și de a-i cuceri.

Strîns legată de elaborarea acestui program unitar este necesitatea de a crea, în mijlocul fiecărui colectiv teatral, un spirit de muncă solidară și entuziastă de emulație, de autoexigență. In multe teatre există o slabă preocupare pentru perfecționarea măiestriei profesionale, iar formele organizate în care s-ar putea duce o asemenea activitate de perfecționare lipsesc aproape cu desăvîrșire. Din această cauză, se întîmplă deseori ca actorilor — în special celor tineri — să le lipsească în scenă degajarea, elasticitatea, dicțiunea clară și firească. Există și cazuri de neglijență, de degradare, abateri de la etica profesională, care dovedesc un scăzut simț de răspundere față de marile sarcini sociale ale teatrului nostru.

Publicul crede în jocul acelor actori care pun suflet, căldură, vibrație, care se dăruiesc sincer personajelor pe care le întruchipează. In același timp, pentru ca toate aceste calități interioare să poată fi exteriorizate, actorul trebuie să stăpînească perfect mijloacele de expresie scenică, vorbele sale să fie înțelese, mișcările sale să convingă. Să nu uităm nici o clipă că sistemul lui Stanislavski este, în primul rînd, o metodă de exercițiu permanent, de cultivare fără răgaz, de muncă a actorului cu sine însuși. E necesar, prin urmare, să existe în fiecare teatru o intensă activitate educativă, în care îmbogățirea cunoștințelor politico-ideologice să se împletească cu forme variate și eficiente de ridicare a măiestriei profesionale. Cele mai bune inițiative în această direcție trebuiesc popularizate și generalizate.

Recenta consfătuire anuală a oamenilor de teatru a discutat pe larg problemele muncii teatrelor pentru promovarea dramaturgiei originale. Discuțiile au subliniat, printre altele, că teatrul poate da un mare ajutor dramaturgilor pentru crearea unor lucrări animate, cu o construcție scenică interesantă, lucrări care să dea posibilitatea celui mai viu contact cu publicul.

Se știe că ambele piese originale sovietice prezentate la noi de Mossoviet au fost lucrate de autori în strînsă legătură cu teatrul, conform concepției sale scenice populare, și tocmai de aceea textul și spectacolul ni s-au înfățișat într-o unitate deplină. Foarte interesantă este și experiența noului teatru moscovit „Sovremennik", care a prezentat piese de o actualitate arzătoare, inspirate din fapte reale, culese din presă și lucrate în teatru, cu concursul întregului colectiv. Presa sovietică a arătat că — deși nu totul este perfect în spectacolele acestui teatru — ele sînt vii, originale, au un puternic răsunet, mai ales în rîndurile tinerilor spectatori.

Atunci cînd teatrul știe bine ce vrea, cînd el are un program de activitate limpede și original, aceasta reprezintă un stimulent și o orientare pentru dezvoltarea dramaturgiei corespunzătoare. In jurul unor asemenea teatre, se grupează întotdeauna cu pasiune talente scriitoricești, mai consacrate sau mai tinere, atrase de spiritul mereu înnoitor al colectivului respectiv și dornice să răspundă cerințelor sale specifice.

O problemă fundamentală a activității teatrelor este întărirea continuă a legăturilor cu publicul nou, alcătuit din oameni ai muncii. Acestui public însetat de cultură îi sînt destinate spectacolele noastre. Teatrul are datoria să formeze gustul artistic al publicului muncitor, ținînd seama de necesitățile și cerințele sale reale. Se mai întîmplă însă ca, în montarea unor spectacole, să se țină seama mai mult de gusturile subțiate, intelectualiste ale micului burghez, aflat mereu în căutare de senzații aparent nemaivăzute, care să-i flateze vanitatea.

Există o anumită subapreciere a formelor vii, simple și colorate, precum și a folosirii unor elemente adiacente, cum ar fi muzica, dansul etc. Temîndu-se de vulgarizări, unii pierd din vedere și ceea ce este cu adevărat popular. Așa se face că uneori, piese ușurele, fără prea multă substanță, se bucură de o montare foarte colorată și atrăgătoare, pe cînd alte piese, cu un conținut bogat de idei, sînt puse în scenă uscat, rigid, cu simboluri alambicate, greu accesibile.

Pentru crearea unor spectacole autentic populare, de cea mai mare însemnătate este cunoașterea vieții și preocupărilor celor ce muncesc, studierea gustului și opiniei publicului muncitor.

S-a constatat, de pildă, la Teatrul Muncitoresc C.F.R., în decursul anilor, că piesele lui Ostrovski au avut un succes cu totul deosebit în rîndurile publicului din cartierul Giulești. Aceasta se datorește, fără îndoială, caracterului profund popular al operei marelui dramaturg rus, felului cum el știa să se adreseze oamenilor, să le zugrăvească viața de fiecare zi.

Aceasta nu poate să nu dea de gîndit teatrului respectiv, atît la alcătuirea repertoriului cît și în stilul de joc al spectacolelor sale. Desigur, e vorba doar de un exemplu izolat, căruia trebuie să i se adauge mulți alți factori, spre a se putea trece la generalizări valabile. Ce concluzii interesante s-ar putea însă trage dacă, de la asemenea observații empirice, s-ar trece la o studiere sistematică, științifică, a cerințelor diferitelor categorii de spectatori!

In acest sens, s-ar putea iniția, printre altele, o serie de spectacole urmate de discuții cu publicul — eventual sub egida A.T.M. Spectatorii ar putea primi, la începutul reprezentației, cîte un formular prin care să li se solicite părerile și sugestiile în legătură cu concepția regizorală, jocul actorilor, scenele de mase, decorul, lumina etc.

O latură importantă a activității teatrelor, în direcția strîngerii legăturilor cu publicul muncitor, sînt deplasările cu spectacole în întreprinderi, în centre muncitorești, la sate. Și aici se constată însă, uneori, o anomalie: spectacole de mai mică însemnătate din repertoriul teatrelor sînt deseori mai suple, mai mobile, în vreme ce spectacole cu un conținut actual deosebit de bogat sînt legate de montări foarte încărcate și complexe, uneori imposibil de realizat în deplasare. Ar fi o inițiativă meritorie din partea teatrelor să pregătească cu piese de mare valoare din dramaturgia socialistă — cum ar fi „Tragedia optimistă", „Omul cu arma", „A treia, Patetica", „Aristocrații", — pe lîngă montările de amploare de la sediu, variante agitatorice, mai simple, destinate unui șir îndelungat de turnee și deplasări.

Pentru încurajarea căutărilor creatoare în domeniul creării unor spectacole cu larg caracter agitatoric popular, A.T.M. își propune să inițieze un cenaclu experimental, deschis tuturor inițiativelor și încercărilor, în spiritul realismului socialist. Acesta nu va fi un simplu cerc de discuții abstracte, ci un cenaclu de lucru, în cadrul căruia se vor prezenta și se vor analiza scurte spectacole, acte sau fragmente concepute în chip îndrăzneț, inovator — sau tinzînd către aceasta.

Dacă activitatea cenaclului se va dovedi rodnică, el s-ar putea transforma, cu timpul, într-un studio experimental care să ofere și spectacole publice.

Aceste propuneri urmăresc adîncirea continuă a caracterului popular al teatrului nostru. Prin spectacole populare înțelegem spectacole care să placă și să educe în același timp, spectacole care să desfete, să captiveze — și pe această cale să exercite influență asupra publicului. Dorim cît mai multe spectacole care, în imagini scenice reliefate și atrăgătoare, să sublinieze sensurile textului, să le apropie de înțelegerea, de inima spectatorului. Asemenea spectacole îndeplinesc fidel și eficient țelurile artistice-ideologice ale teatrului realist-socialist.

Andrei BALEANU

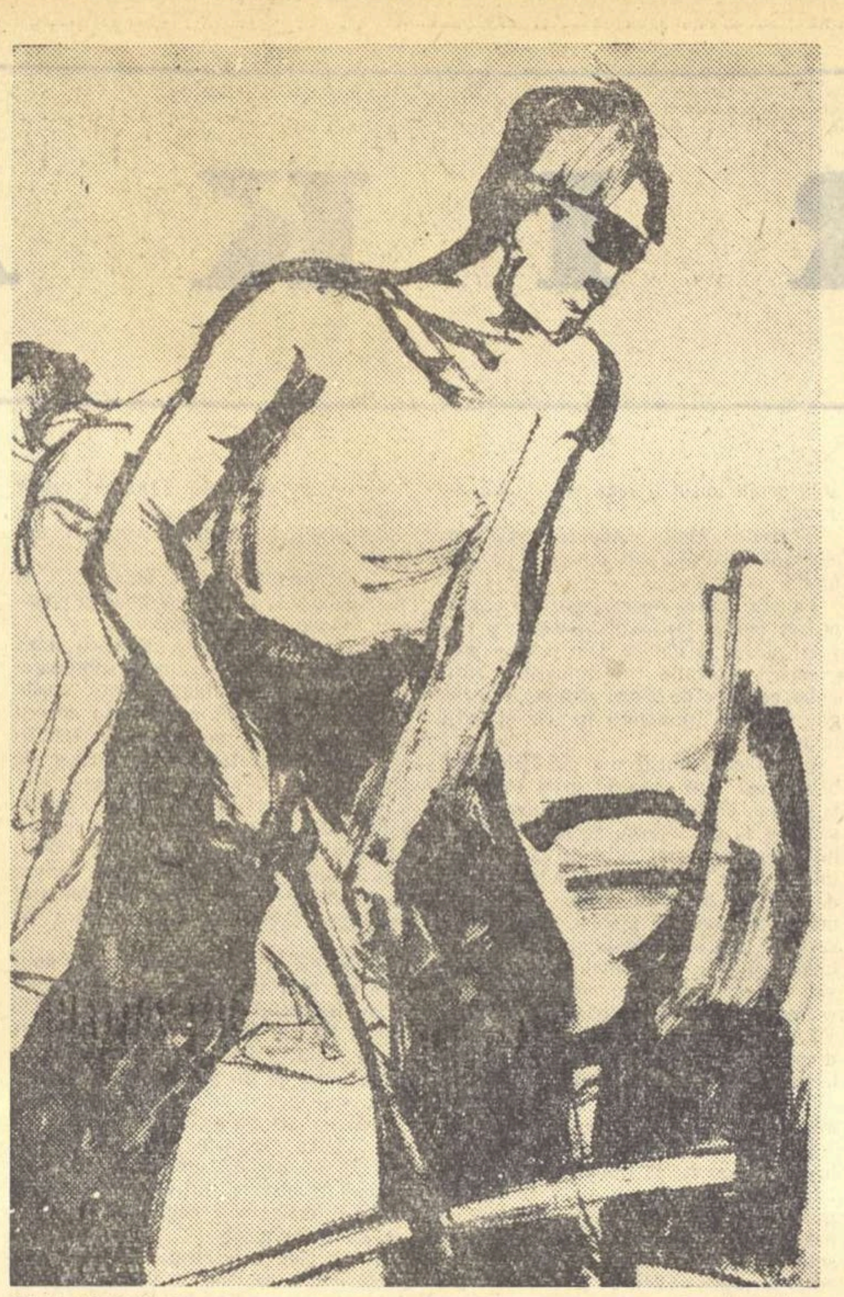

TRAIAN VASAI „Laminoriști"

INVITAȚIE ÎN ATELIER

A introduce pe cititor în atelierul tău de lucru cere unele prevederi. N-am nici o prejudecată și nu consider că ridic vălul asupra cine știe cărui mister inviolabil. Mă supără în egală măsură poza enigmatică și exhibiționismul. Intenționez să-l iau de mînă pe cititor, simplu, prietenește, tot așa cum ar face și cum au făcut-o de altminteri nenumărați muncitori care mi-au explicat cu răbdare și cu atenție „secretele" profesiunii lor. Mă bucură că „Gazeta literară" îmi oferă prilejul să le împărtășesc și eu cîte ceva din îndeletnicirea scrisului.

Prevederea de care vorbeam mai sus vine de acolo că nu pot despărți felul de a lucra, adică elaborarea unei opere, de viziunea, de gîndirea scriitorului. Acest proces este în ultimă analiză determinant pentru orientarea sa spre o anumită problematică, spre anumiți eroi. Există firește, și o înclinație afectivă. Astfel, niciodată nu voi putea smulge din amintire impresiile trăite în copilărie și tinerețe în cartierul muncitoresc Lemaître, nu voi putea uita fascinația pe care o exercita asupra ochiului meu peisajul industrial. Decorul veșnic al fabricii mă încînta și mă uimea, întocmai cum pe alți copii, pădurea sau cîmpul.

In focul cuptoarelor, în uruitul mașinilor, în circulația forțelor mecanice și electrice ce străbăteau hala de la un capăt la celălalt, muncitorii care le struneau și le dirijau mi se păreau niște zei. Mînjiți de ulei, luminați de flăcări, dominînd teribilele mașini, erau nemaipomenit de frumoși. Gustul feeriei aici mi s-a deșteptat. Incercam chiar o mică dezamăgire cînd îi întîlneam, pe stradă sau în fața porții, fumînd și discutînd cu vecinii ; deveneau niște ființe obișnuite, nu-mi venea să cred, de pildă, că Nea Cristea, care-mi apărea ca un uriaș la forjă, era același cu omul necăjit, mereu îngrijorat cu ce-și va hrăni și îmbrăca nevasta și pe cei patru copii ai săi. Și nici pe departe nu semăna în mintea mea cu cel zărit într-o zi geroasă de iarnă, într-o vechitură de palton, înfrigurat, cu bocancii cîrpiți, trăgînd după el o sanie cu cîțiva butuci de fag uzi.

Erau multe lucruri pe care atunci nu le pricepeam. Ințelegerea lor umană o aveam, dar semnificația socială o ignoram. Lumea muncitorească nu era deci ceva nou pentru mine. Nouă era însă concepția ei despre viață, despre societate, despre om, pe care aveam s-o descopăr mai tîrziu și să ader la ea.

Din această perspectivă, arta capătă implicații mai adînci, sensuri pe care nu le bănuiam. Acul indicator al istoriei îmi arăta ivirea pe scenă a unui erou mult mai interesant: muncitorul comunist. El se afla mereu în linia de foc: în ilegalitate, în răsturnarea dictaturii fasciste, în construirea socialismului. Mă pasiona fizionomia lui morală, problemele, eforturile sale. L-am căutat acasă, în uzină, pe șantier, în mine, în miile de chipuri de muncitori întîlniți în anii de peregrinare reportericească de-a lungul și de-a latul țării. Materialul de viață adunat era imens. M-am speriat și m-am întrebat cum voi reuși oare să-l organizez ? Aici trecem pragul în atelierul scriitorului.

Amalgamul de impresii, de fapte, de întîmplări, trebuia selectat, prelucrat, reținut ceea ce era esențial, ordonat într-o construcție epică închegată pe baza unui conflict puternic, din care personajele să se desprindă cu trăsăturile lor sufletești bine definite. Asta în cazul adoptării formulei romanului clasic. Am optat pentru ea și am fixat acțiunea la o mare uzină din București.

Scrierea unui roman ar putea fi asemuită cu înălțarea unui bloc. Numai că scriitorul e deopotrivă cel care defrișează terenul, face săpăturile, toarnă temelia, e zidarul, electricianul, zugravul și arhitectul propriei sale opere. Și nu e singura deosebire, după cum se va vedea mai încolo. Așadar, după terminarea „muncii la subteran", adică precizarea capitolelor, a scenelor, a episoadelor, a rolului eroului principal și al celorlalte personaje, începe abia lucrul propriu-zis.

Dar mai întîi, cum se naște acest erou principal în jurul căruia se înnoadă firele acțiunii ? El nu este o închipuire a scriitorului, ci o transpunere a realității, desăvîrșită însă de imaginație. Să luăm un exemplu. Este în afară de orice îndoială că cel mai reprezentativ erou pentru epoca noastră este comunistul. Eu l-am ales ca personaj central pe tînărul inginer Ștefan Moroianu. Prin concepție și fondul etic se suprapune celorlalți eroi comuniști, dar se diferențiază prin caracterul și individualitatea sa. De unde i-am luat trăsăturile care-i formează portretul ? Desigur că n-am întîlnit în viață un tip aidoma, dar unele caracteristici le-am regăsit la diferiți oameni ai muncii.

Astfel, încercările aspre ale copilăriei, dîrzenia, mi le-a oferit un tehnician de la Hunedoara, pe care l-am cunoscut la furnal, pe un pod înalt de vreo zece metri și cu care stăteam de vorbă în timp ce corfele pline cu minereu lunecau pe cablu, deasupra capetelor noastre. Spiritul de inovație, pasiunea muncii, mi le-a inspirat un student de la Institutul de la Petroșani, care debutase ca simplu miner la Petrila. Era inteligent, cu o mare sete de cunoaștere și în cîțiva ani devenise unul din cei mai temuți matematicieni. Optimismul robust, dar nu festiv, izvorînd din credința fermă în posibilitățile de a se realiza uman și spiritual în socialism, m-a impresionat la un tînăr constructor pe șantierul hidrocentralei de la Sadu.

Din fuziunea tuturor acestor elemente, s-a alcătuit treptat portretul psihologic al eroului meu. El se definea, se contura mai precis pe măsură ce intra în acțiune, polarizînd în juru-i pe muncitorii cei mai vajnici.

Ne aflăm în perioada de după naționalizare. Incepe construcția socialistă. Gestul constructor nu se reduce la o declamație entuziastă. Și nici nu înseamnă doar sudoare, muncă, efort. Fațetele lui sînt multiple, restrîngîndu-se în conștiință, în sentimentele, în aspirațiile și interesele contradictorii ale oamenilor.

A nu fi văzut clar acest lucru m-a dus, în urmă cu cîțiva ani, la nereușita cărții mele „Rădăcinile bucuriei", dar nu și la abandonarea romanului. Erau unele scene care-mi plăceau. Era mai ales Ștefan Moroianu, la care nu puteam să renunț cu nici un chip. Pe unii eroi ai săi scriitorul îi detestă, pe alții îi iubește. Ștefan Moroianu mi-era prea aproape ca să nu-mi îndrept toate sforțările să-i dau un certificat de stare civilă literară. De aceea, am început să lucrez cu îndîrjire o nouă versiune. Și nădăjduiesc că voi reuși.

Dar să ne întoarcem în atelier. Se întîmplă ceva ciudat. Personajele au început să prindă relief. Știu ce gîndește, ce va face un personaj sau celălalt, știu ce se va petrece cu Ștefan Moroianu în capitolul următor. Dar, la un moment dat, mă poticnesc. Eroul nu vrea să se miște în direcția aleasă de mine, nu vrea să săvîrșească un anume fapt, ci îmi impune el drumul pe care să-l iau. Asta nu înseamnă că scap frînele, deoarece atunci ar fi grav. E cu totul altceva. Eroul devine, într-un fel, independent față de scriitor, are logica lui internă, pe care încălcînd-o, riști să cazi în falsitate psihologică.

Iată deci o altă deosebire a termenului de comparație dintre un roman și construcția unui bloc. Aci planurile sînt întocmite după legi fixe și orice eroare de calcul duce la prăbușirea edificiului. Planul unui roman este un cadru general și oricît de bine ar fi chibzuit, limitele lui sînt sparte de desfășurarea acțiunii, de evenimentele, de viața eroilor. In caz contrariu, ar fi o arhitectură în vid.

Scriitorul lucrează un material viu și adesea imprevizibil. In asta constă frumusețea și greutatea muncii lui. Cînd de sub condei țîșnește o scenă în care eroul reiese cu maximum de relief, se spune de obicei că e inspirat. Dar această inspirație nu vine din senin, ea este rezultatul unei munci subterane, a gîndirii, a fanteziei, care găsește, într-o scăpărare de lumină, imaginea cea mai veridică.

Spre realizarea acestei imagini veridice a eroului pasionant al vremii noastre, comunistul, tind toate forțele noastre de plăsmuire, de vis și încredere în om.

Ieronim SERBU

PĂRERI DESPRE POEZIE

Interviu neprevăzut

Poezia este o compoziție în versuri, greu de înțeles... Nu, greșesc. Am încurcat fișele ! Așadar, prima parte este din definiția poeziei și a doua din definiția enigmei. Să reluăm, deci.

— De ce să reiei ? mă întreabă tînărul poet R. Meticescu, citind peste umărul meu cele scrise mai sus. Definiția pe care ai dat-o e foarte bună.

— Imposibil. Nu vezi că mi s-au încurcat fișele ?

— Ce importanță are ? Marile adevăruri s-au născut întotdeauna dintr-o întîmplare. Nu știu și nu vreau să știu cum ai ajuns la definiția pe care ai dat-o. Important pentru mine e că ai nimerit. Desigur, s-ar putea da și o definiție mai bună : poezia ideală este aceea care nu poate fi de loc pricepută. Pricepi ?

— Cînd vorbești în proză, pricep.

R. Meticescu are o tresărire de triumf :

— Vezi ? In asta e și deosebirea. Altfel poeții s-ar confunda cu oamenii obișnuiți, iar poezia cu proza cea de toate zilele, cu... așa... ca să fiu mai clar... cu eticheta de pe un borcan de gem.

— Voiam să te întreb însă, cum reușești să te faci neînțeles ?

— Ei, îmi răspunde băiatul, cu un zîmbet timid, toți marii poeți au fost neînțeleși.

Tînărul poet, pare-se, își încurcase și el fișele. Marșez :

— Eminescu, neînțeles ?

— Sigur. El însuși se plîngea de lipsa de înțelegere a contemporanilor.

— E altceva. Dar nu înțelegi „Luceafărul", „Pe lîngă plopii fără soț" ?

— Stai, mă întrerupe R. Meticescu, e normal ca tu să-l înțelegi, astăzi, pe Eminescu și nu pe mine. Eu scriu pentru viitorime... Și adaugă firesc, fără umbră de îngîmfare : Ca și Eminescu, de altfel.

Mă uit la el. E grav, emoționat și înspăimîntător de sincer.

— Dragul meu. Vreau să te-ntreb ceva : tu gîndești și simți așa cum scrii ?

— O, nu, răspunde. Simt așa cum simt. Cum simte toată lumea. De gîndit însă, nu prea gîndesc : sînt spontan.

— Atunci de ce nu reușești să te faci înțeles ?

— Nu pui bine problema. Nici nu mă străduiesc să mă fac înțeles. Aș spune, dimpotrivă. Poezia o scriu, într-adevăr, așa cum o simt. Apoi, însă, amestec versurile, imaginile și cuvintele, răsucesc nițel frazele, desființez măsura...

— A desființa măsura e mai mult decît a întrece măsura ?

— Nu mă întrerupe. Va să zică desființez măsura și recitesc de la început toată poezia. Dacă se mai înțelege ceva, fac tot ce-mi stă în putință ca să nu se mai înțeleagă nimic.

— Bine, dar ce vină are cititorul ?

Rîde amuzat și cu matură superioritate.

— Care cititor ? Doar ți-am explicat că nu scriu pentru contemporani. Iar cititorul de peste 50—100 de ani va fi evoluat și mă va înțelege.

— Nu cred. Doar dacă vei transmite posterității, o dată cu poezia, și cifrul ei ...Dar, în aceeași ordine de idei, pentru contemporani cine scrie?

R. Meticescu e derutat. Caută febril un răspuns și pare foarte iritat că nu-l găsește. Incearcă de mai multe ori să vorbească, se oprește, înghite în sec, face gesturi pe care nu le pricep și apoi tace posac. Nici nu mă privește. Deodată, ca străfulgerat de lumina geniului, se întoarce, transfigurat, către mine :

— Dar este evident, dragul meu, mă miră că nu înțelegi singur. Dacă eu scriu pentru omul care va trăi peste o sută de ani, e firesc ca pentru contemporani să fi scris precursorii mei, care au trăit acum o sută de ani sau mai mult. Asta e și rostul clasicilor. De aceea îi înțelegem și-i apreciem.

Și încheie, vădit satisfăcut, discuția.

D. S.

Splendidul Mîine

(Urmare din pag. 1)

ții : pacea și munca. Bucuriile zilnice ale vieții lor intime nu sînt străine bucuriilor colective ale comunității mai mici sau mai mari, cărora familia aceasta minunată le aparține. O izbîndă în lupta internațională pentru pace e și a lor, după cum și al lor este orice eveniment important din viața lumii. Din viața acestei sănătoase familii fac parte toate întîmplările universului. Nimic provincial, nimic de „mahala", nimic încremenit sau mucezit în rostul zilelor lor. Un aer puternic și larg bate necontenit peste viața lor, pentru că așa au fost educați, așa au fost crescuți, să dea toate rezervele lor sufletești unei participări colective, în care să găsească, o dată cu formula vieții, și simțămîntul grandiosului de care nu trebuie să fie lipsit oricine participă din colțul lui, măcar cu o luare la cunoștință, la viața universală.

Familia aceasta crește o dată cu timpul său. Toate invențiile și le apropie, toate ideile sau bucuriile artei sînt și ale ei. Copiii au crescut. Băiatul a ajuns zootehnician, undeva în Dobrogea sau în Moldova, stăpîn pe recoltele bogate. Soția lui e chimistă. Vin din cînd în cînd pe la bătrîni. Fetele sînt măritate, una cu un artist, cealaltă cu un medic. Amîndouă sînt profesoare. De anul nou, dacă se poate, se strîng cu toții în același apartament care, acum, de aproape treizeci de ani, a îmbătrînit și el puțin, în culorile lui, dar e tot solid, făcut să mai înfrunte multe decenii și să treacă prin multe... foarte multe mîini. Toți și-au făcut rosturi oneste și folositoare comunității. Familia a crescut și s-a înrămurit. A fost contemporană cu dezarmarea generală și definitivă în lume : bătrînii, și ei, abia mai țin minte, din ani foarte îndepărtați, ce e acela „războiul". Acum, pacea e starea firească a lucrurilor. Au fost contemporane și ramurile mai tinere ale familiei cu noile invenții, cu noile dobîndiri ale omenirii: gările cosmice, zborurile în lună, pe Marte și pe Venus deocamdată, și vindecarea cancerului. Toate acestea, pas cu pas, au făcut parte din cunoașterea și bucuria directă și a bătrînilor și a copiilor. Nimic nu s-a petrecut în afară de ei. Conștienți, au luat parte și cu orice prilej au mărturisit adeziunea lor.

Generațiile se trec și azi, dar cu rosturi și înfăptuiri precise și după o ordine imuabilă a naturii, fără melancolii, după mari realizări. Iar apartamentul, celula de viață de la care am pornit, dăinuiește mai departe, pentru că așa a fost croit, pentru multe, multe generații. El aparține unui întreg sistem care se cheamă întîi bloc, apoi oraș, apoi țară. Prin el trebuie să treacă undele noi ale vieții colective. Și astfel, splendidul Mîine, fără granițe în viitor ca și viața apartamentului de pe latura de nord a blocului, va cuprinde o viață tot mai largă, tot mai generoasă, tot mai bine înțeleasă.

Ion Marin SADOVEANU

Poezie chineză

(Urmare din pag. 1)

sajul pustiu și înghețat. Enormele deplasări de mase omenești în timpul dinastiei Hanilor, care au avut de purtat războaie grele cu hunii, au produs în această perioadă o lirică de război, în care sentimentul spațiului imens al Chinei, teatrul grozavelor ei încercări, a produs expresii literare cum nu se mai găsesc nicăieri în literatura universală. Mi-ar fi plăcut deci să aflu, într-o traducere mai meșteșugită, o poezie ca aceea a lui Me Tsch'eng, un poet al veacului al II-lea î.e.n., pe care o redau urmărind cu ochii versiunea germană a lui R. Wilhelm : *„Rătăcire, rătăcire, tot mereu. / Te-ai despărțit de mine pentru toată viața. / Drum și dîmb ce-l iei în piept, ce lung ! / Revedere ? Cine știe, cine știe ! / Pasărea din miazăzi departe / Tot visînd îngheață în zăpadă. / Depărtată-mi pare ziua despărțirii. / Haină, cingătoare tot mai largi. / Nori ce trec azvîrle umbră-n cîmpuri. / Cel mereu pe drumuri nu se mai gîndește-acasă. / Dorul după tine mă ostenește, mă face bătrîn. / Ani și luni îmi trec pe dinainte. / Nu te mai gîndi, nu mai vorbi ! / Bea, mănîncă, slobozește-ți gîndul"*. Rareori s-a scris o poezie mai săgetătoare ca această compunere în care fiecare vers pare smuls din inima sîngerîndă a omului.

Antologia trece poate prea repede peste epocile intermediare pentru a ajunge la poeții din timpul dinastiei Tang și ai secolului al VIII-lea al erei noastre, un Yang-Kioang, un Li-Tai-Po, un Tu-Fu. Avem de-a face, de data aceasta, cu poeți despre a căror biografie se cunosc atît de multe lucruri, încît punerea lor în relație cu epoca devine mult mai ușoară. Mai ales biografia lui Li-Tai-Po abundă în detalii, înmulțite de altfel prin legendă și mit. Este stabilit că s-a născut către granița de apus a Chinei. Numele lui înseamnă *Steaua mare și albă*. A crescut pe lîngă un pustnic, în munți, unde a învățat să prindă și să crească păsări ciudate. Vocația lui poetică s-a precizat de timpuriu și i s-a consacrat cu atîta ardoare, încît nenorocirile lui, mai întîi în căsătorie, se explică prin pasiunea lui poetică. A trăit ca rapsod rătăcitor și, schimbînd mereu locul așezării, a întîlnit pe poetul Tu-Fu, emulul lui, și pe tînărul ofițer Kuo-Tsi-I, din care își va face marii prieteni ai vieții. Este adăpostit de oameni bogați care-l răsplătesc cu aur și vin. Atunci s-a format, desigur, imaginea poetului veșnic sub influența băuturii, ceea ce poate să fie și o expresie simbolică pentru starea de entuziasm poetic, care îi era obișnuită și pe care a cultivat-o cu dinadinsul. Ajunge la Tsch'ang An, la curtea împăratului, care-l primește în Academia literară a curții ; dar intrigile îl silesc să se îndepărteze. Incepe o nouă viață rătăcitoare. Cu ocazia rebeliunii lui An-Lu-Șan, fostul favorit al împăratului Yang-Kui Fe, este prins de rebeli, dar vechiul prieten Kuo-Tsi-I, devenit acum general, obține pentru el eliberarea, cu condiția de a se îndepărta în regiunile din sud-vest. Pornește de-a lungul fluviului Yangțe, în noi rătăciri, pînă cînd i se permite să se înapoieze. Dar acum este bătrîn și bolnav și, în 762, își găsește sfîrșitul, înecîndu-se în Yangțe, pe cînd încerca să îmbrățișeze imaginea lunii în apele fluviului, spune legenda.

Bogatul temperament poetic al lui Li-Tai-Po a făcut din el unul din cei mai iubiți poeți ai Chinei și, desigur, acela care a părut mai apropiat de sensibilitatea europeană. Străbat acum traducerile lui Eusebiu Camilar, după acele de acum cîțiva ani ale lui Adrian Maniu, și regăsesc principalele lui teme și accente, care sînt ale unei iubiri de viață proiectate dintr-un temperament melancolic. Poetul cere cana de vin pentru a-și alunga tristețea asemănătoare cu *umbra unei plante pe-o pînză de mătase.* Artificialitatea nu este totdeauna absentă din opera acestui poet al unei epoci tîrzii. Prietenii, adunați la băutură în pavilionul de porțelan, există în două imagini, dintre care cea din urmă este aceea răsfrîntă în lacul diafan din preajmă. *Floarea roșie,* cu fata care brodează lîngă fereastra ei în timp ce gîndurile îl însoțesc pe iubitul plecat la bătălie, este o *chanson de toile* ca a trubadurilor, ca a Margaretei în *Faust* al lui Goethe. Sînt, printre poeziile grupate acum, și accente mai grave, pornite din vremea bîntuită de atîtea încercări, a poetului.

Antologia lui Eusebiu Camilar depășește cu un singur autor secolul al VIII-lea, dar bogatul fluviu al liricii chineze a curs mai departe, producînd mereu opere uimitoare, pline de forță sau grație, pe care le-am regăsi cu încîntare în limba noastră.

Tudor VIANU

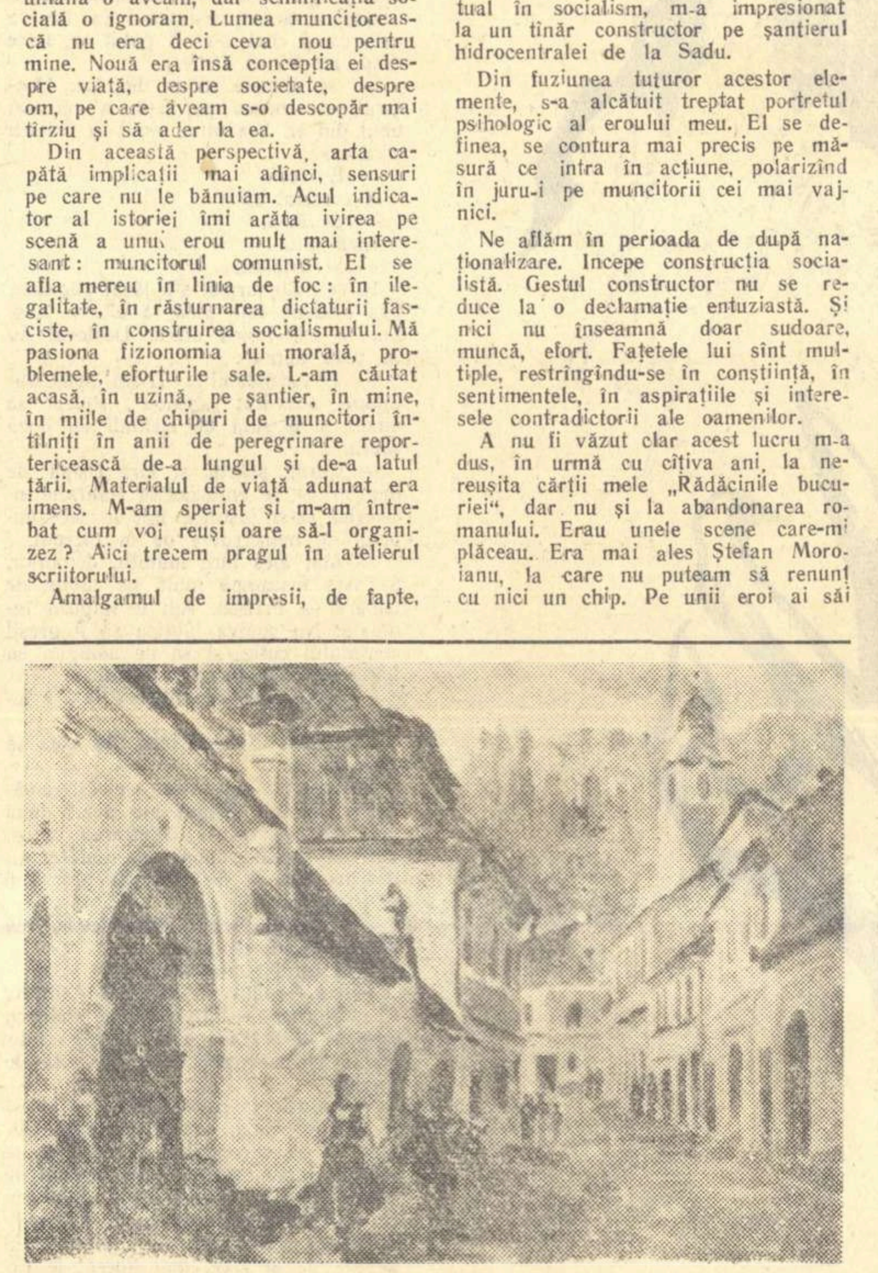

PAUL UZUM „Stradă din Roșia Montana"

POȘTA redacției

Teodor Cazan — Mediaș. Sper că ați citit răspunsul trecut. Fără să intervenim, ca arbitri, în discuția dvs. cu cenaclul local, vă cităm aci, în sprijin, versurile în versiunea pe care o considerăm noi ceva mai bună : „Se-nfioară-n Cosmos cerul de gîndirea lui sublimă / Care-n veacul ce-l parcurgem schimbă viață, schimbă climă, / Toate-n jurul său le schimbă ; sparge munții urcă-n astre, / Printre galaxii se plimbă, pe cărările albastre / ... / Iar cunună grea de lauri să împodobească fruntea / Oamenilor sovietici, ce-au întins spre Cosmos puntea..."

Fără îndoială, însă că „și-a donat-o" nu merge... Cuvîntul potrivit ar fi „și-a dăruit-o". Cu ritmul trebuie să vă descurcați dvs., fără să jertfiți cuvîntul necesar.

Observațiile de rîndul trecut continuă să fie însă valabile și pentru „Omului ridic cunună".

Stănculescu Emil — București. Aveți o evidentă bunăvoință, dar trebuie să învățați mult și serios, în primul rînd regulile ortografiei, ale gramaticii și ale prozodiei. Apoi, citiți mai mult și cu mai mare atenție. Nu puteți rămîne la Bolintineanu.

Radu Selejan — Petroșani. Poezia ar trebui să spună mult în cuvinte puține. Dvs. izbutiți în sens invers. Trebuie să faceți eforturi în direcția concentrării expresiei. Nu vă lăsați dus de valul vorbelor. Pentru un viitor inginer de mine, o poezie a minerului ar fi putut depăși faza vag simbolică, convențională, din „Căutătorul de comori", — semnificativă totuși pentru posibilitățile dvs. : „In mină, prin orturi, se văd lămpi sfioase / Și par niște stele pe umeri de bolți, / Plăpînda lor rază împrăștie bezna / Făcînd loc vederii spre negrele porți. / ... / Auzu-ți se umple de șoapte ciudate, / Simțirea ți-e prinsă de-al minei mister. / Piroane descuie-nnegrite lăcate / Ce lasă s-apară-al cărbunelui cer. / ... / Minerul prin muncă adîncul supune, / Cu fața scăldată-n sclipiri de cărbune, / Trezește o lume de mult adormită / Scoțînd la iveală comoara găsită."

Notele prozaice, „explicative", reduc valoarea unei imagini sugestive, oricum însă prea generală, atemporală. Aceleași deficiențe sărăcesc poezia inspirată din marele eveniment al lansării rachetelor sovietice în cosmos : **In fața viitorului** : „Rămîne-vor pitici uriașii munți / Și fluviile fi-vor mici pîraie / In fața viitorului ce punți / Inalță spre a soarelui văpaie. / ... / Aproape de pămînt se vor ivi / Luceferii ascunși în ani lumină / Și pe astrale căi va răsări / Inmiresmată, floare de sulfină..." etc.

Vă așteptăm în continuare.

I. Burcă — Orașul Stalin. „Patria mea" cuprinde mult patos dar și multă grandilocvență. „Intîlnire în cosmos" e confuză și presărată de stîngăcii și contorsiuni : „teleghidata cosmică", „sovieticii savanți". Ce înseamnă mesajul trimis lunii : „Vom mai veni... să-ți punem jar în piept și pe sub gene" ? Intenția dvs. trebuie să fi fost bună, dar așa exprimată evocă torturi medievale. Ce înseamnă „perceptele cu sfinți și lîncezeală" ? Las'că „imaginea" e neclară, dar „percept" îl întrebuințați în loc de „precept" = „principiu, învățătură, normă, regulă de conduită"... Cuvîntul „percept" nici nu există. De la „precept" derivă cuvîntul „preceptor", echivalent oarecum cu educator și care nu trebuie să fie confundat cu cuvîntul „perceptor", urît de popor pentru că indică persoana care încasa în regimul trecut, impozitele. Trebuie neapărat să vă cenzurați cu mai multă luciditate imaginile pe care le înșiruiți parcă furat de rimă și ritm. Posibilități aveți. E necesar să perseverați însă, cu mai mult simț de răspundere. Ultima strofă nu e nici ea tocmai limpede, pare și ea lăsată la voia întîmplării, care vă aduce în minte cuvintele cărora dvs. le găsiți o justificare. Dar se vede, totuși, un început de sugestie poetică. Vă așteptăm în continuare.

Andreievici Nicolaie, profesor — Ploești. Ne trimiteți, cum spuneți dvs., un „manuscris versificat" și ne stați la dispoziție „și cu alte compuneri". Cum dvs. știți, probabil, că nu orice „manuscris versificat" e poezie, trebuie să vă spunem cinstit, că nici al dvs. nu e. Dimpotrivă. Izbutește să stîrnească, în cel mai bun caz, zîmbete. Luna ar fi, după „compunerea" dvs., „o zînă blondă" „dornică ca să iubească", visînd de milenii la „întîiul ei bărbat". După opinia dvs. :

Astăzi luna cea frumoasă
Nu mai e de-acum fecioară...

După cum am mai anunțat, manuscrisele nu se înapoiază

Savin BRATU

CRONICA DRAMATICĂ

POPAS LA BOTOȘANI

Am hotărît să eliminăm din cronica aceasta sumară, despre două spectacole ale Teatrului din Botoșani, orice fel de înflorituri și grațioase clișee. Nu, nu vom pomeni nimic despre umbra marelui liric trecînd prin ulițele urbei tinereții sale și nici nu vom reproduce vreuna din savuroasele expresiuni „moldovenești". La Botoșani ființează, în a doua sa stagiune, un teatru permanent, într-o clădire modernă și impunătoare, cu un public febril și entuziast. Ne-am instalat în sala primitoare a acestei instituții tinere și am urmărit laolaltă cu ceilalți spectatori jocul din spațiul scenei. Publicăm mai jos cîteva note critice cu obiect limitat și precis. Nu intenționăm să cuprindem aci, în unghiul analizei, întreaga activitate a unui teatru în care am întîrziat doar două seri.

Ceva despre tainele tinereții

Este bine cunoscută stăruința cu care Stanislavski căuta să asigure spectacolelor Teatrului de Artă farmecul constant al tinereții. Asistînd la o repetiție ultimă cu o piesă pregătită de cei mai noi actori ai trupei, bătrînul regizor a supus unei critici vii semnele pentru ceilalți imperceptibile, ale îmbătrînirii, care nu va întîrzia să se producă. Vorbim adesea despre „degradarea" treptată a unor spectacole, dar pierdem din vedere faptul că această veștejire timpurie este generată mai ales de lipsurile inițiale ale montării. Dacă directorul de scenă a descoperit resursele interioare ale textului și le-a reunit într-o idee regizorală cuprinzătoare, pe care a încredințat-o unui ansamblu interpretativ, sudat tocmai prin înțelegerea sarcinii sale colective, atunci s-a creat — indiscutabil — premisa unui spectacol tînăr, proaspăt și trainic. Dacă fiecare actor își cunoaște bine personajul ce i-a fost încredințat, nu numai printr-un studiu izolat al trăsăturilor acestuia, ci, totodată, prin delimitarea sa față de ceilalți participanți la conflict, în acest caz, cu rîvnă și — desigur — cu talent, se poate ajunge la marea biruință a unui spectacol care să nu cunoască rușinea ridurilor.

Tinerețea unui spectacol de teatru pornește de la claritatea viziunii regizorale asupra mesajului de idei al piesei și se bizuie pe modul în care directorul de scenă și actorii izbutesc să valorifice scenic acest mesaj. Se știe că teatrul este prin excelență o artă colectivă. Acest adevăr fundamental se vădește tocmai în faptul că munca de elaborare a unei creații scenice tinde să absoarbă într-o operă unică elementele componente ale spectacolului, elemente care se susțin și se luminează reciproc. Topindu-se în efortul colectiv, personalitățile actoricești capătă o deplină și vie strălucire. Paradoxul este aparent, întrucît numai menținîndu-se consecvent în limitele sarcinii sale în conflictul dramei, fiecare interpret poate căpăta relief și culori inimitabile.

Un succes și cîteva învățăminte

Cerem cititorului scuze pentru aceste implicații teoretice care au reamintit idei cunoscute, dintre acelea care alcătuiesc însă categoria banalităților capitale. Credem că asemenea idei nu sînt străine de obiectul cronicii noastre, căci iată, ne pregătim să explicăm cu ajutorul lor succesul spectacolului de la Botoșani cu piesa „Ediție specială" de Mariana Pîrvulescu.

Intr-adevăr, ce anume asigură acestui spectacol, care împlinește trei luni de zile, ritmul său viu și cuceritoarea alură juvenilă? Trebuie spus că armonia certă a ansamblului interpretativ, sincronizarea fericită a tonalităților individuale a izbutit să descopere în textul literar sursele patosului revoluționar și să le amplifice. Sub conducerea regizorală a lui Radu Miron s-a creat în scenă o ambianță tinerească, susținută de un mănunchi de veritabile talente actoricești. Margareta Pogonat (Ileana), Sergiu Tudose (Ion), Andrei Prajovschi (Neculai), Corneliu Revent (Doru) sau Stelian Preda (Andrei), toți tineri începători au meritul de a nu se fi rezumat la frăgezimea naturală a vîrstei lor reale, ci de a fi revelat nuanțele proprii tinereții eroilor pe care i-au încarnat. Ei au îndeplinit sarcina dificilă a „compozițiilor" fără barbă și mustăți, în care se cere să obții diferențierea distinctă a unor personaje în linii mari atît de asemănătoare. Dacă acești interpreți citați mai sus, și încă alții, ar fi ales calea mai simplă a jocului volubil pe fondul afectiv propriu, ocolind transfigurarea artistică și — deci — reliefarea caracterologică a fiecărui personaj în parte, s-ar fi obținut un avînt tineresc de suprafață, care ar fi ostenit după cîteva reprezentații. Subliniind însă diversitatea celor care compun redacția ziarului comunist „In zori", colectivul Teatrului din Botosani a înfrînt, într-o mare măsură, pericolul îmbătrînirii acestei ediții cu adevărat speciale, a unei piese care n-a cunoscut la București un spectacol asemănător.

Trebuie relevat faptul că fermitatea direcției de scenă, dar nu mai puțin entuziasmul contaminant al grupului de tineri proaspăt sosiți în Teatrul „M. Eminescu", au cuprins în același cerc de foc și pe actorii pe care i-au găsit în colectivul acestei instituții. George Podhorschi, actor experimentat, care practica pînă acum un mai vechi stil de joc, a realizat în rolul lui Moș Aron o apariție profund umană, printr-o discreție a gestului și o sobrietate a mișcării, care-i descoperă noi și profunde resurse. Ilarie Curechianu (Horia) mai puțin ajutat de text, s-a alăturat cu însuflețire liniei generale a spectacolului. Nae Floca a extins nota sarcastică cu inflexiuni comice, a apariției lui Ghiță, într-o creionare interesantă care n-a adîncit însă latura critică, reprobabilă a personajului.

Alăturăm acestor însemnări și cîteva semne de întrebare. Regia a făcut, nu știm de ce, încercarea de a desprinde arbitrar scena de dragoste Ileana—Ion de cursul viu, neîntrerupt al acțiunii. In plin marș impetuos s-au stins brusc luminile, în virtutea ideii contestabile după care lirismul se conservă în spații întunecate. Ni se pare de asemeni nepotrivită izolarea în final a Ilenei îndurerate, de grupul colectiv. Avîntul mobilizator al ultimelor replici se stinge astfel și face loc unui tablou mut care restrînge simțitor semnificațiile morții eroice a gazetarului comunist Ion.

Notele noastre despre spectacolul tineresc realizat printr-o fericită conlucrare a interpreților vîrstnici cu cei începători, nu trebuie să uite aportul inspirat al pictorului decorator Nicolae Roman, care a dat mișcării scenice un cadru ingenios, surprinzînd în imagini stilizate atmosfera unei redacții comuniste în plin atac.

Intre semnificațiile mari și drama de interior

A doua zi, am văzut pe aceeași scenă „O chestiune personală" de Alexandr Stein. Am admirat mai întîi ideea sugestivă a teatrului de a redacta programul de sală sub forma „dosarului personal" al lui Alexei Hlebnikov, utilizîndu-se cu înțeleaptă fantezie fraze și replici din textul piesei. Spectacolul propriu zis ni s-a părut însă mult mai puțin inspirat, cu toate că n-au lipsit unele momente merituoase. Este desigur greu să analizăm pînă la capăt cauzele ritmului lent, ale modului plat în care sînt rostite cuvinele pline de miez ale uneia dintre cele mai valoroase lucrări sovietice. Am fost informați din timp că în rolul lui Hlebnikov a intrat, cu puține repetiții, un interpret nou (Mircea Herfort) ceea ce ar explica unele scăderi. Dar ne-am convins repede că nu actorul vizat este responsabil de jocul derutat al celorlalți interpreți și că fisura este mai gravă. Credem că nu greșim dacă atribuim regiei (Eugen Aron) principala responsabilitate, întrucît concepția întreagă a spectacolului este criticabilă. După cît ni se pare, directorul de scenă a înțeles numai în linii mari, declarative, valoarea ideologică a dramei lui Stein și n-a făcut legătura cuvenită cu destinele omenești care se află în centrul piesei. In munca sa cu actorii, directorul de scenă a pierdut din vedere semnificațiile majore ale luptei între două poziții fundamental opuse. Din această cauză, dramatismul acut s-a diminuat și piesa s-a desfășurat ca o simplă dramă de familie. Ideea dramei de interior l-a urmărit cu certitudine pe regizor, întrucît în două rînduri (finalul actului I și finalul piesei) a simțit nevoia să-i reunească pe membrii familiei Hlebnikov într-o ceremonioasă și cuprinzătoare poză, strînși cu duioșie într-un grup fotogenic. In cursul acțiunii propriu zise, direcția de scenă a acordat o maximă atenție scenelor sentimentale și a neglijat vădit momentele de înfruntare a ideilor într-o scăpărare violentă, cu consecințe decisive asupra destinelor umane. Roluri de o însemnătate covîrșitoare pentru dezbaterea ideologică care animă piesa au fost distribuite unor interpreți care n-au izbutit (sau n-au fost ajutați) să înțeleagă sensul răscolitor al replicilor pe care le rostesc. Dergaciova a apărut astfel subit vulgarizată în interpretarea Aurei Rîmniceanu, care a jucat rolul în afara frămîntărilor continue ale acestei femei cinstite, care greșește din cauza orizontului său limitat. Textul Maliutinei, activistă de partid dîrză și cu adevărat umană, a apărut dintr-odată în piesă sărăcit, redus la o expresie schematizată. In acest chip un rol de prim rang a devenit o apariție episodică, convențională. Scena dintre Dergaciova și Maliutina (Sia Ferichide), scenă în care se dezbate sensul unei existențe, trece neobservată, ca un oarecare intermediu sentimental. Tonul uniform și ținuta crispată care au caracterizat, în mare parte, interpretarea rolului lui Poludin (Aurel Ionescu) n-au putut să evidențieze caracterul odios al acestui arivist înrăit.

Nu este lipsit de semnificație faptul că actori care în „Ediție specială" au adus o contribuție esențială ... sinteziei generale de autenticitate, au fost de astădată nedeciși, inegali. George Podhorschi (în Cernogubov) nefiind îndrumat către o înțelegere complexă a personajului, a simțit nevoia să apeleze la „meșteșug", înflorind artificial compoziția rolului. Tînăra actriță Margareta Pogonat, preocupată excesiv să nu contravină datelor vîrstei Alexandrei Ivanovna, n-a reușit să sublinieze în scena cu Poludin valoarea poziției înaintate pe care o apără. Stelian Preda a înclinat, pe neașteptate, spre șarja comică gratuită.

In rolul lui Hlebnikov, Mircea Herfort trebuie să facă de aci încolo pași hotărîți către o mai deplină interiorizare a rolului, pe care l-a abordat, deocamdată, cu mijloace sobre dar încă exterioare. Direcția de scenă este datoare să ofere publicului entuziast al noului teatru o transpunere scenică la înălțimea și gravitatea pe care o merită piesa lui Alexandr Stein. Nu este în intenția noastră să anulăm unele merite ale acestui spectacol (decorurile excelente, momente bune în jocul unor actori, etc.). Pînă cînd nu se va realiza însă o creație scenică armonioasă, axată pe o concepție regizorală amplă și decisă, care să strîngă într-un ansamblu unit întreaga distribuție, ideile conținute în text nu vor trece rampa cu vigoare și farmec. „O chestiune personală" este o piesă despre partid și despre forța morală a comuniștilor, este o patetică dramă de luptă, în care este apărată etica înaltă a proletariatului. Iată de ce nu i se potrivește maniera interpretativă a dramelor intime care se petrec „în jurul samovarului".

Nu ni se pare posibil să deosebim publicul din Botoșani de spectatorul din București. Pentru unii, ca și pentru ceilalți, există o singură măsură în artă. Ni se pare că Teatrul „M. Eminescu" deține astăzi forțele necesare pentru a-și îndeplini cu consecvență obligațiile, potrivit exigențelor mereu sporite ale constructorilor care populează sălile noastre de spectacol.

V. MINDRA

Universitatea artiștilor amatori

Ne-am adresat tovarășului Silvian Georgescu, directorul Universității muncitorești de cultură muzicală, pentru a ne informa în legătură cu activitatea Universității în anul 1959—60.

Primul concert educativ, care a avut loc de curînd în sala Teatrului C.C.S., a adus în fața celor peste 600 de membri ai formațiilor artistice de amatori — cursanți ai Universității muncitorești de cultură muzicală, recrutați din 21 de întreprinderi ale Capitalei — două formații binecunoscute din București: Orchestra Simfonică a Cinematografiei și Orchestra Consiliului Central al Sindicatelor. Această primă manifestare înscrisă în planul de învățămînt pe anul în curs a constituit pentru amatori un prilej binevenit de verificare, de adîncire a cunoștințelor căpătate la cele două conferințe-lecții anterioare.

Orchestra Simfonică a Cinematografiei, sub bagheta talentatului ei dirijor Mircea Cristescu, a interpretat în prima parte a concertului, un program variat, alcătuit din piese reprezentative din literatura muzicală universală, în care se reflectă trăsăturile folclorului diferitelor popoare. Alături de cele două dansuri germane de Beethoven, au mai fost interpretate „Dans slav nr. 1" de Dvorak, un Dans norvegian de Grieg, două fragmente din suita nr. 1 „Arleziana" de Bizet, „Kamarinskaia" de Glinka, dansul „Lesghinka" din suita „Gayaneh" de Haciaturian și „Dansul focului" din „Amorul vrăjitor" de Manuel de Falla.

Cea de a doua parte a concertului, consacrată muzicii romînești, a reunit eforturile celor două formații ale Ansamblului Artistic ale C.C.S. Corul dirijat de Nicolae Ciobanu a dat glas cunoscutelor piese „Morarul" de D. G. Kiriac, „Răsunet din Crișana" de Ion Vidu și „Frumosul vine pe apă" de Gheorghe Cucu, iar orchestra, în continuarea programului, condusă de Victor Popescu, a reamintit auditorilor frumusețea înaripată a cîntecelor și verva dansurilor noastre populare, „Ciobănașul" și „Brîul" de Paul Constantinescu, „Cîntecul" și „Sîrba" din finalul suitei simfonice „Cînd strugurii se coc" de Mihail Jora, precum și vestita „Rapsodie în la major" a lui George Enescu. Pentru a ușura înțelegerea, muzicologul Vasile Tomescu a prezentat conținutul fiecărei piese înaintea executării ei.

Un entuziasm sincer a dominat cele peste două ore de muzică, aplauzele furtunoase ale oamenilor muncii (cei mai mulți veniți pentru prima oară la un concert simfonic) răsplătind din plin eforturile încununate de succes ale artiștilor.

— Care este viitorul program de concerte al Universității?

In fiecare lună, Universitatea noastră va găzdui, în sala Teatrului C.C.S., cele mai importante formații artistice profesioniste și de amatori. Încă de pe acum și-au anunțat participarea la concertele noastre viitoare Orchestra Simfonică și Corul Radiodifuziunii, Orchestra și Corul Filarmonicii de Stat „George Enescu", ansamblul Teatrului de Operă și Balet și Teatrul de Stat de Operetă, pe lîngă o serie de alte formații artistice de amatori. Viitoarele concerte-lecții, susținute în cadrul Universității noastre, vor fi axate, ca de altfel și conferințele, în jurul celor trei cicluri stabilite pentru acest an: „*Muzica și viața*", „*Mijloace de expresie ale muzicii*" și „*Etape importante ale evoluției muzicii*". Planul de învățămînt pe anul 1959—1960 cuprinde, pe lîngă cele 8 concerte, 18 conferințe (2 pe lună), la care își vor da concursul un număr de 18 conferențiari, muzicologi și compozitori membri ai Uniunii Compozitorilor din R.P.R.

— V-am ruga să ne indicați titlurile unora din conferințele-lecții?

Iată cîteva din titlurile lecțiilor care se vor ține în cadrul Universității: „Melodia, element principal al muzicii", (conferențiar P. Brînduș), „Melodia și arta înveșmîntării ei" (conf. Alfred Mendelsohn), „Lupta popoarelor oglindită în muzică" (conf. Șt. Niculescu), „Genuri ample ale muzicii simfonice" (conf. S. Georgescu), „Cantata și oratoriul" (conf. Matei Socor), „Importanța școlilor naționale în dezvoltarea muzicii" (conf. A. Hoffmann), „Muzica sovietică" (conf. Bissi Roman), „Inaintașii muzicii romînești" (conf. V. Cosma), „Muzica romînească contemporană" (conf. Vasile Tomescu) etc.

— Sub ce auspicii se desfășoară activitatea Universității?

Consiliul Sindical Orășenesc București și Uniunea Compozitorilor sînt cele două instituții care se îngrijesc îndeaproape, pe plan ideologic și organizatoric, de buna desfășurare a activității Universității Muncitorești de Cultură Muzicală. Pentru a obține rezultate fructuoase, se cere și din partea cursanților o participare intensă la conferințele și concertele noastre educative. Am dori de asemenea o cît mai mare regularitate în ținerea lecțiilor pentru a se evita eventualele perturbări în desfășurarea normală a cursurilor. Responsabilii culturali, președinții comitetelor sindicale și dirijorii corurilor, care și-au trimis elevi la Universitate, sînt chemați să ne dea sprijinul, atît în îmbunătățirea frecvenței cît și în rezolvarea diferitelor probleme organizatorice.

Ședința de analiza muncii, care se va ține în cursul lunii decembrie, va aduce cu siguranță contribuții prețioase la îmbunătățirea activității noastre, făcînd din acest an experimental al Universității, un an bogat în realizări.

Silvian GEORGESCU

Aspect din spectacolul cu baletul „PRICULICIUL"

ÎN CĂUTAREA NOULUI

Tribuna creatorului

Pregătirea baletului „Priculiciul" a durat timp destul de îndelungat, chiar înainte de începerea repetițiilor efective, al căror număr, pînă la premieră, nu a fost de loc mare. De ce a fost necesară o pregătire atît de lungă?

Baletul „Priculiciul" nu se reprezintă pentru prima oară, a mai fost montat la București și de două ori la Timișoara. In nici una din aceste montări nu și-a găsit însă forma definitivă. In primul rînd, raportul între muzică și libret nu era cel just, muzica fiind prea lungă, ca desfășurare în timp, față de acțiunea dramatică a libretului, care era prea săracă. In al doilea rînd, acțiunea libretului nu avea un caracter dramatic bine definit. Regia nu a reușit să realizeze un stil unitar, care să străbată acțiunea ca o coloană vertebrală, susținînd și partea coregrafică și cea muzicală. Analizînd amănunțit cauzele care dăunau spectacolului, în perfectă înțelegere cu compozitorul Zeno Vancea, autorul lucrării, am hotărît schimbarea libretului și concentrarea muzicii. Impreună cu G. Matei, am căutat o tematică nouă, elaborînd mai multe variante, pînă la fixarea definitivă a libretului. Ideile principale alese de noi urmăreau să întărească ridiculizarea superstițiilor și combaterea comercializării sentimentelor. Pentru interpretarea noului libret care, prin renunțarea la vechile lungimi de pantomimă, nepotrivite de altfel cu caracterul muzicii, devenise mult mai concentrat și mai dinamic ca acțiune mi s-a părut că cel mai indicat gen ar fi cel al comediei cu un caracter buf accentuat și înrudit cu cel al comediei dell-arte și al teatrului goldonian, ca și cu arta populară romînească, cu sculptura (crestarea) în lemn, pictura vaselor de lut, covoare etc. Deoarece muzica are caracterul apropiat sursei populare bănățene, am studiat specificul dansului folcloric bănățean, prin stilizarea căruia am ajuns la crearea pasului și culorii din baletul „Priculiciul".

Ritmul muzicii, armonia, polifonia și coloritul orchestral, împreună cu elementele mai sus arătate, m-au ajutat să descopăr un stil pe care l-am vroit cu adevărat nou. Limba literară din operele marilor scriitori Creangă, Caragiale, Sadoveanu, mi-a sugerat ideea de a căuta o expresivitate a limbajului coregrafic corespunzătoare, o plasticitate a mișcărilor, a gestului și a mimicii personajelor, individual și în ansamblu, împrumutîndu-le acea vigoare caracteristică poeziei populare, sinceritatea și robustețea pline de umor și optimism ale țăranului, toate acestea grefate pe substratul buf al acțiunii.

Pictorul scenograf R. Laub, a reușit, după părerea mea, să creeze atmosfera scenică necesară acțiunii, stilului muzicii și coregrafiei, în același timp aducînd un aer proaspăt și nou într-o viziune originală, viu colorată și sugestivă. Liniile și formele decorului și ale costumelor fiind unghiulare și simple, s-au împletit cu mișcarea, dîndu-i o mobilitate de desen animat.

După aceste îndelungate căutări și după ce am învățat aproape pe de rost, notă cu notă, partitura muzicală, am trecut la munca cu artiștii pe scenă. Eliminînd pantomima, iar expresia mimică fiind concomitentă dansului, balerinului i se cere să fie în același timp și actor, adică să interpreteze un personaj nu exclusiv cu mijloace specific coregrafice, ci și cu cele actoricești. In forma baletului tradițional, succesiunea pantomimă-dans-pantomimă reprezintă de fapt împletirea a două arte. Un rol dificil este cel al Priculiciului — Sidonius Pîrțan este un om mic și urît; în schimb, este cel mai bogat din sat. Tocmai această bogăție îl face să creadă că este cel mai chipeș, cel mai frumos, cel mai puternic. In îngîmfarea lui, se crede foarte înalt și, ca să privească lumea de sus în jos, trebuie să-și poarte capul mereu pe spate. Asta îl va face să nu vadă unde calcă și să se împiedice mereu. Este convins că bogăția lui îi dă dreptul să-și aleagă cea mai frumoasă fată din sat. In fond, însă, este fricos și laș, demascat își pierde tot apanajul și se arată așa cum este: un ticălos nevrednic.

Bojidar Petrov se întîlnește pentru prima oară cu un asemenea rol, pe care-l înțelege într-o formă satirică, bufă.

Floarea parcă oglindește natura. E spontană și sinceră în tot ce face. Credem că Valentina Massini dezvoltă rolul punînd în valoare textul, retușînd subtextul.

Rolul lui Pătru este conturat de G. Barbu. Ciobanul lui are vigoarea unui om tînăr, trăit în vîrf de munte, înfruntînd ploile, vîntul și vijeliile. Este timpul omului care gîndește încet dar bine.

Mătușa Brîndușa, ființă artăgoasă, are o părere greșită despre fericire în viață. I se pare că bogatul cîrciumar, luînd-o pe Floarea, fata va avea tot ce-i trebuie, deci fericirea; și pe lîngă Floarea cea bogată, o să-i fie bine și Brîndușii. Dar, aflînd că lucrurile nu stau chiar așa, își va da seama că a greșit alăturîndu-se celor care îi vor pedepsi pe Pîrțan și Solomia, bătrîna vrăjitoare. Suzi Rumler interpretează rolul mătușii.

Clara Volini, apare în rolul Solomiei, vrăjitoarea satului. Solomia e o escroacă bătrînă care se pretează la orice pentru un ban. Cu fel de fel de așa-zise „vrăjitorii", ea își induce în eroare clienții, și știe să dea și sfaturi destul de primejdioase, devenind periculoasă.

Ursarul Danciu (Mărcui Eugen) este și el un mistificator. Se presupune că lui Danciu i-a murit ursul și omul rămîne fără posibilitatea de a mai cîștiga. Găsește soluția jupuindu-l pe urs, în blana căruia îl bagă pe frate-său, fără ca nimeni să știe. El își profesează mai departe meseria în mod artistic, spre veselia satului. Bunătatea lui îl face să-și descopere secretul, ca să-l poată ajuta pe prietenul său Pătru.

Desigur că în regia spectacolului apar și cîteva lucruri discutabile. De pildă, duetul de dragoste pare să nu se potrivească cu muzica, care are un caracter liric. Muzica nu putea fi schimbată iar caracterul personajelor nu-mi permitea să creez un duet de dragoste siropos. Lirismul lor e șăgalnic, plin de rîs și seninătate. Iată de ce am preferat să rămîn la această formă, evitînd să redau fidel ideea muzicală.

Alt neajuns în lucrarea mea este dansul flăcăilor, pe care nu am reușit să-l stilizez suficient, din care cauză nu se integrează îndeajuns în restul compoziției, dînd impresia unui moment în care tratarea folclorului pare prea brută. Acest dans am intenția de a-l reface cît mai curînd.

Dacă încercarea noastră este într-adevăr reușită, lucru care se va putea ști mai precis după cîteva reprezentații, avem de gînd să mai încercăm acest gen și în alte lucrări noi, perfecționîndu-l și în același timp descoperind și alte trăsături ale dansului cu caracter romînesc.

Oleg DANOVSKI
artist emerit

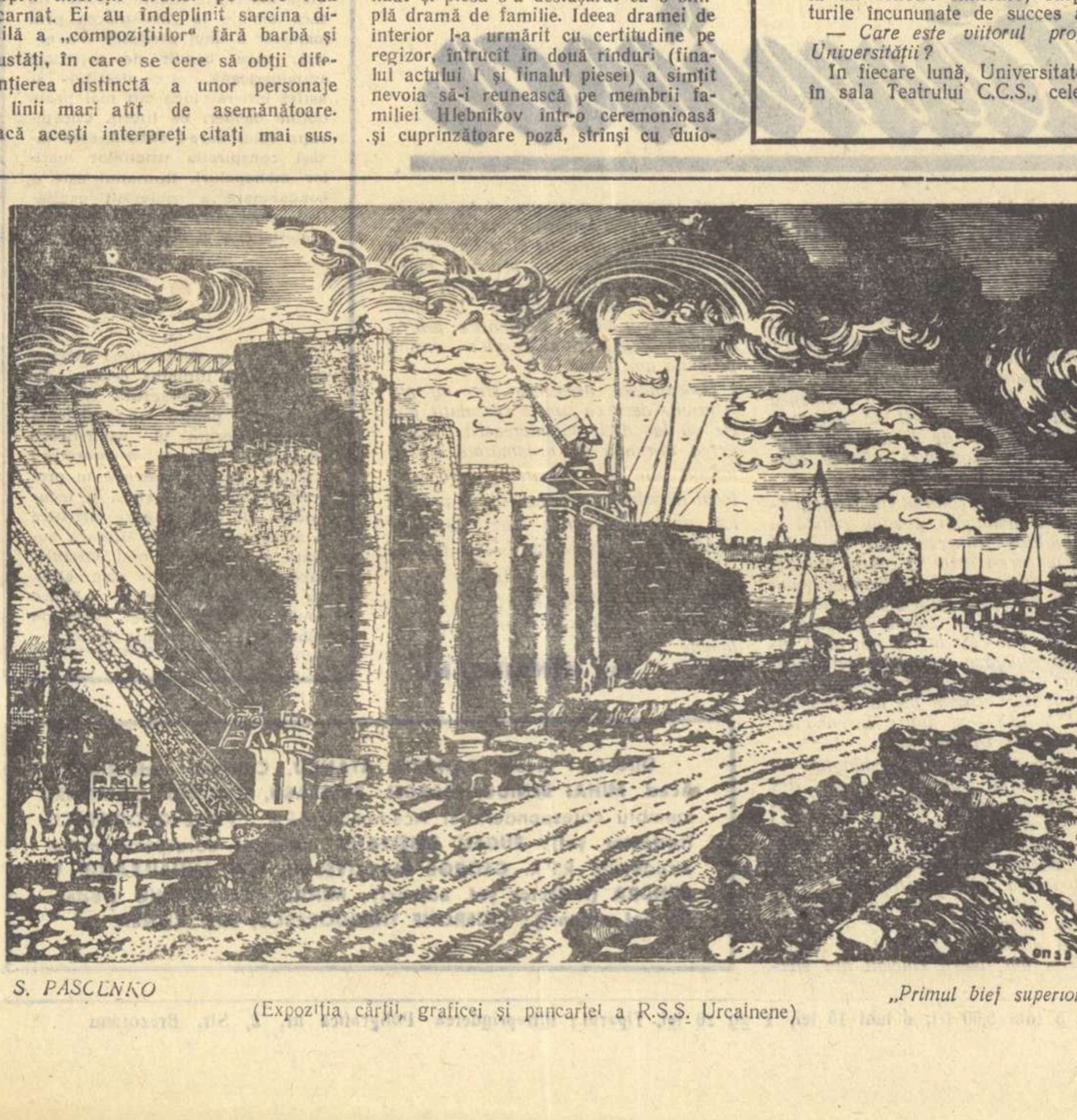

A. S. PASCENKO (Expoziția cărții, graficei și pancartei a R.S.S. Ucrainene) „Primul bief superior"

Expoziția cărții, graficei, pancartei a R.S.S. Ucrainene

2,3 miliarde exemplare de cărți și broșuri au apărut în Ucraina în anii puterii sovietice. Cifra grăiește doar despre impresionanta cantitate de tipărituri ce au văzut lumina zilei într-un răstimp relativ scurt. Expoziția cărții, graficei și pancartei a R.S.S. Ucrainene, deschisă în sala Casei prieteniei romîno-sovietice, ne vorbește însă despre înalta ținută artistică-grafică a lucrărilor de literatură, ideologie, artă sau știință. Și prin aceasta, aduce la imaginea cantității tipăriturilor și pe aceea a calității prezentărilor grafice.

Dacă înfățișarea exterioară a volumelor de ideologie sau știință se limitează la redarea sobră a titlului și autorului cărții, literatura beletristică și îndeobște cea pentru copii a găsit variate, ingenioase și atrăgătoare forme de redare a conținutului literar. Se remarcă în acest domeniu coperta și ilustrațiile realizate de Iablonskaia la cartea „Despre fetița Mașa" de Verdiski, într-o linie succintă dar plină de puritate și ritm, cele semnate de Grigoreva pentru „Regina zăpezii" de Andersen, înfățișînd în culori vii ipostazele esențiale ale textului. De reținut și coperta la „Basmele populare romînești", împodobită cu cîteva personaje stilizate decorativ, ca într-o scoarță oltenească. Sklitovski, autorul ei, este de altfel înclinat spre această stilizare decorativă, cu ajutorul căreia realizează cu mult gust și supracoperta volumului „Ramaiana".

Spiritul dostoievskian și-a găsit un bun interpret grafic în pictorul Adamovici, care surprinde atmosfera în litografiile în alb și negru înfățișînd pe eroii romanului „Crimă și pedeapsă". De înaltă ținută artistică este și realizarea copertei la romanul lui Graham Green, „Americanul liniștit", datorată lui Kovalenko.

Litvinciuk și Poltavet, autorii ilustrațiilor la „Taras Bulba" de Gogol și respectiv „Ceapaev" de Furmanov, completează lista celor mai izbutite reprezentări grafice ale lucrărilor literare.

Tot în cadrul graficei de reproducere, un domeniu care s-a dezvoltat încă din primii ani ai puterii sovietice este cel al afișului. Dintre cele cîteva pancarte expuse, ne rețin îndeosebi atenția cel al lui Martinosov închinat Festivalului de la Moscova — „Pace și prietenie" —, sugestiv prin simplitatea lui, și cel realizat de Liasciuk și Semenko pentru brigăzile comuniste.

Lucrările aparținînd graficii de șevalet sînt mai puțin numeroase în expoziția de față. Nu putem să nu menționăm totuși gravurile lui Kassian, „Vom depăși planul!" (linogravură) sau a lui Ghingsburgh „Turnarea oțelului" (litografie în culori), zugrăvind în linii viguroase victoriile industriei socialiste ucrainene.

In ansamblu, expoziția vădește trăsăturile esențiale ale graficei ucrainene, al cărui prim caracter este acela al unei grafici de un înalt nivel artistic cu puternic mesaj popular.

M. V.

„discul"

„PRIN MUNȚII APUSENI" – suită simfonică – de Marțian NEGREA
Orchestra Simfonică a Cinematografiei
Dirijor: Mircea Cristescu

Suita simfonică în patru părți „Prin Munții Apuseni" reprezintă, în creația compozitorului Marțian Negrea, una din treptele cele mai înalte, fiind, în același timp, și una din cele mai de seamă lucrări orchestrale ale școlii noastre muzicale contemporane. Orchestrația strălucitoare și extrem de colorată slujește de minune invenția melodică, de inspirație populară, avînd un puternic caracter național, a compozitorului ardelean. Cele patru părți ale lucrării: „Pe Arieș în sus", „Cetățile Ponorului", „Ghețarul Scărișoara" și „Izbuc" redau emoția autorului, ce ni se transmite și nouă, în fața frumuseților naturale ale Munților Apuseni.

Inregistrarea corectă a acestui disc, întreprinsă de „Electrecord", dă discofilului posibilitatea de a distinge cu ușurință bogata paletă orchestrală a lucrării „Prin Munții Apuseni".

(o față, 30 cm., 33 ture, ECE – 20, Electrecord, 1959)

★

CONCERT PENTRU FLAUT ȘI ORCHESTRA DE CAMERĂ – de Ludovic FELDMAN.
La flaut: Nicolae Alexandru
Orchestra Simfonică a Cinematografiei
Dirijor: Mircea Cristescu

Concertul lui Ludovic Feldman reprezintă una din cele mai interesante lucrări din literatura nouă pentru flaut. Cele trei părți, allegretto giocoso, andante, tranquillo și vivace con spirito, oferă nenumărate posibilități de expresie interpretului acestui sclipitor concert. Lucrare de un optimism viguros și plin de exuberanță, ce-și croiește drum spre simpatia ascultătorilor tocmai datorită calităților de mai sus, „Concertul pentru flaut și orchestră" ne îndreptățește să cerem „Electrecordului" mai multe discuri cu muzică romînească contemporană

(o față, 30 cm., 33 ture, ECE-20, Electrecord, 1959)

Göteborg: Apel pentru dezarmare!

(prin telefon)

La Kungälv, o mică localitate de lîngă bătrînul oraș suedez Göteborg, mare centru industrial de șantiere navale și fabrici, are loc, în aceste zile, întrunirea internațională a femeilor din diverse unghiuri ale lumii pentru discutarea problemei dezarmării — care, în clipa propunerilor clare și generoase ale tov. Hrușciov, au umplut de nădejde sufletele tuturor oamenilor cinstiți din lume. Au venit aici, în mijlocul unui peisaj îmbrăcat în zăpadă, în care ziua e scurtă, dar de o limpezime fermecătoare, femei din toate continentele, de toate culorile, de diferite convingeri politice și credințe religioase, — toate însuflețite în aceeași măsură de dorința nepotolită de a vedea cît mai repede triumful voinței popoarelor asupra tendinței unor cercuri agresive de a menține războiul rece și de a pregăti cel mai ucigaș armament care a fost născocit pînă în zilele noastre.

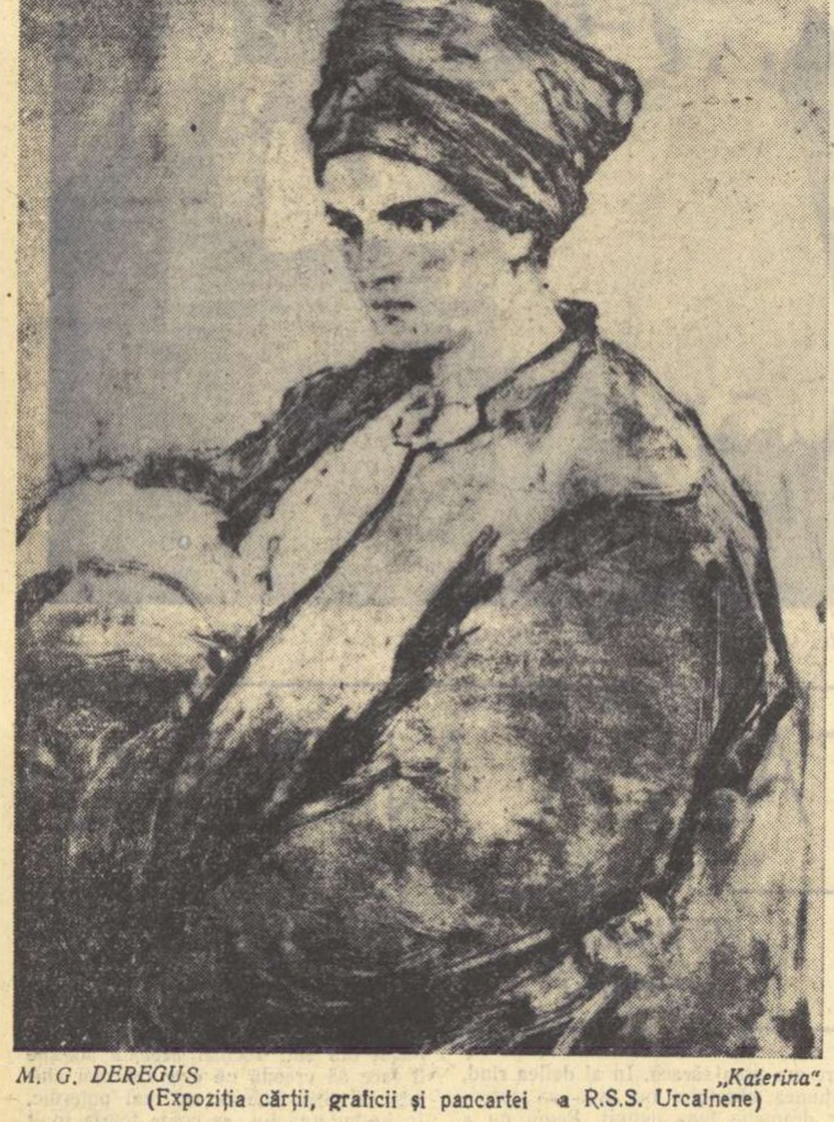

M. G. DEREGUS „Katerina".
(Expoziția cărții, graficii și pancartei a R.S.S. Urcainene)

Casa care ne adăpostește e o încîntătoare așezare, care pare pe dinafară o cabană și este, pe dinăuntru, un civilizat și elegant hotel, plin de plante și flori ca o grădină. Aici răsună glasul mamelor apărînd viața copiilor, a copiilor copiilor lor, a femeilor muncitoare și creatoare care protestează în numele operei vieții lor întregi, ca și în numele a tot ce este creat în lume, în folosul omului, pentru fericirea lui.

Ravagiile cauzate pînă acum omenirii de o serie de experiențe atomice, primejdiile pe care le reprezintă aceste experiențe în viitor, precum și perspectivele oferite lumii prin dezarmare, au fost cercetate rînd pe rînd în cadrul celor patru rapoarte și în discuții.

Chestiunea folosirii descoperirilor atomice în scopuri pașnice, a dreptului generației noastre și a celor următoare — care ar putea fi sortite suferinței sau morții — la fericire, ridicată de dr. Irina Lagunova (U.R.S.S.), ca și aceea a importanței opiniei publice în mobilizarea căreia femeile joacă un rol însemnat, au avut asentimentul tuturor delegatelor. In numele femeilor din China Populară, Ling Șa a arătat care e situația într-o țară în care guvernul și poporul sînt însuflețiți de aceeași dorință aprigă de pace și acționează în acest sens. Delegata algeriană, Mania Chantouf, a zugrăvit în fața adunării situația dintr-o țară care suferă și azi o grea și sîngeroasă asuprire colonială și care e amenințată și de proiectatele experiențe cu bomba „A" în Sahara, experiențe care ar avea o influență dezastruoasă asupra țărilor din Africa Centrală. Delegata japoneză, Sadako Ogașava, a povestit în adunare despre teribilele efecte ale bombardamentelor atomice a căror victimă a fost Japonia acum 15 ani. Intrebarea delegatei belgiene, Emilienne Grünfaut: „după un eventual război atomic, din cine și unde ar putea fi alcătuit un tribunal care să judece vinovații?", a răsunat cu o îndoită putere în cugetul ascultătorilor.

Marele număr al mesagiilor care au fost adresate acestei adunări de către femeile spaniole, de către cele din Grecia, din partea președintei Ligii pentru pace și libertate, a Congresului femeilor canadiene etc., au adus încă o dovadă a preocupării intense, pasionate, pline de o înaltă conștiință a responsabilității, pe care o au femeile din toate colțurile lumii, pentru problema dezarmării. Și discuțiile continuă încă.

In seara de vineri, 11 decembrie 1959, secția din Göteborg a Asociației femeilor democrate suedeze a invitat pe toate delegatele care participă la întrunirea femeilor pentru dezarmare, la tradiționala sărbătoare a luminii, care în mod obișnuit se ține în noaptea de 13 decembrie, dar care a fost anticipată cu două zile în cinstea delegatelor străine. In vastele saloane ale palatului Municipalității, șase sute de femei din Göteborg au primit cu căldură și bucurie oaspetele străine și au dat în cinstea lor un emoționant program artistic de muzică și dansuri populare suedeze. Frumoasa sărbătoare a luminii — moștenirea unor vremuri în care poporul se temea, în nopțile lungi de iarnă, de plecarea fără întoarcere a soarelui și încerca să-l aducă înapoi prin mijloace aproape magice — s-a desfășurat în fața noastră sub chipul unui șirag de fete tinere îmbrăcate în alb, cu lungi lumînări în mînă, conduse de una dintre ele care purta pe cap o cunună de lumini aprinse.

Această manifestare de prietenie a femeilor democrate suedeze a adăugat, la toate cele ce s-au rostit și se rostesc încă la adunarea de la Göteborg, încă o adeziune călduroasă la lupta pentru încetarea experiențelor cu arme nucleare, pentru dezarmarea generală, obiectul discuțiilor noastre, precum și la hotărîrile care se iau aici pentru o campanie puternică, susținută, dusă de femeile de pretutindeni în slujba acestor idei.

Göteborg, 12 decembrie 1959.

Lucia DEMETRIUS

Discuții și probleme în „Voprosî literaturî" nr. 11/1959

Numărul 11 al acestei reviste prezintă un sumar bogat, cu materiale prețioase, grupate în rubrici cu profil tematic variat: „Pe teme de actualitate", „Munca scriitorului", „Discuții despre creație", „Istorie literară", „Literatură străină", „Perspective și recenzii" etc.

Un interesant articol de teorie literară este cel semnat de E. Gorbunova și intitulat „Unitatea între latura interioară și latura exterioară a conflictului dramatic".

Ruptura între împrejurările în care acționează eroii și eroii înșiși, duce nu numai la simplificarea caracterelor, ci și a ideii artistice, care devine un fel de concluzie preconcepută, o povață morală săracă, iar conflictul devine o discuție teatralizată. Imprejurările, circumstanțele, de ordin istorico-social sau de alt ordin, nu sînt un fond neutral, indiferent, ele determină acțiunile caracterului, sînt izvorul coliziunilor lui interioare, îl obligă să se desfășoare într-un anume fel. Dramatismul evenimentelor se dezvăluie în legătura acestora cu viața interioară și particularitățile individuale ale personajelor. Situațiile și întîmplările în dramă pot fi încordate, catastrofice chiar, dar sînt departe de a închega un conflict dramatic dacă nu influențează asupra orizontului sufletesc al eroilor, dacă nu condiționează felul în care ei gîndesc, și acționează. Personajul dramatic se autodezvăluie cu deosebită forță atunci cînd autorul știe să aleagă acel nod de împrejurări dramatice, care cere neapărat o soluționare, o rezolvare, și pe plan exterior, și pe plan interior. Asemenea situații trezesc „patosul activ al personalității", cum se exprima Hegel, pun în mișcare personajele, care declanșează lupta dramatică. Așa se întîmplă în „Egor Buliciov" al lui Gorki, în „Furtuna" lui Nicolai Ostrovski și în toate piesele mari.

Autoarea combate apoi păreri potrivit cărora conflictul nu ar fi dedus din interacțiunea caracterelor dramei. De asemeni e insuficientă și opinia aparent opusă, după care conflict înseamnă lupta personajelor unul împotriva altuia. Ce luptă există (dacă firește nu considerăm forma relațiilor cuplului Dobcinski — Bobcinski ca o luptă) între personajele „Revizorului"? Drama lui Voinițki din „Unchiul Vania" nu poate fi redusă la dragostea și gelozia lui. Drama lui, ca și a celorlalte personaje, constă în aceea că „viața a trecut pe lîngă ei". Reducerea funcției conflictului la latura sa tehnică, de construcție, este la fel de greșită. Tot neștiințifică e și teoria conflictelor „antagonice" și „neantagonice", deoarece pune semn de egalitate între contradicțiile vieții sociale (care servesc ca material operei de artă) și conflictul dramatic (formă specifică de reflectare a contradicțiilor lumii reale). In ultimă instanță teoria conflictelor „neantagonice" e o altă formă a teoriei „lipsei de conflict". Transformarea anumitor contradicții sociale din antagonice în neantagonice (în socialism) nu presupune și schimbarea naturii conflictului dramatic în realismul socialist. Insuși termenul de conflict conține sensul de „antagonism". Firește, deznodămîntul conflictului — tragic, comic, sau dramatic — poate fi neîmpăcat, dureros, sau dimpotrivă pașnic, fericit, dar caracterul conflictului rămîne același, altfel piesa își pierde specificul dramatic, și profunzimea generalizării artistice scade. Raportul artă — realitate (respectiv, conflict dramatic — contradicții sociale) exprimă o corelație complexă și nu o simplă corespondență mecanică.Ințelegerea exterioară și mecanică a noțiunii de conflict determină rezolvări simpliste (pozitivii sînt răsplătiți, negativii sînt sancționați). „Ințelegerea dramatismului — arată în concluzie autoarea — ca o unitate între interior și exterior, între caractere și împrejurări, permite adîncirea categoriei de împrejurare. Imprejurarea nu înseamnă numai ceea ce se concretizează în subiect ca întîmplare, sau acțiune, ea cuprinde și viața interioară, ciocnirile sufletești ale personajelor, ciocniri care compun latura esențială a conținutului de idei al piesei".

Un deosebit interes prezintă și studiul lui V. Ermilov, „Specificul comicului la Cehov". Bogat documentat, și de o înaltă ținută științifică, articolul lui Ermilov aduce puncte de vedere noi și prețioase cu privire la creația marelui scriitor.

In opera lui Cehov, — arată autorul — umorul are funcții diferite: uneori nuanțează, potrivit legii contrastului, situațiile tragice și dramatice ale vieții („umorul indirect" cum îl numește Ermilov), alteori adîncește aspectele comice absurde ale realității burgheze, sau în fine constituie una din culorile cu care artistul zugrăvește tabloul vieții sociale. Ermilov ia ca exemplu tragica povestire „Intunericul" în care țăranul Chiril cere doctorului de la spitalul unei închisori, să dea voie fratelui său, bolnav și deținut pe nedrept, să se întoarcă acasă, căci fără el familia cade în mizerie. Intre doctor și Chiril are loc o discuție; în fond lipsa unei logici comune face imposibilă controversa, fiecare își are argumentele sale și nu poate înțelege poziția celuilalt. „Comicul rezidă aici în contrastul dintre aparența unei controverse, a unei încercări de convingere reciprocă, și lipsa totală a acestei controverse". Comicul accentuează aici tocmai absurdul acelei prost orînduite societăți în care nici măcar existența unei logici comune nu este posibilă, în care oamenii nu se înțeleg, pentru că orizonturile lor spirituale nu au nici un punct de contact, ci sînt desprinse și izolate. Stabilind o paralelă între Gogol și Cehov, în sensul că la ambii există o îmbinare profundă între comic și tragic, V. Ermilov arată că aici deosebirea dintre cei doi mari scriitori, este de accent. La Gogol tragicul este subordonat comicului. Cehov vede comicul în tragic, comicul fiind subordonat tragicului.

Tragedia prin tot ceea ce afirmă demascînd vechiul în numele noului, luminînd măreția destinului eroilor tragici care întruchipează prin idealurile lor forța mersului înainte al istoriei, — prin toate acestea tragedia își dezvăluie un fond optimist. „Tragediei nu-i este străin optimismul, această însușire a ei anticii o aveau în vedere și o numeau catharsis, înțelegînd prin acest cuvînt ușurarea, eliberarea de suferințe, de tot ce are sumbru și dureros destinul tragic. Eroul pieselor lui Cehov, este virtual un erou tragic. El e convins de necesitatea luptei, de necesitatea găsirii unei soluții, dar el nu știe cum să acționeze. Cînd unchiul Vania, de pildă, „acționează", acțiunea lui se dovedește a fi de prisos: împușcătura sa asupra lui Serebreakov nu e nici tragică nici comică, ci o tristă și ridicolă „soluție" care nu poate schimba nimic din realitate.

Comicul lui Cehov e prezent în aproape toate aspectele operei sale. El se manifestă chiar și în peisaj. Cehov „își permite" să înfățișeze chiar și natura umoristic: „Depărtarea era senină ca ziua, dar gingașa-i culoare liliachie începuse a se pierde, estompată de întunericul amurgului, și stepa se ascunse curînd în noapte, ca țincii lui Moisei Moiseici sub plapomă". Cehov — arată în încheiere autorul — a lărgit și îmbogățit mult posibilitățile comicului și reprezentările noastre, despre esența umorului. El a descoperit noi aspecte ale comicului și noi forme pentru întruchiparea noului conținut.

La rubrica „Insemnări despre spiritul inovator în literatură", se publică un articol al lui F. Gladkov și intervenții semnate de dramaturgul A. Stein, și tînărul prozator Iuri Bondarev.

Numai prin studierea activă a vieții, arată Gladkov, scriitorul poate crea caracterele tipice ale zilelor noastre. In zugrăvirea artistică a omului nou constă înnoirea pe care o aduce literatura realismului socialist. F. Gladkov se declară împotriva ierarhizării genurilor pe principiul că unele sînt mai actuale și altele mai puțin actuale. „Literatura noastră în întregul ei este o literatură a contemporaneității, indiferent de împărțirea ei pe genuri".

Dramaturgul A. Stein, vorbind despre rolul inovației în punerile în scenă, subliniază meritele acelor regizori care știu să imprime textului dramatic viziunea originală a propriei lor personalități artistice. Meritele neorealismului italian, sînt deosebite. El este inovator pentru viața artistică a Italiei, dar transpunerea lui în arta sovietică nu înseamnă inovație. Sarcina literaturii sovietice este alta: aceea de a întruchipa figura omului noii societăți, a omului care se deosebește fundamental de omul umilit, copleșit de mizerie al societății capitaliste.

Iuri Bondarev își îndreaptă atenția asupra a trei probleme legate de arta prozatorului: îndemînarea de a crea atmosferă, problema subiectului, (interesul cititorului să fie trezit nu de intriga întortochiată ci de veridicitatea situațiilor, a ideilor transmise, de bogăția conținutului operei), și în fine despre plasticitatea și forța cuvîntului ales de scriitor.

Demne de cercetat sînt și studiile „Teatrul lui Schiller" semnat de I. Berkovski, „Pușkin și vremea sa" de G. Makogonenko, articolele lui V. Ozerov, V. Rozov, B. Bialik, etc. Călăuzită adînc de principiile filozofiei marxist-leniniste, pătrunsă de un înalt spirit de partid, revista „Voprosî literaturî", prin conținutul ei variat și tratarea științifică a problemelor, constituie un prețios ajutor pentru cercetătorii care studiază problemele realismului socialist.

Cezar BALTAG

UN DICȚIONAR ENGLEZ

Recent a apărut, în colecția engleză „Penguin Reference Books", un „Dicționar al artei și artiștilor" („A Dictionary of Art and Artists"), alcătuit de Peter și Linda Murray. Fără îndoială că o asemenea lucrare — care se adresează nu specialiștilor, ci marelui public — ar trebui în primul rînd să se caracterizeze printr-o riguroasă obiectivitate a informării, printr-un spirit realmente științific. Din păcate, aceste atribute lipsesc dicționarului despre care e vorba. Autorii țin să precizeze de la bun început că articolele ce compun dicționarul se referă numai la „arta picturii, sculpturii și gravurii din Europa apuseană și America de Nord", într-o perioadă începînd din jurul anului 1300 și pînă în zilele noastre. Dacă limitarea istorică poate părea oarecum justificată (problemele legate de arta antică sau primitivă fiind deosebit de complexe), cea geografică este de-a dreptul arbitrară. Explicația pe care o dau autorii e că sînt „aproape total ignoranți în ceea ce privește artele din alte perioade și locuri". A restrînge astfel domeniul unei lucrări științifice, pe motivul ignoranței unora din coordonatele lui, e cel puțin o dovadă de superficialitate. Superficialitate care se vădește a fi și rea-credință, atunci cînd autorii notează semnificativ: „Am încercat, în chip evident, să ne referim mai mult la muzeele din Marea Britanie sau din Statele Unite și să le omitem pe acelea din Rusia, sau, să zicem din Bulgaria". Ce valoare științifică poate avea un asemenea dicționar, care vrea să dea, oricum, o imagine a evoluției artelor plastice din secolul al XIV-lea pînă azi, excluzînd total contribuția Europei răsăritene? Poate fi reconstituit cu adevărat profilul picturii moderne fără a apela și la opera lui Repin și Surikov, la pictura cehă, maghiară sau la aceea a picturii romînești? (Autorii, care nu au auzit de clasicii plasticii realiste ruse, găsesc în schimb cu cale să comenteze „opera" decadentului rus Cazimir Malevici, care, „nemulțumit de cubism, inventează suprematismul", preferînd de obicei maniera pătratului alb pe un fond alb). Apoi, cum poate fi altfel decît fals profilul plasticii contemporane, fără a ține seama de contribuțiile valoroase, cu adevărat înnoitoare, ale artei realist-socialiste? Dicționarul cu pretenție de obiectivitate, dar cu vădită coloratură reacționară, dovedește o ciudată consecvență atunci cînd trebuie să menționeze creația unui pictor progresist. Față de ultimele lucrări ale lui Picasso, bunăoară, se păstrează o tăcere discretă. Nici un cuvînt despre pînzele care evocă războiul din Coreea sau despre cele care slăvesc lupta pentru pace.

Pictorul progresist francez Fernand Léger se bucură de un tratament asemănător etc. etc. Evident, de data aceasta, arbitrariul nu e nici măcar justificat. Ignoranța nu mai putea fi invocată...

T. ROTARU

POEȚII lumii

50 de ani de la nașterea lui

NIKOLA IONKOV VAPȚAROV

Poetul revoluționar bulgar Nikola Ionkov Vapțarov s-a născut la 27 noiembrie 1909, în orașul Bansko, dintr-o familie de intelectuali progresiști. Incă din anul 1933 se înscrie în rîndurile Partidului Comunist Bulgar, dedicîndu-și viața și opera luptei pentru eliberarea poporului său.

La 25 iulie 1942, este împușcat din ordinul Gestapoului, o dată cu alți cinci destoinici fii ai Bulgariei.

Romantism

Aș vrea să scriu
acuma
o cîntare
în care veacul nou să sune falnic;
un cîntec plin de flăcări,
ca un stol
purtînd pe aripi demonul năvalnic
ce trece mări și țări,
din pol în pol.

De ce atîtea vaiete?
De ce suspine-amare după romantismul
Sleit al veacurilor dinapoi?
Azi, romantismul vremii noi
îl cîntă-n cor ce zguduie-antipozii
motoare în turații și explozii.

Zadarnic încruntați sprînceana,
voi
ce nu pricepeți
cîntecul cel mare!
Pe aripi de oțel,
în larg șuvoi,
el poartă-avîntul vieții peste zare.
Privesc aceste stoluri
călătoare
spre viitorul de lumină-al lumii,
vărsînd,
ca mîine,
-n pîntecele lumii
o ploaie de semințe roditoare.

Din cîntecul
ce zări întregi străbate,
răsare munca, rod de libertate.
Văd stoluri după stoluri
cum vîslesc
prin spuma mării, peste șesuri verzi,
ecuatorul și tropicul le părăsesc,
gonind spre nord,
spre arctice zăpezi.

Acesta-i romantismul vremii noi.
Acesta-i noul cînt ce se-ntrupează
în avioanele-nălțate, stol,
ce suie-n zbor și falnic săgetează
pămîntul rotitor
din pol în pol

In romînește de GRIGORE LAZU

Haiducească

Vîntul bate, frunza pică pe cărare,
Poate cei de-acasă cred că sîntem morți,
Văduvite stau nevestele, și-n zare
Spre Pirin se uită, lăcrămînd la porți.

Nu vi-i dor de-acasă, de copii, sărmanii?
Pentru marșuri, noaptea, mai găsiți puteri?
De trei ani, drept pernă punem bolovanii,
Ne-nvelim cu spinii și mîncăm tăceri...

Casele-s ruină, coperișuri sparte,
Buruiana-n holde crește după plac...
Trage-un foc în stele! Chiar și mai departe!
Pentru libertate mergem la atac!

In romînește de BEN CORLACIU

Săptămîna

Contradicții occidentale

Indiscreția autorizată, dacă nu oficială, săvîrșită de o agenție americană de presă care a dezvăluit criticile adresate Franței de Twining, șeful statului major al S.U.A., a provocat o mare fierbere în sînul coaliției atlantice. Disputa are un triplu caracter — militar, economic și politic și ridică trei întrebări acute: menținerea N.A.T.O. în actuala formă strategică, piața comună sau piața celor 7, rolul dominant al S.U.A. în cadrul alianței vestice.

Existența rachetei intercontinentale sovietice și inexistența ei în arsenalul N.A.T.O. a destrămat teoriile strategilor occidentali care susțineau necesitatea bazelor militare americane în Europa „ca factor de intimidare", fără să mai amintim de influența exercitată de opinia publică mondială, impresionată de propunerile radicale, realiste, ale Uniunii Sovietice în domeniul dezarmării. In acest context, acuzațiile aduse de Twining, care afirma că Franța nu aduce un real aport militar în alianța atlantică, nu pot fi înțelese decît ca o tendință din ce în ce mai accentuată a unor cercuri din S.U.A. de a arunca răspunderea înarmărilor asupra statelor vest-europene. Senatorul democrat Mike Mansfield a fost și mai categoric într-un discurs rostit recent în care a cerut ca S.U.A. să-și retragă cîteva din diviziile sale din Europa. Disputa strategică are și implicații financiare pentru că încercarea de a arunca povara înarmărilor atlantice asupra aliaților vest-europeni ascunde tendința unor cercuri de afaceri din S.U.A., doritoare să degajeze o parte din capitalurile investite în înarmarea N.A.T.O. spre a putea participa mai din plin la lupta pentru desfacerea produselor americane pe piața europeană. Cu siguranță că asemenea tendință nu poate decît să agraveze concurența acerbă de pe acum, a celor două grupări economice adverse constituite în sînul N.A.T.O.,

Dacă la aceste contradicții strategico-economice adăugăm poziția critică a oficialităților franceze față de rolul minor pe care-l dețin în cadrul alianței atlantice (în comparație cu hegemonia S.U.A.), sau divergențele de vederi asupra atitudinii ce trebuie adoptată la conferința Est-Vest la cel mai înalt nivel vom căpăta o imagine a problemelor care vor figura pe ordinea de zi a întrevederilor actuale de la Paris din cadrul N.A.T.O. și dintre Eisenhower, Macmillan și De Gaulle.

Corespondentul din Washington al săptămînalului francez „Tribune des Nations", relatînd conținutul consfătuirilor secrete ale Consiliului Național de Securitate al S.U.A., considera că e în măsură să anunțe „o revizuire sfîșietoare" a politicii externe a S.U.A., în urma schimbării raportului de forțe pe plan internațional.

După acest corespondent, în următorii trei ani, patru cincimi din efectivul trupelor americane staționate în alte țări vor fi retrase acasă iar creditele americane acordate altor țări pentru înarmare vor fi scăzute pentru a putea susține exporturile americane în aceleași țări, introducîndu-se în același timp măsuri protecționiste pentru a bara pătrunderea mărfurilor străine pe piața americană.

Deocamdată, asemenea știri nu pot fi privite decît ca simple speculații, dar ele nu fac decît să întărească convingerea afirmată de nenumărate ori în ultimii ani de popoarele europene: locul trupelor americane este în propria lor țară. In orice caz, sesiunea N.A.T.O. și întrevederile occidentale la înalt nivel nu vor putea ignora cursul actual, — din atîtea puncte de vedere ireversibil, — al evenimentelor internaționale.

Ion MIHAILEANU

contrapunct

La sfîrșitul lunii noiembrie, a avut loc la Paris o expoziție cu vînzare a cărții sovietice. Prezența unui mare număr de scriitori francezi, autori de lucrări despre Uniunea Sovietică sau traducători de literatură sovietică, interesul deosebit manifestat de mulțimea vizitatorilor cît și discuțiile lor sînt încă o mărturie a marii simpatii de care se bucură literatura sovietică în lumea întreagă. Numai în două zile s-au vîndut peste 1.200 de volume. La această frumoasă manifestare culturală au asistat și scriitori sovietici, printre care: Alexandr Ceakovski, romancier și redactor-șef al revistei „Inostrannaia literatura", Mikola Bajan, poet ucrainean și secretar al Uniunii Scriitorilor Sovietici ș.a. La întrebarea vizitatorilor despre felul în care este privită cartea franceză în U.R.S.S., scriitorii sovietici au arătat că în patria socialismului văd lumina tiparului atît operele clasicilor francezi cît și cele mai interesante cărți ale scriitorilor contemporani.

◆

În preajma celei de a 50-a aniversări a nașterii marelui poet militant bulgar Nikola Vapțarov, a apărut, în editura italiană „Il Gallo", volumul „Nu închide poarta", cuprinzînd o culegere de poezii de Vapțarov.

Presa italiană a comentat favorabil apariția acestui volum. Ziarul „Paese Sera", care subliniază că pînă acum poeziile lui Vapțarov au fost traduse în 15 limbi, scrie că lirica acestui poet poate fi considerată ca un exemplu al legăturii ce trebuie să existe între poezie și contemporaneitate.

◆

O știre din Germania Occidentală, relevă intenții de „reconsiderare", reactualizare a trecutului fascist. In sfîrșit, s-a realizat o inițiativă de mult popularizată în Republica Federală Germană. Au fost imprimate pe discuri unitare cuvîntările rostite de Hitler, Goebbels, Goering și alți conducători naziști. Montarea poartă eticheta: „Germania în cel de-al doilea război mondial" (imprimări din anii 1939—1945, culese și comentate de Horst Siebecke). Nu este vorba de o operă de documentare, destinată să conserve pentru muzeu monstruozitățile fascismului. Guvernul federal este mult mai întrepid. Discursurile vor fi difuzate în școli și audiate de mase largi. Intr-un articol publicat în „Neue Deutsche Hefte" (octombrie 1959) se laudă acțiunea, ca foarte educativă. Revista se face a nu înțelege pericolele incluse în această difuzare largă a propagandei fasciste. Este clar faptul că sub o mască ipocrită se urmărește în fond reînvierea pornirilor revanșarde și expansioniste la îndemnul cuvîntărilor și în genere sub acțiunea propagandei belicoase.

După cum se vede cercurile imperialiste încurajează instigările fasciste sub diferite forme, iar memoria asasinilor este ocrotită de oprobriul public.

◆

● „Dezvoltarea culturii în Cehoslovacia" e titlul unei broșuri tipărite de editura pragheză „Orbis". Din această broșură desprindem unele date deosebit de semnificative pentru înțelegerea avîntului cultural din Cehoslovacia democrat-populară.

Cehoslovacia se află printre primele țări din lume în ceea ce privește numărul bibliotecilor: 1.111 la un milion de locuitori, lăsînd în urmă țări cu o tradiție culturală mult mai veche, cum sînt: Anglia — 636 biblioteci la un milion de locuitori, Austria — 279, sau Republica Federală Germană cu numai 140 de biblioteci la un milion de locuitori.

◆

„Ruinele New-Yorkului" este titlul unui roman iscălit de scriitorul francez R. Jean. Este mai mult decît un roman, este o anchetă în mediile universitare de peste ocean, un avertisment cu privire la primejdiile care pîndesc viața în S.U.A. Personajul care întreprinde investigațiile, un francez, Robert Merlin, prezintă cîteva aspecte ale modului de viață american. Asistăm astfel nu fără emoție la „asasinarea prin foamete" a unui profesor universitar care, bănuit de activitate antiamericană, este destituit și astfel înfierat încît nu mai poate obține nicăieri de lucru. Conspirația celor care-l refuză este însăși conspirația uneltelor marilor monopoluri. Romanul este o condamnare a societății capitaliste americane într-una din caracteristicile ei cele mai odioase.

◆

● Un grup de scriitori patrioți din Cipru a înființat revista „Epoca nouă", consacrată istoricului luptei pentru independența insulei, precum și valorificării folclorului, culturii și literaturii cipriote. Revista prevede în programul său descoperirea și încurajarea de noi talente artistice și atragerea în viața literară curentă a scriitorilor mai vîrstnici care, dintr-un motiv sau altul, nu activau în presă. „Epoca nouă" va contribui la lupta de eliberare a poporului cipriot.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef, adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VI, nr. 52 (302) — Joi 24 decembrie 1959

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Toast

Am să sărbătoresc mai devreme Anul Nou cu tine. Uite aici o cupă cu vin blond, ca pletele Isoldei, să ciocnim spunîndu-ne unul altuia urarea cea veche:

— Noroc!

— Noroc, tovarășe Zidar; noroc, tovarășe Furnalist; noroc, tovarășe Miner; noroc, tovarășe Țesător!

N-a fost încă de 365 de ori noapte și zi. Am privit zorile și amurgul, tinerețea frunzei și explozia verii în grîne și în fructe, am adunat recolta și-acum mă uit la plantele gerului crescînd albe, sticloase și netransparente pe geamul odăii. In căldură, în boarea lui aprilie, în frigul de început al iernii, sub farmecul necunoscut al ofilirii toamnei, tu ai stat lîngă cuptor, tu ai stat lîngă zidul crud mirosind a var abia turnat, tu ai stat lîngă războiul ce bate ca o inimă, tu ai coborît neobosit la aceeași oră sub pămînt, străbătînd vîrstele nemărturisite ale planetei văzute într-un puț cu orizonturi.

Fruntea ți-a obosit, seara, în loc să te culci mai devreme, ai netezit cu palma ta bătătorită o filă acoperită cu litere. Ai urmărit insectele născutenții în plumb și ți-ai luminat mintea. Intre vise te-a chinuit Ideea și cînd ar fi trebuit să mergi la plimbare, ai scotocit în raft, căutînd. Ai găsit. Și tu, și tu, și tu. Ziarele au anunțat cu litere mari: ai dăruit statului, adică ție, nouă tuturor, atîția lei.

Vom avea undeva o odaie în plus, vom pava cu asfalt încă un metru pătrat de șosea, vom planta într-un loc alți trei copaci cu umbra și foșnetul lor care îndeamnă la visare. Ai socotit mai departe și ai scurtat mișcarea de rotație a unei curele, ai adăugat un șurub și ciocanul tău pneumatic a lovit mai repede. Cu mai multă sudoare ai înghesuit timpul implacabil. Zilele s-au făcut mai mici, căderea foilor de calendar a devenit febrilă.

Există un ceas ce nu mai are 60 de minute. Ornicul nevăzut gîfîie. Am auzit clipa grăbită cînd cronometrorii planului anual au ridicat brațele și-au exclamat:

— Am înmulțit vîrsta viitorului cu o felie de vreme!

1960 a sosit pe lume cu două luni mai devreme.

Știu secunda aceea cînd pe coșul înalt al fabricii a ieșit întîia dîră de fum a anului viitor.

Am ascultat lovitura de tîrnăcop, prima din ianuarie ce nu a venit încă.

Am văzut ridicat deasupra unei case drapelul de pînză purpurie care ar fi trebuit să fluture acolo peste cîteva luni.

Intr-o odaie cu pereți albi, au călcat pașii zoriți ai unui nou locatar. El ar fi trebuit să deschidă această ușă de lemn mai tîrziu.

— Bine-ai venit! E cald, sfîrîie caloriferul, pune perdeaua, descalță-te și odihnește-te între lucrurile tale noi.

Am așezat pîinea pe masă.

Am adus carafa plină.

Iată paharele...

— Stai jos. Mănîncă! Vreau să te sărbătoresc.

— N-am timp.

— Cum n-ai timp?

— M-așteaptă afară cineva...

— Asta-i bună, cine să te-aștepte? Tu ai terminat anul. Zilele ți se cuvin. Vreau să închin în cinstea ta.

— Știu. Dar n-am să pot rămîne...

Pe la geamuri se înghesuie umbra meșterilor. Aud limba de fier a rindelei. Din foc se ridică stoluri de scîntei. Metalul sfîrîie.

— Am să-mi adun plasele să ies în larg ca să-ți aduc un popor de pești. O să închid gura cuptorului ca să se coacă pîinea...

— Uite aici pîinea pe masă...

— Nu pot să stau. Mă duc...

Și-am rămas singur.

I-am auzit pașii pe schele. L-am auzit răsturnînd foaia grea de beton. Se urcase pe tractor și a străbătut cîmpul, iscînd valuri egale de pămînt. A aruncat sămînța, a încovoiat fierul, uite-l cum rîde. Aleargă înaintea timpului. E tînăr, e matur, e bătrîn, dar neobosit. Vrea să știe, vrea să cunoască. Știe, cunoaște, descoperă.

Iată de ce am deschis călimara mai devreme și m-am ridicat în fața lui cu paharul plin.

— Imi place fruntea ta.

— Imi place mîna ta aspră ca piatra.

— Imi place cum muncești și-mi place cum petreci.

Despre tine o să se mai vorbească, tovarășe Muncitor al zilelor noastre.

— Să ne trăiești!

Eugen BARBU

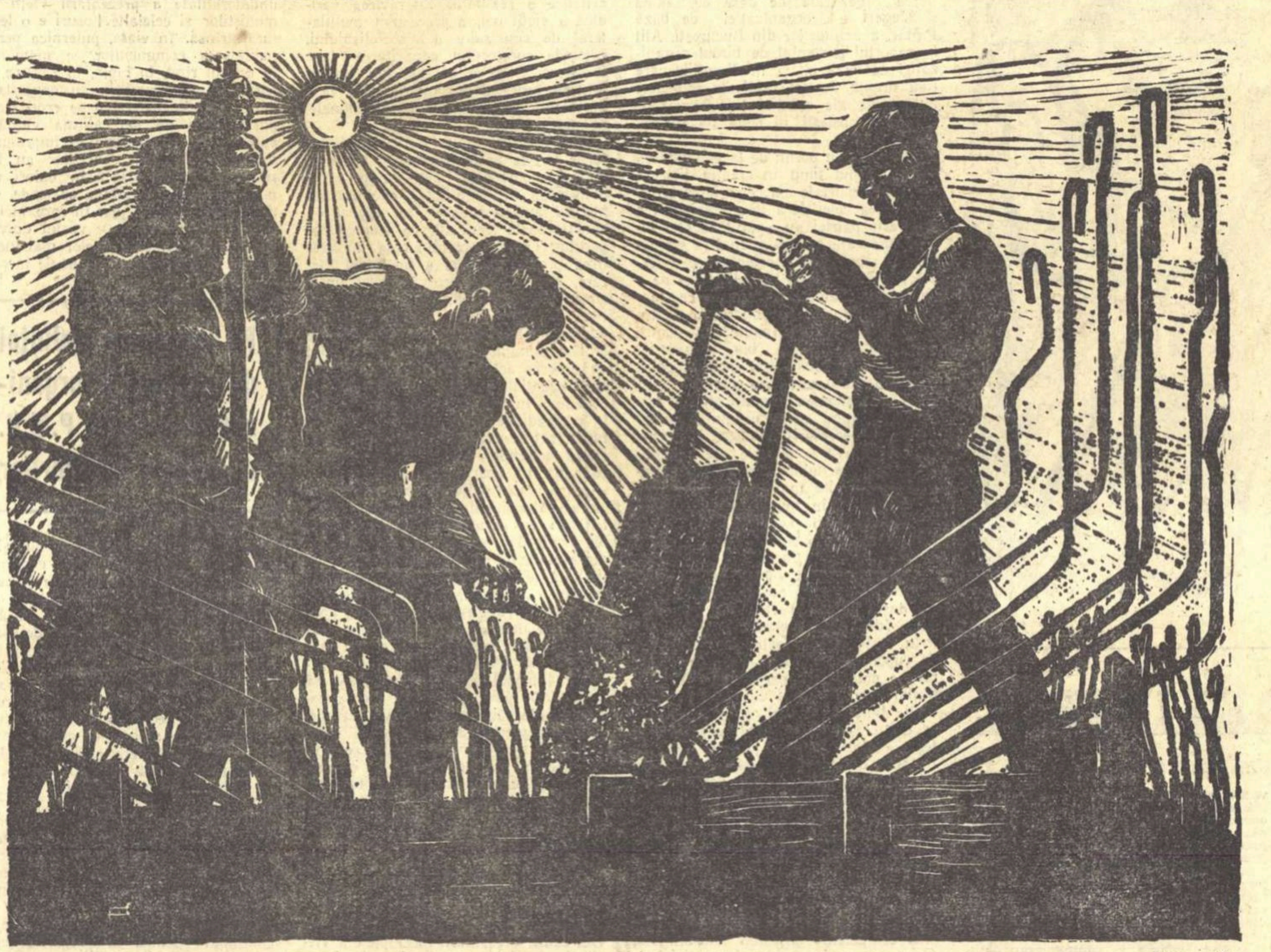

RUSU CIOBANU, „Betonierii"

Educația estetică a maselor

Pentru formarea unei noi conștiințe a oamenilor eliberați de exploatare, a conștiinței socialiste, răspîndirea sub îndrumarea permanentă a partidului, a științei și culturii în masele largi populare, este una din primele sarcini de cea mai mare importanță.

Pentru a răspunde acestui imperativ, acum 10 ani, în 1949, intelectuali de valoare, luminați de partid, au luat inițiativa constituirii Societății pentru răspîndirea științei și culturii (S.R.S.C.). De atunci și pînă azi, timp de un deceniu, cu ajutorul cercurilor largi de intelectuali din R.P.R., ea a dezvoltat o activitate rodnică, binecunoscută, aducînd o contribuție de prim ordin și de mari proporții la răspîndirea în mase largi a cunoștințelor științifice și politice, a ideilor marxist-leniniste, a concepției materialiste despre lume, a internaționalismului proletar și a patriotismului socialist, a dragostei pentru Partidul Muncitoresc Romîn, — ca și la lupta împotriva ideologiei burgheze, a misticismului și superstițiilor.

Obiectivele activității S.R.S.C. sînt multiple, tot mai multe pe măsură ce nivelul cultural și cerințele maselor cresc. Deși activitatea S.R.S.C. se concentrează îndeosebi asupra problemelor din domeniul științelor naturii, al științelor sociale, al științelor tehnice și al celor agricole, — științe strîns legate de procesul de construire a socialismului —, ea nu a omis din obiectivele ei educația estetică a maselor.

In ceea ce privește conferințele, un leit-motiv al rapoartelor de activitate ale celor 17 filiale, este: „Cu deosebit interes au fost ascultate conferințele de literatură". In cursul activității sale, S.R.S.C. a reorganizat lecturile de istoria teatrului urmate de spectacole, — la Teatrul Municipal, — urmărite de sute de auditori. Asemenea lectorate au fost organizate și la Constanța, și la Timișoara. Lectoratele de muzică, însoțite de audiții experimentale, ca și cele despre instrumentele muzicale și geniile muzicii, n-au repurtat un succes mai mic. Au fost cicluri de cinematografie: prezentări de cărți, de autori.

Ciclul de 30 conferințe organizat în cursul anului 1958, în sala Lectoratului central, de către S.R.S.C. împreună cu Uniunea Artiștilor Plastici din R.P.R. și Institutul de Istoria Artei al Academiei R.P.R., privind „Momente din Istoria artei universale", s-a bucurat de un mare succes. Scrisori primite de la ascultători au cerut repetarea și publicarea lor. In prezent ele se și repetă la Universitatea „C. I. Parhon". Același ciclu, concentrat cronologic în 12 conferințe, va fi trimis ca material documentar, împreună cu diafilmele respective, tuturor filialelor și subfilialelor, pentru a fi răspîndit în întreaga țară.

Planurile tematice ale Lectoratului central, cît și planurile tuturor filialelor, ținînd seamă de cerințele oamenilor muncii, au înscris cele mai importante probleme de literatură și artă. Numai în București s-au expus, în 1959, sute de conferințe cu aceste teme.

10 ani de activitate a S. R. S. C.

De asemenea, printre disciplinele care se predau la universitățile muncitorești și populare din țară (anul acesta în număr de 260) figurează un ciclu de lecții de literatură, limbă și artă.

Pentru alcătuirea acestor planuri, aproape pe lîngă fiecare filială funcționează o secție de literatură și artă, compusă din forțele intelectuale locale, ale regiunii: profesori, scriitori, ziariști, artiști.

Poate că este interesant de știut tematica, măcar a unei filiale, pe un trimestru:

La Galați: 1) Marea Revoluție Socialistă din Octombrie reflectată în dramaturgia sovietică; 2) Seară de poezie închinată Revoluției din Octombrie; 3) Literatura populară; 4) Proclamarea R.P.R. reflectată în literatura noastră; 5) Recenzie la romanul „Bărăgan" de V. Em. Galan; 6) Spectacol cu discuții la piesa „Orașul viselor noastre"; 7) Artiștii plastici din regiunea noastră; 8) Popularizarea instrumentelor pentru orchestra simfonică.

In cadrul cursurilor ce se predau la universitățile populare, după cererea oamenilor muncii, locul acordat literaturii și artei este destul de important. De pildă, la Brad, 15 lecții de literatură romînă și artă; la Deva, 30 de lecții; la Sebeș, 15 lecții; la Călărași, 12 lecții; la Tohan, 14 lecții etc. Lecțiile se predau după materiale documentare trimise de la București sau elaborate de secțiile respective ale filialelor. Dacă spațiul ne-ar îngădui, ar fi interesant de dat și ciclul unor asemenea lecții la universitățile populare. Menționez totuși că în tematica anului trecut a figurat pretutindeni cu cîte o conferință separată: proza, poezia, dramaturgia, muzica, pictura, sculptura după 23 August 1944. Iar acolo unde, ca la Deva, figurează printre discipline un curs de limba romînă, s-au predat lecții de formare a limbii romîne, de fonetică, de vocabular, de morfologie, de sintaxă.

Chiar dacă conferințele și lecțiile de literatură și artă reprezintă doar o parte din cele 100.000 de conferințe ținute de S.R.S.C. în cursul anului 1959 și care au fost audiate de un număr de ascultători care totalizează jumătate din populația țării, încă înseamnă că mase largi populare primesc o educație estetică corespunzătoare regimului nostru de democrație populară.

Grija mare și permanentă a organelor S.R.S.C. este puritatea științifică și ideologică a materialelor astfel difuzate, care trebuie să pună în evidență înaltul mesaj social al literaturii și artei noastre noi, ca și valoarea lor artistică.

Lipsește uneori, e adevărat, preocuparea pentru selecționarea, ierarhizarea temelor după criteriul gradului lor de contribuție la educarea estetică în spirit socialist. Literatura contemporană, temele ei actuale trebuie să preocupe în prim loc formarea planurilor de activitate în viitor. Folclorul și arta noastră populară, atît de bogate, izvoare vii ale literaturii și artei noastre contemporane, trebuie să fie popularizate în esența lor, în mesajul pe care l-au avut în dezvoltarea artistică a poporului nostru.

Educația estetică, element însemnat în formarea omului nou, a conștiinței socialiste, impune o tot mai mare atenție din partea S.R.S.C. și o mai sistematică preocupare.

In acest spirit, pe lîngă ciclul de artă plastică elaborat de la sediul central, pentru filiale și subfiliale în cursul anului 1960, Consiliul de conducere al S.R.S.C. a prevăzut în planul său pentru anul ce vine un ciclu de 20 de conferințe despre folclor și arta populară și un ciclu de 10 conferințe despre problemele actuale ale literaturii noastre. Conferințe trimestriale vor prezenta cărțile literare romîne și sovietice mai de seamă, apărute în trimestrul respectiv. Nu sînt uitate nici aniversările acelor mari scriitori și artiști, ale căror opere fac parte din marele tezaur al omenirii.

Demostene BOTEZ

Vice-președinte al S.R.S.C.

(Continuare în pag. 3)

CONSECVENȚĂ REALISTĂ

Mai toate atacurile esteților burghezi împotriva literaturii realist-socialiste cuprind largi referiri la problema perspectivei revoluționare.

E ușor de demonstrat că schematismul sau idilismul, într-un cuvînt, convenționalismul unor lucrări nereprezentative ale literaturii noi nu se datoresc perspectivei revoluționare, ci unui mod vicios de a concepe și înfățișa această perspectivă.

Punctul de plecare într-o discuție privind această problemă ar trebui — cred — să-l constituie ideea că perspectiva revoluționară nu presupune, în nici un caz, — cum susțin esteții burghezi — o depășire prin înfrumusețare a realității actuale ce urmează a fi zugrăvită artistic ci, dimpotrivă, tocmai consecvență realistă. Consecvență în înțelesul că scriitorul realist-socialist nu se mărginește să înfățișeze fidel un aspect sau altul al fenomenului, ci să reflecte însăși esența sa. Realismul său, deci, nu e de suprafață și parțial, ci profund și total. Pentru a surprinde esența fenomenelor în scopul oglindirii artistice, scriitorul trebuie să aibă o viziune dialectică, să-l privească pe de o parte ca rezultatul unei întregi evoluții, iar pe de altă parte să descopere tendințele lui de dezvoltare și sensul acestor tendințe. Raportat, într-un mod sau altul, la trecut și la viitor, fenomenul actual apare în toată complexitatea și bogăția sa.

In Donul liniștit *— ca să luăm un exemplu clasic al literaturii realist-socialiste — Șolohov nu se mulțumește doar să descrie luptele care s-au desfășurat în anii războiului civil în ținuturile căzăcești. El explică această luptă prin condițiile specifice de viață ale țărănimii cazace, din ce în ce mai diferențiată. Se reliefează totodată semnificația social-politică a transformărilor, prin perspectiva ce o deschid asupra lumii ce se naște din aceste zvîrcoliri dramatice. Bătăliile nu apar, de aceea, lipsite de un sens, ci dobîndesc laolaltă însăși semnificația pe care le-a dat-o istoria. Perspectiva revoluționară a scriitorului a dat operei profunzimea și complexitatea care ne impresionează atît.*

Am putea noi înțelege, din literatură, caracterul revoluționar al procesului de colectivizare, dacă scriitorii noștri s-ar mărgini să ne înfățișeze fenomenul în sine, static, fără nici o raportare, fie ea și implicită, la vechea mentalitate a țăranului și la faptul că această vastă operă îl pregătește pentru eliberarea de sub imperiul oricărui instinct de proprietate, al oricărui individualism? Ne putem măcar închipui că s-ar putea reflecta acest proces izolat metafizic din lanțul căruia îi aparține?

Exemplul e, cred, edificator, căci nici una din numeroasele probleme morale, nici unul din procesele sufletești pe care le presupune făurirea unui om nou, cu o conștiință comunistă, și pe care literatura noastră trebuie să le reflecte, nu pot fi înțelese și zugrăvite decît de un scriitor avînd o viziune dialectică despre lume și societate. Perspectiva revoluționară, prin urmare, nu numai că nu falsifică, dar luminează puternic realitatea actuală. Aceasta, deoarece tendințele de dezvoltare a fenomenelor descrise nu sînt atribuite din afară, ci se află în înseși fenomenele respective, așa cum se prezintă ele în momentul de față. Renunțarea la perspectivă ar echivala cu renunțarea la gîndirea dialectică în favoarea gîndirii metafizice și s-ar traduce pe plan literar printr-un realism îngust, parțial. Nimeni nu-i va putea convinge vreodată pe scriitorii adepți ai realismului socialist că gîndirea metafizică e superioară celei dialectice, că izolînd în mod arbitrar un fenomen din complexul căruia îi aparține și din procesul dialectic în care e integrat, îl vor putea vedea și zugrăvi mai bine.

Apoi, problema perspectivei revoluționare nu se poate discuta în sine, ci în funcție de eroii literaturii realist-socialiste. Precum se știe, eroii centrali ai acestei literaturi sînt, îndeobște, comuniștii. Sînt comuniștii, chiar și a-

Eugen LUCA

(Continuare în pag. 6)

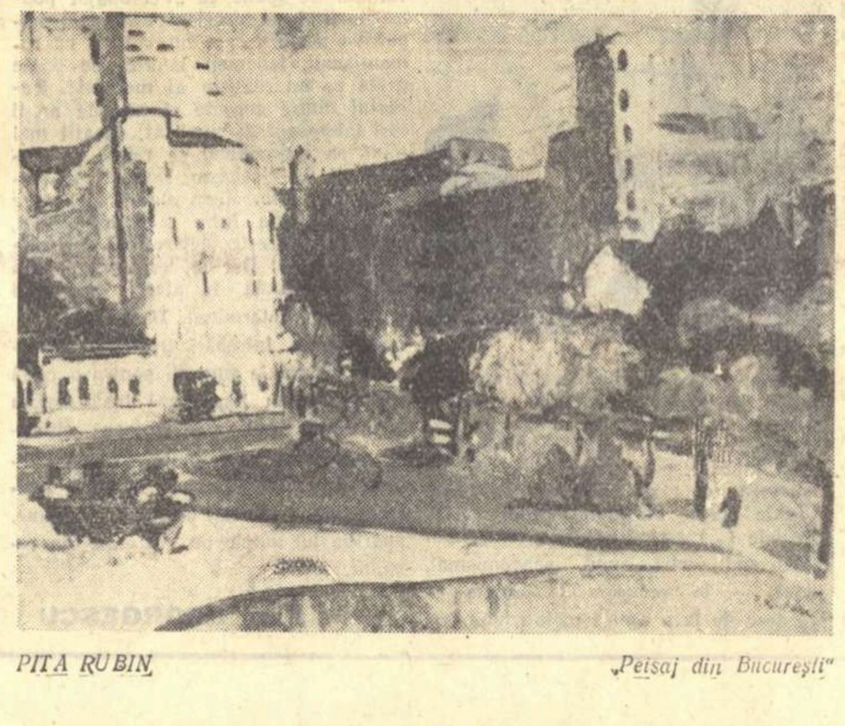

PIȚA RUBIN, „Peisaj din București"

CRITERIUL TEMATIC

Mai mult sau mai puțin convingător, am arătat într-un articol precedent că problema ce stă realmente în fața istoricului literar este aceea a clasificării scriitorilor și operelor de după Eliberare. Care sînt criteriile cele mai potrivite? Am văzut că despre etape nu se poate vorbi serios. Curentele divergente, grupările opuse sînt incompatibile cu dezvoltarea literaturii pe drumul realismului socialist. Diversitatea de stiluri individuale se manifestă, în cadrul metodei noastre de creație, pe o bază comună ideologică. Atunci? Pe cînd lucram la Romanul romînesc contemporan, *m-am gîndit să grupez scrierile discutate în funcție de cronologia momentelor social-istorice reflectate în ele. Dar aceasta m-ar fi dus la cel mai vulgar sociologism. Pentru a arăta cum se reflectă în roman un anumit eveniment, aș fi fost nevoit, în multe cazuri, să dau o mare extensiune analizei anumitor scrieri, numai pentru că acestea se referă la acel eveniment, și să trec repede peste alte lucrări, care oglindesc un eveniment mai puțin important sau nici nu sînt măcar legate de evenimente precise. In afară de aceasta, lucrarea astfel concepută ar fi prezentat nenumărate goluri, întrucît nu toate marile evenimente și-au găsit pînă în prezent reflectarea artistică. O altă posibilitate de clasificare ar fi cea întemeiată pe structura artistică a operelor. In acest caz, am vorbi, spre exemplu, despre romanul de atmosferă, romanul-reportaj, romanul-cronică, romanul-dramă, romanul-epopee etc. Mai sînt și alte posibilități numeroase, și tov. Silvian Iosifescu le discută în studiul său* Clasificări și tipuri *din volumul* In jurul romanului, *ajungînd la încheierea că, „într-un caz sau altul", ele „pot rămîne utile", cu condiția însă ca, recurgînd la ele, să nu atribuim „unor atari grupări mai multă valoare decît posedă efectiv". Aplicate la literatura noastră contemporană, criteriile de clasificare a operelor epice după compoziția lor, după procedeul predominant (roman de observație sau de analiză psihologică), după modul de dezvoltare a acțiunii (prin întindere în timp sau lățire în spațiu), ori după alte considerente formale, nu pot da rezultate mulțumitoare, ba chiar ne pot împinge spre estetism. Chiar vorbind în general, „dintre clasificări mult mai justificată este cea tematică, în care se înglobează și criteriul problematicii sociale, și cele ale momentului sau mediilor înfățișate". Sînt cuvinte ale tov. Iosifescu, extrase din studiul amintit. Clasificarea tematică e singura care, aplicată la fenomenul contemporan, permite reliefarea saltului calitativ produs în dezvoltarea epicii noastre prin trecerea de la realismul critic la realismul socialist. Personal, în lucrarea despre roman, urmărind devenirea romanului cu tematică țărănească, apoi a celui citadin (muncitoresc, intelectual ș.a.) și, în sfîrșit, a celui istoric, ce-și are problematica lui particulară, am căutat să pun în lumină, pe de o parte, modul în care prozatorii zilelor noastre, dobîndind o nouă optică prin asimilarea doctrinei marxist-leniniste, au reușit să creeze o viziune a unor realități din trecut mai exactă științific decît cea făurită de maeștrii realismului critic, întemeiată pe înțelegerea mult mai adîncă a esenței mecanismului social, iar pe de altă parte, faptul că viața, realitatea contemporană a impus atenției scriitorilor fenomene sociale, omenești, fără precedent, cum ar fi, în primul rînd, prezența omului care domină destinul, necesitatea oarbă, făurind o lume nouă, dînd viitorului înfățișarea pe care o voiește.*

Orice clasificare, fie ea oricît de puțin rigidă, schematizează inevitabil, într-o măsură oarecare, realitatea reflectată. Nu e posibil a orîndui fenomenele în diverse categorii, ținînd seama de însușirea lor socotită dominantă, și a păstra în același timp toate, absolut toate proprietățile lor secundare. Hotărîndu-ne să clasificăm romanele ultimilor cincisprezece ani și mai bine în funcție de problematica umană abordată, de materialul de inspirație, ne aflăm în fața unor probleme de soluționat. Se poate întîmpla ca două sau mai multe lucrări cu teme foarte diferite să poarte semnătura aceluiași autor. Ce va face, în acest caz, cercetătorul: va trece o carte la o rubrică, alta la altă rubrică, scindînd personalitatea scriitorului, care e una, sau va

Dumitru MICU

(Continuare în pag. 3)

Poezia ȘI ÎNȚELEGEREA DINTRE POPOARE

Prezint studenților filologi paralelisme de literatură universală. De cîteva luni le caut în literaturile Orientului, punînd la contribuție interesul general pentru popoarele din acea parte a lumii care luptă acum pentru neatîrnarea și înălțarea lor. Studiul paralelismelor, ca și al izvoarelor provenite din alte literaturi, adică obiectul propriu-zis al disciplinei comparatiste, are nu numai scopul de a arăta unitatea de cultură a lumii, în care trebuie să se frîngă pornirea dezbinătorilor ei, dar și pe acela de a dovedi cum aspectele paralele, ca și temele care au circulat dintr-o literatură în alta, s-au transformat de fiecare dată și au dobîndit aspecte deosebite, după împrejurările istorice și sociale ale fiecărei literaturi. Principiul a fost afirmat și în discuțiile comparatiștilor sovietici, care s-au adunat de curînd la Institutul de literatură universală al Academiei de Științe a Uniunii Sovietice. Aștept unele din contribuțiile premergătoare acestei discuții, documentele marelui interes trezit acum pentru studiile de literatură comparată în cercurile academice sovietice, spre a le prezenta cititorilor.

ÎNSEMNĂRI

Un exemplu deosebit de grăitor pentru ilustrarea folosului care se poate trage din stabilirea paralelismelor, m-a dus de curînd la semnalarea unei poezii din literatura indiană, puțin cunoscută la noi. Este vorba de tema coexistenței dintre popoare, atunci cînd ele doresc a se pune în slujba progresului general al omenirii. A înfățișat-o Boccaccio în nuvelele primei zile a „Decameronului" său, în forma povestirii despre cele trei inele primite de trei moștenitori de la tatăl lor, atît de asemănătoare între ele, încît nimeni nu mai putea distinge inelul unic existent la început și acela care, aflat în mîinile unuia dintre fii, l-ar fi îndreptățit să fie singurul moștenitor al părintelui său. Este un apolog menit să stabilească principiul coexistenței între popoare, atunci, la mijlocul secolului al XIV-lea, cînd cruciadele luaseră sfîrșit, dar spiritul lor, spiritul rivalității și antagonismului, avea să mai subziste atît de mult, încît îl mai regăsim către sfîrșitul veacului al XVI-lea, cînd Torquato Tasso caută să mai aprindă zelul cruciat al suveranului său, Alfons al II-lea d'Este, ducele de Ferrara, care trebuia să afle din poemul epic Ierusalimul liberat *faptele vrednice de laudă și de imitație ale lui Rinaldo, strămoșul casei d'Este. Acestui spirit, desigur mai puternic în epoca lui Boccaccio, îi opune acesta tîlcul tolerant al întîmplării povestită în* Decameron *de bogatul și înțeleptul evreu Melchisedec lui Saladin, sultanul Babilonului. Era un semn că o nouă epocă începea în istoria omenirii, epoca Renașterii, în care progresele rațiunii aveau să înfrîngă atîtea din prejudecățile intolerante ale evului mediu.*

Povestea despre cele trei inele, primite din mîinile unui tată care ținuse să șteargă deosebirile dintre ele, devine, către sfîrșitul secolului al XVIII-lea, sursa parabolei debitate de Natan în ultima și cea mai de seamă dramă a lui Lessing, Natan înțeleptul *(III,7). Există totuși deosebiri importante între cele două versiuni ale povestirii, capabile a ne face să pricepem mai bine împrejurările speciale în care a luat naștere cea de-a doua versiune. Lessing adaugă vechii legende detalii noi: adevăratul inel avea darul să facă iubit pe posesorul lui. Judecătorul chemat să dea hotărîre în dihonia ivită între cei trei moștenitori n-are alt sfat să dea acestora decît ca ei să se străduiască pentru a se face iubiți, și pentru a răspîndi binefacerea în lume, împreună cu urmașii lor cei mai îndepărtați. Valoarea credințelor, a concepțiilor despre lume, nu are deci a fi judecată după originea lor, după trecutul din care provin, ci după acțiunea și efectele lor, adică după viitorul ce le este rezervat. Apăruse concepția modernă a progresului, elaborată de gînditorii care pregăteau revoluția burgheză în Franța, și povestirea lui Natan, în drama lui Lessing, cu zarea deschisă de ea asupra viitorului, ca factor hotărîtor în aprecierea concepțiilor omenești, este un document edificator al mișcării de idei, al fermentării spirituale, din ajunul Revoluției.*

O stare de spirit, exigențe ale rațiunii, asemănătoare acelora despre care atestează povestirea lui Boccaccio și a lui Lessing, au putut apărea și în alte părți ale lumii, cînd concepțiile de viață s-au înfruntat, dar oamenii înțelepți au simțit nevoia de a găsi mijloacele afirmării lor pașnice. Așa s-a întîmplat, de pildă, în India secolului al XV-lea, cînd islamismul și hinduismul se găseau față în față, într-o opoziție violentă care dura de mai multe secole. Atunci a trăit poetul Kabir (1440-1518), despre care legenda spune că a fost găsit, ca un prunc părăsit, de un țesător mahomedan pe o frunză de lotus, într-un lac din regiunea Benares, unde îl așezase mama lui, văduva unui brahman. Operele lui Kabir, scrise în limba hindi, foarte populare, au circulat din gură în gură și lucrarea critică a atribuirii lor n-a fost încă terminată. O autenticitate mai sigură posedă, printre poeziile lui Kabir, acele dictate discipolului său Bhagoji, din care redau în traducere, după Glasenapp, pe următoarea: Bogăție de vaci, elefanți și armăsari, / Pietrele cele mai prețioase cu fulgerul luminii lor:/ Cînd ai cîștigat mulțumirea sufletească, / Toate bogățiile

Tudor VIANU

(Continuare în pag. 3)

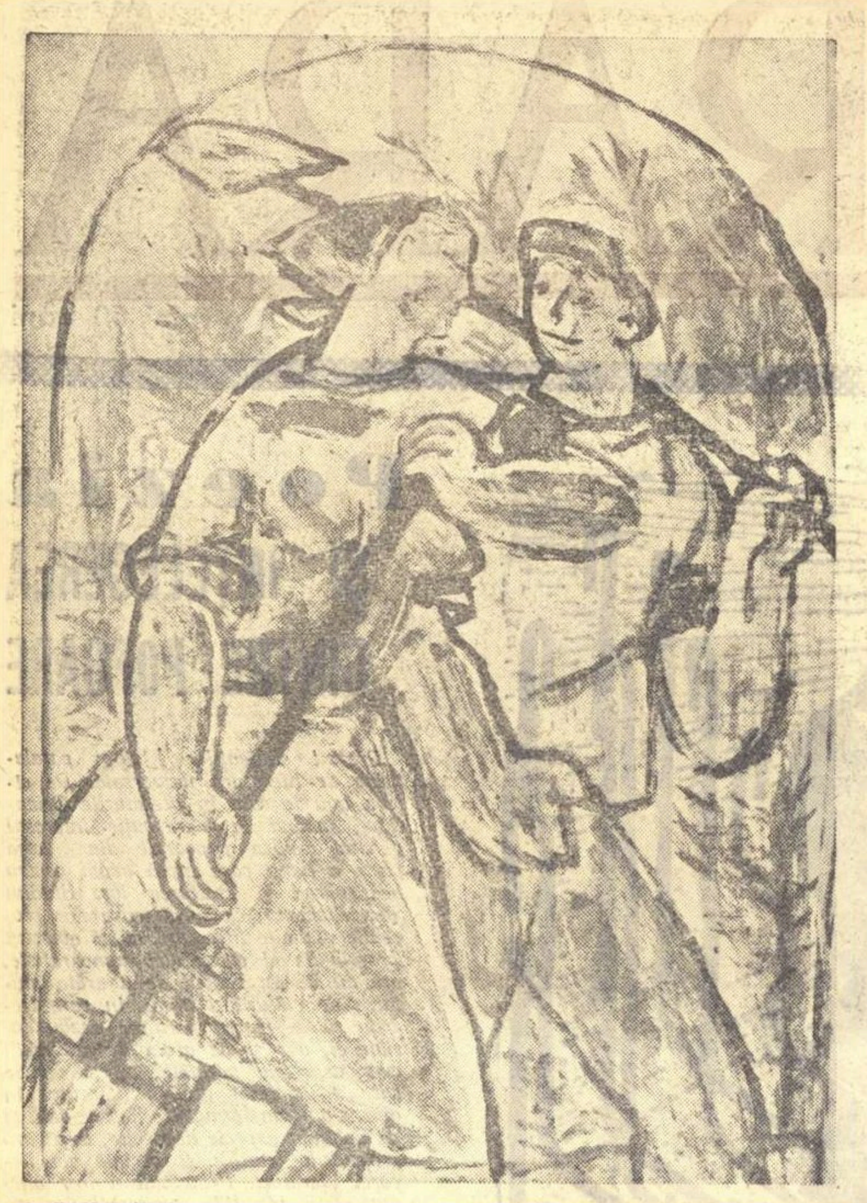

GREBU DEVIS „Spre șantier“

Răsfoind REVISTELE

Poezia și proza în „Viața Romînească“ nr. 11

Numărul pe noiembrie al „Vieții romînești“ se deschide cu șapte sonete de Victor Eftimiu. Primele trei („Mintea omenească“, „Solilile terestre“ și „Bătăi la poarta lunii“) sînt un elogiu adus omului pornit să cucerească cosmosul. Gesticulația poetului se inscrie intr-o tradiție romantică, alimentată de un lexic abundent, în care neologismele sînt cultivate și pentru sonoritate: „Sămință-n plămădeala nebulozii, / Sinteză din astralele explozii, / Mai forte, mai subtilă ca atomul, / Esența ta suprem cristalizată, / In foc miriadar galvanizată, / A pus nucleu central în spații, Omul“. Alteori (în „Bătăi la poarta lunii“) atmosfera e mai patriarhală și dialogul dintre lună și racheta aselenizată decurge în modul următor: „Cioc! cioc! cioc! S-aud bătăi în lună / — Ce poftești ? — Noroc și sănătate / Vin de pe tărîmuri depărtate / Să-ți urez belșug și voie bună. / — Voie bună și belșug / firtate !“ etc. Alt sonet evocă figura lui Anton Pann. In sonetul intitulat „La Trianon“, atmosfera galantă a sfîrșitului veacului XVIII francez este brusc risipită de izbucnirea revoluției: „Sînt idele fatalului semestru... / Sînt zorii ultimului bal campestru / Pe cer, se profilează ghilotina“

In același număr al revistei, N. Tăutu îi evocă pe „Eroii marinari“ căzuți în lupta pentru eliberarea patriei; în „Mangalia“, el încearcă un pastel marin, neuitînd să vorbească și de noul aspect al litoralului „cu pupile de neon“. Vlaicu Bîrna vrea să zugrăvească o imagine a noii Dobroge socialiste, contrapunîndu-i imaginea de acum două milenii, cînd pe aceste țărmuri fusese exilat Ovidiu. Dacă poetul latin ar vedea Dobrogea de azi, „N-ar mai cînta în Pontice și Triste“ ci „Acestei frumuseți i-ar da viață“. Construit pe o antiteză exagerată și reducînd elementele noului la dimensiuni de pitoresc mitologic (tractoarele sînt „... ai lui Vulcan mari bivoli rîmători / Ce solul stepei scite îl brăzdează“), poemul nu emoționează. Al. Andrițoiu semnează două poeme: „Duminicală“ și „Carpe Diem“ în care își mărturisește dragostea pentru prezent, căutînd să dea un conținut nou vechiului adagiu horațian: „Bilanțul amintirii mele fie-mi / hotar în timp, sonor, incandescent. / Cu vorbe purpurii strig „Carpe Diem“ / Și mă desfăt cu tot ce e prezent“. Deși construit pe unele antiteze convenționale, poemul lui Andrițoiu se distinge prin fluența melodică a versurilor și prin imagini izbutite.

Dintre postumele lui N. Labiș, revista publică fragmente dintr-un „Cîntec de început“. Regăsim și aici acele calități care au făcut din Nicolae Labiș unul dintre cei mai de seamă poeți ai generației tinere. Poemul e o meditație filozofică asupra contemporaneității, răsunînd în ample cadențe : „... Cînd se născuse poetul ochi-i văzuseră munții înalți, / Cerul înalt și frumos, / Veșnic îl cheamă de-atunci și îl tulbură / Dorul de ceea ce e nou și desăvîrșit. / Veșnic de-atunci alunecă-n lume ca flacăra, / Palmele-i calde învie frunzare și inimi / Ca să le lase din nou pradă morții, plecînd mai departe / Mereu, mereu cîntînd...“

„Viața romînească“ mai publică versuri de Titel Constantinescu vădind o reală sensibilitate („Sculptură“) și un imn, închinat Revoluției, de Aurel Storin, corect versificat.

Partea rezervată prozei cuprinde capitole din volumul II al romanului „Ulița piperului sălbatic“ de Dimos Rendis și un fragment dintr-un mai amplu reportaj despre Bicaz — „Ciment“ — de Radu Cosașu. Dimos Rendis înfățișează, în capitolele publicate, cîteva momente ale luptei de eliberare dusă de poporul grec împotriva hitlerismului, în anul 1944. Strada Oreas din Atena — Ulița piperului sălbatic — rămîne centrul acțiunii romanului. Din narațiunea care se desfășoară într-un ritm viu se detașează figurile, bine realizate de scriitor, ale unor partizani antihitleriști ca Nondas, Petros Chiparissos, Sotos, Leonidas, etc. Poate că o investigație mai minuțioasă în viața interioară a acestor personaje n-ar fi lipsită de interes.

Reportajul lui Radu Cosașu are în centru figurile cîtorva comuniști (Silviu Opriș, directorul fabricii de ciment „Congresul al XIX-lea“, Dima, secretarul U.T.M.-ului, Ioniță Ieremia); autorul, într-un vădit progres, izbutește să reliefeze trăsăturile noi care definesc profilul moral al acestora.

ÎNVĂȚĂMINTE PREȚIOASE

Pe marginea ședinței de alegeri a organizației de bază P.M.R. a Uniunii Scriitorilor

Zilele trecute a avut loc adunarea generală de dare de seamă și alegeri a organizației de bază P.M.R. a scriitorilor din București. Atît în raportul prezentat de biroul organizației de bază cît și în discuțiile care l-au urmat, au fost ridicate probleme importante ale creației literare și ale activității obștești în rîndurile scriitorilor.

Discuțiile au pornit de la constatarea că în ultimul timp în creația literară au fost repurtate succese importante. In cinstea celei de a 15-a aniversări a eliberării patriei au apărut lucrări interesante care merită o analiză serioasă. Ele marchează o orientare mai fermă către temele de actualitate și de o importantă valoare educativă, ca : lupta revoluționară a poporului nostru sub conducerea comuniștilor pentru doborîrea regimului burghezo-moșieresc, efortul constructiv pentru edificarea societății socialiste și altele.

Ca un fenomen semnificativ a fost subliniat faptul că în ultimul timp tot mai mulți scriitori oglindesc în lucrările lor diferitele aspecte ale creșterii morale și spirituale a eroilor contemporani. Datorită unor analize psihologice adîncite, în numeroase lucrări se reliefează cum încadrarea într-un sistem de relații socialiste determină procese complexe de formare a conștiinței noi, ajutîndu-i pe oameni să rezolve în chip socialist și problemele de muncă, dar și cele caracteristice vieții intime (dragoste, prietenie și altele). Prin toate aceste realizări capacitatea de cuprindere a vieții de către literatură a crescut, în paginile cărților întîlnim mai des eroi înaintați, consistenți, bine individualizați în acțiuni sociale complexe și avînd reacții sufletești semnificative pentru vremea noastră. S-a îmbogățit gama sentimentelor în poezia lirică, au devenit mai variate procedeele de compoziție, stilul. Toate aceste succese au demonstrat din nou fecunditatea drumului pe care s-a angajat literatura noastră sub îndrumarea partidului.

Datorită lor, dezbaterea problemelor măiestriei în publicațiile literare s-a ridicat la un nivel mai înalt, devenind mai competentă și mai substanțială. Orice succes în domeniul creației literare reclamă — ca o consecință firească — și sporirea exigenței în aprecierea lucrărilor. Pentru că — și această concluzie nu trebuie să mire pe nimeni — succesele obținute în ultimul timp au făcut să apară mai vizibil nu numai aspectele pozitive, dar și lipsurile și slăbiciunile, destul de numeroase — din păcate — chiar în unele lucrări valoroase în ansamblu.

Dezbaterile din cadrul adunării generale a organizației de bază au subliniat că tocmai repurtarea unor succese însemnate și variate în cîmpul creației literare face necesară cercetarea mai temeinică a rămînerilor în urmă. Mai mulți participanți la discuție s-au referit în cuvîntările lor — în spirit critic și autocritic — la această latură a problemei.

In primul rînd s-a reliefat decalajul care mai persistă între viața nouă, așa cum se construiește în țara noastră și imaginea ei în literatură. Viața e mai plină, mai tonică, mai bogată în semnificații. Efortul oamenilor muncii e mai intens și mai încordat. Eroismul constructorilor socialismului se reflectă uneori palid și convențional în lucrările literare. Toate acestea nu sînt — după cum s-a remarcat — doar niște probleme de orientare tematică, ci reprezintă laturi esențiale ale reflectării artistice a realității. Zugrăvirea veridică a vieții noi, a procesului multilateral de construire a socialismului, pretinde scriitorului capacitatea de a discerne just ceea ce este mai important în procesul dezvoltării, dînd la o parte întîmplările mărunte, ocazionale, nesemnificative.

Alți tovarăși s-au referit, în cuvîntările lor, la acele romane și piese de teatru în care este înfățișată lupta comuniștilor în ilegalitate. Recunoscînd meritul autorilor care au atacat cu curaj această temă atît de scumpă poporului, cît și aportul lor la îmbogățirea problematicii și a tipologiei literare, vorbitorii au scos în relief unele aspecte negative ale lucrărilor amintite. In unele cazuri, autorii nu au reușit să înfățișeze convingător chipurile eroilor comuniști pentru că n-au știut să descrie activitatea lor în ceea ce avea esențial : legătura indisolubilă cu masele. Din păcate, în aceste cărți — în contradicție cu realitatea — comuniștii acționează izolat. Din această cauză activitatea ilegală a Partidului comunist nu apare — în totalitatea ei — ca o amplă activitate organizată, în stare — tocmai datorită nenumăratelor legături cu straturile cele mai largi ale poporului — să ridice la luptă dîrză mase de oameni. O atare viziune limitată nu putea să nu altereze și imaginea artistică a momentului istoric. Victoria din august 1944 a putut constitui un moment de cotitură în dezvoltarea țării numai pentru că, în pregătirea și efectuarea insurecției armate, Partidul comunist a reușit să strîngă în jurul său toate forțele patriotice ale țării, smulgîndu-le de sub influența partidelor burgheze și călăuzindu-le spre un scop precis, ceea ce presupunea o imensă muncă organizatorică, propagandistică, agitatorică. Din păcate vastitatea și varietatea acestei munci se oglindește palid în lucrările apărute în întîmpinarea lui 23 August 1959.

Este interesantă legătura ce a fost sezisată între această zugrăvire palidă și un alt neajuns al multora dintre lucrările amintite, subliniat și în presă. Din cauza prezentării incomplete a vieții de partid în ansamblu, de bună seamă și datorită documentării insuficient de profunde a autorilor, în unele din aceste lucrări eroii principali comit în munca de partid greșeli grave, încălcînd normele de conspirație, metodele obișnuite de muncă, acceptînd soluții incompatibile cu linia partidului. Totuși, în majoritatea cazurilor, autorii cărților nu iau atitudine critică față de comportarea eroilor, considerînd-o normală, ceea ce nu poate să nu ducă la o scădere a eficienței educative a creațiilor literare respective. Insuficienta cunoaștere a realității de către scriitori o atestă și desele greșeli în prezentarea formelor organizatorice și a tehnicii muncii ilegale.

In legătură cu înfățișarea vieții de partid și a chipului activistului de partid a fost criticată și tendința unor scriitori de a zugrăvi unilateral tenacitatea și spiritul de abnegație al comuniștilor numai la Siguranță sau închisoare, insistîndu-se inutil asupra diferitelor procedee de tortură. S-a vorbit chiar de prezența — în unele cărți — a unor descrieri naturaliste de acest gen, în timp ce adevărata bogăție de preocupări și sentimente, înălțimea ideologică și largul orizont de viață al comuniștilor rămîn nedezvăluite.

Nu încape îndoială că între această unilateralitate a prezentării vieții comuniștilor și celelalte lipsuri e o legătură strînsă. In viață, puternica personalitate a comuniștilor se manifestă, în primul rînd, în luptă, în acțiune, în legăturile cu oamenii, în capacitatea de a-i mobiliza. Privînd pe eroii lor de posibilitatea de a-și afirma calitățile sufletești și intelectuale în împrejurări importante, autorii cărților au fost nevoiți să zugrăvească în culori mai puternice numai anumite episoade, ce-i drept semnificative, dar în care nici pe departe nu se epuiza vastul univers sufletesc al oamenilor celor mai înaintați ai zilelor noastre. In unele lucrări, viziunea inițială deficitară a dus și la greșeli de altă natură. Eroii comuniști sînt zugrăviți izolați de mase și de aceea, atunci cînd ajung în mîinile dușmanului, se creează impresia falsă că cei de afară se dezinteresează de soarta lor. In realitate însă, lupta pentru smulgerea din ghiarele Siguranței a celor căzuți începea chiar a doua zi după arestare, din care cauză în realitate — spre deosebire de situațiile descrise în unele volume de curînd apărute — Siguranța era adesea destul de puternic stînjenită în activitatea ei și nu putea să terorizeze chiar după bunul plac pe cei închiși.

Iată deci cît de diverse și interesante sînt problemele pe care le ridică cercetarea mai atentă a volumelor de proză apărute în ultimele luni. Discuția ce s-a desfășurat în cadrul adunării generale a organizației de bază a demonstrat că această cercetare trebuie continuată pentru ca succesele repurtate să poată fi amplificate.

Pe lîngă problemele prozei, în discuție au fost aduse și unele aspecte ale creației poetice. Mai mulți tovarăși s-au solidarizat cu concluziile recentei discuții cu privire la critica poeziei. Ei au îndemnat pe scriitorii comuniști să lupte hotărît împotriva așa-zisei poezii de atmosferă evazive și atemporale, lipsite de mesaj autentic, care prin construcțiile și imaginile alambicate se plasează de fapt în afara granițelor adevăratei poezii.

Discuțiile privind lipsurile și greșelile creației literare au ajutat la descoperirea cauzelor care frînează întrucîtva dezvoltarea ei ascendentă. S-a arătat că în multe cazuri, insuficiențele se datorează slabei pregătiri ideologice a scriitorilor, cunoașterii nesatisfăcătoare de către ei a istoriei și a politicii partidului în diferite etape, a vieții de partid, a metodelor muncii partinice în trecut și în prezent. Din aceste cauze, sistemul de relații între oameni, de un tip cu totul nou, care se formează în cadrul muncii de partid, e înfățișat uneori simplist și chiar denaturat. Omul care și-a dedicat viața muncii de partid capătă, prin forța lucrurilor, o viziune superioară asupra lumii, o anumită obișnuință de a privi toate întîmplările și fenomenele în raport cu sarcinile sale de partid. Dar tot el se întîlnește în societate cu alți oameni, avînd alte convingeri și obișnuințe, etc. etc. Toate acestea nu pot să nu nască ciocniri, conflicte, frămîntări și situații cu totul noi, prin care și în cadrul cărora tenacitatea, dîrzenia, frumusețea morală și splendida demnitate a comuniștilor se relevă pregnant. Din păcate, această latură profund umană a activității politice ilegale a rămas nedezvăluită în multe lucrări în cele mai dese cazuri din cauza lipsei de informație a autorilor.

In lumina discuțiilor referitoare la unele lipsuri de orientare a creației, biroul organizației de bază a fost criticat pentru că a tolerat neglijarea învățămîntului ideologic de către unii membri de partid. S-a cerut ca pe viitor biroul organizației de bază și toți membrii ei să acorde o atenție sporită diferitelor forme ale învățămîntului de partid — care să fie legat cît mai strîns de problemele concrete ale creației literare. Organizația de bază a hotărît să organizeze în iarna 1959—1960 un ciclu de conferințe privind principalele probleme ale muncii de partid în domeniul economic, politic și cultural.

O altă cauză a deficiențelor amintite, e legătura încă insuficient de strînsă a unor scriitori cu viața poporului. In această ordine de idei au fost combătute tendințele de a răspunde superficial cerinței amintite prin tot felul de trimiteri ocazionale și documentări turistice. Au fost relevate și unele aspecte teoretice ale problemei. S-a arătat, în speță, că orice operă literară este întotdeauna o expresie a personalității autorului. Ca atare, o temă, un subiect, pot să capete o expresie artistică numai în cazul în care tratarea lor devine o necesitate organică pentru un scriitor talentat. In consecință, „documentarea“ poate ajuta unui scriitor să adune material suplimentar pentru o lucrare deja concepută, cel puțin în linii mari, dar nu poate înlocui impulsul inițial, acel îndemn organic pe care Maiakovski îl numea „comanda socială“. Nu este admisibil ca scriitorii să plece în documentare în căutare de subiecte. Principala documentare pentru un scriitor este propria sa participare la viața obștească, la lupta poporului pentru construirea socialismului. In primul rînd amplificarea ei trebuie să stea în centrul preocupării organizației de bază. Se simte nevoia găsirii unor forme mai eficiente care să ajute scriitorilor de toate genurile, fie că sînt sau nu membri de partid, să descopere căi potrivite către înțelegerea mai adîncă a prefacerilor revoluționare și a procesului de formare a oamenilor de tip nou, cu ideologie și morală superioară.

Dezbaterea realizărilor și lipsurilor literaturii a adus din nou în centrul discuției problemele criticii. Toți vorbitorii au subliniat imensul ajutor care a fost dat creației prin luarea de poziție a „Scînteii“ împotriva criticii apologetice. Adunarea generală a cerut criticilor, membri de partid, să fie în fruntea luptei pentru promovarea unei critici partinice științifice, de înalt nivel etic, în stare să evidențieze temeinic realizările literaturii noastre noi, dar și să analizeze serios, tovărășește, rămînerile în urmă, să militeze pentru o înaltă exigență artistică a creației, să combată cu fermitate manifestările străine ideologiei socialiste, orice influență a ideologiei burgheze. In spiritul acestei sarcini mai mulți tovarăși au luat atitudine și împotriva unor încercări de a folosi combaterea spiritului apologetic pentru manifestarea unor practici negativiste sau a răfuielilor personale condamnate de partid. S-a arătat de asemenea că trebuie respinsă interpretarea simplistă prin care combaterea practicilor apologetice se reduce la un fel de drămuire contabilicească a laudelor și reproșurilor. In toate cazurile se cere ca poziția inițială a criticului să fie partinică și științifică, iar demonstrația să fie la obiect, să folosească elementele concrete ale operei analizate în lumina unor cerințe ideologico-estetice clare. In cadrul discuțiilor s-a mai reliefat faptul că în ultimul timp, în publicațiile literare au apărut articole interesante care merg în întîmpinarea cerințelor formulate. Dar este abia un început care se cere continuat și amplificat. In special s-a remarcat lipsa unor articole de un nivel teoretic mai înalt, care să sintetizeze experiența literaturii noastre pe drumul realismului socialist și să aducă astfel o contribuție la elaborarea problemelor teoretice ale realismului socialist pe plan mondial. De asemenea, se simte nevoia unor discuții și mai vii și mai competente în jurul diverselor aspecte ale măiestriei literare în lumina principiilor fundamentale ale esteticii marxist-leniniste.

Dezbaterile din adunarea generală a organizației de bază P.M.R. a scriitorilor din București au dovedit astfel din nou cît de strînsă e legătura dintre creație ca atare și întreaga complexitate de relații ce se statornicesc între scriitori în cadrul activității lor obștești. In acest sens a fost analizată temeinic, în spirit critic și autocritic, munca scriitorilor membri de partid din biroul Uniunii Scriitorilor, din birourile secțiilor și din redacțiile revistelor. Au fost combătute procedeele sectariste folosite de unii membri ai biroului, dar și lipsa de răspundere a altora, care au nesocotit însărcinările primite. Mai mulți vorbitori au cerut ca în conducerea Uniunii Scriitorilor, fiecare sector de muncă mai important să fie încredințat unui scriitor de prestigiu, care să răspundă efectiv pentru buna desfășurare a activității în domeniul dat. Nu se poate admite ca membrii biroului să-și reducă activitatea la ședințe în cadrul cărora să critice doar „conducerea“ din care ei înșiși fac parte.

Adunarea generală a subliniat că membrii de partid trebuie să lupte pentru ca în toate organele și revistele Uniunii Scriitorilor să fie statornicit stilul muncii colective, dar și al răspunderii personale. Pentru ca să poată fi valorificate la maximum condițiunile de creație atît de favorabile cum sînt cele pe care le-a asigurat Partidul scriitorilor în patria noastră e nevoie de o atmosferă de sprijin reciproc și întrecere creatoare.

Membrii de partid din București s-au angajat să dea tot sprijinul lor conducerii Uniunii Scriitorilor pentru a putea statornici o atare atmosferă în toate sectoarele de muncă.

In lumina sarcinilor care stau în fața întregului front literar, au fost analizate și problemele vieții de partid. Discuțiile au scos la iveală și succesele, dintre care trebuie subliniată în primul rînd creșterea autorității politice a organizației de bază, dar și slăbiciunile, în primul rînd o anumită discontinuitate în munca biroului și a organizației, cît și insuficientul control al îndeplinirii hotărîrilor. In conducerea Uniunii Scriitorilor, în birourile secțiilor, în redacțiile și colegiile revistelor lucrează mulți membri de partid. De stilul și calitatea muncii lor depinde în mare măsură și rezultatele eforturilor colective. Comuniștii sînt datori să dea exemplu de disciplină, abnegație, fermitate ideologică. Iar organizația de bază și biroul ei au datoria să-i cheme la răspundere atunci cînd nu lucrează partinic.

Pentru aducerea la îndeplinire a acestei îndatoriri primordiale, vor trebui să fie întărite toate formele muncii de partid. In acest sens, au fost analizate diferite aspecte ale activității organizației de bază ca : munca în grupe, îndrumarea organizației U.T.M. și a activului fără de partid și altele.

Discuțiile care s-au purtat în cadrul adunării generale a organizației de bază P.M.R. a scriitorilor din București au dovedit încă o dată cît de mari sînt posibilitățile de creație de care dispune frontul nostru literar, cît de rodnică e perspectiva pe care o dezvăluie politica partidului și realizările construcției socialiste în patria noastră. Nu încape îndoială că în viitorul apropiat, învățămintele pozitive ale acestei dezbateri vor fi multilateral folosite și valorificate.

Mihai NOVICOV

CRONICA LITERARĂ

SILVIAN IOSIFESCU:

„În jurul romanului“

Volumul lui Silvian Iosifescu reprezintă prima încercare amplă a criticii noastre de a discuta probleme de teoria literaturii în lumina esteticii marxist-leniniste. Ca atare, importanța sa trebuie subliniată cu atît mai mult cu cît competența autorului, bogăția informației și soliditatea argumentării fac ca această încercare să constituie o reușită. Cele șapte studii care alcătuiesc volumul se leagă organic între ele încît să dezbată, împreună, atît de interesanta problemă a romanului. Din fericire, autorul nu e fidel titlului echivoc, ci pătrunde în problemele esențiale ale romanului pe care le discută istoric, evolutiv.

Cu cel de-al cincilea volum al său, Silvian Iosifescu își manifestă din plin calitățile semnalate anterior. Spirit metodic, bazat pe o solidă cultură, Silvian Iosifescu e o minte clară care clasifică, subliniază legile, descrie fenomenele, dovedind o remarcabilă putere de sintetizare. Atenția carteziană pentru noțiunea clara distincta, precizia conceptelor estetice cu care operează criticul este un simptom al spiritului său metodic ce se manifestă în multiple moduri. Preocupat de legi, principii, caracteristici, pornind de la general spre particular, criticul e preocupat mai mult de fenomene decît de faptul artistic concret (cartea, imaginea artistică etc.), cărțile îi servesc îndeobște pentru relevarea unor probleme de ordin general. Silvian Iosifescu se consacră tot mai mult problemelor de teorie literară, unde aduce o solidă cultură, depărtîndu-se de articolul operativ, analitic. Stilul său demonstrativ și sintetic ocolește exploziile lirice în critică, preferînd atitudinilor prea personale, demonstrația sistematică.

Unor asemenea minți nu le este străină, cele mai adesea, o anumită rigiditate, mefiență dogmatică față de orice tentativă nouă, neconsemnată în canoanele teoriei genurilor. Or, cum tocmai dintre acești iregulari apar realele personalități artistice, care marchează epoca lor, metodicii dau buni istorici literari, dar răi critici, refractari inovației creatoare. Inteligența suplă a lui Silvian Iosifescu depășește, din fericire, aceste limite, criticul marxist fiind aperceptiv la nou, iubitor de simplitate dar nu de simplism, respingînd imitația abilă. Spuneam, în cronica la volumul său precedent — și remarca e mai necesară aici — că : „Există la Silvian Iosifescu o preocupare marcată, aproape o panică de a nu unilateraliza, de a nu transforma o observație în canon“. Suplu, ca și romanul, (pe care-l prețuiește pentru elasticitatea sa), criticul e judicios și nu se lasă închis în formule sau idiosincrasii literare.

Deficiența volumului decurge din calitățile sale. E fără sens să-i obiectăm autorului că, făcînd o sinteză, n-a realizat „totodată“ și o carte de analiză. Obiecțiile trebuie să se limiteze la modalitatea autorului, noi admițînd sau nu modalitatea respectivă, dar nu formulînd cereri care se exclud reciproc. In cazul de față, S. Iosifescu, zburînd cu avionul deasupra a șapte secuii de roman, a simplificat uneori problemele într-un spirit didactic care anulează nuanțele. Dacă sinteza încîntă, o minte mai dubitativă nu va fi satisfăcută de refutarea lui Schelling în cinci rînduri, a lui Hegel în douăsprezece și a lui Croce în nici o pagină. Credem că la o viitoare ediție, care se face de pe acum necesară, autorul va insista (firește, în limitele unei lucrări de ansamblu) asupra cîtorva momente fundamentale ale evoluției romanului (Balzac, Stendhal, Flaubert, Tolstoi, Dostoievski, Gogol, Thomas Mann etc.). Cîțiva scriitori contemporani ne-au părut expediați cu o grabă neașteptată : Proust, Hemingway, Șolohov, Steinbeck, Leonov, Malraux, John Dos Passos, Faulkner, Fedin, Fadeev, etc. Ei merită o atenție deosebită pentru înțelegerea romanului contemporan. Am fost, de asemenea, nemulțumiți de puținătatea exemplelor și insuficienta atenție acordată prozei romînești, clasice și contemporane.

Proza noastră ridică, după mine, o problemă dificilă pentru cercetătorul de teorie a literaturii și anume existența unei specii greu de determinat, denumită convențional povestire și care a dat opere prea valoroase pentru a putea fi ignorate. „Pseudokinegheticos“, „Amintirile“ lui Creangă, prozele mai întinse ale lui Sadoveanu, „Cartea Oltului“, „Desculț“ ș.a. ridică tocmai acele probleme pe care Silvian Iosifescu le discută în această carte. Iată cîteva sugestii pe care criticul le-ar putea, eventual, lua în seamă, la viitoarea ediție.

Ideea de la care pornește autorul, nota care dă tonul cărții o constituie această frază pe care o găsim chiar în prima pagină : ... „dezvoltarea în spirală a adevărului prin ciocnirea ideologiilor opuse și prin corectarea exceselor și erorilor succesive“. Analizînd succesiv cîteva teme esențiale, Iosifescu le trece prin filiera istoricității, urmărind ceea ce fiecare curent a adus nou, a combătut ca excesiv la curentul anterior sau a exagerat el însuși. De asemenea, aceste considerații despre genuri și specii sînt aplicabile tuturor chestiunilor analizate de Silvian Iosifescu : „Principala cauză a longevității speciilor pare a fi elasticitatea. Ca și pentru formele stilistice, pentru tropi, pentru regulile prozodice, se remarcă în evoluția speciilor drumul de la rigid la suplu“ (pag. 25).

Primul capitol se intitulează „Genuri și specii literare“ și urmărește evoluția teoriei genurilor. Rigoarea aproape canonică este admisă doar cînd ea este „istoricește explicabilă“, adică, inductivă, întorcîndu-se mereu la practica literară. „Cel puțin în două momente — scrie S. Iosifescu —, cînd s-a constituit în Antichitate și cînd s-a reconstituit în Renaștere, teoria genurilor a exercitat influențe fertile. Principalele poetice ale Antichității sînt bilanțuri teoretice ale unei experiențe și — de fapt — încercări de inducție“ (pag. 5). Combătînd rigiditățile imperturbabile ca și haosul decadent al genurilor, criticul conchide judicios : „Trecînd la stadiul științific, studiul genurilor literare își schimbă perspectiva și abandonează o serie de prejudecăți în care se împotmoliseră vechile teorii speculative. Pornindu-se de la faptele literare și nu de la un principiu a priori, nu mai e vorba să se creeze sisteme rotunde, perfect articulate, finite“. „Deduse dintr-un principiu, genurile și speciile se postulau cu necesitate unele pe altele, erau date odată pentru totdeauna, singure posibile, nemuritoare. Practica literară arată istoricitatea și diversitatea genurilor, aparițiile, disparițiile, combinările, modificările. Metoda pierde în simetrie dar cîștigă în adevăr. Ierarhia genurilor dispare odată cu schelăria sistemelor speculative“ (pg. 16). S. Iosifescu este permanent preocupat de confruntarea teoriilor cu practica literară, combătînd iluziile născute din spiritul de sistem.

Anulînd caracterul normativ, rigid, al teoriei genurilor, privindu-le istoric și legat de practica literară, criticul nu barează drumuri posibile în viitor dar respinge „acrobația formalistă“ și haoticul decadent. Ar fi rămas doar de analizat în ce măsură liricul, epicul și dramaticul nu constituie ceva mai mult decît un gen, ci atitudini umane, sau dacă tragicul și comicul nu sînt și perspective complementare. Problema merită a fi discutată și ar fi bine dacă Iosifescu și-ar aduce competenta sa contribuție la rezolvarea acestor chestiuni.

Al doilea capitol, „Genul proteic“, urmărește cu atenție evoluția romanului. Pentru S. Iosifescu, caracteristică romanului este elasticitatea, „lipsa totală de canoane“. De aceea, romanul „devine în stare să exprime cele mai felurite lucruri, prin cele mai felurite mijloace“ (pg. 92). Și „O atare trăsătură — poate esențială — este capacitatea romanului de a traduce mai direct viața, de a transpune faptele, de a deveni, progresiv, document și tribună“. „Dar în roman — precizează criticul — viziunea filozofico-politică a autorului e exprimată din ce în ce mai direct, cu o intensitate care devine caracteristică, ea rămîne raportată la personaje și integrată în ficțiune“. (pg. 93). In concluzie, romanul ar fi — pentru Silvian Iosifescu — „o nouă combinație între genuri“, „o categorie cu trăsături estetice largi, epice și dramatice“, în care tocmai prezența dramaticului ar fi cea mai specifică epicii moderne (pg. 96). Interesantă este, în acest substanțial capitol, și respingerea unor construcții teoretice idealiste, cum ar fi sociologia romanului a lui Roger Caillois („Puterile romanului“).

Problema personajului (cap. III), a compoziției romanului (cap. IV) și a clasificărilor posibile ale diverselor modalități de roman (cap. V) sînt privite tot istoric, evolutiv. Succesiv, problemele analizate primesc răspunsul de la clasicism, romantism, realismul critic și decadentismul burghez, aceste răspunsuri sînt privite critic pentru a primi adevăratul răspuns în cadrul realismului socialist. Și aici impresionează informația, sistematizarea observațiilor, critica respectivelor curente, partea constructivă a teoriei fiind însă mai puțin substanțială și precisă. Pe această linie, a efortului constructiv, Silvian Iosifescu ar mai putea îmbogăți ediția următoare. Discutînd decadentismul burghez, ca teorie și la operă, criticul argumentează concludent reușind să demonstreze nu numai conținutul reacționar al teoriilor respective, ci și efectul lor dezastruos asupra practicii literare. Problema „pulverizării“ personajului în decadentism, de exemplu, e urmărită multilateral. Criticii burghezi disociază epicul de personaj, „fără să-și dea seama că raportul dintre personaj și roman e atît de intim, încît anemia pernicioasă a personajului se repercutează asupra literaturii care e în stare să-l accepte astfel“. (pg. 99).

Incapacitatea criticii burgheze de a cuprinde și explica fenomenele literare

contemporane, exprimă neputința esteticii burgheze — în plină dezagregare — de a stabili un contact cu realitatea și a explica printr-un dogmatism idealist, prin crize subiective, un fenomen complex și contradictoriu. „Toate aceste atitudini părînd incompatibile (...) scrie Iosifescu, toate, modernismul, misticismul, academismul, dacă — le reducem la esențe — pornesc de la o optică metafizică. Izolează și consideră parțial un proces contradictoriu, ignorează semnificațiile sociale“ (pg. 101). Problemele care ar merita o discuție atentă sînt numeroase, dar ne ferim ca într-o prezentare fatal restrînsă să angajăm discuții care necesită spațiu pentru desfășurarea demonstrației. Vom da însă un exemplu de modul nuanțat în care criticul tratează probleme. Vorbind de „subiectivizarea personajului“ în decadența burgheză, Silvian Iosifescu analizează, între altele, introspecția, monologul interior, ca simptome ale acestei decadențe, fără a repudia însă procedeele ca atare. Cînd devine însă introspecția simptom al descompunerii personajului, care e limita primejdioasă ? Răspunsul său e judicios : „Nu latura cantitativă are importanță. Introspecția nu e realistă dacă e redusă la anumită cantitate — decentă — și nu devine subiectivistă, atunci cînd depășește acest barem, greu de fixat. Monologul interior — formă modernă a introspecției, care se străduiește să păstreze individualitatea stărilor de conștiință — nu implică neapărat subiectivism. Prin el, personajul poate căpăta profunzime fără a-și pierde soliditatea“. Și, mai departe : „Subiectivismul e în primul rînd izolarea de lumea exterioară, care-și pierde din realitate“ (pg. 144-145). Concluzia acestei probleme speciale se ridică la generalitate : „Scriitorul nu mai crede în realitatea personajelor sale, pentru că nu mai crede în realitate pur și simplu“ (pg. 146). Aceste citate au avut drept scop să dea o imagine asupra modului nuanțat, raportat în permanență la conținut, la real, în care criticul discută problemele. Altele însă nu sînt tot atît de multilateral examinate. De exemplu, la pg. 115, aflăm o interesantă sugestie care, din nefericire, nu e dezvoltată. Se spune că „Personajul poate constitui un excelent argument împotriva acelora care nu concep că romantismul, fenomen istoric, se poate grefa pe un realism al metodei“. Raportul dintre curente și metodă ar fi fost interesant de analizat, cu atît mai mult cu cît criticul se referă în permanență la clasicism, romantism, realism critic, simbolism etc. Poate apare astfel confuzia între realismul critic, curent istoricește determinat, și metoda realistă. Dar și termenul de romantism circulă în afara propriului său curent determinat. De ce ?

Asemenea întrebări trebuiesc înțelese ca eventuale sugestii pentru o nouă ediție. Ele nu impietează însă asupra seriozității cărții care tratează științific probleme importante de teoria literaturii. Volumul lui Silvian Iosifescu era necesar de multă vreme, apariția lui umple un gol care era resimțit.

Paul GEORGESCU

ȘEZĂTOARE LITERARĂ

Secția de poezie a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. organizează în cinstea zilei de 30 Decembrie o șezătoare literară dedicată muncitorilor fruntași din raioanele Gh. Gheorghiu-Dej și 23 August. Șezătoarea va avea loc marți 29 decembrie, orele 17, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu“ din calea Victoriei nr. 115. In cadrul ei vor citi din lucrările lor poeții : Maria Banuș, Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Nina Cassian, Ion Brad, Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu, A. M. Sperber, Szemlér Ferenc, Tiberiu Utan.

O carte pe săptămînă

Haralamb Zincă: „Un civil în tranșee"

Cu ultima carte recent apărută „Un civil în tranșee", creația literară a lui Haralamb Zincă însumează nouă volume. Această activitate susținută, fecundă, este expresia unei varietăți de preocupări și teme artistice. De la „Jurnalul de front" la reportajul documentar și de la nuvele evocînd trecutul la un roman despre actualitate, H. Zincă și-a încercat posibilitățile epice în căutarea unei formule convenabile.

„Un civil în tranșee" ilustrează concentrat, aproape sintetic, această stăruință în conturarea unei modalități epice distincte. In paginile izbutite ale volumului, autorul surprinde semnificațiile unor întîmplări, reconstituie expresiv realități trăite direct sau mijlocit.

Rezultate bune obține Zincă ori de cîte ori reînvie cu sobrietate fapte din lupta oamenilor sovietici împotriva fascismului. Schița „La sfat cu morții" este de fapt un portret lapidar, însă convingător și rotunjit, al unui tînăr ostaș sovietic, Serghei Lavruhin. Inimos și neînfricat, Serghei Lavruhin salvează viața unui soldat german rănit în „țara nimănui". O face cu riscul vieții lui, înfruntînd gloanțele hitleriștilor.

Cînd rănitul e adus în tranșeele sovietice, Serghei îl bandajează grijuliu. Gesturile sale exprimă omenia unui popor însetat de libertate, ce înțelege să-și apere cuceririle, dar care și în cele mai grele împrejurări rămîne credincios legilor umanismului. Surpriza vine tocmai atunci cînd, Lavruhin, mulțumit de fapta sa, consideră că a salvat „un suflet de om". Pentru ca „omul" să nu sufere de frig, Serghei îi face loc lîngă foc. Insă mișcîndu-se stîngaci, neamțul lasă să-i cadă din tunică un portofel plin cu fotografii din Franța, Uniunea Sovietică, Danemarca. Sînt fotografii acuzatoare: oameni împușcați, femei violate, copii uciși și, lîngă victime, el — hitleristul — salvat de Lavruhin, zîmbind hidos. Serghei Lavruhin capătă dreptul să judece singur prizonierul. N-o face însă: „să trăiască... să-l judece viața, am încredere în judecata de mîine a oamenilor" rostește, împietrit de amărăciune, omul acesta lovit atît de dur în omenia lui. Finalul schiței subliniază caracterul eroului, firea lui generoasă și cutezătoare. Lavruhin cade luînd cu asalt comandamentul militar al unui lagăr de prizonieri francezi. Departe de a fi un act de bravură gratuită, vitejia lui Lavruhin are o finalitate umană, eroismul lui luciditate și consecvența. Din sacrificiul ostașului sovietic, foștii captivi învață abnegația în luptă și spiritul solidarității antifasciste.

Faptul de viață relatat cu sobrietate, zgîrcit în amănunte „poetice", dar cu un bogat subtext de sensuri, mi se pare direcția pe care trebuie s-o urmeze prozatorul.

O dovadă că virtuțile scrisului său se evidențiază în prezentări ferite de efuziuni și retorism o constituie evocarea „Pelicula neagră". Sfîrșitul impresionant al unei familii într-un lagăr fascist de exterminare, istorisit fără exces de sentimentalism, în datele lui psihologice și etice, vorbește despre barbaria hitleristă — și despre necesitatea vigilenței împotriva recidivelor.

Povestirea realizează o elocventă contrapunere între nevoia oamenilor — chiar și în cele mai dificile împrejurări, de a păstra ferită de orice ingerințe o zonă de umanitate — și presiunile ce țind s-o distrugă, „filozofia" crimei, a cruzimii sadice. Noaptea pe care cei doi tineri eroi ai povestirii o petrec în trenul ce-i duce spre lagăr este singura în care vor mai fi împreună. Copilul pe care Hedy îl va naște în lagăr este rodul acelei nopți atît de sumbre și totuși atît de încărcate de poezia speranței. Numai că în climatul instaurat de naziști speranțele se ofilesc repede. Nici maternitatea nu se bucură de îngăduința călăilor. Hedy și pruncul ei fraged vor fi trimiși spre camerele de gazare sub privirile înnebunite ale tatălui.

Absența oricărui accent retoric și în același timp vehemența mesajului transmis slujesc eficace denunțarea fascismului ca o manifestare a degenerării spirituale, a barbariei agresive.

Totuși Zincă, deși e probabil conștient de superioritatea acestei tratări, se lasă nu odată sedus de tentațiile literaturizării. Lipsindu-i puterea de a ști să renunțe la balastul melodramatic ce însoțește uneori și dialogul și propriile-i comentarii, autorul se pierde într-un labirint de situații voit duioase, cu nimic revelatoare. Excesele lirice se fac simțite îndeosebi în nuvela „Visul lui Alberto", unde urmările nefaste ale dulcegăriei sînt evidente. In lucrarea pomenită, prea frecventa solicitare a afectivității cititorului, pe tema îndelung exploatată a vieții unor acrobați, mutilați de existența nesigură a circului, subminează în cele din urmă autenticitatea posibilă a dramei personajului. Drama este fără îndoială, mișcătoare, însă din cauza pedalării pe efecte lacrimogene ea ajunge în pragul caricaturii. Obsesiile bătrînului Alberto ar fi dobîndit un înțeles critic la adresa celor ce i-au sfărîmat cariera dacă prozatorul n-ar fi însoțit dispozițiile stranii ale bătrînului acrobat de lamentări și reverii sentimentale.

Haralamb Zincă poate și trebuie să dea cuvîntul faptelor de viață pe care le cunoaște. Experiența sa este în unele domenii bogată și comunicarea acestei experiențe se poate dispensa de artificiile literaturizării.

H. ZALIS

O FALSĂ CONTRADICȚIE

Publicăm în continuare intervențiile care n-au fost rostite din lipsă de timp, în cadrul dezbaterii despre poezie, organizată de Comisia de Critică a Uniunii Scriitorilor.

In cuvîntul său în cadrul dezbaterilor asupra problemelor poeziei, Veronica Porumbacu a încercat să demonstreze, folosindu-se de exemple, că versul alb deopotrivă celui clasic poate exprima ceea ce constituie specificul epocii noastre. Respingerea categorică a unuia în favoarea celuilalt ar încuraja un simplism cu neputință de acceptat. O deosebire de amănunt prozodic a stîrnit de fapt o falsă problemă care a făcut pe unii poeți, ce-i drept puțini la număr, să considere versul alb ca incompatibil cu principiile estetice ale realismului socialist. Al. Philippide, într-un articol despre antologia tinerilor poeți (Sub semnul revoluției), *face un lăudabil efort pedagogic ce denotă interes pentru noua generație, pe care o invită, uneori incisiv, alteori cu senină amenitate, la disciplină, adică la versul clasic. Tocmai în legătură cu această recomandare ne întrebăm dacă prezența iambilor și a rimei corecte poate suplini lipsa vibrației lirice, a elanului autentic. Bineînțeles, există la unii tineri, și nu numai la ei, o evidentă abandonare a meșteșugului, a muncii de finisare. Așa se explică de ce în pagini compacte de versuri am întîlnit bucăți de abecedar, cu portretul poetului așezat deasupra, ca într-o fereastră de unde, mulțumit de ospitalitatea gazdei, salută surizător ogorul poeziei sale. Analizînd microscopic o singură poezie, de Mihai Negulescu, etichetată ca exemplu flagrant de facilitate, autorul celei mai inspirate traduceri din Baudelaire nu-și duce pînă la capăt buna intenție. Poetului preferat de Al. Philippide nu-i lipsește talentul, dar nu are încă acea conștiință matură care să supravegheze, să elimine stridențele, să evite locul comun. Lipsa de experiență poate explica într-o oarecare măsură carența. Nu e mai puțin adevărat însă că o neglijență asemănătoare e posibilă cînd e vorba de versul clasic. Socotim că invitația la disciplină, chiar dacă Al. Philippide a adresat-o numai celor prezenți în antologia* Sub semnul revoluției, *se adresează în egală măsură poeților în general, indiferent dacă aceștia scriu în vers alb sau clasic. Esențialul este ca poezia lor să reflecte realitatea contemporană, să fie un document viu al participării la munca uriașă de construire a socialismului. O poziție greșită adoptă aceia care găsesc, în mod cu totul unilateral, că versul cu inflexiuni folclorice este singurul chemat să facă o legătură între tradiție și actualitate. In felul acesta sărăcesc caracteristicile unui raport complex ca acela între tradiție și inovație. Dar să revenim la versul alb, care atunci cînd se substituie unei idei poetice coordonatoare nu rămîne o simplă notație impresionistă mai aproape de proză decît de poezie. In acest sens alegem două exemple în poeziile* Drum spre ocean *a Ninei Cassian și* Ceas de răgaz *de Florența Albu. Cea dintîi, după părerea noastră o bucată antologică, pleacă de la metafora lui Leonid Leonov pentru a fi un poem al victoriei depline a ideilor Marii Revoluții din Octombrie:* „Undeva, nu departe de noi / Respiră oceanul... / Il auzim ziua/ Amestecat în rumoarea pașnicei noastre munci / Il auzim noaptea / Sub stelele cu care de la o vreme decorăm cerul / Comunismul e undeva, nu departe de noi / Măreț ca oceanul, / fără false miragii în severa lui coeziune. / Drumul spre ocean a început de mult. / Semințiile lumii se apropie de o limpede zare / Care nu cunoaște dezordinea. / Oceanul e rigoarea și justiția.. / Undeva, nu departe de noi, respiră oceanul curat și albastru de o profunzime senină / Care e însăși sinteza furtunilor" (Luceafărul, *1 noiembrie 1959*). *Intr-o maximă concentrare, Nina Cassian, fără auxiliarul sonor al versului clasic, transmite cititorului incandescența unui sentiment patetic, revoluționar.* Drumul spre ocean *e în întregime o imagine! Nu același lucru se poate spune despre poezia Florenței Albu, al cărei talent nu poate fi pus la îndoială. Cum se explică atunci o poezie confecționată, banală ca* Ceas de răgaz? *Silvian Iosifescu semnala pe bună dreptate la unii tineri poeți o tendință industrioasă. In cazul Florenței Albu, nu versul alb face ternă mica anecdotă. In toate elementele ei, puține de fapt, bucata rămîne palidă, un exemplu de mod exterior, superficial de a descrie munca de șantier. In acest exemplu semnalăm o tendință caducă, aceea a poeziei care „eliberată" de necesitatea ritmului și a rimei devine o plată și pretențioasă caligrafiere de senzații. Nu astfel de încercări desuete, care amintesc de procedee străine literaturii noastre contemporane, pot pune sub semnul întrebării versul alb, ca apt de a sluji tematicii noi, revoluționare. Un poet comunist, Iannis Ritsos, vizitînd țara noastră, nu putea rămîne indiferent la documentele care prezintă aspecte din lupta Partidului în anii grei ai ilegalității. Iannis Ritsos a vizitat Doftana pentru ca după aceea să scrie un poem de o înaltă ținută artistică, la baza căruia stă ideea solidarității internaționale a proletariatului. Poemul e scris în vers liber, dar are cadența interioară a unei puternice emoții.*

O discuție, așadar, privind virtuțile versului alb sau ale celui clasic poate fi utilă numai în măsura în care urmărește să pună în valoare poezia autentică pe de-o parte, pe de alta înregistrînd, fără ezitări arbitrare, slăbiciunile. E îmbucurător faptul că la această „dispută" a participat și Al. Philippide, poet din generația mai vîrstnică, pe care l-am dori prezent nu numai prin sfaturile sale, dar și prin creația sa originală care să însemne o contribuție la îmbogățirea literaturii noastre contemporane.

Liviu CALIN

IENIȚA BULBUC GHIGA „Practica în producție"

Posibilități și exigențe

Cercetînd ultimele volume apărute în colecția „Biblioteca pentru toți" am constatat cu plăcută surprindere că prefețele sînt semnate în exclusivitate de tineri istorici literari. Dacă unii dintre ei ca I. D. Bălan, V. Rîpeanu și T. Vîrgolici au acum o mai veche experiență critică, alții ca Liliana Fischer, I. Rotaru și P. Marcea se află abia la primele lor studii publicate. Fără îndoială, este meritul Editurii de stat pentru literatură și artă de a fi promovat, alături de academicieni și profesori cu un prestigiu științific de mult cîștigat și asemenea tineri. O privire de ansamblu trebuie să remarce numaidecît eforturile prefațatorilor de a obține analize cît mai interesante, în care interpretarea marxist-leninistă pune în lumină idei și fapte rămase în umbră pînă mai deunăzi, voit uitate sau răstălmăcite de către istoriografia trecutului. In genere, bine informați și pregătiți, tinerii istorici literari încearcă să lărgească sau să rectifice documentația existentă (I. D. Bălan, V. Rîpeanu, T. Vîrgolici), întreprind asociații judicioase pentru definirea cît mai exactă a specificului artistic (P. Marcea, I. Rotaru), se străduiesc să înlăture formulele critice perimate și să-și creeze o originalitate stilistică (L. Fischer).

Este cunoscut faptul că studiind multă vreme opera unui scriitor, pătrunzînd adînc în istoria vieții sale, îndrăgindu-l, ești îndemnat să-i acorzi o înțelegere deosebită, să-l absolvi nemotivat pentru slăbiciuni, care privite cu luciditate critică, sînt de obicei respinse de la prima vedere. Entuziasmat de activitatea pedagogică și literară a lui Spiridon Popescu, I. D. Bălan efectuează o foarte documentată reconstituire biografică, plină de date noi, dar ajuns în fața operei scriitorului, totuși modeste, criticul își pierde oarecum echilibrul aprecierilor, pe care le formulase atît de ponderat în sinteza introductivă. Deși prefațatorul distinge mereu infiltrațiile poporaniste, făcînd incursiuni și în operele altor scriitori din cercul „Vieții Romînești", la un moment dat aduce argumente după părerea noastră neconvingătoare în sprijinul realismului unei figuri centrale ca moș Gheorghe (din **„Moș Gheorghe la expoziție"**), personaj viciat tocmai de neajunsurile acestei concepții. Autorul prefeței susține la pag. XX că eroul **„nu suferă de fobia civilizației, ca atare, ci este amărît, în ignoranța lui, de concurența fatală a trenului"**. Dacă acest personaj, veridic din alte puncte de vedere, dă înapoi în fața celui mai viu exemplu al tehnicii înaintate de atunci, nu putem, decît prin exagerare, să tragem concluzia pe care o înscrie I. D. Bălan la pag. XXII, spunînd că moș Gheorghe **„înțelegea în mare măsură rostul civilizației în folosul omului"**. Că autorul prefeței s-a lăsat pradă propriului exces de zel, ne-o demonstrează el însuși, imediat mai departe, cînd, pentru exact aceleași motive, țăranii din **„Rătăcirea din Stoborăni"** sînt caracterizați pe bună dreptate falși, deoarece **„nu văd adevărata sursă a mizeriei și consideră că sărăcia au adus-o la ei mașinile de treierat, de cosit, de secerat, de bătut popușoi"**. Oare aceste mijloace ale progresului tehnic nu reprezentau și ele **„fatala concurență"** de care era amărît moș Gheorghe, călătorind cu trenul? Pentru ce să creăm o deosebire artificială între eroi de aceeași esență? Căci din exemplele invocate reiese clar că atît moș Gheorghe, cît și țăranii din **„Rătăcirea din Stoborăni"** afișează, la comanda scriitorului, o nemotivată spaimă față de civilizație. In prefața lui I.D. Bălan, Spiridon Popescu primește mai mult decît i se cuvine, fie și numai din asemenea formulări, ce se contrazic de altfel cu obiecțiile adresate mereu pe parcurs concepțiilor poporaniste.

Preocupat de informația exactă, de aspectele culturii noastre literare și artistice din trecut, V. Rîpeanu în prefața la **Poeziile** lui Panait Cerna demonstrează parcă dinadins contrariul activității sale anterioare. Ceea ce ne surprinde acum la autorul monografiei **G. M. Zamfirescu** este minima exigență față cu sine. Bun cunoscător, după cîte știm al literaturii după 1900 (a scris o prefață despre D. Anghel), V. Rîpeanu se mulțumește cu o prezentare sumară, pe care o văduvește de elemente esențiale ca peisajul literar al vremii, influențele ce s-au exercitat asupra poeziei lui Cerna (printre altele și aceea a lui Vlahuță), analiza „liricii de idei". Supralicitarea umanitarismului duce la o interpretare ideologică deformantă, acordîndu-se un prea mare credit conceptului altruist al iubirii prezent în mai toată opera lui Cerna.

Lipsit de suficientă exigență ne apare și T. Vîrgolici, unul dintre tinerii istorici literari cei mai credincioși uriașelor infolii ale Bibliotecii Academiei. Prefața sa despre Emil Gîrleanu însumează o serie de așa zise locuri comune, plasate cu totul nepotrivit în context. Discutînd volumul **Bătrînii**, Vîrgolici vrea să distingă în afara semănătorismului copleșitor aici, și o anume tendință critică a scriitorului care i-a zugrăvit pe boieri într-o fază decrepită, cînd aceștia par mai mult niște enervanți pensionari, plini de ticuri și tabieturi. In loc să-și însemneze cuminte observația, prefațatorul conchide că volumul **Bătrînii** este „un aspru rechizitoriu". La fel procedează și cînd pomenește modesta schiță **„Un om de zahăr"** în care consideră că scriitorul **„a realizat o critică incisivă a familiei burgheze în descompunere"**. (subl. n.). Ce să mai zicem atunci de Caragiale?

In stare să facă referințe bio-bibliografice competente (vd. studiile publicate în Revista Institutului de Istorie literară și folclor) T. Vîrgolici nu izbutește, cînd este vorba de Gîrleanu, să surprindă fincțea și gingășia acestuia din povestirile adunate în volumul **„Din lumea celor care nu cuvîntă"**. Asociațiile pe care încearcă să le stabilească sînt adesea gratuite. Pentru Vîrgolici, schițele din volumul amintit **„deși au ca model acele** Histoires naturelles **ale lui Jules Renard, totuși sînt creații pe deplin originale, cu trăsături proprii, distingîndu-se prin conciziunea lor maximă, printr-un subtil spirit de observație și analiză, în fiecare din ele vibrînd un autentic sentiment de duioșie și blîndețe"**, (p. XIII). Cine răsfoiește cartea lui Jules Renard descoperă aceleași calități pe care le conferă T. Vîrgolici lui Gîrleanu. Atunci cum se distinge scriitorul romîn de înaintașul său francez?

Mult mai ponderată și mai sistematică ni se pare prefața lui I. Rotaru despre Vlahuță poetul, în care se păstrează permanent un echilibru al judecăților de valoare. Poate fără să evidențieze în suficientă măsură adevăratul rol jucat de Vlahuță, nu atît ca poet, cît ca animator, și amintind doar într-o simplă paranteză limitele poetului în poezia „1907" („Sar frații între ei să se zugrume") I. Rotaru realizează pe un spațiu restrîns o prezentare destul de atractivă.

Aceleași calități, sporite de o anume eleganță stilistică, ne întîmpină și în prefața la **Poeziile** lui Gr. Alexandrescu. Evocînd figura scriitorului într-un portret bine conturat, alcătuit din elementele operei și al mărturiilor contemporane, Liliana Fischer întreprinde o analiză strînsă, la obiect. Ea reușește să ocolească așa zisele lucruri „deja spuse", dar, cucerită de propria sa vervă, omite „repetarea" unor probleme oricum necesare într-o prefață la colecția „Biblioteca pentru toți" (ca de ex. poziția criticii din trecut față de Grigore Alexandrescu). Remarcabilă prin mijloacele literare folosite, prefața Lilianei Fischer nu izbutește să nuanțeze diversele aspecte ale poeziei lui Alexandrescu, meditația, satira, fabula. Din această pricină, caracterul de critică socială apare mai mult sugerat.

Incheind observațiile critice ale articolului de față, ne simțim datori să spunem încă o dată că tinerii noștri istorici literari au făcut, și nu ne referim numai la prefețele amintite, unii mai mult, alții mai puțin, dovada unor certe posibilități de dezvoltare pe tărîmul cercetării științifice. Dar ei nu trebuie să rămînă prea îndelungată vreme la adăpostul tinereții scuzabile. Această platoșă, odată cu scurgerea timpului, devine din ce în ce mai fragilă, mai transparentă și mai ineficace. [illegible]

Al. SANDULESCU

Noutăți literare din U.R.S.S.

DANIIL GRANIN: „După nuntă"*)

Ca și „Căutătorii", noul roman al lui Daniil Granin, neocolind problemele complicate ale vieții, contradicțiile ei, ci studiindu-le, analizîndu-le cu toată profunzimea, știe să releve și să transmită mesajul optimist, biruitor al vieții.

La începutul romanului „După nuntă", eroii tineri ai lui Granin pot fi numiți „eroi" numai în sensul literar al cuvîntului. Igor Maliutin este, deocamdată, copleșit de fericirea de a fi împreună cu Tonia, tînăra sa soție. Problemele uzinei, invenția la care începuse să lucreze înainte, au trecut undeva, pe planul al doilea. Deocamdată, viața între cei patru pereți ai proaspătului cămin se dovedește a fi un nesfîrșit izvor de descoperiri, una mai uimitoare decît cealaltă.

Vera Sizova încă nu înțelege că viața și oamenii sînt mai complicați decît par la prima vedere, că nimic nu-i dă dreptul să-i susțină după o primă mișcare pozitivă ori să-i condamne și să-i renege după primul pas greșit.

Tînărul inginer Ippolitov nu și-a început încă „activitatea de carierist" și nu și-a exprimat atît de clar concepția: „Viața ți se dă o singură dată și trebuie să te grăbești să iei de la ea cît mai mult cu putință. N-ai voie să pierzi o singură zi. N-au decît alții să-și bată capul. Crezi că eu sînt carierist? Nici vorbă. Pur și simplu știu că am toate calitățile pentru ca să merg în sus".

Granin își surprinde eroii în momentul maturizării, al devenirii lor, dezvăluind calea deseori grea, sinuoasă a formării depline a conștiinței socialiste.

Toate acestea încep cu plecarea lui Igor și a Toniei din fabrică în S.M.T. Nici experiența cea mai bogată a celui mai apropiat om nu poate desăvîrși maturizarea ta proprie. După multe căutări, Igor devine erou, Erou al Muncii Socialiste, constructor a tot ce poate fi mai frumos, mai uman și mai înalt pe pămînt — al comunismului.

După un an de muncă în sat, Igor, care se împotrivise la început plecării din uzină, ar putea să se întoarcă. Refuză însă.

„— Crezi că n-au să se descurce acolo și fără tine? își întreabă Tonia soțul.

— De descurcat au să se descurce ei și fără mine. Eu însă, fără ei..."

Prefacerea petrecută cu Igor Maliutin pînă la sfîrșitul romanului nu se poate rezuma la „găsirea locului în viață". Eroul însuși o exprimă mai bine.

„— ...Trebuie nu să cauți munca potrivită, ci să te găsești pe tine în muncă".

Igor Maliutin și Vera Sizova, Ghenadii și toți tinerii eroi ai lui Granin trec prin frămîntările marilor căutări. Alături de ei sînt comuniștii, Loghinov, Iuriev, mereu atenți la tot ce se petrece cu tînăra generație a uzinei.

Poate uneori Granin adaugă complicațiilor vieții și alte complicații, găsite de scriitor pentru a-și supune eroii la încercări și mai mari decît i-ar putea supune viața.

Uneori aceste complicații și obstacole sînt oarecum nefiresc îngrămădite în jurul personajelor. Este însă pe deplin firesc felul în care scriitorul își urmărește eroii în lupta pentru trecerea peste aceste obstacole.

„După nuntă" este un roman care dezbate în mod serios probleme ale tinerei generații sovietice, ale acelei generații care, după expresia lui Loghinov, „trebuie să preia steagul".

M. ȘIPOȘ

---

*) Goslitizdat, Moscova, 1959.

Poezia
ȘI ÎNȚELEGEREA DINTRE POPOARE

(*Urmare din pag. 1*)

lumii nu mai prețuiesc nimic. / Lumea este asemeni unei corăbii / In care călătoresc oameni feluriți; / Descinși de pe corabie după sfîrșitul călătoriei / Se risipesc îndată și nu se mai revăd nicicînd. / Nenumărate lucruri au ieșit din unu, / Fără de număr sînt cele care se unesc din nou. / Cînd se ivește cunoștința unului / Totul se cufundă în el. / Dacă cele șapte mări mi-ar fi cerneala / Și pămîntul întreg hîrtie / Și dacă aș scrie cu copacii pădurii / Tot n-aș putea sfîrși să spun slava divinității. / Același drum îi este deschis indianului și musulmanului. / Adevăratul învățător ne ajută să-l cunoaștem. / Kabir vorbește: Ascultați, ascultați, / Il puteți numi Allah sau Rama.

Poezia lui Kabir, în care joacă un rol atît de însemnat ideea de unitate și aspirația către unitate, ca forma cea mai înaltă a abstracțiunii, atît de caracteristice pentru întreaga gîndire indiană, este în același timp un document al nevoii de a încuraja afirmația simultană și pașnică a concepțiilor omenești, într-o vreme tulburată de conflictul lor. Allah și Rama pot sta alături. Kabir credea și în unitatea lor. Este necesar a spune însă că nici Allah nici Rama n-ar fi clintit un cuvînt din învățătura lor, căci cine are de adus un mesaj lumii n-are dreptul să-l altereze, preferîndu-i eclectismul fără eficacitate. Dar concepțiile despre lume, perseverînd în principiile pe care au datoria să le păstreze în favoarea oamenilor slujiți de ele, n-au nevoie să înarmeze brațul adepților lor, pentru a se lovi și distruge. Viitorul va arăta că numai concepția noastră socialistă despre lume este cu adevărat folositoare omenirii. Astfel modernii, împreună cu gînditorul vremurilor noi, cu Lessing, socotesc că, trăind și afirmîndu-se alături, concepțiile despre lume și viață trebuie să dovedească viitorului puterea lor binefăcătoare pentru oameni și că simultaneitatea lor trebuie să fie o emulație. In vremea noastră, acest principiu a fost de multe ori exprimat în lumea socialistă, care nu poate renunța la nici una din ideile ei, la ideologia ei, dar una din speranțele cele mai scumpe ale zilelor noastre este ca întreaga lume să-și poată însuși principiul rezonabil și al înțelegerii dintre popoare.

Tudor VIANU

Educația estetică a maselor

(*Urmare din pag. 1*)

Rapoartele și corapoartele prezentate de cei mai de valoare esteticieni sovietici la conferința teoretică organizată de Institutul de Istoria artelor al Academiei de Științe a U.R.S.S., între 8—11 decembrie a.c., cu tema „Rolul artei în educația comunistă a poporului sovietic", ne vor fi un prețios îndreptar pentru activitatea noastră în viitor.

Scriitorii noștri contemporani, îndeosebi în operele scrise în cinstea aniversării celor 15 ani de la Eliberare, au reușit în mare parte să prezinte unele tipuri pozitive și faptele lor mărețe, cu poezia și frumusețea lor, cu întreaga lor semnificație socială.

Asemenea exemple pozitive au o mare forță educativă, prin ceea ce scriitorii au izbutit să dezvăluie din structura eroilor.

Marile lor însușiri omenești trebuiesc popularizate, analizate în esența lor, în sensul lor adînc social. Intelegerea deplină a unor asemenea eroi și a unor asemenea opere formează gustul cititorilor și ascultătorilor. „Educarea gustului este un element esențial în educarea personalității omului nou", ea înlesnește să descoperi rolul fenomenelor estetice în lupta practică pentru construirea socialismului.

In îndemnul său pentru lărgirea cît mai mult în mase a educației estetice, scriitorul Lev Kassil, participant la sus-amintita conferință, a avut o deosebit de fericită expresie plastică atunci cînd a spus: „în opera de educație estetică trebuie să sporim producția de frumos pe cap de locuitor".

Parafrazînd expresia scriitorului Lev Kassil, S.R.S.C. și-a propus să contribuie la sporirea culturii estetice pe cap de locuitor.

Demostene BOTEZ

CRITERIUL TEMATIC

(Urmare din pag. 1)

îngrămădi toate cărțile într-o aceeași rubrică, estompînd ideea pe care vrea s-o demonstreze? E o problemă ce m-a preocupat serios în timpul elaborării lucrării pe care, oricît mi-ar veni de greu, sînt constrîns să o tot citez. Pînă la urmă, cu toate că nutresc un respect infinit personalităților creatoare și definirea specificului lor constituie pentru mine, poate, cea mai tentantă îndeletnicire intelectuală, nemaivorbind că, pe deasupra, sînt și milos din fire, am rezolvat dilema tăind cu cruzime individualitățile în atîtea bucăți cîte teme esențiale am găsit în operele lor, sacrificînd, cu alte cuvinte, exemplele pe altarul ideii.

S-ar putea observa că împrăștierea operelor unui scriitor în mai multe rubrici poate fi evitată prin analizarea detaliată, la capitolul corespunzător, a acelei scrieri în care autorul și-a dovedit din plin măsura posibilităților, rămînînd ca lucrările mai puțin reprezentative pentru direcția de manifestare a talentului său să fie caracterizate succint înainte de intrarea în analiza operei de primă însemnătate, sau după aceea. Soluția este înțeleaptă, dar ea nu dă rod cînd e aplicată într-o lucrare ce examinează un fenomen literar în plin proces de formare, de creștere. De obicei, un scriitor se specializează într-o singură temă. Petru Dumitriu, spre exemplu, se inspiră și din realitatea satului și din lumea orașului, și din trecut și din actualitate. Tot astfel Titus Popovici. Desigur, nu toate cărțile lui Petru Dumitriu sînt deopotrivă de înfăptuite artistic, cea mai realizată și mai reprezentativă pentru talentul autorului rămînînd Cronică de familie. *Dar, pentru tendințele dezvoltării literaturii, oare tot* Cronica de familie *este cea mai reprezentativă dintre operele lui Petru Dumitriu? In ea se exprimă oare cel mai înaintat fenomen al epocii noastre contemporane, fenomen specific epocii în care trăim? Evident,* Cronica *e o mare creație și va rămîne în istoria literaturii romîne. Direcția cea mai înaintată de dezvoltare a creației epice contemporane e reprezentată însă de scrierile ce-și propun să reflecte umanitatea în expresia ei cea mai înaltă, îndreptîndu-se, în acest scop, spre actualitatea cea mai arzătoare, căutînd să descifreze psihologia făuritorilor noii realități. Acest fenomen nou, generat de timpul nostru, nu e încă reprezentat în roman prin opere de talia* Cronicii de familie. *El si-a găsit însă expresia în cărți mai mult decît relevabile, între care și* Pasărea furtunii *de Petru Dumitriu. Intr-o lucrare consacrată romanului nou,* [illegible] *putem comunica cititorului imaginea exactă a personalității acestuia. Peste cîțiva ani, cînd portrete impunătoare de oameni înaintați vor sta în centrul unor capodopere, (dintre care unele vor fi semnate, nu ne îndoim, de Petru Dumitriu însuși), ne vom putea, eventual, dispensa de analiza minuțioasă a* Păsării furtunii, *întrucît fenomenul foarte important pe care îl reprezintă acum această scriere (între altele) își va fi găsit, între timp, întruchiparea în opere de calitate artistică superioară. Nici atunci, însă, nu vom avea cum să evităm divizarea autorilor, dacă vom recurge la clasificația tematică.*

Inconvenientul cel mai supărător al acestui mod de a clasifica e, desigur, acela că, din necesitatea de a ilustra o categorie tematică, cercetătorul e constrîns să discute o anumită operă a unui scriitor înaintea alteia, a aceluiași, apărută anterior. „Obligat de construcția pe care a adoptat-o, Dumitru Micu vorbește mai întîi de Setea *și apoi de* Străinul, *primul roman al lui Titus Popovici", — observă Silvian Iosifescu. Așa este, dar ce era să fac? Nu numai D. M., care a adoptat criteriul tematic, dar chiar și Ion Vitner* [illegible] *părere că, în lucrarea despre roman, „ar fi fost potrivită înmulțirea unghiurilor de cercetare, întregirea inventarierii tematice cu capitole istorice (...) care să urmărească dezvoltarea și trăsăturile noi ale romanului contemporan, să treacă în revistă evoluția diferitelor generații de romancieri". Asertiunea este, indubitabil, extrem de justă și, de voi avea cîndva ocazia să refac lucrarea, voi ține seamă de ea, ca și de orice alte sugestii și observații de care voi fi luat cunoștință. Chiar înmulțind însă unghiurile de vedere, scindarea autorilor și violarea cronologiei rămîne un fapt, atîta vreme cît utilizăm clasificarea tematică sau orice altă clasificare, cu excepția celei călăuzite de principiul prezentării individualităților în devenirea lor.*

Nu se poate oare găsi o modalitate de a integra micromonografiile în țesătura unor studii care să urmărească simultan și dezvoltarea personalităților și aceea a întregii literaturi? O asemenea posibilitate există, vădit, pentru istoria literaturii din trecut, adică pentru perioadele definitiv cristalizate și ea ar putea fi extinsă și asupra perioadei actuale, în cadrul unei lucrări care [illegible] *evidențierea valorilor specifice ale prozei contemporane, criteriul tematico-problematic de clasificare rămîne însă, fără doar și poate, cu toate inconvenientele lui, cel mai potrivit.*

Prea bine, va obiecta cineva, dar în ce categorie vom trece producțiile epice cu caracter satiric, umoristic, fantastic, povestirile și romanele de aventuri, cele exotice sau cele dedicate copiilor și tineretului? Vom proceda foarte simplu. După încheierea capitolelor reflectînd principalele direcții de evoluție a epicii și anume: 1) epica rurală cu subdiviziunile ei (a. epica rurală cu subiect din trecut; b. epica rurală de inspirație contemporană); 2) epica citadină, iarăși cu numeroasele subdiviziuni respective privind timpul și mediile reflectate; și 3) epica de inspirație istorică, în care ar intra: a. evocarea marilor figuri și evenimente din trecut, b. înfățișarea luptei revoluționare a partidului și, eventual, c. denunțarea războiului imperialist, — după încheierea acestor capitole, vom deschide un capitol nou, intitulat, bunăoară, Alte preocupări, *în care își vor găsi locul toate tipurile de romane rămase neclasificate.*

Nici o clasificare — nici cea tematică, socotită ca fiind cea mai largă posibil — nu trebuie absolutizată.

Dumitru MICU

Insemnări de călătorie din Republica Democrată Vietnam

CU TU-104

De la București și pînă la Hanoi am călătorit cu avionul. Pînă la Moscova se călătorește cu avionul de cursă obișnuită. La Moscova am făcut un popas de două zile și două nopți. Eram curios să văd în ce stadiu se mai găsesc marile construcții din preajma universității „Lomonosov". Fusesem cu doi ani în urmă. Unele clădiri erau gata, altele în plină construcție. Și de data aceasta șantierele erau în plină activitate. Am văzut cum s-a mărit orașul nou, cum a crescut. Blocurile uriașe, în construcție, de pe perspectiva care duce spre „Vnukovo", de acum doi ani, erau gata; aleele pavate, flori; magazinele pline de mărfuri. Și construcțiile continuă în același ritm. Nu-i exclus ca peste alți doi ani să găsesc Moscova apropiată mult de aeroport, căci distanța de treizeci de kilometri se micșorează mereu...

Deși era vreme umedă, ploioasă și friguroasă, de toamnă, nu m-a răbdat inima să nu vizitez Piața Roșie, să nu citesc cel puțin afișele Teatrului Mare.

De la Moscova pîna la Pekin am călătorit cu Tu-104. O escală am făcut la Omsk și alta la Irkuțk. La întoarcere, din Pekin pînă la Irkuțk, am călătorit cu un avion obișnuit, tot peste Gobi, peste toată Mongolia, cu escală la Ulan Bator.

Tu-104 reprezintă o revoluție în transportul pe distanțe mari. Este un salt calitativ în ceea ce privește viteza, tehnica. In nouă ceasuri Rusia continentală, Siberia, Mongolia și China, pînă la Pekin. In cîteva secunde avionul te urcă la zece mii de metri altitudine, de-asupra norilor, lîngă lună, lînga stele, unde totul este calm, liniștit, încremenit parcă. Te urcă în nemărginirea spațiului celest și plutești cu viteza pe care n-o bănui și n-o simți. Nu cazi în gol de aer, nu tremură fuzelajul de aluminiu, nu-ți vîjiie urechile. Avionul, pe lîngă luxul pe care ți-l oferă, nu-i lipsit nici de aparatele pentru condiționarea aerului.

Zborul cu Tu-104 îți oferă și alte curiozități. Am pornit din Moscova înainte de miezul nopții și după două ore trenul nostru aerian, căci este ca un tren, care are greutatea mai multor vagoane încărcate, a aterizat la Omsk. Se îngîna ziua cu noaptea. Pe cînd coboram, am văzut pădurea de coșuri care arunca fum și flăcări, am văzut uzinele metalurgice, forfota de trenulețe și autovehicule, muncitorii. La Moscova sau la București era plină noapte și aici se lumina de ziuă. Nu era nici la jumătatea lui septembrie, dar vîntul care sufla din nord prevestea a iarnă. Acest lucru l-am putut constata la întoarcere, după o lună, cînd pe aerodrom apa era înghețată, iar aerul tare de-afară îți tăia aproape răsuflarea. Am constatat că la Omsk se putea spune că a venit iarna... Nu-i vorbă, pe munții din Siberia se vedea zăpada căzută nu de mult. La Irkuțk clima este mai blîndă și iarna vine ceva mai tîrziu decît la Omsk. Acest lucru nu înseamnă că nu-i iarnă la Irkuțk... Era cald și cînd m-am dus și cînd m-am întors pe malul lacului Baikal. Aici bat vînturi. vînturile nesfîrșite, iarna și vara. Vara ridică praful galben, nisipul, iar iarna viscolul poartă grămezile de zăpadă.

Sînt înalte malurile lacului Baikal, stîncoase. Așa le-am văzut din avion, la cele două aterizări, la dus și la întors. Am zburat peste lac la foarte mică înălțime. Am văzut lungimea nesfîrșită a firului de apă, pădurile de conifere. Baikalul mi-a adus aminte de povestirea unui ostaș sovietic pe frontul de apus, în Ungaria și Cehoslovacia unde eram corespondent de război al ziarului „Scînteia", care mi-a spus povestea celor trei tanchiști sovietici, cu mult înainte de război, cînd ostașii sovietici au dat o ripostă fulgerătoare provocărilor imperialiștilor japonezi. Ostașul acela era de pe Amur și cunoștea bine apele adînci și albastre ale Baikalului. Fusese pescar aici o bucată de vreme. De la el am scris și-am învățat versurile cîntecului „Tri tankisti".

Stam în Tu-104 și socoteam distanțele, spațiile. Aveam impresia că plutesc într-o rachetă cosmică... Era lună plină. Mi se părea că sînt într-un observator astronomic deasupra pămîntului. Luna era aproape, stelele erau aproape. Vedeam constelații spre nord, necunoscute de mine. Deasupra norilor cerul era clar, albastru, apoi culorile se schimbau și vedeam culoarea roșiatică, portocalie, pe urmă se albea și părea de un alb puternic, alb de zi și de soare. Cele mai frumoase culori spectrale le-am văzut în noaptea în care m-am întors, de la Irkuțk la Moscova. Era seara cînd am decolat. Soarele era sfințit. Am urcat sus, la zece mii de metri și am pornit cu viteza de o mie de kilometri la oră. Pînă la Omsk am călătorit în același crepuscul al asfințitului de soare timp de două ceasuri. Ceea ce este și mai curios, în acest crepuscul am călătorit încă multe ceasuri. Am stat la Omsk mai bine de un ceas. Era întuneric la Omsk cînd am decolat. Ne-am urcat iar la zece mii de metri și iar am dat peste lumina asfințitului de soare, și în lumina crepusculară de seară am călătorit aproape pînă la Moscova. Avionul parcă se lua la întrecere cu soarele, parcă voia să țină timpul în loc...

DEASUPRA PUSTIULUI GOBI

Relieful geografic al Siberiei, la Irkuțk, se continuă o bucată de vreme cu cel mongol, cu munții mărunți și acoperiți de vegetație, de păduri, care seamănă mai mult cu niște dealuri străbătute de văi cu rîuri șerpuitoare, tot așa cum am văzut că relieful din China de sud se continuă pînă în apropiere de Delta Fluviului Roșu, în Vietnam. Pustiul Gobi m-a interesat nespus de mult. Voiam să-l văd cît mai bine, să-i citesc tainele, așa cum i le cunoșteam din basme și povestiri vînătorești, din expedițiile călătorilor vestiți. Dar Tu-104 zbura la prea mare înălțime și nu puteam vedea prea clar întinderea mongolă. Pluteau nori albi, răzleți, care mai sus, care mai jos. Măsuram în gînd miile de kilometri în lungime, în lățime. Socoteam: numai Mongolia măsoară cît Europa aproape... De la înălțimea la care zburam, vedeam întinderile galbene, goale, presărate de umbre de diferite nuanțe, de la negru pînă la verde și albicios. Un călător mi-a spus că sînt umbrele norilor. Despre aceste umbre aveam să mă conving singur mult mai bine la întoarcere, cînd am zburat cu un avion obișnuit pînă la Ulan Bator, la mică altitudine. Deși indicatorul de pe cadranul ceasornicului special de bord arăta 2800 m, noi nu eram în realitate decît la 1100—1200 m. Diferența o reprezintă înălțimea pustiului Gobi. Zburam la mică înălțime și era timp frumos, ceea ce m-a ajutat să mă lămuresc în privința umbrelor de tot felul. Era adevărat, multe pete negre puteau fi umbrele norilor călători, dar am văzut clar lacurile, ghiolurile, mlaștinile. Pustiul este presărat de lacuri sărate, adînci, și lipsite de orice fel de viață. Sînt și lacuri cu apă dulce, adunate din vărsarea rîurilor și ploilor și mai ales din topirea zăpezilor. Lacurile formate din topirea zăpezilor, din revărsarea pîraielor, nu sînt adînci și prin apa lor limpede se reflectă fundul galben, lutos, nisipul fin. Aceste lacuri se văd gălbui din avion, iar cele năpădite de alge se văd verzui. Tot ca umbre se văd, din avion, și întinderile acoperite cu vegetație săracă, cu iarbă și plante pitice. Și stîncile sfărmate, acoperite cu mușchi ori liane și arbuști, se văd tot ca niște umbre de nori din avion. Aproape șase ore am plutit peste această mare galbenă, acoperită de tăcere, în care rar, la sute și mii de kilometri, vezi așezare omenească. Se puteau distinge, din avion, pînă și oamenii, iurtele, turmele de vite. O cale ferată destul de nouă străbate pustiul, legînd China de Ulan Bator și Uniunea Sovietică. Zbori un ceas, două, trei și pe urmă pustiul începe să te înfricoșeze. Nu vezi decît lutul galben, podișul, în cea mai mare parte lipsit de așezări omenești. Din loc în loc îți apar pășunile cenușii, vezi turmele și atunci îți dispare din inimă frica, răceala care te cuprinsese privind pustiul și iar pustiul...

Te înfricoșează pustiul. Dar, ca și la vederea pustiului de nisip, începînd de la piramide, lîngă Cairo, am constatat că și Gobi are ceva magnific în ființa lui. Este ca un uriaș adormit, ale cărui taine nu vor întîrzia să fie descoperite în era atomului, să fie supuse de om pentru om. Mi se pare că aceste taine au și început să fie descoperite... Uriașul are comori nebănuite, pe care poporul mongol i le cercetează și i le găsește în fiecare an, în fiecare zi.

Trecînd peste Gobi cu avionul, la mică înălțime, îți închipui mai ușor cum pot arăta „mările" de pe lună, cele cunoscute și cele fotografiate de curînd de „Lunik".

FRUMUSEȚEA LIMBII VIETNAMEZE

Timp de o lună de zile am ascultat în fiecare zi limba vietnameză. Il ascultam pe șoferul Quy Nguyen Trung. Prin el aflam multe lucruri despre lupta și istoria poporului vietnamez. El vorbea în limba vietnameză și tălmaciul îmi traducea în limba franceză. Quy îmi povestea și fără tălmaci... Credea că eu am învățat limba kinh... Imi povestea despre tigri, elefanți, lei și crocodili, despre războiul de eliberare.

Mi-am dat seama că limba vietnameză nu este nici săracă și mai ales nu este o limbă lipsită de poezie, de armonie. Cred că este tot atît de armonioasă și de poetică ca și limba franceză. Dar este ceva mai bogată în tonuri și intonații. Limba se cîntă mai mult, așa cum am ascultat-o la teatru. Este o limbă șoptită, este o limbă de sunete și sensuri, al cărei fond de cuvinte s-a format parcă din onomatopee... Fiecărui sunet îi corespunde un cuvînt, pe care mai mult trebuie să-l intuiești decît să-l știi... Un sunet, o intonație are o întreagă gamă de sensuri, de semnificații, așa cum mi s-a spus de către însoțitorii mei și așa cum am citit unele studii cu privire la limba vietnameză. Este o limbă monosilabică prin excelență. O simplă silabă reprezintă cuvinte, idei, sentimente. Limba vietnameză cere ureche muzicală din partea ascultătorului. Trebuie să știi să pronunți, dar trebuie să știi și să auzi... Vietnamezul este învățat cu limba sensurilor și sunetelor și nu greșește niciodată... Limba vietnameză mai mult se interpretează decît se vorbește. Sunete monosilabice, abia auzite, cuprind în ele bogăției de sentimente, de idei, de senzații. Era greu pentru exploatatorii de cauciuc, de cafea, pentru amatorii de întîmplări exotice, să descopere frumuseți în limba vietnameză, socotind-o săracă și „inferioară".

In limba vietnameză s-au putut tălmăci cele mai mari opere ale literaturii clasice, scrise, fie în limba chineză, fie în dialectul chino-vietnamez, așa cum se obișnuia în secolele trecute. Tălmăcirea a egalat originalul. In felul acesta s-a făcut cunoscută cea mai mare capodoperă a literaturii clasice vietnameze *Kim Van Kieu*, scrisă de Nguyen Du la sfîrșitul secolului al optsprezecelea. Acest roman-poem tratează destinul unei tinere fete, dragostea ei. Sfîrșitul e tragic. Nici nu putea fi alt sfîrșit în condițiile orînduirii feudale.

Asupra familiei fetei se abate o mare nenorocire. Tatăl său, acuzat pe nedrept, este închis, este torturat. O singură posibilitate are Kieu pentru a-și salva tatăl de la moarte: să se vîndă mandarinului ca țiitoare, pentru bani. Dar ea i-a jurat credință lui Kim, de care este îndrăgostită. Primăvara s-a întîlnit cu Kim. Lîngă un eleșteu plin cu nuferi gata să înflorească, lîngă orezărie. Pe Kim părinții fetei nu-l vor ca ginere, căci este sărac.

Kieu se frămîntă, nu știe ce să facă. Are de ales între iubit și părinte. Dragostea și supunerea părintească învinge.

Kieu trece prin multe încercări grele. Este bătută de nevasta legitimă a mandarinului, apoi ajunge într-o casă de prostituție. Din casa de prostituție este salvată de un negustor bogat. Dar o bate și nevasta negustorului. Kieu ajunge iar în casa de perdiție, iar de aici o salvează un erou legendar, Tu-Hai. Dar Tu-Hai, care conduce o răscoală, este ucis în cele din urmă și fata este salvată de la moarte de o călugăriță.

Kieu se gîndește la Kim. Ar vrea să-și recapete dragostea, visează, se trezește și aleargă în fața altarului strămoșilor. Un glas îi spune:

„Universul ascunde în el lucruri pline de capricii. De la familia întreagă și pînă la tine, sora mea, se vede nedreptatea soartei. La ce-ți folosește veghea?"

Kieu răspunde glasului:

„Hohote de plîns îmi îneacă inima. Dragostea pe care o port în inima mea este ca un nor greu de desfăcut. Ce însemn eu în fața ta? Lasă-mă să îngenunchez și ascultă-mi rugăciunea. Ajută-mă să-mi salvez dragostea, s-o leg din nou."

Kieu se luptă din răsputeri cu destinul crud, dar cade pînă la urmă biruită. Decade, dar sufletul său rămîne curat, are gînduri nobile și înalte. Moare purtînd în inimă dorul de dragoste adevărată, de fericire.

Intregul roman este un rechizitoriu împotriva regimului feudal. Prin glasul eroilor principali strigă toate victimele asupririi feudale. Kieu nu se supune destinului, societății. Ea aleargă, caută, strigă, se revoltă, nu vrea să se umilească. Kieu este plină de forță, curaj, plină de dorul de a trăi.

Poemul acesta a rămas neegalat încă de nici un autor al literaturii clasice vietnameze.

Versuri din acest roman sînt cîntate de mame, cînd își leagănă pruncii în hamacul atîrnat de grinda casei, sînt cîntate de țărani, cînd muncesc în orezării. Căci versurile lui Nguyen-Du cuprind în ele speranța, liniștea, încrederea în viitor.

Tradiția lui Nguyen Du a fost urmată și de alți scriitori clasici. Unele scrieri clasice au atacat colonialismul, așa cum este lucrarea lui Nguyen-Dinh-Chieu, „Cuvîntările funebre". Și lucrarea unui autor necunoscut, „Căderea Hanoiului", îi atacă pe colonialiștii francezi, îndemnînd poporul la luptă.

Scriitorii contemporani urmează și duc mai departe experiența marilor lor înaintași.

Porticul Templului Literaturii

POEZIA POPULARA

I-am văzut pe locuitorii satelor. I-am văzut pe țărani cum muncesc în orezării, cum ară, cum plivesc, cum udă, cum seceră. Pe drumuri și pe cîmpuri am întîlnit femei și bărbați la pescuit, copii călări pe spinarea bivolilor, printre diguri. Bivolul este nedespărțit de munca țăranului în orezărie. Nu s-ar putea face aproape nimic fără acest animal blajin, supus, încet dar puternic, suferitor. Am văzut cum pășea țăranul cu plugul în spate, pe spinarea digurilor, iar în urma lui, ca o umbră de nor răzleț, cu gîtul întins, cu coarnele date pe spate, pășea bivolul. Uneltele încă sînt simple și primitive, dar cred că nici nu se poate întrebuința altfel de plug decît cel de lemn, în mlaștină. Am văzut cum se lucrează o parcelă inundată. Plugul nici nu se mai vede din apă. Am văzut cît de greu se udă o orezărie.

In poezia populară vietnameză se dau indicații cum se face munca în orezărie și ce se poate semăna în fiecare lună a anului. In prima lună se pune orezul la încolțit în apă, pe urmă se pune în răsadniți, iar din răsadniți sînt duse în orezării și plantat fir cu fir.

Pentru orezăriile joase îți trebuiește o găleată și patru sfori.
Iar pentru orezăriile-nalte îți trebuiește un proțap și două căușe...

Poetul anonim nu uită să dea sfaturi țăranului să se grăbească la răsăditul orezului, să nu aștepte:

Și nu te odihnești pînă ce nu-i gata cu răsadul orezului...

Țăranul este sfătuit cum să plivească, cum să-și îngrijească cultura de orez. Ai impresia că ai de-a face cu „Lucrări și zile" scrise de beoțianul Hesiod cu opt secole înaintea erei noastre. Și Hesiod îl sfătuia pe țăran:

Astfel să faci: să muncești și muncă la muncă s-adaugi.
Cînd Găiunușa din Atlas născută pe ceruri răsare,
Tu secerișul să-ncepi, iar aratul, cînd ea va apune

Hesiod dă sfaturi pînă și din ce fel de lemn să fie grindeiul de la plug.

Nu vreau să fac nici o analogie, dar s-ar putea, cunoscînd aria de răspîndire a folklorului, interpătrunderea să se fi făcut în ambele sensuri...

In Vietnam mai este încă obiceiul de a se sărbători recoltele bogate. Sărbătoarea aceasta se numește Lim și cade în ziua de treisprezece a primei luni socotite după calendarul lunar vietnamez. In trecut, această sărbătoare era atît de rară, încît circula zicala în popor că fericit este acela care a avut parte de a sărbători această zi de două ori în viața lui. Atît de dese erau secetele, calamitățile naturale. Anul acesta, poporul a sărbătorit din plin ziua recoltelor bogate. Tot poporul s-a bucurat. S-au organizat serbări, petreceri populare, hore, coruri, fel de fel de distracții tinerești, la care n-au lipsit nici întrecerile sportive. Țara întreagă era mulțumită. S-au obținut recolte record. Aceste recolte asigură ziua de mîine a poporului vietnamez și dau elan pentru recolte și mai mari în anii viitori.

Despre modestia țăranului vorbește și legenda populară. Era un țăran, pe nume Bom. Bom avea un evantai foarte frumos, despre care se dusese vestea pînă la stăpînul bogat al ținutului. Bogătașul i-a oferit, în schimb, pentru evantai, o baltă de pește, dar țăranul a zis:

— Bom nu vrea atîta pește.

I s-au oferit lui Bom bivoli, boi, plute de lemn de lim și multe daruri, dar nu le-a primit. Pînă la urmă și-a dat evantaiul pe un bulz de orez, hrana lui pe o singură zi. S-a mulțumit cu atît. El nu era lacom de averi, de parvenire.

Țăranul vietnamez este viteaz, muncitor, modest și plin de înțelepciune. Pînă și tigrul din junglă i-a cunoscut înțelepciunea sa... Tigrul, prost cum este de obicei, s-a oprit la marginea junglei și a privit cum ară țăranul, cum conduce plugul tras de bivol. A așteptat pînă ce bivolul a fost lăsat la pășune. S-a apropiat și l-a întrebat ce dar are țăranul de poate face asemenea lucru și de ce se lasă condus de om. Bivolul i-a răspuns că țăranul, stăpînul lui, posedă un talisman foarte mare, care se numește înțelepciune și din pricina asta face ce face și pentru asta i se supune.

— N-ar putea să-mi dea și mie puțină înțelepciune? a întrebat tigrul.

— Du-te și-i cere singur, a răspuns bivolul

Tigrul s-a dus la țăran și i-a cerut înțelepciune, dar țăranul i-a răspuns că a lăsat-o acasă, în sat.

— Trebuie să mă duc în sat s-o aduc, a zis țăranul.

— Mă duc și eu cu tine, a zis tigrul.

— Nu pot să te iau cu mine în sat, căci te-ar ucide numaidecît locuitorii, te-ar sfîșia cîinii, a răspuns țăranul. Nu te pot nici lua cu mine, nu te pot nici lăsa singur cu bivolul meu... Dacă plec, tu îmi vei mînca bivolul și voi rămîne sărac.

Au căzut la învoială atunci. Tigrul, prost cum este, s-a lăsat legat de tăran de un copac. Țăranul a plecat și s-a întors cu o sarcină de paie de orez, pe care le-a așezat în jurul copacului, și le-a dat foc zicînd:

— Iaca, asta este înțelepciunea mea.

DESPRE SITUAȚIA FEMEII

Și la femeia vietnameză se observă aceeași modestie, iar fericirea ei nu constă nici în eleștee de pește, nici în hambare pline cu orez, ci în dragostea și credința ei față de bărbatul pe care îl iubește și căruia i-a jurat credință pînă la moarte în fața altarului strămoșilor sau în preajma mormintelor din orezării. Ea se mulțumește cu foarte puțin. Nu rîvnește la haine de stofe scumpe, nici mătăsuri grele pentru bluza și pantalonul ei. O bluză albă, strînsă la gît sau decoltată, un pantalon negru, de stambă — iată portul cel mai simplu în clima tropicală. Este portul omului simplu, muncitor, din sate și orașe, mai ales în Delta Fluviului Roșu și pe malul Oceanului Pacific. In orașe ca Hanoi și altele, se mai poartă și un ilic peste bluză și pantalon, un ilic alb, de mătase, de obicei, pînă în pămînt. In unele părți se poartă și bluză neagră, ca și pantalonul, cum ar fi la populația han, din nord, de la granița cu China. In Vietnam n-au dispărut încă urmele trecutului în ceea ce privește femeia. N-a dispărut încă definitiv poligamia, cu toate măsurile guvernului, cu toate stăruințele de a emancipa femeia. Desigur, legea nu mai permite să ai decît o singură nevastă. In trecut era prostul obicei de a avea o nevastă legitimă și mai multe țiitoare. Un bărbat, deși avea o nevastă, putea să aibă, după lege și datină, cîte țiitoare voia. La toate se ducea, la toate sta și cu toate putea să aibă copii. Femeia muncea, femeia își creștea copiii, oricît de mulți ar fi avut. Bărbatul nu se îngrijea de ei, nu avea nici o obligație legală, nici morală pentru aceasta. Din cauza asta poate că și îmbătrînea mai repede femeia. La douăzeci și cinci, treizeci, era socotită trecută, bătrînă... In cazul în care țiitoarele erau aduse în aceeași ogradă, avînd fiecare cîte o cameră aparte, atunci nevasta legitimă avea puteri nemărginite aproape asupra lor. Le putea bate, le putea trimite la muncile cele mai grele și umilitoare. De multe ori le omora sau le vindea în case de prostituție.

Pînă nu de mult a fost și practica căsătoriei de probă. Viitoarea noră trebuia să facă un an de muncă în orezăria socrului, soacrei. Ei hotărau dacă este bună sau nu, dacă feciorul o poate sau nu lua de nevastă. Se întîmpla ca după un an, părinții băiatului să ceară altă fată de probă și tot așa pînă ce le „plăcea" una...

NOUA CONSTITUȚIE EMANCIPEAZA ȘI DA DEMNITATE FEMEII

Femeile mai obișnuiesc să întrebuințeze mestecatul în gură a betelului. Din cauza întrebuințării betelului au gura roșie-aprinsă. Prepararea betelului de mestecat se face din timpuri străvechi. Unii sînt înclinați să creadă că interzicerea mestecatului șicului de betel ar fi fost una din cauzele răscoalei surorilor Trung, în veacul întîi al erei noastre, împotriva feudalilor chinezi, a împăratului, care au luat aceste măsuri. Este o ipoteză care are o bază mistic-conservatoare și care poate, totuși, intra în analiza acestei răscoale.

Trei elemente intră în combinația șicului de betel: o frunză, o bucată de rădăcină din liana vo și nuca de arachier. Rădăcina lianei vo este comestibilă și are darul de a înroși gura.

Legenda spune că cele trei elemente reprezintă doi frați și pe nevasta unuia din ei. Cei doi frați au fost transformați, de un geniu ceresc, unul în stîncă și altul în arachier. Nevasta unuia din ei s-a aruncat de pe stîncă și a căzut la tulpina copacului, pe care l-a îmbrățișat, transformîndu-se în liană, nedespărțită de soțul ei... Fiind țara bîntuită de secetă, totul s-a uscat. Nu a rămas verde decît arachierul și planta vo. Regele a auzit și a venit la fața locului. Văzînd frunza verde a plantei vo, a rupt una și a mestecat-o în gură. De-atunci se întrebuințează mestecatul betelului și reprezintă credința, jurămîntul în dragoste, simbolizînd-o pe nevasta care s-a aruncat de pe stîncă...

Cînd un bărbat oferă unei fete sau unei femei un preparat de betel pentru mestecat în gură, este ca și cum i-ar declara dragoste, ca și cum ar cere-o de nevastă. Cîntecul popular spune și cum este la gust acest betel de mestecat. Bărbatul i-l oferă femeii și zice:

Te rog să primești acest betel de mestecat,
Căci nu-i nici prea sărat, nici prea amar,
Nici prea înțepător, nici prea pipărat.
Ceea ce știm noi nu știe nici o soție și nici un soț.
Primește-l cu mîinile întinse, altfel voi fi mîhnit.
Acest betel eu însumi l-am preparat.
Este betelul fericirii, betelul onoarei,
Este betelul care ne va uni...

Sub clarul de lună, la umbra arachierului sau palmierului, lîngă o tufă de bambus sau de bananieri, ea primește betelul și zice:

Cu darul pe care mi l-ai dat trec fluviul.
Cine mă strigă? Mama? Oh! Mă închin.
Imi iubesc bărbatul și îl urmez.
Unde te duci? Te urmez, vin după tine,
Suport foamea, frigul și mă supun.

Ea ține atunci să-i mai spună că nu rîvnește la bogăție:

Nu sînt lacomă de mari orezării și multe eleștee
Sînt însetată de dragostea și înțelepciunea bărbatului meu.
Nu jinduiesc panere nenumărate de orez.
Te iubesc pentru zîmbetul tău.
Nu doresc casă acoperită cu pînză.
Te iubesc pentru că părinții tăi sînt buni.

Inainte căsătoria se făcea în fața altarului strămoșilor, iar acum în fața ofițerului stării civile. A mai rămas încă obiceiul ca bărbatul să-și numească nevasta *nang*, adică scumpă soră, iar ea să-i spună lui *chang*, adică scumpe frate... Primei neveste, bărbatul îi spune „soră mare", după cum țiitoarei putea să-i spună „soră mai mică".

După cum a rămas obiceiul mestecatului betelului, tot așa se mai păstrează, dar destul de rar, obiceiul înnegririi dinților la femeile măritate, de la o anumită vîrstă. Işi înnegresc dinții tot cu substanțe vegetale, puternice. Acestea sînt urme ale trecutului. Fetele tinere, crescute de revoluție, nu-și mai negresc nici dinții, nu mai întrebuințează nici betelul pentru a place bărbaților... Femeia vietnameză începe a-și recăpăta demnitatea, puterea, iar rolul ei devine din ce în ce mai mare în societate. Războiul le-a adus mult doliu. Am văzut nenumărate femei purtînd turbanul alb în jurul capului. Incă nu i s-au uscat obrajii de lacrimi. Incă își mai plîng bărbații morți în război, își mai plîng logodnicii, își plîng părinții, frații, surorile. Femeia vietnameză dorește ca nici o mamă din lume să nu mai poarte doliu, să nu mai fie război și jale.

Dumitru CORBEA

---

3 ani de la moartea lui NICOLAE LABIȘ

ELEGIE

Mi-a amintit de tine freamătul fagilor;
I-am auzit în vară cum te chemau foșnind
Din adîncimi de veacuri vegetale...

Stăteam într-o sehelbe, pe-o rariște, pe-o clină
De munte bucovinean, pe unde pădurea retezată
Lăsase doar sehelbe din fagii de-altădată.
Trecea ca o femeie umbrită amurgirea
Tîrînd în urmă văluri de neguri și de jale
Nemîngîiată doamna din sehelbe...
Ea rătăcea pe clina de munte-n Bucovina
Unde părea sehelbea o agoră cu cioturi
De rădăcini rotunde. Te așteptam, pe una
Să vii să te așezi să stăm alături,
Eu cel către amurg, tu amurgit
Pretimpuriu, dar răsărind mereu
Ca un luceafăr care nu se stinge
Ci urmărind destinu-i cosmogonic
Pîlpîie-albastru-n ochiul larg al lumii...

Ciudat, tu ai căzut în freamătul cetății
Dar parcă doamna cîrnă din neguri și din jale
Te-a însemnat acolo pe plaiurile tale
Cum pădurari-nseamnă cu semn de moarte fagii...

Acolo, în sehelbe, poate, noaptea
Vin fagii să așeze iar pe cioturi
Coloana lor de umbră, înnălțîndu-i
Spre stele iluzoria coroană.
E o pădure care n-o mai taie
Decît al lunii joagăr,
Și nu arde
Decît cuprinsă-n galbena-i văpaie.
Tu vii la fel, pe semnul ce-ai lăsat
Ca să înalți columna de vers care-a cîntat,
Să-i rotunjești coroana sub stelele învinse
Cu umbra prelungită pe hărți de visuri ninse.

La moartea căprioarei îngenunchind, învii
Și-i prelungești privirea catifelată-n noapte,
Dar îi închizi pupila durerilor cînd vezi
Că-i legănat poemul pe mări de spice coapte,
Că-i plină toată țara de prunci ca niște iezi
Ce seamănă cu tine la chip, purtîndu-ți parcă
Copilărescul zîmbet și fericirea lui...

Ah, doamnă din sehelbe, de ce i-ai frînt tu arcul?
Era croit din creanga de vis înmlădiată,
Il încorda cu versul și nu punea săgeată
Ci flacără îi era osia visului, flacără arcul!

Mi-a amintit de tine freamătul fagilor
Din care ai prins freamăt — dar te aud acum
Pornit din amintirea durerilor iobagilor.
Din neamul tău — te-a luat un vînt din primul vers —
Și peste bolta lumii nu te-ai oprit din mers
Și vei ajunge-acolo, în comunism, cu el,
Ca să străbați cu versul pădurea de oțel.

Radu BOUREANU

„SERVICIU UŞOR!"

Seara, la orele 22,30, aştept, în ploaie, cursa spre baraj. Nae mi-a dat bluza lui de vînt cu glugă şi m-a rugat să-l iert, n-are ceva mai bun, un balonseid, dar a pus deoparte 400 la C.E.C. pentru aşa ceva.

— Fugi mă, de-aici, ce te scuzi?...

Aştept împreună cu Gigi Mustaţă — Gigi, prietenul lui Ioniţă, electrician la macarale, figură distinsă de tînăr muncitor, totdeauna pus la patru ace; în aşteptare, discutăm despre ploaie şi pe urmă extindem discuţia la drumurile lui de la o sondă la alta, cînd lucra, în petrol, la controlul electric al sondelor... alea drumuri, alea noroaie, ăia kilometri. Aici aştepţi cursa, te duce pînă sus. D'acolo, în petrol?

Lîngă noi se strîng oameni zgribuliţi, bătînd pe loc, să se încălzească. Gigi discută cu mine, puţin sîsîit, ceea ce dă spuselor lui un oarecare aer infantil, mai ales că, spre diferenţă de Nae, vorbeşte mult mai rar şi, din cînd în cînd, salută pe cîte cineva, ridicînd palma la basc.

— Nu ţi-i frig? îl întreb de sub glugă.

— Nu. Mîine o să fie frumos; ai să vezi cînd ieşim din schimb, dimineaţa... mergem la o baie?

E numai în haină reiată şi basc. Haină cam veche, de lucru, dar reiată. Gigi se poartă. Sub haină — un maillot negru, închis la gît, gen Raf Vallone. Cred că de aceea nu şi-a pus un pardesiu, o haină de vînt — să nu-i acopere maillot-ul negru. Gigi e tipul de muncitor tînăr, şic, ceea ce nu strică de loc dacă stai să te gîndeşti...

In sfîrşit, vine cursa — un camion cu prelată şi bănci lungi, — a, nu, nu ca-n scunda tavernă mohorîtă. Oamenii se reped pe scăriţă, se îmbulzesc, fără violenţă însă, îşi mai spun cîteva şi peste capetele noastre flutură avertismentul: „Nu urcă decît cei cu permise!",

— Lasă-te, nene! Care n-ai permis? — şi urcă toţi. Sub prelată e întuneric bine, oamenii dibuie cu mîinile vreun spaţiu liber pe bancă, cineva cere lumină, se aprind chibrite, oamenii se recunosc şi atunci încep să devină binevoitori, şi se strîng unul într-altul.

Pornim cu un murmur de bunăvoie, se aprind ţigări; nu văd nimic afară, camionul e ticsit, dar ghicesc fiecare cotitură a şoselei, ştiu cînd ajungem în dreptul garajului auto, cînd trecem de piaţa din Dodeni... Un glas de femeie:

— Tovarăşe, fii serios, să fim clari...

— Să fim clari, răspunde, bine dispus, un bărbat şi un hohot de rîs zguduie camionul.

— Da' ce ai? întreabă un altul.

— Să fim clari... repetă femeia, dar nu mai are haz.

Gigi povesteşte celui de lîngă el despre baia de dimineaţă, în Bistriţa, descrie cele mai bune locuri de scaldă, dar nu-l convinge pe celălalt, care are locurile lui, şi mai bune.

Gigi aduce atunci un argument serios:

— Ştii ce am găsit azi-dimineaţă, acolo?

— Ce ai găsit?

— O trotinetă. In apă. Am pescuit-o frumos şi am dat-o copiilor, a fost grozav, mă urmăreau ca pe un tată, amigo...

Celălalt trage din ţigară. Nu-i un argument.

— Ce-i asta, amigo? îl întreb şi pe Gigi

— O expresie... din „Ultima aventură" a lui Tudor Popescu. Ai citit?...

— Cum stă schimbul unu? întreabă, în stînga, cineva.

— Foarte bine.

— Lasă-te, doi a cîştigat...

— Il vedem noi luna viitoare.

— Dă-mi şi mie toate condiţiile şi ai să vezi...

— Lasă-te, ce condiţii vrei?

— Condiţii... precizează serios primul

— Condiţii... îl ia în rîs celălalt.

Oprim. Coboară toţi cei pentru baraj. Mai rămînem — puţini — pentru macarale.

— Serviciu uşor.

— Serviciu uşor.

Urcăm panta şoselei, trecem pe lîngă laboratorul de betoane, îmi imaginez vopseaua cu care e înscrisă ziua pe probe, decolorată de ploaie; Gigi tace.

Coborîm pe şosea, sub macarale. Dacă mai rămîn unul, doi. Cursa porneşte mai departe, spre tunel-intrare, are staţii precise, staţii D.G.H. pe tot traseul, e aşteptată de oameni, are un orar al ei — nu e joacă. E una din rădăcinile şantierului în viaţa oamenilor. Pe o scară de lemn, urcăm de pe şosea, spre macarale, — şir indian tăcut. Fiecare ştie unde să calce, care treaptă-i ruptă; ţigările cad, una după alta, peste balustradă. O lumină peste o placardă: „Nu veniţi la lucru obosiţi". Mai întîi intrăm în birou — o baracă obişnuită, unde se efectuează „schimbul". Exact orele 23. Varga, maistrul electrician, se ridică de pe un butoiaş şi pune deoparte „Cavalerul libertăţii"; intrăm, plouaţi, şi încep glumele cu privire la vreme, variaţii pe tema „vine toamna, s-a dus vara". Deodată, apare „schimbul doi" în frunte cu Găină, cel de la macaraua a doua, un tînăr mărunţel, plin de forţă, vivacitate, cu o gură pînă la urechi de fericire: a încărcat vane de 22 de tone şi a mers, a ţinut... Cine spunea că n-o să meargă? S-a cîştigat şi întrecerea, hai acasă, băieţi, să-i tragem un somn. Da — fii atent... şi începe un întreg instructaj cu schimbul trei, privitor la piesa cutare a macaralei, şi pe urmă la piesa ailaltă. Varga aşteaptă cu „Cavalerul libertăţii" la subsuoară.

— Cum e cartea? întreabă un puşti dintre tineri.

Varga e un om serios, la 40 şi ceva de ani, mustăcios, voinic, ceva de marinar;

— Bună, foarte bună — în genul lui „Don Quijotte", cu o întreagă teorie a cunoaşterii...

★

Macaraua e un gigant cu două inimi — o cameră a troliilor unde pulsează, pe tambure uriaşe, cablurile; şi o cameră unde lucrează întreg aparatajul electric, mii şi mii de contacte, de legături luminate de firmuliţe anunţînd: „Atenţie, pericol de moarte!" Mai întîi urci în camera troliilor, pe o scară verticală uleioasă; la etajul următor, e inima cealaltă, camera electrică. La trolii — un mecanic; la electrică — un electrician, Gigi. Toate explicaţiile lui sînt acoperite de descărcările violente ale contactelor; trăznesc din toate părţile, pe neaşteptate, şi dacă închizi lumina, le vezi violete, albăstrui, într-un joc de lumini al unui regizor care ţine cu orice preţ la macabru. Gigi Mustaţă însă, cu şolticaria lui, cu un lasă-mă să te las foarte rezonabil în mişcări, în zîmbet, în lămuriri, goleşte decorul de orice complicaţii şi solemnitate. A, îşi aduce aminte de un banc cu un popă, şi în timp ce meştereşte cu şurubelniţa, mi-l spune amănunţit, cu grijă pentru fiecare replică, atît a laicului cît şi a popii. Pe urmă, contemplă aparatele, scoate o cîrpă din buzunar şi începe să le şteargă sticla: ascultă cîtva timp pulsul; în dreapta, în stînga, descărcări asurzitoare care nu-l supără. Laicul, popa, s-au risipit; bate uşor, cu şurubelniţa, în geam şi mă asigură că totul merge şnur. Hai sus, la cabina de comandă. Pentru asta, urcăm pe o scară oblică, nu verticală, proiectată deasupra văii. Cabina e la capătul scării, pur şi simplu aruncată şi rămasă în aer, la peste 100 de metri înălţime. Pare un pumn al unei mîini uriaşe, ridicat în atmosferă, în întuneric ascunzînd cumva un chibrit, o lumină; pe treptele scării oblice, înaintînd spre cabina de comandă, lui Gigi îi vine chef de mărturisiri.

— Nu e bucurie mai mare decît să meargă contactele, s-aud totul pus la punct, ceasornic. Altfel, pierdem şi filme, scăpăm teatre... da cînd auzi un contact...

La dreapta şi la stînga balustradei, spaţiul, sau, cu un cuvînt mai emoţionant, hăul.

Orele 23,50. Urc treptele spre cabina de comandă, în ploaie, sub un cer imens, negru: Acarii căilor ferate. Sudorii liniilor de tramvai. Fochiştii locomotivelor. (Să nu mă gîndesc la nimeni care coboară în subteran). Paznicii podurilor. Nu. Numai ochii celor de la antiaeriană ajung atît de sus, noaptea, în timpul muncii de noaptea, pe întreg teritoriul patriei, atît de sus ca macaragiii de la Bicaz. Sînt cei mai înalţi oameni ai nopţii. Restul — stau pe pămînt: acarii, sudorii, fochiştii, taxatorii, tipografii. De aceea, păşeşte încet pe trepte, doar un gînd la fiecare pas! (şi asta-i prea mult).

Orele 0

Cabina are exact proporţiile dintre căuşul unui pumn şi oceanul peste care-i înălţat. In acest căuş — cînd pumnul desface cele cinci degete ale sale, în clipa intrării în cabină — descopăr un om foarte tînăr, Chiriac, înconjurat din trei părţi, ca o peninsulă, de geamuri. Cabina are pereţii de sticlă; dacă omul întinde lateral mîinile, atinge imediat pereţii, doar în spate are uşa care se deschide spre scara oblică; pînă la uşă, nu are decît de întins piciorul într-un pas. In faţa sa, dar nu chiar în dreptul ochilor, două linii gradate pe care se plimbă cîte un cursor; una orizontală, pe care cade tot timpul răsuflarea sa şi o atinge cu genunchii, alta verticală, plasată puţin lateral, la care respiraţia nu ajunge. Mîinile, dacă nu sînt întinse, sau dacă nu sînt ocupate cu ştergerea geamului din faţă ori aprinderea unei ţigări, n-au ce apuca altceva decît două manete, în dreapta şi în stînga. Altă idee decît a mişcării manetelor nu poţi avea pe aceşti 2/2 m. Lîngă maneta din dreapta, descopăr un pachet de „Mărăşeşti", abia început. Manetele acţionează, orizontal şi veritcal, benele pe cablu; adică — **unu**, ridică bena plină cu beton de pe postamentul unor vagonete aflate la cîţiva metri sub macara, pe o platformă de cale ferată, în directă legătură cu fabrica de beton a barajului; doi — mişcare orizontală — duce bena pe cablu pînă la punctul perpendicular pe blocul unde se betonează, jos în zona centrală, sau mai departe, pe malul stîng; trei — mişcare verticală — coboară bena pe bloc; aşteaptă descărcarea ei şi o aduce înapoi pe vagonet, refăcînd mişcările, dar cu bena goală. Pe vagonet, bena e desprinsă şi cîrligele grele ale macaralei sînt prinse la bena următoare, plină; începe din nou circuitul.

Aparent, altă mişcare decît a mîinilor pe manetă nu există aici, pe spaţiul de 2/2 m. Şi chiar mîinile se mişcă imperceptibil; afară plouă, în dreptul cabinei ploaia e albă, sub lumina reflectorului. Cum scapă de această lumină, devine neagră şi se topeşte în hău. Jos, batardoul pare nemişcat, luminile sînt fixe; imperceptibil, cablurile pe care sînt prinse becurile se mişcă în vînt şi, cu o mare putere de autosugestie, poţi vedea picurînd pe ele stropii de ploaie. De sus, de lîngă Chiriac, nemişcarea aceasta generală, universul acesta imens ca spaţiu, imens ca imobilitate, se transformă în singurătate, în singurătate deplină, adîncă. Macaragiul — în cabina lui rămasă în aer, nu mai lungă decît doi paşi omeneşti — pare aruncat pe o insulă pustie, rece, departe de vase şi comunicaţii — şi singurul ecou de la oameni ar fi „Mărăşeştile" de lîngă manetă. Departe, foarte departe, trăznesc contactele în camera electrică şi, la capătul pămîntului, în camera troliilor, cablurile se înfăşoară şi se desfăşoară, la fiecare mişcare a manetelor; dar astea-s foarte departe. Jos, pe blocuri, străluceşte, tot imobil însă, flacăra unui aparat de sudură. O umbră uriaşă, a unei spinări omeneşti, se profilează pe peretele stîng al canalului. Umbra sudorului nu se mişcă nici ea, dăinuie minute, ca deodată să se stingă; apoi, cînd reîncepe sudarea, umbra cucereşte din nou betonul. Stăruitor, cum se depune peste beton şi lucruri, spinarea aceea, a sudorului bombat peste aparat, te conduce înapoi, în cabină, la unica mişcare a mîinilor lui Chiriac; le leagă prin spaţiu un fluid, aparenţa nemişcării şi a singurătăţii. Ore întregi poate dura jocul acesta al aparenţelor şi nu poţi să le spui: la dracu'! — cum spui oricărei filozofii şi oricăror filozofi ai singurătăţii. Aici nu-i nici o filozofie, e un joc pe care viaţa, cu darurile ei unice de regie, îl montează şi-l încarcă de fascinaţie; e aici o logică secretă, un rost care se descoperă cu o simplitate din care nu e exclus comicul.

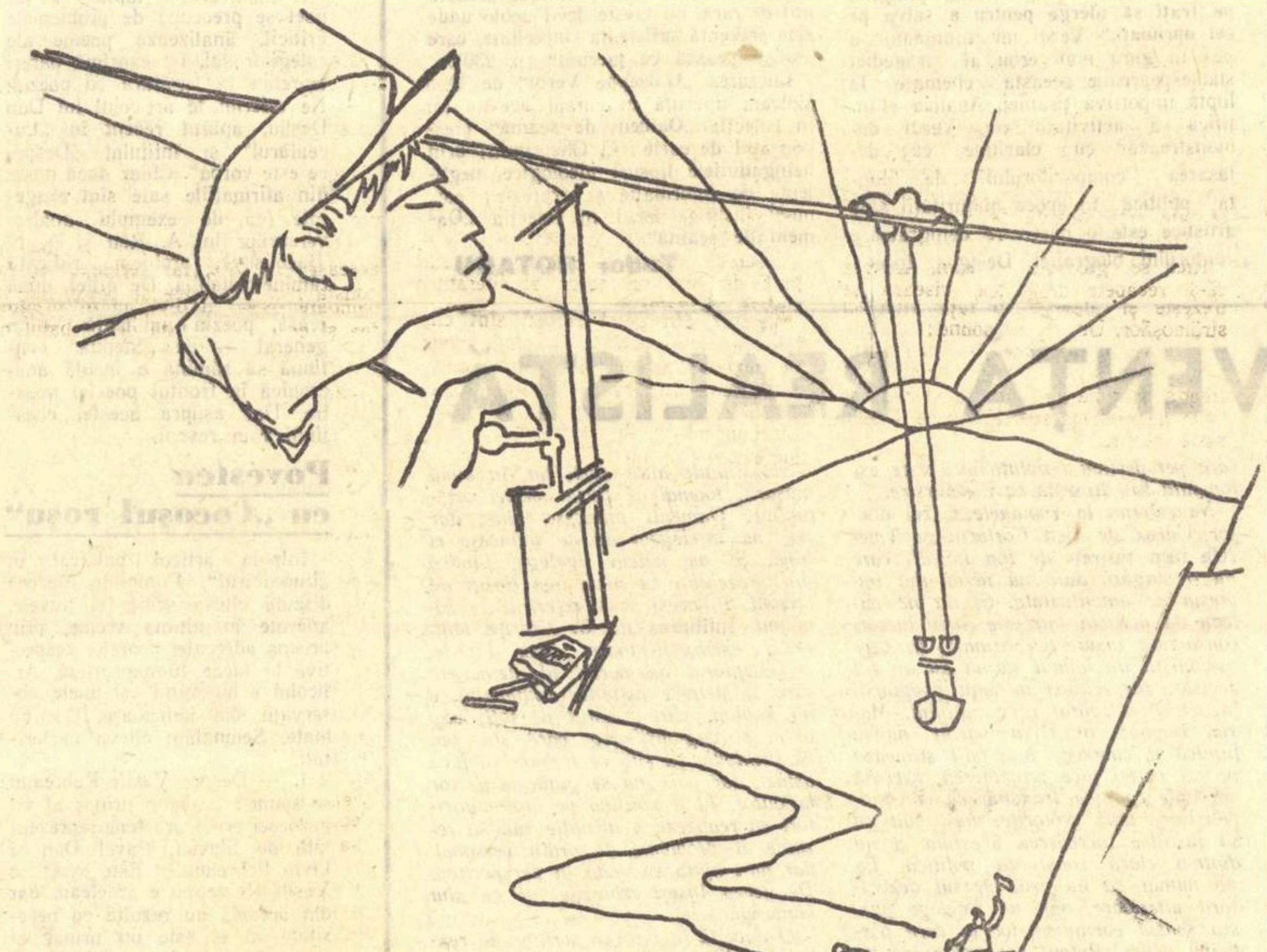

Gigi intră în cabină, ştergîndu-şi mîinile în cîrpa oricărui mecanic:

— Ştii chestia aia cu doi nebuni?

— Nu, răspunde Chiriac, în timp ce cursorul se mişcă pe linie.

— Dom'le, doi nebuni...

Şi începe bancul, povestit egal, cu o ştiinţă evidentă. Chiriac rîde fără zgomot şi se apleacă puţin înainte, mişcare imediat perceptibilă în uniformitatea de gesturi de aici.

— Da' pe aia cu popa?

— Care? întrebă Chiriac — şi şterge repede geamul din faţă pe care alunecă picurii de ploaie, cîţiva.

— Dom'le, un popă...

Nici acum Chiriac nu hohoteşte şi mîna nu se desprinde de pe manetă.

Dar probabil că Gigi ştie cum rîde Chiriac şi trece imediat la alta cu un alt popă.

Jos, spinarea omului e neagră pe beton. Mă întorc la palmele lui Chiriac şi urc spre faţa lui, să-l văd cum rîde; urc pe mîneca hainei, dar cînd ajung să-i văd chipul acolo, dominant, nu e zîmbetul — ci ochii. Cum nu i-am văzut pînă acum? Ochii aceştia mici, cu o tăietură prelungă a pleoapelor în orbite, răscolesc spaţiul cum nici o explozie nu ar reuşi, nici un escavator, nimic. E o mişcare febrilă, în care s-a concentrat tot ce a fost apăsător pînă acum, mişcarea mîinilor pe manetă; de intensitatea neobişnuită a oxigenului la capătul aparatului de sudură. Nu mai văd deplasarea cursorului pe linie, nu mai aud descărcările curentului electric în camera sa, nu mai ştiu nici de cablurile de la capătul lumii. Toate sînt în ochii aceştia, de o putere absolut industrială. Dar ce caută? Ce urmăresc? Bena!

In timp ce mîna conduce imperceptibil maneta, ochii urmăresc fascinaţi bena, pe tot circuitul, de la vagonet pînă la lamelă, jos, sub ploi, soare, ninsoare şi lună. Nu veniţi la lucru obosiţi. Da, da, nu veniţi la lucru obosiţi. Dar cum? Cît trebuie dormit ca noaptea, în noaptea aceasta, să poţi urmări bena cu ochii? Şi cît trebuie dormit după aceea? Chiriac lucrează impasibil, clipind normal; îşi aprinde o „Mărăşească".

Merg din nou pe fascicolul de lumină al ochilor săi — şi ajung din nou la benă. O lumină — benistul Erdos, care semnalizează tot timpul cu un felinar, şi — mai precis — felinarul acesta minuscul e steaua polară urmărită de Chiriac. Erdos nu are chip în noapte, nu vorbeşte, nu e decît o lumină.

— Pe aia cu...

Decît o lumină. Mai exact. O stea. Mai exact. Un om. Erdos e un om. Intreg acest spaţiu de sub reflectoare, din umbre şi penumbre, se organizează în jurul lui, cum numai un om poate reuşi în disciplinarea universului. „Coboară-mă — îi spune el de la 126 de metri înălţime lui Chiriac — sînt sus, sînt perpendicular pe lamelă, coboară-mă!". Toate acestea — printr-o rotire de felinar. „Atenţie, nu mă mai cobori, dă-mi balansul, dă-mi înălţimea faţă de lamelă", — acestea — prin altă rotire de lumină. „Descarc, descarc, descarc, ţine-mă aşa — gata, ridică-mă, mai sus, mai sus... Stop. Adu-mă înapoi la platformă". Toate aceste noţiuni — sus, jos, perpendicular, lamelă, descărcare, balans, beton, ridicare — toate sînt aici, organizate într-o rotire de felinar. Nici o enigmă, nici o necunoscută, în timp ce spinarea sudorului se profilează iar pe peretele canalului. Nici un fluid, nici o aparenţă. Erdos pleacă peste vale, cu o nouă benă. O secundă parcă-l văd, într-un colţ, copleşit de cupa uriaşă cu beton, dar semnalizînd cu felinarul. Chiriac îl urmăreşte, mult mai intens decît un filozof se urmăreşte pe sine. Şi oare în Erdos nu e el? Erdos nu e Chiriac? Un fir real, gros, al vieţii, un cablu leagă doi oameni, la cea mai înaltă altitudine a nopţii, în timp ce o sută de filozofi discută la aceeaşi oră de noapte, la Paris, în oraşul-lumină, despre imponderabilul singurătăţii. Lăsaţi-vă, domnilor, cum spun băieţii pe aici, veniţi o noapte în cabina de comandă, la manete; coborîţi o singură dată cu bena în lamelă şi veţi vedea cum explodează singurătatea.

— Allo, Chiriac! se aude deodată în cabină, din spatele macaragiului, parcă din ungherul drept. Allo, Chiriac! Ce faci?

— Spune-i că bine, îi cere Chiriac lui Gigi, fără să se despartă de Erdos.

— Bine, răspunde Gigi, vesel.

— Cine-i? întreb pe Chiriac.

— Chiriac.

— Tot Chiriac?

— Asta-i dispecerul, nu eu.

— Treci pe 12, cere dispecerul. Auzi, Chiriac? Treci pe 12...

— Aud... şopteşte macaragiul.

— Aude... comentează Gigi.

Trecerea pe blocul 12 — adică turnarea betonului pe blocul 12 — se marchează prin fixarea cursorului pe alte gradaţii ale liniei; înseamnă că mişcarea benei va avea alte dimensiuni, dar nu se va schimba nimic din mişcarea ochilor lui Chiraic şi nici a felinarului lui Erdos. Paralel cu trecerea de pe blocul 11 pe blocul 12, ploaia încetează. Undeva, nechează zorii şi expresia aceasta apare impudic de copilăroasă, numai la gîndul plonjonului lui Gigi în Bistriţa, peste cîteva ore. Şi după aceea, un somn pe pietroaiele ei, de pe mal. Pînă te vor trezi copiii, să le prinzi nişte cai, scăpaţi de sub observaţie, sau să le pescuieşti o trotinetă... Poate asta să odihnească un macaragiu, după 8 ore de noapte... o baie în Bistriţa văratică, un somn pe malurile ei...

Deodată, Chiriac sare în picioare, mişcă violent de cîteva ori maneta, Gigi se întoarce şi dintr-un pas e pe scară, lasă uşa deschisă şi vin înăuntru zorii reci ai lui 1.07.59. Mişcarea a fost fulgerătoare, de necrezut pe teritoriul acesta, chiar după ce ochii lui Chiriac au spulberat orice aparenţă de nemişcare.

— Merge? strigă Gigi, din camera electrică.

— Nu.

Chiriac coboară şi el; îi aud paşii pe treptele sub care se deschide hăul. Zorii se aşează pe manete, pe linii, pe cursor, pe geamuri. Bena a rămas suspendată, undeva, în spaţiu. Chiriac apare din nou, mişcă din nou manetele şi strigă: „nu".

— Ce faci, Chiriac? întreabă Chiriac, din ungherul drept. Chiriac nu-i răspunde.

— Ce s-a întîmplat?

Jos, în lumina zorilor, umbra sudorului păleşte pe beton, dar nu dispare, stăruie ca orice obsesie plămădită din noapte şi oxigen. Chiriac forţează maneta şi deodată strigă „da". Şi repetă „da, da", şi se aşează din nou în faţa liniilor gradate; la picioarele sale, la picioarele lui Gigi care a revenit, trîntind uşa, zorii se aşază cuminte, ca un mînz cu copitele fragede. Gigi îl urmăreşte pe macaragiu şi fiecare mişcare a mîinii e acum importantă, vizibilă. Bena coboară, Erdos flutură felinarul, circuitul continuă.

— Ce a fost?

— S-a ars o siguranţă. Un fleac — dar îmi dau seama că aici n-a mai fost vorba de un popă, sau de doi nebuni...

— Un fleac, da — răspunde, precizează, din tăcerea sa, Chiriac.

Şi cea mai profundă dintre mişcările nopţii pe spaţiul de 2/2 m îşi închide curba. Toată „regia" a fost organizată pentru a o ascunde ore întregi — simultan cu aparenţele de nemişcare şi singurătate — ca deodată, printr-un şoc, să se descopere, ea, răspunderea. De aceea, totul a fost atît de uscat, de la început, dur; cabina intra în prelungirea stîncii pe care omul ştiţi cum a modelat-o pînă a îndrăznit să spună: betonaţi. Peste răspundere, acolo, pe stîncă, au căzut atîtea firimituri de pîine. Aici — cîteva glume şi un fum de „Mărăşească". Dar ea — mai profundă decît mişcarea benei, mîinilor şi ochilor — a învăluit în vibraţia ei circulară întreaga cabină, aspră ca şi stînca, s-a încolăcit pe cablu, a legat solid doi oameni, apoi pe aceşti doi — printr-un fir de telefon — cu un altul, prin curentul electric, cu un altul, pînă în sala troliilor, la capătul pămîntului. Spinarea aceea de om — aplecat pe vine, concentrat în sudură, dilatată pînă la enorm, stăruind neagră, pe peretele canalului, umbră grea planînd peste toate lamelele barajului — ea era, răspunderea.

— Cîţi ani ai? — 20. — De pe unde eşti? — De pe lîngă Piatra, un sat... — Cum ai ajuns pe macara? — Am fost mecanic mai întîi pe jos.. pe urmă am dat examen. — Greu? — Nu... dar şi de nervi. — Cum? — Examen neurologic, cum stăm cu vederea, cu reflexele.

— Aha!

Cabina capătă strălucire de diamant. E ceea ce merită, la capătul nopţii. Soarele explodează în geamuri. Gigi a început să fluiere, de pe benă Erdos semnalizează cu fanionul roşu. Bistriţa vine de departe, numai în solzi de aur, — la stînga strălucesc drăgile refulante, decantorul hidromecanizării, care nu au apărut în vreun răsărit de soare sadovenian peste Moldova; sub noi, barajul cu profil clar — la bază mai lat, cu cît se înalţă, mai îngust — în betonul său cenuşiu, imposibil să rămînă încruntat în acest soare; ah, şi păsărelele cîntă, aerul e curat, e o frumoasă dimineaţă de vară. In destinderea naturii, Chiriac îşi pune pe frunte o apărătoare de carton — să nu-l bată soarele — şi aprinde încă o ţigară; ochii nu părăsesc bena şi poate că nici nu-şi dă seama că felinarul lui Erdos e preschimbat în pînză roşie. Dar ochii clipesc normal, în timp ce Gigi mătură în cabină. De ce? Cine s-a mişcat aici, noaptea? Sau au căzut şi aici, toată noaptea, firmituri de pîine? In lumina soarelui, descopăr, în unghiul din dreapta, instalaţia unui megafon. E lumea, care niciodată nu ne-a părăsit, mişcîndu-se o dată cu cabina, ochii şi răspunderea, întrebînd ce faci şi cerînd să se treacă pe 12.

— Mă duc în piaţă, spune Gigi, cumpăr jumătate de kil de roşii, am acasă brînză şi compot de ananas. Mănînc ca lumea şi, după aceea, o baie bună în Bistriţa cu un somn, în legea lui.

E o frumoasă dimineaţă de vară.

— Am făcut 56 de bene spune Chiriac, ridicîndu-se să predea schimbul.

Intr-o frumoasă dimineaţă de vară a anului 1959 — cum va începe, peste 40 de ani, un roman în stil clasic?

Cursa de 7 dimineaţa opreşte pe şosea, sub macarale; coboară schimbul unu:

— Serviciu uşor...

— Serviciu uşor...

— Mă aştepţi...

— Noroc, amigo...

— Serviciu uşor, spune şi Chiriac cuiva, fără să-şi dea seama ce gînd important exprimă. Şi se duce să se culce, acasă. Cine îndrăzneşte să-i spună, în această frumoasă dimineaţă de vară, după 56 de bene, „somn uşor", frivolul „somn uşor"?

Radu COSAŞU

Desene de IULIAN OLARIU

---

* Fragment din volumul „Betonul şi pîinea", în pregătire la Ed. Tineretului.

Nu mi se pare...

Nu mi se pare, bate într-adevăr
Iarna la uşa casei mele.
Dacă aş fi singur, ce pustiu
Mi s-ar părea, ziua mare ori noaptea tîrziu,
Şi aş asculta cum pe umerii mei
Îşi prăbuşeşte coloanele albe
Timpul neîndurător.

Dacă aş fi singur! Ce vorbă tristă,
Bărăganul rîde cu hohote
Cînd iernile-l strigă prelung din fluiere albe
Munţii îşi scutură umerii cînd lupii urlă departe,
Şi marea se izbeşte de ţărm
Să îmbrăţişeze trupul de gheaţă al iernii.
Ascultaţi fraţii mei vorba lacustră, singurătate,

Ascultaţi cum urlă
Alungată din hotarele timpului meu,
Şi zidiţi mai înalte
Clădirile roşii în calea ninsorilor albe,
Deschideţi cărţile şi citiţi cu glas tare,
Cînd bate într-adevăr, nu mi se pare
Iarna, la uşa casei mele,

Cădeţi florilor albe,
Printre fuioare de fum
Vă prelingeţi uşor alungul acestor coloane,
Coşuri înalte prin care respiră pămîntul.
Uşa casei mele-i deschisă,
Eu am ieşit afară.
Am trecut peste bălţi
Şi am lăsat în urmă pămînturi arate
Am trecut prin uliţi pustii
Şi am lăsat în urmă bulevardele albe
Am trecut printre oameni bătrîni
Şi am lăsat în urmă jocul copiilor,
Am trecut peste dealuri uscate
Şi am lăsat în urmă livezi înflorite.

Cădeţi florilor albe pe umerii mei
Voi îmi vestiţi primăvara şi verile calde,
Rîdeţi oameni cu hohote,
Iarna îşi întinde bărăganele albe,
Şi ce tristă, vorba lacustră,
Singurătate!

Ion HOREA

Inserare în munţi

Din umbre asfinţitul pune văl
Pe risipite plaiuri să aline
Tălăngile din turme, codrul să-l
Adoarmă sub tăriile vecine.

Intunecimea-n vale toarnă tuci
Cînd fumul vetrelor spre-nalturi suie
Şi noaptea mai întîi coboară-n nuci
Cu-arome tari de frunză amăruie.

Nu s-a ivit luceafărul de seară
Nici stele lîngă matca lunii — roi,
Dar jos în sat cu jucăuşă pară
Se-aprind o sută de luceferi noi.

Sînt stele nevăzute altădată
Dar gîndul vine un răspuns să-ţi deie:
Din focul revoluţiei, luată,
Ne luminează satul o scînteie.

Vlaicu BIRNA

Zbor în cosmos

Numai jumătate din fiinţa mea
Cade sub bătaia razelor de soare
Ca un trunchi în alb scăldat de nea
Doar pe partea şuvoită de ninsoare.

Soarele-şi urmează calea lui ştiută,
Nu-şi întoarce fruntea în alt chip;
De milenii palidă şi mută
Umbra mă răsfrînge în nisip.

Dar în zări departe o să mă împlînt...
O, şi cum vor ninge stelele-nmiit,
Cînd desprinsă prima dată de pămînt,
Umbra mea va fulgera în infinit!

Voi privi cum toate zările întind
Braţe limpezi către albul meu contur,
Trupul zvelt, lumina sorilor vuind
Mi-l va inunda jur-împrejur.

Cezar BALTAG

Balada pe schele

Clădim metru patrat lîngă metru patrat
Cu sufletul semeţ urcat pe schele.
Schelele viitorului, schelele fericirii
Steagul roşu fîlfîie măreţ peste ele.

Ni-s pline de moloz salopetele
Miroase a zidărie proaspătă, a metal sudat
A talaj, a cer şi a poezie
Şi zidul se ridică metru cu metru patrat.

Ne luminează fruntea asudată soarele
Ne privesc cu uimire vînturile
Iar nopţile-şi măresc ochii luceferilor
Să ne vadă mai bine plăsmuirile.

Nu-ţi fie teamă, urcă sus,
De-aici se vede ca-n palmă ţara,
Se simte cum bate puternic inima muncii
Şi-n mersul norilor se-aude primăvara.

Te vom învăţa cum se aşează cărămizile
Şi cum se ridică zidul drept spre stele
Mulţi dintre noi am trecut viaţa de jumătate
Şi inima ni se va topi într-o zi aicea pe schele.

— O, luna s-a speriat de atîta grabă
Şi-a sucit trupul de secere subţire
Mi se pare că zidarii aceştia
Vor fi slăviţi în cînt şi-n nemurire.

De sub schele răsar oraşe moderne
Cu clădiri svelte şi elegante
Impodobite cu marmură albă
Cu cartiere cuminţi aliniate.

Miroase-a mortar, a beton armat şi a vis
Sub schelele înalte răsar în juru-ne flori,
Alei parfumate, şi fîntîni arteziene
Ca-n basme cu minuni de te-nfiori.

Aici se naşte odaia ta curată
Cu geamuri largi, cu perdele subţiri,
Tihna căldurii de după ceasul de trudă
Visurile preaminunatei iubiri.

Aici va fi coridorul prin care copiii
Vor fugi rumeniţi de bae la tine
Aici vei aşeza desigur televizorul,
Aici vei visa construcţii noi pentru mîine

Clădim metru patrat lîngă metru patrat
Cu sufletul semeţ urcat pe schele
Schelele viitorului, schelele fericirii
Steagul roşu fîlfîie mîndru pe ele.

Ursula SCHIOPU

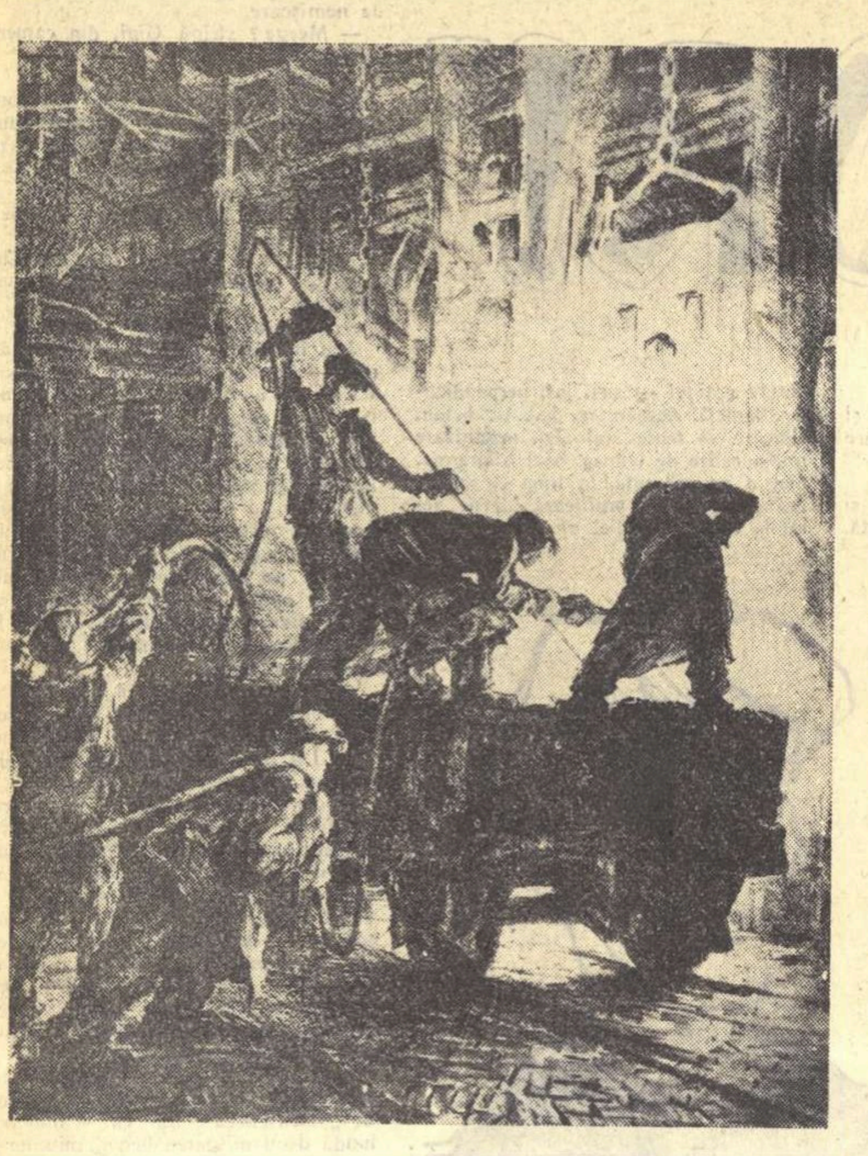

V. A. NOVIKOVSKI „Reparația cuptorului Martin"
(Expoziția cărții, graficii și pancartei a R.S.S. Ucrainene.)

O carte cu erori elementare

Colecția „Oameni de seamă" a Editurii Tineretului a publicat o serie de lucrări valoroase, bucurîndu-se de aprecierea unui mare număr de cititori. Față de prestigiul pe care și l-a creat această colecție, ne miră că editura, adresîndu-se unui autor necalificat, a acceptat să publice un studiu biografic ca **„Giuseppe Verdi"** de Dan Vulcan (responsabil de carte: C. Gheorghiu), în care abundă erorile în domeniul muzicii și în general, în problemele culturale și estetice. Mărturisind dificultatea pe care o ridică încercarea de a defini o imagine muzicală, Dan Vulcan scrie: **„Că nu e ușor să «explici» sau să «traduci» imaginile muzicale în cuvinte, reiese din însuși faptul că o emoție, cum ar fi de pildă, aceea trezită de mugetul valurilor, de un clar de lună, de o șoaptă de izvor sau de un freamăt de vînt printre frunze, este greu de reprodus în cuvinte"** (p. 6). Este inutil să explicăm, fără să mai vorbim de clarul de lună, că nici mugetul valurilor, nici șoapta de izvor nu reprezintă ca atare imagini muzicale. Semnificativă pentru lipsa pregătirii de specialitate, pentru diletantismul aceluia care-și propune să se ocupe de viața și opera unui mare compozitor, este și indicarea mijloacelor specifice ale muzicii, pe care o face Dan Vulcan. El afirmă: **„Elementele, mijloacele muzicii sînt, după cum se știe, tonul, acordurile și armoniile"** (p. 6).

Dacă erorile semnalate și multe altele similare sînt rezultatul nefamiliarizării autorului cu noțiuni elementare din domeniul muzicii și criticii muzicale, faptul de a socoti piesa **„Bărbierul din Sevilla"** de Beaumarchais ca izvor al libretului operei **„Nunta lui Figaro"** de Mozart (p. 25) este nu numai dovadă de incultură, ci și de superficialitate evidentă.

Evident că lacunele în cultură și informare contribuie și ele la o caracterizare arbitrară denaturată a personalității și activității lui Verdi, precum și a locului ocupat de acest compozitor în istoria muzicii. Dar ceea ce constituie deficiența de bază a lucrării este faptul că autorul nu întrebuințează o metodă științifică de cercetare a fenomenului artistic, a condițiilor social-politice care l-au influențat. De multe ori, în investigațiile și analizele sale, autorul recurge la teorii dubioase, reacționare ca geopsihologismul, văzînd în configurația geografică cauza principală a trăsăturilor personalității umane, a diferențierilor între categorii de oameni, a succeselor și insucceselor creației artistice, etc. **„Explicația marelui succes al operei italiene,** susține el, **rezidă în bună măsură într-o chestiune de psihologie specific italiană..."** (p. 10) Mai departe, caracterizarea locuitorilor țărani din regiunea unde se naște Verdi se face astfel: **„Muntele făcea pe oamenii de acolo mai generoși și mai blînzi, mai liniștiți și mai buni, pe cînd șesul de aici îi făcea aspri și certăreți, neîndurători, mereu zburliți, uneori de-a dreptul țepoși... Stăpîni ai plaiurilor, privirea ațintită în depărtările ondulate ale orizontului umplea sufletul deschis al celor de la munte cu sinceritate, echilibru, calm și siguranță, Robi ai pămîntului, cei de la șes, terorizați de linialitatea orizontului, aveau inima închisă, frămîntată, ostilă și rigidă. Trăind în zonele reci, cei de la munte aveau compensativ căldură interioară. Sufocați de căldură, cei de la șes deveneau aspri, necomunicativi și reci".** O asemenea falsă teorie îi prilejuiește autorului și deformarea concepțiilor de viață ale lui Verdi. Legătura indisolubilă a lui Verdi, cu poporul din rîndurile căruia s-a ridicat și cu care se aseamănă în idealuri și însușiri de caracter, nu sînt în interpretarea lui Dan Vulcan decît rezultatele imprimării asupra temperamentului artistului, a peceții peisajului natal (p. 42).

In mentalitatea lui Dan Vulcan există o continuă disociere între fenomenul estetic și cel social-politic. De aceea, cu toate silințele de a demonstra uneori însemnătatea conținutului de idei al operei verdiene, lucrarea are o puternică tendință estetizantă. După părerea lui Dan Vulcan, în cadrul etapelor de dezvoltare a muzicii lui Verdi, perioada de maturizare o constituie, odată cu opera **„Macbeth"**, depărtarea de sfera politicului. **„Deși detașat total de nota politică, dată operelor sale anterioare,** — susține mîhnit autorul — **Verdi nu poate împiedica ropotul delirant dezlănțuit de versurile subliniate cu intenție de tenorul Palma; Patria trădată care cheamă plîngînd pe frați să alerge pentru a salva pe cei oprimați."** Verdi nu întîmplător a pus în gura unui erou al tragediei shakespeareane această chemare la luptă împotriva tiraniei. Analiza științifică a activității lui Verdi demonstrează cu claritate că detașarea compozitorului de lupta politică în epoca maturității sale artistice este o născocire denigratoare a autorului biografiei. Desigur, începînd cu marea sa trilogie **„Rigoletto", „Trubadurul", „Traviata"**, stîngăciile și convenționalismul de care sufereau primele opere pe teme istorico-patriotice, dispar încetul cu încetul, compozitorul adîncind caracterizarea eroilor și mișcarea maselor, construind tipuri convingătoare, bine diferențiate. Aceasta nu înseamnă însă un dezinteres, o abandonare a conținutului social-politic al creației sale, ci dimpotrivă. Alegerea unor librete cu un bogat conținut social politic se remarcă ușor în **„Trubadurul"**, unde se afirmă un protest împotriva inegalității între neamuri, în **„Rigoletto"**, unde se critică imoralitatea tiranului absolutist, în **„Vecerniile siciliene"**, unde este dusă lupta împotriva despotismului și a catolicismului intolerant.

In lucrarea sa, Dan Vulcan se așează de cele mai multe ori pe poziții obiectiviste. Adesea noțiunile de patriotism și libertate apar golite de conținutul lor de clasă și de semnificația lor istorică în perioada revoluției din Italia de la începutul sec. XIX. După Dan Vulcan, trezirea conștiinței politice a lui Verdi, convingerea sa că artistul trebuie să participe la lupta poporului, se datorează nu atît momentului de avînt revoluționar din această perioadă, cît unui întîmplător succes de public pe care compozitorul îl repurtează într-o biserică la Busetto. Fie că se referă la părerile unor teoreticieni, fie că apreciază răsunetul operelor artistice, fie că analizează însăși problematica acestor opere, cu rare excepții, autorul se mulțumește cu consemnarea unor teorii retrograde, cu relatarea seacă a faptelor, fără a înfățișa conținutul de clasă, cauzele și semnificațiile sociale ale teoriilor și faptelor respective. Tratarea obiectivistă a autorului merge pînă acolo, încît la sfîrșitul unei lucrări — lipsită în mod nepermis de orice trimiteri și note de subsol, de o cît de restrînsă bibliografie, de cea mai mică intenție de prezentare științifică — el adaugă o cronologie a operelor după Braganiolo și Betazzi, în care la fiecare operă se menționează succesul obținut la prima reprezentare în următorul fel: **„succes: bun", „succes: rău," „succes: entuziast"**, etc.

Stilul retoric, impropriu, pe alocuri ininteligibil, contribuie și el la impresia penibilă pe care ne-o lasă această lucrare. Ne lovim neîncetat de **„avîntul propulsiv," de „ascensiunea progresivă", de „liniatura muzicală", de „duplificarea caracterului", de „însușiri muzicabile"**, etc. Se mai folosește pentru libertatea de interpretare a cîntăreților, termenul de... libertinaj, se confundă decorul cu scenariul, etc. Nu sîntem feriți de sentințele grandilocvente și melodramatice: „Entuziasmul, scrie Dan Vulcan, **floarea aceasta atît de rară, nu crește decît acolo unde este prezentă suficientă sinceritate, care s-o stropească cu lacrimi"** (p. 230).

Lucrarea „Giuseppe Verdi" de Dan Vulcan, apărută în cursul acestui an în colecția **„Oameni de seamă"** (responsabil de carte: C. Gheorghiu) prin neîngăduitele lipsuri ideologice, neglijențe de informație și expresie etc., nu-și justifică locul în colecția **„Oameni de seamă"**.

Tudor ROTARU

Consfătuiri cu cititorii

La Uzinele „Klement Gottwald"

Joi, 17 decembrie, a avut loc o consfătuire a „Gazetei literare" cu cititorii de la Uzinele „Klement Gottwald". La consfătuire au participat scriitorii Eugen Barbu, Constantin Chiriță, Al. I. Ghilia, Teodor Mazilu și Mihail Petroveanu, redactorul-șef adjunct al revistei noastre. Scriitorii participanți au citit din operele lor. In discuțiile care au urmat, vorbitorii s-au referit la probleme privind conținutul „Gazetei literare", precum și la volumele recente ale scriitorilor menționați, insistînd îndeosebi asupra însușirilor sau lipsurilor figurilor de comuniști din aceste volume („Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Intîlnirea" de C. Chiriță, „Cuscrii" de Al. I. Ghilia și „Bariera" de T. Mazilu). Au fost făcute o seamă de observații asupra diverselor sectoare ale „Gazetei literare". S-a cerut astfel ca articolele de critică să fie scrise într-un limbaj mai accesibil maselor de cititori. Matrițerul Păunescu Radu a atras atenția asupra necesității cercetării de către cronicarii dramatici a degradării unor spectacole pe parcus. El a propus să se urmărească și modul în care „dublurile" — de obicei tineri actori — își îndeplinesc misiunea, pentru ca astfel cronicarii dramatici să contribuie la dezvoltarea și promovarea talentelor tinere. De asemeni, vorbitorul a cerut o mai largă reflectare în paginile revistei a activității teatrelor din provincie.

Participanții la discuție au făcut apel la scriitori să dea maselor de cititori, în publicațiile literare, mai multe povestiri scurte, schițe, amintind că se face simțită mai ales lipsa, în ultimul timp, a schiței umoristice și a celei satirice.

Alți vorbitori (Zina Imbrescu, Nicolae Marin) au remarcat că „Gazeta literară" a dat o atenție deosebită reportajului, îndreptîndu-i pe reporteri spre viața uzinelor, spre succesele muncitorilor în producție și spre preocupările lor culturale. Cerînd reporterilor seriozitate în documentare, vorbitorii au arătat necesitatea unor legături directe mai strînse, dacă nu continui, cu uzinele și cu faptele cele mai noi ale muncitorilor.

Discutînd „pagina externă" a revistei, Radu Pecete a cerut să fie aduse la cunoștința cititorilor noutăți literare mai variate din țările socialismului, informații mai bogate despre literatura progresistă din celelalte țări.

Printre propunerile făcute „Gazetei literare", s-a sugerat organizarea unor discuții cu muncitorii despre cele mai recente volume, iar părerile — cele socotite interesante și valoroase — să fie publicate. La astfel de discuții să fie invitați în primul rînd critici literari. S-a cerut apoi lărgirea ariei de cuprindere a „Cronicii cenaclului". Această cronică a fost chemată să se ocupe în viitor și de cenaclurile din uzine. S-a propus revistei și inițierea unei „cronici sportive".

La Uzinele „Semănătoarea"

La ședința de lucru din 15 decembrie a cenaclului „Al. Sahia" de la Uzinele „Semănătoarea" din Capitală, a participat, alături de membrii cenaclului, un grup de redactori de la „Gazeta literară".

După discutarea unor poezii citite de unul din membrii cenaclului, participanții au formulat unele păreri în legătură cu „Gazeta literară". Tov. A. Stoican a spus că e un cititor permanent al Gazetei. Dorește ca să se acorde mai mare spațiu poeziei și să fie publicate mai multe articole de îndrumare a începătorilor. Poșta redacției, de pildă, să fie extinsă.

Gh. Hoinaru, lăcătuș, a cerut publicarea mai multor schițe în Gazetă și îndeosebi a unor bucăți umoristice, care apar sporadic. Paul Udrea, secretar de redacție la ziarul de uzină, a spus că i-a plăcut inițiativa Gazetei de a întocmi numere în colaborare cu revistele similare din unele țări de democrație populară. Vorbitorul a arătat că citește cu mult interes din revistă paginile 4–5 (proză și poezie). De asemeni, vorbitorul a cerut ca revista să fie mai puternic ancorată în viața uzinelor. Să nu se scrie doar despre Hunedoara, Reșița și „23 August" ci și, de pildă, despre „Semănătoarea". Tov. Ion Nicolau a spus că prima pagină a revistei nu e suficient de atrăgătoare. Ar trebui publicate și bucăți beletristice, proză sau poezie. Vorbitorul a criticat stilul pretențios al unor articole. Gazeta ar trebui să analizeze și lucrările din cenacluri („să fie fratele nostru mai mare") și ar trebui continuată rubrica unde erau expuse păreri ale cititorilor din uzine.

In încheiere, gazdele au mulțumit oaspeților pentru îndrumările date și au apreciat ședința ca pe o experiență izbutită care ar trebui permanentizată. La rîndul lor, s-au angajat să întoarcă vizita, selectînd materialele cenaclului pentru întocmirea unei pagini a „Gazetei literare".

CONSECVENȚĂ REALISTĂ

(Urmare din pag. 1)

tunci cînd autorul se ocupă de descrierea unor medii sociale ostile socialismului, și aceasta pentru că, de fapt, înseși schimbările ce se petrec în aceste medii nu pot fi apreciate în mod just, decît dacă ținem seama de faptul că, direct sau indirect, comuniștii sînt autorii acestor transformări. Dar comuniștii au ei înșiși o viziune dialectică a vieții, văd ei înșiși lucrurile în devenirea lor, în perspectivă, fiind înarmați cu învățătura marxist-leninistă.

Un merit al romanului Șoseaua Nordului *de Eugen Barbu ține tocmai de faptul că eroii săi comuniști, cu toate că nu au ținuta ideologică necesară, cu toate că nu sînt dotați cu o problematică etică specifică unor luptători ai partidului, au totuși perspectiva evenimentelor pe care le trăiesc, văd în viitor. Cu toții, de pildă, într-o perioadă în care lucrul acesta nu era clar pentru mulți, își dădeau seama că toate eforturile guvernanților tindeau spre dezlănțuirea războiului antisovietic. Declanșarea războiului nu constituie pentru ei o surpriză; ei erau pregătiți de mult să întîmpine această eventualitate, pe care se străduiau s-o zădărnicească.*

Să ne amintim și de finalul cărții. Insurecția armată a izbîndit. Autorul vrea să ne sugereze însă că noi și grele bătălii îi așteaptă pe eroi, că insurecția n-a fost decît un moment — e adevărat, crucial — din marele război de clasă în plină desfășurare. „Ascultă la mine, Mareș *(i se adresează Dumitrana, n.n.).* Mai tîrziu o să ne plîngem morții. Sînt atîția! Acum e timp de făcut treabă. Vezi orașul ăsta?... Știi cum intrăm noi acum în el? Ca un grădinar care se întoarce să-și plivească grădina. Sînt multe uscături acolo. O să mai avem puțină treabă cu nemții ăștia, apoi o să ne apucăm, frățioare, de treburile noastre, înțelegi, că avem multe de făcut!"

Perspectiva revoluționară pe care Eugen Barbu a deschis-o prin aceste cuvinte ale lui Dumitrana nu constituie nici pe departe o abatere de la realism, ci, dimpotrivă, o dovadă clară că reflectarea fidelă (din acest punct de vedere) a realității, a comuniștilor, l-a determinat pe romancier să deschidă perspectiva zilei de mîine. Abaterea de la realism s-ar fi produs dacă această perspectivă ar fi lipsit, căci insurecția ar fi apărut atunci, în mod fals, ca un punct terminus, cînd, de fapt, ea n-a fost — precum se știe — decît un punct de plecare. Perspectiva rezultă, așadar, din supunerea la realitate, nu din supunerea realității unei viziuni subiectiviste. Trebuie să spunem că, din păcate, e mult mai puțin accentuat caracterul realist al unor lucrări înfățișînd aspecte din lupta ilegală a partidului pentru eliberarea patriei de sub jugul cotropitorilor hitleriști, în care perspectiva revoluționară este estompată sau lipsește cu desăvîrșire.

Ne referim la romanele Cazul doctor Udrea *de Ben Corlaciu și* Tinerețe fără tinerețe *de Ion Istrati, care nu o singură dată nu ne-au dat impresia de autenticitate. Și nu ne puteau da această impresie niște lucrări consacrate insurecției armate, în care comuniștii nu numai că nu au un rol decisiv, dar adesea nu sînt comuniști în sensul adevărat al cuvîntului. Maria Bogdan intră în partid numai fiindcă îl cunoaște bine și-l stimează pe cel care-i face propunerea, execută sarcinile ce i se transmit cu conștiinciozitatea unei școlărițe, mai mult ca să justifice încrederea acestuia și nu dintr-o clară conștiință politică. Ea nu numai că nu vede sensul dezvoltării ulterioare, dar nu înțelege adesea sensul evenimentelor la care participă acum. Putem noi crede într-un astfel de comunist? Lipsindu-și eroina revoluționară de o viziune politică, de perspectivă, Ben Corlaciu s-a îndepărtat de la adevărul vieții.*

Moș Lupu, eroul comunist din lucrarea lui Ion Istrati, știe că oamenii siguranței vor să-l împuște, se opune și reușește să le dejoace planurile (scena e neveridică, dar nu asta ne interesează aci). La atîta se reduce perspectiva lui. Mă întreb: cum își poate dărui un om viața unui ideal, dacă n-are mereu vie în minte imaginea victoriei, a realizării idealurilor sale? Ce fel de comunist va fi fiind moș Lupu, dacă nu știe pentru ce luptă? Vasile Dron, alt erou, e antrenat în luptă nu fiindcă se gîndește la viitor, ci fiindcă i se amintește de Ilie Pintilie. Noi ne stimăm eroii, dar nu practicăm cultul morților.

Comuniștii din romanul lui Istrati n-au perspectiva grădinarului care, cînd plantează un puiet, vede pomul de mîine încărcat de roade. De aici lipsa de autenticitate a romanului în ansamblul său, deși o scenă sau alta, luate în sine, ne pot da sentimentul veridicului.

Necesitatea perspectivei revoluționare decurge și din împrejurarea că, în țările socialiste, toți oamenii muncii dobîndesc, sub influența comuniștilor, o perspectivă, că ei leagă totdeauna prezentul de viitor.

Romanul Bărăgan *de V. Em Galan constituie o certă realizare pentru că el oglindește nu atît creșterea comunistului Anton Filip, dar mai ales fiindcă arată convingător cum Anton Filip reușește să deschidă tuturor lucrătorilor gospodăriei, începînd cu inginerul agronom Matei și sfîrșind cu grăjdarul Cîrstei, și tuturor lespezenilor, o perspectivă asupra zilei de mîine. Dobîndind această perspectivă, colectivul reușește să înfrunte cu succes greutățile și să pună pe picioare gospodăria, iar satul se pregătește să pășească pe un drum nou pe drumul agriculturii socialiste.*

Slăbiciunile altor cărți țin, în bună măsură, tocmai de lipsa acestei perspective. Oamenii muncesc bine, dar noi nu înțelegem de ce muncesc ei bine. Și nu putem înțelege, fiindcă sînt prezentați ca niște inși lipsiți de orizont. In acest sens, referirile la romanul Intîlnirea *de C. Chiriță sînt, cred, exemplificatoare. Ilieș Livede, organizatorul de partid al uzinei în care se petrece acțiunea romanului, e un bonom, care-i ajută pe toți, vag ascet și vag psiholog, care știe sau își închipuie că știe ce trebuie să facă astăzi, dar care nu se gîndește de loc la viitor. El îi sprijină pe unii muncitori să realizeze o inovație sau să rezolve o problemă de ordin personal, dar nu-i ajută să vadă în perspectivă. De aceea înseși izbînzile lor nu sînt convingătoare.*

O dovadă în plus că scriitorului realist-socialist viața însăși, eroii săi îi impun perspectiva revoluționară. O dovadă în plus că existența acestei perspective într-o operă sau alta constituie un criteriu foarte serios de apreciere a caracterului ei realist. La care s-ar mai putea adăuga că perspectiva fiecărui om din țările de democrație populară e cu atît mai precis conturată cu cît el are înaintea sa exemplul celei mai înaintate dintre țările socialiste, al Uniunii Sovietice, constructoarea comunismului.

Perspectiva revoluționară nu e deci o cerință exterioară, ci o necesitate impusă de viața noastră însăși, de oglindirea într-adevăr și pînă la capăt realistă a noilor fenomene sociale și umane pe care le abordează scriitorii noștri.

Eugen LUCA

RECTIFICARE

In reportajul intitulat „La Boleslaw Bierut", apărut în nr. 50 din 10 decembrie 1959 sub semnătura lui Constantin Țoiu, redacția face următoarele rectificări:

Col. 5, rîndurile 3, 4 și 5 se vor citi: „Călărețu Ion, Neacșu Florea, Tănase Ion, Adam Sabin, Ștefan Nicolau".

Col. 5, rîndurile 19, 20, 21, 22, 23 se vor citi: „Brigada s-a angajat să economisească pînă la sfîrșitul anului 20.000 lei La sfîrșitul lunii noiembrie realizaseră deja 20.600 lei".

Col. 6, rîndurile 16 și 17 se vor citi: „La topitorie, din cauza mediului toxic nu se lucrează decît 6 ore".

Col. 6, rîndurile 25 și 26 se vor citi: „Așa cum umblă grijulie pe lîngă cuptorul la care lucrează"...

Col. 7, rîndurile 38, 39 și 40 se vor citi: „Este poate prima (și se pare singura) femeie-topitoare de metale neferoase, din țară"...

Pagini din jurnalul scriitorului O

27 februarie 195...

Am primit felicitări pentru pseudonimul literar pe care mi l-am ales. Chiar renumitul critic literar I. I. m-a felicitat. O e un nume cît se poate de potrivit pentru genul creației mele. E o literă rotundă, împlinită, sonoră și promițătoare, care a intrat în compoziția unor nume ilustre ca: Homer, Sofocle, Poe, Zola, Tolstoi, Cehov etc. Mai sînt desigur și alte avantaje. In primul rînd e un nume care poate fi scris oricît de mare, fără să suscite problema lipsei de spațiu. Parcă văd coperta primului meu roman: un O mare, desenat ferm, bărbătesc și, înlăuntrul lui, titlul cărții: „Izvorul multicolor" sau ceva similar. In al doilea rînd, O este cel mai simplu, cel mai modest nume posibil și trebuie să recunosc — sînt doar cu mine însumi — că modestia e caracteristica mea fundamentală. In al treilea rînd, este un nume care va putea fi memorat de îndată și fără dificultăți de cititori, de elevii de mîine care vor învăța despre clasici în manualele lor. Il va reține posteritatea care, din toate timpurile, are predilecție pentru scriitorii cu nume scurte și simple: Homer, Dante, Balzac, Hugo, Zola. Cu Shakespeare e problema ceva mai încurcată. Trebuie să-l întreb pe criticul I. I. cum se face că a intrat în conștiința oamenilor un nume atît de imposibil.

28 februarie

Am telefonat azi la revista „Curierul literar". Am toate motivele să fiu supărat: nu m-au mai publicat de nu știu cîtă vreme. I-am întrebat de ce nu mă publică. Mi-au răspuns că nu mă publică fiindcă nu scriu. (Răspuns mărginit, redacțional!). Le-am explicat că nu pot să scriu dacă nu mă publică, iar ei mi-au ripostat că este un cerc vicios și că nu pot să mă publice dacă nu scriu. Curios mod de a pune problema! Cel puțin au mărturisit că în redacția lor există un cerc, adică un grup vicios. De altfel, de mult am observat acest lucru. Mai bine nu scriu și nu public, decît să se spună că fac parte din cercul lor.

3 martie.

M-am plîns criticului I. I. că nu scrie despre mine. Mi-a răspuns că nu poate să scrie pînă cînd nu scriu și eu. „Ba poți să scrii. Poți să mă încurajezi". Așa i-am spus. „Parcă trebuie să scrii numai despre ceea ce mi-a apărut?"

Cred că l-am convins, deoarece I. I. s-a despărțit în grabă de mine. Probabil s-a dus să-și redacteze articolul.

9 martie.

Sînt teribil de supărat. I. I. a publicat un articol infam în care se întreabă, chipurile îngrijorat, de ce nu scriu. A profitat de o confidență pe care i-am făcut-o în urmă cu cîteva zile și m-a demascat în fața cititorilor, spunîndu-le că n-am mai publicat de multă vreme. Mi-e și rușine să mai ies pe stradă. Am să-i dau un telefon lui I. I. și am să-i spun pe șleau părerea mea despre ticăloșia pe care a comis-o.

10 martie.

Chiar săptămîna asta am să scriu o nuvelă ca să-l pun la punct pe domnul I. I.

28 martie.

„Curierul literar" mi-a publicat nuvela „Cocoșul surd", dar și-a bătut joc de mine. M-au plasat în pagina 12-a ca pe un oarecare. Eu, care în fiecare zi colaborez, măcar telefonic, cu ei. Nu le mai dau nici un manuscris. M-am decis. Mai bine public la „Clocotul literar", care cel puțin are numai 6 pagini.

p. conf. DUMITRU SOLOMON

PLUS și MINUS

G. Călinescu despre critică

Ultimul număr al „Contemporanului" este interesant. Dorim să relevăm însă aici un singur articol și anume acela al acad. G. Călinescu intitulat sugestiv și promițător: „Rostul criticii". Autorul, în dubla sa calitate de scriitor și critic, face o serie de observații care ar merita, desigur, un comentariu mai amplu. Pornind de la cunoscutul articol din „Scînteia" îndreptat împotriva spiritului apologetic existent în unele articole, autorul subliniază rolul de îndrumare ideologică al criticii literare, face comentarii interesante despre măiestria artistică, imitație și originalitate, raporturile dintre critic și scriitor etc. Am gustat spiritul cu care e satirizată critica apologetică și, fără a fi apologeți, ne îngăduim să cităm finalul: **„După opinia mea, critica exercitată, desigur, de oameni pricepuți, trebuie să fie devotată față de partid, liberă în tehnica proprie fiecăruia de a spune adevărul și independentă față de autori".**

Locuitorii populației

In revista „Magazin", pe pagina 3-a, e inserată rubrica „De pretutindeni". Redactarea curiozităților „de pretutindeni" e făcută însă într-un mod, să-i spunem, original. O notă informează că în Noua Guinee a fost de curînd „descoperit" un trib necunoscut pînă astăzi, de pigmei" (se pot descoperi și triburi pînă astăzi cunoscute?). Apoi se vorbește senin despre „locuitorii acestei populații". Puțin mai jos, o altă notă relatează despre o curioasă operație chirurgicală: extragerea unui dinte din plămînul stîng al unui copil. Sfîrșitul notei sună exact așa: „Se presupune că dintele a ajuns în plămîn în timpul unei anestezii pe care a suferit-o copilul, cînd, din cauza unei infecții bucale, i s-au extras patru dinți". Clar.

Articol despre poezie

E îmbucurător faptul că un poet se preocupă de problemele criticii, analizează poeme ale colegilor săi, își exprimă păreri teoretice în legătură cu poezia. Ne referim la articolul lui Dan Deșliu, apărut recent în „Luceafărul" și intitulat „Despre ce este vorba". Chiar dacă unele din afirmațiile sale sînt exagerate (ca, de exemplu, analiza versurilor lui A. Rău și A. E. Baconsky), problema ridicată rămîne valabilă. De altfel, după numeroase critici apărute în presă, poezia publicată — în general — de „Steaua" continuă să rămînă o insulă anacronică în frontul poeziei noastre. Dar asupra acestei chestiuni vom reveni.

Povestea cu „Cocoșul roșu"

Intr-un articol publicat în „Luceafărul", Pompiliu Marcea discută cîteva schițe și nuvele, apărute în ultima vreme, prin prisma aderenței prozelor respective la ideea fundamentală. Articolul e binevenit și unele observații sînt judicioase. Dar nu toate. Semnalăm cîteva neclarități.

1. — Despre Vasile Rebreanu se spune: „...demn urmaș al viguroasei proze ardelene reprezentată de Slavici, Pavel Dan și Liviu Rebreanu..." Este exact că Vasile Rebreanu e ardelean, dar din aceasta nu rezultă cu necesitate că el este un urmaș al „viguroasei proze ardelene reprezentată de Slavici" etc. O lectură atentă a textului arată că tînărul scriitor clujean, cel puțin pînă acum, este „demn urmaș" al povestirii lirice moldovenești. Un adevărat fatalism regionalist apasă asupra tinerilor scriitori! Toți moldovenii sînt obligatoriu povestitori lirici, incapabili de închegarea unei compoziții epice mai întinse („genul lung"...). Toți transilvănenii sînt incapabili de lirism, dar fac „epică viguroasă". Asemenea prejudecăți critice pot avea o influență proastă asupra dezvoltării unor tineri scriitori și denotă o gîndire mecanică.

2. — Ni se spune că în nuvela lui Fănuș Neagu, „Cocoșul negru", acțiunile eroilor nu sînt motivate. In realitate nuvela e schiță, nu se numește „Cocoșul negru" ci „Cocoșul roșu", iar acțiunea eroilor — atît cît se poate într-o schiță — e determinată psihologic.

3. — Cităm din același articol: „Furdui, Busulică și Boancă, din «Oaie și ai săi», formează un cuplu..." Cei patru evangheliști au fost trei...

4. — Alt citat: „Această enervare a cititorului nu trebuie, desigur, suspectată de rea-credință, ea fără îndoială pornește dintr-o falsă tendință de literaturizare care ascunde, în fond, necunoașterea vieții". Claritatea este obligatorie numai pentru prozatori sau și pentru critici?

5. — Nu e pentru prima dată cînd Pompiliu Marcea judecă grăbit, fără să reflecteze mai serios asupra afirmațiilor sale. Observațiile în legătură cu nuvela lui Marin Preda, „Indrăzneala", sînt—ca să folosim termenii criticului — „expediate" într-un mod inadmisibil. Vom fi bucuroși dacă Pompiliu Marcea va fi pe viitor mai atent.

Orientarea criticii

„Contemporanul" a semnalat în nr. trecut spiritul evident distructiv al unor recenzii din „Steaua", care încearcă printr-o manieră strict judecătorească distrugerea unor cărți.

In revista „Steaua", rubrica „Viața cărților" consemnează de obicei destul de capricios literatura originală. Pînă acum cîteva luni se menținuse într-o rezervă inexplicabilă, părînd a nu prea observa activitatea editorială. Ultimele numere dovedesc parcă o accentuare a simțului de observație. Cărțile de actualitate sînt acum luate în discuție; dar criteriile cercetării critice lasă încă mult de dorit. In „Steaua" o recenzie ocupă de regulă o jumătate de pagină cu citate cu tot și excelează prin descripție și arbitrariu în judecata de valoare. In nr. 11, bunăoară, două recenzii depun grăbite strădanii de a distruge două lucrări valoroase. Izbutitul poem al lui Dimos Rendis, „Impărăția proletară", este efectiv „lichidat" în vreo 15 rînduri. Poemul, se scrie acolo, „se realizează modest (...) nereușita se datorește — credem — schemei prestabilite", versurile lasă „impresia de crispat" iar „fluxul liric e destul de cuminte". Se conclude apoi că „fără a subaprecia eforturile poetului" (observați bunăvoința!) „actualul poem nu se așează sub semnul unei mature izbînzi". Romanul lui T. Mazilu, „Bariera", se bucură de un tratament asemănător. Un text de vreo 20 de rînduri, semnat V. Mihai, abundă în aprecieri strident negativiste (Eroii „nu au consistența unor personaje de roman" și, declară recenzentul sentențios: „la sfîrșitul lecturii nu rămîn din aceste personaje mai mult decît niște nume care se vor uita").

De observat că pe pagina următoare, Virgil Ardeleanu, recenzînd volumul lui Nicuță Tănase, „Astăzi e ziua mea", nu dovedește nici o încercare de apreciere argumentată. Recenzentul evită o cercetare aprofundată a meritelor și scăderilor cărții.

Preferînd asemenea modalități neștiințifice, critica din „Steaua" nu se achită de sarcinile ce-i revin. Literatura de actualitate trebuie luată în discuție cu seriozitate și spirit de răspundere.

Paralelă

In articolul „15 ani de literatură nouă în R.P.R." („Luceafărul"), acad. Perpessicius face o elocventă paralelă între soarta tristă a literaturii și scriitorului în vechea Romînie și strălucitele succese ale literaturii noastre noi. După ce arată că **„Dezvoltarea de azi a literaturii romîne este urmarea firească a noilor condiții politice și economice asigurate de construirea socialismului la noi în țară"**, acad. Perpessicius conchide, vorbind despre succesele literaturii noastre realist-socialiste: **„Atari blazoane, făurite în curs de 15 ani numai, ar onora popoare cu un trecut cu mult mai cărturăresc ca al nostru. Pentru noi, și raportate la stările dinainte de 23 August, ele sînt de-a dreptul miraculoase, cu adaosul, firește, că miracolele sînt opera omului nou".**

Ingineri și tehnicieni studiind ultimele realizări ale tehnicii moderne, în biblioteca tehnică a Uzinelor „23 August" din Capitală

ÎNTRE ROMAN ȘI LIBRETUL DE OPERĂ

„Răscoala", noua operă a lui Gheorghe Dumitrescu, a fost prezentată de curînd la Teatrul de Operă și Balet, în forma ei definitivă, care corectează în bună măsură anumite lipsuri constatate la reprezentațiile de la începutul stagiunii. Indiferent de valoarea finită a acestei ample creații dramatico-muzicale și de locul pe care viitorul i-l va hărăzi în istoria operei romînești și în ansamblul compozițiilor lui Gheorghe Dumitrescu, un lucru este cert: prin „Răscoala", opera romînească a ieșit pentru prima oară din sfera de subiecte a istoriei și legendei, atacînd curajos o temă modernă, în sensul larg al noțiunii. In această privință, sîntem, fără îndoială, la început de drum și acest drum nu e lipsit de grele obstacole. Prin natura ei, opera, gen convențional, solicitînd spectatorului acceptarea unei reprezentări a vieții cu totul abstractă normelor și raporturilor comune, a evitat de multe ori subiectele extrase din realitatea imediată. Oglindirea veridică, artistică, a contemporaneității în operă este o problemă încă deschisă a artei realist-socialiste. Cu atît mai mare este meritul compozitorului Gheorghe Dumitrescu, care a atacat frontal obstacolul, fără a avea o tradiție și nici măcar o emulație în jurul său, căci nu știm să existe proiecte de creație similare aparținînd altor compozitori.

Desigur, dacă muzica reprezintă termenul final al aprecierilor în privința unei opere, cel inițial al analizei îl constituie libretul. Gh. Dumitrescu și-a alcătuit singur temeiul literar al operei, dramatizînd și condensînd cunoscutul roman al lui Rebreanu, „Răscoala". Reducerea episoadelor și a personajelor este firească în trecerea de la o lucrare literară amplă la un libret de operă. Credem, totuși, că simplificarea operată de Gh. Dumitrescu a mers prea departe, reducînd consistența conflictului și schematizînd personajele atît de individualizate în roman. Este suficient să amintim că, în concepția lui Rebreanu, fiecare dintre țărani are un profil psihologic bine conturat, în timp ce libretul operei nu ne oferă, cu excepția lui Dragoș și a lui Petre Petre, decît exponenți pur nominali ai unei mase amorfe. In chip firesc, aceasta se răsfrînge și asupra tratării muzicale, care nu poate justifica prezența atîtor personaje secundare. Din tabăra opusă, credem că profilurile josnice ale Nadinei și al lui Aristide Platamonu au fost mai bine conturate decît cel al bătrînului boier Miron Iuga, care, împotriva intențiilor autorului, nu este lipsit, prin fermitatea sa, de o anumită măreție aparentă.

Cum oglindește opera creșterea imboldului la răscoală în rîndurile țărănimii? Față de romanul lui Rebreanu, opera aduce în acest sens un personaj nou, țăranul Dragoș, care se întoarce în sat în preajma evenimentelor hotărîtoare, cu o conștiință mai clară asupre necesității revoltei, determinată de un contact presupus cu mișcarea muncitorească. Introducerea lui Dragoș este, desigur, un punct pozitiv al libretului. Nu același lucru se poate spune despre evoluția Gherghinei, tînăra logodnică a lui Petre Petre, care, după ce este siluită de arendașul Platamonu cade într-o demență vizionară, anticipînd desfășurarea răscoalei în imagini apocaliptice. Este probabil aci și o oarecare influență a „inocentului" din „Boris Godunov"; într-o dramă muzicală zugrăvind evenimentele tragice de la 1907, determinate de cauze atît de precise, acest personaj ar fi putut cu siguranță să lipsească.

Din natura eroilor decurge și cea a conflictului dramatic care este oarecum expozitiv, lipsit de adîncime. Primele două tablouri contrapun lumea exploataților și cea a exploatatorilor. Următoarele trei conduc conflictul spre ultimele lui consecințe, fără a adînci însă raporturile dramatice. Al patrulea tablou este inutil, nu aduce nimic nou. De aceea, și pe plan muzical, nu se poate releva decît un singur moment — descîntecul Smarandei — de altfel, prin frumusețea sa melodică, una din cele mai emoționante pagini ale operei.

Indiscutabil, un libret de factură mai complexă, mai puțin lineară, ar fi servit mai bine tema tratată. Tendința spre simplitate pare să fi fost însă un obiectiv al autorului, nu numai în alcătuirea libretului, ci și pe planul construcției muzicale. Astfel ne explicăm extrema simplitate a motivelor conducătoare, uneori reduse doar la un simplu interval sau la o figurație de acompaniament. Amploarea frazelor melodice inspirate stă la baza succesului durabil înregistrat de oratoriul „Tudor Vladimirescu"; am fi voit să regăsim inspirația bogată a compozitorului nu numai în anumite momente solistice sau corale, dar și în formularea leitmotivelor, care la rîndul lor au menirea de a defini personajele.

In „Răscoala" regăsim stilul caracteristic compozitorului și măiestria sa, îmbogățită de anumite căutări rodnice prvind lărgirea mijloacelor de expresie. Constatăm o argumentare a sferei de mijloace pe planul tratării armonice, în sensul abordării adecvate și perfect justificate de conținutul dat, a tehnicii politonale, la care compozitorul recurge pentru a da mai multă forță expresivă unora dintre momentele corale. De altfel, paginile corale, care ocupă un loc important potrivit rolului dramatic al masei de țărani, erou colectiv și principal al operei, constituie cele mai izbutite părți ale lucrării. Expresivitatea melodică și tratarea armonică meșteșugită a unor coruri, cum sînt cele din primul tablou, sau din al treilea („Foaie verde trei smicele"), inspirate din folclor, dar purtînd distinct pecetea personalității lui Gheorghe Dumitrescu, egalează corurile din „Tudor Vladimirescu". In legătură cu aceasta, trebue spus că, în general, linia dramatică interioară a fiecărui tablou este bine realizată prin creșterea abilă spre punctul culminant. Această calitate apare îndeosebi în lungul final al actului II, care începe cu monologul înflăcărat al lui Dragoș și se încheie cu un amplu fugatto coral. In întregul ei, opera este însă mai puțin unitară, și tocmai actul al patrulea aduce o scădere marcată a interesului muzical. In acest ultim act, se petrec pe scenă lupte, cad morții, bubuie tunurile, ard conacele, iar muzica trece pe un plan secundar, transformîndu-se într-o simplă ilustrație sonoră a conflictului, și așa destul de zgomotos prin mijloace extramuzicale. Desigur că un final construit cu mijloace mai artistice, în care, acceptînd firește convențiile genului, corul ar fi exprimat prin muzică, ideea luptei continuată prin jertfe și dincolo de jertfe, pînă la izbînda finală, ar fi apărut mai convingător.

Momentele solistice sînt mai puțin conturate decît în anterioara operă a lui Gheorghe Dumitrescu, „Ion Vodă cel Cumplit". Intre ariile rezervate personajelor principale, arii care se detașează din stilul recitativ-arioso specific compozitorului, impresia cea mai puternică o produc descîntecul Smarandei din actul al III-lea, monologul lui Dragoș (actul II) și refrenul melodic al lui Petre Petre.

Ansamblul Teatrului de Operă și Balet a avut fără îndoială o sarcină grea montînd această operă. Cîntăreții au înfruntat roluri dificile în sensul compoziției și adeseori aride ca țesătură vocală. Nicolae Secăreanu a conturat chipul boierului Miron Iuga, cu muzicalitatea pe care o desfășoară în fiecare din rolurile repertoriului său. Am fi dorit însă ca, prin concepția regizorului să se accentueze mai puternic în compoziție natura de exploatator odios a lui Iuga, reprezentant al unei lumi aflată în pragul apusului.

Eroii lirici ai operei, Petre Petre și Gherghina, dețin părțile melodice cele mai generoase. Tenorul Constantin Iliescu cu vocea sa proaspătă, plăcută, și soprana Cornelia Gavrilescu, cu marea ei experiență scenică, le-au pus în cea mai bună lumină. In roluri ingrate, Maria Crișan, Maria Săndulescu, Ion Puican, Dinu Bădescu și David Ohanezian s-au străduit să valorifice concepția compozitorului.

Un merit deosebit îi revine corului condus de Gh. Kulibin, care a susținut de-a lungul operei piese ample și dificile. Spectacolul se desfășoară sub bagheta încercată a dirijorului Egizio Massini, conducător efectiv al acestui mare efort menit să înfățișeze publicului o operă contemporană romînească.

La primul său spectacol de operă montat pe scena bucureșteană, Eugen Gropșeanu înscrie o realizare meritorie, cu concursul scenografiei sobre și sugestive a Paulei Brîncoveanu. Credem că regia ar fi trebuit să colaboreze mai strîns cu autorul pentru a defini exact caracterul tabloului II, a cărui intenție satirică a rămas, pînă la sfîrșit, cam la jumătatea drumului. Din acest tablou credem de asemenea că ar putea lipsi scena plugușorului protestatar, oarecum forțată, neveridică. Reprofilarea prea impunătorului Miron Iuga poate constitui un subiect de meditație pentru regizor, ca și nepotrivirea dintre costumele zdrențăroase ale țăranilor și cele parcă scoase dintr-un muzeu de artă populară, în care apar țărăncile în primul tablou. Cu aceste rezerve, spectacolul semnat de Eugen Gropșeanu se înscrie pe linia bunelor înfăptuiri ale teatrului, prin firescul mișcărilor individuale, buna conducere a masei corale, sugestivele efecte de lumini și mai ales prin creșterea treptată a tensiunii dramatice, de la primul la ultimul tablou, sugerînd viu clocotul marii răscoale țărănești de la începutul veacului.

Radu GHECIU

Scenă din noul film romînesc „Avalanșa", care va rula în curînd.

F I L M

„Stelele"

Scenaristul bulgar Angel Vagenstein a conceput povestea îndrăgostirii unui subofițer german al armatei hitleriste de o tînără învățătoare din lagărul de evrei în drum spre Auschwitz, nu ca pe o melodramă pictată pe fondul zbuciumat al anilor de teroare fascistă, ci ca pe o tulburătoare problemă de conștiință umană, ca pe un limpede verdict pe care individul e dator să-l dea societății și timpului în care trăiește. Tema cu care cinematografia democrată germană a înregistrat în primii ani de după război remarcabile succese („Ceața brună", „Familia Benthin", etc): aflarea de către germanul cinstit a drumului de luptă împotriva flagelului zvasticei, se înnoiește în recenta producție cinematografică (rodnică colaborare a „Defei" cu „Sofia-Film") cu unele aspecte originale. Definirea socială a unui profil individual, dăltuirea sub ochii noștri a unui caracter — neprecis conturat la început — nașterea unui cetățean, formarea răspunderii morale față de evenimente, sînt cîteva coordonate dramaturgice pe care evoluează acest film bun, inteligent. Walter este un tip interesant, un soi de întîrziat romantic, un artist ce-și plimbă visarea în plină zi, prin șiruri de oameni pe care-i salută dar pe care nu-i vede, pe care-i cunoaște dar nu-i înțelege. Aparatul de filmat îi urmărește plimbarea prin tîrgul înțesat de lume, și — identificat cu eroul — nu reține figuri, nu descoperă fapte. Uneori — poate — portretul lui Walter apare încărcat cu o pastă prea vizibilă de „originalitate", dar, de-a lungul acțiunii, acest somnambul intelectual îmbrăcat în straie cazone, care detestă orice cruzime, deși face parte din armata cea mai feroce, se trezește la realitate nu brusc, ci treptat, — și de aici — calitatea filmului care conține un plus de adîncime, de adevăr uman. Inteligent dar insuficient de convingător, personajul învățătoarei Ruth nu e dăruit de către scenarist cu acea puternică personalitate capabilă să risipească nebuloasa unei gîndiri dezordonate, să opună nostalgicului regret al artistului după vremurile civilizate, ale Renașterii, un crez de viață modern, optimist, combativ. Această carență de dramaturgie a împins regizorul (Konrad Wolf) să rezolve mai mult pe o linie psihologică (fină, discretă, de altminteri) un conflict conceput inițial filozofic. Intîlnirile nocturne ale eroilor (realizate cinematografic cu o artă expresivă a dialogurilor de gros-planuri, prin interesante dar uneori căutate unghiuri și supraimpresiuni) nu capătă — din cauza insuficienței textului — consistența dramatică impusă de o atare ciocnire de caractere. Rezerva noastră nu se referă la întreg filmul; această alunecare spre o analiză exclusiv psihologică este incidentală, în ansamblu, cazul particular al eroilor este circumscris tabloului social viu, complex. Activitatea antifascistă a muncitorilor din satul bulgar (acțiunea se petrece aici, scurt popas al eroinei în drumul spre lagărele de exterminare din Polonia), sugerarea existenței unei mișcări de partizani, toate se împletesc cu firul central al acțiunii, dîndu-se, spre final, perspectiva încadrării acestui om cinstit în angrenajul unei lupte organizate. „Există oare o forță care să se opună acestui necurmat rău" se întreabă la un moment dat Walter. Răspunsul i-l dă calm, cu multă încredere în reușita luptei, muncitorul bulgar: există! Cu acest semn de exclamare tonic, reconfortant, după o acțiune tristă, se încheie dramaticul episod descris cu finețe artistică, cu căldură, de talentații cineaști germani și bulgari.

Scenă din filmul „Stelele"

„Intîlnire cu viața"

Intrebat cu cîțiva ani în urmă de un gazetar care-i este genul de film preferat, regizorul argentinian Hugo del Carril a răspuns: drama socială. „Trăiesc în mijlocul unui popor care se frămîntă, luptă pentru cucerirea drepturilor sale; și această luptă se dă nu numai pentru o viață mai bună ci și pentru libertatea de creație, de exprimare în artă". Cineastul progresist care în 1955 ne uimise cu arta sa simplă, aproape brutală, de un realism zguduitor („Curg apele tulburi"), care în 1956 se pregătea să realizeze după romanul scriitorului spaniol José Paulovski un film din viața aspră a cultivatorilor de bumbac, ne rămîne oarecum dator prin această refugiere a sa într-o romanță — ce-i drept plină de poezie, — dar subțire, pierdută ca un fir gingaș pe cîmpul frămîntat al societății argentiniene de astăzi. Desigur, există o mare distanță între comercialul „Abuz de încredere" (tot o producție a cinematografiei argentiniene) și „Intîlnire cu viața". Aici nu sînt voit escamotate conflictele sociale, ci se pornește — promițător — de la o realitate tristă, excelent sintetizată în imaginea tineretului necăjit, chinuit de singurătate, ca în „Marty", care într-o cafenea zgomotoasă își pune naiv și brutal problemele sale majore: munca, învățătura, dragostea. Recunoști în acest moment cinematografic capacitatea de portretist a autorului expresivelor portrete de țărani argentinieni din anteriorul său film. Aci, fiecare din băieții zgomotoși sintetizează lapidar o biografie, un mediu social cu avatarurile lui. Crochiuri cinematografice reușite care sînt părăsite însă pe drum în favoarea dezvoltării idilei celor doi tineri pe care teama de singurătate — devenită obsedată în arta occidentului — îi apropie sufletește. Dar eroii „Intîlnirii" nu sînt „Trișorii" lui Carné, „generația amară" golită de orice aspirații, idealuri. Ei au marea, binefăcătoarea, stenica putință de a visa, de a-și dori ceva (fie chiar un alt om cu care să se înțeleagă). Acest film constituie în ansamblul creației majore a lui Hugo del Carril un intermezzo liric, plin de poezia adolescenței, de finețe artistică și de optimism. Nu e desigur opera profundă pe care o așteptăm de la marele artist, — dar ne aduce imaginea luminoasă (deși puțin idealizată) a unui tineret încă neviciat în ansamblul general sumbru al lumii capitaliste

Alice MANOIU

SPECTACOLE NOI LA TEATRUL DE OPERETĂ

Căutări și realizări

Continuînd firul unei activități începute mai demult („Căsătoria secretă"), Teatrul de Operetă din București abordează din nou cu curaj opera comică, avînd în perspectivă și alte proiecte de același fel. Argumentele în favoarea prezenței operei comice pe scena operetei sînt destule. Opera comică este bine venită pe scena din Splaiul Unirii, pentru că sursele ei de inspirație pleacă de la realitate. La o sută cincisprezece ani de la crearea lui Don Pasquale (1844), opera lui Gaetano Donizetti oferă încă ascultătorilor același umor suculent, robust, muzica urmărind sugestiv și inspirat demonstrația satirică al cărei erou e un bătrîn bogat ce-și rîvnește o soție tînără. Farsa care i se joacă se va termina cu o concluzie morală sănătoasă, ce aruncă în ridicol nu numai pe bătrînul ipocrit ci și clasa pe care o reprezintă.

Aflat în plină dominare a școlii belcantoului italian, ce pretinde fiecărui interpret să fie și un virtuoz, muzica lui Donizetti — ușoară, spumoasă, vie — e accesibilă. Opera comică și-a găsit la Teatrul de Operetă un slujitor credincios în persoana talentatului regizor tînăr Lucian Ionescu. De la ultimul său spectacol la Don Pasquale e un progres remarcabil. Am asistat acum, în primul rînd, la un spectacol în care mulți dintre cîntăreți și-au jucat rolurile (în care vocea nu a fost unicul criteriu al distribuției), un spectacol rotund, cu o linie ascendentă ce urmărește conflictul dramatic, cu o caracterizare artistică a personajelor... In mare măsură, Lucian Ionescu a știut să înlăture mișcarea convențională, gratuită, poza căreia îi sînt încă tributare multe spectacole de operă, a făcut ca fiecare cuvînt să nu trăiască numai în melodie ci să fie legat de rostul lui scenic. Desigur că a mai rămas caracteristic unor interpreți un oarecare manierism, o ușoară stinghereală ce le oprește avîntul spontan și care, cu o muncă și mai perseverentă vor putea fi înlăturate. O mențiune specială merită tînărul regizor pentru felul original în care a mișcat ansamblul coral.

Fără a utiliza cîntăreți cu voci excepționale, spectacolul are o acuratețe remarcabilă, o prospețime ce cucerește sufragiile publicului. Cadrul scenografic al spectacolului e bine realizat (în acest plan, teatrul nostru de operetă se află în plin progres) de către Elena Agapie, creatoarea unor interioare roccoco simple, însă de efect scenic, stilizate, dar avînd o prezență funcțională însemnată.

Prezența lui Silviu Gurău în rolul lui Don Pasquale a dat ax și echilibru spectacolului; interpretul a compus cu finețe, fără șarjă, o mască copioasă, transmițînd dincolo de rampă nu numai firul melodic, ci și emoționalitate artistică. Cu multă sensibilitate, creionînd cu eleganță rolul doctorului Malatesta, Mircea Nemens a dovedit, dincolo de vocea sa caldă și pregnantă, remarcabile însușiri actoricești. Deși în progres de la un spectacol la altul, N. Crețu va trebui să se mai debaraseze de o anumită rigiditate, de un zîmbet stereotip. Cella Tănăsescu, dominînd scena către final, îmbină calitățile sale de artistă și cîntăreață. Distribuția „tînără" a adus în prim plan creația izbutită a lui Valli Niculescu (Norina), care a compus un personaj plin de haz și vioiciune. Gabriel Gheorghiu a creionat un Don Pasquale grotesc și hilar, dar inconsecvent ca unitate artistică, cu multe scene izbutite, dar copleșit uneori de partitură. Ca interpretare a fost interesantă și compoziția lui Bugariu Dușan (Malatesta), deși ar trebui ca interpretul să mai adauge eroului său un surplus de personalitate. Există, din păcate o denivelare între cele două distribuții paralele (superioară fiind cea în care joacă Silviu Gurău) atît ca joc scenic cît și ca realizări vocale. O mai trepidantă mișcare scenică prin ritm ar contribui la închegarea deplină a spectacolului.

Al. POPOVICI

O nouă montare

De curînd s-a reluat — după o îndelungată absență — într-o nouă montare, opereta „Lăsați-mă să cînt" de Gherase Dendrino. Drumul parcurs din seara zilei de 30 octombrie 1954 pînă azi de acest succes al teatrului nostru liric contemporan poate fi limpede apreciat după numeroasele reprezentații din țară și de peste hotare.

Asistînd la noul spectacol, poți spune cu certitudine că opereta „Lăsați-mă să cînt" în ciuda vîrstei (a sărbătorit peste 100 de reprezentații la Dresda și a atins cifra de aproape 250 la București) a întinerit. Nu numai distribuția îi conferă acest atribut ci mai ales montarea și verva muzicală care au imprimat un ritm trepidant desfășurării acțiunii, dînd o nouă viață lucrării lui Gherase Dendrino.

In ce constă actualitatea recentei montări? Fără îndoială, în rezolvările regizorale ale lui Nicușor Constantinescu care, după experiența acumulată la Iași și Odesa, a găsit cîteva soluții de accentuare a conflictului dramatic. Poporul, care luptă alături de Ciprian Porumbescu, apare ca o forță determinantă în noul spectacol. Participarea lui — chiar de la primul act cînd îl înfruntă pe contele de Lichtenberg — devine tot mai accentuată, mai conștientă de-a lungul întregii acțiuni. Servitorul Hans a fost scos din anonimat și se poate spune că împărtășește din plin drama sufletească a eroului principal. Personajul perfid, gazetarul trădător, Martin, a căpătat un contur precis, fără echivoc, de la primul gest al intrării în scenă. Nerezolvat rămîne încă finalul operetei, care nu numai că nu justifică deznodămîntul piesei, dar prin rigiditatea de tablou vivant a întregului ansamblu, toată tensiunea dramatică slăbește pînă la dispariție. Rezerve trebuie să ne exprimăm și față de jocul de lumini — adeseori prea căutat și uneori nejustificat. Dacă în aria „Mugurel de cîntec romînesc" legătura între text, muzică și priveliștea din fundul scenei care se conturează pe măsura desfășurării episodului dramatic este logică, nu vedem de ce la fiecare arie principală se micșorează lumina rivaltei și a fundalului, solistul rămînînd în fascicolul unui singur reflector alb, în timp ce la duetul de dragoste Ciprian — Berta din actul al doilea, unde procedeul este indicat, efectul nu se produce.

Surprize plăcute ne-a oferit și distribuția. La loc de frunte se situează interpretarea lui Toni Buiacici, care a înfățișat cu iscusință un Martin izbutit. Gazetarul întruchipat de Toni Buiacici stîrnește repulsia spectatorului față de o asemenea coadă de topor. Emil Popescu, în episodicul rol al lui Hans, a știut să împrumute acestuia nu numai omenesc, fantezie și umor, dar a însuflețit un erou pozitiv care în reprezentațiile trecute abia se întrezărea (ar trebui însă să renunțe la postura comică de tambur-major al fanfarei, întrucît diluează finalul sobru al actului al doilea), Lia Turovschi realizează o actriță atrăgătoare în Lizi, iar Lică Rădulescu știe să se facă ridicol în prefectul Gall. Ion Dacian, adîncind semnificațiile rolului, a realizat un Ciprian Porumbescu uman, legat strîns de poporul pentru care a compus. In rest am revăzut cu plăcere în creații merituoase pe Virginica Romanovski, Maria Wauvrina, Lili Dușescu, Silly Popescu, George Groner, Bimbo Mărculescu, Petre Teodoru, Ștefan Glodariu, Iancu Groza, Nicolae Țăranu. In mare progres, ni s-a părut corul (maestru Costel Rădulescu) care a sunat omogen, strălucitor în finaluri. Orchestra — sub conducerea compozitorului — a reușit să se încadreze pe deplin în spectacol, manifestînd o grijă deosebită față de acompaniamentul vocal.

Nu putem încheia scurtele noastre impresii pe marginea acestei veritabile premiere fără a nu sublinia contribuția pictorului Nicolae Lebas și a costumierei Elena Agapie.

Viorel COSMA

„d i s c u l"

SIMFONIA nr. 7, în la major, op. 92 – L. van BEETHOVEN

1. Pocco sostenuto-Vivace; 2. Allegretto; 3. Presto; 4. Allegro con brio.
Orchestra Filarmonică Cehă.
Dirijor: George Georgescu.

Nimic mai potrivit pentru sărbătorirea acestui sfîrșit de an încărcat de succese și a unui an nou ce se prevede și mai bogat, decît ascultarea acestui disc, remarcabil înregistrat și executat din punct de vedere tehnic. Stimulînd forțele creatoare, generînd o încredere nestrămutată în viață, în rosturile ei, această uluitoare culme a simfonismului beethovenian, clocotind de optimism, plină de cele mai vii sentimente de voioșie, veselie și bucurie, spărgînd tiparele obișnuitului, strălucește mereu, unică prin puterea ei de convingere prin filozofia robustă, virilă de care e străbătută.

Bogata prezentare, care însoțește discul, a lui Edgar Elian, ne citează cîteva din părerile unor iluștri muzicieni și muzicologi despre „Simfonia nr. 7". Astfel Richard Wagner scria: „Această simfonie este apoteoza dansului însuși; ea este dansul în esența sa superioară, acțiunea fericită a mișcărilor corpului încorporate în muzică", iar Romain Rolland caracteriza simfonia ca o „....Kermesă focoasă", în timp ce Hector Berlioz descria partea I ca: „Forță cadențată, irezistibilă, caracter de veselie pastorală și comunicativă, capricii delicioase, întunecate pe alocuri de o ușoară nuanță de melancolie", și afirma despre celebrul „Allegretto" (partea a II-a) că e: „.... un miracol al muzicii moderne, în care arta și geniul, știința și inspirația revarsă cele mai puternice efecte de melodie, armonie, instrumentație și ritm".

Interpretarea Orchestrei Filarmonice Cehe, sub bagheta maestrului George Georgescu, depășește și ne amintește, totodată, execuția memorabilă de la Ateneu, sub conducerea lui John Barbirolli. Strălucirea ritmică și bogata paletă orchstrală caracteristice acestei înregistrări sînt deasupra oricăror interpretări ascultate la noi

(două fețe, 30 cm, 33 ture, ECE-05, Electrecord 1959, înregistrare „Supraphon-Artia"-Praga)

ACTUALITATEA ȘI FOTOGRAFIA ARTISTICĂ

Al II-lea salon
internațional
de artă fotografică

Intr-o asemenea vastă expoziție cum este Salonul internațional de fotografie, inaugurat la Dalles, în care se manifestă atît de variate curente și tendințe, trezind atît de contradictorii aprecieri din partea publicului, apare firească necesitatea stabilirii unor criterii de orientare, a fixării domeniului fotografiei artistice. Discuția nu va începe de la evocarea unei polemici de mult rezolvate — poate fi fotografia o artă sau nu?! — ci de la încercarea de a stabili ce înseamnă artistic în fotografie și care este domeniul de manifestare al fotografiei artistice.

Se pune întrebarea: ce înseamnă creație în fotografie? Dacă ar fi să judecăm după anumite lucrări, creația în fotografie se confundă cu trucul tehnic, cu performanța în domeniul rețetelor, cu stilizarea abstracționistă. Jean Birou (Franța) expune o lucrare denumită Linii al cărei subiect inițial a fost un șir de macarale, probabil portuare, dar care, printr-un procedeu tehnic destul de cunoscut, a devenit o suprafață brăzdată de linii în relief, imitînd o placă de zinc gravată. Ceva mai imperfect ca tehnică, procedeul revine și în lucrarea artistului romîn Silviu Comănescu — Stilizare. Mai mulți artiști s-au simțit tentați să realizeze în fotografie performanța de a putea alătura imaginile lor unor gravuri în alb și negru. Heinrich Stanek (Austria) a realizat cu dibăcie tehnică un peisaj venețian în acest stil, iar Jean Nicolaide a încercat și el procedeul într-o fotografie reprezentînd un om pe o alee cu arbori, pe care zadarnic a intitulat-o, cu intenția de a sugera o atmosferă — Singur pentru că imaginea nu constituie nimic altceva decît o experiență tehnică și încă una destul de rudimentară. Fotografia lui Pierre Bardou (Franța) intitulată Studiu este alcătuită după procedeul fotomontajului: o siluetă de om, o coloană, cîteva linii curbe. Pot oare aceste lucrări, în care primordial este procedeul tehnic și în cel mai bun caz regia compozițională, defini noțiunea de creație în fotografie? Expresivitatea artistică a oricărei imagini, aparținînd oricărui domeniu al artei, își are izvorul în conținutul ei poetic, emoțional. Mijloacele tehnice ale unei arte singure nu pot realiza decît imagini fără calități artistice, cel mult corecte din punct de vedere profesional.

De mai veche tradiție, avînd înscrise nu odată realizări remarcabile și de aceea întrunind încă astăzi aderența multor artiști — este așa zisa tendință picturalistă în fotografie, lesne de observat și în actuala expoziție internațională de la Dalles. Astfel de imagini nu sînt lipsite de pregnanța unei emoții artistice, de expresivitate plastică. Cele mai izbutite lucrări întrunesc de altfel aprecieri elogioase din partea publicului. In acest sens am putea cita frumoasele peisaje de pe panoul consacrat artiștilor fotografi din R.D. Vietnam, lucrările unor artiști francezi — îndeosebi ale lui André Varga ca și unele fotografii ale artiștilor noștri, dintre care Pe malul mării de Nicu Vasile și Preludiu de Ian Petheu ne-au plăcut mai mult. Unele lucrări care marchează însă în forme extreme caracteristicile acestui curent în arta fotografică — cum ar fi acel soi de impresionism fotografic din nudul expus de artistul ceh Miroslav Valka, eclerajul savant, mizînd pe efecte de clar obscur din studiul de nud realizat de Clara Spitzer (R.P. Romînă), degradeurile de tonuri de o mare subtilitate din himericul peisaj al lui Gastone Lancelotti — In țara visurilor — lucrări evadate vizibil din aria fotografiei, te silesc să reflectezi mai profund asupra raportului dintre tendințele picturaliste și specificul creației în arta fotografică. Nu se poate să nu observăm că în imaginile picturaliste din fotografie, cu toată deosebita lor expresivitate plastică, adevărul vieții, autenticitatea realității sînt mai mult sau mai puțin alterate, înfrumusețate sau pur și simplu sublimate, ceea ce vine în contradicție cu însăși natura fotografiei. Caracterul documentar, redarea obiectivă, exactă a realității constituie un element principal, caracteristic fotografiei, naturii ei, care în compunere cu alte elemente determină originalitatea acestei arte.

Care este deci genul de fotografie ce poate întruni elementele esențiale ale creației artistice fotografice — elementul emoțional, suflul poetic, revelarea unor valori spirituale, care lipsesc imaginilor bazate pe stilizarea abstracționistă, pe fotomontaj și truc tehnic — și caracterul documentar, expresiv și realist care lipsește, în bună măsură, imaginilor picturaliste?

Răspunsul la această întrebare îl dau multe dintre lucrările expuse la Dalles. Ceea ce caracterizează aceste lucrări sînt, în primul rînd, mobilitatea și operativitatea în reflectarea fenomenelor semnificative ale contemporaneității, expresivitatea imaginilor bazate pe un fond documentar autentic — care mărturisește investigarea pasionată a realității, calitatea de reportaj viu și convingător, de cronică a actualității. Pentru mulți artiști fotografi a devenit astăzi limpede că rațiunea artei lor este de a releva coordonatele contemporaneității cu pasiune și tensiune emoțională, cu vie participație sufletească, cu talent și spirit de observație, folosind forța documentară a fotografiei.

Să dăm cîteva exemple. Un strigăt de durere și un document este fotografia lui Tchan Fou Li (Hong-Kong) — Sînge și sudoare, care înfățișează munca de sclavi la o întreprindere capitalistă; ca și Copilul cerșetor de Suresh C. Soni (India), ca și Muncă grea de Ian Khek (Singapore), înfățișînd șirul unor oameni traversînd o punte sub povara sacilor. Cît de imensă, de vastă, de dramatică este suferința ce se poate citi pe chipurile de muncitori brazilieni fotografiate de Franco Morseau; la ce adîncime a degradării umane îi împinge capitalismul pe oamenii muncii — așa cum se vede în portretul expus de portughezul Eduardo Gomes. Există pe panourile reprezentînd țările capitaliste un adevărat poem dramatic și trist al vieții copiilor din aceste țări. Pe chipurile excesiv maturizate, în ochii triști, arareori străbătuți de luminile voioșiei și bucuriei, ale copiilor, surprinse în diverse scene, artiștii italieni Gustavo Millo (Copiii din Veneția), Giovanni Massara (Paolina), Al. Brembila (Ora 7,55 dimineața) fac un pasionat rechizitoriu al nedreptății sociale.

Dar cît de tonică, de înviorătoare, de semnificativă pentru ceea ce au cucerit popoarele socialiste este alăturarea acestor fotografii adevărate, exprimînd realitatea țărilor capitaliste cu imaginile ce consemnează noua noastră realitate, cea socialistă. Replica chipurilor de muncitori brazilieni adînc întristate este chipul muncitorului sovietic din excepționalul portret (de altfel premiat cu medalia de aur) al lui V. Tarasevici — Constructor de metrou: vigoare, mîndrie de om al muncii, optimism, seninătate spirituală. Raportarea la dimensiunile monumentale ale naturii și faptelor acestui nou om al muncii este minunat realizată în fotografia artistului chinez Liu-En-Tai — Extinderea centralei Jiein, în imaginea lui A. Mendrea (R.P.R.) — La 100 de metri — panoramică vedere asupra șantierului hidrocentralei de la Bicaz, în Păianjenul de oțel de Iosif Tikhi (R. Cehoslovacă); în lucrarea atît de simbolic intitulată Operă a socialismului prin care artistul bulgar Stoiko Kojuharov a înfățișat coșurile unei uriașe uzine asaltînd parcă cerul.

Nu știm dacă acestui nou gen de fotografie i se potrivește denumirea de fotografie — reportaj sau alte atîtea denumiri disputate aprins de teoreticieni. Este însă limpede, din însăși demonstrația făcută de cele mai bune lucrări din expoziția de la Dalles, că autentica destinație a fotografiei artistice și a creației în fotografie este înfăptuirea unei cronici vii și pasionante a actualității.

Maxim COSMA

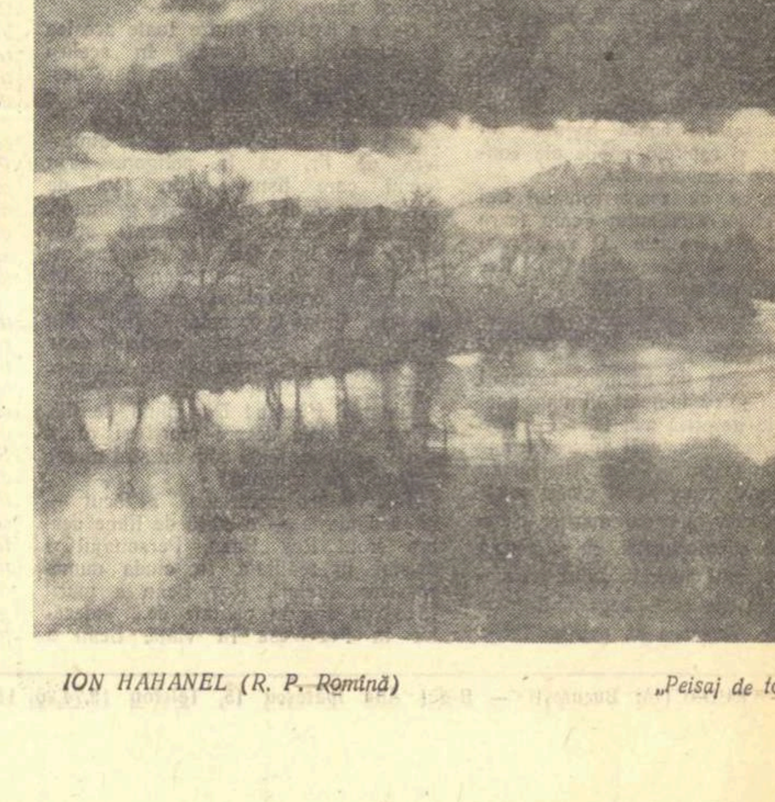

ION HAHANEL (R. P. Romînă) „Peisaj de toamnă"

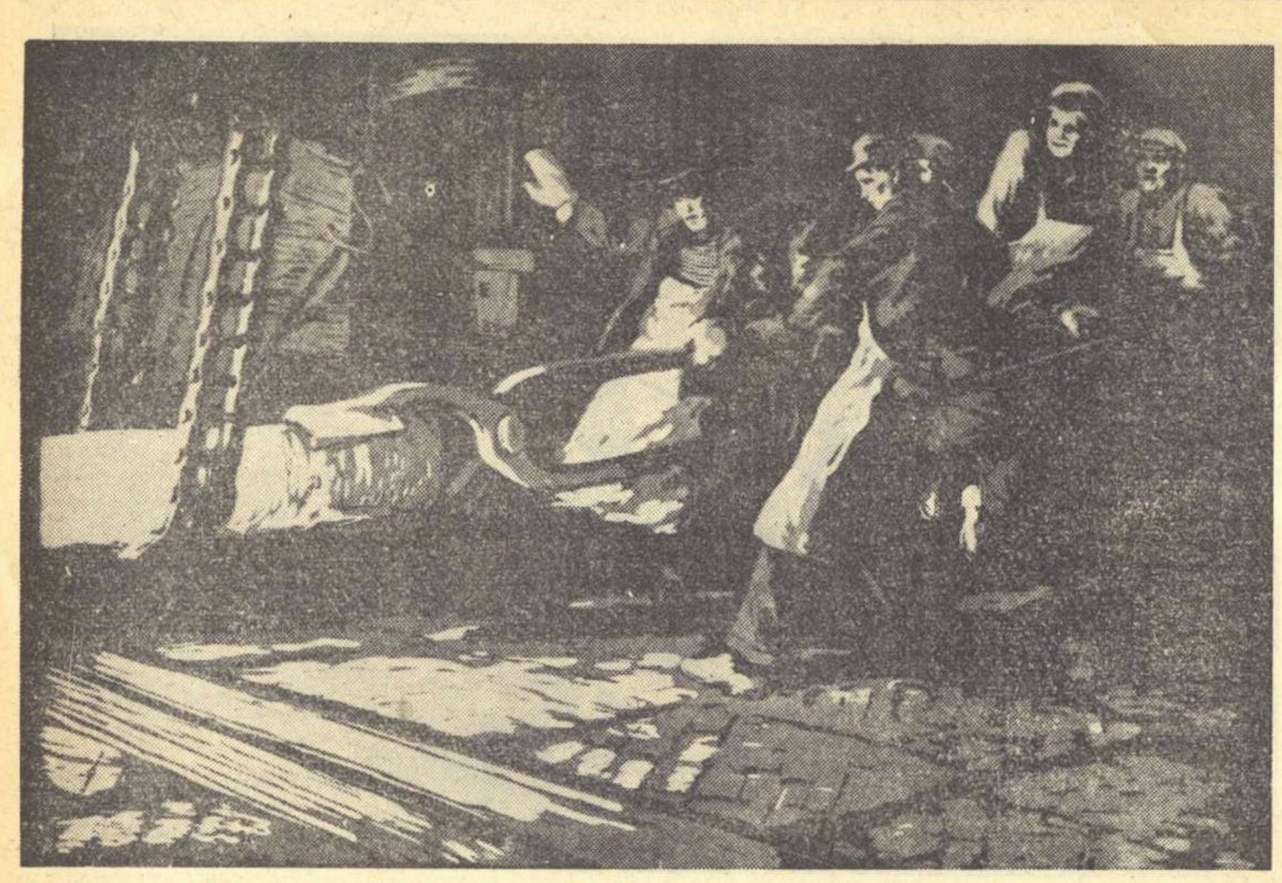

V. V. PANFILOV (Expoziţia cărţii, graficii şi pancartei a R.S.S. Ucrainene) „Fierarii"

CE VA PUBLICA EDITURA „SOVIETSKI PISATEL" IN ANUL 1960

— *Interviu cu I. T. Kozlov*, —

(prin telefon)

Luna decembrie a anului 1959, a marcat o aniversare însemnată în viaţa unei importante instituţii sovietice de cultură. Editura „Sovietski pisatel". Cu acest prilej, prezentăm cititorilor noştri cîteva dintre realizările şi noutăţile editurii „Sovietski pisatel". Ne-am adresat criticului literar Ivan Timofeevici Kozlov, prim-vice-preşedinte al Consiliului de conducere al editurii. Interviul nostru a început printr-o discuţie referitoare la istoricul organizării şi întemeierii editurii Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.

— Ce ne-aţi putea spune despre împrejurările în care a luat fiinţă editura „Sovietski pisatel"?

— Imi amintesc că acum mai bine de 25 de ani, după cel dintîi Congres al Uniunii Scriitorilor din Uniunea Sovietică, un grup de prozatori, de poeţi şi de critici a luat iniţiativa organizării editurii noastre. Pe atunci la şedinţele în cadrul cărora s-a discutat pe larg problema organizării, viitoarei activităţi editoriale, Maxim Gorki a luat cuvîntul şi ne-a dat preţioase îndrumări. De atunci şi pînă astăzi, munca editurii „Sovietski pisatel" a căutat să ţină pasul cu marile înfăptuiri social-culturale din ţara noastră, să devină un ajutor important pentru răspîndirea operelor de temelie ale literaturii realist-socialiste din U.R.S.S., Din anul 1957 editura este condusă de un consiliu editorial, întrunind 30 de scriitori, printre care amintim aici pe N. Ciukovski, Vera Panova, Ana Karavaeva, Vera Inber, N. Permihin, N.B. Hraducenko, membru corespondent al Academiei de Ştiinţe al U.R.S.S., Vitalii Zakrutkin, preşedinte fiind criticul literar N. Leniucevski.

— Şantierul literar din anul 1960 al editurii „Sovietski pisatel" oferă fără îndoială o perspectivă semnificativă pentru activitatea Dvs. Vreţi să ne vorbiţi despre cărţile pe care le veţi publica în viitor?

— In planul de muncă al editurii au intrat cărţile unor scriitori fruntaşi, precum şi cele ale unor scriitori tineri. In răstimpul care a trecut de la înfiinţarea sa, în editura noastră, a deschis drum multor scriitori care au ajuns astăzi consacraţi, bine cunoscuţi în Uniunea Sovietică, şi în străinătate. Este de la sine înţeles că debuturile continuă să se producă. Intrăm în al 26-lea an de activitate editorială, şi vă anunţ că în redacţia noastră cunoscutul poet Alexadr Tvardovski îşi face acum debutul de prozator, prin culegerea de nuvele şi povestiri intitulată „Patria şi străinătatea".

Desigur că întrebarea Dvs. se referea în genere la ultimele noutăţi care au luat drumul tiparului pentru anul viitor. In primul rînd aş vrea să vă vorbesc despre numele unor tineri scriitori. Nina Ivanter va publica un roman intitulat „Din nou August" inspirat din viaţa tineretului şcolar. Maria Belkina ne-a încredinţat volumul „Răscruce" cuprinzînd o seamă de povestiri. Printre cei mai tineri poeţi care vor debuta în 1960. amintesc aici pe Andrei Voznesenski, arhitect, autorul unui volum de versuri intitulat „Parabola", pe Elena Dubrovina cu volumul său, „Nectalifere", precum şi pe Feodor Krivi a cărui culegere intitulată „Cu privire la varză" reuneşte remarcabile versuri satirice.

— Dar despre opere scriitorilor consacraţi care vor vedea lumina tiparului în anul 1960?

— Vor apare în primul rînd multe romane. Impreună cu volumele de nuvele, culegeri de povestiri şi schiţe, vor întruni o cifră semnificativă: 430 de titluri de lucrări, purtînd semnătura unor scriitori consacraţi. Aceste opere dezbat teme de actualitate. oglindind aspecte diferite ale vieţii sovietice, descriind lumea bogată în sentimente şi aspiraţii nobile ale constructorilor comunismului.

Credem că va apare volumul trei al trilogiei lui Konstantin Fedin (care a început cu romanele „O vară neobişnuită" şi „Primele bucurii"). Romanul este intitulat „Focul" şi se înscrie printre cele mai importante lucrări literare care vor fi încredinţate tiparului în 1960

Trebuie citat de asemeni romanul lui Iurii Laptev intitulat „Inima unei fete". Este descrisă aici istoria transformării morale a unei tinere eroine pe un şantier de pe Volga. Un roman care tratează tema luptei clasei muncitoare pentru ridicarea marilor construcţii ale comunismului, ca şi pentru realizarea unui puternic avînt productiv în industrie este „Legămîntul" de I. Gorelic. Acţiunea se petrece într-o mare întreprindere industrială şi înfăţişează momente semnificative din viaţa de toate zilele a muncitorilor metalurgişti. In sfîrşit, aş mai adăuga şi romanul foarte interesant al lui Dimitri Eriomin, intitulat „Familia".

Un roman original este „Onoarea" al scriitorului G. Medinski. Este într-un sens.., o replică interesantă la celebrul roman al lui Dostoevski „Crimă şi pedeapsă". Tema abordată de scriitor prezintă un viu interes social şi psihologic.

- **IN preajma „expoziţiei cărţii sovietice" de la Londra**
- **Noutăţile literare ale anului 1960: 430 titluri de opere în proză.**
- **In patru ani, la „Sovietski Pisatel": 1.441 titluri însumînd 42 milioane exemplare**
- **In pregătire romanul „Focul", a treia parte a trilogiei lui Konstantin Fedin**
- **Cei mai tineri poeţi şi prozatori care vor debuta în Editura „Sovietski Pisatel".**
- **O monografie — Mihail Sadoveanu**

— Vă rugăm să vă referiţi şi la celelalte genuri literare; ne-aţi putea da unele date în legătură cu viitorul plan editorial?

— Aş prefera să vorbesc în primul rînd despre sectorul criticii literare, care este foarte bogat reprezentat prin apariţiile anului 1960. Vor apare 46 de titluri de lucrări ştiinţifice care dezbat în marea lor majoritate probleme ale literaturii realist-socialiste. Citez dintre aceste lucrări volumul „Idei, caractere, conflicte", de E. Gorbunova, „Eroii şi timpul" de P. Gromov, „Problemele realismului" de V. Petrov, „Despre tragic" de I. Gorev, precum şi numeroase monografii cu teme din literaturile celorlalte popoare. V. Suganiai, istoric şi critic literar, a predat o amplă monografie intitulată „Viaţa şi opera lui Mihail Sadoveanu". Au mai scris monografii: P. Toper („Arnold Zweig"), T. Vanovskaia („Iulius Fucik"), Leonid Kopeler („Inima e întotdeauna la stînga"), vastă monografie închinată literaturii germane şi engleze").

— Ce aţi pregătit pentru „EXPOZIŢIA CARŢII SOVIETICE" de la Londra?

— O comisie specială compusă din prozatori, poeţi şi critici literari a selecţionat 200 de titluri de cărţi aparţinînd unor scriitori de frunte, precum şi unor tineri ale căror opere au văzut lumina tiparului în editura „Sovietski pisateli". Vom prezenta la Londra nu numai cărţile noastre, ci şi numeroase cifre semnificative pentru dezvoltarea tirajelor tipărite în editura noastră. Vom arăta acolo că între cel de al doilea şi cel de al treilea Congres al Uniunii scriitorilor sovietici, (1955-1959) au apărut 1441 de titluri însumînd cca 42 de milioane exemplare de cărţi.

Pentru a vă sugera o imagine globală asupra tirajelor de masă în care apar operele literare sovietice, am putea aminti că prima ediţie a unui roman apare în mod obişnuit în 30.000 de exemplare, editura publicînd la fiecare nouă reeditare cîte 100 de mii de exemplare. De exemplu romanul Galinei Nicolaeva „Bătălie în marş" a fost reedeitat anul acesta într-un tiraj de 375 de mii de exemplare, şi a intrat în planul editorial al anului 1960 cu încă 300 de mii de exemplare. Iată cîteva dintre cifrele noastre!

R. MATUS

„Săptămîna socială"

Teoreticienii catolici francezi organizează anual aşa numita... „Săptămînă socială" cu care prilej se iau în discuţie diferite probleme social-economice. Anul acesta, „săptămîna" a dezbătut problema „evoluţiei popoarelor în comunitatea umană", suscitînd furtunoase controverse. Acest „frumos subiect" — cum îl caracterizează cronicarul revistei „Esprit" — a atras, lucru rar, un public numeros, care s-a manifestat — recunoaşte acelaşi cronicar — neobişnuit. Şi anume, şi-a exprimat dezaprobarea faţă de „tezele" oficialilor. Tinerii participanţi la colocviu şi mai ales acei care reprezentau popoarele coloniale, au fost „extrem de activi" şi, în „această atmosferă de muncă, de cercetare" au dovedit „reacţii, organizînd un dialog efectiv cu profesorii". Ceea ce, orice s-ar spune, „nu e un lucru atît de frecvent" în tradiţia acestor colocvii.

Atitudinea tinerilor este însă pe deplin explicabilă dacă ţinem seama de faptul că în centrul dezbaterilor a fost problema colonială şi situaţia ţărilor slab dezvoltate. Apărînd interesele marelui capital, „profesorii" au pedalat în comunicările lor pe vechea argumentaţie a colonialismului, înălţînd întîrziate anacronice osanale expansionismului imperialist. Intr-o comunicare „foarte interesantă" un René Rémoud, ocupîndu-se de problema trezirii la viaţă a popoarelor, sublinia faptul numai de el ştiut al „renunţării la revendicări". Iar un M. J. Folliet a afirmat în lecţia sa că „mişcarea însăşi a colonizării a redus decalajele între colonizaţi şi colonizatori". Sfidînd apoi global şi în particular rezultatele statistice, lectorii aceştia „dezinteresaţi", care „au în aceste probleme o experienţă activă" au stăruit îndelung cu penibilă opacitate, asupra ceea ce nu s-au sfiit să numească „nivelul de viaţă ridicat" al popoarelor coloniale. In general, tonul comunicărilor, după cum recunoaşte chiar revista „Esprit" (oct 1959), a fost strident, politica colonială fiind îmbrăţişată fără ruşine. Cu toate acestea colocviul nu a avut loc în secolul trecut şi însemnările revistei nu sînt făcute pe marginea unei şedinţe a parlamentului englez în timpul colonizării Indiei...

Despre înrobirea economică nu au auzit, cea politică le este o noţiune străină, iar mişcarea de eliberare colonială, care a înregistrat în anii postbelici succese răsunătoare, a fost probabil considerată o născocire răuvoitoare. S-a întîmplat însă că printre cei care au suportat politicos lectura comunicărilor au fost şi „numeroşi africani", cunoscători nemijlociţi ai „binefacerilor" colonialismului. Şi aceştia, împreună cu tinerii „realmente preocupaţi de aceste probleme majore" au imprimat discuţiei un caracter agitat, furtunos, în contradicţie flagrantă cu obişnuita atmosferă ce caracteriza „Săptămîna socială".

O problemă „delicată" pentru abordarea şi soluţionarea căreia s-a apelat abundent la abilitate şi sofistică a fost aceea pe care domnii profesori au denumit-o nemulţumiţi „seducţia experienţelor marxiste". Ceea ce i-a supărat îndeosebi a fost „exemplul Chinei", care i-a pus pe organizatorii dezbaterilor într-o mare încurcătură. Comunicările, mărturiseşte cronicarul revistei catolice, n-au avut la bază „nici o analiză veritabil serioasă a situaţiei Chinei". Nemulţumirea asistenţei a fost probabil atît de categorică încît şi cronicarul nostru e silit să recunoască acest fapt întristător: „Finalmente, auditorul avea impresia unui mare mister şi am auzit pe un student întrebînd: „Dar toată lumea zice că metoda chineză este eficace". Şi conclude apoi, vădit îndurerat: „In realitate, organizatorii „Săptămînii" au preferat marile descrieri plastice în locul studiilor precise". Maniera e pe deplin explicabilă: „studiile precise" nu ar fi putut eluda realităţile şi mistificarea ar fi devenit evident imposibilă. Marile descrieri plastice au permis însă ocolirea diplomatică a faptelor, ca deobicei, încăpăţînate.

Z. O.

POEŢII lumii

GABRIELA MISTRAL

Se împlinesc în aceste zile doi ani de la moartea Gabrielei Mistral, unul dintre reprezentanţii de frunte ai poeziei sud-americane, poetă de nemaiîntîlnită sensibilitate, ale cărei versuri, aducătoare de lumină în traiul de fiecare zi al oamenilor din patria sa, se bucură de multă vreme de o recunoaştere unanimă.

Autoarea „Sonetelor despre moarte" („Sonetos de la muerte"-1914) şi a altor culegeri de larg ecou („Desolacion", „Nubes blancas" şi „Ternura") s-a născut în anul 1889. Vreme îndelungată Gabriela Mistral a desfăşurat o intensă muncă pedagogică, fiind apreciată drept un eminent pedagog. Poate că într-o oarecare măsură datorează preocupărilor sale educative profunda înţelegere a sufletului omenesc, a înălţărilor şi prăbuşirilor lui.

In timpul vieţii, Gabriela Mistral a avut de îndurat nu puţine jigniri şi umilinţe de pe urma convingerilor progresiste, democratice, din partea cercurilor de potentaţi din Chile. Şi, destin asemănător cu al atîtor străluciţi reprezentanţi ai spiritului din blestemata lume a capitalismului, abia cînd în urma catafalcului, dealungul cîtorva kilometri, s-au înşiruit zeci de mii de admiratori, de abia atunci, în faţa impunătorului val de dragoste şi recunoştinţă cu care poporul chilian a înconjurat rămăşiţele pămînteşti ale veneratei poete, aceleaşi cercuri antipopulare, pe care ea le-a urît, le-a dispreţuit şi le-a condamnat, s-au grăbit să o celebreze trimiţîndu-şi reprezentanţi care să rostească discursirile funebre de convenienţă. Pablo Neruda care nu a putut măcar să îşi ia rămas bun de la vechea sa prietenă, îşi aminteşte cum încă, licean fiind, Gabriela Mistral i-a făcut cunoştinţă pentru întîia oară cu proza clasică rusă pe care ea o considera ca cea mai înaltă expresie a acestui gen literar.

Munca istovitoare a oamenilor simpli, viaţa lor plină de amărăciuni, săracă în bucurii, destinul tragic al femeii-mamă în societatea întemeiată pe exploatarea omului de către om, nedreptăţile pe care le-au avut de îndurat băştinaşii indieni din partea cuceritorilor europeni, lupta unită a oamenilor de pretutindeni pentru apărarea păcii, — iată enumerate doar cîteva din „pretextele" sale poetice Pentru mesajul profund uman, luminos, al întregii opere, Gabriela Mistral a fost distinsă cu premiul Nobel pentru literatură, pe anul 1945.

„Moartea Gabrielei Mistral este o mare pierdere pentru literatura ţării mele şi pentru întreaga literatură de limbă spaniolă. In ţara mea sînt mulţi poeţi, mulţi poeţi sînt în întreaga Americă, dar e greu să crezi că se va mai naşte la noi o poetă atît de mare şi cu un suflet atît de mare" — scria cu amărăciune Pablo Neruda într-un articol comemorativ.

Şi într-adevăr, prin talentul ei generos, copleşitor, Gabriela Mistral rămîne în inimile cititorilor din lumea întreagă ca un demn exponent al poeziei.

Fiecare vers, fiecare poezie scrisă de această mare poetă rămîne de neuitat, chiar şi prin mijlocirea tălmăcirilor electrizează. Mesajul ei se distinge asemenea culorii violete din strălucirea curcubeului.

T. U.

Puternica femeie

Şi-azi chipul tău, ca umbra, se lasă peste zile-mi,
Purtai o bluză-albastră, obrajii-ardeau ca jarul.
Copilăream în fara în care-i rîu nectarul,
cînd tu arai cu plugul ţărîna, în aprile.

Cu flăcări amintirea ruşinii părea că te-arde:
la birt, din hîde cupe îşi bea în tihnă vinul
bărbatul beat, cel care ţi-a zămislit copilul, —
dar tu-aruncai sămînţa în brazde, mai departe.

In ianuar, cînd grîul pentru copil l-ai strîns,
ogoru-ţi da săracă şi vitregă răsplată;
păreai mai minunată prin lacrima ce-am plîns.

Eu tina de pe glezne să ţi-o sărut sînt gata:
femeile bogate n-au chipul tău nici cînd,
şi pînă astăzi umbra ţi-o însoţesc în cînt...

La pieptul meu

Trup din trupu-mi ,tu fărîmă
smulsă din adîncul meu,
firav fulg în vîntul rece,
nani, dormi la pieptul meu.

Potîrnichea-n somn aude
foşnete-n trifoi, mereu, —
dormi, văzduhul meu, nu-ţi pese,
nani, dormi la pieptul meu.

Iarba mea tremurătoare
primăverii tale-i greu, —
nu te smulge de la mine,
nani, dormi la pieptul meu.

Am uitat ce-i bucuria
şi tresar în somn mereu.
Nani, dormi la mine-n braţe,
nani, dormi la pieptul meu.

Copilul a rămas singur

Am auzit un scîncet şi m-am întors din cale,
în faţa unei case oprindu-mă, — intrai.
Un chip de prunc... un zîmbet... privirea scrutătoare...
De vinul gingăşiei cuprinsă, mă-nbătai.

Nu se-ntorsese mama — la muncă-ntîrziată —
şi sînul că-i întinde, în vis i s-a părut,
şi-a început a plînge... la piept l-am strîns deodată,
şi cîntecul de leagăn, o, singur s-a născut.

Privea la noi doar luna din seara ca de zgură,
şi picotea copilul, iar inima în mine
creştea îmbogăţită de cîntec şi căldură.

Apoi, tîrziu, cînd mama în casă-a alergat
şi-a înţeles pe chipu-mi atîta fericire
pruncu-aţipit din braţe ea nu mi l-a luat...

In romîneşte de TIBERIU UTAN

contrapunct

● In Editura Academiei de ştiinţe din Moscova a început încă din anul trecut tipărirea în mai multe volume a jurnalului intim al lui Maxim Gorki.

Editarea acestei opere monumentale, de o importanţă deosebită nu numai pentru istoricii şi criticii literari, dar şi pentru scriitorii din întreaga lume, este condusă de un colectiv de cercetători ai Institutului de literatură „Maxim Gorki" din Moscova, în frunte cu I. V. Mihailovski, L. I. Ponomariov, K. D. Muratova, I. I. Sokolova.

Primul volum apărut cuprinde însemnările lui Gorki dintre 1868—1907.

Editorii „Insemnărilor" lui Gorki au ilustrat volumul cu fotografii (unele inedite), dintre care menţionăm o fotografie din 1896 a lui Korolenko, îndrumător şi prieten al scriitorului, (pag. 97), Gorki la masa de lucru în 1899, Cehov şi Gorki în 1900 (pag. 268), Gorki şi Stanislavski în 1900 (pag. 272). Gorki şi Tolstoi în 1900 (pag. 284), Gorki şi Şaliapin în 1901 (pag. 332), Familia Gorki în 1903 (pag. 435).

Traducerea în romîneşte a acestor însemnări zilnice ar contribui în mod esenţial la cunoaşterea operei lui Gorki la noi.

●

● Jean-Robert-Maurice de la Bonnière conte de Beaumont, descendent din Colbert, din des Castres, din Rohan, fost deputat, de trei ori campion la tir al Franţei, gentleman — jokey, financiar, administrator şi director a numeroase consilii de administraţie, fost proprietar al unor plantaţii de cauciuc în Indochina, a devenit la 56 de ani scriitor, autorul unui roman lansat cu multă publicitate pe piaţa literară franceză: „Adio Focolara" — carte pe care reclama editurii o prezintă ca exprimînd „pasiunea nefericită a unui donjuan miliardar": Iată o mostră din proza acestui miliardar: „Nu subestimez banii; dimpotrivă. Ii respect nespus de mult, căci sînt greu de cîştigat. Produs al muncii, banul dă naştere la bucurii desigur, dar şi la multe necazuri..."

●

● Cunoscutul compozitor britanic Benjamin Britten lucrează în prezent la o nouă operă al cărei libret se bazează pe „Visul unei nopţi de vară" al lui Shakespeare. Muzicologii britanici subliniază că talentul liric al lui Britten este apt să ne creeze poezia textului shakespearean. Premiera noii opere va avea loc în anul viitor, cu prilejul Festivalului din Aldeborough.

●

● Marele regizor german Erwin Piscator turnează în prezent un film după piesa „Cadavrul viu" a lui Lev Tolstoi. Numele lui Piscator este legat de creaţia lui Tolstoi şi printr-o deosebit de reuşită adaptare scenică a romanului „Război şi Pace".

●

● Robert Kanters publică în „Cahiers du Sud" (august—septembrie 1959) un articol despre teatrul francez în stagiunea 1958—1959. Din capul locului, criticul semnalează o criză a teatrului francez, atît în domeniul repertoriului cît şi în cel al succesului de public. Refuzînd să compuna un bilanţ care „ar fi lipsit de strălucire", Robert Kanters preferă să facă unele consideraţii despre cauzele acestei stări de lucruri. Absenţa unor piese noi, originale, şi refuzul de a accepta o dramaturgie în care tendinţele inovatoare să nu fie strict formale, fac din teatrul francez un sediu al rutinei şi al inexpresivului. Nimic nu i se pare mai semnificativ în acest sens criticului decît faptul că, în ciuda deselor elogii pe care le repurtează teatrul lui Brecht, nici una din piesele sale mari nu a văzut lumina rampei în Franţa. In schimb, arată Robert Kanters, unii regizori şi-au asumat sarcina acrobatică de a adapta piese din epoca elisabethană în „spirit brechtian", adică împănîndu-le cu aluzii la societatea franceză din 1959. Cît priveşte aşa-zisul teatru de avangardă, el a devenit de mult „clasic", Becket şi Ionesco practicînd de fapt o dramaturgie convenabilă în fond tendinţelor burgheze actuale, în ciuda „originalităţii" lor formale. Pe bună dreptate observă criticul francez, un teatru al absurdului şi al disperării este prin definiţie un drum închis, o expresie artistică sterilă şi care nu suportă să fie repetată. Privită din perspectiva vieţii, lumea e variată, — privită din perspectiva neantului, lumea e monotonă şi finită. Chiar scriitorii de renume ca Jean Anouilh, cînd fac cor comun cu ceea ce a devenit în creaţia lor tic, clişeu, obsesie, nu reuşesc să insufle un sînge proaspăt teatrului. Piesa lui Anouilh „L'Hurluberlu" constituie un exemplu elocvent pentru impasul la care duce lipsa unei viziuni profunde a societăţii. Că publicul dă semne de oboseală rezultă şi din lipsa de reţetă a pieselor bulevardiere. Publicul nu mai suportă ca patul să mai fie elementul central al acţiunii şi cere abordarea problemelor care-l preocupă tot mai intens.

●

● In Berlinul occidental, se bucură de un meritat succes o neobişnuită piesă de teatru. Jerome Kilty, autorul piesei, a scris un scenariu pe baza corespondenţei purtate între Bernard Shaw şi marea lui prietenă, renumita actriţă Stella Patrick-Campbell.

●

● In muzeul „Victor Hugo" din Paris, a fost deschisă o expoziţie deosebit de interesantă. Au fost prezentate o serie de tablouri şi schiţe ale marelui creator, menite să ilustreze scene din opera sa în proză. Mărturiile criticilor de artă cu privire la originalitatea şi puritatea imaginaţiei plastice a autorului confirmă forţa şi multilateralitatea genului hugolian.

●

● Popularitatea lui Bertolt Brecht creşte în întreaga lume, de la o stagiune teatrală la alta. Recent, a fost pusă în scenă, în S.U.A., piesa „Omul bun din Sîciuan", în regia lui Adolf Spalinger. De asemenea, un teatru de pe Broadway repetă „Mutter Courage" în regia lui David Brooks şi a lui Ştefan S. Brecht, fiul lui Bertolt Brecht.

Utilitatea „Concertului pentru mîna stîngă"

Cînd Maurice Ravel scria „Concertul de pian pentru mîna stîngă", destinat să fie executat de un mare interpret invalid, el nu-şi putea închipui că, numai la cîteva decenii mai tîrziu, lucrarea va sluji pentru a ilustra — plastic şi concludent — gradul de originalitate la care se va putea ajunge în utilizarea mijloacelor artistice. Mă refer la cele publicate de un săptămînal francez, care — uitînd pentru o clipă insistenta propagandă susţinută de el în favoarea „modului de viaţă american" — se manifestă extrem de îngrijorat faţă de efectele filmelor de tip „western". Din lectura revistei în discuţie, rezultă că, la cinematograf sau televizor, francezii au văzut, în ultimii trei ani, 139 de filme cu foc de pistoale, răpiri şi tot restul maionezei senzaţionale cu care se asezonează peliculele pe tema „vestului sălbatic". In S.U.A. — mai povesteşte revista amintită — pentru a-i imita pe eroii acestor filme, numeroşi amatori, deghizaţi în cow-boy, fac în familie antrenament cu pistolul. Toţi vor să devină „trăgătorul cel mai rapid". Bilanţ: pînă în luna noiembrie a.c., s-au înregistrat 8 morţi şi numeroşi răniţi.

Care e legătura dintre toate acestea şi concertul lui Ravel? In acelaşi număr al săptămînalului din care desprind datele de mai sus, găsesc o caricatură savuroasă. Infăţişînd o cîrciumă din Far-West, cu atmosfera de tir, ca la poligon. Prin fumul care ţîşneşte din ţevi de revolvere, răzbat, claie peste grămadă, picioare, capete însîngerate, sticle sparte etc. Intre timp, la estrada „orchestrei", în faţa unui pian demodat, o namilă lombroziană,, cu cartuşieră la brîu, ţinînd în dreapta „Coltul", din care trage, execută evident, doar cu stînga — „concertul" de Maurice Ravel.

Glumă? Fireşte! Dar plină de tîlc. Fiindcă datele despre morţi şi răniţi nu sînt glume, după cum nu sînt glume nici cele ce urmează:

Televiziunea americană a făcut — şi răspîndeşte — o suită de filme despre eroul Roy Bean. Personajul a existat în realitate. In ciuda numeroaselor dueluri, Roy Bean a murit la 80 de ani, în calitate de... judecător în Far-West. In viaţă, Bean a debutat şi şi-a dobîndit ulterior reputaţia, în calitate de cîrciumar. De îndată ce a simţit şi chemarea de distribuitor al dreptăţii, a luat măsuri în consecinţă: şi-a pus candidatura de jude în districtul său şi a fost ales cu un număr de voturi mai mare decît numărul alegătorilor. Antecedentele sale de trăgător ireproşabil l-au scutit de protestele care s-ar fi putut ridica în legătură cu aceste metode electorale sui-generis. De la data evenimentului, firma cîrciumii lui Bean a fost schimbată. O reproduc aşa cum se descifrează pe fotografia vechiului stabiliment: **„Roy Bean: Judecătorie de pace şi bere la gheaţă".** A urmat o epocă strălucită pentru deverul cîrciumii. Toţi cetăţenii districtului, prinşi la alte restaurante şi baruri, erau invitaţi la judecătorie, cazul se examina — imparţial, bineînţeles — şi sancţiunea era o amendă, care putea fi plătită chiar în cadrul consumaţiei.

Restul detaliilor despre veselul judecător din Far-West, readus la viaţă de televiziunea americană, cred că nu mai interesează. Esenţialul s-a spus. Şi, înşirînd toate acestea, mi-am adus aminte că — nu de mult — o mare personalitate din America se mira de ce restul lumii nu înţelege esenţa morală a „modului de viaţă american".

L. SARAŢEANU

Un fapt PE SĂPTĂMÎNĂ

Intrevederile occidentale de la Paris

Sfîrşitul lunii decembrie coincide cu sfîrşitul unei serii întregi de conciliabule, vizite, călătorii şi tratative inter-occidentale. Punctul pe i, dacă se poate spune un asemenea lucru despre o conferinţă contradictorie în substanţa ei, a fost pus la Paris cu ocazia întîlnirii între Eisenhower — Macmillan — De Gaulle — Adenauer. Ceea ce merită a fi reţinut ca pozitiv în comunicatul oficial publicat şi corespunde tendinţelor marcate spre destinderea încordării internaţionale este propunerea ca la 27 aprilie să fie convocată la Paris conferinţa Est-Vest la cel mai înalt nivel. Agenţia France Presse, care interpreta ca un succes de prestigiu al Franţei înlăuntrul alianţei occidentale, alegerea Parisului pentru viitoarea întîlnire a şefilor de guverne, semnala în acelaşi timp că ea „va fi prima dintr-o serie de conferinţe convocate succesiv în capitalele celor patru mari puteri, pentru reglementarea progresivă a marilor probleme internaţionale". Corespondentul agenţiei United Press International, K. C. Thaler, care a uitat prea repede contribuţia adusă de vizita tov. N. S. Hruşciov în S.U.A., vedea în întîlnirea inter-occidentală de la Paris „începutul unei noi faze în perioada de după război, calea spre o proiectată serie de tratative Est-Vest" în căutarea unei soluţionări posibile a războiului rece pe o bază acceptabilă de coexistenţă. E greu de stabilit cît de bucuroase au fost anumite personalităţi occidentale faţă de această decizie de a se deschide seria tratativelor Est-Vest. Nu ne poate scăpa, de pildă, observaţia unui trimis al agenţiei americane Associated Press, care semnala că unele oficialităţi occidentale nu sînt de loc entuziaste faţă de ideea că ar putea avea loc o conferinţă la cel mai înalt nivel la Moscova. Acelaşi corespondent scria că „există şi unii care îşi exprimă îngrijorarea faţă de posibilitatea unor conferinţe la cel mai înalt nivel la Londra sau Washington, temîndu-se că Hruşciov ar putea folosi apariţia sa în aceste oraşe în primul rînd în scopul de propagandă". Corespondentul american e discret: nu numeşte oficialităţile occidentale vizate şi uită să definească genul de propagandă preferat al primului ministru al U.R.S.S., propaganda în favoarea păcii.

Au existat însă colegi occidentali ai trimisului agenţiei Associated Press. mai puţin discreţi, care n-au făcut un secret din faptul că personajul cel mai negativ al întrevederilor de la Paris a fost acelaşi, mereu acelaşi Konrad Adenauer. Se pare că Adenauer a insistat şi a obţinut din partea partenerilor săi occidentali adoptarea unei poziţii rigide în problemele Berlinului, adică menţinerea la infinit a statutului de ocupaţie, învechit şi nerealist, al Berlinului occidental. Presa occidentală, dezvăluind culisele convorbirilor, relata inistenţa, demnă de o cauză mai bună, cu care cancelarul de la Bonn a criticat concesiile minime făcute de puterile occidentale la ultima conferinţă a miniştrilor de externe de la Geneva din anul acesta: 1. căile de acces să fie controlate de reprezentanţii R.D.G.; 2. reducerea numărului trupelor occidentale în Berlin; 3. scăderea activităţii calomniatoare a posturilor de radio instalate în Berlinul occidental.

Dacă atitudinea puterilor occidentale, în urma întîlnirii de la Paris, se va alinia în problemele dezarmării şi ale Berlinului occidental după glasul revanşarzilor de la Bonn (deşi se pare că, de pildă, poziţia engleză este mai flexibilă, mai suplă) ea nu poate fi considerată de bun augur pentru conferinţa Est-Vest din primăvara anului viitor. Pe lîngă acceptarea metodei tratativelor, pentru ca întrevederile Est-Vest să devină eficiente şi să dea rezultate practice pe calea destinderii internaţionale, puterile occidentale trebuie să se prezinte în faţa opiniei publice cu propuneri serioase în problema dezarmării, mai cu seamă acum, cînd întreaga omenire discută cu aprindere şi aprobă istoricul plan sovietic al dezarmării generale şi totale. Şi, în acest ansamblu, nu poate rămîne nerezolvată o asemenea problemă spinoasă, cum e aceea a Berlinului occidental, ca şi aceea a tratatului de pace cu Germania, care-şi aşteaptă dezlegarea de 15 ani de zile.

Ion MIHAILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor şef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.28; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu